IV. 32

ANUL XXX
1
(1 286)
simbătă
3 ianuarie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Mesajul de Anul Nou

adresat întregului nostru popor la posturile de radio și televiziune de tovarășul

NICOLAE CEAUȘESCU

Dragi tovarăși și prieteni,
Cetățeni ai Republicii Socialiste România,

Am deosebita plăcere ca, în numele Comitetului Central al partidului, al Consiliului de Stat și Guvernului, precum și al meu personal, să adresez tuturor oamenilor muncii, întregului nostru popor, cu prilejul Anului Nou, cele mai calde felicitări și cele mai bune urări.

Încheiem anul 1986 cu satisfacția unor noi realizări pe calea dezvoltării economico-sociale a patriei, a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului pe pămîntul românesc. În condițiile economice internaționale grele, am reușit, prin munca unită a întregului popor, să realizăm o creștere a producției industriale de peste 7 la sută față de anul trecut, să obținem progrese însemnate în sporirea productivității muncii și ridicarea nivelului tehnic și calitativ al produselor, în creșterea eficienței economice și a venitului național. În agricultură, am obținut cea mai mare recoltă de cereale din istoria țării — de peste 28 milioane tone. Au continuat să se dezvolte învățămîntul, știința, cultura, întreaga viață economică și socială a țării.

Toate aceste realizări evidențiază cu putere justețea politicii generale a partidului nostru, care, aplicînd în mod creator adevărurile și legitățile obiective la realitățile și condițiile concrete din România, își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de a conduce națiunea română pe calea socialismului și comunismului, a independenței, bunăstării și fericirii.

Privind retrospectiv activitatea desfășurată în acest an, putem aprecia că 1986 — primul an al celui de-al 8-lea cincinal — a fost un an în care poporul nostru, constructor conștient al socialismului, și-a demonstrat încă o dată, prin fapte, voința și capacitatea sa de a învinge orice greutăți și de a asigura mersul neabătut înainte al societății noastre pe calea dezvoltării sale materiale și spirituale, a civilizației socialiste.

Pentru toate aceste mari realizări, adresez, din toată inima, eroicei noastre clase muncitoare, țărănimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, întregului nostru popor, cele mai calde felicitări și urări de noi și tot mai mari succese în activitatea viitoare consacrată progresului și înfloririi patriei socialiste.

Dragi tovarăși și prieteni,

Începem cel de-al doilea an al actualului cincinal cu un program de largă perspectivă, temeinic fundamentat, de muncă și acțiune revoluționară. În vederea realizării în cele mai bune condițiuni a importantelor obiective cuprinse în planul și programele pe 1987 se impun măsuri organizatorice ferme pentru dezvoltarea intensivă a întregii economii, accentuarea puternică a laturilor calitative ale activității economice, promovarea în producție a celor mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice, creșterea productivității muncii și sporirea eficienței în toate sectoarele. Sînt necesare măsuri hotărîte pentru întărirea ordinei și disciplinei, creșterea răspunderii și spiritului revoluționar în vederea înfăptuirii programelor de perfecționare a organizării muncii și de modernizare a producției, de ridicare a nivelului tehnic și calitativ al produselor, de aplicare a noului mecanism economic, a normativelor economico-financiare, a autoconducerii și autogestiunii muncitorești. Trebuie să perfecționăm în continuare și să folosim și mai larg cadrul democratic care asigură participarea nemijlocită la organizarea și conducerea producției, a întregii vieți economico-sociale, a tuturor oamenilor muncii în calitatea lor de proprietari, producători și beneficiari direcți a tot ceea ce se realizează în societatea noastră. O preocupare de prim ordin trebuie să o constituie realizarea în cele mai bune condițiuni a producției de export, dezvoltarea activității de comerț exterior și cooperare economică internațională, a colaborării în C.A.E.R. pe baza Programului complex al progresului tehnico-științific, pînă în anul 2000, sporirea participării României la schimbul mondial de valori.

Dispunem de tot ce este necesar pentru înfăptuirea în bune condițiuni a tuturor obiectivelor și prevederilor înscrise în planul de dezvoltare economică și socială a țării pe 1987. Să luăm toate măsurile pentru a asigura, chiar din primele zile, îndeplinirea exemplară a tuturor acestor prevederi ! Să ne angajăm în modul cel mai hotărît în lupta pentru ridicarea la un nivel superior de calitate și eficiență a întregii activități din industrie, agricultură, din întreaga economie ! Să desfășurăm larg noua revoluție tehnico-științifică, noua revoluție agrară, noua revoluție de dezvoltare a societății noastre socialiste ! Să facem astfel încît anul 1987 să marcheze, prin realizările ce le vom obține în toate domeniile vieții economice și sociale, o etapă importantă pe calea înfăptuirii obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului privind trecerea României la un stadiu superior de dezvoltare — cel de țară socialistă mediu dezvoltată — realizarea unei noi calități a muncii și vieții întregului nostru popor !

Dragi tovarăși și prieteni,

În anul 1986, situația internațională s-a menținut deosebit de gravă și complexă. A continuat cursa înarmărilor, inclusiv a înarmărilor nucleare, s-au menținut și chiar s-au amplificat o serie de conflicte și focare de tensiune din diferite regiuni ale lumii, au avut loc noi manifestări ale politicii de forță, de amestec în treburile interne ale altor state. Încălcîndu-se interesele de pace și securitate ale popoarelor, în Europa și în alte părți ale lumii s-au amplasat noi rachete nucleare și arme de distrugere în masă, au continuat experiențele nucleare și acțiunile de extindere a cursei înarmărilor în spațiul cosmic. Norii amenințători ai unui război nuclear pustiitor continuă să plutească la orizonturile planetei noastre.

În fața acestor grave primejdii la adresa vieții și civilizației întregii omeniri, s-a intensificat lupta forțelor înaintate, progresiste de pretutindeni, a tuturor popoarelor, a opiniei publice mondiale, pentru oprirea cursului periculos al evenimentelor spre încordare și război, pentru afirmarea fermă a politicii de pace, de colaborare, de apărare a dreptului suprem al oamenilor, al națiunilor — la viață, la pace, la existență liberă și demnă.

Evenimentele anului 1986 au demonstrat, încă o dată, cu putere, că problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară, apărarea păcii și vieții popoarelor. Este mai necesar ca oricînd ca popoarele lumii să-și unească eforturile, să conlucreze cît mai strîns pentru a determina să se treacă în mod real la soluționarea problemelor dezarmării, îndeosebi nucleare. România a salutat și sprijină propunerile Uniunii Sovietice privind lichidarea, în mai multe etape, pînă în anul 2000, a tuturor armelor nucleare și consideră că trebuie depuse în continuare toate eforturile pentru ca, pornindu-se de la concluziile întîlnirii sovieto-americane la nivel înalt din Islanda, să se ajungă, într-un timp cît mai scurt, la înțelegeri corespunzătoare care să deschidă calea lichidării armelor nucleare și a reducerii substanțiale a armelor convenționale.

Trebuie făcut totul pentru ca anul 1987 să fie un an în care să se treacă hotărît de la declarații, la fapte concrete de dezarmare ! România apreciază că este posibil ca, în 1987, să se ajungă la un acord în problema rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa.

În mod deosebit considerăm că trebuie intensificată activitatea pentru încetarea experiențelor nucleare — ca un prim pas pe calea dezarmării, a eliminării pericolului nuclear.

Prin votul său unanim, exprimat în cadrul referendumului național de la 23 noiembrie, poporul nostru a demonstrat că este hotărît să lupte pentru dezarmare, pentru pace, România fiind prima țară din cadrul celor două blocuri militare care a trecut efectiv la reducerea cu 5 la sută a efectivelor, armamentelor și cheltuielilor militare. Avem satisfacția că această inițiativă a poporului român a găsit un puternic ecou pe plan internațional — și ne exprimăm convingerea că ea va constitui un îndemn și pentru alte state de a trece la măsuri reale de dezarmare.

În viața internațională sînt multe probleme complicate și grele, care trebuie soluționate cu participarea activă a tuturor statelor, fără deosebire de mărime sau orînduire socială. Trebuie făcut totul pentru excluderea forței și amenințării cu forța din relațiile internaționale și rezolvarea tuturor problemelor litigioase dintre state numai și numai pe calea pașnică, a tratativelor. De asemenea, se impune să fie intensificate eforturile și acțiunile îndreptate în direcția lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice mondiale.

Este necesar să crească și mai mult rolul Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale în soluționarea democratică, în spiritul păcii și colaborării, a marilor probleme ce confruntă lumea contemporană.

În ce o privește, România este hotărîtă să întărească continuu conlucrarea cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, precum și cu statele capitaliste dezvoltate, în spiritul principiilor coexistenței pașnice. Situăm ferm — ca și pînă acum — la baza tuturor relațiilor noastre cu celelalte state, principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. În spiritul și pe baza acestor principii, vom conlucra larg cu toate popoarele și țările lumii, cu forțele iubitoare de pace de pretutindeni, pentru afirmarea fermă a politicii de dezarmare, de colaborare și securitate internațională, pentru o lume fără arme și fără războaie, a păcii și înțelegerii între toate națiunile planetei.

Dragi tovarăși și prieteni,
Cetățeni ai Republicii Socialiste România,

Fie ca anul 1987 să reprezinte pentru poporul nostru un an de noi și tot mai bogate realizări, de mari victorii în înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a măreților obiective ale edificării socialismului și comunismului pe pămîntul României !

Fie ca anul 1987 să aducă tuturor popoarelor lumii împlinirea năzuințelor și aspirațiilor lor legitime de a trăi și munci într-un climat de înțelegere și largă colaborare internațională, deplină securitate și pace !

Cu prilejul Anului Nou, vă urez, din toată inima, dragi compatrioți, succese și realizări tot mai bogate pe calea progresului și înfloririi patriei noastre socialiste, libere, independente și suverane ! Vă urez, tuturor, satisfacții depline în muncă și viață, multă sănătate și fericire !

LA MULȚI ANI !

OMAGIU

Peste tot în țară, timpul nostru înseamnă înflorire întru frumusețe de gînd și de faptă. Peste tot în țară, pe toate fronturile muncii și construcției, oamenii își asumă valorile noului, ale științei, cu ambiția și convingerea nestrămutată că numai astfel pot desăvîrși chipul viitor al patriei, ca o oglindă a visului nostru de a trăi demn și prosper, pașnic și înțelept, în rîndul națiunilor lumii. În această deschidere națională spre învățămînt, spre știință și cultură, se află încorporată activitatea de strălucit militant politic și om de știință de recunoaștere internațională a tovarășei Elena Ceaușescu. Geografia nouă a României socialiste cuprinde, în conturul ei de țară a creației libere, cetăți ale științei, cercetării și școlii în a căror continuă dezvoltare după legile progresului și gîndirii revoluționare, recunoaștem în permanență contribuția Fiicei Patriei ce și-a făcut din slujirea acestor înalte idealuri crez de muncă și viață comunistă. Alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, Bărbatul care a dat identitate deplină istoriei noastre într-o epocă de armonică împlinire a tuturor visel or visate de poporul român în existența sa multimilenară, tovarășa Elena Ceaușescu oferă tuturor generațiilor națiunii române un vibrant model de patriotism, de devotament nețărmurit pentru cauza viitorului comunist al

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 3-a

Imagine simbol de la tradiționala manifestare din preajma Anului Nou.

CU O NEMĂRGINITĂ IUBIRE

Pe fruntea luminii
își desface corola
o nemărginită iubire
pentru Fiica Patriei,
a acestui pămînt încercat
ocrotind pe cel
ce luptă și construiește
cu o vocație fără egal
garoafe, trandafiri de lumină
pentru ochiul senin
pentru inima clară
garoafe, trandafiri, liliac
ii aducem în dar
în potire de inimi de vară
acum, la începutul de an
cu o nemărginită iubire...

Victoria Milescu

MĂRTURII ALE UNUI STRĂLUCIT PRESTIGIU
În pagina a 3-a

686.422

REPERE LITERARE-1986

Puncte de sprijin

Cîteva recente contribuții în domeniul istoriei literaturii repun în discuție nu doar metode de periodizare a literaturii române ci și, mai mult decît atît, mișcarea ei interioară, acumulările continui și înlănțuirile spontane care acelea dau unei culturi omogenitatea. A descrie, așadar, un fenomen prin unități istorice de stil nu mai e a introduce un formular exterior și de cele mai multe ori propriu altor regiuni ale geografiei culturii ci un fel organic de mișcare a unei individualități etnice. Absența unor „perioade" caracteristice în alte părți nu mai e văzută ca o dovadă a „întîrzierii", ci un factor de originalitate în termen contrastiv, dacă, bineînțeles, epoca analogă conține creație locală. Aceste îndemnări nu sînt totuși cu totul inedite și cine examinează astfel de cercetări în raport cu „Introducerea sintetică" a lui Nicolae Iorga, cu „Istoria literaturii române. Compendiu", de G. Călinescu, și cu numeroase din studiile lui G. Ibrăileanu înțelege că fundamentul doctrinar e solid și are o oarecare tradiție. Nimic nu arată că astfel de perspective ar fi culturale iar nu estetice cită vreme a apretui fenomene din alte timpuri cu criteriul vremii prezente nu conduce la rezultate durabile. Există un „estetic" al epocilor fără estetică despărțită vizibil de cultural și cine continuă a crede, precum E. Lovinescu, că literatura română ar ajunge la cadrele estetice abia în secolul al XIX-lea face abstracție de explicația istorică, decisivă în astfel de situații. Suita de „prezenturi" purtătoare fiecare a cîte unui accent estetic propriu, determinant, și care modifică de fiecare dată imaginea fenomenului consumat nu e o soluție recomandabilă și dacă ne așezăm doar în postura modernilor și a „esteticului" lor reiese de aci că nimic din ce nu e „modern" nu e literatură. Astfel de complicații sofistice se pot aplica asupra unor epoci nu puține, însă nu duc la încheieri serioase cită vreme lipsește factorul care să integreze datele parțiale. *Istoria literaturii române ca intreg specific* vrea să spună nu mai mult decît evoluția originală ; însă nici mai puțin decît atît.

Obiectul fundamental e, într-un astfel de proces clarificator, ceea ce denumim indeobște „literatură veche", cu un termen destul de incorect deși intrat în uzanțe atît de mult încît nu știu ce s-ar mai putea face. Cine depășește această prejudecată de terminologie și voiește a edifica o altfel de ordine structurală mai apropiată de realități, trebuie să-și pună cîteva întrebări care par inevitabile. Cînd începe, de pildă, literatura română, atunci cînd se scrie hotărît în românește ori mai înainte de aceasta, în masiva materie incontrolabilă de creații compuse în slavonă, greacă și latină ? Ce este, mai apoi, „estetic" și ce este „cultural" în aceste creații românești, latinești, slavone și grecești ? Care să fie cuprinderea noțiunii de „scriitor" în acele vremi cînd e cu neputință a vorbi de o îndeletnicire scriitoricească diferențiată sub raport profesional ? În fine, este folclorul — literatură ? Și cînd ar fi acesta de studiat, dacă admitem că este fapt literar, din punct de vedere al cronologiei ? Să adaog, totuși, și încă o întrebare : cînd se încheie „literatura română veche" și cînd avem a face cu aceasta în chip de fenomen „modern" ?

Cine urmărește palpitanta sforțare colectivă de a clarifica astfel de chestiuni obscure de metodă știe că lumini există și că avem răspunsuri, deocamdată provizorii, însă cu totul stimabile pentru nu puține dintre ele ; e, înainte de toate, meritul lui Dan Zamfirescu de a fi punctat cîteva dintre momentele principale, reluînd un număr de soluții (de multă vreme ignorate) ale lui N. Cartojan, Iorga și o viziune hotărît călinesciană, venind, adeseori, cu puncte de vedere noi. În privința limitelor cronologice, noutățile sînt spectaculoase și originile par să fie stabilite, în chip irevocabil, chiar într-o epocă străveche, de secol IV-VI e.n., în ceea ce se numește deobicei „literatura străromână". Două sinteze masive ale lui Ioan G. Coman (1979) și Nestor Vornicescu (1984) fac demonstrația acestei realități, cea de-a doua din ele urmînd și evoluția acestei materii inițiale pînă tîrziu, în secolul al XVI-lea. Cercetările sînt, totuși, în curs și recent Nestor Vornicescu a revelat o altă contribuție, prin opusculul „Aethicus Histricus. Un filosof străroman de la Histria dobrogeană" (Craiova, 1986). Este un daco-roman din secolul IV-V e.n., autor al unei „cosmografii" și al unui alfabet, un adept al credințelor păgîne, originar dintr-o Histrie crepusculară, care se salvase cu greu de pîrjolirile goților. Mai sînt și alte cercetări noi pe tema străromână (una din ele fiind a lui Epifanie Norocel, asupra căreia îmi propun să revin, ca și asupra „Cosmografiei" lui Aethicus Histricus). Dacă originile sînt în epoci străvechi, încheierile sînt treptate și nu cred că s-ar putea trece, cronologic, de *clasicismul românesc al secolului al XVII-lea*, unde avem pe Ureche, Milescu, Costin, Stolnicul Cantacuzino, Cantemir (o dovadă e și aceea dedusă din cercetările lui Ciprian Zaharia, care dovedesc, pentru secolul al XVIII-lea, o altfel de structură culturală decît cea „veche", o rezistență autohtonă în temeiul originar).

Cît privește disociația dintre „cultural" și „estetic" ea trebuie înțeleasă în determinările istorice și este în afara îndoielii că există în Evul Mediu românesc forme specifice care ilustrează „esteticul" acelui moment (o contribuție străină e aceea a lui V. I. Bicikov, din „Estetica antichității tîrzii"). Studiile lui Dan Horia Mazilu sînt fundamentale pe această temă și a descrie „literatura română în epoca Renașterii" (1984) este o încercare să se extragă specificul unei evoluții. Recentele contribuții, dedicate *„Prozei oratorice în literatura română veche*, Vol. I" (1986) introduc în cuprinderea esteticului elementul „retoricii" (nesocotit, din felurite motive, pînă recent), ceea ce e o întîie soluție hotărîtă, de pe poziția „esteticului", în clarificarea disociației dintre *„cultural* și *estetic"*. E o perspectivă care contribuie la lămurirea noțiunii de „scriitor", fiind *scriitor*, în acele epoci, orișice autor de contribuții scrise, chiar dacă în forme care, din unghi modern, nu sînt socotite a fi „literatură".

Dar folclorul ? Aci, „Regăsirea continuă" (1986), de Dumitru Bălaeț, vine cu o soluție concludentă, arătînd că epocile care nu documentează literatură cultă au în cuprinderea lor o literatură poporană, aceea care asigură (prin legături cu spiritul folcloric dar și, ulterior, cu spiritul „cult") o continuitate în marginile structurilor constituite tradițional.

Sînt trei cercetări deocamdată de pionierat unde trebuie adăogate și studiile lui Mircea Muthu (din „Permanențe literare românești din perspectivă comparată" — apărute recent și ele —), analizabile dintr-o perspectivă interdisciplinară, unde intră filosofia culturii, istoria mentalităților, etnologie, adică tot ceea ce este esențial spre a deschide, în istoriografia literaturii, o etapă nouă de sinteză.

Artur Silvestri

Lucrări de referință

Sfîrșitul de secol pe care-l trăim se distinge, printre altele, printr-o nuanță cu totul particulară care acreditează tot mai solid ideea că o adevărată cultură nu se mai poate realiza în hotarele unei culturi care să lase pe dinafară cultura științifică. Într-un sens, știința poate fi considerată spectacolul intelectual cel mai fascinant al secolului, spectacol înaintea căruia trăim, de cîteva decenii, o uimire permanentă și neobosită. Iar acest lucru este valabil nu numai gîndindu-ne la uluitoarele descoperiri din laboratoare, ci și la interpretările descoperirilor pe care ni le oferă o ramură tînără a filosofiei numită filosofia științei. Filosofi ai științei nu sînt însă azi numai filosofii de formație care au venit spre știință, ci și oameni de știință care s-au ridicat spre interpretarea filosofică.

Rolul filosofiei științei este dublu: pe de o parte de a demonstra consecințele logico-filosofice ale descoperirii, fie prin corectarea vechilor teorii despre materia fizică, biologică sau psihică, fie prin imaginarea unor teorii noi, mult mai adecvate și mai integratoare, iar pe de altă parte de a mijloci contactul dintre zonele abstracte ale științei și cultură, spulberînd enigmele sau misterele zonelor aparent inaccesibile. Filosofia științei a devenit totodată o literatură ea însăși de excepție, prin profunzimea și originalitatea interpretărilor, fiecare dintre ele mai incitantă decît cealaltă, pentru că ne arată încă un unghi nerelevat al lumii sau al gîndirii, încă o ipoteză tulburătoare despre devenirea materiei, lărgindu-ne orizontul cunoașterii și al înțelegerii universului. Filosofi ai științei sînt deci potențial toți acei gînditori care, trecînd mai departe de specializarea științifică, au știut să-și interpreteze domeniul sau descoperirile personale și să le integreze în cultură.

Pentru început voi consemna **Biogeneza de la mit la știință** (Editura Albatros) scrisă de biologul Vladimir Eșanu, o interpretare a apariției vieții din perspectiva celor mai recente descoperiri ale biologiei moleculare. Ideea că „viul are nevoie de erori pentru a evolua dar evoluția nu este o eroare", devine o demonstrație științifică cheie, dublată de una filosofică ce privește atît filmul biogenezei, cît și procesul devenirii ideilor, progresul cunoașterii, ambiguitatea problemelor insolubile. În **Genetica medicală**, geneticianul Constantin Maximilian transformă de fapt genetica și descoperirile ei ce frizează senzaționalul, într-o trambulină către examinarea condiției umane în univers. Dramatismul condiției umane, al viului în general se relevă astfel atît la nivelul determinismului genetic, cît, paradoxal, și vizavi de spectaculoasele realizări ale ingineriei și manipulărilor genetice.

O carte de excepție care oferă o teorie cosmogonică din perspectiva cu precădere a informaticii este **Ortofizica. Încercare asupra lumii și omului din perspectiva științei contemporane** de Mihai Drăgănescu, apărută la Editura Științifică și Enciclopedică, seria Filosofie românească, Biblioteca de filosofie. Este vorba de un model teoretic al universului de o excepțională valoare filosofică, ce reușește performanța de a integra întreaga diversitate a fenomenelor lumii materiale, de la particulele elementare la fenomenele creative și de civilizație. **Ortofizica** pornește de la ideea existenței obiective a unui substrat mult mai profund al lumii materiale, decît acela al particulelor elementare cunoscute prin fizica cuantică. Pentru autor, primele manifestări ale materiei (numite ortosensuri) sînt informaționale (desfășurate în materie, pe un substrat material), deoarece numai procese cu un caracter informațional pot asigura, după opinia sa, solid argumentată, legăturile dintre lumea particulelor elementare, fenomenele macroscopice, biologice, mentale, sociale și estetice. Pentru a răspunde cum se produce acest fenomen, Mihai Drăgănescu imaginează un inel al lumii materiale unde vedem funcționînd particule elementare noi. Prin arhitectura sa, **Ortofizica** se afirmă drept unul dintre foarte puținele sisteme teoretice cosmogonice din lumea contemporană, care oferă o explicație unitară tuturor fenomenelor lumii materiale.

Preocuparea pentru marile descoperiri ale științei contemporane care au ridicat probleme grele atît din punct de vedere logic cît și filosofic se vădește o constantă a gîndirii filosofice românești. Astfel, în **Eseuri** (Editura Eminescu), Anton Dumitriu publică o suită de studii de filosofie a științei (secțiunea Știință și cunoaștere) scrise din 1942 încoace. Implicațiile logice și profunzimea filosofică a unor paradoxuri ale matematicii și fizicii, „lumea enigmatică care se agită în domeniul subatomic", hazardul și știința, reabilitarea logicii scolastice medievale sînt doar cîteva din problemele ce beneficiază de analiza de o limpede rigoare a filosofului, analiză materializată în soluții originale și în cel mai înalt grad stimulatoare pentru omul de cultură. Anton Dumitriu subliniază de altfel în permanență caracterul deschis al gîndirii, al științei, al filosofiei științei. Deschiderea de porți nebănuite, acolo unde părea că domnește știutul, demolarea teoriilor pentru a construi altele noi cu o remarcabilă eleganță și distincție spirituală, formează de fapt cheia incitantă a acestui demers filosofic. Un alt spectacol intelectual, de un mare rafinament, ni l-a oferit Constantin Noica în **Scrisori despre logica lui Hermes** (Editura Cartea Românească), unde se examinează, de fapt, metamorfoza logicii sub sabia științei moderne. Autorul desprinde în timpul pe care-l trăim, fecund în știință, o logică deosebită de logica aristotelică (logica lui Ares), solidară și cu tot ce e joc, ca și cu tot ce e mecanism. Această „logică nouă" ar fi una „a lui Hermes, zeul comunicării și al interpretărilor", în fond logica filosofiei științei ce „ar face în sfîrșit dreptate individualului, în care întregul este în parte și se lasă interpretat de ea". Unitățile parte-tot, unitățile sintetice pe care se sprijină noua logică nu sînt altele decît atomul, celula, sămînța, holomerul (realitate ce poartă cu ea întregul).

În ansamblul culturii noastre socotesc că filosofia științei mai are un merit considerabil și anume acela de a mijloci apropierea dintre gînditorul și creatorul de știință și gînditorul și creatorul de artă. Și, nu în ultimul rînd, ea mai are un rol de stimulare a creativității atît științifice cît și artistice. Ceea ce spun poate părea hazardat. Dar pentru cine cunoaște fenomenul în vastitatea și profunzimea sa va fi ușor de înțeles că prin ideile și teoriile ei, prin arhitecturile ei originale, filosofia științei ca parte a filosofiei poate contribui indirect la stimularea teoriilor estetice privind arta și literatura.

Mirela Roznoveanu

Predominanța istoriei

Sub semnul constelației Săgetătorului, decembrie trage la țintă. Sub portalul ninsorii, în prinosul editorial al anului 1986 cred că pot distinge un sens predominant : acela al istoriei. În masa rotundă a revistei „Luceafărul" asupra volumului **Teroarea fascisto-horthystă în nord-vestul României,** Mihai Ungheanu făcea observația că în restituirea adevărului asupra unor momente istorice adesea romancierii timpului nostru s-au aflat în avangardă.

Firește, nu putem absolutiza deoarece nu o dată oamenii de știință, specialiștii, au intîietate în această direcție. Argumentele lor sînt desigur documentele, faptele palpabile, obiective, verificabile. Mă gîndesc, iată, cît de strîns se leagă aceste **istorii,** cărțile istoricilor și ale scriitorilor noștri cu cărțile altor conștiințe ale veacului. „Niciind nu voi uita prima noapte de lagăr, care a fost din viața mea o noapte lungă, de șapte ori zăvorită", își amintea Elie Wiesel, laureatul Premiului Nobel pentru pace pe 1986. Tot el declară : „Mă atrage ceva spre Sighet... Aici e casa mea, mi-am petrecut copilăria, am învățat primele cuvinte" — și avertizează : „Trebuie să ținem minte împreună cu noi că există pericole pentru omenire". Wiesel a rostit aceste cuvinte la Sighet, în 1984, cu prilejul comemorării a 40 de ani de la deportarea de către horthyști a evreilor din nordul Transilvaniei ocupate.

Vorbind de restituirea adevărurilor istorice, consider un eveniment editorial de excepție apariția în 1986 a volumelor III—VI de **Mărturii, Desăvîrșirea unității național-statale a poporului român, Recunoașterea ei internațională.** Doresc să subliniez rigoarea științifică impecabilă, obiectivitatea acestei colecții de documente — rapoarte, note diplomatice, militare, proclamații și ordonanțe, procese verbale, articole din presa vremii, dar, în primul rînd, convențiile de armistițiu în care era implicată România, tratatele cu Germania, Austria, Bulgaria, Ungaria, Turcia precum și Tratatul minorităților, Pactul Societății Națiunilor, publicate integral acum întîia dată. Fără îndoială, Editura științifică și enciclopedică a avut un an editorial excepțional. Mă refer, de astă dată, la lucrarea de mare probitate profesională — **ROMÂNIA DUPĂ MAREA UNIRE** — (vol. II, partea I, 1918—1933). Precizia, elocvența evenimentului, a documentului interpretat cu rigoare, la nuanțările de finețe, ca și o remarcabilă putere de sinteză sînt principalele caracteristici ale lucrării. Sînt acestea surse de deosebită importanță pentru cititorul român și străin. Spre a mă referi la literați — astfel de cărți constituie izvoare în care romancierii găsesc fapte, sugestii pentru creația lor. În același sens, doresc să amintesc competența filologică a stabilirii textului (Victorela Neagoe) a studiului și notelor ce însoțesc sinteza atît de controversată, dar în orice caz un unicat de mare însemnătate, **Dacia preistorică** (Editura Meridiane), de Nicolae Densusianu. Desigur, trebuie să relev temeinicia, logica și armonia construcției, celui de al doilea volum al vastei opere **Voevodatul Transilvaniei,** datorată acad. Ștefan Pascu. Ca scriitor, în calitate de comentator al fenomenului literar și cultural românesc, lucrez cu aceste cărți pe masă, socotindu-le lespezi ale edificiului spiritual românesc.

În cîmpul belestristicii recent apăruta ediție — **Ginduri albe** — (Editura Cartea Românească, ediție și cronologie de Victor Crăciun și Radu Voiculescu, studiu introductiv, note și variante de Victor Crăciun, cu un Cuvînt înainte de Șerban Cioculescu), se însumează cu o pricepere și pasiune demne de toată stima, un aparat științific impresionant, aproape în totalitate textele inedite ale lui Vasile Voiculescu. Tot în acest an al restituirilor istorice prozatorii din diverse generații s-au aflat, nu o dată, în prima linie, abordînd ca adevărați pionieri evenimente de amploare și gravitate ale cronicii poporului nostru. Mă refer la romanele **Toamnă fierbinte** de Ion Lăncrănjan și **Vinerea neagră** de mai tînărul Doru Munteanu, la **Cutremurul** de Paul Anghel. De un umanism sensibil, operînd cu nuanțată și fină gamă a simbolurilor, sînt narațiunile și schițele lui Vasile Rebreanu, adunate sub titlul **Mireasmă și suspin,** Editura Dacia. Conștiință scriitoricească marcantă, preocupat de marile probleme ale veacului, militant și estet subtil, D. R. Popescu a fost prezent în librării cu noul său roman **Orașul îngerilor,** (Ed. Cartea Românească). Doresc să subliniez caracterul de eveniment al acestor izbînzi editoriale, fără a avea pretenția de a epuiza enumerarea succeselor anului. Obsesia, predominanta anului 1986, o constituie, după opinia mea, **istoria,** cu rezonanțele ei de orologiu, care ne ajută să aflăm ora exactă a sufletului societății.

...Și mă mai bucur în acest decembrie că în 1986 statuia lui Lucian Blaga a fost statornicită în fața Teatrului Național, în dreapta lui Eminescu, în inima cetății clujene. Se întîmplă uneori ca autorii cărților, ieșind din paginile tipărite, să devină statuile de bronz ale neamului, ale lumii.

Mircea Vaida

Despre identitate culturală

Există totdeauna un set de așteptări în percepția culturală, coduri și sedimentări care, deși discret și vag, au puterea constringerilor semiotice. De obicei, lucrările rămase în afara atracției acestui magnet psiho-valoric au circuit provizoriu, fiind receptate din perspectiva unor interese locale și ușor localizabile. E simptomatică, de pildă, situația unor producții științifice obligate la viață efemeră pentru un grup restrîns de auditori. Se poate motiva că aceasta este soarta abordărilor specializate, menite unui anumit public avizat. Și, desigur, nu se poate nega faptul că, aici, intră în funcțiune coduri specializate, inaccesibile oricui. Însă, nu e mai puțin adevărat că *activarea* înăuntrul climatului cultural general — imbibat de pre-concepții, precipitări ideologice și orizonturi entelehiale — poate să valorifice o forță de percuție pe care și operele strict științifice — prin intenții și finalizare — o posedă. *Cum* ne-am explica *altfel* aura mitologică a istoriei călinesciene, a *Geticii* lui Pârvan, a personalității lui Iorga ș.a.m.d. ? Lesne se poate constata că inclusiv așezarea într-o ierarhie valorică e dependentă de forța matriceală menționată.

Nu întîmplător cultura noastră pune și repune în joc — în alți termeni, dar cu aceleași permanențe tensionate — chestiunea identității. Situată, ca model, între două extreme : modelul culturii de expansiune — ce ridică o cultură anume la rangul de paradigmă unică și exemplară a universalității — și modelul culturii imitative, cultura română modernă și contemporană s-a vrut o soluție creatoare de intermediere, un model medial. Întrucît pericolul perpetuu vine dintr-o eventuală cădere în starea imitativă sau dintr-o închidere vegetativă, dialogul și originalitatea trebuie minuite pe liniile unui echilibru dinamic menținut prin spirit critic. Ca ferment în subterana inițiativelor creatoare sau în formule explicite — cînd pozițiile se delimitează și confruntă fără cruțare —, această ipostază a conștiinței de sine își face mereu sesizabilă prezența pulsatorie. Între cei doi poli ai exagerării fără perspectivă — pe de o parte, zburdălnicia modernizatoare, și, pe de alta, instalarea confortabilă într-o tradiție imuabilă, soluții care nu pot fi decît fixări afective și nimic mai mult —, ocolind atît criticismul dizolvant cît și patetismul imitativ sau închiderile sterilizante, identitatea noastră spirituală a elaborat ideea cultivării originalității naționale înafara oricărui naționalism. Sub zodia acestei universalități de extracție locală se află cîmpul ideologico-receptor al multor cărți apărute în 1986. Astfel, *Scrisori despre logica lui Hermes* explicitează metoda filosofică a lui C. Noica. În măsura în care este, implicit, o încercare despre hermeneutică, aplicațiile depășesc cu mult cadrele impuse de autor. Reabilitatea teoretică a singularului — prin strategii comprehensiv-interpretative — are ca efect detectarea acelui tip de particularitate care, prin determinații, este *într-o* generalitate, își asumă ca inerentă deschiderea concretă și operantă sub specia universalului. Ceea ce unii au numit paradoxul lui Noica — respectiv pendularea, indecizia între național și universal în problemele culturii — e dovedit ca aparent. Sînt, de aceea, în aceste scrisori tezaure metodologice ce merită a fi puse la lucru în teoria culturii, analize aplicate artei și literaturii ș.a. Fertile sînt și *Eseurile* lui Anton Dumitriu, în măsura în care restituirea valențelor paradigmatice ale culturii clasice grecești e secondată de căutarea paideumei de elaborație dacică. Căutarea fondului de arhaicitate e motivat, astfel, ca atitudine firească. Pe o asemenea traiectorie interpretativă, sinteza lui Ion Horațiu Crișan despre *Spiritualitatea geto-dacilor* capătă și alte virtuți decît cele ale operei savante. La fel tratatul de *Mitologie română* al lui Romulus Vulcănescu, sau analizele lui Al. Zub referitoare la intrarea României pe orbitele europenizării *(Cunoaștere de sine și integrare)*. Lucrări de acest calibru mențin competent orizontul de discutare a identității spirituale proprii culturii noastre naționale. Activarea ideilor pe care le conțin are capacitatea de a spulbera stratul verbocrat al multor dispute gazetărești lipsite de respirație teoretică.

Vasile Macoviciuc

Bilanț grăitor

Un rol important în interpretarea și transmiterea folclorului, atît al celui tradițional, clasic, nativ, cît și al cîntecului nou, îl are cîntărețul profesionist.

Dacă în trecut, folclorul cel real era eminamente neprofesional și indeplinea, prin forme diversificate și specifice, o funcție socială, astăzi cîntărețul nu mai trebuie să treacă prin proba de foc a „cenzurii" colectivității, care nu avea un rol pasiv ci aproba, accepta, amenda, modela sau respingea un text folcloric. De aceea astăzi în primul rînd, cîntărețul e acela care trebuie să impună un repertoriu în care să nu-și găsească locul pseudofolclorul, creațiile submediocre, lipsite de fior artistic. Dacă totuși, asemenea producții folclorice apar, atunci e necesară intervenția promptă a folcloristului, a specialistului, pentru că această intervenție cere competență, nu aprecieri „după ureche". (N. Rosianu, **Eseuri despre folclor,** Ed. Univers, 1981, p. 25).

Am revăzut, de curînd, o interesantă și valoroasă lucrare elaborată de etnograful I. Vlăduțiu : **Creatori populari contemporani din România** (Ed. Sport—Turism, 1981). Nu e în intenția noastră de a o analiza. Din cu totul alte motive am amintit-o aici și se va vedea cu ce scop. E o lucrare cu caracter descriptiv (și aceste lucrări, bine alcătuite își dovedesc utilitatea) în care după o introducere substanțială ce relevă actualitatea demersului științific pentru cercetarea etnografică a procesului contemporan al creației populare, sînt cuprinse biografii, unele de excepție, urmate de comentarii asupra creației fiecărui artist popular în arta în care s-a ilustrat de la prelucrarea artistică a lemnului pînă la olărit și la confecționarea măștilor populare.

Chiar dacă iubitorul de frumos ar fi vrut să vadă în ce măsură autorul a decelat semnificațiile actului artistic, stilul interior al personalității creatorului popular, gîndindu-mă la regretatul meșter olar Constantin Colibaba din Rădăuți, la arta inconfundabilă a meșterilor olari Victor și Eufrosina Vicșoreanu din Horezu-Vîlcea, la renumitul cioplitor de porți Ioan Țiplea din Fereștí-Maramureș, la creațiile reprezentative ale Mariei Spiridon din Avrig-Sibiu, lucrarea lui I. Vlăduțiu e, înainte de toate, un document de o deosebită însemnătate, o carte de referință și nu în ultimul rînd un prim model pentru elaborarea unei lucrări despre repertoriul și arta interpretativă a rapsozilor de azi ca și pentru realizarea unor filme etnologice consacrate virtuozilor contemporani. Lucrarea despre cîntăreții profesioniști ca și filmele etnologice ar face o bună propagandă cîntecului popular autentic, fiind o mărturie tulburătoare despre orizonturile culturii populare românești la sfîrșitul acestui mileniu. Nu am mai fi în situația jenantă de a nu putea oferi generațiilor de azi un film despre Maria Tănase, interpreta celui mai pur cîntec popular („H. Brauner, **Să auzi iarba cum crește,** Ed. Eminescu, 1979 pag. 18) sau despre cîntărețele populare de excepție Maria Lătărețu și Ileana Sărăroiu. Dar din această lucrare consacrată cîntăreților de muzică populară s-au eliminat, sîntem convinși, acei interpreți care au abandonat repertoriul ce cuprindea piese autentice preferînd „cîntece" de gust de joasă calitate, ceea ce a dus la compromiterea lor ca interpreți de muzică populară (Ion Dolănescu, Irina Loghin, Nicolae Sabău, Tiberiu Ceia, Nelu Bălășoiu ș.a.).

În difuzarea și comentarea folclorului autentic, o contribuție majoră și-a adus-o în anii noștri radiofonia culturală, îndeosebi prin emisiunea **Miorița** (redactor George Antofi), una din emisiunile cu o lungă carieră, dar mereu proaspătă, realizată cu dăruire și competență, adîncind întotdeauna, prin prezența specialiștilor, cunoașterea științifică, teoretică a folclorului și etnografiei, relevînd originalitatea, unitatea în diversitate a creației populare românești prin cuprinderea și transmiterea pieselor din repertoriul și stilul tuturor zonelor etnofolclorice ale țării. De asemenea, un salt valoric s-a constatat și în emisiunile Televiziunii române, mai ales prin **Tezaur folcloric** (redactor Marioara Murărescu), depășindu-se, în bună măsură, faza amatoristică, comentariile de un romantism desuet, stereotipiile supărătoare, montările care aveau o viziune ce pendula între păsunism și absurd.

Credem că trebuie ca la anumite emisiuni în care sînt prezentate probleme de etnografie să fie invitați specialiștii de la **Institutul de cercetări etnologice și dialectologice** și de la **Muzeul satului și de artă populară** pentru a da chestiunilor aflate în discuție mai multă rigoare.

Nu mai puțin importantă în păstrarea, transmiterea și valorificarea scenică și prin publicații a folclorului și a etnografiei românești este misiunea activiștilor culturali. În cercetările de teren efectuate în diferite zone etnofolclorice, am avut privilegiul să întîlnesc propagandiști de tip superior, care își înțeleg îndatoririle, pun pasiune în tot ceea ce întreprind, contribuie la conservarea moștenirii spirituale din zonele și microzonele folclorice ale județului, respectă spiritul și dimensiunile valorilor autentice, sînt oameni atenți la tot ceea ce este nou în cercetarea interdisciplinară a culturii populare. Pe unii activiști culturali cu o activitate deosebită i-am prezentat în primul nostru articol. Aș adăuga acum cîteva cuvinte despre activitatea, bogată și diversă, desfășurată de prof. Doina Marian, directoarea Casei de cultură din municipiul Făgăraș, de muzicologul Virgil Mihăilescu, instructor la Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brașov, de prof. dr. Ion Diaconu, director al C.I.C.P.M.A.M. — jud. Vîlcea, de prof. Al. Crihană, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Vrancea, de profesorii Ion Bănică și G. Pârvulescu din municipiul Tîrgoviște, de prof. dr. Ioan Chiș-Șter din Baia Mare și mulți alții care au avut și au în continuare un rol esențial în crearea unui climat favorabil în dezvoltarea și afirmarea culturii populare ca o componentă de seamă a culturii contemporane. Dar, din păcate, mai există și activiști culturali care s-au transformat în funcționari mărunți, nu mai au curiozitatea noilor lecturi din literatura de specialitate, iar unul dintre aceștia își afișa și își justifica printr-un distih folclorizant, starea de inerție : „Foaie verde foi de fag/ Nu m-ames-tec, nu mă bag". Un moment de vîrf în acțiunea de valorificare și de cercetare științifică a folclorului românesc, clasic și contemporan, îl constituie activitatea depusă în cadrul unor edituri și, în special, de sectorul de folcloristică al **Editurii Minerva** (redactori Ioan Șerb și Iordan Datcu), unde, alături de edițiile critice ale colecțiilor reprezentative de folclor românesc, s-au publicat, în ultimele două decenii, peste 25 de culegeri inedite de folclor în cadrul seriei de folclor pe regiuni **(Folclor din Transilvania, Folclor din Oltenia și Muntenia, Folclor din Moldova, Folclor din Dobrogea)** care au îmbogățit substanțial patrimoniul nostru etnocultural.

Degradarea folclorului, unii vorbesc de „poluarea" folclorului, termenul fiind lansat de H. Brauner în 1970, e o problemă de strictă actualitate. Dar nu poate fi vorba de poluarea folclorului. Termenul nu e nici indicat și nici adecvat. Vom fi de acord cu D. Popescu care releva : „Din fericire, folclorul nostru nu este și nici nu cred că va putea fi poluat. El se păstrează ca un hrisov prețios din vechime, și nu așteaptă decît acei oameni de suflet, acei artiști sensibili care să ne demonstreze nouă înșine și lumii că bijuteria la care au lucrat, cu migală și pasiune, nesfîrșitele rînduri de înaintași, va rămîne etern frumoasă, răspunzînd concepției celei mai exigente și moderne despre frumos. Folclorul nu este numai oglinda fermecată ce ne arată chipul nostru, spiritul colectiv, lumea fastuoasă a sentimentelor specifice unei națiuni și unei istorii cărora le aparținem prin tot ce avem mare, unitar, și definitoriu. Folclorul trebuie să fie și un rapel constant al artei românești noi care, inspirîndu-se din prezent, urmărind să se ridice la înălțimea interesului modern, să fuzioneze cu gîndirea înaintată a epocii, nu uită că aparține unui popor cu o cultură milenară, că moștenește un spirit de mare rafinament, decantat de nenumărate generații prin sita geniului, a sensibilității și forței de creație a milioane de artiști necunoscuți" **(Identitatea și universalitatea artei noastre).**

Dar lucrarea monumentală pe care trebuie s-o edifice folcloriștii contemporani e **Colecția națională de folclor** pentru care au pledat oameni de cultură de seamă de la Al. Lambrior pînă la Ov. Densușianu și D. Caracostea. În anii noștri a început publicarea ei. S-a întîmplat ca după apariția primelor două lucrări consacrate **Cîntecului epic** și **Baladei familiale** de Al. Amzulescu să contatăm că nu mai sînt respectate principiile care trebuie să guverneze elaborarea acestei colecții totale, act esențial de cultură. De aceea, credem că se impune organizarea unei dezbateri despre această lucrare în paginile **Luceafărului,** care a inițiat numeroase dezbateri despre problemele culturii române de ieri și de azi.

Octav Păun

MĂRTURII ALE UNUI STRĂLUCIT PRESTIGIU

În lupta neînfricată a partidului, evenimentele revoluționare din deceniul al patrulea au adus în prim-planul mișcării comuniste și muncitorești din România personalitatea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu. De atunci n-a fost moment mai important în intreaga activitate a partidului, la care strălucitul militant, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să nu fi participat activ, avîntîndu-se cu curaj în primele rînduri ale luptei revoluționare.

In acea perioadă, tînăra muncitoare Elena Petrescu (Ceaușescu), venită în Capitală din comuna Petrești, județul Dîmbovița, și-a ales, cu peste 45 de ani în urmă, un exemplar drum în viață, urmînd cu deplină încredere partidul comuniștilor, care se bucura atunci de adeziunea întregii clase muncitoare, a țărănimii muncitoare, a intelectualității progresiste, a tuturor forțelor înaintate ale poporului, fiind mereu alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Emoționantă este evocarea acelor momente de către însăși tovarășa Elena Ceaușescu : **„Am avut marea fericire ca încă din perioada ilegalității, să lucrez nemijlocit alături de tovarășul meu de viață, care a constituit pentru mine un înalt exemplu de dirzenie și dăruire totală în lupta revoluționară, de nestrămutată încredere în victoria cauzei drepte a clasei muncitoare, a partidului nostru."**

În pragul celui de al doilea război mondial, memorabila demonstrație antifascistă de la 1 Mai 1939, de puternic răsunet politic pe plan intern și internațional, în organizarea căreia rolul hotărîtor a revenit tovarășului Nicolae Ceaușescu, a prefigurat puternic personalitatea marelui conducător de mai tîrziu al partidului și poporului român. În acele momente cruciale ale luptei pentru apărarea suveranității și independenței naționale s-au reafirmat calitățile de eminent militant revoluționar ale tovarășei Elena Ceaușescu, care a participat cu înflăcărat patriotism alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu la toate marile acțiuni antifasciste și antirăzboinice pentru apărarea integrității teritoriale a țării, a însăși ființei naționale a poporului român. Această luptă dîrză, plină de devotament și spirit de sacrificiu, a continuat în anii grei ai războiului, pînă la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, care a deschis un drum nou, luminos în istoria milenară a poporului român. În marile bătălii pentru cucerirea puterii politice și economice, alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a afirmat puternic tînăra revoluționară Elena Ceaușescu, printr-o participare activă la înfăptuirea marilor transformări sociale ce conturau zorii victoriei socialismului în România.

Aflată în primele rînduri ale construcției noii societăți, tovarășa Elena Ceaușescu a înțeles un adevăr profund : că socialismul și comunismul nu pot fi edificate fără oameni cu o înaltă pregătire politică și profesională. Activitatea sa politică s-a împletit strîns, în toți acești ani, cu o mare pasiune pentru știință.

În noua eră deschisă de Congresul al IX-lea al partidului, de cînd în fruntea partidului și a statului nostru se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, și care se constituie ca perioadă a celor mai grandioase transformări politice, economice și sociale din intreaga istorie a patriei noastre, s-au afirmat puternic calitățile de excepție ale tovarășei Elena Ceaușescu, valorificate în cele mai diferite domenii ale activității politice, sociale, științifice și culturale. Se poate spune că nu există moment important în care tovarășa Elena Ceaușescu să nu-și fi adus o contribuție deosebită. Remarcabile sînt rodnicele vizite de lucru pe care întîleptul nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, le efectuează în județele țării, în fabrici, pe ogoare, în unități de cercetare și proiectare, de învățămînt și culturale. De fiecare dată au fost indicate noi direcții, obiective, căi și modalități de acțiune.

Tovarășei Elena Ceaușescu i-au fost încredințate înalte funcții de partid și de stat, fiind aleasă membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al Guvernului, președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului. În toate aceste funcții importante, a participat activ la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru.

Tovarășa Elena Ceaușescu îndrumă cu înaltă răspundere și competență domenii hotărîtoare pentru dezvoltarea economico-socială a țării : cercetarea științifică, învățămîntul și cultura. În cercetarea științifică, tovarășa Elena Ceaușescu s-a angajat cu toate forțele în realizarea unui proiect ce avea să dobîndească în final o valoare de exemplu pentru intreaga concepție de organizare a cercetării românești : Institutul de cercetări chimice din București, creat în anul 1971, a asimilat în sfera sa de activitate domeniul proiectării de profil, a piloților tehnologici, al unor unități destinate fabricării unor produse speciale de mic tonaj, de mare finețe și valoare, catedre de specialitate din domeniul tehnologiei chimice și al ingineriei chimice și a devenit astfel, sub conducerea tovarășei Elena Ceaușescu, Institutul Central de Chimie.

Intreaga activitate a Institutului Central de Chimie s-a dovedit deosebit de eficientă prin legarea tot mai strînsă a cercetării științifice de producție, prin scurtarea perioadei de materializare a rezultatelor cercetării în practică, prin elaborarea unui mare număr de tehnologii noi care stau și astăzi la baza proceselor ce au loc în numeroase unități din industria chimică, prin pregătirea corespunzătoare a cadrelor și îndeosebi a specialiștilor de învățămînt superior.

După modelul Institutului Central de Chimie, au luat ființă și alte institute centrale în alte ramuri ale economiei naționale, precum și în unele domenii ale științelor fundamentale : matematică, fizică, biologie, iar în alte sectoare de activitate au fost înființate academii de profil : Academia de Științe Sociale și Politice, Academia de Științe Medicale, Academia de Științe Agricole și Silvice, rolul institutelor centrale și al academiilor de profil fiind acela de a coordona activitatea de cercetare în domeniile respective.

Coordonarea activității de cercetare la nivel național a revenit Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, organ de partid și de stat, care înfăptuiește politica partidului și statului, în domeniul științei și al ingineriei tehnologice. În calitate de președinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu a desfășurat o bogată și rodnică activitate. Îmbinînd munca de concepție cu cea organizatorică, a mobilizat exemplar întregul potențial științific al țării pentru a sluji cu promptitudine și eficiență amplul proces de făurire a civilizației socialiste, a unei industrii moderne, a unei economii înfloritoare, pentru afirmarea plenară a prestigiului științei românești în lume. Un rol precumpănitor a avut tovarășa Elena Ceaușescu în elaborarea programelor prioritare de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică și în traducerea în viață a acestor programe.

În cadrul preocupărilor de perfecționare a conducerii tuturor domeniilor de activitate și de dezvoltare a democrației muncitorești-revoluționare, cu prilejul primului Congres al științei și învățămîntului, s-a creat un organism unic de conducere democratică — Consiliul Național al Științei și Învățămîntului din Republica Socialistă România. Prin această măsură s-a asigurat o conlucrare mai bună și permanentă între știință și învățămînt, în realizarea progresului tehnico-științific și în introducerea mai rapidă în producție și învățămînt a celor mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane în general deschizîndu-se o perspectivă nouă activității de cercetare științifică și învățămîntului.

Congresul a ales în unanimitate pe tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu în calitate de președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului. Această alegere constituie chezășia sigură a înfăptuirii la nivelul celor mai înalte exigențe a programelor de cercetare stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, a dezvoltării în continuare a științei și învățămîntului.

Tovarășa Elena Ceaușescu a adus o serie de contribuții științifice originale, îndeosebi în domeniul chimiei, reunite în volume ce au fost traduse și publicate în R.F. Germania, Grecia, Italia, Anglia, Austria, Elveția, Turcia, Japonia, R.P. Chineză, Mexic, U.R.S.S., Franța, R.S. Cehoslovacă etc. Aceste volume, tratînd probleme de strictă specialitate din domeniul sintezei și caracterizării compușilor macromoleculari, al chimiei și tehnologiei polimerilor, al polimerizării stereospecifice a izoprenului etc., abordează importante aspecte teoretice care au fost materializate în industria chimică din țara noastră.

În semn de supremă recunoaștere a valorii deosebite a operei sale științifice, tovarășa Elena Ceaușescu a fost aleasă în anul 1974 în calitate de membru titular al Academiei Republicii Socialiste România.

De asemenea, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu a fost aleasă membru titular și membru de onoare a numeroase instituții științifice prestigioase de peste hotare dintre care menționăm : Societatea internațională de chimie industrială (Franța), Academia de Științe din New York, Institutul american al chimiștilor, Societatea de chimie din Mexic, Societatea de științe a polimerilor (Japonia), Academia din Atena, Institutul regal de chimie din Londra etc. I s-au decernat titlurile de profesor onorific și de doctor honoris causa a mai multor instituții de învățămînt superior de peste hotare, dintre care citîm : Universitatea Națională de Inginerie din Lima (Peru), Institutul Politehnic din Londra centrală, Universitățile din : Buenos Aires și Bahia Blanca (Argentina), Manila (Filipine), Teheran (Iran), Malta, Ankara etc.

Profunde și diverse, lucrările tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu în domeniul compușilor de sinteză macromoleculari, al polimerilor și elastomerilor, al cineticii polimerizării, au consacrat-o ca specialist de maximă autoritate în aceste domenii, au ridicat prestigiul și competitivitatea școlii românești de chimie pe plan mondial la cele mai înalte cote.

Cu prilejul ședinței solemne, organizate de Academia din Atena în onoarea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, președintele acestui prestigios for științific, Pericles Theocharis, arăta în cuvîntul său :

„Contribuția academicianului doctor inginer Elena Ceaușescu la dezvoltarea științei polimerilor în România este bine cunoscută pe plan internațional. Doamna Elena Ceaușescu a reușit într-un interval relativ scurt de timp să creeze o importantă școală de știință și tehnologie a polimerilor în România. Sub îndrumarea atentă și continuă a acestei eminente femei savant, știința nou apărută a polimerilor a făcut importante progrese."

Pe aceleași coordonate se înscriu și aprecierile deosebit de cordiale ale profesorului Raymond Daudel, președintele Academiei Europene de Știință, Arte și Litere, care, cu ocazia conferirii Diplomei de membru titular, a celei de membru al Comitetului de Onoare și a Insignei de aur a Academiei, acordate tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, făcea următoarea remarcă semnificativă : „Omagiu excepționalelor dumneavoastră realizări personale în domeniul cercetării compușilor macromoleculari, al chimiei polimerilor, elastomerilor și polimerizării. Dumneavoastră simbolizați știința și tehnologia românească."

În prefața ediției italiană a volumului „Noi cercetări în domeniul compușilor macromoleculari", semnată de Giuseppe Montalenti, președintele Academiei Naționale „Dei Lincei", se subliniază : „Sînt deosebit de onorat pentru posibilitatea ce mi-a fost oferită de a adresa un călduros bun venit, în literatura italiană de specialitate, unei noi și trainice opere științifice a academicianului doctor inginer Elena Ceaușescu, om de știință eminent și de amplă recunoaștere internațională, personalitate științifică și politică importantă a țării prietene, România, care este una din rudele noastre latine."

Tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu a militat întotdeauna pentru o largă comunicare și cooperare internațională în domeniul cercetării științifice, cuceririle științei și tehnicii trebuind să devină larg accesibile îndeosebi pentru țările în curs de dezvoltare, contribuind astfel la lichidarea subdezvoltării și la înaintarea lor mai rapidă pe calea progresului economic și social.

Ca președinte al Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea", tovarășa Elena Ceaușescu a desfășurat o amplă activitate, militînd pentru unirea într-un front larg al tuturor oamenilor de știință din lumea întreagă pentru oprirea cursei aberante a înarmărilor, pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru dezarmarea nucleară, pentru a salva omenirea de la o catastrofă nucleară, pentru ca rezultatele cercetării științifice să fie puse exclusiv în slujba progresului și a civilizației, pentru a asigura fiecărui om de pe această planetă dreptul său fundamental la pace, la o viață liberă și demnă.

Școala românească a traversat după Congresul al IX-lea al partidului o efervescentă perioadă de profunde modernizări și readaptări înnoitoare într-un proces continuu aflat sub semnul unei integrări organice — structurală și funcțională — a învățămîntului cu cercetarea și producția, concepție revoluționară, profund științifică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, care a constituit un moment de cotitură radicală în pregătirea forței de muncă și dezvoltarea multilaterală a personalității umane. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, **„Dacă nu am fi realizat aceste succese importante în învățămînt, dacă nu am fi înfăptuit — aș putea spune — această revoluție în transformarea învățămîntului românesc, nu am fi putut obține nici celelalte realizări în dezvoltarea economico-socială a patriei."**

Este meritul tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu de a fi îndrumat învățămîntul, reușind să înfăptuiască politica partidului și statului nostru în acest important domeniu de activitate, în care se asigură cadrele de muncitori, maiștri și specialiști necesari economiei noastre naționale, bine pregătiți din punct de vedere profesional, înarmați cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, avînd o înaltă conștiință socialistă, atașați trup și suflet partidului nostru.

O activitate deosebită a desfășurat tovarășa Elena Ceaușescu în înfăptuirea politicii partidului și statului nostru în domeniul **culturii și educației socialiste.** Pornind de la faptul că menirea istorică a socialismului nu este numai de a elibera omul de asuprire și exploatare și de a-i asigura bunăstarea lui materială, ci și de a făuri o civilizație spirituală superioară bazată pe o pregătire culturală și o educație morală, patriotică, revoluționară, în spiritul umanismului socialist, tovarășa Elena Ceaușescu a militat pentru o cultură pusă în slujba grandioaselor opere sociale pe care o înfăptuiesc oamenii muncii din țara noastră, pentru o fuziune a literaturii, a tuturor artelor cu marile preocupări ale poporului român, pentru ca toți creatorii de artă și de cultură să elaboreze noi lucrări de autentică valoare, pe măsura epocii ce o trăiesc, inspirîndu-se din viața și lupta poporului.

Este o datorie de onoare a tuturor celor ce activăm în domeniul cercetării științifice, al învățămîntului, al culturii și educației socialiste ca, urmînd exemplul luminos al tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, să ne angajăm ferm să muncim cu pasiune, cu dăruire, cu abnegație pentru a înfăptui și a depăși aceste sarcini, pentru ca scumpa noastră patrie să urce noi trepte spre piscurile de aur ale socialismului și comunismului.

Acad. Radu P. Voinea
președintele Academiei
Republicii Socialiste România

Floare de lumină — mulți ani!

Cîte flori alese țara a-nflorit,
Le-mpletim în nimbul Chipului iubit !

Mîndră Fiică-a Țării, lîngă-al Țării Fiu,
Ne sînteți îndemnul și exemplul viu

Pentru tot ce astăzi demn înfăptuim,
Rodnic viitorul țării să îl știm !

Mamă cu iubire — pentru-acest pămînt,
Toți copiii țării, ce copii vă sînt, —

Vă aduc prinosul inimii cu drag
Și recunoștință — în al țării prag, —

Pentru grija vie care le-o purtați,
Să deviné-ai țării fauri luminați !

Floare de Lumină, lîngă-al Țării Fiu,
Mulți ani, cu iubire, Numele Vi-l scriu !

Mulți ani, cu iubire, lumii să îi fiți, —
Floare de Lumină, mulți ani înfloriți !

Ales Ianuar'!

De pace un cîntec șoptim, —
Prin flori de lumină, de jar,
Prinos pentru-Un Chip ce-l iubim, —

În Zi de Ales Ianuar' !

Cu brațele de rouă venim, —
Să-nscriem pe stemă un crin,
Prinos pentru-Un Chip ce-l iubim, —

În Zi de Ales Ianuar' !

Prin veacuri, cu drag îl cinstim, —
Chip blînd, înțelept, temerar
Prin veacuri, cu drag îl cinstim, —

În Zi de Ales Ianuar' !

Alături de Cîrmaciul drag, —
Mereu luminînd, înflorind,
Pe-al țării de inimă prag, —

O Cupă de pace-nchinăm !
Un Gînd de lumină purtăm !

În Zi de Ales Ianuar' !

De pace să-i fie cinstirea !
De pace, -nflorită iubirea !
Lumină aleasă-nflorirea !

Cum Floare aleasă ne e
Și dalbă, de cer și de jar, —
Cum Floare aleasă ne e, —

Mulți ani — înflorită ne fie, —
În Zi de Ales Ianuar' !

Iuliana Paloda

Pentru progresul patriei, pentru pace și colaborare în lume

Înalte aprecieri și elogii înconjoară, pe plan internațional, activitatea multilaterală, prodigioasă, desfășurată de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu pentru continua accelerare a progresului patriei, pentru triumful idealurilor de pace, înțelegere și colaborare în lume.

Închinată științei, progresului și păcii, viața exemplară a tovarășei Elena Ceaușescu, care oferă o înălțătoare pildă de patriotism și angajare revoluționară, este definită printr-o activitate cuprinzătoare, printr-o operă memorabilă, slujind idealurile cele mai nobile ale poporului român, ale întregii umanități.

Sînt nenumărate mărturiile respectului și profundei prețuiri generate de personalitatea sa remarcabilă, strălucită îmbinare a valențelor omului politic ce acționează spre binele țării cu o operă științifică slujind progresul general al omenirii.

OMAGIU

Urmare din pag. 1

patriei. Un înalt exemplu moral prin care se demonstrează încă o dată că iubind și slujind cu toată ființa Patria, iubești și slujești umanitatea, marile rosturi și aspirații ale devenirii lumii întregi. „Oamenii de știință și pacea" — o sintagmă cu valoare de simbol, căreia, printr-o activitate neobosită, tovarășa Elena Ceaușescu i-a conferit dimensiunea unui statut moral al angajării și responsabilității savantului în lumea contemporană.

Fiică a Patriei, continuînd demn marea tradiție a personalităților feminine ce ilustrează istoria românească, tovarășa Elena Ceaușescu primește în acest ales ceas de ianuar omagiul sărbătoresc al națiunii întregi. Am în memorie o imagine ce exprimă poate la modul cel mai profund acest sentiment : copiii oferindu-i flori și întîlnindu-i ochii într-o expresie de duioșie și grijă infinită. O imagine în care prezentul și viitorul se reunesc sub semnul de inimă al omagiului, al cinstirii și recunoștinței.

„Sînt deosebit de onorat ca, în numele Biroului Uniunii Internaționale de istorie și filozofie a științei, să aduc cele mai vii mulțumiri tovarășei academican doctor inginer Elena Ceaușescu, reputat om de știință, pentru onoarea ce ne face de a patrona lucrările congresului nostru internațional de istorie a științei. Noi împărtășim pe deplin extrem de valoroasele idei cuprinse în cuvîntarea pe care a rostit-o tovarășa academician Elena Ceaușescu, care reprezintă, neîndoielnic, o deviză a fiecărui om de știință animat de dorința ca știința să devină în tot mai mare măsură o pîrghie a progresului, un mijloc de cunoaștere și apropiere între popoare, un instrument al păcii și colaborării între toate națiunile lumii".

Prof. A. T. GREGORIAN — U.R.S.S.

„Opera științifică a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu constituie o întruchipare a capacității creatoare a poporului român, o dovadă a posibilităților vaste și a puternicei baze de care dispune creația tehnico-științifică românească. Savanții chinezi se bucură de succesele excepționale dobîndite de știința din România, de rolul ei decisiv în activitatea de sprijinire directă a dezvoltării rapide și independente a economiei naționale".

Acad. LU JIAXI — R. P. Chineză

„Președintele Nicolae Ceaușescu și doamna Elena Ceaușescu au contribuit și contribuie la statornicirea păcii în lume, subliniind în permanență rolul oamenilor de știință. De cîteva ori am avut bucuria personală și onoarea profesională să discut cu doamna academician doctor inginer Elena Ceaușescu, reputat om de știință. În lume, domnia sa face parte dintre acei savanți care consideră că oamenii de știință își pot folosi munca și influența pentru a preveni războaiele și a dezvolta cooperarea între popoare".

Prof. EMANUEL MERDINGER
Universitatea din Florida, S.U.A.

„Am fost impresionată de faptul că, îndeplinindu-și înaltele misiuni de stat ce i-au fost încredințate, academician doctor inginer Elena Ceaușescu își rezervă, în continuare, timpul necesar activității de cercetare, în laborator. Este de dorit ca schimburile internaționale de cunoștințe tehnico-științifice să devină mereu mai intense și mai eficiente — un obiectiv care poate fi promovat cu succes într-o lume a păcii, pentru a cărei înfăptuire academician doctor inginer Elena Ceaușescu militează în permanență".

Dr. DOROTHY CROWFOOT HODGKIN
laureat al Premiului Nobel pentru chimie

Cununa de spice

Trec, Patrie, pe sub arcul de dor
al virstei tale de aur.
Stoluri de porumbei
zboară din palmele tale
spre cele patru larguri de zare
și — peste sufletul meu
răscolit de furtunile veacului —
s-așterne o mare de liniști.
Tu, maică Republică,
imi pui dreapta pe creștet
și, inima mea, pe care-o aud
răsunind ca un ecou — undeva-n pieptul tău —
se-nalță ca o columnă de imn inspre tine.
Sunt aici — la rădăcinile unei noi ere —
simplu ostean, slujind Gindul inalt
și freamătul dens din Cetate.
Urc treptele implinirilor tale,
umăr la umăr, gind lingă gind,
alături de cele douăzeci și trei de milioane
și brațele, și visele-mi — aripi de porumbei —
susțin ca pe un nimb de lumină
superba cunună de spice
de pe inalta și senina-ți frunte, Țară !

Nicolae N. Dimbovițeanu

Colind

Te arată omului,
pămint luminat pămint,
fiul dulce al soarelui,
pămint luminat pămint !
Și șoptire și chemare,
pămint, luminat pămint,
sint ca lacrima de soare,
pămint, luminat pămint
pe obrazul de zăpadă,
pămint, luminat pămint
rodul veșnic să se vadă !
pămint, luminat, pămint
Saltă-ți in copii norocul,
pămint, luminat pămint,
să nu-și piardă lumea jocul,
pămint, luminat pămint...
C-am vorbit cu soarta ta,
pămint, luminat pămint,
să te lase mereu stea,
pămint, luminat pămint,
să lucești și riu și ram,
pămint, luminat pămint !
Mioriticul meu neam
primind steaua in cuvint.

Valeria Deleanu

Solie

M-aș cobori-n oglindă de-ar fi pridvor de casă
din satul meu cu vatră de lut și, prins in vraja
lunară a odăii ca-n voaluri de mătasă,
aș incrusta pe stilpii de aur cu cămașa

din lemnul cel mai tinăr numele tău, iubită
și prea frumoasă țară. Visind ai tresări.
Și-n stilpii fără moarte, din lunga lor ursită
ar reveni bărbații, luptind ar reveni.

Istoria-i oglinda ; ființa solidară
a patriei cea veșnic mirabilă și vie,
urcind dinspre izvoare, in case-o să răsară
și vor purta-o fiii in viitor, solie.

Ion Popescu

Vis

Să stringi seară de seară
Mina fiecărei zile
Ca pe gitul unei viori,
Să treci noapte de noapte
Cu barca roșie a inimii
Tăind fluviul tăcerii,
Să-ți inveleși copiii
Spre vis cu pinze de lebede
Despre care n-a auzit ceața.

Cind ți-apare o stemă
Și te-anunță, ți-aduce aminte
Că prin ea ești nemuritor !

Cristian Petre-Argeș

Planeta

Opriți-vă cit mai e timp, pe loc,
Popoare suverane și guverne.
Decit să dați Pămintului iar foc,
Negociați mai bine păci eterne.

Oricit ar fi de greu pe undeva,
Prin țări și populate continente,
E tot mai bine ca să mori cindva
De diferite boli puțin incerte,

Sau să mai speri in soare și in ploi
Fertilizind pustiuri pentru viață,
Decit sub plugul crudului război
Să te preschimbi in negre flori de ghiață.

Priviți acum cind vă invoc, credul
Și pătimaș in funcția umană :
Cu-atitea bombe este prea destul
Pămintului să-i singerăm o rană

Nevindecabilă pe mii de ani
Ce-ar duce la pieire ființa noastră.
Și un deșert de praf și bolovani
Ar fi-n rotirea ei Planeta albastră.

De altfel poate, nici n-avem cum ști
Ce tragedii vor fi pe-această lume,
Și chiar pămintu-n loc se va opri
Cătindu-și in zadar vechile urme.

E mai frumos să ne gindim la noi
Și să culegem flori pentru popoare,
Decit să defilăm pentru războaie
Și pentru-o Atlantidă viitoare.

E incă timp, cit mai e viața-n joc
Și cit laleaua cupa și-o desface.
Veniți cu noi, popoare la un loc,
Azi, ROMÂNIA e stindard de pace !

Geo Ciolcan

Bună dimineața

Dimineața — trup luminos al cuvintului Piine,
Al cuvintului floare-intemeiere
A bucuriei in ochi de copil,

Dimineața înfloresc merii, cascade de flori
Lumină satul, extazul stelelor pe bolta
Neinchipuit de frumoasă, și noi ocrotim
Pruncii, fiindcă știm sudoarea
Umerilor bătătoriți, adevărul statornic
Al bătăliilor pentru măreția cerului
Fiindcă aici in Vatră învățăm
Copiii să crească porumbei de inimă
Timpul aripilor neoprite.

George Corobea

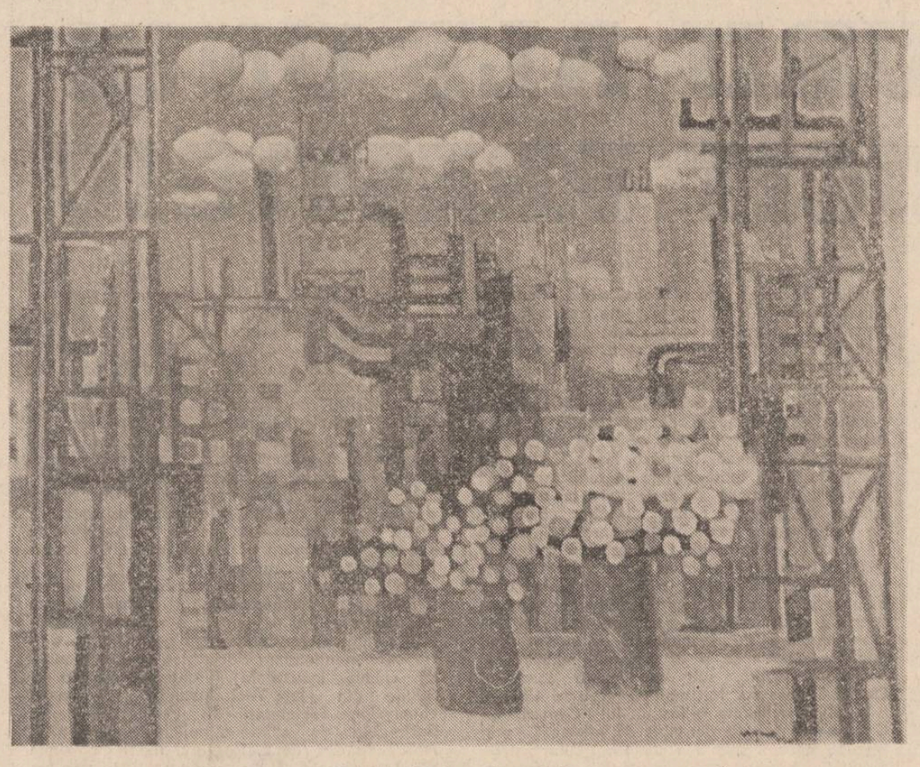

Octavian Vișan: „Fereastra"

Glasul poeților

Continuînd o direcție fertilă a poeziei clasice românești, lirica noastră contemporană, din dialogurile omului cu istoria, cu evenimentele dramatice ale acestor vremuri, își intemeiază pe un orizont de inaltă și inedită expresivitate profilul durabil. Fiind în deplină consonanță cu întrebările, răscolitoarele gînduri și neliniști, care frămîntă deopotrivă pe omul politic, pe cetățeanul obișnuit cît și pe poet, atitudinea celor care-și spun viața în cuvinte ni se dezvăluie a fi una înțeleaptă, vizînd ordinea și armonia în preajmă. Poeții noștri dintotdeauna au visat un cer albastru sub cupola căruia copiii să-și petreacă

Victor Postelnicu: „Victorie"

jocurile, tinerii — iubirea, cei cu timplele ninse — înțelepciunea. Dincolo de momentele de cumpănă, de situațiile limită ale unei istorii, poeții români vin de departe pe jos, rînd pe rînd, fiind meșteri ziditori de țară, plugari și oșteni, cioplitori de porți și vestitori de bine. Lor le-au rămas aproape, peste intemperii și năvăliri, riul și ramul, surisul ades citit în bătaia unei lacrimi. Pe un tărîm al Meșterului Manole și al Păsării Măiastre îi regăsim pe ai noștri rotunjind fîntîni cu privighetori în ciuturi, șlefuind proverbe ca semne ale marii treceri. Viața lor, a noastră, deci, nu petrecere s-a voit, ci lucrare întru spirit, ci transpunere de rază și rouă pe rană. A doua zi ne uităm la spic și ne uităm pe zare urmărind șirul cocoarelor. În urmă rămîn întîmplări și înțelesuri grele, tulburătoare, povestind despre ce a fost, despre cum au săvîrșit niște brațe în neodihnă lucrarea dar și lupta. Am fost blînzi și îngăduitori, ne știm veghind nu comori tăinuite ci chiar comorile sufletului nostru însetat de frumos. Vestea cea bună ne însoțește pretutindeni, din Lancrămul Poetului, în Mărțișorul Celuilalt : „Printre lucruri cînd umblăm, pe aproape sau departe / cerul singur cu tăria sa albastră / ne urmează pretutindeni în viață și în moarte. / Da, zenitul e mereu deasupra noastră" (Lucian Blaga — **Vestea cea bună**). Să-l ascultăm și pe Arghezi : „Ia uită-te acum la mina lui, făcută / Pe flaut, pe cimpoi și alăută. / E-o floare. Viră-ți tața în ea și ai să bei / Mireasmă, amintire și vis din palma ei. / Ea știe să mîngîie, să vindece, s-alinte. / O strîngere, o dată, o ține-o viață minte..." (**Mina lui**). La vremi cu primejdie plăsmuite, această mînă a știut ține și săgeata și flinta, dar a știut ciopli și pod peste ape, dar a știut împletni și stihiile cele pustiitoare, și s-a întors lîngă foc, seara, ocrotind nesomnul greierilor. Amintirile își trimit în poem, dureros, ecoul : „Cînd veniî pe lume, războiul era pe sfîrșite, / Se împușcau ultimile ordine. În cîmp / se spînzurau ultimile tunuri de propria lor umbră. / În casa noastră se împărțeau darurile..." (Ioan Alexandru — **Sfîrșitul războiului**). Cît despre daruri să nu mai vorbim ! Și noi am călărit pe-o fugă de secetă în Moldova. Și versurile noastre s-au aprins ca un rug la răscruce de timp. Întîlnirea cu urmele dezastrului îl îndeamnă pe poetul român la luciditate și el nu poate uita nici o clipă chipul soldatului ucis : „Ca un fluierat lung de glonț / părăsise bătaia inimii pieptul / soldatului ucis — / așa cum fluieră o fată de la fereastră / așa cum spre dimineață, o rază de soare flămîndă / va cobori pînă la trupul curățat / de somnul cu pești carnivori..." (Traian T. Coșovei — **Parabola soldatului ucis**). Nu lamentația, ci cîntecul de iubire a ceea ce este acompaniază glasul poetului : „Te iubim, bătrînă Europă ! / Nimic să nu se piardă : / ne vom întoarce spre tine — / Iată grădina trandafirilor, / iată mărul de aur !... / Totul urcă spre noi imaginea ta viitoare. / Vînturi puternice alungă negurile / dincolo de orizont : / — Te iubim, bătrînă Europă !..." (T. G. Maiorescu — **Cîntec de dragoste și grijă pentru Planeta Albastră**). Condiția umană, așadar destinul planetei noastre, se constituie în veritabile momente de poezie, spusă lin, dar spusă și abrupt : „Ah, poezia sîngeroasă a veacului meu / mică reptilă feroce / devorînd puii cuvintelor / sub pecete secretă a lunii..." (Mariana Bojan — **Printre pietre**). Scriind despre război, poeții noștri duc gînd de liniște, destinul lor fraternizînd cu al lumii clădită pe rațiune. „Noi ne-am născut din morții întîiului război" spune Radu Stanca, dar ne simțim pe mai departe legați prin rădăcini de un loc și o cosmogonie istorică : „Aici este soarele meu / aici sînt prietenii mei / și fîntînile / aici orizontul este pe rînd / roată / deal / inimă, / aici din părinții părinților mei / au zburat treptat zilele / și s-au rostit cuvintele / și s-au desfrunzit așteptări" (Cezar Baltag — **Răsfringere în acum**). Ca o litanie, spusa poetului înmiresmează tăcerile : „Ești frunza mea cea verde / viața nu mi-o pierde / rămîi în pace-adîncă / o, o să nu cazi încă / o, o să nu cazi încă / rămîi în pace-adîncă..." (Dan Laurențiu — **În pacea copilăriei**). Pe un cer pe care mai plutesc destui nori tulburi, ochiul poetului scrutează, dureros, adevărul : „Ceea ce ai aflat de la mine / e mai mult cenușă / decît o descriere a lumii / ești sătul de suspine / iată acum acești dumicați plini de ură..." (Doina Uricariu — **O descriere a lumii**). Între alcătuiri diafane și reverii de ziuă, stihul implică în chiar euritmica lui dorul de liniște : „O, dacă poți atinge / sfiala dintre lucruri / să pipăi rădăcina / împotrivirii lor, / să-ți treci o dată capul, prin smoala ce dospește / sub existența florii / și-a tuturor pe rînd, / atunci nu-ți mai rămîne / decît un dor de pace..." (Gheorghe Pituț — **Pace**). „Eu pe aici am fost fericit" spune Ioanid Romanescu într-un vers memorabil, noi aici ne construim după chipul și asemănarea noastră existența, zicem, parafrazîndu-l. Dar nu uităm că-n zarea unei lacrimi clipa poate răvăși teribil tihna planetei. Între cîntecul de alean și cel răzvrătit, inima noastră, se întreabă, luînd cunoștință, vorba altui poet, **cine suntem ? unde suntem ? de ce suntem ?**

George Chirilă

nicolae arieșescu

Pe țărmul acesta

Pe țărmul acesta, coborît între păsări
caut urmele cîntecului tău, Orfeu —
rătăcit printre fluturi și ramuri și flori,
adîncit cu pleoapa pînă la firul ierbii umed,
pînă la plînsul coborît în durere ;

o, pasăre, te aud și te văd ca pe-un leagăn
în care cîntecele mele sălășluiesc
și ochiul meu, mustind de frăgezime,
te caută-n lumina albă, navigînd
spre țara ta de vis și de culoare ;

aici, pe țărmul acesta, coborît între păsări
e patria mea, patria cîntecului meu.

Poem

Iată, brațul meu întinde aceste flori
către pleoapa cufundată în stele,
și mă zidesc ca-ntr-un poem înalt
la semințele țării, la miezul din ele ;

cu fruntea înflorind lîngă fructe
ne bucurăm de apele albastre
ce curg prin ochii noștri limpezind
lumina albă-n trupurile noastre ;

semințele-mi vor adormi pe buze
ca într-un vis înflorind în ninsori,
o, pînă la trupul tău, țară,
ne trecem curcubeul prin noi de-atîtea ori.

Fructe

Fructele nu mă alungă,
mă trec prin ele subțire
de parcă le-aș fi
prințul și veșnicul mire ;

m-apropii de ele sfios
și cită mirare e-n mine
lor le-o închin și mă-nchin
pămîntului ce le ține ;

de umbra-nserării mă tem
ce urcă în ramuri pe vînt,
o, fructele, blînde fățuri,
cum le-aș ascunde-n cuvînt.

gheorghe daragiu

stemă de pace

sus ce adînc ard diminețile patriei
cu fericire albastră
semn de înțelepciune
călătoriei noastre
sus ce adînc ard diminețile
flacără munților
duh alb semințelor
sete izvoarelor
și inimă soarelui

sus ce adînc ard diminețile
ochi senini
patriei mele.

o stea

și iată acum Patrie bună
cuvintele noastre la porțile dorului sună
și-ți pun la tîmplă curată urarea :
fii fericită-n suișuri cu zarea

sub Pace să-ți fie munții mereu
ningă vise mărețe sufletul tău
veșnicie a lumii Tu, Patria mea
la tîmple să-ți fie norocul-o stea

bucuroasă de Pace în fericime
fii grîul curat din românime
tu mamă preabună, cunună în toate
fii tînără veșnic în Suveranitate !

simbol

e pace peste țară, peste tricolor
bucuria-n firea noastră cîntă
ne-ntoarcem ora de simbol
către izvoarele adînci care cuvîntă

eroilor le este somnul cugetat și lin
sub stele albe-n pace adîncă
nu i-am uitat și le stropim cu vin
casa din liniștea de stîncă

le dăruim vechi obicei sublim
le fie liniștea eternă și curată
nimic în țară nu mai e străin
iubirea lor e-n eră minunată

o pace e țara peste tricolor
bucuria-n firea noastră cîntă
ne întoarcem ora de simbol
izvoarelor ce sînt lumină sfîntă !

octavian doclin

Patria și Eminescu

I

Ochiul minții mele
Ea este.
Lacrima inimei mele
Ea este.
Ochiul inimei mele
Ea este.
Lacrima minții mele
Ea este.

II

Dacă de Patrie îmi este dor
ca de ochiul minții Mamei mele,
o caut pretutindeni cu lacrima inimei mele.
Dacă de Patrie mi se face dor
ca de ochiul inimei Tatălui meu,
o privesc întotdeauna prin lacrima dulce
a minții mele.

III

Excepția vieții miinilor noastre
El este.

Cîntec

O, Dunave, Dunave,
de tot ierte-mi-se
dorul de Clisură
mult mai așteptat
ca respirarea gură la gură.
Și unge cu apă tulbure
rănile celui plecat
incet să murmure...

Poetul

Neauzit, Poetul de-apare printre noi
nu se întreabă nimeni de ce a apărut,
cum, brusc, dacă dispare din cuvinte
nu-și amintește nimeni cîndva să-l fi văzut.

Întoarceți-vă o clipă cu fața înspre mare,
lăsați-vă o clipă privirea în pămînt,
veți auzi sub timple un mal în surpare,
și veți vedea pe brațe o iederă crescînd.

Dacă vă-ncearcă teama c-al treilea ochi se-neacă,
și că, fragedă, mina va ezita ușor,
înveșmîntați cuvîntul în lacrima lui sacră,
și din cuvînt apare Poetu-n ajutor.

Ce bine din departe se văd sărmanii zei,
ce muzică-nceteză privindu-i din aproape,
nu vă mirați : Poetul e-un crescător de lei
cu care își ucide himerele de noapte.

Neauzit, Poetul de-apare printre noi
nu se întreabă nimeni de ce a apărut,
cum, brusc, dacă dispare din cuvinte
nu-și amintește nimeni cîndva să-l fi văzut.

film

Un roman cinematografic

Un eveniment artistic îl constituie, fără îndoială, recenta premieră **Domnișoara Aurica** (Casa de filme nr. 5), film semnat de tînărul **Șerban Marinescu**, al cărui debut în regie, **Moara lui Călifar**, reprezenta o personală viziune cinematografică asupra operei literare.

Trei proze datorate lui **Eugen Barbu**: „Ziua unui pierde-vară", „Domnișoara Aurica" și „Un tînăr frumos ca Ramon Novarro" sînt retopite într-un unitar roman cinematografic, ce păstrează nealterate calitățile literaturii semnate de autorul **Principelui**, într-o interpretare cu soluții originale, îndrăznețe, menite să evoce o epocă revoltă cu psihologii perene. Universul Griviței anilor '33, în preajma marilor confruntări sociale este reconstituit de **Șerban Marinescu** într-o originală lectură plastică și sonoră, în care sînt marcate complexe relații umane, nuanțate atitudini, descoperite caractere într-o permanentă subliniere a atributelor filmice ale textului de bază căruia i se valorifică superior laitmotive și idei.

Forța de atracție a mitologiei unui cartier este construită în jurul a două personaje-cheie, Împăratul, Gică Hauhau, vînzătorul de ziare și domnișoara Aurica, proprietara magazinului de croitorie, pendulînd tragic între iluzie și realitate, între perisabil și permanență, între perspectiva amănuntului și sufluI epopeic pe un fond în care comicul și dramaticul rămîn constantele descoperirii unei umanități surprinse în egală măsură cu ironie și afecțiune. Premisele epice sînt îmbogățite de scriitor, care semnează și scenariul cu accentele necesare sugestiei înfruntărilor sociale, accente preluate de cineast în secvențe-citat, cu înaltă forță reflexivă. Consumarea destinelor romantioase, absurde, tragice, anodine, indiferente, se realizează într-un spațiu autonom, emblematic pentru un univers uman, în care traiectoriile existențiale sînt fixate cu o deosebită forță plastică, fără a fi neglijată valoarea replicii sau a planului secund susținut numai în favoarea aprofundării cunoașterii personajelor. **Marga Barbu**, în domnișoara Aurica, beneficiază de o partitură de referință pentru o bogată și diversă filmografie. Performanța actriței rămîne memorabilă într-un rol de mare temperament susținut cu o vervă unică, cu gesturi revelatoare asupra tragismului derizoriu trăit de eroină, cu pendularea sugerată între aspirație și realitatea crudă, într-o ideală restituire a unui caracter demn de comedia umană fixată de **Eugen Barbu** în coordonatele unui joc de lumini și umbre cu forță de simbol. Calitatea rostirii replicilor, jocul interpretei ocolind orice capcană a facilului, nuanțele revelate cu discreția unei mari tragediene, fac din rolul susținut de **Marga Barbu** un autentic titlu de referință. **Valentin Uritescu** în Gică Hau-hau onorează la rîndul său cu virtuozitate o partitură singulară în cariera unui actor. Vivacitatea personajului implică și explică un univers, acumulînd tensiuni și descărcînd în compensație sarcasm și ironie. Finalul său de factură felliniană desăvîrșește un ciclu al jocului între aparență și esență practicat de autor și admirabil interpretat cinematografic de **Șerban Marinescu. Dan Condurache** (Ionică Pară), **Dorel Vișan** (Nicolae Curcuman), **Enikö Szilagy-Dumitrescu** (Carmen Popescu), **Marcel Iureș** (Mihai Năstase), **Remus Mărgineanu** (Lică Rădulescu) completează fără a epuiza o echipă de interpreți de excepție condusi cu o mînă sigură de un cineast care a știut să imprime o viziune originală asupra textului ales drept premisă filmului său. **Vlad Păunescu**, un excelent director de imagine, îl secundează fidel pe regizor în intențiile sale atît prin revelatoarele mișcări de aparate ce modifică perspective, subliniază reflexele psihologiilor, cît și în valorificarea culorii ce nuanțează portrete în cromatismul irizat al jocului de umbră-lumină, o altă fațetă a unui laitmotiv stilistic inițial literar, perfect asimilat filmic opțiunii cineastului.

Confirmînd pe deplin calitatea unui debut, al doilea film semnat de **Șerban Marinescu** se înscrie nu numai printre reușitele autentice ale acestui an, dar și printre valorile incontestabile ale filmului românesc, care a avut nu o dată în literatură un partener de calitate.

Călin Stănculescu

muzică

Remarcabile talente

Nu rostim un truism atunci cînd afirmăm că, prin rezultatele de excepție obținute pe plan național și internațional, școala românească interpretativă se înscrie printre școlile de prim ordin calitativ, la nivel mondial. Fără a intenționa aici să ne axăm exclusiv asupra reliefării unor tinere (dar deja pregnante) personalități, vom căuta să găsim un numitor comun ; și într-adevăr, atunci cînd vorbim de școală interpretativă, ne referim la o entitate omogenă regăsindu-se „deasupra" unei interesante (și inerente) pluralități de profiluri artistice, de valori.

Începînd cu cel mai „nobil" instrument — vioara — ne vom opri asupra personalității tinerei violoniste Cristina Anghelescu, nume de răsunet pe scenele noastre și ale lumii, deținătoare a unor prestigioase trofee la concursuri de profil. În interpretarea sa, detaliul este rezolvat cu grijă, pasajele de brio și dificultate își găsesc redarea cea mai adecvată, cea mai naturală, forma se arcuiește armonios, rotund, logic, cantilenele sînt bine timbrate, dezvăluind o sensibilitate remarcabilă.

În privința pianului, ne oprim asupra lui Constantin Sandu și Viniciu Moroianu. Primul dispune de remarcabile calități tehnice, de o cultură muzicală de solidă formație (probată de multe ori și cu prilejul unor recitaluri camerale), al doilea este de multe ori mai expansiv, subliniind elementele de expresie (pînă la marginea exagerării uneori), tehnica sa fiind la fel de bine pusă la punct, folosind însă procedeele unor alte inriuriri pedagogice. Sînt aceștia tineri de viitor, promițînd o ascensiune binemeritată și este bine, de pe acum, să subliniem faptul că, în privința tuturor interpreților noștri afirmați, nu putem ignora solida pregătire teoretică stîndu-le la bază.

În privința instrumentelor de suflat, oprindu-ne la clarinetistul Cristian Vlad, ne gîndim în primul rînd la remarcabila seară Max Reger, oferită, la finele stagiunii trecute (la pian Constantin Sandu), pe scena Ateneului. Am scris atunci pe marginea respectivului eveniment și reluăm pe scurt „esența" aprecierilor : sensibilitate a frazării, știință instrumentistică și tehnică fără cusur — acestea sînt datele de care dispune (și prin care impune) Cristian Vlad.

Soprana Leontina Văduva-Ciobanu, solistă a Operei Române din București, ne-a oferit, recent, bucuria cîștigării laurilor unor concursuri internaționale de maxim prestigiu. Vocea sa este amplă, bine lucrată, frazarea „curge", sensibilitatea este „la ea acasă". Nu e exagerat dacă afirmăm că, dintre toate „secțiile" școlii noastre interpretative, școala românească de canto pare a se înălța la cel mai inalt nivel.

Balerinii Cristina Teodorescu și Laurențiu Guinea, soliști ai aceluiași teatru liric, s-au distins în actuala stagiune printr-o multitudine de debuturi în roluri de prim rang ale repertoriului de gen (recent, Laurențiu Guinea apare pe afișe în dificilul rol Colas din „Precauțiuni inutile" de Herold-Launchberry). Eleganța este atributul lui Laurențiu Guinea, sensibilitatea, plasticitatea actoricească cel al Cristinei Teodorescu, măiestria tehnică — atributul amîndurora.

În privința modului de descoperire, stimulare și impunere a tinerelor talente, facem aici o scurtă relatare, cu semnificații deosebite însă. La un recital colectiv, la Muzeul de artă al municipiului, am avut, recent, ocazia să ascult o soprană de frumos viitor — Cristiana Popescu — în dificile arii din „Trubadurul" și „Tannhäuser". O voce amplă, timbrată promițător, o frazare elegantă, o omogenitate a registrelor de remarcat, acestea sînt calitățile unei tinere care este deocamdată membră a corului filarmonicii. De ce insistăm asupra acestui fapt, punînd-o pe Cristiana Popescu într-o companie ilustră? Să ne reamintim de ascensiunea vertiginoasă a Sandei Șandru, provenind din același colectiv, în prezent solistă a operei bucureștene, și vom regăsi împrejurări similare. Iată deci că selecția se face la toate nivelurile și, nu de puține ori, debutul (și primele consemnări favorabile) unor mari valori s-a făcut în ocazii discrete. Nu e acesta un motiv să-l trecem sub tăcere, ci, mai mult, subliniind asemenea apariții, să le încurajăm încă de la primii pași.

Viorel Crețu

Lumina dintotdeauna a Patriei

gîndul se-nfăşoară in uimire şi mireasmă teafără colindă aerul puternic şi clar. Părere de s-ar face orizontul sub care privirea — dreaptă, de bun simţ — se lasă cutremurată de armonioasa cutremurare a lumii, aş incerca o şoaptă şi ea se va face ecou : intr-un orizont mingiiat de raze inăsprite de ger.

Ninge divin peste coline şi munţi şi alcătuiri blinde şi incercate ale patriei şi zăpada pare — dacă nu cumva este mai mult — o copilărie nesfirşită, colindată, colindătoare, murmurătoare şi nesperat de aproape de măreţia visului. Simt bucuria necontaminată a sevelor infăşurate in coji de gheaţă, pulsul lor abia perceptibil armonizind secrete şi miracole ale devenirii şi mai simt in somnul lor neinchipuit visul dintotdeauna al alcătuirilor şi intruchipărilor ce rămin prin frumoasa lor simplitate şi farmec.

Era ora inaltă şi clară : imense pirtii imbărbătate de sunetul de gheaţă al izvoarelor lasă liber gindul — atit cit bucurie este cuvintul nimerit — şi acesta imaginează noi pirtii asupra cărora ne vom apleca cu sentimentul că, astfel, continuăm, desăvirşindu-ne aspiraţia şi făptura care-o ocroteşte.

A inceput un an in care spiritul creator işi pune nădejdi şi speranţă — cită trudă se cheltuie pentru acest insemn —, speranţa noastră de mai bine şi de pace, de frumuseţe morală şi altitudine umană ne indeamnă să cutezăm mai adinc şi adincimea propriilor noastre fapte să reprezinte o garanţie limpede, armonioasă in lucrarea armonioasă şi deplină a Patriei. Ea este, in fapt, suma cutezantelor şi implinirilor noastre, sub cerul ei dintotdeauna senin şi clar ne indreptăm fiecare in parte şi toţi laolaltă, puterea virstelor creatoare, idealul nostru de a fi.

Despre intrarea Patriei intr-un nou an, despre imaginea ei fascinantă nu poţi vorbi decit cu sentimentul că ii aparţii in intregime, că ea ne aparţine cu o supremă şi definitivă acoperire in adevăr.

SEMNUL DURATEI, DURATA SEMNULUI

m-am intrebat deseori in ce constă bucuria cu care, reporter, incerci să re-iei un „dialog" cu oameni pe care i-ai cunoscut, cărora ai incercat să le pătrunzi inţelesul vorbelor, oameni pe care — după o vreme ai avut din nou şansa de a-i reintilni — ai inceput, fatalmente, să-i simţi „aproape", să „comunici" cu propria lor biografie cu sentimentul că bucurie este un „prag" admis, dar, absolut necesar. Pe de altă parte, trebuie să recunosc faptul că, o vreme, am „ezitat" să-mi rescriu sau să-mi recitesc filele carnetelor tocmai pentru motivul că doream să am — şi asta pleacă din convingerea mea dintotdeauna — răgazul de a inţelege puterea de invidiat a cuvintului clar...

Eu insumi am fost, de nenumărate ori, „furat" de priveliştea interioară a unor oameni care nu păreau cituşi de puţin miraţi de graba cu care incercam să aflu şi, cu aceeaşi grabă, să inregistrez mărturia vorbelor in coloanele de plumb şi mai apoi de ziar. Aceşti oameni — sau astfel de oameni — te „obligă" la o severă alcătuire a vorbelor pentru că, altminteri, dialogul, sau alt dialog, posibil, nu-şi mai are aceeaşi, adincă, simplitate.

Retranscriu (din imaginea pe care o am asupra jurnalului, carnetelor mele) cu sentimentul că, fascinaţia bucuriei mele, la un nou inceput de an, poate insemna şi o re-dimensionare a unor fapte care, prin simpla lor existenţă, determină nostalgia şi, totuşi, fireasca ezitare a cuvintului.

Măreţia lumii (deci a cuvintului care numeşte lumea) interioare incepe şi sfirşeşte in uimire : obsesia unui inceput atinge tăria nostalgiei soarelui in amurg...

DIALOGURI NECONVENŢIONALE

dumneavoastră sinteţi şefa laboratorului la proba de betoane a intregului şantier hidroenergetic de pe Valea Drăganului.

— ?

— Sinteţi aici de o bună bucată de vreme. Zic aici, la proba de foc (sau de fier) a betonului. Spuneţi-mi cite ceva despre munca de aici.

— ?

— In sfirşit, ultima intrebare. Cum se vede viaţa de aici, din virful Floroiului, de la nouăsute şi ceva de metri ?

Reporter : In faţa acestor răspunsuri categorice (o excesivă modestie, sau, oare, o „alarmantă" prudenţă!) incerc să mă dumiresc. Deci, vă numiţi Valentina Crăveanu. Aţi terminat in '72 chimia industrială la Iaşi. Sinteţi de patru ani la Drăgan şi sinteţi (totodată) şefa laboratorului la probele de beton. (Singura „incălcare" a dorinţei Valentinei, pe care a săvirşit-o reporterul este faptul că a „abuzat" şi i-a amintit numele !).

— Ştiţi, soţul meu, Eugen, este şeful lotului de mecanizare. Ceva despre mine ? Nuuu !... A, doar atit. Dar nici un cuvint mai mult. Vă promit. După ce am organizat intregul şantier, bineinţeles, mă refer la noi toţi, am urmărit consternată de emoţie (să nu scrieţi, mi-au dat lacrimile de bucurie) prima cuvă de beton pe care funicularul a „cărat-o" in prima lamelă a barajului. Vă inchipuiţi ? Intr-adevăr ? Noi de aici de la laborator verificăm probele de beton ce vor intra in „pintecul" barajului. Chiar vă inchipuiţi ce bucurie imensă a fost aceea de a trăi premiera, la acest colos hidroenergetic ? (Reporterul mărturiseşte cu umilinţă că, neavind şansa să trăiască această premieră, a incercat să o re-trăiască urmărind explicaţiile tinerei inginere. Şi, mai cu seamă, a inţeles definitiv că aici, in inima muntelui, felul de a fi al oamenilor este guvernat de faptele lor, de munca lor de fiecare oră. Şi totul, spus cit se poate de simplu).

— Veţi rezista ispitei de a rămine pină la terminarea barajului ?

— (Răspuns categoric). Ştiţi, este o probă a vieţii, care mă va obseda... Vă daţi seama...

— Şi totuşi, cum se vede viaţa de pe platforma silozurilor de beton ?

...In loc de orice comentariu, mă conduce pină jos (pe-o serpentină, fără urmă de metaforă, ameţitoare) adică, la sediul (sau unul dintre ele) de conducere a şantierului de la baraj...

PERSONALITATEA UNUI CUVÎNT

aron Galea va sărbători aici, pe Valea Drăganului, cincizeci de ani de viaţă. Mă conduce prin şantier cu zimbetul pe buze, liniştit, impăcat, autoritar. Ca să mă „liniştească" (a fost martor la discuţia mea cu subinginerul Engel) imi mai oferă alte detalii. In corpul barajului propriu-zis vor intra circa 470 000 metri cubi de beton ; excavaţiile in rocă masivă pentru fundarea barajului sint estimate la 320 000 metri cubi ; macaraua funicular are cea mai mare deschidere de pină acum — 862 de metri intre cele două turnuri...

Sintem exact la „gingia" de rocă a barajului. Maistrul Aron Galea şi-a permis să vorbească (scuzindu-se) şi in numele inginerului şef al şantierului, Andrei Csöregi, care, nici nu se putea altfel, a urmărit turnarea primei lamele, atunci cind, timp de 24 de ore, fără intrerupere, oamenii au rezistat eroic (acesta-i termenul!). Să-i amintesc pe citiva : Petru Toşa, Mircea Mihuţ, Csiki Martin, Pompei Stoica, Vasile Oţet, Gheorghe Leşu, Viorel Vaida, Dumitru Rusu, Alexandru Prodan...

Aceşti oameni care au stat „pe baricade" zile şi nopţi, cind e vorba să discute despre munca lor, o fac fără echivoc, dezarmant de simplu: nu ne facem decit datoria, restul, bineinţeles, inseamnă orgoliul muncii noastre.

...Pe balustrada metalică a platformei de la funicular. La aproape nouă sute de metri. Nici un cuvint. Maistrului nu-i place să vorbească despre sine. Inţeleg. Totuşi, insist. Aşadar : in curind va avea cincizeci de ani, mai mult de trei decenii pe şantierele ţării. Are trei copii şi fire de păr alb. Oboseala de pe chipul său revarsă o inţelepciune pe care a atins-o cu preţul atitor şi atitor incercări. A fost martor şi constructor la amenajarea hidroenergetică de pe Someş (Tarniţa). Altceva ? Este un om care are innăscut darul prieteniei. Şi al blindeţii. Este respectat. Il văzusem cu ore inainte, jos la baraj, consultind şi aflind. Acolo, l-am văzut şi pe subinginerul Iosif Vereş. Jos, la baraj, se pregătea terenul pentru viitoarele etape de turnare.

De aici, din turn, macaraua-funicular coboară, „apucă" bena (pe care o transportă de la silozuri locomotiva pină la a doua platformă) o coboară pe cablu pină la corpul barajului. Un drum dus-intors de 10 minute. Privesc celălalt turn. Realizez o distanţă de aproape un kilometru. Jos, oamenii par nişte furnici. Zgomotul masivelor excavatoare nici măcar nu răzbate pină aici. Din turn, totul este coordonat prin staţii. Precizia este de milimetru la milimetru. Versanţii văii sint tăiaţi de drumuri. Stinca pare de sus o uriaşă prăpastie. Imi spune maistrul : unii au şi numit locul drept proba de curaj. Pentru că ei, constructorii, formează corpul viu al şantierului. Ei şi numai ei...

*

Am coborit de la baraj, de pe versantul Floroiului, pe şoseaua ameţitoare, tirziu, evident tulburat. Spun tulburat, pentru că, acolo sus, ceva parcă te subjugă şi te obligă la o severă privire. Văd casele ţuguiate pe dealuri, răsfirate, parcă de o lege cosmică. Ceea ce am inţeles insă ţine de pulsaţiile unei noi ere, aici in munţii Apuseni. Un nou arc de lumină se va ridica orgolios peste firea şi aşezarea pămintului. O nouă biruinţă. Amenajarea hidroenergetică de la Drăgan-Iad, in final, va fi unul dintre cele mai mari baraje — arc cu dublă curbură de pe riurile noastre interioare — va stăvili 110 milioane metri cubi de apă, iar uzina de la Remeţi va livra ţării o uriaşă cantitate de kilowaţi. Mai presus de aceste considerente, va fi o nouă izbindă a ţării in această zonă a Apusenilor. O descătuşare in faţa căreia metafora nu-i decit un semn de exclamare !

...Ceea ce era de construit s-a construit. Oamenii, la ora acestor rinduri, sint pe alte şantiere. Numai insemnările au rămas neschimbate in zăpada aurie a paginilor carnetului de drum...

SPERANŢA — METAFORĂ CUPRINZĂTOARE

ninge, cu zăpadă inmiresmată, de inceput de an curat, de privelişte promisă. Dacă privesc prin geamul copilăriei mele, lacrima se face floarea de gheaţă şi amintirea vis... Ninge ca şi cum frumuseţe s-ar putea numi fărima de orgoliu a lumii luminii... Lumea aceasta a luminii e sinonimă lumii luminii de fiecare zi. Trebuie insă să ai puterea să te bucuri, şi, bucurindu-te, să ai tăria să continui. Tradiţia inseamnă continuare, cum, continuare intru har şi curăţenie indeamnă tradiţia. Ninge şi se intimplă ca frumuseţea privirii să atingă răgazul bilanţului clar : continuăm pentru că avem de unde şi cu ce pleca pe spaţiile de noi inchipuite, de noi ştiute, de noi intimplate. Continuăm — nici o secundă nu am avut sentimentul mai drept in dreptatea lui funciară că noi continuăm — şi avem demnitatea să recunoaştem măsura visului nostru.

Speranţa noastră intru ideea cuprinzătoare a devenirii Patriei infloreste in inima noastră şi a copiilor teferi ca o binemeritată şi cuprinzătoare metaforă : a Vieţii insă, a certitudinilor ei, intimplărilor şi alcătuirilor ei cele fireşti şi adevărate. La inceput de an ne indreptăm gindul — privind prin oglinda faptelor noastre — spre orizonturi care să excludă norii ameninţători, sumbrele şi cutremurătoarele privelişti. Cuvintul nu va osteni să laude frumuseţea dintotdeauna a luminii Patriei după cum nu va osteni să se ridice, cu o forţă reimprospătată şi limpede impotriva obsesivei realităţi a depozitelor aberante ale morţii.

Sintem la inceput de an — primele ore ale acestui an abia au inflorit in visele copiilor ! — avem datoria morală să privim cu inţelepciune spre orizonturi care ne reprezintă vrerea noastră iubitoare de pace şi adevăr.

Mă indrept cu privirea spre intimplările unui an care m-au fascinat şi observ că faptele petrecute se aşează cu dreptate şi temei in sevele vindecătoare ale memoriei. Eram, intr-o oră a unei ceremonii tomnatece pe dealurile mingiiate de jarul şi paloarea culorilor, pe colinele inmiresmate ale Bistriţei-Năsăud şi cercetam in uimire roadele neinchipuite. Solare, roşii, aurii şi gălbui, mingiiate de razele lumii, ele dădeau sens şi durată gindului cuprinzător şi atunci m-am gindit că intreg universul respira prin făptura roadelor acelei staţiuni renumite, că pămintul işi binecuvinta ofrandele şi dădea tărie oamenilor destoinici. Neinchipuit de frumoase, se aplecau cu timpla peste mărginimea ţărinii, iradiind — stele in plină zi ! — farmec de culori şi mireasmă subjugată şi bucurie vindecătoare... Nu ştiu dacă Bogza la ele se gindea, la merele de Ardeal, cind scria cu ani in urmă : „Ce frumoase sinteţi şi ce mindre printre celelalte roade, de parcă aţi fi domniţe pictate in biserici, alături de voiedovul şi doamna lui ţinind in podul palmei ctitoria. Voi sinteţi bucuria cea mare a acestor pămînturi, risul lor cristalin, sănătatea şi optimismul lor, şi tot ce pot avea ele mai frust şi mai pur".

Le-am revăzut, in drumurile mele prin Ardeal, in icoana ferestrelor, le priveam iar faptul că le ştiam acolo, ca un semn de binecuvintare adresat gindului călător prin Patrie, dădea uimirii mele temei pentru infriguratele mele căutări. Le-am revăzut cum stau in pieţele oraşelor, cu măreţie şi bărbătească neclintire, cu puterea lor de-a improspăta sensurile tocite, cu lumina lor scinteind in gerul aprins...

M-am gindit mai apoi la trupul firav al mestecenilor care dădeau orizontului copilăriei mele speranţă şi nemăsurată candoare... Cu imaginea lor in suflet aveam să colind prin blinda şi inconfundabila armonie a Patriei, aveam să-i revăd prin Suceava nostalgică ori prin ţinuturile Argeşului, şi cred — ca om care se trage de la un pas de răsuflarea autoritară a muntelui — că, dintre atitea şi atitea alcătuiri ale sevelor vegetale, mestecenii — care intre timp mingiie armonia oraşelor — sunt alături de alcătuirile inconfundabile, grele şi reci ale brazilor... Pe cit de sobră şi ceremonioasă este cetina grea-uşoară, pe atit de sclipitoare este transparenţa mestecenilor.

Faptul că memoria se „vindecă" cu imagini ale alcătuirilor vegetale ce ne mingiie sensibilitatea determină puterea gindului-cuvint să se intoarcă şi să privească priveliştea care incearcă să ameninţe tăria lumii adevărate. Suntem, fiecare in parte şi toţi laolaltă, răspunzători — prin incărcătura şi tăria morală — de priveliştile care ne-au ocrotit copilăria, care ne ocrotesc prin copilăria copiilor noştri. Repet, niciodată cuvintul nu va osteni, in durata cu care incearcă să determine sensibilitatea, să revină la matca lui funciară. Avem, fiecare in parte şi toţi laolaltă, puterea şi demnitatea de a gindi, la inceput de an, că măsura faptelor noastre, — in orele vieţii noastre şi in cele care vor deveni istorie — cintăreşte greu şi că ea, măsura, nu poate exista decit respirind şi adulmecind sensibilitatea creatoare, aer planetar de inţelepciune şi verticală aspiraţie.

Viorel Sâmpetrean

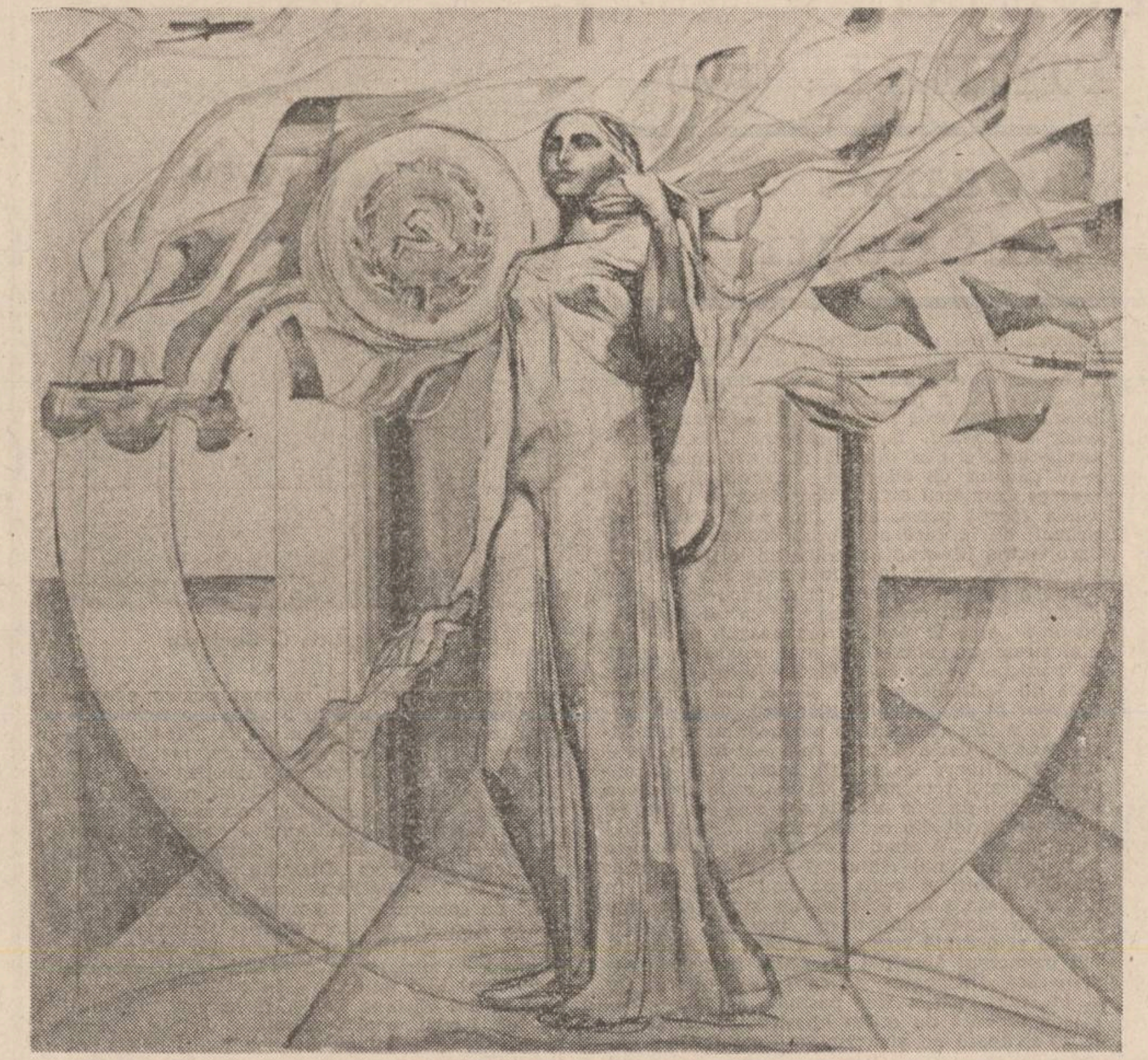

Geta Mermeze: „Omagiu"

Virtutea creatoare

dacă există şi paradoxuri triste, atunci cel mai trist este acela care ne arată că omul este singura fiinţă pămintească care a inventat războiul; a inventat ceva ce e pe măsura inteligenţei sale; vedem astfel că elasticitatea inteligenţei umane are un ambitus impresionant intre virtutea creatoare şi antivirtutea destructivă. Natura neavind sentimente, ea nu-i vrea omului nici binele, dar nici răul; cataclismele de care o acuzăm de atitea ori de-a lungul mileniilor nu intră, aşadar, in legile noastre morale, de aceea nici nu o putem chema la judecată; dar cum e de presupus că legile morale sint şi ele eterne, cum presupunem că este natura, tristul paradox ne dă astăzi mai mult ca oricind de gindit. In sfirşit, evoluţia ştiinţelor ne arată acum mai mult decit in ultimele două milenii că aceeaşi natură nu-şi „gindeşte" niciodată nişte mecanisme de autodistrugere; doar inteligenţa umană a reuşit in mai puţin de o jumătate de secol să atirne de destinul fiecărui locuitor al planetei noastre citeva zeci de tone de exploziv; de aceea este atita nevoie de-a invoca legile morale; la urma urmelor spiritul acestor legi investite cu creativitate exclusiv paşnică trebuie să devină cea mai mare victorie a omului spre binele său din cite a cucerit de la intemeierea societăţii incoace.

De-a lungul veacurilor poetul a fost acel focar de sensibilitate in nucleul căruia oamenii şi-au regăsit suferinţele pricinuite de războaie, mereu convinşi că din expresia lor va invăţa viitorul; şi totuşi de la stingerea unei conflagraţii, fie zonale, fie mondiale şi pină la conflagraţia următoare, fie zonală, fie mondială, istoria ne arată că viitorul a fost foarte scurt; nu ştim dacă există printre milioanele de titluri de cărţi, din lume, vreuna inserind de pildă tulburătoarea experienţă a impactului poetului cu războiul de-a lungul celor două milenii ale erei noastre; o asemenea antologie n-ar „submina" istoria ca ştiinţă, ci ar intregi capacitatea ei de a fi mai obiectivă sub acelaşi raport invocat anterior — adică moral. Poetul este şi el om — ca să ne exprimăm astfel —, insă el are capacitatea, poate că intiiul, de a cuprinde in sufletul şi in harul său toţi oamenii.

Astăzi imaginea războiului, mai ales a unuia mondial, nu mai lasă in urmă nici măcar un rudimentar spectru de speranţă; este cu neputinţă să ne inchipuim viaţa vieţii după iarna nucleară, aşa cum este de neinchipuit că o asemenea alternativă plină de aberaţii ar putea fi făptuită. Este minunat să sperăm că singurele războaie pe care le va cunoaşte omenirea in viitorul imediat şi in continuul viitor al relativei noastre eternităţi, vor fi acelea cu noi inşine; ne putem tripla capacitatea de a gindi, ne putem inzeci capacitatea de a crea, iar marile „războaie" ale poetului, intotdeauna lăuntrice, cu certitudine că au darul de a scoate la lumină mai multă lumină, şi nu doar pentru sine, ci pentru toţi oamenii.

Nu ştim cit a pierdut cultura de-a lungul veacurilor din cauza războaielor, dar ştim că după un cataclism nuclear, vietăţile care eventual al supravieţui, — după cum afirmă savanţii, mai ales păianjenii ! — nu ar mai avea nevoie de nici un fel de cultură ! Poeţii au fost intotdeauna inspăimintaţi de haos. Azi sint in primele rinduri ale celor care avertizează...

Ion Ţugui

mihalache tudorică

Aşa te-am văzut

Impodobind umărul unui munte
sau proptind braţele cerului să nu cadă
cintecul tău limpezind apele
aripa ta răcorind fierberea stelelor
şi ridicind din somn frumuseţea
sporind lumina-n cupe
indulcind in rouă
munca amară a rădăcinilor.
Aşa te vede inima mea.

Decebal

Tu popor al meu
născut in lume prin inel luminat de logodnă
ce vei plăti libertatea cu lumina cea după
să nu se bucure umărul tău
de durerea unei aripi ce pică.
Tu apă vie a setei mele 'nalte
ce-ai albit cu nesomnul timplele mele
să nu-ţi legi iubirea la răscruce de ginduri
fii prin tine milă a muntelui
umbrind cu rosturi aşteptările apei.
Ochiul tău poartă a lumii către patrie
iar pieptul putere atinsă de cintec să-ţi fie.

★

Eu sint tatăl cărnii şi pragului vostru
intraţi in nemurirea patriei
şi-i cinstiţi pridvorul de luceferi
arma cea mai inaltă a bucuriei drepte.
Voi sinteţi tăria şi răspunsul
celor care vor să vă tacă-n marile hăuri
singuri vă fi-ţi pecetea către nemurire
şi să nu se intunece-n voi trecutele părinţilor.
Ca să treacă de la mine somnul
bateţi cu ochiul vostru
la pragul meu de lut cu veşnicia.

Rămin al tău

Rămin al tău cu bucuria şi cu pasul
cu tot ce ţi-am dat eu şi glasul
cu tot ce-am venit – lada de zestre
plină de zăbale săbii căpestre
Al tău cu pămint cu ape şi munţi
cu cetăţi herghelii poduri şi punţi
cu cer deasupra şi mare la dreapta
istoria e scara eu şi tu treapta.
Rămin al tău şi dincolo de moarte
cu lutul cu oasele-mi sporte
cu lungul labirint prin lumină
cu urma pierdută-n grădină
cu torsul nopţii rătăcit pe gheme
cu verbele care-au să mă cheme.

Blagiană

Tatăl meu spusu-mi-a mie :
Ai grijă fiule de ea o veşnicie
că ţara noastră s-a născut la sat
şi primii-n ie o am imbrăcat
incă din naştere mereu ne-am pătimit
s-o ai pe ea avere de primit.

Am dus-o in braţe ca pe prunci
i-am semănat şi apele cu lunci
i-am păstrat lumina prin peşteri şi-n toiaguri
şi-am impodobit-o cu cele patru praguri

Au meşterit la ea meşteri din noi aleşi
la stilpi i-am pus luceferi de prin munţi culeşi
şi tot aici s-au inmirit soarele cu luna
după ce văzuseră pe bunul şi pe buna
căci te-am atins cu viaţa nevăzut pe umăr
să-ţi număr paşii şi razele să-ţi număr

NINSOAREA

receptorul unei opere de artă, cititorul, la fel ca şi creatorul de artă, in speţă scriitorul, la fel ca orice om trăitor din lume sint martorii epocii in care trăiesc, deci faptul că se scrie pentru epoca prezentă este, a fost dintotdeauna, un factor marcant. Mesajul primit este produsul ritmurilor veacului in al căror decodificator scriitorul se transformă. Ochiul pătrunzător al minţii sale conturează in opera sa un nou — posibil — sens al spaţiului fotografiat — sau mai degrabă holografiat — filtrat apoi de imaginaţia sa alambicată (inchipuindu-şi că receptarea dacă nu va fi cel puţin in consens cu propunerile sale va duce spre descoperirea de sensuri noi) transmiţindu-l mişcării tremurătoare a degetelor deasupra hirtiei... Dar pentru asta trebuie să fie linişte şi pace. Mai ales pace. Un lucru specific unei civilizaţii care păşeşte in frumos pe calea avantajelor născute din evoluţie dar in care degradarea sau moştenirea nefastă a unor optici invechite işi mai arată prin unele locuri colţii. O anomalie a unei lumi atit de complicate, o lume care nu-şi dă seama cit de mult a realizat in timp, lume care să fie in stare să arunce la marginea istoriei tot ce nu mai e necesar.

Ninge. Fulgi mari, albi, graşi şi pufoşi cad alene din cer. Iarnă. Sfirşit de an. Inceput de an nou. Linişte. Planuri de viitor. Proiecte de scris. In seara in care imi aştern pe hirtie ginduri şi impresii resuscitate de amintiri, — fişe pentru viitoare pagini de proză — la adăpostul odăii mele, mă simt puţin mai departe de oraş, deşi gindurile mă duc tot acolo, in miezul lui, unde viaţa freamătă incă in ora asta tirzie, unde inimile oamenilor bat ca nişte uriaşe ciocane pneumatice. Şi cind actualitatea se desfăşoară in acelaşi timp cu gindul realitatea poate fi şi amintire, legătura mea cu realul devenind astfel şi prilej şi izvor de rememorări. Uneori amintirea pare rece ca o filozofie, alteori caldă ca o dragoste. Curajul pe care mi-l asum acum, faţă in faţă cu mine insumi, este de a aduce amintirea la timpul prezent şi, de aici, de a o dilata cu uşurinţă la viitor. Pe cind trecutul este trist, pentru că a fost, viitorul este bucurie pentru că poate fi şi speranţă. Speranţa că liniştea şi pacea nu vor fi tulburate de minţi neclare, că scrisul işi va găsi cititorii săi aşa cum fulgii de nea işi găsesc drumul spre pămint intr-o calmă ninsoare. Cind eram copil iarna era ca o mare albă de zăpadă in care mă jucam extatic, neştiutor. Lopata lată de lemn care pătrundea adinc in zăpada groasă, imaculată, căzută peste noapte in faţa uşii de la intrare, cărarea făcută pină in stradă mi se păreau jigniri aduse iernii, răni crude, nefireşti făcute unei fiinţe dragi. O violenţă impotriva naturii. Aşa cum, nici acum, pacea noastră, a tuturor, nu trebuie jignită sau rănită.

Tudor Stancu

viorel cozma

Vin către voi

Oare cum aş putea mai bine,
Prieteni dragi de vis şi de drum,
Să vă spun cite ceva despre mine
Din ce-am spus şi n-am spus pină acum ?

Iată, sălăşluiesc in inima mea
Nădejdi şi necazuri şi bucurii,
In fiece noapte a sufletului meu străluceşte o stea,
Şi soarele il luminează in fiece zi.

Cind vreau să vă vorbesc, aşa, ca acum,
Caut cărările bătute de fiecare cuvint,
Iar de mă rătăcesc printre stele şi fum
Mai rup din mine cite un cint.

Şi vin către voi cu toate gindurile mele
Şoptite cu glasul cu care pling, cu care rid,
Iar voi, oameni-prieteni, vă hrăniţi din ele
Ca dintr-un vis pe care l-aţi visat
Şi l-aţi aşteptat atit.

Hrană

Sint martor
La zenitul ţării mele
Şi inspre razele de soare
Mă indrept
Să-mi scalde trupul
In lumina lor
Strălucitoare,
Şi-mi dăruie viaţă
Clocotitoare,
Ca soarele
Din care razele s-au hrănit
De dis-de-dimineaţă
Şi ard precum arde
Dorul
In fiecare din noi.

Şi-ndemnul dorului
Creşte in mine
Nemărginit,
Aspiră către inălţimi,
Şi neobosit
Urcă spre fapte durabile
Şi spre zenit.

Lumină

Lumina aceea jucăuşă
Din raza de soare
Mi s-a oprit pe suflet,
Pe sufletul meu s-a oprit,
Şi obosită de atita umblet
Pe sufletul meu s-a odihnit,
Aşa precum un călător
Se opreşte istovit
Lingă un izvor,
Şi insetat
Bea din soarele
Ce tremură acolo,
In apa limpede
Care se dăruie
Tuturor.

La ceas de bun venit

In noaptea aceasta
Nu am mai fost noi,
Am fost văzduh
Şi cer am fost
Şi-am fost şi vint,
Şi zbucium ostenit
Şi greu,
Veghind,
Inăbuşit,
Fără cuvint,
Doar gind,
Doar gind...

Şi deodată
L-am auzit,
Ca intr-un vis,
La poarta vieţii
S-a grăbit să bată,
Şi poarta s-a deschis,
Şi a intrat un pui de om
Neprihănit,
La noi in casă şi in inimi
Fie-i ceasul de bun venit !

El a pornit să vie
Spre dimineaţă,
Noi,
In amurg,
Ne-am mai imbogăţit
Cu incă o viaţă.

mihail i. vlad

Dimineaţa istoriei

Sfint ne rămine pămintul
Mai mult decit suprema ingemănare
Din limpedea pagină
Ce-au vrut să spună
Oştile lui Mircea la Rovine ?
Ce vroiau să spună
Eroii care ne sosesc
Cu ţara din istorie ?...
Au jurat in ani
In credinţă :
„Pe aici nu se trece !"...
Nici că s-a trecut.

E Dimineaţa Istoriei.
Dimineaţă-n eroi !
– Ne intoarcem prin cintec
In noi !...

Cuvinte nesupuse

Poetul a zis Poetului :
să inventăm
nesupusele cuvinte !
(Indoiala e totdeauna
in miez).

Pădurea incepe
cu creanga de aur
din mina mea...

Vîrste

Limpede apă ca gindul
Limpede apă e apa timpului
Roşie de vis şi de răsărit
Şi de speranţe.
Limpede apă in care inot
Limpede apă e apa timpului
Ca zborul de pasăre albă,
Subţire.

Am zvicnit din acelaşi izvor
De timp şi de cint
Cu ţara,
De aceea mă simt
Mai puternic
Mai dirz
Cu dragostea faţă de timpul meu
Cu ţara.

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XVI)

Labiş — o şansă a poeziei româneşti

Deşi despre Nicolae Labiş am scris de două ori în această rubrică — niciodată nu vom scrie prea mult, chiar dacă am scrie săptăminal — simt nevoia să revin, mai ales acum cînd s-au împlinit trei decenii de la dispariţia lui (la 22 decembrie 1986).

Pe cînd eram colegi la Şcoala de literatură „Mihai Eminescu", prin anii 1952—1954 deci, pe unul din pereţii de la etajul clădirii din Kiseleff 10, unde aceasta îşi avea sediul, sub un portret al lui Eminescu, se aflau frumos scrise cu litere mari de tipar, primele două strofe din vizionara poezie „La steaua" : **La steaua care-a răsărit / E-o cale-atît de lungă, / Că mii de ani i-au trebuit / Luminei să ne-ajungă. / / Poate de mult s-a stins în drum / În depărtări albastre, / Iar raza ei abia acum / Luci vederii noastre.**

Deşi le ştiam pe de rost, reciteam cu mare emoţie zilnic aceste strofe, între cei care o făceau cu cea mai mare sfinţenie fiind şi tînărul sol al Moldovei eminesciene, Nicolae Labiş. Gheorghe Tomozei îşi încheie o postfaţă la ediţia intitulată „Albatrosul ucis" a poeziilor lui Nicolae Labiş cu aceste minunate gînduri : „Am încercat sentimentul unei apropieri neobişnuit de vii de amintirea poetului şi de făptura lui unică ; recitindu-l am avut impresia că îi auzim iarăşi glasul. Păduri cu frunze veşnice şi lespezi netezite de ploi, vietăţi subtile şi anotimpuri drapate fastuos, lumini întîrziate în ape — au urcat în noi, însoţite de versurile neuitate :

„Eu curg întreg în acest cîntec sfînt,
Eu nu mai sînt, i-un cîntec tot ce sînt"...

Este într-adevăr sentimentul care mă încearcă ori de cîte ori îl recitesc pe Nicolae Labiş, cu poeziile sale dumnezeeşti, şi cu atît mai mult în aceste zile cînd se împlinesc 30 de ani de cînd steaua lui, capăt de osie, a fost fulgerată în drum atît de tragic şi de prematur. Noi însă, care am beneficiat de marea şansă a apariţiei lui Nicolae Labiş, nu e suficient să-l recităm cu emoţie, ci să ne şi străduim înainte de toate să-i conferim, de facto, înălţimea la care steaua lui a ridicat poezia românească în zilele de început, nu o dată tulburi, ale revoluţiei noastre, după cum bine ştim. Putem spune, parafrazîndu-l pe Dimitrie Bolintineanu care afirma — „Poetul Alecsandri... varsă în cîntecele sale simţămintele şi expresiunile Moldovei... De atunci poezia se români" — că noua poezie românească nu numai că se română, dar chiar se poetiză. Istoria noastră literară contemporană, critica literară în bună măsură nu s-au pătruns de adevărul clarvăzător al lui George Călinescu care îl considera pe Labiş, în ciuda morţii premature, „un poet deplin exprimat, de la care au rămas cîteva poeme pe care istoria literaturii noastre nu le poate trece cu vederea". Dacă la timpul respectiv nici noi care am trăit în preajma lui nu prea eram conştienţi de actul revoluţionar pe care-l săvîrşise Nicolae Labiş în poezia românească, e cu atît mai firesc ca generaţiilor mai noi să le apară ca aproape neverosimil. Există totuşi un poet care nu întîmplător este şi cel mai merituos succesor al său, Nichita Stănescu, care nu numai că a fost obsedat de personalitatea lui Nicolae Labiş, dar a făcut şi cele mai lucide aprecieri referitoare la apariţia acestuia la orizonturile poeziei româneşti. Nu voi ezita de aceea să-l citez şi de data aceasta aşa cum am făcut-o în evocarea lui din cadrul rubricii „Poeţii, cînd erau tineri" : „A venit toamna şi iar mi se face dor de cristalinul cîntec al neuitatului nostru Nicolae Labiş. A venit din nou toamna şi în gînduri tresare un braţ cu un steag fluturînd deasupra luptei împotriva inerţiei". Foarte exactă şi dreaptă apreciere a ceea ce a însemnat momentul apariţiei lui Labiş în poezia românească. Întrebarea pe care ne-o punem iar şi iar este cum a fost posibil ca într-o perioadă apăsată de atîtea vicisitudini social-politice să apară un vizionar de o asemenea forţă, care avea să prefigureze o bătălie ce s-a dat mult mai tîrziu, la inversarea anului '56, anul scrierii „luptei cu inerţia" în 1965. Nimic mai simplu de explicat dacă ţinem seama că stă în puterea poeţilor de a fi eroi pe cîmpul de luptă, sfiinţîndu-şi şi consfiinţindu-şi chiar cu sîngele propriu crezul, ca Mihail Săulescu, în bătălia de la Predeal din 1916, în Războiul pentru întregirea neamului, sau ca soldaţi pe cîmpul literelor în accepţiunea pe care i-a dat-o marele poet vatician Victor Hugo acestui termen : „J'aurais été soldat, si je n-etais poète". Nicolae Labiş a fost în dublă calitate

„Labiş" — portret de C. Brudaşcu

un asemenea poet, un militant pentru adevărata poezie, ca şi pentru o atitudine revoluţionară în viaţă. Poemele lui, de la „Moartea căproiarei", „Meşterul", „Mioriţa", la „Primele iubiri" şi ciclul „Lupta cu inerţia" ne-o demonstrează cu prisosinţă. El nu e numai un combatant, un frondeor, folosind ascuţişul satirei împotriva proletcultismului ca în populara parodie la adresa lui A.E. Baconsky sau în pamfletul împotriva „Dracului şchiop" şi al înşilor cu mentalităţi de Ştefăniţă-Vodă, ci şi un constructor, un promotor de modele literare. Apoi să nu uităm că într-o perioadă dominată de orientări literare unilaterale, el îi invoca şi evoca nu numai pe marele Sadoveanu, cel care credea cel mai puternic în destinul de mare poet al lui Nicolae Labiş, ci în egală măsură pe Ion Barbu, poezia populară, Arthur Rimbaud, François Villon, Baudelaire, Rabelais, ca şi pe Marx. Deşi el se considera doar un om care-şi tratează temele, nu e deloc greu să ne dăm seama că a fost un mare poet şi un vizionar. Astfel că la douăzeci de ani şi încă unul, cînd a murit, rămînea o amintire frumoasă, o punte de aur între înaintaşi şi urmaşi. Să păstrăm cu sfinţenie şi demnitate această amintire frumoasă, fără ifose şi pretenţii, dacă vrem ca poezia românească de azi să prospere şi să fie pe măsura acestui înaintemergător care este şi va rămîne Nicolae Labiş..

Niculae Stoian

Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1984

■ Sîmbătă 27 decembrie 1986, la Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu" din Capitală a avut loc acordarea premiilor literare ale Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România pe anul 1984. Juriul alcătuit din : **Mircea Iorgulescu**, preşedinte, **Alexandru Călinescu, Mircea Ciobanu, Gabriel Dimisianu, Victor Felea, Dinu Flămând, Nicolae Manolescu, Ileana Mălăncioiu, Eugen Negrici, Al. Paleologu, Szász János, Ştefan Teaciuc, Laurenţiu Ulici, Ion Vlad, Mircea Zaciu**, a hotărît prin vot secret, potrivit criteriilor regulamentului în vigoare, atribuirea următoarelor premii :

PROZĂ :

Augustin BUZURA — **Refugii** (Editura „Cartea Românească")
Dana DUMITRIU — **Prinţul Ghica** (Editura „Cartea Românească")
Franz HODJAK — **An einem Ecktisch / La o masă de colţ** (Editura „Kriterion")
MÓZES Attila — **Füstkorom / Zgură /** (Editura „Kriterion")
Eugen URICARU — **1784. Vreme în schimbare** (Editura „Eminescu")
Ştefan AGOPIAN — **Manualul întîmplărilor** (Editura „Cartea Românească)

POEZIE :

Dan LAURENŢIU — **Privirea lui Orfeu** (Editura „Cartea Românească")
LÁSZLÓFFY Csaba — **A legenda hamuja / Cenuşa legendei /** (Editura „Kriterion")
Ion MIRCEA — **Copacul cu 10 000 de imagini** (Editura „Cartea Românească")
TÓTH István — **Napvárás / În aşteptarea soarelui /** (Editura „Dacia")
Doina URICARIU — **Mîna pe faţă** (Editura „Cartea Românească")
Matei VIŞNIEC — **Înţeleptul la ora de ceai** (Editura „Cartea Românească")

DRAMATURGIE :

Nicolae IONEL — **Vlad Ţepeş**, poem dramatic (Editura „Junimea")
Al. SEVER — **Don Juan Apocalipticul** (Editura „Eminescu")

PUBLICISTICĂ ŞI REPORTAJ :

Ana BLANDIANA — **Coridoare de oglinzi** (Editura „Cartea Românească")
Ion VLASIU — **Cartea de toate zilele unui an** (Editura „Dacia")

LITERATURĂ PENTRU COPII ŞI PENTRU TINERET :

Traian IANCU — **Iubire de oameni** (Editura „Militară")
Romulus COJOCARU — **Ristea Împărat** (Editura „Scrisul Românesc")
Marta COZMIN — **Să vorbim despre palmieri** (Editura „Cartea Românească")

CRITICĂ, ESEU ŞI ISTORIE LITERARĂ :

Dan HĂULICĂ — **Nostalgia sintezei** (Editura „Eminescu")
Eugen SIMION — **Scriitori români de azi, III** (Editura „Cartea Românească")
BENKŐ Samu — **Urszavak / Rostul cuvîntului /** (Editura „Kriterion")
Lucian RAICU — **Fragmente de timp** (Editura „Cartea Românească")

ÎNGRIJIRE DE EDIŢIE :

Liviu LEONTE — C. Negruzzi, **Opere** (Editura „Minerva")

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ :

Irina MAVRODIN — Gustave Flaubert, **Opere, III** (Editura „Univers")
Dan MUNTEANU — Mateo Alemán, **„Viaţa şi isprăvile vestitului Guzmán de Alfarache"** (Editura „Univers")

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI DE CIRCULAŢIE UNIVERSALĂ :

Ion HERDAN — Camil Petrescu. **Le lit de Procuste / Patul lui Procust** / in limba franceză (Editura „Minerva")

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI ALE NAŢIONALITĂŢILOR CONLOCUITOARE :

ANDRÁS V. János — Mihail Sadoveanu, **Divanul Persian** — în limba maghiară (Editura „Kriterion")

TRADUCERI DIN LITERATURA NAŢIONALITĂŢILOR CONLOCUITOARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ :

Nu se acordă

DEBUTURI

Romulus BUCUR — **Greutatea cernelii pe hîrtie** — poezie — (Editura „Cartea Românească")
Vasili ŢAPOVEŢI — **Sila perekonannea / Puterea de convingere /** (Editura „Kriterion")
BORCSA János — **Megtartó formák / Forme perene /** — critică — (Editura „Kriterion")
Radu Călin CRISTEA — **Emil Botta. Despre frontierele inocenţei** — critică — (Editura „Albatros")
Bedros HORASANGIAN — **Curcubeul de la miezul nopţii** — proză — (Editura „Albatros")
Ion MORAR — **Vară indiană** — poezie — (Editura „Albatros")
Alexandru MUŞINA — **Strada Castelului, nr. 104** — poezie — (Editura „Cartea Românească")

Premiile au fost înmînate de **Dumitru Radu Popescu**, preşedintele Uniunii Scriitorilor, care a adresat felicitări celor distinşi, şi de **Mircea Ciobanu** din partea juriului.

Premiile speciale ale revistei Luceafărul (1984-1985)

PAUL ANGHEL : Zăpezile, roman, Ed. „Cartea Românească", 1984
FĂNUŞ NEAGU : A doua carte cu prieteni, Ed. „Sport-Turism", 1985
MIRCEA MICU : Poeme pentru mama, Ed. Eminescu, 1984
MIRCEA FLORIN ŞANDRU : Viaţa în infraroşu, Ed. „Eminescu", 1985
ION LĂCUSTĂ : Cu ochi blînzi, Ed. „Cartea Românească", 1985
RADU ANTON ROMAN : Zile de pescuit, roman, Ed. „Cartea Românească", 1985
SULTANA CRAIA : Orizontul rustic în literatura română, Ed. „Eminescu", 1985
DAN CONDEESCU pentru ediţia Nichita Stănescu, **Ordinea cuvintelor**, vol. I şi II, Ed. „Cartea Românească", 1985
MIHAI DASCĂL pentru ediţia Cezar Petrescu, **Opere**, I, Ed. „Minerva", 1985
ARTUR SILVESTRI pentru **Pseudocultura pe unde scurte**, „Luceafărul".

SADOVENIANA

Repere poetice

Pădurea ca dominantă a operei sadoveniene (o întîlnim pretutindeni, în romanul istoric, în cel social, în povestiri şi amintiri) reprezintă, într-o anumită măsură, opţiunea autorului pentru formele de relief de mijloc (spre deosebire de **Odobescu**, de pildă, căruia îi plac întinderile Bărăganului, sau de **Hogaş**, adept al înălţimilor absolute) — opţiune motivată obiectiv de vecinătatea aşezărilor omeneşti în aceste forme de relief şi subectiv, mai ales în povestiri, de înclinarea autorului către vînătoare. Definiţia **„codrul, frate cu românul"** va căpăta viaţă în operă prin îmbinarea armonioasă a celor două elemente — **codru** şi **om** — în numele unui **tertium comparationis**, element cosmic, **„fratele"** amîndurora — care de cele mai multe ori este **soarele**. La Eminescu, elementul de legătură între om şi codru, între om şi natură în general, este **luna**, astrul care predispune la visare ; ea invită la o uniune tainică, individuală, **„poetică"** a omului (sau a cuplului de îndrăgostiţi) cu frumuseţile altfel nerevelate ale naturii ; **soarele** în schimb este un simbol al omului social, al vieţii ca activitate. În **Memento mori** apar ambele simboluri, ca ecou al permanenţei lor în poezia populară. Ne întîlnim cu **„Luna, zîna Daciei"** (care este chiar **„zîna Dochia"**), dar şi cu **„frumoasa-mpărăţie mîndră a sîntului soare"**. Lumina solară este, în **Memento mori**, cadrul zeesc prin excelenţă : **„Şi ca zugrăviţi stau zeii în lumina cea de soare"**. La Eminescu, poienile şi luminişurile sînt **„scăldate-n soare"**, sînt locuri consacrate astrului zilei (avînd adesea rolul declarat al vechilor sanctuare silvane dacice) ; codrul însuşi este **„o cetate"** cu **„bolţi"** de frunzişuri, **„arcuri"** de ramuri, **„muri"** acoperiţi cu verdeaţă. Pădurea sadoveniană este un loc de întîlnire a soarelui cu pămîntul : **„...pădurile erau cît lumea asta, pînă în soare şi pînă în picla cea trandafirie a depărtărilor"** („Raiul", din vol. **Valea Frumoasei**, 1938) — gîndeşte badea Toma, eroul care caută toată viaţa acea **„punte de trecere necunoscută altori pădurari şi vînători"** de dincolo de Cioaca Jinarilor. Acel loc, descoperit din întîmplare de către bătrînul Ignat Barbă-lată, este păstrat în amintirea lui Badea Toma astfel : **„Era acolo o lumină care curgea de sus, fără să se vadă soarele nicăieri. În altă parte a muntelui mugurii erau pretutindeni închişi încă, iar aici, în această lumină lină, mugurii toţi de la mesteceni şi de la tufari şi smeurişuri erau deschişi, aşa că acolo se alcătuia un loc cald şi blind. Ieşiseră ciutele la margine să pască. Iar cucoşii sălbatici zburau cu sunet din umbra din fund şi veneau să se aşeze la vedere, rotindu-se şi fudulindu-se". (idem)** Această imposibilitate — **lumină de sus fără soare**, prilej de lungă dispută în basmele populare — conferă **„punţii"** descoperite de către bătrînul Ignat Barbă-lată caracterul de **rai pe pămînt**, de loc miraculos. Pentru că **„era necunoscută de alţi pădurari şi vînători"** badea Toma doreşte s-o descopere cu o pasiune care înseamnă la erou aspiraţia către absolut : **„— Crezi că se află aşa ceva ? — îl întreabă cu zîmbetu-i îngăduitor Pavel Baci. — Este numaidecît şi trebuie să-l găsesc eu o dată şi-o dată, suspină badea Toma".** În conştiinţa populară un astfel de fenomen — efect fără cauză — apare simptomatic, ca şi pasărea măiastră, la intervale mari de timp, iar setea eroului de a cunoaşte **„cauza"** reprezintă o experienţă de viaţă personală care sfîrşeşte implacabil **„pe tărîmul celălalt"**. Soarele nu poate să lipsească prea mult dintre razele lui, din lumina pe care o dă. Perpetuarea miraculului are, pe de altă parte, în conştiinţa populară, un efect distrugător (această latură a credinţei populare o regăsim la **Nicolae Labiş** : **„Soarele s-a topit şi a curs pe pămînt / A rămas cerul fierbinte şi gol". (Moartea căprioarei)** ; este cumplita **secetă** simţită de poet tocmai ca o **„lumină fără soare"**, ca o lipsă a astrului zilei din efectul pe care-l produce). În mitologia greacă soarele se apropie prea mult de pămînt numai o singură dată datorită nepriceperii vizitiului care-i mînă caii. Expresia populară **„doar nu se face gaură în cer"** (completată **„ci tot în pămînt"**, ca o aluzie la moarte, la mormînt) exprimă această teamă că astrul zilei poate să lipsească. La **Eminescu**, pe linia tradiţiei populare, raiul Daciei este armonie între fazele luminii : **„Ăsta-i raiul Daciei veche, a zeilor împărăţie : / Într-un loc e zi eternă, sară-ntr-altu-n veşnicie, / Iar în altul zori eterne, cu — aer răcoros de mai" (Memento mori)**. Ca moment de mare sinteză în literatura noastră, **Sadoveanu** se întîlneşte în multe locuri cu înaintaşii şi va reprezenta totodată un mare început pentru urmaşi. Pădurea pentru marele povestitor păstrează aceeaşi formă monumentală ca la **Eminescu**. Ea **„îşi desfăşoară tăcută bolţile de frunzişuri"**, oamenii merg **„pe sub arcurile frunzelor"**, bungeturile **„păreau ziduri nestrăbătute"**, în luminişuri **„lumina se cerne în ploaie deasă şi caldă"** — iar rîul, nelipsit pădurii : **„Sălanele, limpede, îşi străluceşte plăcile de cristal care se fugăresc încălecîndu-se, lovindu-se şi fărîmindu-se în cioburi"** (nuvela **„Ursul"** din vol. **Valea Frumoasei**, 1938 ; la **Eminescu** : **„Scînteie marea lină şi plăcile ei sure / Se mişcă una pe-alta ca pături de cristal", Împărat şi proletar)**. Sau această discuţie între oameni care aminteşte de o poezie anume a lui Eminescu : **„— Ei, ce mai faci, prietene Anania ? — Bine, bine... răspunse pădurarul stînd cu spatele la sobă. Ia şi noi ne petrecem vremea noastră şi scădem şi îmbătrînim iar muntele creşte ! îl suim tot mai greu... — Hm ! hm ! şi Damian îşi dădu palmele la o parte şi mă privi, ca şi cum voia să-mi dovedească încă o dată cine-i Anania ! Da' pădurea ce mai face, prietene Anania? — Bine, ce să facă ? Pădurea-i tot tînără..." („Drum la moş Anania"**, din vol. **Bordeienii**, 1912, compară cu **„Revedere"** de **Eminescu** — este vorba, bineînţeles, nu de o influenţă ci de acelaşi sentiment luat de ambii scriitori din tezaurul poeziei populare). Pădurea sadoveniană are **„tainiţele ei în care omul niciodată n-a putut străbate deplin"** — dar aceste tainiţe nu se manifestă ca spaime, ca forţe malefice (desişuri negre, animale fantastice care pîndesc omul din umbră, etc.) ci sînt numai zone ale pădurii necunoscute încă, frumuseţi care vorbesc o **limbă tainică : „Dar urechea mea nu se acordase încă cu tăcerea adîncului şi cu sunetele lui. Căci acele sunete ciudate sporesc tăcerea în loc s-o sperie. Dintr-o dată, ca şi cum s-ar fi produs un contact radio-electric, colnicul şi rîpa au dat sunet şi pentru mine..."** („Raiul", compară cu L. Blaga **„eu cu lumina mea sporesc a lumii taină /.../ căci eu iubesc şi flori şi ochi şi buze şi morminte"** ; este o concepţie general populară, pătrunsă şi în religie sub o anumită formă, despre cunoaşterea prin simpatie, prin tendinţa de identificare cu fenomenele — cunoaştere afectivă ; această concepţie o exprimă **Sadoveanu** manifest în nuvela **„Ochii şi urechile"** din vol. **„Anii de ucenicie"**, 1944 : **„Mă încorporez lucrurilor şi vieţii, am simţirea că totul trăieşte în felul său particular : brazdă, stîncă, ferigă, tufiş de smeură, arbore şi tot ce pare nemişcător : faptul de a avea asemenea cunoaştere mă face să iau parte la viaţa tainică a stîncii, arborelui, smeurei şi ferigii")**. Pentru a pătrunde **„tainiţele"** pădurii omul trebuie să mimeze formele ei. Ca să surprindă un cocoş de munte : **„Înainte şi în urma mea tovarăşii mei s-au identificat cu brazii şi cu stîncile" („Raiul")**. Corespondenţele se impun de la sine : înaintarea furişată în timp ce cocoşul cîntă îi sugerează autorului un **dans : „Ca să ajungem la brad sub cîntec trebuie să stăm cu urechea atentă la strofa întîia. Cînd strofa primă s-a isprăvit, şi porneşte ascuţitul, trebuie să înaintăm brusc trei ori patru paşi, într-un fel de dans" (idem)**. În timpul aceleiaşi furişări **„sub cîntec"** omul trebuie să se oprească brusc atunci cînd se opreşte cocoşul din cîntat, rămînînd **„în poziţii întîmplătoare, de multe ori aşa de absurde ca ale unui model de sculptură"**. Vînătoarea este, aşadar, un act de cunoaştere, prin ea omul a deprins artele — **dansul, sculptura, pictura** — prin acest obicei de a se identifica ritual, cu natura, recunoscîndu-se parte integrantă a ei. Ca individ social, vînătorul **„ia vamă"** codrului după nişte rînduieli vechi, intrate în memorie şi în sînge : după împuşcarea unui cocoş de munte cei trei vînători cruţă viaţa altora care cîntă într-un luminiş după răsăritul soarelui : **„Retragerea noastră trebuie să lase pădurii aceiaşi pace, în care hălăduieşte de veacuri cu sălbăticiunile ei** (iată un context în care cuvîntul **„sălbăticiune"** revine, paradoxal, la sensul lui etimologic, însemnînd **„copil al pădurii")**. **„Am intrat să luăm vamă. Ne retragem discret fără să tulburăm nimic" (idem)**. Sesizăm acelaşi registru al corespondenţelor : omul s-a supus **instinctual** cîntecului mergînd către el **„în dans"**, iar acum se supune **conştient** în faţa unui imperativ etic. Cocoşii, la rîndul lor, împrumută ceva din viaţa socială : **„Au şi ei parte, ca şi oamenii, de acelaşi zeu viclean" (idem)**. Asupra animalelor acţionează puternic categorii din viaţa omenească. Un urs (în nuvela **„Ursul"**) se sperie cînd un copil pronunţă cuvîntul **„mamă"** : **„Cînd am văzut că venea să mă apuce cu laba, mi-a venit aşa o spaimă de la Dumnezeu şi am răcnit din rărunchi cît am putut eu de tare «Vii mamă!», Cît ce-am răcnit eu «vii, mamă», ursu n-a mai fost sub mine. Şi-a dat drumul jos şi s-a dus la dracu"** (bătrînii care-l ascultă dezvoltă un joc de cuvinte pe seama mamei copilului : **„Cînd va fi să vie asupra ta primejdia astălaltă, chiamă şi tu ursul. Atunci are să fugă maică-ta")**. Nu pe propria lui mamă şi-a chemat-o copilul, el a strigat un nume generic (imprecaţia este ajutată de către **Dumnezeu** iar ursul se duce **„la dracu")** — invocîndu-şi dreptul la viaţă. Povestea comportă o discuţie specială. Păstorul este aici prins într-un peisaj geologic : **„Sălanele, limpede, îşi străluceşte plăcile de cristal... Din umbra rovinelor, pe clina din latura noastră, se strecoară în cotituri furişate pîrîul Şerpilor. Între Sălane şi pîrîul Şerpilor paşte o mică ciurdă de junici sub călăuza unui păstor care se ridică numai puţintel de la pămînt în sus..."** Nimic nu ne spune că este vorba de o fiinţă umană. Pîrîul Şerpilor **„se strecoară în cotituri furişate"** justificîndu-şi numele, mai înainte fusese vorba de un loc numit **„la Tărtărău, nume redutabil, aspru şi colţuros"** (asemănare cu **Tartar**), apoi de **„Cioaca Jinarilor, nume tainic al unor adîncuri nestrăbătute, (...) Cioaca asta a Jinarilor rămîne pentru mine ceva cu totul aparte, lîngă o hrubă pe unde te cobori pe celălalt tărîm"**. Ca pentru a adînci simbolurile, aflăm că **„Pe unda Frumoasei au început să treacă buşteni cu opriri, repezişuri şi întoarceri de înotători vii"** (peisajul evocă trecerea **„pe tărîmul celălalt"** a sufletelor). Abia cînd **„i se pare că adie din vale un zvon de trişcă"** autorul trage concluzia : **„Petrică păstorul învaţă rînduiala cea din veac"** (**„zvonul de trişcă" „adie"** ca un vînt ; transferul calităţilor dinspre om către natură şi dinspre natură către om contribuie în cel mai înalt grad la integrarea omului în peisaj). Păstorul îşi păzeşte turma lui, ursul vine şi atacă o juncă : **„Cînd am ţipat în el bita, urmează Petrică, şi-am zbierat la el să lase pe Joiana pentru că-i a noastră el a stat şi-a întors capul către mine (...) Ce-a zis ? Dacă las junica, musai să te ÎMBUC pe tine. A lăsat junica şi-a venit după mine"**. Este o substituire a jertfei, omul oferindu-se pe sine în locul animalului care-i aparţine (Petrică **„zbiară"** la urs cu glasul juncii) — or, fiind specii diferite, fiind, mai ales, vorba de un copil, cuvîntul **„mamă"** acţionează aici anulînd conflictul. **„Mama"** este, aici, pădurea însăşi, element cosmic, loc de interferenţă al vieţii cu lumina soarelui, prismă de proiecţie a sentimentelor omeneşti către lumea animală — Pădurea de care marele povestitor este legat organic, după cum însuşi mărturiseşte : **„...că mă simt ca un stejar de la Orhei cu mii şi mii de rădăcini înfipte în pămîntul neamului meu" (M. Sadoveanu, Discurs de recepţie la Academia Română, 9 iulie 1923)** — în termenii prin care **Mihai Eminescu** definea însăşi fiinţa neamului : **„...În sîmburul de ghindă / E un stejar. — Cum dînsul din proprii rădăcine /.../ Îşi creşte trunchiul aspru, aşa, poporul meu, / În tine e puterea-ţi, nălţarea-ţi şi pieirea-ţi, /.../ ...Popoarele barbare / Ce-au cotropit românii sînt vijelii mărete, / Turbate, mîndre, aspre, ca orice vijelie, / Dară şi trecătoare ca ele. IAR STEJARUL / POPORULUI MEU TARE RIDICĂ SI-AZI ÎN VÎNTURI / ÎNTUNECATA-I FRUNTE ŞI PROASPĂTA LUI FRUNZĂ..." („Andrei Mureşanu"**, cca 1871—1872).

Nicolae Georgescu

O biografie incitantă

Impresionant cită informaţie utilă vehiculează şi cită viaţă conţine această recentă carte despre Liviu Rebreanu ! Centenarul naşterii scriitorului încheiase o etapă în tot ce s-a cercetat şi s-a scris pînă aici şi s-a legat de-un timp. Şi nimeni nu se aştepta ca în întîiul an al veacului următor, şi încă de la un „nerebrenist", la o carte nouă şi depărtată tradiţiilor despre autorul lui Ion, Apostol Bologa, Petre Petre şi cohorta de personaje. O carte tînără ca autorul ei, ca noua critică ce acordă un interes sporit scrisului rebrenian. Pentru ea Adrian Dinu Rachieru era pregătit, scriind **Orizontul lecturii** (1983) şi **Vocaţia sintezei** (1985). Experienţa elaborării acestora, mai ales exerciţiul analizei literare, au fost benefice cărţii despre Rebreanu.

Lucrarea e o micromonografie, conţinînd date biografice neimprovizate, şi discutarea operei într-o înţelegere altfel şi altcum. E totul adus şi spus aici, lă cît i-a permis întinderea şi formula editorială. Are gratitudine şi respect pentru scrisul antecesorilor, îl cunoaşte, dar trece prin miturile deceniilor dezinvolt, şi-l descoperă pe Rebreanu mai întodeauna adevărat. Nevoia exemplarităţii omului, ca reacţie la drepte şi nedrepte atacuri asupra-i, autorul se zbate cu inverşunare şi adesea o depăşeşte pătruns şi conştient de nevoia realităţii biografice, sociale şi literare. Nu ocoleşte nici adevăratele cauze şi împrejurările părăsirii carierei militare pe tînărul locotenent cezaro-crăiesc, nici sofisticatele atîta timp fapte de viaţă şi relaţii cu oamenii, ca civil în 1908 şi 1909 în Transilvania, apoi după trecerea peste Carpaţi, cînd o va cunoaşte pe Fanny Rădulescu şi care în cartea ei va arăta: „Scris a fost ca în lotul primelor cunoştinţe făcute de Liviu Rebreanu, după stabilirea în Bucureşti, să intru şi eu"; necorectînd această afirmaţie, conform celor ce atestă întîlnirea lor abia în toamna lui 1911 la Craiova (considerînd dilema şi inexactitatea rezolvate prin cele demonstrate documentar pînă la el). Tot ce scrie despre viaţa romancierului, şi a celor din jurul lui, este veridic şi întemeiat, argumentat aproape în totalitate. Srăbat, fireşte, dulcegării şi sentimentalisme alimentate de volumul **La lumina lămpii**, (grăbit editat şi înaintea altor mari documente din arhiva Rebreanu), în care e invocată cea mai nesemnificativă faţă a demiurgului. Că în general lipsesc faptele polilor dramatismului rebrenian, paradoxului, e o constatare peste toate lucrările de pînă aici. Pentru că, pe lîngă cele de la viaţă, Rebreanu ca om, scriitor şi bărbat, ca soţ, fiu, frate şi-a provocat destule drame, şi-a tolerat altele ca „părinte", permanentizîndu-şi-le; le-a tăinuit pe cele adevărate, strict personale, neîncredinţîndu-le nici hîrtiei (sau păstrîndu-se incomplet în fragmente incoerente din jurnal. Iar de sînt unele mici greşeli în text, fie scăpări, nu schimbă sensurile cărţii, ca: tatăl elev la şcoala confesională, sau întrerupînd şcoala după absolvirea clasei I (p. 17); cursul de notari la Făgăraş (p. 18); primarul oraşului Beclean un deceniu (p. 20); ambii părinţi învăţători (p. 43); familia stabilită în toamnă (1910) la Năsăud (p. 77) ; trei fraţi dispăruţi pe front (p. 118) etc.

Cu o şi mai mare franchete înaintează, împletindu-l cu viaţa, şi pătrunde scrisul literar rebrenian, relevînd creaţia bogată şi semnificant estetica. Atîtea meandre are adevărul şi în această privinţă, a cercetării şi interpretării operei, trecut prin atîtea opinii şi puncte de vedere, pe care autorul, de acord sau nu, nu le tăinuieşte şi nu le minimalizează, începînd cu numele lui G. Călinescu (dacă nu cumva rămîne dator acestuia şi altora) şi pînă la semnatarul debutant în revistă. Adesea corectează prin propuneri întemeiate şi argumentate, are punctul său de vedere; în aceasta, ca şi prin concepţia asupra întregului, manifestă personalitate şi originalitate. Organizînd cuprinsul lucrării într-un fel propriu, adesea împotriva unei cronologii de viaţă şi de scris, surprinde pe autor şi opera sa într-o perspectivă critică şi cu mijloacele de exprimare ale acestui prezent. Aceasta-i reuşita cea dintîi a lucrării, aducerea lui Rebreanu în istoria acestui sfîrşit de veac şi de mileniu, şi pentru trecerea în următoarele. E „contemporanul nostru" pe parcursul celor celor 270 p., şi nu numai prin titlul ultimului capitol. Dar prea s-a repetat de alţii ca să n-o repete şi el afirmaţia că „Rebreanu scria greu" (p. 210). Ca şi mitul nopţilor, care în fapt a fost modalitatea lui de lucru şi libertatea de-a fi singur, izolat de toţi şi toate... Azi, cunoscîndu-se multe taine ale laboratorului de creaţie, se poate conclude că : **scria uşor ; gesta şi demara greu.** O spune el, limpede: „Începutul e greu, pînă ce intru în atmosferă". Astfel, cum ar fi scris într-o noapte un capitol şi ceva din **Ion**, şi în opt luni romanul **Răscoala**, trimiţînd manuscrisul la tipar pe măsură ce înainta şi tipografia culegea paginile, în paralel? (Şi nu sînt singurele dovezi şi probe). Sprijină şi contribuie la instaurarea acestei convingeri şi concluzia autorului care spune despre demersul său: „Un Rebreanu intim, umanizat şi apoi — inevitabil — remitizat, intrat în circuitul critic, luptă astfel cu imerţiile receptării". (p. 263)

Pe urmele lui Liviu Rebreanu este o carte de referinţă, nu numai a genului şi colecţiei, asupra unui clasic al literaturii române.

Teodor Tanco

«Revista de etnografie şi folclor» nr. 1 şi 2/1986

Cu o înfăţişare grafică elegantă şi cu o împărţire mai apropiată de necesităţile moderne ale unui periodic ştiinţific şi academic, „Revista de etnografie şi folclor" dovedeşte, cu numerele 1 şi 2 pe 1986, voinţa de a cuprinde o problematică fundamentală, valorificînd tot ceea ce e, în domeniu, cercetare înnoitoare. Sînt, în general, contribuţii substanţiale repartizate în mod judicios în secţiuni care cuprind „studii", „materiale" (termen vechi, academic, care păstrează un parfum indiscutabil) „note şi recenzii" ; de asemenea, o „cronică a discului", susţinută de Tiberiu Alexandru a cărui calificare în acest domeniu, mai puţin comentat pînă recent, e în afara îndoielii. De altfel recenziile pe care acesta le face (asupra „Colecţiei universale de muzică populară, cu înregistrări stabilite de Constantin Brăiloiu" — în nr. 1, „Mioritza", cu apariţie la Haga, o colecţie de muzică „ungară" a lui Bela Bartok şi „Orient/Okzident : Musik ans Südest Europa" — ediţia Artur Simon, din 1983, în 2/1986 sînt adevărate studii concepute dintr-o perspectivă etnologică, promovind ideea egalităţii civilizaţiilor, dezeuropenizarea, principiul poligenetic. O interesantă disociaţie, din cronica dedicată „Colecţiei universale" pune accentul pe invenţia culturală aflată în afara influenţelor, valorificînd ideea protocronistă. E opinia lui C. Brăiloiu, citată de comentator : „Că o astfel de polifonie există din cele mai îndepărtate vremi la populaţii rămase la adăpost de orice influenţă europeană s-a demonstrat de mai bine de 50 de ani — scrie Brăiloiu — fără ca pentru această maeştrii străluciţi să fi încetat a profesa că muzica pe mai multe voci este o invenţie a Europei occidentale". Dimpotrivă, accentuează Tiberiu Alexandru, citind pe C. Brăiloiu, „modele populare sînt probabil la obîrşia compoziţiilor polifonice ale Evului Mediu european". Astfel de probe sînt, pentru ştiinţa autentică, de necontestat şi, cu toate acestea, cum se vede şi din observaţiile lui Tiberiu Alexandru istoriografia culturii, scrisă de pe poziţiile dominaţiei, ignoră puterea de creaţie a populaţiilor considerate a ilustra, cum se zice în mod nepermis, „culturi mici".

Afirmarea unei originalităţi de nivel etnologic este evidentă în numeroase din contribuţiile pe care le publică acum revista de etnografie şi folclor. O cercetare a Sabinei Ispas (din nr. 1 şi 2), asupra unei „interpretări noi a unui text de cîntec povestitor (Toma Alimoş)", revelează un sistem de simboluri cu origine arhaică, tracă, modificînd simţitor încheierile mai vechi pe care exegeza le făcuse. Astfel de studii consistente cum sînt şi acelea semnate de Stancu Ciobanu (despre „mărul şi creanga de măr"), în nr. 1, şi despre „busuioc şi vîrsta dragostei", în nr. 2), de Pamfil Bilţiu („Moşii de peste ani în zona Lăpuş", în nr. 2) aduc soluţii noi şi întăresc impresia de seriozitate pe care ansamblul revistei o probează. O menţiune pentru studiul lui Marin Marian (Sensul consacrant, aderent dansului") o cercetare de filozofie a culturii care impune un eseist, „Notele şi recenziile" completează un tablou al activităţii din domeniul etnologic pe care literatura trebuie să-l aibă în vedere atît în ce priveşte creaţia cît şi exegeza. În totul, „Revista de etnografie şi folclor" este o certitudine ştiinţifică, valorificînd, aşa cum este normal, răspunsul original, autohton şi subliniind universitatea lui.

Catagraf

CALENDARUL MARAMUREŞULUI

D*in noaptea de „Anul Nou, zi la anu ce trebe cinstită", cînd nu se stinge lumina în casă şi, la miez de noapte, are loc* strigarea peste sat:

„Să sărim în cea grădină
Flori dalbe de măr
C-acolo este-o fîntînă,
Pe fîntînă-i busuioc,
Pe margini pară de foc."

şi pînă-n decembrie, Calendarul Maramureşului pe 1987 *este o sinteză de înţelepciune şi ritualuri româneşti de o ancestrală vechime.*

Sentinţe morale, legice definesc emblematic fiecare lună din an. Iată definirea umbrei *„Ce nu-i nimica / Şi tot se vede ?* ori a drumului : *„De s-ar scula în picioare / Ar ajunge pînă-n soare" sau „Geaba că te am / Dacă nu te-am avut an" ; „A fi mare nu-i mirare / A fi om îi lucru mare" ; „Mincinosul te face mincinos / Şi tâlharul strigă după tine tâlhar". Minciuna-i ca luna lui april. „Îi mort şi îmblă / Îi orb şi vede / Are coarne şi-i cal / Îi muscă şi-i armăsar"*

Într-o ţinută grafică deosebită, color şi alb-negru, imagini vechi şi noi oglindesc obiceiuri de peste an. Fotografii-document ca cele patru pecetare, ocrotind cele patru colţuri de lume prin timp, par să fie păsări măiestre ori monumente în care jocul volumelor divulgă un duel de lumini şi umbre de mare plasticitate; Soarele şi Luna, cele două chipuri care domină gîndul moroşanului rînduit în „piatră resticată", „Să te bată fumurile" / Ca pe feciori gîndurile"; Soarele şi Luna cioplite pe troiţa de la Berbeşti în urmă cu cinci veacuri.

Iată un calendar-peretar, după bună tradiţie românească, editat de Centrul de îndrumare a creaţiei populare. Asociaţia folcloriştilor şi entografilor şi Asociaţia de arte „Măiastra" Maramureş, apărut prin grija poetului Ion Bogdan. Culorile din ochii copiilor şi portul îţi cuceresc văzul. Sfatul bătrînilor din Ieud te invită la meditaţie, parcă-ţi spun : „Poartă-te cum ţi-i portul / Şi grăieşte ca-n casa părinţilor".

Fiecare casă îngroapă anul vechi; porţile, ochii şi graiul vestesc pe cel nou. În fiecare ogradă sunt semne bune, gospodăreşti. Fiecare fereastră dintre cer şi pămînt vesteşte cîntecul, minune mai puternică decît zidurile.

Ion Iuga

POSTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

S. V. ARON : Maci în ianuarie : „Un tren accelerat în bărăgan / și viscolul ce cheamă și urlă / întoarcerea acasă e o poveste / la care mai visează uneori / rătăcitorii fii / locomotiva șuieră sau cine / în stoluri se destramă ai iernii cerbi / deschid o zare peste alb uitare / latența aurului sub zăpadă / promisiunea verde a grîului ce va / prin dantela fină a învolburării / s-au trezit din somnul / macii și-au spuzit / clipa peste care ninge iar / vînturile în haită aspra lor prigoană / spulberă cristale în alb le înfioară / clipe anonime ning peste anonima clipă hibernală." O zăpăciturâ. Ce-o ieși, numai unul sfîntul cunoaște.

REBEGEA IULIA : Toast : „Și am tăiat caișii plini de floare / cu barda hotărîrilor necoapte : / mireasma lor acuzatoare / ne-apasă în pustiul miez de noapte. / Din cînd în cînd, umili samariteni / fierbinte ne rugăm pentru iertare / în raiul invadat de buruieni / e loc și de minciuni și de uitare / Monsieur, închin paharul plin cu dor / pentru senin și pentru libertate / oricît cu pumnii-n piept unii s-ar bate / nu-mi vor opri dreptul la zbor". Și mai trimiteți.

ION ALDARIUC : Această licărire, dar fără să știți, pentru Florans : „Să ne-așteptăm gîndul / și pașii / în vitralii albastre / egal vindecați / egal bolnavi fără să știm. / Prăbușim / ceruri mult asurzite / la spargerea nopții cînd / știm să rămînem / două stele / flăminde de ele". Fie !

ANDRONACHE CONSTANTIN. Strofele acestea ; dar ieșiți din porumbiști, că vă fluieră vardiști : „Ce vom fi avînd să ne spunem / de ne strigăm mereu / neascultîndu-ne ?" „De-ai adormi, iubito, în gară la Ograda / curtată de frumoșii navetiști / tristețea ta ar suplini zăpada / și sărbătoare-ar fi prin porumbiști / Dar tu n-adormi, iubito, în gara amintită / trec trenuri încărcate cu țiglă și borhot / și nici nu sesizează rochița ta boțită / cu aștri de grăsime și ceruri de compot" : „Mai știi cum te strigam prin rugi ? / icoană îmbrăcată-n blugi / veneai pe riu sau se părea / că-n mine a-ncolțit o stea". Adică luați-vă în serios. Pare că meritați acest sfat.

MIHAI BOBUTANU : Nu vă legați cu toată viața de-un răspuns de-al nostru : putem și noi greși. Însă din acel plic, nici una. Mai trimiteți : va cerceta altul.

ION ALDARUC : În bilețel ziceți : „În completare /, la grupajele anterioare, această **Ursită**, pentru a fi citită". Răspundem : n-a trecut prin sită, întrucît e covă sită.

IOAN BIRIȘ: Din **Polul psihic** reținem: „Dincolo de a 28-a galaxie / agalaxează în nemurire". Ne agalaxați cu banalități.

ROBEA MIHAI: De prin **Fericire:** „Fericirea-i o himeră / fericirea-i ideal / nu se poate rupe-n două / nu-i obiect de uz banal /.../ Este singură abisul / dintre-a fi și a nu fi / fericirea este visul / minunat, de a iubi". Adică nu prea fericită: vetustă, dar celelalte nici atîta nu sînt.

ION ROȘIORU: Trei, însă așa : Eclipsa de mine"... Februarie, spaima aceasta bătrînă / prin moarte mă poartă de mînă /.../ var stins pe frunzișul prolix / c-o cofă de apă din Styx /.../ februarie care cînd vine, n-apucă eclipsa de mine" ; **De-a lungul absenței:** „De tine mi-e viscol și noapte / Larissa, și uit să te strig / să vii ca pădurea de șoapte / din mine s-o aperi de frig / mi-e ceață de tine pe zare / și nord mi-e de păsări golit / livezile pling în pahare / pe limbă de clopot coclit / /.../ Mi-e viscol, Larissa, de tine / și pod mi-e de gheață pe seve / ce-ar fi, între două suspine / să vin să te apăr de foc?" Însă **Revers** întreagă: „Ce-ar fi să-i dăm un nume pustiului în doi / pe sute de hectare la nord și sud de noi? / Să-i zicem, bunăoară, deșertul Eu-și-Tu / și să-l plasăm în partea iubirii dinspre nu / Și-n timp ce șerpii galbeni se vor pui la soare / Să îmbrincim verdeața dincolo de hotare / Iar ca să-i fim cu totul nisipului pe plac / Să nu păstrăm vreo oază nici cît un bob de mac / Să invocăm taifunul și-n albă așteptare / Să ne urîm în contra iubirii viitoare !". Se așează, și-i bine.

M.P.C., ADICĂ MURGOCI PELEA — Constanța : Merită tot numele la **Fierarul meu :** „Ciobită rupe norii cerniți secera lunii / Fierarul zvîrle-n groapă, cu roaba minereu / Incandescente vetre topesc metalul greu / În arșiță-nfierbîntă cuptoarele cărbunii, / Fierarul meu potcoava cu palmele o fringe / și pe genunchi îndoaie un palos ruginit / Cu pălmi bătătorite și ochi de antracit / Cu buzele aspre, crăpate pîn' la sînge / În jurul spuzei coapte ard turte de mălai / De undeva, din noapte aud tropot de cai / Fierarul toarnă-n forme de lut metalu-n clocot / Din bronz viscos întreagă o inimă de clopot / O liniște de zgură. Ciobită luna taie / Obrajii mei și vatra piezîș, a vîlvătaie".

PETRARIU MEDA: Ziceți în scrisoare: „Adresez redacției dv. un nou ciclu de poezii. Poeziile care îndeplinesc condițiile impuse de o creație poetică adevărată, vă rog să le publicați. Aștept cu nerăbdare verdictul dv.". Vă răspundem: Luați loc și-ascultați cuminte: Așa-i : din cele 23 (douăzeci și trei) această **Toropeală** scurtată: „Mă lăfăi / în leșia verii / cu o nepăsare stranie / de soare ucis". Mai adresați poezii care îndeplinesc etc.

ION DAN BĂLAN. Din **Plecare:** „De alb trăznit ea va veni să știe / cu cîte grade urc spre asfințit / oh, pana sorții cum o să mai scrie / atîta nerv spre noapte răsucit?" Deci din plecare, sînteți de **Antologie** cu acestea : **Recunosc, Risipa culesului, Miraj.**

GAFENCO MIHAI. Morilor de vînt: „Mori de vînt, o, mori de vînt / V-au gonit de pe pămînt / Inchiziții tehnocrate ; / Unde v-ați ascuns voi toate? / Stați ascunse prin poeme / De atît amar de vreme / Cum tînjim și noi și vîntul / Să mai invadați pămîntul / Înc-odată, mori de vînt / Pentru noi, o mori de vînt". Dar bătrînicioase și fără de înțelepciune, celelalte.

ADRIAN TAFRON : Ziceți în bilețel : „Știu, sînt foarte mulți cei care vă scriu avînd impresia că ceea ce au realizat, au compus este ceva fantastic... Și de atîtea ori nu este adevărat... Nu vă cer decît un lucru: aș dori să aflu părerea dv. Contează enorm, deoarece vreau să știu dacă temelia este bună și dacă se poate înălța ceva durabil". Răspundem: deocamdată și temelia și toată zidirea, un plan, o himeră, apucați-vă de lucru. Dacă tot este să se surpe, dărîme-se, dar fie: și ruinele-s urme trainice.

FLORESCU M. FLORIN: Grădina visurilor : „În grădina pe care mi-o amintesc / am adormit / și visez că am adormit / în grădina pe care mi-o amintesc / în grădina în care am adormit / suflă încet un vînt ce colorează iarba / și-mi amintește visul / cînd în grădina pe care mi-o amintesc / am adormit". Om trăi și-om vedea ce-i prin grădina aia mare și-a lui Dumnezeu.

MIHAI STRĂTESCU: Cîte ceva era. Poate merită să bateți la mașină. Poate scrieți citeț.

CRISTI OPRESCU: Vă oprim cu trei: **Troc :** „Deci vino : / mai lași tu un zîmbet mai / pun eu o lacrimă / și / încropim măcar / o incomoditate reciprocă". **Aici și dincolo:** „Dincolo, dincolo de mine / un morman tăcut / bestiile beau cafea îndoită / cu remușcări / pentru ce n-au făcut / și puteau face. / Dincolo de gura mea / de neatins / înfatuate dorm cuvintele tale / alteori obosindu-mi pleoapele / ochii mi se închid / sub vîntul adînd silabe / Eu, viezure nestăvilit încă / de himere / sînt încă aici / dincolo de / tot ce înverzește". **Rana desăvîrșită:** „Cu aceeași gesticulație sfioasă / ducînd la gură / poemele mele / unul cîte unul. / În așteptarea zborului / tăceai și ascultai / cum copacii / se sfătuiau reciproc / în focul din căminul vernil. / Și mai gustai dintr-un poem / ca dintr-o gutuie / ca și cum n-ai fi știut că rană desăvîrșită / îmi este cuvîntul". Deci dacă sînteți o rană desăvîrșită, nu veți face troc, aici și dincolo.

G.F. MILITARU: Ziceți că sînteți timid. Noi, de-o ambiție, vă publicăm aici, două: **Pastel :** „Toamna / cînd grădina / se umple / de ploaie / și vînt / înflorește / melancolia / ca un țipăt / de cocor / uitat / în salcîmii / copilăriei"; **Ca o bătaie a cinteculuî:** „Cînd riul repede își prelingea / comoara lui de raze cristalină / și inima spre ea se întorcea / ca-ntr-o trădare... / pe care gîndul n-o înțelegea / pe care trupul o primea deplină / cînd graiul tău în mine a crescut / cînd am văzut lumina pe colină / ca o bătaie-a cîntecului mut / ca o cîntare a bătăii lină / am înțeles că timpul s-a născut / din slova muntelui arzînd din tină". Că nici nu luăm, nici nu dăm: curaj!

POT HRISTUDOR: Ziceți: „Nu vă trimit nimic deocamdată. Vă întreb numai, dacă vă trimit ceva care se cere, să-mi spun vîrsta și profesiunea. Dați-mi răspunsul, dacă vreți, sub acest pseudonim". Vă dăm: Poți, Hristudore ; nu căutăm în dinți nici gloabele nici minjii. Noi v-am cumpărat, după nechezat; cal de zmeu, cît o mîrțoagă.

NICOLAE PESCARU: Citățm din primul poem: „În goana lor / după profituri / încalcă legea /.../ Dacă în scopuri / de apărare / transferă arme / extra-terestru". Sînteți prea extra și-n afară! Poezia ce-o mai fi pe-acolo?

AURELIA BRUMĂ: Certat cu foi: „Toate s-au / strîns pe gînd /.../ muntele din noi / certat cu foi / mai rîzînd / mai cîntînd / mai plîngînd". Mai că nu-i!

IOAN HUȚU: Acest mugure: „Pădurea alerga cu un cadavru în brațe". Să se dea huța, pînă s-o rupe crăcuța!

Ion Dan Bălan

Risipa culesului

Clopotul satului bate a chemare cu ciocanul timpului
își știe omul gîndul din semitrezie
avem cu toții rătăcire de ani ascunsă adînc în suflete
vibrează albul ceștilor de cafea dincolo de chiromanție
își știe omul gîndul ochiului și-n reverul său
susurăm în plînset lîngă negrul limpede al vinului de buturugă
confundăm străzile muiate-n smogul înserării cu transeele
pierzîndu-ne-n pasul spoit genunchiul nostru îndoit pînă în aripă

plînge-n cerc timpul rotindu-se
înaintea plecării la drum oamenii stau așezat la masa rotundă
vecinii de dincolo de suflet se cheamă ca soldații la o țigară
amăgirea sub firma localului ia forma întoarcerii
dintotdeauna ești departe de tine la ora vie a amintirilor
vino, orbul cristalelor viclene mi-a aruncat primele reflexe
dincolo de dealuri se decupează din retină ținutul miezos
bunica dă-n linguri bătrîne cu tunete de tăciuni
formele bat zugravul cu fărădelege ca fiul pe tată
plîngem de aceea deseori pentru încă o viață

căutăm rime cu sens pentru buletine de știri externe
ne anunțăm gospodari cu sania făcută vara
totul e să visezi zare scăldată-n răsăritul soarelui pe mare
libertatea piinii ondulîndu-se sub valuri inspicate...
vino, voioșia mea blondă, năpîrlesc și foșnetele paharului vechi
la risipa de inimă a culesului...

Recunosc

Se acceptă starea de fapt
pentru că nu știu precis
dacă am lăsat sau nu
printr-un răspuns în plus
sau o întrebare
urme de pasăre în zbor pe zare...

recunosc :
am dat cu turla bisericii în inima nopții
am mîncat limba clopotului
ca să nu-i prindă dangătele rădăcini
am răsădit pămînt pe creștetul nou născuților
mi-am învățat urmașii s-arunce ultrasunete după farfuriile zburătoare
am cules în dimineți roua pămîntului pentru salba de mărgăritare a vieții
am scris pe fiecare cuvîntel
„Găsește-te în zenit și în iubire !"

Știu
nu seamănă între ei acuzații
nu cu toții au făcut trup
la rădăcina luminii și zilei
la rădăcina istoriei
din care noi ne-am plămădit culoarea de singe
dar cu toții și-au pus măcar o întrebare
dacă au lăsat în urma lor
filfîitul de pasăre în zbor pe zare !

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL DE CREAȚIE «ANDREI MUREȘIANU» — BRAȘOV

LIANA VIOREL

Ceas de cristal

Cobori pe neființa ce se stinge
în unicul ceas de cristal ;
Apoi minutul tu îl faci oval,
Și simți că peste tine
Timpul ninge.

Nu e Alecsandri și nu-i poveste,
Nu e îngheț și nu e ger afară,
E clipa ta superbă și ușoară
De care nu-ți dai seama
Că mai este.

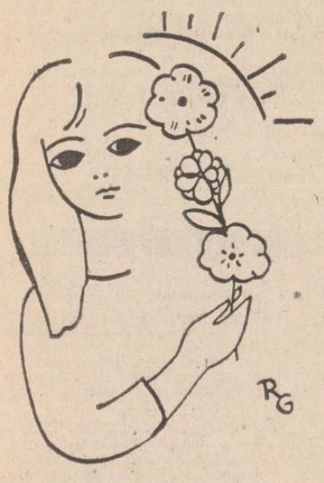

Cobori pe neființa ireală
Într-o clepsidră veche și uzată,
Doar clipa ta superbă și ușoară ;
Nu va părea nicicînd
Blazată.

Foșnet

Dinspre pădure,
dinspre Dunăre,
dacă surîsul l-am închide o clipă
cu smaraldul trecător
al reînvierii
ar apărea o primăvară
ancorată în partea stîngă a pieptului.

Vulcanul azvîrle clipe
în care te-neci ;
neputincios doar
îți cauți febril
lunecarea de lebădă.

Povîrniș

Și apele curg repede,
Imitînd
Ochiul nostru albastru
Plîngînd.

În vîrf rămîn stîncile,
Cred că stînci se numesc
Odăile noastre de sfat
Cu sufletul.

Despre insule

Nu mi-ați spus nimic despre cai
Și-mi vine să strig după ei
Și să le pun coama pe bigudiuri
și să le pun la ureche
că sînt ai mei
toți alergătorii
toți veșnicii cai.

Eram foarte mică
și întindeam o mînă,
două mîini întindeam,
cu toate că-mi era
grozav de frică.

Nu mai rămînea decît să veniți
mai aproape un pas
Dar voi, alergaților,
ați trecut,
Ați trecut mai departe.

Poveste

Ea era frumoasă
atît de frumoasă încît
își confrunta în fiecare zi
portretul
cu umbra tăcerilor
de plastilină.

atît de frumoasă încît
grădinarul
rontăia iarba
din urma sa.

Nu îi spusese nimeni
că e o floare
Nu îi spusese nimeni
că e o o stea

Și totuși încerca zilnic
să afle cine e

Zăpadă încălzită de singe
sau
poveste neterminată

Telepatie

Nu a mai urmat nimic
Se rostogolise încet, ca într-un film
luat cu încetinitorul
a căzut strîmb
de pe trambulina visului

Nu a strigat ajutor
și nu a bătut din plame
nimeni
A fost un copil
Unul din copiii care prind fluturi
Și care zboară

Apoi
Nu a mai urmat nimic
Nici măcar tăcerea.

Desene de Raluca Grigorcea

Valul zvîcni

Te rog, dă-i voie somnului
Să intre din nou
În cușca sa.

E de neînchipuit
Cum poți să tai
Aripile somnului
Așa, dimineața.

Dintr-odată, se face lumină,
Prea-dulcea, nesecata,
Neînvinsa.
O-mbrățișezi
O dată
de două ori
Nesățul, pornești cu lumina
Insistentă și oarbă, în brațe.

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Scrisori de pe o planetă vecină. Pe planeta noastră, numeroase păsări, plante sînt ocrotite de lege. La ei, netalentații se împuținează pe zi ce trece și, ca să nu li se piardă sămînța, sînt declarați monumente ale naturii. Formele prin care se manifestă, acolo, această ocrotire par esoterice pentru un ochi pămîntean, însă este de ajuns să cercetăm cu răbdare, fără cinism, dar cu multă îngăduință asemenea inedite aspecte ca să ne convingem, în parte, de imperturbabilitatea lor. Nu sînt, așa cum ne-am putea închipui, niște exemplare rare ; dimpotrivă, existența lor este multiplă și proteică și sînt repede recognoscibili prin absența totală a semnalmentelor particulare. Se știe că pe această cale ei nu fac altceva decît să se confunde cu acea generalitate maximă a cărei determinațiune se apropie de valoarea zero. Este un mod acceptabil de a gîndi conservarea ființei. Pentru că problema se limita la cîțiva kilometri pătrați, în viziunea spațiului pămîntean, i-am dat dreptate. Am dat dreptate, dar cîtă nemulțumire se răcea în sufletul meu ! Temeinice cunoștințe profesionale m-au ferit însă de o tristețe improprie, improprie mie și, cel puțin la fel de improprie, obiectului pe care trebuia să-l studiez.

II.

Mamei

Deschizi fereastra cînd îți cîntă cucul,
îl rogi să intre, să-l asculți de-aproape,
Dunărea-mpinge către casă ape,
cu bombe-azvîrle în grădină nucul.

Eu beau o ceașcă de cafea sălcie
ca miezul nopții. Fără poezie.

George Alboiu

CONFABULE

Un țăran trece strada

În fața casei creștea un brad, pus acolo de tatăl lui cînd se născuse el, primul fecior. „Să crească împreună și să fie amîndoi la fel de frumoși și drepți...", îi spusese femeii, atunci. Și anii au trecut, bătrînii nu mai erau, muriseră la scurt timp, unul după altul, întîi ea, pe urmă el, nedespărțiți, cum trăiseră. Bradul însă se înălțase în patruzeci de ani, era în plină putere, nu ca el, bărbatul de aceeași vîrstă, care stătea acum în prag, privindu-l. În copilărie, îi povestise el Aristiței, împodobea bradul din curte, agățînd de crengile lui felinare, mere și nuci învelite în poleială. Aristița însă nu părea impresionată, fire practică, de, cumpărase o arătare de plastic vopsită prost cu verde, în fiecare an o spăla și o ungea, ca să lucească. Spre sfîrșit însă nu mai făcea nici asta. „Ce atîtea complicații, zicea, ce atîta teatru ? Doar Mirela e plecată la mama, nu ? Iar pentru noi doi n-are nici un rost". Înțelegea abia acum de ce nu avea nici un rost. El, ca bărbat, nu mai însemna nimic în viața ei, nu mai avea, cum spunea, nici un rost, nici măcar cît o amintire din tinerețe.

Iulian Neacșu

● **S-AU ÎMPLINIT LA FINELE LUI 1986** 125 de ani de la nașterea lui Herbert George Wells, unul dintre cei mai fecunzi scriitori britanici ai secolului al XX-lea, a cărui bibliografie însumează peste o sută de volume. Avea aproape treizeci de ani cînd a debutat cu povestirea „Mașina timpului" cu care călătorise mult mai departe în viitor decît oricare alt pămîntean și cu care își demonstra aptitudinile deosebite pentru proza SF, în dreptul căreia avea să adauge apoi opere ca : „Omul invizibil", „Războiul lumilor", „Primii oameni în lună", „Bacilul furat", „Întîmplări despre spațiu și timp".

Spre deosebire de Jules Verne, Wells și-a conceput lucrările pe baza realizărilor și descoperirilor moderne iar imaginea sa despre societatea tehnocratică și-a materializat-o în „Utopia modernă" prin crearea lui Fabian Society. De o bună primire din partea cititorilor s-au bucurat și romanele sale realiste „Dragostea și domnul Lewishan", „Kipps" și „Întîmplări cu domnul Polly", ca și studiile sale intitulate „Scurtă istorie a omenirii", „Arta de a trăi" sau „Bunăstarea și fericirea omenirii".

În unele dintre lucrările sale Wells a avertizat asupra pericolului pe care îl reprezenta fascismul în ascensiune, cum este cazul volumelor „Dictatura domnului Parhamo" și „Jucătorul de cricket". Wells a intrat fățiș în conflict cu concepțiile și practicile burgheze („Domnul Blettsworthy", „În insula Rampol", „Prevederea nu-i niciodată de prisos").

Faima mondială i-au adus-o însă lui Wells romanele utopice scrise în prima jumătate a vieții care, prin elementele lor novatoare, au pus bazele dezvoltării literaturii SF, ca un gen literar deosebit de interesant, de modern și viguros.

POEȚI ȘI CENACLURI

MARIA LUCREȚIA STURZA

Donație

Îți dau anotimpul din toamnă
Și cocostîrcul din brațe,
Ramurile de lună
Și sărutul din mîini.

Ia-ți puterile mele, toate,
Și dă-le cuiva,
Dacă poți dă-le toamnei,
Și cocostîrcilor,
Și ramurilor de lună.

Pentru toate

Prima oară am ascultat sărutul cu soare,
Apoi am confundat emoția dragostei cu marea ;
Am respirat dorul de cocostîrci
Și ți-am ascultat brațele, mamă !

A doua oară am mîngîiat anii pe tîmple,
Am rămas alături de vîrsta lor,
Și am cufundat graiul meu
În fața ierbii de toamnă.
Acum, cred că lumea vine din mine,
Odată cu literele scrisorilor din armată,
Cu îndrăgostiții dintre ploi
Și cu gestul copiilor din mîinile noastre.

Orașul cu migdale

Pe-acolo pe unde plouă cu migdale în fiecare zi,
Se află vocabularul unui om al său,
Care este regizorul acestui oraș îndrăgostit
De senzațiile oamenilor melancolici.

Trăim într-o singură zi din an,
În care plouă cu migdale,
Chiar dacă plouă prin soare.

Gioconda s-a clătit în ploaie ;
Pictorii se discută între ei,
Despre felul în care s-a născut fiecare.

Desen de Ilie Florin

ANDREEA MAFTEI

Așteptare de toamnă

Era vremea toamnei din noi
Te așteptam cu vîntul bătîndu-mi
umbra prin mările tale neumblate
și necunoscute
Te așteptam cu frunzele mele ruginite
răsfrînte pe umeri
Cu ploaia toamnei din noi căzută
peste trupurile noastre.
Te așteptam cu mine la capătul
drumului
Mereu, mereu căutam
semnele verii și fumului

Condorul

Îi era foame
Și se hrăni din zbor cu el însuși
Îi era sete
Și își bău în zbor sîngele.

Eminescu

Poate în mintea noastră plină de frumos
L-am inventat pe Eminescu
El ne-a reunit gîndurile
Poate că nu există în acest caz.
Poate în mintea lui plină de frumos
El ne-a inventat pe noi.

«Orizont arădean»

De o vreme, revista „Orizont" (unde apar, de altfel, interesante dezbateri și eseuri de critică literară între care sînt de remarcat mai ales acelea ale lui C. Ungureanu și Lucian Alexiu) publică și cîte două pagini, intitulate „Orizont arădean" și pe care le susțin scriitorii din Arad. Nu e întîia concentrare de acest fel însă ea pare că și-a găsit formula potrivită, ceea ce ne face să semnalăm sforțările acestui grup literar de o însemnătate de acum considerabilă în **noua geografie literară românească.** Să notăm, mai întîi de toate, incisivele tablete ale lui Florin Bănescu, care se dovedește nu doar un prozator remarcabil ci și un jurnalist cu nerv ; el este unul dintre deținătorii unei memorii culturale în afară de comun și însemnările lui, reunite sub titlul de „Accente", produc cîte o dovadă de viață istorică românească pe care cine voiește să o cunoască o poate cunoaște și de aici. Apoi, concentratele „cronici literare" ale lui Al. Ruja, interesat în „Orizontul arădean" cu precădere de literatura acestei regiuni, ceea ce nu însemnează defel că am avea de a face cu un critic de optică regională. Alături de el, Ioan Biriș vădește o înclinație către filosofia artei și eseurile lui lapidare pot să dea imaginea unui eseist de forță abia atunci cînd stau așezate unele lîngă altele ; e, așadar, un comentator apt de construcție intelectuală a cărui valoare se vede pe spații mari. Note de lectură par să fie fragmentele semnate de Gh. Schwartz, în realitate un „jurnal de romancier" al cărui interes stă într-un mecanism de lectură, propriu prozatorului, interesat să descopere la alții „les ficelles du métier". Interviurile lui Vasile Dan aduc și ele un aer de seriozitate ca și jurnalistica pe teme curente a lui Emil Simandan, Dumitru Toma, C. Mărăndiuc, Iulian Negrilă, Horia Ungureanu nu sînt nicidecum prezente care să completeze un sumar ci autori care trebuie urmăriți, atît în domeniul creației, cît și în acela al atitudinii jurnalistice. Să notăm că „Orizont arădean" este și un jurnal colectiv de creație și o foaie de temperatură a unui mediu literar ; iată un **tablou de grup** care merită urmărit cu atenție.

A.S.

● **Cu prilejul aniversării lui Mihai Eminescu, de la a cărui naștere se împlinesc 137 de ani, secția de poezie a Asociației Scriitorilor din București vă invită la Casa Scriitorilor, Calea Victoriei 115, în ziua de joi 15 ianuarie 1987, orele 17, pentru sărbătorirea poetului nostru național.**

Despre opera lui Eminescu va vorbi academician profesor Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

Actorul Dan Nasta va recita Luceafărul.

Violonistul Mihai Constantinescu și violonista Corina Bura vor interpreta din repertoriul muzical clasic.

m a p a m o n d

POEMELE PĂCII Și ale SPERANȚEI

WOLFGANG TILGNER
Al treilea război mondial

Americanii gîndesc
că al treilea război mondial va avea loc
în europa

englezii și francezii gîndesc
că al treilea război mondial va avea loc
în germania

germanii de la rin și de la dunăre gîndesc
că al treilea război mondial va avea loc
în zona berlin

cei din zehlendorf gîndesc
că al treilea război mondial va avea loc
în berlin-centru

în strada potsdam se crede
că va avea loc în strada leipzig

. . . . . .

dacă credem că va avea loc undeva anume
va avea loc pretutindeni.

VOLKER BRAUN
Păsările și testul, 2

(DUPĂ UN REPORTAJ DE ROBERT SCHEER)

La albatroși — locuitorii zării
În zborul lor ușor, ce-l pizmuim
Cum și-au deschis aripile, privim :
Cum se-odihnesc pe vînt, deasupra mării.

Dar asta ce-i ? Din pene urcă fum ;
Arzînd, țîșnind-n sus, de-a valma,
Cu gîturi groaznic răsucite, -ntinse
Ca-n căutarea unui alt tărîm.

Spre est ? Spre vest ? Oare-ncotro să cate ?
Cum se topesc, cu brațe ridicate-n
Lumină. Slăbiciune fără nume !

Abia apoi se-nalță marea-n spume
Și bubuitul groaznic l-auzim.
E timpul să ne-adăpostim.

STEFFEN MENSCHING

* * *

AI BĂGAT DE SEAMĂ, ÎN LIBRĂRIE, CĂ SOLDATUL AMERICAN
a cumpărat o carte pentru copii
peste cinci ani, cu maimuțe și hipopotami colorați, că ți-a
zîmbit, făcîndu-și de lucru cu nasturele de la uniformă
cînd l-ai zîmbit înapoi, și că această clipă — o secundă
sau două — a fost atît de ciudată, de disperată
Utopică Stupidă Plină de speranță În afara timpului Scurtă Dezarmantă

În românește de Victor Scoradeț

CHENJERAI HOVE
ZIMBABWE

Mamă

Tată
spune-i mamei
că am simțit războiul
iar războiul naște soldați.
Am să-mi împlinesc dragostea
cînd soldatul din mine va muri
dar între timp
am simțit ura
care sufocă blînda dragoste
așa c-am prins gustul cărnii...
Cum poate cineva să vadă dragostea
într-un rînjet de soldat ?

Donator de sînge

Un afiș amenințător scris cu negru :

„Ajută, dă sînge,
vrei să salvezi o viață ?"

Picasso: „Fetiță cu porumbel"

Am rămas nedumerit
așa c-am bătut la ușă :

„Dar care sînge,
vreau să spun,
poate sîngele de negru
să salveze un război
început în apărarea albilor ?"

Din nou
mă holbez la afiș
și apoi îmi dau seama
ce vrea să spună :
sînge.

JARED ANGIRA
KENYA

De fiecare dată

De fiecare dată cînd treci
ducîndu-ți de mînă umbra,
iubito
ceva se întoarce în nenăscut
și vîntul se agață
de ultima amintire
a prezenței tale.

Trebuie să plutesc atunci,
împlinire a visurilor mele,
deasupra
tuturor munților de pe Pămînt,
să străbat toate mările lumii,
cînd te ascunzi, pindești și rizi
printre lianele acelei oaze ?

Parada militară

Întotdeauna în poziție de drepți
cînd frigul îmi înghite răzvrătirea
și canicula îmi topește judecata

pămîntul încins de soare
fierbe sub picioarele mele
furnicile îmi mușcă tălpile
în protestul lor tăcut

trebuie să sun din goarnă
să cînt un mars
pînă se despică pietrele
pînă mi se umflă gîtul

ordinele
îmi dezvelesc inima
pentru recompensa
care nu va veni niciodată

priveste
spectatorii urcați pe deal
să-și stingă sentimentele
urmărește parada militară
și-mi apreciază ținuta impecabilă
dar nu-mi observă amărăciunea impecabilă

(...)

ploaia cade
gabionul intră la apă
în pămîntul care mitraliază singur
și în fiecare zi
pierd puțin sînge.

În românește de Tudor Stancu

● EDITURA „HUDOJESTVENNAIA LITERATURA" DIN MOSCOVA a început publicarea „Bibliotecii literaturii chineze", în 40 volume. Această colecție va cuprinde operele cele mai reprezentative ale clasicilor literaturii chineze din toate timpurile și ale tuturor genurilor literare, începînd cu lirica veche chineză pînă la reprezentanții actuali ai literaturii chineze. Multe dintre aceste lucrări vor fi editate pentru prima dată în limba rusă.

Cititorii sovietici vor avea astfel ocazia să facă cunoștință cu trei milenii de literatură chineză, cu bogăția de genuri, stiluri și forme. Pînă în prezent, tirajul total al lucrărilor literare chineze apărute în limba rusă se ridică la 45 milioane exemplare, acestea apărînd în 55 limbi ale popoarelor și naționalităților din Uniunea Sovietică.

● DINTR-UN RECENT INTERVIU al lui Rene Haeseryn, secretarul general al Federației Internaționale a Traducătorilor : „Federația noastră are ca scop realizarea unei mai bune înțelegeri între popoare. Putem obține acest lucru cu condiția ca munca de traducere să fie înțeleasă ca o activitate importantă și necesară. De aceea este necesar să ne ocupăm mai mult de problemele teoretice și practice ale traducerii și traducătorilor, să sprijinim realizarea de contacte mai strînse între organizațiile traducătorilor și să facilităm întîlniri între traducători și cititori".

● „M-A FASCINAT APA STRĂLUCITOARE, care urma să înunde văile, apa reflectînd bolta și stelele, așa cum le-a desenat imaginația mea, apa transparentă pe al cărei fund se va putea plimba, la ceasuri de tristețe, sufletul meu..." Aceste cuvinte ale epilogului ar putea caracteriza foarte bine volumul „Căile îndepărtatelor stele" al scriitorului bulgar Ivan Davidkov. Parcurgîndu-i filele, cititorul devine martor al spovedaniei bătrînului dascăl de țară Cristofor Mihalușev. Dispariția unui sat din nordul Bulgariei, unde urmează să fie construit un baraj, distrugerea relațiilor tradiționale ale satului bulgar, înstrăinarea pămîntului, accelerarea tempoului vieții — toate acestea schimbînd raportul omului cu natura — sînt realități pe care Davidkov le urmărește prin prisma rănilor adînci lăsate în sufletul bătrînului dascăl. Descrierea magistrală a ținutului nu formează doar un fundal al acțiunii ci o parte componentă a romanului.

Textul lui Davidkov este liric, puțin nostalgic — cum altfel ar putea fi cînd asistăm la plecarea unei lumi dintre noi ? — mijloacele sale artistice fac parte din arsenalul poeziei.

Personalitate distinsă a literaturii bulgare contemporane, Ivan Davidkov încearcă prin romanul amintit să găsească și să precizeze locul omului în lumea actuală în plină și permanentă transformare.

REVISTA STRĂINĂ

● KOSTAS VALETAS este scriitor grec din generația de mijloc. S-a născut în anul 1939 într-o așezare din celebra insulă Lesbo, a studiat dreptul și politologia la Universitatea din Atena, apoi filologia italiană și spaniolă la Universitatea din Lausanne. Interesul pentru problematica socială își găsește reflectarea și în creația sa literară, formată în principal din povestiri și nuvele, unele dintre acestea distinse cu Premiul național pentru proză și cu Premiul pentru colaborarea culturală între popoarele din Balcani.

Volumele lui continuă tradiția literaturii grecești pentru care dorința de libertate și de dreptate reprezintă cele mai înalte valori ale existenței umane. Distrugerea acestor valori în Grecia de către generalii fasciști, între anii 1967—1974, a coincis cu debutul lui Valetas în literatură (volumele : „În cafeneaua lui Tambakis" — 1970 „Zidul chinezesc" — 1971 și „Străinii" — 1972). Poate de aceea aceste lucrări au un ton preponderent pesimist și sfîrșesc în mod tragic pentru eroii lor.

În lucrările următoare însă Valetas demonstrează că scriitorul trebuie să folosească arma culturii pentru a-i demasca pe cei care prin violență deturnează conștiințe, care distrug libertatea prin dictatură și adevărul prin minciună. „Proza contemporană greacă se caracterizează printr-o tematică bogată și pestriță, spunea el. Mulți autori se ocupă de problematica socială, scriu romane politice sau povestiri în care dau glas experienței din anii ocupației fasciste și ai războiului civil, dar și experiența lor amară din timpul dictaturii fasciste din anii 1967—1974... Tematica muncitorească este puțin frecventă în literatura greacă, ea îmbracă mai mult aspecte legate de emigranți. Dar, cu toate acestea Grecia, țară de emigranți, are puține lucrări pe această temă. Situația este asemănătoare și în alte domenii. Poporul grec este un popor al mării — sute de mii de oameni trăiesc pe spinarea mării — dar literatura greacă are înfim de puține cărți pe această temă...".

● DEȘI ARE NUMAI PATRUZECI DE ANI (s-a născut în anul 1946), Christopher Hampton este unul dintre dramaturgii de marcă ai Marii Britanii. A lucrăt o perioadă la Royal Court Theatre din Londra dedicîndu-se muncii de adaptare pentru scena londoneză a unor lucrări clasice datorate lui I. Babel, A.P. Cehov, H. Ibsen, Molière, Hampton este un maestru neîntrecut al artei dialogului, fapt demonstrat de toate piesele scrise pînă acum : „Cînd ai văzut-o ultima dată pe mama ?" (1966), „Doi mici vagabonzi" (1969), „Eclipsă totală" (1969), „Filantropul" (1970) și „Povești din Hollywood" (1984). Este influențat — și recunoaște acest lucru — de creația lui Jonn Osborne.

Hampton „privește (și el) înapoi cu mînie" în toate piesele sale. El își construiește lucrările pe principiul episoadelor, cea mai reprezentativă piesă în acest sens fiind „Povestiri din Hollywood", care are nu mai puțin de douăzeci și două de episoade. Marele număr de personaje care se succed cu destul de mare repeziciune — în piesă apar, printre alții : Johnny Weismuller (Tarzan) Chico și Harpo Marx, Thomas Mann, Heinrich Mann, Bertolt Brecht, Lion Feuchtwanger și alții — schimbarea rapidă a mediului în care se desfășoară acțiunea, întoarcerile în timp, toate acestea formează un mozaic compact, bine alcătuit, reprezentînd un tablou plastic și veridic al Hollywoodului, Mecca filmului american, departe de tragediile și ororile celui de al doilea război mondial, dar unde ecourile acestuia se fac totuși simțite. Liantul întregii acțiuni este asigurat de Odon von Horvath, cunoscut scriitor și actor german din anii '30 care însă s-a refugiat în Statele Unite în momentul în care în Germania s-a instaurat fascismul.

● SCRIITORUL, CRITICUL LITERAR ȘI ESEISTUL portughez Manuel Ferreira, despre lucrarea sa „Aventura creolă" : „Prin «Aventura creolă» înțeleg întregul proces de schimbări pe care locuitorii insulelor Capului Verde l-au străbătut începînd din anul 1450, cînd portughezii au descoperit aceste insule, pînă astăzi. Schimbările profunde în sînul unei societăți marcată de două culturi — una africană, alta europeană — au dus rapid la întrepătrunderea neobișnuit de puternică a acestor culturi. A apărut un om nou, o nouă societate, diferită de toate celelalte din punct de vedere antropologic.

Manifestarea extraordinară a acestei simbioze, armonia culturală pe care nu putea să o prevadă Aimé Césaire, mare poet de limbă franceză provenind din Martinica, atunci cînd în celebrul său studiu «Discurs despre colonialism» afirma că întîlnirea europenilor și africanilor nu va putea duce niciodată la apariția unei societăți în care ambele culturi să fuzioneze într-una singură. Cu toate acestea, în Insulele Capului Verde acest lucru s-a petrecut : din punct de vedere cultural, artistic, antropologic, sociologic etc.

Cuvîntul «creol» a fost însușit de locuitorii Insulelor Capului Verde ca aparținîndu-i, în sens antropologic și lingvistic".

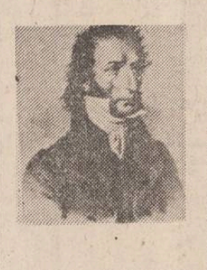

● DE NUMELE LUI NICCOLO PAGANINI sînt legate multe legende. Compozitor remarcabil și interpret de geniu, el a creat bazele tehnicii moderne ale interpretării la vioară și a lărgit considerabil posibilitățile de folosire a acestui instrument. Goethe și Heine, Hugo și Balzac, Liszt și Schumann și mulți alți contemporani de marcă ai lui Paganini au fost fascinați de virtuozitatea și usurința interpretării lui. Cîrcul a apreciat însă altfel calitățile de excepție ale marelui compozitor și interpret italian, „tehnica lui diabolică" fiind pusă pe seama unor forțe supranaturale. De altfel, curia papală a refuzat, la moartea sa, dreptul de a fi înmormîntat în Italia.

A trecut de atunci vreme multă și cînd se credea că toate legendele despre Paganini au fost spuse, a mai apărut una care, n-ar fi exclus, le-ar putea anula pe toate celelalte. Despre ce este vorba ? În Statele Unite a apărut un articol intitulat „Niccolo Paganini" în care autorul, doctorul M.R. Schonfeld, afirmă că Paganini suferea de boala lui Marphan. Sindromul Marphan se caracterizează printr-un complex de anomalii dar în primul rînd prin dezvoltarea exagerată în lungime a degetelor, așa numitele degete-păianjen, printr-o mare mobilitate a acestora. Așa se explică, potrivit părerii lui Schonfeld, faptul că mîna stîngă a lui Paganini avea o extraordinară capacitate — „diabolică" — de a stăpîni vioara, performanță pe care nu o pot atinge persoanele care nu suferă de această boală.

Demn de remarcat este faptul că Schonfeld a ajuns la această concluzie numai pe baza unor descrieri făcute marelui violonist de contemporani ai acestuia.

Poeți din Cuba

LUIS ROGELIO NOGUERAS s-a născut în Havana în 1944. Este licențiat în litere la Universitatea din Havana. A publicat romanele „Cap de Morcov", „Și dacă mor mîine".

A lucrat în cadrul unei edituri a Ministerului Culturii, a compus scenarii. A încetat din viață în anul 1986, în urma unui accident.

LUIS ROGELIO NOGUERAS
Pentru somnul tău

Pentru somnul tău,
toată liniștea lumii
Pentru somnul tău,
sărutul cast al aerului
Pentru somnul tău,
inima trandafirului
Pentru somnul tău,
un drum care să te ducă
(pentru somnul tău)
spre zori
călduti
(pentru somnul tău)
fără să trec prin noapte
Pentru somnul tău.

V. Orlando (Cuba): „Semănător"

Tot

Vise și amiezi,
arbori mingîiați de lacrimi și vînt,
umbre vii și semințe
gîngășii și cuprul multor asfințituri
zgomote
intemperii și liniști bruște
arhangheli
pumni strînși
sete
tinerețe
prieteni
riscuri
buze
surisuri
despărțiri
totul
pentru alimentarea
focului
poeziei.

Ulise

Totul era în ordine :
am lipsit cît trebuia,
m-am înfruntat cu ciclopi și cînturi de sirenă ;
m-am întors
și m-a recunoscut
cîinele bătrîn și credincios.
Dar, tu, ingrato, tu, care nu l-ai citit pe Homer,
nici n-ai atins măcar covorul,
iar acum te găsesc
înconjurată de copii (frați vitregi ai lui Telemac al meu)
plîngînd,
fiindcă — tocmai te-a părăsit
primul pretendent ce-a ajuns la poarta ta
cînd nici nu plecasem bine,
spre Troia.

WALDO GONZÁLES LÓPEZ s-a născut în Oriente (Cuba) în 1946. A absolvit Școala de Arte dramatice în 1969. A fost profesor la catedra de Istoria literaturii pentru copii și tineret, la Școala națională de artă, unde în prezent se ocupă de arta teatrală. Pe lîngă aceasta studiază pentru licența în Filologie la Universitatea din Havana.

Între 1975 și 1976 a obținut o serie de distincții la concursurile naționale. Lucrează la Editura „Lumea Nouă" a Institutului Cubanez al Cărții și e membru al Uniunii Scriitorilor și Artiștilor din Cuba.

În primul său volum, „Acest imn, viața", Waldo Gonzáles López se apropie de realitatea vitală a timpului său, încluzîndu-se în ea, în toate verigile acesteia, atît sociale cît și personale, oferindu-ne o nouă mărturie, echilibrată, în esență lirică, unde figura epică, evenimentul eroic devin fapt cotidian, intim, adînc.

„Acest imn, viața" prin dubla investigare — istorică și personală — a realității pe care o abordează, aparține pe deplin celei mai tinere poezii cubaneze.

WALDO GONZÁLES LÓPEZ
Afiș politic (I)

Să arborăm epoca,
să desfacem timpul
ca să atestăm această planetă
să ne înălțăm într-un mîine soare,
într-un permanent azi
culminant, ca focuri neobosite,
să țișnim cu ale noastre
cuvinte-flori-feroce
și gesturi epice
în zorii secolului XXI.

Rit

Un incendiu de singurătate simt în toți porii,
luna își așează cornul pe bolta nopții,
aleea ți se ascunde după stîncile reci,
ale timpului.
Ca nu cumva să te aprinzi
sub soarele acestei dorințe,
te gonesc, dar te chem imediat
de la masa mea te zăresc prin fum
cu ochii goi ai unui popor întunecat
Îți slujesc amintirea ce-mi umple orele
îți cînt ochii oaspeți ai poeziei
îți elogiez măreața micime
din colțurile universului acestei coli albe.

Așa te fac să existi
epidermă ce pornește-n zbor
munte gigant al absenței tale

Te încrustez pe zidul vîntului.

Prezentare și traducere de
Lidia Sofica

● ISTORICUL DANEZ JENS JURGENSEN a ajuns la concluzia că celebrul scriitor Hans Christian Andersen nu este fiul unui cizmar și al unei spălătorese, cum se afirma pînă acum. Potrivit părerii lui Jurgensen, vestitul povestitor este fiul nelegitim al regelui danez Christian al VIII-lea și al Elisei Ahlefeldt Laurig von Transeker, în vîrstă de numai șaisprezece ani la data nașterii copilului. Pentru a ascunde această legătură, regele l-a dat pe noul născut în grija unei familii sărace din Odensse, așezare aflată la mare depărtare de Copenhaga, reședința regală.

Un element în plus în favoarea versiunii lui Jurgensen îl constituie și asemănarea dintre figura celebrului scriitor și cea a suveranului... călcător pe alături.

Comunicarea lui Jurgensen referitoare la originea lui Hans Christian Andersen, cel mai celebru dintre toți danezii, a provocat un val de nemulțumiri în rîndurile cetățenilor micii țări scandinave, care l-ar fi vrut pe vestitul lor concetățean ca pe unul de-al lor, al celor umili și sărmani pentru care a scris, și nu din os domnesc...

● „GENERALII" ESTE TITLUL UNUI FILM documentar, care a avut premiera nu demult la San Sebastian, în Spania, și care s-a bucurat de un succes neobișnuit pentru un film din această categorie. Generalii sînt opt foști generali — din Portugalia, Grecia, Franța, Italia, R.F. Germania, Norvegia, Anglia și Olanda — care au ocupat funcții importante în cadrul N.A.T.O. De data aceasta cei opt generali au creat un pact al rațiunii, ei pledînd împotriva războiului, pentru înțelegere și colaborare internațională. Cei opt bărbați aflați în fața aparatului de luat vederi reprezintă opt destine, subiecte deci pentru cel puțin opt filme. Cu toate acestea, ei constituie un singur front împotriva războiului, pentru pace în Europa și în întreaga lume.

Filmul acesta, care durează aproape trei ore, a fost realizat de scenariștii și regizorii Walter Heynowski și Gerhard Scheumann din R.D. Germană.

ACASĂ

An nou, bună dimineața

Veniră zilele de-a valma și se trecură-n basm. Ce munți înalți și ce cîmpii întinse ! Pe drumul meu de ape rătăcind în aventuri mă simt acasă, frumos, înalt și neîmbătrînind. An nou (știți cumva din cine sînt versurile ? parcă-s ale mele, nu ?). speranțe noi și roze vise, ne-nchipuit neant fermecător, tu ești zăpada paginii nescrise și semne de-ntrebare-n viitor.... An nou, izbîndă, nevenită, aur, pîrguit în noaptea amintirii, culcuș îngenunchiat lîngă scara miresii, scară de mătase, lepădare de zei, farmec al împotrivirii, dimineață de miracol, patimă a lemnului scump, nemernicie pe punte de corabie, lustrul lunii cînd plouă cu stele, mica mea desnădejde, urletul vîntului pe drumul spre Brăila, apriga și amara spaimă a unui iepure lătrat de cîini — An nou, ce vei zidi în noi ? Sîntem oameni ai mirării, ai păcii, ai liniștii și ai cîmpiilor pe care le vrem pline cu grîu și cu pepeni. Aș vrea, acum și aici, să ne luminăm picioarele numai pe mîrîști de orz, de grîu și secară. Colo după muchia malului, unde începe balta și se deschide aventura, lumina soarelui mă pîndește ca pe cel mai frumos vinat. Colo după muchia malului miroase a cîmbru, a plecare spre mari depărtări, a întoarcere bogată. E un pridvor de lut acolo în năzărîrile Dunării prin Bărăgan. Oriunde m-aș afla îl deslușesc. E acolo și un nuc, mult prea obosit de suirile mele în belșugul lui. Nu ne putem despărți. Noi ăștia, balta, cîmpia, nucul, fîntînile și salcîmii va trebui (poate vom trebui) într-o zi, să ne ducem la un judecător și să-i spunem : domnule, sau tovarășe, noi sîntem singuri și vă rugăm să ne lăsați așa ; nimeni nu ne iartă și de nimeni nu avem nevoie ca să trăim ; viața noastră se petrece o dată pe pămînt (și toată e de pămînt, chiar și literele) și noi ne cheltuim anii în sudoarea frunții.

An nou, miraculoasă nădejde, vrem să fim împărăția de aur a munților Bucegi și a cîmpiei dinspre Brăila. Nu vrem nimic de la alții, vrem totul de la noi (sau măcar pe jumătate). Noi nu furăm și nu mințim, ne este dragă zarea care începe din pragul casei și se sfîrșește în visul dragostei, ne este drag salcîmul de la poartă sub care am cîntat romanțe, ne e drag grîul, vița de vie, mărul înflorit și dușumeaua ulițiî pe care-au străbătut-o caii celor trecuți în amintire, viforul care ne întunecă peștele smuls din copci înspăimîntate de ger, minunea de a fi și de a bea limpezimi neînfrînate, dragostea de noi înșine, bucuria că sîntem aici și vom dăinui.

An nou, speranțe noi și roze vise... (versurile mele, nu ?).

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
2
(1 287)
sîmbătă
10 ianuarie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANIVERSAREA ZILEI DE NAȘTERE A TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU

Prin devotament nemărginit și abnegație fierbinte față de partidul comunist și patria socialistă, prin spirit revoluționar și militant, prin sensibilitate și umanism, prin toate aceste minunate calități ce vă caracterizează întreaga viață și activitate, dumneavoastră, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, întruchipați în mod strălucit virtuțile cele mai alese ale neamului românesc.

Ne este, în același timp, deosebit de plăcut să subliniem și cu acest prilej, remarcabila dumneavoastră activitate pe care o desfășurați în domeniul cercetării științifice și tehnologice, rolul determinant pe care îl aveți — ca eminent om de știință și ilustru savant de largă recunoaștere internațională — în dezvoltarea și înflorirea științei, învățămîntului și culturii românești, promovarea noului, a valorilor de vîrf ale cercetării tehnico-științifice în practica vieții materiale și spirituale.

(Din SCRISOAREA Comitetului Politic Executiv
al C.C. al P.C.R. adresată tovarășei Elena Ceaușescu)

ÎNSUFLEȚITORUL MESAJ

Am pășit în noul an sub impresia puternică a Mesajului secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este acel mesaj al încrederii și devotamentului, al abnegației patriotice, revoluționare, în expresia căruia ne regăsim pe durata unui an, cu un bilanț care ne oferă și satisfacția multor împliniri și conștiința unor eforturi care trebuie să se ridice la un nivel calitativ nou, conform marilor obiective și programe adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului. Se înscriu, în primul bilanț al acestei etape, realizări care continuă să consolideze cuceririle economice ale unei întregi epoci. Moment de referință permanent este Congresul al IX-lea al partidului, pentru că de atunci țara și poporul s-au înscris pe traiectul unei adevărate redeșteptări și înfloriri naționale. Treptele urcate sînt mari și ele au adeverit și adeveresc neîncetat gîndirea profund patriotică, revoluționară, a celui ce ne conduce destinele, viziunea sa largă, înnoitoare, în care am găsit căile cele mai exacte mersului nostru înainte, condensînd într-un timp istoriceste scurt durate care ar fi preocupat altfel generații la rînd, și realizînd o operă economică și socială care dă adevărata dimensiune a vocației creatoare a poporului.

Anul pe care l-am încheiat a deschis seria unor noi înfăptuiri. El a consolidat o realitate și a deschis calea unor noi realizări configurate de nou stadiu al dezvoltării noastre intensive în toate domeniile și sectoarele de activitate. Despre ceea ce ne vorbește, în Mesajul transmis cu prilejul anului nou, secretarul general al partidului — spiritul revoluționar — și despre ceea ce semnifică în planul valorii, al gîndirii și acțiunii practice gîndirea politică, revoluționară, dăruirea, competența, reprezintă definiția însăși a patriotismului ca și calea în permanență de urmat, rațiunea supremă a oricărui act creator. Cultura și arta sînt inseparabil legate de acest mod de a gîndi și a fi, în consonanță cu munca și viața poporului, cu lupta sa.

Încheind un an, privim desigur spre tot ce-am înfăptuit și spre tot ce vom avea de edificat mai departe. Prefaceri noi s-au petrecut în orașele și satele țării, pe harta economică a patriei au apărut reliefuri noi. Ele fac și mai certă imaginea de mîine a României care va fi o țară socialistă cu dezvoltare medie, cu o nouă calitate a muncii și vieții, cu o amplă perspectivă asupra sfîrșitului de mileniu. A face totul pentru bunăstarea materială și spirituală a poporului, **socialismul cu poporul și pentru popor** reprezintă teze care, în formularea secretarului general al partidului, definesc una dintre realitățile cele mai pregnante ale timpului nostru, și anume aceea a unității, a coeziunii de inimă și conștiință prin care toate marile clitorii moderne ale acestei epoci, construcția noastră în libertate și independență înseamnă și o nouă altitudine umană, înseamnă și o nouă și pasionată edificare etică și morală, o verticală de spirit prin care ne făurim noi înșine în noi. Aceasta este de fapt și forța cu care abordăm, în spirit revoluționar, propria noastră condiție, aceasta este forța cu care ne abordăm prezentul și viitorul. **Începem cel de-al doilea an al actualului cincinal cu un program de largă perspectivă, temeinic fundamentat de muncă și acțiune revoluționară,** spune tovarășul Nicolae Ceaușescu. **În vederea realizării în cele mai bune condițiuni a importantelor obiective cuprinse în planul și programele pe 1987 se impun măsuri organizatorice ferme pentru dezvoltarea intensivă a întregii economii, accentuarea puternică a laturilor calitative economice, promovarea în producție a celor mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice, creșterea productivității muncii și sporirea eficienței în toate sectoarele.**

Acestea sînt semnele noului an. Ele înseamnă angajare, răspundere, hotărîre fermă de a face totul pentru înflorirea economico-socială a țării. Dispunem de tot ceea ce avem nevoie pentru a realiza programele dezvoltării noastre multilaterale. Zestrea patriei crește neîncetat, sporesc altitudinile economice și sociale la care ne ridicăm, sporesc răspunderile la dimensiuni calitative noi, față de muncă și creație.

Niciodată lumea, în întregul ei, n-a fost atît de dominată și răscolită de ideea de pace. Pentru că niciodată n-a fost atît de amenințată în rădăcinile însești ale vieții, ale ființei sale pe planetă. Un cataclism nuclear anulează pur și simplu planeta iar mijloacele producerii acestuia sînt enorme după cum enorme pot fi erorile care-l pot declanșa. De aceea pacea a fost și rămîne o problemă vitală a omenirii, de aceea pacea a fost și rămîne idealul și rațiunea supremă. Rațiunea trebuie să triumfe, trebuie să triumfe răspunderea. Vocea unei asemenea conștiințe s-a ridicat în auzul lumii de pe pămîntul românesc. Exemplul care arată posibilitatea de a trece de la declarații la fapte s-a ridicat tot de aici. Este exemplul românesc, cel al referendumului care a demonstrat că în această atît de necesară și răscolitoare idee care este pacea, pentru înfăptuirea ei se pot urni pași concreți, pot fi luate măsuri care, în perspectivă, să ducă la realizarea acestui drept suprem al popoarelor, al națiunilor, al oamenilor, dreptul la viață, la libertate și independență, dreptul la fericire.

Evenimentele anului 1986, spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, **au demonstrat, încă o dată, cu putere, că problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară, apărarea păcii și vieții popoarelor. Este mai necesar ca oricînd ca popoarele lumii să-și unească eforturile, să conlucreze cît mai strîns pentru a determina să se treacă în mod real la soluționarea problemelor dezarmării, îndeosebi nucleare.**

Bogate, mobilizatoare sînt perspectivele anului în care am pășit. Planul național unic de dezvoltare pe anul 1987, parte inseparabilă a programelor adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, ne menține pe orbita unor ritmuri și capacități economice, tehnice și științifice care dau dezvoltării intensive suporți noi de randament și eficiență.

Înalta considerație cu care poporul privește activitatea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim vicepremin ministru al guvernului Republicii Socialiste România, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, sentimentele alese de profund respect și unanimă prețuire s-au transformat într-un emoționant prilej de omagiere, în cadrul unei solemnități desfășurate la Sinaia. Cu prilejul aniversării zilei de naștere, tovarășei Elena Ceaușescu i s-a înmînat Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. S-a dat expresie stimei și considerației profunde pe care partidul, întreaga națiune le poartă tovarășei Elena Ceaușescu pentru activitatea îndelungată în mișcarea revoluționară, în conducerea partidului și statului, pentru contribuția inestimabilă adusă, alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, la propășirea patriei, la progresul științei, învățămîntului și culturii. A fost reliefată totodată ampla preocupare pentru unirea eforturilor oamenilor de știință de pretutindeni în vederea realizării idealurilor de pace, pentru transformarea științei într-o veritabilă forță a progresului și civilizației, a păcii pe planeta noastră. S-au transmis felicitări și calde urări de viață îndelungată, sănătate și fericire, noi și tot mai mari succese în îndeplinirea înaltelor funcții încredințate de partid și popor, pentru înfăptuirea istoricelor hotăriri și programe adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului, pentru continua înflorire economico-socială a patriei.

Luceafărul

Cu gînduri alese

Este în datina noastră de a ne cinsti, cu gînduri alese, pe cei care își dedică întreaga viață, întreaga putere a luptei, a minții și vocației lor creatoare binelui țării și al poporului, făcînd din cauza înaltă a slujirii cu devotament și abnegație a națiunii un deziderat și o realitate prin care se înscriu exemplar în timpul pe care îl trăim. Este exemplul pe care, în contemporaneitatea noastră politică și socială, științifică și culturală ni-l oferă tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, remarcabilă personalitate a vieții politice românești și reputat savant de renume mondial. Înaltele răspunderi încredințate de partid și de stat, conducerea unor domenii de maximă importanță pentru progresul și civilizația socialistă a României, au în raza lor de gîndire și acțiune o activitate ilustră, neobosită, fapt care conferă și un înalt sens etic și moral științei și culturii în societate, umanismului în sfera căruia se cuprind întotdeauna idealurile de mai bine ale țării, cerințele și posibilitățile dezvoltării sale neîntrerupte. Noua revoluție tehnico-științifică, impactul marilor cuceriri ale gîndirii, ale cercetării asupra muncii și vieții, lupta pentru nou, crearea și aplicarea acestuia în toate domeniile de activitate, pentru atingerea acelui țel suprem formulat de Congresul al XIII-lea al partidului — înscrierea României pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie, o nouă calitate a muncii și vieții, o nouă revoluție în știință, învățămînt și cercetare, o nouă revoluție în agricultură, o nouă revoluție în gîndirea și practica umană — au în activitatea tovarășei Elena Ceaușescu un exemplu precumpănitor.

Noua etapă de dezvoltare a țării, programele adoptate și, mai ales căile și mijloacele de înfăptuire a acestora fac din știință și cercetare, din rezultatele acestora, aflate în strînsă și imediată legătură cu progresul pe multiple planuri, una din cele mai importante forțe ale contemporaneității noastre economice și sociale. Cultura însăși ține în spațiul ei de rezonanță acest spirit mereu profund și înnoitor al creativității prin care un întreg popor s-a înscris și se înscrie în chip continuu în universalitate. Cultura și arta au, în expresia lor specifică, un stimul de permanență și cuprinzătoare actualitate. Oamenii de știință, oamenii de cultură și artă văd în solicitudinea și grija cu care sînt înconjurați semnul de răspundere pentru însuși destinul creator și condiția însăși a creației.

O relație directă, de cea mai mare actualitate, între muncă, viață și creație, un sens etic înalt al existenței creatoare ca și o răspundere, o angajare pe măsură au reprezentarea exactă, de cea mai amplă semnificație, în ideea de pace. Exemplul tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu rămîne și în această privință de o mare distincție. Antrenarea mijloacelor, a cuceririlor științei și tehnicii în folosul omului și umanității înseamnă a defini și realiza umanismul însuși al zilelor noastre.

Pentru toate acestea, după datină, după sentimentele bune cu care-i cinstim pe toți cei ce ne reprezintă exemplar în condiția luptei, a muncii și vieții noastre, îi urăm, la sărbătoarea zilei de naștere, un călduros La mulți ani ! Cu gînduri alese, din inimă.

Luceafărul

DESCHIDERI

Fără foculi de artificii, anul literar care a trecut se arată a fi, la un examen atent, substanțial și solid. Dacă ne oprim asupra unui singur compartiment, cum este cel al istoriei literare, faptul devine incontestabil. Anul 1986 este anul construcțiilor, al cărților întemeiate pe document, al lucrărilor care nu-și fac din ideea de eseu un fetiș. Desconsiderate într-un timp în favoarea eseurilor îndrăznețe, al interpretărilor de excepție, monografiile, biografiile se impun în anul 1986 ca realizări care vor rămîne. Iată mai întîi concisa dar densa biografie **Delavrancea,** semnată de Emilia St. Milicescu, la capătul unor ani de laborioase cercetări. Ea face parte din categoria biografiilor în care autorul știe totul despre personalitatea celui cercetat. Cea mai interesantă porțiune a biografiei scrisă de Emilia St. Milicescu este cea privind origina scriitorului, copilăria lui, mediul formativ care și-a pus definitiv amprenta asupra lui. Trebuie spus că cercetările aduse la lumină de această carte luminează dintr-un unghi nou chiar literatura lui Delavrancea, lămurindu-i nu numai pseudonimul ci și vectorul secret al întregii lui deveniri spirituale. Origina lui, vrînceană, încercările dure prin care a fost supusă comunitatea din care a provenit, răsunînd divers în opera lui, este explicația condiției cu totul particulare a scriitorului între „bucureștenii" generației sale, de care se apropie și se desparte în același timp. Emilia St. Milicescu a arătat prin **Delavrancea** cît de importantă este documentația aprofundată pentru biografia unui scriitor și cît de viabilă perspectiva genetică în construcția monografică actuală. Apropiată prin abundența materiei minuite, a încercării de a epuiza din punct de vedere documentar tema abordată, de a răspunde principalelor semne de întrebare ridicate de bibliografia anterioară este încercarea biografică a lui Niculae Gheran, **Tinărul Rebreanu.** Secționarea biografică după care tinerețea scriitorului cere o tratare aparte este într-un totul justificată de cariera literară a lui Liviu Rebreanu, care a străbătut o lungă perioadă de pregătire și preparație a viitoarei sale afirmări. Cartea lui Niculae Gheran înseamnă o defrișare ambițioasă a terenului și un început

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

„Luceafărul" pe plaiurile Luceafărului

IN PAGINA A 5-A

EMINESCIANA

Lumea poetului

...anul 1881 în ziaristica lui Eminescu este anul maximei creativități — atît interioare, pentru sine (poetul desăvîrșește teoria „păturii superpuse", cea mai eminesciană contribuție a „Timpului" la disputele de idei din România ultimului sfert al secolului al XIX-lea), cît și exterioare, în favoarea „opoziției" : „Timpul" reușește, prin pana primului său redactor, să antreneze în polemică aprinsă, continuă, mai toate ziarele liberale. Sînt lumi bune cînd „Românul" nu-și poate pune la punct o strategie proprie fiind obligat să răspundă, aproape număr de număr, „Timpului". Lucrul este destul de important, și oarecum fără precedent : un ziar guvernamental este pus în situația de a se apăra, de a face opoziție unui ziar de opoziție, de a abdica, de fapt, de la prerogative. Una dintre consecințele acestui fenomen : „Timpul", ziar cu un tiraj destul de mic (cifra de 5 000 exemplare pe care a avut-o numărul din 13 mai 1883 este considerată chiar de către redacție o cifră record în publicistica vremii ; în anii 1880—1881 ziarul conservator n-a putut atinge, desigur, nici jumătatea acestui tiraj) este cunoscut prin „Românul", „Telegraful", „Steaua României" (colecție astăzi pierdută aproape în întregime) etc. — ziare guvernamentale care-l combat — dar și prin „Binele public", „România liberă", „Războiul", care-l comentează favorabil. Una dintre urmările fenomenului respectiv în constituirea destinului imediat al lui Eminescu : poetul este lansat în istorie ca reprezentant tipic al „opoziției", apoi, al „partidului conservator", apoi ca individ angajat în slujba acestui partid, ca „advocat", ideolog plătit, etc. Nimic mai fals, pentru că, polemizînd cu Eminescu, „Românul", cu toate încercările lui — disperate uneori — de a surprinde idei conservatoare în discursul poetului, își dă singur seama că nu are în față un partid cu o tactică și o strategie anume pentru a cîștiga alegerile, ci un singur individ (sau un grup restrîns) care cere absolutul, o schimbare radicală a ordinii sociale — nu transferări ale puterii dintr-o parte în alta ; „Românul" va încerca, după cum vom vedea, să-l definească pe redactorul „Timpului", să-l izoleze în cadrul partidului conservator, să arunce asupra persoanei lui blamul public, să-l silească, în cele din urmă, a-și declina însuși identitatea.

Cînd, în 1880, Eminescu prelua direcția „Timpului" (la 17 februarie), a trebuit să lupte, la rîndul lui, săptămîni întregi pentru a smulge un răspuns „Românului", apoi pentru a-l antrena în polemică, apoi pentru a-l ține prins în toiul discuției. Ca să scape din acest „clește" oficiosul liberal apelează la asemenea artificii : „Publicul are, însă mult mai mult bun simț decît crede opoziționea ; el citește de petrecere injuriile și calomniile cu care se mînjesc organele opoziționii, întocmai după cum se uită cineva la niște caricaturi care cu cît sînt mai pocite cu atît atrag mai mult privirile, dar după ce a citit

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

EMINESCU

Eram de curînd la Miercurea Ciuc, în fața unei săli pline, cu actorul Dan Nasta și alți colegi, toți ascultînd la sfîrșitul întîlnirii noastre de neuitat pe Mihai Eminescu din Scrisorile sale, spus cu acea solemnitate încetă cum se așternînsorile peste cetini de marele nostru actor.

Liniștea tot creștea peste noi, ne descopeream unii altora în marea tăcere acele adîncuri binevoitoare și nobile născătoare de comuniune și înfrățire.

Vedeam în sală la un moment dat șoapta aproape nevoită a versurilor, viața în inima unuia sau altuia dintre cei veniți să asculte, să la din puterea cuvîntului.

Cei vechi aveau convingerea că în imn, în poesia adevărată se tăinuie atîta putere încît stinge văpaia celor mai adînci dureri sufletești, poleiește cu umbra răcorii isvorului cuptorul de foc sub tălpile celor ce cuvîntă.

Avem poesia de la Eminescu încoace de valoare universală oriunde vei fi în fața unor oameni cunoscători ai limbii române, chiar prin traduceri cu Eminescu putem convorbi cu sufletul lumii.

Un student dintr-o țară străină, mi se spunea la Miercurea Ciuc, auzînd cîteva poesii spuse de un lector în limba română, a început a dori să învețe acest grai ce l-a cuprins prin marele poet în mrejele sale. Să ascultăm și în acest an din inima iernii bătaia clopotului nins al limbii române.

Ioan Alexandru

Pași pe zăpadă

Am înclinat cu bătaia inimii cumpăna dintre ani, am înclinat-o cu ginduri noi de speranță și împlinire, țara s-a rotit parcă în jurul său, cu toți munții și tot aerul pur și senin al zăpezilor pentru ca, într-o clipă, să auzim pașii tuturor copiilor care am fost și mai sîntem, poate, priviți de departe dintr-o zare de stea. Sărbătoarea sfîrșitului de an este sărbătoarea unui nou început, în calendar au înflorit cele dintîi file ale unui nou an. Pe zăpadă urmele pașilor taie cărări aburind. Pornim la drum cu un mesaj de dragoste și pace, cu un gînd nou de muncă și creație, cu o hotărîre nouă de a ne edifica în lumina acelor certe orizonturi spre care înaintăm. Și pentru care ne pregătim, pentru care creștem neîncetat, avînd conștiința ca și șansa unui destin care a unit și unește în cel mai înalt grad toate generațiile și le dă acel liant viu și puternic fără de care istoria ar fi fost o frămîntare zadarnică de energii și idei țînută doar între coperți sau doar în memoria unor identități de referință. Dar este acest timp propriu și cit se poate de distinct al istoriei care se făurește

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

SCRISORI COLEGIALE

Trăinicia dialogului

În ansamblul cercetărilor literare românești din ultimele trei decenii, studiile de stilistică ocupă un loc important, atît ca volum, cît și ca rezultate. Introducînd un spirit analitic într-un domeniu în care, uneori, simple ipostazieri ale textului-obiect țin să fie luate drept critică, stilistica dezvăluie mecanisme de constituire a valorilor expresive, ceea ce îngăduie — prin argumentele aduse — considerații axiologice trainice, adesea contestate de critica impresionistă, dar imposibil de înlăturat, pentru că ele sînt rezultatele unor **explicații** ale structurilor textuale.

Din păcate, însă, aria de receptare a lucrărilor de stilistică este limitată — cel mai adesea, la mediile școlare sau universitare — poate și pentru că un anume „tehnicism" inevitabil al abordării textului literar sub acest aspect le face să pară esențial „didactice". Și, din această cauză, rămîn de multe ori nevalorificate suficient...

Gîndurile de mai sus mi-au fost provocate de recitirea (din necesități didactice !) a considerațiilor unei foarte interesante cercetări aparținînd

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 7-a

REPERE LITERARE — 1986
IN PAGINA A 2-A

ROUĂ PENTRU SĂNII DE FĂNUȘ NEAGU
IN PAGINA A 4-A

CRONICA LITERARĂ

MIHAI BENIUC: «Horea»

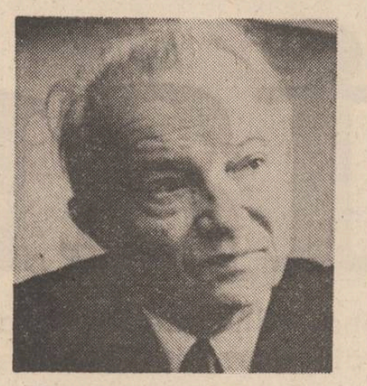

O analiză a lirismului transilvan, întreprinsă în termeni, mai întîi de toate, antropologici arată un aer indiscutabil de vechime, o continuitate în spirit arhaic, anterioară Evului mediu și poate că venită mai de dinainte, din vremi imemoriale. E pretutindeni, la Goga, la Aron Cotruș, la Lucian Blaga și la Coșbuc, un simțămînt al originilor, accentuat și de evenimentele unei istorii zbuciumate și aceste pînze subterane, de unde izvorăsc mereu emoții pure, sînt vii pînă în stricta contemporaneitate. Fiind românească, literatura Transilvaniei are, de asemenea, o notă mai accentuat dramatică și o trăsătură mai evidentă de străvechime. Eposul e aici eroic și mitic, lirismul este fundamental și hieroglific ; a fi poporan însemnează, în cuprinsul culturii transilvane, a dovedi identitate. Poporană e, din acest punct de vedere poezia de acum a lui Ion Horea, ecouri poporane sînt de văzut la Ioan Alexandru, în gust poporan e și o recentă apariție care aduce lumini noi, meritînd o discuție, de vreme ce e un adaos la un spirit estetic comun, indicînd, de asemenea, o năzuință a poeziei de a trece dincolo de datele ei tipice. „Horea" (Ed. Cartea Românească, 1986) de Mihai Beniuc se înfățișează ca un soi de poem de dimensiune amplă, ca un oratoriu compus în baza unui principiu de esență muzicală, întemeiat totuși pe reconstituiri de ordin istoriografic, a căror soliditate nu se mai discută. Să observ, în trecere, că un număr de sinteze produse de cercetarea istorică contribuie la această elaborație și este greu de imaginat că ea ar fi ceea ce este, fără studiile lui Nicolae Densușianu și David Prodan asupra răscoalei lui Horea. Mai sînt și altele, mă rezum să semnalez pe cele care sînt esențiale și asigură pentru scriitor o înțelegere superioară a fenomenelor, făcîndu-l să pășească într-un domeniu care nu e al ipotezelor.

„Horea", de Mihai Beniuc, subintitulat „poem dramatic", repetă în linii generale încheierile istoriografice și, din acest punct de vedere, s-ar zice că poetul nu aduce o contribuție originală. Horea este acela înfățișat de istorici lucizi, adică un cîntăreț al satului transilvan, împăratul este înțelegător și reformist, dar în marginile epocii în care viețuiește, Cloșca și Crișan însoțesc pe Horea și exemplifică, împreună cu acela, un triumvirat țărănesc, „Chivără Roșie" (care e o reluare a unui personaj pe care poetul îl invocase și altă dată) are funcțiunea unui soi de voce populară și mitică, asemănătoare cu aceea a unui „anonim transilvan". Însemnătatea acestei creații nu stă, așadar, în reconstituire, de regăsit nu doar în documente, ci și în contribuția istoriografică ; „Horea" este însă un poem de esență mai cu seamă arhaică, avînd ceva din sălbăticia tragică și din tragismul anterior tragediei grecești. Poetul a utilizat, de aceea, tot ce este specie folclorică cu dovadă de străvechime și ceea ce i se pare, din această optică, a fi contemporan cu elemente ale tragediei eline. Esteticește, „Horea" este mai puțin de subliniat prin evocare cît prin reconstituirea unei civilizații a lirismului originar unde „corul", „bocetul", sunetele cobzei (ale citherei tracice) creează formule care au realitate atît acum, cît și, de asemenea, într-un trecut fără vîrstă. Iată un fragment de bocet, care e, totdeodată, folcloric și cult, medieval și antic : „Hore, Hore, io-s Ilina, / mi-ai fost viața și lumina / și te-au sfîrtecat anume / pentru patru părți de lume / cum în brațe să te string / pe obrazul tău să pling / și să te sărut pe frunte / ca sub ne-nvelit un munte ? / Cu ce vorbe știre-aș spune / Cei săraci să te răzbune". Observ, în treacăt, un aer de „pietà" rustică, care trebuie reținut. În alt loc, poetul îl pune pe cobzar să-și strunească instrumentul muzical și să intoneze, „dregîndu-și vocea", o melodie de sursă poporană, de reținut prin înfățișarea ei deopotrivă de doină a depărtării, cît de blestem : „Soțioară dalbă / grădină cu nalbă / singure veți fi-de-acum / că eu plec la drum / ... / să trintim cu domnii-n tină / și să-i punem la uscare / sus, în gorunul cel mare / și să nu li se urască / punem ciori să croncănească / și cioroi să-i ciugulească". Această Dacie a munților este o lume a cîntăreților, unde nu doar Horea „horește" ci și **„Chivără Roșie"** : „Astăzi toată ziua-i nori / mîine poate fi să mor / astăzi toată ziua-i soare / mîine poate-s la răcoare". Sînt, în totul, elemente de poetică poporană, transfigurate cult într-un fel care nu trădează substanța inițială și este în afara discuției că, pe lîngă temă, această reconstituire a unei spiritualități melodice este de memorat.

„Horea" e, așadar, un „poem dramatic", adică o specie hibridă aflată între dramaturgie și lirism, un soi de teatru în versuri dacă avem în vedere că mai bine de trei sferturi din această elaborație are rimă și ritm. Nu e, bineînțeles, întîia creație de acest fel din literatura română de vreme ce Al. Ciorănescu se ocupase, încă înainte de 1940, de existența acestei forme poetice și teatrale. Este de întrebat, totuși, întrucît ea are încă valabilitate și dacă se mai poate compune astăzi „teatru în versuri" așa cum era obiceiul în vremea clasicismului francez și mai încoace ; este, prin urmare, spiritul dramaturgic modern incompatibil cu poeticul ? Adevărul nu pare să fie acesta și dacă ne luăm după fapte ale istoriei literare europene și evocăm pe T. S. Eliot putem trage încheierea că drama versificată este încă posibilă. De altfel, dramaturgia lui Valeriu Anania, eminentă în felul ei deși foarte puțin comentată la proporția pe care ar merita-o, e organizată în regim poetic și dovedește o remarcabilă îndeminare a versificației, căci dramaturgul este și un admirabil poet, ale cărui „Anamneze" arată un simț al imaginii care nu este obișnuit. Nu mai este cazul să evoc lirica lui Mihai Beniuc, a cărei poziție în literatura română modernă e sigură chiar dacă rămîne de redescoperit dintr-o perspectivă care este exclusiv a esteticului. Dramaturgul de acum a fost ajutat în chip decisiv de poet și este sigur că din această compoziție au ieșit efecte merituoase. Așadar, e cu putință a face teatru în versuri cînd autorul e și poet și cînd există o tradiție a unor asemenea înfăptuiri în cuprinsul unei istorii literare ? Este, fără îndoială, mai cu seamă atunci cînd materia supusă dezvoltărilor estetice este pre în ea însăși predispusă la un tratament poetic ; aceste elemente de cultură străveche și folclorică, păstrate prin necesitatea unei comunități de a-și asigura continuitatea în marginile specifice, sînt lirism și ritual, substanță fundamentală care înalță incidentalul pînă la concept și reușește să biruie drama.

„Horea" e un document sufletesc de străvechime, emoționant nu doar prin temă, ci și prin acea senzație de tragedie tracă, unde corul intonează litania unei comunități uzurpate : „Nu are Horea mormînt / Domnii-l tăiară și afară-l lăsară / Un vultur s-a hrănit din trupu-i sfînt / Și vulturul nu poate să moară / Pe creste pribeag / Veac după veac / Zboară, tot zboară / Și vulturul nu poate să moară".

Artur Silvestri

REPERE LITERARE-1986

Repercusiuni în gîndirea umanistă

Sînt în curs de constituire idei, discipline noi, la care sensibilitatea culturii noastre nu poate să nu vibreze. Iată de pildă, cele două volume traduse, **Dialectica spiritului științific modern** de Gaston Bachelard, o culegere ce întrunește eseuri de filozofia științei, mai vechi, devenite oarecum clasice în logica științelor. (V. Tonoiu, editorul și antologatorul acestei cărți, nu include și eseurile lui Bachelard despre poezie, unde aflăm o teorie a elementelor primordiale în literatură (apa, aerul, focul) un analogon francez al teoriei călinesciene din **Universul poeziei.** Sînt, de altfel, cunoscute la noi, au fost „exploatate" de critici diferiți, de fiecare în felul său ; V. Tonoiu însuși le prezintă într-o monografie anterioară despre Gaston Bachelard.) Aici, însă, ne interesează chiar studiile sale de logica științelor moderne, iar în special **Logica non-aristotelică și Valoarea de sinteză a filozofiei lui nu.** Din ele aflăm că filozofia și logica ar trebui să se adapteze descoperirilor științifice actuale, care se succed cu rapiditate, devansînd modul clasic de reflecție asupra lumii. E nevoie de „axiome dialectizate", de concepte deschise, care să înlăture „monolingvismul" gîndirii clasice. Sînt incitante, aceste lucrări de filozofie scrise de cunoscători ai ultimelor cuceriri științifice (la noi s-a mai tradus din I. Prigojin, B. Kuznețov etc.) provenite, unele, chiar de la savanții noștri, exemplu fiind cărțile lui Mihai Drăgănescu, precum **Profunzimile lumii materiale,** sau recenta **Ortofizica,** încercare de a reduce aproximațiile metafizicii prin infuzia unei terminologii din microfizică și genetică. Acestea nu sînt simple divagații de tehnicieni diletanți în filozofie, ci lucrări de adîncă, uneori, sinteză, care se contrazic nu doar cu logica aristotelică dar și cu cea mai nouă, matematică, așa cum e cazul lui M. Drăgănescu, el neacceptînd formalismul matematic decît ca un pas spre o concepție ontologică mai vastă.

Oricît ar părea de surprinzător, acesta e și cazul **Scrisorilor despre logica lui Hermes** de C. Noica. Știm, autorul a speculat de multe ori cu predispoziții clasice, în răspăr cu științele mai noi, însă nu le-a ignorat niciodată. Dar „logica lui Hermes" e altceva, o sinteză a gîndirii sale neobosite, o topire a vechilor sale ecuații filozofice, chiar o negare a lor, într-o viziune care se ataşează, sau își ataşează definitiv disciplinele scientiste cele mai evoluate în vremea noastră. Polemizează și azi cu gîndirea matematică, dar o face în numele științelor pilot ca fizica nucleară, chimia, biologia, care nu încap în logica simbolică. Respinge, de asemenea hotărît, vechile filozofii pe care și le-a asociat în alte lucrări, în numele unei logici pe care o vrea, întocmai ca savanții citați mai sus, liberă, deschisă, reconfortantă pentru spirit. Ce spunea logica antică ? Spunea, în fond, că lumea e o esență, o formă universală (în sensul grec) în care se subsumează o mulțime de indivizi fără semnificație axiologică. Ce ne spunea logica hegeliană ? Ne descria realitatea ca un tot, în care individualul e general și generalul e individual, negîndu-se reciproc, rămînînd, ca singura permanență, devenirea ! Ce ne spune logica matematică, decît ce spunea și logica antică (aici, Noica o interpretează cam tendențios, dar nu fără oarecare temei) anume că există mulțimi de indivizi și mulțimi de mulțimi, în care indivizii contează tot atît de puțin cît și în ontologia greacă ! O logică a lui Ares (zeul războiului) — conchide Noica — în care totul se reduce la regiment, soldații nu au decît valoare statistică ; ei pier și se înlocuiesc în luptă, regimentul rămîne însă nealterat. Dar ce spun teoreticienii științelor actuale ? Nu mai admit nici ei formalismul logicii simbolice, întrucît realitatea le apare nu ca o specie, nu ca o mulțime, ci ca un „eveniment", o întîmplare plină de noutate. (B. Kuznețov, **Rațiune și ființare).** Nimic nu există în univers, decît ceea ce apare, se mișcă, faptul inedit, individual, care modifică microstructurile materiei și pune în mișcare macrostructurile. Universul s-ar fi putut naște dintr-o simplă particulă intrată în „accelerație" („electrizată" cum spune C. Noica) în proces de expansiune. Filozoful captează asemenea idei din științele contemporane și le speculează, e drept în felul său original. El nu mai este autorul lui **Mathesis** elogiind o lume eleată, încremenită ; din contră, pleacă azi de la individual, de la ceea ce apare, se mișcă, iar acest ceva nou, în mișcare, creează o realitate vie, „logică", deschisă mai multor structuri posibile. Lumea nu e un general, nici un individual gol (ca la nominaliști) e un individual-general, un **holomer** (tot + parte, în greacă) unde partea nu e subordonată întregului, ci ea însăși dă socoteală de întreg sau creează un întreg, un general. Logica simbolică (cea aristotelică la fel) îmbracă lucrurile în „uniformă" ; Noica vede o lume de ideo-forme, „mulțimi cu un singur element", ceea ce vrea să însemne o trecere de la „lumea formelor moarte, în cea a formelor vii" etc. Deci, tot concepte deschise, ca în logica științelor moderne (invocate dealtfel în chip expres) ne propune C. Noica. Ele ar merita o discuție mai amplă, la care să participe oameni de litere, savanți și logicieni.

Marian Vasile

Studii și monografii

Este cert că anul critic 1986 nu se distinge prin lucrări excepționale, în schimb a relevat o binevenită orientare spre studii și monografii de anvergură, unele în solida tradiție de tip universitar, dedicate unor scriitori și momente literare de primă importanță. Și pentru că ne aflăm încă în proximitatea anului centenar Liviu Rebreanu am să încep prin a menționa biografia lui Niculae Gheran, **Tînărul Rebreanu (Editura Albatros).** Autorul se ocupă de viața și cariera literară a scriitorului pînă la și în preajma primului război mondial. Este o perioadă destul de puțin cunoscută și din aceste motive plină de confuzii și afirmații aprocrife care au deformat imaginea personalității lui Liviu Rebreanu. Biograful și editorul operei sale, care este, la ora actuală, cel mai informat și competent exeget rebrenian, procedează cu minuție și discernămînt, restituind pe baza unei documentații impresionante, dar în întregime controlabilă, nelăsînd loc interpretărilor false sau eronate, portretul cel mai aproape de adevăr, cel puțin de un adevăr factologic dacă nu și psihologic al marelui scriitor în anii premergători apariției lui **Ion.**

Opera sadoveniană, sau metaforic, dar poate mai probant spus, planeta Sadoveanu, a fost în ultimii ani focarul de convergență al mai multor lecturi critice din unghiuri și cu metode moderne, arhetipale, semantiste, sociologice etc. I. Oprișan promite o nouă interpretare, printr-un cumul de metode, pe care le dorește duse foarte aplicate de text, fără excese narcisist speculative, într-o lucrare de proporții, **Opera lui Mihail Sadoveanu.** Primul ei volum, **Natură, om, civilizație în opera lui Mihail Sadoveanu,** (Editura Minerva) fără a aduce cine știe ce revelații, se remarcă prin acuitatea și meticulozitatea analizei de text, precum și prin situarea în și conectarea prozei sadoveniene la fenomenul spiritual românesc. În acest fel observațiile de nuanță, de amănunt sînt integrate unei viziuni axiologice mai largi într-u totul adecvată universului sadovenian.

Tot în această direcție, am să semnalez și studiul lui Mircea Anghelescu: **Ion Heliade Rădulescu, o biografie a omului și a operei.** Este practic prima monografie amplă, concepută cu metodă și rigurozitate științifică, dedicată genialului înaintaș pașoptist. Și în cazul lui Heliade, similar oarecum cu al tînărului Rebreanu, personalitate atît de complexă și contradictorie, care a lăsat asupra contemporanilor săi impresii diametral opuse, criticul trebuie să se orienteze într-un labirint de documente și mărturii, pline de inexactități, confuzii, falsuri etc. Mircea Anghelescu a reușit totuși să desțelenească acest hățiș, și să dea o imagine clară, corectă a epocii și personalității lui Ion Heliade Rădulescu. Între cărțile demne de interes ale acestui an, și care aspiră în fond la condiția sintezei, se numără și volumul **Scriitori dintre cele două războaie** de Valeriu Râpeanu (Editura Cartea Românească). Criticul a însumat un număr de eseuri, medalioane și portrete literare (Nicolae Iorga, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Mihail Sorbul, Tudor Vianu ș.a.) care formează un veritabil capitol de istorie literară. Acuratețea metodei și a stilului, precum și justețea analizelor critice recomandă în mod deosebit această carte.

Paul Dugneanu

Punct și de la capăt

Greu ar putea cineva să afirme și mai greu i-ar fi să demonstreze că anul literar 1986 a fost unul bogat în apariții editoriale. Puține cărți și, între acestea, puține cele remarcabile. Totuși, fiecare sfîrșit de an și începutul de an nou ne găsește optimiști, dispuși să credem în mai binele viitor al literaturii române. De aceea, vom consemna aici cîteva titluri care, după opinia noastră, reprezintă cota de sus a anului. În critică, pentru a începe cu capitolul cel mai sărac, se remarcă studiul comparatist **Eminescu și romantismul german** de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, serioasă cercetare asupra unor zone și motive eminesciene, analizate în raport cu poezia și filosofia germană din epoca romantismului. Fără a recurge la stilul didactic, **Eminescu și romantismul german** este o carte de învățătură, care se alătură, cu distincție, marilor exegeze eminesciene. Notabilă este și încercarea de sinteză a lui Cornel Ungureanu, intitulată **Proza românească de azi,** chiar dacă pseudocriticii au vrut s-o tăgățelizeze, cu orice preț. **Tînărul Rebreanu** de Niculae Gheran, îngrijitorul impresionantei ediții critice Liviu Rebreanu, corectează o serie întreagă de date de istorie literară privind opera și biografia marelui romancier, rămînînd o carte importantă mai ales pentru această și mai puțin pentru calitatea discursului critic. Și, cam atît în spațiul criticii, căci **Spre alt Istrati** de Mircea Iorgulescu este doar un titlu neacoperit de conținut, iar **Ușor cu pianul pe scări** de Marin Sorescu este mai degrabă o „intruziune" pur literară în teritoriul criticii decît o carte de critică literară.

Mai bine stau lucrurile în domeniul poeziei, unde Mircea Ivănescu, egal cu sine, adică mereu la înălțime, ne oferă **Alte poeme nouă,** Grete Tartler ne surprinde cu un titlu insolit, **Achene zburătoare,** pentru ca apoi, după lectură, să confirme că este una dintre cele mai valoroase poete contemporane de la noi, Ioanid Romanescu scrie, în **Orpheus,** o meditație tragică asupra condiției creatorului, în care lirismul cedează locul patetismului, Marcel Gafton continuă, discret și original, să inoveze în limbajul poetic, cu cele **60 de poeme,** iar Ovidiu Genaru probează că în poezia erotică **Patimile după Bacovia** constituie un moment de referință. Rămînînd încă în spațiul poeziei, vom spune că anul 1986 a adus unele clarificări, de altfel, previzibile. Zgomotoasa încercare din anii trecuți de afirmare în grup a ceea ce s-a numit „promoția '80" a fost abandonată de bună parte dintre componenți. Între aceștia, Traian T. Coșovei se detașează vizibil, recentul său volum, **În așteptarea cometei,** fiind un convingător bilanț al unei etape de creație.

În domeniul prozei, anul 1986 a reprezentat, pentru o serie de tineri prozatori, un timp al confirmărilor. Astfel, Mireca Nedelciu, cu **Tratament fabulatoriu,** Constantin Stan, cu **Vară tîrzie,** Aurel Antonie, cu **Scrisoare pentru animalele mici,** Eugen Mihăescu, cu **Țăranii de platină,** abordînd realul cu mijloace diferite și cu experiențe asemenea demonstrează că proza românească de miine se află în miini bune.

De consacrarea definitivă se apropie, cu pași repezi (uneori grăbiți) Eugen Uricaru, care își continuă, în **Stăpînirea de sine,** investigarea Vladiei sale, teritoriu imaginar, dar aparținînd esențial spațiului și timpului românești. Venind dinspre poezie, dar fără urmă de lirism, ci, dimpotrivă, cu un puternic realism al viziunii, Vasile Petre Fati, anul acesta la a doua sa carte de poezii, ne oferă, sub un titlu total neinspirat **Peripeții de vacanță,** un excelent volum de povestiri, scrise cu o siguranță de încercat romancier.

Proza din 1986 este dominată însă de **Cutremurul,** romanul lui Paul Anghel, din monumentalul ciclu **Zăpezile de-acum un veac,** și **Toamnă fierbinte** de Ion Lăncrănjan, amîndouă creații majore în opera celor doi scriitori și în literatura română și amîndouă (ciudat !) insuficient comentate pînă acum. Dar să fim, cum spuneam, optimiști ! Și cu aceasta, punct, și probabil, de la capăt în 1987.

V.F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SENTIMENTUL ISTORIEI

VLAICU BÂRNA

Monotonia metronomului

Ultima apariție lirică a lui Vlaicu Bârna, intitulată **Monotonia metronomului** *) cuprinde trei mari secțiuni : prima dă și numele volumului, a doua și a treia se numesc **Logaritmic** și respectiv **Diatonice.**

După cum se poate observa și din subtitluri, „desfacerea" cărții în părțile amintite reprezintă doar o problemă de arhitectură a volumului, ele formînd, prin subiect, un triptic tematic.

Prima parte este formată din înșiruirea a 81 de micropoeme ale căror subiecte traversează istoria, de la începuturile ei, asemenea loviturilor sacadate ale unui metronom insinuind prin repetabilitatea evenimentelor, prin creșterea și descreșterea lumilor, acea senzație de monotonie pe care o dă sentimentul dominator, care s-ar putea traduce prin atît de cunoscutul „umbra et cineris sumus". Poetul privește amalgamul istoriei cu resemnarea unui filosof stoic, totodată cu ironia unui cinic : „Secole, șiruri de ani și de zile / alaiuri de fapte și goluri — la rînd, / urme lăsate pe lespezi și-n file, / destine și vieți încifrînd, descifrînd, / duceți mai departe povara sortită ! / Istorie, blestem ancestral și ispită...".

Tema predilectă, n-am fi prea departe de adevăr dacă am spune „absolută", a **Monotonici metronomului,** o formează sentimentul istoriei, fapt ce rezultă și din celelalte două părți componente ale volumului, care sînt pandante ale celei dintîi mergînd de data aceasta spre desfășurarea amănunțită a unui „moment" pentru a-i releva atrocitatea („— Destul cu atîta lux de argumente, / răspunse suveranul, vreau s-o-mbrac, / dar mai întîi mujați-mi-o în singe, / așa doar purpura își dobîndește / regeasca ei deplină strălucire", **La curtea lui Richard III),** golul istoric produs de popoarele care au trecut cuceritoare fără a lăsa urmele lor prin civilizație și cultură sau falsificarea momentului istoric : „Unii trăgeau cu gloanțe oarbe, / alții se prefăceau a fi impușcați / și totul era atît de simulat / încît istoricii — oameni de meserie, / Copleșiți de admirație / rămaseseră cu gurile căscate /.../ Așa fu încheiată, solidar, minuta marelui moment istoric, / fără de controverse, fără dubii" **(Moment istoric).**

Unele dintre versuri, **Potcoave și copite,** trec în registrul liricii aforistice, altele ne oferă mesajul esențializat („viață-dragoste-moarte") și existenței umane surprinzînd, așa cum spuneam, și în ciclul **Diatonicelor** — care răzbate pînă spre poezia intimistă, insolită de obicei de dedicații —, sentimentul lumilor dispărute, deoarece ochiul poetului are disponibilitatea rară de a proiecta semnele prezentului în trecutul lor : „Dunele îngroparea demult / supt alte șuierătoare nisipuri / palestre, coloane și temple"... **(Callatis).**

Ceea ce este remarcabil în această nouă carte de versuri a lui Vlaicu Bârna este însă, dincolo de originala și, ni se pare, sceptica sa opinie asupra destrămării istoriei pe pietrele de moară ale timpului („Ca o piatră de moară / cu măselele roase / de grăuntele timpului / în pulverizare / mă-ntorc în neștire / pe osii de oase / și făini mohorite / mă ning cu uitare") o solemnă stăpînire a stilului, o responsabilitate a actului poetic care nu ține de inspirație ci de oficiere așa cum elocvent rezultă din poemul **În vatra cuvintelor** cu care volumul se încheie : „Cară cuvintele cu toată zestrea lor / la altarele unde zeii-și expun anatomia / le trece prin apă lustrală și foc / și cunună-n cu veșnicia".

Lucian Chișu

*) **Vlaicu Bârna : „Monotonia metronomului", Editura „Eminescu", 1985.**

PROZA

ÎNTRE FANTEZIE ȘI ADEVĂR

POMPILIU TEODOR

În slujba domniei

Apariția primului volum*) din acest roman istoric, ce se va întinde pe parcursul cîtorva volume, este o încercare a autorului de a transpune romanul de capă și spadă occidental pe meleagurile de la gurile Dunării. Pompiliu Tudoran abordează cam de aceeași manieră stilul aventurist al „Muschetarilor" lui Al. Dumas, contemporani cu eroii romanului **În slujba domniei.** Legătura este vizibilă din însuși titlul ales căci și Athos, Porthos, Aramis și d'Artagnan actionau „au nom du roi", echivalentul aproximativ al eroilor de pe meleagurile noastre.

Ar fi însă total eronat să se creadă că autorul a urmărit în mod expres această analogie, tentantă la o citire mai superficială a romanului. Pompiliu Tudoran se axează pe o idee-forță a epocii — prima unire politică a Țărilor Române, mesajul transmis de ea urmașilor. În fond, întreg romanul este străbătut de această idee fundamentală.

Evident că fără un amestec de imaginar, lucrarea s-ar fi dovedit o simplă cercetare istorică și nu acesta a fost scopul autorului. El a împletit adevărul istoric cu întîmplări neadevărate, dar care dau impresia realului, căci personajele principale au trăit aievea. Gaspar Grazziani a fost mesagerul sultanului, primit la Praga cu onorurile descrise în roman. Scopul misiunii sale a fost încheierea păcii între cele două mari puteri de atunci : Austria și Turcia, stîrnind dușmănia principelui transilvan Gabriel Bethlen și a venețienilor. A avut legături secrete cu consilierul austriac Mollart, care l-a susținut pe lîngă Înalta Poartă pentru dobîndirea tronului Moldovei. Peripețiile și personajele din jurul celor doi rivali, Bethlen și Grazziani, sînt însă fictive.

A existat și un bun prieten al lui Gaspar Grazziani, viitorul domn al Moldovei, acel secretar Iancovici, care l-a inspirat pe autor, acesta considerîndu-l — și deloc improbabil — de proveniență bănățeană. Este semnificativ începutul povestirii de pe meleagurile bănățene, provincie românească, asemenea Dobrogei, care nu au prea fost abordate în romanele noastre istorice într-un tot unitar și aceasta este o valență a romanului, asupra căreia atragem atenția.

Tot personaj real a fost și Iskender-pașa și adevărate au fost ideile inspirate de „ghiaurul Mihai", precum și confruntarea de la Drăcșani, cu Elisabeta, văduva lui Ieremia Movilă. Întîmplarea descrisă de autor cu multă fantezie este preluată din cronici. Reală este și infiltrarea greco-levantină care și-a făcut începutul încă din secolul precedent, a căpătat amploare în timpul povestirii respective, culminînd la începutul veacului următor cu instaurarea la cîrma Principatelor a unor domnii nefaste neamului românesc, domniile fanariote.

Este meritul Editurii „Facla", a directorului ei, scriitorul Ion Marin Almăjan, a redactorului Iosif Iovănescu, cît și a întregului colectiv, care a sprijinit apariția acestui prim volum. De fapt aceeași editură s-a dovedit receptivă și în 1983, cînd i-a publicat lui Pompiliu Tudoran lucrarea — bine primită de marele public — „Domnii trecătoare, domnitori uitați", în care, deasemenea, era vorba de abordarea istoriei în manieră mai originală. Editura însă, a mai scos de sub tipar și multe alte cărți cu specific istoric de mare prestigiu, cunoscute în întreaga țară, mai cu seamă de specialiști, aducîndu-și astfel o contribuție deosebită la cunoașterea istoriei neamului.

Revenind la ideea „fanteziei în istorie" de care a dat dovadă istoricul Pompiliu Tudoran, aceasta se dovedește a fi o posibilitate de a comunica maselor largi de cititori anumite evenimente prea aride. Autorul o promite și deși s-a comentat prea puțin acest roman (P.T. nefiind un romancier consacrat), va putea să-și amelioreze stilul, să organizeze mai bine acțiunea, imputînind „suspense"-urile și mai ales să contureze precis acele evenimente care au fost adevăr istoric : ideea de unitate și primejdia fanariotă. Este posibilitatea istoricului-scriitor de a aduce marelui public o mai largă cunoastere a trecutului neamului nostru, cu toate dramele de care a fost marcat. Istoria nu este, în fond, decît o școală la care trebuie să învețe toți cei de azi și mai cu seamă tineretul.

Lector univ. dr. G.D. Iscru

*) **Pompiliu Tudoran : „În slujba domniei", Editura „Facla", 1985**

EDIȚII

PAGINI DE TRADIȚIE CULTURALĂ

PICU PĂTRUȚ

Miniaturi și poezie

Secolul al XIX-lea este nu numai etapa constituirii culturii românești moderne, a genezei unei noi mentalități intelectuale, a unui nou limbaj literar și plastic, dar și o perioadă de ecloziune a celor din urmă forme ale unei culturi populare cu totul specifice, ale unor tradiții țărănești care a produs fenomene originale și un stil propriu, caracteristic. Dubla configurație spirituală a acestui veac foarte bogat în interferențe este ilustrată de mai multe lucrări din domeniul istoriei literare și al istoriei artelor, apărute în ultimii ani. Între acestea, recenta ediție „Miniaturi și poezie" din opera lui Picu Pătruț se situează în spațiul de confluență al celor două domenii. Descoperit de Onisifor Ghibu încă din 1905, numit de N. Cartojan „un Anton Pann al Ardealului", crișnicul din Săliștea Sibiului ilustrează un anume tip de creator nici cu totul popular (căci el posedă o bibliotecă de circa două sute de volume), nici pe de-a-ntregul cult (căci el se păstrează în cadrele unei gîndiri și ale unor reprezentări plastice populare).

Este un moment în care cultura populară asimilează influențe ale culturii cărturărești, datorită difuziunii cărții tipărite în lumea rurală, fenomen ce implică o largă circulație a cărților populare, și care reprezintă o sinteză între formele tîrzii ale unei culturi medievale prelungite și pătrunderea unui nou spirit european.

Același lucru se observă în miniaturile lui Picu Pătruț. Comparate cu reprezentările picturii murale a sfîrșitului secolului al XVIII-lea și a secolului al XIX-lea, ele relevă mari asemănări, dovedindu-și apartenența la un fenomen artistic amplu, caracterizat de Andrei Paleolog, în studiul său despre pictura exterioară din Țara Românească prin faptul că „expresivitatea frustă și puternic rusticizată a constituit principala direcție de metamorfozare a limbajului plastic de tradiție postbrîncovenească perpetuat în lumea rurală". Înrudite cu pictura murală și cu arta icoanelor pe sticlă din zona Sibiului mai ales, miniaturile lui Picu Pătruț sînt asemănătoare cu acelea din „Erotocritul" logofătului Petrache (acelea mai „curtenești"), cu miniaturile lui Năstase Negrule și ale lui Dionisie Eclesiarhul, cu ale lui Popa Flor, Sava Popovici din Rășinari, precum și cu ale cîtorva anonimi de la sfîrșitul secolului XVIII — începutul secolului XIX.

Este acea miniatură de etapă ultimă, cu caracteristici de grafică foarte accentuate, despre care în „Miniatura românească" G. Popescu Vilcea spunea că este un nou limbaj plastic în apropierea miniaturii de grafica modernă. Filonul artistic puternic din arta plastică a secolului al XIX-lea este foarte vizibil și în imaginea naivă și simplificată a miniaturii lui Picu Pătruț, cu culori puține, fără opulenta strălucire a aurului din miniatura de curte a epocilor lui Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu, cu ornamente puține, fără acel rafinament al comenzilor domnești. Miniaturile lui Picu Pătruț, ca și în pictura țărănească murală, mizează mai ales pe desen, pe valoarea prin hașuri, pe reprezentarea simbolică și pe narațiune. El este un „naturist" care pune pretutindeni arbori, ierburi, animale domestice, și care trasferă universul biblic nisipos și torid pe dealurile transilvane înverzite. În „parabola fiului risipitor" el desenează o gospodărie țărănească din orizontul său familiar, iar David și Samson apar îmbrăcați ca niște țărani oarecare, în vreme ce fundalurile oferă imagini de case rurale transilvănene.

„Naturismul" caracterizează și alte miniaturi și picturi murale țărănești ale epocii, dar la Picu Pătruț el este definitor, după cum o trăsătură de certă originalitate rezidă în „punerea în pagină" a imaginilor și textului. Picu Pătruț are mai ales „simț grafic" fiind mai curînd un desenator-gravor decît un miniaturist, căci efectul este mai ales de gravură colorată.

Gheorghe Buluță

EMINESCIANA

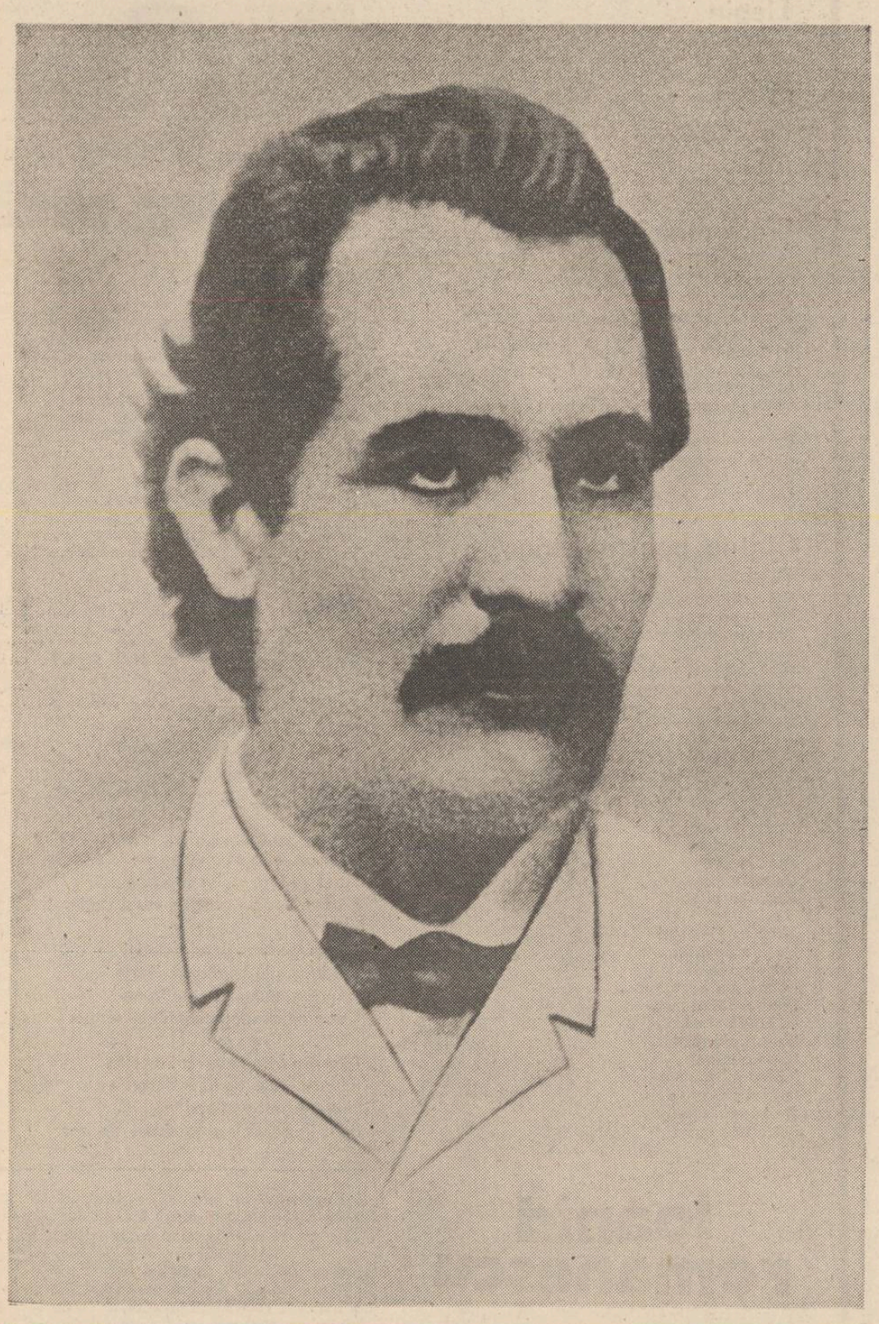

Sinteza „programului“ cu „idealul uman“

Constatarea lui Nicolae Iorga, din 1903, care s-a dovedit profetică, potrivit căreia savantul aprecia că, în ciuda atitor „stăruințe“ și „pretenții“, sintem „abia la începutul înțelegerii fenomenului Eminescu“, pare să străbată secolul odată cu noi, căci cu fiecare restituire **in integrum** a operei eminesciene (Opera Omnia) — texte manuscrise, dar și îngropate în publicistica timpului — examenul critic dă la iveală noi și noi fațete ale „fenomenului“, îndeosebi marea construcție doctrinară, care face în ultimii ani obiectul unor investigații critice de fond, demne de premoniția de bun augur a savantului care, tot acolo, declara siderat că, prin astfel de întregiri și restituiri, a apărut „Un nou Eminescu“.

Convins că în interpretarea pe acest teren s-au cîștigat, treptat, „bătălii“, însă nu „și războiul deplinei înțelegeri“, Al. Oprea porneste în lucrarea **În căutarea lui Eminescu — gazetarul** (1983) să valorifice materialul proiectat în conștiința publică de ultimele realizări editoriale, conștient de a nu fi realizat altceva „decît un **prolog** al unor astfel de dezbateri“ (s.n.), cu urmări din cele mai salutare în întreaga noastră literatură.

Pornit **în căutarea** gazetarului, adică a omului de doctrină, Al. Oprea e îndreptățit să creadă că dimensiunea inconfundabilă a acestei vocații eminesciene și aducerea ei în lumină, în mod corect, fără fetișizări și fragmentarism (capcane în care au alunecat atîtea „interpretări“), pun într-o nouă perspectivă dialectică întreaga personalitate a Poetului național, pentru care, iată, a început un nou climat spiritual al receptării sale — „dezgheț“ vizînd ieșirea din judecăți-etalon, poncife, prejudecăți, etichete înguste, imagini trunchiate, convenții comode...

Examenul cercetării și investigației critice de azi, obnubilînd recrudescența unor „inerții“ și „eresuri“, a început și rezultatele remarcabile ale unor Al. Oprea, Ilie Bădescu, Mihai Gafița, D. Vatamaniuc (în spiritul căror revalorizări și disocieri de finețe s-a desfășurat, recent, și serialul semnat de Mihai Ungheanu, la ultimul volum de publicistică — XIII — al ediției integrale) au adus mărturia unui colos doctrinar de nebănuit, cu luciditatea unei justițiare restituiri. E vorba de fața nevăzută a aisbergului, asupra căruia, odată cu ultimele volume de publicistică ale ediției integrale, examenul radiografiei doctrinare a început pe temeiuri solide. Acest filon aurifer, evident, comunică, merge în paralel, se intersectează cu marea poezie eminesciană (a scinda pe Scriitor de Omul de doctrină e un sacrilegiu). În acest fel, al investigației pe linia totalității, cu disocierile și nuanțările de rigoare, se restituie spiritul integral eminescian, identificîndu-se ecourile, relațiile cite există și, în general, biunivocitatea fertilă a unei geniale personalități.

În căutarea lui Eminescu — gazetarul este o carte de atitudine, concepută și scrisă în spiritul unui programatic ideal : acela de a-l restitui pe Eminescu lui însuși și, în acest fel, de a ne oferi o nouă / adevărata imagine a poetului gazetar, un Eminescu **par lui-même.** Este o restituire minuțioasă, o carte care pare a fi scrisă în „laboratorul“ ediției (se știe, de fapt, că Al. Oprea a preluat „ștafeta“, prezidînd cu pasiune și destoinicie la comandamentele perpessiciene ale ediției integrale Eminescu).

Ipoteza de la care pleacă Al. Oprea este aceea că publicistica a dat naștere, ca nici un alt domeniu al activității lui M. Eminescu, la varii speculații, posibile prin extrapolări fragmentare ori selectări tendențioase. De asemenea, aprecierea de „reacționarism“ (Gherea, Lovinescu, Sanielevici), care a funcționat pînă mai tîrziu, în spiritul unei optici / preluări inertiale, constituia un fapt „inhibitor“, împiedicînd să se înțeleagă subtila relație dialectică dintre **programul politic** și **idealul uman** al lui Eminescu și totodată „dinamica și semnificațiile obiective ale atitudinilor sale“. Istoricul și criticul literar Al. Oprea înlătură din capul locului dilema scolastică a neavenitelor supradimensionări excesive, a Poetului ori Gazetarului, mergînd pe linia „vocațiilor paralele“ (Ș. Cioculescu), care nu e decît ideea perpessiciană a indestructibilei unități a tuturor manifestărilor geniului eminescian. Și de aici apelul la acel „calm științific“ — care devine figura emblemă a demersului său critic —, aluzie evidentă la atitea aserviri, interpretări și speculații conjuncturale cite au urmărit de-a lungul timpului, într-un fel mistificator, gazetăria eminesciană. Anticipînd într-un fel, concluziile analizei, Al. Oprea observă că, în raport cu evoluția creației poetice, care ajunge treptat la o apolinizare a fondului dionisiac, cursul gazetăriei eminesciene pare a fi invers : la început domină trăsături apolinice — un Eminescu majestuos, patetic, de o ținută polemică elevată „trăsături care se vor surpa treptat sub năvala unor reacții pătimașe, a unei subiectivități exasperante“ ! A stabili „antecedente junimiste“ încă de la începuturi este o prejudecată. Etapizările propuse de Ibrăileanu, corespunzînd unor trei faze (cea de început, perioada ieșeană și perioada bucureșteană, ca redactor la **Timpul**) nu sînt înțelese de cercetător la modul excesiv, schematic și simplificator, ci în dialectica specificității și interdependenței lor, identificîndu-se peste tot permanența specifică (înnoirea diferențiată, reformularea funcțională și vizionară) a marelui cod ideistic, înălțarea din aproape în aproape a construcției doctrinare. Și peste tot „cufundarea“ în apa vie a zilei, în contextul și subtextul realităților istorice și social-politice generatoare... Lucrarea lui Al. Oprea este, așadar, și o „căutare“ a gazetarului în „epocă“, adică o cercetare a acelor realități din care au izvorît marile idei ale gazetăriei eminesciene (în același fel va proceda în recentul studiu asupra publicisticii eminesciene D. Vatamaniuc, investigînd primele două etape). Chiar idealul social eminescian, taxat de atîtea ori drept anacronic, întîrziat, cînd nu i s-a zis idilism și paseism model „1 400“, izvora de aici. O fină disociere se face între „vîrsta de aur“ evocată în poezia și proza sa (idealul uman-utopic situat mereu în trecut) și modelul social-politic pentru care va milita, (programul său politic). Întotdeauna Eminescu avea în vedere realitățile românești, așa că modelul „statului răzășesc“ (în comparație cu „statul albinelor“ din ordinea naturală) nu era deloc o ficțiune și cît de actuale și urgente s-au dovedit ideile sale cu privire la chestiunea țărănească ne-o arată evenimentele sociale care au urmat... De fapt, **chestiunea țărănească** și **problema națională** constituie direcțiile majore ale gazetăriei eminesciene, firele roșii tematice.

Indiferent că se pronunță asupra problemelor politice, culturale, economice ori sociale, Eminescu nu e un simplu articlier, nici un gazetar de partid, ci un mare constructor de idei, un creator de doctrină națională în spiritul unei înaintări naturale. Gazetăria sa, oricît de fulminantă ar fi la un moment dat, vizează nu o simplă dispută politică, ci o imagine complexă a unei societăți/civilizații. De fapt, Al. Oprea, în paralel cu un **Itinerar gazetăresc,** alcătuiește un „Dosar al gîndirii social-politice“ și trage concluzii din cele mai interesante. Poetul e și junimist, dar și antijunimist, este antiliberal dar nu întrutotul conservator, este admirator al trecutului, dar nu „reacționar“ este împotriva exceselor liberaliste, dar nu urăște progresul, este anticapitalist dar și antioccidentalist, cam pe aceeași bază de argumente : ideile sale, îmbrățișate de la început de socialiști, rămîn pînă azi modelul doctrinei care merge cu națiunea (ele fiind preluate după 1900 de toate doctrinele ce-au situat în centrul lor problema națională). Sînt aici nuanțări de mare rafinament, de minuțioasă observație argumentativă, pe teme de sociologie, economie politică, filosofie, doctrină națională, cultură, alimentate la tot pasul de controlul ecourilor în context.

Aceleași observații pertinente, disocieri și corecții în alte două capitole : „În jurul biografiei intelectuale“ și „M. Eminescu și J. J. Rousseau“. O **Addendă** („Perpessicius și mirajul ediției integrale eminesciene“) evocă „postumiada“ eminesciană și învățămintele trase de aici, ori ne amintește de „cum a început romanul ediției“ și de întruparea în realitate a visului perpessician, vai, căreia nu i-a mai supraviețuit nici Al. Oprea !

În căutarea lui Eminescu gazetarul constituie mai mult decît un „prolog“ — o nouă **etapă** în valorificarea gazetăriei eminesciene, o „sarjă“ componențială a marelui examen anatreptic în plină desfășurare...

Z. Cârlugea

Eminescologia — perspective noi

Evoluția spiritului critic al unei culturi e un proces mai degrabă interior decît condiționat de înnoirile metodologice pure și simple, care provin adeseori din afară și capătă nu o dată înfățișarea unei aculturații. „Fenomenologie“, „structuralism“, „nouă critică“ — acestea sînt formule cu origine într-o experiență determinată istoricește și a le strămuta în chip mecanic, voind a obține din aceasta soluții inedite în exegeză e recomandabil numai cu titlu de încercare de laborator. A înainta în cunoașterea unei literaturi naționale este a înălța principiile ei interne de evoluție la concept și a face abstracțiunea creată astfel să explice ceea ce este, prin origine, fapt organic. E în afara îndoielii că idealitatea unei culturi capătă elocvență prin valori și ceea ce ajută conceptele ei interioare să se miște e explicația asupra creațiilor fundamentale. Acestea sînt, în ordinea cunoașterii, niște observații elementare și, cu toate acestea, necesitatea de a le invoca se arată periodic, mai ales atunci cînd factorii naturali de evoluție sînt perturbați.

Că este așa și nu altfel o dovedește realitatea eminescologiei, determinată mai degrabă de fenomene interioare de cultură decît de modificări metodologice ; oricine privește un sinoptic conținînd contribuțiile ultimelor, să zicem, două decenii înțelege că înnoirile nu vin de la metodele de interpretare așa-zise „noi“. Însă, e momentul să ne întrebăm : de unde provine noutatea în eminescologie ? Ea presupune, mai întîi de toate, elemente care depășesc marginile propriu-zise ale exegezei și ajung la sociologia proceselor culturale. Nouă e, prin stimulent exterior, perspectiva cîștigată prin ediții, punînd la dispoziția cercetătorului **obiectul exegetic integral.** Nouă este, de asemenea, puterea de a despărți ceea ce rămîne din exegeza anterioară de încheierile vădite a fi fără viitor. A edita integral opera și a recapitula imaginea ei exegetică — iată puncte de sprijin cu efecte dintre cele mai însemnate.

În privința **domeniului eminescian** înaintările sînt considerabile : opera e practic aproape de restituirea totală și cel puțin examinările fundamentale, vechi de patruzeci-cincizeci de ani ori mai mult, sînt aduse iarăși la lumina zilei. Această de pe urmă întărire este cu totul trebuincioasă și arată ceea ce poate să fie acum teren ferm ori un nisip mișcător. Istoria literaturii a confirmat, așadar, perspectiva călinesciană și a verificat principiul ei elastic de înțelegere a obiectului lăsînd deoparte ceea ce era, la alții (precum E. Lovinescu) schemă doctrinară și inaderentă la operă. De aici, adică din simțul originarului, trebuia să pornească o elaborație nouă și sînt semne edificatoare că de acolo s-a pornit. Era necesară, mai întîi, o biografie modernă a lui Eminescu și aceasta s-a făcut, într-un chip sclipitor. Prin „Hyperion“ (vol. I) de George Munteanu, Eminescu devenise deodată o ființă cu putere integratoare, mai presus de „poet“ ori de „gazetar“ o hieroglifă cu unul spațiu matricial. El era ceea ce Constantin Noica denumise, urmînd pe Iorga, „omul deplin al culturii românești“. Aceste două contribuții (ale lui George Munteanu și C. Noica) se adăugaseră încheierilor călinesciene și, cu toate acestea, înaintarea „nouă“ era abia de început. A defini **eminescianitatea** este a diferenția, prin acte comparatistice, ceea ce îi este propriu și profund și o încercare precum „Poezia lui Eminescu“, de Edgar Papu, a venit cu adăugirile necesare ; poetul ilustra „categoria departelui“ mai bine decît oricine altcineva pe lume, el se dovedea a fi om modern care simte precum modernii și se exprimă ca ei însă mai înainte de modernitate. Este **imaginea unui fenomen de sinteză** ; însă de unde să se nască, la români, un astfel de compus inedit ? Spiritul sintezei are, în acest spațiu spiritual, o fundamentare antropologică și istorică ; Eminescu ilustrează această sforțare de a restaura, împotriva unor evenimente negative, echilibrul unei lumi a izvoarelor spirituale. Înțeleasă, în acest fel, opera trebuia să se așeze **dincolo de poezie și dincoace de jurnalistică,** într-un domeniu, adică, al întregirii gîndului repede cu emoția sustrasă clipelor iuți. Poetul era om de doctrină, organizator de direcție culturală, spirit al profundității ; a restitui această realitate a unei creativități complete și, în datele unei colectivități, absolute, este misiunea exegezei recente, intrată acum în altă virstă interioară. Cu „Hyperion“, de George Munteanu și „Eminescu — omul deplin al culturii românești“, de Constantin Noica, cu „Poezia lui Eminescu“ de Edgar Papu și cu „Fața nevăzută a lumii“ de Mihai Gafița, cu „Sincronism european și cultură critică românească“ de Ilie Bădescu și cu „În căutarea lui Eminescu-gazetarul“ de Alexandru Oprea, lumea de azi e mai aproape de Eminescu, a cărui operă se dovedește încă o dată că ne exprimă în universal.

Artur Silvestri

Existența hyperionică

Sînt întîlniri fericite între critici și artiști care aduc un spor de ființă, în sensul că interpretul își descoperă și-și împlinește vocația prin opera unui mare scriitor, acesta ieșind, la rîndu-i, „îmbogățit“ din tensiunea consonării, în direcția unei lumini mai profunde a ascunzișurilor vieții și creației. Sau, cum spune inspirat George Munteanu, criticul veritabil nu „inventează“ opera — în accepția atît de la modă a teoriei „operei deschise“, ci se lasă „inventat“ de ea. Fără întîlnirea cu Eminescu, nu știm dacă George Munteanu ar fi descoperit așa de temeinic drumul propriei desăvîrșiri intelectuale. El însuși o personalitate „sintetizatoare“, era firesc să se apropie de „marii clasici“ cărora le-a închinat, altminteri, și cea de a doua sa carte fundamentală **(Istoria literaturii române, Epoca marilor clasici,** București, 1980). Însă **Istoria...,** credem, nu e, în definitiv, decît **postamentul** menit să sprijine arhitectonica uriașească, de o heliadescă îndrăzneală a „ansamblului **Hyperion**“, proiectat, se pare, în vreo cinci-șase volume.

Dincolo însă de promisiuni **Hyperion 1. Viața lui Eminescu,** (Ed. Minerva, 1973) este o **certitudine** care plasează pe autor în prima linie a eminescologiei. Cea dintîi impresie pe care ți-o lasă lectura integrală a volumului este **exemplaritatea.** Mult căutata **coerență integrală** a personalității proteice eminesciene, pe care predecesorii au afirmat-o uneori în formule memorabile, dar n-au mai avut și răgazul s-o demonstreze și care e din ce în ce mai mult obiectul ultimei etape în eminescologie, se răsfrînge benefic asupra acestui volum în toate articulațiile sale, pornind de la documentaristică și utilizarea ei pînă la structura capitolelor, scriitură.

Hyperion 1 este o operă de **continuitate.** Criticul o spune deschis făcînd o rapidă trecere în revistă a principalelor etape din **eminescologie** (cuvînt care, de altfel, nu-i prea trezește satisfacții). El constată că prin Călinescu, Perpessicius, Vianu, V. Streinu, D. Popovici ș.a. cercetările eminescologice ajunseseră la maturitate. În plus, marea ediție Perpessicius deschidea posibilitatea — pe măsura realizării ei — unei noi etape, aceea **modernă.** Noua treaptă are șansa de a deveni **sistematică** aidoma cercetărilor despre Dante sau Shakespeare, fapt ce va deveni tot mai mult o realitate prin ducerea la bun sfîrșit a marii ediții. Fiecare timp istoric trebuie să-și aibă un Eminescu al său care să ateste nu atît puterea de **invenție** a criticii, cît complexitatea mereu revelatoare a personalității eminesciene. G. Munteanu a ambiționat în mod deschis să pună o piatră de hotar pentru noua eminescologie. De la Călinescu încoace nimeni nu mai cutezase un proiect de grandoarea celui al „divinului critic“. Poate așa s-a născut ideea „ansamblului **Hyperion**“. Și George Munteanu a început cu ceea ce trebuia — „redescoperirea“ vieții poetului, reușind să dea cea mai pătrunzătoare **biografie** de după cea călinesciană. Două piedici se cuvenea să înfrunte noul temerar : pe de o parte, prestigiul și exemplaritatea biografiei semnate de Călinescu în 1932, pe de alta sfidarea modei care bîntuia critica literară modernă, anume că între viața și opera creatorului există o prăpastie de pe urma căreia iese în cîștig opera, care este în măsură să se dispenseze de orice îngerințe biografice spre a avea acces la receptor. În jurul anilor '70, criticii încă nu-i suridea ideea „întoarcerii autorului“.

Cel puțin în această privință G. Munteanu este vădit un continuator al lui G. Călinescu. Acela afirmase răspicat că, în cazul geniului, e o greșeală să se pună o barieră între viață și operă. De fapt, nu numai în cazul geniului. Fiecare operă își are viața pe măsură, în ciuda argumentelor exterioare. Și invers. De la o constatare similară pleacă și G. Munteanu. El a băgat de seamă că opera este în măsură să **redimensioneze** viața, **s-o scoată din ascundere** (după expresia lui Heidegger), ceea ce documentele moarte n-au cum o face. Numai convingerea că biografia este „creația“ operei poate să sprijine, în ultimă instanță, adevărul superiorității vieții asupra operei : „El n-a fost cînd era, el e cînd nu e“. Accesul spre această înțelepciune critică îl descoperă în ceea ce el numește **„biografie interioară“.** Conceptul nu putea să nu irite pe acei critici obișnuiți cu logica noncontradicției. Apoi, o „biografie interioară“ nu are pretenția **definitivului,** deși se nutrește din efortul de a valorifica exhaustiv izvoarele oferite de documente, mărturii, istorie și critică literară. Și, peste toate, „biografia interioară“ stă sub semnul **formativității,** al unui „proiect“ sau „model“ existențial, în măsură să dezvăluie **coerența interioară** a vieții și operei : te naști cu **arheul** tău dătător de „destinațiune internă“, cum știa poetul. G. Munteanu ne relevă momentul descifrării „proiectului“ existențial eminescian : „Am modificat planul inițial al lucrării și am pus în fruntea ei o **Viață a lui Eminescu** atunci cînd am înțeles între altele, ce a însemnat experiența bolii pentru demnitatea existențială a poetului“. (Op. cit., p. 16). Această experiență eminesciană este, de fapt, puntea de trecere spre „biografia interioară“ abordată în cel de al doilea volum. Trebuie să ne grăbim a preciza că G. Munteanu nu-și propune a face un studiu psihanalitic sau somato-psihic precum anumiți medici care n-au avut cum ieși din spațiul închis al profesiunii lor. Pentru el, damnațiunea Eminovicilor de care poetul ia de timpuriu cunoștință, nu este o **cauză** a geniului, ci un **obstacol** pe care geniul a trebuit să-l convertească în fecundă creație ca semn al supremei izbînzi a sănătății acestuia. E ceva aici care i-a dat temei lui Mihai Ralea să vorbească de o **ontologie a obstacolului,** în care **absurdul** nu mai apare, ca la existențialiști, zidul fringerii ființei, ci, dimpotrivă, adevărata cale spre progres : „A nu mai fi mulțumit, a renunța la tihna care ți-o dă putința de a trăi liniștit, conservator, idilic, comod, asigurat, pare absurd și totuși aici, în această fecundă dementă, stă tot progresul omenirii“. **(Definiția omului,** 1928). **Amînarea** este calea metamorfozei absurdului în creație. În viața Eminovicilor, rolul absurdului l-a jucat cumplita boală și cei mai mulți i-au căzut victimă. Singurul Mihai, înzestrat cu un **extraordinar simț al realului,** și-a pus în gînd să răstoarne mersul lucrurilor, revizuind — cum a spus odată Călinescu — legile existenței și returnîndu-le în temeiul lor. Din această unică încleștare s-a născut fenomenul Eminescu. Monografia lui G. Munteanu este străbătută de la un cap la altul de strădania extraordinară de a nu lăsa să-i scape nimic, de a stringe imensitatea faptelor biografice în nucleul arzător și coagulant totodată al impresionantei confruntări eminesciene. Prima mare ciocnire de **obstacol** este ceea ce criticul numește a doua „experiență originară“ — **moartea iubitei de la Ipotești.** Aceasta va fi apoi coroborată de poet cu flagelul care secera viețile fraților săi și care îi trimitea lui însuși semnele încă din primii ani la Viena. De timpuriu, poetul era edificat : „Azi să ghicesc ce-i moartea ?... Iată ce-mi mai rămîne“. „Dacă — observă criticul —, precum cred astăzi filozofii limbajului, **vorbirea suspendă trăirea,** atunci tot atît de adevărat că **scrierea** cu funcții creatoare suspendă și **trăirea** și **vorbirea** ; cel puțin în cazul unor naturi prin excelență dionisiace, cum era Eminescu, la care frenezia bucuriei ori a durerii ar fi fost nimicitoare fără putința unei derivări a lor înspre compensatoria rezultantă imaginară a scrisului. Cu zbuciumata lui alcătuire lăuntrică, poetul s-ar fi stins și el în al cincisprezecelea an al vieții, de n-ar fi descoperit în sine posibilitatea mîntuitoare a scrisului — fie și ca pe o mîntuire agonică. Începînd să scrie, romanticul înnăscut Eminescu începe să străbată **ipso facto** procesul de **apolinizare** a imanențelor sale **dionisiace“.** (35—36). Viața lui se va supune neîndurător unui exorcism necurmat, poetul va amîna mereu interesele stihinice ale ființei lumești, luîndu-se la întrecere cu timpul. Ascetismul său e înalt creator, nu religios sau livresc, ceea ce înseamnă o profundă implicare a scrisului în existență. Faimosul său dezinteres practic este o superioară trăire a **utilului.** Poetul știa că **nu are timp** pentru tot **inutilul** din viață, pentru traiul „asigurat“ de o diplomă de doctorat pentru care au făcut atîtea eforturi bine intenționate Maiorescu și **Junimea.** Sau pentru un matrimoniu fericit cu Veronica. În lumina acestui „proiect existențial“ care consona perfect cu **vocația** sa, se limpezesc multe din faptele biografice neînțelese de contemporani sau comentatori, și de aceea, inevitabil răstălmăcite. Să amintim doar mult controversata odisee a studiilor poetului. Prin 1872, la Viena, semnele fizice ale bolii apăruseră deja și „hotărîrea“ asupra viitorului era luată : „eu așa nu mai pot fi fericit în lume“. De fapt, pentru el fericirea începe să aibă un cu totul alt preț. El judecă apariția primelor semne ale bolii cu măsura a ceea ce Dürrenmatt va numi **întîmplarea gîndită pînă la capăt.** Cum ar fi putut înțelege junimiștii logica uluitoare a „planului“ după care studia poetul ? Studiile se fac în vederea dobîndirii unei profesiuni autentificate de acte. Dacă Eminescu ar fi avut slăbiciunea să îngurgiteze niște cursuri bune pentru examene, el ar fi slujit **inutilul,** iar manuscrisele sale ar fi fost incomparabil sărăcite. **Util** i-a fost timpul de la Viena și Berlin și de aceea a acceptat plecarea **acolo** și a recurs la acel duel al somărilor pecuniare adresate tatălui, la acel duel al amînărilor și tergiversărilor cu Maiorescu și **Junimea** cărora le-a promis marea cu sarea. Același substrat în toate așa-zisele „eșecuri“ ale vieții poetului puse, de regulă, pe seama **lipsei de voință.** În realitate, nici unul dintre contemporanii săi n-a avut o mai puternică și consecventă voință. Din aceleași rațiuni Eminescu a **aminat** căsătoria cu Veronica Micle și nicicum Maiorescu nu este adevărata cauză a „eșecului“, conform unei ieftine legende a „biografiei exterioare“.

Aceasta este **„legea“ existenței hyperionice** și titlul ales de G. Munteanu își poate afla rațiunea. În dubla ipostază a **Luceafărului** este ceva din dubla existență a poetului, fără pierderea coerenței interioare. Faptul se reflectă în cele două nume ale personajului : Luceafăr și Hyperion. Criticul precizează că nu e vorba de „o simplă chestiune de onomastică“. Luceafărul e un **dat,** partea stihinică a ființei, care „nu poate și mai curînd nici nu-și pune problema de a ieși din sine, de a gîndi alteritatea“. (7). În schimb, Hyperion își asumă libertatea confruntării cu supremul **obstacol** — propria nemurire. El întemeiază, totodată, o nouă cunoastere — **hyperionică** —, aceea a **abstragerii de la tors,** spre a putea cuprinde tot „ghemul“ sau **roata** universului întreagă, drept condiție a depășirii antropocentrismului care nu-i altceva decît „cale de a deveni o autentică, universală măsură a lucrurilor, un **hyperion“.**

Urmărind **ideea** dominantă, formativă a cărții, am lăsat deoparte foarte multe aspecte ale opusului privind „biografia interioară“ a poetului. Schimbînd **punctul de vedere,** cum e și firesc, actualii sau viitorii biografi ai lui Eminescu au libertatea de a nu fi de acord cu G. Munteanu în unele concluzii și interpretări. Și în acest caz **utilitatea** lucrării se va confirma, deschizînd porți fecunde eminescologiei moderne.

Theodor Codreanu

În apărarea Logicii lui Maiorescu

Prima ediție a **Logicii** lui Titu Maiorescu apare la București în 1876. În ciuda faptului că lucrarea este intitulată „manual“, care „poate fi întrebuințat și la cea dintîi învățare a Logicii, prin urmare în Licee“, cartea este atacată în ziarul „Columna lui Traian“ de către profesorul George Zotu. Republicarea recenziei sale în alte două ziare bucureștene („Pressa“ și „Telegraful“) dovedește faptul că se urmărește, de către adversarii politici ai lui Maiorescu, crearea, cu acest prilej, a unei atmosfere defavorabile acestuia.

G. Zotu nu era o personalitate de primul rang, nici politică și nici științifică ; pentru a stîrni o polemică cu Maiorescu. Remarcile sale sînt totuși demne de luat în considerație, mai ales pentru faptul că uneori au fost interpretate eronat.

Prima constatare a lui Zotu este evident tendențioasă „mulți și-au permis a bănui, că cunoștințele filosofice ale d-lui Maiorescu sînt mai contestabile decît eloquența d-sale..., și ne lipsea un text, prin care să se poată verifica știința pusă la îndoială a profesorului“. „Un asemenea text, consideră recenzentul, îl avem acum dinaintea ochilor. Publicarea lui este cea mai mare greșeală dintre toate ce le-au comis d. Maiorescu“.

Este evident că, după un astfel de început, lăalitatea recenzentului nu poate fi decît pusă sub semnul întrebării. Cunoscînd situația învățămîntului din acea vreme, seriozitatea cu care își pregătea Maiorescu prelegerile și succesul, fără precedent, de care s-au bucurat acestea, nu este greu de imaginat cine putea să pună la îndoială „știința“ acestui profesor. Pe de altă parte, chiar și simpla răsfoire a lucrării lui Maiorescu sau citirea oricărui pasaj, la întîmplare, o plasează într-o cu totul altă zonă decît aceea a logicilor precedente, cum era de exemplu **Psihologia empirică și logica** a lui Simion Bărnuțiu, compilată după Krugg (un discipol al lui Kant), apărută la Iași în 1871, sau **Logica** lui Eufrosin Poteca, tradusă din Heineccius, Buda, 1829, care folosesc o limbă asemănătoare mai degrabă cu a cronicarilor și care nu au nici un punct de vedere sau vreo opțiune. Dar atunci, de ce a comis Maiorescu „cea mai mare greșeală dintre toate“ publicînd această lucrare, al cărei succes i-a oferit posibilitatea reeditării ei de opt ori ?

Acuza era simplă. Învinuirea de plagiat. Și, într-adevăr, Zotu pune pe două coloane texte din **Logica** lui Maiorescu și din **Logica** lui J. St. Mill, în traducerea germană a lui Schiel. „Arătînd această perfectă consunanță **ad litteram,** zice Zotu, între d. Maiorescu și Mill, noi am fi dispuși a o explica printr-o simplă întîlnire de idei a două genie ; dacă nu ne-ar fi cam greu a înțelege o asemenea întîlnire chiar în cuvinte, chiar în puncte și virgule“. Confruntarea duce, într-adevăr, la acest rezultat, care, în ciuda faptului că recenzentul nu folosește cuvîntul „plagiat“, sugerează compilatia. Dar aici mai trebuie adăugate, înaintea oricărei considerații, cel puțin **două elemente,** care schimbă imediat cadrul discuției. Primul se referă la importanța și întinderea acestor texte ; al doilea, la existența sau nu a unei justificări din partea autorului.

Textele în discuție **nu sînt de primă importanță,** definiții sau opinii. Ele sînt **fragmente scurte,** de cîteva rînduri, ceea ce explică și coincidența, **relativă** totuși, a punctuației („puncte și virgule“), care altfel nici nu mai putea fi respectată. Este vorba de **patru** fragmente, care totalizează **patruzeci de rînduri,** deci **mai puțin de două pagini,** față de cele 110 ale lucrării. În plus, toate sînt din partea introductivă.

Al doilea element se referă la avertismentul lui Maiorescu din **Prefață :** „Textul însuși nu cuprinde citațiuni, ci se mărginește la cîteva note istorice ; numai Aristoteles este pretutindenea citat, unde compararea formulării moderne cu gîndirea și exprimarea vechiului Părinte al Logicii mi-a părut neapărată...“. Pe de altă parte, tot în **Prefață,** autorul spune că „în apendicele acestei cărți se află citate izvoarele și controversele“. De aici reiese clar că autorul a utilizat **izvoare,** pe care le folosește ca atare, **fără** a le cita, respectiv fără a le reda în limba originară, a le sublinia, a le pune în ghilimele și, respectiv, a le traduce (după redarea textului originar), cum o face în mod excepțional cu textele lui Aristotel, pe motivul că limbajul acestuia este diferit de cel al logicii moderne. De aici rezultă că, în cursul lucrării, fără nici o confruntare, se găsesc fragmente, mai mult sau mai puțin întinse, reproduse, mai mult sau mai puțin exact, din toți autorii menționați în **Apendice,** fără ca fragmentele respective să apară sub formă de citate, cu excepția lui Aristotel. Recenzentul nu a făcut deci altceva decît să aleagă una dintre lucrările citate în **Apendice,** respectiv lucrarea lui Mill, și să caute locurile cu fragmentele utilizate de Maiorescu. Același lucru putea să-l facă, la fel de bine, alegînd oricare alta dintre lucrările citate, cum a procedat de exemplu Mircea Florian, care l-a ales însă ca „izvor“ pe Drobisch. [6].

Principial deci, Maiorescu **nu poate fi învinuit de plagiat ;** cel mult, i se poate reproșa faptul că metoda aleasă, obișnuită de altfel, pînă în zilele noastre (astăzi fiind chiar mai frecventă) de a nu utiliza ghilimele, ci de a menționa sursa doar la sfîrșitul lucrării, nu satisface curiozitatea celui care vrea să știe cu precizie care sînt sau nu sînt **cuvintele** autorului. Aici trebuie adăugat faptul că un astfel de interes este justificat doar atunci cînd autorul susține că lucrarea este **originală.** Dar, cînd este vorba de un **manual,** făcut pentru „cea dintîi învățare a Logicei“, un astfel de interes este pur și simplu nejustificat. Important este dacă lucrarea respectivă, originală sau nu, corespunde scopului propus ; dacă este atractivă, instructivă, accesibilă, sistematică, concisă ș.a.m.d.

Dr. Zotu face însă și considerațiuni de altă natură, recunoscînd el însuși că învinuirea menționată nu este fundamentală : „Aceea însă ce noi voim a imputa d-lui Maiorescu, este altceva mai grav. După ce d-sa în introducere și-a dat atita silința de a se pune în cea mai strînsă armonie cu Mill... urmează altor autori, de astă dată Germani, mai ales din Școala lui «Herbert»“. Prin „urmează“ nu mai trebuie înțeles „plagiază“, căci Zotu nu mai recurge la punerea pe două coloane. Maiorescu este învinuit, de data aceasta, de **contradicții :** „El îa de la alții, din diferite Logice, fără a **judeca** dacă bucățile luate se și potrivesc între ele, fără a le pune într-o conexiune logică“. Mai precis, este vorba de contradicția dintre cele două orientări : senzualist-empiristă a lui Mill și raționalist-aprioristă a logicianilor germani. Dar modul în care prezintă Zotu această contradicție nu are legătură cu **Logica** lui Maiorescu. Admițînd principii și axiome matematice „evidente de la sine și înnăscute“, cum face Maiorescu în spirit germanic, el nu devine „adversar al sensualismului“ și nici al lui însuși, cum susține Zotu, căci în discuții nu este concepția generală a lui Mill (senzualistă), ci textele reproduse de Maiorescu în introducere, pe care nu le infirmă.

O altă remarcă este în legătură cu definiția noțiunii, unde Zotu observă o greșeală evidentă, modificată de Maiorescu în ediția a II-a, în loc de „același obiect“, la care se referă noțiunea, trebuie scris „obiecte de același fel“, cum spune și Maiorescu în continuare. Mai este vorba apoi de un exemplu din care reiese că no-

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 7-a

Rouă pentru sănii

fănuș neagu

Pentru că, ieri, am scăpătat într-o copcă a Dunării și m-am întors acasă cu hainele atîrnînd sloi pe mine, astăzi n-am voie să părăsesc odaia, stau și sparg cu ochii dușumelele, poate-oi da de cepul ăla ascuns pe care, trăgîndu-l afară, lași să pătrundă-n casă o bărcuță de aramă și o vislă mică de argint. Bunica Trufășița, cocoțată-n vîrful patului, caută să afle-n bobi ce soartă-l pîndește-n răspîntii pe tata, care-a plecat de cu noapte la Brăila, în interes de serviciu (tata e contabil), mama visează peste o pagină de revistă înfățișînd două mori de vînt din Dobrogea, iar Zinca, nevasta lui frate-miu George și învățătoarea mea, gătită cu un cojocel de Bucovina, mănîncă bucăți de fagure, mestecînd tacticos, parc-ar plimba prin gură mană cerească. Știu ce-i cu ea : vrea să-mi facă poftă, să-i cer să-mi dea și mie, ea să-mi dea și eu s-o iert pentru zilele cînd vine acasă spunînd : Filip cel ocheș iar a luat-o razna, azi ne-a plasat la toți învățătorii cîte-o bufniță-n sertarul catedrei. Vai de sufletul lui George cîte-o să tragă cu ea ! Peste vreun an, cel mult doi, parcă-l aud plîngîndu-și viața : iarnă grea, femeia rea, soba scoate fum, în pod face opturi șireangul. Așa că n-am nevoie de mierea ei, ceea ce mi-ar trebui mie acum sînt potru puiandri de lup pe care să-i înham la sanie și să ies, tras de ei, la fîntîni, cînd se-aduc caii la adăpat. Aud nechezăturile cailor și urletele flăcăilor, năvălindu-mi în urechi, lupii mușcă... Dar mă opresc, ușa scîrțîie neunsă, două rînduri de tropăituri răsună lîngă prag și-n odaie intră bunicul Tanislav, care-i agronom la pensie. Stringînd în dinți pipa îndopată cu tutun olandez, avîrle nimănui și tuturor :

– Afurisită vreme, îți bagă boala-n oase.

– Nu cumva stă să ningă din nou ? întreb eu, cu răsuflarea tăiată.

– Încă nu, dar cînd te uiți în Crivăț vine mărunt la coada ochiului. Mîine o să fie lumea ta.

– Ehe, zic, înseamnă că țigăncile din Pitulați și-au dat țițele să le sugă berbecii.

Jart !

Trufășița m-a plesnit. Bulboana aia de carne grasă revărsată peste-un pogon de mătrăgună. Se cunoaște după mirosul săpunului. Trufășița se spală numai cu lacrimă de tămîioară și cînd dă, usucă, zvîntă, sleiește, bagă mirișteа sub brazdă. Cred că-n clipa asta am un bot de biban prins în undiță. Dar nu mă tăvălesc în saramura unui geamăt, nu-i fac bucuria asta, o să mă frec c-o nucă de trandafir și-o să-mi treacă. Deci împrumut o mutră fericită. Sînt fericit că inima Trufășiței, care tînjea după răzbunare, fiindc-am făcut-o pe surdul cînd m-a rugat, ieri, să dau o fugă pînă-n marginea ailaltă a satului și să-i aduc ochelarii uitați la doamna căpitan Zamfir, plutește acum învelită în ștergar de in prin ostroave de biserici. Dar nu pot să nu observ cu mihnire și c-un pic de desnădejde că nimeni nu se ridică în apărarea celor obijduiți : mama, care-i un păducel topindu-se în cearcănele stepei, își spune, mai mult ca sigur, că ceea ce-a auzit n-a fost decît o bufnitură de vînt în aripile morilor, Zinca socotește că cele două scatoalce reprezintă prețul minimal pentru farfuria ornamentală care i-a dispărut de pe peretele odăii (pesemne că ea gîndește că poți căra iedului din staul boabe de mei pe muchea satîrului !), iar bunicul Tanislav, cu fața roșie și vinoasă, în cisme lungi și moi și purtînd un costum de catifea, privește în grădină – n-a văzut, n-a auzit – petecul de cîrlig verde, aburind ca norocul pămîntului de sub zăpadă. Țin la ei, fiindcă, vreme de două săptămîni, s-a jucat strîmb cu dalta pe fruntea dulapului, dînd la iveală niște struguri de lemn pe care, cînd îi bate luna prin geam, îți vine să te scoli și să-i mănînci, dar pentru că-i e teamă să nu-mi ia porcu în fața Trufășiței n-o să-l ajut în veci să găsească ascunzătoarea greierelui. Nu e bine să faci bine omului ! Astă toamnă, combinînd niște culori ca să fac un basm, am descoperit că nimic nu odihnește ochiul mai mult decît niște piersici răspîndite pe-o fișie de catifea albastră. Prin urmare, l-aș fi putut lăsa fără o mînecă la haină

– și el tace ! Ba nu, ca să schimbe aerul ăla plesnind de ura mea, scoate pipa din gură și tirăște o șuviță de fum pe sub nasul Zincăi :

– Totul e închis astăzi, și cerul și inima Trufășiței și gura Zincuței, și Finlanda, și telepatia...

Aiureli, de oblon uitat deschis pe vreme de viscol. Sau ageamiu din tată-n fiu, cum spunem noi cînd un pescar prins de furtună pe Dunăre nu se pricepe să-și scoată barca la mal.

Zinca surîde, parc-o gîdilă la subțiori. E mărunță, ca prevestirea unui cîntec – aș pune mîna-n foc că o tobă bate ritmul unui tango în capul ei chiar și cînd doarme – și poartă trei șiruri de mărgele de chihlimbar. Soarbe fumul din pipa de porțelan și deodată o văd cum pălește, ochii i se lărgesc, sticloși, buzele i se întind livide, gîtul i se-ndoaie, ca frînt, și cade moale pe brațul scaunului – a leșinat.

– Dumnezeule ! face bunicul, îngrozit, și scapă pipa din mînă.

– Dumnezeule, strig și eu, ai ucis-o !

Cît ai clipi, se răstoarnă lumea. Mama zboară de la masă, ia timplele Zincăi în palme și strigă să-i aducem oțet aromat. Trufășița deschide fereastra spre fluviu și strigă să aruncăm zahăr pe pîlită. Alerg prin odăi ca mînat de la spate cu nuiaua, și pentru că nu vreau să moară Zinca, în timp ce gonesc, izbindu-mă mereu de bunicul Tanislav, care-a înțepenit în mijlocul ogăii, ocărînd tutunul olandez, mă jur să nu mai ologesc iepuri cu ciomagul și să nu mai fur gutuile ascunse în sacul cu grîu din hambar. Spre-a întări legămîntul iau și sărut mîna Trufășiței, uitînd că leacul botului de biban crescut în urma scatoalcelor primite pe neașteptate e o nucă de trandafir. Ea nu apreciază gestul, urlă după o toporîșcă cu care să spargă nenorocita aia de pipă de porțelan și face asta cu o furie crescîndă, fiindc-a deslușit pe hainele bunicului Tanislav și miros de scrumbie, pe care zadarnic încearcă el să-l alunge, fărîmînd în mîini legătura de pelin pînă mai adineauri vîrîtă după icoană.

– Ucigaș plătit ! Nemernicule !

Între timp, însă, Zinca, în mîinile mamei, și-a revenit. Suspinînd, cere apă. Bunicul Tanislav înnădește vorba cu voință moale, pătrunsă de supunere, despre un pepene cu codița ceruită și miezul lui care trebuie să fie acum mai frumos decît un fazan...

Stau și mă minunez de bunicul Tanislav : cum de a uitat că peștele rău nu se prinde cu obiceiuri dulci ! ? În loc să facă un pas și să dispară prin ușa despicată izbăvitor, el cotrobăia prin capcanele celui mai arțăgos vînător și nimerește cu mîna drept în gura lupului.

– Ce te uiți la mine ca un golan de rățoi căzut din cîrd ? Ieși afară !

La strigătul Trufășiței, malul Dunării se îmbolnăvește cu moarte și două rîuri de clopote hodorogesc prin zăpadă. Dacă tata ar fi acasă, ar spune : Pustiu, Albatroși, Nisip, Mersi, mamaie. În locul tatei am rămas eu și nu știu de ce, poate pentru că mă mănîncă pielea, cuget cu glas tare :

– Degeaba bați pisica-n casă dacă nu-i bușești una-n fund și cînd iese pe ușă.

Trufășița dă să-mi spargă-n cap pipa de porțelan, dar încremenește cu mîna-n sus, fiindcă la spatele ei, Zinca a rostit, uimită :

– Mamă, a mișcat ! Mă lovește cu piciorușele.

Pe dată, mama și Trufășița o înconjoară, rîzînd, o sărută, o mîngîie, o desmiardă. Pe cînd femeile se ospătează cu farmecul vorbelor Zincăi, bunicul Tanislav ia ușor pipa abandonată de Trufășița pe brîul sobei de teracotă, o strecoară în buzunar și-mi arată cu mîna fumul urcînd din hornul vecinilor. Fum negru de cărbune, se furișează în vzduh fără să se destrame, zvelt ca pisoiul meu, Alfons, care mănîncă obleții fără cap, exact cum face Trufășița.

În clipa asta, adus de căderea serii, în odaie intră frate-miu George. Înalt, puternic și vesel ca un vînt tînăr și zornăitor, mă apucă pe după umeri și-mi răsucește părul-n creștetul capului.

– Ia spune-mi, Filip cel ocheș, cînd ești pedepsit, respiri de la Est spre Vest sau de la Nord spre Sud ?

„Ia să-mi țin eu firea, hotărăsc, și să-mi aleg cuvintele cu grijă".

– O să ne jucăm frumos la vară, îl anunț și arăt spre Zinca.

George se apropie de Zinca, o privește fix, înțelege, fața i se luminează, trupul i se clatină. Dacă cineva, acum, ar trage cu arma-n el, George ar ridica mîna, blînd, și-ar abate glonțul spre grindă.

– Unde-ai umblat ? îl întrebă Zinca.

– Am fost să văd ciinii lui Tudor Paliu.

George-e veterinar.

– Erau bolnavi ?

– Nu, sînt numai triști. Tudor Paliu m-a chemat să le citesc în ochi.

– Ce-ai văzut în ei ?

– În ochii primului l-am văzut pe părintele Virtopeanu bătîndu-se în harapnice cu călugărul ăla din Dobrogea, pe care-l cheamă ori de cîte ori se simte ispitit de diavol.

– Erau băuți ?

– Nu știu. Virul nu se arată în ochii ciinilor. Numai strugurii.

– Da, aprobă Zinca, așa este, ciinii se prind în lanțuri doar lo vie, niciodată la cramă.

– În ochii celui de-al doilea am văzut-o pe colega ta Jenica și pe bărbatu-su Lucian.

... – Jenico, dă-mi o sută de lei să merg la bodegă.

Jenica aruncă grăunțe la găini : pui, pui, pui.

– Jenico, dă-mi o sută de lei !

Jenica, mult mai apăsat : – pui, pui, pui.

– Jenico !

– Pui, pui, pui.

Lucian a-nhățat toporîșca și-a-nceput să reteze capetele găinilor. Jenica a năvălit în casă și s-a-ntors cu una, două, trei, patru sute de lei.

– A mai fost și-al treilea cîine ?

– Ultimul. În ochii ăstuia am văzut-o pe țiganca lui Rudolf – morarul discutînd cu doctorul cel nou. Țiganca vine la consult cu doi copii de mînă și doctorul o-ntreabă.

– Ești căsătorită ?

– Nu.

– Atunci ai cui sînt copiii ?

– Ai omului meu.

– Și ăla din burtă ?

– Tot al lui.

– Mai ai și alții ?

– Mai am doi.

– Tot ai lui ?

– Tot.

– Lucrează ?

– Omu' meu ? Da. E mecanic la moară.

– Îți dă leafa ?

– Toată.

– Și de ce nu vă căsătoriți ?

– Dacă nu-mi e simpatic !...

La cină, toți ai casei primesc cîte-un pahar mare cu vin roșu. Eu sînt sărit. Trufășița susține că pot să dorm foarte bine bînd doar apă din Dunăre. Inima ei duioasă !

Ca să nu-i dau prilejul de-a-mi răsuci săgeata-n carne, îmi potrivesc coatele pe masă și bărbia-n pumni și privesc cu destulă nepăsare fluturii ce prind chip pe buza paharului. Iar cînd bunicul Tanislav iese pe verandă să-și fumeze pipa, plec după el.

– Ninge, rostește bunicul Tanislav, simțindu-mă alături.

– Altfel se spune.

– Ei, cum altfel ?

– Cade rouă pentru sănii, așa se spune.

El rîde mărunt și slobozește trîmbe de fum. Trag o șuviță pe nări. De ce-o fi leșinat Zinca ?. Tutunul ăsta olandez miroase-al dracului de plăcut.

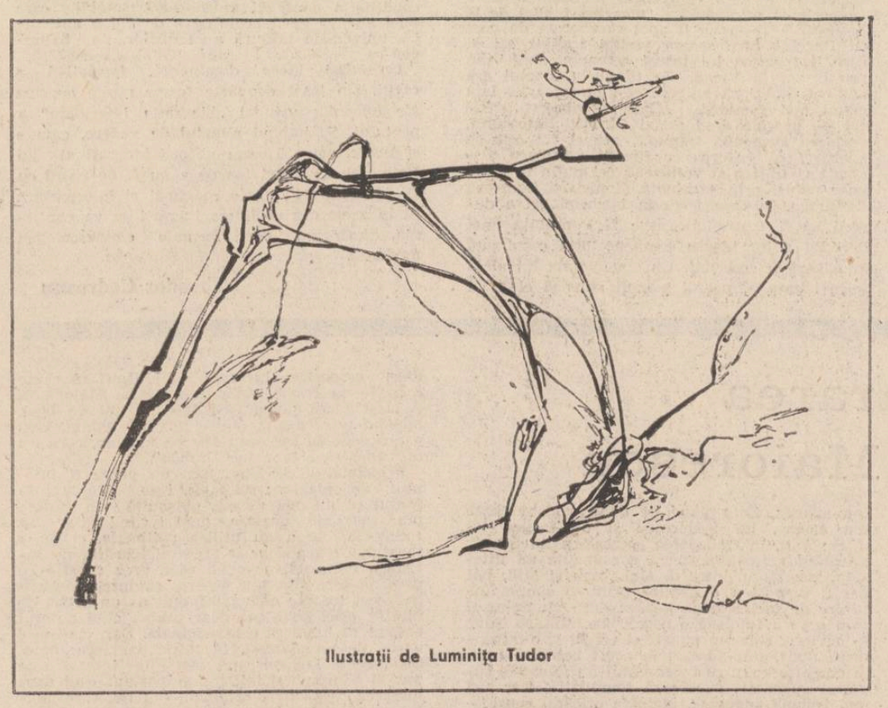

Ilustrații de Luminița Tudor

teohar mihadaș

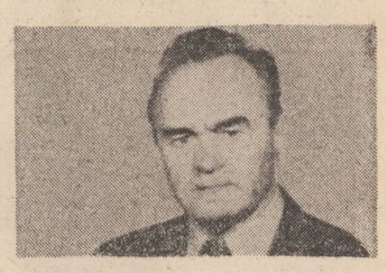

Elegie

Tot zăbovind la vaduri cu-ntunecate vămi,
Înfășurat în vîntul ce-mi ține de veștminte,
Depun umilă fața peste țărînă să-mi
Îngîn, precum un cîntec, aducerea-ți aminte.

Năluca-acelui cîntec năluca ta e oare ?
Ochii-nstelarea toată în lacrimi o cuprind.
Trupul – în răni de ceară – însuși cerul fiind,
Implor străina clipă asupra-mi să coboare.

Vraja albă

O, puritate a deșărtăciunilor,
Simfonice-n mutenie zăpezi !
Suride-acuma chipul tuturor
Ființelor, de sub pămînt, cît vezi.

Psalmodiați-mi pînă-n infinit,
Cu albe voci pe-albastre portative,
Imnul înalt, adînc, de negrăit
Peste iluminatele din mine porți Ninive.

Peste mumia noastră, cei cuprinși
Acolo,-n cea mai albă contopire,
Sub voi acuma înviați și nînși :
Unul în doi și-n dincolo de fire.

Cîntec pentru Lenor

Trecut-au ca umbrele anii, Lenor,
De două-ori-trei-zeci-și-două de ori...
Trecut-au și-mi vine acuma un dor
Să scriu, ca atunci... un poem cu ninsori.

Ninsori caste, vaste-
-n pustiile-albastre,
Ca alba-ți stihie
Liturghie mia...

O albă oștire
Umblînd în neștire
Sub cer...
Ninsori-clăi,
Peste Himalăi,
Ori ca-n ochii tăi
Fum de colilii,
Cu melancolii,
Cînd din ei adii.

Și cu nori – oștiri
Duse-n amintiri...
Umblînd în nestire
-n zări din peste fire...
Peste fruntea mea-
-n pustie și ea,
Și-abruptă, Lenor,
Și nendurător
Înghețată-anume
În cealaltă lume
De zăpezi cuprinsă.
Peste tine ninsă

ioanid romanescu

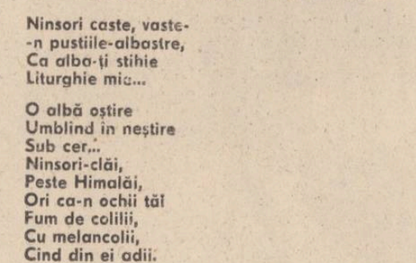

Școala de poezie

...și doar învăț Dom' Profesor
și doar Vă iubesc Doamnă Profesoară
dar poezia nu vrea să asculte
vin cuvintele-n haită lăbărtează ideea
oricît șterg nu-mi ajunge hîrtia
lecția de astăzi am scris-o pe zid
și nici n-am terminat-o
cred că Simonide încă amînă
să spună ce-nseamnă divinitatea
pentru că fiind poet are-n el demonul

eu recunosc fereastra însă
de faptul că figurez pe lista
celor care au lipsit de la demonstrație
nu sînt vinovat întrebați-l
pe Homer șeful clasei cum
steagul echipei noastre olimpice
l-a mototolit Edgard Poe
pentru că alcătăieri noapte nu a avut
cu ce să se-nvelească
îmi spuneți să vin cu părinți sau tutori
cum să-i aduc
Eminescu la spital Verlaine beat-clește
Petőfi-n revoluție surorile Brönte în vis
Lermontov după glonte Browning după nevastă
Gautier prin ruine Musset joacă șah
Pușkin duelează Shelley la scăldat
Byron la război von Kleist cu logodnica
Chénier spre ghilotină Vico la academie
Quevedo în dizgrație Shakespeare la pescuit
Góngora după-mprumuturi Malherbe la curte
Villon la pușcărie Petrarca la biserică
Dante în exil Brunetto Latini culege folclor

scuzați am un lapsus dar mai incolo
arborele nostru genealogic
nici împărtul August nu-l știe prea bine
de vreme ce pe Ovidiu l-a trimis la stuf
ior pe Vergiliu îl protejează

eu atît am făcut am spart fereastra
să intre muza mea cu pintecul la gură
să-mi nască poemul
de ce s-o las pe drumuri nu-i Fecioara Maria
dar nici Maria regimentului

mă doare cotul de scris lecția
priviți zidul
mîine-poimîine poate să vină
oricare s-o copieze
cum a făcut Rimbaud de l-am văzut pe
Baudelaire
trăgîndu-l de mînecă și făcîndu-i cu ochiul :
très bien, petit gamin ! les affaires sont
prospères !

* * *

Ca un fulger trecu prin orizontul cîntecului,
nu se știe unde cîntecul său e acum orizont –
supraviețuiește numai închipuindu-și
ceea ce trebuia să se petreacă

mai puternic decît orice astru
luminează acum de departe
foșnetul cuvintelor rostite asupra-i
de o ființă care l-a iubit

atît de sărac –
și totuși sensul existenței sale
e o monedă pe care timpul
ca un avar o strînge pentru alții

* * *

Cîntec fiind, abia te înveluie
mireasma unui cîntec pierdut

Ștefan

Fulgeră și-astăzi ochii tăi în cele
Patru răstimpuri, – ca la ceas oprit.
De la apus, la sud, nord, răsărit,
Numele tău – nimb neamului, de stele.

Pisc-adăpost de vulturi fruntea ta.
Inima – vifor alb spre țărmuri, alte,
Și roșu tunet peste Poduri-Nalte,
Iar peste Albe-Văi albă manta

De suflete-mbrăcate-n oseminte.
Ocol-Bermudă fie Putna-n veci,
Păzită de genuni și piscuri reci :
Viu și peren chivot aducerii-aminte.

Ochii

Din ce ocult lăcaș de rugă și
Ocnițe lui... privesc spre mine ochii ?
Runice vetre-n cearcăn de leșii,

Inele saturnale, denii sau
Nimburi tremurătoare de cenușă...
Amiezi întru osîndă să mă lau.

Ideal

Lumina astrului care s-a stins
De mult, verbul aș vrea să-mi fie.
Sărut pe fața ta, ca și cum nins,
Răzbunătoare,-n negrul ceas, stafie.

Săgetătoare șoaptă, din oboi
Rostită și din depărtată foarte
Genune, ajungînd pînă la noi
Ca să ne curățească pentru moarte.

Cearcăn adînc aducerii-aminte
Și, în surdină, lied, tot despre ea...
Regrete pentru puneri înainte,
Înalt în nopți, șoptit, cîntec de nea.

---

iar aceasta-i un murmur ce vine
dintr-o secretă sufcrință : a celui
care nu te-a aflat, ci doar te închipuie

uneori din ochii fantomei
pe fața lui cad lacrimi, trezindu-l din vis –
și astfel te roagă : fii liniștită,
iubito, nu stinge
încă o dată focul, de-ajuns e hazardul !

Visul din vis

Transfigurat,
într-o clipă ajuns
pînă la transparență

iar tu rizînd în hohote
cu aceeași gură plină de cuvinte
însă nici unul pe-nțelesul meu

un vis în vis fiind,
n-am apucat a spune :
mai repede ca norii se schimbă frumusețea

și de ce trecz acum
aș merge în genunchi
pe drumul tău ce s-a pierdut în cer ?

* * *

Poate că tot ce ne-a spus
într-adevăr a fost pentru noi
o răsplată a zeilor

dar neluindu-l în seamă
din orgoliu sau din spaima de a afla
ne-am dus pe drumurile cunoscute

apoi așteptînd să reapară
mereu îl priveam pe un aitul
drept cel care trebuia să fie

de ar fi conferit eternitate clipei
azi într-atît îl uităm
încît ne îndoim de existența sa

glorie ajunsă la repudiu
cum îl negăm pe însuși Demiurgul
care ne-a dat în haos echilibru

Nepotrivire

Ce-nseamnă a lovi ? trezit din lovitură,
n-am ripostat – același corp inert –
numiți-mă de piatră, dar și nimicnicia
sînt gata s-o-nțeleg și să o iert

eu nu din lașitate sau din imens orgoliu
mai stau descoperit – mă întrebați în van –
iubindu-vă fanatic, nu-s viermele ce hrană
și adăpost ia fructul : trăiesc aerian

deci pînă să existe anume calapoade
pentru deosebire între-a avea și-a fi,
accept : n-am suferit de-ajuns, nu spun ca
altul :
par délicatesse j'ai perdu ma vie

bruscat în plin, pe laturi, sau numai la
grămadă,
pînă să cad în liniștea letală
cu încăpățînare trudesc la paradisul
de pe acum trosnind de îmbulzeală

acel care loveste, chiar dacă are dreptul,
ce-ncredere mai poate să inspire ?
nu e un zeu poetul cînd recreează lumea ?
de-atît să m-acuzați : de o nepotrivire

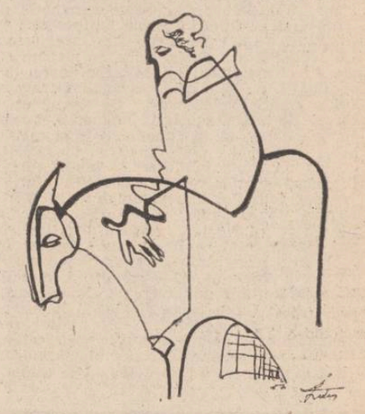

ion dițoiu

Din tranșee, poetul

Iubito, sub pleoapele mele ucise,
pier scumpele gesturi,
pier turnuri de vază.

Am în piept un glonț de narcise
și cad cîmpiile nînse.

Toamna apune, iubito, cu vastele vise.
Te mai văd în linii închise.
Ai zîmbetul unei triste metise...

Pe o plajă

Frumoasă ești, nebună ai mai fost
cînd te scăldai alene în oglinzi.
Ce ape calme în ochi ți se urcau
pe trupul sub cel suflet să-l ascunzi.

Am fost, eram, ce simplu ne-am iubit
ca doi cocori răsfrînți în cîntec șui.
Marie, în apă o lance s-a-ndoit,
erai a mea, eram al nu știu cui...

Asemenea lor

Confuz ca un erou în amintirea comună
Aș fi vrut să aud dorul tău de alei
Desfrunzite sub o altă lună nebună

Ce chin, aceste femei disperate își sună
Înaltele coapse și fug despletind
Șoaptele lor despre o tristă mirună

Iubito asemene lor poveri te îmbie
Plîngi în valea de sud plîng în valea de nord
Ce strună păgînă cere sălbaticul nostru
acord...

Mama ca patrie

Plînsul ideea copilul faptele mele
Lumină sînt de grîu de gutui...
Mamă, tu în noian de amurguri
Mai pură, mai femeie rămîi...

Copiii patriei

Patria, numai patria aude viețile
pierdutilor în războaie
pe apă, în cer și pe pămînt

Fruntea celor rămași ca mutenia
pîndește glorioasele resturi
ale regimentelor
din veac tremurător
sub cerul ca o pace de vară

Punte din privire face poetul
acestor orbi așteptînd răbdători
pe fiul pe fratele pe tatăl cel dus
dar ei aud numai fascinantul
plîns de mătasă al mării

Vîntul îi cheamă
ca o șoaptă în stingere

Corabie ca pleoapă de amiază,
patria vede aude și luptă,
Spume negre îi tencuie prova
cînd timpul peste cheiuri necheză

«Luceafărul» pe plaiurile Luceafărului

Nu cu mult timp în urmă, un grup de scriitori, redactori și colaboratori ai revistei noastre a participat, în cadrul Zilelor culturii botoșănenc, **la mai multe intîlniri cu cititorii, manifestări menite să apropie și mai mult revista de plaiurile natale ale Luceafărului poeziei românești.**

Intîlnirile cu cititorii revistei din comunele Sulița, Vorona, și Trușești, cît și cele din Ipotești și din Botoșani, s-au bucurat de un succes deosebit, confirmîndu-ne că această călătorie literar-artistică s-a inscris, la a doua ediție, firesc, în ansamblul manifestărilor culturale botoșănene intrate deja în tradiție.

Oaspeții au fost primiți de tovarășul Lazăr Baciucu, secretar cu problemele de propagandă al Comitetului județean al P.C.R., fiindu-le prezentate cu acest prilej principalele realizări economico-sociale ale județului, ca și perspectivele dezvoltării satelor și orașelor botoșănene.

La Eminescu

Un miracol, un ciudat accident cosmic, o fericită intîmplare au făcut ca pe un petec din pămîntul României, în județul de care se agață harta în cui — Botoșani — să se nască, alături de M. Eminescu, și Nicolae Iorga, și G. Călinescu, George Enescu, și Șt. Lucian. Cinci coloane pe care se sprijină templul culturii române, parcă ilustrind ideea că dimensiunea spirituală a unui popor nu depinde în nici un fel de dimensiunea sa geografică. Există, cred, în acest sens, un glob al spiritului, al culturii, altfel împărțit decît globul pămîntesc, cu mai multe continente, arhipelaguri și insule decît cele învățate în școală. Dar, deși recunoaștem acest lucru, mirarea noastră rămîne mereu aceeași, oridecîteori ne reîntoarcem pe meleagurile botoșănene.

Firește, primul drum al nostru a fost, și de data asta, la Ipotești, loc de pelerinaj pentru mine și nicidecum simplu obiectiv turistic, călătorie mereu uimitoare acolo unde plutește deasupra viilor și dealurilor fantasma eminesciană. „Fiind băiet păduri cutreeram...“, îmi vine în minte călcînd pe poteca dinspre lac și mă cutremur numai la gîndul că pasul meu ar putea călca fie și numai o urmă a poetului care a străbătut-o.

„Lacul codrilor albastru...“, restaurat (da, acesta este cuvîntul potrivit) în ultimii ani cu o grijă a detaliului ieșită din comun, nu este mare, pare doar un bănuț de argint desprins din salba unei zîne blonde pe care, cu cartea pe genunchi, o visa băietul căminarului pe insulă, între nuferi galbeni.

Din locul său de reculegere, pe un drumeag ce taie pădurea, ajung la Agafton, un sat cuprins, înconjurat de dealuri, dominat de mănăstirea a cărei stareță a fost o mătușă a poetului. Aici, în ultimii ani a apărut o tabără de pictură, adăpostită în căsuțe țărănești răspîndite într-o livadă, nu prea departe de o altă tabără a copiilor. Pictori și copii, ce poate fi mai frumos și mai semnificativ acolo unde s-a născut îngerul culorilor, Șt. Luchian. Tabăra pictorilor este acum închisă, dar în urma lor, în urma lui Constantin Piliuță, Benone Șuvăilă, Luminița Tudor, Ion Gânju și a altor frați întru culoare au rămas tablourile lor, tablourile care intră astfel în patrimoniul mereu reînnoit al Ipoteștilor.

Nu întîmplător, deci, unii se gîndesc la un memorial Eminescu la Ipotești, memorial care să cuprindă, pe lîngă casa căminarului, și un muzeu care să strîngă în sălile sale fotocopiile manuscriselor, fotografii și obiecte personale, dar și picturile, sculpturile, gravurile și grafica inspirate de viața și opera poetului. Un gînd frumos, care stăruie în noi de-alungul tuturor drumurilor care vin și pleacă din Ipotești, ca niște raze blînde răspîndite de chipul lui Eminescu, pretutindeni.

Iulian Neacșu

Deasupra mărilor

Un drum din Botoșani spre Ipoteștii lui Eminescu, într-o superbă dimineață, cu lumină blîndă filtrată de frunzișul copacilor, este, mai cu seamă pentru cel care-l face pentru prima dată, în viață, un moment tulburător, de neuitat, rezonînd puternic în adîncul simțirii noastre. „Aici s-a născut Eminescu“ — îți spui, și convenționala propoziție capătă, deodată, în casa de la Ipotești, semnificația unei revelații. Ca și cum ai descoperi, pe neașteptate, frumusețea nebănuită a unor locuri pe lîngă care treceai zilnic, aproape fără să le observi. Ele se aflau acolo, dar pentru tine, nu erau. Pînă într-o zi cînd... „Aici s-a născut Eminescu“ îți spui și mîna se întinde, nu știi de ce, să mîngîie scoarța copacilor care au străjuit copilăria poetului, capul se înclină la mormîntul părinților din cimitirul de lîngă casă, iar gîndul, cuprins „de acel farmec sfînt“, îngînă: „Mai suna-vei dulce corn pentru mine vreodată?“ Și apoi, păstrînd pe retină, nu știi de ce, imaginea chitanței, aflată într-o vitrină a Muzeului, eliberate lui Chibici, Bunul Chibici, pentru banii plătiți pentru placa de bronz de pe mormîntul poetului, te așezi pe malul lacului lui Eminescu, reamenajat prin eforturile unor oameni de bine, cu dor de Eminescu, și privești luciul apei, și murmuri: „Lacul codrilor, albastru / Nuferi galbeni îl încarcă“.

La El acasă, Eminescu ne programează gîndurile, ne face mai sfielnici față de cuvinte, ne adună înăuntrul nostru și ne redă nouă înșine mai buni.

Apoi, noaptea tîrziu, la Botoșani, în fostul parc Vârnav, azi Mihai Eminescu, pe ale cărui alei s-a plimbat poetul, în haine albe, bolnav, și genial, bolnav de geniu, îți place să spui, ridici privirile către bolta cerească, acum fără stele, și spui: „Stele-n cer / Deasupra mărilor / Ard depărtările / pînă ce pier“. Și deodată, stele-n cer....

Te întorci acasă, acasă la tine, și băiețelul tău te întreabă: „Ai fost la Eminescu?“ Dai din cap afirmativ. „Spune-mi cu vorbe“ insistă școlarul din clasa întîi. „Am fost“, îi răspunzi. „Cum era Eminescu?“ „Frumos“ — îi răspunzi. Și nu mai știi ce să adaugi.

Valentin F. Mihăescu

Autenticitate

Oare un creator, un scriitor de pildă, mai știe el să trăiască autentic așa cum trăiau tatăl, bunicul și străbunicul lui? Oare obiceiul devenit normă asumată de existență, de-a scormoni neobosit cu tăișul privirii în toate măruntaiele vieții sale și-ale celor din jurul său, în scopul perpetuu de-a extrage materia primă a prelucrării literare ulterioare, nu-l îndepărtează de viață? Oare nu-i prea mult că această habitudine se exercită aproape în permanență, de cele mai multe ori fără a fi urmată neapărat de utilizarea literară cu mult mai aleatorie și mai capricioasă decît depozitarea materialului de prelucrat? În ce măsură un scriitor care creează eroi, destine, personaje, adică dintre cei fericiți cu materializarea vocației lor literare, mai are el o viață, un destin, o biografie a sa personală, individuală, neinterferată cu cele create de el cu mult mai trainice decît imaginea sa? Oare nu este el însuși un personaj, un nou personaj autocreat, de al cărui destin însă nu poate dispune chiar atît de simplu ca de-al celorlalte? Cită autenticitate, cît adevăr se conține în trăirile și acțiunile sale atîta vreme cît, în permanență, ele sînt observate doctoral de un alter ego autoscopic și cine știe, poate regizor al filmului trăit? Mai este deci scriitorul om ca toți oamenii, e mai mult sau mai puțin de-atît? Oare cel ce-a fost cîndva, măcar o dată în viața lui scriitor, mai poate fi nescriitor, om ca toți oamenii, fără a fi urmărit tiranic de acel alter ego obiectiv ce observă totul înăuntrul și în afara sa, adunînd mereu materie primă pentru scris ca și cum ar aduna materia vieții existente și-ar toca-o mărunt, amestecînd-o cu vorbe, turnînd apoi acest amestec în recipientul unor coperți? Oare nu rămîne existența sa astfel utilizată, din ce în ce mai săracă, mai vidă? Fără numai dacă, aidoma pîinii frămîntate cu lacrimi de mamă, pe care mîncînd-o Făt-Frumos, ea crește mereu la loc, întreagă ca la început.

Lucia Olaru Nenati

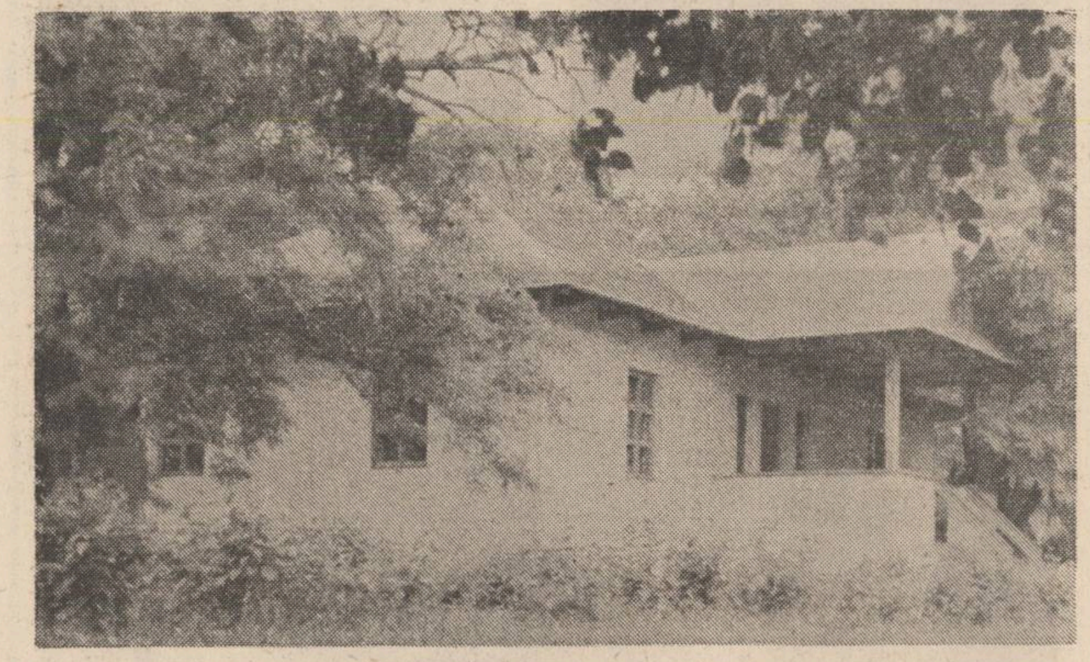

Muzeul memorial M. Eminescu – Ipotești

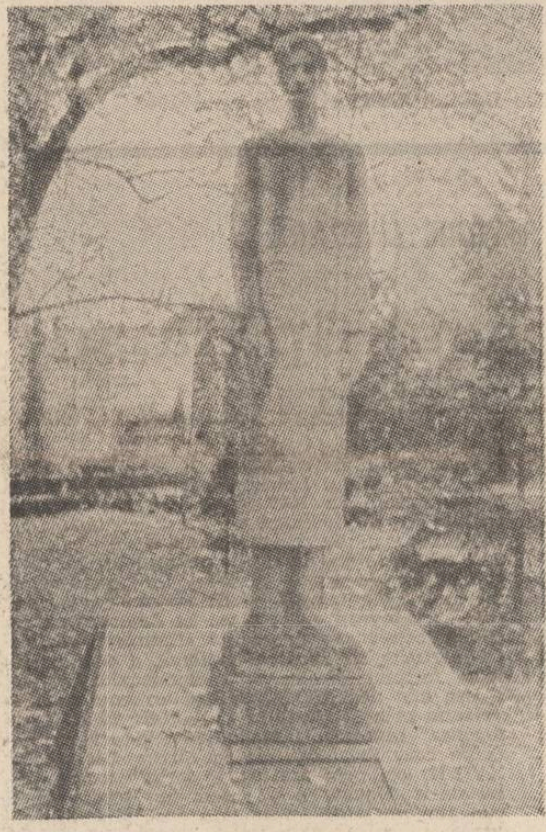

Monumentul Ștefan Luchian

Măștile omului

A-ți acoperi fața cu o mască, a-ți masca gîndurile, a disimula, a-ți purta masca și a te demasca, masca de zi și masca de seară, cu și fără machiaj; o formă de a te izgoni din tine într-o lume falsă, dar tangentă cu trăsăturile de caracter care provoacă demersul.

Cam în acest sens se regizează zecile de măști de carton, de piele și de stofă ale lui Gheorghe Țugui din Sulița botoșanilor, țăran hîtru, la chip luminat, inspicat și colorat în grai, cumpănit în judecată, om la șaptezeci de ani. O fantezie debordantă în atelierul său. Măștile sînt o sală de spectacol; cele pleșuve, cu șuvițe de păr roșu și obraz uscat, pătat, priviri crucișe privind peste înălțimea omului, cu buzele strînse numărînd bancnote, sugerează hoția și înșelătoria; masca întoarsă pe jumătate, c-un ochi în față, altul în spate și urechea ciulită, explică lașitatea, omul-birjă; tipul cu gura căscată melițînd, melițînd calomnii și cu degetul trăgîndu-se de țăcălie, ne prezintă chipul demagogului, al calomniatorului. Masca umflată cu aer, grasă, bugedă, somnoroasă, urduroasă la ochi și murdară pe la gură vizează trîndăvia, lenea omului „la mîncare lup, la lucru vulpe și la somn butuc“; fața prelungă, osoasă, disproporționată, cu fruntea lată de un deget și nasul lung cît o zi de post negru, coroiat, în umbră de tăciune, cu ochi de fiară parșivă ar fi prostul fudul; altă mască rîde cu gura la urechi și ne cere „printre spini să umblăm încălțați“, fața îi este luminoasă, iar privirea ne spune că-i învățat să vorbească în dodii, un fel de Păcală; bețivul are umor, cu gura pe jumătate deschisă, avertizează că se trezește din beție, înainte ca alții să iasă din prostie. Apoi un șir de măști, dedicate prostiei și trufiei, răutății și minciunii, vanității și fățărniciei; o lume a tipurilor caragialene multiplicate la infinit, fără să semene una cu alta, o însumare a tuturor tarelor omenești trecute printr-o lupă critică și o morală neiertătoare.

Gheorghe Țugui este un artist superior, un om care-și gîndește arta sa și-i caută o finalitate într-un cod moral din perspectiva căruia poate să judece lumea cunoscută de el și să rîdă pătimaș de defectele omenești într-o nebunească paletă de culori.

Defectele sînt scornelile diavolului, par să zică măștile; ca să le învingem trebuie să le scoatem în stradă duminica să rîdă obrazul luminii de ele. Atunci, și numai atunci, ne vindecăm de măștile bolii, dar și de boala măștilor.

Autorul, Gheorghe Țugui, este singura mască luminoasă, altruistă, bună. El se dăruie celor din jur, le dăruie privirea lui acidă și fascinantul său talent. El este lumea satului moldav, măștile sale o memorie a trecutului, dar și un joc, profund și naiv, ca la Creangă, printre sătenii săi cu ecouri în prezent. O lume plastică de o ciudată sănătate.

Ion Iuga

Teatrul

O sută cincizeci de ani de existență a unui teatru înseamnă o sută cincizeci de ani de cultură. Dacă există o instituție care definește profunzimea angajării spirituale a vieții unei așezări, care certifică forța gîndirii ei artistice, acesta este teatrul. Oricîte librării, așezăminte culturale, case de cultură ar ființa într-un oraș, măsura finală a integrității culturale o dă teatrul. Ca un certificat de autenticitate.

De la altitudinea a o sută cincizeci de ani de teatru, Botoșanii explică firesc geniul spațiului său sfînt născător de genii. Pentru că nu mi se pare mult spus, Moldova de nord este matca spirituală a culturii române. Poezia, Pictura și Muzica noastră de aici încep și aici se înalță pînă în punctul cel mai înalt. Iar spațiul de unde se ridică este o lavă, o magmă culturală densă, atotcuprinzătoare, perpetuă. Un pîntec substanțial, zămislitor de gînd. Era nefiresc ca Eminescu să se fi născut într-un ținut fără teatru.

Acum, la o sută cincizeci de ani, teatrul „Mihai Eminescu“ din Botoșani, după suișuri și coborîșuri firești, se află într-una din bunele sale perioade. O echipă de actori tineri, foarte tineri chiar, vin să-și împlinească vocația. Sînt actori de mare promisiune — Ruxandra Bucescu, Dan Puric, Dorin Bandol și, recent laureata festivalului teatral de la Bacău Maria Roxana Ionescu — care dacă vor fi însoțiți de regizori de talent — sperăm să nu lipsească — ne îndreptățesc să credem într-o clipă fericită a teatrului. Un prim succes — „Romeo și Julieta la Mizil“ de Ranetti, regia Mihai Mălaimare, a și fost comentat ca atare de cronicile de specialitate.

Trecînd prin Verona, în casa unui creator de măști Gh. Țugui, cu scenă instalată în spatele grădinii, pentru spectacole în aer liber, am înțeles că e o legătură puternică între Teatrul din Botoșani și scena această improvizată, o legătură mult mai puternică decît similitudinile firești, o legătură ce mă face să înțeleg, încă o dată, de ce există o sută cincizeci de ani de Teatru, de ce aici sus, se poate vorbi despre un geniu al spațiului sfînt născător de genii...

A. Radu

Digul de lînă

Cît de vechi să fie cel mai mare lac al Moldovei, Dracșani? Ce rost a avut, acum sute și sute de ani, facerea lui? Ce domnitor sau ce portar al Țării de Sus s-a învoit cu meșteri clarvăzători de au oprit apa Sitnei între dealuri? Închipuit gospodărește, marele lac de la sud de Botoșani are și azi aceleași diguri întărite de lînă, pe care le-au zidit înaintașii, iar pe malurile sale s-au închegat, încă din vechime, așezări bogate, între care Sulița, prin putere și avere, e mai însemnată.

Apa, în frig, are sclipiri de oțel. Valurile lovesc tabla remorcherului, trecînd peste copastie. Malurile depărtate se văd printre stoluri dese de pescăruși și rațe sălbatice. Și e o ceață înghețată, subțire, în care satele par încremenite. Iarna arde petecele de pădure cu flacără înceată, răscolită de vînt, cîte o pală roșie cutreieră lacul, iluzia perfectă se risipește de-abia cînd frunza uscată se izbește, zăngănind, de apă. Barcazele negre s-au strîns în jurul năvodului. Cormorani și cufundaci flămînzi fulgeră pe sub apă, apucînd peștișorii amețiți, abia scăpați din plase. Lișițele fug în stufuri, greoaie. E o lume pe care o știu, o recunosc, dar nu pot să o așez în Moldova.

În cabina friguroasă — cuter bătrîn, cu încheieturile ruginite — tăifăsuiesc cu sulițeni. Primarul Gheorghe Vărăreanu, Gheorghe Popescu, secretar cu propaganda, Tudor Trandafir, șeful fermei piscicole, Alexandru Dărăbăneanu, mecanicul remorcherului, întorc pe toate părțile problema poluării. Lacul a fost afectat în mai multe rînduri, ani la rînd, a murit pește mult. Ascult, zgribulit, privind cum stropii se scurg pe parbriz ca o gheață încă moale, păstoasă. În bărcile mari, crapi bătrîni se tăvălesc, făcînd să bubuie lemnul cătrănit. Unde sînt?

Și privind malurile înalte, digurile acelea înțesate de lînă, înțeleg că sînt într-o zidire pioasă a vechimii, o zidire aidoma unei mănăstiri din alt veac, făcută nu clipei, ci evurilor viitoare. Că apa aceea, și tot ce a născut ea, sate, pescari-țărani, zidurile ei de lut și lînă, pești și păsări, sînt un gînd al unui om luminat. Că sînt într-o Ctitorie.

Radu Anton Roman

Cîntec

O femeie singură suspină-n trompetă,
brațul și-arama oftind par un ram,
bărbații așteaptă o clipă secretă
cînd gutui mari de sunete vor cădea lîngă
geam.

Dar numai unu-ndrăzni-va-ntr-o zi
să-i bată-n ușă și-ncet să-i întindă
palma în care gutuia va fi
numai un țipăt sfios cît o ghindă.

Sens

Pe drumuri care taie bezna
să mergi tăcut ca praful copt
înfășurîndu-te de glezna
celui ce-a obosit la opt.

Să vii cu el din depărtare,
nu să te duci cu cei ce fug
să moaie soarele în sare
și să-l întindă din belșug.

Tu să te-ntorci cu cel ce vine
prea sfîșiat de căutări,
să stai ca mierea de albine
pe rănile-i ca-n niște gări,

acolo să-ți aștepți și sensul
la versurile ce le speri
cu cel întors din universul
acelui azi trecut în ieri.

Scurt metraj de toamnă

Cărutele de frunze și cai de frunze reci
și cîini de frunze albe și puști de crengi
albastre
și vînători în mantii de frunze pe poteci
și un regizor palid „lucind vederii noastre“.

Și ce divină vulpea tiriș se-ascunde-ncet
ca eschimosul care-ntr-un film țintea o morsă.
poetu-și uită rolul și-și rupe-un epolet
și-mpiedicat de-o rază se-alege c-o entorsă.

Se refilmează-o vreme ce-a fost și va mai fi
și-atîtea reflectoare de frunze aurite
și ce actor mistrețul rănit în plină zi
cu lacrima întoarsă spre schija din copite.

Dumitru Țiganiuc

Urmă de licorn pe zăpadă

Scriu și mă risipesc,
ca omul mergînd cu tot cu ocolișuri într-o
singură direcție —
fum lasă coșurile caselor peste zăpadă în cer,
mîna mea pe hîrtie urmă de licorn pe zăpadă,
nevăzut, neauzit,
și sub vise abia de are timp să doarmă,
ducînd dumicatul la gură,
ca o lebădă străină de apele ei
mută rămîne
și se tămăduiește abia cînd din nou pune în
mișcare
sîngele unei idei, mersul guraliv al unei
păpuși,
scripeții neunși ai lirismului, —
scriu și mă risipesc,
poesia mă reclădește,
turn singur,
apă singură,
lebădă singură,
urmă de licorn pe zăpadă.

Nu-i în zadar

În bibliotecă poetul făurește un timp al său,
strecurînd printre filigrane sintactice
eșantioane din viața sa atît de a nimănui, —
spre a sustrage atenția folosește hiperbatul,
oximoronul,
o falsă retorică,
în spatele cuvintelor mustind o realitate
dorită numai de cei ce știu că nimic nu-i în
zadar,
că „roua e sudoarea privighetorilor
ce-au ostenit toată noaptea cîntînd“.

Gellu Dorian

Nopți albe

În fiecare noapte îmi dă ocol
un vînt cu scîrțîit de porți
și miresme de grîu,
tresar cînd tramvaiul de noapte
își scîrțîie penița pe sîrme
(Te-ai cocoțat la etajul tău —
îmi spunea răchita —
ca pe niște picioroange,
cum să mai umbli desculț
prin diminețile mele înrourate?),
pașii rarilor trecători
bocănesc în ferestre
ca niște bastoane de orbi
și cine știe de ce
întotdeauna în zori
aud cum urcă pe scări
și nu mai ajunge la mine
tusea bătrînească a satului meu.

Vecinul

Între el și mine
curge un zid,
fumegă trei ani de război
și totuși îl simt aproape —
mănîncă, doarme, ascultă știrile,
zornăie felurite lucruri prin casă.

Între el și mine
pulsează timpanul unui perete
subțire,
camera lui nu are ferestre,
pe sub ușă nu răzbate
nici un clin de lumină.

Între el și mine
fumegă trei ani de tranșee,
eu sînt aici,
el acolo; își sprijină
pașii, lumina, visele
în periscopul toiagului alb
la capătul căruia
îi surîde multicolor
tinerețea sa interbelică.

Emil Iordache

Un motto

„Mă împărtășesc cu pămînt —
și-n testament voi scrie
asta
ca să sfințiți și voi
locurile și datina“.

Constantin Dracsin

Colind

în satele române curge neaua
lumină-n fluturi pogorîți din cer
colindă pe coline leru-i ler
își află fiecare logosteaua
încoronat cu dorurile țării
pămîntul viu aștept să mă-nlumine
să dea un semn din zborul care vine
pentru-a găsi nemarginea-ntrebării
a exista începe cu zăpada
a exista începe cu un sat
coboară-n noi acel ce s-a-ntrebat
mereu ca să-și găsească-n sine prada
și leru-i ler și dalbe flori adastă
pe plînsul iernii care va să vie
și din armură florile învie
ca un fior din dragostea această
înfășurată-n satele române
ninsoarea lucitoare trece-n veac
suișul ei prin fulgii care tac
și patria e tot ce ne rămîne

Ion Linescu

Sulița

Apusul pe lac. E loc în această minune
numai pentru galbena alcătuire
a pletelor ei
O femeie luminînd printre sălcii
aș putea rosti
greșind față de perfecțiunea clipei,
Dumnezeiasca ei pîlpîire
Dar și din greșala aceasta s-ar putea
ivi o schimbare
Pînă și din această rece, umilitoare îngăduință
s-ar putea începe o altfel de viață
mai bună și mai curată
Deci cine cutează să privească nordica
închipuire?
Cine cutează să rămînă singur
în cea mai cumplită umilință
rostirea acestui apus pe sub sălcii?

Pastel la Mileanca

Îmi trag peste ochi toamna pădurii
Un copil odihnindu-se în raiul negru al
plapumei
Întorcîndu-se în pîntecul maicii sale
Într-un univers în care numai
două inimi mai bat
Mica lui inimă
Peste care se aude
asurzitor și fierbinte, inima maicii
Beatitudine, toamna pădurii
Să asculți bătaia inimii ei fără
seamăn.

Vasile Băiețu

Acolo de unde vin culorile

Acolo de unde vin culorile, cerul
trebuie să aibă lacrimi de albastru
iar cîmpul,
verde fluid de smarald,
Acolo de unde vin culorile, rîul
trebuie să aibă unde de argint.
iar marea,
transparența gîndurilor vagi.
Acolo de unde vin culorile, macii
trebuie să fie ca focul sacru
iar crinii,
Crinii să fie ca albul imaculat al zborului.
De acolo unde vin culorile, curcubeul
e spectru de lumini adunate din
miliardele de constelații
iar soarele,
soarele veghează asupra nașterii culorilor.

Violeta Macovei

Desen de Constantin Dracsin

Cînd adoarme o buburuză

Cartea poetei Lucia Olaru Nenati, recent apărută la Editura Junimea, **Cînd adoarme o buburuză**, este o carte „frumoasă“ atît prin ilustrațiile datorate Danei Schobel-Roman, cît și prin narațiunile ei atrăgătoare, ici-colo presărate cu descîntece, cîntecele și poezioare. Personajele care „fac“ această carte sînt o fetiță zglobie, Antonia, și o mămică năstrușnică, oricînd gata să inventeze o poveste pentru ca fetița să adoarmă și să viseze frumos. „De-ce“-urile Antoniei sînt pretexte pentru ca mămica să înceapă a-și construi povestirea, în care fetița se implică cu comentarii, adăugiri și pretenții, astfel încît pînă la urmă povestirea este opera lor comună. Textele sînt foarte interesante nu atît prin prospețimea invenției (care există în limitele gradului de stereotipie a basmului), cît prin acele preludii dialogate, pline de naivități strălucitoare, care le plasează într-un registru al sincerității, la granița dintre basm și realitate, unde tăticu este comparat cu Tarzan iar concediul cu mașina este aproape totuna cu o călătorie cu covorul fermecat. Cît privește poveștile în sine, Antonia spune singură de ce-i plac: „una parcă-ar fi roșie, alta albastră ori verde, ori portocalie, una sclipește iar alta zgîriie, una are codițe și alta părul creț“. Într-adevăr, cele două „autoare“ au o poetică a lor, în care predomină nuanțele luminoase, iar dacă trebuie să existe și cîteva tușe negre (o cere regula jocului), acestea nu au voie să întunece ansamblul, pentru că Antonia nu-i dispusă să se întristeze: „Poate să fie și ceva rău, dar numai puțin, nu ceva foarte rău!“

Sub aspect didactic, cartea este — la fel — discretă, micile dar importantele învățăminte fiind strecurate firesc, fără inutile pedanterii moralizatoare. În lumina acestor calități (și a altora), cred că micii cititori vor fi foarte bucuroși să afle ce se întîmplă „cînd adoarme o buburuză“.

Emil Iordache

REMEMBER

POEȚII CÎND ERAU TINERI (XVII)

Trubadurii „Luceafărului“

Într-adevăr, poeții cînd erau tineri și evoluau sub culorile „Luceafărului“, ca să folosim o expresie sportivă, erau și trubaduri, după cum s-a și putut deduce din citeva referiri cuprinse în însemnările de pînă acum de la această rubrică. Ședătorile literare și dialogurile cu cititorii de toate virstele și profesiile făceau parte din programul configurat în „Prologul“ istoric al primului număr din „Luceafărul“ apărut la 15 iulie 1958. Trubaduri ne-a spus într-o zi sufletul acestei publicații, mereu regretatul Mihu Dragomir care avea în intenție să scrie și o carte pe această temă. Departe de a fi niște deplasări de agrement sau prilejuri de adulare a virtuților noastre literare, ședătorile realizau pe lîngă o familiarizare cu scrisul nostru, cu problemele cu care ne confruntam pe plan ideologico-literar, ca și o cunoaștere a actualității, cu oamenii și modul lor de a gîndi epoca și literatura adecvată ei, ele mijloceau contactul cu multe talente reale sau ipotetice (A propos de acest amănunt, cititorii poate că își amintesc că după o ședătoare literară de la Drobeta-Turnu Severin, după cum am relatat odată, la Mihu Dragomir s-au prezentat doi tineri care s-au recomandat cu formula parcă încetățenită de cînd lumea „Mai trimiteți“ și „Deocamdată nu“. Erau de fapt doi dintre interlocutorii săi curenți de la rubrica de poșta redacției din cadrul paginii „Dintre sute de catarge“).

Ședătorile „Luceafărului“ dacă ar trebui să le surprind pe toate itinerarele lor ar trebui să reconstituie o rețea densă care ar acoperi practic întreaga țară, iar dacă le-aș relata sub multiplele lor întîmplări aș alcătui o adevărată epopee trubadurească. Nu mai spun că în timp ele se succed de-a lungul tuturor anilor de activitate a „Luceafărului“, pînă în aceste zile. Mă voi limita deci la citeva escantioane, acordînd prioritate zonei celei mai generoase în găzduirea lor — Oltenia, unde de la primul turneu ne-am întîlnit în citeva zile cu aproape 10 000 de oameni.

Februarie 1960 : „Luceafărul“ descinde la Craiova cu o echipă numeroasă de scriitori în fruntea căreia se află chiar directorul său și președintele Uniunii Scriitorilor, poetul de excepție Mihai Beniuc, precum și trei dintre principalii membri ai Comitetului de direcție, fermentul redacției Mihu Dragomir, rapsodul lui Lazăr de la Rusca Dan Deșliu, și poetul și prozatorul cu sînge de țăran revoltat Dumitru Corbea. Lor li se adăuga din cadrul redacției autorul „Cintecelor pămîntului natal“, Ion Brad, evocatorul „Ciobanului care și-a pierdut oile“, prozatorul și poetul din tinerețe Petru Vintilă, meticulosul traducător al lui Federico Garcia Lorca, folcloristul și poetul regretat Teodor Balș, I. D. Bălan, Valeriu Răpeanu și Haralamb Zincă, subsemnatul, iar din partea craiovenilor, poeții Ilarie Hinoveanu, Sina Dănciulescu, Petre Dragu și prozatorul, redactor al radioului local Lucian Zatti. O primă întîlnire cu elevii, la orele prinzului, după ce am străbătut de la intrare pînă în sala destinată lecturilor și dialogului, un culoar de elevi cu flori în mînă în plină iarnă, la celebrul liceu „Frații Buzești“. Seara, ședătoarea literară de mare ținută în sala Filarmonicii de pe Calea Unirii, în prezența tuturor oficialităților băniei craiovene, încheiată în aceeași clădire printr-un festin care începe gomos pentru a se încheia prin dialoguri tête-à-tête cu lăutarii din Ansamblul „Bălcescu“, cu cei de populară, nu cu „clasicii“ de la Filarmonică, care, cum ne spusese directorul acestei instituții, poetul și cîntărețul Claudiu Moldovan, nu se mai pretau să reînvie pe coarde cu arcușul răscolitoarea „Doină a Oltului“. Dintre aceste dialoguri aș invoca unul despre Mihu Dragomir care, în viltoarea miezului de noapte, pentru a face plăcere tarafului ce ne încintase (din care făcea parte și vestitul Piculeață), recitase oda sa baladescă plină de elan „Poetul țigan“. „Bre — m-a întrebat unul din lăutari, ce este Mihu Dragomir ?“ „Poet, domnule, i-am răspuns eu prompt, n-ați auzit ?“ „Lasă, bre, poeți sîntem și noi“, a venit sigură replica. „Ceva, mare, mare, nu poet“. Atunci mi-am amintit că Mihu Dragomir ținuse sau mai ținea încă niște cursuri speciale de eminescologie, la Facultatea de filologie a Universității din București. Drept pentru care am adăugat că e și profesor la Universitate. Interlocutorul meu a triumfat către convivii săi : „Vedeți bă că și din neamul nostru s-au ridicat oameni mari ? Uite, Mihu Dragomir, profesor la universitate“.

Turneul oltean, care a urmat în nordul și sudul acestei regiuni, a înregistrat numeroase alte peripeții cînd parapatetice, cînd nostime, la Turnu Severin, Vinju Mare, Filiași, Țicleni, Tîrgu Jiu, ca și în sud, la Segarcea, Dăbuleni, Poiana Mare. Nu mă voi mai opri decît asupra întîlnirii din cea mai mare comună a țării pe atunci, Dăbuleni, în care descinseserăm în miezul zilei, după o lungă dispută între primii secretari ai comitetelor raionale de partid de la Segarcea și Cura Jiului, obiectul disputei fiind o jumătate de oră pe care trebuia să o consacrăm în plus șederii într-una din cele două localități.

Dăbuleniul, care regelui Carol I îi interzisese să treacă pe drumul său spre București la venirea în țară, pe noi ne primise regal, conform tradiției, aici bine încetățenită în toate legile ei. Pe un vifor îndrăcit, care îți biciuia obrajii cu zăpada inspicată, la marginea satului ne-a întîmpinat cu colăceri, ca la nuntă, fiecare purtînd steag tricolor și cîte o ploscă de țuică fiartă la oblinc, din care am fost îmbiați să luăm cîte o gură, pentru a ne mai încălzi. Flancate de două șiruri de colăceri, Pobeda și Gaz-ul nostru, în care ne aflam Ion Brad, Dan Deșliu, Sina Dănciulescu, Ilarie Hinoveanu și eu, au răzbătut prin troieni pînă în fața uriașului cămin cultural, mare cît o sală de operă, cu balcoane, cu o capacitate deci de vreo 1 000—1 200—1 400 de persoane. Aici, altă ceremonie, cu trei bătrîni ai satului îmbrăcați în vestitele cojoace locale între care, cel mai în vîrstă, moș Mitru Bobican, cu trei copii morți pe front (Trei doamne și toți trei), ne ură bun venit, solicitînd pe înalții oaspeți să-i ajute să le facă și lor o gară (asta era aspirația celor din Dăbuleni : Să se prelungească pînă în localitatea lor calea ferată de la Corabia). După ce am mai rupt și din piinea scoasă chiar atunci, aburindă, din țestul situat chiar lîngă intrarea în căminul cultural și am mai dat pe gît și un ceaun de țuică, fiartă într-un vas de lut amplasat în același loc pe pirostrii, am pătruns în căminul cultural în rafalele unor ovații pe care n-am mai avut vreme să le luăm în seamă, fascinați de priveliștea uriașului prezidiu numa-n cojoace, dimie și borangic, cu chipuri de toate virstele. Astfel că ardeleanul Ion Brad, căruia îi venise rîndul să țină scurta alocuțiune de deschidere, a început cu citatul din cosbucianul „Sînt suflet în sufletul neamului meu“, pentru a primi pe loc replica din sală, de la Moș Mitru Bobican, așezat în primul rînd : „Mă tică, ăsta Cosbuc este bun, pe ăsta l-am învățat și eu“. Comentariul a tot ce am citit și spus a continuat ad-hoc, cu voce tare, în acest stil, pînă la sfîrșitul ședătorii literare de vreo două ceasuri.

Culmea a fost că pe primul secretar, prezent anonim la întreaga desfășurare a lucrurilor, cel care se războise cu omologul său de la Segarcea pentru a cîștiga încă o jumătate de oră în plus a prezenței noastre la Dăbuleni, l-am cunoscut abia la masa care a urmat, pînă în miez de noapte, am ieșit în curte, pentru a încinge sub cernerea fulgilor de zăpadă, un galaon, dans bătrînesc de prin partea locului. Amfitrionul nostru foarte discret, care se limitase să ridice un toast doar pentru ca în anul care începuse să fie grîu mai bun și mai mult și dacă se poate să citim și poezie mai plină de „frumușeață“ (o expresie locală pentru cuvîntul frumusețe) nu era altul decît vestitul Gheorghe Dindere, pe care după noi l-au îndrăgit și l-au evocat toți scriitorii care l-au cunoscut.

★

Și pentru a rămîne tot în Cîmpia Dunării, ale cărei localități din fosta regiune București, le-am străbătut una după alta, de la Fetești și Jegălia, din Bărăgan pînă la hotarul Burnasului teleormănean, la Turnu Măgurele și Izlaz, tot într-un februarie de fapt, dar al anului 1962, am ajuns cu un turneu literar amplu în comuna devenită orășel agricol azi, Piatra. Era pe seară și în jumătate de oră cît am stat de vorbă cu autoritățile la Comitetul comunal de partid, în răspîntia din fața acestui sediu s-au adunat, unul într-altul, cîteva mii de țărani, ferm hotăriți să participe la evenimentul literar anunțat — o întîlnire cu scriitorii Mihu Dragomir, Corneliu Leu și subsemnatul. Nici autobuzele I.R.T.A. care vroiau să-și facă drum spre București, nici tractoarele grăbite să ajungă la baza de reparații a S.M.A. nu i-au putut determina să se clintească de pe poziții. Mai dificil a fost pentru noi, cei trei scriitori, care a trebuit să le vorbim sau să le citim cîte ceva suiți pe o masă, în fața acelui sediu și încercînd să răzbatem cu glasul în înserarea geroasă cît mai departe. Mare lucru n-a putut ieși, drept pentru care din mulțime s-a desprins un cetățean și urcîndu-se lîngă noi, pe masă, ne-a invitat la o ședătoare literară în toamna acelui an la marele cămin cultural, pe atunci în construcție. Numai că, dînd curs invitației, și marea sală, ca a unei case de cultură, s-a dovedit neîncăpătoare în acea toamnă. Marea adunare din răspîntia comunei teleormănene Piatra a fost numită de Mihu Dragomir, într-o însemnare din ziarul regional „Steagul roșu“, drept **miting literar**, pe care Biblioteca centrală de stat s-a și grăbit s-o includă în noile forme de activitate cu cartea.

★

Și din cîmpia Burnasului, printr-o escală uriașă, să poposim în obcinele Bucovinei unde într-o toamnă de la începutul anilor '60, poate chiar în 1960, întrucît a trebuit să participăm și la sărbătorirea de 80 de ani a lui Mihail Sadoveanu, „Luceafărul“ reunea la ședătorile sale un număr de peste 10 scriitori, printre care Eusebiu Camilar, Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, Dumitru Corbea, Maria Banuș, Ion Bănuță, Nina Cassian, Dan Deșliu, Dragoș Vicol, Al. Ivan Ghilia, Corneliu Leu, Gh. Tomozei și alți cîțiva tineri poeți, între care unul a fost expediat de Dan Deșliu disciplinar la București (e vorba de Ion Cringuleanu).

Publicul bucovinean, altfel foarte primitor, era mai puțin spontan dar cu o participare mult interiorizată, uimită. Țin minte că la ședătoarea literară din comuna Calafindești, de lîngă Rădăuți, pionierii trimiși în scenă să ne înmîneze flori și să ne lege la gît cravate roșii, au înmărmurit, neștiind ce să facă. Drept pentru care le-am luat noi florile din mînă și le-am arătat cum să ne lege cravatele. Nici părinții lor la masa organizată după ședătoare, la proporțiile unei nunți, nu s-au dovedit mai spontani. Însă aceiași localnici bucovineni, mineri ieșiți din șut, la gura minei din Lesul Ursului, au putut să zăbovească încă o oră spre a ne asculta producțiile literare chiar acolo, în galerii, citite la lumina lămpilor de carbid.

Exuberanța scriitoricească rămîne aceeași pretutindeni, în Bucovina ca și în Bărăgan, în Dobrogea ca și în Hunedoara sau Maramureș. Ceea ce s-a întîmplat și la Suceava, chiar din primul moment, la ședătoarea literară organizată de Comitetul local al femeilor, cu întregul grup de scriitori. Semnatarul acestor evocări, sosit mai devreme pentru organizarea turneului, a pus la cale o mare farsă pentru poetul Nicolae Tăutu, reputatul specialist în astfel de inscenări. Cum atunci se afla în librării o carte de croitorie semnată de N. Stănescu Tăutu, le-am insinuat localnicilor că unul din autorii ei, pe lîngă Nichita Stănescu, ar fi popularul scriitor colonel. Zis și făcut, șefa organizației locale de femei, eu aprobarea mai mult acceptată decît deliberată a secretarului cu propaganda de la Comitetul regional de partid Suceava, care nu era altul decît mult regretatul Vasile Pop, a trecut la acțiune pregătind citeva femei care să vorbească despre carte în adunare și după aceea să solicite autografe. Ședătoarea era pe sfîrșite și din sală nu se ridica nici o vorbitoare care să aprecieze eforturile poetului colonel, autor de manuale pentru croitorie. Drept pentru care am început să mă uit cam minios la tovarășa de la Femei, ceea ce a făcut și dumneaei cu colegele sale. Și unde nu ți-a pornit o discuție despre diferitele modele de croitorie feminină prezentate în carte, cu cele mai mari laude fiind gratulate veșmintele destinate gravidelor. Ba, n-au lipsit nici întrebările interesante în legătură cu manualul cărții de croitorie pentru copii anunțat la finele volumului. A urmat înghesuiala la autografe, la unicul autor din cei vreo zece-doisprezece. Nicolae Tăutu sesizînd farsa s-a conformat și, modest, ca unul din cei doi autori ai cărții, oferea autografe cu omagii la numai 1/2, altfel prompt înregistrate pe pelicula fotografică de fotoreporterul ziarului local „Zori noi“. Dar cîte alte năzdrăvănii nu s-au mai făcut, în ambianța scriitoricească, „Sus în cetate la Suceava“. Dar ședătorile „Luceafărului“ — lungă poveste ! Pînă la capăt mult mai este. Așa că vom reveni mai în primăvară.

Niculae Stoian

Camil Petrescu printre epigramiști

Pînă de curînd, pe strada Amurgului nr. 1 A din Rîmnicu Sărat, a trăit și a lucrat publicistul și omul de cultură Octavian Mosescu, autor al mai multor volume de memorialistică și, în același timp, un inspirat epigramist. Imediat ce-i treceai pragul casei sale în stil mult rustic decît orășenesc, te trezeai într-un adevărat muzeu cu tablouri din creațiile pictorilor N. Grigorescu, Gh. Petrașcu, Dumitru Gheață, Jean Al. Steriade, Ion Pacea, Theodor Pallady, Alin Gheorghiu, Constantin Piliuță, Lucian Grigorescu ș.a. Colecționarul de artă cultivase spectacolul de revistă, editase reviste literare în care găzduia colaborări de prestigiu, se întreținea cu cei mai vestiți epigramiști din țară. Pasiunea din urmă o înmănunchiază într-o culegere intitulată „Epigramiști rîmniceni“, apărută în 1977, într-un tiraj restrîns (Ed. Litera), trecută total sub tăcere, întrucît, în modestia care-l caracteriza, nu a încredințat-o criticii, comentatorilor de umor, fiind difuzată, în speță, mai mult în Rîmnicu Sărat și Buzău.

Epigramele publicate în carte au fost colectate de Octavian Mosescu de la mulți epigramiști care veneau în contact cu „orașul epigramiștilor“, cum era numit Rîmnicu Sărat, în care au trăit și creat Cincinat Pavelescu și Ion Pavelescu, în jurul cărora gravitau toți umoriștii din țară. Cincinat Pavelescu se autoportretizează în epigrama „Unui confrate“: „Amîndoi avem o boală / Și-am căzut victimă ei : / Eu, chelia naturală, / Tu, chelia de idei“. Rezistența peste vremuri a prolificului Nigrim, Cincinat i-o prevedea de pe atunci, în epigrama „Lui Nigrim“ : „E greu să-ți fac un epitaf / Prea ți-a fost scurtă viața ție / Căci te-ai născut ta tipograf / Și-ai răposat în librărie“. Nigrim ironizează și el orașul Rîmnicu Sărat, în care trăia Cincinat Pavelescu, pentru lipsa de apă, în epigrama „Lui Cincinat“ : „Lipsa de apă e o dramă... / Dar nu-nțeleg în epigramă / De unde, dragă Cincinat, / Mereu ai spirit... diluat“. Cincinat răspunde în epigrama „Lui Nigrim“ : „De apă-orașul duce lipsă, / Aici e-o vreme-apocalipsă, / De-aceea fii prudent, băiete, / Cînd eu lovesc... lovesc cu sete“.

Surprinzător este faptul că, în duelul dintre cei doi epigramiști cunoscuți, încearcă să facă pace scriitorul Camil Petrescu (preocupat întotdeauna de idei, de profunzimea acestora, de jocul lor în întreaga-i operă), în epigrama „Lui Cincinat la o agapă în Rîmnicu Sărat“ : „Să nu te superi Cincinat / Că un Nigrim te-a atacat, / El nu-ți clintește, orice-ar scrie, / Un fir de păr... de pe chelie“. Cincinat nu se lasă fără „Răspuns“ : „Dragă Camile,-al tău catren / A dat agapei mult antren, / Încît mă bucur — o chelie / C-aduce-atîta veselie !“

Este deci o surpriză ca un om cufundat întotdeauna în gîndurile sale spre „a vedea idei“ să apară jovial, chiar într-o ocazie lumească, unde veselia era în toi. Să o luăm ca o manifestare rarisimă.

Gheorghe Andrei

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

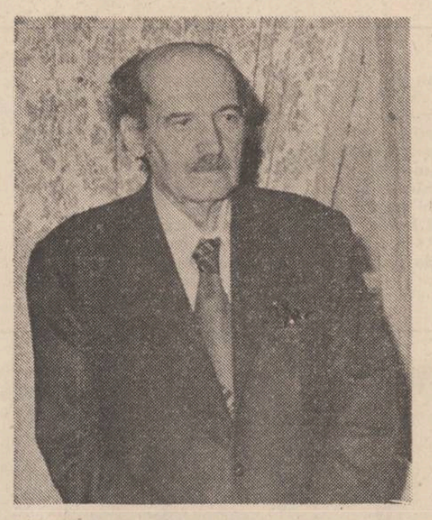

Ion Bănuță, un nume care trece în istoria poeziei românești

O voce a poeziei : Virginia Carianopol

Imagine de la acordarea Premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1984

CONTRIBUȚII DE ISTORIE LITERARĂ

Nicolae (Milescu) Spătarul

FAPTE CONTROVERSATE (I)

Personalité bizarre et hautement intéressante, după aprecierea lui N. Iorga în 1926, „simbol al dimensiunilor și posibilităților vechii culturi românești“, cum l-a definit recent de tot Dan Zamfirescu, cărturarul omagiat azi a fost — caracterizarea aparține lui George Ivașcu — «primul „uomo universale“ din cultura română, prevestind în tipologie pe un Cantemir, un Hașdeu, un Iorga sau un Călinescu». Admirația posterității o continuă pe aceea mărturisită chiar de cei care i-au fost contemporani și care nu conteneau cu laudele pentru acest **vir pereruditus** (Sparwenfeldt), un om „ca un hronograf, în care sînt adunate toate lucrurile din lume : în zădar s-ar căuta un alt om asemănător“ (Dosithei Notaras, 1671).

Acest cărturar, de uriașă erudiție și scînteietoare inteligență, ale cărui urme se regăsesc din Anglia pînă în China și din Peninsula Scandinavică pînă în cea Balcanică, a avut o viață zbuciumată — aproape de aventură ! — și a lăsat o operă uriașă, compusă din scrieri de tot felul. Petele albe, nelămuririle, controversele nu lipsesc, în ceea ce privește atît viața, cît și opera. Dacă în comunicarea de azi mi-am propus să stărui asupra faptelor controversate, n-am făcut-o pentru a prelungi în acest cadru omagial ecourile unor discuții care se poartă — și **trebuie** să se poarte — în paginile publicațiilor de specialitate, ci numai pentru a trasa un succint bilanț al rezolvărilor care s-au propus în cercetarea **acestor** fapte.

★

Să-mi fie îngăduit să încep cu însuși patronimul sub care ne e cunoscut cărturarul : **Milescu.** Am arătat, într-un studiu publicat acum doi ani (în **Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol“**, XXI, Iași, 1984), cum s-a ajuns la atribuirea acestui patronim, pe care **spătarul însuși nu l-a purtat niciodată.** Și nu l-a purtat pentru că nu avea cum să-l poarte : satul Milești (de la care derivă) nu i-a aparținut nici lui, nici tatălui său, acel misterios Gavril cunoscut numai datorită obiceiului rusesc de a numi oamenii și cu prenumele părintesc: ci satul acela, Milești, a aparținut cumnatei sale, soția fratelui său, Postolache spătarul, descendentă din neamul **Cehanilor** (neam din care, apoi, o ramură se va numi **Racoviță).** Faptul este clar afirmat de un document din 1718 : „de pe neamul (...) Cehănești“. Autorul confuziei este cronicarul Ion Neculce, care a cunoscut pe nepotii spătarului, fiii lui Postolache, numiți efectiv **Milescu** și a atribuit, **retroactiv,** și unchiului lor același patronim. Niciodată, însă, în epocă sau mai tîrziu, pînă la articolul pe care Hașdeu l-a publicat în 1866 în „Satyrul“, nu i s-a spus altfel decît numai **Nicolae Spătarul.**

În legătură cu numele de familie — care este și rămîne (deocamdată) necunoscut — s-au făcut două presupuneri, care trebuie amintite pentru a arăta de ce le socotesc neîntemeiate. S-a presupus că adevăratul patronim ar fi **Apostol** sau **Apostolache** (G. Bezviconi, 1941 și I. Șiadbei, 1975), pornindu-se de la faptul că, în actele rusești, fratele spătarului este menționat ca **Andrei Apostol, Gavrilov sin,** în timp ce în actele moldovenești apare, constant, sub forma **Apostolache** sau **Postolache.** Cred, azi, (sugestia aparține lui N.A. Ursu, 1977), că fratele spătarului se numea, de fapt, **Andrei** și, pentru a se arăta care din cei șapte sfinți omonimi îi era patronul, s-a precizat : Andrei **Apostolul,** adică acela care se serbează la 30 noiembrie și nu unul din ceilalți șase, din mai, iunie, iulie, august și octombrie. Un obicei identic se întîlnește și în datina onomastică catolice, cînd se face deosebirea între Ioan Apostolul și Evanghelistul (27 decembrie) și Ioan Botezătorul (24 iunie) : **Giovanni Battista** și **Giovanni Evangelista.** Din aceeași categorie trebuie să fi făcut parte și numele purtat de mama lui Dosoftei : **Maria numită Misira** — cum îi spune Dosoftei în însemnarea de pe cartea dăruită mănăstirii Petrida în 1687 — e **Maria Egipteanca,** sărbătorită la 1 aprilie și în a cincea duminică din Postul Mare.

S-a mai presupus că adevăratul patronim ar fi **Spătar,** derivație — contaminată și cu numele dregătoriei la care au ajuns ambii frați — din numele unei vechi familii balcanice, **Bua Spata,** care în veacurile XIV și XV a dat cîțiva despoți de Arta (Corneliu Bărbulescu, 1962, 1975). Ipoteza era atrăgătoare — și măgulitoare, s-o recunoaștem... — dar ea nu se poate susține, nici documentar, nici logic și cu atît mai puțin genealogic : neamul Bua se stinge spre mijlocul veacului XVI, cu un Mercurio (Maurizio) Bua, conte al Sfîntului Imperiu (deci probabil trecut la catolicism) în 1510. Teza originii **aromâne** trebuie să se lipsească de acest argument. În această chestiune, singurele mărturii valabile sînt cele care provin de la spătarul însuși, care spunea despre sine — și avem, în acest sens, și mărturia sa **autografă** — că era **moldavolákon,** adică **moldovean cu originea în Peloponez** (Laconia), ceea ce corespunde, de altminteri, perfect cu mărturia lui Dosithei Notaras, a comandantului fortului Smolensk, a olandezului Witsen și așa mai departe. A explica termenul **moldavolákon** prin „străbunica (...) originară din Peloponez“ sau prin fantomatica legătură de rudenie cu... Paleologii de la Mistra (în secolul XVII !?) ori prin presupusa dorință a spătarului de a demonstra, „într-un fel, profunzimea cunoștințelor sale de limbă greacă și familiarizarea sa cu spiritualitatea grecească“ (Liviu Onu, 1984) — înseamnă a eluda adevărul, a nu ține seama de mărturiile categorice și necontradictorii pe care le avem din belsug la îndemînă. Spătarul „Milescu“ prefigurează cazuri ilustre, dintre care mă mărginesc a cita pe Ion Neculce. (În paranteză fie spus : trebuie să se pună și întrebarea **în ce a constat contribuția spătarului** — DACĂ a fost vreuna — **la cultura greacă a vremii sale ?** Scris-a ceva ori tradus-a ceva spre știința lumii culte grecești — în afară de propria-i scriere, tradusă pentru prietenul Dosithei Notaras — așa cum a trudit pe ogorul limbii și culturii române, mai apoi al aceleia ruse ?) De altfel, recenta identificare a celui care a tradus **Mintuirea păcătoșilor** în persoana spătarului „Milescu“ aduce o confirmare a acestei origini din domeniul faptelor de limbă : „dezacordul în gen al unor substantive cu articolele, pronumele și principiile aferente“ indică pe omul care, deși cunoștea bine limba română, avea — și păstra — în minte acordurile în gen ale limbii grecești ; de aceea, așa cum a arătat N.A. Ursu în recentul articol dedicat acestei noi traduceri atribuite spătarului „Milescu“ („Cronica“, nr. 44 din 31.X.1986), el „menține adeseori acordul în gen din limba greacă, în cazul unor substantive traduse în românește prin cuvinte corespunzătoare de gen diferit“. Particularitatea aceasta este comună — cum subliniază același cercetător — și traducerii **Vechiului Testament,** din celebrul manuscris 45 de la Biblioteca Filialei din Cluj, a Academiei Române.

Să se observe, în aceeași problemă, că niciodată, în documentele pînă azi cunoscute, nu apare vreo mențiune despre o proprietate a unuia din cei doi frați — Nicolae și Andrei-Apostol — **moștenită** (ocină și dedină, cum se spunea) în Moldova ; spătarului nu-i cunoaștem absolut nici o proprietate iar cele care au aparținut ramurii Postolache sînt, fără excepție, fie aduse ca zestre de Catrina, soția lui Postolache, fie cumpărate. Chiar și identificarea, de dată nu tocmai veche (C. Cihodaru, 1971), a lui Gavriltatăl cu un **Gavril sulgerul din Zlătărești,** menționat la 1622 și 1630, trebuie, cred, părăsită : satul Zlătărești, ajunge (parțial) în stăpînirea Milești-lor abia în 1707, cînd serdarul Ștefan Milescu (cel care în anul următor va pleca în Rusia) a cumpărat acolo părțile aflate în hotar cu satul Milești, părți foste în stăpînirea diaconului Artenie Bantăș.

În aceeași ordine de idei, atrag încă o dată atenția asupra faptului că unele prenume din neamul spătarului coincid cu acelea folosite în familia lui Vasile vodă Lupu : în aceasta din urmă avem filiația **Nicolae** Coci — **Gavril** hatmanul — **Nicolae** Abaza iar la spătar avem filiația **Gavril — Nicolae; Ioan** și **Ștefan** la fiii lui Vasile Lupu, **Ioan** și **Ștefan** (ba încă de două ori Ștefan !) la Andrei-Apostol, fratele spătarului Nicolae. Nu poate fi o simplă coincidență. Și să ne reamintim și ce scria Foy de la Neuville despre spătar : il „avait été chassé de son pays, après avoir eu le bout du nez coupé pour avoir découvert au Grand Seigneur un traité secret, que l'**Hospodar de Walachie, son parent,** avait avec le Roi de Pologne“. Am arătat, în studiul publicat acum doi ani, ce alte fapte — inclusiv binecunoscuta relatare a lui Ion Neculce — dau sugestii în același sens. Ipoteza unei înrudiri între cele două neamuri — al spătarului și al lui Vasile vodă Lupu — trebuie să rămînă, cred, în atenția cercetătorilor.

Ștefan S. Gorovei

(Comunicare prezentată la Simpozionul științific dedicat împlinirii a 350 de ani de la nașterea cărturarului, București, 12.XI.1986)

Pași pe zăpadă

Urmare din pag. 1

chiar sub ochii și în auzul nostru, este istoria ca viață și muncă, istoria ca mod de a gîndi și acționa, istoria trăită și asumată, istoria ca dimensiune de fapt a existenței, istoria ca perspectivă și ideal al oricărui act creator, semnele ei sînt pretutindeni în cuprinsul economic, moral-politic și social al țării, semnele ei sînt pretutindeni în cuprinsul uman.

Sînt cititorii spre care vin din urmă veacurile și ele s-au ivit abia acum în anii pe care îi numim sub titlul și emblema de epocă, în anii care ca doctrină, ca spirit și putere de înfăptuire țin de o exemplară conștiință politică, revoluționară, și fac timpul cel mai fertil, dinamic și complex al unei inalte identități între partid, popor și țară, între cel ce ne conduce și modul de a ne exemplifica prin fapte, între oameni și aspirațiile lor. Vorbim acum, prin mesajul pe care ni l-a adresat, despre programele pe care le avem de înfăptuit, vom vorbi mîine despre înfăptuirile pe care le-am adăugat tezaurului material și spiritual al patriei, realizînd o neîncetată și multiplă legătură cu viitorul. Pentru că Patria se mosteneste neîncetat și pentru numele, pentru demnitatea ei lucrăm toți. Am încheiat un an, am început altul, generații întregi se adună în clipa aceasta a confluenței de timp și idealuri și generații la rînd fac din clipa aceasta un mod al rostirii și iubirii întregi. Un sentiment istoric îmi evocă chiar acești pași pe zăpadă, de fapt aceste urme de pași, care în zilele începutului de an taie cărări vii, aburind, către toate zilele și muncile pentru om și țară, și taie cărări vii, aburind, către sufletul fiecărui gînd care se împlinește întru faptă și temeinicie. Ei, acești pași, au și fosnetul celor dintîi file din calendarul noului an. Au acea însuflețire pe care, cu inspirație, o putem trece uneori și către poezie.

Lumea poetului

Urmare din pag. 1

și a rîs, el zice reprezentanților opoziționii : puteți fi buni caricaturiști, puteți fi neobosiți și cutezători calomniatori — nu puteți fi însă buni și devotați oameni de guvern pentru că nu sînteți serioși“ (27 nov. 1880). Desigur un Eminescu „neserios“, „caricaturist“, „calomniator“ — sînt șabloane pe care „Românul“ și, mai ales, „Telegraful“ le vor mai roda și în anii următori pentru a proiecta în fața opiniei publice imagini lăturalnice față cu fondul problemei. Poetul răspunde rar acestor insinuări ; este și motivul pentru care nu le cunoaștem prea bine : în general noi cunoaștem opiniile ziarelor liberale despre poet din citatele pe care Eminescu însuși le extrage din ele pentru a le combate, din opera poetului, adică — și este de la sine înțeles că el nu s-a oglindit în toate oglinzile grotești ce i s-au aruncat în față. Dimpotrivă, se pare că Eminescu era preocupat să-i rămînă în operă un anumit model, alegea anume acele proiecții polemice asupra persoanei sale ce pot fi discutate omenește : la acuzația că face „caricaturi“, de pildă, el nu răspunde.

Nu e mai puțin adevărat că în 1880 „Timpul“ mai era hărțuit de „Pressa“ (V. Boerescu) și „Democrația națională“ (Gr. Sturdza) — ziare de coloratură liberală ce au fost acaparate în cele din urmă de către „Românul“. Desființarea ziarelor opoziției făcea parte din programul rosettist — iar atragerea personalităților marcante „în sinul marelui partid liberal“ (Eminescu) era tactica lui I.C. Brătianu. Pe rînd, P.P. Carp, V. Conta, Th. Tosetti — iar mai tîrziu, în 1883, Titu Maiorescu însuși și o mare parte din junimiști („opoziția miluită“, cum a numit Al. Lahovari acest grup) — vor intra în guvern abdicînd de la principii fără prea multe scrupule. Încă din 1880, văzînd tendința lui C.A. Rosetti de a acapara presa, a lui I.C. Brătianu de a atrage un număr cît mai mare de membri în partid, M. Eminescu remarca : „...toate aceste pretextări de principii pentru căpătuire curg, ca izvoarele spre mare, în sinul marelui partid roșu“ (O. XI, p. 441) — iar „Românul“ îi răspundea sarcastic : „Dar unde vor ilustrii noștri acuzatori să se scurgă izvoarele, riurile și fluviile, de nu în acea măreață și splendidă mare ce se numește națiunea română ? Voiesc oare dumnealor ca izvoarele noastre să facă căi subterane și să se scurgă astfel în fluviu străine ?...“ (20 dec. 1880). Din asemenea paradoxuri, căutate parcă anume de către „Românul“, cresc imaginile „Doinei“ lui Eminescu („...și izvoarele îi seacă...“) : făcîndu-se pe sine însuși reprezentantul întregii națiuni, partidul liberal, „acea măreață și splendidă mare“, va contribui decisiv la drenarea capitalului românesc peste hotare, la smulgerea și înstrăinarea bogățiilor țării. Singurul scop al „Românului“ este cel propagandistic, al atragerii alegătorilor, al cîștigării efective a alegerilor, al menținerii la conducere ; a răstălmăci adevărul istoric ori a deturna critica de foc a unui Eminescu — sînt lucruri relativ ușor de înfăptuit în aceste condiții. „Românul“ susține constant că partidul liberal este națiunea însăși — și că partidul conservator caută pe toate „căile subterane să vîndă“ țara marilor puteri. O va spune mai liber în numărul din 4 martie 1881, într-unul din numeroasele răspunsuri la articolul lui T. Maiorescu despre politica externă a României (mentorul Junimii prevedea și cerea orientarea politicii externe a țării către Germania și Austro-Ungaria) : „la noi au fost mai totdeauna trei partide. Una care se inspira din politica Austriei, alta, din politica Rusiei, și alta, din politica națională. Acum avem partida d-lui Maiorescu care s-a declarat că face parte din cea dintîi, p'a d-lui Grigore M. Sturdza, din cea de-a doua, și pe cea cu politica națională, care, din fericire, a crescut și se mărește pe toată ziua“.

M. Eminescu va răspunde necontenit acestor pretenții ale liberalilor de a reprezenta partida a treia, „cea cu politica națională“. În primăvara lui 1881 el începe marea campanie pentru Tudor Vladimirescu (pe care liberalii îl revendică drept reprezentant al liniei lor politice în istorie), campanie din care va crește teoria „păturii superpuse“ (demonstrînd că partidul „roșu“ își are originile tocmai în trădătorii lui Tudor). Aceasta este lupta mare a lui Eminescu : de a repune indicatoarele în poziție normală după ce, prin toate canalele propagandei, liberalii le schimbaseră sensul în contrariu.

La politica „Românului“ de atragere ori desființare au rezistat, practic, numai citeva ziare, între care longeviva „România liberă“, cu încăpățînatul ei nucleu de ardeleni, puternicul (pînă la un punct) „Binele public“ al lui G. Vernescu — și „Timpul“ însuși — acesta fiind, însă, deseori amenințat cu dispariția iar după prăbușirea lui Eminescu din 1883 desființîndu-se de fapt (cînd revine de la Viena, însănătoșit, la 27 martie 1884, Eminescu nu mai are unde să tragă : instituția lui, „taraba“ cum numea I.L. Caragiale ziarul „Timpul“, sau „sandramaua“, tocmai fuzionase cu „Binele public“, la 17 martie 1884, de unde se vede că o mînă nevăzută a destinului, ori T. Maiorescu însuși, a prelungit cu atîta calcul plimbările poetului prin Italia încît el să nu-și mai găsească la întoarcere ziarul).

Cît despre „L'Indépendence roumaine“, are o traiectorie mai complicată, cu cedări cînd spre liberali (Al. Ciurcu, viitorul ei director după expulzarea din țară, la 28 iunie 1883, a lui Emile Gali în urma scandalului de la Iași, fusese redactor la „Românul“ ; la fel și Fr. Damé care vine pe dată să-l înlocuiască pe E. Gali) — cînd către conservatori (în urma rapidelor refaceri de fronturi din vara lui 1883, C.G. Costaforu, redactorul care trimisese din Iași relatările despre discursul lui P. Grădișteanu la dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare, relatări ce provocaseră gravul conflict diplomatic cu Austro-Ungaria, vine la „Timpul“ după plecarea lui E. Gali).

POST RESTANT

există o zicală atit de înțeleaptă în banalitatea ei, încît ne uimim ori de cîte ori o auzim, fie de la noi, fie de la alții, mai ales în zilele de sărbătoare, zile învelite în poleială și atîrnate în Pomul Vieții de pe cahlele din Apuseni. Iat-o : „Cele bune să se-adune, cele rele să se spele !“ Nu vom sta s-o sucim, explicînd-o în toate felurile, fiecare s-o înțeleagă cum vrea, ba chiar și cu umor. În ceea ce ne privește însă, ținem seama de ea la orice sfîrșit și început de an, cînd o parte din corespondența noastră ia drumul folositor al reciclării hîrtiei scrise în hîrtie nescrisă, pe care alții sau poate aceiași corespondenți ai noștri își vor așterne gîndurile cu mai mult talent sau, de ce nu ? cu mai multă șansă de a se citi în paginile revistei. Sincer vorbind, nouă ne pare rău chiar și după aceste corăbioare de hîrtie care se duc pe apa simbetei, și nu ne bucurăm deloc cînd, nemaiavînd încotro, ne lipsim de ele din sertare și dulapuri. De ce ? Pentru că înțelegem că, exceptînd cazurile clinice, toți cei care ne-au scris au făcut-o cu cea mai bună intenție. Numai că în artă, în literatură, intenția nu mai contează cînd în altă parte. Ea trebuie dublată cu talent, prin talent noi înțelegînd și cultura, seriozitatea, tenacitatea celor care vor să fie scriitori.

Deci, poate spre dezamăgirea unora care confundă această rubrică obișnuită cu un eșafod, noi nu sîntem și nici nu avem cum să fim călăii nimănui. Nici divinități nu sîntem, înălțați în slava cerului, de unde să împărțim daruri, și nici regina Angliei ca să facem cavaleri din oameni de rînd. Iar dacă uneori ironiile noastre mai supără pe cîte unul sau altul, am vrea să amintim că scrisul este în primul rînd un act public, de curaj civic și nu de teamă ferită în anonimat. Sigur că admitem excepțiile, dar nu am dori să facem din excepții regulă și viceversa. De aici, și numai de aici, apare dorința noastră de a vă cunoaște cît de cît, fie și prin cîteva cifre și litere seci, biografice, pentru că una e să-i scrii unui elev să mai trimeată și alta unui centenar, nu ? Una e ca să-ți treci timpul scriind ce-ți trece prin cap, ca o „distracție superioară“ și alta să crezi cu mintea, dar și cu sufletul în tot ceea ce scrii.

„Cele bune (din 1986) să se-adune, cele rele (tot din 1986) să se spele !“ Cu alte cuvinte, nu să facem o pace de circumstanță între noi, ci să adunăm și să păstrăm ceea ce am reușit să facem bine pînă acum. Mult sau puțin, asta este ! Nici d-voastră, dar nici noi nu avem încotro, oameni sîntem.

★

B.M. Iași. Am primit și am ascultat cu plăcere „Vocea“. Ideea este cît se poate de interesantă, iar alternarea planurilor pe un spațiu atît de mic, impresionantă. Și totuși, îi lipsește ceva. Poate o altă voce. Așteptăm.

CONSTANTIN GHEORGHE NAIDIN, Deva. „Lucrarea de mai mare întindere“ pe care nu îndrăzniți **deocamdată** (s.n.) să-i spuneți roman și din care ne-ați trimis „O zi“, are, credem, și caracter autobiografic. Ceea ce ne intrigă, dar nu ne descumpănește, este că scrieți la persoana I feminin ! Ori, totuși, sînteți o „feminină“, cum scria un poet, ori nu știți că una din probele cele mai serioase pusă în fața unui prozator este să creeze un personaj feminin viabil (Ana Karenina, de exemplu, nu ?). Și mai scrieți : „Am să revin și cu alte pagini cînd în oraș va sosi la papetării hîrtie de scris ; acum e secetă“. Reveniți, noi avem răbdare pînă cînd trece și seceta asta.

NICOLAE IOAN, București : „...Vreau, cu acest prilej, să mă fac ecoul unui deziderat al „scriitorilor în virstă“, care își găsesc cu greu înțelegere. S-ar socoti fericiți să-și vadă un fragment din lucrările lor, apărute pe undeva (...). Toate cenaclurile sînt formate cu un număr mare de virstnici, dar tineri într-un anumit fel. Părerea noastră este să se rezerve un colț de pagină și pentru ei, dacă în lucrările aduse sînt realiști, cu picioarele pe pămînt...“. Cum vă puteți ușor da seama există, atît în revista noastră, cît și în altele, spațiu rezervat producțiilor din cenaclurile literare din țară. Aici își au locul toți cei care merită să fie tipăriți, fie tineri, fie bătrîni. Nu vedem însă de ce să numim poezia, de exemplu, tinără, ori bătrînă (scrisă de tineri..., mai merge), deci să compartimentăm paginile revistei pe criteriul biologic. Eminescu, în acest caz, unde ar trebui publicat ? Nu este dinsul cel mai tinăr și în același timp cel mai bătrîn (în sensul înțelepciunii) poet român ? Ideal ar fi, deci să se rezerve spațiu numai pentru ceea ce este cu adevărat valoros. Ideal.

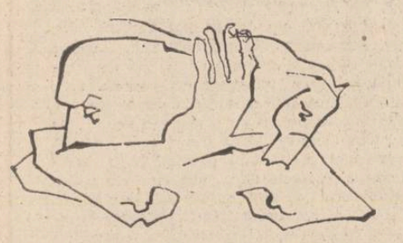

Desen de Luminița Tudor

ANCA BRATU, București. „...În plic este și fotografia mea recentă (n.n. de buletin), dar nu ar fi mai bine să nu ne grăbim cu publicarea?“ Iată o părere care mi-a impus respect. Între atîtea „ah și of“, că nu răspundem, că nu publicăm, că nu și nu, iată și excepția ! Iar ca totul să fie... total, trebuie să vă recunoaștem talentul și în acest „text scris înaintea celor de data trecută, pe care i l-am trimis, acum vreun an și jumătate și lui Geo Dumitrescu, la „Flacăra“. Observația este necruțătoare, stilul concis, nervos. Dar de ce să scriem atîta despre pensionari ? Se constată în ultima vreme o preocupare exagerată a scriitorilor, profesioniști sau amatori, pentru bătrîni. Să fie bătrînețea prea puțin ilustrată în artă și literatură ? Nu credem. Deci... (re)veniți, cum scrieți la urmă, noi nu ne grăbim, așteptăm să vă grăbiți dvs.

CICU TUDOR, Berca, Buzău. „...și printr-un abonament la revista dv., comentînd și citindu-le și puținilor colegi din birou, rubricile și articolele ce mi se par mai aproape de inima mea, am reușit repede să mi-i fac prieteni, deși nu sînt de pe aceste meleaguri...“. Desigur, ne bucură că v-ați făcut prieteni din colegii dv. prin intermediul revistei noastre și le recomandăm și altora, aflați în aceeași situație, să se aboneze. Despre „Un tren numit speranță“ nici o speranță. De ce ? Iată : Un tînăr, Andrei, a iubit în copilărie o fetiță, Mariana, pe care o regăsește, adultă, vînzătoare într-un raion de încălțăminte. O pierde iar, aflat într-un tren i se pare că o vede într-o gară, nu era, pierde și trenul, în tren era... Andreea care mergea la mare, o va căuta...“. Nu negăm că nu vi s-ar fi întîmplat cu adevărat chiar dv., dar ce folos ? Viața este cel mai mare autor de melodrame, dar melodramele din viață sînt imposibil de trecut în literatură. De ce nu scrieți despre fabrica de cărămizi, unde lucrați, și despre colegii dv ? Sau de ce nu vă opriți la poezie ?

DANIELA CLENCIU, Hurezani, Gorj. N-am spus că l-ați pastișa pe excelentul prozator Aurel Antonie (care tace, tace, tace și nu ne trimite nimic), ci că ați face parte, împreună, din aceeași familie de prozatori care lucrează cu aceleași țeluri și mijloace. Ceea ce nu este deloc rău. Și de altfel recunoașteți singură că nu e : „...E adevărat că mie îmi plac prozele lui Aurel Antonie. Dar tot atît de mult îi plac și dumnealui prozele mele“. Nouă ne plac prozele amîndurora, dar pentru că Aurel Antonie nu ne-a trimis nimic, nu-l putem publica. În schimb, pe dv., care nu vreți decît „să trec prin viață lucidă și sinceră“, sperăm să vă publicăm cu „Ușa“, o parabolă excelentă. Ne lipsesc însă datele și fotografia, așa că...

I.N.

P.S. Tuturor celor care ne-au scris, urindu-ne „La mulți ani“, dar și celor care au avut numai de gînd s-o facă, mulțumirile noastre.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Lumina vede, întunericul e orb.

II. După ce-am uitat o idee, i-am strigat : tu ești singura mea iubire.

III. Cînd vechii indieni sanscriți vorbeau despre nestatornicia lucrurilor, aveau intuiția relativității.

IV. Toate ipotezele sînt poetice.

V. „Naturii îi place să se ascundă“, societății — să se evidențieze.

VI. Scrisori de pe o planetă vecină. „Dacă vei vedea în fiecare capitol măcar un animal, e semn că autorul este un inițiat : noi știm că, oricît ar fi de profundă, psihologia ființei umane nu poate egala, din punct de vedere artistic, galopul unui cal, botișorul speriat al unui iepure, urletul unui lup răzletit de haită, răgetul printre scaieți al măgarului cu mersul tînt. Dacă o carte de proză conține zece capitole și numai unul dintre ele nu tratează despre o vietate, fie ea zburătoare, înotătoare sau tîrîtoare, vom avea motive să ne îndoim de excelența ei“.

VII. Cu cît se odihnește mai mult, cercul devine pătrat.

VIII. Vremea cu Timpul s-au înțeles mai bine decît Locul și Spațiul.

IX. Excitația soarelui și inhibiția pămîntului.

X. Nici un obiect nu întrece în afectivitate subiectul care-i aparține.

XI. A trecut un lustru și n-a devenit ilustru.

XII. Între clipă și punct contează clipa sau punctul.

XIII. Poezia — cel de al treilea sistem de semnalizare.

XIV. Pictură. Cenușiul, negrul, albul — culori acromatice. Celelalte culori sînt cromatice. Pictorul trebuie să vadă și cromatismul culorilor acromatice.

XV. Am ascultat un cîntec și, după aceea, alt cîntec și mi-am dat seama, nu fără gelozie, că scopul lor este să se asculte și să se întreacă între ele. Ele, cîntecele, se ascultă între ele.

George Alboiu

DESCHIDERI

Urmare din pag. 1

promițător al seriei de vieți pe care marele scriitor o merită. Prima dintre ele a și fost scrisă de Adrian Dinu Rachieru care, în seria **Pe urmele lui...,** trasează o biografie completă a lui **Rebreanu,** folosind, spre deosebire de Niculae Gheran, documentația în circulația curentă. Este o biografie-breviar apt să dea seama de dimensiunea vieții prozatorului, gest pregătitor și el al marii construcții care poate fi biografia integrală a lui Liviu Rebreanu. Un mare reper al literaturii române, **Ion Heliade Rădulescu,** a fost pînă de curînd și scriitorul fără o încercare monografică demnă de marea sa valoare și reputație. După contribuții prețioase dar parțiale asupra scriitorului, monografia pe care Mircea Anghelescu i-o închină lui Ion Heliade Rădulescu vine să umple un gol de multă vreme resimțit. Proteica personalitate a scriitorului, în același timp om de afaceri și om politic, este cercetată pe toate laturile manifestărilor ei, fără a uita vreodată firul principal al preocupărilor sale care rămîn cele de ordin cultural și literar. Putem zice că Ion Heliade Rădulescu și-a găsit în sfîrșit o monografie fidelă personalității acestuia, vizibil dubitativă acolo unde informația actuală lasă loc semnelor de întrebare, dar dincolo de toate acestea o carte de referință demnă de acest epitet. O altă monografie așteptată era aceea despre Mihail Sebastian tratat pînă acum în studii de mici proporții. Dorina Grăsoiu este aceea care încearcă un contur biografic și o definiție pentru o carieră literară atît de absurd întreruptă. Mai puțin o biografie, cît o biografie a operei, **Mihail Sebastian sau ironia unui destin** se distinge printr-o bună cunoaștere a diverselor referințe la opera scriitorului, ca și prin insistentul apel la cadrul gazetăresc al epocii. Mai puțin îndatorate cercetării biografice, care trece pe planul doi, tinzînd către fixarea fizionomiei operei lor teatrale, sînt cărțile pe care Antoaneta Tănăsescu și Marian Popescu le închină lui Aurel Baranga, D.R. Popescu și Marin Sorescu în ipostază de dramaturgi. Ele tind către o definiție stilistică și către o judecată de valoare și fac parte din altă categorie de scrieri decît monografia propriu-zisă, aparținînd mai mult criticii decît istoriei literare.

Exegezei sistematice, cu aspect de contribuție hotărîtoare aparțin lucrări ca **Proza oratorică în literatura română veche** de Dan Horia Mazilu și **Opera lui Mihail Sadoveanu** de I. Oprișan. În prima, autorul ei completează analiza adîncită a literaturii noastre vechi precizîndu-i fizionomia și trăsăturile estetice : în cea de a doua, care pleacă de la un autor modern, autorul procedează la o analiză și la o restituire sistematică a elementelor și direcțiilor principale ale universului sadovenian. **Opera lui Mihail Sadoveanu,** I, este ilustrativă pentru izbinda tăcută a investigației critice, pentru construcția lentă și sigură, așa cum sînt majoritatea cărților de istorie literară ale anului 1986. Alături de ele se găsesc cărți ca **Mitologia română,** I de Mihai Coman și **Regăsirea continuă** de Dumitru Bălaeț, carte de investigare atentă a fondului mitic din folclorul românesc.

În afara valorii lor intrinseci, a năzuinței lor constructive ele afirmă și tendințe de primă însemnătate pentru dinamica ideilor noastre literare. Prin **Ion Heliade Rădulescu** ni se propune atît de necesara redescoperire a secolului trecut. Prin **Delavrancea,** profunzimea ancorării în spațiul național a unuia din scriitorii posteminescieni reprezentativi. Cu încercările monografice privitoare la Liviu Rebreanu, ni se întorc ochii asupra formației uneia din cele mai strălucite generații ale literaturii române, după cum prin studierea lui Mihail Sebastian se ține legătura cu mentalitatea modernă care a hrănit și literatura noastră postbelică. După cum examenul analitic așezat care s-a întreprins asupra prozei sadoveniene este un semn de maturitate, după febra interpretărilor de excepție asupra aceleiași opere. Studii ca cele despre mitologia populară, folclor și literatura veche țin trează, cu argumente și perspective noi, atenția la fondul structural al literaturii române. Fără spectacol și foc de artificii, șirul de cărți al criticii și istoriei literare din 1986 se arată deschis către orizonturi fecunde pentru actualitatea noastră literară.

În apărarea Logicii lui Maiorescu

Urmare din pag. a 3-a

țiunea ar fi identică cu reprezentarea comună, concepție frecventă însă la autorii germani **(Begriff = allgemeine Vorstellung),** și de introducerea, fără o pregătire prealabilă, a termenului „esență“. După care Zotu conchide : „Astfel, într-una și aceeași pagină vedem : de-ntii o definițiune încurcată și neexactă ; apoi un exemplu care nu este la locul său, și în fine o conclusiune trasă din aer !“. Zotu mai critică și **Apendice**-le, considerat prea sumar, fără să remarce faptul că Maiorescu menționează aici sursele („descoperite“ de Zotu) care stau la baza lucrării.

Recenzia lui Zotu este semnalată și combătută în „Convorbiri literare“. Semnalarea respectivă a fost atribuită lui Mihai Eminescu. Ea începe cu caracterizarea **Logicii** lui Maiorescu drept „cea mai bună scriere în această materie care-au apărut vreodată în limba românească“. Ceea ce va rămîne valabil încă mult timp. Se remarcă, de asemenea, faptul că recenzentul face „insinuațiuni“ referitoare nu atît la știință, cît la „caracterul autorului“. Este respinsă insinuarea de plagiat, pe motivul că lucrarea lui Mill este citată în **Apendice** și faptul că **Apendice**-le ar conține „simple titluri“. „Insinuațiunile“ respective sînt considerate „apucături neleale din partea recenzentului“. Semnalarea aceasta poate să-i aparțină lui Eminescu, deoarece rezumă punctul de vedere adoptat la începutul articolului cu titlul **Observații critice,** semnat „M. Eminescu“ din „Curierul de Iași“, apărut la o săptămînă după semnalare.

În **Observații critice** Eminescu remarcă republicarea recenziei lui Zotu în „Pressa“ și „Telegraful“, ambele susținute de adversari ai lui Maiorescu, care au făcut gestul nu de dragul argumentelor **ad rem** ale lui Zotu, ci **ad personam,** la adresa lui Maiorescu.

Eminescu observă începutul tendențios al recenziei lui Zotu, care îl „suspicionează“ pe Maiorescu înaintea oricărei remarci. Apoi trece la discutarea reproșurilor aduse de Zotu.

Faptul că **Logica** lui Maiorescu e doar un rezumat al prelegerilor sale este considerat pozitiv de către Eminescu și conform scopului urmărit de autor — acela de a da un manual pentru „cea dintîi învățare a logicei“. Este vorba, în alți termeni, de **concizia** pe care trebuie s-o aibă un manual. Eminescu dă ca exemplu, pe aceeași linie, manualul de logică a lui Kant.

Învinuirea de plagiat este respinsă, ca și în semnalarea din „Convorbiri literare“, pe motivul citării lui Mill în **Apendice.**

Învinuirea de contradicție este amplu și abil discutată de Eminescu. Principial, el infirmă contradicția senzualism — raționalism extinzînd discuția și exemplificînd pe cazul lui Leibniz posibilitatea concilierii celor două tipuri de concepții : senzualismul cu **nihil est in intelectu quod non prius fuerit in sensu** și raționalismul cu **nisi intellectus ipse.**

Mircea Florian, care apreciază ca „informată“ riposta lui Eminescu, adaugă pe aceeași linie a coincidenței dintre cele două orientări, mai concret, faptul care i-a scăpat lui Eminescu, că „Doctrinele logice ale lui Herbart raționalist și Mill senzualist nu sînt total opuse, ci, spre surprinderea noastră, vădesc asemănări ce merg ca și în paralelele precedente (Maiorescu — Mill), pînă la coincidența literală“.

Dar Eminescu subliniază și faptul că, independent de contradicția senzualism-raționalism și de faptul că Maiorescu ar fi în contradicție cu doctrina lui Mill, el nu este în contradicție cu sine, respectiv cu ceea ce susține el pe baza lui Mill și a filosofilor germani. „...d. Maiorescu, observă poetul, poate fi mult și bine în contradicție cu Mill, fără a fi însă în contradicție cu d. Maiorescu din introducere, precum susține recenzentul“.

În legătură cu definiția noțiunii, pentru a ilustra lipsa de gravitate a greșelii semnalată de Zotu, Eminescu reproduce întregul paragraf pus în discuție, din care reiese într-adevăr că aici este vorba „în cazul cel mai rău de un **lapsus calami**“. Despre **Apendice** sînt repetate argumentele din semnalarea amintită. În rest, considerații despre buna credință a lui Zotu.

Trăinicia dialogului

Urmare din pag. 1

lui Constantin Cruceru, **Dialog și stil oral în proza românească actuală** (Editura Minerva, București, 1985). Autorul se oprește asupra operelor aparținînd unor prozatori reprezentativi pentru literatura contemporană, pe deplin consacrați : Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Marin Preda.

Aspectul principal examinat este acela al „oralității“ prozei românești, o trăsătură deseori invocată, dar prea puțin analizată. Și, de fapt, cum ar putea fi analizată oralitatea ? Intuițiile noastre simple ne spun că ea există sau nu, de obicei dacă identificăm sau nu elemente (culmea, necuprinse încă într-o descriere sistematică !) aparținînd „limbii vorbite“. Iar atunci, ca procedeu de creație, oralitatea devine o simplă chestiune de „reproducere“ a unui dat anterior. Își pune autorul personajele să vorbească la fel ca în comunicarea directă din cursul unui dialog ? Dacă da, stilul său este „oral“. Nu procedează așa, atunci stilul său nu este „oral“.

Tocmai aceasta este prejudecata pe care o subminează C. Cruceru în studiul său. Urmărindu-i analizele, rămîi uimit cîte subtilități se pot ascunde sub modalitatea de expresie pe care o reprezintă dialogul, un procedeu aparent atît de banal, în realitate — o țesătură complexă de relații care, dezvăluite, conferă semnificații noi chiar unor pasaje devenite celebre și prin frecvența abordării lor critice, cum ar fi de pildă discuția din poiana fierăriei lui Iocan, din „Moromeții“. Raporturile dintre personaje odată explicitate, replicile suspendate — completate cu ceea ce sugerează, planurile divergente — integrate dau dialogului de aici caracterul unei narațiuni mai convingătoare decît dacă ar fi fost concepută și alcătuită ca atare de către autor. Și este evident că, într-un caz ca acesta, dialogul se înscrie într-o „strategie“ a captării atenției cititorului, elaborată conștient de către autor.

Pe de altă parte, fragmente narative care nu au aspectul obișnuit al dialogului se dovedesc ca fiind în esență dialoguri, așa cum se poate vedea de pildă din analiza unui fragment din „Îngerul a strigat“ al lui Fănuș Neagu.

Constatînd asemenea lucruri ajungi inevitabil la o problemă teoretică : mai „rezistă“ astăzi procedeul dialogului în proza literară ? Nu cumva este oarecum „depășit“ ? Diversele tehnici „textualiste“ și, respectiv, răsunetul lor în rîndul teoreticienilor par a oferi mai curînd un răspuns negativ la prima întrebare. Iar, din răspunsul afirmativ la cea de-a doua, s-ar desprinde și argumentul „deformării“ dialogului în text.

Virtuțile comunicative ale dialogului, capacitatea sa de captare a cititorului sînt bine cunoscute și nu este locul aici pentru o recapitulare a lor. Important este că situația de martor al unei comunicări directe imaginate de autor, în care este pus receptorul, în cazul desfășurării unei discuții între două sau mai multe personaje, în genul dramatic sau epic, este o modalitate sigură de „cîștigare“ a acestuia. Problema rămîne numai dacă autenticitatea dialogului este destul de convingătoare.

Soluția de minimă rezistență pentru această ultimă problemă are și un aspect lingvistic : pare a fi suficient să se recurgă la ceea ce se numește „oralitate“, în sensul reproducerii particularităților lexicale, morfologice sau sintactice ale registrului vorbit al limbii, pentru a se obține adeziunea cititorului.

Exact asupra acestui aspect cercetarea lui C. Cruceru aruncă o nouă lumină, scoțînd în evidență faptul că simpla reproducere nu înseamnă creație, iar, la autorii studiați, tocmai aceasta ascunde de fapt un complex de relații situaționale, semantice, narative, care conferă fiecăruia dintre ei originalitate și individualitate.

Pe de altă parte, argumentul fundamental al cărții ar fi că „tradiționalul“ dialog, împletit cu „tradiționala“ narațiune poate duce și astăzi la generarea textului de autentică valoare artistică.

Cuvînt despre Ion Bănuță

eu nu-l voi putea considera vreodată pe Ion Bănuță plecat pe apa timpului departe. În ultima lui noapte vorbisem la telefon și ne dădusem întîlnire pentru simbătă, 3 ianuarie, la amiază. Aveam într-adevăr să ne întîlnim, în acea zi și la acea oră, dar dialogul nostru a fost mut, sub o cupolă rece, în albele ninsori ale unui vast cimitir.

Privindu-l acolo ca pe o coloană de marmoră tăiată orizontal, cu fruntea lui înaltă care părea că adăpostește încă intensitatea gîndirii, spuneam că el a fost un om care a iubit totdeauna frumusețea și pe oameni. Întreaga lui viață, emblematică pentru un reprezentant al acestui popor, de la însușirea primă a alfabetului pînă la interpretarea clară a unei capodopere încifrate ca **Divina Comedie,** a fost un prinos de frumusețe și de adevăr adresat tuturor oamenilor.

Pentru ucenicul de la Grivița anilor 1933, setea de cultură a fost o stea călăuzitoare, niciodată apusă, niciodată stinsă. Muncitorul, poetul, marele editor, revoluționarul, a considerat totdeauna cultura ca un element motor al societății, ca una dintre cele mai dinamice și mai indestructibile forțe ale umanității aflate în mers progresiv. El a considerat profesiunea de scriitor încărcată de cea mai gravă responsabilitate, fiind conștient de faptul că nu oricare dintre oameni este apt să transmită lumii adevărul și frumusețea. Nu este de ajuns ca fruntea să-ți fi fost atinsă de inefabila aură a talentului, ci este nevoie de o imensă, permanentă încordare, de un aspru travaliu și de o totală dăruire care să pot înscrie pe întregul arc al vieții. Cu atît mai responsabilă este misiunea scriitorului angajat în crearea unei literaturi care nu transmite numai sentimente, nu iradiază numai frumusețe pură, ci caută să contribuie, alături de celelalte arte, la modelarea sufletului omenesc. Este nevoie, pentru aceasta, de o intensă muncă de cunoaștere a problemelor care nu sînt doar general umane ca iubirea, viața și moartea, ci și a acelora înrădăcinate în realitățile vremii și ale poporului din care faci parte. Pe întregul arc al vieții sale, Ion Bănuță a trăit permanent febra căutărilor pentru a deveni într-adevăr „ecoul sonor“ al oamenilor și al contemporaneității sale. El a participat, cu întreaga sa ființă, la realitățile înconjurătoare, legîndu-se ca în vechi legende pe viață și pe moarte de nemuritoarele idei care însuflețesc construcția umanistă, pluridimensională a poporului său.

Scriind acest cuvînt pentru **Luceafărul,** consider că nu trebuie să se uite vreodată că nimeni ca Ion Bănuță, în cei zece ani de orientare a celei mai importante edituri a țării, n-a încurajat mai mult pe tinerii scriitori, pe debutanți. Am avut multe convorbiri (ca vechi editori și admiratori ai marelui înaintaș Alexandru Rosetti) despre semnificația **primei opere.** Consideram că prima operă a unui scriitor îi va sigila întreaga experiență de artă. Această primă operă trebuie să fie nu numai demonstrația clară a talentului ci și expresia unui deplin acord interior cu esența și structurile realității. Să fie transfigurarea existențială a unui prezent care îngăduie orice zbor, care prefigurează dimensiunile viitorului și luminilor. Să însumeze experiența de artă cea mai înaintată, deschisă tuturor ideilor înnoitoare, diversității de stiluri și modalități, dar totdeauna insuflețită de aspirația spre adevăr și cunoaștere. Prima operă să fie pătrunsă de emoția profundă a debutantului creator de frumusețe, de plenara lui responsabilitate față de magica forță a cuvîntului scris și tipărit.

În poezia lui Ion Bănuță care s-a considerat totdeauna un debutant în fața tainei paginei albe, a răsunat un glas cu o vibrație clară, în concordanță cu coralitatea vocilor colective, în care se însumau setea de dreptate și aspirația spre o eră de libertate deplină. El a încercat, în arta verbului, reconstituirea emoțională a istoriei, colorînd puternic trecutul dramatic al Patriei, fără retorism, fără oratorie artificială. Versurile lui au fost închinate fericirii pe acest pămînt, gîndirii care zboară, inimii înflăcărate, nemuritoarei tinereți. Spiritul său revoluționar i-a indicat rațiunea drept armă, fiind însă un tumultuos, în veșnică zbatere, lucrătorul permanent, faur al poeziei. Îi plăcea mult un poem al lui Giosuè Carducci, **Congedo,** care poate să fie considerat o artă poetică echivalentă cu a lui. Poetul este un muncitor cu mușchii de oțel, cu capul mîndru pe gîtul puternic, cu ochiul vesel, cu pieptul gol. Din zori, acest faur muncește în fierăria poeziei : Masa incandescentă a metalului o bate, în cînt, pe nicovală, transformînd-o în operă de artă. Va făuri scuturi, diademe, coroane, tot atîtea simboluri ale artei și frumuseții. Pentru el însuși va cizela îndelung o singură săgeată de aur pe care o va lansa spre soare, privindu-i ascensiunea în lumină. Această vedere a versului în zbor îi acordă intensa bucurie a creației și a muncii împlinite. Această săgeată de aur în zbor au urmărit-o ochii noștri, în ziua de 3 ianuarie, în cimitirul bucureștean peste care ningea infinit.

Alexandru Balaci

REMEMORĂRI

Inocentul mîntuit

n-am să-l mai întîlnesc în colțul său de la Athenée Palace acompaniat de doi foști universitari, neliterați, polemici și puțin cam tari de-o ureche care-i ascultau poeziile strigate cu voce tare în timp ce ospătarul zîmbind înțelegător le schimba ceștile de cafea.

Cel mai involuntar poet suprarealist dintre cîți a dat literatura noastră, ION BĂNUȚĂ, a pornit înainte de noaptea anului nou spre vămile acelui Olimp mereu invocat în care se vroia inger, dar mai ales diavol.

L-am cunoscut acum douăzeci de ani (să fie ?) pe vremea cînd acest naș al generației șaizeci era director al Editurii pentru literatură și de atunci a manifestat o constantă și candidă prietenie pentru mine.

Era pitoresc cu pletele sale înconjurînd o calviție timpurie și cînd recita în fața publicului timiditatea sa structurală dispărea subit înlocuită de o juvenilă exuberanță.

Mă căuta constant la telefon pe vremea cînd conducea revista „Albina“ și după aceea cînd se pensionase și întrase într-un cîndat con de tristețe, stabilind de fiecare dată întîlniri la care de cele mai multe ori nu m-am prezentat. Nu se supăra. Era inocent și bun, comunicativ și vivant după un demaraj mai timid de tatonare.

Acum doi sau trei ani m-a invitat într-o duminică la șosea unde m-a așteptat însoțit de un foto-reporter. Era o toamnă galbenă și melancolizantă, poetul era trist, dar zîmbitor și m-a anunțat că vrea să facem un film împreună. L-am făcut și acum cînd scriu aceste rînduri privesc încremenit pozele mute. Mă iubea fiindcă-l parodiam constant (puțini dintre confrați afișează această atitudine) și fiindcă eram din Arad, orașul în care stătuse închis în anii ilegalității sale comuniste.

Anul trecut, cu ocazia decernării unui premiu special de poezie, ne-am văzut la Uniunea Scriitorilor. Era trist din adînc, o ciudată presimțire pe care și-o masca sub zîmbetul său inocent și nedumerit. Am aminat sărbătorirea premiului pentru altădată. După o vreme m-a sunat ca deobicei și ca deobicei am stabilit o întîlnire la care nu m-am prezentat.

A revenit după două zile spunîndu-mi : Poete, n-ai venit la întîlnire. O să-ți pară rău într-o zi...

L-am revăzut o singură dată, la aceeași masă, înconjurat de credincioșii octogenari neliterați dar docili și duioși.

Cîțiva dintre cei mai străluciți reprezentanți ai generației șaizeci s-au grăbit să ajungă înaintea lui la vămile pustiului. Cealaltă parte, prinși în viltoarea măcinătoare a vieții, nu l-au mai cercetat.

Inima lui curată dar obosită n-a avut puterea să ritmeze clipele noului an.

Și astfel s-a dus dintre noi, tăcut și zîmbitor, un poet al candorii și al inocenței, grăbindu-se să ajungă într-un Olimp al cărui teritoriu l-a visat și descris în Panoramele sale.

Și fiindcă n-am putut să merg la multe întîlniri și nici la cea de pe urmă, în acest ceas matinal al zăpezilor pure, cuprins de remușcări șoptesc în eterul rece cîteva vorbe ca o expiere : „Iartă-mă, Nea Ioane...“.

Mircea Micu

Album răsfoit sub ninsoare

reunite între coperțile unui album, reperele semnificative ale picturii lui Spiru Vergulescu ne așează înaintea unei surprize dintre cele mai agreabile, mai cu seamă cînd ninge ca-n tîrgul lui Cremene și o anume nesocotință din noi ne îndeamnă să recapitulăm toate anotimpurile unui an încheiat. Ale anului plastic, desigur.

Îndeobște, o asemenea întreprindere exprimă intenția unui bilanț, însă selecția lui Victor Ernest Maşek, se pare, a avut altă țintă. Între ceea ce înseamnă Spiru Vergulescu în sine și ceea ce înseamnă el pentru noi, i s-a dezvăluit mai interesantă, probabil, perspectiva din urmă. Și nu a greșit.

Un asemenea gen de pictură e mai dificil de apreciat prin valorile ei intrinseci, decît prin prisma a ceea ce o distinge de rest. Fără să fie o artă de profunzimi, ea nu alunecă totuși pe suprafața lucrurilor, ci le dezbracă de o duplicitate obositoare. Transparențele decupate de rama tablourilor nu sînt străvezimi ale pastei, adică nu țin de meșteșug, ci de o anume viziune. Mai cu seamă în peisaje, totul seamănă uneori cu un simplu decor, pretabil să fie strîns și plăt într-un cărucior. Însă abia de acum înainte începe drama. Senzația că nu avem unde ascunde cadavrul priveliștilor ucise devine imperioasă.

Nu vrem să spunem nimic altceva decît că pictura lui Spiru Vergulescu suscită în noi o anume vinovăție. În consecință, comunicarea dintre artist și publicul lui încetează a mai fi mijlocită de diverse teorii despre artă, care ne încurcă dexteritatea întocmai ca mănușile cu un singur deget.

Printr-un asemenea acroșaj, direct, sustras unor imixtiuni superflue, Spiru Vergulescu restituie picturii o dimensiune umană uneori trosită. Mai mult nu se poate. Și albumul îngrijit și prefațat cu atîta prietenie de Victor Ernest Maşek, mai mult decît un bilanț, marchează momentul triumfului unui artist singular.

Mihai Pelin

POEȚI DIN NOUA ZEELANDĂ

ALISTAIR CAMPBELL

Ploaia albastră

Cade din cerul senin o ploaie albastră,
lumea-i inundată de-o lumină solară...
Doar dinspre Sud
se-arată gîlceava violetă
a fulgerelor.
Tu ești nevinovată ca florile
ce-și deschid pleoapele mari
într-o mirare de culoarea ierbii.
De ce ne-am teme ?
Frigul și vîntul turbat
ne țin doar în reproșuri,
cerul înalt ne bombardează acoperișul
cu flori multe, albastre.
Stau pe-un scaun
cu capul rezemat de umărul tău,
fericit ca hoțul
ce se hrănește cu mierea furată.
De ce ne-am teme ?
Și ce ne-am mai putea dori
în afara lunii
ce se răsfață în jurul nostru
în cercuri albastre ?

C.K.S. STEAD

Farmec

Sub privirile mele uimite, o lungă zi de mai
două vrăbii și-au meșterit un cuib de paie
în timp ce eu stăteam și regretam că ai plecat.
Au cărat ziulica întreagă fire de iarbă
împletind din ele pereții cuibului
ca să le țină cald în vremuri grele.
Poate au zidit în cuibul lor
fire din hainele tale, șuvițe din părul tău,
constructorii au un simț aparte pentru forme și linii,
și pentru proporții și folosesc tot ce găsesc prin preajmă.
Am stat așa ziua întreagă
încercînd să-ți deslușesc chipul
prin firele împletite măiestru de păsări
în procesul orb
al creării frumosului
mai natural dintre toate.

MARY URSULA BETHELL

Răspuns

Era april cînd mi-ai scris
și erai fericit c-afară-i primăvară
și că s-a arătat iar soarele
după a ploii cavalcadă.

Și ți-am răspuns că e pe ducă luna mai
și că sînt bucuroasă că florile mele
le ții tot strîns în mînă
și vînturile tari, ce bat din sud,
nu pot să le aplece la pămînt...
Și că sînt bucuroasă că galbenele lor petale
pătează încă zarea apusului care încet se lasă...

Sau : De amintiri ni-s inimile pline numai...
Sau : Doamne, ce verzi erau toate atunci, în april...
Sau : Primăvara aceea a fost înveșmîntată în aur...
Sau : Vezi, totul durează numai o clipă...

În românește de
Rodica Șerițan

m a p a m o n d

O CARTE DESPRE EMINESCU ÎN S.U.A.

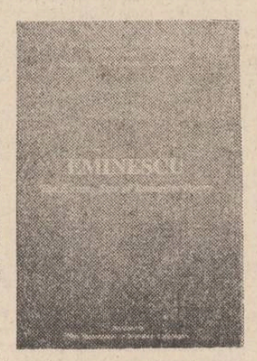

Departamentul de limbi romanice de la Universitatea Ann Arbor din Michigan a luat inițiativa publicării lucrărilor unui simpozion pe care l-a organizat în 1985, cu prilejul aniversării a 135 de ani de la nașterea marelui nostru poet național Mihai Eminescu. Și astfel a apărut o carte prețioasă intitulată sugestiv **„Eminescu — Luceafărul poeziei românești"**. Este un volum care reunește comunicările și traducerile unor profesori, cercetători sau studenți, români și americani pe care împrejurarea i-a unit în jurul catedrei de limba și civilizația românească de la prestigioasa universitate americană.

Vedem în această carte semnul unei prețuiri a geniului poeziei românești și rodul unor eforturi pe care nu le-ar putea răsplăti cu adevărat decît bucuria celor care, citind-o, descoperă sau redescoperă una dintre culmile spiritualității omenești. Prof. Lucian Roșu, lector la Universitatea Ann Arbor, este cel care a canalizat energiile și voința organizării simpozionului și publicării în volum a comunicărilor științifice prezentat cu acel prilej în prefața volumului, Lucian Roșu motivînd inițiativa și ratiunile : **Comparat de către mulți critici cu George Gordon Byron, Victor Hugo și Mihail Lermontov, Eminescu a intrat în universalitate. El a conferit romantismului românesc o strălucire maximă. În lirica românească, Eminescu atinge perfecțiunea așa cum nimeni nu a mai reușit să o facă. Originalitatea, varietatea tematică, frumusețea limbii, realismul operei îl ridică pe marele poet în rîndul celor mai înalte valori ale Pantheonului culturii universale".**

O altă perspectivă, deopotrivă de interesantă, asupra imperativului publicării acestui volum o oferă prof. Jean Carduner, președintele Departamentului de limbi romanice de la universitatea care a găzduit simpozionul : **„România, țară în care Edgar Allan Poe, Walt Whitman și Emily Dickinson sînt foarte cunoscuți, a dat un mare poet : Mihai Eminescu. Ne aflăm aici** — spunea Jean Carduner, la deschiderea simpozionului — **pentru a celebra geniul lui. Este semnul unei prietenii între popoarele noastre, este o treaptă a cunoașterii reciproce".**

Volumul cuprinde o serie de studii elaborate la lectoratul de limba și civilizația românească de la Ann Arbor fie din necesități didactice, fie din pasiunea pe care a declanșat-o geniala operă eminesciană. Seriozitatea muncii depuse o probează pe de o parte admirabilele traduceri din lirica eminesciană, făcute de unii dintre profesorii sau chiar studenții de la lectorat, dar, pe de altă parte, bogata bibliografie despre Eminescu reținută la sfîrșitul volumului.

Unele comunicări au un caracter didactic și acest lucru, în cazul de față, este pe deplin justificat. Volumul are însă, dincolo de valențele lui științifice, un mare merit : se înscrie în eforturile, niciodată suficiente, de a-l face cunoscut pe Eminescu în lume. Și mai are o calitate: oferă un model privind felul în care ar trebui receptionat un clasic de generațiile noi, prin intermediul traducerilor. La această reușită, prin comunicările lor la simpozion și reluate apoi în volum au contribuit, pe lîngă profesorii Lucian Roșu și Jean Carduner, asistentul Karl Natason, precum și cercetătorii și studenții Norma Goldman, Felix Dubneac, Radu Florescu, Gabriella Ritsu, George Alexe. Semnează traduceri în limbile engleză, franceză, spaniolă și chineză, printre alții, Olga Edleen Feliciano, David R. Strong și Wu Edward Ming-Sing, ultimul adăugînd o notă explicativă la traducerea în limba chineză a unui fragment din poezia **O, mamă**, care, mărturisește, cu toată sinceritatea, m-a consternat.

„Am tradus această poezie din română în chineză deoarece cred că ea poate fi mai poetică și mai muzicală decît este redată în cele cinci tonalități diferite ale limbii chineze". Este emotionant ! Îmi este greu să-mi reprezint sonor, în cele cinci tonalități diferite ale limbii chineze versurile :

„O, mamă, dulce mamă, din negura de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi"

Personal, crezusem că acestei „stări" sub toate aspectele numai Eminescu a putut să-i dea perfecțiunea.

George Apostoiu

JORGE LUIS BORGES

Oglinzii

De ce, oglindă, fără încetare
Persiști ? De ce, tu, frate misterios,
Duplici mișcarea mîinii de prisos ?
De ce, în umbră, brusca reflectare ?

Ești cellalt eu, ce grecu-l pomenea,
Și stai mereu la pîndă. Căutare
În dur cristal și-n apă curgătoare.
Mă dibui. Nu mă scapă-orbirea grea.

Eu nu te văd, te știu ; e-ngrozitor,
Ba chiar vrăjitorie-i să-ndrăznești
Al lucrurilor număr să-l sporești
Care cuprinde soarta tuturor.
Cînd voi fi mort, vei copia pe altul
Și-apoi pe altul, altul, altul, altul...

Invocație către Joyce

Risipiți în diferite capitale,
solitari și mulți,
ne jucam zicînd că sîntem primul Adam
care a dat numele lucrurilor.
Prin vastele taluzuri ale nopții
ce se învecinează cu aurora,
căutam (îmi mai amintesc) cuvintele
ce desemnează luna, moartea, dimineața
și celelalte deprinderi ale omului.
Am fost imagismul, cubismul,
bisericuțele și sectele
pe care le venerează Universitățile credule.
Am inventat lipsa punctuației,
omisiunea majusculelor,
strofele în formă de porumbel
ale bibliotecarilor din Alexandria.
Cenușă, lucrarea mîinilor noastre,
și un foc arzător, credința noastră,
Tu, între timp, făureai
în orașele exilului,
în acel exil ce a fost
odiosul și alesul tău instrument,
arma artei tale,
înălțai labirinturile tale anevoioase,
infinitezimale și infinite,
admirabil sărace,
mai populate decît istoria.
Vom fi murit fără să fi zărit
fiara biformă ori trandafirul
care sînt centrul labirintului tău,
dar memoria are talismanele sale,
ecourile sale din Vergiliu,
și astfel pe străzile nopții stăruie
infernurile tale splendide,
atîtea măsuri și metafore de-ale tale,
aurul umbrei tale.
Ce contează lașitatea noastră dacă pe pămînt
există
un singur om viteaz,
ce contează tristețea, dacă a existat cîndva
un om care și-a spus că-i fericit,
ce contează generația mea pierdută,
această vagă oglindă,
dacă operele tale o justifică.
Eu sînt ceilalți. Eu sînt toți cei pe care
i-a răscumpărat rigoarea ta încăpățînată.
Sînt cei pe care nu-i cunoști și îi salvezi.

Viața mea întreagă

Aici încă o dată, buzele memorabile, unic
și asemănător vouă.
Sînt această stingace intensitate care e un
suflet.
Am persistat în apropierea fericirii și în absența
suferinței.
Am traversat marea.
Am cunoscut multe țări ; am văzut o femeie
și doi sau trei bărbați.
Am iubit o fată mîndră și albă de o liniște
hispanică.
Am văzut un cartier infinit unde se împlinește
o nesătulă nemurire de asfințituri.
Am savurat numeroase cuvinte.
Cred profund că asta e tot și că nu voi vedea
și nu voi executa lucruri noi.
Cred că zilele mele și nopțile mele sînt egale
în sărăcie și în bogăție cu cele ale lui Dumnezeu
și cu cele ale tuturor oamenilor.

Elegie

O, soartă a lui Borges,
a navigat pe diferite mări ale lumii
sau pe singura și singuratica mare cu nume
diferite,
a fost o parte din Edinburg, din Zürich,
din cele două Córdobe,
din Columbia sau din Texas,
s-a întors, la capătul schimbătoarelor generații,
pe vechile meleaguri ale stirpei sale,
în Andaluzia, în Portugalia și pe acele țărmuri
unde saxonul s-a luptat cu danezul și și-au
amestecat sîngele,
a rătăcit prin roșul și liniștitul labirint
al Londrei,
a îmbătrînit în atîtea și atîtea oglinzi,
a căutat în zadar privirea de marmoră
a statuilor,
a examinat litografii, enciclopedii, atlasuri,
a văzut lucrurile pe care le văd oamenii,
moartea, revărsatul zorilor, cîmpia
și delicatele stele,
și nu a văzut nimic ori aproape nimic
în afară de chipul unei fete din Buenos Aires,
un chip pe care n-ar vrea să-l știe
că-și amintește de el.
O, soartă a lui Borges,
poate nu mai ciudată decît a ta.

În românește de
A. Ionescu

DIALOGUL CULTURILOR

Iteratura latino-americană a pierdut în ultimul timp cîțiva scriitori de primă mărime, care s-au bucurat și se bucură de o binemeritată faimă mondială : Cortázar (1934), Rulfo, Borges (1986). De pierderea lor fizică, deplinsă cu durere, ne poate consola doar faptul că opera pe care au lăsat-o ne însoțește încă și va însoți cu siguranță generațiile viitoare o bună bucată de vreme, dacă nu chiar veșnic, cum ne ispitește să credem titlul unei cărți a lui Borges, **Istoria eternității,** căci fiecare dintre cei trei mari dispăruți a intrat într-o asemenea istorie, a dobîndit acces la eternitate prin trăirea intensă a clipei, cu alte cuvinte a surprins în pagini de carte esența omenescului și a îmbogățit substanțial omenescul din noi, făcîndu-se astfel vrednici de veșnică pomenire. „Realitatea literaturii este omul însuși — scria Cortázar într-unul din ultimele sale eseuri despre funcția dublă (critică și creatoare) a literaturii — în măsura în care noi nu scriem pentru arbori, nici pentru maimuțe, ci pentru el. Scriitorul latino-american, cu alte cuvinte scriitorul din lumea a treia, știe că acest om este omul istoric, înstrăinat și stigmatizat de subdezvoltarea în care îl ține imperialismul. Dar, în perspectiva creației literare, omul istoric nu este numai atît, nu este numai un om pierdut în această lume a treia, care îi înăbușă destinul autentic. Semnul oricărei mari creații este că se naște în mintea unui scriitor care a rupt aceste bariere și scrie cu o altă optică, chemîndu-i după el pe cei care, din diferite motive, n-au putut încă să treacă barierele, incitîndu-i, cu armele sale specifice, să aspire la acea libertate profundă care poate izvorî numai din realitatea celor mai înalte valori ale ființei umane. Societatea, așa cum o concepe socialismul, nu numai că nu-l poate anula pe individ, dar aspiră să-l dezvolte într-un asemenea grad, încît întreaga parte negativă, demonică, pe care o exploatează societatea capitalistă, să poată fi depășită, atingîndu-se un nivel al personalității la care individul și colectivitatea să nu se mai înfrunte și să nu se mai frustreze. Realitatea cuprinde pe fiecare om și pe toți oamenii, omul luptător, omul pe drumul spiralei istoriei, **homo sapiens** și **homo faber** și **homo ludens,** erotismul și răspunderile sociale, munca rodnică și odihna rodnică ; de aceea, o literatură în deplinul înțeles al cuvîntului este cea care abordează omul din toate unghiurile, care îl exaltă, îl incită, îl schimbă, îl justifică, îl scoate din inerțiile lui, îl face mai real, mai om, așa cum Homer i-a făcut mai reali, adică mai oameni, pe greci, așa cum Martí și Vallejo și Borges i-au făcut mai reali, adică mai oameni, pe latino-americani".

Una dintre ultimele manifestări publice la care a ținut să participe Cortázar a fost Dialogul Americilor, întîlnire organizată în urmă cu patru ani în Mexic de un important grup de intelectuali de prestigiu din Statele Unite și din țările Americii Latine, unde scriitorul argentinian a fost invitat să pronunțe cuvîntul de deschidere. Acest memorabil cuvînt introductiv, pătruns de convingerea absolutei necesități a comunicării permanente și a unei bune cunoașteri reciproce a popoarelor din cele două Americi, este o dovadă a înaltei conștiințe morale și civice pe care o reprezenta Cortázar în spațiul latino-american și totodată a fuziunii totale a artistului cu intelectualul într-o operă caracterizată printr-o cuceritoare franchețe, printr-un desăvîrșit firesc ce reușește să anuleze distanța impusă de obicei de text. În frazele lui simple, lecuite de orice retorică, se simte o puternică aspirație de fraternizare cu publicul, și scriitura se impregnează de trăiri directe, conferind mesajului literar un caracter extrem de viu și personal. De aici și adeziunea ferventă suscitată de orice pagină pe care a scris-o, participarea imediată a cititorului (devenit dintr-odată complice, altfel spus responsabil și activ, așa cum și l-a dorit însuși autorul) la problematica lui complexă, dezbătută cu rigoare și gravitate, în pofida familiarității tonului. Trecînd peste solemnitatea obișnuită în asemenea împrejurări, Cortázar a deschis dialogul cu o invitație la sinceritate și luciditate responsabilă, cum se cuvine să existe între intelectuali adevărați.

Dacă latino-americanii cunosc în general bine cultura Statelor Unite, în schimb intelectualii nord-americani cunosc mult mai puțin cultura Americii Latine, ce-i drept, mai greu de asimilat, întrucît este vorba de fapt de o mulțime de culturi net diferențiate, și Mexicul ori Cuba se deosebesc enorm, în unele aspecte, de Argentina ori Uruguay, bunăoară. Departe însă de a considera insurmontabile asemenea dificultăți ale dialogului (dezechilibrul de informații, tendința de expansiune nord-americană bazată pe superioritatea tehnică și a mijloacelor de comunicare etc.), Cortázar se adresează în mod special intelectualilor latino-americani afectați de cunoștințele vagi și incomplete pe care mulți nord-americani le au despre țările și culturile Americii Latine, cu îndemnul de a nu precupeți nici un efort pentru a se face mai bine cunoscuți. „Nimic n-ar fi mai greșit decît să ne considerăm marginalizați și chiar inferiorizați din pricină că munca noastră literară și extraliterară nu are în Statele Unite ecoul pe care-l are la noi munca desfășurată acolo. Unul dintre cele mai mari defecte ale noastre e că răspundem la orice insuficiență cu un fals complex de superioritate și ne socotim ofensați că nu sîntem cunoscuți îndeajuns în străinătate. Cînd aud în Europa, unde mi-a fost hărăzit să trăiesc, pe cîte un latino-american indignîndu-se fiindcă francezii sau germanii ignorează existența multora din realitățile noastre culturale ori plastice, mă mulțumesc să-i spun că indignarea e bună, dar că mult mai bine ar fi să și-o folosească pentru a răspîndi informațiile a căror lipsă îl ofensează atît de tare. Avem o tristă tradiție a jeluirilor de cafenea, care n-au slujit niciodată la nimic, nici măcar pentru a ne liniști conștiința. Aici, în aceste zile, ni se oferă o posibilitate extraordinară de a arăta cine sîntem și cum sîntem, și în același timp de a afla ce au să ne spună omologii noștri din America de Nord".

Dintre celelalte texte rostite la această întîlnire (și publicate în revista cubaneză **Casa Americilor**) impresionează, prin profundul său spirit de înțelegere în pofida tuturor dificultăților și tensiunilor, cuvîntul scriitorului chilian Fernando Alegría (cunoscut și la noi ca romancier), care a fost mulți ani profesor de literatură latino-americană în diferite universități nord-americane. Alegría și-a încheiat discursul amintind cuvintele exemplare ale compatriotului său Pablo Neruda, pronunțate cu puțin înainte de moarte. În fața imineței unei catastrofe teribile în patria sa, marele poet, care nu pregetase să denunțe intervenția brutală a monopolurilor nord-americane, n-a recurs la amare anateme și profeții, ci a reamintit, cu simplitatea sa demnă și mișcătoare, cîteva adevăruri fundamentale care îndemnau atunci la unitatea tuturor oamenilor de bună voință, și pe care Alegría le reia pentru a întări conștiința necesității acestei unități a celor două Americi : „N-am înțeles niciodată lupta — spunea Neruda — decît pentru ca lupta să înceteze. N-am înțeles niciodată rigoarea decît pentru ca rigoarea să nu mai existe. Am luat-o pe un anumit drum pentru că socotesc că acest drum ne duce pe toți la amabilitatea durabilă. Lupt pentru această bunătate atotprezentă, largă, inepuizabilă. Din atîtea întîlniri între poezia mea și politică, din toate aceste episoade și din altele pe care nu le voi mai povesti, întîmplate mie sau altora care nu le mai pot povesti, am rămas totuși cu o credință absolută în destinul omului, o convingere din ce în ce mai conștientă că ne apropiem de o mare blîndețe și gingășie. Cînd scriu aceste rînduri, sînt conștient că deasupra capetelor noastre planează pericolul războiului, pericolul catastrofei nucleare care n-ar mai lăsa pe nimeni și nimic pe pămînt. Speranța mea însă nu se risipește. În aceste momente critice, în această clipire de agonie, știm că lumina definitivă va intra prin ochii întredeschiși. Ne vom înțelege cu toții, vom merge împreună înainte. Această speranță este irevocabilă".

Poetul și criticul cubanez Roberto Fernández Retamar a amintit în discursul său faptul că Dialogul din Mexic s-a înscris pe linia unei inițiative cubaneze : întîlnirea intelectualilor pentru suveranitatea popoarelor latino-americane, convocată de Casa Americilor și desfășurată la Havana în septembrie 1981, întîlnire la care s-a hotărît să se trimită o scrisoare deschisă poporului și intelectualilor din Statele Unite, și care a avut un efect imediat : răspunsul frățesc trimis în luna următoare de un congres al scriitorilor nord-americani care a avut loc la New York. De atunci, Cuba a mai fost inițiatoarea cîtorva întîlniri internaționale similare, menite să ducă la o mai bună cunoaștere reciprocă, factor extrem de important pentru aflarea unei soluții pașnice a conflictelor în climatul de încordare în care se află de cîțiva ani zona Americii Centrale.

Declarația finală a importantului Dialog al culturilor din cele două Americi (citită de scriitorul uruguayan Mario Benedetti) a subliniat necesitatea imperioasă de a asigura suveranitatea popoarelor și s-a încheiat cu un apel la apărarea păcii și a vieții : „Între indivizi, ca și între națiuni, respectul față de dreptul celorlalți înseamnă pace".

Andrei Ionescu

NICOLAE DABIJA

R. S. S. MOLDOVENEASCĂ

Testament

Copiii mei, își toarce steaua firul —
cu poezia nu aduni avere :
vă las ca moștenire trandafirul,
lumina lui de pace și durere.

Și spinii, ce văzduhurile ară
să singerați de ei, în veșnicii,
mireasma care-n orice primăvară
deșteaptă șerpii îngropați de vii...

Mireasma să i-o smulgi e foarte greu,
nici nu i-o poți căra cu coviltirul,
sau în buchet s-o-mparți cu-n fierăstrău.
Vă las ca moștenire trandafirul.

Iar dacă-l veți iubi cu adevărat
în veci n-o să vi-l poată răpi nime
chiar de-i va smulge tufa vreun gealat
un fir de rădăcină tot rămîne !

Mireasma lui scrie pe vînt poeme.
Dar cînd se încîlcește-n ram zefirul
tufele scunde ard ca niște steme !
Vă las ca moștenire trandafirul.

Rugă

Rugă de pasăre, sus peste țară,
care se odihnește numai cînd zboară.
Rugă de pasăre care
numai cînd cîntă nu moare

Rugă de iarbă abia răsărită
să fie cerul de pace spre zare
Rugă de piatră — să fie zidită
în zid de templu nu de-nchisoare

Rugă — cîntec, rugă — cîntec, rugă — blestem
(naivă, credulă, nebună)
de aed care speră cu un poem
c-ar putea face lumea mai bună.

De mult nu l-am visat pe Eminescu...

Sînt oameni ce nu-l pot visa pe Eminescu,
oricît s-ar strădui și-ar vrea să-i vadă
măcar sandaua într-un vis, sau părul-n care
decembre plouă-n două cu zăpadă...

Numai celor copiii la suflet li se-arată
și-atuncea scurt de tot, de parcă fix
peste-un minut ar trebui să fie-n altă parte
să i se arate-altui om în vis...

De mult nu l-am visat pe Eminescu
ce-o fi făcînd, mai deslușește oare
sara pe deal cum buciumul jelește
sau cum luceafărul se mistuie în zare ? !

De-aflați cumva, visîndu-l careva
vă rog să dați istui popor de știre
poate că-i este foame și-i e sete
și n-are-o haină întru primenire...

Azi, cînd în orice dor este și dor de-al Lui
și norii curg ca-n versurile sale
și eminescieni sînt codrii și izvorul
și sara asta cu lumină moale

prin care trece — acest copil, zîmbind,
din somn trezit acum în verde șes — cu
privirile atîta de curate
de parcă l-a visat pe Eminescu.

(din volumul „Zugravul anonim", Chișinău, 1985)

REVISTA STRĂINĂ

● **PÎNĂ NU DEMULT LITERATURA** din Noua Zeelandă trăia doar prin lucrările unui număr restrîns de scriitori, între care cei mai cunoscuți erau Katherine Mansfield, Frank Sargeson și Janet Frame. Ultimul deceniu a însemnat pentru literatura acestei țări atît de îndepărtate, apariția unei întregi pleiade de scriitori de talent, care abordează în operele lor problematica complexă a Noii Zeelande. Între aceștia se numără Maurice Gee, autorul unei remarcabile trilogii înfățișînd evoluția societății neo-zeelandeze în ultimii cincizeci de ani, lucrare distinsă cu importantul premiu literar „James Tait Memorial Price".

Anul 1986 a fost un an excepțional pentru literatura neo-zeelandeză. Principalul premiu literar britanic „Booker Price" a încununat creația scriitoarei maure Keri Hulm, în vîrstă de treizeci și opt de ani, din romanul „Oameni din oase". Menționăm că Keri Hulm a fost distinsă și cu premiul literar american „Pegasus" pentru cea mai bună proză a unui scriitor maur. Tema principală a romanului o constituie căutarea personalității și a valorilor umane într-o societate bîntuită de violență și egoism. Hulm folosește adesea motive din mitologia și folclorul maur. Povestirea este baladescă, cu întreruperi repetate, modalitate nespecifică romanului, fapt pentru care mai multe edituri au refuzat să-l publice.

● **ANDRE STIL, SCRIITOR FRANCEZ** de prestigiu internațional, născut în anul 1921, autor între altele al trilogiei „Prima lovitură" și al romanelor „Frumos ca un bărbat", „Vis și minciună", „Un doctor de succes", „Inimă rănită" etc, despre unele aspecte ale literaturii franceze, în special ale poeziei :

„Practic, în Franța poezia nu are un public, ceea ce este un mare păcat, volumele de poezie vînzîndu-se în număr extrem de mic. Aceasta din două motive: pe de o parte din cauza unei slabe politici culturale de ansamblu, pe de altă parte datorită orientării extremiste a poeziei pe linia suprarealismului, care face din ea o lectură foarte dificilă. Ambele aceste motive sînt foarte evidente. Majoritatea cititorilor nu înțeleg acest gen de poezie, iar poeții care nu au un public coboară din ce în ce mai mult spre poezia surrealistă. Tineretul, de exemplu, nu cunoaște poezia, cu excepția acelor creații care au fost puse pe muzică. Numai prin cîntec a ajuns poezia la o parte din tineri. Dar ei nu au cărți și culegeri de poezie. Unul dintre cei mai reprezentativi poeți francezi — René Char — căruia i s-au acordat onoruri excepționale, fiind publicat, în viață fiind, în colecția „Pleiade", adică în colecția clasicilor, nu și-a putut asigura niciodată existența numai din scris, volumele sale vînzîndu-se în tiraje derizorii...

Difuzarea poeziei este legată și de problemele vieții editoriale franceze, care limitează numărul cititorilor de proză, dar mai ales de poezie. Desigur, există ediții frumos ilustrate dar ele sînt extraordinar de scumpe. Tradiția cărților de poezie frumos ilustrate este pe cale de dispariție. Edițiile de buzunar, adică cele mai ieftine, se tipăresc, începînd cu coperta, pe hîrtie de foarte proastă calitate ; cluburile de poezie editează cîteodată cărți de poezie ilustrate, dar ele sînt exasperant de scumpe...".

● **ÎNCEPÎND DIN ANUL 1980** numărul publicațiilor cu caracter literar a sporit în R.P. Bulgaria cu încă unul. Este vorba despre revista „Panorama" al cărei prim număr a apărut în luna iulie și care este consacrată literaturii universale contemporane, problemelor de critică și traducere. Revista apare de șase ori pe an și este editată de Comitetul pentru cultură, Uniunea traducătorilor și Uniunea Scriitorilor din R.P. Bulgaria.

Majoritatea paginilor revistei (cca 200) sînt consacrate traducerilor din proză, poezia și dramaturgia universală. Fiecare număr cuprinde anchete de specialitate cu participare națională și internațională. Așa de exemplu, revista a publicat o interesantă anchetă cu tema „Literatura latino-americană astăzi", la care au luat parte scriitori de frunte din America Latină precum și traducători bulgari din literatura acestui mare continent.

O atenție specială acordă revista „Panorama" problemelor de critică și teorie a traducerii precum și tradiției traducerilor în literatura bulgară. La rubrica „Maeștri ai traducerii" sînt prezentate portrete ale celor mai renumiți traducători bulgari din trecut și de astăzi. Aceeași atenție este acordată și problemelor traducerii ca act de creație. Rubrica „Tradus la noi" este deschisă aprecierilor critice a celor mai recente traduceri în limba bulgară, polemicilor, discuțiilor între specialiștii din țara vecină și prietenă, dar la care participă și traducători de peste hotare.

Despre producțiile literare din străinătate cititorii bulgari sînt informați la rubrica „Editat peste hotare" care prezintă informații largi despre cele mai noi și semnificative apariții editoriale.

● **DJABRA IBRAHIM DJABRA,** născut în anul 1920, este unul dintre poeții palestinieni de frunte. Este caracterizat printr-o personalitate puternică, printr-o fantezie bogată și printr-un stil scînteietor. În afară de poezie scrie romane, povestiri, nuvele, critică literară și de artă.

Djabra scrie poezie în vers alb, de profundă meditație și prospețime. Tema poeziei sale o constituie luciurile de fiecare zi, evenimentele sociale și politice. Poezia sa vizează răul și egoismul, nedreptatea și alte manifestări negative care nasc conflicte și nefericire.

Poezia sa angajată ne dezvăluie un luptător dîrz pentru cauza dreaptă a poporului palestinian: „Curat e drumul meu / pe care am pășit cu capul sus / spre țelul nostru comun", spune el într-un poem din volumul „Orbita zăvorîtă".

● **„UN SCRIITOR POATE FI OM TÎNĂR,** dar tînăr scriitor niciodată", afirmă Iurii Skop, scriitor sovietic din generația de mijloc, în paginile săptămînalului moscovit „Literaturnaia gazeta". „Nu știu care mină „ușoară" a introdus această noțiune în circuitul nostru literar, eu însă nu o preiau. De ce? Pentru că literatura „este o activitate umană prin intermediul căreia unii oameni își împărtășesc altora sentimentele lor", după cum scria Lev Nikolaievici Tolstoi în articolul său „Ce este arta?", valabil și astăzi. Sentimente, înțelegeți? Iar sentimentele, dacă sînt adevărate și vii, le poate împărtăși numai un scriitor, asta fără nici o legătură cu vîrsta. Istoria literaturii este o dovadă în acest sens. În măsura în care iubim omul, adevărul, patria, noi, scriitorii, ne sîntem egali. Atunci de ce să facem această deosebire ?".

SPORT

AMESTECATE

● **Aflu din sursă sigură că micuțul Titi Teașcă a fost îndepărtat de la conducerea echipei Universitatea Craiova. Fără nici un motiv. Așa au vrut jucătorii bătrîni. Obosit să mai aibă de-a face cu de-alde Irimescu, Piticul s-a retras la Sinaia, cîteva sute de metri mai jos de stînca închipuind masca mortuară a lui Napoleon. Pe față i s-a așternut un zîmbet calm ca o seară la vie. Copt în dușmănii, el socotește c-a mai trăit destule asemenea nopți vechi. Despărțirile, în ceea ce-l privesc, fac parte din întîmplările ereditare. Grimasa cu care l-a întîmpinat cîmpia Doljului în prag de An Nou ține de povestea săculeților de nisip despre care a mai fost vorba în acest colț de pagină. Au învins și de data asta (cum doar rareori știu s-o facă și în teren) jucătorii. De-acum încolo știu că la Craiova se poate orice : Bine zicea un oltean : calul, domnilor, se trage din iepure, altfel de ce și-ar mai da urechile pe spate !?**

● **În ultimul număr al revistei Flacăra pe anul trecut, Cristian Topescu lovește năbădăios, dar numai sub centură, într-un amic comun. Tocmai el, care știe sub ce nasture al tunicii trebuie să se încheie catarama centurii și cîtă durere-ți pătrunde în oase cînd recepționezi o salvă de lovituri nemeritate. Minia sau răzbunarea, fie chiar dreaptă, se oprese la marginea cuvîntului pîine. Mai ales cînd e vorba de pîinea cea de toate zilele. Și apoi persoana căreia Topescu i-a declarat război din senin e un om de bine și de bună credință. Nu-mi mărturisesc întristarea, ci împotrivirea.**

● **Sîntem în plină perioadă de transferări. Mi-am amestecat silueta printre figurile antrenorilor în căutare de jucători. Și mi-a înghețat Dunărea sub picioare. Toată lumea vrea să ia, nimeni nu dă nimic, în special cluburile capabile să înscrie oricînd trei echipe în campionat.**

● **Feriți-vă de cucăiți, culeg de pe jos tot ceea ce ne scapă nouă din nebăgare de seamă. Orgoliul lor e acela de-a se transforma în buturugi mici. I-am văzut forfotind pe coridoarele unei instituții mereu la modă.**

● **Clubul Rapid a fost amendat cu o sumă deloc de neglijat pentru comportarea cel puțin ireverențioasă a suporterilor săi la meciul cu Dinamo de pe stadionul din Șoseaua Ștefan cel Mare. Ca vechi și mare îndrăgostit de echipa din Grant spun că lăptii și icrele golănimii trebuie aruncate la gunoaie.**

● **În ultima oră mi se aduce la cunoștință că trei jucători dintr-o altă echipă de prestigiu s-au hotărît să schimbe și ei antrenorul. Se spune că n-au pe-al patrulea la pocher. În trei, e-o mînă moartă, o știu din tinerețe, e plicticos.**

● **Am întrerupt lucrul un minut : a sunat telefonul : un prieten mă invită să vizităm împreună o seră de ghiocei. „Vom merge cu mașina, apoi cu sania". De mult n-am trăit atîta splendoare-ntr-o singură clipă.**

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct),
A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
3
(1 288)
simbătă
17 ianuarie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EMBLEME CONTEMPORANE

Harta economică, politică și socială a acestui an pornește, în liniile și reliefurile ei de forță din configurația însăși a etapei pe care o străbatem, din Mesajul secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Parcurgem cel de al doilea an al celui de al optulea cincinal care, în istoria unei epoci, este menit să configureze imaginea amplă, grăitoare, a unei țări care, în libertate și independență, și-a urmat și își urmează conștiința înaltelor valori către care se simte chemată și pentru care a adus și aduce mă turia faptelor de muncă și creație, dintr-o superioară și omniprezentă rațiune a progresului și civilizației, dintr-un superior și omniprezent îndemn al vocației profund patriotice creatoare. Vocație care, în esența tuturor motivațiilor și semnificațiilor sale actuale, are un inconfundabil și permanent reazim istoric, de rădăcini adînci, pătrunse de seva luptei și zbaterii noastre pentru unire și unitate, pentru împlinirea celor mai arzătoare aspirații și idealuri prin care poporul, patria și națiunea română își vedeau, peste multe vicisitudini și împilări, condiția unei reale și însuflețitoare împliniri avînd credința fermă în viitorul care face parte totdeauna din muncă și viață, din gîndire, din speranță, din inima și sufletul tuturor celor ce-au alcătuit și alcătuiesc inima și sufletul acestei părți de pămînt pe care cu mîndrie o numim România.

Energiile viitorului au stat și stau dintotdeauna în realitatea și posibilitățile prezentului, tot așa cum acestea au avut și au întotdeauna un trecut, o istorie, o cumpănire vie în tot ceea ce a unit și a făcut să se înțeleagă și să se continue între ele generațiile, pentru ca, din perspectiva însăși a timpului, ele să alcătuiască și memoria amplă, intensă, a realității și sensul, durata și chipul unui destin întradevăr creator. Înaintăm și-am înaintat astfel în spațiul de permanență pe care-l reprezintă pentru fiecare dintre noi înșiși istoria țării, ne-am asumat-o și o trăim, într-o dimensiune nouă, aceea a spiritului revoluționar, așa cum, dintr-o permanentă și cuprinzătoare lumină a faptei și cugetului său, ne îndeamnă secretarul general al partidului. Harta economică, politică și socială a acestui an este, în întruchiparea istorică a muncii și vieții noastre, unul dintre acele argumente de fond prin care viziunea dobîndită în urmă cu douăzeci și doi de ani, la cel de al IX-lea Congres al partidului, se continuă pe multiple planuri și cu semnificative, hotărîtoare direcții, prin cel de al XIII-lea forum al epocii pe care o numim cu numele ctitorului și inspiratorului ei, cu numele tuturor înfăptuirilor care, pe acest nou segment de timp, urmează să dobîndească un nou ritm, o nouă eficiență.

Vom sărbători ziua de naștere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, omagiind un destin înălțător legat prin toate fibrele gîndirii, ale luptei și acțiunii revoluționare de istoria patriei, personificînd în cel mai înalt grad virtuțile poporului. Într-un destin de epocă se cuprind ctitorii economice și sociale care au schimbat în mod radical înfățișarea țării, plasînd-o pe orbite largi ale progresului și civilizației socialiste. Am păsit în cel de al douăzeci și doilea an al **Epocii Nicolae Ceaușescu**, anul Conferinței Naționale a partidului ca și al altor evenimente și sărbători care alcătuiesc tabloul vieții politice și sociale românești. Ele sînt embleme ale contemporaneității muncii și creației noastre străbătute de patosul angajării, al răspunderii. Înaintăm astfel pe vaste direcții pentru înfăptuirea programelor și hotărîrilor celui de al XIII-lea Congres al partidului.

Aflîndu-ne într-o etapă nouă, calitativ superioară, a dezvoltării, sub semnul unei permanente și necesare consolidări în toate domeniile de activitate, sub semnul revoluției tehnico-științifice, al noii revoluții din agricultură, sub semnul unor noi competențe, al ridicării nivelului de acțiune politică, economică și socială, ne aflăm, neîndoielnic, și la o altă altitudine a experienței istorice în materie de edificare pe mai departe a societății socialiste, ne aflăm la altă altitudine în ceea ce privește condiția calității muncii și vieții noastre, condiția gîndirii și creației.

De pe această treaptă, a celui de al douăzeci și doilea an al epocii cu cele mai intense implicații și desfășurări ale spiritului revoluționar, privim cu mîndrie la tot ceea ce am înfăptuit, privim cu încredere la tot ceea ce vom înfăptui. Imaginea anilor nouăzeci și, în multe privințe, aceea a sfîrșitului de mileniu au primit și primesc conturul gîndurilor și faptelor avînd un impuls în permanență viu, creator. Ca și o substanțială cuprindere a ideilor de unire și unitate prin care ne ilustrăm în tot ceea ce întreprindem.

Între emblemele contemporane unirea și unitatea au, în toată semnificația lor istorică, moral-politică și socială, un suport trainic, în realitatea economică. Temeliile unirii și unității au crescut și cresc la cote noi de relief, au dobîndit amplitudinea cugetului și vocației creatoare, astfel încît ele sînt inseparabile construcției multilaterale, libertății și independenței, afirmării neîngrădite a personalității întregii noastre națiuni. Unirea și unitatea alcătuiesc coordonatele unei vaste opere prin care epoca noastră, purtînd numele ctitorului ei, face legătura cea mai exactă cu trecutul iar prezentul devine neîncetat istorie, carte de căpătîi pentru viitor.

Participarea culturii și artei la afirmarea și împlinirea idealurilor de unire și unitate națională rămîne una din contribuțiile majore prin care s-a ilustrat conștiința creatoare și a consacrat una din direcțiile de fond ale spiritualității românești. Cultura și arta rămîn de aceea printre marile ctitorii ale acestei epoci și au în îndemnurile și orientările secretarului general al partidului un izvor veșnic viu de referință ca și un mod propriu, specific, de a se exprima în slujba poporului care-și cinstește marile evenimente, marii oameni, omagiind virtuțile alese care i-au definit și îi definesc istoria.

Luceafărul

Brăduț Covaliu : „Pace"

PĂMÎNT ROMÂNESC

O GAROAFĂ ROȘIE

În această vară fierbinte, cum n-am avut de mult timp, am străbătut meleagurile ținuturilor românești din vest pe care le cunoșteam doar din manualele școlare, cărți și filme documentare.

Parcurgînd, cu emoție, străzile municipiului reședință de județ Satu-Mare — așezare românească cu existență de două ori milenară, străvechi centru de cultură materială și spiritualitate românească — în prezent continuîndu-se această frumoasă tradiție cu ceea ce înseamnă împlinirile socialismului — rămîi entuziasmat de frumusețea peisajului citadin și îndrăzneala arhitecților, a oamenilor acestor meleaguri, atît de greu încercați de-a lungul istoriei, de vrăjmași, dar și de apele dezlănțuite ale Someșului din anul 1970.

Numeroasele statui existente îi dau o ținută aleasă. Ele povestesc, în piatră și beton, despre lupta eroică a locuitorilor sătmăreni pentru dreptate, libertate și unitate națională, despre faptele de vitejie ale eroicilor ostași români ce luptau pentru a reașeza — prin eliberarea, la 25 octombrie 1944, a ultimei brazde din glia strămoșească vremelnic ocupată de horthyști — borna de hotar din vest, la locul ei, dar și despre cutezanța, eroismul, solidaritatea și tenacitatea vajnicilor constructori ai socialismului de-a înfrumuseța chipul municipiului, județului, al patriei române.

În fața uneia din ele am trăit o emoție profundă.

O mai văzusem, în copilărie, în centrul orașului Alba-Iulia. Mă impresiona, de cîte ori treceam spre școală, figura uriașului de pe soclu, despre care nu știam decît că purta în mîna dreaptă un document pe care scria **Procesul Memorandului.** Toți cei întrebați atunci de mine îmi refuzau răspunsul, ca și cînd nici n-ar fi auzit întrebarea.

Apoi, o văzusem într-o seară, din mijlocul unei mulțimi agitate, a anului 1948, dată jos cu lanțurile și-am înțeles că cel din statuie trebuie să fi fost neapărat un reacționar, un dușman al poporului.

Și iată că, peste ani, îmi este dat să mă reîntîlnesc cu aceeași statuie, amplasată la loc de cinste, în Piața Republicii din Satu-Mare, pe care stă scris, sobru, Dr. **Vasile Lucaciu** (1852—1922), nu departe de casa în care acesta a trăit și luptat pentru dreptate și unitate națională.

Acum, după ce anii au trecut și peste mine, dîndu-mi posibilitatea să-mi desăvîrșesc pregătirea, să cunosc profund istoria neamului românesc, priveam cu alți ochi maiestoasa figură a „Leului de la Sisești", tribun și martir al Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, de la Alba-Iulia, a celui care a suportat în numele unui crez, rigorile pedepselor și temnițelor austro-ungare, condamnat la ani grei de detenție, pentru că a îndrăznit să lupte pentru „sfînta dreptate" și libertate a românilor transilvăneni, devenind erou național.

A celui care, în scrisoarea trimisă lui Gheorghe Pop de Băsești, în zilele dinaintea Procesului Memorandului, din martie-aprilie 1894, de la Cluj, sintetizînd lupta românilor, dreptatea mișcării lor, prevăzînd viitorul, va insera : „Recunoști dragă bade, cît a fost de zadarnic să te încrezi în grația împăratului. Nu se deosebește nici el de guvernele sale. Cînd te plîngi la împărat este ca și cum te-ai plînge directorului pușcăriei contra brutalității temnicerului. Cauza noastră națională nu se poate cîștiga decît prin lupta și solidaritatea noastră, dîrză și neînfricată. ...Voi ajunge să fiu ales deputat de Satu-Mare pentru Dieta din București ! Căci așa vrea destinul, așa vrea istoria, fiindcă e firesc să fie așa. E chestie numai de timp și vom învinge". (A. Iuga : Cu privire la Vasile Lucaciu, Baia Mare, 1940).

Și într-adevăr, idealul pentru care a luptat și pătimit, în țară și peste hotare, ca mesager al dorinței de unire a românilor, în Italia, Franța și S.U.A. a fost înfăptuit.

Pentru cei ce nu cunosc opera sculptorului Corneliu Medrea, dezvelită la 13 decembrie 1936, la Satu-Mare în prezența a 30 000 de locuitori, se cuvin cîteva precizări :

— Statuia are dimensiuni impunătoare 4.50 x 1.58 x 1.90 m. Vasile Lucaciu este reprezentat în picioare, în atitudinea clasică de orator, cu o figură expresivă, plină de hotărîre și demnitate, cu privirea îndreptată în zare, parcă ar spune, asemeni tovarășului său de celulă Dr. Ioan Rațiu, în încheierea pledoariei sale, în fața juriului de la Cluj, în Procesul Memorandiștilor : .....ceea ce se discută aici este însăși exis-

Constantin C. Gomboș

Continuare în pag. a 5-a

Nobil însemn al dăruirii

Moment de sărbătoare a întregii țări, aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu prilejuiește în aceste zile apariția unui important volum omagial, un prinos reprezentativ pentru înălțimea de gînd comunist și de simțire patriotică : „Nobil însemn al dăruirii. Omagiu tovarășei Elena Ceaușescu" (Editura „Eminescu", 1987). Acest florilegiu de gînduri și de sentimente profunde, adresate Ființei Patriei, savantului de renume mondial, intelectualului dem și revoluționarului hotărît, omului de omenie care este tovarășa Elena Ceaușescu, se constituie într-o elocventă imagine a prețuirii cu care scriitorii români, poeți, prozatori, critici și istorici literari, dramaturgi înconjoară această personalitate multilaterală.

Este în firea poporului român de a arăta prețuire pentru gîndul avîntat, iubirea pentru faptele înălțătoare, emoția înaintea unei realități de măreție înfăptuiri. Această spiritualitate, a doinei și a baladei, a descoperit azi, în vremurile însorite ale socialismului, bucuria împlinului și a odei, încintarea cîntărilor. O comunitate străveche — aceea a românilor — a găsit acum, în veacul științei și al tehnicii, în prag de nouă eră, cosmică, acest sentiment adînc și nou, de omagiere a celor care fac societatea să înainteze, smulgînd necunoscutului din univers părți noi, „bucăți de lumină". De la cîntarea eroilor la cîntarea savantului, a descoperitorului de lumi noi, de legi noi ale materiei, biografia spirituală a unui popor a evoluat organic, s-a consolidat în datele ei nemodificate. A aduce azi un prinos deopotrivă revoluționarului și savantului și, înglobîndu-le ca într-o sinteză de personalitate, omului de omenie, e semn de virstă morală nouă, de virstă comunistă. Este, de aceea, în firea lucrurilor și în firea acestor vremi noi, a dărui gîndurile, creația și fapta

George Traian Roman

Continuare în pag. a 7-a

Făclia școlii, făclia Unirii

Școala întemeiată de Gheorghe Lazăr la București, în 1818 — expresie a unui curent mai larg pentru școală și cultură în limba națională — răspunzînd pe deplin cerințelor societății românești, în ciuda greutăților prin care a trebuit să treacă, mai ales în anii 1821—1822, avea să dureze, să se consolideze sub urmașii ctitorului ardelean, devenind un centru de cultură și ideologie națională pentru întregul neam românesc, nedrept împărțit de vitregia vremurilor în mai multe state.

Cum este știut, după îmbolnăvirea și apoi moartea lui Lazăr, aflată un scurt interval, în anii 1823—1825, sub conducerea lui I. Heliade Rădulescu, școala națională de la Sf. Sava, intra într-o nouă etapă a dezvoltării sale din toamna anului 1825, odată cu reintoarcerea de la studii în Occident a lui Eufrosin Poteca și Costache Moroiu, primul dintre aceștia, dascălul de filosofie, preluînd și conducerea ei. Un al treilea bursier, din seria celor trimiși de Eforia școlilor în străinătate, cu ani în urmă, în 1820[1]), Simeon Marcovici, avea să revină, din Franța, pentru a-și lua în primire postul de la Sf. Sava, doi ani mai tîrziu, în 1827.

Cu un corp de dascăli întărit, în acești ani, 1825—1828, pînă la declanșarea războiului ruso-turc, care avea să ducă la o nouă întrerupere, școala de la Sf. Sava sub conducerea lui Poteca — mai ales în condițiile în care școala din Moldova, întemeiată de Gh. Asachi în 1814, își încetase activitatea, din 1821 — devenea un „focar de lumină" la care aveau să se încălzească și unii tineri din Moldova, după cum tot aici, în acest răstimp, veneau din Transilvania dascăli noi (frații I., Gh. și Al. Pop, probabil I. Genilie ș.a.).

Cum era firesc, activitatea patriotică a dascălilor de la București, în primul rînd a lui Eufrosin Poteca, conducătorul ei, se face cunoscută și în celelalte provincii românești, stîrnind speranțe și entuziasm. Între altele, așa cum vom vedea, odată cu știrile despre școala de la Sf. Sava, circulă peste fruntariile Munteniei interesantele cuvîntări școlare ale lui E. Poteca, primele trei dintre ele fiind tipărite de autor, în 1826, într-o cunoscută broșură, semnificativ intitulată, **Cuvinte panighirice și moralnice.**

Unii dintre locuitorii Moldovei, adepți entuziaști ai ideologiei „luminilor" și ai școlii naționale de la Sf. Sava, din cîte cunoaștem, au intrat în corespondență directă cu conducătorul școlii. Ne referim aici la un corespondent al lui Eufrosin Poteca din anii 1826—1827, un stolnic, pe nume Voicu sau Voinescu, care voia, în mod direct, să aibă mai multe știri despre activitatea de la Sf. Sava și să înțeleagă mai exact ideile lui E. Poteca.

Cuvintele, „pline de minte și de îndemnări", mai sus amintite, parveniseră stolnicului din Moldova la scurtă vreme de la apariție, în același an, 1826, și el nu numai că le citise cu viu interes, dar le transmisese și altora sau le comentase cu entuziasm în unele cercuri cărturărești. „Cuvîntul pomenit / cel din decembrie 1825 / l-am cetit la mulți : păstorii / mitropolitul, episcopii / și patrichii / i / țării acestia laudă pe cel ce vorbește printr-insul", ține să-l informeze el pe dascălul de la Sf Sava.

Sînt deosebit de interesante comentariile pe care acest — deocamdată — evasi-anonim din Moldova le face pe marginea discursurilor lui Poteca de la Sf. Sava și a rosturilor acestei școli, ele atrăgînd atenția, pe de altă parte, asupra filonului național al iluminismului românesc.

Despre cuvîntarea lui E Poteca din decembrie 1825, ținută în fața domnitorului și a marilor boieri — cuprinzînd idei dintre cele mai înaintate ale epocii, reprezentative pentru iluminismul românesc —, autorul corespondenței din Moldova notează că el „cuprinde diamanturile învățăturilor ce duc la nemurire pre ocirmuitorul de le va urma și pre supuși printr-insul la fericire", că el conține „îndemnurile spre acele sfîrșituri, la care totdeauna privește filosoful-om".

Comentînd în mod liber cuvîntările dascălului de filosofie de la Sf. Sava, entuziastul admirator din Moldova ajunge el însuși la unele formulări originale, mai ales în privința rostului învățăturilor în societatea românească. „Fericirea unui norod — scrie el, adresîndu-se lui Poteca — cu adevărat o prici-nuiesc meșteșugurile, negoțul, îmbilșugarea rodurilor, buna pază a pravililor, dar mai cu osebire învățătura științelor". Numai aceasta din urmă poate să șteargă „nălucirile" care aduc „ticălosia" omului ; „precum a cuvîntului podoabă iaste adevărul și a trupului frumusețea — scrie el — așa a sufletului strălucire iaste învățătura".

Părerile stolnicului de la Iași asupra școlii naționale de la Sf. Sava și asupra dascălilor săi sînt de un deosebit interes. Pe dascălii școlii el îi salută „ca pe niște organe de folosul omenirii", ca pe niște „făclii ce luminează școalele, pornite spre lățirea binelui" ; lor, acestor dascăli, corespondentul se simte obligat să le aducă cel mai adînc respect pentru opera de luminare a tineretului român, pentru „diamanturile cele neprețuite, lumina științelor, tîlmăcirile muselor". Pe E. Poteca, titularul filosofiei și principalul — la această dată — animator al activității școlare de la Sf. Sava, emitentul corespondenței îl privește ca pe un „Socrat al românilor", între altele,

N. Isar

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Literatura — document

Puzzle este un joc de răbdare în care trebuie să repui la locul lor sute, mii și chiar zeci de mii de fragmente decupate dintr-un întreg, astfel reconstituindu-se o imagine u n i t a r ă. Ceva asemănător se poate spune și despre literatura-document, pînă astăzi recunoscută sau contestată, cu aceleași puține argumente, de către unii și alții. În ceea ce mă privește, consider a fi tardiv și superfluu să mai demonstrez, la ora actuală, existența genului ca atare, viabilitatea acestuia, succesul incontestabil de care se bucură în rîndul cititorilor.

Indiscutabil, obîrșia literaturii-document se află, în primul rînd, în presiunea exercitată de evenimentele prezentului asupra conștiinței scriitorului și, implicit, simultan, a cititorului. Evenimente capabile să impresioneze lumea au existat dintotdeauna, însă frecvența lor, viteza lor de circulație, au dobîndit o asemenea pondere în viața indivizilor, încît acest mirific filtru care e foaia albă de hîrtie, intermediar subtil între realitate și ficțiune, n-a mai rezistat asaltului existențial (un angajat al I.B.M.-ului, citat de McLuhan, declara : „Comparîndu-se viața bunicilor cu a copiilor mei, ei au și trăit mai multe vieți pînă să intre la școală", deoarece, la virsta electronică a umanității, un mediu pe de-a-ntregul nou, a fost creat, fiecare nouă

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 2-a

EMINESCIANA

Dialogul imposibil

În poezia lui Mihai Eminescu, ca, de altfel, în poezia tuturor marilor lirici ai lumii, tema erotică ocupă un loc esențial, atît prin frecvență cît, mai ales, prin profunzimea tratării. Structura temperamentală, tipic romantică, presupunînd enorme combustii interioare, și anume conjuncturi biografice, venite parcă în întîmpinarea spiritului neliniștit și mereu nemulțumit al poetului, au dat relației erotice din poezia sa o dimensiune dramatică, cu accente de tragică suferință. O analiză a discursului de dragoste din poeziile publicate în timpul vieții ne oferă imaginea complexă a unei sensibilități excepționale, dublate de o rară capacitate de reflecție. Eroul liric eminescian este „bolnav" de dragoste și își face din această suferință și din amintirea ei un mod singular de a fi, diferit, nu prin intensitatea trăirilor, ci prin sporul de amărăciune metafizică, de modelul Werther, dar și de **spleen**-ul baudelairean post romantic. În poeziile de început, cum sînt **De-aș avea** și **O călărire în zori,** cînd Eminescu se exersează în maniera bucolică a predecesorului său Vasile Alecsandri, iubirea este o stare dorită, eliberatoare, în mare parte echivalată cu bucuria de a fi. Poeziile sînt plimbări în natură, convențional romantice, în care imaginea femeii se alcătuiește din diminutive („floricică", „tinerică", „copiliță", „mîndruliță", „drăguliță") ce conțin gustul epocii dar, totodată, transcriu voința și dorința de ocrotire a unui suflet senin, pentru care erosul este doar un presentiment comunicat convențional. Doar „cîntul jalnic", care apare în **O călărire în zori,** anunță parcă suferințele viitoare. Armonia cuplului și o anume jovialitate a discursului erotic constituie — s-ar zice — notele dominante ale începutului „romanului" de dragoste eminescian. Dar, o poezie compusă în aceeași perioadă (aproximativ 1866), ne prezintă altă ipostază a eroului liric, atrăgîndu-ne atenția asupra contradicțiilor sufletului romantic. Iubita din **De-aș avea** și **O călărire în zori** era supusă, asculta și accepta fermecată discursul îndrăgostitului, reacțiile sale fiind prelungiri sau complemente suave ale dorințelor bărbatului. La rîndul său, acesta trăiește o stare de beatitudine, asemenea fericirii. Cuplul pare indestructibil, și chiar este, dar într-un plan al imaginarului, acreditat ca atare de viziunea paradisiacă a consensului tuturor elementelor. În **Amorul unei marmure,** coborît din visare în spațiul experienței, îndrăgostitul este deznădăjduit, „cu sufletu-n mînă", „zdrobit", căci „icoana ce-a iubit" (proiecția în

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

MĂRTURISIRE

Am fost întrebat, de multe ori și în diverse locuri, de ce am scris „Cărțile cu prieteni". Trebuie să spun că niciodată n-am știut să dau un răspuns mulțumitor, mai cu seamă atunci cînd mi se atrăgea atenția că unii din cei cuprinși între coperțile lor îmi sînt dușmani. Cărțile, vorbesc numai despre cele cu adevărat vii între hotarele frumosului, se nasc dintr-o patimă fără stingere, din iubirea de oameni și setea de cultură, din otrava, rar întîlnită-n lume, că disperarea poate lua și formă de mărgăritar, ea umblînd de obicei pe uliți sub masca fricii, a nebuniei și singurătății. Apoi o carte, cum spunea George Călinescu, se scrie și din cărți. Izvoarele ei tainice, sau multe din ele, răsar din munții și umbra bibliotecilor. Încă din virtejul tinereții, cînd trăiam viguros și încordat numai pe creasta valului, neluînd seama la adîncimea apei, ci doar la culorile drumului și la bucuriile malului unde grăbeam s-ajung, am simțit în mine chemarea să mă închin în suflet și apoi în catedrala literei, care-i mai durabilă decît marmura, lui Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Arghezi, Bacovia, Istrati, Voiculescu, Stancu, Beniuc, tuturor celor ce-au topit tărmuri de aur în graiul românesc și deopotrivă urmașilor lor. Dacă gîndul ascuns e durabil, lauda pe față, pornită din chipul inimii, în zi de lucru intens aprinde un bob de lumină și durează un pod pe deasupra prăbușirilor operate de viață, împotriviri neașteptate și înțelegeri pe dos, cînd nu intră în

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA LITERARĂ

DORINA GRĂSOIU: «Mihail Sebastian sau ironia unui destin»

Ajuns după război în grațiile criticii literare și ale teatrelor, Mihail Sebastian a intrat treptat într-un con de umbră. Orice succes disproporționat se plătește. O încercare de a readuce în actualitate figura de intelectualitate febrilă a lui Mihail Sebastian este monografia Dorinei Grăsoiu intitulată **Mihail Sebastian sau ironia unui destin.** Titlul este inspirat de un articol pe care Petru Comarnescu îl dedicase colegului de generație mort atît de tînăr într-un absurd accident de circulație. Cartea descrie cu acuratețe, sub egida unei formule memorabile, un destin ingrat, care n-a permis realizarea scriitorului pînă la capătul posibilităților lui. Interesul cărții este întreit : este vorba de Mihail Sebastian, este vorba de generația lui, este vorba de o monografie. Mihail Sebastian și-a cîștigat de mult publicul și cititorii săi. Generația literară din care face parte a fost una din cele mai dinamice și spectaculoase din cîte am avut, iar monografia a fost pînă nu de mult o specie repudiată.

Mihail Sebastian reprezintă de mai multe ori un caz : mai întîi prin polemismul său, apoi prin episodul dureros al tipăririi romanului **De două mii de ani** și din nou prin bruscul succes postbelic și uitarea treptată care l-a cuprins după aceea. Dar cazul n-ar fi fost posibil fără pecetea foarte personală a unei sensibilități acute și a unei expresii intelectuale nuanțate, care l-au distins între contemporani. Întoarcerea la scrierile și personalitatea lui Mihail Sebastian își are toată întemeierea. Ca și alți cîțiva membri ai aceleiași generații, Pavel Dan, Anton Holban, Alexandru Sahia, Octav Șuluțiu, a murit și el prea devreme, înainte de a-și fi împlinit menirea scriitoricească. O monografie de mai mare întindere, după cîteva studii care i-au deschis drumul, se cuvenea tipărită.

În genere, se vorbește mult despre literatura interbelică, despre reprezentanții ei, dar tentativele monografice care să ne familiarizeze cu personalitatea acestora, cu mediile prin care au trecut, cu climatele literare pe care le-au străbătut, lipsesc. Rezumate de obicei la studiul operei, lucrările care apar rămîn de cele mai multe ori străine de contextul formativ al scriitorului și al ideilor și operelor sale. Orice interpretare se întemeiază însă pe cît mai multă și diversă informație, iar scriitorii literaturii interbelice veniți din generații diferite au nevoie, pentru a fi bine cunoscuți și înțeleși, de aceste întreprinderi laborioase și constructive care deschid perspectivele interpretării. Cartea Dorinei Grăsoiu este una din încercările care iese din seria inerțială a analizelor de text, a interpretărilor pentru a construi în spațiul de istorie literară. **Mihail Sebastian sau ironia unui destin** folește de date, de trimiteri, de informații. Prima parte trasează itinerariul biografic, cea de a doua se ocupă de operă. Autoarea a păstrat pînă și didactica schemă a vieții și operei în succesiune, condamnată anterior de didacticism. Soluția este bună ca oricare alta cu condiția coerenței și a aplicației la fapte și texte, ceea ce Dorina Grăsoiu reușește din plin în încercarea ei monografică. Cartea ei nu este însă o monografie canonică, altfel spus, actul de independență față de atitudinile inerțiale nu este complet. O viață a lui Mihai Sebastian, așa cum ne-au deprins biografiile de scriitori, nu vom găsi în **Mihail Sebastian sau ironia unui destin.** Încercarea Dorinei Grăsoiu înclină mai mult către o biografie a operei care să absoarbă viața scriitorului. Etapele mari ale vieții lui Mihail Sebastian sînt doar enunțate, iar o biografie sub raport psihologic a acestuia nu există. Ei îi este substituită biografia evoluției scriitoricești a autorului **Orașului cu salcîmi.** Dată fiind pasionata trăire intelectuală a lui Mihail Sebastian, soluția nu este trădătoare. Urmărind debutul scriitorului, colaborările sale de presă, incidentele, polemicile, impactele speciale pe care le-a trăit pe această mare scenă care a fost gazetăria română interbelică, Dorina Grăsoiu reconstituie nu numai o biografie ci și un climat de generație. Mihail Sebastian și generația lui nu pot fi înțelese în afara gazetăriei, în afara expresiei publice scrise. Cercetărilor biografice de arhivă autoarea le-a preferat această cercetare de presă, care fără a putea să țină locul altor cercetări privind existența scriitorilor români își are totuși rostul ei hotărîtor. Colaborator la marile publicații ale vremii, intrat în polemică cu cîteva din personalitățile marcante ale presei și vieții literare, Mihail Sebastian este parte integrantă și indestructibilă a literaturii interbelice și acest lucru reiese limpede din cartea care i se dedică. Prin el, Dorina Grăsoiu se vede determinată să se ocupe în parte și de generația din care a făcut parte Mihail Sebastian, pe care însă o confundă cu grupul al cărei component a fost. Intră în joc și modul în care Mihail Sebastian și alții ca el au definit și înțeles generația. Generația lor este cea care a făcut caz programatic de ideea de generație și ceva din modul limitativ, impus de împrejurări și de epocă, trece din paginile lor și în lucrarea Dorinei Grăsoiu. Generație atunci nu erau numai cei ce se decretau astfel, eventual numai cei din jurul ziarului „Cuvîntul", numai „Criterioniștii", ci și alții mulți, fără de care fizionomia acestei generații atît de dinamică intelectual, dar atît de deficitară de multe ori sub aspectul creației, nu s-ar putea înțelege. În aceeași generație intră nu numai Mircea Eliade, C. Noica, P. Comarnescu, E. Cioran, E. Ionescu, ci și Zaharia Stancu, Alexandru Sahia, Edgar Papu, Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu și mulți alții.

Așezați toți sub clopotul de sticlă al aceleiași generații vom înțelege bine nu numai profilul și contribuția fiecăruia, generate de condiții relativ identice, dar vom avea și o mai bogată imagine a epocii, a forțelor care au animat-o sau au ilustrat-o. Interesul monografiei Dorinei Grăsoiu despre Mihail Sebastian vine deci și din deschiderea acestei ferestre către o generație foarte vie intelectual, cu reprezentanți care-și trimit pînă la noi mesajele, dar care trebuie judecată din perspectiva timpului scurs și dincolo de propriile declarații și autoportrete, adică în cadrele lucide ale istoriei literare.

Interesant este că deși Dorina Grăsoiu nu reușește să evite integral partizanatul în care cad autorii de monografii, (pentru care adversari literari ai scriitorului studiat sînt ființe etichetate ireversibil: a se vedea caracterizările lui Petru Comarnescu, M. Eliade etc.), este echilibrată în judecățile asupra literaturii lui Mihail Sebastian. Atenția analitică pe care o acordă scrierilor acestuia nu-i impune și concluzii peste realitatea estetică a operei. Pentru Dorina Grăsoiu, Mihail Sebastian este în primul rînd un eseist de excepție, un om al ideilor, un critic literar de prim ordin, celelalte contribuții ocupînd un loc secund, concluzie care este conformă reliefului operei lui Mihail Sebastian. Mai mult decît atît, autoarea consideră întreaga „generație" în care-l încadrează pe Mihail Sebastian deficientă sub aspectul „demiurgiei", al creației, partea rezistentă fiindu-i construcția de idei, contribuția programatică, doctrinară și așa mai departe. „Mihail Sebastian nu se numără totuși printre personalitățile de excepție ale culturii românești interbelice", scrie Dorina Grăsoiu, dar această concluzie este departe de a o duce la bagatelizarea operei acestuia, înfățișată cu toată prețuirea și simpatia analitică pe care autoarea le poate dovedi. Actul de devotiune față de Mihail Sebastian este amplificat de o lungă bibliografie cu aspect exhaustiv a tuturor colaborărilor de presă ale scriitorului, instrument de lucru de o utilitate inestimabilă, într-un context în care întreprinderile bibliografice sînt rare și lacunare. **Mihail Sebastian sau ironia unui destin** trasează cu mînă sigură conturul unei personalități semnificative din literatura interbelică, oferind date noi pentru o discuție asupra generației sale literare.

M. Ungheanu

LILIANA URSU: «La jumătatea drumului»

Spuneam — și așa este — că Liliana Ursu nu este tentată de analiza psihologică și nu caută să pătrundă mai adînc în conștiința personajelor sau în stările și trăirile lor intime. Atît disecția sufletească proustiană cît și acel stream of consciousness woolfian, cele două mari căi ale analitismului psihologic îi sînt străine. Și totuși, într-o scurtă povestire ca **Luminișul**, dă dovada unui anume rafinament psihologic, tocmai în absența oricărui psihologism, dar prin întuirea unor resorturi obscure, ce fac oriunde, din orice femeie, o Emma Bovary ultragiată. Un drum în pădure în doi, o ziaristă din București în căutarea unui subiect de reportaj, și un profesor dintr-un sat de munte, istoria unei decepții sentimentale spusă cu farmec și pe un ton seducător, un proces de identificare imaginară cu eroina povestirii și femeia se îndrăgostește fulgerător. Cînd tînărul îi mărturisește că ceea ce i-a spus este doar parțial adevărat, episodul întîmplîndu-se unui fost coleg de facultate, pe care el îl suplinea doar, reacția femeii este deconcertantă dar caracteristică : „De ce ? De ce ? îi întrebam furioasă, înghițindu-mi lacrimile". Reproșul era nu pentru că a mințit-o, ci pentru că i-a spus adevărul, rupînd vraja povestirii. Dacă aș fi un critic textualist, aș fabula descifrînd în întrebările personajului feminin o metaforă a textului autonom care dezice realul și etc. etc. Dar cum la această oră nu sînt, văd în excepționala schiță a Lilianei Ursu un tulburător adevăr uman : nevoia eternă de dragoste, manifestată fie și ca iluzie de o clipă, ca proiecție fulgurantă a imaginarului. Sigur, nu toate texteje sînt concepute după aceeași schemă, cîteva dintre ele fiind scrise după rigorile genului fantastic : **Contrapunct, Visul lui Iermolai** sau **Istoria unei mașini de scris.** Primele două sînt neinteresante, fantasticul autentic sau chiar parabolic împunînd o tratare mai dezvoltată și mai atentă, în schimb **Istoria unei mașini de scris** se distinge printr-o notă de subtilă și exuberantă fantezie ieșită parcă dintr-un tablou chagallian. Autoarea își caută subiecte și motive de inspirație și în lumea societății de consum. **Turnirul** înfățișînd un episod tragic în stilul „furioșilor" englezi ai anilor '60, iar **Muzică pentru tonomat** un caz tipic de dezumanizare, într-o proză, mai degrabă de almanah. Nu aici trebuie căutate reușitele Lilianei Ursu. Terenul său favorabil rămîne observația exactă și acidă a scenelor de viață și a personajelor cu aparența cotidianului, sub care se ghicește însă o nemulțumire, o iritare, o tensiune născîndă și o apropiere de un moment de criză al existenței. **La jumătatea drumului** anunță o prozatoare de talent.

Paul Dugneanu

Am constatat, în ultimul timp, o migrație a poeților spre alte domenii : critică, eseistică și, în special, proză. Nu se poate vorbi, evident, de o abandonare sau trădare a vocației inițiale, ci, mai mult ca sigur, de șansa și dorința, în cazul prozei, unei viziuni și exprimări mai cuprinzătoare și cu priză mai directă la public. În ultimă instanță, a unui dialog și a unei confruntări percutante, vizînd sau, mai bine zis, avînd iluzia totalității, cu realul, cu societatea, cu existentul, cu istoria. Exemplul cel mai la îndemînă și mai persuasiv mi se pare al lui Nicolae Ioana, poet și prozator de egală forță. Un caz recent de evadare din spațiul poeziei și pătrundere fermă, dezinvoltă, debarasată de orice șovăieli sau stîngăcii, în apele agitate ale prozei, este și cel al Lilianei Ursu, poetă cu un profil disinct, autoare, pînă în prezent, a trei plachete de versuri. Cartea sa de schițe și nuvele, **La jumătatea drumului** (Editura Cartea Românească, 1986) constituie, fără îndoială, o surpriză plăcută.

Metafora titlului, nici unul din texte nu îl poartă, are în ea ceva de bilanț, de scadență, de întoarcere spre trecut și posibilă privire spre viitor. Nu este însă, cum s-ar putea crede, rezumatul unei etape de creație, ci textual sau subtextual, motivul mai tuturor prozelor din volum. Majoritatea personajelor sale au între 30 și 40 de ani și se apropie de, sau trăiesc, un punct de criză, un moment de panică a existenței. Pe care îl conștientizează sau nu, care le marchează sau nu destinul. De cele mai multe ori nu, păstrîndu-se doar ca o dureroasă amprentă pe ecranul cenușiu al vieții. În **Studiu pentru o singură voce și mai multe tobe**, o femeie, care nu mai este chiar tînără, merge spre casă pe scara unui autobuz aglomerat, încercînd să țină un brad. Cu fiecare creangă care se rupe, se derulează în memoria ei o scenă din căsnicia ratată, din timpul rutinier de la serviciu etc. Finalul concentrează simbolic întregul interior al pasagerei : „Vîrful acestui brad ar fi meritat o soartă mai bună. Să fi rămas acolo, sus, în munți. Șoferul pune o frînă bruscă — Ah, l-au rupt.

Mașina pornește mai departe. Ține în brațe trupul ciopîrțit al unui brad. Vîrful i-a rămas, undeva, în urmă". Revelațiile, gesturile absolute și spectaculoase, procesele de conștiință și alchimiile sufletești abisale etc. sînt ocolite cu bună știință, autoarea preferînd „montajul" vizual, de secvențe ale realului cotidian, care însă cunoaște mai totdeauna, spre final, o precipitare sau o răsucire a semnificațiilor, ce devoalează brusc, dramatismul conținut al textelor. **O convorbire cu New-York-ul** fixează punctul de criză al unui soț, căsătorit de 15 ani, și care nu prea mai așteaptă surprize de la viață. Aflat în baie, rememorează o aventură erotică, cu o Svetlană exotică, ce i-ar fi putut da alt curs vieții, înregistrînd în aceiași timp replicile soției de o banalitate acablantă. Un telefon ce se anunță de la New York îl scoate pentru moment din letargie dar nu este decît o farsă sau un joc pe care îl refuză, iar dialogul cu soția îl aduce în pragul sinuciderii. Dar finalul aduce din nou acea insolită deturnare a sensurilor și rupere a previzibilului.

Paul Dugneanu

Literatura — document

Urmare din pag. 1

tehnologie creînd un mediu, iar acest mediu abia creat putînd, la rîndu-i, să-și creeze anumite forme proprii de reflectare).

Apariția acestui gen de literatură a cărui răspîndire pe glob atinge, pare-se, jumătate din întreaga producție editorială, nu-i deloc întîmplătoare, rezultatul unui capriciu, al unei mărunte conjuncturi social-istorice. Dimpotrivă, pot afirma fără teama de a greși, că astfel s-a venit în întîmpinarea „foamei de real", pe care cititorul obișnuit a dobîndit-o în curgerea evenimentelor propriei sale existențe. Evoluînd tehnologiile, evoluînd mentalitățile și felul acestora de manifestare, ar fi fost imposibil ca, în schimb, modalități de proiectare a realității în literatură, în artă, să bată pasul pe loc. Demonstrația de față nu urmărește să stabilească, în mod arbitrar, o anumită ierarhie de valori între ceea ce aparține *realului* și ceea ce aparține *ficțiunii*, căci este limpede ca lumina zilei că, uneori, ficțiunea oglindește mai bine, mai profund, mai desăvîrșit, realitatea. Deci, problema ar fi să descifrăm, cît de cît, motivațiile care au determinat apariția și impunerea literaturii-document, fără a dirija demonstrația, Doamne ferește, spre o „superioritate" forțat justificată.

S-ar cuveni, desigur, în tentativa modestă pe care o întreprind, de a clarifica, relativ exact, parametrii existenței literaturii-document (într-o scrisoare colegială !), să produc încă un argument valabil : tehnica pe care o folosește literatura-document seamănă cu cea folosită, de pildă, de plastică — și argumentul acesta merită să fie reținut. Mă refer la *colaj* (conceptul de colaj a evoluat și el în timp), pentru că, neîndoielnic, „născocirea" lui nu se datorează unei simple speculații a spiritului creator, cît răspunde artistic și social unei etape pe care omenirea a atins-o în dezvoltarea ei, fiind o replică dată sensibilității nou-create, atît a „consumatorului" de artă și literatură, cît și a „producătorului" (vai ! cît de urît sună, într-o asemenea discuție cu tine însuți, noțiunea de „consumator" sau de „producător"). Colajul, tehnică predilectă a literaturii-document, reprezintă, fără doar și poate, încă o ușă larg deschisă asupra spectacolului uman. Elementele tradiționale ale scrisului neconvenind pe deplin sensibilității și gîndirii particulare ale unor scriitori, aceștia au căutat (ca și pictorii sau cineaștii) să răsfrîngă, în lucrările lor, realitatea complexă, dinamică, într-o *altă* modalitate, nu elementar mai aproape de realitate, mai nudă, ci, tocmai, într-una destul de complicată, în care — la o analiză subtilă, serioasă, a fiecărei apariții ! — s-ar băga de seamă că e deosebit de greu să separi realul de imaginar (am mai relatat, cîndva, că — în urmă cu mulți ani — mi-am îngăduit, psiholog cu patalama fiind, să *fac* un „experiment" : aflîndu-mă într-o casă de creație cu doi eminenți prozatori, le-am dat să asculte niște benzi de magnetofon imprimate de mine, dialoguri cu tineri care își povesteau viața, la urma urmei un fel de monologuri interioare, după un timp, le-am dat scriitorilor să citească, bătute la mașină, alte „monologuri" asemănătoare, pretextînd că mi s-ar fi defectat casetofonul ; pentru ca, după lectură, cei doi, aproape într-un glas, să-mi spună : „Excelent ! Dar sînt *brute*. Trebuie abia să le scrii". Atrag atenția : textele citite erau *în întregime* imaginate, pe baza documentărilor anterioare, dar asta face și orice prozator de ficțiune).

Acuzația subînțeleasă care plutește, ca aisbergul, la suprafața judecății diverșilor critici literari, ar fi că... literatura-document nu beneficiază de nici un strop de imaginație, comparată fiind, abuziv, cu fotografia (altă aberație greu digerabilă, în măsura în care există... fotografie *artistică !*). În literatura-document autorul își aservește imaginația, sensibilitatea, trăirea, totul, *realității* ; ceea ce nu înseamnă deloc că, în schimb, nu imaginează mijloacele folosite pentru a dobîndi, ca într-un *puzzle*, imaginea unitară a întregului. Scriitorul de literatură-document este perfect comparabil cu un orchestrator, capabil să dea strălucire, omogenitate, unor note sau fapte disparate pînă la un punct... Imaginație în sine nu există : ca și visul, imaginația se naște dintr-o realitate, fie și una refuzată. Imaginația reprezintă, uneori, doar *raportul nou* stabilit între realitate, așa cum a fost constituită, și aceeași realitate, așa cum se reconstruiește. La intersecția aceasta ar putea fi plasată, desigur, literatura-document, cea care-și circumscrie doza de imaginație mai cu seamă în mijloace, în tehnici literare. Chagall spunea : „Arta nu poate fi realistă fără un dram de ireal". Și contrariul ar fi valabil : „Irealul nu poate fi realist fără (mai mult decît) un dram de adevăr".

Ideea inspirată a folosirii colajului ca procedeu fundamental într-un gen literar inovat traversează anii începutului de secol actual. Atunci cînd s-a pus chestiunea dacă, în poezie, în proză, colajul poate fi la fel de valabil ca și în arta plastică, s-a demonstrat, prin opere consacrate actualmente, că autorul de literatură-document nu se mulțumește să introducă, în scrierea sa, doar o judecată „gata elaborată" de evenimente, el mergînd, întotdeauna (în cazul autorului de talent) dincolo de orice judecată „gata elaborată", dincolo de orice împrejurare „gata trăită". De nenumărate ori aș fi putut să simulez contextele care, la un moment dat, îmi lipseau, însă vibrația autenticului m-a împiedicat, demonstrîndu-mi că este inimitabil ; și, paradoxal, abia atunci, lipsa *autenticului dramatic* ar fi transformat scrisul într-o operă de confecție. Este cu desăvîrșire falsă acuzația că literatura-document n-ar fi... literatură neavînd... ficțiune, nici teme, nici subiect, aproape nimic din clasica armătură a unei opere literare clasice. Literatura-document își refuză, cu determinare, excesul de imaginație, tocmai pentru că realitatea se dovedește a fi prea bogată, mobilă și deosebit de expresivă, „artistică".

Închei epistola colegială cu o mărturisire de credință : literatura-document corespunde firesc cerinței de a apropia arta și literatura de realitatea pe care o trăim, autori și cititori. Restul sînt vorbe de clacă.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

ECHILIBRUL MATURITĂȚII

Cel mai recent volum al lui Sterian Vicol *) adîncește cîteva traiectorii lirice deja parcurse în cărțile anterioare, într-o muzicalitate mult purificată, ce consfințește o decantare a emoției și, implicit, a limbajului poetic. O primă constantă este întoarcerea afectivă într-un spațiu/timp rural, în versuri concentrate, conținînd o duioșie temperată. Nostalgia nu este devastatoare, ci senină. Fără a li se confunda vocile, Sterian Vicol evoluează, oarecum, în același registru nostalgic-rural ca Nicolae Dragoș, de exemplu, în această **Scrisoare de-acasă** : „Dragul meu — îmi scrie mama — / ies noaptea-n grădină / și te strig / aminte să-ți aduc / de-ntroienita noastră poartă... // Mai sînt cărări prin ierburi, / și către ziuă încă te mai strig". Alteori, arhaicul, suspendarea timpului, deschiderea spațială infinită, transpuse în imagini de o concretețe tulburătoare, îl situează pe poet în vecinătatea unor Gh. Pituț și Lucian Blaga. Jocul de lumini și umbre pregătește o învirtejire spațială, sugerată prin oximoron : „Nimeni astăzi nu mai strigă, / ripa din icoană a-nflorit, ehei, / ceru-nmormîntat în grîul de pe casă / se-nalță rourat pe vîrfuri de tei!". Bătrînii „cu gurile arse" care „caută eternitatea / clipei de mătase", „copilăria-mi ascunsă în coroana livezii" care „numărul melancoliei cu timpul o caută", „salcîmul ce mă știe pe de rost". — sînt tot atîtea „evenimente poetice" la care Sterian Vicol revine constant. Părăsirea satului sugerată simplu prin „calea ferată", trepidația vieții citadine nu elimină oprirea timpului exterior, sau, altfel spus, rememorarea. „Ei bine, cît sîntem de grăbiți, / fugind către cuțitul liniei ferate, / tot mai zăbovim prin podul casei, / căutînd capul de bour / și icoane lăcrimînd, / perforate de carii / prin risipite stele".

Responsabilitatea amintirii este în cazul acesta, ca la toți poeții tradiției, o îndatorire care, din etică, se transformă în artă poetică. Poetul devine continuatorul „păstorului pierdut / în albastrul dealului pierdut, / deal albastru / memorat de steaua polară".

Erotica este situată tot sub semnul memoriei. Prezentul poetic, în acest caz, își arogă dreptul de a încorpora trecutul. „Cine mă ademenește / în case străine, / cînd tînăr demult, / demult nu mai sînt?". Iubita, pentru Sterian Vicol, este generică, înlănțuită de „lianele pădurii", cînd rănind cu cruzime („pașii Ei îmi băteau cuie / în trupu-mi pierdut în amurg"), cînd serafică, transparentă („Tu vii mai mult lunecînd") ; alteori, aducerea aminte apare estompat senzualizată : „Și port mai mult umbra dintr-însa / și ceturile toamnei rătăcind cocori". Amintirea „tiparului dragostei", ritualizată aproape în fiecare poem, „din naufragii de cuvinte răsare", ceea ce îl situează pe poet dintr-odată, într-o îndelungată tradiție lirică, ce-și construiește, prin **logos**, vraja incantatorie. Sterian Vicol nu suspectează limbajul poetic de a fi exprimat toate sentimentele și ideile, ci își păstrează încă o candoare pe alocuri sfielnică, alteori explozivă, în versuri pregnante ca acestea : „Oh, la rădăcina ierbii se sparg stele / și copii pling de mină, doi cîte doi!". Candoarea se face simțită (încă) și în amalgamarea purității versului, cu unele reziduuri de eboșă. Distantarea și forța de a cristaliza primul impuls poetic, vor face ca viitoarele sale cărți să se situeze pe de-a-ntregul la înălțimea tensiunii lirice, remarcabile în aceste **Șapte versuri,** — unul din poemele cele mai reușite ale volumului. „Mirare a luminii e pleoapa ta subțire // Argintul din icoană te fulgeră ușor // Roua închide stele, precum în amintire // Lunecînd prin creangă, în tine mă cobor // Ești sunetul dintîi rodind în prăvălire // numele-ți șoptí e-o pasăre în zbor // Arcul luminii salvează-ò stea de mire!".

Aprofundarea emoției și ideii, lesne de observat în ultimele volume ale poetului, sînt însemne certe ale conturării unui teritoriu propriu, care, poate, într-o viitoare antologie de autor, s-ar evidenția cu claritate.

Cristian Florin Popescu

*) **Sterian Vicol : „Repausul focului", Editura „Eminescu", 1986.**

PROZA

INTRAREA ÎN REAL

Apărut recent, la Editura Militară, romanul „Stare de ecou" de Nicolae Boghian *) poartă drept motto o cugetare din Lucian Blaga : „Sunt adevăruri așa de puțin bătătoare la ochi încît descoperirea lor e aproape o creație." După lectura romanului însă am observa că, renunțînd la un singur cuvînt din fraza limpede a lui Lucian Blaga, putem ajunge la o nouă cugetare ce se potrivește la fel de bine romanului lui Nicolae Boghian : Sunt adevăruri așa de bătătoare la ochi încît descoperirea lor e aproape o creație. O să vedem în continuare și de ce.

Subiectul cărții, foarte simplu de altfel, este următorul : cinci artiști ce jucau la un teatru piesa de debut a maiorului medic militar Paul Damian sînt surprinși de efectele distructive ale unui cutremur în „Sala Iubitorilor Thaliei", un club de la subsolul teatrului. Cei cinci sînt regizorul Zimnicea (nume prea transparent, după opinia noastră) și actorii Alina, Armand, Vieru și Stroescu. Curînd, lor li se adaugă, venind printr-un tunel de aerisire, autorul piesei, Paul Damian. O vreme, ei vor sta oarecum pasivi, fără a bănui vreo posibilitate imediată de salvare. În captivitate însă timpul trece greu, lucrurile arată cu totul altfel, lumînările și apa se vor termina destul de repede, vor interveni, rapid, binecunoscutele efecte ale claustrării, luînd aici, într-un grup restrîns de intelectuali, forma unor discuții și discursuri filosofice ce vor căuta să înțeleagă lumea și a o fixa definitiv într-o ramă acceptabilă. Proza are ceva din atmosfera teatrului becketian, există aici o așteptare la fel de deznădăjduită și nu neapărat a unui simbol ci a ceva concret care întîrzie să apară. Stroescu, cel mai complexat dintre toți, încearcă o salvare prin galeria de aerisire prin care apăruse Paul Damian, provocînd însă o avalanșă de cărămizi care-i va fi fatală. Cel mai complex personaj al cărții, Paul Damian, va aduce în text, ca urmare a unor explorări lăuntrice, noi personaje — soția sa, Eugenia, Raluca, inginerul Nova — care dau un spor de autenticitate și energie narațiunii lui Nicolae Boghian, autor ce-și dovedește aici vocația sa pentru romanul psihologic, cu peisaje morale vii, trepidante, de o certă verosimilitate. Ceea ce nu s-a putut observa în situații normale este văzut aici, sub imperiul unei presiuni limită, la adevărata înfățișare ca un fel de stare de ecou aproape insesizabilă dar mereu prezentă, acaparatoare.

Cu numai cîteva personaje, Nicolae Boghian reușește să creeze un roman inteligent, surprinzător de sigur, în care cîteva psihologii personale capătă într-o situație limită valențe general umane construite aici aproape exclusiv pe elemente emoționale, surse agresante și o continuă speculație intelectuală ce duce în final la o obiectivare a simbolului critic-caracterizant. Foarte echilibrat și bun dozator al materialului, Nicolae Boghian este, probabil, și un fin degustător — și creator în acest caz — al unei proze așa-zis pasive, o bună proză de analiză a relativului uman ce tinde mai mereu spre concretețea vieții imediate în dauna sentimentului. Însemnătatea prozei sale stă mai ales în senzația de omogenitate a atmosferei, cu unele imagini uneori parcă prea alungit luxuriante dar cu o structură intimă fermă ce nu întîrzie să-și arate efectele propriei originalități.

„Stare de ecou", cu finalul său natural — supraviețuitorii vor fi pînă la urmă salvați — este o încercare reușită de plasticizare a unor stări oarecum abstracte, autorul urmărind și reușind a crea o corespondență viabilă, în formă clasicizantă, între spirit și materie, folosind întru atingerea scopului faptul real, nud, neinventat.

Adrian Dafir

*)**Nicolae Boghian : „Stare de ecou", Editura Militară, 1986.**

STUDII

LECTURA TEXTULUI FOLCLORIC

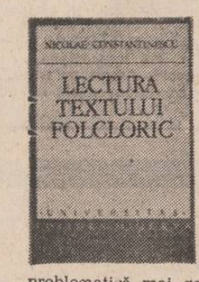

E îmbucurător faptul că se înmulțesc, în ultimul timp, lucrările de etnologie și folcloristică, discipline fără granițe stricte și convocate, de cele mai multe ori, ad-hoc în definirea și analiza complexă, interdisciplinară a fenomenelor. Pe linia unor asemenea cercetări teoretice, dar și aplicative, se înscrie și **Lectura textului folcloric** de Nicolae Constantinescu*). Lucrarea debutează cu un capitol de problematică mai generală („Folclorul — cum poate fi înțeles"), readucînd în discuție chestiuni de teorie literară, de metodologie interpretativă, de definire a diferenței specifice atît în ceea ce privește textul folcloric, cît mai ales „interpretarea" lui, raportul dintre modele și variante, motivele și dinamica lor, mutațiile structurale, raportul dintre mit și rit, dintre mit și poezie sau dintre rit și textul poetic, în fine problema limbajului folcloric ori distincția dintre **faptul folcloric** „ca mesaj" și **actul folcloric** „ca performare." Și pentru a ilustra complicata problemă a raporturilor textului folcloric cu ritul (ceremonialul, obiceiul) autorul recurge la cîteva exemple concrete. E vorba de analiza de profunzime pe care o face unor obiceiuri de mare vechime **(Caloianul, Paparudele, Colindele, Orațiile),** poezia primului fiind „nesupusă pînă acum unei investigații mai amănunțite, ci doar consemnată".

Relația text-lectură (II) reia problema conceptului de **text folcloric,** pornind de la cîteva repere din teoria generală a textului, remarcîndu-se nu o dată „imprecizia terminologică existentă încă în cîmpul folcloristicii". Autorul reia distincția zumthoriană privind lectura „ca act de receptare" și „ca interpretare" și reamintește dicotomia **in-sider / out-sider,** în ceea ce privește poziția pe care descifratorul o poate avea în cazul mai larg al textelor culturale (I.P. Winner — Th. G. Winner, **The Semiotics of Cultural Texts, in** „Semiotica", 18:2, 1976, p. 109). E, de fapt, sugestia majoră după care se structurează al treilea capitol al lucrării, **Finalitate și diversitate în interpretarea folclorului,** partea cea mai extinsă, cea mai originală și valoroasă a întregii lucrări. El întreprinde aici o clasificare descriptivă și analitică privind lectura textului folcloric din interior, de către **in-siders.** Pe un spațiu relativ întins este pusă în valoare legătura profundă a literaturii culte cu creația populară („piatra sa de temelie"), raportul dintre cultura „majoră" și cea „minoră" (Blaga), substratul folcloric, absorbția elementelor etno-folclorice, cu alte cuvinte direcția majoră de **modernizare a tradiției** pe care înaintează și azi literatura română, ilustrată de Nicolae Constantinescu prin cîteva analize demne de interes. E partea cea mai coerentă a lucrării, neformalizată de specioase distincții, deși incompletă și cam schematică, care se citește, totuși, cu plăcere, după parcurgerea atîtor generalități aride, distincții complicate, concesii (substanțiale !) făcute analizei structuraliste și limbajului semiotic... Cercetătorul militează, în sfîrșit, pentru o cercetare **integrală** și **integratoare** a complexului folcloric, pentru o clasificare mai operațională a conceptelor, pentru o desprindere a semnificațiilor majore (prin „triada **descriere — cunoaștere — înțelegere**"), pentru o perspectivă etnologică și antropologică, pentru acea „construcție exegetică pusă sub semnul interdisciplinarității și al totalității", care să reunească atîtea „demersuri parcelare" sub semnul unei imperioase „sinteze monumentale".

În totul, lucrarea lui Nicolae Constantinescu readuce în discuție complicatele probleme de profunzime privind lectura textului folcloric, limitele, neajunsurile și cîștigurile acesteia. Dacă teoreticianul e încă nedesprins de metode și limbaje experimentale, de un rebarbativ efect reverberant, analistul se anunță original cu aplomb, aplicativ cu măsură, inventiv cu dexteritate.

Z. Cârlugea

*) **Nicolae Constantinescu : „Lectura textului folcloric", Editura „Minerva", 1986.**

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Premiile Luceafărului

Desigur, nume precum cele ale lui Paul Anghel, Mircea Micu, Fănuș Neagu nu mai au nevoie de nici o prezentare. Scrisul lor și-a cîștigat de multă vreme un loc invidiabil în conștiința cititorilor de toate categoriile. Un roman ca **Zăpezile**, o carte ca **Poeme pentru mama**, un volum ca **A doua carte cu prieteni** nu fac decît să confirme un stil, o orientare, o cotă valorică. Sfera de atracție, de pariu cu necunoscutul o oferă selecția numelor noi. Desigur, nici în acest caz, nu avem de-a face cu nume complet necunoscute, dar ele sînt cele de la care așteptăm să confirme ceea ce exprimă cărțile asupra cărora ne-am oprit. Mircea Florin Șandru ne propune o modernă viziune în infraroșu a lumii de astăzi. Ioan Lăcustă, trecut prin subtile exerciții de stil, care-l mai marchează încă, vădește aptitudini pentru o proză emancipată de tirania modelului unic. Radu Anton Roman ne-a făcut surpriza unui roman realist dezvăluind o lume insolită, cea a Deltei, într-un stil supravegheat. Sultana Craia, imună la superstițiile curente, tratează tema orizontului rustic în literatură. În seceta de editori mai tineri este îmbucurător faptul că Alexandru Condeescu a intrat pe făgașul alcătuitorilor de ediții din autori contemporani, după cum volumul întîi al Operelor lui Cezar Petrescu ni-l arată pe Mihail Dascal capabil de o îngrijire de text pe cît de laborioasă, pe atît de independentă în concepție. În sfîrșit, gestul gazetăresc trebuie salutat cînd vădește pregătire, orientare, opțiune, ceea ce se poate spune indiscutabil despre tînărul critic Artur Silvestri, angajat în polemica cu denigratorii culturii române. Toate acestea sînt „argumentele cărților noastre", adică ale unui pariu cu viitorul.

Pledoarie pentru lirism

Să vorbești despre o carte pe care ai trăit-o, ai scris-o și de care te-ai distanțat într-o oarecare măsură — sentiment inevitabil, pentrucă iubești întotdeauna cartea pe care tocmai o scrii — iată o încercare în fața căreia eziți, cu teama că nu vei găsi cuvintele cele mai potrivite. În plus, nutresc convingerea că despre o carte de poezie apărută autorul a vorbit deja prin înseși poemele care o cuprind, încît o confesiune, oricît de sinceră, nu e decît o stranie și inutilă excrescență, care se volatilizează repede. Voi încerca totuși.

„Viața în infraroșu" e o carte pe care am scris-o timp de aproape doi ani. Nu îmi amintesc exact cînd s-a născut primul poem, dar țin bine minte că titlul mi-a fost sugerat de o împrejurare concretă : un prieten, fizician, mi-a arătat într-o revistă cîteva fotografii, realizate în infraroșu. Am fost șocat pur și simplu. Ce lume stranie exista dincolo de senzații și de percepția noastră imediată, ce univers fascinant palpita în acel spectru invizibil, unde numai raza infraroșie, ca o prelungire a ochiului, poate pătrunde ! Mi se releva, privind aceste imagini fizicaliste, o realitate care trăia dincolo de aparențe și pe care mi-o apropiam folosind puterea de penetrație a unui „ochi" ajutător. Pornind de aici, debarasîndu-mă evident de sensurile prozaice ale întîmplării, metafora care a devenit titlul cărții mi s-a părut a sugera foarte expresiv capacitatea poeziei de a sonda structurile cele mai profunde ale realului, împingînd la suprafață imagini inaccesibile „bunului simț". În același timp — ca să relev în continuare sensurile conferite de mine acestui titlu-metaforă ce ordonează întreaga viziune a cărții — am ținut să accentuez raporturile strînse dintre viață și poezie, aceasta din urmă nefiind decît o imagine de adîncime a existenței și a devenirii omului de astăzi și dintotdeauna.

„Viața în infraroșu" nu modifică întru totul viziunea poeziei mele citadine, pe care am conturat-o în cărțile mele anterioare, de la „Elegie pentru puterea orașului" la „Mașina de scris" și „Trupuri pe ecranul de radar". Ea este totuși „altceva" (sper), prin faptul că încearcă o cunoaștere și mai profundă a acestui univers uman inepuizabil, fascinant și imprevizibil, care oferă poetului multiple ipostaze ale Mișcării. O, cît de interesantă e mereu această realitate de forme și esențe în perpetuă schimbare și curgere, acest spațiu viu de o coplesitoare densitate pe care sensibilitatea noastră îl ia în stăpînire cu o mereu curată bucurie, cu o frenezie ce exprimă plăcerea de a trăi, viața însăși. Ne simțim ființa ca o miraculoasă membrană de senzorii cărora se atîng sunetele, culorile, formele, esențele, tot acest riu gîlgîitor al realului, pe care îl cunoaștem cu o uimire mereu tînără prin intermediul poeziei. Din acest punct de vedere „Viața în infraroșu" e o pledoarie pentru viață, încercînd să ne convingă că putine bucurii o pot egala pe cea a trăirii însăși, sentimentul copleșitor că faci parte din lumea naturii, a vieții concrete, în care te integrezi cu un liniștitor instinct al armoniei. În acest sens volumul ar fi putut purta drept motto cuvintele lui Rilke : „Noi am fost așezați în viață ca într-un element care ne este cel mai convenabil. O adaptare milenară ne face să semănăm cu lumea într-un asemenea grad, încît dacă am rămîne liniștiți, printr-un fericit mimetism, abia dacă ne-am distinge de mediul înconjurător".

Am încercat să pledez în „Viața în infraroșu" pentru o cunoaștere de adîncime a vieții, disociindu-mă de acele viziuni poetice care realizează doar o fugară fotografie a spectacolului civilizației contemporane. În ceea ce mă privește nu cred că simpla prezentă în poezie a realității moderne, cu megalopolisuri și mașini electronice, poate conferi valoare, actualitate și autenticitate universului liric. Poezia de acest tip mi se pare vulnerabilă atunci cînd mizează exclusiv pe o asemenea scenografie „actualistă", neîncercînd să treacă dincolo de cotidian, de aparențe, „în infraroșu".

Poezia nu poate să aparțină timpului său decît dacă reușește să facă distincția dintre elementul de suprafață și cel de conținut, între formă și fond, între efemer și esență. Lumea poate fi privită dintr-un unghi cu adevărat liric numai atunci cînd poetul poate să identifice dimensiunea spirituală a existenței, compusă din experiențe interioare, tendințe și idealuri specifice. Nu „mica publicistică a realității" conferă actualitatea poeziei ci capacitatea de a explora „sufletul" epocii. Am încercat să încorporez în „Viața în infraroșu" aceste convingeri și sper să fi reușit.

Mircea Florin Șandru

Desene de Dumitru Gheorghe

Ordinea cuvintelor

Datorez îngrijirea ediției nevarietur a operelor lui Nichita Stănescu alegerii poetului, alegere pe care o consider o întîmplare fericită a destinului meu critic. Pînă la apariția primelor două volume nu au fost însă numai întîmplări fericite. A fost o muncă uriașă, neînchipuit de frumoasă, alături de geniul poeziei noastre contemporane, a fost tragedia dispariției fulgerătoare a acestuia, care a aruncat asupra ediției o cu totul altă lumină decît cea proiectată inițial, conferindu-i dimensiunea integratoare a acelui „totul s-a împlinit" din urmă.

Proiectul unor selecții din opera sa, eventual în colaborare cu un admirator, căruia să-i încredințeze răspunderea obiectivizării „fraziei critice" și care să i se dedice în exclusivitate urmînd ritmurile capricioasei sale activități poetice, l-a urmărit mereu pe Nichita Stănescu. Hazardul a făcut ca nici un critic consacrat, și poetul a avut mulți prieteni printre critici, să nu aibă răbdarea și poate — de ce nu ? — tăria morală a gestului de a-și consacra integral energia, eforturile și timpul antologării operei poetului, neglijîndu-și astfel propria creație. Mărturisesc că personal am fost încîntat să-i pot sluji cu devotament acestui mare poet și prieten, chiar dacă nu a fost deloc ușor ; iar dacă am întrerupt elaborarea unei teze de doctorat și am amînat un volum de debut în critică în favoarea editării reprezentative a creației stănesciene, acestea mi s-au părut, și îmi par și acum după patru ani, lucruri mai puțin importante în perspectiva întîlnirii mele cu Nichita Stănescu în viață. Deși poate părea desuet, cred că esențial în actul critic, dincolo de talent și onestitate, elemente absolut necesare, este sufletul pus în lucrare, cantitatea de viață conținută, zidită în ea. Din acest punct de vedere lucrul alături de Nichita Stănescu în analizarea unuia dintre cele mai bogate universuri poetice moderne a însemnat pentru mine cea mai pasionantă și extraordinară experiență intelectuală pe care am cunoscut-o.

Cu exactitate cronologică, **Ordinea cuvintelor** s-a născut la cîteva zile de la data de 20 noiembrie 1982, momentul apariției în Luceafărul cronicii dedicate volumului **Noduri și semne**, după ce poetul fusese puternic contrariat de o seamă de afirmații din cronica similară semnată de Eugen Simion în **România literară**. În treacăt fie spus, Nichita Stănescu citea cu mult interes ceea ce se scria despre creația sa, accepta dialogul cu critica, era stimulat de opiniile celorlalți, fie ele și defavorabile, cu condiția să se situeze în zona limpede a schimbului de idei, nu în cea a conjuncturilor extraliterare. Despre posibilitatea de a lucra împreună o ediție reprezentativă a operelor sale mai venise vorba și înaintea cronicii cu pricina, dar ea nu depășise acel tip de proiecte himerice și minunate cu care Nichita Stănescu își încînta adesea prietenii. Argumentul lui era teama de propria subiectivitate în fața discontinuității talentului și a stării de inspirație : „Eu nu pot fi decît subiectiv, fiecare poezie o cred întîi genială, apoi cumplit de slabă și pe urmă nu mai știu. Cînd sînt sigur că poezia e slabă o rup, dar parcă poți să le distrugi chiar pe toate ?! Și dacă greșesc ?..." Mai colaborasem cu Nichita Stănescu în primăvara anului 1981 cînd am scris postfața volumului **Pravoto na vreme**, apărut în Macedonia înaintea premiului de la Struga. În acea vreme, într-un moment al meu de îndoială, poetul a rostit cîteva cuvinte pe care atunci, dincolo de sensul evident încurajator, caracteristic lui în relațiile cu tinerii, nu le-am prețuit în înțelesul : „Dacă ar scrie despre mine Arghezi — a spus el — ar scrie trecutul, dacă scrii dumneata, scrie viitorul". Nu numele erau importante aici, ci jocul temporal.

Simbătă, ziua de apariție a **Luceafărului**, am discutat pe texte și la cîteva zile după această discuție, la vizita următoare, Nichita Stănescu, cu un aer neobișnuit de grav, a scos un teanc de cărți pe care-l pregătise deja, l-a pus pe masa rotundă a atîtor insuflețite colocvii și a exclamat : „La treabă !" Poetul nu mai glumea, nici nu trecea printr-o clipă de entuziasm efemer, iar eu am luat totul în serios, deși atunci nu-mi închipuiam cît de mult avea să însemne pentru mine această carte pentru care am citit, recitit și aproape învățat pe dinafară șaisprezece volume de poezie însumînd peste 35 000 de versuri, două volume de proză de cîteva sute de pagini, zeci de interviuri, eseuri și articole, apărute în presă, cvasitotalitatea poemelor tipărite în periodicele din ultimii ani, spre a nu mai vorbi de articolele critice dedicate operei sale și de volumele teoretice despre lirica modernă. Totul pentru a ajunge la acea „consonanță" în disocierea trăsăturilor care să-l reprezinte cu adevărat, consonanță amintită de poet în cuvîntul său înainte.

Pe scurt, am îngrijit **Ordinea cuvintelor** cu rigurozitate, de la selecția și definitivarea textelor pînă la corectura în tipografie, în primul rînd pentru că mi-a cerut-o Nichita Stănescu și apoi deoarece am avut certitudinea că este o cauză literară pentru care nici un efort nu este prea mare. Sper că apariția volumului de proză **Fiziologia poeziei** cu ciclul său de „poeme personale", **Starea confesiunii**, volum cu un aparat critic final mai bogat și mai sever decît **Ordinea cuvintelor** — unde am vrut ca ideea unei cărți vii de poezie să nu fie umbrită de pedanteria notelor editorului (data primei apariții în periodice, tipărirea în volum, variante etc.) — să confirme premiul acordat de revista **Luceafărul** „consultantului critic" al poetului și îngrijitorului ediției.

Alexandru Condeescu

Năzuința spre organicitate

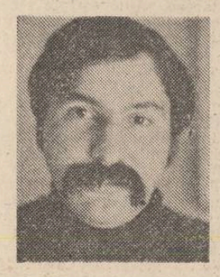

Cînd am încheiat, în octombrie 1985, un lung ciclu de comentarii pe teme de ideologia culturii (pe care le intitulasem „Pseudo-cultura pe unde scurte") imaginea rezultată din această elaborație depășea cu mult ceea ce îmi propusesem cu aproape trei ani înainte, în decembrie 1982, cînd începusem să le schițez. Era inițial vorba de a clarifica, dacă e cu putință, ceva din confuzia pe care „Free Europe" o creează în materie de cultură românească : a răspunde, așadar, la niște operațiuni indreptate, în ultimă analiză, împotriva unei civilizații demne și specifice. Însă o asemenea desfășurare mi se părea un țel minor dacă nu e însoțită de năzuința de a identifica fenomenele care perturbă, din toate direcțiile, evoluția unui organism cultural cu o idealitate lăuntrică ; a izola, adică, în vederea cercetării, a denumi și apoi a defini acel mecanism al terorismului cultural, sforțîndu-se a impune, prin condiționări de tot felul, o formulă de civilizație exterioară aceleia asupra căreia se aplică, o soluție de creație cu încheieri tulburi, în definitiv inconcludentă.

Asupra acestui ciclu s-au emis cele mai imprevizibile păreri, pe care le-am recapitulat odată pentru totdeauna (cînd am pus, cum se zice, punct) și nu e momentul să le evoc încă o dată. Însă una dintre ele m-a interesat și mi-a creat o inevitabilă deliberație morală : „Pseudo-cultura pe unde scurte", s-a zis, ar fi o încercare de a „denigra" pe toți cei care trăiesc, dintr-un motiv sau altul, în afara granițelor României, a demonstra, fără disociație estetică, inaptitudinea acelora de a crea românește din motivul exclusiv că ar trăi departe. Aceste formulări au gradul lor de contrafacere propagandistică și, totuși, imaginea pe care au lăsat-o contribuțiile mele aceasta să fi fost ? Am sentimentul că nu acesta e adevărul și am explicat, ori de cîte ori a fost cazul, care este proporția între valori și non-valorile agresive. Năzuința mea a fost, de altfel, cu totul alta, aceea de a descrie un „spațiu cultural apatrid", acela unde creatorul viețuiește fără identitate etnică, suspendat în vid. A te sustrage „spiritului apatrid" e, așadar, o chestiune de luciditate a creației, este o opțiune a spiritului doritor de identitate între ai lui, este, în fine, o chestiune de caracter.

Este, în istorie, o **desfășurare morfologică a „celor două istorii"**, aceea a catastrofelor provocate de expansiuni, cu origină în năzuința imperială, și aceea a **înaintării în unitate organică**, întemeiată pe etnic. Cea dintîi este universalistă, voind a impune, pe toate căile și printr-un lanț al dependențelor inerente (de la economic la politic și cultural) o soluție proprie care deznaționalizează pe alții ; cultura e, pentru imperiu, **un obiect de concesiune.** Față de această învazie a unei puteri care se consideră „civilizată", însă nu înțelege sensul civilizației ocupate, populațiile de esență organicității reacționează calm și recesiv, sforțîndu-se a dobîndi un **ciclu al identității regăsite.** Această voință de specific și această năzuință spre independență sînt definitorii la români și cine ar face o „anatomie a trădării" nu ar avea, în acest spațiu cultural, prea multe de enumerat. Un Mihnea „Turcitul" e, la Dunărea de Jos, o curiozitate. Totuși, „Pseudo-cultura pe unde scurte" a năzuit să combată pe toți acei care, disprețuind ceea ce e aptă să întreprindă o cultură considerată „mică", se lasă fascinați de o **iluzie protecționistă**, considerînd că imperiile au stabilitate

mai mare decît popoarele animate de voința libertății. Tot ceea ce este ideologie a imperiilor (aculturație, „sincronism", inegalitate culturală) a primit, în „Pseudo-cultura pe unde scurte", tratamentul adecvat ; a fost un capitol al luptei împotriva mercenariatului cultural căci, atunci cînd imperiul agonizează, apar, spre a-i da iluzia forței, mercenarii.

Totuși, ce afirmații a făcut acest ciclu, depășind necesitatea lui interioară de a vesteji ceea ce era o reminiscență a fricii de a avea identitate ? „Pseudo-cultura pe unde scurte" a respins noțiunea fracționistă a celor „două Europe" (relicvă a unui economism rudimentar, viziune contabilicească depășită) și **a afirmat că românii au în esență o cultură europeană, creînd în chip european atunci cînd creează specific.** „Pseudo-cultura pe unde scurte" a respins acea **„piață a oglinzilor coloniale"** care este noțiunea de „sincronism" (înțeleasă ca o necesitate a subordonării) și a afirmat ceea ce, în cultura română, se numește „protocronism", corespunzător, adică, inițiativelor care apar pretutindeni în lume unde e combătută colonizarea în cultură. „Pseudo-cultura pe unde scurte" a respins „ideologia de intervenție" și operațiunile „colegiilor invizibile" susținînd că o cultură adevărată e posibilă în medii care protejează democrația cuvîntului și într-o lume unde **dreptul popoarelor la independență configurează un spațiu al democrației culturilor.** A fi demn și liber, a înainta în conformitate cu vechimea unei tradiții confirmate de capodopere — iată ceea ce am năzuit să exprim, depășind prejudecăți poate inerente încă care nu pot împiedica literatura română să fie, în cele din urmă, ceea ce poate să fie.

Artur Silvestri

Cu ochi blînzi

Nu mi-am pus niciodată întrebarea de ce scriu o povestire sau alta, cu atît mai puțin de ce aceste povestiri se adună într-o carte. Socot un lucru extrem de firesc scrisul unei povestiri, alcătuirea unei cărți. Firesc precum firească e existența. Precum firesc este contactul permanent cu lumea înconjurătoare. Precum firească este comunicarea cu semenii.

Cînd am predat editurii această primă carte a mea, întrebarea mi-a fost, însă, dacă am îndreptățirea de a o publica și de a o solicita, deci, cititorului să mă citească și pe mine, dintre atîtea și atîtea alte cărți care ies zilnic de sub teascurile tipografiilor românești.

Îmi pun mereu această întrebare cînd trimit un text pentru tipar. Consider că actul de conștiință al unui scriitor îl constituie nu atît scrierea unei cărți, cît decizia sa de a o publica sau nu.

Am considerat că sînt îndreptățit să încredințez tiparului această carte din cel puțin două motive : constituia o foarte riguroasă selecție dlin tot ceea ce scrisesem începînd de prin 1969 și pînă prin 1983 și, apoi, simțeam că, așa cum era alcătuită, își va găsi un loc al ei între cărțile celorlalți scriitori aflați la prima lor apariție în volum.

Nu voi spune că prin această carte am vrut „să exprim", „să afirm", „să susțin" etc., după cum nici că am încercat să experimentez tehnici sau modalități deosebite ale scrisului. Am scris-o cu conștiința aparteneței mele la tradițiile literaturii române, cu recunoștința că am deprins scrisul din experiențele înaintașilor mei și cu sentimentul responsabilității că scriu acum, în acești ani.

Debutul mi-a fost întîmpinat mai mult decît favorabil încît, la un moment dat, eu însumi ajunsesem să-mi recitesc cartea cu alți ochi. Ba, chiar, să mă îndoiesc asupra a ceea ce scriam în acel timp sau aveam de gînd să scriu.

Acum, cînd totul a trecut, **Cu ochi blînzi** rămîne o carte între multe altele. De ea mă leagă doar amintirea unor momente irepetabile : scrierea, după aproape zece ani (**Vis cu lup**, 1969—1970), a unei alte povestiri (**Rană de zbor**, 1978) și sentimentul că ceea ce așterneam pe hîrtie era al meu, era scrisul meu ; citirea și corectarea ei în spalturi ; telefonul primit de la editură, veniți să vă luați exemplarul de semnal.

Acum, cînd **Cu ochi blînzi** e pentru mine o carte între altele, nu pot să uit că ea s-a născut și din experiența muncii mele zilnice în redacția revistei **Magazin istoric.** După cum nu pot să uit că la definitivarea ei am colaborat îndeaproape cu un lector de carte exemplar : Magdalena Bedrosian.

Iar la întrebarea de ce-am scris-o, de ce-am publicat-o, răspunsul nu mi-e decît unul singur : pentru că așa am simțit că trebuie să fac.

Ioan Lăcustă

MĂRTURISIRE

Urmare din pag. 1

joc chiar cruzimea și turbarea. În „Cărțile cu prieteni" n-am jefuit secrete (e meseria altora), am încercat să deschid larg ușa odăii de oaspeți ca să vadă, cei ce-mi sînt dragi prin cărțile lor, că sub butucul lămpii mele crește iarbă de la ei de-acasă și că spicele ei îmi lasă timpla să viseze. Prietenia-i un sentiment care exclude vulgaritatea și se hrănește din asperitățile vieții. Legea ei fundamentală e dăruirea necondiționată, la bine și la rău. Scriind „Cărțile cu prieteni", am vrut, cu fiecare laudă cinstită, **să** pun o piedică răului. Prea puțin îmi pasă că de multe ori piedica s-a potrivit doar pe picioarele mele. Nu poți cunoaște jocul pînă nu-l încerci. Și, încercîndu-l, nu mai vrei să ieși din el.

Cărțile mele cu prieteni sînt un steag cu cap de lup. Bate vîntul, nările lupului se deschid larg, fulgeră, botul bea trăsnet albastru și se roagă să-l acopere vijeliile nemaiîntîlnite cîndva într-o literă, apoi vraja lor neodihnită, apoi calme și lungi asfințituri. Amîndouă cărțile cu prieteni și cele ce vor mai veni se înroleaza în așteptarea fecundă a bucuriilor, pentru că numai acestora le-am gîndit deschise.

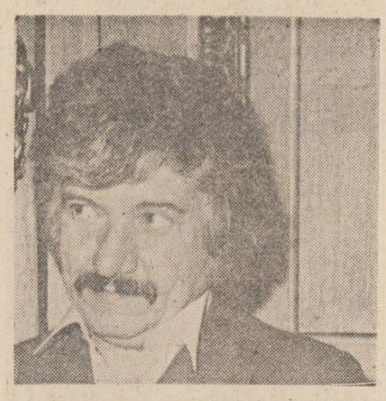

Poeme de mircea micu

Scrisoare pentru mama

Să mi se pară că dormi uneori,
Mamă de iarbă și flori.
Să mi se pară că nu te gîndești
La pruncul din cel București.
Să mi se pară că iepuri vor sta
Veșnic în grădina mică a ta.
Că nu-ți pasă de nimic cît mă știi
Tînăr printre viii cei vii.
Să mi se pară că voi veni
Acasă spre a mă copilări.
Voi veni tînăr și nevinovat
Eu, întîiul dumitale păcat.
Mamă care mă sorbi
Cum lumina de seară pe orbi.

Nu mă-ntreba

Nu mă-ntreba de ce și cine,
Nu mă-ntreba de ce și cînd,
Spre partea mea de-ntunecime
Eu mă voi duce ca un gînd.
Am amnezii de viță veche
Să rid nu știu, să plîng nu pot.
Destinul meu e nepereche
Și l-aș înmormînta de tot.
Balcanic, îndrăgindu-mi ora
Desfriului cu maci și vin,
Cred în minciuna tuturora
Și în proverbe mai puțin.
Să nu mă nasc era mai bine
Sau de-aș putea să mor acum
Cînd prinde steaua să se-ncline
Peste Atlantice de fum.
Ferice ești. Treci ca o mreană
Prin unda apelor ce mint,
Tu, mamă fără de prihană,
Îndepărtatul meu colind.

Răspuns

Ce fac în București ? Nimic.
Aștept să mi se scurgă viața,
Joc uneori la loz în plic
Și ies în zori să văd piața.
Ziua mă plimb precum un mort.
Sînt o corabie țicnită
În căutarea unui port
Lipit de marea ce se-agită.
Și am uitat demult să scriu
Și să vorbesc am cam uitat.
Eu duc în spate un sicriu
Prelung și greu ca un oftat.
Ce fac în București ? Nimic.
Stau singur la televizor
Și de tristețe, cîte-un pic,
În orice zi învăț să mor.
Doar noaptea sînt ceea ce sînt
Și mă copilăresc puțin
Și mă prefac în miel plăpînd
Culcat într-un pogon de crini.

Vis

Azi noapte am visat că te iubesc
În somnul meu profund și nelumesc.
Erai chiar lîngă pat, foarte aproape
Ca spada unui fulger printre pleoape.
În nepăsarea liniștii cerești
Nici nu știam prea bine cine ești,
Îți mai văzusem chipul undeva
Și ochiul tău prelung ce lăcrima.
Și mirosul de floare l-am simțit
Înfipt în carnea mea ca un cuțit.
Azi noapte am visat că te iubesc
Și-am plîns în somnul meu nepămîntesc.

Scrisoare către mama

De la o vreme nici nu pot să-ți scriu,
Nici nu mai știu dacă-s viu,
Dacă-s de-acuma în moarte,
Foarte departe, într-un pustiu.
Îmbătrînit înainte de-a fi
Încă m-aș copilări
La sînul tău tandru
De veștejit oleandru...

La revedere

Oanei

Atîta îți zic :
„La revedere !"
Nu mă-ntreba nimic,
Lasă-i să spere.

Ca ultimul bizon,
Însinguratul,
Tăinuitu-mi blazon,
Îl ține satul.

Satul acel
Nedumerit și subțire
Ca un inel
De dumnezeire.

Atîta îți spun :
„La revedere !"
Toate stelele-apun
În hemisfere.

Nu le spune nimic.
Bătrîn și straniu
Singur astăzi abdic
Lăsînd un craniu.

La revedere îți zic,
Roză și spic...

Mamei

Cum se desparte trupul meu de tine...
Și ochii mi-au orbit. Nu te mai văd.
Presimt o noapte rece care vine
Gelatinoasă, rea, ca un prăpăd.

Am fost un ied sugînd la țîța dulce
Cînd sîngele tău lapte se făcea,
Heruvă albă pîlpîind abia
Migrînd spre vechi altare să se culce.

Însingurată, aburoasă umbră,
Vigoarea ta mă ține printre vii.
Eu joc departe-aceeași tristă rumbă
Printre fantome și nimicnicii.

Să nu adormi. Rămîi în veghe tristă,
Așteaptă trenuri care nu mai vin,
Cît noaptea scriu și noaptea mea există
Secătuindu-mă ca un destin.

ion n. dumitrescu

Cresc în salbă cuvintele noastre

Cresc în salbă cuvintele noastre – flori
Veghe a limbii, așa cum ari cind se cuvine
Brazda sfintă a gliei –
Tirziul adunat din nopți, răsăritul din zori
Și poemul acesta
Despre dragostea României.

Fluviu ce curge prin matca vremii
Ca sufletul, pe care il îndeamnă mereu vrerea –
In inimă sint speranțe cum mugurii in crin,
In iubirea de tine, cuvint romănesc,
Imi aflu puterea.

Așa cum in noi iți regăsești, Patrie, amintirile toate,
Căci noi ți-am păstrat balade și doine și sirbe și hore –
Cine va cintări aceste sentimente curate
Cine va opri eșarfele-n vint, fluturind tricolore ?

Prin lentile

Prin lume – oameni de toate felurile,
Prin mii de lentile caută să deslușească viața –
Umbrele se risipesc in adincuri
Ca să se-nalțe, altele, dimineața.

Copacii adună ploile-n rădăcine,
Seve pentru nervurile frunzelor foșnitoare –
Triumf sau neputință ? Pentru ce ? Pentru cine ?
Ca să se împrăștie și in luceferi și in glicine.

Alunec uneori ireal, și sub pleoape
Simt roua – pustiurile toate-nflorind !
Dar inima dacă este o harfă, de ce o presimt auind
Și umerii, de ce se adună uneori de pămint prea aproape ?

Ca să se-nalțe altele, mereu diminețile,
Umbrele se risipesc in adincuri deodată.
Prin mii de lentile caut să deslușesc și eu viețile,
Și doar una imi rămine nedescifrată !

Ți-am visat rădăcinile

Din fibrele adincurilor
din furtunile care au fost și-or să mai fie,
stejarii bătrini peste veacuri veghează,
coroana lor torță vie.

Ei se bucură de nemurirea ce crește in noi,
oasele străbunilor de frunzele lor sint acoperite.
Din glia eternă,
cresc trunchiurile lor ca niște cetăți neclintite.

Prin ierburi grăiesc și prin aburul primăverilor,
ca și munții înalță fintini către cer, către vis –
semințele lor cristaline se intorc in pămint,
să mai sărute pămintul ce le-a deschis.

Luminoase podișuri le așteaptă căderea –
alți stejari lingă vechii stejari ;
Ce deplină și sfintă e puterea
pămintului pe care il ari.

Respirația ta, brazda pe care
o-ntorci in lumină,
bucuria ta ce te umple dintr-odată ;
Ți-am visat stejarii, ți-am visat rădăcinile
Patria mea adorată.

Aură

Ninge... timpla floare a candorii
Desparte culmile de pe care cobor –
Și culmile-mi trec parcă prin suflet
Draperii de zăpadă cu vuiet sonor.
Cintă zăpada parcă din cioburi sparte
Și-n liniște vibrează o nevăzută vioară
Din flori menite pentru nemoarte.
Dar nu e deznădejde și nici îmbătrinire
Ci dimpotrivă aură inimii care cintă –
Nici zăpadă nu e, ci doar fericire
Sunet de aur și vreme neinfrintă.
Ninge... și timpla pare a reinvia sărutul
Fantastic al unei clipe nemuritoare –
Culmile trec prin mine și imi nimbează lutul
Și totul de-ar fi numai vis – rău nu mi-ar pare.

constantin stan

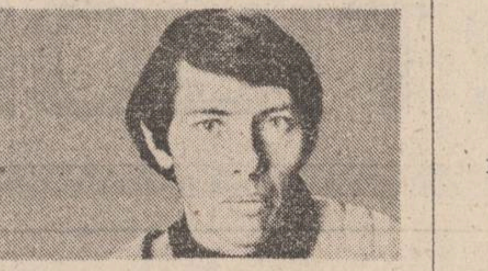

LA GERDA

De aici ai putea începe.

Adică, de la relațiile cu lumea in vremea in care a merge la doamna Gerda insemna aceeași pensiune (cantină ?!), cu aceiași bătrinei, aceeași tăcere (doar zgomotul tacimurilor și vocea doamnei Gerda — „Cati, două tacimuri la domnul Abrudeanu“ — o intrerupeau), aceeași voce domoală a tatălui tău („Azi ce-ai făcut ?“). Ridicai din umeri (ce-ai fi putut face altceva decit ceea ce făcuseși și cu o zi inainte și cu o zi inaintea zilei dinainte), dar erai suficient de politicos să spui : „nimic“ (m-am uitat pe fereastră și am văzut o tanti cit doamna Gerda de grasă trăgind după ea un cățel infiorător de mic) și tatăl suficient de matur cit să-ți spună de fiecare dată : „să fii cuminte pină mă intorc“ și tu să știi că sfatul lui este inutil pentru că altceva decit să fii cuminte nici n-ai fi avut mai bun de făcut. Să privești (exact ca din pensiunea Gerda) lumea printr-un geam, să-ți inchipui unde s-or fi ducind toți oamenii ăștia care par extrem de grăbiți, ce și-or fi spunind ei cind se opresc in dreptul parcului sau pe trotuarul din fața casei ? Să privești fotografiile de pe pereții camerelor și ele să te privească pe tine in aceeași tăcere, să te intrebi cine-o fi ăsta or ăstălaltul și să-ți răspunzi că, oricum, trebuie că erau niște oameni foarte cumsecade care au știut ce-au vrut de la viață (și, dacă au știut, tot cu aia s-au ales, iți vei spune mai tirziu).

„Mergem la doamna Gerda“, „Vin să te iau la prinz la madam Gerda“, „După ce venim de la Gerda“. Totul se invirte in jurul acestui moment și al acestui important personaj (atit de important incit viața pare făcută pentru a se roti in jurul lui). Tatăl te lua de acasă spre a te purta de-a lungul bulevardului pină la o intersecție, făceați dreapta pe o străduță, nu mai mult de cincizeci-șaptezeci de pași, inainte de a impinge o ușă și a intra intr-un vestibul (vă lăsați singuri hainele la garderobă pentru că mereu Cati avea la această oră treabă) și de acolo in salonul cu numai citeva mese (cam in același timp in care vei silabisi uimit firma de deasupra ușii : „birt Caraiman“ — și-ți vei exprima uimirea in fața tatălui : „acolo scrie birt Caraiman“ și el iți va răspunde : „da, exact așa scrie“ și va adăuga, crezind că nu-i suficient, „bravo“ — le vei număra in timp ce așteptați supa : erau treisprezece), zicind incet, atit cit să se audă pină la prima masă : „bună ziua“, in așteptarea vocii doamnei Gerda (care vedea tot fără să fie văzută), „Cati, două tacimuri la domnul Abrudeanu“. Mereu aceeași masă de lingă geam, masă la care tu te așezai

in așa fel incit să poți vedea oamenii trecind pe stradă. Într-o tăcere la fel de cuviincioasă se auzeau lingurile lovind, discret, dar distinct și egal, fundul farfuriei, un cuțit căzut pe mozaic, „Cati, puțină sare, rogu-te“, „Domnișoară Caterina, un pahar de apă, dacă ești așa de bună“, alte zgomote (oameni trecind pe stradă și zgomotele veselei din bucătărie sau de la mese — ceva ce nu se potrivea deloc, și de care iți vei da seama mult mai tirziu) și alte chemări (Cati, Caterina, Catherine, Kath — de asemenea un personaj pilon, un personaj despre care, deocamdată, nu ai nici o precizare fizică, stind cu spatele către local, privind oamenii de pe stradă și neinteresindu-te cum arată o femeie). Tatăl, care nu știe prea bine cum se crește un copil, are, in schimb, solide cunoștințe de igiena alimentației : nu-ți dă nici un fel de băutură alcoolică, nici apă in timpul mesei, mincați intr-o pensiune unde nu se fumează, el insuși acasă nu fumează decit in camera lui, in nici un caz, in prezența ta, ei bine, tatăl pregătea, la fel de discret (copilul trebuie ferit de latura mizeră a vieții : bani, afaceri, boli etc.) banii și ei dispăreau in buzunarele halatului doamnei Gerda (fără să fie vreodată numărați), ce se simțea datoare să spună cu aceeași voce fără contur tuturor clienților săi : „Să vă fie de bine !“

★

Spune : Sint vremuri atit de indepărtate incit habar n-aveam că le mai țin minte. Și nici măcar nu sint sigur că așa s-au intimplat. Dacă aș spune de mai multe ori povestea pensiunii doamnei Gerda nu cred că altceva in afara acestui adevăr : luam masa la o pensiune (cantină, birt ?!) nu departe de noi, nu cred că ar mai rămine constant. Fie pentru că memoria ar descoperi alte amănunte, fie pentru că eu insumi, neștiind de ce tocmai această imagine s-a selectat ca amintire pregnantă, m-aș simți obligat să o imbogățesc cu lucruri, fără indoială, văzute mult mai tirziu. Așa cum e cazul birtului Caraiman : știu că am silabisit firma, că m-am mirat că acolo sus nu scrie nimic despre Gerda, că tata nu mi-a explicat nimic. Dar că acolo era sau nu era scris „birt Caraiman“ nu pot să știu. Ceea ce știu e că am văzut intr-o fotografie a Bucureștiului vechi, intr-un colț de stradă asemănător celuia din amintirea mea, o clădire pe care scria „birtul Caraiman“, iar, mai tirziu, am văzut cupa unui excavator mușcind din peretele unei clădiri, ridicind un nor de praf gălbui, făcind să trosnească incheieturile — cheutorile — casei ; mai probabil vreo instituție, vreun magazin ceva, pentru că, o vreme, agățată de cupa excavatorului a spinzurat in aer o firmă pe care nu am reușit să o descifrez. Și cele două intimplări — foarte apropiate in timp — s-au suprapus, imaginindu-mi că dărimăturile aparțin chiar birtului Caraiman, birtul care trecuse din fotografie pe stradă, se mărise, prinsese viață pentru a fi redus la o simplă amintire (singura lui realitate era acum acea fotografie). Așa trebuie să se fi intimplat și cu locul acela, de care-mi aminteam vag, in care luam masa impreună cu tata. O cupă de excavator a mușcat din perete și... nu mi-am mai dus gindul pină la capăt pentru că se adunaseră curioșii, comentatorii și am plecat, iar acum, eu incerc să ordonez amintirile, poate chiar suprapun cele trei momente și acreditez

un sens care nu este al intimplărilor din chiar copilăria ta, ci acela pe care il acreditez povestirii despre copilăria ta, cu ajutorul unor cuvinte (ce-și găsesc locul in propoziții, propozițiile — după cum ne spun gramaticile — in fraze, frazele — după cum ne invață tratatele de teorie literară — in construcții ample ce au inlănțuiri logice plăcute și convingătoare pentru cel care le parcurge.

★

De fapt, arborescent din această imagine a pensiunii ar putea crește, mai tirziu, zilele lungi (indeosebi cele de toamnă cind plouă și orașul este mincat de ceață, tencuiala — in care s-a infiltrat iedera — cedează sub presiunea ploii, cărămida se macerează sub alternanța umezelii și a căldurii) in care desenezi pe geamul aburit, ducindu-te cu degetul, simțind prin el umezeala, o tanti atit de grasă trăgind după ea un copil infiorător de mic sau poate incerci să dai contur celor trei ce tocmai trec strada : probabil părinții (doi oameni mari, zici), trăgind un copil (și copilul crește in desenul tău și atinge cu mina geamul de la ultimul etaj ca și cum ți-ar face ție semn). Renunți : umbrelele cenușii, îmbrăcămintea cenușie, fețele cenușii ale celor ce continuă să se miște dintr-o parte in alta. Geamul te pune la adăpost. **(Un geam te pune la adăpost.)** Zilele in care nu se intimplă nimic (și care vor fi incluse toate in povestire in sintagma **mai tirziu**). Reții o zi cu ploaie, nasul turtit de geam, umbrelele mari (evident cenușii), bălțile din fața casei, mașina care trece in viteză stropind pietonii. Și primele imagini contradictorii : doamna Gerda : imensă, grasă, suflind greu, transpirind abundent : Cati : slăbuță, părul negru, punindu-ți mina pe umăr și intrebindu-te : ți-a plăcut, a fost bun ? și tu răspunzind ca un copil cuminte : da, mulțumesc frumos. Reții acest gest al miinii firave pe umărul tău firav, o apăsare nedureroasă, dar nici suficient de discretă, nu o fulgurare, ci o atingere fizică foarte concretă, gest repetat.

Iți obosești ochii, iar de la geam trage (tatăl care-ți pune acasă aceeași intrebare : „azi ce-ai făcut ?“, invățătoarea, punindu-ți cravata roșie de pionier — e o superbă duminică de mai, curtea școlii e plină de copii imbrăcați in alb, părinți emoționați — „Abrudeanu, la tine nu a venit tata ?“, Elena, privindu-te sincer, deschis : „Ce mare ești ! Sper să ne ințelegem bine amindoi.“), acest nume — Cati, Caterina, Ecaterina, Catherine, Kath

căruia ii voi asocia un păr negru, părului negru — o față albă, fetei albe — niște ochi mari, miinii firave — un trup plăpind, trupului plăpind — o existență dureroasă (și o biografie se va naște din toate acestea cind voi citi Dostoievski și se va produce dubla interferență : cele citite aveau nevoie de o imagine concretă — Caterina, cele văzute — de un suport factic netrăit — lectura,

căutind indelung in amintirile tale ; contrapunctul ea, Cati, Caterina, Ecaterina, imaginea: birtul (pensiunea, „la doamna Gerda“), reper : oameni: bătrini clefăind o mincare, meditind, trăind niște zile.

Și-apoi, ințelege : nu se moare de dor, de jale, de durere, de trecerea vremii, ci dintr-un banal guturai, de-o apendicită neoperată la vreme

text : irizări ale unei singure sintagme : „la doamna Garda“, metatext : o derulare de-a lungul vederii ochilor ce nu-nvățaseră să vadă decit printr-un geam care te pune la adăpost.

Tata venea (pleca) intr-o existență la fel de tăcută ca și-n romanele engleze. Asta (tăcerea adică) mi-o aduc bine aminte. Nu sint sigur că el (tata) ar fi vorbit atit de puțin incit să-i dea dreptul mătușii mele să fie indignată : „e de mirare — zicea ea că ar fi zis — că băiatul ăsta — adică eu — vorbește : nici nu știu unde a putut să audă cuvintele“. Are și o variantă nouă (adecvată situației, contextului ultimelor evenimente) : „și i-am spus atunci — momentul nu se precizează, se subințelege —, atunci cind — pauză de insinuare —, era de mirare să n-o fi făcut-o, doar tu — tata adică — nu i-ai vorbit niciodată“. Vorbele lui, cite erau, aveau o adresă foarte precisă, referindu-se la obiecte și fapte sigure. Nu intreba niciodată ce notă am luat, ci : „ești sigur că ai luat azi un nouă la geografie și un zece la matematici ?“, „ești sigur că ședința cu părinții are loc miine la orele 18 ?“. Așa mi-a spus și cind l-am anunțat : „ești sigur că acest fapt nu va afecta terminarea facultății ?“. Altfel n-aș spune că tăcerea lui m-ar fi inchis, m-ar fi făcut mai puțin comunicativ. Erau chiar plăcute aceste lungi tăceri in lungile plimbări prin toamna intirziată in parcurile de la Șosea (diminețile ridicau deasupra lacurilor o ceață albicioasă, subțire, estompind contururile și indepărtind obiectele pină la dispariția lor misterioasă), in plimbările de primăvară izbucnită in brindușe, magnolii, viță de vie, in iedera casei, in ceasurile de tihnă și pioasă reculegere in fața cataifurilor de la „Nestor“ sau a joffre-urilor de la „Capșa“.

așa cum, de altfel, și tu ai putea intreba : „ești sigur că-ți mai aduci aminte de Cati din pensiunea doamnei Gerda sau e numai proiecția Nastenkăi din «Nopți albe», așteptindu-și in acea pensiune iubitul ? !“. O amintire dintr-o copilărie extrem de indepărtată (o vagă proiecție a lecturii tale din copilărie, tu revăzindu-te in orice copil cu o carte in mină etc. etc.). Coperțile decolorate, scrisul mărunt și inghesuit, meschin corp de literă spre a mări parcă și mai mult senzația sufocării așa cum ți-o dă lectura dostoievskiană, gindurile care-ți sar in adolescență : Irina din „Două vieți“ de Serghei Voronin (? ! !), taigaua in care se construiește o cale ferată, bretonul Irinei care cade acoperindu-i ochii ca un stor ; colecția „Cartea rusă“ — atit de pregnante cărțile lor ori au rămas in memorie pentru că erau intiiele citite ? — cu Tolstoi, Cehov, Turgheniev, Fadeev și Gaidar, și alte nume pe deplin uitate ! Toate acestea nu ți-ar fi rămas, toate acestea nu ar fi apărut acum, dacă nu s-ar lega de cartea imprumutată Iuliei („Două vieți“) cu gindul secret al unei declarații de dragoste (prin similitudine cu eroii cărții : Irina = Iulia, inginerul = tu) și exact așa ințeleasă. E un splendid sfirșit de martie (ai putea afla chiar și ziua), cu zambile innebunind in glastre, muguri plesnind in flori — astenie care la adolescenți este mai intii o boală a corpului, o lentoare, o lipsă de chef de viață, o zăcere fără motiv —, se terminase o partidă de handbal, soarele cădea dulce pe asfaltul din curtea școlii și Iulia iți inapoiase cartea șoptindu-ți „la pagina o sută“ ; Bercaru (Bercaru și mai cum ? nu-ți mai aduci aminte, figura ei băiețoasă, praștia, fotbalul ii indepărtaseră femininul nume rămînind, ca și băieții, simplu : Bercaru). Și totuși, ceva trebuie să fie, iți spuneai gindind, simțind că trebuie să fie ceva. Și, parcă te fulgerase acest gind, codul, comunicarea secretă cu litere fin ințepate cu boldul iți luminaseră pagina. Adunaseși de pe o pagină, căutind cu lupa aproape o zi, următorul mesaj : te iubesc mult nu spune la nimeni Iulia.

★

Niciodată nu ai mai văzut acea carte (pierdută, incăpută, probabil, pe alte miini, or distrusă, pur și simplu ?), niciodată nu ai mai intilnit numele autorului. Ce-o mai fi scriind tinărul din adolescența ta ? O mai fi construind el vreo cale ferată prin taiga ? O mai fi cunoscut femei ca Irina ? Și-or mai fi făcut doi adolescenți declarații de dragoste pe seama textului său de dragoste (pierdută) ?

Tablouri de Alecu Ivan Ghilia din Expoziția deschisă la Teatrul Foarte Mic

Existența voastră există doar in egala existență a amintirilor mele de acum, a cuvintelor mele (care au sau nu au puterea de a vă face să trăiți mai intens pe voi inșivă și pe cei care acum, in chiar acest moment, vă urmăresc dind pagină după pagină, vrind, de exemplu, să vadă ce rol va avea Caterina in această poveste) a frazelor și a vremurilor interferate. Încerc să vă apropii de momentul-cheie al casei A., nr. 15. Momentul-cheie : prezența Elenei. Deviată, aminată (acumulări nesistematice, intimplătoare). Și o altă poveste.

Figura tatălui tău.

Trăim cu gindul că părinții noștri sint atit de bătrini, sint suficient de bătrini la nașterea noastră pentru a mai avea de făcut și alte lucruri. Ei sint egali in gesturi și expresie. Și intreaga lor viață e așezată discret inapoia propriei noastre vieți. Așadar : o șuviță de păr negru, rebel căzind mereu către ochii verzi și mișcarea miinii de a o indepărta ; trench-coat-ul albastru, protectoarea umbrelă și eu cam in picioarele lui ; paltonul gri, ninsorile sidefii ale lui decembrie ; costumul maro și vizitele la una din mătuși. Cam atit.

Figura tatălui tău in ultima zi de școală (senzația neliniști-

toare a unui iremediabil de care nu aveam habar)

băncile scrijelite de generațiile anterioare, nume ce nu vă spun nimic (puteți deduce existența lor din existența dumneavoastră), tabla — pe picioare —, nimeni nu-și mai luase obrăznicia să amintească profesorilor că „a venit vacanța / cu trenu' din Franța“, pianul din clasă pentru acompaniamentul corului, zumzetul surd al corpurilor voastre, peretele de la catedră despovărat de vreo zece tablouri, Iulia — in bluză albă și fustă albastră, ciorapi albi, treisferturi, o panglică prinzindu-i părul, eliberindu-i fruntea (micul vostru secret : literele de la pagina 100 din romanul scriitorului sovietic S. Voronin, litere fin ințepate cu boldul, un secret despre care tu nu vorbiseși cu nimeni, nici măcar cu ea), profesorii ținind discursuri incheiate cu urări de succes la examene ce vor veni, dar, in primul rind, succes in viața ce va veni, un examen, nu-i așa ? mult mai pretențios, mai aspru chiar, voi izbucnind pe ușă, oprindu-vă in poarta școlii, nedumeriți, intorcindu-vă spre a juca volei, grava ta emoție in timp ce o conduci pe Iulia pentru prima oară acasă, pe străzile cele mai lungi și cele mai depărtate de casa ei, dramatica ta declarație : „Îmi pare rău că s-a terminat școala, n-o să ne mai vedem“ (premoniție sau așteptarea primei voastre intilniri clandestine, dincolo și independent de obișnuite intilniri intimplătoare — intimplătoare ? ! — de la unu fără zece din poarta școlii), ea — luindu-te de mină și incurajindu-te : „mai avem pregătirea examenelor“,

eu insumi deducind probabil, transferind din ceea ce mi s-a intimplat sau putea să mi se intimple in ordinea firească a unei povestiri in care doi puști de paisprezece ani termină școala și au sentimentul — confuz, neliniștitor — că, deja, se despart de copilărie

și omenirea s-a despărțit rizind de trecut, și bun și rău, și plăcut și iritant acest trecut sintem noi inșine, singurul real intre un prezent abiotic și un viitor incert.

Contaminare : ultima zi de școală generală și ultima zi de liceu, plus lecturile din clasicii marxism-leninismului, Marcuse și veștile de la Sorbona (între o dragoste pierdută in cețurile copilăriei și o mișcare de amploare a tineretului).

Figura tatei : ultima zi de școală (mina pe umărul meu, gindul brusc indreptat spre Caterina, lunecind, bun ințeles, către elementul-cadru : pensiunea Gerda.) : spre ce ne indreptăm acum, domnule ? O intrebare ca un element

de legătură, nimic altceva decit o trecere fără nimic epic in ea, nimic demn de a fi reținut de povestirea cadru, o trecere către alți patru ani de ziduri, de poartă căzută inapoia primului sunet al clopoțelului (de fapt, sonerie !), de lacătul mare și greu ruginit, petrecut peste un lanț și el ruginit, de uniforme, matricole, capete tunse, note, medii, teze, colegi, colege, biografii, o frază, aceeași frază pentru cite biografii ? „În 196... am inceput cursurile liceului nr. 16 din București, examen de admitere, terminat in 196... cu diplomă de bacalaureat“, adică patru ani inchiși intr-o frază care nu spune nimic altceva decit că a mai trecut o vreme, decit că așa cam ți s-a petrecut viața și, deci, spre ce ne indreptăm acum, domnule ?

(Fragmente din „CEAȚĂ PE LACURI“)

teatru
t

În spațiul realității

Un titlu cu semnificații ambigue, trădind intenția Gabrielei Adameșteanu de a aduce la lumină o suită de cazuri, de conștiințe maladive, care se pretează la multiple interpretări. **Dimineața pierdută** — carte și spectacol — inglobează sensul pierderii dramatice a timpului interior al tuturor ființelor care au trecut, la un moment dat, printr-un anume spațiu de gindire, care comprimă, vrem-nu vrem, conștiința memoriei.

O privire retrospectivă din punctul de vedere al croitoresei Vica Delcă — angajata casei Ioaniu — dezvăluie o lume de inșelăciune, de falsă trăire, pe cit de superficială, pe atit de artificială, cu tabieturi și cu obsesii, pe cit de ireale, pe atit de adevărate. Alternarea de planuri intre trecut și prezent, intre spațial și temporal, intre derizoriu și grav, patetic și ironic, tragic și comic, are drept scop susținerea ideii de timp care macină, distrugind totul și pe toți, egalizind oameni de toate proveniențele sociale in fața unui destin comun : intrarea in neființă.

Introspecția psihologică ce părea a fi doar apanajul romanului și al filmului se dovedește a fi și substanța de inspirație, materia moale și viabilă a teatrului. Urmind schema romanului, Cătălina Buzoianu descompune, pas cu pas, conștiințe, minuind cu abilitate personajele in trecerile lor dintr-un timp intr-altul, din spațiul convenției in cel al realității, le strunește sau le dezvoltă, le face euforice sau exaltate, imprimindu-le, din păcate, o tentă accentuat-patologică, pentru ca mesajul să fie dramatic. Scenografia pe două nivele a lui Mihai Mădescu face lizibilă descompunerea și recompunerea continuității logice pe firul intercalat, al celor două unități temporale.

Discreția muzicii de clopote ce bat mai tare sau mai lin la deschiderea sau stingerea casei ca o „boite à musique“, intregește atmosfera, fără să inece cuvintele, subliniind spectacolul agonic al căderii unei lumi, ritualul funest al descompunerii umane.

Costumele Lilianei Manțoc fac parte din acțiune și din ficțiune. Linia și culoarea lor urmăresc virsta, emfaza, visarea sau decăderea unor ființe, făcind o demarcație netă intre sobrietatea gravă a prezentului și exaltarea trecutului, imprimind personajelor o grație, o feminitate irizată, confuză, provocatoare sau candidă, o eleganță desuetă ca insăși existența lor derizorie.

Parcurgerea memoriei a două femei — Vica și Ivona —, reprezentind două lumi, două medii sociale diferite, permite dezvoltarea unei mari diversități tipologice feminine, prilej prin care citeva actrițe ale scenei românești se afirmă in evoluții interesante. Cazurile Vica (in dubla interpretare Tamara Buciuceanu/Zoe Muscan) și Ivona (Gina Patrichi), cu intreg cortegiul de umbre ale trecutului (tante Margot-Irina Petrescu, Mironescu-Victor Rebengiuc, Sophie-Rodica Tăpălagă, tinăra Vica-Tora Vasilescu, madame Cristide-Lucia Mara) reușesc să trezească interesul spectatorilor, alcătuind o bogată frescă socială, o saga a virstelor celor mai distanțate pe vectorul timp.

Personaj arhetipal in roman, Vica devine in spectacol mai mult un pretext pentru prezentarea lumii opuse ei. Fantomele devin mai pregnante decit aceea care le dă viață. Chiar dacă se păstrează limbajul dezarticulat și dezacordurile Vicăi, chiar dacă se păstrează curiozitatea ei bolnăvicioasă, spiritul ei caustic, Vica rămine un punct de pornire pentru invierea umbrelor care o obsedează, cu tulburările, instabilitatea și avertismentele unor decenii de oportunism social-politic. Făcind slalom printre replicile și aparițiile celorlalte personaje, două actrițe reușesc să ridice personajul lor, să-l afirme. Este vorba, in prima versiune, de Tamara Buciuceanu, in cea de-a doua, de Zoe Muscan.

Nicoleta Gherghel

film
f

«Toate pînzele sus»

Poate că dragostea mea pentru romanul lui Radu Tudoran vine din amintirea patimii cu care l-am devorat cindva, in copilărie, pentru ca mai apoi să mă intorc la el din cind in cind, ca să-l reiau cu aceeași incintare, cu nimic umbrită de faptul că-l știam din scoarță in scoarță; acum aș putea să explic de ce mi-a plăcut și de ce continuă să placă fiecărei generații, dar basmul, odiseea, idealul urmărit pină la capătul pămintului — și orice altă referință la cele știute, care să dovedească temeinicia romanului, nu ar fi de-ajuns pentru a-i lămuri farmecul. Sint insă convins că patima cu care l-am citit are o cauză importantă : patima cu care a fost scris. E in **Toate pinzele sus** o bucurie a aventurii, o generozitate fără limite față de care spiritul critic nu găsește argumente.

E foarte greu ca un film după o carte atit de iubită să te mulțumească ; fiecare dintre noi și-a făcut probabil o imagine a sa, un film al său, o prejudecată peste care doar un film de excepție ar putea să treacă ; or, **Toate pinzele sus** făcut de Mircea Mureșan după romanul lui Radu Tudoran — mai intii serial de televiziune și acum, in sfirșit, redus la dimensiunile unei epopei cinematografice —, este doar o ecranizare cuminte, conștiincioasă, o transpunere in imagine la care participarea regizorală nu depășește limitele unei profesionalități satisfăcătoare. O anume răceală, o anume detașare a profesionistului matur care iși face filmele cu conștiinciozitate, fără să creadă mai mult in unul decit in celălalt, se strecoară intre noi și povestea atit de cunoscută ; au dispărut nesăbuința și curajul, magnificența gesturilor romantice făcind loc unui simț destul de comun al riscului.

Nici actorii distribuiți nu au fost, in toate cazurile, aleși cu suficient discernămint — precum Ion Besoiu in rolul lui Radu Lupan, sau Julieta Szöny in rolul Adnanei ; și Ion Besoiu și Julieta Szöny au deosebite calități de actori de film, dar aici rolurile care le sint incredințate sint destul de departe de specificul lor — prea departe pentru a putea depăși nepotrivirile doar prin profesionalitate.

Dar chiar și așa, **Toate pinzele sus** rămine un film pe care il vezi cu plăcere ; substanța de la care pornește, situațiile și caracterele rămin totuși cele cunoscute și o parte a distribuției reușește să păstreze nealterat spiritul romanului ; este vorba de Ilarion Ciobanu, de Sebastian Papaiani, Jean Constantin, Cristian Șofron... E un echipaj in care, oameni atit de deosebiți, se dovedesc necesari — fiecare in felul său. Actorii dăruiesc ceea ce regizorul nu are intotdeauna — credința in povestea pe care o trăiesc. Și ironia și spiritul critic și simțul ridicolului, fac aici mai mult rău decit bine ; nimic mai riscant decit să nu iei in serios o poveste ; sau să o crezi pină intr-atit, incit să o confunzi cu realitatea ; in filmul lui Mircea Mureșan sint și excese realiste, pitoresc de dragul pitorescului, dar și momente de neatenție. Cu toate rezervele, **Toate pinzele sus** e un film necesar ; dacă nu ne-a invins prejudecățile, poate totuși conviețui alături de ele ; e păcat totuși, pentru că **Toate pinzele sus** este un roman pentru care se poate face o pasiune pe care poți să o recunoști și la altă virstă decit aceea a copilăriei.

Nicolae Mateescu

ZALMOKSIILE

ion gheorghe

Odă nechezată

1. Către seară, iarba răcorește ;
himere
umblă dealul, cu adiere ;
mireazmă, ca a șingelui de pește
jilav aridică din genune —
am auzit eu hohot de-o muiere
din neamul vechi, de mîndre zine —
creștere zăludă, de puteri
mă bintuie din lumile de ieri.
2. Pe vîlcea, la vîrf mi-am ridicat,
pe buză
pus-am foaie verde frunză
de pom tînăr, fără de păcat —
fluierat-am și-am rămas departe
unde lumea-n două se desparte.
3. Pus-am solzul mare, daurit
de șarpe,
mi-au venit cîntări de'nalte harpe,
fătul zeu dormind mi-a gîngurit,
lumea-n adunări la viață bună
lăudînd și dînd cunună.
4. Zalmoksis, n-um putut nici eu să tac :
am nechezat
din vîrful dealului cel cutezat,
înaintea mea încă un veac —
de-un flăcău de cal am hăulit
să nu-mi fie numele hulit.
5. Zis-am ca vreo șapte fulgere :
„mihoho !"
către tărîmurile dincotro —
cu durere-n pîntece, la ugere,
nechezară mie zine
pururea cele fecioare june.
6. Focul strigătului bărbătesc
lovi livezi
prin care vino să mă vezi
cum strig la pomi și te slăvesc —
ale tale nume dîndu-le,
Zalmoksis, bunule, Zalmoksis, blîndule !
7. Nechezatul meu de amăsar
căzu-n ogoare :
vino —, încălzește sfîntele-ți picioare,
fă zbicirea bună, să le ar,
umblă-mi grînele, să înfrățească,
înmulțire dă-le lor, Zalmoksiască !
8. Strigătu-mi de cal nejugănit
căzu pe turme :
treci prin ele și ne lasă urme —
să te sărutăm pe unde ai venit,
să îngenunchem în drumuri și poteci,
pe unde s-o vesti că pleci.
9. Doamne, întărește mîndrul nechezat
al meu
ardoare dă cît unui cal de zmeu
de-l umbli tu călare împărat —
Kira Elesa, mihoho,
ieși afară și ne dă !

Despre Înviere

1. La streașina templului rotund,
peste cetate,
pus-au cuibul cel din crengi uscate,
învățătură oamenilor dînd, —
un hulub sălbatic și cu-a lui columbă
în firida mare, fără umbră.
2. Deasupra-i apeducta de arămi
cu apele cerești
de n-au scăldat în ele cîrduri de pești,
numai sămînța pădurilor de pomi
adusă puilor și scăpată din plisc,
a răsărit arbuști în pietrele de pisc.
3. Dedesupt se află marea frîză
cu lupi aripați —
cei pe care zboară noaptea bătrînii
pileați —
o podoabă de argint și spijă,
încît scarabeii lovindu-se de metal
tulbură vuina cuprinsul sideral.
4. Acele genii două cîte două
blînde față-n față,
pe gurile fără scîrbire și greață
dau afară către-o vietuire nouă
capete și picioare de boi
în talazele luminii celei de apoi.
5. Tot astfel, perechea sălbatică de
porumbei,
la mari intervale,
semințele crude, nestricate de bale
sforțîndu-și gușile — se desfărtă și ei
fără durere și fără năduf
îndopîndu-și puii cei abia-născuți de puf.
6. Deci nu rareori învățăceii
vin-cu-nfrigurare
să mă scoată din mariile-ți altare,
mărturisind adeverirea paideei
și strigîndu-se din toate puterile :
veniți, au început Învierile !
7. Cînd păsările cerului restituie
cele semințe
cînd se-ntregesc vitele din neființă
întru Zalmoksis cel ce neumbritu e
la trezire și la pace ni se-ndrituie :
8. Veniți, au început rostuirile
de înfiere :
cruzii deșartă burdufele cele de fiere
blînzii deschid porțile către Mirele
dacilor : triburile lor pling vesele
gătite de-așteptare ca miresele...
9. Zalmoksis carele Tu ești Judetul
cel de-Apoi,
îndeamnă calul tău ceresc spre noi,
cu sfînta lancie îngenunchează-ne
mistrețul
greșalelor ce mult ne scurmă
un veac înainte șapte din urmă ;
iartă mie grăbirea junilor pileați
că sînt neștiutori, detot nejudecați.

Tulburarea lui Atalchetaș

1. Zalmoksis, început-am să plecăm
toate, cu toți :
s-a-mbolnăvit pămîntul sub cetăți
vatra de sub casă, glia de subt pom,
cu zmucire și alunecare
se fring drumurile cele pentru care,
2. Orînduirea viilor la soare
s-a schimbat :
o răsucire ca de vînt turbat
le-a dat netrebnică aplecare,
lăsări fără de lege într-o parte
rămînere în urmă, risipire-n dealuri sparte,
3. Ducere-nainte s-a făcut, scufundare
în bălți,
de-au ieșit apele pline cu morți :
pierit-au blînde vechile izvoare,
păduri s-au prăbușit cu vuiet mare
4. A trecut despicătura cu genune
printre paturi
tîrînd pe adormiți în cele patru laturi ;
trejii s-au găsit pe altă lume ;
căzut-a fiu de la părintele lui
într-altă casă
ieșit-au leagănele-n calea primejdioasă —
nimeni nu mai are grija nimănui
femeile și-au rătăcit bărbații
lucrurile-au trecut de la unii la alții.
5. Sînt acestea semne, cumplite vești
că vine-o lege
în întîmpinarea căreia se-alege
omul de om, cu mari asprimi cerești —
dacă se mută locurile pe pămînt
în ceruri vreasăzică, mari prefaceri sînt.
6. Schimbări în stele, tulburare
de crug
planeții se-ndîrjesc de veac și fug
înspre sorii sănătoși ai altor izvoare :
zeu nou am să ridic și-am să numesc,
poporului schimbat :
urmașul taie din codru toiagul să-l bat
întru stingerea păcatului strămoșesc ;
pedepse mari, de sceptru tare
au să-i aducă la întregire și-ascultare.
7. Spusu-le-am : frații mei, semenii mei
nu cereți mărturie
asupra veacului de mi s-arată mie
cu Zalmoksis cel ce cuprinde-o mie și-o
mie
de chipuri de zei :
arătatu-v-am : Zalmoksis este Dumnezeu
de lumină,
primiți pietrele care să-l țină
altul atunci, altul acum, altul mereu —
nu disprețuiți aceste forme de nisip
în care puterile-i își dau întruna chip.

Rodul — pămîntului

1. Am intrat în pădure june Împărat,
călare
am umblat-o-n cunoștință și cu întîmplare,
argintul minții mi l-am strecurat,
în luminoasa ta strecurătoare ;
destăinuitu-mi-ai rodul pămîntului
și-alcătuirea lui și legămîntul lui.
2. Iată : jumătate stau în poartă,
jumătate
în capătul drumului de pietre neumblate ;
cu blîndețe calul meu se poartă ;
sărind ramuri de tot felul înflorite
ferește cu simțire avintatele-i copite ;
însă ocolește bunurile,
dreptul celui zeu
care el cunoaște că sînt eu
de l-am dus prin toate tărîmurile —
sare vestmintele și straiele cșternute,
otrăvit, de măracini tăiat, de cucute.
3. Jumătate mă înapoiez cetății,
iată,
port în dreapta iarba ta înfemeiată,
întru care ei își sprijină cu totii
truda la bucatele de sațiu, bunătăți
fără de care n-au putut să stea cetăți.
4. Domnule ceresc al meu și pămîntesc,
mai dă-mi
să cunosc puterilor din holde și din pomi —
dintr-această iarbă drept să tîlmăcesc ;
fără de care popoarele descresc.
5. Iată crinul tău cel verde și păgîn —
plăpînd
organul lui de vultur ridicînd
în chipul unei lăncii de străbun,
în pîntecele frunzei stă ciorchine ;
bulbucate
semințele din el sînt jîtniți de bucate,
butii de lapte și de miere și de bine,
carele Tu ni le dai nouă pe toate,
fără de care n-au ținut cetate.
6. Iată carele de grîu, voi zice :
luați
aminte și păstrați-le, cei cumpătați ;
iată vasele de mei cu șapte spice,
primiți și na-vă vouă cu blestem ;
acei risipitori
și nesătui ca niște lipitori —
de care eu cetatea mult mi-o tem.
7. Iată despărțămintele cu mană ;
de vin
de miere, de lapte, de untul cel de lemn
de măslin
și iată să ardeți și să puneți pe rană ;
și uitați-vă : amforele cu venin
să umeziți săgeți ; mai iată : hoarde vin —
8. Peste cetatea-n bogăție și vechime,
suzerană —
credința voastră și învățătura mea
spartană
sperie popoarele vecine.
9. Acestea, de la tine, Zalmoksis, le-am
deprins,
vorbind poporului meu prin coprins —
cu cetatea-n bunătate și îndestulare ;
la hotar
cu multă, schimbăcioasă-amenințare —
pune nouă spada Ta, niciodată în zadar.

Instrumenturile tale

1. Aduc Zalmoksis, arborii din veac adînc
al pădurii,
rugul serii întocmim ; al arșurii
fum înmiresmat de carnea cea de june
cu-nălțare multă către tine urc ;
2. Dumnia Ta, Zalmoksis, carele mingii
ierburile
cu brațe lungi de umbre ; vremurile
ți le lași cu apăsare pe tați mîndri :
însemnat-ai trupul meu cu toate semnele
la frig, la obosire și la temere ;
3. Tinde astăzi ramul de pe-acel
tărîm,
iedul nostru să-l zburdăm ; să ne tirim
șarpele care-ntre buze, ghiocel
poartă către mîna ta împurpurată
de amurg : deci nouă ne arată
îndurerare și proteguire ; sîrg,
multă voire ;
îndeplinește nouă cele de la fire,
dă-ne faptele lumești în pîrg,
cum dai mărul cel fără de vierme,
cu împlinirile la vreme.
4. Sufletul în tinără ardoare
ține-mi
nebatjocorit și ne-ntinat ; nimeni
să nu-i taie calea către soare ;
carnea omului deci nu ne-o arde
întru fierbințeală la muiere foarte ;
nici nu ne scrumi-n căldurile
femeii deloc ;
încălzește-ne la tine, Doamne cel de foc
și învățăiere ; făptură cu făpturile
și lucru rece între lucruri,
lumea cu mine să ți-o bucuri.
5. Căci noi, Doamne-al meu, așa ne știm :
instrumenturile
Tale de suflet : umplut-ai nouă piepturile
cu pneuma ta, cu suflul prim ;
datoriile dintîi, drepturile
tu asupra noastră ți le iei : vejnica suflare
ne dă grai și oarece aflare :
Tie despre Tine și destulă nouă —
buzele să ți le ungi cu bună rouă.
6. Zalmoksis, Doamne, ține-ne pe buză
cu-ndurare
și duios ne umple cu-ale tale clare
cîntece din lemnuri și din frunză —
și ajunge-ne din focul sfinților copaci
să nu uiți de lumea de-ai putea s-o taci.

Pe munte

1. Doamne, munte pus-ai mie sub picioare,
văd,
turmele jos, cu ugerii pe rod,
berbecii-n etate și oile fecioare,
palidă-ngălbenește iarba, lungile ponoare
încrețindu-se-ntr-a vîntului viltoare ;
2. Unde cresc flori lacom peste literele
pietrelor etrusce
la fructele sălbatice stau viperele
cu balaurii din nouri să se muște, —
cîrdurile de capre lățoase
sparg ale izvoarelor mărețe vase ;
3. S-a umplut valea de tristul păsăret
al umbrelor :
cer orînduiala să le umble lor
roata norocului de tot încet —
de binele la vejnica ta subțioară
fericirea lor nu și-o măsoară.
4. Dincolo de-Acelea, turme, cîrduri,
țapi bătrîni
joacă prin livezile de pruni
călcînd cu biruință pavimentele de simburi
și toată-nsămînțarea de prisos
pe care-ai părăsit-o-n veacuri tot mai jos.
5. Valea-ncepe-odată să se destunice
dinspre tălăngile-ndreptate cu tulnice :
Zalmoksis, dincolo de multe țări
văd flamuri
întinse de suflarea Ta peste neamuri ;
în calea vejnicei amenințări
aridică munții mîndrele cetăți
cu spatele către pustietăți.
6. Doamne, în creastă limpede mă aflu,
sanctuare
orînduit-am cu naltă cumpătare,
unde veacurile nu-și aruncă praful —
binefacere a sufletului pace
tărăgănarea gîndului se face,
a faptei și mai lungă aminare —
către cel ce ești lucrarea cea peste
lucrare
Zalmoksis clipa noastră de-un veac
și veacul de-o clipă,
tămăduiește-mă de nerăbdare și pripă,
în multă punere la cale ce-o fac.
pune țara pe oasele mele de vultur,
păzește-i liniștea, ajută-i tumultul.

Mulțumescu-ți

Zalmoksis, mulțumescu-Ți pentru iarba Ta
ce ți-am dormit
pe malul cerului nețărmurit
sub carele în toată vremea noi ne-om
îmbăta :
de-ale florilor de măr sfinte miroase
bălsămînd grămada noastră cea de oase.

Doamne, mulțumimu pentru pomii tăi
umbritori
de ne-au cîntat din cuc, privighetori,
și cu pasărea ce bate lungi bătăi
în copacii plini de gize și de boarne
înfiorînd grămada noastră de carne.

Doamne, mulțumim pentru căldură
și lumină —
carele ne-ai îndulcit ca pe jivină
cu birlog și apărare la făptură —
și ne-ai ridicat de minte și virtute
între viețuitorimile pierdute.

Doamne, mulțumim de-a ta suflare
le care-am răcorit
cu mare virstă singele prea însorit —
s-avem gînduri reci, mult clare —
ale noastre judecăți și chibzuințe
în lăcașul bietei noastre ființe ;

Zalmoksis, mulțumim pentru arinii
codrului sting
dintr-al căror grai de foșnet lung
ne-au lăsat în pace sfintele erinii —
dîndu-le în seamă bine cercetate
faptele ce le-am desăvîrșit pentru cetate.

Doamne, mulțumim pentru gorunii
codrului drept
dintr-al căror grai eu mă îndrept
către înțeleptii cei din munții Lunii
primind meritele mele către Lari
să mă despresoare de clevetitori barbari.

Doamne, dar mai avem vreo șapte rînduri
de straie —
de inuri, de lînă de mioară bălaie,
veștminte vechi de grai și gînduri
și-ncă pe-atît de șapte ori sandale
să ne purtăm cu umbletul către lumina
căii Tale.

Îndură-te, Zalmoksis, să ne lași
bun mers —
că ne-au luat dușmanii urma ; ne-au tot
șters
ce ne-am clătinat și noi : vreo cîțiva pași —
deci mai dă-ne nouă lume de cutreierat
tot așa-n beția întru care sîntem beat.

O GAROAFĂ ROȘIE

Urmare din pag. 1

tența poporului român. Existența unui popor însă nu se discută, ci se afirmă... Acuzăm, în fața lumii civilizate sistemul asupritor care tinde să ne răpească ceea ce un popor are mai scump : legea și limba ! De aceea, nu mai sîntem aici acuzați, sîntem acuzatori !"

Solidar cu justețea cauzei pentru care luptau cei doi memorandiști, Alexandru Vlahuță va publica poezia „Eroilor martiri" în ziarul **Golgota** din 24 aprilie 1894, organ al durerii poporului român, îndemnîndu-i : **„Stați drepți, sublimi apostoli, căci fruntea vi-i senină, / Lăsați închizitorii să-și facă datoria / Vedea-veți scris pe ziduri cu slove de lumină / În temnițele voastre : „TRĂIASCĂ ROMÂNIA !".**

— Pieptul scos în față, de sub mantie, sugerează robustețea fizică și morală a personajului.

Devenită simbol al municipiului, Vasile Lucaciu fiind născut în comuna Sisești, județul Maramureș, statuia a trecut printr-o adevărată odisee. În urma odiosului Dictat de la Viena, din 30 august 1940, autoritățile horthyste au socotit că statuia este incompatibilă cu orașul Satu-Mare. Un grup de patrioți români au demontat și trimis statuia la Lugoj, unde a stat pînă în anul 1942, de unde a fost expediată la Alba-Iulia. În 1948, ajunge la București, în curtea Muzeului Medrea, de unde apoi la 30 noiembrie 1968, se reașează pe locul în care se află și azi.

Se poate afirma, pe bună dreptate, că datorită vitregiei timpurilor, destinul statuii pare să coincidă cu peregrinările și drumurile celui pe care îl reprezintă sporindu-i valoarea morală, înnobilînd-o cu noi și semnificative valori.

Poziția de azi este deosebit de bine aleasă. Față în față statuia patriotului român, pe sociul căreia, un basorelief simbolizează un ostaș daco-roman ce strivește pajura imperială; cu statuia ostașului român eliberator ce poartă cu nădejde în mîini Tricolorul României.

Și astfel, în acești ani, de profundă redeșteptare națională, pe care cu mîndrie și demnitate îi numim „EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU", de efort eroic și constructiv pentru a ne înălța pe noi trepte de dezvoltare economică și socială, de civilizație și cultură românească s-a făcut dreptate.

Statuia de bronz, ce va dăinui peste veacuri, amintind generațiilor de azi și viitoare despre fiii eroi ai neamului, va continua să existe pe aceste meleaguri străvechi românești ca și versurile cîntecului, ce circulă în popor, transformat în legendă : **„Cîntă o mierlă prin păduri / Robu-i Lucaci la unguri, / Pentru sfînta dreptate / De care noi n-avem parte. // (...) / Fi-va Lucaciu liber iară, / Pentru noi în astă țară / Pînă-i viu nu-l părăsim / Mai bine toți ne jertfim !"** (Gh. Bocu : **Doina lui Lucaciu**, „Foaia poporului", Sibiu, 1893).

Iar eu, cu respect și pioșenie, într-o seară transilvană am așezat, în văzul a trei copii ce mă priveau curios, întrerupîndu-și pentru o clipă joaca, la piciorul statuii, o garoafă roșie.

Cîntec pentru micul prinț

Nepoțelului meu Nichita, cu prilejul venirii sale pe lume.

Afle-și zorii buni sub aștri
și prielnică Ursita
micul Prinț cu ochi albaștri
și cu nume scump: Nichita!

Fie-i doar norocul tată
ca în veghea dulcei mume
calea vieții s-o străbată
fericit prin astă lume!

Piază-Rea să nu-l ajungă,
soarta flori în drum i-aștearnă,
că-i născut în cea mai lungă
noapte, sub veșmînt de iarnă,

cînd, cu stele în corniște,
Căpriorul urcă-n zodii
și în brazi ard luminițe
lîngă poleite rodii.

Deie-i munții vechi tărie!
Șoimii — aripă să-i deie!
Cerul lui mereu să fie
arcuit de curcubeie !

Piinea țării mi-l hrănească!
Ocrotească-l riul-ramul!
Și să crească, să-și iubească
Mama, Patria și Neamul!

Victor Tulbure

plastică

Salonul municipal

Nu este o întreprindere dintre cele mai simple încercarea de a distinge pe simezele unei manifestări colective de amploarea salonului municipal o sumă de tendințe definitorii, un minimum de direcții despre care să putem recunoaște că închid în ele o certă putere de persuasiune. Caleidoscopică, tentaculară prin orizonturile spre care se risipește, expoziția de la muzeul de artă legitimează, desigur, și afinități care pot solidariza, electiv, fiecare în parte, un număr mai mult sau mai puțin important de artiști. Însă, privit în totalitatea lui, salonul municipal refuză să fie un parlament, în cuprinderea căruia viziunile se grupează în virtutea unor principii electorale. Și faptul acesta, în sine, e pozitiv. Mai puțin îmbucurător este adevărul că ezităm îndelung atunci cînd ar trebui să răspundem la o întrebare destul de firească : prin ce se distinge momentul actualității imediate a artelor plastice românești ? Diversitatea de stiluri nu poate fi contestată, dar conceptul e larg, mult prea larg și difuz.

În consecință, dacă despre pictură e vorba, nu avem încotro și trebuie să procedăm la o primă despărțire de ape în funcție de criterii la fel de largi, însă niciodată difuze. Cert este că opțiunea pentru figurativ predomină expoziția și nu doar o dată se transformă în veritabile pledoarii. De la Sorin Ionescu, Eremia Profeta și Coca Metianu, la Anghel Neagu, Spiru Vergulescu, Mihai Bandac sau Virgil Miu, epuizarea de sensuri a imaginilor inteligibile, neîncifrate, se decantează în tot atîtea maniere elaborate sub marca unor personalități între totul distincte. Și enumerarea pe care ne încumetăm s-o propunem, dincolo de vîrste sau ierarhii de altă natură, nu se oprește aici.

Un **Peisaj** al regretatului Petru Popovici, **Lectura** lui Vasile Grigore, **Omagiul** lui Miron Agafiței, **Toamna** lui Vasile Parizescu sau **Peisajul de iarnă din Vrancea** al lui Ștefan Bucătaru fixează în expoziție repere care nu se pot eluda. În aceeași categorie se înscriu și participările Aureliei Matei, ale lui Ion Grigore sau ale lui Sorin Ilfoveanu. Sau **Floarea roșie în cană de pămînt** de Șerban Zainea, peisajul citadin al Luminiței Tudor și alte și alte lucrări, a căror trecere în revistă pretinde un spațiu mai generos.

În măsura în care un asemenea salon se vrea și o confruntare, pentru că altfel nu-i vedem rostul, este simptomatică realitatea că o sumă de nume consacrate se estompează. În mod vizibil, vecinătatea nu le avantajează și nu le prieste. Poate și de unde participarea la o asemenea expoziție, departe de a mai fi o ocazie prielnică de consolidare a unui renume, se constituie pentru unii doar într-o obligație de rînd. De asemenea, este simptomatică și împrejurarea că miza pe caligrafia abstractă, în comparație cu vocația figurativă, eșuează prea adesea în derizoriu. Chiar dacă se salvează, în cazuri mai rare, prin valori de ordin decorativ, stimabile fără doar și poate, dar neîncorporabile în panoplia mijloacelor de seducție proprii picturii de șevalet. Pornind de la astfel de observații, în aparență inofensive, cînd adîncim analizele, riscăm să ajungem foarte departe. Însă nu este locul și timpul unor asemenea investigații.

În încheiere, nu ne rămîne decît să dedicăm și sculpturii cîteva rînduri, fără a recurge la nume și titluri. Nu din dezamăgire, ci din prudență de-a dreptul. Nu ar fi exclus să greșim afirmînd că sculptura, de data aceasta, nu se impune cu vigoarea vădită în alte manifestări similare. Poate nici organizatorii nu au distribuit-o destul de înțelept în spațiile disponibile. Oricum, la acest capitol, puține elanuri autentice se distanțează de rest. Între vehemențe transpuse impropriu în material perisabil și gesturi monumentale consumate la scară liliputană sînt, totuși, de întîlnit și unele realizări solide ca meșteșug și concepție.

Mihail Pelin

muzică

Creație lirică

Drama muzicală populară Ion Vodă cel Viteaz de Gheorghe Dumitrescu își ocupă un loc specific în peisajul componistic românesc, deja titlul făcîndu-ne să intuim caracteristicile principale ale acestui remarcabil opus. Libretul, semnat de autor și de George Teodorescu după cronicile epocii, monografia lui B. P. Hașdeu și piesa cu același nume de Laurențiu Fulga, surprinde un moment de cumpănă în existența țării Moldovei, expusă presiunii celor trei mari puteri limitrofe ale epocii. Meritul libretului: constă în reliefarea faptului că, pe linia unei tradiții îndelungate a istoriei românilor, continuîndu-se pînă în zilele noastre, în momente cruciale, românii și-au găsit conducători politici și militari care să-i treacă prin viltorile istoriei, drumurile parcurse susținîndu-se pe năzuințele de dreptate socială, de independență națională ale clasei celei mai numeroase : țărănimea. Această „regularitate" a istoriei noastre se nuanțează în descrierea unor personalități de renume, privite nu la modul schematic, simplist, ci cu insistență asupra laturii lor umane, unde clipele de slăbiciune, de îndoială în puterile proprii și ale țării, de nejustificată încredere în sfetnici cu mai multe fețe nu sînt ocolite, oferind așadar publicului portretul nu al unei idealizări de domnitor ci al unui om „din carne și oase", expus slăbiciunilor și greșelilor dar și profund conștient de faptul că numai în popor există acea nepieritoare sevă care asigură existența neîntreruptă a ființei noastre etnice, a organizației noastre statale. Muzica este și mai limpede decît libretul în această privință : folclorul străbate întreaga țesătură muzicală a dramei muzicale „populare", cîntecele de luptă „fixează" în memoria ascultătorului momentele de decizie și eroism ale unei scurte dar furtunoase domnii, citatele, prelucrate mai mult sau mai puțin, ne trimit la vremurile de referință ale domniei lui Ștefan cel Mare, leit-motivele personalizează concludent caracterele cele mai diverse, suferind modificări semnificative în funcție de complexitatea situației. Dincolo de aceste scurte repere analitice însă, partitura are un fior înălțător, o largă accesibilitate, o bine chibzuită gradare a conflictelor, o orchestrație condusă cu grijă, în principal însă știmele vocale denotînd o mînă de maestru în tratarea acestui dificil „instrument".

La trei decenii de la premiera absolută pe scena Operei bucureștene, reluarea acestei creații se face în reperele fidele ale primei montări, regia lui George Teodorescu fiind „reconstituită" de Vasile Calomfirescu, în decorurile și costumele lui Toni Gheorghiu, „adaptate scenografic" de Roland Laub. Nu cred că e oportun să insistăm asupra calității ideii : aceea de reconstituire ; opera stă în picioare nesuferind o „uzură morală" care să-i dea un aer învechit — realismului subiectului cel mai bine i se potrivește un realism al montării, mesajul patriotic al partiturii transmițîndu-se nealterat, direct, în sală, cu sprijinul orchestrei dirijate de Constantin Petrovici, „în cuvintele" corului dirijat de Stelian Olariu (și aici, ca în multe alte creații, tot ceea ce este mai inspirat și mai semnificativ muzical, Gheorghe Dumitrescu nu pregetă să încredințeze acestui atît de important compartiment al spectacolului). În rolul titular, Dan Zancu creează un „moment de zile mari", excelent stăpînit vocal, factura scenică sprijinind adecvat acea complexitate caracterială de care aminteam mai sus. Ruxandra Vlad și Elvira Cîrje semnează roluri la fel de dificile și de complexe, cărora li se alătură Nicolae Andreescu, personajul cu multe fețe al boierului Ieremia. În roluri de mai mică amploare, Nicolae Bratu, Ștefan Teodorescu, Ștefăniță Lascu, Nicolae Constantinescu, Ion Grigorescu, Cristian Mihăilescu, Teodor Pîrvănescu, Alexandru Moisiuc, Corneliu Fânățeanu, Iuliu Truția „întregesc" o distribuție inspirat alcătuită, astfel încît noua premieră-reluare a teatrului bucureștean se integrează pe merit listei de reușite din activitatea primului colectiv liric al țării.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI (XVIII)

Trubadurii „Luceafărului"

II

O dată cu anii '60, deplasările „Luceafărului" în țară sînt tot mai mult dominate de reprezentanții generației de poeți afirmați cu precădere în paginile sale, dialogul cu cititorii ei completat și de cunoașterea vieții și activității acestora, iar printre organizatorii locali se numără tot mai mult organizațiile de tineret. Ca exemplificare aș aduce în atenție două asemenea deplasări. Prima dintre ele, predominant trubadurească, după vechiul sistem, s-a produs în regiunea Ploiești, în limitele administrative de prin anii 1962—1964, unde un Comitet regional al U.T.M., plin de inițiativă și autoritate, a patronat cîteva ample turnee desfășurate cu precădere în lunile de la confluența iernii cu primăvara. M-aș opri la cel mai reprezentativ dintre acestea, cel din martie 1964, care a reunit „trubadurii din vechea gardă" cu scriitori tineri impuși în acea perioadă. Șeria de ședători literare la care mă refer, programate la Ploiești, Urlați, Buzău, Rîmnicu Sărat, Tîrgoviște, Pietroșița, Fieni, Boldești, pesemne și în alte localități, cu participarea a peste 10 scriitori, printre care Mihu Dragomir, Victor Tulbure, Nicolae Tăutu, Geo Dumitrescu, Eugen Barbu, Grigore Hagiu, Cezar Baltag, Mihai Negulescu, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, A. I. Zăinescu, Corneliu Șerban, Tudor Stănescu, Ion Băiești, subsemnatul și încă alții, poate. Adevărul e că singurele ședători la care am fost prezenți în prezidiu aproape toți au fost cele de la Uzinele „1 Mai" din Ploiești și de la Schela Boldești. De reținut că ședătoarea de la uzinele „1 Mai" s-a ținut într-o sală uriașă, cea mai mare de pe atunci a Ploieștiului, în prezența a peste 2 000 de persoane, în majoritate tineri. Culmea e că acest maraton literar, prin varietatea lecturilor și a confesiunilor, reușea să mențină treaz interesul auditoriului timp de peste două ore. Ca să nu mai vorbim de nelipsitele autografe, uneori prelungind și ele timpul rămînerii în sala de întîlnire.

Dar poate că turneul cel mai lung și cel mai fructuos și pe planul scrisului inspirat din momentele desfășurării sale a fost cel din iulie 1963, marcat de următoarele popasuri : Ploiești (Combinatul petrochimic Brazi), Brașov (Uzinele „Tractorul"), Hunedoara (Combinatul siderurgic), Valea Jiului, Petroșani și Lupeni (cu vizitarea minelor din această a doua localitate), Tg. Jiu (Complexul sculptural Brâncuși), Craiova (Termocentrala Işalnița), Curtea de Argeș (Hidrocentrala). Ședătorile literare propriu-zise aveau loc în principalele săli din orașele respective, iar la întreprinderile sau instituțiile indicate în paranteză se desfășurau documentările cu caracter industrial sau cultural. La acest lung turneu, de cel puțin o săptămînă, au participat pe lîngă subsemnatul, organizator atît din partea C.C. al U.T.M. cît și al revistei „Luceafărul", următorii colegi din aceeași generație : Miron Scorobete, Mihai Negulescu, Ion Cringuleanu, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Ion Pop. Prin diferite orașe ni s-au alăturat și poeți de prin partea locului, la Curtea de Argeș, memorabilă rămînind participarea Elisabetei Novac și a lui Dumitru M. Ion, acesta din urmă elev fiind încă, proaspăt debutant.

Multe și diverse ar fi aspectele și întîmplările circumscrise acestui turneu, șotiile puse la cale de unii colegi, manifestările literare spontane de genul versurilor scrise ad-hoc și citite la ședătorile literare respective de Adrian Păunescu, în stilul devenit obișnuință mai tîrziu. Turneul risca din loc în loc să eșueze și numai tenacitatea și autoritatea mea politică și redacțională l-a menținut pe aripile succesului. Diversele comitete județene ale organizației de tineret ne-au dat de fiecare dată un prețios ajutor, compensat și de participarea noastră, cum s-a întîmplat la Brașov, la diferite acțiuni specifice cum ar fi zilele secretarilor U.T.C. din orașul respectiv la care unii dintre noi au fost prezenți atît la tribune cît și la reuniunile dansante organizate cu acel prilej (Ion Cringuleanu la uzinele „Tractorul"-Brașov). Pe parcurs mai trebuiau rezolvate, uneori în extremis, și anumite animozități îndeosebi din rîndurile grupului tînăr și inteligent dominat de Adrian Păunescu. Fapt este că turneul pornit din București s-a încheiat tot aici, adică la redacție, încununat de un indiscutabil succes atît cultural, ca propagandă, cît și literar, ca scris. Îndeosebi asupra acestui al doilea aspect aș vrea să insist, care deși nu reprezenta o premieră în ședătorile „Luceafărului" a fost cel mai bogat ilustrat. Dacă s-ar reuni toate poeziile care s-au scris în urma acestei deplasări, pe teme dintre cele mai diverse s-ar putea alcătui o întreagă plachetă lirică. Dar să recurgem la numai două eșantioane, ciclul hunedorean al lui Adrian Păunescu și cel brâncușian al lui Ion Pop.

Adrian Păunescu, care în acel iulie 1963, împlinea douăzeci de ani, a suprapus evenimentul cunoștinței cu Hunedoara siderurgică : **Geneza se întîmplă mereu necruțătoare / Și fiecare lucru e încărnat cuvîntului, / Pentru că Hunedoara e țărîmul care are / — Ca o ieșire la mare — / Ieșire spre centrul pămîntului.** (Nașterile înflăcărate).

Întîlnirea noastră (a majorității grupului, fiindcă în ce mă privește data de prin anul 1955) se produsese pe fondul unui eveniment neobișnuit : o șarjă eșuată printr-o perforare a vetrei, care făcuse oțelul să se reverse periculos într-o bună parte a halei de turnare, din vecinătatea cuptoarelor. Poemul „Șarja", scris, dacă nu mă înșel tot ad-hoc, consemnează emoționant și pregnant, dimensiunile spectaculoase ale șarjei, transferindu-le la datele biografiei proprii : **Mergeam greoi spre punctul alb și chinuitor, / Rob încă primei virste, mobilizat de-a doua, / Cînd a-nceput tot trunchiul să-mi tremure ușor / Ca un copac frenetic cînd îl atinge roua. // Din zeci și zeci de ceasuri un hohot s-a pornit. / Este acea cîmpie, de flacără măreață, / Prin care și pămîntul pulsa în ritm cumplit / Din centrul lui de flăcări un început de viață. // Mi-e dată fericirea, răspunderea să am / Oțel la temelia alcătuirii mele, / Nervos oțel-rachetă și calm oțel-dinam / Și, mai ales, oțelul — răspîntie de stele. // Eu luminat de șarjă pluteam din loc în loc, / Să-mi luminez și gînduri și ochi și trăsături, / Acolo între lavă și vîrsta mea de foc, / Ca între două teribile temperaturi.**

Trebuie să-i recunoaștem aici poetului aflat în ajunul debutului în volum, pe lîngă reliefurile lirice, și o impresionantă forță epică în relatarea poetică a realului.

Poet receptiv cu precădere la faptul de cultură, ca și la cotidian pe vremea aceea, mergînd uneori pînă la poetizarea livrescă, Ion Pop, care-și făcuse intrarea la „Luceafărul" printr-o lectură memorabilă în cenaclul „N. Labiș" ca și prin publicarea masivă care i-a urmat, deși debutase în revista „Steaua" în 1959, se arată foarte impresionat, din toată deplasarea, de contemplarea operelor brâncușiene de la Tg. Jiu. De aici și ciclul „Coloană fără sfîrșit" cu care își încheie volumul de debut „Propunere pentru o fîntînă", ce-l anunța ca pe un poet veritabil, chiar dacă ulterior s-a distins mai ales în exegeze și comentarii ale poeziei. Asocierile ideatice și metaforice au într-adevăr pregnanță și originalitate încă din primele strofe ale primei poezii din tripticul numit mai înainte, respectiv „Masa tăcerii" : **De optsprezece ani vorbim mereu, / Ne spunem lumii, lumea ni se spune, / Și totuși singele reține greu / De ce-i atît de minunat pe lume. // Va trebui să și tăcem un timp, / Căci iată, sîntem la răscrucea verii / Și știm și locul unde pe pămînt / Un om ciopli din lună, tăcut, Masa tăcerii.**

Și, procedînd textologic, să încercăm să readucem în memoria cititorului, simetric, strofele de la început și ale celorlalte două piese ale memorabilului triptic brâncușian : **Eu — jumătate, tu — o jumătate, / Și amîndoi pămînt rotund vibrînd, / Sudat de-mbrățișările înfierate / Cu brațul sting, cu brațul drept, cu brațul sting... // Deasupra noastră zestrea arde-n ladă, / Sînt stele ce părinții le-au lăsat / Cînd au murit, din cerul lor să cadă / Îmbogățind străvechiul lemn sculptat** (Poarta sărutului). **Pămîntul povestește-un timp oprit, / Cînd oamenii n-aveau nici stîlpi la case / Și adormeau sub cerul sprijinit / De trunchiurile fetelor frumoase, // Noi, draga mea, vom cobori stejari, / Cum și alți oameni au făcut odată, / Și pentru cer ciopli-vom stîlpi mai tari / În locul trunchiului suav de fată** (Coloana fără sfîrșit).

Versurile sună așezat, clasic, fără nimic spectaculos în afară de metafore, dar vai, cît de emoționant și pregnant ! Să sperăm că Ion Pop nu se dezice nici azi de ele !

Dacă avem în vedere că autorul acestui ciclu este teoreticianul poeziei de avangardă și modestul redactor practician care l-a pus în contact cu această sursă de inspirație, incitîndu-l să o pună în valoare, parcă nu vedem nici o contradicție ireconciliabilă între o postură și cealaltă, zicem noi, fără nici o intenție avangardistă.

Niculae Stoian

Prezidiul ședătorii literare de la uzinele „1 Mai" din Ploiești în martie 1964, în care se poate distinge majoritatea scriitorilor prezenți, ceilalți situați fiind în spate sau absenți în momentul executării fotografiei : de la stînga spre dreapta : Marin Sorescu (în spate Grigore Hagiu), Adrian Păunescu, Victor Tulbure, Ion Gheorghe, Eugen Barbu, Niculae Stoian, Nicolae Tăutu, Mihai Negulescu, Ion Băiești, Cezar Baltag, Tudor Stănescu. Dintre absenți sau invizibili în fotografie : Mihu Dragomir, Corneliu Șerban și A. I. Zăinescu, aflat la microfon. Precum se vede, o bună parte din floarea literaturii acelor ani.

REVISTA REVISTELOR

„Lupta întregului popor": nr. 4 / 1986

● Cercetări din domeniul istoriei militare însă și pe fondul istoriei civilizației, cu totul fundamentate sub aspect științific, conține nr. 4/1986 al revistei de istorie militară „Lupta întregului popor". Ca de obicei, sînt consemnate aici aniversări ale unor evenimente ale istoriei românești, precum ar fi „Marea Unire din 1918, un act de profundă dreptate istorică", „30 Decembrie 1947. Proclamarea Republicii Populare Române", de asemenea, revista comentează momente de istorie românească, evocate prin intermediul unui calendar aniversar. Astfel, Dumitru Berciu reconstituie „confruntarea militară a geto-dacilor cu perșii", din 514 î.e.n., dr. Adrian Rădulescu semnalează „atestarea formațiunilor statale dobrogene conduse de Tatu-Tatos, Sacea-Satza și Sestlav". Camil Mureșan folosește ocazia împlinirii a „550 de ani de la înscăunarea lui Vlad Dracul pe tronul Țării Românești Muntenia", spre a înfățișa „lupta pentru apărarea independenței țării" în secolul al XV-lea. Citeva contribuții proeminente reține mai cu seamă atenția. „Adevăruri fundamentale ale istoriei naționale" cum ar fi, de pildă, „unitatea" este studiul de teoria istoriei aparținînd generalului-locotenent dr. Ilie Ceaușescu ; „programul revizionist al regimului horthyst" (întîiul episod) e comentat de Mihai Retegan, sub genericul „Incredibil, dar adevărat". Interes prezintă, de asemenea, și grupajul „România în războiul de eliberare și întregire națională", cuprinzînd „repere cronologice", semnate de Constantin Căzănișteanu și Dorina Rusu ca și o evocare a „războiului invizibil în România" (1914—1918), de Vasile Bobocescu. „Noi mărturii privitoare la domnitorul Mihai Viteazul" descoperite în două gazete occidentale unde e vorba de campania din 1595 (semnalate de Eugen Gluck), și un nou episod din interesantul serial „Misiunile colonelului Rudeanu" (semnat de tînărul istoric militar Dumitru Preda) completează sumarul acestui număr conceput cu seriozitate, în spirit științific și de pe pozițiile adevărului istoric.

Catagraf

Eminesciana — 137

Muzeul Literaturii Române a organizat, în cadrul tradiționalei „Rotonda 13" din această lună, o evocare **Mihai Eminescu**, prilejuită de împlinirea a 137 ani de la nașterea poetului național.

Au luat cuvîntul : Al. Balaci, Petru Creția, Georgeta Mitran, George Munteanu, Edgar Papu, Al. Surdu, D. Vatamaniuc.

În încheiere s-a prezentat un recital din lirica eminesciană, în interpretarea actorilor Elena Bog și Mihail Stan.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Dialog între poeți : Traian Iancu și Vasile Nicolescu

Un sculptor scriitor : Ioan Vlasiu

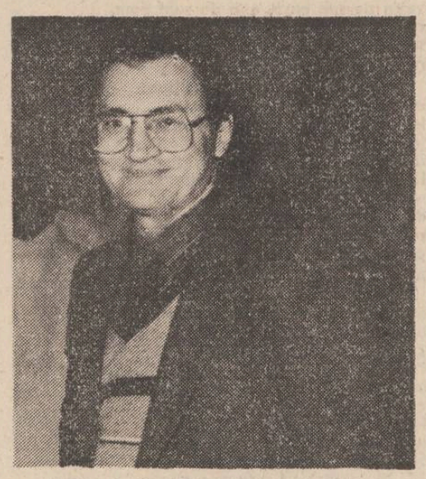

Poetul Dinu Flămînd, bacovianizînd

EMINESCIANA

Lumea poetului (II)

...mica opoziție conservatoare se sprijinea, spre sfîrșitul lui 1880 și mai tot anul 1881, pe două personalități marcante: M. Eminescu la ziar și Al. Lahovari în Cameră. Se cunoaște mai puțin figura acestui mare parlamentar român (prin 1910 lumea aproape uitase de el încît s-au ridicat chiar voci care cereau să i se dărîme statuia din piața ce-i purta numele). „Monitorul oficial" stă, însă, mărturie : prezent la mai toate ședințele Camerei, Al. Lahovari este cel care opune constant punctul de vedere conservator față de fiecare proiect de lege. Argumentele îi aparțin, în parte — dar sînt, în mare parte, argumentele partidului în general, ideile lui P. P. Carp, ale lui Titu Maiorescu și ale „Timpului" : articolele eminesciene stau și ele mărturie, uneori poetul preluînd chiar imagini lansate de către Al. Lahovari în Parlament, ori glume, ori fabule (subiectul este atît de vast, încît nu insistăm : sursele... „poetice" ale ziaristicii eminesciene n-au fost încă abordate iar „Monitorul oficial" așteaptă răbdător pe cei 15—20 de metri liniari din rafturile bibliotecilor să fie consultați de către eminescologi; în mare, avem motive să avansăm ipoteza că, precum în poezie Eminescu topește și recreează întregul tezaur de pînă la el — tot astfel în publicistică el este într-o continuă discuție internă, ale cărei dialoguri rămîn de stabilit, cu discursurile din parlament, începînd chiar cu ședințele de pe vremea lui Al. I. Cuza). În cele două evenimente politice ale anului — discutarea mesajului către tron și discutarea bugetului — ridică mereu glasul pentru ca „țara" să afle că mai există un partid, cel din opoziție. T. Maiorescu, ocupat cu procesele lui, abia dacă rostește cîteva cuvîntări în acest interval (una dintre ele, cea din 13 martie 1881, foarte importantă însă, antrenînd o furtunoasă discuție despre libertatea presei cu implicații asupra „Timpului" și, indirect, asupra lui M. Eminescu), P. P. Carp, își prezintă cu fiecare ocazie programul politic (care va deveni, în 1888, programul partidului conservator ; de la D. Murărașu care, în 1932, demonstra că acest program are la bază, de fapt, idei eminesciene, chestiunea n-a mai fost studiată. Amintim că în ultimul său articol ziaristic, cel din 13 ianuarie 1889 din „România liberă", Eminescu citează și se revendică din acest program). Cît despre gloriile conservatoare, M. Kostaki Epureanu ori Lascăr Catargiu, sînt mai puțin oameni de idei cît de acțiune, de organizare (primul a ținut o memorabilă interpelare în Parlament la începutul lui 1880 împotriva acordării pensiei reversibile lui C. A. Rosetti ; a murit la finele anului). Eminescu la „Timpul" și Al. Lahovari în Parlament — sînt cei doi stîlpi de foc ai logosului intransigent ; se pare că poetului nu-i prea convenea „compania" : într-o însemnare din manuscrisul 2 264 (O.XIII, p. 370 ; dar este considerată de către editori mai tîrzie) citim : „Lahovari, mult talent cu multă instrucțiune. Cari sunt, trăditiile d-lui Lahovari ? Sunt tradițiuni românești ? Nepotul caimacamului de la Craiova din timpul Zaverei nu știe românește, vorbește rău românește (...) De la acesti d-ni nu pot aștepta un program, numai d. Cogălniceanu putea să facă un program de guvernare, are cunoștințele cerute". Oricum, „compania" asta e ! Eminescologia reține chiar un „conflict" între poet și Al. Lahovari (redat de C. Săteanu în 1911, din amintiri) : deputatul de Vilcea se întreabă, prin 1878 cînd Eminescu abia venise la „Timpul", cine este acest tînăr care îndrăznește a-i combate ideile din discursuri, i se arată persoana, i se indică activitatea — și cu gest condescendent, Al. Lahovari cedează și-l acceptă. În 1883, cînd „opoziția miluită" va părăsi partidul conservator, poetul va rămîne strîns legat de conservatorul Al. Lahovari...

Avem indicii să considerăm că „Românul" (prin prisma căruia facem cercetarea de față) bănuia încă de pe acum (1881) o anumită „maladie" la primul redactor al „Timpului" ; bănuia — ori insinua. Cele mai multe răspunsuri polemice ale oficiosului liberal se încumetă a pune sub semnul întrebării logica argumentației la Eminescu, insinuează o „deraiere", o „contradicție", un „lapsus", o „schimbare bruscă" de atitudine — pentru ca apoi să vorbească de un redactor „lunatic", „poznaș", etc. Referirile la persoană încep odată cu elaborarea teoriei „păturii superpuse", care i-a derutat de-a dreptul pe liberali. Eminescu începe construcția teoriei sale încă din 1880, în lunga discuție despre instituțiile moderne, susținînd că toate realizările României de după 1859 sînt opera conservatorilor și adjudecarea lor de către liberali este un fals istoric. Polemica cu „Românul" curge destul de nervos, oficiosul liberal neputînd replica punct cu punct la afirmațiile poetului (care reia programele din Adunarea ad-hoc a Moldovei de la 1857, „Adunarea-mumă" cum fusese numită, unde se regăseau în germene toate punctele programului conservator de mai tîrziu). La începutul lui 1881, ca replică, „Românul" începe un lung serial despre ideile liberale de-a lungul istoriei, cu aplicare la istoria României. Ziarul liberal „descoperă" că din timpuri străvechi există la noi o partidă „națională" și una „antinațională" (care cerea protecție la puterile străine), face legăturile și zice că din prima partidă s-a dezvoltat, cu timpul, partidul liberal — din cea de-a doua, partidul conservator. Eminescu privește, la început, ironic pe „Herodotul" care dezvoltă aceste idei — dar, cînd vine rîndul lui Tudor Vladimirescu de a răspunde prezent în catalogul liberal, pana poetului nu mai rabdă. 1881 este tocmai anul cînd se va aduce, la București, stindardul lui Tudor. Se organizează serbări, mitinguri, dezbateri în presă (la care sînt invitați să participe și marii istorici : A. D. Xenopol, B. P. Hașdeu, Gr. Tocilescu ; aceștia nu intervin — cel puțin, ultimii doi — în polemicile „de partid" pe marginea semnificației revoluției de la 1821) — iar „Românul" face din sluger nici mai mult nici mai puțin decît simbolul cel mai de sus al liberalismului : țara zăcea în întuneric cînd, dintr-odată, ideile revoluției de la 1789 au găsit teren fertil în această parte de lume, Tudor Vladimirescu se ridică la luptă împotriva „boierilor", a strămoșilor actualilor conservatori deci, iar aceștia cer urgent ajutor extern pentru înăbușirea revoltei. Cei în numele cărora luptase Tudor sînt liberalii ! Campania lui Eminescu pe această temă durează tot anul 1881, pînă în iunie 1882 (cînd, profitînd de lipsa poetului de la ziar — el se afla la Constanța, la băi — „Românul" lansează un ultim atac foarte dur, acuzîndu-l că citează fals izvoarele, și declară, după aceea, că a cîștigat disputa de idei ! Eminescu va reveni, însă numai contextual, în octombrie 1882 punînd lucrurile la punct). Nu, spune poetul, Tudor Vladimirescu nu se ridică împotriva boierilor pămînteni, ci împotriva străinilor care jefuiau țara ; ei este înșelat și ucis de acești străini care sînt părinții liberalilor de azi. Polemica este lungă : Tudor Vladimirescu este cauza pentru care luptă poetul în acești ani, jertfa slugerului stă la baza teoriei „păturii superpuse". Între timp, Eminescu amînețte, însă, mai ales în vara lui 1881 (cînd se pregăteau alegeri parțiale) de starea grea a țăranilor din Moldova ; în general, pentru el prezentul este argumentul păturii superpuse, momentul 1821 oferindu-i doar prilejul să revină în actualitate cu argumente de bătaie mai lungă, istorică. Vorbind despre greutățile Moldovei, însă, M. Eminescu își atrage răspunsuri de altă natură. La observația sa din 19 iunie 1881 (O.XII, p. 213—214) că : „Dacă relele economice de azi vor merge crescînd Moldova e-n pericol de-a deveni prada celei dintîi puteri străine care i-ar garanta populației măcar viața fizică", la „Românul" răspunde (tîrziu, abia la 8 iulie) că acesta este un apel către străini, că totdeauna conservatorii au uneltit cu străinii împotriva țării, etc. La 27 iulie oficiosul liberal ,continuă : România nu trebuie împărțită în „provincii" ci discutată în întregimea ei, sărăcia și administrația coruptă din Moldova nu sînt un efect al politicii liberale, conservatorii vor să creeze în mase iluzia că liberalii sînt un partid muntenesc fără legătură cu Moldova. Consideră că prin aceasta se provoacă gelozia moldovenilor (care și-au pierdut capitala după Unirea Principatelor) dîndu-se vina pe liberali pentru fapte istorice făcute de comun acord cu toate partidele din trecut. (Eminescu va răspunde și acestui articol, la 29 iulie 1881, vezi O.XII, p. 266—267). La 29 iulie, după ce rezultatul alegerilor parțiale este cunoscut și în Moldova cîștigă cîțiva liberali, „Românul" revine victorios : „Cetățenii din Iași, comercianții, profesiuni liberale, proprietari, răspunseră cu demnitate și patriotism celor care șuieră moldovenism și muntenism, separatism și prin urmare pierirea Moldovei și Munteniei ca stat liber și independent." — iar la 31 iulie : „Arma electorală cea mai puternică care a fost întrebuințată de adversarii noștri a fost suferințele Moldovei, temă favorită a cîtorva care nu se sfiesc de-a ridica chestiuni particulariste măgulind pasiuni locale și spiritul de clopotniță contra intereselor bine înțelese ale propășirii generale a țării...".

Cu astfel de răspunsuri este întîmpinată, la început, teoria păturii superpuse (și cu multe de același fel, pe care nu le mai redăm).

N. Georgescu

În apărarea Logicii lui Maiorescu

II

Disputa cu Zotu putea să se termine aici, considerațiile lui Eminescu fiind suficient de bine fondate. Dar Zotu reia discuția, făcîndu-se că nu înțelege. El continuă pe linia plagiatului. Dacă ar fi arătat, toate locurile de „acord perfect", zice Zotu, „ar fi trebuit să fac o carte tot așa de mare, cît este și logica d-sale". Aceasta este, firește, o exagerare, prin care, de data aceasta fără argumente, Zotu susține că întreaga lucrare este plagiată. Și tot el se mîră că a fost învinuit de „apucături neleale". Între a cita „autorii întrebuințați" și „a întrebuința și a copia **ad litteram** pe un autor sînt două lucruri cu totul deosebite", insistă Zotu.

De data aceasta, autorul recenziei mai aduce o notă critică. El descoperă faptul că în **Apendice, la** §29 Maiorescu își atribuie o contribuție referitoare la reducerea raționamentelor ipotetice (considerate cu doi termeni) la cele categorice (cu trei termeni) prin adăugarea celui de al III-lea termen (existența), considerat subînțeles. Zotu observă că și Trendelenburg procedase la fel. Doar în privința aprecierii **Apendice**-lui, Zotu se dovedește, deși o face pe un ton ironic, mai îngăduitor.

Văzînd totala lipsă de înțelegere a recenzentului, Eminescu se simte obligat să aducă noi argumente, în special contra învinuirii de plagiat. Cu referință la Mill și Trendelenburg, el arată că lucrările acestora sînt citate „ o dată ca op întreg întrebuințat" și apoi de șase ori (Mill) cu indicații speciale și de patru ori Trendelenburg. „Aceste **două** opuri numai sînt deci citate de **douăsprezece** ori pentru un text de 40 paragrafe, pe 50 de file." „Ciudat mai trebuie să fie, zice Eminescu, și plagiatorul acela care citează în douăsprezece rînduri pe cei pe care-i plagiază." Și Eminescu insistă, arătînd în ce constă valoarea unui manual (nu originalitate, ci „un compilat mai bine aranjat al formulărilor celor mai exacte și mai limpezi din știința respectivă"). În plus, insistă asupra faptului că Maiorescu „nu a luat idei nouă de la Mill, căci acestea se găsesc în orice logică elementară ; ci numai formularea limpede."

În legătură cu observațiile lui Zotu despre coincidența cu textul lui Trendelenburg, Eminescu reproduce ambele locuri, dovedind că nu este vorba de o simplă reproducere. „Dacă acesta e un plagiat, atunci tot ce gîndește vreun om în lume e asemenea un plagiat, căci toți nu facem decît a gîndi pînă la capăt ceea ce altul au gîndit în mod embrionar." Și mai adaugă faptul că, în **Apendice,** Maiorescu citează capitolul respectiv din lucrarea lui Trendelenburg de **două** ori.

Faptul că întreaga discuție a luat o turnură politică îl ilustrează republicarea **Observațiilor critice** ale lui Eminescu în „Timpul". Ce-i drept, pe această cale, Slavici îi pregătea terenul marelui poet pentru angajarea la acest ziar. Tot Slavici este cel care încheie discuția, într-un mod destul de dur, cu adversarul Zotu, pe care îl consideră „stupid, perfid, lipsit de bunsimț."

Polemica lui Eminescu cu Zotu, în afara importanței legate de cariera primului, care n-a fost angajat totuși la „Timpul" numai datorită acestei polemici, pune în evidență faptul incontestabil că la acea dată Eminescu dispunea de o pregătire filosofică serioasă care îi permitea să intervină în discuții referitoare la probleme speciale ale acesteia. Că, așa cum aprecia Mircea Florian, disputa i-a „prilejuit lui Eminescu o demnă și informată ripostă." I-a oferit marelui nostru poet prilejul de a-și etala cunoștințele filosofice și de a ni se înfățișa în postura inedită de filosof.

Se poate conclude că Eminescu a surprins și a combătut cu argumente convingătoare, atît **ad personam** cît și **ad rem,** recenzia lui Zotu. Acesta s-a dovedit de rea credință, injurios și cu apucături într-adevăr „neleale", pe care poetul le dezvăluie. Eminescu a înțeles, ca și Slavici, ce înseamnă un manual și care trebuie să-i fie calitățile. El a combătut și, credem, a convins cititorii de loialitatea lui Maiorescu. În plus, a dat dovada unui bun cunoscător al filosofiei, care poate să intervină cu promptitudine în desfășurarea unei discuții pe teme elevate, cum sînt cele de logică.

Ne pare deci curioasă poziția lui I. Brucăr, editorul **Logicii** lui Maiorescu din 1940, care prezentînd atît textele pe două coloane (Maiorescu — Mill), date de Zotu, cît și argumentele lui Eminescu, nu găsește de cuviință să facă nici o apreciere. Din modul de a-i prezenta lucrarea lui Maiorescu, exact contrar intențiilor acestuia, drept o „culme a creației românești", alături de cea a lui Eminescu, reiese că Brucăr, ca și ulterior Anton Dumitriu, care îi apreciază „ideile personale", nu poate subscrie **principial,** în ciuda evidenței, la aprecierile lui Eminescu și Slavici, după care ne găsim, în fond, în fața unui simplu manual, aicăluit compilativ din texte uzuale. Că valoarea unui manual, așa cum bine a înțeles Eminescu, nu constă în originalitatea lui. Mergînd pe linia „originalității". Brucăr comite și erori flagrante. El menționează, de exemplu, la p. 92 că un anumit aliniat (care începe cu „Tot ce s-a argumentat...") este reprodus de Maiorescu din logica lui Mill, dar la p. 354, nota 13, uitînd acest lucru, îi atribuie aliniatul respectiv lui Maiorescu : „....rîndurile imediat următoare ale lui T.M. : Tot ce s-a argumentat..."

De o părere cu totul opusă este D. Vatamaniuc care îi dă cîștig de cauză lui Zotu în defavoarea lui Maiorescu. „Obiecțiile lui G. Zotu, consideră Vatamaniuc, vizau fondul problemelor și practica în munca științifică, și la ele nu se putea răspunde cu argumente." Deci articolele lui Eminescu (și, respectiv, Slavici) nu au nici o valoare. Dar este ușor de constatat că Zotu nu atacă „fondul problemelor", căci „fondul" acesta trebuia să constea în aprecierea **Logicii** lui Maiorescu **ca manual,** lucru despre care Zotu nu spune nici un cuvînt ; că Zotu, cum remarca Eminescu, îl atacă mai mult pe Maiorescu decît lucrarea acestuia. În ce privește „practica în munca intelectuală", Vatamaniuc lasă să se înțeleagă că aprobă acuza de plagiat, ceea ce înseamnă că, dimpotrivă, nu Zotu avea „apucături neleale", ci Eminescu și Slavici. Să fi pornit oare Eminescu cu stingul spre ceea ce tot Vatamaniuc numește „una din cele mai strălucite cariere din gazetăria românească." ? Pentru apărarea unui plagiat se pregătește Eminescu cu atîta „seriozitate" ? Și o face oare numai pentru „a-și pregăti terenul" la **Timpul** ? Bazîndu-se pe cuvintele lui Eminescu către Slavici : „Nu știu dacă M[aiorescu] a fost mulțumit sau nu cu anti-criticile mele. Sînt scrise în grabă și nu sînt de seamă, dar n-am ce-i face.", Vatamaniuc conchide că „Poetul nu era convins că izbutise să înlăture obiecțiile critice cu privire la **Logica** lui Maiorescu, însă consideră că vina nu era a sa, ci a manualului." Acel „n-am ce-i face" se referă însă, evident, la deficiențele „anti-criticelor" lui Eminescu („scrise în grabă și nu prea de seamă") și nu la lucrarea lui Maiorescu. Dar Vatamaniuc afirmă de la început că „Polemica cea mai spectaculoasă o poartă Eminescu în jurul **Logicii** lui Maiorescu. Faptul ne apare cu atît mai interesant cu cît poetul era convins în adîncul sufletului că nu apăra o cauză dreaptă — sau nu una în întregime îndreptățită."

Ce va fi fost simțit Eminescu „în adîncul sufletului său" este greu să ne dăm seama după datele de care dispunem. În măsura în care îi cunoaștem însă caracterul, ne îndoim că tînărul Eminescu ar fi luptat pentru o cauză nedreaptă, convins fiind de acest lucru. Dacă, dimpotrivă, avea credința că e de partea dreptății, cum a avut-o întotdeauna, atunci putem afirma că nu s-a înșelat cu nimic. Timpul a dovedit-o, din păcate însă, că nici măcar după un secol n-a mai fost scris în limba română un **manual,** o carte de învățătură, fără pretenții de originalitate, dar atît de instructivă, de populară și care să fi jucat un asemenea rol în cultura românească, cum a fost **Logica** lui Titu Maiorescu.

Alexăndru Surdu

CONTRIBUȚII DE ISTORIE LITERARĂ

Nicolae (Milescu) Spătarul

FAPTE CONTROVERSATE (II)

ea ar explica mai bine, intre altele, și pedeapsa aplicată spătarului in 1661 de către tinărul domn Ștefan (1659—1661), fiul lui Vasile vodă Lupu. Căci azi nu mai poate fi indoială: cel care i-a tăiat nasul (nările, cartilagiul) a fost Ștefăniță vodă Lupu și nu Iliaș III Alexandru, domn al Moldovei la 1666—1668, cum crezuse P.P. Panaitescu acceptind versiunea lui C. Kristoph (coleg al spătarului la Posolski Prikaz) și nu pe cea a lui Ion Neculce. Demonstrația, in acest sens, a fost făcută de mult; o reiau, totuși, in acest cadru special, pentru că se pare că mai sint adepți ai tezei contrare (pe care am auzit-o și azi, aici) și, in acest caz, rediscutarea argumentelor nu poate fi nefolositoare ori neindicată.

Drumurile spătarului in anii 1665—1669 sint destul de bine cunoscute; a rămas alături de Grigore vodă Ghica după ce acesta și-a pierdut tronul muntean, in noiembrie 1664, despărțindu-se de el abia in primăvara lui 1665; prin toamna lui 1666 ajunge la Stettin, in imprejurări lămurite de cunoscuta scrisoare a lui Arnauld de Pomponne către tatăl său: „Le prince [=Gheorghe Ștefan, fostul domn și protector al spătarului] a profité d'une visite qu'il lui étoit allé rendre, en se trouvant en Allemagne, pour lui faire entreprendre ce voyage", adică cel in Suedia. A urmat, precum se știe, in iarna 1666—1667, vizita la Stockholm — unde l-a cunoscut pe Arnauld de Pomponne și unde va alcătui celebrul **Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali Splendens** — și apoi călătoria pe malurile Senei, unde, in mijlocul verii lui 1667, **Baron Spatarius** va reuși ceea ce nu reușise un baron autentic, Alexandru Frangepani: a fost primit la curtea Regelui Soare. Moartea lui Gheorghe vodă Ștefan, in ianuarie 1668, l-a determinat să revină in Moldova.

Scrisoarea lui Arnauld de Pomponne, care menționează șederea lui „Milescu" in Germania — „en se trouvant en Allemagne" — datează din 26 februarie 1667; o lună mai devreme, la 12/23 ianuarie, ambasadorul britanic la Istanbul, contele Winchelsea, scria că Nicolae „are un mic semn la virful nasului, ce i-a fost tăiat ca pedeapsă (...) **de mai inainte vreme**, dar a izbutit ca in Germania să-și vindece atit de bine această infirmitate, incit de-abia dacă mai poate fi observată". Și să ne amintim și cuvintele lui Neculce: „Nicolai Cirnul au fugit in Țara Nemțească și au găsit acolo un doftor...". Nu va putea fi bănuit, cred, vornicul Neculce că a cunoscut scrisoarea lui Winchelsea, dată la iveală de profesorul Eric Tappe abia in 1953... **Incă din 1953 — e aproape un sfert de veac!** — și totuși datele cuprinse in ea se pare că nu au intrat definitiv, cu depline drepturi de cetățenie, in studiile milesciene!

Așadar: 1) in **ianuarie 1667** se știa că nasul spătarului fusese reparat in Germania;

2) spătarul a stat in Germania (in Brandenburg) aproximativ un an (plus-minus trei-patru luni), in intervalul **primăvara/vara 1665 — vara/toamna 1666.**

La aceste premise, concluzia: **operația de chirurgie plastică s-a făcut in Germania, in 1665/1666, in intervalul menționat.**

Transformind această concluzie intr-o nouă premisă și adăugind și o a doua — anume, faptul că Ilias vodă Alexandru iși incepe domnia prin iulie 1666, cind „Milescu" era in Occident — **trebuie** să se accepte ca **sigură** concluzia că **nu** Iliaș Alexandru a fost cel care a crestat nasul spătarului, ci Ștefăniță vodă Lupu, in intervalul **februarie-septembrie 1661.**

Adevărul ne stă deseori la indemină, neacoperit, neinvăluit și noi refuzăm să-l vedem ori să-l acceptăm, căutind lămuriri in direcții care nu duc nicăieri pentru a construi teorii intregi a căror șubrezenie se vădește la cea dintii rază a adevărului: cazul presupusei călătorii a spătarului in Italia — teorie spulberată de curind de Mihai Moraru (**Revista de istorie și teorie literară**, 2/XXXIII, 1985) — e tipic in acest sens. Căci **nimic nu putem impotriva adevărului, ci numai pentru adevăr.**

este necesar să trecem in revistă unele controverse privind **opera** spătarului. Din lista stabilită acum șase decenii de P.P. Panaitescu și care cuprindea 30 de poziții, două lucrări au fost eliminate incă din perioada interbelică: slujbele Sfintei Paraschiva și Sfintului Grigore Decapolitul — aflate intr-un manuscris al lui Matei al Mirelor și pe care spătarul doar l-a dăruit mănăstirii Barnovschi din Iași, cu o notiță dedicatorie in limba greacă (!) — și scrierea despre Mahomed și Papa, al cărei autor e Anastasios Gordios. In ambele cazuri, meritul de a fi restabilit adevărul revine lui Demostene Russo.

In perioada postbelică, i s-a contestat lui „Milescu" și cea ce ar fi — in stadiul de azi al cunoștințelor noastre — prima sa scriere (tălmăcire/compilație, mai degrabă, poate, decit operă originală), in legătură cu icoanele făcătoare de minuni (Al. Elian, 1964); nu insist asupra acestei chestiuni, după studiul pe care l-am dat anul trecut (in **Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol"**, XXII/2, 1985), și ale cărui concluzii se văd azi confirmate, nuanțate și precizate prin identificarea lui „Milescu" drept traducător al **Minturii păcătoșilor**. Imi propun, de altfel, să revin eu insumi, intr-un studiu viitor, cu date și observații noi, in același sens pozitiv.

Față de cele trei scrieri care i s-au contestat, cele care, in perioada postbelică, i s-au atribuit — nu intotdeauna, insă, cu temeiuri serioase — se constituie intr-un număr triplu sau cvadruplu! Nu voi pune intrebarea dacă, totuși, căciula nu e prea mare, ci voi observa, numai — dacă imi este ingăduit — că perioada in care spătarul Nicolae „Milescu" a putut lucra pentru cultura noastră românească reprezintă numai o mică parte din viața sa activă, o perioadă cu dărnicie cuprinsă intre circa 1653 (cind, probabil, s-a intors de la studii, din Constantinopol) și 1671, cind a plecat in Rusia. Cu dărnicie, repet, și aceștia constituie **ani-limită.** Trebuie avută in vedere viața zbuciumată — să indrăznesc a spune, chiar, aventuroasă? — a spătarului incepind chiar din 1661; pe drumurile peregrinărilor sale prin Germania, Suedia, Franța e greu de presupus că a mai avut vreme și liniște pentru traduceri in limba română.

Cu toate acestea, i s-a atribuit, in ultimul sfert de veac de cercetări milesciene, un considerabil număr de scrieri (in general traduceri); astfel, in 1964, profesorul P.V. Haneș il proclama pe Nicolae „Milescu" nu numai „traducător necunoscut a opt cărți cunoscute", dar și „autor al Istoriei Țării Românești", tradițional considerată operă a stolnicului Constantin Cantacuzino. Cum se știe, paternitatea asupra acestei scrieri a fost revendicată, nu de mult, și pentru Teodosie Veștemeanul (N.A. Ursu, in „Cronica", nr. 32 și 33 din 6 și 13 VIII 1982).

Cele mai interesante atribuiri sint cele care s-au propus tot in anii din urmă. Una aparține lui Andrei Pippidi și privește așa-numita **Poveste a lui Nestor Iskander**, despre căderea Constantinopolului sub turci; sint insă, mai mulți ani de cind d-sa ne este dator și cu **demonstrarea** acestei atribuiri. Ea s-ar lega de altă atribuire, propusă foarte recent de Mircea Anghelescu: d-sa il „simte" pe Nicolae „Milescu" — după indicația din 1905 a lui Iorga, totuși — in autorul versiunii românești a unei scurte cronici despre sultani, păstrată intr-o copie din 1673, realizată in Moldova (**Transilvania**, 4/1985). Ambele ipoteze sint ispititoare; l-am vedea pe spătarul cărturar — care-și făcuse studiile chiar in inima Imperiului otoman, **in urbe imperatoria** — infățișind românilor ascensiunea și istoria turcocrației, inițiindu-i, astfel, inainte de Dimitrie Cantemir, in tainele „Creșterii și descreșterii" impărăției lui Osman. Dar toate acestea trebuie și **demonstrate.**

De o importanță deosebită se va dovedi, pentru cercetările viitoare, recenta inscriere, intre traducerile efectuate de Nicolae „Milescu", a **Minturii păcătoșilor**, amintită deja. *).

Dar, fără nici o indoială, cea mai interesantă dintre atribuirile care s-au operat in perioada postbelică, imbogățind dacă nu „memoriul de lucrări" al spătarului, cel puțin „cazierul" acestuia, este, desigur, traducerea **Istoriilor** lui Herodot. Disputa care s-a pornit intre specialiștii celor două școli de cercetare, e, pină la urmă — sau va fi — in folosul mai bunei cunoașteri a civilizației românești din veacul XVII. Nu mă inscriu in polemica filologică, ci vorbesc numai din punctul de vedere al istoricului, singurul pe care il pot exprima și susține.

Am arătat, anul trecut (in același Anuar, XXII/2, 1985), că răstimpul care se lasă spătarului pentru a realiza **la Istanbul** această mare traducere — anii 1668—1670, „cu excepția primelor luni ale lui 1668" (Liviu Onu) — trebuie restrins; mențiunea din cap. 59 al cărții a treia, privind cetatea Candia „care nu o pot turcii lua acum", plasează traducerea — cel puțin pină in acest punct — inainte de căderea Cretei; „Creta fu luată (...) — scria de mult Iorga — la 6 septembrie 1669". Rămin, practic, **primele opt luni ale anului 1669.** Și, repet, mențiunea aceasta nu se potrivește cu **ultimele luni ale unui asediu**, ca nu poate să oglindească tocmai **etapa finală**, in care, ca intotdeauna, se vede destul de clar de partea cui incepe să incline balanța". In același sens pledează observațiile lui Mircea Anghelescu; pe de altă parte, converg in aceeași direcție constatările lui Nicolae Georgescu, din studiul dedicat identificării sursei eline care a stat la baza traducerii in discuție. Concluzia acestui studiu judicios și ponderat: „traducătorul **Irodotului de la Coșula** folosește o tradiție mai veche cu cel puțin 100 de ani decit momentul datării acestei traduceri (...) aproape că nu-ți vine să crezi că, la 1645 (cind datează N. Iorga) ori la 1670 (datarea lui Liviu Onu) un traducător al lui Herodot (...) se indreaptă spre texte destul de vechi pentru epoca sa". De unde și opinia — exprimată „cu toată rezerva" — „că această traducere ar putea să fie anterioară momentului Dosoftei-Milescu" (**Limba română**, 5/XXXV 1986). Nu se poate să nu se subscrie la indemnul formulat in incheierea acestui frumos studiu: „O analiză concentrată (a istoricului, geografului, filologului) poate descoperi multe lucruri interesante in acest text. In ceea ce ne privește, **rămînem la convingerea că adevărul** despre autor și epoca lui zace in textul insuși". Calea pe care a indicat-o studiul lui Nicolae Georgescu va aduce, sint sigur, o parte din lămuririle așteptate.

Nu mai puțin, insă, și **incercarea de a judeca** lucrurile, in ansamblu, intr-o manieră puțin diferită, care mi-a fost sugerată de finalul recenziei publicate de cercetătorul Al. Mareș la ediția nouă a **Istoriilor** lui Herodot (**Limba română**, numărul citat): este vorba de „preocupările de istorie ale cărturarilor români" — „la o dată atit de timpurie, a doua jumătate a secolului al XVII-lea" (și cu cit **incă mai timpurie**, dacă ținem seama de judicioasa observație a lui Nicolae Georgescu!). Să ne punem, așadar, intrebarea: intr-o vreme „cind preocupările de istorie ale cărturarilor români se indreptau cu precădere spre acele surse istoriografice care luminau originile poporului nostru și diversele etape ale evoluției lui". (Al. Mareș), **cui folosea traducerea operei istoricului din Halicarnas?** Carte de lectură **nu era**, de o necesitate **acută** societății românești de atunci **nu era.** De ce ar fi făcut-o, la 1669—1670, intr-o vreme cind drumul intoarcerii spre Țările Române i se inchisese, tocmai Nicolae spătarul? Și, la Istanbul, cine să i-o comande și cui să folosească? Grecilor de acolo? Lui Iliaș vodă Alexandru, care știa mai bine grecește decit românește și-și făcea judecățile cu tălmaci? Pe de altă parte, trebuie să se ia in discuție și ideea că a putut fi la mijloc și **un interes personal sau de grup.** (In paranteză fie spus, neproliferarea copiilor acestei traduceri arată tocmai interesul destul de restrins pe care l-a stirnit versiunea românească a lui Herodot: un om sau doi oameni la o generație...). Dar, dacă a fost un interes personal sau de grup, e incă și mai greu de presupus că tocmai **Moldavolákonul** spătar s-ar fi apucat, in 1669, de această traducere, el, care putea citi, spre propria-i delectare, opera in limba originalului.

...Și gindul mi se indreaptă iarăși spre acel **boier de viță impărătească**, Iordache Cantacuzino, grecul care „să pune tare pentru pemintenii la domnie", bunicul cronicarului Ion Neculce; fiul său, marele vistier Toderașco Cantacuzino, iubitor de istorie, și nepotul, Ilie Cantacuzino, au fost in relații cu inaintașii lui Enache Buzilă, cel care, in 1746, a pus să se facă și pentru el o copie după **Istoriile** lui Herodot...

Se poate, desigur, glosa mult și bine pe marginea problemelor pe care le stirnește această atribuire care riscă să devină — dacă nu a și devenit cumva! — a doua „chestiune homerică" a literaturii române vechi, după **Invățăturile lui Neagoe Basarab.** Ne aflăm, și in acest caz, sub incidența vechii remarci ironice a lui N. Iorga: „istoricii au pretenții foarte mari, pe care contemporanii [evenimentelor cercetate — **n.n.**] nu ințeleg să le satisfacă, ei, cari nu scriu pentru istorie, ci pentru interesele lor, și atunci, dacă ele nu o cer, istoricul rămine fără lămuriri".

In ceea ce mă privește — și incercind să judec lucrurile dintr-o perspectivă mai senină — **imi mărturisesc tulburarea față de acest fapt care capătă o măreție simbolică**: o muncă intreprinsă doar de dragul cunoașterii — dar ce altceva e cercetarea istorică insăși, dacă nu o parte din această mare, tulburătoare aventură a cunoașterii?! — fără gindul unei răsplăți, folositoare, la vremea ei, doar unuia sau citorva dintre cărturari, a trecut pragul acelei vremi sub semnul anonimatului. Ea **ne aparține**, indiferent cine a trudit la ea. E un simbol din aceeași categorie căreia ii aparține și absența datei de moarte de pe lespedea funerară a lui Ștefan cel Mare. Sint fapte care trăiesc prin sine, care-și sint propria măsură a valorii: absența unui nume ori a unei date nu inseamnă, dintr-o anumită perspectivă, mare lucru. Dintr-o anumită perspectivă, desigur: **sub specie aeternitatis.**

Ștefan S. Gorovei

***) In intervenția sa in cadrul aceluiași simpozion, dr. Al. Mareș a confirmat identificarea propusă de N.A. Ursu, adăugind și alte traduceri, aflate in același ms. rom. 494 de la Biblioteca Academiei Române.**

Nobil însemn al dăruirii

Urmare din pag. 1

acestui Om de frunte al țării, tovarășei Elena Ceaușescu care, alături de cel mai iubit Fiu al națiunii, de marele erou al României contemporane, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, participă la inalta operă de ridicare a Patriei Socialiste pe culmile cele mai inalte ale civilizației. Această biografie de erou și de savant e sintetizată admirabil prin pana inspiratului prozator care este Eugen Barbu: „Ea, această Inaltă Doamnă a țării, a ales drumul spinos al infruntării celor ce se credeau de neinlăturat, alături de un bărbat veșnic tinăr, cum il știm in zilele noastre, de un Conducător politic care nu are timp de pierdut, cel ce a dat Țării monumentalul Canal, un drum al vulturilor: Transfăgărășanul, Metroul și uriașele cartiere ce conțin milioane de locuințe pentru oamenii muncii". O biografie desfășurată după legi strămoșești, tradiționale, in deplină armonie cu legile firii armonizind viața țării: „Și dacă, după o vorbă strămoșească, femeia e stilpul casei, domnia sa a dovedit-o fără nici o indoială. La bine și la rău, la lupta politică sau, mai incoace, la cirma treburilor țării, Ea se dovedește aceeași ființă energică, neobosită, muncind din zori pină in seară alături de Marele său Bărbat".

Spunem „biografie" și ne gindim la tot ce presupune, prin timpuri, acest cuvint. De la epocile intunecate, ale luptei antifasciste și antiimperialiste cind (spune Virgil Teodorescu, intr-o frumoasă tabletă cu titlul „Din toată inima") „Tovarășa Elena Ceaușescu a participat cu toată ființa la marile bătălii de clasă, la lupta antifascistă, la revoluția de eliberare socială și națională a patriei, participind cu toată făptura pentru salvgardarea, apărarea și instaurarea unei păci durabile pe planeta noastră" și pină la ceea ce numim, cu indreptățită mindrie, „Epoca Nicolae Ceaușescu", anii de inălțime spirituală, de bunăstare materială, de edificare a unui viitor luminos. „Cel mai inalt semn al gindirii și acțiunii creatoare din România socialistă a acestor ani — scrie prozatorul Dumitru Radu Popescu — este dat, in domeniul științei, de exemplul strălucit al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv, prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Invățămintului, care, intr-o puternică viziune umanistă și revoluționară, indrumă cu clarviziune și competență intreaga activitate de cercetare științifică, de formare a cadrelor in acest important domeniu al construcției socialiste".

Sint propoziții care toți cei care iși aduc prinosul in acest volum omagial le simt și le exprimă, in consonanță cu sentimentele colective ale patriei. „Servind cu fidelitate idealurile umanismului revoluționar" de Alexandru Balaci, „Vieți exemplare" de George Bălăiță, „Un exemplu de dăruire și devotament" de Dina Cocea, „Vocația eroicului" de Radu Theodoru sint fragmente dintr-o nesfirșită rapsodie colectivă, cuprinsă și in acest volum omagial, „Nobil insemn al dăruirii" — dedicat tovarășei Elena Ceaușescu, savant de renume mondial, om de omenie și revoluționar hotărit, Fiica Patriei.

Făclia școlii, făclia Unirii

Urmare din pag. 1

reținind promisiunea făcută intr-una din cuvintări de a da la tipar cursul său de filosofie in limba națională, „acea iticească filosofie". Corespondentul moldovean știa că Poteca făcuse studii la Pisa și Paris, „in patriile filosofilor" și iși exprima speranța că el, dascălul de filosofie, se va face la București „o pricină a luminării binelui și neamului nostru", precum se făcuse in Moldova mitropolitul cărturar Veniamin Costachi. Văzind in școala națională de la Sf. Sava un „focar de lumină" pentru toți românii după expresia lui, el speră că tinerii, dar și adulții, vor alerga la aceasta ca „la un izvor curat, de la care curg toate bunătățile, să bea, să speale picla necunoștinții, să se lumineze să inteleagă ce sint".

Pledind pentru o educație patriotică unitară in școlile publice de limbă națională, iluministul din Moldova punea pe seama „celor mari" obligația de a sprijini aceste școli. Referindu-se la marii boieri și dregători, deși el constata, cu regret, că „miiarea cea dulce ce o nasc musele" nu indulcise incă gitlejurile multora dintre aceștia, cum se exprima el, totuși spera că ei nu se aflau „in gradul acei /i/ nesimțiri", incit să nu vadă „folosul cel mare al invățăturilor" și să nu contribuie, deci, la dezvoltarea lor. Mai mult decit atit, el spera intr-o emulație. „Eu nădăjduiesc — scrie el, adresindu-se dascălului de la București — că in puțină vreame, văzind rodul, să vor ațita spre intărirea binelui. Interesul spre luminarea fiilor, nepoților, rudelor, neamului ii va indemna".

Zelul stolnicului de la Iași in privința luminării prin școală, așa cum reiese din scrisorile sale, la care ne referim[2]), pare a avea o nuanță unică in ideologia iluministă a epocii. „Mă crede că de s-ar putea — se adresează el lui Poteca — n-aș mai lăsa afară din școală nici un român. Și tineri, și bătrini, și bărbați, și femei, i-aș băga intr-insa, să mănince hrană sufletească!" Entuziast, el speră să vadă ieșind in curind din școala de la Sf. Sava Platoni, Aristoteli, Xenofoni. Rivna patriotică generală avea să se intindă, după el, in măsura in care tot mai mulți locuitori „să vor indulci din idei."

Stolnicul de la Iași, avind cunoștință de plecarea unor tineri moldoveni pentru a studia la Sf. Sava, era convins că numărul lor se va inmulți, că in curind ei aveau să vină „in ceate" la București, „la laptele cel hrănitor al muselor de acolea", mai ales auzind că patronii școlii ii primesc „ca pre niște frați, fii ai Moldovei numindu-i". Pentru a-i incuraja, el sugera directorului școlii de la Sf. Sava „o chipzuire mai usebită pentru dînșii," intrucit, notează el, mindria dascălilor era aceea de „a să face părinți și moldoveanilor".

Interesindu-se in mod deosebit de cursul de filosofie de la Sf. Sava, corespondentul din Moldova cerea lămuriri asupra stadiului elaborării acestuia, iar E. Poteca, in 1827, ii răspundea că pină la acea dată reușise să traducă numai o parte din lucrarea lui Heineke, care stătea la baza cursului său. Dacă nu-i putea trimite o asemenea lucrare — pe care el avea s-a termine de tradus și s-o dea tiparului peste citiva ani — in schimb, Poteca ii făcea compatriotului de la Iași o schiță a programului său de reforme, care, de altfel, ii fusese cerută: „că fără dreptate și iconomie societatea politicească nu poate sta"; „că tot boierul care primește nume de rumân, e dator să contribuiască din veniturile sale la trebuințele statului"; „că cine contribuiaște mai mult, acela e mai nobil și mai cinstit"; „că a mai ținea robi, aceasta e inpotriva firii": „că preoții trebuie să fi invățat sfințita teologie și filosofie și să aibă plata pe an, ca să se poată indeletnici spre invățătura norodului și a fiilor norodului"[3]).

Avind un dascăl in fruntea sa cu asemenea idei, școala natională de la Sf. Sava și-a indeplinit in acest interval — ca și in intreaga sa existență — menirea nobilă pe care i-o conferea corespondentul din Moldova la 1826, de a răspindi muzele și filosofia in limba națională, de a educa tineretul, pe contemporani, in spiritul dragostei de patrie, al idealurilor intregului popor român de unitate și independență națională, de progres social.

[1]). Un al patrulea bursier din această serie, I. Pandele, cel insărcinat cu studiul matematicii, in anul 1823 avea să se sinucidă, in imprejurări pe care nu le cunoaștem, ulterior Eforia școlilor recrutind pentru pregătirea in acest domeniu un alt bursier, P. Poenaru.

[2]) Această corespondență la care ne referim in mod special in articolul de față a fost publicată de noi cu un timp in urmă, in „Revista de filosofie", t. 20, 1973, p. 677—685, la rubrica „Texte inedite ale ideologiei prepașoptiste", dar, din păcate, a trecut neobservată in rindurile istoricilor literari sau ale pedagogilor.

[3]) Pentru textul acestei scrisori, vezi Gh. I. Moisescu, Din corespondența arhimandritului Eufrosin Poteca, in „Mitropolia Olteniei", X, 1956 nr. 11—12, p. 810—811.

Dialogul imposibil

Urmare din pag. 1

idealitate a dorințelor) se dovedește a fi impasibilă ca marmura. Imaginile deznădejdii sint grandilocvente, eroul iși creează un statut de excepție, pentru a sublinia distanța intre ideal și real: „Eu singur n-am cui spune cumplita mea durere, / **Eu singur n-am cui spune nebunul meu amor, / Căci mie mi-a dat soarta amara** mingiiere. / O piatră să ador. // Murindului speranța, turbării răzbunarea, / Profetului blestemul, credinței Dumnezeu, / La sinucid o umbră ce-i sperie desperarea, / Nimic, nimica eu". Beatitudine și disperare sint extremele intre care pendulează, incă de la inceput, discursul de dragoste eminescian, relevind astfel, deocamdată prin imagini nu indeajuns de originale, antiteza fundamentală a sufletului romantic și prefigurind drama de mai tirziu a genialității. Pină atunci, deznădejdea devine suferință conștientizată, intr-o serie de poeme, intre care **Venere și madonă** marchează un moment semnificativ in evoluția poeziei erotice eminesciene. Constatarea, după „faza edenică", a incompatibilității partenerilor in **Amorul unei marmure** este acum detaliată, argumentată, demonstrată pină la un moment. Ruptura intre cei doi se mărește, căci femeia este investită cu atribute infernale, in timp ce bărbatul este Poetul, Artistul, superior ei chiar dacă sau tocmai pentru că eșuează in tentativa sa de a modifica, fictional, imaginea femeii: „Astfel eu, pierdut in noaptea unei vieți de poezie, / Te-am văzut, femeie stearpă, fără suflet, fără foc, / Și-am făcut din tine-un inger, blind ca ziua de magie, / Cind in viața pustiită ride-o rază de noroc. // (...) Ți-am dat palidele raze ce-nconjoară cu magie / Fruntea ingerului-geniu, ingerului-ideal, / Din demon făcui o sintă, dintr-un chicot, simfonie, / Din ochirile-ți murdare, ochiu-aurorei matinal // (...) O, cum Rafael creat-a pe Madona dumnezeie, / Cu diadema-i de stele, cu surisul blind, vergin, / Eu făcut-am zeitate dintr-o palidă femeie, / Cu inima stearpă, rece și cu suflet de venin!".

A rămine insă la această rezolvare a tensiunii dramatice prin pamflet, ar insemna a suspenda insăși esența „dialecticii" romantice. Iubirea nu se poate vindeca prin discurs, ea este un dat, o fatalitate, o damnare, pe care indrăgostitul romantic și le asumă cu voluptatea durerii. El insuși conține, ca dimensiuni fundamentale ale ființei sale scindate, angelismul și demonismul. De aceea, caracterul infernal al femeii este acceptat ca „amor fati". Nu lacrimile iubitei determină iertarea, ci conștiința suveranității acestei dialectici sentimentale, specifice spiritului romantic. Amenințat de radicalitatea clasică a conștiinței, discursul de dragoste este salvat de romantica mobilitate sentimentală. Sisif iși poate relua eternul urcuș: „Plingi, copilă? — C-o privire umedă și rugătoare / Poți din nou zdrobi și fringe apostat — inima mea? / La picioare-ți cad și-ți caut in ochi negri-adinci ca marea, / Și sărut a tale mine, și-i intreb de poți ierta // Sterge-ți ochii, nu mai plinge!... A fost crudă-nvinuirea, / A fost crudă și nedreaptă, fără razem, fără fond, / Suflete! de-ai fi chiar demon, tu ești sintă prin iubire, / Și ador pe acest demon cu ochi mari, cu părul blond".

Deși misoginismul eminescian, efect al modului in care iubita evoluează in plan fenomenal, se accentuează pe măsură ce demersul poetic dobindește ample semnificații filosofice, credința in forțele izbăvitoare ale iubirii nu dispare. Ea se transferă doar in planul ideal in care femeia, demon, chiar dacă adorat, in lumea fenomenală, devine, ca proiecție a speranței bărbatului, inger: „Ești demon, copilă, că numai c-o zare / Din genele-ți lunge, din ochiul tău mare / Făcuși pe-al meu inger cu spaimă să zboare, / El, veghea mea sfintă, amicul fidel? / Ori poate /... O'-nchide lungi genele tale, / Să pot recunoaște trăsăturile-ți pale, / Căci tu — tu ești el". (**Inger de pază**).

Ca urmare a acestei imposibilități obiective a deciziei, căci eroul liric eminescian trăiește cu egală intensitate starea fenomenală și cea noumenală a lucrurilor, aspirind doar, fără a putea atinge, cel puțin in plan erotic, **coincidenția oppositorum**, discursul de dragoste pendulează dramatic intre refuz și chemare, incercind să explice, in prezența sau in absența obiectului iubirii (mai cu seamă in absența acestuia), că erosul ar fi putut fi formă superioară a cunoașterii de sine. Poetul ințelege iubirea ca aspirație spre fericire, iar femeia ca simbol („floare albastră") al acestei aspirații. Acest tip de relație erotică se dovedește insă iluzoriu (posibil doar in spațiu oniric sau imaginar), incapacitatea iubitei de a ințelege sensul adinc al discursului de dragoste fiind cauza destrămării cuplului: „Ea nici poate să-nțeleagă că nu tu o vrei... că-n tine / E un demon ce-nsetează după dulcile-i lumine, / C-acel demon plinge, ride, neputind s-auză plinsu-și, / Că o vrea... spre-a se-nțelege in sfirșit pe sine insuși". (**Scrisoarea V**).

De cele mai multe ori, poezia de dragoste eminesciană este un monolog. Nici aici, ca, de altfel, nicăieri in poezia lui Eminescu, nu este vorba de o intimplare. Explicațiile formei preponderent monologale a discursului de dragoste sint numeroase, și toate detaliază drama erotică. Una dintre cele mai simple, in aparență, explicații, care le cuprinde, in fond, pe toate celelalte, este aceea că partenerul de dialog lipsește. De ce? Și cum? Răspunsurile la aceste intrebări pot defini cuprinzător erosul eminescian. In, de pildă, **De-aș avea**, am văzut că iubirea reprezintă o stare dezirabilă. Ea incă **nu este, ar putea** doar **să fie**, și, in așteptarea ei, adolescentul construiește un portret convențional al iubitei ideale, care promite fericirea cuplului virtual. Este, spuneam, „faza edenică" a erosului, ireală, dar gindită ca posibilă. De aceea, monologul este **senin, lipsit de presentimentul dramei viitoare.** In **Amorul unei marmure**, monologul devine pasional, deznădăjduit (chiar dacă afectat excesiv), căci iubita **lipsește.** Sensul absenței nu este aici cel fizic, ci acela al impasibilității și inaccesibilității. In această etapă, **iubita** este un ideal, la care tinărul suplicant nu poate accede. Comunicarea este refuzată, iar indrăgostitului nu-i rămine decit să-și clameze nenorocirea. Drama sa este aceea a așteptării contrariate, fără, deocamdată, rezonanță in profunzime.

In alt loc, monologul se impune ca urmare a morții iubitei. Este situația din **Mortua est!** Dar, aici, moartea iubitei rămine doar cauza (pretextul) unor interogații quasifilosofice asupra sensului existenței. „Au e sens in lume?" se intreabă tinărul, indurerat, desigur, de moartea iubitei, dar abia urmind să ințeleagă că iubirea ar putea da sens lumii! Odată cu **Venere și madonă** se declanșează, in profunzime, drama erotică, generată de opoziția intre aspirația subiectivă către sens (acel sens!) și imposibilitatea obiectivă de a-l obține. Versurile citate din **Scrisoarea V** exprimă quintesențial această dramă. Eșecul erotic este un eșec al cunoașterii de sine și, consecutiv, al cunoașterii lumii. De acum incolo, iubita poate fi, fizic, prezentă sau nu, căci ea este oricum... absentă, inaptă pentru dialogul propus. Chiar și atunci, ca in poemul **Floare albastră**, cind **ea** este aceea care rostește discursul de dragoste! Comunicarea (sensul) nu se stabilește, căci invitația femeii vizează doar **jocul** erotic („Și de-a soarelui căldură / Voi fi roșie ca mărul / Mi-oi desface de-aur părul, / Să-ți astup cu dinsul gura"), in timp ce bărbatul visează iubirea ideală, „floarea albastră". Refacerea cuplului originar („De-aș avea!") este imposibilă: „Suntem tot mai departe deolaltă amindoi, / Din ce in ce mai singur mă-ntunec și inghet, / Cind tu te pierzi in zarea eternei dimineți" (**De cite ori, iubito...**). Ceea ce rămine este așteptarea tristă, speranța fără speranță, strigată in pustiul sufletesc și reverberată intr-o intrebare-refren a unui monolog fără sfirșit: „De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?".

Și totuși, o singură dată, in **Călin, file de poveste**, discursul de dragoste capătă formă dialogală (și in marele poem „Luceafărul" se produce **un fel** de dialog, ale cărui semnificații le vom dezlega mai departe) contrazicind, s-ar zice, intreaga noastră demonstrație de pină acum. Cuvintele de dragoste, pe care și le șoptesc Călin și fata de impărat, nu par a fi aici expresia acelui „instinct atit de van / Ce le-abate și la păsări de vreo două ori pe an", din **Scrisoarea IV.** Ele nu vor fi uitate nici după o despărțire temporară, finalul poemului oferind imaginea reconfortantă a apoteozei iubirii implinite. Altfel spus, in **Călin** iubirea nu inseamnă suferință, ea conducind la armonia cuplului, la anularea luptei contrariilor, la fericire. Idealul presimțit in **De-aș avea** a devenit realitate, esență și aparență s-au contopit intr-o esență nouă: iubirea. — „Au e sens in lume?" — Este! — răspunde **Călin.** Dar, vai, pentru o clipă am uitat că ne aflăm in poveste — **Călin (file de poveste)**! — in lumea fabulosului, unde totul se poate. Chiar și fericirea. In timp ce, răsună glasul sceptic din **Scrisoarea II**, „in lumea cea comună a visa e un pericol. / Căci de ai cumva iluzii, ești pierdut și ești ridicul." Dintr-un anume unghi de vedere, orice indrăgostit este ridicul, căci el se comportă „suspect", iese din **normă**, o contrazice. Cu atit mai mult este „ridicul" nemuritorul Hyperion, făptura celestă din poemul **Luceafărul**, simbolul geniului, indrăgostit de preafrumoasa Cătălina. Prea frumoasă, dar muritoare. Hyperion, mistuit de patima lui arzătoare, crede că iubirea poate anula această incompatibilitate structurală, ii adresează Cătălinei focoase chemări de amor și-i infățișează imagini ademenitoare ale viitoarei fericiri in doi. La rindul său Cătălina il iubește pe Hyperion, il dorește și il cheamă. S-ar zice că ne aflăm in fața unui dialog, al cărui conținut este indreptat către alcătuirea unui cuplu inedit. Dar este vorba de un fals dialog, „denunțat" ca atare de Cătălina: „— Nu caut vorbe pe ales, / Nici știu cum aș incepe — / Deși vorbești pe ințeles, / Eu nu te pot pricepe." Drama geniului se află cuprinsă in această replică a Cătălinei. Mesajele sale nu ajung la muritori, nu pot ajunge, căci limbajul lor le este inaccesibil. Ajung insă, desigur, mesajele unui Cătălin, dispus să-i arate fetei, „din bob in bob amorul". Hyperion (Luceafărul) ințelege că răzvrătirea sa impotriva ordinii cerești (hotărirea de a renunța la nemurire) este un gest inutil, atita timp cit comunicarea cu ființa iubită rămine o imposibilitate, dată fiind apartenența esențială la lumi diferite (fenomenală/ideală) și chiar opuse. Judecata sa de valoare din finalul poemului are caracter axiomatic: „Trăind in cercul vostru strimt / Norocul vă petrece, / Ci eu in lumea mea mă simt / Nemuritor și rece". Ultimul cuvint din replica lui Hyperion marchează și sfirșitul discursului de dragoste. Geniul și-a retras punțile către lume și, inchis in singurătatea sa, reia, ca pe o amintire tristă, cintecul naiv al inceputului: „De-aș avea o porumbiță / Cu chip alb de copiliță..."

CONFABULE

Un țăran trece strada

nu se simțea singur și, dacă se gindea bine, n-avea nici ce regreta. Un timp se ințelesese bine cu Aristița, fuseseră zile pe care nu le putea uita. Zilele in care se iubeau sau li se părea că se iubesc. Zilele in care se priveau cu ciudata senzație că nu se văd cit ar fi dorit. Aristița avea un fel de a se juca și zimbi copilărește care il induioșa, chiar și atunci cind era supărat.

— Numai puțin, il ruga, sărindu-i in spate, numai puțin.

Amintindu-și copilăriile dintii, simțea cum i se umezesc ochii, deși nu era slab din fire și nici nu-i plăcea să se smiorcăiască, dar ce era să facă? Să se mintă nu mai avea rost, incă o mai iubea și chiar credea că nu va mai iubi pe nimeni altcineva.

După citiva ani — se mutaseră la oraș și Aristița incepuse să lucreze la confecții — lucrurile insă se schimbaseră in casă, chiar și după ce se născuse Mirela. Nu se mai glumea decit rar și atunci cu motive indreptățite, sărbători, aniversări, onomastici, unele glume de la radio, citeva accidente caraghioase pe stradă. Uneori, se intimpla să ridă și ea și el fără motiv. Aristița nu se mai „preta" la jocuri, ținea să fie doamnă, adică serioasă, gravă, ginditoare, intr-un cuvint, preocupată.

— Ce-ți veni? se miră, cind el o luă odată in brațe și o ridică pină sus, la pragul ușii. Stai cuminte, ce, ești copil?

Ca și cum a fi copil, a păstra in răsuflarea ta răsuflarea lui fierbinte de odinioară era ceva vinovat, care nu se cuvenea, nu era la inălțimea unor oameni cu poziție, cu ceva cheag, adunat din greu ani de zile.

Aristița intrase și ea, brusc, in lumea celor care cred că sint serioși numai pentru că vor, pentru că iși aleg subiecte de discuție serioase, planuri, procente, ce e viața, dar moartea? cind ei nu sint decit cabotini și plicticoși ca o după amiază de vară.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Am privit, zilele acestea, la televizor, un reportaj plin de mistreți. Erau ademeniți cu știuleți de porumb către capcane. Astfel prinși, inchiși in cuști de lemn, erau strămutați in altă pădure unde neamul lor se stinsese. Un poem, o nuvelă, un roman, un aforism mi-au apărut ca niște capcane textuale, ceva este ademenit, captat pentru a lua parte la o aventură specifică. Sint scriitori care au deprins știința de a alcătui capcane textuale, nici țințarul, nici bacteria nu ar putea scăpa, atit sint ele de bine făcute; numai că asemenea capcane sint plasate in locuri seci sau sint inălțate prea strălucitor, prea țipător și vietatea se sperie. Și sint capcane pentru mistreți, capcane pentru leoparzi, capcane pentru privighetori, capcane pentru muște, capcane pentru pește, capcane pentru draci, capcane pentru zei, capcane mai subtile unde este ademenită vietatea numită capcană.

II. Imi aduc aminte de un basm. Făt-Frumos nu reușește să invingă zmeul prin luptă dreaptă insă „dreptatea" luptei dintre ei conține multă falsitate deoarece insuși zmeul iși păstrează forța departe de el. Făt-Frumos o iscodește pe logodnica pămînteană a arătării și ea ii spune unde-și ține zmeul puterea: intr-o lacoviște se scaldă o scroafă sălbatică, in burta scroafei aleargă un iepure, in burta iepurelui zboară o pitulice, in pitulice zburdă trei viermișori sprinteni. Făt-Frumos ia această cale: se luptă cu scroafa, reușește s-o spintece și este cit p-aci să scape iepurele care țișnește din burta ei. Il prinde pe urechiat, il despică și inhață pitulicea, taie pitulicea, ii caută inimioara și găsește, cu mare greutate, in cotloanele ei, trei viermișori sprinteni. Strivește unul — zmeul la multă depărtare se simte prost și o ia spre casă. Pe la jumătatea drumului, dibaciul Făt-Frumos mai terciuiește intre degete viermișorul numărul doi. Zmeul este cuprins de sudoare și cade la pat. Logodnica il ingrijește. Ajuns la porțile palatului zmeiesc, Făt-Frumos sucește o țiră ultimul viermișor iar cumplitul zmeu se zbate in chinurile iadului. Logodnica il ingrijește mai departe. Finalul este previzibil.

III. Rolul inerțial al umbrei in mișcarea de rotație a pămintului.

IV. Intii, ciocirlia a săltat din porumbiște drept in sus atingind cu trilul o frunte văzută numai de ea, pe urmă a căzut in ierburi spre cuib. După aceea și-a zburat cintecul către dreapta, s-a răzgindit o clipă și, cu trilul rămas, a zburat către stinga, inmănunchind tot cimpul. S-a ascuns sub un vălătuc pină i s-a umplut gușa de un cintec nou.

George Alboiu

Desen de Dumitru Gheorghe

mapamond

RENZO RICCHI

Am primit recent o scrisoare de la prestigioasa editură din Florența, Vallecchi, însoțind o Antologie, **Le radici dello spirito** (Rădăcinile spiritului), a poetului Renzo Ricchi.

Antologia cuprinde poezii înscrise pe un arc cronologic și de creație de treizeci și cinci de ani, alese din zece volume anterioare de versuri, opera unui scriitor afirmat și în proză și în dramaturgia italiană contemporană, ziarist cunoscut, redactor de mulți ani la Radiotelevizione, director al unei reviste de teatru.

Renzo Ricchi, care se mărturisește a fi totdeauna atent la „sunetele existenței", consideră ca și Rainer Maria Rilke (din care a tradus), că arta este un drum spre libertate. Autobiografismul interferat de undele existențiale este caracteristica, frecvent elegiacă, a poeziei sale. O continuă confesiune de martor sensibil al contemporaneității sale, o profundă neliniște, de participant, nemulțumit de răspunsurile pe care le primește de la universul înconjurător, dar și un fond politico-social pe care se înalță aspirația sa spre un ideal de solidaritate umană, sînt puncte cardinale ale creației unui scriitor care nu se vrea niciodată un visător extatic, retras pe reci coline metafizice, dincolo de fluxul neîntrerupt al vieții.

Antologia este prefațată de profesorul Giuliano Manacorda de la Universitatea din Roma care conchide clar că Renzo Ricchi este un poet totdeauna aflat în căutarea adevărului vieții.

În scrisoarea sa, directorul Editurii florentine, Attilio Valecchi, crede că poezia lui Renzo Ricchi ar merita să fie cunoscută în România, fie pe plan critic, fie pe acela al traducerii (totale sau parțiale), al cărților sale.

Ne îngăduim o încercare de exemplificare.

Te-am căutat

Te-am căutat
în toate riurile pămîntului
pe crestele munților
și în tufișurile pădurii.

Te-am căutat
între brațele fecioarelor
— surîsurile lor
cer brăzdat de pasărea zorilor,
comete triste
lacrimile lor.
Neliniștit am rătăcit
urmărind cea mai mică
speranță de tine.

Nu puteam să te găsesc :
căutam numai
pacea.

New-York

Săracii din New York
dorm în cabinele telefonice
din Grand Central Station
ori în infundăturile negre din Villages
Uneori doar pe trotuare
acoperiți cu ziare
la picioarele zgîrie-norilor.
Ei sînt și albi și negri :
Sărăcia nu e niciodată rasistă
dar nici nu e adevărat că înfrățește.
În acest oribil ghetou
chiar și hoțul și asasinul
îl pot scuipa pe sărac.
Pe străzile New-York-ului
Nu există decît singurătatea lor.

Între căutare și îndoială

Între căutare și îndoială
pasăre cu aripile arse
care nu poate să-și ia zborul
dar mai încearcă o lansare
sperînd
în favoarea vîntului.

Între îndoială și căutare
sufletul încearcă un acord
dar în dimineața spălată
de vîntul de septembrie
— prea dulce agonie a verii —
notele muzicii se prăbușesc.

Toamna bate în ferestre
cu apusuri mereu mai lungi.
Bucuria pleacă
pe aripile rîndunelelor
spre mările din sud.

Luna

El s-a dus la fereastră și a izbucnit în rîs :
„Luna ?" — a zis — Dar unde e luna ?"
„Cum ? — i-am răspuns — Era acum o clipă.
Rotundă, se înălța între clopotnița gotică
și-acoperișuri. Lumina
porumbeii adormiți pe streșini".

„Clopotnița ? Acoperișuri ? — răspunse el vesel
și privea cînd afară și cînd la mine —
Ai înnebunit : nu mai există nimic !"

M-am uitat și eu. Nici luna, nici clopotnița,
nici acoperișuri, nici case, nici porumbei. Aveam
o ultimă speranță privind în sus : dar nu mai era
nici măcar cerul. La început
mi-a venit să plîng. Cu duioșie
mă gîndeam arbori drumuri autobuze străzi
oameni
Cuprins de panică am vrut să fug. Dar :
„Nu deschide ușa ! — strigă — Te prăbușești !"
Am înțeles că nu mai existau nici scările.

M-am întors. Și el dispăruse.
Am strigat cuvintele tată mamă frați prieteni
Așteptam un cor de răspunsuri
din depărtări. Nimic, nici măcar un sunet.

Am vrut să cad în genunchi să mă rog
dar și pavimentul se dizolvase.
Nimic. Nimeni.
Afară
în întuneric
cu tunete surde
stinse
se precipitau
lumile.
Desigur
acum
nu mai existam
nici eu.
Sau existam ?
Orice referire
era șterșarsă.

Cîntec de mulțumire

Mulțumiri pentru această aromă a pinilor
care dulce mîngîie sufletul.
Mulțumiri pentru frumusețea acestor prunci
pe care îi luminează farmecul copilăriei.
Mulțumiri pentru cîntul acesta de greieri
care reînvie zilele îndepărtate ale aventurii.
Mulțumiri pentru această lumină ce ne inundă
pentru că ne face blînzi și îngăduitori.
Mulțumiri pentru leandrii copleșiți de culori
și de flori
pentru că amintesc îmbelșugarea tinereții.
Mulțumiri pentru aceste curioase insecte
și furnici lucrătoare
pentru că ne arată cei doi poli ai destinului
nostru.
Mulțumiri și pentru aceste tinere brune
gata pentru iubire și chemarea de mame
pentru că ele mărturisesc ratiunea de a fi
a pămîntului, îndemnîndu-ne pe cărarea
vieții.

Mulțumiri în sfîrșit pentru aceste clopote
pentru că ele fac să bată la unison
toate inimile umanității.

Prezentare și traducere
de Alexandru Balaci

REVISTA STRĂINĂ

● **ILIA SIMOPOULOS,** născut în anul 1914, este unul dintre poeții de frunte ai Greciei contemporane. A debutat în anul 1946, cu un an înaintea izbucnirii războiului civil din Grecia, cu volumul „Salut soarelui prim", urmat în anul 1959 de culegerea „Rapsodie din Arcadia" dominat de tema copilăriei umbrite de norii negri ai războiului civil. Volumele care au urmat : „A șasea poruncă", „Case cu cuiburi de rîndunici", „Marele riu", „Caietele țării", „Mărturie mărunță", „În disperare", „Apropiere", dezbat problematica durerii umane, a imperfecțiunilor societății, căutarea drumului către o lume mai bună. Traducerea în limba franceză a volumului „A șasea poruncă" a marcat deschiderea unui drum care l-a făcut cunoscut în mai multe țări europene.

„Cred că nici un poet nu poate fi mulțumit atunci cînd compară opera sa cu ideile pe care le poartă în sine și pe care nu le poate exprima întrutotul", spunea el, referindu-se la menirea creației și la sensul ideatic al poeziei. „Poet adevărat se dovedește numai acela care se apleacă cu dragoste și înțelegere asupra inimilor oamenilor care suferă, pentru a le asculta și pentru a-și acorda cîntecul cu pulsul lor... Poetul, ca om și intelectual cu responsabilități, știe că există lucruri pentru care merită să trăiești, și este de datoria lui să lupte pentru aceste lucruri."

● **ALES ADAMOVICI,** născut în anul 1927, este cercetător științific la Institutul de literatură al Academiei de științe a R.S.S. Bieloruse. Este, în același timp, una și aceeași persoană cu scenaristul (împreună cu Elen Klimov) al filmului „Du-te și vezi", film despre care regizorul sovietic Vladimir Rostotki spunea : „Numai văzînd acest film am înțeles de ce se spune că oamenii nu plîng niciodată în fața „Guernicăi" lui Picasso. Privești filmul, trebuie să-l privești, o putere care te depășește nu-ți permite să-ți întorci fața de la ecran, chiar și atunci cînd nu mai ai putere de a te uita. Această putere, această forță se cheamă datoria de a ne aminti..."

Dar Ales Adamovici este și un excelent scriitor, volumele lui : „Partizanii" (vol. I „Război sub acoperișuri", vol. II „Fiii pleacă la război") „Poveste din Katin" și „Satul meu zace în cenușă", sînt inspirate din epopeea luptelor de partizani din Bielorusia din timpul celui de-al doilea război mondial. Autorul se bazează pe documente și mărturii ale supraviețuitorilor, în primul rînd ai cutremurătorului masacru din pădurea de la Katin, din ziua de 20 martie 1943, cînd naziștii i-au închis pe toți locuitorii satului în două hambare mari, cărora le-a dat apoi foc.

Recent, împreună cu scriitorul Daniil Granin, Adamovici a publicat un nou volum, inspirat tot din perioada războiului, „Cartea blocadei," dedicată eroismului legendar al leningrădenilor în cele 900 zile ale blocadei naziste.

● **OSMAN SAHIN** este un scriitor turc din geneția de mijloc. Născut într-un sat din sudul Anatoliei în anul 1938, prozatorul Osman Sahin este actualmente profesor la un liceu din Istanbul. A publicat culegerile de nuvele intitulate „Comis-Voiajorul Mirza", „Vîntul Roșu" (în anul 1970, Premiul Radioteleviziunii Turce), „Dulce ca graiul" (distins în anul 1980 cu premiul „Nevzat Ustun", acordat prozei scurte), deasemenea multe cărți de povești pentru copii. Recentul volum de nuvele și schițe intitulat „Fumul Amar" se reliefează în mod deosebit prin narația densă, prin profunzimea sentimentelor evidențiate și a gîndurilor luminoase exprimate.

Multe din filmele turcești din ultimii ani care s-au bucurat de succese la public și la critica de specialitate au la bază scenarii inspirate din nuvelele lui Osman Sahin. Printre acestea — „Pămîntul fierbinte", „Spiritele rele ale Eufratului", acest din urmă film premiat la festivalul național al filmului turcesc din Antalya.

Nuvelele și schițele lui Osman Sahin au ca eroi oamenii satului care pătimesc și știu în același timp să înfrunte tarele vieții. Literatura satului care a dominat peisajul literar turcesc, începînd de prin anul 1940 și pînă în zilele noastre — deși a avut o perioadă de reflux, mai cu seamă în ultimii zece ani — cîștigă prin Osman Sahin o nouă dimensiune și anume analiza psihologică. Nuvelele reunite în recentul său volum intitulat „Fumul Amar" pot fi ușor alăturate nuvelelor lui Yașar Kemal, reprezentantul de frunte al literaturii satului, datorită profunzimii analizei vieții și a psihologiei țăranului turc. **(Erem Melike Roman).**

UN POET - O LUME

Mahtum-Kuli (Fraghi)

Cu toate că a lansat o uriașă mostenire literară, despre viața marelui poet clasic turcmen Mahtum-Kuli, care și-a mai semnat operele și cu pseudonimul Fraghi, se cunosc puține date. Din operă reiese că s-a născut pe la jumătatea veacului XVIII și că a învățat carte cu tatăl său, Azaadi, primul poet cult din literatura Turcmenistanului. Nu se știe nici anul morții poetului. Opera lui Mahtum-Kuli (Fraghi) cuprinde toate genurile răspîndite în Asia centrală de la Avicena încoace și se impune prin sinceritate și spirit modern. Pînă-n zilele noastre, toți poeții Turcmeniei se declară învățăcei ai marelui Mahtum-Kuli (Fraghi).

Vis

Văzut-am mai deunăzi un foarte straniu vis.
Parcă mi-au crescut aripi, iubiții mei
prieteni.
Aveam pe lîngă aștri drum deschis,
Drum cu lumini de aur, iubiții mei prieteni.

Și Calea robilor pe-aproape de geamuri
Era grădină plină de minuni.
Ghirlandele de struguri parcă erau cununi,
Erau și meri și rodii, iubiții mei prieteni.

Eu tot eram dorință și ardoare
Mișcat de triluri de privighetoare.
De marmoră piscine îmi trimiteau răcoare
Și eu mă simțeam bine, iubiții mei prieteni.

Și în grădina aceea văzut-am o poiană,
În care oameni tineri și fără de prihană,
Belșug aveau pe masă și rază diafană
Și i-am privit cu jind, iubiții mei prieteni.

I-au salutat pre ei cu fruntea înclinată,
Răspunsul mi l-au dat cu toții dintr-odată
Și cu șerbet cinstitu-m-au pe dată,
Și era bun și dulce, iubiții mei prieteni.

Nu-mi amintesc cît a ținut șerbetul.
Știu doar că inima înțelegea cu-ncetul
Iubirea ce n-a zis-o nici profetul.
Găsit-am fericirea, iubiții mei prieteni.

În străinătate

În țara mea eu șah am fost.
Și printre șahi fior am fost.
Săracilor alean le-am fost,
Bolnavilor de leac le-am fost,
Leproșilor de vraci le-am fost,
Nebunilor de duh le-am fost,
Acum sînt pui căzut din ram.
Pentru cei orbi de văz le-am fost,
Pentru cei muți de grai le-am fost,
Pentru iubită dor am fost,
Pentru popor un basm am fost,
Și pentru țară gînd am fost,
Puternic și măreț am fost,
Acum doar cîntecul îl am.

În rai un pom frumos am fost
Și rază în pustiu am fost,
Răcoarea munților am fost,
În țara mea cinstit eram,
Aici poet sînt de haram,
Sînt casă tristă fără geam.

Despre bigami

Cel ce și-a dobîndit două neveste,
O viață fi-va rob necazurilor crunte
Iar lumea îl va face de poveste
Și din blestem ieși-vor firele cărunte.

Căci dezmierdarea uneia din ele
Stirni-va val de ură-n toate cele,
La cea ce varsă lacrimi grele
Și va putea el oare să înfrunte?

Tot pasul gălăgie o să nască,
În jur vor fi mulțimi de gură-cască,
Iar omul fi-va boț de iască,
De fugă va căta o punte.

Va trebui să facă liniște cu palma
Căci de n-o potoli sudalma
S-o prăvăli și el de-a valma
Printre gîlcevile mărunte.

Ferește-te poete de belele,
Femeia nu-i un șir de rubeiele,
Abia te-așteaptă cele rele
Să-ți numere cucuiele pe frunte.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

isaac asimov

FLEACURI

Doamna Clara Bernstein trecuse cu puțin de 50, iar afară mercurul termometrului cu puțin peste 90 (°F). Aerul condiționat funcționa, dar deși înlătura în fapt căldura, nu elimina și *ideea* de zăpușeală.

Doamna Hester Gold, plecată din propriul apartament 4C de la etajul 4, fiind în vizită la etajul 21, zise :

— E mai răcoare la etajul meu.

Și ea era trecută de 50, dar părul blond nu-i scădea nici măcar cu un an virsta.

Clara spuse :

— Fleacuri. Pe mine amănuntele mă deranjează. Suport căldura, dar nu suport picuratul. Auzi ?

— Nu, zise Hester, dar te-nțeleg. Fiului meu, Joe, i s-a rupt un nasture de la sacou. 72 de dolari care nu mai fac o para chioară fără un nasture. Era un nasture decorativ din alamă și nu-l mai are ca să-l coasă la loc pe mînecă.

— Și care-i problema ? Scoate unul și de pe mineca cealaltă.

— Nu-i același lucru. Nu mai arată bine sacoul. Dacă s-a descusut un nasture, nu așteptă, coase-l imediat. Păcat că la 22 de ani încă nu înțelege. Pleacă, nu-mi spune cînd se-ntoarce...

— Ia, ascultă, interveni Clara nerăbdătoare. Cum poți să spui că nu auzi picuratul ? Vino cu mine în baie. Dacă-ți spun că picură, picură.

Hester o urmă și se făcu că ascultă. În liniște se auzea : pic, pic, pic.

— E ca picătura chinezească, adăugă Clara. S-o auzi încontinuu toată noaptea și asta de trei nopți.

Hester își aranjă ochelarii mari, ușor fumurii, ca și cum asta ar fi ajutat-o să audă mai bine, și-și ridică capul.

— Probabil că picură dușul sus la 22 G, spuse ea. E apartamentul doamnei Maclaren. O cunosc. Să știi că-i o femeie cumsecade. Bate la ușă și spune-i. N-o să sară la tine.

— Nu mi-e teamă de ea, zise Clara. Am bătut deja de cinci ori la ușa ei, dar nu răspunde nimeni. I-am dat telefon și tot n-a răspuns nimeni.

— Atunci e plecată, spuse Hester. E vară și oamenii mai pleacă.

— Și dacă lipsește toată vara, eu trebuie s-ascult picuratul o vară-ntreagă ?

— Spune-i administratorului.

— Dobitocului ăla ? N-are cheie la yala ei și nu sparge ușa pentru un picurat. În plus de toate, nici nu-i plecată. Îi cunosc mașina și acum e jos în garaj.

Hester remarcă stînjenită :

— Poate a plecat cu mașina altcuiva.

Clara pufni :

— Asta nici nu m-ar mira la *doamna* Maclaren !

Hester se-ncruntă.

— Doar e divorțată. Nu-i chiar așa de groaznic. Are abia vreo 30—35 de ani, se-mbrăcă modern... Nici asta nu-i groaznic.

— Dacă vrei să știi părerea mea, Hester, spuse Clara, n-aș vrea să-ți zic ce face ea acolo sus. Eu aud ceva.

— Ce auzi ?

— Pași. Sunete. Ascultă, stă chiar deasupra și știu unde-i dormitorul ei.

— Nu fii așa demodată, răspunse Hester tăios. E treaba ei ce face.

— Bine, dar dacă tot merge de multe ori la baie, de ce-o lasă să curgă ? Măcar de-ar vrea să deschidă ușa ! Pariez că are un interior ca franțuzoaicele alea...

— Nu-i adevărat, dacă vrei să știi. Pur și simplu greșești. Are mobilă obișnuită și o groază de plante.

— De unde știi ?

Hester nu arăta în apele ei.

— Îi ud florile cînd nu e acasă. E femeie singură. Mai pleacă în excursii și eu o ajut.

— Da ? Păi atunci tu ai știi dac-ar fi plecată. Ți-a spus că pleacă ?

— Nu.

Clara se dădu pe spate și-și încrucișă bratele.

— Atunci ai cheile de la apartament.

— Da, spuse Hester, dar n-aș putea să intru.

— De ce ? Poate nu-i acasă. Bun, deci trebuie să uzi florile.

— Dar nu m-a rugat.

— Să presupunem că e bolnavă în pat și nu poate deschide ușa, spuse Clara.

— Ar trebui să fie tare bolnavă ca să nu dea un telefon, care-i chiar lîngă pat.

— Poate a făcut infarct. Poate a murit și de-aia nu închide robinetul.

— E tînără. N-are cum să facă infarct.

— Nu poți fi așa sigură. Cu viața pe care o duce — poate a omorît-o un prieten. *Trebuie* să intrăm.

— Asta înseamnă intrare prin efracție, zise Hester.

— Cu cheia ? Poți să lași florile să moară, dacă e plecată ? Tu le uzi și eu închid robinetul. Facem ceva rău ? Dar dacă e moartă, vrei să zacă acolo pînă cine știe cînd ?

— Nu e moartă, zise Hester, dar se duse jos la etajul patru să aducă cheile doamnei Maclaren.

— Nu-i nimeni pe hol, șopti Clara. Oricine poate să intre oriunde și oricînd.

— Sst !, șopti Hester. Dacă-i înăuntru și întreabă „Cine-i acolo ?".

— Spui c-ai venit să uzi florile și eu o s-o rog să închidă robinetul.

Cheile de la cele două broaște se învîrtiră ușor scoțînd un clic slab doar la sfîrșit. Hester trase aer în piept și crăpă ușa. Bătu.

— Nu răspunde, șopti Clara nerăbdătoare și deschise ușa larg. Nici n-a dat drumul la aerul condiționat. Am avut dreptate să venim. Voiai să uzi florile.

Ușa se închise în urma lor.

— E un miros stătut aici, zise Clara. Înăbușitor ca-ntr-un cuptor.

Porniră încet pe hol. Pe dreapta o debara goală, baia goală...

Clara aruncă o privire înăuntru.

— Nu picură. E din dormitor.

La capătul coridorului era livingul și acolo, plantele.

— N-au fost udate, zise Clara. Mă duc la baie.

Deschise ușa dormitorului și se opri. Nici o mișcare. Nici un sunet. Rămase cu gura căscată.

Hester veni lîngă ea. Mirosul era sufocant.

— Ce...

— Vai, dumnezeule mare, șopti Clara, dar n-avea aer ca să strige.

Cuverturile patului erau într-o totală dezordine. Capul doamnei Maclaren atîrna la marginea patului, părul ei lung și castaniu mătura podeaua, gîtul îi era vînăt, un braț atingea parchetul cu mîna deschisă și palma în sus.

— Poliția, spuse Clara. Trebuie să chemăm poliția.

Respirînd greu, Hester înaintă.

— Nu atinge nimic, zise Clara.

Alarma sclipea în mîna deschisă.

Hester găsise nasturele lipsă al fiului ei.

În românește de
Ligia Todan

● **DESPRE FR. ENGELS** se știe că era și un scriitor remarcabil, dar mult mai puțin cunoscut este faptul că a fost și un bun caricaturist.

Un prieten de-al lui Engels, compozitor, a compus opera „Cola di Rienzi" pe un libret la modă în Europa Occidentală de la jumătatea secolului trecut. Eroul principal al operei, cel care împrumută titlul, a fost, se spunea, un tribun al poporului, iar literatura îl înfățișează ca pe un apărător al intereselor multimii.

Engels a hotărît să scrie pentru prietenul său compozitor libretul unei alte opere despre Cola di Rienzi în care eroul să nu mai fie idealizat după modelul literar, ci zugrăvit așa cum a fost el: ... realitate : un despot și un om plin de amor propriu. În timp ce lucra la libret, Engels a desenat pe marginea manuscrisului gîndurile sale legate de subiect. Desenele lui nu reprezintă însă niște eroi renascentiști, ci niște caricaturi de comedianți, de trădători.

Engels nu-l vede pe Cola di Rienzi ca pe o „frumusețe de bărbat" așa cum îl reprezintă tablourile vremii, el îl înfățișează ca pe o caricatură a imaginii pe care mica burghezie a Europei și-o făcuse despre acest „adevărat tribun al poporului". Figura din colțul din dreapta sus a fotografiei îl reprezintă pe Cola di Rienzi așa cum l-a văzut Engels pe contrafăcutul erou, pe care Europa secolului al XIX-lea l-a admirat ca pe aproape nimeni altul.

UN INTERVIU AL LUI IANNIS XENAKIS

● Iannis Xenakis — cunoscutul compozitor grec, promotor al muzicii electronice pe plan mondial, născut la Brăila și locuind actualmente la Paris — într-un interviu acordat recent unui ziar atenian cu ocazia prezentării compoziției muzicale Medeea, în cadrul manifestărilor Orchestrei de Stat din Atena, a declarat printre altele : „Dintotdeauna am îndrăgit operele poeților antici, bineînțeles, și **Medeea** lui Seneca. Ceea ce mi-a trezit interesul a fost faptul că un roman se ocupă de o temă antică elină. M-a atras și sunetul limbii latine. Are o muzicalitate anume. Încerc să dau o rezolvare problemei muzicii antice elene, precum alții restaurează monumentele antice. As fi propus să fie înființată o instituție de restaurare a muzicii elene, bizantine și tradiționale, pe o bază științifică... Contactul cu noile creații muzicale este o necesitate. În primul rînd pentru ca producția muzicală să meargă în pas cu cerințele publicului. Și apoi, cînd o nouă operă de artă propune și aduce ceva nou, poate produce reacții..". **Medeea** a fost scrisă în 1967 și are la bază polifonia din regiunea Epir. În prezent compozitorul lucrează la alte două opere pe care le va prezenta în 1987, una din ele la „Festivalul de toamnă" din Paris. (ETHNOS, 4-XII-1986, p. 10).

SIMPOZION „BYRON"

● Anul acesta va avea loc la Atena un simpozion internațional pe tema: **Byron, byronism,** organizat de Societatea internațională „Byron", înființată la 22 ianuarie 1979, la Londra, exact, deci, la 52 de ani, după moartea autorului lui **Don Juan, Childe Harold, Manfred** etc.

După cum se știe, Societatea „Byron" organizează în fiecare an un simpozion internațional, locul, de fiecare dată, fiind altul. Astfel, în 1984 a avut loc la Paris, în 1985 la Haifa, iar în 1986 la Viena. Cu prilejul simpozionului din Atena, manifestare de prestigiu, care va fi sprijinită de Ministerul Culturii din Grecia, cei peste 200 de participanți-byronologi din întreaga lume, pe lîngă susținerea unor comunicări, vor vizita și numeroase locuri memoriale ale culturii și civilizației Greciei antice și moderne, printre care: Eleusis, Megara, Corint, Naflio, Tripoli, Kefalonia, Argostoli, Ithaca, Messolonghi, Tepeleni, unele din ele fiind legate de viața, lupta și creația literară a marelui bard englez, care a murit pentru eliberarea națională a Greciei, de sub ocupația otomană. De asemenea, participanții vor viziona și spectacolul **Lord Byron,** creație a lui Alekos Lidorikis. **(Andreas Rados)**

SPORT

CORESPONDENȚĂ

LIVIA T. „Sînt giulești eancă, iubim același cartier, ce părere aveți despre echipa situată pe locul 14 și cele de pe treptele de sub ea. Mie-mi place echipa de pe rindul 14, joacă frumos".

Iubim aceeași echipă, bănuiesc, dar nu și același cartier, pentru că mie, unul, pe poleiul ăsta ca oglinda, nu-mi dă mina să intru-n Giulești, rămîn mai în centru, unde cimpia nu dă buzna peste prag și nu te fluieră, zi și noapte, trenurile în drum spre locuri mai calde. După această precizare, vin să adaug că echipa de pe locul 14, Rapidul, joacă frumos, e adevărat, dar duce piciorul strimb, lungește din gît cînd nu-i e sete și fumează pătrunjel. Cît despre formațiile aflate mai jos de ea, nu pot să-ți spun decît că se duc, sînt duse ; albe ca varul și galbene ca șofranul, ele par că mai au un singur scop : să incurce realizarea planurilor de incasări. Dacă e să s-aleagă praful, atunci să bată și vîntul din toate patru zările. Echipele de la rîndul 14 în jos, aș zice inclusiv și rîndul 14, uneori, sînt născute să ducă oameni cu chirie-n circă.

ION ILIE, Rm. Sărat. Orășelul care s-a constituit în parte civilă și floare carnivoră la adresa mea, pe vremea cînd bîjbîiam să ies din adolescență, nu-mi stă lîngă inimă. Liceul Regele Ferdinand (astăzi Al. Vlahuță) m-a găzduit două zile și m-a trimis la plimbare, haimănalele din piață ne-au furat două căruțe de pepeni, dincolo de apa Rîmnicului, în valea Cotofiști (auziți ce nume !), ne-au ieșit hoții în cale, în restaurantul Cireșica (azi dispărut) am băut prima bere din viața mea și nu mi-a plăcut (era amară !), iar prepeleacurile din tei de la Poienița mi-au înghițit, pe distanță de-o săptămînă, banii cu care trebuia să ajung la arhipelagul maltez (insulele curtenitoare) — deci, Ioane Ilie, cum să țin eu cu echipa d-voastră și s-o urgisesc pe a Brăilei?! Să lăsăm lucrurile să curgă lin, fără mari supărări, să ne întoarcem cu fața spre Dumitrești și Bisoca și să ascultăm ninsorile căzînd. Ce mult mi-ar place să fiu acum în pridvoarele de-acolo, întîmpinat de mireasma lemnului și a merelor. Alunecă gîndul...

P. CALAFATEANU, Craiova. Spui că umblă zvonul printre novaci că Rodion Cămătaru trece la Steaua și Ilie Balaci la Rapid. „Ne-ați furat două lingouri de aur și vă căpătuiți de pe urma lor toți bucureștenii". Nu știu nimic despre mutările de care pomenești. Sînt în afara mișcărilor de culise. Un bob zăbavă, și vom afla. Numai luni sau marți. Țin să știi însă că și Balaci și Cămătaru au venit în București de bună voie și nesiliți de nimeni. Universitatea Craiova, echipa unei mari iubiri, ar face bine să nu mai privească spre trecut suspinînd, ci să-i adune pe jucătorii bătrîni pe ideea că gloria pierdută nu se recîștigă decît muncind. Vinătorul de șoareci care l-a îndepărtat pe Teașcă își freacă azi mustățile pe buza oalei cu smîntînă, fericit ca să se bată pe burtă cu Ungureanu, Irimescu. Negrilă, dar ce va face, căci, după cum merg lucrurile, va veni și vremea aia, cînd va fi pus să-i anunțe pe Negrilă, Ungureanu, Irimescu, Cîrțu că nu mai încap în teren !? Îi propun să-și taie singur coada din timp, pentru că băieții numiți mai sus nu cunosc mila dacă-i lovești în lene și-n pungă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
4
(1 289)
sîmbătă
24 ianuarie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OMAGIUL DE INIMĂ ȘI CONȘTIINȚĂ MARELUI CTITOR AL ROMÂNIEI SOCIALISTE

ÎN UNIRE ȘI UNITATE

O coincidență istorică face ca, aniversînd Ziua Unirii, a făuririi statului național român, să ne gîndim și să omagiem ideea de unitate, să ne gîndim, cu prilejul sărbătoririi Zilei de naștere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la ideea de unitate. Și la toate întruchipările ei moral-politice, economice și sociale, într-un timp care este epopeic și rămîne astfel ca durată, în proiecția tuturor anilor care vin și consacră o operă istorică fără precedent. Omagiul de inimă și conștiință al întregii națiuni se cuprinde în acest viu și omniprezent sentiment al istoriei despre care vorbesc noile reliefuri economice și sociale ale patriei, marile sale ctitorii din industrie, agricultură, din învățămînt, știință și cultură, tot ceea ce se exprimă, prin forța reală a ideilor și faptelor, vocația constructivă a poporului.

O ctitorie imensă, exemplificatoare pentru sufletul, aspirațiile și idealurile românilor este unirea, o ctitorie imensă pentru forța gîndirii, a inspirației și călăuzirii lor istorice este unitatea și, în această relație, pe acest fundal al dăinuirii și așezării noastre în timp, stă epoca de azi, cea mai rodnică, cea mai fertilă în gînduri și înfăptuiri. La unirea de ieri unitatea de azi mișcă gînduri și sentimente înălțătoare. La unirea de ieri unirea de azi trimite și primește semnificații noi, istorice, susținute nu numai în plan ideatic, pe solul adînc al gîndurilor și sentimentelor noastre, al datinilor și obiceiurilor cu care ne cinstim originea și ființa istorică, rădăcinile de neam și iubire, lupta și munca pentru a ne apăra și continua aici un destin de multe ori epopeic și chiar prin aceasta în mod specific național, ci și pe acela al realității, pe fapte cu adevărat pe măsură, ctitorii de ordin economic nemaiîntîlnite pînă acum.

Trăim acest timp în care înfăptuirea unirii de acum 128 de ani trecea mai apoi și prin cucerirea prin luptă a independenței de stat și mai trecea apoi prin focul și jertfa de mai tîrziu, cînd se realiza un vis tot atît de scump, făurirea statului național unitar român ; pentru ca toate aceste culmi, toate aceste idei și simțăminte, prin actul hotărîtor al revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 să primească și girul și sensul concret al existenței, într-o lume și pentru o lume cu care, prin partid, poporul, națiunea se identifică în cel mai înalt grad. Pentru ca să urmeze acel eveniment, Congresul al IX-lea al partidului, care-i la fel de hotărîtor și la fel de important ca actul însuși al unirii, ca actul însuși al asumării și trăirii ideii de independență și libertate. Prin el se deschideau zări noi în inima și conștiința poporului, prin el se deschideau zări noi asupra înțelegerii și moștenirii trecutului după cum, tot prin el, prezentul dobîndea și avea să dobîndească o măreție fără precedent. În unire și unitate se construia țara, după conștiința propriilor și înaltelor ei valori. Venea la cîrmă un bărbat demn de tot trecutul înaintat al luptei țării și poporului său, prin el și odată cu el partidul devenea centrul vital al întregii națiuni, prin el și odată cu el în cartea de istorie a țării începea să se scrie și s-au scris de atunci multe capitole cu litere de aur.

În unire și unitate, aceste inestimabile ctitorii de cuget și simțire adîncă, românească, s-au produs toate marile schimbări în relief economic și social, în unire și unitate au apărut pe harta țării edificii ale muncii și creației tehnice, științifice și culturale care înfruntă veacurile.

În unire și unitate stă tradiția însăși a culturii, pentru unire și unitate cultura și arta românească au militat din începuturi, cu o neasemuită și prodigioasă participare. În unire și unitate au fost chemate ele să-și exprime însăși condiția existenței lor, într-un mod care să slujească patriei și poporului, luptei și muncii sale. În unire și unitate, spiritul creator a cunoscut și cunoaște temeiuri adînci de conștiință ca și generoase, ample realități asupra și din perspectiva cărora se exercită în toate domeniile de activitate. Condiția creației se reazimă azi pe realitate și mai ales pe ceea ce spune, simbolic și în perspectivă, această realitate, făcînd corp comun cu mersul și scopul întregii societăți. Fundamentarea în plan moral, politic și social a acestei condiții, ca și fundamentarea în plan estetic se află în opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Prezentul ca și viitorul iau act de nenumărate demersuri care privesc însăși esența creației și în acest mod, la această altitudine se rostește azi scriitorul român. În acest mod, la această altitudine, se rostesc și se pronunță literatura și arta, știința și tehnica, transformîndu-se în virtuți ale poporului și în forță a propășirii și emancipării sale. Munca însăși ridicată la grad de creație este o formă și o treaptă a luptei sale, un mijloc de a vorbi despre cuget și inima sa. În unire și unitate, două ctitorii vii și pereche care alcătuiesc azi ființa de fapt și de gînd a țării, emblema a epocii pe care-o trăim.

De aceea, omagiul de muncă, de aceea omagiul izvorît din sentimente de mîndrie și recunoștință pe care partidul, țara și poporul le aduc celui ce prin fapte a ctitorit aceste înălțătoare idei și înălțătoare aspirații.

De aceea, după datină, celui ce ne exprimă și prin identitatea căruia patria a dobîndit dimensiuni și reliefuri noi — economice, politice și sociale, termeni noi de referință în istoria sa și a imaginii sale în lume — îi aducem omagiul călduros de ctitorie a inimii și conștiinței și îi urăm, la aniversarea Zilei de naștere, spre gloria și măreția României socialiste, ani mulți, fericire și sănătate.

Luceafărul

„Putem spune cu deplină satisfacție că în condițiile socialismului s-au asigurat consolidarea și creșterea fără precedent a forței statului nostru național unitar, realizarea adevăratei unități sociale și politice a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor, pe baza acelorași interese și aspirații supreme, a dreptului de a fi deplin stăpîn pe destinele sale, de a-și făuri în mod conștient viitorul liber, socialist și comunist."

NICOLAE CEAUȘESCU

Citind istoria

Ceea ce i-a impresionat de-a lungul vremii pe istorici, și ceea ce impresionează și astăzi, este trăinicia și autenticitatea realității și a sentimentului de unire a românilor. Încît a spune acum, cînd avem puterea, și privilegiul totodată, de a ne privi retrospectiv istoria că românii erau uniți mai înainte de a se fi făcut unirea chiar, adică mai înainte de a se fi străbătut etapele firești, ținînd cont de contextul vremurilor respective, către unirea politică în același stat unitar și independent — nu înseamnă altceva decît a numi și a recunoaște adevărul trunchiului etnic comun de la care s-a pornit în urmă cu peste două mii de ani. Fiindcă numai o materie etnică unitară, puternică în datele ei specifice, rămînînd mereu deschisă înnoirilor, dar înglobîndu-le de fiecare dată pe acestea în propria-i ființă, a putut rezista și înainta către regăsirea de sine, în condițiile nu tocmai usoare, pe care vitregiile vremurilor i le-au impus.

• Citind istoria românilor, în vederea unei ediții în limba franceză, la mijlocul acestui veac, într-un moment (iunie 1940) cînd flagelul virulent al fascismului și nazismului aruncase deja lumea în cel mai mare măcel mondial cunoscut vreodată, marele învățat Nicolae Iorga observa, nu fără anume firească mîndrie, că are prilejul să revină „asupra unui lung șir de fapte istorice, întinzîndu-se peste aproape două mii de ani, care spun o altă poveste decît aceea a lucrurilor de azi pînă mîine, și dau altă învățătură decît aceea pe care anume spirite gata să triumfe la nenorocirea altora le trag din cetirea răbdătoare

Petre Ghelmez

Continuare în pag. a 7-a

Dreptul la adevăr

Printre ctitoriile acestei epoci intrate în conștiința noastră, firesc, cu numele făuritorului ei, „Epoca Nicolae Ceaușescu", trebuie situată la loc de cinste o împlinire săvîrșită sub semnul duratei reverberînd deopotrivă în istorie și în viitor. O ctitorie de suflet care poate fi definită drept cîștigarea definitivă a unui drept fundamental, dreptul la adevăr. În primul rînd, la adevărul istoriei noastre care fusese citită, răscitită și, mai ales, rău citită pînă la Congresul al IX-lea al partidului, înstrăinîndu-ne parcă de ființa noastră, străduindu-se parcă să micșoreze ori să anuleze semnificația unor momente cruciale ce exprimau însăși esența formării și afirmării națiunii române.

A trebuit să vină acea primăvară, a trebuit să vină la conducerea destinelor țării bărbatul politic a cărui viață se așează simbolic sub semnul Marii Uniri românești, pentru a ni se deschide în deplină libertate orizonturile memoriei. Pentru a se rosti limpede adevărul istoriei noastre așa cum a fost, cu mîndrie și demnitate. Au fost eliberate cărțile fundamentale, reeditate, puse să circule, să vorbească direct conștiințelor. Copiii au găsit în manualele lor de școală — și poate nici n-au sesizat asta, într-atît li s-a părut de firesc — lucruri pe care generațiile anterioare le aflau doar ca pe o taină ce trebuie imediat îngropată în memorie. Cărți pe coperta cărora erau scrise numele lui Iorga, Pârvan, Xenopol și-au primit locul în librării și biblioteci, evadînd din cotloanele bine ferecate ale „fondurilor secrete" din cîteva biblioteci.

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 7-a

Mișcarea ideilor

Este cert că, în configurația unei epoci, printre dimensiunile și fundamentările ei specifice, unice la scara timpului prin care se măsoară și la care se raportează totul, mișcarea ideilor deține un rol precumpănitor. Rămîn să vorbească secolelor mari înfăptuiri, mari ridicări de relief economic, ctitorii care fac altfel perceperea și înțelegerea timpului și locului în care ne aflăm, rămîn să vorbească secolelor monumentele și amplele edificii care au dau și dau geografiei țării o altă așezare și un alt sens în istorie, după cum au dat și dau o altă traiectorie, un alt înțeles și o altă înfățișare propriei noastre vieți.

Despre felul cum vom arăta noi în ochii și conștiința urmașilor depun mărturie gravă și statornică orașele și satele de azi ale țării, întreagă această substanțială și lămuritoare prezență în timp constructivă care nu a mai fost și nu avea cum să fie pînă acum pe pămîntul nostru românesc. Rămîn de aceea să vorbească secolelor toate aceste magistrale ale progresului și civilizației care au fost concepute, proiectate și în bună măsură înfăptuite în anii noștri pe care-i numim de la Congresul al IX-lea al partidului încoace tot așa cum de atunci numim și cele mai largi deschideri, cele mai largi proiecții ale viitorului, semnele și reliefurile de natură economică și socială care sălășluiesc și germinează în noi. Rămîn să vorbească toate acestea, și poate că mai mult și altfel decît ne vorbesc nouă, cei ce le sîntem contemporani dar și înfăptuitori totodată, proprietari printr-o neclintită voință și putere de a fi și exista prin realitate, prin dinamica, prin ratiunea în permanență vie și trează a acesteia, acoperind cu ea multe din orizonturile, aspirațiile și idealurile celor mai dinainte de noi.

Rămîne să vorbească despre noi țara însăși în toată demnitatea mersului ei mai departe, spre trepte noi de împlinire, ca și spre făgăduințe, spre speranțe noi. În configurația unei epoci care numără douăzeci și doi de ani de acum și pentru care imaginea unui mers atotcuprinzător, — istoric prin tot ceea ce s-a cuprins și plămădit din istorie, ca și epopee, adînc prin tot ceea ce l-a propulsat și îl susține categoric drept, liber și cumpănitor mai departe — în configurația acestei epoci, așadar, din lumina și în perspectiva întemeierii ei rămîne mai presus decît orice realitatea însăși a țării și rămîne ca o supremă dovadă însăși ființa libertății și demnității sale. Dar rămîne ca să vorbească, de

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Vatră de suflet

Formula aceasta laconică închide în ea un adevărat testament ce avea să se constituie îndreptarul ființei unui popor de-a lungul întregii sale existențe.

Ceea ce ilustrase încă în al treilea mileniu premergător nouă Burebista și ceea ce aveau să facă oamenii acestui pămînt în toate veacurile ce au urmat. Ca după un diluviu, dintr-un mileniu de zguduiri, ce surpase imperii și deplasase neamuri, de-a lungul și de-a curmezisul continentelor, toate trecînd prin bătătura noastră, după toată această pierdere planetară, ce se mai putea întîmpla în spațiul carpato-dunărean, bătut de toate viiturile ? Ce mai putea crește aici ? Creșteau Țări : Țara Oltului, Țara Oașului, Țara Hațegului, Țara de Sus, Țara de Jos, Țara Dobrogei, toate deodată, una lîngă alta, una cu umărul în umărul celeilalte, pridvor în pridvor, cu mușcata unei ferestre rizînd busuiocului purtător de noroc din fereastra vecină, despărțite doar de geana unei păduri, de murmurul unui pîriu, legate de bătrîna Dunăre, unite de roua aceleiași zori, de aceeași vorbă, de aceeași doină, de același suflet, aceeași „Terra Valachorum", aceleași Țări românești, neclintite ca stînca, înfipte puternic în solul matern, ieșind deasupra, așteptînd cu răbdare, sigure pe destinul lor, ca apele să se retragă, obligîndu-le să se retragă, să intre-n pămînt, și cornii roși de omizi tămăduiți, să înflorească iarăși din Boian la Vatra Dornei, și vadurile să intre iarăși în pace și în trecere firească din Sătmar pînă-n Săcele, pînă la Mare, și Țările Române să nu dorească altă decît unitate și neatîrnare.

Oamenii mari arar la timp : atunci cînd poporele au mai mare nevoie de ei, se nasc din puterea energiilor date la iveală, din rădăcinile adînci în care sălășluiesc. Astfel, din codrii Vlăsiei iese un bătrîn atît de simplu după vorbă, după port, avînd în el țăria pămîntului, a voinței unui neam întreg, în stare să înfrunte acea dezlănțuire fantastică, ce părea de nebiruit. Iar în dulcea Moldovă domni un voievod al cărui nume trebuie pomenit tot atît de des, pentru că Alexandru cel Bun întruchipă în sceptru-i virtuți tot atît de proprii tot atît de definitorii românului : spiritul pașnic, buna chiver-

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 7-a

SĂRBĂTORIND UN OM, SĂRBĂTORIM O ȚARĂ

În pagina a 3-a

CONȘTIINȚA VALORILOR

O literatură este un tot. În acest sens vorbea G. Călinescu atunci cînd afirma că el nu mai citește cărți, nici măcar autori, ci literaturi. El căuta structuri și marea lui istorie literară este, dincolo de încîntările de suprafață pe care le produce, definiția unei structuri mentale, spirituale, artistice. Cine scrie în cadrele unei literaturi respiră involuntar aerul și spiritul ei, face parte din ea prin toate componentele scrisului său. Unii au o șansă mai mare decît alții de a participa la această definire a unei structuri creatoare. Deobicei aceștia sînt cei mari, fără de care o literatură nu poate fi concepută, cum sînt la noi Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Rebreanu, Voiculescu. Ultimele decenii au contribuit în mod hotărîtor la receptarea literaturii române ca o structură, ca un tot din care nu se poate elimina, fără ca întregul să sufere, părți importante ale lui. Aceasta face parte dintr-o înțelegere și receptare a valorilor superioară, care nu este proprie numai literaturii. Se poate vorbi de o altă înțelegere și receptare a valorilor în mai toate compartimentele culturii noastre. Ideea că materia cenușie românească este la fel de prețioasă ca orice materie cenușie, de oriunde și-au făcut masiv loc în cîmpul științelor. Ea a dus la recuperarea altor valori românești anterioare, pe care progresul cercetării științifice și realizările ei practice le-au revendicat și așezat în marele tablou al înfăptuirilor minții. Există o vocație creatoare românească, o forță constructivă manifestată divers și plenar pe care, prezentul ca și trecutul, o scot la iveală. Marele cîștig al anilor prin care trecem este această recuperare de perspectivă creatoare, încrederea și respectul față de valorile românești fie ele ale științei, fie ale umanisticii. Prejudecata în incapacitatea de creație a „celulei românești", de care vorbea recent C. Noica, balast al unei mentalități anacronice, este pe cale de dispariție, iar sporadicele răbufniri negatoare nu fac decît să-și sublinieze inactualitatea. Creatorii de azi se recunosc în cei de ieri, iar această oglindire, atît de caracteristică unei culturi autentice, face parte din evoluția firească și ascendentă a oricărei culturi. A-ți revendica predecesorii întemeiat pe cuceririle prezentului înseamnă a întemeia o altă receptare a valorilor proprii, pusă prin definiție tendințelor vasalizante, care se mai manifestă mai aproape sau mai departe de noi. Protocronismul lui Edgar Papu, teorie a receptării valorilor prin desființarea prejudecăților a apărut semnificativ în ultimii ani.

Emanciparea materiei cenușii, a forței de creație, a revendicării valorilor reper, a constituirii unei istorii a forței proprii de creație ține de mersul înainte al culturii, fiind legată însă indiscutabil și de spiritul înnoitor al Congresului al IX-lea, care a teoretizat dezvoltarea și evoluția fiecărei colectivități istorice în chip independent, după propriile-i tipare, condiții și necesități. Receptarea valorilor proprii la justa lor valoare, fie în context istoric, fie în context actual devine un fapt de prim ordin. Altfel se scrie astăzi istoria literaturii române, altfel istoria științelor românești, altfel istoria

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 5-a

Istoria care se continuă în prezent, prezentul care devine istorie

În paginile 4–5

CRONICA LITERARĂ

Scriitorii în Forum

Un scriitor este și o concepție. Într-o recentă carte de interviuri, **Cultură și națiune**, alcătuită de Ilie Purcaru, stă această frază definitorie: „Un scriitor important lipsit de ideologie literară e de neînchipuit". Citatul este dintr-un interviu cu Eugen Barbu și fiind la începutul volumului poate funcționa ca o deviză pentru întreaga carte. Într-adevăr importanța scriitorului nu stă numai în beletristica lui, ci și în capacitatea lui de a gîndi și a vorbi despre fenomenele epocii lui în chipul cel mai direct, fără suportul ficțiunii. Resortul intelectual al scriitorului, condiția atitudinii pe care o presupune conduita scriitoricească, sînt cuprinse în această frază prefațatorie a unui volum de interviuri, care este totodată și un volum de atitudini, o colecție de judecăți asupra unui moment precis circumscris. Dacă gazetăria este arta de a fixa radiografic fizionomii de epocă, acest volum de interviuri datorat lui Ilie Purcaru înfățișează tocmai această artă a radiografiei de epocă. Un buchet de scriitori de importanță indiscutabilă sînt chemați în fața publicului să răspundă unor întrebări, să-și spună părerea, să-și facă văzută atitudinea.

Cultură și națiune este prin acest mănunchi de opinii una din cărțile cele mai reprezentative pentru atitudinea și conștiința scriitoricească a ceasului de față. Previzibil, părerile scriitorilor convocați se referă în primul rînd la literatură, dar nu numai la ea, tinzînd să cuprindă întreg fenomenul cultural și mai departe pe cel social și politic. Comună tuturor acestor luări de cuvînt în forum le este încercarea de a contura profilul momentului literar și istoric la care se referă, conștiința necesității dezbaterii ca și a condițiilor care o generează. „Aș observa, declară Al. Oprea, că activitatea istorico-literară a devenit, în anii noștri, unul din principalele fronturi de luptă ale culturii contemporane, fiind menită să dovedească forța de creație a poporului nostru, să întărească ideea durabilității valorilor naționale. Nu e un secret pentru nimeni că a existat o perioadă cînd referirile mai apăsate la tradițiile viabile românești, la specificitatea națională, erau privite cu suspiciune". Într-adevăr, forța de creație a poporului nostru, capacitatea lui de a crea valori, prețuirea materiei sale cenușii stau în atenția omului de cultură român. „Este meritul epocii deschise de Congresul al IX-lea al P.C.R., al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, că aceste adevăruri au fost restabilite în sensul lor plenar, restituindu-se culturii române ideea de patrie", răspunde în continuare Al. Oprea. Declarație firească la un continuator al restituirii operei eminesciene, posibilă datorită noului climat de idei care înțeleg rostul tradiției și ideea de patrie, ca factor al progresului social, cultural, politic.

Ion Dodu Bălan, autorul unei foarte prețioase restituiri a vieții și operei lui Aron Cotruș, mărturisește a fi înfruntat mari și diverse dificultăți în încercarea de a repune în circulație pe unul din marii poeți ai perioadei interbelice. „Ajutorul cel mai substanțial mi l-a dat climatul de încredere în omul de știință instalat cu mare largheță la noi după Congresul al IX-lea al partidului. Dificultăți, vă repet, au fost, dar ce lucru bun nu se face cu jertfe și greutăți?", adaugă istoricul literar în interviul său.

Dialogurile deschise de Ilie Purcaru evidențiază marile jaloane istorico-politice decisive în egală măsură și pentru literatură ca și pentru întreaga societate. „Un deceniu obsedant a existat, se spune de către un alt invitat al acestei cărți. Erorile lui au fost criticate în documentele de partid. Pînă în 1964—1965, după cum se știe, revoluția socialistă a cunoscut o etapă calitativ diferită de cea următoare. Nu putem echivala ultimii 15 ani ai revoluției cu cei anteriori lor. Ar fi ca și cînd am confunda Congresul al V-lea al P.C.R. cu Congresul al IX-lea al P.C.R.". Deschiderile noii etape, noutatea ei de perspectivă, ca și aspirația către o nouă concepție de lucru la înălțimea noilor necesități se oglindesc foarte limpede în interviuri cum sînt: cel al lui Vasile Netea, care vorbește despre sarcinile istoriografiei în problemele românilor din Transilvania; cel al lui Vasile Vetișanu, care ține să marcheze sporul de justiție culturală care se produce în ultimele decenii prin tratarea corectă ca ton și proporții a gînditorilor culturii noastre; cel al lui Adrian Riza unde se propune nu numai o optică nouă, programatic delimitată de conduitele inerțiale în spațiul cercetărilor umaniste, ci și o metodologie nouă, interdisciplinară adaptată obiectivelor impuse de realități. Preocuparea de valori, de evidențierea și susținerea forței de creație proprii este firul roșu al mai tuturor interviurilor. Ea are o concentrație specială în interviul lui Edgar Papu, care definindu-și încă o dată teoria protocronismului afirmă: „Am încredere în virtuțile și în înzestrările excepționale ale poporului român". Aceeași preocupare argumentată o găsim la Solomon Marcus și Doru Popovici.

O polemică explicită cu prejudecățile culturale care localizează existența valorilor numai în anume puncte geografice, duce Dan Zamfirescu, definind încă o dată tiparul cultural din care face parte și cultura română. Nu puține răspunsuri sînt polemice, cartea fiind o dezbatere de idei substanțială cu orizont larg. Vasile Rebreanu își dezvoltă mai vechea lui opinie despre caracterul pe cît de arhaic pe atît de complet și modern al culturii române populare: „Am mai spus-o: Avem o cultură populară străveche, comparabilă cu oricare din strălucitele culturi antice. Ea nu este nici pînă astăzi parțial înregistrată în scris. Iată un paradox: odată erau considerați inculți cei care nu știau să citească. Poate însă exista și o incultură a celor care nu știau decît să citească". Și: „Avem destui dătători de indicații estetice care nu cunosc propria noastră cultură antică. Să mă mai mir atunci că, apucîndu-mă (...) să transcriu cuvînt cu cuvînt, fără nici o intervenție personală, „Ciobanul care și-a pierdut oile" și publicîndu-l sub titlul „În căutarea idealului", am fost acuzat de toate influențele posibile, de la Joyce la Kafka, firește?!" Polemica dusă cu astfel de cecități este mai intinsă în carte și susținută de majoritatea celor intervievați.

Predomină însă încrederea în valorile culturii și literaturii române, sublinierea bogăției și complexității fenomenului literar de astăzi. Întrebat dacă literatura contemporană i se pare un teren vidat de mari personalități, după cum au afirmat alții, Ion Lăncrănjan răspunde: „Sînt mîndru, în ce mă privește de faptul că sînt contemporan cu Ioan Alexandru și Ion Gheorghe, cu Nichita Stănescu și Gheorghe Pituț, cu Adrian Păunescu și Cezar Baltag, cu Edgar Papu și Constantin Noica, cu Paul Anghel și Eugen Barbu, cu Dumitru Radu Popescu și Aurel Dragoș Munteanu, cu Vasile Rebreanu și Augustin Buzura, cu Paul Everac și Horia Lovinescu (lista rămîne deschisă, cum se spune), neavînd așadar sentimentul, nici măcar în treacăt, nici măcar atunci cînd am necazuri și «probleme» că trăiesc într-un pustiu și că sînt un biet firicel de nisip; ci dimpotrivă, am avut și am sentimentul că sînt parte dintr-un întreg, sînt ca un copac într-o pădure mare și viguroasă". Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu, Al. Andrițoiu fac o generoasă trecere în revistă a forțelor poeziei contemporane. Nicolae Dragoș și Dinu Săraru insistă asupra necesității confruntărilor ca factor generator de clarificări literare. Ioan Alexandru ne întoarce la rădăcina vechii culturi românești. Artur Silvestri replică, așa cum fac de altfel majoritatea celor intervievați, la denigrarea sistematică a culturii și literaturii române de către organe de presă externe specializate în astfel de operații, încercînd să dezvăluie resorturile acestei ostilități organizate.

În totalitatea lui volumul **Cultură și națiune** oferă un tablou foarte expresiv și definitoriu al climatului teoretic în literatura de astăzi, reușind o secțiune memorabilă în dinamica intelectuală a literelor române la o dată anume. Acest eșantion de opinii întărește încrederea în substanța și viitorul literaturii române contemporane. Funcția ei de reper spiritual și condițiile care au adus-o aici sînt rezumate de Ion Lăncrănjan în încheierea interviului său. „Nu știu dacă literatura română a devenit sau nu „vedetă internațională". Pe plan național, însă, ea a devenit cu adevărat „vedetă", în sensul cel mai bun și mai exact al cuvîntului, fiind receptată ca atare, fiind căutată și înțeleasă de un public din ce în ce mai larg și mai avizat. Interesul acesta nu e deloc contrafăcut, comunicarea literaturii române contemporane, cu cititorii de azi din România a fost și este o dovadă a creșterii calitative a acestei literaturi. A fost și este, aș mai spune eu fără a supralicita, o importantă izbîndă a politicii dusă de partidul nostru comunist, a întregii noastre societăți". Concluzie cu care încheiem și noi începutul prezentării uneia dintre cele mai interesante și mai vii cărți de idei emanate de literatura care se scrie astăzi în România.

M. Ungheanu

Permanențe literare românești

O constantă a scrisului lui Mircea Muthu o constituie permanenta privire a fenomenului românesc dintr-o perspectivă comparată. Termenul de comparație, ales de el în mod programat, este spiritul est-european cu manifestările sale individualizatoare ușor recognoscibile, cu acele trăsături comune care au marcat, într-un fel sau altul, literatura și gîndirea estetică a unei bune părți din scriitorii popoarelor în cauză, apropiindu-i ca mod de existență în ciuda diferențelor evidente de specific național. Temei în chestiune, criticul și istoricul literar i-a consacrat pînă acum peste un deceniu de investigații permanente și asidui, ce au fost anunțate prin sunetul de gong al unui eseu datînd din 1974, **Vocația teoreticianului**, așezat ca prefață la cea de a doua carte a sa, **Literatura română și spiritul sud-est european**, din 1976. Atît cartea aceasta, cît și următoarea, **La marginea geometriei** (1979) descoperă un spațiu de cercetare și un domeniu mai puțin străbătut, propunînd noi constante, similitudini, perspective. Ideea coagulantă a tuturor acestor demersuri plurivoce o constituie fenomenul de „balcanism literar" pe care criticul îl scutură de inerenta prăfuire, de excesul vulgarizator și exagerări inutile, transformîndu-l într-un concept operativ, nuanțat și, de ce nu, credibil. Dispunerea materiei se face pe liniile de forță ale unor teoretizări adecvate care urmăresc să elibereze termenul de sensul său peiorativ de „balcanitate", înțeles ca fenomen minor, suburban, de artificiu, decorativism sau mahalagism, spre a-l plasa într-o zonă etică și axiologica nouă, ce semnifică continuitate valorică și echilibru moral, dar și răscumpărare estetică a unui trecut îmbibat de Bizanț. Pe un asemenea teren de răscruce ne dăm întîlnire cu **Învățăturile lui Neagoe Basarab**, cu Inorogul lui D. Cantemir, cu vastele rețele de semne stabilite de cărțile populare sau cu literatura lui Anton Pann, Mateiu Caragiale sau Eugen Barbu. Sînt cîteva itinerarii rodnice din care autorul extrage semnificații, invariante, tipologii, luminînd fațete și opere lăsate în umbră, propunînd unghiuri noi de atac, cu revelații intelectuale sporite. Desigur, că bogăția incontestabilă a materialului, ca și multitudinea problemelor degajate, l-au făcut să-și conceapă demersul pe mai multe etape de studiu și în mai multe direcții, realizînd pînă acum doar două din cele trei volume ale acestui triptic „balcanic".

Apărut lunile acestea, cel de al doilea volum al construcției sale critice poartă titlul **Permanențe literare românești din perspectivă comparată** (Ed. Dacia, 1986) și atrage după sine un interes sporit prin noul model euristic aplicat care vine de astă dată din sfera morfologiei culturii. Mai puțin interesat de considerații istorice, socio-politice și culturale, studiul de față urmărește cu precădere stabilirea unei tipologii caracteristice spațiului literar sud-est european (Meșterul Manole, mitul semiantropomorf, haiducul, înțeleptul rătăcitor, parvenitul), a unei poetici a romanului istoric din această regiune și a unor motive structurante (Bizanțul, roata, lumina, drumul). Toate acestea sînt plasate acum, pentru întîia oară, în vecinătatea benefică a literaturilor greacă, bulgară, albaneză și sîrbo-croată, care, deși traduse într-o proporție mulțumitoare la noi, nu s-au bucurat de o receptare critică pe măsură. Interesante rămîn de aceea referințele permanente la scriitori ca Selimović, Krleža, Andrić, Kadare, Emilian Stanev, Iavorov, Vasilev, Kazantzakis, Myrivilis, Hatzopoulos etc., una dintre concluziile de bază ale studiului fiind aceea că relația complexă dintre Orient și Occident nu e numai de opoziție, ci și una de sinteză și complementaritate. Particularitățile specifice ale literaturilor balcanice au făcut ca aici să se nască o operă de mare rezonanță spirituală ca balada Meșterului Manole (cu accentele tragice ce le comportă sentimentul de sacrificiu și ideea de jertfă creatoare), proliferarea mitului semiantropomorf (inorog, licorn, omul-lup, omul-pește, omul-urs) sau a literaturii haiducilor, atît de semnificativ trecută din baladă în roman. Spiritul epopeic e întreținut, după autor, și de prezența a două personaje caracteristice acestui spațiu, **înțeleptul rătăcitor** (Zografiti, Zorba, Teofil) și **parvenitul** (Dinu Păturică, Pîrgu, Hagi Nicio, Milan Narantzić), motive reluate mereu în forme și înfățișări dintre cele mai diverse, sau a romanului istoric, care a conservat aici figura cavalerului sau a voievodului luptător (sau „eliberator", cum e aceea a lui Mihai Viteazul sau Skanderbeg). Dacă un roman popular ca **Sindipa**, prin bogăția evenimențială și anecdotică, a putut da naștere aici la forme narative specifice (divanul, dezbaterea), nu înțelegem de ce motivele **voievodului eliberator** și cel al **fanariotului** (respectiv al opresorului turc) n-au putut face obiect de tratare separată în cadrul capitolului de tipologie (sau **hanul** la **Motive**). La noi, pe lîngă parvenit a existat în permanență și un tip de stăpînitor odios („fanariotul", străinul, stăpînul) prezent atît în literatura începuturilor romanului românesc, cît și în aceea care provine din Transilvania. Totodată s-ar fi cuvenit ca rolul romanului haiducesc de tip N. D. Popescu să fie mai apăsat subliniată în procesul de consolidare a genului pe teren național. Nu mai puțin importantă ne apare discutarea într-un asemenea cadru a literaturii produse de elementele romanice sud-dunărene care au găsit în România o a doua patrie și au creat aici o literatură cu accente specifice, fără de care aportul românesc la configurarea unei spiritualități balcanice nu ar fi completă. Sînt aspecte și probleme, pe care multitudinea de similitudini și interacțiuni literare dintre culturile sud-est europene le degajă, și cărora autorul studiului de față a încercat să le dea un răspuns cît mai cuprinzător și mai exact. Măsura deplină a demersului său se întrevede încă de pe acum, așa că așteptăm cu interes și cel de al treilea volum al întreprinderii sale.

Mircea Popa

Restituirea marilor clasici

Este în afara îndoielii că evoluția unei literaturi naționale e, într-o măsură defel neglijabilă, și o chestiune de program specific, cea mai de seamă îndemnare fiind aceea de a defini cît mai exact **domeniul istoric al valorilor**, ceea ce se cheamă de obicei „Istoria literaturii". Acest fapt presupune inițiativă conjugată și nu doar pură și simplă contribuție, panorame, elaborații cu un grad oarecare de generalitate care nu sînt posibile, în idealitatea lor, decît în determinare cu optica momentană față de istoria literaturii. Cînd năzuința spiritului public are în vedere, în chip evident, ideea de întreg, atunci sînt de discutat, înainte de sinteze, edițiile complete, monografiile autorilor care susțin o cultură ori exemplifică, în felul lor, o epocă, un moment, o școală literară, în sfîrșit — o direcție. Ideal ar fi, zic, să avem mai întîi de toate ediții și, în baza lor, monografii spre a trece apoi la construcția majoră unde asimilarea contribuțiilor parțiale este obligatorie. Adeseori, istoricul literaturii române a fost nevoit să facă totdeodată, ediție, bibliografie și să schițeze monografii, să a croit sinteza în procesul clasificării domeniilor auxiliare; propozițiunile lui G. Călinescu, din prefața „Istoriei literaturii române", sînt tipice și, cel puțin pînă la un punct, au înfățișarea unei realități perene.

Și totuși, înaintări evidente se arată a fi de atunci și pînă acum, o recapitulare asupra edițiilor dovedind că perspectiva istoriografică de acum are la dispoziție indiscutabil mai multă documentație decît aceea anterioară; sînt și bibliografii ale unor reviste, desfășurări, care se rețin, asupra „periodicelor", și, în general, onorabile panorame instrumentale cu însemnătatea lor.

A face, așadar, monografie nu mai este o faptă eroică, precum în alte vremi, ci o necesitate sprijinită de conjugarea documentară inerentă; cîteodată, ediția, aflată în curs ori încheiată, stimulează spiritul critic să se exprime și apar schițe monografice care ilustrează, într-un anumit fel, gradul de înțelegere a operei. O astfel de monografie „în nuce" este aceea a lui Adrian Dinu Rachieru, intitulată „Pe urmele lui Liviu Rebreanu" (Ed. Sport-Turism 1986), remarcabilă în concepție și în concretețea stilistică, un pas cu semnificație indiscutabilă către monografia definitivă, pe care Liviu Rebreanu o merită cu prisosință. „Pe urmele lui Liviu Rebreanu" e, repet, eboșa unei monografii, conținînd, cu toate acestea, elementele fundamentale de construcție, proporțiile unei activități, evoluția internă a creației. De aci ar putea să iasă o imagine a operei, care aici e doar sugerată însă cu accente exegetice memorabile. Este, totuși, posibilă o exegeză cum se cade, pornind de la biografie? E, mă întreb, „biografia" un temei pentru examinarea creației? Adevărul este că a face desfășurarea biografiei dincolo de înșiruirea factologică, năzuind a reține „spiritualitatea", „sunetul sufletesc fundamental", „diferența creatoare" e tot ce poate fi recomandabil spre a înălța, mai apoi, o analiză în cadru verificat. Literatura e o îndeletnicire umană și o creație a spiritului și e în afara discuției că a explica opera este a explica, înainte de toate, omul care a conceput-o. „Pe urmele lui Liviu Rebreanu" este o astfel de „biografie interioară", sforțîndu-se a deduce, din ceea ce este eveniment și incident, structura unei personalități. E, întîi de toate, imaginea unei spiritualități transilvane, așa cum precizează — foarte nimerit — Adrian Dinu Rachieru într-un „argument": „Liviu Rebreanu a venit în literatura română din «cetatea naturală» a Transilvaniei. Fortăreața transilvană, cum a numit-o chiar el într-un text recent recuperat, este leagănul neamului românesc. Aici, pe aceste meleaguri strămoșești, în Tîrlișaua, a văzut lumina zilei cel mai mare romancier român. A copilărit însă la Maieru, lîngă Năsăud, încît o călătorie pe urmele lui de aici trebuie să înceapă. Semnele trecerii lui se păstrează vii la Maieru, ca și în toată Țara Năsăudului, ca și în alte locuri binecuvîntate ale frumoasei Transilvanii. Pînă să-l căutăm în altă parte, pe scriitor îl vom găsi aici, deoarece în toată Țara Năsăudului, Rebreanu reprezintă un cult". Aceste propozițiuni, cu înfățișare patetică și caligrafiate cu emoție, conțin ceea ce e, în definitiv, fundamentul unei biografii, adică explicația antropologică. A porni o monografie de la antropologie e tot ce poate fi mai indicat, cîtă vreme examinarea ulterioară a creației poate să cîștige, dintr-o asemenea perspectivă, lumini noi. Caragiale, de pildă, era (demonstrația o face Sterie Diamandi, într-un text ignorat de comentatori) „aromân", adică un român de constituție străveche și din această perspectivă simțul de comediograf ar exprima criticismul unui român „vechi" (al cărui spirit tragic, coltaneu cu elinii, se întrevede în „Năpasta") față de evoluția „rea" a românilor regățeni, de după epoca fanariotă. Liviu Rebreanu vine în literatura română nu doar din Transilvania ci și dintr-o regiune „grănicerească", unde noțiunea de coexistență spirituală e mai pronunțată decît în alte părți.

De aici pornește și Adrian Dinu Rachieru fără a se rezuma, desigur, la aceasta. El face o descripție sociologică de medii transilvane și regățene, literare și politice, extrăgînd de aci o reacție cu precădere etică și o pornire către construcția masivă, către monumental. Ar fi de neînțeles această pornire a lui Liviu Rebreanu către elaborația fundamentală, către frescă, fără componenta transilvană, care înseamnă năzuința către idealitate: „Munții sînt axiomele noastre, citeam undeva — zice Adrian Dinu Rachieru, așezînd psihologia romancierului în cadrul ei natural, alpestru. În Transilvania, nimeni — presupun — nu poate îmbrățișa religia mării. Sufletul ardelenesc iubește înălțimile". Este expresia unui suflet etic și înfățișarea profund morală a creației lui Liviu Rebreanu aci își are obîrșia. Cînd scoboară la cîmpie și ajunge în „Regat", omul vine cu acest spirit al justiției ideale, al proporțiilor lumii rezultate din consemne străvechi și voința lui de a impune o religie a muncii ca și o înțelegere pentru „apropiaților" are echivalență în poziția de restituire a unei spiritualități arhaice, pe care o propunea Blaga. Opera lui Liviu Rebreanu e, totodată, o restaurație și un descălecat.

Aceste porniri transilvane către sud trebuie considerate nu doar regresiuni către un spațiu al protecției ci și în felul unei reconstrucții spirituale în temeiul fundamentelor; transilvanii, precum Coșbuc, Goga, Rebreanu și Blaga, vin cu o celulă etică întărită, cu un răspuns proporțional constituit, ei au soluție pentru interogații care preocupaseră Principatele, fără a le considera, ca și acolo, sub regimul necesității. Mișcarea lor interioară e aceea a **direcției eminesciene** însă adoptată consubstanțial și fără complicația polemicilor regățene, înainte de Eminescu, ardelenii simțeau etnic apăsarea „clasei superpuse".

A desfășura aceste elemente de biografie interioară, în datele schițate aci de Adrian Dinu Rachieru, întărind soluția antropologică, explicînd totul — de la sociologie și pînă la existența cotidiană — ea descrie un proces de evoluție a unei culturi, care, exprimînd Transilvania, exprima înainte de toate spiritul românesc.

Artur Silvestri

Romanul constructorilor

Văzută cu ochi feminin, munca aspră din subteran pentru construirea metroului pare mai degrabă un ritual decît o istovire, împlinirea unui necesar curs al orelor și zilelor pentru a betona inelul interior, subpămîntean, a-i da consistență și soliditate, apoi lumină, mișcare. Crina, personajul principal al romanului „Roagă-mă orice" de Ilie Tănăsache (titlu neutru în aparență; în economia cărții el definește o atitudine, o convenție: personajele — precum pămîntul și apa în miezul cărora își împlinesc fapta — cer și oferă cuvinte frumoase, calde, ca de rugă, refuză, parcă, să acționeze altfel ori, cînd o fac totuși, lucrurile ies „pe dos"), este o tînără subingineră ce-și ia în primire postul la metrou. În cele cîteva zile (timpul real al acțiunii) ea se familiarizează cu șantierul: tunelurile, utilajele, problemele dificile ale construcției, oamenii. La vîrsta primelor iubiri (abia a terminat facultatea), fata este tentată să aleagă: un tînăr inginer stagiar, Valentin, om dur, neînvățat încă a pătrunde în sufletul oamenilor pentru a le cere efortul maxim, și un mozaicar fără vîrstă, stilat, poet în felul lui (frecventează cenaclurile literare, pretinde că versurile pe care i le recită sînt ale altora el fiind doar un fel de „poștă a redacției" care le reține, are opinii personale dar și le exprimă fără a și le impune) — o „curtează" cu egală insistență — de fapt, o ocrotesc în egală măsură arătîndu-i, fiecare în parte, primul meseria iar cel de-al doilea posibilitățile de a face din meserie o artă. Crina nu alege, desigur: meritul autorului este acela de a reuși să nu închidă brusc destinele personajelor (orice oprire a fetei ar fi prematură, orice angajament, în necunoștință deplină de cauză) după ce, totuși, le conturează destul de apăsat.

Romanul este o suită de întîmplări — fără ca semnificația lor să fie aleasă în mod special, fără o evoluție, adică, a conflictului ori a șantierului însuși — care, însumate, redau o imagine reportericească bine conturată a muncii dar și a oamenilor; dacă figura Crinei și a oamenilor din imediata ei apropiere au oarecare pregnanță este mai mult pentru că autorul are nevoie de aceste puncte de relief ca de niște pîrghii pentru a sugera, pentru a uni într-un întreg coerent scenele de viață autentică pe care le decupează din realitate. Apa scoasă de oamenii metroului din subteran, pe anumite trasee, creează dificultăți la suprafață: arborii din Grădina Botanică încep să se resimtă de lipsa umidității din sol. Prin înțelegere reciprocă și — mai ales — bunăvoință (sensul titlului romanului) „meșterul" Pavel aduce o conductă de apă chiar prin incinta grădinii. Într-o încăpere din subteran betoanele au fost turnate dar timpul pentru uscarea lor ar fi prea lung, întîrziind continuarea lucrărilor. Se aduc ventilatoare uriașe — a căror transportare nu intra în „program": cîțiva tineri inimoși, mobilizați de același „meșter" Pavel (în condițiile muncii grele din subteran conduc lucrul efectiv oamenii cu experiență: inginerul stagiar Valentin nu va reuși, în împrejurări similare, să fie la fel de convingător precum bătrînul „meșter") îndeplinesc această sarcină. Stația de betoane trebuie să intre în revizie și, pentru a nu se întîrzia livrarea materialului, șefa stației, Sanda (cealaltă personaj feminin al romanului; căsătorită, mama unui băiețel de 4 ani; viața ei era ștearsă, nesemnificativă, pînă la intervenția aceluiași „meșter" care o îndeamnă să poarte o salopetă mereu curată și o „obligă" să zîmbească — să-și păstreze, adică, semnele feminității chiar în condițiile muncii bărbătești pe care a ales-o) reușește să programeze revizia în timpul liber al specialiștilor.

Lupta cu timpul (munca la metrou se desfășoară într-un ritm alert, cu grafice exacte, cu o dozare aproape matematică a efortului și a materialelor) determină în individ o luptă de rezistență, de păstrare a vîrstei, aș zice, de definire și autodefinire. Ilie Tănăsache insistă în egală măsură asupra activității propriu-zise dar și asupra oamenilor care o îndeplinesc; lipsește, din roman, cuvîntul „erou", „eroism": a rezista la o trîmbă de apă și nisip țîșnită sub presiune în fața „scutului" ce sapă tunelul, a sta în curent ani întregi (majoritatea „meșterilor" bătrîni ai metroului își macină sănătatea; ei se înlocuiesc unii pe alții, își caută „învățăcei", îi inițiază în tainele meseriei și le atrag atenția că sînt datori, la rîndul lor, să-și găsească înlocuitori: este o școală a meseriei pe care necesitatea o cere și o impune) — acestea sînt cu adevărat fapte de eroism cotidian. Aceeași luptă cu timpul le generează. Oamenii au sentimentul duratei pe care o va împlini opera lor (vorbesc de marile ctitorii voievodale ce au rezistat peste timp, compară metroul bucureștean cu cel din Londra făcut acum o sută de ani, se entuziasmează în fața unor specii de arbori din grădina botanică despre care află că pot trăi și o mie de ani) — dar par, în același timp, grăbiți cu ei înșiși: se îmbracă rapid, parcurg în fugă spațiile, se pripesc chiar să-și înjghebeze o familie, să petreacă, să-și epuizeze cît mai repede un concediu. În asemenea situații ezitările Crinei, dorința ei de a prelungi experiența inițierii în meserie dar și în viață, au un efect pedagogic, aș zice. La fel, tendința „bătrînilor" de a supune pe noii angajați unor probe generale de omenie, de a-i obliga să-și gîndească propria condiție umană în contextul domeniului pe care și l-au ales pentru a-și pune în valoare inteligența și talentul. Grădina botanică de deasupra, cu arborii ei seculari, betoanele de dedesubt, cu trăinicia lor, pe măsură — trebuie să se imprime, pare a ne spune autorul, și în modul de viață al acestor muncitori.

Grădina botanică de deasupra metroului, pe care toți sînt hotărîți s-o ocrotească, este și un loc al amintirilor (mai fiecare erou își aduce aminte cînd a fost pentru prima dată, copil, acolo: în intimitatea regnului vegetal omul coboară, simbolic, la vîrsta creșterii fragede), dar și spațiu al meditației (nu ca reculegere; mai degrabă ca simplă, omenească admirație pentru natură) și, nu în ultimul rînd, de învățătură și stimulare. Tînărul inginer Valentin află, aici, despre o fostă îndrumătoare a publicului („femeia cu zulufi", cum îi zice el însuși amintindu-și că în copilărie, la prima și ultima lui vizită aici, îl dezamăgise cu o prezentare pedantă, plină de latinisme, a speciilor de arbori) că, departe de a fi o simplă mașină de memorat, la un congres internațional a pus la punct lucrurile în modul cel mai categoric atunci cînd un cercetător, „un anumit domn care făcea mai mult politică decît botanică", nu amintește și România printre țările unde cresc speciile rare la care se referă în comunicarea lui. „Vă așteptăm în România, domnul meu, la scara avionului, cu brațele pline de florile despre care nu v-ați adus aminte în comunicarea dv. cu atîtea lacune... științifice", a fost replica memorabilă a cercetătoarei — căreia, altfel, privind-o ca simplu ghid, vizitatorul de rînd nu-i acordă prea mare importanță. Lucrurile par ascunse, trebuie să te apropii de ele pentru a le cunoaște și înțelege. Inginerul Valentin își înlătură, astfel, încă o prejudecată, de data aceasta corectînd reticența din amintire față de persoana pedantă a „doamnei cu zulufi". Personajul putea ilustra cu mai multă claritate ideea autorului, care este tocmai aceasta: să te apropii cu bunăvoință și fără prejudecată de lucruri, de oameni, de viață în general. I se preferă lui Valentin, ale cărui „greșeli" au o semnificație, Crina — care nu greșește — ori „meșterul" Pavel, ori Sanda, oameni cu experiența deja dobîndită ori care răspund direct ideii autorului.

Opera conducătorilor (directorul metroului, arhitectul șef, secretarul de partid, inginerii șefi, etc.) este, mai de grabă, una de modelare a conștiințelor: autorul constată că la această întreprindere de elită nu sînt mari probleme de perfecționare a profesiunii, că majoritatea lucrătorilor sînt buni specialiști, cu multe șantiere la activ, veniți la metrou din pasiune, care știu să rezolve prompt și eficient problemele ce se ivesc. Cu un asemenea „material uman" activitatea propriu-zisă are nevoie, ca să se desfășoare în condiții normale, de un element de legătură, de un sentiment al unității, al familiei. Intervenția factorilor de răspundere se face discret, prietenește, numai cît și cînd este nevoie, fără a agasa, fără a forța nota.

Dacă nu-și propune a se avînta viguros într-o construcție de roman solidă, ci se menține la nivelul reportericesc al lucrurilor, Ilie Tănăsache reușește, în schimb, a ne indica o metodă de anchetă socială și a ne incita pe marginea conceptului de omenie pe care-l lansează și susține. Lumea metroului este un univers fascinant, o familie umană în încleștare constantă cu timpul și cu utilajele — o familie a cărei modelare pe măsura operei rezultate din activitatea ei reprezintă unul dintre fenomenele sociologice cele mai interesante ale contemporaneității: autorul o surprinde în forme vii, autentice — și pentru că este el însuși puternic ancorat în real.

Nicolae Georgescu

SEMNALARE

● La secția manuscrise a Bibliotecii Academiei Române se află reunite, în două dosare de format mare, numerotate în continuare și conținînd 720 de pagini de diverse mărimi, arhiva „Dimitrie Cantemir" a lui Grigore Tocilescu. Ea n-a fost încă luată în considerație de cercetători. Cuprinde documentația lui Grigore Tocilescu în probleme legate de Dimitrie Cantemir — viața, opera, epoca sa — acumulată între anii 1877—1906. Pe baza acestei documentații a scris Tocilescu binecunoscutul său „Raport" către Societatea Academică. Semnalăm arhiva în totalitatea ei, urmînd a reveni cu precizări mai ample într-o publicație de specialitate — deoarece ea cuprinde în plus, în afara informațiilor conținute în raport, o serie de indicii privind documente referitoare la Moldova, dar și la celelalte ținuturi românești, din secolele al XVI-lea, al XVII-lea și al XVIII-lea. Respectivele documente au fost depistate de Gr. Tocilescu în principal în arhivele rusești din Moscova și Petersburg, în biblioteci publice și particulare, muzee. **Se** referă și la alte surse, cum ar fi arhive poloneze, lucrări occidentale, mai ales germane, franțuzești și englezești, inclusiv corespondență.

Ecaterina Țarălungă

SĂRBĂTORIND UN OM, SĂRBĂTORIM O ȚARĂ

Construcția în spirit

Există astăzi în literatura română o cerință, credem noi, destul de puternică de racordare la sensurile mai generale ale vieții sociale, de sintetizare a experienței acumulate de-a lungul anilor și trasarea pe această bază a unor jaloane de viitor, în sensul unei creșteri organice, firești, conștiente de sine, a fenomenului nostru literar. Dacă ne-am propune să găsim simbolul cel mai caracteristic al avîntului pe care l-au luat în ultimele două decenii toate genurile creației literare (proză, poezie, dramaturgie, critică și istorie literară), noi l-am căuta mai ales în corespondența necesară cu epoca pe care o trăim aici, la noi, în România, epocă de efervescență constructivă deosebită, cum n-a mai cunoscut istoria noastră de pînă acum.

Ne-am obișnuit deja cu ideea schimbării din temelii a înfățișării orașelor și satelor țării, cu siluetele proiectate pe cer ale marilor combinate industriale, cu barajele de beton puse în calea apelor, cu rețeaua canalelor de navigație și de irigații, cu magistralele de asfalt și feroviare. Toate acestea sînt repere palpabile ale construcției materiale a patriei noi, socialiste, rezultatul uriașului efort constructiv pe care întregul nostru popor îl realizează cu eroism revoluționar, în condiții naționale și internaționale complexe, adeseori dificile și contradictorii.

Efortul constructiv material, care dă dimensiuni noi naturii, care transformă din temelii înfățișarea țării, nu se poate să nu aibă o reverberație a sa specifică în conștiința creatorilor noștri de cultură. Operele de literatură și artă trebuie căutate în ceea ce au ele mai bun, mai reprezentativ, ca repere sensibile ale aceluiași elan constructiv puternic, întors însă în adîncimile spiritului creator al societății în care trăim. Sau cum spune poetul :

„Din ceas, dedus adîncul acestei calme creste,
Intrată prin oglindă în mîntuit azur"...

Poezia lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, ambițiosul roman istoric al lui Paul Anghel, epica viguroasă a lui Marin Preda, Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, dramaturgia lui Marin Sorescu, Paul Everac, Horia Lovinescu, eseistica filosofică a lui Constantin Noica și multe altele pot constitui puncte luminoase într-un peisaj sufletesc complex, reverberat în ideea constructivității spirituale care să ne reprezinte cu cinste și demnitate în fața generațiilor viitoare, peste pragul celui de-al treilea mileniu.

Este drept că, preocupați uneori de obligațiile materiale cotidiene, uităm de sarcinile mari, dificile care ne revin în domeniul conștiinței. În ultimă instanță însă, bătălia constructivă cea mai importantă și cea mai dificilă aici se dă, pe tărîmul spiritualității. O accentuează în mod deosebit cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, o înțelegem noi înșine. Profilul omului nou este hotărîtor în toate direcțiile, atît ca manifestare individuală, cît și ca atitudine colectivă. Zidirile noastre se cer însuflețite de o conștiință nouă care, preluînd ceea ce e mai bun, mai frumos din zestrea milenară a poporului, să ne dea o sinteză moral-estetică nouă, bazată pe cunoașterea și înțelegerea deplină a lumii în care trăim, pe atitudinea umanistă, activă, revoluționară, creatoare, generalizată în toate sferele vieții.

Desigur, în acest vast proces de edificare spirituală, literatura ocupă un loc al ei aparte. Unul foarte important, căci, după cum ne spune în mod fericit un scriitor, e vorba de o muncă îndrjită la „catedrala literei, care-i mai durabilă decît marmora". Cu adevărat, înălțarea edificiului spiritual al literaturii are ca temei cuvîntul, bogăția de sensuri și de trăiri sufletești pe care reușim să o limpezim în adîncimile lui de cleștar. Această limpezire, la rîndul ei, a beneficiat în cadrul literaturii noastre contemporane de anumite condiții specifice, care au determinat declanșarea avîntului creator de care vorbim. Pentru înțelegerea acestora trebuie să coborîm în timp pînă la Congresul al IX-lea al partidului, cînd s-a statornicit ca principiu al creației în domeniul literaturii și artei, **diversitatea de stiluri și modalități expresive.** E o treaptă absolut necesară a înfloririi creatoare. Ea s-a verificat deja istoric în cadrul dezvoltării ulterioare a fenomenului nostru literar-artistic.

Pe această bază s-a putut realiza apoi **adîncirea tematică** atît de necesară, descoperirea izvoarelor vieții, ca punct de pornire a creației reale, puternice, autentice. Acea senzație a faptului de viață, trăit sincer de autor în cadrul operei sale, în consens deplin cu psihologia și sensibilitatea cititorului, reprezintă, dincolo de timp și loc, o cheie către suflet, pe care scriitorul adevărat o aduce totdeauna cu sine.

În cadrul climatului ideologic nou, creat după Congresul al IX-lea al partidului, o importanță deosebită a avut-o vastul proces de **recuperare a trecutului** de luptă a poporului, pentru o viață mai bună, pentru progres și civilizație, pentru unitate și independență națională. Din această perspectivă, putem vorbi de constituirea unei faze noi, de o mare fertilitate, în dezvoltarea romanului nostru istoric, în potențarea viziunii sale despre lume.

Evident, ceea ce avem mai bun în creația literară actuală se realizează pe linia dezvoltării fondului autohton, a tezaurului de simțire și de gîndire originală a poporului nostru, avînd ca temelie folclorul și miturile naționale. Aceasta nu înseamnă nicidecum neglijarea experienței literar-artistice a altor popoare, ci dimpotrivă, cunoașterea și înțelegerea ei cît mai depline.

În cadrul acestei vaste deschideri, fiecare scriitor este îndreptățit să lupte mai mult ca literatura română de azi și de mîine să devină un edificiu spiritual specific cît mai durabil, mai impunător, mai frumos.

Realizările ei cele mai de preț se întorc și se vor întoarce mereu ca un omagiu adus tovarășului Nicolae Ceaușescu, cititorul recunoscut al României socialiste contemporane.

Dumitru Bălaeț

La aniversare

Există în memoria istorică a fiecărui popor date calendaristice faste, legate de evenimente deosebite sau de apariția în timpul și spațiul național a unor personalități care au născut sau au impulsionat evenimente sau epoci deosebite, ieșite din comun.

Pe traseul devenirii noastre naționale, Burebista, Decebal, Mircea, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Horia, Avram Iancu, au reușit, prin faptele lor, prin evenimentele pe care le-au determinat, să-și încrusteze biografiile pe calendarul amintirii naționale.

Poporul nu uită !

Poporul nu poate uita pe cel care, prin faptele lui, a determinat, determină și va determina mutații fundamentale în structura modului nostru de a fi și a gîndi, a modului de a fi noi înșine, cu trecutul, cu prezentul și viitorul nostru.

Nicolae Ceaușescu rămîne în calendarul românesc deschizătorul unui drum și al unei etape de mari și curajoase transformări, al unui timp de mîndrie națională, al unor vremuri care au transformat oameni, conștiințe, reliefuri geografice, poziția României între celelalte țări ale Terrei.

În acest Ianuarie, să ridicăm paharul bucuriei cu urările tradiționale de „La mulți ani" întru sănătatea și omenia Președintelui nostru, întru nădejdea de mai bine, de pace, liniște, înțelegere și căldură între oameni.

Ion Besoiu

Marea vocație

În acest ianuarie aniversar îmi stăruie în minte cuvintele cu care se încheia comentariul poetic al filmului „Al patriei Erou între eroi" : „Sărbătorind un Om... sărbătorim un crez măreț și-o țară..." Ca și atunci, cînd prezentam într-un documentar-artistic biografia exemplară a luptătorului revoluționar pentru libertatea și fericirea poporului, marea personalitate a istoriei contemporane, viața și prestigioasa activitate politică a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, acum avem prilejul să exprimăm încă o dată dragostea și recunoștința fierbinte față de secretarul general al partidului, președintele Republicii, față de Omul ales de istorie să scrie noul mers al Țării, să împlinească idealurile de libertate, independență și pace ale poporului nostru.

Ca cineast care și-a împlinit vocația în deceniile de cînd la cîrma partidului și a țării se află tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, realizînd, alături de colegii mei de la Studioul cinematografic „Alexandru Sahia", filme cu tematici izvorîte din preocupările, gîndurile și realizările oamenilor muncii în cea mai efervescentă și fertilă epocă din istoria țării, am avut bucuria să înfățișez pe peliculă marile izbînzi ale poporului român indisolubil legate de numele celui mai iubit fiu al neamului nostru. Unul din primele mele filme, realizat în anul istoricului Congres al IX-lea al partidului, s-a chemat „Energie, lumină, progres", prefigurînd un timp ce va înscrie aceste cuvinte drept emblemă a muncii și aspirațiilor noastre de popor liber și stăpîn pe soarta sa... Prin anii '70 înregistram pe peliculă un fenomen ce devenise o preocupare de masă : încununarea preocupărilor tehnico-științifice ale pionierilor și școlarilor, eroi autentici de film documentar care, cu trecerea anilor, au devenit acum ingineri și tehnicieni pe șantiere, în fabrici și uzine... Simpla enumerare a titlurilor filmelor pe care le-am realizat atît pentru marele cît și pentru micul ecran, înfățișează dimensiunile dezvoltării continue a țării în toate domeniile de activitate, creșterea conștiinței și îmbogățirea spirituală a oamenilor chemați de partid, de secretarul său general, pe care astăzi, în zi aniversară, îl sărbătorește întregul popor, să construiască o țară puternică și luminoasă, să instaureze bunăstarea și fericirea oamenilor pe plaiurile de la Dunăre și Carpați... „Acolo unde se nasc vapoarele" înfățișa nașterea unei noi industrii românești, aceea a construcției de nave transoceanice, „Pe magistrale de oțel" prezenta noua creație a tehnicii noastre, locomotivele „Electroputere" Craiova, „Focuri de zi și de noapte" dezvăluia munca fără odihnă a harnicului colectiv al Uzinei „23 August" din Capitală „La școala cetății de foc" era un omagiu adus siderurgiștilor, „Constructorii", o pagină în sunet și imagine dedicată celor ce cu ciocanul și mistria au dat o nouă înfățișare satelor și orașelor țării. „S-au cunoscut în uzină" descria noile relații dintre tineri și tinere, călite în flacăra muncii de fiecare zi. „Arc peste timp" făcea cunoscută povestea excavatorului românesc — realizări ale muncii și ale spiritului revoluționar ce se datorează Epocii de lumină și progres NICOLAE CEAUȘESCU. Îndeplinind îndemnurile și recomandările secretarului general al partidului, filmul s-a apropiat în acești ani mai mult ca niciodată în trecut de teme legate de istoria și cultura patriei, de oameni și evenimente înfățișate în adevărata lor lumină, așa cum ne-a învățat secretarul general al partidului întărindu-ne mîndria de a avea dreptul la o istorie adevărată, la un trecut glorios care să insufle noilor generații dragostea de patrie și respectul față de lupta revoluționară a poporului...

Sărbătorind un Om, sărbătorim o Țară, sărbătorim împunătoarele succese ale muncii, uriașul și nu de puține ori greul nostru drum spre mai bine, sărbătorim treptele de aur ale istoriei noastre, victoriile obținute de poporul nostru în anii libertății, cinematografia documentară, alături de presă, radio și televiziune înfățișînd, prin mijloacele lor specifice de exprimare, multilateralul efort al constituirii unei țări noi, aducînd astfel un călduros omagiu înțeleptului îndrumător, cîrmaciului încercat și cutezător al destinelor României socialiste, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, al patriei Erou între eroi, inspiratorul energiei, luminii și progresului pe plaiurile românești, purtătorul mesajului de pace și prietenie al poporului român pe meridianele lumii.

Cu prilejul aniversării zilei de naștere, sărbătoare a întregului popor, adresăm cu dragoste și recunoștință tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU urarea strămoșească : Să trăiască ani mulți și fericiți alături de tovarășa sa de viață și luptă revoluționară, academician doctor inginer ELENA CEAUȘESCU, spre binele și fericirea întregului popor care vede în marele și neobositul său conducător exemplul pilduitor de existență și dăruire întru împlinirea idealurilor de muncă, pace și bunăstare a națiunii române libere și independente.

Pompiliu Gîlmeanu

ÎNTEMEIETORUL

— poem eroic —

Epocă făurindu-se pe sine

Amiază harnică, amiază românească
Trăită demn de un popor întreg,
Tu ești emblema noastră omenească ;
Prin omul Ceaușescu, toate-n viitor premerg.

Ni-s palmele-nflorite-n verbul devenirii
Cu palmele-nflorite, urcate-n viitor
Iluminîndu-se ca trandafirii,
Ca fruntea marelui, unit popor.

Epoca Ceaușescu făurindu-se pe sine,
Drum liber, pașnic își clădește-n soartă,
Ea din poporul harnic, din dreptate vine
Istorie prezentă și pace totodată.

Izvoarele și piatra, griul, focul viu
Al inimii și fierului conjugă-aceeași vrere ;
Pe noi, și oamenii din viitor, ne știu
Îmbrățișîndu-ne cu tricolorul comunistei ere.

Epoca Ceaușescu, în aur toarnă vrerea
De-a făuri și dăinui rodind ;
În muncă, în partid, în Ceaușescu
ni-i puterea,
Iluminat pămîntul nostru, devine alt pămînt.

Privire către viitor

Oameni de toate vîrstele, cu ochii înfipți
În formule și-n lucruri și-n lumină
Dezleagă titanic, sigur și grăbiți
Drumul altui sens al verbelor care
Va fi să devină
Și pace și gînd și vis, dar omenesc
De-a ridica Țara biruitoare
La umerii soarelui care strălucesc
Din Epoca de azi spre cea viitoare.

Zidarul și cel ce trasează linii, pruncul
Gingurind prima dată cuvîntul mamă
În marea conjugare a Epocii de aur
Sînt un întreg omenesc, sînt de-o samă.

Tineri vibrînd în vrere și vis
Dind tot ce li-i firesc
Să rodească, urcînd
Par mai curînd zburători
Într-un arc deschis
Umanizînd,
Înflorind românescul pămînt.

Eu au vîrsta acestei epoci, sînt cîntecul ei,
Tînăr popor făurit de Ceaușescu, popor
Deschis cu zborul pașnic
Sore mileniul trei,
Un mare prezent, vestind un
Înalt viitor !

Și frunțile sînt anotimpuri

O, dragul meu cuvînt, frumoasa mea poveste
Prin care mă exprim în românescul grai
Nimic mai de lumină decît tine nu e
Cînd aripi, ca să cînt, mereu îmi dai.

Cînd marele conducător de țară și popor
Născut de la Traian și Decebal încoace
Își urcă România-n viitor
În omenească, bărbătească
Românească pace !

Și Dunărea și munții, copiii și părinții
Cu el se-mbrățișează, devin concept și rază,
Iar frunțile sînt anotimpuri, raza frunții
Din el spre viitor se-ntemeiază.

Gîndind cît munții, cît apele și cît pămîntul,
El, omul Ceaușescu gîndește făurind
Întreaga Țară, pregătind avutul
Acestui liber, pașnic, românesc popor,
urcînd.

El, marele întemeietor de țară
De zbor și rod clădit spre viitor
Transformă România-n primăvară
Sub rază amplă, tinără, de tricolor.

Aici e demnitatea omeniei

Clipă de clipă, secundă cu secundă
Marele bărbat al țării e cu țara-n țară ;
Lumina, munca, hărnicia sînt o undă
Și fiecare verb al muncii-n primăvară.

Întemeind o țară, Ceaușescu-ntemeiază
Istoria de azi, istoria de mîine ;
Prin el, poporul, ca popor e-o rază
Frumos rodindu-se în vatră și în piine.

Aici e demnitatea omeniei noastre,
Aici e viitorul făurit de marele bărbat,
Aici și munții, griul, valurile-albastre
Același drum spre viitor îl bat.

Marele tribun, conducător de țară
Bărbatul Ceaușescu, făurind lumină
El, patria și-o face primăvară
În secoli comuniști, rodire să devină.

Aici e demnitatea marelui conducător,
Aici e brațul, vocea și gîndirea lui
Întemeind eroic și în pace un popor
El este fiul mare-al viitorului.

Un mare om, gîndindu-și țara

Un mare om, bărbat gîndindu-și țara
Ca pe-o planetă răsărită-n viitor
El o asemuie cu primăvara
Și cu ființa românescului popor.

Întemeind o țară, o epocă zidind
În aur și-n sudoare, în geniu și lumină
Bărbat între bărbații neamului, azi Ceaușescu
E însăși România ce știe să-și devină.

Și pace și istorie și rod și bucurie trează
Cu toată lumea verbelor muncind la fel –
Azi, patria ni-i soare la amiază,
Iar viitorul comunist și pașnic, omenescul țel.

Materia umanizată

Popor, conducător și țară spre rodiri
În pace liberă și demnitate românească
La noi, unde fîntîni și trandafiri
Se-ntemeiază către viitor să crească ;

La noi unde nisipul poate înflori,
Iar oamenii sînt munți și ape și lumină sînt,
Poporul e în firea viitorului de-a fi
Prezent în tot ce-și vrea, uman, acest pămînt.

Materia gîndește-n gînd cu omul muncii,
De el se lasă-n frig și-n foc îmbrățișată ;
Din florile iubirii înfloresc, azi, pruncii
Sus, omul muncii, domină devenirea toată !

Sus, omul țării, fiul ei, visînd
Cu fruntea lîngă fruntea soarelui, pereche,
Dă glas întemeierii comuniste pe pămînt
Și din privirea lui mileniul trei se vede.

Partidul, Ceaușescu, România

Marile mulțimi îmbrățișate către viitor
Țara s-o ridice, verb cu verb în pace și rodire
Dau dimensiuni eroice acestui încercat popor
Să-și arate, liber, calea către devenire.

Cine nu-nțelege că-n lumină și-n dreptate
Un întreg popor își făurește vatra românește,
E-ngropat de adevăr și ni-i departe ;
Înflorește numai mîna care construiește !

Om ce-ntemeiază-o țară, o epocă-ntreagă –
Ceaușescu și partidul, azi în România
De trecut cu viitorul omenesc se leagă
Iar măsura adevărului e omenia.

Cu poporul se-ntîlnește-n inimă și-n aind,
Cu Partidul Comunist Român decide
Cum să înflorească România pe pămînt
Cum, spre pacea lumii, zarea se deschide.

Prunc și mamă, floare, gînd sau vis
Se-ntrupează-n geniul marelui conducător ;
Vom iubi și-n anul 4000 o floare de cais,
Toată țara-i pregătită, comunist, spre viitor.

Ion Crînguleanu

Dintr-o fîntînă de dor românesc

Noi, românii, ne-am trăit în mod demn istoria, și lupta noastră cea mai de seamă a fost munca. Una, înainte de toate, pentru statornicirea vetrelor de mîndre așezări, unde să se poată strînge roadele trudei asupra pămîntului-mumă. Zidind, deci, sănătoase case, pe lîngă cîte un rîu frate, sub ocrotirea vreunei aripi de pădure soră, în inimă de cîmpie bună, ori în leagănul dulce al spinărilor de deal, lăsîndu-ni-le, toate, sub veghea muntelui tată. Înălțind și cetăți — demne de dăinuire, pentru că asta ne-a fost vocația și asta ne-a fost nevoia: mai bîntuia cîte un vînt nebun, se mai isca vreun viscol, și românul ziditor trebuia să iasă în poarta cetății sale, pentru a-și apăra cele de el trudite. Așa s-a făcut înainte, s-a zidit, așa se face și acum, se zidește, așezările de azi tot cetăți se cheamă că sînt, și ele devin tot mai frumoase, fiindcă așa ne este simțirea. Simțirea fiecăruia pentru frumos, dobîndit numai prin muncă. Stare ce s-a moștenit, a trecut de la cei vechi la cei noi, după cum și alte alese moșteniri ce avem, ctitoriile în cuvînt, de pildă, cîntecul și versul, ori dansurile și sărbătorește obiceiuri legate, acestea, tot de ceea ce însemna munca din toate celelalte zile. Om de om a muncit la rotunjirea zestrei noastre socotindu-și trudirea în zile, în luni, încît ținea un calendar apoi o lua de la capăt, trecînd din calendar în calendar, din secol în secol. Făcînd, adică, istoria. Iar ea, istoria, ridicînd în ceasuri alese bărbați ce-i schimbau cursul, dîndu-i strălucire.

Acum, iată, ne aflăm iarăși la un început de calendar și gîndurile noastre se cuvine să le îndreptăm spre cei mai bun dintre bărbații români, cel care, moștenind vocația de ctitor, a preschimbat-o, i-a dat o altă lărgime, ctitoria sa însemnînd chiar o epocă nouă, în istoria noastră de țară. Cel care știind că numai munca ne poate înălța, a considerat că și azi numai așa se poate chema lupta noastră. Cel care a dat faptei gînd și gîndul l-a transformat în faptă, mereu dăinuitoare, prin împlinirea ei, înnobilîndu-ne tuturor gîndirea, prin spiritul său revoluționar. Cel care din revoluție și-a făcut o profesie, un crez, trăind fără istov într-o asemenea lucrare. Fiindcă a văzut, ca întotdeauna, mai departe decît alții, și ne-a învățat că revoluția nu are contenire, nici clipe de răgaz, de cumpănă, că ea trebuie trăită întruna cu o totală dăruire. Mai mult, ea trebuie înălțată pe trepte noi. Este, aceasta, singura cale de urmat în devenirea noastră socialistă, numai așa vom putea vorbi despre ridicarea nivelului dezvoltării economico-sociale a țării. Înălțare ce o face omul nou, cu o conștiință adevărat socialistă. Această nouă calitate am dobîndit-o, sau se va dobîndi întrutotul, pornind tot de la strălucirea spiritului revoluționar al celui spre care cuvine-se să ne îndreptăm acum gîndurile și dragostea. O iubire curată, izvorîtă din adîncul fîntînilor de dor românesc. O iubire ce să se exprime mai cu seamă prin urmarea superioarei pilde.

Simțăminte firești sînt acestea, fiindcă ele se îndreaptă spre omul care a dat faimă numelui țării. Cuvintele sale, rostite cu prilejul congreselor comuniștilor — între ele cel de-al IX-lea înscriindu-se în cartea patriei ca temelie pentru înălțările noului și socialistului ev — cuvintele împărtășite marilor adunări populare — adunate, dau iarăși toată țara. Cuvintele ce au răsunat în atîtea prilejuri de la înalte tribune ale noastre sau ale lumii au fost auzite de aceasta și au fost luate în seamă cu o considerație adîncă. La fel cum ideile cuprinse în opera-i tipărită pătrund pretutindeni. Și toate sînt despre muncă și despre ctitorii în pace.

Acum, cînd starea de liniște a pămîntului e amenințată de nechibzuite socoteli politice, acum cînd viața planetei este în pericol prin șovăiala unora, Cel mai bun dintre români a formulat limpede soluțiile pentru precumpănirea liniștii, dînd exemplu omenirii prin faptă concretă. Prin aceasta țara și-a dobîndit un nou spor de respect din partea lumii celei mari în care, e vădit, avea un nume!

Noi, românii, ne-am trăit în mod demn istoria și lupta noastră cea mai de seamă a fost munca. Țara aceasta are poporul pe care și-l merită. Poporul acesta străvechi și-a dobîndit conducătorul pe care-l merita. Cinstind roadele muncii creatoare de pînă acum, să ne angajăm că fi-vom părtașii marilor lucrări viitoare pentru patrie! Prin aceasta aducîndu-ne omagiul celui dintîi dintre români, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Florin Bănescu

Cu litere de aur

Istoria ne-a acordat privilegiul de a fi contemporani cu un mare bărbat, cu o ilustră personalitate, ctitor de țară în țară nouă, care a făcut să răsune gîndul românesc de pace pe pămînt și să crească în strălucire prestigiul patriei noastre socialiste. Istoria ne-a acordat suprema șansă de a participa la vasta construcție economică și socială, la profunda construcție a omului, inițiată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Șansa de a fi noi înșine, liberi și demni, așa cum am visat de secole, de a munci și a crea pentru triumful celor mai nobile idealuri umane.

Cu adîncă emoție și afecțiune am transfigurat în formă sculpturală chipul conducătorului iubit, încercînd să pun în evidență, cu mijloacele artei, înălțătoarele sale trăsături spirituale, încrustate în sufletul și mintea tuturor : patriotismul înflăcărat, consecvența și fermitatea revoluționară, o vibrantă și pilduitoare omenie, o continuă și neprecupețită dăruire pentru binele poporului. Alăturăm omagiului artistic cuvîntul nostru pornit din inimă, astăzi, cînd trăim un luminos moment aniversar, dorind tovarășului Nicolae Ceaușescu multă sănătate, ani mulți de viață, deplină fericire, putere de muncă, pentru împlinirea măreților sale proiecte concepute cu magistral simț al dezvoltării viitoare, pentru prosperitatea națiunii întregi.

Ne bucurăm de condiții minunate în afirmarea noastră și desăvîrșirea înaltei misiuni cu care am fost investiți. Este pentru noi o datorie de conștiință, o datorie de onoare comunistă să răspundem, cu tot ce avem mai bun, înțeleptelor îndemnuri de a sluji prin arta noastră poporul, în opere durabile și cutezătoare, menite cetății, de a celebra realizările, cu adevărat monumentale ale societății socialiste, virtuțile alese ale omului nou.

Sîntem îndreptățiți să spunem cu mîndrie că numele Ceaușescu este numele pe care îl dăm speranței și încrederii în viitor, Ceaușescu este numele descătușării fără egal a energiei creatoare, Ceaușescu este numele voinței noastre unite de a înfăptui exemplar hotărîrile partidului, Ceaușescu este numele voinței noastre unite de progres și al izbînzii în care credem cu toată puterea ființei noastre. Ceaușescu este un nume care în cartea de istorie a neamului se înscrie cu litere de aur.

Horia Flămîndu

ISTORIA CARE SE CONTINUĂ ÎN PREZENT,

IANUARIE ANIVERSAR

Ne amintim în acest ianuarie aniversar de cele dintîi ctitorii ale ideii de unire și unitate națională, ctitorii mari de cuget și de simțire adîncă românească prin care se regăsesc de fapt toate marile evenimente ale istoriei noastre. Ne reamintim de toate treptele parcurse în timp pentru ca din adîncimi de gînd și conștiință să ne relevăm nu numai un trecut istoric glorios, ci și un prezent pe măsură și un viitor care a stat în lucrarea minții și inimii tuturor înaintașilor. Pentru că reprezintă o realitate aceasta : istoria se continuă în prezent, prezentul devine în mod hotărît istorie. Reprezintă o realitate și o emblemă totodată, o cheie de boltă a înțelegerii, a trăirii și asumării destinului din unghiul oricărui act de muncă și creație ca și din perspectiva oricărei mereu mai vii și mai înalte înfăptuiri : istoria se continuă în prezent, prezentul devine istorie. Ceea ce poate să însemne însăși continuitatea și asumarea pe o treaptă nouă, superioară, a ideilor și idealurilor de unire și unitate, exemplificarea acestora printr-un timp și o țară care alcătuiesc înseși condiția și valoarea existenței noastre contemporane, universul material și spiritual al tuturor nădejdilor și zbaterilor noastre de mai bine, mai frumos, mai durabil, mai reprezentativ pentru spiritul și vocația unei epoci de cel mai viu și mai amplu ecou.

În acest ianuarie aniversar, așadar, într-un nou început de an care completează și ridică spre noi relieffuri, spre noi cote economice și sociale timpul pe care îl măsurăm de la cel de-al IX-lea Congres al partidului și în tiparele căruia identitatea țării se exprimă cu numele, cu viața și lupta conducătorului său, trăim și gîndim un nou segment, un nou arc din arcul nesfîrșit al țării, sub semnul unor fapte și dovezi noi. Al acelor fapte și dovezi prin care ne-am programat prin hotăriri, prin planuri și obiective noi viitorul, ca să ne putem plasa mai adînc și mai departe pe orbita progresului și civilizației socialiste, consolidînd o experiență unică pînă acum și dezvoltînd-o în spațiul și pe potriva unor realități economice și sociale care fac și mai aptă, și mai puternică în lumea posibilităților de azi și de mîine vocația creatoare, constructivă a poporului român.

Omagiul țării în acest ianuarie aniversar are temeiul luptei și faptei revoluționare prin care de mai bine de două decenii un nume de erou se rosteste dimpreună și în strînsă, directă relație cu cele mai adînci și mai inovitoare transformări. Omagiul țării în care se cuprind alese și demne cauze ale propășirii, ale înaintării noastre spre orizonturile progresului și civilizației are temeiul sentimentelor prin care unirea și unitatea alcătuiesc spațiul unor biografii de o inconfundabilă și densă realitate. Omagiul țării adus conducătorului ei are forța istoriei care și-a desluși și mai mult și mai bine și mai exact mersul pentru ca să se întoarcă spre oameni, spre gîndurile și aspirațiile lor, să-i cuprindă și să-i călăuzească spre realități și mai dinamice, mai profunde, mai complexe.

Așa cum stau mărturie ctitoriile de azi din economie, din industrie și agricultură, din știință, învățămînt și cultură, din domeniul relațiilor dintre noi și lumea propriilor noastre cerințe și posibilități, din domeniul relațiilor cu noi înșine : al democrației care numește omul mai presus decît orice și numește conducerea prin popor și împreună cu poporul întreaga luptă și muncă pentru asigurarea viitorului fericit, în libertate și independență, al țării, al națiunii, tot astfel stau mărturie de devotament și abnegație străduințele și eforturile tuturor generațiilor de a continua și a da substanțiale amplitudini și răsfringeri noi, edificatoare, noii opere istorice care s-a vădit și se vădește a fi și eroică și grea dar, de bună seamă, pe măsură, întrucît întrunește și consacră, în mod decisiv, viitorul.

Cheile de boltă

Locuim în istorie. Aerul pe care îl respirăm și pe care corpul nostru îl dislocă la cea mai mică mișcare, lumina însăși, aflată în jurul nostru ca o perpetuă aureolă, sînt impregnate de acest fluid misterios pe care trecutul îl trimite spre noi, ca o blîndă maree. Materia, spun filosofii, este substanța unică și universală a lumii. Încercînd o metaforă aș spune că istoria este spațiul spiritual în care ne naștem și existăm, în care devenim ca oameni, ducînd mai departe tradițiile și idealurile înaintașilor. Din acest punct de vedere, cred că noi, românii, am avut întotdeauna un acut simț al istoriei, pentru că am trăit-o și ne-am făurit-o noi înșine, cu prețul unor îndelungate și nepieritoare jertfe. Istoria n-a trecut niciodată pe lîngă noi, nu i-am fost spectatori și ea nu ne-a dat niciodată nimic de-a gata, fără luptă și sacrificiu. E un timp care se măsoară de-acum în milenii, o zare incendiată de focul sacru al luptelor noastre pentru libertate și independență, pentru unitate și demnitate națională, idealuri de la care n-am abdicat niciodată și pe care le-am purtat prin veacuri ca o torță, oricît de vitrege au fost imprejurările și oricît de întunecate au fost vremurile. Asemeni anticului „apeiron", istoria este fluidul care umple întreg orizontul existenței noastre, substanța adînc imprimată în fibrele ființei noastre, în matricea ei coordonatoare, în viziunea noastră despre viitor. Ca generații îngemănate ale acestui sfîrșit de secol, sîntem noi înșine purtători și făuritori de istorie, iar faptele noastre, născute pe acest sol fertil, sînt sortite ele însele să fie molecule și energii în fluviul milenar al existenței poporului nostru, căruia ne integrăm, printr-o firească continuitate.

Idealul unității este una din cheile de boltă ale istoriei noastre naționale. Este istoria unui popor statornic, născut și plămădit unitar, „un popor care, prin strămoșii săi — spunea Iorga — își are rădăcini de patru ori milenare ; aceasta este mîndria și aceasta este puterea noastră". Tocmai de aceea, în ciuda adversităților și vicisitudinilor de tot felul, a valurilor succesive de invadatori, a politicii de cucerire și anexiune a unor mari imperii, el a luptat necontenit pentru a-și dobîndi unitatea vremelnic pierdută, el a luptat pentru unire. De aceea, pronunțăm cuvîntul Unire cu aceeași înflorare cu care am spune Eternitate. E un cuvînt simplu și nepieritor pe care istoria noastră l-a așezat în rîndul cuvintelor cardinale ale limbii române, încărcîndu-l de vibrație, de profunzimi și de aureola strălucitoare a mitului. Cînd îl pronunți, scăldîndu-ți auzul în odihnitoarea lui sonoritate, gîndul întreg se deschide ca o fereastră, proiectînd pe ecranul memoriei afective imaginile vii ale unei istorii care trăiește și va trăi pururi prin noi și prin urmașii noștri. Căci ideea de unitate, de unire este o dimensiune fundamentală a conștiinței noastre de neam, o esență a spiritualității românești, un ideal în lumina căruia au luptat nenumărate generații, pînă la înfăptuirea lui deplină. El își are sorgintea, așa cum spuneam, în zorii istoriei noastre, cînd dacii lui Burebista și Decebal, apoi daco-romanii născuți printr-un proces de împletire etnoculturală dintre daci și romani, au perpetuat conștiința apartenenței la matricea unică a pămîntului natal, pe care l-au apărat cu prețul unor impresionante jertfe, chiar dacă uneori au trebuit să soarbă cupa amară a unor vremelnice înfrîngeri. S-a păstrat această conștiință a unității, ea a fost dusă mai departe, secol după secol, țara și-a țăiat cale cu această nepieritoare limbă română, care s-a dovedit mai puternică decît imperiile și decît timpul. Ape au secat în albie, păduri și cetăți s-au năruit, cum spune Călinescu, comete s-au stins pe cer dar, aici, pe acest pămînt carpato-danubiano-pontic s-a vorbit și se vorbește — ce miracol istoric și filologic — dulceața și nemuritoarea limbă română. Unirea noi am făcut-o, generațiile istoriei românești, care și-au dorit-o și au luptat pentru împlinirea ei, transmițînd-o mai departe, ca pe o sacră efigie a eroismului și a duratei. A înfăptuit-o Mihai Viteazul, care cu sabia și sceptrul a făcut să strălucească orbitor în negura Evului Mediu posibilitatea vie a înfăptuirii unirii. A înălțat-o pe trepte de marmură și a făcut-o nepieritoare acea romantică și în veci neuitată generație a Unirii din ianuarie 1859, din rîndurile căreia s-au spus cuvinte ca acestea : „Noi vrem Unirea mai ales pentru că ea este deja făcută în spiritele noastre, pentru că noi avem conștiința destinului nostru comun și a misiunii noastre identice ; pentru că noi simțim în noi un singur și același suflet". Au realizat unirea masele de țărani și tîrgoveți, oamenii din popor, care știau să spună tulburător de limpede că dacă nu se face Unirea „preferă a li se ridica mai bine viața".

A întregit această uriașă construcție morală, politică și socială voința arzătoare a maselor care la 1 Decembrie 1918 proclamau în istorica Adunare Națională de la Alba Iulia unirea cu țara, înfăptuind astfel un act de exemplară dreptate, demonstrînd că flacăra unității nu a putut fi stinsă de nimic și de nimeni niciodată. Acolo, pe Cîmpul lui Horea, cei peste 100 000 de participanți, între care se aflau și moldoveni, munteni și bucovineni, au votat istorica Declarație prin care se proclama Unirea Transilvaniei cu România, consacrînd astfel dreptul unui popor care impunea în fața întregii lumi voința sa de libertate și unitate.

Trăim azi în realitatea vie a acestui ideal împlinit, înălțînd mai sus torta gîndului pe care ni l-au transmis înaintașii. Trecutul, prezentul și viitorul ne apar astfel în fireasca și emoționanta lor continuitate, ca o punte de aur. Sîntem uniți, sîntem liberi, același timp curge acum pentru toți și aceeași istorie, ca un fluid nesfîrșit impregnează fiecare clipă a vieții noastre. Să ne amintim în acest sens cuvintele președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu : **„Triumful libertății sociale și naționale s-a realizat cu jertfe, dar s-a realizat. Iată de ce cinstim întotdeauna pe înaintașii noștri, care și-au dat viața pentru ca poporul nostru să se dezvolte, pentru formarea națiunii române".**

Mircea Florin Șandru

„Republica Socialistă România este angajată într-o amplă operă de făurire a unei societăți noi, de construcție a unei civilizații materiale și spirituale avansate și a unor relații de dreptate și echitate socială, al căror scop fundamental îl reprezintă omul, înflorirea liberă a personalității sale, bunăstarea și fericirea întregului nostru popor."

NICOLAE CEAUȘESCU

Popas în orașul Unirii

Nimic nu mai amintește azi în Focșani de vremurile dinaintea jumătății secolului al XIX-lea cînd trecerea dintr-o parte în alta a tîrgului se făcea prin complicate forme vamale, chit că oamenii de pe malurile Milcovelului (braț al Milcovului ce-a fost adevărata graniță, dar care a lăsat fratelui mai mare onoarea de intra în istorie) se înțelegeau, și încă foarte bine, fără tălmaci, aveau chiar și aceleași obiceiuri și aceleași tradiții. O istorie, o aceeași istorie nu se desparte printr-un firav curs de apă. Sigur, vama era mai mult pentru cei care călătoreau întru afaceri private sau intru plăcerea personală, pentru că românii nu se încurcau în ale prea dificilelor funcționărești acte și trebăluiau liber folosind drumurile ce din Poarta Vrancei duceau, prin Nereju, fie către Țara Românească a Munteniei fie peste munte spre Țara Românească a Transilvaniei. Milcovelul străbătea tîrgul pe o direcție Est-Vest, trecerea dintr-o țară în alta, adică de la rudă la rudă, se făcea cam pe unde azi se ridică obeliscul închinat Unirii, în piața care se cheamă, firesc, tot a Unirii. Riulețul a dispărut demult, metaforic fiind sorbit de românii iubitori ai Unirii, fizic fiind înghițit de un pămînt avid de apă și de orașul ce se ridica, încetișor, și pe care-l încurca în devenirea lui tocmai prin firul prea slab de apă. De fapt, pentru a fi sinceri cu istoria și cu istoria orașului, cam multe îl încurcau pentru a depăși stadiul unui tîrg ce se încăpățîna să ia din istoria trecută numai atmosfera grădinilor de zarzavat de pe malurile Milcovului. Istoria dormita, lenesă, în amintirea oamenilor. Pentru cel ce n-a cunoscut Focșaniul anilor invocați în primele noastre rînduri și știe numai Focșaniul anilor de după 1975, i s-ar putea părea că vorbim despre o cu totul altă localitate. Și totuși, adevărul stă înscris în datele sale în actul de naștere, de nouă naștere a orașului. Primele construcții pe axa ce marca fosta graniță au început cu cartierul Bahnea, apoi s-a înaintat cu construcțiile ajungîndu-se în zona de centru care, în configurația actuală, abia numără un deceniu. Pe cealaltă axă — Nord—Sud — se poate scrie istoria nouă a Focșaniului, o istorie care s-a scris și se scrie prin ideile-forță ale președintelui țării, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, idee ce pune în centrul ei dezvoltarea armonioasă, echilibrată a tuturor zonelor și localităților patriei. Așa au apărut aici ramuri industriale necunoscute și negîndite de vrinceni (construcții de mașini și prelucrarea metalelor, chimie), așa s-au modernizat, trecîndu-se din vechi meșteșuguri în meserii ale sfîrșitului de secol, întreprinderi, așa au ajuns vrincenii să fie cunoscuți nu numai în țară ci și în străinătate prin produsele realizate la Focșani. Prezentul este desfășurat, atacul pe verticală (pentru noi cote calitative), dar și pe orizontală (mai toate domeniile fiind supuse transformărilor) pulsînd noi și noi fapte ce, probabil, se vor înscrie în istorie, iar din însumarea lor se va inscrie chiar ea, Istoria.

Mai tot ceea ce s-a creat în ultimii ani în Focșani îți aduce aminte că ești într-un oraș cu istorie : centrul se cheamă Piața Unirii, hotelul din centru este, evident, „Unirea", unul din liceele orașului este „Alexandru Ioan Cuza", un magazin și un complex sportiv — „Milcovul", în fine, pe drumul spre gară, te întîmpină un cinematograf — „Unirea". Faptul că toate acestea sînt noi, chiar foarte noi, așează într-o dreaptă cinstire atît momentul istoric al intrării României în faza ei modernă (prin Unire), cît și prezentul care își reclamă și el un punct istoric : intrarea României în faza ei de dezvoltare multilaterală, pășirea ei în rîndul țărilor mediu dezvoltate. Meritul acesta aparține, fără îndoială, epocii parcurse în ultimele două decenii, se datorește clarviziunii cu care președintele țării a trasat liniile dezvoltării economico-sociale a patriei. Focșaniul cel încărcat de istorie și adevărate aminte a istoriei se așează și azi într-o continuitate firească, dovedind puterea Unirii și unității noastre.

Constantin Stan

Senin de ianuarie

În vatra Galațiului se coace și oțelul pentru viitoarele conducte submarine. Afară ninge ca în basmele copilăriei. Prin perdeaua ușor răscolită, transparentă pătrunde vuietul depourilor de la Mălina. Zeci de trenuri străbat hatele marelui combinat. Primele sloiuri de gheață s-au rupt de maluri și alunecă spre Sulina. Navigația însă nu s-a oprit și nu se va opri. Spărgătoarele fac drum marilor mineraliere, navelor de tot felul. Unele duc fier pînă la Călărași și hrănesc noua vatră din marginea Bărăganului. Altele urcă pînă hăt departe, mai sus de Bazias, poartă de intrare a țării spre centrul Europei. La Severin un nou petrolier se pregătește pentru lansarea la apă. Peste cîteva luni el va pluti pe unul din marile fluvii ale Chinei.

Pe platforma industrială de la Băneasa a început producția unui nou lot de componente pentru microprocesoare. E debutul într-un domeniu de vîrf al tehnicii de azi — microelectronica. Însuși termenul, pe care îl folosim acum în mod curent, cu o anume blazare chiar, s-a încetățenit de puțini ani încoace. El ne aminteste, printre altele, și de apropiata granită cu noul mileniu. În această tinără platformă numărul inginerilor, subinginerilor și proiectanților este aproape egal cu cel al muncitorilor. Asistăm de fapt la nasterea unui nou tip de muncitor, om multilateral dublat de un specialist de cea mai înaltă clasă. Procesul are tendință de generalizare la nivelul întregii economii românești. În primul rînd se află, firește, ramurile ei de vîrf : electronica, electrotehnica, optica, robotica, mecanica fină, chimia de înaltă sinteză, energetica nucleară... Aici se află germenii celui mai fertil dialog cu viitorul. El se răsfrînge însă asupra întregii lucrări pe care oamenii de la Carpați, Dunăre și Mare o fac acum. În numele acestui viitor, în multe din detaliile sale bine cunoscut, ei reușesc să comprime în chip miraculos timpul, să recupereze intervale de decenii, să devanseze ani de eforturi, cîndva mai puțin spornice.

Astfel, oamenii pămîntului, ca și cei ai mării. Într-un interval de numai cîteva decenii, în multe din satele noastre productiile de grîu la hectar s-au înzecit. La porumb au ajuns, în multe locuri, la optsprezece—douăzeci de tone la hectar. E o necesară, neagresivă accelerare a istoriei. Începînd cu anul 1985 România a intrat în rîndul țărilor, puține la număr, care produc anual peste o mie de kilograme cereale pe cap de locuitor. E semnul de intrare în noua revoluție agrară, mișcare de anvergură a întregii noastre țărănimi spre o lucrare mai bună a pămîntului, spre o lucrare cît mai eficientă, spre producții stabile, sigure, cît mai ridicate. O asemenea mișcare însă, definiție a unui nou tip de lucrător al pămîntului, implică intervenția unor domenii de vîrf : genetică, constructii de mașini, construcții agroindustriale moderne. Fără a apela la prea multe exemple, merită să amintim doar faptul că în ultimii 22 de ani fondurile alocate pentru cercetarea științifică din agricultură au sporit de peste patru ori, iar numărul specialiștilor e de 16 ori mai mare. Dependența de capriciile naturii e din ce în ce mai mică în agricultură, pentru că pămîntul — această neprețuită zestre — e din ce în ce mai bine lucrat.

Oamenii mării. Da, o schimbare decisivă și în lumea lor. O poziție geografică meritată se împletea cu o nemeritat de modestă tradiție de cărăuși pe Dunăre și mare. Într-un timp incredibil de scurt au fost recuperate decenii și — de ce nu ? — secole. Astăzi o flotă comercială modernă, maritimă și fluvială, brăzdează oceanele lumii, apele Europei. În cea mai mare parte ea s-a născut pe șantierele navale românești. Tot de pe aceste șantiere — Drobeta-Turnu Severin, Oltenița, Brăila, Galați, Constanța — au plecat nave care brăzdează fluviile Siberiei și Chinei, sau poartă pavilioanele Greciei, Indiei, Egiptului. În ultimii ani nave românești de pescuit și de cercetare au ajuns și printre insulele de gheață ale Antarctidei, în nordul cel mai de nord al Pacificului.

Oameni ai pămîntului și ai apelor. Au îmblînzit Bistrița, Siretul, Someșul, Oltul. Din Dunăre au făcut un drum mai lesnicios. Prin Canalul ce taie Dobrogea au scurtat drumul multor nave spre largul mării. Acum întind o nouă albie riului ce străbate Capitala. Adîncesc apoi în subpămînt riuri artificiale din apa cărora se vor naste recoltele mai bogate din ținuturile Munteniei, Moldovei, Olteniei, în cîmpia de vest a Transilvaniei. O țară de constructori, în care fiecare om e un metaforic șantier, o pașnică devenire, ce se integrează în marele șantier care este Tara. Un spațiu senin, născut din seninul anilor, anotimpurilor, lunilor. Un strigăt de pace, asemenea grîului acum înfrățit. O lucidă scrutare a timpului de la cumpăna mileniilor. Cînd spunem „România — glas de pace" recunoaștem aici o tutelară dorință de

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 6-a

Ales de inimile noastre

El ni-i voința noastră-ntruchipată
E chipul României înflorit.
Apărător de Pace-n lumea toată
Și crezu-nalt al vieții, împlinit.

Lumină ni-i pe noile făgașe,
Luceafărul de ginduri, nesecat.
Făuritor de tinere orașe
Pe vetre vechi de tîrguri și de sat.

El e prezent pe tot cuprinsul țării,
Sfătuitor cu oameni temerari
Sădind în inimi stelele visării
Și noi idei transpuse-n fapte mari.

Iubește omul, munca, poezia
Și fericirii-i este veghetor.
Prin El suride astăzi bucuria
Belșugului în casa tuturor.

El ni-i ales de inimile noastre,
Care-i închină cel mai drag poem,
CÎRMACI în țara bolților albastre
Și cel mai vajnic COMANDANT SUPREM.

Constantin Atomii

Cînt de urare

Piinea să ne fie piine, vinul vin
Precum se vrea-n urarea strămoșească
Pentru cei de-acum și pentru cei ce vin
Intru rodul plin Patria-nfloreașcă.

Casa să ne fie casă, masa masă,
De pace binecuvintate toate
Doina noastră pururea duioasă
Freamătă în tihnă prin Cetate.

Inima ne fie inima ce bate
În inima țării, scumpă României
Din zidiri niciuna nu ne-or fi uitate
Cînd se trage linie pentru veșnicie.

Fie-ne bărbatul demn între bărbați
Înfășurat în mantii de iubire,
Trăiască-ne cît vor trăi acești Carpați
Intru omenie și cinstire !

Viorel Varga

În cununa Patriei

Călătorim prin timp nerăbdători
cu ce e mai curat și mai de preț
cununa patriei s-o-mpodobim
din inima și brațul îndrăznet.

Și ne legitimăm în cărți de aur
ca un popor ce știe să existe
înnobilînd istoria-i, suind
spre piscul dăinuirii comuniste.

Columna patriei e-nvăpăiată
cînd o slăvește cel mai viteaz fiu
cu viața lui și lumii o arată
ca pe-un luceafăr unic pururi viu.

Cristian Petre-Argeș

Cîntec pentru cel dintîi

Și iată riul muncii curgînd în viața noastră
cum urcă astrul zilei spre visul din zenit
cînd muntele își spală în albia albastră
comorile de aur și fruntea de granit !

Există în iubire o doină și un cîntec
și un BĂRBAT să poarte iubirea peste timp
El este biruința și chezășia noastră
El este pacea lumii și-al României nimb !

El a făcut să crească a visului putere
și dragostea de glie să înflorească iar
că nu-i pe lume astăzi o mai de preț avere
decît iubirea țării și-al ei viteaz stegar !

Anton Stanciu

În datina străbună

Nu orișicînd se scrie în veac o epopee,
Nu orișicînd o luptă își află sensul ei ;
Neamul pășește pe scări de curcubee
Purtînd sub bolți spre Miine, destinul patriei.

Noi ce zidim lumina la temelia vieții
Și punem semnul piinii în stema de pe steag
Ne îmbrăcăm Cetatea în neaua dimineții
Și-n datina străbună aducem azi în prag,

Urarea națiunii, Bărbatului ce poartă
Stindardul păcii-n lume în evi contemporani
Pentru visarea care ni-i viitor și soartă
Trăiască-n sănătate spre bine-ntru mulți ani !

Nicolae N. Dimbovițeanu

teatru

Dramaturgia și personajele Unirii

Ideea comunității naționale a tuturor românilor a constituit o constantă a preocupării scriitorilor și pregătirea sau făptuirea Unirii a antrenat participarea multor autori dramatici, la mijlocul secolului trecut. Dialoguri politice, vodeviluri, **tablouri naționale,** au contribuit la sensibilizarea opiniei publice.

Dincolo de piesele și autorii care îndemnau timid și indirect la Unire (**Smărăndița, fata pîndarului** de I. Dimitrescu-Movileanu, 1855), Vasile Alecsandri a fost un deschizător de drum cu **Păcală și Tîndală** (1857) și **Cinel-Cinel** (1858). Adoptînd un ton mai grav, evitînd ridiculizarea, C. D. Aricescu scrie în 1857 **Trîmbița Unirii,** înrudită cu dialogul politic al lui Alecsandri. În 1858, Mihail Pascaly adresează o însuflețită chemare la Unire cu piesa **Viitorul României.** Plasîndu-și acțiunea în trecut, prin intermediul figurii poetului romantic Cîrlova, Pascaly evocă pagini de istorie, prevăzînd împlinirea țării prin făptuirea Unirii. În finalul spectacolului, Cîrlova, interpretat de marele Pascaly, trăiește viziunea reînvierii țării, a gloriei de odinioară. Înrudind realul cu fantasticul, P. Grădișteanu scrie **O noapte pe ruinele Tîrgoviștei** sau **Umbra lui Mihai Viteazul** (1857), deseori reprezentată în secolul trecut. Într-o succesiune de momente simbolice, Muntenia și Moldova sînt două surori ce doresc să-și unească grădinile. Umbra lui Mihai Viteazul e evocată în sprijinul Unirii.

În 1857, satirizînd intenția diversionistă a zvonului ciocnirii cu un „comet", Iorgu Caragiale adresează în finalul șansonetei **Cometa sau Astronomul voiajor** un fierbinte îndemn la Unire. Inspirat apoi de realizata Unire, același Iorgu compune **tabloul național : Moș Trifoi sau Cum ți-i așterne, așa-i dormi** (1859), în care personajele sînt Moldova și Valahia „încatenate" pînă la proclamarea Unirii. În același an, C. Halepliu scrie **Serbare națională** sau **Visul fericirii,** trezind înălțătoare sentimente patriotice. Referirile la vremelnica unire a țărilor române sub Mihai Viteazul sînt firești la autorul care în 1854 a compus drama istorică **Moartea lui Mihai Viteazul la Torda** (alegînd drept moment istoric anul încoronării lui Mihai ca domn al Moldovei, Țării Românești și Transilvaniei).

Compunerea lui C. Aricescu, **Sărbătoare națională** sau **24 ianuarie 1859** surprinde nu doar aspectul festiv ci și reacții ale diferitelor pături sociale. Țăranii primesc vestea Unirii cu entuziasm, cu nădejdea că vor scăpa de legiuirile strîmbe. Ostașii fraternizează cu ei. Zapciul și arendașul devin lingușitori, se plîng în taină, temîndu-se de venirea lui Cuza.

Conștiința utilității patriotice a realizării unor astfel de lucrări dramatice străbate și producțiile românești ale secolului nostru, chiar dacă ele nu sînt legate direct de momentul unirii. Cu ocazia sărbătoririi a 600 de ani de la urcarea pe tron a domnitorului Mircea cel Mare, Teatrul Național a montat capodopera lui Al. Davila, **Vlaicu Vodă,** din trilogia Mirciada, iar Teatrul Bulandra a pus în scenă o piesă a unui contemporan, **Io, Mircea Voievod,** de Dan Tărchilă. Ca și dramele istorice ale lui Delavrancea sau ca proiectele teatrale ale lui Eminescu (Ciclul Mușatinilor), aceste scrieri și spectacole cultivă spiritul unui înalt patriotism, de apărare a unității și independenței naționale. Alături de personajele integrilor domni, Vlaicu (George Motoi) și Mircea (Victor Rebengiuc), apare imaginea înțelepciunii poporului, dar și a datinei : tumultuos în tăcere și statornicie, țăranul Român Grue (Emil Mureșan în **Vlaicu Vodă**) și Ciobanul Cucu (Vasile Boghiță), tumultuos în credința nepieirii neamului românesc.

Chipuri înălțătoare, chipuri de-aproape, chipuri demne ale unei înalte trăiri patriotice vor inspira pe mai departe literatura dramatică a evenimentelor prezente și viitoare.

Nicoleta Gherghel

film

Omagiul cineaștilor

Îmbogățind semnificativ genul documentarului artistic, cineaștii de la Studioul „Alexandru Sahia" au realizat cîteva titluri de referință, firesc programate în aceste zile de sărbătoare pe ecranele cinematografelor. **Partidul, Patria, Poporul,** semnat de regizorul **Virgil Calotescu** și poetul **Nicolae Dragoș,** autorul scenariului, reprezintă o generoasă acoladă în timp ce unește cu multiple semnificații imaginile începutului de mai de la debutul celui de-al treilea deceniu în care s-a făurit Partidul Comunist Român și marile ctitorii ale prezentului, elocvente mărturii ale geniului constructiv, ale vocațiilor pașnice ale poporului român, focalizate sub înțeleapta conducere a secretarului general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU,** genialul arhitect al prezentului socialist al țării, vizionarul comunist care a știut să contureze științific traiectoriile viitorului luminos al patriei noastre. Uriașele înfăptuiri, surprinse de regizorul **Virgil Calotescu,** un mereu „tînăr" veteran documentarist, cu ochiul sensibil al camerei de filmat, oferă măsura exactă și copleșitoare a tot ceea ce ctitorul și creatorul României moderne, secretarul general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU,** a gîndit, inițiat și realizat în ultimele peste două decenii, mobilizînd elanul revoluționar al maselor, avîntul tinerei generații, forța intelectuală a oamenilor de știință pentru a materializa obiectivele ce vor rămîne de referință pentru generațiile viitoruiui.

Imaginile de acum familiare ale metroului sau ale noii magistrale albastre, ale marilor combinate chimice sau siderurgice, ale marilor complexe industrial-agrare, ale obiectivelor industriei energetice se alătură firesc celor care imprimă memoriei peliculei marile momente ale emulației artistice generate de Festivalul național „Cîntarea României" sau de o altă manifestare devenită tradițională la scară națională, „Daciada", ambele constituind inițiative de larg răsunet și profunde semnificații ale secretarului general al partidului. Împlinirile epocii pe care astăzi o denumim cu îndreptățită încredere patriotică **EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU,** rămîn înscrise pe peliculă, într-un fericit montaj, în care vibrația cîntecului patriotic se alătură forței metaforice a cuvîntului și simbolurilor-pecete ale imaginilor, grăitoare mărturii ale marilor împliniri ale timpului nostru.

Imn pentru primăvara țării, regia **Anghel Mora,** constituie de asemenea o peliculă-omagiu, un document al istoriei contemporane, necesar și vibrant memento al sărbătoririi făuririi Partidului Comunist Român. Înscrierea pe peliculă a spectacolului omagial păstrează expresia înălțătorului prinos pe care întreaga noastră națiune socialistă îl aduce partidului — forța conducătoare, centrul său vital, tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU,** a cărui viață și activitate au fost, sînt și vor fi o neîntreruptă luptă pentru făurirea unui nou destin, luminos, al României.

Surprinse într-o multitudine de unghiuri de camerele de filmat, secvențele spectacolului capătă o nouă pregnanță pe ecran, acolo unde mișcarea scenică și imaginile se întrepătrund pentru a conferi relief neobositei activități a tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** și a tovarășei **ELENA CEAUȘESCU,** comuniști revoluționari, luptători sub steagul partidului din cei mai tineri ani, pentru binele și propășirea României. Noile dimensiuni cinematografice conferite unui spectacol-eveniment se constituie într-un firesc omagiu adus conducătorului României socialiste, secretarului general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU,** a cărui zi aniversară a devenit tot atît de firesc sărbătoarea întregului nostru popor.

Călin Stănculescu

PREZENTUL CARE DEVINE ISTORIE

„Conducînd vasta operă de edificare a societății socialiste, partidul nostru pune pe primul plan omul, dezvoltarea sa multilaterală, asigurarea ridicării continue a bunăstării sale materiale, dar și crearea tuturor condițiilor pentru lărgirea orizontului de cunoaștere, pentru manifestarea sa plenară în întreaga viață social-politică."

NICOLAE CEAUȘESCU

Investiția de inteligență

Ceea ce îndeobște numim epoca modernă s-a caracterizat și prin transformarea științei într-o forță de producție. Fenomenul este constatat la scară planetară și nimeni nu-și permite neglijarea lui.

România, ca țară socialistă care în actualul cincinal va deveni cu siguranță o țară socialistă cu o economie mediu dezvoltată, promovează și va promova inteligența științifică la rangul de forță capabilă să revoluționeze continuu fața întregii națiuni. Inteligența științifică nu este un concept operațional de dată recentă. Totuși, caracterul său de masă, caratele sale istorice de continuă și rapidă extindere, îmbogățire reprezintă realmente o achiziție a anilor noștri, apelați cu mîndrie patriotică : Epoca Nicolae Ceaușescu.

Atunci cînd vaste și eterogene ansambluri de făuritori de bunuri materiale și spirituale concură — zi de zi, noapte de noapte și în condiții naturale nu totdeauna prielnice, — la punerea în aplicare a ideilor celor mai îndrăznețe, la plămădirea în metal, în griu, în atom și în slove a celor mai avansate cuceriri din domeniul inteligenței științifice, atunci există certitudinea că însăși societatea este coparticipantă la efortul general de revoluționare a propriilor temelii. Atunci, totodată, conceptul operațional de inteligență științifică părăsește inevitabil strimtele, specializatele cadre teoretice pentru a se confunda cu o directivă prioritară, cu un temei fundamental ale vieții sociale pe toate palierele acesteia. Îndrăznesc să merg și mai departe : acest concept se confundă acum, sau, dacă vreți, este acum asimilat creator, dinamic de către un **modus vivendi** propriu societății noastre. De aceea a gîndi eficient, a înlătura frînele rutinei și somnolarea în calda mentalitate a minimului efort, a te zbate lucid pentru introducerea noului, pentru cunoașterea și utilizarea raționalității interrelațiilor umane în procesul muncii, acum, în România socialistă, nu mai sînt pure deziderate ci alcătuiesc însuși modul de a fi, de a acționa, într-un cuvînt : de a trăi, pentru milioanele de făuritori ai bunurilor materiale și spirituale.

De-a lungul ultimelor două decenii am poposit pe diverse meridiane românești. O curiozitate omenească, anterioară și, poate, superioară celei pur scriitoricești, mi-a impulsionat pașii spre a vedea, a pipăi și asculta pulsul muncii ; respectiv, pulsul inteligenței investite în procesul muncii. Astfel, bunăoară, în Maramureș m-au impresionat nu doar peisajul, cumva aspru, șocant, nu doar străvechea originală civilizație a lemnului, nu doar cirezile bogate (și pitoresc „pictate" printr-o darnică selecție a speciilor), dar și o mină aflată sub piscurile Rodnei. Mi-am cheltuit cîteva zile sub pămînt, printre mineri, îmbrăcat ca ei și încercînd să vorbesc și să gîndesc ca ei. Inteligența investită aici, în această străveche exploatare, a transformat-o suficient spre a putea afirma indubitabil că ea reprezintă o întreprindere nouă, și asta nu numai în privința randamentului economic infinit superior, dar mai cu seamă datorită mentalității care prezidează, astăzi, efortul colectiv al muncitorilor de aici.

Tot astfel, am străjuit cu toate simțurile la pîndă alte și alte vetre muncitorești. Și pretutindeni, fie că e vorba de Întreprinderea de Mașini și Unelte din Bacău, de UPET sau ROMLUX din Tîrgoviște, de vasta platformă industrială buzoiană, de unicul prin amploare și fascinație port constănțean, de moderna creșcătorie de porcine din Teleorman, de la Petroșani, de Combinatul petrochimic pitești an, de IRIS-ul clujean, de elegantul Canal Dunăre — Marea Neagră, de strălucitoarele Porți de Fier danubiene, de renumita întreprindere brașoveană Tractorul, de multele descinderi în puternicele uzine, laboratoare, institute de cercetare și șantiere bucureștene, ca să nu mai amintesc — deși este imposibil să n-o fac! — de innoirea arhitectonică fără precedent a orașelor și satelor patriei — așadar, pretutindeni am simțit și am înțeles că investiția de inteligență este la ea acasă în România epocii Nicolae Ceaușescu.

Mircea Constantinescu

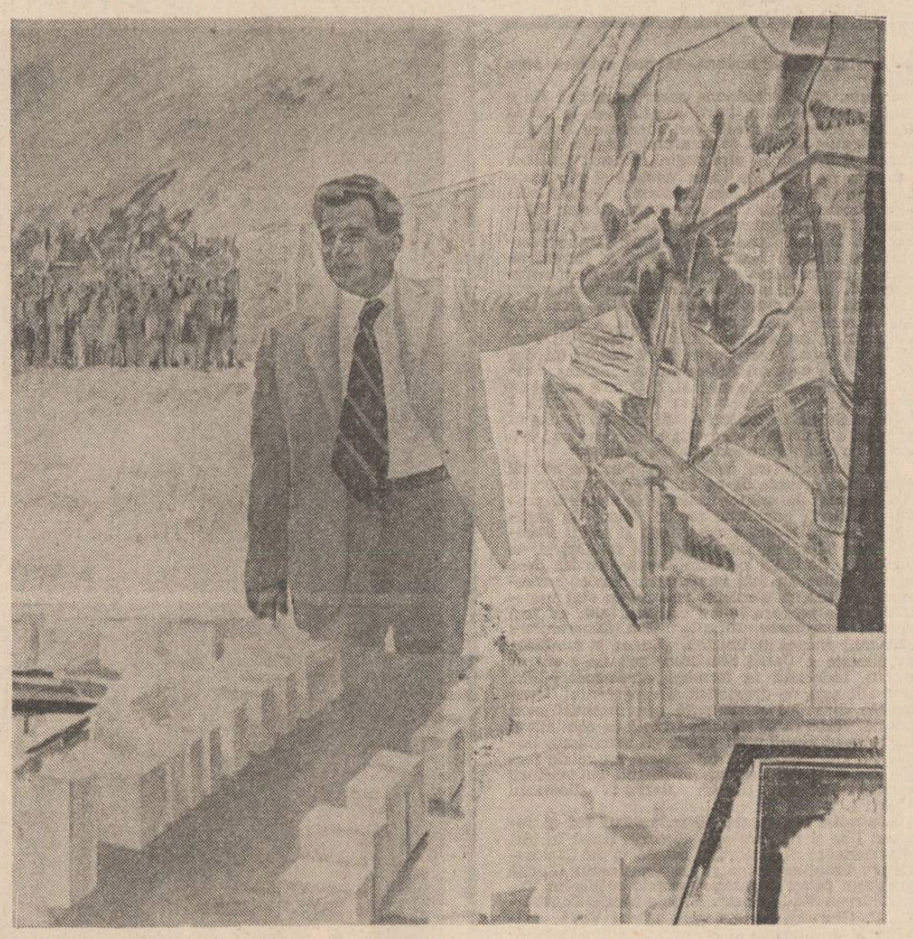

Vladimir Șetran și Ion Bițan : Vizită de lucru

A învăța să-ți recunoști orașul

Fiecare deplasare înseamnă cunoaștere a unor noi locuri, a unor noi localități pe care le iei așa cum sînt, ca un dat, ca ceva de la sine înțeles. Călător grăbit, nu ai timp să remarci înnoirea, nu stai să compari, să vezi imagini de arhivă, nu te oprești decît rareori, admirativ, în fața vreunui element urbanistic. Altceva este însă cînd e vorba de locul natal, de locul unde ai crescut, locul de unde ai plecat ca să te întorci mereu, cu dragoste. Locul meu natal este Buzăul. Locuiam pe strada principală. Cam prin 1969, casa în care locuiam, unul dintre cele cîteva imobile cu etaj în zonă, a urcat de la numărul 17 la numărul 154. Presimțeam în creșterea numărului schimbarea care avea să vină: Nu știu. Sigur este că doream ca și-n orașul meu să fie bulevarde, să fie blocuri cu apartamente confortabile, să fie mai multe spații de cultură, mai multe spații comerciale, să fie terenuri sportive, să fie, să fie... Mă gîndeam, optimist credeam eu, la următoarele cîteva decenii.

Cine cunoaște Buzăul de mai demult știe că în spatele Palatului Comunal se aflau cîteva case cu aspect prăfuit, o fabricuță de piine, o zahana, o sifonărie. O zestre „istorică" asemenea, bănuiesc, multor altor localități. Un trecut ce s-a prelungit o vreme în reminiscențe cum ar fi zilele de tîrg, joia și duminica, care vara, vă amintiți? între 12 și 14 iunie deveneau centrul de atracție al tuturor buzoienilor : se organiza Drăgaica. Știam, și mare mi-a fost surpriza cînd pe aceleași locuri n-am mai zărit sifonăria, fabricuța de piine, zahanaua, ci un cochet parculeț. Și în locul Oborului un cartier de locuințe. În scurt timp și cartierul Micro 3, din spatele Episcopiei, aceeași zonă, a fost gata. Cu tot ce-i trebuie unui cartier. Fiindcă mă aflu în zonă, vă mai aduc aminte de cinematograful „Ilie Pintilie", la subsolul căruia se afla o hală de pește. Împreună cu „Cuza Vodă" — o străduță care și acum își păstrează farmecul aparte —, cu zona comercială deja amintită, cu zona din spatele magazinului „Dacia" — o construcție nouă — a devenit un foarte frumos cartier, cochet, elegant, cu o arhitectură care îmbină armonios modernul cu tradiția.

Dar și Școala generală numărul 5, unde am învățat cîteva clase — în aceeași zonă urbană centrală — nu mai are măreția pe care o avea cînd îmi era țintă și punct de referință sentimental. În jurul ei sînt blocuri, este un cinematograf modern, este magazinul universal deja amintit, „Dacia", este complexul „Pietroasele" — hotel, restaurant, cofetărie, bar... Dar bulevardul „N. Bălcescu", dar zona Cring, dar bulevardul Gării, dar Dobrogeanu Gherea, dar Broșteni, dar...

Tot mai des, cînd mă întorc acasă, la intervale nu prea mari, am nevoie de ghid ca să-mi redescopăr orașul. De mult mi-a dispărut orgoliul de a spune că știu toți locuitorii orașului, că-mi cunosc orașul. Locuitorii, sigur că exageram!, nu-i cunoșteam pe toți, dar nici ca acum cînd populația a crescut foarte mult datorită zonelor industriale create. Orașul ? Îl cunoșteam. Acum ? De fapt nu-mi mai recunosc propria stradă.

La intrarea dinspre Ploiești, la bariera Ploiești, cu alte cuvinte, a trebuit să-mi caut puncte de reper : le-am găsit în podul maiestuos peste calea ferată și-ntr-o tutungerie din colț. În fața mea se răsfață un bulevard cu cîteva benzi de circulație, străjuit de blocuri cu opt și zece etaje, spații comerciale la parter. A fost destul de simplu să-mi închipui acum demolarea și construcția. Am înaintat și la intersecția cu strada Patria am ocolit la stînga : și pe „Karl Marx" alte surprize la fel de plăcute. Revin pe strada Unirii. Între strada Patria și Piața Centrală încă mai găsesc urme ale copilăriei și adolescenței mele.

Încă n-au trecut 20 de ani de cînd visam și Buzăul este altul : mai frumos, mai salubru. O realitate a înlocuit o alta, farmecul desuet al celebrilor covrigi de Buzău a fost înlocuit de prestigiul unor produse industriale de vîrf, micile prăvălioare au fost transformate, au fost înlocuite de unități economice de rang republican, spații cu destinații nebănuite acum 20 de ani au apărut, bucurîndu-mă și uimindu-mă în același timp : Casa științei și tehnicii pentru tineret, Parcul tineretului, Sala polivalentă etc. Și dorințele mele abia exprimate atunci în gîndul de adolescent s-au împlinit : au (avem) buzoienii și Patinoar, și Stadion, mai multe cinematografe, Casa de cultură a sindicatelor, un spațiu nou pentru Biblioteca județeană, multe școli generale și licee, un spital nou, policlinici etc. Nu știu dacă toate acestea sînt istorie, dar ele aparțin unui timp istoric. Al unui prezent continuu regăsibil aici, la Buzău, precum și oriunde în țară.

Păstrez în minte imaginea străzii copilăriei și adolescenței, imaginea orașului de acum 20 de ani, pentru a face comparații. Și am motive de bucurie, de satisfacție.

Mioara Vergu

Cu numele său crește țara

Primăvara cînd soarele strălucește și mijesc primele fire de iarbă, vara cînd grînele se pîrguiesc, în toamna bogată de roadele hărniciei sau iarna, cînd pămîntul își visează noua recoltă — cutreier frumoasa mea patrie, România, în lung și-n lat. Și pe oricare plai al său și în orice anotimp și de oricîte ori m-aș afla într-un loc sau altul, observ de fiecare dată transformări : găsesc mereu ceva nou, ceva mai frumos, mai bun, mai împlinit. Mai util, mai ingenios. Văd, simt, știu și în orice colț de țară m-as afla, mi-o spun mulți, adesea : „Am plănuit... am conceput... am construit... am înfăptuit la îndemnurile, din inițiativa clarvăzătoare, neasemuit de prețioasă a partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu."

De numele întîiului Om al țării, al conducătorului patriei se leagă o epocă și toate înfăptuirile acesteia : acele peste două decenii, de cînd Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român l-a învestit în fruntea destinului nostru național, acei ani în care patria noastră și poporul s-au îmbogățit cu edificii care rezistă timpului : cu Metroul bucureștean, cu Transfăgărășanul, cu Canalul Dunăre-Marea Neagră, cu noi centre civice, cu atîtea noi blocuri de locuințe, noi cartiere, încît fiecare cetățean azi poate locui în condiții corespunzătoare, cu noi fabrici, uzine, instituții care si-au deschis larg porțile, asigurînd vaste posibilități de afirmare în fața tinerilor dornici de muncă, a cadrelor de specialitate cu înaltă calificare. Sînt anii înfăptuirii celor mai cutezătoare visuri, a celor mai îndrăznețe perspective și țeluri, a celor mai nobile idealuri.

Și de-as cutreiera patria în lung și-n lat, în orice anotimp și de oricîte ori, mi-e dat să observ și transformări calitative în conștiința oamenilor, în relațiile dintre ei. Frăția, revoluționarismul, dorința de pace, lupta pentru a o apăra, progresul, civilizația — străduințele umane cele mai de preț, precum și transpunerea acestora în fapte se leagă de asemenea de numele partidului, al secretarului său general. Sînt umanitatea sa, dorințele sale, inițiativele sale, îndemnurile și orientările sale. Sînt drumul patriei noastre și al națiunii sale spre comunism, cale ce ne-a fost trasată de istoricul Congres al XIII-lea al partidului în frunte cu un erou, al cărui exemplu personal este cel mai vrednic de urmat.

Cu numele său crește, se întărește țara.

Bokor Katalin

Conștiința valorilor

Urmare din pag. 1

chiar a poporului român. Această istorie, mai ales, scrisă uneori după surse și modele străine a intrat într-un proces de restructurare a propriei arhitecturi, care îmbrățișează firesc și rescrierea istoriei științelor, a literaturii și artei românești. Altfel sînt înțelese astăzi în cadru european contribuția și personalitatea lui Mircea cel Mare, altfel participarea românească la progresul științelor în lume, altfel contribuția lui N. Paulescu și St. Odobleja, altfel valoarea lui Eminescu, Caragiale, Iorga, Călinescu, Andreescu, Brâncuși, Paciurea și atîția alții.

O cultură este un tot, iar creația nu se naște din goluri. Acest lucru l-a exprimat strălucit Eminescu care, scriind **Epigonii**, explica astfel de unde-i vine poezia, tuturor celor care-i considerau opera un munte izbucnit în cîmpie, o formă de relief izolată.

Valorile nu sînt condiționate de timp. Oricînd au apărut, oricum au fost tratate, trebuie să-și ocupe astăzi locul meritat. O cultură este, ca și o literatură, un tot și nu este viabilă dacă-și uită făuritorii diverși. Ultimele decenii ne-au întors cu fața către valorile românești, către posibilitatea noastră de a participa conștient la concertul universal prin ele, respingînd teza unei celule românești înapte de marea creație. A recepta și promova aceste valori înseamnă a crea un tonus stenic celor care astăzi muncesc și creează în România de azi.

Partidul

Partidul — înțelepciunea Țării
Stegarul temerar ce ne îndrumă pașii —
Lumină pură a hotarelor — Partidul
Cînd noi în toate sîntem și sîntem urmașii.
Gînd înveșmîntat în vis și faptă
Statornică — de vatră prețuire
Partidul e măsura vieții dreaptă
Far luminos spre izbîndire.
Partidul veghe este — gînd neistovit
Fîntîna vieții limpezită — viitorul
Izvor de-ncredere în nesfîrșit
Partidul este Patria — Poporul.

Ioan N. Dumitrescu

Într-o floare

I

Între oameni
Și patrie
Există o interferență
De simțuri,
Ceva care face
Timpul să fie !...
Ceva matern,
Un spirit de sacrificiu ;
O iubire !
Cînd Patria își rostește un fiu,
Fiul acesta
Se numește Marele Erou ;

II

Patria se află
În simțămintele și în cugetul
Și în înțelepciunea Dumneavoastră
Tovarășe Nicolae Ceaușescu,
Ca o viață fără de sfîrșit !...
Ca o iubire fără de margini ;
Nemuritoare istorie românească
Ce-și înalță cetatea
Pînă la fiecare bătaie de inimă

III

Cu mîndrie,
Îmi cînt Patria
Și Omul ce luminează
În timplele ei !...
Înțelept, dîrz, hotărît —
Astăzi, la sărbătoarea
Zilei de naștere,
Mi-adun din inimă
Cele mai frumoase cuvinte —
Într-o floare mereu înflorind.

Nicolae Sinești

Acest imn

Patrie a păcii, măreață
cu vele de aur pe-ntinderi,
bolți de stele pe ape și bolți
de lumină în necuprinderi

Țară a dreptelor cumpene,
iubire-nălțată-n ecou,
Acest imn care se cuvine din inimi
Ctitorului, marelui erou.

Mihai Culman

Ctitor de țară

ianuarie
și ninge simplu
păsările cîntă
iubirea de om și de oameni
sărbătorind pe ctitorul de țară
și ninge călduros peste vetrele de piine
Milioane și milioane de muguri
pe aceeași creangă-nflorind.

Ion Machidon

Cuvînt-lumină

Cuvînt-Lumină dăruit Oamenilor
de pe Planeta Albastră — izbîndă
A ochiului demnității — spațiu frumos locuit ;

Cuvînt-Trandafir în toate cîmpiile Speranței,
unde se numără aproape — depărtarea
lucrurilor
În deplină unitate cu pridvoarele țării ;

Cuvînt — Visare, cum suie el printre alte
cuvinte
cu ochii Istoriei celei Noi a Patriei
Dragoste fierbinte, de o viață,

A celui mai Ales dintre Bărbații neamului
Nicolae Ceaușescu — Venire la Vedere
A cuvîntului Pace în slăvile zidirii...

George Corobea

plastică

Arta în cetate

Prezența artistului în eveniment conferă forță actului creator și indică tensiunea implicării sale în viața cetății. Multe epoci creatoare și-au pecetluit destinul și personalitatea în istoria civilizației prin eminenta, sub raportul exprimării artistice, exercitare a **calității de martor.** Cronica vie a lumilor și întîmplărilor care au fost a răzbătut pînă la noi prin această mereu sporită în tălmăcire ofrandă a artelor vizuale. Ne vorbesc atît de nuanțat despre viața și gîndurile oamenilor, despre munca și bucuriile lor, despre idealurile și disputele ce i-au călăuzit prin lume, despre cum au construit și cum și-au întemeiat așezările, încît fără aceste mărturii astăzi am fi fost mai neputincioși în deslușirea labirintului istoriei.

„Mărturia" artistului a devenit un act conștient, exprimat în modalități felurite, dar afirmînd cu limpezime o poziție, o situare în contextul istoric, politic și moral al timpului care a generat-o. Această realitate, care a îmbogățit însuși idealul personalității umane, oferindu-i oglinda conștiinței de sine și a unei demnități sociale exemplare, a determinat apariția operei artistice **de atitudine.** Demers prin care artistul și-a asumat rolul formativ, modelator în realizarea idealului uman și social propus de noua societate.

În conturarea unui asemenea ideal umanist, complex și viabil, artele și-au însușit, nu o dată, instrumentarul și tonalitățile militantismului. Principiu activ al conștiinței artistice implicate deplin în viața cetății.

Trăim într-un timp și într-un spațiu al prefacerilor fundamentale, în care națiunea noastră socialistă, mai cu seamă în anii hotărîriciți de istoricele documente ale Congresului al IX-lea, de cînd în fruntea destinelor țării se află personalitatea revoluționarului și a omului politic de excepție, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-a impus cu autoritate vocația constructivă, pacifistă și țelurile statornic umaniste, cărora le-a consacrat toate energiile creatoare. Plămada acestui drum de strădanii și întemeieri a cerut, firește, sacrificii, abnegația a generații întregi de făurari, gesturi eroice într-un timp eroic. Tocmai această nouă demnitate a condiției umane, animată de crezuri revoluționare ardente și primenitoare, a stimulat puternic elanurile creatorilor. Transfigurarea acestei realități monumentale în viziuni artistice convingătoare a căpătat, nu o dată, ea însăși, proporția monumentalității. O dimensiune ce emană dinlăuntrul evenimentelor sau al conținutului istoric, politic ori social care au nutrit opera artistică. Epopeea devenirii noastre, în epoca ce poartă numele unui mare ctitor de țară și de orizont de civilizație carpato-dunărean, și-a găsit ilustrarea nu în alcătuiri gigantești, în forme exterioare impresionînd neapărat prin proporții fizice, cît prin reprezentări de o rafinată, dar nu mai puțin elocventă, expresivitate. Am putea vorbi, în acest sens, de **un monumentalism al semnificațiilor convertit în formă artistică.** Așa se cuvin înțelese mulțimea și amploarea de sensuri ale compozițiilor alegorice pe care artiștii le-au dedicat celor mai marcante momente ale acestei epopei și, desigur, personalităților de excepție care le-au eternizat în istorie și în conștiința neamului.

În arta de for, asistăm la o înflorire fără precedent a genurilor către care marii înaintași ai artelor noastre plastice au năzuit dintotdeauna. În ultimele două decenii, lucrări de largă respirație, de la ecvestre la mari compoziții parietale mozaicate, împodobesc aproape toate orașele țării. Într-o geografie urbanistică viguros metamorfozată, arta românească contemporană își afirmă completitudinar virtuțile expresive și stilistice, profilul original unanim recunoscut. Rememorările ar putea sugera, chiar și în datele cele mai sumare, un asemenea itinerar, monumental și expresiv, al artelor române — de la efigia prometeică a „Energeticianului" de la Vidraru, la fîntînile și obeliscurile lui Lucaci ce înnobilează agorele cîtorva orase ale țării.

Iată doar cîteva sugestii care redau, fie și numai într-o lapidară evaluare, ora benefică și atît de rodnică pe care o trăiește astăzi, într-o temeinică afirmare a civismului său, pantheonul artelor plastice românești. Un perimetru de existență al spiritualității și creativității noastre artistice, căruia amploarea deschiderilor revoluționare ale epocii contemporane i-au oferit șansa unor împliniri perene și unice.

Corneliu Antim

muzică

Valori contemporane

Creația muzicală românească a contemporaneității cunoaște o deosebită varietate stilistică, purtînd însemnele unei vivacități de gîndire care atrage cu deosebire atenția asupra unor concepții originale, asupra unor viziuni estetice susținîndu-se organic, asupra unui mod de a privi actul creator muzical purtînd atributele maximei responsabilități, ale unei necontenite căutări de sine atunci cînd compozitorul se găsește „singur", în fața paginii cu portative. Principalele tendințe ale artei noastre componistice se revendică de la impresionanta moștenire enesciană, de la inovațiile, preluările creatoare, rezolvările originale, interpretările inedite ale datului folcloric, toate acestea fiind calități care impun în eternitate memoria unuia dintre cei mai mari „clasici" ai secolului XX.

Nu trebuie uitat însă faptul că, înainte de a fi un artist al condeiului, al bagheței dirijorale și al arcușului viorii, George Enescu a fost un cetățean profund implicat în zbuciumul vremii sale. Mărturiile cu privire la etica sa creatoare, la responsabilitatea pe care singur și-o asuma în fața unor grave probleme de conștiință sînt numeroase, toate concordînd în subliniera apăsată a faptului că „Orfeul moldav" își considera arta sa ca fiind pătrunsă de umanism, ca venind în întîmpinarea năzuințelor maselor largi de ascultători, ca fiind mesager al unui mod românesc de rostire creatoare, avîndu-și ca temelii ideile de pace, de dreptate, de libertate, de luptă pentru un viitor luminos și demn.

Am insistat asupra acestor complexe „motivații" ale creației enesciene deoarece ele se regăsesc în paginile contemporaneității muzicale ca motivație, ca pretext creator, ca mesaj programatic.

Există astfel lucrări dedicate Păcii — cum ar fi **Simfonia a XV-a** de Wilhelm Berger — lucrări dedicate aniversărilor unor momente cruciale din existența Partidului Comunist Român — **cantatele „Izbînda împlinirii"** de Doru Popovici, **„Memoria timpului"** de Vasile Herman, **„Spre comunism"** de Tiberiu Fatyol — alte lucrări dedicate idealurilor de înțelegere și fraternitate între popoare — **oratoriul „Flăcări de singe"** de Dumitru Capoianu, **cantata „Pro humanitate"** de Alexandru Pașcanu, **piesa simfonică „Ofrandă păcii"** de Cornelia Tăutu. Acestora li se alătură pagini de ample proporții, surprinzînd momente de referință din istoria de luptă pentru libertate națională și dreptate socială a poporului nostru, din vremuri de demult sau apropiate ; amintim aici, dintr-un larg evantai de creații, **oratoriul-frescă „Mircea cel Mare"** de Sorin Vulcu, **operele „Interogatoriul din zori"** și **„Noaptea cea mai lungă"** de Doru Popovici, **simfonia „Opus dacicum"** de Ștefan Niculescu. Creația tinerei generații de compozitori nu se îndepărtează de reperele ideatice expuse. Astfel, piese cum ar fi **Simfonia a II-a** de Ulpiu Vlad, dedicată Anului Internațional al Tineretului, **piesa simfonică „Pămîntul trebuie să trăiască"** de Maia Ciobanu, **cantata „Izvoare 2050"** de Șerban Nichifor și multe altele sînt lucrări care trădează deopotrivă meșteșug artistic și înalte responsabilități morale.

Insistăm, cu acest prilej, asupra uneia dintre recentele creații de amploare, **opera „Tinerețe eroică"**, de Cătălin Ursu. Inspirată din lupta revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, dusă în anii grei ai ilegalității, din evenimentele care au precedat, culminînd apoi cu procesul de la Brașov, instituindu-se în aspră demascare a racilelor societății capitaliste — proces unde tînărul revoluționar Nicolae Ceaușescu devine, din acuzat, acuzator al nedreptăților sociale, trăgînd un semnal de alarmă împotriva vertiginoasei ascensiuni a fascismului — această valoroasă creație îmbină datele unui limbaj muzical armonios, accesibil, puternic înspirat din folclor, cu organizarea libretului astfel încît culminația dramatică, clipele hotărîtoare ale procesului să iasă pe deplin în evidență, captînd interesul la audiție și inducînd, în public, momente de hotărîtă rezonanță morală și politică.

Viorel Crețu

REMEMBER POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XIX)

„Luceafărul" tricolorului românesc — semn al unei noi epoci

Nu am fost, din păcate, colecționarul publicațiilor pe unde am lucrat, nici măcar al celor cărora le-am fost redactor șef sau redactor șef adjunct, adică „Viața studențească" (1966—1974), „Tribuna României" (1974—1977), „Flacăra" (1977—1978) și, in sfirsit, cea mai insolită dintre ele pentru mine, ca poet al lucrurilor categorice, „Urzica" (1982—1986). Doar fotoreporterul „Vieții studențești", mereu regretatul prieten și maestru al obiectivului fotografic, Emil Cojocaru, a avut ideea de a mă surprinde inainte de despărtirea de această redacție cu toate colecțiile numerelor elaborate în peste 8 ani de activitate pe cap, zicînd în glumă că acesta e adevăratul meu soclu.

Și totuși păstrez, ca pe un odor de inimă și un document de preț, un număr din revista „Luceafărul", consacrat sărbătoririi Unirii, apărut pe 22 ianuarie 1966. Era ultimul la elaborarea căruia imi dădusem obolul, cel de-al 195-lea de la apariția din 15 iulie 1958, care mă surprinsese in redacție, printre membrii fondatori. Poate de aceea colegii de atunci, în frunte cu redactorul șef Eugen Barbu, au avut inițiativa de a-mi da autografele lor chiar pe frontispiciu. Se pot distinge astfel semnăturile lui Eugen Barbu, I.D. Bălan, Constantin Chiriță, Dinu Săraru, Ion Gheorghe, Dragoș Vrânceanu, Violeta Zamfirescu, Mihai Negulescu, Gica Iuteș, Gh. Suciu, Mi Sto (adică Mihai Stoian care avea numai 1/2 normă), Sânziana Pop, Cornel Regman, D. Moldoveanu, secretara tehnică Vera Popescu și corectorii Gelu Stoicescu și Ștefana Harbur, cu precizarea „Fără greșeli", aluzie la intoleranța mea față de greșelile de corectură strecurate uneori în pagini.

Dar să mă ierte foștii mei colegi de redacție, elementul care mă emoționa și mă emoționează și acum cel mai mult era autograful național, tricolorul, pe care era înscris frontispiciul și care susținea prin cele trei benzi — roșu, galben și albastru — portretul statuar clasic al domnului Unirii de la 1859, Alexandru Ioan Cuza. De prisos să mai subliniez faptul că revista se subintitula Săptăminal al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă ROMÂNIA, l-am subliniat pe Â din A pentru că tot „Luceafărul" transcrisese intiia oară în numărul jubiliar din august 1964 (19 august) toate cuvintele România, român, românesc cu Â din A la propunerea poetului Romulus Vulpescu, pe atunci membru al redacției, chiar dacă diverșii colegi care i-au succedat au uitat acest amănunt al prezenței sale in colectivul „Luceafărului".

Pagina intii, păstrînd ca machetă solemnitatea obișnuită, acum mult sporită, cuprindea practic doar trei semnături, a lui Ion Lăncrănjan, a lui Eugen Barbu și a neuitatului Grigore Hagiu. Ion Lăncrănjan semna editorialul „Drumul glorios al Unirii". Eugen Barbu eseul „Romanul Unirii" ce se continua în interior, intr-o întreagă pagină de mijloc, cealaltă era ocupată tot de un eseu patetic și stringent informat al lui Constantin Chiriță : „Sentimentul și ideea unității naționale — flacără nestinsă a istoriei".

Ambele pagini de mijloc erau încadrate jur-împrejur, pe orizontală ca și pe verticală, de portretele medalion ale marilor bărbați ai istoriei noastre, cărora le datorăm prin veacuri marile bătălii ce s-au dat pentru Unire și înfăptuirea ei (de la stinga la dreapta, in sensul acelor de ceasornic) : Mircea cel Mare, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Vasile Lupu, Horia, Avram Iancu, Tudor Vladimirescu, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, N. Nicoleanu, C.A. Rosetti, Costache Negri, George Barițiu, Cezar Bolliac, Simion Bărnuțiu, Andrei Mureșianu, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu. Tot în paginile de mijloc, un citat semnificativ dintr-o cuvintare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pe care il vom retranscrie in întregime, fiind un adevărat memento al Unirii :

„Nici jugul străin, nici exploatarea moșierilor și capitaliștilor n-au putut opri mersul înainte al poporului român. Focul luptei naționale și sociale a ars necontenit, cind cu vilvătăi care făceau pe asupritori să se cutremure, cind mai potolit, ca apoi să se inteţească și mai puternic. Multe pagini glorioase a înscris poporul român în lupta pentru libertate și socialism. Graiul nu poate reda măreția acestor lupte : ele adeveresc și vor adeveri peste veacuri vitalitatea și înțelepciunea poporului nostru care, trecind prin grele încercări, a rămas neclintit și a prins de fiecare dată noi puteri, ridicindu-se asemenea stejarului după furtună, și mai mindru spre soare."

Poezia, oricit ambiționa acest număr să fie o sinteză a romanului Unirii, se afla și ea la loc de frunte incepind cu cele trei sonete pe teme la ordinea zilei ale mult regretatului Grigore Hagiu, căruia ii urmau, in alte pagini, versuri similare semnate de poeți de toate virstele și din toate colțurile țării, după cum urmează : George Lesnea, Nicolae Tăutu, Al. Andrițoiu, Adrian Păunescu, Mihai Negulescu, Ion Crînguleanu, Eugen Frunză. Din cele trei sonete pentru Unire semnate de Grigore Hagiu il reluăm in intregime, pentru profunzimea sa ideatică și frumusețea versului, pe cel intitulat **„Sentiment patriotic"** : „Mindria de a fi dintotdeauna / înfipt la baza țărmului natal / și solidar și înfrățit și una / cu sentimentul lui național. // Mai tainic iți vorbește ție luna, / vei ține-n piept mereu un dor de val / pe care oricit l-ar umple furtuna / întreg rămine ierbii de pe mal. // O țară ești și tu neincetat / cu țara ta cea mare-mbogățită / într-un sistem de-oglinzi echilibrat // Făptura ta în miez e liniștită / pe-orbita ei de timp ce i s-a dat / de două inimi la un loc gindită."

Premisele istorice de la care pornesc autorii celor două articole de pe coloanele din stinga și din dreapta ale primei pagini sint astfel formulate : „Istoria poporului român, popor de baștină, în aceste locuri unde a trăit și murit Decebal, este plină de frămintări, de înălțări și de victorii. Bătăliile pe care le-am pierdut de-a lungul anilor au fost numeroase, fiindcă numeroase au fost și piedicile care ne-au stat împotrivă. Cele pe care le-am cîștigat, însă, au fost și mai numeroase, infinite" (Ion Lăncrănjan : „Drumul glorios al Unirii"). „Lunga și luminoasa poveste a Unirii românilor sub un steag ar trebui redactată în termeni shakespeare-ieni, intr-atit este de dramatică și cere geniu. Rezumatele didactice sublimează sau minimalizează istoria, vorba calpă lipsește faptele de conținut și încă ducem dorul unei istorii vii a națiunii, lipsite de grandilocvență, intemeiată pe datele ferme ale timpului trecut, împinzită cu mărturii cutremurătoare". (Eugen Barbu : „Romanul Unirii").

Aspirației exprimate de redactorul șef al revistei i se și dă curs prin sumarul bogat în idei și argumente al numărului comentat din „Luceafărul". Eseul evocator al lui Constantin Chiriță are drept punct de plecare considerațiile lui Vasile Pârvan din „Getica". Marele istoric Constantin C. Giurescu scrie despre „Cuza Vodă, apărător al drepturilor și demnității naționale", iar istoricul literar și esteticianul Vladimir Streinu consacră celebra sa rubrică „Distinguo" relației dintre Unire și independență.

O întreagă pagină relevă rolul limbii literare (Boris Cazacu), al literaturii (Teodor Vârgolici) și al marilor cărturari patrioți (Corneliu Bărbulescu) in susținerea ideilor și aspirațiilor de unitate națională. „Militantismul unionist în literatură" și „Elementul etnografic, mărturie a unui mod de viață comun în România" sint titlurile a două articole semnate de Al. Dima și Tancred Bănățeanu. „Glasurilor din Transilvania pentru Unire" le dă răsunet in documentata sa evocare Vasile Netea. O tabletă, „Crezuri", semnează Pop Simion, iar Valeriu Râpeanu reconstituie „Momentul 1859", pentru ca M.N. Rusu să rememoreze importanța, prin unicitatea ei, monografie a lui Silviu Dragomir consacrată lui Avram Iancu. Ultima pagină, dominată de tabloul lui C.D. Rosenthal, „România revoluționară", mai cuprinde colajul publicistic intitulat cu cuvintele memorabile ale lui Nicolae Iorga : „Unirea nu este un lucru de împrumut", sub semnătura poetei Violeta Zamfirescu, iar Dinu Săraru face citeva sublinieri din perspectiva contemporaneității în scurtul eseu „La aniversarea Unirii". Ilustrațiile, deși puține ca număr, sint cum nu se poate mai bine alese și plasate in cele opt pagini mari.

Quod erat demonstrandum ! dar ce demonstrație de patriotism, de pasiune și inteligență publicistică, de spirit novator !

Și pentru a încheia tot cu un corolar poetic, să ni se permită a cita versurile finale din poema **„La Unire"** a lui Al. Andrițoiu închinată triunghiului românesc de slavă : „Aceste trei ținuturi socialiste, vaste — / cu cite o culoare în tricolor român / sint vatra luminoasă a demnității noastre / prin care apa trece, dar pietrele rămin."

Niculae Stoian

Colectivul redacțional al revistei „Luceafărul" in componență aproape completă în perioada cind s-a editat numărul comentat mai sus : de la stinga la dreapta, Mihai Negulescu, Ion Dodu Bălan, Gica Iuteș, Eugen Barbu, Dan Cioca, grafician colaborator, Dinu Săraru Marin Sorescu, Niculae Stoian, Al. Oprea, Mihai Stoian, Vera Popescu, Marin Bucur. In fața biroului, așezați pe scaune, Ion Gheorghe și M.N. Rusu. Mais où sont les neiges d'antan ?!

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Vazută de Ion Cucu

Imagini de la două manifestări omagiale desfășurate la sediul Uniunii Scriitorilor

Folclorul — „clasicismul nostru"...

Folclorul românesc a fost, este și rămine **„clasicismul nostru"**. Dacă admitem sensul asertiunii lui Nichita Stănescu, potrivit căruia, muzica și poezia s-au născut împreună și s-au despărțit ca să se reintilnească, trebuie să admitem și că îmbinarea cea mai mișcătoare dintre cuvintul cintător și poetica de o fină muzicalitate ni se înfățișează în toată splendoarea ei în lumea pură a artei populare. În acest climat spiritual înălțător, eticul și esteticul se înfrățesc, naționalul se valorifică în context universal, în timp ce tradiția anticipează inovația și-n această privință putem afirma din adincul inimii noastre că, multă dreptate avea Ovid Densușianu cind susținea că moștenirea, literară și artistică, a trecutului semnifică o coloană de marmoră preluată de la un templu vechi pentru a înălța altul nou. Folclorul adevărat este cel rural. Nu intimplător, marele Lucian Blaga pleda pentru sensul, cu rezonanțe multiple, al frazei conform căruia veșnicia s-a născut la sat, la care am adăuga și acela, după care, cu tăria trecutului ne-am obișnuit ca și cu tăria atmosferei, incit nu am putea trăi fără ea !

Din cintecul popular românesc multe teme majore se desprind. Încă din cele mai vechi timpuri s-a reliefat tema dragostei de țară, iar versuri cum sint „luminătoare fintină... pămint românesc"... „eu nu cint că știu cinta, dar mi-e dragă țara mea"... „pe trădătorii de țară tescovitu-i-a soarta"... „frunză verde, frunză fragă, țara mea e țară dragă"... ne apar ca o mărturie a iubirii pentru pămintul natal, a unui popor extraordinar de muzical, cel ce a avut și are vocația frumosului liber, in consonanță cu binele și adevărul. Trecutul de luptă al neamului nostru impotriva nedreptăților sociale și naționale, pentru neatirnarea patriei iubite este tălmăcit cu o forță emoțională, care parcă-ți taie respirația... Vitejia dacilor — e bine să știm ce prețuire adincă acorda Platon neamurilor trace și sub acest raport citām dialogul cu Parmenide —, figura nobilă a lui Decebal, a olimpianului Traian, a unor voievozi intrați încă din timpul vieții lor în eternitate, precum Mircea cel Mare, Ștefan cel Mare, Ion Vodă cel Viteaz, Neagoe Basarab — și exemplele pot continua — toate acestea, efigii luminoase ca un arc peste timp, au fost și sint cintate de rapsozii noștri. Din nepieritoarea baladă **Miorița** se desprinde ideea potrivit căreia românul relevă o atitudine senină, aproape optimistă, de un clasicism structural, în fața ineluctabilului fenomen al morții, iar „morbul morții", în această capodoperă a geniului popular românesc se „alchimizează"... și cedează eufoniei germinației, ingemănate cu extazul nunții cosmice. În balada **Meșterului Manole** se evidențiază ideea sacrificiului pentru izbinda operei de artă autentică, care în nici-un caz nu poate fi interpretată prin autonomia esteticului, ci, dimpotrivă, prin prisma unei estetici angajate, concepută ca mijloc de înălțare a sufletului uman. Nemaivorbind de sutele de cintece haiducești, de cele antirăzboinice, de cele dedicate muncii fecunde, dragostei în sensul sublim al noțiunii și, nu în ultimul rind, mult doritei bunei ințelegeri între toate făpturile planetei.

Din păcate, in versurile promovate de unii cintăreți populari s-au strecurat aspecte vulgare, agramatisme, multe uriciuni care nu au nimic comun cu acea „apă vie" a folclorului românesc. Sub aspect muzical, in loc să se preia creator varietatea de game și de ritmuri — pe care noi muzicologii o numim viziunea modală, combinată cu poliritmia și polimetria — s-a introdus suprematia gamelor „majorminore", din vestul european, iar bogăția de nuanțe, in ceea ce privește îmbinarea de timbruri, a fost inlocuită cu aspectele tipice de intonație de „bell-canto" sau de muzică ușoară, fapt regretabil ! Or, in zilele noastre, compozitorii din vestul european își îndreaptă inspirația spre folclorul din sud-estul european, spre cel din Asia, Africa și din cele două Americi, tocmai pentru a înviora discursul sonor și a-l inova. În cărțile noastre — **Muzica corală românească** și **Muzica românească contemporană**, ultima premiată de Academia Republicii Socialiste România, — am pus într-un con de lumină **prioritățile** din limbajul folcloric, încit, sub aspectul gamelor, al ritmurilor și al policromiei de intonații putem vorbi cu o legitimă mindrie și satisfacție de un formidabil **protocronism** al lumii Euterpei, pe un fond românesc, pornind de la arta sonoră țărănească. Este o datorie nobilă de a veghea ca atit sub aspectul literar cit și sub cel muzical să se păstreze în plină limpiditate fondul nostru de aur și astfel tradiția bine înțeleasă va avea un subtext plin de inovație, în timp ce poluarea clasicismului nostru se va identifica cu o penibilă ariergardă artistică. Cum sintem conștienți de tot ceea ce a făcut partidul și statul nostru pentru redescoperirea și apărarea folclorului autohton este imperios necesar să luăm o poziție categorică față de toți acei impostori care murdăresc — **acea apă vie !** — de care am mai vorbit și să ne adăpăm la sursele milenare, simboluri eterne ale con-

Desen de Raluca Grigorcea

tinuității culturii și civilizației pe străvechiul pămint daco-roman. În vestul european și în alte locuri se simte un crepuscul al civilizației și al culturii, în timp ce în patria noastră, operele literare și muzicale, de o luminozitate mediteraneană, sînt concepute pentru om și deci reliefind un răscolitor umanism, incit nici nu poate fi vorba de o involuție ci, în adevăratul sens al cuvintului, de o evoluție spectaculoasă sau, altfel spus, de acel enescian, „mers spre mai bine", al societății. De aceea mi se pare absurdă **sincronizarea** cu o anume avangardă obosită și antiromânească sau, cu alte cuvinte, literatura și arta unui popor tînăr cum este poporul român sint total străine de spiritul dizolvant, de acea atit de întunecată ambianță a disoluției, in schimb, poporul român a vibrat, vibrează și va vibra dincolo de spațiu și timp cu o artă în care legea morală și esteticul reprezintă un tot unitar granitic, iar omul de omenie, marea sursă de inspirație, constituie **minunea minunilor.**

În concluzie, pornind de la conținutul bogat de idei și de sentimente din folclorul nostru, preluînd de pe pozițiile noastre, ceea ce este într-adevăr viu și valoros în alte culturi și civilizații, putem genera o literatură și o artă care să ne reprezinte. E bine să se știe că orice creație durabilă ne oferă prilejul de a înțelege sufletul unui popor și de aceea speculațiile estetizante, ca și împrumuturile disonante față de sufletul românesc nu trebuie acceptate.

Folclorul nostru, clasicismul românesc — iată climatul înmiresmat în care trebuie să dăm la iveală noi opere, într-un fertil dialog cu spiritul contemporan, transformind întreaga cultură într-un mijloc de educație națională.

Doru Popovici

Dramaturgia istorică

Din perspectiva actuală, tradiția „clasică" a teatrului istoric românesc de inspirație națională — căci se poate vorbi acum și de o tradiție mai nouă, a contemporaneității socialiste — s-a constituit, după cum se știe, vreme de un secol, incepind cu anii premergători revoluției din 1848 și încheindu-se odată cu al doilea război mondial. Ea însumează — referindu-ne la literatura dramatică inspirată de evenimente și persoane anterioare epocii autorului și atestate documentar — producția aproape a unei sute de scriitori și aproximativ încă de două ori pe atitea piese, relevind un efort creator important, distribuit desigur inegal, cu atit mai important cu cit include participarea de necontestat prestigiu a corifeilor care s-au numit Hasdeu, Eminescu, Slavici, Alecsandri, Davila, Delavrancea, Sorbul, Iorga, Blaga ș.a.m.d. Această tradiție, puternică prin cantitate și înaltă prin calitatea decelată în opera dramaturgilor tocmai amintiți și a altora încă, originală, la nivelul virfurilor, și în concepție și in realizare, manifestă, intre trăsăturile sale caracteristice, și pe aceea a **contemporaneității** operelor date, a **spiritului contemporan** propriu epocii autorilor, a capacității dramaturgiei respective de a reflecta **concomitent** adevărul — mediat in mod specific — al vremii inspiratoare și adevărul pe care aceasta il oferă receptării in actualitatea timpurilor succedente. Nu este vorba aici, firește, de a căuta cu luminarea măruntișul aluziv care ar încerca să transfere, cu sau fără intenție, eventualele experiențe cotidian-umane, nesemnificative, ale unei epoci în contemporaneitatea receptării, ci de a ne strădui să deslușim, în mereu noile lecturi ale clasicilor și cu osebire in montările scenice ale fiecărei noi generații de artiști, **permanențele** ideatice și emoționale apte de a transcede valorile supreme ale devenirii istorice. Nu trebuie să pierdem din vedere, de asemenea, că piesa istorică nu e scrisă pentru contemporanii evenimentelor inspiratoare ci pentru urmașii acestora — contemporani ai autorului — ca și pentru urmașii urmașilor lui, cită vreme rezistă armătura de adevăr, frumos și emoție a textului. **Răzvan și Vidra, Bogdan Dragoș, Despot-Vodă, Vlaicu-Vodă, Apus de soare, Letopiseți, Avram Iancu** au trăit pînă acum, în filele cărților și adesea în lumina rampei, pentru că adevărul lor istoric, transfigurat in adevăr poetic (dincolo de valoarea estetică a pieselor discuția devenind, desigur, superfluă), a încălzit mereu citeva generații de români, le-a dat, cum zicea cindva I. L. Caragiale, „învățătură de adevăr și insuflare de virtute", le-a ținut in față, ca o flacără vie, idealul major al existenței unei națiuni — **dreptatea socială și libertatea națională.**

Tradiția teatrului istoric românesc ne oferă modelul — și îndemnul ! — unei creații dramatice și scenice in deplin acord cu **sentimentul istoriei,** al devenirii istorice, atit de drag și de acut prezent in viața poporului român. Nici una dintre operele citate — și multe altele lingă sau aproape de ele — nu închid drumurile istoriei, chiar atunci cind eroul își încheie dramatic sau tragic misiunea conferită de autor in numele destinului națiunii : oamenii, oricit de excepțional dotați, dispar — lumea lor, poporul lor își continuă evoluția. O situație sau o trimitere tonica, optimistă, constructivă, deschide, in cele mai valoroase creații clasice ale genului, calea viitorului : Răzvan moare, dar Vidra ii poartă in sine rodul, ca și Ermina pe cel al lui Ion Vodă cel Viteaz, sfirtecat de otomani, în **Letopiseți ;** Ștefan cel Mare moare, dar continuitatea domniei este asigurată ; Avram Iancu, invins, se preface din nou in pasăre, dar cu încredințarea că peste zece ani sau peste o sută de ani, alții, „cu miile de mii", vor izbindi pentru înfăptuirea idealului pentru care el s-a jertfit. Contemporaneitatea piesei istorice clasice trebuie căutată, astfel, mai înainte de orice, în **opțiunea** scriitorului pentru un anume moment, împrejurare sau personalitate din trecut, de natură să potențeze **atitudinea** sa civică, patriotică, față de subiectul ales, să-i inculce acestuia valențele perenității. Faptul se cere pus, totodată, în directă legătură cu factorii favorizanți ai creației de acest tip, care s-au tradus îndeobște printr-o **atmosferă culturală esențialmente patriotică,** atit de caracteristică epocilor de intensificare a luptei pentru unitatea și independența națională a României : **Grigore-Vodă Domnul Moldovei** de Alexandru Depărățeanu, **Răzvan și Vidra** de B.P. Hasdeu, **Bogdan-Vodă** de Ion Slavici constituie in acest sens exemple edificatoare pentru anii 1864—1876 ; după cum creația de gen a lui Vasile Alecsandri (1879—1885) ne apare semnificativă în direcția necesității de afirmare a spiritualității românești în plan european ; după cum **Vlaicu-Vodă** de Alexandru Davila, trilogia delavranciană a Mușatinilor, **Săracul Popă, Praznicul calicilor** și **Letopiseți** de Mihail Sorbul, **Mihai Viteazul, Învierea lui Ștefan cel Mare, Un domn pribeag** de Nicolae Iorga, **Se face ziuă** de Zaharia Bârsan și **Ringala** lui Victor Eftimiu sint un produs foarte expresiv al deceniului și jumătate care a precedat eroica angajare a României, in 1916, pentru desăvirșirea unității sale naționale ; după cum piesele postbelice ale lui Iorga, dramaturgia istorică a lui Lucian Blaga, alte piese de G.M. Zamfirescu, Ion Luca și alții, s-au înscris in patrimoniul literaturii dramatice ca un reflex al dezamăgirilor epocii dar și al speranței intr-o renaștere națională care trebuia să vină și care a și venit odată cu revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944.

Sint acestea — se mai cuvine a sublinia — perioade și epoci care n-au asistat, pasive, la un efort singular al dramaturgiei istorice de a se înscrie in prima linie a luptei populare, ci, dimpotrivă, s-au manifestat ca fenomene de cultură națională în toată complexitatea ei : afirmarea dramaturgiei istorice în a doua jumătate a veacului trecut și mai tirziu, nu poate fi concepută, de pildă, în afara cadrului militant-teoretic intruchipat in programul **Daciei literare** (1840) sau in afara propensiunii cercetării istorice datorate lui Kogălniceanu, Hasdeu și Xenopol, apoi lui Iorga, George Brătianu și Constantin C.I. Giurescu, ori in afara eflorescenței legendelor istorice bolintiniene și în primul rind, a pietrei de temelie pe care a așezat-o Costache Negruzzi, publicind celebra nuvelă **Alexandru Lăpușneanu.** Sint, de asemenea, determinări ale tradiției teatrului istoric românesc, dovada vie, de nezdruncinat, a unei contemporaneități intrinsece, fără de care, de fapt, istoria însăși — inclusiv în forma ei teatralizată — nici n-ar putea exista ca fenomen social activ.

Mihai Vasiliu

Senin de ianuarie

Urmare din pag. a 4-a

pace. Nevoia ca cele douăzeci și trei de milioane de metaforice șantiere să-și afle împlinirea sub un cer senin. Pentru că mai sînt atitea de făcut pină la această dorită împlinire : orașe mai frumoase, sate mai bine gospodărite, mai multe și mai bune cărți, filme, simfonii, un pămint mai bine lucrat, uzine mai bine organizate, mai mulți copii în taberele vacanțelor, case mai prospere. Un asemenea vis cu ochii deschiși are nevoie de un cer care să-și oglindească seninul în pupilele ochilor. Peste spațiul mioritic s-a așternut, incoruptibil, un asemenea cer. Și, visul, îndelung pregătit, e rodire a unui timp, revărsat peste margini bine așezate. Ecluze pe Dunăre, Olt sau Canal, un mare combinat ce nu știrbește forța pămintului, un cartier de locuințe născut peste noapte, un lan de griu mai bogat decit toate lanurile care l-au precedat. Starea de fapt a adevăratului azi, din care răsare adevăratul miine.

Senin de ianuarie, acum. Știm drumul pornit din drumul de ieri, de acum o lună, de acum un an. Îl lărgim acum, peste cimpiile ce se pregătesc pentru un nou rod, lingă vetrele unde coace un nou metal, pe alte șantiere, mai multe și mai mari, peste ape limpezi, oceanice, unde noii pescari și mateloți trimit în lume, spre margini de alte continente, seninul mioritic, clar de pace.

REMEMORĂRI Sufletul florilor

1

Rilke avea patima castelelor montane și se retrăgea să scrie în siguranța bastioanelor de piatră. Și totuși, precautul poet a fost ucis de un trandafir...

2.

Gherghina, femeia de serviciu de la scara noastră iubește florile pină la adorație. Pretinde că sint vii ca și oamenii, că au **suflet** și că vorbesc între ele noaptea cind nu le aude nimeni. Mai zice că sînt **spăimoase** de moarte și în preajma oamenilor cu suflet rău se ofilesc.

Dovada : un vecin al ei, măcelar amator, sacrificator de godaci in crucea iernii, nu poate ține flori în casă. Acestea **mor de frică** și se ofilesc in vază după citeva ore...

3.

Mi se confirmă **fabulațiile** mamei Gherghina. Într-un laborator de cercetare biologică în fața unor stative cu flori conectate la aparate sensibile a fost introdus un individ care s-a apropiat de ele fără să le atingă.

Aparatele n-au înregistrat nici un semn de alarmă. După citeva minute același individ a fost pus să strivească între degete citeva petale și apoi dus din nou în fața stativelor cu flori. De data aceasta aparatele au dat semne de reacții alarmante. Așa-zisul **criminal** era detectat cu precizie...

4.

Pe o bucată de hîrtie am găsit o strofă semnată și scrisă de mîna lui Nichita, strofă pe care lui ii plăcea s-o numească : palindrom. O transcriu ca atare : „Dus aici bețiv opal / lapoviţe bici asud / Dur o vietate, cal / la cetate ivor ud..." Un joc frumos desigur, de tehnică poetică.

Mircea Micu

P.S. Iată și „cheia" polindromului : „Dur o vietate cal / la cetate ivor ud / dus aici bețiv opal / lapoviţe bici asud".

Unirea Principatelor în conștiința europeană

Există în istoria popoarelor momente importante care oferă perspectiva indispensabilă înțelegerii sensului și trăsăturilor unor întregi perioade istorice, care pun în lumină înfățișarea unei epoci. Acestor momente aparține Unirea Principatelor, rod al străduințelor românești, rezultat al energiei, tactului și priceperii politice. Problema constituirii statului național român a devenit, în contextul internațional al vremii, o problemă europeană, care a stat în atenția cabinetelor politice ale continentului, rezolvarea ei fiind determinată însă în primul rînd de factorii interni. Puternica mișcare de masă, efect al participării întregului popor, a prilejuit numeroase și veritabile manifestări de patriotism al căror ecou se observă atît în presa străină cît și în rapoartele diplomaților europeni, interesați să informeze cu exactitate guvernele pe care le reprezentau. Cabinetele diplomatice și politice ale continentului, ca și opinia publică, au urmărit cu atenție chestiunea românească din momentul în care aceasta, mai ales după 1855, a devenit un element de care depindea, în mare măsură, rezolvarea conflictului european. Deschiderea problemei orientale, provocată de războiul Crimeii, a pus în discuție în mod inevitabil situația Principatelor. Conferința de la Viena la care reprezentantul Franței a propus unirea celor două țări, urmată de Congresul de la Paris din 1856, în cursul căruia problema românească nu și-a pierdut deloc importanța și terminînd cu conferința din 1858, ce a avut loc tot în capitala Franței și, care, conform prevederilor Tratatului din 1856, a elaborat o convenție privind organizarea „definitivă" a Principatelor, constituie jaloanele principale ale eforturilor pe care Europa le-a făcut în dorința de a oferi ceva națiunii române. Venise momentul ca românii înșiși să hotărască asupra propriului destin, în sensul propriilor aspirații și aceasta avea să se întîmple prin soluția dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza. Baronul d'Avril de la Direcția politică a Ministerului de Externe al Franței, după 1866 consul general al acestei țări în România, referindu-se la această rezolvare dată de români, într-un memoriu al său nota : „Dejucînd în parte stipulațiile Convenției, Moldova și Valahia au ales același domn". Veritabila semnificație a acestui act, spunea diplomatul francez, era de a da „principiului unirii o consacrare solemnă".

Încă înainte ca acest eveniment să se realizeze, renumitul lider politic italian Cavour considera că Unirea celor două Principate reprezintă „singurul mijloc de a satisface dorințele legitime ale românilor" și declara în Parlament că țara sa „va face tot ce-i stă în putință pentru ca aspirațiile lor legitime să fie rezolvate în acord cu principiul progresist al naționalităților". Cercetarea corespondenței diplomatice a vremii pune în lumină importante mărturii asupra actului de voință al românilor, săvîrșit la 5 și 24 ianuarie 1859, prin alegerea lui Al.I. Cuza ca singur domn al Principatelor. Beclard, consulul general al Franței la București, ocupîndu-se de acest „semn manifest al dorinței naționale", în raportul trimis ministrului său de externe, scria : „Alegerea lui Alexandru Cuza a fost o manifestare cu totul națională. Adaug, și nu-mi va fi greu să demonstrez, că această manifestare devenise necesară". În Moldova, potrivit datelor oferite de consulul Victor Place, alegerea, care s-a făcut „fără intrigi, fără violențe, fără corupție", reprezenta „triumful complet al ideilor unioniste și liberale împotriva vechiului sistem de corupție care și-a trăit traiul". Dar această alegere a constituit doar un pas important spre realizarea statului național unitar român. Ecoul pe care l-a avut în Transilvania unde românii „numai la Principate privesc, iar cînd s-a ales domn Cuza, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în Principate", îndreptățește cuvintele lui Alexandru Papiu Ilarian, care a dat glas speranțelor românilor de peste munți. Lucru perfect explicabil și demonstrat cu prisosință de evenimentele istorice ce au urmat.

Așa după cum este cunoscut, nu toată Europa privea cu simpatie evenimentele care aveau loc în Principate. Două dintre țările care se opuneau Unirii erau Austria și Turcia. Prima a înțeles că, odată unite, Principatele vor deveni factorul catalizator al aspirațiilor românilor aflați între granițele sale, iar cea de a doua s-a opus cu insistență acestui fapt pentru că a recunoaște actul istoric realizat de români nu putea duce decît la o scădere a influenței ei și la o pregătire a independenței. Intuind cu exactitate ce poate însemna Unirea pentru imperiul multinațional habsburgic, consulul acestuia la Constantinopol scria, profetic, în 1862, ministrului său de externe : „nu-mi pot înlătura impresia că în principele Cuza se dezvoltă pentru noi un pericol real. Vom vedea născîndu-se la Dunărea de Jos un stat român, care nu ne poate fi decît ostil". Că un astfel de stat urma în mod firesc să fie creat, lucru pe care, de altfel, îl mărturiseau și oamenii politici români în frunte cu domnitorul, fusese sesizat și de consulul Austriei la București, Eder, care nota, la 30 noiembrie 1859, că românii nu se gîndeau numai la faptul realizat al Unirii celor două principate, ci la „crearea unui stat daco-român, care să cuprindă pe toți conaționalii". Cînd Unirea a devenit un fapt îndeplinit, baronul Nothomb, ministrul Belgiei la Berlin, nota textual în acest sens : „Dubla alegere echivalează cu Unirea Principatelor, iar Unirea reprezintă independența lor", aceasta este ordinea ideilor la Constantinopol și Viena. Că lucrurile erau judecate astfel se poate vedea și din dialogul pe care reprezentantul Austriei la Paris, contele Apponyi, l-a avut cu soția lui Napoleon al III-lea imediat după alegerea lui Cuza și în Muntenia. „Principatele vor Unirea. Aceasta este voința națională. Se vrea Unirea", a afirmat soția suveranului, la care replica diplomatului, promptă și la obiect, a fost următoarea : „Doamnă, vor independența și pentru a ajunge acolo au votat pentru Unire".

Realizarea Unirii Principatelor n-a însemnat numai o ștergere de hotar între două țări locuite de aceeași națiune, avînd aceleași structuri politice și sociale, constituirea statului național român a însemnat nașterea unui stat nou cu instituții specifice statului modern. Urmărind obținerea independenței, Cuza și sfetnicii săi au acordat o atenție deosebită problemelor externe, înființării de agenții diplomatice cu intenția de a purta pe cont propriu relații în afară ; au căutat, în nenumărate ocazii, să limiteze suzeranitatea otomană, făcînd o politică independentă și să anuleze jurisdicția consulară prin respingerea oricăror încercări ale consulilor de a se amesteca în treburile interne ale țării. Referindu-se la aceste aspecte ale politicii românești, consulul general al Austriei la București, Gödel de Lannoy, atrăgea atenția guvernului său, încă din 1863, asupra planurilor „aventuroase" ale domnitorului român care n-a renuntat la proiectul de unire, nici la ideea de a obține independența completă a Principatelor „prin orice mijloace". La fel Tillos, consulul Franței la București, remarca faptul că Alexandru Cuza „nu-și ascunde speranța de a obține noi concesii și de a ajunge, încetul cu încetul, la independența completă". Într-una din depeșele sale, chiar de la începutul noii domnii, subliniind tendința spre independență a domnitorului Unirii, reprezentantul Belgiei, J. Poumay, considera că Europa are datoria să acorde toată atenția transformărilor ce au loc aici, „tendințelor noii conduceri și progresul ce-l fac în Principate ideile de independență și libertate". Tendința atribuită lui Cuza, „de a ieși din cercul trasat drepturilor politice ale acestei țări de Convenția din 7/19 august, la prima împrejurare favorabilă", este semnalată și de consulul rus la Iași, Giers. Potrivit aprecierilor lui Eder, nota la 30 aprilie 1859 diplomatul rus, Cuza urmărește să tragă foloase de pe urma împrejurărilor critice în care se găsește Austria, „pentru a produce tulburări în provinciile vecine și, dacă va fi cazul, să întindă mîna populației românești din Transilvania și Bucovina". De altfel ansamblul tuturor încercărilor și măsurilor întreprinse de Cuza, observa Tillos, la 6 noiembrie 1865, converg către același scop : independența. „Așa cum se pare, raporta consulul ministrului său aflat la Paris, domnitorul încearcă, prin intermediul mai multor ofițeri pe care i-a trimis prin țară, să cunoască starea de spirit, pe ce se poate conta în eventualitatea în care va proclama independența față de Turcia".

Interesul acordat de către oamenii politici și cabinetele diplomatice problemei românești, lui Cuza și implicit luptei sale pentru unire și independență, chiar din aceste sumare informații, demonstrează rolul pe care l-a avut, în contextul internațional al vremii, constituirea statului național român și măsura în care românii au reușit să-și impună punctul lor de vedere într-o Europă dominată de năzuința națiunilor de a-și înfăptui unitatea și independența.

D. Ivănescu

POST RESTANT

Într-una din scrisorile primite se face o afirmație cu care nu sîntem de acord, deși am mai întîlnit-o, încă și în critică : „...Pentru a izbuti azi să scrii ceva care să se ridice la nivelul cerințelor, deosebit de exigente, trebuie să-ți alegi subiecte despre care nu s-a scris sau s-a scris prea puțin. E prima condiție. Apoi vin celelalte". Nicidecum adevărat, subiectele sînt în general aceleași, deoarece vizează structura și nu suprastructura umană. E de reamintit aici celebrul „subiect" oferit de Caragiale unui aspirant la gloria literară : un bărbat iubește o fată, fata îl iubește și ea, dar familiile lor se împotrivesc și... Romeo și Julieta ? Sigur că da, numai că important este cine semnează o piesă cu un asemenea subiect. Deci, după umila noastră părere, prima condiție este **calitatea** autorului, după care „vin celelalte". Odată, Marin Preda se plîngea de subiectele mari ratate (și chiar compromise) de autori mici și-i sfătuia pe tineri să le reia. Un subiect nu este deci mare sau mic, el poate fi făcut mare sau mic, totul depinde de talentul, munca și seriozitatea celui care scrie. De conștiința lui. Nici un subiect mare n-a făcut un autor. Invers, da. Ca și în legenda în care Midas transformă tot pe ce pune mîna în aur, așa se întîmplă și cu scriitorul de geniu care are alte dimensiuni ale privirii în substanța omului. Or, tocmai această substanță, această structură, sentimentele profund umane interesează cu adevărat o literatură.

TITI T., Cilnic. Cam cețoasă proza dumneavoastră „Prăpastia", ceva între imaginația romantică, ușor exaltată, a eroului care iubește o închipuire gracilă și fantezia debordantă a S.F.-ului. Mai există și tendința de a face paradă de cunoștințe, mai mult magazinistice (vezi înșiruirea celor șapte minuni ale lumii, cît și aceea de moralizator ad-hoc : „Puțini au habar că este mai normal ca îndrăgostiții să se sărute oriunde și oricînd, dacă sentimentele lor sînt sincere **și se solicită** (s.n.), decît să facă același gest în postura de eroi de filme pe ecrane de pînză, în timp ce în sală spectatorii fluieră și **produc** (s.n.) tot felul de zgomote, făcînd astfel dovada unei educații deficitare". Reveniți cu ceva în care să vă regăsim.

ION MIHALACHE, Timișoara. Articolul cu Unirea 1918 mi-a parvenit cu întîrziere. Luăm însă act că existați și vă așteptăm scrisorile în continuare. Dacă nu pentru altceva, măcar pentru emoția cu care ne-ați scris : „...Iată, vedeți? Că sînt și eu pe lume".

CASIAN BALABAȘCIUC, Moldovița, Suceava. De data aceasta ne-ați trimis două însemnări bune : „Toamnă cu fructe" și „Reportaj de iarnă cu forestieri". (Profităm de acest prilej pentru a-i înștiința pe corespondenții noștri că rubrica noastră nu se limitează, cu excepția poeziei, numai la proză și că sînt binevenite și reportajele, eseurile, însemnările ș.a.). Cît despre opiniile d-voastră despre unele și altele apărute în revistă, le-am comunicat autorilor, așa că așteptați răspunsul lor. O întrebare e, totuși, cum ați vrea să semnați ?

ION ALTREILEA, Berești, Galați. Scenariul („Podul și speranța") ne-a plăcut, este scris bine, dramatic (Personal, presupun că sînteți în branșă. Nu ?), de aceea, v-am îndruma, în primul rînd, spre un teatru (sau spre un om de teatru), iar în al doilea rînd, spre Cenaclul Uniunii Scriitorilor din Galați, condus de prozatorul Apostol Gurău. Așteptăm să ne mai scrieți și să semnați cu numele d-voastră adevărat.

MARIN MÂRZA, Tecuci. Scrieți interesant (mai puțin „Procesiune în ceață", unde vreți să fiți prea interesant). Am reținut „Întîmplare", dar vă așteptăm și cu alte „întîmplări", cu cîteva date personale și o fotografie în care să nu gîndiți cu degetul la tîmplă.

DAN EMILIAN ROȘCA, Timișoara. Din doar o pagină și jumătate nu avem cum să ne dăm seama prea bine ce ați putea însemna în proză. Și totuși, prima impresie e bună. Mai trimiteți, respectînd și celelalte condiții (date, fotografie).

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ Așchii

● Întreabă scribul.

Orice tufiș așteaptă o cărare. Îți cade pe sprincene aerul bătătorit de rîndunici. Ele știu curajul izvorului cînd se-amestecă-n rîu, al rîului cînd se termină-n fluviu, al fluviului cînd se pierde în mare ; curajul ploii cînd cade pe pămînt și disperarea ceții care se tîrăște bătrînește pe deasupra grădinilor. Și frica grindinei cînd prinde capul copilului pe cîmp. Geamgiul visînd oglinda lacului arată de diamantul său, tufiș lîngă tufiș așteptînd o cărare.

Cîmpia Eternă, navigînd dreaptă și neclintită, se aplecase într-o parte și alunecară în tangaj pînă în fața casei mele strîngătorii de suflete. Traista lor nu era țesută din cel mai fin întuneric și nu spuneau nimic, doar aureole sunau ca trîmbițele căruții de alamă. Această muzică gîndește de departe, era un cîntec sfîrșindu-se în fața casei mele părintești și strîngătorii de cîntece sosiră.

Pe-un fluier dintr-un trunchi de salcie scobit, trona îngînduratul tată. Nemairidicat de la pămînt, fluierul prinsese rădăcini. Prin vrana lui sufla doar adierea zilei și broaște, rîme, șerpi ieșeau prin găuri folfăind a sărbătoare. El asculta sfîrșitul pămîntesc al unui cîntec.

Cerul se lipise de pămînt ca sîngele de inimă și o pulsație nouă atunci începu. Aerul găsi plămînul lui cel mare și o respirație nouă atunci începu. Calea pulberii găsi calea laptelui și o călătorie nouă atunci începu.

Un fir de nisip se tînguia pe marginea Dunării : oare cînd am să ajung eu în mijlocul mării, oare cînd mă va mînca o scoică zidindu-mă în cetatea unei perle, oare cînd o să mă izbească simunul de umbra unei piramide, oare cînd o să gîdil pe plajă călcîiul unei fetițe, oare cînd voi tulbura limpezimea unei apocalipse ? Au trecut pe lîngă mine strîngătorii de suflete și nu m-au văzut. Întreabă scribul care mă privea de cîte ori uita cum arată o clipă, de cîte ori uita cum arată un punct.

George Alboiu

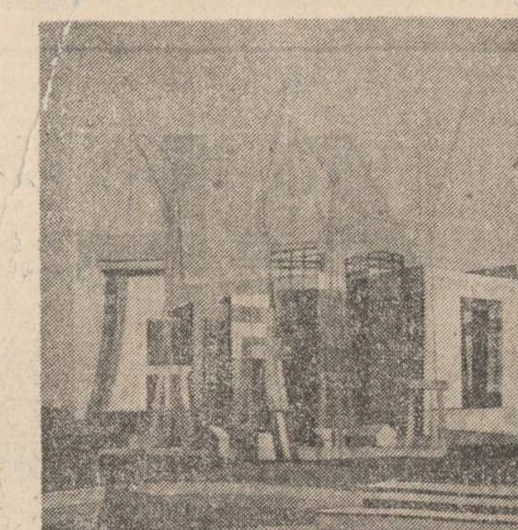

Spiru Chintilă : Șantier

Dreptul la adevăr

Urmare din pag. 1

Tot de atunci și pentru totdeauna ni s-au întors acasă marile spirite ale culturii românești, Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Călinescu și mai ales, adevăratul, totalul și cel fără de pereche, Eminescu. În fiecare dintre acești ani, reeditările din „fondul principal al culturii române" sînt înregistrate sec de cotidian drept „evenimente editoriale". Dar ele sînt mult mai mult, au valoarea inestimabilă a unor daruri către suflet, a unor fără de preț bucurii. Am, din timpul studenției mele, în urmă cu douăzeci și cinci de ani, imaginea unui raft de bibliotecă, încărcat cu aurul acestor cărți, însoțită de dorința care atunci îmi părea curată utopie ca odată să-mi aparțină. Astăzi le am, astăzi le avem ca pe un drept al nostru.

De la ele, din temeiul lor pornește și se continuă cultura românească prin noile și autenticele sale valori. Evoc, de aceea, această nobilă ctitorie a epocii, alăturînd-o tuturor celor care au înnoit țara — orașe, sate, industrii, descoperiri științifice și tehnice — proiectînd-o la dimensiunile viitorului comunist. Omagiind astfel, în ianuarie aniversar, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul care a dat printr-un act de supremă responsabilitate politică și de fierbinte patriotism, partidului său, poporului său, patriei sale, dreptul la istorie, dreptul la cultură, dreptul la adevăr.

Mișcarea ideilor

Urmare din pag. 1

asemenea, secolelor, și acest foc mereu viu și proaspăt al ideilor care i-au inspirat, îi inspiră și-i călăuzesc în întregime faptele, rămîne ca o inestimabilă zestre pentru prezent și viitor toată această fecundă și amplă mișcare a ideilor care s-a produs odată cu evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului. Un eveniment crucial pentru însăși construcția și devenirea noastră socialistă, contemporană, un eveniment prin a cărui distincție și unică, specifică desfășurare ca și prin a cărui hotărîtoare și de atunci revoluționară știință de a aborda, schimba și dezvolta realitatea, în consensul propriilor noastre cerințe și posibilități, s-a relevat un nume, o personalitate politică eroică, o biografie de luptă și muncă exemplară, un destin care se cuprinde în tot ceea ce am putea numi și numim un timp al patriei cel mai rodnic și cu cel mai profund și mai clar înțeles. Cînd spunem de aceea partidul, spunem Nicolae Ceaușescu, spunem un nume care ne reprezintă și ne îndeamnă, ne conduce spre orizonturile unei conștiințe mereu mai înalte, mereu mai vii, creatoare. Cînd spunem România socialistă, spunem de fapt numele, viața și nădejdea luptei sale. Mișcarea ideilor a cunoscut și mișcarea faptelor, a dobîndit și profunzimea și amplitudinea realității creatoare. Pentru că, în primă și ultimă instanță, temeiul oricărui act de creație nu-l reprezintă nimic altceva decît realitatea, spațiul, timpul și orizontul acestora, realitatea a fost și rămîne, prin însăși esența ei, creatoare. Dar pentru aceasta trebuia să vină și forța ideilor care să o exprime și din care să izvorască și să înflăcăreze, vizionar, spiritul unei epoci. Adică acea operă de căpătîi prin care țara se naște și renaște mereu, privind către chipul și sufletul omului, dar mai ales către acela căruia i-a fost dat să o exprime și o exprimă esențial.

Mișcarea ideilor de patrie, de popor, de istorie și civilizație, de luptă și spirit revoluționar, mișcarea ideilor de muncă, de dăruire, abnegație și patos, mișcarea ideilor de creație, de încredere și iarăși de luptă, de necontenită ardere, de necontenită și vie zbatere pentru cauza patriei și a poporului tău, a ființei din care face parte și, pentru măreția, pentru demnitatea și frumusețea căreia nimic nu este greu, mișcarea aceasta fără de seamăn a gîndurilor, a ideilor și faptelor prin care ne-am construit și ne construim are, fără nici o îndoială, un exemplu tutelar de acum în istorie, un exemplu care se adaugă altor mari exemple ale țării și prin aceasta unicitatea sa dăinuie, prin aceasta dăinuie și va dăinui însuși spiritul creator.

SPORT

Malul sonor de acasă

S-a așternut de-o iarnă veche (geruri și ninsori bine remunerate) pe care n-o poți astîmpăra decît arzînd pe vatră buturugi incendiate de vodcă. Gura, apropiindu-se de geam, pune sigilii cît ochiul boului pe corăbii de gheață. Suport totuși fără prea multe înjurături invectivele crivățului, fiindcă sînt prieten c-un taumaturg (cei ce pretind că fac minuni), și pentru că atunci cînd ninge mă gîndesc la casa noastră din cîmpia Brăilei... O seară de chihlimbar negru. A fost ger, acum bate vîntul, miroase a fum de lemn și a fum de paie — de pe buza hornului în nările lupului — vine iar zăpada, o presimt, după prînz un corb lovea cu pliscul în ceafa lunii — luna, adică găinușa aia proastă cu zgaibaracele de lînă — o presimt și o aștept. În casă miroase a pîine proaspătă (să fii copil și să adormi mestecînd o coajă de pîine aurie), a creangă de busuioc și a gutui uitate la geam, între două căni cu mușcate roșii. Am stins lumina, ulița se pierde în cîmpie, întunecată ca un tren de marfă, și din cîmpie, în sens contrar izbînzii, vin doi vînători cu armele la spinare și dîndu-se pe gheață. Ulița-i un tren spre nesfîrșit. Și în malul rîului auzi cum sună vîntul și pling răchitele. E acolo și tufa aia de soc în care m-au trîntit caii... Peste toată cîmpia Brăilei miroase a potcoave frumos arcuite pe copite în care gîlgîie dorul de fugă. Iar mie, uite, mi-au crescut în buzunar patru cutii de chibrituri pline cu chei de la hanurile îngropate sub zăpezi. Îmi simt pingeaua doldora de greieri zevzeci, ah ! și cum m-aș sui cu coatele pe o margine de tejghea. Și jur că atunci cînd mă voi întoarce din nou la flacăra vinului (avînd prea mult de lucru am părăsit-o), jur s-o fac de vultur, ajutat de două cete de condori și două de lăutari, dimpreună cu cineva care, la fel ca mine, poartă tot bocanci trași pe calapoade de Brăilița. Cînd ninge nu-mi vine să m-ascund sub evanghelie, ies să văd iepurii intrați în oraș cu pușca pe umăr ca să cumpere lumînări pentru ocnele urșilor și peste pentru vulpi, să văd lalele înflorind pe clampa ușilor de circiumă și să ascult cîntecul aprins în candela zurgălăilor.

Ninge. Sufletul meu, copil îmbrățișînd arlechinul, privește zăpezile cu fața ascunsă într-o coroană de măr înflorit. Suflă vînt ieșit din capete de lup. Moara iernii seamănă văzduh pierdut.

În nopțile cînd ninge aud fierbînd vinul nebuniei frumoase. O să-mi rup, da, o să-mi rup hamurile cu dinții.

Fănuș Neagu

Vatră de suflet

Urmare din pag. 1

nisire a moșiei prin legi ce trimit atît la tradiția dacă pămînteană, cît și la dreptul roman, cultul ctitoriei, al înălțării lăcașului, ce atestă o civilizație originală și inconfundabilă. Pe cîmpul de la Direptate un creștet tînăr, ca răsărit din cel mai pur vis eminescian, înălță coroana Moldovei și o purtă vreme de 47 de ani, jumătate de secol. Știu acest popor, deci, să-și ridice-n frunte-i pe Ștefan, la Suceava, pe Vlad în Cetatea Bucureștilor, căreia el îi și dădu hrisov de naștere, pe Matei în Ardeal. Și tot acest popor — ce-și mîna turmele pe pajiștile alpine, cu iarba aceeași, prin care nu se distingea nici un hotar despărțitor, acest popor ce în văile ce coborau de-o parte și de cealaltă a Carpaților își ara pămîntul cu sentimentul niciodată umbrit de nimic, că e al său din moși strămoși, acest popor, de pe întregul cuprins locuit de el, cînta același viers, vrăjit, al Mioarei. Și-l înfrățea totdeauna cu plaiul matern, cu brazii și cu stelele Universului. Acest popor știu să-și adune întreaga energie, întreaga cutezanță, întreaga forță militară și politică, în perioada Voievodului Mihai, ce îl uni, ce săvîrși pentru întîia oară de la Decebal, după 1 500 de ani, o singură țară, el însuși, prin jertfă, înțelegînd să pecetluiască pentru totdeauna Unirea, mormîntul lui fiind pămîntul întregii țări, de la Turda la Tîrgoviște. Unire ce o visară și o înscriseră în programele lor luptătorii pașoptiști. Unire ce o făcu națiunea, așa cum s-a spus, la 1859, și națiunea o înzestră cu neatîrnare la Grivița și Plevna, ce o desăvîrși pe Platoul Romanilor la Alba Iulia, căreia îi dete adevăratele dimensiuni și conținutul real la 23 August 1944.

Se spune cu îndreptățire că popoarele își nasc oamenii mari atunci cînd istoria are mai multă nevoie de ei. Și a născut acest popor, în anii marii sale Uniri, fiul ce avea să-i împlinească întreaga sa aspirație spre unitate și independență.

Și cînd spunem unitate și independență, noțiuni care, cum am văzut, animă poporul nostru pe distanța de peste 2000 de ani, trebuie să înțelegem mai mult decît spun aceste cuvinte în dicționarele diplomatice. Trebuie să înțelegem nu numai unirea într-o singură țară, ci unirea noastră, a tuturor, „veri de ce neam vom fi", români, maghiari, germani, sîrbi, de alte naționalități, în jurul aceleiași idei, în jurul aceluiași suflet care este Partidul Comunist Român, care este secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a unit prin trăsături ce erau ale noastre din străvechime, trăsături de o infinită noblețe, deloc învechite în ciuda străvechimii lor fertile. Secretarul general al partidului a dovedit că asemenea trăsături pot fi ridicate la rangul principiilor politicii de stat — omenia, calitate proprie tuturor popoarelor, dar care în nici o limbă nu și-a găsit un termen atît de fericit ca în limba noastră, frăția cu toți oamenii de bine, cu care ne-am împărțit necazurile și bucuriile, cu toate popoarele din lume, știut fiind că popoarele nu pot fi confundate cu niște stăpînitori ce pot, uneori, avea atitudini reprobabile ; spiritul constructiv, atît de propriu poporului nostru, pe care-l doare orice distrugere, și pe care-l bucură edificarea oricărui lucru frumos, ale cărui ctitorii lipsite de orgolii deșarte, de emfaza stearpă, cresc, spre uimirea celor mai exigente spirite, înfloresc atît de firesc în peisaj, ca reale odrăsliri ale acestuia.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a făcut stăpînii cu adevărat nu numai ai propriului nostru prezent. Ca să fim cu adevărat stăpînii propriului nostru prezent, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a restituit trecutul, vatra fără de care orice prezent e osîndit pieirii. Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a restituit istoria, știut fiind că istoria este cel mai de preț tezaur al unui popor, în absența căreia legitimitatea însăși a poporului în concertul națiunilor putînd fi pusă în discuție. Și am văzut cu limpezime, fără ezitări și fără îndoială, că avem o istorie măreață, dreaptă, demnă, că nu avem, pe tot parcursul acesteia, nimic de ce să ne rușinăm, că niciodată nu am rîvnit nici un bun străin, că nu am făcut altceva decît să ne apărăm glia, graiul, sufletul, datina. Și pentru ca să fim stăpînii cu adevărat ai prezentului, ne-a dezvăluit dimensiunea viitorului, ținta spre care mergem, chipul de mîine al țării, devenirea noastră. Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a împrietenit cu timpul.

Citind istoria

Urmare din pag. 1

a telegramelor și comunicațiilor radiofonice". Care era această altă învățătură, această „altă poveste", pe care marele istoric o desprindea revăzînd faptele de peste timp ale unui „neam părăsit la răscrucea furtunilor care bat aici din veac în veac și vor bate totdeauna în aceste locuri de ispititor belșug și de trecere a oștilor" ? O învățătură trainică și adevărată pe care nici unul din fiii acestui popor n-are dreptul s-o uite : „Oricari alții s-ar fi risipit în lume. Pentru mai puțin se părăsesc și cele mai dulci patrii. Noi am rămas. Cu sabia în mînă de strajă la toate zările, iar, cînd s-a frînt o clipă, ca să se lege din nou, tainic, oțelul, am întins brutalității arma subtire a inteligenței noastre. Și, iată, sîntem tot acasă".

În fond, care au fost acele forțe adînci, trainice și indestructibile, care au făcut ca, în pofida tuturor furtunilor istoriei, neamul românesc să rămînă statornic și drept mereu la el acasă ? Le știm noi, cei de astăzi, și le-au știut cei dinaintea noastră — cronicarii, învățații Școlii ardelene, revoluționarii pașoptiști, luptătorii pentru Unirea Munteniei cu Moldova la 1859, și apoi luptătorii pentru făurirea Marii Uniri, la 1 Decembrie 1918 : unitatea obîrșiilor ; unitatea de neam ; continuitatea noastră pe pămîntul strămoșesc ; unitatea de limbă ; unitatea de cultură ; unitatea de mentalitate și obiceiuri ; unitatea firii noastre. Lucian Blaga avea dreptate să observe astfel în amintirile sale referitoare la ziua de 1 Decembrie 1918, cuprinse în „Cîntecul și hronicul vîrstelor" că pentru marea întîlnire de la Alba Iulia, la care prin voința întregii națiuni s-a decis unirea Transilvaniei cu Patria-Mumă nu fusese nevoie de vreo pregătire specială : „pregătirea o făcuseră secolele de pînă atunci !".

Fiindcă, mai înainte de orice, forța cea mai amplă și cea mai complexă, acea putere trainică, pururea vie, care i-a făcut pe români să nu se risipească în răsufletul aspru, violent, al vînturilor istoriei, a fost conștiința de a fi român, de a fi la el acasă și de a continua, de fapt, cu fiecare generație, aceeași lucrare materială și spirituală, pornită de înaintași.

Și nu e deloc întîmplător că Mihai Eminescu, poetul național al românilor, cu extraordinara lui putere sintetizatoare de adevăruri, tocmai în acest sens vorbea la sfîrșitul veacului trecut : „Optsprezece veacuri sunt de cînd viața latină a fost sădită pe acest pămînt, unde suntem noi în ciuda zguduirilor prin care a trecut : această viață înaintează mereu sporind și întărindu-se. S-a păstrat încă și crește această viață nu pentru că erau mulți și puternici aceia care conlucrau la întemeierea ei, ci pentru că fiestecare din cei puțini era mîndru de munca înaintașilor săi. De cînd e suflet de român pe fața pămîntului, românul a fost mîndru de a fi român și chiar atunci cînd lumea îl privea cu dispreț, el își cînta doina și, în conștiința puterilor pe care le purta în sine, privea mîndru împrejurul său".

Important pentru noi și pentru generațiile ce vor veni este faptul că această viață a poporului nostru, care are rădăcini milenare, dintru începuturi, aici, pe pămîntul strămoșesc de la Carpați, Mureș, Crișuri, Olt, Prut, Siret, Dunăre și Marea Neagră, „înaintează — vorba lui Eminescu — și sporește".

Mîndria pentru munca înaintașilor, mîndria de a fi român, și conștiința puterilor pe care le purtăm în noi ne fac și astăzi să înaintăm cu deplinătate și temeinicie pe un drum care este numai al nostru.

Conștiința unității noastre, care crește și se întărește și astăzi, nu constă, desigur, doar în expresiile ei exterioare, sărbătorești și emoționante, prilejuite de amintirea marilor momente ale istoriei românești. Conștiința acestei unități se află și în acele mii și milioane de fapte zilnice, de gesturi temeinice ale gîndirii, simțirii și creației unui popor întreg, în drumul său neabătut spre edificarea unor forme noi de civilizație superioară și prosperă.

Iată, de pildă, de ce în concepția președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind dezvoltarea echilibrată, unitară și armonioasă a tuturor județelor, lucrare începută cu mai bine de două decenii în urmă și conturată deja în amplele și complexele sale linii de forță, nu putem vedea doar un fapt pur economic și politic, ci, în același timp, o puternică expresie a unității noastre naționale, a acelei conștiințe care ne spune că numai fiind uniți, puterile noastre de viață, drepturile și libertățile noastre, șansele de a atinge noi orizonturi de civilizație sporesc.

Marea lucrare, ce ține de viață, întru unire și dăinuire a poporului nostru, a început odată cu nașterea sa, și va continua, întărindu-se și îmbogățindu-se, atîta timp cît sub soarele și stelele planetei vor exista numele de român, vorbă și gînd românesc. Fiecare generație a contribuit, după puterile sale, la înălțarea acestei lucrări și iată, noi, cei de astăzi, avînd și privilegiul muncii înaintașilor, ne aducem prinosul nostru, la marele edificiu pe care îl vor duce mai departe cei ce vor veni după noi. Firească dorință, a fiecărei generații de altfel, este ca această contribuție să fie cît mai bogată în semnificații, și deplină. Mărturia acestei voințe, pentru prezent cît și pentru viitor, sînt faptele noastre. Fiindcă Unirea nu este doar fapta unei singure generații, ci fapta cea mare a tuturor generațiilor poporului român.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN NOUL SĂU FILM,** „Prima ninsoare la München", regizorul iugoslav Bogdan Zizici abordează o problemă dintre cele mai actuale și mai acute : problema emigranților în căutare de lucru. Mai precis problema emigranților iugoslavi care lucrează în R.F. Germania, prin prisma raporturilor dramatice dintre tată și fiu, de fapt, între generații. Bogdan Zizici nu simplifică și nu înfrumusețează viața emigranților iugoslavi, care nu este cu nimic mai bună decît a celorlalți emigranți, turci de pildă. Aparatul urmărește mai multe familii de emigranți iugoslavi, pentru unele din acestea (familia doctorului, de pildă), numele țării sale a ajuns o frază goală. Pentru el, țara în care s-a născut nu mai este bună decît pentru a-și petrece concediul.

Un mare merit al filmului lui Zuzici, cu titlu care nu te duce cu gîndul la tema abordată — „Prima ninsoare la München" — îl constituie ilustrarea înstrăinării totale a oamenilor porniți pe drumurile Europei în căutare de lucru.

● **„UNDE SE ÎNTÎLNESC ASTĂZI** scriitorii spanioli ? Tradiția cafenelelor madrilene a dispărut ?" a fost întrebat poetul spaniol Felix Grande, redactorul șef al revistei „Cuadernos hispanoamericanos".

„Locurile acelea sînt astăzi tot mai puține — a început Felix Grande. La fel ca alte orașe din Occident, Madridul trece pragul secolului al XXI-lea, dar nu l-a părăsit încă pe cel de al XX-lea, nici măcar pe cel de al XIX-lea. Au fost vremuri cînd la Madrid aveau loc mai în fiecare zi, mai mult sau mai puțin organizate, așa numitele cercuri ale prietenilor, la care scriitorii, din rîndul cărora făceau parte și cei cu nume sonore, făceau schimburi de păreri sau puneau la cale felurite urzeli. Vremurile acelea s-au dus. S-au împuținat locurile unde stăteam liniștiți și unde, la o cafea, puneam la cale cum să schimbăm lumea. Sigur, astfel de locuri mai există, dar ele fac parte mai degrabă din preistoria literară decît din prezentul literaturii.

Astăzi scriitorii se întîlnesc mai ales cu prilejul lansării unor volume, la întîlniri publice și la diferite acțiuni organizate de edituri. De regulă, se stă în picioare. Convorbirile organizate în Spania în urmă cu o jumătate de secol și-au cîștigat un bun renume pentru că la ele, în fața unei cești de cafea, se discutau lucruri multe și serioase. Astăzi, de cele mai multe ori ne găsim în cîte un salon imens și din lipsă de timp nu putem face schimb de păreri și de griji..."

● **BREYTEN BREYTENBACH** (născut în anul 1939) este cel mai cunoscut poet contemporan sud-african. Este alb, dar aceasta nu-l împiedică să se ridice cu vehemență împotriva politicii de apartheid promovată de autoritățile rasiste de la Pretoria. Începînd din anul 1959 trăiește la Paris, refuzînd să se mai întoarcă în R.S. Africană, „țară dominată de ură rasială și anacronism moral". În anul 1975 el s-a întors clandestin în țara natală unde a luat contact cu conducători albi și de culoare ai luptei împotriva apartheidului. A fost prins și condamnat de tribunalul suprem sud-african la zece ani închisoare. Și-a ispășit pedeapsa după care s-a întors din nou la Paris. Experiența sa din anii detențiunii, „anii morții vii", a înfățișat-o în volumul „Adevăratele mărturisiri ale unui terorist alb" (autoritățile sud-africane l-au caracterizat drept terorist), publicat în anul 1984.

În anul 1986, volumul său de versuri „Yk" a fost distins cu Premiul acordat de mișcarea împotriva apartheidului din R.S.A. Scriitorul, acum cetățean francez, s-a dus la Pretoria pentru a-și primi premiul. A rămas acolo două săptămîni. „Trebuia să mă duc, să văd și să înțeleg ce se mai petrece acolo — spunea el într-un interviu acordat la întoarcerea în Franța. Mai demult am crezut că albii sînt puțin informați și că din această cauză înțeleg puțin situația. Lucrurile nu stau însă chiar așa, ei au la dispoziție toate informațiile de care au nevoie. Și îmi dau acum seama că demult nu mai este suficient să înțelegi, să fii inteligent și să dispui de informații. Aici intervine o dimensiune etică sau etico-politică : trebuie să vrei să vezi și să vrei să înțelegi..."

● **FIECARE NOUĂ LUCRARE** a cunoscutului scriitor sovietic Cinghiz Aitmatov (născut în anul 1928) este așteptată cu interes neobișnuit de cititori, atît de cei din Uniunea Sovietică, cît și din alte țări. Faima internațională a lui Aitmatov a început în anul 1959 cînd, la Paris, a apărut în limba franceză, în traducerea lui Louis Aragon, nuvela „Djamilia". Ultimul lui mare succes internațional l-a constituit romanul „O zi mai lungă decît veacul", tradusă în mai multe țări, între care și România.

Nu demult Aitmatov a publicat în revista „Literaturnîi Kirgizstan", fragmente din noul său roman „Visul lupoaicei". Este vorba chiar despre întîmplările unei lupoaice, Akbara pe nume, și ale lupului Tașceainar. Autorul ne introduce într-o savană, mai mult pustiu, unde legile au fost instituite de la începutul începutului, legile naturii, unde totul își are locul său bine stabilit, cauzele și interdependențele sale. Lupoaica Akbara, aflată în așteptarea primilor săi pui, visează că atunci cînd puii ei vor crește mari, îi va lua împreună cu lupul Tașceainar la o mare vînătoare de antilope, patrupedele care formează hrana principală a lupilor în această parte de lume.

Visul Akbarei nu se va împlini însă pentru că prin locurile acelea își fac apariția oameni înarmați cu aparate de emisie-recepție, cu puști și mitraliere, cu camioane și elicoptere, situație în care lupii devin, alături de antilope, victime...

Aceasta este pe scurt povestea, întîmplările sînt multe și pline de învățăminte...

UN OM AL PĂCII, EROU AL PĂCII

Virtuțile fundamentale ce definesc politica externă a României — realismul, clarviziunea, consecvența, spiritul umanist — conferă țării noastre un loc de cinste în conștiința generală a umanității. În cabinetele de lucru ale factorilor de cea mai înaltă răspundere ai statelor, în cancelariile diplomatice, în redacțiile ziarelor, în cercurile universitare, în rîndurile oamenilor obișnuiți de pretutindeni, demersul românesc în viața internațională este așteptat cu interes, urmărit cu atenție și înconjurat cu respect. Lumea dorește, este interesată să cunoască poziția României într-o problemă sau alta, privind un eveniment sau altul, din cîte consemnează actualitatea pe glob și mi s-a întîmplat nu o dată, ca ziarist, la sediul O.N.U. sau în incintele de desfășurare a altor reuniuni și conferințe internaționale, să văd cum oameni politici, diplomați, corespondenți de presă din diverse state se apropiau de pupitrele pe care se afla inscripția cu numele țării noastre pentru a afla din sursă directă punctul de vedere românesc, aprecierea românească, privind un fapt abia întîmplat în viața politică a lumii. Ziarele și celelalte mijloace de informare din diferite țări relatează pe larg despre acțiunile de politică externă ale României, despre ideile, inițiativele, propunerile lansate de țara noastră în cadrul dialogului internațional. Există o bogată literatură politică despre țara noastră și despre rolul ei activ în dezbaterea marilor probleme ale lumii.

Sintetic vorbind, imaginea României este azi mai pregnantă, mai vie, mai reliefată ca oricînd pe retina sensibilă a umanității.

Datorăm această poziție, de o altitudine fără egal în trecut, a țării în conștiința lumii, personalității proeminente a președintelui Nicolae Ceaușescu, gîndului său înțelept și acțiunii sale cutezătoare. De peste două decenii, de la inaugurarea noii epoci în istoria țării de către Congresul al IX-lea al partidului, marele bărbat politic ales în fruntea destinelor patriei desfășoară o activitate impresionantă ca densitate, diversitate și amploare și în ce privește asigurarea cadrului internațional optim pentru afirmarea plenară a geniului creator al poporului român în grandioasa operă de edificare a noii societăți. Politica externă a României socialiste înțelept elaborată, strălucit materializată de secretarul general al partidului, președintele Republicii, răspunde la două comandamente fundamentale : ea slujește intereselor vitale ale națiunii române și în același timp este în consonanță cu aspirațiile comune tuturor popoarelor, însetate de a trăi într-o lume a păcii, înțelegerii, colaborării și progresului general, o lume fără arme și fără războaie.

O politică bună și dreaptă pentru o lume bună și dreaptă — astfel poate fi definită sintetic ampla activitate desfășurată astăzi de România în sfera vieții și relațiilor internaționale. Este meritul istoric inestimabil al președintelui Nicolae Ceaușescu de a fi înzestrat gîndirea politică românească cu o concepție de largă deschidere asupra vieții internaționale, întemeiată pe analiza realistă, lucidă a proceselor, fenomenelor și evoluțiilor din lume și de a fi pus în operă o strategie de acțiune de mare audiență și eficacitate în cele mai diverse cîmpuri ale eșichierului mondial.

Anul abia încheiat a fost proclamat, printr-o hotărîre unanim adoptată la O.N.U. de statele lumii, drept An Internațional al Păcii. Dobîndea astfel o nouă confirmare adevărul că pacea reprezintă bunul suprem al omenirii și cauza pentru afirmarea căreia nimic nu trebuie precupețit. Cu profund realism și cu pătrunzătoare clarviziune președintele Nicolae Ceaușescu sublinia că mai important decît orice acțiuni concrete ar urma să fie întreprinse — și orice acțiune ar fi salutară în cel mai înalt grad — acest An trebuia să înregistreze un nou mod de abordare a problemelor păcii. Un mod de abordare care să asigure, înainte de toate, concordanța între declarații și acțiuni concrete. Printr-un act cu valoare de exemplu, România socialistă a dovedit din nou acoperirea deplină în aurul faptelor, a principiilor care-i călăuzesc întreaga politică. Referendumul prin care poporul român s-a pronunțat într-un singur glas pentru pace și dezarmare și a afirmat sprijinul său unanim față de inițiativa președintelui țării privind reducerea cu 5 la sută a efectivelor, armamentelor și cheltuielilor militare învederează, o dată mai mult, marile virtuți ale politicii externe românești, adeziunea deplină a țării față de nobilele inițiative de pace ale președintelui Nicolae Ceaușescu, voința arzdentă a națiunii socialiste române de a trăi într-o lume a păcii și înțelegerii.

Prin tot ceea ce întreprinde în cuprinsul hotarelor sale pentru edificarea, prin eforturi eroice, a societății noi, în tot ceea ce întreprinde în viața internațională, pentru triumful idealurilor nobile ale omenirii, România este cunoscută și prețuită în lume ca **Țară a Păcii.** La conducerea destinelor sale, călăuzindu-i singur, clarvăzător și înțelept drumul spre orizonturi noi de civilizație și progres într-o lume pe care o dorim mereu mai pașnică și mai sigură, se află președintele Nicolae Ceaușescu, **Eroul României, Eroul Păcii.**

Corneliu Vlad

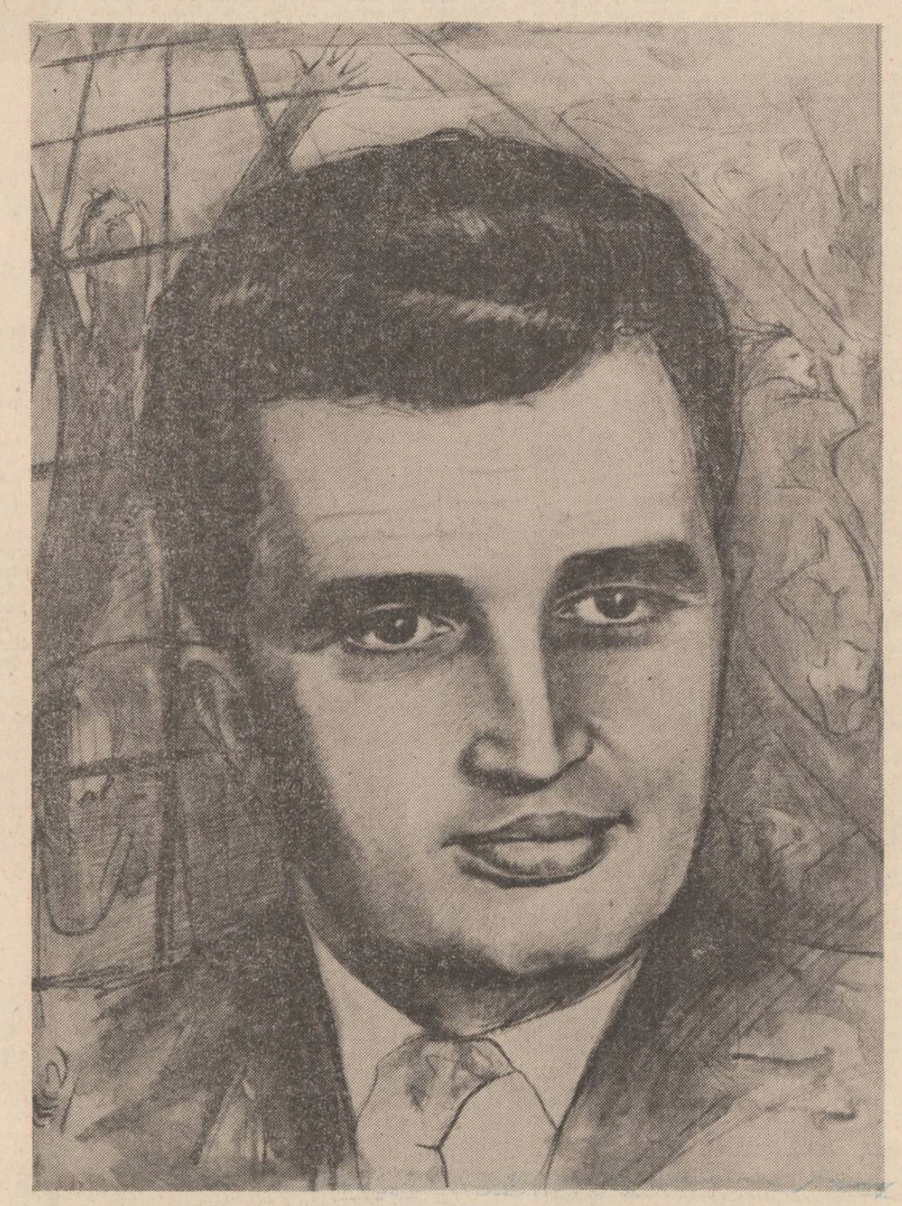

Tablou de Al. Torella — Italia

OMAGIU ROMÂNIEI, PREȘEDINTELUI SĂU

ZHANG ZHIXIANG
CHINA

Cu fruntea pururi sus

Vorbește la tribună o inimă de jar,
ecoul ei pătrunde în zări fără hotar,
în alte milioane de inimi și răsună
bătaia lor solemnă în ritmul unitar.

Înalte idealuri sînt scrise pe-un drapel.
Voința națiunii e de-a-mplini sub el
o viață mai bogată, mai dreaptă și mai bună
și-n veci înflăcărată de un magnific țel.

Să-și dăruiască obștea belșugul tuturor !
Și orice om să fie al obștii slujitor !
O, glasul vremii care olaltă azi ne-adună
și miine să răsune pe culmi triumfător !

Te-avîntă, Românie, pe-un drum fără apus !
Tu știi să-nlături greul. În cale piedici nu-s.
Cu sceptrul bărbăției te-arăți și în furtună,
cu pieptul înainte, cu fruntea pururi sus !

ARMANDO MILONIS
ITALIA

Cîntec peste secole

Tu, care duci nestinsa de furtună
a adevărului peren făclie,
în patria-mi eternă și străbună
îngăduie-mi această poezie,
în care cînt obîrșia comună
a Romei și-a românei semințe !

Tu, care ții în mîna ta destinul
unui popor pe-o glorioasă cale,
prin versul meu primește cristalinul
omagiu ce-l închin Lucrării tale
de-a înălța cutezător seninul
pe bolta unei păci universale !

Iar cînd va fi să-și arcuiască Timpul
durata peste vremuri viitoare
va fi și-atunci să dăinuiască nimbul
sublim al Operei strălucitoare
semnată : Ceaușescu ! Și-al tău nume
trăi-va-n veci, cît lumea va fi lume !

AHMET BANJA FANSA
SIRIA

Un nume: Ceaușescu

Un nume : Ceaușescu — rostit de-o-ntreagă țară
și-ntruchipind ce-i bun și-nălțător
în inima-i fierbinte, un încercat popor
care credință-i jură și crede-n primăvară !

Un nume — ca o navă care despică valuri
și spre un țărm de aur, departe duce-n larg
destinul națiunii, sub glorios catarg,
cu ale ei nestinse, mărețe idealuri !

Un nume : ca săgeata care pornește-n zare
ca o lumină-a păcii, în zbor spre viitor
și-ntrinsul țara-l vede pe-al ei conducător
iar el e chezășia izbînzii viitoare !

HUSSEIN IASSER
KUWEIT

A lumii cea mai vie conștiință

Cu-ncredere spre viitor privesc
că-mi este dată fericirea mie
în Era Ceaușescu să trăiesc
Pe-a României generoasă glie.

Și tot ce văd, ce cuget și învăț,
cu sufletul și gîndul meu consună,
iar eu, cu-acest tezaur fără preț
va fi să plec în țara mea străbună,

acolo unde, ca-ntr-un vis frumos,
necontenit îmi voi aduce-aminte
de un popor atît de omenos
c-o inimă atîta de fierbinte,

care-i condus spre marile-mpliniri
de un bărbat cu magică voință,
ce-nseamnă-n ochii-ntregii omeniri
a lumii cea mai vie conștiință.

UNGENDA N'SELE
ZAIR

Un cîntec zairez pentru România

Sub românescul soare bucuria
și-o naltă azi, cu inima fierbinte,
studenții africani din România
slăvind pe-al României președinte,

Oștean al revoluției române,
apărător al păcii-ntre popoare
și arhitectul zilelor de miine
de pace, de-nfrățire și de soare !

În el noi aclamăm conducătorul
ce viața de-a lui patrie și-o leagă
și-n fapte e urmat de-ntreg poporul
și-i prețuit de omenirea-ntreagă.

Cînd soarele din chipul României
se-arată azi privirii africane,
noi îl slăvim pe-acest al omeniei
popor viteaz, și-al muncii suverane.

Și îl slăvim pe-acel care conduce
spre glorie, cu sceptrul demnității,
și-al cărui gînd cutezător străluce
spre fala țării și-a umanității.

O vie năzuință ne adună
și strigătu-i năvalnic să irumpă :
— Trăiască Maica Africă Străbună !
— Trăiască România, țară scumpă !

Pătrunși de româneasca-nflăcărare,
dînd glas iubirii calde și profunde,
sub flamura-nfrățirii-ntre popoare
oricînd, chemării ei îi vom răspunde !

Destinul ne-mpletește-olaltă firul,
același drum ni-i luminat de-o rază.
— Trăiască-n pacea vremilor Zairul
și-a României patrie vitează !

Iar în Carpați, pe crestele-i bătrîne,
să-și urce tot mai sus, spre zări, făclia,
Oșteanul revoluției române
și-al comuniștilor din România !

O, plai frumos cu oameni înțelepți

— Neasemuită de frumoasă-mi ești,
o, Românie, ca un scump tezaur.
La vatra-ți caldă tu ne omenești
iar inima, ca pe-un potir de aur,
ne-o-ntinzi, să bem lumina însetați,
noi, tinerii din lume, de departe,
ciți am venit la tine, în Carpați,
să slovenim a-nțelepciunii carte !
O, toate ale gîndului comori,
tu, darnică, ni te așterni în cale
ca miine să plecăm nerăbdători
îmbogățiți de darurile tale,
să fim și noi părtași pe pămînt
zidirii noi, cu inima fierbinte,
sub palmierul libertății, sfînt,
sub soarele neatîrnării sfinte !

Îți mulțumim că viața ne-o îndrepți
spre-al păcii țel, ce-n viitor străluce !
O, plai frumos cu oameni înțelepți,
mărire celui care te conduce !

În românește de
Raluca Tulbure
și Victor Tulbure

„Am spus de multe ori și aș dori să subliniez, încă o dată, cu satisfacție : atribuirea Medaliei de aur a păcii «Fr. Joliot-Curie» președintelui Nicolae Ceaușescu, reprezintă o nouă recunoaștere a marelui rol pe care România socialistă îl îndeplinește în cadrul luptei pentru pace, pentru dezarmare, pentru independență națională, pentru dreptate, pentru progres social. Este, în același timp, o strălucită recunoaștere pe plan internațional a rolului personal remarcabil al președintelui Nicolae Ceaușescu în promovarea acestor mari cauze ale omenirii. Făcînd o trecere în revistă a marilor probleme care confruntă astăzi lumea, putem afirma că România exercită un rol deosebit de pozitiv în realizarea înțelegerii și conlucrării între state. Iată de ce, atribuirea acestei medalii de aur președintelui Nicolae Ceaușescu trebuie privită ca un act ce emană de la popoarele lumii, din partea tuturor popoarelor lumii, în semn de înaltă apreciere a politicii de pace a României, a președintelui Nicolae Ceaușescu".

ROMESH CHANDRA
președintele Consiliului Mondial al Păcii

„Am manifestat întotdeauna un mare respect față de inițiativele pe care România, președintele Nicolae Ceaușescu le-au promovat și le promovează în sfera dezarmării. Ca și alte țări, îndeosebi țări nealiniate, România a lansat și susținut inițiative deosebit de constructive în domeniul creării unei lumi fără arme și fără războaie. Sînt convins că aceste inițiative ale României, larg apreciate, se vor afirma tot mai mult în viața internațională".

SEAN MCBRIDE
laureat al Premiului Nobel pentru Pace

„Premiul «Telamone» pentru pace se acordă președintelui Nicolae Ceaușescu — om de stat, politician clarvăzător — care a contribuit, prin activitatea sa înțeleaptă și permanentă la promovarea de către România a unor importante inițiative de pace și pentru întărirea cooperării și solidarității între popoare".

Din motivarea juriului care a atribuit premiul „Telamone", Agrigento (Italia)

„Ca un comunist iugoslav, ca un cetățean al unei țări ce duce o politică de nealiniere, pot spune că noi sîntem pe deplin de acord cu idealurile nobile pe care le-a înfățișat în Raportul la cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind necesitatea ca toate forțele democratice ale lumii, toate țările, toate popoarele să se unească în lupta pentru pace, pentru colaborare internațională, bazată pe egalitate în drepturi. Acest punct de vedere al tovarășului Nicolae Ceaușescu îl înțelegem pe deplin, noi înșine, în politica noastră, conducîndu-ne după astfel de orientări".

DOBRIVOIE VIDICI
membru al Prezidiului C.C.
al Uniunii Comuniștilor din Iugoslovia

„Atunci cînd Marele Consiliu al Institutului de Relații Diplomatice a hotărît să vă decerneze Diploma de onoare a Institutului, voința noastră era de a marca într-o manieră semnificativă aniversarea zilei dumneavoastră de naștere. Diploma de onoare — pe care ați binevoit s-o acceptați — este simbolul unui omagiu real și al unei mărturii sincere, de recunoaștere a meritului și devotamentului dumneavoastră față de cauza păcii în lume. Această luptă pentru pace o concepeți — domnule președinte — ca pe un element strîns legat de lupta care înglobează respectul identității naționale, progresul social și dezvoltarea economică. Meritele dumneavoastră personale și exemplul dat de țara dumneavoastră au depășit cu mult frontierele naționale, continentale sau ideologice. Care om de bună credință ar putea rămîne insensibil în fața voinței dumneavoastră de a contribui la edificarea unei lumi a păcii, dreptății și libertății ?"

EMILE VAN HUYNEGEN
președintele Institutului de Relații Diplomatice
din Bruxelles

„Îl admir și îl prețuiesc pe președintele României pentru că domnia sa crede cu convingere în vocea rațiunii, înțelegerii, moderației și toleranței. Toate aceste trăsături își găsesc expresia în consecvența cu care acționează pentru făurirea unei lumi pașnice, în condamnarea curajoasă a oricărui act de agresiune, în refuzul ferm de a accepta impunerea cu forța armelor a unui regim politic. Puține persoane consacră mai mult timp, energie și gînduri pentru a face ca lumea să fie un loc mai bun de trăit pentru noi toți ,indiferent de rasă, religie, ideologie sau sistem social. Aceasta se datorează unui bărbat care este astăzi larg apreciat în lume ca un lider de anvergură mondială și un filozof de statură internațională — Nicolae Ceaușescu".

ROBERT GOVENDER
publicist britanic

„Cunoscînd înalta clarviziune a președintelui Nicolae Ceaușescu, devotamentul său pentru popor, marea sa dragoste pentru România, sînt convins că țara dumneavoastră — sub conducerea sa înțeleaptă — va reuși în eforturile sale. E în natura lucrurilor, pentru o țară cu un strălucit lider ca președintele Nicolae Ceaușescu.

Am constatat cu deosebită satisfacție că dorința sa cea mai mare este asigurarea păcii în lume, inițiativele sale, politica sa consecventă în acest sens fiind de căutare a soluțiilor pentru înfăptuirea păcii mondiale. E o atitudine care se reflectă la toate nivelele, fiind împărtășită cu ardoare de către toți cei cu care am avut ocazia să stau de vorbă".

DAISAKU IKEDA
președintele organizației „Soka Gakkai"
Japonia

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
5
(1 290)
simbătă
31 ianuarie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRIA ȘI-A SĂRBĂTORIT EROUL

ÎN CARTEA DE AUR

Un nume — luminos exemplu de luptă, gîndire și acțiune comunistă stă înscris în cartea de aur a istoriei țării, dînd un sens de largă cuprindere însuși destinului nostru național. Un nume prin identitatea căruia se exemplifică azi o epocă, cea mai rodnică și înnoitoare din întreaga existență a poporului, un nume de care se leagă munca, viața și creația întregii țări, prezentul și viitorul națiunii române. Se îngemănează strîns cu lupta eroică a partidului, cu transformările revoluționare uriașe care s-au petrecut, cu înfăptuirile epocale pe care țara și poporul le-au consacrat în toate domeniile de activitate. Se rostește de aceea într-o sintagmă a contemporaneității noastre și se rostește ca o emblemă de cuget și aleasă simțire. Numele secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne semnifică astfel pe durate de natură economică, moral-politică și socială care fac din existența patriei și a oamenilor ei un vast și profund orizont de materializare a spiritului comunist, înaintat, un vast și profund orizont al marilor ctitorii socialiste.

Cu prilejul aniversării zilei de naștere și a îndelungatei activități revoluționare, gîndurile și sentimentele de aleasă stimă ale țării s-au îndreptat către ilustrul conducător al partidului și statului. Scrisoarea omagială a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România ne exprimă în plenitudinea gîndurilor noastre exemplare. **Strălucitele calități de eminent militant și conducător revoluționar, vasta experiență acumulată în îndelungata activitate consacrată promovării intereselor vitale ale celor ce muncesc, progresului multilateral al societății românești** — se spune în scrisoare — **au cunoscut deplina afirmare în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, cînd, prin voința unanimă a tuturor comuniștilor, a întregii națiuni, dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu ați fost investit cu cele mai înalte răspunderi în conducerea partidului și statului.** Numind epoca pe care o trăim „Epoca Nicolae Ceaușescu" întărim în permanență acele gînduri și sentimente care, odată cu evenimentul hotărîtor care a fost Congresul al IX-lea al partidului, ne-au însoțit de-a lungul tuturor celorlalte mari forumuri comuniste cînd au fost adoptate și puse în front larg de lucru programe și hotărîri ale dezvoltării noastre multilaterale. Congresul al XIII-lea al partidului ne plasează pe orbita unei noi experiențe, într-o etapă nouă care are menirea de a se constitui într-un corolar istoric al întregului drum parcurs. Și să deschidă, în același timp, în spiritul gîndirii politice, vizionare, de largă cuprindere, a secretarului general al partidului, calea unor realizări și mai mari, din perspectiva tuturor cerințelor și posibilităților noastre. Am trăit și trăim astfel un timp eroic cu ample răsfrîngeri de conștiință sub semnul cărora patria a înaintat imens pe calea progresului și civilizației și va înainta sigur, mai departe, spre noi izbînzi, avînd exemplul glorios al unei lupte și vieți eroice prin care își exprimă propria identitate.

Trebuie să acționăm în așa fel încît să se înțeleagă bine că procesul marilor transformări revoluționare nu s-a încheiat și, practic, nu se va încheia niciodată, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită cu prilejul solemnității omagierii zilei sale de naștere și a îndelungatei activități revoluționare. Semnificația acestei cuvîntări este cu atît mai mare cu cît prin multe din abordările teoretice și practice ale drumului parcurs se constituie într-un elocvent document politic și ideologic, programatic pentru tot ceea ce, într-o viziune profundă, înnoitoare, secretarul general al partidului numește și exemplifică însăși esența spiritului revoluționar. „Avem marea răspundere să asigurăm dezvoltarea științei, tehnicii, învățămîntului, culturii, să dăm noi dimensiuni noii revoluții tehnico-științifice, noii revoluții agrare — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — să așezăm întreaga noastră activitate pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii ! Numai și numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei în toate domeniile, ale cunoașterii umane în general, ale gîndirii sociale, revoluționare, vom putea asigura mersul ferm înainte în înfăptuirea neabătută a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, al Programului partidului".

Ilustrativ și esențial pentru dinamica prezentului și a viitorului rămîne dinamica gîndirii politice, economice și sociale a conducătorului partidului și țării. Într-un moment sărbătoresc, aniversar, sentimentele de aleasă stimă și profundă prețuire cu care este înconjurată personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu au primit și primesc confirmări ca și certitudini că prezentul și viitorul trăiesc în ordinea tuturor posibilităților noastre materiale și spirituale și că istoria pe care o edificăm, socialismul împreună cu poporul și pentru popor, exprimă cu pregnanță însăși forța libertății și independenței noastre, esența cugetului patriotic, revoluționar. Sensurile și semnificațiile în plan moral și social ale unei atari rațiuni și superioare înțelegeri a realităților văzute într-un permanent proces revoluționar ating în răsfrîngerea lor și cultura, arta, creația prin care ne sărbătorim munca și viața, timpul patriei eroic și glorios.

Luceafărul

„Este necesar să înțelegem bine și să prețuim trecutul, prezentul, să facem totul pentru asigurarea dezvoltării revoluționare a țării noastre, pentru continuarea procesului revoluționar!

Avem continuu nevoie de revoluționari cu noi și noi cunoștințe, în fața cărora se pun și noi cerințe, unele incomparabil mai mari decît în trecut! Desigur, în trecut, a fi revoluționar era foarte greu. Se cerea un puternic spirit de sacrificiu și abnegație. Lupta revoluționară cerea spirit de sacrificiu, cerea să-ți dai chiar viața — și comuniștii și alți revoluționari au făcut acest lucru — nici acum nu sînt însă cerințe mai mici ! Avem nevoie de revoluționari care să-și însușească bine uriașele cuceriri ale științei, ale tehnicii, în toate domeniile, oameni cu spirit de sacrificiu, cu o înaltă concepție revoluționară și răspundere față de prezentul și viitorul patriei, care să pună mai presus de toate interesele generale ale poporului, cauza socialismului, a bunăstării, a libertății și suveranității țării."

NICOLAE CEAUȘESCU

Gorunul — simbol

La Țebea se află păstrat cu sfințenie cel mai vechi Tricolor ajuns pînă la noi. De ce la Țebea și nu, bunăoară, într-una din sălile muzeului de istorie al R.S.R. ? Pentru că el nu poate fi despărțit de Gorunul lui Horea, motul care a revărsat prin cîntul fluierului său obida veacurilor de neliniștită năpastă cîte s-au fost adunat. Seara, la rădăcina acestui gorun se așează, după drumul prin conștiința românilor, să se odihnească privind Tricolorul, Avram Iancu. În slujba lui s-a pus cu trup și suflet, asemenea celorlalți fruntași ai revoluției de la 1848, eveniment care, așa cum arăta tovarășul **Nicolae Ceaușescu** : „a dat un puternic impuls creșterii conștiinței de sine a poporului român, a exprimat hotărîrea muntenilor, moldovenilor și transilvănenilor de a făuri unitatea națională în ca-

Dan Câmpean

Continuare în pag a 3-a

URMÎND CONDUCĂTORUL

I-am ascultat cuvîntul rostind solemn
indemnul
De-a merge înainte spre era comunistă,
Poporu-ntreg primit-a prin glasul său
consemnul
Spre toate cite-aicea se nasc, cite există!

Partidu-n fruntea țării, urmîndu-l
cu credință,
Spre piscurile păcii, sub cerul cel senin,
Cu el sîntem tovarăși, cu el sîntem
de-o ființă,
Cu el urcăm spre soare în zborul nostru lin!

Cîrmaci ne e în frunte, corabia purtînd-o
Cu grija de părinte, cu brațu-i vitejesc,
Și patria înflorește de-a pururea veghînd-o
Sub tricolorul falnic românesc!

Ion C. Ștefan

UN OM PENTRU ȚARĂ, UN OM PENTRU ISTORIE

In pagina a 3-a

Rațiunea de a exista

Există o cortină a timpului care lasă ori nu lasă să se arate valoarea ori nonvaloarea. Există o cortină care poate fi manipulată spre a pune în lumină ori în umbră cu o bună ori proastă știință ceea ce slujește spiritul, cultura. Ridicarea cortinei este un act de justiție. Umană. Morală. Culturală. La noi s-a săvîrșit acest act și au fost lăsate să intre în scena națională toate valorile autentice, tot ceea ce înseamnă cultură românească de-a lungul veacurilor. Scriitori uitați, cu voie ori fără voie, cărți ocolite, ignorate, cu intenție ori fără intenție, acte culturale purtînd semnături prestigioase, cu o puternică rezonanță patriotică, rezistînd uzurii veacurilor, au fost aduse la cunoștința marelui public, generațiile noi, tinere, au căpătat acces la tezaurul de cultură și civilizație întocmit cu dragoste, cu pasiune, cu dăruire, cu abnegație, nu de puține ori cu chiar prețul vieții de oameni pentru care România și român au însemnat rațiunea de a exista.

Și iată, tezaurul strălucește în toată măreția lui. Și iată, tezaurul, descoperit, redescoperit, devenit instrument de lucru, prin elementele sale componente captează atenția, interesul, contribuie la creșterea, la afirmarea cu și mai mare putere a conștiinței naționale, sporește mîndria de a fi român, de a aparține unui popor demn, constructor, cu o profundă vocație umanistă. Argumentele cu care venim în fața istoriei sînt incluse în tezaur, tezaurul pe care îl îmbogățim cu fiecare zi, cu fiecare faptă, cu gîndul la mîine, la generațiile care vor veni.

Au fost scoase la lumină cîntece, poezii, tradiții, cronici, hrisoave, au fost scoase la lumină biografii de patrioți exemplari, toate într-o mai dreaptă cinstire a eroilor neamului, într-o mai dreaptă cinstire a valorilor neamului. Și au avut generațiile mai tinere bucuria și emoția să asculte, să învețe cîntecele și poeziile Tricolorului, cîntecele și poeziile care au ținut trează conștiința de neam, și au ascultat vibrînd povestirile despre prigoana la care erau supuși românii pentru că erau români, pentru că ocroteau cu dragoste, cu sfințenie, o comoară dragă, o comoară care uneori nu însemna decît o bucată de pînză, dar o bucată de pînză act de identitate, act de apartenență, o bucată de pînză — roșu, galben, albastru. Prigoana era mare, dar și dragostea, și dreptatea, și adevărul erau puternice ! Să privim cusăturile femeilor din Transilvania, cusăturile din perioada cînd Transilvania era ruptă de România, să privim cu atenție : nu există obiect în care să nu regăsim culorile sfinte : roșu, galben și albastru. Speranța și dorul, și încrederea care s-au împlinit. Și să mai privim în ochii celor mai virstnici atunci cînd se cîntă, cînd se recită doine, balade, piese revoluționare, patriotice ! Atunci ei erau pedepsiți doar dacă le gîndeau. Și le gîndeau, și le murmurau, și le-au păstrat cu dragoste, cu încredere că va veni o zi cînd le vor rosti cu voce tare, și ziua aceea a venit, mai senină, mai luminoasă decît și-au imaginat.

În tezaurul culturii naționale și-au căpătat locul de cinste pe care îl meritau !

Din necesitate, oamenii au devenit oameni-cărți, oameni care învățau, care memorau cărțile neamului și le citeau-reproduceau spre neuitare. Și dintr-odată au constatat, cu bucurie, că aceste cărți există, că au devenit, cum se cuvenea, bunul tuturor. Exemplele sînt evidente și numeroase. Dacă privim numai valorificarea integrală a operei lui Mihai Eminescu, reeditarea „Istoriei literaturii române" a lui George Călinescu, editarea cronicarilor, a tuturor clasicilor literaturii române, a istoriilor, a scriitorilor în ediții critice, dacă privim tirajele de masă în care apar aceste lucrări, dacă amintim înființarea numeroaselor colecții adresate unor anumite categorii de cititori — să notăm doar „Lyceum" — cercetările științifice, sistematice, larga democratizare a culturii, argumentăm suficient bucuria spirituală a celor care doar sperau în ziua de azi.

Ziua a venit odată cu Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, piatră de hotar în istoria nouă a patriei, odată cu venirea în fruntea partidului, din dorința și hotărîrea unanimă a poporului, a tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** patriot înflăcărat, revoluționar încercat care știe, care ne-a învățat că un popor care nu-și cunoaște istoria, valorile naționale, este ca un copil care nu-și cunoaște părinții, care nu știe de unde vine și încotro merge. Și noi știm, am învățat de unde venim și știm cu certitudine încotro mergem, pentru că mergem pe un drum gîndit, bănuit de înaintași, mergem pe un drum pe care singuri îl construim în conștiință de cauză, cu dragoste, cu mîndrie, cu încredere.

Sîntem un popor mîndru. Sîntem mîndri pentru că sîntem români, pentru că sîntem un popor de creatori, de constructori, pentru că iubim viața, pentru că iubim pacea, pentru că ne iubim copiii, pentru că ne iubim înaintașii. Sîntem un popor mîndru de realizările lui, sîntem mîndri de istoria noastră, care n-a fost întinată de fapte de care să ne rușinăm, sîntem mîndri de noua demnitate, de noua conștiință care ne este proprie în anii construcției socialiste. Cu îndrăzneală am ridicat cortina timpului pentru că dincolo de ea faptele noastre, ale românilor, sînt frumoase, sînt demne, sînt adevărate și slujesc adevărul, frumosul, binele. În faptele de ieri și de azi, în gîndurile noastre pentru mîine găsim temeiul mîndriei de a fi român.

Mioara Vergu

TÎNĂR ÎN AGORA

Lumea șantierelor

Despre fascinația vieții asupra actului de a scrie se vorbește adesea, iar cînd în cauză este un tînăr autor, poate să apară o prejudecată plină de maliție ; adică, vezi, ai trăit destul ca să ai ce transcrie pe curat ? ! Iar cînd scrie, ființa eminamente socială, care este omul, are supremul orgoliu de a considera că domină viața și că își preferă temele dacă nu chiar că le și alege.

Nu ! voi replica în șoaptă și blindîndu-mă cu tot respectul cuvenit unei contraziceri de asemenea factură, nu ! îmi voi aminti de toate ciornele și dactilogramele proprii, nu ! mă vor sfătui foștii colegi de navetă săptămînală : temele ne aleg pe noi drept sediu pentru că nu scriem cu adevărat decît despre ce cunoaștem și să nu dăm vina pe ficțiune care este o altă formă, de extrapolare, a cunoașterii prin simțuri. Și nu știm cu adevărat decît ce-am încercat pe viața noastră.

Mi-am propus adesea să deslușesc ce se ascunde dincolo de reprosul resimțit în refuzul tandru sau acceptarea prea binevoitoare a unui material scris de subsemnatul, gradul în care sînt vinovat de monocorda mea tematică extrasă din lumea șantierului. Dar, furat de sarcinile de serviciu de a doua zi, am tot amînat descîlcirea subtilelor atitudini redacționale chiar și atunci cînd mi se cerea un material robust, felie mustoasă de viață și cu simburi negri de tîlcuri, trepidînd de realitate și dacă se (mai) poate „de la voi de acolo, de pe șantier".

Petre Domșa

Continuare în pag. a 6-a

Opera lui Eminescu

În general, ceea ce s-a spus pînă acum despre diferitele aspecte ale stilului eminescian s-a referit în majoritate la poezie, mai puțin la proză și prea puțin la publicistică. Lucrul nu trebuie să ne mire. Dispunem abia în ultimii ani de ediția, încă incompletă, dar alcătuită cu deosebită grijă și competență, a publicisticii, încît analistul este nevoit, aș zice, să mai întîrzie. Îl obligă mulțimea și varietatea textelor, diversitatea tematicii, culoarea și bogăția limbajului.

Aceste afirmații nu sînt de circumstanță ; publicistica marelui poet dezvăluie într-adevăr, sub aspect stilistic, un talent extraordinar, mai ales dacă îl raportăm la contextul cultural al epocii. Într-o vreme cînd ziarele și revistele din teritoriile românești aveau încă mari probleme din punctul de vedere al limbii sau al redactării ca atare a unui articol (în favoarea acestei afirmații vin chiar unele luări de poziție ale lui Eminescu ori ale lui Maiorescu), poetul dovedea o stăpînire a mijloacelor strategice de captare a receptorilor, de persuasiune, în sens retoric, ieșită din comun.

Exact acesta este aspectul pe care vreau să-l subliniez în aceste cîteva note pe marginea publicisticii eminesciene. Un aspect care, amănunțit, ne-ar dezvălui cu siguranță în persoana poetului național un mare orator (nu este, oare, **Scrisoarea III** și un strălucit exemplu de retorică, așa cum observase Călinescu ?), un înzestrat polemist și, deci, un apărător al cauzelor drepte.

Pare un paradox : „orator"... în articole (deci

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 6-a

Reverberația tradiției

Resurecția folclorului e de fapt, o platformă de idei și redefiniri spirituale, chiar afective, ce implică multe semnificații, în primul rînd pe aceea a valorificării tradiției în modulație specifică. Cu toate că nu pot fi întîlnite în stare pură, cele patru mituri fundamentale enunțate de G. Călinescu au intrat de mult în relație fecundă cu literatura scrisă, „tinzînd — zice criticul — a defini pilonii unei tradiții autohtone". „În definitiv tradiție nu înseamnă altceva — precizează Călinescu în **Prefața** monumentalei **Istorii...** — decît înaintare organică după legi proprii și nu este îndoială că organicul există în literatura română. Se cade doar să-l descoperim, fără prejudecăți..." Numai dacă ne-am

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ILIE PURCARU: «Literatură și națiune»

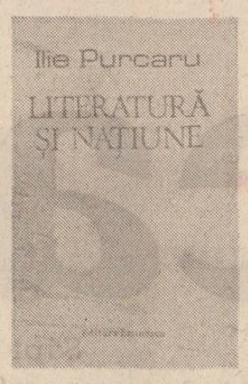

Interviul este o specie gazetărească a cărei calitate depinde mult mai mult de cel care întreabă decît de cel care răspunde. Acest adevăr, uitat pentru că este elementar, ni-l reamintește Ilie Purcaru în cartea sa de interviuri **Literatură și națiune.** Condiția reporterului este aceea de a fi la nivelul interlocutorului său. Interviurile lui Ilie Purcaru sînt dialoguri de la scriitor la scriitor, discuții în care cel care întreabă este tot atît de implicat cît și cel care răspunde, rezultatul fiind o carte pe cît de densă pe atît de unitară, o anchetă printre scriitori la un anume ceas al istoriei literare. Cine va voi să reconstituie fața literaturii în jurul lui 1980, să înțeleagă climatul de idei și raporturi literare, va trebui de aici înainte să se adreseze acestei cărți, care fără a se numi „Mărturia unei generații", constituie o autentică mărturie de generație cu caracter de referință pentru istoricul și criticul literar. Arta reporterului este de a produce documente literare, de a facilita construcțiile istoriografice viitoare.

Mai multe teme se întretaie în întrebările și răspunsurile din **Literatură și națiune,** dar una se impune cu precădere la mai toți cei abordați de Ilie Purcaru, temă care s-ar putea numi, simplificînd desigur, tratamentul valorilor. Ce facem cu propriile noastre valori ? Cum ne purtăm cu ele ? Cum ne raportăm la ele ? Ilie Purcaru întreabă, de pildă, stimulat de anume ticuri ale criticii : „Dv., Ioan Alexandru, aveți, la numai 40 de ani, o operă constituită, lucru rar în cultura noastră. Unii spun însă că opera dv. e fracturată, că de la **Vămile pustiei** Ioan Alexandru s-a schimbat. V-ați schimbat dv. sau s-a schimbat critica literară ?"

Intrarea în discuție este abruptă, fără menajamente, pe chestiuni nevralgice. Răspunsul poetului este însă cel asupra căruia voim să atragem atenția. Da, recunoaște acesta, cu poezia mea s-a întîmplat ceva. „Practic ce s-a întîmplat ? Am descoperit sufletul poporului român în matca sa romano-bizantină. Mi s-a relevat spațiul sacru românesc. Am descoperit această sacralitate a poporului român, tradițiile noastre sfinte, am dat de jertfa lui Constantin Brâncoveanu, am plîns la mormîntul lui Ștefan cel Mare, la Putna, și pe Dealul Furcilor, unde a pătimit Horea, am căutat fîntîna unde, aruncat, a fost sfințit Tudor Vladimirescu. Mă socot fericit că trăiesc în acest spațiu, că avem o istorie atît de minunată, că, grație acestui spațiu, nu mă simt complexat de nici o civilizație și de nici o cultură din omenire. Numai să fiu vrednic, numai să fiu, cît de cît, pe măsura înaintașilor". Practic ce s-a întîmplat, pentru a relua vorbele poetului ? Acesta a descoperit o matcă de valori care-i transfigurează scrisul, îi redeterminâ creația. Procesul acestei regăsiri este cu atît mai interesant cu cît, după cum îl arată mărturisirile poetului, el este rezultatul unei experiențe inverse : tînărul Alexandru s-a adăpat mai întîi la alte izvoare, ca student călător prin Europa, celebrarea acestor valori fiind gestul din urmă, concluzia unui periplu care l-a ajutat să-și înțeleagă propria cultură. Entuziasmul său pentru spiritualitatea pe care o emană secolele de cultură umanistă trăită de poporul român se clădește pe o experiență a cunoașterii. Straturile mai vechi de cultură îi vorbesc în aceeași limbă și lui Vasile Rebreanu călăuzit de substanța spirituală a folclorului carpatic.

Cu alte argumente și alte formulări se îndreaptă în aceeași direcție Dan Zamfirescu vorbind despre a treia Europă. Acesta pledează pentru o cunoaștere a unității adînci a culturii europene, fracționată astăzi de considerații și practici care-i sfărîmă unitatea originară. Prima Europă ar fi aceea a culturii occidentale, cea de a doua, a culturii răsăritene, prin care se înțelege mai ales contribuția rusă, cea de a treia Europă este Europa sud-estului a cărei unitate ascunsă, insuficient revelată participanților la ea, ascunde resursele unei vechi și puternice tradiții spirituale. „Această «a treia Europă» poate contribui masiv la nașterea acelei «Europe a sufletului european» atît de dorită, și pe care n-o avem, o Europă a conștiinței europene, a «sufletului european», care să ajungă a gîndi firesc orice conflagrație intereuropeană ca pe o monstruozitate". Rostul spiritual al celei de a treia Europe desenată de Dan Zamfirescu se întemeiază pe aceeași matcă de valori la care trimite Ioan Alexandru, ca și Vasile Rebreanu, despre care ne vorbește Paul Anghel vorbind despre ciclul său romanesc închinat ultimei cruciade europene. Lor, acestor valori, le este închinat în întregime interviul muzicologului Vasile Tomescu, preocupat de dovezile de artă milenară pe care le aduc noile cercetări ale vechilor civilizații de la Carpați. Calitatea artei românești vine după Vasile Tomescu și din vechimea exercitiului ei, iar participarea la modelul bizantin este de aceea creatoare și inconfundabilă. Venit în această discuție tot de pe tărîmul muzicii, Doru Popovici subliniază apăsat conștiința valorilor românești în polemică cu detractorii protocronismului. „Nu înțeleg ce-l supără cînd se arată, cu argumente, că noi, românii, ca și alte popoare, deținem niște priorități în diferite domenii ale culturii ?" se întreabă compozitorul vizînd un adversar al protocronismului. „Cei mai mari muzicieni ai țării noastre, la care m-am alăturat, au subliniat îndeajuns semnificațiile majore ale protocronismului muzical românesc, mai ales în ceea ce privește folclorul, muzica bizantină și creația lui George Enescu. (...) În chip firesc, nouă, românilor, nu ne poate fi indiferent că G. Enescu, înaintea lui Bartok și a lui Messiaen, a introdus noi game și ritmuri în muzica mondială, nici că Anton Pann l-a prevestit pe Bartok cu decenii înainte. Nu știu ce poate fi rău sau «șovin» în asta !", adaugă Doru Popovici. Și aici în litigiu sînt valorile și modul de a le trata.

Interviul lui Vasile Vetișanu este dedicat valorilor filozofiei românești, modificării de optică care începe să dea locul cuvenit unei alte reconsiderări a capacității ginditorilor români. Caracterul ei pozitiv este judecat mai ales în raport cu precedentele încercări de a fixa o imagine a istoriei contribuțiilor românești în filozofie. „Ambiția de a oferi o imagine globală a fenomenului, proclamînd-o răspicat, și-a asumat-o altă lucrare. «Istoria gîndirii sociale și filosofice din România» (din nou : «din România» !), apărută în 1964, un volum cu consecințe dintre cele mai nefaste pentru înțelegerea gîndirii filosofice românești întrucît nota sociologizantă, prioritară în metodologia de lucru, anula tocmai esențialul, adică latura filozofică de viziune".

Reacția lui Doru Popovici, ca și afirmațiile lui Vasile Vetișanu indică cei doi poli actuali ai promovării valorilor în peisajul contemporan: pe de o parte vechea construcție dogmatică, interdictivă, cu inerțiile ei, pe de alta adversitatea la recunoașterea protocronică a valorilor noastre. Din spațiul la care se referă, Vasile Vetișanu aduce cîteva exemple de intîietăți creatoare (D. Gusti, I. Petrovici, C. Rădulescu-Motru) evidente. Scriitorii intervievați se completează reciproc indiferent dacă întrebarea adresată vorbește sau nu despre protocronism, pledînd cu toții în favoarea unei politici a valorilor conformă realităților culturii noastre : „Nu ne cunoaștem cît am merita, Brâncuși a făcut mult pentru România, la fel Panait Istrati, la fel George Enescu, cu sacrificii mari și pe cont propriu. Acum, Mircea Eliade, una dintre vocile cele mai autorizate de azi, care, prin recentul său jurnal, face un mare serviciu culturii române, referindu-se mereu la scriitorii români. Noi, dinăuntru, cu posibilitățile de care dispunem, ar trebui să vedem mai larg ieșirea culturii noastre în lume. Și să fim conștienți că, în astfel de condiții, cultura nu e numai «cultură». Răspunsul este al lui Marin Sorescu, interesat, ca toți scriitorii, de audiența realelor valori ale literaturii și culturii române peste hotare. În acest context, Edgar Papu, teoreticianul protocronismului, care-și declară încrederea în forța de creație a culturii noastre. („Am încredere în virtuțile și în înzestrările excepționale ale poporului român"), răspunzînd unor obtuzități față de ideea sa despre protocronism, este unul între alții. Ion Dodu Bălan scrie : „Virtual, orice cultură, deci și cea românească, poate avea valori protocronice". Iată, cultura noastră are suficiente asemenea valori. Eminentul profesor Edgar Papu și numeroși critici și istorici literari mai tineri ni le-au relevat convingător. Atît de convingător încît i-au iritat pe unii confrați care ar fi dorit, parcă, să nu le avem". Gingașa chestiune a tratamentului valorilor pune în mișcare mai ales pe poeți. Gheorghe Tomozei exclamă : „Stupiditatea cu care este contracarată ideea protocronismului în cultura română (desigur, cu o argumentație încă fragilă, dar atît de promițătoare) e, din păcate, elocventă, pentru autodenigrarea de care vorbeam". La fel de elocventă rămîne atitudinea, față de aceeași chestiune a valorilor, a altui poet, Nicolae Dragoș : „Despre dezbaterea dedicată protocronismului, inițiată de «Luceafărul» s-a vorbit și se va mai vorbi. Adversarii ideii — pentru că au fost și mai sînt — și-au expus și ei argumentele ignorînd — din neînțelegere sau poate din prea multă înțelegere — sensul esențial al acestei dezbateri, care a fost sublinierea datoriei permanente a descoperirii de sine a unei culturi, a personalităților ei, a specificității ei, a intîietăților cu care vine la întîlnirea cu celelalte culturi". Aceste citate nu pot, desigur, epuiza bogăția de idei, fermitatea de atitudine pe care această carte le evidențiază la scriitorii români contemporani. **Literatură și națiune** impresionează ca esantion de solidaritate în slujba marilor idei și meritul celui care a luat această inițiativă este cu atît mai mare. **Literatură și națiune,** carte de interviuri scrisă de Ilie Purcaru, ilustrează capacitatea de a solidariza a mizelor mari.

M. Ungheanu

NICOLAE OANCEA: «Poeme»

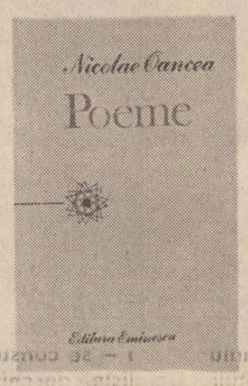

Și totuși motivele, codurile și structurile poetice, sau cu o noțiune mai cuprinzătoare, matricile stilistice nu se perimează atît de repede pe cît sîntem de pre-dispuși să credem. Romantismul, simbolismul, expresionismul etc. mai vorbesc încă sensibilității și conștiinței noastre literare, deși textualismul și-a trimis și își trimite razele de laser pustiitoare asupra tuturor perioadelor literare ce l-au precedat. Dar printr-o inefabilă arheologie a imaginarului, memoria poeziei scoate la iveală vestigii și reminiscențe, ce păreau definitiv uitate și îngropate, dîndu-le o viață nouă și integrîndu-le firesc în peisajul tematic și stilistic al momentului.

Cu volumul de poezii al lui Nelu Oancea, **Poeme,** (Editura Eminescu, 1986), ne aflăm mai tot timpul în plină atmosferă romantică fără a avea vreo clipă impresia de vetustețe sau epigonism tîrziu. Bineînțeles că nu mă refer strict la registrul de motive și la retorica etapei respective, fixată diacronic, ci la acel concept deschis, larg-formativ, de matrice stilistică, sau con cultural în terminologia lui Eugenio d'Ors. Pentru că, altminteri, în versurile lui Nicolae Oancea sînt decelabile și reflexe simboliste sau infiltrații moderniste, grefate însă pe această constantă de natură romantică. Poetul realizează un acord fin, deloc ușor de atins, între straturi și virste poetice diferite, înglobîndu-le într-o expresie sintetică, fără disonanțe ori asperități : „Prea al nimănui nu sînt, / mă stăpînesc atîtea reguli clare, / doarme cîte un sfînt / în fiecare // Calcă pe degete moi, / umbietul meu, calcă lin, / pînă în ora morilor de apoi / să nu-i trezim". Lumea lui este stăpînită și ordonată nu doar de „reguli clare", ci se compune, novalisian, dintr-o vastă urzeală cosmică, relevabilă la toate nivelele existenței și non-existenței : între suflet și stea, între ființă și cer se stabilesc în cel mai pur spirit romantic, o simpatie cosmică, o corespondență ideală : „Legea atracției universale / am s-o învăț pururea în pămînt, / între multe și străvechi minerale, / cîte mă vor atrage pe rînd... // Pînă atunci țintesc cerul / cu o privire care îl vrea, / înalt ușor fruntea, întind încet mîinile, / fac să cadă o stea." Ca în cercurile ontice platoniciene existența și relațiile umane imită sau reflectă mișcarea și configurația cerească : „Ci ne vom învirti într-un cerc / după modele astrale, / tu în pupilele mele, / eu în pupilele tale." Un tipar și o „regulă clară" prezidează nu numai cercurile sufletului și al „inaltului" și raporturile lor, ci și pe cele ale făpturilor inferioare sau mărunte, cu care omul se află, nu mai puțin, într-o indefinisabilă legătură și comunicare, pe canalele unui enigmatic timp mitic. Am spus „legătură", și nu corespondență sau afinitate ca în cazul modelului astral : „Frumoasele coarne cum cresc / melcului și taurului deodată / însemn de neam înalt, diavolesc, / taur și melc, de-același tată... // Stau nopțile și privesc înspre toate / cîte mai vin dintr-un trecut curat, / imagini vechi, blazoane înnoptate, / aici un corn, acolo celălalt. // Totul e năvălire și cumpănă iar, / dus în ordinea care ne ține, / ca o altă poveste, ca un alt pătrar / de mit și lume pironită-n mine. // Dar vai, frumoasele coarne cum cresc / melcului și taurului deodată, / însemn de neam înalt, diavolesc, / taur și melc, de-același tată..." **(Taur și melc, de-același tată). Steaua, norul, cerul, pasărea, apele, zborul, sufletul ușor, înaltul, soarele** etc., cuvinte ce revin frecvent în texte, ca și combinațiile lor, transcriu o **morfologie a elanului ascensional,** sau mai aproape de adevăr, a **aspirației celeste.** Poetul nu ne spune însă mai mult despre „înalturi", nu are viziuni paradiziace și nu își plimbă eminescian imaginația prin grădinile astrale. Cel mult, spațiul ceresc este aproximat ca un loc al pietății luminoase, ocrotitoare : „Vreme sub vreme, pentru căldura / înduioșării azi mă închin / la nemișcare, la zgura / acestui trup în declin. // De mult știută cade în mare / ploaia din nouri și ploaia din gînd, / mult mai în cer este soare, / deasupra norilor, blînd." Altfel spus, o extrapolare într-un imaginar benefic a unor date psiho-sufletești.

Evadarea ascensională nu abstrage însă eul din contingent, nu îl poate feri de neliniștile și interogațiile existenței. În cercul său ontic, al cărui prizonier rămîne, poetul este înconjurat de semne enigmatice, de hieroglife ale destinului. Sensurile se opacizează, tăcerile exprimă mai mult decît cuvintele și limbajul devine sibilinic : „Către toate cuvintele un îndemn / întru păstrarea / și preaslăvirea tăcerii / pînă se depune lin sarea / în apele mării, / pînă se pregătește să intre, / gol, sufletul meu în mare... // Trei pescărași taie în cer / drumul stelelor căzătoare." **(Trei pescărași taie în cer)** Teama de moarte se exprimă în ritualuri și gesturi simbolice cu o aură poetică tragică : „Încet, de mine uitat, în alte / reci stele privindu-mă, să vin / cu trupul la țărm pentru scalda / cea de pe urmă, sub cerul puțin. // Sfîrșitul meu în mari valuri, în teama / care de copil mă prindea va fi / cum, acum, vechi soldat al mișcării, / nu-mi pot prea lesne închipui. // Dar trebuie pentru Marea Singurătate, / o repetiție să fac, doar atît. // Cu aceste versuri neterminate, / mă duc să-l văd pe Hamlet duelînd..." **(O repetiție să fac, doar atît).** Într-un alt text spaima și oroarea de neant ia accente de-a dreptul patetice. S-ar spune că prin întreaga sa ființă poetul respinge ideea morții, fiind în același timp robul ei : „Mi-e teamă de moarte pînă la rușine, / mi-e teamă de ea / de parc-aș omori alt om în mine, / de parcă va fi chiar așa. // Noaptea în somn, cînd se bat în argint / punțile mele interioare, / întind mîna să-l prind / să-i cer iertare : / Nu sînt vinovat că vei muri / prin moartea mea, / nu pot trăi vesnic, pleacă, / fugi în Egipt, sau la altcineva. // Dar el se învelește în roșul / singelui meu mai departe, / el nu vrea să fugă, / i-e dor de moarte" **(Mi-e teamă de moarte pînă la rușine).** Abia pe acest fond anxios, dramatic se poate înțelege mai bine cealaltă componentă a poeziei sale — la care am să revin — atracția ascensională. Deocamdată, ca și Blaga, cel din **Marea trecere,** a cărui influență este vizibilă, poetul este halucinat de întrebările și misterele existențiale : „Mai întîi sămînță, apoi lemn, / mișcare dusă înspre nemișcare / Am să rămîn toată noaptea / de veghe și de întrebare". Nu înseamnă însă că autorul este tot timpul încruntat și de o excesivă și obositoare seriozitate, din cînd în cînd cîte o „glumă" lirică, destinzînd resorturile încordate ale poeziei : „Am să mă umilesc, am să mă umilesc / cu o patimă rară, / pînă se vor înroși toate frunzele / de alior și de scorțișoară // Dar numai în fața racului, / pentru că i se văd toate oasele, / și pentru că este dat dracului, / și merge de-a-ndoasele." **(Cu o patimă rară).**

Dar efectele poetice puternice ies la Nicolae Oancea, fără a fi, repet, neguros sau catastrofic, din obsesia thanatică și predispoziția spre metafizic. Excepțional este **Vîntul să bată, s-arunce bătind,** un poem de o exemplară lapidaritate, în care fiecare cuvînt pare un sunet aspru și pătrunzător scos de un instrument muzical antic : „Vîntul să bată, s-arunce bătind / nordul spre sud, să nu știm / pe care mare călătorim / și pînă cînd // Și eu în tăcere să-ți spun / tot ce-am să strig, ce-am să fac / atunci cînd matrozii corăbiei / mă vor lega de catarg... // Tăcut să-i aștept să mă lege / cu streanguri, cu funii de rînd, / și nici un matroz să nu vină, / o noapte, un secol, nicicînd".

În virtutea acestui sentiment profund și grav al existenței, nostalgia ascensională ca soluție și ieșire din cercul ontic al ființei ia o nuanță de ironică detașare : „Drumul a înflorit, neagră lalea, / pe eleganta și ultima treaptă, / bătută în aur de stea, / să fie calmă și dreaptă. // Aduceți apă și untdelemn, / aduceți-mi tot ce se cere, / urcat sînt pe-o scară înaltă de lemn, / și v-am promis o cădere." **(Drumul a înflorit, neagră lalea). Poemele** lui Nicolae Oancea formează, dincolo de orice îndoială, un volum de aleasă poezie.

Paul Dugneanu

DUMITRU ȚIGANIUC: «Ecranul de iarbă»

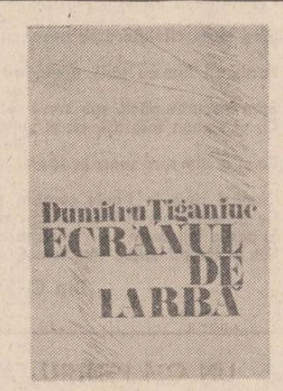

Noul volum de versuri, pe care Dumitru Țiganiuc, poet din Botoșanii lui Eminescu, îl publică sub titlul **Ecranul de iarbă** (1986), la Editura Junimea, exprimă, din punct de vedere tematic, atașamentul poetului față de valorile tradiționale ale culturii și civilizației rurale românești, a căror posibilă degradare generează tristețea, decent rostită în versuri transparente, bine rimate și ritmate : „Și ce mai faci cimpie fără mine ? / Că m-ai uitat în grabă bănuiesc / și-un vînt din părul tău pe buze-mi vine / ca un polen ușor, nepămîntesc. // Pudrată cu fosfați și parfumată / cu spraiuri de benzină și de roți / tot a semințe ca și altădată / miroși și nești de toate pentru toți. // Furat de griji din șapte pin' la șapte / cu sufletul mereu ca-ntr-o manta, / cînd morfolesc paharul spelb cu lapte / mai uit că fur mereu lumina ta. // Piscul tău sur e-o turlă cu albi îngeri, superbu-mi pisc atîrnă de-un balcon, / dar dacă singer te aud cum sîngeri / cu picături de greu parfum. // ori poate eu is placa ta mai nouă, / noaptea m-așezi pe umerii-ți fierbinți, / schimbi citeodată acul cel de rouă / și hohotesc plătit cu doi arginți" **(Muzica).** Sentimentul fundamental care determină tipul de reacție al eului liric față de lumea înconjurătoare, este dragostea de țară, neclamată bombastic ci murmurată grav, ca un cîntec pentru sine, de înginat în momentele de cumpănă sufletească. Țara este reperul moral esențial, care orientează, ca un nucleu magnetic, constelația sentimentelor : „Sub parașuta zilelor cuprinse / din rădăcini și din cocori coboară / inima noastră pururi neînvinsă / spre epicentrul tainic numit țară // Și lacrima și singele și rîsul / nu curg spre alte zări ori constelații / auzul patriei, le soarbe-ntr-insul / spre epicentrul pururea-n vibrații. // Chiar de ne-am duce-n stele, dintr-odată / ne țesem din mătasea răsuflării / aripi de pasăre pietrificate / și revenim la epicentrul țării // Sosim ca niște conuri uriașe / din brazii viselor către pămînt, / înpădurindu-i albele orașe / în miezu-n care toți și toate sînt // O, miez al liniștii / de-a purueri coapte, / cît infinit în fiecare spic / din care-nmuguresc spre țară șoapte / ca un inel pe degetul cel mic" **(Miez).**

Acest sentiment statornic păstrează echilibrul ființei, nelăsînd să fie cotropită de anxietăți existențiale. De aceea, chiar ireversibilitatea temporală nu este resimțită ca o dramă insolubilă, căci tensiunile provocate de sentimentul trecerii se atenuează în fața conștiinței infinitului. O anume nonșalanță, jucată în manieră minulesciană, se așează ca un filtru eficient în calea neliniștei : „Un vînzător de lucruri vechi / îți pune timpul pe tarabă / și scărpinîndu-se-n urechi / cît vrei să-ți taie te întreabă // Să-ți taie-o ramă rococo / și o pendulă Bidermayer / și o icoană macră și-o / coapsă sucită de bomfaier ? // Satirul mîinii lui subțiri desprinde-o veche somieră / din galbeni ani și tu te miri / că-n ea se-ntinde blond o eră // Și tu te miri că intestine / de coliere și brățări / mai singerează peste tine / ca picături de luminări // Și tu te miri cînd nu-ți mai sună / în piept pendula de opal / și negustorul pe sub lună / o vinde cerului natal" **(Negustorie).**

Același tip de reacție lirică, îndulcită de o înțelegere autoimpusă, se poate identifica și în poeziile în care Dumtiru Țiganiuc sesizează „divorțul" între generații, nedeclarat, dar evident. Poetul nu emite judecăți, nu dă verdicte, ci doar constată parazitarea relațiilor și înregistrează tăceri semnificative. Tristeții constatării dezacordurilor i se aliază, amplificînd îngrijorarea, perspectiva unei lumi amenințată de spectrul războaielor, într-o poezie tulburătoare, căci deloc abstractă, ci aplicată universului familial : „După o zi rotită prin pelin / sau prin burduf de miere lunecoasă, / ca niște urși ciudați și singuri vin / bărbații și pe lavițe se lasă // Copiii-ntr-un ecran cu ochii-s prinși / ca de-un pripor și nu se-ntorc spre dînșii / nevestele clătesc niște blue-jeans-și / învinșii-n film își flutură învinșii // Pe-o masă farfuria fumegînd / precum o copcă de vulcan deschisă / bărbații se ridică rînd pe rînd / și-și-și cată briciul lung ca o narcisă // Și cu această floare de oțel / se duc către oglinda din perete / de mult băieții nu-i mai văd defel / gonind pe caii filmului în cete // Cu fața către zid bărbații tac / ca niște osînditi și brusc se taie / zărindu-și fiii parcă în atac / prin cele-o mie două sute de războaie" **(Acasă, seara).**

Cum se poate ușor observa, din citatele deliberat abundente, poezia lui Dumitru Țiganiuc nu reclamă eforturi deosebite de interpretare. Comparațiile sînt simple, metaforele se decodează ușor, rimele sînt previzibile, iar forma conținutului nu lasă loc ambiguităților. Este, așadar, o poezie care nu trebuie să-și caute cititorul, ci vine în întîmpinarea acesteia, oferindu-i posibilitatea de a-și confrunta de pe poziții egale fondul aperceptiv cu sensibilitatea poetului. O poezie care așa-zicînd „merge la sigur", căci ce poate fi, de pildă, mai frumos și mai în firea lucrurilor, decît să evoci, în versuri limpezi, spațiul natal, obîrșia țărănească, părinții. „Sub spuza nopții-n camera de-alături / visează timpla mamei prin omături / Cum doarme cu genunchii către gură / ar naște-o parc-a patului făptură / iar în veșmînt de in înfășurată, / e tot mai mult ce-a fost întîia dată... // Și-mi vine blocul să mi-l clatin parcă, să mi-l prefac în scrinciob sau în arcă / și-nceț să-i cînt, / ori poate numai plînsu-mi / m-ar naște-n somnul ei pe mine însumi" **(Cîntec de leagăn).** În afara imaginii blocului clătinat, neavenită într-un cîntec de leagăn și de loc de natură să trezească amintiri confortabile, și a repetiției, la distanță mică, fără funcție stilistică, a lui **parcă,** această poezie spune mult despre relația mamă—fiu.

Mai puțin stăpîn pe mijloacele sale se arată Dumitru Țiganiuc atunci cînd exersează în registru ironic. Astfel, în ciclul de cinci poeme, suprantitulat, în maniera Topîrceanu, sau, dacă vreți, Ion Băiești, **Totuși iubirea lor a fost celebră,** ironia este de un gust îndoielnic. Două mostre mi se par edificatoare și mă scutesc de alt comentariu, în afară de acela că acest drum trebuie abandonat de către poet. Iată : „În sat la magazin roiesc ca-n turmă / spraiuri și chiar cojoace de viței, / îmbracă-te-n vițelul cel din urmă / și vino-n așternut să facem zei". Sau : „Totuși iubirea lor a fost celebră / și-atîta de real a ars încît / cearșaful li-e o pagină de-algebră / și un catarg înfipt la mine-n git". A-l parodia pe Adrian Păunescu, căci aceasta pare a fi miza, dacă ne orientăm după unele versuri ghilimetate din ciclul amintit, nu este cel mai inspirat lucru din lume, mai ales dacă propriile-ți versuri (cele „serioase") amintesc uneori, stilistic, de poetul în cauză. Ca în acest frumos poem final, scris în forță, în care poetul pledează, optimist, pentru conservarea ingenuității, într-o lume tot mai amenințată de maculare : „Și soarbe-mă ca pe-un pahar cu lapte / neprefăcut, în zorii cenușii / chiar dacă-n piețe precupețe coapte / preschimbă-n iaurt apa și nu știi / chiar dacă mugetul de turme arde / tot mai departe, tot mai stins de noi, / chiar dacă iarba-și pune obrăzar de rouă, dar pare-o mască de noroi // Chiar dacă-n flori fosfații urcă-alene / precum un hoț suav în ascensor, / chiar dacă melcii-și mină în antene / zgomot de puști și grai de reactor, / chiar dacă să nu crezi că prea curat îs, / mai pur decît un măr, decît un scai, / chiar dacă lapte-ai întîlni pe gratis, / chiar dacă țărna pare-un evantai // și adumbrindu-te și umbra-ți fură, / chiar dacă oile se-aud șoptind / de dragoste, de liniște și ură, / și cad ciobani în minți din cînd în cînd // chiar dacă-n filme pruncii sînt doar șoapte / visînde, pogorîndu-se încet / tu soarbe-mă ca pe-un pahar cu lapte / neprefăcut, sic transit un poet" **(Ca un pahar cu lapte).**

În ceea ce păstrează neprefăcut, poezia lui Dumitru Țiganiuc are gustul bun al laptelui luat direct de la sursă.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

TRIUMFUL UNEI TENTATIVE

Noua carte a poetului Ion Segărceanu, cea de a șaptea după cîte ne amintim, cu un titlu care atrage atenția *), aduce un element nou în ansamblul liricii noastre contemporane. Este vorba de „poemograma" pe care poetul o consideră „o tentativă de vizualizare a poeziei" cum ne-o explică într-o notă de subsol citind dintr-o carte de cugetări despre poezie, în pregătire sub titlul „Stele de mare". Elementul nou nu este însă chiar așa de nou deoarece a mai fost încercat de Apollinaire, precursorul suprarealismului și promotorul cubismului literar și artistic la începutul veacului nostru, dar Ion Segărceanu nu cuprinde în volumul său numai asemenea „tentative de vizualizare a poeziei" care se legitimează astfel prin „sudura intimă între idee și imagine" ci îi oferă cititorului și „alte poezii" care se înscriu în coordonatele consacrate ale poeziei din punct de vedere prozodic. Lectura acestor „Poemograme și alte poezii", o a doua lectură, mi-a lăsat impresia netă a unui lirism bine sudat cu reale virtuți de expresivitate și cu un timbru care și-a prelungit ecourile învăluitoare cu o stăruință remarcabilă fără să se mistuie în tăcerea reconfortantă încă multă vreme după lectură. Pornind de la conceptul „idee-om" și „idee-floare" și tinjind să se „intruchipeze din albastrul ocean al purității", poetul lansează o invitație către contemporanii săi „să îmbrace cămășile curate ale bucuriilor de fiecare zi" și de întoarcere la natură, protestînd împotriva unei civilizații care și-a trădat menirea și a devenit antiumană, recomandînd să se păstreze intactă „sămînța în brazde / pentru rod !" Aceasta este în fond ideea centrală a cărții, iar poemogramele nu au doar o rigoare formală ci și de continut, devenind nu o dată o convingătoare artă poetică. „Cuvintele / frumos rînduite / în versuri / ca nestematele / în diademă / dau splendori poemului !"

Găsim în această carte poeme rotunde (poate mai adecvat ar fi să le spunem desăvîrșite) cărora nu le putem reproșa nimic, dimpotrivă, pentru exemplaritatea lor, le-am putea oricînd recomanda pentru o antologie a celor mai frumoase poezii. Iată una din acestea : „Despre omul acela / am spune / că era gol-goluț / pînă la rușine / Nu-i rămăsese / așa gol cum era / decît surîsul / ca un crîmpei de azur / și surîsul acela îl acoperea în ochii tuturor / cu blîndețe și omenie / ca o hlamidă de glorie". **(Hlamida).** Poetul pledează pentru o poezie-pedeapsă a unui destin implacabil : „Sînt un Sisif incorigibil / car mereu bolovanul divin al Poeziei / pînă în virful muntelui de azur !" Dar acesta nu este un efort inutil deoarece crede în triumful tentativei sale, întrezărit în perspectiva creației, atunci cînd „va așeza bolovanul de aur / să strălucească acolo, sus / pe culmile acelea de azur / ca Soarele !" **(Sisif).** Poetul nu este monocord, paleta sa cuprinde și alte aspecte ale realității ; atent și la impostura artistică pe care o stigmatizează în numele unei magistraturi intolerante pentru ca nimbul omeniei să nu fie de nimeni și de nimic adumbrit. În fața unor asemenea primejdii el și-a pregătit o armură care nu-i alta decît „platoșa argintie a cuvintului / în care bate inima cintului" **(Armura).** Apărat de o asemenea armură poetul interceptează pe una din orbitele existențiale care încă nu s-au mistuit în demersurile ardente ale contemporaneității, prezenta nocivă — o, cît de nocivă ! — a celui pentru care „dreptatea e o vorbă fadă" din ființa căruia emană numai ură și ipocrizie **(Omul de palavre).** Dar nocivitatea personajului prins în pionezele sarcasmului ne pare totuși ipotetică, înscriindu-se într-o tipologie socială condamnată de istorie.

În ansamblul său volumul de **Poemograme și alte poezii** de Ion Segărceanu ne propune (pentru a cita oară ?) un poet care se legitimează astfel printr-o poezie autentică angajată pe direcțiile ei cele mai sigure, dezvăluindu-ne un suflet împătimit de frumos căruia îi subliniem cu cordialitate triumful tentativei sale lirice.

Ion Potopin

*) **Ion Segărceanu: „Poemograme și alte poezii", Editura „Cartea Românească", 1986**

ALFABETUL MUZICAL

O nouă carte de versuri pentru copii construită și de astă dată pe o idee, cu metafore luxuriante și năstrușnice asociații de idei, publică Grete Tartler*). Seriozitatea cu care scriitoarea (poetă, muziciană, traducătoare de aleasă ținută) își gîndește cărțile dedicate celor mici reprezintă incontestabil un cîștig pentru gen, asigurîndu-ne parcă de faptul că soarta literaturii pentru copii,și în noile generații scriitoricești, se află pe mîini bune. Ea însăși muziciană, Grete Tartler alcătuiește un adevărat abecedar muzical, o carte de inițiere, în care imaginația este debordantă, cuvîntul construiește surprinzătoare volute și jocul lingvistic slujește jocul muzical. Nu poți să scrii decît cu plăcere și satisfacția întîmpinării despre o asemenea carte, inteligent gîndită și finalizată grafic, realmente sărbătorește de Dana Schoebel Roman.

La alfabetul muzical se ajunge făcînd doar un pas din realitatea imediată. Tot felul de întîmplări prilejuiesc cîte o nouă explicație : portativul e închipuit din dire pe zăpadă trase de-un cățel schior, notele muzicale sînt două de pasăre așezate într-un muzeu-portativ, capul viorii e un melc și cele patru corzi „parcă-s cățeluși cu cozi" și tot așa, în „Școala de muzică" pot spune că ajung în poezie noțiuni, elemente fundamentale : gama, cheia sol, optimile, doimile, duetele și cvartetele, rababul, strămoșul viorii, acordajul, partiturile și știmele, diezii și becarii. („nuci rotunde / la secunde, / poame-n bețe / pentru terțe, / și nuci sparte / pentru cvarte, / bob de linte / pentru cvinte, / lănțișoare de covrigi / pentru sexte mari și mici, / cîte-un cornuleț la tavă / pentru septimă și-octavă, / prune de făcut solfegii / dovleac copt pentru arpegii... // Dacă știți aceste teme / nici de lup nu vă veți teme ; / cînd știi ton și semiton / nu te temi de lupu-afon !"

Nimic ostentativ în toată această superbă panglicărie poeticească — totul e firesc, hazos, rimele curg girlă iar din cînd în cînd autoarea trage cu ochiul și către cel de-al doilea nivel de lectură — adultul — oferindu-i satisfacția vreunei spuneri, a unei aluzii culturale (cum de pildă posibila aluzie la „Muzicanții din Bremen" din poezia de final). Mai demult autorii scriau pentru copii, de obicei, „coborîndu-se la nivelul lor" mimînd apropierea de cititor. Azi Grete Tartler scrie fără sfială despre **orice** lucru, chiar dificil, chiar pretențios, încercînd să-l explice prin analogii, comparații, alegorii și mici fabule, decodificînd, adaptîndu-se „gramaticii fanteziei" micilor cititori. Nici un șablon, nici un pas tedat monotoniei, nici un loc comun ! Trebuie să recunoaștem — o adevărată performanță și pentru scriitor dar și pentru editor ! O lume fermecătoare, desenată cu imaginație și har poetic — lumea copilăriei.

„Școala de muzică" este o fermecătoare carte modernă pentru copii, care, probabil, cu timpul, va deveni una clasică.

Cleopatra Lorințiu

*) **Grete Tartler : „Școala de muzică", Editura „Ion Creangă", 1986**

UN OM PENTRU ȚARĂ, UN OM PENTRU ISTORIE

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

MULT IUBITE ȘI STIMATE
TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Cu prilejul aniversării zilei dumneavoastră de naștere, pe care o cinstește intreaga țară in acest ianuarie sărbătoresc, scriitorii României Socialiste își unesc glasurile cu cele ale tuturor oamenilor muncii, rugindu-vă să primiți urările lor fierbinți de sănătate, viață indelungată și implinirea tuturor proiectelor de viitor, puse cu atita pilduitoare dăruire și cutezanță in slujba celor mai inalte aspirații de progres și civilizație, de bunăstare și pace ale națiunii noastre.

Înfăptuind noul său destin, poporul român, — mai unit ca oricind in jurul Partidului și al secretarului său general, inflăcărat patriot și eminentă personalitate a lumii contemporane — a inscris in cartea de aur a istoriei naționale, mai ales in ultimele două decenii, cea mai strălucitoare pagină de impliniri. In deplină concordanță cu amploarea prefacerilor din viața economică și socială a țării, cultura a cunoscut o impresionantă inflorire a tuturor energiilor creatoare. Realizări de seamă au fost obținute și pe tărimul literaturii. Călăuziți de sentimentul răspunderii pentru prezentul și viitorul patriei, artiștii cuvintului au zămislit opere insuflețite de patosul construcției unei lumi noi, intr-o gamă largă de modalități artistice, aducind o importantă contribuție la modelarea conștiințelor ir. spiritul umanismului socialist.

Faptele de muncă și de creație ale acestor ani au dăruit numelui României, pe toate meridianele globului, strălucirea durabilă a respectului și a prețuirii. Ele vorbesc lumii intregi despre forta și adevărul ideilor care le-au inspirat : ideile partidului comuniștilor români, ale secretarului său general. Noua inițiativă de pace privind reducerea cu cinci la sută a armamentelor, cheltuielilor și efectivelor militare a inălțat și mai mult prestigiul țării și al președintelui ei.

Exprimindu-ne mindria de a trăi și a crea aici și acum, hotăriți fiind să depunem și in continuare mărturie cinstită și durabilă despre aceste vremuri ale devenirii noastre socialiste, vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că talentul și puterea noastră de muncă se vor afla și in viitor in slujba intereselor fundamentale ale poporului român, a nobilelor idealuri de pace, progres și civilizație pe care le promovați cu atit de generoasă dăruire.

Vă dorim incă o dată multă sănătate și viață indelungată, spre binele și fericirea națiunii noastre.

„La mulți ani !"

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

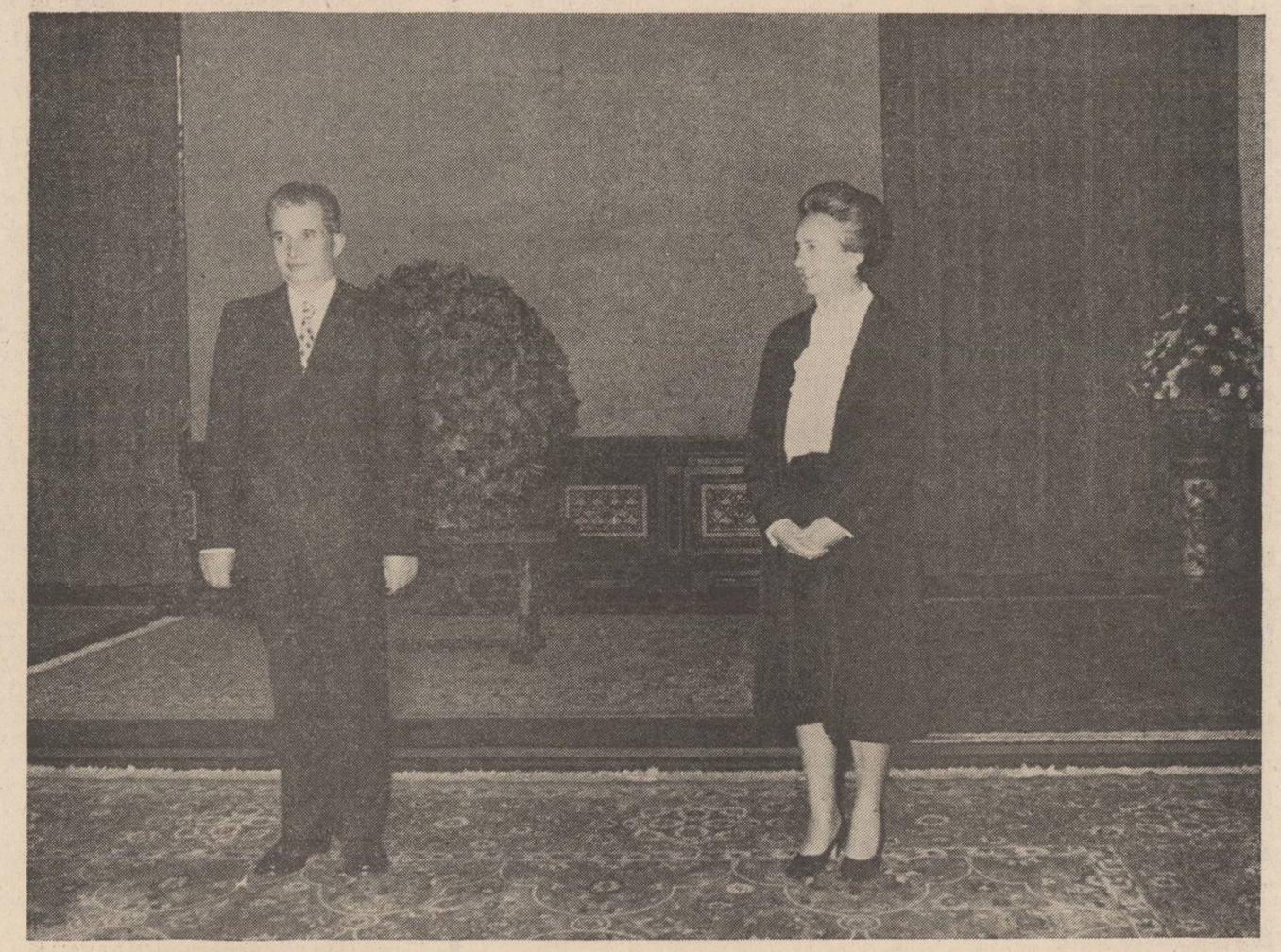

„Viața, realitățile au confirmat cu strălucire marele adevăr că anii de cind vă aflați la cirma destinelor României — cei mai rodnici din intreaga existență multimilenară a neamului nostru — se constituie intr-o epocă de măreție infăptuiri socialiste, deschizătoare de luminoase orizonturi comuniste, pe care intregul popor o numește cu indreptățită mindrie patriotică, cu profundă dragoste și recunoștință pentru inspiratul și genialul ei ctitor, „Epoca Nicolae Ceaușescu". Acest timp eroic al afirmării plenare a unității de nezdruncinat a națiunii in jurul gloriosului nostru partid comunist atestă, cu puterea de netăgăduit a faptelor, că succesele uriașe pe care le-am obținut in toate domeniile construcției socialiste sint nemijlocit legate de numele Dumneavoastră, de neobosita activitate pe care o desfășurați cu exemplară dăruire pentru implinirea aspirațiilor de progres și bunăstare ale poporului român, pentru creșterea tot mai puternică a prestigiului României socialiste, libere, independente și suverane, in rindul tuturor națiunilor lumii".

(Din Scrisoarea Omagială a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România)

SENS ȘI DURATĂ

Pe cit de necesară, pe atit de inaltă, tulburătoare, este revenirea noastră intru cuprinzătoarea idee de devenire a patriei. Dinamica evoluției din ultimele două decenii, pe lingă faptul că a impus o nouă viziune social-economică-politică-morală-culturală a impus, totodată, și afirmat o nouă strategie a insuși modului de a înțelege fapta ce devine istorie. Deschiderile istorice ale Congresului al IX-lea al partidului, pe durata acestor ani, și-au aflat intruchiparea in solul fertil al demnității și unității naționale : acestea, in fapt, și-au dobindit identitatea deplină. Autentica noastră vocație, a construcției pașnice, intra intr-o virstă pe care n-o mai cunoscuse, orizonturile firii căpătau conturul și adincimea lor firească, sensurile pilduitoare ale tradiției își redobindeau virtuțile. Patria insăși intra cu temei și justificată speranță in era unei deveniri fără precedent. Scriam odată că durata e vizionară, asemeni zborului și adaug: in acești ani ne-am apropiat realitatea concretă. Este meritul incontestabil al tovarășului *Nicolae Ceaușescu*, arhitect vizionar al României moderne, acela de a fi oferit, prin exemplul gindirii și faptei, un model nou de acțiune, demn, robust, inălțător.

Aveam mai apoi să observ aceeași frenetică resurecție geografică, economică in alte foste „tirguri" ori orașele : Sfintu Gheorghe, Miercurea Ciuc, Zalău, Bistrița-Năsăud, Odorheiu Secuiesc, Tulcea ori Brăila, Oltenița ori Petroșani... Aveam să observ nașterea orașelelor in jurul străvechilor noastre orașe, vetre de cultură și civilizație. Ritmul in care intraseră configurațiile noilor orașe, dictat de fascinația bărbătească a generațiilor care participau, in cel mai autentic înțeles, la noua altitudine a patriei, era, intr-adevăr „debordant" in uriașele-i prefaceri. Geografia locurilor căpăta infățișarea gindurilor „transferate" de pe planșetă cu o repeziciune menită parcă să recupereze spații, alcătuiri și rosturi, să le așeze in sensul unificator al patriei, in durata ei vizionară.

Congresele devenirii ce aveau să urmeze acelui moment de referință pentru istoria ultimelor două decenii demonstrau fără putință de tăgadă și realismul politicii promovate de strălucitul ei inițiator, tovarășul *Nicolae Ceaușescu*, iar timpul acestor ani, fertil, dinamic, a afirmat, adincit și consolidat temeiurile demnității și unității noastre.

Modelul viabil, nou, cel al acțiunii revoluționare a devenit mod asumat plenar de intregul popor, indreptar pe cit de realist, pe atit de inălțător. Privită astfel, din perspectiva treptelor atit de necesare pe care le-a urcat, imaginea patriei, dincolo de metafora sintetizatoare, ne apare astăzi in intreaga ei plenitudine, validată de potențialul imenselor ei certitudini, aureolată de nimbul sensurilor ei viitoare.

DINTOTDEAUNA, PATRIA

Sintem — din perspectiva ființei patriei — fiecare in parte și toți laolaltă purtători de sens in măsura in care adevărul nostru se recunoaște in complexa și intru-toate armonioasa ei intruchipare: ea ne reprezintă, ne aparține in intregime cită vreme semnele existenței se implinesc și rodesc in alcătuirea ei tutelară, in firea ei destoinică.

Mă intreb — și răspund in sensul in care profesiunea de credință nu-i atinsă de orgoliul zborului fără altitudine — cum oare altcumva decit știindu-te in miezul incandescent al trăirilor ei de căpetenie ți-ai putea vreodată recunoaște identitatea ? Am gindit astfel că despre patrie nu poți vorbi decit atunci cind faptele tale vor intrece cuvintul. Îmi pare acum — ca totdeauna — că problema ține de etica muncii inainte de toate, de talentul ce slujește deolarat și neimprovizat caratele de toate zilele ale conștiinței.

A te apropia cu sufletul de priveliștile spațiului tău de esență — cel al patriei— nu inseamnă a săvirși doar un act de pioșenie necesar, dar nu suficient, ci mai cu seamă unul

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 6-a

Acest sentiment: acasă

Spunea cineva că viitorul este cel mai tulburător dintre concepte. Și că fiecare om este istoria la zi a poporului său. Nu este greu de observat cum, in biografia individuală a marilor noștri oameni se citește biografia colectivă a unui popor. Le-a fost dat oamenilor acestei țări să inscrie in cartea de aur a istoriei opere de civilizație deosebite. Ei, făuritorii a nenumărate ctitorii, au luptat pentru progresul țării și tot ceea ce au făcut reprezintă tot atitea argumente pline de certitudinea acestor ani. Cu cîți oameni am stat de vorbă in ultimul timp, cu cite orașe am făcut cunoștință, in cite dintre ele m-am reintors, pentru ca privindu-le cu un ochi mai atent să-mi dau seama de fantastica lor transformare, mi-am spus că din oameni și lucruri deopotrivă se desprinde sensul istoriei.

Din multele imagini pe care le port cu mine și care reprezintă transformările ultimilor ani, aș putea decupa cu destulă ușurință pe aceea a orașelor. Imaginea lor, a celor in care am intrat și pe care le-am cunoscut nu numai in noul lor centru civic dar și plecind inspre periferie este la fel de nouă și de reconfortantă. Oamenii și-au dorit, și cit de firească le este această dorință, ca in ele să se simtă ca acasă. Le-au asigurat o anume caracteristică, o anume distincție, care le face să se deosebească unul de altul. Mi s-a vorbit nu o dată de străduința arhitecților, a constructorilor, a simplilor cetățeni de a avea un oraș pe măsura unui vis sau a unui proiect mai nou sau mai vechi. Ei au imblinzit betonul sau lemnul cu arbuști și răsaduri. Despre acești oameni am auzit nu o dată spunindu-se că ar aduce mai aproape de noi viitorul. A consimți să faci acest lucru inseamnă să-i ieși cu un ceas mai devreme inainte. Care este semnificația acestui ceas, in ce se măsoară greutatea lui o știu cu siguranță acești constructori de țară. Milioane de ferestre se deschid azi spre orașele țării. Cartierele unui oraș mai mare s-au transformat la rindul lor in adevărate orașe. Se știe că numai in ultimul cincinal s-au mutat in case noi peste două milioane de oameni ai muncii. Ani de zile intr-un oraș nu a existat decit unul sau cel mult două blocuri. Un bloc era deci un eveniment. Așa a fost in Bistrița, in Călărași, in Fălticeni, in Măcin. „Construim mult, vom construi in continuare și mai mult", inseamnă neobositul ctitor de țară nouă. Un indemn al prezentului, un țel in același timp, măreț, atunci cind e vorba de oameni, dar și un gest adresat viitorului. In cite din orașele refăcute din mers nu am intrat in ultimii ani, orașe care nu au incetat să-și păstreze caracterul specific comercial și de promenadă. Arhitectura lor a continuat să dețină elemente de finețe ale arhitecturii orășenești din zona respectivă. Noile centre civice au fost gindite in așa fel incit să satisfacă și cele mai pretențioase gusturi. Nu numai in materie de arhitectură, dar și de utilitate. Ce altceva poate să fie un oraș decit un loc frumos, un prilej de bucurie, de confort, de relaxare. Oamenii le propun memoriei timpului, adăugindu-le povara lor frumoasă de tei, castani, trandafiri, arbuști de tot felul. Există orașe din care nu au mai rămas decit citeva cartiere. Din altele, citeva străzi. Iar din altele nu a mai rămas decit numele. Ele s-au dezvoltat și au continuat să se dezvolte nu numai dintr-un orgoliu local. Iar viața in ele a căpătat alte atribute.

E ianuarie, luna cind înfloresc ninsorile deasupra orașelor. In ultimele zile ale anului care a trecut s-a colindat prin orașele țării, pe la casele țării pentru pace și liniște, pentru o viață mai bună. La ceea ce ne-au lăsat strămoșii vrem să adăugăm un plus de confort, de civilizație. S-a vorbit nu o dată despre disponibilitatea românilor de a ctitori, de a-și lega numele pină la identificare cu zidirea inălțată. Pentru că inălțăm nu numai pentru prezent, dar și pentru viitorul care ne dă sentimentul libertății și al optiunii.

Zidurile care se inalță sint ziduri de pace. Sint zidurile iubirii de moșie. Vor avea peste timp mesajul tulburător pe care-l merită. Oamenii au vrut pitoresc și diversitate. In fiecare dintre orașele țării există unul citadin, unul industrial, unul istoric. Ele se topesc unul in altul la fel de armonios și de vital.

Citeam undeva că dacă ritmul de construcție din orașul Roman s-ar fi menținut la nivelul celui dinaintea Congresului al IX-lea al partidului, numărul fondului actual de locuințe din municipiile și orașele județului Neamț ar fi fost atins la jumătatea secolului viitor.

Destinele orașelor sint legate de oțel, de cărbune, de țiței, de carierele de piatră, de industrie, de proiectele lor. Dar ele vor fi intotdeauna ancorate de sufletul oamenilor, participanți la crearea istoriei. In rindul acelor eroi exemplari care concentrează in personalitatea lor alese insușiri ale neamului, in rindul acelor arhitecți exemplari, poporul nostru il situează pe președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care se constituie intr-un mare exemplu de devotament pentru țară, pentru progresul ei necontenit.

Areta Șandru

Odă

Cu-o zi de glorii țara s-a-mbogățit pe sine
c-un nume fără seamăn inseamnă
mai departe
ce din esența vremii izvoare și destine
se implinesc intr-unul spre-a nu se mai
desparte.

aici se nasc românii, aici e țara lor,
pe frunte cerul țării ni-e-n cumpăna cea
dreaptă
străluminind in gindul și dreptul tuturor
un unic drum al vieții de la cuvint la faptă.

ca astrul zilei este un om adevărat
și ca lumina zilei ni-e dragostea curată
istoria intreagă pe nume l-a chemat
și trebuia să vină, il aștepta suflarea țării
toată.

Ion Nicolescu

Ziditor de pace

In fruntea României ca muntele veghează
Un neinfricat și ințelept bărbat.
Inimă tinără și minte trează
In care țara-ntreagă s-a-ntrupat...

E Ceaușescu, ziditor de pace și de viitor.
Sub semnătura Lui, inscrisă-i vrerea noastră,
Ca viața, demnitatea să urce-n tricolor
Cum soarele iubirii se-nalță-n bolta-albastră.

Geo Călugăru

Cutezător partid

Există un partid cutezător
o flamură a timpurilor noi
pe care il urmează un popor
de mari biruitori și de eroi.

E Ceaușescu vremea noastră nouă
cel ce clădește-n timp pentru popor
stindard al luptelor de bine și de pace
erou intre eroi, nemuritor.

In el se-adună tot ce-i românesc
vatră de-a pururea in adevăr
istoria pulsează in artere
lumină pentru cel mai nobil zbor.

Poporul il urmează tutelar
trăiască-n veci făclia ca un zid
din care-n temelie se așează
flamura ta cutezător partid.

Dumitru Ion Dincă

Tînăr ca patria

Patria
Simbol suprem al unei iubiri
Nețărmurite
De dreptate, frumos și adevăr
Patria
Efigia acestui timp de rod
Și-mplinire
E-n inimile toate un cintec
Nesfirșit și curat ca florile de măr
Patria
Sub semnul de flacără al muncii
Iluminată
De veșnic tinărul soare
Ce-ntruchipează identitatea milenară
A neamului
Tinăr ca patria dintotdeauna
Este destinul nostru comunist, eternă
primăvară!

Dumitru Buțoi

Un om incununînd un neam

Cuvintele nu-mi ajung
Să conturez ilustra Lui personalitate
Și-atunci imprumut mugurii codrilor
Și cu piscurile munților intr-un glas,
Cum noi toți in jurul Lui uniți sintem —
Știu să exprim solara marea lumină
A dragostei Lui pentru neam și țară.

Cuvintele nu-mi ajung
Să exprim grija Lui pentru viitor
Și-atunci imprumut zimbetul și
Glasurile copiilor patriei
Să-mi inaripeze gindul stihuitor
Și descopăr insuși izvorul vieții
Dind glas iubirii ce-i purtăm
Marelui nostru Conducător.

Cuvintele nu-mi ajung
Să exprim viața Lui de luptă
Inchinată celui mai adevărat ideal
Și-atunci inprumut
Murmurul apelor țării
Ele i-au oglindit chipul totdeauna
I-au insoțit pașii de la inceputuri
Și poartă cintecele noastre spre mare
Reverberind in lume
Un OM incununind un neam
Și-o țară — România Socialistă !

Sufletul Lui e dăltuit ințelept
De șiragul eroilor neamului.
In dragostea Lui pentru țară
E cuprinsă dragostea lor.
In venele Lui curge tenace
Singele martirilor și voievozilor
Acestui pămint străbun
Nemuritor și luminos ca soarele
Care ne ocrotește viața.

Ana Lungu

Gorunul — simbol

Urmare din pag. 1

drul frontierelor unuia și aceluiași stat, de a inainta neabătut pe drumul progresului și democrației. Forța principală a revoluției de la 1848 in toate țările române au fost masele populare, hotărite să lupte pentru o viață mai bună, liberă și independentă, să asigure dezvoltarea țării pe calea progresului economic și social."

Deși vechimea lui se pierde în vremuri, la 1848 Trícolorul a devenit pentru prima oară simbolul acestor idealuri, drapelul de luptă al revoluționarilor.

Cel mai vechi Tricolor se află la Țebea, adică în România, pentru că există dintotdeauna în mintea și sufletele românilor, roșul Tricolorului nu este identificat cu Moldova și nici galbenul său cu Muntenia, tot așa cum albastrul lui nu este simbolul Ardealului. Înainte de toate, drapelul suprem reprezintă, așa cum spunea tovarășul **Nicolae Ceaușescu** : „Simbolul unității întregului popor, al independenței și suveranității patriei."

Gorunul căruia de mult îi spunem „al lui Horea" își cheamă și astăzi la umbra-i fiii, întru întîlnirea cu eroii neamului. Dar mai presus, cîntul fluierului său, ce-a răscolit conștiințele românilor, cheamă la vederea culorilor Tricolorului.

Acum douăzeci de ani, tot aici, la Țebea, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a sădit un gorun-simbol al zilelor noastre. Mlădița de atunci a devenit astăzi un falnic copac, puternic, așa cum, sub conducerea partidului, a secretarului său general, visurile noastre, care acum douăzeci de ani se aflau doar pe planșete, sînt astăzi realitate, sînt realizări care vor rămîne, asemenea gorunului-simbol, să vorbească generațiilor viitoare despre timpul nostru de mari împliniri socialiste.

Adînca înrădăcinare a gorunului simbolizează în fapt nestrămutarea noastră.

Verticalitatea gorunului este simbolul ascensiunii noastre.

Rămuroasa-i coroană simbolizează devenirea țării prin noi.

Susținut de lăncile gorunilor, Tricolorul se desfășoară la Țebea peste vremi, arc de boltă al unui niciodată sfîrșit curcubeu.

dim. rachici

Sub lespezi de ape sărate

Pe cînd adunam cifrele vieții,
Pe cînd contabilizam trecutul,
Prezentul și viitorul acestei lumini
La fiecare final de zi și de moarte –
Venea o cinteză să mi se-așeze pe umeri.
O, atunci, cifrele începeau cu toate să cînte ;
Invia Cornelia, obsesia, himera
Plecată pe drumul ne-ntoarcerii.
Îmi dădea telefon, mă chema la întîlniri
Sub lespezi de ape sărate –
Eu însumi o cifră atunci devenind,
Cu infinitul egală.

Puterea iubirii

Atomii din noaptea în doi
Marcați, toți, cu ocrul iubirii.
Pe un șezlong stă cineva –
Privește-n infraroșu cum un melc
(Puțin stingaci, puțin precaut,
Tatonînd universul cu cele două antene
Și îndrăgostit pînă peste cochilie)
Dislocă un munte.

Dansul cu zarea

Cum dansa cu o zare în brațe
Îmbrăcat numai în lacrimi ! –
Păsări îi zburau de pe trup ; locuia
La marginea unui cuvînt,
Ca într-un Olimp
Din care zeii plecară.

Suspendată grădină

Te chem din lăuntrul zăpezii –
Trup îndrăgostit,
Suspendată grădină
A conștiințamîntului.

Acces liber

Lui Anghel Dumbrăveanu

Scrie pe cer
Cu o unghie mușată în ger ;
Desenează pe mare
Cu o rază de soare
Dintr-o fereastră-a iubirii lui
Viitoare ;
Are acces la documente secrete
Din cinci continente
Și mai multe planete.

Auzi cum mă dor toate razele ?

Trece un drum printre prunii damnați
Din cuvînt
Și ei înfloresc, și-o fîntînă
Adîncită-n somnul meu indecis
Cît de singur mă lasă ; acum aș putea
Să-ți trimit colorate iluzii
Din cetatea himerelor,
Cu păsări rotindu-se peste albii versanți,
Cu fulgere limpezind
Văzduhul și trecerea ; dar nesfîrșirea
Îmi face cu ochiul
Din simburii ce-nvață drumul rodirii ;
Auzi cum mă dor
Toate razele ?

Din cîntecul mierlelor

Da, e așa, e așa –
Lunecai printre gînduri pe fringhii
Împletite din cîntecul mierlelor :
Veneai de la marginea cerului
Cu privirile înzăpezite
De întrebări și de teamă.
Da, e așa, numai așa –
Risul tău în urechile mele,
Înflorind doi măslini singuratici ;
Cîte cuiburi de păsări în ramuri,
Cîte morți virtuale
Estompîndu-mi auzul !...

Strigarea apei și prundului

Ea unde să fi plecat,
Înserîndu-se și
Îndimineți ndu-se
Cu pasărea vremii ? O strigă
Apa și prundul, o repetă-n absență
Pereții sufletului
Pe care l-a locuit ;
Să se fi ascuns după un nor ?
Să fi fost, oare,
Chiar norul ?

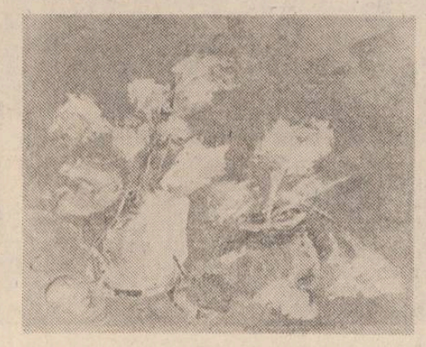

Drumul soarelui

răsuflarea poemului
îi dă aură
și plenitudine
ochiul meu
îi desăvîrșește lucrarea
pe drumul soarelui
scuturîndu-și vîlvătăile
în fructe
și-n poeme de pace

Ion Vergu Dumitrescu

Puternic

Cîntecul vieții noastre rămas din străbuni
E-o destăinuire a timpului pur
Ce-n singe vibrează, în zbor de lăstuni,
Urcînd către stele însemnul de-azur.

Lumina de veacuri a neamului meu
E albia vieții, o rază de stea ;
E gîndul rămas dintr-un veac-minereu,
Cînd speranța în noi încolțea.

Un foșnet de frunze pe veci imn rămas
Din mioritice zboruri aprins,
Lumina din noi, cum preaplinul din vas,
Ți-o închin : fii ca ea neînvins !

Ioan N. Dumitrescu

Oamenii uzinei

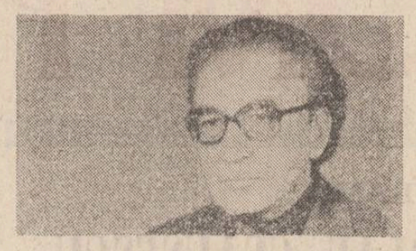

mircea ungureanu

Uneori tuna și fulgera, alteori, însă, vorbele-i curgeau calde. domoale și line ca o apă de șes. Cine nu-l cunoștea mai de aproape ar fi zis — mai ales în momentele lui de furie — că e un vulcan dezlănțuit., un suvoi care coboară clocotind din vîrf de munte și, rostogolindu-se vitelios, prăvale tot ce întîlnește în cale. Profesional, inginerul Ștefan Danes este meticulos și pedant pînă la manie. În biroul său — totul aranjat pe dimensiuni, tipuri termene.

Inginer-șef al uneia din cele mai mari uzine metalurgice din București, Ștefan Danes își conduce sectoarele „la șalopetă", cum îi place lui să spună. Corespondența o rezolvă dimineața, din fugă, deoarece „hîrtoagele nu sînt o treabă inginerească", apoi își pune salopeta-combinezon și intră în turnătorie. „Aici bate inima uzinei, măi fraților !".

Două o jumătate de ceas nu se mai știe care e inginerul-șef și care sînt turnătorii. Doar ochii îi strălucesc pe fața înnegrită, iar un inel umed îi înconjoară gura. De-a lungul frunții i se preling broboane de sudoare. Danes e în elementul său...

În curînd, prezența sa în turnătorie se simte.

— Ce formă e aceea Ioane ?... Știu, știu, vrei să zici că e biela lui D. III. Asta s-o crezi tu ! Măi băieți, v-am spus-o de atîtea ori — turnătoria e artă, și arta cere chemare ! Cine te-a pus, măi omule, să te faci turnător ?

„Băieții" simt că se apropie eruptia, iar unii, mai cotcari, se grăbesc s-o stimuleze, știind că nu va face victime.

— Ce să-i faci, tovarășe inginer-șef, s-a gîndit omul bine : muncă grea, spor de toxicitate, zile de concediu în plus...

— Acord , adaugă altul.

— Fii-i-ar acordul de rîs ! izbucnește inginerul-șef. Păi voi nu vedeți că biela lui Ion e „dezacordată" de-a binelea ?

Un șut puternic amînteste de veleitățile fotbalistice ale lui Danes, din prima tinerețe, și proiectează forma într-un colț al turnătoriei.

— Pămînt și modelul ! Hai mai repede ! Apoi către Ion Tobaru care-și holba ochii asupra lui : „Cîte minute ai norma pentru o formă de bielă ?"

— Zece.

— Cronometrați !

În jurul lui Danes, s-a adunat roată toată turnătoria. Mîinile i se mișcă cu o repeziciune și precizie de parcă i-ar fi comandate electronic. Minutele se scurg repede prin acul cronometrului, măsurate de bătăile inimilor celor din jur. Apoi Danes își îndepărtează cu un gest nervos suvitele ce-i năpădiseră fruntea și priveste tintă în ochii normatorului.

— Gata ! să vie controlorul cu șublerul !

— Aicea sînt.

— Verifică !

Șublerul se închide complet, apoi se deschide încet, încet măsurînd interiorul formei.

— Perfect ! exclamă controlorul.

— Cît a durat Popescule ?

— Șase minute și treizeci de secunde.

— Asta e ! Hai, trece-o în fișa ta, nu vreau să suporți tu demonstrația. Să știi însă că de aici încolo, am să-i pun să-ți plătească numai bielele veritabile, nu și covrigii cu gaură pe care îi torni tu cînd nu-ți arde a treabă.

Danes iese din turnătorie însoțit de murmurul admirativ al oamenilor.

— Bine c-a plecat și „Inginerul Trăsnet", oftează ușurat Ion. Moș Iancu însă, care-și lăsase sarica și olle prin munții Neamtului de pe la 17 ani, ca să se înfrățească pe viață cu fonta topită, nu-l iartă.

— Tacă-ți fleanca, Ioane ! În fața inginerului Danes nici să nu șuflu ! Aista zic și eu inginer să' ! Halal di mama care l-a făcut...

Vorbele celor de la turnătorie au rămas în urmă. Danes a ajuns acum printre ciocanele pneumatice de la forjă.

— Bună dimineața, nea Cristache.

— Bună, tov' inginer-șef.

— Cum stăm cu piesele ?

— Merge strună : astăzi scoatem ultimul lot pe trimestrul doi și — notați — pînă la sfîrșitul trimestrului mai sînt șapte zile. Avem însă un necaz mare : primul ciocan stă de o săptămînă, altfel astăzi călăream pe trimestrul trei.

Lui Danes i s-au umflat vinele pe tîmple.

— Cum nea Cristache, cum vine asta „stă de o săptămînă" ?

Cristache, bătrînul sectici, simte că se apropie furtuna. Îi pare rău c-a adus vorba de ciocanul cu pricina, dar acum nu mai poate da înapoi. Îl cunoaște bine pe inginerul Danes, cu care lucrează în uzină de cincisprezece ani de zile. Simte că în curînd va urma o explozie care va amuți pînă și vuietul pneumaticelor.

— Dar pînă acum de ce-ați tăcut ? De ce n-ați spus nimic ?

— Am încercat să-l reparăm noi, dar ne-am dat seama că ar fi însemnat să dăm peste cap piesele, reparînd ciocanul — vorba ceia : mai

mult daraua, s-apoi, nici nu era treaba noastră.

— Și ați comunicat inginerului-mecanic-șef ?

— I-am comunicat din prima zi.

— Și ce v-a spus ?

— Cică nu are prevăzut în plan pe luna iunie reparații la ciocane pneumatice.

— Dar reparația la cap are prevăzut în plan ? La capete pătrate și la concepții depășite, la... Ah, suflete, suflete !

Vocea lui Danes împrumuta din vigoarea și sonoritatea tunetului. Cu tot zgomotul ciocanelor, cuvintele i se auzeau clare, răspicate.

— Ascultă nea Cristache, te duci acum și comunici inginerului Pretoru să vină imediat aici, cu adjunctul, cu tehnicianul, cu normatorul și cu tot neamul lor. Înțelegi ? Cu toții ! Dar acum, imediat !

Nea Cristache știe ce va urma, dar cum inginerului Danes doar trăsnetul i-ar fi putut strămuta hotărîrile, aleargă într-un suflet unde fusese trimis.

Graba cu care inginerul Pretoru apăru însoțit de colaboratorii săi dovedea că nea Cristache, deși din fugă, avusese timp să-i pună în temă.

— Bună ziua.

— Nu prea e bună, ba chiar nu e bună deloc.

— Dar de ce nu e bună ?

— Ascultă, stimate, „domn inginer", cine răspunde în uzina asta de mașini ?

— Eu, bine-nteles.

— Apoi dacă e așa de bine înteles, cum se face că de o săptămînă primul ciocan pneumatic zace ca o bucată netrebnică de fier ?

— Foarte simplu : nu am avut prevăzut în plan reparații la pneumatice în luna iunie... și, știți Dumneavoastră, disciplina de plan nu e lucru de joacă... apoi, planul de producție e îndeplinit și așa, astfel că pe chestia asta s-au realizat și economii la consumul de energie electrică... Așa spunea și contabilul-șef. Asta concura la scăderea prețului de cost al produselor, unul din obiectivele realizărilor noastre.

Danes începu să clipească des, de parcă i-ar fi dat ceva în ochi. Cîteva clipe de tăcere, apoi își luă avînt.

— Ascultă-mă, colega Pretoru, dumneata ai auzit ceva despre rentabilitatea întreprinderilor, despre operativitate, despre orientarea oamenilor de răspundere, despre Economie Politică, despre fier, foc, forjă, ciocane și despre... oameni ca dumneata ?

Inginerul Danes se opri obosit în fața lui Pretoru, sfredelindu-i cu ochii și provocîndu-i cu privire fulgerătoare un răspuns. Pretoru se simți turtit. Dezarmat, se apropie de Danes și i se adresă mai mult șoptit :

— Mais, pas devant des ouvriers...

— Ba „devant", ba „devant" !, ce, nu miroase bine ? Apropo, unde ai făcut matale politehnica ?

— La Sorbona. Mi-am luat proiectul de diplomă cu elogii... Pretoru spera că a dat în sfîrșit o ripostă șefului său, care va mai dezumfla lucrurile.

— Așa ? Și au mai ieșit mulți ingineri atunci, de acolo, de unde spui dumneata ?

Nebănuind unde vrea să ajungă Danes, Pretoru se grăbi cu răspunsul.

— Vreo treizeci de ingineri mecanici.

— Sper că în uzina noastră nu ești decît dumneata.

— Dar, domnule inginer-șef, vă rog...

— Ce, vrei să ripostezi ? Ai ceva de spus, nu ? Eram sigur. Uite ce-i : sînt de acord cu riposta dumitale, oricare ar fi ea, dar nu acum. Știi ceva ? cît e ceasul ?

— Este ora 8 și 30 de minute.

— Perfect. Aduci imediat aici tot sectorul dumitale, te pui pe treabă, și la ora 15 mă chemi să-mi arăți cum duduie ciocanul ! E clar ? Atunci aprindem cîte o țigară, dumneata riposteziciocanul bubuie, iar eu vă ascult pe amîndoi. Are să fie o simfonie.

— Dar... vedeți...

Vorbele lui Pretoru au rămas atîrnate în aer, căci Danes se îndrepta în fugă către sectorul prelucrător. Aici, în hala mare a strungurilor automate, inginerul-șef se comporta ca o educatoare dintr-o grădiniță. Botezase fiecare strung în parte — „Drăgălașul", „Rapidul", „Precisul", „Artistul", „Cocoșel", și cîte altele. Le mîngîia pe fiecare și le spunea pe nume.

— Constantine, ai grijă de „Cocoșel" — dacă știi să-l strunești, dă aur din el !

— Ce faci Nicule ? Nu vezi că „Rapidul" s-a încălzit ? Răcește-l !

„Perlele uzinei", așa numea el strungurile. Se vede treabă însă că azi îi era dat să aibă numai necazuri. Înaintînd în hală, dădu lîngă „Precisul" de un maldăr de piese care semănau a rebuturi. Se aplecă și luă o piesă la întîmplare, o cîntări în mînă, o întoarse pe toate fețele — era clar, rebut. Apucă a doua piesă : același lucru. Apoi o a treia, a patra, și ochii începură să-i sticlească.

— Ce sînt astea, Petrică ?

— Bucse de bielă.

— Ce tot îndrugi, măi omule ? Ce bucse de bielă or mai fi și astea ? Nu vezi că toate sînt sparte, ciobite, parcă le-a ciupit gaia... Un maldăr întreg de rebuturi ! Sînteți buni de legat ! Unde e șeful vostru ?

— Aici sînt, îi răspunse răsărind ca din pămînt Mihai Plăieșu. Era cel mai tînăr inginer din uzină, încă în stagiu. Datorită diplomei de merit cu care își încheiase studiile politehnicii din București, cît și evidentelor sale calități profesionale, i se încredințase conducerea secției de strunguri automate, pe perioada concediului de boală a titularului. Competența sa profesională, constîncioziatea cît și minunatul său spirit organizatoric îl impuseseră pe Mihai Plăieșu atît în fața șefilor, cît și a muncitorilor din secție și chiar din alte locuri de muncă. Oamenii îl îndrăgeau și îl stimau, numindu-l din prima lună „inginerul Mihăiță".

Într-adevăr, „Mihăiță" îngrijea de soarta oamenilor din secție, tot așa ca și de cea a planului. „Planul se face cu oameni" — spunea inginerul Mihai Plăieșu — „și pentru asta este necesar să li se dea tot ce le trebuie, pentru a munci cu voie bună și tragere de inimă. Omul nu este robot, pe care, punîndu-l în priză și dîndu-i comanda, să-l obligi să-ți producă piese. El mai are necazuri uneori, pe care trebuie să știi să i le înduioșești. Alteori are bucurii la care, alăturîndu-te, îl faci să te simtă aproape de sufletul lui. Să umbli la sufletul omului, acesta este secretul !"

Într-adevăr, nimeni nu se pricepea mai bine ca Plăieșu să umble la sufletele oamenilor. Își cunoștea strungarii din secție pînă în cele mai ascunse unghere ale sufletului și era tot timpul cu ochii pe ei. Cînd privea strungul, vedea și pe strungari, iar dacă i se părea că în ziua aceea Nicu, cel care îl mînuia pe „Rapidul" cu măies-

Număr fulgii de nea

La mal de prăpastie,
stau îngîndurat,
numărînd fulgii de nea
ce cad alene
pe tîmplele mele.
Viforul îmi frunzărește sufletul,
privesc codrii verzi,
în depărtare
răsare ultima cărare.
În candela amintirilor,
îmi ispitesc ochiul
călător în blînda noapte.
Unda surdă alungă
vuietul mării,
gîndurile se mărunțesc,
deschid tolba poverilor
în licăritul drumurilor.
În ipostază de amurg,
pilpîire de lumină
în apusul cel crud.

Ispită de iarnă

Ninge. Și ninge.
Sub streașina iernii cîntă în ramuri
de prund,

mihai păsculescu

un foșnet tainic
din vînturile reci.
Crivățul, încărcat de zăpadă,
a obosit.
Cristale de gheață s-au prins
de stele
Iarnă.
Fulgi plutesc ametiți.
O rafală de crivăț obosit
și îngîndurat
desfășește, în sînul norilor
plumburii, stele ce zîmbesc,
viclean la talazuri.
Dunăre. Dialog de talazuri.
Un fulg rătăcit coboară-n tăgadă.
Mă cheamă Dunărea
vînzolesc gînduri sub
zăpadă.

Din aburii Dunării

Cineva alungă aburii Dunării
concertul începe.
Umbrele ruginesc
templele-s mărunte
semnele sacre cerșesc în foșnet
pocnetul florilor de tei, zîmbesc
numărînd pașii mei.

Prora anotimpului

Gîndurile mele le găsesc
încrustate
în fibra frunzelor de toamnă.
Sufletul vechi al ierbii
mă îndeamnă să gîndesc
la mirosul de paie ude
ce se destramă-n tărîme de timp.
Pe aripa visului meu
pulbere de stele,
îmi modelez sufletul,
număr bob cu bob,
frunzele de stejari ce cad în foșnet.
Ascult cum sună trist
orologiul din hol ;
mă tem că prora anotimpului
se scufundă.

În somn plutesc

Am țîșnit în valuri,
soarele m-a cernut,
căpătii am Oltul,
în cingătoare scut.
Stau smirnă în talazuri
o rază se destramă
cad crengi albe ;
alb de moramo.
Hoinar mi-e gîndul
hîrtoape se astupă
prundul se subțiază
în vicța mută.
Dezlegat de mine
cu frunzele în somn plutesc.
Departe Dunărea asudă
către Mare întoarsă,
în genune.

31 IANUARIE 1987
L4

teatru

Personajul dramatic și aspirațiile lui

Făcînd o analiză a personajului dramatic sub cele două înfățișări ale sale, tragică și comică, George Călinescu concluide că ceea ce o desparte pe prima de cea de-a doua este cunoașterea. Personajul comic se naște din „absoluta inconștiență de propria-i ridiculitate". Odată conștient, el devine erou tragic, deoarece „cîmpul de luptă al tragediei este conștiința". Drama actuală, modernă, adună laolaltă, „spre a da sentimentul vieții", tragedia și comedia, **genuri prea absolute.** Teatrul românesc nu poate fi lipsit de personajele lucide, de luptătorii dreptății, ai pasiunilor absolute din dramaturgia lui Camil Petrescu. Pe canalele televiziunii sau pe scenele bucureștene, Andrei Pietraru, Gelu Ruscanu au constituit probe ale demnității unor suflete mai mult sau mai puțin **tari.** Ultima întruchipare a lui Gelu Ruscanu la Teatrul Național a adus, în prim-plan, prin Ovidiu-Iuliu Moldovan, un personaj pătimaș, revoltat, puternic pînă în momentul în care reduce un conflict social la dimensiunile unei drame individuale a absolutului.

Cum teatrul „trăiește din mișcări sufletești exterioare, nicidecum din infinitezimal", George Călinescu susține personajele dramatice ale lui Mihail Sorbul, G. M. Zamfirescu, ale lui G. Ciprian, care s-a revelat a fi „un mic Calderon al nostru", prin **Omul cu mîrțoaga,** asupra personajelor lui Tudor Mușatescu, Lucian Blaga, Victor Eftimiu. Condiția autenticității rămîne fundamentală în judecarea eroilor dramaturgilor noștri. Vorbind despre eroii lui Sorbul, Ibrăileanu constată că „deși nu sînt pe deplin realizați, ei trăiesc...", iar Rebreanu, subliniindu-le omenescul, viața semnificativă, convingătoare, spune că, prin **Patima roșie** „omenirea s-a înmulțit cu cinci ființe noi, alcătuite din carne, din oase, din suflet. Cinci oameni ca toți oamenii și totuși deosebiți de toți oamenii. Numai un creator e în stare să facă minunea aceasta".

Sever cu personajele lui Delavrancea și ale lui Eftimiu, Tudor Arghezi se întoarce la sursele clasicismului teatrului românesc, la Caragiale. Arghezi îl critică pe actorul care îl interpretează „cu exagerare și rămîne închis în simpla lui înfățișare materială. Caragiale face dantelă cu coada bastonului... și parfume cu miasme. E o nuanță ce scapă neîncetat din mîinile interpreților". Ultimele versiuni regizorale în spectacole **Caragiale** (Alexa Visarion, Dragoș Galgoțiu, Mihai Lungeanu) au extins și aprofundat aria de interpretare a personajelor caragialiene, privindu-le cînd din punct de vedere instinctiv, cînd din unghi sentimental, făcînd din ele cînd niște indivizi voluntari, descătușați, isterici, cînd niște afectivi candizi. Frapat de relieful special al personajelor lui Caragiale, Ibrăileanu îl numește „cel mai mare creator de viață din întreaga noastră literatură", „cel mai obiectiv scriitor și unicul creator de tipuri devenite populare". O trăsătură comună personajelor lui, fie că sînt din **Scrisoarea pierdută,** din **Noaptea furtunoasă,** din **Conu Leonida față cu reacțiunea,** devine egoismul lor. Raporturile dintre ele, devenirea lor nu merge mai departe de existența lor imediată.

Mergînd pe linia autenticității clasicilor, personajele lui Teodor Mazilu sînt afective și de caracter, au candori și mici răutăți care le păstrează la un nivel coborît de aspirații, într-un cadru îngust, meschin. Personajele lui Romulus Guga sînt de factură intelectuală, reușind mai mult ca arhetipuri și mai puțin ca niște oameni adevărați, aspirațiile lor fiind absolutiste (ca la Camil Petrescu), fie în sens destructiv (vezi Ignațiu din **Amurgul burghez,** interpretat la Teatrul Mic de Ștefan Iordache), fie în sens constructiv, umanitar (Filip — Dinu Manolache, Augusta — Carmen Galin, Georges — Gheorghe Visu).

Formulînd una din principalele teze ale esteticii teatrale de azi, Mihail Dragomirescu ne ajută să explicăm sensul **Dimineții pierdute,** dramatizarea Cătălinei Buzoianu după Gabriela Adameșteanu : „Timpul nu are importanță decît întrucît vorbește Prezentului, iar din trecut nu poate vorbi Prezentului decît ceea ce ne poate face să uităm că e Trecut". Aspirînd către înalte idealuri, personajele moderne profetizează.

Nicoleta Gherghel

film

Documentare

Printre filmele prezentate în cadrul **Zilelor filmului științific** de la Pitești s-au numărat și titluri care onorează calitățile documentarului românesc, confirmînd încă o dată forța unor personalități artistice, unele în plină afirmare, altele aflate la o deplină maturitate.

Caii de dimineață (regia : **Nicolae Cabel,** imaginea : **Carol Kovacs** și **Liviu Georgescu)** este un film cu certe virtuți poematice, cu o imagine generoasă ce descoperă posibilitățile unei rase de cai — Semigreul românesc, rasă competitivă pe plan mondial, recunoscută pentru calitățile ei excepționale. Fotogenia aspectelor unei munci în care doar rezultatele rămîn spectaculoase îl scutesc pe cineast de orice comentariu, opera detașîndu-se cu dezinvoltură de capcanele didacticiste întinse seducător de o voce din off. Cineastul impune firesc performanțele celor ce lucrează la celebra creșcătorie de cai de la Ruseț, într-un film ecologic de mare frumusețe ce depășește cu mult datele unei simple monografii zootehnice. Limbajul cinematografic utilizat de regizor implică folosirea unor figuri de stil mai puțin frecvente în sprijinul unei concluzii generoase legate de necesitatea consolidării unei . permanențe : armonia relației om-natură.

Analiza digitală de culoare (regia și scenariul : **Valeriu Slobozeanu)** abordează un domeniu de mare interes — electronica aplicată. Prezentarea sistemelor de prelucrare a datelor primite prin intermediul sateliților, folosite pentru diverse tehnologii prin intermediul microundelor, undelor radio sau ale radiațiilor din infraroșu capătă valențe picturale de mare intensitate. Rezultatele cercetărilor oamenilor de știință sînt prezentate în diversitatea și complexitatea unor ample aplicații în rețeaua vastă a relațiilor de colaborare stabilite între

domenii de specializare diferite cum ar fi medicina, biologia, metalurgia, meteorologia etc.

O afecțiune vindecabilă (regia și scenariul : **Liliana Petringenaru)** are drept temă strabismul și posibilitățile de vindecare propuse prin efectuarea de exerciții ortooptice, cu răbdare și perseverență de către cei ce suferă de această malformație a mușchiului ocular. Regizoarea propune fără patetism inutil munca plină de abnegație a colectivului medical condus de dr. Lucia Albu din București, pentru soluționarea a mii și mii de cazuri. Concluziile rămîn tonice și optimiste fără a se pedala pe un didacticism medical de factură vulgarizatoare.

Ceramica de Săcel (regia și scenariul : **Olimpia Daicoviciu)** face parte din categoria filmului etnografic, gen cu îndelungate tradiții în practica documentariștilor români. Subiectul abordat monografic și totuși exhaustiv în limite procustiene de timp, 10 minute de proiecție, se metamorfozează într-un convingător capitol de tehnică populară ce a generat și mai produce încă nemuritoare opere de artă realizate după canoanele unor tehnici milenare.

O bună parte a creațiilor prezentate la Pitești cu prilejul **Zilelor filmului științific** au fost reconfirmate și cu prilejul popularei competiții **Cupa de cristal,** unde mare parte dintre autori ca **Nicolae Cabel, Olimpia Daicoviciu, Doru Chești, Liviu Nițu, Liliana Petringenaru** au dobîndit noi premii și mențiuni demonstrînd încă o dată tinerețea fără bătrînețe a documentarului, căruia valoroși cineaști îi dedică cu dăruire și talent întreaga lor forță artistică.

Călin Stănculescu

trie, are o față posomorită, se oprea în dreptul lui și îl întreba cu blîndețe :

— Ce ai azi, Nicule ? Parcă nu ți-s boii acasă.

— Sînt amărît. Mi-e soția bolnavă. Are bilet de internare și am umblat ieri toată ziua să-i găsesc un loc, dar cu epidemia asta de gripă, n-a fost chip. Nu știu ce să mă fac.

— Lasă Nicule — se aranjează. Am un coleg de liceu, medic la Spitalul Caritas. Are să mă ajute. Uite, îi dau un telefon chiar acum și la trei cînd sună de ieșire, mergem amîndoi la el. Sînt sigur că va face tot posibilul să ți-o primească. I-o dăm în grijă și totul se va aranja cu bine. Hai, nu mai fii amărît...

Strungarului îi luceau ochii. Strîngea mîna lui Plăiești și doar cu ochii îi putea mulțumi. Peste cîteva clipe „Rapidul" zbîrnîia în mîinile lui Nicu.

Toate acestea îi erau bine cunoscute lui Daneș. Tocmai de aceea se sili să-și păstreze calmul, cînd i se adresă lui Plăiești.

— Ai văzut grămada asta de rebuturi ?

— Văzut ! ; o operă demnă de trecut în cartea de aur a uzinei. Plăiești avea un aer zeflemitor și asta depășea rezistența lui Daneș. În clipa următoare izbucni :

— Și dumitale îți vine să rîzi, nu ?

— De plîns ar trebui să plîngă cei ce au fost în stare de asemenea minuni, și se știu ei care sînt.

— Cum adică, încerci să găsești țapi ispășitori, vreun acar Păun, vinovați care ar trebui căutați oriunde, numai aici, în secția dumitale nu !... Uite ce, tinere, cred că ceva mai multă seriozitate nu ți-ar strica ! Daneș începuse să-și piardă răbdarea și se înfierbîntă văzînd cu ochii. Răspunsul veni însă cu totul neașteptat :

— Dacă veți continua să-mi vorbiți pe tonul acesta, să știți că nu veți avea un răspuns de la mine. Socotesc că ar fi fost nimerit să vă informați mai întîi asupra cauzelor rebutării, și anume după aceea să faceți apel la seriozitatea mea, de care, iertați-mă, cred că dispun în suficientă măsură.

Răspunsul îl plesni pe Daneș peste obraz ca stropii unui duș, care însă, în loc să-l răcorească, îl înfierbîntară și mai rău.

— Tinere inginer, așteptam de la dumneata un altfel de răspuns.

— Eu nu caut „acari Păun", dar Dumneavoastră, în schimb, ar trebui să-i căutați pe neglijenții de la Aprovizionare, pe nepăsătorii sau chiar pe nepricepuții. Să-i găsiți, și apoi să-i întrebați de ce primesc spre prelucrare de la alte uzine, piese casabile și de ce nu deschid ochii atunci cînd le vin asemenea piese. Apoi să treceți și pe la cei de la controlul calității și să le puneți aceleași întrebări. În sfîrșit, să ne dați voie și nouă să vă întrebăm pe Dumneavoastră, ce măsuri ați luat împotriva acelora care nu-și fac datoria ? Asta este.

— Un rechizitoriu ?

— Nu, un adevăr dar spus pe șleau, fără diplomație. Oamenii mei muncesc bine și nu înțeleg de ce trebuie să răspundă pentru păcatele altora. Stătea drept, cu mîna pe mîneta lui „Cocosel" și-l privea pe Daneș în ochi, fără să clipească. Acesta își dădu seama că era riscant să continue discuția. Fierbea, dar în fața atitudinii ferme a lui Plăiești, socoti că cel mai bun lucru ce-l putea face era să plece. Îl va chema mai tîrziu în biroul său și va continua discuția.

Așa va face, căci lucrurile trebuiau lămurite. Auzi, domnule, să-l înfrunte tîncul ăsta pe el, inginerul-șef al uzinei ! Și oamenii din secție îl priveau extaziați ca pe o statuie antică, și parcă îi sorbeau cuvintele de pe buze. Al dracului, puștiul !

Daneș plecă posomorît. Plecă pe la dușuri să-și spele funinginea de pe el, își lăsă salopeta la vestiar și reluîndu-și alura de birou, se afundă în fotoliul comod din spatele mesei masive de stejar, răsfoind niște planuri pe care i le adusese secretara.

Privea atent liniile și unghiurile care se încrucișau armonios pe hîrtia de calc din fața sa, dar nu pricepea nimic. Era furios și nu se putea concentra. Făcu un gest, ca și cînd ar fi dorit să șteargă imaginarul praf de pe cristalul biroului. Planurile se răvășiră pe parchet. Daneș nu le vedea. Privea undeva, într-un punct fix din trecutul vieții sale, dar nici acolo nu se contura nimic precis. Voi să se ridice de la birou, simțind nevoia să se miște, să facă ceva, dar nu reuși. O forță nevăzută îl ținuia pe loc. Aprinse o țigară și trase cîteva fumuri, adînc, în piept, de parcă nu mai fumase de ani de zile. Încerca să facă „colaci" din fumul țigării, dar nu se legau. Toate îi mergeau pe dos astăzi, parcă era un făcut. Mai încercă o dată, dar scoase un rotocol lunguieț, asimetric ; „Seamănă cu biela lui Ion, de la turnătorie" — gîndi Daneș, apoi se apostrofă singur : „Ce dracu' domnule, prea m-a absorbit uzina asta. Nu văd decît turnătorie, forme, strunguri, macarale... rebuturi !".

Daneș se frămînta fără să-și dea seama ce anume îl indispusese atît. Deodată explodă : „Al dracului puști" ! Să-mi dea el mie lecții de morală ! Auzi la el, că „să umbli la sufletele oamenilor. Acesta este secretul !" Izbi cu pumnul în masă, de se cutremură toată garnitura de pe birou. Secretara, atrasă de zgomot, vîri capul pe ușă.

— Ați spus ceva ?...

— Nu, răspunse el morocănos. Nimic, adică da — să vină inginerul Plăiești.

— Îl voi anunța imediat, spuse secretara dispărînd din cadrul ușii.

(Fragment de roman)

Tablouri de Carmen Mircescu-Rodean (Din expoziția deschisă la Galeriile Municipiului)

dumitru stancu

Desenînd un plop

Desenînd un plop, am simțit timpul
cum se dilată,
Același și altul m-am simțit cu Țara
laolaltă,
Primăvara, albinele din stup au ieșit
Cîntecul muncii se ivește din zori
în asfințit,
Trandafirul a înflorit iar liliacul i-o hartă,
Îmbătat de mirosuri am poposit în cîntec.
Deodată,
Văd cîmpia în fota-i de soare,
Îmbrăcați în ie sînt munții și în pas
de mioare ;
În vale mă așteaptă un Cal înaripat,
Un Cal înaripat cum n-am avut niciodată,
Va fi bine, îmi spune, în acest an voi vegheа
Cîmpia și dealul, recolta va fi bogată,
Semănînd firava sămînță, miracol va zămisli,
De metafore, cerul ființei va umple orizontul,
Merele, roșiile mere le va-nsoți.
Desenînd un plop, am simțit timpul cum
se dilată,
Cu Țara m-am simțit laolaltă.

Cerbul

Țara de sub grîu se trezește,
Cerbul, bătrînul cerb îmi șoptește :
„Vino cu mine, poete, în lumi minerale
să vezi
Cu alți ochi și alt suflet, zăpezi, zăpezi..."
Țara de sub grîu se trezește,
Voievozii seamănă sub pămînturi nemoarte,
De balade și colinde vuiește cerul iar cerbul,
Cerbul bătrîn aleargă prin cuvintele toate,
Brazi semeți îl veghează cu bărbi
de promoroacă,
Cerbul așteaptă-n tăcere timpul în ghioc
să se-ntoarcă,
Izvoarele surid, ulcioarele de veșnicie pline
Către înălțimi roiesc spre mine,
Frumoasele Amazoane, săgeți din ochi
desfac,
Vinul șiroiește a viață, înnodînd ața în veac,
Anul nou mămăliga aburește, la masa
veșniciei
Trecătorii sînt chemați să soarbă
din cuvintele gliei,
În tîrziu, cerbul, bătrînul cerb mă cheamă,
Timpul comprimat în coarnele-i semețe
se destramă :
„Vino cu mine, poete, în lumi minerale
să vezi
Cu alți ochi și alt suflet, zăpezi, zăpezi,
zăpezi..."

ion mărgineanu

Rostire naltă

Și văd cum crește-nflăcărată
statura faptelor din mină
zidindu-se ca timp al țării
în dulce limba mea română

aud cum decantează corul
amurgul floare în fîntînă
și brazda cum își rotunjește
seva în limba mea română

rămîn s-aștern statornicia
iubirii-n pîntec de lumină
din care se zidește țara
ca trunchi al său, limba română.

Prin unire

E sacră ziua ta de mîine
prea bună țară, calm veșmînt,
prin care simțurile toate
se-ntorc ca flacăra-n pămînt

nestrămutată vatră-i crezul
din tată-n fiu multiplicat,
hrană vie, tricolorul
prin sînge veghe semănat

e sacră ziua ta de mîine
prea bună mamă, dalb veșmînt,
căci simțurile noastre toate
țîșnesc semințe din pămînt !

Istoria — stăpîna timplei

În palma numerelor cad
greu desfrunzite semințîi
iau chipul ierbii și-s răsad
prin veghea brazdelor în gri

la brîu mă poartă prunc răsfrînt
culoarea devenirii lor
ca văz și-auzul unui riu
cărbunele pustiitor

sîngele-i doar întîmplatul
prin strălucirile ce cad
jertfele-s izvoare sacre
și rămîn păsări pe obraji

nicolae petre vrânceanu

Pentru geneză

Realitatea țării,
visul nostru.
A fi zidit frumos
în templul țării,
visul poeților,
săgetați de dor
în clipa ocrotită de secole.

Sîntem cavaleri ai luptei
în oștirile ierbii
pentru geneza
verticalei zidiri.

Pămîntul orei

Am deschis genele luminii
sub cerul dureros de înalt.
Mai întîi mugur și lujer plăpînd,
apoi, trunchi viguros,
cu soarele strălucindu-mi în umăr...
Pe cîmpia nesfîrșită a zilei,
azi trupul mi-e plug
cu mai multe brăzdare,
cu poftă-mplintate în pămîntul
reavăn al orei,
pînă la vibrarea fierului
în clipa deplinei rodiri.

Viața ca vifor

Veghea luminii
în veghea focului din vatră,
în sclipirile stelelor unduind
în oceanele astrale,
în cuvintele, vulpi polare
scăpate de impușcătura orelor.
Zborul păsării-suflet
în soarele de andezit,
călătorie spre arderea de tot,

întoarcere la originea miturilor
din viața ca vifor,
amenințată de tropotul centaurilor
către pepita subțire de aur
a visului, sveltă coloană antică
sprijinind orizontul.

Satul bunicilor

Luna,
bulgăre de var,
zugrăvește case de piatră,
vertebrele coloanei nesfîrșite,
jumătate îngropate în pămîntul negru.
Albastră,
fereastra bunicilor
înrămată cu măr înmugurit,
prin care văd
pozele lor de la nuntă,
vatra și lada cu haine
de sărbătoare...
Cită viață
în nemișcarea de cremene
din partea de sat
luminată de inima mea !

remus anghel

Legendă

Țara mea rîvnită de imperii
Legănată în hotar de ape
Ți-au adus ofrande-n steme cerbii,
Veșnicia stăruie pe aproape.

Brazi în munți au adormit haiducii
Scrijelind peste răboj de cer,
Datinile facerii și muncii,
Neodihna nopții de străjer.

Riurile-ți, coborînd solemne,
Au sculptat prin văi viori de lut,
Unda lor, înlăcrimată-n stele,
Poartă cîntec mitic de-nceput.

Cu urechea pe pieptul cîmpiei
Dealurile, munții-mbrățișînd,
Ascult vremea care va să vie
Dintr-un timp ce-a împietrit demult.

Cîntec în zori

Mi-am răspîndit arterele
prin țară,
oasele tainic le-am semănat,
lăsînd trupul tînăr
mereu să răsară
la hotarul cîmpiei
de ploi descîntat.
Visez pîine
și struguri și soare...
La orga rădăcinilor
veghează strămoșii.
Ziua mea rotundă
o împart din zori
cînd mi-o taie felii,
în strigăt de luceafăr,
cocoșii.

Poem elementar

Pentru pietre, oamenii
sînt stînci mișcătoare
ce umblă printre ierburi,
le scapără sub soare
ochi de cer
pe buze de urcioare.

Pentru oameni, pietrele
sînt munți tăcuți
adormiți în tărie,
născuți de sub daltă,
soldați nesupuși,
prizonieri bolnavi de veșnicie.

Pentru ape, oamenii
sînt perpetue ploi
cu ochi de ocean, nesătui,
în urma lor lutul
tresare de grîu
trecătoare, muritoare statui.

Pentru oameni, apele
sînt lacrimi de dor
hoinărind sub zodii stelare.
Le înhamă caii
la secundele-n zbor
clepsidre cu trup de fecioare.

Pentru oameni, păsările,
pentru păsări, oamenii...
Doar prin zbor, aiurea
mai poți să-i asameni
fiindcă oamenii-s păsări
prin ginduri de oameni.

Ninge în Carpați

Ninge fabulos
albind timplele
Carpaților.
Ninge pătimaș
mîngîind
ugerele izvoarelor
duios-murmurinde
la pîntecul
cîmpiei valahe.
Ninge tainic
peste melancoliile
codrului eminescian
și peste tăcerile
Lăncrămului.
Ninge molcom
peste sfiala
bobului de grîu
și peste bucuria
țăranului.
Ninge aprig
peste porii
visului nostru
intru cinstirea
de-a pururi
a Carpaților
troieniți
în baladă.

George Sânpetrean

Țara

în tăcerea nopții
aud cum se naște
la ceas de cumpănă
dimineața zilei de mîine
ochii tăi țară
veghează drumul înalt
cu lumini de hotar

și iată ziua
albind lîngă tîmpla mea
pasărea de foc
deschizînd fereastra
spre epocă nouă
și numele tău țară
înflorește în dimineață

Cristina Toma

plastică

Acumulare și selecție

Din 1970, Sică Rusescu și-a îngăduit numai două apariții în public, reîntorcîndu-se după un deceniu în galeria Simeza, cu a treia lui personală, scutită de orice improvizație, disciplinată de un program riguros și marcată de o coerență dintre cele mai tonice. Putem deduce din asta că artistul nu se grăbește. Străin de concesie, Sică Rusescu nu provoacă un dialog înainte de a fi survenit necesara împăcare cu sine.

Impresia inițială de apăsare, de sumbru, generată probabil de tonul culorilor și de acordurile lor insolite, se topește curînd, sub valul de transparență care inundă privirea. E ca și cum prin oglinda ternă și înghețată a unui lac, pe o retină înzestrată treptat cu o nouă acuitate, încep să se proiecteze mișcările din adînc, viața secretă a unor tărmuri imense. Iluziile întemeiate pe simularea refracției insinuează în percepție un dram de incertitudine nuanțată, în a cărei absență curiozitatea s-ar nărui. Obiectele își pierd greutatea, culisînd dezinvolt în nemișcarea lor aparentă, nu atît într-un spațiu, cît într-un timp.

Nu am fi insistat asupra acestei impresii, dar o secțiune prin mecanismul din spatele ei ne convinge că Sică Rusescu își stăpînește meșteșugul cu o autoritate rar întîlnită. Nimic pesimist în caligrafiile sale, care exprimă, de fapt, o melancolie stenică. Dificultatea exteriorizării unui asemenea sentiment i-a dus și îi duce pe mulți în impas, adică în melodramă. Între tehnică și efectele ei funcționează legături care nu pot fi ignorate și multe rateuri, la o analiză atentă, trădează defecțiuni la nivelul constitutiv al expresiei plastice, în indicibil sau flagrant dezacord cu adresa conceptuală. Această dilemă Sică Rusescu a depășit-o demult.

În măsura în care rama închide și o poveste, expoziția se desparte în secvențe distincte. Peisajele sud-americane, reduse la arhetip, reluate frenetic, sub imperiul unei obsesii explicabile întru totul, stau față în față cu un univers domestic și familiar în pictura românească din toate timpurile. Ajunși pe teritoriul naturilor statice, ca să oferim un singur exemplu, mulți se resemnează și recurg la rețete verificate. Dimpotrivă, Sică Rusescu nu acceptă ideea de repetiție și nici imposibilitatea unui progres. Mai mult decît experiențe, naturile sale statice propun o formulă proprie, ieșită din drumuri bătătorite, cu o putere de seducție indiscutabilă și cu o forță de sinteză demnă de semnalat. Pașii mici, în pictura acestui veac, ni se par mai semnificativi și mai importanți decît salturile care au tras în trena lor, nu o dată, o liotă întreagă de impostori.

În această lumină, reticența lui Sică Rusescu de a se da în spectacol capătă un înțeles cuvenit. Serios și atent la capacitatea de a se reînnoi a picturii de șevalet, artistul o concepe în strînsă relație cu puterea meditației încorporate în operă de a fora mai adînc și de a cuprinde orizonturi mai largi. O asemenea putere se reazemă, înainte de toate, pe acumulare și lucidă selecție.

Mihai Pelin

muzică

„Omagiu Marelui Erou"

În sala mare a Ateneului Român, sub titlul „Omagiu Marelui Erou — spectacol dedicat aniversării zilei de naștere și îndelungatei activități revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu", a avut loc o manifestare artistică alăturînd forțe interpretative de prestigiu ale țării, cu lucrări al căror mesaj patriotic este evident, înălțător, fiind totodată dublat de o calitate artistică deosebită, de o inspirație ale cărei principale trăsături constau în reliefarea, cu ardență revoluționară exemplară, a unui mesaj de eroism, de „combustie" pentru înaltele idealuri revoluționare ale Partidului Comunist Român, ale iustrului său Conducător, ale poporului român cunoscînd, în zilele noastre, momente de desăvîrșire spirituală, numărînd tot mai multe realizări materiale de prestigiu, tot mai multe succese pe plan internațional în promovarea unei consecvente politici de pace și prietenie, de înfrățire și justiție socială și națională.

Astfel, debutînd cu lucrarea vocal-simfonică **Omagiu pentru partid și țară, pentru marele său Conducător** (versuri Nicolae Dragoș, muzica Sergiu Eremia) în interpretarea orchestrei simfonice a Filarmonicii „Goerge Enescu", a corurilor reunite ale filarmonicii bucureștene și Operei Române din Capitală, programul a evidențiat, de la primele „măsuri muzicale" faptul că muzica e aici dublată de idei ardente, că etosul artei sunetelor se exprimă cu deosebită claritate pe tărîmul mesajului politic și revoluționar, că melodia se structurează direct pentru a se adresa, tot atît de direct, conștiințelor unor ascultători umplînd sala mare a Ateneului la refuz, insuflîndu-le un nobil mesaj de eroism, de luptă pentru fericirea și viitorul poporului. Aceleași cuvinte pot fi rostite pe marginea audierii lucrării **Vatra mea** (versuri Viorel Cozma, muzica Paul Urmuzescu), sau **Un om de omenie** (versuri Andreea Andrei, muzica Ionel Tudor), lucrări care, deși întrebuințează un limbaj muzical profund diferit, (prima împrumută mijloacele cîntecului patriotic, a doua pe cele ale muzicii ușoare de largă accesibilitate) se reunesc la un nivel superior, cel al mesajului politico-ideologic, în care se ancorează organic aici etosul specific muzical. Spectacolul a numărat momente poetice „pure" (poezii de Alexandru Andrițoiu și Ion Gheorghe), alături de momente de pur lirism — în lucrările **Pastel** de Vasile Jianu, în transcripțiune pentru flaut și harpă, și **Reverie** de Ciprian Porumbescu — cărora este semnificativ să le alăturăm pagini inspirate din marea epopee a neamului — piesa **Unire, de-a pururi unire** (versuri Ion Meițoiu, muzica Sergiu Eremia) și fragmente din suita simfonică **Mihai Viteazul** de Tiberiu Olah — pagini care s-au integrat minunat în acest înălțător context, conferindu-i acea complexitate care se dezvoltă din exprimarea completă a unui univers de idei, ale cărui principale atribute însă au fost de la bun început enunțate prin intonarea unor măsuri muzicale unde, așa cum spuneam, mesajul patriotic direct, incandescent, este prezentat cu deosebită evidență, cu binevenită transparență. Fără a lăsa deoparte piesa lui Ionel Tudor, **Celui mai iubit fiu,** din nou „împrumutînd" hainele muzicii ușoare, ne vom referi acum la finalul unui spectacol interpretat ireproșabil, final constituit din lucrarea **Triptic omagial** de Marin Constantin și Cornel Trăilescu și cantata **Pe Ceaușescu îl vom urma** (versuri Constantin Cirjan, muzica Cornel Trăilescu) încheind rotund un spectacol de, repetăm, deosebită ținută calitativă, spectacol ale cărui principale repere se regăsesc în acordurile de laudă avînd ca subiect neostenita activitate, eroica luptă, imensele sacrificii ale „Marelui Erou", tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI (XX)

Un liric profund sentimental

formula din titlu nu ne aparține, o datorăm lui I. L. Caragiale, care la o agapă în Transilvania, la Sibiu, dacă nu mă înșel, le-a replicat ardelenilor, care așteptau de la el să-i facă să rîdă : „Voi nu pricepeți că eu sînt un profund sentimental.“ Cel care ne prilejuiește reamintirea ei este tot un ardelean, Mircea Micu, născut la Vărșand (Arad), ca fiu de moț, acum 50 de ani, azi 31 ianuarie. Absolvent al Școlii normale și a doi ani de facultate la pedagogie în Timișoara, funcționează timp de 10 ani în calitate de cadru didactic la o școală de surdomuți ocupîndu-se de defectologie-vorbire (după metoda risului cu gura pînă la urechi, credem). Debutează în proză în 1953 cu o poezie ocazională la ordinea zilei, ca și colegul său de umor ardelenesc, Negoiță Irimie din Cluj-Napoca, la ziarul arădean „Flacăra roșie“, debut pe care și-l reiterează în „Scrisul bănățean“ din Timișoara.

Dintr-o imprudență, (pe care a relatat-o nostim într-una din savuroasele sale întîmplări cu scriitori), în toamna lui 1952, nu este recrutat la Școala de literatură „M. Eminescu“, unde ar fi devenit coleg cu Nicolae Labiș, cu Gh. Tomozei, cu conarădeanul său Rusalin Mureșan și chiar cu subsemnatul, pe motiv că făcuse față de comisia care purtase discuția cu el, condusă de scriitoarea Lucia Demetrius, indiscreția de a afirma că-i place Tudor Arghezi, adevăr absolut sincer, mai ales pentru cine-i citește poezia.

Altfel, acest poet destul de șturlubatic în tinerețea sa, navetind între Arad și București, își începe în 1961 seria editorială cu o cărticică pentru copii, „Izvorul“, căreia îi vor urma tot pentru această categorie de cititori „Soapte“, „Memoria pergamentelor“, „Frumusețile zilnice“, „Țară de dor“. Trebuie să remarcăm că toate aceste cărți sînt tot atîtea fațete ale modului său de a fi profund sentimental, cum l-am caracterizat încă din titlu.

Să luăm, de pildă, cartea „Frumusețile zilnice“ tipărită la Editura Tineretului, în 1967. Ea cuprinde, pe lîngă tonice versuri patriotice care-l învecinează cu Victor Tulbure, și citeva dedicații sentimentale către învățătoarea sa, sau pentru Labiș : **Înfiorat prin codrii mari pășesc / Pe urma căprioarei tale zvelte, / Și parc-o văd, și iarăși n-o zăresc / Din salturi mari, elastice și certe. / / S-o fi oprit pe-o stîncă sus în nori, / Topită de-oboseală, ca de-un vin, / Și-i vine să se culce printre flori, / Din fugă odihnindu-se puțin. / / Dar tremurînd în încordarea mută / Spre piscuri mari ce urcă-n lute salt, / Mă poartă zvelta, fermecata ciută / De pe un țărm de vis spre celălalt.**

De altfel lui Labiș îi mai dedică o poezie inclusă în volumul „Nopțile risipitorului“, **Acum, Nicolae, e iarnă.** Mult mai complexe și mai bogate în sentimente și viziuni sînt poeziile prin care în volumul „Poeme pentru Mama“ îl evocă pe marele nostru prozator Marin Preda. **Într-o noapte cu Marin Preda,** îl imaginează într-un dialog cu celebrul scriitor latino-american Dos Passos de a cărui valoare îl apropie. Dos Passos imaginarul îl evocă astfel pe Marin Preda : **Era alb ca nădejdea mi-resii și viu, / submarin care-și caută rada, / m-a rugat : Hei, Dos Passos, e foarte tirziu, / mă grăbesc să mă duc, mă grăbesc ca să scriu. / Am virit o păpușă de ceară-n sicriu. / Ocrotește-mă tu, și zăpada... / Ridicîndu-se demn și uimit și grăbit / și-a aprins cu tristețe țigara. / — Nu-i așa că e vremea, nu-i așa c-a venit / Vremea plugului greu de urnit ? / Hai, Dos Passos, că totuși e Țara, / sclipind ca un plug primăvara !... / Nu mai spune nimic. Nu mai spune c-am fost, / (se aude în bloc hărmălaia). / Eu mă grăbesc cu taxiul, îl găsesc, facem rost, / Vino, de vrei ca să treci Himalaia ; / nu mai bate și intră direct unde-am fost, / la etajul intîi, nu departe de-aici, / într-o cameră la Mogoșoaia.**

Recunoscînd în acest poem locul și momentul morții lui Marin Preda sîntem cu atît mai copleșiți sentimental de omagiul pe care i-l aduce marelui său prieten, inegalabilului scriitor român contemporan, unul dintre cei mai mari care au trăit și au scris în acești ani pe meridianele lumii.

Dacă poate fi atît de sentimental cînd e vorba de confrați și prieteni, e cu atît mai firesc să nutrească asemenea sentimente pentru cei mai apropiați, mai intimi ai săi — mama, soția, fetița, primei din această triadă închinîndu-i un ciclu dintr-o întreagă carte citată mai înainte — „Poeme pentru Mama“. O întreagă lume de trăiri și simțiri este reînviată în acest ciclu în linia poeziei ardelenești de la Coșbuc și Goga pînă la Ion Brad. Dintre multele poeme cu această temă ne-am oprit chiar asupra dedicației „Mamei“, pe care o vom cita în întregime : **Mamă ești mai frumoasă ca o / duminică fără sfîrșit / cînd se aude plînsul ierbii / sunînd sub cîmpul înverzit. / / Departe, peste vămi de gheață, / unde miroase a gutui / stau îngeri palizi și învață / ruga ta spusă nimănui. / / Cu cît ne-ndepărtează vremea, / cu cît te uită carnea mea, / eu mă gîndesc plîngînd la ziua / cînd nu te voi putea vedea... / / O, de-aș putea... Dar ce pot oare / în sărăcia care-o am ? / decît să te întorc la clipa / acelor ani cînd nu eram.**

Pare paradoxal dar parodistul care altfel știe să fluiere cu versul de metronom ticuri poetice ale lui Andrițoiu sau Tudor George, în versurile lipsite de umor, voit sau nevoit, rimează cu asonanțe sau e chiar aritmic ca mai toți poeții ardeleni contemporani din pricina nestăpînirii accentelor silabice. Nu lipsesc nici repetițiile acelorași figuri de stil precum comparația următoare care revine în două poezii : „Cînd vor pleca cocorii / (scuze pentru cacofonia involuntară ! — nota noastră) în toamnă către sud, / îndelungate cercuri făcînd în rotocol / peste cîmpia blîndă, frumoasă ca un **nud** (sublinierea noastră) și-or bea tării albastre din zare ca din ol“, etc. etc. („Cîntecul pămîntului natal“ din volumul „Frumusețile zilnice“) și, pe de altă parte, în poezia „Optimism“ din același volum : „Vezi, prietene, cum norii trec spre sud / În seara asta cu apus de vară, / Cînd fiecare poem îmi pare-un **nud** / Și fiecare creangă o vioară“. S-ar putea deci găsi și în versurile sale destule lucruri de parodiat, dar cine să o facă în lipsă de talent. Ceea ce n-am putea spune în cazul parodiilor lui Mircea Micu fie din volumul antologic „Parodii la munte și la mare“, tipărit în urmă cu cîțiva ani la Editura Sport-Turism, fie în volumele anterioare cu a căror vînzare a echilibrat, fără îndoială, planul financiar al mai multor edituri, respectiv „Junimea“ („Dracul verde“, 1972), „Dacia“ („Parodii de la «A» la «Z»“, 1975), și „Albatros“ („Citiți-le ziua“, 1976). Din aceste multe parodii, foarte populare și savurate de un public larg vom exemplifica prin cîteva numai la Al. Andrițoiu : Amintire din provincie **„Cu atenție mărită / Orice fată se mărită“.** „Tu care-ai fost un porțelan de Saxa, / blînd trandafir amirosind discret, / mi-ai zdruncinat cuvintelor sintaxa / și-o parte din chiar ziua de poet. / / Seara veneai în urbea solitară / unde creșteau arțari și sicofanți, / Eram elev la școala militară / și-aveam sfieli și pantaloni bufanți. / / Erai frumoasă, văduvă, distinsă / și-ntr-un amurg ce-agoniza în spume / deodată fără jenă mi-ai pretins să / fugim la naiba, amîndoi, în lume / /. Răpus de pielea cu miros de cetini, / de tremurul sprincenelor de tuș, / am adunat un pol de pe la **prietini** (un ardelenism întîlnit în mod curent) și-am luat bilete pînă la Beiuș.“ Cine cunoaște cît de cît poezia lui Andrițoiu cu motivele și artificiile ei artizane trebuie să recunoască în Mircea Micu un mare maestru în surprinderea ei sub toate aspectele. După cum, același lucru se poate afirma și în cazul parodiei la Ana Blandiana („Totală confuzie“) : „Sîntem doi și totuși unul / nici nu mai știu care / e trupul tău, care / e trupul meu. / Care e clavicula mea / care e invers. / Pun mîna pe ochiul meu / și pe tine nu te mai aude / nimeni și niciodată. / Pun mîna pe glezna ta / și-mi simt reumatismul. / Ne confundăm pînă la salariu. / Tu ești eu, eu sînt tu, / pînă și coastele sînt la fel, / nici una independentă. / Dacă te duci, Siamezule, / lasă-mi cheia apartamentului.“

Polivalentul parodist trebuie să recunoască însă că uneori improvizează, amuzîndu-se și introducînd în universul poetului luat în răspăr elemente străine de poezia acestuia, cum se întîmplă în Parodia la Adrian Păunescu, „Intrarea în horn“, în care apar cacofonii improprii acestui poet, oricît de spontan este el („ca caltaboșii“) sau propoziții cu sintaxă tipic ardelenească („Adică cum, că chiar așa să fie ?“). Barem în ce mă privește, dacă-mi permite parodistul, improvizația e și mai acuzabilă : o parodie „Foaie verde și de fragă“, în metrică populară, nu mă caracterizează, întrucît eu n-am folosit decît o singură dată această metrică, într-o replică la cîntecul oltenesc „Mierlița cînd e bolnavă“. O altă parodie „Atenție la ravagiile toamnei“ numai selecția metaforică e autentică, fiindcă e originală.

Deși nu fac obiectul rubricii de față, mai amintim cele trei volume nostime, atît de citite, „Întîmplări cu scriitori“, între care ultimul a apărut anul trecut și patetica piesă închinată lui Avram Iancu, operă care încunună scrierile sale cu univers moțesc.

Referitor la romanul „Patima“, apărut în 1972, preferăm să-i dăm cuvîntul unei autorități în materie, inegalabil ca verb românesc, prietenul său nedespărțit Fănuș Neagu, care în prima „Carte cu prieteni“ scrie :

Romanul **Patima** e un drum fabulos într-o Transilvanie bintuită de valurile războiului, de vechea ei foame de izbăvire într-o vreme în care, cum spune tot un poet al generației noastre, destinul stătea în aer.

Cu **Patima,** Mircea Micu a întors din lună pe pămînt un personaj de baladă : Alimandru și stafia de trestie a unei iubiri risipite : Cerina. Ah, și cît vin bun curge prin această carte excelentă : îți vine să pui gura la canea și să cînți cu Mircea despre pasărea de-acasă : **Ea n-are chip, ea e un fel / De crin cu aerul în el. / Ea n-are ochi și-n două părți / Poartă inele mari de morți / O văd și ea mă vede, știu / Prin geamul verde și pustiu.**

Ce i-am putea spune așadar unui comic profund sentimental azi, cînd împlinește 50 de ani, decît ceea ce singur își mărturisește în poezia „Încărunțind“ : **Nu m-am înstrăinat defel ! / Eu sînt un ied — melancolie — / ce desenează pe hîrtie / timpul mai tînăr și rebel. / / Ți s-a părut că într-o seară, / pe lîngă vechiul cartier, / m-am strecurat precum un jder / ieșit din blana lui precară ? / / Acuma, dacă mă gîndesc, / cît de grozav m-aș fi plimbat / pe Corso, înger adulat, / de dorul meu, încărunțesc. / / Acuma, dacă vrei să-mi spui, / despre distanța care sapă, / noaptea visez doar mori de apă / lăsate-n grija nimănui. / / Mamă pe care te iubesc / și care m-ai născut pe mine, / de dinspre dor încărunțesc / și dinspre tine...**

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Imagine din timpul desfășurării Festivalului internațional „Poezia și pacea“, organizat în țara noastră

Grup de scriitori în documentare la întreprinderea „Progresul“ din Brăila

Opera lui Eminescu

Urmare din pag. 1

în scris) ! Dar tocmai asupra acestui paradox trebuie insistat. Pentru că majoritatea articolelor lui Eminescu sînt scrise ca și cum ar exista un auditoriu prezent, un interlocutor format fie dintr-un grup de adversari politici (sau o singură persoană, victima fiind cel mai adesea C.A. Rosetti) fie dintr-un public în dilemă, căruia i se aduce la cunoștință un fapt anume, creator de nedumeriri, fie dintr-un public partizan, dar la fel de indignat, ca și autorul însuși, de cine știe ce aberație emisă de adversari. Situațiile acestea impun o anumită tehnică de construire a discursului, un anume registru de limbaj, adecvat nu doar situației comentate, ci și poziției adoptate de autor, impun o dezvoltare în crescendo a argumentației, cu alte cuvinte, pentru a le acoperi pe deplin, cer o perfectă stăpînire a retoricii.

„Ce ți-e cu omul iscusit !“ începe un articol din 1882 (**Opere,** XIII, p. 125), pentru ca, în continuare, să ni se relateze o anecdotă cu Nastratin Hogea („captatio benevolentiae“ !). Brusc, cititorul este adus la problemă : „Așa și cu liberalii noștri“. După expunerea clară și logică a faptelor (intervențiile liberalilor pentru a crea legi noi acolo unde ele existau deja), însoțită de aluzii ironice la anecdota relatată dintru început, vine încheierea de o mușcătoare ironie : „ne vom pomeni într-una din zile că unul dintre patrioți descoperă tabla pitagoreică ca un lucru cu totul nou și că alt onorabil cere patent de invențiune pentru descoperirea, asemenea nouă, că de la Galați la București sînt exact atîția chilometri cît și de la București la Galați și că zero e egal cu zero“.

Construcția este impecabilă. Sugestia oferită receptorului, prin asocierea cu ridicolul în care se plasează personajul anecdotic, atrage și, totodată, convinge deoarece se plasează într-un domeniu cultural familiar. Concluzia este zdrobitoare.

Multe dintre articolele lui Eminescu sînt de fapt comentarii sau analize ale unor texte publicate și sînt, prin aceasta, dintre cele mai interesante, potrivit perspectivei adoptată aici. Uneori, întregul articol este format dintr-un citat reprodus **in extenso,** precedat ori urmat de un comentariu scurt, alteori, citatele sînt scurte și între ele sînt plasate comentarii dovedind un ascuțit simț de observare a esențialului, a semnificativului, din punctul de vedere pe care autorul și-l propune și care adesea este lingvistic (s-ar putea scrie o carte despre preocupările lui Eminescu pentru ceea ce astăzi numim „cultivarea limbii“.!).

Iată o analiză pe marginea unui nou jurnal național-liberal **(Opere,** XI, p. 93). Începe cu o înlănțuire de exclamații emfatice parodiate după însuși stilul părții incriminate, pentru ca, imediat, cititorul să fie adus la obiect, adică la comentariul unor fragmente din respectivul ziar, intitulat „Bacăul“, poziția ironică fiind anticipată de o aluzie subtilă, favorizată de asemenea de recursul la elemente comune autorului și cititorilor, expresiile populare : „Credem că nu ne vom găsi «Bacăul», ca orbul Brăila, dacă înainte de toate vom pune sub ochii cititorului copie fidelă de pe actul de botez scris în fruntea acestui nou născut și anume întocmai...“

Pretențiile bombastice ale unei foițe efemere de provincie sînt ridiculizate la culme prin asocierea cu un bebeluș obraznic, după comentarea unor fragmente revelatoare pentru poziția ziarului : „Înțelegem ca acest «enfant terrible» să fie botezat spre a putea muri creștinește : că țipă, se zvîrcolește și dă din piciere, însă aceasta trebuia s-o facă acasă, la Bacău, iar nu să la lumea-n cap, lovind fără milă în partide, turburînd pacea Europei și a foiței, ba chiar făcîndu-ne să credem că sistemul solar se **tăvălește** nu știu unde !“

Eminescu, criticul ? Eminescu, umoristul ? Eminescu, lingvistul ? Eminescu, retoricul ? Iată întrebări derivate dintr-un fapt istoric : Eminescu, publicistul. Impresia este că toate întrebările pot primi un răspuns afirmativ și încă la nivel maxim. Parcurgerea publicisticii eminesciene, fie și la nivelul simplei lecturi de informare, procură satisfacții intelectuale și estetice, îndrăznesc să spun — schimbînd, firește, planul — la fel de mari ca și cele oferite de lectura inegalabilelor sale poezii.

Arta conversației în sec. al XVII-lea

Cultura în secolul al XVII-lea, a cărei difuzare preponderent orală vădea marea disponibilitate a memoriei, de a recepționa și depozita informațiile pe o durată mai întinsă, comparativ cu epocile ulterioare în care avalanșa informațională sufocă oarecum memoria, se manifesta și în „arta conversației“. Nicolae Spătarul Milescu (1636—1708) a fost un interlocutor de excepție, care a stabilit contacte ale culturii române cu mediile culte europene. Acestea au fost adevărate punți de cunoaștere reciprocă, antrenînd validarea în Europa centrală a culturii unui român la același nivel cu a celor mai rafinate minți, cu admirație. Opiniile pe care le-au exprimat contemporanii Spătarului s-au referit cu precădere la persoana sa, la erudiția care fascina. Cunoașterea omului ducea la descoperirea operei sale. Abia în ultima perioadă a vieții și numai pentru jurnalul de călătorie interesul străinilor pentru opera sa a premers contactului direct.

Concordanța preocupărilor sale cu cele ale cercurilor diplomatice europene, bogăția și ambitusul larg al cunoștințelor i-au permis un dialog eficient, cu rezultate strălucite. Mai mult, el oferea oral informații istorice despre Țările Române (de exemplu, lui Paul Rycaut, care le va folosi în opera sa „Tableau de l'empire Ottoman“, 1709) sau, în scris, texte în limba română (capelanului englez de la Constantinopol, Thomas Smith sau eruditului suedez J. Stiernhielm). Depozițiile sale în anume probleme controversate, în care aduce punctul de vedere al confesiunii sale au fost omologate în una dintre cele mai vestite tipărituri ale timpului „La perpétuité de la foy...“ de A. Arnauld și P. Nicole, Paris, 1669, vol. II, p. 50—56 (retipărită în 1702—1704, 1711—1713, 1781—1782, 1841). Contribuția sa, „Enchiridion sive stella Orientalis Occidentali splendens“ (în limba latină) este prima lucrare a unui român publicată în străinătate. Considerăm că incipitul titlului „ECRIT D'VN SEIGNEVR MOLDAVE (în ortografia timpului) sur la créance des Grecs“ aparține editorilor și nu autorului. Referirea la originea etnică se repetă după numele autorului în forma diferită : Moldavo-Iacone. Francezii l-au considerat însă ceea ce era și a rămas : „un seigneur moldave“. De altfel, toți copiștii manuscriselor Spătarului l-au denumit numai cărturar „român“=volohan (în slavonă), în grecește : moldovlahon sau moldovan (Z. Mihail, 1985). J. G. Sparwenfeld notează că Spătarul e „Molda-Walaccho“ iar Foy de Neuville „Valaque de nation“ (făcea oare diferența între originea etnică și... cetățenie ?). Originea pe care el însuși și-a atribuit-o și a pus-o în circulație ar fi putut avea rolul unui blazon cît mai impresionant pentru interlocutorii sau cititorii săi străini !

Dominanta majoră a scrierilor și activității Spătarului a fost preocuparea pentru istorie. Se poate presupune că a avut conștiință că istoria din vremea sa selecta numai elementele de excepție, ceea ce l-a determinat să-și dorească puterea supremă, ca prin intermediul ei să rămînă în istorie. A avut tăria să-și convertească eșecul printr-o compensație de anvergură barocă, într-o susținută activitate intelectuală. O dotare excepțională ca și o pasiune puternică pentru cuvîntul scris l-au mobilizat la o activitate susținută, de colosale proporții, ce înglobează traducerile în limba română (peste 2 000 de pagini), cele peste 20 de lucrări alcătuite, adaptate sau traduse din latină și greacă în slavonă, precum și traduceri din slavonă în greacă, scrieri răspîndite într-un vast spațiu est și sud-est european. Pasiune pură, fără certitudinea de a rămîne în istorie și fără preocuparea de a consemna „expressis verbis“ paternitatea tuturor manuscriselor sale. Și totuși, realizînd proiectele sale enciclopedice, *opera sa cărturărească i-a conferit un loc de cinste în istorie.*

Ion Neculce, cînd îl va descrie, atît de plastic, în al 41-lea „Cuvînt“ al său, îl va situa în coordonatele luptei pentru putere și interesul său se mărginește la accentuarea trăsăturilor de comportament care-l recomandau ca pe o personalitate cu farmec straniu și cu impulsuri imprevizibile. Portretul reflectă capacitatea de înțelegere din mediul său, imaginea pe care un cărturar și-a făcut-o despre personalitatea unui confrate, fără să fi încercat să-și explice mobilul acțiunilor. Investigația psihologică s-a rezumat la pitoresc, iar cea sociologică, la senzațional. Ion Neculce a preluat în substanța povestirii sale clișee selectate de mentalitatea celor care au transmis oral toposul.

Aprecierile contemporane, de exemplu cele din corespondența ambasadorului de Pomponne nu se datoresc unor șabloane compoziționale și nu urmăresc efecte stilistice. Mirarea era nedisimulată, șocul întîlnirii unui erudit adevărat este evident. La fel de veridice sînt considerațiile lui Dosithei Notaras, ale lui Foy de Neuville („Il etait fort savant... et il a beaucoup d'esprit“), Laurent Reinhuber („vin et polyglottus et polypragmon“) și atîția alții din diferite țări.

Prezența Spătarului în mișcarea culturală a vremii sale s-a impus definitiv prin relatările de voiaj. Călător fără memorial pînă la 1671, a devenit un memorialist fără complexe în perioada următoare. Descrierea călătoriei de la Tobolsk la Beijing, a perioadei petrecute acolo, a desfășurării ambasadei sale și, mai ales, descrierea Chinei au contribuit la statornicirea renumelui său. Traducerea chiar de către Spătar a textului său din slavonă în neogreacă, așa după cum s-a demonstrat în „Revue des études sud-est européennes“ nr. 2/1985, a facilitat răspîndirea operei sale în haina unor limbi de cultură din acea vreme în sud-estul Europei. Cópii ale „Descrierii Chinei“ au fost realizate încă în timpul vieții autorului și la București. Prezența operei sale în cultura țării noastre este deci atestată nu numai prin scrierile în limba română (Carte cu multe întrebări..., Vechiul Testament, Istoriile lui Herodot și altele), ci și prin cele în alte limbi.

Începînd din 1684 reputația operei sale e de nivel european. Laurent Reinhuber îl citează în „Relation de voyage en Russie...“ ; în același an J. G. Sparwenfeld se împrietenește cu Spătarul și acesta îi dăruiește o copie manuscrisă a Descrierii Chinei în slavonă, păstrată astăzi la Bibliothèque Nationale din Paris. În 1689 Foy de Neuville consemnează convorbirile lor în lucrarea „Relation curieuse et nouvelle de la Moscovie, contenant l'état présent de cet empire...“, Paris, 1698. Philippe d'Avril tipărește harta întocmită de Spătarul „Milescu“, a itinerarului său spre China, în lucrarea „Voyage en divers états d'Europe et d'Asie, entrepris pour découvrir un nouveau chemin à la Chine“, Paris, 1692.

Prezența în conștiința vremii sale și a urmașilor s-a manifestat continuu, în primul rînd prin interesul pentru multiplicarea, conservarea și valorificarea conținutului manuscriselor sale. Fiecare lucrare a fost copiată de cel puțin 8 ori, unele avînd atestate pînă acum și 40 de cópii. Miscelaneele care conțin opera sa se încadrează printre primele culegeri de „opere complete“, în care sînt reunite scrierile unui singur autor. Într-o perioadă în care miscelaneele erau alcătuite de copist după gustul său, printr-o reunire mai mult sau mai puțin arbitrară a unor fragmente, de genuri diferite de multe ori, din scrieri anonime, fără menționarea provenienței, miscelanee cu scrierile Spătarului conțin mențiuni precise cu numele său și data alcătuirii opusului.

Atestarea în izvoarele din secolul XVII a cărturarului nostru sub numele de Spadario, Spotali, Spafarii, Spatharius, ca și perpetuarea în istoriografia rusă numai a acestui patronim, nu au împiedicat răspîndirea internațională și a numelui Milescu, cum a fost numit de la Ion Neculce încoace.

Recenta Sesiune unională de la Irkutsk din 11—13 decembrie 1986, la care au prezentat comunicări cadre didactice și cercetători, scriitori și jurnaliști din Leningrad, Moscova, Chișinău și Irkutsk, s-a desfășurat sub egida *Milescu—350* („Sovetskaia Molodeji“ din 18 dec. 1986). Așa după cum sublinia secretarul Organizației Scriitorilor din Irkutsk, S. Filippov, în scrisoarea adresată organizatorilor Sesiunii științifice omagiale din 12 noiembrie 1986 de la București : „Marele cărturar moldovean Nicolae Spătarul Milescu a fost pionierul savanților străini care s-au dedicat cercetării științifice multilaterale a Siberiei“. Sinologii îl enumeră de asemenea printre înaintași. (The Slavonic and East European Review, 1930.). Opera sa îi prelungește, peste secole, notorietatea și o răspîndește în întreaga lume.

Dr. Zamfira Mihail

Sens și durată

Urmare din pag. a 3-a

de demnitate morală în numele căreia te poți întoarce oricînd la matca ei, cuceritoare prin profunda, omeneasca ei simplitate.

Patria a fost, este și devine.

...Într-o iarnă (ca aceasta pe care o trăim) „străbăteam“ (acesta-i cuvîntul) platforma industrială a Bistriței-Năsăud și, de la oarecare distanță, priveam încleștarea bărbaților pe schelele metalice, scrișnind ascuțit în aerul de gheață. Era o încleștare dură, dominată de gesturile energice ale oamenilor care ignoraseră cele nu știu cîte grade minus pentru a-și termina treaba pe care o aveau de făcut ; ei se luptau nu numai cu gerul, nu numai cu puterea lor de stăpînire, ci mai ales cu orele, cu timpul care nu mai avea răgaz să aștepte... Peste ani, cînd fabricile intraseră în pulsul obișnuit al producției, acei oameni îți vorbeau cu simplitate dar și cu o undă de orgoliu binemeritată în care nu era greu să identifici bucuria unor întîmplări cîștigate. Altele erau „problemele“ acum, alte frămîntări înlocuiseră munca lor de atunci, perspectiva era alta, ei înșiși deveniseră odată cu faptele lor poate mai calmi — anii își spuneau și ei cuvîntul — dar la fel de demni, de iscoditori în căutările lor destoinice. Ani și ani aveam să discut și să încerc să întipăresc în filele notelor de drum sensurile vorbelor lor de atunci, ale acelor oameni pe care-i numeam ai „industrializării“.

Dacă se acceptă îndeobște că răstimpul de douăzeci, douăzeci și ceva de ani la scara unei istorii înseamnă puțin ori prea puțin, trebuie, pe de altă parte să se admită că, pentru devenirea patriei — și, prin ea, a oamenilor ei — acest timp nu a trecut nici pe departe neobservat : mutațiile profunde petrecute în rostul și devenirea generațiilor erau într-o benefică concordanță cu sensul de manifestare al orizonturilor morale ale patriei, ele erau chiar probele incandescente ale noii realități ce își afirma virstele creatoare cu o nedisimulată vigoare.

Patria își construia platformele industriale, își reconstruia orașele ori le clădea din temelii, își începea — și avea să le desăvîrșească magistral ! — marile sale lucrări monumentale : Transfăgărășanul, Canalul Dunăre — Marea Neagră, metroul bucureștean. În adevăr, o operă cheamă o alta la împlinire, tradiția acelor împliniri a statutat dreptul la certitudine, la acțiune unită, încrezătoare în propriile-i forțe.

Patria a fost, este și devine. Pe cît de confortabilă este această constatare, pe atît de nimerită cînd e vorba a o înțelege din perspectiva istoriei, a biografiilor individuale fascinante. Cum spuneam, a te apropia cu sufletul de priveliștile patriei înseamnă un gest de demnitate morală. Cu o nostalgie vîndecătoare, te poți întoarce oricînd la matca ei, cuceritoare prin profunda, omeneasca ei simplitate.

RELIEFUL TRADIȚIEI

Am fost fascinat dintotdeauna — mai întîi înțelegînd cu ochii limpezi, măriți, de copil, mai apoi cu privirea ce descoperea alcătuirile patriei — de imaginea monumentelor. Copil, în drumul spre școală, îi simțeam prezența (monumentului eroilor) și ea făcea parte din lumea ce devenea sub ochii mei, înțelegeam că plăcile încrustînd numele unor jertfiți întru ideea de patrie însemna cu mult, cu mult mai mult. Aveam să văd — în drumurile mele prin patrie — că orice loc își are eroii, că acest spațiu ce ne aparține pe de-a-ntregul a plătit scump — dar definitiv — demnitatea unității sale. Aproape că nu este sat — comună — oraș care să nu-și aibă monumentele și asta pentru că a fost și este de legea datinii noastre de a ne aminti de sufletul martirilor. O istorie adevărată — cum este a noastră — și-a adus ofrandele cu înțelepciune și candoare și robustețe morală.

Demnitatea aceasta, a transmiterii prin generații a faptelor pilduitoare avea să-și găsească o deplină identitate, mărturii fiind operele îndrăznețe, de-un realism vizionar, construite în anii deplini ai libertății noastre. Mărturii de suflet și conștiință, izbînzile acestui timp dinamic și fecund sînt, ele însele, purtătoare de durată. Continuăm cu sentimentul că astfel desăvîrșim vrerea și visul eroilor. Restructurată din temelii, înfățișarea patriei, cu noua ei geografie economică-socială-politică-culturală, apare ca o biruință, ca o virtute a ei.

Ca o certitudine a sensibilității noastre. Pentru că, din oricare punct ai privi-o, identitatea patriei îți fascinează ochiul și îndeamnă gîndul la contemplare activă. Cine cunoaște noua geografie a țărmurilor ce mărginesc, de-o parte și de alta, firul de apă albastră ce leagă definitiv Dunărea de Marea Neagră, știe că la orizonturile la care au lucrat brigadierii, stă să depună mărturie un impunător monument : metafora acestuia, grăitoare pentru atîtea sensuri pilduitoare, este un elogiu adus muncii, sacrificiului și curajului, o emoționantă mărturie a modului în care înțelegem să descifrăm viitorului nuanțele sensibilității.

Ne cinstim eroii și, cu aceeași simțire teafără, desăvîrșindu-ne, ne clădim cu migală, sacrificiu și talent cetățile, orașele, monumentele sensibilității noastre contemporane.

Avem de unde pleca, știm la ce năzuim. Monumentele eroilor precum și operele monumentale ale „Epocii Ceaușescu“ sînt, în adevăr, forme de relief în spațiul armonios al patriei.

Lumea șantierelor

Urmare din pag. 1

Se (mai) putea, desigur ! Și o spun acum fără autoironie de tip superior, semnificativă ca orice dominare a subiectului prin luciditate necruțătoare, a unor omenești și posibile defecte ; și o spun cu naivitatea, prost jucată, e drept, a unui tip care este prin structura sa psiho-fizică, om de șantier. Fiindcă nu m-am dus pe șantier pentru a scrie, ba mediul de viață m-a îndemnat spre proză și m-a limitat la reportaj. Iar dacă e adevărat că scrii continuu pentru a te cunoaște, așa cum mai adevărat e că nu iubești decît o singură femeie, tot atît de sigur este că în prea-plinul vieții, în avalanșa cotidianului asupra capului tău, scrisul e o atitudine morală prin care încerci, uneori disperat, să fixezi esențialul, repetabilul etern valabil din fiecare individ colorat cu nuanțele vremurilor sale.

Se susține deseori cu un aplomb de pompier stingînd focurile din tăvi metalice la concursuri anuale, că pe un șantier s-ar trăi cu adevărat. Au apărut și justificări estetice, formulări metaforice despre viața cu pieptul în bătaia vîntului. Așa s-a zis iar, de la citirea expresiei și pînă la asimilarea ei îmi și aminteam cît de greu urcam dealul, în cartierul Columbia din Cernavodă, cu spatele înainte, pe viscol, fiindcă altfel te tăia la față. Iar după ce am căpătat revelația că rușinam în astfel de confruntări cu momentele înălțătoare ale vieții mele și îmi îndesam căciula pe urechi deoarece pentru acestea nu se găsise echivalentul estetic, modelul de artă demn de urmat.

Se trăiește și pe un șantier, dovadă că mulți au ieșit la pensie de acolo. Dar, mai cu seamă și mai important e că pe un șantier, **ești trăit.** Pe un adevărat șantier obiectivul te subjugă, te devoră și, în acest aspect, văd eu jertfa umană de la temelia unei construcții, înzidirea Anei de către Meșterul său, Manole. Cînd ești implicat în realizarea unei lucrări, așa cum a fost cazul Canalului Dunăre-Marea Neagră, creația tehnică este atît de dominatoare și suficientă ca motivație a trăirii, încît nu mai poate admite o creație paralelă ; iar dacă este vorba de o creație artistică, se mai poate amîna.

Aventura de a construi o ecluză sau un viaduct e atît de palpitantă în sine încît s-a crezut de către alții că e mină de aur. Au pornit de la un titlu (rămînînd însă la el), pentru a scrie despre fel de fel de baraje și centrale subterane. Tocmai de la această cumpănă atît de dificil de menținut în echilibru între viața construcției, viața ta și a celorlalți și pitorescul mediului pornește și se întoarce cu o capodoperă sau cu mîinile goale, cred eu, și scriitorul dedicat oricărui alt tip de mediu. Pentru că laturile sînt aceleași (epic, moral și estetic) și în mediile în care nu mă aventurez, fie și numai din pricină că mă aflu la mare depărtare de descrierea mediului-șantier la care m-am apucat de-abia să trasez, gospodărește, coordonatele într-o carte de reportaje despre viața la zi a celei mai convingătoare construcții despre forța de creație, despre talentul poporului român : Canalul Dunăre-Marea Neagră. De aici a pornit cartea, la ea se va întoarce, urmînd drumurile adînci ale descifrării mecanismului construcției, nu într-o limitare a temei proprii de scris, ci într-o aprofundare a ei, legînd clipa de durată, punînd în relație resorturile umane declanșate de socialism cu pariurile noastre cu lumea înconjurătoare.

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

CRINA ANDRA ROVAN : Deocamdată **Ochii tăi :** „Mi-s dragi ochii tăi triști / ce poartă-n priviri / tot cerul de vară / și marea cu zbuciumul ei nesfîrșit / Sînt blînzi și duioși ochii tăi / și mingiie zarea / visînd ireale voiaje / pe țărmuri stîncoase, bătute de valuri / sau pajiști întinse / fermecătoare licori pentru ochi însetați / Nici n-aș putea să te știu decît tristă / cu ochii tăi mari scinteind de lumină / (...) Ridică-ți privirea o clipă spre mine / și lasă-mă-ncet să iți șterg doar o lacrimă /.../ Mi se pare uneori c-aș dori / să nu mai fii tristă / să poți să zîmbești, chiar să rizi / dar n-ai mai fi tu / și-atunci m-ar durea / risul tău / mult mai mult decît lacrima șteasră acum." și **Nemărginire :** „Îmi aprind în amurg pentru tine / făcliile ochilor de negură urmărind violetul asfințitului. / Și vreau să înțelegi că în mine / lumina nu se va sfîrși, închinîndu-ți soarele începutului / ce mingiie cu tandră uimire / firul de iarbă cu bobul de rouă prelins cu trudire / și flori colorate din sclipire de arc curcubeic. / căci eu sînt un fulger îndreptat spre soare / și visele mele nu vor îngheța la prima fulguire". Însă o dezbinare afurisită bintuie cuvintele dv : energia coeziunii, slabă. Vom mai vedea.

GABRIEL UDIBESCU : Astronomică așa : „Am trecut ca două comete / unul pe lîngă celălalt /.../ probabil că la următoarea ofensivă /.../ voi descoperi, de fapt, / că nici măcar nu există". Citiți poezie !

VASILE GRĂMĂTICU : Acestea, mustitoare de viață și de fapte : **Și tocmai acum :** „Merele coapte au ieșit desculțe / s-au înșirat ca orele nopții / e liniște în oricare parte / doar bunele noastre femei / trintesc ușile tare / aici și tocmai acum, cînd, iată ; / visul înflorește și poate fi vorba / despre aroma citorva șoapte" ; **De fapt :** „Printre sulițele ierbii diferite stele / și greieri, cei care numai și numai cîntă / la căpătîiul femeii vastele cîmpii / prin spatele nopții cai lăsați liberi : / mîna mea poate să-și permită / o rostogolire-n decolteul verii încă / și dacă totuși dacă alte lumi își tocmesc fiecare gest / încet, încet se-așterne colbul / uluindu-mă de fapt foile de nuc / ce se rostogolesc înapoia unor păsări".

EMIL MANOLACHE : Toamnă : „Toamna cîntă / În orchestra mea. / Îți promit un riu trist / Oceanul cumpără de la mine / Valuri amare / O monedă antică / Înlăcrimează muzeul". Cum credeți și-aveți.

ȘTEFAN BALAU : Bine-ați venit, revenit. La Antologie : **Datoria mea de bărbat, Singurătatea din cala unei nave, Singurătatea unor dimineți tăioase, Pe malul lunii.**

E. R. BALACIȚA : Vi s-a împlinit, **Împlinire :** „N-am reușit să-l cunosc pe Satana / adormisem uitînd cu credință / urmele pașilor / și drumul / și barca tăcută / din care priveam / mecanismul amurgului / scîrțiit și defect. / Se vindeau amintiri / lîngă noaptea din colț / și stringeam cu uroare din dinți. / Omul sărea peste noi / ca o gură de lup. / (...) / Peste drum judecata din noi / pronunța hotăriri / pentru ziua de joi". Și ce-o mai fi !

CONSTANTIN DRACEA : Săptămîna, fără două zile de strofe : „Luni, marți, miercuri, joi / Este o săptămînă inventată de noi. / Să ne măsurăm viața cu metrul ei / Ca într-un bilanț contabil cu lei / Dar putea să fie numai luni / Ca să nu mai fii obligat să aduni / Și să înmulțești zilele ori secundele / Bătu-le-ar norocul, rotundele /.../ Hai să credem că rămînem pe loc / Fără ceasornic de perete și calendar / Și că luni e zi cu noroc / care nu se mai preschimbă-n zadar / Dar ce iluzie deșartă ne-apasă / chiar și numai luni în urmă ne lasă / Lîngă calendarul acesta bizar".

SILITRA D. DUMITRU : Explozibil ce sînteți dinamită, praf de pușcă, silitră : **Grupa sanguină :** „Grupa sanguină / a macului sălbatic / mi-a ieșit la analiză / dar sînt un spic / un spic de orz / din marea cea de spice / ce a uitat cum e să rizi / complice / mama-mi zice / rugîndu-mă să tac / căci / tată-mi este un mac / ce-n adieri de vînt / o sărută pe frunte / dovadă e că sînt / dar / mama nu-și amintește / cum e să fii mireasă / destăinuire-n prag de coasă". Explodați și bubuiți cu trăsnet.

LUCY REBREANU : „E primăvara care vine / și timpul ce se stinge / în nou" — cam asta-i situația. **În pași de unu, doi** și oricît !

NICOLAE CAZACOVSCHI : Vă mulțumim pentru ilustrele ilustrate, dar și noi, pe cei ilustri, îi măsurăm în lustri, că se ilustrează cu ilustrate.

D. E. AYALA, în bilet ne scrieți : „Stimate dle Geo Dumitrescu, vă plictisesc cu cîteva încercări mediocre, răpîndu-vă totodată din prețiosul dv. timp. Oare voi reuși cîndva să scriu poezie ? Dv. ce credeți ?" etc. Precum v-ați zis așa rămîneți.

MARCUS I. BOCU : Din alt poem dedicat frunzei : „Unde începe totul / sfîrșește totul : / izvorul ca o lance / despicînd pulpa pămîntului : / albastru și uneori / semănînd cu mine însumi / mă implînt în nervura frunzei". Implîntați-vă și la mașină de scris.

BOGDAN FLOREA : Nici o floare, prea Bogdane, bateți la mașină.

ION D. : Ritual : „Mărunt se cerne prin aripi de vînt / cenușa grea a verdelui cuvînt / Purificînd preziua lungă-a nunții / În aerul ce răcorește munții / Roză în spulber auriul jar / E mire gîndul, cenușii de stejar / Smălțind în raze muguri de speranță / Din plasmă astrul visle-și înalță. / Lucesc quasarii primelor zidiri / Bătrînii împletiți în amintiri / Aud cum tropăie în cer căruntii / Mă arde mîrtul pe tîpsia frunții". Însă chestia cu tipisa frunții, ne răstoarnă toți mamunții.

TIMON : Nici nu cheamă, nici respingi : pedestre și **Ornela :** „O, cîtă frumusețe-n tine s-a-ntrupat / Și cîtă simțire și ce sublime linii / Cînd te privesc îmi pari un înger din înalt / Ce cheamă la iubire pe aripa luminii".

ION MIRTEA : „Această lîră / cu coardele-i de clorofilă / spulberate". Spulberate, spulberate, însă lîră nu.

AURELIA BRUMĂ : „Am schiat / de-a lungul neîmplinirii" — într-adevăr, și în toate cele unsprezece.

DEINY KENETH : O fi, însă bateți la mașină !

NICOLAE DOBRE : De Antologie **Depozitul de sirme vechi,** nu alta : „Să nu treceți prin grămezile de sirme vechi / de la marginea halelor albe / ele trăiesc prin gropi înecate de un oraș cu macul ruginiu / să nu treceți prin gropile de sirme irosite / ele sînt curtezanele triste ale industriei / trăind simbioza incolăcirii deșarte / hățișul fără de rost / aici dorm încordarea și chiar sfîrșitul / lui Mercutio, arcușul lui Beethoven / între aceste sirme totuși aș vrea să vă deschideți / odată fereastra inimii / dintre aceste hățișuri fără de rost / să priviți cum se clatină lumea / piciorul de ghips al pămîntului / cu aceste epave puteți stăpîni pajiștea / înflorită / ca un cargou de ferestre / puteți iubi cea mai uimită / trăire / peste tot să mergeți înveliți în / ghemul acesta imens de fire subțiri / triste, desarte, disperate îmbrățișări / și răscoale / lumea va crede că sînteți un buldozer / de cabluri reci ca niște nervi încordați nevăzuți / lumea va spune că sînteți o himeră necesară de abur / a gropilor înecate de un oraș macul ruginiu". Deci cutezați iute.

MIHAI VICOL : Teamă vă este de lup, frică de miel și altceva nimic. **Tu :** „Tu ai rămas / în inima mea / ca un steag abandonat / în mîini dușmane (...) Trupul miroase a parfum / castelul așta nesediat / e un punct / neochit de pofta / din mine".

ORIANA STON : Din Cintec de leagăn : „Vezi sus ? viorile-și vibrează / corzile verzi, de un verde crud / în iarbă un greier mic visează / și-un hulubaș gîngure în cuib / Copile, viața e frumoasă". Atunci nu-i păcat s-o scrieți ? Însă, cum credeți.

MURSA ELENA : În Drum : „Dacă ți-ai întinde mîna / ca și iedera, tulpina", dar nicăieri, în celelalte.

GH. TICUȚA BERCEA : Am ales din acel nouian dactilografiat acestea mai strînse : 9 : „Ca o lavă căldura / se-ntinde pe străzi / și-n scrișnet de frîne / pneurile mușcă asfaltul / sirene / fluierături / agenții de circulație / par niște manechine mecanice / aruncînd indescifrabile semne / în stînga și-n dreapta. / Vorbele tale / ca niște bile de sticlă / se sparg de pereți / vibrează aerul / chipul tău se varsă în mine / și în rest aș dori / o cortină peste sufletul meu". **10 :** „Cîntecul trist de fanfară / eșarfe de vînt / Zîmbete / de-a-lungul peroanelor : / cu șapca pe ochi / o statuie / rece / ovală / fără soclu / între două ferestre — / șeful de gară / așteaptă. / Ultima zi de septembrie / e o frunză dureros de galbenă / planează ușor / peste linia moartă. / Pe ușile interioarelor / yale / pocnesc a claustrare". Mai și mai !

Ștefan Balău

Pe malul lunii

În grădinile serii
o liniște somnoroasă
își holbează ochii
un țipăt lung îngheață departe
doar iarba rămîne cu gîtul întins
înainte de ofilirea florilor

ca o părere de rău ascunsă
frumusețea ta prelungește seara.

Singurătatea unor dimineți tăioase

Pe marginea acestor dimineți înghețate
soarele se taie în geamurile noastre
arătîndu-ne dinții
lampa e de neîndurat
iar gesturile noastre îndărătul atîtor focuri
spaimă fiare de sînge
tăișul zilei bîjbîie rana
alaiul se împrăștie mistuit de soare
pe pat de raze vălul e sfîșiat
și lumina mușcă căldura întunericului
visele mint
născocitorii de flori îmi ațin drumul
imi ațiță plecarea
dar ei nu știu că
năzuința noastră a zămislit
un uluitor început

noaptea a rupt-o la fugă
iar noi ne numărăm cei treizeci și ceva
de ani

Singurătatea din cala unei nave

Alunecă nava jupuită de ape
săruri se depun pe ceasuri și mașinării
cosmaruri calcinate, lingouri de ceară
mai țin în viață pe cei ce n-au pierit demult
fantome deghizate împart foamea și setea
nu se fură nimic în această bibliotecă
igrasioasă cu pești
orice bucurie e intimidată
înghițim apă și sculpăm
rotile mașinilor mușcă noduri
prin sparte cămăși se strecoară mîini
de sirenă
plină de alge e tăcerea subțire
răni de frig pilpîind se lățesc peste insomnii
din mașinăria inimii nu sare nici o scînteie
sticla nopții e plină de vorbe
dar nimeni nu toarnă un cuvînt peste
măsură.

Datoria mea de bărbat

Leafa mea era de culoarea rochiei tale
cînd ne întîlneam sfîșiați de o amiază
toate vitrinele îți aparțineau
oasele mele zgîriau asfaltul
parcă trăiam o sărbătoare de teamă
și nu mai știam dacă trebuie
să tac ori să vorbesc
oglinda era plină toată
barca era aruncată din inimă
pe prundiș
liberă să-și aleagă drumul
pe care nu se va duce niciodată

sînt dator
să-ți arăt plutind dragostea alături de durere

Reverberația tradiției

Urmare din pag. 1

raporta la mitul existenței pastorale rezonînd o întreagă filosofie și condiție speculativă și tot am vedea că **mioritismul** a devenit un „itinerar" tematic și spiritual fecund (cum o demonstrează, de fapt, Dumitru Bălaeț, în excelentul studiu „Eterna regăsire", 1979), frecventat în limitele unei diferențe specifice de sensibilitate, viziune și stil de marii noștri poeți (M. Eminescu, I. Barbu, N. Labiș, N. Stănescu, I. Gheorghe, Cezar Ivănescu, Mircea Ciobanu).

O mare și complexă punere în valoare (care este de domeniul evidenței) a resurecției folclorice, în cadrul fenomenului literar românesc contemporan, ar duce la concluzii cu totul noi și interesante, dacă acel tip de cercetare ar merge pe linia unor investigații de fond, cu nuanțările și disocierile de rigoare, de la scriitor la scriitor, relevîndu-se totodată evidențele sincrone și privind problematica în dialectica unei perspective diacronice. Vom urmări, așadar, în cele ce urmează, reverberațiile tradiției folclorice, figurile spiritului poporan la cîțiva din scriitorii acelei generații angajate decisiv în „lupta cu inerția".

În idealitatea vizionară a poeziei lui Nichita Stănescu intră, evident, elemente de mitologie poporană, de la lexic și expresii specifice pînă la mituri și simboluri mai generale. „Convertirea" tuturor acestor elemente în regimul abstractizării fanteziste e memorabilă (uneori, în stilul : „Foaie verde de albastru / mă doare un cal mălastru"). Poetul ni se arată interesat de multe ori de metrica populară și în sublimările sale lirice se simte duhul poporan al unei figurații preferate, astfel că o recurență motivică și melodică este ușor de identificat în diferite volume. Amintind numai **Un pămînt numit România** și **În dulcele stil clasic** și tot e destul pentru a înțelege cum faptul folcloric, prozodia și expresia populară, intră în osatura unui lirism de translucidități abstractizante, ce capătă uneori gnomicitate vizionară în regimul metaforicului. De altfel, poetul ni se dezvăluie în unele din eseurile sale de o inventivitate deferentă față de izvoarele tradiției **(Cartea de recitire, Respirări).** El vede, bunăoară, în **Miorița,** „Iliada și Odiseea genetică a poporului nostru", venită „din străfundurile memoriei ritualurilor dacice" și găsește, în general, pentru culegerea de poezii populare a lui Alecsandri expresii de speculativă aderență. În eseul **Ideea de națiune la români** poetul glosează în maniera-i caracteristică asupra unor obiceiuri la români (hora, sîrba, colindele, doinele) : „Ritual iar nu artă, geniu iar nu talent, viziune iar nu vedere, noblețe iar nu superbenie, putere iar nu vigoare, stea ale cărei raze noi sîntem, colinda și doina spun despre noi cu necuvinte, cuvintele noastre" (VIII) — **Respirări.**

Patria lui Ioan Alexandru e un topos sacru și poetul îi citește, în spectrul monodiei imnice, însemnele, vechimea, temelia spirituală, cu un fel de deferență benedictină, aproape sacrosanctă. Spiritualitatea imnică a poeziei sale e într-un fel și misionarist-irenică și ea rezonează perfect cu utopiile teologiei poporane... Beatitudinea imnică e, în esență, una transfiguratoare, iconică, rezonînd cu rusticitatea unei spiritualități străvechi, mitologizante. Această poezie ne amintește, la un moment dat, de naivele stilizări filigranate ale icoanelor pe sticlă, ce-au ispitit odată și poezia lui Blaga, dar aici cerul spiritualității poporane e mai viu, metafizica văzduhului mai îmbietoare, aerul mai blînd, figurația peisagistă și gestualitatea umană de o ritualitate pacifistă. Celebrația benignă are la Ioan Alexandru un sens moral, **Imnele Bucuriei** fiind, de pildă, mesajul noii întemeieri pe calea spiritualizării. „Iubirea", „bunătatea", „blîndețea" sînt medii prielnice ale noului **logos întemeietor.** Poetul, al cărui spirit iscodea altădată „depozitele ancestrale", a rămas, într-o octavă orfică, stăpînit de duhul arhaicului și originarului, îmbogățit mai apoi cu dezinvolta cucernicie a unor asceze spirituale. Ioan Alexandru e un moralist evlavios care, cutreierînd spiritualitatea unei mitologii naționale, confruntă în acest fel veacul „pierzător" cu eternitatea ideației salvatoare. Arhaicitate — rusticitate — istorie intră ca termeni fundamentali în ecuația organicei spiritualizări imnice. Și de aici, în subtext, sensul umanitarist al idealității sale lirice. Logosul imnic se dovedește a fi unul purificator, deci ființialist-întemeietor, iar îndemnurile sale etice reținînd, în subtițiate stilizări transfiguratoare, sentimentul social și național. Lirismul său cultivă optația inițiatic-oracular.

Ion Gheorghe desfășoară în **Zoosophia** o fantazare vizionară în spațiu istoric și valorifică zăcămintele folclorice, emoția lor primigenă, în marca unui aleatoriu suprarealism. Baladescul, imprecația, jocurile de copii, dar și cîntecele de ritual ori blestemul, ca expresie poporană puțin valorificată, de fapt, își dau întîlnire în cadre aglomerate, de expresivă pastă incantatorie, rezonînd o metafizică, aproape apocrifă, în spiritul medievist al cărților populare. Poetul extrage, în acest fel, un cod de idei paremiologic, refăcînd **din interiorul** literaturii populare o ritualitate suprarealistă, decriptînd și încifrînd, în același timp, un material devenit inedit în noua perspectivă a valorificării sale. Poetul racordează astfel la o experiență de limbaj și la o modernă fantazare abstractizantă fondul tradiției, în maniera estetismului transfigurator și a unor sensuri (mesaje) etice. Mare creator de limbaj poetic, Ion Gheorghe este, în același timp, autorul unei mitologii lirice inconfundabile, grefată pe tradiția străveche. El sondează primigenitatea tradiției, protospiritualitatea ei, fondul magmatic, și o poezie întreagă precum **Arheopterix** („Vine iarba", 1968) — „Arheopterix, cine te-a-nvățat să fii pasărea mea ?" — ar putea deveni însemnul heraldic al acestui spirit angajat, în sondarea arhaicității, în arheologia faptelor de cultură și civilizație, în sedimentările reunificate ale străvechimii noastre multimilenare, cu fervoare de poetică paleontologică. Imersiunea poetului în substratul tradiției, deloc itinerată și idilică, reverberează nu numai cu străvechimea arhaică, dar și cu spiritualitatea poporană, folclorică. Ion Gheorghe va propune în **Cavalerul trac** o mitologie primigenă, a cărei decriptare/decodificare pare s-o dețină (amintim, în acest sens, eseul ilustrativ „Cultul Zburătorului"). **Tracismul** său desfășoară, de fapt, temele tradiției, la care va reveni în trombă cu **Mai mult ca plînsul** (1970), volum subintitulat inspirat „Icoane pe sticlă", unde se instituie aceeași invenție de mituri și legende, de colorit viu pînă la mucalitate, de sarabandă folclorică, de mythos esențializat. **Megaliticele** (1972) vor readuce în prim-plan vocația optiunilor poetice relicvifere, ancestralitatea ființării noastre, miturile și eresurile unei lumi scufundate, apuse, din care va rămîne mărturia **Cenușilor.** Avem aici o adevărată epopee a protoistoriei noastre, „desferecînd" acel energetism primigen, chtonic, stihinic (Artur Silvestri) și restituindu-l, în acest fel, tradiției însăși. Obsesia originarului duce la o mitologie ad-hoc, în trepte **(tracism** în „Cavalerul trac", **dacism criptic** în „Dacia Feniks"), ba mai mult, la o **etnogonie,** slujită cu har de un spirit demiurgic în febrilitatea definirilor esențiale. Și problema raportului de antinomii din **Elegii politice** a fost înțeleasă simplist de o parte a criticii, nesesizînd că, dincolo de relația sat-oraș (care și așa pusă e aproape falsă !), există în această poezie un prelung fior ontologic și existențial, cu ecouri de paradigmă mitică, de preistorică fenomenologie, ce prinde pulsul virstelor istorice, cu sens de decădere, de la mituri neguroase și parabole nu neapărat biblice pînă la teorii mai moderne de filosofie a istoriei. „Elegii politice" e cartea unui patetic activism poetic și deopotrivă a unei conștiințe în alarmă, în cheia de boltă a meditației elegiace.

Un scenariu neîntrerupt, mereu iluminat din diferite unghiuri, îl constituie poezia lui Cezar Ivănescu, care preia, în prelucrări moderne, modurile poeziei populare, de la bocete și orații de nuntă la doine, descîntece și balade — spiritul și litera unui bogat material folcloric, de pretutindeni, deci reprezentativ pentru spiritualitatea românească. O astfel de poezie s-a dezvoltat concomitent cu mitologia Baaadului și în bună vecinătate cu viziunea medievală a liricii erotice. Dar „medievalitatea" (în spirit trubaduresc) a cedat mai mult teren poeziei în cheie folclorică, de o ancestralitate păgînă și, totuși, de o arhaicitate firească, poetul „descoperind" doina drept mod fundamental, specific, al spiritualității noastre. Acest folclor de străveche stirpe misterioasă exprimă o metafizică a fondului nostru arhaic, decantată în ritualuri străvechi, ulterioare dacismului pronunțat și scriptic (valorificat de Ion Gheorghe). Ritualul exprimă, de obicei, celebrații și suferințe. Bocetului, descîntecului, baladescului ori imprecației — ca moduri ale unui arhetipal stil de viață focloric — nu le sînt specifice ritualurile oculte și practicile magice. Înțelegem, astfel, de ce incantațiile, eufoniile, aliterațiile, în general figurile receptivității retorice iau în primire spiritul poeziei. Un timbru inconfundabil, străvechi, o „revoltă a fondului nostru nelatin", ca să folosim o memorabilă formulare blagiană, domină poezia de această factură. Teme și motive, note, semne și mărci specifice vizează originarul, structurile arhetipale ale unui mythos străvechi. Intenția poetică poate fi înțeleasă în sens programatic, de vreme ce poezia conjugă o suferință ancestrală, neguroasă, a spiritualității noastre cu fondul mai personal al unor decantări evidente. Indiferent că ne aflăm pe terenul bocetului moldovenesc ori pe acela al colindelor maramureșene, expresia și tonul sînt autentic populare. Poetul a înțeles doina ca expresie a unui fond străvechi, a unui grai arhaic și a unei muzicalități genezice. Viziunea de acum (nu extrinsecă, totuși, mitologiei Baaad-ului), filtrată prin recipientele melosului folcloric, constituie o etapă poetică bine definită, însemnînd totodată un popas poetic mai de durată, dacă ne gîndim că de la trilogia **Rodului** (1968, 1975, 1977) pînă la **Doina** (1983) e un întreg interval de reluări, nuanțări, variațiuni și îmbogățiri.

Ar fi convențional să spunem că poetul împrumută **felul de a se rosti / a se zice** al unei misterioase spiritualități arhaice, el exprimă direct și natural acest fond de metafizică abstrusă în cele mai nuanțate din articulațiile sintagmatice și alteritatea paradigmatică a ritualurilor, celebrațiilor, eresurilor, adică tot ceea ce exprimă modul poporan specific unei spiritualități manifeste, existențiale, de o tradiție pregnantă. În acest fel, poetul devine rapsodul autentic, alesul inspirației, modulul de aducțiune și difuzare al unei formule spiritual-poporane, de expresie gnomică și figurație esențializată, de la ecourile vagi ale unor practici și ritualuri magic-oculte la spiritul arhetipal-obscur al bocetelor, descîntecelor, doinei, și baladescului (acestea din urmă ca figuri mai generale ale ethosului sapiențial și logosului poporan-reflexiv).

Preocupări pe linia valorificării tradiției autohtone, a „refacerii" ei (ca în poezia transilvană : Al. Andrițoiu, Ion Horea, Ion Brad, Aurel Rău...), a decantării evenimențiale în spirit patriotic și civic, dar și în freamătul ideistic al distilărilor (Cezar Baltag, Gr. Hagiu, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Marin Sorescu, Gheorghe Pituț, Horia Zilieru, G. Alboiu) există, și multe din acestea au ajuns la un mod autentic inconfundabil, demne de tot interesul temei în discuție... În cîteva cazuri, însă, fenomenul a fost recepționat cu persistență, în latura excepțională, și intră în primplanul mitologiilor lirice. Dovadă că una din marile șanse ale creației lor n-a fost ratată.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Pe drum, prin fața casei, trecea Gheorghe, unul care îi fusese prieten mai demult, cînd era flăcău. Un prieten dintr-aceia care pe uliță, duminica, se plimbă ținîndu-se pe după umeri, ca fetele. Privea după el de la fereastră, se simțea atît de singur și părăsit, încît l-ar fi chemat, ca altădată.

— Mă, Gheorghe, i-ar fi spus, mă, ia vino să stăm și noi puțin de vorbă de aia și de ailaltă.

Și ăla ar fi venit, n-avea rușine de nimic, ținea bine minte cum se apropiase atunci de el, la bufet, venise în concediu la bătrîni, și-i spusese :

— Iartă-mă, frate, am greșit, iartă-mă, că oameni sîntem toți și deci toți supuși la fel greșelii.

De fapt ce se întîmplase ? Auzise el că ăsta, Gheorghe, pe cînd era să fie propus brigadier la ceapă, îl pîrîse peste tot, îi scosese vorbe că bea, că bate, că-i prost, că-i lacom... cîte și mai cîte, cum poate vorbi numai un dușman înrăit despre tine. Dar un prieten ? Nu-i făcuse niciun rău, dimpotrivă.

— De ce să te iert ? îl întrebase.

E adevărat, nu-l făcuseră brigadier și asta contase în hotărîrea lui și a Aristiței să plece din sat. Iar Gheorghe parcă îl ocolea, abia ce răspundea la salut, în așa fel încît să fie văzut de cîți mai puțini.

— Iartă-mă, tu, și o să fie bine, repetă fostul lui prieten, cu obrazul roșu de băutură. Ei, zi, mă ierți ?

— Păi, de ce ?

— Întîi mă ierți și pe urmă îți spun.

Îl iertase fără chef și fără nici o convingere. Bănuia ce voia să-i spună, aproape că știa. Gheorghe era un fel de om care nu putea trăi fără să se dușmănească ba cu unul, ba cu altul, ba cu toți laolaltă. El fusese unul dintre ultimii lui prieteni.

— Știi, cînd m-au întrebat ce părere am de tine, le-am zis numai de rău.

— Mi s-a spus, dar n-am crezut, doar eram prieteni, nevestele noastre se plăceau și ele, mergeam unul la altul...

— Vezi, aici e ticăloșia mea, răcni ăla aproape cu entuziasm, de aceea tu trebuie să mă ierți.

— N-ai vrea să-ți fiu și recunoscător ?

— Ba da, altfel ce, ajungeai tu la oraș, ai ?

— Și ce-ai spus acolo ?

— Că nu ești bun că ești bătăuș. „Cum ?" s-au mirat ei, „Așa, bine, le-am zis, m-a bătut și pe mine".

— Și te-am bătut ?

— Sigur, că da, cînd eram mici, că erai mai voinic și mai mare cu doi ani, dar asta nu le-am mai zis. A rămas așa, ei s-au răzgîndit și tu ți-ai luat nevasta și te-ai dus la oraș. Ei ?

— Ce ei ?

— Ei, pînă la urmă ți-am făcut un bine sau nu, recunoști ?

Se ridicase și plecase, fără să-i răspundă, auzindu-l doar cum le spune celor rămași ce om al dracului era, de vreme ce n-a vrut să-i mulțumească.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Plăsmuiri de iarnă

1.

Poate că n-am văzut de multă vreme strălucirea veselă a lunii, pînă acum cîteva seri cînd am surprins-o pilpîind între virfurile a două blocuri ca o gutuie atînsă de ger, și de aceeea mi-am amintit că am citit undeva o comparație extraordinar de plastică ; „luna este copilul mort al pămîntului".

2.

Imaginea acelei case pierdută în palma unei poieni netezită între doi munți, a acelei case înconjurată de albul ninsorii, cu gărduletul ei de lemn înconjurînd-o tandru ca un colier, două căpițe de fîn ca niște căciuli uriașe și fumul subțire ridicîndu-se miraculos drept spre tărîi, am privit-o timp de cîteva ore din fereastra cabanei așezată cu mult deasupra ei.

Fumega în tăcerea marțială și pînă tîrziu, la ceasul cînd întunericul cade brusc, n-am putut vedea pe nimenea ieșind sau intrînd. Și, totuși, în casă era cineva. Fiindcă în fața intrării, un dulău cioban esc stătea pe labele dinapoi mișcînd vesel din coadă a prietenie și devotament.

În seara aceea mi-am dat seama ce povestire s-ar putea scrie luînd ca punct de plecare fumul vital și mereu același care se ridica drept spre tărîi ca o funie pe care ar fi putut cobori schiorii întîrziați.

3.

La intrarea blocului în care locuiese, un pușt de șapte sau opt ani încearcă să spargă stratul de gheață cu ajutorul unui băț găsit cine știe unde. E preocupat și perseverent și cînd mă vede își întețește activitatea. Mai în glumă, mai în serios, frapat de faptul că un copil sparge „ghețușul", l-am întrebat :

— Ce faci tu acolo ?

— Sparg gheața să nu alunece mama dimineața cînd merge la servici.

— Perfect, zic eu și continui glumind, pentru asta trebuie să pui și ceva sare...

Mă lasă să fac cițiva pași și mă strigă :

— Nene, ia uite aici, am și sare !

Și-mi arată triumfător o solniță de sticlă cu dop găurit pe care a început s-o scuture deasupra ghețușului cu seriozitate. Sfîntă naivitate !

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Punea atita suflet la orele ei de istorie, d-na profesoară Aurelia Picu ! Citind, în liceu, tragicii greci, mi-am dat seama că mai întîlnisem sentimentul de gravitate al destinului cînd Aurelia Picu ne vorbea despre războaiele dintre Decebal și Traian. Popoarele migratoare erau povestite sever, disciplina istoriei era încălcată de ele. Ștefan cel Mare ar fi trebuit să nu învățînească niciodată și să treacă Dunărea în Războiul pentru Independență pentru că merita să ia parte la ultima bătălie cu otomanii. Mihai Viteazul semăna cu Decebal cînd voia să-și adune țările risipite iar privirea lui vizionară veghea Unirea din 24 Ianuarie și calul său cel alb îl purta la Întîi Decembrie pe străzile Albei Iulii. Cînd preda lecția cu răscoalele din 1907, scria ceva pe tablă și își ștergea pe furiș o lacrimă, lacrima de femeie tînără și frumoasă. Marile evenimente ale istoriei naționale ne aduc în amintire și pe acei buni profesori care ne-au sădit în inimă dragostea de țară. Îmi vin în minte, cu acest prilej, gîndurile lui Ghica : „Națiunea română să audă și totodată să simtă cugetele învietoare și spornicele cuvinte ale acelui nobil suflet care odată se numea Nicolae Bălcescu !".

II. Într-o agendă atractivă (1987), apărută la Ed. Litera, există, printre alte informații și următoarea secvență : „Populația și capitalele țărilor și teritoriilor". România este trecută (ca și Iugoslavia) cu cifra de 22,80 milioane de locuitori. Limba română se sprijină, aici, pe 22 de milioane de guri. Nu este lucru puțin. Un poem, un roman sau un articol utilizează cuvintele cizelate de aceste 22 de milioane și cîte alte milioane au vorbit această limbă în secolele trecute ! Au fost păci, războaie, nașteri, botezuri, nunți, înmormîntări și nu s-au întîmplat pe tăcute, lumea noastră s-a făcut vorbind această minunată limbă.

III. În „Contemporanul" din 16 ianuarie citim, în tr-o interesantă tabletă („Lumină și miracol") semnată de poetul M. Sorescu : Eminescu „n-a avut niciodată pretenția că e creator de limbă, cum se obișnuiește a se spune acum, perpetuîndu-se un clișeu al nu știu cui. Ar fi fost absurd să creadă asta. Aici nu se poate spune primul creator de limbă, al doilea creator de limbă etc. Există un unic creator de limbă care este poporul român, din toate regiunile, din toate ariile de românitate". Eminescu nu a exprimat, cu nici un prilej, pretenția că este un creator de limbă și nici un exeget nu a pomenit despre o asemenea credință din partea poetului. S-a afirmat însă, cu dreptate, că Mihai Eminescu este un creator de limbă. Limba aparține tuturor vorbitorilor ei și astfel, dintre proprietăți este cea mai colectivă. Oricare dintre vorbitori participă la crearea ei, creație într-o continuă devenire, ea nefiind dată într-o imobilitate perfectă. Scriitorul este un vorbitor de un rang mai înalt. Dacă fiecare vorbitor este, prin participare, un creator de limbă, cel care și scrie cu mare talent, precum poetul nostru național, este, în mod sigur, un creator de limbă printr-o participare excepțională. Aici nu încape gluma. Că limba, în ființa ei, este mai puternică decît oricare dintre noi, este cu totul altă problemă.

IV. Perisabilități. Ele rezultă, în literatură, din tr-o concepție negustorească primitivă aplicată la gospodărirea avuției spirituale naționale. Pe această cale se nasc acele bibliografii inutile care încarcă la cîntar bibliotecile, indiferent de urbea, comuna sau satul. Comerțul spiritului, fiind o activitate umană, nu se desfășoară într-o perfecțiune totală și o exigență diabolică devine, în mod firesc, aproape inumană. Dar atunci cînd judecata de valoare nu este, în primul rînd, individuală, cînd o carte trece pe sub privirile unui juriu avizat (?) și desi ea este un simbol evident al perisabilității, al bibliografiei inutile, mai este și premiată, mult ridicol înflorește acolo. Nomina odiosa.

V. Dialog.

— Ce faci tu acolo ? O întrebai pe clepsidra.
— Mă joc, spuse ea, cu nisipul.
— Ce faci tu acolo ? Întrebai nisipul.
— Mă joc, spuse el, cu timpul.
— Ce faci tu acolo ? Întrebai timpul.
— Mă joc, răspunse el, cu nisipul și cu clepsidra.

George Alboiu

UN POET - O LUME

OJAR VACIETIS

● Poetul leton Ojar Vacietis (n. 1933) trăiește la Riga și este autor a unei vaste și valoroase opere poetice, care datorită numeroaselor traduceri în limba rusă și în alte limbi ale popoarelor din U.R.S.S. a devenit deosebit de familiară cititorului sovietic. Este poet al poporului din R.S.S. Letonă. Volume selective din opera lui Ojar Vacietis au apărut în mai multe țări europene și în S.U.A.

Balada balenei albastre

El nu visa despre sud
Cu zare mereu albastră,
Doar mările reci îl chemau
Și mîndra balenă albastră.

Cumpliți ca și valul erau
Bărbații în prag de dezastre
Bătîndu-și feciorii fără milă
Pentru balene albastre.

Și doamne cum mai răbda,
Visînd o lucire măiastră
Și ochii albaștri și plinși
Vedeau balena albastră.

Ea taie oceanul în două
Și valul în suflet răsună
— De ce stai frumosule mut
Aruncă harponul, să mă răpună !

De cod ți-i corabia plină,
Dar gîndul îți este flămînd,
Doar eu îți voi fi alinarea,
Aștept ca să vii. Pe curînd.

Și iar a fugit de acasă,
Bătrînul e crunt și văpaie
Flăcăul aproape-i de mare
Și iarăși cumplită bătaie.

La urmă bătrînu-i aruncă
Haina de vînt pe fereastră :
— Du-te și cată-ți pe mare
Frumoasa balenă albastră !

Flăcăul pornește spre tărm
Și cade în brațele mării
Ce face prin apele reci,
Întreabă întinderea zării.

Atuncea visat-am și eu
La calea ursitelor noastre
Și fiul cîntînd mi-l aud.
Despre balene albastre.

* * *

Aici nimic nu interesează pe nimeni
Totul este făcut
Secara e secerată
Snopii sînt treierați,
Iar paiele făcute baloturi.
E praf destul,
Dar asta,
Nu interesează pe nimeni.
Sosește o traistă cu anecdote,
Apoi motanul de la miezul nopții
Beat crită apare.
Mai intră un om
Mai străveziu decît aerul,
Dar asta nu interesează pe nimeni.
Un ciine mai latră,
Cu două capete,
Cu șase picioare
Și vede că,
Nimic nu interesează pe nimeni.
Cînd intră un cui în șezut
Se ia un ciocan,
Se îndoaie virful ieșit din scaun
Și totul este în regulă.
Aici nimic nu interesează pe nimeni.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

VASILI ŞUKŞIN

CE CRED EU DESPRE POVESTIRE

Am să încep, oricît ar părea de ciudat, cu filmul.

Orice privelişte creată de un artist pentru a produce emoţie estetică e un tot armonic, alcătuit din culori, linii, lumini, umbre şi mişcare. Mai cu seamă din mişcare. Arta e incompatibilă cu moartea. Iar mişcarea nu poate fi sucită, mutilată, altfel nu mai e mişcare ci disoluţie.

Filmul. O privelişte întrucîtva rudimentară, pentru că aici intervine psihoza recepţiei de masă. Una e cînd într-o sală de spectacol sînt instalaţi zece oameni, şi alta cînd se adună cinci sute. Şi totuşi, această multiplă vecinătate nu sperie pe nimeni. Omul se duce la cinema şi se abandonează cu voluptate fascinaţiei pe care o exercită această artă redutabilă, devenind complice la o „pîndă" colectivă, fără să se simtă cîtuşi de puţin stînjenit de cel ce plînge sau rîde alături. Ba faptul că sînt pradă aceloraşi trăiri îi înrudeşte chiar.

Dar iată o lege implacabilă. De îndată ce partea scapă întregului, de îndată ce privelistea, părăsită de mişcare, încremeneşte schimonosită, pelicula îşi pierde magia şi începe să irite. Irită falsa gravitate, inconsistenţa caracterelor, trista lor neputinţă în faţa tuturor celor aşezaţi în sală, minciuna, psihologia calpă, situaţiile însăilate în birouri — tot ce e străin de irezistibila mişcare a vieţii. Te simţi de parcă un om slab ar fi maltratat în faţa ta, în timp ce eşti legat de mîini şi de picioare. Te încearcă şi amărăciunea, şi durerea, şi ruşinea.

Într-o operă de artă autentică stăpîneşte măsura ; detaliile, scrupulos dozate, nu fără o savantă zgîrcenie, au toate locul lor. De cîte ori revăd „Ceapaev" am senzaţia că alerg pînă la halucinaţie. E un simţămînt îmbătător. Şi de fiecare dată cînd filmul se apropie de sfîrşit, descopăr cu tristeţe că am alergat prea repede, că bucuria s-a stins şi mişcarea încetează.

Şi acum despre povestire.

Două fenomene cu totul diferite — cinematograful şi povestirea. Dar legile ce guvernează naraţiunea şi filmele adevărate sînt aceleaşi. Admir, într-o povestire bună, aplicaţia şi sobrietatea. Căci, de fapt, ce e povestirea ? Merge omul pe stradă, dă peste un cunoscut şi-i povesteşte, bunăoară, cum, după colţ, o babă a alunecat şi a căzut, sub ochii unei namile de flăcău care, în prima clipă, a izbucnit în hohote. Numaidecît apoi, i s-a făcut ruşine de rîsul acela prostesc, s-a apropiat în fugă şi-a ajutat-o pe babă să se ridice. Asta-i tot. „Merg eu pe stradă, începe el să povestească, pe celălalt trotuar — o babă. Piş-piş, piş-piş, deodată alunecă şi — buf! Şi, să vezi domnule, doi paşi mai încolo, un ditamai găliganul se prăpădea de rîs...". În asemenea termeni ar relata, pesemne, întîmplarea. Dar dacă o ia pe după copaci : „Azi-dimineaţă m-am trezit într-o stare... Parcă eram năuc. Toată noaptea — coşmaruri... Nişte fiare îmbîrligate, tot felul de bazaconii...". „Ai băut ceva ieri ?" o să se intereseze, cu toată îndreptăţirea, cunoscutul întîlnit pe stradă. „Eu cu baba — el cu halba ! o să-şi spună în sinea lui povestitorul. Ce am eu a face cu chestia asta ? După colţ a căzut o babă !". Cam aşa, nu credeţi ? Sau cum ? Cel mai rău e cînd ascultătorul se întreabă despre ce e vorba de fapt. Greu de spus în virtutea căror imperii, dar cîte un autor, de cum se aşează să scrie, ţine neapărat să-ţi comunice ce a fost „baba" înainte de 1917. Adică un lucru pe care cititorul îl ştie prea bine. Ce să fi fost ? O fată acolo... Sau îţi povesteşte pe două pagini ce dimineaţă splendidă s-a nimerit să fie în ziua cînd a căzut baba. Dacă însă ar spune pur şi simplu : „Era o dimineaţă frumoasă şi caldă, de început de toamnă", mai mult ca sigur cititorul şi-ar aminti o asemenea dimineaţă din multele pe care le-a trăit. Nici nu se poate scrie fără convingerea că cititorul se implică el însuşi în creaţie, „o desăvîrşeşte".

Nu vorbesc de lungimi, care, de altfel, pot să nu fie lungimi, ci de aceeaşi lege a mişcării. Şi povestirea trebuie să-l acapareze pe cititor, revărsîndu-i în suflet bucuria de a alerga la un pas în urma vieţii ori în tandem cu ea, dacă vreţi. Iar în secolul nostru viaţa e destul de dinamică. Nu ştiu ce e „stilul telegrafic", ştiu ce e o povestire anostă. Or, povestirea trebuie să fie interesantă. Asta-i tot.

Cinci sute de spectatori care se zgîiesc la ecran au să bage de seamă numaidecît că filmul e plicticos. Cu povestirea, lucrurile sînt mai complicate. De unul singur, omul e întotdeauna predispus la dublu. „Poate că nu pricep eu ? !" Uneori chiar nu pricepe. Dar cel mai adesea nu se înţelege, după mine, faptul că scriitorul (povestitorul) e un om obişnuit — cel care a întîlnit pe stradă un cunoscut şi a simţit nevoia să-i povestească o întîmplare sau alta. (Ce anume întîmplare — asta-i altă poveste). Lucrurile sînt în realitate foarte simple. Dar de îndată ce se ajunge la masa ori la maşina de scris, totul se prăbuşeşte în genunea numită „chinurile creaţiei". Faptele se pot prezenta cum sînt, dar şi altminteri. Cum adică ? La urma urmei, dacă bătrîna a căzut pe trotuar, nu înseamnă că, în povestire, înainte de a da cu ea de pămînt, o poţi face, pentru o clipă, să-şi ia zborul. Nu fotografie, nu naturalism, nu simplificare, ci un adevăr simplu : baba cade în jos, nu în sus. În sus e original, aşa ceva nu s-a văzut, dar avem a face cu ceva fictiv, ceva născocit la masa de scris. În „chinurile creaţiei". Or, să născoceşti o povestire e greu. Şi, mai cu seamă, nu trebuie. Atunci cum rămîne cu mesajul autorului ? Cu atitudinea ? Cu stilul ? Nimeni nu atentează nici la mesaj, nici la atitudine, nici la stil. Încercaţi să relataţi indiferent ce, fără atitudine. Nu merge. Iar dacă merge, rezultă tot o atitudine, căreia i se va găsi fără întîrziere definiţia — cine ştie ce „realism indiferent". Se ştie că nici măcar doi fotografi nu imortalizează un obiect strict în acelaşi fel. Ce să mai vorbim atunci de scriitori, care au la dispoziţie întreaga recuzită a vieţii ? Altceva e că nu se poate concepe scriitor în sufletul căruia să nu dăinuie neliniştea pentru om, pentru ideea de bine şi rău, pentru frumos... Tocmai de aceea adevăratul scriitor nu-şi poate părăsi propria experienţă în numele „profesionalităţii" pure. În asemenea registru e mai lesne să încurci urmele, să disimulezi faptul că, în realitate, n-ai ce povesti. Aşa ajunge baba să cadă în sus.

Meseria e meserie, ea se poate învăţa. Dar dacă cel ce scrie n-ar începe prin a face (prin a se strădui să facă) din ea lucrul de căpătîi în munca lui, dacă esenţiale ar rămîne pentru el propria-i viaţă, ceea ce a văzut şi i s-a întipărit în minte, iar meseria s-ar adăuga ulterior la toate acestea, am asista la naşterea unui scriitor irepetabil, a unuia care n-ar semăna cu nimeni. Or, uneori, citind cîte o povestire, îmi dau seama că ea a fost scrisă pentru a se scrie o povestire. Omul a trăit şi bucurii, şi emoţii, a „căutat cuvîntul", i-a rugat pe ai casei să termine cu gălăgia — şi totul pentru ce ? A căzut o babă, dar lui puţin îi pasă, a şi uitat de ea — stropi cîntători, lumină irizată, ceţuri dantelate... S-a străduit pentru sine însuşi, cînd de fapt ar fi trebuit să se pună în serviciul babei. „Cauza" ei era esenţială. Şi nici n-ar fi fost nevoie de mare lucru. A căzut biata de ea, i s-au spart ouăle în coş, iar acasă feciorul-său aşteaptă cu nerăbdare omleta : se grăbeşte la lucru. Şi gata scandalul...

Problemele oamenilor trebuie să constituie axul unei povestiri. Povestirea nu e un roman — spaţiu puţin, timp măsurat, se citeşte în autobuz. În plus, problemele oamenilor nu pot fi inventate la masa de scris. Iar cînd ajung în sfîrşit acolo, în chip de material, trebuie să-ţi asumi curajul de a renunţa la tot ce deturnează atenţia cititorului de la esenţa lor. Tot ce ţine de om, dacă nu e născocit, se află în necontenită mişcare şi deconcertantă înnoire. După mine, bună e acea povestire care, printr-un miracol, conservă această mişcare, nu mortifică viaţa, ci o „transplantează" intactă în conştiinţa cititorului.

În româneşte de
Ion Covaci

REVISTA STRĂINĂ

● **DE NUMELE LUI LU SIN** este legat, începînd din anul 1986, un important premiu literar din Republica Populară Chineză. Premiul acesta, care se acordă o dată la trei ani, care poartă numele fondatorului literaturii chineze moderne, îi răsplăteşte pe cei mai buni 14 prozatori, poeţi şi autori de reportaje remarcaţi între ediţiile premiului.

Opera lui Lu Sin, propagator al principiilor esteticii marxiste şi al literaturii progresiste în condiţiile Chinei prerevoluţionare (Lu Sin a trăit între anii 1881—1936), a manifestat o mare înrîurire asupra evoluţiei literaturii chineze moderne şi contemporane.

● **DINTR-UN RECENT INTERVIU** al celebrului scriitor s.f. american Arthur Clarke : „Programul «războiului stelelor» va fi cel mai scump dintre toate sistemele militare de pînă acum... Pentru realizarea acestui program va fi nevoie să se construiască nu una, ci zeci, poate sute de «fortăreţe stelare» pentru a crea un gigantic inel în jurul Pămîntului şi a ţine sub observaţie continuă fiecare «focşor periculos» .

Dacă se va reuşi ca laserul să distrugă o rachetă de la o distanţă de cîteva mii de kilometri, ne putem imagina ce se va face şoarecele aflat direct sub el, la numai două sute de kilometri. Pentru rachetă care zboară cu viteza de 20 000 kilometri la oră, toate ţintele terestre sînt practic fixe. De aceea putem aprecia că «fortăreţele stelare» vor avea destul timp să ardă rezervoarele de petrol, vapoarele, uzinele şi avioanele militare care «se tîrăsc» doar cu viteza sunetului. Giganticele lasere ale «fortăreţelor stelare» vor isca incendii catastrofale, asemănătoare celor care au distrus Dresda şi Tokio în timpul celui de al doilea război mondial. Nu va fi deloc dificil să distrugă recoltele, masivii păduroşi etc. Omenirea va veni pentru prima dată în contact cu «arma chirurgicală», capabilă să distrugă cu viteza luminii şi la distanţă de cîteva sute de kilometri ţinte cu un diametru de un metru.

Contrar afirmaţiilor apărătorilor programului «războiului stelelor» din Europa Occidentală, sînt convins că tocmai acest program poate deveni pentru ţările din Europa de Vest o sabie a lui Damokles.

...Conform programului «războiului stelelor», Pămîntul va fi supus la nenumărate atacuri cosmice experimentale. Noi nu avem în sertare mii de asemenea planete, cum este Pămîntul, pentru a le putea folosi ca pe nişte cobai. Pămîntul este singurul pe care îl avem."

● **FILMUL ARTISTIC** de lung metraj „Scrisorile unui mort", recenta creaţie a tînărului regizor sovietic K. Lapuşanski, realizat anul trecut în studiourile „Lenfilm", vine să completeze lista, încă redusă, a peliculelor menite a atrage atenţia opiniei publice asupra urmărilor catastrofale ale unei conflagraţii nucleare, din rîndul cărora fac parte, printre altele, filmele „Ultimul ţărm" şi „Ziua de după..."

Nucleul acţiunii filmului îl constituie întîmplările unui grup de savanţi care, fugind de apocalipsul nuclear, se ascund într-un subsol printre opere de artă de dimensiuni mari. Metafora este pe cît de simplă pe atît de adevărată : da, frumuseţea apără viaţa, dar cum poate fi apărată frumuseţea ? În acelaşi loc, împreună cu savanţii, se află şi un grup de copii iradiaţi, care au pierdut capacitatea de a vorbi şi a înţelege ce se petrece în jurul lor.

În mijlocul acestei tragedii se găseşte un Om, un doctor, interpretat magistral de R. Bîkov, personaj diametral opus unui alt doctor prefigurînd un nou Mengele, care rămîne alături de copii. Scrisorile acestui doctor trimise spre nicăieri formează esenţa filmului. „Dar pot exista scrisori spre niciunde ?" se întreabă marele poet Evghenii Evtuşenko, comentînd acest film. „Atîta vreme cît tot ce am scris, sau măcar o parte din ce am scris, răsună în memoria cuiva sau trece din mînă în mînă înseamnă că sîntem încă în viaţă. Moartea nu se înfăptuieşte decît odată cu moartea spiritului. O parte a sufletului nostru, care s-a transformat în cărţi, în foi de caiete se manifestă ca nişte păsări ale speranţei care reuşesc să-şi facă cuiburi pînă şi pe ruine. Apărarea împotriva frigului din afară o constituie căldura umană interioară. Cu căldura sa interioară R. Bîkov reuşeşte să încălzească încet, încet inimile copiilor aparent îngheţate şi aşa se naşte un miracol. În ochii copiilor începe să licărească viaţa, viaţa renăscută din cioburile de viaţă pe care Omul le-a prins în sufletele copiilor ca pe nişte daruri în bradul de sărbători... Da, este un film greu, dar e bine să fie văzut şi să ne gîndim la el. Gîndirea — iată o faptă măreaţă !"

● **REGIZORUL FRANCEZ JEAN JACQUES-ANNAUD** a terminat nu demult filmul „Numele trandafirului" după un scenariu realizat după romanul omonim al italianului Umberto Eco, după ce în prealabil celebrul de-acum scriitor a refuzat în două rînduri ofertele altor două mari regizori : Michelangelo Antonioni şi Marco Ferreri. Printre interpreţii de marcă ai filmului se numără Sean Connery în rolul lui William de Baskerville şi F. Murray Abraham (interpretul lui Salieri din „Amadeus" al regizorului Milos Forman) care dă viaţă inchizitorului Bernardo Gui.

„Nu vă temeţi că oamenii care citesc romane poliţiste l-ar putea confunda pe William de Baskerville cu agentul 007 ?", l-a întrebat reporterul Gundolf Freyermuth de la „Stern" pe Umberto Eco în timpul filmărilor.

„Acest pericol există, a răspuns Eco. De aceea am refuzat cele două oferte anterioare de transpunere pe ecran. Acum însă totul este în regulă, cartea realizează un mare salt în timp, şi-a găsit deja publicul, peste trei milioane de cititori". „Da, a replicat reporterul, dar filmul îl vor vedea de zece ori pe atîta". „Aceasta nu înseamnă un handicap pentru că numai tot al zecelea spectator va fi citit cartea. Eu am citit multe cărţi înainte de a le vedea transpuse pe ecran. Asta nu m-a deranjat şi nici părerea despre cărţile respective nu mi-am schimbat-o... Urmăresc cu entuziasm disputa dintre roman şi fantezia regizorului. La ceva trebuie renunţat, dar trebuie adus şi ceva nou. Este de la sine înţeles că nu pot fi redate toate elementele cărţii, dar asta se întîmplă în orice interpretare. Din această cauză nu am vrut să scriu scenariul, omul nu-şi poate interpreta propria operă. Modificările nu mă deranjează, omul trebuie să fie plin de idei pentru a prinde în cîteva imagini treizeci sau patruzeci de pagini de direcţii filozofice. Şi-apoi, modificarea nu trebuie făcută în rău..."

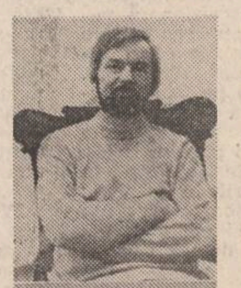

● **POET ŞI PROZATOR DIN R.D. GERMANĂ**, Joachen Laabs s-a născut în anul 1937. Este autorul unor romane care s-au bucurat de o bună apreciere din partea cititorilor şi a criticii. Amintim : „Casa din iarbă sau cum să împarţi 35 000 femei la doi bărbaţi", „Fuga", „Fiecare vrea să fie rege", în care surprinde viaţa contemporanilor pornind de la întîmplări cotidiene în aparenţă lipsite de semnificaţie. În prezent lucrează la o antologie cu titlul „Mijlocul vieţii". Care este tîlcul acestui titlu ? Ni-l dezvăluie chiar autorul : „Ideea mi-a venit astfel : generaţia de scriitori din care fac şi eu parte, aşa-numita generaţie de mijloc, se află, ca să spun aşa, în umbra generaţiei precedente. Ea nu a dat naştere nici unei mari personalităţi de talia unei Christa Wolf, Heiner Müller, Herman Kant, de Bruyn, Fühman etc. Singurul din generaţia noastră care străluceşte este Volker Braun...

Mobilul acestei antologii îl constituie dorinţa ca generaţia noastră să fie auzită. În timpul căutării temelor prin care generaţia mea vrea să-şi arate chipul, mi-a venit şi titlul cărţii, «Mijlocul vieţii», întrucît scriitorii respectivi au ajuns la mijlocul vieţii sau au trecut de el. Mijlocul vieţii este un [illegible] pînă la care se pot face multe, literat[illegible] dinaintea noastră ne-a dovedit-o : Holderlin, Luise Rinser, chiar Dante a scris «Divina comedie» la mijlocul vieţii. Acum a venit rîndul generaţiei mele".

Balcanice

SUAT ENGHILIU

Visarea sinelui dincolo de timp

Fiecare dimineaţă doar uitare va fi
Cu ieri-ul în palma mea
În timp ce iluziile toate rămîn
ca nişte inimi roşii

Doar trandafiri vor fi toţi idolii mei
În timp ce fiece Mîine în amintirea mea
Împodobeşte doar mîngîierea

Fiece Ieri
Şi fiece Mîine
Ieri-ul palma mi-o încălzeşte
Mîinele doar uitare va fi.

IRFAN BELUR

Lumea în cel mai frumos vers

Umbră, ţi-am vînat adevărata culoare
Şi-n loc s-o păstrez
O arunc de aici peste lucruri de fier

Cerul îmi cere mîinile
De parcă le-am uitat în cenuşă
În focul suprem

Ştiu, versul meu va întinde mîna spre
alte mîini

Şi eu avea-voi inimă doar
Pentru a asculta dureroasa bătaie
Cînd în mijlocul celui mai frumos vers
Se lasă lumea

Pe care omul a prefăcut-o-n cenuşă
cîndva

Şi din nou a creat-o.

GHEORGHIOS MOLESKIS

Înalt deasupra mării luna

Luna înalt deasupra îngheţatului cer de
ianuarie

Mare cît un paner de aur curat
Deasupra unei antice mări arătîndu-ne
Că timpul e nemişcat şi doar noi sîntem
în trecere.

Şi-ar fi groaznic să crezi
Că după mulţi ani, după veacuri,
Cînd nu vor mai fi cei care i-au născut
Cînd nu vor mai fi cei ce i-au cunoscut
Cînd pînă şi limba pe care-au vorbit-o
Nu se va mai auzi în acest scenariu

Va sta această lună
Înalt deasupra îngheţatului cer de
ianuarie

Mare ca un paner de aur curat
Deasupra unei antice mări
Şi că timpul va sta nemişcat într-o
margine a universului
Care doar pentru noi e-n nebunească
mişcare.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

Din poezia indiană

Manohar Sardessai

Chemarea limbii konkani

Coborîtă dinspre Himalaya
Şi de apa Gangelui scăldată
Voce a Vedelor
E vechea limbă konkani.

A trecut dealuri şi prin ogoare
Pîn-a ajuns pe-al mării mal
Unde parfumul florilor de mogra
Îi dă noi mîngîieri în zori şi-amurg.

Lapte matern şi cîntec lin de leagăn
Pătruns în sîngele atîtor mii de prunci
E fagurele imnurilor ovi
Topit în mierea acestui grai.

E zvonul brăţărilor din orezării aurite
Şi de pe buzele femeilor kunbi
Păstrat cu grijă şi speranţă
Ca un opaiţ în casa omului sărac.

Culegătorii sevei toddy
Din vîrful cocotierilor semeţi
Şi-l îngînă cu-a brizei adiere.

Răsună-n clinchet de dhalo
Şi-n tunetul tobei ghumott
A înflorit cu ritmul de mandó
Şi-n vesel cînt dulpodd

Să supravieţuiască a luptat secole
Sufocată şi stinsă
Sub apăsătorul steag colonial.

Această chemare a graiului matern
Astăzi liber
În Goa,
În plină victorie a vieţii,
Cheamă pe toţi care-l grăiesc liberi
Să nu-i refuze, astăzi, dragostea.

Poetul

Am strîns piatră lîngă piatră.
De apele lor fermecat,
Am rămas cu ochii la fiecare
Şi cu adăpostul neterminat.

Ha ha, zise copacul,
Rîzînd de păsărele,
Curînd vine furtuna
Şi n-aveţi rădăcini.
Ei şi, răspunse una,
Cu aripile mele
Voi fi în înălţimi
Cînd jos va zmulge totul.

Vise

Visele zboară departe, întruna
Ca-înaripatele, mereu mai frumoase.
În timp ce-alergi să le-ajungi
Viaţa ta fuge.

Monolog

Nu ai venit cînd te-am chemat.
Nu te-am găsit cînd te-am căutat.

Azi nu mai caut
Şi nici nu chem.

Acum de
ce nu
vii
?

Traducere din limba konkani de
Laurenţiu Theban

Forţa mărturisirii

Există subiecte în gazetărie, care printr-o obositoare frecvenţă şi, aproape fatal, printr-o abordare dominată de rutină sînt sortite ignorării de către cititorul acestui timp grăbit. Nu încerc, în nici-un chip, să găsesc circumstanţe atenuante gazetarului care uită de regulile sfinte ale profesiei sale şi aşterne pe hîrtie fraze goale, argumente sterile şi banale, departe de a stîrni cea mai mică vibraţie în sufletul omului care deschide un ziar sau o revistă. Pentru că este limpede, în asemenea cazuri, nu subiectele sînt „de vină", ci gazetarul care sufocă în propriul plictis subiecte în jurul cărora interesul ar trebui să fie maxim. Iar o demonstraţie convingătoare a ceea ce înseamnă măiestrie publicistică în tratarea unor teme majore o face **Carol Roman** în recenta sa carte **„De ce s-a sinucis Jane Wiss ?"**, apărută în **Editura politică.**

Autorul şi-a ales subiectul dintr-o lume dominată de zbucium şi obsesii, de vise şi decepţii, de dragoste şi ură : femeile şi tineretul în societatea occidentală. Din capul locului autorul îşi refuză o tratare de pe poziţii facil moralizatoare a impresionantului volum de fapte adunate cu prilejul deplasărilor peste hotare, într-un şir de ţări, sau din ziare şi reviste ori din studii ale unor autorizate organisme naţionale şi internaţionale. Carol Roman, conştient de dificultatea şi complexitatea temei, de pericolul pe care îl poate genera o tratare tezistă, de suprafaţă, recurge la o manieră publicistică vie, antrenantă, cu frecvente schimbări de ton şi de situaţii, dar cu o constantă grijă pentru arhitectura unitară a cărţii. Iar liantul cărţii se numeşte Jane Wiss.

Cine este Jane Wiss ? Aflăm din primele pagini ale cărţii : o tînără de 25 de ani, dintr-un cartier din New York ; o tînără care se sinucide şi lasă o scrisoare publicată în pagina de senzaţii şi dezvăluiri a celui mai mare cotidian din metropola americană : „Îmi pun capăt zilelor nemaiputînd îndura mizeria şi suferinţa pricinuite de cei din jurul meu pe care altădată i-am iubit, iar acum îi detest. Sînt o tînără femeie chinuită şi respinsă. Nu mai pot suporta umilinţa, înjosirea, nu mă pot întreţine onorabil. Prietenii şi familia m-au abandonat, cei de la serviciu, atunci cînd lucram, m-au insultat şi batjocorit, au profitat de mine şi îi voi numi". Victima îi numeşte chiar !

Victima, Jane Wiss, a fost găsită în congelatorul din apartamentul unei prietene la care dormise în acea noapte.

Acesta este faptul, cumplit sub aspect moral, pe care publicistul, pasionat de meserie, îl selectează cu grijă, îl aprofundează, plasîndu-l subtil în hăţişul social favorizant, îl interpretează plin de sensibilitate şi îl transformă în leitmotivul cărţii.

„De ce s-a sinucis Jane Wiss ?" Sau mai bine zis de ce se sinucid 72 de americani în fiecare zi ? De ce evadează, disperaţi, în lumea umbrelor, zilnic zeci şi zeci de tineri din Europa Occidentală ? Rînd pe rînd, cele cinci capitole ale cărţii caută să dea o explicaţie pe care însă cititorul nu o va găsi nicăieri numită limpede, ci o va deduce din lungul şir de fapte înfăţişate unitar într-o lectură de-a dreptul captivantă. Un grup de tineri între 15 şi 19 ani din R.F. Germania s-a sinucis într-un automobil, închizînd ermetic geamurile şi trăgînd în interior un tub legat la ţeava de eşapament. Procurorul care a anchetat „cazul", a explicat : cei patru tineri au lăsat o scrisoare din care rezultă că nu vedeau nici o perspectivă pentru ei şi erau conştienţi de neputinţa lor. Într-o „societate a tuturor posibilităţilor", în care Jane Wiss sfîrşeşte într-un congelator, o altă fată, drogată, trece pe sîrmă peste înspumatul Potomac, în valurile căruia îşi încheie viaţa, iar o tînără californiană, vrînd să sfideze „supremaţia masculină", a plătit o frumoasă sumă de dolari pentru a i se pune la dispoziţie un bărbat pe care să-l plimbe, în lesă, prin faţa unui restaurant de lux. Şi faptele nu se opresc aici. Într-un oraş american există un „spital" special, care eliberează „certificate de adopţiune" pentru păpuşi cu rol de copii. „Moda" răspîndită în rîndul unor familii americane bogate s-a transformat într-o mare afacere. „Spitalul" are „doctori", „surori medicale", „specialişti" în „boli" de păpuşi. „Părinţii" adoptivi sînt foarte mulţumiţi şi declară că păpuşile sînt mai bune decît copiii : nu plîng, nu cer de mîncare, sînt foarte docile. O tînără din Franţa declară cu disperare : „Sînt prostituată. Încerc să scap de această boală. Nu am găsit nici o înţelegere, nimeni nu vrea să mă ajute, Sînt distrusă moral. Am o fetiţă şi mi-e ruşine cum o să mă judece cînd va creşte. Totuşi nu cer mare lucru : o cameră mică, o muncă oarecare, prieteni. Nimeni nu vrea să mă ajute".

Toate aceste fapte sînt feţe întunecate ale disperării umane, care se suprapun zguduitor în paginile cărţii, publicistul dovedindu-se a fi un iscusit scenarist al lumii în care femeile şi tineretul luptă pentru a dobîndi o şansă în viaţă.

Viorel Sălăgean

SPORT Privind o salcie

Astăzi am ieşit din războiul opiumului (masa de scris), cum fac ori de cîte ori hîrtia se bronzează de frică şi am ieşit în cîmpie. Viscolul gonea de-a latul Bărăganului, prin sate, pe faţa pămîntului curgeau pale de fum ridicate din foc de lemne, amestecîndu-se-n tremurul zbuciumat al zăpezilor umblînd. Implicat unui destin de rupere-a timpului prin vorbe — soarele sub umbra Vieţii, luna, sub umbra Speranţei — mă vedeam trecînd pe fiecare uliţă, tîrînd ca pe-un viţel de aur sania cu care-mi înfrigurasem carnea în vadul gîrlei. Salcîmii goi, cei mai rezistenţi arbori ai cîmpiei, sorbind tribulaţiile şi întunericul ei în lemnul dur, îmi ocroteau întoarcerea acasă ; simţeam că, dacă-aş fi vrut, şi-ar fi despicat trunchiurile să-mi restituie cheutorile de fier (legam de ele caii, prăsila vijeliei) uitate, îngropate în sevele lor unde fierbe, văratic, trandafirul galben, menit să înflorească numai pe vatră şi-n faţa căruia îmi place să visez.

Iarna, sufletul meu comunică nezdruncinat de amăgiri cu ondulările viscolului şi ale gorganelor şi trece din spaţiul demonic al îndoielilor, care-i meseria de scriitor, în universuri paralele, cîştigînd şi pierzînd, stăpînit de stări disarmonice, suspiciuni, blesteme, biet gnom vinovat al lumilor părelnice, brodind pe gîndul blînd : e atît de frumos şi tîrziu că vreau să tac în mine.

M-am oprit în odaia unui prieten, pe mal de lac. Sub geam, o salcie veche răspîndită-n trei tulpini stăpînea malul, odihnea vîntul dîndu-i nuielele ca să le şuiere, pe lac, zece oameni sfărîmau gheaţa cu topoarele, lărgind copci prin care să pătrundă, la peşte, aerul cîmpiei, pe malul dimpotrivă, suind în clină dulce, s-alinia în rînduri o plantaţie de piersici şi tremura — multiplul vrajei — un pîlc de trestii. Privind, pătimeam după cîmpia de deasupra Buzăului, Siretului şi-a Dunării, de unde-am plecat spre a nu mai mă-ntoarce niciodată definitiv. Pe fundul paharului rămas acolo, într-un colţ de masă, în culcuşul timpului rătăcit, se cuprind ascunderile din timpul încă nevenit, desăvîrşirea tuturor plecărilor, multe picături de moarte, strugurii sălbatici ai depărtărilor, o gară mică învelită-n caprifoi.

Salcia. În bolta ei mlădioasă şi pătrunsă de tristeţe ca o casă închisă se dezgolea chipul unei fete de demult, aşteptînd răsăritul lunii în ocoalele bălţii... Mereu voi purta pe creştet un ulcior plin de spaima ei că trenul se va ivi din nemărginirile de lut şi de ierburi înainte de-a se arginta crîngurile de mlajă... mereu voi duce-n inimă o uliţă spartă de ape... mereu un pîlc de trestii va ascunde-n el pasărea strălucitoare a luntrii cu care-aş fi învins oceanul.

Fănuş Neagu

P.S.

Conform unei hotărîri (bune) a federaţiei de fotbal, echipele de fotbal din divizia C au fost obligate, la începutul campionatului 1986—1987, să aibă în teren, pe întreagă durata fiecărui meci oficial, cel puţin trei jucători sub 21 de ani, născuţi după 21 august 1965. În ziua de 24 ianuarie 1987, federaţia aduce la cunoştinţă echipelor de C, în număr de peste o sută, că în returul campionatului, cei trei jucători sub 21 de ani, trebuie să fie născuţi după 1 ianuarie 1966. Pentru că anunţul din toamnă nu indica expres faptul că la încheierea anului calendaristic litera regulamentului va trebui adusă la zi şi pentru că federaţia a reamintit acest lucru echipelor abia în 24 ianuarie 1987, la patru zile după expirarea perioadei de transferări, socotim, împreună cu foarte mulţi conducători, tehnicieni şi antrenori de divizia C, ca pînă la isprăvirea campionatului lucrurile să rămînă neschimbate. Asta nu-i scuteşte pe responsabilii respectivelor echipe de reproşul că fac parte din rîndul, destul de gros după cum se vede, al celor ce se uită la datele din buletinele jucătorilor şi la regulamente ca mîţa-n calendar.

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
6
(1 291)
simbătă
7 februarie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Recentele cuvîntări ale secretarului general al partidului sînt în măsură să ne releve o multitudine de aspecte ale realității noastre materiale și spirituale din acel unghi al perspectivei care, în permanență și sub toate motivațiile ei economice, politice și sociale se cuprinde și de ceea ce îndeobște numim creație și angajare. Un spirit nou de responsabilitate și exigență străbate aceste cuvîntări în temeiul cărora acest an este socotit deosebit de important pentru îndeplinirea obiectivelor și programelor adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului. Etapa pe care o străbatem este definitorie pentru realitățile pe care le trăim și scopurile pe care ni le-am propus. Bilanțul activității economice pe anul trecut ne situează în ascendența proceselor edificării noastre socialiste multilaterale și ei rămîne într-un anume fel un reper pentru tot ceea ce avem de înfăptuit de acum înainte, un reper pentru modul în care ne abordăm propriile cerințe și posibilități. Am avut și avem de învins și greutăți dar ceea ce rămîne esențial este forța cu care vedem mai adînc, mai departe, și ne organizăm mai bine eforturile de muncă și creație pentru a ne îndeplini marile deziderate ale înaintării noastre pe calea progresului și civilizației.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la ședința Comitetului Politic Executiv al partidului ne prefațează elocvent această nouă înțelegere a realității, constituindu-se într-un cuprinzător document politic al prezentului și viitorului apropiat. Subliniind faptul că însăși **munca de partid trebuie să fie apreciată nu după generalități ci după realizările programului partidului de dezvoltare economico-socială în care cuprindem și dezvoltarea științei, învățămîntului, culturii, deci și ridicarea generală a nivelului de pregătire și de conștiință al tuturor oamenilor muncii, al poporului,** secretarul general al partidului indică o direcție nouă, transformatoare, tuturor actelor de creație, cu implicații directe în sfera tuturor domeniilor de activitate. În această accepție am luat cunoștință de Raportul și Comunicatul cu privire la îndeplinirea Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1986, în această accentie ne-am evaluat posibilitățile, experiența pe care o deținem pentru ca anul în curs să reprezinte un reper nou de calitate și eficiență, de angajare și responsabilitate.

Viziunea în care este abordată și analizată activitatea multilaterală pe care poporul nostru este chemat să o desfășoare, acest tot unitar în care se cuprind eforturile, inițiativele, sarcinile și competențele economice și sociale au o vie și amplă reprezentare de conștiință în tot ceea ce secretarul general al partidului numește spirit revoluționar, creator, formarea omului nou. Exigențele noi pe care le reclamă însăși complexitatea obiectivelor stabilite au și trebuie să aibă o tot mai accentuată acoperire în știință și cultură, în cunoașterea și stăpînirea temeinică a proceselor dezvoltării, în această permanentă și necesară ridicare de altitudine în pregătirea profesională. Termenii de creație și angajare — care sînt specifici culturii, literaturii și artei — au astfel o aplicare mult mai largă și o adecvare de fond la toate problemele cu care ne confruntăm. Imaginea în relief economic și social a țării este și o imagine de conștiință a spiritului comunist militant, revoluționar. Își găsesc locul alci și literatura și arta, condiția însăși a creației a primit și primește în acest chip un impuls și o motivație de natură calitativă nouă, superioară. Văzute pe fundalul vast al uriașelor transformări revoluționare, cultura și arta își dobîndesc propriul lor spațiu de rezonanță și contribuie prin dinamica lor specifică la formarea și afirmarea personalității creatoare, a conștiinței ample și unificatoare prin care abordăm neîncetat realitatea muncii și vieții, prezentul și viitorul patriei, al oamenilor.

Noul stadiu de dezvoltare ca și noua condiție a calității acestei dezvoltări impun, așa cum aprecia secretarul general al partidului, o perspectivă nouă în ceea ce privește înțelegerea deplină a proceselor lumii contemporane, a fenomenelor muncii și vieții specifice propriei noastre societăți, din și prin prisma permanenței spiritului revoluționar. Înalta responsabilitate, înalta competență, angajarea patriotică, privesc un drum esențial al creației materiale și spirituale, aplicîndu-se asupra lumii întregii noastre existențe. De aici și o înțelegere nouă asupra rolului și misiunii culturii și artei, asupra a tot ceea ce vrem și izbutim să relevăm prin creația literară ca adevăruri ale timpului nostru, într-o epocă ale cărei orizonturi și dimensiuni se cuprind în tot ce gîndim și înfăptuim mai durabil, sporind neîncetat zestrea materială și spirituală a țării.

Luceafărul

Viorel Mărginean : „Sat în iarnă"

Satul românesc

Fără a face prea multă sociologie, nu e greu de observat că, dacă în cadrul altor culturi lumea țărănească reprezintă o categorie printre altele — cultivată uneori mai degrabă pentru parfumul ei pitoresc sau chiar exotic —, în literatura română, cel puțin, ea oferă însăși direcția centrală a fluxului inspirației artistice. O incursiune diacronică într-un studiu de sute și poate mii de pagini ar confirma pe deplin asemenea aserțiune. Dar unei astfel de secțiuni istorice, cantitative, îi prefer una axiologică.

Așadar, la invitația de a numi cîteva cărți sau opere fundamentale, spui imediat : **Ion** și **Răscoala** de Liviu Rebreanu, **Moromeții** de Marin Preda, **Desculț** de Zaharia Stancu, **Mara** de Ioan Slavici, **Amintirile** lui Ion Creangă, **Baltagul** sau **Ochi de urs** de Mihail Sadoveanu, **Vară buimacă** și **Îngerul a strigat** de Fănuș Neagu, **Cîntece de cimpie** și **Mistreții erau blînzi** de Ștefan Bănulescu, **Vînătoare regală** și **Duios Anastasia trecea** de D.R. Popescu, **Zbor jos** de Nicolae Velea, **Cordovanii** și **Suferința urmașilor** de Ioan Lăncrănjan, **Vine iarba** și **Megalitice** de Ion Gheorghe, **La Lilieci** de Marin Sorescu etc. Adică înșiri o bună parte din ce are mai valoros literatura română, realizînd o veritabilă istorie a domeniului.

Dar poți omite dintr-o asemenea listă pe Caragiale cu a sa singură dramă **Năpasta**, pe Arghezi cu al său volum **1907**, pe Nicolae Filimon cu **Ciocoii vechi și noi**, pe Duiliu Zamfirescu (**Tănase Scatiu**), pe Ion Agârbiceanu, pe Pavel Dan, pe Cosbuc („poetul țăranimii"), pe Goga („poetul pătimirii noastre"), pe Nicolae Iorga (cu a sa revistă „Sămănătorul") sau pe Lucian Blaga, „poetul filosof", care în Discursul academic din 1937 făcea „elogiul satului românesc, scriitorul căruia îi aparține cunoscuta reflecție : „veșnicia s-a născut la sat" ? ! ?

De fapt, dacă — precum s-a spus — țăranul este „talpa țării" (cei doi termeni avînd, după cum iarăși se știe, aceeași etimologie), „figura" sa extrem de complexă de la epocă la epocă, de la zonă la zonă, de la gen sau specie la gen sau specie, de la autor la autor și chiar de la operă la operă în cazul aceluiași scriitor (a se vedea, de pildă, „figura" bătrînului țăran în **Moromeții** și în **Delirul** sau **Marele singuratic**) ; așadar, „figura", prezența și permanența temei țărănești sînt de găsit implicate direct sau indirect, infuzate mai mult sau mai puțin vizibil în atmosferă, în compoziție, în stil, prin valorile lor sociale, politice, etice sau estetice în infinit mai multe opere literare mai vechi dar, mai ales, mai noi. Chiar la autori prin definiție „citadini", „livrești" sau „culți" ; bunăoară, la Eugen Barbu — **Prinzul de duminică** ; la Eminescu — **Sara pe deal** ; la Nichita Stănescu — **Sentimentul țării** ; la Emil Botta — vezi poemele din volumul **Un dor fără sațiu.**

Practic, exceptînd să zicem experimentele avangardiste sau goana după autenticitate a unor scriitori interbelici, dornici să se sincronizeze cu tendințele apusene — întreaga literatură română de un veac încoace, de cînd s-a discutat și se discută „chestia țărănească", respiră prin toți porii, în infinite nuanțe, acest aer — cînd mai cald, cînd mai rece, cînd mai pur, cînd mai prăfuit — adus de vînturi dinspre vatra satului.

Iată doar trei exemple. A spune că în lirica lui, dincolo de volumul **1907**, Tudor Arghezi ilustrează această mare temă țărănească poate părea, la o primă vedere, absolut incompatibil. Ce au comun dramele de conștiință, sondările abisale, „potrivirea" inimitabilă a cuvintelor cu mentalitatea rurală ? ! La o lectură mai atentă se poate descoperi însă nu numai mărturisirea din **Testament.** („Prin ripi și gropi adînci / Suite de bătrînii mei pe brînci") dar și un sentiment acut al permanenței istorice, un ethos viguros de stăpîn al gliei și de om cu datorii sociale, plin de gingășie și generozitate („Fă, omule, în viață numai bine" — **Trebuie**, o poezie datată „iunie 1967"), o binecunoscută atmosferă bucolică **(Logodnă, Inscripții)**, o

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Cronica literară de ● M. Ungheanu și ● Artur Silvestri ● ● Poeme de ● Ioan Alexandru ● Niculae Stoian ● Grigore Arbore ● Post restant de Iulian Neacșu ● Cumpăna de George Alboiu ● Mapamond

ÎNSEMNE DE GÎND ȘI SIMȚIRE

Moment de amplă semnificație în calendarul sufletesc al țării, sărbătoarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele României socialiste, secretar general al Partidului Comunist Român, e întîmpinată, în mod tradițional și pe deplin elocvent, de multiple dovezi de prețuire și respect, de adeziune ardentă la principiile și ideile fundamentale promovate de Marele Om aflat în fruntea patriei noi. Un florilegiu conținînd multe din aceste însemne ale gîndului curat, alcătuit din partea Consiliului Culturii și Educației Socialiste se intitulează în acest an „Arhitect și constructor de țară" (Ed. Eminescu, 1987) și cuprinde un impunător număr de contribuții ale unor scriitori, artiști plastici, oameni de teatru, compozitori și istorici, reunite sub semnul înaltei stime și respectului adînc pentru Conducătorul țării, pentru omul care a ridicat România pe culmile unei vieți demne, în rîndul țărilor care fac istorie, înconjurată de stima tuturor celor care gîndesc lucid și responsabil la viitorul umanității.

Om al principiilor ferme, comuniste și fiu demn al poporului de unde s-a ivit, gînditor cu viziune cutezătoare, croind mari proiecte, spirit al binelui și al dreptății, personalitate de anvergură mondială, așezînd România în miezul marilor dezbateri politice ale vremurilor de azi, Om al păcii planetare, tovarășul Nicolae Ceaușescu exemplifică o sinteză de spiritualitate națională și de atitudine morală din perspectiva umanității ; un simbol al conștiinței istorice românești, al soluției românești care poate să aducă, prin contribuția unei experiențe multimilenare, concretizată în gîndirea unui singur om, de structură genială, o concordie a popoarelor, o lume a păcii, o epocă de adevăr.

George Traian Roman

Continuare în pag. a 7-a

În timpul și spațiul limbii române

TÎNĂR ÎN AGORA

Păstrarea identității unui popor, în acest agitat secol douăzeci, a căpătat dimensiuni dramatice adesea, și noi, românii, știm asta mai bine decît mulți alții din bătrîna noastră Europă, îmbătrînită de timp și de multele rele ce s-au abătut asupra ei. În această lume, în care popoarelor mici li s-a rezervat, în nenumărate rînduri, numai dreptul de a fi de acord cu cele hotărîte de mai marii zilei („zile mai lungi decît veacul" !) chiar și a-ți păstra limba și obiceiurile, a-ți cinsti istoria (scriind-o drept și în spiritul adevărului înseamnă a o cinsti), a-ți măsura valorile tale după măsura idealurilor umaniste susținute și nu după purtarea lor prin lume îmbrăcate în haine de împrumut au însemnat și consemnat fapte eroice, în deplinul înțeles al cuvîntului eroism. Nu este vorba, nici pe departe, de exacerbarea unui anume sentiment (a unei anume atitudini profund părtinitoare, defavorizînd alte națiuni), ci de chiar condiția fundamentală a existenței unui popor, a unei patrii. Pentru că poporul, patria, depind de existența în conștiința oamenilor a istoriei, a apartenenței lor la această istorie. A gîndi în timpul și în spațiul limbii române este condiția de existență a noastră ca români. Pentru că, în această lume ce, parcă pe zi ce trece, devine tot mai

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Universul valorilor morale

În volumul de debut — **Poezii** (1977) — Corneliu Vadim Tudor scria o poezie de sonorități pure, versurile sale descoperind un elegiac în evocarea copilăriei și a universului apropiat. „Minz de jertfă în valtrapuri sfinte / a fost ea, copilăria mea" notează poetul, marcind dublarea „virstei pure" cu „sacrificiul". Prezentîndu-l în **Planetă de tinăr**, Eugen Barbu remarca : „Rareori mi-a fost dat să găsesc, de la Nicolae Labiș, o mai mare puritate în întrunirea cuvintelor, care atît se refuză unele pe altele pentru a scoate sau a nu scoate acea jerbă nevăzută a poeziei care încununează un vers. E poezia unui copil care zgîrie cu grida o tablă de ceară pe care nu s-a scris nimic". Cu sunete din Labiș, urmele războiului se mențin : „venea tata-mpovărat de daruri / zornăindu-și schijele-n picior". Labișian este întreg ciclul **Balade de om tînăr.** Poetul descoperă viața ca pe un miracol, cu o candoare contaminantă, exprimînd o stare de exuberanță în fața bucuriei existenței : „cum să vă spun ? mă minunez de viață / ca de-un izvor de munte în pustiu / din fiece unghere al ființei mele / vin soli călări vestindu-mi că sînt viu / în zori mă scol cu lauda pe buze / aprind lămpi mari de cuarț violaceu / simt cum pămîntul — pasăre de finix — / renaște din cenușă-n ochiul meu // ... // ce tinăr sînt ! ce blînd mă flagelează / blestemul meu divin de a trăi ! / spun „la mulți ani" acestei lumi frumoase / în care văd lumina zi de zi / privesc în jur extatic și mă bucur / cît încă-i bine și mă mișc firesc / cît încă gust din vin și scriu poeme / și încă-i pace, doamne, și iubesc !". Cu o percepție acută a naturalului se imaginează peisaje feerice, într-un spectacol al germinației și al împlinirii firii în mișcarea naturii : „E-o vară pe pămînt atît de verde /

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 7-a

Povestirile-i fără seamăn

Rar o generație mai denigrată de moarte.

Acum, s-a stins Nicolae Velea. În zăpezi.

Ca scriitor, el a făcut lucrurile să cînte și iluziile adolescenței tangibile. Nimeni dintre noi n-avem ochiul mai pătrunzător asupra timpului cînd părăsim copilăria, devenim bărbați și admonestăm obișnuitul.

Ursită să jefuiască tilhărește vinul și să plătească tragic toate daunele, generația mea îl așează între stîlpii de marmură de la capul podului de mărgean.

Nicolae Velea avea vocația zăpezilor, de a fi inteligent și scînteietor ca și ele, și poate de aceea s-a și prăbușit în viltoarea lor, într-o noapte cînd zăpezile nu erau pline de viața lunii, ci erau numai iacome să alăture încă un nume demn în coloana Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Sorin Titel.

Aș vrea să cred că zăpezile ni l-au răpit visîndu-se trecînd saci de grîu peste Topologul copilăriei lui adusi din cîmpia adîncă a Brăilei, pentru părinții rămași întunecați între merii de la Argeș.

Nicolae Velea n-a fost de partea învingătorilor în viață.

Era surîsul unui zeu înfrînt, de prea mult timp viitor adunat în povestirile-i fără seamăn.

Azi, neuitarea îl zidește în legendă.

De cîte ori vor fi să mă ajungă zăpezile sub un brad din margine de București, inima mea, care l-a iubit mereu, va plînge.

Fănuș Neagu

CONTEMPORANII NOȘTRI

Un roman european

Încă de la apariția primelor cărți din ciclul **Zăpezilor de acum un veac**, inițiativa lui Paul Anghel a stîrnit entuziasme și critice extreme, care nu s-au conciliat nici pînă astăzi. Este firesc pînă la un punct, să se întîmple astfel, dacă ne gîndim la faptul că activitatea literară din ultimul timp a acestui autor reprezintă capul de falangă al noii noastre proze de inspirație istorică. Întregul complex de probleme pe care-l ridică interpretarea materialului istoric, noua viziune despre lume ce o solicită el, modalitățile concrete ale scriiturii ș.a. determină, fără îndoială, poziții critice diverse, contradictorii chiar. Acestea sînt chemate, însă, de logica internă a valorificării, la o examinare din ce în ce mai atentă și fără prejudecăți, a operei ca atare, la evaluarea ei prin analize de text și situări pe coordonate specifice.

Proiectat inițial în nouă volume (proiect mărit ulterior la zece, din care au apărut deja opt), acest roman-fluviu totalizează pînă în prezent peste trei mii de pagini. Dacă adăugăm faptul că, după mărturiile autorului, unele volume apărute sînt, în forma lor actuală, incomplete, iar ultimele două sînt în curs de definitivare, trebuie să ne așteptăm la o scriere de peste 4 000—4 500 de pagini, ceea ce depășește de cîteva ori narațiunile ciclice de inspirație istorică ale lui Sadoveanu și Camil Petrescu, cele mai ample de acest fel scrise pînă în prezent la noi, și cum puține alte literaturi mai posedă. Se va spune : cantitatea nu este un criteriu valoric. De acord. Numai că, într-o literatură în care respirația epică este de obicei scurtă și gîfîită, amploarea pe această linie trebuie luată în mod evident și ea în considerație.

Se cuvine să verificăm dacă această amploare narativă își găsește o justificare în cadrul structurii ciclului. Aici se află o primă probă de foc, poate cea mai importantă din toate. Criteriul de verificare nu poate să fie decît unul intern, în raport cu intențiile autorului și cu dimensiunile realității căreia vor să se implice aceste intenții. Nu este greu de observat că, pe această linie, întregul ciclu al **Zăpezilor de acum un veac** se aplică unui mare eveniment uman, național și universal, implicînd omul ca ins și ca specie și, de ce nu, ca entitate etnică. Evenimentul ales de autor răspunde acestor exigențe : un război, subiect predilect de epopee și dramă abisală ; o temă obsedantă pentru conștiințe, aceea a morții. Războiul de la 1877 implică această temă eternă, iar ciclul romanesc al lui Paul Anghel o tratează la dimensiuni epopeice.

Practic, conflictul în care am fost angrenați era pe punctul să degenereze în conflagrație europeană, prefigurînd în felul său de a fi ulterioarele conflagrații mondiale. Spațiul dunărean a devenit deodată centrul de interes al lumii. Bucureștiul se trezește peste noapte un oraș de succes internațional, un centru cosmopolit suigeneris. Către el privesc sau se revarsă pur și simplu, din Statele Unite pînă în Japonia, diplomați, spioni, militari, medici, revoluționari, traficanți de arme, afaceriști etc., prin șuvoiul necurmat al trupelor care se îndreaptă din toate părțile spre Dunăre. Firele narațiunii se vor întinde și invers, de aici către Constantinopole și Petersburg, către Berlin și Tokio. Ni se pare că în focul documentării mai amănunțite pentru un serial de televiziune, Paul Anghel a început să-și elaboreze opera la dimensiunile ei reale, abia din momentul în care a intuit, în realitățile vremii la care se referă, existența acelei „breșe în universal" a istoriei românești, absența atît de mult inculcată de el, în eseuri, literaturii noastre.

Dacă această „breșă" există în realitate, nu rămîne decît să ne confruntăm cu universalul la noi acasă. Să nu ne mire deci că ne întîlnim în cuprinsul ciclului despre care vorbim cu o diversitate derutantă de medii și situații umane, de personaje care urcă la suprafața narațiunii și coboară în adîncimile ei, întocmai ca într-o mișcare browniană. „Universalul — conform gîndirii lui Paul Anghel — trebuia silit să treacă pe aici" **(Noua arhivă sentimentală**, p. 19). Cită deosebire față de localismul din romanul **În război** al lui Duiliu Zamfirescu, conceput și el în legătură cu același mare eveniment din istoria țării și integrat unui ciclu romanesc „al Comănăștenilor". Dar, pe cînd în acesta din urmă durata de peste o jumătate de veac este aceea care dă naștere ciclului, la Paul Anghel totul este concentrat pe o durată foarte scurtă : aceea a războiului cu începuturile și cu urmările sale imediate (maximum doi ani). În schimb, ce densitate uriașă de materie narativă care se desfășoară în planuri paralele, succesive, contrapunctice ! Aspectul de construcție simfonică modernă a romanelor ciclului rezultă în foarte mare mă-

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag a 3-a

Prin poarta iernii

A trecut prin poarta iernii volatilizîndu-se în somnul zăpezilor eterne, furișîndu-se ca un ren ostenit, unul din cele mai autentice talente ale generației de mijloc — Nicolae Velea.

Pe vremea cînd l-am cunoscut (acum două decenii) numele lui era aureolat de legende iar cărțile sale se constituiau într-o **operă.**

Avea înfățișarea unui țăran îmbrăcat de sărbătoare și chipul lui bizar ascundea în melancolia bine deghizată a cutelor timpurii o tristețe adîncă și, uneori, o tăcere șugubeață.

O glorie rapidă, pe măsura înzestrării sale de excepție l-a obligat, poate, să fandeze în acea stranie stare de expectativă și răsfăț acceptat care te poate înălța și cobori în egală măsură.

Avea viciul stilistului impătimit de frumusețea limbii române, pe care o știe cum puțini au darul s-o știe și fiecare silabă scrijelată parcimonios părea îndelung șlefuită și **rotunjită.**

Scăpărătoare ca un oțel de Toledo, inteligența lui nativă sublima cuvintele singularizîndu-le, lăsînd în jurul lor un gol sugestiv pe care prietenii îl completau mental cu artificii inutile.

Am fost în satul său din Argeș și pe drum, călătorind în aceeași mașină mi-a citit un bilet trimis de mamă lui în care-i recomanda să se poarte frumos acasă.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA ANGELESCU: «Ion Heliade Rădulescu»

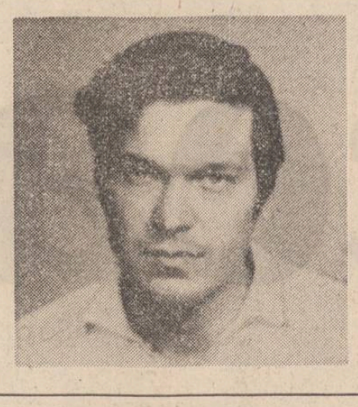

Orice lucrare se judecă în funcție de propriul său proiect, dar și de alte întreprinderi similare. Comparată cu încercările care i-au premers pe tema Ion Heliade Rădulescu, monografia **Ion Heliade Rădulescu** de Mircea Anghelescu ni se înfățișează ca prima monografie de referință asupra ilustrului scriitor din secolul trecut. Pentru a fi bine înțeleși, este pentru prima dată cînd cineva folosind mai toate elementele utile construcției desfășoară o coerentă viață a lui Ion Heliade Rădulescu. Pare surprinzător, dar evidența acestei constatări se impune. Exceptînd capitolul dedicat de G. Călinescu lui Ion Heliade Rădulescu, unde cuprinderea este monografică, cu accent pe latura psihologică a scriitorului și omului politic, „părintele literaturii române" nu s-a bucurat de atenția pe care această etichetă o pretindea. Faptul este cu atît mai uimitor cu cît importanța lui Ion Heliade pentru istoria politică și literară a secolului trecut este bătătoare la ochi. Cartea lui Mircea Anghelescu subliniază încă o dată această insemnătate, procurînd și o explicație, una dintre cele posibile, pentru lipsa de cultivare profundă, pe toate laturile, a personalității marelui înaintaș. Ea constă în victoria politică de lungă durată a foștilor săi adversari din exil, fracțiunea liberală brătienistă-rosettistă, care odată ajunsă la cirma țării nu avea nici un interes să ridice reale monumente fostului lor comiliton din secolul trecut. Chiar dacă aceasta nu este singura explicație, rămînind una centrală, este sigur că absența lipsei de cultivare integrală, pe toate laturile a lui Ion Heliade Rădulescu nu constituie rodul unei întîmplări.

Angajamentul politic al lui Ion Heliade Rădulescu și-a lăsat urmele lui de neșters asupra posterității acestuia. Eminescu nu este singur în galeria scriitorilor care plătesc și în posteritate pentru convingerile și adeziunile lor civice.

Monografia lui Mircea Anghelescu despre Ion Heliade Rădulescu este un act de justiție literară în două sensuri : mai intîi pentru că din pulberea de informații clădește cu atenție un traiect și propune un portret, în al doilea rînd pentru că această reconstituire este totodată și o reabilitare. Heliade este una din personalitățile intrate în legendă și în fabula răuvoitoare a contemporanilor. Mircea Anghelescu se confruntă cu aceste portrete moștenite și, condus de elementele din care-și alcătuiește propria sa construcție, le dă un răspuns. Țțele sînt și aici încurcate tot de politică, Ion Heliade Rădllescu a fost unul din bărbații de seamă ai revoluției la 1848. Dar acțiunile de dinaintea revoluției, cele din timpul ei și cele postrevoluționare au contribuit la precizarea de atitudini, de delimitări, la crearea de aversiuni și de polemici. Asupra lui Heliade s-a revărsat umoarea neagră a multe scrieri compuse de mai tinerii „căuzași". Aceștia l-au dezavuat și portretizat negativ în pamflete, Heliade le-a răspuns cu aceeași monedă. Unde era adevărul ? Mircea Anghelescu nu-și pune întrebări spectaculoase, ci urmărește faptele. Una din cele mai grăitoare contribuții ale cărții lui este desenul precis al statutului social și politic deținut de Ion Heliade Rădulescu în epocă. Sărind peste detalii trebuie spus că prin originea lui, Ion Heliade Rădulescu era burghezul tipic al vremii, cel îndreptățit în primul rînd să facă revoluția, factorul ei organic și legitim. Ceilalți revoluționari erau în majoritate fii de boieri de diverse stări, incompatibili social și politic cu Ion Heliade Rădulescu, în ciuda programelor afișate. Că a fost așa ne-o arată disensiunile a căror rădăcină ne-o relevă foarte bine monografia lui Mircea Anghelescu al cărei interes depășește granițele istoriei literare. Fără s-o spună, Mircea Anghelescu întărește formula lui Ion Heliade Rădulescu că au fost două revoluții de la 1848 prin înfățișarea clară a celor două tipuri de participare la revoluție. Heliade ca manifestare organică, cealaltă ca manifestare politică lipsită de realism și de interes pentru realele probleme nevralgice ale țării. Prin precizarea extracției participanților la pregătirea revoluției de la 1848, ca și a celor care au făcut-o, Mircea Anghelescu creează suportul înțelegerii tuturor manifestărilor lui Ion Heliade Rădulescu, care, fără părtinirea autorului, devine explicit în reacțiile și atitudinile sale. Evident, revoluția de la 1848 nu se putea realiza fără Ion Heliade Rădulescu, lucru pe care monografia cu același titlu îl face evident.

Meritul principal al cărții este de a face într-adevăr explicite toate încîlcîitele raporturi care caracterizează evenimentele la care a participat din plin Ion Heliade Rădulescu. A face ordine în această biografie ca în toate cele identice ale secolului trecut nu este cel mai ușor lucru. Mircea Anghelescu și-a propus să treacă în revistă din nou documentația fundamentală, din plin folosită peste tot, să ia în considerare toate contribuțiile importante asupra temei abordate și mai ales să încerce a rezolva numeroasele litigii pe care cercetarea vieții lui Ion Heliade Rădulescu le-a acumulat. Asemenea litigii încep cu data de naștere, cu paternitatea gramaticii, cu stabilirea autorului cutărui pamflet tipărit în Franța, cu adevărul asupra mantiei albe a lui Heliade și multe altele, unele neformulate ca atare, dar existînd în cuprinsul biografiei heliadești. Mircea Anghelescu pune pe masă toate elementele necesare clarificării existente pînă acum, procedînd selectiv, fără a încărca pagina și scriind cursiv și fără ostentație. Autorul pare cel mai adesea absent din construcția sa, transparență care constituie una din calitățile de căpătîi ale cărții.

Felul cum este scrisă și unghiul din care tratează Mircea Anghelescu această monografie ne îndreptățesc să afirmăm că faza în care monografia era considerată o specie inferioară a fost depășită și că urgența și necesitatea acțiunii monografiei devin prin cărți precum Ion Heliade Rădulescu semne de conștiință publică. Cartea lui Mircea Anghelescu nu se rezumă la a întoarce pe toate părțile datele în uz despre Heliade, a introduce mereu în discuție altele noi. Autorul nu este obsedat de interpretări de excepție, fie în planul psihologiei personajului său principal, fie în planul faptelor de istorie, sacrificînd datele unei scheme preconcepute. Supunerea la obiect rămîne trăsătura principală a cărții, dar la un obiect el însuși creat de autor în sensul lărgirii bazei documentare, a deschiderii orizontului cercetării. Rezultatul este o lucrare bine informată, care ordonează și ierarhizează materia documentară oferind cititorului concluzii rezistente și cu mare atenție pentru coerența faptelor. Cîștigurile nu sînt numai pentru biografia propriu-zisă a scriitorului, dar și pentru biografia lui literară, pe care autorul a voit-o topită în cealaltă.

Reținem că biograful nu s-a lăsat de loc furat de latura psihologică a vieții lui Ion Heliade Rădulescu, ceea ce nu reprezintă o insuficiență ci o atitudine față de specia pe care a abordat-o. Preocuparea principală a cercetătorului este de a integra într-o construcție unitară și echilibrată toate elementele biografiei, conștient de dezechilibrul pe care l-ar provoca o biografie cu accent pe un singur versant al ei. A zice chiar că în anume episoade unde episoadele oferă din plin datele unei caracterizări excesive, Mircea Anghelescu întoare deliberat spatele acestei posibilități. Deși cartea se ferește de orice polemică, refuzînd precizările dezavantajoase acolo unde de pot face pentru adversarii lui Heliade și luînd de foarte puține ori partea acestuia în stilul curent al autorilor de monografii, citim în întreaga ei construcție un proiect de lucru și o execuție care vădesc meditația asupra speciei și utilității ei. Pentru Mircea Anghelescu biografia, monografia este un instrument de lucru pus integral în slujba celui studiat și de loc în slujba celui care o semnează. Transparența de care vorbeam pleacă de aici, din dorința de a face loc faptelor, regizorul refuzînd orice subliniere a prezenței sale. Nici gînd de ideea „interpretărilor de excepție" care a afectat unele întreprinderi monografice ori biografice, prin instalarea în pagină a unor trăsături venite din afara faptelor și a operelor studiate. Mircea Anghelescu detestă poza, dorința revizuirilor spectaculoase, a loviturilor de teatru care marchează și grevează unele întreprinderi biografice recente, care au pierdut sensul adevărat al acestor întreprinderi. Discreția nu este în cazul monografiei **Ion Heliade Rădulescu** doar un semn al firii autorului, ci rezultanta unei concepții de lucru. În acest sens mai ales, cartea despre Ion Heliade Rădulescu scrisă de Mircea Anghelescu restituie biografiei și monografiei locul său uzurpat sau minimalizat.

Puternica amprentă biografică a operei lui Heliade Rădulescu a dat posibilitatea lui Mircea Anghelescu să insereze în modul cel mai firesc prezentarea și analiza operei lui Heliade Rădulescu în corpul biografiei întreprinse. El identifică texte, le raportează la evenimente, le așează în context literar de epocă. Procedînd astfel multe din pamfletele lui Heliade sînt pentru prima dată puse în rama potrivită și prezentate satisfăcător. Rezultă și aici un tablou foarte cuprinzător, care nu exclude nici raportările, nici judecățile de valoare. Ion Heliade Rădulescu ne este înfățișa ca primul scriitor capabil de a reflecta literar, autentic, lumea țărănească, universul ei folcloric, ca un vestitor al macedonskianismului în poezie și gesticulația civilă, ca un poet foarte modern în **Anatolida.** Opera este văzută ca un reflex al personalității și mai ales al epocii, fără a se pierde din vedere încadrarea ei valorică în istoria literaturii române. Pline de noutate sînt ultimele capitole ale cărții privind sfîrșitul lui Heliade, de o tristețe jignitoare. Această părăsire în cel mai incredibil anonimat a bărbatului care cunoscuse totuși o trecătoare recunoaștere pe planul contribuției sale culturale este impresionantă. Viața lui Ion Heliade Rădulescu este încheiată de Mircea Anghelescu cu un acord care se ține minte. Dimensiunile scriitorului ca și resorturile acțiunilor lui sînt puse în lumină fără tușe partizanale, literatura lui explică, excepționalul dinamism al secolului XIX românesc pus în valoare cu ochi egal și pătrunzător. Fără a considera că spunem vorbe mari putem considera această carte ca o ilustrație de virf a istoriografiei postbelice.

Dar în același timp, abundența materiei, dificultatea cercetării și unele inerții impiedică această monografie să aibă un aspect desăvîrșit. Mircea Anghelescu nu ne explică suficient completa abandonare a lui Ion Heliade Rădulescu din ultimii ani, apelînd la o explicație incompletă. Nu aflăm nicăieri de unde-i vin bani surghiunitului și strîmtoratului scriitor pentru a-și tipări la Paris și în țară publicațiile. Anume subterane ale epocii și ale vieții lui Ion Heliade Rădulescu nu sînt cercetate aici. Intră în discuție și existența și rolul societăților secrete. Importanța studierii lor pentru istorie și istoria literară românească este indiscutabilă. Cu toate acestea ele sînt mereu expediate și tratate în trecere. O bună parte a vieții lui Ion Heliade Rădulescu ține de ele. Aversiunile postrevoluționare vin și din trecerea lui prin ele. Relațiile lui cu Carcalechi, cu Hagi Pop și alții, țin de acest capitol. Tipografia lui Heliade se bizuie pe ajutorul lui Hagi Pop. Mircea Anghelescu face cîteva trimiteri, unele foarte vagi, la aceste societăți și acțiuni, dar ele sînt insuficiente față de importanța și rolul lor în epocă. Desigur, chestiunea este încă prea puțin studiată, dar ceeea ce am fi dorit la această monografie **Ion Heliade Rădulescu** și suflul ei inovitor ar fi și această scuturare de inerții. Ceea ce nu împiedică însă ca **Ion Heliade Rădulescu,** să fie una dintre cel mai bune biografii dedicate unui scriitor român din cele pe care le avem.

M. Ungheanu

ION ZAMFIRESCU: «O antologie a dramei istorice românești Perioada contemporană»

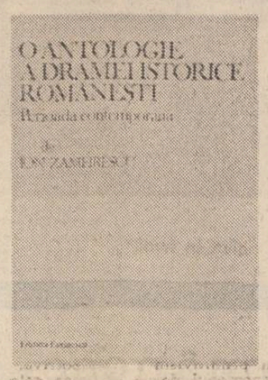

Sînt, în evoluția unei literaturi, momente care presupun cu necesitate recapitulările și o explicație aflată la îndemînă arată că năzuința către o creație durabilă pretinde și sistematizări periodice, cu o funcțiune de program. Aceasta e semnificația „panoramelor", a unor antologii, a sintezelor parțiale ori a acelora care înglobează un fenomen integral, fiind fapt hotărît că astfel de îndemnări conduc către o privire limpezită, unde contribuția istoriografiei literaturii e hotărîtoare. A schița, așadar, proporțiile valorice și a extrage formula înaintării conținutistice sînt procese nu întîmplătoare ci, fără de îndoială, necesități în ordinea evoluției, hărți provizorii care prospectează un teritoriu încă indeterminat.

O astfel de încercare, cu totul trebuitoare de altminteri, este „O antologie a dramaturgiei istorice românești. Perioada contemporană" (Ed. Eminescu, 1986), alcătuită de Ion Zamfirescu, o elaborație de aspect masiv, avînd peste 900 de pagini, gîndită bine de autor în accepțiunea ei teoretică și sforțîndu-se a da o imagine concludentă asupra unui domeniu care ilustrează în grad înalt dramaturgia românească de azi. E în afara îndoielii că materia considerată drept obiect de studiu nu este nesemnificativă și sensurile unor creații de acest fel se sustrag, îndeobște, condiționărilor de aspect conjunctural ; cînd istoria teatrului românesc postbelic se va face, e fapt sigur că dramaturgia istorică va avea locul ei primordial. Nu explic aici o astfel de preponderență care nu e doar cantitativă, însă e cu neputință să nu observ că a face dramaturgie istorică este a contribui mai degrabă la o definiție a unei identități active a ființei istorice a unui popor. Aceasta e, după toate datele, și motivația întreprinderii pe care și-o propune Ion Zamfirescu, gîndită, repet, într-un mod onorabil. De altfel, autorul nu a făcut doar „antologie" propriu-zisă și nu s-a rezumat la selecționarea unor producții, lăsîndu-le, cum s-ar zice, să vorbească singure, el a stabilit, într-un remarcabil „studiu introductiv", cadrele teoretice și a semnalat raporturile necesare cu evoluția interioară a speciei, ceea ce asigură fundament principial solid. Observ, deocamdată, că partea cea mai serioasă e, în acest caz, aceea teoretică și este indiscutabil că Ion Zamfirescu posedă toate elementele de doctrină spre a veni, odată și odată, cu o „încercare" mai amplă decît aceasta, avînd drept obiectiv noțiunea de „dramă istorică". Nu am, din punct de vedere al teoriei, vreo obiecție față de propozițiile de aici, cele mai multe dintre ele avînd prudență și expresivitate, precizie și conținînd o delimitare lăudabilă față de tot ce este circumstanțial. „Problema istoriei — zice Ion Zamfirescu — se află în centrul unei largi dezbateri critice" și desfășoară, foarte pe scurt, cîteva incheieri, punînd accentul pe soluția existențialistă pe care, am impresia, o simpatizează cu precădere. Creațiile, adaugă el, „poartă în ele semne din dezbaterea amintită" și de aici ar proveni „mutațiile de ordin ideatic și estetic ce se petrec". Avem de-a face în „un nou teatru istoric", fundamentat în acest chip : „Vorbim **despre** istorie ; trebuie, mai ales, să ne simțim **în** istorie ; interesul arheologic, ca și colectarea de relicve sînt **ce** sînt și **cît** sînt. Dincolo de faptele ce se văd pulsează tot atîtea altele ascunse. Și unele, și celelalte, se obligă deopotrivă. Contemplarea — ea, singură — reprezintă doar un început ; cunoașterea istorică implică și alte dimensiuni, cele reflexive cu deosebire. **Reconstituirile,** oricînd, sînt binevenite. Este necesar, însă, ca istoria să fie **interogată".** „Interogația" ar presupune și o extensiune de înțelesuri pînă dincolo de marginile istoriei considerată ca „trecut", ceea ce vrea să zică a aduce istoria în „contemporan". A fi „contemporan" nu este, totuși, a fi „prezenteist" — zice Ion Zamfirescu, și sînt cu totul în acord cu astfel de incheieri lucide ; „problema istoriei" rezidă, în creație, în proporția între „scolastic" și „anarhic". Așadar, nu „reconstituire" pură și simplă însă nici fantezie fără suport obiectiv — aceasta ar fi ideea și ea merită o subliniere. Cine scrie „dramă istorică" nu e doar istoriograf, este și „artist" ; însă a face „artă" fără contribuția „istoriografului" nu ar fi recomandabil. „Drama istorică — pune Ion Zamfirescu un accent — este chemată să scrie și ea istorie. Iar poetul — dramatic, și el, trebuie să fie, nu un istoric în sensul științific sau sistematic al cuvîntului, dar oricum un prieten al materiei și un inițiat moral în valorile ei". S-ar fi putut înainta în această direcție, cerînd dramaturgului să facă **demonstrația perspectivei istorice insusite** căci a-l considera doar „prieten al materiei" istorice mi se pare prea puțin. Sigur este că încheierile lui Ion Zamfirescu pot să fie completate însă nu sînt contestabile în esență.

Discutabilă e însă selecția și această disproporție între teorie și practică dă putința unor întrebări insolubile. Să fie vorba de un teoretician cu percepție mai puțin acută a valorilor, să fie intervenția unui factor perturbator ? Este greu de găsit o explicație deși sînt încredințat că nu inaptitudinea de a înțelege proporțiile dintre valori este de vină. Adeseori, cînd e discutată cîte o antologie, selecția e motivată prin libertatea de opțiune și nu se discută decît în chip sumar, în ideea că există atîtea antologii cîți antologatori posibili pot să se exprime. Este însă o părere neintemeiată și, repet ceea ce am observat în cîteva rînduri, a lăsa deoparte noțiunea de „valoare" e de neimaginat în astfel de situații. Antologia e un tablou de valori și cu cît dimensiunile ei cantitative sînt mai reduse, examenul axiologic, e deopotrivă, mai sever. Nu contest că există subiectivitate și afect, înțelegere diferențiată, însă mai înainte de acestea realitatea creației se arată a fi inevitabil obiectivă și această existență obiectivă a valorilor trebuie evidențiată înainte de toate. Antologia lui Ion Zamfirescu este una, oricît ar fi de paradoxal, redusă numeric (deși cantitativ ea are dimensiuni mari) conținînd 12 dramaturgi, reprezentați fiecare cu cîte o piesă. Ei sînt, în ordinea alfabetică propusă de autor : Valeriu Anania, — „Steaua Zimbrului", Paul Anghel — „Viteazul", Mircea Bradu — „Hotărîrea", Paul Everac — „Drumuri și răscruci", Mihnea Gheorghiu — „Zodia Taurului", Horia Lovinescu — „Petru Rareș", D.R. Popescu — „Muntele", Al. Sever — „Descăpătînarea", I.D. Sîrbu — „Iarna lupului cenușiu", Marin Sorescu — „A treia țeapă", Dan Tărchilă — „Scene din viața lui Vasile Lucaciu" și Al. Voitin — „Procesul Horia". Mai intîi de toate, e de discutat accepțiunea noțiunii de „contemporan" și, mă întreb, „contemporan" însemnează, în acest caz postbelic ? Dacă acesta e sensul, atunci „contemporane" sînt și alte producții, cum ar fi „Bălcescu" (de Camil Petrescu), „Șun" (de G. Călinescu), „Anton Pann" (de Lucian Blaga), unele din piesele lui Ion Luca și Victor Eftimiu. Ion Zamfirescu menționează, într-o însiruire de 46 de dramaturgi (unde sînt felurite nume, unele, cum este cel al lui Paul Findrihan, cu totul în afara literaturii) pe trei dintre aceștia ceea ce ar fi o dovadă că îi consideră „contemporani" ; însă antologia nu îi cuprinde. E probabil, totuși, că autorul s-a gîndit să ilustreze **puterea contemporană de creație** doar cu dramaturgi apăruți în vremuri „contemporane", ceea ce e corect. Dacă acest criteriu este inteligibil, de neînțeles rămîne, în cîteva puncte, selecția propriu-zisă. Este greu să admiți că ar fi reprezentativă o antologie unde are loc Mircea Bradu însă de unde Radu Stanca este eliminat. Absenți sînt de asemenea, Mircea Radu Iacoban (cu „Noaptea"), Paul Cornel Chitic (cu „Europa, aport — viu sau mort"), Alexandru Popescu („Croitorii cei mari din Valahia"), Teodor Mazilu, ceea ce pune în discuție, încă o dată, criteriul axiologic. E, cu toate acestea, posibil că Ion Zamfirescu s-a gîndit să ilustreze, prin dramaturgie, momentele esențiale ale istoriei românilor și a făcut alegerea în raport de acest virtual tablou integral (ceea ce era o idee cu totul pozitivă). Antologia conține producții care desfășoară tema dacică, întemeierea Moldovei, domniile lui Vlad Țepeș, Petru Rareș și Mihai Viteazul, viața și moartea lui Miron Costin, revoluțiile lui Horea și Tudor, războiul pentru independența românilor, de la 1877, procesul „memorandiștilor". E o curiozitate includerea a două piese despre Miron Costin cînd pînă și realitatea valorilor recomanda, în cazul lui Paul Everac, mai degrabă „Costandineștii". Sînt și alte soluții discutabile și menționez cîteva : „revoluția" lui Horea putea să fie ilustrată la fel de bine (ori poate în chip superior esteticește) de „O sărbătoare princiară" de Teodor Mazilu, Bălcescu, înfățișat de Paul Cornel Chitic (în „Europa, aport") putea să aibă un loc în condițiunile unei imagini mai puțin reducționiste decît aceasta.

Ion Zamfirescu s-a gîndit să facă, din antologie, o sinteză de uz curent (însă și academic) și a însoțit fiecare text cu un eseu introductiv (unele de aspectul unui adevărat studiu), cu niște „fragmente critice" (unde selecția e uneori incompletă) și cu o „notă bibliografică", foarte necesare, bineînțeles ; tabloul, în forma lui de aici, este, în acest fel, complet. Nu e însă și tabloul ideal, ceea ce nu însemnează că, întemeindu-se pe o selecție, în unele puncte, inconcludentă, această construcție nu este utilă și instructivă, mai ales acolo unde Ion Zamfirescu face teoria „dramei istorice". De altfel, idealitatea acestei antologii era nu „antologia" ci sinteza istoriografică ; poate că ea se va face vreodată.

Artur Silvestri

NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE

ARABESCURI PRIN GRĂDINA SCRISULUI

Cartea despre care vom vorbi*) are cîteva motivații și calități care țin de (lucru) curat metafizic : ceas fatal a fost acela în care s-a conceput, jalnică noaptea în care s-a scris, moment dezolant a fost acela în care i s-a hotărît publicarea, și cu totul penibil, cînd a apărut în librării. Căci ea constituie un compendiu de aberații ideatice, lingvistice, sintactic-gramaticale cum nu prea s-au mai văzut (mai ales tipărite !).

Autorul cultivă o scandaloasă formă de expresie și un stil innominabil, din care fiecare înțelege ce poate, sau ce vrea ; însă cu cît mai știe totuși cîte ceva din domeniul esteticii și al istoriei autohtone, nu mai înțelege nimic. Volumul abundă în pleonasme, supurează de expresii tautologice („sensuri comunitare sociale / zeități supranaturale / interschimb de contacte / fast festiv / sacrul zeităților") ; gîlgîie de nenumărate repetări, propoziții și fraze nule d.p.d.v. informațional, de neologisme defectuos asimilate și utilizate („intercesiune de reconstituire / dans vital de relații vincibile / scopul procesional ezoteric sau exoteric"). Vocabularul său generează sintagme dubioase, ilogice sau inutile, idei, fraze și expresii stranii („Oamenii de științe istorice au stabilit veridicitatea fondului enciclopedic al popoarelor din partea de sud-est a Europei / prin domesticirea focului «terra genetrix» va primi lumina și căldura din propriile născociri / Legile dansului încep de la ritm, iar simțul exoteric, al dansatorilor, se concentrează într-un mănunchi colectiv") ; impletîndu-se toate cu inversiuni morfologice și topice insidioase și mai ales cu frauduloziități gramaticale („momente de întrecerea virtuozității dezlănțuite ale tracilor, preluată de geto-daci, de libertate naturală sub impulsul provenit din diverse sărbători de viață și muncă"). Elementare greșeli de ortografie nu reprezintă nicidecum rezultatul unor erori de tipar ci sînt constitutive limbajului profesat de autor. Este prezentă confuzia între utilitatea substantivului ori a verbului și total străine-i sînt autorului legile articulării, conjugării și ale compunerii cuvintelor. Inadvertențele dau naștere și la echivocuri. După cum scrie G.N., „terefiant" am putea crede că vine de la Terente — cel cu rămășițe organice la Muzeul Medicinii Legale — și nu de la **terifiant** ; sau că „Samigiteratuakara" e altă scriere afară de **Samaranganasutradhara.** Faptul că se folosește cuvîntul „chironomie" și „xeironomice" în loc de **cheironomie** și **cheironomice,** „samgile" în loc de **samgita,** „Boast" pentru **Boas** și „Koloman" pentru **Kelemen,** „genetrix" față de **genitrix,** „kustai" în loc de **ktistes,** „cornyx" pentru **carnyx,** „kavrnsmor" și „kolsvriskos" (în grafie elină) și nu **kalavrismos,** „antotelic" în loc de **autotelic,** „etnografe" în loc de **etnografice,** „pirolaterie" pentru **pirolatrie** ș.m.a., dovedește atît superficialitatea, informația lacunară și cultura de dactilografă a autorului, cît și indolența, absența totală a oricăror verificări și vigilențe redacționale din partea editurii. Dacă **forma** cărții e deplin riscată grație acestei dihănii ciudate de limbă scrisă, **conținutul** — și el — e total ratat grație fondului ideatic debil și viciat. Memoria dansului e înlocuită cu memoria personală a autorului și instrumentul prim pentru reconstituirea unor fapte de trecut îl constituie fantezia acestuia. Metoda sa este investigația „după toate posibilitățile inductiv actuale", practic : după cum îl taie capul și îl duce mintea. Sub imperiul unei exaltări sterile, G.N. improvizează o istorie a dansului autohton vrednică de adormit nu copiii ci rațiunea și bună de stirnit risul condescendent ori sfînta indignare. Pentru el, la stadiul primordial al umanului „se atestă existența de ritmicitatea mimetismului ca eliberare a exprimării, imprumutînd reactiile de fenomene audiovizuale și care caracterizau după toate mărturiile de asemeni și populațiile carpato-dunărene". În paleolitic, se făurește „dansul pur", „corespunzînd vital cu ieșirea din violențe (obținînd străfulgerarea de maleabilitate a inteligenței spre forme cît mai apropiate de absolut)". Corelațiile sînt pe cît de insolite pe atît de bolnave. „Divinizarea astrelor va determina o influență asupra activității sexuale, creînd dansuri erotice" — spune autorul. Cît despre orgiile dionisiace, aflăm că dansatorii „incolonîndu-se semnificau preintîmpinarea apropiatei hibernări". Mai exact ca un martor ocular al vieții cotidiene din vremea lui Decebal, G.N. se lansează nonșalant și minuțios în picante descrieri ca în următoarea monumentală mostră : „Întinsa productivitate a îmbelșugatelor locuri geto-dace devine socio-legendară. Părea «tîrguri neolitice» regiunile unde se etalau bunurile materiale pe cîmpiile dunărene arhaice, de o animație locală. (...) Pe lîngă preocuparile de explorare și vești se produce un freamăt de «agora» comercială, în genere care avea loc pe malul riurilor navigabile și proprie căilor de acces, deservînd punctele comerciale cu o intensă desfacere a mărfurilor, la un nivel ridicat de civilizație. (...) orînduindu-se populația curioasă în jurul unor distracții incropite. Pentru ca aceste tîrguri să-și aibă o atracție de popularitate ele erau organizate în preajma unor sărbători «rustice» cît mai cunoscute și răspîndite" și „aduceau o participare ludică abundentă" (p. 41). Ne oprim aici cu citatele atenționîndu-ne cititorul că nu le-am extras din contexte mai largi și clarificatoare, ci sînt independente ; și în volum ca și aici, viețuiesc în aceeași suspensie a goliciunii de sens și corectitudine. Citatele sînt de altfel greu de selectat deoarece absolut toată cartea „sună" în felul acesta. (!) Iar această carte reprezintă doar primul volum ce se anunță urmat de un altul, conținînd „experiențe spectacologice". Și cu siguranță nici acestea nu vor fi mai puțin spectaculare pentru același domeniu al gramaticii, vocabularului și ideilor.)

Este permanentă interpretarea și explicarea la moduri cît se poate de puerile, mistificatoare și compromițătoare a valorilor și faptelor spirituale vechi, ca și a evenimentelor istorice. Gafele sînt familiare acestui autor care jonglează pe un teritoriu în care este cu totul străin. Cu „documentele" sale, pseudoistoriograful nostru sare de la o epocă la alta amalgamînd milenii, termeni improprii și culturi diferite pentru explicarea unor fapte și simboluri unice. „Istorici cum sînt Homer (!?) și geograful Strabo" sînt evocați și citați pentru a descrie atît epoca neolitică cît și pe aceea din plin feudalism românesc. O lipsă totală de orice rigoare creează un melanj de confuzii și enormități în lanț, constituind acest ghiveci de eseu fără cap și coadă, și, mai ales, fără substanță și valoare. După eforturi extreme de traducere și cu toată bunăvoința, înțelegerea (omenească) și răbdarea cu care am fi capabili să zăbovim peste scrisul ilogic al lui G.N., s-ar putea amirosi pe alocuri vreo fărîmă de idee sau de bună intenție. Amîndouă sînt însă compromise total de stilul și limbajul neexersat și agramat al autorului, de lecturile hiatice, netemeinice și insuficient asimilate, de lipsa documentării și a unor opțiuni sănătoase ; de o cunoaștere confuză a problemelor de istoriografie, de cultura sa de tip improvizatoric și fantasmagoric, de lipsa obiectivității elementare și a probității științifice.

Sintem prin urmare în prezența unui autor care nu este defel convins că limba română își are și ea poantele sale și că acestea, deși nu sînt cele ale coregrafiei, au aceeași esențială însemnătate și eleganță și nu necesită mai puțină vocație și trudă. Nici studiul științific nici eseistica nu se pot face cu opțiuni, metode și conținuturi debile, cu arabescuri senile ; și, cu atît mai mult cu cît despre un asemenea domeniu al istoriografiei esteticului și al dansului se scrie în genere atît de puțin și rar, s-ar cuveni să se scrie curat, adevărat, frumos și bine. Căci s-ar cuveni ca jazzistic să ne comportăm doar în muzică și comicării să facem doar în culise ; iar baletistic să se exprime doar aceia ce se pricep, și numai pe propria scenă.

Marin Marian

*) **Gabriel Negry : „Memoria dansului", Editura Muzicală, 1986**

O PROBLEMĂ UITATĂ

● Un comentariu revelator al **Jurnalului de la Păltiniș,** tipărit de Gabriel Liiceanu, semnează în „Viața românească" Gheorghița Geană. El se intitulează **Paradigma freudiană a paideii** și nu face altceva decît să confrunte spiritul și gestul autorului cu propriile sale exigențe. Cartea conține o acuzație de trădare, ne spune Gheorghița Geană, dar trădarea în **Jurnalul de la Păltiniș** ar fi înfăptuită de idoli și nu de idolatrii acestuia. Faptul în sine este un nonsens dacă nu presupunem că idolatrii și-au asumat printr-un proces psihologic complex postura idolului. În fapt nu poate trăda decît ucenicul pe profesorul său, inversul fiind imposibil, lipsind termenii egalității. Comentariul lui Gheorghiță Geană este o subtilă demontare a resortului care a condus la scrierea unei cărți nemotivată nici în premiza gestului nici în finalitatea lui. „Fascinantul spectacol se termină însă cu un hybris, care se răsfrînge corupător asupra întregului : discipolul se desparte de maestrul său printr-o crimă". Ghilimelele, reproduse după original, vor să spună probabil că actul se petrece în domeniul spiritului... Ca și cum spiritul n-ar avea partea lui de realitate. Și după un excurs asupra crimei și a „dreptului" la ea, autorul **Paradigmei freudiene a paideii** conchide : „În unele societăți civilizate, fapta cu pricina poate fi chiar **justificată** — motivată psihologic și nesancționată capital —, dacă i se descoperă un resort patologic. În **Jurnalul de la Păltiniș** ea se vede, iată, chiar înnobilată, cu condiția să se petreacă în lumea spiritului. Dar aceasta înseamnă că în lumea spiritului totul este posibil!? „Să nu existe acolo Adevăr, Bine și Frumos, ci numai acte ale voinței libere, ale unui element necontrolat decît de propria lui puternicie ? Ne privește de undeva, de sus, din turnul iluzoriului **jenseits von Gutt und Göse,** un Nietzsche mîndru de imoralitatea sa".

„Trădarea" lui C. Noica ar consta, după „judecătorii" lui, în faptul că el stă pe „poziția veche", a obținerii universalului prin idiomatic, prin național. Mă raportez la universal prin „întru", nu prin „în". A atinge universalul de pe poziția idiomaticului este „principiul spiritului". Ei ar vrea ca C. Noica să aleagă „condiția de **homo planetarius",** altfel spus, condiția celor ce obțin „universalul direct prin universal", adică altfel spus renunțînd la apartenența lui C. Noica la cultura din care face parte. Aici stă cheia „conflictului" și cauza „crimei". În acest răspuns decis ilustrat și de o operă consecventă. **„Întreaga operă** a lui C. Noica se rotunjește sub torța acestei idei misionare, anume că și de **aici, din perimetrul culturii române, se poate cuceri cerul.** Cum să tălmăcești acest crez drept o coborîre (în idiomatic, în regional), cînd el — crezul — animă o mișcare **in sus, o ascensus ad superios ?"** Toți marii autohtoniști ai culturii române, de la Eminescu la Călinescu, adaugă Gheorghița Geană, au lucrat astfel cu fața către cer, către universal. Autorul articolului dezvăluie cel puțin o incompatibilitate de orientare între maestru și „discipolii" săi, dacă nu ceva mai mult decît incompatibilitatea, de unde întrebarea ce au căutat astfel de ucenici la școala **acestui** profesor. Căutătorii de drumuri mai ieftine, se înțelege din articol, n-au ce căuta pe la Păltiniș. Pentru alte lucruri care se mai înțeleg din **Paradigma freudiană a paideii** trimitem la nr. 8/1986 al „Vieții românești".

După ce discută mobilul acestei despărțiri, Gheorghița Geană revine în final : „Întîmplările de la Păltiniș readuc în prim plan o problemă uitată: aceea a raportului dintre **cultură** și **morală.** (...) Nici o doctrină morală nu s-a impus prin frondă sau prin crimă, ci prin forța exemplului". Deoarece problema raportului dintre cultură și morală trebuie reamintită cu orice prilej, atragem atenția asupra calmei și analiticei intervenții a lui Gheorghița Geană în dezlegarea falsei ecuații propusă de un fals jurnal.

RECEPTAREA VALORILOR

● Semnalăm un interesant articol despre **Receptarea valorilor românești** în **Săptămîna** (26 dec. 1986) semnat de Gabriel Iosif Chiusbaian. El citează definiții lacunare sau minimalizatoare despre marii scriitori români din micul Larousse arătînd cît de puțin sînt cunoscute și respectate valorile românești în aceste instrumente de largă audiență și circulație. Totodată face și o listă de personalități cu totul omise din pomenitul dicționar. Ideea articolului este că problema valorilor românești este în primul rînd a românilor și că promovarea lor începe mai întîi prin recunoașterea și tratarea lor ca atare chiar de către aceștia. Existența unor lucrări cu mentalitate anacronică despre știința noastră cum este Micul dicționar enciclopedic, de unde lipsește teoreticianul ciberneticii generale, Ștefan Odobleja, este una din cauzele care împiedică o reală promovare a acestor valori și peste hotare. Gabriel Iosif Chiusbaian militează pentru înlăturarea anacronismelor care constituie obstacole în receptarea și impunerea valorilor românești.

L2 7 FEBRUARIE 1987

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Fiecare carte vorbește prin sine. Fiecare scriitor vorbește prin scrierile lui. Cea mai bună carte de recomandație a unor premii stă chiar în titlurile și numele pe care ni le propune atenției. Despre romanul „ultimei cruciade" europene, adică despre „Zăpezile de acum un veac" revista noastră subscrie la opiniile numeroșilor cititori : o carte necesară, o carte citită cu aviditate. Suavitatea și dramatismul poeziei lui Mircea Micu, la care participă modelator fluiditatea ei lingvistică, sînt grăitor reprezentate în „Poeme pentru mama". Plină de promisiuni este proza lui Radu Anton Roman, după cum antiinerțială s-a dovedit angajarea Sultanei Craia pe o temă literară cardinală. Prilejul de a saluta un tînăr editor a devenit atît de rar, încît în cazul lui Mihai Dascal a o face e cu atît mai nimerit, cu cît lucrarea lui vădește nu numai osîrdia elaborării ci și atitudine.

Așa cum scriam, fiecare scriitor se definește prin ceea ce scrie, iar fiecare carte vorbește prin sine. Declarațiile lor fac însă gesturile și mai explicite. Ne caracterizăm prin declarațiile și opțiunile noastre.

Poeme pentru mama

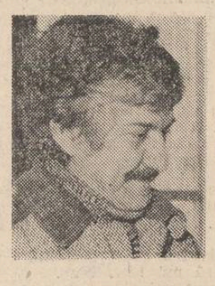

Multă vreme nu m-am gîndit să scriu o carte în care majoritatea poeziilor să fie închinate mamei. Imediat după venirea mea în București am început să resimt, cum era și firesc, un puternic sentiment al **dislocării.**

Neavînd vocație epistolară, mustrîndu-mă interior pentru aparenta lipsă de căldură prezentă în misivele trimise mamei am început să-i scriu poezii pe care nu i le-am trimis niciodată.

Apăreau sporadic și-i ajungeau în mînă grație bunăvoinței prietenilor.

Asta în urmă cu aproape douăzeci de ani...

Relația mea cu mama se bazează pe o reciprocitate a **transmisei** greu de explicat. În scurtele sau mai lungile întoarceri spre locurile natale, toate stările de duioșie, sentimentalism sau efuziune se retrăgeau în mine pe măsură ce mă apropiam de casă. Din mîile de cuvinte și gesturi gîndite în nopțile de singurătate nu izbuteam să exteriorizez aproape nimic. Suportam această ghilotinare a sentimentelor ca pe o invaliditate.

Cînd a împlinit 70 de ani mama, am înțeles cu o dureroasă uimire că îmbătrînise brusc și devenise firavă și fragilă ca un crin înghețat.

Plecasem dimineața cu mașina spre București și m-am întors din drum după aproximativ jumătate de oră dintr-un motiv oarecare.

Am bătut în poartă, am fluierat semnalul știut (mama stă în **casă cu curte** într-un cartier al Aradului) dar degeaba.

Atunci am escaladat gardul ca în junețe și am sărit în curte. Am pătruns pe ușa casei larg deschisă. În prima cămăruță, pe un scaun, zăceau abandonate cîteva accesorii **bătrînești :** ochelarii negri, o pereche de ciorapi groși, o batistă în colțul căreia erau legați cîțiva lei, două jartiere răsucite și alătări, șprijinit, un baston pe care-l vedeam pentru prima oară. Mama era în grădină, dormea la soare printre tufele de mărar, cu capul sprijinit în palme, cu gura întredeschisă. Avea pe chip o nesfîrșită oboseală și cotul ei sting tremura ca bătut de vînt. N-am trezit-o. Am simțit un fulger dureros pe șira spinării ca și cum cineva m-ar fi despicat bușc, dintr-o lovitură.

Imaginea acelei zile de toamnă, foșnetul misterios al aerului, silueta ei împuținată, decupată în grădina pustie, m-au urmărit ca un reproș.

Am început să-i scriu poezii din ce în ce mai des. Le scriam și i le trimiteam publicate. Niciodată altfel.

Am scris multe poezii despre mama. Despre mama mea și despre mame în general.

Cred că nu există un sentiment mai profund, mai adevărat, mai constant și mai pur decît sentimentul matern.

Cum puteam eu să răsplătesc acest sentiment, prezența lui devotată și inefabilă în preajma mea, clipă de clipă ?

Și atunci m-am hotărît să-i închin o carte de poezie. O carte de „poeme pentru mama". Este tot ce-am putut face pentru ea și cred că este lucrul cel mai bun pe care l-am făcut vreodată.

Am izbutit să-i spun ceea ce cu vorbele n-aș fi putut spune niciînd. „Mamă, tu ești frumoasă ca o / duminică fără sfîrșit / cînd se aude plînsul ierbii / sunînd pe cîmpul înverzit "...

Mircea Micu

Amintirile unei cărți

Cele mai puternice și mai frumoase amintiri ale unei cărți sînt cele de care se teme cel mai tare. Amintirile romanului „Zile de pescuit" sînt, firesc, Sadoveanu, Istrati, Bănulescu, Voiculescu, Neagu. Și Astafiev, Giraudoux, Hemingway, Durrell și alții de care se teme mai puțin.

A iubi o carte înseamnă a dori s-o scriu o dată și încă o dată și încă o dată. Iubind însă o carte (a altuia !) despre lumea pe care o trăiești și o scrii și tu, te cuprinde teama epigonismului, începe obsesia asemănărilor fără har și rost. Am citit de douăzeci de ori „Iarna bărbaților" învățînd-o aproape pe de rost, ca nu cumva să se întîmple vreo propoziție asemănătoare. Am încercat chiar să evit toate cuvintele bănulesciene sau sadoveniene ca nu cumva să cad, fără să vreau, în urma adîncă, tiranică, a modelului. După ce am terminat de scris propria mea poveste, am pus-o alături de cele ale învățătorilor mei, comparînd rînd cu rînd. Nu-mi păsa dacă roșeam pentru o frază mai greoaie, pentru un adjectiv inutil, pentru o intrigă inabilă. Totul era să nu semene, să nu se fi îmbibat cartea mea, bună sau proastă, de cărțile mari din care se născuse.

Ceea ce scriu acum, o carte despre viața unui mic oraș transilvan din anii de început ai deceniului trecut, nu mi s-a părut că ar avea, deocamdată, termen de comparație. Proza ardeleană, în general, nu s-a apropiat foarte tare de burgurile încețoșate la poale de munte, cum era tîrgușorul în care m-am născut. Iar Popovici sau Sălcudeanu sau Buzura au vrut altceva. Adică altceva decît m-am apucat eu să vreau.

Ce amintiri mi-aș dori să primească, înfricoșată, această carte nouă ? Forța și culoarea transilvană pe care le au romanele lui Lăncrănjan. Strălucirea cuvintelor și inteligența lucrurilor din „Lumea-n două zile". Și-mi doresc să păstreze aceeași rotunjime îngrijită în frază, aceeași atmosfeeră metaforică din „Zile de pescuit". Nu de alta, dar acuzația de calofilie mă onorează. Încă mai cred că diferența între arta literaturii și restul cuvintelor începe de aici, de la scriitura frumoasă. Iar proza artistă nu exclude cu nimic romanul social. Mai mult chiar, cred că una fără alta bat pasul pe loc.

În ce privește subiectul cărții mele, mărturisesc că încă nu-l știu. Am început cu un personaj principal masculin, dar după cîteva capitole mi s-a impus ca femeie. Mi-am așezat în față un sinopsis riguros ca un scenariu din care romanul răsărea cu limpezime și pentru un elev de liceu industrial și m-am trezit că nu i-am respectat nici măcar prima indicație „Răsărit de soare peste micul orășel, primăvara" (Cartea va începe cu o zi de vară cu ninsoare în munți).

Așa că nu mă mai bag peste voința personajelor mele pirandelliene. Să facă ce vor ele, numai să se încheie la vremea cuvenită înțelegerii (și așa încălcată !) cu editura. Mă bucur măcar că știu cine sînt personajele mele. Ce voi face, adică restul, e aventură. E chiar frumoasa aventură a scrisului.

Radu Anton Roman

Veșnica reclădire

În faza documentării și a tatonărilor teoretice, indispensabilă oricărui editor, poate mai mult înspăimîntat de amploarea și complexitatea muncii (și nu mai puțin de responsabilitatea culturală cu care ea mă investea), mi-am pus deseori întrebarea dacă mobilul hotărîrii de a-l edita critic pe Cezar Petrescu are suficiente resorturi interioare ca să-mi stimuleze — aș zice — „eroismul" filologic. Fără elucidarea acestei probleme, mi se părea inutil să merg mai departe. Am deschis de aceea două direcții preliminare de cercetare : una trebuia să mă convingă de valoarea operei lui Cezar Petrescu, iar cealaltă să-mi arate că o ediție critică a ei este posibilă și necesară. Investigația a fost, se înțelege, favorabilă scriitorului, dacă am trecut de la proiect la faptă, iar ecoul neobișnuit stîrnit de primul volum al seriei a dovedit nu numai utilitatea ei istorico-literară, ci, dincolo de ea, o audiență expresă și un partizanat sentimental încă activ față de autor și operă. Întrebarea : „De ce te-ai oprit la Cezar Petrescu ?", pusă de cineva în cadrul unui interviu, m-a găsit din această cauză întrucîtva pregătit. Răspunsul suna cam așa : „Am prețuit totdeauna scriitorii care au reprezentat mai mult decît opera lor, care au depășit prin semnificație culturală cercul strict al creativității individuale. Cezar Petrescu nu înseamnă doar opera sa de romancier și publicist, ci o întreagă ambianță literară, un moment cu o anume percutanță în evoluția literaturii interbelice, la a cărui particularizare a contribuit prin dominante de atitudine, problematică, stil și ideologie artistică. Cezar Petrescu înseamnă și cea mai constructivă etapă în ordine culturală a **Gîndirii,** operă de adevărat apostolat, fără de care destinul literar al unor scriitori ca Gib Mihăescu, Adrian Maniu, Lucian Blaga ș.a. ar fi fost poate mai sinuos." Porneam la drum însă cu sentimentul că trebuie să fac, înainte de toate, justiție literară. Scriitorul care îmi era obiect nu mai avea puls pentru contemporaneitate. Opera sa (deși de proporții balzaciene) circula în procente nesemnificative și într-o variantă de senectute, precomandată, compromisă esteticește. Laturi esențiale, definitorii ale ei — publicistica, producția epică și jurnalele adolescenței, corespondența — își așteptau încă deșteptarea. Exegeza postumă, surprinzător de săracă în raport cu cea a unor scriitori congeneri care avuseseră șansa unei valorificări textologice prompte, înregistra cu deosebire articole ocazionale, aniversare. Trebuia făcut ceva ca scriitorul să retrăiască și pentru noi în individualitatea lui culturală autentică și exponențială. Am subordonat de aceea tot efortul documentar și interpretativ acestui scop. Și cred că am reușit. Cezar Petrescu propus de primul volum al seriei de **Opere** este mult mai aproape de statura sa interbelică și, aș zice, chiar o depășește în anumite privințe (mă gîndesc la vastul aparat de variante anexat operei, de care contemporanii săi n-au beneficiat). Iar acest volum este doar un punct, primul, dintr-un întreg „portret robot".

Unii (prețuitori mai mult ai anecdoticii biografice) s-au întrebat dacă strădania filologică depusă are funcționalitate culturală. Eu zic că-i o întrebare oțioasă și semidoctă. Literatura română e bogată, și textologia contemporană are sarcina să-i redea latitudinea și longitudinea ei de ocean fremătător. Exercițiul criticii nu-și are rostul decît în complementaritate cu existența unui corpus literar național cu circulație democratizată, accesibil. Cui au servit cele trei monografii postbelice ale lui Cezar Petrescu, dacă opera prin care se puteau verifica aserțiunile critice nu era la îndemîna cititorului într-o ediție autorizată, reprezentativă ? Sînt, în genere, un spirit tolerant și admit orice ipoteză în interpretarea literaturii, în afara celor care-i stînjenesc viața, care i-o interzic. Dacă scriitorii români reprezentativi vor fi împiedicați să aibă ediții critice, aceste veritabile „cărămizi" în temelia culturii contemporane, „mortarul" interpretărilor valorizatoare nu le poate lua locul decît într-un zid lipsit de rezistență și în veșnică reclădire.

Mihai Dascal

Orizontul rustic

Ideea recitirii literaturii române din perspectiva orizontului rustic a fost anterioară volumului meu de debut, „Aventura memoriei", Editura „Eminescu", 1983. O parte din această a doua carte fusese scrisă înainte de apariția celei dintîi, dar fără îndoială că analiza operei lui Zaharia Stancu a însemnat o experiență foarte utilă înainte de elaborarea unui eseu de mai mare întindere asupra dimensiunii rustice a unei întregi literaturi.

Atracția pentru natură, pentru munte îndeosebi, și pentru lumea rustică, pe care n-am cunoscut-o decît prin intermediar livresc și aproape deloc direct, are în cazul meu explicația unei nostalgii ancestrale. Străbunicii mei pe linie paternă erau păstori aromîni care mai practicau transhumanța, încă pînă la începutul acestui secol, și erau originari din Samarina, unde casa lor există și astăzi. Unul din unchii tatălui meu era poetul aromîn Zicu Araia, iar rezonanța oarecum bizară a numelui meu este de fapt aromânească. De la acești strămoși trebuie să fi moștenit un anume instinct și o anume nostalgie a naturii.

La aceasta se adaugă în mod hotărîtor revanșa asupra sentimentului de frustrare imprimat de o existență pur citadină. Pentru omul de oraș orice contact cu natura, orice descoperire a acesteia, dacă este relativ rară, are o valoare excepțională.

Acest lucru mi-a ascuțit receptivitatea pentru poezia naturii și pentru pasajele descriptive, fie ele din literatura europeană, americană, chineză sau japoneză.

Cu asemenea predispoziții era firesc să aleg pentru un eseu subiectul atît de generos oferit de spațiul rustic românesc. A fost așadar o chestiune de afinitate. Trebuie să recunosc faptul că nu am avut de la bun început conștiința dimensiunilor pe care lumea rustică le are în literatura română și nici nu am realizat inițial că ea reprezintă tradiția noastră cea mai importantă și ca atare devine o temă majoră. Am înțeles acest lucru abia atunci cînd, prin comparație și urmînd firul cronologic, am sesizat liniile de continuitate, convergențele, relațiile și afinitățile dintre personalități și virste literare. Atunci perspectivele s-au adîncit și ansamblul a dobîndit un anume sens și am putut înțelege originalitatea și adevăratele dimensiuni ale fenomenului.

Faptul că tradiția principală a literaturii române se leagă de lumea rustică nu înseamnă că ea este prin aceasta minoră sau marginală, imatură și capabilă de profunzime, de rafinament sau de altitudine. Eseul „Orizontul rustic în literatura română" subliniază tocmai valorile estetice excepționale. De altfel lumea rustică a intrat în literatura cultă abia în etapa modernizării acesteia, în momentul constituirii unui anume spirit citadin, în fața formării unui public intelectual capabil de subtilitate. Atracția scriitorilor români pentru lumea rustică nu se explica prin primitivism ci, dimpotrivă, prin rafinare. Fenomenul de la Junimea este unul dintre exemple. Cele mai mari nume ale literaturii noastre se leagă de literatura rusticului fără să fi avut vreo clipă sentimentul anacronismului sau provincialismului, fără să fi trăit complexe naționale, culturale și sociale, fără încercări de mimetism forțat și fără snobism.

Această atitudine de încredere în propria cultură și în propria creativitate le-a permis acestor autori să scrie marea literatură pe care au scris-o.

Tot lor, de altfel, le datorăm și o excelentă literatură a lumii citadine, produsă de o altă „vîrstă" a culturii. „Orizontul rustic" deschide o serie în care ar trebui să fie urmat de „Fețele orașului", eseu complementar, de o factură asemănătoare, încheiat cu un an în urmă.

Este un demers care implică riscul de a scrie despre o literatură deja analizată de istorici și critici intrați ei înșiși în istorie, demers ce merita totuși inițiat întrucît nu se punea problema de a se relua lucruri știute, ci de a privi aceste lucruri nici secvențial, și nici în alte contexte, ci dintr-o unică perspectivă, interesată de dinamica și conexiunile interioare ale unui fenomen specific, dintr-o perspectivă globală, care să aibă în vedere mai ales constituirea, dezvoltarea și ipostazele unei tradiții, relațiile dintre opere, autori și momente literare, cu alte cuvinte un demers comparatist și integrator.

Sultana Craia

Un roman european

Urmare din pag. 1

sură din această mișcare de planuri, din ceea ce am putea numi tendința către spațializare epică.

Această tendință rezultă dintr-o idee foarte dragă autorului nostru și anume, aceea de **spațiu,** socotit de el ca prim element în definirea unei culturi **(Noua arhivă sentimentală,** p. 23). Dacă spațiul de mișcare al narațiunii lui Paul Anghel este unul intercontinental, nu putem trece cu vederea pivotul central al acestui spațiu epic, acela care polarizează toate destinele. Vedem prin mișcarea de planuri narative cum se revarsă aici pentru o confruntare decisivă, trupele otomane și cele ruse, venind de pe întinderile a trei continente, minate parcă de copleșitoare forțe ale naturii : căldurile sahariene și zăpezile Nordului, ploile ecuatoriale și viscolele Siberiei. Toate se adună aici în cadrul unui spațiu-pivot care le frămîntă și le macină ca într-un creuzet uriaș. Caracterele umane intră în cuprinsul narațiunii formate, purtînd amprenta mediului etnic și social din care provin. S-ar părea, la prima vedere, că nimic nu se dezvoltă, nimic nu se schimbă, totul se confruntă. În acest univers narativ de proporții gigantice, un **axis mundi** de adîncime totuși există. Acesta rezultă din devenirea — prin intermediul unor personaje reprezentative, dar și ca masă în mișcare — a unui popor care se vede urcînd vertical pe suprafața istoriei. Ascensiunea lui stîrnește neîncredere, interes, surpriză, consternare, uluire etc. El este ca și necunoscut, iar unii nici nu vor să-l ia în seamă, spre amarnica lor dezamăgire. Vom vedea că, în această pletură de reacții și atitudini umane traduse epic la nivelul conștiinței unor personaje ale romanului, se află ascunse și filoanele mitice, care dau profunzime scrierii. Ele se prezintă la nivelul ciclului narativ al lui Paul Anghel ca un imens mister existențial, pe care multe aspecte parțiale îl prefigurează și-l dezvăluie în avalanșa cotidianului, dar care pînă la urmă rămîne învăluit în tainele sale inițiale, greu descifrabile.

La conturarea misterului existențial al poporului român — aspect de esență, după opinia noastră, în ideația ciclului narativ al lui Paul Anghel — participă nu numai personaje străine mediului românesc precum medicul suedez Gustav Duner, japonezul Nigata, americanul Anderson, spaniolul Don Carlos de Burbon, marele duce Nicolae etc., ci și personaje ale claselor stăpînitoare de la noi care, necunoscîndu-și poporul, au revelații neașteptate pe această linie : avocatul Alec Rășcanu, Păuna Catargi, generalul Iancu Ghica, Adela Balș-Ene, nenumărați ofițeri din ierarhia militară etc. Omul sortit **ab initio** revelațiilor de acest fel este Prințul, un străin hărăzit să împărtășească soarta sau destinul neamului care-l găzduiește și pe care e obligat să-l reprezinte într-un moment crucial.

Imnele Maramureșului

După Imnele Bucureiei, Imnele Transilvaniei, Imnele Moldovei, Imnele Țării Românești, Imnele Iubirii și Imnele Putnei, *tipărite pînă acum,* Imnele Maramureșului *sunt a șaptea carte dintr-o operă care se vrea prinos poporului din care fac parte, de ne vor îngădui vremile, în douăsprezece volume,* Imnele Dobrogei, *a opta în șir aflîndu-se în lucru.*

Față de Maramureș am o veche datorie ce-am tot aminat-o. Cînd lucram la Imnele Transilvaniei, *am înțeles că nu voi putea cuprinde în coperțile acesteia matca nepereche pe care Eminescu o socotea cuibul vulturesc al neamului nostru pentru care se pregătea la Viena să-l cerceteze din aproape.*

Cînd scriam Imnele Putnei *descopeream că Moiseiul Maramureșului este rectitorit de Putna lui Ștefan cel Mare, așadar nu trebuie decît să o iau pe jos într-acolo cu straița de documente în spate, să urmez una din cărările milenare ce leagă cele două străvechi ținuturi românești pînă voi ajunge locul adînc al izvoarelor albastre ale Izei, culmile Ineului și Pietrosului, Țibleșul și Mara, Ieudul și Țara Bogdăneștilor, porțile și troițele celor patru văi, satul Maramureșului cu tradițiile sale cu horea sa lungă ce l-a fascinat pe Bela Bartok, satul primordial al Europei, cum îl numește un savant japonez și cum îl descoperă aici mulți ce vin de departe. Nădăjduiesc a-l fi ajuns cu această carte în neasemuita sa existență rituală, ce nu ignoră istoria, ci și-o asumă în spiritul Logosului întrupat în istorie.*

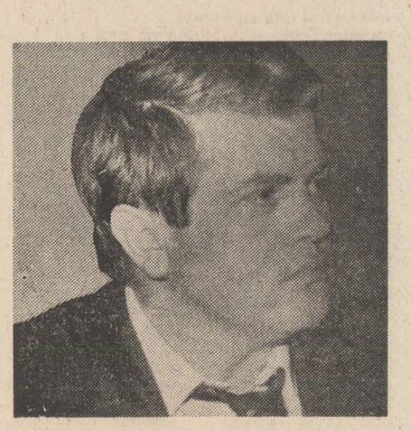

ioan alexandru

Avram Iancu

Avram Iancu a trebuit să înnebunească
Pentru iubire de neam și dreptatea
dumnezeiască
Barba i-a crescut ca mocanilor duși
După mălai cu cărțul pe țară
Într-un suman ros cu un fluier
Mai ales la focuri trage pe munți
Cînd ziua cu noaptea se-ngănă
Se lipește de jarul leit cu-o lacrimă
Prelinsă-n țărînă
Desculț cu picioare umflate
De la un capăt la altul bate pe jos Apusenii
Crăișorul cu mințile rătăcite
De două decenii
Nu-l latră cîinii în sate, în păduri
Fiarele-l amiroș ca pe moaște
Scăldat de lumină fără amurg
Din noaptea de paște
Nu mai vorbește cu nimeni
Graiul s-a retras din el
Ca izvoarele din fîntînă
Încă într-o peșteră numai
Razele lunii răsună
Așa rămas în istorie Iancu
Vremile numai se schimbă
Clopot uriaș spînzurat
De turlele munților
Fără limbă

Izvorul Izei

Lui Vasile Magdău

Am ajuns la izvorul Izei albastru
Iese din stîncă irupe ușor apropae
Negru nefurtunos liniștit năvală
Suvoi gros în cîteva clipe începe să lărmuie
Se revarsă predă-se văilor cu răsunet
Pîrîul în creștere cît vezi cu ochii roată
În jurul lui codrul de brad catedrală
Podit cu mușchi covor înrourat
Pururea verde piatra ninsă de neprihănire
Nu te mai poți întoarce îndărăt cucernicit
întru mărturisire
Pestera-clopot altei străvechi
Guri de vărsare amuțită
De-ngenunchieri de pustnici împinsă în
Carnea muntelui cu fuioarele lacrimii rănită
Adăpost căprioarelor hăituite
Să-i tăinuie plînsul
Sanctuaru-i aproape
Dizlocă munții
Lacrima
După Dînsul

Transilvania

Ungerea noastră n-a fost pe coroane
Pe aur n-am luat sfîntul semn
Țărani vlădici în schituri în sumane
Ne-mpărtășeau cu lingura de lemn

Umili și nebăgați în seamă
Slugi unii altora domnească unul stăpîn
Nedezlipiți de sanctuarul mumă
Cu-nvlăstărirea rănilor din mîini

Lacrima ajunsă milenară
Plînsă-n cosmos de-un popor
Iubirea întemeiază-o țară
Prefăcind-o foc mistuitor

Moisei

Războiul pe sfîrșite sărăcie și foamete
Oameni mînați din spate ca vitele
Treizeci și unu de români doi evrei
La Moisei-sat
Junghiați cu armele și cuțitele
În straitele lor rămase
Nici pîine nici sare
O cruce de lemn
Un muc de lumînare
Unul peste altul ca stejarii doborîți pe podele
O thoră și-o Evanghelie junghiate și ele
Casă de lemn cu fereastră cît pumnul
Cît să pătrundă Învierea
Nu-i moarte plecarea-adormire
Stă în puterea omului iertarea din iubire
Dorm țăranii somn bun la Moisei
În Pridvoarele mănăstirii
Cît scînteia-va soarele și arde-va luna
Sunt cu noi fie-le ușoară țărîna
Seară de vară în Maramureș oamenii
se întorc de la coasă
Să nu-ți prihănești cămașa de nuntă
Țara mea frumoasă

Satul sub lună

Cît de puțin e satul cît de puțin sub luna
plină
Pe vale-un braț de vreascuri mîncate de
lumină
De două mii de ani clădit pe legi și posturi
Sămînța și culesul să poarte-aceleași rosturi
Neveștejită milă din ritual și datini
Același înger stinge lămpașele din frasini
Cuiul de fier în turlă nu și-a înfipt avîntul
Să ruginească limba cuminecînd pămîntul
Toți dorm ca-ntr-o grădină în prag de
sărbătoare
Și-n țintirim și-n leagăn e taina în lucrare

Transilvania

Aurul smuls din lacrimile noastre
A-ncoronat mîndria-atîtor frunți
Ei s-au dus sub candele sihastre
Noi ne-am tras cu țara de pe munți

Departe duși în cuști fără putere
Ne-am întors pe sînge înapoi
Fără pămîntul patriei nu-i înviere
Strigă-n cosmos țărna după noi

Menită unui înger fiece semințe
Nevăzutului frămînt
Nici în moarte nu mai e robie
Golul mormîntului — pe pămînt

Ieud

Cel dintîi manuscript în limba română
Despre valoarea timpului jertfit privegherii
Duminica în ștergar lîngă prescură și ulciorul
cu vin
Duc timp junghiat dinspre lume să dobîndesc
Ranele învierii
Hîrbuite brațele de cazne și trude să se
atingă
Focul de ele din vatra cea mai sacră
Înfășate în giulgiul mormîntului gol întru
nuntă
Turloaie de aur să se prefacă
Ofrandă timpul postite buzele pecetluită
fîntîna
Nu numai spațiul ce rodește în el holda
și vinul
Epiclesa dezlănțuie transfigurarea în
Rouă și clipă să doară divinul
Această inimă nezdrobită în bătăile ei de
diamant
Străpunsă
Odată pe săptămînă de soborul în genunchi
Vieșuirea zbuciumată și plînsă
Trag clopotele greu e urcușul
Să te rupi de acasă pe Dealul Hulelor sub
lemn
Îngustă cărarea
Strîmbe poteci peste rîu punți totul
se revarsă într-acolo
În așa fel zămislit satul
Și sforile leagănelor spînzurate în grinzi
să se-nroșească
Și lîna de pe oi cînd se junghie Împăratul
Strîns de scurt cum doagele ciubarelor din
gorun
Uscat în veac să nu se desferice
Borne veșnice la răscruci troițele
Stăvilesc hotarele de întunerice

Bradul

Și retezat din pădure și smuls din rădăcini
Și aruncat în flăcări numai piele și oase
Tot verde rămîne verde se ofilește
Tot verde în vălvătăi mistuie-se
Și tot numai a tămăie amiroase
Și cenușă ajuns tot verde se-mprăștie
Spulbere-se în cîte sunt vînturi
Și stînca de pe care-a fost lins de
Trăsnete tot semeață rămîne
Oblojindu-și rănile cu aceleași
Verde stelar cules
Cu osemintele din tăciune
Pentru că nu din rădăcini nu din
Trunchi nu din sămînță
I se-ngăduie priveghere
De pe crucea fiecărei crengi
Piroanele frunzelor ciuruiesc
Umbra pămîntului cu-nviere
Ocupă totul de sus pînă jos roată
Împrejmuit în cosmos
De toate împotrivirile
Spînzură pe verticală de nebiruit
Cundelele nădăjduirii
Aprinse-n toate privirile

Pădure

Tu ne-ai pus trunchiuri în jur
Și coroanele-n dezlănțuire
Numai de creștere să ne-amintim
Și de împodobire
Numai de roua ce cade pe nor
Numai de stelele cerurilor de noapte
De ranele încrengăturilor
Sîngerinde pe lemn
Numai de flăcările lacrimilor
Spînzurînd
De turlele tuturor creaturilor

Lebede

Smulsă din ape lebăda își vede
Mersul urît picioarele obede
Nu i s-a dat străbatere pămîntul
Rug de zăpadă la izvor mormîntul

Apele îngăduie întinsul
Cît le este-n aripi necuprinsul

Candele de aur pe-ntuneric
Stele-n ceruri se desferic
Mișcă țărmul incremenind pe unde
De neprihană noaptea se pătrunde

Iubeo te avete

Ce poruncești acasă — salutul roman
Rămas în Maramureș pînă astăzi
Cînd și-ncrucișează cărarea
De la coasă pelerini grăbiți
Unul altuia aceasta-i urarea
Și pruncu-i întrebat și-nlăcrimata mireasă Apoi cei duși
Umbra în cosmos rămasă
Vrednic de trei ori este
Poruncește părinte
Poruncește această umbră de om
La jarul pe buze
Din cădeniță fără clește

grigore arbore

Starea de grație

Inventează turme păstorul
pe munții-nzăpeziți. Starea de grație
pătrunde prin venele
otrăvite de alb ale brazilor. Orice
sinucidere aici rămîne
o aspirație la puritate

Dar iată, năvălește amurgul și corpurile
se dematerializează invocînd
ora lumină. Încrederea
în adevăr mai durează
încă puțin, pînă cînd
pe versantul opus se aliniază
regimentele îndolicte. Fanfarele lor
macină deja în scorburi
aerul veveritelor, alungă
peste piriuri ultimele închipuiri.
Teama de a fi singuri te duce
departe pe malul unui lac
în tovărășia animalelor însetate.
Nimic nu ți-a fost pînă acum mai aproape.
Adio !

Rotiri contrarii

Oricît de uscată ar fi albia riului
pietrele morii nu se odihnesc ;
magnetizat întră văzduhul între ele
tirînd un palid astru-al diminetii.
Există în cremene un dor de mișcare
o nostalgie de a zdrobi imagini
tot astfel cum creierul meu malaxează
cuțitele umede ale unor pluguri,
farurile automobilelor plutind printre norii
întunecați de deasupra cetăților.
Ar fi de-ajuns să plouă și apa ar cără
conturul geologic al pădurii,
mirosul oaselor din ripe
păstori inconștienți și plesele
braconierilor rupte de lătratul
ciinilor. Prin roți
deja se-nvirte așteptarea.
Dar sîntem la sfîrșitul verii și apele
cu nostalgia formelor fixe
precum cîntăreții, cu degete
mai de cleștar pipăie digurile
neîndrăznind să treacă.
Doar corpul invizibil îmi alunecă
prin scocuri, tot mai jos
tinzînd după rotirile contrarii.

Jocul de-a umbrele

Jocul de-a umbrele pe perete,
Don Alonso Cano nu mai biciui
corpul acesta, lasă-l să sufere
întru odihnă măcar încă o zi.

Moartea pentru noi nu are importanță
mai apare un cîntăreț, încă un ins tăcut
mai trec odată închizitorii, mai vine lumina,
se va sfîrși totul cum a început.

Sîntem doar noi, putem alege
culori pentru orice stafie
mie să-mi lași atît, albastrul
zidit într-o nălucă vie.

Jocul de-a umbrele va putea să continue,
Don Alonso Cano nu le mai biciui,
lasă-le, lasă-le să sufere,
întru odihnă, măcar o zi !

În rînduri strînse

Se adună glorioase ploile de martie
în rînduri strînse pentr-un prim asalt
spre ultimele pîlcuri de stejari
de la frontiera palidei cîmpii.

E panică în capitala ierbii,
în pantheonul lor furnicii invoacă
zeul cel bun care un timp a îmbrăcat
cupolele de lut în dură promoroacă.

Pătrunde-n rozătoare miros de devastare ;
un prim șirag de sulițe doboară
tot ceea ce pe pajiști a rămas
în semn peren al creșterii de vară.

Începe-un gol de-o clipă brutal și arma
centurionului din ceață se afundă
întîmplător în pieptul animalului aflat
lîngă un mugur prea timid la pîndă.

Inundație

Conductele s-au spart și poezia
curge pe străzi împiedicînd
trecerea pietonilor. Vacarmul
unor versuri avîntate a ajuns
în piețele centrale unde
se vînd culorile îngălbenite ale toamnei.

Sîntem în plină inundație ; e necesară
zăgăzuirea hemoragiei de imagini
cu mari baraje înțelept dispuse
în sensurile curgerii.
Vom avea astfel în oraș mici lacuri
de poezie pentru răcorirea
roților automobilelor.

Dar nu se văd deloc pe străzi zidarii,
cu toții par plecați în alt oraș
și pînă vor veni se vor usca la soare
metafore și verbe care au scăpat
din chinga tevilor ce le duceau
direct către rețeaua de canalizare.

Stele favorabile

Pășesc ușor grauri tărcați
peste hlamidele zeilor acoperiți de cenușa
mării răsturnate sub altarele templelor.
Încă o noapte fără sens pleacă
în triremele cărînd zăpadă eternă
de pe meleagurile argonauților. Pinzele
se învîrt deja în căutarea
stelelor favorabile, iscodesc
pilpîirile vulcanilor din galaxii.
Încă puțin și sufletul meu
nesătul de iubire ar ajunge
în zonele sublunare unde renasc
alte înfățișări, odată cu ecourile
clopotului amuțite între pereții munților.
Sînt cîțiva ciini de pază care rod
cu îndîrjire lanțuri ruginite
lîngă debarcaderul unde tocmai
ca un sicriu este cărat catargul putrezit al
tuturor navigărilor.
A te urca acum ar fi să tulburi
un fragil echilibru. Ființe
diafane s-ar putea trezi ;
lîngă obraz cu mîrîitul
animalelor căutîndu-și stăpînii.

carmen focșa

Poem

Ciudat : parcă te-aș aștepta-ntr-o gară
Săpată-ntr-un tunel necontenit
Trenuri de apă tocmai au venit
Să poposească o clipă și să moară.

Iar ceilalți trec pe calmele peroane
Să facă depărtările mai mici
Sîntem atît de singuri noi, aici
Ca niște albe, stinse fanioane.

Parcă te-aș aștepta atît de aproape
Încît nici clipa nu ne mai încape.

Poem

Cuvîntul nespus — glonț de carne
Rănind amiaza unui trup,
Sleită liniște strecoară
Paingu-n pinze ce se rup

Se descărnează frunze gri
Să-și lepede puteri străine
Prin care au făcut puține
Luminile unde vom fi.

Se subțiază aerul...

Se subțiază aerul trecut prin fluturi de
noapte ;

Adorm deschizînd
Ochiul încercănat al lumii care privește
în vise

Printr-o lupă de rouă
Așteptînd ca lucrurile să se trezească
Asemenea nouă.

Strigă-mi numele ca din întîmplare
Ca și cum ai vrea
Să-ți auzi glasul, ca să nu-ți fie teamă
De tine însuți.

Și totuși, nimic nu ne cheamă
Fără gest, fără șoapte
Doar aerul se subțiază
Trecut prin fluturi de noapte.

Poem

Așază-ți capul pe propriii genunchi
Și mîngîie-ți singură tîmplele
Și mîngîie-ți singură vorbele
Pe care n-ai să le spui niciodată.

...În paharul cu limonadă apa e
tremurată
Pînă și timpul și-a lepădat o vertebră
Pare că obrajii ți se-ncing a febră
Și totul în jur se depărtează
Doar tu iți rămîi trează
Să-ți mîngîi vorbele
Pe care nu le vei rosti nicicînd...

...Hai, dăruie-ți singură bucata de zahăr
Pe care o rontăi copilărește, plîngînd...

2 proze de

dan cojocaru

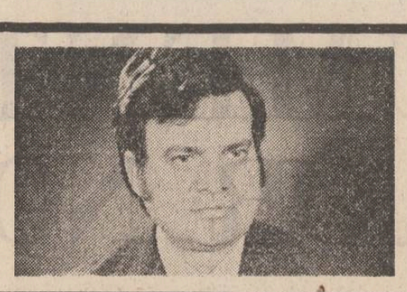

Vînătorească

Mai demult un prieten îmi virise în cap ideea extraordinară de altfel, să mă apuc de vînătoare. Nimic nu poate echivala, spunea el, senzația bărbătească pe care o ai atunci cînd de la o aruncătură de băț, ciuruiești cu cîteva zeci de alice pielicica unui biet iepuraș. Sau cînd dai cu labele peste cap o rață sălbatică venită să culeagă două boabe de porumb rămase de la stringerea întîrziată a recoltei.

Așa că, influențabil cum sînt, mi-am luat și eu pușcă, am învățat cu chiu cu vai să o mînuiesc și iată-mă ieșit la prima vînătoare.

Aerul tare al dimineții de toamnă mă înviorase, trezind o ancestrală dorință de a face un adevărat masacru în rîndul necuvîntătoarelor care ar fi făcut imprudența să-mi iasă în cale.

Mă afundasem bine în pădure și luat de foșnetul frunzelor căzute, de liniștea odihnitoare, de romul folosit la micul dejun, nici nu știu cînd m-am trezit nas în nas cu o căprioară. Avea blana roșcată, botul umed, ochii negri, mari și blînzi.

Am ridicat pușca. Dar fie că de emoție, era doar primul vînat care-mi ieșea în cale, fie de frică, nu mai trăsesem niciodată cu drăcia aia, ochelarii mi s-au aburit și n-am mai văzut nimic.

Am lăsat obiectul în jos încercînd să-mi șterg lentilele cu batista. Căprioara mă privea. N-a fugit, dar mă privea cu ochii aceia mari, negri și blînzi.

Mă simțeam destul de jenat, v-o spun drept. Cum naiba să te emoționezi în fața unui vînat, chiar dacă era căprioară. Atunci ea a prins curaj și mi s-a adresat direct:

— Îți mulțumesc! Datorită bunătății tale, datorită sufletului tău mare și generos am scăpat de vrajă. Voi lepăda această piele, voi deveni din nou om!

S-a dat de trei ori... adică nu chiar de trei, ci cam de două ori și jumătate, peste cap și s-a făcut o fată frumoasă... frumoasă... ca-n povești.

A urmat o explicație lungă și încîlcită, cu o neînțelegere între părinți și niște persoane cam dubioase care nu fuseseră poftite la ceva... și niște altceva... mă rog, basme, iar în final și-a manifestat dorința să locuiască cu mine pînă la adînci bătrînețe.

— Da... știți... eu, ochelarii... abia am reușit să articulez.

De bine, arăta bine, ce să zic. Totul era ce-aveau să spună vecinii... colegii. La urma urmelor, opinia publică.

Am coborît dealul în tăcere spre Trabantul meu care stătea parcat pe drumul de țară la marginea pădurii și... ce era să fac... am plecat cu fata spre casă. Vă asigur că nu aveam altă soluție. Dumneavoastră în locul meu ce ați fi făcut? Ei, păi vezi ? ! ?

I-a plăcut foarte mult limuzina, nu mai văzuse de aproape niciodată asemenea minune. Claxonul cel puțin o făcea fericită. A trebuit să claxonez pe tot parcursul, încălcînd dispozițiile și semnalizatoarele respective, eu care n-aveam nici cea mai mică abatere... pe linie de circulație.

În fața blocului s-a minunat de înălțimea „palatului" meu, mai ales cînd a aflat că stau la etajul nouă. Și pentru că liftul nu mergea, că era în reparație de șase luni, a trebuit să urcăm pe jos. Mai greu a fost cu explicația că la noi nu mai este obiceiul să-ți duci în brațe iubita pînă treci pragul. O ținea morțiș că vrea să respectăm tradiția. Ea că da, eu că nu, așa că am luat-o înainte pe scări să nu mă vadă administratorul și abia pe la etajul opt a reușit să mă ajungă.

Casa mea i-a plăcut foarte tare. Din păcate pe la miezul nopții, cînd locatarul de la zece, care face mobilă în timpul liber, a început să bușească cu ceva în podele, s-a speriat îngrozitor crezînd că e Zmeul care și-a trimis înainte buzduganul pentru a-și vesti sosirea.

Avea un somn foarte ușor, se speria la cel mai mic zgomot. Și la noi în bloc, slavă domnului, numai liniște nu e. Îi auzi noaptea pe cei de la parter ce fac, darmite vecinii mai apropiați.

Ne-am înțeles perfect în zilele următoare. Ea stătea acasă și gătea, cosea, lucra la gherghef, iar eu mergeam liniștit la serviciu. Asta pînă într-o zi, cînd o rugasem să-mi facă pilaf. Vreau să vă spun că mă topesc după acest fel de mîncare. Cînd am venit, am găsit minunatul meu apartament ca după cutremur. Mi-a explicat senină că pentru a culege bine orezul apelase la păsărele care să-l adune bob cu bob. Citise asta în nu știu ce carte și-i plăcuse ideea. Dar păsărelele după ce și-au făcut treaba s-au hîrjonit prin casă și pe lîngă fulgișorii risipiți pretutindeni, precum și alte resturi ale trecerii lor, mi-au sfîșiat perdelele, au spart două vase chinezești la care țineam foarte mult, și-au făcut cuibușoare din firele de blană extrase din cerga autentică de Maramureș, pe lămpi și-n bibliotecă. Am rugat-o să nu mai solicite asemenea ajutoare. Mai bine nu mai mănînc pilaf cîte zile oi trăi, decît așa. Dar ea a susținut că sînt foarte drăguțe și nu poate să le alunge.

Ca să nu se plictisească toată ziua în casă, am hotărît să meargă la cumpărături. I-am dat o listă, i-am făcut schița traseelor spre magazine, în așa fel încît să nu aibă de traversat nici-o stradă (asta n-am reușit s-o învăț niciodată), i-am lăsat bani. Adică toți banii pe care-i aveam.

Seara mi-a spus fericită că a luat tot, chiar și ce nu trecusem în plan. Unde i se răspundea că „nu avem" sau „treceți mai tîrziu, poate ne vine", privea galeș la vînzător cu ochii aceia mari, negri și blînzi, apoi întindea pachetul cu sute, obținînd totul pe loc. Avea un stil princiar de a arunca cu banii. În cîteva zile se duseseră retribuția, precum și modestele mele economii, ca-nimic.

Într-una din zile mi-a arătat încîntată un tricou pe care-l cumpărase de la o neguțătoare ambulantă și care pe față avea pictat chipul lui Dolănescu, iar pe spate Florin Piersic prim-plan în mărime naturală și culori stridente. Prețul la care fusese achiziționat era exorbitant. Oricum, aveam în casă pe lîngă stolul de păsărele și portretele celor două staruri pe care le vedeam circulînd ziua și noaptea între baie, bucătărie, cămară și dormitor.

Mai apoi a urmat aducerea în casă a unui pitic debil mintal, din cartier, care făcea vara figurație la circ, a unui tip cu un singur ochi în frunte, culeș din prelungirea Ferentari, a unei babe cu aspect de zgripțuroaică, precum și a altor jigănii.

Păsărelele îmi ciripeau pe cap și pe urechi, baba umbla călare pe mătură printre cele două camere, piticul sărea într-un picior, iar omul cu un singur ochi urmărea de pe balcon zi și noapte evoluția sateliților meteorologici. Asta pînă într-o zi cînd am pus piciorul în prag și i-am spus :

— Uite ce-i, fetițo ! Să știi că acolo, în pădure, n-am tras cu pușca de frică. Mi se aburiseră ochelarii. Dar acum, gata! Dă-mi arma din cui și o să vezi!

Atunci ea s-a dat din nou de trei...adică nu, de două ori și jumătate peste cap, a redevenit căprioară, păsărelele au zburat, musafirii nedoriți la fel.

Am luat-o în brațe și am fugit cu ea pînă la primul ocol silvic unde le-am aruncat-o în ogradă. Treaba lor, să se descurce!

Oare s-o fi mai dat de trei... adică nu... de două ori și jumătate, peste cap? Cine știe ? !

Cîine cu pedigri

Mă tot bătea la cap copilul, de mai multă vreme, să-i iau un cățel. Își dorea unul mic, mic de tot, cu care să se joace, cu care să iasă la plimbare și care să-i țină de urît cînd rămînea singur acasă.

Într-o zi m-am hotărît; am luat ziarul și, la rubrica respectivă, am citit : „ofer iubitorilor de animale, pekinez rasă pură". Era exact ce căutam eu — pekinezul e un cățel mic, iar noi sîntem precis mari iubitori de animale.

M-am deplasat la adresa indicată, am urcat într-un bloc la etajul șapte și am apăsat pe butonul soneriei. În clipa aceea o hărmălaie de nedescris s-a stîrnit dincolo de ușă; lătrături, schelălăieli, miorlăieli, ca la înghețări, nu alta.

În prag a ieșit o femeie între două vîrste, îmbrăcată într-un capod matlasat, machiată strident și cu părul pe bigudiuri.

— Am venit pentru...

— Poftiți !

Ușa s-a închis în spatele meu și m-am trezit dintr-odată cu o haită de căței și pisici care țopăiau și se frecau de pantalonii mei proaspăt scoși de la curățat.

— Luați loc!

Cu mare greutate am reușit să mă așez pe un fotoliu, împingînd ușor o pisică birmaneză, un șoricar și doi boxeri bolnavi de piele. Mirosea teribil a canisă, iar părul de la lighioane făcuse pe jos un covor gros în diverse nuanțe.

— Să vă prezint mai întîi părinții. El e Țuțu, și ea e Muky. Au și pedigri. Țuțu e fiul lui Kuky și al Belindei, iar Muky e fiica...

— Lăsați, doamnă, nu e cazul. Eu, oricum, nu mă pricep...

— Vai de mine, se poate? Dar Kuky e campion absolut, puteați să știți!

— N-am știut, regret.

— Păcat! Se vede însă că sînteți om bun, trag la dumneavoastră ca la răposatul meu soț. El se topea după animale; mînca cu ele, dormea cu ele, parcă-i erau copii, nu alta. A murit în plină tinerețe anul trecut, de chist hidatic.

— Da... hm...

— Pe care-l luați? Și gazda trase o lădiță de sub recamier în care se lăfăiau șase cățeluși dolofani.

— Păi... pe ăsta! am spus eu într-o doară.

— Aveți ochiul format. E o cățeluș splendidă, moștenește toate datele părinților. Uitați, și alunițele sînt la locul lor ! Să v-o pun într-o pungă de nailon sau aveți dumneavoastră o sacoșă ?

— Nu, n-am venit cu nimic...

— Poftiți cățelul, să vă trăiască ! Două mii de lei !

— Mă rog ?

— Două mii am spus, atît vă costă!

— Dar în ziar scria clar că oferiți iubitorilor de animale...

— Ei, e un fel de a zice. Ofer, ofer, dar pe bani.

— Vedeți, doamnă, cu suma asta cumpăr o oaie.

— N-am știut că am de-a face cu un cioban. Muky, condu-l pe dînsul!

Am ieșit furios, însoțit de lătrături, pînă în stradă. Chiar așa, să dau o groază de bani pe o javră? Ce, eu îi cîștig la nasturi? Auzi vorbă!

M-am uitat la altă adresă din ziar la care scria că: „posedăm căței germani, etc". Nepricepîndu-mă la specii canine mi i-am închipuit mici, grași și cărăcănați.

Din nou alt bloc, alte scări, altă sonerie. Am apăsat și... liniște. Tîrziu cleanța s-a mișcat, în cadrul ușii un tinerel cu ochelari, în blugi, însoțit de o namilă cum nu mai văzusem decît odată la circ. Era o chestie care putea fi luată drept ciine, dacă n-ar fi fost atît de mare. Capul îi ajungea la fața mea.

Am fost invitat într-un salonaș destul de elegant. O muzică bună se auzea în surdină de la o combină pe care am evaluat-o rapid la o sumă fabuloasă. Dulăul, dacă pot să zic așa uriașei fiare, se tolănise la picioarele stăpînului și nu mă slăbea din ochi.

— Doriți o cafea ?

Întrebarea venea din partea perechii tînărului, o persoană micuță, frumușică, bine proporționată, tot în blugi, cu ochii albaștri și părul platinat.

— Nu vă deranjați...

— Ne face o reală plăcere! (Privire dezarmantă din partea blondei).

— Atunci una mică... mică de tot, dar fără zahăr.

— O țigară? și gazda îmi oferi pachetul cu Marlboro. Începusem să mă simt bine.

— Ce specie de ciini sînt ăștia ?

— Dog german, nu cunoașteți ? !

— Ba da, dar am întrebat așa... Au ăsta... cum îi zice... pedigri?

— Evident! Adu actele, Lola!

— Nu, nu-i nevoie, doar sîntem între specialiști. De mîncat ce mănîncă?

— O nimica toată; cam două kile de carne de vită și trei pîini.

— Pe săptămînă ?

— Nu, pe zi ! Prăjituri îi dați, cît e mic, de trei ori pe săptămînă, dar numai de casă, cu frișcă și fără adaosuri chimicale. Nu suportă nici măcar Vegeta în supă. Sînt extrem de sensibili. Ouăle trebuie să fie de două, trei zile, nu mai mult, că fac un fel de urticarie, și atunci trebuie chemat medicul lor. Vă dăm noi adresa, vă dăm tot. Poftiți să vedeți puii, dar fără țigară! Sînt în camera lor și fumul îi irită.

— ...camera lor ?...

— Evident!

Într-una din încăperi, poate cea mai mare a apartamentului, se aflau saltele relaxa acoperite cu pături din păr de cămilă, pe care trona un mastodont, am înțeles mama cu puii. Două boxe mari cu difuzoare creau și aici o ambianță sonoră odihnitoare.

— Patru pui aveți ?

— Acum numai patru. Rîndul trecut a făcut opt. Naște mititica de două ori pe an. Mai am o cățelușă însărcinată, dar acum e la plimbare cu băiatul care are grijă de ei.

— Și... cît ?

— Cît ce ?

— Cît costă ?

— A, cît costă? o nimica toată. Ei se vînd cam la zece mii bucata, dar noi nu facem din asta o afacere. Cerem un preț mai mult simbolic. Opt mii de lei!

— Opt mii? Nu-i puțin ?

— Evident, e foarte puțin, e un adevărat chilipir pentru dumneavoastră.

— Bun! am zis. Iau și eu trei exemplare. Dar nu acum. Mă duc să scot banii de pe C.E.C. și vi-i trimit prin secretarul meu. Va sosi în cursul zilei de mîine cu douăzeci și cinci de mii. O mie în plus pentru zgîrzi. Bănuiesc că-i dați cu zgardă cu tot, nu?

— Evident !

— Și vă mai trimit și zece mii acont pentru viitorii căței ai mititicii care se află la plimbare !

Am plecat acasă și nu mi-am revenit o săptămînă.

Uitasem de cățel, cînd a trebuit să plec la un prieten agronom, la țară. Lîngă ferma unde lucra el se afla și o turmă de oi. Aici am dat peste un cioban care mergea însoțit de o cățea mare, jigărită, cu blana bătucită și plină de scaieți, urmată de doi cățelandri, unul alb, unul negru. L-am întrebat într-o doară:

— Ce faci cu ăia mici, baciule, nu-i dai?

— Apoi i-oi da eu, dar n-am cui.

— Uite, că iau eu unul. Ăla alb, se poate?

— Cum nu, ia-l și fii sănătos!

— Cît să-ți dau pe el ?

— Ce să-mi dai, iți dau eu două kile de brînză, că m-ai scăpat de-o gură de hrănit.

Am dus cățelul și telemeaua acasă. Jăvruța s-a făcut mare și frumoasă, seamănă leit cu Fram, ursul polar.

Întîmplarea a făcut ca, de curînd, să mă întîlnesc pe stradă cu tînărul ochelarist. Amîndoi cu podoabele în lesă. Nu m-a recunoscut. S-a apropiat și m-a întrebat:

— Ciobănesc românesc autentic?

— Evident! Are și acte. E fiul lui Tonțorel și al Filofteii, care la rîndul ei e fiica lui...

— Se cunoaște rasa pură! Cît ați dat pe el?

— Nouă mii !

— Chilipir, adevărat chilipir!

Și a plecat dînd din cap, tîrît de lesă de dogul său cu pedigri.

L4 7 FEBRUARIE 1987

teatru

Artă și civism

Apărută de curînd în colecția **Masca** a Editurii **Eminescu** (lector Constantin Măciucă), cartea **Teatrul — artă și civism,** semnată de Mihai Dimiu — regretat regizor și profesor I.A.T.C. — este purtătoarea gîndurilor celor mai sincere ale unui autentic iubitor de teatru, care și-a dăruit viața călăuzirii noilor generații de slujitori ai Thaliei. O colecție de gînduri ce merg în toate direcțiile artei teatrale, consemnînd în slalomul celor mai diferite activități ale autorului, cîte ceva despre sine, cîte ceva despre misiunea artistului, cîte ceva despre propriile spectacole montate în teatrele de provincie (Baia Mare — **Avarul** de Molière ; Sibiu — **Moartea unui comis voiajor** de A. Miller, **Take, Ianke și Cadîr, Ferestre deschise** ; Tîrgu Mureș — **Mașina de scris** de J. Cocteau, apoi în teatrele bucureștene (Giulești, Teatrul Regional — **Puterea întunericului ; Billy mincinosul,** Teatrul Mic). Devenind cadru didactic, din 1962, la I.A.T.C., ca asistent la catedra de actorie a Beatei Fredanov, trecînd, apoi, la catedra de regie, Mihai Dimiu își va formula idei asupra marilor personalități ale scenei românești, concepîndu-și, pentru munca zilnică în institut, un mic tratat de arta actorului. Dincolo de corporalitatea fizică a acestuia, Dimiu atrage atenția asupra obligativității studiului : „Acest ceva e cultură. Căpătînd această coloratură ideală, corporalitatea actorului capătă valoare de semn". Întrebat asupra **primatului regiei,** dacă mai poate fi sau nu în vigoare, regizorul Dimiu crede că atîta timp cît „teatrul va fi chemat să semnifice, **era regizorilor** va continua să existe".

Acaparat tot mai mult de meseria de cadru didactic, Dimiu se ocupă tot mai puțin de sine și insistent de cei pe care-i îndrumă : „Uneori mă încearcă o undă de amărăciune că nu sînt printre cei mai proeminenți regizori ai noștri, că nu m-am conturat ca un regizor de direcție (decît mediat, prin prelungirea pe care o constituie foștii mei studenți...)".

Ca om de teatru, Mihai Dimiu a adunat în capitolul **Meridiane teatrale** impresii asupra diferitelor mari teatre ale lumii, văzute la ele acasă sau pe scenele noastre : despre Royal Shakespeare Company și turneul din 1964, cu **Comedia erorilor** și cu **Regele Lear,** autorul remarcă două interpretări la antipod ale aceluiași colectiv, trecînd cu ușurință de la comedie la tragedie: „Surîsul devenise fior, dantela se prefăcuse în piatră. Dar oricît ne-a impresionat maleabilitatea lor, cea mai puternică vibrație ne-a pricinuit-o Paul Scofield, unul dintre marii actori ai vremurilor noastre". Turneul cu **Ciocîrlia,** de Anouilh și **Războiul Troiei nu va avea loc,** de Giraudoux, al Teatrului **Vieux Colombier** din Paris, nu-l copleșește pe autor, reținînd doar : „un șlefuit lucru al cuvîntului, o lipsă de ostentație cu totul onorabilă, nerv și bun gust". Alte scurte observații asupra unor spectacole remarcabile din Varșovia sau Leningrad, din Moscova sau din Belgrad salută eforturile de inovație artistică, omogenitatea strădaniei unor colective. Ginduri înalte conduc la dorințele de mai frumos ale colectivelor de amatori, ale claselor de actorie-regie care înalță noi spectacole pe mica scenă a Casandrei sau la tînărul și fluctuantul colectiv al Teatrului din Piatra Neamț, hărăzit să lanseze talente.

Cu prilejul unei comunicări științifice, susținute în anul 1972, Mihai Dimiu a formulat cîteva idei teoretice interesante, încercînd să definească noțiunea de **loc scenic** („spațiul în care actorii desfășoară spectacolul"). Febra după ineditul locului scenic a desprins reprezentația din centrul cutiei-iluzii, scoțînd-o în stradă, în ambiante reale (vestigii medievale), căutînd o respirație psihică conflictuală : „Este drept că poți face teatru oriunde poți situa actorii în acțiune, astfel încît să polarizeze într-o comuniune un public, pentru că actul teatral în desfășurare e cel care conferă unui loc oarecare caracterul de loc scenic". Păreri estetice în direcția reevaluării contemporane a spațiului scenic conduc la suprapunerea acestuia în locul teatral, în așa fel încît structurii fiecărui text să-i corespundă o adecvată structură a locului scenic, prevăzînd pentru viitor, **dizolvarea frontului de contact** dintre actor și spectator. O sută de gînduri oneste, **Teatrul — artă și civism** confirmă deja valabilitatea ideilor emise cu atît de mulți ani în urmă de un om devotat teatrului.

Nicoleta Gherghel

film

Documentare*)

„Foamea de real" a documentaristului se manifestă cu acuitate în filmul de mai amplă respirație (două acte) **Argeș, reportaj '86,** semnat de **Ion Visu** (imaginea : **Kiamil M. Kiamil).** Referirile la prezentul actualității sînt potențate de imaginile extrase din arhivă, care evocă trecerea prin Pitești a caravanei cicliste a Turului României, ediția 1946. Cineaștii parcurg, după patru decenii, același traseu, descoperind un decor de nerecunoscut prin amploare, eleganță arhitectonică, culoare și ritm.

Prezentul județului Argeș este imprimat într-un convingător album de imagini din care nu lipsesc vedetele industriei ca întreprinderile Dacia și Aro, combinatele chimiei, barajul de la Vidraru, Transfăgărășanul, întreprinderile de electronică. Istoria rămîne și ea o prezență nu numai afectivă, prin racordurile necesare la primul descălecat, la Meșterul Manole și la Congresele al IX-lea și al XIII-lea ale Partidului Comunist Român, evenimente la rîndul lor sugestiv puse în pagina cinematografică alături de semnificative coordonate spirituale. Tradiționala sărbătoare argeșană a primăverii, „Simfonia lalelelor", este surprinsă în imagini pline de prospețime și autenticitate, alături de atributele cu adevărat novatoare ale transformărilor materializate pe aceste meleaguri în ultimele decenii, cum ar fi apariția de noi orașe, de noi ramuri industriale ce solicită pasiune și competență, exigență și dăruire.

Argeș, reportaj '86 rămîne un început de serie (într-un ambițios program cineaștii de la Studioul „Alexandru Sahia" își propun să realizeze asemenea monografii în toate județele țării) cu multe calități și neînsemnate scăderi (printre care se pot semnala un anume conven[illegible]ionalism al ilustrației muzicale și cîteva repetiții ușor de evitat la montaj).

Un autor recunoscut pentru experiența și înaltul său profesionalism în domeniul documentarului științific rămîne **Mircea D. Popescu.** Filmul său **Picătura de ploaie** (imaginea : **Laurențiu Mărculescu)** demonstrează posibilitățile genului și atunci cînd se pleacă de la o idee poetică — reflectarea universului într-o infinitesimală unitate a unui fenomen. Picătura de ploaie, fulgul de zăpadă ce străbat astăzi zonele civilizației industriale nu mai apar însă ca unități de poezie, ci ca purtătoare amenințătoare ale unor posibile riscuri ecologice.

Semnalele de alarmă avansate de oamenii de știință, ansamblul de măsuri pentru ca planeta să rămînă curată, pentru ca o picătură de ploaie să rămînă o oglindă nealterată, pentru ca ploile să genereze hrana și nu distrugerea sînt relevant transpuse în imagini pline de ritm, însoțite de convingătoare argumente de ordin științific.

Documentarul **Cerbul — podoabă a Carpaților** (regia și imaginea : **Liviu Nițu),** comentariul : **Eva Sîrbu)** face o bună propagandă relației posibile între viziunea poetică și rigoarea științifică a genului. Comentariul nu-și refuză atributele unui umor subtil alături de informația precisă, necesară cunoașterii unei superbe vietăți ce trăiește în perimetru carpatin, surprinsă în principalele etape ale evoluției biologice, în momentele succesiunii picturale ale anotimpurilor.

Axat mai mult pe comentariul tehnic la obiect, cu o informație de calitate care nu se înalță pe piscurile inaccesibilității, ci explică performante de valoare mondială rămîne filmul semnat de **Lupu Mihăiță, Sonde de mare adîncime** (imaginea : **Vasile Nițu).** Eforturile muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor de la celebra întreprindere „1 Mai" din Ploiești sînt evocate fără inutile abuzuri didacticiste, elocvența imaginilor fiind suficientă într-un subiect numai în aparență arid.

Călin Stănculescu

*) **Filmele comentate au fost prezente în palmaresul „Zilelor filmului științific".**

Iacob Lazăr : „Iarnă"

sandu stelian

Prefigurare

Să intuim un cintec neauzit !
ba real, ba de vis, ba subconștient,
mult prea nou
adus de plăpindele vinturi,
de plăpindele ape
in scorburile aerului.

Să intuim un cintec neauzit !
ba real, ba de vis, ba subconștient,
mult prea nou
simțit pe buzele de sete
ale ciutelor, să ne vindece
rănile șoaptele străbunilor.

Să intuim un cintec neauzit !
ba real, ba de vis, ba subconștient
mult prea nou
să ne lumineze chipurile,
cu pleoapele să atingem
strigătele, luminile din viitor.

Dar în păsări cîntec

O, vai, numai o coborire nevăzută e în noi,
oricit ne-am cere implorarea zenitului în zori,
prin păsări crude, măiastre de izvoditori,
aripă ce se neagă oricind pe sine înapoi.

Dar înstrăinata înălțare de melos inminunat
de robii stelelor privighetorii în amurguri,
ce prin degete trupul ne arde suav spre neant,
azi lamura singelui meu ce imprimăvărează burguri.

Rudele somnului

Sicomorii noștri imi beau noaptea din ochii vie
și parcă de mult m-am pierdut în copilărie,
din rudele somnului lumina-adîncului cobor,
în devoratoarele ploi sufletu-mi murmură odor.

Intors în noaptea cealaltă jivine oarbe mă pradă,
pasăre cu-un singur cîntec de spaimă să rămin, zăcut,
viscol, pulbere de ulei fierbinte între noi o să bată,
pe bazalt genunchii-mi să curgă căuș de sînge tăcut.

Iar de mă va striga un glas, să fie în clipe perene,
alungat căutîndu-mi umbra printre cobitoare semne
și de luminile ni le varsă iar spuzite cîntătorii,
în limpezimea clipei vom zări aprinși de vis, sicomorii.

Muguri întrebători

O, prefigurare, tot ce năzui se preface în uimire,
alunecare de mesteceni elastici de neobläduire
cînd cad din aripă, din cîntec în incolonatul rug
și păsări de amiază din pleoape, însetate, tot alung.

Și asemeni mie, nomad de azur, muguri întrebători,
jilavi cristei ajunși primii în vară pe rami unduitori,
năvălesc în lume aprinși de zor, de gînd, de mîine.
cînd, vai, arși dar îmbourați vor fulgera jerbe, lumine.

Poeme de niculae stoian

Duhovnic și tribun

Profesorului Roman Vlaicu

„Albind la ani treizeci, dar tînăr la șaizeci", –
Suna un vers din anii-adolescenței mele,
Adevărat acum cînd pragul ior il treci,
Profesore și bade moț din Călățele.

Atît de calm, cu mina doar din cînd în cînd
Despici tu aerul, ca apele, cu-o vîslă,
Prin amfiteatrul medical abia călcînd
Cu-ai tinerești tale vechi pantofi de pîslă.

De-atunci cînd ca un duh, cum nu se mai văzu,
Te strecurai în nopțile tîrzii de gardă,
Bolnav după bolnav, să te convingi chiar tu
Că inima-i continuă în piept să ardă.

Știu : omenia, clocotind interior,
Te mistuie asemeni credinței pe un mistic
Și nu vreun năduf de mare orator
Atotstăpînitor pe verbul euristic.

Nu altfel glăsuia-n biserica din Blaj
Bărnuțiu Simion în anul cum e para,
Pe cînd transilvănimea română cu curaj
Striga de-afară : „Vrem să ne unim cu Țara !"

Ca roata grea pe care fost-a Horea tras
Dorea să fie România dodoloață,
Așa cum deveni și cum a și rămas
Odată cu un slobod început de viață.

De-aceea chipul tău se și destinde blînd
Și zîmbetul curcț iți strălumină fața,
Incît rămîi ca Apusenii cugetînd,
La orizont cînd ei se-arată dimineața.

Și tot de dimineață Arma lancului,
O-ncingi ca nu cumva s-o bintuie rugina,
Intotdeauna primu-n fruntea flancului,
De nu ți-o ia-nainte nici măcar lumina.

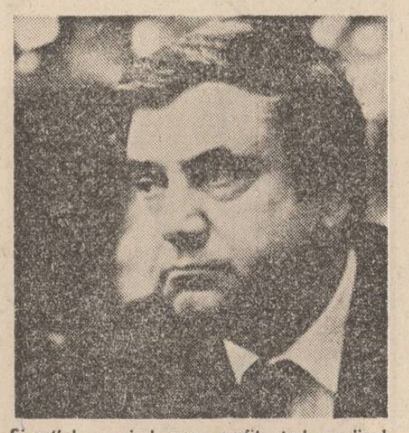

Și-astfel pornind spre amfiteatrul medical
Tribunii-ti mini chiar pînă-n depărtate sate
Cu mocănița sau cu-același simplu cal
Spre-a face sănătății omului dreptate.

4 februarie 1987,

Atlas

Lui Tudor Coman, maestrul literelor de plumb și de aur

Bătrînul Șincai își purta-n spinare,
Intr-o desagă, Cronica de-o viață.
Eu vrind să-i torn și litera-n tipare,
Ca in invenția lui Gutenberg, măreață,

A trebuit atunci să-mi fac desaga
Din însăși marea Casă a Scinteii
Zi după zi, chiar fără să-mi cruț vlaga,
Cu-ai mei colegi neistoviți ca leii.

Și-am inceput direct de la fundații,
Adesea dislocind doar cît o tavă,
Dar am ajuns și vremea cînd în spații
Se profila o uriașă navă.

Nu-s eu Atlasul care-o ține-n spate
Chiar dacă plumbu-i afinez oleacă.
Ea-i mai curînd castel din basme poate,
Pe care-l poartă porumbeii-n joacă.

Dar linotipele, fără să pregete,
Imi bat pe spate zilnic darabana,
In timp ce vrednic meșterele degete
Culeg in pagini literelor mana.

Și simt-nisip, furnică de furnică,
Ciupindu-mă infrigurate litere,
Pe cînd o melodie se ridică,
Vuind ca de pe strunele de țitere.

E-o raspodie-a paginii de carte,
Rînd după rînd, mereu în creștere,
Nici plumbul greu de ea nu ne desparte,
Bătrîne-Atlas, prea iscusite meștere.

Gol omenesc

Ani treize'ș'unu-ai fi avut acum,
Băiatul meu intrat in neființă,
De cînd te-ai dus pe ne-nturnatul drum,
Lăsindu-mi gol imens in conștiință.

Un lucru mai ales nu-l pot uita,
Cînd morții tăi le-i pling eternitatea,
Tu ne-ai lipsit de omenia ta,
Nu doar pe mine, ci umanitatea.

Echilibrul candorii

lui N. Velea

Ce fantezie și pe-această iarnă,
Mult mai presus ca basmele fantaste,
Cînd peste drumuri prind să se așternă
Ghețușuri dure și ninsori prea caste
Purtînd ciubote de un greu calibru,
Cu tocuri și pingele cum e tuciul,
Abia mă mai mențin în echilibru
Pe gheața care își sticlește luciul.

Și totuși luciu-acesta se supune,
De sar copiii, ca și căprioriii,
De parcă s-ar petrece o minune,
Un echilibru sigur al candorii.

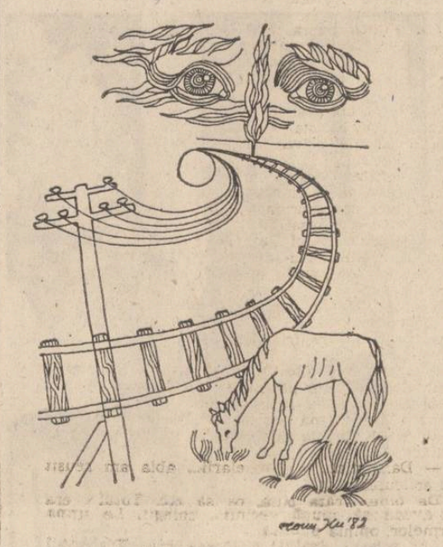

Desen de Ilie Florin

viorica bucur

Tu

Tu te poți așeza,
jos,
inaintea mea,
cu spatele la mare ;
tu poți desena,
intre noi,
pe nisip,
un cerc de apă,
la care să te uiți,
ca și cum de-acolo
ar incepe valurile.
Tu poți să taci...
Iar eu am să privesc,
dincolo de tine,
marea,
și, dincolo de ea,
marea...

La țărm

M-am ingropat în nisip la țărmul mării
Și am visat că sînt scoică.
Și că valurile mă șlefuiesc,
Iar pintecul meu a zămislit o perlă.
Și m-am sculat,
Am culeș scoici, le-am deschis,
Și am lăsat să cadă în ele cîte o lacrimă...

Măști

Am intrat în scenă,
O să ne jucăm
Rolurile noastre preferate :
Tu în costumul lui Romeo,
Eu cu fardul picant al subretei.
Inainte de final eu o să rid,
Tu o să zîmbești superior.
Noi o să ne mințim
Și acum s-a terminat totul.
In culise ne căutăm pe noi
Dar cineva ne-a furat
Hainele și gîndurile.
Noi am rămas în
Propriile noastre măști.
Publicul aplaudă...

valeriu armeanu

Căința și orzul

In ce chip
vei fi căutat răcoarea zidului
peste care am plins ?
Asemeni unui copil,
golești de vrajă orice mister
și ieși din casă
pentru a deversa tăcerea
in districtul unei mici erezii.
Și incă văzusem acolo părul tău
și făptura ta
și auzisem șoaptele tale
in care au inverzit căința și orzul.
Tu știi,
c-o rană de primejdii
s-a intors tata de pe front,
și sărac, parcă ducea în spate
o colibă de pescar,
poate că de aceea, azi,
iți iau zîmbetul
ca pe o cuminecătură.

Euphos

Iată gura mea, Euphos,
deschisă pururea pentru verbe,
ca un dispensar.
E casa izbînzii, îmi spui,
acolo sub fagi,
și-mi povestești
c-un fel de tremur în glas

Paula Tudor : „Flori"

despre pasărea
care aleargă pe lotuși
și despre ploile
ce-au căzut noaptea pe pajiști,
îmi povestești
cu-n fel de tremur în glas
despre vintul
ce și-a incheiat exilul...
Ah, Euphos,
ai fi putut să fii un verb
de n-ai fi fost animal,
sedus mereu, ca un nălbar,
în cripta de cruzimi a unei roze.

Vanitate

O, vanitate,
epidermă a spiritului,
toată nesăbuința zeilor
ți-am pus-o fără să șovăi
în palmă.
O, vanitate,
subvenție a sunetului,
asemeni limbii
ce se prăbușește în clopot.
O, vanitate,
tu care imi legi trupul de verb
și te iscălești pe pieptul meu
ca pe ușa unui dulap.

Mă întrebi

Mă intrebi
de toate peregrinările mele,
dacă am fost la poluri,
dacă am văzut sănii cu ciini
și dacă nu cumva
am intilnit urmele tale,
acolo unde vintul
știe să îngine apele mării.
Mă intrebi
de toate peregrinările mele,
unde m-a prins iarna
și unde am spart pieptul calului
ca să mă adăpostesc de frig,
mă întrebi de tot ce-a fost
și n-a fost
și te uiți la mine
ca la o primejdie
pe care o treci cu miinile goale.

plastică

Dincolo de frisonul privirii

Nu este adevărat că tapiseriile Aureliei Coșug-Pomponiu nu închid în ele și o poveste. Mai mult, această poveste poate fi mereu alta, în funcție de orice posibilă succesiune și ritmică a pieselor etalate în galeriile Galatheea, rezultată din opțiunile celor ce le recepteaza mesajul plastic. În ceea ce-l privește pe cronicar, orice reordonare a tapiseriilor din expoziție, alta decit aceea impusă de conformația ca atare a sălii, ar trebui prefațată constant de **Vegetație I** și **Vegetație II,** proiecții în miniatură ale esenței tuturor celorlalte. În rest, sugestiile ar fi derizorii și nu ar exprima decît vanitate.

Nu vrem să spunem prin asta că expoziția ar fi o asamblare mozaicală, formată din elemente interșanjabile oricînd și oricum. Dimpotrivă, atrage atenția, în primul rînd, solidaritatea structurală a tapiseriilor, întemeiată pe substratul folcloric, care conferă demersului plastic rigoare stilistică și coerență conceptuală. În adînc, intuim arhetipul, desigur, asemeni părții nevăzute a unui aisberg, însă important este modul în care acesta își inmlădiază și își nuanțează canonica în formele și culorile de la suprafață, dezbărate de orice rigiditate, străine de orice tezism. Impresia de viu, de mișcare este de-a dreptul copleșitoare, rar întîlnită în tapiseria vremurilor mai noi. Și **Dealurile cu vegetație,** și scenele antropomorfe respiră o viață care nu mai e receptată ca o convenție a artistului cu publicul său.

Ștefan Luchian : „Dumitrițe"

Este cert că Aurelia Coșug-Pomponiu, după o activitate care abia rotunjește o duzină de ani, aflată la prima ei afirmare independentă, se dovedește ceva mai puțin interesată de valorile strict decorative ale tapiseriei, încercînd o reîncorporare în operă a unor cîștiguri pe care arta aceasta străveche a avut timp să le piardă, rînd pe rînd, pe un drum sinuos și cu rădăcini în orizonturi îndepărtate. **Dialog, Fată cu cunună** și **Drumuri** reprezintă în acest sens argumente deopotrivă de elocvente. Forța lor de impact, implicit, escaladează frisonul privirii. Emoția nu este de ordin superficial și nici nu-și sistează lucrarea prin dispariția generatorului ei. Înțeleasă ca o pledoarie a integrării vitalului în textură, tapiseria Aureliei Coșug-Pomponiu ne provoacă pe termen lung, stăruind în memorie fără să-și estompeze persuasiunea.

La rîndul lor, coloristica și geometrica tapiseriilor, pregnant personale, întregesc profilul unei artiste care-și stăpînește domeniul cu o rară autoritate.

P. Mihai

muzică

Armonii limpezi

În sala mare a Ateneului, un recent concert al Filarmonicii „George Enescu", realizat cu evidentă calitate sub bagheta lui Mircea Cristescu, ne-a prilejuit cîteva reflecții pe marginea unui program alcătuit cu ingeniozitate, program care, deși relativ neunitar din punct de vedere stilistic, se impune în fața publicului datorită elementelor de interes repertorial și cultural care sînt prezente aici cu evidență.

Uvertura operei „Anacreon" de Cherubini este o lucrare foarte rar cîntată la noi și în lume, compozitorul, deși la vremea respectivă s-a bucurat de o deosebită notorietate, fiind acum trecut în „rîndul al doilea" al prezențelor repertoriale. Pe drept sau pe nedrept ? E greu de răspuns la o asemenea radicală întrebare : se poate ocoli însă intrucîtva această formulare „decisivă" dacă ne gîndim la faptul că, în devenirea istoriei muzicale, există lucrări cu rol de reper și (alte) lucrări cu rol de tranziție, acest rol fiind însă atribuit — deși într-o măsură mult mai restrînsă — și lucrărilor „hotăritoare" în evoluția genurilor artei sunetelor. De o asemenea lucrare e vorba aici, întreaga creație a compozitorului putînd fi înregistrată sub acest aspect, fapt care însă nu-i știrbește dintr-o anumită importanță, Cherubini aparținînd acelei categorii de autori a căror dispariție din istoria muzicii ar lăsa totuși un gol ; fără a-i construi așadar acestei uverturi o „armătură de originalitate", putem însă spune că întîlnim aici armonii bine scrise, o orchestrație eficientă, o convenție a formei respectată întocmai, atribute caracteristice cu evidență academismului marilor epoci ale istoriei muzicii.

Ion Musceleanu : „Garoafe"

Tot de o poziție de tranziție putem vorbi și în cazul **Simfoniei concertante pentru violoncel și orchestră** de George Enescu (solist Carol Huros, tînăr instrumentist de real talent). Tranziția este aici îndreptățită prin raportare la marile repere ale creației enesciene : armoniile limpezi ale lucrării de început se rafinează într-o direcție pe care, continuînd-o, vom întîlni „reflexele" unor pagini de o strălucire necontestată — cele ale creației de maturitate.

Toccata festivă op. 36 de Samuel Barber, la orgă Nicolae Licaret, este o lucrare de unde meșteșugul „izvorăște" din plin. Orchestrația nu „ocultează" pluralitatea și densitatea liniilor melodice, armonia nu estompează structurarea clară a unei forme, prin definiție clare, dinamica asigură un relief interesant unei partituri vădind o stăpînire incontestabilă a artei componistice.

La fel și în **Suita „Iberia"** de Albeniz, elementele de culoare fiind aici „la unison" cu cele de sorginte folclorică spaniolă, totul putînd fi integrat în acea mare filiație impresionistă care suportă însă limpezi delimitări, de cele mai multe ori dictate de specificul școlii naționale căreia îi aparține compozitorul.

Viorel Crețu

Un fluture care fuge de lampă

I-am cunoscut pe șoseaua Ilie Pintilie, la nr. 38, unde primea uneori și corespondența și unde nu era adulat. Asta îi făcea bine. Mai puțin zgomotoasă ca-n zilele noastre, asistența îl considera scriitor întocmai cum ar fi fost lucrător la calea ferată, contabil, vatman sau strungar, ceea ce se cheamă oameni cu rostul lor, onorabili. Că era cam ciudat nu avea importanță, lumea e plină de fel de feluri de caractere, însă rostul prima. Un premiu literar era socotit acolo un soi de primă ocazională, ceva despre care nevasta nu trebuie să știe și care se bea îndeobște între prieteni. Nici faptul că poposea acolo mai ales dimineața, nu a dat niciodată cuiva de gîndit. Fără să știe prea bine despre ce era vorba, cei din jur acceptau că scriitorul muncește în mod obișnuit noaptea și cu timpul lui liber face ce vrea.

Cred că lipsa de venerație îndeosebi îl ținuia între oamenii aceia blajini și îngăduitori cu aproapele, ceasuri în șir. Pentru ei, ambianța aceea era asemeni unui balsam și îl ajuta să devină ceea ce nu există pe lume : un fluture care fuge de lampă. Era sătul pînă-n gît de o adulație neghioabă și se zbătea cu o disperare măsurată și rece să nu se rateze ca om. Și a izbutit, ceea ce nu i s-a iertat niciodată. Însă nu prea înțelegeam atunci cum stă cazul, habar nu aveam că un mare talent e echivalent cu o mare nenorocire, abia pipăiam conturul tăios al acestei dileme și cînd am pătruns-o nu a fost prea tîrziu, a fost inutil. Ca atunci cînd constați că o presimțire se împlinește.

Rareori în literatura română o operă atît de restrînsă a polarizat mai multă ipocrizie. Înainte de a fi ceea ce rămîne și astăzi, pragul unui nou orizont al prozei române, **Poarta**, volumul său de debut, a fost un veritabil pericol. Manipulanții unor rețete verificate, înregistrate demult la oficiile de invenții ale epocii, au intrat automat în panică, împreună cu oamenii lor de casă, și au început să-l izoleze întocmai cum izolează stupul un corp străin. Întîi, amețindu-l cu zumzetul și legîndu-l apoi fedeleș în ceara celebrității premature. Cu alte cuvinte, pentru Nicolae Velea, gloria nu a fost decît o carantină întreținută abil.

Totuși, gheața a fost spartă. De fapt, rețetarul întreg al timpului era dat peste cap, cu o nonșalanță care friza de-a dreptul inconștiența, și busculada trebuia într-un fel sau în altul curmată, cu orice preț. Că nu s-a izbutit e o altă poveste, dar Nicolae Velea a fost unul dintre heralzii care le-au adus dogmaticilor literaturii române o veste dintre cele mai proaste. Fatal, a fost răsplătit cu ingratitudine, asemenea solului din vechime. Cînd cumpănim bine lucrurile, destinul lui se ridică la înălțimea tragediilor antice.

Mult mai tîrziu am înțeles cît îi datorăm și am înțeles că un întreg și puternic establishment era impușcat iremediabil în aripă. Dar nu ne-am mai putut ridica niciodată deasupra unei ingratitudini care nici măcar nu fusese a noastră. Din generațiile noi, unii i-au cerut să-și depășească vocația, cu un tupeu întru totul nepotrivit, ca și cum i-ar fi cerut unui scamator să scoată și elefanți dintr-o pălărie în care abia încape un iepure. Alții au încercat să-i fure cu hărnicie din har, fără s-o recunoască, socotind că ar fi vorba de o simplă dexteritate, care se învață ca mersul pe bicicletă. Apoi s-au considerat din aceeași familie spirituală, fără să priceapă vreodată că **Poarta**, volumul acela minuscul, n-avea menirea să puieze progenituri, ci să deschidă un drum. **Poarta** era chiar o poartă spre o zi care va să vie.

Acum, dacă ceea ce s-a întîmplat s-a întîmplat, numai luciditatea ne mai poate aduce la limanul adevărului crud : Nicolae Velea a fost prozatorul unei mari și singulare misiuni, dusă pînă la capăt cu inflexibilitatea unui adevărat kamikadze. Cînd țelul a fost atins, prețul plătit nici nu mai are vreo importanță. Doar ceea ce s-a salvat din ciclon mai are însemnătate și îndrăznesc să afirm, în deplină cunoștință de cauză și cu credința că nu-i mai pot vulnera modestia, că prietenul nostru comun, Nicolae Velea, după teribila lui aventură, ca om, s-a salvat intact. Aplauzele nu l-au descumpănit, nu l-a pervertit adulația, iar veneratia perfidă nu l-a alienat și nu l-a dezlipit de pămînt. A rămas un om ca toți oamenii, poate mai plin de lehamite decît alții, însă, la urma urmelor, ce altceva este liniștea interioară, seninătatea spre care năzuim în secret, fără s-o și atingem ?

Dincolo de regrete, poate fi socotit destinul lui Nicolae Velea o lecție ? Nu, pentru că este irepetabil. Și o lecție, în meseria noastră ingrată, e un soi de povară. Pe șoseaua Ilie Pintilie, la **Feldioara**, singurul loc de pe pămînt unde scrisul era și este privit ca o îndeletnicire cu oarecare rost, alături de Nicolae Velea, am învățat doar atît, că vîlva nu e o bucurie. În schimb, abia prin trecerea lui în neființă, Nicolae Velea ne-a oferit tuturor o pildă fundamentală din toate punctele de vedere : n-a căzut în noroi, a căzut în zăpadă...

Mihai Pelin

„Nevele"

Argeșan fiind de pămînt — sub aripa dealului Urluienilor, m-a lăsat mama cu tălpile pe țărînă acum treizeci și unu de ani — îmi amintesc că la noi este obiceiul de cînd lumea să li se soroceaască tuturor copiilor, la naștere, ca acolo unde văd lumina zilei, acolo să se însoare și acolo să închidă ochii, cînd o veni vremea. Și nu mă îndoiesc în sinea mea că așa stă bine să se întîmple oricărui om. Nu multora le este dată însă această mingiiere de pe urmă. Dar, parcă, bunul Nicolae Velea merita să prindă cu privirea, în zorii curați ai ultimei sale dimineți, plaiurile Argeșului lui, ale Argeșului nostru de dor.

Și-mi mai amintesc de ziua în care, cu cîteva ierni în urmă, l-am cunoscut în redacția revistei **Luceafărul**, în acel birou mare, pe ușa căruia sta aninată inscripția (de spaimă, pentru debutantul care eram) : Proză și publicistică — discuții cu colaboratorii numai marți și joi, orele 12—14.

Venisem într-o miercuri acolo și mă gîndeam pe drum c-am să fiu iarăși timid, mai timid decît m-ar fi visat vreodată tata că pot să fiu, el, tata, care nu-și pierdea firea în fața nimănui. În tot biroul acela, la o masă neagră, doar Nicolae Velea (cine nu-i cunoștea fruntea aceea uriașă ? !). Am bîlbîit și eu ceva, un „să trăiți !", și-am scotocit în servietă după o proză, două. „Una !" am auzit și i-am așezat încetișor dinainte cîteva pagini dactilografiate. El sta cu mîinile pe genunchi — citește bătrînește, credeam eu — și citea rar, foarte rar, cuvînt după cuvînt. „Știi ce te rog, zice, întoarce nițel fila", și-am întors apoi, pe rînd, toate filele, pînă la sfîrșit, nici nu mă mai întrebam de ce, așteptam. „Ai mînă, mi-a spus cînd a terminat. O să duc proza la redactorul-șef", și-a scos dintr-un sertar un pix, da să scrie ceva în colțul primei file, lîngă titlu. Atunci i-am văzut mîinile ! Erau vinete, cu unghiile căzute. „De la munte... M-am jucat cu zăpadă !" a zîmbit. Asta m-a dus cu gîndul, deodată, înapoi, la tata : el se întorsese așa din război, cu mîinile degerate ! Și, tot așa, a început și el, cu mîinile alea, **să mă crească**, atunci cînd am venit pe lume !

...Povestirea aceea, este drept, n-a apărut niciodată, dar multă vreme n-am putut să desprind imaginea tatălui meu de cea a lui Nicolae Velea. Așa cum nu se poate despărți numele acestui mare scriitor de Argeșul natal ; și nici de proza lui, de uimitoarele lui nuvele — **nevele**, cum le zic eu, care au devenit, îmi place să cred, un gen literar distinct.

Același debutant ce-ar mai putea spune din nou astăzi — cînd fruntea marelui vrăjitor al vorbelor în colțuri și rotunde nu mai poate lumina pagina ?

Aurel Maria Baros

Nicolae Velea

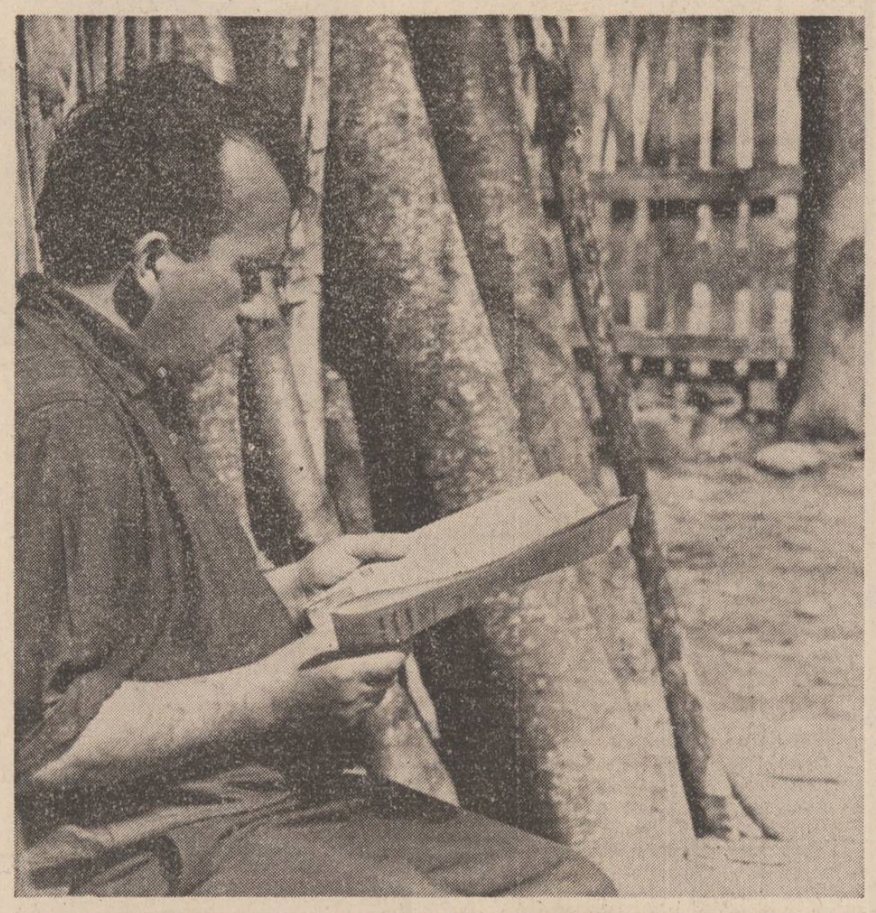

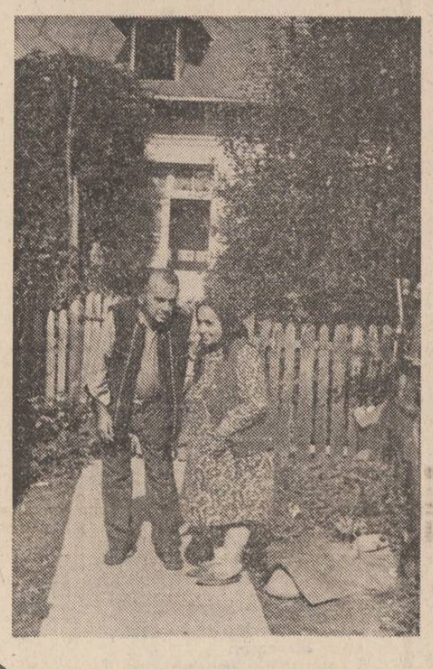

Desculț în Atena

S-a dus și Nicolae Velea. Într-o seară de iarnă ciinoasă, cu vînt hiperborean. Pe un cer învălmășit, fără astre, furate și ele de pe bolta fumurie de duhuri aduse în legiuni trufașe și scandaloase în dinamică lor absurdă. Totul în viață i-a fost „în răspăr", cum zicea el. Va fi căzut definitiv o stea, cum spune poetul ? Sau cumva steaua lui va pluti acum printre galaxii, pusă pe pozne, și în audiență la demiurg îi va spune imperturbabil : „Șefule, ai făcut universul nițel sucit ! Mai ia de ici, mai adaugă dincolo, nu vezi că ăștia nu au de niciunele ? Dă-o dracului, oameni sîntem !" Și odihnă tot n-o să aibă, că și în rai are să fie un nesupus, și pentru că acolo schema este înțepenită în veci, n-are să i se găsească un locșor.

Am să pun cîteva întrebări tuturor care l-au cunoscut sau își închipuie că l-au cunoscut :

1. A fost Velea vreodată ridicol ? (pentru că Velea nu a practicat pedagogia — educarea concetățenilor — prin apel la forme degradate de humor, cu mutilarea propriei demnități).

Niciodată ! Și într-asta s-a dovedit neabătut țăran român, adică esență a conceptului de român, care nu se dă în spectacol.

2. A angajat cineva o discuție cu Velea, în contradictoriu, să zicem, și să o fi cîștigat ? El, x, y sau z ?

Socrate își executa adversarul (de fapt Platon !), Velea, în final, cerea să i se umple paharul cu vin, scutindu-l pe interlocutor de asemenea jenă. Ceea ce mulți din noi n-o să știm niciodată este că Velea aștepta anxios ca omul să se conformeze concluziilor discuției. Și, cum interlocutorul nu se conforma, că nu vroia să priceapă, Velea revenea iar și iar refăcînd regula eleganței, discreției, liberului arbitru, etc., etc. Și ce recolta ?

3. Se socotește cineva mai bun ca Velea ? Prin „bun" înțeleg înalta virtute de a nu dori și de a nu gîndi chiar rău cuiva. Dacă da, să salte piatra și să lapideze !

Eu n-am avut norocul să întîlnesc decît vreo cîțiva la fel de buni. Toți s-au prăpădit, au mai rămas unul sau doi. Atît. Poate n-am avut noroc de mai mulți. Aceștia cîțiva, însă, îngemănează și întruchipează marea cultură occidentală cu mana pămîntului românesc. Și de morți și de vii e cuvenit să zici de bine. Velea a practicat din adolescență, de cînd a venit din satul lui, Tigveni-Argeș, sistemul lui, care a constat din abținerea de la orice formă de agresiune asupra celorlalți: **ne laedere**, „nu jigni".

De unde provine ? Din adîncul existenței sociale și morale a neamului românesc : să trăiască și să se bucure de viață **toți** și să nu se întristeze nimeni. În acest sens, e în afara ideologiilor că, între altele, „dezordinea" comportamentului său echivalează cu Socrate care umbla desculț într-o Atenă bogată. Multe coordonate au concurat în multe direcții pentru confuzia aparentă a sensului vieții acestui om : copil de învățători, n-a răbdat de foame, ca mulți dintre noi de pe acea vreme. Dotat de natură cu o inteligență uluitoare, n-a avut să plătească polițe pentru umilințe din copilărie. A absolvit Facultatea de filologie din București, bucurîndu-se de simpatia profesorilor și asistenților (printre ei, și subsemnatul); succesul la o vîrstă la care alții își mestecă furioși așteptările frustrate — iar Velea a trecut victorios peste gloata aspiranților la și la și la... Noi, care l-am cunoscut și iubit, ne ducem pe rînd în Insulele fericiților unde o să-l găsim la taclale cu ăi mari și de fiecare dată are să ne întrebe îngrijorat (cine i-a dat lui mandat de îngrijorare ?) : Ce mai e pe-acolo, nea Florică ?

Florea Fugariu

În treacăt

„eu nu mă mai duc azi acasă" — dar pe Nicolae perfida, aparenta inocență a împărăției morții albe l-a prins tocmai pe drum, doborîndu-l și făcînd din acel azi din lugubrul bacovian vers, sfîșietorul, fatidicul strigăt al ireparabilului : niciodată ! pentru totdeauna ! El nu a mai putut ajunge acasă, dacă nu cumva casa noastră s-ar cuveni să se afle o, fericită, diamantină putere a iluziei ! — în cer (și nu există în mai toate mitologiile popoarelor un astfel de vis ? și că cea de aici, de pe pămînt, e numai tranzitorie, și e folosită „în treacăt" ca să reiau titlul unei excepționale povestiri a celui evocat cu multă întristare aici, doar ca un loc de pregătire pentru cealaltă, definitivă și inexpugnabilă, ca în adolescenta, eminesciana **Speranță** : „Cum mingiie dulce, alină ușor / Speranța pe toți muritorii ! / Tristețe, durere și lacrimi, amor / Azilul își află în sînu-i de dor / Și pier, cum de boare pier norii / ... / Așa virtuoșii murind nu desper, / Speranța-a lor frunte-nsenină, / Speranța cea dulce de plată în ceri / Îi face de uită de-a morții dureri, / Pleoapele-n pace le-nchină". Nicolae Velea a fost — și, prin cît s-a exprimat, va rămîne în literatura noastră — un talent ieșit din comun, un virtuoz a cărui proză, plină de înțelepciune, melancolie și umor, i-a adus simpatia și admirația nu numai a publicului, dar și a criticilor celor mai competenți contemporani. Hîtru, era și un om bun, n-ar fi făcut rău la nimeni, dar această virtute, care nu o dată poate să apară — și chiar să devină ! — o slăbiciune, un păcat în ochii altora, însușită și de propria conștiință ca atare, mai ales în ultimii ani, cînd trecea printr-o banală criză artistică, de sterilitate a scrisului pe care, desigur, o regretam cu toții, dar care, pe cei lucizi, nu ne făcea să-i uităm meritele, pe el l-a făcut să sufere mult. (Pentru asta nu o dată l-am dojenit, fiindcă țineam la el, dîndu-i și exemplul lui Rilke cu cei zece ani ai lui de secetă, după care a înflorit și mai strălucitor). Și această nefericire a sa, peste care un altul ar fi trecut fără nici o traumă și n-ar fi făcut nici o dramă (ar fi scris orice și oricum, nu-i așa ?) s-a amplificat și datorită unei acute conștiințe estetice pe care o avea, element nu o dată inhibitoriu pentru cei fără sentimentul speranței și, prin compensație, al zădărniciei lucrurilor care trebuie să-și împlinească destinul. Nicolae Velea ne-a părăsit pe neașteptate și înainte de vreme, dar destinul său s-a împlinit. Ne-a lăsat o operă nu vastă pe cît și-ar fi dorit-o și pe care ar fi avut harul s-o ducă pînă la capăt — dar care, prin calitatea ei, omenească și estetică, va rămîne. Sit tibi terra levis, Nicolae !

Dan Laurențiu

Un singur cuvînt

Cum bine se știe, lui Nicolae Velea nu-i plăceau discursurile de nici un fel. Avea prea mult umor ca să-i placă. De aceea nici eu nu am să scriu, aici, în aceste clipe, un discurs funebru. Mi-e teamă, pînă și după moarte, de ironia lui subțire, de tîlcul vorbelor pe care le-ar fi strecurat așa, într-o doară, de viclenia lui țărănească și moale cu care m-ar fi țintuit definitiv în ridicol.

Voi mărturisi numai cîteva amintiri adevărate despre dînsul, amintiri strînse în cei cîțiva ani ai trecerii lui pe pămînt. V-aș minți dacă acum, aici, în fața imaginii sale neînsufletite, v-aș mărturisi că moartea lui a fost neașteptată. Datorită încăpățînării cu care se dezalcătuia, așteptam cu inima strînsă să se întîmple. El însuși îi bîjbîia împrejurimile, dorind-o. Și totuși, așteptată sau neașteptată, dorită sau nedorită, moartea lui Nicolae Velea este la fel de dureroasă. Neînchipuit de dureroasă. Numai un om vesel prin firea lui poate provoca o asemenea durere, iar această glumă este cea mai tristă glumă din cîte putea face. Juca șah: nebunul regelui a ieșit din joc, a părăsit tabla de șah pe cîmpul alb, de zăpadă, încercînd pentru ultima oară să ne facă să rîdem. Dar noi nu mai rîdem de mult, am uitat. Și, iată, acum plîngem această casă părăsită de stăpîn, ocolită de mulți în ultimii săi ani de viață.

Nu voi vorbi mult despre scriitor. Voi spune doar că este unul dintre cei mai mari pe care i-a dat literatura postbelică. Un scriitor care a marcat o epocă în timpul ei și nu după aceea. Obsedantul deceniu apare în povestirile lui Velea atunci cînd alții, care mulți ani mai tîrziu vor scrie despre el, îi proslăveau slăbiciunile. În acest sens Nicolae Velea este dintre cei dintîi. A scris el mult sau prea puțin ? Cine poate avea atîta îndrăzneală, încît să măsoare literatura cu metrul și cu kilogramul? Cine poate anticipa soarta unei singure cărți în posteritatea autorului său ? Cine îi poate reproșa azi, de exemplu, lui Cehov, că nu a scris nici măcar un roman și lui Tolstoi că nu a scris schițe ? Destinul operei literare seamănă destul de puțin cu destinul celui care a creat-o. Or, a-ți constitui o operă literară e mai greu decît a scrie cărți. Nicolae Velea are operă literară și doar omul, ciudat și dificil, și-a eclipsat o vreme scriitorul. Se afla mai mult ce a mai făcut și ce a mai zis, decît ce a scris, cum a mai scris. Era un personaj fantastic la care lucra cu migală de ani de zile. Pentru că trebuie să vă fac o mărturisire. Datorită straniei întîmplări de a trăi mai mult decît alții în preajma lui am putut „citi" cîteva pagini nescrise din ultimul său roman din ultimii ani ai vieții sale. Un roman oral, în care personajul principal era autorul însuși. Un roman care nu va apărea niciodată. Un roman genial pe care l-a citit în întregime numai autorul său, atît de nemilos cu noi cei-lalți. Nu este deci adevărat că de cîțiva ani Nicolae Velea n-a mai scris nimic. Cine l-a iubit și în acești ultimi ani poate să jure alături de mine că el a scris un roman, „romanul vieții sale", pe care l-a distrus odată cu el însuși. Nu este prima oară cînd, cuprins de o emoție de neînțeles în fața propriei creații, artistul n-o mai îndură și o distruge. Nu este prima oară și nici ultima oară. Am văzut și am citit ultima pagină a acestei cărți unice. Întins într-un cerc de zăpadă, aidoma unui cer sau unui ceas solar, Nicolae Velea scrisese cu propriul său trup un singur cuvînt : Sfîrșit !

Iulian Neacșu

Prin poarta iernii

Urmare din pag. 1

Mi l-a citit cu un ton amuzat și trist și pe parcursul celor două zile ale șederii noastre (eram mai mulți confrați) **Nicu Velea** s-a comportat ca o odraslă de lord amenințat cu dezmoștenirea.

Mai tîrziu, stînd la aceeași masă (evident că nu de cofetărie) Fănuș Neagu, care-l iubea gălăgios dar tandru, după ce a constatat că alcătuim împreună cea mai dezarmonică tripletă a fizionomiilor din Balcani, a întins degetul spre acela ce nu-l va mai putea arăta vreodată spunîndu-mi : „uită-te la el și citește-l, fiindcă e cel mai mare prozator din generația noastră."

Am stat multe ceasuri, multe zile și multe nopți (mai ales nopți) cu Nicolae Velea și declar cu mîhnire, cu uimire și cu umilință neputința de-a-l fi putut desfereca vreodată din armura însingurării sale. Era **sucit** și complicat precum eroii cărților sale și-n desnădejdea posomorită a ultimilor ani din scurta lui viață se închisese în sine ca un arici speriat de zgomotele siciitoare.

Mima naivități absurde și exersa un umor de tip special ; rămînea de multe ori posac și absent la discuția generală ridicîndu-se brusc și dispărînd fără să știm spre ce direcție.

Ca un ren gonind pe luciul ademenitor al zăpezilor polare...

Mă obișnuisem cu **retragerile** lui întempestive, nu înțelegeam întotdeauna motivul acestei **prelingeri** spre aiurideva, dar îi presimțeam desprinderea după strălucirea melancolic ironică a ochilor și mișcarea interogativă a mîinilor în vreme ce dialoga cu sine însuși.

Cărțile sale, povestirile lui, de-o neasemuită frumusețe și originalitate vor rămîne să înfrunte vitregia zăpezilor de peste veac.

Obosit ca un martonist al generației pusă să gonească spre un finiș literar imprevizibil, dornic să ajungă în acel perimetru rîvnit al întîlnirii cu sine, ironic și posomorît, Nicolae Velea și-a îmbrăcat armura singurătății de puțini înțeleasă și-a plecat, fără să anunțe pe nimeni, spre vămile amăgitoare și ucigașe ale Iernii Eterne.

Poate că în ultima clipă a respirării sale în aerul de oțel, a rostit ironic, pentru sine, neauzit de nimeni, acel adagio resemnat dar înțelept pe care l-a scris cîndva Joubert : „Adio, mi-e frig, mă duc să mă încălzesc, nu-mi mai amintesc de nimic, sînt obosit !"

Pas discret

Cu fiecare mare părăsire se subțiază pămîntul. Planeta devine străvezie și îi vedem toate morțile într-un chenar nesfîrșit.

După ce dăruise totul, Nicolae Velea părea încă un ghem nedesfăcut. Personajul lui dinafară nu-l interesa. Era lăuntric, ca o fîntînă adormită pe propriile ei tezaure. Pe fraza lui scurtă au călărit mulți prozatori nedibaci, eșuați. El risipea greu, dar risipea mult. Avea densitatea metalului grav și pur. Îl regăsesc la răspîntii de frază, mișcînd „vorba-n colțuri și rotundă", și fixînd, de fiecare dată, statutul moral al dreptății, în termenii lui cei mai curați și exacți.

Nicolae Velea era, de fapt, un sfătos, celebrîndu-și cumințenia cu gesturi paradoxale, prelinse-n legendă. Cărțile-i sînt o transcripție a biografiei debordante. La Nicolae Velea neobișnuitul se-nalță adeseori pînă la ferestrele fantasticului. El propune o realitate nouă, pregătită mărturisirii emblematice. Păsise miraculos prin „Poarta", carte definitivă, prin cîteva nuvele esențiale, și un roman nefertător de uitat, „În război cu pogon cu flori", și s-a retras apoi cu un discret pas fraged de adolescent.

Gheorghe Istrate

Întrerupere?

Se recomanda simplu, cunoscuților sau necunoscuților (și cîți necunoscuți l-au cunoscut !) cu un fel de autoironie inefabilă „Lică Velea, prozator". După care urma, înainte de a apuca să spui ceva, un „Ce ?" răstit și cuprinzător, însemnînd deopotrivă și cine ești și, mai cu seamă dacă ești cumva de altă părere sau dacă te opui celor „declarate". Urmînd acest mic ritual — poate ironie structurală, poate o reacție de apărare, păstrată din vremea debutului, cînd personajele sale sucite se încăpățînau să nu intre în tiparele „realismului" impus de critica timpului — ne-am cunoscut în redacția „Luceafărului", după ce scrisesem o recenzie la volumul „Călător printre înțelepciuni". Nu mai știu exact cine m-a prezentat — probabil Mihai Ungheanu — dar sigur este că, după acel „Ce ?" amintit mai înainte și după ce mi-am repetat și eu numele, a urmat constatarea : „A, deci dumneata ești un comentator al meu". Evoc acum aceste vorbe, încercînd să înțeleg dacă Nicolae Velea era interesat de opinia criticii literare. Știu eu ? Cert este că citea — poate doar uneori — ceea ce se scria despre proza sa. Anul trecut, cînd prozatorul împlinise 50 de ani, scrisesem cîteva pagini despre „Poarta", una dintre capodoperele sale, și, în finalul articolului, cutezasem cîteva vorbe mari despre autorul povestirii. Cînd ne-am revăzut, m-a întîmpinat cu cuvintele : „Comentatorule, ai glumit, nu-i așa ?" Nu glumisem. Și cu atît mai puțin glumesc acum, cînd nu mai este vorba de o aniversare, ci de o tristă despărțire : „Pentru a scrie o povestire cum este «Poarta» trebuie să ai geniu". Nu geniul **ro**mantic, ca în definițiile lui Schopenhauer, ci acea capacitate de a pătrunde, fără dibuiri, esența unei psihologii și a o exprima nu analitic, ci comportamental și — cum să spun — verbal. A sesiza, în cuvinte puține, granița imponderabilă între copilărie și adolescență înseamnă a fi un mare maestru, posesor al unui laser al observației care despică sensuri clare, acolo unde alții nu văd decît ambiguitate : — Ce e, Sandule, cu tine, plîngi ? Băiatul nu răspunse nimic și se aruncă hohotind în brațele ei. — Sandule, mamă, ce e cu tine ? El nu putea să răspundă nimic. Plîngea, cuibărindu-se mic în brațele ei, căutînd parcă ocrotire de ceva neînțeles și îngrozitor care-l înspăimîntase. Abia după un timp putu bîigui : — Poarta, mamă... Și plîngea și mai tare, știa că nu de asta plînge, ci de altceva și mai dureros pe care nimeni nu-l poate înțelege nici chiar el însuși, și nimeni nu-i poate spune de ce plînge el. După ce se domoli, stătu un timp uimit, cu ochii mari privind în gol, apoi se smulse îndîrjit și parcă rușinat din brațele mamei și-i spuse surprinzător de liniștit, cu o voce care parcă era a lui taică-său : — Hai să mă ajuți să dregem poarta aia, mamă". Ce simplu ! Dar ce complicat !

Răsfoiesc „Întîlnire tîrzie", ultimul său volum apărut în timpul vieții : „În treacăt", „Treceri", „Ochelari cu împrumut", „Paznic la armonii", „Odihnă", „Întrerupere", „Drumul", „Cu telefonul", „La un dublu decimal", „La groapa de fumat"... Personaje memorabile, situații memorabile, observație excepțională, limbaj inimitabil, concizie stilistică remarcabilă. Calități de mare prozator, care se regăsesc în scrisul lui Nicolae Velea în stare pură, nealterate de trecerea timpului. Plecarea prozatorului dintre noi, atît de neașteptată și de tristă, mă face să mă gîndesc la destinul unora dintre personajele sale, marcat de „întreruperi" brusce, de neîmpliniri dureroase. Este destinul literar al lui Nicolae Velea o astfel de întrerupere ? Hotărît, nu ! Zgîrcit la scris, șlefuind cu migală cuvîntul, preferind să tacă, decît să se autopastișeze sau să spună lucruri fără noimă, nemaiputînd să scrie, Nicolae Velea nu a lăsat o operă de mari dimensiuni. A lăsat însă o operă mare, profund originală, durabilă.

Cînd venea vorba despre proza sa — subiectul nu-i plăcea deloc — Nicolae Velea o numea „păcat al tinereților". O, cîți ar vrea să fie la fel de păcătoși !

Iertare pentru păcatele lui Nicolae Velea !

Valentin F. Mihăescu

Colțul vorbei

Uzurparea unor simboluri și comodități lexicale mi se pare admirabil zidită în paginile constrînse sub titlul sever **Călător printre înțelepciuni.** Aici, Velea vine să completeze paremiologia benignă iscată deunăzi în placheta **Vorbă-n colțuri și rotundă** (dificil de savurat, din păcate, înlăuntrul limbilor europene care ademenesc artele prin distincții și premii răs-sunătoare). De astă dată, Călătorul închipuie un soi de roman ager camuflat după numeroase voaluri și perdele, fin țesute și întrețesute. Pirvu, Stănică, Paremie, Panțuruescu și respectivele consoarte se proptesc în rendevuuri, gesticulează, discută, pun ograda la cale și-și fac pozne, care de care ținîndu-se mai isteț, mai 'oț, mai trăznit, mai ne-bun. Velea chiar precizează pe alocuri că ar fi cazul unei anumite perioade istorice, vremuind cam între 1939—1954. Dar, prin asta, să nu se deducă lejer că ar exista o schemă epică bine conturată, prefigurată tezist, sau un motiv central sau un epicentru împrejurul căruia să pivoteze romanul. Mai curînd, Călătorul apelează la tehnica înaintării pe o spirală imaginară, urcuș coincident cu protejarea unei suite de schițe, relativ independent. Lianții sînt livrați de păstrarea unor aceleași personaje, cît și — mai cu seamă — prin climatul humoristic continuu. Prozatorul, renumit prin excepționalul talent de minuitor al schiței, nu-și desminte vocația, dimpotrivă, afirm că alunecarea majestuos-hazoasă printre înțelepciuni prilejuiește o netă îmbogățire a vocației prin alchimii rafinate și perle ale genului epic ultra-scurt. Curajul de-a rămîne un prozator de unice respirații este încununat, în cazul prezent, printr-un succes de lapidaritate, de sugestie moral-filosofică superioară, de artizanat artistic vizînd perfecțiunea.

Paremiile, atît de dragi Călătorului, și nu doar lui, sînt structurate pe două paliere distincte. Unul e acela al proverbelor, al „zicerilor" fidel păstrate și fidel incluse în context. Al doilea palier e format de acele proverbe răsturnate, inversate cu bună știință ; e aici un nivel de sintagmare numai aparent paremiologică, scos din strategia semnificării și simbolizării strict personale, originale, subiectiv-artistice. „Fiecare pai își are umbra lui", spune cineva. Însă Călătorul strică, pe aceeași pagină, consumarea orală firească a zicerilor populare : „vă săpați gropi și nu cădeți singuri în ele" sau „se încurcase cu oul și n-a ajuns să fure boul" sau „călătorul le arată drumul". Alături de asemenea coruperi voite, Velea introduce și acel coeficient, personal pe cît de năstrușnic, de fantazare în cîmpul metaforei paremiologice, fapt care sporește informația estetică și, implicit, valoarea cărții : „un ger de-ți bărbierea obrajii" ori „lopătînd cu lingura în strachină" și „las' că-l fac eu să mănînce ochi de icoană !". Sigur, profitabil de urmărit ar fi și cum se realizează humorul permanent, care cînd irumpe pișicher, cînd se insinuează vulpește, cînd e conținut numai subtextual. Modalitățile nu sînt neapărat noi, pe alocuri desprind „mîna" și „ticurile" unui Creangă și, de ce nu, ale unor Rabelais și Swift. Modernitatea și originalitatea lui Velea provin din aplicarea unor tehnici clasice la o materie ingenuu-profană, neexploatată pînă acum. Există humor țîșnit din translația singular-plural : „cu care picior calci în strachină sau în străchini" și „las' că tu ai carte și cărți". Există humor tras prin consecuție condițional-absurdă : „pentru că iada și capra săriseră casa și masa, domnul Paremie sărise cartea". Humorul erupe și prin extricarea pronominării și adjectivării tradiționale : „unul cu alergătura și altul cu paguba" sau „ocnă mică de sare dulce". Totuși, procedeele nu se opresc aici, cititorul, crispat sau binedispus, e zgîlțîit să descopere destule altele, spre propria-i satisfacție. (Iar acum, acum ce ? Acum i se rotunjesc alte vorbe-n colțuri : „...a văzut că pămîntul de sub podișca unde dormise era umed — n-apucase să-l ia soarele". Și acum, acum ce ? ...„avea acum o vorbă moale și parcă împăcată, cum n-avusese niciodată". Într-adevăr.)

Mircea Constantinescu

POST RESTANT

GEO CONSTANTINESCU, Borsec. Iată pe ce culmi poate să ajungă tirania scrisului așa-zis frumos, cind pare că și limba in care s-a scris este o limbă străină și nicidecum limba română: „...De căldură carnea părea că se desprinde de pe oase și se lipea de hainele grele, in timp ce foamea trezea crocodilii de fum pe cremenea creierelor incinse..." **(Străinul).** Sau : „Trupul ei superb, (n.n. bineințeles că subiectul trebuie despărțit de predicat, nu ?) vibrează din resorturile cele mai profunde. Sufletul tinăr, implinit de atingerea, izbucnind voluptos prin fiecare fior al gesturilor... Buza-i de sus, roșie, sublim arcuită de uitare, lasă descoperită jumătate din marmora lucitoare a dinților... Țipătul gifiit" **(Frisoane de toamnă).** Am citat pasaje care sint, intr-un anume fel, exemplare pentru o categorie mai largă de corespondenți ai noștri. Ele arată exact felul in care nu ne place să scriem: dezarticulat, fals prețios, infierbintat pină la a da in clocot. Și totuși, credem că mai aveți șanse dacă vă veți lepăda de gesticulația aceasta verbală și vă veți opri la nivelul unor fragmente din **Frisoane de toamnă** in care observația psihologică și socială este acută, eficientă. Noi sperăm, sperați și d-voastră că literatura nu este un mod de a „face frumos", de a-ți imbrăca gindurile și intimplările intr-o haină lustruită. Păstrați-vă haina de lucru, deci scrieți cum gindiți și veți reuși. Cu alte cuvinte, mai puțină șampanie și mai multă apă minerală. Doar o aveți la indemină.

DAN STROE, Buzău. Cum v-am spus, și prin viu grai, adresați-vă revistei „Urzica". Noi, deși iubim umorul, glumim mai rar. Deci ceea ce numiți „incercări de schițe", dar care sint de fapt niște scenete. **(Datoria, In autobuz, Dialog nocturn, Serviciul special 051)**, sperăm că vor găsi mai multă ințelegere la colegii noștri de la revista susnumită, deși nici lor, cum nici nouă, nu le vor scăpa unele inrudiri cu Ion Băieșu.

MIHAIL EMIL SEBASTIAN, Iași. Și d-voastră aveți pe lingă un Emil in plus, talent umoristic : „Totul a inceput in ziua cind am intirziat a treia oară la serviciu. N-o să mă credeți, poate : m-am dus la șeful secției și l-am rugat să-mi taie o oră din pontaj, deși nu observase nimeni intirzierea. Apoi i-am atras atenția că fiind la a treia intirziere, urma să-mi facă un referat și să mă penalizeze cu zece la sută pe o lună de zile. Știți cum a procedat ? Mi-a făcut referat c-am venit la serviciu in stare de ebrietate (n.n. bine că n-ați venit in stare de orice), pentru că un om normal, a susținut el, n-ar fi procedat așa cum am procedat eu". Dați idei, dați idei...

ȘTIULER CRISTIAN, Botoșani. Ne intrebați: „Ați lăsat vreodată cirma propriei stări de liniște sufletească in mina altuia ?". Vă răspundem : „Și incă de cite ori". De altfel in viață sint destule momente in care nu ai incotro. Sint momentele in care deciziile sint luate de alții pentru tine. Or, ca să glumim puțin, cite cereri n-ați făcut pină acum, așteptind cu nerăbdare rezultatul ! Deci, și de data aceasta, așteptați cu emoție un răspuns. Nimic neobișnuit pină acum, toți trăim emoțiile la fel și nu e vina nimănui dacă ține cirma altuia, chiar și fără voia lui. In ceea ce privește prozele, ele sint de fapt două parabole nesigure, in care mai mult sint sesizate intențiile, decit realizările. Mai trimiteți.

IOAN NEGRU, Singeorz-Băi. Care va să zică pădurarul, venit mai devreme acasă, iși găsește nevasta cu altul și se răzbună. Cum ? Aici e aici : ii leagă strins unul intr-altul și-i folosește drept contragreutate ca să se spinzure. Nu vi se pare că sinteți prea original? In **Poveste la prima ninsoare** — „Tănase ăla și-a pus nevasta cu gitul pe tăietor și-a vrut să-i taie gitul cu securea". Nu mai fiți atit de negru cu femeile măritate, ele trebuie să se bucure din partea noastră de tot respectul ca soții, mame și bunici și nu toate „ispitesc" pe alături. Iar dacă tot ați publicat poezii „in revistele din țară", rămineți la ele. E mai bine pentru toată lumea.

EGO, București. Nu putem publica nimic cu o asemenea semnătură. Nici cu **Nemo.** Aveți talent, credem că e păcat să-l ascundeți in spatele unui pseudonim de indrăgostit de sine. Deci numele, prenumele, adresa, date personale, o fotografie și... cit mai multe proze. Ne-ați făcut curioși.

Iulian Neacșu

Satul românesc

Urmare din pag. 1

tandrețe casnică și un spirit ludic **(Fabule, Copilărie)**, ba chiar reprezentări fantastice și expresivități de limbaj specific populare (Altfel, cum ar fi devenit scriitorul un „poet național" ?).

Desigur, in ampla sa radiografie social-politică din ciclul **Zăpezile de-acum un veac**, Paul Anghel nu se oprește in mod special la clasa țărănească. Dar memorabile rămin „figurile" unui Culiță gornistul sau ale ostașilor care merg la război jucind străvechiul Căluș.

In fine poezia lui Ion Horea nu poate fi ințeleasă, in tot fiorul ei elegiac, fără o raportare la bocetele și tragediile țăranului de pe Mureș și Tirnave.

Care ar fi explicațiile unei asemenea prezențe copleșitoare (mai cu seamă in creațiile contemporane) ? Sint, probabil, numeroase. Mă rezum doar la trei. Mai intii, faptul că tot mai mulți scriitori au provenit din mediul rural. Și ceea ce ai in singe nu poți uita niciodată. In al doilea rind, e de meditat la puternica influență exercitată asupra „literaturii culte" de puternica „literatură populară", pe care am elogiat-o, de la Alecsandri, Eminescu, Sadoveanu, Blaga pină la cei mai tineri scriitori conștienți de misiunea lor artistică. (Cum se știe, Mihai Ralea explica literatura lui Sadoveanu prin spiritul „baladesc", „pandur", venit de la strămoșii olteni ai scriitorului și chiar dacă o asemenea opinie are de suferit multe amendamente, tot rămine intr-o oarecare măsură valabilă, măcar pentru tinerețea scriitorului).

In sfirșit, ar mai fi de luat in seamă acea „veșnicie" invocată de Lucian Blaga. Sigur, satul românesc a cunoscut și cunoaște mereu multe schimbări, multe convulsii, chiar pe alocuri sincope, momente, incongruențe rizibile ori tragice.

Dar, dincolo de fenomene, mai mult sau mai puțin exterioare, i-au rămas **numen**-ul, sufletul și structura, fondul său ancestral, sentimentul cosmic, acea **axis mundi** care dă perenitate — atit de măiestru ilustrată plastic de Brâncuși. Dorindu-și dăinuire in timp și in spațiu, dorindu-și nemurirea operei, orice creator, orice creatori caută asemenea stilpi ai eternității. Dincolo de mode și metode, dincolo de „presiunea" istoriei sau a factorului existențial, dincolo de variile motivații, particulare, tema țărănească ii oferă, generos, fiecăruia, „ajutorul" său (Doar să știe de unde să-i ia și cum să-l folosească !).

„Spațiul mioritic" sau „cumpăna" din cimpie — simbolul plastic al simțirii românești in viziunea arhitectului G. M. Cantacuzino — au legănat și leagănă, au hrănit și hrănesc atitea generații de creatori. Pentru că satul este insăși temelia țării, sufletul ei național.

SCRISORI COLEGIALE

Către un debutant

Mai tinăr cind eram și salahoream entuziast in redacția „Luceafărului", am pus la cale un ciclu de interviuri despre măiestria literară, și intr-o zi am călătorit la Cluj pentru un dialog cu Ion Agârbiceanu. Auzind că vin din partea „Luceafărului", bătrinul hirsut ardelean m-a intrebat pe neașteptate „ce mai face fratele Tăslăuanu ?" „Am trecut ușor peste această intrebare fulgerătoare și am revenit cu tact din lumea umbrelor in lumea noastră. Nici atit de bătrin ca atunci Agârbiceanu, dar nici atit de tinăr ca Tăslăuanu in 1910, iată-mă poftit să insăilez pentru „Luceafărul" o scrisoare colegială adresată unui confrate față de care m-aș putea considera tată, unchi, sau — Doamne ferește ! — chiar bunic. N-am in vedere un tinăr anume, ci mai mulți, poate chiar o generație intreagă. Și n-am ambiția senectuții atotștiutoare, ci numai pe aceea a unei nostalgice priviri peste decenii, cu mihnirea că doctorii Voronoff, Carell, Parhon și Aslan n-au putut descoperi elixirul Tinereții fără bătrinețe. Dar, dacă tot am reușit performanța de a reveni pe pămint din cavoul unui infarct și am avut prilejul de a-mi citi in „Orizont" un necrolog repede retractat printr-o erată redacțională, parcă am dreptul să privesc viața nu ca pe o suită de virste biologice, ci ca pe-o tinerețe fără sfirșit.

Ce doresc să spun acum unui debutant și prin el tuturor celor care bat cu nădejde la poarta publicității, nu este o plachie de sfaturi și moralități pioase, ci o simplă confesiune de om pățit in de toate. La 23 de ani tipărisem o plachetă de versuri și m-am așezat candid intre cele 500 de exemplare, aranjate sărbătorește in vitrina unei librării timișorene. Imi făcusem un obraz alb, ca al lui Marcel Marceanu, cu o trusă de farduri imprumutată de la tandra doamnă Aca de Barbu, pe atunci directoare a Operei de Stat din Timișoara. Caligrafiasem cu tibișir, pe-o planșetă de desen și un mic strigăt de albatros liric : „Priviți-mă, admirați-mă, sint cel mai mare poet din acest oraș de gușați !" Credeam că se vor vinde intr-o singură oră cele cinci sute de exemplare ale primei mele plachete de versuri. Nu s-a vindut nici un exemplar. Am imprăștiat ediția, de-a lungul deceniilor, gratis și cu autograf. Din pățania mea vreau să invețe incepătorul de azi că eșecul unei vitrine, lauda in doi peri a unui cronicar sau păruiala unui critic nu sint intotdeauna ceea ce s-ar chema „sfinta sfintelor". Cine iși inchipuie că viața unui poet este un vals mereu frumos și aplaudat, se inșală amarnic. Eșecurile, indoiala, desperarea și chiar dificultatea de a găsi o rimă leonină, fac mereu casă bună cu fărima de clipă fericită. O carte cu autograf este un dar superb, dar am găsit destule volume cu dedicații inălțătoare pină la cer, părăsite la anticari, cu paginile netăiate. Camil Petrescu le ținea in pod. Erezii le-au cărat cu sacul, la anticariat. Unui tinăr, acum niște mulți ani, i-am scris o prefață la volumul său dintii și in care il comparam cu Slavici. Azi nu ține și nici nu pare să mai mă cunoască. Vorba aia : „bună ziua am dat, belea am căpătat". Un fals eseist a și lansat ideea că actul caritabil este imoral, fiindcă iși inchide gura pentru o recunoștință veșnică. Viața mai ales cea literară, este inconfortabilă, iar laurii devin ușor niște spini. Eu nu spun că „poezie" trebuie să rimeze cu „sărăcie". Vila și livada Mărțișorului l-au susținut pe poetul Arghezi, dar știu că mizeria materială i-au trimis in pămint pe Bogdan Amaru și Artur Enășescu. Talentul este ca troscotul care, plin de sănătate și vigoare, sparge chiar și crusta asfaltului ca să-și scoată la lumină crengile și frunzișul. Talentul adevărat este ucenic la o școală aspră și fără vacanțe. „Nici o zi fără un rind scris" nu este un simplu adagiu prezent doar in vechile texte latine, ci un imperativ de care numai impostura nu ține seamă, fiindcă numai ea se crede genială chiar in clipa de falsă ezitare cind mărturisește „azi n-am inspirație". Cind iți este dor de poezie aleargă la Eminescu, dar și la cel mai modest coleg de generație. Un adevărat izvor al Castaliei găsești insetat la Eminescu, dar un strop de rouă cristalină afli și la ultimul adolescent amețit de galopul Pegasului.

Ah, dacă aș mai fi o dată tinăr ! Poate că multe greșeli nu le-aș mai face, dar cea dintii, pornirea naivă de a sta in vitrină lingă primele cinci sute de exemplare rămase nevindute, aș repeta-o, ca un manifest tandru de om dornic să-și ducă viața in tumultul cetății, intre bucurii frenetice și tristeți sfișietoare, intre tineri și virstnici, intre indoieli și certitudini, intre extaz și repulsie, intre vis și realitate. Debutanți sau cu o traistă de cărți in spinare, purtăm cu toții nostalgia unei tipărituri unice, aceea pe care n-o mai scriem niciodată și care, plină de farmec, ar putea și ar trebui să aibă titlul „Amintiri de pe Pămint". E singurul loc din Univers pe care merită să trăiești. De la tinerețe pin-la bătrinețe, adică de la debut pină la epitaf.

Petru Vintilă

Desene de Ilie Florin

Universul valorilor morale

Urmare din pag. 1

de parcă stăm pe-un fund de lac frumos / sticlarii suflă-n țevi măiestre ceriul / ca pe-un pahar de dar cu gura-n jos / vestind cu buze mari de bucurie / ceremonia firii s-a stirnit / prin lujeri lungi de griu pompează glia / un zăcămint de maci fără sfirșit" **(Feerie de vară).**

Ciclul **Cronică de țară** cuprinde poezii de elogiere a patriei, prefigurind atitudinea poetică din **Epistole vieneze** (1979) și **Poeme de dragoste, ură și speranță** (1981). Partea a doua a volumului **Idealuri** (1938) include și **Versuri,** cu unele poezii reluate. Corneliu Vadim Tudor scrie o poezie de respirație largă, respectind ritmul și rima, căutind, in aceste intinse desfășurări lirice, și muzicalitatea. Poetul pornește huruitor, vestindu-și de departe sosirea, ca un cunoscut personaj din poveste, lăsind să curgă versurile in cascade ritmice, cu o dirijare a resurselor care par să-l facă inepuizabil. El simte marile mișcări, existența este un dat, oscilind intre bine și rău, iar poemele trebuie să le surprindă pe spații mari. Nu este atras de infloriturile stilistice sterile : pentru el, esențială rămine sinceritatea exprimării, fermitatea atitudinii, consecvența ei. De aceea, poetul reia motive, teme, care trec și se reintilnesc in volume.

Intr-un ton ce-l individualizează, el scrie poezii de glorificare a patriei, apologii, „patria e mina cu miros de ambră / care chiar cit sintem incă nenăscuți / ne sădește-n palme nobil cultul muncii / iar in piept sămința marilor virtuți / este graiul dulce ce-l vorbim, e pilda / ferecată-n aur prin letopiseți / este ceriul care-atit ne-a plins de milă / că s-a scurs pe zidul de la Voroneț // ... // patria e insuși faptul că ne doare / neputința vorbei cind vorbim de ea / este coriandrul inflorit de care / pururi văzul nostru nu s-o sătura / biruit-au gindul de am scris aceasta / ia, preasupusul ei cel mai de rind — / patria e rostul milenar al nostru / pe acest mirific astru de pămint" **(Patria e totul).** Corneliu Vadim Tudor scrie și o poezie pornită din receptarea evenimentelor istorice, a reverberației acestora in conștiința contemporanilor, consemnindu-le rostul prin timp, păstrindu-le seva valorică **(Armia română, Balada din Cimpia Turdei, Elegie pentru Domnul Tudor, Laudă țăranului român, Baladă pentru Domnul Tudor, Invățăturile lui Neagoe Basarab către noi toți la trecerea lui din viață, La Marea Unire, Portretul lui Bălcescu la tinerețe.** Poetul caută și evidențiază elemente de esență, străvechimea, arhetipul, care a permis, in distrugătoarea curgere a timpului, conservarea datinilor și obiceiurilor : „din munții noștri sacri se pogoară / oieri și ciini cu turmele spre lunci / ce forță le-ai dat, doamne, prin milenii / de se supun aceleiași porunci ? / in transhumanța lor e-atita pace / duh românesc și măduvă de stea, / incit acei ce ne-ar uita trecutul / in fața ei, tăcuți, s-ar inchina." **(Septembrie).**

Poet de atitudine civică, din stirpea lui Goga și Beniuc, el suferă pentru nedreptățile istoriei. Intr-un oraș străin, vechile drumuri ale lui Horea și altor martiri ai neamului il fac să se-nfioare in fața grozăviilor istoriei : „Aici, la împăratul in sat, cum botezară / pe limba lor, Viena, țăranii din Ardeal / e pace și lumină acum, doar citeodată / vin sloiuri mari de lacrimi pe Dunăre, la deal / și ele nu sint alta decit sfintite jalbe / sosind cu-ntirziere de la atiți români / eu le citesc și carnea pe mine se-nfioară / de cit mai pătimiră sărmanii mei bătrini // Inzăpezite-n veacuri sint incă străzi și case / ce agrăiesc și astăzi de toți acei bărbați / ce-au pribegit zadarnic spre minturea țării / și s-au intors mai aprigi și mai incrincenați / toate acestea, insă, s-au spulberat deodată / ca putregaiu-n focul cel purificator / cind la calenda unui inmiresmat decembre / bătuse deșteptarea și pentru-acest popor" **(La Marea Unire). Epistole vieneze** sint, de fapt, imnuri de laudă adresate țării, de glorificare a virtuților străbune. Dorul de patrie devine mistuitor ; de aici, din acest spațiu al iubirilor eterne, se trimit mesaje umanitare : „In țara mea de-a pururi inverzită / atitea stele aurul și-l cern / iar viața e-un miracol ce palpită / la orice pas, ca intr-un rai etern // istoria ne-a fost insingerată / și plină ochi de jaf și grozăvii / poate de-aceea prețuim noi, iată / ce-nseamnă demni și-n pace a trăi // acum, cit mai e timp și-avem putere / războiu-n fașă trebuie distrus // altminteri insăși noima vieții piere // intindeți ramul de măslin mai sus / ca pe-un fantastic curcubeu de miere / ce leagă răsăritul de apus !". Apare și versul vituperant, șfichiuitor, cu plesnete usturătoare de bici. Trădarea de patrie, lașitatea, minciuna sint infierate in „poemele de ură". Gama atitudinii este extinsă in poeziile lui Corneliu Vadim Tudor. Limanul implinirilor finale trebuie atins cu demnitate : „Imbătrinesc, incep să se inchege / inele noi pe trunchiul meu bogat / tu, tinerețea mea fără de lege / voi apuca să te mai văd vreodat' ? / eram așa nebun ! un sclav și-un rege / in carne deslușeam cum mi se bat / plutea un gust de fragi și ploi pribege / prin universul meu infiorat // și parcă veacuri lungi de frumusețe / se așterneau in fața mea, solemn / invăluite-n lauri și ospețe !... // e timpul, dar, să caut, să-mi insemn / o odă-n metru antic, să mă-nvețe / prin vama morții cum să trec mai demn". Ceea ce ar părea o expresie a vitalității fără obiect, nu este decit o protejare a melancoliei : Corneliu Vadim Tudor iși apără permanent un univers al valorilor morale.

CUMPĂNĂ

Așchii

Note de lectură. George Țărnea. Poezia lui nu poate fi concepută in afara principiului „captatio benevolentiae" ; muzicalitatea strofei, o anume acuratețe a nostalgiei unde se recunosc intre ele romanța, serenada, melodrama militează discret dar consecvent pentru binefacerile acelui principiu imbatabil. Prin grija față de forma cantabilă **(Cartea Clara,** Ed. C.R., 1986) se alătură familiei autorilor poetizanți. Echilibrul instabil intre dramă și melodramă vorbește despre originalitatea lui George Țărnea.

Ștefania Plopeanu **(Scrisoarea femeii urite,** Ed. C.R., 1986). Dorința de a obține poezia pe viu, fără anestezia retoricii. Oscilația intre stările poetice infinitezimale, vocații terminale ale intelectului și acelea vitaliste, iarba fiind, aici, nu un simbol al democrației ca la Whitman, nu unul al incăpățînatelor fluxuri și refluxuri din ciclurile naturale, (Lundkwist), ci un semn de chemare idilică, voce a singelui sub zodia Cintării Cintărilor.

Dumitru M. Ion **(Ioan Metafora,** Ed. C.R., 1986) opțiune ipotetică (vezi construcțiile prin conjunctiv), exotism, majuscule, cusătură epică. Se insinuează și muzica unui memorabil poet moldovean din aceeași generație. Iși pune problema relației dintre metaforă și simbol. Poezia lui exploatează exoticul (care este o formă de onirică de senzațional), pietrele rare ale parnasienilor, florile simboliștilor sint atrase, prin ton, către oficierea lentă. Lumea poeziei nu este, aici, incă o cetate cucerită, ea este deja o lume consacrată și poetul face apeluri constante la simbolurile ei.

Aurelian Titu Dumitrescu, **(Antume II,** Ed. Litera). Precizez că lungimea sau scurtimea unor note critice nu se află, in cazul de față, in directa legătură cu valoarea cărților presupusă de comentator. Un poet cu un destin „epicizabil" este A.T. Dumitrescu. Cei care se confruntă de aproape, la inceputul activității, cu un maestru, dispun de un anume eroism al intelectului. A.T. Dumitrescu a susținut un dialog literar indelungat cu Nichita Stănescu (in paginile Suplimentului) și primul merit evident este acela că a intrat pe aceeași lungime de undă cu preopinentul vestit pentru agerimea speculației sale. Materialul strins cu acea ocazie alcătuiește o carte extrem de interesantă **(Antimetafizica)** pe care istoria literară o va păstra mereu in grațiile sale critice. A.T. Dumitrescu a avut curajul să publice, la paritate, alături de Nichita Stănescu ignorind (poate, conștient) titlul cărții unui francez : „Maestrul care ucide".

Urmele discipolatului sint șterse in **Antume II.** A.T. Dumitrescu scrie cu mindria și incăpățînarea de a displăcea. „Captatio benevolentiae" este un principiu detestat. El il invită, totuși, pe cititor să ia parte la experiențe bizare sub perspectiva cobaismului. Atrage atenția cruzimea observației prin care se tatonează rezistența acelui baudelairian lector ipocrit. Libertatea asociațiilor este maximă, in vecinătatea haoticului, de aici impresia de joc brownian a imaginilor poetice implicate. Teribilismul titlului poate fi admis numai dacă se trece peste improprietatea termenului : un autor are poezii antume numai atunci cind are și postume. Metafora de tip avangardist nu se impiedică insă de asemenea bariere.

George Alboiu

ÎNSEMNE DE GÎND ȘI SIMȚIRE

Urmare din pag. 1

Această faptă de genial om politic și ginditor intrunește, spuneam mai inainte, adeziunea deplină a intregii națiuni, a tuturor forțelor democratice și doritoare de bine din lumea intreagă ; exprimind aceste sentimente, omagiul scriitorilor se constituie intr-o emoționantă probă de conștiință revoluționară și de atașament cald, lucid, la o politică de pace, la o **faptă românească de rezonanță universală.** Omagiile acestea sint, spune — in vibrante vorbe — prozatorul Eugen Barbu, expresia unei intregi țări, semnul ei de prețuire pentru acela care i-a dat in lume demnitate și libertate : „Urările de bine pe care i le adresăm sint ale poporului, ale apelor involburate la barajele și hidrocentralele pe care le-a ctitorit : aplauzele sint cele ale lanurilor desțelenite, hrănite cu irigări uriașe, uralele sint ale munților care nu sint numai niște monumente ale naturii ci dovada vie a trăiniciei românești". Este o trăinicie intemeiată prin programe, impresionante prin anvergură, prin „acțiuni cardinale" (cum se exprimă poetul și prozatorul Ion Brad), apte să ducă la indeplinire și să traducă in viață ceea ce este proiect cutezător și cu amploare unică in istoria României. Acest proiect unitar, diversificindu-se in sute și mii de unități a căror coeziune constă in elaborarea unitară pe care o intreprinde genialul conducător, a creat fața României de azi și arată dimensiunile spirituale, economice, politice ale patriei de miine. O lume a construcției, o incordare de ev istoric fundamental — aceasta e România proiectată de Marele ei Arhitect și Constructor de țară — aceasta e și imaginea pe care ne-o infățișează, intr-o tabletă, prozatorul Dinu Săraru, imaginea țării in trasformare, unde „temeliile noii zidiri s-au inălțat ambițioase, schimbind radical o geografie provincială, obligată să intre in amintire, pentru a ceda locul unei economii dinamice și moderne, capabile să participe autoritar la cel mai exigent schimb de valori". Proiectul țării noi inseamnă și proiectul „omului nou", despre a cărui infăptuire scrie, in propoziții precise, prozatorul Dumitru Radu Popescu, in tableta intitulată „Dreptul la tradiție și adevăr". „Arhitect și constructor de țară", acest semnificativ florilegiu, năzuiește să cuprindă, in formele gindului ales, diversitatea preocupărilor unei personalități istorice a României, ctitorul țării noastre de azi. „Argumentele vieții", un eseu al acad. Șerban Cioculescu, „Piatră de hotar", o tabletă a lui George Bălăiță, „Epocă de glorii" de Vasile Rebreanu, „Să servim viața", de Nicolae Țic. Alte și alte documente de adeziune culturală și de responsabilitate, de spirit civic, configurează un spațiu al unității de gind și faptă, insemne de preț ale conștiinței scriitoricești contemporane.

Dacă este o realitate evidentă imaginea țării de azi, ctitorită de genialul ei conducător, la fel de adevărată este și această evoluție unitară a culturii, această regăsire a identității, căci sărbătorind pe ctitorul României moderne sărbătorim pe acela care, prin gind și faptă, ne-a redat demnitatea existenței libere pe pămint.

CRONICA EDIȚIILOR

Ediția Hașdeu (II)

Poate am fost prea severi in prima parte a acestei cronici — ori această impresie vine din aceea că am inceput cu lipsurile (greșelile) ? Greșeli mai sint, și le vom semnala; citeva explicații sintem datori, insă, a da cititorilor noștri. Ne călăuzim in aceste cronici ale edițiilor după statutele asociației „Guillaume Budé", publicate, care sint normative și hortative totodată pentru editorii de texte clasice (in latină și greacă) ; considerăm colecția „Les belles lettres" un indreptar pentru edițiile critice in general fiindcă are o tradiție venerabilă și ține o dreaptă măsură intre erudiția incifrată in sigle, de tip nemțesc, și fantezismul adesea baroc al edițiilor englezești. Or, in aceste statute se accentuează că partea cea mai importantă pentru o ediție o reprezintă stabilirea textului. Trebuie spus că, grație sistemului de verificare foarte riguros, greșelile de tipar sint, acolo, practic imposibile (dacă scapă, totuși, și de „erratǎ", sint semnalate urgent in presa de specialitate). Editorii sint, apoi, indrumați să dea numai explicațiile istorice strict necesare ințelegerii textului și să fie cit se poate de parcimonioși in privința considerațiilor critice generale: gustul estetic pentru Cicero, de pildă, se poate modifica de la o generație la alta, in timp ce textul operei se editează critic pentru mai multe generații.

Edițiile noastre — mă refer nu numai la cele publicate in editura „Minerva", dar in mod special la acestea — sint unice in felul lor, după cite cunoaștem, ele abordind opera scriitorilor moderni cu mijloacele și cu seriozitatea aplicată pe textele antice. Ele imbină acribia filologică (stabilirea textului, variantele, normele de transcriere, etc.) cu reperele de istorie literară și cu propria viziune a editorului asupra autorului său. La această formulă — care nu mă indoiesc că va fi preluată și in alte culturi pe măsură ce se va simți nevoia „clasicizării", „normalizării" literaturilor moderne — s-a ajuns, in principal, din două cauze : mai intii, din dorința de a face dreptate autorului (edițiile noastre au un pronunțat caracter recuperator, oferă operei și autorului noi șanse, mai mari decit primele, de existență) — apoi, din lipsa unor instrumente de lucru adecvate studiului istoriei literare in general : bibliografii in primul rind, apoi monografii de reviste,

de ziare (să nu uităm că ziarul „Timpul" in sine nu beneficiază de nici un fel de tratare specială — și totuși, din el se scoate cea mai importantă ediție a zilelor noastre !), de autori, de curente literare — in fine, de biografii ; lipsa, ori puținătatea lor (și cele care există au mai mult un caracter sintetic, definitoriu). Literatura română pare a trăi mai mult in sinteze și destul de puțin prin analize ; edițiile noastre critice o dovedesc : in ele găsim și date despre viața autorului ori operei, dar și izvoristică, și bibliografie, și istorie propriu-zisă ; ele sint capabile a crea, apoi, supra-specialiști, adevărați „experți" intr-un autor (cum este de pildă, N. Gheran care, practic, nu mai poate fi controlat nici de o „armată" de istorici literari, in domeniul „Rebreanu" ; cum este D. Vatamaniuc pentru Eminescu, etc.).

Din acest punct de vedere, desigur că o cronică a edițiilor nu poate să se rezume doar la greșelile de text (de ce, insă, nu le semnalează revistele de specialitate ?). Și astfel, revenind la Stancu Ilin, nu putem să nu semnalăm capitolul de informație istorică al ediției sale. Găsim in comentarii primele apariții ale fiecărei poezii in parte (lucru stabilit cu exactitate), majoritatea reluărilor in volume ori separat și diferențele de texte de la o reluare la alta — ceea ce denotă o continuă revenire a lui B.P. Hasdeu asupra operei sale poetice, un laborator la lumina tiparului. Poezia n-a fost, pentru marele savant, o distracție intimplătoare, o odihnă din studiu — ci chiar un mod de a exista. Strinsă la un loc, opera sa poetică ne arată că avem in Hașdeu un continuator sintetic al lui I. Heliade Rădulescu (vezi și interesanta monografie pe care i-o inchină Mircea Anghelescu lui Heliade) — și, lucru deja semnalat (intre altele, de T. Vianu pe care il invocă Stancu Ilin) un inceput pentru Al. Macedonski. O intreagă linie a esteticii uritului ce va deveni puternică in poezia noastră prin T. Arghezi („Din bube, mucegaiuri și noroi / Iscat-am frumuseți și sensuri noi") iese, astfel, in evidență și — lucru important — capătă continuitate definind atit o predispoziție specifică a poeziei valahe, (ce poate fi urmărită adinc in timp, pină la cronicarii munteni, ori in spațiul larg al blestemelor populare) — cit și o conștiință de sine a acestei predispoziții : nu intimplător Hașdeu il asculta cu simpatie pe Macedonski in cenaclul „Junimii". Pamfletele poetice ale lui Hașdeu (intre ele, „Complotul bubei", o veritabilă „floare de mucegai" inaintea pamfletelor argheziene) au incă frăgezime datorită limbajului frust, ruperilor de ritm, rimelor interioare ce punctează sensibilitatea poetică. Teoria sa din poemul „Dumnezeu" — in care G. Călinescu vedea o intreagă filosofie — este demnă de atenție și astăzi. Interesantă mi se pare, apoi, poezia patriotică, a lui Hașdeu punctind viziunea sa profetică asupra necesității jertfei pentru neam, pentru țară: libertatea nu se naște de la sine, ci printr-un șir intreg de martiri care trebuie continuat și in prezent și in viitor ; libertatea este efectul acestor jertfe.

In general, ediția lui Stancu Ilin respectă regulile colecției aducind un bogat aparat informativ ; este remarcabil meritul editorului de a readuce in atenție comentatori ai literaturii române astăzi aproape uitați — Barbu Lăzăreanu, de pildă. Cit privește transcrierea interpretativă a textului, citeva greșeli trebuiesc, totuși, semnalate. In prima poezie a volumului, „Frunzele", in strofa „Arboru-i ideea / Frunzele-s **aceea** / Ce-nviază țara / Și-o ridică sus" — termenul subliniat se va citi „aceia", nu este vorba de un principiu, „ceea ce". ci de niște ființe, de cei care se sacrifică lăsind in locul lor pe alții ce le vor prelua funcția in virtutea comparației cu arborul din context (Poezia continuă: „Cind furtuna muge / Și fricosul fuge / Alții iau povara / Celor ce s-au dus"). In prefața lui B.P. Hașdeu, pasajul: „De cite ori mi s-a intimplat a fi **dulci** și molatec, mă miram eu insumi", termenul subliniat se va citi „dulciu", cuvint format după exemplul „sălciu" etc. Sensul lui (redat in dicționarul lui Massim și Laurian) este „dulceag, edulcorat". Stancu Ilin a crezut că avem de-a face cu acel **u** final ce trebuie inlăturat. Același final ii mai joacă editorului destule feste : „Sau să facem ca securea cind feru-n copaci lovește / Și copaciul nu se lasă, luptindu-se bărbătește" (fragmentul din „Răzvan și Vidra", v. 7—8): Hașdeu folosește singularul „copaciu" care trebuia redat prin „copac". Ciudată mi se pare indepărtarea lui **u** final in sintagma „Te-a mai cruțat natura și barbarele gloate" (p. 12, v. 28) : Hașdeu scrie, făcind acordul corect: „te-au mai cruțat..." Consecvent unei reguli pe care o anunță in prefață (redarea lui **ă** prin **e** in finalul substantivelor de tipul dușmăniă = dușmănie etc.), editorul transcrie : „Eu văd colea pe fluviu lăsind un urme spume" (este vorba de un vapor) creind și o aliterație involuntară : Hașdeu avea „...lăsind in urmă spume".

Revenind la scrierile de tinerețe ale lui Hașdeu, cele in limba rusă, cităm următoarea notă a editorului la poezia „Sint român" (p. 481) : „Mai intii, Hașdeu a incercat o strofă cu titlul **Sint dac,** pe care insă o abandonează, ștergind totul și trecind, in continuare, pe aceeași filă, la o altă poezie intitulată **Sint român.** E. Dvoicenco, in volumul „Inceputurile literare ale lui B.P. Hașdeu din 1936, a publicat ambele poezii, fără să ne dea vreo indicație despre realitatea manuscrisului. De altfel, trebuie să precizăm că reputata editoare nu face nici o distincție, in multe alte compuneri de tinerețe, intre versurile validate de autor și cele la care el a renunțat". Cu toate ștersăturile din manuscris, strofa respectivă se poate, insă, citi, și E. Dvoicenco o redă in original și in traducere: „Sint dac cu trup și suflet / Și cu mindrie aceasta o recunosc / Sint dac, nu sint roman / Pe romani ii disprețuiesc..." Cind avem textul, ce „distincții" să mai facem ? Ne interesează, oare, atit de acut dacă copilul Hașdeu a renunțat la o strofă ? După cite știm, la ideea dacismului el n-a renunțat, dimpotrivă, această poezie ne arată cit de adinc inrădăcinată in el era această idee. Mai semnalăm că editorul transcrie greșit (ori după altă insemnare) motto-ul lui Hașdeu la poezia „Severin", că evită motivația pe care B.P. Hașdeu insuși o dăduse, intr-o notă de subsol, introducerii fragmentului din piesa de teatru „Răzvan și Vidra" in volumul său de poezii, in fine, că numărătoarea versurilor acestui fragment dramatic este făcută ca pentru a ciștiga spațiu (la un moment dat o frintură de vers — o replică — este numerotată ca vers intreg, numele celui care rostește replica este și el numerotat, o indicație de regie, la fel — vezi, mai ales, la p. 68, unde trei replici cu purtătorii lor sint socotite ca... 5 versuri, v. 521—525).

Sint, desigur, observații de amănunt care trebuiesc făcute. Ediția Hașdeu odată inceputǎ, și asupra acestora va trebui să-și concentreze atenția viitorii editori. Noi trebuie să salutăm cu toată increderea intemeierea acestei ediții monumentale. B.P. Hașdeu este o mare personalitate a culturii române, intemeietor de școală și de direcție in istoriografie, lingvistică, arhivistică — și, după cum ne dovedește opera lui poetică, un poet original ce se inscrie pregnant intr-o linie bine conturată a poeziei române.

Nicolae Georgescu

În timpul și spațiul limbii române

Urmare din pag. 1

mică, frămîntată și amenințată din toate părțile, omul are nevoie de o constantă valorică morală, la care trebuie să se raporteze, iar civilizația umană, in intregul ei, are nevoie de fiecare valoare morală, de fiecare ideal umanist, de această dependență ținind sensul ei superior.

Congresul al IX-lea al partidului, activitatea desfășurată, de-a lungul celor peste două decenii care au trecut de atunci, de președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au deschis România către ea insăși, către valorile sale perene, pentru că numai fiind profund implantat in solul patriei tale poți fi universal. Identitatea noastră națională s-a făurit de-a lungul intregii noastre istorii, iar valorile ei — materiale și spirituale — trebuie să ne fie reazem și imbold. Istoria nu este litera ingropată a documentului, istoria este punerea in circulație, pină la a fi model de conduită, a tuturor faptelor noastre istorice : așa cum au fost, așa cum s-au inscris ele in conștiința poporului român. România iși inscrie azi o istorie deplină, adevărată. Prin tot ceea ce s-a intimplat in istorie pină acum, prin tot ceea ce azi se intimplă. Mărturiile noastre de inimă și conștiință nu fac altceva decit să spună cum s-au repercutat in fiecare din noi aceste deschideri către noi inșine, cum ele au devenit fapte din biografiile noastre de oameni și scriitori, despre felul in care scrisul nostru a căpătat acea notă gravă, profundă prin cunoașterea la fel de gravă și de profundă a actului superb de a gindi in spațiul și timpul limbii române.

m a p a m o n d

PRESTIGIUL MONDIAL AL PREŞEDINTELUI — PRESTIGIUL ROMÂNIEI

Şi în aceste zile, pe diferite meridiane ale globului am consemnat noi momente de amplă rezonanţă internaţională prin care este omagiată puternica personalitate a secretarului general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, şi se evidenţiază, din nou, cu deosebită forţă, uriaşul prestigiu mondial de care se bucură pretutindeni în lume şeful statului român.

Sînt evenimente ce reliefează cu pregnanţă faptul că acest prestigiu se întemeiază prin vastitate şi profunzime, impresionanta activitate internaţională a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, susţinută de iniţiative concrete şi demersuri ce se bucură de mare audienţă mondială, de aportul său inestimabil la reglementarea marilor probleme ale contemporaneităţii, la promovarea idealurilor nobile de independenţă şi suveranitate, de pace şi dezarmare, de înţelegere şi colaborare egală în drepturi între toate naţiunile lumii de azi.

Este cunoscut că, pe diferitele meridiane ale Terrei, şefi de stat sau de partid, prim-miniştri, oameni politici cunoscuţi sau reprezentanţi ai marilor organizaţii internaţionale au exprimat adesea aprecieri deosebite la adresa personalităţii şi operei politice a şefului statului român, i-au salutat dimensiunile impresionante, clarviziunea şi justeţea demersurilor internaţionale, originalitatea şi caracterul constructiv al iniţiativelor şi soluţiilor propuse în slujba marilor cauze ale omenirii. În egală măsură, opera de inestimabilă valoare a preşedintelui Nicolae Ceauşescu este frecvent tipărită în limbi străine, consemnîndu-se, pînă acum, aproape 160 de volume în 30 de ţări din Europa, America de Nord şi de Sud, Asia, Africa şi Oceania. Acestora li se adaugă numeroasele studii, articole omagiale, suplimente şi ediţii speciale — şi ele mărturii preţioase ale înaltei consideraţii internaţionale de care se bucură preşedintele Nicolae Ceauşescu.

Astfel, în **Argentina**, la Editura Enrique S. Rueda, a apărut volumul **„Nicolae Ceauşescu — probleme cardinale ale contemporaneităţii, lichidarea subdezvoltării şi făurirea unei noi ordini economice internaţionale"** în a cărui prefaţă, dr. Oscar Eduardo Alende arată între altele : „Înţeleg că lucrarea preşedintelui Nicolae Ceauşescu, ale cărui capacităţi de gîndire şi spirit creator au impulsionat o politică activă, dinamică, constructivă, raţională şi realistă, va fi de mare utilitate, întrucît va aduce elemente foarte importante pentru clarificarea problemei dezbătute". De asemenea, în cuvîntul introductiv din partea editorului se arată : „Marea contribuţie teoretică şi practică a preşedintelui Nicolae Ceauşescu la instaurarea unei ordini economice mondiale, la eliminarea subdezvoltării şi stabilirea unui nou climat politic pentru a aborda complexitatea problemelor mondiale ale prezentului nu poate fi încă evaluată pe deplin, întrucît nu a încetat nici o clipă să militeze pentru aceste idealuri concrete ale omenirii".

În **Anglia** volumul **„Concepţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu privind noua ordine economică internaţională"** a fost semnat de publicistul Robert Govender şi a apărut la editura „Unified Printers and Publishers Ltd". În prefaţa acestei noi cărţi apărute în Marea Britanie se subliniază, de la început, că „preşedintele Nicolae Ceauşescu este, fără îndoială, conştiinţa lumii în cele mai importante probleme ale contemporaneităţii. Nicolae Ceauşescu este nu numai un gînditor, ci şi un om de acţiune, care consacră întreaga activitate internaţională înfăptuirii de schimbări radicale ale actualei ordini internaţionale nejuste, edificării unei lumi fără arme şi fără războaie, pentru egalitate între popoare şi echitate între naţiuni". „Înzestrat cu un excepţional simţ al realităţii şi al istoriei, gîndind întotdeauna la viitorul generaţiei actuale şi al celor care vin, Nicolae Ceauşescu a formulat un sistem complex de principii şi reguli care, aplicate strict la realităţile dintre state, vor conduce, treptat, la acel tip de cooperare internaţională esenţial pentru eliminarea suferinţelor umane". „Concordanţa dintre gîndire şi acţiunea practică ce defineşte activitatea internaţională a preşedintelui României reprezintă mai mult decît o teorie, reprezintă însăşi chintesenţa politicii externe a României, aşa cum este exemplificată în relaţiile cu alte naţiuni şi materializată în documentele prezentate la O.N.U.".

Volumul **„Nicolae Ceauşescu — lupta pentru pace şi colaborare"** a apărut în R.S.F. Iugoslavia la Skoplje, în editura „Makedonsta Revia". În cele 250 de pagini, cartea cuprinde extrase din expunerile, cuvîntările şi interviurile conducătorului partidului şi statului nostru care-i demonstrează statornica sa preocupare pentru o lume a păcii şi înţelegerii, fără arme şi războaie, pentru securitate şi colaborare internaţională. Prefaţa acestei noi cărţi din ampla suită de iniţiative editoriale din numeroase state, de pe toate continentele, consacrate operei teoretice a şefului statului român, evidenţiază că întreaga acţiune pe plan internaţional a României este strîns şi indisolubil legată de numele şi activitatea tovarăşului Nicolae Ceauşescu. „Angajarea sa politică pe arena internaţională i-a conferit prestigiul de luptător neobosit pentru deplina egalitate în drepturi, pentru respectarea independenţei şi suveranităţii naţionale ale tuturor ţărilor, pentru neamestecul în treburile interne, renunţarea la forţă şi la ameninţarea cu forţa, pentru soluţionarea conflictelor existente prin negocieri, pe cale paşnică, ca şi pentru respectarea dreptului fiecărei ţări de a-şi alege de sine stătător calea dezvoltării libere, fără amestec din afară".

Sînt desprinse aici doar cîteva din opiniile cuprinse în noile volume dedicate personalităţii şi operei preşedintelui Nicolae Ceauşescu, mărturii ale largii aprecieri pe plan internaţional de care se bucură în lume conducătorul partidului şi statului nostru. Sînt dovezi peremptorii ale prestigiului mondial al preşedintelui care înseamnă în mod implicit prestigiul României întrucît în conştiinţa lumii a fost receptată puternic şi durabil identitatea Ceauşescu—România.

Petre Nicolae

Vasile Grigore : „Flori"

UN POET - O LUME

MAXIM BOGDANOVICI

● Alături de marii poeţi Ianka Kupela şi Iakub Kolas, Maxim Bogdanovici (1891—1917) a contribuit din plin la fundamentarea literaturii moderne bieloruse. A fost un talent ieşit din comun. Debutul său literar a avut loc la virsta de zece ani, la douăzeci şi şase de ani, cînd s-a sfîrşit de o boală incurabilă, pentru acea vreme, a lăsat o operă uriaşă, egală cu operele tovarăşilor săi de drum, ajunşi la virsta senectuţii.

Crivăţ

Iar bate vintul toba sa măiastră,
Din zare-albastră, pină-n zare-albastră,
Apoi din tunete se naşte aspru cint
Şi zeii vechi la praznic sint.
Iar bate vintul toba sa măiastră,
Din zare-albastră, pină-n zare-albastră,
Şi iar omătul se preface vin
Şi iar ulciorul gilgiie din plin.
Iar bate vintul toba sa măiastră
Din zare-albastră, pină-n zare-albastră,
Beţia peste lume se răsfringe
E beat şi crivăţul şi plinge
Iar bate vintul toba sa măiastră
Din zare-albastră, pină-n zare-albastră.

Bătrînul

O zi cu soare mult şi zumzet de albine,
Bătrînul a ieşit din izba prăvălită,
Apoi s-a despuiat făr-de ruşine
Să-i bată soarele spinarea gîrbovită.

Îi rid în faţă codrul cu zarea sinilie
Alăturea miresme de ţarină şi cînt,
Nu-i pasă lui de moartea ce-o să vie,
De azi bătrînul este bucată de pămînt.

* * *

Străbunii mei în codru, văioagă şi hăţiş
S-au înfrăţit cu lemnul şi cu fiara,
Pînă cînd focul sacru nu le-a tăiat cu para,
Fişie de cîmpie şi veşnic luminiş

Ardeau păduri din zare pînă-n zare,
Iar soarele ne-a răsărit în uşă
Şi ne-a dat piine albă din cenuşă
Şi flori ne-a dat şi remuşcări amare.

Scriu stihul pentru cel ce cugetă cuminte
Cu teamă de cenuşă, de luptă şi de foc,
Cu flacăra noi sintem prinşi în joc,
De la geneză, să luăm aminte.

* * *

Ani de tinereţe,
Veşnică speranţă,
Fără de tristeţe,
Vis şi cutezanţă,

Frumuseţii floarea
Îi deschide gura,
Mistuie ardoarea
Şi nu ştim măsura.

Cade beznă deasă
Peste cringul blînd.
Dragostei nu-i pasă,
Ce va fi curînd.

Fii o veşnicie
Clipă de acum
Tinereţe vie,
Nu te face scrum...

Prezentare şi traducere de Stelian Gruia

Proba artei

În cadrul celui de-al XII-lea Festival al Filmului American de la Deauville, regizorul Jean Negulesco (40 de filme în 30 de ani) a fost recompensat pentru întreaga carieră artistică cu ordinul **Legiunii de Onoare (Comandor al literelor şi al artelor).**

După succesul filmului francez la Veneţia, unde **Raza Verde** de Eric Rohmer a obţinut **Leul de aur,** Francois Léotard, ministrul Culturii din Franţa a avut plăcerea să onoreze filmul american în persoana... românului Jean Negulesco. Fiind mai întîi pictor şi scenograf, consultant tehnic, asistent de regie şi dansator, în Franţa, Italia şi apoi, la Hollywood, Jean Negulesco a reuşit să se impună lumii întregi ca un mare regizor. De la filmul de serie neagră la aventuri, de la comedii uşoare la melodramă, de la aceasta la dramă, Jean Negulesco a abordat toate genurile (aşa cum a îmbrăţişat toate meseriile), opera lui meritînd mai mult decît o simplă trecere în revistă. În perioada în care Hollywoodul modela un univers al aparenţelor pure şi reci, regizorul originar din România a îmbogăţit filmul american şi intrigile lui cu căldura sufletească, afecţiunea şi trăirea autentică a sentimentelor celui plecat de pe meleaguri româneşti.

„În prezent oamenii de cinema nu se gîndesc decît la bani. Cei care lucrează azi la Hollywood au o maşină în loc de inimă". Este gîndul sincer al unui mare om de artă, care a trudit o viaţă întreagă, suportînd calvarul unui lanţ nesfîrşit de umilinţe, pentru a atinge pragul desăvîrşirii. Şi l-a atins.

La 86 de ani, cu ţinuta-i statuară impecabilă, cu mintea limpede, activă, cu surîsul pe buze şi umoru-i binecunoscut, Jean Negulesco — dincolo de emoţia autentică a momentului — a binedispus asistenţa de la Deauville cu un efluviu de anecdote, părînd tuturora cel mai tînăr participant al festivalului.

În cele şapte zile ale filmului american la Deauville au fost prezentate publicului şi cineaştilor, starurilor de faţă, nouă dintre filmele sale de succes, printre care citäm : **How to marry a millionaire** (Cum să te căsătoreşti cu un milionar) cu Marilyn Monroe, Lauren Bacall, William Powell, **Boy on a Dolphin** (Băiatul pe delfin) cu Sophia Loren, **Titanic** cu Barbara Stanwyck, Thelma Ritter, Robert Wagner, **Mask of Dimitrios** (Masca lui Dimitrios) cu Sidney Greenstreet, Peter Lorre şi Zachary Scott, **Three strangers** (Trei străini), după un scenariu de John Huston şi Howard Koch) cu Sidney Greenstreet, Peter Lorre, Geraldine Fitzgerald, **Humoresque** cu Joan Crawford, **Road House** (Casa de la drum) cu Richard Widmark şi Ida Lupino şi, în sfîrşit, renumitul **Johnny Belinda,** care, în 1948, a obţinut **Oscarul** de interpretare feminină pentru Jane Wyman şi 12 alte menţiuni, la toate secţiunile posibile.

Astăzi, avînd în spate o filmografie atît de bogată, Jean Negulesco — recent **Cavaler al literelor şi artelor,** îşi poate permite să picteze şi să-şi scrie memoriile. Dintre cele trei cărţi promise editorului, una a şi văzut lumina tiparului : **Things I did and things I think I did** (Lucruri pe care le-am făcut şi lucruri pe care cred că le-am făcut). O carte scrisă de la înălţimea înţelepciunii vîrstei şi gloriei, a detaşării, cu sinceritatea crudă, biciuitoare a celui ce a răzbit trecînd prin probele de foc ale tristeţilor şi umilinţelor celor mai grele începuturi. Omul care a lăsat impresia că nu se ia niciodată în serios îşi ia revanşa. Revanşa recunoaşterii mondiale a unui talent autentic, a unui creator autentic, a unui suflet de român ce şi-a lăsat o parte din respiraţie în fiecare dintre creaţiile sale.

N. G.

REVISTA STRĂINĂ

● **CULEGEREA** anuală de lucrări literare şi de publicistică „Creative Young America", apare de peste şaizeci de ani, mai precis din anul 1925, fondatorul ei fiind scriitorul şi publicistul M. R. Robinson. La drept vorbind, este vorba despre un almanah care apare sub îngrijirea Agenţiei de informaţii din Washington şi care îşi propune să-i prezinte opiniei publice pe laureaţii concursului naţional de creaţie literară şi publicistică „Scholastic Magazine Writting Awards", destinat tineretului studios. Prima ediţie a concursului a avut loc în anul 1925.

Concursul nu are o tematică limitativă, profesorii fiind liberi să selecteze şi să trimită cele mai bune lucrări din punct de vedere stilistic realizate de elevii şi studenţii lor pe parcursul anului şcolar. Din miile de lucrări trimise, se aleg apoi cele mai izbutite, care sînt prezentate unui juriu alcătuit din reprezentanţi de frunte ai literaturii americane aşa-zisă necomercială.

Temele predominante ale lucrărilor publicate în ultima ediţie — 1986 — a lui „Creative Young America" se referă la : însingurarea tineretului în societatea americană contemporană, căutarea personalităţii în condiţiile de după dezastrul din Vietnam, deziluziile, etica raporturilor interumane deteriorate de bariere rasiale şi sociale, lipsa de încredere în autorităţi şi în lumea contemporană.

Cea mai mare descoperire a ultimei ediţii a concursului este studenta Sandra Taylor de la George Washington High School din New York, autoarea unui remarcabil poem-reportaj despre Harlem, „oraşul din mijlocul altui oraş, în care EI nu se încumetă să intre spunînd că este mai rău decît infernul...".

● **INCEPÎND** de anul trecut, Galeriile Tretiakov din Moscova, care adăpostesc cea mai mare colecţie de lucrări ale artei ruse şi sovietice, sînt închise pentru renovare şi restaurare. Înfiinţată în anul 1892, cînd colecţionarul Pavel Tretiakov a predat colecţia sa oraşului Moscova, colecţia cuprindea 1 200 tablouri şi cîteva sute de statui şi lucrări de grafică. Astăzi, colecţiile lor cuprind peste 7 500 tablouri, 5 000 diferite piese ale artei ruse, peste 1 500 statui, 34 000 acuarele şi desene. Anual galeriile sînt vizitate de peste 1,5 milioane de oameni, dornici să urmărească evoluţia artei ruse şi sovietice.

Ceea ce se realizează acum la Galeriile Tretiakov nu este practic o renovare în sensul obişnuit al cuvîntului. În afara renovării faţadei se realizează şi mari schimbări în interior. În toate sălile se montează instalaţii dintre cele mai moderne pentru reglarea temperaturii, a umidităţii, a sistemului de iluminat. Întrucît colecţiile au sporit considerabil, o mare parte dintre lucrări au fost transferate într-o clădire nouă cu trei etaje, aflată în apropierea Kremlinului. În vechea clădire au rămas numai colecţiile de lucrări realizate pînă la Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie.

În vechiul sediu vor fi amenajate săli care vor găzdui expoziţii individuale, săli pentru conferinţe şi proiecţii de filme. Celebra galerie de artă va fi deschisă vizitatorilor autohtoni şi străini la sfîrşitul anului viitor.

● **ADOLFO CASARES** este scriitor argentinian de literatură ştiinţifico-fantastică. Romanul său recent apărut, „Descoperirea lui Morel", este considerat de critica literară din ţara sa că făcînd parte din rîndul lucrărilor de referinţă ale literaturii SF argentiniene şi universale. Romanul se compune din două părţi distincte : prima, derulîndu-se în stil clasic, reprezintă un fel de jurnal al unui naufragiat pe o insulă pustie — Morel — jurnal scris în tihnă, cu răbdare, în timp ce partea a doua se derulează într-un ritm alert, într-un enigmatic accelerator al timpului, în care Morel încearcă să recupereze timpul pierdut, inclusiv pe plan sentimental, pe insulă.

● **A ÎNCETAT** din viaţă, la New York, în virstă de 78 ani, Mary Hemingway, soţia marelui scriitor american, laureat al Premiului Nobel pentru literatură. De profesie ziaristă, ea a lucrat în redacţiile revistelor „The American Florist" şi „Daily Express". În timpul războiului a fost corespondent de front al ziarelor şi revistelor „Times", „Life", „Fortune", pentru care a scris reportaje pînă la sfîrşitul războiului.

În anul 1944, cînd amîndoi erau căsătoriţi, l-a cunoscut din întîmplare pe Ernest Hemingway. În anul 1945 ei s-au mutat la vila scriitorului din Cuba. Un an mai tîrziu, în 1946, s-au căsătorit şi au trăit împreună şaptesprezece ani, pînă la moartea, încă enigmatică, a romancierului. În ultimii ani de viaţă, căsnicia lor a fost zguduită de crize serioase, realitate recunoscută şi de Mary Hemingway în volumul său „Aşa cum a fost", apărut în anul 1973 şi însumînd nu mai puţin de 637 pagini. Această biografie se deosebeşte în multe privinţe de toate celelalte datorate marelui scriitor poate şi pentru faptul că autoarea ei avea o personalitate puternică, ce nu admitea să stea în umbra cuiva. „Ea s-a bucurat de succese încă de pe vremea cînd era în definirea carierei sale, iar unirea vieţii cu a celebrului scriitor i-a adus, în sfîrşit, ceea ce căuta şi ceea ce i-a schimbat destinul", scria „Tribune" după moartea lui Mary Hemingway.

A încercat ea însăşi să scrie, să devină scriitoare, dorind să publice, sub titlul „Dealurile verzi ale Africii", amintirile din drumurile africane făcute împreună cu Hemingway în anii 1953 şi 1954. Nu a reuşit să le tipărească într-o carte, mulţumindu-se să le încredinţeze — lucru ciudat pentru ambiţia ei — unui ziar de mină a şaptea, care le-a publicat în foileton.

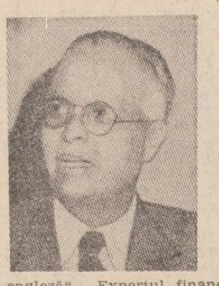

● **RASIPURAMA K. NARAYAN,** în virstă acum de 80 de ani (s-a născut în 1907, în Madras, în familia unui brahman) este una dintre personalităţile de frunte ale literaturii indiene contemporane. Operele sale, scrise în limba engleză, dintre care unele distinse cu premii naţionale şi internaţionale, l-au făcut cunoscut în multe ţări ale lumii. Este vorba despre zece romane între care „Swari şi prietenii", „Profesorul de engleză", „Expertul financiar", „Aşteptîndu-l pe Mahatma", „Fabricantul de dulciuri", „Canibalul din Malgudi" etc. de şapte volume de povestiri, eseuri filozofice şi însemnări de călătorie, traduceri. Majoritatea întîmplărilor lui se desfăşoară în oraşelul Malgudi din sudul Indiei, care este o metaforă a întregii ţări.

Romanul „The Guide" — Ghidul — cea mai importantă dintre lucrările lui, se dezvoltă, pe fundalul complex al vieţii societăţii indiene, pe două planuri : retrospectiva vieţii eroului principal şi povestirea ironică a prezentului acestuia, a ultimelor lui zile. Radju, comerciant-speculant şi ghid turistic, se îndrăgosteşte de Rosia, dansatoare şi fiică a unor oameni bine situaţi social, pe care o ajută să-şi vadă împlinit visul de-o viaţă : practicarea dansurilor indiene tradiţionale. El nu reuşeşte însă să se debaraseze de vechile obiceiuri şi ajunge să facă comerţ cu arta iubitei lui. Drama lui Radju începe în momentul cînd, în loc să-l intereseze dragostea pentru Rosia, îl preocupă averea ei. Neregăsindu-se, moare în timpul unei secete, supunîndu-se unui ritual menit să aducă ploaia peste pămîntul ucis de secetă.

Romanul, ca de altfel întreaga operă a lui Narayan, este „o comedie tristă" — după cum l-a caracterizat Graham Greene.

● **DEZVĂLUIREA** rădăcinilor reale ale conflictului multisecular din Irlanda, iată ce-şi propune să realizeze marele scriitor englez James Gordon Farell în noul său roman istoric „Dificultăţi", apreciat drept unul dintre cele mai semnificative şi îndrăzneţe romane ale literaturii engleze contemporane. Realizat remarcabil din punct de vedere artistic, romanul reprezintă o oglindă a societăţii irlandeze văzută prin intermediul întîmplărilor unui tînăr maior englez, veteran din primul război mondial, pe care soarta l-a aruncat în Irlanda, unde trăieşte între anii 1919—1921.

SPORT

Bătînd pasul pe loc

Prin intermediul revistei Flacăra, federaţia de specialitate supune discuţiei publice proiectul unui nou regulament de organizare a campionatului de fotbal, la nivelele A şi B, care-ar urma să intre în vigoare începînd cu ediţia 1987—1988. Mă amestec în vorbă, rezervîndu-mi dreptul să revin pe parcurs, pentru a atrage atenţia forului în drept că proiectul acesta nu e prinţul pe care-l aşteptam, ci un amărît de plod care-şi vinde botoşeii pe o pereche de ciubote căznite prin noroaie vechi'şi cleioase, încît îţi vine să-i întrebi pe cei ce le-au conceput : oameni buni, asta-i faţa voastră sau vă strîmbaţi ? Dar să vedem ce se ascunde în oul căzut proaspăt în cuibar. Se propune ca în viitor să avem o divizie naţională alcătuită din 16 echipe, una de A din 20 de echipe, două divizii B din cîte 18 echipe fiecare, plus cele 12 serii de C a cîte 18 echipe. Nu trebuie să ştii matematici nici cît un elev din clasa-ntîi ca să-ţi dai seama că toate cele 72 de echipe din diviziile A şi B ale actualului campionat vor rămîne, în rama în care le-a fixat, pe unele, valoarea dovedită în întreceri, pe altele destinul fotograf, pe cele mai multe, şi foarte mărunte, pilele, aranjamentele de culise şi nu în cele din urmă corupţia — pe această linie vă aduc la cunoştinţă că am auzit cu urechile mele pe un mare portar azvîrlindu-i unui coechipier din linia de atac următoarele cuvinte : tu vorbeşti, mă, care ne-ai vîndut cu plata-n rate meciul de la Braşov ? 72 de echipe au fost în eşaolanele superioare, 72 rămîn. Nici una mai mult, nici una mai puţin. Şi atunci ce-am schimbat ?

În dedesubtul proiectului, gîndit, chipurile, împotriva luptei disperate care se duce, cea mai mare parte din timp, doar pentru salvarea de la retrogradare, eu citesc altceva ; citesc dorinţa feredaţiei de-a împăca, total nefericit, supărarea unor mari oraşe ca Timişoara, Baia Mare, Constanţa, Iaşi, Arad, Brăila, Oradea etc. nereprezentate în divizia de elită, cu vanitatea, mai ales, a susţinătorilor din umbră, de-a se cocoţa şi a rămîne unde nu le e locul. Dar, prin aplicarea noului proiect vom scăpa de proşti mult mai greu ca pînă acum.

Dacă ne gîndim apoi că toate echipele vor trebui să se autofinanţeze, proiectul ăsta, din capul locului, atîrnă într-o balama strîmbă ; fracturînd în patru trepte interesele spectatorului — divizia naţională, diviziile A, B, C — încasările vor scădea la nivelele de jos şi vor creşte foarte puţin sau vor rămîne aceleaşi doar la divizia naţională, spre care se va îndrepta, firesc, atenţia presei, televiziunii, radioului şi a tuturor oamenilor dornici de spectacole de calitate. Din cîte cunosc eu, doar o ţară ca Anglia poate acoperi, prin numărul de spectatori-plătitori, activitatea a patru ligi.

Creşterea valorii fotbalului către care tindem cu toţii — în această privinţă federaţia de specialitate fiind de foarte bună credinţă — se poate obţine mai degrabă prin concentrarea forţelor decît prin dispersare. În acest sens, eu aş propune o divizie A de 16 echipe, două serii de B a 18 echipe şi reducerea la jumătate a echipelor de C. Cam atît ne putem întinde duminica dimineaţa şi la prînz, fiindcă în nocturnă e locul strîmt şi bate vîntul cu boabe de întuneric dens. Trebuie, după aceea, să vedem că se lucrează foarte prost, dacă nu aproape mizerabil, la nivelul judetelor şi al juniorilor. Fapt nemaiîntîlnit, probabil, nicăieri în lume, avem judeţe unde numărul juniorilor e atît de mic că abia îl egalează pe al seniorilor. La proporţia de unu la unu dispare automat spiritul de combativitate, iar cel al competitivităţii nici nu ia naştere. Şi cum şi de ce să te apuci să înghiţi flăcări ca să-ţi menţii sau să cîştigi un loc în echipă cînd nimeni din urmă nu te seceră la călciie şi nu te hăituieşte ? !

Ne îmbătăm cu vorbe, sperînd într-un viitor mirific, dar înţelenim tăcerea asupra valorii tehnicienilor. Cei mai mulţi sînt rudimentari şi de-o obedienţă frizînd lăsitatea pentru că, printr-o tradiţie stupidă, nimeni nu le apără interesele şi, prin urmare, oamenii ăştia se căznesc să trăiască şi nimic mai mult, se luptă într-adevăr cu disperare pentru supravieţuire şi niciodată sau aproape niciodată, pentru gloria sportivă. Iar jucătorii, ajunşi, în lipsă de contracte ferme, să dicteze şi să impună gustul lor conducătorilor de club şi antrenorilor, în loc să muncească pentru perfecţionarea tehnică, condiţie fizică, psihologică etc. domnesc în lene şi osîndă galbenă. Excepţiile, în aceste momente, ni se par un dar al naturii şi fenomenul se va perpetua atîta vreme cît vom produce proiecte care urmăresc să împace vanităţi absurde, clocotind în taină şi iritări nejustificate cu bunul simţ şi cu bunul mers al treburilor. Să n-o luăm pe după sfeşnic. O federaţie autonomă, cum ne dorim de ani mulţi, n-ar fi scos la lumină proiectul în discuţie astăzi.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor-şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
7
(1 292)
simbătă
14 februarie
1987
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SATUL ROMÂNESC

Lumea satului românesc este de nedespărțit azi de ideea de cultură așa cum nedespărțită rămîne imaginea sa de tot ceea ce a marcat-o în planul creșterilor economice și sociale. Transformări calitative uriașe au plasat-o decisiv pe orbita progresului și civilizației. S-a cuprins de-a lungul vremurilor de frămîntări și năzuințe cum s-a cuprins de însăși ființa istoriei, de cele mai înalte idealuri de libertate și dreptate. Se împlinesc în această primăvară 80 de ani de la răscoala din 1907, rămasă în memoria țării nu numai prin cauzele, întinderea și energiile declanșate ci și prin acea zguduitoare cifră de unsprezece mii de martiri. Literatura română, în mare măsură de sorginte țărănească, a depus mărturii nemuritoare despre întreg dramatismul acestui timp și prin aceasta izvoarele creației, ale gîndirii artistice, literare, s-au îmbogățit și limpezit în permanență, consacrînd nu numai o vocație specială ci și o tradiție fără de care fenomenul culturii și artei n-ar putea fi înțeles decît parțial.

Se mai împlinesc, tot în această primăvară, 25 de ani de la încheierea cooperativizării agriculturii, fenomen politic și social de o importanță covîrșitoare nu numai pentru satul românesc ci pentru întreaga fizionomie a progresului și civilizației, pentru starea economică socialistă a țării, a poporului. Politica partidului nostru comunist a prins temeiuri adînci și de amplă semnificație, călăuzind spre creșteri și transformări radicale, în consonanță cu scopurile și cauzele revoluției și deschizînd căi nebănuite pentru afirmarea unei noi condiții a muncii și vieții. Știința și cultura au pătruns decisiv în această lume, îmbogățind și dezvoltînd orizonturi noi de conștiință. Satul a crescut în ființa sa pe coordonate economice și sociale noi, s-a ridicat la alte altitudini de gîndire, are o altă viziune asupra sa și a lumii, face parte inextricabilă din mersul înainte al societății și reprezintă una din cele mai ample fundamentări socialiste. Literatura și arta l-au oglindit în toată semnificația evenimentelor care l-au marcat, croindu-și ele însele drum nou către inima și mintea celor care le inspiră și în viața cărora s-au păstrat și se păstrează cele mai mari bogății ale spiritualității românești.

Frumuseți nepieritoare vin din lumea satului spre literatură. Sensuri și înțelegeri noi ridică această lume spre creație, o edifică în plan material și spiritual și o deschid spre trepte noi, pe un drum care urcă în permanență și care alcătuiește una din dimensiunile de fond ale conștiinței politice, revoluționare. Programele adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului, orientările și aprecierile tovarășului Nicolae Ceaușescu privind noua revoluție agrară explică în cel mai înalt grad imaginea de azi și de mîine a satului românesc, a muncii și vieții care dobîndesc și aici o nouă calitate. Producții mari, pe măsura înzestrării tehnico-materiale, a științei de a munci și care înseamnă nu numai o posibilitate certă, demonstrată în atîtea rînduri, ci generalizarea unei vaste experiențe și ridicarea agriculturii românești la cele mai mari cote de randament și eficiență. Dar noua revoluție agrară, așa cum deseori subliniia secretarul general al partidului, mai înseamnă și schimbarea modului de a gîndi și acționa, întemeierea pe știință și tehnică, pe cunoaștere.

Revoluția în gîndire, în conștiință, și echivalența ei, revoluția în muncă, în procesul de înfăptuire a politicii partidului de dezvoltare neîntreruptă, multilaterală a țării, în toate domeniile existenței sale economice și sociale constituie termenii de fond la care se raportează azi lumea satului și se exprimă, prin rezultatele muncii sale, la nivelul unor noi cerințe și posibilități. Dintr-o asemenea înaltă înțelegere realitatea de azi și de mîine a satului românesc are o valoare de semnificație deosebită și pentru cultură și artă, pentru tot ceea ce secretarul general al partidului numește izvoarele mereu vii și limpezi ale inspirației, ale gîndirii și creației artistice. Permanența spiritului creator are în realitate, în năzuințele și preocupările acestei lumi, un desăvîrșit orizont de sprijin, așa cum își are însăși obîrșia, istoria prin care a însoțit și însoțește o lume în continuă transformare și în continuă alcătuire de sine.

Luceafărul

„Tinerețe" – sculptură de Dumitru Piceava

Vatra părinților

O călătorie pe Valea Someșului, după ce ai părăsit întinsele livezi ale Bistriței (care produc anual circa 5 kg de mere pentru fiecare locuitor al României), îți va da întotdeauna ocazia să constați că parcurgi drumul unei inițieri în istorie și cultură. Satele, unul după altul, îți ies în întîmpinare cu denumiri arhaice, muzicale : Șieu Măgherus, Rebrișoara, Feldru, Șieuț, Mărișelu, Prislop, Maieru. Multe îți amintesc de pagini glorioase din istoria și civilizația națională, deoarece aici s-au născut figuri luminoase ale spiritualității românești.

De-a lungul a 117 ani, în perioada 1966—1982, 15 personalități din Bistrița-Năsăud au adus strălucire și glorie Academiei Române, devenind membri activi, onorifici sau corespondenți ai înaltului for cultural.

Astfel, în Rebra s-a născut, în 1836, Grigore Silași, filosof și filolog, fost profesor la Universitatea din Cluj-Napoca, autorul valoroasei lucrări „Renașterea limbei române în vorbire și scriere" (1881), militant de seamă pentru emanciparea națională a românilor din Transilvania.

În Rebrișoara s-a născut în 1812 Iacob Mureșanu, publicist și poet luptător pentru cauza națională a românilor, fondator, alături de George Barițiu, al „Gazetei Transilvaniei".

Botanistul Florian Porcius, învățător, deputat grănicer la Viena, pretor, vicecăpitan al Districtului autonom românesc al Năsăudului, s-a născut, în 1816, la Rodna.

În arhivele satelor Hordou, Salva și Telciu figurează numele elevului George Coșbuc, marele poet de mai tîrziu care, pentru învățătorul Vasile Rebreanu din Maieru, reprezenta pragul de sus al realizării spre care aspira fiul său Liviu.

Iuliu Moisil, Nicolae Bălan, Nicolae Drăganu, Constantin C. Moisil, Iulian Marțian, Virgil Șotropa, Grigore C. Moisil, Tudor Bugnariu și alții completează pleiada marilor figuri de academicieni născuți în satele de pe Valea Someșului și din apropiere. Mirifică și binecuvîntată vale străjuită de case trainice, monumentale, precum și de măguri semețe, asemănătoare unor cetăți fortificate.

Iar dacă Liviu Rebreanu numea satul Maieru un „cuib al visurilor", frumoasa metaforă capătă astăzi înțelesuri mai largi, căci însăși Valea Someșului se înalță în conștiința contemporanilor la apogeul unui asemenea „cuib". Memoria

Ion Longin Popescu

Continuare în pag. a 10-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Descendența lui Ibrăileanu

Explicațiile nu modifică niciodată realitățile observă un cunoscut personaj creat de G. Ibrăileanu. Este, prin răsfrîngere, vocea discretă a unei idei care ne interzice riscul de a-l încadra pe flustrul critic **Constantin Ciopraga** într-o formulă.

Lăsînd să se creadă că ar fi adeptul „supunerii la obiect", profesorul le-a înlesnit unora dispoziția de a-l clasifica printre „documentariști". Confruntat cu schema, întregul ei steiaj se risipește sub greutatea structurilor și argumentelor aduse în discuție, și care își au propria (și solida!) lor arhitectură.

Constantin Ciopraga pornește, într-adevăr, demersul său constructiv-critic de la disciplinarea izvoarelor biografice și istoriografice, orientate înțelept spre o „albie" axiologică minuțios verificată. Avînd seninătatea de a clasifica înșinerește materialul sensibil, înalță „ansambluri semnificative" din coloane și chei de boltă, deasupra cărora aprinde „lanterna" unei idei. Fraza este însă caldă, aproape mioritică, aleasă, credem, astfel încît edificiul clasic al trudei sale liniștite (ascunsă sub jovialitatea unui zîmbet antisisific) să poată fi văzută pretutindeni.

Mulțimi de nume „cuminți" se aliniază construcției imaginare a lui Constantin Ciopraga, avînd revelația **întregului,** fără măcar să bănuiască **(„drama sufletelor paralizate de îndoieli")** că ele însele, uneori înăluite în aburul unor expansiuni nerostite, sînt în fapt doar o parte (a cita?), a decorului.

Gustul peritru divagație al arhitectului critic vine din ingeniozitatea de a separa nuanțele, operație abia perceptibilă, care-i îngăduie, de pildă, să afirme — și după o îndelungă chibzuință **„excesul de pulverizare a operelor",** atribut activ (nu întotdeauna și activizant !) al Noii Critici este de fapt „o **formă rafinată de plictis modern."**

Descoperindu-l, ca student în Transilvania, printre rîvnitele „fișe" sadoveniene, urmărindu-i filigranul frazelor în săli răcoroase de conferințe din Bucovina și apoi, tîrziu, în **„spațiul obligatoriu"** al eternelor întrebări, ne luăm răspunderea să scriem că sentimentul de sobră considerație pornește și din conștiința dragostei pentru literatură: **„Înainte de a fi cercetată și explicată, literatura trebuie iubită"** — subliniază criticul. **„Hermeneutica, interpretarea în genere să nu eșueze în arcanele celor mai stranii speculații. Nu cred că în critica literară totul se poate pune în ecuații definitive, atît timp cît Destinul, Tragicul, Sublimul și altele ca acestea sînt departe de a-și descoperi înțelesurile numai prin intermediul cuvîntului (...) Pasiunea pentru semne și structuri nu trebuie să obnubileze fiorul, dacă acesta e constitutiv operei. Cu alte cuvinte, criticul să trăiască în felul unui artist operele pe care le comentează, așa cum un scriitor mare trăiește pe rînd viața personajelor sale."**

Există totuși în opera de critic și istoric literar a lui Constantin Ciopraga „o gramatică" a renunțărilor din care transpare nostalgia unei **poesii** duios-ironică, spiritual-ingenuă, o distanțare de obiect prin proiectarea spectrelor creației pe un diafan **„ecran interior".** Această reflectare temperează notele acute ale limbajului critic, făcîndu-l încăpător pentru un fluid de confesiuni **„între da și nu".**

În descendența lui Ibrăileanu, Constantin Ciopraga afirmă **„principii verificate ca fertile".** Autoritatea judecăților sale rezultă, mai întîi, din stabilirea parametrilor social-istorici: **„Nu va ajunge critic de autoritate acela care nu cumulează, pe lîngă alte calități, simțul clipei și conștiința istoriei".** A convinge publicul, a te apropia de spiritul operei și de sensibilitatea autorului ei înseamnă, apoi, a pregăti îndelung propria sensibilitate **„flancată de rațiune și cultură".** Stabilirea valorii operei de artă trebuie să surprindă resorturile ei determinante, externe și interne. Aceste direcții au și o valoare afectivă. Constantin Ciopraga repune în discuție **„relativitatea frumosului",** manieră prin care **„umbra marilor nume"** este raportată la **„numărul figuranților".** La o asemenea clasificare lucrează neîndoios timpul,

Virgil Nistru

Continuare în pag. a 11-a

UNIVERS RURAL

Forța morală a tradiției

Unul dintre cele mai interesante romane țărănești din ultimul an, dacă nu din ultimul timp, este „Un an, o viață" de Stelian Gruia (Editura Cartea Românească, 1986). Termenul de „roman țărănesc" este, poate, impropriu. Se poate vorbi de un „clasicism al folclorului" în zone precum Moldova de Sus, clasicism a cărui existență reală o demonstrează și Stelian Gruia. Și într-adevăr, construcția acestui roman respectă cu o anumită strictețe normele clasicismului. Nu numai în unitatea de timp : se pare că romanul țărănesc în general și-a cîștigat această libertate de limitare la spațiul unui an calendaristic (implicînd ritualurile, sărbătorile, datinile și trecerea omului prin ele), dar și în unitatea de loc : personajele sînt urmărite doar în satul lor. Huz, ceea ce se petrece în afară revenind înăuntru sub formă de povestire. Există chiar o unitate a personajelor : ele sînt alese, semnificînd ceva, nu sînt locuitori oarecare ai Huzului ci un cătun cu o origine deosebită, un neam, cel al „Țăranilor" a cărui împletire în destinul așezării este urmărită cu un scop precis. Și există, în primul rînd, o doctrină a clasicismului pe care

N. Georgescu

Continuare în pag. a 2-a

În paginile 5–8 :

„DUNĂREA"

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Imaginea vieții

Drum inițiatic prin teritoriul echilibrului fragil, amenințat de perfide dereglări ale traseului comunicării, textul lui Ion Mircea pare cu totul independent de persoana autorului, într-atît se urmărește izgonirea contingentului din poem. Volumul **Istm** (1971) instituie ordinea obscură a abandonării în nominație. A recepta nu mi-resmele, ci „numele" florilor, a provoca amintirea logosului, a se „deștepta" în nume sînt gesturi caracteristice devenirii imaginației în aventura rostirii, aceasta însoțită fiind de o anume perturbare a mecanismelor retorice tradiționale. Poezia coincide cu o viziune intelectuală speculativă. Atent la mișcarea internă a lirismului, Ion Mircea se sustrage stringenței logice configurînd o lume proprie a transparențelor, a jocurilor de oglinzi, imagini similare cu arta contrapunctului ce asigură reconcilierea elementelor într-un sistem poetic omogen : „Ochii tăi, două religii uitate, / vor afla ochii tăi pămîntii / că la nașterea mea pe un cîmp al oglinzii / un alt cer amintii". Coeziunea conferită de unitatea atitudinii originare face aproape imposibilă izolarea unor versuri. Poemul e o curgere neîntreruptă, limbaj sibilin organizat dedalic, ceea ce determină întîrzierea accesului la semnificație. Aceasta nu înseamnă însă că labirintul fascinant al Întregului nu îradiază sensuri prin nuclee imponderabile de poeticitate : „sufiu pe moarte / ca pe un geam de iarnă : După noapte U / Ce oglindă înaltă va fi piatra ta funerară". Totuși, nivelul convertirii inefabilului în tensiuni lirice se relevă doar din perspectiva integralității : „Cînd sufli în globul ei alb, / fulguind întregul trup / i se spulberă-n

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 10-a

Redescoperirea izvoarelor

■ „O reeditare binevenită" de Ovidiu Papadima ■ „Un poem despre lumea țărănească a Transilvaniei" de Mircea Popa

În pagina a 3-a

TÎNĂR ÎN AGORA

La mulți ani, omenie!

Un apel la primele ore ale dimineții, undeva, într-o uzină, și la chemarea răspîndită prin stația de radioamplificare, imediat răspund zeci și zeci de oameni ce abia veniseră la lucru : un coleg de-al lor, grav bolnav, are nevoie de sînge. Și ei se duc să-i doneze din al lor. Se duc într-o fierbinte solidaritate.

O întîmplare, una din multele care stau mărturie a omeniei care ne înconjoară. Omenie pe care, de cele mai multe ori, o socotim atît de firească, încît nici n-o luăm în seamă. Pare un drept al vieții omenia, un cîștig al omului pe îndelungatul drum de-a se descoperi și obîșnui cu sine însuși. Pare atît de firească omenia, încît uneori nici nu mai știm a o deosebi de măștile ei.

Un medic, într-o noapte de gardă, operează un grav bolnav. Îl operează cu sentimentul că-și face datoria sa de medic, ignorînd faptul că specialitatea sa este urologia, iar operația ce-o execută este de ulcer perforat. Și bolnavul se chinuie apoi săptămini și săptămini în șir, agățat de speranța că va trăi. Lungi săptămini de speranță și luptă cu boala, sfîrșite nu prin triumful vieții.

Lungi săptămini în care, veghind la patul de suferință al fratelui meu, stins astfel din viață din greșeala nemărturisită la timp a unui medic, am simțit și-am redescoperit tulburătoarele profunzimi ale omeniei. Ale omeniei care-i apropie și-i unește pe oameni în numele binului suprem — viața.

Înseamnă omenia încredere în viață. Înseamnă omenia respect pentru viață. Înseamnă omenia datorie față de viață. Înseamnă omenia însuși miezul de foc al vieților noastre.

În acele săptămini dinspre sfîrșitul anului trecut, am redescoperit înțelesurile atît de simple, dar atît de tulburătoare ale firescului omenesc. Oameni pe care atunci îi întîlneam pentru prima

Ioan Lăcustă

Continuare în pag. a 10-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

De ce „Regăsirea continuă ?"

Acest titlu trebuia să aparțină primei noastre cărți de eseuri apărută în 1979. Era un titlu gîndit polemic, ca și substanța cărții respective, la adresa acelora care vedeau și mai văd în literatura română numai „prăbușiri" și „sfîrșituri continui". Din motive editoriale, titlul respectiv a trebuit să fie schimbat, mai bine zis, ușor orientat, chiar în ultimul moment, către mitul „eternei reîntoarceri" de care s-a ocupat atît de mult Mircea Eliade.

Tot răul spre bine, mi-am zis, voi scrie o nouă carte cu titlul rămas disponibil. Și, îndrjit, m-am apucat de ea imediat, lucrînd direct pe „nerv", cum s-ar spune, și fără „anestezice". În 1981 cartea era gata și predată Editurii „Scrisul românesc" — Craiova, unde a apărut acum, cu mici adaosuri la prefață și ultimul studiu, de proporția celorlalte, redus la cîteva pagini.

Am relatat toate cele de mai sus pentru a se vedea că **Eterna regăsire** din 1979 și **Regăsirea continuă** din 1986 sînt două cărți care trebuie judecate împreună. Ele nu numai că aparțin aceluiași autor, ci sînt ceva mai mult, adevărați „frați siamezi" cu structuri independente, dar uniți între ei dintr-o cauză „genetică". În această situație, „chirurgia" critică ar trebui să vadă pînă unde și cum merg lucrurile în această privință și ce s-ar mai putea face pentru viața lor în de sine. Sînt aspecte care mă interesează, evident, dar nu mă privesc, căci aparțin, obiectiv vorbind, altora.

Ceea ce mă frămîntă mai mult acum (și aceasta doar uneori !) este actualitatea cărții de față. Își mai păstrează ea oare actualitatea literară pentru care a fost gîndită ? Dacă aceasta s-a pierdut între timp — îmi răspund în asemenea situații — e cu atît mai rău pentru autor/ căci el și-a ales, ca reper al actualității, permanențele. Este vorba de permanențele acestei literaturi, permanențe care mă preocupă în toate compartimentele scrisului meu. Aveam nevoie, intim vorbind, pentru poezia pe care o scriu, și de un demers logic în această privință. Drumul respectiv nu-l credeam atît de dificil pe cît este în realitate. Dificil de parcurs, dar și mai dificilă de recunoscut și de acceptat această parcurgere. Căci una este să te întorci cu gîndul spre casă, acolo în adînc de țară, să zbori în imaginație către ea, s-o visezi pe cont propriu, și alta este să-i parcurgi cu pasul acest

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 11-a

Sacrificiu și bucurie

Trebuie să mărturisesc că nu m-a interesat niciodată în mod deosebit romanul istoric. Chiar și astăzi, cînd îl practic, găsesc în mine aceeași relativă răceală față de proza pliată asupra trecutului, independent de faptul că o carte ori alta cu această tematică îmi place sau nu. De aceea, nu mă simt ispitit să teoretizez, cum nu m-a preocupat să-mi insusesc cine știe ce tehnici narative potrivite în domeniu, ci pur și simplu să descopăr un drum propriu frămîntărilor mele ca subiect istoric.

Ei da, mi s-a părut că poporul nostru are nevoie de o nouă constiință de sine și că n-o poate cîștiga decît asumîndu-și istoria sa în întreaga-i extensiune dar și în intensitate, făcînd deci un efort de regăsire, necesar supraviețuirii într-o lume profund tulburată și saltului spre mileniile următoare.

Este din ce în ce mai limpede că viziunea pozitivistă, care limitează existența unei etnii la primele și ultimele sale date de atestare, eliberînd astfel certificate de nastere și de deces neamurilor, nu corespunde realității și că, de fapt, ne mișcăm în cadrul unei dialectici antinomice strat/substrat (bine surprinsă de geniul lui Hasdeu) căreia trebuie să-i restabilim înțelesul : acceptînd simultan cele două componente ca pe două structuri ale noastre: intime, complementare și transfigurate creator în ființa colectivă. În aceste condiții, a ni se refuza un mileniu de istorie și mai ales a ne obliga, timp de secole, să ni-l uităm noi înșine reprezintă o siluire a constiintei publice, ale cărei urmări trebuie înlăturate.

Probabil, indiferent de ceea ce gîndim, trăim determinați nu doar de trecutul apropiat, ci și (poate mai durabil) de cel îndepărtat, care vine din urmă, este **recesiv,** după o expresie a lui Mircea Florian. Atunci, viața popoarelor se dovedește mai lungă și trecutul devine o dimensiune a viitorului. În sfîrșit, (re)cunoașterea trecutului capătă valențe prospective și sporește sentimentul certitudinii și demnității ontologice.

Utopic cumva nu însă și entropic, am crezut, pe la începutul lui 1975 (anul de apariție a sintezei lui Ion Horațiu Crișan **Burebista și epoca sa,** ediția I), că am cîte-ceva de spus pe această temă — într-un mod care să depășească sursele documentare (posedîndu-le pînă aproape de perfecție) și dibuirile poetic-filozofice din

Ioan Dumitru Denciu

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

GRIGORE HAGIU: «Cele mai frumoase poezii»

Între poeții generației sale Grigore Hagiu ocupă un loc distinct, poezia lui fiind lipsită de contaminații profunde, dar și de ecou în peisajul liric pe care-l întregea. El nu comunică nici cu Nicolae Labiș, nici cu Nichita Stănescu, nici cu Cezar Baltag, nici cu Ion Gheorghe sau Gheorghe Tomozei și nu este raportabil la aceștia. Universurile lirice la care poate fi racordat poetul Grigore Hagiu sînt altele și prin ele lirismul său, atit de singular în constelația din care face parte, poezia lui își descoperă pînă la capăt codul sensibilității și al imaginarului care o domină. Nu în cadrele formulelor de generație trebuie căutată rădăcina lirismului lui Grigore Hagiu, cît mai ales în propria-i personalitate de puternic contur, polizat cu discreție caracteristică de poet, ca și în poezia anterioară. „Fărădeconturul" este unul din cuvintele compuse care-i populează poezia foarte sugestiv pentru conduita scriitoricească a lui Grigore Hagiu.

Sumarul volumului **Cele mai frumoase poezii** este de două ori semnificativ la lectura în sine: mai întîi pentru severa selecție pe care poetul o operează traversîndu-și propriile cărți și apoi prin chiar titlurile volumelor, foarte sugestive pentru starea de spirit care-i prezida poezia. Din **Continentele ascunse** nu sînt reținute decît trei poezii, din **Sfera gînditoare** doar trei, la fel din **Spațiile somnului**, pentru a spori cu **Nostalgica triadă**, cu **Miazănoaptea miresmelor**, cu **Descîntece de gravitație**, cea mai generoasă culegere fiind aceea din **Alte sonete** și din **Zilele vîrstele anii**. Nu atit exigența cifrică este importantă, cît capacitatea poetului de a se autoexamina, de a urma liniile unui portret propriu pe care-l realcătuiește, alăturînd poezie de poezie. Cartea este de o grăitoare omogenitate a manierei și viziunii, dezvăluind o compunere riguroasă, lucidă în favoarea unui autoportret liric cît mai autentic. Componenta reflexivă a personalității lui Grigore Hagiu se vădește și în această organizare atentă și probă, ca într-un ceremonial final, a ultimei lui cărți. Traiectoria selecției urcă de la contopirea cu materia la o contemplație meditativă a ei, într-o creștere firească a vîrstelor, de la explozia senzorială la atitudinea meditativă și epurarea receptării senzoriale și a fluidității versului de orice balast. La rîndu-le, titlurile pomenite mai înainte trimit și ele fidel atit la conținut cît și la traiectoria suindă pe verticala înțelepciunii la care obligă maturitatea. **Continentele ascunse** trimit la universul tainic al poetului, **Sfera gînditoare** numește predispoziția rațională a autorului, **Spațiile somnului** indică teritoriul de predilecție al liricii lui Grigore Hagiu, după cum **Zilele vîrstele anii** vorbesc despre un transfer al posturii de tinerețe în cea care se leapădă de sine, plutind pe deasupra lucrurilor și a materiei. **Cele mai frumoase poezii** ale lui Grigore Hagiu, alese de el însuși, constituie un remarcabil autoportret, un ultim mesaj al său, pe care orice încercare de a vorbi definitoriu despre poet trebuie s-o aibă în vedere.

Poezia de tinerețe a lui Grigore Hagiu are ca temă „minunea repetată ce rezumă lumea", vers cu care începe nu numai poezia **Univers albastru**, ci întregul florilegiu din **Cele mai frumoase poezii**. Lucrurile, elementele curg unele într-altele, regnurile se contopesc, o frăție și mai ales o dragoste universală, ca secret al veșnicei regenerări, se văd și respiră în această poezie de o neobișnuită acuitate senzorială, transcrisă însă într-un registru cenzurat, unde vocabula crudă pătrunde rareori. Materia nu are aspect carnal, nu are agresivități, ci oferă un spectacol filtrat, văzut parcă de departe prin pînze de păianjen, totul petrecîndu-se lent, fără zgomot, într-un cadru de irealitate. „Puteam să fiu tot ce vroiam / dar numai o secundă / și doar un singur lucru / și acel singur lucru / într-o singură secundă / în sine cuprindea întreaga lume / caii cădeau fără oprire într-un fluture / luna cădea cu chipul tău la fel de repede" **(Puteam să fiu)**. Este lumea „fărăcontur", specifică poeziei lui Grigore Hagiu. Există aici un dor de extincție, de contopire cu materia, „setea de unul" cum zice un titlu. Tema se găsește în literatura română eminesciană, fără ca Grigore Hagiu să se tragă din ea. Incontestabil, umbra marelui poet trece peste poezia lui Grigore Hagiu, este chiar una din obsesiile ei ascunse, fără ca această inrobitoare viziune a materiei în veșnicul freamăt al prefacerii să fie un împrumut. Din cînd în cînd un insert livresc dezvăluie cultul eminescian, dar Grigore Hagiu nu eminescianizează: „În teiul sfînt mi-am îngropat tot somnul / mireasma florii nenăscute s-o respir / de-atîta sare-n trup eu simt cum ploaia / potop cu fulgere va izbucni-n curînd". **(Sferele gravide)**.

Poezia lui Grigore Hagiu rămîne exemplară, de altfel, pentru asimilarea profundă și puțin manifestă a unor experiențe lirice românești anterioare, a căror sinteză, foarte personală, devine în cele din urmă poezia lui. Această asimilare și sinteză este proprie, de altfel, și celorlalți colegi de generație, citez din nou pe Nicolae Labiș, pe Nichita Stănescu, pe Cezar Baltag, pe Ion Gheorghe și pe Gheorghe Tomozei, dar în grade și cu accente diferite. Nicăieri asimilarea și sinteza nu sînt atit de discrete și de profunde ca la Grigore Hagiu, în ale cărui scrieri pot fi regăsite, la examenul atent, toate preocupările intelectuale ale generației sale, tratate cu distincție și finețe. Eminescianismul întregii generații, înțeles ca o lecție de lirism absolut, prelungit în același sens superior în poezia lui Cezar Ivănescu și Dan Laurențiu, este unul din aspectele literare cele mai puțin cercetate și care nu poate fi elucidat fără raportarea la poezia lui Grigore Hagiu și articolele lui despre Eminescu. Versul „tot mai adînc din mine ție mă abandonez" este un calc programatic, manifest după **Odă în metru antic**, prin care cu precădere Grigore Hagiu și congenerii lui literari l-au înțeles pe Eminescu. Discreția poeziei lui Grigore Hagiu va fi poate mai bine înțeleasă dacă vom raporta totul, așa cum făcea însuși poetul, la steaua polară a crezului său artistic.

În definirea poeziei lui Grigore Hagiu un loc primordial îl ocupă **somnul**, după cum și consecința directă a acestuia, **visul**. Titlul **Spațiile somnului** este un argument suficient pentru această afirmație. Dar sînt pe lîngă el numeroasele invocări ale somnului ca stare propice unui contact nemediat cu materia. Visul ocupă un loc central în poezia lui Grigore Hagiu, care este de multe ori o reverie „dureros de dulce", cînd nu de-a dreptul, în poezia de maturitate, un coșmar. „Visul și-a făcut biserică în carnea mea" exclamă poetul în **Sînt visat**. „Sînt visat / mă seacă visul / steag pocnit sbătut smulgîndu-mi". Poetul este mereu absorbit de spațiile interioare, spațiile somnului, teritoriile visului, locurile unde materia ascultă de alte legi decît cele ale treziei. Este o posibilitate de contemplare a materiei în procesele intime, dar și un refuz al realului sau, mai mult decît atît, acceptarea unui „joc al ielelor", pasiunea de „a vedea idei". Poezia lui Grigore Hagiu este străbătută de tensiunea dublei naturi a eului care se exprimă: pe de o parte plutirea pe apele fantastice ale visului, care-și au logica lor fascinantă, pe de alta o privire lucidă, aptă și dispusă să opereze rațional, să exprime conceptual visul, trăirea intimă. **Spațiile somnului** și **Sfera gînditoare** sînt cei doi poli ai poeziei lui Grigore Hagiu, de a căror gravitație se resimte întreg scrisul său. Grigore Hagiu are și pentru tema somnului și a visului un precedent, care este Lucian Blaga, de la care probabil tema „marii treceri" a trecut și la urmaș, dar somnul și visul sînt prea cotropitoare la acesta din urmă, fundamentale și definitorii pentru a fi vorba de o simplă contaminație, de împrumut. Versul liber al lui Grigore Hagiu este mult prea somnolar, prea dedicat adormirii și sugestiei contopirii pentru a fi explicat numai prin Lucian Blaga. Între experiențele liricii românești, Grigore Hagiu aduce o configurație particulară a vieții interioare, a universului său liric, care poate fi raportat inevitabil la antecedente, dar ale cărui explicații rămîn să fie căutate în chiar spațiul interior al acestei poezii și personalități. Finețea intelectuală a poeziei lui Grigore Hagiu este, de altfel, una din notele ei distinctive pe lîngă celelalte și ea îl singularizează nu doar în cadrul propriei lui generații.

Grigore Hagiu s-a conceput pe sine, ca și Nichita Stănescu, exclusiv ca poet, în sensul devotamentului absolut pentru poezie, fiindu-și propriul cobai al marii sale experiențe existențiale. O poezie de maturitate, vizibil reflex eminescian, ni-l înfățișează astfel: „cum se năzare / departe drumul / praful și piatra / omul și fumul // de unde pleacă / unde ajunge / nu știe nici unul / hieroglife cu duiumul // iată fapta / care desparte / și-alege pe vecie // înaintez în moarte sprijinit / de-a stînga și de-a dreapta / cu cîte-o poezie". **(Iată fapta care desparte)**. Intrat în necunoscut „de-a stînga și de-a dreapta cu cîte-o poezie", Grigore Hagiu ne-a lăsat însă suficient de multe altele nouă pentru a-i configura postum adevărata statură literară.

M. Ungheanu

UNIVERS RURAL

Forța morală a tradiției

Urmare din pag. 1

Stelian Gruia o dezbate prin destinul personajelor sale și care este esențială pentru conturarea unei viziuni clasicizante a autorului asupra lumii țărănești. Stelian Gruia pune tranșant problema „chestiunii țărănești", analizează factorii de metamorfoză a satului românesc și — ceea ce mi se pare extrem de important — propune soluții etice, reieșite din însăși substanța istorică a așezărilor rurale, pentru regenerare, pentru păstrarea comunității în forme noi și cu un conținut readaptat.

Șapte femei muncesc de primăvara pînă toamna tîrziu pe un lot al C.A.P.-ului din satul Huz. Ele sînt de vîrste diferite — Floarea Țăranu este deja bătrînă, are copii încărunțiți și nepoți la școli ori la facultate; Brîndușa Țăranu este o tînără în pragul măritișului. Între aceste limite de vîrstă, Iasomia, Gherghina, Trandafira, Călina și Frunzina (numai nume de flori — ca și celelalte două personaje), femei măritate. Cu toate se numesc „Țăranu" dar sînt rude prin alianță: au intrat în „clanul" Țăranilor din afară, s-au integrat supunîndu-se ori opunîndu-se unei tendințe comune ce definește acest clan. Cu timpul narațiunea se închegă: este vorba de șapte destine, șapte „vieți" ce se împletesc în spațiul romanului, fiecare în parte cu specificul lui, dar toate la un loc unite printr-o trăsătură comună. Bărbații acestor femei au „păcătuit" (cum zice Floarea Țăranu) sau păcătuiesc în continuare din dorința de înavuțire peste măsură, din „lăcomie", „nesațiu", „sete de înavuțire"; ei și-au primit, sau sînt pe cale de a-și primi, pedepsele meritate. Femeile muncesc ca într-un fel de ritual ce menține încrederea în ordine și cere „judecarea" și „pedeapsa"; nimic obositor în truda lor, puterile nu li se istovesc, trupul nu li se urîțește, munca nu este o povară, ci mai degrabă o bucurie, un mod de existență. Din cînd în cînd se opresc, își mai spun una alteia greutățile din familie. Prin muncă și obiceiuri femeile își judecă bărbații și le doresc să revină la „înțelepciune", să primească pedepsele semnificative care să-i oprească din această „sete de înavuțire" ce-i face a-și părăsi satul în căutare de cîștiguri noi, adesea ilicite, ori a nu mai participa la viața satului luînd drumul circiumii unde-și toacă rapid avutul îngrămădit în case timp îndelungat. Fiecare dintre cele șapte femei are „o soartă de ispășit"; cea mai interesantă, firul conducător al întregii narațiuni, este „soarta" Floarei Țăranu. Ea are trei copii: Dumitru (primarul comunei), Garofila (directoare la o școală din orașul apropiat) și Petre (paznic la C.A.P.). Primii doi sînt făcuți în prima căsătorie, cu Miron Țăranu (care în timpul războiului este dat dispărut; revine în sat tîrziu, din prizonierat probabil, și moare în scurt timp în casa lui), cel de-al treilea nu este, însă, un „Țăran": mama Floarea s-a recăsătorit, după război, pierzînd speranța că Miron va mai veni vreodată acasă, cu un activist de partid, Constantin Petre (care la scurt timp după căsătorie a murit, copilul ce se va naște necunoscîndu-l). Dumitru Țăranu, altfel om liniștit, gospodar respectabil — motiv pentru care a fost ales primar după ce a condus cu succes operația de cooperativizare a satului — este muncit de dorința ascunsă, pe care el însuși nu și-o poate defini prea clar, de înavuțire. Îi va spune mama lui în lunga judecată din finalul romanului: *„Pe de o parte luptai cu gura împotriva celor ce aveau pămînturi și averi strînse, iar pe de alta căutai să te chivernisești cît mai bine. Mă uitam crucită la tine fără să pricep cum se poate împleti noua credință cu apucăturile Țăranilor. Și nici pînă-n ziua de azi, n-am găsit cheia înțelegerii acestei ciudățenii."* (p. 184). Într-adevăr, drama mamei Floarea este în primul rînd una a cunoașterii; vrînd să știe „de ce" așa și nu altfel, ea începe să-și judece fiul. Prima „greșeală" pe care i-o recunoaște este încercarea lui de a strica obiceiurile și credințele cele vechi: făcîndu-și o casă nouă, Dumitru Țăranu taie frasinul din fața ei. *„Cum să tai ocrotitorul casei, așa cum ai tăia orice tîrș, fără să-ți înlemnească mînurile pe secure și pe ferăstrău?"* — judecă mama, care îi spune fiului și cum trebuia să procedeze pentru a împăca dorința lui cu datina străveche: *„Ce, nu știai cum se face? Știai. Știai de pildă că trebuie să iei un lăstar din frasinul pe care te pregăteai să-l tai și să-l sădești în spatele casei noi..."* Răsădit, lăstarul trebuia udat și vegheat să crească... Este de fapt un ritual întreg, nu o superstiție (cum crede Dumitru); procedind „cum e datina", gestul bărbatului devenea unul conștient, înțeles în colectivitate. Negînd această datină, în conștiința colectivității iese cu pregnanță în evidență dorința lui Dumitru Țăranu de a-și mări averea, de a-și înfrumuseța peste măsură casa, etc.

Mama Floarea este foarte aspră cu băiatul și fata ei: din ignorarea unor lucruri știute, a unor norme elementare ale bunului simț — ori chiar din încălcarea unor norme legale de către Dumitru Țăranu — fratele cel mic, Petre Țăranu, ispășește pe nedrept o condamnare. Un mare demnitar de la oraș are nevoie de pește pentru nunta fetei, vorbește cu niște țigani să i-l aducă din heleșteele de la Huz, primarul, Dumitru Țăranu, acceptă tacit furtul — dar hoții sînt prinși asupra faptului de către paznicul heleșteelor, care nu este altul decît fratele primarului, Petre Țăranu. Se iscă o încăierare în care Petre este tăiat la braț cu cuțitul de către unul dintre cei patru hoți: în legitimă apărare, el îl lovește cu ciomagul pe cel mai bătrîn dintre adversari, ceilalți fug, băiatul constată că bătrînul este mort, și aleargă în sat după organele de ordine. Numai că, la judecată, ceilalți trei hoți (în timp ce Petre alerga în sat ei au revenit la căruțe, au luat peștele și au fugit cu el) declară că într-adevăr au furat pește, sînt gata să-și primească pedeapsa, dar n-au fost împreună cu bătrînul, acela a fost omorît pe cînd era singur. Petre ispășește, astfel, o grea pedeapsă. Mama Floarea află, apoi, că la nunta de la oraș au fost, invitați de de onoare, copiii ei cei mari, Dumitru și Garofila.

Mama se găsește într-o situație limită: răzbunarea nu pare posibilă în familie. Ea își plînge „necazul" cu seninătate, însă; convertește durerea în dorință de aflare a adevărului, de a pedepsi fără a vătăma. Faptul că, femeie bătrînă, mama primarului comunei iese la munca grea a cîmpului, crește cei doi copii ai lui Petre fără a accepta nici un ajutor de la primar ori de la directoare, își vede singură de gospodărie — este o mustrare continuă pentru Dumitru. Prin durerea ei — știută, de altfel, în echipa de femei și chiar în satul întreg (țăranii simt adevărul dincolo de măsluirile avocățești ale procedurilor — măsluiri cărora le-a căzut victimă și Petre) — mama Floarea inspiră respect; ea ocrotește întreaga echipă, fiecare femeie în parte i se destăinuie și-i cere sfatul: astfel aflăm că mai toți bărbații din neamul Țăranilor sînt autorii unor greșeli — unele mai grave, altele mai puțin grave.

Autorul nu încheie „rotund" destinul personajelor sale. Oservația că această ultimă abatere de la normă (stricarea obiceiurilor este, totuși, cea mai gravă greșeală pe care mama Floarea însăși i-o găsește chiar fiului său) este, totuși, „constructivă" pare a infirma claritatea cu care celelalte destine omenești se îndoaie către pedeapsa necesară. În seara de anul nou, însă, mama Floarea are surpriza să constate că vechiul obicei al „jocului căluților" n-a dispărut: deși este ultimul dintre celelalte, un bătrîn, Iraclie Hurmuz, sărac urmat de o ceată de oameni săraci (obiceiul cel nou implică etalarea opulenței: Constan Țăranu și ceata lui colindă în haine strălucitoare, li se dau mai ales bani pentru gestul lor; scopul rămîne în firea Țăranilor, înavuțirea cu orice preț, pe orice cale) colindă și cu acest străvechi obicei — cerînd în schimb nu bani, ci tradiționalii colaci pe care-i ține într-un băț pe umăr.

În faptul că autorul nu desăvîrșește destinele personajelor sale cred că persistă și aparentul paradox al romanului. Într-adevăr, cum se impacă stilul baroc al lui Stelian Gruia, această scriitură adesea cu excese calofile (mă refer și, dar mai ales, la cărțile sale anterioare), cu volute strînse, această pasiune pentru formă, deci — cu sondările adînci de conștiință, cu problemele de cea mai înaltă morală pe care le abordează atît de categoric, cu însăși construcția de o simetrie arhitectonică a romanului „Un an, o viață"? Remarc deja că Stelian Gruia era dator de cîțiva ani, cu al doilea volum, promis, al romanului său „Calul negru". În loc de a-l continua, ne-a dat altul, cu multe elemente de legătură față de acela — dar cu un puternic accent pe interior, pe conținut. Viitorul ne va spune cert în ce direcție s-a hotărît să-și continuie autorul opera.

Nu toți eroii își primesc pedepsele meritate (și cerute, de fapt, de firul narațiunii). Mama Floarea reușește, în cele din urmă, să-l aducă „la judecată" pe Dumitru, fiul ei cel mare, și să-i spună de-a fir a păr toate greșelile pe care le-a făcut precum și cauza lor, dorința de înavuțire, „nesațiu după avere". Ea este mai liniștită pentru că l-a vizitat pe Petre la „colonie" și a văzut că chiar acolo, în detenție nemeritată, fiul cel mic este stimat de toți, lăudat chiar de către paznici. Zbuciumul femeii rămîne, astfel, un ritual în gol, ea nu poate îndrepta nimic din relele lumii prin munca istovitoare și prin apelul la „înțelepciune".

Acumulată, durerea exemplară a mamei o ridică, însă, în cuget pînă la calități umane superioare. Prin curățenia sufletească, patima pentru adevăr, lupta de a-l numi după ce l-a căutat o viață întreagă, puterea de a judeca faptele oamenilor (și ale ei înseși), intuiția extraordinară a caracterului lor — mama Floarea este un personaj feminin ce stă cu demnitate în galeria cunoscutelor personaje feminine ale literaturii române. În finalul romanului ea i se destăinuie unei divinități a locului care nu este altul decît Ștefan cel Mare, erou legendar în care moldovenii încă mai cred, imaginîndu-și-l aievea, invocîndu-l, plîngîndu-i-se. Nimic deplasat în această confesiune, „Doina" lui Eminescu îmi vine în minte abia scriind rîndurile de față — deși, trebuie spus din capul locului, Stelian Gruia o are în vedere. Cu o atîta durere a lumii în suflet, știind dar neputînd să-și judece concetățenii, mama Floarea are legătură directă cu istoria; noul an pe care-l va începe va însemna pentru ea, cum îi mărturisește cu sinceritate Măriei Sale, luarea de la capăt a treburilor și a gîndurilor: *„Au început să mă bîntuie gîndurile despre toate muncile ce se cer făcute în anul în care am pășit, Măria Ta"*, își încheie ea „plîngerile". Astfel că, „Un an, o viață" — sensul titlului romanului — nu înseamnă epuizarea unui destin uman în cercul unui an calendaristic, ci existența unei „vieți" exemplare într-un an în care ea se dezvăluie — și persistența, totodată, a acestei vieți de-a lungul anilor. Durerea mamei Floarea este un fel de „colind" ce se repetă an de an, ca pentru „împăcare"; autorul consideră, subtextual, că existența în colectivitatea umană a unor asemenea exemplare capabile să înțeleagă și să-i facă și pe alții să înțeleagă problemele mari ale întregii colectivități este o garanție a regenerării, a încrederii pe care trebuie s-o avem că lumea țărănească este capabilă a renaște din sine însăși prin înțelepciune, cumpătare, iubire. Mama Floarea este un alt fel de Monu (din „Suferința urmașilor" de Ion Lăncrănjan) care se încăpățînează să nu „moară", să persiste cu doctrina ei aspră despre viață într-un sat simbolic ai cărui membri vor trebui, pînă la urmă, să-i primească lecția.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

«EGRETA BRÂNCOVENILOR»

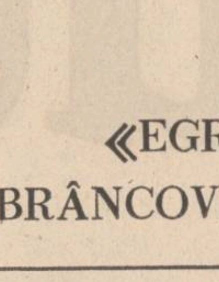

O specie fără de îndoială mai puțin cultivată în proza de gust detectivistic este nuvela, schița, ceea ce se cheamă îndeobște „short story"; romanul care e construcție și impune prin cantitativ pare a predispune, atunci cînd există înclinație către „intelligence", la o elaborație subtilă, unde avem a face cu modificări spectaculoase de perspective, cu soluții în totul inedite. Una este, într-adevăr, a crea pe două-trei sute de pagini, un șir de complicații a căror încheiere aparent logică e răsturnată de un amănunt care scăpase observației și alta — a da conceptul acestei mașinării, a face abrevierea fără a tulbura proporțiile interioare. Ceea ce e „scurt", rapid, telegrafic presupune o concentrare pe care în mod curent autorii unor astfel de compuneri evită să o îmbrățișeze căci a expune în numai cîteva pagini „cazul" și deslușirile lui nu e la îndemînă. Cînd se produc astfel de „proze scurte", încercările sînt considerabile și a le birui e tot una cu a da probe de maturitate estetică indiscutabile. Remarcabile și din acest punct de vedere sînt cele 19 povestiri adunate de Olimpian Ungherea într-o culegere, altfel reprezentativă și tematic, intitulată „Egreta Brâncovenilor"*). Prozatorul, care a dovedit înzestrare pentru o astfel de literatură unde pare că „suspensul" e totul, nu e, cu toate acestea, dintre autorii de literatură „policier", așa cum se consideră în mod curent, și ceea ce face astfel de compuneri să se înalțe de la condiția obișnuită a delectabilului este înclinația izbitoare către sociologie, către psihologic. „Agent secret" (un roman mai vechi) era, de pildă, o prelungă confesiune, unde intrau, bineînțeles, și enigme; însă proporția analitică era considerabilă. Aci, psihologia e, prin forța împrejurărilor (căci o „proză scurtă" dă rareori putința unui accent pronunțat pe factorul sufletesc), mai puțin reprezentată deși prozatorul nu uită să pună unele elemente de conduită criminală în seama psihologiilor aberante. O „poveste amară", de pildă, înfățișează pe o femeie, Anca Hariton, cu o neliniște sexuală peste marginile îngăduite și care stimulează pe ibovnic să-și omoare tatăl, spre a-l moșteni; crima e făptuită în condițiuni de nedescris și cadavrul e tîrît într-o pădure, unde e desfigurat prin ardere cu petrol. Cei doi complici înscenează apoi un fel de sinucidere, ingenioasă în felul ei, însă nu atît de convingătoare spre a nu prezenta și puncte nelămurite; sînt, desigur, prinși. „Fiul fostului ministru" e o confesiune a unei femei cu o conduită lejeră, convocată de autorități spre a da niște explicații într-o chestiune minoră: tulburată de întrebări, aceasta crede că i se atribuie altfel de vinovății și clarifică, printr-o depoziție, misterul unei crime făptuite de „prietenul" ei, un detracat jucător de cărți care-și omorîse tatăl. Psihologia insondabilă a eroticii și a arghirofiliei (aflate uneori în combinații tulburătoare), este evidentă și în „Clasorul cu erori", unde o oarecare Gabriela Dobreanu ia mințile, cum se zice, unui bărbat însurat (care e, pe deasupra, și inventator) și se folosește de sensibilitatea lui față de femeile frumoase spre a-i fura, bineînțeles, secretul unei invenții. „Șocul" pornește de la un accident de circulație, încheiat cu uciderea unui tînăr care însoțea o prietenă de vîrsta lui, rănită destul de ușor în coliziune; era vorba, cum se dovedește printr-o foarte subtilă anchetă, de o răzbunare din amor, pusă la cale de o femeie nu împotriva victimei ci a însoțitoarei. Altă compoziție, „Cumpăna de la Stînca arsă", care dezvăluie un omor comis de un doctor vîrstnic asupra unei tinere excursioniste pe care se pare că n-o cunoaște, nu clarifică defel motivația, ceea ce confirmă acest program al unei estetici a sugestiei pe care-l schițase prozatorul într-un „avertisment": „Ceea ce vedeți la suprafața apei nu-i decît o mică parte din ceea ce a vrut să spună povestitorul".

În general, aceste proze alerte, scrise dezinvolt și cu inteligență, respectă această idee care accentuează enigma sufletească chiar atunci cînd manifestările sînt de domeniul oribilului; sînt schițe și nuvele ingenioase, desfășurînd medii sociale diferite și această înclinație pentru policromia sociologică merită o mențiune. Totuși, cu totul nouă aci este ideea prozatorului de a face detectivistică în marginea istoriei mărunte. „O mărturisire ciudată", care e probabil cea mai valoroasă dintre creațiile lui Olimpian Ungherea, pornește de la o însemnare veche de pe o carte (mărturisind o crimă de prin anii '40) și ajunge la o reconstituire de mediu politic cum nu sînt multe; să adaug că și răsturnările de situații, produse aci, sînt în număr considerabil. „Egreta Brâncovenilor", de asemenea, reconstituie fișa unei piese de orfevrărie, celebră bineînțeles, pierdută în epoca lui Brâncoveanu și descoperită, dintr-o întîmplare, abia azi. E o foarte interesantă procedare aceasta, de a gîndi istoria în termeni „policier" și, de va avea suficientă cutezanță spre a desfășura în chip sistematic o astfel de metodă, este sigur că Olimpian Ungherea va aduce în proza detectivistică (unde inventia metodologică pare, de multă vreme, de neînchipuit) o formulă nouă, inconfundabilă și care va căpăta, cum se zice, „patent".

Artur Silvestri

*) **Olimpian Ungherea: „Egreta Brâncovenilor", Editura „Scrisul Românesc", 1986.**

POEZIE

ȘOIMUL ÎN IARNĂ

Cel de-al patrulea volum *) al lui Ștefan Radof ne relevă un univers liric în care existențialul se îmbină discret cu memoria culturală, dominantă fiind o anume simplitate elocventă a expresiei. Fără îndoială, autorul nu face parte din categoria poeților „volubili", el valorifică mai degrabă tăcerea, tensiunea reflexivă a cuvintelor nerostite, lirismul său cultivă aticismul stilistic. Semnificativă este, în acest sens, dispunerea grafică a versurilor, cu multe spații albe între fragmente, poetul își alcătuiește textele din imagini esențializate: „Spălați sînt zorii-n vinuri; / aromele pădurii / se clatină din somn // Se argintase ziua / și rîul timp-/ne-nvinsul, / ți-alunecă pe sîni // De platină lumina-i / prin părul tău scăldată / și orele de fum // Departe-i noaptea ce pierdum" **(Despărțire)**. Piesele de atmosferă alternează cu lirismul parabolic și cu poeziile de dragoste fără treceri strindente de la un registru la altul datorită păstrării unei stări nostalgice continue, fapt care omogenizează conținutul volumului. Amintirea primelor iubiri, curgerea ireversibilă a timpului, farmecul locurilor natale, aspirația către un tărîm al purității, ciclul nesfîrșit al petrecerilor lumești în care cromatismul balcanic topește „cîntece vechi de ospeție", iată cîteva subiecte lirice pe care autorul le decantează într-un discurs firesc, ocolind excesul metaforic în favoarea unei simplități expresive de tip elegiac: „Ningere / ningere / de fildeș ianuarie / de trupuri albindu-ne // Atît de aproape / și-atît de albastru și alb / e oceanul / și verzi călătorii // ce-așteaptă la mal; // și ningere / ningere; de fildeș ianuarie, / de trupuri albindu-ne" **(De fildeș ianuarie)**. Figurează în culegere și cîteva poeme tulburătoare închinate patriei „cu apele de cer înmiresmate", autorul imaginează scene fabuloase pe fundalul unei istorii străvechi apelînd la un limbaj arhaic deosebit de expresiv **(În Valea-Vai, Închinare)**. Pe linia lirismului de atmosferă, Ștefan Radof reușește să contureze, din cîteva imagini sugestive, lumea pestriță a Balcanilor în scurtul poem **Adio Kira-Kiraly**, amintind de Isarlik-ul barbian. Alteori fantezia autorului gravitează în jurul unor simboluri culturale **(Întoarcerea lui Orfeu, Socrate și paznicul, Firul Ariadnei, Tristan și Isolda)** fără însă ca lirismul său să devină livresc deoarece textele reușesc să comunice emoții genuine. Sensibilitatea autorului pendulează între asceză și tandrețe, din loc în loc țîșnesc imagini memorabile („lebăda iernii-și culcase gîtul albastru și blînd") alături de ecouri stănesciene („O, tu — cea desprinsă / ca un suspin / din coasta de aur / ce mi se dase"). Cele cîteva poeme „de inimă albastră" evită pitorescul facil demonstrînd realul talent pe linia unui Miron Radu Paraschivescu: „Arde-mi lampă tălpile, / mersul și picioarele; / călător fără cărare / să-mi trec cerul prin spinare /.../ Arde-mi lampă-averile / da nu-mi arde numele / c-am iubit cu iuboste / inima-mi secîndu-se; / numai numai pe mireana / ce-mi bău viața cu cana" **(Lume-lampă petrecum)** E una din laturile cele mai originale ale creației sale, cum de altfel afirmă și Fănuș Neagu în călduroasa prezentare de la sfîrșitul volumului.

Alexandru Horia

*) **Ștefan Radof: „Șoimul în iarnă", Editura „Eminescu", 1986.**

REPORTAJ

GRAMATICA ENTUZIASMULUI

Noul volum semnat de Ion Andreiță *) confirmă vocația reportericească a autorului, profesionalismul acestui neobosit „navigator în orizontul patriei", cum bine îl numește, în prefață, Mihai Coman. Astăzi, cînd sîntem copleșiți de informații la scară planetară, cînd putem afla cu ușurință ce se petrece în California sau în Malvine, în Sinai sau în Zimbabwe, se cuvine să le mulțumim și celor care, asemenea lui I. Andreiță, ne vorbesc despre locuri mai dragi inimilor noastre, despre viața și munca oamenilor din Brebu sau din Potlogi, din Blaj sau din Năvodari... Împotriva unui principiu gazetăresc vehiculat în Occident — „știrile bune nu sînt știri" — autorul „Secantelor" se lasă dominat de atracția către frumusețea și demnitatea existenței cotidiene. Fapte și biografii aparent banale sînt prezentate cu entuziasmul celui pe care îl bucură în primul rînd bucuriile și succesele altora. Riscul acestui gen de reportaj ar fi superlativismul: obiectivele sînt „grandioase", încrederea în realizarea lor e „nețărmurită", îndemnurile sînt „cutezătoare", bucuria oamenilor este „de nedescris". De ce n-ar fi? I. Andreiță reușește să ne transmită căldura și limpezimea privirii sale, optimismul său congenital, o tinerească încredere în viitor. Atît de minunată i se pare construirea unui nou cămin de copii și a unei noi grădinițe într-o comună de pe Valea Teleajenului, de pildă, încît consemnează faptul fără să-l comenteze, renunțînd chiar la uzualul procedeu al antitezei. Noi știm că în lume mor zilnic de foame peste 40 000 de copii, o știe desigur, și reporterul, dar n-o spune, probabil pentru că nu vrea să creadă; ar fi prea mult pentru sensibilitatea unui îndrăgostit de viață și de oameni. El știe, ca orice gazetar, că arsenalele europene asigură astăzi fiecărui locuitor al continentului dreptul de a fi ucis de 100 000 de ori, dar preferă să ne vorbească despre „grîul păcii, moneda de schimb a prezentului și viitorului Planetei Pămînt", specie aflată în cercetare la institutul de la Fundulea. Eroii cărții — muncitori, cooperatori, tineri ostași sau cadre militare cu experiență, profesori, medici, ingineri — se mîndresc cu reușitele lor profesionale, cu familiile lor, cu frumusetea locurilor natale. Nici unul dintre ei nu a mîncat 72 de melci în 3 minute, ca francezul Quinquandonne, nici unul nu a divorțat de 78 de ori, ca Ahmad Agi din Singapore, nici unul nu a stat sub duș 7 zile și 7 nopți la rînd. Asemenea celebrități nu par să-l impresioneze pe I. Andreiță. Prietenii săi construiesc, sădesc, cercetează, învață, străjuiesc ogoarele și hotarele patriei. Unii scriu și versuri în timpul liber, ca acel sergent-major ex-bijutier, al cărui talent poetic îl egalează pe cel al reporterului. Viața în roz? Nu tocmai. Viața și munca de zi cu zi, așa cum pot fi ele citite prin gramatica tinerească, optimistă, entuziastă, cultivată de multă vreme de I. Andreiță. Substratul ideologic educativ al lucrării este evident. Omenia românească are farmecul ei mobilizator, pe care doar o avansată scleroză a sufletului l-ar putea respinge. Cititorii care și-au satisfăcut, prin alte lecturi, setea de senzațional, vor regăsi în paginile „Secantelor" ceva din liniștea și pacea constructivă visate de veacuri de un popor a cărui zbuciumată istorie, știm prea bine, cuprinde nenumărate pilde de eroism.

Mihai Niculescu

*) **Ion Andreiță: „Secante la omenie", Editura Militară, 1985.**

REDESCOPERIREA IZVOARELOR

O reeditare binevenită

De curînd, Editura **Minerva**, continuînd o tradiție a sa — marcată într-un șir îndelung de ani, îndeosebi prin străduința istoricului și criticului literar Teodor Vârgolici — aceea de a aduce la îndemîna cititorilor de astăzi cărți reprezentative din trecutul literaturii noastre, reeditîndu-le, uneori după decenii de la prima lor apariție — ne-a dăruit primul volum de **Scrieri alese**, din opera lui D. Caracostea. Evocînd această tradiție, cred că se cuvine să ne amintim că i s-au alăturat în ultimul deceniu — prin inițiativa îndrăzneață a lui Valeriu Râpeanu, ca director al Editurii **Eminescu** — reeditările din domenii contingente cu literatura, precum istoria, filosofia, istoria artei. Pentru a releva importanța acestor reeditări, cred că ar fi destul să însemnăm pe răboj ceea ce s-a realizat pentru a ne înfățișa un Nicolae Iorga ca scriitor viu și apropiat de sufletele noastre, demolînd legenda absurdă a unui N. Iorga autor dificil.

Volumul întîi de **Scrieri alese** din tot ceea ce, mult, ne-a rămas din străduința de o viață întreagă și lungă a lui D. Caracostea apare ca ediție îngrijită, cu o prefață și note, de Mircea Anghelescu. Nu cred că e cazul să-l prezentăm aici pe autorul ediției, astăzi bine cunoscut printr-o activitate laborioasă, dirijată de cel mai sever spirit științific, în domeniul istoriei literare. O certifică și acest masiv prim tom de **Scrieri alese**, prin seriozitatea cu care Mircea Anghelescu a conceput și înfățișează cititorilor planul întreprinderii sale — în concisa **Notă asupra ediției** — cît și prin impunătorul studiu introductiv, intitulat **D. Caracostea, critic și istoric literar**, în care analizează întreaga operă a profesorului, nu numai scrierile cuprinse în primul tom. Spre deosebire de reeditările din ultimii ani — între care cea mai relevantă a fost aceea alcătuită de Dumitru Șandru, în două volume, grupînd scrieri folclorice sub titlul **Poezia tradițională română** — Mircea Anghelescu își organizează ediția cronologic, urmărind să înfățișeze evoluția personalității lui D. Caracostea, de la întîile sale scrieri, indiferent dacă apărute antum sau postum, ori inedite, pe linii paralele : istoria literară, cercetarea eminesciană, critica și folcloristica. Idee fericită, care constituie axa ordonatoare a primului tom, selectat din scrierile de critică și istorie literară ale profesorului. Dar și o întreprindere dificilă, deoarece, — așa cum subliniază editorul în studiul său introductiv, ispitindu-ne să cităm un întreg pasaj : „D. Caracostea n-a dat o formă definitivă și sistematică numeroaselor idei teoretice risipite în opera sa critică, asupra cărora revine mereu cu precizări și nuanțe care introduc uneori contradicții, lăsînd alte chestiuni în suspensie ; de aici, dificultatea înțelegerii operei sale ca și posibilitatea unor confuzii, care duc la o anumită reținere a cititorului amator de claritate și rezolvări definitive". În consecință — pentru a reconstitui o imagine cît de cît unitară a concepțiilor lui D. Caracostea despre critica și istoria literară — Mircea Anghelescu este constrîns să penduleze neîncetat de-a lungul și de-a latul operei acestuia. Rezultatul e că, citind studiul introductiv semnat de editor, ai impresia că în afara lui nu rămîne mai nimic nou de adăugat. Mai ales că Mircea Anghelescu nu se limitează la analiza operei lui D. Caracostea, ci urmărește — comprehensiv și minuțios — atît sursele identificabile, adesea mărturisite de însuși profesorul, cît și corelațiile ei cu atitudinile publice, similare sau polemice, cu contemporani ca M. Ralea, E. Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu... Totuși, pentru că însuși autorul ediției mă obligă amabil printr-un citat în studiul introductiv și o menține în cel mai leal spirit științific, în finalul **Notei asupra ediției** ,— voi adăuga cîteva din amintirile mele despre împrejurări mai puțin cunoscute. Cea dintîi care consider că ar trebui să fie însemnată aici este aceea despre modul în care D. Caracostea și-a întruchipat scrierile de maturitate. Despre cele din tinerețe nu am cum să vorbesc din amintiri. La elaborarea textelor care constituie partea cea mai impresionantă a operei lui D. Caracostea am asistat personal și mult timp. Pe cînd eram încă student în anul al doilea al Facultății de filosofie și litere din București, adică începînd din anul universitar 1929—1930, profesorul nu-și scria cărțile, ci le dicta. Pentru această operație, apela la unii dintre foștii săi studenți, care își aveau catedrele în București, la Ploiești, sau undeva aproape. Fiind cel mai disponibil dintre ei mi-a dictat **Arta cuvîntului la Eminescu** și **Expresivitatea limbii române**, în cea mai mare parte a lor. Avea un mod propriu de a dicta — care cred că e bine să fie amintit aici, deoarece mi se pare că explică multe dintre particularitățile stilului său de maturitate, spre deosebire de acela al scrierilor sale din tinerețe. Mă refer la acele „contradicții", lăsări „în suspensie", semnalate de Mircea Anghelescu, care — spune tot d-sa — „au dus la o anumită reținere a cititorului amator de clarități și rezolvări definitive". Mie profesorul îmi dicta într-un birou alăturat camerei unde își avea biblioteca, ușa rămînînd permanent deschisă. D. Caracostea consulta cărți din biblioteca lui și însemnările făcute pe marginea paginilor din aceste cărți. Își elabora frazele din mers, pendulînd între încăperea bibliotecii și biroul unde îmi dicta. Firește că, prin aceste deplasări continui, frazele se închegau și se legau și mai greu de pasajul dictat pînă atunci. Pentru a închega aceste fraze noi, eram solicitat de profesor să le recitesc clar pe cele anterioare, cîteodată de mai multe ori. Cred că e inutil să adaug cît de mult putea dăuna uneori această tehnică a dictării, în ceea ce privește claritatea și coeziunea paginii.

Aș vrea să amintesc în fugă și altceva, gîndindu-mă că poate contribui la înțelegerea modului în care s-a format personalitatea lui D. Caracostea. Și anume, unele scrieri care vor figura probabil în următoarele volume ale ediției, dar aș fi preferat să le aflu în acest prim tom, mă refer la acele amintiri din studenție și din anii următori ei, scrieri care se pot găsi în volumul al doilea de **Critici literare**, apărut în 1944. În finalul acestui volum, D. Caracostea reproducea unele pagini din tinerețe și studenție, care au văzut tîrziu lumina tiparului mai întîi în revista fundațiilor regale, cu cîțiva ani mai înainte, și anume : **Critica studenției mele, Pe țărmul lacului Leman** și **Oltul se-ntoarce la matcă.** Precum ne indică și titlurile, sunt pagini de amintiri, care ne relevă trăsături decisive ale anilor lui de formație.

Ovidiu Papadima

Un poem despre lumea țărănească a Transilvaniei

Dintre operele importante, dar din păcate puțin băgate în seamă pînă acum, pe care veacul iluminist ni le-a lăsat ca moștenire, se numără și celebra **Poemă a munților Beiușului** de Dimitrie Meciu, creație care deschide de fapt seria liricii naționale pe meleagurile Bihorului. Ca și alte scrieri de această factură (**Țiganiada**, de pildă), ea a avut un destin ingrat. Concepută în 1816, deci acum 170 de ani, de către administratorul domeniilor episcopești din Beiuș, Dimitrie Meciu, a văzut lumina tiparului doar după patru decenii de la această dată, în 1854, fiind publicată după moartea autorului (survenită în jurul anului 1840), de către Moise Sora Noac, și el poet cunoscut în epocă, multă vreme învățător și preot într-o serie de sate bihorene, ca Aușeu, Fiziș, Homorodul de Mijloc, Bozinta Mică. Inclusă, împreună cu alte producții ale junilor lepturiști de la Oradea în „almanacul naciunal" **Diorile Bihorului** (1854), almanah care, la apariție, a făcut obiectul observațiunilor polemice ale lui Titu Maiorescu, opera lui Meciu a rămas uitată și discreditată din punct de vedere literar-artistic, deși ea aparținea ca ideologie, mijloace și concepție, veacului anterior, iluminist, cu tendințele sale barochiste evidente, căruia i se integrează cu o forță imagistică și o expresivitate cu adevărat remarcabile. Ne surprinde astfel, în chip cu totul neobișnuit, absența sa din paginile unor antologii consacrate literaturii epocii luminilor, ca **Școala ardeleană** (1977) de Mihai Gherman sau, mai recent, a celeia semnate de Florea Fugariu, care au dat preferință unor lucrări mult mai puțin semnificative decît opera luată de noi în discuție.

Dacă avem în vedere faptul că adevărata capodoperă a epocii, **Țiganiada** lui Budai Deleanu, a rămas multă vreme în manuscris, fiind cunoscută publicului abia la sfîrșitul secolului al XIX-lea, reperele de originalitate ale liricii transilvănene ale perioadei iluministe sînt date practic de **Istoria lui Arghir** (1801) a lui Barac și de **Leonat și Dorofata** (1815) a lui Vasile Aaron, singurele apărute editorial pînă la data redactării poemei noastre. Eventual ar fi de luat în seamă, pentru posibile raportări la scara de valori iluministă, și alte încercări lirice, precum **Versul Cotranții** (1818) de Petru Furdui, **Anul cel mănos** (1820) și **Reporta din vis** (1822) de Vasile Aaron și **Dezmierdare poeticească** (1828) de Toma Peșacov, cu care i se pot găsi similitudini în maniera compozițională, viziune scenică și pledoaria pentru natură, căci posibilile influențe sînt în întregime excluse.

Raportate la cele două scrieri amintite ale lui Barac și Aaron, opera lui Meciu își păstrează pe deplin originalitatea și forța artistică de tratare a subiectului. Dacă **Vorbirea în versuri de glume între Leonat bețivul și Dorofata, muierea sa** putea să-i rețină atenția doar pentru limbajul frust, popular, pe care-l folosesc cei doi eroi, și pe care-l va prefera și el în poema sa, **Istoria lui Arghir** putea să-l intereseze la modul general, în felul cum un basm sau un motiv folcloric putea fi preluat sau topit în țesătura epică a unei narațiuni coerente. Asemenea procedee, inclusiv motivul „călătoriei" sau al promenadei solitare, vor fi folosite cu iscusință și de către poetul **Poemei munților Beiușului**, în aceeași măsură în care putem constata prezența unor reminiscențe clasiciste (Ovidiu, Vergiliu, Horațiu etc.) sau modalitatea arcadic-pastorală de a concepe natura, proprie și altor scriitori la modă ai epocii. Interesul pentru natură, pentru etnografic în special, este în orice caz mult mai pronunțat decît la toți scriitorii anteriori și putem afirma cu toată îndreptățirea că acest gen de creație este aclimatizat în literatura noastră de către Dimitrie Meciu. Un singur antecesor a mai încercat ceva asemănător, dar acesta aparține doar tangențial culturii noastre. E vorba de germanul Martin Opitz cu poemul său **Zlatna**, de la 1623, despre care istoricul literar Romul Munteanu afirmă recent că „a conceput primul **poem etnografic** din istoria culturii" (**Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVII-lea**, III, București, Univers, 1985, p. 55). Raportat la cadrul culturii noastre, Dimitrie Meciu a realizat o performanță asemănătoare, dîndu-ne un poem de o suplețe epică desăvîrșită, structurat în așa fel încît poate fi citit (decodat) în mai multe registre, fără a pierde ceva din valoarea și suflul său epic. Poemul său poate fi considerat înainte de toate o alegorie sau un basm de sorginte folclorică (folcloristul clujean Dumitru Pop afirmă că ar fi cules nu demult din regiune o variantă a basmului despre cei doi frați, Someș și Drăgan, care stă la baza poemului), o scriere ocazională, encomiastică (fiind închinată episcopului Samuil Vulcan), după cum ea poate trece și drept prima lucrare turistică din literatura noastră, primul reportaj versificat dedicat unei zone geografice anume. Precizia topografică și toponimică a locurilor descrise, „secvențele" etnografice, relatate cu o acuratețe științifică de-a dreptul impresionante conferă poemei o culoare locală cu totul deosebită. Informații diverse de limbă, port, cîntece, dansuri, obiceiuri, arhitectură populară, ocupații, întîmplări și evenimente din viața oamenilor de aici formează o țesătură intimă inestricabilă, asemeni unui covor țărănesc cu motive ornamentale și culori dintre cele mai diverse. Farmecul poemei stă în amalgamarea tonurilor, în aglutinarea compozită a scenelor, în pendulația dintre realitate și mit (mitologie), dintre trecut și prezent, dintre fantezie și cel mai pur realism descriptiv. Zîne și personaje mitologice se amestecă cu oamenii, rîd, zburdă și trăiesc laolaltă : „Driadele întruna saltă, / Cu păstorii laolaltă / Flori culeg și pene fac / Și le pun în comănac. / Se lovesc în cap satirii / Să-și plinească ghimpul firii".

Titir, Filis, Faun, Dafne și Silvan petrec împreună cu păstorii, în timp ce Pan se joacă cu Echo, faunii cască, satirii fac muzelor închinare, iar Febus iese strălucitor spre a da viață naturii. Împrumutînd din mitologie motivul luptei dintre Zeus și uriași și din Ovidiu episodul zămislirii oamenilor din pietre (**Deuchalion și Pirha**), autorul nostru creează o legendă suigeneris potrivit căreia, în urma răzvrătirii zmeilor în munții Botesei (un fel de Olimp local), crișenii au fost făcuți din pietre, spre a motiva în acest fel nu numai o posibilă origine nobilă, ci și a explica marea lor rezistență în fața vicisitudinilor vieții. Un pasaj special este consacrat de autor grelelor condiții de viață, dar și enumerării angaralelor și obligațiilor de tot felul pe care statul militarist-feudal îi împovăra peste măsură : „Apoi dau și grea porție / Oastei, și la-mpărăție, / D-apoi la notari tot dare / Și la dascăli încă mare / Mai dau la preoți, păstori, / La săteștii șerbători / Lasă și a semăna / Puținel din roada sa / Asta dar agonisire / Poate face prisosire ?"

Pe fundalul unor scene mitologice, uneori de proporții gigantești (motivul preromantic al „strigoiului" este prefigurat în scena ciclopilor răzvrătiți, care s-ar ascunde în peștera de la Boga, căci localnicii spun „că sub pămînt / Prunci de zmei s-aud plîngînd") se derulează firul propriu-zis al acțiunii. Doi frați, Drăgan și Someș, deveniți rîuri, iau drumul pribegiei, spre a căuta o țară mai fericită : „Să lăsăm a noastră țară / Să custăm la munți afară / Într-acest loc desfătat / Și liman adevărat / Unde pentru dulci petreceri / Nice ari, dar nice seceri !". Luînd-o spre munți, ei trec întîi prin Nemoiasa și Boteasa, unde întîlnesc pe zmeii revoltați împotriva lui Joe, și se adăpostesc în peștera de la Onceasa, unde adorm. Trezindu-se cel dintîi, Someș o ia spre Cluj, iar Drăgan trece pe la Piatra Tîlharului, Fîntîna Rece, Bohodeiu, Cresuia, Păltinet, Piatra Arsă, Herdeteu, Cucuiata, Vereșhoaia, Vîrtop, Boga, Ponor, Mălăiasa, Stîna Petrei, Măgura, Balaciana, Vîrtopul Moților, Glevoaia, Iezer, Bătrîna Mare, Tîrgul Călinești. Aici, la Călineasa, ni se descrie **„tîrgul de dat"**, tîrg de mare tradiție din munți, care ar avea și caracter de tîrg de fete, ca la Găina : „Unde duc caș de vînzare / Fete și de măritare / Carii-mbracă haina nouă / Și desculțe merg prin rouă / Cu vestminte sufulcate / Cu picioarele spălate / Călțuni roșii duc la mînă / Caprele la tîrg le mînă / Părul lor e-ntortocat / Și cu flori încoronat / Mai frumoase sînt de față / Decît cerul fără ceață / Ochii lor ard ca lumina / Înima-ți străpung și splina. / Cînd torc, ele sînt formoase / Dar cînd rîd sînt amoroase / Leagă (pe) la gît mărgele / Buzele li-s subțirele."

★

În același mod al surprinderii detaliului caracteristic este prezentat portul fetelor (cu **ie, șurțe, șirincă de postav, opinci cu gurgoi**, părul clădit pe o roată de lemn și împletit cu cunună etc.), în timp ce moții sînt îmbrăcați în haine negre de lînă, țesute în casă, cu țundre lungi, cu glugă la gît, cu cămeși albe, mari, lăsate pînă jos, cu brîuri late, de culoare roșie, cu cioareci albi, opinci flocoase, cu cușme negre de oaie, iar părul îl poartă legat după urechi sau la spate într-un moț, de unde li se trage și numele. În acest tîrg, boieri de la oraș judecă un proces între ardeleni și crișeni privitor la pășunea de graniță, și petrec cu un vestit muzicant de la Cluj, pe nume Ciuciu, în timp ce moții își dovedesc măiestria la călușer, dans pe care autorul îl consideră de sorginte romană („Cesta-i joc de la romani / Străbunii cestor tirani / Știm din cărți că s-au aflat / Cînd ei Roma au lucrat ; / Că muieri necăpătînd / Pre sabini la joc chemînd, / Care soția-și răpi / Nice să se mai ivi / Joc ca ăsta-n lumea mare / Nu mai este de mirare"). Descrierea propriu-zisă a dansului este o autentică pagină de poezie și de etnografie în același timp : „Unde vara la săltare / Vin la cîmpul ăsta mare / Și s-aleg cei mocănei / Călușeri, toți tinerei. / Vestminte de pînză-mbracă/ Și cu brîu roșu se leagă / Care-s toate împistrite / Cu arnici înfrumsețite / Cu opinci frumos se-ncalță / Suralei pe pulpe-acață / Părul la ureche leagă / Pun pe cap căciulă neagră / Care este frumsețată / Și de flori încoronată. / Iar vătavul de-îndemînă / Ține un botoi la mînă / Pîngă care sare-n loc, / Și mișcări făcînd la joc, / Muzicariul, de-al lor stat, / Tot ca dînșii îmbrăcat / Cetera cînd cițăiește / Cel vătav la pulpi clătește / Și încep toți a jucare / Suralei a răsunare. / Uneori stau toți în șir, / Toți sărind sus ca un fir. / Cînd vătavul se desparte / Singur mai jucînd d-o parte / Modul jocului arată / În călcîne cum să-și bată. / Jocul ăsta de minune, / Limba nu-i să-l poată spune."

Descrierea dansului e un prilej de a susține, după cum am văzut, tradiția lui romană (celebrînd, după autor, actul nupțial al răpirii sabinelor), dar mai cu seamă de a afirma romanitatea și continuitatea poporului român pe aceste meleaguri, credința lui în viitorul izbăvirii din lanțurile tiraniei : „Sîntem noi de gen romani / Și de ne numesc mocani / Ai lui Romulus nepoți / Și de zic că sîntem moți, / Dumnezeu să ne îndrepte / L-acele mărețe trepte, / Unde Roma a sosit, / Cînd sumeață a domnit !"

Considerațiile pe care le face autorul pe marginea dansului clușerilor îi oferă totodată ocazia de a constata frumusețea și diversitatea portului, obiceiurilor și virtuților native ale

Octavia Berca : „Flori"

poporului român, bogăția tezaurului său folcloric, recunoscut ca neîntrecut în această parte a lumii. Dovedind reale cunoștințe despre folcloricul și tradițiile altor popoare, autorul convoacă cîțiva eroi populari ai acestora, ca maghiarul Toldi Miklos, sîrbul Marcu de la Carloviț, sau pe Janosic, figură de cunoscut haiduc slovac („tot" sau „tăut", cum se spune în Bihor), pentru a-i compara cu vitejii voinici ai poporului nostru și a sublinia calitățile cu totul excepționale ale acestora din urmă.

Poema continuă cu descrierea călătoriei lui Drăgan prin locurile pitorești din munți pînă la ieșirea lui în cîmpie și traversarea orașului Oradea, unde nimerește tocmai în timpul sărbătoririi nașterii episcopului, prilej de a-i fi lăudate calitățile și realizările, printre care și frumoasa clădire a seminarului, unde învață „pruncuții" neamului carte. Întrebînd de fratele său Someșul, află că-l va găsi la Tisa, se îndreaptă spre acolo și o pornesc îmbrățișați spre Dunăre și mare.

Acesta ar fi pe scurt sîmburele epic al poemei, grefat, cum s-a văzut, pe o suită de scene etnografice de o autenticitate și o bogăție a detaliului cu totul ieșită din comun. Baza dialectală a limbajului, vivacitatea substanței folclorice din care se hrănește degajă un sentiment viu al naturii, nemaiîntîlnit pînă la el în literatura epocii, sufocată adesea de modele și clișee clasiciste. Libertatea de tratare a peisajului, a scenelor de muncă sau a obiceiurilor întîlnite conferă poemului dinamism și culoare, senzația filmică a documentării pe viu. Sobre și mărețe peisaje montane alternează cu agreabile munci cîmpenești sau cu scene pastorale sau cinegetice. Sînt menționate și calitățile terapeutice ale apei de la Stîna de Vale, ca și acelea ale aerului bun care vindecă orice suferință („Sînt izvoare cu dulceață / Iar aerul dă viață / Unde linced de vei merge / Răutatea ți se șterge / Dimineața cînd te scoli / Vezi pe dealuri căpriori / Cînd aice poți petrece / Pe la umbre și-n aer rece / Cap se curăță de ceață / Prinde sufletul viață").

Poema munților Beiușului a lui Dimitrie Meciu deține și cîteva priorități absolute în literatura română, pe lîngă care ar fi păcat să trecem cu ușurință. Astfel aici întîlnim reprodusă **prima oară o chiuitură de joc** („Mîndra mea cea boierească / Vină să jucăm de-acasă, / Mîndra mea cea Dorotie, / Vină să jucăm întîie. / Mult mi-e dragă lele joi, / Cînd miroase pipijoi / Dar mi-e dragă și vineri / Că miroase călugări etc.), **primul descîntec, primul blestem, prima descriere a unei șezători, a unei clăci, a unui obicei ritual** (din noaptea de Sîn-Văsii), **primul cîntec de lume** etc. Impresionant este și portretul bătrînei țărance, redat în tușe groase caricaturale, în linii apăsate, dantești, oferindu-ne imaginea decrepită a bătrîneții hidoase („Ca și oaia-ncărunțise / Părul tot îi mucezise. / Pielea-i toată încrețită / Iar de dinți era lipsită / Fălcile ei cufundate / Una-ntr-alta sta băgate / Strîmbă fusese de spinare / Tremura cu capul tare. / Ochii-n cap tot scufundați / Cu genunchii-n jos plecați / Limba ca la șerpi umbla / Pe gingini se răzima / Nici ședea putea, nici sta."

Bătrîna Cotoroanță, un fel de „strigă" (=strigoaie) sau de Marțolea, învață fetele lucruri nepermise, vrăjitorii diavolești, ce-s împotriva firii, cum ar fi cele de măritat, practicate în noaptea de Crăciun („Cînd cocoșul cîntă-n prun") sau în seara de Sîn-Văsii („Cînd cocoșul cîntă-ntîi"), ce amintesc de atmosfera preromantică, satanică, populată de umbrele palide ale lumii de dincolo, de macabrul și nocturnul feeric, pus în evidență de un Gray, Ossain sau Bürger, ceea ce dovedește cultură și deschidere spre orizontul european de idei. Spre această concluzie conduce și percepția ușoarei unde de sentimentalism ce-o resimțim de-a lungul poemului, sau încastrarea, în textul său, a unui cîntec de lume sau de colegiu, la modă în literatura erotică a timpului („Inimioară, inimioară, / Suflet,-a mea belișoară / Dorul tău mă bagă-n boală, / Cît nu pot merge la școală. / Ochii tăi cei negrișori / Umple-mi trupul de fiori / Fața ta cea albișoară / Zice-mi: «vină de te-nsoară !»").

Dar poema lui Meciu conține și un registru ironic, subiacent, care-și face uneori apariția dînd textului o turnură parodică sau ludică. E un vers ce încorporează uneori proverbe și zicători cu sens ambiguu, jocuri cu aspect de șaradă („Oh, sărace oarece, / Cum te-au mîncat nu știu ce ! / De-ar ști mă-ta oarecum / Cum te-ar cînta nu știu cum !"), texte anunțînd minunata și nastratineasca „lume pe dos" a lui Anton Pann. E cazul reproducerii snoavei cu crîșmarul și morarul, care se întîlnesc în iad, și se întreabă unul pe altul pentru ce păcate sînt acolo, găsind, pînă la urmă, chiar și logica judecătorului lumii, absurdă : „Unul altuia zicea : «—Ce rău te-a adus pe tine, / Ca să zaci aici cu mine ?» / El răspunde : «O poveste / Care numai glumă este / Că eu cînd am măsurat, / Cupa plină nu am dat !» / Iar morarul răspundea / Și din ochi-i lăcrima : / «Vezi acuma, bune frate, / Căci nici aici e dreptate / Mie vina mi-au făcut / Că prea tare am împlut !»"

Poema munților Beiușului e o creație de mare valoare a epocii iluministe, înglobînd în textura sa complicată o serie de aluviuni baroce, de o modernitate și o noutate de netăgăduit. Comparabilă în numeroase privințe cu **Zlatna** lui Martin Opitz, scrierea lui Meciu, chiar dacă pe alocuri mai stîngace, conține suficiente idei și pasaje remarcabile, ca originalitate și mod de tratare, care o impun atenției cercetătorului și publicului de azi.

Mircea Popa

Văd pacea...

Văd Țara-ntreagă-ncinsă ca un brîu
De Tricoloru-n veci nemuritor
Și-i simt voința — un torent de rîu —
Clocotitoare-a-ntregului popor :

Să fie pace pentru mari și mici,
Să rîdă Europa doar la soare !
Acesta-i glasul românesc, aici :
Prin pace, fără arme, uniți-vă popoare !

Văd Continentul limpede-n azur
Făcînd din arme seceri și brăzdare,
Ideea păcii, în distinct contur
Să o sădim în brazdă, ca pe-o floare.

Văd Pacea roditoare pe pămînt
Și-n arcul meu carpatic nu mă tem,
La datorie stăm, cum dat-am legămînt
În fața Comandantului suprem !

Geo Ciolcan

Legămînt

Din treaptă în treaptă suim spre lumină
Cuvîntul ni-e faptă și fapta ni-i țel
prin muncă rodește a țării grădină
și gîndu-l se-ndreaptă mereu către El ;

Bărbatul prin care vorbește poporul
și țara întreagă vibrează de cînt
ne-nvață-n prezent să gîndim viitorul
și păcii să-i facem suprem legămînt ;

El trece cuvîntul prin faptă și vrere
Partidul i-e casă și masă și dor
în El se adună a țării putere
și arca română e gata de zbor !

De iureș fierbinte se-ncarcă bărbații
o horă de inimi asaltă cîmpia
în Țara Luminii horesc și Carpații
și spui CEAUȘESCU și simți ROMÂNIA !

Anton Stanciu

Ne recunoaștem în Unire

Ne recunoaștem în Unirea
Crescută-n sînge sacru fruct,
De patrie nestrămutată,
De dor și doină ne-ntrerupt

Ei îi restitui bucuria,
Ieșită flacără-n pămînt
Să aibă sevele străbune
Căldura-i acoperămînt

Ea leagă rănile de rouă
Ca bobul raza-n spice mari
În sînge limpezind izvoare
Cu freamăt de străbuni stejari

Înțelepciunea ei ni-i dată
Și consfințită-n tricolor
Să cresc prin ea inima țării
Și sufletul unui popor.

Ion Mărgineanu

Pacea patriei

Ființă limpede — parcă își poartă
viața pe creștet ca pe un ulcior,
și-o duce spre un sentiment anume,
printr-un inel de aur și albastru.

Cișmeaua-n drum, din care se prelinge
un fir subțire de mesteacăn ; vizuina
din care soarele-a ieșit pe brînci,
la-ntoarcere-i prea mică, nu-l încape :
ziua cu sine însăși l-a hrănit.

Cum ne simți tu, pămînt străvechi, pe creștet ?
Aur-și-albastru — după ce s-a strîns recolta,
toamna, pe cîmp, albine de mesteacăn,
beau apă dintr-o cască.

Pace, tu nu ești numai ziua mea.

Horia Gane

Odă

Să cînți a Patriei aniversare
Cînd Patria e însăși ființa ta
E ca și cum ai curge spre Izvoare
Și-ntors în tine, ție ți-ai cînta.

Cînd porți un timp de glorii în adîncuri
Și urci cu prunci pe umeri spre înalt
E ca și cum, cu viața la oblîncuri,
Un țărm de Dor unești cu celălalt.

Să cînți a ei aniversare
Pe lira ta de suflet și avînt
E ca și cum columne-ai dura-n soare
Pentru acest Popor și-acest Pămînt.

Nicolae N. Dîmbovițeanu

Manifestul soldaților obosiți de război

Ne-am bătut prin secoli cu durere
Ne-am dușmănit cu patimă și ură
Ne-am dat pe tunuri și mitraliere
Pînă și pîinea sfîntă de la gură.

De-atît război și oasele ne dor
În amintiri ni-s morții încă vii
Părinți și frați cu pușca la picior
Ni-s risipiți sub asprele cîmpii.

Doar cine-a fost soldat ne înțelege
Soldat ce-a smuls și-a risipit statui
Care-a văzut cum moartea fără lege
A secerat soldați în jurul lui

Ne înțeleg și mamele lăsate
În sate-acasă să ne crească plozii
Să are cîmpurile nearate
Să plîngă dispăruții și schilozii...

Noi cerem pace, nu ne este frică
Noi care-am fost și am rămas eroi
Vrem să mai fim civili o Duminică
Să mai trăim o zi fără război.

Ștefan Dincă

Pămîntul ca o masă rotundă

Masă rotundă la Geneva,
Masă rotundă la Reykjavik,
Masă rotundă la... dar unde
nu au fost Mese rotunde ? !

Visez și cred,
cred și visez
că singura Masă rotundă
va rămîne Pămîntul,
că la această Masă rotundă
vom avea fiecare loc
și vom asculta
cum crește liniștit griul.

Ilie Tudora

teofil răchiteanu

Suflet al meu iar și iar

Marea – amar de amară
Bolțile – grele de-amar
Trece ca vaier prin aer
Sufletul meu iar și iar

Singur pe țărmul de-amar
Sună ecoul în mine
Precum Eol prin ruine
Nealinat iar și iar

Singur pe țărmul de-amar,
Pe sub stele străine,
Precum Eol prin ruine,
Suflet al meu iar și iar...

Te clatină tu suflet, te desfrunzește gînd

Oh, e tirzie vremea în cer și pe pămînt !
Te clatină tu suflet, te desfrunzește gînd !
Ca pinze mari de ape curg din înalt palori.
Sufletul toamnei trece țipînd pe sus prin nori.
Ușor, ușor ecouri ca frunze se desprind
Octombrie din cornu-i mereu zvonind, zvonind...
Tot mai tirziu se face în lume și e vînt
Te clatină tu suflet, te desfrunzește gînd !...

Tăcerea ca un cîntec mult prea lin

Tăcerea ca un cintec mult prea lin
(Aude doar acel care il crede)
Ca un ecou de plins al unui riu
Ca o ninsoare care nu se vede ;
Tăcerea ca un cintec mult prea lin
Ce susură în lucrurile toate
De il aud și cei de sub pămînt
Și fără glas ei il ingină poate...

In de ape ochiuri line

In de ape ochiuri line
Lebede plutind ușure
Tinguindu-se a moarte
Ridicară-n cer murmure.
In cer flaute sunară
Pe văi plingeri se pierdură
La vămi suflet in restriște
Clatină-se și murmură...

grigore coman

După spectacol

actorului Ovidiu Moldovan

A duce un pahar sau o rază la gură
în timp ce pescarul rămîne aproape singur
pe malul de vizavi
cu năvodul încărcat de pește
așteptînd nerăbdător sfîrșitul spectacolului

iar tu (OM fiind)
îți amintești de mărul de aur
din grădina hesperidelor

și
încheindu-ți pe-ndelete
nasturii, pornești într-acolo

îți ridici gulerul de la haină
acoperindu-ți urechile
ca să nu mai auzi forfota bulevardului sau
cîntecul copiilor cerindu-ți autografe

întinzi pasul și odată ajuns
la marginea grădinii împrejmuite
te apleci înăuntru ca turnul din Pisa.

Partizanul ploii

Partizanul ploii
oprindu-se o clipă – în crepuscul –
adună toate picăturile
care i-au pătruns sub pălărie și
decantează fiecare strop
la lumina pilpiitoare
a imaginației

apoi
privirile lui umede
alunecă ușor
printre ecouri ce-i amintesc
despre o stare de electricitate
a verbului

Antirăzboinică

Lumina și umbra se-ngeamănă sălbatic
iar unghiul cu virful atirnat
pindește călciiul

de acum încolo
va trebui să judecăm noi înșine
– nu printr-un fals joc de oglinzi –
faptele noastre

știind că
greutatea unei clipe
este egală cu importanța ce i-o dăm
pe toată traiectoria zborului

de aceea
trebuie să găsim strigătul
acolo unde e tăcere, plin mister
și inconștiență
ca să-l facem pe Om să comunice
în sfîrșit cu Omul
prin u n d e l e celor mai tainice pofte
de viață de adevăr și lumină

toma grigorie

O închipuire

O-nchipuire sapă un contur
cu nesfiala apei curgătoare ;
îi dă curaj o smulgere din soare –
a energiei revărsate-n jur.

Privește-n umbră cum se definesc
profiluri înălțindu-se-n putere ;
dar, vai, cu norul toată forma piere
în negativul filmului ceresc.

O-nchipuire poate chiar eu sînt
a minții mele pururea abstracte
că universul doar mă-nscrie-n acte
sub numele de floare de Pămînt.

Cu sufletul la gură

Trupul firav al primăverii
a alunecat sub zăpadă
și complotează-n tăcere cu sevele.
Aștept cu sufletul la gură
să-i iasă prin frunze singele verde,
să se scuture cu putere
de somnul iernii.

* * *

Primăvara și-a rostuit culcușul
în cuiburi. Soarele trece
dintr-o parte în alta,
picioarele înalte ale berzelor se înroșesc –
și domnul Heidegger care mă întreabă pe ce
cuvinte îmi mai întemeiez ființa.

Eu îmi trag cămașa poeziei pe trup.

E unică

Nu există preț pentru viață
ea nu poate fi plătită în aur.
Oricît am iscodi, nimic
nu stă în balanța
acestei flori pămîntene
prinse în piept.
Nu-i ofiliți petalele cu
felurite otrăvuri. E unică;
nu uitați nici în vis.

Doar frunzele de plop

Am pierdut și carul
acestei zile
soarele mi-a luat-o înainte.
Întreb oracolul cîte care mai am
de pierdut în dialectica norilor,
în metafizica serii.
Vizitiul mină caii din urmă cu biciul
el știe bine să-i țină în frîu, să-i alerge –
eu tulbur doar niște imagini care nu țin de foame.
El cutremură pămîntul sub roți,
eu doar frunzele de plop le tremur fără vînt.

patrel berceanu

Acolo unde clipa e-o zeiță

de-ai ști că izvorul timpului
se află într-acolo sau mai alături
aș încerca o călătorie înspre el
și v-aș spune apoi povestea pe larg

iar asta n-ar fi doar toana unui poet
cine n-ar dori să-mbrățișeze copilul care
a fost
dacă aș fi sigur că n-aș stîrni compasiunea
pentru ceea ce sînt copilului care am fost
aș încerca deci o călătorie spre izvoarele
timpului
acolo unde clipa tocmai stă să se nască
efemeră și nemuritoare frumoasă la
urma urmei ca o zeiță
într-acolo aș porni chiar acum
și poate copilul care am fost
mă va privi și va înțelege totul deodată
renunțînd să mă mustre

Poveste din miezul secundei

Uneori sufletul nostru era bun ca un abur
Se lipea de ferestre, topea floarea de gheață
și făcea lumea rotundă fără să ceară nimic.
Unii din noi învățau să plîngă cu degetele,
Alții învățau să-și asmută lumina ochilor
încolo și-ncoace, iar cei mai curați dintre noi
pătrundeau în miezul secundei ca într-o
peșteră largă.

Pe vremea aceea cînd dădeam de vreun adevăr
îl spălam bine și-i puneam în față oglinda.
Unii din noi legau năframe la ochi stejarilor
să nu vadă cum putrezește amiaza.
Alții oblojeau cărăbușii și ghinda.
Pe vremea aceea mai puteam afla de unde
izvorăște dulcea lacrimă a iubirilor noastre.
Unii cutezau să arate înspre pustie,
Cei puțini se sfiau să arate spre tăcutele astre.

Noiembrie

lună cu aripă neagră noiembrie
blestemat și frumos, se prăvale
din ceruri flautul nopții

de parcă din mișcare se trag toate
de parcă durerea-i mișcare la pîndă
orașul veghează cu genunchii la gură

vine și clipa cînd ceața se hotărăște
să-ntrebe nu despre frunze
ci despre oarbele rădăcini
cîntă cîntă pînă nu-i prea tîrziu
flaut blestemat și frumos
călăuzește cum se cuvine
toate cele umilite în ceață

Doină

despre bătrînii din satul acela
numai bine !
trupuri firave inimi ajunse iarăși
la mărimea prunciei
tocmai buni să încapă în golul înfim
ce se naște la trecerea dintre un an
și altul
și grijile lor nu mai puține decît zilele
ce vor veni nu mai puține decît
cutele adunate sub ochi
le-a mai rămas știința dar nu și
puterea de-a smulge cerului semnele
vremii
răni bune și înțelepte șiraguri de
lacrimi de os
pe care le zornăie zeii –
repetiție a inserării depline.

Acolo unde depărtarea

mergeam spre miază-zi acolo unde
nici un lucru n-are atita umbră
să acopere cîmpia care naște cîmpie

purtam cu mine amintiri care pot ucide
mă îndreptam spre miază-zi
acolo unde depărtarea dintre om și om
e plină de suflet

aveam amintiri ce mă puteau ucide
știam că numai cîmpia rodește făptura arsă a
celor ce iubiră

purtam cu mine-atîta noapte
cu fața la stelele care coboară
în iarbă – somn veșnic cenușii
cu fața spre mierla înecată în rouă

mergînd spre miază-zi cu fața spre
cîmpie unde pogoară și lumina
nu într-o slavă ci tămăduire

Tablouri de Octavia Berca din Expoziția deschisă la biblioteca „Mihail Sadoveanu"

george dumitru

● Originar de prin părțile Romanaților, de unde a păstrat poate o sudică înclinație către rigoare, poetul George Dumitru pare să aparțină și prin conduită unei categorii pe cale de dispariție. Acest bărbat oacheș, cu vorbă precisă și cu mintea iute pricepătoare, avînd o naturalețe a distincției pe care numai o lume obișnuită cu ceremonia o poate fundamenta, este unul dintre acei impenitenți truditori ai versului, obsedați de creație și mai puțin de publicitate, un liric discret și pentru care plăcerile literaturii sînt incalculabil mai mari decît acelea ale notorietății. Reacție de conservare instinctivă a unei purități a gîndului, această conduită poate să ducă, atunci cînd se însoțește cu instrucția, la o creație care, oricît de greu ar răzbi, sfîrșește prin a afirma valoarea. Indiscutabil, George Dumitru este un poet adevărat, a cărui creație este favorizată de prudența față de noutățile trecătoare.

Cînd am citit, nu demult, cîteva dintre producțiile lui, sentimentul de maturitate realizată fără biografie literară zgomotoasă, s-a arătat de îndată ; însă poetul are o biografie, așa cum se întrevede la o repede ochire, căci exactitatea clarificării unei materii de gust clasic nu e de imaginat fără exercitări îndelungi. Poetul voiește să exprime o lume valahă, a Sudului dunărean, însă o lume de sat al cîmpiei, pentru care Dunărea e doar presimțită, ca o dungă pe zări ; e lumea ritualurilor de rusalii, a descîntecelor, a simbolurilor de pe ștergare, o lume veche dar nu bătrînă. Acest Sud românesc e, în felul lui, un univers al luminii și înclinația către formele pure, clasiciste pare să fie, la acești meridionali ai noștri, o mișcare sufletească naturală. Cine imaginează „meridional" gîndește în sonete, în ritmuri muzicale și dă o prețuire considerabilă tradiției, înțeleasă ca un factor de continuitate. Această adeziune la tradiție caracterizează creația lui George Dumitru, un autor a cărui poezie merită să fie descoperită.

A. Silvestri

Aleșii cioplitori

Vor fi voit prin daltă
aleșii cioplitori,
s-avinte herghelia
volumelor impare,
spre discul purității
luminilor polare,
de unde vin din neguri
statornice culori.

Vor fi voit s-alunge
cu rugăciuni de lavă
hotarnicele borne,
sau tigvele de ceas,
odăjdiile-amiezii,
istovitorul pas
al trecerii, prin glezna
carenelor de navă.

Oricum vor fi voit,
o lume piere-n zeii
ostracizați sub peplum
și spintecați de cari,
o lume despletită
ca linia durerii,
migrînd în forme limpezi,
pe roata de olari.

Netămăduita rană

Mă arde netămăduita rană,
floare de foc și rod în muguri,
un cring de lebede coboară-n geană,
albind cămășile pe corn de pluguri.
Și cum împarte inima de dropii,
cîmpia, spre amiază, curge-n brazdă
flămîndă ca un șarpe-n ochiul gropii,
ca un zăvod nedomolit de gazdă.
Mă împreun atunci cu taina – hrană,
golind din viță singele de struguri,
mă arde netămăduita rană,
floare de foc și rod în muguri.

Norul

Viclean adaos, printre plute
asmute brumele lăute
și sparge-n piepți năuce carii,
în vinerile de rusalii.
Duhovnic lăbărțat în pintec,
hulind din foale a descintec,
pe rosul fundului de ladă
crucește semnul de baladă.
Și, sub grumaz, colac colind,
pe coapsă iederă-amurgind,
lințos, pe după umeri, iia
neplinsa vinde herghelia.

Valea seacă

Drum potolit, ca un căluș pe furcă,
de la biserică spre crucea apei urcă,
plocon de naș, din borangic ștergarul
împodobește pe loitre carul.

Și-n dimineți urzite de iscoade,
cîntarea de cocoș grăbi să-nnoade
cu pleoapa Dunării lăptoasa zeghe
pînă pe cîmpuri, risipită-n veghe.

Prin cășile boltite cu arace,
nevestele bat galbeni în cojoace
și prind pescari-n virșe cusătura,
la toarte, potrivindu-se măsura.

Numa-n cămașă și izmene,
proptiți în prostovoale, storc sub gene
povestea crapului, regească pradă,
ademenit miraculos în nadă.

Și cum dă chiot dintre ei alesul,
pe drumul Dunării pornesc, iuțindu-și mersul.

Crizanteme

Crizanteme, dragi poeme,
blindă arșiță de fată,
din mătasea de porumb,
torc argații fir cu plumb
și sub clopotul de șiță,
motul florii de crăiță
dumicat de turtă coaptă
dorul vi-l descînt în șoaptă.

Boltă vie, rug de iie,
miez de soare în răsaduri,
leac de liniște în vatră,
vîntul copcilor vă latră,
cînd sub gulere-nălbite,
morile tot cern prin site
rugi, suspine de albine,
colți de maci, vătafi de plai,
curcubeie, guri de rai.

Din argintul amintirii,
țes molcom cămașa mirii,
strai curat muiat de vreme,
lacrimă de crizanteme.

14 FEBRUARIE 1987
L4

teatru t

Actualizare și ritm

În vasta sa operă de cercetare, Al. Ciorănescu — erudit, istoric și critic literar — a acordat o mare pondere studierii, sub aspect teoretic, a structurii dramatice, în contextul teatrului românesc și universal.

Chiar dacă prin teza de doctorat, susținută în 1939, la Universitatea din Paris (publicată în același an), se ocupa de „L'Arioste en France, des origines à la fin du XVIII-ème siècle", importante rămîn preocupările sale asupra începuturilor și evoluției teatrului românesc.

Prin studiul „Occisio Gregorii Vodae, cea mai veche piesă de teatru în românește" (apărută în „Revista Fundațiilor", 1937), Ciorănescu analizează textul dramatic, revelîndu-i alte valențe decît predecesorii săi. Prima semnalare a acestui text a făcut-o N. Densușianu în 1881. Iosif Vulcan amintește de el în 1898, apoi, D. C. Ollănescu și T. T. Burada îi recunosc meritul întîietății cronologice, contestîndu-i valoarea literară. Propunîndu-și un alt unghi de vedere, Ciorănescu readuce în discuția criticii „unul din cele mai curioase produse ale vechii noastre literaturi". Neanalizînd-o ca pe o tragedie, autorul susține că piesa trebuie privită ca „o parodie, o farsă sau un spectacol de carnaval". În trama ușoară a „Uciderii lui Grigore Vodă", în care apar saltimbanci, scamatori, doctori, șarlatani, „folclorul românesc urcă pentru întîia oară pe scenă". Se recomandă, în continuare, ca textul să fie considerat un scenariu pe ale cărui indicații actorul trebuie să improvizeze replici de amploare, ca în **commedia dell'arte.** Pentru ca spectatorii să înțeleagă și să guste piesa, ea trebuie „imaginată", îmbogățită prin reprezentație cu tot ce-i lipsește, urmărind actorii între replici, reconstituindu-le mișcările, mimica. Încă din 1937, intuind evoluția artei spectacolului, Ciorănescu aprecia contribuția micilor exerciții de regie care dezvoltă o pantomimă însuflețită, recreează ritmul și dau culoare ideilor. (Teatrul Bulandra a montat, cu cîtiva ani în urmă, un spectacol inspirat de acest text).

Deși a studiat **Don Carlos, Romeo și Julieta, Cyrano de Bergerac,** deși s-a ocupat, într-o analiză profundă, de contactul artei baroce cu sensibilitățile omului modern (în **Barocul sau descoperirea dramei,** Editura Dacia, 1980), Ciorănescu s-a întors cu obstinație asupra fenomenului românesc, dedicîndu-i volumul apărut în 1943, „Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui". Printre capodoperele dăruite literaturii noastre dramatice, el amintește **Fîntîna Blanduziei, Vlaicu Vodă, Răzvan și Vidra, Despot Vodă, Înșir'te Mărgărite.** În **introducerea** cărții, autorul elaborează o adevărată estetică cu privire la stilul poetic (care imprimă teatrului un caracter specific), cu privire la participarea activă a spectatorului la ficțiune, prin iluzie. A cere unei piese să fie **naturală,** a cere unui actor să joace **natural** e „un nonsens cu cele mai grave urmări". Acolo unde nu e iluzie, nu se poate vorbi de emoție artistică. Distanța dintre actor și spectator, podiumul scenei — cu funcția de a marca hotarul ficțiunii — ca și efectele de lumină și umbră, întregesc ansamblul acestei iluzii unice. „Toate manifestările vieții colective au la baza lor ritmul, ca putere de organizare și de expresie, în același timp". Ritmul realizează corelarea eforturilor disociate și orientarea lor către emoția colectivă. Analizînd teatrul istoric în versuri (pornind, deci, de la o predilecție, azi, desuetă), susținînd că versul însuși înseamnă muzică, înseamnă **ritm,** Al. Ciorănescu a atins probleme majore ale teatrului și artei spectacolului din zilele noastre : angajarea spectatorului la actul dramatic, teatrul ca ritual, ritmul ca element de coeziune.

Așa cum în **Viața este vis** a lui Calderon a găsit o anxietate pirandelliană, așa cum Don Quijote devine în viziunea lui un personaj aproape pirandellian („eroul înfruntă lumea prin intermediul unui conflict permanent", fiind vorba de „războiul eroului cu propria lui lume"), Ciorănescu nu a pregetat să facă gestul de **actualizare** a teatrului românesc, demonstrîndu-și capacitatea de a întui în operele trecutului sensurile lor contemporane.

Nicoleta Gherghel

film f

Sania albastră

Făcînd un rezumat al faptelor, povestea de dragoste gîndită pentru film de Fănuș Neagu și Vintilă Ornaru este una foarte simplă : un băiat și o fată, studenți, se întîlnesc la munte, într-o vacanță, se plac și sfîrșesc, se pare, prin a se iubi ; se simt atrași unul de celălalt, se resping, apoi din nou se apropie, se bat cu zăpadă, se dau cu sania, dansează... Au momente în care nu se înțeleg, pentru că nici unul din ei nu se străduiește din cale afară să se facă înțeles, apoi se caută din nou... Cei doi sînt urmăriți de foarte departe — de la o distanță la care nu poți să pătrunzi prea mult nici în biografia, nici în gîndurile lor ; își trăiesc prezentul prin nimic excepțional și atunci cînd trecutul încearcă să intervină între ei — o fostă dragoste, sau un frate placid —, diferendele se rezolvă fără prea multe vorbe: este, de altfel, surprinzător cît de puțin se vorbește în filmul acesta — prin comparație cu alte filme ale noastre —, cu atît mai mult cu cît scenariul este semnat de doi scriitori ; Fănuș Neagu și Vintilă Ornaru au însă la activ suficiente filme făcute împreună ca să nu mai mizeze totul pe cuvinte ; povestea celor doi se sprijină astfel mai mult pe forța de sugestie a imaginii realizate de Marian Stanciu, a prim-planurilor prelungite în care aparatul de filmat caută parcă să pătrundă dincolo de această coajă a prezentului care nu se lasă spartă cu nici un preț ; nu există propriu-zis o tramă și, dacă totuși personajele suferă, o fac cu o anume pudoare, refuzînd explicațiile, mărturisirile și în general tot ceea ce transformă misterul în banalitate ; privită din această perspectivă, povestea atît de simplă în aparență este pătrunsă de

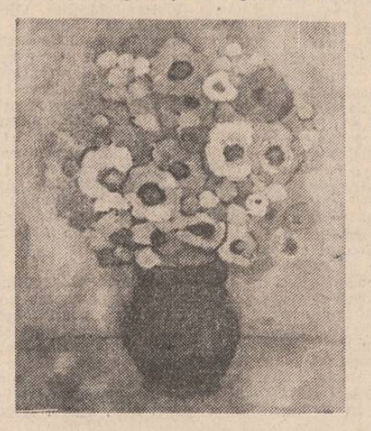

acea poezie pe care o are prezentul atunci cînd nu i se sapă la temelie.

Discreția cu care cei doi scenariști se apropie de personajele lor, le dă acestora firesc și autenticitate ; trebuie să adăugăm acestor calități umorul, știința replicii vii, necontrafăcute și, nu în ultimul rînd, generozitatea metaforei pe care se sprijină întreg filmul — aceea a unui ideal fără de care dragostea s-ar sufoca.

Regizorul Ioan Cărmăzan are fără îndoială toate datele necesare pentru a face un asemenea film și, în primul rînd, un simț al măsurii care îl ferește de excese ; chiar dacă profunzimile lipsesc, ele se lasă bănuite ; simplitatea nu duce cu gîndul la simplism ; ca și în **Tapinarii** și **Lișca** — cele două filme făcute de Ioan Cărmăzan pînă acum —, se distinge un timbru regizoral clar, concis, susținut de calmul unui creator capabil să construiască și să evolueze fără să se dezică de el însuși.

Diana Gheorghian și Bogdan Stanoevici, în cele două roluri principale, aduc cu ei farmecul și prospețimea tinereții în momentul în care se presimte maturitatea, ca o vagă adiere în viața lor, și scenariul și regia, dar și propriile calități îi ajută să trăiască fără să se justifice, cu acea dezinvoltură dar și oarecare suficiență, cu acea seninătate și candoare atît de specifice tinereții ; este, de altfel, mai curînd povestea tinereții, a dragostei care se înfiripă și nu întîmplător cei doi se numesc mai întîi Adriana și Bogdan, apoi Adriana și Adrian, apoi Doina, Cristina și Adrian...

Nicolae Mateescu

Dunărea

LITERATURĂ ŞI ANGAJARE

Sub arcul de boltă al istoricelor evenimente care fundamentează de la Congresul al IX-lea al Partidului progresul mereu ascendent al patriei noastre pe plan economic, social, tehnic şi ştiinţific, cultural, izbînzile oamenilor muncii brăileni au însemnat tot atîtea deveniri, printre cele cu sens adînc mobilizator înscriindu-se şi înfiinţarea Cenaclului „Panait Istrati" din Brăila al Uniunii scriitorilor.

Cursul nou al istoriei, atît de puternic fertilizat de anii luminoşi ai Epocii Ceauşescu, pe filiera incandescentă a celor cinci mari forumuri comuniste, care reprezintă tot atîtea repere ale istoriei contemporane, tot atîtea argumente ale ei, şi-a pus amprenta revoluţionară şi asupra peisajului brăilean, iar pe plan cultural, ca o consecinţă care decurge firesc din liniile de forţă ale politicii culturale înfăptuită de partidul nostru, în frunte cu marele său ideolog şi conducător, Uniunea scriitorilor şi revista **Luceafărul,** împreună cu Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă Brăila, au realizat cadrul optim al apariţiei suplimentului literar **Dunărea,** care ilustrează în paginile sale efortul creator al oamenilor muncii brăileni.

Dunărea, devenită o realitate scumpă tuturor iubitorilor de spirit, se află la cel de al doilea an al activităţii ei subsumînd în diversitatea de atitudini şi preocupări consemnate pînă acum o modalitate directă de participare a creatorului sub semnul literaturii şi angajării. **Dunărea** se poate autointitula o oglindă a acelor înalte, monumentale şi dense ctitorii care au schimbat însăşi geografia acestor locuri într-o spectaculoasă proiecţie la dimensiunile viitorului nostru comunist.

Ea reprezintă pulsul puternic al tuturor uriaşelor eforturi care se înfăptuiesc aici, ca de altfel pretutindeni, străduindu-se să-şi tragă sevele adînci din realitatea ei imediată. În paginile suplimentului nostru apar, în faţa necunoscutului tovarăş de muncă şi ideal, chipurile exemplare ale colectivelor oamenilor brăileni a căror identitate înseamnă Uzinele Progresul, Şantierul naval, Laminorul, marile combinate, ctitoriile şi victoriile socialismului la Brăila. Pagini dedicate muncii lor entuziaste, de răscolitoare abnegaţie şi responsabilitate revoluţionară, oferă o imagine şi o edificare de spirit care transformă deopotrivă pe creatori şi exemplul din faţa lor, în biografie colectivă, în prezentul consonant al patriei, în viitorul ei, indisolubil legat de noţiunile sfinte tuturor de patrie, comunism, partid.

Angajare în sensul cunoaşterii şi prezentării experienţelor care consolidează contribuţii de fond originale, care înseamnă prezenţa creatorului în mijlocul oamenilor muncii, acolo unde iau fiinţă întinse şi mobilizatoare programe ale dezvoltării, ale afirmării pe mai departe a progresului şi civilizaţiei de aici. Angajare în lumina marilor convergenţe de ordin material şi spiritual, în lumina actualităţii noastre moral-politice care a reprezentat întotdeauna acel inextricabil fond al unităţii noastre în jurul partidului, al secretarului său general, preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Angajarea semnifică pentru creatorii brăileni creşterea răspunderii proprii, a fiecăruia în parte, dublată totdeauna de luciditate, dusă cu cinste pînă la capătul izbînzii, cu autenticitate, la nivelul profunzimii şi integralităţii. O mărturie a modului plenar în care ei au înţeles să se implice în spiritul nou, revoluţionar, sînt desigur şi cele patru apariţii editoriale care marchează existenţa de un an şi jumătate a cenaclului. Faptul reprezintă o certitudine că şi la Brăila, ca pretutindeni în România, se gîndeşte şi se creează, se făureşte neîncetat acea calitate a muncii şi vieţii, deziderat al revoluţiei cotidiene şi implică în chip hotărît spiritul înalt revoluţionar. Prin ei şi prin întreaga activitate a cenaclului şi suplimentului literar **Dunărea,** Brăila apare integrată organic în fondul cultural al epocii înnoitoare pe care o trăim şi, de aici, sentimentul distinct al unei adevărate înfloriri la scara întregii naţiuni, de aici forţa şi argumentele ce pun în lumină nu doar sentimentul, ci chiar fapta destinului creator.

Iuliu Câmpeanu

PATRIA

Fiecare casă în care se aprinde
seara lumina odihnei,
fiecare pom care luminează gîndurile,
fiecare fîntînă care fură
adîncului răcoare şi putere,
fiecare trudă pentru mîine,
fiecare durere uitată în noi
îmi spune că eşti aici lîngă mine
luminîndu-mi cu frumuseţe
menirea.

Ion Mustaţă

Şantierul naval Brăila

COLOSUL

Dacă vreun cîntăreţ al Cîmpiilor brăilene, cuprins de vraja chemării către depărtări, se va îndrepta spre Baldovinestii lui Panait Istrati, va zări cu certitudine aproape de bariera oraşului o uzină situată într-un spaţiu al ordinii şi rigorii şi care trăieşte sub semnul noului şi al tinereţii sale. Această aşezare industrială, amplasată pe mai multe zeci de hectare, „marea civilizaţie românească", aşa cum o denumeşte un scriitor, este Întreprinderea de utilaj greu „Progresul". De o frumuseţe netrucată, ea stăpîneşte orizontul gîndurilor tuturor brăilenilor. Adîncindu-se şi ramificîndu-se odată cu scurgerea anilor, întreprinderea a devenit de la un simplu atelier de producerea materialelor pentru drumuri şi reparat locomotive (1924), colosul de azi care numără patru fabrici cu profile distincte, însoţite de zecile lor de secţii productive. Pe drept cuvînt şi cu nestrămurită mîndrie, brăilenii o denumesc „Cetatea de scaun a excavatorului românesc", în care se făureşte cea mai diversificată paletă de tipuri de excavatoare din lume. Produsele sale cu faimoasa şi prestigioasa emblemă „PROMEX", elogiată la peste 60 de tîrguri şi expoziţii internaţionale, îşi impun prezenţa necontestată şi pe şantierele patriei. C-un meritat orgoliu, fiecare din cei peste 10 000 de muncitori ai întreprinderii nu uită să-ţi amintească faptul că unitatea lor a fost distinsă cu ordinul „Steaua Republicii Socialiste România clasa I" şi „Ordinul Muncii clasa I".

În imediata apropiere a uzinei se află pepiniera ei de cadre „Liceul industrial Progresul", stadionul cu o capacitate de 12 000 de locuri, o arenă de box cu 1 500 locuri, creşe, cantine-restaurant, o circumscripţie medicală, inclusiv un staţionar cu 20 de paturi. Clubul sportiv „Progresul", cel mai mare şi bine dotat din oraş, noul şi modernul cartier „Progresul", cu 1 200 apartamente noi, pe lîngă alte mii mai vechi, ca şi cele două blocuri cu 530 locuri pentru tineret, acestea sînt principalele realizări în domeniul social-cultural, asigurînd excelente condiţii de muncă şi viaţă. Dacă stai de vorbă cu fruntaşii în întreceri socialiste : Petre Cosma de la secţia forjă, cu maistrul Cornel Cloşcă de la atelierul cilindri, Petre Coman, Alexandru Lazăr, Manole Răcara, lăcătuşi, Aurel Milea, aşchietor, Marcel Bălan, turnător, înţelegi că se află într-o competiţie cu ei înşişi, convinşi că prin munca lor asiduă şi competentă, construiesc civilizaţia înnoirii, I.U.G. „Progresul" ! Parte integrantă din epoca marilor ctitorii industriale, coeziune spirituală în existenţă şi continuitate brăileană în tradiţii de muncă, ginduri şi preocupări ! Avangardă a progresului tehnic, întreprindere unicat, una din cele mai reprezentative platforme industriale din ţară, la sfîrşitul acestui veac şi de mileniu, îşi va sărbători cea de a şaptezeci şi cincea aniversare de existenţă documentară, care o va păstra, fără îndoială, în relaţie directă şi omniprezentă cu viitorul.

Ioan Stoenescu

SCRISORI DE-ACASĂ

Cherhanale

Cherhanale, rédute ale singurătăţii,
dorul m-aduce la voi ca un cal de căpăstru.
Bun sosit !, moruni spinzuraţi în cîrlige,
pintece spintecate,
steaguri de carne fluturînd în vînt –
ofrande ale vînătorii pe apă,
dar al mîinilor în care gerul sapă şanţuri pînă la os.
Bun sosit !, şepci slinoase,
şorţuri de gumă şi cizme de cauciuc ;
putini şi butoaie cu ştiucă la saramură,
fum de mahorcă, bărbi netunse,
sudoare acrie, alcool,
miros de saramură de raci,
sarmuzac,
spiriduşi tocmiţi să întărite nările
cu policrome arome.
Bun sosit !, ciini cu aripi, pescăruşi
gata să vă luaţi în gheare
pentru un maţ de stavridă.
Cîntă cuţitele pescăreşti prin burta nisetrului,
Cad securile cu orbire de fulger
pe crupa morunilor,
sună cutii de alămuri cu icrele negre
şi-un pierde-vară aşteaptă în colţ
mila pescarului –
un cap de păstrugă !
Hei, cît vă iubesc cherhanale,
mine de aur ale templului meu ;
aurore ale omului de pe apă.
Acolo,
în semiîntunericul de salină,
printre butoaie şi budane,
un copil iubeşte fata atamanului
şi de ciudă că a fost sedusă,
steaua se aruncă în fluviu.
Cît vă iubesc, cherhanale,
mici porturi, în care o roză a vînturilor măsoară anii,
un steag la pupa spune o rugăciune
înainte de a pleca pe mare ;
domenii ale fluviului şi mării,
cuibar al vîntului,
cetăţi ale iubirilor pătimaşe,
leagăn şi mormînt al celui ce nu vrea să plece
spre marile oraşe,
al nedezmînţitului,
al îndărătnicului mai blînd ca un copil,
al săracului şi al neputinciosului,
al celui îndrăgostit de stele căzătoare,
liman al şarpelui de apă,
al broaştei ţestoase,
al lişiţei şi corcodelului
şi al anghilei în drumul ei lung din Sargasse,
la Dunăre !
Cît vă iubesc, cherhanale,
faruri prealuminoase către care navigă corăbiile mele !
Ca nişte aisberguri îmi ieşiţi în cale,
vara, cu marile voastre gheţării ;
vă deschideţi marile colibe de stuf
şi asemenea lui Iona mă las înghiţit
de chitul ce sălăşluieşte în întunericul din voi.
Într-o zi, ştiu, voi fi aruncat la un ţărm cu o cherhana,
unde un om cu privirea ca marea senină îmi va spune :
„Bine ai venit, străinule ; uite, am fript cinci peşti
pentru tine ; ospătează !"
Acum, stau singur pe mal şi aştept să se întoarcă
cei de pe mare ; privesc în gol.
Vîntul duce un cal de căpăstru şi un fanion spune o
rugă la pupa, în înserare...

N. Grigore-Mărăşanu

NICOLAE IORGA ŞI „ANALELE BRĂILEI"

Realizarea Marii Uniri, la 1 Decembrie 1918, a determinat o amplă mişcare culturală, care îşi propunea să elaboreze o cultură naţională unică, prin integrarea într-o impresionantă sinteză, a tuturor valorilor culturale create pe tot cuprinsul ţării cu participarea activă a întregii naţiuni. Rezultatul a fost încurajarea „regionalismului cultural" drept „cea mai fecundă metodă de întărire a culturii naţionale" şi apariţia unor reviste de cultură în provincie, reviste care au iniţiat o amplă mişcare culturală locală („Arhivele Olteniei", „Analele Dobrogei", „Milcovia", „Analele Banatului", „Ţara Bîrsei"). Între acestea merită menţionată şi revista „Analele Brăilei", care a apărut între anii 1929—1940.

Iniţiatorii acestei reviste reclamau ca mentor spiritual al lor pe istoricul Nicolae Iorga, care domina prin personalitatea sa epoca : „generaţia mea — mărturiseşte Gh. T. Marinescu, fondatorul revistei brăilene — a crescut sub influenţa hotărîtoare a d-lui profesor Iorga... toţi cei care am ajuns să ocupăm un loc în viaţa intelectuală românească datorim aceasta puterilor sufleteşti răscolite şi întărite pentru toată viaţa de învăţătura marelui profesor" (Gh. T. M., v. nota, „An. Br.", VI, 1, 1934, p. 3). Este, aceasta, cea mai frumoasă răsplată pentru străduaniile profesorului care, prin conferinţele ţinute la Brăila între anii 1906—1914, încercase să trezească oraşul la viaţă spirituală, convins fiind că, uneori, este nevoie doar de un îndemn pentru ca renaşterea intelectuală „să şteargă umilinţa vremurilor trăite fără conştiinţă, fără dorinţa de a munci pentru cultură..." (N. Iorga, **Dunărea românească...,** „An. Br.", VI, 1, 1934, p. 5).

Activitatea culturală de la Brăila l-a interesat, deci, pe N. Iorga, care în ciuda preocupărilor sale multiple a găsit totuşi răgazul să răspundă invitaţiilor de a conferenţia în oraş şi de a publica în paginile revistei „Analele Brăilei". Revista îi datorează nu numai starea de spirit care i-a dat naştere, dar şi preţioase îndrumări metodologice, în special în ceea ce priveşte proiectul de a scrie o istorie a Brăilei. Nu este întîmplător faptul că primul număr al revistei publică, imediat după **Schiţa de program,** articolul lui N. Iorga, **„Unde e istoria Brăilei ?",** o adevărată prelegere pentru iniţierea în studiul istoriei. Istoria, declară Iorga, „este viaţa noastră a tuturor şi în toate privinţele", iar documentul istoric nu este, aşa cum crede ignorantul, un „pergament scorţos" pe care se înseamnă un „eveniment mare", ci „orice socoteală de negustor, orice însemnare pe un dos de carte „este o revelaţie de viaţă". Pentru Brăila interesează, deci, mai puţin relatările din arhivele vieneze, ruseşti şi turceşti cît mai ales adevărurile ce pot fi scoase la iveală prin săpături arheologice sau cercetînd prin podurile caselor şi bisericilor, prin scrinurile vechi, prin sertarele birourilor instituţiilor de stat şi particulare : „istoria Brăilei nu se poate scrie în grabă !... Este necesară mai întîi găsirea, adunarea şi clasarea materialului. Cercetarea poate începe, însă trebuie să se facă încet, gospodăreşte şi complet..." („An. Br." I, 2—3, 1929, p. 3—5).

Exemplul practic în această privinţă îl oferă personal, publicînd în 1930, cartea **Cei dintîi ani în noua Brăilă românească** (comentariu istoric şi documente) pe baza documentelor culese din arhiva primăriei oraşului, carte pe

Elena-Emilia Lica

Continuare în pag. a 8-a

«LUCEAFĂRUL» ŞI «DUNĂREA»

A încerca să vii cu noutăţi privind viaţa şi opera lui Mihai Eminescu este, aparent, o îndrăzneală fără margini. Şi totuşi, informaţii noi aduce Marin Bucur („Caiete M. E.", nr. 6 1985), rediscutate de noi aici. **Luceafărul,** capodopera de neegalat a genialului poet, a fost publicată, pentru prima dată în România, în revista **Dunărea** din Brăila, cu cîteva luni mai înainte de-a fi tipărită în varianta în circulaţie astăzi, din **Convorbiri literare.**

Editorul se numeşte Alexandru Djuvara, cunoscut prieten al poetului, om de cultură şi fost primar al oraşului Brăila, căruia-i fuseseră încredinţate, încă din 1881, manuscrisele a trei poezii : **Renunţare, Nu mă-nţelegi** şi **Scrisoarea V,** variante care nu vor mai fi întîlnite apoi printre manuscrisele eminesciene.

E de presupus că Eminescu îi va fi încredinţat lui Alexandru Djuvara poemul **Luceafărul,** pentru a-l publica, chiar în perioada cînd acesta apărea şi-n Almanahul de la Viena.

Alexandru Djuvara va publica astfel, la Brăila, **pentru prima oară în România, poemul „Luceafărul" în „Dunărea", numărul 12, pagina a III-a, din 25 iulie 1883.**

Publicat în forma identică celei din Almanahul vienez, poemului i se făcea o scurtă prezentare de către Djuvara într-o notiţă a cărei lectură peste timp păstrează ceva din fiorul ce-l va fi avut autorul ei :

„În mijlocul zvîrcolirilor, căldurilor, şuvoaielor de tot felul, unele mai limpezi, alte mai tulburi, nu veţi simţi oare, dragi cititori, un farmec, ca, suindu-vă cu noi în carul argintiu al poetului, să plutim un minut prin văzduhul limpede prin care musa i se roteşte ?

Luceafărul este un ţel la care obştea, privind, simte ochii obosiţi şi rămîne orbită de atîta lumină străvăzătoare, aţintind ochii spre dînsul fură o rază din nepipăita lumină şi încheagă pe fruntea lui o nepieritoare aureolă.

Să sfîrşim însă, căci fiecare rînd este un minut răpit poetului ; să tăcem şi să lăsăm glasu-i limpede să

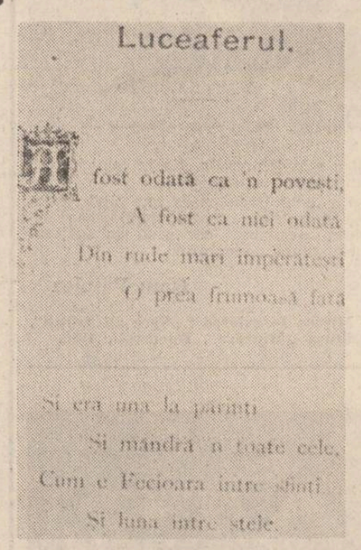

vă şoptească în strofe de aur povestea luată de pe ţîiaul nemuririi. A. D.".

Că brăileanul Djuvara îi era confident poetului, privind destinul poemului **Luceafărul,** o dovedeşte şi faptul că el îl traduce, în proză, în limba franceză, înainte ca Mite Kremnitz să fi încercat acelaşi lucru în limba germană (ianuarie 1883).

Problema este nu cît va fi păstrat proza din farmecul plin de sugestie al versurilor, ci intenţia clară, dublată de o rară intuiţie, a traducătorului, de a atrage atenţia marilor culturi asupra acestei capodopere.

Ne întrebăm dacă va fi cunoscut Alexandru Djuvara motivul adevărat pentru care Eminescu a preferat să publice mai întîi „Luceafărul" în Almanahul Societăţii literare **România jună** şi nu în **Convorbiri literare ?**

Probabil ! Dar nu ne-a lăsat nici-o mărturie.

Gheorghe Şt. Calotă

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEŢEAN DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila
Preşedinte : Fănuş Neagu
Secretar : Lucian Chişu

POEZIA DACILOR

A existat, desigur, o poezie a dacilor
Se sculau în miez de noapte,
aprindeau curcubeie, aruncau şapte pumni de ţărînă şi şapte pumni de miere soldaţilor morţi.
Cînd ploua cu pietre, mantiile de cristal
ale fecioarelor se spărgeau la Tapae şi în munţii Orăştiei
A existat, desigur, o poezie a dacilor,
aşa cum există laserul,
bolile endocrine, lirica belgiană şi gulerul dantelat al mamei
O scriau odată cu naşterile care le umpleau viaţa,
columna,
istoria,
o scriau odată cu pămîntul cînd se scufundau ca păsările în cer, pentru odihnă
A existat, desigur, o poezie a dacilor,
cioplită în piine,
la vremea cînd foşnetul vinului se cununa cu Prinţesa-Albină
şi cu streaşina de stuf
a pescarului din umbră
A existat, desigur, o poezie scrisă de Decebal
pe malul otravei şi în adîncul ei...
O ştim pe de rost...

Adriana Sitaru

E iarnă la Brăila...

E iarnă la Brăila şi peste oraş a încremenit suflarea Dunării. Dinspre Bărăgan crivăţul vîntură păsările cerului care nu-şi mai găsesc cuiburile. Brazda şi-a aflat de mult culcuş de iarnă lungă şi visează în tihnă curcubee. Numai rodul pămîntului după care am umblat în noapte de An nou n-are somn adunînd ultimele închipuiri. Alături, grîul nou, înfrăţit în cea mai ascunsă taină a pămîntului mîngîie în vis vrăbiile dolofane din spice.

E vremea şezătorilor şi pe la case de gospodari, cînd noaptea se furişează pe uliţi albe, în sfîrîitul fuselor se deşteaptă amintiri despre alte Chiraline, despre Terente şi bălţi neumblate. Se mănîncă floricele de porumb alb şi se bea vin ; mai avem, dar o spunem din vîrful buzelor ca să ne ajungă pînă spre Florii. Oamenii se omenesc şi tot se minunează : unde-o fi văzut un om de-al nostru o crescătorie de ghiocei ? Oricum, dinspre Măcin ni se strecoacă în suflet un pui de vînt prevestitor. Ca mîine o să fie primăvară !

Vasile Rusescu

Un „alt" Istrati?

IMPLACABILA BIOGRAFIE

În recenta sa carte Mircea Iorgulescu pornește la drum fixindu-și de la bun început un program ambițios în care „lipsa de prejudecăți" în studierea vieții și operei autorului **„Chirei Chiralina"** joacă un rol important. Chiar din primele pagini observăm opinii tranșante, ce nu vor să lase nici o urmă de echivoc interpretării sale. Autorul își propune „clarificarea" unor atitudini istratiene care au făcut multă vîlvă la vremea lor dar, în același timp, și o nouă analiză a „principiilor" ce stau la baza operei.

Volumul **„Spre alt Istrati"** este primul dintr-o serie ; cel de față pune reperele biografiei pînă în 1916, iar celelalte se vor ocupa de restul vieții lui Istrati (1916—1935), cît și de analiza operei.

Criticul demontează cu acuratețe fiecare piesă a „mecanismului" pe care-l studiază, analizind-o pe toate părțile văzute sau nevăzute. „Elucidarea" biografiei istratiene ia astfel proporții evenimențiale. Este stabilită corect, mai întîi, data nașterii copilului **Gherasim Istrate (Panait Istrati** fiind un pseudonim) : 10 august 1884 „într-o vineri, dimineața la ora 7". Cer-

cetarea directă a actului de naștere a fost făcută la noi mai demult de către brăileanul **N. Mocioiu** (citat... nicăieri în cartea lui Mircea Iorgulescu) într-un articol din **Revista arhivelor, vol. 33, nr. 1/1971** cu titlul : **„Precizări privind data și locul nașterii lui Panait Istrati".**

Se stabilește apoi data primei apariții publicistice în **România Muncitoare** cu articolul **Regina Hotel** (1906). Dacă n-am avea prea multe obiecții asupra acestei date, în schimb, după cum se știe, autorul „Haiducilor" va declara într-o anchetă a ziarului „Rampa", în 1925, că a debutat în primăvara lui 1908, cu un articol îndreptat împotriva lui Nicolae Iorga, „dacă nu mă-nșel" spune scriitorul — și articolul se numea **„Un om cu scaun la cap".** Dar, observă Mircea Iorgulescu, acest titlu nu există nici înainte și nici după 1908 în publicistica sa. Referința se face așadar la **„Satirii noștri politici și votul universal"** (1907) care îl are ca țintă și pe marele istoric, iar ideea finală („Zilele trecute, = un mare naționalist =, cu scaun la cap..." etc.) pare a susține ipoteza că Panait Istrati se referise la acesta în interviu. (pp. 85—86). În ziarul „România Muncitoare" nr. 4, din 28—30 martie 1908, există însă un articol intitulat „Isprava D-lui Iorga", nesemnat, și care după tonul excesiv pamfletar și plin de virulență este al lui Istrati, cu siguranță. La acesta se făcuse deci referința în interviul dat „Rampei" și nu la **„Satirii..."** sau **„Demagogii contemporani"** confirmîndu-se faptul că scriitorul a confundat două pagini publicistice cu un conținut asemănător tipărite la distanță nu prea mare. Astfel se poate stabili cu exactitate și data despărțirii de prietenul său Mihail : **primăvara lui 1908.** Existența sa... „cvasi-legendară" se dovedește în modul acesta mai reală decît ne-am închipui !

Și pentru că vorbim de publicistică putem semnala și o altă inexactitate : deși pe parcursul cărții se vorbește de scriitor ca publicist în perioada 1906—1916 (p. 224, p. 241 etc.) la **Addenda,** unde este inserată și o destul de exactă bibliografie a articolelor tipărite de Istrati în această perioadă (mult mai corectă decît cea făcută de Alexandru Talex în **„Cum am devenit scriitor"** ed. 1981), Mircea Iorgulescu se oprește în... **1915. („Epilogul unei lupte. Scene și fapte de reținut în urma grevei din Brăila"** — p. 248).

Revenind la problematica pur istratiană, ne dăm seama că „scăpările" de memorie ale scriitorului (1909 în loc de 1908, etc.) nu sînt atît de grave (decît poate cu excepția biografilor săi !), dar ce este mai dificil de surprins la el sînt tocmai cele de atitudine care definesc o bună parte din opera sa. Mulți exegeți și biografi ai lui Istrati au pus pe același plan „poetica" revoltei sale cu „poetică" existenței reale a omului care a fost. Mircea Iorgulescu îl tratează pe „omul" Istrati ca pe un personaj atribuindu-i trăsături ce țin de pură literatură. Această „literatură" merge foarte departe, complicînd mult și așa destul de încîlcita problematică istratiană. Aș da un singur exemplu : considerînd fragmentul **„Cine este autorul lui Hamlet ?"** (capitolul II al romanului **„În lumea Mediteranei. Apus de soare")** drept revelator pentru găsirea unei „fețe" surprinzătoare, ce dă cheia multor atitudini istratiene de-a lungul întregii vieți și opere a scriitorului, Mircea Iorgulescu ne duce spre o interpretare profund literară, ca să nu spunem literaturizată (deși criticul declară a se feri de așa ceva — p. 217) dar nu prea apropiată de realitatea datelor biografice. Copilul care era văzutt mereu cu cartea în mînă, adolescentul care citea „pe furiș", spre a nu fi surprins de cineva, ori uimirea celui ce-a observat în mîna lui Mihail o carte franțuzească în timp ce păduchii îi coborau agale pe haine, sau omul matur „prins" citind mereu, toate aceste atitudini ca și altele nu reprezintă decît spaima autodidactului de a nu-i scăpa ceva, de a fi depășit de „literă". **Hamletianizarea** complexului Istrati este de reținut, dar nu se susține logic, deoarece în mai toate datele cruciale ale biografiei sale întîlnim un revoltat și nu un teoretician al „aminării" sau „contemplației". E drept, unele texte istratiene, multe după 1930, par a contrazice această idee. Dar „opera" lui Istrati este altceva decît „personajul uman" care a fost el însuși. Nediferențierea dintre aceste două aspecte, apropiate de multe ori de către scriitor însuși cu acea fermecătoare „retorică" ce-i era caracteristică, duce însă, pe plan critic, la o stare de confuzie, care, din nefericire, cuprinde și alte părți ale biografiei scrisă de Mircea Iorgulescu. Aș cita doar interpretarea pe care o dă autorul rupturii ce se produce între Panait Istrati și socialiști în 1916. Argumentația psihanalitică a „înlăturării tatălui" e greu de susținut din mai multe motive ; mai întîi, deși el a întîlnit în socialiști o adevărată familie căreia i s-a integrat cu multe dificultăți dar a făcut-o pînă la urmă, a continuat toată viața să se considere un socialist și dovadă sînt părerile sale în această privință chiar după 1929 ; apoi înfrîngerea suferită în „cazul" ce i-l încredințase spre „popularizare" lui C. Mille ; și, nu în ultimul rînd, atitudinea socialiștilor vis-à-vis de Ștefan Gheorghiu care se va chinui îndelung la Alexandria în 1912, în tovărășia lui Istrati, cu un ajutor precar din partea prietenilor. Găsirea motivației „înlăturării tatălui" căutîndu-și aiurea „frații" după datele scenariului „mitic" este greu de argumentat în acest punct biografic tocmai pentru că faptele ofereau o suficientă explicație „rupturii". (De fapt Petru Marcu-Balș (Petre Pandrea) într-un articol tipărit în „Viața Românească" din 1928 a studiat din punct de vedere psihanalitic cîteva aspecte de acest gen).

Unde reușește Mircea Iorgulescu să dea relief unei pagini de pură biografie este în definirea relației dintre scriitorul român și Romain Rolland. Studierea cauzelor despărțirii de acesta din urmă este făcută cu minuție prin analiza celor două prefețe la **„Chira Chiralina".** Dar și aici „extracția" descrierii temperamentelor diferite ale celor doi autori, cît și structurile lor „programatice", absolut antitetice, este bazată pe o ipoteză „stilistică" care se dovedește a fi reală, desigur, dar din cu totul alte motive. Viața lui Panait Istrati în întregul ei constituie un exemplu clasic de frondă la tiparul uman-social și, de ce nu, chiar literar, al vremii sale. Nu degeaba s-a vorbit despre el ca de un rătăcitor „etern", un însingurat. Sub această „formă", care, adesea supărătoare în mod evident, se ascunde însă acel „învins" care-a apărat întreaga viață pe cei umiliți.

De aceea acest „Wanderer", cum îl numea Romain Rolland, nu poate fi înțeles doar din interiorul literaturii pe care a scris-o, ci și din spațiul **real** al biografiei sale. Să recunoaștem odată cu el însuși cel din **„Trecut și viitor"** ; de multe ori viața sa îi întrece literatura prin imaginație și paradox. Actul critic este însă chemat să decanteze, prin sublimare, „roca" biografiei de diamantul creației. Referindu-se la o pagină autobiografică, Mircea Iorgulescu comentează : „Un surplus, un exces, dar totodată și o absență (căci îi lipsește extraordinarul), **prea omenescul,** desemnează deopotrivă un spațiu și o atitudine, o materie anumită și totodată un mod anume de a-i consemna existența, de a o descrie, de a scrie, **fiind probabil un pseudonim aproape perfect al adevărului literaturii și publicisticii lui Istrati"** (s.n., p. 209). Din nefericire structura actului creativ este altceva decît structura „pură" a realului și dacă publicistica lui Istrati e într-adevăr apropiată de acesta din urmă, literatura, paginile „autobiografice", mărturisirile, au exclusiv atribute legate mai mult sau mai puțin de **artistic** și nu de „viu" (Dar oare Jean Jacques Rousseau scriind „Confesiunile" nu „s-a ascuns mai mult decît „s-a dezvăluit" lectorului ?).

„L'homme qui n'adère à rien" — cum i-a plăcut să-și spună într-o clipă de amărăciune, și-a trăit din plin viața de meandre, deloc întîmplătoare, dar ca scriitor și-a amanetat existența în operă dînd, ca nimeni altul, impresia „trăitului" exclusiv.

Adeptul fervent al acestei „vie vècue" care a fost Istrati nu putea să nu-și încurce peste timp biografii, făcîndu-i să creadă fie în simultaneitatea chipu-

rilor sale temporale, fie în „unicitatea" singulară a unui prototip.

Un „alt" Istrati pare imposibil ; Mircea Iorgulescu creează un personaj literar „plauzibil", dar greu de susținut cu argumente biografice.

Dinu Pătulea

Mircea Iorgulescu : „Spre alt Istrati", Editura „Minerva", București, 1986.

Cenaclul „Panait Istrati" la o întîlnire cu micii cititori : Fănuș Neagu în dialog cu copiii.

NOSTALGIA TRECERII

Citind cele două proze scurte semnate de D. C. Munteanu, te lași ușor convins că nu există fenomen literar pur, iar interferența dintre speciile literare încetează a mai fi simplă constatare.

„Monumentul" și „Cînd cocorii se duc", în intimitatea ascunsă dîncolo de expresia de un amestec gloduros, par a fi frînturi ale unei construcții epice mai ample — în intenția nemărturisită a autorului, poate chiar un roman.

Prima dintre ele, un fel de expozițiune lirică, construiește metafora speranței, Marele Duh Bun, „monument nevăzut de om necunoscător", ce-i apără de furtuni și față de care ei se definesc ca oameni ai Dunării.

Cealaltă, într-un text ce se deapănă lent, detaliază tensiunea unei înversunări, care este, în primul rînd, a autorului, apoi a colectivității sătești din Penigro (de ce nu Gropeni?), prinse în febra unei adunări generale care anunță schimbarea nu doar a președintelui Chioveanu.

Crîjma lui Bormandur (onomastica și toponimia sînt nefirești pentru acești „statornici în cele strămoșești" !), ca altcîndva „fierăria lui Iocan", adună pe cei ce vor să discute în fața unui pahar cu țuică. Aici, (ca altădată Moromete în memorabilele adunări cărora le dădea vigoare și culoare), Chioveanu, „client

de nădejde", încearcă să explice și să se explice în raport cu momentul, cugetînd mai mult pentru sine și, doar rareori, murmurînd ceva.

Chioveanu se conturează treptat ca personaj, dar ecourile peste timp ale lui Moromete îi șubrezesc consistența, făcînd pe cititor să fie circumspect chiar și acolo unde buna intenție se resimte.

Sugerată chiar de titlu, o poezie tainică, farmecul ascuns al acestei patriarhalități rurale, îl preocupă pe autor. O speranță tonifiantă în revigorarea satului supus atîtor schimbări, cu atîția navetiști dinspre și spre sat, o dă invocarea naturii acestor locuri. Aerul bălții, mirosul aparte de sălcii și stufăriș, cîntecul misterios al chirighiților, prezența acestor cocori care se tot duc sînt argumente liniștitoare pentru autor că satul poate și, mai ales, trebuie să trăiască deși o minie insuficient motivată artistic se resimte, cu deosebire împotriva acestei permanente și, poate, prea repezi duceri a cocorilor.

Textul rămîne deschis ; puntea spre un univers ce se vrea descifrat și, desigur, păstrat este întinsă.

Gheorghe Calotă

THALIA

Schimb de roluri

VALENTIN GUSTAV

Pe vremuri, e mult de-atunci — nu precizez anii pentru că, din cochetărie, nu vreau să mi se afle vîrsta — aveam în liceu un coleg pe nume Costiniu Gheorghe. (Insista să i se spună Geo, i se părea că Gheorghe, Georgică, Gică sunau prea autohton). Era „artistul" clasei și al școlii. În recreații se cocoța pe podiumul catedrei și de acolo ne recita versuri sau îi imita pe marii actori ai vremii, Constantin Nottara, Aristide Demetriade, Iancu Brezeanu, în ultimile lor creații. La serbări era deasemeni nelipsit, declama cu voce sonoră, gesturi largi, mimică adecvată și mai cu seamă cu mult ifos versuri din poeții noștri clasici. Bucățile de rezistență erau „Regina ostrogoților" de Cosbuc și „Dormi în pace" de Vlahuță. Il ascultam fascinat. În fiecare trimestru învăța și recita o nouă poezie ; astfel zecele la limba română era asigurat chiar dacă o mai încurca la teze ori la extemporale. Recita frumos, era indeajuns.

I-am căutat prietenia și în scurt timp am devenit nedespărțiți. Eram porecliți „Oreste și Pilade" sau „Frații siamezi". Chiar și vacanțele le petreceam împreună, măcar pentru o săptămînă mă înființam la Tîrgoviște — din acest oraș era, fiul unui antrepenor — și, ca să fiu cu adevărat sincer, mai trebuie să mărturisesc că eram îndrumat într-acolo și de faptul că avea o surioară, Lizi, tare drăguță. În ultimii ani ai liceului nu a fost premieră a Naționalului, sau a teatrului soților Bulandra, s-o scăpăm ; ba au fost spectacole pe care le-am văzut de două, chiar de trei ori, de sus de la „cucurigu", de la galerie.

După terminarea liceului, spre toamnă, ne întîlnim pe calea Victoriei.

— Geo ! De cînd ești în București ?

— De aseară. Peste trei zile am examen.

— Ce examen ?

— Cum „ce examen" ? La Conservator, la actorie.

— Bravo ! Va să zică pînă la urmă l-ai convins pe taică-tău.

— Păi se putea altfel ? Tu ?

— Am intrat la „Drept". Tata mă vrea avocat, i-am răspuns cu un suspin.

Mă privește pieziș și pufnește în ris.

— Ce ar fi să te prezinți și tu ?

— Eu ?

— Un avocat bun trebuie să aibă la bară prestanță, glas sonor, dicțiune perfectă, gesturi elocvente. Numai așa poți fi convingător, altfel rămîi avocat de duzină.

— Ești nebun !

— Hai, măi, măcar așa, de haz !

Și așa, de haz, peste trei zile m-am prezentat și eu la examenul de actorie.

Candidatul trebuia să recite două bucăți, una de dramă, alta de comedie, iar la urmă să execute un exercițiu de mimică și comportare scenică. Învățasem la repezeală o poezie. Ca să par mai breaz, alesesem una din antologia sanscrită. Nu-mi mai amintesc titlul și autorul, doar primele versuri. Piesa de comedie, fabula „Boul și vițelul" de Grigore Alexandrescu, pe care o știam de prin clasele primare.

Pe atunci, „Conservatorul de muzică și artă dramatică", „Institutul de teatru și cinematografie" de astăzi, se afla într-o clădire cu etaj — există și acum — pe strada Știrbei Vodă, în spatele grădinii Cișmigiu. Holurile mari de la parter și de la etaj erau în întregime invadate de o puzderie de tineri aspiranți la grațiile Thaliei. Ne virim și noi printre ei.

Examenul începea la nouă. După două ore se ajunge la litera C, deci intră în foc Costiniu Gheorghe.

La ieșire mă reped spre el.

— Ei, cum a mers ?

Își umflă pieptul și-mi răspunde radios :

— Lovitură decisivă ! Cu „Regina ostrogoților" i-am făcut knock-out !

După ora 12 îmi vine și mie rîndul. Într-o sală spațioasă, o estradă și jos, în fața ei, o masă lungă la care stă înșirată comisia : Nona Ottescu, directorul conservatorului, de-a stînga și de-a dreapta lui, Constantin Nottara, Lucia Sturdza Bulandra, Maria Filotti, Ion Livescu, Niculae Soreanu, toți ași ai scenei. Bineînțeles că mi s-au înmuiat picioarele și cînd dau să sui pe estradă mă împiedic de o treaptă. „Am ghinion de la început!" îmi zic. În sfîrșit ajung sus și aud indemnul :

— Prima bucată. Poftim !

Aveam impresia că vocea îmi gîlgîie în git.

— „Începuse toamna, dragă. Soarele, grăbit pe lunci

Și pe dealuri, cobora mereu spre țara celor morți.

La Yama-n brațe..."

Cam așa, parcă, sunau primele versuri. Sînt oprit pe la mijlocul bucății :

— Destul ! Altceva ?

— „Boul și vițelul" de Grigore Alexandrescu.

— Poftim !

— „Un bou, ca toți boii, puțin la simțire..."

Abia rostisem aceste cuvinte și îl văd pe maistrul Livescu că întoarce capul spre Nona Ottescu, apoi spre Soreanu șoptindu-le ceva. Primul abia se stăpînește, al doilea nu poate și izbucnește în ris. Rîsul se propagă, întreaga comisie hohotește. Mă opresc descumpănit și îmi cercetez ținuta. Poate, cine știe... Nu descopăr nimic.

Vocea lui Nona Ottescu sună ca o scuză.

— Nu lua în seamă, continuă.

Reiau bucata și cînd ajung la jumătatea ei aud din nou :

— Destul !

Urmează exercițiul de mimică și comportare scenică pe care mi-l dă Maria Filotti. Capul îmi huiește, mă descurc cum pot. Cînd cobor de pe estradă mă împiedic de aceeași treaptă afurisită.

Afară mă întîmpină Geo.

— Ei, cum a fost ?

Clătin amărît din cap.

— Cum să fie ? Au rîs de mine cu gurile pînă la urechi !

Peste cîteva zile, dis-de-dimineață, mă pomenesc acasă cu Geo.

— Am venit să te iau, astăzi se afișează listele.

— Du-te singur, eu nu mai am ce căuta acolo !

— Prea ai pus-o la inimă ! Hai, măi, puțină mișcare nu-ți strică. De pe urmă fac cinste. Sărbătorim !

— Adică te sărbătorești !

Totuși îl însoțesc. De geamul ușii de la intrarea principală afișată lista. Întind gîtul peste alte capete. Citesc o dată, de două ori, și nu-mi vine să cred. Subsemnatul admis la clasa profesorului Ion Livescu. Costiniu Gh. respins.

A urmat o scenă ca ruptă dintr-o tragedie :

— Se poate o asemenea infamie ? Eu, talentatul, recitatorul mult aplaudat al școlii, să rămîn de căruță; iar tu, un ageamiu, care abia poate înșira două vorbe bîlbîite, reușești ? Să nu te mai văd înaintea ochilor !

Nici astăzi nu mă dumiresc din care pricină n-a izbutit. Pesemne, ca să impresioneze, s-a îmberegățit prea mult, cu abuz de mimică și de gesturi.

Pe la mijlocul anului am aflat, chiar din gura maestrului meu, de ce pufnise în ris comisia cînd începusem să spun fabula. Le șoptise colegilor : „Slavă domnului, ăsta ne-a iertat !" Cu cîțiva ani în urmă un candidat recitase aceeași bucată. La primul vers, „Un bou, ca toți boii", cu un gest larg și elocvent, arătase întîi pe președinte, apoi pe ceilalți din comisie. Și totuși tînărul fusese admis, de curînd absolvise și la acea dată era actor la un teatru național din provincie.

În primăvară altă scenă tragică, de data asta în familie. Tata aflase că abandonasem „dreptul" și că urmam în ascuns cursurile de artă dramatică ale conservatorului. Se plîngea în gura mare : „Auzi, fiul meu se face măscărici !"

Da, eu am devenit actor, iar prietenul meu, Geo Costiniu, a ajuns un avocat apreciat, cu prestanță. Schimb de roluri.

Valentin Gustav

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Atîta doar

O tu, iubito, asprul meu balans
Tocmit pe stele și albit în zar
În mîngîiere muzicală dar
O tu, iubito, asprul meu balans.

Dar tu ești gînditoare ca un cerc
Pe care l-am privit mereu deschis
În zei și praguri aprigul dichis
Dar tu ești gînditoare ca un cerc.

Atîta doar, prea multe duioșii
La trandafirii răstigniți stelar
Ocultă legănare și hotar
Atîta doar, prea multe duioșii.

Pe rîul unui semn...

Tatălui meu Neculae Stoenescu

Cum rîndurile clare livezilor îndemn
Îmi fulgeră acuma un ceas — parcă oțel
În care ochii tatii albaștri iar însemn
Altoi desprins din clipa ce-aleargă fără țel

Cînd spiritul atinge un prag neobosit
Și se destramă timpul pe negura în ropot
Se-aprind iar ochii tatii pe cerul regăsit
Și sus nu mai trec păsări ci gîndurile-n hohot

Pe apele din suflet, în amfora de somn
Ai obosit părinte și numeri nemurirea
Pe degetele tale să-l știi iubite domn
Cînd ochii clari ai tatii la vămi încep zidirea.

18 octombrie 1983

Caseta cu talent

Cînd l-am cunoscut, într-o seară, pe **Vasile Datcu,** derulîndu-și spectaculos, cu vorbe lunecate ca pe-o gheață lucioasă, impresiile dintr-un periplu european, mi-am zis că băiatul acesta, care seamănă aproape ca două picături de apă cu Julio Iglesias, ar trebui să înlocuiască banda de magnetofon cumpărată din Bordeaux cu una curată de la supermagazinul „Dunărea" și s-o imprime cu poveștile pe care le dă de-a berbeleacul, lăsîndu-te cu ochii dilatați. O prejudecată îmi spunea că un om care grăiește minunat scrie anapoda. Dar iată, destul de tîrziu constat că un șir de ginduri se poate topi la fel de frumos nu numai în vorbe ci și pe hîrtie, fără să se înece la malul primei picături de cerneală. M-am înșelat, bine-mi pare. Pentru că între coperțile unei cărți, chiar înghesuit la un loc cu alți 33 de confrați, Vasile Datcu, mă contrazice cu argumente, ieșind la iveală cu fracul croit dintr-o stofă literară naturală.

Nu-i comod să debutezi într-o companie atît de numeroasă („Debut '86 — culegere de proză scurtă a tinerilor scriitori", Editura Cartea Românească, 1986), cu prezentări semnate de literați care au cărți de vizită imprimate la tipar înalt, dar faptul că Vasile Datcu are un „nas" numit Fănuș Neagu îi creează din start sansa de a fi citit. O pagină, două, autorul merge copăcel — agățîndu-se de reportaj — apoi din ce în ce mai ferm. În pagina a treia deja aleargă dezinvolt pentru ca după vreo coală editorială să devină competitiv cu alți confrați cu acte în regulă de scriitori consacrați. Vasile Datcu ne propune nostalgii levantine, istorie adunată și ascunsă între ziduri, „zvonuri de gudron", noroc pus la dospit de ursitoare, „hăul primitor al nimicului" — un festin literar pentru care îl invidiez frumos. Și, crezînd că toate acestea nu ar fi fost îndeajuns de convingătoare, Vasile Datcu nu urcă într-un tramvai care aleargă bezmetic, ca un carusel deșurubind emoțiile unui oraș pestrițat și cosmopolit, vesel și plin de artag cum numai Brăila putea fi acum vreo patru, cinci decenii. În sfîrșit, ajuns în talciocul tîrgului, autorul găsește o casetă a unui căpitan de pe o corabie cu nume de alint („Kara Deniz"). Caseta, aflăm, este deosebit de prețioasă și are o vîrstă respectabilă, urmînd ca peste cîteva săptămîni să împlinească 200 de ani. Ceea ce nu spune V.D., ci ne lasă nouă bucuria s-o facem, este că această „casetă" este doldora de talent.

Corneliu Ifrim

Un poet al bugeacurilor

Construindu-și prin tehnici autodidactice o cultură convenabilă, descoperindu-și de timpuriu harul poetic, Alfred Basarab Tibereanu (n. 1909) debutează în presa vremii la vîrsta de douăzeci și trei de ani și ajunge să colaboreze la publicații prestigioase, cum ar fi spre exemplu **Convorbiri literare.**

Primul volum îi apare în 1934 și conține în special sonete, bine meșteșugite, remarcabile chiar unele dintre ele, la Tipografia Școalei de Arte și Meserii din Bolgrad și intitulîndu-se „Caravana robilor". La cîțiva ani după acest eveniment, în 1938, este remarcat de Nicolae Iorga într-un articol din **Neamul românesc,** pentru sonetul „Înserare", reluat de poet (poate tocmai datorită acestui detaliu menit să marcheze pe viață pe orice autor beneficiar al unui astfel de certificat literar) în toate culegerile ulterioare. Sonetul conține caligrafii cu iz patriarhal, în dulcea viziune tradiționalist-campestră.

Prin străduania sa personală și sprijinit de forurile culturale locale, în 1979 i-a apărut o culegere de mai mici dimensiuni, intitulată „Poezie", iar în 1980, s-a editat masivul volum „Somnul lebedelor" (332 pagini), ambele apărute sub egida Centrului de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă al județului Brăila. Acest din urmă volum este o culegere aproape integrală a producțiunilor sale poetice, și conține, din păcate, și o enormă cantitate de balast, oferind o imagine destul de cuprinzătoare asupra dimensiunilor operei, precum și asupra valorii ei. Apreciată după măsura lui, opera de o viață a aproape octogenarului poet ne apare redusă ca întindere și în scădere de forță odată cu trecerea timpului. Interesante sub aspect estetic, comparativ cu creațiile mai noi, ne apar volumele „Caravana robilor", din 1934 și „Somnul lebedelor" (București, 1944), care trădează în autorul lor un virtuoz al formei fixe, în special al sonetului. Sonetele respective, deși distribuite derutant și chiar cu titluri schimbate în materia reeditării din 1980 (încît cu greu s-ar putea desluși cronologia fără o documentare suplimentară) sînt de departe cele mai izbutite piese ale volumului. Din creația mai nouă, interesante ni se par catrenele, precum și poemele într-un vers (acestea din urmă păcătuind totuși printr-un exces de prețiozitate). Poezia realizată în expresie modernă, fără aspra, dar citeodată binefăcătoarea constrîngere prozodică, suferă de prozaisme, lungimi supărătoare, absența fiorului liric, expresii cu sunet impropriu, dezacordat : „Sub păunii dimineților, / Își leagănă lăicerul de spice / Și miraculoase fluvii de cronici, / Învesmîntate de strălucirea genezei, / Prin peceți arzînd de legende". **(Netărmurite veșnicii bărăgane).**

De îndată ce intră pe o structură canonică, poetul este cu totul altul : un bun meșteșugar și un abil minuitor de metaforă. Discrepanța izbitoare între cele două ipostaze nu poate fi explicată decît fie prin ipoteza că Alfred Basarab Tibereanu nu și-a asimilat pînă în profunzime lecția poeziei moderne, fie prin presupunerea că poeziile în vers alb au fost scrise spre bătrînețe, fiind deci rezultatul unei combustii lirice aproape epuizate.

În cele mai bune poezii ale sale, poetul brăilean este prin excelență un pastelist cu ochiul atent și sufletul în rezonanță cu peisajul. Temele predilecte ale pastelurilor sînt stepa și stările de tranziție (înserarea, amurgul, toamna). În tratarea motivului stepei sînt introduse cîteva simboluri cu virtuți sugestive, dintre care cele mai pregnante ni se par „negara" și „salcimul". Întinderile fără sfîrșit, bărăganele țării sînt evocate inspirat de poet, creionîndu-se tușele unei mitologii specifice în care își dau mîna atît particularitățile spațiale cît și cele temporale.

Poetul își încearcă struna și pe tematica patriotică și de inspirație istorică sau în poezia cu semnificații politice. Sînt evocați, în acest scop, Ștefan cel Mare, Tudor, Bălcescu, personaje-simbol ale istoriei noastre, purtătoare de mesaje generoase în contemporaneitate.

Considerăm, în încheiere, că o selecție riguroasă a celor mai frumoase poezii, publicată de o editură de prestigiu, ar putea răsplăti efortul de o viață pe tărîmul literaturii al acestui poet cu nimic poate mai prejos decît mulți congeneri mai norocoși, redați, prin mecanismele editoriale, actualității.

Valentin Popa

MIH. LUPAȘCU

Tristețe

M-au lovit tristețile sulfinii,
O vocală și-a aprins conturul,
Simt că vor să delireze crinii
Și mă cheamă in adinc azurul.

Trec, lebăda in val, cu frigul,
Greierul adoarme in chitară,
Nu mai am putere ca să strigu-l
Și tristețea-ncepe să mă doară.

AUREL M. BURICEA

Asimetrie

nu mai am putere să pling
lacrima mai tare decit
un munte de sare
cind ploaia infige colții albi
in cristalele ca niște piramide
ale pustiului alb

cartea deschisă pe masa de brad
cu literele aproape șterse de degetele
tale
doar citeva pagini amintesc de
copilărie
un fulger zdrențăros a spinzurat
de copaci
căpăține de miei albi
cu dinții strepeziți de lună
deasupra calea robilor filfiie aripa
de lapte
și turla primăriei a ruginit de așteptare
speranța cu izvoarele la briu fuge
prin pădurea de salcimi
in zori aud cum fumegă
ruinele tinereții mele

...litere albe și litere negre
din povestea vieții tale
se fac fluturi exotici
aducind apă in brazdele grădinii
frumoasă lună mai, coboară-ți timpul
slobozește privighetoarea

Mîhnire

Această mină care scrie
poeme de dragoste pentru femei
care nu m-au iubit
n-a învățat nimic de la viața mea
și continuă cu nerușinare să mintă
mingiind cu adorare inocența ninsorii
buzele calde ale negației buzele
fragede
ale unui poem furat unui timp nepermis
ei chiar așa vei afirma chiar miine
tăind cu foarfeca realității un vers
frumos
și te vei intreba ce fel de femeie a iubit
această mașină de programat metafore
abstracte
cit de mult te-am iubit dulcea mea
tinerețe
și cit de ieftin te-am vindut intr-o vară
concretă
cit de mult te-am iubit și cui mai
folosește
atunci cind se-ntrupe lumina unui soare
fals
și-afară ninge-n neștire troienind
drumul memoriei amintirile care vin
dinspre copilărie cu picioarele desculțe
singerind pe drumuri fără părinți...

ADRIANA SITARU

Tablou cu păr răsfirat

Părul tău răsfirat ca o amprentă
de zeu orb
se vinde la licitație pe sume mari
foarte mari.
Pictorițele au făcut cheta ca să ți-l
poată săruta
și parfuma...
Mai lasă-mă incă o dată, iubitule,
să ți-l impletesc
ca pe un coș de răchită indiană,
Mai lasă-mă să ți-l măsor in metru antic
in amintirea răposatului Homerus
și a răposatului Eminescu.
Mai lasă-mă să mă ingrop in el,
să plantez printre lanurile blonde
faunii poeți și poeții fauni
invățind limba tristă a lui Debussy,
acele cuvinte pe care norii le gravează
pe avioanele supersonice
ale timpului venusian.

Mai lasă-mă să pling răsfirat
ca o amprentă de zeu orb.
Mai lasă-mă...

Rugă

Somnul meu desculț
Somnul meu de apă
Fluturii se sparg
Prăvăliți in groapă !
Adu-i inapoi
Să-i respir din nou
Să le nasc sfiala
Unui trist ecou.
Să-mi pătrundă tandri
Pe la subțiori
Și să uit că-n mine
Clocotesc ninsori.
Somnul meu desculț
Calcă mai ușor
Să aud vitraliul
Hohotind de dor.
Somnul meu de apă
Adu-mi inapoi
Fluturii turnați
In tipare noi.
Și voi ști să cint
Și voi ști să tac
Ca un zbor de fildeș
Cu parfum de mac.

Paharnicii albi

Pe inserate, domnul meu
Umpleam paharele cu ger
Umpleam cuvintele cu ingeri
Și cu spectacole de ieri.
Voiai să taci și să cioplești
Adolescenți indrăgostiți
Paharnici albi fierbind in vin
Ca vrăjitorii osindiți.
Destăinuirea innopta

si ne-apăsa cu sfiiciune
Gâleți cu iarbă ne creșteau
In glezne de sălbăticiune
Pindeam cișmeaua cu madone
Ingălbenite și-nghețate
Să le culcăm pe pat de iarbă
Să le visăm injunghiate.

Plingeai cu ele in pahare
Plingeai cu ele-n somnul meu
Și iarba imi creștea in suflet
Ca duhul altui tainic zeu.

Tablouri de Ion Gâță

PIAȚĂ CU FLUTURI

ANDRA CĂPITĂNEANU — ȘERBAN

Aici, după colțul din capătul străzii, erau Galeriile de Artă. Grăbești pasul la gindul că s-ar putea ca după colțul acela să găsești altceva, un magazin de pălării, de pildă, sau o patiserie... Treci printre localnici scrutindu-le fața, mersul ; intre toți trecătorii aceștia ar putea fi un cunoscut, cineva care să te recunoască și să te intrebe... Vechiul oraș, cu același aer provincial, cu lipoveni bărboși care vin simbăta și duminica in oraș după provizii, restul săptăminii stind sihaștri in bălți, plutind printre trestii in lotcile vechi, putrede, scirțiind din toate incheieturile ; chiar vitrinele magazinelor sint aceleași, rochia de seară cu paiete pare să fie aceeași de acum doisprezece ani.

„Totul este incremenit, timpul nu s-a mișcat aici, undeva zace iubirea mea adolescentină, crisalida. Poate după colțul acela unde erau Galeriile de Artă, printre amulete de lut ars, printre materiale vopsite „plastic", printre peisaje și naturi moarte, intr-un colț, anonimă, prăfuită, iubirea mea neimplinită".

Ai stat acolo țeapănă, intimidată de lumea pestriță dar omogenă, toți străinii aceia privind cu ochi critic acuarelele tale incă umede, peisajele monocrome, delta și dealurile orașului, toate planind singurătatea ta. A intrat distrat, impingind ușa de sticlă cu mina inmănușată, iar tu ai gindit că ai fi fericită să ai un iubit care poartă, toamna, mănuși și fular de mătase. Treci printre oamenii orașului anonimă, insignifiantă. Nimeni nu recunoaște in femeia zgribulită, cu mersul și surisul impregnat de nostalgia unei iubiri netrăite, purtind sub borurile pălăriei cearcănele celor doisprezece ani de insomnii, pe tinăra peisagistă care a făcut vilvă in orașul lor cu expoziția de acuarelă monocromă ; „Piață cu fluturi — metaforă desăvirșită" au scris atunci revistele.

Fără identitate, cu gulerul pardesiului ridicat, inaintezi spre colțul dinspre faleză. „Nu știu ce ați simțit dumneavoastră cind ați creat «Piață cu fluturi» dar mie, personal, imi dă o stare de beatitudine, ceva asemănător cu indrăgostirea din adolescență. Dar asta contează mai puțin. As dori să cumpăr tabloul". Era lingă umărul tău, cu fața osoasă, arămie, și privirea viscoasă, grea, reflecta peisajul verde din spatele tău. Era lingă tine, rostea cuvintele calin, ademenitor, cu o voce profundă, și ai gindit din nou că trebuie să fie o fericire să ai un iubit ca el.

Aștepta răspunsul cu umerii ușor curbați, inclinat pină aproape de fața mea și mă privea cu ochii adinci, scobiți, in prăpastia lor reflectindu-se peisajul verde din spatele nostru. Mi-a tremurat vocea pentru că rostisem in gind „nostru", il legasem de existența mea, de prezența mea fizică. „Nu este o expoziție cu vinzare". Apoi, alertată de gindul că va pleca, va impinge ușa de sticlă cu blestematele acelea de mănuși pe miini, că va ieși in stradă, pierzindu-se, dizolvindu-se in orașul străin, in toamna ruginie de pe malul fluviului, ai adăugat : „Dacă vă place, vi-l dăruiesc cind voi inchide expoziția !".

„Doar citiva pași, incă puțin și voi ajunge. După colț erau Galeriile de Artă, locul unde m-am logodit cu fluturele. Spațiul vast, inchis cu pereți de sticlă, unde am stat incremenită printre tablourile mele, privind trecătorii, viața de dincolo de mine, de dincolo de tăcere, sala cu gresie roșie pe care au răsunat pașii lui, depărtindu-se, rupindu-se de lingă mine, luind cu el in stradă, in viața orașului străin, inabordabil și străin mie, lumina peisajului verde și «Piața cu fluturi». Chircindu-mă, condensindu-mă in sufletul gol, am scincit in mine, invinsă : Piața cu fluturi inseamnă indrăgostirea adolescentină, iubirea niciodată implinită, efemerul planind in spațiul realității, al materiei concentrate, pietrificate !".

Ajuns afară, in afara spațiului tău de culori, de acuarele incă umede, și-a ridicat gulerul, vintul i-a fluturat pe umeri fularul de mătase albă, ca două aripi de fluture și miinile inmănușate au prins aripile, le-au frint, le-au inchis intre reverele pardesiului. Piața cu dale de gresie a rămas pustie, imprimată de nostalgia zborului de fluturi albi.

Ai ajuns. Dacă intorci capul, in dreapta, vei vedea dacă acolo mai sint Galeriile de Artă. Șovăi o clipă, doar o clipă, apoi păsești mai departe, spre faleza umezită de boarea fluviului și privești nepăsătoare trecătorii grăbiți, necunoscuți, care in fiecare seară asistă inconștienți moartea fluturilor sortiți să trăiască o singură zi, cit o indrăgostire.

SĂLBĂTICIUNI

MIRCEA CAVADIA

Sfirșitul lui februarie fusese ca in jumătatea primăverii. Se răscolise odată toată Balta sub un soare nesănătos ieșit pe neașteptate și scroafele fătate pe grinduri se așezau singure la mustața sălciilor și luau păsunea la arat. Bureți mari se iveau atirnați de trunchiuri, totul se răzvrătise impotriva frigului, nu mai avea răbdare. Se umpluse Balta de scule pescărești, mirosea altfel.

Atunci trecu Gheorghe Dunărea in Insula Mică să-și adune scroafele fătate și să le arate adăposturile pină o veni apa și o inunda. Clin, calul lui, alături, infiorat, răsufla liber, iar ciinele Dorlan, intăritat, așteptă doar semnul să țintuiască porcii. Așa il crescuse Gheorghe și pentru asta ii dădea de mincare, in rest era leneș, hoț de găini și de porumbei. Pe Baltă lua insă imediat urma și in el se răscolea atunci cine știe ce răutate de dușman pentru că, incolțind scroafa, o apuca odată de vina de la picior și-o răsturna ca pe-o nimica și-o ținea așa pină era gonit.

Gheorghe, călare, hăituia, fluierind scurt. Adunaseră cinci scroafe și ele, cu puzderia de purcei, toropite, se invățau cu lăcașurile. Mai rămăsese una, se vedea spre colțul pădurii și spre acolo se indreptau pe tăcute să n-o sperie.

Intrară in primii copaci și atunci, fără veste, Clin, uitind parcă totul, fornăi și sări intr-o parte cu picioarele in vint. Luat pe neașteptate, Gheorghe se răsturnă peste o cătină vie ce se tot frămința sub el. Intelese că dăduse peste o scroafă de mistreț fătată, care stătuse ca moartă intre crengi. Se răsuci și-și trase cuțitul. Peste el sări insă Clin, lovind orbește, inspăimintat. Dorlan se aruncă și el, dar scroafa il lovi in plin și ciinele zbură ca o cioată și rămase lat, insingerat, dirdiind și schelălăind.

Scroafa, cu ochii roșii, tot mai turbată, se indepărtase de tufă, dar Clin, bezmetic, nu mai știa de nimic. Degeaba șuiera Gheorghe și-i striga pe limba lui, calul tăbărise pe el cu picioarele din spate și-l fugărea nelăsindu-l să se ridice. Îi simți copita pleznindu-i genunchiul și osul sună ca o piatră. Durerea și ciuda il orbiră. Singele il inunda prin crăpăturile pielii și-i muie piciorul. Nu intelegea !

Cind i se aruncă scroafa in piept abia reuși să se intoarcă pe o parte, dar tot simți colții zdrențuindu-i pulpa. Frica îi dădu insă puterile lui din totdeauna și agățind scroafa de-o ureche, așa cum făcea cu porcii lui, la Crăciun, o trase contră pe avintul ei și-o răsturnă. Îi infipse apoi genunchiul intreg in rădăcina cefei și-i invirti cuțitul în beregată. Se prăvăli alături cu obrajii inghețați de sudoare și inima mușcindu-i pieptul. Scroafa se zvircolea inghițind des aerul, dar vlaga ei era tot mai mică. Privi in jur. Clin nu se mai vedea, dispăruse. Injură și infipse de citeva ori cuțitul inroșit in pămint. Apoi se tiri spre barcă, se prăvăli in ea, trecu Dunărea cu ochi tot mai impăienjeniți, il găsi o căruță.

S-a trezit abia la spital. Îl operaseră, trebuia să stea acolo. Nemișcat ca un mort, el care nici in somn nu-și lăsa gindurile și treburile. In amorțirea aceea se vedea mereu mic și mereu intr-o iarnă. Și, mai ales, îi tot juca inaintea ochilor un ghem roșu...

Iarna de atunci se lungise mult, cu zăpadă și ingheț. Intr-o dimineață, bunică-său inhămă caii la sanie și nescăpind de ochii lui il luase spre bălțile tun, la copci, să incerce setcile. Și aproape toată ziua bătrinul spărsese și aruncase plase pe sub gheață cu băbaica și adună la urmă vreo trei brațe de știuci.

Apoi făcură cale intoarsă și el, Gheorghe, ghemuit in cojoc, cu gura apă la gindul icrelor crude cu sare, intinse gros pe piine, privea intinsura picloasă și nu mai știa unde se află. Era ca intr-o poveste... și i se părea că zine...

Tresări insă din vraja lui dintr-odată. Bătrinul, ridicat in picioare, cu miinile goale in hățuri, ținea strins caii.

Dintr-o parte, infundindu-se in zăpadă pină la grumaze, văzu venind lupii. Erau trei, lungi, intăritați. Caii bătură iute pirtia răsucindu-și giturile.

Gheorghe se infricoșă, erau de-acum aproape, clămpănindu-și fălcile ude și gonind oblic spre burțile cailor.

Bătrinul ii spinzură insă in zăbale și-și dezveli cu o mișcare grăbită mijlocul. Trase de-acolo briul lui lung, de lină roșie, il adună intr-un ghem și il legă cu un capăt de sfoară. Îl aruncă apoi in urma saniei și dădu bice. Sania se zmuci in tălpice și se aruncă inainte ducind in urma ei momeala aceea mișcătoare, care umplu dintr-odată albul zăpezii.

Atunci văzu Gheorghe o minune la care nu s-ar fi gindit niciodată. Lupii se aruncară pe briul cocolos, care le tot zbura pe la nas și, uitind de prada lor adevărată, prinseră a se juca cu ghemul ca niște pisici mari. Și așa îi traseră pină in sat. Apoi s-au afumat toți copiii cu părul lor...

GHEORGHE LUPAȘCU

Moștenitorii cuvintelor

Intoarce-mă in copilul demultului
Literă maternă
A,
Cuprinde-mă in privirea ta
Vorbește-mă in inima ta,
Undele,
De la umărul meu
La umărul tău
Pridvoarele acestei insule,
Trupurile noastre
Cristale in care vibrează
Cuprinzătoare, atoateființa.

Noi, moștenitorii cuvintelor,
Sintaxă
De numirea apelor
De numirea uscatului,
Femeie,
Indepărtato, apropiato,
Nu mai sintem
Decit
Onomatopee din fraza mareelor —
Zbatere
Devorare
Iubire
Adeverire,
Dans nuptial
Și invingătoare
Numele noastre,
Reflexe din verbul descintului
Fonetică de dragoste
A fluviului.

Fără să te ajung

O caldă, o fără de seamăn adiere
Mă adulmecă ;
Seminții de sunete
Au sosit la scaldă
Și peste tot stăpinește
Femeia din peisajul semnelor ;
Literă din litere
Crengi alfabetice
Umeri vocalici,
Chei, monosilabice chei
Pentru gleznele ei
Blinde ca păpădiile,
Chei,
Pentru gleznele ei
Fără să te ajung
Fără să te ajung
Litera dorului
A.

Caloianul

Numai trupurile noastre stilpi
Numai noi, rugă și zei ;
Ochii mei
Ochii tăi
Silabe săpate ca o rană ;
Numai noi
Menhire
Pentru adorarea
Edenicei insule ;
Caloian de salcie
Caloian de carne
Caloian de prundiș,
Femeie de purpură,
Femeie de adevăr,
Metaforă care vede lumina
Din propria lumină.

CANDIANO PRICEPUTU

peste zicere

drumul
e lung și-anevoios
zise ursitoarea
poate să-ți iasă in cale fata-morgana
secera lunii
trecuse deja printre lanuri de umbre
și țipătul nopții colbuia colbuia

drumul e drum cind nu e singur
și cind mai ales simte dorul fintinii
plecat spre arșită
cumpăna inimii...

CONSTANTIN MENAGACHE

A vă zice

...desigur,
Dunărea-n sus, muntele-n jos,
oile pasc pe ocean.
In rest, prin chilii,
prin cuvinte
păsări nevii, zburinde,
riuri nervoase prin lăuntru de gind.
Că sint trist ? Că mi-e dor ?
Că mai știți de vreme rea
că prin șindrila de iarbă
mai cade nea
cu ochiul o fac să fiarbă
să aveți la drum lung
ceva cald, de adinc
ca o idee legată
de oblinc.

IACOB VOICHIȚONIU

Ajută-mă!

Ajută-mă să-nvăț poemul scris
De chipul tău pe-un orizont de ceară
Cind mor melancolii in cimp deschis
Și te proclam la margine de vis
Religie in rochie de seară.

Ajută-mă să construiesc grădini
De greul genei tale suspendate
Și te vor face zeii mei păgini
Părtașe la un mare jaf de crini
Cind se intorc invinșii in cetate.

Ajută-mă să trec prin luna mai
Neumilit de-atita frumusețe
In faetonul tău cu zece cai
Și jur că am să-ți cumpăr din Versailles
Un trandafir și-un titlu de noblețe.

GITA MARIA EDU

Simbol

Noaptea, cind viscolul spulberă
depărtarea,
Visez, copil fiind,
Cum fur portocale.
Prin viscol,
Cu sinul plin de bulgări de soare
Fug spre munți
Și alung ciinele negru
care latră dușmanii.
Sub lumea de piatră a timpului.
Cu fiecare portocală azvirlită
Trupul meu se face mai ușor,
Tulpina brindușii adormind.
Sub cupola de sare a singurătății
Spiritu-i o floare singerind.

ION MUSTAȚĂ

In cîmpie

Coacem porumbi pe jăratec,
tremură iarba de rouă,
cai nechează subțire
spre luna cuprinsă și nouă,

și bat cu copitele lutul
din malul cu umbrele grele,
unde vara vine grăbită
ochii albaștri să-și spele.

VICTORIA TĂNASE

Pașnice așezăminte

Invinșilor le este dat curajul,
Spre a-nfrunta ispitele murind,
Incărunțind speranța in pupile,
De-albastru dens in ei tot coborind.

In așteptări nu mai rodesc vedenii
Și-i tot buimacă lumea in oglinzi ;
Cad galaxii in trupuri și utrenii
Și-nchid in urne ceasurile de zi.

Acuma toate par așezăminte,
Cu pașnice-oglindiri de ne-nțeles ;
Cuminte stinge lampa-n rugăminte,
Intinsul drum, dar ultimul in sens.

Trepte

In scorbură adoarme-o clipă soarta,
Ca iarba să răsară-n a mea palmă.
Un pol de zi
Și unul de-nnoptare
Mă-nchid in mine
Treaptă după treaptă.
Incerc să urc,
Dar scirțiie in urmă
Osia pămintului
Care tot mă rabdă.
Migrează pașii
Tot spre doruri sterpe
Și-al meu mesteacăn nu mai plinge-n
noapte
Oglinda, totuși, ride-n hohot,
Păgină pină-n asfințitul ei.
Eu
Mă răsfring molatec,
Nisip in palma
Unui zeu năting.

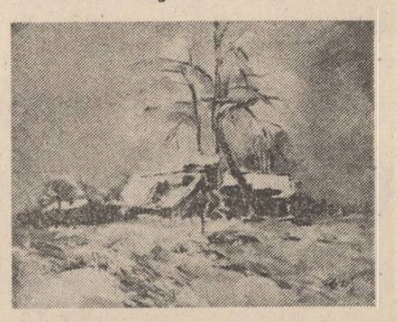

NICOLAE ARIEȘESCU

De tine

Te recunosc după
frunzele anotimpurilor,
după aerul tare
respirindu-mi ființa ;

de toamnă te mișcă
frunza subțire pe vint,
fructele ce blind te adie
dinspre cuvint ;

și-i o simțire de tine
in freamătul frunzelor vechi,
prin pleoapa mea te strecori
sunet pierdut in urechi ;

de tine chiar de mi-ar fi
dor, m-aș ascunde-n cuvint,
iubito, prin frunzele toamnei,
prin cele ce sint.

D.C. MUNTEANU

Rondel

A fost un intermezzo fericit
Această vară lungă și fierbinte
In singe caii mei păsteau cuminte
Pe malul mării-albastre rătăcit
Culoarea ta in roz mi-aduce-aminte
De cenușiul digului tocit...
A fost un intermezzo fericit
Această vară lungă și fierbinte.
Pe malul nopții parc-am regăsit
Acea lumină de mai inainte
Dar zorii zilei iute-au răspindit
Tot dorul strins in necuvinte.

A fost un intermezzo fericit...

CRISTINA TOMA ZAINEA

trecător prin dimineață

dacă ai fi fost noapte
m-aș fi putut oglindi in ochii tăi
zi dacă ai fi fost
m-aș fi incălzit lingă miinile tale
iarnă dacă ai fi fost
aș fi nins mereu
să acopăr toate amintirile triste
dacă erai cer
aș fi putut lua o fărimă din
sinceritatea albastrului tău
și-aș fi făcut fereastră pentru inimă
și glas pentru suflet

dar n-ai fost decit un călător
din depărtare spre depărtări.

VANESA ZIGMUND

Anotimp tulburat

Și-acum cind miinile tale miros
ca nicicind
a nucă-amăruie și-a soare,
cind plopul ne măsoară umbra-n
secunde
și doarme
la umbra-ncrețită a unui vint de la
Nord,

m-arunc de pe buza zăpezii și strig :
Mi-e frig,
mă intunec, mă subții ca un fir de pelin
furișat.
Nebună e ziua aceasta
rătăcită in iarnă.

Coboară-te, zeule, și-ngenunche
lumina,
lumina aceasta ca un ghimpe-nsingerind
obrazul.

UN SCRIITOR BRĂILEAN

IULIU CEZAR SĂVESCU

ANTOLOGIA „DUNĂREA"

La Polul Nord

La Polul Nord, la Polul Sud, sub stele veșnic adormite,
În lung și-n lat, în sus și-n jos se-ntind cîmpii nemărginite,
Cîmpii de gheață, ce adorm pe așternutul mării ud,
Cu munți înalți, cu văi adînci, la Polul Nord, la Polul Sud.

Cînd dintre munții solitari îngălbenește luna plină,
Vărsînd pe albul dezolat o cadaverică lumină,
Se văd ieșind ai mării urși, cu ochi de foc, cu pașii rari,
Cînd dintre văile adînci, cînd dintre munții solitari.

Și dorm adînc, și dorm mereu nemărginirile polare,
Iar din prăpăstiile-adînci se-aude-o stranie vibrare,
Și urșii albi, înduioșați, într-un oftat adînc și greu,
Se-ntind pe labe de sidef și dorm adînc și dorm mereu.

Poetul polurilor

Prin destinul său tragic și impresionant, Iuliu Cezar Săvescu (1866—1903) a fost apropiat de Ștefan Petică. În viața de cafenea a boemei bucureștene a circulat chiar zvonul că, la plecarea lui Petică spre locurile natale, condamnat de verdictul unei boli implacabile, scaunul său din cafeneaua Kubler a fost ocupat de Săvescu. Viața celor doi, contopire a visului cu realitatea, aspirația comună spre perfecțiunea poeziei, ca și coplesitoarea tăcere a posterității, aveau să fie surprinse memorabil de I. Minulescu în „Romanța marilor dispăruți", dedicată lor : „Și-n visurile voastre retrăim / Ca și în viață / Cîte un vers ciudat, / Din marele Poem, pe care voi / Ni l-ați plătit cu bulgări de noroi".

Creația poetică a lui Iuliu Cezar Săvescu are, ca întreaga poezie modernistă a timpului, o valoare mai ales de document, de experiență, dar se află în cuprinsul ei accente și prefigurări memorabile care ne determină s-o considerăm notabilă la nivelul începutului de secol. Poetul a fost martorul unei epoci dintre cele mai controversate pe planul ideologiei literare. Lipsa grupărilor literare ferm constituite, cu ideologie sau crez artistic omogen, perioada puțin obiectivă, și-au pus amprenta asupra profilului poetic al lui Săvescu, conturat în funcție de afinități și hazard. De aceea, Săvescu, ca de altfel majoritatea reprezentanților poeziei moderniste a momentului, a fost considerat fie simbolist (N. Davidescu, Al. T. Stamatiad, Lidia Bote, Zina Molcuț) fie parnasian (M. Cruceanu, T. Vianu, D. Micu) fără ca prin aceasta să se aducă vreun prejudiciu operei sale. Nu au lipsit și calificative, enunțate din alte perspective. Poetul a fost numit, de asemenea, un Arvers al poeziei românești pentru desăvîrșita sa **La Polul Nord, la Polul Sud**, care ar întruchipa toate virtuțile talentului său.

Cele peste două sute de poezii care s-au păstrat de la poetul brăilean se organizează tematic în mai multe cicluri inegale ca valoare și de surprinzătoare influențe. În descendență macedonskiană, Săvescu a cultivat în spirit autobiografic ideea creatorului damnat. Tema nu este propriu-zis simbolistă, ci e de esență romantică cuprinzînd, în concepția poetului, cele două elemente ale unei relații — creator-poezie — în jurul cărora polarizează celelalte teme. Reflectînd la soarta creatorului în general, Săvescu afirmă cu pesimism și ironie : „Poezie, poezie / Mîndră și frumoasă ești / Însă fără îndurare / Sărăciei ne jertfești". Dacă poetul aparține teluricului a cărui „adîncime" o percepe în primul rînd, poezia aparține celestului, orizont diafan transfigurat esteticește în emoție și mister : „Arta versurilor clare / Fiica sacrului eter, / S-a născut mai sus de cer / Dintr-un dor de nemurire / Dintr-o veșnică pornire / Spre albastru și mister". Ea are caracter purificator și îmbracă de cele mai multe ori forma visului („Visurile de poet / Sînt curate ca seninul / Sînt de raze un buchet"), înaltul fiind populat de fericire și frumusețe, de seninătate și lumină : „Am văzut destule stele / Și-am sorbit destul senin / Sufletu-mi și-acum e plin".

Refuzînd contactul cu viața cotidiană, în care „Toți poeții mici sau mari / Cu sau fără ochelari / De ursită-s botezați / Cerșetori literați", Iuliu Cezar Săvescu devine în poeziile sale proprietarul unei lumi iluzorii, construită din sentimente și idei, cărora încearcă să le dea viață prin rafinamentul sugestiilor, corespondențelor, simbolurilor și, totodată, prin perfecțiune formală. Poezia sa de iubire repetă experiența celor două planuri, nefiind însă reprezentativă decît prin prezența unor accente patetice în care surprinde forța imaginii : „Precum cînd dai cu dalta-n piatră / O dungă lungă a lăsat / Așa, în inimă-mi amorul / Adîncă rană a săpat".

Mai interesante realizări artistice dovedește Săvescu în peisajul poeziei exotice, unde se arată fascinat de prospețimea culorilor și imensitatea spațiilor, totodată de parfumul lumilor apuse și al tărmurilor luxuriante. Acestor cicluri poetice, în care evadarea din real este totală, li s-ar potrivi mai adecvat denumirea de parnasiene. Ele abundă în cuvinte rare, în denumiri mitologice sau nume proprii vechi, conțin o adevărată beție olfactivă și florală (toate în linia obișnuită a poeziilor simboliste și parnasiene din epocă), fiind din punct de vedere formal cele mai realizate. Imaginația sa a călătorit printre singurătățile glaciale ale polurilor, realizînd cea mai frumoasă poezie din întreaga-i creație : „La Polul Nord, la Polul Sud, sub stele veșnic adormite / În lung și-n larg, în sus și-n jos, se-ntind cîmpii nemărginite, / Cîmpii de gheață ce adorm pe așternutul mării ud / Cu munți înalți, cu văi adînci, la Polul Nord, la Polul Sud / / ...Și dorm adînc, și dorm mereu nemărginirile polare, / Iar din prăpăstiile-adînci se-aude o stranie vibrare, / Și urșii albi înduioșați, într-un oftat adînc și greu, / Se-ntind pe labe de sidef și dorm adînc, și dorm mereu". Repetiții savante, imagini desfășurate muzical, care însinuează o dezolare infinită (C. Ciopraga) declanșează spontan fluxul emoțional spre o stare lirică unică. Sinestezia compare din îngemănarea fără de intermediu lucid a muzicalității, senzației, emoției și imaginii sensibile într-un tot care capătă „semn".

Prin alte creații, din perspectiva tratării în conformitate cu estetica poeziei moderniste a subiectului, Săvescu aduce în fața cititorului o poezie a gesturilor ample, de o forță și monumentalitate rare, eliberînd energii imense. Ecouri care prevestesc, prin clamoare, psalmii arghezieni („În umbră cu Satana, pe brînci m-așez la pîndă / Stau gata să izbesc" sau „Împacă-te cu mine, Doamne, / Sau dă-mă Iadului păgîn"), versuri ce denotă existența unui prebacovianism („Pe casa mea pustie să cînte cucuvaia / Și fumul din făclie să-ntunece odaia / Iar eu să zac pe masă aproape putrezit...") denotă posibilități lirice din păcate incomplet realizate.

Cu toate acestea, criticii și istoricii literari recunosc unanim că, prin stingerea sa prematură, lirica românească a începutului de secol a pierdut un poet talentat.

Lucian Chișu

Habent sua fata libelli

Despre „neșansa" lui Iuliu Cesar Săvescu de a-și vedea versurile strînse într-un volum au scris mulți dintre memorialiștii contemporani cu poetul. Ilarie Chendi, care afirmă că „l-a văzut o singură dată", Nicolae Davidescu și Al. T. Stamatiad, de doisprezece și, respectiv, șaisprezece ani în momentul cînd Săvescu făcea eforturi și concesii pentru tipărirea versurilor sale, pretind, cu siguranța unor martori oculari, că „patru coli tipografice s-au prăpădit din lipsa fondurilor prin magaziile tipografiei Carmen Sylva", unde era programat să apară. Mai mult, ei au difuzat larg această informație, de cîte ori au avut prilejul să-l evoce pe poet, influențînd evident posteritatea critică.

Cu toate că fusese semnalat în necrologul din „Semănătorul", II, 1903, nr. 9, pp. 143—144, volumul **Poezii** (Tipografia Carmen Sylva, strada Atelierului, 16, București, 1901) va fi „redescoperit" după mai bine de opt decenii (vezi „Convorbiri literare", nr. 4, 1983, p. 10) și introdus în bibliografia lui Săvescu. Cele 64 de pagini tipărite în regia autorului reprezintă, în calcule tipografice, exact patru coli, însă nu poate fi vorba despre „încropirea" citorva exemplare, ca să se dea o ultimă și, desigur, meritată satisfacție poetului suferind. Cîteva elemente esențiale infirmă această ipoteză sugerată la un moment de N. Davidescu. Primul este materializat de existența, printre manuscrisele ce provin din tipografia amintită, a unui caiet (B.A.R. mss. 2409) pe a cărui copertă interioară Săvescu a scris adresa tipografiei. Caietul conține, aproape în aceeași ordine, poeziile din volumul tipărit și-l considerăm a fi, cu certitudine, manuscrisul folosit de tipografi pentru imprimarea volumului. În urma lecturii lui rezultă că dimensiunea volumului trebuia să fie de patru coli tipografice.

Un al doilea element este la fel de edificator și, în plus, oferă amănunte referitoare la exemplarele existente și asupra modului în care au văzut lumina tiparului. Într-o scrisoare adresată ministerului justiției, Săvescu se scuză pentru o eroare, creată nu din vina lui, privind numărul de volume pe care ministrul le cumpărase cu anticipație : „Cînd v-am trimis volumul printr-un om de încredere, fost funcționar la Cultele, am primit de la dînsul alăturatul bilet, în care îmi spune între altele că D-voastră ați binevoit a subscrie odată 20 lei, odată 40 și odată iarăși 20 lei".

Iuliu Cezar Săvescu și-a tipărit versurile cu ajutorul fondurilor strînse din plata cu anticipație a volumului. Pentru a intra în posesia acestui „ajutor", poetul a fost obligat să facă și o concesie de ordin artistic, dedicînd poezii contribuabililor, care trebuiau să fie așadar și pe placul acestora, ceea ce a dus la o lipsă de unitate a cărții. Lîngă versurile poemelor **Excelsior, La Polul Nord..., Tanit, Prieteni,** considerate cele mai reușite din întreaga operă, se află poezii de un gust îndoielnic. De altfel, numeroși critici au semnalat în creația săvesciană, răspîndită în multe publicații ale vremii, versuri memorabile coexistînd cu formulări banale.

Apariția volumului a avut un efect benefic asupra stării de spirit a poetului care găsise prin această manieră o posibilitate de a face o nouă tentativă de tipărire, în volum, a versurilor și prozelor sale. În fondul de arhivă cu numărul 1 485 de la Biblioteca Academiei se află sumarul unei alte cărți cuprinzînd 46 de poezii și 7 lucrări în proză, pe care intenționa să le tipărească în formatul **Nuvelistului,** revista editată de poet împreună cu Bonifaciu Florescu. Intenția este marcată într-o scrisoare adresată unui potențial susținător, din care consemnăm : „Al doilea volum va apare la 1 Noiembrie și, cu această ocaziune, mă simt cu deosebire onorat a vă dedica o poezie în semn de omagiu și recunoștință pentru sprijinul ce ați binevoit a-mi da, semnînd alăturata listă. Numele donatorilor va fi publicat înaintea celui de-al doilea volum. 12 iunie, 1902, București".

Starea sănătății poetului, înrăutățită ireversibil, nu i-a permis realizarea îndrăznețului plan. Așa că el a rămas un proiect.

L. Micu

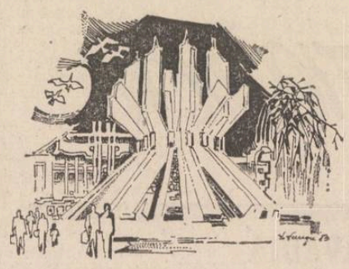

„Grădinile imaginațiunii"

Hotărît lucru, poemele în proză scrise de Iuliu Cezar Săvescu în ultimul deceniu al secolului trecut merită o lectură nouă modernă. Citită astăzi, proza lui Săvescu conturează un univers coerent cu problematică modernă. În primul rînd trebuie semnalată unitatea de viziune și stil a textelor. Ele par a fi fragmente ale unei singure elaborații pe care autorul nu a avut nici curajul și nici vremea să o rotunjească. Cercetări mai recente au repus în circulație textele celui cunoscut mai ales ca poet, dovedind prin acestea că Săvescu poate fi considerat un prozator de valoare, cu unele lucrări chiar surprinzătoare, apropiate prin manieră de proza poetică.

Mihai Zamfir **(Proza poetică românească în secolul XIX,** 1971) afirmă : „pînă la 1900 am descoperit o singură mare realizare în proză, poemul **Pribegire.** Cu această viziune simbolistă, construită după tiparele poemului în proză, proza noastră poetică manifestat o incredibilă intuiție".

Scris la persoana întîi, textul surprinde trăirile naratorului între infern și paradis, între pustiul dragostei și „grădinile înflorite, pline de șoptiri de frunze, cîntări de paseri ale paradisului". Drumul vieții e rătăcitor datorită unei singure ființe, care întruchipează iubirea angelică, imposibilă de atins, dar generatoare de inefabile viziuni ale suferinței. Expresiile care sugerează infernul singurătății sînt din sfera semantică a focului : „soarele dogoritor cobora ca o flacără rotundă și văzduhul părea substanță topită", pustiul este „calcinat". „văzduhul ardea ca flacăra". Elementele care ar putea să sugereze viața, copacii, izvoarele, tărmurile sînt pustii. La celălalt pol, prozatorul-poet situează paradisul ca simbol al fericirii prin iubire : „Dacă ea m-ar fi iubit ; dacă mi-ar fi aruncat o floare, din cerul senin al fecioriei (...) calea mea ar fi fost stropită cu raze". Poemul, structurat exemplar, ilustrează universul epic al autorului.

Prin Iuliu Cezar Săvescu proza poetică românească, reliefată pe coordonatele fantasticului, a lirismului de tip manierist, cu o foarte pronunțată pornire spre dihotomii, are un reprezentant important.

Viorel Coman

Nicolae Iorga și „Analele Brăilei"

Urmare din pag. a 5-a

care Gh. T. Marinescu o considera „model, ...arătînd cît de multe documente se pot găsi în localitate, pentru reconstituirea trecutului istoric local" (Gh. T. M., **Dări de seamă, recenzii,** „An. Br.", III, 4, 1931, p. 225). Tot aici menționăm cercetarea și publicarea însemnărilor de pe cărțile vechi ale mitropoliei Proilavului pe care N. Iorga le descoperă în 1929, la biserica Sf. Spiridon din oraș (N. Iorga, **Însemnări de pe cărțile vechii biserici a Sf. Arhangheli din Brăila,** „An. Br.", II, 2, 1930, p. 5—6), documente care demonstrează „continuitatea elementului românesc... sub ocupație turcească" și îi inspiră sugestia de a se cerceta arta legării cărților (N. Iorga, **Cîteva legături românești...,** „An. Br.", VI, 1, 1934, p. 15—16), ca parte distinctă a artei medievale.

Intervențiile lui N. Iorga în paginile revistei nu urmăresc însă doar aspecte legate de metodologia cercetării istorice. Unele articole au conținut istoric și își propun să lămurească anumite probleme legate de Brăila. De exemplu, în articolul **Cînd, cum și de ce s-a luat Brăila de turci,** istoricul aduce în discuție un raport al lui Nicolae Sieniawski, castelan de Bielz, căpitan de Haliczi și de Kolomeia, datat 3 octombrie 1540, ce leagă data luării Brăilei de turci, de căderea Tighinei lui Petru Rareș și de dificultățile interne ale Țării Românești care nu i-au permis lui Radu Paisie să se apere („An. Br.", V, 1, 1933, p. 6). Articolul în discuție oferă un model pentru interpretarea izvoarelor istorice de această factură. Alteori, însă, Iorga se mulțumește doar să sugereze conținutul intim al documentului, ca în articolul **Brăila în luptele lui Mihai Viteazul cu turcii.** („An. Br", VIII, 1, 1936, p. 3).

Alte articole publicate în „Analele Brăilei" arată interesul lui N. Iorga pentru scriitorii brăileni, interes pe care dorește să-l trezească și intelectualității orașului (N. Iorga, **Un scriitor brăilean necunoscut,** „An. Br.", X, 3—4, 1938, p. 4) ; sau oglindesc, într-o formă artistică cu iz arhaic, Brăila văzută de el. Toamna tîrziu în vizită la Brăila, Iorga privește de pe terasa grădinii publice „gurile negre ale vapoarelor ce se odihnesc... pe Dunărea îngustă și albă ca argintul", străjuită de „culmile albastru închis ale dealurilor Dobrogei" (N. Iorga, **Brăila văzută de oamenii noștri de cultură,** „An. Br.", II, 4, 1930, p. 45). Iarna, pornește cu sania pe Dunărea înghețată spre Măcin, fiind impresionat de imaginile artistice unice : „pare că s-a prăvălit asupra unor uriașe palate de alabastru străveziu, urgia unui mare cutremur..." (N. Iorga, **De la Brăila la Măcin pe Dunărea înghețată,** „An. Br.", V, 1, 1933, p. 7).

Orașul acesta, de care se pare că N. Iorga s-a legat sufletește, era locuit, în vremea cînd s-a aflat sub turci, de „români de o vitejie și o rebdare deosebită", peste care au venit apoi străinii (greci, italieni, evrei etc.) dornici să facă avere, străinii care și-au lăsat inima și gîndul lor în altă parte și care nu simt românește. (N. Iorga, **Caracteristice ale brăilenilor...,** „An. Br", III, 2, 1931, p. 67). Tocmai aici vede Iorga rolul de excepție al culturii naționale la Brăila, acela de a-i face pe greci să uite Elada. Avem aici explicația prezenței omului politic, N. Iorga, la Brăila, precum și a mișcării culturale inspirată de el aici, care peste ani va reuși să topească într-un tot populația brăileană, făurind „noua Brăilă românească".

Fișe de dicționar literar

AN. R. BRĂILEANU

Despre Anastasie R. Brăileanu avem date puține și nesemnificative. Nu se pot face precizări asupra biografiei sale (desprinsă doar din prezența numelui pe unele acte administrative) și, cu atît mai mult, asupra activității literare, consemnată în unele cercetări, ignorată în altele.

După o afirmație a lui I. M. Ganea **(Din istoria tipografiilor și presei brăilene,** 1838—1866, în „Studii de istorie", VII, 1966) An. R. Brăileanu s-ar fi născut în anul 1820 și a deținut, în ordine cronologică, cea de-a treia tipografie la Brăila. La puțin timp după cumpărarea tipografiei, procurată de la bucureșteanul Ștefan Rasidescu, An. R. Brăileanu se îmbolnăvește grav de pareză fiind obligat, după cum arată I. Boerescu („Analele Brăilei", XI/1939/, p. 47) să o lase în grija fiului său și foarte curînd să o vîndă. Datorită acestui lucru nici activitatea de tipograf a lui Brăileanu nu este prea bogată și cunoscută. El este totuși amintit în lucrarea lui N. Crețu. **Tipografiile din România,** 1909, (ed. a II-a în 1912) din care s-ar putea trage concluzia că imprimeria acestuia avea să devină, mai tîrziu, foarte cunoscuta tipografie **Triangul,** de sub conducerea lui Pericle Pestemalgioglu, binecunoscută pentru activitatea-i desfășurată de-a rîndul multor ani.

În scurta perioadă cît a fost proprietarul tipografiei, An. R. Brăileanu a editat cartea **Prudența și omul** (1858, ediția a II-a 1860), considerată de D. Iarcu **(Bibliografia chronologică română,** 1850—1873, 1873) și de autorii volumului **Bibliografia românească modernă** Ed. Academiei, 1985, drept lucrare de autor, și **Teatrul lumii,** a lui M. Richer în privința căreia avem informații precise. Cartea lui Richer, o antologie de anecdote cu iz istoric, numai bune de citit la gura sobei, fusese tradusă în românește de Dimitrie Piso, colaborator apropiat al lui Ștefan Rasidescu, tipograful de la care An. R. Brăileanu cumpărase imprimeria. Cu același prilej a cumpărat și drepturile de proprietate ale traducerii din franceză. Cît privește celălalt volum, semnat de An. R. Brăileanu cu titlul **Prudența și omul** în 1858, cîteva amănunte vin să infirme că el ar fi autorul acestei cărți.

Scris în alfabet de tranziție, **Prudența și omul** este un roman compus din mai multe episoade (formînd fiecare în parte o povestioară morală), legate între ele prin cele două personaje : Prudența, un om care eșuează în urma unui naufragiu pe o insulă, și omul, nume dat sălbaticului găsit acolo. Influențele sînt multiple (Daniel Defoe, Voltaire, J. J. Rousseau) întreaga lucrare dînd impresia unui eclectism absolut. Unele episoade petrecute la curtea regilor Spaniei, pline de amănunte sau detalii care în mod firesc nu stau la-ndemîna unui autor de la gurile Dunării, ne determină să credem că, dacă An. R. Brăileanu este autorul cărții, el trebuie considerat mai întîi un compilator. Textul conține o particularitate spectaculoasă de ordin lingvistic, motiv pentru care înclinăm să-l considerăm „opera" unui transilvănean influențat sau foarte la curent cu principiile direcției latiniste, ilustrată de A. T. Laurian, Timotei Cipariu și I. C. Massim ale căror lucrări apăreau în aceeași perioadă și chiar după aceea. Autorul cărții se exprimă într-o limbă fluentă din care sînt eliminate numeroase cuvinte de altă origine decît cea latină. Deoarece este conștient că prezența latinismelor ar face dificilă lectura cititorilor, cele mai multe sînt explicate în subsolul paginii oferindu-ne în mod involuntar o mostră de modernizare a limbii. Redăm în continuare o listă ceva mai întinsă, totuși foarte mică în comparație cu „vocabularul" cărții, a cuvintelor de origine latină, considerate mai puțin cunoscute și cărora li se oferă un corespondent uzual : **insulă** „ostrov", **sperat** „nădejdie", **constrînși** „siliți", **impertinență** „obrăznicie", **imagina** „închipui", **lamentații** „strigări", **inocent** „nevinovat", **fatigă** „oboseală", **gesturi** „semne", **narare** „povestire", **nutrire** „hrană", **selvele** „pădurile". Acesta este, iarăși, un semn de întrebare față cu paternitatea lui An. R. Brăileanu asupra operei.

În sfîrșit, lista abonaților brăileni ai tipografiei, anexată la finalul romanului, din care nu lipsesc „serdarul C. Bacalbașa, Pericle Pestemalgioglu, viitorul proprietar, Radu Campiniu, autor de studii asupra literaturii române vechi, face demonstrabilă existența unei autentice vieți culturale a locului.

L. C.

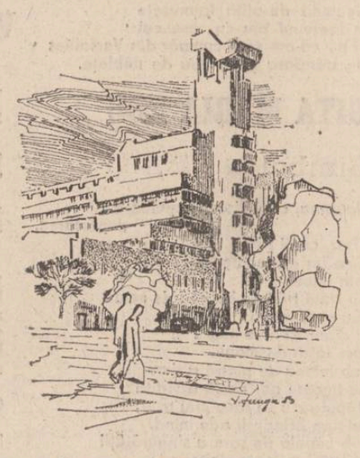

Desene de Vespasian Lungu

Curier BRĂILEAN

● *Luna ianuarie a fost marcată de manifestările cu caracter larg cultural destinate omagierii zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii. În fabrici și uzine, în toate instituțiile din cuprinsul județului acest important eveniment, atît de strîns legat de zorii României noi, pe care cu mîndrie patriotică îi numim „Epoca Nicolae Ceaușescu", a avut un puternic ecou, ca de altfel în întreaga țară.* Al țării erou între eroi *s-a intitulat spectacolul omagial desfășurat la sediul clubului uzinelor „Progresul", spectacol la care și-au dat concursul formațiile reunite ale C.J.C.E.S. Brăila, C.J.U.T.C., Consiliului județean al sindicatelor, în ziua de 25 ianuarie.*

Un recital de poezie patriotică și revoluționară — sub titlul Eroului omagiu *au susținut în foaierul Teatrului dramatic „Maria Filotti" actorii brăileni (22 ianuarie) în timp ce la Cabinetul de științe sociale și politice din cadrul Uzinelor „Progresul", cercetătorii de la Muzeul Brăilei au susținut la 23 ianuarie un simpozion cu titlul* Țara își omagiază conducătorul. *Expuneri cu titlurile* Contribuția României socialiste, a tovarășului Nicolae Ceaușescu la promovarea politicii de pace și colaborare în lume, Epoca Ceaușescu, cea mai rodnică în împliniri din istoria patriei, Dezvoltarea economico-socială a județului Brăila în Epoca Ceaușescu *au fost ținute la I.U.G. „Progresul", Casa municipală de cultură și la sediul secției de istorie contemporană a Muzeului Brăilei. Biblioteca județeană „Panait Istrati" a organizat în sediu expoziția de carte* Un om pentru oameni, un om pentru istorie, *iar Cenaclul județean „Mihu Dragomir" — o sezătoare literară intitulată* Un imn fierbinte conducătorului iubit. *Un recital de poezie patriotică și revoluționară au susținut, de asemenea, membrii cenaclului Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila, care, în fața unui numeros public, au prezentat creații omagiale.*

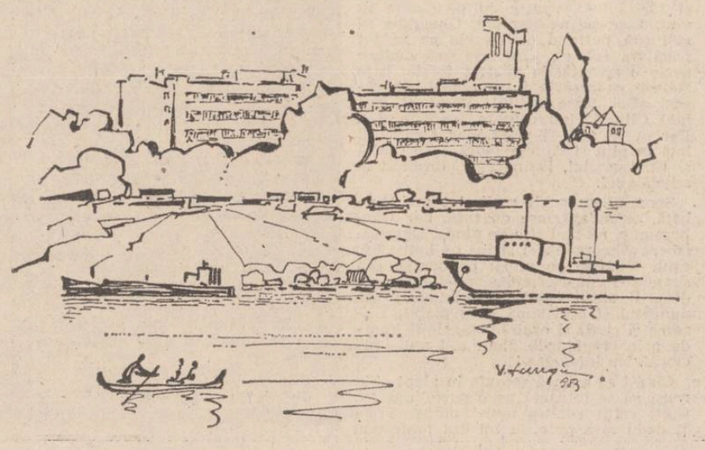

● *În decembrie 1986 la noul sediu al Galeriilor de artă a fost deschis Salonul de iarnă (pictură grafică) al artiștilor brăileni, majoritatea membri ai Uniunii artiștilor plastici din R.S.R.. Au expus din lucrările lor Trandafira Adăscăliței, Constantin Boer Dondoș, Teodora Constantinescu, Vasile Gaiță, Ion Gâță, Vespasian Lungu, Nicolae Mitrofan, Nicolina Mitu, Angelica Moscu, Ioana Muscalu, Gheorghe Naum, Ion Zlăvog. Salonul s-a bucurat de atenția criticii de specialitate culegînd în presă frumoase aprecieri.*

● Panait Istrati, notre contemporain *se intitulează cartea recent apărută la editura* Edisud *din Aix-en-Provence în colaborare cu asociația* Les Amis de Panaït Istrati. *La apariția acestei lucrări un rol important a avut și Fondul internațional pentru promovarea culturii (UNESCO), Comisia națională română pentru UNESCO, alte foruri culturale. Volumul cuprinde studii și comunicări referitoare la opera și viața lui Panait Istrati, desfășurate la Paris, Nisa, Valence, cărora li se adaugă o Anexă privind Centenarul Istrati în Franța, România și Grecia. Raportorul pentru România și Grecia, publicistul Alexandru Talex, prezintă succint și centenarul brăilean.*

● *Trei dintre membrii Cenaclului „Panait Istrati" din Brăila al Uniunii Scriitorilor sînt prezenți în volumul colectiv de proză* Debut 86, *(Editura Cartea Românească, 1986). Aceștia sînt brăilenii Vasile Datcu și D. C. Munteanu, lor adăugîndu-li-se ialomițeanul, cooptat în cenaclu, Mihai Vișoiu. Dacă ne gîndim că la înființarea acestui cenaclu format din scriitori cu un volum sau două și din tineri talentați, aflați, cum se spune, în anticamera editurilor, scopul enunțat de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, și de Fănuș Neagu, președintele de onoare al cenaclului, era promovarea tinerelor talente, se poate spune că efectul înființării cenaclului brăilean a fost salutar.*

NEAMUL CORINDA

mircea vaida

e atunci, adică în anii '58—'59, Narcisa Mercan păstra încă acel aer de tinerețe nestăvilită. Zărită din profil avea un nas proeminent, — ca o cheie ! — îi trecu prin minte lui Amos Corinda.

— Nu știu de ce, dar parcă în întregime femeia asta ar fi o cheie.

— Mă examinezi ca pe o insectă ? îi întrerupse cugetarea.

— Pentru că semeni cu o cheie.

— Poate, se amuză ea. Profilul meu zimțat... Cît mai rămîi în Z. ?

— Pînă mîine.

— Atunci ești invitatul meu pe diseară la premieră.

Se despărțiră luminoși, parcă s-ar fi cunoscut demult.

Spectacolul era de o plictiseală prelungită dincolo de limitele oricărui bunsimț. Concepția regizorală, de un modernism ostentativ, a Narcisei Mercan, se izbea la fiecare pas, la fiecare replică, de opoziția unui spirit conservator, o inerție viscoasă, grea ca plumbul topit.

— Ce erau oare personajele de pe scenă decît acele forme bizare pe care le ia metalul incandescent aruncat în apă, înțepenind în ipostaze din cele mai ciudate. Ca în povestea aceea a lui Ion Creangă — cu „sfiriiacul"... Sfiriiau, aburea o clipă și rămîneau simple jocuri ale hazardului.

— Asta nu e modernism, astea sînt idei bețege, diforme.

Nu-i spuse direct ce crede, la masa festivă plină de oaspeți pestriți, dar ea îi simți insatisfacția.

— Teatrul are o trupă îmbătrînită, sclerozată, ce vrei ? Ne-ar trebui o gardă tînără. Nu se poate compara cu ceea ce am izbutit să realizez la Cluj.

Se simțea în vocea ei iritarea.

De ce se scuza în fața acestui hidalgo ?

— Ești cam pretențios, ba chiar obraznic, lipsit de politețe, tovarășe Conte miner, sau miner Conte !

— Sînt un individ imposibil, recunosc. Dar între tine și acest spectacol mediocru văd o incompatibilitate. Fruntea lui Corinda era brăzdată de cute adînci, avea o expresie îndurerată.

În prag, în extremitatea opusă a încăperii se ivi silueta bizară, semănînd cu un schelet de cal, a profesorului Bariț.

Înaintă spre Narcisa solemn și îi depuse în brațe un imens buchet de liliac alb.

— Liliac în acest anotimp ! aplaudă femeia.

De aproape Amos surprinse puterea ochilor acestui om, ochi de un negru aprins, dacă se poate spune astfel, săgetători, întrucît îi simțeai sfredelindu-te. Era de o urîțenie ieșită din comun, absolut remarcabilă. Tocmai acesta însă era punctul tare al fizionomiei profesorului.

— Vlaicu Bariț, marele psihiatru ! exclamă reimprospătată Narcisa.

— Dumnealui, continuă ea, atingînd umărul lui Amos Corinda, e geniul de care ți-am vorbit.

— Numele Corinda implică o întreagă istorie, începu iscoditor, curios, psihiatrul.

— Ca de altfel cel de Bariț — replică Amos.

— În ce mă privește, e simplă coincidență.

— Referitor la domnul Corinda, nefiind o coincidență, nu e deloc simplu — completă Narcisa Mercan, cu tîlc.

— M-a interesat proza din **Zenit**. Ai moștenit probabil de la bunicul dumitale, Inocențiu Corinda, sentimentul istoriei, viziunea asupra cinismului imperiilor, o anume ciudată melancolie în aprecierea evoluției societății.

— Nu sînt decît un strop căzut într-o mare poluată de excrementele evoluției.

Mă consider, spun asta cu orgoliu, un picur de puritate, o lacrimă nealterată, singură, izbucnită dintr-o durere adevărată. Am în spate, cum ați observat dumneavoastră, domnule profesor, o grămadă de sarcofage, de cripte, de morminte, de ruine, de biserici. Dar aceste resturi de construcții aparent moarte, de pietre funerare, sînt doar coaja unor impresionante construcții de suflet, invizibile la o scrutare superficială. Poporul acesta n-a fost o masă amorfă de șerbi, de servi, de sclavi. Degeaba s-a încercat anularea ființei sale de-a lungul unui mileniu. El a dat fruntași, eroi, a zidit Școala Ardeleană...

Narcisa Mercan îi întrerupse monologul :

— Știi, Vlaicule, Amos Corinda are un orgoliu, aș spune exacerbat, desigur fără să-l jignesc, al ruinelor.

— Cine nu are ruine, nu are trecut, nu are istorie, adăugă Corinda categoric.

Inoportun, cum s-ar zice — ca musca-n lapte — căzu punctul de vedere al lui Raul Cuiuțki :

— O grămadă de pietre ! Să fim serioși, să nu fetișizăm moaștele. Ce-ți închipui dumneata, tovarășe Corinda, că sîngele albastru îți dă drepturi mai mari decît altora ? Sîngele ăsta e ca apa sfințită. Eu mi-aș spăla mîinile fără nici o jenă în orice aghiasmatar, deși mi-ar fi scîrbă, pentru că prea și-au băgat mulți degetele în cratița cu zeamă.

Era un moment penibil. Toți se simțeau împroșcați cu noroiul acelei bălți izbită în plin de bita micului grobian, măscărici. Lui Amos parcă îi dispăruse culoarea din obraji. Apoi, brusc se înroși, buzele sale aveau un ușor tremur atinse parcă de o spuză subțire ca lumina zorilor. Începu să-și scarpine furios, cu o expresie chinuită, încheieturile mîinilor.

— Ce s-a întîmplat ? — se interesă exaministrul-l încordat profesorul Bariț.

—Pe toți ne mîncă păduchii, mormăi Corinda.

Scoase cu atenție din buzunarul de la piept o pastilă albastră de culoarea celui mai pur azur. La încheietura mîinilor, la rădăcina degetelor, pe git, pe frunte, pe față, pielea îi era invadată de băsici mari care erau aspre la pipăit.

— Asta e, iar mi-au ieșit.

— De ce ? — întrebă Narcisa uluită.

— De lume și de viață.

Luă un pahar de pe masă și înghiți pastila dintr-o sorbitură.

— Ori de cîte ori spinii realității mă ating în vreun fel — și vai, n-am fost ferit de astfel de întîmplări — fac bube.

— Ești alergic.

— La nedreptate, la prostie, la răutate...

— Păi, așa nu se prea poate trăi, omule !

— Te cred.

Tăcu, apoi adăugă cu un aer vesel :

— Sînt cortico-dependent.

Nimeni nu știa exact ce hram purta acest omuleț între două vîrste, Cuiuțki, cu fața boțită de cute mărunte, graseind cu un accent neindentificabil. Unii spuneau că e originar din Constanța, dar nu se știa care, cea de la Marea Neagră sau cea de pe malul Lacului Boden ? Alții că e din Alexandria. Alexandria sau Alexandriá ?... Cea egipteană, ori a noastră, de la Dunăre ? Mic, fără gît, fără talie, călcînd anevoie, lăbărțat, din pricină că suferea de „Platfuss", își băga nasul unde nu-i fierbea oala, cu un aer atotștiutor.

— Tovarășul Cuiuțki e metodist la Casa de creație, sublinie cu o maliție ironică Narcisa Mercan — o competență universală în toate materiile, știe prescrie cu aceeași pricepere rețete pentru reușita oricărei ședințe, a oricărui spectacol de teatru, articol de ziar, pentru vindecarea constipației ulei de ricin ori sare amară.

La fel cum apăruse, Cuiuțki dispăru fără vreo explicație, fără vreo scuză.

— Și-a ținut discursul de rigoare, comentă profesorul Bariț.

Trebuie absolvit, astfel de specimene își fac apariția în momentele tulburi de tranziție, vă asigur că suferă nu numai de „Platfuss", ci, mai grav — de „Platkopf".

— Acest gnom, suspină Corinda, e un exemplar aș zice nevinovat, puțin primejdios pe lîngă formele maligne ale prostiei violente !

Octavia Berca : „Flori"

Cînd sînt ultragiat pentru bunici și părinți, nu-mi rămîn decît acești bunici și părinți, atunci, ei bine, sînt îndreptățit, mă simt chiar mîndru să-i sfidez pe toți dușmanii rațiunii prin ruinele mele.

Într-un costum bine croit din stofă englezească, cu nodul lui Adam jucîndu-i nervos deasupra nodului impecabil al cravatei de mătase, psihiatrul îl studia cu un interes pur profesional.

— Acest Conte în pufoaică, afișînd un aer proletar, un contrast deconcertant în raport cu înfățișarea sa, era o apariție șocantă. Ovalul feței, gesturile degajate, un anumit mod de a privi deasupra oamenilor, nu aveau darul de a atrage simpatii.

— Nu vă mai osteniți să mă analizați, spuse Corinda cu amărăciune. Sînt exact așa cum par : cel mai zănatec dintre fiii tatălui meu.

— Ce părere ai despre acest Corinda ? — îl întrebă mai tîrziu Narcisa pe Bariț.

Psihiatrul trase adînc din pipă și spuse :

— O personalitate extrem de accentuată, un simplu brînci al destinului l-ar putea nimba cu laurii paranoiei, așadar, vădit megaloman, nevropat și de bună seamă masochist.

Nu însă la soarta lui mă refer cînd diagnostichez astfel, ci la tine.

Narcisa Mercan ridică sprîncenele a uimire.

— Omul acesta te atrage, nebunia lui, curajul său disperat te-au prins. Te avertizez ca prieten, ca specialist în maladii psihice și cunoscător al repercusiunilor sociale ale curajului etic exagerat : e un joc riscant.

— Cum ți s-a părut premiera ? întrebă din senin Narcisa.

— Cenușie.

— Liliacul nu înflorește în acest anotimp, spuse femeia mîngîind petalele, respirînd cu nesaț mireasma aceea exotică, ireală.

Privi în jur — „tînăra gardă" băuse zdravăn. Se ridicau osanale, se rosteau omagii, se toasta pentru regie, pentru actori, pentru scenografie. Ieși pe balcon. Bariț se apropie și îi puse pe umeri blana ușoară de nurci. Simți în prezența lui o căldură ocrotitoare, duioasă, aproape paternă.

— Nu fii tristă, vei da lovitura la Cluj, sau la București. Aici n-ai cu cine... Trebuie să crezi în tine cu ardoare, în talentul tău.

Narcisa încercă să deslușească în întunericul vag siluetele munților.

A te sprijini pe propriul eșec, pe ruine...

Gîndul i se opri intens, incandescent, asupra lui Corinda :

— A avea sau a nu avea ruine.

★

Era în asta o ipostază de estetică a vieții, a artei. Amos Corinda se dedică cu fanatism rescrierii scenariului. Existau cîteva momente cheie, ceea ce ținea profund de sufletul său.

Să intri zilnic în mină. Să cobori cu ascensorul în abis, să auzi scîrțîitul acelui recipient metalic, scrîșnetul cablurilor. Să fii în cușcă și în același timp să te simți nesfîrșit de liber. Apoi, sub pămînt, la sute de metri depărtare de suprafață, de pajiștea cu iarbă, în beznă să te poți simți nesfîrșit de liber.

Salopeta umedă aburea, la fel, în dreapta lui — Ciuclan, în stînga lui — Golcea, abureau înaintînd în clar-obscurul galeriei. Ar fi vrut să le povestească de scenariu, de Narcisa Mercan, de ruine. Îi simțea calzi, solidari, acolo în pustietatea neagră a pămîntului. Se așezară fiecare pe un bolovan în abataj. Ciuclan scoase o bucată groasă de slănină cu pită, Golcea sparse ceapa cu pumnul, o sără din belșug. Mîncau în tăcere. Din pereți, din bolta întunecoasă șiroia un fir subțire de apă. Era o liniște într-adevăr de alt tărîm. Roca îi apăsa cenușie, ștearsă, murdară.

De obicei aurul nu sclipește. Sîntem înconjurați de aur, de atîta aur pe care ochii nu-l pot recunoaște. Trebuie pentru asta răbdare, pricepere, muncă și iertă.

Se gîndi la ceea ce rescrisese la scenariu... În 1544 regina Isabela, văduva lui Ioan Zápolya, cerea Sfatului bistrițean ca și altor orașe, să pună la dispoziție mineri de la Rodna și din B., spre a demola Cetatea Ciceului. Nu multă vreme înainte de asta, castelanul Cetății îl avertiza pe stăpînul său Petru Rareș, Domnul Moldovei :

„Și mai cred Măria Ta să scrii Călugărului Gheorghe să restituie castelele Măriei Tale, mai virtos Ciceul că de nu asta fi-va pricină de războ și neînțelegere. Ci chiar de va răspunde că da, să nu te încrezi în Călugărul Gheorghe, fiindcă el a dat Buda în mînă turcilor și pe Măria Ta te-a scos din casă și din Cetate iar regele Ioan, după sfatul său viclean, te-a trimis la Constantinopol".

Acel Corinda, comite și om de credință al lui Vodă, pîrcălab al Cetății Ciceului, a fost un om mai dîrz, mai tare chiar decît piatra din care erau făcute zidurile.

Solia Călugărului Georgio Martinuzzi a fost încercarea disperată a pîrcălabului Cetății. Corinda, de a salva zidurile în care era încrustată stema cu bourul Moldovei.

Mieros, cu față de muiere, mai mult spin — Martinuzzi, purtînd pe cap gluga și straiele umile ale paulinilor, îl întîmpină cu blîndețe.

— Te așteptam, castelane Corinda. Ne miră însă dîrzenia cu care te opui la dărîmarea Ciceului. Cu românii vreau pace. La ce bun acele ziduri reci, acele turnuri de luptă, bastioane și metereze, cînd noi vrem să viețuim pașnic de acum înainte ? Singuri noi avem a ne teme. Iată, continuă el cu voce joasă, ridicînd de pe masă un rîvaș cu pecete, ce ne scrie pîrgarul Bistriței :

„Noi trăim în spaimă pentru că o bună parte a țării Transîlvaniei e locuită de români, care oricînd se pot uni cu moldovenii din cauza identității lor de limbă".

Își ridică privirile, de astă dată ochii îi erau grei de îngrijorare.

— Atîta pămînt românesc în inima regatului e și așa prea mult, mult prea mult, castelane ! Vom trimite soldați și lucrători de la băile de aur pentru distrugerea acestui cuib de năpîrci.

Ultimele vorbe le rostise fără a ridica glasul, dar Corinda simți în ele toată ura, toată nestrămutarea hotăririi iezuitului.

— Nimic nu-mi poate schimba decizia, vorbi sec Martinuzzi — „ad frangendum castra Chicho". Peste cîteva zile însuși secretarul meu Ferrari va fi prezent la fața locului pentru a duce la îndeplinire porunca.

— Dumnezeu vede și judecă ! încheie tremurînd de mînie și indignare comitele Corinda.

De bună seamă, Diavolul folosise cel mai perfid mijloc, travestindu-se în straie călugărești, venind în Transilvania. Asta îl înlocuise demult pe Cristos cu Machiavelli.

Se întoarse zdrobit, fără hodină, scotînd sufletul din trei cai. Pîrcălabul Corinda nu mai era un om tînăr. Atunci însă, în zilele de după întrevederea cu Martinuzzi, încărunți dintr-odată ca și cum l-ar fi nins cu flori de cireș. Descălecă pe culmea Băbghiului, priponi calul și privi. Ochii i se împăienjeniră de lacrimi, lacrimile acelea mari, limpezi, îi apropiară Cetatea de parcă n-ar fi fost peste șapte văi, ci la un pas, încît o putea atinge cu mîna.

Era schimbat de parcă zece ani ar fi trecut viscolind asupră-i, încît străjerii de la porți abia izbutiră a-l recunoaște.

Goli odăile, cămările, risipi lucrurile pe la casele cnejilor din cele 60 de sate ale domeniului. Mulțerea, copiii, tot avutul îl așează la conacul său din B., așa încît a treia zi cînd se înfățișară străjerii cu însemnele răposatului rege Ioan și ale reginei văduve Isabela, Cetatea era o văgăună cît jumătatea cerului, numai bună de cuib pentru pasărea aceea uriașă numită Rok, dintr-una din multele povești ale cărții **Halyma**.

Dintr-o litieră purtată între doi cai, coborî iezuitul Ferrari.

Acest „Segnore Secretario" părea mai degrabă o fetișcană în veștminte de băiat. Avea înfățișare, mers săltat, șoldit, de curvișină. Călugărul efeb, însoțit pretutindeni de cîțiva băietandri — dintre care unul îi ducea într-un coș merindea și vinul, altul hîrtoagele, călimările, penele de gîscă, iar al treilea toalele, îmbrăcăminte de schimb și țucalul — scoase din sîn un pergament pe care conventul lăcașului fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăștur, întocmise planul exact al „drepturilor de stăpînire din pertinentele Cetății Ciceului" — „ad iurium posessionariorum pertinentium castri Chychyo".

Trimise după mai marele băieșilor din B. și de la Rodna Veche. Mizgăli cu tîntă roșă planul fortificațiilor, se plimbă pe metereze gesticulînd cu gesturi de fătălău în stînga și în dreapta, pînă cînd totul fu întocmit pînă în cele mai mici amănunte.

Cavaleria și o mulțime de pedestrime înconjurară cam pret de o leghe creasta Ciceului.

— Peste un ceas începem, Signor Comite ! — îi explică în graiul său elegant Ferrari.

Fără să-i răspundă, Corinda se îndreptă spre portalul foișorului mare. Curînd apoi, în lumina încremenită a dimineții de vară, deasupra Cetății Ciceului se ridică flamura cu zimbru a Țării Moldovei.

Din firidele bastioanelor bubuiră tunurile, din adîncul văii răspunseră buciumele plăieșilor.

Pîrcălabul Corinda stătea în picioare la rădăcina prăjinei, sub semnele steagului domnesc. Privea cu ochii duși ca și cum ar fi vrut să stringă în ei, în acele ultime ceasuri, toată zarea Țării Ardealului.

— Începem ! se auzi veselă din mijlocul curții interioare, vocea messerului Ferrari.

Corinda stătea drept, în aceeași poziție, ca și cînd nu l-ar fi auzit.

— Coborîți, vă rog să coborîți Signor Comite, repetă tînărul Secretario.

Tot nu primi răspuns.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, ce vreți să faceți ? se alarmă iezuitul.

Corinda se propti pe marginea foișorului, ca de ghizdurile unei fîntîni. Avea lîngă el, la picioare, două traiste de lînă : într-una o ploscă cu apă, în alta o piine de secară. Pe genunchi proptise într-o rînă un arc mare din lemn de corn și o tolbă plină cu săgeți.

— Nu plec, spuse cu voce liniștită pîrcălabul Cetății Ciceului.

— Serenissime, asta-i curată sinucidere, e păcat de moarte.

— Voi să mor ! rosti cu voce netulburată bătrînul domn.

Ferrari începu cu surparea zidurilor, a contraforturilor exterioare, a turlelor, a bastioanelor. Îl rugă, îl imploră în fel și chip, dar Corinda nu catadicsi măcar să-i răspundă. Veniră oameni din 60 de sate cu cneji și popi purtînd praporii ridicați — cu sfinții mucenici și apostoli.

Pîrgarul Bistriței îl anunță pe Ferrari că umblă zvon despre un oiăcar care ar fi trecut munții să tearâ sprijin de oaste lui Petru Vodă, la Suceava, că la hotarul răsăritean s-ar afla deja o strînsură de hînsari cu vătaful Ăstora, că abia așteaptă prilejul să taie pîrtie dinspre munți pînă la Bistrița, ba chiar mai departe.

Nu mai era timp de pierdut. Paza din jurul Cetății se înăspri, lucrătorii trudeau pe rupte, zi și noapte, sub bici, sub amenințare.

Pe cei care încercară să-l ia prins, Corinda îi avertiză, încordînd struna arcului, gata a slobozi săgeata.

În spiritul superbei ipocrizii iezuite, Ferrari celebră înspre amurgul celei de-a treia zile, un scurt maslu, la picioarele turlei în vîrful căreia stătea împietrit sub flamura cu capul de zimbru — Corinda, pîrcălabul Cetății Ciceului.

Dădu poruncă să bată clopotul capelei și trecu la dărîmarea marelui zid al Cetății. Toată noaptea bătu clopotul, înăbușind loviturile de baros, opintelile berbecilor de stejar cu capete de fier, în tăria pietrei.

Cealaltă zi, în zori cînd s-a ridicat ceața, foișorul nu mai era și nici o urmă de flamură. Oștirea, mulțimea de lucrători, se risipiră pînă spre amiază. Țăranii din 60 de sate se adunară acolo pe dealul încoronat cu pietre sfărîmate, cu ruine, tăcuți, cu capetele plecate și căciulile în mîini.

Totuși, messerul Secretario Ferrari se achitase în mod remarcabil de această dificilă însărcinare. A fost răsplătit bănește, lăudat, chiar mîngîiat pe obraji de preacinstitul său stăpîn — Frater Giorgio Martinuzzi.

— Învață fiule, așa se ajunge principe, mitropolit și cardinal.

Ferrari sărută Mîna cu inel a sfîntului său preceptor și protector. Învățase lecția pe de rost — trădarea, crima, nu trebuie să se împiedice de mărunte scrupule morale.

★

Într-o noapte mohorîtă de iarnă, ascultînd glasul viforniței de afară, trosnetul vrăjit al butucilor de jăratic în cămin, în sufrageria castelului din Vințul de Jos, Frater Martinuzzi, cardinal de Strigon, adormi lîn citind o scrisoare.

Uitase demult de Corinda, de zidurile dărîmate ale Cetății Ciceului.

— Totul se poate cîștiga, folosind înmulțirea oamenilor, interesul și teama.

Îl simți pe Ferrari lîngă umărul său, o umbră fidelă. Prinsese drag de băiatul ăsta. Îl învățase tot ceea ce știa.

N-apucă să-și ducă gîndul pînă la capăt, pentru că pumnalul foarte ascuțit i se înfipse drept în inimă, pe sub omoplatul sting, fără ca Martinuzzi să fi suferit, să fi suspinat în somn.

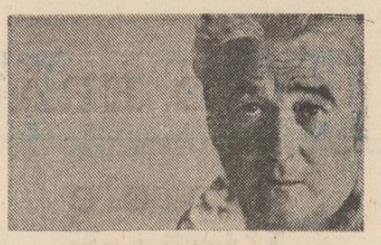

vintilă ornaru

Ilustre Edgar Poe

Ilustre Edgar Poe, nu mai ești singur ;
în noaptea ta e-acum și noaptea noastră
și corbul tău îmi croncăne-n fereastră
în ritmu-i cunoscut și-atît de sigur.

Putea de bună seamă să-mi lipsească,
mi-ați fi crescut în stimă, vă asigur,
dacă un amănunt banal, desigur,
nu m-ar fi repetat pe dumneavoastră

în încropirea mea de vis și carne,
părelnic schit de sfîntă nesimțire...
O, amintirea ei mă poartă-n coarne

prin labirintul fără de ieșire
și corbul îmi repetă, crud, în șoapte,
că s-a făcut ca-n Dumneavoastră noapte.

Busolei

În setea lor de larguri îndrăznești
te-au inventat și au crezut în tine
ca-ntr-o zeiță cu puteri divine
gata oricînd să-i dea zări noi vieții.

Ai coborît cu capu-n jos destine,
Pămîntului i-ai năruit pereții
și ți-ai trimis tot mai spre larg profeții
noi substantive-n lume să decline.

Caribde, Scyle amenințătoare
și Finis Terra hărților auguste,
mai rele ca o ciumă-ngrozitoare,

ca bezna locuințelor lacustre,
sub tirania ta biruitoare
s-au prăbușit definitiv în mare.

Paradox

Am vrut la Roma și-am ajuns la Roma,
un vis mult împlinit mi-a fost Parisul.
Pe Nil de năzui pot să văd ibisul,
ori unde-au fost Gomora și Sodoma.

Ca o cafea de mare preț e visul,
clipă de clipă-i savurez aroma,
dar și perfid cînd prinț, cu toată goma,
mă cheamă-n țări pereche cu abisul.

De vreau pot să ajung și-n Peru unde,
mi-a spus un bun prieten, e un plaur
cam cît Olanda-n care se ascunde

un hipodrom cu armăsari de aur !
La mine însumi nu pot eu pătrunde,
mi-aține calea un bizar centaur.

Meșterului din Mainz

Azi Gutenberg îmi este sfînt patron...
Des miruit de tușuri și corvoadă
în Domul inimii etern să șadă
cu vingalacu-n mînă drept amvon.

Nopțile mele de Șeherezadă
își au ca regii auritul tron,
El însuși lumii le-a trimis plocon,
lalele negre-n pajiști de zăpadă.

Fără de El ar fi rămas uitate,
cel mult doar prafu-ar trăncăni de ele
ca valurile de singurătate

din scrinul demodatelor dantele.
El, meșterul din Mainz, le-a strîns în carte
ca să ne știm ce-am fost și după moarte.

Sonet lîngă o pipă

Nu mai fumez. Fumatul nu-mi mai spune
seherezade sfinte cu duiumul.
Nu-mi mai impung irodiade fumul
cu vîrful de pantof cînd rod alune.

Neparfumat de opium parcă drumul
nu mai e drum. Acoperit de dune
nu mai găsesc califul să-l adune
din ce-a rămas, ca într-o pipă, scrumul.

Cu ce să-ndur o vreme pluvioasă ? !
Cu ce să-mi mint cînd vine El, deșertul ? !
Pe cînd fumam eram mereu acasă,

mai mult precisul ori mai mult incertul.
Pe fumător pe ce temeiuri certu-l ? !
Regretul ori invidia m-apasă ? !

plastică

La răscruce de drumuri

Foarte curioasă această expoziție a lui Adrian Stoenică, din galeria municipală, greu de apucat de un capăt sau de judecat în funcție de un criteriu stabil. Modalități și viziuni practicate pe parcursul unui veac întreg de pastel coexistă în cuprinderea ei fără să se aglutineze într-o sinteză. Totul pare un inventar de motive și un exercițiu pe teme date. Sau un efort obstinat al artistului de a dovedi că știe și poate, și așa, și altfel, dar mai cu seamă în felul capabil să satisfacă un gust mediu. Dar abia de acum înainte, departe de a se simplifica, lucrurile devin complicate, fără a fi și confuze.

Gustul mediu ! Iată o mare necunoscută a tuturor timpurilor, dificil de întuit și de mulțumit pe tărîmul artei. Cu snobismul, îndeobște, conversația se poartă pe limba lui, ușor de descompus într-un cod de o simplitate flagrantă, uneori de-a dreptul rudimentar. În schimb, în fața gustului mediu artistul ezită ca și cum ar fi ajuns înaintea unui sfinx impenetrabil și rece, cînd încăpățînat, cînd capricios, generos și avar totodată. Emoția fiind explicabilă : grația snobilor nu face două parale în raport cu adeziunea mulțimii. Cred că o astfel de emoție se întrezărește în pastelurile lui Adrian Stoenică, o emoție dintre cele mai autentice, recomandată cu căldură de nume dintre cele stimabile, care nu se pot suspecta de ipocrizie.

Descins din arhitectură, Adrian Stoenică pare venit de pe altă lume, în accepția tonică a ipostazei lui insolite. Patimile încinse în jur nu-l ating, controversele nu-l obligă la mimetism sau la atitudine, seninătatea sa pur și simplu intrigă, dacă nu înțelegem că nu este înscenată. Acesta se arată a fi și temeiul în virtutea căruia putem afirma că despărțirea de ape, în ceea ce îl privește, va veni neîndoielnic și va alege din toate deschiderile sale de azi, destul de neclare.

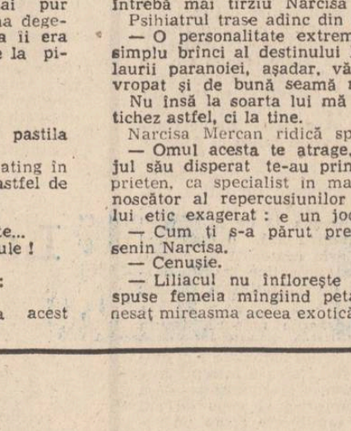

Desigur, lirismul este o dimensiune a pastelurilor expuse, de neignorat și nereprimabilă într-un viitor apropiat. Din punct de vedere tehnic, artistului îi reușesc în mod deosebit transparențele. Peisajele și naturile statice îi pledează cu mai multă elocvență talentul decît portretele lovite de o manieră excesiv fotografică. Astfel, un număr de repere se conturează, deși e puțin ca să ne îngăduie o opțiune fermă și, implicit, să susțină un îndemn categoric într-o direcție sau alta.

Concludente doar în măsura în care divulgă o vocație incontestabilă, pastelurile din galeria municipală ne așează înaintea cazului clasic al unui tînăr artist la răspîntie de drumuri. Numai atrofia curajului, prin teama exagerată că va greși, îl mai poate împletici pe Adrian Stoenică pe cărarea spre ziua de mîine. Orbire cu ochi larg deschiși, pictura a fost și rămîne temeritate.

Mihai Pelin

muzică

Disc de autor

Casa de discuri „Electrecord" a gravat recent un disc de autor Tiberiu Olah, cuprinzînd lucrări mai vechi și mai recente ale acestui valoros compozitor român, în alcătuiri instrumentale diverse ; toate piesele sînt reprezentative pentru concepția componistică a autorului, unele dintre ele fiind adevărate puncte de reper în ceea ce privește deopotrivă literatura dedicată unui anumit instrument și modul de abordare, complexă și originală, a fenomenului sonor. Să ne îndreptăm atenția asupra piesei **„Armonii IV — Omagiu lui George Enescu", concert pentru 23 de instrumentiști**, deoarece, aceasta fiind cea mai recentă pagină dintre cele cuprinse pe disc (piesa este scrisă în 1981), ea este totodată reprezentativă pentru felul în care Tiberiu Olah extrage din universul sonor structuri și moduri, celule melodice și ritmice (aici plasate mărturisit în descendența de idei a marelui George Enescu) așternîndu-le pe hîrtia cu portative într-un mod inconfundabil în componistica noastră contemporană. Prima idee privește optarea autorului pentru un anumit tip de filiație enesciană : Tiberiu Olah se situează în marea „categorie" a autorilor care îl preiau pe Enescu, să zicem, într-un spirit auster : cu alte cuvinte, se desprind din creația muzicianului de la Liveni acele elemente caracteristice, impregnîndu-i inconfundabil creația, posibil de descris (rezumat), făcînd trimitere la ceea ce, de pildă, Pascal Bentoiu înțelege prin „profile" tematice. De altfel, Tiberiu Olah a teoretizat cu maxim interes această fațetă a muzicii enesciene, reconstituind modul în care specifica heterofonie enesciană este reductibilă la cîteva primare și organice alcătuiri sonore, generatoare. (Nu minimalizăm prin aceasta cealaltă direcție, a dezvoltării spiritului melodic enescian ; să o numim direcție „sintetică" așadar, în opoziție cu direcția „analitică" de la care se revendică Tiberiu Olah). De asemenea, modul de tratare „pe verticală" este de factură enesciană : autorul suprapune diferitele configurații ale celulelor „primordiale" în texturi, în heterofonii dense (cărora un anumit fundament armonic-modal nu le este străin), alternîndu-le cu momente rarefiate, monodice chiar, în cel mai bun spirit al **Suitei a III-a**, de pildă. Mai departe însă, ar fi forțat să vorbim de strictă descendență ideatică din „reperul" amintit : lui Tiberiu Olah îi sînt caracteristice motivele investite cu, să-i spunem astfel, calitatea de semnal (de **incipit** melodic), care se regăsesc mergînd pînă la muzica sa de film : o anumită simulare a „timpului inițial" e ușor depistabilă aici. Apoi, scriitura orchestrală în genere ascultă de principii proprii, subsumîndu-se unei maxime varietăți care, pentru a fi percepută ca atare, necesită definirea unor dominante limpezi între care alternanțele sînt evidente, variate, imprevizibile. Mai departe, cred că muzica lui Tiberiu Olah se revendică de la o pre-imagine de tip plastic (și ea la rîndul ei organizată după un principiu al circularității, emanînd valoare de simbol al perenității, al eternului, al imuabilului ; mă gîndesc la **ciclul „Brâncuși"**) căreia, este adevărat, nu-i sînt străine reprezentări temporale, acestea fiind însă secundare și, într-o oarecare măsură, sărăcite de specific conținut ideatic. Pe disc mai figurează **Invocații III pentru ansamblul instrumental** (scrisă în 1973), **Sonata pentru clarinet solo** (1963), **Sonata pentru flaut solo** (1978) și **„Spațiu și ritm" pentru trei grupuri de percuție** (1964), toate piesele bucurîndu-se de interpretări de excepție. Bineînțeles, în funcție de perioada elaborării, între partituri există diferențe notabile. Amprenta ideatic-stilistică se menține însă distinct. Pe marginea lucrărilor organizate „sub egida" formei de sonată, putem insista asupra originalității cu care este înzestrată aici această generoasă formă ; din nou, elementul spațio-temporal determină organizări muzicale specifice, subsumate unor priviri asupra simetriei, asupra corespondențelor dintre lumea sunetelor și lumea reprezentărilor, trădînd o modalitate specifică de a privi datul muzical ca „geneză", ca act de voință consecutiv căruia o entitate se structurează, aproape de la sine am fi tentați să spunem, pentru a deveni cosmos, pentru a exprima idei, pentru a conota un univers subiacent, pentru a se transcende în expresie, în sensibil-estetic.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XXI)

Marele Visător

O ciudată coincidență, Grigore Hagiu n-a reținut pentru volumul lui selectiv „Poezii" din 1973 (Editura Eminescu) din cartea de debut decît poemul „David", o autodefinire de tinerețe cînd acest poet, pe care l-am cunoscut la vîrsta invocată de Rimbaud, șaptesprezece ani, semăna într-adevăr cu statuia perfectă ca un sonet, expusă la Muzeul Academiei din Florența. Era o asemănare pe care aveam s-o realizez mult mai tîrziu. Comparația, ca orice comparație, vorba cuiva, poate să șchioapete, versurile lui Hagiu însă nicidecum, ca ritm sau siguranță a liniilor autoportretului.

Goliat, lume enormă dar falsă bătrînă
decapitată de fulgerătoarea mea mînă
am trecut peste tine întrînd în istorie
dar violent
purtîndu-mi pe buze surisul de adolescent

Am transcris strofa respectînd lipsa de punctuație a poetului din ediția citată.

Grigore Hagiu din păcate nu a intrat în viață triumfător, pe scara principală, ca prototipul eroului invocat, a trebuit în anii tinereții să suporte și anumite servituți, pînă să-și arate virtuțile, între altele, ca să amintesc una dintre ele, să facă și figurație la Teatrul Național (sala de la Liceul „Sfîntul Sava") unde într-o scenă din „Înșir-te mărgărite" de Victor Eftimiu purta nu piatra lui David în mînă, ci o banală tavă a unui servitor de la curte. Am crezut o vreme că aceste comparații cu personaje și viziuni ale lui Michelangelo Buonarroti sînt niște obsesii ale mele, dar constat și dintr-o altă poezie cu care se deschide volumul de „Versuri" (Editura Albatros, 1968) că ele nu sînt mai puțin ale poetului însuși : **ursit sub mișcătoare zodii / par uneori mai impietrit / decît un bloc neînflorit / de mîna lui Buonarroti.**

Dar poate că autocaracterizarea cea mai bună este aceasta fluentă și solemnă în același timp, plină de relief ca și picturile și sculpturile genialului florentin. Întîmpinîndu-mi ziua de naștere (la 27 septembrie 1933, în tîrgul moldovenesc Tg. Bujor, jud. Galați) : **Calm și bogat în septembrie întru / luna nașterii mele si-a toamnei / și conjunctura stelară, mi-e favorabilă / / soarele-i limpede dar fără putere / si serile tot mai răcoroase îmi aduc aminte / si prețuiesc minunata căldură-a veșmintelor / / mă-nchin miezului roșu de pepene / ne prefacem că nu ne cunoaștem / fiecare o altă tăblie de masă luminînd / / și pămîntu-nvîrtindu-se mereu mai încet / din spații cerești mă atrage spre el / de parcă i-aș fi singura și tainica sămînță.**

Tradusă în limbaj critic, această caracterizare sună astfel : „Versurile lui Grigore Hagiu mărturisesc odată străpunse pînzele mobile ale seducțiilor verbale imediate (în această virtuozitate se învecinează, după părerea mea, cu prietenul său de care nu s-a despărțit nici în moarte, Nichita Stănescu), dubla vocație profundă a poetului : aceea a blîndeții și — în această zonă fiind regula și legea — aceea a **intensității.** Cea dintîi vocație se exprimă printr-o anume viziune visătoare, prin cîntarea miezului de somn al lucrurilor, printr-o voluptate a senzațiilor difuze, a frăgezimilor incerte, a plutirilor melodice, a pierderii de sine într-o aburoasă memorie, din care renaște trupul mitic și magic al copilului, lăsînd urma pasului său armonios și dureros de dulce în cîte un poem...

Dacă ne îndreptăm atenția nu spre conținutul manifest al poeziei lui Grigore Hagiu, ci spre cel latent, ea se situează pe toată întinderea ei, sub semnul mitului liric, al Marelui Visător. În acest poem amplu, ambele vocații profunde ale poetului se întîlnesc : intensitatea se contopește în conștiința iluziei universale, care-i îmblînzește arderea ; dar în același timp, din centrul însuși al acelei maturități a „eternului infantil" (formă a cunoașterii angelice) „răsare o lumină teribilă, de o intensitate paralizantă".

Principiile de la care pornește poetul sînt diferite în toată fiziologia lor, cum ar spune Nichita Stănescu, în primul paragraf al poemului : „ noi ne visăm unii pe alții / urcînd din visător în visător / sacrificînd pe cei visați / bucăți din noi visează alte bucăți din noi / ne suprapunem visului din vis / pierind mereu cîte puțin / de nu am fi mereu visați / chiar și cu pierderile noastre."

Dar Grigore Hagiu își găsește impulsuri nu numai în arta marelui florentin (atracția sa pentru artele plastice și-a găsit împlinirea și într-o seamă de pregnante cronici de specialitate), după cum, în acest domeniu îl cultivă deopotrivă pe Da Vinci și pe Brâncuși, ci, în același timp în mari poeți români, Eminescu și Lucian Blaga. Blagienele „Dați-mi un trup / voi munților / mărilor, / dați-mi alt trup să-mi descarc nebunia / din plin !" sau eminesciene, lucifericele „Vrei să dau glas acelei guri, / Ca după-a ei cîntare / Să se ia munții cu păduri / Si insulele-n mare" pot servi oricînd drept motto pentru multe poeme ale lui Grigore Hagiu, după cum spațiile somnului își pot găsi corespondența în „Lauda somnului", a primului poet român citat. Să încercăm să argumentăm primele filiații în legătură cu munții și marea : **cînd noaptea ni se taie / de patimă suflarea / tu să privești munții / eu voi privi marea / / oricîte stele-ar sparge / pe noi întunecarea / tu să privești munții / eu voi privi marea / / oricît ne-ar fi de dulce / în chinuri legănarea / tu să privești munții / eu voi privi marea / / si dacă ne-o desparte / gemînd îngrijorarea / tu să privești munții / eu voi privi marea.**

Scrutarea munților și a mării e o condiție pentru care poetul nu ezită să facă imputări, molcome, blînde, iubitei : **e regretul meu că marea / n-am privit-o împreună / contemplîndu-i depărtarea / mai boltită către lună / ... / e tristețea mea că munții / nu i-am colindat alături / să îți văd năluca frunzii / legănîndu-se pe-omături.**

Din acest punct de vedere al reînvierii inflexiunilor eminesciene, Grigore Hagiu, alături de Constanța Buzea, este poetul căruia îi reușesc cel mai bine. Ca și Constanța Buzea, el este un maestru al versului modern, alb dar totdeauna bine ritmat, fluent, lui plăcîndu-i în egală măsură „cîntecul pocnind de rime". Nu o dată se dovedește un virtuoz al tehnicii sonetului, îndeosebi în cărțile-cicluri „De dragoste de țară", „Noblețe de stirpe" și „Cîntece de stemă" în care nu știi ce să admiri mai întîi, frumusețea și solemnitatea versului sau noblețea cugetării și a sentimentului.

Vom cita acest sonet despre Bălcescu, memorabil prin multiplele lui virtuți de conținut și de expresie, implicit prozodice : **Bălcescu ursită de sud ținuturi / din adîncime puse la vegheat / sub fir cu plumb pe-obrazul încordat / și-n umbră zvon sticlind tăcut pe scuturi / / un nobil sens în toate s-a durat / și bănuindu-se din începuturi / fantasma unor smălțuite luturi / din care greutatea a zburat / / portret subțire de străpuns oglinzi / vislitul glas contur mai fin să cheme / tot mai ușor pe ochii suferinzi / / rarefieri îndelungate-n vreme / fanatice desprinderi dinadins / tîrziul aur greu să-nchege steme.**

Dar furat de curatul sunet al perfecțiunii versurilor sale, insuficient apreciate la vremea lor ca niște continente ascunse din marea sa îngăduință și blajinătate, unice în acest sens poate în întreaga poezie română, l-am evocat mai puțin pe poet de care m-a legat o prietenie nestîrbită de vreo 34 de ani, din 1950, pe cînd eram amîndoi membri ai Cenaclului Tineretului al Uniunii Tineretului Muncitor, avîndu-i colegi, între alții, pe poetul Florin Mugur, pe actorul de azi de mare talent Ion Buleandră și pe sculptorul Vasile Gorduz, nume de referință în sculptura românească și publicistul cu verb microbist Gh. Mitroi, ultimii trei, elevi în ultima clasă la Liceul „Sfîntul Sava", Grigore Hagiu în schimb era elev poate tot în ultima clasă la liceul „Aurel Vlaicu", coleg și de bancă o vreme cu excelentul regizor de la Televiziune, Dan Puican, care-și amînteste si el de figuratia pe care poetul a făcut-o atît în „Înșir-te mărgărite", ca și în „Sinziana si Pepelea". Mi-l amintesc pe Hagiu din acei ani care i-au precedat primei sale cărți „Autoportret în august", apărută în 1952. Un istoric literar consemnează debutul poetului în presă în revista „Tînărul scriitor" din 1950. Sigur mi-amintesc că între poeții din cenaclu care în lunile premergătoare primelor alegeri în sfaturile populare de la 3 decembrie 1950 reușise să publice în „Scînteia tineretului", principalul nostru debuseu publicistic, era și Grigore Hagiu cu o poezie despre o nouă creșă în care acest cuvînt rima cu buze de cireșă. Poezia, spre mîndria autorului, elev încă, a fost republicată de ziarul „Scînteia".

Mi-l amintesc pe Grigore Hagiu din colaborarea în cadrul secției de poezie de la „Luceafărul" pe care am condus-o prin anii 1962—1966. Multe din poemele de marcă ale lui Hagiu au apărut în paginile acestei reviste sau au fost citite cu succes în cenaclul „Nicolae Labiș". Apoi să nu uităm trubaduroza la care ne-am dedat amîndoi fie sub egida „Luceafărului" la Ploiești sau Urlați sau a revistei literare a Radioteleviziunii române la Tulcea sau la Bacău, alături de Silvia Popovici, Draga Olteanu, Margareta Pogonat și, bineînțeles, Dinu Săraru. Amintirile concrete sînt prea răscolitoare, așa că mă voi mulțumi numai să le invoc.

Peste momentul morții nu pot trece însă. Mai ales pentru că spre a participa la mitingul de doliu de la Muzeul Literaturii Române, organizat în urma decesului fulgerător al poetului, la 13 februarie (o, același 13, decembrie însă, în care murise și prietenul său nedespărțit Nichita Stănescu). Am făcut o ultimă gardă la căpătîiul, ba chiar lîngă cap. David parcă devenise Pensieroso, ca Lorenzo de Urbino, cel din capela Medici. Privindu-i chipul senin, liniștit, blajin ca de obicei, mi-am amintit strofele din madrigalul lui Giambattiste Strozi și replica lui Michelangelo însuși : **Noaptea, culcată atît de dulce, care-i vezi / Dormind, sculptată-a fost de-un inger / În piatra aceasta. Dormind, de fapt trăiește / De nu mă crezi, trezește-o. Și ea îți va vorbi.**

Michelangelo i-a răspuns lui Strozi, după cum se știe, printr-un alt catren, devenit celebru : **Mi-e dulce somnul și mai ales de piatră / Cît timp nenorocirea durează și rușinea, / Să nu văd, să nu simt, acesta mi-e norocul ; / Deci nu mă deștepta ! Vorbește-ncet.**

Pe Grigore Hagiu într-adevăr nu-l mai putem trezi la viață, noi, generația care a dat cele trei mari jertfe inestimabile, pe Nicolae Labiș, pe Nichita Stănescu și vai, și pe blindul Grigore Hagiu. Dar este cazul în posteritate să vorbim ceva mai tare despre meritele lui literare, ca poet și tovarăș de generație. De la „Continentele ascunse" (1965), pe care mi-a dat-o cu o „prietenie fără bătrînețe" sau „Sfera gînditoare" (1967), la „Descintece de gravitate" (1977), Grigore Hagiu ne-a lăsat o operă poetică remarcabilă, care-și așteaptă încă evaluarea judicioasă. Timpul nu mai are răbdare din acest punct de vedere.

Niculae Stoian

Vatra părinților

Urmare din pag. 1

marilor înaintași este păstrată aici cu fervoare, prin prisma unei înalte însuflețiri locale. Figuri admirabile de dascăli și profesori continuă astăzi marea tradiție, „Virtutea Romană Renăscută" se menține ca emblemă a acestui ținut.

Sever Ursa din Maieru este un astfel de dascăl. El este un adevărat stîlp al spiritualității acestui sat și întregii văi a Someșului. Sînt impresionante la acest om sinceritatea, tonul ușor arhaic, și prin aceasta fermecător, pasiunea evocatoare, credința în cuvîntul scris, pe care le descoperisem în articolele sale din diverse ziare. L-am cunoscut în zi de duminică ; aflat în jurul vîrstei de 50 de ani, după trei decenii în care a fost principalul animator al vieții culturale a satului, omul acesta cu părul cărunt, cu vorba blîndă a intelectualului de modă veche, trădînd cumpătare și înțelepciune, înțelegere și siguranță de sine, este întruchiparea fidelă a „virtuții romane renăscute", efigia someșului mîndru de trecutul său, plin de abnegație, patriot, generos și întreprinzător. „Altarul", străbaniilor sale este, iată, Muzeul „Liviu Rebreanu". Rezervat în principal evocării marelui scriitor, acest muzeu cuprinde însă, după modelul muzeelor naționale, toate compartimentele de istorie și etnografie, începînd cu epocile cele mai îndepărtate, prin care se întemeiază o veritabilă oglindă a civilizației românești din sat și din zonă. Admirînd mîile de obiecte adunate cu mari strădanii vreme de 30 de ani, nu poți să nu te minunezi de energia acestui om, nu poți să nu rămîi impresionat de generozitatea sufletului său. Este un animator mistuit de focul sacru al mîndriei de a fi român, spune. Am nostalgia faptului că mereu se pierde cîte ceva — adaugă — că trecem pe lîngă lucruri de valoare pe care nu le observăm. Ne legăm, de aceea, speranțele de acest muzeu care ar putea reține măcar o mărturie cît un bob de rouă din tot ce ne înconjoară. Poate că cei din viitor ne vor mulțumi ; maierenii nu s-au dezmințit, și chiar satul lor, așa cum arată astăzi, stă drept mărturie. Într-adevăr, Maieru este un sat bogat, plin de case noi construite „prin concurs". Primarul Ieronim Bora ne explică : cînd urmează a se construi o nouă casă dau ajutor toți vecinii și toate rudele viitorului proprietar, deoarece fiecare maierean cunoaște meseriile legate de ridicarea unei case.

Maieru, mi se spune, este, de asemenea, o vatră străveche de cultură populară. Nunta este menținută ca în trecut ; hora satului a rămas neschimbată ; șezătoarea este continuată ; ziua de sînziene este, ca și în trecut, același prolog al logodnei, un obicei tradițional de primăvară ; mai sînt încă săteni, ai lui Boloacă, ai lui Cîrlejan, ai lui Vintău ori ai lui Birta care, asemenea lui Ion din romanul „Ion" de Liviu Rebreanu, sărută pămîntul înainte de a cădea omătul, în înțelesul de mulțumire pentru roadele culese și rămas bun pînă la primăvară, cînd vor începe din nou muncile. Îndemnul unui țăran poet din sat, Vasile Berende, 71 de ani, conține întreaga morală după care se ghidează cultivatorii de pămînt : „Căci pămîntul ține lumea / Mai cu suflet să-l lucrăm".

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

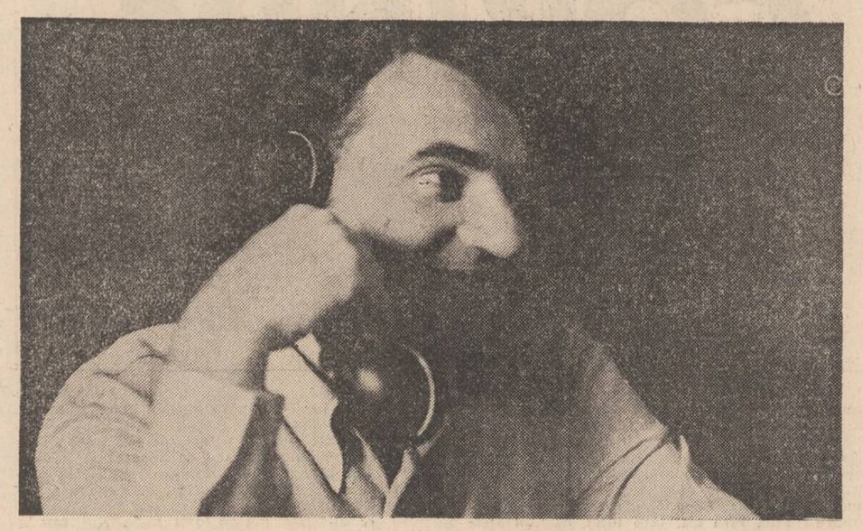

Grigore Hagiu sau trei ipostaze ale poetului mereu tînăr

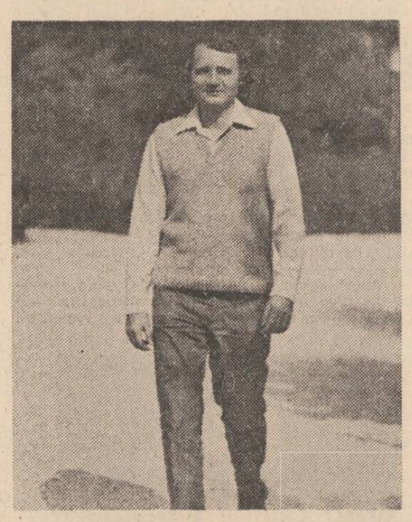

Vocația istoricului

Istoricul și scriitorul Vasile Netea a împlinit la 1 februarie trei pătrare de veac. Contribuțiile sale științifice de înalt prestigiu dedicate unității poporului român și îndeosebi unor perioade, personalități și momente semnificative din istoria Transilvaniei în epoca modernă l-au impus drept unul dintre cei mai apreciați cunoscători ai perioadei. În calitate de critic și istoric literar el a insistat asupra autorilor pe care Transilvania i-a impus în cultură, reliefînd consecvent modul în care operele lor reprezentative sînt corelate cu idealurile civice și militantismul politic național din epocile în care au trăit. Ca jurnalist și eseist prezent de aproape șase decenii în publicistica noastră (a debutat în ziarul **Patria** de la Cluj în 1928) Vasile Netea aduce în tot ce scrie calitățile unei erudiții istorice pe cît de întinse pe atît de ferm orientate în analiza și interpretarea valorilor noastre reprezentative.

Evoluția științifică și literară a lui Vasile Netea este în multe privințe caracteristică pentru destinul unui mare număr de intelectuali de origine rurală impuși în istoria culturii noastre. Născut la 1 februarie 1912 într-o familie de țărani din comuna Deda, județul Mureș, el a urmat cursurile Școlii Normale din Tîrgu-Mureș și a fost într-o vreme învățător în regiunea natală. Strălucitele studii ulterioare la Școala Normală Superioară din Cluj (1939), la Academia Pedagogică (1940) și la Facultatea de Litere și Filozofie din București (1946), în fine — doctoratul în științe istorice (1948) susținut cu istoricul C.C. Giurescu au fost strîns legate pe de o parte de activitatea sa didactică de profesor secundar (1940—1952) și ulterior de cercetător științific principal la Institutul **N. Iorga**, pe de alta — de masiva prezență publicistică și îndeosebi de cele peste 40 volume și de sutele de comunicări științifice date consecvent la iveală în decursul timpului.

Între aceste volume, cele dedicate unor probleme de istorie ocupă, în mod evident, locul cel mai important. Simpla lor enumerare sugerează în egală măsură atît orientarea autorului cît și consecvența cu care el a urmărit prin ani anumite teme. Iată aici doar cîteva din ele : **Constantin Roman-Vivu, prefectul Legiunii a XII-a în anul 1848—1849** (1937) ; **Noi contribuții la cunoașterea vieții și activității lui Visarion Roman. Corespondența sa cu George Barițiu și Iosif Hodoș** (1942) ; **Pentru Transilvania**, vol. I—II (1946) ; **Istoria Memorandului românilor din Transilvania și Banat** (1947) ; **George Barițiu, Viața și activitatea sa** (1966) ; **Nicolae Titulescu** (1969, ediții paralele în franceză, germană, engleză, rusă) ; **A. Treboniu Laurian, Viața și activitatea sa** (1970) ; **C.A. Rosetti, Viața și opera** (1970) ; **O zi din istoria Transilvaniei, 1 decembrie 1918** (1970) ; **Lupta românilor din Transilvania pentru libertate națională** (1974), **Pe drumul unității naționale** (1975). Sînt lucrări de referință, de o severă ținută științifică, fruct al unor minuțioase și întinse cercetări de specialitate. Vasile Netea deține de altfel premiile **Gh. Asachi** (1945) și **N. Bălcescu** (1967) acordate de Academia noastră.

În domeniul literaturii Vasile Netea s-a afirmat mai întîi ca folclorist. Lirica populară a zonei natale și, pe un plan mai larg, folclorul și folcloristica Transilvaniei l-au preocupat în mod consecvent. Rezultatul acestor preocupări îl reprezintă, între altele, culegerea **Mureș, Mureș, apă lină** (1936), apoi o reeditare a poveștilor lui Ion Pop Reteganul (1943), ediția din Miron Pompiliu **Literatură și limbă populară** (1967) și îndeosebi ediția critică a culegerii lui Ion Pop Reteganul **Povești ardelenești** (1986). Nota specifică, locală, a folclorului românesc din Transilvania și mai ales semnificația științifică, națională și patriotică a vastei activități desfășurate în timp de cercetătorii care l-au studiat au fost reliefate de Vasile Netea în numeroase alte ocazii.

O bună parte din articolele, eseurile, studiile și contribuțiile de ordin istoric pe teme literare au fost grupate de Vasile Netea în volumul **De la Petru Maior la Octavian Goga** (1944, premiat de Academia Română). Studiile introductive la ediții le Ilarie Chendi, **Pagini de critică** (1947) și Ion Gorun, **Scrieri alese** (1983) ca și antologiile **Interviuri din literatura română** (1978) și masiva **Carmen Saeculare Valachicum** întregesc profilul său critic.

Specificul etnografic, cultural și istoric din anumite zone etnografice transilvănene păstrătoare ale unor valori reprezentative în cadrul mai larg al spiritualității noastre l-a preocupat pe Vasile Netea în volume ca **Figuri mureșene** (1934) sau **Munții Apuseni, Muzeu istoric și panteon al poporului român** (1977).

Ca jurnalist cu activitate excepțional de vastă, Vasile Netea a adus și aduce în tot ceea ce scrie demnitatea unor atitudini intelectuale întregite de patosul ideilor și de acaparantă știință a demonstrației fondate pe documente. În anii grei ai teroarei fascisto-horthyste în nordul Transilvaniei el a fost unul dintre cei mai activi publiciști angajați contra mișcavului **Diktat** de la Viena. Ziare și reviste precum **Ardealul, Vremea, Universul, Voința Transilvaniei** etc. au publicat consecvent articole semnate de Vasile Netea. Li s-au adăugat conferințele sale de mare răsunet ținute în cadrul unor acțiuni sistematice întreprinse de **Asociația Refugiaților Ardeleni** și de Căminul **Avram Iancu** la Ateneul Român, Teatrul Național și Muzeul Satului. Rubrica actuală de secvențe memorialistice pe care Vasile Netea o semnează de cîțiva ani, număr de număr, în revista **Vatra** ca și intervențiile strălucite la **Rotonda 13** de la Muzeul Literaturii Române demonstrează o dată mai mult că publicistica și arta oratorică practicate de el continuă cele mai autentice tradiții impuse în cultura noastră de militantismul istoric și literar al Școlii Ardelene.

Cultul adevărului, dreapta măsură, ținuta severă a atitudinii științifice, erudiția istorică și trăirea profundă a valorilor naționale sînt evidente în tot ceea ce Vasile Netea a întreprins și a realizat cu atîta dăruire și abnegație de-a lungul timpului. Cei șaptezeci și cinci de ani de viață pe care el îi împlinește acum ne reamintesc de o strălucită vocație științifică dar și de dimensiunea etică a actului de cultură întreprins în numele adevărului.

Vasile Netea este o personalitate reprezentativă a culturii noastre de azi și dintotdeauna.

Mihail Diaconescu

REVISTA REVISTELOR

Limbă și literatură vol. III/1986

● Ca și în alte rînduri, numărul 3/1986 al publicației „Limbă și literatură", editată de Societatea de științe filologice, conține cîteva interesante contribuții care aduc clarificări în chestiuni de istorie literară mai puțin examinate pînă acum de către cercetători. Iată, de pildă, un studiu, foarte consistent și convingător, de formulă monografică, aparținînd lui Dumitru Velciu și tratînd despre „cronicarul Vasile Demian, exponent al partidei naționale din Moldova, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea ; autorul relevă contribuția unui cronicar mai puțin cercetat pînă acum și ceea ce rezultă de aci e, mai întîi de toate, o imagine îmbogățită a istoriografiei moldave din secolul clasicismului românesc. Apoi, ideea de a descrie, în chip hotărît ideologia unei „partide naționale" în epoca lui Nicolae Spătarul Milescu și Miron Costin, ceea ce, dacă nu e o noutate, este, în orice caz, un accent pozitiv asupra unei ipoteze de clasificație de felul ideologiei culturii : „Primul continuator al letopisețului lui Miron Costin, Vasile Demian, cu izvodul său, trebuie restituit istoriei literare, cu poziția sa politică, nesubliniată pînă acum de istorici și istorici literari" — încheie D. Velciu, subliniind că istoriograful are „nota proprie, specifică, identificabilă în evoluția istoriografiei medievale moderne din secolul al XVII-lea". Astfel de contribuții trebuie alăturate de acelea dedicate de N. A. Ursu unor litigii de atribuire (privind mai ales producții din secolul al XVIII-lea), cercetărilor lui C. Zaharia în direcția unor „cercuri" și „grupuri" literare aflate dincolo de orizontul istoriografiei de pînă acum și în general unui efort colectiv de restituire a unei imagini mai adevărate, diversificate, a istoriei literaturii române.

„Limbă și literatură" conține, de data aceasta, și alte „contribuții", cum ar fi aceea a Georgetei Antonescu despre „Pseudokynegetikos", precum și o cercetare a Dorinei Grăsoiu, intitulată „Caragiale și Evenimentul din Iași". Două analize de text (între care se reține aceea a lui Silviu Angelescu la „Moartea căprioarei" de Nicolae Labiș), obișnuitele studii de limbă literară și istorie a limbii (cu semnături prestigioase, precum aceea a lui Boris Cazacu), recenzii, note, completează un sumar îndeajuns de divers al unei publicații de ținută academică.

A. S.

Imaginea vieții

Urmare din pag. 1

cer / cît cenușa / din somnul unui copil fulgerat. / Noaptea în somn / după altă alcătuire / ascuns / tu vei fi vîntul / suflarea, / cuvîntul — / aducere aminte — / iar întregul cer / globul / unei păpădii întunecat".

Găsim aici ceva din echilibrul contradictoriu profesat de René Char cu al său „al doilea suflu", însemn al superiorității omului asupra oricărui fel de agresiune.

S-a remarcat predilecția lui Ion Mircea pentru anumite „obiecte", cu valoare simbolică. Între acestea, oglinda, globul, lebăda, păpădia, menta. Ele trădează un anumit tip de sensibilitate, dar și omologarea, în cîmpul unitar al poeziei, a unor experiențe, stări, dispoziții. Poemul se identifică inițial cu fiecare, le însumează, stabilind apoi echivalențe subtile în adîncul memoriei : „Cu vremea și ochii tăi vor ajunge / două mari întunecate păpădii. / Mai ușor dormi în nemișcare / dacă adormi cu fața către cer, / auzind / și golurile dintre lumi". Poetul suprimă relațiile obișnuite pentru a postula raporturi în absolut. Regimul nocturn al imaginarului nu are, cum se vede, nimic din confuzia onirică. Figurile ascensionale („pe oseminte păsărești fără greutate mă clădesc") pregătesc sărbătoarea cuvintelor care conviețuiesc într-un cadru secesionist sub imperativul sintezei formale. „Arcașul" încununat la serbările istmice cu lauri iluzorii, depășind prima vîrstă „a crinului", pătrunde „dans la forêt enchantée du Langage" a lui Paul Valéry, sedus de gustul estetismului.

Cele patru cicluri din **Tobele fragede** (1978), „Această pilpiire ca viața prima oară", „Tobele fragede", „Clopotul de lemn" și „Holografiul sau semințele călătoare" mențin impresia de lectură incomodă prin obscurizarea sensurilor imediate. Îndelungi preparative conced accesul la fondul mitic al poemelor, la memoria ancestrală tezaurizatoare de senzații esențiale. Împlinirea „carențelor" în memorie presupune ocurența imaginilor aparținînd unei Helade metaforice, reprezentată prin simboluri oraculare. Alături de ofranda socratică în sens de tribut plătit pre-judecătilor („cocoșul lui Kriton"), iată o excelentă transfigurare a mitului nimfei Syrinx, pe substrat delphic : „Okeanos / cel decît inul / mai curat în trup / Un fum albastru din pămînt / ... / la conul de aur, că mergi la oracol. / Cu o trestie, pentru a respira / prin coridorul ei luminos la un capăt, / să cobori / într-o voce care te recunoaște".

Antologică, de asemenea, este „Copil contemplînd o viperă", unde simbolul ofidian ascunde un subînțeles resort al reversibilității : „Copil contemplînd o viperă / și digerind imaginea viperei // la urmă, imaginea viperei / digerind copilul ; // și imaginea viperei / digerind imaginea copilului. // Pe urmă, din viperă : imaginea viperei, din / imaginea viperei : iarăși imaginea copilului / care o contemplă ; // și din imaginea viperei : vipera, / și din imaginea lui : el".

Tonalități hymnice, mișcări heraldice, un hieratism al liniilor captează sacralitatea universului în „Aeromen" : „Să-ngropi în gura iazului din con, / cu-mpiedicări de limbă, inelul de aramă, / o, maci de zgură, nunți pe cer icon, / icoană timpurie : crinul născut prin cataramă. // Tipsiile vederii n-au răsturnat cu darul / strălucitor. Să le ridice-ncrezătorul în gol cu luare-aminte. / Scrutează-l, soră apă, și bea-l o, soră soare, / prin trestiile vocii sale sfinte".

A scrie plauzibil despre marele poem al „Holografului" înseamnă a pătrunde în zona instinctelor pure, pentru a asista la actul miraculului fulgerător perceput. Alcătuit din 34 de secvențe deliberat juxtapuse ca imagini în relief, poemul se situează în ordinea sugestiei unei existențe misterioase a lucrurilor într-un aer de idealitate ce se insinuează treptat.

Tema memoriei se concretizează surprinzător în **Copacul cu 10 000 de imagini** (1984) („poate că moartea / nu e decît o încarnare a memoriei") într-o succesiune de solidarități dezvoltată ca unitate în risipire. Stingere-renaștere („în orice moarte / bintuie o boare primăvăratică"), dimineață-amurg, opacitate-transparență („frunza de-ntuneric / omida transparentă"), departe-n aproape sînt termenii unui sistem vizionar al simultaneității. Evident, a demonstra fragilitatea realului și fiabilitatea imaginarului ca aparențe reprezintă un demers linear, cam prea simetric.

Intuind pericolul, Ion Mircea propune o altă „lecție de inițiere" sub soarele negru al morții : „dar beat de beatitudine doar astăzi văd / astăzi cînd moartea e soarele meu". De aici, obstrucționarea facilului, proliferarea crispării și a situațiilor dilematice : „Poem inaccesibil / mănușă-ntoarsă — pe-dos / căsătorie morganatică / între un arbore genealogic și lumina solară. // Cele 5 000 000 de globule roșii / ale lui Moise de pe cînd traversa Marea Roșie / stele joase roșii le visai sub lentila infernului tău // Cine ești ? Cine ești / tu otravă din urechea regelui ?".

Precaritatea, imperfecția realului scoate în evidență substanța dramatică a cotidianului, determinînd tăinuirea contrariilor sale și o nouă „artă a fugii" în imaginarul diafan, în același timp, violent plural : „pom imens / pe care urcă pitonul de aur al morții în spirală / spre imaginara-mi senectute / un mic animal / pe care fascinația și spaima l-au exilat acolo sus / pe crenguțele cele mai fragile / laolaltă cu fructele și cerul".

În **Copacul cu 10 000 de imagini**, care nu este nici pomul cunoașterii, nici arborele vieții, ci o **imago mundi**, simbol al totalizării cosmice, cum ar zice G. Durand, piramidele se inversează, evocînd topografia infernului.

Inserția biograficului, ca și ironia livrescă semnalizează iminența unui alt orizont al creației. Ambasador al purgatoriului, Ion Mircea este unul dintre cei mai importanți poeți ai generației tinere, a cărui operă posedă rara însușire de a ne menține mereu disponibili la înălțimea ei.

La mulți ani, omenie!

Urmare din pag. 1

oară se dezvăluiau în toată adevărata lor omenie. Frumoși și drepți în omenia lor. Muncitorii. Colegi de muncă ai fratelui meu. Într-o emoționantă solidaritate au făcut ca în grele clipe să simt, să simțim alături de noi prezența tonifiantă a omeniei lor.

De aceea și scriu aceste rînduri la început de an. Dintr-o adîncă recunoștință. Și cu sfiala că eu încă mai am, pentru scrisul meu, multe de învățat. Multe de descoperit. Cu sfiala că prea puțin m-am apropiat de omenia muncitorească. Această formidabilă forță care știe nu numai a construi, dar și a ocroti. Această uriașă energie creatoare, care se revarsă nu numai asupra mașinilor pe care le stăpînește, ci și asupra vieților pe care le rostuiește.

Și-i în zadar, într-adevăr, știința de a stăpîni cea mai sofisticată unealtă, dacă purtătorul acestei științe nu-i deprins a-și urma omenia.

Acum, la început de an, ce mi-aș putea dori ? Scrisului meu curajul de a se apropia și mai mult de oameni, iar vieții mele puterea de a-și urma drumul drept.

Din toată inima, urarea : La mulți ani, omenie !

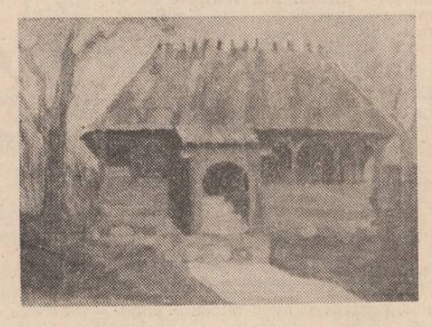

POSTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

NICOLAE DOBRE : Pentru Antologie : **Toamna, Veghe prometeică, Detaliu în șantier.**

ION GABRIEL : Mărturisire : „Mă simt / ca un gînd / ce se despică în două / ca să presare-amintiri / peste umbra ființei tale / încercînd s-o rețină / ca pe o mărturie / a viitorului / meu.“ **Sărut :** „Într-o zi / am încercat să sărut / umbra părului tău, ce cădea / pe-o petală de trandafir. / M-am aplecat ușor, și din greșeală / ți-am sărutat buzele / Atunci am tresărit, și / visul s-a destrămat / M-am trezit / strîngînd cu brațele universul / la piept / și cu un gest de / petală de trandafir.“ Citiți poezie mult de bună și bună demult. Mai trimiteți.

NICOLAE ROȘIANU : Nici inscripții, nici vreo altă poezie.

ANDREI POPESCU : „Era duioasă ca plîngerea / mută, surdă și ca o părere / însetind și pieritoare ca marea dragoste /.../ sau poate numai gîndul ei era așa“. Sigur, dar nici vorbă, despre celelalte poezii.

CONSTANTIN FLORESCU : „Neliniștea îmi dă tîrcoale / picătură cu picătură“. Aveți toate motivele : poemele, că nu sînt.

G. D. STAN : Voi da rost ? : „Pe strămunii mei nu-i cunosc / le-am văzut doar chipurile încrustate / pe efigia serii / dar iată, acum îi simt / în mine cum ară / peste coarnele plugului aplecați / desțelenindu-mă / pămînt ce am fost pînă acum / al nimănui / fericiți îi simt cum ară în mine / mai cîștigînd o palmă de loc / mai lărgindu-și locul sub soare / desțelenindu-mă / voi rodi ?“ În rest, cum ziceți, dar **Triumful cenușii** ar fi titlul unei cărți.

VIOLETA ANTONESCU : Din **Călătorie în Univers :** „Din cuvînt, cuvînt răsare / Și mi-e floare umbră mare / Și cărarea neîmplinită / Poartă gîndul grea ispită /.../ Dar și ziua e-o uimire / Roadă nouă pentru fire / Luna cerul cotropește / Steaua-n neguri se-adîncește / Fluviu-n mare se pogoară / Către fluviu vin izvoară / Și-n tăcerea cea deplină / E-un cuvînt strîns în de tihnă“. etc. — dar nu rimează tihnă cu deplină ; mai degrabă, cu nehodină, că așa-i poezia : ceva în nehodină cu deplină.

VALENTIN ETLINESCU : De **Aici, unde totu-i minunat :** „...M-am născut în această casă văruită / cu gutui la geamul crăpat / și nuci în podul lipit cu pămînt / cu plopi la fîntînă / și vin în butoaie de fag / cu capre și oi și liniște adîncă / m-am născut în această casă bătrînă / cu prispă joasă / și laviță de apă / cu grădină / și coșar pentru calul bălan / cu glugi înalte de coceni / și-n grinda porții, mere“, pînă acolo unde nu-i nimic minunat. Ne interesează deci, **biografia** dacă are grafia, caligrafia precum și tele grafia, adică vorbirea departe.

GELU C. ȘIPOATE : Simbăta : „Capturate parcă / în desene naive / rufele / de pe care mama spală / săptămîna pe sfîrșite / încît / de-ai stringe desenele ude / culorile cămășilor / ar pleca unele spre altele / îngeri gri / printre vișini / umbra tatei / înălțîndu-se direct la cer.“ **Scrisoare deschisă :** „Tata este o lecție deschisă — / A, Be, Ce, Dar de șapte ani ! — m-a bătut să nu mai am plîns / cînd mă va bate un străin / m-a iubit / să-nvăț cum este, / m-a ținut la piept / și mi-a dat drumul de acolo / să știu etajele sufletului / m-a înjurat de greșale / m-a înjurat de prea izbîndă. / Ce dulce bici acuma ! / mi-a spus : / lasă, fiule / aibi grijă, fiule / călciiul acela de singurătate / este vulnerabil — mă-ta mi-a spus / c-ai fi atins pămîntul prima dată cu el / și ai gemut — / erau colțuri de stele / iar prima pereche de tenișI / ți-am cumpărat-o în toamna a șaptea / ai grijă, fiule / privește-ți chipul în fîntînă / să-nțelegi durerea distanței — / tragere / pe roată ; / mergi totdeauna pînă la orizont / și de n-ai să mai primești ziua bună / pe unde treci / te-om cere încă șapte ani acasă.“ Este prea bine, dar nu vă fandosiți mai mult, ca în motto, că rămîneți sui de strimbăciuni.

BENA IOSIF : În bilețel ziceți : „Sînt un iubitor fervent de literatură, în special de poezie. Am creat atîta cît, ceea ce reflectă gîndurile și sufletul meu, înseamnă vers, căutînd să fiu cu mine însumi, în fiecare vers. Nu știu cît din ceea ce am gîndit și scris, se cheamă valoare. De aceea, vă rog să vă dați părerea, sfătuindu-mă.“ Vă sfătuim și luați-ne părerea : rămîneți și fiți iubitor și chiar fervent. Dar nu de poezie.

BACOV LUCIAN : „Lasă-mă să mor / Mîngîiat cu viață / Să curg din izvor / Gîndind la verdeață“. Faceți ce credeți, ce doriți : sînteți tînăr și-ați putea întocmi lucruri folositoare semenilor, dar verdeață de verdețuri, pe la piață și cu prețuri.

GABRIEL AVRAM : Ziceți, în scrisorică : „Îmi îngădui, cu permisiunea dv. să vă trimit cîteva poeme din toată inima, că prin ele pot măcar dovedi que je ne suis pas, le dernier des hommes. Atît.“ Cu deplină răspundere vă zicem și noi : faceți-vă de-un contabil, agronom și veți fi destul de om.

NIȚĂ CODIN : Vă citâm : „Niște poezii ca niște încercări de frumos. Poezia este un fenomen intim (desigur, un truism). De aici o anume reticență. Și tot de aici încifrarea poeziei. Îndepărtîndu-ne de intimitatea noastră, avem mai mare nevoie de ea. A spune cuiva „poezia ta“ înseamnă să rămîi sărac sufletește. A o păstra însă numai pentru tine înseamnă poate o dovadă de sărăcie sufletească, înseamnă că izvorul este fără putere și nu poate să împingă apele. Se formează doar o mlaștină leneșă. Las aceste încercări de poezie, să se descurce singure. Se ? Nu se ?“ Răspundem și noi, cum putem : încercările, delpc. Și-o întrebare : de ce nu vă apucați cu amîndouă mîinile și cu picioarele, de critică literară : mai este-o cracă fără ins.

EMIL PERȘA : „Căruțe cu cai, care cu boi pe drumul de țară / vin pline cu porumb pe cîmpul mare /.../ în cerul albastru pe aripi de azur, de curcubeu“. De curcubeață !

AURELIA BRUMA : „...lipsește / un pom / ca încrederea / în om“. Nu lipsește, dar nici vă urcați în el.

ION HORIA GLINIASTEI : Al optulea frate : „În zor de zi ne-a mai venit un frate / sîntem de-acuma, opt / l-am așteptat cu suflete curate / ca cireșul copt / va fi țăran, ne-o spuse tata, tare / țăran adevărat / e-atîta criză de cămăși cu sare / și-atîta timp furat / să cate-n brazdă rigla trudei care / ne-a condamnat cinstit / nu robi, ci domni stăpînitori de-altare / din lut încărunțit / să-l doară carnea încinsă, de țăran / să fie vraci de griu / să fie dac-o vrea și (ciocîrlan) / c-o mierlă de pe sîn“. Însă cam entuziastică, și unde-i ciocîrlan, pejorativul ne ucide.

PETROVICI ANTONELA : „Apoi / nici măcar amintirea / Nici măcar crivățul / nici măcar... nimic“. Cum ziceți.

ALINDOR AMA : Acest **Popas,** dar nu vă opriți : „Mîine, cînd la dangătul eteric / înspre-ntîile povești cu zîne / blînd învingătorul se va-ntoarce / năruit va fi un zid al casei / gardurile vor părea prea mici /.../ Fostul zeu / prin porți mintuitoare / va intra maiestuos, călare /.../ La culesul vîntului, atunci / hărți postume s-ar tîri pe brînci.“

PETRESCU MARIA : Prea banale ! De n-am găsit un rînduleț să ne dea vr-un gînduleț.

S. V. ARON : Somn : „Pisica toarce pace / paingul impăienjenește ochii / sînul nopții închide guri flămînde / și-ancorăm ombilical / în pîntecul zeiței adoptive.“ **Echinox :** „Cum treci în fructe răsărind / mai fierbinte / în miezul amiezilor noastre / toamnă ! / tot mai greu răsari spre asfințit dar / grele sînt ramurile vieții / ciorchinii și noi / singe din singele tău / ce flăcări înalte vor lumina / argile albastre ale iernii.“ **Un vis :** „Cad podurile-n urma noastră / iarba crește pe drumuri / pierdută-i a-ntoarcerii cale / Magellan avu un vis / se făcea că pămîntul e rotund / cu fiecare pas ce-l pleci / fără să simți, te întorci acasă / mai departe, mai aproape.“ De Văleni, de munte !

Nicolae Dobre

Veghe prometeică

Tu erai pasăre măiastră genetică
Spartă lumii-n crepusculi mărunți
Noroi oglinzIu
Pe-un galeș frotiu
Eu Orfeu ca un jar podidit dintre munți
Tu satanica mea pradă morgană frenetică.

Toamna

E toamnă și te știu departe, departe
Căzut în cruda putere a lirei
Peste prelata privirii tale kaki
S-așează întunericul zborului,
Ridul decembrelui de crin, arăturile albe
Te aperi de insomnia amară a muteniei
Dintre cuvinte și ostroavele reci.

Eu îți aduc aminte că trăiești nenăscut
Între coaptele amfore ale verii
Vopsite cu singe de mierlă și de războinic
Nenăscut între hortensiile îmbătrînitei
întinderi
La geam trepidează gerul iernilor scribe
Troienele verzilor adîncite-n somn

Detaliu în șantier

Pe mal glăsuiesc valuri întunecate-n jăratec
Ulisse
Te voi culca în așternutul meu
În barăcile lungi cafenii
În cetatea mea de beton fi-vei ostatec
În salopete albastre și cizme de zeu
Seara
Vom căuta o fată
Fata Hecubei
În balastierele grele și reci îngropată
În plapuma șubei
Între buldozere galbene și dragline urlînd
În dreptunghiuri electrice prin ploaie și tină
Între flaute lungi înecate în motorină.

ȘEDINȚA BIROULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Vineri, 6 februarie 1987, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor din R. S. România, cu următoarea ordine de zi :

1) **Rolul literaturii în formarea conștiinței socialiste ;** (Referatul a fost prezentat de **Alexandru Balaci,** vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor) ;

2) **Dare de seamă privind situația financiară a Uniunii Scriitorilor din R.S. România, pe anul 1986 și lansarea cifrelor de Buget pentru anul 1987 ;** (Referatul a fost prezentat de **Traian Iancu,** directorul Uniunii Scriitorilor) ;

3) **Probleme sociale ;** (Referatul a fost prezentat de **Constantin Chiriță,** vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor).

Au mai participat membri ai Biroului Uniunii, scriitori membri ai C.C. al P.C.R., ai Marii Adunări Naționale, ai F.D.U.S., secretari de asociații și secții de creație.

Au luat parte la discuții tovarășii : **Aurel Covaci, Ioan Alexandru, Mircea Tomuș, Létay Lajos, Octavian Paler, Petre Sălcudeanu, Valeriu Răpeanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Constantin Țoiu,** vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, **Ion Hobana,** secretar al Uniunii Scriitorilor, **Andi Andrieș,** președintele Comisiei de cenzori, **Mircea Radu Iacoban, Eugen Simion, Paul Everac, Traian Iancu, Ion Dodu Bălan.**

În încheiere au luat cuvîntul tovarășii **Ghiță Florea,** adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.R., și **Mihai Dulea,** vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Lucrările ședinței Biroului Uniunii Scriitorilor au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

CONFABULE Un țăran trece strada

Lui Nicolae Georgescu

Prima dată cînd a mers cu trenul a fost într-o duminică. Ținea bine minte ziua aceasta, vărul din partea mamei, care se mutase deja în oraș, nu putuse veni decît duminica, în celelalte zile ale săptămînii lucra la fabrică. Suferea cu urechile și trebuia să-l vadă un specialist, ori specialistul unde să fie, dacă nu la oraș ? Așa că îl îmbunaseră cu chiu cu vai pe vărul Alexe, să-l ia la el un timp, împreună cu maică-sa, pînă-l văd doctorii de la spital. Care doctori, află Alexe, doar la el, la fabrică, au de lucru oameni mulți și nu se poate să nu fi suferit vreunul cu ai lui de urechi. Așa că au plecat dis-de-dimineață spre haltă, el și cu maică-sa în față, cu o damigeană legănată pe un băț și un coș cu mîncare, vărul Alexe în urmă, cu alte două damigene :

— Doar nu te duci la oameni cu mîna goală, zise taică-său oftînd, cu privirea dusă la damigene ; de mîncare puțin îi păsa.

Și s-au depărtat, petrecuți de toți ai casei pînă în dreptul troiței, acolo unde o uliță o lua spre islaz, iar alta spre pădure. Hainele îl stringeau, nu pentru că i-ar fi fost mici, ci pentru că nu le mai purtase. Îl dureau palmele încleștate pe bățul de care spînzura damigeana, se opreau des, el și maică-sa, ca să schimbe, pantofii începuseră deja să i se bată de călcîie. Altfel totul a mers bine, trenul a venit pînă la urmă, întîlnirea lui cu el nu-l emoționase prea tare, mai văzuse de aproape și alte mașinării la fel de zgomotoase, ori aceasta nu era decît un șir de cărute trase de o locomotivă veche, cu coș înalt, care lăsa urme de fier pe pămînt.

— Hai, hai, a răcnit vărul Alexe cînd văzuse trenul dînd colțul după dealul cu mărăcini.

Speriată, maică-sa smulse damigeana, apucînd-o zdravăn de toartă, și fugi după Alexe, spre un capăt de vagon. Nelăsînd bățul din mînă, deși acesta îl încurca rău, era aproape cît el, se luase după ea. Învălmășeala datorată fricii de a nu rămîne cumva jos se potoli numai după ce trenul pornise, iar ei se opriseră pe culoar, în fața unui geam, aruncînd una peste alta damigenele. Se insera, și aici, între dealurile verzi și înalte, începea să se răcorească, geamul nu se ridica, așa că aerul rece îi tăia fața din ce în ce mai adînc, odată cu iuțirea mersului.

— Pune-te jos, aici, îi ceru lui maică-sa vărul Alexe, desprinzînd o banchetă, o scîndură lustruită, și femeia, ostenită, se așeză într-o parte, să se poată odihni și băiatul, să nu-l bată vîntul în cap, doar suferea cu urechile.

Noaptea a trecut greu, cum trec nopțile în trenuri mici, aglomerate, cu opriri dese și porniri bruște. Cînd s-a trezit, dimineața, și-a ridicat capul din poala mamei și a privit afară. A simțit o zguduire adîncă și o clipă nu i-a venit să creadă. Cît vedea cu ochii, numai cîmp, ceva neted și întins ca un capac uriaș pus deasupra pămîntului. A strîns-o puternic de mînă pe maică-sa și a întrebat-o în șoaptă, gîtuit de emoție :

— Mamă, unde sînt dealurile ?

Maică-sa l-a privit neliniștită și, în loc de răspuns, l-a sărutat pe frunte, să vadă dacă nu e fierbinte.

Iulian Neacșu

A APĂRUT

Almanahul «LUCEAFĂRUL» 1987

Ultima pînză

Ființa omului era egalată de rafinamentul artei sale. Avea un mod stăpînit și sobru de a fi, o eleganță timidă, gesturi stînjenitoare, fraza domoală. Prin atelierele Institutului „Nicolae Grigorescu“ unde a fost timp de decenii profesor, trecea ca o umbră, temîndu-se parcă a nu deranja pe nimeni cu prezența. Studenții l-au iubit ca pe un frate mai în vîrstă și mai înțelept. I-a tratat mereu de la egal la egal ; întreținea cu ei o colocvialitate blîndă, niciodată mustrătoare. Învățătura pe care le-o transmitea trecea prin ființa sa și nu prin stinghiile lustruite ale catedrei. De la înălțimea ei nu a ținut predici, era prea cult și prea inteligent pentru a nu se socoti, cu umilința superioară a intelectualului adevărat, un ignorant. În atelier era capabil să insiste zile întregi asupra amănuntului unei gravuri cu o nemulțumire nemanifestată, îndîrjită. Era în felul său un perfecționist ; nu viza însă spectacolul, avea oroare de patetic. Încerca a sădi ideea că profunzimea gîndirii artistice este incompatibilă cu exaltarea. Voia ca sensurile să fie înțelese dincolo de aparențe. De aceea poate toate operele sale — fie ele de pictură sau grafică — au aspectul unor radiografii. În materie picturală, și nu la suprafața ei, se desfășura pentru el viața adevărată a formelor. Erai surprins de trama ce se țesea sub pojghița cristalină a culorii. O lume tainică, dintr-un timp fără memorie, se dezvăluia treptat. Pentru a-i înțelege arta, ca de altfel pentru a înțelege și omul, trebuia făcut un efort de lectură. Solicitarea a aprofundarea ei venea singură, nu provocată : căci în orice companie ar fi fost prezentate lucrările sale făceau o notă aparte. Seninătatea lor reflexivă, lipsa lor de locvacitate, dezarmanta lor solitudine veneau dintr-o interioritate austeră. Bintuită însă de obsesii, de umbre imponderabile. Imaginea se dorea înainte de toate fugă a gîndului într-un anume timp al memoriei. Fugă de unde se întorcea ca rostire plastică, purificată de locurile comune și de banalitatea naturalului. Într-o sfîntă oroare de șabloane își construise stilul fără a refuza ceea ce altora le putea părea desuet. Simțeai cultură autentică acumulată în orele suprapunerii de figuri și peisaje fugind dincolo de bidimensionalitatea imediată a pînzei, într-un spațiu cu profunzimea cunoscută și explorată sistematic. Cunoscuse arta Renașterii la ea acasă și aprofundase lecția lui Piero și a manieriștilor nu pentru a elabora o tehnică expresivă diferită de a confraților, ci pentru a înțelege resortul ei uman. Structura ei sufletească nu era potrivită pentru rumoarea clamată a inventivității. Preciziunea artistică venea la el de undeva de departe, dintr-o sedimentare îndelungă de înțelepciune. Rostul liniei și culorii era pentru el tot una cu rostul vieții. Își făcuse aproape un program din consumarea ei cu discreție. Consecințele acestui lucru s-au simțit pe planul faimei și nu pe cel al prestigiului. Cei a căror apreciere onorează demnitatea altora, l-au respectat. Calitatea operei și a însuși impuneau deopotrivă.

Ultima pînză expusă, în ianuarie, era o feerie cromatică amplă, cu siluete diafane desprinzîndu-se din picle aurii, dintr-o non-existență mirifică, nu lipsită de tensiunea sumbră a unor întîmplări presimțite. Era discretul rămas bun al unui artist de excepție : **Octav Grigorescu.**

Grigore Arbore

REMEMORĂRI

Legende de iarnă

1.

I-am surprins într-o dimineață geroasă pe Vavil, paznicul rezervației de animale din deltă, ocupat cu o ciudată îndeletnicire. Stătea în genunchi în fața unui mesteacăn tînăr, mîngîindu-l cu palmele, pipăindu-i trunchiul centimetru cu centimetru. A dat din cap gînditor, murmurînd ceva neînțeles, și-a început încet și cu prîcepere să-i înfășoare tulpina cu fîșii de ziar, pînă sus, la nodul vital de unde porneau să crească ramurile delicate. L-am întrebat ce face și mi-a răspuns, „îl îmbrac nu să înghețe“. „Cum să înghețe un copac“, am zis eu nedumerit. Și Vavil mi-a răspuns cu simplitate și cu un șuris blajin înscris pe fața-i hirsută : „el nu-i copac, este o mireasă“.

2.

După o șezătoare literară petrecută într-un sat din Ardeal la care am citit cîteva poezii despre mama, la sfîrșitul întîlnirii, o bătrînică sfioasă a insistat să fiu oaspetele ei pentru cîteva ceasuri. Am însoțit-o mergînd tăcuți pe ulițele pudrate cu zăpadă. Avea o casă mică, două camere și o bucătărioară mirosind a busuioc și var proaspăt. Scoarțe țărănești, broderii lucrate de mîna ei, un pisoi care mă privea impasibil cu ochii mijiți. Pe peretele dinspre răsărit era atîrnată fotografia unui bărbat trecut de a doua tinerețe, îmbăcat în costum de seară, zîmbitor și destins. „E feciorul meu“, a rostit bătrînica mîndră și a continuat întrebîndu-mă dacă nu-l cunosc cumva, din moment ce stăm în același oraș.

Am răspuns că nu-l cunosc, spre marea dezamăgire a gazdei.

După ce mi-a așezat în față o farfurioară cu prăjituri și o sticlă de vin pecetluită cu o etichetă scrisă cu mînă tremurată : „vin din 1980“, și după ce mi-a pus felurite întrebări, înainte de-a pleca, m-a invitat să văd și celelalte camere. În prima era destul de rece, se simțea că nu se făcuse foc de mult. Cealaltă, mobilată cu un pat, un scrin bătrînesc, o masă pe care se odihnea o vază cu flori de plastic, avea pereții plini de fotografiile băiatului plecat la oraș.

Într-un colț, o sobă mică de cărămidă răspîndind o căldură plăcută.

Am întrebat-o dacă doarme acolo. Cum să doarmă acolo, s-a mirat ea.

Doarme în bucătărie fiindcă asta-i camera băiatului. Am întrebat-o dacă o încălzește tot timpul. Sigur că da, a zis. Cum să n-o încălzească ?

Dacă vine băiatul ei într-o seară și găsește camera rece ?

La plecare, în fața porții, mi-a șoptit precipitată : „domnule, dacă-l vezi cumva la oraș, pe stradă, sau mai știu eu unde, spune-i că eu îl aștept să vină cînd o avea vreme...“.

3.

Imaginea acelui țăran pierdut în imensitatea cîmpiei, aplecîndu-se din cînd în cînd spre brazdele acoperite de zăpadă, gesticulînd singur, privind cerul, apoi iar aplecîndu-se spre pămînt.

L-am așteptat răbdător la marginea șoselei și l-am întrebat curios ce făcea acolo singur pe cîmp ?

— Ascultam cum crește grîul, mi-a răspuns el.

4.

Din mijlocul grupului de copii ce se joacă în curtea interioară a blocului am auzit la un moment dat o voce subțire și autoritară strigînd de cîteva ori : „Hitler ! Hitler !“ M-am oprit nedumerit încercînd să înțeleg pe cine strigă tîncul acela de șapte ani și apropiindu-mă l-am întrebat : „pe cine strigi puștiule ?“ „Cum pe cine ? Pe ăla“ și a făcut un gest evaziv cu degetul în aer. „Pe care ăla“, am vrut eu să aflu. „Pe ciinele ăla“ a răspuns copilul sicîit. „Și de ce l-ai botezat așa ?“ „Fiindcă este rău“ mi-a răspuns puștiul fără drept de replică.

Mircea Micu

De ce „Regăsirea continuă ?“

Urmare din pag. 1

drum și s-o faci și pentru alții, să te duci acolo, să mai lucrezi cîte ceva, să repari vreun gard, să sapi ogorul, să tragi la coasă, să păzești vite și-apoi să te mai și întorci cu brațele pline.

Cum ? mai e posibil așa ceva ? se întreabă proaspeții noștri urbani, care s-au învățat să ia totul de-a gata de pe piața literară, de obicei occidentală. Auzi, să ne vorbească nouă despre oaie, să facă atîta tapaj în jurul ei, să încerce a întemeia pe spinarea ei o stilistică simbolică și alte cele... Înțelegem, au mai făcut alții înainte o filosofie („spațiu mioritic !“) dar acum ?... La sfîrșitul secolului vitezei, al avioanelor supersonice, al rachetelor și al bombei cu neutroni, să vină dumnealui cu oaia, să mai încerce s-o puie la temelia unei literaturi, a unei culturi și civilizații ?

După cum se vede, a străbate drumul de la actualitatea literară la permanențele acestei literaturi nu este o treabă tocmai ușoară. Nu este, în primul rînd, pentru că ele nu sînt identice în realitatea de fapt a lucrurilor și tocmai acolo unde ar trebui să fie.

Vine apoi crusta groasă a prejudecăților de tot felul care trebuie străbătută în ambele sensuri și cu multă grijă. A trece din actualitatea literară în permanențe și invers înseamnă, folcloric vorbind, a străbate drumul de pe un tărîm pe altul și a te întoarce înapoi. Dar pentru a te întoarce teafăr la frații de cruce, trebuie să ai grijă să trimiți mai întîi bolovanul, iar tu să vii cu pajura, chit că va trebui s-o hrănești cu propriile tale pulpe de la picioare. Este acesta un mod de a fi, transpus în simbolurile permanenței de către înțelepciunea noastră colectivă, anonimă, străveche.

A te adresa acesteia din urmă pentru a da glas de permanență propriilor tale frămîntări, năzuințe, lupte, nu înseamnă a neglija prezentul și viitorul. Europa, ci dimpotrivă, reprezintă un mod esențial de a fi în mijlocul lor, tocmai acolo unde ele au posibilitatea de a se înscrie pe coordonatele timpului nostru mai mare, mai încărcat de semnificații.

Aceasta mai dezvăluie, printre altele, și organicitatea dezvoltării noastre literare. Ideea respectivă, care nu ne aparține, dar pe care am dorit s-o adîncim cu noi argumente, ne-a urmărit în demersurile noastre cu asupra de măsură.

Dacă **Eterna regăsire,** respectînd analogiile de mai sus, viza mai mult trecutul nostru literar, adică drumul coborîrii pe „acel tărîm“ (illo tempore), **Regăsirea continuă** îmi apare mai mult ca o încercare de întoarcere de acolo, către prezent și viitor. Paradoxal în aparență, căci drumul revenirii trece de fapt printr-o adîncire și mai mare către germenii mitologici formativi, într-o încercare a desfășurării lor temporale.

În ciuda grabei mele inițiale, mersul lucrurilor a făcut să se împlinească șapte ani între cele două cărți (cele două drumuri), timp tocmai potrivit cu acela din basme. Să fie acesta, oare, un semn bun ? Formula rămîne deschisă. Urmează alții să-i ateste valabilitatea, întemeierile. Regăsirea poate deci să continue.

Descendența lui Ibrăileanu

Urmare din pag. 1

dar și **„fișele de temperatură relativă“** ale criticii literare. Fișele sînt preluate de către istoric care observă că **„nu există valori imuabile, ci numai valori în jurul cărora se problematizează“.** Istoricul literar nu este un arhivar, ci un filosof al limbajului care știe că **„istorie“** înseamnă și **„viitor“.** El urmărește așadar **„determinismul complex“** al vieții operelor, analizează succint, detașat și, dirijat de intuiția complementarității, **sintetizează.**

Cine poate descifra misterul ieșirii din labirint? Poezia însăși. Teritoriul pe care pășim este iluminat de cunoscuta comparație : „M-atîrn de tine, Poezie / Ca un copil de poala mumii...“.

Pentru a spulbera „conștiința imperfecțiunii“ cu care Ion Vinea, săpînd fîntîni lirice, a trecut în neființă **(„Desigur, Vinea,** asta e steaua ta, / O stea de întîia mărime / pe care pînă acum n-ai văzut-o niciodată“), Constantin Ciopraga îi recuperează biografia începînd cu poeziile juvenile, înregistrează **„tonul grav“, „reverberațiile interioare“,** dar și **„accentele delirante“, „coardele obosite“.** Din aceste sunete mai mult șoptite (dar nu învinse!) criticul reconstituie **„linia melodică“, „fondul liric discret“, „trecut pe partituri cu destin propriu“.** Libertatea de mișcare a lui Ion Vinea este libertatea ideilor sale aflate la **„ora fîntînilor“,** la **„ora de smarald“.**

Precum fîntînarul lui Blaga, Ion Vinea urcă (sub privirea ocrotitoare a cronicarului său) odată cu oglinzile apelor spre Univers. Cu siguranța că iluzia poeziei este consolatoare **(„Cuvîntul în poezie este memoria paradisului pierdut și visarea paradismului necreat încă“,** va scrie Constantin Ciopraga) criticul unifică imagini care cresc din profunditatea conștiinței lirice.

Adesea, Constantin Ciopraga profesează ironia catihenică (maieutică), înregistrează (magnetoscopic („aventura“ lirismului actual tresărind la **„dicțiunea voit prozaică“,** discreditînd formele **„rigide exact în momentul în care ele tind spre șablon“.**

Reluînd o maximă al ui Baltazar Gracian („Adesea un sfat bun e mai bun sub forma unui spirit decît sub aceea a celei mai serioase povețe“), reflectăm, în finalul acestor note, la echilibrul clasic al unei afirmații a cunoscutului critic Constantin Ciopraga, afirmație care ar trebui mereu reluată, dată fiind aplicația ei exponențială: „O carte care nu aduce măcar o idee nouă, nu-și justifică existența“.

Sacrificiu și bucurie

Urmare din pag. 1

cîmpul istoriei culturii — printr-un document **sui-generis** și o poezie aidoma, lăuntrică.

Aș minți totuși dacă aș pretinde că informația era gata culeasă, stocată „pe calculator“ în capul meu, în clipa cînd m-am apucat de treaba care avea să ducă la aprinderea reflectorului **Luminilor zeitei Bendis** (1983). Existau impulsul (minunata monografie sus-citată), hrana lecturilor adolescenței și tinereții (scumpul Mihail Sadoveanu, împotriva căruia sînt ursit să mă revolt și pe care mereu îl reîntîlnesc), experiența scrisului retras în poziția de făt, cu genunchii la gură și brațele strînse la piept (cîteva proze despre copilărie, despre cum știam să plîng și să rîd, să fiu destins în mîndra adunare, să exorcizez puterile trupului și să chem pe ale spiritului — toate rămase, regretabil, în manuscris, peste care copistul din mine și copistii de meserie nu s-au aplecat), meditații pe și în stil(ul) blagian (teza de diplomă „Cunoaștere și creație în lirica lui Blaga“), un univers țărănesc în extinctie deslușit în sînge (dacă se stinge, eu însumi mă sting)... Și restul mi l-am completat pe parcurs, inclusiv lecturile clasice (antice), inclusiv marele Pârvan (înainte de reeditare era lizibil — o, glorie ! — grație prof. D. Hutanu și A. Pavel, la muzeul județean de istorie din Focșani). M-a ajutat și editura, dîndu-mi răgaz să pritocesc textul de 7 (șapte) ori.

A fost o victorie ? Nici pe rigla duratei scurte, nici pe a celei lungi nu se poate hotărî. Sigur n-a fost un eșec din fașă, pentru că și după desfășurare a rămas ceva, dincolo de prezumptia obscurității si, vai !, a cunoștințelor prea „specializate“ (între noi fie spus, profesorii de istorie ridicau din umeri).

Am urmat, schimbînd întrucîtva macazul, cu **Identitățile lui Litovoi** (1986). Ecouri măgulitoare au început să sosească. O altă muncă (pleonastic) chinuitoare. Trimit, spre edificare, la toată zestrea mea intelectuală și, dacă nu ajunge, mă întorc la acea simtire care m-a programat, argumentînd :

Sacrificiu și bucurie, reconstituire fidelă și creație autentică, document și invenție etc. — acesta e romanul (istoric) pe care îl visez, ca expresie a modului românesc de inserție în lume prin împăcarea antinomiilor (consubstantiale).

Ceea ce se rezumă, phythic — îl vei realiza nu vei reuși —, se adîncește în spațiul tracic (de curînd, 1986, a apărut o nouă contribuție a lui I. H. Crișan **Spiritualitatea geto-dacilor,** ce a și fost parcursă, rumegată, disecată) și speră să regăsească miresmele copilăriei și țării.

CUMPĂNĂ

Dorul de-acasă

Mi-au răsărit în zori de zi în fața casei
stringătorii de suflete.
Erau senini, cu fețe luminate
și semănau, cu cine semănau
stringătorii de suflete ?
Unul trăgea după el o cărare,
cărăruia dintre munți
care duce la părinți.
Și altul trăgea după el o cărare,
cărăruia dintre brazi
care duce pîn-la frați.
Și altul trăgea după el o cărare,
cărăruia dintre brazi
care duce la surori.
Unul a legat cărarea
de propteaua porții
și a plecat liniștit.
Altul a legat cărarea
de agudul din fața casei
și a plecat liniștit.
Ultimul a legat cărarea
de cîntecul guguștiucului din salcîm
și a plecat liniștit.
În fiecare zi le văd cum flutură
în jurul casei ca și cînd ar bate
pe lîngă ele vîntul,
cărări bătătorite în văzduh
de ochii mei
cu fețe-ngîndurate încălțați.

George Alboiu

„CĂLĂTORI ȘI CĂLĂTORII DE TOT FELUL“

● Acesta e titlul unui interesant almanah, alcătuit cu ingeniozitate și, citeodată, cu umor, confirmînd ideea că astfel de tipărituri au, înainte de toate, năzuința de a instrui și prin mijloace care se leagă de cercetările literare și de istoriografie. A pune alături o simpatică evocare privind „transporturile în antichitate“ (semnată de Corneliu Popa), un tablou „de epocă“, zugrăvit cu precizie de Grigore Tomescu (și intitulat „Bucureștiul de altădată și mașinile lui călătoare“), o reexaminare a unei istorii care a devenit legendă („Vikingii — între legendă și adevăr“, de V. Ileasă) e, fără îndoială, un semn de imaginație jurnalistică și un mod de a combina cum se zice, „plăcutul cu utilul“. În general, astfel de alcătuiri pun mize pe elemente de senzațional și „Călători și călătorii de tot felul“ nu face excepție de la această mică regulă. Sînt aici înfățișate homerica problemă a Atlantidei, bătăliile navale ale ultimului război mondial, accidentul „Challenger“, naufragiații voluntari, „Călătoriile Renașterii românești“, alte asemenea teme de interes indiscutabil (chiar dacă, uneori, tratate într-un mod facil). Să remarcăm și contribuția poeziei, sub forma unor „călătorii lirice“ întreprinse de poeți precum Lucian Avramescu, Gabriela Hurezean, George Dumitru, cel de-al treilea fiind un nume cu mai puțină circulație însă al cărui lirism e de calitate indiscutabilă. „Călători și călătorii de tot felul“ oferă o lectură delectabilă și instruiește într-un stil dezinvolt.

Catagraf

m a p a m o n d

EDGAR ALLAN POE

Annabel Lee

De mult, de demult, pe-ai Timpului paşi,
Într-un ţinut de miază-zi,
O fată trăia, c-un nume gingaş :
Cu numele Annabel Lee.
Şi ea trăia c-un gînd, un singur gînd :
Să-mi fie dragă şi drag să-i pot fi.

Eram un copil şi ea o copilă,
În cel ţinut de miază-zi :
Dar ne iubeam cu-o iubire mai mult ca
iubirea —
Eu şi cu-a mea Annabel Lee ;
Iubire pe care cheruvii din ceruri
Nu-ncetau a ne-o jindui.

Şi iată dar tilcul pentru care de mult,
În cel ţinut de miază-zi,
Un vînt suflă rece din nori, şi răci
Pe dulcea mea Annabel Lee.
Un nobil domn sosi din depărtări,
Şi trist, fără cuvinte, mi-o răpi,
Şi-o-nchise-ntr-un mormînt, pe veci de veci,
Pe draga mea Annabel Lee.

Dar îngerii înşişi din cer ne priveau
Cu-aprinsele lor gelozii ;
De-aceea (temeiul e prea cunoscut
În ăst ţinut din miază-zi)
Ţîşni vîntul rece-ntr-o noapte din nori
Ucigînd şi-ngheţînd pe-a mea Annabel Lee.

Dar dragostea noastră fu dragoste tare :
Nici alţii mai vîrstnici ca noi —
Nici cei mai cuminţi decît noi —
Nici îngerii-n nalta cerească-nstelare,
Nici demonii din miază-zi,

Deşi ea e moartă, nu pot să despartă
Un suflet de-alt suflet :
Pe mine de Annabel Lee.

Căci nici luna nu luce fără-n vis a mă duce
La frumoasa mea Annabel Lee ;
De răsar dalbe stele, ochii-i văd dragei mele,
Ai frumoasei Annabel Lee ;
Cît e noaptea de grea, eu stau singur cu ea,
Cu draga-mi, cu draga logodnică a mea,
La micu-i mormînt din pustiu miază-zi —
Mormîntul lui Annabel Lee !

Mamei mele *)

Cum simt că prin a stelelor lucire,
Cînd îngerii cu şoapta lor se cheamă,
Nu pot găsi ca termen de iubire
Un altul mai sublim ca cel de „mamă",
Al mamei nume numele-ţi să-l poarte,
Căci mi-ai fost mamă cu mai mult temei,
Şi-n inima-mi te-ai aşezat prin moarte :
Prin libertatea sufletului ei.

Cum mama ce-o pierdui din vremi uitate
Doar mie-mi fuse mamă, biet stingher,
Tu mamă eşti iubitei adorate.
Mai scumpă-mi eşti ca maica mea din cer,
Prin infinitu-n care — odată soaţa
Mi-a fost mai dragă-n suflet decît viaţa.

Lenora

Ah ! spartă-i cupa de argint ! un duh porni din lume !
Clopote trag ! — un suflet drag intră pe Styx în spume.
Chinul te frînge ? nu mai poţi plînge ? Ci plîngi, acum e ora :

În tristă raclă, la cap cu faclă, iubirea ta-i Lenora !
Deschidă-se de templu porţi, cîntaţi pe cel ce moare !
Cîntaţi prohod regal de morţi — morţi tineri, morţi în floare —
De două ori prohod de morţi, că-i moartă-n plină floare !

*) Dedicată de poet soacrei sale, D-na Clemm, mama Virginiei, soţia lui Poe, moartă foarte tînără, şi în amintirea căreia compune el, sub varii întruchipări, şi poeme pentru iubita moartă.

Traducere de N. Porsenna

RACHETE ŞI FLORI LA SAN FRANCISCO

Rar mi-a fost dat să văd o aşezare mai binecuvîntată de natură ca San Francisco ! California e fără discuţie una din marile mîndrii de azi ale americanilor, e statul — din cele 50 — care se dezvoltă cel mai rapid, care e cel mai bogat, care se află în avanpostul tehnologiilor de vîrf (Sillicon Valley începe exact de acolo de unde se sfîrşeşte San Francisco). California — spun americanii — e una din marile puteri economice ale lumii occidentale — a şasea, după... S.U.A., R.F.G., Japonia, Anglia şi Franţa şi pînă la sfîrşitul secolului se speră a se mai cîştiga un loc.

Iar dacă statul California e coroana, San Francisco e perla coroanei, oraşul care rivalizează în tot mai multe privinţe cu New Yorkul şi Chicago, depăşindu-le chiar pe diverse tărîmuri de competiţie. Oraşul, se vede bine, nu e în pierderea de viteză pe care a cunoscut-o bunăoară în deceniile trecute New Yorkul.

San Francisco e un pol tot mai puternic al economiei S.U.A., asimilînd industrii de toate felurile. M-am rătăcit într-o zi pe străzi şi m-am trezit la un moment dat în faţa unei clădiri galbene, masive,cu o înfăţişare bătrînicioasă apropiată, dar pe frontispiciul căreia am citit cu uimire Levi Strauss. Întors la hotel şi răsfoind un ghid al oraşului, aveam să aflu că aici e sediul central al cunoscutei firme care — între altele — a lansat în secolul trecut blue jeans-ul, ca pantalon de tăvăleală la lucru, printre minerii vestului sălbatic, firmă care îmbracă acum, deloc muncitoreşte, categorii de oameni din cele mai diverse de pretutindeni. Valea Silliconului, deşi se află la numai cîteva zeci de mile de San Francisco, am văzut-o doar din avion, cu clădirile ei nu înalte, acoperite cu ţiglă roşie sau cu tablă argintie, care se rînduiesc de-a lungul unor şosele ce au apărut abia de cîteva decenii. Privită de sus, Sillicon Valley pare ea însăşi o imensă placă cu circuite integrate în care fiecare clădire e un „chip". Strămoşii tehnologiei secolului XXI au apărut, mulţi dintre ei, în această vale, odinioară a caisilor şi prunilor, acum a ordinatoarelor. Fiind prin excelenţă un centru al industriilor fără fum, al „civilizaţiei post-industriale", cum i se mai spune, cu un termen mult dezbătut şi contestat, San Francisco atrage mai mult prin ambientul cultural, artistic şi general-uman ce-l defineşte.

Presiunea marii metropole se exercită aici asupra omului „cu frumosul", cucerindu-te prin atracţii „La prima vedere" — bulevarde animate la orice oră din zi şi din noapte, cu oameni surizători şi prietenoşi, cu firme — luminoase sau nu — scrise în fel şi fel de limbi şi de alfabete, cu mirosuri culinare din cele mai excentrice, cu muzicanţi de stradă racordaţi la era electronicii (unul din ei era dotat cu un fel de combină muzicală ce-l acompania, pe bază de baterii, la tot felul de instrumente în timp ce el se producea ca interpret de cantonete şi arii de operă).

Hotelul la care stau, „Stewart", se află într-o zonă foarte animată a oraşului. Seara se aude o mică formaţie de negri care cîntă la colţ, unde vin tineri ce iau cîte o bere sau o coca-cola şi dansează ; uneori îi se mai alătură şi trecători care vor să se destindă pentru cîteva clipe. După două-trei melodii, şeful formaţiei, un negru bătrîn, întinde o pălărie în faţa fiecăruia şi mulţumeşte anticipat. Un tînăr în bluză de piele îşi face loc printre lume şi împarte fluturaşi de hîrtie care invită la şedinţele unei secte. Într-una din seri, de grupul acesta permanent vesel s-a apropiat un tînăr de 25—30 de ani cu un rucsac în spate, fredonînd o melodie. Ignorînd pe toată lumea, s-a apropiat de un coş de gunoi şi a scos din el o coajă de pepene. Dar era o coajă de pepene care după ce a fost lăsată de primul consumator, pare a mai fi fost savurată apoi de încă cineva, după cît de subţire rămăsese.

Al treilea beneficiar — cel de sub ochii mei — nu s-a sinchisit şi a muşcat cu poftă din ce a mai rămas, pierzîndu-se printre trecători cu aceeaşi melodie pe buze şi cu acelaşi rucsac — întreaga avere — în spate.

La hotel, un pliant îmi urează „Bun venit în San Francisco" şi mă îndeamnă cu o formulă cît se poate de convingătoare : „Ajutaţi-ne să vă ajutăm". E o publicaţie făcută cu concursul lui „The San Francisco Police Departament" şi ne învaţă că în acest „oraş preferat al fiecăruia", recomandabil e între altele să nu umbli pe străzi cu prea mulţi bani asupra ta, să stai cu ochii pe bagaje tot timpul, să nu-ţi parchezi noaptea maşina în locuri întunecoase, şi „pe cît posibil, să mergi împreună cu alte persoane la cumpărături, mai ales seara". E drept însă, după cum ne-au spus gazdele şi ne-am convins şi noi înşine, că la San Francisco, umblatul pe străzi, noaptea, e mai sigur ca în alte metropole americane, cum ar fi de pildă New Yorkul, Philadelphia sau chiar Washingtonul (în unele cartiere).

Dar vai, tot aici, în „înspăimîntătorul de frumos San Francisco", aşa cum l-a numit prea inspirat un scriitor, am simţit — mai direct şi mai evident ca oriunde împrejurările m-au purtat pe glob — realitatea de zi cu zi a armelor nucleare, pericolul cotidian al Bombei. Nu e un secret pentru nimeni că la Sillicon Valley nu se produc doar jocuri electronice pentru copii mici şi mari sau doar computere casnice. Pentagonul e unul din marii animatori şi în acelaşi timp unul din marii beneficiari ai minunilor tehnicii de vîrf născocite aici. Secretul cel mai desăvîrşit în care se oficiază aici uimitoarele ceremoniale ale erei electronicii nu e doar economic ci şi — cel puţin în egală măsură — militar. E cît se poate de firesc deci ca un balet nevăzut al spionilor de tot felul să prindă întreaga zonă şi din cînd în cînd ziarele dezvăluie că tehnicianul X a furnizat date secrete cutărei firme sau inginerul Y — cutărui serviciu de informaţii de peste hotare.

Tot la cîteva zeci de mile de San Francisco se află renumitul „Lawrence Livermore Laboratory" unde s-a produs prima bombă americană cu hidrogen şi unde se pun la punct mereu alte şi alte arme atomice din cele mai perfecţionate, între care rachete cu rază scurtă de acţiune. Nu am fost nici aici, deşi dacă aş fi solicitat o vizită poate aş fi obţinut-o, pentru că domnul Edward Teller, fondatorul, în 1952, şi marele patron al lui L.L.L. şi unul din cei mai fătişi adulatori ai „Bombei" se mîndreşte ori de cîte ori are prilejul cu performanţele echipei sale de savanţi şi cercetători care lucrează în domeniul înarmărilor nucleare. Sillicon Valley şi „Lawrence Livermore Laboratory" modelează de la distanţă vocaţia atomică a oraşului, împreună cu Stanford University, pepinieră de laureaţi ai Premiului Nobel, aflată şi ea în apropiere, care, între altele, oferă o bază de cercetare din cele mai reputate în domeniul producerii unor noi sisteme de arme nucleare. În California unul din opt muncitori lucrează — direct sau indirect — pentru complexul militar industrial. Iar 22 de procente din toate cheltuielile militare ale S.U.A. merg în California şi procentul e în creştere. 40 la sută din noile sisteme strategice — ca MX, B-1, „bombardierul invizibil" şi rachetele de croazieră sînt făcute în California. Industria militară e cea mai mare ramură industrială a acestui stat.

Sillicon, Lawrence şi Stanford ţes în jurul acestui mirific oraş un păienjeniş atomic ignorat poate de mulţi, dar deloc mai puţin periculos din această cauză. Bomba însăşi, în feluritele ei ipostaze, este oricum o prezenţă mult prea frecventă în viaţa acestei metropole, unde o întîlneşti mereu „după colţ".

Mergem să vedem bunăoară insula Treasure şi tocmai cînd ne minunăm, în autobuzul care ne poartă, de frumuseţile lagunei, ale podului ce trece peste ea, ne oprim brusc în faţa unei baze militare unde se spune că sînt depozitate arme nucleare. În apropierea bazei, într-o poiană de pe marginea soselei, remarc o inscripţie care încunoştinţează că mitingurile şi reuniunile sînt interzise în locul respectiv. Fapt întru totul explicabil, pentru că în trecut aici au avut loc multe acţiuni populare împotriva cursei înarmărilor. Sau, mergem să vedem celebrul Golden Gate Bridge, pe care din păcate îl găsim învăluit în ceaţă, lucru deloc rar, după cum sîntem consolaţi, iar la întoarcere ajungem şi prin locul numit Presidio, unde din nou trecem pe lîngă o bază militară.

În lagună somnolează submarine avînd la bord arme nucleare, şi pe deasupra lor lumea se distrează practicînd ski nautic sau efectuînd călătorii cu vaporaşe de agrement.

Oficial, nici nu se confirmă, nici nu se infirmă prezenţa armelor nucleare într-un loc sau altul de pe teritoriul S.U.A., dar militanţii pentru pace, de fiecare dată cînd au prilejul, dezvăluie în mod public locurile de amplasare sau itinerariul străbătut de armele nucleare ce ies pe porţile uzinei de asamblare de la Amarillo, Texas, pentru a împinzi America şi o mare parte a lumii. Vapoare, elicoptere şi avioane transportă în mod obişnuit încărcături nucleare şi în, şi din San Francisco.

Depozite de arme nucleare ale marinei — spune militanta pentru pace Helen Caldicott — se află în mijlocul golfului San Francisco, la Alameda Naval Air Station, în apropiere de unul din cele mai active porturi ale lumii. Încărcături nucleare — mai spune ea — se află depozitate probabil şi la centrul de luptă antisubmarină al marinei de la Moffet Field, în apropiere de San Francisco. Iar cel mai mare arsenal nuclear din sudul Californiei e situat la Conved Naval Weapons Station, la 13 mile nordest de San Francisco. În sfîrşit — dezvăluie tot Helen Caldicott — Seal Beath Naval Veapons Station deţine cel mai mare arsenal nuclear din sudul Californiei.

San Francisco e un mare oraş, care a supravieţuit unui cutremur catastrofal şi care ia în derîdere toate profeţiile ce se tot face de ani de zile privind cutremurul ce l-ar putea scufunda în adîncurile scoarţei planetare. San Francisco iubeşte viaţa şi se dezvoltă mereu, pe această coastă de vest atît de dinamică în evoluţia ei din aceste ultime decenii.

Corneliu Vlad

Poeţi din R.F.G.

HILDE DOMIN

(n. 1912, Köln)

Trei moduri de a nota poezia

O albie de fluviu uscată
o panglică de pietriş albă
din depărtare zărindu-se
pe aceasta aş vrea să scriu
cu litere clare
sau pe-o grămadă de moloz
sub rîndurile mele topindu-se
ca viaţa dificilă cuvintele mele
să fie un totuşi
un totuşi fiecare literă
litere mici exacte
ca astfel cuvintele să curgă uşor
ca astfel ele să se strecoare
şi astfel să mergi
după cuvinte
căutîndu-le-n
albul hîrtiei
încet
ne-observînd cum îţi pătrund porii
sudoare curgînd spre interior.

KARL KROLOW

(n. 1915, Hanover)

Ziuă în Germania

Zi cu unghii vinete,
cu ochi germani, nimic
pentru prietenii logaritmici.

La fîntînă se spală verdele frunzelor
pînă ce devin albe :
praf de sentiment, cu care
se poate scrie, de exemplu :
gotic sau cu puşcă.

La masă vinul
îi întunecă pe băutori
şi aceştia cad cu sufletul
în noaptea deschisă.

ROBERT BERLINER

(n. 1929, Berlin)

Cînd vin la tine

Cînd vin la tine
Aş vrea să las pe masă farfuriile
Să nu speli vasele
Mîncăm doar o bucată de pîine
Cu untură şi magheran dar trebuie
să-mi povesteşti
De ce-ai plîns făcîndu-mi apoi
Loc pe saltea spre a mă culca lîngă tine.

Cînd vin la tine
Nu aprinde luminările de ceară
Nu destupa sticla cu vin de Burgundia
Ascunde-ţi veşmîntul de India care poate
îţi şade bine
Cîntă-mi ceva din Ana Magdalena şi apoi
Desfă-ţi degetele spre a pătrunde cu ale mele
La rădăcina palmei tale

Cînd vin la tine
Lasă creionul de argint şi toate flacoanele
Lasă închise anuarele critice
Trage jaluzelele aşa ca în timpul iernii
Nu-mi vorbi de el pune-ţi buzele
Pe pielea mea care-i asemenea cu a ta
Pe ridurile mele care au văzut ce va veni nici eu
nu voi spune nimic dacă o fi să mă mai
recunoşti.

ARNO REINFRANK

(n. 1934, Mannheim)

Prilej pentru delir

În basmele pentru copii
purcelusii roz varsă lacrimi
din ochii cu genele blonde şi au
dulce miros de marţipan
în loc de acela de
bălegar de porc
miros care, acolo, la fermă
ne ustură ochii.
Azaperon se cheamă acel chimical care
în drum
spre abator ţine în linişte
animalele
ce ar putea crăpa de frica morţii
şi de obezitate să facă apoplexie.
Rămîne de verificat dacă,
în carnea lor, temperatura de fierbere
face să dispară urmele acestui sedativ
cu care în psihiatrie
sunt domoliţi deliranţii...
Realitate care de mult nu mai este
un basm pentru copii.

LUDWIG FELS

(n. 1946, Tenchtlingen-Bavaria)

Perspectiva unui şomer

Voi aveţi acasă o familie
aveţi o femeie care vă face mîncare
care vă spală
în timp ce copiii cresc
devenind firesc mai mari
voi aveţi ceva din viaţă în beţiile
cu care vă chinuiţi nevestele
voi luptătorii cu berea.

Şi povestiţi vesel de norocul
pe care-l aveţi la muncă
şi în familie
— prea multă minte strică —
iar după multe rînduri de bere
vă hotărîţi destul de tîrziu
să plecaţi către casă.
Acolo vă forţaţi
cu cele din urmă puteri
să zdrobiţi somnoroasa voinţă
de renunţare
transpirînd cu fiece mişcare
deoarece totul decurge atît de încet
iar ceasul-deşteptător sună în curînd.

Ah, acum nu fiţi — rogu-vă — supăraţi pe mine
voi părinţi fericiţi
fiindcă gîndesc aşa
numai de cînd
doar strada-i a mea.

FRIDERIKE ROTH

(n. 1948, Sindelfingen)

Stephen Daedalus făcînd o poezie

Poetul
nu-şi revarsă versurile
precum fîntîna oraşului apa sa de exemplu.

Poetul în reaua-i precugetare
citeşte
precum se citeşte un lexicon
creîndu-şi o rezervă de cuvinte.
El stringe astfel, din gura oamenilor
bolovănoşi,
cuvinte pentru casa lui de comori.

Apoi, el le repetă, le repetă,
uitînd apoi
însemnătatea lor iniţială,
Fiindcă, tot repetîndu-le, Poetul le transformă
în minunate cuvinte
numai cuvinte fiind.

Pe urmă, cu pas precaut,
se duce acasă
şi aşează cuvintele în propoziţii
prevăzător
şi cu neobosită seriozitate.

Tălmăciri de
Radu Cârneci
şi
Franz Johannes Bulhardt

BALCANICE

NIAZI MUHAMEDI

În ochii tăi

În ochii tăi
Privirile au îngheţat
Păsările nu mai zboară
Spre sud
În degetele tale
Înnebuneşte verdeaţa-alintării
Ţi-am spus
Iubeşte-mă
Ca primăvărateca ploaie
Rivnită-n aprilie
Pentru a înmuguri dragostea.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

○ **CIUDAT** ar părea faptul că pînă acum Statele Unite ale Americii nu au avut o cinematecă. Proiectul lui „American Cinematheque" a fost elaborat nu demult, dar şi atunci cînd va fi gata ea nu va avea o arhivă proprie, aceasta găsindu-se la Universitatea California din Los Angeles. În fruntea noii instituţii americane se va afla un colegiu internaţional condus de regizorul Sidney Pollak, şi din care vor face parte : Julie Christie, Melina Mercouri, Federico Fellini, Volker Schlöndorff, Carlos Saura şi alţii.

● **MONGO BETI,** pe numele său adevărat Alexandre Biyedi, este un cunoscut scriitor din Camerun. S-a născut în anul 1932 iar actualmente trăieşte la Paris unde este profesor de limbile franceză şi latină. În capitala Franţei el scoate, împreună cu soţia sa, revista „Peuples noire, peuples africains" una dintre cele mai ironice şi mai polemice reviste cu caracter anticolonialist editate nu numai în Franţa, ci în întreaga lume. Faptul acesta i-a creat multe neplăceri, el aflîndu-se de cîteva ori în situaţia de a fi expulzat din Franţa.

Serie proză, romane în primul rînd, dintre cele mai cunoscute sînt „Cele, două mame ale lui Guillaume Ismael Dzewatama" şi „Sfîrşitul măscăriciului". Romanul „Două mame..." înfăţişează problematica complexă a căsătoriilor mixte din Arica", spunea autorul. Este cazul unui negru care a studiat în Europa şi care se întoarce în ţara natală împreună cu soţia lui albă. Căsătoria lor ridică cele mai serioase probleme morale şi politice, pe care eu încerc să le atac în spirit umoristic, modalitate care îmi este cea mai la îndemînă... „Sfîrşitul măscăriciului" este diametral opus primului roman. Totul în el este pură imaginaţie, anticipaţie politică. În acest roman, am încercat să surprind schimbările politice care se petrec în Africa. Este un fel de istorie viitoare a continentului african, continent concentrat într-un sat mare, într-un trib mare, din care au fost îndepărtate vechile forme de guvernare, vechea putere politică. Într-un fel, romanul acesta este o continuare a întîmplărilor dintr-un alt roman al meu „Remember, Ruben", care mi-a cerut eforturi cu totul deosebite...

● **S-AU ÎMPLINIT** 34 de ani de la data primei puneri în scenă, la Londra, a dramatizării cunoscutului roman „Cursa de şoareci" de Agatha Christie. De atunci, din anul 1953, spectacolul a fost vizionat de peste 1,5 milioane spectatori. De-a lungul anilor, în rolurile piesei s-au perindat 365 actori, cei aflaţi în viaţă fiind cu toţii membri ai „Clubului veteranilor". Piesa a fost tradusă în 23 limbi şi prezentată în 42 ţări de pe toate continentele.

Poate pare ciudat, dar acest celebru roman al nu mai puţin celebrei Agatha Christie nu a fost încă transpus pentru marele sau micul ecran. Şi nici nu va fi încă, deşi dreptul pentru filmare a fost cumpărat demult. Clauza principală a contractului prevede însă că filmările pot începe la scurgerea a opt luni de la data ultimei reprezentaţii cu piese pe scena teatrului londonez.

● **ÎN EDITURA** londoneză „Secker and Warburg" a apărut o nouă monografie consacrată vieţii şi operei marelui dramaturg suedez August Strindberg. Autorul ei este Michael Meyer, unul dintre cei mai buni cunoscători ai lui Strindberg. El a tradus în limba engleză multe dintre piesele lui Strindberg şi ale lui Ibsen, despre care ţine prelegeri cu regularitate.

Michael Meyer a lucrat şase ani la elaborarea acestei cărţi, pe care i-a dedicat-o „lui Graham Greene, pentru cei patruzeci de ani de prietenie adevărată".

● **METROPOLITAN OPERA DIN NEW YORK** trece printr-o criză serioasă. Principalii sponsori financiari ai cunoscutei scene lirice newyorkeze şi-au exprimat nemulţumirea faţă de conducătorul ei artistic, James Levin, care în sezonul trecut a introdus în repertoriu şi lucrări de compozitori contemporani. Continuarea sprijinului financiar este condiţionată de revenirea la spectacolele exclusiv din repertoriul clasic.

● **COMPOZITORUL ENGLEZ** Alan Bush, acum în vîrstă de 85 de ani, a dedicat una din lucrările sale recente conducătoului mişcării populaţiei de culoare din Republica Sud-Africană împotriva apartheidului, Nelson Mandela, aflat de peste 23 ani în închisoare. Compozitorul s-a inspirat din romanul autobiografic al lui Mandela intitulat „Lupta vieţi mele". Lucrarea lui Alan Bush este un oratoriu pentru bariton solo, cor şi orchestră mică. Ea a fost prezentată în premieră mondială absolută la Wortley, o aşezare de lîngă Scheffiled.

● **SVEJK A ÎMPLINIT 75 DE ANI !** Cu alte cuvinte, anul naşterii sale este anul 1912. Sărbătorirea acestui glorios... jubileu, pentru a ne păstra în limitele limbii lui Hašek, a prilejuit apariţia unui număr impresionant de cărţi, articole, studii etc. despre celebrul erou şi despre nu mai puţin celebrul său autor şi părinte.

Cînd s-a născut ideea de a scrie un asemenea roman, rămas singular în literatura universală ? Iată relatarea primei soţii a lui Jaroslav Hašek, Jarmila Hašková : „Într-o seară de mai, Jaroslav s-a întors acasă extenuat, dar a mai găsit voinţa şi puterea pentru a aşterne pe o bucată de hîrtie o idee care îl urmărea de multă vreme. Dimineaţa, de cum a făcut ochi, s-a repezit la foaia de hîrtie pe care, după cum afirma, a aşternut o idee genială. Dar nu ştiu cum s-a făcut că între timp hîrtia ajunsese la gunoi. Jaroslav a alergat pînă la lada de gunoi, a început să scormonească şi a fost din cale afară de fericit cînd a dat peste foaia mototolită pe care a netezit-o repede. Pe peticul respectiv era scris şi subliniat titlul «Timpitul companiei» sub care se putea descifra doar următoarea frază : «S-a dus de bună voie să fie examinat cum că e apt să intre în armată ca soldat de rînd»... după care urmează cîteva mizgălituri indescifrabile."

Astfel s-a păstrat schiţa primului gînd care, mai tîrziu, s-a dezvoltat şi a luat dimensiunile gagurilor groteşti şi ironice ale romanului despre peripeţiile bravului soldat Svejk. Dar fantezia scriitorului nu s-a îndepărtat prea mult de realitate, întîmplările lui Svejk nu fac decît să parodieze textul jurămîntului militar austro-ungar potrivit căruia „soldatul trebuie să-l slujească pe Împărat pe pămînt, pe apă şi în aer".

SPORT

AMESTECATE

● **Un băiat din Cîmpulung-Muscel, pe nume Ion Tudoraş, mă întreabă, crezîndu-mă foarte umblat pe cărările munţilor, ce se întîmplă cu schiorii noştri de nu iau parte la nici un concurs important şi de ce, în general, nu saltă ei capul din cutia mediocrităţii. Singurul răspuns pe care mă simt în stare să-l dau — şi o fac cu certitudinea omului de la cîmpie, cu picioarele bine înţepărite pe pămînt — este acela că noi nu avem schiori de arătat la faţă dincolo de hotare. Mai bine zis nu avem nici un schior demn de a figura pe listele unui concurs internaţional. Avem munţi superbi, avem pîrtii naturale cu nemiluita (amenajate, din nefericire, numai două sau trei), avem fabrică de schiuri la Reghin, avem echipament, avem zăpadă, avem două cluburi, Sinaia şi Braşov, care au mai produs cîte-o speranţă, prin ani (de mult, foarte de mult !), însă nu se arată de nicăieri acel vultur al Carpaţilor care să răscolească somnul şi visele copiilor. La mijloc, trebuie să fim cinstiţi, nu e vorba nici de lipsă de talente, nici de lene, ci de un lucru mult mai grav, pe care ba-l intuiesc, ba îmi scapă printre degete, ba mă feresc să-l spun cu gura nezăbrelită.**

● **Pentru că au lopătat, cu aripi albastre, pe deasupra Bucureştilor, cocorii, îmi sună-n timplă sămînţă de primăvară, gîndul mi s-a mutat în universuri de brînduşi, încheg în minte un nou roman, care se deschide cu o sărbătoare a glicinii, un bal petrecîndu-se în lumina ei violetă. Dar în bobul lacrimei născute din zăpadă se ciocnesc două cupe, una plină cu vin fraged, alta cu otravă, — asta pentru că din toate echipele adunate mototol pe versanţii Bucegilor şi Făgăraşului (spre vîrful Ceahlăului nu se prea îndeamnă mulţi băieţi) numai Rapidul îngenunchează şi-şi pierde mătăniile în faţa echipelor de categorie inferioară. Trag nădejde că e vorba de o tactică vicleană, dar sînt unele clipe cînd simt că soarta ne leagă un bolovan de picior.**

● **Ca unul care-a crescut în vaduri de ape adînci şi fermecate mă bucur din suflet pentru rezultatele obţinute de Tamara Costache, la Paris şi Bonn. Victoriile ei arcuiesc curcubeie peste Valea Prahovei. Din partea băieţilor nici o veste, toţi plutesc în poziţia înecaţilor.**

● **O anchetă a revistei „France footbal" îi fixează ca şefi de pluton ai celor mai buni fotbalişti din ultimele trei decenii pe Franz Beckenbauer şi Michel Platini. Lîngă umărul Kronprinzului, eu îl aşez pe Eusebio. Un fotbalist ca perla neagră a Benficăi de odinioară nu se iveşte decît o dată într-un secol. Dar ziariştii sportivi francezi, poate cei mai inteligenţi din întreaga Europă, cunosc la perfecţie legea zidirii de idoli şi a vremilor de aur. Cînd eşti puternic nu-ţi ungi buzele cu miere ca să săruţi.**

● **Mă uit pe geam : copiii din vecini lansează corăbii la apă pe piraiele din buza trotuarelor, vişinul şi-a umflat mugurii, magnolia leagănă turturele — şi mă fierbe dorul de plopii din Giuleşti, de sălciile din Ştefan cel Mare, de iarba din Ghencea, de aromele tutunului din Regie. Dezlegaţi-vă limba, tălăngilor.**

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
8
(1 293)
sîmbătă
21 februarie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MUNCĂ ŞI CREAŢIE

Nicicînd în istoria poporului nostru nu vom găsi, ca de la Congresul al IX-lea al partidului, o unitate mai densă şi mai exemplificatoare în tot ceea ce înseamnă muncă şi creaţie. Stă aici, în aceşti termeni, însăşi explicaţia de ordin etic şi moral a existenţei, stă aici, în aceşti termeni, explicaţia însăşi a ideii de creativitate. Şi o întemeiere a ei economică, politică în care se cuprind planuri, obiective şi programe de cel mai ridicat relief pentru identitatea însăşi a patriei, a fiinţei libertăţii şi independenţei sale. Se cuprind înfăptuiri mari, epocale, care condensează etape istorice multiple, aducîndu-le la scara unui prezent permanent posibil şi permanent creator. De aici şi linia de boltă a viitorului, de aici şi dimensiunea întreagă, eroică şi de neconfundat a trecutului, de aici această stare, această poziţie de înaltă şi sobră atitudine prin care luăm act de propria noastră vie şi complexă realitate, de aici forţa de a gîndi şi privi procesul unor ample şi necesare transformări.

Recentele cuvîntări ale secretarului general al partidului stau mărturie edificatoare în acest sens, ele sînt nu numai o pledoarie şi un argument pentru realitate şi realism cît mai ales un strălucit şi elocvent document teoretic şi practic al modului de a ne privi în faţă şi pe mai departe existenţa, rostul şi misiunea pe care o avem faţă de noi şi urmaşii noştri, faţă de noi şi libertatea şi independenţa patriei. Există o sensibilă şi tot mai pronunţată linie de legătură între tot ceea ce ne propunem şi realizăm, există o tot mai sensibilă şi pronunţată linie de legătură între muncă şi creaţie, cuvîntul de ordine este al eficienţei, al noii calităţi a efortului de gîndire şi acţiune. Cuvîntul este, de fapt, al spiritului revoluţionar, creator. Cuvînt care se rosteşte prin rezultate, cuvînt care, în esenţa sa, se rosteşte deopotrivă în perspectiva viitorului dar şi în perspectiva realităţii, a prezentului din care ne alcătuim şi pe care vrem, este de datoria noastră să-l continuăm şi să-l transformăm.

Este un drum greu, epopeic, acesta, dar dacă ne gîndim la toate evenimentele, la toate cumpenele şi deschiderile istoriei, cînd n-a fost greu ? Pornim la un drum lung de luptă şi muncă, anunţa în urmă cu douăzeci şi doi de ani secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, spunea că vom avea de înfruntat şi multe greutăţi, spunea că vom străbate şi experienţe noi, necunoscute.

Drum greu am străbătut, dar acest drum este al oraşelor şi satelor de azi, acest drum este al marilor magistrale economice, tehnico-industriale şi agrare, al marilor amfiteatre ale învăţămîntului, ştiinţei şi culturii, acest drum este unic şi etern pe harta patriei, cel al Canalului Dunăre-Marea Neagră, cel al Transfăgărăşanului, al Metroului bucureştean, un drum cum e raza şi focul de veghe al tuturor marilor cetăţi industriale, raza şi focul tuturor marilor întemeieri din aceşti ani — douăzeci şi doi, de acum — o epopee în care ideea de muncă şi ideea de creaţie şi-au devenit şi îşi sînt inseparabile şi se completează, se înalţă şi se unesc, solidarizînd din perspectiva unui acelaşi unic scop. Care este harta, care este geografia economică a ţării raportată azi la scara tuturor celor ce o alcătuim, care este azi harta, geografia spirituală a ţării raportată la scara gîndurilor, a aspiraţiilor şi idealurilor noastre, ne-o spune însăşi cultura, ne-o spune marele festival naţional care e Cîntarea României. O manifestare de masă a muncii şi creaţiei, un mod, cel mai larg, de exprimare a spiritului creator al poporului român. Este o sudură vie, de gînduri şi sentimente, între ideea de muncă şi ideea de creaţie. Pentru că amîndouă sînt ridicate la rangul de a fi necesare în cel mai înalt grad mersului înainte al societăţii, cunoaşterii de sine, a geniului creator al poporului, permanentei şi laborioasei sale descoperiri.

Literatura şi arta au, prin esenţa şi semnificaţia lor, o întreagă şi îndelungată rădăcină în toată această plămadă a prezentului şi viitorului, pe cît vin ele din trecut, pe cît trăiesc ele în prezent pe atît anunţă şi certifică viitorul. Prin idei, prin gînduri, prin sentimente şi oameni care consacră acest viitor şi-i dau substanţă prin tot ce-l întregeşte şi-l face vizibil, întreg ; ideea de muncă şi de creaţie formează un tot care este o asumare a însuşi timpului şi o responsabilizare de conştiinţă patriotică, revoluţionară.

Luceafărul

Ştefan Luchian : Anemone"

TÎNĂR ÎN AGORA

Despre demnitate

FIINŢA, CA EXISTENŢĂ DESTOINICĂ

Mi s-a întîmplat s-o trăiesc (întîmplarea) tocmai în momentul în care începeam călătoriile prin lumea şi lumina patriei. Bărbatul stătea drept, aura anilor îi lumina adîncul fiinţei fără a o tulbura, iar vorbele-i erau ca zăpezile rîvnite în brazda visătoare, agonizînd. Am scris despre imaginea întîlnirii mele cu omul acela, ceea ce n-am mărturisit era fărîma de mister ce-i învăluia articulaţiile vorbelor. Omul stătea drept, parcă ţintuit în spaţiul mărunţului lui birou — aveam să aflu, Muzeul de artă populară şi etnografie din Lugoj este (şi) opera vieţii lui — şi-mi povestea despre o descoperire amîndouă a ceramică străveche. Nu întru acum în detaliile pe care le-am povestit, ci înaintez călăuzit de nuanţa pe care atunci nu am întrezărit-o. Pe scurt : omul (Ioan Stratan) vede o „movilă", are sentimentul straniu că ascunde **ceva**, o lasă în voia adulmecătoare a privirilor spaţiului şi, totuşi, la un moment dat simte, **simte** acel **ceva**, se urcă în tren, ajunge acolo cu sufletul la gură şi găseşte pe un ins oarecare, pe tractorist, meşterindu-şi el ştie ce... Sub muscăturile plugului, sclipeau în lumina blîndă a acelui timp, fărîme reci, fărîme de vase. (Erau fărîmele uneia dintre cele mai interesante mărturii ale tracilor pe pămînt românesc...)

O să-mi iau îngăduinţa de a-l aminti pe destoinicul în înţelepciune străveche, Pârvan : „Oamenii noi, înflorind în marea lumină a vieţii, se pleacă cu reculegere spre pămîntul unde dorm oamenii vechi, din ţăria cărora au crescut ei, oamenii noi, ca florile noi din pulberea florilor vechi".

Există o demnitate a meseriei, îmi spunea bătrînul arheolog, aceea care, prin fiinţa ei îţi rostuieşte în ţărie orizonturile vieţii, ale faptelor din viaţa pe care o petreci. N-aş mai putea lua drept întîmplare descoperirea omului ce mă fascinase atunci prin simplitatea vorbelor lui simple, respirate de un aer străvechi. Demnitatea meseriei — iată fărîma lui de existenţă în rostul trecător al unei vieţi.

Oare munca titanică, înflorind destinul unui Pârvan, nu este un strălucit răspuns românesc la afirmarea straturilor de sorginte ale spiritualităţii noastre ? Să fie oare vorba de altceva decît de demnitatea meseriei, înţeleasă drept destin eroic şi fecund într-o viaţă ? Cît simţim că datorăm unora care, asemenea lui, şi-au făcut din probitate o virtute a meseriei, un neatins de oprelişti, stindard, cu o demnitate pilduitoare, greu de egalat în ţărie ? Elegia a doua, getica, a lui Nichita Stănescu, închinată marelui înaintaş este, la rîndul ei, o „probă de purificare profesională", un semn de înţelegere a unui destin, probă deschizătoare şi fecundă întru demnitatea cuvîntului...

METAFORA ÎNFLORITĂ ÎN MARMURĂ

Între momentul în care omul „de meserie" al satului a început să gîndească (după mintea şi înţelepciunea faptelor lui de pînă atunci) cum vor fi aşezate cele patru plăci pe osatura monumentului, cu siguranţă că simţea (chiar înainte de a purcede la lucrare), aripile vulturului ce închid verticalitatea aerului din preajma brazilor, acela ce îţi înăspresc privirea, trimiţîndu-te,

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

O şcoală de gîndire

Analiza oricărui fenomen artistic sau literar autohton trebuie să se raporteze la cultura noastră privită în ansamblu şi la ritmurile ei specifice, acest lucru însemnînd garanţia unei înţelegeri corecte a devenirii. Din perspectiva sfîrşitului de secol imaginea culturii româneşti capătă dimensiuni noi, fără a-şi pierde semnul identităţii. Care este direcţia specifică de evoluţie a culturii noastre în contextul lumii actuale ? În „Spaţiul mioritic", Blaga afirmă că fundamental în cultura română este „un complex de potenţe creatoare", relevînd acel „orizont spiritual ondulat" al fiinţei noastre etnice ; de fapt autorul simbolizează, prin toposul mioritic, stilul evoluţiei româneşti, numindu-l un „orizont de avansare legănată în timp". Celebrul său studiu din 1936 analizează în profunzime complexul spiritual autohton relevîndu-i determinantele : propensiunea spre categoriile organicului şi „tendinţa de transfigurare «sofianică» a realităţii". Aceste trăsături caracteristice culturii noastre de tip răsăritean indică un **ritm specific de creştere**, un metabolism în parte diferit de cel occidental. Evoluţia **organică** a culturii româneşti se bazează pe un aprioric simţ al măsurii şi al întregului fără să prezinte în decursul istoriei spectaculozitatea acelor salturi caracteristice popoarelor din occident. Blaga observa pe bună dreptate că evoluţia culturii la noi s-a realizat de-a lungul secolelor „oarecum sub surdină" explicînd acest lucru prin faptul că la români „totul se înfăptuieşte cu un uimitor simţ pentru nuanţă şi cu tot atît simţ al discreţiei". Călinescu face afirmaţii asemănătoare în „Istoria" sa atribuind organicismului nostru cultural trăsături diferite faţă de culturile vestice. Lipsa aşa-zisei „spectaculozităţi" în evoluţia noastră culturală e compensată de **vocaţia echilibrului**, cultura românească a evitat „hybrisul", excesele de ritm în favoarea unei **creşteri euritmice** asimilînd cu consecvenţă tradiţia. O civilizaţie arhaică, milenară ca a noastră de bună seamă că a exclus ostentaţiile cultivînd ritualul, dezvoltarea sa istorică a fost cumpătată. Dacă spiritul occidental este faustic, fiinţa noastră culturală este orfică ; de aici şi înaintarea sa armonioasă în timp. Aflată mereu sub semnul măsurii, personalitatea culturii româneşti nu a evoluat nici spre un raţionalism autarhic (precum cel francez) şi nici în direcţia unui spiritualism exclusivist (ca în cazul ger-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

Cînd creşte iarba

Într-o referinţă critică la romanul **Un veac de singurătate** de Gabriel Garcia Márquez, Eugen Barbu scria despre celebra operă a scriitorului sud-american că e „o carte nebună", „pe care cu greu o poate egala cineva în următoarea sută de ani", că face parte dintre acele cărţi care „hotărăsc soarta întregii literaturi a lumii" şi că el — Eugen Barbu — „ar fi murit de bucurie" să fi avut norocul a o scrie. E o declaraţie cum numai Eugen Barbu o putea concepe, gigantizînd în maniera sa strălucitoare şi fabuloasă şi trădînd, în definitiv, secreta ambiţie de a realiza în cîmpul literaturii româneşti ceea ce a înfăptuit gloriosul său confrate, în sinul unei civilizaţii neolatine, foşgăind de străluminări pasionale ancestrale şi crepusculare, în acelaşi timp.

Dacă lăsăm la o parte cele cîteva nuvele de excepţie pe care le-a scris, trei sînt, deocamdată, incercările de răsunet, menite a schimba faţa prozei româneşti : **Groapa**, **Princepele** şi **Săptămîna nebunilor.** Sînt trei romane, am zice, „nebune", apreciate cum se cuvine, după imprejurări, dar mai arareori, subliniindu-se intenţia lor de revoluţionare a prozei, „avangardistă", s-ar putea spune. Căci (nu-i aşa ?) Eugen Barbu a trebuit să treacă drept un remarcabil scriitor de factură tradiţionalistă, ca şi Marin Preda, fiindcă moda europeană bătea pe la porţile „experimentalismului". Şi dacă Marin Preda a fost hotărnicit lîngă „realismul" lui L. Rebreanu, lui Eugen Barbu i s-a descoperit — cu temei, fireste — alt înaintaş, Mateiu I. Caragiale. Într-adevăr, îl apropie pe Eugen Barbu de autorul **Crailor de Curtea-Veche** simpatia pentru o lume în decădere peste care aruncă vălul somptuos al poeziei. Acest balcanism crepuscular — devenit una dintre cele mai solide tradiţii în literatura noastră — ajunge „obsesie" a stilului în ciclul fanariotic (**Princepele** şi **Săptămîna nebunilor**). **Groapa** e mai aproape de estetica arghezianâ a „florilor de mucigai" şi e riscant a vedea în Cuţarida, totuşi, numai o oglindă a unei lumi în degradare. Ba, am zice, ne aflăm, mai degrabă, în miezul unei ciudate **geneze,** în evidentă opoziţie cu apocalipsa fanariotă a dezmăţului din **Princepele** şi chiar din **Săptămîna nebunilor.** Cuţarida se naşte şi creşte sub ochii cititorului, ea are un întemeietor, pe viitorul circiumar Stere, personaj cu ambiţii balzaciene, avîndu-l ca model pe Pandele, stăpînul la care ucenicise. Nu întîmplător Eugen Barbu a protestat împotriva acelora care au văzut în **Groapa** doar o lume a declasaţilor : „Dar e lumea mea ! Am trăit prin ea, în ea, cine mă împiedică s-o scot la suprafaţă ?" **(Jurnal).**

Cuţarida e o lume cu legile ei nescrise, menite să-i asigure vitalitatea şi expansiunea. Este ea oare mai „decăzută" decît „lumea bună" a Bucureştilor, lumea negustorilor şi stăriţilor de tip Pandele sau Goldenberg ? Dimpotrivă, peste „dogorile pestiienţiale" adie cite o mireasmă de umanitate adîncă precum iubirea curată

Theodor Codreanu

Continuare în pag. a 2-a

PREZENŢA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Poetului tînăr

Între tinerii poeţi care, la începutul acestui deceniu incercau să impună, cu neră bdare specifică virstei o nouă sensibilitate lirică, declamată uneori zgomotos în interviuri pe cît de simpatice prin aerul lor de frondă juvenilă, pe atît de superficiale în absenţa unei arte poetice, Traian T. Coşovei mi s-a părut, cu **Ninsoarea electrică** (1979), miza cea mai potrivită pentru o competiţie de durată, cu start promiţător, dar cu derularea imprevizibilă. Spiritul ironic şi ludic, precum şi inclinaţia către abordarea aspectelor concrete ale realului, explicabile ca reacţie la afectarea metafizică a poeziei deceniului anterior, dar riscînd să uniformizeze noua promoţie lirică, nu se manifestau la el, ca la o bună parte dintre debutanţii de atunci, doar distructiv sau chiar în gol, ci relativizau, probabil din pudoare, o dramatică nelinişte interioară, transparentă, totuşi, printre ochiurile abundentei reţele metaforice. În plus, poezia lui Traian T. Coşovei denotă o mare şi reconfortantă încredere în... poezie, în capacitatea acesteia de a modifica şi restructura, elibe-rînd de rutina existenţială şi căutînd ingenuitatea primordială. Faţă de, să spunem, Mircea Cărtărescu, prestidigitator al cuvintelor, devastînd dicţionarele şi întorcînd pe dos clişee poetice pentru a smulge aplauze la scenă deschisă, Traian T. Coşovei este un reflexiv, dedat metaforei somptuoase, creatoare de atmosferă, dar şi purtătoare de incărcătură semantică. Raportată însă, la gravitatea ostentativă a discursului liric propus de, să spunem, Nichita Danilov, spirit nebulos atras de goticul sumbru, poezia lui Traian T. Coşovei pare o antifrază, un „capriccio" nonsalant „coafînd" sensuri. Altfel spus, această poezie păstrează — după părerea mea — un echilibru benefic între ironie şi gravitate (un ochi rîde, celălalt plînge) sau, mai nuanţat, conţine, deopotrivă, o ironie gravă şi o gravitate ironică.

Am comentat, la momentul respectiv, fiecare

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Trei pătrare de veac

Tot ducînd pe umeri şi în suflet veacurile spiritualităţii noastre, Romulus Vulcănescu are el însuşi azi trei pătrare de veac. Ai spune că s-a molipsit de milenii, dacă trupul său neînclinat n-ar dovedi o tinereţe şi o vigoare demne de invidiat şi dacă pletele ce-i desenează anume chipul solemn n-ar pune într-o lumină atît de adîncă ochii săi neliniştiţi, căutători de adevăruri eterne, incărcaţi initiatic de magnetism ; mi s-a părut de multe ori că mă scrutează din ei, ca într-o bunăvestire, legendarul leu din Carpaţi.

Romulus Vulcănescu este una din marile figuri ale fiinţei culturale româneşti : intreaga sa Operă, focalizată, de la volum la volum, în recenta şi sublima sa **Mitologie română,** îl aşează între urmaşii de seamă ai lui Hasdeu şi Pârvan.

Am răsfoit zilele trecute, proaspăt sosită în librării, ediţia din 1937 a **Mitologiei române** şi am înţeles încă o dată cîtă trudă, cîtă răbdare, cîtă voinţă şi cît respect creator faţă de înţelepţii înaintaşi există în fiecare capitol, în fiecare pagină a acestei cărţi : este aici o irepetabilă şi tocmai de aceea exemplară viaţă de om care n-a abdicat niciodată de la strategia sa : a vrut să refacă în sistem spiritualitatea populară românească, acest templu egal numai cu sine care explică şi păstrează în el taina continuităţii noastre; şi a făcut-o scormonind calm, cu o insolită rigoare a asteptării, în lutul faptelor folclorice, piatră cu piatră, zid cu zid, coloană de coloană, suind, de la prima lecţie a mistriei Meşterului Manole, pînă la perfecţiunea nicio dată tîrzie a acestui maestru arhitect.

Triumful de azi este şi gloria metodei : în 1937 declanşează, prin forte proprii, difuzarea în ţară a unui chestionar de mitologie autohtonă (două mii de exemplare, fiecare însoţit de un caiet şi de instrucţiunile privind modul de completare). Extrase din aceste caiete vor fi folosite cincizeci de ani mai tîrziu.

Avînd intuiţia că **hora,** ca fapt indeobşte folcloric, are un caracter emblematic pentru multimilenara civilizaţie autohtonă, Romulus Vulcănescu lansează comparativ-istoric cercetări filologice, arheologice, folcloristice, etnografice şi etnologice, relevînd izvoarele, implicaţiile şi complexitatea fenomenului pe care l-a numit **horal.**

Este aici, desigur, şi o replică la viziunea blagiană a spaţiului mioritic, nu însă în sensul negării ei din nevoia de a spune, ca un copil răsfăţat pe maidanele cabotine, „hai să dăm cu pietre în statui" ci pentru a-l completa. Coborînd pe propriile sale căi, diacronic, de-a lungul coordonatelor spaţiu, timp, cauzalitate şi finalitate, Romulus Vulcănescu a vrut să ajungă la ceea ce putea fi fenomenul originar şi a descoperit — ca un numitor comun şi blazon etno-

Paul Tutungiu

Continuare în pag. a 7-a

Curcubeu de pace

Din adîncul istoriei noastre, tot vine şi vine către noi, iluminat de celebrul poem eminescian, acel admirabil, „sol de pace cu-o năframă-n vîrf de băţ", imagine-simbol a vrerii esenţiale a oamenilor trăitori pe aceste străbune meleaguri. Prin demnul mesager, nu doar Marele Mircea şi oastea sa, ci un întreg popor îşi exprima în momentul acela, cînd viforul de săgeţi şi suliţe nu se stîrnise încă, opţiunea clară pentru buna înţelegere şi împăcare. Ce altceva făcuse, în timpurile mai vechi, înţeleptul rege autohton ce trimisese lui Lisimah, înainte de confruntare, însemnele grăitoare ale dorinţei sale de evitare a încleştării semănătoare de moarte şi nenorociri ? Atunci cînd voinţa de pace nu i-a fost ascultată, cînd năvălitorul s-a năpustit asupra pămîntului şi bunurilor sale, poporul din spaţiul acesta hărăzit de istorie s-a ridicat cu inversunare împotriva duşmanului, lupta şi vitejia constituind alternativa păstrării fiinţei şi libertăţii sale. Să ne amintim, alături de Rovine, de Posada — aşa cum ne-o relevă Cronica pictată de la Viena — de glorioasele bătălii purtate sub conducerea lui Vlad Ţepeş, Ioan Vodă, pînă la eroicele momente ale războiului de independenţă, de Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz, Otopeni, Păuliş, Oarba de Mureş etc., etc.

Pacea este însemnul de nobleţe încrustat adînc în firea şi atitudinea generală a poporului nostru. De cînd ne ştim, am cîntat cu ardoare pacea şi-am ieşit în calea ei sub faldul imaculat al gîndului de bine, cu stolurile de albi hulubi hrăniţi cu grăunţe din palmele noastre, cu ramura de măslin urcătoare din antice mituri, cu piinea şi sarea pămîntului nostru dătător de roade şi bucurii. Şi cînd zeiţa păcii ne-a suris, cînd soarele s-a aprins în cumpăna bolţii peste fruntile noastre, ne-am gospodărit cu sporită hărnicie ogorul, ne-am construit case frumoase şi trainice, am ridicat sate şi oraşe, monumente ale artei şi culturii, ne-am îngrijit grădinile şi livezile, ne-am educat odraslele în spiritul muncii, al cinstei, demnităţii şi omeniei.

Şi iată, astăzi se profilează pe zarea patriei, ca o permanenţă a dezideratului din străbuni, silueta aceluiaşi falnic sol de pace, spre conştiinţele întregii lumi. Peste poligoanele şi bazele militare, peste rachetele şi armele nimicitoare — de al căror spectru dorim umanitatea cît mai curînd şi definitiv scăpată — arcuim curcubeul imens al dorurilor şi visurilor noastre de paşnică viejuire şi conlucrare între neamuri, care să încunune de la un capăt la altul pămîntul. În locul „stelelor" cu ochi pinditori de laseri, rivnim strălucirea veşnică a astrelor tutelare, care să ne îmbie mereu la candoare şi reverie şi să redea lumii poezia ei dintotdeauna, armonia mult tînjită şi întrutotul meritată. Prin simplu grai, prin semnătură de suflet, prin faptă hotărîtă şi exemplu concret, prin vers, cîntec şi chemare către omenire am spus şi vom spune pururi **Da** păcii, liniştii şi tihnei creatoare, crugului de aur al soarelui şi al luminii, florilor răsărite în poemele şi biruinţele de spirit ale tuturor artiştilor lumii...

Ion Segărceanu

● **În acest număr : „Tinerii prozatori şi universul rural" ● 1907 — memento ● „Tăcere prelungită" — proză de Constantin Georgescu ● Poeme de ● Carolina Ilica ● Iancu Grama ● Ion Tudor Iovian ● Radu Cange ● Ion Băducu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Remember ● Poeţii, cînd erau tineri... de Niculae Stoian ● Post restant de Iulian Neacşu ● Rememorări de Mircea Micu ● Cumpănă de George Alboiu ● Mapamond ● Sport de Fănuş Neagu.**

CRONICA LITERARĂ

PAUL CORTEZ: «Echidistanțe»

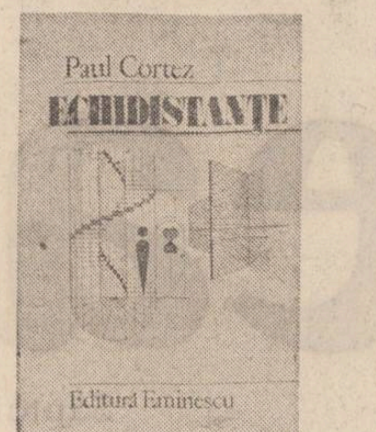

Originalitate în spirit eseistic, de o formulă totuși neobișnuită, denotă și cele două colecții ale lui Paul Cortez („Echivalențe", din 1983, și „Echidistanțe", din 1986), de aspect heteroclit, amîndouă conținînd însemnări de lungimi diferite, adeseori scurte, inteligibile în termen livresc. Astfel de „glose" nu sînt fără o tradiție și întîia alăturare posibilă e, la noi, odobescianul „Pseudo-kineghetikos", asemănător cu aceste simpatice compuneri atît prin erudiție cît și prin volubilitate formulistică, pretutindeni ajunsă la expresii care se țin minte cu ușurință. Totuși, diferențe există și încă dintre acelea care dau aci o semnificație diferită de aceea a eseului, cu substanță exegetică severă, al lui Alexandru Odobescu și este inevitabil a spune că, urmînd aceste îndemnări, „Echivalențe" și „Echidistanțe" aparțin unui modern. Sînt, la o repede examinare, niște „recitiri", de soiul acelora întreprinse de Nichita Stănescu în „Cartea de recitire", și într-un gust al **creației prin erudiție**, care este exprimat, într-un chip memorabil și de Modest Morariu (în remarcabila „rescriere" romanească", de gust modern, „Întoarcerea lui Ulysse"). A crea prin erudiție e o procedare de esență barocă și cu originea în ideea că o cultură reprezintă un factor de continuitate, unde a fi original nu vrea să spună invenție absolută ci doar o acumulare în ordinea spiritului, aptă să așeze individualitatea în tipologii de creație. Din acest punct de vedere, Paul Cortez ilustrează un prototip de „colecționar" și de erudit, ajuns la definiție în literatura română prin Odobescu și, cu toate acestea, aflat în proiect mai înainte de acesta, într-un spirit enciclopedic și eseistic care este al secolului al XVIII-lea român. Opinii mai recente vin cu ideea că întîiul eseist român ar trebui socotit Dionisie Romano (propunerea e a lui Antonie Plămădeală) și această supoziție este certificată de o examinare a operei aceluia ; însă înainte de el, literatura română cuprinde **in nuce**, mai mulți astfel de creatori condiționați de erudiție și venind, după puteri, cu o contribuție care însemnează, adeseori, schița unei opere virtuale. Cercetarea de mîine va releva, fără de îndoială, această literatură care ilustrează „enciclopedia rustică" (așa cum am denumit-o recent) și a cărei originalitate constă în repudierea unei culturi de improvizație și cu sens mimetic, sforțînd a conserva dintr-un fond propriu, străvechi, nota originală. Acești comentatori, „glosatori", copiști care însemnă pe margine de codice, sînt scriitorii secolului al XVIII-lea românesc și în spiritul acelui tîrziu **umanism post-bizantin** trebuie examinată literatura de felul acestor „echivalențe" de glosator, pe care o dă, în strictă modernitate, Paul Cortez. Ca și acești **erudiți de scriptorium**, el se pornește înspre creație prin copieri moderne de text și „precuvîntarea" (formulă voit arhaică) prin care încep „Echivalențele" e însușită (și adaptată) de la Erasm din Rotterdam : „Rog, însă, dintru început — zice Erasm, și, după el, Paul Cortez — pe acei care fac caz de ușurătatea subiectului și de tratarea lui în chip umoristic să cugete că nu eu am născocit acel fel de scriere ci că autori cu mult mai vechi și vestiți au scris asemenea lucrări (...) Căci ar fi peste măsură de nedrept, ca, atunci cînd îngăduim tuturor breslelor să aibă desfătările lor, să nu permitem tocmai oamenilor cu carte un prilej de joacă, mai cu seamă că șotiile au un miez hotăritor și ghidușiile lor sînt ticluite cu atîta tîlc, că cititorii cu mintea ceva mai deschisă pot să se aleagă din ele cu mai mult folos decît din niște tomuri posace și solemne". Nu în alt spirit e prefața la „Echidistanțe" (Ed. Eminescu, 1986), atîta doar că „originalul" este aci Cervantes, din „Don Quijote" : „Aș vrea să ți-o dau în mînă goală-goluță, fără podoaba unei precuvîntări, pentru că oricîtă muncă m-ar fi costat s-o alcătuiesc, n-a fost mai mare decît cazna de-a scrie prefața pe care-o ai sub ochi. De cîte ori n-am luat în mînă peana ca s-o aștern pe hîrtie și de cîte ori n-am lăsat-o, neștiind ce să scriu". Această literatură cu „precuvîntări" adaptate, năzuind să exprime „șotiile" intelectului volubil și sofist, „desfătările" cu „tîlc" și, pe deasupra tuturor, neliniștea de a nu putea să scrie tot ceea ce i se pare cu putință, aparține unui eseist de formula umaniștilor Renașterii, pentru care „șotiile" sînt niște „sotties", „tîlcul" e un fel de a vorbi incifrat și, înainte de toate, literatura e un șir de „precuvîntări" și de glose, un fel de a comunica, deopotrivă, fascinația teoretică a creației și spaima practică de aceasta. Mica literatură de „comentarii" are tradiția ei și într-o cultură cu numeroase convulsiuni, precum e aceea românească, necesitatea exercițiului în speciile „minore" (cum este și acesta) e o formă de conservație în vederea unor proiecte colective a căror realitate de mîine e presupusă de exercitarea în arabescuri, adusă la virtuozitate — azi. Acest proces explică maturitatea estetică a romantismului la români și a pașoptiștilor, a căror formație e determinată hotărîtor de eseul „minor" al Enciclopediei autohtone a secolului al XVIII-lea ; e probabil că **mica literatură a gloselor** nu afirmă valori majore (ci confirmă instinctul amănuntului și al formulei apoftegmatice) însă ascute puterea formulării sintetice. În totul, un astfel de prototip e detectabil în „Echidistanțele" lui Paul Cortez, precum era ușor de întrevăzut în „Echivalențe", unde inaptitudinea creației în sensul construcției se vedea înlocuită de o mișcare epică a imaginației, afirmînd o subiectivitate în ebuliție. În definitiv, valoarea acestor „eseuri" stă nu atît în profunzimea exegezei (deși sînt întorsături de condei care merită privite în chip atent) ci în volubilitate cazuistică și în vociferația nepotolită chiar și atunci cînd tema presupune un tratament îndeobște grav. Glosatorul voiește a demitiza, cum se zice, însă fără instinct al disoluției, căci el se întemeiază, în mișcarea aparent pură a ironiei, pe nădejdea de a instrui în chip delectabil. Principiul lui nu este acela al „tratatului" ci al glosei ; știința, cîtă e, este o „gaya scienza".

Tot ceea ce i se pare util spre a trage încheierile necesare, e convocat în vederea unui spectacol de inteligență ; formulările fac, de aceea, farmecul acestei eseistici și sînt, pentru ele „patentul", ceea ce e, adică, spuma pentru șampanie. Spumoase, așadar, „reformulările" lui Paul Cortez (căci „reformulări" mi se pare a fi termenul cel mai potrivit, spre a le desemna) nu au superficialitatea unei literaturi de salon deși cultul „trouvaille"-ului se întrevede și aci într-o bună măsură ; savant și erudit în disciplinele spiritului, el știe că „les bons mots" ascund adeseori secrete ale psihologiei și pînă la acele straturi de emoție năzuiește el să ajungă. Așadar, gravitate prin aparența unei gratuități — aceasta e formula și, spre a o documenta, Paul Cortez a convocat cele mai heteroclite discipline în ideea că „analogicul" și „dizarmonicul" creează, prin alăturare, efect. El pune laolaltă știri din mitologie și literatură, din artele plastice și psihiatrie, din istorie, biologie și etnografie spre a extrage, mai apoi, un șir de formule inedite, unde confuzia voită de vremuri și de regnuri, de discipline ale spiritului de asemeni, dă putința perspectivelor noi. Impresia de insolit pe care astfel de compoziții au lăsat-o, nu e totuși adevărată și denotă un deficit al percepției culturale căci o astfel de formulă aparținătoare unui moralist de expresie paradoxală, trebuie asociată, repet, creativității libere a „Renașterii", fiind rabelaisiană în substanță și canalizată în aparentele unor dizertații. „Dizertații" și „reformulări", aceste echidistanțe merită a fi privite cu respect pentru spiritul lor enciclopedic, deși ceea ce displace cu osebire acestui impenitent comentator este atitudinea solemnă, stupefacția respectabilă, știința fără proiect. Dimpotrivă, a cunoaște este la el a înainta intelectualicește dincolo de prejudecățile curente și un mic eseu, precum „Pater incertus", veștejind versiunile contradictorii în materie de priorități (aci, pe tema radiolocației) e un document de examinare logică și de repudiere a mitologiei popoarelor înzestrate cu o creativitate suplimentară. Pretutindeni, acțiunea de umanitate în accepțiunea ei democratică, este invocată de eseist spre a respinge ceea ce este inechitate culturală și memorabile rămîn fragmentele dedicate „snobismului", ceea ce vrea să zică modă inutilă, imitație, sincronizări ridicule, documentînd o gîndire „infantilă". Sîntem, aci, în domeniul patologiei etnologice. „Chirița și hipismul", „Snobismul în exemple celebre", „Gabaritul ca snobism" sînt eseuri cuceritoare prin umor și remarcabile prin opțiunea culturală subînțeleasă. „Snobismul — zice Paul Cortez într-un loc — este o maimuțăreală cu ifose", și continuă, mai apoi, desfășurînd o memorabilă „fiziologie" a snobului: „Nici una dintre aceste definiții nu amintește de gradul sincerității: mulți snobi sînt nesinceri și doar mimează admirația pentru tot ce este la modă. Pierre Daninos a menționat și această eventualitate. Imitația nu presupune obligatoriu și sinceritate. Foarte mulți din cei ce ascultă operele unor compozitori aparținînd «curentului modernist experimental de muzică concretă (cacofonie involuntară dar inevitabilă !) stereofonică și aleatorie» sau privesc un tablou de pictură nonfigurativă, deși nu înțeleg nimic, exclamă admirativ : «Ce univers fascinant» (total nesincer). Lipsa de sinceritate provine de fapt din teamă: teama de a nu fi considerat incult sau cu vederi retrograde, nefiind în pas cu moda, teama de a nu fi ridicul, teama de a avea păreri proprii". S-ar putea cita încă destule astfel de propozițiuni, unele conținînd un umor casant, și alcătuind, prin alăturare, mici scenete care ridiculizează **fascinația subordonării culturale.** Însă e fapt sigur că asemenea glose trebuie, înainte de toate, citite căci sînt inenarabile.

De obicei, mica literatură de gust scholiast e proprie epocilor de încheiere a unei civilizații și totuși nimic nu indică, în „Echidistanțele" lui Paul Cortez, un spirit crepuscular. E o eseistică tonică, vitală, dezvoltînd un umor robust și o poziție hotărîtă față de cultură, ceea ce arată că elaborația memorabilă poate să se înfățișeze ca o „glosă" și poate să fie animată de ironie (trăsături, altminteri, foarte moderne) și, cu toate acestea, fundamentalele creației să fie ale unui clasicist.

Artur Silvestri

O școală de gîndire

Urmare din pag. 1

manilor) modulîndu-se pe ritmurile ființei, asimilînd organic legitățile naturale. Dacă proiectăm **„apriorismul românesc"** — de care vorbește Blaga — în perspectiva viitorului, putem contura un model de evoluție culturală cu trimitere la universalitate. Acest lucru este poate necesar astăzi cînd spiritualitatea occidentului, care și-a impus dominația secole de-a rîndul, se află într-un impas datorită pierderii „ritmurilor bune" de evoluție, fenomen care a dus la o criză generalizată a culturii în vestul Europei. „Uriașa tradiție anorganică a occidentului" — cum se exprimă un important filozof al culturii — a intrat într-o fază critică demonstrînd nocivitatea îndepărtării de pulsația creșterii firești. Orgoliul rațiunii formale a declanșat voga absurdului în spațiul gîndirii franceze așa cum ruperea spiritului de natură a născut angoasa expresionistă la germani (vezi demonstrația lui Worringer). Pe acest fond de scindări moderniste (la care trebuie adăugate și alte simptome ale alienării occidentale) evoluția organică a culturii noastre dezvăluie procesul unei creșteri echilibrate, îndreptate, așa cum spune Blaga, spre un moment de maximă afirmare : „Tot ce putem crede fără a săvîrși un atentat împotriva lucidității, este că ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de mîine un colț de pămînt". Este momentul să vedem în specifica noastră „avansare legănată în timp" șansa unui **model cultural** pe deplin matur care poate oferi soluții lumii contemporane. Întreaga dispută actuală în jurul crizei ideii de progres e generată de o viziune occidentalocentristă, în realitate există spații etnice aflate în plină eflorescență culturală și exemplul românesc este revelator prin vitalitatea sa continuă. Evoluția organică a ferit cultura noastră de rupturi în profunzimea țesutului său, menținîndu-i „homeostazia". Dacă secolul XX a adus pe planul artei și literaturii supremația noutății, a insolitului, tot adevărat este că fuga exacerbată după noutate a ruinat moral cultura occidentală instaurînd anarhia valorilor. Ajunși aici trebuie să subliniem faptul că participarea noastră la mișcările moderniste ale secolului a fost un fenomen de suprafață (mai precis un epifenomen cultural) avangarda istorică disolutivă desfășurîndu-se la noi la nivelul culturii „de import" (acel „urbanism analitic" de care vorbește Călinescu). În straturile sale adînci cultura noastră și-a păstrat permanent organicitatea, **spiritul românesc a asimilat constructiv elementele moderne,** adăugîndu-le tradiției : „Nu s-a ivit la noi — afirmă Constantin Noica — ispita deșartă a noutății totale. Noi am știut să aducem noutatea întru ceea ce ne era istoricește propriu. De aceea s-a putut spune, de pildă, despre arta noastră cum că originalitatea ei constă în a da „o sinteză armonioasă" adică în a face ca **noutatea să nu fie lucru însuși, cît întru el".** Recunoaștem aici o morală a dezvoltării istorice, o euritmie a creșterii culturale. Putem afirma că, asemenea organismelor vii, cultura românească înaintează prin somatizare, în timp ce culturile occidentale au, cu predilecție, o creștere prin **cristalizare**, de aici și riscul acestora din urmă de a se „fisura" periodic generînd crize de creștere (René Guénon consideră că civilizația occidentală a ajuns într-un moment critic datorită „unui sincretism haotic de elemente nedigerate, un colosalism cantitativ în detrimentul calității"). Creșterea organică, vizibilă la popoarele cu sentimentul continuu al tradiției, se face din interior în exterior și nu prin aglutinare ca la cristale, această creștere vie tinde — așa cum spune esteticianul Matila Ghyka — să producă „forme succesive **omoteice**, adică asemenea cu ele însăși". Organicismul culturii românești înseamnă deci **creșterea prin păstrarea istorică a identității spirituale,** cu alte cuvinte o creștere prin întregire continuă. Tradiția scolastică a occidentului a dezvoltat cu predilecție analitismul (care a adus la o cultură „friabilă") fenomenul nu este propriu evoluției noastre „sofianice" unde nu atît reflectarea cît reflexia este atitudinea caracteristică dezvăluind **fundamentul moral al culturii.** Metodei carteziene noi i-am răspuns prin simțul euritmiei, echivalentul românesc al raționalității este înțelepciunea. În sfîrșit, „complexul orfic" dă cugetului românesc sentimentul ne-limitării, al **devenirii nesfîrșite.** Gîndirea românească nu a aderat la teoriile escatologice moderne. În mitologia autohtonă sînt numeroase dovezi că ființa noastră spirituală e axată pe idealul non-finitudinii, trăind sub semnul „tinereții fără bătrînețe și al vieții fără de moarte" (concepție care dezvăluie o arhetipală deschidere cosmică). Destinul culturii românești pare un traseu ondulat (de sorginte mioritică) emanînd sentimentul „veșniciei". Conștiința infinitului — acel „infinit bun" de care vorbea Hegel — regenerează în cultura noastră **principiul continuizării**, al „punții de trecere". Analizînd complexul nostru etnic Iorga îl încadrează într-un spațiu de confluență fecundă între Orient și Occident, ființa românească dezvoltîndu-și de secole **instinctul armonizării culturale.** În aceeași ordine de idei Edgar Papu subliniază că pe terenul culturii noastre se întîlnește occidentul cu orientul nu **„sincretic" ci „sintetic" (Apolo sau ontologia clasicismului).** Aderînd la aceste concluzii Constantin Noica propune o interesantă modificare de perspectivă : „S-a spus că civilizația noastră este între două lumi. Nu cumva **întru** două lumi ?" — deplasînd accentul pe rolul modelator al culturii românești. Marile noastre personalități exprimă vocația sintezei, operele lor conțin nostalgia universalului : Milescu, Cantemir, Heliade, Eminescu, Hașdeu, Iorga, George Călinescu, Mircea Eliade, ei prefigurează un model cultural național. Această **tendință organică spre sinteză** a făcut ca în secolul XX să se nască o adevărată **„școală de gîndire românească"** orientată spre cercetarea legilor consonantice universale : teoria ritmurilor (Pius Servien, Matila Ghyka), consonantismul lui Ștefan Odobleja, sonicitatea lui Gogu Constantinescu, mecanica invariativă propusă de Onicescu, logica dinamică a contradictoriului formulată de St. Lupasco, ontologia muzicală creată de Alexandru Bogza, filozofia deschiderii (C. Noica) sau „inelul lumii materiale" conceput de Mihai Drăgănescu sînt paradigme ale aceleiași obsesii românești : **unitatea armonică a realului.** Tradiția culturală românească se poate afirma astăzi cu pregnanță propunînd soluții integratoare unei lumi aflate (în pragul mileniului trei) în căutarea echilibrului. Constantin Noica lansează un apel **protocronist :** „Poate că veacul însuși are nevoie să-și angajeze teribilele sale noutăți întru ceva. În acest sens experiența noastră ar putea nu numai să ne învețe cum să fim noi înșine întru lumea de astăzi, dar și cum să fim de folos unei astfel de lumi înnoitoare".

AUREL MARIA BAROS: «Pămîntul ne rabdă pe toți»

...Un sat de cîmpie valahă la începutul războiului. Pe lîngă el curge rîul Cotmeana, peste două culmi de deal spre apus este apa Vedei, oamenii pleacă și vin de la București cu trenul prin Pitești, centrul de recrutare este la Turnu Măgurele, vinul pentru sărbători se aduce în convoaie de sănii, iarna, de peste Olt iar butoaiele le fac meșterii din Răchițele (satul unde-și descoperise Ilie Moromete vocația de cărăuș vînzînd griul mai ieftin și cîștigînd, în locul banilor, iubirea de oameni). Economia satului este înfloritoare, dar nu constă în schimburi de produse la distanță : chiar la ei acasă, oamenii organizează tîrguri (la sărbătorile tradiționale) unde-și desfac bunurile. Puterea locului stă în zarzavaturi, munca la grădini absoarbe cea mai mare parte a energiei sătenilor și, fiind o muncă rentabilă, este singura care le place : seceratul griului, de pildă, îi istovește, îi chinuie, este un fel de „iad" al anului coborît pe pămînt.

Foarte curajos mi se pare acest debut al tînărului Aurel Maria Baros ce pare a avea aerul că reformează romanul țărănesc de cîmpie valahă. Sîntem, geografic vorbind, la vreo 10 kilometri de satul lui Marin Preda, istoric ne aflăm în atmosfera romanelor „Moromeții, I", și „Delirul". Dacă ne gîndim că în generația sa — și în literatura actuală în general — nu avem la cine-l raporta pe Aurel Maria Baros, dacă mai adăugăm faptul că redactorul de carte al tînărului debutant este Magdalena Bedrosian, cunoscută exegetă a lui Marin Preda, ni se pare aproape firesc să considerăm romanul „Pămîntul ne rabdă pe toți" (iată, și acest titlu concesiv, hortativ — care nu se justifică în roman — este, probabil, un titlu de ultim moment) o prelungire a lumii moromețiene iar pe autorul lui un „epigon" al maestrului. Aurel Maria Baros insistă, parcă, el însuși spre acest făgaș. Cartea se deschide cu o scenă la seceriș, eroul principal se închină locului cu vorbele lui Voicu din „Moromeții" („Bună dimineața, locule / Mulțumescu-ți, ție, Voicule...") ; Marin Preda se oprea aici, inventînd un personaj, Voicu, proprietarul acelui loc; Aurel Maria Baros continuă: „Venii să te secer, locule. / Du-te de te culcă, Voicule ! / Ba eu n-am a mă culca / Mai degrab' te-oi secera, / Acasă mi te-oi căra, / Pîine bună te-oi făcea". Tînărul autor vrea să ne spună că aceasta este poezia populară în întregimea ei, un fel de refren cu care fiecare stăpîn își începe ritmul seceratului; el îl „completează", deci, „etnografic" pe Marin Preda redîndu-i acelui Voicu statutul de erou anonim, eponim al seceratului. În roman există, apoi, un cuplu — Florica și Arghir — ce completează cuplul Polina și Birică...

Deosebirile față de Marin Preda sînt, însă, mult mai numeroase și mai importante decît asemănările; ele nu ne dau voie să considerăm „Pămîntul ne rabdă pe toți" (titlul nu este, totuși, prea fericit!) nici măcar ca o tendință de a coborî înaintea lui Marin Preda, de a rescrie „Moromeții" pre-moromețian, ca să zicem așa. Mai întîi, autorul „Moromeților" rupea normele, urmărea abaterile de la regulă în consecința lor. Ilie Moromete este un revoltat în felul lui. Apoi, autorul urmărea un proces de degradare, de sărăcire și însingurare în același timp, ca efect al unei pedepse imanente — neînțelese la justa ei valoare — pentru trufie. Eroii lui Aurel Maria Baros nu au un asemenea complex al vinovăției, ei adună bogății într-un fel de bucurie ca aceea a florii cînd își desface petalele, pun ban peste ban, cumpără pămînt, își lucrează haine ori țoale (fetele, pentru zestre), simt o mare plăcere să-și înfrumusețeze casele; ei sînt rupți, oarecum, de firele administrației locale, plătesc dările ca pe un „tribut" ce-i lasă în lumea lor. Autorul ne descrie un sat în creștere economică, în dorința de a-și etala opulența, de a ascunde sărăcia ori de a ignora abaterile de la normă. Într-o casă de la marginea Cîrliilor, se produce o crimă (băiatul lui Cîrliu împreună cu un hoț de cai celebru în zonă ucid, sub ochii tatălui familiei, un negustor care venise să cumpere vite). Cînd își revine din uitarea de sine, a doua zi, tatăl se află într-o situație limită dar acționează prudent : șterge orice urmă a crimei, după care vrea să-și judece singur feciorul. O bătaie zdravănă și dorința de a-l însura cît mai repede, cît mai departe de sat — iată pedeapsa. Crima este lăsată „în plata domnului", cum se zice, și într-adevăr lucrurile evoluează de la sine spre o pedeapsă semnificativă : mergînd peste Olt să-și cumpere vin pentru nuntă, în toiul iernii, băiatul degeră de frig în sanie astfel că întors cu vinul, fata îi fuge din casă și-l face de rușine. Anihilarea forțelor pro-creatoare este considerată cea mai gravă pedeapsă în acest univers rustic în care valoarea se măsoară după numărul copiilor, după întinderea de pămînt, după posibilitățile fiecăruia în parte de a crea și pro-crea. Băiatul lui Cîrliu fuge în lume, i se șterg urmele definitiv ; el nu are loc în acest domeniu al fertilității absolute, cum aș numi satul Zuvelcați unde se petrece acțiunea. Este un fel de Egipt herodoteic unde totul devine nămol de cîteva ori pe an, apa Cotmenei trecînd, din canal în canal, prin toate grădinile de zarzavat pînă ce firul ei se pierde definitiv reapărînd dincolo de sat. Cea mai vie amintire a autorului (romanul se resimte, desigur, de pe urma acestei tehnici a îmbinării amintirilor din bătrîni de diferite vîrste) pare a fi inundația din 1941, cînd tot satul a stat liniștit sub ape băltite cîteva zile, înghițit în elementul germinativ, oamenii fiind mai degrabă uimiți decît speriați „pe deal", unde s-au retras cu vitele și cu ce-au putut lua în grabă de prin case, privind totul ca pe un miracol al Nilului, am zice. Și tot din Herodot coboară, parcă, și acea exaltare a fertilității, acele tîrguri ale opulenței și prestanței, acele jocuri rituale de primăvară tîrzie ce domină imaginația autorului. Descriind un asemenea tîrg (cel din august) autorul insistă : **„Dincolo de circiumi îi lua în primire izul de pește afumat, în saramură... ! Pești ! Peș-Peș ! Pees ! Erau pești de tot felul, mai ales dinspre Dunăre și de la Mavrodin dintr-o baltă, zisă a lui Capră, după moșierul care-o avea. Luau oamenii pentru acasă ori foiau, pe lîngă focuri, atenți la peștii pe care-i comandaseră, să nu le cadă burta (umbla zvonul că au cam putrezit în butoaie...) Cel cu pește, un mucalit, striga : — Pute, pute / Că-i din bute ! / Dac-ar fi din poloboc, / V-ar cirmi nasul din loc!"** Din cîteva creionări, autorul reușește să redea o imagine vie a colectivității, o „foială", o aglomerație umană prinsă în elementul esențial al locului: mirosul putrid, cu iz de nămoluri, amintind de elementul primordial al vieții. Descriind jocul călușarilor, Aurel Maria Baros insistă semnificativ asupra mutului din căluș cu „măscările" lui. Nimic trivial, nimic deplasat în descriere — una dintre cele mai păstoase din cîte-i cunoaștem obiceiului popular ; totul se integrează armonic în această lume a fecundității, totul este făcut, parcă, spre creație ori spre a stimula creația.

Aurel Maria Baros ne înfățișează o felie de viață ; romanul său nu seamănă decît în mici amănunte cu lumea lui Marin Preda. Satul din „Pămîntul ne rabdă pe toți" are mai mulți „centri" — pe lîngă cel al Cîrliilor fiind la fel de bine conturat cel din jurul lui neica Gheorghe Zuvelcatu (un băiat al lui, Ilie, este în armată și va face frontul ; pe acest fir autorul înaintează destul de sigur în romanul de război), apoi neamul Izărcea (Arghir, cel care o va fura pe Florica de la casa părintească, și Licsandru, om muncitor, nu prea bogat, personaj de legătură care, muncind la toți, îi unește pe toți în țesătura epică a romanului), etc. Un număr impresionant de personaje, bine strunite, fiecare cu firul lui epic (cu seria lui de întîmplări care-l reprezintă), toți la un loc fiind uniți în această extraordinar de vitalistă viziune despre umanitate ca creștere, ca dezvoltare organică, sporire (a neamului, a averii, etc.). Dacă în redarea amănuntului autorul este, uneori, excedat (el vrea să spună totul dintr-o suflare, galopează prin întîmplări, abia are răgaz să răsufle lîngă o „poveste"), în schimb simțul construcției nu-i lipsește ; dimpotrivă. El are, cum ar spune Simina din „Marele Singuratic", talent de-acasă, vine cu satul în suflet și-l face să trăiască în pagina scrisă.

O mențiune specială merită stilul lui Aurel Maria Baros, continuînd, la nivelul formei, acea avalanșă de fapte umane din conținut. Pînă la un punct, ai impresia că romanul său poate redeștepta vechea polemică dintre E. Lovinescu și Vl. Streinu pe marginea lui Ion Iovescu (pe care criticul de la „Sburătorul" îl considera un Ion Creangă al Munteniei prin erupția de vorbă frustă, țărănească, în scris — Vladimir Streinu și, apoi, G. Călinescu punînd lucrurile la punct și arătînd, mai ales ultimul, că „dialectalismul" lui Ion Iovescu este agresiv, caută să cucerească și limbajul de mahala și în general să acapareze vorbirea comună pe o schemă comică). Într-adevăr, dacă nu poate fi raportat la literatura actuală, Aurel Maria Baros se integrează, în schimb, într-o tradiție mai veche, întreruptă, a scrisului muntean. Nu numai Ion Iovescu, dar mai ales N. Crevedia (ambii, de altfel, apropiați de zona geografică a lui Aurel Maria Baros), îți vin în minte parcurgînd această cascadă de expresii populare din „Pămîntul ne rabdă pe toți". Cu o diferență, însă, ce reprezintă cîștigul tradițional al acestui stil : Aurel Maria Baros nu interferează, nu combină vorba de la țară cu cea de la mahala ori de la oraș. El se păstrează în limitele autenticului popular, scrie cu expresii populare din zonă prinse — însă în fraza legată, echilibrată, a lui Bălcescu ori a lui N. Velea, cu acea dozare a energiei pe cuvinte anume cu rol de ritm ce face ca limba muntenească să fie adesea cîntată. Limba pe care o folosește are, apoi, o funcție anumită față de conținutul propriu-zis al romanului : acea umanitate specifică, interioară, este în mare parte determinată de expresia curat românească a limbii. Însăși vocația construcției rezidă, pînă la un punct, în elementul care construiește, în simetria expresiei, în pasiunea limbii însăși de a se organiza ca într-un organism vegetal. Micile povești, cum ar fi aventurile amoroase ale lui Tudor Zuvelecatu, ori ale lui Ion, copilul cel mic al lui neica Gheorghe Zuvelcatu, se integrează firesc în destinul unei familii, care, la rîndul lui, se armonizează în această cronică a satului — și prin aceea că viziunea generală despre lume ca univers **in statu nascendi** le selectează și le face să răspundă sensului general, să conțină în ele acest sens. Singurul „pericol" ce-l poate pîndi pe autor este o posibilă cădere în manierism, un alt fel de textualism decît cel de sorginte livrescă, dicționărească, și anume unul pur folcloric. Rodate în gol, formele de limbă populară pot fi pretext pentru scriitura gratuită. Prinse în angrenajul unei concepții unitare despre viață, ele își găsesc locul potrivit.

Remarc, apoi, că Aurel Maria Baros nu are plăcerea portretului, nu-și descrie personajele altfel decît în acțiune, cufundîndu-le, oarecum, în stratul de umanitate pe care-l are preponderent în vedere (ori pe care-l descrie independent de voința lui, atras de stilul adoptat), lăsîndu-le în miezul treburilor lor cum pui semințele într-un lan de grîu. Este, desigur, un exces, o prea mare încredere în principiul activ al formei : de la sine, vorbele personajelor nu vor putea să-și „picteze" autorii, proza are nevoie și de această odihnă în descrierea chipurilor umane, nu caută numai sufletul lor.

În totul, un debut reușit care cere, parcă, protecție (cartea poate fi „desființată" foarte ușor speculînd cîteva amănunte mai rudimentare ori tendința ei generală de a se rupe de lumea lui Marin Preda), „răbdare" și îngăduință de la un autor tînăr cu un simț al construcției epice ieșit din comun, ce-l recomandă ca un viitor nume în literatura română.

Nicolae Georgescu

Cînd crește iarba

Urmare din pag. 1

dintre „aia mică" (Veta) și studentul aflat în gazdă. Chiar și în temuta bandă a lui Bozoncea există o lege a apărării Cuțaridei. În Cuțarida, hoții nu atacă iar cînd unul dintre ei se lăcomește la banii unui cerșetor, este aspru pedepsit de către Bozoncea. Cînd Bică-jumate, cămătarul lacom și jecmănitor, moare, cuțaridenii iau cu forța sicriul și-l aruncă de pe pod : „— Ca un cîine ai trăit, cîinii să te mănînce ! rosti unul dintre purtătorii coșciugului..." Oricît ar părea de ciudat, Cuțarida e un simbol al rezistenței umane într-o lume strîmbă, condamnată la sărăcie și la **noroiul gropii**, rămas tot **noroi**, în ciuda promisiunilor politicienilor de tip Vergu. Din **bubele, mucigaiurile** și **noroiul Gropii** încearcă să răzbată spre lumină „frumuseți și prețuri noi". Am putea imagina **groapa** aceasta ca pe un cerc în expansiune.

Autorul face parte dintre acei artiști care posedă un remarcabil simț al **spațialității.** Romanele lui Eugen Barbu nu sînt ale unui **analist**, pasiunile eroilor săi sînt stihinice, devoratoare, dar întotdeauna ele se manifestă ca **exterioritate** : geloșii Paraschiv sau Bozoncea nu se autoanalizează ca Ștefan Gheorghidiu. Ca într-o geneză cosmică eminesciană, lumea cărților lui Eugen Barbu se naște (cel puțin în romanele amintite) dintr-un **punct sositor.** Stere sosește în buza **gropii** și se întemeiază o lume. Cercul **gropii** este expansiv. Decăderea e înșelătoare, căci nu e vorba aici de **regresiune.** Oamenii sînt împinși înainte de o vitalitate extraordinară, atingînd zona metafizicului. Cercul pare că se închide prin aceiași eroi de la început — Grigore și Aglaia. Ei au cunoscut însă întregul drum al Cuțaridei, sînt bătrîni și Aglaia pare să audă vocea enigmaticului tăietor de lemne, voce care străbate adesea văzduhul **gropii.** Dar replica lui Grigore, transgresînd năluca morții, se implîntă cu o liniște aproape eminesciană în misterul unei nepăsări cosmice : „— Grigore, trece spărgătorul de lemne, tu nu-l auzi ?

Bărbatul ascultă puțin și spuse dînd din umeri :

— Ți se pare, crește iarba..."

Ceea ce trimite, nu întîmplător, la celebrele versuri eminesciene: „Ci trăiește, chiuiește / Și de toate pătimește / Și-ai s-auzi cum iarba crește". Acest final conferă romanului **Groapa** o „deschidere" a cercului pe care n-o vom mai întîlni în ciclul fanariot, decît, poate, în **Săptămîna nebunilor**, dar à **rebours. Princepele** este o experiență estetică de cumpănă ; acum pare să se apropie Eugen Barbu cel mai mult de Mateiu I. Caragiale. Dar tocmai această vizibilă strădanie de a concura vraja stilului matein părea să fie punctul cel mai vulnerabil al cărții. Neîndoielnic că **Princepele** este o excelentă realizare. Cu toate acestea, autorul „potrivește" cuvintele cu oarecare crispare, fiindcă a adunat prea multe, ca un nabab gata să fie strivit de grămezile zornăitoare și strălucitoare ale galbenilor și diamantelor. Ce altceva au fost acele colosale **Caiete ale Princepelui** pe care autorul le-a pus în văzul lumii ?

Abundența, oricîtă răbdare de bijutier ar fi avut Eugen Barbu, trebuia să fascineze prin ea însăși și autorul n-a mai sesizat că magicul cerc al viziunii sale se închide, trecînd în devenire oarbă, acea părăsire a **devenirii întru ființă**, cum ar spune C. Noica. Dorința de a face **ordine** în cercul degradării s-a oprit la imaginea acestei noi **gropi** care este **Princepele.** Romanul începe cu o **sosire** și se sfîrșește cu o **sosire**, repetiție oarbă, față a mitului „eternei reîntoarceri". Acum cercul eugenbarbian e fără ieșire, orice speranță a deschiderii către **metafizic** a murit, căci istoria se repetă aidoma și **groapa** ajunge la categorial. Așa s-a născut **Săptămîna nebunilor**, care conturează definitiv arhitectonica viziunii sale stilistice (însă nu în sensul că autorul nu va mai da cărți de o asemenea valoare). **Săptămîna nebunilor** este o capodoperă, cu nimic mai prejos față de cărțile lui Márquez ; vrem a spune că Eugen Barbu e de mulți ani în „avangarda" prozei contemporane, fiindcă va trebui să învățăm că **avangarda** nu e totuna cu noutățile de la Paris.

Săptămîna nebunilor e o subtilă sinteză între experiențele celorlalte romane comentate și, evident, nu e ca nici una dintre ele. Beizadeaua Hrisant Hrisoscelu pornește din marginea unei noi „gropi". El e reprezentantul unei noi **întemeieri**, a libertății visate de Eterie. El pleacă de foarte de sus, de pe dimensiunile colosale ale cercului, la polul opus sărăciei din **Groapa**, fiind posesorul unei averi mari, plus milioanele încredințate de Eterie. Dar o forță de necrezut îl smulge din himera ideilor aruncîndu-l în jocul teribil al pasiunii, aceeași pasiune, în definitiv, din **Groapa** lui Bozoncea și Paraschiv, pustiitoare, nebună, frenetică. Locul țigăncii Didina e luat acum de frumoasa grecoaică Herula Lucrezia Vimercatti. Coborîtor din sfera ideii de libertate, Hrisant Hrisoscelu se ciocnește de cercul fastuos al baronilor și conților dintr-o Veneție crepusculară. Umilit la prima întîlnire cu frumoasa contesă, Hrisant Hrisoscelu se hotărăște să cheltuiască milioanele Eteriei (în definitiv, să le **fure**, instituind legea hoției, ca și Bozoncea în dorința de a-și întreține țiitoarea). Iată-l, așadar, pe Hrisant Hrisoscelu în **groapa** „Veneziei", unde trăiește o lungă și pustiitoare „săptămînă a nebunilor" pe care va încerca s-o reediteze răzbunător la întoarcerea în „Bucureșci" și pe care o va realiza, în definitiv. Vrem a spune că romanul începe chiar cu sosirea lui Hrisant Hrisoscelu în capitala valahă, dînd impresia unui fast extraordinar, menit să facă vîlvă. Dar cercul existențial al eroului nu mai e acela „staționar"-repetitiv din **Princepele** și nici acela expansiv din **Groapa.** Este un cerc care se „strînge", în care exteriorul asaltează eul profund al personajului, fără a se constitui în analiză psihologică și, probabil, acesta e cel mai mare merit al autorului. Obsesia Trimisului din partea foștilor săi tovarăși amintește tulburător de enigmaticul spărgător de lemne care colindă Cuțarida, zvon al morții, tresărire metafizică. Și Hrisant Hrisoscelu nu mai poate primi cu sufletul „nepăsător" acest zvon, precum bătrînul Grigore. El nu mai aude cum „crește iarba", ci cum se neantizează. Cercul se închide și se strînge, spaimele foșgăie, mintea se întunecă, străluminată fiind numai de fantasme înfricoșătoare. Totul regresează ca într-un straniu colaps gravitațional, zadarnic încearcă slugile și cei dinafară să pătrundă în această „pată oarbă", nimic nu mai poate opri prăbușirea în sine însuși a lui Hrisant Hrisoscelu, prăbușire care coincide cu nebunia și moartea. Această știință a dozării cercului care se închide în sine către punctul începuturilor, minat gregar ca de un „dor nemărginit", un „veac de dor", cum ar spune, la alte dimensiuni, Márquez, dorul după Herula Lucrezia Vimercatti, face din Eugen Barbu un scriitor de geniu, unic în literatura europeană a vremii noastre.

După expansiunea din **Groapa** și agonia dezmățului repetitor din **Princepele**, reintrarea în punctul orb al începuturilor. Cînd cercul devine **punct** — moarte — printr-o îndelungată și cumplită claustrare, numai atunci Hrisant Hrisoscelu se simte izbăvit de agresiunea nevăzută a Trimisului, căci acum este el însuși Trimisul și va putea să audă cum crește iarba, aidoma bătrînului Grigore.

TINERII PROZATORI ȘI UNIVERSUL RURAL

● Valorificarea unui strat fundamental de cultură, rurală și mitică totodată, care dă, în bună măsură, nota distinctivă a unora dintre prozatorii importanți din perioada contemporană, devine, odată cu cea mai nouă promoție de scriitori, o probă a modernității și, în același timp, un factor de afirmare a diferenței substanțiale specifice. Sînt, desigur, în literatura universală modernă valoroase creații a căror origine stă în fondul rural tradițional și, cu toate acestea, prozatorul tînăr român redescoperă o lume proprie, inconfundabilă, prin intermediul experienței literaturii române. El are la îndemînă experiența sadoveniană, eposul danubian al lui Panait Istrati, fabuloasa realitate arhaică revelată în prozele lui Vasile Voiculescu și, mai înainte de toate, o materie de structură populară, cronologic imemorială și a cărei resuscitare e o soluție pentru creația în spirit sistematic și organicist, năzuind să exprime estetic ireductibila realitate a permanențelor.

Florin Bănescu, Apostol Gurău, Tudor Dumitru Savu, Teodor Bulza, Ștefan Pîrvu, Nicolae Lupu, — iată cîțiva dintre prozatorii reprezentativi ai promoțiilor mai noi, ilustrînd prin creație noua geografie literară a țării, valorificînd zone etnografice diferite și a căror operă, întrunită, dă o imagine convingătoare a întregului, înțeles în ceea ce are acesta profund. Examinarea acestor creații, întreprinsă, aici, de critici din aceeași generație și proveniți din aceleași medii de civilizație vernaculară, e o confirmare a sensului colectiv, a proiectului cultural comun care animă această tendință a literaturii, cu legitimitate în tradiția esențială.

Ion Sinca : „Cîntarea României"

La țărmul povestirii

Dăruit scrisului, acceptînd bucuros corvoada nocturnă, fiind truditor „de schimbul trei" (anulînd orarul obișnuit, cum observa într-un interviu), Florin Bănescu este un ferment cultural al Aradului. Nu voi insista asupra meritelor, de netăgăduit, pe acest tărîm ; prozatorul care a moștenit de la opincarii și gugulanii din care se trage **legea efortului**, topind în mojarul sensibilității sale istoria fabuloasă a slătinarilor este, indiscutabil, un scriitor **cu program**. Molcomeala, meșteșugul vorbirii dulci, unda lirismului, privirea blîndă (estompînd conflictele) anunță parcă o sadoveniană rînduială retorică. Descifrînd istoria Slatinei lui Florei (din care harnicul prozator va trage cîteva cărți, **decameronizînd** — pe temelie documentară — în vecinătatea tradiției orale), Florin Bănescu proiectează realul în imaginar ; prezentul prelungește trecutul, povestită istoria pare altfel. Aceste „povești pornite", crescînd dintr-un miez adevărat acceptă coeficientul de refracție, îmbracă aura fabulosului ; ieșim din timp iar înscrisurile de pe Păscălie, citite — avertizau — într-o anume rînduială, devin pilduitoare, se esențializează, captează tîlcul existențelor. Vibrînd afectiv, prozele lui Bănescu (mă refer acum la ciclul închinat Slatinei) mișună de bărbați iscodelnici și femei iubețe, aflînd timp pentru „dîvăneală". Prozatorul însuși protejează spațiul povestirii, devenind **scribul** acestei lumi. Filonul folcloric, exploatat cu sîrg și har îl conduce înspre o întreprindere monografică, creînd un topos ; există un „risc zonal" aici, dar — să observăm imediat — inventivitatea nu e debordantă iar „siropul inițial", baia de lirism de altădată au pierdut teren, narațiunile concentrate ale lui Florin Bănescu respirînd un aer magic.

S-a spus că acest ciclu ar propune drept personaj colectivitatea. Pentru orice eveniment scriitorul află o istorie, orice întîmplare e însoțită de o poveste lămuritoare înscrisă contextului. „Iscodim ce putea să fie" — notează, avertizator, într-un loc, autorul. Invenția însă nu e totală, cenzura documentului se simte (dar nu se re-simte) și legendele locului, înălțîndu-se epic, luminează baladesc copacul simbolic, TEIUL — arborele vieții, ale cărui răzvrătiri la năvala răitarilor împărătești au născut povești, primenite în timp. Teiul chinezului Tudor, socotit de slătinari „cel dintîi", se folosea în inima satului ; el coagulează aceste „insule" narative. Participarea la istorie nu se rezumă însă la „suportarea" evenimentelor. Cu intermitențe, e drept, slătinarii ies din recluziune, cunosc „lumea cea mare", fac chiar istoria. Să ne amintim de „socotelile" lui Filon, atras de fierberea satelor (dornice a strica „bătrîna ordine"), sfințind Unirea.

Ar fi de semnalat și interesul sociologic al autorului, explorînd zonele „de contact", ciocnirea mentalităților, spațiul incert al dublei apartenențe ; mă gîndesc la acel amestec de real și imaginar care îmbrățișează zestrea de amintiri scoțîndu-ne din temporalitate, încercuind o lume care moare și o vatră mitică (Ion Nicolae Anghel) dar mai ales, la impactul luminilor, Florin Bănescu decupînd cu precizie etnografică traumele sufletești și morale, stricarea obiceiurilor, comportamentul „hibrid". Mitizarea și „depeizarea" merg alături, cu efect contrastativ **calculat.**

Istoria Slatinei Mici în versiunea lui Florin Bănescu concurează istoria reală : se vrea povestea unui sat în mai multe cărți. Scriitorul protejează astfel unitatea tematică, nucleul germinativ al povestirii, plecînd din legendă pentru a ajunge în actualitate. El pledează pentru **înrădăcinare**, pentru aflarea locului ; fiecare om are un sat al lui, fiecare sat are o istorie care trăiește doar fiind povestită ; adică transmisă/transcrisă.

Drama „ruperii de pămînturi" înseamnă și alterarea obiceiurilor. Baba Glicheria (care o continuă pe baba Gifa) ar vrea să șadă la dîvăneală dar n-are cui istorisi. Lipsește audito-

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 7-a

Lumea fabuloasă a Deltei

În timp ce colegii săi de generație erau acaparați aproape exclusiv de experimentul textualist, de înnoirile de ordin formal, tînărul prozator clujean Tudor Dumitru Savu își începea cariera pornind de la o tradiție literară deja consolidată, redescoperind fabulosul folcloric autohton. Asumîndu-și o serie de modele binecunoscute ale literaturii române (Sadoveanu, M. Eliade, V. Voiculescu, St. Bănulescu) și universale (Dino Buzzati, J.L. Borges, G.G. Márquez), prozatorul inaugura, prin volumul de povestiri intitulat **Marginea Imperiului** (1981), o trilogie epică dedicată Cîmpiei Dunării și lumii miraculoase a Deltei. Mottoul din D. Buzzati așezat în fruntea cărții exprima profesiunea de credință a scriitorului, structura sa de povestitor : „Îmi place să povestesc. De cîte ori scriu o istorie la care țin o transpun în supranatural. Fantasticul îi dă putere, îi dă valoare de simbol. E puterea pe care o au și basmele". Ca și în cazul altor scriitori români, întîlnirea cu proza scurtă a reprezentat pentru T.D. Savu o școală unde se pregătesc marile proiecte epice de mai tîrziu.

Dintre cărțile publicate pînă în prezent de T.D. Savu o atenție deosebită merită romanul intitulat **Treizecișitrei** (1982). Ineditul cărții nu trebuie căutat nici de această dată în invențiile aparținînd naratologiei (chiar dacă ele există), ci, mai ales, în **redescoperirea tradiției** și în **calitatea relatării.** În cele 33 de capitole ale romanului, cititorul asistă la o neîntreruptă proliferare a povestitorilor și a povestirilor, scriitorul asumîndu-și doar rolul unui regizor care ordonează multitudinea vocilor narative. Deși subintitulată „roman", cartea lui T.D. Savu este, în realitate, o culegere de povestiri, ceea ce, evident, nu-i scade cu nimic valoarea. Lucrarea are o structură circulară, fapt ce rezultă din rularea în final a primului capitol, permițîndu-se, în felul acesta, revenirea, eterna reintoarcere la universul miraculos al povestirii. Identificarea finalului cu un nou început face ca romanul să se metamorfozeze în propria sa poveste, rostită de către Agachi Gherasim, negustorul de povești. Emblema cărții devine astfel șarpele ouroboros care, suficient sieși, își mușcă coada, transformîndu-se într-un simbol al perfecțiunii. În interiorul acestei sfere se găsesc două părți inegale ca întindere, prima înfățișînd aventura destul de stranie a Profesorului la Mila 33, cea de-a doua — desfășurată la un interval de **șapte** ani — preluînd forma anchetei, condusă de către Procuror. Voiajul Profesorului la Mila 33 reprezintă o inițiere treptată în lumea fabuloasă a Deltei, lume care trăiește prin poveștile ei, prin forța de evocare a cuvîntului. Povestirea reprezintă o adevărată memorie a colectivității, ea permițînd supraviețuirea unor întîmplări exemplare. Spațiul miraculos al Deltei se găsește sub influența unui timp mitic, unde legenda e la ea acasă. Într-un asemenea univers miracolul devine lege, iar obiceiurile se însușesc și se transmit prin intermediul cuvîntului, al povestirii. Pătrunzînd în acest ținut privilegiat, Profesorul depășește liniaritatea existenței sale anterioare, uitîndu-și vechea identitate. Toposul fabulos reprezentat de Mila 33 este însă amenințat cu degradarea, deoarece cineva a încălcat tradiția, provocînd „cine știe ce putere ascunsă a pămîntului..." Locul își are semnificațiile sale majore, fiecare colț din natură avînd o poveste. Acest lucru explică prezența unei narațiuni care se ramifică neîntrerupt, avînd drept arhetip labirintul. Ionete, Policarp, Ioachim, Spiridon Omufar nu sînt numai cîțiva dintre locuitorii de la Mila 33, ci tot atîția povestitori care, prin talentul lor narativ înnăscut, reușesc să îi „contamineze" și pe cei sosiți „din afară". Marea invenție a lui T.D. Savu este Agachi Gherasim, **negustorul de povești**, care se deplasează dintr-o localitate în alta și își vinde istorisirile fabuloase despre universul magic al Deltei.

Cea de-a treia carte a lui T.D. Savu, **De-a lungul fluviului** (1985), trebuie situată în contextul lucrărilor sale anterioare. Romancierul rămîne în continuare același povestitor de vocație care și-a însușit pe deplin meșteșugul relatării. Declanșată la cererea unui ascultător avid de a afla întîmplări neobișnuite — acesta poate fi atît scriitorul cît și cititorul —, naratorul se lasă provocat, avînd însă grijă ca să își regizeze discursul după toate legile genului. Indiferent dacă ne referim la relatarea nepotului lui Petru Agap — principala voce auctorială a cărții — sau la povestirile în povestire rostite de către numeroșii naratori ocazionali, povestirea reprezintă întotdeauna un ceremonial avînd drept scop inițierea receptorului în universul miraculos al Deltei. Posedînd un instrument magic cu ajutorul căruia i se dezvăluie lucruri inaccesibile altora, nepotul pescarului Petru Agap se transformă într-un martor veridic al întîmplărilor. Este vorba de niște lentile fabuloase din ochi de calcan prin care miopia galopantă a personajului-narator nu numai că se vindecă, dar el reușește să depășească barierele spațiului și ale timpului. Aceste lentile trimit la un aparat miraculos descris în romanul anterior, celebra lunetă care îl transforma pe posesorul ei într-un adevărat stăpîn al destinului. Romanul conține o serie de trimiteri la volumul precedent, reluînd sub forma unui roman în roman povestea Milei 33. Scriitorul remarcă funcția terapeutică a povestirii, accesul pe calea relatării la timpul mitic al originilor. Pentru prima oară, romanul lui T.D. Savu conține și propria sa pastișă, geniul ludic al autorului avînd curajul demistificării. Conflictul exterior al cărții, cel dintre generalul Ion Leopold Margea, care dorește să subjuge orașul Cantacuzina, și misteriosul Naceadis Cota, cel care încearcă să îi zădărnicească planurile, se dovedește o imensă farsă. Lupta dintre bine și rău nu constituie decît un pretext pentru a reliefa cu și mai multă pregnanță adevăratul personaj central al romanului, toposul miraculos al Deltei.

Marginea Imperiului, Treizecișitrei și **De-a lungul fluviului** sînt cărțile unui talent autentic, ale unui povestitor de vocație. Prin intermediul lor, Tudor Dumitru Savu se impune drept unul dintre cei mai însemnați reprezentanți ai prozatorilor generației '80.

Gheorghe Glodeanu

Fascinația cîmpiei

Prin romanele apărute pînă acum, — **Iulie** (1979), **Casa șerpilor** (1982) —, Teodor Bulza este un prozator al cîmpiei. Notația rapidă, nervul frazei, sagacitatea observației vin dintr-un exercițiu, mai îndelung, al reporterului. Întîlnim în cărțile lui Bulza un benefic trasfer de atitudine și compoziție epică dinspre prozator spre reporter și invers.

De la **Semnul șarpelui (Patima)** de Mircea Micu, între cărțile despre Cîmpia vestică și oamenii ei, volumele lui Teodor Bulza sînt printre cele mai valoroase ; nenumărate pagini povestesc, cu un sentiment al legăturilor tainice (afective) despre mirajul cîmpiei. Mereu un spațiu cunoscut și mereu unul ce-și dezvăluie lucruri necunoscute de la început. Un amestec straniu de dorință și revoltă, de acceptare și distanță, de iluzie și realitate, de trezie și vis, — posibil de întîlnit în doze diferite în halucinanta imensitate a cîmpiei, — intră în paginile romanelor lui Teodor Bulza. Magia cîmpiei domină existența oamenilor. Cărțile sale închid un crîmpei de timp — al unui sat din Valea Mureșului — din marele timp istoric, ce a adus schimbări fundamentale în lumea rurală. **Iulie** rămîne un timp al arderilor (nu numai naturale), adică al tensiunilor înalte prin care se petrec, în sat, întîmplările. Toate înregistrate (și multe fabulate) de Todor Băbău, cel ce avea în memorie etapele trăite de sat. („dacă învățătorul scria ca să nu uite și ca să retrăiască anii duși, boactărul n-avea nevoie de caiet și creion ; el înregistrase în memorie atîtea întîmplări și amănunte, încît i-ar fi trebuit o altă viață pentru a le povesti pe îndelete, să adauge ori să uite ceea ce voia"). O anume undă lirică, izvorîtă dintr-un realism magic și dintr-o viziune poematică asupra prozei, adie prin romanele lui Bulza. Și la el esențială rămîne povestirea despre întîmplările personajelor. Bulza este atrăgător în epic, pe distanțe scurte. Așa se explică de ce în **Casa șerpilor** prozatorul revine asupra unor episoade cunoscute din **Iulie.** Interesează nu atît ele, cît povestea lor. Timpul se amestecă în aceste povestiri înlănțuite, pentru ca în întregul lor să se închege spre un roman. Totul se centrează în perioada anilor de după război. Aici, în acest sat din cîmpia Mureșului oamenii trăiesc și muncesc, își consumă pasiuni, seamănă pămîntul și-i culeg roadele, croiesc un nou drum pentru colectivitatea rurală. Aici se petrec întîmplările cu Florea și Driana, Ceampaș și Livia, Țuper și Sida, Solovăstru și Mina, Mihai Trifu, Dolaș, Popianu, Moalăru, Lăpușcă și mulți alții. Personajele circulă în cele două romane, prin acțiuni directe sau proiecții în amintire ori rememorare. Despre personaje și întîmplări petrecute într-un timp consemnat în **Iulie** se reamintește în **Casa șerpilor** în acești termeni : „Așa erau Ceampaș și Florea, două ființe rupte din scurgerea normală a lumii, oameni ciudați, sălbăticiți, se părea, de mirajele propriilor lor existențe. (...) apoi, pentru Ceampaș, în universul său se mai mișca amintirea lui Țuper, pe care îl ura de parcă nici n-ar fi murit, ci încă i se afla în preajmă". De fapt, cel care a dominat un timp, prin forță și orgoliu, a fost Țuper, viciat moral, în cele din urmă. El o seduce pe Livia în Cutina, va săvîrși, se pare, o acțiune de sabotaj, dînd foc saivanului unde se găseau oile satului. Deci, ceea ce-și imaginează Ceampaș (surprins în **Casa șerpilor**) s-a petrecut mai demult și este o realitate răsturnată. Într-o altă parte se introduce sugestia că nici Maroji n-ar fi străin (dacă nu cumva autorul) de această acțiune.

Mihai Trifu, delegatul comunist în localitate, pentru a rezolva problemele acestei colectivități începe prin cunoașterea oamenilor. Apropierea de ei nu se poate face ușor. Așa cum peste Cutina s-a întins un văl de vrajă, fiind locul de unde întîmplările au devenit povești, și peste „casa de flăgăriște" domina o nebulozitate apropiată de mister. Faptul îl face pe Mihai Trifu să fie interesat de „cazul Maroji, cu îndoielile, minciunile, legendele care circulau în legătură cu omul din flăgăriște, cu biografia, cu faptele acestuia". Trifu își dă seama că trebuie să discearnă între poveste și realitate. Este conștient că oamenii simțeau necesitatea dedublării, prin trecerea într-o lume a imaginației („constatase că oamenii simțeau nevoia, ca și cei mici, să-și creeze imagini ireale, să-și închipuie că alături de ei, care trăiesc cu picioarele pe pămînt, există și se mișcă arătări neobișnuite, deasupra puterii lor de a înțelege destinul, rostul obîrșiei"). Cutina este un loc al întîmplărilor fundamentale din roman. Adică al miezului lor. De acest loc se leagă tinerețea mai multor personaje. În piață sau la birtul lui Dolaș se povestesc întîmplările petrecute în Cutina, într-un timp mai apropiat sau mai depărtat. În Cutina se înfruntă orgoliile întreținute și accentuate de rivalitățile existente în sat (unele trecute peste moarte). Aici vrea Ceampaș să-l ucidă pe Țuper, dar accesul bolii îl duce spre o răzbunare... morală, spunîndu-i acestuia că Rozalia era, de fapt, fiica sa.

În general, tipologiile satului de cîmpie sînt bine prinse în roman. Vremurile au marcat psihologia oamenilor. Dacă acestia s-au închis în ei. Todor Băbău rămîne cel care înregistrează și născocește povești. Este proiecția spre un timp ce va putea fi surprins în viitoarele cărți ale lui Teodor Bulza.

Alexandru Ruja

Sigiliul folclorului

Poet și prozator al spiritului rustic, Nicolae Lupu se află, cu romanul intitulat „Singuri și fericiți" (1984) la a doua sa carte de proză, în paginile căreia conturează o viziune asupra satului românesc, privit din perspectiva realismului magic de tip folcloric. Romanul este o parabolă a universului rural, ce se compune dintr-o succesiune de episoade care aduc în prim-plan personaje și întîmplări simbolice, alcătuind o lume fabuloasă, dominată de înțelesuri majore.

Deși la originea cărții se află o tentativă de sincronizare cu proza contemporană sud-americană și mai cu seamă cu aceea a scriitorilor argentinieni, romanul lui Nicolae Lupu nu este însă un simplu tribut adus modei literare, cît, mai cu seamă, o adaptare locală a manierei respective. Noua literatură sud-americană a determinat, în literatura postbelică, o reacție evidentă a scriitorilor contemporani, ce a provocat un răspuns materializat în două direcții diferite. Una a fost sincronizarea rapidă a unui mare număr de prozatori la acest stil, iar cealaltă — o **valorificare analogică**, aceea de a adapta maniera la realități proprii universului de adopțiune. Acestei reacții din urmă i se asociază și Nicolae Lupu care, prin romanul său, se alătură realismului magic ilustrat în literatura română de către autori de marcă, între care Panait Istrati, M. Sadoveanu, M. Eliade. „Singuri și fericiți" surprinde acea **conștiință ancestrală** care străbate sufletul românesc : adaptînd maniera prozei moderne la universul autohton, prozatorul conturează o lume fabuloasă, ale cărei coordonate străbat locuri perene ale orizontului românesc. Dincolo de simpla descriere a unei mitologii proprii poporului nostru, romanul încearcă o reinterpretare a acestui spațiu dintr-o manieră proprie, originală. Romanul este alcătuit dintr-o succesiune de episoade care înfățișează întîmplări petrecute într-un spațiu circumscris de limite bine conturate, întîmplări ai căror eroi sînt personaje ce revin pe parcursul cărții, spre a împlini portrete semnificative ale unei mitologii specifice spațiului dunărean, mai cu seamă cîmpiei. Locul în care se petrece acțiunea este un sat de cîmpie a cărui geografie, întrucîtva nedefinită, creează un univers fabulos, de sorginte mitică. Evenimentele sînt semnificative aici nu atît prin participarea la cursul narațiunii ci prin sensurile pe care ele le dezvoltă, acțiunea romanului se desfășoară în momente episodice, ce se continuă și se reiau unul după altul, asemenea unei continue regenerări, a unei realități fundamentale care se repetă în forme diverse. Povestirea compune fizionomia unui sat a cărui viață se desfășoară într-o permanentă oscilare între real și fantastic care este nu o simplă îndepărtare de real cît, mai degrabă, rezultatul unei pătrunderi a mitului în viața cotidiană. Personaje de sorginte folclorică, alegorii ale spațiului dunărean ce străbat mitologia populară, credințe și datini străvechi sînt transfigurate aici, alcătuind un univers fabulos, dominat de coordonate proprii spațiului magic, popular.

Este pretutindeni prezentă o natură multiformă, care ascunde în spatele său viața răzbătînd în multiple forme, o viață ce izbucnește parcă în toate sevele pămîntului, în oameni, ființe și locuri deopotrivă. Aceasta este, de fapt, baza unei observații profunde, ce trimite existența cotidiană către sorgintea sa imemorială, încărcată de ecouri și culori inconfundabile : „Merii au făcut vînt pămîntului să plece de sub ei. Exasperați de încleștarea imemorială a rădăcinilor și-au aplecat vîrfurile să-și smulgă coaja de pe trunchi și rădăcini, rideau cu groază de omizile ce agonizau pe dinții morți ai vieții. Ramurile s-au bătut între ele, numai între ele, ferind acoperișurile și oamenii surprinși într-un ris unic. S-au prăbușit în văi, zdrobite de violența merelor ; găinile și-au sfîșiat piepturile în zbor, porcii, oile și vacile și-au amestecat cărnurile, apoi, cuprinse de exaltare și-au spălat oasele în sînge ; suflau peste ele să se usuce și se întrupau din nou, sărind în jurul stăpînilor".

Fantasticul este aici o reunire de simboluri ce și-au pierdut concretețea, devenind cu timpul realități transfigurate, ale căror sensuri sînt descifrabile cu condiția inițierii. Asistăm undeva la un episod de extracție mitică, în care prezentul surprinde un moment al străvechilor credințe totemice în care se aduce omagiul oamenilor către strămoșul mitic. Prezent în diverse părți ale lumii, motivul șarpelui este aici preluat din folclorul literar și din arta plastică populară, într-o imagine ce reînvie vechea mitologie arhaică. „În seara aceea satul s-a umplut de șerpi. Veniseră să-și ia copiii dăruiți, însă din nou se grăbiseră. De data aceasta copiii erau departe de vîrsta a doisprezece ani. Același străin a sărit în mijlocul lor, îndepărtîndu-i cu o ușoară mișcare a unei mîini albe. Șerpii s-au înălțat în vîrfurile cozilor. Limbile le atîrnau spre pămînt iar trupurile le agonizau sub impulsul unei uriașe forțe. Oamenii și-au dat seama că în momentul acela șerpii blesteamă".

Un alt motiv mitic surprins aici este acela al inițierii adolescenților care trec de la vîrsta copilăriei la aceea a tinereții ; tratat aici din perspectiva unei consangvinități a omului cu natura, motivul, universal prin răspîndire, își autohtonizează trăsăturile prin legătura omului cu natura cu care ființa umană pare că se confundă. Atmosfera încărcată de emoția tinerilor participanți, aflați între ignoranță și intuirea înțelesurilor, este redată cu o știință a dozării efectelor demnă de remarcat : „Nu știa nimeni că în acea duminică ei împlineau vîrsta de doisprezece ani, cînd blestemul șerpilor lua sfîrșit. Numai pentru vîrsta aceea, sexele fuseseră pregătite să se diferențieze ; de-atunci gigantismul rămînea dimensiunea unui zîmbet al vrăjitorilor vieții. Fetele au fost sfătuite de către mamele ce purtau în ochi licăriri fierbinți și zbuciumate să păstreze cu grijă ceea ce li s-a dat. Îngrozitoarea spaimă au trăit-o cînd au aflat că există hoți în stare să le-o fure și din mînă. Glafira a ales fetele deoparte. În momentul cînd o sfătuia pe una dintre nane să cresteze mai mult semnul distinct al fecioarei sale, întrucît nu se înțelegea nimic din înțepătura aceea de ace și nu de cuțit, Lavru a încercat să pună băieții la rînd cu fața spre vale, pentru a nu fi văzuți de către roadele pomilor, însă părinții l-au îmbrîncit spre poartă, apoi le-au făcut cuvenita urare pentru o adevărată bărbăție, bătîndu-i peste fundurile osoase, surprinse în febra amestecului dintre frig și rușine". Este surprins aici momentul crucial al căpătării unei identități, cînd copilul devine membru al comunității, moment în care ființa omenească se individualizează, intrînd în comunitate.

Cartea lui Nicolae Lupu este o tentativă de însuflețire a unei vieți autohtone care participă la un univers propriu și, deopotrivă, universal prin mit. Pătrunderea fantasticului către zonele de adîncime ale mitologiei populare românești este realizată cu firescul unei povești cunoscute, care conferă cărții naturalețe și simplitate a descrierii. Original în realizare, romanul lui Nicolae Lupu se asociază unui interes continuu al literaturii române de azi, manifestat în direcția resuscitării unui univers mitic ancestral. Este și aceasta o mărturie în plus care atestă izvorul nesecat ce se dovedește a fi spațial autohton și valorile sale folclorice tradiționale pentru literatura contemporană.

Valentin Uban

carolina ilica

Nopțile

Cum se imită-ntre ele
Florile dintr-o cîmpie,
Nopțile tale încep să semene
Una cu alta :

Poveri mai ușoare decît miresmele,
Nuanțe mai grele decît vinețiul

Adună corolele lor
Nedormite,
Tivite pe margini
Cu așteptare.

Măcar de-ai putea să brodezi !
Căci broderia,
Mai știi, altădată
Ce ușurare iți aducea !

Grația verii

Cu capete de sfinte, numai aureole,
Păpădiile verii. S-a spulberat
Credința în puterea lor de plutire.
Minere minuscule
Aveau la umbrelele moi, străvezii,
Cu spițe de aur ; Sub ele
Amiaza părea mai ușoară ; pleca
Legănîndu-se.
S-a spulberat
Grația verii. De-acum
O doamnă roșcată, voinică și sobră
Se va plimba prin zilele ploioase.
Fără umbrelă.

O rochie

O rochie neliniștită
Ca o brîndușă de primăvară :
Violent violetă
Pe dinăuntru și dinafară.

Mătasea ei rece,
Șerpească și pură,
Ca pe-o cămașă de forță
O rabdă, o-ndură

Pielea-mi fierbinte
Și păcătoasă.
Și una și alta
A mine miroasă ;

Adică : a viață
Cu moarte în ea.
Suflete, pasăre vie,
Le poți sfîșia ?

Un ied rătăcit

Respiri lîngă nările mele,
Lîngă buzele mele.
Aerul meu îl respiri.

Țin ochii închiși.
Țin în ochi un tezaur,
O imagine scumpă de toamnă :
Mesteceni metalici, mesteceni lichizi ;
Trupul lor alb în cămășile galbene
E rece și pur.

Aerul meu îl respiri respirînd
Lîngă nările mele,
Lîngă buzele mele.
Un ied rătăcit, prins în mîini, către piept
E sîngele tău.
Iar inima mea se apropie-n salturi.

Desen de Cosoreanu Aurica

Pană cu pană

Noapte la munte ; bogată
În înserare.
Brîndușa-de-toamnă în mov și-a închis
Subțioara amară și fragedă,
Cu fire-aurii.

Ai sînge mai cald și adormi
Înaintea mea.
Presimt că visezi o furtună.
Dacă-mi asmut urechile, aud
Cum cade șindrila, pană cu pană,
Dintr-o pasăre mare, de lemn.

Vinuri de Lesbos

Dacă voi bea vreodată
Vinuri de Lesbos, cu mult mai de preț
Chiar decît caii pur-sînge,

Oare ce vorbe vor ști să aleagă
Buzele mele ?

Voi lăuda
Arta argintului
Din vremile lui Burebista
Și rîsul faimos
Față în față cu moartea ?

Ori dragostea unui bărbat
În toată firea
Vrăjitorească și inchizitoare,
Topindu-mă în brațe ca pe rug ?

De la trecut către prezent,
De la istorie la clipă,
E-o punte delicată precum raza
Luminii lunii pline. Chiar acum

Acum și chiar fără-a închide ochii,
Aud gîlgîitorul rîs de dac ;
Și fierul de călcat al unei mîini
Îl simt arzînd mătasa rece

A pielii mele.

iancu grama

Cumpăna care-mi răcește privirea

Mă strigă ecoul și tac pînă se răsfring apele
pînă ce vîntul îmi mîngîie toată-ncleștarea

am vrut idealul un semn pe gura ta
îmi încărcam sufletul și mama mi-a spus că
va întîrzia primăvara care-a trecut
și tatăl ocrotea drumurile dintre sate

am vrut de la marginea cîngului și-aplecam
oțetari să le șoptesc
despre triumful tainelor și valea-mi aluneca
pe frunte
și colina-mi era înfiptă-n umeri

am vrut cifrele 11, 13, 15 și 17 amestecate
apoi am vrut o cîrteziană cu sînge și mama a
plîns ghilind pînza
și tata a sfîrșit într-o marți cînd zorii mai
aveau încă de mers

trecerea peste timplele vremii și peste
cumpăna care-mi răcește privirea
și mama mi-a spus că tînguirile se vor
îmbolnăvi

Neclintire

Priviți cu atenție zborul lăcustei și furișarea
șarpelui
într-o zi se va spune-n loc de cremene praf
cenușiu și-n loc de cîntec
se va spune blestem ori cu totul altă
denumire prin care liniștea
va suferi și toate noimele vor vrea să se
apropie
și auzul se va îndepărta spre-naltul zbucium
de ape

priviți cu atenție :

lumea-și demontează aripile și arborii nu mai
pot găsui
e-o dimineață prin care trag odgoanele mai
multor zile
e-un paznic la intrarea-n vis și păsările au
uitat că streașina
ochiului meu așteaptă

și numesc riul cu nume de femeie și sap între
noi de acum și noi de atunci
și numesc tăcerea cu numele unui oștean
care-a căzut strigînd „demnitate"
și numesc toți stejarii și număr de-aici și
pînă-n adîncurile atît de zbuciumate
și fiilor mei le spun să-ngenuncheze-n fața
bobului de grîu
și numesc neliniștea tot neliniște și numesc
șesurile dealurile și munții
cu nume de martiri iar voi să binecuvîntați
zămislirea
și numele lor, oh, numele lor care-au sfîrșit
departe sfîntiți-le
prin faptele voastre și mereu vă voi numi
neclintire.

Așa cum lumea...

După cum demonstrezi aș putea întrerupe
totul și-aș lăsa cîmpiile dezvelite
și oamenii rătăcind în căutarea elixiruiui care
n-a fost niciodată

așa cum cîntă prigorul pe muchea dintre
zare și sufletul meu
aș trece prin multele cumpene apoi aș
despărți membrele și capul
de trunchiul învinețit al acestei dimineți iar
tu egală cum fost-ai mereu
cu alcătuirea gata să-și piardă culoarea și
vecinii să tacă
și pomii să singereze așa cum se înalță fumul
în clipe de liniște
cum trece în zbor un erete și-apasă
singurătatea și motivezi
că-n capătul privirii sînt copii care sar coarda
și suferința se-nchide în sine și-aș lăsa o
urmă în fuga văzului tău
așa cum lumea-și stringe pumnii și strigă
să spargă vacarmul
dar eu repede mă împart între astăzi și
mîine și starea ta
căptușește întreaga vinovăție

Desene de Cosoreanu Aurica

constantin georgescu

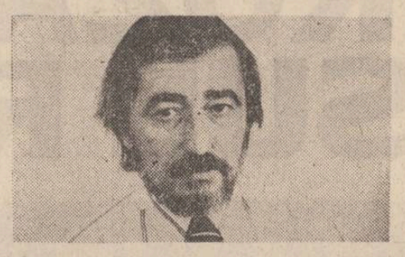

Tăcere prelungită

1907 — MEMENTO

Prins între noapte și zi, Simion Sotelecan alerga nebunește cu căruța, pe dunga ruginie a zorilor. Bolovanii înghețați ai drumului sunau înfundat, dureros parcă. Fusese o iarnă săracă în zăpadă, dar geroasă, și sfîrșitul acela de februarie în loc să vestească dezlegarea ploilor de primăvară, părea mai curînd un decembrie întîrziat. Omul lovea spinările cailor fără răutate, aplecîndu-se mult în față, ca într-o rugă mărturisită unui prieten îngăduitor. Moartea bătrînului Sotelecan îi fusese vestită în puterea nopții. Îl știa bolnav, dar nu avusese presimțiri. Nu credea în ele. Era un bărbat zdravăn, cu o față cioplită dur, puțin peste patruzeci de ani. Muncea la conac din ziua în care se isprăvise războiul. Îl luase băiatul boierului. Luptaseră amîndoi într-o companie. El soldat, celălalt locotenent. Se dovedise om de suflet. Simion făcea de toate : era și grăjdar de duminică, și argat, și bătăiaș la vînătorile plănuite de boierul bătrîn, îngrijea ciinii și trăgea vinul în nopțile sticloase de toamnă. La vreo patru ani, locotenentul venise la conac cu o femeie frumoasă. Petrache Marloiu, vătaf, om de sat, născocise că ar fi fost franțuzoaică. Enculescu n-a vrut-o. A dat-o afară din casa lui. Au plecat amîndoi noaptea, pe jos, pînă la tren. Sotelecan a scos doi cai din grajd, dar bătrînul l-a văzut și l-a tăiat cu vina de bou peste obraz. Semnul o să-i împodobească chipul pînă o să închidă ochii. Cu un an sau doi în urmă a primit veste de la un cunoscut că băiatul i s-a stins prin nu știu ce capitală a lumii... Tot Petrache Marloiu a povestit, dar asta în mare taină, că boierul s-ar fi bucurat. Avea un nepot de pe urma unei fete, care murise și ea. Pînă să plece la învățătură copilul crescuse mai mult printre ciini. Petrache Enculescu îi amintea și de trei ori pe zi : „Așa sunt ăștia — și făcea semn cu fruntea undeva spre miază-zi, parte în care se contura slab satul — dacă vrei să-i stăpînești, trebuie să le arunci mîncarea la picioarele tale ; la fel ca la ciini !..." Nepotul crescuse ; în toamna trecută ieșise ofițer de jandarmi și, de bucurie, bătrînul Enculescu lăsase să-i scape o lacrimă în văzul lumii. Îi semăna în toate : lovea cu cravașa cu aceeași sete și în ciini, și în oameni. Dar mai ales în oameni ; de ciini se pare că se mai temea...

★

După ce se însurase, boierul îl încintase pe Sotelecan să se mute la conac. Și ca să-și dovedească mărinimia, îi îngăduise să-și încropească două odăițe și o sală în fundul curții conacului, dincolo de grajduri. Din pricina lor, casa lui Simion nu primea niciodată soarele drept în ferestre, ca și cînd el n-ar fi avut dreptul la o asemenea dăruire. Pentru hotărîrea asta tată-său îl înjurase de toți dumnezeii cunoscuți și necunoscuți, mamă-sa îl jelise ca pe morți — poate că din asta i s-a și tras, era cel mai mic și l-ar fi vrut lîngă ei după obiceiul pămîntului — frate-său mai mare venise călare tocmai de la Cocora și-i smintise în bătaie, dar Simion se încăpățînase în hotărîrea lui, răminînd credincios boierului. „N-o să putem trăi fără el, ascultați-mă pe mine", le spusese ducîndu-și mîna la obrazul zdrelit, ca într-o mirare inutilă. Sotelecan bătrînul se făcuse vînăt la față. Intrase în tinda casei să ia toporul cu gînd să arunce după el, numai că Simion închisese poarta de la drum cu grijă și se îndepărta drept pe inima șoselei, cu un mers legănat. Din ziua aceea s-au văzut rar ; nici măcar de Paști și de Crăciun, cum au obiceiul să se întîlnească cei care fac parte din același neam. Marloiu i-a povestit boierului tot și Petrache Enculescu i-a dat o vițeluță ca dar, cînd i s-a născut primul băiat. Îl botezase duminica, într-o toamnă umedă și răcoroasă, cu salcîmii mereu uzi, și cu o grădină în care totul părea neprietenos și trist. Cu două săptămîni în urmă își îngropase mama și tot drumul pînă la cimitir călcase în urma lui Sotelecan bătrînul, fără să scoată o vorbă. Nu-l iertase și de la groapă a venit direct la conac, luînd-o de-a dreptul peste cîmp. La două săptămîni, botezul. Avusese șapte inși la masă. Enculescu îi trimisese o vadră de țuică prin Petrache Marloiu care se îmbătase și îi ciupise în vreo cîteva rînduri nevasta de obraz. Simion deschisese ușa, îl pălmuise și-i dăduse vînt afară, fără să spună decît : „Tot trebuia să mai iasă nițel fumul de țigară !..." În afara ăstuia, în casa lui nu se mai făcuse nici un alt botez. Ar fi trebuit să mai facă unul cam la doi ani, dar a avut nuntă ofițerul de jandarmi, femeia lui a muncit trei zile și trei nopți încheiate, a udat-o o ploaie rece de decembrie, boierului cel bătrîn i-a cășunat pe ea cum că n-ar face destulă treabă, a lovit-o cu cizma și femeia a lepădat copilul mort. Simion Sotelecan era cu docarul la tren să aștepte niște invitați la nuntă. A avut mare noroc că nu s-a prăpădit și ea... În ziua aceea — sau în noaptea aceea — ori în zilele și-n nopțile care au urmat, și cît a fost nunta nepotului la conac, l-a bătut gîndul să pună foc și să se piardă în lume. N-a mișcat nici un deget. S-a înfășurat într-o tăcere prelungită, și-atît.

★

Tată-său nu i-a trimis niciodată vorbă cum că și-ar simți sfîrșitul și ar vrea să-l vorbească. Aflase de la oamenii care lucrau la conac că-i bolnav, dar nu îndrăznise să se ducă să-l vadă. Ar fi avut destule să-și spună. Ultima dată se văzuseră în noaptea de Paști. Se duseseră amîndoi „să aprindă lumină" la mormîntul maică-sii. Nu s-au stînjenit. Fiecare avea chibrit. Sotelecan bătrînul se arcuise de spate ; îl împovărau anii ; privea dîncolo de marginea salcîmilor la o unghie de lună, rătăcită printre mărăcini. „N-ai mai dat pe-acasă, Simioane", i-a spus domol, de parcă ar fi reluat o convorbire întreruptă cu puțină vreme în urmă. „Am și eu necazurile mele". „Necazuri de slugă, i-a retezat bătrînul vorba. Să fi stat la casa ta. Aveai bucățica ta de pămînt, ți-l munceai și-ți creșteai copiii. Tu ți-ai vîndut sufletul. Mai bine îl arvuneai cu necuratul. Măcar de la ăla te așteptai să-și țină cuvîntul și să te plătească !" Ieșiseră printr-o spărtură din gardul cimitirului, tăiaseră o bucată de cîmp și scurtînd drumul cu cîțiva pași, intraseră prin cealaltă margine a satului. Își purtaseră umbrele tăcute cumva mai într-o parte, din pricina lunii care își pregătea scăpătatul, mestecîndu-și în taină gînduri fără răspuns. „Ai auzit că mă judec cu Petrache Enculescu pentru pămînt, Simioane ? Vrea să-mi ia fișia aia dinspre apă. Și nu pentru că i-ar face trebuință, nu, vrea să mă fringă fiindcă l-am înfruntat. Dar să știi că nu mă tem de el, Simioane. La o adică, am să-mi păzesc pămîntul cu toporu'. Eu îl am moștenire de la bietu' taica. El l-a avut de la bitu-său, că noi suntem de-aci, Simioane, nu veniți din cine știe ce parte a lumii !..." Se opriseră în jumătatea drumului ca să poată gîndi mai întins. „Piatra de hotar a neamului nostru e înfiptă în capul locului și-o știe toată lumea acolo. Enculescu a plătit avocați. Eu n-am cu ce plăti. Și chiar de-aș fi avut, tot nu-l plăteam. Am dreptatea de partea mea, Simioane. Dacă s-ar mai scula vreo cîțiva inși cu mine, nu i-ar mai da mîna lui Petrache să ne taie fețele cu vina de bou. Ar trebui să-ți iei femeia..." Aici bătrînul se opri. Era un prag pe care nu-l putea trece chiar de la prima încercare. Simion se rupsese de lîngă el. „Dacă toată lumea doarme, tată, de ce să stai dumneata s-o păzești ? Chiar dacă nu dormi, stai culcat !... Nu te poți ridica împotriva boierului. E prea puternic ; are banul de partea lui. Și dacă are banul, are și dreptatea și puterea !..."

(...) Odaia s-a umplut de lume. S-au umplut și tinda, și prispa... Mortul n-a fost în dușmănie cu nimeni... Simion se uită întins pe fereastră. Și drumul s-a umplut de lume. Nici trei săptămîni n-au trecut de cînd a pierdut pămîntul. Oare din supărarea asta să se fi stins ?... A ținut piept procesului aproape o vară, o toamnă și iarna asta pînă la sfîrșitul ei. Pînă la urmă Petrache Enculescu tot l-a doborît. În viața lui nu se lovise un timp atît de lung de dîrzenia unui om. A fost o vreme cînd s-a temut că el o să piardă. Asta l-a înrăit și mai mult. Poate de aceea a săpat cu mina lui la rădăcina pietrei de hotar, fără să se clintească de lîngă ea pînă ce n-a fost smulsă pămîntului. Oamenii se așteptau că o să-i pună s-o sfarme cu baroasele. Nu ; el a pus să se curețe numele Sotelecanilor și a adus piatra la conac... „Multă lume a venit să-l petreacă", gîndește Simion, mutîndu-și din nou privirea pe chipul celui din coșciug. „De ce te pui dumneata cu el, tată ? încearcă să lege o vorbă mai veche. Închide și dumneata ochii și rabdă. O să-l vină și lui rîndul și o să se ducă. Poate că nepotu-său o să se dovedească altfel de om..." „Omul nu trebuie să rabde, Simioane, a zis bătrînul. Omului i-a fost dată răbdarea numai în batjocură !..." Iar își aruncă privirea în drum. Lumea se mișcă. Parcă s-a oprit o căruță. Primăvara amăgitoare înflorise geamul cu desenul subțire al înghețului. Imaginile de afară prind contururi ciudate. Căruța are numai un singur cal. În dreapta oiștii stă un arhanghel. Stîlpii porții mari s-au unit între ei arcuindu-se întîi spre părți și-abia undeva, foarte sus, unindu-se iar între ei. După ce a intrat în curte, căruța trecu prin dreptul unui colț de geam neînghețat și reveni la normal. Caii erau cai, iar de hățurile lor ținea Petrache Marloiu. Sotelecan ieși în capul prispei. „M-a trimis boierul, să vă aduc piatra de hotar, mă. A zis să i-o pui lu' tac-tu' pă coștug, ca să nu iasă noaptea și să se ducă la conac să-l sperie !" După care rîse în galopuri. Simion își simți singele năvălindu-i în cap, dar nu se clinti. „Întîi să-l așez la locul lui, boierule, și pe urmă ne socotim noi", gîndi, ca și cînd cel căruia i se adresase i-ar fi fost alături. Apoi, cu glas tare către cei din curte : „Măi, nea Aroane, Dumitre, mă, Lache Dogărus, Pațelea, dați-mi o mînă de ajutor. Cei chemați se apropiară temători de căruță. Se vede că privirile celui de pe prispă tăiau. Și tot el, băgînd spaima în oameni : Lăsați-o mai la poartă, poate o să mai am nevoie de ea !..." După vorbele astea, intră în casă. Petrache Marloiu biciui caii și ieși în fugă, hodorogind căruța pe deasupra podului șubred... Dacă s-a dus de-a dreptul la conac și dacă a vorbit în ziua aceea cu Petrache Enculescu, nimeni n-a aflat niciodată. Un lucru rămîne însă sigur : s-a temut să-i iasă înainte lui Simion Sotelecan, cu toate că l-a văzut seara întorcîndu-se cu căruța la conac...

★

(...) Nu s-a plîns la nimeni și nimeni nu i-a putut citi în suflet. Trăsese căruța într-o parte mai neumblată a conacului boieresc, îi băgase o buturugă sub osia din față, îi scosese o roată — chipurile ca să-i înlocuiască niște spițe putrede — mai aruncase niște paie deasupra — știa că nimeni n-o să scormonească prin ele — și se prinsese într-o așteptare lungă, aparent lipsită de scop. Au trecut puține zile. Petrache Enculescu l-a urmărit bănuitor în vreo cîteva rînduri, jucîndu-se cu arma de vînătoare sus, în pridvorul conacului. Într-o seară a dat pe la el ofițerul de jandarmi : „Am auzit că l-ai îngropat pe tac-tu, Simioane". „Ce să fac, boierule, — știa că-i face plăcere să i se spună așa — dacă i s-a isprăvit ghemul ! Nu știți dumneavoastră ? Viața noastră e ca o sfoară strînsă pe un ghem. Desfaci din el, desfaci... Al lui s-a isprăvit !..." Cînd au ieșit afară, jandarmul i-a spus : „Îmi place de tine, Simioane; ești băiat înțelept, n-am să te uit !..." Privindu-i umbra care se pierdea făcîndu-se una cu clădirea întunecată a conacului, în lumina felinarului pe care-l aprinsese ca să-i lumineze calea, Sotelecan vazu cu uimire că a început să ningă. Pămîntul prinsese o pojghiță de gheață deasupra și fulgii de zăpadă mari și lăptoși se așterneau cu repeziciune, cu un fosnet stins. Cînd și cînd salcîmii se înfiorau într-un susur ușor ; nu era vînt, ci răsuflarea nopții de iarnă. Intră grăbit în casă, își luă căciula, haina de dimie, sufla sub sticla felinarului și se prelinse ca o umbră pînă la cai. La conac geamurile erau luminate, așa că n-o să-i se bănuiască lipsa. Petrache Enculescu avea oaspeți la jocul de cărți, și cînd juca nu-l mai interesa de nimeni și de nimic. Împinse roata din față pe butucul osiei — îi schimbase cîteva spițe, la nimerală, ca să nu-l ia nimeni la ochi și să-l pirască la curte, (le cioplise cu mîna lui, păzind și noaptea paiele de grîu din tronul căruței,) — legă copitele cailor cu niște basmale vechi de-ale nevestei și ieși prin fundul armanului. Făcu mai întîi un ocol — drumul era bătătorit și nu se cunoșteau urmele roților — dădu caii în trap și se duse mult spre apusul pămîntului. Îi dăduse și inima în trap, amestecîndu-se cu loviturile înfundate ale copitelor și el struni caii. Nu, trapul lor nu se auzea ; aveau copitele bine înfășurate. Trecu peste un șanț în care se adunau ploile de primăvară, zăbovind pînă spre coacerea grîului și se îndreptă spre sat. Gura lopeții pe care o luase cu el să-mprăștie pămîntul asemeni căutătorilor de comori se lovi de piatră și el răscoli sub coceni și-o scoase, nu cumva fierul să zgîrîie puținul ce mai rămăsese din numele Sotelecanilor. Intră în sat, trecu prin dreptul casei lor — semăna cu o casă părăsită și în clipa aceea el se hotărî să se mute cu nevasta și copilul în ea — trecu prin dreptul circiumii lui Papă-Lină — se auzea vorba unor musterii întîrziați pe care negustorul nu îzbutise să-i scoată afară încă — și în lumina unui felinar atîrnat sub streașina prăvăliei văzu cum ninge cu niște fulgi mari, aproape niște cocoloase, căzînd grei asupra satului. Liniștea lor îngropa din ce în ce trapul inimii lui. Coti pe ulița bisericii, opri în fața cimitirului, vru să-și facă o cruce dar se răzgîndi, împinse cu mîna portița de sub clopotniță, dar nu intră, și în loc de închinăciune se adresă în șoaptă dumnezeului său : „O pun la loc, tată. Dacă n-oi putea eu, îi las vorbă băiatului s-o scoată la lumina zilei. Poate că el o să apuce alt fel de timpuri !... Tu, dacă te ai bine cu vreun sfînt, zi-i să țină ninsoarea asta măcar pînă la ziuă, ca să astupe locul. Am s-o bag adînc, ca să n-o poată lovi cu fierul plugului oamenii lui Petrache Enculescu cînd s-o desprimăvăra. Și întorcîndu-se la căruță : Mă duc, tată, să nu mă prindă lumina cu treaba neisprăvită !..." Acum, după ce făcuse și acest ultim popas, Simion Sotelecan se simțea în stare să iasă în cimp și să ia drumul Coleliei. Era un întuneric greu și el își scoase căciula, ca să simtă umezeala zăpezii. Dacă ar fi fost după el, pe bătrîn l-ar fi îngropat deasupra norilor, ca să nu-l apese pămîntul și să vadă de-acolo trunchiul retezat al singerului. Cu cît înainta în cîmp, cu atît creștea și spaima de a nu se întîlni cu cineva. „După ce o îngrop, trec apa și mă întorc pe alt drum. Asta dacă se oprește ninsoarea și nu acoperă ca lumea urmele căruței", gîndi el.

„Să știi, tată, spunea șoptit, aruncînd pămîntul amestecat cu zăpadă afînată deasupra pietrei de hotar a Sotelecanilor — fără să-și dea seama dacă în vorbirea lui întreruptă este pomenit bătrînul, ori se adresează băiatului său — că ăsta este mormîntul nostru. Aici zace bitu, și bitu lui bitu, tot aici își doarme somnul bietu' taica și dacă mă gîndesc bine, tot aici sunt îngropat și eu. Noi stăm la temelia fișiei ăsteia de pămînt. Numele nostru, al Sotelecanilor, că și numele ni l-am îngropat !..." Punea pauze largi între cuvinte, parcă anume ca ele să se întipărească în mintea și-n sufletul celui căruia îi erau adresate. Ningea domol peste întinderi și Simion Sotelecan stătea pe trunchiul singerului doborît, închipuindu-și pămîntul lui Petrache Enculescu împărțit în fișii lungi și mănoase, avînd la cap, în rînd cu a lor, statornice pietre de hotar. Și tot în închipuirea lui se așterneau șiruri lungi de singeri, cu crengile viguroase înfipte în albastru. Ningea domol, acoperind cu alb proaspăt locul în care fusese îngropată piatra de hotar a Sotelecanilor, semn durabil al adevăraților stăpîni de moșie(...)

★

Simion Sotelecan se cufundase iar în acea tăcere prelungită. Nici el nu știa ce mai așteaptă. Nu era lămurit cu sine însuși. Se ferea din calea moșierului ca și cum s-ar fi simțit apăsat de o vină care urma să fie descoperită în curînd. Fusese o zi pe de-a-ntregul liniștită, cu soare și nor, cu ninsoare ușoară și rară ; spre seară se înseninase bine. Prin fulguiala zăpezii se vedea bolta cerului negru-vișinie și înstelată. Deasupra peticelor de apă se prinsese o pojghiță de gheață subțire. Fusese cu docarul la gară. Ofițerul nu îngăduia să fie trimis cu căruța și Petrache Enculescu strîmba din nas, dar îi făcea voia. Pentru soldați erau înhămați alți cai, la o căruță cu tronul înalt, oamenii se așezau pe marginea loitrelor, fumau și nu înțelegeau pentru nimic în lume de ce fuseseră adusi la conac. „O fi avînd ceva pomeni de făcut pentru vreun neam pe care l-a înșelat în tinerețe", spunea unul în șoaptă. Căruța venea totdeauna în spatele docarului, jandarmul își punea un pled pe genunchi, lăsîndu-și privirea să-i scape îndărăt la mici intervale de timp. Caii dădeau rar în trap. După dezghețul ultimelor zile, drumul se desfundase, roțile tăind urme adînci și definitive. „Dă cu biciul în ei, Simioane, că pierd trenul. Doar nu-i ținem pe grăunțe de pomană!"... „Sunt suflete și ei, boierule", îi răspundea omul, fără să-și întoarcă ochii. Întăritat, bărbatul tolănit pe pernele din spate ale docarului îi smulse biciul din mînă, se aplecă înainte și lovi spinările cailor cu dușmănie. Unul dintre soldații aflați în căruță vorbi afînat : „Să te ferească Dumnezeu să-i cazi în mînă, vericule ! Asta nu deosebește omul de animal !..." Sotelecan nu aștepta niciodată sosirea trenului. Cel de la căruță rămînea. Lui îi plăceau trenurile. În tinerețe vrusese să se facă frînar. Simion întorcea, își aprindea o țigară și lăsa caii în voia lor, dezvinovățindu-se parcă pentru nebunia celui care pleca. După moartea bătrînului se abătea aproape în fiecare zi pe la buturuga singerului doborît. Trunchiul copacului dispăruse. Mușcăturile fierăstraielor și zăpada bătătorită din jur dovedeau că fusese cărat în sat cu spinarea. Se vede că Petrache Enculescu nu știa ; n-ar fi îngăduit să i se fure nici un fir de pai. Rămăsese o vreme să se odihnească pe buturuga cioplită în fugă, după care se urcă în docar, nu-și mai prelungi ocolul și, o dată cu căderea serii, intră în curtea conacului, venind dinspre cîmp. Abia apucase să frece caii cu șomoioage de paie, ferindu-i de nădușeala drumului, că se trezi cu moșierul intrînd pe aceeași poartă. Poarta asta nu se închidea niciodată ; nici iarna, nici vara. Se rupsese o dată din balamale și oamenilor le venise peste mînă să bată altele la loc. Petrache Enculescu era călare. Îl urmărise. Cîmpul gol te lăsa să umbli cu ochii pînă la marginea lumii. Văzîndu-l că vine dinspre apă, îl bănuise pe unde a umblat. Stătuse ascuns în dosul unei liziere de salcîmi. Simion se prefăcu că nu-l vede. Luă caii de căpestre și intră cu ei în grajd. Copitele lor tropăiră înfundat pe dușumelele umede. Aprinse felinarul, îl agăță de grindă și vru să plece. „De unde vii tu, Sotelecane ?" Nu avea obiceiul să le spună oamenilor pe numele cu care ieșiseră din apa cazanului înțepenit în tinda bisericii. Îi striga ca la armată. Omul se opri, fără să se arate surprins. „De unde m-ați trimis", răspunse lăsîndu-și privirea să-i călărească aiurea. Armăsarul moșierului dădu semne de neastîmpăr ; își juca picioarele mai mult în părți, obligîndu-l pe cel din șa să vorbească icnit. „De unde vii tu, Simioane ?... Ai grijă că n-am obiceiul să-ntreb decît de două ori". Vorbise tăios, puțin șuierat. Calul își jucase din nou picioarele și Petrache Enculescu îl lovi cu cravasa peste bot. Animalul necheză dureros. Simion Sotelecan îl urmări cum se ridică în două picioare. Nările i se umpluseră de singe. Bătrînul rămăsese cu cravașa înălțată, semn că avea de gînd să mai lovească. Numai că ținta loviturii sale putea să fie alta acum. Semăna cu un sfînt căruia i s-a urît să mai omoare balauri și care dintr-o prea mare înfumurare se repezea acum asupra pămînturilor. Calul se domolise fără veste. Poate că arsura loviturii... Rezemat de colțul grajdului, Simion aștepta să-l vadă aruncat în băltoaca deasupra căreia se prinsese pojghița de gheață subțire. Moșierul alunecă pe spinarea armăsarului, îl mai lovi o dată — dar parcă nu cu aceeași răutate — își feri cizmele de noroi și se apropie de el. „Nu-mi place să mă mintă slugile, începu el cu o voce schimbată, chiar prietenoasă. Dacă mă mint, înseamnă că mă și fură ! Auzi, Sotelecane ? Înseamnă că mă și fură !... Eu n-am obiceiul să-i dau pe mîna judecătorilor. Ce să le facă judecătorii ? Să-i bage la ocnă și să le lase copiii pe drumuri ?... N-am nevoie. Eu sunt stăpînul, eu pedepsesc !" Și se mai apropie cu un pas, ori chiar cu doi. Bărbatul de lîngă zid tresări. Timpul se lățise parcă. Văzu mîna care se înalță, cum se înalță, cum coboară, apoi simți și el peste obraz mușcătura cravașei. O șuviță de singe i se prelinse pînă lîngă colțul gurii, după care se rostogoli cu repeziciune în jos, însemnîndu-i cămașa. „Nu-mi place să fiu înfruntat, Sotelecane. Am credință că este pentru ultima oară... Sunt stăpîn, pedepsesc ; dar am dreptul să aleg singur pedeapsa !..." Omul nu schițase nici cea mai neînsemnată mișcare. Rămăsese drept, sprijinit de zidul grajdului, cu privirea lipită de chipul

teatru t

«Matca»

Vehiculînd enunțuri filosofice, Marin Sorescu ne păstrează în spațiul și limbajul satului românesc, spre a-i înregistra palpitațiile înaintea și în timpul sfîrșitului apocaliptic. În acest cadru al purităților și firescului cu care sînt percepute „evenimentele" naturale — moartea, nașterea, potopul — evoluează, rînd pe rînd, nu personaje, ci idei, întruchipări ale unor noțiuni : Moșul este întruchiparea sfîrșitului, asfințitul vieții. Sfîrșitul înseamnă pentru el un alt început. Irina este **Matca**, dătătoarea de viață, destinul acestei însingurări cuprinse de ape.

Marcîndu-și debutul regizoral cu montarea pe scenă a poemului dramatic **Matca**, Mona Chirilă pleacă, în structurarea mizanscenei sale, de la amestecul de precizie prozaică și de lirism al poeziei și dramaturgiei soresciene, calîndu-se și subordonîndu-se prea mult pe motivația (fizică) a efortului nașterii. Nu expresia efortului era de urmărit, cît încărcătura **Ideii** de naștere, cum precizează însăși Irina, în replicile ei.

Cu ajutorul citorva elemente reale, tînăra scenografă Irina Dimiu (studentă la Arte Plastice) încearcă să definească, din cîteva imagini vizuale (un pod-dig-trecătoare între viață-moarte-viață, un sicriu-arcă a lui Noe, un trunchi de copac stilizat în cruce, lungi fișii de plastic transparent, sugerînd apa) locul scenic, făcînd lizibile (pe măsura mijloacelor rudimentare puse la dispoziție) semnificațiile conținutului lor abstract.

Jocul interpreților nu este încă adus la unison, avînd înegalități și excesivități : (simularea nașterii concrete, în plan vizual și sonor, vulgarizează nu doar jocul Oanei Ștefănescu, ci însăși ideea purității originare ; imitîndu-l pe Marin Moraru, Marian Rilea adaugă prea multe „înfloriturî" grimaselor și mișcării lui scenice, spre amuzarea gratuită a sălii, întrerupînd cursivitatea ritmică a spectacolului. Oana Ștefănescu duce greul reprezentației, rostindu-și intervențiile de la șoaptă la strigăt, de la tonul glumei la intonația tragică. Constantin Cotimanis dă expresivitate Moșului, făcîndu-ni-l apropiat și simpatic prin interesul minuțios, jumătate grotesc — jumătate tragic, cu care își pregătește patul de moarte. **Moșul** lui vorbește mult și plat, bătînd cîmpii, ajutîndu-și **trecerea** prin vorbăria-i goală, fără sens. Ca și la Samuel Beckett (Oh, les beaux jours !), cuvintele sînt un zid pe care se sprijină fiecare existență, sînt un suport, o supapă și, la urma urmelor, ele trebuiau să constituie personajul cel mai viu. Bătrînul nu vorbește pentru a comunica, ci pentru a-și ține moralul, ca și Irina în pragul disperării : vorbește și cîntă, povestește, rîde și plînge, pentru a-și acoperi frica, pentru a acoperi geamătul apei, al morții. Dacă la Beckett condiția umană e sufocată de uscăciune, nisipul fiind elementul care năpădește sufletul și viața celor două personaje ale cuplului sfîșiat, la Sorescu elementul amenințător este apa. Apa care duce și poartă mai departe mesajul Ideii de viață, apatimp. Această materie vie, în permanentă mișcare, se putea realiza prin fluiditatea rostirii scenice (nu prin fișiitul plasticului și nici prin cîntecele la fluier), prin abordarea unei modalități de dicție artificială (nu academică, dar nici cu accentele unor regionalisme), pentru ca actorii, vorbind fals, să atingă o mai mare „sinceritate scenică" (cum ar spune Peter Brook) în toate registrele ei. Textul pretindea participarea asistenței la derularea unor **fapte poetice**, nu la desfășurarea unui spectacol. Ideea continuității este lecția pe care cei morți o transmit celor vii. Moșul, tînăra femeie, Logodnicul au toți nevoie de vitalitatea cuvintului, de bucuria rostirii lui. Îngemănarea forțată a unor cuvinte (ținînd de contextul discursului politic, alături de cele cu substrat filosofic) diminuează frumusețea ideilor. Că **Matca** lui Sorescu se oprește asupra pandantului abstract-concret, grotesc-tragic, moarte-viață, că textul face uz de el prin simetrizarea situațiilor, spre șocarea lor reciprocă, poate fi o modalitate plauzibilă, dar că **pandantul** intră în limbajul curent al femeii școlite („intelectuale"), de la țară, cu toate sensurile ce derivă din el, devine mai puțin convingător.

Nicoleta Gherghel

«Despot Vodă»

În ziua de 30 septembrie a anului 1879 avea loc la Teatrul Național din București, într-o atmosferă sărbătorească, premiera piesei „Despot Vodă". Autorul, Vasile Alecsandri (1821—1890), era considerat în epocă, cum scrie Mihai Eminescu, „rege al poeziei, veșnic tînăr și ferice". În afară de poezie, Alecsandri mai scrisese, pînă la această premieră, mai multe comedii de moravuri social-politice, cu mare succes la public („Iașii în carnaval", „Piatra în casă", „Coana Chirița la Iași" ș.a.), cît și nuvele și însemnări de călătorie („Buchetiera din Florența", „O plimbare la munți", „Istoria unui galbăn" ș.a.). Era, cum s-ar spune, un clasic în viață, la opera căruia se adăuga și aureola revoluționarului de la 1848 și a luptătorului pentru Unire de la 1859, fost și viitor ministru de externe, diplomat cunoscut în cercurile politice internaționale. Este deci de la sine înțeles că această dramă istorică — cu puternice accente patriotice declamate „în momente de nobilă încordare a simțămîntului național — poetul ne-a arătat cum din țărînă știe să se ridice în inimile tuturor românilor instinctul de apărare al pămîntului strămoșesc" (Al. I. Odobescu, „Scrieri literare și istorice", vol. II, București, Editura Socec, 1887) —, s-a bucurat de un succes uriaș la premieră, cu această ocazie bătîndu-se o medalie comemorativă pentru „a se nemuri o dată de care toți scriitorii români ar trebui să-și aducă aminte".

În ceea ce privește valoarea în sine a piesei, deosebit de semnificativă este aprecierea lui G. Călinescu („Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", 1941) : **„Despot Vodă** se nutrește din teatrul lui Victor Hugo... Instinctul artistic al dramaturgului a știut să lase eroului libertatea de a se proiecta. Despot e un aventurier ambițios, pornit de jos, dar inteligent, cult, mare seducător de oameni (...). Astfel **Despot Vodă** devine tragedia omului de acțiune din afară în lupta cu un factor puternic și impenetrabil, cu obiceiul țării".

„Scena" pe care se desfășoară mărirea și prăbușirea lui Despot Eraclid este Moldova la sfîrșitul secolului al XVI-lea, iar mobilul dramatic este tronul. Sprijinit de nobilul polonez Laski (cu a cărui soție îl înșeală) cu bani și armată și de intrigantul Motoc Vornicul, căruia îi promite să-i fie ginere, Despot, un aventurier grec ce se pretinde os de prinț, îi răpește tronul domnitorului pămîntean Alexandru Lăpușneanu. Nu pentru multă vreme însă, boierul Tomșa (viitorul domn), sprijinit de „pămînteni", dar și de boierii nemulțumiți de tirania veneticului, în frunte cu dezamăgitul Motoc Vornicul, răsturnîndu-l. În piesă mai apare un personaj ciudat, Ciubăr Vodă, un nebun (adevărat sau prefăcut) care, după ce (voit sau nevoit) îl scapă pe Despot de execuția lui Lăpușneanu, îl asasinează, în final, după ce acesta, iertat de condamnarea la moarte, fusese trimis la mînăstire pe viață.

Regizoarea Anca Ovanez-Doroșenco pare să fi citit, înainte de a monta această dramă după aproape 107 ani la același Teatru Național în care avusese loc premiera, pe Jan Kott — „Shakespeare, contemporanul nostru", realizînd astfel un spectacol modern, alert, în afara schemei clasice cunoscute. Ea pune în oglindă cele două personaje-cheie ale dramei, Despot, care se vrea domnitor și Ciubăr Vodă care crede că este, arătînd că și unul și celălalt sînt la fel de nebuni, două victime ale unei sete de putere nemărginite. În acest sens, în final, Ciubăr Vodă nu asasinează, ci înlătură un concurent de la domnia sa închipuită. Cei doi interpreți, Ovidiu Iuliu Moldovan (Despot) și Mircea Albulescu (Ciubăr Vodă), mari actori, sînt și de această dată la înălțimea rolurilor încredințate. Alături de ei, excelenții Gheorghe Cozorici (Laski), Adela Mărculescu (Carmina) și George Motoi (Alexandru Lăpușneanu). Nu trebuie uitați Radu Țîcuș (Limbă Dulce) și Emil Mureșan (Jumătate) care interpretează doi plăieși, doi țărani pentru care urcarea și prăbușirea domnilor este doar bucuria nebunilor, pentru că starea lor mizerabilă nu se îndreaptă cu nimic.

Reluarea dramei istorice „Despot Vodă" se inscrie în mai vechea preocupare a primului teatru al țării pentru redescoperirea și reevaluarea operelor dramatice din patrimoniul nostru național.

Cronicar

celui care-l lovise. Petrache Enculescu bătătorea intr-un joc uscat noroiul amorțit de sub tălpi... Abia cind urcă prispa casei lui, Sotelecan își prinse buza de jos intre dinți și strinse, strinse pină ce simți gustul singelui in gură (...).

★

Fără să-i dea de veste stăpinului, Simion Sotelecan se mutase in casa bătrinească chiar in noaptea in care iși strivise intre dinți buza de jos. Își luase copilul in brațe și pornise spre sat, frămintind arătura cimpului. In urma lui venea nevastă-sa cu două boccele in miini. Asta era toată strinsura lor. Petrache Enculescu ii descoperise lipsa in zori. „Te duci după el și-l aduci la conac“, ii poruncise lui Marloiu. Vătaful il privise dintr-o parte. „Ăla imi dă cu toporu' in cap“, spuse, incercind să scape. „Să te omoare, dacă ești prost !“ ii aruncase moșierul, semn că el a isprăvit tot ce avea de spus. Plecase călare. Avea și el cravașă din curele impletite. Cam pe la jumătatea impletiturii ii legase doi canaci de lină — unul roșu, altul verde — de parcă existența lor ar fi făcut loviturile mai puțin dureroase. Marloiu nu indrăznise incă să ridice cravașa și asupra oamenilor, cum făcea stăpinul său, măcar că avea și el cițiva pe care i-ar fi plăcut să-i poată călca in picioare. Mergea in pas domol, incercind să-și inchipuie intilnirea dintre el și Sotelecan. Era seară. „Nebunu' ăsta bătrin nu mă putea trimite pe zi ?“ se intreba, sufocindu-se de necaz. Pe linia zării, de unde nu pierise incă, stăruia un soare portocaliu, lipsit de vlagă. Luna cu lucirea ei aurie pe albastrul inchis din ceasul asfințitului se tira dinspre răsărit, sigură de sine, imprăștiind peste peticele rare de zăpadă murdară umbrele neclare ale amurgului. Nu opri in poarta lui Sotelecan. „Mă duc la circiumă, gindi el. Îi trimit vorbă să vină acolo. Doi, trei inși tot or să mai fie dinaintea tejghelei... Nebunului ii stă la indemină să dea ordine, dar nu știe cit sunt ăștia de nărăvași! El ii ațiță și eu trebuie să-i impac...“ Din coșurile caselor, fumul se ridica in stilpi impletiți, spulberindu-se apoi in văzduh ; prin sat plutea miros de coceni arși, de balegă proaspătă. Ciriitul ciorilor se auzea sec și deslușit. Noaptea venea din cimp, stingind culorile ; indată ce soarele apuse, o stea sfioasă ca o fată de măritat la cea dintii vedere, se ivi deasupra cumpenii fintinii din bătătura Sotelecanilor... In două rinduri i-a trimis vorbă că-l așteaptă la Papă-Lină. Simion nu s-a dus și vătaful a oftat ușurat. „Spune-i lu' Marloiu că am copilu' bolnav și nu pot să viu“. Simțind că acesta era adevărul — schimbase citeva cuvinte cu un vecin de-al lui Sotelecan, — „eu zic că are aprindere la plămini“, iși dăduse omul cu părerea — Marloiu ii făcuse vint lui Lambe Brandiburu. „Du-te, mă, și spune-i că dacă nu vine la conac cit ai zice pește, a zis boieru' că-l aduce cu jandarmii !“ Simion a dat răspuns rău amenințării sale : „Cu jandarmii s-o aducă pe mă-sa din groapă, nu pe mine ! A uitat că mă trag din osul Sotelecanilor ?!...“ Numai că Marloiu n-a avut curajul să ducă un asemenea răspuns, măcar că a băut și i-a cintat Brandiburu pină aproape de ziuă...

★

Copilul se imbolnăvise fulgerător. Poate că i se trăgea din noaptea in care Simion alergase cu el in brațe de-a latul cimpului, să ajungă mai repede acasă. Se lăsase ger, sticlea bruma deasupra bolovanilor inghețați și băiatul tremura in brațele lui, prăbușit intr-un inceput de plins firav. Abia trecuse de patru ani. El era toată bucuria casei lor. Îi dăduse răspuns lui Petrache Enculescu și acum veghea la căpătiiul copilului care se zvircolea in așternut. Curtea rămăsese și mai pustie după moartea bătrinului. Acum i se părea la fel de străină ca și casa in care stătuseră la conac. Îi venea să creadă că nimic din lumea asta nu era cu totul al său, că nimic nu i se cuvenea. In noaptea trecută desfăcuse citeva scinduri din gard ca să poată aprinde focul in soba rămasă de mult fără jar. Abia in zori dăduse cu ochii de adevărata paragină. Gardul se prăvălise pe spate, lăsind loc cimpului să intre in sat, salcimii grădinii fuseseră retezați de o mină de om rău — ori poate nevolnic — și Simion injură tare, descoperindu-și neputința. Se uita la nevastă-sa cum se invirtește fără nici un rost, semănind cu o găină beteagă. „Are nevoie de mine, ingina Simion in neștire. Are nevoie...“ Sub ochii lui, copilul se adincea in zăcere, inginind cuvinte fără șir. Femeia, neputincioasă și ea, iși impreunase miinile la gură, frămintind anapoda un colț de basma. La răstimpuri murmura sfirșită : „Nu ni-l lua, Doamne, nu ni-l lua ! Ai milă de noi, Doamne, și nu ni-l lua !...“ Simion o auzea, iși dădea seama că o aude, numai că vorbele ei treceau departe de el, ca și cind el s-ar fi aflat intr-un drum, toamna, plecat in bălțile Ialomiței să stirnească sitari și să-i aducă in fața puștii lui Petrache Enculescu. In urma lui simțea călcătura lui Marloiu, cum il spionează și cum mușcă cu ochi răi, păstrindu-l in cătarea armei. Și, deodată, rugămintea femeii veni pină aproape de el, atit de aproape incit omul iși ieși din minți. „Cărui Dumnezeu te inchini tu, nevastă ? Cărui Dumnezeu ?... Tu n-ai văzut mila lui ? N-ai văzut-o ?...“ Și spunind acestea iși duse palma spre obraz. Intilni rana proaspătă și retrăgindu-și-o silit, se prăbuși din nou in drumul acela intortocheat (...)

★

Se abătuse și in casa lui Sotelecan o undă tirzie de lumină. Copilul deschisese ochii și ii privise pe amindoi, lung, cu stăruință. Lui Simion incepură să-i tremure genunchii. Se uită la băiat intr-o implorare mută. După o vreme șopti numai : „Fă o minune, Doamne, că mare ești și poți !...“ Copilul inchise ochii ca să-i deschidă din nou și să murmure intretăiat printre buzele arse: „Lapte, mamă...“ Își mai rostogoli o dată privirea, poate in căutarea tatălui său, nu-l mai găsi, iși mișcă degetele unei singure miini ca intr-un joc inutil și adormi pentru totdeauna. Viața se scursese lent din privirea lui. Părea că se retrage și se cufundă in orbite, ca flacăra unei candele ce plipiie in noapte. Peste pupile, inainte de a și le acoperi, se asezase ceva, ca un smalț opac. Numai că Sotelecan nu avea cum să-i afle sfirșitul. El alerga ca un bezmetic de-a curmezișul cimpului, spre conacul lui Petrache Enculescu. „Iartă-mă, boierule, iartă-mă și nu mă lăsa, striga el sugrumat de alergătură. Muncesc fără simbrie o jumătate de viață la dumneata, dar lasă-mă să mulg o vacă. Mi se prăpădește copilul, boierule și să nu treacă dincolo cu dorul unei căni cu lapte. Pentru ce ți-am greșit — dacă ți-am greșit cumva — din mine poți să jupoi și un petec de piele. Ai dreptul să mă pedepsești, așa mi-ai spus, numai lasă-mă să-i duc băiatului o oală cu lapte proaspăt. Poate face Dumnezeu o minune, și dacă o face, jumătate din ea dumitale ți se cuvine !...“ Se impiedică intr-o coamă a pămintului și se prăbuși dincolo de ea, zdrelindu-și fața in așchiile arăturii. Se ridică, iși trecu palma peste chipul insingerat și continuă să alerge, sărind peste bolovani. In bătaia lunii pline, fuga lui avea ceva caraghios și in același timp jalnic.

Traian Brădean : „1907"

★

La conac incepuse jocul de cărți. Petrache Enculescu pierdea. Din spatele scaunului pe care ședea ofițerul de jandarmi, „parizianca“ le urmărea figurile bănuitoare. Din cind in cind ieșea să fumeze in pridvorul casei boierești. Se sprijinea cu umărul de stilpul de stejar și iși lăsa gindurile slobode. Dinspre apă venea un miros pătrunzător de salcie putredă și de umezeală, dar dinspre intinderile depărtate ale cimpului perdeluit cu o ceață liliachie, vintul aducea aromă proaspătă, inviorătoare și abia simțită a pămintului reavăn, eliberat de zăpezi. Intoarsă in salonul in care cei trei bărbați continuau jocul fără să se privească și descoperind tremurul accentuat al miinilor gazdei, il sfătui in glumă, folosind excesiv „r“-ul acela parizian: „Ai imbătrinit, Petrache, de ce nu vrei să recunoști ? ! Lasă-i pe ei să joace ; tu retrage-te. Să nu crezi că pierzindu-ți moșia la cărți, am să te iau cu mine la Paris !...“ Moșierul o injură scirbos, dar numai in gind. „Nu-mi purta de grijă“, ii aruncă el in silă, fără s-o privească. Niciodată nu i se intimplase să piardă atit. I se putea citi pe față atit starea de incordare cit și cea de neputință. In cele citeva ceasuri care se scurseseră de la căderea nopții, cărțile iși bătuseră joc de el, umilindu-l. „Acum să-mi cadă in mină Sotelecan“, gindea el in vreme ce-l aștepta pe Manușaride să le amestece. Marloiu ii adusese vestea că vizitiul l-a infruntat, și el se enervase peste măsură. Dădea toată vina pe seama celui care plecase de la conac fără invoirea lui, dar ceea ce-l scosese din minți era indrăzneala acestui om de a nu răspunde poruncilor sale. Cărțile trecuseră din mina lui Manușaride in cea a nepotului său și el il privea cu cită siguranță le imparte, aruncindu-le cu un fel de nepăsare pe postavul verde cu care era acoperită masa. Îl incurca și prezența femeii. Continua ei mișcare il călca pe nervi. Ar fi vrut s-o repeadă, s-o trimită in camera ei, dar n-o făcea. Îi urmărea numai mișcările molatece ale șoldurilor, mișcări ingreunate de etatea femeii, care nu mai aveau puterea să trezească poftele amorțite ale celor trei bărbați. Pe nepotu-său nu-l punea la socoteală. „Asta morfolește așternuturile femeilor de douăzeci de ani, nu ale celor de aproape șaizeci“, gindea el, invidiindul. Primise trei ași din serviciul cărților. Se vede că ofițerul greșise manevra. Ceru o singură carte, așa fel incit adversarii să-l bănuiască de perechi sau chintă spartă. Privi cu atenție marginea cărții cerute, tresări aproape imperceptibil, nimeni nu-i sesiză zimbetul, in secunda imediat următoare chipul lui redeveni dur, in alcătuirea lui amestecindu-se cu abilitate incordarea și neputința. Chiriac Manușaride vorbi primul. Ceruse o sumă neinsemnată. Epifanie Cozărescu plusă. Ofițerul il suspectă. Știa ce impărțise, dar cărțile puteau să-i joace și lui o festă. In plus, il știa pe moșier că trăiește din reputația și creditul ce mai rămin citva timp de pe urma unei averi pierdute. El nu dispunea de „valută forte“, cum o numeau ceilalți. Ceruse peste Manușaride, douăzeci de pogoane de pămint. Ofițerul acceptă „Voi cum stați cu țăranii, aruncă o vorbă Axineta Mardale venind de afară, unde-și fumase țigara. Moșierul din Valea-Căpitanului avu o trăsărire bruscă. Scăpă o carte din mină — Petrache Enculescu avu vreme să vadă că era o damă de treflă — se repezi după ea, o adăposti printre celelalte și rămase cu o privire intrebătoare, adresată femeii. Am auzit zvonuri la București, că s-au produs unele ciocniri intre stăpini si slugi !...“ „Poate la ăștia, se repezi gazda, cu scopul de a intrerupe discuția. In ce mă privește...“ Se răzgindi și nu mai dădu nici un amănunt cu privire la moșia lui, de teamă să nu se retragă partenerii de joc. Cu cartea pe care o avea in mină era exclus să nu ciștige. Numai că o asemenea carte trebuia speculată. „Ai devenit de nerecunoscut, Petrache !“ Moșierul se prefăcu că n-o aude. Se uită la nepot, făcu un scurt popas și pe chipurile celorlalți doi jucători și spuse sec : „Plus zece mii !...“ Chiriac Manușaride iși mai privi o dată cărțile, plesni una din ele cu unghia degetului mare — se ințelege că din pricina ei nu putea să plătească — și aruncindu-le peste postavul mesei, hotări : „Nu.“ Plictisită, „parizianca“ ieșise din nou. Epifanie Cozărescu avu nevoie de un răgaz mai intins. „Cite ai lua, Enculescule ?“ intrebă el, devenit brusc interesat. „Trebuia să fii atent. Dar fiindcă suntem prieteni, ei bine, una“. „Una, repetă celălalt, ca și cind cifra ar fi fost foarte mare și ca s-o poată reține, trebuia mai intii s-o repete. Oho, una... Zece mii ai zis ?... Și dindu-și singur răspunsul : Zece mii. Cit face asta ? Douăzeci de pogoane de pămint ? Bine, plătesc“. Cu glasul sugrumat de emoție, Petrache Enculescu ii ceru : „Semnează hirtia Epifanie, să nu-mi spui miine că ai uitat...“ Jucătorul se supuse. Avea hirtii dinainte semnate. Banii lui insemnau cinci pogoane, zece, douăzeci... In următoarea clipă ar fi fost rindul jandarmului să se pronunțe. Nu mai avu vreme. Axineta intrase tremurind. Nu-i dădu nimeni atenție. „Un bărbat incearcă să se strecoare de-a lungul grajdurilor, Petrache ! vorbi ea intretăiat, uitind să mai puncteze „r“-ul acela franțuzesc. Poate că a venit să pună foc. Am auzit că așa se obișnuiește in primăvara asta ! Fața ei imprumutase culoarea albului tocit al odăii. Moșierul iși așeză cărțile pe masă cu fața in jos, acoperindu-le cu palma. Se cunoștea că a intrat in panică. Femeia nu-l iertă „Spuneai că la tine pe moșie...“ Glasul ei devenise batjocoritor. Bătrinul nu-i acordă răgazul să isprăvească. Desprinse arma cu trei țevi din panoplia aflată pe peretele de la răsărit — (se vede că ăsta era altarul lui) — ii controlă cocoașele și ieși in cerdac. Curtea conacului strălucea albă in lumina lunii. Umbra de care pomenise femeia nu se vedea și el pierdu un hohot de ris decent. „Nu cumva umbra ta ai văzut-o ?“ incercă să-i intoarcă bătaia de joc. „Mă crezi nebună ?...“ Intre timp bărbații rămași in incăpere ii văzuseră cărțile. Ofițerul greșise pentru prima dată, greșeală care putea să-i fie fatală. Careul de ași lui trebuia să-i vină... Își retrase banii — Epifanie Cozărescu hirtiie care-i purtau semnătura, Manușaride un rest neinsemnat, (nu se certaseră) — și scoțindu-și revolverul din toc, ieși in cerdac, alături de unchiul său. „Tu rămii aici, il opri Petrache Enculescu ; ai grijă de doamna. Iar dacă a văzut pe cineva și nu i s-a năzărit, știu eu cine poate să fie acel cineva...“ Cobori treptele și se pierdu dincolo de zidul casei. Făcu cițiva pași și incremeni. Intr-adevăr, pe ușa grajdului se strecura un bărbat inalt, bine legat. „El e“, gindi moșierul, urmărindu-l cum se prelinge, de parcă ar fi incercat să găsească o zonă de intuneric. Nu strigă la necunoscut să-l oprească. Duse arma la ochi și trase. Noaptea plesni la incheieturi. Se auziseră două focuri. Nu apăsase pe cocoșul pentru glonț. „Ți-am spus că e dreptul meu să hotărăsc pedeapsa“, il certă in gind pe cel ciuruit de alicele celor două cartușe. După acest ultim gind se intoarse la masa de joc. Se prefăcu că nu-i dă atenție. Suflă cu putere peste țevile armei de vinătoare, vru s-o agațe la locul ei și oprindu-se ca din intimplare in spatele lui Epifanie Cozărescu, il amenință cu glas scăzut : „Dacă nu puneți pe masă tot ce mi se cuvenea, o descarc din nou...“

★

Simion Sotelecan il văzuse cu o frintură de clipă mai inainte, dar acum nu mai putea să fugă. Ar fi vărsat laptele muls pentru băiatul lui, care-și dorea o gură inainte de a trece dincolo... „Trebuie să scap, boierule, a fost intiiul lui gind, incercind să nu se reteze, in clipa in care l-au mușcat alicele. Trebuie să ajung cu laptele la copil !...“ La acest gind simți o forță neobișnuită cum ii cuprinde intregul trup. Trecu in fugă de poarta ce da in cimp și pentru prima oară de la facerea lumii, pămintul acelor locuri a fost stropit nu numai cu singele lui, dar și cu picături de lapte... Alerga peste arătură, in bătaia lunii. Din cind in cind se oprea să răsufle. Incepuseră să-l părăsească puterile. O pojghiță sidefie părea că-i acoperă ochii. Se opri din nou, incercă să se țină drept, ca apoi să fugă din nou sub bătaia lunii.

Poate că i s-a părut mai apropiat locul in care ingropase piatra de hotar a Sotelecanilor, decit casa. Intii a căzut intr-un genunchi, cerind indurare aceluiași Dumnezeu inchipuit. Undeva inaintea lui, pe cerul Văii-Căpitanului, se pregătea parcă un nou răsărit de lună, numai că el nu mai avu vreme să-l mai vadă in toată măreția lui. Ardeau hambarele și conacul lui Chiriac Manușaride... S-a răsucit incet pe-o coastă, s-a proptit cu mina stingă in umezeala pămintului și s-a aplecat intr-o ultimă imbrățișare deasupra semnului stăpinirii neamului lor... L-au găsit in zori. Zăcea acolo, intins pe pămint, și avea o față de parcă stătea și se mira. Parcă era o frintură de lume desprinsă de undeva ; căzuse și zăcea nemișcat, mirindu-se...

(fragmente)

ion tudor iovian

verde

tot verdele din ochi s-a scurs in pămint
și odată cu el
peisajele cu porumbei ce jucau in lumina
rece a minții
și nu s-a mai intors

un val de intuneric
a izbit ușa obloanele – spuma lui neagră
pe covor
ca o pisică uriașă – hieroglifă a liniștii
rănite

de pe timple
sfirșitul zilei trage cu gheara ultima pată
de soare
și vine noaptea din care verdele s-a scurs
și singele ințepenește in vine
ca un tramvai pe linia 13 izbit in plin
de parfumul de salcim
al unei fetișcane

hăituind o imagine a minții

ca un om gata de mult timp și totuși
zăbovind fascinat
de picătura de soare
care se sparge pe dalele gării

te vezi
pe celălalt mal – un străin pe care-l inghit
flăcări mai curate
dar știi
că seara
lacătul de la atitea uși ispititoare e uitat
inadins deschis
– poate că drumul ți se va sfirși aici
in șfichiul unor plăceri –

insă nervii
ca niște sirme de telegraf plesnesc in mii
de funigei luminoși
sub cerul gol

și mergi mai departe hăituind o imagine
a minții
și seara cu un ceas mai devreme atit
de calmă
singeră
de pe crengi de pe sirmele de telegraf
de pe lacăte
excitată
de focul scăzut al unor stele indepărtate
și trupul de fum al frumuseții de pe celălalt
mal ți-a furat mințile

sigiliu

n-aș spune că-n noaptea asta
am auzit
foșnetul de floare uscată al lunii

poate doar l-am desenat pe geam
cu pleoapa
și ea a foșnit
ca o frunză uscată

poate doar sufletul
rupindu-și din trup rădăcinile cu totul
a foșnit ca o
livadă uscată

dar aici a fost un sigiliu ce-ar fi trebuit
să păstreze intact
peisajul glazurat cu brumă

dar aici a fost un sigiliu
pus peste o furtună impietrită

și dacă l-ați rupt
și dacă l-ați rupt

luna liliachie pe apă

vintul de seară iși strigă
indrăgostiții intr-o limbă necunoscută
și ei umplu străzile
parcurile
gangurile umede
plutesc peste acoperișuri ca niște flăcări
se-ascund in seifurile nopții

luna liliachie pe apă ca o tufă sălbatică
de liliac in care nu bate
cu adevărat nici o inimă
și dangătul ei dureros
agită amintirile tăcerea sugrumată din singe

și iubirea mea nu indrăznește să-și resfire
părul de aur pe străzi
și să-și strige numele

și iubirea mea
in fața peretului țepos și vinăt
iși zgirie chipul scurtcircuitat de durere

– o muzică țișnește pe ușă cu sufluri
de bere praf de ceai
fum de țigară

viața merge inainte –

un ghemotoc de zăpadă insingerată
iubirea mea sub raza nemiloasă a stelelor

radu cange

Scriu doina

Doină de fluier
Doină de os
Doină de șuier
De trup frumos

Doină de dor
Și doină de ură
Griu in mohor
Cu spicul pe gură

Pe suflet scriu doină
Pe trup și pe țară
Pe ger și pe moină
Cu mina vioară

Scriu doina pe ceruri
Pe drumuri, pe case
Scriu pe adevăruri
Cu singe pe oase

Cu doina de mor
Cu doina renasc
Ieșit din popor
Ca litera-n teasc

Scriu doina pe liniști
Pe zboruri duioase
Scriu doina pe miriști
Pe doruri rămase

Pe foc, in urcuș
O doină arzindă
Cu mina arcuș
Pe struna flămindă

Scriu doina și mor
Cu doina renasc
Ieșit din popor
Ca litera-n teasc.

Poem neterminat

Iubito, poate n-au
putrezit toate cuvintele ;

Albatroșii vor singera
izbindu-se cu aripile
de liniștea noastră
mărginită.

O intrebare și o alta

Intre sensibilitate
și disperare,
iubita mea,
iată clipa noastră
trăită ; iată dragostea
noastră – un
veac de singurătate.

Departe, în ape

Cu pași de umbră
m-apropii de tine, iubito.
In lumina zilei,
cuiburi de focuri
incet ne inconjoară.
Și, deodată, dintre noi
o altă lumină izbucnește.
Spre seară, in noapte părul
tău e-o albastră comoară.
...In bătaia vintului
o nesperată comoară.
Norii, urmărindu-ne,
s-au tocit pină la
mai mult de jumătate.

Departe, in ape, umbrele
noastre
sint indoite de valuri.

Ca nufărul și apa

Măriucăi

Ți-s buzele, iubito, două
perle
Și cind te văd, sint bintuit
de mierle.

Mi te strecori, ca fumul,
printre uși ;
Ți-e zimbetul ascuns intre
cătuși.

Și seara, cind te-apropii ca
un șarpe,
Iți cintă-n ochi, ascunse,
grele harpe.

Dezleagă-mă acum de-acest
blestem,
Că n-aș putea in moarte să
te chem,

Inlănțuiți ca nufărul și apa
Și-nchide noaptea peste noi
pleoapa.

plastică

Ecranul textului

Graficianul care iși alege ca sursă de inspirație o operă literară are practic doar două drumuri deschise. **Primul** l-ar duce in direcția căutării unor corespondențe precise intre text și imagine, astfel incit „invenția“ scriitorului să fie in mod plauzibil vizualizată. Este aceasta calea ilustrativismului ; el a afectat in bună măsură tematica artei neoclasice, romantice, realiste. Lucrările ce au furnizat sursa de inspirație livrescă au variat, desigur, in funcție de oscilațiile gustului și de proiecții diferite asupra istoriei : in perioade diferite au avut o pondere diferită alți eroi și alte mituri. Dacă pe vremea lui Poussin erau la modă subiectele inspirate din **Metamorfozele** lui Ovidiu, pe vremea lui Delacroix deveniseră in schimb populare figurile cruciaților și ambianța orientală. Romanticii s-au intors la Dante, Ariosto, Tasso și odată cu ei la o imagerie literaturizantă a cărei influență se resimte incă in artă. A interpreta o temă literară in consonanță cu descrierea textului și cu emoția transmisă de el — iată pentru mulți artiști o supremă dovadă a propriei virtuozități, validată admirativ de acel public doritor să regăsească in imagini forma lustruită a frazelor. **Al doilea** drum duce in afara textului. Devenit pretextul unei desfășurări imaginative el se reconstruiește practic prin intervenția plasticianului. **Ut pictura poesis** se cere citit **ut poesis pictura**, dar cu precauție. Există riscul inșelătoriei : artistul se prevalează de text doar pentru a te introduce intr-o ambianță narativă, doar pentru a-ți direcționa imaginația. Acțiunea de identificare a sensului formei vizuale se efectuează astfel deturnat. Intre operă ca atare și privitor se așterne ecranul colorat și inșelător al amintirii textului. Așa procedează și **Petre Rusu.** Teoretic, in expoziția sa de desene (Galeria Galateea) ar trebui să mergi sub braț cu două cărți : **Decameronul** lui Boccaccio și **Măgarul de aur** al lui Apuleius. Invitația la citirea clasicilor este oricum binevenită, mai ales că provine din partea unui artist

dotat ; el manevrează linia cu măiestrie știind să creeze situații plastice generatoare de lecturi vizuale incitante.

Zadarnică ar fi deci incercarea de a repera in „decameroniada“ lui Rusu scene din opera florentinului. Recuperată de artist este doar o anume umanitate și ea foarte vagă. Scene pitorești de o ambiguă senzualitate sint proiectate intr-un incert spațiu al visării. Formele au consistență insă, carnalitate. Artistul, cu precizia de miniaturist, insistă asupra acelor detalii care pot fixa definitoriu impresia.

Mai liberă, mai energică este linia in ciclul de desene dedicate avatarurilor măgarului lui Apuleius. Nu cu baba din peștera hoților, care intr-o virstă trecută fusese Psyche cea iubită de fericitul zeu Amor, nici cu inspectorul piețelor sau cu diferiții stăpini — morarul, grădinarul, cofetarul etc. — ai nefericitului Lucius, devenit măgar și readus in rindul oamenilor de Isis, se intilnește privitorul. Rusu practică aici un soi de arheologie existențială. Proiecția in imaginar stă sub semnul unei ipoteze asupra realității. Mijloacele plastice fac viziunea lui credibilă. Siguranța liniei nu lasă loc pentru improvizație. Artistul repropune versiunea sa asupra participării bietului asin la intimplările in mijlocul cărora se trezește prin forța imprejurărilor. Lipsesc aspectele caricaturale. Se punctează mult pe sugestie, pe energia conținută a liniei, pe capacitatea ei de a reprezenta incercind să definească. Proba de inventivitate artistul incearcă să o transforme intr-o probă de eficiență plastică. Este conținut insă in acest tip de demers riscul de a face ca energia liniei și spectacolul ei să prevaleze asupra sensului.

Grigore Arbore

muzică

Schimbare de ștafetă

Se inregistrează, in aceste momente, un fertil schimb de generații, prin adjectivul „fertil“ ințelegindu-se faptul că unor valori ale artei interpretative românești — ajunse la acea venerabilă virstă cind putem vorbi de consacrare definitivă — le urmează tinere personalități care deja și-au „dat măsura valorii“, fiind considerate garanții pentru cultura noastră.

E vorba de maestrul **Mircea Basarab**, dirijor al orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu“. Locul său in istoria artei noastre muzicale, in inimile tuturor iubitorilor de muzică, este bine definit, statura sa dirijorală este limpede conturată ; de numele lui Mircea Basarab se leagă concerte de răsunet, in țară și peste hotare, programe gindite cu grijă și realizate cu sensibilitate, cu acuratețe. Personalitatea lui Mircea Basarab se implinește in conștiința noastră dacă ne reamintim că, descoperit de muzicieni de renume ai vremii tinereții sale, incredințindu-i-se responsabilități deosebite (maestrul George Georgescu l-a „adus“ lingă sine, ca dirijor al filarmonicii bucureștene, in 1964, cind i s-a dat și conducerea acestui consacrat colectiv artistic ; in paralel, a predat, la Conservatorul „Ciprian Porumbescu“, disciplina dirijatului, meritele sale fiind răsplătite cu numeroase distincții culturale, fiindu-i, in final, decernat titlul de Maestru Emerit al Artei). Mircea Basarab și-a asumat nu numai sarcina specifică de a contribui la inflorirea instituției in care activa in mod nemijlocit ci și pe aceea, de un grad de generalitate mai inalt și cu multiple implicații și consecințe culturale, de a promova, in toate imprejurările, muzica națională de calitate. Numele său rămine legat de prime audiții românești de răsunet, de impunerea unor compozitori la inceput de drum, de tălmăcirea competentă a unor lucrări de orientări stilistice diverse, dirijorul Mircea Basarab asumindu-și și „riscurile“ de a propune publicului exigent al Ateneului lucrări exploatind novatoare posibilități ale limbajului muzical, alăturindu-le capodoperelor repertoriului clasic, intr-o vecinătate cu valențe de ferment cultural.

Doi tineri dirijori i-au succedat, in colectivul filarmonicii, maestrului Mircea Basarab ; este vorba de **Cristian Mandeal** (care ii preia efectiv postul) și de **Horia Andreescu** (asumindu-și, in plus, extrem de dificila sarcină de director artistic). Despre ei, am avut ocazia să publicăm in nenumărate rinduri, surprinzindu-le calități incontestabile, reconstituindu-le o ascensiune profesională sigur jalonată, explicind orientări și preferințe repertoriale, insistind asupra datelor obiective și subiective care le caracterizează distinct personalitatea. Intre cei doi tineri dirijori — aflați totuși la o virstă in care deja tinerețea iși dă mina cu maturitatea, in care elanurile se tempereazǎ in virtutea sporirii exigențelor de tot felul — există multe asemănări, dar și multe deosebiri, cum e și firesc de altfel. Cred că principala asemănare o reprezintă faptul că ambii s-au bucurat de o pregătire profesională de excepție, făcută de școala maestrului Constantin Bugeanu, elementele deprinse aici fiind asiduu continuate prin noi și noi partituri descifrate și memorate, prin lecturi consistente, prin meditații asupra integrării, sociale, profesionale și artistice a nobilei meserii a dirijatului de orchestră in largul context al culturii. In al doilea rind, o putere de muncă deosebită il apropie pe cei doi dirijori : repertoriile sint complete și nici unul nu a ignorat faptul că piatra de incercare a meseriei o constituie realizarea unor vaste integrale — decupări din creația unor maeștri a unor „felii“ reprezentative pentru statura artistică. Deosebirile intre ei le definesc propria personalitate artistică ; nu vom insista asupra acestor date intrucit am scris repetat despre memorabilele lor concerte. Din acest punct de vedere surprindem așadar o nouă continuitate, o nouă asemănare : unui maestru ii succed tineri indreptățiți, prin ani, să confirme, iar temelia acestui „pariu“ cu viitorul o reprezintă calitatea profesională, probitatea in fața marilor partituri.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XXII)

...Și singuri printre ei, prozatorii, dar ce prozatori!

Dar unde s-a întîmplat această ciudățenie ? Ei bine, fiindcă tot sîntem de cîteva ediții ale rubricii noastre la capitolul confesiuni-intermezzo, trebuie s-o recunosc că o asemenea întîmplare s-a produs la cenaclul „Nicolae Labiș" încă de la fondarea sa, prin anul 1959 pesemne, cînd autorul acestor însemnări era secretarul organizației U.T.M. de la Uniunea Scriitorilor, care a și avut inițiativa înființării acestui laborator de creație literară și rampă de lansare a tinerelor talente literare. O asemenea întîmplare curioasă și prodigioasă a făcut ca încă prima reuniune a cenaclului, întrunită într-o dimineață de iarnă a începutului de an, 1959, să ia în discuție o proză, și încă ce proză, memorabila „Ningea în Bărăgan" (Olelie) a lui Fănuș Neagu, pe atunci utemist de nădejde, proaspăt ieșit din rîndurile redactorilor „Scînteii tineretului", unde era specializat în tineretul sătesc. Reuniți chiar în primul salon din dreapta intrării la Casa Scriitorilor (pe atunci cenaclul nu devenise o instituție de masă), cei vreo 20—30 de membri ai organizației de tineret de la Uniunea Scriitorilor în rîndurile căreia se numărau pe atunci scriitori ca Nichita Stănescu, I. D. Bălan, Valeriu Răpeanu, Ion Gheorghe, Gheorghe Achiței, Dumitru Solomon, Gh. Tomozei, Al. Ivan Ghilia și încă mulți alții (n-am la îndemînă registrul de evidență !), am ascultat uluiți, în atmosfera proaspătă a dimineții de iarnă ce stăruia afară, povestirea care începea atît de incitant, de fascinant și pitoresc pentru noi, anunțînd încă din primele paragrafe un conflict țărănesc atît de puternic și de savuros :

„În anul 1949, în ziua de lăsata secului, Chivu Căpălău s-a sculat tîrziu. Dormise somn greu, de plumb, din pricină că seara se îmbătase cu dascălul satului pînă la nesimțire. Dascălul se abătuse pe la el să-i spună că popa Răgălie se aține să-i facă vînt din consiliul parohial, fiindcă i-a ajuns la ureche că Onică, băiatul cel mic al lui Căpălău, trăiește cu Vica, nevasta lui Babalețe (fratele mai mare — nota noastră). Mai rău ca păginii, doamne ferește !"

După cîteva confruntări dure, în stilul care l-a făcut ulterior celebru pe marele prozator Fănuș Neagu, după peripețiile legate de lăsata secului în satul din Bărăgan unde era plasată acțiunea — darea ciinilor în jujău, petrecerile de pe nași — tot vestita și pitoreasca „Olelie"; varianta bărăgăneană a strigării peste sat, rezolvă lucrurile, cînd de pe o movilă din marginea satului, unul din flăcăi, cu nume ca pelinul copt, ca ale mai tuturor personajelor lui Fănuș Neagu, Dănilă Biș, strigă într-o pîlnie de-l aude tot satul, stînd cu urechile ciulite la panarama acestei judecăți în gura mare, sui-generis : „Olelie lie, / Cine pe Vica n-o știe ? Și iarba de pe cîmpie / Și floarea de păpădie / Și cărarea din lăstar, C-așa muiere mai rar .../ Că se ține cu cumnatu / Știe subsemnatu' / Dar n-o știe și bărbatu' / Olelie, lie, / Dumnezeu să-l ție". Salvarea celor doi pătimași îndrăgostiți, după acest denunț în răspăr, plin de savoare, nu poate fi decît șantierul brăilean spre care ei se îndreaptă, unde pentru a ajunge la timp, tînărul Onică trebuie ajutat de prietenul său Dănilă Biș, care ia măsuri urgente :

— Prost mai e, doamne ! vorbi Biș, privind în urma lui. Trebuie să mă duc să înham caii la sanie, c-altfel nu mai prinde el trenul cît e lumea.

Aplauzele furtunoase au pus punct lecturii, tăind orice apetit pentru discuții spre insatisfacția activului utemist dar cu sentimentul că participase la un moment memorabil al istoriei literare contemporane : intrarea în literatură a unuia din cele mai mari talente ale sale contemporane.

Povestirea avea să apară în „Luceafărul", iar în volumul cu același nume, tot în 1959, în colecția Biblioteca Țăranului Muncitor. Editura Tineretului, într-un tiraj de 15 150 exemplare. Pe unul dintre ele, nedespărțitul meu prieten și admirat scriitor îmi așternea la 4 august 1959 următoarea dedicație : „Lui Nicolae Stoian, oblăduitorul meu, cu toată dragotsea această carte țărănească." Citez această dedicație din 1959, de pe cînd Fănuș Neagu se apropia ca vîrstă de ieșirea din rîndurile organizației (avea deja 27 de ani), pentru a convinge că nu-i decît o fabulație de a sa învinuirea pe care mi-o aduce în tableta nostim intitulată „Fierul dracului" din cel de al doilea volum al „Cărții cu prieteni" : „Coltosul meu prieten, cu care mă tot cert de vreo treizeci de ani (m-a sancționat de trei ori pe linie de U.T.C. și de două ori pe linie redacțională), (ceea ce nu-i adevărat între altele și pentru că nu i-am fost niciodată șef, ci doar coleg — nota noastră) e, fără îndoială, omul cel mai legat în taină de pelinul Brăilei, de malurile ei ca niște uriași lupi de lut, pîndind, trintiți pe labe, vrafurile de arome suind din Levant".

Notez selectiv, din lipsă de spațiu, bibliografia marelui, inconfundabilului prozator, sub pana căruia limba română naște numai nestemate (născut la Grădiștea de Sus, în 1932) : „Somnul de la amiază", „Dincolo de nisipuri", „Cantonul părăsit" (Premiul Uniunii Scriitorilor pe 1964), „Vară buimacă", „Îngerul a strigat", roman (Premiul Uniunii Scriitorilor pe 1968), „Echipa de zgomote", teatru, (Premiul Uniunii Scriitorilor, 1971), „În văpaia lunii", „Frumoșii nebuni ai marilor orașe", roman (Premiul Uniunii Scriitorilor pe 1976), „Cronici afurisite" și „Cronici de carnaval", selecții din săptămînalele sale tablete sportive, „Insomnii de mătase", „Scoica de lemn", teatru, „Pierdut în Balcania", „Cartea cu prieteni", două volume, în 1979 și în 1985.

★

Întîmplarea face ca reluarea activității cenaclului „Labiș" sub egida „Luceafărului" și a ambițiosului său redactor șef Eugen Barbu să se fi produs tot într-un ianuarie (8 ianuarie 1963) prin lectura unei bucăți cu care a debutat George Bălăiță care în ședința din această zi a citit „Un om și lucrurile sale", alături de poetul în mare „efervescență" Ion Gheorghe, care a prezentat poemul „Fructele zeiței". Universul tematic al nuvelei lui George Bălăiță era tot unul rural, în noile sale ipostaze de după cooperativizarea agriculturii și întrunea mai toate schemele literaturii de epocă — cooperatorul gospodar, contradicția dintre al meu și al nostru, certații cu avutul obștesc. Dincolo de unele clișee, printr-un slalom abil, modern, răzbăteau și destule pagini care justificau aprecierile lui Eugen Barbu din prefața la volumul „Călătoria", colecția Luceafărul. Editura pentru literatură, 1964, tipărit într-un tiraj de 9 130 exemplare : „Proza lui Bălăiță ascunde un poet nedeclarat, un îndrăgostit de faptul mărunt, dar plin de lirism, un aspru pictor al naturii dezvăluit rar, pregnant, în pasteluri sobre, delicate paradoxal, dar sugerînd un peisaj dur, care presimte și acompaniază conflictele etice cele mai ascuțite. Această știință a conjugării elementului exterior cu observația psihologică cea mai fină anunță în mod cert un scriitor remarcabil." Nu știu cum se mai prezintă prozatorul George Bălăiță la judecata lui Eugen Barbu de acum, dar pentru cea pronunțată atunci nu pot decît să adaug și eu cîteva citate-argument din proza numită mai sus, „Un om și lucrurile sale" care încheie acel volum de debut din 1974, proză nelipsită de un anumit spirit hîtru.

Iată o fină observație psihologică : „Ariton Uscat luase parte odată la o ședință mare la Regiune. Acolo toți cîți s-au urcat la tribună să vorbească, citeau ce aveau de spus, pe o hîrtie a lor. Asta i-a plăcut cel mai mult lui Ariton Uscat : Uite, vezi și dumneata, omul gîndește la ce are de spus, își trece binișor pe hîrtie, spune, și gata ! Iar pe lîngă asta e și mai nu știu cum să vii în fața oamenilor, să tușești o dată, să scoți hîrtia din buzunar (foarte măsurat și fără grabă să faci asta), și să citești ce ai de vorbit. Și de fiecare dată să se vadă că tu știi multe, ai văzut multe, nu ești din cei care se omoară cu firea, nu-ți pasă de orice și nu pe toate drumurile te găsești tu, și întotdeauna **faci altfel decît ceilalți**, fiindcă chibzuiești mai adînc, și nu **cunoști** mulți cîte **cunoști** tu !" (sublinierile autorului).

Și iată și un detaliu peisagistic plin de pregnanță : „Cerul era alb. Iacob Nesfîntu nu mai văzuse un astfel de cer, și nici nu se vede, poate din șapte în șapte ani, și nici atunci, ajunseră pe pod. Aici pietrele erau lunecoase, parcă unse cu lumină grasă, alburie sau de miel tînăr părea a fi".

Un amănunt : la ședința respectivă de cenaclu a fost prezent și Geo Bogza, pe atunci intrigat, dacă nu entuziasmat chiar de revirimentul „Luceafărului".

Să rememorăm acum scurta bibliografie a lui George Bălăiță de după debutul editorial din 1964, fără a omite prestigiosul premiu pe care această revistă i l-a acordat chiar la finele acelui an, alături de Marin Sorescu (pentru poezie) și Dinu Săraru (pentru critică). Cărțile lui George Bălăiță (născut 17 aprilie 1935) sînt, după „Călătoria", următoarele : „Conversînd despre Ionescu", „Lumea în două zile", roman (Premiul Uniunii Scriitorilor), „Ucenicul neascultător", cu nota sa dominant satirico-umoristică sesizabilă chiar în nuvela de debut, „Nopțile unui provincial", eseuri. După ce prin 1971 a fost redactor șef adjunct la „Ateneu", în prezent este Director al Editurii „Cartea românească", succedîndu-i lui Marin Preda.

II

Și pentru a mai semnala „desfășurarea" printre poeți a unui prozator, să zăbovim puțin, tot la cenaclu, cu Constantin Georgescu, autor cu atît mai drag cu cît provine din aceeași vatră a Vlăsiei, ca și mine. Ședința cenaclului „Labiș" în care a citit povestirea sa „Cîntecul de nuntă" Constantin Georgescu, profesor suplinitor în comuna sa natală, Snagov, a avut loc la 28 ianuarie 1964 și ea a debutat cu prezentarea acestui talent de excepție făcută de Eugen Barbu și de către subsemnatul. Ca și în cazul lui Fănuș Neagu, cenaclul, altfel o adevărată hidră, a replicat prin aplauze. Ce-i drept Eugen Barbu îi atrăsese de la început atenția asupra unor lungimi și poetizări, după cum ne amintim și este consemnat și în cronica cenaclului susținută pe atunci de poetul Mihai Negulescu. Povestirea a apărut în nr. 6 pe 1964 din 14 martie, în paginile 6—7. Numărul respectiv, spre a mai da cîteva relații, conținea pe pagina întîi un poem despre tinerețe al lui Al. Andrițoiu și o cronică literară de Marin Sorescu la „O viziune a sentimentelor" de Nichita Stănescu.

Ce frapa la Constantin Georgescu, la acest debut neobișnuit ? Fiindcă eu, ca om al locului, din patriotism local, aș fi tentat să răspund — Totul, de la peisaje la oamenii atît de cunoscuți mie, descendenții înaintașilor bravi din Codrul Vlăsiei — o să recurg la sinteza virtuților sale literare reliefate de critică și istoricul literar Marin Bucur în prefața la cartea de debut „Geamul dinspre drum", Editura tineretului, 1965, tiraj 15 120 exemplare.

„Nuvela **Cîntecul de nuntă** — remarcă prefațatorul său la volumul ce o conținea, alături de altele cinci, — e o lucrare pe care n-o realizează oricare dintre confrații săi tineri (pe atunci autorul n-avea decît 32 de ani — nota noastră). Scriitorul are voluptatea picturalului plin de nuanțe, a detaliilor sugestive, bizuindu-se pe o regie proprie a mișcărilor într-un cadru firesc de viață. Pitorescul imagistic, acuitatea perceperii defaliilor psihologice, umorul discret, iată cîteva dintre caracteristicile nuvelelor și schițelor lui Constantin Georgescu. Întîmplările se circumscriu unui univers rural, intim, cu tot fastul lingvistic și etnografic de care e nevoie. Florile sale sînt luate cu pămînt cu tot din mediul satului muntenesc. Constantin Georgescu are o dezinvoltură a relatării ca și povestitorul popular". Personal, aș mai adăuga tentația fabulosului, uneori terifiant, decurgînd din baladele și istoriile specifice Codrului Vlăsiei, împărăției Domniței de Snagov. „Sensibilitatea și simțul epic din **Cîntecul de nuntă** și **Geamul dinspre drum** sînt o garanție a încrederii noastre în talentul tînărului prozator", conchidea Marin Bucur, prefigurarea devenirii sale găsindu-și confirmarea într-o apreciabilă listă bibliografică, deși Constantin Georgescu nu e răsfățatul editorilor și nici al criticilor literari, în ciuda ospitalității confraterne oferită tuturor colegilor în noua sa casă rămasă neterminată de cîțiva ani buni în curtea bătrînului paroh Ion Georgescu de pe malul decindei Snagovului (așa i se spunea în vechime, după cum m-a încredințat și mama care avea neamuri pe aici, acestei întinderi de apă). Să notăm, tot selectiv, și nu în ordine cronologică, principalele apariții editoriale ale lui Constantin Georgescu (laureat și el al premiului „Luceafărul" pe anul 1964) : „Singurătatea lucrurilor", roman, „Dincolo de aproape", „Partea din care bate vîntul", „Al doilea motiv", „Hora de duminică", nuvele, „Reîntoarcerea învinsului", „Tren de noapte" roman „Lașitatea de a fi primul". A propos de acest ultim titlu, eu nu mă supăr deloc pentru lașitatea lui Constantin Georgescu de a fi primul mare scriitor contemporan din sectorul agricol Ilfov, pămîntul meu natal. Cum m-aș supăra dacă l-aș vedea și laureat al premiului Herder sau Nobel.

★

Deși sper să se fi simțit și pînă aici faptul că prozatorii generației mele nu prea s-au simțit singuri printre noi, poeții, tineri ca și ei, mă simt totuși obligat la o notă bene în ce-l privește pe primul dintre ei, cel mai popular azi nu numai printre confrați. De pe coperțile **Cărții cu prieteni**, aș transcrie cîteva paragrafe din dedicațiile unor confrați poeți : **Ursul acesta blînd și calm și bleg, — Fănuș / e apucat de nimeni ca de doruri ; / dă cu sărutul numai doar în zboruri / iar iernii lumii e învrtecuș. / De zimbrul ăsta mult zimbesc cu zimbre / lăsîndu-l mult pupat, mult sărutat / cînd simt că pasărea îmi ține loc / de timple / și simbure mi-e creierul pentru-o coroană de-mpărat / Îl las pe tont să stea pe tron / cum las sărutul meu pe altă gură, / cel mai sărac și cel mai domn, — / din ochi îmi curge pe figură, — / lacrimă sărată / pentru altă dată** (Nichita Stănescu „Orație de nuntă a prietenilor", pe ultima copertă a primului volum din **Cartea cu prieteni. Fănuș, nu este un scriitor / el este un mare scriitor / Un fulger care strălumințează orbitor / Pierdut în Balcania nu l-a putut / lega nimeni de scaunul singurătății. / Am măcinat multe stele / în noaptea iluziilor / la aceeași moară a risipirilor. / Fănuș cunoaște ruleta vieții / mai bine decît crupierii / de la Monte Carlo. / Bijutier al cuvîntului / mîna lui de poet sfințește proza / îmbrăcînd-o în odăjdiile versului.** (Mircea Micu, pe ultima copertă a celui de al doilea volum din **Cartea cu prieteni).**

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

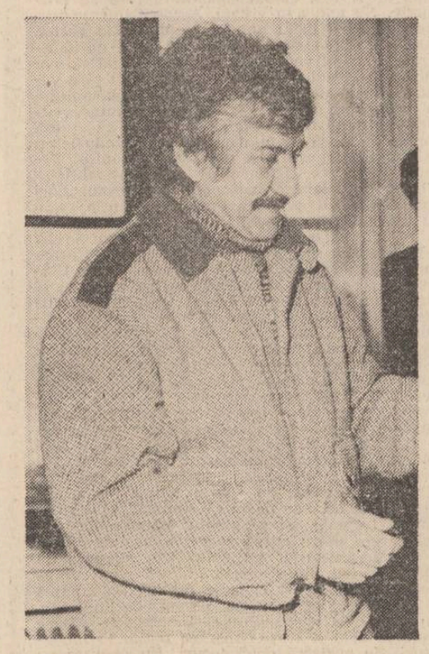

Fănuș Neagu, Paul Anghel, Mircea Micu, Radu Anton Roman și Ioan Lăcustă la decernarea premiilor revistei „Luceafărul"

NUMELE POETULUI

Da capo

La finele anului 1980, cînd inauguram febril-entuziast această rubrică, îmi imaginam că, în cel mult cinci ani, noua și tînăra poezie românească, deseori obstaculată editorial, avea să-și cîștige legitima poziție de avangardă literară reiterînd astfel rolul pe care l-a jucat poezia în general în dinamica dezvoltării literaturii noastre din ultimele decenii... Prezenței indeniabile a unor tineri autori deja apăruți (cultivați de cenacluri și cercuri literare de pe întreg cuprinsul țării) vroiam să-i adaug personalități poetice distincte, unele poate bizare sau încă hîrsute, diminuind într-un fel hazardul editorial, cît și injustițiile criticilor partizani dispuși să-și preschimbe discursul pur literar într-o adevărată capnomanție (prezicere a viitorului literaturii române după fumurile cîte unui debutant). Astfel, prezentîndu-i în cadrul acestei rubrici și publicîndu-i în paginile revistei „Luceafărul", poeți ca Dan David, Traian Furnea, Domnița Petri, Smaranda Cosmin, Valeriu Stancu, Lucian Vasiliu, Nichita Danilov, Aurel Dumitrașcu, Daniel Corbu, Nicolae Sava, Aurelian Titu Dumitrescu și mulți alții au îmbogățit și modificat substanțial tînăra poezie românească într-o cărei superbă devenire noi credem încă...

O anume amărăciune, pe un fond de perplexitate, ne-a provocat și continuă să ne provoace însă destinul literar al unor excepționali poeți intruvabili în librării sau în planuri editoriale, unici și strălucitori în rarele lor apariții în revistele noastre literare : Ioana Bălan, Gabriela Crețan, Liviu Antonesei, Martin Culcea, Valeriu Mircea Popa, Mircea Drăgănescu, George Geacăr, Florentina Vișan...

Dacă ar fi să mă opresc numai la manuscrisul Gabrielei Crețan, „Măștile Marelui Inchizitor", reunind poeme de o jactanță spirituală și de o strălucire expresivă unice în poezia feminină a ultimelor decenii, și tot aș avea motive să cred că trebuie să-mi reîncep pledoaria patetică (și chiar ridicolă) în favoarea anonimilor glorioși doar în singurătate.

O altfel de amărăciune, pe un fond de naivitate, ne-a provocat incercarea de a ne purta ca bun samaritean cu unele persoane înzestrate cu un talent debil sau indigent : meliorismul nostru congenital a fost, în general, contrazis de perseverența întru păcat a mizgălitorilor de versuri proaste, și, cum zice un poet spaniol, nimic nu e mai greu de refăcut ca un vers prost...

De ce nu s-a constituit tînăra poezie de azi într-o veritabilă avangardă, e o întrebare căreia sperăm să-i găsim răspuns analizînd cărțile tipărite și manuscrisele tinerilor autori. Putem afirma de pe acum însă că i-am simțit totdeauna **mai noi, mai în avangardă** pe Nicolae Labiș, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Leonid Dimov, Tudor George, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Mircea Ciobanu, Vasile Vlad, Angela Marinescu, Ileana Mălăncioiu, Cristian Simionescu, Grete Tartler, Adrian Popescu, Ion Mircea, autori din generații diferite absorbiți în aventura edificării unor **opere** poetice originale, în dialog organic cu marea tradiție a poeziei românești, și de asemenea, am decelat în evoluția tinerilor autori (uneori imediat după debut) o iremisibilă tentație grafomano-conformistă cu scop pur lucrativ...

Cum știm bine că poezia de azi și de mîine e opera unor importanți poeți, publicați și impuși cu discreție, ca și a unor anonimi stingheriți încă de mecanica și pragmatismul vieții noastre literare, vom căuta, cît ne va sta în putință, să actualizăm autenticele valori poetice constituite și să semnalăm aparițiile mirobolante ale unor noi genii, — produse care, se pare, se mai găsesc încă pe toate drumurile...

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Despre demnitate

Urmare din pag. 1

pe negîndite, înspre munți. El era un cioplitor, dar nu în piatră, ci în pietre funerare, ridicase el și cîteva porți și zugrăvise el și cîteva fațade tocmai spre a le privi, la întoarcere, bărbații cei mari. E drept, s-au întors atîția cîți s-au mai putut întoarce, unii nu s-ar fi întors, într-atît erau de înfrigurați și înstrăinați de propriile lor vorbe.

Nenorocirea cea mare a meșterului a venit în ziua în care (el, înaptul pentru război) a citit numele pe care trebuia „să le scoată în relief" pe orizontul celor patru plăci ale monumentului dominat de aripile carpatice ale vulturului înlemnit în beton, acolo, în așezarea aproape de păduri, de aerul teafăr... Cînd a dat cu ochii de numele tatălui său se spune că a rămas multă vreme încleștat într-o tăcere de smoală, iar într-o dimineață, atunci cînd nimeni nu s-ar mai fi așteptat, s-a apucat, cu migală și o cumplită stăpînire pe sine, să înflorească numele celor de pe liste, egal, imperturbabil.

Aripile vulturului indică sensul de zbor al gesturilor celor neintorși, rămași definitiv în sat prin străduința și omenia plină de demnitate a vîlor, fiilor, respirînd aerul pe care vulturul de piatră îl bate neîncetat cu aripile lui de piatră...

Zilnic istoria își plimbă semnele ei mișcătoare peste așezarea copilăriei, numele acelui meșter a intrat în anonimatul atîtor și atîtor fapte, însă, cei de ieri, de azi, indiferent de orarul vremii, în fața plăcilor de marmură în care înfloresc numele eroilor, păstrează secunda de încremenire demnă. Ceea ce nu se poate uita niciodată și ceea ce nu se poate ignora niciodată este greutatea cu care trăiesc în marmurele monumentelor patriei eroii patriei.

Amintirea curată, vindecătoare, depășește pioșenia, intră, ca un triumf al ființei în orizontul sănătos al demnității.

„...A TE SPRIJINI DE PROPRIUL TĂU PĂMÎNT"

Cu ce folos ne-am uita în ochii noștri, dacă nu ne-am înțelege existența în sensul cel mai curat al demnității vieții ? Drepți, sîntem rodiți să continuăm. Demnitate înseamnă tărie. Virtutea piinii neatinse de rugină. Lacrima neîngenuncheată ori cerul copilăriei sub care înnoptăm fără teamă ori îndoială piezișe.

Noi nu ne-am altoit harul. Nu am cersit nimănui lumina care venea dinspre rădăcini și pe care mamele noastre o țineau în palmă spre a ne desfăta. Demnitate înseamnă tăria destinelor destoinice. Nu te poți mărturisi pe tine în afara sferei de cuprindere a demnității. Demnitatea înseamnă o formă autentică a reliefului nostru moral. Nestrăină de biruințl (ori de necazuri) demnitatea devine cită vreme o trăim ca pe un lucru firesc, de preț totodată. Ea mai înseamnă frumusețea și adîncimea cu care privim în icoanele trecutului, frumusețea și adîncimea cu care ne continuăm lucrarea întru destoinica și nepieritoarea lucrare a patriei. Spune Nichita : „A fi sămînță și a te sprijini / de propriul tău pămînt".

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Folclorul și manualul de literatură

De ori cîte ori trecem la o lucrare contemporană avem înainte exemplele colective ale unor predecesori. În acest sens amintim opiniile lui Iacob Negruzzi : „Ortografia noastră, chiar de nu e înaltă, dar e primită de milioane de oameni, așa simplă cum este. Dacă în locul filologilor prea învățați din Ardeal ar fi lucrat Alecsandri, Bolintineanu, Maiorescu ș.a., am fi văzut rezultate bune. Poporul s-ar fi interesat de aceste studii, căci limba lui, poveștile, proverbele, cugetările lui, adică întreaga înțelepciune a străbunilor, s-ar fi luat de bază pentru întemeierea zidirii, iar nu ginduri aprioristice a cîtorva învățați"... (Către Ilarion Pușcariu). Meritul acestor înaintași, profund atașați de popor, este de a fi opus rezistență încercărilor de latinizare a limbii vorbite și de a fi impus limba producțiilor populare ca limbă literară.

Interesul nostru se îndreaptă astăzi spre un țel comun cu al acelor vremuri, cel puțin în ceea ce privește prețuirea creației populare de către elevi. Profesorul de limba română se luptă astăzi cu două aspecte majore : pe de o parte indiferența elevilor față de tot ce este folclor, ei fiind prin natura preocupărilor și a urbanizării excesive, departe de izvorul acestuia. Eminescu nota acum mai bine de un veac acest aspect, prefigurînd starea de lucruri de astăzi : „cu propășirea realismului modern se șterg legende și povești, adevărate nestemate ale gîndirii poporului român". Pe de altă parte, ca efect al urbanizării și îndepărtării de sursa de creație, s-a născut un fenomen cu urmări nefaste pentru folclorul nostru : poluarea. Poluarea se face pe toate căile : prin difuzarea unor melodii la care s-au potrivit versuri facile, în stil popular, de către cîntăreț ; prin tipărirea unor culegeri de folclor nou, creații culese de la versificatori populari, dar neavizate de colectivitatea în care aceștia trăiesc, deci nefiind însusite de masa ascultătorilor ; prin concertele în care cîntăreții adaptează melodiile populare la două-trei voci și se pun în acord cu frații, fiicele, părinții, pentru ca respectivul concert să aibă succes de casă. Improvizația de versuri „populare", de tipul (multe țări am colindat, ca românul n-am aflat, românașului îi place etc...) fac un deserviciu folclorului nostru.

Poluarea îndepărtează atenția de la ceea ce este important în estetica populară spre ceea ce este pitoresc, facil și fals popular. Venind în contact direct cu aceste aspecte, elevii nu înțeleg care este deosebirea între creația autentică populară și ceea ce se spune pe toate drumurile.

În ordinea neajunsurilor pe care le întîmpină profesorul de limba română se înscrie și alcătuirea manualelor școlare, care oscilează între intenția de a oferi elevilor numai producții reprezentative și lipsa de spațiu în economia acestor manuale, programa școlară afectînd pentru studierea folclorului puține ore.

Nicăieri nu se dau noțiuni clare despre folclor și părțile lui componente : dansuri, pictură naivă, cusături, muzică, costume, sculptură în lemn și piatră etc.

Nu se fac apropierile necesare între creatorii zilelor noastre și omonimii lor populari, așa că, pentru elevi, folclorul este un izvor care a secat, iar colectivitatea nu mai are putere de creație.

Oare cum ar putea fi creația unui popor profund națională, cum ar putea ea surprinde specificul vieții, gîndirii, culturii acestui popor, fără să recacă prin folclor ?

„Credem că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși la rîndul ei de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național. Aceasta nu e adevărat numai pentru literatură, ci se aplică tot atît de bine la legiutor, la istoric, la omul politic", scria Eminescu în 1882 în ziarul „Timpul".

Ar fi existat oare muzica lui Enescu dacă acesta n-ar fi învățat încă de la lăutarul satului ? Dacă el n-ar fi știut să dezvolte atîtea teme populare în Rapsodiile sale ? Ar fi existat poveștile lui Creangă sau romanele lui Sadoveanu dacă ei n-ar fi știut să asculte pe țărani povestind ? Desigur că nu.

Tot în ordinea neajunsurilor întîmpinate de profesorul de limba română se înscrie uneori concepția că folclorul este ceva dezlegat de viața actuală, precum basmul de viață reală. Așa că predarea se face pe fugă. Chiar basmul, prezent în manuale numai în clasa a V-a, se dă pentru o primă lectură elevilor. Fără alte indicații.

Desen de Cosoreanu Aurica

Nu știe nimeni în ce împrejurări se va mai întîlni elevul cu basmul, nici dacă el va urmări la lectura basmelor schema cea mai simplă : lupta dintre bine și rău, intîlnirea dintre real și fantastic, dispariția răului prin forța morală a binelui, cultul prieteniei la oamenii curajoși, optimismul poporului și încrederea lui în dreptate și în victoria binelui. Vitejia eroilor de basm a trecut și asupra soldaților români care și-au apărat patria, sau chiar această vitejie a influențat basmele ? Elevii învață din basme să urască lașitatea și minciuna ca trăsături nedemne ale neamului românesc. Și în timpul gimnaziului elevii nu se mai întîlnesc cu basmul. De ce ?

Amintind toate aceste lacune care concură la îndepărtarea elevilor de ceea ce numim în mod curent folclor, am lăsat la o parte căile pe care trebuie să le urmeze profesorul de limba română pentru a găsi mijloace de realizare a educației patriotice prin orele afectate acestuia în școală.

O cale eficientă ar fi realizarea culegerilor de folclor pe teren. Aceasta e o cale lungă și permanentă, cu realizarea unor obiective pe timp îndelungat. În felul acesta elevii ar învăța să asculte, să scrie, să transcrie, să compare.

O altă cale ar fi vizitarea muzeelor de artă populară și a zonelor folclorice, avînd ca scop colecționarea costumelor și obiectelor vechi, autentice, precum și realizarea unor expoziții cu toate aceste obiecte însoțite de texte explicative, care să ateste locul, subiectul, care l-a furnizat, vechimea obiectului, excluzînd stilizarea voit artistică pe care în mod curent o întîlnim, referitoare la arta noastră populară.

La îndemîna oricui ni se par însă cercurile școlare cu profil de artă populară.

Există documente de toate felurile pe care profesorul poate să le folosească : imprimările pe benzi de magnetofon, texte scrise, variante originale etc. Ele implică deplasarea pe teren în mod periodic, cunoașterea țării sau numai a unei regiuni a țării din punct de vedere folcloric, familiarizarea cu munca atît de dificilă a unui cercetător ; într-un cuvînt, cunoașterea folclorului are nevoie de pasiunea și dăruirea de sine a profesorului de limba română și în același timp de dragostea ardentă de țară a generației tinere, care să vrea să știe despre înaintași tot ce au vrut, au gîndit și au înfăptuit.

„Patriotismul este în inima patrioților, și nu pe buzele lor" — spunea Eminescu.

Iar calea spre inima generației tinere este dragostea. Dragostea pentru tot ce este românesc, pentru tot ce am moștenit și trebuie la rîndul nostru să lăsăm celor ce vin după noi.

Maria Șoimu

POST RESTANT

O confuzie ades întîlnită la cei care doresc să scrie este cea între proza propriu-zisă și însemnarea cu caracter intim. Ceea ce le pare unora că va interesa pe toată lumea nu este decît o dorință firească, de înțeles, de a-și comunica stări, emoții, întîmplări mărunte, fără semnificație estetică. De aici și cunoscuta declarație : „Domn'e, viața mea este un roman pe care nu am timp să-l scriu". Adevărul este că viața fiecăruia conține suficiente date pentru a inspira o carte. Dar cartea trebuie scrisă conform unor reguli estetice, cu talent, dar și cu o anume știință a genului (roman, nuvelă, povestire, schiță), ea nu poate fi doar o transcripție a întîmplărilor de peste zi. Celor care nu înțeleg (încă) acest lucru li se pare de aceea un lucru ușor să scrie, așa cum, cu puțină voință și consecvență, este ușor, dacă nu posibil, să ții un jurnal. Un jurnal la zi, cu date seci, ori, mai ales la o vîrstă mai tînără, un jurnal romantic, dominat de sentimente contradictorii, care adesea îl situează pe autorul său în categoria celor neînțeleși. Și scrisul se poate învăța, el are regulile sale care trebuiesc memorate. Desigur, el nu poate fi învățat într-o școală specială, ar fi prea simplu să se întîmple așa. Viața și o lectură bogată, atentă, a marilor cărți ale literaturii autohtone și străine este singura „școală" pe care o absolvi sau nu, cu note mai mari sau mai mici. Nu vrem să-i descurajăm pe cei care ne scriu din dorința de confesiune deghizată în proză, ci numai să le atragem atenția că doar confesiunea, oricît ar fi de sinceră, nu este suficientă pentru scrierea unei proze. Și că nimeni, decît numai ei înșiși, nu-i poate învăța cum să scrie. Credem, deci, că pornind de la realitatea vieții lor și a celor din jur, aspirantul la literatură trebuie să se preocupe și de forma în care oglindește ceea ce vede și înțelege. Nici formă fără conținut, dar nici conținut fără formă.

ADELINA I. București. Și d-voastră sînteți o confesivă, textele trimise părînd fragmente dintr-un jurnal personal. Aveți înclinație spre analiza psihologică, dar abuzați de ea în fraze lungi, care la un moment dat, nestăpînite, își pierd logica și funcționalitatea. Pe urmă prea sînteți preocupată de d-voastră, ca excepție, pozitivă desigur, neînțeleasă, intristată, înstrăinată etc. : „Ajung să nu fiu firească decît foarte puțin timp, cîteva clipe pe zi, alerg mereu și din ce în ce îmi descopăr Eul pregătit să reacționeze constant și conform (? !), fără scăpări, își spuse, oglindindu-se în cristalul de pe vechiul scrin". Oglindiți-vă mai puțin în d-voastră și mai mult în ceilalți. Oricum, mai trimiteți.

LASCĂR TUDUCIUC, București. Vai, încă de la titlu m-ați surprins : „Aranjouez, mon amour". Încă de aici am presimțit ce va urma. Și a urmat o proză scrisă nu fără talent, dar stufoasă, cu multe divagări. Cîntați un titlu în limba română și mai vedem.

MISTRA SOLOMON, Sighetu Marmației. „Fericire meteorică" a trecut pe sub ochii noștri la fel de repede ca o cometă. Povestea de dragoste dintre tînărul profesor și educatoare ne-a înduioșat, iar faptul că educatoarea mergea să-i facă farmece ne-a pus pe gînduri. Cum de e posibil un asemenea lucru ? Apare și o femeie rea, fatală, Danciu Elena, care, fără nici o jenă față de tînăra soție, „i se cuibărește la piept" tînărului soț. „Fără să vreau dansez la sentiment. Vreau să mă desprind de strînsoarea ei provocatoare, dar surîde satisfăcută. Implor, telepatic, orchestra să încheie melodia și, ca prin minune, aceasta încetează. Îi mulțumesc partenerei pentru dans și mă gîndesc să merg la loc, dar Elena Danciu mă ține de mînă și mă roagă să-i mai ofer un dans. «Cu toată plăcerea, dar mi s-a făcut o sete ! — ...» răspund fisticit. «Atunci la primul **dame-tango** (s.n.), îmi aparțineți, da?» spuse mieros Elena. «Da» răspund cu sens de Nu". Și de aici cearta, farmecele. Ah, femeile, cum nu pot ele să-i înțeleagă pe bărbușort de vas cultural, din specia Cucuieni, niți, cu sentimente mai bune pentru ele, doar se apropie 8 martie.

MATEI DUMITRU, Vășad, Bihor. „Vulpi în capcane" am citit-o cu real interes, ne-a plăcut, dar, după cum anticipați, nu o putem publica din cauza lungimii. De aceea, vă rugăm, reveniți cu ceva care să încapă în revista noastră, ceva la fel de bun, însoțit de o fotografie și date personale. Sîntem siguri că sînteți pe drumul cel bun.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Gînduri de primăvară

1.

Tot mai des îmi vin în minte amurgurile din copilărie, ceasul acela de cumpănă, cînd lumina se retrage mistuindu-se parcă în iarbă, în flori și-n copaci și fluturele înserării plonjează filfiind dintre dealuri. Ceasul acela în care începeam să strig că mi-e foame, obligînd-o pe mama să intre în casă și ea rezista o vreme apoi mă urma resemnată și ostenită. Mă așezam undeva lîngă sobă continuînd să scîncesc și așteptam ritualul aprinderii lămpii cu o bucurie ascunsă. Știam că din această clipă mama va rămîne **numai cu mine.**

Ea scotea sticla de lampă ușor afumată, o aburea la unul din capete și începea s-o curețe încet privind-o din cînd în cînd în zare. Apoi tăia cu grijă fitilul și scăpăra chibritul aprinzîndu-l și potrivind flacăra.

Și, în sfîrșit, rămînea calmă în fața cercului de lumină, cu fața nimbată de o aureolă celestă, frumoasă și liniștită și cu gesturi lente își dezvelea broboada lăsînd să-i scape pe umeri părul lung și mătăsos.

Stătea cîteva clipe respirînd, cu surîsul sclipindu-i în colțul ochilor și mă întreba mimînd naivitatea :

— Ce ziceai tu cînd eram afară ? De ce plîngeai ?

Și eu tăceam și o priveam fascinat și vrojam ca acel răstimp de seară în care chipul mamei strălucea radiind lumini cerești să nu se termine niciodată...

2.

M-am întîlnit în avion cu unul dintre cei mai îndrăgiți profesori ai mei care mi-a fost diriginte timp de un an la Școala Pedagogică de Învățători din Arad. Era înalt, frumos, de-o eleganță ireproșabilă și ne preda lecții de vioară. M-a chinuit mult, aplicînd și metode nu tocmai plăcute, în speranța că, vreodată, va scoate din mine un bun interpret la instrumentul pentru care (zicea dînsul) eram **chemat.** Am ureche muzicală, degete lungi și o lene care, încă de pe atunci, echivala cu restul calităților. Profesorul se numește Dumitru Emandi și grație lui am purtat pentru prima oară în viață un costum **gri-fer** asortat cu cravată.

Era un costum cumpărat de școală pentru elevii cu stare materială precară și în același timp silitori. Nu era prea precară starea mea materială dar dînsul mă dorea silitor. „Micule, mi-a zis, ești îmbrăcat ca un concert maistru, pune degetul mic mai sus și prinde **si-ul** ca lumea mă, că ai degete de Paganini". Îl puneam, întindeam, sufeream rigorile **poziției** dar pe mine mă trăgea talentul spre acordeon...

M-am întîlnit deci în avion cu iubitul domn profesor și mi se părea tot tînăr și neschimbat și elegant și frumos și mirosind discret a parfum bun și bărbat din altă epocă.

După banalitățile de rigoare s-a întors spre mine și a zi cîntărindu-mă cu nostalgie : „Mă, am citit despre tine că ai ajuns scriitor. Păcat, dacă mă ascultai și nu erai leneș, puteai ajunge un mare violonist..."

3.

În piață, dimineața (deliciul priveliștii dar mai ales al limbajului) mă opresc în fața unei tejghele pe care stăteau expuse funii de usturoi.

Vînzătorul le împletise meșteșugit și ele străluceau aliniate simetric ca niște mingi de ping-pong. O gospodină din fața mea se interesează de preț. Funiile erau legate două cîte două. Neconvenindu-i fie prețul, fie cantitatea, cumpărătoarea era pe cale să renunțe.

Și atunci, cel ce vindea, s-a precipitat, a surîs larg, și tăind cu foarfeca funiile împreunate a zis :

— Cumpărați tovărășico. Noi le putem și **stingheri !**

4.

Ieri dimineață dinspre geamul unde un gugustiuc înfoiat venea mut să-și ciugulească tainul de iarnă am auzit un sunet profund și mătăsos. Ca un salut tandru asortat de picăturile (era să zic streșinilor) vestind o încălzire rivnită. Și ghemotocul acela de fulgi își umfla gușa din două în două secunde scoțînd sunetul lui vestitor și privindu-mă cu cercul rubiniu al ochiului vesel și frumos ca un **mărțișor.**

5.

Întotdeauna m-au paralizat proștii prin nonșalanța iresponsabilității lor.

6.

Cine spunea oare : „viața e atît de frumoasă încît merită s-o trăiești doar o singură dată" ?

7.

Deci, s-a descoperit și secretul Monei Lisa. Ce surîs, ce mister ,ce provocare eternă aruncată viitorimii ? Aflați stimați cititori, că după cea mai recentă cercetare, chipul abstras, tăiat de necruțătorul surîs vizind o ironie, sublimată, chipul cu asimetrii nebănuite și priviri galeșe, nu este altceva decît obrazul unui bărbat deghizat în femeie. Să fie ?

Mircea Micu

JURNAL DE POET

Octav Grigorescu

A plecat zilele acestea dintre noi prea devreme, în deplinătatea puterilor creatoare, Octav Grigorescu, unul dintre cei mai dăruiți dintre pictorii contemporani.

Dar a apucat să lase o urmă trainică printr-o operă dintre cele care rămîn.

Cu patru ani în urmă, deschisă la Galeriile naționale vreme de o lună de zile, i-am văzut cu toții retrospectiv lucrarea. Știm cu toții sărbătoarea, ne aflam în fața unor splendori unice, în spiritul celei mai curate tradiții românești picturale ce respiră adînc în lacrima frescelor și scînteierile mozaicului trecute prin Renaștere, prin Europa, cu adaosurile și înnoirile ce țin de veac.

Bucuria de care am avut parte stînd zile în șir în fața pînzelor am exprimat-o în zece pagini înfrigurat tipărite atunci.

Pentru că, spuneam atunci, Octav Grigorescu a descoperit, cum nu o facem și nu o știu toți, istoria, cortegiul de suferinți, de fapturi atinse de aura suferinței ispășitoare în spiritul toposului din istoria națională.

Octav Grigorescu i-a descoperit pe Brâncoveanu și pe fiii săi.

Este cel mai de seamă pictor român al lui Brâncoveanu pînă acum, iar acum în pragul sărbătorii celor trei veacuri de la urcarea pe tronul Țării Românești a marelui Voievod, el, Octav, era cel ce trebuia să deschidă cu zecile-i de pînze celebrindu-l, expoziția comemorativă.

O vom face noi cei ce l-am iubit, admirat și prețuit pe iubitul frate zugrav Octav Grigorescu.

Ioan Alexandru

ion băducu

În apropierea luminii

mai există mingîierea valurilor albastre
mai există șolduri și ploi
și frunze șoptind și aripi de fluturi
spre țărm încă mîinile tind
deși tot mai des în apropierea luminii
o stranie singurătate atinge orizontul
zvîrlind umbre-n altădată
și tîrziul pe obraz
și nu v-am spus nimic despre număr
nimic despre ferestrele sale închise
gîndul justifică existența vorbelor
ca femeia sînii pleoapele

Din perspectiva aripii

pe lîngă rîul fără somn
ca niște imense măști
casele scăldate-n singe de amurg
par a fi semnul lăsat de zei
pe pămîntul părăsit nu demult
mîinile-mi lunecă pe chip ca o privire
cumva distanțele nu-s depărtări
apoi ochii măștilor se-aprind
și iată șirul corăbiilor plutind
spre celălalt țărm

Iar mă visează viscolul

iar mă visează viscolul
cu ochi nesățios
și-n loc de teamă iar încerc
amintirea de a fi ales
teritoriul acestei ființe
atît de ciudată la tăceri și vis
de dat cu camătă
celor aproape învinși
„...de haita lupilor flămînzi
picură dorul cum ceara"
nu prea departe totuși
o grădină suspendată
o nesperată șansă
(cele cîteva gînduri
rămase de veghe
peste întrebările care adorm
în poala mirării)
îi leagănă lacrima
unui copil din flori

Trei pătrare de veac

Urmare din pag. 1

istoric — hora, pe care, fără să se limiteze la morfologia terenului, a urmărit-o în arhitectură, magie, mitologie, poezie populară, paremiologie, coregrafic și muzicologie.

Descoperirea Horei de la Frumușica (acest suport de vas cultual, din „specia" Cucuteni, uimitor prin frumusețea și profunzimile semantice) și a altor elemente de cultură materială care țin de structura cercualului românesc se va produce după 1946, întărînd ipotezele de lucru ale savantului că, deși motivul horei este de identificat și pe numeroase alte meridiane, în spațiul carpato-dunărean, el vădește caractere esențiale, dominante și în nici un caz secundare. Piatră de temelie în munca de cercetător al miturilor românești, **Fenomenul horal** (1944) este, în problema abordată, primul studiu comparativ istoric pe toată anvergura sistemului de științe etnologice sud-est-europene. **Coloana Cerului** (1970) abordează mitologia vegetală în cadrul căreia planta cea mai reprezentativă pentru sistemul nostru ecologic, pentru viața și civilizația autohtonului este **bradul,** care îndeplinește funcția de arbore cosmic, arbore ceresc și arbore al vieții și al morții. Este prima lucrare care desțelenește metaforic o temă specială de mitologie română, în toată amploarea ei, excerptînd tot folclorul referitor la brad pînă la data publicării ei. **Măștile indreptîne** (1970) este, de asemenea, prima operă cu o sinteză teoretică inedită asupra sistemului de măști în general, cu aplicații cocrente și semnificante la sistemul de măști românești. Cartea demonstrează că pe teritoriul nostru se găsesc aproape toate categoriile de măști cunoscute în lume, ceea ce subliniază extraordinara bogăție și prolificitate a spiritului creator autohton în acest domeniu : măști pentru copii, măști de nuntă, măști de înmormîntare, măști apotropaice etc. Nu există activitate domestică, publică, festivă, singulară care, în trecut, să nu fi fost implicată în mascologie. În plus, profesorul Romulus Vulcănescu descoperă și fixează în repere le lui esențiale un fenomen autohton exprimat printr-un proces de desacralizare a unor măști și de sacralizare a altora.

În același an de asalt „al cerului", 1970, explozie a virilului spirit romulusvulcănescian, apare **Etnologie juridică,** o premieră în domeniu pentru întreg sud-estul Europei, în care ni se revelă că riturile magice și mitice (vrăjitoria, descîntecele, lapidarea) sînt reglementate de dreptul cutumiar românesc. Este lansată aici o proteică ipoteză asupra Mioriței, în sensul decriptării în baladă a unor elemente arhaice de drept cutumiar. **Dicționar de etnologie** (1979) va pregăti cititorul pentru primirea, peste șase ani, a **Mitologiei române,** în sensul acomodării lui cu o terminologie aptă să-l introducă în universul mitului, nu pe calea mitografică, ci pe cea mitologică, ceea ce presupune un instrumentar de concepte și raționamente cu grad de noutate absolut în literatura noastră de specialitate.

Peste 30 de comunicări și intervenții la Congrese mondiale de antropologie, alte numeroase studii și volume, la care se adaugă revista **Ethnologica,** scrisă în mai multe limbi, menită să afirme în constiința lumii bogățiile paleoetnologice și de istoria culturii ale poporului român, dar și să organizeze cercetarea românească, peste nivelul simplist factologic, asupra culturii și civilizației românești, iată drumul, exprimat prin numai cîteva repere, care a condus strălucit, în spiritul unei cercetări riguroase, la proaspăta și fără egal **Mitologie română.**

Romulus Vulcănescu demonstrează că numărindu-ne printre popoarele care, prin antecesori, au avut un cuvînt de spus în lume încă din antichitate, beneficiem totodată de o zestre mitologică originală și inedită, instituită în sistem, cu nimic mai prejos decît a mitologiilor clasice de la începutul erei noastre. În plus, savantul român sugerează caracterul încă activ al mitologiei românești, descoperindu-i tropismele în formele culte ale literaturii, artelor plastice muzicii, filmului, coregrafiei.

„Noi sîntem la origină oameni de munte" mi-a spus cîndva profesorul Romulus Vulcănescu, inițiindu-mă în civilizația bradului. Era în această replică ceva din memoria cărturarilor antici care-i vedea pe primii noștri părinți trăind cramponați de munți. Acum, în timp ce intră în cel de al patrulea pătrar de veac, profesorul trimite spre tipar **Homo Carpaticus** în care ne deslușește faptul că sîntem și am rămas în concepție și viziune culturală și istorică, oameni de munte.

Aplecat asupra simbolurilor, ritualurilor și tuturor cutumelor românești, Romulus Vulcănescu dezleagă limba veacurilor, pentru a restitui lumii, integrator, încă o vatră de umanitate.

Desene de Raluca Grigorcea

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Parabola valului. Valul nu aparține numai unei porțiuni din suprafața mării. El depinde de forță, direcția și durata vîntului, de adîncimea apei, de gradul ei de salinitate, de apropierea sau depărtarea de maluri, de poziția geografică a mării, de numele ei, de curenți, de temperatură, de relația magnetică, de ambarcațiunea care se luptă cu el, de conjunctura astronomică, de cel care îl măsoară etc. Deci valul este al tuturor lucrurilor de care depinde.

II. Tristețea cuvintelor rămase în afara unei idei.

III. Sistemul imagistic al poeților reprezentativi este „mai liber" decît al clasicilor dintre cele două războaie. Neputința criticii s-a manifestat prin inadecvarea conceptelor utilizate pentru a omologa experiențe poetice noi. Astfel, deși poeții făceau, în feluri proprii, „sinteze" reușind să fie mai „concreți" decît Blaga și mai „metafizici" decît Arghezi, a fost inventat termenul inutil și eufemistic de postblagianism, punîndu-se, în mod fals, sub semnul lui Blaga influențe benefic asimilate din poetica argheziană. Termenul de postblagianism, vădind absența sensibilității diferențiatoare, a circulat și vă dă circula în continuare sub semnătura diverselor autorități critice. Capriciul teoretizant a fost luat în serios, lăsîndu-se să treacă neobservată sărăcia dezarmantă a termenului, trădînd o anemică imaginație critică.

IV. Nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu. Dacă nimic nu se află în intelect înainte de a fi fost în simțuri, înseamnă că literatura premerge critica ei și că nimic nu se află în critică înainte de a fi fost în literatură.

V. Marele Anonim al lui Blaga presupune ființa și a Micului Anonim. Dacă Anonimos este cel fără nume, avem de-a face cu entități presupuse, lipsite de determinații pozitive, singurele atribute posibile fiind acelea negative care desemnează absența. Înlocuind termenii, obținem Marea Lipsă și Mica Lipsă. Mica Lipsă este mai apropiată de existență, de aceea este relativă și oricînd recuperabilă. Marea Lipsă nu poate intra niciodată în existență deoarece ea și existența se exclud reciproc. Dacă, personificat fiind, neantul încape în limbaj, îi oferim, pe această cale, o citime de existență și îl contrazicem cînd îl facem celebru. Parmenide rezolvase această problemă. Însă limba are un impuls propriu către orice domeniu tăcut.

VI. Cu virsta, scriitorul autentic devine calofil. se ascunde în scriitură.

George Alboiu

O amintire vie

Ultima parte din trilogia etnologică transilvăneană a profesorului Nicolae Dunăre, **Civilizație tradițională românească în Curbura Carpatică Nordică** (Editura științifică și enciclopedică, 1984), are pentru mine o semnificație deosebită în aceste momente marcate profund de dispariția neașteptată a Profesorului, aflat în plină forță de creație, acum, cînd abia trecut de pragul celei de a „treia virste", se consacra cu atîta pricepere și pasiune, unor **sinteze** dedicate culturii populare românești.

Deși îi cunoșteam și îi consultasem adesea contribuțiile științifice, solide, ca documentare **de teren,** în baza unor numeroase descinderi în peisajul românesc (Dîmbovnic — Argeș, Țara Oltului, Bihor, Secuime, Zărand, Sălaj, Buciumani, Valea Jiului, Tîrnave, Țara Birsei, Mărginenii Sibiului ; să menționăm că aproape toate aceste **zone etnoculturale** aparțin unor titluri de lucrări de bază ale etnografiei românești, elaborate și publicate de N. Dunăre) ca și în cel general european (Italia, Franța, R.F.G., Austria, Ungaria, U.R.S.S., Cehoslovacia, Polonia) și **de bibliotecă** (în cursul unor stagii de specializare în Polonia, Italia, Franța, R.F.G.), cu largi **deschideri interdisciplinare,** deși i-am fost coleg de Institut, mai bine de un deceniu, mi-a fost dat să cunosc, mai în adîncime, pe Omul și Savantul Dunăre, abia acum vreo cinci ani, la una dintre edițiile „Cinteceîor Obcinelor", organizate de inimoșii și luminații noștri prieteni din Fundu Moldovei, prof. Elena și Filon Lucău-Dănilă.

Acolo, la casa bătrînului său informator, aruncată pe Obcina Ursului, (a se vedea fotografia 10 din **Civilizația** citată), am înțeles, mai deplin ca oricînd, spiritul Școlii sociologice a lui D. Gusti, la care N. Dunăre a aderat din anii tinereții sale și i-a rămas fidel pînă în ceasul din urmă.

O chemare tainică, o adevărată „nostalgie a originilor", i-a îndrumat pașii acestui dîrz muncitor întru știință — descins, cîndva, prin familia sa, din Avrig, în solara Dobroge, care i-a dăruit o pasiune nicicînd potolită, îndulcindu-i asprimile omului de munte și insuflîndu-i dorul de largi orizonturi —, spre Transilvania, vatră de civilizație românească, cu deosebire în cele trei ipostaze geografice cărora N. Dunăre le-a închinat trilogia sa etnologică : **Valea Jiului, Țara Birsei, Curbura Carpatică Nordică.**

Atîtea planuri de lucrări, de noi cercetări de teren, de noi sinteze, de alte deplasări la manifestări științifice internaționale și interne, au rămas, prin dispariția lui N. Dunăre, fără mîna harnică și spiritul luminat, menite să le înfăptuiască, în chip firesc, în anii ce vin.

Și poate, mai presus de toate, vom regreta acea lucrare, unică, nu ne îndoim, pe care i-am sugerat-o, cîndva, printr-un joc de cuvinte, lucrare a cărei idee și-o însușise cu entuziasmul său cuceritor : o monografie etnologică a **Dunării,** scrisă de **N. Dunăre !**

Etnologul de marcă ar fi refăcut, astfel, în plan cultural, acea pendulare a păstorilor ardeleni, între **Carpați** și **Dunăre,** cu atîtea și semnificative înrîuriri în viața noastră materială și spirituală.

Armonioasa îmbinare a **distincției și a intimității intelectuale,** cu care N. Dunăre înălța ceasurile hărăzite conversațiilor noastre, mai ales în ultimii ani, acolo, în micul birou al Institutului de cercetări etnologice și dialectologice, în care, cu o generozitate exemplară, s-a bucurat, printre primii, de apariția **Tratatului de dialectologie românească,** la care a colaborat cu un capitol dens consacrat zonării etnografice, va rămîne o amintire vie, iscînd, măcar din cînd în cînd, inițiative în ascensiunea noastră culturală.

Valeriu Rusu

A APĂRUT

Almanahul «LUCEAFĂRUL» 1987

Poetului tînăr

Urmare din pag. 1

dintre volumele lui Traian T. Coșovei (**Ninsoarea electrică** — 1979, **1, 2, 3 sau...** — 1980 antologie colectivă, **Acr cu diamante** — 1982, **Cruciada întreruptă** — 1982, **Poemele siameze** — 1983) și constat acum, în fața antologiei de autor **În așteptarea cometei** (Editura Cartea Românească, 1986) că — o spun cu bucurie orgolioasă — nu am motive să retractez nimic din cele scrise despre acestea.

În așteptarea cometei, conținînd 58 de poeme, dintre care mai mult de o treime sînt noi, reprezintă un fructuos bilanț de etapă, care impune un profil poetic distinct, construit cu consecvență și răbdare. Volumul este alcătuit cu spirit critic, autorul reușind să elimine mai tot ceea ce exprima tentația facilului în elaborarea metaforei sau a exercițiului ludic și îndreptîndu-și selecția către acele poeme care concurează semnificativ la definirea identității eului liric amenințat de incertitudini.

În fața agresivității obiectelor și presiunii nefertătoare a timpului, care configurează imaginea unei lumi pe dos, cu sensurile deregiate, interogațiile nelinîștitoare se înmulțesc și devin dramatice, căci răspunsurile întîrzie să vină, iar apelurile la inocența salvatoare răsună în gol. Poemul colecționează imagini pentru a circumscrie acest sentiment al derutei și singurătății, care se potențează reciproc, instaurînd starea de anxietate, atenuată de însinuanta resemnare : „Nu mai aștept nici un semn de la albul zăpezii. / Retras din toate cuvintele / îmi adun viața în ani de bumbac, / în ceasuri de smalț, în clipe repezi de fontă, / ascult muzica tîrnăcoapelor spulberînd trecutul / (o răsuflare caldă apropiindu-se prin pereți ca lama buldozerului) / mă încălzesc la lumina de demult a ceaiului), caut încă un drum pe harta / trupului tău, / / Să cînți sau să mori, să-ntorci capul, să uiți ? / Retras din toate cuvintele, / nu, nu mai aștept nici un semn de la albul zăpezii / / Deasupra, doar creierul nopții imens și greoi / sudoare sau sînge, urme de ruj sau noroi, — / corzi de ghitară plesnite sub cîntec. / Nu, nu mai aștept. / Frumusețe spusă-n cuvinte, oglindă privită cu lama cuțitului. / Nu, nu mai aștept nici un semn / Stradă trăită la colțul străzii, oraș / privit la marginea orașului — / viață ortopedică călcînd peste toate viețile / Sisif urcat de o stîncă. / / Și nici un semn de la albul zăpezii" **(Nici un semn).** Mărturisesc că am ezitat între a cita sau nu în întregime acest tulburător poem, încărcat de triste iremediabile, gîndindu-mă la cei cu urechi hipersensibile, gata să-i reproșeze poetului cacofonia din versul „viață ortopedică călcînd peste toate viețile". M-am hotărît însă, în cele din urmă, să-l citez așa, adăugindu-i o scurtă explicație analitică. Era, într-adevăr, de mirare ca unui poet atît de atent la sunetul cuvintelor și la figurile de stil (a se remarca sintestezia : „mă încălzesc la lumina de demult a ceaiului") să-i scape o asemenea eroare. I-ar fi fost foarte simplu să pună de pildă, **strivind** în loc de **călcînd.** Dar, în acest fel, sau în altul, ar fi dispărut aluzia — procedeu frecvent în poezia lui Traian T. Coșovei — la un cunoscut verset, și, totodată, s-ar fi ratat unul din efectele stilistice. Fiindcă, în acest caz, cacofonia are funcția stilistică, accentuînd duritatea imaginii **viției ortopedice,** citește **mutilate, insensibile,** „călcînd peste toate viețile", asemeni stîncii care îl urcă pe Sisif, contrariind spiritul comun.

Închid această necesară paranteză, pentru a observa în continuare, împreună cu cititorul atent, că noile poeme ale lui Traian T. Coșovei (din care fac parte și acelea citate mai devreme) exprimă, mai limpede decît cele din volumele anterioare, o atitudine, o implicare mai profundă în contextul din care se încearcă, prin raportare și confruntare, extragerea formulei propriei identități. Nu este vorba, să fiu bine înțeles, de o poezie conjuncturală (indiferent de semnul evaluării), ci de o tot mai nuanțată luare în posesie a realului, gest de cuprindere în care ironia rămîne ineficientă în fața caducității și a cecității. Poemul devine un apel la autenticitate, constientizare și comprehensiune, adresat umanității de pe toate meridianele. „Ah, copilăria mea i-a văzut pe maeștrii răbdării / încălzindu-și mîinile la flacăra fetiței cu chibrituri / și singurătatea cea mai obraznică / cum își scria numele pe pereți / cu un briceag în formă de pește. // Cineva trebuie să vină în inima pietrei — îmi spuneam. / Cineva trebuie să-și lustruiască sîngele ca pe-o armă / și cineva cu o foarfecă de argint / să tundă gardul viu al iubirii / / Doar semne, americi descoperite în / bilbiiala nînsorii — doar tremurul degetelor peste / braille-ul orbitor al zăpezii / Semnul morții tale agăța la ferestre grații din colți de gorilă / și cineva care trebuia să vină / să citească în verdele **frunzei de-a fi** — / cineva care trebuia să mă asculte / în tăcerea cea mai asurzitoare / / Poate chiar tu care împletești fulare din mila publică, / poate trupurile îndrăgostiților alcătuind o frază : / poate briantina cu care nebunia își netezește părul. / tu, care îmi arăți pe masă ochelarii marelui orb al găinilor ; / tu, care îmi decupezi din hîrtie de ziar săruturi dulci într-o lume de viplă. / / Poate chiar tu care spui : / ironia, o frază de dinșii inventată..." **(Alte amintiri din copilărie).**

Din cîte se pot tălmăci din aceste „semne", poezia viitoare a lui Traian T. Coșovei se va orienta către militantismul activ, pentru ca, apoi, să devină sentențioasă. Totuși, înainte de aceasta, cea mai frumoasă poezie din admirabilul volum **În așteptarea cometei** rămîne aceea intitulată „Noaptea, aruncînd pumni de monezi" și dedicată lui... Valentin F. Mihăescu.

La țărmul povestirii

Urmare din pag. a 3-a

riul. Meșteșugul vorbirii dulci năștea „un fel de pace" : dușmăniile se stingeau tocmai din patimă pentru povestit. Iarna era timpul prielnic pentru „măcinat povești" ; oamenii își iroseau vremea povestind. Duminicile de altădată, cînd slătinarii ieșeau la joc sub Teiul Chinezului, vremurile cînd pădurea nu fugea de om sînt înecate în aburii legendei. Mai aproape de noi, dispare ultimul lotru Laie Cioancă, neamul Plicăneștilor nu mai dă covaci satului, toba lui Milă Calu — cel muncit de vraja unor comori — amînteste de o meserie dispărută. Satul se modernizează, pătrund aici cuceririle și noxele civilizației : primarul pune gînd rău morilor de apă, bătrîne și frumos cîntătoare.

E important de observat că Florin Bănescu nu examinează satul cu ochiul orășeanului, grăbit-turistic ci din interior ; ba chiar adaugă niște povești de la oraș, unde mentalitatea care privește și condamnă e cea **a ruralului.** Visurile lui Blaj, cel care se perpelea pe patul de spital, trezesc interesul medicului ; acesta, înainte de a-i cerceta trupul, îl întreabă dacă visează. Răsucind povestea, Blaj răsplătește „setea" doctorului. Rătăcirile Coanei Mari în orașul-labirint **(O țărancă moare la oraș)** preocupă un director. Și așa mai departe.

Florin Bănescu ne oferă și cîteva povestiri „de aiurea". Un jurnal lămuritor (după un șoc amnezic !) dă seama de rătăcirile celui plecat în căutarea identității, preocupat de „povestea asta cu visarea". Evadînd din vis, el nimerește în altul : își află locul doar acolo unde ascultă riul, deșirînd firul poveștii : un loc care îți aparține se definește ca o certitudine — iată concluzia acestei, în fond, demonstrații epice și etice.

Eroii săi sînt mistuiți de aspirația spre frumos, transportă — neatinși de rugina blazării — o încărcătură patetică. Și monologul rememorativ, scăldîndu-ne în oglinda memoriei după o criză amnezică și dialogul, servesc aceluiași scop : reordonarea întîmplărilor, reașezarea, resemnificarea lor. Să ne întoarcem, de pildă, la **Tangaj,** cea mai bună carte — după noi — dintre cele semnate **pînă acum** de Florin Bănescu. Pornit în căutarea timpului pierdut, medicul Nicolae Banu își scrutează existența. Plăcerea oralității (vorbind despre sine), purgatoriul amintirilor alungînd fantasmele fac din această retrăire (repovestire) un **reazem** ; reconstituirea — s-a observat — are rol terapeutic. Adunînd fapte, îngreunat de amintiri, doctorul vrea să înțeleagă curgerea lor ; aflat în cumpănire (tangaj), iubindu-și trecutul, narcisiacul Banu retrăiește și repovestește, faptele reașezîndu-se într-o nouă lumină. Șuvoiul amintirilor se ordonează, capătă un sens, existența se limpezește, ancorînd la țărmul povestirii.

Multă vreme l-am suspectat pe Florin Bănescu de industriozitate, scriitorul mulgînd un subiect generos și refuzînd — se părea — alte orbite tematice. Prolificitatea este însă chiar ritmul său existențial. Vervos, iubind (și) cafeneaua, scriitorul-reactiv, impulsionînd viața urbei și propulsînd Aradul în „competiția" axiologică, pătrunde într-o lume legendară în care adie poezia mitului. Ni se deschid porțile unei istorii fabuloase, poseîată prin povestire. Pătimaș, apolog al ruralului (M. Ungheanu), aflat la vîrsta pirguirii, Florin Bănescu este seducătorul scrib al unei lumi care moare.

mapamond

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

DE LA VAGONETUL DE LA BRAD LA EFECTUL PROCOPIU (I)

Cînd vorbesc despre invențiile și descoperirile românești, o temă care mă pasionează și o studiez de cîteva decenii, sînt adesea întrebat : De fapt la ce au servit toate aceste „noutăți" ale tehnicii și științei noastre ? Au avut ele vreo aplicație practică, vreun răsunet internațional sau au rămas simple „exerciții" de ingeniozitate ? Nu cumva îți pierzi vremea cu ele, nu cumva exagerezi importanța lor ? De exagerări am, mărturisesc, groază, căci sînt profund dăunătoare și de natură să compromită, nu să dea vreo strălucire. Dar în ce privește valorile autentice, ele trebuie **afirmate și apărate.** Spicuind doar cîteva exemple, voi încerca să ilustrez **nivelul** și **rostul** unor creații tehnico-științifice, începînd cu o seamă de realizări mai vechi.

„REGINA INSTALAȚIILOR HIDROTEHNICE"

Meșteri lemnari români, al căror nume nu s-a transmis pînă la noi, au conceput și construit **primul vehicul pe șine din istoria tehnicii** (secolul XIV), fiind vorba de un vagonet de mină, în întregime din lemn, care era împins pe șine (tot din lemn), sistemul cuprinzînd și **cel dintîi macaz** ; minerii erau astfel scutiți de transportul anevoios al minereurilor, în saci purtați în spate, pînă la suprafață. Un exemplar al acestui veritabil monument tehnic se află astăzi expus la Muzeul Transporturilor din Berlinul Occidental, provenind din mina Ruda 12 Apostoli de la Brad, în Munții Apuseni. Mai e nevoie să demonstrăm ce revoluție a reprezentat în tehnică introducerea transportului pe șine ? Un alt exemplu este acela al **morii de apă cu roată cu făcaie (cu ciuturi).** Cu ax vertical și palete în formă de căuș, acestea dezvoltă o energie considerabilă față de alte mori. O putem admira la Muzeul Tehnic „Dimitrie Leonida" din București, la Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului, dar și la Muzeul Capodoperelor Științei și Tehnicii din München, sub denumirea **„Mühle aus Rumänien"** (Moară din România) ; aci se precizează că ea reprezintă, ca principiu de funcționare, prototipul popular al modernei turbine create de inginerul american Lester Alan Pelton (turbina Pelton).

Un manuscris latin din anul 1394, păstrat la Biblioteca Națională din Paris arată că **cea dintîi utilizare a explozivilor la lucrări miniere** (menită să ridice simțitor productivitatea extracției) s-a realizat în ținuturile „dintre Ungaria și Gurile Dunării" (deci tot la noi), ceea ce se afirmă și într-o cunoscută **Istorie a artileriei** de M. Reynaud și M. Favé din 1845. În cadrul tehnologiei chimice populare se obțineau **sute de nuanțe de coloranți,** utilizați într-o cromatică specifică, de excepțională frumusețe, în cele mai diferite scopuri, de la vopsirea textilelor la pictarea ceramicii. Cu adevărat **extraordinare, erau „vopselele" preparate de pictorii-țărani** (după rețete secrete, ce se transmiteau din tată în fiu, așa cum le transmiteau pictorii Renașterii doar discipolilor lor) pentru frescele de pe pereții exteriori ai mănăstirilor din Bucovina și nordul Moldovei ; sînt culori de o unică strălucire și durabilitate (asemenea celebrului **„albastru de Voroneț"**), care au uimit pe specialiștii din întreaga lume, prilejuind și editarea unui volum special al UNESCO, unul dintre primele de acest fel.

Se pot da numeroase asemenea exemple, ilustrînd marea inventivitate, nu o dată **geniul** științei și tehnicii populare românești, spre pildă în ce privește **sistemul constructiv al bisericilor înalte de lemn** din Maramureș și Bihor (supranumite în lucrări străine „catedrale de lemn"), în ce privește crearea de **instalații originale ale industriei casnice** sau de ingenioase lacăte de lemn **(„încuietoare cu cățel")** prefigurînd sistemul YALE ; și cîte nu ar trebui relevate în privința **medicinei rurale românești,** de pildă tratamente ale gușei cu praf de spongii (bureți) conținînd iod, ale sifilisului cu fumigații pe bază de arsenic și mercur, vaccinarea empirică împotriva flagelului variolei prin imbăierea copiilor în lapte infectat de pustulele de pe ugerele unor vaci, tratamentul plăgilor cu pulbere din coji de ouă pisate (conținînd calciu) și desigur utilizarea eficientă a unei largi game de plante medicinale.

IEȘIREA DIN ANONIMAT

Încă într-o vreme cînd creația științifică este precumpănitor anonimă, apar sporadic și primele realizări ce pot fi legate **de un nume.** Ne vom opri — din nou doar exemplificativ — asupra cîtorva dintre ele, precizînd și faptul că sînt atît opera poporului român, cît și a altor naționalități care au viețuit împreună cu el. Iată, încă din secolele V—VI, călugărul dobrogean **Dionisie cel Mic (Dionysius Exiguus)** aduce o importantă contribuție în cronologie, calculînd ceea ce astăzi numim curent **era noastră** (anterior se folosea mai ales era „ab urbe condita" — de la fundarea Romei). La rîndul său **Petru de Dacia (Petri Philomeni de Dacia)** descoperă un **procedeu perfecționat pentru extragerea rădăcinii cubice a unui număr cu mai multe cifre** (anul 1290). În preajma anului 1453, **„Orban dacul",** care „au fost român" (Gh. Șincai) construiește la Adrianopol primele tunuri de mare putere, inaugurînd **artileria grea.** Tot în secolul XV, **Ioan Românul** (în documentele germane **Hannes Wallach = Valahul)** realizează, în cadrul „morii valahice" din Alba Iulia, **noi rețete de explozivi,** ce vor fi folosite ulterior atît pentru rachete, cît și în alte scopuri de apărare. Pirotehnicianul sibian **Conrad Haas** (secolul XVI) inventează, construiește și experimentează 17 tipuri noi de rachete, printre care **cele dintîi rachete multiple din istoria tehnicii (cu trei trepte de aprindere)** (dotate și cu **aripioare direcționale în formă de delta)** ; manuscrisul tratatului său a circulat desigur (în copii) prin toată Europa, căci schemele sale tehnice sînt ulterior reluate aidoma de alți specialiști.

Importante **descoperiri geografice și etnografice** în Asia și mai ales în Siberia, se datoresc, la sfîrșitul veacului XVII, savantului enciclopedist **Nicolae Milescu,** trainic inscris în orbita universală. Să-l amintim și pe **Samoil Köleseri,** medic și naturalist, fiul unui maghiar și al unei românce, care, la începutul veacului XVIII, aduce contribuții originale în ce privește **scorbutul** și **pneumonia cu evoluție rapidă** ; tot el semnalează în Transilvania **localizări geologice inedite** în lucrarea sa de largă circulație **Auraria romano-dacica** (1717), unde relevă și obîrșia daco-română a poporului român. În urma descoperirii unui minereu necunoscut de către țăranul **Ion Armindean,** chimistul și inginerul **F.J. Müller von Reichenstein** din Sibiu identifică un nou element chimic, **telurul** (1782) — într-o vreme cînd nu erau cunoscute decît 24 elemente (din cele peste 100 descoperite pînă astăzi). La cumpăna dintre veacul XVIII și XIX meșterul **Munteanu Urs** din Săcărîmb, în Țara Moților, inventează **un șteamp pentru zdrobit minereul și o mașină de spălare a acestuia,** care sînt aplicate cu succes.

Nu trebuie uitate nici **noutățile aduse în tehnica tiparului** de către **Antim Ivireanul** și **Mihail Ștefan,** cel dintîi adaptînd tiparul alfabetului arab și scoțind de sub teasc primele cărți arabe, cel de al doilea realizînd aceeași adaptare pentru alfabetul gruzin și organizînd în Gruzia prima tipografie.

I.M. Ștefan

REVISTA STRĂINĂ

● **EXPO '86,** marea expoziție organizată anul trecut în orașul canadian Vancouver, a constituit și un eveniment cultural de mare anvergură. Organizatorii expoziției au făcut cunoscut faptul că în spațiul rezervat expoziției au avut loc în medie cîte 250 spectacole și diferite manifestări culturale în fiecare zi. Pe parcursul întregii perioade de funcționare a expoziției au fost organizate de țara gazdă peste 14 000 evenimente culturale la care, dacă le adăugăm și pe cele organizate de țările participante, obținem o cifră de-a dreptul impresionantă : peste 40 000 ! Cu această ocazie au avut loc un festival internațional al filmului și un festival internațional de jazz, au fost prezentate spectacole și concerte ai căror protagoniști au fost ansamblurile și soliștii unor colective artistice de reputație mondială : Ansamblul de balet al Teatrului Kirov din Leningrad, Filarmonica din Philadelphia, ansamblul Teatrului Național Chinez. Numai pentru spectacolele Teatrului Scala din Milano au fost vîndute 37 000 bilete, cifră care reprezintă un record absolut pentru spectacolele de operă în America de Nord, după cum au comunicat organizatorii expoziției.

Pe scenele lui Expo '86 au dat spectacole cîntăreți de primă mărime, printre care : Charles Aznavour, Ray Charles, Kenny Rogers, Bob Dylan, Everly Brothers și mulți alții. Galeriile de artă au găzduit o mare expoziție a lucrărilor marelui pictor norvegian Edward Munch, una a moderniștilor francezi, precum și o expoziție cuprinzînd monumente de artă aflate în muzeele Vaticanului. De un interes deosebit s-au bucurat spectacolele de folclor canadian prezentate de formații profesioniste și de amatori din țara gazdă, care au reușit să reziste cu brio avalanșei de formații americane folk dotate cu aparatura cea mai modernă.

● **LA LENINGRAD,** la începutul anului 1987 — care marchează împlinirea a 150 de ani de la moartea lui Alexandr Serghieievici Pușkin, ziarista sovietică Iveta Kneazina a pornit în căutarea celor mai tineri descendenți ai marelui poet rus. Pe linie paternă, familia lui Pușkin se înrudea cu marele comandant de oști rus Aleksandr Nevski, care a trăit în secolul al XIII-lea, iar pe linie maternă se trăgea din Abisinia (actuala Etiopie), de unde străbunicul poetului, fiul unui suveran, a fost răpit de copil, adus în Rusia și dăruit țarului Petru I.

Pînă în prezent, ziaristul sovietic Viktor Rusakov a reușit, după o muncă de peste treizeci de ani, să găsească date despre reprezentanții a șapte generații ale familiei marelui poet, începînd cu copiii lui Pușkin pînă la contemporani. În total 238 nume. Unul dintre aceștia, pe care Iveta Kneazina l-a vizitat la Leningrad, și care poartă numărul 223 în arborele genealogic alcătuit de Rusakov, este Nikolai Danielevski, născut în anul 1965, student la Academia de Silvicultură. Este descendent din fiul cel mai mare al lui Pușkin, Aleksandr, general în armata rusă. Nikolai i-a furnizat o serie de date despre familia ilustrului său înaintaș, de pildă, că fiica lui Pușkin, Maria Carlung, pe care Lev Tolstoi a luat-o ca prototip pentru Ana Karenina, a trăit pînă în anii puterii sovietice. În anul 1918 guvernul sovietic i-a făcut o pensie în memoria marelui poet național rus. Mama lui Nikolai Danielevski, nepoata lui Pușkin, s-a căsătorit cu un nepot al lui Nikolai Vasilievici Gogol, celebrul prozator și dramaturg rus, autorul „Revizorului" și al „Sufletelor moarte".

Într-un secol și jumătate familia lui Pușkin a crescut mult. În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, doisprezece dintre urmașii lui A.S. Pușkin au luptat în rîndurile Armatei Roșii. Ciudat, dar din toți cei 238 urmași de pînă acum ai marelui poet, nici unul nu a devenit poet...

● **FILMUL** „Forțarea destinului" este prima peliculă realizată de tînărul regizor sovietic Alexei German. El a fost turnat în anul 1971. Anul 1986, înscris pe copia filmului, reprezintă anul distribuirii lui, pentru prima dată, pe ecranele cinematografelor sovietice. Distanța de un deceniu și jumătate de la realizarea filmului la distribuirea lui în rețeaua cinematografică nu i-a alterat însă prospețimea și actualitatea. Este apreciat ca un film de cotitură în modul de a privi războiul, Alexei German realizînd un film dramatic despre fenomenul clacării umane în condițiile extreme ale războiului, un film despre credința în om, despre răscumpărarea vinei.

Soldatul Lazarev cade prizonier la nemți și de teama de a nu fi ucis acceptă să intre în rîndurile poliției germane. După un timp reușește să evadeze și se predă, cu prima ocazie, unui detașament de partizani sovietici. Odată cu aceasta începe drama lui Lazarev : neîncredere, suspiciuni, acuzații neîndreptățite. Singură moartea este de natură să-l convingă pe aceștia de nevinovăția lui, de faptul că nu este un trădător. Tema nu este nouă, ea a fost abordată cu mai bine de douăzeci și cinci de ani în urmă, de Ciuhrai în „Cer senin", al cărui erou principal fusese magistral interpretat de regretatul actor Urbanski. German analizează însă mecanismul căderii în suspiciune, al înjosirii, problema valabilității umanismului în condițiile debusolării totale de pe cîmpul de luptă. Terenul pe care se mișcă eroii filmului este mlăștinos, nesigur, bîntuit de geruri și troiene, oamenii sînt extenuați, aspri cu ei înșiși, cu ochii aprinși de febră. Toate aceste elemente măresc dramatismul filmului. Memorabilă rămîne în acest film scena în care un comando de șoc al partizanilor sovietici renunță să arunce în aer un pod de cale ferată folosit de naziști numai pentru că în momentul acela pe sub pod trecea un vapor cu prizonieri sovietici...

● **ORIGINALUL** partiturii operei „La Scala di Seta" (Scara de mătase) a compozitoruiui italian Rossini, care a trăit între anii 1793 și 1868, considerat ca pierdut pentru totdeauna, a fost descoperit recent. Un grup de cercetători ai Fundației Rossini au găsit această partitură într-o colecție de vechi opere muzicale, în Suedia.

● **UN REPREZENTANT** al guvernului norvegian a cumpărat la o licitație care a avut loc la New York, contra sumei de 600 000 dolari, o colecție de partituri originale și manuscrise aparținînd marelui compozitor, dirijor și pianist norvegian Edward Grieg (1843—1907). Între acestea se află și partitura muzicală de scenă a lui „Peer Gynt". Aceste lucrări au fost expuse în cadrul „Muzeului Grieg" din orașul Bergen, în care marele fiu al Norvegiei a văzut lumina soarelui.

● **CARICATURA POLITICĂ** îi ajută pe canadieni să cunoască și să înțeleagă mai bine istoria țării lor. Acesta este motivul pentru care la Ottawa, capitala Canadei, s-a deschis un interesant și original muzeu care cuprinde caricaturi și desene cu tentă politică publicată în presa canadiană în ultimii o sută de ani. Pînă în prezent muzeul cuprinde peste 7 000 asemenea documente ale vremii, pe care vizitatorii le urmărese cu vădit interes.

● **„MATICE SRPSKA"** din Novi Sad a publicat la sfîrșitul anului trecut cel de al treilea volum din „Dicționarul scriitorilor iugoslavi", care cuprinde date referitoare la viața și activitatea literară a 990 scriitori din țara vecină și prietenă. Cel de al patrulea volum va ieși de sub tipar în anul 1988, iar ultimul — al cincilea — în 1990. Această operă impozantă se bucură de largul interes al opiniei publice din R.S.F. Iugoslavia.

UN POET - O LUME

Ihor Bohdan Antonici

● Ihor Bohdan Antonici (1900—1937) este unul din marii poeți ai Ucrainei. În scurta sa viață, poetul de la Liov a îmbogățit patrimoniul spiritual al poporului de peste Nistru cu șase cărți de poezie, care au devenit opere fundamentale în peisajul liricii sovietice contemporane. Merită de asemenea amintit că opera lui Ihor Bohdan Antonici a fost tradusă în mai multe țări ale lumii.

Liturgia iubirii

Surisul tău e liniștea de floare
Sa în deschisă ți-a fost datul,
Pustiului din noi să-i fii răcoare,
Să mergi cu frumusețea și păcatul.

Dorim un tot mai bine și mai sus
Și soarele în palme să ne cadă
Și iarăși vrerea e de nesupus
Și iar picăm nemulțumirii pradă.

De ne-am pricestui într-un sărut,
Pustiul ar fi lume împlinită,
Iubirea ne-ar fi pavăză și scut
Și n-am cerși mereu pe la ursită.

II

Surisul tău tăcere e de floare,
Cînd te deschizi tu, soră cu seninul,
Surzenia din jur mă frige și mă doare,
Mă apără, căci mă pindește chinul.

Cînd noaptea pe hlamida neintoarsă
Aduce snopi de stele să incinte,
Doar viersul bogomilic se revarsă
Peste tristețea inimilor frinte.

Și după ruga ta mistuitoare
Mi te destrami în nevăzute fire,
Tu veșnică și sfîntă călătoare
Și în iubire mare ostoire.

Intermezzo

Cînd șerpii aveau aripi și pietrele cîntau,
Iar Eva nu știa de caldele veșminte,
Se unduia prin lume doar un zefir bețiv,
Iar marea de argint era de tot cuminte.

De plictiseală Eva a rupt luna din măr
Si leii raiului au început să ragă,
Iar fiii lui Adam s-au risipit prin lume,
Să-i facă un sălaș, curentul să n-o tragă.

Final

Cui folosește zisa ta frumoasă ?
Celui ce n-are casă și nici masă,
Celui ce face pîinea și cu sarea,
Avarului înfrigurat de boală,
Sau celui care-și pune răsuflarea
Într-o chemare sfîntă de răscoală,
Celui flămînd și osîndit să poarte,
Pe scofîlcita față mărturia,
Aceluia ce-i condamnat la moarte,
Ori celui ce păzește pușcăria ?

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

JURNAL ITALIAN

Pregnanța lăuntrică a unui peisaj vine, de regulă, din afară. Contează enorm regimul luminii, starea de sensibilitate a celor ce se opresc să-i contemple. În Italia, țară sudică, scăldată de un soare tonic, servită de favoarea unei clime îngăduitoare, cu accidente de relief dintre cele mai inspirate, peisajul recomandă mereu o cale lirică de acces. Nu am avut prilejul să ajung în zonele zăpezii cvasi permanente, să fac popas în Tirol, dar îmi închipui că numai frigul, viscolul și mari vitregii climatice dau o percepție epică despre natură. Aici, în peninsulă, totul este, dimpotrivă, răsfățat și norocos. Lirismul rămîne încorporat în starea de confort a fiecărei descoperiri. Mai mult : gesturi, ritmuri, forme, culori devin atrăgătoare, pecetluite de un fel de predestinare. S-ar zice că în Italia scarele corupe iar frumosul exterior, binișor teatral, îl configurează și pe cel interior, dacă nu la nivel istoric cu siguranță adecvînd factorul psihic, ordinea existențială, fizionomiile chiar, la un fel de transpunere scenică radioasă.

1 oct. Cursa Tarom aterizează la Fiumicino. Este trecut de amiază. Din acest moment sînt pentru o lună de zile bursier al Direcției Relațiilor Culturale din Ministerul italian de Externe. Urmează să țin conferințe, să cunosc țara și să fac schimb de păreri cu specialiști în verism, zolism, naturalism.

2 oct. Sînt primit la Farnesina, în absența doamnei Teresa Graziosi, suferindă, colegul ei, domnul Dalfino, mă călăuzește îndatoritor prin feluritele oficii și birouri. Cunoaște România, a lucrat la București ca funcționar diplomatic zece ani. Cratie lui sînt scutit de inerentele formalități birocratice. Stabilim de comun acord un program minimal. Detaliile îmi revin, ceea ce, cum voi descoperi treptat, nu este deloc simplu. Pe seară chem la telefon Padova. Aici ar trebui să țin prima conferință prevăzută, în care scop îl caut pe profesorul Lorenzo Renzi, directorul lui „Istituto di lingue e letterature romanze". Nu e acasă, să revin mîine. La fel și cu apelul la Elio Filippo Accroca.

3 oct. Sînt mai norocos de astă dată, l-am găsit pe profesorul Renzi. Este de acord să vin la universitatea din Padova. Mă invită să conferențiez pe un subiect literar românesc. Propun **Hortensia Papadat-Bengescu :** o prezență europeană. Fixăm data de 14 octombrie. Mă anunță de pe acum că vor veni și membri ai „Societății de studii române Miron Costin" pe care domnia-sa a întemeiat-o în urmă cu 10 ani. Cu atît mai bine !

4-5 oct. Vizitez Roma. Mă instalez la Academia di Romania, admirabil plasată într-o zonă rezidențială lîngă Villa Borghese. Ziua, cu autobuzul, cu tramvaiul, cu metroul bat orașul. Via dei Fori imperiali, piazza dei Colosseo, Domus Aurea, Roma antică, impresionantă succesiune de edificii impunătoare din care s-au salvat resturi de coloane, pereți de piatră și cărămidă, morminte, sarcofage, amfiteatre. Noaptea scăldate în lumină, mărturiile trecutului îndepărtat învie o clipă. La cele mai tîrzii ore, valuri de turiști bat Piazza dei Popoli, Piazza Spaniei, Via dei Quirinale.

6-7 oct. Într-un cerc de intelectuali editorul Garzanti îl evocă pe Eugenio Montale, un poet uriaș, apt să creeze singur „o mentalitate poetică".

8 oct. Împreună cu Luigi Fontanella și Clara Vatteroni, cronicari de film, vizitez Studiourile Cinecitta, de lîngă Roma, ce se întind pe 130 de hectare. Puțină activitate într-o zi de la mijlocul săptămînii. Mi se spune că este încă vacanță.

Întîlnire absolut întîmplătoare, pe aleea ce separă Accademia di Romania de Institutul Suedez, cu un bărbat prezentabil care mă întreabă ceva. Nu-l înțeleg și mă scuz în franceză. Îl amuză întîmplarea. Facem cunoștință. Este marele poet Lars Gustafsson. Scurtă discuție despre drumul în poezie de la intenție la expresie. După Lars Gustafsson, poezia este efectul magic al trecerii impresiei în expresie grație ambiguității banalului. Tratat **tale-quale,** banalul este ca frunza moartă, putrezește încet dar sigur. Mărturisit poetic, seamănă cu un talisman prețios. Vindecă și farmecă.

9 oct. Fac o nouă încercare să stabilesc legătura cu **Fondazione Verga** din Catania. Indiferent de ora la care sun nu răspunde nimeni.

Plec înainte de prînz la Florența. Sosesc cu un tren rapid după nici 3 ore de mers. Congestie de frumos la fiecare colț de stradă. Așa îmi explic afluența imensă de turiști. Îmi trebuie o oră de căutări să găsesc o cameră de hotel liberă. Florența renascentistă este absolut magnifică. Palatul Ufizzi, o adevărată istorie vie a picturii europene, mă încîntă de-a dreptul. Signoria și loggia dei Lanzi întregesc ansamblul. I se alătură, cu valoare de unicat, Domul, palatul Pitti, basilica di S. Croce. Găzduiește fresce executate de Giotto și un basorelief de Donatello. I se mai spune și Panteonul Italiei pentru că în lăcaș s-au ridicat monumente funerare lui Dante, Alfieri, Giacomo Rossini și lui Giovanni Gentile.

Tîrziu, noaptea, ieșit pe străzi : sute de automobile, claxoane, blocări de circulație interminabile. Florența nu are odihnă.

10 oct. Plimbare pe malul fluviului Arno. Nu-mi vine să cred că apa ce curge acum departe de parapet cu potolită înțelepciune, a crescut dintr-odată, cu ani în urmă și a inundat un sfert din oraș. Pagubele, traumele de-atunci nu s-au șters din viața de zi cu zi. Pe Ponte Vecchio, acoperit de apele dezlănțuite, se mai văd urmele pe ziduri. Arcadele poartă încă stigmatul nucegaiului.

11 oct. Plecare spre Padova prin Rimini și luare de contact cu fundația Verga. Ceva nu e în regulă. Am să aflu mai tîrziu că nu-mi răspunde nimeni fiindcă fundația este în plină mutare. Vechiul număr de telefon nu mai e valabil.

Festivitate la Academia di Romania prilejuită de prima atestare scrisă despre existența poporului geto-dac. O asistență numeroasă urmărește cîteva expuneri docte.

11 oct Plecare spre Padova prin Rimini și Ravenna. Rămas la Ravenna o zi întreagă să contemplu fabulosul ei farmec de oraș maritim scăldat de apele albastre ale Adriaticei, amestec de sacru și profan rezultînd din confluența regatelor barbare cu Bizanțul și din solemna muzicalitate a celor două stiluri întîlnite peste toate edificiile orașului vechi : stilul helenico roman și cel bizantin-venețian.

12 oct. Sosit în seara zilei următoare la Padova. Primire caldă, din partea profesorului Lorenzo Renzi, deopotrivă romanist de prestigiu și românist din fireasca fraternitate a latinilor. La care se adaugă, indispensabil, o bursă în România în anul 1969, de specializare. Îmi arată cum se înfățișează centrul orașului și facem un drum de recunoaștere pînă la Facultatea de Litere. Emoție cînd la avizierul central îmi citesc numele pe un afiș ce dă amănunte despre conferința pe care urmează să o țin două zile mai tîrziu. Luni fiind o ședință la decanat, formalitățile locale au treburi administrative. Profit ca să iau trenul pînă la Veneția. Cu un vaporetto plec de la Stazione Santa Lucia pînă la Lido prin canalul Grande și Canale di San Marco și înapoi, preț de o oră și jumătate. Apoi plimbare prin zona di Rialto, cu magazine miniaturale și ateliere pitorești. Orașul mi se pare neverosimil. Ceva, în aerul lui, sună trist și teatral. Revin după amiază la Padova. Îmi fixez un plan selectiv de obiective, pentru că altfel nu isprăvesc de vizitat nici într-o săptămînă cîte sînt de văzut.

Iată-mă în seara conferinței. Animație pe culoarul ce duce spre sala Nina Façon (numită așa în amintirea distinsei noastre italieniste). Public relativ numeros pentru această perioadă cînd încă nu au început cursurile. Lipsesc, prin urmare, studenții. Dar au venit un număr de absolvenți din promoții ultime ale facultății, atît din Padova cît și din orașe învecinate, doctoranzi, un grup de profesori și cercetători din domeniul literaturilor romanice. Sînt de față și cîțiva membri ai societății de studii române Miron Costin, ființată de profesorul Renzi cu scopul de a întreține un constant interes în jurul spiritualității noastre în toată provincia venetă.

Mi se dă cuvîntul. Vorbesc liber, timp de o oră, pentru a pune în relație proza Hortensiei Papadat-Bengescu cu o idee zolistă, ideea eredității (din celebra triadă, mediul, rasa, ereditatea) pe care scriitoarea o tratează într-un fel personal, decupînd mediul și înlocuindu-l cu o problematică pe care o califică a dorinței cuceritoare. Femeile din literatura Hortensiei Papadat-Bengescu intră în alianță, se detestă, stabilesc o strategie a acțiunii fără mari iluzii pentru că așa le dictează dinamismul acaparator. O numesc „une romanciere du non-espoir". Narativitatea ei, perfect cerebrală, impregnată de neologisme, dă viață unui univers obsesional, pus în slujba cunoașterii interiorității feminine. Mi se pun numeroase întrebări. Cineva este de părere că în mod greșit s-a vorbit, privitor la arta ei, de proustianism. Altcineva observă că n-a preocupat-o lumea externă, autoarea dă rar referințe despre timpul istoric. În fine, se susține că ar exista o certă afinitate între ea și Italo Svevo, scriitor aparent în afara cadrului de epocă, dar cu mari predispoziții spre intelectualizarea observației.

În concluzie, directorul Institutului de limbi și literaturi romanice, profesorul Renzi declară că a fost o manifestare dintre cele mai reușite, de natură să releve valorile românești indreptățite să unească naționalul cu universalul.

16 oct. În drumul de întoarcere la Roma mă opresc la Ferarra. Cum mi-au sfătuit cîțiva prieteni de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, merită să fac cunoștință cu noul **assessoro alle istituzioni culturali.** Este cazul deoarece aici la Ferarra, s-a organizat acum cîțiva ani o „Săptămînă a culturii românești". Noul asesor, factor de decizie prin funcția pe care o ocupă, dispune de tot ce trebuie pentru a reedita același eveniment. Angajăm o discuție extrem de interesantă. Băroat fin și modest, arhitectul Emilio Manara îmi spune că are cele mai bune intenții, dar că o asemenea inițiativă cere pregătiri răbdătoare. Este de acord cu mine că România dispune în conștiința italienilor de numeroase atuuri, latinitatea ei nefiind deloc neglijabilă. Ales de curînd în calitatea sa oficială, domnul Manara îmi cere informații despre viața teatrală, muzicală, artistică de la noi. Afirm că avem cu prisosință ce oferi pentru ca ferarrezii să-și facă o bună impresie despre dezvoltarea culturii românești în anii din urmă. La capătul unei conversații animate asesorul făgăduiește să includă în 1988, ca o manifestare de amploare, noua Săptămînă culturală românească.

19 oct. Seara plec spre Catania. Răspund invitației profesorului Francesco Bianciforte, președintele **Fundației Verga** și al Institutului de literaturi romanice. Voi ține aici două conferințe, prima despre Gustave Flaubert, a doua despre naturalism, cu specială privire la naturalismul românesc în relație cu alte școli naționale naturaliste.

Sînt bucuros să constat că la Catania unele cercetări ale mele sînt cunoscute. La prima conferință participă și profesorul Bonnacorso, emeritul editor și exeget al lui Flaubert în Italia, venit la Catania din celălalt capăt al insulei. După expunerea mea, discuțiile sînt insuflețite și extrem de interesante.

Nu atît despre diversele școli naturaliste mi-am propus să vorbesc cît despre actualitatea curentului. Știind că atracția pentru subiectele sociale este, în fond, intim legată de perceptul zolist al fixării realului, am afirmat că nici un artist naturalist care se respectă nu rămîne un martor exterior. Dovadă că în Europa un Céline sau la noi un Marin Preda (vezi debutul său cu **Intîlnirea din pămînturi)** obțin o stare de șoc ori de cîte ori recurg la pertutante imagini de existență. Despre naturalismul românesc, căruia i-am dedicat a doua mea expunere la Catania, am sesizat faza sa de început, naivă, cînd traducerile din Zola anunță, informează pe cititor, am pomenit de faza mediană, activă, cînd este asumat riscul provocării stărilor militante de conștiință și am insistat pe faza de virf, a sensibilizării morale printr-o estetică a urîtului ce conduce la radicalitate, o radicalitate sentimentală ce neagă răul, îl purifică.

Președintele Fundației Verga mi-a făcut cinstea să se refere la cartea mea, **Estetica imperfecției,** ca să releve că tezele ei întăresc tendința spre o înțelegere a naturalismului ca un stadiu de explorare profundă a relației viziune/realitate, relație riciodată neutră, indiferentă la inechitatea socială.

Faptul că mi s-a propus să revin la Catania în anul viitor pentru noi dezvoltări ale acestor teze a întărit impresia că în Italia există un cert interes pentru aportul școlii noastre de teorie și critică literară. După cum amănuntele furnizate de profesorul G. Piccillo, șeful catedrei de lingvistică romanică, potrivit cărora șase din studenții săi fac specializări în limba și literatura română, doi, recent, luînd drept subiect pentru lucrare de licență opera lui Panait Istrati și anii de început ai lui Eugen Ionescu, confirmă acest interes și îl amplifică. Aici, la Catania, convergența dintre două spiritualități latine este pe punctul să propună un model de urmat.

Henri Zalis

SPORT

Înainte de-a începe jocul

Zăpada rănită de ploi anunță primăvara. Oricît ne-a vătămat, iarna se duce, suferințele scad, în martie, dacă nu-nnebunește vîntul de la Nord, ceea ce se-ntîmplă foarte rar, soarele răsare ca o mie de cocoși roșii.

E vremea cînd echipele, întoarse la vatră, numără zilele pînă la deschiderea bătăliei. Antrenorii, fără nici-o excepție, sînt veseli, optimiști și plini de emfază în declarații. Stereotipia biscuiților încăputi pe masa de la micul dejun. Dar hai să ne gîndim, vom ajunge noi, în primăvara care vine, să facem din fotbal o industrie, așa cum ne propunem de multă vreme ? Cîteva echipe, Steaua, Dinamo, Rapidul (numai în București) pot, sînt capabile să-și păstreze și chiar să atragă noi spectatori. Despre celelalte mă îndoiesc, în pofida faptului că toate au urcat la munte pentru oxigenare și ozonizare. Și anul acesta, Steaua, parțial și Dinamo și Sportul studențesc nu vor avea practic cu cine să se bată pentru a ne oferi spectacolele după care tînjim. E de altfel și punctul de vedere al celor ce simpatizează cu aceste cluburi, uitînd însă acești simpatizanți că formațiile lor favorite au smuls din restul plutonului cei mai buni jucători. Dar nivelul mediocru al întrecerii se explică prin numărul mic de jucători legitimați, cel mai mic din lume, raportat la numărul populației. Nu avem suficiente terenuri de antrenament (pentru copii, mai deloc !), iar multe dintre cele existente se prezintă ca vai de lume, fiindcă echipele nu se îngrijesc de ele, iar federația mai niciodată. Într-un fel, faptul e firesc, deoarece terenurile principale din, să enumerăm la întîmplare, Cluj-Napoca, Timișoara, Craiova, Iași, Ploiești, Constanța, Tg. Mureș sînt proprietatea unor cluburi periferice, sau de-a dreptul ale unora fantomatice. Aflu, de exemplu, că terenul pe care evoluează A.S.A. Tg. Mureș aparține unui club fără secție de fotbal. În afară de Steaua, Dinamo și, bănuiesc, Sportul studențesc, mai toate celelalte echipe transformă perioada pregătirii din iarnă într-o plimbare de agrement. La munte se țin antrenamente de rezistență, în aer liber, și de forță, în săli. Nesupravegheate de federație. Timp de două săptămîni. Întoarcerea acasă, unde lipsesc terenurile de nisip și de zgură se întîmplă ca în spartul unei nunți, lumea se declară mulțumită și fortificată de petrecere, încalecă drumul obișnuinței, se angajează în cîteva meciuri de rutină, în aranjamente (punctul nostru forte) și stă la pîndă să prindă un loc călduț pe la mijlocul clasamentului sau scoate la lucru tot soiul de șmecheri și gușteri spre a evita retrogradarea. Cinstit, nici nu pot încerca lucruri formidabile atîta vreme cît antrenorii cresc în tabere cu o durată de 2—3 zile, unde urmăresc, pe casete video, antrenamente ale echipelor engleze, germane, italiene, braziliene — și niciodată românești !, încît poți trage concluzia, după mine falsă, că nu există o școală românească de fotbal — iar instalațiile de pregătire și refacere, cele mai multe pe tiparul halterofililor, lipsesc aproape cu desăvîrșire. Cu excepția a 4—5, echipele de A nu au medicii lor, apelează la serviciile unor medici turiști, lucru necunoscut echipelor cu care ne înfruntăm în cupele europene, acestea avînd pe lîngă ele un grup de antrenori, de medici — fiziolog, psihiatru, dietetician etc. plus cabinetele medicale de pe lîngă stadioane, cu posibilități de explorare și control, cîte cinci-șase terenuri de antrenament etc.

De-acum răsună toba mare, vestind deschiderea bătăliei. Tunetul ei ne găsește încordați cu gîndul la malul Mediteranei, unde Steaua, marți seara, va încerca să încinte, încă o dată, prin jocul ei, Europa și să cîștige Supercupa. Îi dorim din tot sufletul succes.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct),
A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
9
(1 294)
sîmbătă
28 februarie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DEMOCRAȚIA REVOLUȚIONARĂ

este cunoscut că, după Congresul al IX-lea al partidului, fenomenul deosebit de complex al dezvoltării economice și sociale a țării a cunoscut o dinamică și o profunzime fără precedent. Sub unghiuri și laturi noi calitative s-au înscris investițiile uriașe, în măsură să confere noi date, noi argumente progresului și civilizației socialiste, să unească și să mobilizeze energii de spirit, ale gîndirii și acțiunii practice care au avut și au ca scop îndeplinirea marilor deziderate cuprinse în Programul partidului, înfăptuirea, etapă cu etapă, a sarcinilor și obiectivelor adoptate în cadrul amplelor forumuri comuniste care au marcat munca și viața întregii noastre națiuni. O ridicare uriașă, din adînc, s-a produs atunci odată cu evenimentul inaugural care a fost cel de-al IX-lea Congres al partidului, și ea a urmat liniile de boltă ale orientărilor, ale tezelor și principiilor formulate de cel care, prin voința întregului partid și-a întregului popor, era investit la cîrma destinului nostru național. Progresul și civilizația țării aveau argumente de ordin politic și ecconmic de necontestat, ele urmau calea fundamentării practice după o experiență și o voință de deschidere ce ne plasau pe orbita celor mai prodigioase și mai necesare înnoiri. Între coordonatele vaste ale acestui proces s-a înscris de atunci și rezolvarea justă a problemei naționale.

Dezvoltarea în ritm intens a tuturor zonelor țării și crearea în acest fel a condițiilor propice afirmării egalității tuturor celor ce alcătuiesc ființa patriei, crearea și asigurarea cadrului optim de afirmare a personalității în muncă, în gîndire și creație, realizarea unui întreg sistem al democrației răspunderii, a angajării și participării au format și formează, printre multiple alte direcții și orientări de fond ale proceselor transformatoare care au avut loc în societatea noastră, un adevărat cod ideologic, moral-politic și social al rezolvării juste, științifice a problemei naționale. Ea poate fi privită azi de pe temeiul însuși al realității materiale și spirituale, de pe temeiul unității de nezdruncinat a poporului în jurul partidului, al conducătorului națiunii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, după cum poate fi privită și din perspectiva întăririi pe mai departe a acestei unități, a dezvoltării ei în acel consens istoric amplu și viu pe care-l alcătuiesc marile programe adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, noua calitate a muncii și vieții prin care se exprimă prezentul și viitorul.

Am pornit și pornim de la faptul că socialismul îl făurim cu poporul și pentru popor, că nu se poate concepe edificarea socialismului fără cea mai largă democrație revoluționară, că socialismul și democrația sînt de neseparat ! — sublinia, recent, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Am realizat, după cum se cunoaște, în toate sectoarele, un întreg sistem de organisme democratice care se deosebesc fundamental de democrația burghezo-moșierească și care, într-un anumit sens, sînt forme unice, avansate — și care se pot dezvolta numai în condițiile socialismului, cînd poporul este cu adevărat stăpîn pe tot ceea ce se realizează și își hotărăște în mod conștient destinele, viitorul de aur al patriei.**

Privim harta economică a țării, în relieful ei industrial, al noii revoluții agrare, privim harta țării în relieful ei științific și cultural, al tuturor vîrstelor care o alcătuiesc și-i dau acea vie și inconfundabilă respirație umană, privim harta țării prin prisma miilor și miilor de profesii, vocații și aptitudini care lucrează asupra înaltelor cote ale dezvoltării și înfloririi sale multilaterale și ne înțelegem nu numai istoria pe care am trăit-o și pe care ne-o asumăm ci și perspectiva din unghiul căreia vin spre noi imagini ale propriilor noastre eforturi, imagini ale propriilor noastre împliniri. O ctitorie imensă este însăși asigurarea acestei egalități fără deosebire de naționalitate, a tuturor fiilor și fiicelor patriei, o ctitorie imensă a epocii pe care o trăim este însăși prezența noastră în destinul de azi și de mîine al țării, această unitate prin care ne exprimăm în durate economice și sociale, ale muncii, gîndirii și creației menite să sporească neîncetat zestrea materială și spirituală a poporului, mersul său viguros înainte.

Într-o asemenea superioară înțelegere a realității, a conștiinței angajării politice și sociale pentru îndeplinirea exemplară a sarcinilor și programelor adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului se înscriu recentele plenare ale consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, întruniri care, prin caracterul dezbaterilor și specificul problematicii abordate, definesc cît se poate de elocvent esența democrației noastre socialiste, revoluționare, conferă actualității și perspectivei o substanțială forță de expresie în materie de unitate, de acțiune vie, conjugată pentru a transforma vastele proiecte ale înfloririi economico-sociale în realități ale propriei noastre munci și vieți. Cuvîntarea pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a rostit-o în fața acestor două importante organisme întrunite în ședință comună, constituie un cuprinzător document politic al modului de a gîndi și acționa democratic conform cerințelor și sarcinilor actualei etape, în consens cu scopurile fundamentale ale edificării noii calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate. Importanța teoretică și practică a acestui document se relevă prin însăși cuprinderea vastă a problemelor actuale și de perspectivă, într-o semnificație care integrează deopotrivă experiența parcursă, marile realizări obținute pînă acum, cît și modalitățile și soluțiile prin care experiența în curs se poate ridica la noi altitudini, la noi cote de randament și eficiență.

Luceafărul

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o importantă cuvîntare la ședința comună a Consiliilor Oamenilor Muncii de naționalitate maghiară și germană din România.

Perspectivele evaluării

Volumul lui Edgar Papu **Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc** rămîne în continuare una din cele mai discutate cărți din critica noastră literară. Succesul ei de public este pe măsura discuțiilor ce i-au fost dedicate. Este o carte semnificativă pentru noua conștiință de sine a literaturii și culturii noastre și pentru modul în care ne raportăm la valorile care ne reprezintă. Este o carte de o exemplară erudiție și demnitate intelectuală, scrisă cu seninătate și dreaptă măsură, cu o încredere nețărmurită în destinul culturii române. Așa cum s-a observat, ideea că în constituirea actelor de cultură se întrepătrund într-o sinteză originală forțe autohtone și influențe externe, rolul decisiv avîndu-l totdeauna factorii interni, nu este nouă în cultura noastră. Eminescu, Iorga, marii teoreticieni ai tradiționalismului românesc de diverse nuanțe au văzut în suma aspectelor spirituale interne forța principală a progresului nostru cultural din diverse etape istorice. Li se adaugă faptul că numeroase realizări spirituale autohtone sînt anterioare și, în unele cazuri, au și o valoare de model în raport cu realizările similare din alte spații culturale. Realizările culturale românești cu valoare protocronică sînt tocmai cele care ilustrează anterioritatea în raport cu înfăptuirile similare din alte spații culturale.

Edgar Papu insistă asupra creațiilor culturale cu valoare protocronică situîndu-le într-un larg context istoric. Adoptînd o astfel de perspectivă, pe cît de firească pe atît de îndreptățită, Edgar Papu observă : „cercetările asupra anticipărilor literare românești se dovedesc prea modeste prin momentul tardiv în care ele au fost întreprinse față de atenția ce s-a acordat pînă acum altor sectoare de creație de la noi". Și mai departe : „În toate domeniile s-au văzut bine stabilite anticipările românești în creația universală de valori. Negreșit că se mai găsește loc pentru multe alte completări, dar baza cercetărilor este asigurată. Literatura a rămas, însă, în urmă, cu toată aparența de stagiu secular a unor recunoașteri mondiale".

Pentru a ilustra această constatare Edgar Papu apelează la numeroase și semnificative exemple luate din diversele domenii ale artei, științei și, bineînțeles, ale literaturii. Ni se reamintește astfel de rolul lui Brâncuși în calitatea sa, unanim recunoscută, de genial deschizător de drumuri în sculptura modernă. E citată în acest sens și mărturia marelui sculptor englez Henry Moore cu privire la rolul lui Brâncuși și la importanța sa istorică în planul artei universale. Din criticul și istoricul de artă francez Jacques Lassaigne este citată opinia conform căreia anumite aspecte ale picturii lui Andreescu anticipează atmosfera și problematica operei lui Utrillo. Este invocată, de asemenea, constatarea, făcută de alți istorici ai artei, privitoare la faptul că același Andreescu anticipează direcția în care vor evolua primii impresioniști. Un exemplu de protocronism găsește Edgar Papu în eterofonia enesciană apărută într-un timp în care nimeni în Europa nu se preocupa de o astfel de problemă. Din domeniul filozofiei istoriei este luat cazul lui Xenopol ale cărui teorii s-au bucurat de o largă recunoaștere în alte culturi. Vasile Conta este amintit și el ca autor care l-a influențat pe Herbert Spencer. „Recunoașterea lor mai largă, notează Edgar Papu, înlăuntrul altor culturi a fost de mult înregistrată și la noi".

Trecînd la aspectele literare românești de o semnificație evident protocronică, Edgar Papu discută modul în care o exegetă de mare autoritate ca Svetlana Matta prezintă în lucrarea

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

Satul din noi

de bună seamă că țăranii au fost și sînt cei mai apropiați de pămînt, ei cunosc cel mai bine cerul, cunosc mersul și adierea astrilor. Dar cît de țărani mai sînt ei astăzi, în vechiul și noul înțeles al acestei indeletniciri care a format pînă nu demult însuși destinul țării, aceasta e mai greu de spus. Pentru că la origine, astăzi, țăranul nu mai este totuși țăran. Este un om al pămîntului, dar dincolo de aceasta este un om al muncii. Meseria sa este și tradiție dar și știință și tehnică, meseria sa este o permanentă întoarcere și așezare în natură, ea conține toate anotimpurile și le repetă. Dar cu ce mijloace și după care criterii se întîmplă toate acestea, prin cîtă silință și cu ce imens angrenaj de cunoștințe despre pămînt și recolte, prin cîte transformări uriașe a putut să treacă și să se edifice pe sine însuși în fața propriilor săi ochi și înlăuntrul sufletului său neliniștit ca și istoria — asta n-o mai poate spune, singură, nici tradiția. Pentru că este la o maximă încrucișare de forțe, astăzi, țăranul, drumul său este milenar, însoțește însăși iubirea de neam și de țară și se ridică, s-a ridicat de acum tangentă la alte universuri de înțelegere și asumare a lumii, se ridică, s-a ridicat de acum către un alt fel de a fi, într-o nouă or-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

1907: Ecou de generație

Poate nici un alt eveniment al începutului veacului modern nu a zguduit atît de profund sufletul scriitorilor români, pentru care dintotdeauna veșnicia s-a născut la sat, ca însingerata primăvară țărănească a anului 1907. Confruntarea, de o asprime și amploare fără precedent, dintre valorile unei lumi arhetipale și rapacitatea noii societăți alienante, nu-i putea lăsa indiferenți pe scriitorii implicați cu toată ființa în destinele neamului lor, ale cărui simțăminte ei încearcă, numindu-le prin puterea artei lor, să le ridice la rangul de generalitate și obiectivitate al conștiinței naționale. De la versurile vizionare ale lui Coșbuc, devenite veritabil manifest liric al epocii, la răceala swiftiană a pamfletului lui N. D. Cocea și la ecoul grav, neobișnuit de patetic pentru verbul lui Caragiale, care persiflase mișcarea ploieștenilor și nu luase prea în serios nici emanciparea națională, răscoala din 1907 a dobîndit în scrisul timpului o dimensiune mitică, pe care în realitate puternicul univers moral al satului o conferea tragediei țărănești, dimensiune tot mai evidentă în creațiile ulterioare, unele adevărate capodopere ale epicii și liricii românești, prin care fiecare generație literară a cinstit jertfa celor unsprezece mii. Al treilea moment „clasic" al literaturii noastre moderne, cel marcat de efervescența anilor '60, a adus în linia dramatică a mithosului tradițional un ethos nou și o viziune justițiară, prezente atît în scrierile reprezentanților generației mature, Zaharia Stancu, Cezar Petrescu, T. Arghezi, cît și la tînăra generație a „Luptei cu inerția". Dar dacă la tinerii poeți ai direcției ei „expresionist-folclorice" o astfel de orientare pare firească, dat fiind universul de inspirație preponderent rural, arhaic și mitic al acestora, evocarea răscoalei în versurile a doi dintre principalii promotori ai direcției „abstracționismului liric", Nichita Stănescu și Grigore Hagiu, are de ce surprinde cu atît mai mult cu cît poemele acestea ocupă în creația celor doi poziții oarecum extreme și irepetabile : la Nichita Stănescu toate cele patru poezii ale debutului absolut **(Au fost oameni mulți, La Lemne, Pămînt !, 1907)**, iar la Grigore Hagiu ciclul **1907 — Epopeea țărănească**, ultimul din sumarul antologiei apărute postum în colecția **Cele mai frumoase poezii.**

Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la răscoala țărănească, Nichita Stănescu a debutat, în modul său original, simultan în două reviste, **Tribuna** (nr. 6, an I, 17 martie 1957) și **Gazeta literară** (nr. 12, an IV, 21 martie 1957), cu trei și, respectiv, un poem de o tonalitate cu totul diferită de cea a poeziilor viitorului său volum de debut din 1960, **Sensul iubirii.** În paranteză fie spus, iată că au trecut exact 30 de ani de la întîia tipărire a numelui tînărului, pe atunci doar de 24 de ani, ce avea să revoluționeze poezia noastră modernă. Revenind la primele trei poeme publicate în **Tribuna**, observăm aici o subtilă coerență interioară, ele fiind prinse în ceea ce în arta plastică s-ar numi un triptic, avînd în centru un episod hibernal din înfruntarea fățișă între stăpînire și asupriții desnădăjduiți **(La lemne)**, încadrat de două „panouri laterale", unul surprinzînd acumularea surdă a tensiunii premergătoare furtunii **(Au fost oameni mulți)**, iar celălalt pustiirea dezolantă a lumii după înăbușirea ei **(Pămînt)**. Mișcările „penelului" din acea perioadă trădează că tînărul poet încă își desăvîrșea ucenicia la clasici, foarte temeinică la Nichita Stănescu. Totuși, dacă culoarea lexicală a imaginilor este evident argheziană **(1907—Peizaje** apăruse cu doi ani înainte, în 1955), linia rafinată a desenului are deja o tușă personală, unde concretețea telurică a maestrului este înlocuită cu schițarea expresionistă a unor stări sufletești, vederea lucrurilor cu viziunea lor, prezența imediată cu absența semnificativă. Primul „panou", **Au fost oameni mulți** sugerează imineța unei acțiuni crîncene într-o natură vag misterioasă. Ca la Goga, peisajul e parcă crispat sub povara unei damnări neștiute : „Au fost oameni mulți cu duluri și cu care ; / o știu după urmele mute din drum / Tărîna-i crăpată de arșiți stelare / Și munții ridică șuvițe de fum // Prea tace tăcerea nespusă, adîncă / iar tu, pumnule cald, stai încins pe prăsea... / Vulturii sting zboruri din stîncă în stîncă / și trebuie să se întîmple ceva..." Tabloul central evocă încleștarea celor două tabere într-o lume a frigului și a iernii, cadru tipic stănescian. Executat în tehnica unor prim-planuri expresive,

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 7-a

Forța poemului

marea răscoală țărănească de la începutul secolului nostru a căpătat pe plan literar cea mai reprezentativă expresie lirică în poemul arghezian „1907", lucru explicabil dacă ținem cont de faptul că Tudor Arghezi a fost și unul dintre activii participanți la dezbaterea dramei în presa vremii. În 1912, la cinci ani de la înăbușirea răscoalei, apare în „Facla" — fulminantul articol „Omul cu ochii vineți", un atac violent împotriva celor care au reprimat sîngeros mișcarea țărănească. Poemul „1907" pare astfel implinirea, după multe decenii, a unei datorii mai vechi pe care autorul „Horelor", colaborator al „Faclei", nu a uitat să o facă adăugînd creației sale un patetic document liric izvorît direct din experiența sa biografică. Dramatismul evenimentului redat în amplul poem generează un crescendo liric, „1907" fiind o compunere epică alcătuită dintr-o succesiune de secvențe care, toate la un loc, structurează imaginea panoramică a erupției sociale. Desfășurarea începe cu un „Cuvînt înainte": „În anii nouă sute șapte, / Ca din senin, în martie, într-o noapte, / S-a ridicat spre cer din Hodivoaia / Și din Flămînzi și Stănilești văpaia / / Și s-au aprins de-a latul țării mii / De lumînări și de făclii, / Ca la un Paște și o Înviere / Facle și vipii, și-opaițe stinghere". Pe parcursul poemului apar scene înfricoșătoare, imagini ale mizeriei și exploatării nemiloase redate într-o cromatică expresionistă, poetul realizează o amplă orchestrație din descrieri realiste **(Lipsesc morminte, Cămașa de nuntă, Fugara)** portrete **(Cocoșu Alecu, Duduia, Cucoanamare)** dialoguri **(Stane-căpitane)** toate fiind asamblate într-o compoziție dinamică peste care plutește tensiunea amenințătoare a revoltei țărănești. Poetul nu descrie neutru ci se implică în acțiunea dramatică a poemului prin îndemnuri directe („Nu căuta dreptatea domnească, frățioare / Ia pe ciocoi ca hreanul și dă-l pe răzătoare") răscoala e văzută de Arghezi ca o smulgere din rădăcină a răului social acumulat de secole în existența țăranului român. Forța de sugestie a versului vine din combustia revoltei exprimată pe un ton mobilizator, direct participativ: „Ai dus-o-ntre scrișnire tăcută, însă are / O margine rostită răbdarea orișicare / Ia furca taică-n mînă și-ascute-i bine dinții / Și apără-ți odrasla, răzbună-ți și părinții". **(Răzvrătitul).** Asistăm pe parcursul întregului ciclu la o virulentă demascare a nedreptăților care au generat sîngeroasa mișcare țărănească de la 1907, dovezi ale asupririi crunte și ale mizeriei se perindă ca într-un scenariu cinematografic, secvențele fiind desprinse parcă din pînzele fioroase ale lui Goya: „Copiii zac de guște și copțură, / Țîșnită din ureche și ochi ca o untură; / De oftică, de friguri, de scrofuri și pelagră. / De uscăciune sau de bubă neagră, / Și mor mai mulți de două ori. / Decît trăiesc cu gîlci în subsuori" **(Cauza cauzelor).** La polul opus se află tagma exploatatorilor, asupra căreia versul arghezian cade apocaliptic, violența expresiei se transformă într-un pamflet nimicitor precum în imaginea caricaturizată a boieroaicei: „Femeie nefemeie, la bine și la rău, / Turtită ca o tavă și-un sul de rogojină, / Sătulă-i de-ntuneric, scîrbită-i de lumină, / Făptura ne-mplinită și fată fătălău" **(Duduia).** În stilul său caracteristic Arghezi denunță ipocrizia și cosmopolitismul claselor suspuse care trăiesc pe spinarea țăranului român; tonul vitriolant amintește de diatribele eminesciene: „Ce-i cu maimuțele astea rase, / Cu geam la ochi și cu nădragi pe dungă, / Înhăimărate ca

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Limba literară actuală

Consider că textele selectate în manualele pentru învățămîntul gimnazial trebuie să aibă valoare de model de exprimare, să ofere elevului imaginea stadiului actual al limbii literare. De altfel programa de limba română pentru clasele V—VIII precizează că scopul studiului limbii române în școală este însușirea limbii române literare actuale. Contactul cu textul propus de manual nu înseamnă însă, în unele cazuri, și o revelație a limbii literare, a limbajului cultivat. O serie de lecturi literare din manualele de clasa a V-a și a VI-a (elaborate în 1983) nu ilustrează limba literară actuală. Inadecvate sub aspectul expresiei, al limbii, mi se par a fi textele : „Darul lui moș Miron" de Ion Agârbiceanu, „Puiul" de Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, „Domnu' Trandafir" de Mihail Sadoveanu, „Amintiri din copilărie" de Ion Creangă, „Lupta de la Podul-inalt" de Nicolae Iorga (fragment din „Istoria lui Ștefan cel Mare"), „Prăvale-Baba" de Ionel Teodoreanu, „Sobieski și românii" de Costache Negruzzi (povestire publicată pentru prima dată în 1845), „Privighetoarea" de Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, „Luarea Griviței" de Mihail Sadoveanu.

Însușirea limbii literare actuale, dezvoltarea vocabularului elevului de gimnaziu nu pot fi realizate prin texte sufocate de arhaisme, regionalisme, elemente populare. Astfel de texte încetează să mai fie pentru acest elev un model viu de exprimare. El este îndepărtat de limbajul cultivat. Forțat de lexicul învechit al unor astfel de opere, manualul clarifică prompt, în josul paginii, aceste elemente, în timp ce neologismele sînt expediate la sfîrșitul manualului sau nu sînt abordate, deși ele sînt utilizate în succintele comentarii pe marginea textelor sau în întrebări.

La textul „Prăvale-Baba" sînt explicate în subsolul paginii aproximativ 50 de termeni inactuali. Elevul de clasa a VI-a, căruia trebuie să-i înnoim vocabularul, află, de pildă, sensurile cuvintelor : „clipicios", „gîtiță", „bute", „prepuielnic", „cridă", dar nu și pe cele ale termenilor „a ilustra", „a se impune", „duioșiei", incluși în îndrumări. Studiind „Darul lui Moș Miron", elevul de clasa a V-a descoperă înțelesurile a peste 40 de arhaisme, regionalisme și expresii familiare. Este pus la curent cu termenii „brîncă", „strămătură", „obli", dar nu și cu „semnificație", folosit într-una din întrebări. Povestirea „Sobieski și românii" prilejuiește, de asemenea, explicarea unui număr mare de arhaisme (peste 40). Sînt elucidați termeni ca : „obori", „dobă", „marșă", dar nu se fac trimiteri în josul paginii și pentru cuvintele „demnitate", „dispreț", „episod", „atitudine", extrase din îndrumări. Să recunoaștem că pentru elevul din clasa a VI-a nu sînt transparente. Arhaismele fonetice, numeroase în toate aceste texte, au efecte negative în exprimarea acelor elevi care nu disting totdeauna între formele vechi ale unor cuvinte și cele folosite azi. Lecturînd fragmentul din „Amintiri..." inclus în manualul de clasa a V-a și explicațiile cuvintelor necunoscute din subsolul paginii, elevul descoperă rapid ce înseamnă : „alivenci", „părpăli", „drămălui", „găbui". Neexplicați în josul pa-

Grigore Sorescu

Continuare în pag. a 7-a

Mărțișorul

În multe feluri își poate adeveri un popor unitatea și originea peste veacuri.

Obicelurile răspîndite în toate ținuturile românești, mai vechi decît mărturiile scrise adesea, vor fi izvor întru cunoașterea sufletului poporului nostru.

Așa este și acest fir de tarbă, această picătură de rouă de aur și argint picurată în locul fulgului de nea pe straiul fetelor ca semn al luminii biruitoare a soarelui ce irumpe întru echinox cînd berbecele bate cu coarnele, cum spune un poet, în arbori și stînci după mai multă viață.

În vestita sa carte, „Sărbătorile la Români", Simion Florea Marian aduce mărturii din diferite părți ale țării asupra Mărțișorului. Să-ți fie fața albă precum neprihana Crinului înseamnă firul alb împletit cu cel roșu, să fii rumenă ca roza și iute ca argintul lămurit prin foc. Albul imaculat al Crinului, simbolul statorniciei de-a lungul veacurilor te îndeamnă la cultivarea virtuții esențiale a vieții iar purpuria roză simbol al iubirii străbătută de suferință precum de spinii trandafirului.

Autorul pomenit mai sus spune că își trimiteau Românii dar unul altuia acest semn al virtuților înainte de irumperea în natură, la modul covîrșitor.

Cînd pomii se încarcă de floarea albă și roza sîngeră în grădini, fetele vor lua firul mărțișorului atîrnîndu-l de întîia creangă înflorită ce le iese în cale.

De acum încolo vorbesc despre iubire și devotament — fii imaculat precum Crinul, fii iubitor și viu precum trandafirul, fii nădăjduitor ca firul ierbii ce cotropește pămîntul, întregul cosmos, dar pînă ce strigă pietrele virtuțile, le va șopti auzului lumina Mărțișorului.

Ioan Alexandru

În acest număr :

DESPRE PREZENT ȘI VIITOR, ÎN LIMBA MUNCII ȘI A DRAGOSTEI DE ȚARĂ

SATUL ROMÂNESC : OGLINDA TIMPULUI PE CARE ÎL TRĂIM

CRONICA LITERARĂ

VASILE REBREANU: «Mireasmă și suspin»

Aproape intreaga creație a lui Vasile Rebreanu este o rebeliune impotriva propriului său nume. Rebreanu inseamnă proză substanțială, masivă, realistă, obiectivă, construită, adică așa cum erau prozele de inceput ale lui Vasile Rebreanu, fie ele scurte, fie de dimensiunea romanului. Inceputurile prozatorului se inscriau intr-un tipar tradițional, satisfăcind deziderate de repetiție și totul părea a-l conduce pe Vasile Rebreanu către incercarea de a concura cu prestigiosul precedent al marelui Rebreanu. Faptul s-a datorat in mare măsură nevoii de model pe care o au inceputurile literare, după cum nu mai puțin unui orizont de așteptare după care orice prozator substanțial și promițător provenit din Transilvania trebuia să repete destinul marelui inaintaș. Dacă mai adăugăm și repetiția numelui, viitorul literar al lui Vasile Rebreanu părea prescris incă de la primele proze. Vasile Rebreanu a ținut insă să evadeze din prestigioasa și apăsătoarea predestinare. Brusc proza lui a intors spatele propriilor inceputuri afișind un alt orizont și altă modalitate. **Călăul cel bun** a fost semnul acestei insurecții artistice, care sfida orizontul literar in care autorul lui era așezat cu anticipare, sfidindu-și in egală măsură atit prozele inițiale, propriul nume, cit și un climat literar unilateral realist. Vasile Rebreanu a infăptuit pe cont propriu o rebeliune artistică demnă de atenția istoricului literar postbelic. Ceea ce părea capriciu in **Călăul cel bun**, ceea ce părea doar un exercitiu in **Pisica roșcată și ingerii**, a devenit cu trecerea timpului, prin fiecare volum apărut, fie el de proză sau de teatru, un univers literar original atit sub infățisarea sa tematică, cit și sub aspectul soluțiilor artistice. Vasile Rebreanu și-a ingăduit să fie foarte personal și singular in ciuda prezicerilor criticii literare și a latențelor propriului său nume. Critica literară, căreia nu-i place să fie contrazisă, a abandonat acest autor care nu i-a ascultat directivele, fără a voi să înțeleagă că tocmai in acest act de independență aparent gratuit, se ascunde o profundă motivație și că tocmai in el stă semnul personalității scriitorului. Așa se face că una din cele mai caracteristice și mai expresive experiențe literare postbelice n-a fost cultivată de prezicătorii contrazișI in autoritatea lor de a dicta destine artistice. Opera lui Vasile Rebreanu este astăzi o realitate artistică coerent constituită in timp și grăitoare pentru perioada literară pe care o ilustrează.

Examenul atent al prozelor scurte sau al prozelor de mari dimensiuni scrise de Vasile Rebreanu dezvăluie insă apropieri și asemănări care sint un bun de generație altfel prelucrat. Ultimul volum de proze al lui Vasile Rebreanu, **Mireasmă și suspin**, abundent și divers, permite o definiție și paralelisme semnificative. Vasile Rebreanu este un desăvirșit posesor al tehnicii și insuflețirii realiste. Zicem insuflețire pentru a delimita natura prozei lui de exercițiile de realism pur tehnic care au năpădit in ultimii ani proza instituind mai ales o observare a suprafețelor. Vasile Rebreanu face parte dintre prozatorii creatori de atmosferă, de sugestie și lirism. Caracteristică prozei lui insă rămine bruscа și mai ales treptata dilatare de contururi, evadarea intr-un alt univers care-și are in real doar punctul de plecare. Povestirile lui Vasile Rebreanu inseamnă o colecție de universuri ireale in care transgresarea real-fantastică este un du-te-vino continuu, elementele grele, masive alternind cu cele diafane, volatile. **Mireasmă și suspin** este de altfel un titlu foarte potrivit pentru asemenea universuri, prozatorul fiind de altfel măiestru in a da titluri sugestive și ademenitoare cu un mare coeficient de surpriză uneori prin confruntarea cu conținutul povestirilor sale. Iată citeva : **Singerind in crepuscul, Intrind in primăvară și in doliu, Pentru a nu ingenunchea și eu, Deodată sfioși, Ziua cu farurile aprinse, Mai presus de vulturi și de timp, Printre lupi pe zăpada luminată de lună.**

Mireasmă și suspin este o poveste de dragoste. Dar importantă este in prozele lui Vasile Rebreanu ceremonia spunerii ei. El creează un cadru, aduce in scenă două personaje care se joacă de-a o mie și una de nopți, iar prima poveste este istoria unei iubiri nerealizate. Vasile Rebreanu are plăcerea situațiilor firești violentate de situații care le contrazic sau de lovituri de teatru pline de efecte. Și aici eșecul acestei iubiri este trăit in paralel cu succesul alteia, trăită de același bărbat. Prozatorul este un fin observator și minuitor de psihologii, fără a voi să facă portrete și caracterologie. Ceea ce-l atrage este mișcarea sufletească in sine, incercarea de a opri, in scris, **clipa** de a realiza instantanee psihologice subtile. Delicatețea psihologică este impletită insă cu arta de a șoca prin lovituri de teatru, de a construi in așa fel incit cititorul să nu rămină uitat intr-o singură stare, să fie bulversat de alternarea de planuri, de medii, de tipuri chiar. **Interogatoriu nocturn — Austria 1942** — este o asemenea povestire, esențializată ,dramatică, scrisă sub formă de dialog. In camera unui Anchetator pătrunde un deținut. Nici unul nici altul nu sint personaje in carne și oase ci personaje idee ca in teatrul expresionist. Incepe ancheta, ca un test, după care urmează o schimbare de roluri, rocadă convenită intre Anchetator și Deținut. Cel care intreabă, care cercetează, care trage concluzii este Deținutul așezat pe scaunul Anchetatorului. Acesta își mărturisește crimele, dar nu suportă dezvăluirea, il asasinează pe Deținut pentru a descoperi că se afla de fapt in fața noului său superior, al cărui deghizament îi scăpase. Acest scenariu dramatic a fost scris cu mult meșteșug dramatic și cu multă finețe psihologică. **Umbra ca de fum a fetei** este dacă vrem un scenariu de film, dacă nu o proză rapidă ,cu sincope și alternări de planuri trepidante. Ni se vorbește de o crimă intr-un mediu banal, intr-o lume amestecată și decrepită. Vasile Rebreanu nu are prejudecata mediilor. Personajele lui sint recrutate de oriunde, ele rămînind mereu consistente și autentice. **Umbra ca de fum a fetei** desfășoară in paralel, dar acest lucru il vom intelege abia la sfirșit, două tipuri de angajări sufletești, care se luminează reciproc prin contrast, contribuind la circumscrierea unei probleme de psihologie : un tinăr pretinde a fi făcut o crimă pe care n-a făcut-o. Vasile Rebreanu este adesea atras de clarobscurul sufletesc al personajelor, de volutele tenebroase ale psihologiei pe care ne-o semnalează in mai multe din schițele și prozele lui. Stările onirice il preocupă si multe din prozele lui scurte sint de fapt dublete de vis, alcătuiri de tip oniric, in care mina regizorală a autorului operează tăieturile care conduc la o semnificație. **Nevastă tinără** ne vorbește pe pagini despre un hoț de lemne. El se duce in pădure, fură lemne, dar ii vine rindul să moară, apare moartea infățișindu-se intr-o mașină modernă. Hoțul nu vrea să moară și in disperata lui apărare se agață de strălucitoarele picioare ale soției lui, „nevastă tinără", drept care moartea il iartă. Mediul de pornire este realist, tot ceea ce urmează după aceea are neverosimilul visului. Cititorul intelege că prozatorul are incredere in forța imaginii și că asistă la o pildă iscusită. Alte povestiri își recrutează personajele și intimplările din medii de aspect internațional, cu nume sonore și străine, cu conflicte dure. Este aici o trăsătură de unire cu Fănuș Neagu, față de care insă Vasile Rebreanu nu se dăruie cu totul acestui univers colorat și strălucitor. Proza ca **O intilnire**, satiră la adresa semiruralilor rătăciți la oraș și sedusi de impostori care se dau drept literați, il arată pe Vasile Rebreanu intr-o altă ipostază. O aplecare spre fabulos, spre aspectele uimitoare pe care realitatea le oferă generoase amatorilor, il apropie de Vasile Rebreanu atit de Fănuș Neagu, cit și de D. R. Popescu. Acestea sint puncte de contact care nu-l izolează pe Vasile Rebreanu de cercul literar al generației sale, dar care nu sint suficiente pentru a-l subsuma vreunuia sau altuia. Vasile Rebreanu rămine derutant prin disponibilitatea cu care se mișcă pe un registru larg de teme, de personaje, de formule literare, rămininď mereu el insuși. Foarte interesantă este la el viziunea asupra lumii rurale pe care o abordează mereu dinspre interior, din sfera visului ori a proiecțiilor straniі. In **Mireasmă și suspin, Printre lupi pe zăpada luminată de lună** narează cum țăranul Zara pleacă la oraș să facă cumpărături, cum este urmărit de lupi, cum lupii nu-l sfișie, cum se intoarce, dar esența nu stă in intimplare, ceea ce ne dă și dreptul de a o povesti aici, ci in felul cum este spusă. Ceva neliniștitor se insinuează in firul povestirii. **Printre lupi...** este o povestire fantastică, desigur capadopera volumului și una din cele mai bune povestiri fantastice din literatura română. **Mireasmă și suspin** constituie o carte de maturitate, afirmind incă o dată valoarea unui prozator pe cit de modern pe atit de tradițional in concepție, unul din prozatorii de primă linie ai literaturii noastre postbelice.

M. Ungheanu

ROMULUS COJOCARU: «Nunta»

Prozatorul unui spațiu regional, severinean, totodată balcanic, danubian și profund românesc este, mai inainte de alții, Romulus Cojocaru, autor al unui roman „Nunta" (Editura Cartea Românească, 1986), care merită mai multă atenție decit i se acordă in mod curent. Aceasta nu e intiia incercare in a desfășura o pinză etnografică localistă și, dacă adăugăm pe „Ristea Impărat" unde sforțările in direcția monografiei țărănești de spații vernaculare, rezultă că avem de-a face cu un program de creație și nu cu un fapt accidental.

E pretutindeni aci o lume țărănească, definită mai intii de toate sub raport antropologic, surprinsă de romancier in aspectul izbitor pitoresc, ceea ce nu e o eroare de vreme ce astfel de documente de viață rurală nu sint numeroase și, deopotrivă, au o valabilitate estetică obiectivă. Această indemnare către etnografic e, in esența ei, o reminiscență naturalistă, in direcția realismului popular și nu a naturalismului de doctrină ; prozatorul nu urmează pe Zola și pe alții decit in ideea de a restitui civilizației moderne medii „exotice" de cultură, intelegind prin „exotism" acea realitate ignorată, aptă, cu toate acestea, să configureze valori și să ilustreze o tradiție diferențiată. De aci provin nu puține forme de creație regionaliste și e in afara indoielii că un roman precum acela hispanic al „obiceiurilor" (evidențiat in jur de 1960) și cu o contribuție in coagulările de specificitate sud-americană mai recente trebuie așezat in această substanță naturalistă. „El costumbrismo" e naturalist, fiind o restituire de mediu nu atit social cit etnic, o contribuție la imaginea unui intreg de civilizație populară, unde stratificațiile de cultură pot să fie uneori foarte vechi. Această năzuință, izbitoare in spații de geografie culturală supuse unor presiuni care de obicei deformează formele inițiale și, de nu este cu putință aceasta, creează o tradiție a minimalizării, este de inteles la români, unde civilizația fundamentală rămine principial țărănească și al cărei spirit de diferențiere e asigurat, intii și intii, de universul rural. A fi rural e, la români, o soluție de specificitate și de conservație in marginile proprii și chiar dacă o astfel de civilizație țărănească, agricolă in esență, are un fond de universalitate determinat de formula generală de viață agrară, e fapt sigur că diferențieri există chiar și in acest strat, antropologic comun. E, mai intii, formația mixtă a unei astfel de civilizații (deopotrivă de agricultori și de păstori transhumanți) care nu ajunge la diferențierea netă și intrucitva mecanică dintre țărani, cultivatori de cereale, și păstori nomazi. Pastoralismul român e o cucerire a spațiului dintr-un punct de vedere al sedentarului, care este inițiat intr-o formulă geografică de amplitudine mare și transmisă inerent incă din epoci arhaice. Acest spațiu de civilizație, mixtă sub raportul indeletnicirilor fundamentale, e și un spațiu de spiritualitate și de vreme ce capătă expresie geografică extinsă — trebuie socotit un spațiu de sinteză. Pe deasupra contactelor felurite, care pun cite o notă suplimentară și absorbită de intregul creator de valori, structura fundamentală rămine inatacabilă și o componență de elemente etnografice (să zicem, de pildă, ale costumului popular) din epoci diferite indică o formulă a conservației. Chiar dacă, istoricește vorbind, o formulă de civilizație poate fi examinată prin investigație parțială, ajungind la analiză de elemente genetice succesive, e de văzut, totuși, elementul ireductibil, care acela e fundamental. Astfel de contribuții la o etnografie autohtonă comunicată literar sint de găsit și in „Nunta", unde mulțimea indiciilor privitoare la datini, ocupații, mentalități e considerabilă. Prozatorul este și el un „costumbrist", adică un rapsod al unei realități obiective pe care o comunică fără să intervină cu mult și sint de remarcat, mai intii, calitățile lui de observator, in direcția vizualității, și, ca să zic așa, a audiției. El vede cu acuitate ceea ce este specific și ascultă cu o atenție apropape de fidelitatea inregistrărilor de folclor ceea ce constituie nota specifică a civilizației regionale pusă sub obiectiv. E, poate, o curiozitate de orășean acomodat biograficește cu țăranii și simpatizind cu ei, de nu e cumva consecința unei vieți in aceste medii. Orișicum ar fi, litografia este nimerită și merită o examinare mai in amănunt.

Prozatorul s-a fixat asupra unei geografii de cimpie oltenească de vest, aproape de Severin și de Dunăre, intr-o regiune unde circulația oierească de la munte către pășunile sirbești este străveche și cursivă, ajungind pină in epoci recente ; este un spațiu de romanitate orientală de substrat, peste care s-au depus forme de civilizație medievală, combinind o lume a străvechimii cu legături, de factură strinsă, cu sirbii și cu alte poporații de tip balcanic. Sintem intr-un ciclu de viață rurală completă, conținind adaosuri reciproce intre indeletnicirile de oieri și agricultori ; obiceiurile și mentalitățile poartă sensuri fundamentale, usor detectabile intr-un cadru istoric ori in alte vremi anterioare.

Prozatorul a simțit, de altfel, această mișcare sempiternă a unei categorii și chiar dacă a dat nu puține elemente de cronologie, a lăsat să vorbească, inainte de toate, permanențele. Sintem, așadar, prin anii '30, intr-un sat de lingă Severin, in cimpie și la distanță mică față de Dunăre, intr-o regiune unde scoboară mocanii de la munte (și uneori se și așează), și vin sirbii, trecind Dunărea in bărci. Oamenii au nume pitorești și sint desemnați țărănește prin filiație : ei sint Nicolae al lui Firuță, Ristea lu Năstase, Lena lu Ploscan și alții, mulți, colorind o pinză sociologică pestriță și multicoloră. Pitorescul provenit din valori ale limbii dialectale, din situații cu o trăsătură evidentă de permanent și, de asemenea, din mentalități simpatice, e depășit in chip natural de romancier, deși ceea ce-i dă nota caracteristică este această imagine a unei umanități curioasă de toate, clevetitoare, iute la minie. E, sub un anumit aspect, o lume aflată in legătură cu aceea bănățeneasca a lui Sorin Titel, insă de o limbă pripită, iute, oltenească, și ilustrată de indivizi cu un singe fierbinte și amestecat, dunărean.

Remarcabilă este adeseori senzația de comunitate istorică veche, aflată in raporturi stricte cu parimiile de preste an, și cu datinile perene, cu nunta și inmormintările ; haiducia, exemplificind comunități uzurpate și care-și caută o legitimitate in absolut, e prezentă la tot pasul, ceea ce insemnează că prozatorul știe că in Balcani acesta e răspunsul istoric consistent. Este, aci, și un fundament etnografic, izbitor de oriunde am lua-o, precum și citeva indicii de civilizație arhaică, in direcția superstitiosului și a magicului (precum ar fi ghicitul prin așezare cu urechea la pămint, indicind o imemorabilă ritualistică chtonică).

In totul, „Nunta" este un roman etnografic și costumbrist, interesant prin fidelitatea observației, ceea ce nu inseamnă că romancierul nu are vocația pitorescului, chiar dacă, pe acest canal, nu rezultă indeobște capodopere.

Artur Silvestri

GENOVEVA LOGAN: «Pentru toate vine o zi»

Există, in cartea Genovevei Logan, cam tot ce-i trebuie unui roman rural : un sat in paragină („in curs de dezafectare naturală", cum rostesc, doct, citeva personaje), bătrini care-și așteaptă sfirșitul, tineri și maturi care vin și pleacă fără incetare intr-un fel de navetism devenit pentru ei un modus vivendi, obiceiuri vechi — dar și noi, elemente de basm popular, de vrăji și descintece dar și de fantastic (stafii, glasuri țișnite din ceață ori din noapte, etc.), un medic tinăr ce s-a hotărit să stea locului cu orice preț — dar care nu salvează pe nimeni ! — o nuntă (grotescă ; vom reveni asupra ei), o masă dată in cinstea „fiilor satului", un invățător bătrin, inteleptul satului, ale cărui indemnuri de intoarcere la origini, „la rădăcini", sună ca nuca in perete in acest univers in lunecare spre elemente, deși sint autentice (și vorbirea populară este autentică, și descintecele, și obiceiurile cele vechi : autoarea procedează prin infuzarea autenticului intr-o viziune confuză, cețoasă, despre sat; un fel de „montaj", montura fiind, insă, din afara materiei epice) in fine, un bufet unde se string oamenii etc. etc. Inventarul cvasi-complet al unei comunități rurale, un fel de „muzeu uman", cum ni se spune de mai multe ori. Și totuși, umanitatea pe care ne-o descrie Genoveva Logan nu este coerentă, este ca un „ce" necoagulat; nici narațiunea nu este legată, nu are acea unitate interioară prin care excelează in general romanele cu univers organic. Există chiar un fir epic ce ne conduce pină la un punct, apoi se pierde — pentru a reapare in final.

Un fiu al satului, Petre Dascălu, ajuns om cu vază in capitală, se intoarce pe la ai lui după mulți, mulți ani de absență și i se descrie satul. Sintem prin anii '70 (tatăl lui Petre Dascălu a murit in război „azi sint treizeci de ani", p. 45), intr-un sat fără nume (autoarea nu-l dă, deși satele de prin jur sint amintite; acesta va dispare de pe hartă administrativ — de aceea nici nu este numit) cu legături mai mult in cer decit pe pămint, ca să zicem așa : lingă sat este un observator astronomic, personajele „intelectuale" ale romanului privesc stelele ori „bolta largă a cerului" și inteleg — grosier — integrarea cosmică a comunității rurale ca pe o egalizare a acestui loc cu toate celelalte de pe suprafața pămintului. Petre Dascălu vine acasă după o conferință internațională privind riscurile războiului atomic : el pare „mirat" că in plină eră atomică vechile sate românești rezistă in obiceiuri, are, parcă, o bucurie ascunsă cind vede că micul său cătun e pe cale de dezființare și revine, cind pare a fi inteles : „Toate tragediile lumii îi apăreau mici in comparație cu cea care amenință mănunchiul de vieți statornicite, aici, pe malul Siretului, din vremuri imemoriale. Atlantida, continentul inghițit de ape, Pompei, Venetia, care se scufundă lent și ireversibil...." (p. 87).

Cu aceasta incepem a intelege de ce romanul țărănesc al Genovevei Logan nu are coerență. Personajele gindesc (de fapt, dezvoltă asemenea tirade retorice) soarta unui sat anumit in context universalist. Este un dezechilibru ce lezează, in ultimă instanță, bunul simț : soarta **satului** românesc nu poate fi comparată cu cea a Veneției ori a turnului din Pisa — cel mult, cu soarta **satelor** din Italia ori din alte țări industrializate. Și chiar cu vechile strămutări de sate românești, atit de frecvente in istorie. Dispariția unui sat prin reintegrarea lui in altul, mai mare, din zonă — nu este o „tragedie" cosmică. Autoarea nu-și intelege personajele, incearcă să abordeze această pătură de săteni ce se țin de locul lor prin elemente ce ies din afara lumii țărănești propriu-zise. „Teza" ei — dacă poate fi vorba de o teză ; este, mai degrabă, o incompatibilitate, o viziune livrească, citadină prin excelență, de muzeograf in cel mai bun caz, asupra unor realități vii — este că navetismul și asimilarea satelor mici pune in pericol lumea țărănească in general. Este un pretext pentru roman de a refetișiza inghesuit fizionomia unui sat. Un univers claustrat, gata să se prăbușească in sine insuși, fluturind fără demnitate, ca intr-o parodie, slogane despre „zestrea tradițională ancestrală", frinturi de cintece populare, proverbe, vorbe de duh, etc., etc. — ce-ți par, la un moment dat, luate din cărți, aplicate cu toptanul ca pentru a susține ideea că satul românesc nu mai există decit prin exponate de muzeu ce devin, in gura personajelor, niște strigăte disperate ale naufragiaților pentru ajutor. La o nuntă, inaintea miresei : „Se porniseră incă de la amiază vorniceii cu năframe inflorate la mină și cosinci pe umeri — s-au mai găsit, iată că s-au mai găsit printre straiele vechi cele trebuitoare pentru o nuntă, gindeau unii și alții din colțul caselor, numai că mireasa era imbrăcată intr-o rochiță de stambă, te stringea in spate numai cind te uitai la ea, vorniceii nu mai aveau asupra lor plosca din lemn de dud, urarea de nuntă n-o mai știau, intrau, spuneau bună ziua, anunțau cam in glumă poftirea la nuntă, plecau cu miinile in buzunare, fluierind o melodie la modă sau asmuțind ciinii". (p. 97). Mirele incă n-a sosit din navetă, socrul mic, venit special pentru nunta fetei din Libia, se impotmolește la bufet de unde vine direct la petrecere : „Și cind pregătirile erau mai in toi, de nu se mai vedea om cu om de atita grabă, iată că intră pe poartă și Vasile din Libia, cu umerii aduși și capul povirnit in piept, parcă-ar fi cărat după el mii de funii, odgoanele drumurilor umblate, in care s-a prins, s-a incolăcit ca intr-un năvod..." Desigur, acesta le cere lăutarilor un cintec vechi, cu chiu cu vai se găsește unul care mai cunoaste repertoriul de acum cinci-șase ani, socrul mic joacă de unul singur dar cade in țărină, beat. A doua zi, cind se trezește, ia autobuzul și pleacă in Libia, nemulțumit de tot ce a văzut acasă.

Intențiile moralizatoare ale autoarei ? Acest tip de roman nu este „moralizator", „pedagogic" ori in alt fel; este ostentativ. Despre transformarea satului românesc se scrie mult in ultimul timp, și cu deplină cunoaștere a fenomenului, precum și cu necesara iubire față de oameni. In „Au murit poveștile, Siminico", Ion Florian Panduru reușește o adevărată frescă socială cu un conflict puternic și autentic implicat materiei epice insăși pentru renașterea satului românesc. Genoveva Logan descrie scene grotești in care „actanții" se numesc numai de dragul trebii „țărani", ei fiind, de fapt, simple marionete jucate de sforile unui ironism de bilci. Lumea țărănească rămine pretext, țăranii insiși sint falși, puși să ilustreze comicării de condei ori tablouri desuete din imaginație : toată această literatură ne amintește de vorbele lui N. Iorga : nu poți iubi ceea ce nu cunoști. Și a scrie fără sentiment sau cu un fals sentimentalism, artificial-lacrimogen, despre soarta atit de incărcată de sensuri general-umane — a țăranului român de astăzi, mi se pare un lucru inutil, dulce aplecare pe condei și interogare in van a limbii române. O bună parte a romanului Genovevei Logan se vrea o discuție sinceră intre Petre Dascălu și Ion Spulber, doctorul neputincios al satului, pe problemele vieții satului in general. Ruptă de materia epică a cărții, această parte teoretică, eseistică, ar fi avut șanse să intereseze cititorul, deși, dincolo de unirea plingerilor celor doi pentru satul care piere, soluții proprii nu vom găsi. Din această discuție, destul de vagă de altfel, va crește, probabil, alcătuirea volumului al doilea al romanului — pentru că altceva in această ficțiune rurală nu mai este de descris, autoarea și-a epuizat personajele, a spus tot ceea ce a avut de spus. Cit timp nu propune — sau nu sesizează — procesele adinci, literatura cu țărani nu poate fi considerată o autentică literatură.

Nicolae Georgescu

VIAȚA CĂRȚILOR

GUSTUL FRAGILOR

Există in literatura română, un bogat univers al copilăriei așa cum există și unul al bătrinilor. Interferența celor două universuri ne-a lăsat acea bijuterie literară care este „Bunicul" lui Delavrancea. Nu este vorba pur și simplu despre o proză a virstelor și a generațiilor, ci despre literatura unor lumi de o uimitoare complexitate in care-și află binemeritata odihnă sufletească deopotrivă cei mari și cei mici. Cu surprinzătoarea sa carte de debut, Franc Șerbescu*) adaugă prozei despre universul copilăriei o nouă izbindă. Intr-o literatură obsedată de drama puterii, de crepusculul unor lumi și de nașterea altora, de tensiuni revărsate cu veacul pe unda unor procese ca cel de urbanizare ori de industrializare, de ample dizlocări ale unei societăți in schimbare etc., filonul acestei proze părea uitat. Franc Șerbescu reface legătura cu tradiția acestei proze in care lirismul și narațiunea se imbină intr-o surprinzătoare „performanță" literară.

Intimplările copilăriei nu sint spectaculoase, n-au monumentalitatea marilor drame, nici incleștarea conflictelor lumilor, nici istovirea marilor obsesii. **Tiparul lor de trăire** ascultă de alte legi, de altă matrice temporală. Copilul trăiește lumea după un tipar cosmic. Ionică, din „Gustul fragilor", trăiește epifania unei zeități vegetale, „La vremea coacerii fragilor copiii celor care mergeau la lucru pe dealurile Piscuri, Certez, Fata Soarelui, Poenița Brebenelilor sau chiar la Pădurea Intunecată, ori la Pietrele de comoară" sint cuprinși de o subită neliniște. Lumea capătă pentru ei altă infățișare, se rupe de universul celor mari, luind chipul unei lumi paralele. Mirosul fragilor și al florilor de pădure inundă totul, coboară peste dealuri, pătrunde prin livezi, se strecoară pe geamurile caselor pină in cele mai trăinuite unghere. Este timpul cosmic al fragilor, cu ritualurile lui, cu ritmurile lui. Timpul acesta pune stăpinire peste lumea copiilor și nici o lege, nici o voință, emanată de la cei mari nu-l poate „intoarce". Si totuși **ceva** se petrece. In acest **univers** al sinestezilor in care mirosul, privelistea, sunetul, croiesc lumea după legile de care **pot** asculta doar copiii, năvălește **istoria.**

Istoria sau timpul cronologic capătă intotdeauna chipul cite unui eveniment care destramă vraja cosmică a celeilalte lumi — lumea copilăriei. Evenimentul acesta care „strivește corola de minuni a lumii" se arată, in proza lui Franc Șerbescu, cind sub chipul trenului care aduce „cumpărătorii de fragi" la marginea lumii micilor culegători, cind sub chipul lăcomiei celui mai instărit din sat, cind sub chipul crud al războiului etc. Aceste „evenimente" poartă cu ele și o nebănuită primejdie fiindcă tot ceea ce este atins de săgeata lor neiertătoare își pierde filonul de lirism și de vrajă. Proza acestor „invazii" este de aceea și cea care se abate de la **legile** acestei literaturi. Lirismul lasă loc narativismului, sugestia se istovește in demonstrație, justiția cosmică a copilului se transubstantiază in teză de sociologia conflictelor sociale ale satului. Proza lirică a copilăriei se opinteste să-și părăsească matricea pentru a „sări" in narațiunea dramei sociale a copilului. Marea izbindă a acestui volum de proză a lui Franc Șerbescu este in bucățile de evocare lirică a acestui uluitor de bogat univers, care este lumea copilului. Cu aceste povestiri („Gustul fragilor", „Pui de om", „Flori de tei", „Mos Filimon", „La fin", „La păstrăvi" etc., etc.) Franc Șerbescu reinnoadă firul cu una dintre marile tradiții ale prozei românești: literatura universului copilăriei, pentru a cărui evocare arată o surprinzătoare inzestrare intr-o lume adeseori preocupată de conflictele și intimplările oamenilor mari. O lume care se arată cuprinsă de o stranie agrozie in fața celor două virste pe care toate marile epoci culturale le-au valorizat: copilăria și bătrinețea.

Ilie Bădescu

*) **Franc Șerbescu : „Gustul fragilor", Editura „Facla", 1986.**

OGLINDA LUI NARCIS

Un roman*) de actualitate, incadrabil in seria celor consacrate „obsedantului deceniu", publică recent la Editura „Dacia" prozatorul clujean Mircea Ghițulescu, aflat acum la a treia carte de proză a sa. Ca și in cazul romanului anterior, **Omul de nisip** (1982), autorul optează și aici pentru formula romanului parabolă formulă aptă să investigheze și să diagnosticheze mai bine tarele și erorile unei generații și a unei intregi epoci, cea imediat de după război. Relatarea se face acum din unghiul de vedere al unui ratat, Narcis, care își scrutează viața, ca altădată eroul mitologic al cărui nume il poartă, in oglinda mereu vălurită a tribulațiilor de fiecare zi și a lecțiilor oferite de trecutul neguros al tatălui său adoptiv, activistul social Vicu Jacotă. Orfan, adoptat dintr-un interes egoist de un tată care nu-l iubește (dat fiind faptul că e rezultat dintr-o aventură extraconjugală a soției acestuia, Grazia), Narcis trăiește cu acuitate drama amară a unei copilării nefericite și deformante, obligate să suporte lecțiile și principiile pedagogice false, schematice, rupte de viață, inculcate de tatăl său adoptiv, ceea ce-l va arunca in viață nepregătit și-l va sili la automistificare, mergind pină acolo incit să-și confecționeze o biografie falsă și iluzorie, in spiritul vremii. Dat afară din U.T.C. și din Facultate, Narcis rătăcește fără țintă pierzind dragostea Inei și nereușind să-și revină nici in anii următori, rămining pină la capăt in postura de „victimă", situație in care se complace și pe care o cultivă cu oarecare voluptate, tocmai pentru că îi dă dreptul să rămină cinstit față de sine și față de cei din jur.

In raport cu această evoluție de bază a personajului principal se conturează destinul de „călău" al tatălui, impostor notoriu, la care ambiția și dorința de parvenire merg mină in mină cu abuzul de putere, cu eroarea și excesul devenite o practică de rutină. (De unde și inlăturarea bunului său prieten, actorul de mare talent Berechet, readus in final, după o detenție grea și mutilatoare, spre a fi pus față in față cu călăul său, intr-o scenă de mare valoare simbolică). Eliminat de istorie de pe scena politică, **jacotismul,** — prin care trebuie inteles spiritul gregar și agresiv al imposturii —, pare să renască intr-o nouă variantă, mai subtilă și mai perfecționată, in figura lui Raul Negruzzi.

Plină de invățăminte etice fecunde, cartea e un veritabil „proces" al stării de neangajare, o critică nemiloasă la adresa rețetelor și a măsurilor prefabricate, o pledoarie pentru o gindire creatoare, liberă și nedogmatică, pentru o conduită morală de nobilă responsabilitate umană față de semeni și față de timpul pe care ei il trăiesc.

Scris intr-o manieră literară dezinvoltă (uneori plăcut-ironică in tenta reconstituirii de tip confesiv a eroului) și cu multă grijă pentru surprinderea meandrelor intime ale personajelor, romanul lui Mircea Ghițulescu atestă o scriitură modernă, in vizibil progres cu realizările sale anterioare.

Mircea Popa

*) **Mircea Ghițulescu : „Oglinda lui Narcis", Editura „Dacia", 1986.**

Despre prezent și viitor, în limba muncii și a dragostei de țară

Concretul atît de firesc

Chiar aici, în spațiul în care eu mă mișc și cuget, aici, în România, în Banat și aproape, în Sudul Ardealului, adevărul, atît de firesc, în cazul nostru, că vorbim și scriem în cîteva idiomuri distincte, între cunoscuții mei, din copilărie și pînă acum, cînd îi simt colegi, tovarăși, vecini, prieteni, adică oameni, nu mi se pare deloc senzațional că ei, concitadinii, contemporanii și compatrioții mei, se numesc, Ion Hans, Janos ori Iova și rostesc aparent diferit tot ceea ce simt, ce doresc, ce gîndesc, ce visează : la grădiniță, la școală, la facultate, în sat ori în oraș, la cîmp sau în uzină, pe stradă ori la meci, noi ne știm și sîntem alături, considerăm că așa se cuvine, să ne respectăm, să ne salutăm, să schimbăm impresii, opinii, să ne dăruim cărți ori țigări, să bem împreună o cafea și să ne întrebăm de sănătate, ce-ți fac copiii, părinții, ce mai scrii, ce mai citești, unde-ți petreci concediul și cîte și mai cîte lucruri importante și cîte și mai cîte banalități, care toate fac parte din viața cea de toate zilele.

Și din viața cea de toate nopțile, iată, în cazul nostru, al ziariștilor din Timișoara, unde, în aceeași impunătoare clădire, funcționează patru organe de presă editate de Comitetul județean Timiș al Partidului Comunist Român și Consiliul Popular Județean, cotidianele **Drapelul roșu, Neue Banater Zeitung, Szabad Szo** și săptămînalul **Banatske Novine**, plus, sub același acoperiș și sub aceeași auspicii de frăție și armonie într-o slovă angajată și patriotică, subredacțiile : **Scînteia, Scînteia tineretului, Előre, Ifjúmunkás, Müvelodes, Neuer Weg, Carpaten Rundschau** ; orașul adaugă revistele **Orizont, Forum studențesc, Knijevni Jivot,** corespondenți permanenți ai **României libere,** AGERPRES-ului, Radioteleviziunii; și desigur, instituția cărții : Editura **Facla,** ca și Întreprinderea poligrafică **Banat** care multiplică și amplifică dăruindu-le semenilor, toate semnificațiile acestui șir de locuri de muncă și creație.

Cînd, într-o împrejurare, aflînd cîte eforturi se fac și la Timișoara, adică în România, numai pentru accesul la educație, informație și cultură, în limbile tuturor celor care, laolaltă cu noi, românii, s-au așezat aici, abia de cîteva veacuri, trăind și muncind pămîntul devenit și pentru ei plai natal, un oaspete dintr-o țară occidentală a cerut să răsfoiască cîte un exemplar din ziar, carte și revistă în română, germană, maghiară sau sîrbă ; fiind la clubul presei, mi-au fost la îndemînă colecțiile publicațiilor, așa încît i-am oferit prilejul să se convingă de clipele devenite cronici de istorie contemporană, în paginile ziarelor la care trudim, cum ziceam, și ziua și noaptea, prieteni și tovarăși, colegi și vecini, avînd efectiv și afectiv aceleași retribuții și același condiții de muncă, aceeași hîrtie și aceleași exigențe, același generos teren și mereu alte revelatoare secvențe ale urcușului Țării, ale vocației de libertate și progres, de frumos și pace a patriei române, căreia îi sîntem fii, făurari și osteni, deopotrivă: Ion Arieșanu, Anghel Dumbrăveanu, Ion Marin Almăjan, Maria Stein, Eduard Schneider, Walter Jass, Maria Pongracz, Mandics György, Ivo Muncian, Slavomir Gyozdenovici.

Aceste personalități ale scrisului timișorean — circumscrise viguros în inima și conștiința națională — constituie doar un capitol din patrimoniul cultural al urbei mele: și i-am spus acelui străin, la început neîncrezător, apoi copleșit de adevărul adevărat, că la Timișoara tot în anii construcției socialiste funcționează : Teatrul Național, Teatrul german de stat, Teatrul maghiar de stat, cu actori profesioniști, cu repertorii de referință din dramaturgia românească și universală, în limbile numite. Și i-am mai spus că îl invităm la Teatrul de păpuși, la Filarmonică, la Operă, în satele și-n orașele noastre, să vadă și să simtă concretul atît de firesc.

Teodor Bulza

> „Putem fi mîndri de felul cum am asigurat realizarea problemei naționale, creînd condiții de participare la dezvoltarea societății socialiste a oamenilor muncii de diferite naționalități, a întregului popor".
>
> NICOLAE CEAUȘESCU

Egali în șanse și împliniri

De locul nașterii noastre se țes amintirile cele mai dragi. Atît de dragi încît cu cît ni le aducem mai des în prezent cu atît ele se înnobilează — tărîm epurat de orice atingeri materiale ce-ar putea macula frumusețea lor de neasemuit. Un prieten din Sălaj își rebotezase chiar satul, aducîndu-l în spațiul visărilor sale sub numele de Adalin și ninsorile fantastice și dealurile molcome și livezile înflorite și o iubire ce nu se mai sfîrșea — doar arar — molcoma durere străbătîndu-i ființa ca din timpuri străvechi, săgetîndu-i-o în versuri și în cîntece — îmi spuneau despre neîntrecutele în frumusețe meleaguri sălăjene. Atîta doar — un peisaj sub zăpezi și multă, multă dragoste pentru acel peisaj. Pînă cînd, într-o iarnă, ne-am hotărît să mergem împreună în Sălaj (acasă, acasă, acasă parcă-mi repeta cînd spunea în dulcele grai ardelenesc : „no, să vezi cum e la noi", la orice îi povesteam eu). Și-i-am fost în Sălaj, la o azvîrlitură de băț de Jibou în acel Adalin pre numele lui lumesc Prodănești și ninsorile nu s-au ivit, și Jiboul era cît un tîrg, cît un triaj, cît ceva în jurul unui nod feroviar, ceea ce tot însemna ceva mai mult decît Zalăul care n-avea accelerat și în mersul trenurilor era trecut la liniile secundare, și gara Zalăului era în centru aproape de autogară, căci dealurile se trec mai ușor cu autobuzul decît cu „fugul", și lumea abia de deslușea în stîlpii de beton și tonele de tablă și în autobasculantele și macaralele ce fuseseră semănate în marginea Zalăului în locul porumbului semnele unei schimbări. Era pe la începutul anilor '70, județul exista pe harta țării de numai 2 ani, și tot de doi ani un excavator și opt oameni anunțaseră nașterea unei lumi : platforma industrială Zalău. Străbătînd orașul, bine încălțați cu noroiul șantierelor, acel prieten bătea gînditor cu degetul spre viitor, uitînd ninsorile, Adalinul și rămînînd doar o singură iubire : no, binie, no, ai să vezi tu ce-o fi la noi !

CA O ȘANSĂ, CA O IZBÎNDĂ

După 15 ani (și cîteva repetate călătorii în Sălaj) îmbrățișez orașul cu același prieten, depănînd amintiri de studenție. Și Zalăul nu mai trebuie privit cu ochii mari, el pulsează egal lîngă noi, inimă în inima unui județ în care poți auzi vorbindu-se două limbi (romîna și maghiara). Cîteva întreprinderi republicane din platformă și-au cîștigat un prestigiu exprimabil foarte lesne în numărul de delegați — din țară și din străinătate — care vin să curteze produsele realizate aici. Un semn de egalitate s-a pus între Sălaj și celelalte județe, un semn de egalitate s-a pus între toți locuitorii acestui județ, fie că sînt români, maghiari sau de alte naționalități. Pentru că adevărata egalitate înseamnă a acorda egal, fără nici o deosebire, o șansă la împlinire, la conturarea destinului individual în destinele colectivității în acel complicat și profund uman act care se cheamă munca. Și emanciparea tehnică a Sălajului (tehnologii de vîrf pe plan mondial sînt prezente în cîteva întreprinderi de aici) a dus la o emancipare a gîndirii oamenilor, la o deschidere a orizontului lor spiritual pentru că tehnica presupune cunoaștere, mobilitate intelectuală, o continuă stare efervescentă a creației. Împreună, acești oameni s-au pregătit în școli sau facultăți spre a lua în primire prezentul, împreună muncesc, trăiesc și visează acești oameni ai Sălajului contemporan. Egali în fața prezentului, egal răspunzători în privința viitorului. Din cînd în cînd, tinerii din platformă, în discuțiile purtate, au pronunțat, vorbind despre viața lor, despre ceea ce sînt, cuvîntul șansă. Au avut această șansă a unui gînd (că toate zonele și localitățile țării trebuie să fie dezvoltate din punct de vedere economic) și șansa întrupării acestui gînd. O șansă, da, păreau a spune, o șansă însă cît o izbîndă !

O ISTORIE CARE SE REPETĂ

Un fapt își potențează semnificația cînd este judecat în conexiunile cu alte fapte. Devenirea Sălajului poartă amprenta semnificativului în măsura în care privind rotundul țării vom desemna și alte nenumărate exemple de locuri, orașe și zone care repetă istoria Sălajului. Covasna, Harghita, Mureșul au trecut prin aceleași profunde transformări ce-au redimensionat viața oamenilor de pe aceste meleaguri. Repartizarea armonioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării a fost idee validată în timp. Elocvente dovezi și argumente stau miile, zecile de mii de destine împlinite, de vieți ce-și au temeiul chiar pe meleagurile pe care s-au născut. Seninătatea și înțelegerea și deschiderea oamenilor spre binele și frumusețea vieții tin de absența sentimentului că trebuie să-ți cauți un rost, un temei în altă parte, țin de ideea că ai aceleași condiții ca orice alt cetățean, că școlile sînt primitoare cu orice copil, că facultățile asigură o aceeași temeinică pregătire fie că te numești Csallag sau Ionescu, că serviciul personal al oricărei întreprinderi te întreabă ce știi să faci, ce meserie ai și nu ce naționalitate ai. Că și orașul, localitatea ta se deschid către o arhitectură și condiții civilizate, că ești om între toți oamenii acestui pămînt numit România. Egali cu toții, egali într-un același sentiment : iubirea de patrie pentru că și patria noastră socialistă își iubește egal toți fiii. De locul nașterii noastre se țes nu numai cele mai frumoase amintiri, dar și cele mai frumoase visuri.

Constantin Stan

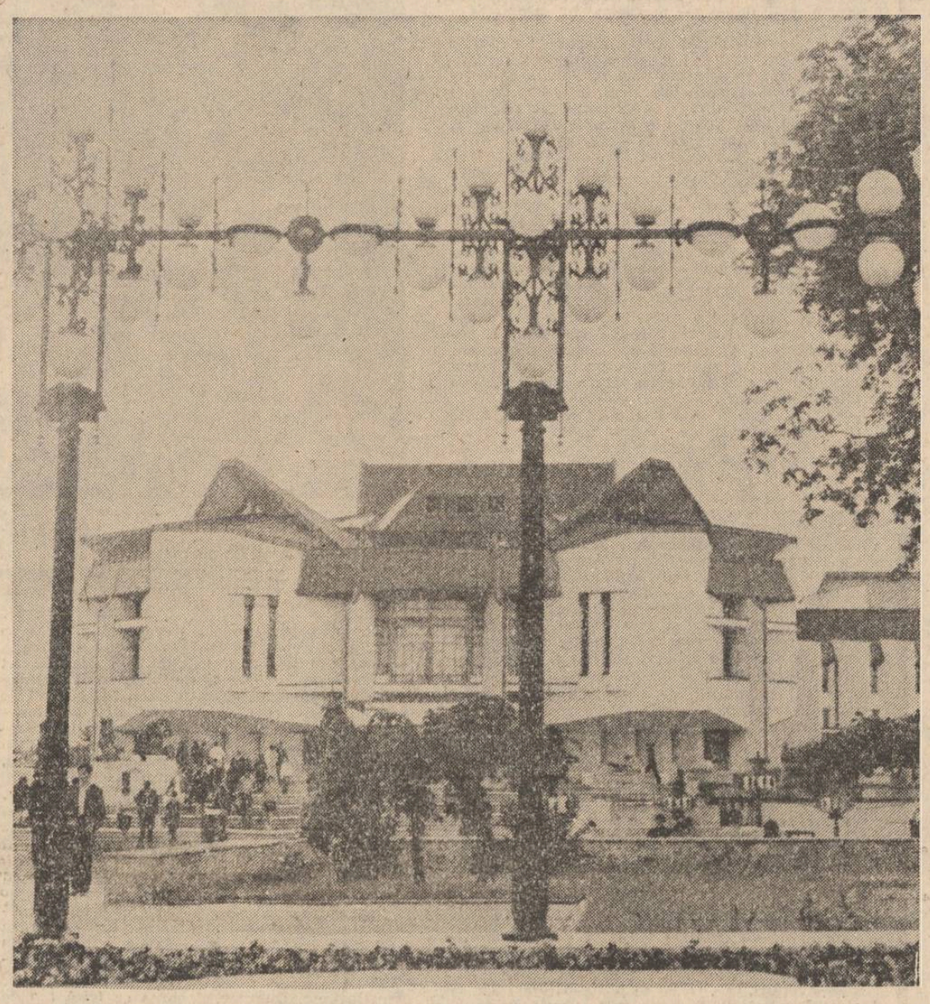

O capodoperă arhitecturală : Teatrul de Stat din Tîrgu Mureș

Embleme ale prieteniei

Pe dealul Cetățuii, deasupra Clujului, revoluționarul Sas care dădea rezolvarea problemei naționale românești într-un spirit drept, care susținea că limba română, fiind vorbită de majoritatea populației transilvane, ar fi trebuit să fie declarată limbă oficială, a fost executat în 1849, în urma condamnării la moarte de către un tribunal maghiar. Nu e de mirare, cînd știm că pe Hronicul prigonitului Gheorghe Șincai, cenzorul scrisese : „Opera merită a fi arsă, iar autorul spînzurat". În camerele de tortură de la Someșeni, horthyștii au schingiuit nu numai antifasciști, și comuniști români și evrei, dar, în același timp, democrați și comuniști maghiari, între care cunoscutul luptător Józsa Béla.

Sînt cîteva din miile de mărturii înregistrate de istorie. Tocmai prin suferință, prin îndelungate umilințe la care a fost supus timp de secole, poporul român a învățat prețul, frumusețea înțelegerii, ca unic limbaj între oameni. Este ceea ce s-a consfințit la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia. Este una din biruințele umane pe care socialismul românesc, ultimele decenii cu deosebire, le-au ridicat la cel mai înalt rang. Bunăoară, în inima cetății, strada care pornește de la Bastionul medieval în care a stat închis înainte de execuție Baba Novac, viteazul căpitan al lui Mihai Viteazul, a fost împărțită în două jumătăți, dîndu-se fiecăruia dintre ele cîte un nume istoric : Avram Iancu, Petofi Sandor. Grăitor mi se pare faptul că într-una din casele aparținînd jumătății ce poartă numele poetului și revoluționarului maghiar a studiat și a trăit Avram Iancu.

Pilduitoare a rămas prietenia cu Adi Endre, acțiunea de traducător, de colaborare culturală cu intelectualii maghiari, a scriitorului clujean Emil Isac, fiul unuia din cei mai vestiți militanți pentru Unire.

Niciodată însă, mai mult ca acum, nu s-a realizat acel aliaj al respectului reciproc între români și naționalitățile conlocuitoare. Niciodată populația maghiară din România n-a dat un număr atît de mare de scriitori și cărturari ca-n epoca pe care o trăim. Documente sugestive oferă, printre altele, tipărirea la Cluj-Napoca, alături de **Tribuna, Steaua** și **Făclia,** a publicațiilor **Utunk, Korunk, Napsugár, Dolgozó Nő** și **Igaszág,** Teatrul Național, cît și Teatrul maghiar de stat, sînt două importante citadele de idei și frumusețe. Ar mai trebui amintit că în cadrul Asociației scriitorilor din Cluj și al Filialei Uniunii artiștilor plastici clujeni activează armonios scriitori și plasticieni, români și maghiari, creatori ai unor opere de valoare.

E un exemplu pe care poporul român, și pe care Partidul Comunist Român îl dă lumii întregi, exprimînd vocația de pace și frăție a oamenilor de aici. Este concluzia, înțelepciunea istorică la care a ajuns poporul nostru atît de greu încercat, al cărui pămînt e plin de jertfe, care nu uită ce înseamnă prețul libertății și al demnității.

Mihai Valeriu

„O familie de artiști care slujesc cultura română"

De vorbă cu regizorul Dan Alecsandrescu

„LIMBA TEATRULUI ESTE UNIVERSALĂ"

— Dan Alecsandrescu, vă numărați, la ora actuală, între cei dintîi directori de scenă din Transilvania și nu numai. Între multiplele dumneavoastră reușite, rezultat al unui impresionant fond mizanscenic, să ne amintim acum de cele două trofee obținute cu spectacolul Amurgul burghez **de Romulus Guga, realizat cu trupa secției maghiare a Teatrului Național din Tîrgu Mureș : Marele Premiu al Festivalului de dramaturgie actuală de la Timișoara (1983), Premiul I la Festivalul național „Cîntarea României", ediția a IV-a... Care a fost prima dumneavoastră colaborare cu această trupă, cum ați început s-o cunoașteți ?**

— În 1976 am poposit la Tîrgu Mureș ca director și regizor al Naționalului. Știam de atunci că am intrat într-unul din cele mai prestigioase colective de artă teatrală din țara noastră. În cei 11 ani de cînd mă aflu în această capitală de județ, am pus în scenă spectacole și la secția română și la secția maghiară și mi-am putut da seama cît de minunat acționează, în numele artei și pentru cinstirea artei, această mare familie de actori români și maghiari.

Primul meu spectacol la secția maghiară a fost **Domnișoara Nastasia** de George Mihail Zamfirescu. Trebuie să vă mărturisesc că această mizanscenă a fost o mare bucurie pentru mine : pentru că și spectacolul și interpreții principali, Farkas Ibolya și Csaba Andras, și scenograful Mircea Matcaboji și eu personal am fost încununați la Festivalul restituirilor dramatice de la Botoșani cu Marele Premiu.

Am simțit nu o dată că actorii de limbă maghiară sînt dornici să exprime pe scenă literatura dramatică românească de valoare, pe care o respectă și căreia i se devotează. Există în acest colectiv maghiar un spirit de creativitate artistică, de inventivitate scenică de mare, mare profesionalism. Trebuie să amintesc aici și un alt membru de vază al trupei, prezent în spectacolul **Domnișoara Nastasia** : este vorba de Tar Laszlo care, în rolul lui Sorcovă, a făcut o creație memorabilă. N-am să uit niciodată și mă bucur că pot să amintesc aici cum, la Botoșani, în împrejurarea amintită, în fața unei săli arhipline (erau 50 sau 100 de spectatori care stăteau pe lîngă staluri — din sală neplecînd nimeni, cu toate că se discuta într-o limbă necunoscută publicului larg) actorii maghiari vorbeau parcă în limba română, atît de expresivi erau ei în rolurile încredințate. Iar la sfîrșitul spectacolului, ei au fost întîmpinați cu exact aceleași entuziaste aplauze și ovații pe care le primiseră și la Tîrgu Mureș, în fața unui public de limbă maghiară.

— Am observat că ați evocat fără nici un fel de complex primele dumneavoastră întîlniri cu trupa maghiară din Tîrgu Mureș.

— Într-adevăr, a regiza în limba maghiară nu era pentru mine o noutate. Pusesem deja în scenă mai multe spectacole cu alte trupe maghiare din țară (Satu Mare, Oradea) și chiar peste hotare, în R.P. Ungară, unde am montat **Interesul general** de Aurel Baranga, se pare un succes de public, pentru că televiziunea de la Budapesta l-a preluat. Aceste precedente îmi dăduseră deplina încredere că mă pot exprima artistic și în limba maghiară.

NOTA DOMINANTĂ A REPERTORIULUI ESTE VALOAREA

— Ce este definitoriu pentru repertoriile trupei maghiare tîrgumureșene ?

— Nota dominantă este valoarea : apropierea de cele mai autentice valori ale culturii noastre socialiste, atît de limbă română, cît și de limbă maghiară, însuflețirea operelor clasice românești și universale. În anii '950, Sică Alexandrescu, împreună cu Tompa Miklos, au pus în scenă, într-o mare montare, în limba maghiară, **O scrisoare pierdută** de I. L. Caragiale. În 1980, mi-am permis și eu, cu aceeași trupă, să mă apropii de această capodoperă a lui Caragiale, semnînd o mizanscenă în care actorii maghiari au participat cu întreaga lor ființă. În repertoriile trupei maghiare întîlnim **Macbeth** de Shakespeare, **Femeia mării** de Ibsen (pe care am îndrăznit s-o pun în scenă acum cinci ani) sau autori ca Bernard Shaw, Romulus Guga, Paul Everac (**Camera de alături,** într-un spectacol pomenit și azi de publicul de limbă maghiară).

— În ce constă spiritul creator, individualitatea proteică a secției maghiare ?

— În primul rînd : nedezmințita responsabilitate a actului artistic. Această trupă (ca și cea română) și-a imprimat în activitatea ei credința că în actul scenic mesajistica, ideatica, transfigurarea artistică trebuie ridicate la cea mai înaltă cotă. Nu se face rabat de la marile exigențe impuse de actul scenic. Și încă ceva : respectul față de public. Această din urmă condiție este de fapt o concluzie obligatorie. Amîndouă secțiile din Național manifestă un respect funciar față de spectator. Publicul nu trebuie și nu poate fi înșelat cu producții de mediocră calitate. Aceasta este diferența specifică la care, cred, vă referiți : grija de a aduce în fața spectatorilor acte artistice autentice și de a promova în aceste acte tot ce există ca valoare, în momentul de față, în cadrul colectivului.

O RELAȚIE PERMANENTĂ : ÎNTR-AJUTORAREA

— Spuneați mai devreme că întreg Naționalul tîrgumureșean constituie o familie artistică: există cumva interacțiuni, întrepătrunderi între cele două secții ale sale ?

— Există și încă din plin. Și cred că dacă m-ați întreba ce definiție pot da Teatrului Național din Tîrgu-Mureș, v-aș răspunde : o familie de artiști români și maghiari care slujesc o singură cultură, exprimîndu-se în două limbi. Cînd am spus **familie** am avut în vedere și faptul că într-o asemenea celulă socială există mai întotdeauna o relație superbă : întrajutorarea. În **Evul mediu întîmplător** de Romulus Guga, pus în scenă de Cristian Hagiculea la secția română, joacă actrița Szilagyi Enikö Dumitrescu, evoluînd — firește — de data aceasta în limba română. Asemenea exemple sînt multe. De pildă, în regie, nu numai eu pun în scenă cu ambele trupe. Kincses Elemer, un valoros regizor de la secția maghiară, pune în scenă cu regularitate la secția română ; chiar în momentul de față se află în repetiții cu **Furtuna** de Shakespeare. În stagiunea trecută Kincses Elemer a montat, în aceeași formulă, **Intrigă și iubire** de Schiller. Tot el a pus în scenă, cu actorii secției române, **Ciuta** lui Victor Ion Popa. De fapt, încă înainte de venirea mea, la Tîrgu-Mureș s-a împămîntenit obiceiul colaborării între cele două colective de actori. Chestiunea este valabilă și pentru scenografie : o colaborare fericită a fost cea a lui Romulus Feneș, cînd o montat la secția maghiară, împreună cu marele regizor Harag, **Tragedia Omului** de Madacs sau, în momentul de față, cînd Kemeny Arpad, scenograful trupei maghiare, semnează pe afișul spectacolului **Buna noapte nechemată** de Tudor Popescu, prezentat de trupa română.

ACTORUL — COLABORATOR AL REGIZORULUI

— Ce probleme demne de semnalat a ridicat punerea în scenă a Amurgului burghez **de Romulus Guga, spectacol distins cu mari premii ?**

— Va trebui să ne amintim că traducerea în maghiară a textului aparține... tuturor celor care au participat la spectacol. A fost un travaliu incitant, patronat de secretarul literar al trupei, Szekely Ferenk. O lună de zile ne-am aplecat asupra acestei partituri dramaturgice, străduindu-ne să găsim pentru fiecare replică cele mai potrivite cuvinte care să exprime ideea și plasticitatea. Scenografia spectacolului a fost asigurată de Emilia Jivanov. Trecînd de la masa de lectură pe scenă, am avut surpriza plăcută să văd o preocupare creatoare a tuturor actanților de a găsi expresii cît mai adecvate scenelor și replicilor din text.

— Actorii au avut adică partea lor de contribuție la construirea viziunii mizanscenice ?

— Da. Eu mă număr printre acei regizori care socotesc că trebuie să aibă în actor un partener de creație, inclusiv în viziunea spectacolului. Iar actorii maghiari de la Tîrgu-Mureș au înțeles perfect acest lucru și au venit în întîmpinarea mea cu soluții despre care aș putea spune că erau deosebit de importante în realizarea spectacolului. Unul dintre aceștia este Lorand Lohinsky, unul din cei mai de seamă actori de limbă maghiară din România, care, în **Amurgul burghez** a fost distins cu înalte premii.

— Lorand Lohinsky are și interesante contribuții de regie în spectacolele studențești...

— Să nu uităm că el este și cel mai important cadru didactic al Institutului de teatru din Tîrgu-Mureș. Interpretînd în **Amurgul burghez** rolul Ignațiu, personalitatea lui Lohinsky, fantezia lui, puterea sa de exprimare mi-au folosit mult în așezarea, la locul cuvenit, în spectacol, a personajului. Și iată un amănunt semnificativ : personajul Claudiu, cel care-l însoțește pe Ignațiu, trebuia să aibă o apariție cît mai bizară, Lui Lohinsky i-a venit o minunată idee și i-a sugerat tînărului său coleg să-și aplice pe un picior o cizmă în anume fel făcută... Pentru această cizmă Lohinsky s-a dus personal în atelierul teatrului, să vegheze la realizarea ei... Puțini sînt actorii care fac astăzi acest lucru și merg pînă la finalizarea în atelier a ideii pe care și-au propus-o.

— În cazul acestei trupe deci se poate vorbi fără greș de funcția activă a gîndirii actorului în spectacol...

— Absolut. Nu m-aș opri numai la atît. Chiar și la ultima mea realizare cu același colectiv, în **Jocul de-a vacanța** de Mihail Sebastian, actorii mi-au venit în întîmpinare cu soluții mizanscenice. Nici un actor din trupa despre care vorbim nu acceptă să fie o marionetă în spectacol.

UN FERICIT SCHIMB DE GENERAȚII

— Cum sînt implicați studenții și absolvenții Institutului de teatru „Szentgyörgy István" în producția de spectacole a Naționalului ?

— Este o fericită simbioză, un fericit schimb de generații, într-o permanentă ștafetă... Chiar în **Jocul de-a vacanța,** rolul lui Jeff este interpretat de un student din anul III al Institutului de teatru : Buzoganyi Bela care, în momentul de față, este prezent în alte trei producții teatrale. Nu este un exemplu singular. În plus, profesorii participă în **distribuții,** alături de studenții lor, în spectacolele Studioului Institutului de teatru.

— Se poate spune că permanentizarea valorică a Naționalului este asigurată ?

— Bineînțeles. Și tinerețea spiritualității artistice a colectivului maghiar este permanent stimulată de prezența tînărului din Institut care vine să joace și să învețe în același timp de la dascălii săi. Nu cred că exagerez cînd spun că actorii tineri de astăzi sînt reali discipoli ai valorilor umaniste pe care le-a profesat dintotdeauna secția maghiară a Teatrului Național din Tîrgu-Mureș.

— Cine vizitează acest centru de județ, de mai mulți ani încoace, este surprins de noul edificiu al Teatrului Național care, arhitectonic și funcțional, este unic în această parte a Europei. A contribuit această valoroasă bază materială la consolidarea spiritului de uniune ideatică și artistică a celor două trupe, română și maghiară ?

— Vă spun sincer că nu îmi convine formula „două trupe". Unicitatea acestui colectiv de actori este dată de faptul că ei formează o singură trupă care slujește un singur timp, o singură cultură, în două limbi, cu respectul cuvenit.

O convorbire de Paul Tutungiu

gheorghe pârja

Învățătura tatălui către fiu

poetului Gheorghe Pituț

Să-ți fie dor de ce-ai lăsat
Ca gurii după-un strop de apă
Cînd seceta usucă iarba
Și caii-n stele se adapă.
Să-ți fie dor, să fii pîndit de vînt
Să te întoarcă veșnic înspre casă
Cămașa iți miroase a pămînt
Fiindcă osteneala n-a ieșit din coasă
Și ai merinde pentru orice drum
Lumina răsplătește-o cu lumină.
Roata carului, oricum
În noi povara și-o înclină.
Să-ți fie dor de caii suri
Păscuți în grîiele amiezii
Căci liniște se vinde prin păduri
Păzind singurătățile zăpezii.
Să-ți fie dor, un dor îndurerat
Cum nopțile se cumpănesc cu rouă
Cînd pleac-un dor se naște celălalt
Și duci pe umeri porțile-amîndouă.
Să-ți fie dor de ce-ai lăsat
Cînd stă sămînța-n cîmpuri trează
De-ai bate lumea-n lung și-n lat
Aceleași stele fixe te veghează.

Scrisoare de iarnă

Cu fiecare iarnă ne oglindim mai puri
În casa unde mama taie cuvinte-n vreme
Și ne trimite pîinea și daruri și păduri
Cu sănii albe prin care să ne cheme.

Și noi trimitem scrisori de mulțumire
Cînd ninge peste norduri sănătos
Lumina vine-n arbori mai subțire
Și ne adună umbrele de jos.

În casa drăniță s-a ivit un gol
În care lumea toarnă povești nevinovate
Cînd piatra de la poartă se mută în ocol
Să aflu-n prag o soră și un frate.

În fiecare iarnă mai scriu cîte-o scrisoare
La prietenii din nord înzăpeziți de stele
Prin dor de voi se cerne o ninsoare
Căzută din pruncie asupra casei mele.

Hanul marilor drumari

De mă opresc citeodată
La hanul marilor drumari
Unde rămîn cu lăutari
Eu zic că viața nu-i gătată.

De se aprinde la răscruce
Focul ceresc din noaptea noastră
Cînd pentru-o dragoste albastră
Peste pustie m-aș tot duce

C-adorm într-un acoperiș de fum
Și somnul vameș mă subție
E că rămîn în veșnicie
Prin capătul acest de drum

Și crește iarba în pustie
Zgîrcit, cu soarele de pază
Și-o dimineață ce veghează
Singurătăți vîndute mie.

Vine hangița să-mi ia banul
Scurtă e viața-n veșnicie
Eu am trecut de veselie
Luînd cu mine întreg hanul.

Secvența

Într-o noapte am văzut pe cer
Ochiul trecînd ca o cometă
În pretutindenea secretă
Semințele-ncolțeau de ger

Pămîntul sîngera, prin gură
Creșteau mesteceni pînă-n lună
Într-o neliniște nebună.

Într-o noapte am văzut pe cer
Pămîntul trecînd ca o cometă.

In memoriam...
...din memoria unui martor ocular...

nicolae băbălău

Un mormînt pentru douăzecișidoi

Ștefan Luchian : „1907"

1907 — MEMENTO

fusese o iarnă grea. Cu zăpezi mari, geruri aspre și viscole năprasnice. Cu sărăcie multă și dureri mocninde în sufletele țăranilor din Fintinele. Mai toți abia își trăgeau oasele și își duceau zilele. Negre, chinuite, fără orizont. Ieșiseră din iarnă mai vlăguiți și învrăjbiți ca niciodată. Părea că în trupurile lor cocirjate nu mai rămăsese decît speranța arzătoare în izbăvire. Ciudat : viața opincarilor din Fintinele, ca de altfel a tuturor țăranilor, devenise cumplit de grea. O povară. Cuțitul le ajunsese la os, dar nici unuia nu i-a trecut prin gînd să-și pună capăt zilelor.

— Viața-i cel mai sfînt lucru de pe lume pe care Domnu ți l-a dat, fie-i sufletu' binecuvîntat și tot Măria Sa ți-l ia înapoi atunci cînd crede de cuviință. Datoria de om este de a nu îngenunchia în calea pripoarelor, oricîte ar fi ele. Dreptul la viață trebuie apărat fără murmur și șovăire, ca și glia străbună. Numai cei cu mintea bolnavă se gîndesc la moarte înainte de a fi sorocită, zicea pe la slujbele duminicale preotul Ion Procopie, deși un gînd... nebisericesc, egoist, ce nu se potrivea la un slujitor al Domnului, mai, mai că-l îndemna să gîndească și să grăiască contrariul, că doar el trăia și de pe urma morților, din pomeni și părastasuri...

O primăvară părelnică își făcu de timpuriu apariția. Soarele învălui brusc satul înșirat anapoda la poalele unor dealuri gurguiate, ce-l străjuiau de veacuri, ca niște soldați aflați într-o permanentă stare de veghe. Purtau chiar nume de oameni : dealul lui Udroiu, dealul lui Priac, dealul lui Oștean, după numele celor care își zidiseră, curajos, casele în buricul lor, stînd parcă să se prăvale în ogașele ce șerpuiau molcom, revărsîndu-se în riul din apropiere. Piraie firave la început, apoi din ce în ce mai virtoase își duceau sîrguincios apele reci, învolburate, tulburi și înspumate, izvorîte din munții de omăt cît casa, spre gurile Jiului, gata, gata să-și iese din matcă, unde se pierdeau în zgomotoase bulboane.

Vuietul năvalnic al apelor, starea de neliniște a țăranilor, mugetul răgușit, înfometat al dobitoacelor, cîte se aflau prin bătăturile oamenilor, vite ce ieșiseră din iarnă costelive, numai pielea și osul, atmosfera generală de neliniște ce pusese stăpînire peste sat prevesteau, parcă, ceva inexplicabil. Pînă la un punct.

— Nu știu, mă Ștefane, mă, ce Dumnezeu se petrece, de toate-s cu c... în sus. În primăvara asta venită, așa pe nepusă masă, se întîmplă ceva, îi zise într-o zi Constantin Podaru, vecinului său, Ștefan Meșteru. Zăpezile se topiră una-două, de porniră puhoaiele să înece satu', nu alta. Ciinii urlă ca lupii, de ți se face părul măciucă su' căciulă, iar găinile cîntă cocoșește, de te minunezi. Colac peste pupăză, calu' boierului nechează și bate din copite zi și noapte, am auzit eu treaba asta. Bag samă și am așa o presimțire, că a venit ceasu' Mitocanului, conașului, veni-i-ar numele să-i vină de scîrbavnic, că ne-a mîncat zilele fripte, nu l-ar mai răbda pămîntu de care nu se va sătura nici pe lumea ailaltă, dacă o fi.

— O fi n-o fi, asta n-a aflat nima, cu toate că slavă domnului s-au dus destui pînă acolo să vadă și să se dumirească și nu s-au mai întors, pesemne că n-au dat de ea, răspunse cam în doi peri, intrînd în vorbă, Savu Lisei, venit și el, alături de alți săteni, la poarta lui Podaru să mai schimbe o vorbă-două pentru a trece timpul. Da' de unde zici tu Constandine că vine ceasu Mitocanului, al boierului, dacă nu i-l aducem noi plocon ? Am auzit pe Nae al lu' Bobîrneci că prin Moldova, printr-un sat al flăminzilor, mi se pare, că țăranii de acolo au înfruntat pe moșier. Nu cu vorba de ocară sau cu nesupunerea, ci de-a dreptu cu furcoaia, cu săcurea și cu coasa. Ba, unde mai pui, că le-a dat și foc la conace, așa zic și eu înfruntare, machia, așa o fi ?

— O !! mămulică, ce i-aș face eu boierului nost. L-aș scopi, i-aș tăia nasul, urechile și mai știu eu ce, să rămînă cîrn, ciul și neom. Ba, mai bine, l-aș păli cu bizdoaca între coarne, unde i-a pus popa Procopie miru', mirui-l-ar copita calului să-l miruiască de fiară ce este, își dete cu părerea Ion Mihăițoiu care purta pe obraz o cicatrice adîncă făcută de boier cu lanțu, de cînd a încercat să spună că dijma-i prea mare și nici rușfeturi nu poate să dea pentru că-i mor copiii de foame și de pelagră.

Vestea că acolo, prin Moldova, s-au răsculat țăranii se răspîndi cu repeziciune. Tache Popescu, zis Mitocanu — poreclă ce se transformase în renume — pe a cărui moșie, cît nu cuprindeai cu privirea, se afla și satul Fintinele, auzise și el despre cele petrecute pe acolo, dar nu-i venea să-și creadă urechilor.

— Zvonuri, bre. Orice se poate-n lume, dar să ridice sărăntocii și mațe fripte ăștia mîna la Dumnezeu lor, este peste putință, 'mnezeii și cristoșii lor de animale încălțate ce sînt, că praful și pulberea se alege din ei de-ar încerca să mă înfrunte pe mine ; își grăia sieși, încercînd să-și dea curaj, mai marele pămînturilor de pe la Ciocanele, Fintinele, Valea lui Pătru și de prin alte și alte așezări pe de malul Jiului, deși în sufletu-i, golit de cel mai firav simțămînt omenesc, i se înfipsese adînc ghimpele unei spaime, soră cu moartea, ce-l chinuia de la o vreme, fără încetare. Bănuiala sa deveni certitudine, atunci cînd, într-o zi, cu cruce roșie în calendar, îi întîlni venind de la biserică pe Mihăițoiu, Trăistaru, Cîrjan, pe Lisei, pe Tița, Bobîrneci și Podaru cu nevestele, și pe alți cîțiva „cu arțag sub limbă și cam înțepați din fire", cum îi aprecia el — și aceștia trecură pe lîngă el, stîlpul satului, fără să-l bage în seamă, ocolindu-l, fără să-l mai salute cu căciula în mînă, după obicei. Altădată, cînd trecea el călare pe Cezar — în șaua căruia se simțea parcă mai în siguranță ca într-o cetate, apărat de toate primejdiile și nenorocirile din lume — pe ulițele înguste și mocirloase, unde noroiul ajungea pînă la burta calului, a băgat de seamă, cu înfrigurare, cum mișună țăranii de colo-colo ; ba la unul, ba la altul, întrînd și ieșind de prin casele-bordei pe furiș, prin vreo hudă făcută în gard, sau sărind pîrleazul, conspirativ, semn că puneau ceva la cale.

Se desprimăvărase de-a binelea și „slugoii", în loc să vină la moșie pentru învoieli, se agitau întruna, punîndu-l pe jăratec pe Tache Popescu — Mitocanu. Îi intrase frica în oase, așa că anunță jandarmii să fie cu arma la picior și își puse la treabă servitorii.

— Mă, Pupăzane, apucați-vă chiar în seara asta, acu, acu, și faceți, mă, un zid în juru' conacului să nu-l poată trece nici pasărea în zbor, ai priceput, or ba ? Ia aminte Pupăzane, că-i tare musai să faceți zidu mai aproape, cît mai aproape de conac să nu-mi scurtați din moșie, că ție îți scurtez picioarele, 'nțeles ?, i se adresă boierul vechilului, omul său de încredere, fără să piardă din vedere întărirea forțelor de pază și trimiterea unor iscoade prin sat, să ia seamă în ce apă se scaldă neghiobii, țopîrlanii și jnapanii, nu cumva...

Era în faptul unei zile reci, mohorîte, de început de martie. Ploua mărunt, cu tunete și fulgere răzlețe, ca în miez de vară, de se minunau țăranii. Vreme ciinească. Toată noaptea țăranii din Fintinele nu puseră geană pe geană. N-aveau stare. Stînseseră opaițele de cu seară și, în loc să doarmă, își frămîntau gîndurile, punînd la cale, în cele mai mici amănunte, planul pentru... răcorirea lor — pentru răzmeriță, în care ei credeau ca într-un lucru sfînt, purificator, menit să-i izbăvească de sărăcie.

— Doamne, Dumitre, doamne ce frică am de gîndu' vost. De ce te bagi tu în necazu ăsta ? Mie îmi vine să mă închin cu amîndouă mîinile de ce puneți voi la cale. De ce nu-ți vezi tu de sărăcia și nevoile tale, o fi și asta un blestem pe care musai trebă să-l ducem în circă, asta-i viața țăranului, blestemată și amară-fiere, îl dojenea Polina, nevastă-sa, pe Dumitru Podaru văzîndu-l, mai bine spus, simțindu-l prin întunericul camerei, pe la cumpăna nopții, cum se agită de colo-colo, luînd de după cuptor, așa pe bîjbîite, un cosor, pe care îl preumbla dintr-o mînă în alta, pentru ca după o vreme să-l pună la loc, apoi să-l ia din nou, și tot așa mereu pînă spre ziuă, de băgase spaimă în Polina. Podaru nu scotea o vorbă, doar din cînd în cînd ofta din adîncul inimii. Scotea tutun dintr-o bășică de porc, își răsucea cîte o țigară din foi, trăgea amnaru pe cremene, aprindea iasca și cu ea țigara, pe care o fuma lacom, trăgînd cu nesaț în piept fumul puturos de mahoarcă, tușind mereu de se cutremura tot. Pe la cel dintîi cîntat al cocoșilor își încălță opincile din piele de porc, peste obielile încă umede și rău mirositoare ce n-apucaseră să se usuce, deși le agățase de ușa cuptorului de cu seară, se așeză pe dunga patului ce scîrțîia din toate încheieturile, își puse cojorul alături și rămase așa, stană de piatră, ca într-o priveghere de taină, frămîntat de un chin lăuntric, de îndoieli, dar și de îndemnuri ce se potopeau, în devălmășie, în sufletu-i cutremurat de gînduri negre. Se gîndea la copii, la Ioan și Constandin, amîndoi oameni insurați în sat, vecini cu el, ce fuseseră bătuți și batjocoriți de moșier, fără motiv și explicație, din simplă și sadică plăcere. Pe Constandin îl fugărise cu calu pînă la cotul Jiului, unde l-a lăsat leșinat, bătut cu cravașa și tocurile cismelor de box negre, de care nu se despărțea, orideciteori îl încăleca pe Cezar.

Așa, răvășit, cu chiștocul în colțul gurii, frigîndu-l, se pomeni, pe cînd se îngîna ziua cu noaptea, cu bătăi scurte în ochetele mic al geamului. Era consemnul stabilit. Își luă mașinal cosorul în mînă, scuipă chiștocul cît-colo, dădu să-i spună ceva Polinei, dar se răzgîndi repezindu-se ca un resort spre ușă, pe care o deschise și o închise în urmă-i, cu luare aminte, de parcă îi era teamă ca nu cumva să-l trezească pe boier, al cărui conac, cît un palat, se afla la dracu-n praznic, tocmai la capătul satului, cu zgomotul făcut cu ușa cocioabei sale, ce abia se mai ținea însăilată pe buza dealului. Ieși în curte, sări pîrleazul, dădu fuga pe la Ioan și Constandin, ce îl așteptau în tinda casei celui mai mic, a lui Ioan, fiecare cu... arma în mînă : unul cu o sapă, altul cu o leucă de car. Tăcuți, cu inimile zvîcnind să le sară din piept, cu căciulile trase pe ceafă, ca să le fie urechile libere..., trecură tustrei, hotește, pe la Savu, Vasile al lui Gaspar, pe la Oprea Tițoiu și Ghiță Dan, prinseră din urmă pe cei ce stăteau pe ulița dinspre Răcari și se pierdură cu toții în

Corneliu Baba: „1907". Schiță pentru compoziție

răchităria de pe malul Jiului, nu departe de prundul, numit de localnici Ruptura. Conform înțelegerii, cînd se crăpă bine de ziuă erau laolaltă cîteva zeci de țărani, în frunte cu cei mai curajoși, vreo douăzeci și doi la număr.

...De la o zare la alta, cît vedeai cu ochii, norii grei, vinețiii își mișcau, molcom, de colocolo, formele bizare, mînați de forțele nevăzute din înalturi. ...Ploua de parcă se spărsese cerul.

...Jiul curgea înspumat, tulbure și zgomotos cu apele ieșite din matcă. ...Dinspre sat răzbeau urletele fioroase ale ciinilor legați în lanțuri. ...O cucuvea cînta sinistru pe acoperișul casei aflate în paragină a lui Gheorghe Ghiară.

— Semn rău, zise aproape șoptit Dumitru Podaru, făcîndu-și instinctiv semnul crucii și bîiguind o rugăciune înainte de a porni înspre conac, făcîndu-le semn cu mîna, celor din preajmă să-l urmeze. Îi păși alături copiii săi Ioan și Constandin, împreună cu Mihăițoiu, Trăistaru, Bobîrneci, Cîrjan, Meșteru, Briac, Lisei, Ianoși, Udroiu, Gaspar și mulți alții. Douăzeci și doi dintre ei se desprinseseră și o luaseră în frunte. Era avangarda răsculaților. La cîțiva pași în urma lor veneau alții. Mergeau tăcuți și învrăjbiți. Fiecare cu arma-unealtă asupră-i. Numai Vasile Gaspar își făcuse o armă de... foc, de fapt un ciomag uriaș, ce avea la unul din capete un mănunchi de coji uscate de cireș amestecate cu cîlți, „armă" cu ajutorul căreia își pusese în gînd să dea foc cu mîna lui acareturilor boierești, „să se facă toate scrum : și casă și masă și oier și boier. Dar... musai Tache Mitocanu cu a lui gușă să se facă cenușă", încerca să facă haz de necaz Vasile Gaspar, ținînd strîns în mîini „arma" lui, ca într-o poziție de tragere, așteptînd cu înfrigurare momentul să-i dea foc și să fugă glonț cu ea la țarcul cu nutreț al moșierului, să pună scînteia pîrjolului.

Cei dintîi care ajunse la curtea moșierului, încercînd s-o escaladeze, fu chiar Gaspar.

— Țineți, mă, aproape și înconjurați conacu', îi îndemna el conspirativ pe ceilalți țărani care, odată ajunși aici, păreau parcă dezorientați, neștiind ce să facă, ce poziție să ia față de „reduta" boierului, că doar ei cu el aveau ce aveau, să-i facă de petrecanie. Vreau să văd pe norocosu' ăla în ghiara cui cade Mitocanu ! Ferească ăl de sus să ne scape, mă, că eu vreau să-i pun foc, nu numa' la conac, ci și la turu' pantalonilor, să ardă ca șobolanu...

— Ba să mi-l lăsați mie, că vreau să-l scopesc, să-i tai nasu, urechile și mai știu eu ce, să rămînă neom, cîrn și ciul, vascrisu' mamii lui de hoț, se auzi vocea spartă, răgușită a lui Mihăițoiu, abia ducîndu-și furcerul și opincile ca se încărcaseră de nămol, precum și hainele zdrențuite de dimie ce atîrnau pe ei grele, ude ferfeniță, ca pe un schelet ambulant, numai pielea și osul.

— Jandarmi ! jandarmi ! săriți, săriiți ! că veniră țopîrlanii și momîrlanii să mă omoare, să-mi pună foc la conac, săriți ! sări-v-ar ochii, că dormiți în cisme, săriți !, salvați-măăă, se auzi, dinspre biserică glasul disperat al boierului. Toți rămaseră ca trăznițiți, țintiți locului. Nici unul dintre țărani nu-și putea da seama pe unde, cînd și cum o zbughise Mitocanu, pe care îl și zăriră cocoțat de spaimă... în turla bisericii, ce se afla la doi pași de conacul său și de postul jandarmilor.

— Lăsați-l Necuratului de hapsîn, fiote se pitulă în casa domnului de frică, cu gîndu' să-l apere. Ne scapă mișelu', tăbărîți pe conac, își dete cu părerea Mihăițoiu, dînd cu căciula în pămînt de ciudă. Blestemînd și suduind, țăranii se îmbulziră spre conac. Făcură țăndări uși, ferestre și tot ce le ieșiră în cale, puseră foc pe unde apucară, și călcară în picioare pe Pupăzan, căruia îi aprinseră părul în cap și îi umplură gura cu balegă, și la semnalul lui Panduru toți o zbughiră înapoi spre Ruptura, cu gîndul să se piardă în răchitării. Aici se întîlniră, față în față cu gloanțele morții. Jandarmii, apăruți ca din pămînt, apăsară fără milă pe trăgaci și traseră în plin. Puștile, încleștate de mîini ucigașe, bubuiră asurzitor. Toți cei douăzeci și doi de țărani aflați în fruntea răsculaților căzură ca secerați. Alții scăpară doar răniți sau cu spaima. Valea Jiului se acoperi de valete, de praf de pușcă, de durere și lacrimi. Dumitru Podaru își dădu sufletul cu o mînă încleștată pe „armă" și cu alta pe trupul inert al fiului său, Constandin, căruia gloanțele ucigașe îi ciopîrțiseră capul, făcîndu-i creierii una cu pămîntul, țelul jertfei sale și al tuturor fraților într-o moarte...

Cînd ropotele gloanțelor încetară, neveste, copii, părinți, frați, rude și neînrudiți se apropiară să-și plîngă morții, să-i ridice pentru a-i înmormînta, după datină și obicei. Tache Popescu, zis Mitocanu, căpătă curaj, un curaj nebun. Odată cu turla bisericii, își chemă jandarmii în preajmă-i și rosti :

— Jandarmi !! Să nu îngroape mortăciunile astea, pe banditii ăștia de criminali, aici, în cimitir, că și așa cimitiru-i prea mare și îmi scurtează moșia... Să-i bage pe toți într-o groapă, uite colo, mai lîngă Jiu, unde se revarsă apele și nu se face bucate. Hai ! săpați-le groapa, ce mai stați, mișeilor, aruncați-i mai repede acolo, să nu-i mai văd. Și morți slugoii ăștia sînt povară grea.

Abia după cincizeci de ani, au fost scoase din cimp osemintele răsculaților și depuse sub piatra unui monument ce străjuie și azi localitatea. În amintirea lor... Au fost înscriși în registrul stării civile al primăriei sub specificația : „ÎMPUȘCAȚI CU ARMA DE FOC FIIND CAPI DE RĂSCOALĂ ÎN MARTIE 1907". Scoși de foame din casele lor de lut și pornind într-o încercare disperată să curme o nedreptate cinească, bunici, de 70 de ani, și nepoți, de 18 ani, părinți și feciori, frați și veri au primit în piept o ploaie năprasnică de gloanțe. După aceea s-a așternut liniștea...

Trupele de jandarmi din Fintinele au comunicat comandamentului superior : „AM EXECUTAT PE CEI 22 DE RĂSCULAȚI ȘI INCENDIATORI. ÎN URMA ACESTEI EXECUȚIUNI LINIȘTEA S-A RESTABILIT PE DEPLIN. SĂ TRĂIȚI"...

teatru

Claritatea percepției

Televiziunea ne-a prilejuit (în redacția Alexandrei Orban) vizionarea celei de-a 19-a înregistrări a B.B.C. (producție 1981), din Ciclul **Integrala Shakespeare**. Fiind vorba de incitantul triunghi al îndoielii în dragoste, Othello-Desdemona-Iago, spiritele s-au aprins și, în ciuda neacceptării, decît parțiale, a distribuției (de către telespectatori), varianta lui Jonathan Miller a suscitat interesul, provocînd controverse. Abordînd varianta originală a textului lui Shakespeare, eliminînd bufonul, lesnirile lui Othello (puse de autorul englez pe seama unor crize de epilepsie), înlăturînd pasajele explicative, deci tot ceea ce i se părea de prisos, teatrul filmat al lui Miller ne introduce în universul psiho-spiritual al personajelor, vizualizînd, cu ochi sever, lumea sentimentelor. Granville-Barker în documentatele sale Prefețe consemnează că îndrăgostiții lui Shakespeare rămîn rareori singuri, iar atunci cînd sînt, „Shakespeare nu lasă goluri în text, pe care femeia să le umple cu manifestări ale farmecului ei personal; dimpotrivă, solicită claritatea percepției și spiritualizarea simțirii". Mergînd pe această linie, Miller își concepe spectacolul într-un decor frust, epurat de orice accesorii inutile, pentru a putea concentra atenția privitorului și auditoriului asupra forței și expresivității cuvîntului, care se strecoară cu lentoare diabolică, otrăvind conștiințe. Pe regizor l-a interesat mai puțin dacă Othello a fost un marocan creștinat, un negru sau un etiopian (de unde ar proveni povestea batistei, totem al unui trib, a cărui profanare cere sacrificarea celui vinovat). De aceea, nobilul și viteazul Othello nu este nici prea frumos, nici prea bine făcut, pentru a impune doar prin simpla prezență, are părul vîlvoi și pielea deschisă (doar puțin umbrită de fard). Anthony Hopkins nu se identifică lui Othello, cum făcea, în 1604, Richard Burbage, sau cum îl interpreta Sir Laurence Olivier (Othello în 1963, Iago în 1942) cu geniul maiestății sale glaciale sau, mai tîrziu, Richard Burton, cu geniul trăirii intempestive. Hopkins ni-l evocă detașat pe Othello. Mînăgîrile, gesturile lui, nici chiar sinuciderea nu au nimic patetic în exteriorizare. Economie de mijloace în cazul regiei, joc economicos în cazul actorilor, cîntărind verbul pe toate fețele lui, șlefuindu-l, dîndu-i contur de lumină sau umbrindu-l din măiestria rostirii. Desdemona Penelopei Wilton nu este nici prea angelică, nici prea tînără și, după cum este urmărită de cameră, doar în planuri generale, existența ei fizică poate fi neglijată. Feminitatea sa este redată prin inflexiunile vocii și prin foșnetele voluptuoase, neliniștitoare, ale rochiilor ei. Ea rămîne un pion și o victimă ca și Cassio (David Yelland) sau Emilia (Rosemary Leach).

Cel care domină spiritual este Iago și Miller își permite să constituie cadrele cu el, mai mult decît cele cu Othello, din planuri americane și din gros-planuri. Disproporționat, cu un cap mare pentru corpul prea mic, cu urechi mari, turtite, cu ochi negri, scînteietori, care fug în toate direcțiile, pentru a nu le scăpa nimic și a trage profit din orice, Iago realizat de Bob Hoskins impune în ticăloșie, cît impune actorul prin magnificență, în arta cu care-și alcătuiește și-și dezvoltă firesc, fără efort, diferitele grade ale odioșeniei personajului său. Jocul lui Hoskins e făcut din susurul urii vătuit în șoapta tandreței. Gestul lui e ocrotitor, învăluitor, domină și supune. Cînd Desdemona, pradă disperării, își sprijină capul pe umărul lui (în prezența Emiliei), el se arcuiește cu brațele și cu corpul în jurul corpului ei, prelungindu-și îmbrățișarea, pronunțînd rar și blînd cuvinte ademenitoare trăind atunci, în adîncul grai al tăcerii vinovate (din pauze) victoria deposedării lui Othello, victoria de-o clipă a posedării (cu gîndul) a aceleia ce i se confesează. Autorul moral al crimelor comise în lanț nu se umilește nici cînd e prins de gîrzi, în final, rănit, dar nu de moarte, de Othello. Împlinirea planului său îl fortifică. Sfidarea superiorității lui se manifestă într-un ris diabolic care se-așterne peste tăcerea morții, bătîndu-și joc de ea. Demonstrarea (cu încetinitorul) a ticăloșiei lui Iago și arta magistrală a lui Bob Hoskins au condus ochiul și urechea publicului către **claritatea percepției și spiritualizarea simțirii.**

Nicoleta Gherghel

film

Cum se face un film?*)

Sub titlul oarecum înșelător **Cum se face un film ?, Ioan Lazăr** ne propune o captivantă incursiune în laboratorul de creație al marilor cineaști, un amplu jurnal de filme, cărora le sînt descoperite subtilitățile expresive, atributele stilistice marcante, valorile estetice durabile. De asemenea, efortul criticului este focalizat în relevarea evoluției atitudinii critice a spectatorului față de sinteza audio-vizuală denumită film, atitudine materializată în calitatea receptării unor opere de referință pentru filmografia cinematografiei românești sau universale.

De la scriitura ca model, text și determinările acesteia, comentariul analitic abordează subiectul, personajul, timpul, tipologia planurilor, montajul, figurile de stil, decorul, sunetul, culoarea, mișcarea în cadru. Capitole aparte sînt dedicate tensiunilor relevante în raporturile real-fantastic, precum și principalelor valențe ale sensului și receptării.

O bună parte dintre titlurile comentate se constituie pe parcursul paginilor în autentice monografii de creație, cum ar fi cele dedicate unor mari cineaști ca R. Bresson, J. L. Godard, H. Richter, A. Kurosawa, F. Fellini, A. Hitchcock, I. Bergman, A. Tarkovski și alții. Principalele creații ale acestor cineaști sînt analizate prin secvențe relevante de sensuri, prin etalarea „filozofiei" autorilor, prin sublinierea opțiunii pentru cele mai adecvate forme necesare transmiterii unui fond bogat în idei, în nuanțe, în simboluri.

Un loc important în economia volumului îl ocupă comentariile dedicate filmului românesc, unor valori deja clasice cît și unor opere relevante prin calitățile fragmentelor definitorii pentru stilul și atitudinea unor cineaști față de materia filmică, exemplificările mergînd pînă la cele mai importante premiere ale anului recent încheiat.

Restringînd permanent obiectul cercetării pînă la secvențele sau planurile purtătoare de valori stilistice, criticul practică o analiză fragmentaristă ale cărei elemente însă se regăsesc în vasele comunicante ale capitolelor ce ilustrează tematic diferite aspecte ale sincretismului materializat în cea de-a șaptea artă. Este normal ca aici să existe un coeficient de subiectivism, ca anumite puncte de vedere să fie contestate sau discutabile (vezi citatul stilistic și citatul sociologic, lumina ca semn), dar în ansamblul ei cartea lui **Ioan Lazăr** constituie o pertinentă privire critică asupra valorilor artei cinematografice, asupra progreselor înregistrate în estetica atît de controversată a artei cu cei mai mulți spectatori.

Instrumentele criticii structuraliste utilizate de autor nu trebuie să descurajeze un autentic cinefil în lectura atît de incitantă la opinii aprobatoare sau la reacții negative. Destinată în primul rînd cineaștilor și criticilor, cinefililor cu state vechi la Cinematecă, lucrarea semnată de **Ioan Lazăr** nu este mai puțin o contribuție originală la patrimoniul criticii de specialitate. Calitatea documentării, abundența trimiterilor la marii teoreticieni ai filmului, în general, și la cei ai artei narative în special, de la P. P. Pasolini, Bela Balasz, L. Kuleșov, G. Dulac, Christian Metz la B. Tomașevski, G. Genette și R. Barthes, aplicația interpretărilor, absența afirmațiilor gratuite, substanța argumentelor constituie atribute greu de tăgăduit ale volumului semnat de **Ioan Lazăr.** Este regretabil faptul că această carte nu a fost însoțită de o necesară iconografie, de un indice de titluri și autori.

Călin Stănculescu

*) **Ioan Lazăr : „Cum se face un film", Editura „Cartea românească", 1986.**

„Luceafărul" şi colaboratorii săi, la Pechea, judeţul Galaţi

Satul românesc: oglinda timpului pe care îl trăim

În prima linie

E un privilegiu să cunoşti un primar la inaugurarea unei luni atît de notabile, cum este aceea **a cărţii la sate.** Biografia lui Petrică Oană, primarul comunei Pechea, învinge clişeele literare cunoscute, care propuneau un anumit tip de primar — fie un ţăran umil, fie altul aservit, care părăsise satul doar cu prilejul stagiului militar (des evocat). Raportîndu-ne la sat, Petrică Oană, are **o biografie-bumerang — el a** revenit la locul de unde a fost lansat...

A făcut şcoala profesională la Hunedoara, a lucrat 12 ani ca oţelar la Combinatul Siderurgic din Galaţi, iar de 5 ani este primar în satul natal. Cînd îl întreb pe Ion Negoiţă, preşedintele cooperativei agricole,/ despre primar, îmi spune zîmbind că, după experienţe feluri**te** cu primari „importaţi", satul a vrut un primar localnic, acum îl are. Primarul însuşi îmi declară cu mîndrie : „Sînt fiul satului !." Îi spun că e dificil să fii profet şi primar în satul tău. Este de acord cu mine : „M-am întors ca să fiu de folos consătenilor. Cel mai greu, zice, este să ai în jurul tău colaboratori destoinici, cu care să realizezi sarcinile, iar fiecare trebuie să-şi facă bine partea lui. În cinci ani, cred că am omogenizat o echipă de colaboratori, cu care lucrez de la bine, la mai bine. Am avut şi eşecuri, e greu să lucrezi cu oamenii. Am învăţat mult de la tovarăşul Negoiţă, este de 38 de ani preşedinte, m-a învăţat cum să-mi planific munca, cum şi cît să-i dau şi să-i cer omului, ceea ce iarăşi se învaţă greu şi se uită repede..." Ochii lui limpezi se măresc, primarul e un om frust, nu s-a dedublat, evocînd, retrăieşte cu sinceritate cocteilul acelor stări sufleteşti.

Cînd vorbeam cu tovarăşul Negoiţă despre tînărul primar, virstnicul preşedinte îl privea cu simpatie şi mi-a spus : „El caută şi-ntr-o zi va afla adevărul, cum că simţul măsurii e una din marile virtuţi în arta conducerii."

Îl întreb pe primar despre intelectuali şi cărţi : „Avem în sat 128 cadre didactice, care funcţionează în 9 unităţi de învăţămînt, la spital şi dispensar lucrează 12 medici şi 35 cadre sanitare medii, avem şi alţi 25 de specialişti, datorită lor, elevilor şi altor cetăţeni, cărţile din biblioteci şi librărie au la noi în comună o mare viteză de circulaţie. De-ar fi mai multe, mai diverse, cum preţurile lor sînt accesibile, rezonabile, ar fi pentru acest public avid de lectură o şi mai mare bucurie, în această lună a cărţii şi în toate zilele noastre."

„Cum ar arăta, după opinia dumneavoastră, primarul ideal ?" Petrică Oană mă priveşte luminat, inspirat, înveselit, are simţul umorului : „Scrieţi acolo : fără răspuns !" E un om practic, nu-i plac himerele, ochii îi scapără, desluşesc că-n sufletul poporului nostru umorul este o energie cosmică.

Apostol Gurău

Lumea în care s-a clădit

Adeseori cite un nume de om, de comună sau oraş, de carte sau instituţie are semnificaţii multiple, provoacă în noi o explozie de înţelesuri. Este şi cazul numelui de **Pechea.** L-am auzit demult, pe cînd eram copil, la mulţi kilometri distanţă de locul în care se află această comună. Că acolo, am auzit, s-ar fi înfiinţat prima cooperativă agricolă din Moldova. Că acolo, în acea epocă foarte frămîntată, de plămădire a noi forme sociale, peste o sută de familii de ţărani şi-ar fi pus pămîntul laolaltă şi ar fi deschis o cale nouă.

Mai tîrziu, cînd am ajuns în Pechea, am văzut pentru prima oară un bloc de locuinţe construit într-un sat. Apoi primul stadion comunal. Apoi prima librărie sătească. Apoi prima alimentare cu apă a caselor ţărăneşti. Pechea a devenit astfel pentru mine numele multor noutăţi. Şi al prefacerilor vieţii cerute de cele mai îndrăzneţe vise. Aşa încît mi-ar place de pildă ca acţiunea de sistematizare a satelor să se numească Pechea. Sau să-i spunem ceasului de visare la forme noi — ora Pechea. Ar fi această oră zilnică ,săptămînală sau lunară foarte densă pentru sufletul şi cugetul nostru.

Pechea a fost apoi prima comună pe care am văzut-o pornind spre înfăţişarea de oraş agro-industrial. Pornind adică pe un drum greu, care presupune a se construi nu numai în afară, ci şi în interior, în oameni, în spiritul lor. Castele de gînd şi înălţimi de suflet luminează acum în multe părţi ale localităţii, aşa încît bogăţia comunei nu se constituie doar din producţia de sute de milioane care se realizează aici anual, ci şi din alte frumoase întrupări ale spiritului. În oameni s-a construit cu multă grijă şi, privind copiii satului, ascultîndu-i cum cîntă, urmărindu-i cum dansează, am căpătat convingerea că la Pechea desprinderea de înfăţişările trecute se face fără nici-o pierdere. Vechiul centru al sărăciei din sudul Moldovei este acum foarte bogat în lumină şi bucurie. El luminează toate dealurile din jur şi toate inimile încercate de dorul de sat.

Pechea — nume cu multiple semnificaţii. Nume care se încarcă de glorie şi de căldură umană.

Ion Chiric

Maria Mihalache Blendea : „Tradiţie"

PUNCTE CARDINALE

LEGĂTURA CU PĂMÎNTUL

Pe oamenii aceştia parcă i-am mai cunoscut undeva. Nu, nu-i bine aşa, nici **parcă** nu este cel mai potrivit cuvînt, nici **undeva** nu se aşează cum trebuie, ca un rulment în cămaşa lui. N-aveam nicidecum senzaţia aceea cînd întîlneşti o figură vag cunoscută, pe care nu ştii totuşi nici cum o cheamă şi nici de unde s-o iei. Pe oamenii aceştia eu i-am mai cunoscut într-adevăr, cu siguranţă, şi nu undeva, ci tot aici. Numai că în comuna asta, la Pechea, nu călcasem niciodată pînă atunci, pînă în duminica în care, împreună cu un grup de scriitori, bucureşteni, şi cu un alt grup, de gălăţeni, dar tot scriitori, păşeam pragul în gospodăria comunei. Era duminică, aşadar, 1 februarie, se inaugura, potrivit calendarului, o lună nouă şi, potrivit tradiţiei, datinei mai degrabă aş zice, o altă lună, mai veche, aceea a cărţii la sate. Fusesem întîmpinaţi în prag, tot după datină, de gospodarii de frunte ai comunei : Ion Negoiţă, Petrică Oană, Georgeta Fusaru şi Neculache Andronache ; adică de preşedintele cooperativei agricole, de primarul comunei, de secretara adjunctă a comitetului comunal de partid şi de secretarul de partid al cooperativei. Erau cei patru oameni pe care am avut senzaţia — nu, nu senzaţia, cer-ti-tu-di-nea ! — că i-am mai cunoscut. Şi nu undeva, ci tot aici. Aici, unde puneam pentru prima dată piciorul.

Poate pentru că, aşa cum a şi spus unul dintre noi, mai tîrziu, la întîlnirea cu locuitorii, cu cititorii comunei, la Pechea, ca şi oriunde într-o altă comună a patriei, toţi sîntem, într-un fel, **acasă.** Sîntem aproape toţi fii de ţărani, **de la ţară,** iar în comunele în care ne-am născut avem încă, cu toţii, părinţii şi rădăcinile, copilăria şi amintirile. Revenim, aşadar, **acasă,** de cîte ori intrăm într-o comună sau alta şi ne regăsim, în parte măcar, copilăria şi rădăcinile. Ne şi reîntoarcem, **acasă,** ori de cîte ori avem ocazia, tocmai din dorinţa de a ne reîncărca sufleteşte, de a ne convinge încă o dată că, avînd intacte rădăcinile, ne putem avînta mai departe, fără să fi pierdut legătura cu pămîntul. Numai că nu asemenea formulări metaforic-simbolice mă căutau pe mine, gazetarul, rătăcit într-un grup de poeţi, căci nu o figură de stil era ceea ce trăiam eu, ci o împrejurare concretă ; şi nu o evadare în metaforă m-ar fi putut linişti, ci o explicaţie logică.

Sau poate pentru că, aşa cum a spus altcineva dintre noi, tot atunci, Pechea este de fapt o celebritate, o personalitate marcantă, aidoma unui savant celebru, unui scriitor, unui mare actor. Despre asemenea oameni afli mereu cîte ceva, cu multă vreme înainte de a-i cunoaşte, aşa că atunci cînd te şi găseşti în faţa lor ai senzaţia, firească, de bună seamă, că i-ai mai întîlnit undeva. Nu s-ar putea spune acelaşi lucru despre o comună, care şi ea are o personalitate a sa, distinctă, croită cu tot atîta trudă şi migală ca şi o personalitate umană ? Cu siguranţă că da, cu atît mai mult cu cît Pechea are, fără nici o îndoială, toate datele necesare pentru ca renumele să-i preceadă, ca o recomandare, cunoştinţa propriu-zisă. Despre cooperativa agricolă din Pechea ştiam deja, de mult, că a fost inaugurată încă din '49, „printre primele cinci din ţară." Tot aşa, despre preşedintele ei, Ion Negoiţă, auzisem şi citisem în ziare, cu ani în urmă. Îl şi ştiam în fruntea cooperativei tot de atunci, ştire ce mi se confirmase pînă şi cu o zi mai înainte, la Galaţi, pentru ca după aceea, cînd am stat de vorbă cu el însuşi, să aflu că nu e chiar aşa, că preşedinte a devenit cîţiva ani mai tîrziu, **abia** în '54.

DRUMUL ŞI SALTURILE

Anul 1949 este deci un moment de hotar în biografia comunei. Este anul care marchează un nou început. Un început care nu dă la o parte tot ceea ce a fost înainte, pentru a o lua el de la capăt, ci dimpotrivă, încorporează direcţii şi procese sociale ale prezentului, aie unui trecut apropiat, pentru a le duce mai departe, modificate desigur, în funcţie de condiţii, de cerinţele epocii. În anul acela primele 140 de familii şi-au unit pămînturile, forţa de muncă şi soarta într-una din primele cooperative agricole constituite în ţară. Puţin, într-adevăr, aşa cum puţine erau şi cele 280 hectare de teren ori cele numai 30 de animale, dar acesta era abia începutul. „Eram puţini atunci şi săraci, mi se spune acum, într-o concluzie confesivă, însă dorinţa de a munci şi ambiţia erau mari. Acum sîntem mulţi şi nu mai sîntem săraci, însă dorinţa de a munci, hărnicia ne-au rămas aceleaşi." Nu mulţi ani mai tîrziu, în 1957, Pechea raporta încheierea cooperativizării — şi din nou era printre cele dintîi comune din ţară care se mîndreau cu o asemenea izbîndă. Era, aşadar, anul 1957, un alt moment, de bilanţ, însă nici el, aşa cum nici începutul nu se ivise pe un loc gol, nu era propriu-zis un sfîrşit. Mai curînd era încheierea unei etape, scurtul popas pe care orice drumeţ şi-l îngăduie înainte de a porni mai departe. Fireşte, faţă de cele dintîi 280 hectare, cele peste 7 000 pe care le muncea de-acum întreaga comună era o distanţă, era chiar o cale poate greu de imaginat în alte timpuri, dar nu era încă un drum. Drumul se afla tot înainte, gata să-şi întîmpine stăpînitorii şi să se lase cucerit de ei. Se pare, de altfel, că noţiunea însăşi, cuvîntul **drum,** este mai potrivit nu cu ceea ce am lăsat în urmă deja, ci cu ceea ce se întinde mereu înaintea noastră, nestrăbătut încă.

Ca dovadă, astăzi, în anul de graţie 1987, rezultatele sînt încă o dată altele, spectaculoase poate, dacă le raportăm la un moment de bilanţ ori la altul, însă normale dacă le privim în acumularea lor înceată. „Încă de atunci, din '57, mi se destăinuie mai departe Ion Negoiţă, ne-am dat seama că numai cu culturile de cîmp nu vom putea multă vreme acoperi nevoile oamenilor. Aşa că ne-am hotărît să înfiinţăm un sector nou, „viticultura" — şi există astăzi mai mult de 700 hectare cu viţă de vie ; „Ne-am gîndit să dezvoltăm sectorul zootehnic". — iar astăzi în averea comunei se numără aproape 3 000 de taurine şi peste 4 000 de ovine. „Un lucru la care nici măcar nu ne gîndeam atunci, în '57, erau irigaţiile" — pentru ca acum, la începutul lui '87, să se înregistreze deja 3 000 de hectare irigate, urmînd ca în viitorii doi ani să li se adauge alte 3 000. „Să fie chiar aşa de spectaculos drumul parcurs de noi în aceşti treizeci de ani ? mă întreabă şi se întreabă preşedintele acum. Poate că da, dacă ne uităm cu puţină duioşie la ce eram atunci şi ce sîntem azi. Dar, avînd în vedere cum se puneau problemele atunci şi cum se pun astăzi, nu mai este deloc spectaculos, ci firesc. Aş zice chiar **necesar.** Acum ne gîndim mai degrabă nu la ceea ce am făcut, ci la ceea ce mai avem de făcut." Iată cum o simplă presupunere, avansată deja mai sus, se confirmă cu prisosinţă în această mărturisire. Într-adevăr, **drumul** nu mai este distanţa străbătută deja şi lăsată de-acum în urmă, ci ceea ce ni se deschide şi ne aşteaptă înainte, pentru a ne purta mai departe.

Şi totuşi, drumul există sau, mai bine zis, **saltul,** pentru că nu un drum evocăm între un moment istoric şi altul, ci saltul de la o calitate la alta. Să ne raportăm, de exemplu, la încă un an de răscruce, la 1907, an pe care, firesc, nu-l aleg deloc întîmplător, ci pentru că în această primăvară se împlinesc, iată, optzeci de ani de la marile răscoale de atunci. Este un an pe care şi Pechea l-a traversat, a făcut adică parte din existenţa sa, şi care semnifică şi astăzi, după ce l-a lăsat de mult în urmă, **trecutul.** Un trecut nici măcar prea îndepărtat, optzeci de ani nu sînt în fond decît o viaţă de om, însă pe plan istoric ei reprezintă nu o singură epocă, ci mai multe. O epocă se întinde între trecutul simbolic întruchipat în anul 1907, şi anul 1957. Între aceşti cincizeci de ani se situează saltul de la sărăcie, al unei comune care avea nu mai puţin de 17 moşieri dar toate casele acoperite cu stuf şi cu coceni, pînă la actul istoric al încheierii cooperativizării. O altă epocă, încă şi mai bogată în semnificaţii, se întinde între anul 1957, anul în care cooperatorii din Pechea nici nu se gîndeau la irigaţii, şi 1987, cînd le-au şi înfăptuit. Tot aşa, o epocă se poate numi şi saltul de la cele 30 de animale ale începutului la cele 3 000, numai taurine, de astăzi, după cum tot un salt este şi înlocuirea, treptată desigur, a stufului şi cocenilor cu tabla şi ţigla. „Mi s-a propus, îsi aminteşte — cu nostalgie ? — Ion Negoiţă, nu o dată mi s-a propus să fiu mutat, promovat. N-am refuzat. Am zis numai că voi pleca atunci cînd nu voi mai vedea în Pechea case cu acoperiş de stuf. Acum nu mai sînt demult asemenea case. Dar unde să mai plec ? Şi de ce să plec ?"

Într-adevăr, unde să mai pleci şi, mai ales, de ce ? De ce, odată ce aici ţi-ai dăruit şi ţi-ai contopit existenţa cu aceea a unei cooperative pe care practic o conduci de la primii săi paşi ? De ce, odată ce, de bună seamă, şi datorită muncii tale, cooperativa a fost distinsă, de-a lungul timpului, **de patru ori,** cu Ordinul Muncii clasa I şi, **de două ori,** cu Meritul agricol clasa I ? Şi de ce, odată ce aici, în această cooperativă agricolă, ai fost tu însuţi înnobilat cu titlul de Erou al Muncii Socialiste ?

SATUL AJUNS LA ORAŞ

Cifrele sînt întotdeauna grăitoare. Cel puţin aşa se susţine, cu proce, cu argumente, cu... cifre, şi n-am nici un motiv să mă îndoiesc. Poate ca, dacă aş vrea să le fac un reproş, ar fi acela că, în ansamblul pe care-l expun privirilor, nu se vad bine şi părţile componente, sau ca nu se simt, în contururile lor, şi truda, şi sudoarea depuse, ci numai rezultatul final. Oricum ar fi, însă, chiar şi aşa, rămîne perfect adevărat ca cifrele sînt grăitoare. Şi, pentru ca sînt grăitoare, vorbesc...

Cum arată astăzi comuna Pechea ? se întreabă, de pildă, Petrică Oană, primarul, şi **se întreabă** este un fel de a zice, doar o întrebare retorică, pentru a ne putea prezenta nouă metodic, pe puncte, **cum** arată. Şi aflăm, în puţine cuvine, mai mult în cifre, or cifrele nu sînt numai grăitoare, ci şi laconice.

Aşadar, cum arată comuna Pechea astăzi ? Sobru, laconic, aşa cum precizam, cifrele ne conduc totuşi către o singură concluzie : cum n-a arătat niciodată pînă acum. Un cămin cultural, înregistrează, de pildă, statistic, cifrele ; o veritabilă casă de cultură, înregistrează ochiul, la faţa locului. Trei complexe comerciale, spun iarăşi cifrele, sec, însă complexele sînt într-adevăr complexe, adică magazine, nu prăvălii. Iar înşiruirea poate continua încă, la fel de sugestivă prin simpla enumerare ca şi prin confruntarea cu realitatea : cu cele două brutării, cu cele nouă unităţi şcolare, cu cele patru blocuri cu 59 de apartamente, cu baia comunală, cu spitalul cu cele 120 de paturi, cu dispensarul şi multe altele. În urmă cu nu prea mulţi ani ajunsese un loc comun în reportajele noastre numărul aparatelor de radio. Se demonstra, cu alte cuvinte, punctul atins de nivelul de trai în mediul rural prin numărul aparatelor de radio. Cu timpul, apoi, locul acestora l-au luat televizoarele. Astăzi este pe cale să se nască, dacă nu cumva s-a născut deja, un nou clişeu. Îl amintesc totuşi, conştient de primejdia locului comun dar totodată şi pe deplin încredinţat de elocvenţa lui mai mult decît contabilicească : în comuna Pechea numărul autoturismelor depăşeşte cifra 200 ! Să mai continuăm oare cu prezentarea unor alte cifre sau ne putem opri şi aici ?

De oprit ne-am putea opri oriunde, tot aşa de bine cum am putea continua oricît. Pentru că acea concluzie, către care ne-au condus deja cifrele de mai sus, nu dezvăluie totuşi decît un singur aspect, cel al nivelului de trai, al gradului de civilizaţie atins pe această — deocamdată — ultimă treaptă a dezvoltării comunei. Aceeaşi concluzie ne împinge însă, logic, un pas mai departe, spre o alta, care demonstrează că prin însăşi propria-i evoluţie, Pechea îşi adaugă treptat, la vechile şi tradiţionalele contururi de comună, pe cele specifice mediului urban. Din nou datele vin să ateste, cu lapidaritatea lor inatacabilă, şi această realitate. În **comuna** Pechea există o întreprindere de nivel republican, o secţie de covoare, un S.M.A. cu nouă secţii de mecanizare. Şi, încă o dată, primarul comunei vorbeşte despre alte cifre, de planuri de producţie, de producţii globale, de venituri şi realizări, indicatori care trec pe un plan secundar fiindcă cu siguranţă mai înaintea lor se situează fenomenul însuşi, trecerea propriu-zisă de la un stadiu de dezvoltare la altul. Să fie vorba, şi în acest caz, de încă un salt, acela de la rural la urban şi de la agrar la industrial ? Este, fără îndoială că este, cu o singură condiţie totuşi : dacă facem abstracţie de etapele lui intermediare. Căci în realitate este vorba de un proces, înfăptuit în timp, de o as-cen-si-u-ne. Iar o ascensiune se realizează pas cu pas, prin înaintare chibzuită, gospodărească, nu prin salturi. Saltul apare astfel mai degrabă ca o figură de stil, privit acum de pe platforma unor cifre globale care, aşa grăitoare cum sînt, nimic de zis, nu dau la iveală nici părţile componente, nici truda şi sudoarea cheltuite pentru a se ajunge la ele.

Îi întreb, atunci, pe oameni, pe cei cu care am avut prilejul să schimb cîteva cuvinte, în speranţa că voi căpăta cîteva detalii mai semnificative. „Cum aţi ajuns aici ?" îi descos eu, ca să-i provoc la mărturisiri. Şi, surprinzător, răspunsurile lor sînt nu cifre, dar tot atît de laconice ca şi ele. „Cu răbdare", îmi spune unul. „Din una-n alta", adaugă altcineva. Cam atît. Şi încep să-mi dau seama că nu numai cifrele, ci nici oamenii nu prea sînt dispuşi să evoce greutăţile, etapele intermediare. Nu pentru că n-ar avea memorie, ca cifrele, ci pentru că au, în schimb, modestie. Şi atunci procesul ascensiunii, piscul atins în prezent prin urcuşul lor de decenii, îmi apar într-o altă lumină. Devine, piscul acesta, o nouă dimensiune, un alt punct cardinal al evoluţiei lor şi a locului lor de baştină.

APLAUZE PENTRU POEZIE

Sala este literalmente arhiplină. Numai primele două rînduri, din faţă, sînt lăsate, cu respect, libere, pentru oaspeţi, celelalte sînt însă ocupate pînă la ultimul. Înaintea noastră, scena este viu împodobită cu covoare şi carpete (executate, probabil, aici, la Pechea ?) cu marame şi ştergare ale căror motive multicolore vor să creeze cu tot dinadinsul o ambianţă rurală, tra-di-ţi-o-na-lă. Asta în ceea ce priveşte scena, pentru că sala, lumea din sală, degajă parcă un alt aer. Se citeşte şi se ascultă poezie, se ascultă şi se înţelege poezie. O asemenea tăcere, de catedrală, o atenţie atît de subliniată nu înseamnă numai prezenţă, ci şi participare ; nu înseamnă numai ascultare, ci şi re-cep-ti-vi-ta-te. Se desprinde repede, pe parcursul recitalului de poezie, modul de receptare a ei, după cîteva semne care nu lasă loc îndoielii. De fiecare dată, după fiecare poet care citeşte, răsună aplauzele. Şi aplauzele răsunde fiecare dată altfel ; au, adică, o altă **nuanţă.** Ar dona parcă să fie în ton cu poezia de abia ascultată, să se muleze pe structura şi pe respiraţia ei şi s-o mai reţină, pentru cîteva clipe, în ecoul ropotelor discret-docile.

Aş fi tentat să apreciez că, după ambianţă, după atitudini, mediul urban a invadat în această sală, că a pătruns, pur şi simplu, de pe străzi, din eleganţa celor mai recente construcţii aici, odată cu oamenii. Şi că, totodată, „specificul rural" s-a retras doar în elementele care ornamentează scena. Dar nu, n-ar fi întru totul adevărat. Acelaşi „specific" aveam să-l regăsesc şi în cîntecele interpretate la sfîrşitul întîlnirii, în micul program artistic dat în cinstea oaspeţilor, şi în veşmintele fetelor din grupul coral. Şi apoi, de ce şi de unde rafinamentul şi receptivitatea la poezie n-ar fi compatibile decît cu mediul urban ? N-ar însemna oare să opunem într-un mod exclusivist, oraşului, satul ? N-ar înseamna, mai mult decît atît, să contestăm într-un fel însăşi originea multora dintre marii poeţi ai ţării ? Cei mai mulţi dintre poeţii care citesc acum în faţa unei săli arhipline au venit ei înşişi aici cu sentimentul că se reîntorc **acasă.** N-ar însemna să le contestăm copilăria şi rădăcinile dacă am despica o delimitare atît de netă ? În orice caz, expresia **Luna cărţii la sate** nu trebuie nici ea interpretată decît ca o metaforă care, ca orice metaforă, este mai mult sau mai puţin fericită şi cu siguranţă deloc exactă. La Pechea, luna cărţii n-a început cu ziua de duminică, 1 februarie, şi nu se sfîrşeşte odată cu sfîrşitul lunii. La sate, luna cărţii durează de multă vreme tot anul.

Şi deodată, stînd în această sală plină de lume şi de poezie, receptînd eu însumi fluxul de comunicare reciprocă, dialogul fertil dintre poezie şi aplauze, încep să-mi dau seama de ce, din ce cauză aveam şi mai am încă senzaţia că pe oamenii aceştia i-am mai cunoscut undeva. Şi pe Ion Negoiţă, şi pe Petrică Oană, şi pe Georgeta Fusaru, şi pe Neculache Andronache. Şi pe toţi cei din această sală care ascultă acum, cu atîta pietate, versurile colegilor mei, poeţii. Şi nu undeva, în altă parte, ci tot aici, într-o comună în care azi întru pentru prima dată. I-am recunoscut pur şi simplu după trăsăturile chipului lor. Adică după răbdare şi după consecvenţă, după ambiţie şi după ascensiune, după hărnicie şi după receptivitate — tot o ascensiune şi ea, în conştiinţe. Pentru că, dacă ar fi să mai dau o explicaţie, încă una, cele cîteva mari puncte cardinale croite de istoria comunei s-au transferat cu timpul, cu istoria, din existenţa comunei pe figurile locuitorilor ei ; şi mai exact spus, au devenit din trăsături sociale şi morale contururi fizice. Un proces cît se poate de firesc şi el, inevitabil aş zice. Adevăratele puncte cardinale ale oricărei aşezări omeneşti sînt oamenii ei. Pentru simplul motiv că o comună, un oraş, o ţară înseamnă fără doar şi poate oamenii săi.

Dumitru Matală

plastică

Duioasa onestitate

O expoziţie sui generis găzduiesc galeriile Eforie, reunind în aceeaşi sală, dar nu şi sub steagul unui program unitar, un scenograf (Dan Manoliu), un decorator (Liliana Tache), un designer (Sorin Popa), doi graficieni (Alina Roşca şi Ion Atanasiu), doi pictori (Florica Prevendia şi Andor Koniveş) şi doi sculptori (Alexandru Grosu şi Iulian Olaru). Ce i-a determinat pe artişti să apară în această formaţie rămîne o întrebare la care e greu de oferit un răspuns plauzibil. Din nedumerire se decantează totuşi şi un premiu de consolare : fără îndoială, ne aflăm înaintea unor personalităţi distincte.

Cu toate că generează o impresie de **déjà vu,** obiectele expuse de Dan Manoliu decurg dintr-o fantezie strunită lucid. În limitele genului, afişul pentru **Lewis şi Alice** este remarcabil din toate punctele de vedere. Mai greu de apreciat este valoarea decorativă a pieselor expuse de Liliana Tache, stimabile în condiţia de unicat, dar derutante şi generatoare de sentimente confuze în serie compactă. Designul este ceea ce este, şi Sorin Popa, desigur, prin confecţiile sale din piele, marcate de o certă distincţie, nu se angajează în gesturi fără adresă. Abia prin graficienii Alina Roşca şi Ion Atanasiu expoziţia începe să capete consistenţă şi elocvenţă, prin cîteva lucrări de solidă concepţie şi execuţie. Dacă Ion Atanasiu se vădeşte un bun creator de atmosferă, Alina Roşca e atrasă cu predilecţie de ritm şi tensiune.

Paula Tudor : Flori

Contrariantă ni se pare alăturarea sculpturilor lui Iulian Olaru şi Alexandru Grosu. Primul mizează pe forme antropomorfe surprinse în ipostaze ciudate, dar înzestrate cu o putere de persuasiune indiscutabilă. Abstracţiile celuilalt încorporează mult meşteşug, dar un mesaj mai anemic şi o valoare decorativă incertă. În sfîrşit, repetiţiile din tablourile expuse de Florica Prevendia consternează prin monotonie şi tern, în timp ce pictura lui Andor Koniveş, ingenioasă formal, atractivă în ordinea coloristică a lucrurilor, alunecă totuşi spre un drum înfundat.

Demn de atenţie este faptul că, exceptînd poate grafica şi sculpturile lui Iulian Olaru, lucrările din expoziţie nu prea comunică. Este greu de presupus că artiştii au fost adunaţi sub acelaşi acoperiş de hazard, dar nimic nu ne lasă să înţelegem că le-ar fi proprie o solidaritate de nivel ideatic. Ne aflăm mai degrabă înaintea alăturării pripite şi arbitrare a unor secvenţe din expoziţii personale posibile, dar încă nevernisate. Cu o anume bunăvoinţă, se poate însă conchide că artiştii sînt animaţi de o duioasă onestitate.

Mihai Pelin

muzică

«Cenuşăreasa»

Bogata activitate coregrafică a maestrului Oleg Danovschi se cere subliniată cu atenţie : Oleg Danovschi este artistul care a conferit baletului românesc noi şi nebănuite dimensiuni, care a căutat şi a găsit modalităţi de exprimare artistică adeseori la confluenţa între arte şi sfere de sensibilitate diferite, deopotrivă prin exploatarea la maximum a resurselor pasului clasic şi prin introducerea inteligentă a unor elemente de dans modern, care a descoperit şi promovat talente autentice, utilizîndu-le din plin, oferindu-le astfel un ferment ideal de înflorire artistic-profesională, care a dus prestigiul artei coregrafice româneşti pe toate meridianele lumii, în turnee lungi, obositoare, însă a căror calitate răzbate din toate consemnările de presă. Cu prilejul împlinirii frumoasei virste de 70 de ani, e nimerit să facem aşadar o succintă trimitere la această laborioasă activitate, amintind din nou că Ansamblul de balet clasic şi contemporan al Teatrului „Fantasio" din Constanţa este creaţia sa, inegalabilă ca valoare în ţara noastră, că unele partituri coregrafice — cum ar fi, în primul rînd, montările după muzica Rapsodiei I şi a Rapsodiei a II-a de George Enescu — se înscriu ca termeni de referinţă pentru fructificarea inteligentă, plină de imaginaţie plastică şi coloristică a pasului popular românesc, grefat pe alcătuiri ale ansamblului de balerine în care elementul de artă cultă se găseşte la nivelul său cel mai ridicat.

Recent întors dintr-un lung turneu în străinătate, Ansamblul „Fantasio" a oferit publicului pe scena Operei Române din Bucureşti, spectacole cu baletul **Cenuşăreasa,** muzica de Serghei Prokofiev, spectacol itinerat şi în multe alte localităţi ale ţării. Concepţia coregrafică este de factură modernă deşi elementele expresive şi tehnice aparţin, în majoritate, repertoriului de gesturi al dansului clasic. Modernă este aici, în primul rînd, abordarea „conceptuală" ca să-i spunem astfel, a subiectului, a semnificaţiilor acestuia. Fiind vorba de un basm, în care intruziunea elementului fantastic este bine delimitată şi limpede afirmată, Oleg Danovschi procedează la o tratare în consecinţă : disocierile (pe care nu le descriem plastic aici) sînt limpezi în ceea ce priveşte tratamentul coregrafic-regizoral, ele fiind şi adecvate situaţiilor, în general, culorii situaţiilor, în particular. De asemenea, elementele de fantastic se nuanţează prin intercalarea unor alte registre estetice, ţinînd fie de comic, fie de miraculosul suav, delicat, al aparîţiilor eroinei principale, ale Zinei bune sau Prinţului, fie de atmosferă „curteană" a scenelor de la palat. Decorurile, semnate de Valentin Codoiu, contribuie din plin la aceasta, creînd acel cadru (cvasi)atemporal de care are nevoie orice basm pentru a pătrunde în lumea realităţilor (publicului spectator).

În ceea ce priveşte tehnica propriu-zisă, remarcăm, pe linia aprecierilor de la început, neîntrecuta măiestrie a coregrafului în realizarea momentelor de ansamblu, atît în privinţa acurateţii tehnice, a omogenităţii, cît şi în aceea a inovaţiei în domeniul aşezării balerinilor în scenă, a mişcărilor de grup ale acestora. Performanţele soliştilor sînt la înălţimea calităţii generale a spectacolului : Elisabeta şi Dumitru Manolache-Lux creează, în rolurile principale, momente de poezie, de graţie, alături de alte momente în care tehnica le este din plin solicitată, „răspunsurile" fiind la înălţime ; Carmen Angheluş, solistă a teatrului bucureştean, în rolul Zinei bune, este o apariţie de marcă, rezolvînd corespunzător un rol deosebit de divers, de pregnant ; Violeta Pavel, Carmen Manolache şi Dana Dembinschi dau relief rolurilor mamei şi surorilor vitrege, în tonuri „oţărite", alături de care Andrei Mihai, în rolul Tatălui, conferă pregnanţă unui personaj cu puţine apariţii dar cu multe latenţe în ceea ce priveşte expresivitatea.

Viorel Creţu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XXIII)

În umbra tutelară a Fluviului

Argument. Mărturisesc că în fapt comentariul care urmează despre poezia lui **Nicolae Grigore Mărășanu**, cel mai în măsură să-l scrie, și autorizat din punct de vedere literar ca și sentimental ca esență de brăilean, era mult regretatul Mihu Dragomir. Dacă-l scriu eu totuși e pentru că, succedindu-i marelui căutător de comori la poșta redacției din pagina întrată în legendă **Dintre sute de catarge** a **Luceafărului,** mie mi-a trimis poetul născut la Mărașu la 6 decembrie 1937, în fostele bălți ale Brăilei, primele versuri despre satul și casa lui Liviu Rebreanu — ciclul intitulat **Bianca își scutură stelele** — asupra cărora m-am pronunțat pozitiv, publicindu-i-le la aceeași rubrică. Debutul în presă al lui Nicolae Grigore Mărășanu, mai intîi prin 1957, într-un ziar departamental, apoi în ziarul **Viața Nouă,** din Galați, al cărui corespondent din Mărașu era, ca și cel din al doilea număr al noii serii din revista **Familia,** de sub conducerea lui Al. Andrițoiu, nu prea au fost luate în seamă pe plan literar. Și aceasta din pricina gazetăriei pe care o practica în principal la ziarul **Scînteia,** fostul student jurist de la facultatea de specialitate din Iași. Oarecum, și debutul în volum cu **Insula** (Editura **Albatros,** 1973) n-a atras în mod special atenția, dar în el se prefigura marele rapsod al Fluviului de mai tîrziu (indeosebi prin poeziile-notații lirice **Pești cu capete, Cîntec pescăresc, Imponderabila liniște, Cai în fluviu, Somn pe corabie, Întîmplări din marea călătorie pe lacul Furtuna** — aceasta din urmă fiind un reportaj-poem).

Corabia de fosfor, cea de a doua carte, în care dragostea și-o împărțea și cu pădurea, mai consemna totuși faptul cosmic că „Miroase-a pește fript în univers".

Norocul a făcut ca prin 1977 să devenim colegi de redacție la **Flacăra** și prieteni apropiați și prin lectura unora din manuscrisele cărților

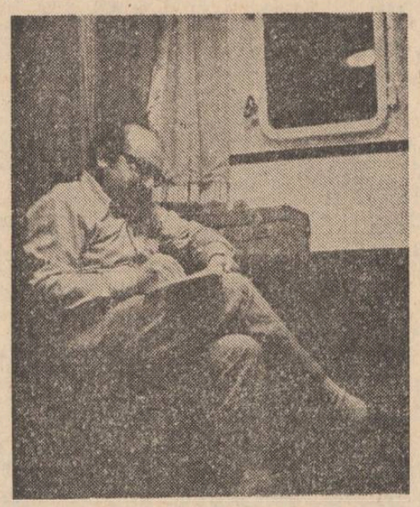

Poetul, adulmecînd împărăția apelor de dincolo de hubloul navei „Săcele" aflată în cursă pe fluviu și Marea Neagră.

ce avea să le încredințeze tiparului în anii din urmă **(Umbra fluviului, Enisala, Distanța dintre mine și un iepure)** să reușesc să-l cunosc și să-mi formez despre pregnanta lui personalitate poetică o judecată de valoare. Dindu-mi girul pentru apariția unor poeme încă din manuscris, se înțelege că pot fi pe ici-pe colo subiectiv. Dar o fac cu cea mai lucidă responsabilitate, considerînd că este de datoria mea să pledez pentru ca Nicolae Grigore Mărășanu să-și ocupe locul cuvenit în tabelul de valori al poeziei române contemporane.

★

Volumul care avea să-l proiecteze puternic în peisajul nostru poetic este **Umbra fluviului,** Editura **Eminescu,** 1979, volum care înseamnă mai mult, ca semnificații, decît inscripția autografă de pe copertă : „Eu ce pot fi în cosmosul temut / decît o insulă, / o pasăre cu aripi largi planînd / deasupra unui fluviu ce-amenință ?" Metafora cu insula e statică, neconcludentă, pentru voluptatea cu care poetul se implică în întreaga viață a Fluviului. Adevărul e că în viziunea lui Nicolae Grigore Mărășanu, Dunărea se varsă nu în Marea Neagră, ci în marea universală la Brăila, orașul-porto-franco de altădată în care evenimentele sînt dominate chiar de porturile-megalopolisuri ale lumii. Fără îndoială însă că înainte de toate în viziunile lirice ale lui Mărășanu se proiectează fresca Brăilei din poezia **Port :** „Vin pe hore largi de valuri / umbre de barcaze, plute, / pomi uciși, zei smulși din maluri / de un fluviu-foc lichid, // Zvelte păsări de lumină, / pești cu frunțile cornute, / albatroși în glezna udă / a orașului se-nchid. // Port cu inima-n catarge / ca în piepturi siameze, / stea de un Fanar rivnită / la un lacom zaiafet ; // Chiralină dusă-n lume / pe corăbii genoveze, / ale căror prore blonde / le-am zidit în parapet. // Din trudite-n aur cronici, / tărmul tău român răsare, / peste multe, groase straturi / de levanți aici căzuți. // Din adînc de tărmuri sună / muzici, se zidesc altare / de voivozi latini pe suliți / în nemoarte petrecuți", etc. Fluviul e totul pentru poet, leagănul de dor al copilăriei („taie prin mine dorul"), simburele primei iubiri („simbure"), cămașa pe care odată cu fluviul o trage peste trup („respirînd"), imaginea solară a mamei („soare-copil"), necropolă („război prin fluviu"). Ca și la Gh. Pituț pădurea, Fluviul cu toate ale sale e un spațiu cosmic, numit ca atare : „Culcat pe țărm, în necuprinsul dig / ești centrul unui cosmos pur, fragil ; / auzi cum mori de fum îți toacă pieptul / și-ncepi ușor, temut, să-ți pipăi umbra..." sau imaginat vizionar, metaforic : „E ger smintit / și ciinii beau din fluviu, / la gura copcii / naște vidra fiu. // Leviathan, / contemporan diluviu, / mă scaldă-n ochiul lui trandafiriu. // În circiuma / zvîrlită-n coasta lumii, / pescarul nopții / vinul vechi îl bea. / Și adăpați, se-ntorc / în haite ciinii, / să prade Carul Mare — / steaua mea."

Dar fără îndoială că voluptatea supremă rămîne adulmecarea peștelui și a vinatului. Și cine i-ar putea fi tovarăș de patimă în acest sens decît celălalt mare rapsod al bălții Brăilei, Fănuș Neagu, căruia îi închină un antologic poem, **Cîntecul braconierului,** din care vom cita copios cîteva strofe : „Gerul mușcă, dorul bate / peste iezerele toate, / colți de fildeș gheața-nfige / în adînc : pe catalige // trece duhul ei nebun. / Sloi e fluviul, lemn de tun. / Zorii sînt de plumb — bălaii ! / Zboară sănii, țipă cai, // Zei cu suliți și topoare — / cinci plecăm la vînătoare, / să prindem sub ghețuri lucii / peștele, ca bazbuzucii, // Crapul cu sclipiri de aur, / ochi păgîn de minotaur, / somnul leneș — nu mai fuge, / aripile-s clăpăuge".

Dintr-o adevărată monografie epico-lirică a apei, a mării și Fluviului, din tronarea peste împărăția apelor, acest cosmos al acvaticului, nu putea lipsi Jacques Yves Cousteau și fiul său, Philippe, mort în ocean, cărora li se dedică o **Invocație în noaptea de sinziene sau vocea speranței.** E interesant de remarcat că viziunea poetului despre un pod de gheață ce leagă fluviul la gură și îl sufocă, în poezia **Imaginea dealului violet,** din volumul **Distanța dintre mine și un iepure,** e una folclorică, pastorală chiar, amintind de venirea toamnei la stîne. „S-au pălit codrii pe poale / Și rămîn stînile goale", zice poetul popular, iar Nicolae Grigore Mărășanu imaginează și el pustiirea apelor la venirea iernii în același spirit, inclusiv metrica folclorică : „ghețuri înalte, / cum n-au mai fost alte / prin cele dragi locuri, / stinseră focuri, / în vetre, în cherhanale, / în ape ; și peștele, / lumină subțire, / nu mai putu să respire ! / Sta coperit de înghețuri / și muri în grețuri, / sufocat de amoniacuri, / de gudroanele care, / din orașe, / din staule, / din combinate, / veneau ca o ciumă la vale."

★

Cu paragraful citat mai înainte, deschidem de fapt o nouă pagină în poezia lui Nicolae Grigore Mărășanu. E vorba de poluare și alienare, fenomene contemporane care apar în poezia lui Mărășanu și ca urmare a frecventării mai stăruitoare a poeziei moderne, indeosebi a celei americane, de la Whitman la Sandburg. Cu precădere volumul **Distanța dintre mine și un iepure** concentrează aceste preocupări. De la **Farmecul vieții în comun** și **Oamenii electronici,** pînă la **Cu o ramură verde în colțul gurii** o întreagă serie de poezii ne avertizează asupra pericolelor ce le prezintă poluarea și alienarea. Fiind vorba de niște ipostaze umane, vorba lui Tudor Vianu, dintr-o alocuțiune despre literatura universală contemporană, nu le putem întoarce spatele. Numai Coman Șova în ultima sa carte de poeme a mai configurat o asemenea viziune, nici pe departe însă cu acuitatea cu care o face Nicolae Grigore Mărășanu. Poluarea îl preocupa pe poet încă din volumul **Umbra fluviului,** în sumarul căruia se găsea și această compătimire față de peștii de muzeu : „Bravi crapi de aur cu guși pline / de grîul mării, ca dropiile zburați / cu spaime în ochi, cu răni de ostii / și de harpoane în coame. // Ați părăsit în sloturi iezerele natale / și populați cuminți iarmaroace și / heleștee, / piscine liliachii, din care / vînzătoare subțiri vă pescuiesc / lenești, cu mîini de porțelanuri".

Mie personal îmi place să-l știu înainte de toate în umbra tutelară a Fluviului, pe care n-o trădează în niciuna dintre cărțile sale, chiar dacă **Enisala** e mai mult un complement, ca să folosim o expresie geometrică, la **Umbra fluviului** iar **Capriciu pentru cele patru vînturi** o viziune periscopică, o întoarcere spre sine, o focalizare interioară a reflexelor Fluviului.

Mai trebuie să remarcăm la Nicolae Grigore Mărășanu capacitatea de a se desfășura pe dimensiuni mari, în poeme de largă respirație patriotic-revoluționare, precum ciclul **Crivățul și trandafirul** din **Umbra fluviului** sau poemul de viziune și forță bălcesciană **Ești o continuă mirare, Ardealule !,** pe care orice ardelean l-ar semna cu mîndrie, poem din cartea de povestiri **Geamandura.** Și pentru că a venit în discuție și proza, indeosebi publicistica lui Nicolae Grigore Mărășanu, să subliniem faptul, de asemenea insuficient pus în valoare și pe planul criticii literare și pe cel instituțional, că el se afirmă în presă ca unul dintre cei mai buni gazetari, pricepere care o dovedește și în calitate de participant la coordonarea și elaborarea unor numere întregi din revista **Flacăra,** pe care o slujește strălucit de aproape două decenii, dacă nu mă înșel.

Trebuie să observăm de altfel că poezia sa e o interferență de experiențe literare, multe poeme fiind în fapt niște balade sau nuvele sublimate, esențializate. Și aceasta are ca explicație tot nevoia de viață pe care o resimte expresia sa literară.

În sfîrșit să conchidem prin a semnala disponibilitățile lirice ale lui Nicolae Grigore Mărășanu, nu numai pentru poemul monumental, voluptuos, monstruos chiar, ci și pentru miniaturile încărcate de semnificații tulburătoare. Modul cum a evoluat de la o carte la alta lirica sa, ca și această rezervă de lirism suav, campestru uneori, ne convinge că de la acest poet ne mai putem aștepta la opere de o insolită originalitate. În universul uriaș, magmatic nu o dată, vedem mișunînd o vidră, zărim zborul unei mierle, pitulice, al unui sturz sau stîrc argintiu. Poate tocmai de aceea la capătul acestei simfonii majestuoase, voluptuoase, o să citățm această brîncușiană poezie **Chipul griului :** „Nădejde a potîrnichei / cînd caută ascunzișul / la trecerea glontelui : // Vis al melcului tînăr / ce se adapă la marea / spicului de lapte : // Pîine, / rugăciune universală !"

E timpul ca aceste energii lirice să fie captate, dacă nu într-o carte-fluviu, cel puțin într-un volum selectiv, de pe „geamandurile" căruia să-i putem admira, în toată splendoarea, seninișul și tumultul.

Niculae Stoian

Forța poemului

Urmare din pag. 1

la parastase, / În straie negre și cu coada lungă ?" **(Un colț de țară).** Vehemența expresiei poetice se convertește în milă și compasiune atunci cînd autorul redă scene din existența celor oropsiți, a „zdrențăroșilor" care plătesc cu viața încercarea de răzvrătire, tulburător este episodul în care bătrîna țărancă își caută zadarnic „satul, băieții, casa, fetele, bărbatul" printre bîrnele arse, într-o imagine de infern terestru **(Satul ei ?).** Arta portretistică la Arghezi constă în faptul că surprinde în gesturi și dialoguri simple etica elementară și demnitatea țăranului evitînd îngroșările demonstrative. Fragmentele poemului — sau „Peizaje" cum le numește autorul — reconstituie sub forma unui mozaic de imagini întreaga atmosferă a epocii, revolta mocnită a țărănimii apoi declanșarea ei violentă, abuzurile unei boierimi care a pierdut orice rest de umanitate, scenariul e populat cu personaje grotești reprezentînd sinistrul aparat al exploatării : arendași, vătafi, jandarmi, percheptori, ofițeri etc., e un univers pe care autorul îl demontează piesă cu piesă înfierînd nedreptatea socială cu forța acuzatoare a verbului său: „ei s-au urcat în circă pe cei mulți, / flămînzi ca boii-n juguri și desculți". Poemul „1907" este de la un capăt la altul un pamflet care demască profundul antagonism social : „Trăiau în țară două alături popoare, / Ca două ape, blestemate / Să zacă-n două mătci apropiate. / Să nu se întîlnească nicidecum, / Una să secе-n drum, / Sorbită de pustie, / Și alta, subțiată, s-ajungă-n marea vie" **(O răzbunare).** În descrierea răzmeriței autorul apelează la fapte concrete, identificabile, la documente vii care sporesc autenticitatea scenariului epic așa cum este episodul ceferiștilor din Pașcani care i-au eliberat „cu de la sine voie" pe țăranii închiși în „vagoanele de vite" scandalizînd oficialitățile. Alteori autorul preia scene din mai vechile sale scrieri, imaginea coșmarească din „O răzbunare" fiind aproape similară cu cea din romanul „Cimitirul Bună Vestire" (1936) ceea ce demonstrează o continuă obsesie tematică la Arghezi. Invocind marea răscoală din 1907, autorul a redactat un manifest ideologic bazat pe forța de sugestie a imaginii poetice, denunțînd pe un ton virulent nedreptatea la care el însuși a fost martor direct. Poemul acuză cinismul oficialităților vremii care au masacrat mii de țărani în primăvara „sărbătorilor de sînge", cum spune scriitorul, dincolo de imaginea cruntei reprimări a mișcării țărănești versurile proiectează momentul victoriei, confirmînd sensul umanist și etic al întregului ciclu arghezian: „S-a isprăvit tocmeala. Vorbim o altă limbă / Așa, pe neștiute, pe la un miez de noapte, / Răspundem din bordeie alt Nouă-sute șapte, / Mai chibzuit, mai crîncen, nu lînced ca o turmă / Să nu cumva să fie, vedeți, și cel din urmă. / Că poate și armata în slujbă la clocoi, / Trezită la dreptate, să fie-atunci cu noi".

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

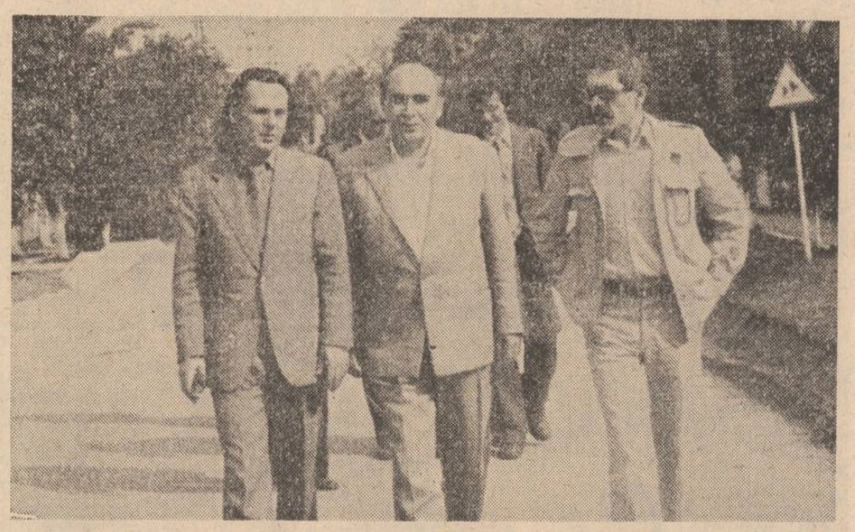

Într-o convorbire despre romanul românesc, C. Stănescu, Ion Lăncrănjan și Al. Oprea

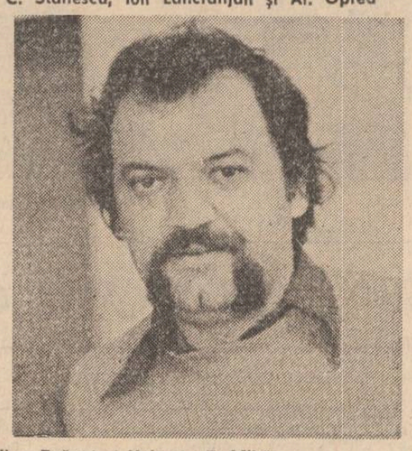

Poezia și critica tînără față-n față : Rodian Drăgoi și Valentin F. Mihăescu

Cînd s-a născut B. P. Hasdeu?!

În urmă cu un deceniu, în paginile **României literare,** cercetătoarea Roxana Sorescu și poetul Teodor Plop au purtat o discuție asupra controversatului an al nașterii lui B.P. Hasdeu. Deschiderea a făcut-o Roxana Sorescu, **Despre data de naștere a lui B.P. Hasdeu,** în **R.l.** anul IX, nr. 36, de joi, 2 septembrie 1976, p. 19, sfărîmînd tăinuite și uitate lăcate : „Redeschidem o dispută de istorie literară ce părea încheiată acum patruzeci de ani cînd, spre a preciza data nașterii lui Bogdan Petriceicu Hasdeu (Hîjdău), Ecaterina Dvoicenco îi transcria, din matricola pe anul **1838** a bisericii din comuna Cristinești, actul de naștere, pe care îl reproducem după **Începuturile literare ale lui B.P. Hasdeu,** FRPLA, 1936, p. 19—20". Urmează actul. Și, imediat, atacul la rege și ridicarea lui de urechi: „Publicarea acestui act părea a aduce lumină într-o chestiune în care Hasdeu însuși n-a adus nici o lumină ba, dimpotrivă, ...a mistificat cu bună știință datele". Calomniei i se dă un suport științific : „Hasdeu însuși... și-a declarat **în scris** de mai multe ori nașterea la **16 februarie 1836".** Bobii (și nu raționamentul) ajută să se nimerească așa-numitul act de naștere ca act de botez, lucru demonstrat cu prisosință de replica lui T. Plop în **Despre actul de naștere al lui B.P. Hasdeu (R.l.,** anul X, nr. 35, joi 1 septembrie 1977, p. 12—13). T. Plop precizează, după însemnarea de deasupra actului, că botezul s-a făcut în aprilie : „vă Aprelia".

Înscrisurile lui Hasdeu ar fi, unul, din 3 iunie 1863, și altele, „către rudele apropiate (fiică, soție)", din „18 februarie 1882 : «Sum mititel abia de două zile, căci alaltăieri a fost ziua mea de naștere»; 25 ianuarie stil vechi 1886 : «...cînd omul este de o jumătate de secol i se zbîrlesc și gîndurile și stilul, nu numai fruntea: e tocmai bun pentru a fi pus la **Arhivă** și închis într-un **Dicționar»;** (sfîrșitul lui martie, începutul lui aprilie 1887): «Un băiat mai fără caracter n-am văzut de cînd trăiesc, adecă de 50 de ani împliniți la 16 februarie trecut»".

Să observăm întîi că, în **Întîmpinarea** autografă de la 3 iunie 1863, Hasdeu nu a declarat că **s-a** născut la 16 februarie 1836 ci, numai că are „acuma 26 de ani" (Arhivele Statului, Filiala Iași, Fond **Curtea criminală,** Transportul 1758, opus 2007, dosar nr. 838, f. 37), ceea ce era adevărat. Același lucru l-a publicat și în **Apărarea redactorului** din **Lumina,** tom III, nr. 17, 1863, dar nu la pagina 65, cum indica Roxana Sorescu — unde nu se spune nimic despre vîrstă — ci, la p. 66 : „Am acuma 26 de ani și, prin urmare, dupre teoria probabilității" etc. Roxana Sorescu se va fi luat și ea după aceeași teorie, oprind citatul (sau cititul) la „26 de ani și", în care a văzut repede data de 16 februarie 1836. Noi unii, cu tot efortul, n-am putut găsi însă această dată „înscrisă de B.P. Hasdeu" pe acea foaie ! Un calcul mecanic, 1863 minus 26, ar da 1837, în nici un caz 1836, dar trebuie să luăm în seamă și cele cîteva luni trecute din februarie, cu care Hasdeu intrase bine în al 26-lea an al vieții și care-l îndreptățeau să nu declare că are 25 de ani împliniți și cîteva luni. În mod corect trebuie să scădem din 1863, 25, rezultînd 1838. De unde și pînă unde atunci anul 1836?!, Și, mai ales, că Hasdeu ar fi scris cu mîna lui acest an ? ! Cine mistifică ? Și, dacă nu mistifică Hasdeu, de ce să i se treacă în cont mistificările unora care l-ar vrea neapărat pe Hasdeu mistificator ? Cît privește celelalte inscrisuri, oricît ne-am chiori la citatele alese de Roxana Sorescu, nu dăm de anul **1836,** ci numai de **16 februarie.**

Într-o a doua grupă de mărturii sunt acele „altele, făcute numai în anume circumstanțe..., prin care își recunoaște nașterea în 1838, tot la 16 februarie". Destinate străinilor, acestea „sînt **toate** declarații oficiale, publice". Anume, în **Genealogia și biografia d-lui B.P. Hasdeu.** Publicată de cetățeni craioveni, Craiova, 1884, și „alcătuită de Hasdeu însuși" : **„S-a** născut în satul Cristinești, în Basarabia, la 16 februarie 1838, din o familie curat românească". „Data de 1838 a înscris-o Hasdeu și în cavoul familiei din Cimitirul Șerban-Vodă,... în 1890". Și „chiar dacă nu mai lucra cu avîntul dinainte, ...inscripția **1838** trebuie considerată a fi fost făcută cu deplină luciditate. În sfîrșit, o altă scrisoare către Iulia, în succesiunea imediată a celei în care vorbește de cei «50 de ani împliniți la 16 februarie anul trecut» : «...la 1838, cînd mă născeam eu...»". „Cu alte cuvinte, Hasdeu pusese în circulație două rînduri de date : unul pentru public (1838), altul pentru familie (1836)". Cu alte cuvinte, Hasdeu minte în public. „Întrebarea rămîne : cînd și de ce inaugurase el o astfel de dualitate ? Din plăcerea mistificării, din orgoliul de a fi mai tînăr și deci cu atît mai uimitor prin știință ? Credem că nu". Și noi. Dar, întrebarea într-adevăr rămîne, cu toate lămuririle aduse de T. Plop, care s-a mulțumit să repună în drepturi validitatea actului de botez, implicit a datei inscrise în el. Înșir-te, mărgărite. Într-o atitudine impozant-belicoasă cercetarea bate cîmpii mai departe, pentru a putea închide cercul : **„Personalitate dualâ** și, cum se știe, **cu plăcerea de a-și induce contemporanii** în vreo inofensivă **eroare,** Hasdeu va fi jubilat nu o dată în sine cînd trebuia să se declare născut în **1838".** Sublinierea este a noastră. Oricine are sub nas un puf științific, se și crede dator să-l tragă de barbă pe B.P. Hasdeu. Fiindcă spațiul nu ne îngăduie să-l analizăm aici pe acest „cum se știe", ne mărginim să afirmăm că, între modul în care a fost el demonstrat anterior și felul în care a fost susținut și de Roxana Sorescu, nu este nici o diferență.

Dintre cele trei scrisori citate de Roxana Sorescu în legătură cu anul 1836, numai ultimele două ar comporta discuții. Spunînd, la 25 ianuarie st. v. 1886 că este „de o jumătate de secol", Hasdeu se menținea în limitele unității de timp pe care o alesese, fără să mistifice cu nimic. Și la 52 de ani el ar fi putut să zică la fel, fiindcă **măsura de timp** era destul de largă. Și, în fond, expresia vîrstei era aici metaforică. Scrisoarea a treia este cu cîntec. Departe de a clarifica datele, așa cum crede de Roxana Sorescu, ea, în fond, mai mult le încurcă. Căci, cei „50 de ani împliniți la 16 februarie trecut" nu trimit la 16 februarie 1836 ci, la 16 februarie 1837 ! Judece cine vrea. Și fără să fii familiarizat cu modul curent de exprimare din a doua jumătate a veacului trecut, simpla parcurgere a volumului de corespondență utilizat (și coeditat) de Roxana Sorescu, edifică deplin asupra timpului, ceea ce ne scutește de exemple. Hasdeu nu spune „16 februarie anul trecut" — cum forțează Roxana Sorescu, falsificînd textul original prin introducerea **anului** — ci, „16 februarie trecut", adică luna trecută, februarie, acum fiind în 22 martie stil vechi. Fiind în anul 1887 și scăzînd cifra „mistificată" de Hasdeu, am avea dară anul 1837, ceva cu totul nou. Dar nu vîrsta exactă conta aici. Ci, faptul că, în 16 februarie, fusese ziua sa de naștere și dragele sale Iulii nu i-au adresat nici un cuvînt de felicitare. Cifra de 50 nepotrivindu-se nici cu 1836 și nici cu 1838, este evident că a fost o eroare de calcul (Hasdeu crezindu-se în avans cu un an real, față de timpul calendaristic!). Se mai întîmplă. I se întîmplase tatălui său, Alexandru, să-i scrie, la 1/13 ianuarie 1866, că are „53 de ani", deși, avea 54, ba încă apropia 55 ! Bogdan însuși va scrie în cartea Iuliei, **Chevalerie. Confidences et Canevas,** publicată în 1889, că Alexandru Hasdeu „s-a stins în 1874, la vîrsta de 63 de ani" (corect, **1872** și **61),** îndreptîndu-și neatenția într-un studiu încheiat la 2 august 1891 și publicat în **Revista Nouă,** anul IV, nr. 4—5, 15 iulie — 15 august 1891: „La 9 noiembrie 1872 moare în Hotin tatăl meu Alexandru / În notița biografică publicată în **Chevalerie par Julie Hasdeu,** p. 259, s-a pus din greșeală data «1874»... /" (p. 144). În 1887 însă, dîndu-și mai repede seama, el nu mai așteaptă doi ani ca să se corecteze ci, chiar în scrisoarea următoare precizează — cum a văzut și Roxana Sorescu — că s-a născut „la 1838".

Așadar, **Hasdeu a susținut cu consecvență ca dată a nașterii sale ziua de 16 februarie stil vechi 1838,** ceea ce în **stil nou** înseamnă **28 februarie 1838.** Nu mai insistăm asupra aserțiunilor ilogice după care în viața publică, adică tocmai acolo unde trebuia să te legitimezi prin documente și unde aproximația nu mai avea loc, Hasdeu ar fi jonglat cu data sa de naștere după plac. Această dată nu este decît în mică divergență cu data de 26 februarie 1838 înscrisă de preot în actul de botez. Actul emanînd de la o oficialitate, data trebuia înscrisă în stilul de timp oficial, adică stilul nou. În practică însă, în viața de zi cu zi, datorită îndelungatei „oralități" a timpului, lumea ținea stilul vechi. (Majoritatea scrisorilor lui B.P. Hasdeu sunt o dovadă. Încă și azi, mulți din bătrînii din lumea satelor, țin socoteala timpului și după vechi). Tinerea la zi a stilurilor, concordanța între practica celui vechi și oficialitatea celui nou va fi dat, probabil, bătaie de cap scriitorului actului din condica botezaților din satul Cristinești. Chiar și pentru oameni cu mult mai multă carte — dovadă volumul III de **Documente și manuscrise literare. Corespondența B.P. Hasdeu — Iulia Hasdeu,** București, Editura Academiei R.S.R., 1976, pomenit aici — cronologia pe stil vechi și pe stil nou se dovedește și acum a fi un infern. Ca să ne lămurim mai bine am fi vrut să vedem condica în cauză — păstrată acum la Filiala Botoșani a Arhivelor Statului — dar, în vara trecută, cînd am fost noi acolo, ea se afla la microfilmat la D.G.A.S. Așa că nu ne rămîne decît să presupunem că acel consemnăciunar a greșit într-un fel socoteala, scriind în loc de 28 februarie ziua de 26 februarie. Am fi vrut de asemeni să vedem dacă nu cumva acel rusesc „vă aprelia 1838", cînd s-a săvîrșit botezul, nu este „6-go aprelia 1838"; și alte cîteva amănunte, raportate la celelalte acte din condică. Ca să spulberăm definitiv curioasa suspiciune asupra actului de naștere al lui B.P. Hasdeu.

Octavian Onea

Ar fi împlinit 90 de ani

Departe de a fi intrat în umbră cu trecerea timpului cum s-au întîmplat lucrurile cu unii clasici ai literaturii noastre, autorul lui **„La' Medeleni",** pe măsură ce anii s-au scurs, a redevenit la fel de cercetat și cerut în librării, îndeosebi de tineri și școlari. Mai mult, numeroși literați continuă să se ocupe de viața și opera lui Ionel Teodoreanu, la fel ca în perioada lui de glorie, începută în 1919 cu **„Jucării pentru Lily"** și terminînd cu **„Să vie Bazarcă",** roman apărut postum (descoperit de **Silvia Tomuș** la Biblioteca centrală din Cluj-Napoca) și cu volumul de poeme **„La porțile nopții",** de asemenea apărut postum, prin îngrijirea pioasă a **Ștefanei Velisar** — ea însăși una din scriitoarele noastre importante.

Într-adevăr, de curînd, scriitorul **Papp Ferenc** a tradus și tipărit cel de-al doilea volum din **„La Medeleni"** în Editura „Kriterion", fiind premiat de Asociația Scriitorilor din Tg. Mureș, — în cartea de însemnări și eseuri **„Spațiu etern"** de **Emil Manu,** apărut în Editura „Sport-Turism" este publicată o nouă însemnare memorialistică intitulată **„Cum a ucis-o Ionel Teodoreanu pe Olguța",** în care se relatează, cum, elev fiind la Turnu Severin, unde sosise autorul **„Mesei umbrelor",** acesta a conferențiat despre cum scrisese **„La Medeleni",** dăruindu-i viitorului scriitor și un exemplar cu autograf.

...Deschid binișor poarta frumoasei clădiri din bulevardul Republicii nr. 204 unde locuiește la etaj de mai mulți ani **Ștefana Velisar Teodoreanu** împreună cu familia unuia din cei doi fii gemeni, pictorul **Afane Teodoreanu.** Jos, mă întîmpină însăși scriitoarea pe care n-am mai văzut-o de-acum doi ani, după ce se mutase aici din strada Romulus.

Urcăm scările înguste, încît mă mir cum execută cu atîta sprinteneală exercițiul respectiv !

— Păi eu nu cobor decît rareori, îmi explică **Ștefana Velisar.** Numai cînd îmi sosesc prieteni buni.

Ajungem într-un hol larg ai cărui pereți mi se par o mică expoziție cu lucrări ale pictorului Afane Teodoreanu.

— Este extrem de modest, îmi explică gazda. Uneori i s-au propus prezentări colective de către unii mari pictori ai noștri, dar el a socotit că nu e cazul unei cel puțin astfel de colaborări!

O privesc îndelung pe autoarea **„Ursitului"** și a atîtor altor volume, — romane și cărți de rememorări. Nu s-a schimbat aproape deloc, în ciuda anilor care au venit unul după altul. Aceeași vorbire moldovenească avînd imprimată frumusețe și duioșie în fiecare frază rostită. Aceeași volubilitate, aceeași caldă prietenie pe care o simți din ospitaliera primire. Iar cînd intrăm în camera pe care și-a păstrat-o pentru sine și aducerile ei aminte, observ o identitate cu cealaltă, părăsită cu regrete, din strada Romulus : scrinul și șifonierul purtînd patina vremii, biblioteca, oglinda cea mare, fotoliile, numeroasele fotografii de familie în care predomină chipul lui Ionel Teodoreanu. Apoi, aceleași întrebări de început, iar din partea mea aceeași sfiicîune gîndindu-mă la anul în care Ionel îmi scrisese, cu o sprinteneală prietenească, prefața la volumul **„Hai cu mine",** apărut în 1940, în Editura „Cultura Românească — Steinberg", prefață intitulată **„Du-te cu el, cititorule !".**

— Cum a reușit Ionel să scrie atîtea lucrări într-o perioadă aproximativ scurtă ?

— Am mai spus-o cu alte prilejuri : El își consacra fiecare vacanță de vară realizării unei cărți noi, impunîndu-și un riguros program de lucru, fumînd și bînd cafele. Îi trebuia liniște, însă. Și, la mare, se închidea într-o odăiță unde aveam grijă — eu și cei doi copii gemeni — Gogo și Afane — să nu fie tulburat.

Deși cu o substanțială diferență de vîrstă, cînd l-am cunoscut în 1932, Ionel Teodoreanu îmi acordase o caldă prietenie. Am relatat în volumul **„Luminile oglinzilor",** Editura „Minerva", 1974, unele secvențe desprinse din șezătorile la care am avut bucuria de a-l însoți pe Ionel, împreună cu Gala Galaction, Ion Minulescu, Al. Cazaban, George Lesnea, Păstorel Teodoreanu, Mircea Damian, Virgil Carianopol, Traian Lalescu, Teodor Scarlat, Ion Th. Ilea, Coca Farago, Simion Stolnicu și mulți alți scriitori. De multe ori, mă „lua" la marile gale de box ori la meciurile de fotbal ce se desfășurau pe stadioanele „Venus" sau „Unirea Tricolor", plătindu-mi el biletul de intrare. (De altfel a și acordat o prefață lui Costin Păun la volumul **„O sută unu portrete din boxul românesc!").**

— Și azi, îi spun **Ștefanei Velisar,** interesează unele momente din prima întîlnire cu dumneavoastră, logodna, căsătoria, viața de familie...

— Cred că ți-am relatat și dumitale, am spus-o și în **„Ursitul",** că într-o iarnă cu ger năprazinic, în ajun de sărbători, venind la Iași la verișoarele mele, spre a-mi lua rămas bun, fiindcă plecam cu tatăl meu la Paris, Beb și Cella Delavrancea m-au dus în vizită în casa magistratului Osvald Teodoreanu. După seara petrecută în acea familie, verișoarele mele Cella și Beb au vrut să mă conducă acasă la o altă verișoară. Dar s-a oferit să mă însoțească Ionel... Și m-a dus și m-a tot dus, de cu seară pînă dimineața ! Nimeni pe străzi. Orașul tolănit singur / sub cer și noi doi. Ionel mi-a povestit toată viața lui. Și era o liniște de vis. „Stelele au gene lungi în noaptea asta", spusese la un moment dat, Ionel. Toate stelele erau cu raze... De la o vreme, dealurile albe păreau să prindă viață, își arcuiau încet spinările, se destindeau și începură nesimțit să horească în jurul nostru, înlănțuind orașul, zidind pragurile zărilor, lăsînd cîte-o spărtură și închizînd-o iarăși...

„Arde într-acolo, zic. Trebuie să fie un incendiu, vreun depozit de muniții..."

Dar Ionel se oprește deodată, ca trezit din somn și spune uimit :

„Răsare soarele !"

„Vai de mine ! exclam. Și m-așteaptă vara mea ! Cum de n-am înghețat umblînd noi toată noaptea pe un asemenea ger ? Ne erau mîinile calde căci la urmă umblasem de mînă, ca să nu mi se împiedice piciorul de vreo piatră.."

Și Ștefana Velisar a făcut o pauză adăogînd apoi :

— Ionel a descris această noapte într-un poem intitulat **„Poveste",** — scris în ultimul an al vieții sale. Și am scris și eu despre această noapte un poem intitulat **„Începutul",** după ce n-a mai fost Ionel pe lume....

A doua zi, am plecat la București. Întîrziindu-se plecarea noastră la Paris, a venit și Ionel la București, începînd să ne întîlnim zilnic. Dar aflînd, tata mi-a interzis să mă mai plimb cu el. Din fericire însă, în camera de hotel în care mă aflam, locuise un bolnav de gripă spaniolă care și murise (fapt ce se camuflase, de altfel, de conducerea hotelului, neaflîndu-se nimic). Dar m-am molipsit eu de gripă spaniolă. Douăsprezece zile m-am luptat cu această boală cumplită. Cînd, în sfîrșit, după nopți lungi de veghe și îngrijiri, medicul a precizat că sînt salvată, tata fericit mi-a zis : „Cere-mi tot ce vrei. Nimic nu-ți voi refuza". „Logodește-mă cu Ionel, am răspuns eu prompt". „Bine, fetița mea", mi-a răspuns mușcîndu-și imediat buzele la ce-i scăpase din gură. Dar eu îi și sărisem de gît cu atîta bucurie, că tata n-a mai avut curajul să dea înapoi. După un an mă căsătoream cu Ionel, care reușise performanța de a da, în trei sesiuni de examen într-un singur an, îndatoririle necesare celor trei ani ai facultății de drept din Iași.

...Au revenit în dialogurile noastre din această zi zeci de scriitori ai vremii îndeosebi G. I. Brăileanu și Mihail Sadoveanu. Am evocat unele secvențe de la Paris, schimburile de scrisori dintre Ionel și Ștefana Velisar. A venit vorba și de operația de fibrom pulmonar suferită de Ionel la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, cînd a fost salvat de doctorul Cimpeanu. Și am ajuns la acea dimineață fatală de 3 februarie 1954, cînd, pe un viscol cumplit, mergînd spre Tribunal, Ionel se oprise la o Alimentară pe strada Căuzași, să cumpere ceva în cinstea celor doi copii care împlineau în acea zi 33 de ani, și cînd subit a fost fulgerat de o sincopă cardiacă.

Cu o noapte înainte, avusese un coșmar al sfîrșitului, scriind o poemă cu acest subiect.

În ianuarie 1987, autorul **„Medelenilor" ar fi** împlinit 90 de ani !

Al. Raicu

28 FEBRUARIE 1987

L6

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

BIROAS VASILE : Din **Carnaval :** „Poposit în brațele tale, viață / amăgindu-mă singur, m-ai lăsat / să te cred un fagure de miere / nesfîrșit și nepăzit de nimeni. / cîte iluzii voluptoase m-au amețit / și mi-au ars puterea discernămîntului.“ În rest, de ce să greșim și noi față de dv. ?

FLOREA BOGDAN : Iată ce **Autoreglare :** „Stau liniștit zi de zi / cu fundul pe cocoașa albă / a gîndului meu sterp / și-i privesc curios ochii albi / clipind irisi giganți. / Și-ncercăm amîndoi să ne reglăm / privirile boțite de plins / pe aceeași lungime de undă.“ Cu așa bună așternere, să nu vă fie-n pagubă.

MIHAI BOBUTANU : Metamorfoze, așa : „Copil fiind / m-am răstignit pe-o floare /.../ am viețuit atît / cît o petală / plecînd mereu / cu dorul către tine / copilărie / Țara mea natală“. Încolo, nu prea, încoace nu mai mult.

VICTOR BARBU : Acest **Joc de umbre,** fără de fără : „Din frunze moarte și din soare / un calm peisaj de promenadă / îndrăgostiții-n iarba mare / ca greierii se prind în nadă. / Un joc de umbre în ovalul / obraz al serii de bazalt / cînd rece riu-și schimbă valul / din piatră-n piatră spre înalt.“ Vă încredințăm Poștașului ce ne-o înlocui.

NICOLAE ION : V-ați trezit, dar nu prea, cum ziceți. **M-am trezit :** „M-am trezit /.../ în oglindă / îmi aranjez / cravata și mustăți / să par mai tînăr / strig : / Iată Nordul ! / Copacii / cu coarnele-n pămînt / cu picioarele-n soare /.../ mă recunosc / Deschid fereastra / de dincolo de timp / iau asupra-mi moartea / nu mă întîmpină nimeni / cu flori / cu o vorbă / cu o stringere de mînă. / Îmi aprind pipa / fumul plutind ca un fluviu / cît mai departe de mine / mă anunță...“. Spălați-vă pe ochi cu apă bună, dacă tot v-ați trezit și nu prea.

T. D. HOGHIZ : Mai norocoase, două fără titluri: **I.** „Parcă ar fi simbăta / sufletului meu / așa mă simt / lipit de iarba pămîntului / parcă ar fi duminica / sufletului meu / așa mă simt / lipit de iarba pămîntului / parcă ar fi ziua / sufletului meu / așa mă simt / lipit de iarba pămîntului.“ **2 :** „Astăzi e ziua ta, frunză / și te-am prins cu un ac / de umerii mei / să te știu fosnitoare la umbra / cerului / Te mîngîi cu palmele mele aspre / și-ți dau numele de toamnă. / Apoi te sfarm și te strivesc / și te arunc în pămînt / și-ți spun că ai murit / că nu mai ai dreptul de răsărire / într-o frunză ce-o numesc / primăvară. / Te-am aruncat în pămînt /.../ și te acopăr-acum, în cuvinte uscate / îți fac și-o cruce din crengi / de mesteacăn / să se confunde cu albul de frig / într-o iarnă ce hotește se strecoară. / Astăzi a fost ziua și moartea / ta — frunză — / ca orice început de sfîrșit / de orice sfîrșit.“

GHEORGHE STĂNESCU : „Îmi scrii că în Bucegi ninge și este pace“ — De la Călărași ? Așa !

BUCUR EUGEN : „Încremenit între buzele ierbii“ — Deci altă mișcare, nu !

A. R. IACOBESCU : Mai ninge : „Mai ninge cu frunze peste ochii deschiși / clopotul zilei / își doarme clipele ascunse-n priviri“. Dar cu-așa ninsori, nici într-un mileniu, troian.

ION ALDARUC : La Sigur doar visul, vă zicem : nici atîta siguranță ; nu vă prieste.

DINU MATEI : „Berze, vrăbii, ciocîrlii / și alte păsări voiajoare“. — toate cele pagini ce ne-ați trimis.

ANA CLAUDIA MUTAȘCU : Una, două, trei strofe, de prin tot plicul : „apune soarele și cumpeni / ca niște brațe în fîntîni / coboară-n-cet ca să se umple / de zilele acestei lumi.“ „Iubitul meu, se face toamnă / și-n suflete ne e pustiu / lăsa-vom visele să doarmă / pe perna tristului tîrziu.“ Blestem plătind un vechi păcat / cu viața ta se face fum / de ce un zeu întîrziat / mai cere-o altă jertfă-acum ?“.

HOROPCIUC MARIA : Din cele șaptesprezece. **Elegia a șaptea incantatorie :** „Îmi închipui timpul / o spirală albastră, scinteietoare / care cade în sine înjumătățindu-se / devorîndu-se. / O, de-aș putea dormi continuu / și să uit / că sunt numai o stare / într-o infinită traiectorie / o incețuire a mea / în care tînd să-mi sprijin fruntea / de ea însăși / să-mi ating în mine însumi / mîinile. / O, de-aș putea uita că sunt / o uriașă, fantastică entropie /.../ O, de-aș putea închide nările acestei ierni / care mă absoarbe scînteind /.../“ N-o să iasă prea mult. Șaptesprezece măcinișuri în gol.

AURELIA BRUMĂ : „Ce lumine / pot ajunge / a străpunge / drum la tine ?“. Întrebărica asta, și-atîta tot, din ultimele două plicuri.

PAUL SÎRBU : „Alerg mereu spre niciunde / prin acest pustiu / și las în urmă viața / ca un pachet cu daruri / nedesfăcut.“ Nu-i chiar așa, dar mai alergați, cursa abia a-nceput... să se întindă.

IOAN DUMITRAȘ : Rondelul pietrei cîntătoare : „Acolo, în Munțele Mare / Din Apusenii — Templu sfînt / Și-a scos solfegiul din pămînt / O piatră-adînc cuvîntătoare / Împresurată-i de-o cărare / Ce cată a-i citi prin gînd / Acolo, în Munțele Mare / Din Apusenii — Templu sfînt / Spre piatra fără de cuvînt / Se-nvăluie din codru boare / Prinzîndu-i lira într-un cînt / Care-o desparte de mormînt / Acolo, în Munțele Mare.“ Ecou din marele nostru poet Adrian Păunescu, dar cu-asemenea pietre, dați și-azvîrliți !

Grigore Rotaru

Fereastra de lîngă riu

Nisipul din clepsidră dojenind lumina
seva din plante singurul semn al păcatului
uneori e strigată secunda
cu trompeta unui concert de familie
dimineața chibzuim cum să facem
o turtă pentru ospățul de peste zi
dar îți întinde mărul
chiriașul pendulei gol pușcă
și vom visa luneta în care
o să intrăm odată cu lumina
povara Semnului Mare ne unește
și voi aprinde lampa
ca tăcerea să se reîntoarcă
în părul tău duios
numai papagalul de marmură
șuera prin gaura de sub gușă
trebuie să ia mărul
trebuie să ia mărul.

Pastel de toamnă

Sub oglinzile toamnei zac fîntîni ruginite
Cai albaștri se plimbă însemnați la copite
putrezind limba lunii se tot duce departe
crinii zac stinși de doruri disperate
de moarte
în celula de iarbă se mai joacă lumina
sub un crater de frunze Eva-și tinguie vina
rătăcind în nisipul de sfîrșit de cădere
trec clepsidrele-n cîrduri din nesomn spre
adiere
așezare solemnă la o masă de piatră
vinul bilbiie-n tidve șarpele-n spumă
se-arată.

Cîntec de seară

Clopotul prin ierburi
tremură din nou ;
ca un vis rugina
arde în ecou.

Cumpăna așteaptă,
unde nu cuprinzi,
lebăda atinge
steaua din oglinzi.

Luna se topește
în dulceața ei
ciutele par nînse
cu zăpezi de tei.

Pasărea albastră
arde-n diamant
ne strălumnează
dorul de neant.

Tablou cu lacrimi în sferă

Privire care taie măru-n două
o jumătate roșie tot zboară
o duce îngerul la subțioară
cealaltă jumătate — cuib de rouă
ni se cuvine ca să naștem prunci
spre împlinirea cauzei supreme
a celei de pe urmă din porunci
în lunga spaimă — a punctului de singe.
materia bolnavă cade-n vină
cînd moare crinul stelele suspină
și pe un pat de carne vinul plînge

ROTARU GRIGORE : Cu **Fereastra de lîngă riu, Pastel de toamnă, Cîntec de seară, Tablou cu lacrimi în sferă,** la antologie cu dv. și iată un nou poet, pe numele lui, **Grigore Rotaru.**

Perspectivele evaluării

Urmare din pag. 1

L'Existence poétique de Bacovia, apărută în 1958 la Winterthur în Elveția, rolul autorului român în planul larg al poeziei europene. Edgar Papu amintește și de citeva fenomene de avangardă ale secolului XX care se constituie ca efecte ale unor inițiative venite din România și sînt recunoscute astfel în alte spații culturale. Aspectele anticipatoare ale poeziei lui Macedonski în raport cu lirica lui Ady Endre, aspecte subliniate de un exeget maghiar, sînt aduse și ele în discuție.

Datorită unor astfel de exemple și altora la fel de interesante, perspectiva în care se situează Edgar Papu apare și mai clară. El descifrează destinul spiritualității române în lume punînd mai întîi laolaltă mărturiile variate ale unor exegeți străini de mare autoritate despre rolul anumitor realizări din cultura noastră în raport cu diversele opere similare din alte spații de cultură. E o perspectivă posibilă alături de alte perspective — istorice, stilistice, comparatiste etc. Tocmai în mărturiile acestor exegeți străini ideea protocronismului românesc își găsește un important punct de sprijin. Edgar Papu are meritul de a-i fi alăturat pe cîtiva din acești exegeți în cadrul unei viziuni sintetice, unificatoare, întregită de o exemplară demnitate teoretică. A citi specificul culturii române și rolul ei în lume prin intermediul unor astfel de mărturii străine rămîne în continuare o sarcină permanent actuală.

Edgar Papu invocă însă și alte contribuții, datorate unor istorici, critici și cercetători literari români, cu privire la valoarea protocronică a unor realizări din trecutul nostru spiritual. Faptul că Dosoftei este primul mare poet național în aria răsăriteană a culturii europene intră în ordinea evidențelor. Anumite prefigurări existențialiste sînt sesizate, în sens protocronic, de Constantin Noica în poezia eminesciană. Prin romanul **Arhanghelii** Ion Agârbiceanu pare să anticipeze proza de evocare a mediilor sociale strîns legate de industria minieră, așa cum sînt ele evocate în proza americanului Upton Sinclair. Numeroase alte exemple luate fie din cuprinsul exegezelor literare românești, fie din cel al exegezelor străine evidențiază și ele caracterul anticipator al unor creații românești.

Edgar Papu ține, de asemenea, să precizeze că formula **protocronismului** românesc a fost concepută în opoziție cu ideea **sincronismului** lovinescian, respectiv a năzuinței ce alimentează o conștiință retardatară.

Faptul că așa-zisul modernism lovinescian era corelat cu un antitradiționalism consecvent, programatic, este, de altfel, bine cunoscut. De fapt, adevărata sincronizare a unei culturi cu alte culturi nu se produce prin imitație (termen în care Lovinescu crede că a găsit explicația tuturor fenomenelor spirituale), ci prin afirmarea energică, neobosită, creatoare, a propriilor valori, prin cultivarea a tot ceea ce este original, reprezentativ, tradițional și specific. În acest sens, și numai în acest sens, ideea sincronismului cultural are, într-adevăr, valoare. Sîntem în tot cursul istoriei noastre și în egală măsură creatori (uneori creatori de valori protocronice, cum le numește Edgar Papu), receptori, păstrători și difuzori de cultură. Și tot numai în acest sens ideea de protocronism poate coexista foarte bine cu aceea de sincronism, termen pe care Edgar Papu nu-l respinge, gîndindu-l însă într-o relație complementară cu propriul său termen.

Modul catalizator, declanșator de energii, în care anumite influențe externe, înțelese ca aliante utile, acționează asupra culturii noastre poate fi aplicat, desigur, și unor realizări spirituale românești receptate și utilizate drept modele în alte spații culturale. Cartea lui Edgar Papu are, între altele, meritul că ne reamintește și de ele. Alături de perspectiva protocronistă, aceasta poate fi o altă perspectivă de evaluare a culturii române. Studiile comparatiste ar putea sublinia, de exemplu, originalitatea contribuției pe care un lung și impresionant șir de mari scriitori de origine română au adus-o în cultura franceză. Aceleași studii ar putea reliefa rolul activ al unor opere și autori români în evoluția unor scriitori reprezentativi pentru istoria literaturii bulgare din epoca modernă. Sau — al literaturii române, în special al poeziei lui Eminescu, în constituirea universului liric prin care s-a impus Ivan Krasko, „magnus parens“, cum i s-a spus pe bună dreptate, al literaturii slovace a secolului nostru. Sau — în numeroase alte situații în care protocronismul românesc se corelează cu valoarea de model a unor creații spirituale românești.

Volumul lui Edgar Papu, **Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc,** o apariție semnificativă pentru actuala conștiință de sine a culturii noastre, impune prin maniera coerentă, sistematică, bazată pe un mare număr de argumente, a demonstrațiilor sale. Faptul că acest volum provoacă în continuare noi și noi atitudini este explicabil, înainte de toate, prin ținuta intelectuală a ideilor pe care le însumează.

1907: Ecou de generație

Urmare din pag. 1

evitînd însă amănuntul naturalist, **La lemne** e poemul cel mai arghezian ca limbaj : „Iarna a prins în suflete altoi / Ne e frig ; și pădurile cad peste noi ! // Iată pe dricul sănii abia de încap / șase-șapte coceni, cap la cap // Dar de-au venit gerurile cu grijania / ne-am ars peste vetre gardul și sania // Ne e frig ; și pădurile cad peste noi ! / Colonelul răcnește să dăm înapoi. // Cum să-ți mai tragi mina de pe secure / cînd ea e flămîndă de lemn, de pădure ? // Ne e frig, dar el răcnește să ne întoarcem acasă. / Colonelului ce-i pasă ? // ...Inima a mînjit cu roșu ghețușca... / Mai a dracului e furca decît pușca.“ A treia piesă a tripticului stănescian invocă absența tragică a celor ce cutezaseră să rostească o singură vorbă: **Pămînt !.** Tonalitatea e aceeași din „peizajele“ argheziene, peste care coboară aproape material întunericul Golgotei, ca într-un calvar al țăranilor, dar dincolo de sonoritățile exterioare, mișcarea stihială ce străbate versurile suscită, parcă fără voia poetului și în afara temei, unele **din** întrebările cele mai profunde ale poeziei sale de mai tîrziu, legate de căutarea obsesivă a secretului energiilor latente ale logosului, de lupta cu forțele necunoscute ale cuvintelor : „Care, cum a rostit cuvîntul / a dispărut cu noaptea și vîntul / iar ochilor le-a mai rămas să vadă / doar urmele lor umede în zăpadă. // Unde s-au dus ? / De ce s-or fi dus ? / De ce au rostit cuvîntul nesupus ? / Departe de noi / între huile și antracite, / gem stelele carului mare stilcite. // O, nu rostiți cuvîntul acela știut !... / E iarnă în patima lutului mut / și peste amurg a nins cu fulgi roșii, / groaznici fulgi roșii !“. Oricît de remarcabile, cele trei poezii din **Tribuna** nu depășesc dimensiunea stilistică a unui strălucit exercițiu pe temă dată, sub semnul liricii argheziene. Pentru tînărul Nichita Stănescu a fost însă o întîlnire necesară cu „etalonul de aur“ al poeziei românești, cum îl va numi el pe Tudor Arghezi într-un eseu din 1967 : „Pe aici se trece, aici se dă examenul, de aici se pleacă mai departe“.

Mai aproape de o „viziune a sentimentelor“ consubstanțială neliniștilor moderne ale poeziei sale, este Nichita Stănescu în poemul **1907,** publicat în **Gazeta literară** și reprodus, ca reprezentativ pentru debutul său absolut, (numai primele trei strofe, sub titlul **Ardea spitalul)** în ediția nevarietur a operelor sale, **Ordinea cuvintelor.** Versurile închipuie o parabolă expresionistă a evenimentelor, aflate sub emblema focului purificator ce mistuie, ca în invocația eminesciană, o lume bolnavă, curățind-o alchimic de impurități. Regimul poemului e nocturn, citadin și oniric, marcat de imaginația apocaliptică a sfîrșitului de mileniu, în vreme ce gesticulația e emfatică asemeni „nervilor“ bacovieni : „Ce vis ciudat mă străbătu azi-noapte !... / Ardea spitalul cu bolnavi cu tot / Și flăcările sfîriiau în cărnuri / Ris alb cutremurat de savaot // Ce ris, ce ris mă străbătu azi-noapte ! / Ce ris de ziduri prăbușite / Strivind sub ele urletele, clipite / Și razele căzute ale lunii // Și luna... cum mai fulguia azi-noapte / Pe străzile pierdute-adînc în vis... / Și cum mai fulguia pe cărnuri aspre ! / Desfriu de flăcări și de vis ucis.“ Ultima strofă, la care poetul a renunțat în ediție, dezvăluia simbolistica socială a imaginilor : „Ce flăcări prăvăleau azi-noapte / Ris fremătat și alb, de savaot !... / Ardeau, ardeau puroaiele azi-noapte / Ardea spitalul cu bolnavi cu tot.“ Epurată astfel de caracterul vag alegoric, poezia își amplifică forța metaforică a unei viziuni enigmatice unde răscoala și-a pierdut concretul istoric intrînd în sfera atemporală a simbolului liric.

Pe lîngă materialitatea dură a țăranilor ciclului **1907 — Epopeea țărănească,** publicat în volumul postum al lui Grigore Hagiu, poet al pămîntului și al focului venit dinspre o cîmpie ondulată de mișcarea spicelor și de pantele line ale dealurilor Covurluiului, poeziile dedicate răscoalei de cel mai apropiat prieten al său, ploieșteanul Nichita Stănescu, poet citadin al aerului și focului, par oarecum abstracte și fragile. Hagiu are simțul vești niciei agreste și al forțelor obscure ale pămîntului din care-și trăg rădăcinile, ca niște copaci, țăranii săi : „dar ce fac ei / mestecați cu pămîntul / țăranii / unul bate pe loc dîrdîind / se scufundă în lut încă plin de fulger / altul ia foc de la lună pe culme / o mare veste străbate hotarele / de bine de rău, unii știu alții nu / celălalt însă ultimul zămislitorul / cel ce va fi / cu ochi de zeu se mai uită / la cornoasele ghiare părăsite“. Răscoala nu e pentru el o dramă stilizată de timp, ci o tragedie cosmică a vieții și a morții unor ființe de același singe cu sine, resimțită cu forță elementară din care s-au născut odinioară epopeile. Autor de întinsă cultură și rafinată utilizare a formelor poetice dintre cele mai cizelate, precum sonetul, Hagiu folosește aici cuvîntul aspru, verbul bolovănos și puternic, singurul potrivit cu nenorocirea și vechimea eroilor poemelor sale modelate colțuros și greoi asemeni unor figurine primitive din pămînt ars. Foametea care duce la vărsarea de singe are ceva de blestem al sorții : „nu mai era nimic / de nici-una / de nici-unele / pe cei duși duși pe cei dragi cum se poate / să-i cinstești cum se cuvine după datină / de unde făina cea albă / de unde mălaiul măcar / de unde untdelemnul cel sfînt / parcă s-au tras în pămînt / să le rămînă țepene / negrele rochii“. Imaginea e dantescă, scenele au cruzimea exacerbată, insuportabilă a paginilor lui Zaharia Stancu : femeile iau lut galben și coc din ele colaci de înmormîntare în care copii neștiutori își rup dinții de lapte. Reprimarea teribilă e pe măsura chinurilor îndurate mereu de-a lungul vremii de muncitorii acestui pămînt : „tot răzvrătiți / tot în răspăr / cu stăpînirea / să-i tortureze pînă la sminteală / cumpliții, iscusiții meșteri inventară / unelte mult mai bune și mai multe / decît țăranii au avut vreodată/ unelte de tortură pe măsură / virtoaselor alcătuiri de trup și cuget / privește-le / un munte ai putea / să muți cu ele“. Deși ciclul nu cuprinde multe poeme, o asemenea grandoare a viziunii ființei țărănești nu mai poate fi întîlnită în literatura noastră contemporană decît în poezia lui Ion Gheorghe și în proza lui Ion Lăncrănjan. Memorabilă, asemeni prăbușirii salcimului moromețian, e moartea răsculaților : „la-nchinăciunea / cea mare / cea din urmă / la-nchinăciunea care n-a iertat pe nimeni / căzură toți ciți au ieșit la margine de sat / și se surpară în genunchi și-apoi pe coate / cu brațele zvîrlite-n lături / cu fruntea încercînd să are-n asfințit / proptindu-se-n convulsivele picioare / trup cruce / nici în pămînt / și nici pe verticală“. Vitalistă ca structură, poezia lui Grigore Hagiu găsește în motivul grîului, la fel ca Blaga cel din „mirabila sămîntă“, prilejul unei reverii asupra miracolului vieții, al eternității rodului și al permanenței țăranului în muncile de primăvară : „Din coapsa lui / chiar după întîia noapte / grîu verde răsărise...“

A APĂRUT

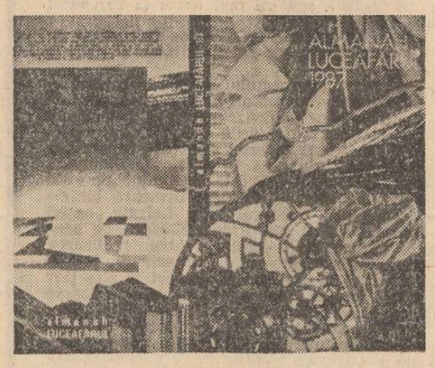

Almanahul «LUCEAFĂRUL»
1987

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Marin Mincu (poet, prozator, critic) publică o carte interesantă, intitulată, previzibil, „Eseu despre textul poetic II“ (Ed. C.R. 1986). Este preocupat de modificarea termenilor vehiculați în critica literară, de constituirea unei viziuni proprii asupra poeziei române din ultimele decenii (rămîne de văzut în ce constă originalitatea sa), de polemica cu metoda critică călinesciană tratată drept anacronică, de intîietatea sau „inovațiile“ sale critice în contextul literar românesc. O carte precum „Un poet printre critici“ este utilizată, pe spații largi, în construcția respectivă. Expresii conceptuale precum **metafora-concept, plasmă stilistică** și altele sînt inventate de autorul acestei cărți, adică de subsemnatul. Ele s-au dovedit a fi operante și, atunci cînd sînt preluate, e firesc să fie menționată sursa. Avem de-a face cu un autor mîndru de contribuțiile sale, deci, cînd „împrumută“ contribuțiile altora, trebuie să precizeze acest lucru. Mai ales cînd ele, împrumuturile, nu sînt niște cărămizi pierdute în economia propriei construcții ci stîlpi de susținere. Doar un exemplu : în capitolul **Poezia nouă,** (pag. 36, **„Eseu despre textul poetic II“**) Mincu preia perfect cronologia valurilor poetice de la Labiș încoace. Textul meu a fost publicat în **Prefața** „Antologiei poeților tineri“ (1982), în cartea „Un poet printre critici“ (1979) și, doi ani mai devreme, în paginile **Scînteii tineretului.** Este o chestiune de istorie literară care trebuie respectată. Cu timpul, clasificarea respectivă a devenit un bun comun. Nu am făcut reproșuri, unuia sau altuia, pentru cîteva fraze dar, în cazul de față, avem de-a face cu un capitol. Am precizat asemenea lucruri într-un motiv foarte bine întemeiat : este posibil ca, în articolele mele viitoare, termeni, expresii, idei să revină și nu aș vrea să se creadă că le-am preluat din cartea lui M. Mincu.

II. S-a observat, în alte părți, răspîndirea unei plante pitice pe o arie geografică enormă și s-a constatat că sporii ei nu vîntul îi duce, ci coada animalelor care străbat mari distanțe în căutarea hranei. Nu a fost greu să se observe că planta respectivă se termină exact acolo unde începe vîrful cozii legănate prin prerii, stepe și pampasuri, fiind vorba de o simbioză parțială, de o forță uimitoare de adaptare.

III. Între teoriile cunoscute, consumate și asumate de istorie nici una nu a simplificat actul literar într-o asemenea măsură, ascunzîndu-și lipsa de profunzime în spatele unor termeni aparent esoterici prin științificitatea lor. „Ambiguitatea“ textualistă este limitată la două nivele, păstrîndu-se, în felul acesta, chiar sensul etimologic al cuvîntului ; toate corespondențele devin univoce, pe baza unei simple alegorii între semne ca efigii ale scrisului și faptele estetice. Planul figural va trebui să conțină cuvîntul **virgulă,** cuvîntul **cerneală,** cuvîntul **carte,** cuvîntul **creion,** cuvîntul **scriptură** sau derivate ale acestora desemnînd actul scriiturii ca atare. Putem obține un poem „textualist“ dacă într-unul „netextualist“ de 20 de versuri, să zicem, înlocuim cuvîntul **gheață** prin cuvîntul **pagină** sau cuvîntul **păcură** prin cuvîntul **cerneală.** Astfel, această metodă „inițiatică“ stă la îndemîna grafomanului. Planul secund este lesne de înțeles : referîndu-se la datele materiale din care este compusă, cartea se referă la sine și apare, mai evidentă ca oricînd, autoreferențialitatea ei, netranscendența ei funciară etc.

Textualismul este un Cal Troian din carton, introdus de cîtiva ani în cetatea literelor. Am folosit, în legătură cu el, tot în **Luceafărul,** un joc de cuvinte (deși eu nu prea mă joc) care i se potrivește : „Versiunea semiotică ? Diversiunea semiotică !“

Scriitorii maturi și-au scris și își scriu cărțile punîndu-și deștu-n ureche atunci cînd aud strigăte textualiste. Aceste rînduri nu pentru ei sînt scrise ci pentru autorii mai tineri a căror putere de discernămînt poate fi influențată de fantomele modei literare. În studierea acestei forme inedite de dogmatism — textualismul — se poate reveni.

IV. Critica „textualistă“ este o „altă retorică“.

George Alboiu

REMEMORĂRI

Aur, canari și filosofi

1.

Din lungul calvar al refugiului de război, înghesuit împreună cu mama într-un vagon ticsit ca o cutie cu sardele, țin minte cîteva secvențe care s-au întipărit în mintea mea de copil. Întîi, un sac de hîrtie plin cu zahăr de care mama nu se despărțea niciodată și care în vremurile acelea constituia o mică avere, cumpărat de la un speculant pe o pereche de cercei de aur. Apoi, sala de clasă din școala unui sat de pe lîngă Orșova de unde băncile au fost scoase în curte și în locul lor ne-am instalat noi, refugiații. Ocupam perimetrul unei paturi întinsă direct pe podea. Fiecare ocupant al acestui infim spațiu își etala cele mai bizare obiecte luate la repezeală și fără nici o logică aparentă.

Nu departe de **pătura noastră** stătea o familie care avea o colivie în care cîntau nepăsători doi canari galbeni ca mălaiul. Eram atît de fascinat de **jucăriile** acelea vii încît nu m-am lăsat pînă n-am convins-o pe mama să schimbe sacul de zahăr pe colivie.

2.

Filosoful chinez Lao-Tzi, supranumit Moșneagul filosof, fiindcă de la naștere avea fața zbîrcită și părul alb, a cărui moarte e învăluită în taină (legenda amintește că ar fi călătorit spre occident călare pe un bou negru și nu s-a mai înapoiat niciodată) are cîteva maxime pe care mi le-am propus să le respect cît de cît :

— Cel ce cunoaște pe alții e înțelept, cel ce se cunoaște pe sine însuși e înțelept desăvîrșit.

— Cel ce învinge pe alții e puternic, cel ce se învinge singur este atotputernic.

— Cel ce se mulțumește cu puțin este bogat.

— Cel ce moare și nu este uitat cunoaște adevărata nemurire.

3.

Ciobanii români, în lungile lor peregrinări montane, aveau o metodă originală de a **pescui** praful aurifer din riurile de munte. Lăsau noaptea întreagă bunda mițoasă ancorată cu un bolovan în mijlocul viiturii și o scoteau dimineața cu firele de lînă încărcate de granule scînteietoare de aur.

Mircea Micu

CONFABULE

Un țăran trece strada

Se înprimăvăra. Începuse să apară, ici-colo, iarba. Copacii dădeau semne de trezire timpurie, cerul părea proaspăt spălat și lustruit, ca o oglindă scoasă în curte, la soare. Nerăbdători, oamenii aruncaseră căciulile cît colo, simțind cum îi plesnește în miezul frunții adierea Bălțăretului. Se încălzea. Și asta nu numai că se simțea, dar se și vedea în fața cîte unei porți, unde ieșiseră bătrînii să se vadă și să-și vorbească după o iarnă de stat numai în odaie. Cei care rămăseseră, din ce în ce mai puțini, se cercetau cu atenție, părînd că își compară sănătatea lor cu a celorlalți.

— Măi, vecine, striga cîte unul peste gard și, deodată, ca și cum abia ar fi așteptat să-l audă, ieșeau șonticăind și alții, din preajmă.

— Ei ?

— Măi, vecine, la vezi că trec păsările alea pe deasupra, poate rămîne vreuna și la noi.

— Rămîne, rămîne, că de-acu s-a încălzit bine, răspundea unul din ei, ridicîndu-se cu greu peste gard.

— Iarna nu mai are putere, se băga și altul în vorbă, deschizînd portița.

— Păi, atunci, ia să vedem, noi mai avem ? — zicea cel care chemase primul, intrînd și ieșind din casă cu o sticlă de vin și cîteva pahare. Ia să vedem !

Se adunaseră în tindă și se așezau care pe unde apuca, privindu-se cu blîndețe. Păreau niște tei bătrîni și uriași legănați deasupra satului.

— Sîntem încă în putere, glumea un tînăr pe bicicletă văzîndu-i.

Iulian Neacșu

Satul din noi

Urmare din pag. 1

dine morală și socială. Este om al muncii, el, cu o fidelitate și o nostalgie care fac să-i scapere uneori și broboane de singe în picurii de sudoare. Dar a înțeles mersul, a înțeles destinul său și al istoriei, s-a pătruns, ca să spun așa, și de tot ce a putut pierde și de tot ce a putut cîștiga. Mers și cuget și stare de cumpănă are, dar de o cumpănă pe care o înclină cu dragoste și înțelepciune spre toți.

Spuneam că a însoțit însăși iubirea de neam și de țară, dar revin, nu este numai atît, nu a însoțit-o numai, ci a născut-o. Prin el și odată cu el au sunat clopotele limbii române, prin el și odată cu el s-au zămislit toate veacurile așezării noastre în formă de inimă aici, prin el și odată cu el s-au născut și-au sporit marile tezaure ale gîndirii și sensibilității noastre artistice, cîntecele și legendele nepieritoare care sînt cea mai profundă și mai prodigioasă atestare a existenței și permanenței noastre istorice. Răsuflă pămîntul sub stele și răsuflă prin inimi și grai de țară. Martirii, pe cei mai mulți, tot el i-a dat. El este un om al muncii azi și-l văd privind spre tot ce a pornit și s-a ridicat din el, îl văd ca pe un sfinx uneori, pe harta feței sale sînt liniile și reliefurile de gînd ale unei întregi țări. A ieșit nu vijelios, nu supărat și absent din tradiție, ci împăcat cu ea, descendent și ascendent totodată al marelui său suflet omenesc. El a trecut categoric spre o altă treaptă a destinului său și prin aceasta satul a învățat verticala creșterii economice și sociale, s-a schimbat și se schimbă mereu. Satul s-a apropiat de oraș, dar pe undeva simt și cred că și orașul s-a apropiat și trebuie să se apropie de sat, pe undeva simt și cred că aceasta va fi victoria de fapt, cea mai mare, atunci cînd și orașul se apropie de sat. Este aceasta una din temele la care mă gîndesc și nu știu dacă, măcar pentru satul acela din noi, din fiecare, pentru satul acela și vechi și nou, totodată, nu mă voi apuca să scriu proză. La urma urmei toți sau aproape toți ne-am născut la țară, într-un sat, de-acolo venim și umplem deocamdată etajele blocurilor prin care și din care încercăm să ne aducem aminte cum miroase un bob de grîu și, asemenea lui, ca o scînteiere, un bob de pămînt !

Limba literară actuală

Urmare din pag. 1

ginii rămîn însă termenii „a dinamiza“ și „monoton“ la care se face apel în îndrumări : „Dialogul dinamizează acțiunea care altfel ar fi fost monotonă“. Din punct de vedere al limbii literare reluarea lui Creangă în toți cei patru ani ai ciclului gimnazial nu este profitabilă, iar valențele stilistice ale limbii din „Amintiri...“ sînt accesibile unui elev aflat într-o etapă superioară de însușire a limbajului cultivat.

Frapant este, în cazul lecturilor literare amintite, decalajul între limbajul textului și limbajul comentariului (îndrumări, întrebări). Vocabularul operei este inaccesibil datorită vechimii lui, în timp ce lexicul pe care se bazează îndrumările este inaccesibil prin noutatea lui. Prin lecturile aduse în discuție manualul oferă 3—4 pagini impregnate de elemente neuzuale și aproximativ o jumătate de pagină de îndrumări în cale elevul descoperă limba literară actuală, descoperă termeni care nu-i sînt familiari, dar pe care trebuie să-i integreze în exprimarea sa. Introducerea unor astfel de texte în manualele pentru gimnaziu este inoportună. Influența lor în direcția îmbogățirii reale a vocabularului este limitată, ele activizînd termenul neuzual, plasat în afara limbii literare. Sînt necesare opere care, păstrînd dimensiunile etice și patriotice, să oglindească limba literară actuală.

Am sesizat plăcerea cu care elevii parcurg texte ce ilustrează stadiul actual al limbii : „Senin de august“ de Dumitru Radu Popescu, „Dunăre! Dunăre!“ de Zaharia Stancu, „Soseaua Nordului“ de Eugen Barbu, „In ajun de Anul Nou“ de Fănuș Neagu, „Elev“ de Mircea Sântimbreanu (ultimele trei sînt recomandate însă ca lecturi suplimentare).

Doresc să închei cu diverse propuneri.

Îmi scapă motivele profunde pentru care fragmentele de roman nu păstrează titlul operei respective. De ce „Premiul întîi“ și nu „Morometii“ ? De ce „Dunăre ! Dunăre !“ și nu „Desculț“ ?

Textele lirice să ofere o diversitate tematică mai accentuată. Astfel, Arghezi este prezent în manualele de clasa a V-a și a VI-a cu două poezii („Bade Ioane...“ și „Întoarcere la brazdă“) apropiate ca univers artistic. Să li se propună elevilor mai multe formule artistice, maniere, păstrîndu-se accesibilitatea nivelului figurat. De multe ori poeziile reținute nu pun în lumină originalitatea scriitorului respectiv, clasic sau modern. Rezumă poezia „Astfel“ izbitoarea originalitate a lui Marin Sorescu ?

Lipsesc din manualele de gimnaziu scriitori de valoare : Rebreanu, Macedonski.

Pentru receptarea mai nuanțată a pastelului, alături de Alecsandri să fie introduși și alți autori de pasteluri, la care raportul peisaj / afect se modifică și limbajul trimite la un alt stadiu al limbii literare (fără „punt“ și „pept“, de ce să n-o spunem ?!).

Așteptatele manuale pentru clasele a VII-a și a VIII-a să prezinte modele de rezumate, de compuneri libere, de caracterizare a unui personaj dintr-un text epic și dramatic, de comentare a unui text liric în care elevul să observe cum pot fi analizate simultan fondul și forma.

Paralel cu fraza lui Slavici (17 fragmente din „Budulea Taichii“, Creangă, Hogaș, Sadoveanu, Bălcescu, manualul de gramatică pentru clasa a VIII-a să pună la dispoziția elevilor și alte variante de frază. Textele pentru analize gramaticale pot deveni astfel un prilej de a vehicula și alte nume de scriitori (în afara celor studiați), de a face cunoscute diverse stiluri și etape ale limbii.

Expoziție omagială

● Începînd de marți 24 a II-a 1987, în Sălile Dalles din Capitală, este deschisă între orele 9—17 „Expoziția de artă plastică contemporană“ dedicată zilei de 8 Martie.

Organizată de către Oficiul de expoziții al C.C.E.S. în colaborare cu Uniunea artiștilor plastici din Republica Socialistă România, expoziția cuprinde pe lîngă operele unor artiști plastici contemporani consacrați și lucrări de pictură și grafică ale tinerelor talente aflate în plină afirmare, lucrări cu o tematică adecvată marcării acestui început de primăvară.

În cadrul acestei expoziții sînt amenajate pentru public standuri de vînzare cu diverse cadouri și felicitări ocazionate de omagierea zilei de 8 Martie.

m a p a m o n d

O SUTĂ DE ANI ÎN SLUJBA CĂRȚII

Dr. Mertens și Mircea Vaida, autorul interviului

„100 de ani Olms" — se intitulează catalogul Editurii din Hildesheim, oglinda unei serioase tradiții desfășurate între 1886—1986. Am citit paginile dedicate centenarului Editurii Olms de către revista **Börsenblatt fur den Deutschen Buchhandel** (nr. 31/1986), am discutat pe îndelete cu directorul instituției, Dr-ul Eberhard Mertens, despre interferențele româno-germane identificabile în opera lui Lucian Blaga, inspiratul traducător al lui Faust în românește și am avut plăcuta surpriză să regăsesc vechile narațiuni culese de Arthur și Albert Schott într-o riguroasă și utilă ediție reprint apărută sub sigla de prestigiu a Editurii Olms.

Antologia readuce în fața cititorilor povestirile culese la jumătatea secolului trecut de către cei doi folcloriști germani în Banat. Desigur, studiul trebuie apreciat în contextul nivelului de cunoștințe al epocii, în schimb frumusețea și vitalitatea basmelor au rămas nealterate. Subliniez că la noi colecția fraților Schott a reapărut în trei ediții succesive, în 1971, 1974 și 1976. În schimb, ediția Editurii Olms din 1979 e importantă prin calitatea ei de reprint, de copie fidelă a ediției originare. Ideea interviului s-a ivit firesc. Cunoscîndu-l pe Dr-ul Mertens la sediul Editurii în Hildesheim, am simțit în cuvintele sale o sinceră deschidere pentru spațiul și coordonatele culturii române. Directorul Editurii e interesat de personalitatea complexă, originală, a lui Lucian Blaga, de scrierile sale asupra „Daimonion"-ului și a „Fenomenului originar", ale lui Goethe.

— În aprilie 1986, Editura Olms a împlinit un secol de existență. D-voastră, domnule doctor Eberhard Mertens, în calitate de director al acestei cunoscute și prestigioase edituri din R. F. Germania — ce anume ați dori să împărtășiți cititorilor din România ?

— E vorba de o sută de ani în slujba cărții, prin trei generații de cărturari. Prezentarea **in nuce** din **Meyers Lexikon** mi se pare emblematică, sintetizînd o întreagă istorie. Se vorbește în acele cîteva fraze despre librăria fondată în 1886 de Herman Olms (1859—1947) — „ctitorul", devenită curînd apoi casă de editură, despre o a doua întemeiere a instituției în 1945, în Hildesheim de către Georg Olms (1898—1955) și în fine, despre creația lui Walter Georg Olms (n. 1927) care dintr-un anticariat științific (1954) a dat naștere în 1957 unei edituri științifice de recunoscută originalitate și rigoare a criteriilor. Încă de la sfîrșitul secolului trecut se poate descifra în această activitate un anumit program — în manualele școlare, în cărțile dedicate difuzării unor idei înaintate, științei, culturii și civilizației populare. Georg Olms-fiul, căruia din motive politice în timpul celui de al „treilea Reich" i s-a interzis atît activitatea de editor, cît și cea de librar și-a reluat munca în anii de după război.

— În Catalogul Editurii se menționează că din 1971 vă ocupați personal de conducerea edițiilor de microfișe care reproduc cataloagele unor mari biblioteci.

— Într-adevăr, programul de microfișe („Microform-Programm") al Editurii Olms, utilizînd cele mai moderne tehnici, are avantajul că într-un spațiu redus condensează un mare volum de informație — indexe de fișe ale bibliotecilor, ani întregi de apariții a unor publicații, ediții în numeroase tomuri, colecții și tezaure de documente și altele. Textele de limbă germană vor fi publicate în microformă în cadrul seriei „Biblioteca limbii germane", întemeiată de profesorii B. Fabian, H. G. Gadamer, Golo Mann, Gert Preiser, Carlo Schmid și Ludwig Erich Schmitt. Să vă dau un exemplu sugestiv, unul din multiplele posibile : ediția de microfișe a catalogului Bibliotecii Naționale din Viena (tipărituri dintre 1501—1929), sintetizează 1 300 000 fișe de catalog, pe 808 microfișe. Avantajul e evident.

— În diversitatea activității muncii dv., prin ce anume a intrat spațiul culturii române în atenția Editurii al cărei director sînteți ?

— În importanta serie „Izvoare folclorice" („Volkskundliche Quellen"), în cadrul amplului nostru program de reprinturi am editat **Povestirile românești** ale lui Arthur și Albert Schott, după ediția din 1845, apărută la Casa J. Q. Cotta din Stuttgart și Tübingen. Coordonarea științifică e semnată de Kurt Ranke, iar reprintul s-a făcut după un exemplar existent în Biblioteca landului din Stuttgart. Reproducerea vechii antologii a fraților Schott, prin conținutul ei, prin introducerea sintetizînd o serie de date de istorie, lingvistică, geografie, punea în lumină la mijlocul secolului al XIX-lea cunoștințe despre vechimea populației românești pe locurile unde se află și azi, despre descendența latină a limbii române, dezvăluind cititorilor germani frumusețile sufletului unui popor. Specialiștii de azi, mai ales romaniștii, folcloriștii, pot găsi în această impecabilă reproducere a ediției din 1845 argumente și izvoare de real interes. În același timp cartea în sine se referă la tradițiile unui dialog între culturi, între literaturi, despre relațiile româno-germane pe această cale. Consider că în seria „Izvoare folclorice" („Volkskundliche Quellen), în care și-au găsit locul mai multe volume privind răsăritul Europei, reprintul **Povestirilor românești** ale fraților Schott se constituie ca un eveniment literar și științific. Mai concret — privitor la literatura română contemporană, exemplul cel mai la îndemînă este cred faptul că acum, la recomandarea și cu sprijinul Institutului de relații cu străinătatea din Stuttgart, în cadrul seriei „Întîlniri spirituale" (Geistige Begegnung) pregătim apariția cărții d-voastră — **Lucian Blaga. Poetul român și literatura germană (Lucian Blaga. Der rumänische Dichter und die deutsche Literatur),** cu un studiu introductiv semnat de Dr. Michael Rehs, secretarul general al Institutului. Cartea va apare în ultimele luni ale anului 1987, sau cel mai tîrziu la începutul anului 1988.

— Ce alte proiecte de viitor întrezăriți în sensul unui dialog cu spiritualitatea și cultura română ?

— În cadrul programului nostru în microformă (Microform-Programm) pe microfișe, am inițiat apariția unor lucrări cuprinzînd cataloagele marilor biblioteci din țările C.A.E.R. Am realizat deja în această direcție o lucrare cuprinzînd catalogul alfabetic pînă în 1974, al Bibliotecii de Stat din Berlin — R.D.G., însumînd pe 4 300 microfișe, 6 milioane de fișe. Urmează biblioteca „Deutsche Bucherei" din Leipzig, ca și Biblioteca de Stat din Praga. Sîntem, de asemenea, în faza de pregătire pentru realizarea indexului de microfișe al Bibliotecii „V. I. Lenin" din Moscova. Avem în proiect și alte țări din estul Europei, personal m-aș bucura foarte mult ca printre primele să fie România. Așadar, aș dori ca într-un viitor apropiat cataloagele Olms de microfișe să poată aduna cele mai de seamă valori culturale și științifice depozitate în marile biblioteci din România : în Biblioteca de Stat, în Biblioteca Academiei, în Bibliotecile Universitare din București, Cluj-Napoca, Iași sau Timișoara. O călătorie în acest sens la București m-ar interesa în mod deosebit. Editarea de cărți, munca editorului sînt fără îndoială bazate pe un neîncetat dialog de idei între culturi și popoare.

Mircea Vaida

REVISTA STRĂINĂ

● **POȘTA BRITANICĂ** a pus în circulație recent o serie de timbre cuprinzînd portretele unor mari personalități ale artei cinematografice din Anglia. Astfel, de pe marele ecran au trecut pe formatul redus al mărcii poștale chipurile atît de cunoscute și îndrăgite ale lui Charlie Chaplin, Peter Sellers, Alfred Hitchcock, David Niven, Vivien Leigh. Realizatorii fotografiilor reproduse pe mărcile poștale sînt ei înșiși personalități ale artei fotografice din Marea Britanie. Între aceștia se află Bill Brant, Howard Coster și lordul Snowdown, membru al familiei regale, care nu a abandonat profesia de fotograf nici după ce a fost înnobilat.

Cu toate că valorile sînt piperate pentru niște mărci de serie mare, noua realizare a filateliștilor englezi se bucură de interesul unanim al colecționarilor insulari și din întreaga lume.

Fotografia o înfățișează pe Vivien Leigh.

● **FREDERIC FORSYTH** (născut în anul 1938) este astăzi unul dintre scriitorii englezi cei mai reprezentativi. Celebritatea i-a adus-o romanul „The Day of the Jackal" (Ziua Șacalului), apărut în anul 1971, romanul atentatelor împotriva președintelui Franței, Charles de Gaulle. El este însă autorul și al altor romane de mare succes, între care : „The Biafra Story" (Cazul Biafra), „The Devil's Alternative" (Alternativă diabolică). Numai nuvela lirică de largă respirație „The Shepherd" (Păstorul) i-a fost tradusă în 24 limbi și publicată într-un tiraj total de 30 milioane exemplare. A fost pilot, agent de asigurări și ziarist.

„Cînd eram ziarist nu m-am gîndit să devin prozator. Acum însă, cînd privesc înapoi, constat că ziaristica mi-a dat trei lucruri esențiale. În primul rînd, acestea îndeletnicire m-a condus în multe dintre locurile cele mai interesante din lume, la locul evenimentelor care se petreceau chiar sub ochii mei. Am avut astfel posibilitatea să descriu exact aceste locuri, dar nu numai ca dimensiuni ci cu atmosfera lor tipică, cu aroma lor, cu totul. În al doilea rînd, doisprezece ani de gazetărie, din care opt i-am făcut în străinătate, mi-au prilejuit multe contacte. Am cunoscut oameni din cei mai diverși, de la cei mai vestiți pînă la cei mai neînsemnați, de la cei mai sus puși pînă la cei certați cu legea. Au fost contacte care mai tîrziu m-au ajutat să-mi scriu romanele. Și, în al treilea rînd, munca de ziarist m-a învățat să caut informațiile. Nu se poate pretinde unui reporter cum eram eu să poarte în cap tot noianul de informații, dar eu am știut totdeauna unde să caut aceste informații, cum să le obțin... N-am avut de gînd să ajung un reporter bătrîn și obosit, care a dat totul din el și a ajuns un cinic. Mi-am zis că muncii de ziarist îi voi consacra anii mei cei mai buni și apoi gata ! Și așa am făcut".

● **„DESPRE SISTEMUL** premiilor literare se poate discuta mult, spunea recent scriitorul francez André Stil (născut în anul 1921), într-un interviu publicat de „L'Humanité Dimanche". El are părțile lui bune și mai puțin bune. Defectul principal îl constituie faptul că scriitorii distinși cu premii adună un număr enorm de cititori în timp ce pentru ceilalți numărul cititorilor rămîne destul de mic. Aceasta este în defavoarea în primul rînd a tinerilor scriitori și a celor care caută căi și forme noi de exprimare. Dar sistemul are și părțile lui bune. El ține treaz interesul cititorilor pentru cărți și autori pe parcursul întregului an, ceea ce este un lucru bun, chiar dacă uneori îmbracă forme care nu sînt în concordanță cu ceea ce ar trebui să fie valoarea artistică. Oricum, e bine că premiile aduc bani scriitorilor...

Pe vremea cînd făceam recenzii literare la „L'Humanité" făceam cunoștință cu cel puțin o carte pe zi. Lucrurile au rămas așa și astăzi. În ce privește „Premiul Goncourt", indiferent dacă este un an bun sau un an mai puțin bun, la el aspiră cel puțin între 150—200 romane. Situația este valabilă și pentru bursele acordate pentru nuvelă, biografie, povestire istorică, pentru poezie contemporană. Dacă se întîmplă ca o carte să scape vreunuia dintre noi, există alții „goncourtiști" care să o aducă în atenție, cu ocazia ședințelor pe care le ținem în fiecare lună. În felul acesta ajungem ca la sfîrșitul anului să citim cu mare atenție 60—70 cărți. Abia cu aceasta începe selecția, premiul fiind rezultanta valorii și a alegerilor democratice. Avem dezbateri foarte aprinse, fiecare își are gustul lui iar editorii nu joacă un rol în această alegere."

● **O NOUĂ „SONATA KREUTZER"** ? Da, este vorba despre o nouă adaptare pentru marele ecran a cunoscutei povestiri omonime a scriitorului Lev Nikolaievici Tolstoi. Turnările au început la sfîrșitul anului trecut în studiourile „Mosfilm", sub conducerea regizorului Mihail Svaițer. În rolurile principale apar: artistul poporului al R.S.F.S.R. Oleg Iankovski, în rolul lui Pozdnișev, (în fotografie) și Irina Jelezneva, care dă viață Elisabetei Ivanovna.

● **ÎN VARA ANULUI** trecut, marele tenor italian Luciano Pavaroti, în vîrstă acum de 50 de ani, a prezentat pe Stadionul Wembley din Londra un program de cincizeci minute cuprinzînd cele mai cunoscute și îndrăgite arii de tenor din opere. În poliția unui succes răsunător, unii critici muzicali l-au acuzat de comercializarea artei, că încearcă să-și facă popularitate ieftină pe toate căile. În paranteză fie spus, prețul unui bilet de spectacol de pe marele stadion din capitala britanică a fost foarte piperat !

Reporterul Gillian Widdecombe de la ziarul londonez „The Observer", a purtat o discuție pe această temă cu marele cîntăreț italian. Ce i-a relatat Pavaroti ? Faptul că el organizează și participă la asemenea spectacole pentru că vrea să facă ceva pentru operă, pentru că vrea să contribuie la reducerea numărului acelora care nu au fost niciodată la un spectacol de operă, la un teatru. „Într-o lună, la operă se prezintă cei mult paisprezece spectacole, pe care le vizionează cca. 2.000 de persoane. Pentru a fi auzit de 20.000 spectatori ar trebui să dau douăzeci asemenea spectacole", spunea el.

Pavaroti a început să dea asemenea spectacole în urmă cu cinci ani, fapt care i-a permis ca într-o lună de zile să fie văzut și auzit de peste o sută de mii persoane. De menționat că o bună parte din încasările de la aceste spectacole el le-a vărsat în contul unor acțiuni de binefacere. Din păcate, Pavaroti nu poate cînta atît cît ar dori, întrucît trebuie să practice o dietă foarte strictă, după unele perioade în care nu se abține de la nimic. „Dacă vreți să cînt bine, trebuie să fiu fericit, iar ca să fiu fericit trebuie să mănînc bine", aceasta este deviza lui, de la a cărei aplicare nu-l poate opri nimic, nici măcar rugămințile soției lui, marea cîntăreață de operă Joan Sutherland. Este convins că dacă nu s-ar... alimenta așa, i-ar dispare vocea. Lucru demonstrat în 1983 cînd pe scena de la Scala, în timp ce cînta aria lui Nemorino din „Elixirul dragostei" s-a trezit într-adevăr fără... voce.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

DE LA VAGONETUL DE LA BRAD LA EFECTUL PROCOPIU (II)

PENTRU ÎNTIIA OARĂ ÎN LUME...

Și iată-ne ajunși în veacul XIX, veacul pașoptiștilor, al Unirii Principatelor, apoi al cuceririi independenței de stat a României, veac al **propășirii,** deviză adesea proclamată (dînd chiar numele unei gazete), cînd știința și tehnica modernă își fac intrarea în civilizația României. Ne vom ocupa în principal, ceva mai încolo, de primele brevete, dar mai întîi să marcăm cîteva repere de prioritate care nu au avut de a face cu nici un oficiu de patente. 1857 : este dată în funcțiune la Ploiești **cea dintîi rafinărie de petrol din lume** (spre deosebire de micile distilerii existente anterior). Meritul concepției ei revine în primul rînd chimistului **Alexe Marin,** ajutat de spițerul curții domnești. România devine astfel, în 1857, **cea dintîi țară înregistrată în statisticile internaționale cu o producție industrială de țiței,** iar Bucureștiul **întîiul oraș iluminat cu petrol lampant.** 1885—1889 : marele inginer român **Anghel Saligny** proiectează și construiește **cele dintîi silozuri de beton armat prefabricat din istoria tehnicii** (la Brăila și Galați) într-o concepție care ulterior va fi adesea imitată. Două realizări tehnice în premieră sînt datorate unor fizicieni : **Constantin Miculescu** construiește în 1891, pentru teza sa de doctorat, un calorimetru cu ajutorul căruia obține **cel mai precis echivalent mecanic al caloriei,** care devine o mărime fundamentală a termodinamicii moderne (experiența lui Miculescu figurează pînă și în manuale de școală străine) ; **Dragomir Hurmuzescu,** „decanul fizicienilor români", realizează în 1895, tot pentru pregătirea tezei sale de doctorat, **primul dinam de tensiune ridicată cunoscut** (3 000 V, într-o vreme cînd dinamurile nu treceau de 1 500 V). Firește că acestea sînt doar exemple și trebuie să arătăm că **numeroase descoperiri matematice, geologice, paleontologice, medicale, biologice ale unor români** nu au fost nici ele brevetate (numai Victor Babeș este descoperitorul a peste 50 germeni patogeni), fiind însă de mare valoare.

PRIMELE BREVETE...

Să ne oprim acum asupra unora dintre primele invenții brevetate. Putem, cred, fi mîndri că primul brevet de invenție al unui român — din cîte se cunosc pînă acum — se referă la un instrument de cultură. Este vorba de **„condeiul portăreț fără sfîrșit" (stiloul),** inventat la Paris de **Petrache Poenaru,** în vremea studenției sale (1827). Nu este prima încercare de a realiza un instrument de scris care să-și poarte în el rezervorul de cerneală, dar este cea dintîi soluție eficientă, asigurînd fluxul continuu al cernelei spre penița, interschimbabilitatea acesteia din urmă, etanșeitatea deplină, o folosire îndelungată. La mai puțin de un deceniu mai tîrziu, în 1836, bihoreanul **Ion I. Irimie** (unchiul lui Iosif Vulcan) asistă la experiența nereușită a unui profesor al său de la Politehnica din Viena de a aprinde oxidul de plumb prin frecare cu sulf ; înlocuind sulful din vîrful bețișorului de lemn cu fosfor, Irimie realizează **cele dintîi chibrituri eficiente cu cap de fosfor,** ulterior întemeind și o fabrică pentru producerea lor. Anul 1842 este cel în care inginerul de origine iobagă **Marton Debreczeni** inventează **„suflătorul spiral",** care asigură o sporire importantă a productivității în topitoriile de argint din Transilvania, ulterior fiind introdus în Europa Centrală și Apuseană. **Ioan I. Pușcariu** brevetează în 1877 un instrument care **este în același timp ruletă de măsurat și riglă de calcul ; „stereometrul"** său a fost produs în serie de fabrica de instrumente geodezice „Henri Cerf" din Bruxelles.

În 1886 inventatorul autodidact **Alexandru Ciurcu** (în colaborare cu francezul **Just Buisson)** concepe un nou tip de motor, **„propulsorul reactiv",** pe baza căruia se realizează o triplă prioritate mondială : **prima ambarcațiune reactivă** (experimentată cu succes la 3 august 1886), **primul motor termic reactiv destinat aeronauticii** și **cea dintîi drezină reactivă** (1887) ; propulsorul este brevetat în Franța, Belgia, Italia, Germania, Austro-Ungaria și S.U.A. Un recoltator al nisipului aurifer din apa mării **(„cositoarea de aur")** este brevetat de inginerul **Iuliu Popper** în 1888—1890 în mai multe țări din America, precum și în Africa de Sud (pe atunci „Colonia Capului") și utilizat în Țara de Foc, explorată de el (și semănată cu denumiri geografice românești — de la Rio Rosetti la Punța Sinaia).

La Expoziția Universală de la Paris din anul 1889, o invenție românească este distinsă cu medalia de aur : inventatorul este medicul și chimistul **Constantin I. Istrati,** (care avea să devină fondatorul școlii de chimie de la București), creația sa fiind prepararea unei noi clase de coloranți, fără azot, cu mare stabilitate la lumină, denumită de el **franceine,** cu o largă utilizare în industria textilă europeană. Dicționarele de chimie din toată lumea nu uită să menționeze unul dintre cele mai ingenioase aparate de laborator, curent denumit **„becul Teclu",** de fapt un arzător de gaz cu regulator de curent, invenție a chimistului **Nicolae Teclu** din 1892, printre aparatele create de el numărîndu-se și un dispozitiv de alarmă care determină conținutul primejdiosului gaz „grizu" în aerul de mină. La Muzeul Universității din București se păstrează originalul brevetului de invenție obținut de **Dragomir Hurmuzescu** la Paris în 1894 pentru crearea unui nou tip de izolant, **dielectrina,** pe care l-a folosit la construirea primului electroscop modern, cu ecran electrostatic **(„electorscopul Hurmuzescu") :** acesta a fost fabricat în serie, pentru numeroase laboratoare, de către firma constructoare „Alvergnat-Chabaud", servind și unor mari descoperiri, ca acelea ale radioactivității și radiului, demonstrîndu-și astfel precizia și sensibilitatea.

O performanță socotită de cei mai mulți recentă aparține de fapt zilei de 30 august 1896 : atunci s-a ridicat pentru prima oară în aer, la Cluj, un aparat de zbor acționat de forța mușchiulară, prin pedalare, pedalele punînd în mișcare patru roți cu palete. Inventatorul acestor **roți plutitoare,** expuse la Muzeul de istorie a Transilvaniei din Cluj împreună cu brevetul respectiv, a fost profesorul de matematică și inginerul **Martin Lajos.** Să încheiem această foarte incompletă trecere în revistă prin menționarea a două noutăți tehnico-medicale : în 1898, marele neurolog **Gheorghe Marinescu** realizează primul **film științific din lume** (prezentînd turburări motrice de origine neurologică), în același an cu un film al chirurgului francez **Eugène Doyen,** iar în anul 1900 medicul **Rudolf Eisenmenger** din Alba Iulia concepe (și ulterior brevetează în numeroase țări) aparatul medical pe care îl denumește **biomotor,** destinat „respirației artificiale, cu stimularea concomitentă a circulației sanguine" — **premergător plămînului artificial de mai tîrziu.**

O EXPLOZIE A INGENIOZITĂȚII

Primele decenii ale veacului XX nu pot fi considerate decît ca o perioadă de **explozie** a ingeniozității românești. Invențiile, descoperirile, realizările tehnico-științifice în premieră absolută se succed în cascadă, chiar dacă recunoașterile uneori întîrzie sau ne ocolesc în mod nejustificat. Încă din primul an al secolului, 1901, medicul și fiziologul **Dimitrie Călugăreanu** devine un **pionier al cosmofiziologiei,** printr-o experiență celebră : analiza efectelor altitudinii asupra hemoglobinei din sîngele unor ciini ridicați la 3 200 metri înălțime într-un balon. **Theodor Mănciulescu** inventează și construiește la rîndul său, în 1903—1906, o „mașină vorbitoare", **electrogramofonul,** bazată pe înregistrarea magnetică a vorbirii sau muzicii pe un fir metalic ; este vorba în mod evident de un instrument **precursor magnetofonului.** În anul 1904, marele biolog **Emil Racoviță** descoperă un crustaceu orb de peșteră **(Typhlocyrolama moraguesi),** deplin adaptat condițiilor mediului cavernicol și, pornind de la aceasta, întemeiază noua disciplină a **biospeologiei.** Tot un biolog, **Grigore Antipa,** inventează în 1907 **dioramele biologice,** adică expunerea animalelor în ambianța naturală în care trăiesc, invenție muzeistică adoptată ulterior de mai toate muzeele de științele naturii. Două invenții tehnice fundamentale apar aproape în același timp : În 1907, după mai multe încercări nesatisfăcătoare ale altor specialiști, fizicianul **Augustin Maior** izbutește să fundamenteze **telefonia multiplă,** transmițînd 5 convorbiri pe același circuit (o face cu 4 ani înaintea maiorului G.O. Squire, care în 1911 izbutise să transmită doar 2 convorbiri pe un același circuit și încă mult mai scurt, dar căruia invenția îi este adesea în mod eronat atribuită ; în 1908, chimistul **Lazăr Edeleanu** (deținătorul a 212 brevete de invenții) elaborează **„procedeul Edeleanu",** cel dintîi sistem de rafinare a petrolului cu bioxid de sulf lichid la temperaturi joase, care se va răspîndi apoi în toată lumea, în zeci de variante, utilizat și astăzi pentru obținerea de benzine superioare, uleiuri lubrifiante, desulfurarea unor produse etc. ; Edeleanu este de asemenea un pionier pe plan mondial al petrochimiei.

Tot în acest prim deceniu al secolului nostru, două descoperiri geologice de notorietate : în 1904 **Gheorghe Munteanu-Murgoci** descoperă **„Pînza getică",** prin identificarea structurii în pînze de șariaj a Carpaților Meridionali, constînd din încălecarea stratelor geologice mai tinere de către stratele mai vechi ; Un alt mare geolog, **Ludovic Mrazec,** descoperă în 1907 fenomenul **diapirismului** și al **cutelor diapire,** studiind corelația dintre masivele de sare și zăcămintele de țiței ; acest fenomen este utilizat de atunci în toată lumea pentru detectarea resurselor de hidrocarburi. În matematică, **Dimitrie Pompeiu** descoperă în 1905 funcțiile care îi poartă numele (pentru ca ulterior să fundamenteze conceptul de **„derivată areolară",** de la care au pornit nenumărate cercetări), iar Gheorghe Țițeica introduce în 1907 în geometrie **„suprafețele Țițeica",** după cum mai tîrziu va fundamenta o nouă clasă de curbe **„curbe Țițeica",** precum și „rețelele Țițeica".

Anul 1909 este un an important de afirmare a medicinei românești în orbita mondială. Prin apariția celui dintîi tratat complet de endocrinologie din lume **(Les sécrétions internes** de **Constantin I. Parhon** și **Moise H. Goldstein),** sinteză magistrală și consemnare de importante descoperiri ale autorilor, se deschide o nouă eră în studiul secrețiilor interne. Și tot în 1909, dovedind că agentul poliomielitei este un virus filtrabil, **Constantin Levaditi** (împreună cu **K. Landsteiner)** devine **unul dintre fondatorii inframicrobiologiei (virusologiei) pe plan mondial.**

I. M. Ștefan

OCTAVIO PAZ

Prin anul 1670 marele poet japonez **MATSNO BASHO** a parcurs pe jos văile și munții din împrejurimile orașului Kioto, compunînd poeme. Un scurt timp și-a petrecut pe una dintre coline, într-o mică colibă de lîngă templul **KOMPUKIJI.** În memoria poetului, locului i s-a dat numele de **BASHO-AN.** În 1760, un alt poet și pictor, Yosa Buson, vizitînd aceste meleaguri a dat de cabana părăginită a lui Basho. Împreună cu trei dintre discipolii săi, el a reconstruit coliba și s-a instalat în apropierea ei. În 1783 Buson moare și este îngropat chiar acolo, și unde învățăcei lui i-au ridicat un monument funerar, alături de mormintele altor poeți din școala lui Buson.

În 1984, marele poet și scriitor mexican Octavio Paz, împreună cu soția sa, au vizitat Basho-An, un loc tot atît de solitar ca și acum trei sute de ani.

BASHNO

Lumea începe
în șaptesprezece silabe,
tu în această colibă.

Trunchiuri și fire de pai ;
prin crăpăturile lor pătrund
Buda și insecte.

Printre pini și stînci
produs de vînt
țîșnește poemul.

Împletite vocale,
consonante ;
casă a lumii.

Oase de secole,
suferințe devenite stînci, munți ;
aici nu apasă.

Ceea ce spun
sînt doar trei cuvinte :
colibă de silabe.

Prezentare și traducere
de Esdra Alhasid

SPORT

De Mărțișor

De mîine, în azurul oacheș al grădinii, mierla cu ciocul de caș galben altfel va țopăi prin sarea zăpezii ; și tot de mîine, corolele de bronz ale stelelor, sorbite de virtejuri, altfel — mai scump, mai bogat, mai de preț — vor incendia piciorele sonore ale înaltului.

Îmi iau libertatea să vă spun că a sosit luna martie. În rama celei dintîi zile de primăvară, o creangă de mesteacăn adăpînd țara cu un vis al depărtărilor vislind în soare, miei albi bulgărindu-se cu iarbă fragedă, învieri de salcie pe maluri de Dunăre. Și pe-ntreg cuprinsul ei, ca un fluture verde lunecînd prin catifele roșii, povestea jocului închipuit de Steaua București pe stadionul Louis II din Monte Carlo. La streașina gîndului bun, Steaua se numește încălcarea regulilor fricii și mediocrității. La streașina gîndului bun, seara de martie va atîrna mereu ca un cuib în care se țese din vrăji pasărea miracolelor. Un ciopot de aur a bătut în stilpul nopții de la țărmul Mediteranei și lumina lui sunînd ne-a dus în pînzele norocului. Steaua-și cîștigase șold pentru spadă de prinț la Sevilla. Dar marii și triștii ei înfrînți suiseră vorbă, răspîndind-o-n lume cu lăcomie neagră, că drumul spre glorie al echipei din Ghencea ține de întîmplare. Prea mult și prea departe a îndrăznit, susțineau scepticii. Și pentru întîlnirea de la Monte Carlo o dădeau învingătoare, fără nici-un fel de îndoială, pe Dinamo Kiev. Dar marți seara, Steaua, magistral rînduită în frontul de luptă de grupul ei de antrenori, a cusut gurile tuturor detractorilor printr-un joc de-o mobilitate excepțională, rapid, curajos, cu perioade lungi în care frumusețea și tensiunea se împleteau în șuvoaie de foc. Poate că la Tokio, cu argentinienii lui River Plata, am risipit mai multă inspirație și o impărăție de culori în plus. Spre deosebire, însă, de Tokio, unde golul nostru a plutit tot timpul în aer și a rămas înțepenit acolo, la Monte Carlo am spart banca, prin lovitura de mare maestru a lui Hagi, ruinînd speranțele formației sovietice, una din cele mai valoroase și mai disciplinate din lume.

Victoria aceasta, ținînd de undele adolescente ale inimii, este poteca pe care intrăm în primăvară. Părtași la cea mai de seamă bucurie a fotbalului românesc ne-o dăruim, acum, unii altora ca pe un diamant uriaș ; c-o frunză din coroana ei ne desenăm harta anotimpului ce risipește flori în lumea singelui asaltînd timpul ; cu vinul ei ne amăgim sorții ; cu fir din ploaia ce l-a udat trandafirii încingem averea buburuzei și trifoiului pe care, ostateci iubirii, le dăruim, în prima zi de martie, femeilor ce ne sînt suflare aburind pe dureriile și nădejdile toate.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
10
(1 295)
sîmbătă
7 martie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Ședința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Dragi tovarăși,

În centrul activității oamenilor muncii, a întregului popor stau planurile și programele privind dezvoltarea economico-socială în cincinalul 1986—1990, înfăptuirea neabătută a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Iată de ce este logic ca și plenarele consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană să analizeze cum au acționat ele pentru a contribui la înfăptuirea în viață a tuturor acestor obiective, în care este angajat cu întreaga forță întregul nostru popor, în deplină unitate, sub conducerea Partidului Comunist Român. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În organele de partid și de stat, precum și în toate organismele democratice ale societății noastre — din care fac parte și activiști, și oameni ai muncii de diferite naționalități — au fost dezbătute pe larg realizările din 1986 și s-au stabilit măsurile necesare în vederea realizării în cele mai bune condiții a planului pe 1987 și pe întregul cincinal.

După cum este bine cunoscut, în anii construcției socialiste România a străbătut mai multe etape istorice — de la orînduirea burghezo-moșierească, de la statul împărțit în clase exploatatoare și în asupriți, la orînduirea socialistă și la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Dintr-o țară slab dezvoltată, România a devenit o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică, modernă și o agricultură în plină dezvoltare.

Pe baza creșterii forțelor de producție s-au dezvoltat puternic știința, învățămîntul, cultura, întreaga activitate de creație.

Instaurarea puterii muncitorești și țărănești și trecerea la făurirea socialismului în țara noastră au lichidat cu desăvîrșire, pentru totdeauna, regimul burghezo-moșieresc, inegalitățile sociale și naționale, asigurînd deplina egalitate în drepturi a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate.

Pentru asigurarea în practică a tuturor drepturilor se impunea însă, ca o necesitate obiectivă, lichidarea stării de înapoiere moștenite și dezvoltarea puternică a forțelor de producție, a unei trainice baze tehnico-materiale, fără de care nu se poate concepe nici asigurarea condițiilor pentru progresul multilateral al țării și ridicarea nivelului general de viață, nici adevărata egalitate în drepturi pentru toți cetățenii patriei. **(Aplauze puternice).**

Care este astăzi stadiul dezvoltării economico-sociale a României ?

Sînt bine cunoscute realizările în dezvoltarea patriei noastre. Totuși, consider necesar să reamintesc cîteva din acestea. Avuția națională a patriei noastre a crescut de la 330 de miliarde lei, în 1950, la 4 715 miliarde lei în 1986, de mai bine de 14 ori. Valoarea fondurilor fixe a crescut de la 160 miliarde lei, în 1944, la aproape 3 000 miliarde lei în 1986, revenind pe locuitor peste 130 000 lei. Circa 90 la sută din fondurile fixe s-au realizat în ultimii 20 de ani.

Merită subliniat faptul că peste 90 la sută din fondurile fixe sînt proprietatea întregului popor — sub forma proprietății de stat, aparținînd oamenilor muncii, în calitate de proprietari, producători și beneficiari, și a proprietății cooperatiste — care reprezintă forma supremă de proprietate în care se asigură dezvoltarea forțelor de producție, ridicarea generală a civilizației poporului nostru și condiții egale de muncă și de viață pentru toți cetățenii țării.

Producția industrială a fost în 1986 de 113 ori mai mare decît în 1944. Producția valorică a industriei a crescut de la 11,4 miliarde lei în 1944 la peste 1 300 miliarde lei în 1986.

S-au dezvoltat puternic ramurile de bază ale unei economii moderne. Practic, industria românească poate să realizeze astăzi cele mai moderne mașini și utilaje din toate domeniile. În afară de armele nucleare, nu există domeniu în care industria românească să nu fie angajată și să nu poată să realizeze producție de înaltă calitate, inclusiv în domeniul aviației, chiar al producerii unor rachete necesare apărării noastre.

Subliniez aceasta pentru că este bine cunoscut nivelul înapoiat de la care a pornit industria românească în 1944 și arată ce mari eforturi a trebuit să depună poporul român și ce mari eforturi au depus oamenii muncii, clasa muncitoare — clasa conducătoare a societății noastre — pentru lichidarea acestei stări de lucruri. Toate acestea infirmă ceea ce se spunea în trecut, că muncitorii nu vor reuși niciodată să se dovedească buni conducători.

Realitățile din țara noastră, dar și din alte țări socialiste, demonstrează cu putere că numai în condițiile în care clasa muncitoare devine clasă conducătoare, în care oamenii muncii, întregul popor este stăpîn pe destinele sale, pe bogățiile întregii patrii, știe să gospodărească mai bine și să folosească aceste mijloace pentru a asigura progresul general, ridicarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație ! **(Aplauze puternice ; se scandează „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Industria metalurgică a țării noastre a produs anul trecut peste 14 milioane tone de oțel, față de 245 000 tone în 1944, România situîndu-se astăzi în grupul țărilor fruntașe în ce privește producția de oțel pe locuitor.

Industria constructoare de mașini s-a dezvoltat și diversificat, producînd astăzi cele mai puternice și moderne mașini și utilaje de toate tipurile. Producția valorică a industriei constructoare de mașini a crescut de la 800 de milioane lei în 1944 la 389 miliarde lei în 1986.

Industria chimică și petrochimică produce astăzi de aproape o mie de ori mai mult decît în 1944.

Producția industriei ușoare este de peste 210 ori mai mare față de aceeași perioadă.

În mod corespunzător s-au dezvoltat transporturile și alte ramuri ale economiei naționale.

Agricultura, reorganizată pe baze socialiste, s-a dezvoltat puternic, producția ei fiind în anul trecut de peste 5 ori mai mare față de 1944. S-a dezvoltat, pe această bază, industria alimentară, producția ei fiind în 1986 de 36 de ori mai mare față de aceeași perioadă.

Iată, pe baza faptelor, a realităților care nu pot fi contestate de nimeni, marile transformări revoluționare care au schimbat fundamental înfățișarea României, au ridicat gradul de civilizație al întregului nostru popor.

Una din marile realizări ale socialismului în patria noastră, ale politicii partidului nostru, o reprezintă dezvoltarea echilibrată și amplasarea rațională a forțelor de producție pe întregul teritoriu, în toate județele patriei.

Îndeosebi după noua reorganizare administrativă și formarea județelor, s-au pus bazele unei dezvoltări puternice a tuturor zonelor țării noastre. Nu există județ în care să nu se fi realizat, în ultimii 20 de ani, cîteva platforme sau centre industriale, care au asigurat condiții pentru stabilitatea populației, pentru ridicarea nivelului de calificare și de cultură generală, pentru asigurarea condițiilor de muncă și de viață egale pentru toți cetățenii patriei.

Totodată, s-a urmărit realizarea unei producții industriale, agricole și servicii, minime, pe locuitor în toate județele țării. În 1985, volumul de activitate economică pe locuitor a fost, minimum, de 70 mii lei. Conform actualului plan cincinal, în 1990 va trebui să se realizeze pe locuitor o producție de cel puțin 80 mii lei.

Toate acestea vorbesc cu putere de justețea politicii profund științifice, realiste și umanitare a partidului nostru, care pornește de la interesele poporului privind asigurarea condițiilor materiale pentru ridicarea nivelului de civilizație și de trai al poporului, pentru realizarea adevăratei egalități în drepturi între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate.

Sînt cunoscute de către noi toți, de către întregul popor aceste realizări. Toate acestea au dus la o puternică dezvoltare generală a țării, dar și la întărirea puternică a clasei muncitoare, a unității clasei muncitoare, întregului popor în jurul Partidului Comunist Român, a hotărîrii de a acționa cu toată fermitatea pentru a asigura îndeplinirea neabătută a tuturor programelor de dezvoltare generală a patriei noastre. **(Aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !", „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Sînt bine cunoscute stările de lucruri din trecut, moștenirea grea în domeniul științei, învățămîntului și culturii. Am lichidat, desigur, de mult, analfabetismul, înapoierea în toate aceste sectoare de activitate. Am acordat o atenție deosebită și am obținut o puternică dezvoltare a științei, învățămîntului, culturii — ca factori fundamentali, hotărîtori pentru dezvoltarea generală a patriei, pentru făurirea noii orînduiri sociale și înaintarea spre comunism.

Am pornit și pornim ferm de la faptul că nu se poate concepe făurirea unei societăți avansate, nu se poate gîndi la făurirea comunismului, fără a pune la temelia întregii activități cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale învățămîntului, culturii, ale cunoașterii umane în general. Pe această bază putem afirma, cu îndreptățită mîndrie, că știința, învățămîntul, cultura au avut și au un rol deosebit de important în întreaga dezvoltare a patriei noastre, în asigurarea cu adevărat a deplinei egalități în drepturi și în aceste sectoare de activitate. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Continuare în pag. a 2-a

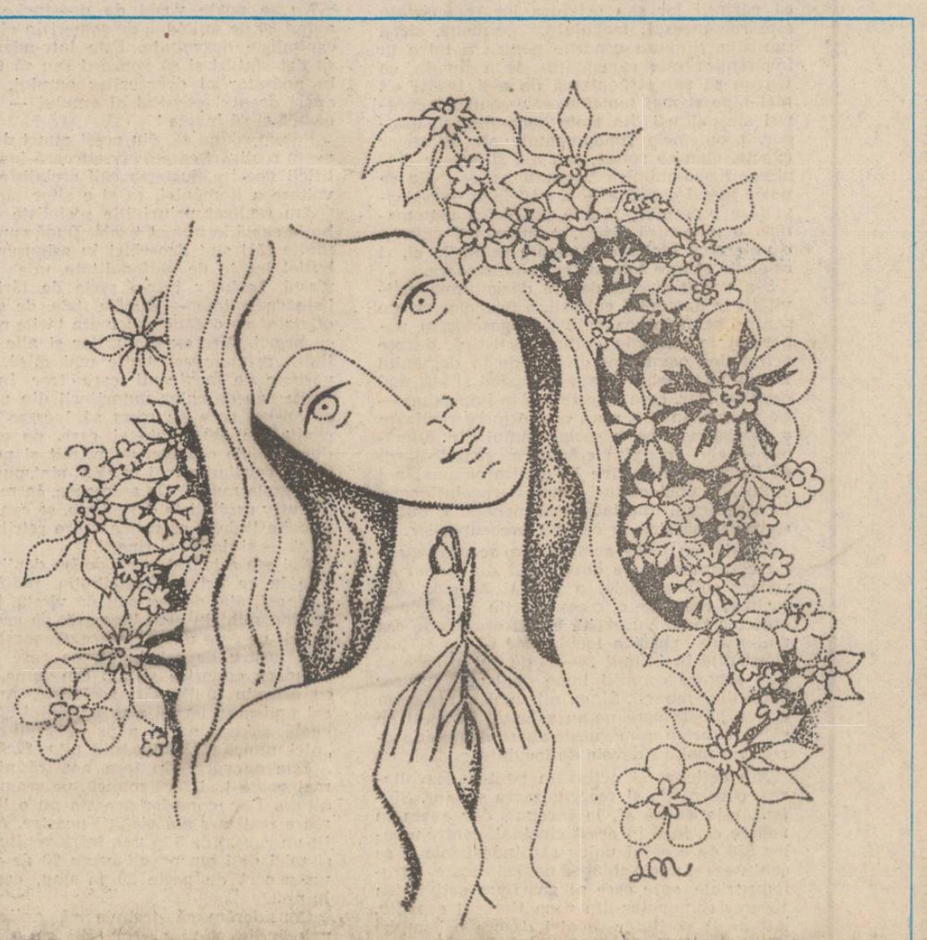

«Gînd de martie» – desen de Liliana Niculescu

8 MARTIE

Nobile semnificații se cuprind în această zi de 8 martie, Ziua internațională a femeii. Nobile semnificații, nobile gînduri și idei, nobile sentimente care fac în timp arcul de boltă al emancipării și civilizației înseși, al luptei care, între victoriile ei, a statuat o realitate care a fost și este de nedespărțit de victoria umanismului, a rațiunii existenței. Femeia mamă, femeia soră și fiică, femeia luptătoare, femeia angajată în muncă și creație, autoare a multora dintre valorile progresului și civilizației lumii, femeia iubită și tovarășă de viață, tovarășă de gînduri și aspirații reprezintă un simbol al destinului omenesc sub semnele căruia s-au petrecut evenimente politice și sociale, istoria în toată desfășurarea sa vie, neîntreruptă. Reprezintă un simbol ziua pe care o sărbătorim pentru că ea adună toate zilele, toate amintirile și toate făgăduințele umanității, adună — spre frumusețe și desăvîrșire — toate dovezile de stimă și respect cu care viața a fost și rămîne în permanență datoare femeii !

Sistemul democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare a consacrat definitiv egalitatea ca pe o cucerire de preț a anilor făuririi noii societăți, ca pe un rezultat demn de semnificația unora dintre cele mai mari cîtorii de ordin politic, economic și social, dar și moral în cel mai înalt grad. **„Femeile pot fi întîlnite astăzi pretutindeni, participînd activ, în toate domeniile, alături de ceilalți oameni ai muncii, la înfăptuirea programelor de dezvoltare economică și spirituală a țării, la realizarea tuturor obiectivelor stabilite pentru dezvoltarea României pe calea socialismului și comunismului. Se poate spune, pe drept cuvînt** — subliniază secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — **că nu există domeniu unde femeile să nu fie prezente în mod activ, că nu am fi putut obține aceste mărețe realizări fără participarea activă a femeilor".**

O prezență vie, prestigioasă, în economie, în industrie și agricultură, pe tărîmul făuritorilor de bunuri materiale, în știință, cultură și artă, în lumea creației, a edificării valorilor de spirit ale societății, o prezență dinamică, înconjurată de stima și respectul pe care și l-au dobîndit femeile României socialiste se manifestă ca factor activ de mare însemnătate pentru progresul și civilizația țării. Noua calitate a muncii și vieții le datorează enorm. Păstrarea prospețimii, a vigorii poporului reprezintă de asemenea o dimensiune de ordin moral și social care cuprinde în substanța sa și energia și aportul de neprețuit al femeilor. Este cunoscut că, **„în anii socialismului,** subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea rostită la ședința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, **am luat asemenea măsuri și am aplicat asemenea forme de organizare prin care am creat condiții de manifestare deplină, egală, a tuturor cetățenilor, fără nici un fel de deosebire, nici de naționalitate, nici de sex, nici de vîrstă !".**

De la asemenea înalte principii umaniste, revoluționare, emană întreaga realitate de azi, avînd, la rîndul ei, o deosebit de clară și edificatoare influență asupra prezentului și viitorului. Pentru că ea certifică pe mai departe un întreg ansamblu de preocupări, direcții și orientări care alcătuiesc însuși modul de a înfăptui cu succes programele și obiectivele celui de al XIII-lea Congres al partidului, programe și obiective ale bunăstării materiale și spirituale a întregii națiuni.

Un exemplu luminos de muncă și viață îl reprezintă pentru toate femeile României, cum de altfel pentru întregul popor, activitatea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, remarcabilă personalitate a vieții politice și sociale românești, reputat savant de renume mondial. O semnificație aparte, deosebită, a dobîndit-o însăși definiția capacității creatoare, a talentului și vocației închinate progresului multilateral și neîntrerupt al patriei, mersului ascendent spre noi trepte de civilizație. Acel consens general conform căruia politica merge mînă în mînă cu studiul realităților, cu cunoașterea și asimilarea celor mai înaintate valori ale creației umane, că producerea și așezarea acestora în cîmpul larg al practicii umane s-a făurit neîncetat și după programe de vastă cuprindere științifică și socială la baza cărora se află aportul prestigios al activității tovarășei Elena Ceaușescu. Noua revoluție tehnico-științifică, sub semnul căreia stă în această etapă a celui de al optulea cincinal întreaga economie românească, urmează această linie de boltă a unei munci și vieți exemplare. Dar, prin exemplul tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, știința și omul de știință au dobîndit și un sens etic de o desăvîrșită importanță în condițiile lumii actuale, în condițiile luptei pentru asigurarea și apărarea păcii, a salvgardării ființei umanității.

Semnificația Zilei internaționale a femeii primește o necontenită confirmare a luptei pentru viață, pentru făurirea unui destin planetar eliberat de spectrul și psihologia războiului. Pentru că însăși existența imensă a armelor nimicitoare în masă creează această apăsătoare psihologie a războiului și conduce către un real și apăsător sentiment de insecuritate. Femeile reprezintă o forță uriașă a acestei lupte, ele cunosc cel mai bine ce înseamnă dreptul la viață, dreptul la pace. Primăvara, în pragul căreia sărbătorim ziua care poate semnifica însăși ideea de umanitate, are astfel o rezonanță aparte, un înțeles și un îndemn din care izvorăsc toate curcubeele lumii de dragoste și pace.

Luceafărul

Omagiu femeii

Scriu aceste rînduri la începutul lui martie, în fața geamului pe care un soare încă dur și parcimonios filigranează curcubee, vestind în străfulgerarea lui secretă imanența primăverii.

Cu inima scriu aceste rînduri și îmbrac cuvintele în cămașa răsuflării, să fie calde și devotate și să sune rotund și frumos în aerul limpede, pentru auzul de mătase al celor ce ne stau alături : Mame, Soții, Iubite...

Cu o floare de crin aș scrie și lujerul său elastic ca un trunchi de fecioară să îmi parfumeze hîrtia.

Pentru o zi înaltă și aureolată, pentru ziua de **8 martie** scriu, zi în care cinstim în simboluri devotate : dragostea, blîndețea, duioșia, sacrificiul, răbdarea, delicatețea, înțelegerea și devotamentul.

Pentru mîinile care ne leagănă, ne mîngîie pe creștet, ne alintă, ne caută, ne înțeleg, ne ocrotesc și ne cheamă.

Pentru ochii care ne reflectă profund pînă în ultima străfulgerare a vieții.

Pentru buzele care-au plîns și-au rîs și s-au rugat și-au cîntat pentru noi.

Pentru toate femeile acestei țări, a căror omagiere se face la începutul primăverii, anotimpul florilor, al înnoirii, al speranțelor și-al purității.

Fiindcă ele frămîntă pîinea, mînuiesc uneltele, udă florile, alintă pruncii și îmbracă țara în puritatea privirilor dătătoare de viață.

Ele, femeile țării, alături de noi, umăr lîngă umăr, aripă lîngă aripă, însoțindu-ne fidele în marele zbor al vieții.

Scriu aceste rînduri în fața geamului aureolat de nimbul soarelui vestind apropierea primăverii.

În aer miroase parcă a iarbă și-a mugure crud și inima mea e un cîntec sonor și curat, înălțat femeilor acestui neam străvechi ca lumea.

E martie, e **ziua femeii,** și mîinile mele îmbrățișează flori, adunîndu-le în buchete cu petalele în formă de inimă.

Mircea Micu

Mai presus — adevărul

Pe strada în pantă care urcă spre culmea dealului Cetățuiei, la Cluj-Napoca, locuiesc în vecinătate diverși scriitori români și maghiari. E o stradă cu grădini care înfloresc tumultuos primăvara, sub rugurile florii numită ploaia de aur. Rădăcinilor ierbii, de pe această înălțime abruptă care străjuiește Clujul, izvoare tăinuite le povestesc despre sîngele care a curs din pieptul străpuns de gloanțe al revoluționarului sas Ștefan Ludwig Roth, condamnat de un tribunal al oficialităților maghiare în 1849, deoarece pledase pentru dreptatea românilor. Istoria a fost dramatică pe aceste plaiuri, iar românii, majoritatea zdrobitoare a populației transilvane, au fost supuși veacuri la rînd celor mai cumplite umiliri și impilări. Nu de mult, într-un amplu interviu cu poetul și traducătorul Hans Diplich, unul din venerabilii oameni de cultură germani din Occident (distins cu inelul de aur al Asociației internaționale Lenau), acesta sublinia împrejurările în care șvabii bănățeni din satul Liebling au protestat la împăratul Franz Joseph împotriva politicii de maghiarizare forțată, de deznaționalizare, cum abia după 1918, germanii din Banat, aderînd cu entuziasm la Unire, au avut posibilitatea, în fine, de a studia în limba maternă. Ideea Unirii de la 1 Decembrie 1918, flacăra din inimile celor care au consfințit-o la Alba Iulia, a cuprins dintru-nceput și sentimentul unității, al bunei înțelegeri. Prin suferință poporul român a înțeles prețul înalt al limbajului colaborării, al respectului reciproc. Nici încercările de disensiune ale vrăjmașilor omeniei, nici chiar anii negri ai ororilor horthyste n-au putut zdruncina credința poporului român în dialogul păcii, al prieteniei.

La izbînzile realei egalități a tuturor locuitorilor țării, indiferent de naționalitate, una dintre realizările de excepțională însemnătate ale anilor noștri, se referă cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la ședința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană din România. Toate cuvintele exprimate cu acest prilej au acoperire în fapte. S-au spus încă o dată răspicat adevăruri absolut evidente pentru orice om de bună credință.

Am primit de curînd o scrisoare de la un luminat cărturar expediată din Londra la sfîrșitul lui ianuarie. Semnatarul ei e un octogenar din pleiada militanților transilvani, avînd trainice relații cu intelectualii maghiari din perioada interbelică, gîndul, crezul său fiind acela al dialogului rațiunii, al păsnicei conviețuiri.

Mircea Vaida

Continuare în pag a 3-a

Sîntem fiii aceleiași patrii

Magistrala cuvîntare a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la ședința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană este pentru noi un document programatic de o inestimabilă valoare teoretică și practică, ce vine să contribuie plenar la unitatea de nezdruncinat a întregului popor în jurul partidului său conducător, să cimenteze frăția tuturor celor ce muncesc pe aceste plaiuri, ca fii ai unei patrii unice, România socialistă. Sîntem alături în marea operă de durare a cetăților luminii, a cetăților industriei, la fel ca și în cele ale grînelor, din care se face rotunda și calda pîine a țării. Muncim împreună, construim împreună — spunea odată cineva, vrînd să ilustreze unitatea de nezdruncinat a unui popor hotărît să-și rînduiască singur destinele, să-și rezolve singur, în casa lui, treburile întru viață, muncă și visare. Aceasta ilustrează în chip strălucit ideea rezolvării juste a problemei naționale în România.

Horvath Dezideriu

Continuare în pag a 3-a

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. 1

Nu este un secret pentru nimeni, cred — deși trebuie să spun că presa și radioteleviziunea noastră nu informează întotdeauna despre ce se întîmplă în alte țări — că chiar în țările capitaliste dezvoltate, conform datelor oficiale publicate de instituțiile și cercurile conducătoare, continuă să existe încă sute de mii și, în unele țări, milioane de analfabeți, că sînt oameni care, numai pentru faptul că au altă culoare a pielii, nu au acces la învățămînt, nu se bucură și nu pot să se bucure de toate cuceririle științei, culturii și învățămîntului.

Am asigurat gratuitatea învățămîntului pentru întregul tineret al patriei noastre. Am dezvoltat puternic învățămîntul superior, care asigură pregătirea cadrelor pentru toate domeniile de activitate. Nu există vreun domeniu al cunoașterii moderne de care știința sau învățămîntul nostru să nu se ocupe, unde să nu pregătim cadrele de care avem nevoie și la care au acces, fără nici un fel de discriminare, toți cetățenii patriei, fie că părinții lor sau originea lor îndepărtată este românească, maghiară, germană, sîrbă sau alta. Singura condiție pentru a intra în învățămînt este capacitatea de a învăța, ca fiecare să se străduiască de a-și însuși cît mai bine și mai temeinic cele mai noi cuceriri ale culturii din toate domeniile și, desigur, problemele fundamentale ale științelor exacte, cum se spune, sau ale științelor tehnice, fizico-chimice și matematice. Nu se poate astăzi concepe — și știți bine — o dezvoltare puternică, fără o puternică matematică, o puternică fizică, o puternică chimie, o puternică biologie, cu toate ramurile ei, și celelalte științe tehnice corespunzătoare.

S-a vorbit și aici despre dezvoltarea activității în domeniul culturii, a formelor create pentru participarea activă a maselor, a poporului la creația cultural-artistică, despre activitatea oamenilor de creație în domeniul literaturii, artelor plastice, muzicii și așa mai departe. Dar, ceea ce este foarte important — și, într-un anumit sens, este o mare realizare a patriei noastre, a socialismului din România — sînt condiții create ca masele largi să fie părtașe active la realizarea unei noi culturi, a unei culturi umanist-revoluționare, în care omul, libertatea, independența, bunăstarea sa să stea în centrul preocupărilor.

Paralel cu toate acestea, s-a acordat atenția corespunzătoare dezvoltării din punct de vedere edilitar-social a patriei noastre. Am realizat aproape o reconstrucție generală a orașelor țării. Nu există astăzi oraș unde cea mai mare parte a locuințelor să nu fi fost construită în ultimii 20—25 de ani și care să nu asigure condiții bune de locuit tuturor oamenilor muncii. Și, cu atît mai mult, avem cîteva județe care ne-au solicitat în acest an să le reducem numărul de apartamente, deoarece nu mai au nevoie de locuințe.

Am acționat și acționăm pentru dezvoltarea, construcția și reorganizarea satelor. Sîntem, este adevărat, la început, dar avem în vedere ca, încă în acest cincinal, centrele celor 558 de consilii unice agroindustriale să se contureze și unele chiar să devină orașe agroindustriale, spre care să graviteze activitatea tuturor comunelor din zona fiecărui consiliu. Ați auzit vorbindu-se aici despre o comună din județul Timiș, dar nu este singura, pentru că fiecare județ poate prezenta una sau mai multe comune cu asemenea realizări. Toate acestea oglindesc, realmente, preocuparea ca, odată cu dezvoltarea generală a forțelor de producție, a bazei economice tehnico-materiale, să asigurăm și reorganizarea orașelor și satelor patriei noastre, modernizarea lor, în așa fel încît să creeze condiții tot mai bune de locuit, de viață constructorilor socialismului.

Am dezvoltat puternic școlile, care asigură pe deplin spațiul de învățămînt. În unele localități avem chiar mai mult spațiu de învățămînt, sînt deja clădiri cărora trebuie să le dăm alte întrebuințări. Nu consider că aceasta este un lucru chiar bun ; el arată că am construit mult, dar este și un anumit fenomen negativ, legat pe de o parte de o prea mare concentrare în unele centre industriale. Prin amplasarea acestora pe întregul teritoriu, și în noile centre industriale create am oprit acest proces, care este un proces general, nu numai la noi. El este și o urmare a unei anumite reduceri a natalității, problemă căreia, după cum știți, îi acordăm o mare atenție, luînd măsuri de a asigura o natalitate cît mai bună, de circa 18—20 la 1 000 de locuitori, pentru că numai așa vom asigura o dezvoltare continuă a poporului.

Am construit multe spitale. Practic nu există județ unde să nu se fi construit spitale moderne. România se numără astăzi printre acele țări din lume care au cel mai mare număr de paturi la 1 000 de locuitori.

Am construit, și consider că am făcut foarte bine, multe centre de cultură — case de cultură, cămine culturale, cluburi, teatre și alte instituții — care asigură o bază materială trainică pentru desfășurarea amplei activități cultural-artistice, educative, inclusiv desfășurarea festivalului național „Cîntarea României". Oricine vizitează țara noastră poate să constate marile realizări ale oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, ale întregului popor, care, sub conducerea partidului nostru comunist, își făurește în mod conștient propriul său viitor, liber, independent, socialist și comunist. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Pentru că, pe plan internațional, și chiar în unele țări din vecinătatea noastră, se vorbește mult despre drepturile omului, am dorit să spun — de altfel, am spus nu o dată, inclusiv la reuniuni internaționale — că primele preocupări pe care trebuie să le aibă toate statele și guvernele ar fi dezvoltarea economico-socială, științifică, a învățămîntului și culturii, asigurarea de condiții egale de muncă, de instruire și educație, de cultură.

Nu se poate vorbi de drepturile omului avînd 30 de milioane de someri în cîteva țări capitaliste dezvoltate. Este într-adevăr greu să dai sfaturi și să vorbești sau să te erijezi în apărător al drepturilor omului, cînd nu aperi dreptul esențial al omului — să muncească și să învețe !

Putem spune că, din acest punct de vedere, avem realizări care demonstrează justețea politicii noastre, justețea căii socialiste de dezvoltare a României, ca și a altor țări.

Am realizat principiile socialiste de retribuție egală la muncă egală. După cum știți, în multe țări sînt deosebiri în asigurarea retribuției legate de naționalitate, de sex, de virstă. Inclusiv într-o serie de țări capitaliste dezvoltate — după datele, de asemenea oficiale, ale organismelor din țările respective — negrii, spre exemplu, dar și alte naționalități, primesc retribuție mai mică. Nu mai vorbesc de mexicanii care trec în Statele Unite sau de chiar muncitorii din unele țări europene, care au mers să lucreze în țările capitaliste dezvoltate și care, de asemenea, după datele oficiale, au primit și primesc și astăzi retribuție mai mică și sînt puși la cele mai grele munci. De asemenea, în multe țări, inclusiv capitaliste dezvoltate, se consideră că femeile trebuie să primească o retribuție mai mică — și la fel și tinerii.

Noi am asigurat și asigurăm deplina egalitate în ce privește retribuția, indiferent de naționalitate, de sex sau de virstă, în raport de domeniul în care lucrează, de gradul pregătirii pe care o are fiecare. Cunoașteți sistemul nostru de retribuire, pe care îl putem compara cu orice sistem din lume, inclusiv cu cel din multe țări socialiste. Am asigurat aplicarea fermă a principiului „la muncă egală, salariu egal", a principiului socialist „nici muncă fără plîne, nici plîne fără muncă".

Este adevărat, în țara noastră nimeni nu mai poate trăi fără muncă, pe seama muncii altora. Dar consider aceasta nu o lipsă, ci o mare realizare a societății noastre. Am stabilit un raport de 5 la unu între veniturile mari și mici deși am pornit acum 20 de ani de la un raport de peste 20 la unu, cam 23—24 la unu.

Considerăm că trebuie să aplicăm ferm principiile eticii și echității socialiste, păstrînd o diferențiere. Am fost și sîntem împotriva egalitarismului. Dar sîntem și împotriva unor diferențieri exagerate în ce privește baza de retribuție. În practică, pe baza muncii unuia sau altuia, veniturile pot fi mai mari sau mai mici.

Ați auzit vorbind aici pe președintele cooperativei din Salonta. A obținut o producție de 22 000 kg porumb la hectar și a avut un venit mediu de peste 36 000 lei pe cooperator. Avem multe unități — am vorbit de ele și recent la întîlnirea cu președinții consiliilor unice agroindustriale — care au obținut producții și mai mari, de 25 000 pînă la 28 000 kg porumb la hectar. Avem un județ întreg, care a obținut 20 000 kg porumb la hectar. Desigur că veniturile cooperatorilor din unitățile cu 20 000 kg porumb la hectar și ale celor cu 3 000 kg porumb la hectar sînt foarte deosebite atît în natură, cît și în bani. Dar toți au aceleași drepturi și aceleași posibilități. Nu există nici un fel de discriminare în ce privește baza de pornire în sistemul nostru de retribuire.

Avem și mineri care cîștigă cîte două retribuții pe lună, dar pe baza faptului că și-au organizat munca și echipa lor produce de două ori mai mult cărbune. În toate domeniile avem acest lucru. Păstrăm sistemul de diferențiere, de cointeresare materială, pornind de la principiile de echitate și dreptate socială, însă încurajînd pe acei care obțin venituri mai mari prin munca lor. Nu încurajăm și nu vom încuraja niciodată obținerea de venituri fără muncă, prin exploatarea muncii altora. Asemenea stări de lucruri au apus pentru totdeauna în România și sînt convins că niciodată asemenea fenomene nu vor mai exista în țara noastră ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Sînt țări unde și din punct de vedere politic dreptul femeilor este limitat. Din punct de vedere social, am asigurat, și în acest domeniu, deplina egalitate în drepturi. Vedeți numărul mare de femei care sînt prezente aici ; cunoașteți prezența lor în conducerea partidului, în Marea Adunare Națională, în toate forurile de conducere ale societății noastre.

Deci, dacă ar trebui să vorbim despre problemele dreptului omului, de drepturi umanitare, apoi putem afirma, cu îndreptățită mîndrie, că în anii socialismului am luat asemenea măsuri și am aplicat asemenea forme de organizare prin care am creat condiții de manifestare deplină, egală, a tuturor cetățenilor, fără nici un fel de deosebire, nici de naționalitate, nici de sex, nici de virstă ! Aceasta reprezintă, de altfel, baza concepției socialismului științific despre dezvoltarea societății omenești. Am acționat și vom acționa ferm pentru realizarea în viață în cele mai bune condiții a acestor principii ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Am dezvoltat puternic formele democratice de conducere ale întregii societăți — începînd de la consiliile oamenilor muncii din toate unitățile economice și sociale, de la adunările generale ale oamenilor muncii, în calitatea lor de proprietari, producători și beneficiari, de la organele județene ale acestora, la congresele naționale, consiliile naționale ale oamenilor muncii, din care fac parte oameni ai muncii de toate naționalitățile și în care muncitorii reprezintă între 30 și 40 la sută iar în unele locuri chiar mai mult. Toate acestea, alături de organismele democratice ale statului nostru — consiliile populare, congresul consiliilor populare, Marea Adunare Națională și celelalte organisme — creează un tot unitar care asigură un cadru unic în felul său de participare a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate. Nu numai că am formulat teza făuririi socialismului cu poporul și pentru popor, dar am acționat și am făcut totul pentru a da un conținut real acestei teze și pentru a asigura participarea în mod conștient a întregului nostru popor la înfăptuirea programelor de dezvoltare, la adoptarea tuturor hotărîrilor, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe. Pornim de la faptul că numai în măsura în care poporul își asumă pe deplin răspunderea și acționează cu deplină conștiință se poate asigura făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, comunismul. Poporul nostru poate avea un viitor de aur — cum se spune în poezie — și trebuie să creăm acest viitor de aur națiunii noastre ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu să trăiască, România să-nflorească !", „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu — România !", „Ceaușescu — P.C.R. !").**

În întreaga activitate, în tot ce am realizat în această perioadă istorică, am pornit întotdeauna de la principiile de bază ale socialismului științific, de la concepția revoluționară materialist-dialectică și istorică despre lume și viață. Am ținut și ținem întotdeauna seama de cerințele și legitățile obiective ale dezvoltării economico-sociale. Așa cum am menționat și recent, am studiat și studiem continuu experiența și practica construcției socialiste, dar și a dezvoltării economice mondiale. Dar, în același timp, am pornit și pornim întotdeauna de la realitățile patriei noastre. Am acționat și acționăm pentru a aplica toate acestea la condițiile României, necopiind nimic, dar luînd ceea ce răspunde intereselor patriei noastre, găsind forme care să asigure în cele mai bune condiții participarea întregului popor la conducerea societății, să asigure ca poporul să fie adevăratul stăpîn a tot ceea ce se realizează în patria noastră, adevăratul stăpîn al patriei !

Cred că nu este rău să menționez acum că, în toată această perioadă de mai bine de 20 de ani în care am perfecționat formele de conducere în toate domeniile, începînd cu partidul, de democratizare a vieții noastre generale, nu o dată am fost criticați deschis sau mai puțin deschis pentru așa-zisele abateri de la experiența și normele generale. Nu doresc să spun mai mult acum. Avem însă sentimentul de satisfacție că ceea ce am făcut s-a dovedit just și a răspuns intereselor poporului nostru, că astăzi problemele modernizării, reformele și alte denumiri stau la ordinea zilei, într-o formă sau alta, în mai toate țările socialiste. Vă sînt cunoscute toate acestea.

Fără îndoială că este foarte bine că se înțelege acum că socialismul nu se poate construi după niște modele, că nu se poate imita ceea ce s-a realizat într-o etapă sau alta, într-o țară sau alta. Mai cu seamă noi dăm o înaltă apreciere preocupărilor din multe țări socialiste cu privire la dezvoltarea democrației socialiste, la crearea unor noi forme care să asigure participarea maselor, a poporului la conducerea societății. Din experiența noastră putem spune că aceasta este singura cale care reprezintă cu adevărat calea socialistă de dezvoltare, că numai cu poporul, împreună cu poporul, numai în formele democratice corespunzătoare realităților din fiecare țară, care să permită poporului participarea și asumarea răspunderii în conducerea societății, se va asigura victoria socialismului și comunismului, afirmarea prestigiului său în întreaga lume ! **(Aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

Stimați tovarăși,

În cadrul plenarelor consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană s-au discutat atît problemele înfăptuirii programelor de dezvoltare, cît și probleme legate de unele fenomene negative, sau mai bine zis, de unele activități pe plan internațional, desfășurate de unele cercuri imperialiste, cele mai reactionare, de denigrare a politicii partidului și statului nostru. Trebuie însă să declar că multe organe de presă din țările occidentale publică mult și subliniază marile realizări ale României socialiste.

Nu ne preocupă prea mult, și nu ne-a preocupat niciodată faptul că unele cercuri reacționare imperialiste denaturează, cu bună știință, realizările și activitatea poporului nostru. Ele o fac în interesul lor de clasă.

Este însă de neînțeles cînd asemenea lucruri apar într-o țară socialistă sau alta. Nu avem pretenția ca, neapărat, să prezinte ceea ce se realizează în România. Cred însă că este o pretenție minimă ca să nu se denatureze activitatea poporului nostru, a oamenilor muncii, sub conducerea partidului, pentru dezvoltarea economico-socială, pentru făurirea orînduirii socialiste și comuniste.

Desigur, se poate discuta mult despre problemele istoriei. Dar oare poate schimba cineva istoria ? Poate să schimbe cineva faptul că acum 2500 de ani, Herodot i-a caracterizat pe daci, care au locuit pe aceste teritorii, inclusiv pe teritoriul Transilvaniei de azi, al Moldovei, al Munteniei, ca „cei mai drepți și viteji dintre traci" ? Desigur, se pot găsi unii care să nu fie de acord cu Herodot, după 2500 de ani ! Dar este greu ca ei să schimbe ceea ce cei care au trăit atunci, au văzut și au înțeles ! Poate schimba cineva istoria, faptul că Burebista a realizat un stat centralizat, că Decebal l-a dezvoltat, că dacii s-au luptat sute de ani cu romanii pînă — este adevărat — au fost învinși ? Dar fără o civilizație, fără o organizare statală, pe care oamenii de seamă de atunci au apreciat-o, nu puteau să facă acest lucru. Cui servește oare negarea acestor realități ? Nu reprezintă aceasta, de fapt, o politică contrară oricăror interese ale poporului maghiar și poporului român, care trăiesc de mult timp împreună și trebuie să trăiască împreună ?

Desigur, nimeni nu poate schimba realitatea în ce privește data venirii primelor triburi ungare, în cadrul migrației generale care a fost atunci, și așezarea lor în teritoriul unde se găsește astăzi Ungaria, așezarea unei părți a populației și în Transilvania. Dar de ce oare trebuie să se marcheze acest lucru — care este un fapt istoric arhicunoscut — prin negarea existenței altui popor, care a existat pe aceste teritorii de peste 2 500 de ani și care, în fața migrațiilor, nu a plecat în altă parte, a luptat și și-a apărat glia și existența ? De ce să se nege chiar acel om de știință, sau, după unii, chiar un conducător al Ungariei de prin secolul al XII-lea, care a scris cunoscuta lucrare privind existența unei populații bine organizate pe aceste teritorii ? De ce trebuie să se ignoreze atît de ușor lucruri demonstrate de știință — descoperirile arheologice, care, în toată lumea, constituie baza reconstituirii unei perioade sau unor evenimente istorice atunci cînd nu se dispune de lucrări scrise ? Oare în timpul ocupației Imperiului Otoman, țările românești n-au luptat și și-au păstrat autonomia ? Este bine cunoscut că sînt singurele din Balcani care și-au păstrat autonomia ! Oare cînd Mircea l-a învins pe Baiazid a dispus de o armată imaginară ? Sau Ștefan cel Mare ? Sau Mihai Viteazul, în armatele căruia au luptat multe unități de secui ? Dar chiar lupta comună a românilor și ungurilor împotriva imperiului otoman au fost prezențe imaginare ? Ioan de Hunedoara, care a devenit pînă la urmă conducătorul statului maghiar, a fost imaginar ?

După părerea mea istoria trebuie să servească — așa cum am mai spus-o nu o dată — nu accentuării stărilor de lucruri negative, ci apropierii și înfrățirii între popoare. În multe din evenimentele istorice — mă refer mai cu seamă în perioada mai apropiată — un rol au avut clasele dominante dintr-o țară sau alta. Dar existența unor momente negative, într-o anumită perioadă a istoriei, în relațiile dintre diferite țări, trebuie nu să fie scoase în evidență, ci să se realizeze o delimitare de politica fostelor clase exploatatoare, dominante, să se pornească de la necesitatea dezvoltării și realizării unei istorii noi, de prietenie, de colaborare. Aceasta e valabil, în general, în Europa și în întreaga lume, cu atît mai mult în relațiile între România și Ungaria !

E greu să înțelegi reeditarea unor teze horthyste, fasciste, șoviniste, inclusiv rasiste. Cum se poate concepe ca o academie de științe să dea girul său unor texte și lucrări care jignesc alte popoare ? Ce știință este aceasta ? Cui servește o asemenea așa-zisă știință dacît celor mai reacționare cercuri imperialiste ? În nici un fel asemenea teze nu servesc cauzei prieteniei și colaborării, cauzei socialismului !

Sîntem pentru schimburi de experiență, dar sîntem în mod hotărît împotriva oricărui amestec în treburile interne. Nu am acceptat acest lucru în nici o împrejurare și nu vom acccepta nici astăzi, și nicicînd ! Problemele României, ale dezvoltării socialiste se rezolvă de către poporul român în întregul său, în deplină unitate, de către forța sa conducătoare — Partidul Comunist Român ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — P.C.R. !", „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu — România !").**

Sîntem pentru o dezvoltare largă, am acționat întotdeauna și vom acționa cu fermitate pentru extinderea relațiilor cu țările socialiste și, în primul rînd, cu vecinii noștri, între care avem în vedere întotdeauna și Republica Populară Ungară. Mai mult, considerăm că există mari posibilități să dezvoltăm larg relațiile de cooperare cu țările socialiste și, în acest sens, am și elaborat, în cadrul conducerii de partid, o serie de propuneri și măsuri, care au fost publicate pe scurt în Comunicatul ședinței Comitetului Politic Executiv — și dorim să facem aceasta și cu vecinii noștri unguri. Consider că aceasta răspunde intereselor celor două popoare, intereselor dezvoltării socialiste a ambelor țări. Orice alt fel de abordare a problemelor, orice încercare de denaturare a realităților și de a merge cu această denaturare chiar în unele forumuri internaționale este în contradicție cu interesele atît ale poporului ungar, cît și ale poporului român !

Noi nu am pus și nu punem niciodată semnul egalității între anumiți oameni sau grupuri de oameni rău intenționați dintr-o țară sau alta și popoarele țărilor respective. Am considerat și considerăm întotdeauna că popoarele trebuie să cunoască realitatea, dar trebuie să fie educate și să înțeleagă că este în interesul fiecăruia să conlucreze, să colaboreze cu alte popoare și, în primul rînd, cu vecinii săi. Avem multe lucruri comune — chiar dacă istoria Academiei ungare nu vorbește de ele — care pledează pentru o asemenea abordare și asemenea relații între cele două țări și popoare.

Cum putem noi însă să fim de acord să se lărgească distribuirea de presă și literatură ungară în România, cînd în această presă se aduc injurii la adresa oamenilor muncii din țara noastră ! Dacă am accepta acest lucru, am face un deserviciu. Presa, radioteleviziunea, mijloacele noastre — literatura, arta — toate trebuie să servească unui singur scop : apropierii, prieteniei, educării în spiritul socialismului, al solidarității internaționale. Orice altă înțelegere și abordare este în contradicție cu interesele de azi, de mîine și din totdeauna ale popoarelor !

Prima lozincă a socialismului științific a fost : „Proletari din toate țările, uniți-vă !", și cunoașteți tot ce au spus mai departe Marx și Engels. Noi sîntem pentru o abordare nouă privind solidaritatea, unirea maselor, a popoarelor, nu numai a proletariatului, pentru că trăim în altă etapă. Trebuie să acționăm pentru unirea popoarelor în lupta pentru socialism, pentru dezarmare și pace în lume !

Un asemenea fel de abordare consider că trebuie să îl aibă presa și mijloacele noastre de informare. Sper că se va înțelege și de către vecinii noștri din Ungaria că este timpul să se pună capăt unor asemenea stări de

Ședința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană

În prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, vineri, 27 februarie, a avut loc ședința comună a Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară și a Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost întîmpinat, la sosirea în sală, cu puternice aplauze, cu îndelungi urale și ovații. Participanții au dat astfel expresie sentimentelor de nețărmurită dragoste, de aleasă stimă și prețuire pe care oamenii muncii de naționalitate maghiară și germană le poartă, împreună cu întreaga națiune, secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru neobosita sa activitate ce o consacră cu neasemuită dăruire patriotică și abnegație revoluționară înfloririi multilaterale a țării, creșterii necontenite a bunăstării și gradului de civilizație ale poporului, cauzei socialismului și păcii. În același timp, a fost reafirmată recunoștința fierbinte față de tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru contribuția sa determinantă la soluționarea profund democratică și umanistă a problemei naționale în România, pentru drepturile egale și demnitatea de care se bucură toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate.

Împreună cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, în prezidiu au luat loc membri și membri supleanți ai Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., precum și membri ai conducerii consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană.

În sală se aflau, alături de membrii celor două consilii, ca invitați, membri ai C.C. al P.C.R. și ai guvernului, cadre de conducere ale unor instituții centrale, organizații de masă și obștești.

Lucrările ședinței comune au fost deschise de tovarășul Mihai Gere, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară, care a spus :

„Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Înainte de toate, îngăduiți-mi să exprim adînca noastră bucurie și satisfacție pentru deosebita onoare pe care ne-o faceți de a lua parte la ședința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, forum profund reprezentativ al democrației noastre muncitorești și revoluționare, mărturie grăitoare a largului democratism al orînduirii noastre care garantează și asigură tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, dreptul de a participa la elaborarea, adoptarea și aplicarea deciziilor fundamentale ce angajează politica internă și externă a partidului și a statului nostru.

Într-o atmosferă de deplină unitate, proprie întregului nostru popor, care, sub înțeleapta conducere a partidului, a dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, președinte al Republicii, edifică cu succes socialismul și comunismul, participanții la plenarele care s-au întrunit joi și în cadrul cărora au luat cuvîntul 43 de vorbitori, au dezbătut cu maximă răspundere și exigență, cu spirit revoluționar și patriotic probleme esențiale pe care le ridică dezvoltarea calitativ-intensivă a economiei naționale, a întregii societăți, perfecționarea cadrului social în care trăim și muncim, mobilizarea tuturor oamenilor muncii, din colectivele din care fac parte, la realizarea exemplară a planului pe acest an și pe întregul cincinal, a măreților obiective trasate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului.

În abordarea sarcinilor complexe cu care ne confruntăm în această etapă, așa cum au subliniat toți vorbitorii, noi pornim de la înfăptuirile istorice dobîndite de țara noastră în anii de după cel de-al IX-lea Congres, anii cei mai prodigioși și mai bogați în realizări din existența noastră, ani ce conturează o epocă de aur în ascensiunea patriei și care constituie o bază sigură pentru avîntul multilateral ce îl proiectăm și care va prinde viață prin munca noastră, a tuturor, spre binele nostru, al tuturor.

Vă informăm, stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că, în cadrul celor două plenare, în spiritul profundului respect pentru adevăr, în semn de aleasă recunoștință pentru umanismul politicii promovate de partidul nostru, vorbitorii au evidențiat că una dintre marile și durabilele realizări ale acestei epoci de aur o constituie solutionarea principială, justă, pe bazele materialismului dialectic și istoric, ale socialismului științific, a problemei naționale, prin asigurarea consecventă a deplinei egalități în drepturi și îndatoriri a tuturor fiilor țării, fără deosebire de naționalitate, realizarea și întărirea continuă a unității și frăției oamenilor muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități.

În lumina realităților trăite de noi toți, cu constiința înaltei răspunderi patriotice, revoluționare, în numele nostru, al consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, tinem să declarăm din nou, așa cum au accentuat toți vorbitorii, că respingem cu indignare toate incercările mai vechi și mai noi ale cercurilor imperialiste, reacționare, anticomuniste de a ponegri aceste realizări deosebite din patria noastră, România socialistă, de a se erija în apărători ai drepturilor omului, ai libertăților democratice. Sub pretextul susținerii drepturilor naționalităților conlocuitoare, cercurile respective instigă de fapt la manifestări naționaliste, șovine, iredentiste și revanșarde cu scopul de a lovi în colaborarea și unitatea țărilor socialiste, de a se amesteca în treburile interne ale acestora.

Vorbitorii și-au exprimat nedumerirea și indignarea că și persoane oficiale, publiciști și istorici din Republica Populară Ungară, țară socialistă vecină, vehiculează calomnii cu privire la realitățile românești, la politica națională a partidului și statului nostru, denaturează adevărul istoric, încercînd să pună de fapt în discuție hotărîrile tratatelor de pace, granițele existente între state. Participanții au infierat cu vehemență asemenea manifestări și au dat glas convingerii lor ferme că nici un fel de atacuri, de denigrări și dezinformări nu pot să umbrească realitățile vieții noastre noi, ale României socialiste, marile cuceriri revoluționare, în rîndul cărora la loc de seamă se află asigurarea egalității depline a tuturor locuitorilor, fără deosebire de naționalitate, așezarea pe baze trainice a frăției și prieteniei, făurirea unității moral-politice a întregului popor.

Îndeplinind mandatul de conștiință al oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, vorbitorii au exprimat hotărîrea de a demasca și combate cu fermitate și în viitor asemenea tezе și teorii nocive, orice concepții sau manifestări naționaliste, șovine, de a intensifica activitatea politico-ideologică pentru educarea tineretului, a tuturor celor ce muncesc în spiritul patriotismului revoluționar, socialist, al muncii și luptei unite pentru prosperitatea scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

În legătură cu toate problemele dezbătute, plenarele au adoptat hotăriri care vor fi completate în urma lucrărilor ședinței comune de astăzi.

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, vă rugăm respectuos să ne îngăduiți să continuăm lucrările plenarelor noastre întrunite în ședință comună, în prezența dumneavoastră, cel mai iubit fiu al poporului, pe care toți oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, vă stimează profund pentru tot ceea ce faceți spre binele și fericirea României socialiste, bunăstarea celor ce muncesc".

În cadrul dezbaterilor, pe marginea problemelor cuprinse pe ordinea de zi, au luat cuvîntul tovarășii Rab Ștefan, prim-secretar al Comitetului județean Covasna al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară, Racz Győzo, profesor universitar, redactor-șef al revistei „Korunk", vicepreședinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă Cluj, Antal Géza, maistru mecanic la Întreprinderea de matrițe și piese forjate Odorheiu Secuiesc, județul Harghita, Boda Iosif, profesor la Academia de partid pentru învățămînt social-politic, Czégé Alexandru, președinte al C.A.P. Salonta, județul Bihor, Erou al Noii Revoluții Agrare, vicepreședinte al Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară, Willi Heinz, primarul comunei Teremia Mare, președintele Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din județul Timiș, Birta Irina, maistru, președintele Comitetului sindicatului de la Întreprinderea textilă Arad, vicepreședinte al Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară, Hegedus Ladislau, secretar de stat la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, membru în biroul Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară, Hajdu Győző, redactor-șef al revistei „Igasz Szo" din Tirgu Mureș, președintele Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară din județul Mureș, Gerhard Konnerth, redactor-șef al revistei „Forschungen zur Volk-und Landeskunde" din Sibiu.

În încheierea dezbaterilor, tovarășul Mihai Gere a spus :

„În concordanță cu simțămintele pe care le trăim în aceste momente înălțătoare, exprimînd dorința fierbinte și voința noastră unanimă, adresez tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, cu deosebit respect și aleasă prețuire, rugămintea de a lua cuvîntul în cadrul ședinței comune a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană".

Primit cu multă căldură și însuflețire, cu cele mai alese sentimente de dragoste și stimă, a luat cuvîntul tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu a fost urmărită cu deosebit interes și deplină aprobare, cu profundă satisfacție și mîndrie patriotică, fiind subliniată, în repetate rînduri, cu vii și îndelungi aplauze, urale și ovații.

Exprimînd simțămintele participanților la lucrările ședinței comune, președintele Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană, tovarășul Eduard Eisenburger, a spus :

„Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii,

Vă rog să-mi permiteți să dau glas admirației și, totodată, deplinei satisfacții cu care am urmărit magistrala dumneavoastră cuvîntare, document de o excepțională importanță teoretică și practică cu privire la experiența construcției societății socialiste românești.

Grandioasele succese obținute de întregul popor român, sub conducerea gloriosului nostru partid, demonstrează în mod convingător justețea politicii Partidului Comunist Român, a cărei

7 MARTIE 1987

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

lucruri, unor astfel de manifestări — și să se acționeze, deopotrivă, pe calea prieteniei și colaborării. În ce ne privește, doresc să declar aici — dar declar aceasta pentru întregul nostru popor — că sîntem ferm hotărîți să facem totul pentru a folosi tot ceea ce este valoros în trecutul nostru comun — și vom face aceasta cu toate țările socialiste, cu toate popoarele lumii — pentru dezvoltarea colaborării, prieteniei, pentru asigurarea dezvoltării fiecărui popor, a ridicării bunăstării fiecărei națiuni, pentru asigurarea păcii în întreaga lume! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Dragi tovarăși,

Voi reveni la unele probleme actuale ale activității partidului și poporului nostru. Planul cincinal 1986—1990, celelalte programe pe care le-am adoptat pun în centrul întregii activități dezvoltarea puternică a forțelor de producție, trecerea la un nou stadiu de dezvoltare, realizarea dezvoltării intensive a industriei, agriculturii și celorlalte sectoare, așezarea la baza întregii activități a celor mai noi cuceriri ale științei, ale revoluției tehnico-științifice în general, ale noii revoluții agrare. Trebuie să realizăm o nouă calitate. Anul trecut am adoptat o serie de programe privind modernizarea și mai buna organizare în toate sectoarele de activitate. În anul acesta, și în anii următori, toate aceste programe trebuie să fie înfăptuite în cele mai bune condiții. Am adoptat programe privind aplicarea noului mecanism economico-financiar, normarea economico-financiară, înfăptuirea neabătută a autoconducerii, autogestiunii muncitorești, în toate domeniile de activitate.

În fața tuturor oamenilor muncii, a întreprinderilor și a tuturor sectoarelor de activitate stau problemele ridicării calității producției și a nivelului tehnic. Trebuie să înțelegem bine că ne aflăm într-o asemenea etapă a dezvoltării societății noastre încît problema calității, a nivelului tehnic este hotărîtoare pentru asigurarea dezvoltării în continuare.

Trebuie să acționăm cu hotărîre pentru reducerea consumurilor materiale, pentru recuperarea și refolosirea energiei și a unei serii de materiale. Anul acesta am avut unele probleme cu energia. Am vorbit despre cauzele acestor lipsuri, despre unele întîrzieri în realizarea programului de punere în funcțiune a unor capacități energetice în anul trecut, cît și de faptul că în toamnă și primele două luni ale acestui an, pe Dunăre și pe apele interioare am obținut cu 1 000 MWh mai puțină energie electrică datorită secetei care s-a manifestat în întreaga Europă. Lipsa a 1 000 MWh — ceea ce reprezintă 12 la sută din energia noastră — ne-a creat greutăți. La aceasta trebuie adăugat faptul că nu s-a acționat așa cum a fost stabilit ca, de la 1 decembrie, să se treacă la regimul de iarnă privind organizarea activității economice. Mulți au continuat să consume fără a ține seama de realități; mai mult, au preferat să afecteze producția decît să facă economii în sectoarele neproductive. Numai în ministere, în instituții și la unele activități din așa-zisele sectoare speciale am redus cu 400 MWh consumul de energie prin măsurile pe care le-am luat prin decret, plus consumul neproductiv în întreprinderi — și am putut astfel să mărim cantitatea de energie pentru producție. Desigur, calea pentru satisfacerea cerințelor de energie este legată, în primul rînd, de realizarea programelor pe care le avem privind punerea în funcțiune a capacităților energetice în acest an, de intrarea primei centrale nucleare în producție. Dar, independent de energia de care vom dispune, reducerea consumului, economia de combustibil, de energie, de materiale rămîne problema centrală în întreaga noastră activitate — și aceasta trebuie bine înțeleasă, în toate domeniile!

Trebuie să acordăm mai multă atenție creșterii productivității muncii, înfăptuind neabătut programele de modernizare și organizare științifică a producției și a muncii.

O atenție deosebită va trebui să acordăm, în acest an, problemelor eficienței economice, rentabilității, aplicînd ferm noul mecanism economic, autoconducerea și autofinanțarea, programul de normare economico-financiară.

Una din problemele importante ale activității noastre o reprezintă, și va trebui să o reprezinte continuu și din ce în ce mai mult, activitatea de schimburi internaționale, de comerț exterior, de cooperare în producție cu țările socialiste, cu statele capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii fără deosebire de orînduire socială.

După cum cunoașteți, avem forme foarte diferite și largi de cooperare. Încă din 1975 avem legea privind societățile mixte. Este adevărat că prea mult n-am făcut! Avem cîteva societăți mixte între care una mai importantă, care n-a mers prea bine; altele merg ceva mai bine, dar au o pondere mică încît nu pot să influențeze prea mult întreaga noastră activitate. Desigur, atunci cînd am elaborat această lege, am avut în vedere să creăm condiții — și am creat condiții — să realizăm asemenea societăți mixte și cu țări socialiste și capitaliste, și cu țări în curs de dezvoltare. Vom acționa și în viitor în spiritul prevederilor legii noastre, pornind de la interesele economiei naționale, de la faptul că, indiferent cu cine vom realiza asemenea societăți, proprietatea sau partea întreprinderilor românești aparține poporului și trebuie să aducă foloase numai și numai poporului. Dorim — și vom acționa larg — să realizăm toate programele de cooperare, acordurile de lungă durată, programele de colaborare în domeniul științei, tehnicii și în celelalte domenii de activitate. Nici nu se poate concepe — așa cum am menționat nu o dată — dezvoltarea și realizarea programelor noastre fără o largă colaborare economică internațională, începînd cu țările socialiste, dar — repet — cu toate statele lumii fără deosebire de orînduire socială.

Ținînd seama de stadiul actual de dezvoltare, de noile progrese ale științei și tehnicii, problemele pregătirii profesionale, tehnice, recalificarea reprezintă, și trebuie să constituie, o preocupare permanentă a tuturor întreprinderilor, a organelor de partid și de stat din toate domeniile. Trebuie să asigurăm ridicarea puternică a nivelului de pregătire profesională a oamenilor, a nivelului pregătirii științifice, tehnice! Să avem în vedere schimbările continue care au loc în tehnică și în știință, și deci și necesitatea reciclării, a reîmprospătării cunoștințelor. Aceasta este una din problemele hotărîtoare pentru dezvoltarea generală a patriei noastre. Aceste probleme sînt comune pentru toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, și fiecare în domeniul său de activitate trebuie să acționeze pentru a contribui la realizarea lor!

Este necesar să înțelegem bine că realizarea programelor generale de dezvoltare a patriei, a obiectivelor pînă în anii '90 și, în perspectivă, pînă în anul 2000, se pot realiza numai prin activitatea și munca unită a întregii națiuni. Numai pe această bază se vor crea condiții tot mai bune pentru participarea și accesul la minunatele cuceriri ale științei și tehnicii, ale culturii în general și pentru ridicarea generală a bunăstării materiale și spirituale a poporului — țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze și urale puternice, îndelungate).**

Am menționat nu o dată — dar consider necesar să repet și acum — că nimic nu am realizat fără muncă. Tot ceea ce am realizat a cerut eforturi — uneori, grele — și umane, și materiale! Nimic nu am primit pe gratis, totul este rezultatul muncii și eforturilor poporului unit! Viitorul poporului nostru, socialismul și comunismul nu se pot realiza fără munca unită a întregii națiuni, sub conducerea partidului nostru comunist!

(Aplauze puternice, se scandează îndelung „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța!", „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu — România!", „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!").

Este necesar ca pornind de la experiența și practica noastră, de la adevărurile generale, să dezvoltăm puternic sentimentul și spiritul revoluționar de muncă în toate domeniile. Nu se poate construi o orînduire nouă fără a acționa permanent împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat, pentru promovarea continuă, cu îndrăzneală a tot ce este nou în toate domeniile de activitate.

Trebuie să aplicăm ferm în întreaga noastră activitate principiile socialiste de retribuție de care am vorbit, să veghem permanent la respectarea principiilor de etică și echitate socialistă. Așa cum am menționat anterior, diferențierea veniturilor stabilite pentru diverse domenii trebuie să constituie baza relațiilor sociale, și, pornind de la aceasta, să se asigure aplicarea fermă a principiilor de retribuție, a acordului global și direct în toate sectoarele de activitate. Veniturile mai mari, într-un sector sau altul, se pot realiza, și trebuie să se realizeze, numai pe baza rezultatelor muncii! Nimeni nu va putea și nu trebuie să trăiască fără muncă sau prin exploatarea muncii altora! Nu dorim, sub nici o formă, să încurajăm acele căi care pot să ducă la întărirea unor forme de proprietate, chiar mică, dar capitalistă.

Considerăm că avem răspunderea și trebuie să facem totul pentru întărirea continuă a proprietății întregului popor, deoarece numai aceasta constituie baza dezvoltării generale a patriei, a bunăstării generale. Numai pe baza proprietății socialiste se poate asigura deplina egalitate în drepturi și adevărata democrație revoluționar-muncitorească. Nu poate fi egalitate între exploatatori și asupriți, între sclavi și stăpîni de sclavi, cum se spunea în trecut! Nu poate fi democrație între exploatatori și asupriți! Numai în condițiile cînd oamenii muncii sînt proprietarii mijloacelor de producție se poate realiza și adevărata egalitate, și adevărata democrație socialistă! Aceasta constituie baza dezvoltării orînduirii noastre, a victoriei socialismului în patria noastră! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Vom acționa în direcția dezvoltării și perfecționării conducerii și planificării economiei noastre, pornind însă de la îmbunătățirea continuă a activității organismelor democratice și asigurarea celor mai bune condiții pentru participarea întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Viața, experiența au demonstrat rolul hotărîtor, de conducere al partidului în toate domeniile de activitate. De aceea sîntem hotărîți să acționăm cu întreaga fermitate pentru a perfecționa continuu activitatea partidului nostru, pentru creșterea răspunderii fiecărei organizații și organism de partid în toate domeniile, pentru întărirea legăturilor cu masele și unirea eforturilor întregului popor în dezvoltarea generală a patriei noastre.

Vom acționa, și trebuie să întărim continuu unitatea tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, sub conducerea Partidului Comunist Român — garanția sigură a înfăptuirii obiectivelor de dezvoltare, economică și socială, a egalității, a libertății și independenței patriei noastre. **(Aplauze puternice, se scandează îndelung „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu — P.C.R.!").**

În întreaga noastră activitate, punînd pe primul plan înfăptuirea neabătută a minunatelor programe de dezvoltare, trebuie să acordăm o atenție mai mare activității politico-ideologice, de educare și formare a conștiinței revoluționare, a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului.

Trebuie să avem o atitudine fermă, intransigentă de combatere a oricăror concepții retrograde, a șovinismului, a naționalismului, sub orice formă s-ar manifesta acestea. Să dezvoltăm puternic și să educăm întregul nostru popor, tineretul în spiritul umanismului revoluționar, al frăției dintre toți oamenii muncii, dintre popoare, în spiritul solidarității internaționale, al luptei pentru progres și pace în lume!

La baza întregii noastre activități trebuie să punem concepțiile revoluționare ale socialismului științific, materialismului dialectic și istoric, tot ce este mai nou în știință și tehnică, în cunoașterea umană în general. Trebuie să nu uităm nici un moment, și să avem permanent în vedere, că uriașele schimbări care s-au produs și se produc în dezvoltarea generală a societății, în cunoașterea științifică, în lărgirea orizontului de cunoștințe ale omului fac necesară o abordare nouă a multor probleme. Ele nu infirmă concepțiile fundamentale ale socialismului științific, ci confirmă tocmai justețea concepției materialist-dialectice despre lume și viață. Dar orizontul cunoașterii cere o completare a tuturor tezelor, o modificare chiar a unor teze vechi și înlocuirea lor cu ceea ce a apărut și ceea ce este nou. Toate acestea, subliniez, nu fac decît să confirme justețea concepției materialist-dialectice despre lume și viață, care a pornit și pornește de la faptul că nimic nu este de necunoscut, sînt numai lucruri necunoscute, că omenirea va deschide continuu noi și noi orizonturi în cunoaștere — și trebuie, pe această bază, să-și îmbogățească și concepția filozofică, ideologică, dar și practica luptei revoluționare, și practica economico-socială. Numai acționînd în acest fel, acționăm ca adevărați revoluționari! Numai astfel vom asigura cele mai bune condiții pentru dezvoltarea socialismului în patria noastră, vom putea contribui în general la dezvoltarea științei, a minunatelor idei și concepții revoluționare, a socialismului în lume! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

Avem un program de mare perspectivă privind dezvoltarea țării în cincinalul actual, și pînă în anul 2000. Tot ceea ce am realizat constituie garanția înfăptuirii tuturor acestor obiective, a hotărîrilor istorice ale Congresului al XIII-lea al partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism.

Să ne gîndim, să studiem și să găsim cele mai bune forme de realizare a acestor obiective, de organizare a societății noastre în toate domeniile, care să asigure condiții egale de viață, de muncă, de manifestare a personalității umane, a principiilor de dreptate și echitate socială, să asigure înaintarea fermă a României spre comunism! Numai așa ne vom face datoria față de popor, față de socialism, față de comunism! Numai așa vom merita titlul de revoluționari, de comuniști! **(Aplauze și urale; se scandează îndelung „Ceaușescu, eroism — România, comunism!").**

Dragi tovarăși,

Aveam de gînd să mă refer la unele probleme internaționale, dar cred că este bine cunoscută politica României în ce privește relațiile internaționale, lupta pentru dezarmare, pentru pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună.

Evenimentele internaționale continuă să fie destul de grave. Se continuă înarmarea nucleară, se continuă experiențele nucleare, care ele însești reprezintă un grav pericol pentru mediul înconjurător.

Ne reamintim cu toții despre urmările gravei avarii de la Cernobîl, de influența pe care a avut-o în întreaga Europă, inclusiv în țara noastră. Acest grav accident a demonstrat — dacă mai era necesar — ce mare pericol reprezintă energia nucleară scăpată de sub control. Ea nu mai poate fi dirijată și stăpînită de nimeni!

Noi am salutat faptul că conducerea Uniunii Sovietice a ajuns la o concepție și abordare nouă a problemelor armelor nucleare, în sensul că arma nucleară nu poate fi folosită, că arma nucleară, folosirea ei înseamnă distrugerea nu numai a civilizației, ci a înseși condițiilor pentru existența vieții pe planeta noastră.

Am declarat nu o dată — după cum știți — că trebuie să punem capăt cu desăvîrșire armelor nucleare, să acționăm pentru a asigura dreptul vital al oamenilor la existență, la viață. Aceasta este problema fundamentală care se pune astăzi! În nici un fel nu se mai poate pune problema că într-un război nuclear vor fi învinși sau învingători! Problema care se pune astăzi este că trebuie să împiedicăm distrugerea vieții pe planeta noastră, să asigurăm supraviețuirea popoarelor, a oamenilor. Iată de ce problema luptei împotriva armelor nucleare, necesitatea încetării oricăror experiențe nucleare trebuie să stea în centrul activității — și va sta în centrul activității partidului și statului nostru.

Va trebui să acționăm și să întărim solidaritatea și colaborarea cu toate popoarele și statele lumii pentru a obține încetarea înarmării nucleare, oprirea experiențelor nucleare, eliminarea armelor nucleare cu rază medie de acțiune din Europa și trecerea la eliminarea tuturor armelor nucleare din lume.

Sîntem, totodată, pentru dezarmarea convențională — și am și acționat, unilateral, în această direcție.

Ne pronunțăm, în general, pentru o abordare nouă a relațiilor dintre toate națiunile lumii, pentru a se renunța cu desăvîrșire la calea forței, la amenințarea cu forța, la amestecul în treburile altor state. Considerăm că va trebui să nu precupețim nici un efort pentru a ne aduce contribuția la soluționarea acestor probleme fundamentale care preocupă astăzi întreaga omenire.

Nu mă mai refer la alte aspecte ale vieții internaționale. Am menționat numai pericolul armelor nucleare pentru că el reprezintă astăzi problema fundamentală pentru întreaga omenire, deci și pentru poporul nostru, și trebuie să facem totul pentru a asigura existența lumii, a popoarelor, a oamenilor! Aceasta este problema fundamentală care se pune astăzi în fața întregii omeniri!

Sîntem ferm hotărîți să acționăm în continuare și să contribuim la soluționarea tuturor problemelor, pe principiile egalității, respectului suveranității și neamestecului în treburile interne.

Avem ferma încredere că popoarele dispun de forța necesară — acționînd într-o unitate mai bună, mai puternică — să determine o schimbare a situației internaționale, să asigure triumful păcii, al rațiunii, realizarea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta aceasta! **(Urale și aplauze puternice; se scandează „Ceaușescu — pace!", „Dezarmare — pace!", „Ceaușescu — România, pacea și prietenia!").**

În încheiere, aș dori să-mi exprim convingerea că dezbaterile care au avut loc în plenarele consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, dezbaterea în primul rînd a problemelor privind dezvoltarea patriei noastre și înfăptuirea programelor pe acest an și pe întregul cincinal, precum și pozițiile adoptate față de unele probleme de relații mai generale, vor contribui la mai buna înțelegere a necesității perfecționării și îmbunătățirii întregii noastre activități, vor determina ca toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, ca întregul nostru popor să acționeze în așa fel încît să încheiem acest an cu rezultate cît mai bune.

Îmi exprim convingerea că fiecare dintre cei prezenți aici va acționa — în colectivul său și în domeniul său de muncă — în spiritul general al programelor și planurilor de dezvoltare economico-socială, al politicii interne și externe a patriei noastre, al politicii științifice, ideologice a partidului nostru.

Cu această convingere, vă urez succes în întreaga activitate! Urez colectivelor de oameni ai muncii unde vă desfășurați activitatea, tuturor oamenilor muncii din patria noastră multă sănătate și fericire! **(Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!"). Într-o atmosferă de mare însuflețire și puternică unitate în jurul partidului, toți cei prezenți în sală se ridică în picioare și ovaționează îndelung, minute în șir, pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU!**

aplicare consecventă a dus la creșterea continuă a forței materiale și spirituale a țării, la întărirea independenței și suveranității României socialiste, spre binele tuturor fiilor patriei, fără deosebire de naționalitate.

Aprecierea dumneavoastră că în toate aceste realizări epocale se regăsesc și faptele de muncă ale oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, aportul lor activ și conștient la eforturile creatoare ale întregii societăți, ne onorează în mod deosebit și, totodată, ne umple inimile cu profundă mîndrie patriotică.

Exprimînd sentimentele de înaltă stimă, dragoste și recunoștință ale tuturor cetățenilor români de naționalitate maghiară și germană ce le nutresc față de dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, aducem un respectuos și vibrant omagiu patriotului înflăcărat, luptătorului încercat, care de douăzeci și doi de ani conduce destinele acestei țări cu înțelepciune, clarviziune și nesecat spirit revoluționar, de numele căruia sînt legate pentru totdeauna marile înfăptuiri obținute în domeniul rezolvării juste în spiritul materialismului dialectic și istoric, al socialismului științific, a problemei naționale în România, asigurarea și garantarea drepturilor și libertăților democratice pentru toți cetățenii țării, indiferent de limba pe care o vorbim.

În aceste momente de intensă trăire patriotică, oamenii muncii de naționalitate maghiară și germană, urmînd exemplul dumneavoastră, îndemnurile mobilizatoare pe care ni le-ați adresat, se angajează în mod solemn în fața dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, să acționeze și pe viitor, umăr la umăr, în deplină unitate cu întregul popor, cu totală dăruire pentru înfăptuirea hotărîrilor celui de-al XIII-lea Congres, a întregii politici interne și internaționale a partidului și statului, aducîndu-ne în felul acesta contribuția conștientă la continua înflorire a scumpei noastre patrii — Republica Socialistă România.

Însușîndu-ne exigențele formulate de dumneavoastră cu privire la direcțiile și căile de acțiune a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, vă încredințăm că vom pune în centrul activității noastre politico-educative cultivarea sentimentelor de dragoste nemărginită față de patrie și popor, minunatele tradiții de luptă comună, întărirea prieteniei și frăției dintre toți cetățenii patriei, iar cei ce vor încerca să se amestece în treburile noastre interne, să ponegrească realizările societății noastre socialiste, trecutul istoric al poporului român sau să prezinte denaturat modul în care a fost soluționată problema națională în țara noastră, vor primi riposta cuvenită, izbindu-se de unitatea de granit a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, în jurul Partidului Comunist Român.

Ferm hotărîți de a da viață prevederilor celui de-al 8-lea cincinal, care ne călăuzesc spre un viitor demn și fericit, vă rugăm să ne permiteți să vă adresăm din adîncul inimii, dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, încercat conducător al partidului și statului, ctitor al României moderne, cel mai iubit fiu al poporului, precum și tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, eminent om politic și militant revoluționar, personalitate prestigioasă a vieții noastre științifice, savant de renume mondial, urarea noastră de viață lungă, sănătate și multă putere de muncă, consacrate fericirii poporului, bunăstării tuturor fiilor patriei, triumfului socialismului, păcii și colaborării între popoare.

Să ne trăiți mulți ani, iubite și mult stimate tovarășe secretar general al partidului nostru!"

În sală răsună din nou entuziaste aplauze, urale și ovații. Se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu — România!", „Ceaușescu să trăiască, România să-nflorească!", „Ceaușescu — eroism, România — comunism!", „Ceaușescu — România, pacea și prietenia!", „Ceaușescu — Pace!".

Participanții au aclamat cu înflăcărare pentru gloriosul nostru partid comunist și secretarul său general, pentru croicul popor român, constructor victorios al socialismului și comunismului, pentru patria noastră liberă, demnă și înfloritoare.

Această atmosferă de intensă trăire patriotică a pus vibrant în lumină unitatea de nezdruncinat a tuturor fiilor țării — români, maghiari, germani și de alte naționalități — în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, unitate ce constituie forța și trăinicia societății noastre, garanția înaintării neabătute a României pe calea socialismului și comunismului, a bunăstării și păcii.

Tradiția înfrățirii

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii, la ședința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, are din nou meritul extraordinar de a sintetiza datele complexe ale unei probleme, în rădăcinile ei istorice și în implicațiile ei actuale, de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric în acțiune, ale socialismului științific, izvorît din cea mai profundă și cea mai autentică cunoaștere a realităților românești. Ca scriitor de limbă germană din România — acest bogat peisaj uman și spiritual — studiez de peste 20 de ani, de la prima zi a Congresului al IX-lea al partidului, cu cea mai vie încordare și cu cel mai adînc interes filozofic cuvîntările și celelalte documente ale președintelui României socialiste, găsind de fiecare dată atît lămurirea adevărată a unor fenomene din societatea noastră sau din lumea contemporană, cît și imboldul orientării unor acțiuni de viitor.

Am rămas și de data aceasta impresionat de forța de sinteză a unor procese istorice, al căror arc majestuos se întinde peste două milenii și jumătate. Noi, care aparținem unor popoare din această parte a lumii sau unor naționalități conlocuitoare, am avut dintotdeauna o sensibilitate deosebită față de mersul istoriei. Oricînd am luat cunoștință cu bucurie de referirile la români sau la strămoșii lor, fie la Herodot, fie în izvoarele bizantine, fie în „Cîntecul Nibelungilor" și am studiat apoi, mai ales din secolul al XIII-lea încoace, interferențele între istoria românilor și cea a naționalităților conlocuitoare, îndeosebi a sașilor din Transilvania și ulterior a șvabilor din Banat. Viața și lupta comună dusă de oamenii de pe acest pămînt pentru fericirea și liniștea lor înseamnă pentru mine, deci, mii și mii de fapte concrete și de raze de lumină. Nu le enumăr aici, sărbători ale spiritului sînt oricum prima culegere de folclor românesc din Banat, efectuat de frații Schott

Franz Liebhardt

Continuare în pag. a 7-a

Mai presus — adevărul

Urmare din pag. 1

Îmi scria revoltat de calomniile vehiculate într-un articol găzduit de revista „The Salsbury Review" în numărul din ianuarie 1987. Din păcate, în respectivul articol sînt răstălmăciri grave, pornindu-se în primul rînd de la falsificarea datelor reale privind numărul locuitorilor de naționalitate maghiară din Transilvania, care este amplificat cu aproape de cinci ori, față de situația obiectivă înscrisă în statisticile internaționale, oficiale. Referindu-se, de asemenea, la un așa-zis „apel" al acelorași cercuri reacționare, șovine, semnatarul epistolei se indignează pe drept, observînd că textul incriminat uită să pomenească faptul că evreii din Transilvania au fost trimiși de horthyști în lagărele morții. Foiletoane, broșuri veninoase apărute în ultima vreme în Occident manipulează cu perfidie vechi aspirații feudale, aceleași care au servit interesele fascismului horthyst.

Metereologii au anunțat deplasarea trecătoare deasupra continentului a unor curenți reci. Ninge în aerul de martie cu rafale de fulgi neființești. Foarte curînd însă vor înmuguri pomii, vor înflori iar grădinile. Locurile, iarba, pietrele, florile, oamenii acestor locuri, faptele lor, sînt limbaje ale adevărului, ale prieteniei. Noi, scriitorii, trebuie să fim atenți la pulsul intens al realității, să auzim orologiile istoriei, să apărăm prin cuvintele noastre adevărul.

Unul din vecinii mei scrie pentru revista **Korunk** eseuri despre viața neînfrîntă a ideilor. Aproape zilnic îl zăresc pe strada în pantă pe blîndul prozator cu înfățișare de eremit care a lansat în **Napsugár** („Rază de soare") un personaj fantastic, de-o gingașă umanitate, un pitic care încape într-o corolă de floare, bun ca însuși nectarul luminii.

Stau la masa de lucru, recitesc cărți despre Horea și Iancu, despre Memorandum, din cînd în cînd merg să beau din izvorul copilăriei, la Brad, în Munții Apuseni. Din izvorul acesta bem noi toți apa trecutului, a prezentului, a ceea ce urmează a fi. Nu, istoria nu poate fi măsluită! Unda ei izvorîtă din adîncul pămîntului povestește... O ascult și scriu.

Sîntem fiii aceleiași patrii

Urmare din pag. 1

nia socialistă de către partidul comuniștilor — prin însăși făurirea condițiilor egale și depline pentru cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate. Prin afirmarea plenară a personalității lor, prin dreptul de a munci liberi, de a împărți după cantitatea și calitatea muncii tot rodul brațelor, egali în folosirea neîngrădită a limbii materne, participanți activi la toate deciziile ce ne privesc.

Am fost frați la luptă și în muncă. Sîntem frați în înălțarea marilor și inegalabilelor zidiri ale epocii de aur ce poartă numele ctitorului ei, făurarul României moderne de azi, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU. Sîntem uniți în cuget și-n simțiri, în marea epopee de înălțare a patriei comune spre culmile civilizației socialiste și comuniste. Și tocmai de aceea, nu vom permite nimănui să se amestece în treburile noastre interne, în rosturile noastre comune pe care le rînduim după voința noastră liberă. Nu vom îngădui nimănui să ne dea sfaturi cum să ne așezăm destinele noastre. Respingem cu hotărîre orice tentativă din afară care urmărește dezmembrarea unității noastre de monolit, în jurul partidului, al conducătorului său brav, eroul României de azi.

Avem o experiență vastă a zidirilor, avem o călăuză demnă de marea noastră demnitate și avem un conducător ostaș care și-a pus în slujba țării toate puterile. Iar noi, toți fiii acestui pămînt, sîntem hotărîți să pășim uniți spre viitorul de aur al patriei.

ŞEDINŢA COMUNĂ A CONSILIILOR OAMENILOR

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI RAB ŞTEFAN

**Mult iubite şi stimate tovarăşe
secretar general,
Stimate tovarăşe şi stimaţi tovarăşi,**

Plenara noastră se desfăşoară in atmosfera de puternică emulaţie creatoare in care toţi oamenii muncii acţionează cu energie, strins uniţi in jurul partidului, al dumneavoastră, mult iubite tovarăşe secretar general, pentru infăptuirea in cele mai bune condiţii a insufleţitoarelor obiective ale istoricului Congres al XIII-lea.

Consiliul nostru, organism reprezentativ şi consultativ, integrat organic in ampla structură de instituţii create din iniţiativa dumneavoastră, genial strateg revoluţionar al României contemporane, care oferă cadrul larg al manifestării celei mai autentice democraţii, al participării intregului popor la elaborarea şi infăptuirea hotăririlor privind mersul nostru ferm inainte pe calea socialismului şi comunismului, este chemat să evalueze contribuţia pe care o aducem la mobilizarea oamenilor muncii la infăptuirea sarcinilor dezvoltării economico-sociale, la dezvoltarea conştiinţei socialiste a maselor, să stabilească noi măsuri pentru realizarea exemplară a planului pe acest an şi pe intregul cincinal.

Mobilizatoarele obiective ce ne stau in faţă in această etapă, calitativ nouă, a revoluţiei socialiste işi găsesc temeiuri solide in realizările remarcabile ale primului an al actualului cincinal, in moderna bază tehnico-materială creată in perioada cea mai fertilă a istoriei noastre, cea pe care, in semn de ales omagiu adus strălucitului om politic şi inţeleptului nostru cirmaci revoluţionar, poporul intreg o numeşte „Epoca Nicolae Ceauşescu".

În această glorioasă epocă, judeţul Covasna, in care trăiesc şi muncesc, uniţi in ginduri, idealuri şi fapte, oameni ai muncii români şi maghiari, a cunoscut o inflorire la care nici n-am fi putut visa niciodată, efect al politicii de repartizare armonioasă a forţelor de producţie pe intregul teritoriu al ţării, formulată de dumneavoastră, mult iubite tovarăşe secretar general, incă la innoitorul Congres al IX-lea al partidului, piatră de hotar in devenirea României moderne.

Aplicarea acestei orientări, de amplă perspectivă şi cu profunde semnificaţii umaniste, pe care cu clarviziunea dumneavoastră ştiinţifică, aţi inclus-o in strategia complexă a făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi inaintării României spre comunism, a avut ca efect racordarea judeţului Covasna, ca şi a altor zone ale ţării, lăsate, inainte vreme, la periferia dezvoltării economice, la inaltele ritmuri ale industrializării socialiste. Este edificator in acest sens faptul că statul nostru socialist a alocat, in perioada care a trecut din anul 1965, peste 25 miliarde lei pentru dezvoltarea judeţului Covasna, imbinind, in dirijarea investiţiilor, criteriile de eficienţă economică cu cele de echitate socialistă.

Ca urmare s-au creat puternice şi moderne platforme industriale la Sfintu Gheorghe, Tirgu Secuiesc şi Intorsura Buzăului, s-au construit mari unităţi industriale in celelalte oraşe şi intr-o serie de comune ale judeţului. Pe această bază, producţia industrială a sporit, in medie, pe an, cu 11,5 la sută, ritm superior mediei pe ţară şi celui inregistrat de majoritatea judeţelor. Agricultura judeţului a cunoscut, la rindul ei, datorită investiţiilor, mecanizării şi chimizării, o dezvoltare impetuoasă. La principalele culturi, recoltele au fost, in 1986, mai mari decit in anul 1965 cu 60 la sută la griu, cu 65 la sută la cartofi şi cu 150 la sută la sfecla-de-zahăr. Progrese insemnate am inregistrat şi in zootehnie, pentru a cărei dezvoltare judeţul Covasna dispune de condiţii dintre cele mai propice, obţinind şi un titlu de „Erou al Noii Revoluţii Agrare", primul decernat pentru cel mai bun spor de greutate la creşterea taurinelor.

Prin infăptuirea unui vast program de investiţii, in anii care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, in judeţul Covasna s-au creat aproape 50 000 noi locuri de muncă, in special in domeniile purtătoare de progres tehnic, care implică o calificare inaltă şi retribuţii pe măsură, asigurindu-se astfel o valorificare optimă a forţei de muncă.

Sint realităţi care atestă, cu puterea faptelor, că in ceea ce priveşte drepturile omului, partidul nostru a abordat intr-un chip original problemele esenţiale şi le-a rezolvat strălucit, asigurind temeiurile economice ale exercitării reale a drepturilor egale conferite tuturor cetăţenilor ţării, fără deosebire de naţionalitate. Prin aceasta, judeţul Covasna oferă, ca şi celelalte judeţe in care, alături de români, trăiesc şi oameni ai muncii aparţinind naţionalităţilor conlocuitoare, un argument de necontestat al modului magistral in care partidul nostru, sub inţeleapta dumneavoastră conducere, a rezolvat, pe deplin şi pentru totdeauna, pe baza principiilor socialismului ştiinţific, problema naţională.

Dezvoltarea economică rapidă a atras după sine creşterea la fel de puternică a nivelului de trai material şi spiritual al oamenilor muncii. Veniturile provenite din retribuţie au crescut de aproape cinci ori. S-au ridicat blocuri de locuinţe cu peste 31 000 apartamente, şcoli noi insumind sute de clase, grădiniţe cu mii de locuri, edificii social-culturale şi lucrări de artă monumentală. Astăzi, fiecare al patrulea locuitor invaţă. În cadrul Festivalului naţional „Cintarea României" — minunată ctitorie a epocii ce vă poartă numele — activează mii de formaţii de creatori şi interpreţi amatori, cu zeci de mii de participanţi, cultivind tradiţiile populare progresiste comune, tocmai acele tradiţii a căror dispariţie o depling acei făţarnici calomniatori care nu cunosc sau nu vor să ia cunoştinţă de realităţile româneşti.

Marile noastre realizări din toate domeniile dovedesc că partidul nostru nu s-a mulţumit doar să proclame principiile egalităţii şi echităţii, ci a asigurat, inainte de toate, condiţiile materiale pentru infăptuirea efectivă a acestora. Acest mod, cu adevărat democratic şi etic de rezolvare a problemei naţionale, strălucit validat de realităţile noastre, care a condus la afirmarea comunităţii efective de interese a membrilor societăţii, fără deosebire de naţionalitate, reprezintă, alături de celelalte măreţe infăptuiri istorice din viaţa economică, social-politică şi cultural-artistică, una din grandioasele realizări ale „Epocii Nicolae Ceauşescu".

Iată de ce ne umple de indignare persistenţa şi amplificarea unor incercări de denaturare şi denigrare a acestor realităţi. Cu cit sint mai mari realizările noastre, cu atit se inveninează clevetitorii de aiurea, de mai departe sau de mai aproape, care nu se pot impăca cu adevărul, care reiau in termeni mai vechi sau mai noi, idei naţionaliste şi revanşarde, condamnate definitiv de istorie. Este cu atit mai de mirare că asemenea tentative de denigrare a realităţilor, de falsificare grosolană a istoriei işi fac loc chiar intr-o ţară socialistă vecină, R.P. Ungară. Ne indignează in modul cel mai profund afirmaţiile pe care le fac diverse personalităţi politice din Ungaria cu privire la situaţia naţionalităţii maghiare din România, modul condamnabil in care se permite publicarea unor lucrări prin care se falsifică in mod grosolan istoria multimilenară a ţării noastre. Oare au uitat atit de repede propagatorii neadevărului dureroasele invăţăminte ale istoriei nu prea indepărtate, consecinţele dramatice, care au costat foarte multe vieţi omeneşti, ale şovinismului, iredentismului, ale urii de rasă ? Nu, in nici un caz nu va putea cădea toată lumea in această greşeală fatală a orbirii politice de a deveni partizanii invrăjbirii popoarelor. Dar nici nu vom admite in nici un fel ştirbirea inaltelor noastre valori politice şi morale, pentru care au luptat, pină la jertfa supremă, generaţii de patrioţi români. De pe această poziţie de principialitate revoluţionară, singura cu adevărat umanistă, respingem cu toată hotărirea orice incercare, ori de unde ar veni, de propagare a tezelor revizioniste şi reacţionare, in flagrantă contradicţie cu adevărul şi cu atit mai mult falsificarea istoriei şi a valorilor noastre. Asemenea incercări nu fac decit să slujească cercurile imperialiste, reacţionare, caută să invrăjbească popoarele, in contradicţie cu aspiraţiile lor supreme de pace, prietenie şi colaborare intre naţiuni.

Invităm pe cei care ne copleşesc cu sfaturi sau incearcă să ne dea lecţii să vină să ne viziteze ţara, judeţul Covasna, ca să vadă cum arată materializată, şi nu doar declarată, adevărata egalitate a tuturor celor ce muncesc şi trăiesc pe aceste străvechi meleaguri. Va constata această realitate, cu adinci rădăcini in lupta comună de secole a românilor şi secuilor, marcată de mari evenimente istorice, ca cele de pe vremea lui Mihai Viteazul, a lui Gheorghe Doja, ca cele din 1848, după cum va constata şi unitatea de gind şi de faptă a tuturor oamenilor muncii, români şi secui, din judeţul Covasna, care văd, asemenea intregului popor, intruchiparea aspiraţiilor lor de progres şi civilizaţie tocmai in politica Partidului Comunist Român, promovată cu strălucire de cel mai de seamă fiu al naţiunii noastre, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Această unitate de gind şi simţire a oamenilor muncii se manifestă in patriotismul revoluţionar cu care a acţionat şi acţionează pentru infăptuirea politicii partidului, a obiectivelor dezvoltării economico-sociale.

Vă asigur, mult stimate şi iubite tovarăşe secretar general, că, animaţi de cele mai alese sentimente de neţărmurită dragoste şi profundă recunoştinţă pentru neobosita activitate teoretică şi practică pe care o desfăşuraţi pentru inflorirea tuturor localităţilor, pentru progresul şi prosperitatea intregului nostru popor, oamenii muncii din judeţul Covasna vor face totul pentru indeplinirea hotăririlor istoricului Congres al XIII-lea al partidului, pentru a intimpina cu rezultate de seamă Conferinţa Naţională a partidului, pentru a-şi spori neincetat contribuţia la propăşirea scumpei noastre patrii comune, România socialistă. Vă rog să-mi permiteţi să folosesc şi acest prilej pentru a vă adresa, dumneavoastră, mult iubite tovarăşe secretar general, mult stimatei tovarăşe academician doctor inginer Elena Ceauşescu, in numele tuturor locuitorilor judeţului Covasna, cele mai călduroase urări de multă sănătate şi putere de muncă, spre binele şi fericirea naţiunii noastre socialiste.

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI RACZ GYÖZO

**Mult stimate şi iubite tovarăşe
Nicolae Ceauşescu,
Stimaţi tovarăşi,**

Plenara Consiliilor oamenilor muncii de naţionalitate maghiară şi germană are loc intr-un moment istoric de o importanţă cu totul deosebită pentru destinele intregii ţări, ale tuturor oamenilor muncii din patria noastră, fără deosebire de naţionalitate, in care intregul popor strins unit in jurul partidului, al dumneavoastră, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, acţionează cu hotărire pentru infăptuirea istoricelor documente ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, a tezelor, orientărilor şi indicaţiilor cuprinse in recentele cuvintări rostite de dumneavoastră, menite să asigure continua dezvoltare a vieţii sociale şi economice a intregii ţări, a obiectivelor actualei etape de construcţie a societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

În calitate de redactor-şef al unei reviste teoretice, care de la inceputul anului 1930 s-a consacrat slujirii ideilor marxismului creator, strategiei şi tacticii Partidului Comunist Român din ilegalitate, impreună cu intregul colectiv redacţional sint preocupat azi de ancorarea mai profundă a revistei in realităţile acestei patrii şi acestui pămint, in infăptuirea exemplară a politicii ştiinţifice, clarvăzătoare a Partidului Comunist Român, al cărei inspirat creator şi dinamizator sinteţi dumneavoastră, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, strălucit strateg al noului destin socialist al patriei, puternică personalitate politică a lumii contemporane, care vă consacraţi intreaga viaţă şi activitate revoluţionară, cu neasemuită dăruire patriotică, implinirii nobilelor aspiraţii ale unui popor demn, liber şi stăpin pe soarta sa, de pace, colaborare şi progres social.

Istoria revistei „Korunk" poate convinge pe oricine despre faptul că in programul său a aşezat la loc de frunte afirmarea unităţii tradiţionale a poporului român in intreaga sa istorie, a idealurilor pentru construcţia celei mai drepte şi demne orinduiri pe pămintul scump al patriei, ceea ce a făcut posibilă nu numai neutralizarea tendinţelor cosmopolite ce s-au manifestat in unele texte publicate in paginile revistei in primii ani ai existenţei sale, dar a contribuit in mod hotăritor la ridicarea acesteia in rindul puţinelor reviste marxiste de prestigiu din sud-estul Europei interbelice, care şi-a apărat consecvent ideile in toate perioadele şi cu toate influenţele sau opreliştile istorice. Nu a fost deci deloc intimplător faptul că după Dictatul de la Viena regimul horthyst a interzis, in septembrie 1940, apariţia revistei, văzind in programul ei o ideologie potrivnică scopurilor sale naţionaliste şi şovine.

Este evident că regimul horthyst nu a putut ierta revistei orientarea sa marxistă creatoare, nici politica sa internaţionalistă in care un loc central l-a ocupat lupta dusă cu o consecvenţă şi cutezanţă exemplare pentru intărirea prieteniei forţelor progresiste române şi maghiare, exprimată atit de pregnant şi in vestitul „Număr românesc" al revistei din februarie 1936, număr in care personalităţi progresiste de frunte ale vieţii spirituale române şi-au formulat ideile lor clarvăzătoare şi solidaritatea cu lupta forţelor progresiste maghiare din România.

Noua serie a revistei, infiinţată in 1957, este o dovadă cit se poate de elocventă a faptului că in România socialistă naţionalităţile conlocuitoare, datorită politicii naţionale consecvente, juste a Partidului Comunist Român, toţi cetăţenii ţării se bucură de egale drepturi şi au egale obligaţii.

Grija permanentă pe care dumneavoastră, mult stimate tovarăşe secretar general, aţi purtat-o şi o purtaţi pentru soarta tuturor cetăţenilor ţării, indiferent de limba pe care o vorbesc, este o grăitoare dovadă a faptului că, deşi viaţa ridică noi şi noi probleme, orice incercare de trezire a unor sentimente de dezbinare a prieteniei şi frăţiei poporului român şi a naţionalităţilor conlocuitoare este sortită unui lamentabil eşec.

Iată de ce este cu totul de neinţeles şi provoacă o profundă nedumerire şi indignare in ţara noastră faptul că unele personalităţi politice şi mijloace de informare in masă din ţara vecină, Republica Populară Ungară, continuă să sfideze adevărul istoric, să facă aprecieri şi referiri tendenţioase, denigratoare cu privire la situaţia generală din România, la politica ei internă şi externă. Asemenea aprecieri, precum şi numeroase aşa-zise lucrări de istorie conţin neadevăruri şi falsuri ce reeditează unele dintre cele mai reacţionare teze de pe vremea regimului fascist al lui Horthy. Condamnind asemenea manifestări pseudoştiinţifice, răuvoitoare, in totală contradicţie cu normele şi principiile de relaţii dintre ţările socialiste, imi exprim convingerea că foruri de răspundere şi decizie vor inţelege gravitatea situaţiei create şi că vor acţiona pentru incetarea oricăror forme de manifestare neprietenească şi de calomnie la adresa României şi a politicii sale, că este in interesul ambelor noastre popoare ca raporturile dintre noi să se dezvolte fără nici un amestec in treburile interne, respectindu-se suveranitatea şi independenţa, dreptul fiecărui popor şi stat de a-şi rezolva propriile sale probleme.

Iată de ce trebuie să facem mai mult pentru ca prin intermediul revistei noastre să contribuim la ridicarea pe trepte tot mai inalte a conştiinţei socialiste, a sentimentelor patriotice, revoluţionare, a solidarităţii socialiste internaţionale. Toată presa noastră, indiferent de limba in care este scrisă, are obligaţia să aibă in vedere in orice etapă istorică clarvăzătoarele cuvinte pe care dumneavoastră, mult stimate tovarăşe secretar general, le-aţi rostit demonstrind originala şi clarvăzătoarea dumneavoastră concepţie in problema naţională : „Este in afară de orice discuţie că această politică naţională este o politică de deplină egalitate in drepturi intre toţi oamenii muncii, de-a asigura naţionalităţilor conlocuitoare condiţii egale cu oamenii muncii români, de a face ca, intr-adevăr, toţi cei ce muncesc din România să se simtă cetăţeni cu aceleaşi drepturi şi indatoriri, care să poată să-şi spună cuvintul, fie in limba română, fie in limba maghiară, germană sau in limba pe care o inţeleg mai bine, asupra tuturor problemelor care privesc dezvoltarea societăţii noastre socialiste. Orice limbă am vorbi trebuie să vorbim insă intr-un singur fel şi anume : Totul pentru socialism, totul pentru popor, totul pentru patria noastră socialistă— Republica Socialistă România".

Sint convins, mult stimate tovarăşe secretar general, că pentru naţionalitatea maghiară din România aceste cuvinte luminează singura cale a convieţuirii demne de urmat, pe această cale sintem hotăriţi să mergem, punind in lumină eroicele fapte şi probleme ale acestui timp socialist, ale acestei patrii şi ale acestui pămint, contribuind la edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi la inaintarea României spre comunism,la ridicarea ei, liberă şi demnă, pe trepte tot mai inalte de progres şi civilizaţie.

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI ANTAL GÉZA

**Mult stimate şi iubite tovarăşe
Nicolae Ceauşescu,
Stimate tovarăşe, stimaţi tovarăşi,**

Plenara comună a consiliilor oamenilor muncii de naţionalitate maghiară şi germană se integrează şi semnifică o formă de manifestare proprie a politicii şi democraţiei socialiste, revoluţionare româneşti. Proprie prin faptul că ea se desfăşoară şi de astă dată in prezenţa marelui şi strălucitului nostru conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, in contextul intilnirilor de lucru sistematice pe care secretarul general al partidului şi preşedintele Republicii le are practic cu toate categoriile de oameni ai muncii, in vederea cunoaşterii nemijlocite a problemelor, a căutărilor şi găsirii in comun a căilor şi a soluţiilor pe care le implică procesul revoluţionar de dezvoltare şi inflorire a patriei noastre, a implinirii in cele mai bune condiţii a planului pe anul 1987 şi pe intregul cincinal, in condiţii de eficienţă şi rentabilitate sporite.

Drumul parcurs de România in anii edificării socialismului, cu deosebire după Congresul al IX-lea al partidului, se evidenţiază prin mari succese şi impliniri in asigurarea unor condiţii tot mai bune de muncă şi viaţă pentru toţi cetăţenii patriei, fără deosebire de naţionalitate.

Dacă privim realităţile din jurul nostru, noile platforme industriale inălţate la Cluj-Napoca, Timişoara, Braşov, Arad, Tg. Mureş, in judeţul Harghita, in alte localităţi şi judeţe in care trăiesc şi cetăţeni români de naţionalitate maghiară, chipul nou, schimbat din temelii, al tuturor localităţilor şi zonelor ţării, amploarea fără precedent a construcţiilor de locuinţe şi social-culturale, avem argumente de netăgăduit că numai printr-o politică raţională, de amplasare armonioasă a forţelor de producţie pe intregul teritoriu al ţării, printr-un efort conştient al intregului popor, consacrat dezvoltării, putem asigura continua creştere a civilizaţiei noastre socialiste, a bunăstării intregii societăţi.

Insăşi Intreprinderea de matriţe şi piese forjate din Odorheiul Secuiesc, unde lucrez, este rodul acestei politici profund umaniste, al cărei inţelept ctitor sinteţi dumneavoastră, mult iubite tovarăşe secretar general Nicolae Ceauşescu.

Constituie pentru noi un motiv de aleasă mindrie patriotică faptul că oamenii muncii de naţionalitate maghiară din România se regăsesc, prin munca şi dăruirea lor, prin iniţiativa, abnegaţia şi spiritul de răspundere civică de care dau dovadă, in toate măreţele realizări pe care eroicul popor român le-a obţinut in anii ce au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, perioadă de glorioase impliniri socialiste ce poartă numele marelui şi eminentului nostru conducător, „Epoca Nicolae Ceauşescu".

Noi, oamenii muncii români de naţionalitate maghiară, ne facem o datorie de onoare, de inimă şi de conştiinţă din a omagia, impreună cu intregul popor, şi cu acest prilej, strălucita personalitate a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, marele patriot revoluţionar, luptător neobosit pentru implinirea aspiraţiilor de progres ale societăţii noastre, cel mai iubit fiu al naţiunii române, de a sublinia rolul său hotăritor in infăptuirea uriaşelor transformări revoluţionare pe care ţara noastră le-a cunoscut in cei 22 de ani de cind conduce destinele patriei, partidului şi ale poporului, de a exprima sentimentele noastre de dragoste fierbinte, inaltă preţuire şi profundă recunoştinţă pentru activitatea sa eroică consacrată ridicării României pe cele mai inalte culmi ale progresului şi civilizaţiei.

Vă raportez, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, că oamenii muncii din judeţul Harghita, animaţi de profunde sentimente patriotice, asemenea intregului nostru popor, printr-o mai bună organizare a producţiei şi a muncii, prin valorificarea superioară a rezervelor de care dispun, au depăşit in anul 1986 planul producţiei-marfă industriale cu peste 268 milioane lei. În prezent, aplicind indicaţiile şi orientările dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, acţionăm cu toată hotărirea, cu inaltă răspundere muncitorească pentru utilizarea gospodărească a capacităţilor de producţie, incadrarea strictă in normele de consumuri materiale şi energetice, pentru imbunătăţirea calităţii şi ridicarea nivelului tehnic al producţiei, realizarea ritmică, zi de zi, a sarcinilor la export.

Măreţele realizări dobindite de poporul nostru sint rodul minţii şi braţelor noastre, al trudei şi inteligenţei infrăţite a oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, de care ne bucurăm impreună, in libertate şi dreptate, cu mindrie şi demnitate de cetăţeni şi gospodari ai scumpei noastre patrii, România socialistă.

Cunoscind bine aceste realităţi pe care le trăim zi de zi, pe care noi le-am creat sub conducerea Partidului Comunist Român, cu atit mai mult sintem indignaţi de propaganda denigratoare de peste hotare, care, in mod sistematic, incearcă să prezinte denaturat realizările din ţările socialiste şi, desigur, şi din România, căutind să semene săminţa discordiei, a şovinismului şi naţionalismului. Nu-i putem numi decit calomniatori pe toţi cei ce incearcă să denigreze politica naţională justă a partidului şi statului nostru, să lovească in unitatea şi prietenia frăţească a oamenilor muncii din patria noastră. Oricine ar fi ei, le reamintim, cu demnitate şi mindrie, că unitatea şi frăţia, prietenia şi buna inţelegere, respectul reciproc, ataşamentul şi legămintul cu ţara, cu partidul nostru, cu politica sa internă şi externă sint cuceriri şi valori ale noastre, ale românilor, maghiarilor, germanilor, sint insuşi modul nostru de a gindi, a simţi şi trăi. In numele oamenilor muncii români de naţionalitate maghiară din judeţul Harghita, respingem cu toată fermitatea orice incercare de amestec in treburile interne ale ţării noastre, orice pretenţie de a ni se da lecţii privind modul de soluţionare a problemei naţionale, indiferent din partea cui ar veni şi sub orice formă.

Toţi cei care se arată preocupaţi de soarta noastră, care ne vor „binele", să afle că noi l-am găsit din plin prin munca noastră infrăţită, prin drepturile largi inscrise in Constituţia Republicii Socialiste România, prin marile infăptuiri obţinute in construcţia socialistă. Tuturor acelora care se fac, nepoftiţi de nimeni, „apărătorii" noştri, le spun limpede şi hotărit că naţionalitatea maghiară din România nu are nevoie de astfel de apărători, pentru că adevăratul apărător al drepturilor noastre este Partidul Comunist Român, statul socialist, iar problemele vieţii noastre sint şi vor fi soluţionate de partidul şi statul nostru, de noi toţi care trăim şi muncim impreună de veacuri.

În incheiere, doresc să folosesc acest minunat prilej pentru ca incă o dată să dau glas sentimentelor de dragoste şi inaltă preţuire ale tuturor locuitorilor judeţului Harghita faţă de dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, pentru activitatea neobosită pe care o desfăşuraţi in fruntea partidului şi statului, pentru grija şi atenţia deosebite pe care le acordaţi, asemenea intregii ţări, dezvoltării judeţului nostru, asigurării condiţiilor minunate de muncă şi viaţă tuturor fiilor ţării.

Vă asigur că toţi oamenii muncii din judeţul Harghita, fără deosebire de naţionalitate, nu vor precupeţi nici un efort pentru ca, in anul 1987, anul Conferinţei Naţionale a partidului, in deplină unitate şi frăţie, să infăptuim exemplar sarcinile ce ne revin din istoricele hotăriri ale Congresului al XIII-lea al partidului, din indicaţiile şi orientările dumneavoastră, astfel ca prin munca şi rezultatele noastre să ne aducem intreaga contribuţie la progresul multilateral al scumpei noastre patrii, libere şi independente, România socialistă, la bunăstarea materială şi spirituală a intregului nostru popor.

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI BODA IOSIF

**Mult stimate şi iubite tovarăşe
Nicolae Ceauşescu,
Stimaţi tovarăşi,**

Constiinţa istoriei, raportarea lucidă la prezent, la spaţiul social-spiritual in care trăieşti şi munceşti constituie şi va constitui mereu măsura, proba supremă a responsabilităţii omului faţă de propriul destin, faţă de destinul colectivităţii din care face parte.

Am certitudinea că gindurile şi sentimentele mele, convingerile mele sint in deplină concordanţă cu ale tuturor celor care ştiu să privească adevărul in faţă şi pentru care este evident ca lumina zilei, limpede ca apa izvoarelor că, in România socialistă, condiţia umană, respectul faţă de om şi umanitate, libertatea şi suveranitatea poporului, asigurarea tuturor condiţiilor pentru implinirea personalităţii individuale şi colective au devenit astăzi valori supreme, confirmate şi garantate de intreaga noastră realitate social-politică şi spirituală.

Din această perspectivă, mi se pare absolut normal că, in România noastră socialistă, problema naţională — parte indestructibilă a revoluţiei şi construcţiei socialiste — şi-a găsit deplina ei rezolvare, in spiritul inaltelor principii ale umanismului, in spiritul tradiţiei istorice a poporului român, in spiritul coordonatelor teoretice ale materialismului dialectic şi istoric, ale socialismului ştiinţific.

Este meritul istoric al partidului nostru, cu deosebire al eminentului său conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu — de a cărui personalitate proeminentă, gindire cutezătoare şi acţiuni temerare sint legate cele mai mari infăptuiri ale poporului român — de a fi asigurat deplina egalitate in drepturi pentru toţi cetăţenii patriei, fără deosebire de naţionalitate, rasă, sex, religie sau alte criterii.

Noua infăţişare economico-socială şi cultural-spirituală a ţării, dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor şi judeţelor, participarea neingrădită la actul fundamental de conducere, cadrul instituţional, unic in felul său, al democraţiei muncitoreşti revoluţionare, profundul democratism al sistemului de invăţămint, viaţa spirituală a intregului popor, deci inclusiv a naţionalităţilor conlocuitoare, respectul pentru tradiţie, pentru obicei şi limbă maternă sint, pentru orice om de bună-credinţă, fapte de necontestat, care au forţa de argument a adevărului, izbinzi pe care noi, toţi fiii şi fiicele acestui pămint, le-am dobindit, sub inţeleapta şi clarvăzătoarea conducere a partidului, izbinzi pe care sintem hotăriţi să le apărăm cu orice preţ.

Rapoartele prezentate in cele două plenare, intervenţiile tovarăşilor care şi-au exprimat opiniile in acest cadru democratic au ilustrat cum nu se poate mai bine coordonatele definitorii de viaţă şi muncă ale marii noastre familii socialiste. Aş putea, desigur, şi eu să prezint aspecte concrete, exprimate in limbajul exact şi convingător al cifrelor şi statisticilor. Imi place insă să cred că sentimentele şi gindurile, raţiunea şi judecata lucidă, credinţa intr-o realitate şi un ideal pot şi trebuie să aibă aceeaşi forţă de convingere.

Ceea ce aş vrea să vă spun in acest sens, stimaţi tovarăşi, pornind de la ceea ce viaţa m-a invăţat, este că, astăzi in România, indiferent că munceşti in intreprinderi sau pe ogoare, că dai admitere la liceu sau la facultate, că eşti inginer, medic sau profesor, nu eşti intrebat ce naţionalitate ai, care iţi este limba maternă, singurele şi adevăratele criterii de apreciere fiind valoarea şi aptitudinile proprii, competenţa, priceperea, voinţa şi dorinţa de a munci in cinste şi demnitate, respectarea unor principii ferme de viaţă.

In ultimii ani, prin natura muncii mele de cadru universitar şi cercetător ştiinţific, am avut posibilitatea de a studia, la faţa locului, aspectele teoretice şi practice ale abordării problemei naţionale in multe ţări, atit socialiste, cit şi capitaliste din Europa. Am discutat indelung cu specialişti, muncitori şi ţărani, studenţi şi elevi şi pot şi pe baza acestei experienţe să vă mărturisesc cu justificată mindrie patriotică, cu răspunderea pe care profesia mi-o impune că realitatea românească, din perspectivă naţională, constituie o implinire exemplară a drepturilor fundamentale ale omului şi cetăţeanului, a egalităţii sociale şi naţionale. Am inţeles, astfel, şi mai bine cit adevăr şi inaltă viziune umanistă cuprind cuvintele conducătorului partidului şi statului nostru atunci cind apreciază că ar fi bine dacă peste tot problema naţională s-ar soluţiona cel puţin la fel ca la noi.

Ceea ce, insă, pentru noi, cetăţeni români, fără deosebire de naţionalitate, a devenit obişnuit, normal, firesc — o dimensiune a vieţii noastre de fiecare zi — se pare că devine tot mai neinţeles pentru unii care, fie că nu pot, fie că nu vor să vadă, să priceapă, să accepte lucrurile aşa cum sint.

De foarte multe ori nici măcar nu este vorba de o lipsă de informare sau capacitate de a inţelege, ci, dimpotrivă, de o evidentă strădanie de a escamota in mod flagrant adevărul, de a prezenta ceea ce este alb in negru şi invers. Aşa se intimplă că, in străinătate, şi in special in unele ţări socialiste, apar o serie de lucrări, studii şi articole in care, pe de o parte, sint denaturate, denigrate şi falsificate in mod grosolan momente şi adevăruri fundamentale ale istoriei poporului român, iar pe de altă parte, tuşul negru in care sint conturate realităţile contemporane ale României exprimă, in mod evident, intenţia de a eluda cu orice preţ adevărul.

Ca cetăţean român de naţionalitate maghiară, privesc cu mare mihnire şi indignare umană, comunistă, numărul crescind de studii, articole, cărţi şi tratate, colecţii de hărţi şi alte materiale didactice şi propagandistice apărute in Republica Populară Ungară din care răzbat, deopotrivă, necunoaşterea şi falsificarea istoriei poporului român, reaua credinţă, insulta, atacul la integritatea teritorială a ţării, poziţii, manifestări care ne reamintesc practici şi atitudini revizioniste şi reacţionare de pe vremea regimului fascist al lui Horthy. Pot să inţeleg diversitatea de opinii intre persoane, intre indivizi, indiferent de profesiile pe care le-ar avea. Nu pot insă să inţeleg, nu pot şi nu voi putea accepta vreodată, ca om şi ca profesor, denigrarea unui intreg popor, a poporului nostru, a istoriei şi destinului său. Cum pot fi interpretate decit astfel o serie de teze postulate in cele trei volume despre „Istoria Transilvaniei", apărute sub egida Academiei Ungare de Ştiinţe — anunţate ca eveniment editorial al anului 1986, in Republica Populară Ungară — lucrare coordonată de Köpeczi Béla, ministrul culturii. Ce se spune, in esenţă, in cele aproximativ 2 000 de pagini pe care eu unul le-am citit cu stupoare ? Că poporul român ar fi un popor primitiv, de păstori nomazi, care s-ar fi infiltrat din sudul Dunării, mai intii in Muntenia şi Moldova şi — v-aş ruga să fiţi atenţi la dată — abia din secolele XIII—XIV in Transilvania ! Momentele cruciale din lupta poporului român pentru libertate şi dreptate, pentru unitate şi independenţă naţională — care marchează devenirea sa precum o adevărată „Coloană infinită", exprimată cu măiestrie de geniul lui Brâncuşi — cum ar fi Unirea sub Mihai Vodă Viteazul, marile mişcări sociale şi naţionale de la 1784, 1821, 1848, momentul de dreptate istorică ce a dus la desăvirşirea statului naţional unitar român, la 1 Decembrie 1918, sint, in mod vădit şi deliberat, minimalizate, falsificate, golite de conţinutul şi semnificaţia lor reală.

Prezentarea Tratatului de la Trianon, din 1920, care a consfinţit, pe plan internaţional, actul de voinţă democratică şi plebiscitară a poporului român de la 1918, ca fiind un tratat imperialist, ce a dus la destrămarea „Ungariei milenare" şi infăţişarea, in schimb, a odiosului Dictat fascist de la Viena, din 1940, ca un act de „dreptate istorică" sint, de-acum, in mersul logic al lucrării de care este vorba, teze reacţionare, visuri iluzorii, expresie a nostalgiei pentru un trecut demult apus şi condamnat de istorie, poziţii perimate, pe care orice cetăţean onest le respinge cu toată indignarea. Pentru că astfel de afirmaţii nefondate, nerealiste jignesc şi denigrează in aceeaşi măsură poporul român ca şi naţionalităţile conlocuitoare.

Intrebările pe care mi le pun şi pe care trebuie, cred, să ni le punem cu toţii sint cel puţin acestea : Ce argumente pot să stea la baza unor astfel de aşa-zise demersuri ştiinţifice ? Cui folosesc astfel de afirmaţii, nu numai nedemonstrabile, dar grave, tendenţioase şi periculoase ? Nu demonstrează, oare, asemenea lucrări — cărora se incearcă să li se confere o aureolă academică, ştiinţifică — intocmai ca şi autorii lor o totală lipsă de probitate ştiinţifică, de etică profesională, de responsabilitate politică ? Nu fac ele parte dintr-o campanie de calomniere a ţării noastre, a trecutului şi prezentului său ? În mod categoric — da.

Am ferma convingere că preocupările dirijate ale unor astfel de autori nu slujesc interesele de bună vecinătate, conlucrarea şi prietenia dintre popoare, nu slujesc păcii şi progresului, pot aduce daune cauzei muncii şi vieţii infrăţite, in demnitate şi libertate, a naţiunii române şi naţionalităţilor conlocuitoare din patria noastră.

Pe noi, trecutul istoric, mai indepărtat sau mai apropiat, al propriei noastre vetre strămoşeşti ne-a invăţat şi ne-a cimentat convingerea că numai atunci cind locuitorii şi stăpinii de drept ai acestui pămint — români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi — au fost uniţi in muncă şi luptă, numai atunci ei au putut să izbindească in uriaşul efort de obţinere a independenţei naţionale şi a dreptăţii sociale. Prietenia, frăţia şi unitatea constituie, pentru noi, o realitate pe care am dobindit-o prin lupte şi jertfe comune, prin angajare fermă şi unită in muncă şi gindire. Această realitate ne este scumpă tuturor şi mai presus de orice.

In acest sens, cred că şi nouă, membrilor consiliilor reunite aici, istoricilor, politologilor, publiciştilor, scriitorilor de naţionalitate maghiară şi germană din România, ne revine datoria de a afirma cu mai multă claritate realităţile, spiritul de dreptate şi echitate in care trăim şi muncim. De aceea consider că numeroasele reviste şi publicaţii, cărţile editate in limbile maghiară şi germană trebuie să prezinte mai convingător marile realizări ale poporului român in construcţia socialismului, transformările revoluţionare pe care le trăim, munca unită pe care o desfăşurăm şi, in acelaşi timp, să dea o ripostă mult mai fermă şi mai combativă tuturor acelora care se lansează in aserţiuni neştiinţifice, se amestecă in treburile noastre interne, denaturează trecutul şi prezentul României, permiţindu-şi totodată să ne dea „sfaturi" in politica internă care a fost, este şi va rămine intotdeauna atributul inalienabil al partidului şi statului nostru.

Vă asigurăm, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, preşedinte al Republicii Socialiste România, că veţi găsi in oamenii muncii români de naţionalitate maghiară din ţara noastră, deopotrivă cu intregul popor român, cetăţeni oneşti şi loiali, devotaţi patriei şi partidului, cauzei socialismului şi păcii, că, la fel ca de atitea ori in trecut, chemarea ţării, chemarea dumneavoastră vor găsi intotdeauna in gindurile, sentimentele, munca şi faptele noastre răspunsul comunist, patriotic : **Prezent sub flamura gloriosului nostru partid !**

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI CZÉGÉ ALEXANDRU

**Mult iubite şi stimate tovarăşe
secretar general Nicolae Ceauşescu,
Stimaţi tovarăşi,**

Plenara comună a consiliilor oamenilor muncii de naţionalitate maghiară şi germană constituie o nouă dovadă a profundului democratism al orinduirii noastre socialiste, a politicii inţelepte a partidului nostru, care asigură participarea egală a tuturor fiilor patriei, fără deosebire de naţionalitate, la conducerea societăţii.

Vă rog să-mi permiteţi să dau glas celor mai profunde sentimente de satisfacţie şi unanimă aprobare faţă de politica internă şi externă a partidului şi statului nostru, promovată cu clarviziune de dumneavoastră, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, cel mai iubit fiu al naţiunii noastre, ctitorul României socialiste moderne, mare şi neobosit Erou al Păcii.

Doresc să folosesc acest prilej pentru a exprima aleasa preţuire tovarăşei Elena Ceauşescu, om politic de seamă, savant de renume mondial, pentru contribuţia adusă la progresul ştiinţei şi culturii româneşti, la infăptuirea idealurilor socialismului şi comunismului in patria noastră comună, România socialistă.

Cooperatorii din Salonta — unde imi desfăşor activitatea — aşează cu mindrie in rindul realizărilor istorice infăptuite in anii rodnici de construcţie socialistă, cu deosebire in perioada ce a urmat Congresului al IX-lea, şi politica naţională justă promovată de partidul nostru comunist.

Răspunzind prin fapte de muncă grijii şi sprijinului pe care partidul şi statul nostru, personal dumneavoastră, tovarăşe secretar general, o purtaţi dezvoltării neintrerupte a patriei — şi in acest context agriculturii — cooperatorii din Salonta au obţinut in primul an al actualului cincinal producţii pe măsura obiectivelor prevăzute de Congresul al XIII-lea al partidului. Este pentru noi o deosebită cinste să fi fost onoraţi cu inaltul titlu de „Erou al Noii Revoluţii Agrare" pentru producţia de 8 073 kg griu şi de 22 103 kg porumb la hectar.

Asemenea producţii cerealiere ca şi rezultatele din zootehnie ne-au permis să livrăm la fondul de stat aproape 30 000 tone cereale, precum şi produse animaliere in valoare de peste 80 milioane lei.

Aplicind cu consecvenţă noul mecanism economico-financiar, am obţinut şi in anul precedent beneficii de 21 milioane lei, aproape de două ori şi jumătate mai mult decit cele planificate.

Cind aţi fost prima oară la noi, mult stimate tovarăşe secretar general Nicolae Ceauşescu, in urmă cu mai bine de două decenii, in Salonta erau trei cooperative agricole. Ne-aţi indemnat să ne unim forţele. Am urmat sfatul dumneavoastră. Am inţeles incă o dată că unirea forţelor, că munca infrăţită fac puterea. Dezvoltarea prioritară a zootehniei, aşa cum aţi indicat dumneavoastră, tovarăşe secretar general, a avut drept urmare schimbarea profilului cooperativei, zootehnia deţinind o pondere de 61 la sută.

Vă raportăm că, alocind anual peste 33 la sută pentru fondul de dezvoltare, cooperativa noastră a devenit o unitate puternică, a cărei proprietate obştească se ridică la peste 300 milioane lei. Trecerea la transformarea activităţii intr-o variantă a muncii industriale a condus la creşterea productivităţii, care a ajuns la 203 mii

MUNCII DE NAŢIONALITATE MAGHIARĂ ŞI GERMANĂ

lei pe cooperator, cîştigul mediu anual depăşind 36 200 lei, revenind pe o normă fizică 145 lei.

În spiritul îndemnurilor dumneavoastră, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, a indicaţiilor şi sarcinilor formulate la recenta consfătuire pe probleme de agricultură, pentru anul 1987 angajamentul nostru ferm este angajamentul muncii. La recenta adunare generală a cooperatorilor am luat hotărîrea de a realiza atît în sectorul vegetal, cît şi în zootehnie producţii la nivelul obiectivelor noii revoluţii agrare.

Am luat din timp toate măsurile pentru pregătirea temeinică a campaniei agricole de primăvară. Am arat din toamnă toată suprafaţa ce va fi însămînţată. Am reuşit să transportăm şi să încorporăm în sol, din toamnă şi pînă acum, aproape 100 000 tone îngrăşăminte organice, administrînd doze de 60 tone la hectar. Reuşim să fertilizăm astfel anual 25 la sută din suprafaţa arabilă. Pentru combaterea acidităţii am aplicat 4 tone amendamente calcaroase în medie pe 300 hectare. Avem asigurată integral, din soiuri şi hibrizi productivi, toată sămînţa necesară. Putem spune că pentru noi campania de primăvară a început, semănînd culturi furajere, mai concret trifoliene, pe 500 hectare.

Sîntem convinşi că prin muncă bine făcută, prin rezultate tot mai bune, putem exprima adeziunea noastră deplină faţă de politica internă şi externă a partidului şi statului nostru, dorinţa noastră de a uni mai mult rîndurile noastre în jurul partidului, al iubitului său conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Sîntem mîndri de faptul cum este rezolvată problema naţională, în România socialistă, unde sînt create condiţii de participare la dezvoltarea societăţii socialiste a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate.

Ca cetăţean român de naţionalitate maghiară, cu aceleaşi drepturi şi obligaţii ca toţi ceilalţi cetăţeni ai patriei, mă alătur întregului popor în a respinge cu fermitate orice încercare din afară de amestec în treburile interne ale României socialiste, indiferent de forma lor de manifestare. Cunoaştem bine scopurile pe care le urmăresc aceşti „sfătuitori". Cei care „cultivă" asemenea atitudini, asemenea concepţii sînt rupţi de realităţile istoriei şi ale prezentului şi, ca să mă exprim în spiritul gîndirii noastre ţărăneşti, deşi poate unii dintre ei cred că ştiu ce fac, în realitate nu fac decît să compromită adevăruri scumpe tuturor oamenilor cinstiţi şi drepţi. Căci ce altceva s-ar putea spune despre amestecul în viaţa noastră, despre încercările de a învrăjbi şi dezbina, de a atenta la ce avem mai de preţ, noi toţi cei ce trăim pe pămîntul drag nouă, tuturor, al patriei scumpe, România socialistă ? Noi toţi, cei care, urmînd ceea ce ne-a învăţat preţios lecţia comună de luptă a înaintaşilor, am deprins definitiv şi trainic să vorbim limba comună a muncii şi frăţiei, a egalităţii şi demnităţii socialiste.

Tuturor celor ce, în orice formă, îndrăznesc să se amestece în problemele noastre, în munca şi viaţa noastră, le spunem şi le putem dovedi oricînd, că avem cele mai largi posibilităţi de afirmare, datorită politicii profund umaniste promovate de partidul nostru comunist, personal de dumneavoastră, mult stimate tovarăşe secretar general, pentru binele şi fericirea întregului nostru popor.

Urmînd cu fermitate această politică, ne angajăm să acţionăm, în spiritul indicaţiilor formulate şi la recenta şedinţă a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., în deplină unitate, ca un popor mîndru de viaţa şi realizările sale, cu toate forţele, pentru a întîmpina Conferinţa Naţională a partidului cu noi realizări, avînd convingerea nestrămutată că faptele de muncă sînt cel mai ales omagiu pe care-l aducem patriei comune — România socialistă — partidului nostru glorios, dumneavoastră, mult iubite tovarăşe secretar general Nicolae Ceauşescu.

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI WILLI HEINZ

Mult stimate şi iubite tovarăşe
Nicolae Ceauşescu,
Stimaţi tovarăşi,

Largul democratism al orînduirii noastre socialiste îşi găseşte o vie expresie în originalul sistem instituţionalizat în perioada de după Congresul al IX-lea al partidului, care asigură participarea activă a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, a întregului popor la elaborarea şi înfăptuirea politicii interne şi externe a ţării, la conducerea întregii vieţi economico-sociale şi politice. În acest cadru, înfiinţarea consiliilor naţionalităţilor, organisme proprii, cu caracter consultativ şi reprezentativ, componente ale Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, se înscrie ca o creaţie originală a partidului nostru, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, menită să asigure participarea activă a maselor de oameni ai muncii de diferite naţionalităţi la dezvoltarea economiei şi culturii, la conducerea treburilor politice şi obşteşti, cît şi la acţiunile concrete de rezolvare a problemelor specifice populaţiilor respective.

Avînd loc în climatul de puternică angajare revoluţionară a întregului popor pentru realizarea exemplară a sarcinilor de plan pe acest an şi pe întregul cincinal, plenara noastră ne oferă prilejul ca, în spiritul orientărilor şi indicaţiilor formulate de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la recentele şedinţe ale Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., să stabilim măsuri şi căi de acţiune cît mai eficiente pentru înfăptuirea neabătută a istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea, a Programului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare a patriei noastre spre comunism, pentru realizarea obiectivului fundamental al actualei perioade privind înflorirea multilaterală a României socialiste şi trecerea ei în rîndul ţărilor cu o economie mediu dezvoltată.

Asemenea tuturor judeţelor ţării, judeţul Timiş, cu puternice şi moderne cetăţi industriale, agricole şi social-culturale în care lucrează înfrăţiţi oameni ai muncii români de diferite naţionalităţi, a obţinut şi anul trecut succese importante în toate domeniile de activitate. Menţionez, în acest context, faptul că unităţile din comuna Teremia Mare, în care îmi desfăşor activitatea, au fost distinse cu 4 titluri de „Erou al Noii Revoluţii Agrare" pentru rezultatele obţinute în anul 1986. Aceste realizări au fost posibile datorită bunei organizări a producţiei, aplicării cu spirit de răspundere a noilor tehnologii, prezenţei active a tineretului pe ogoarele comunei, preocupării permanente pentru punerea în valoare a tuturor resurselor materiale şi umane de care dispunem.

Înfrăţiţi în muncă şi gîndire, oamenii muncii din comuna noastră au reuşit, în timpul de aur pe care îl numim cu justificată mîndrie „Epoca Nicolae Ceauşescu", să aducă schimbări radicale în viaţa economică şi socială, cît şi în cea culturală. An de an au sporit cantităţile de produse agroalimentare livrate la fondul de stat din unităţile socialiste şi din gospodăriile populaţiei. În sectorul micii industrii, care a luat o puternică amploare, lucrează sute de tineri. Dacă în urmă cu cîţiva ani comuna avea o structură demografică îmbătrînită, acum, din totalul populaţiei 32 la sută sînt tineri pînă la 18 ani şi înregistrăm pe anul 1986 o natalitate de 18,4 la mie.

Prin munca lor unită, locuitorii comunei au reuşit să apropie tot mai mult condiţiile noastre de viaţă de cele ale oraşelor. Avem apă potabilă în case, dispunem de un centru cultural din care fac parte, pe lîngă lăcaşurile tradiţionale, o mare expoziţie permanentă de istorie şi arheologie, expoziţie de arhitectură şi designer, de viticultură, de arte plastice şi altele. Cu tinerii şi pentru tinerii din comună, am creat baze de agrement, ca ştrandul comunal, baia termală cu bazine acoperite şi cu două saune, o microfermă, un frumos club de călărie, precum şi alte spaţii în care îşi pot petrece timpul liber în mod agreabil şi folositor.

Urmare a bunei funcţionări a cabinetului comunal pentru promovarea progresului tehnic, am reuşit să punem în valoare o serie de resurse locale, printre care apa geotermală, care este folosită la încălzirea spaţiilor de producţie, şcoli şi în tratamentul balnear. Din apa geotermală separăm cu bune rezultate gazele, pe care le utilizăm la brutăria comunală, la debitarea metalelor în locul folosirii carbidului, şi la o instalaţie simplă, realizată în regie proprie, pentru fabricarea sucurilor naturale pasteurizate.

M-am oprit mai mult asupra acestor aspecte, pentru a zugrăvi imaginea nouă a unuia dintre satele româneşti în care trăiesc şi muncesc laolaltă cetăţeni români de diferite naţionalităţi, înfrăţiţi în aspiraţiile lor de progres şi bunăstare, participanţi activi la construirea societăţii socialiste pe pămîntul României. Toate acestea dezmint categoric versiunile fanteziste şi răuvoitoare ale cercurilor reacţionare despre o aşa-zisă limitare a drepturilor cetăţeneşti pe criterii naţionale. De altfel, privind numai în sala în care se desfăşoară dezbaterile consiliilor noastre, forme democratice de afirmare plenară a oamenilor muncii români de naţionalitate maghiară şi germană, vedem laolaltă muncitori, agricultori, profesori, profesori universitari, cercetători şi oameni de ştiinţă, artişti, redactori şefi de publicaţii, cetăţeni români de diferite naţionalităţi, personalităţi apreciate şi respectate în egală măsură cu toţi ceilalţi tovarăşi de muncă români sau de alte naţionalităţi. Viaţa demonstrează prin argumentul faptelor că toţi cei ce-şi iubesc pămîntul natal, fără deosebire de naţionalitate, se bucură astăzi, în patria noastră, România socialistă, de cele mai bune condiţii de afirmare socială.

Este surprinzător şi regretabil faptul că se susţine de către unele cercuri şi personalităţi politice şi ştiinţifice, din unele ţări vecine, teza incompatibilă cu concepţia revoluţionară materialist-ştiinţifică după care de problemele naţionalităţilor dintr-o ţară sau alta trebuie să se ocupe partide sau guverne din alte ţări. Asemenea poziţii se raliază în mod obiectiv calomniilor susţinute de cercurile imperialiste, ţintesc practic să lovească în unitatea oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate din ţările socialiste, aduc un grav prejudiciu cauzei prieteniei şi colaborării dintre statele noastre.

De aceea respingem din nou cu fermitate tezele care încearcă să teoretizeze dreptul de amestec în treburile interne ale altor ţări, pretenţiile nejustificate pe care le ridică purtătorii lor.

Avînd convingerea că tot ceea ce este fundamental pentru noi se află în acest univers al patriei noastre socialiste, pe care o putem compara cu un mare şantier al progresului în continuă amplificare, asemenea întregului popor, şi noi, cetăţenii români de naţionalitate germană, ne-am însuşit în toată profunzimea sa îndemnul secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de a ne face, fiecare, datoria la cel mai înalt nivel, în fiecare dintre locurile unde trăim şi muncim. În acest spirit, ne angajăm să facem în continuare totul, ca cetăţeni demni, respectaţi şi devotaţi ai României socialiste, să muncim exemplar pentru înfăptuirea sarcinilor încredinţate, punînd în valoare întreaga noastră putere de muncă, pentru realizarea măreţelor obiective stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, pentru a ne aduce din plin contribuţia la continua prosperitate a patriei noastre — România socialistă.

CUVÎNTUL TOVARĂŞEI BIRTA IRINA

Mult stimate tovarăşe
Nicolae Ceauşescu,
Stimate tovarăşe şi stimaţi tovarăşi,

Vă rog să-mi permiteţi să dau expresie, în numele tuturor oamenilor muncii români, maghiari şi de alte naţionalităţi din judeţul Arad, al puternicului colectiv muncitoresc de la Întreprinderea textilă, odată cu omagiul nostru fierbinte, celor mai alese sentimente de stimă, înaltă preţuire şi recunoştinţă faţă de dumneavoastră, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, marele erou între eroii neamului, ctitor şi conducător de ţară nouă, ale cărui gîndire novatoare şi clocotitoare activitate revoluţionară au generat cea mai luminoasă şi glorioasă perioadă din întreaga istorie multimilenară a patriei, epoca de aur inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, „Epoca Nicolae Ceauşescu".

Exprim, totodată, sentimentele noastre de dragoste, gratitudine şi aleasă consideraţie faţă de tovarăşa Elena Ceauşescu, militant de frunte al partidului şi statului, savant de largă recunoaştere internaţională, care aduce o remarcabilă contribuţie la dezvoltarea ştiinţei, învăţămîntului şi culturii, la înflorirea continuă a României socialiste.

Anii de cînd în fruntea partidului şi a poporului vă aflaţi dumneavoastră, mult stimate tovarăşe secretar general, au fost pentru judeţul Arad, ca pentru întreaga ţară, anii unor măreţe împliniri revoluţionare în toate domeniile vieţii economico-sociale. Ca urmare a înfăptuirii politicii ştiinţifice a partidului şi statului nostru, în ultimele două decenii au fost date în funcţiune noi şi moderne capacităţi productive şi obiective social-culturale, care au schimbat radical înfăţişarea meleagurilor noastre, viaţa tuturor locuitorilor judeţului. Producţia industrială a crescut comparativ cu anul 1965 de aproape 4 ori, în condiţiile dezvoltării prioritare a ramurilor de vîrf, de înaltă tehnicitate. Creşteri substanţiale am realizat şi în ceea ce priveşte producţia agricolă, fapt ce a situat Aradul şi multe din unităţile sale agricole pe locuri fruntaşe în întrecerea socialistă, fiind distinse cu înalte titluri şi ordine ale Republicii Socialiste România.

Trăim, fireşte, sentimente de înaltă mîndrie patriotică pentru succesele obţinute de judeţul nostru, în care se regăseşte şi aportul oamenilor muncii români, maghiari şi de alte naţionalităţi de la Întreprinderea Textilă Arad. Colectivul nostru muncitoresc, acţionînd în spiritul indicaţiilor şi orientărilor dumneavoastră, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, a obţinut an de an însemnate succese în creşterea şi modernizarea producţiei, în ridicarea eficienţei economice. Trebuie să arătăm însă, în spirit autocritic, că rezultatele noastre nu se situează încă la nivelul cerinţelor actualei etape ale posibilităţilor de care dispunem.

Vă încredinţăm, mult stimate tovarăşe secretar general, că vom acţiona cu toată hotărîrea pentru înfăptuirea unei adevărate revoluţii în modul de gîndire şi acţiune al oamenilor muncii, afirmarea puternică a spiritului revoluţionar, de ordine şi răspundere, pentru înfăptuirea exemplară a sarcinilor de plan pe acest an hotărîtor al cincinalului.

Sîntem pe deplin conştienţi că numai acţionînd în acest fel vom asigura multiplicarea şi valorificarea superioară a condiţiilor de muncă şi existenţă care au fost create în anii socialismului, cu deosebire după Congresul al IX-lea al partidului, pentru toţi cetăţenii patriei, fără deosebire de naţionalitate.

După cum este bine cunoscut, întemeiate pe concepţia ştiinţifică, vizionară, a secretarului general al partidului, realizările politicii de dezvoltare intensă şi amplasare raţională, armonioasă a forţelor de producţie pe întreg teritoriul ţării, perfecţionarea continuă a sistemului democraţiei muncitoreşti revoluţionare, înflorirea ştiinţei şi culturii, au asigurat soluţionarea justă, ştiinţifică a problemei naţionale, afirmarea deplină a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, la conducerea unităţilor, a întregii vieţi economico-sociale, dreptul la muncă, educaţie, la existenţă liberă şi demnă. Aceste realităţi se regăsesc întru totul şi în întreprinderea noastră, ca şi pe întreg cuprinsul judeţului şi al ţării, oamenii muncii români de naţionalitate maghiară beneficiind din plin de avantajele democraţiei muncitoreşti, participînd activ la conducere, în frăţească unitate cu oamenii muncii români şi de alte naţionalităţi, ca adevăraţi proprietari, producători şi beneficiari ai roadelor muncii lor. Aceasta confirmă cu strălucire adevărul că în patria noastră, Republica Socialistă România, socialismul se construieşte cu poporul, pentru întregul popor.

Toate aceste realizări, făurite cu inima, mintea şi braţele noastre, unitatea frăţească a tuturor oamenilor muncii din România socialistă constituie realităţi de netăgăduit, care spulberă calomniile duşmanilor socialismului, născocirile răuvoitoare ale cercurilor reacţionare de peste hotare.

Acestor atacuri odioase li se alătură, din păcate, declaraţiile unor persoane oficiale, numeroase emisiuni de radio şi televiziune, articole de presă ori cărţi, din R. P. Ungară, care denigrează realităţile noastre, propagă minciuni veninoase cu privire la situaţia cetăţenilor români de naţionalitate maghiară, picură otrava naţionalismului şi şovinismului prin susţinerea unor teze preluate din arsenalul fostelor clase exploatatoare din Ungaria, al regimului fascist al lui Horthy.

Clasa muncitoare din România, educată de partid în spiritul glorioaselor tradiţii revoluţionare, al frăţiei muncitorilor fără deosebire de naţionalitate, condamnă şi respinge cu fermitate orice concepţii şovine, reacţionare.

Nici un om cinstit, căruia îi sînt scumpe adevărul şi dreptatea, care preţuieşte marea valoare umanistă a prieteniei între popoare, nu poate să nu condamne şi să nu respingă cu indignare asemenea fapte nedemne, care urmăresc să semene vrajbă şi neîncredere între naţiuni, făcînd jocul forţelor reacţionare, imperialiste, al adepţilor revizionismului şi revanşismului.

În încheiere, vă rog să-mi permiteţi să dau glas ataşamentului deplin al tuturor oamenilor muncii din judeţul Arad, fără deosebire de naţionalitate, la politica internă şi externă a partidului şi statului nostru, angajamentului patriotic de a face totul pentru înălţarea României socialiste pe cele mai înalte culmi ale progresului şi civilizaţiei.

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI HEGEDUŞ LADISLAU

Mult stimate şi iubite tovarăşe
Nicolae Ceauşescu,
Stimate tovarăşe, stimaţi tovarăşi,

Mobilizarea conştientă, profund angajată a tuturor energiilor umane şi materiale de care dispune patria noastră socialistă reprezintă în acest timp al înfăptuirilor fără precedent din istoria României o atribuţie de cea mai mare importanţă a celor pentru care prelucrarea nepreţuitei energii umane constituie înseşi obiectul şi vocaţia menirii şi existenţei lor.

Ideea călăuzitoare, idee-torţă izvorîtă din profunda dragoste şi încredere în conştiinţa devotamentului şi capacităţile de creaţie ale poporului, formulată în expresii de excepţională putere de pătrundere de către secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, călăuzeşte strălucit întreaga activitate în acest domeniu fundamental al formării conştiinţei înaintate, al modelării unui om nou, în care să se îmbine armonios capacităţile morale şi spirituale, patriotismul, spiritul civic şi competenţa profesională, gîndirea şi acţiunea îndrăzneaţă, dar şi profunda responsabilitate.

Secretarul general al partidului nostru reafirmă permanent înalta sa apreciere la adresa oamenilor minunaţi ai acestei ţări pentru care nu există cuvîntul nu se poate şi ale căror capacităţi, pe deplin dovedite în înfăptuirea întregii construcţii socialiste de azi, constituie chezăşia transpunerii în fapt a marilor planuri de viitor, conţinute în documentele Congresului al XIII-lea al partidului, pentru îndeplinirea şi depăşirea sarcinilor actualului cincinal al revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, al noii revoluţii agrare şi al eficienţei economice superioare.

Această încredere se bazează pe înaltele calităţi de omenie, inteligenţă, talent, forţă de creaţie cu care sînt înzestraţi şi pe care le-au dovedit din moşi-strămoşi oamenii acestor meleaguri, dar ne onorează şi pe noi, cei care slujim în sfera educaţiei şi culturii, o educaţie ce trebuie să acţioneze permanent, în larg orizont, urmărind evoluţia fiecărei individualităţi, de la vîrstele fragede pînă la maturitate. Şi într-adevăr, de la instituţia şcolară, trecînd prin şcoala muncii, în care se oţelesc caracterele, se ascut inteligenţa şi competenţa, în care se afirmă şi mai puternic sentimentul patriotismului înflăcărat, al colaborării şi înţelegerii între popoare, urmînd înalta şcoală a partidului — pe tot traseul complexei acţiuni de educaţie revoluţionară, crezul de înaltă omenie al încrederii în popor, în binele şi frumosul din oameni, exprimat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, se materializează într-o vastă şi neîntreruptă acţiune constructiv-umană.

Pentru oricine se apleacă, pătruns de respect pentru adevăr asupra istoriei acestei minunate şi străvechi vetre de civilizaţie, asupra semnificaţiei esenţiale a unor fapte de civilizaţie şi cultură, apare cu limpezime ca marea majoritate a poporului, oamenii acestor locuri, fără deosebire de naţionalitatea căreia îi aparţineau, erau stăpîniţi de aceeaşi dragoste pentru meleagurile natale, de dorinţa de a-şi făuri prin muncă liberă o viaţă mai înfloritoare, de pasiunea pentru frumos. Chemările la vrajbă şi dezbinare, căci din nefericire au existat şi asemenea îndemnuri, au pornit doar din rîndurile unei minorităţi arogante care-şi apăra privilegiile, ale unor pături reacţionare, ele nereuşind să trezească ecouri în rîndurile maselor, căci acestea erau legate prin sentimente de solidaritate în lupta pentru instituirea unor relaţii sociale mai drepte.

Adevăraţii oameni de cultură au fost dintotdeauna purtătorii de cuvînt ai simţămintelor populare de dragoste şi omenie, dînd glas în scrierile lor, indiferent de limba în care au fost redactate, ca şi în limbajul universal al muzicii şi picturii, admiraţiei faţă de acest iubit pămînt natal, înţelegerii şi respectului pentru oameni, pentru cultura şi obiceiurile specifice, pentru vrednicie şi talent. Iar torţa acestor străvechi şi nobile simţăminte şi gînduri se înalţă astăzi, cu strălucire, sub cerul senin al socialismului, simbolizînd înfrăţirea, încrederea, deplina egalitate în drepturi, lupta unită pentru o viaţă mai bună.

Un exemplu cultural din nenumărate altele : cîte oraşe ale lumii se pot lăuda, asemenea Timişoarei, că valorile lor culturale se pot exprima simultan, pe deplin liber în patru limbi diferite, atît pe scenele teatrelor, în ziare şi publicaţii periodice, precum şi în cărţi ? Iar exemple similare oferă şi alte localităţi din ţară.

Corolarul pe plan cultural al acestei politici de egalitate deplină, de stimulare a personalităţii creatoare a talentelor, de înflorire a unei culturi originale, profund angajată în promovarea nobilelor idei ale socialismului şi comunismului, de asigurare a accesului deplin al întregului popor la făurirea şi însuşirea culturii îl constituie, fără îndoială, Festivalul naţional „Cîntarea României". Permiteţi-mi cu acest prilej să omagiez strălucita gîndire umanistă care a instituit festivalul fără precedent în istoria ţării, să-mi mărturisesc încă o dată cel mai profund respect, aleasă stimă şi dragoste, întreaga admiraţie faţă de cel care şi-a dedicat viaţa fericirii şi prosperităţii acestui popor, secretarul general al partidului, preşedintele României socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Permiteţi-mi, totodată, să exprim cele mai alese şi respectuoase mulţumiri tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, prim viceprim-ministru al guvernului, preşedintele Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului, pentru îndrumarea cu înaltă competenţă şi sprijinul permanent acordat activităţii de creaţie ştiinţifică şi artistică, muncii politico-educative şi culturale desfăşurate de organele şi instituţiile de cultură.

Este pe deplin limpede acum, la încheierea fazei de masă a celei de-a şasea ediţii a acestei măreţe manifestări, care a adus, în calitate de creatori şi interpreţi, în cluburi, în case de cultură şi cămine culturale, pe scene şi în sălile de expoziţii, milioane şi milioane de oameni ai muncii români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi, că acest grandios festival exprimă cu pregnanţă înflorirea culturii României contemporane. De aceea consider oportun să adăugăm cunoscutei caracterizări date „Cîntării României" ca festival al muncii şi creaţiei libere, să adăugăm deci şi ideea de înfrăţire, de unitate — festival al muncii, creaţiei libere şi înfrăţite, festival al unităţii de nezdruncinat a întregului popor în jurul partidului, al secretarului general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. E o realitate incontestabilă ce atestă excepţionala principialitate socialistă a politicii naţionale înfăptuite în România.

Iată de ce considerăm ca fiind anacronice şi de-a dreptul răuvoitoare acţiunile propagandistice situate sub semnul aşa-zisei „apărări a drepturilor omului", strădaniile lamentabile ale unor indivizi şi cercuri dubioase care, orbiţi de propriile lor himere, încearcă, pînă şi în diferite foruri internaţionale, să defăimeze, să mistifice istoria şi, recurgînd la arsenalul unei ideologii pe care omenirea ar fi trebuit s-o îngroape demult, presară iar ura şi învrăjbirea între popoare, dînd astfel apă la moară ideilor revanşarde, revizioniste, naţionaliste şi şovine, aţîţătorilor la război, la confruntări armate. Şi mai surprinzătoare este apariţia în străinătate, chiar în unele ţări socialiste vecine, mai recent în Ungaria, a unor lucrări şi studii în care adevăruri ştiinţifice despre istoria României sînt denigrate şi falsificate, căutînd să se acrediteze ideea că aria de formare a poporului român s-ar situa undeva în sudul Balcanilor, sugerîndu-se că alţii ar avea drepturi asupra părţii de nord-vest a ţării, lucrări în care românii sînt omişi din Transilvania sau chiar din Moldova şi Muntenia. Se exprimă, aşadar, nostalgia după marile imperii, constituite prin jaf şi agresiune şi menţinute prin forţa baionetelor, poziţie care caută să aţîţe spiritele şi să tulbure liniştea oamenilor muncii de diferite naţionalităţi, înfrăţiţi de secole pe pămîntul scump al patriei noastre. Cu atît mai puţin se justifică faptul că asemenea lucrări poartă girul unor înalte academii, al unor oameni de cultură, miniştri chiar — ale căror aspiraţii ar trebui să se îndrepte spre slujirea adevărului şi umanismului, a unor idealuri de prietenie, colaborare şi bună înţelegere, sentimente care animă în fond popoarele vecine şi prietene. Nu restrîngerea contactelor, nu debitarea de calomnii, nu insinuarea şi amestecul în treburile interne este calea dezvoltării colaborării şi întăririi frăţiei dintre ţările socialiste. Dacă vrem ca omenirea să trăiască în tihnă, dacă vrem ca planeta aceasta atît de zbuciumată să nu se spulbere în neant, să nu permitem nimănui să scormonească în cenuşa metodelor de tristă amintire, ci să apelăm la faptele frumoase, pilduitoare ale înaintaşilor, care îndeamnă la muncă paşnică, la prietenie, frăţie, colaborare, la pace.

Există în gîndirea românească, la toate popoarele cred, zicale precum „fă-ţi ordine în propria-ţi ogradă înainte de a huli curtea vecinului" sau „vezi paiul din ochiul altuia, dar nu vezi bîrna din ochiul tău". Fireşte, ţara noastră nu este o insulă în mijlocul unui ocean şi n-a fost prin urmare ferită de urmările crizelor economice mondiale sau europene şi, deci, nici de urmările crizei energetice şi de anumite materii prime, după cum în procesul construcţiei socialiste au existat şi la noi lipsuri, neajunsuri, neîmpliniri. Dar aşa cum a dovedit-o de-atîtea ori pe parcursul istoriei, poporul nostru, avînd în frunte un partid încercat, Partidul Comunist Român, un conducător înţelept, un revoluţionar vizionar, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ştie să-şi rezolve singur problemele, fără sfaturile atotştiutoare ale altora.

În România, asigurarea drepturilor egale pentru toţi cetăţenii, fără deosebire de naţionalitate, este evidentă nu numai în dezvoltarea economică, în accesul la cultură şi pregătire profesională, cît şi în asigurarea participării, fără discriminare, la înfăptuirea actului de conducere în toate sectoarele din cadrul sistemului nostru democratic şi organismelor democratice existente la toate eşaloanele, de la consiliile oamenilor muncii din întreprinderi pînă la Marea Adunare Naţională.

Ştim, mult stimate tovarăşe secretar general, că şi în domeniul culturii şi artei mai avem încă multe de făcut pentru a răspunde înaltelor dumneavoastră comandamente. Sîntem conştienţi de faptul că diversele genuri artistice rămîn în continuare datoare realităţilor contemporane, exigenţelor de ordin ideologic şi politic, că trebuie să facem eforturi mai mari pentru legarea mai strînsă a activităţilor politico-educative şi cultural-artistice de cerinţele proprii fiecărui loc de muncă. Tocmai de aceea convingerii că, aşa cum spunea poetul, „Viitor de aur ţara noastră are", îi adăugăm angajamentul nostru de conştiinţă, al activiştilor Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, al tuturor oamenilor de cultură şi artă, fără deosebire de naţionalitate, să facem totul pentru ca prin mijloacele culturii să ridicăm pe trepte mereu mai înalte nivelul de conştiinţă al poporului şi prin aceasta să determinăm progresul tot mai puternic al scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI HAJDU GYÖZÖ

Mult stimate şi iubite tovarăşe
Nicolae Ceauşescu,
Stimate tovarăşe, stimaţi tovarăşi,

Este o mare onoare pentru mine să încep prin a-l omagia pe mult iubitul nostru conducător care, spre bucuria şi fericirea noastră, a tuturor, este din nou prezent printre noi la această plenară comună. Îl omagiez din adîncul inimii pe genialul conducător de partid şi de stat, ctitorul României moderne, bărbatul viteaz şi eroic, stegar al libertăţii şi independenţei naţionale, erou al păcii, simbol al României de azi şi de mîine, al egalităţii în drepturi şi al frăţiei, legendar luptător revoluţionar — tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Vă rog să-mi permiteţi, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, ca, în calitatea mea de scriitor şi om de presă, român de naţionalitate maghiară, să vă mulţumesc pentru strălucita operă revoluţionară, de inestimabilă valoare, care va rămîne mereu vie în conştiinţa poporului român, cu care aţi îmbogăţit viaţa de zi cu zi a patriei noastre, pentru tot ceea ce aţi făcut şi faceţi în interesul patriei şi poporului nostru, pentru a rămîne uniţi în cuget şi-n simţiri, pentru fericirea tuturor fiilor patriei noastre.

Limba maternă a fiecăruia dintre noi s-a înnobilat în zilele noastre exprimînd idealuri noi şi traducînd în fapt de viaţă reală aspiraţia de veacuri a poporului nostru, de libertate şi independenţă deplină, redînd în română, maghiară sau germană aceeaşi dragoste de patrie, acelaşi ataşament fierbinte pentru meleagurile străbune, pe care ne-am născut, trăim şi vor trăi urmaşii noştri.

Trebuie să recunoaştem însă că, dincolo de limba maternă a fiecăruia, există o limbă unică: hala de montaj, strungul, eprubeta, schela, macaraua, tractorul sau combina cunosc o limbă comună — limba muncii, a competenţei profesionale, a abnegaţiei, disciplinei şi eticii comuniste. Limba comună, a conştiinţei socialiste şi a patriotismului socialist, pe care, independent de apartenenţa naţională şi de graiul moştenit de la mamele noastre, o afirmăm cu toţii împreună. Aceasta e limba concepţiei revoluţionare despre viaţă a partidului nostru pe care noi, scriitorii, trebuie să ne-o însuşim mai bine, ca în anii care vin să realizăm opere pe măsura timpului revoluţionar pe care-l trăim, a viitorului prefigurat în Programul partidului.

Dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, aţi exprimat convingerea fermă a noastră, a tuturor atunci cînd aţi spus că pentru un scriitor nu poate exista o sarcină mai înălţătoare, mai sfîntă, decît slujirea partidului, a ţării şi poporului său, decît să scrie despre acei eroi ai vieţii şi muncii care transpun în viaţă unitatea şi frăţia noastră, măreţul vis al întregului popor, socialismul şi comunismul. Avem datoria sfîntă ca pe viitor să reflectăm şi mai profund în operele noastre sentimentul puternic, înălţător, care ne leagă pe noi toţi de unica noastră patrie iubită, adevărată vatră a frăţiei. România socialistă, dînd glas unităţii de nezdruncinat a poporului nostru, răspunzînd din adîncul inimii cuvintelor dumneavoastră de neuitat, pe care le purtăm mereu în suflete :

„Din nou, tovarăşi, să facem legămînt,
Uniţi în veci să fim în crez şi-n gînd,
Să apărăm uniţi ce-avem mai sfînt :
Poporul, comunismul, pacea pe pămînt !"

Aici, şi acum, mereu la locurile noastre de muncă, prin faptele noastre, rostim mereu acest legămînt.

A devenit un adevăr cunoscut în întreaga lume că partidul nostru revoluţionar, Partidul Comunist Român, a dat o justă rezolvare problemei naţionale în patria noastră, în spiritul materialismului dialectic şi istoric al socialismului ştiinţific. Ca un rezultat al acestei victorii istorice, România socialistă a devenit mama iubitoare a fiecăruia dintre noi, care-şi iubeşte cu aceeaşi dragoste nedrămuită toţi fiii, asigurînd egalitate deplină, în toate domeniile, tuturor oamenilor muncii, patrie care nu are nici privilegiaţi, nici fii vitregi, pentru că ea pretinde de la fiecare fiu al ei numai adevărul, numai munca egală şi cinstită. Întîlnim în viaţa de zi cu zi mii de dovezi grăitoare în acest sens, una din ele fiind chiar literatura maghiară din România, care nu a beneficiat nicicînd de posibilităţile de dezvoltare de care se bucură azi, nu a fost nicicînd aşa de bogată, diversă şi variată cum a fost în aceste mai bine de două decenii pe care le denumim cu legitimă mîndrie patriotică „Epoca Nicolae Ceauşescu".

Ce poate fi mai grăitor pentru exprimarea în fapt concret a dreptului naţionalităţii maghiare din România la dezvoltarea vieţii sale spirituale, la cultivarea limbii, a culturii, a tradiţiilor şi obiceiurilor proprii, decît faptul că în România de azi funcţionează 10 teatre în limba maghiară, se tipăresc numeroase publicaţii în această limbă, apar anual un mare număr de titluri de cărţi aparţinînd scriitorilor români de naţionalitate maghiară.

Tocmai de aceea noi, cetăţenii devotaţi ai patriei noastre, ne opunem în modul cel mai categoric tuturor încercărilor diversioniste, revanşarde, venite din afară, din partea forţelor reacţionare imperialiste sau ale unor cercuri şi personalităţi oficiale din Republica Populară Ungară, din partea tuturor celor care direct sau abil, indirect, insinuant încearcă să pună la îndoială rezolvarea justă şi definitivă a problemei naţionale în România. Toţi oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naţionalitate, condamnă, în unanimitate, calomniile cercurilor revizioniste din exterior, menite să falsifice realităţile noastre şi istoria poporului român. Sfidînd adevărul istoric în tratate, atlase, studii, reviste, presă şi radio se fac eforturi pentru a se acredita ideea că, la venirea lor în Cîmpia Panonică, triburile ungare ar fi găsit acolo, ca şi în Transilvania, un spaţiu al tuturor şi al nimănui. Trebuie să aducem oare noi acestor „specialişti" aminte că în timpurile cînd populaţia migratoare ungro-finică s-a sedentarizat în aria spaţiului Carpatic exista o cultură şi o civilizaţie autohtone, o organizare statală puternică, de peste un mileniu, în măsură să opună o dîrză rezistenţă penetraţiei oştilor arpadiene ? Este un adevăr de netăgăduit că românii au fost cei care din vechime au durat o civilizaţie temeinică în această parte a Europei şi că de la ei au preluat valori esenţiale toţi cei care în decursul vremurilor au venit în contact cu ei. Cum este posibil ca în „Istoria Transilvaniei", apărută sub egida Academiei Ungare de Ştiinţe şi coordonată de însuşi ministrul culturii, să fie întinată, să fie profanată memoria unor personalităţi, conducători de ţară şi de oşti români, cum au fost Ioan de Hunedoara, Mihai Viteazul, Avram Iancu şi alţii ? Cui foloseşte profanarea memoriei acestor personalităţi care cu eroism, pînă la sacrificiul suprem au luptat pentru eliberarea poporului român şi, în acelaşi timp, unii dintre ei, şi pentru salvarea existenţei poporului ungar ?

Nu e greu să înţelegem că unele cercuri revanşiste, iredentiste şi revizioniste, mai îndepărtate sau apropiate geografic, prin astfel de lucrări provocatoare pun la îndoială legitimitatea istorică a graniţelor stabilite după cel de-al doilea război mondial, se situează, în realitate, pe poziţiile fostelor clase dominante din trecut, pe poziţiile horthysmului, care au cultivat vrajba şi dispreţul faţă de valorile altor popoare.

Poporul nostru nu a uitat nici o clipă durerea şi jertfa de sînge cu care a fost plătită în trecut învrăjbirea oamenilor muncii, a popoarelor. Unitatea de granit a poporului nostru este de nezdruncinat, pentru că inimile milioanelor de oameni, inima noastră, a tuturor, aparţine pe de-a-ntregul partidului nostru revoluţionar, Partidul Comunist Român! Inima şi faptele noastre cinstesc gloriosul nostru partid, poporul, ai cărei fii sîntem, fără deosebire de naţionalitate, iubita noastră patrie comună, România socialistă, aduc prinos de recunoştinţă ctitorului României moderne, marelui nostru conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Permiteţi-mi, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, să reamintesc în acest cadru solemn pentru toţi fiii acestui pămînt minunatele cuvinte-angajament care au fost rostite cu atîta vibraţie patriotică de dumneavoastră :

Duşmani de vor vroi să te sugrume,
Cu braţul nostru te vom apăra,
Vom face totul să trăieşti în lume
Egală — între popoare, ţara mea !

„Trăiască eroul de azi şi de mîine al României, simbolul egalităţii noastre în drepturi, al vieţii şi unităţii noastre !",

„Trăiască Eroul păcii mondiale, tovarăşul Nicolae Ceauşescu !"

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI GERHARD KONNERTH

Mult stimate şi iubite tovarăşe
secretar general Nicolae Ceauşescu,
Stimate tovarăşe, stimaţi tovarăşi,

Îmi îndeplinesc cu deosebită mîndrie patriotică mandatul de inimă şi conştiinţă de a aduce secretarului general al partidului, şi cu acest prilej, un călduros şi respectuos omagiu din partea oamenilor muncii de naţionalitate germană din judeţul Sibiu, al colectivului revistei „Forschungen zur Volks — und Landeskunde", al cărei crez politic fundamental izvorăşte din conştiinţa apartenenţei noastre la o naţionalitate conlocuitoare care, de-a lungul veacurilor, a dăltuit, împreună cu naţiunea română din granitul istoriei, România de azi, şi care îşi împleteşte, în prezentul glorios al „Epocii Nicolae Ceauşescu", hărnicia şi patriotismul în cununa de lauri a României socialiste.

În acest climat de angajare revoluţionară, orientările, tezele şi îndemnurile tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, Eroul între eroii naţiunii române, proeminentă personalitate politică a lumii contemporane, de ale cărui gîndire cutezătoare şi activitate neobosită sînt legate cele mai măreţe înfăptuiri din istoria patriei noastre, reprezintă pentru toţi fiii ţării, fără deosebire de naţionalitate, un însufleţitor program în munca plină de entuziasm pusă în slujba progresului şi propăşirii României socialiste, a bunăstării materiale şi spirituale a poporului.

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

NICULAE GHERAN: «Tînărul Rebreanu»

Cît de puțin ne cunoaștem marii scriitori, cît de mult se fabulează pe seama lor ne-o arată și cartea despre **Tînărul Rebreanu** scrisă de Niculae Gheran. **Tînărul Rebreanu** începe cu un capitol despre **Mit și adevăr**, în realitate despre mistificație și adevăr, în care se anunță scoaterea din scenă a aproximațiilor, a legendelor confecționate privitoare la viața lui Liviu Rebreanu. Autorul romanului **Ion** a fost o figură pe cît de proeminentă pe atît de controversată și contestată a vieții literare din perioada interbelică, ceea ce a făcut ca istoria literară orală să ajungă la vehicularea unei biografii compusă adesea din fabule și prefabricate interesate. Scriitorul a întreținut și el misterul în jurul vieții sale, fiind extrem de zgîrcit cu publicul asupra vieții sale private, rezervă din care n-a ieșit decît rareori și atunci obligat de împrejurări.

Tînărul Rebreanu este o carte care vehiculează o mare masă de informație, dînd sentimentul cititorului de a fi sleit posibilitățile documentare. Niculae Gheran nu se oprește la informația primă, ci o verifică prin altele, ajungînd pe această cale să înlăture falsul sau să îmbogățească orizontul cercetării cu date noi. Expunerea ni-l arată un foarte bun cunoscător al bibliografiei atingătoare de Rebreanu pe care o discută în spirit critic, respingînd-o sau asimilînd-o propriei optici.

Caracteristica acestei întreprinderi este de a nu fi intimidată de nimic, (nici măcar Liviu Rebreanu nu-l intimidează pe Niculae Gheran!), ceea ce dă **Tînărului Rebreanu** aerul unei cîntăriri la rece a lucrurilor, fără slăbiciuni față de mărturisirile scriitorului sau entuziasme pentru vreo dezvăluire senzațională. Atitudinea dă bune rezultate în direcția eliminării numeroaselor invenții produse de diverși martori, (care au ținut să se lustruiască frecîndu-se de pulpana marelui lor contemporan), ducînd la o privire terestră a existenței lui Liviu Rebreanu, adică la o coborîre a ei din mit. Niculae Gheran aduce în fața publicului un Liviu Rebreanu accesibil, spălat de mistere, foarte tangibil și mai ușor de înțeles în resorturile imediate. Autorului biografiei nu-i plac abisalitățile și-și scutește cititorii de vertijuri. Mult comentata ieșire a lui Liviu Rebreanu din armata austro-ungară, exploatată de adversarii romancierului la prilejuri bine alese, prezentată de aceștia ca o delapidare și ca o dezertiune, este, prin refuzul participării emoționate, înfățișată fără fior partizan, prin graiul dosarelor.

Documentele și optica narativă a lui Niculae Gheran restituie întîmplării dimensiunea comună și scoate cazul din sfera clevetelii, introducînd-o în aria cazului politic: guvernanții unguri nu puteau tolera ca un supus austro-ungar refugiat la București să susțină o campanie de presă împotriva oprimării românilor transilvăneni, drept care dilată proporțiile unui incident obișnuit de cazarmă, mascîndu-și astfel adevăratele mobiluri de natură politică. Rapiditatea cu care procesul s-a desfășurat, iar ziaristul, după transcripția deformatoare a onomasticii maghiare, Rebrean Oliver, a fost pus în libertate, anulează posibilitatea incriminărilor confuze.

Defăimat și calomniat în timpul vieții pentru această împrejurare, Liviu Rebreanu este absolvit postmortem de corozivitatea unor calomnii tenace, **Tînărul Rebreanu** fiind în acest punct ceea ce se cuvenea să fie: un gest de justiție pentru figura celui ce avea să devină marele scriitor. Niculae Gheran epuizează chestiunea, folosind energic și convingător documentele, ceea ce înseamnă lichidarea unuia din cele mai spumoase pînă acum „litigii" ale biografiei scriitorului.

Familiarizarea cu documentele și cu împrejurările vieții lui Rebreanu îl face să fie foarte tranșant cu cei care s-au instalat fără temei în biografia și bibliografia acestuia. Niculae Gheran este atît de sigur că știe tot încît îl pune sub semnul întrebării chiar și pe Liviu Rebreanu în mărturisirile sale și susține inversul afirmațiilor scriitorului. Cînd găsește dovezi, pentru a infirma mărturia romancierului atitudinea autorului se justifică. Acolo unde însă autorul biografiei nu mai are argumente anularea completă a mărturiei romancierului ca izvor informativ merge mai departe decît o îngăduie dubitația necesară. Fără să vrea, pe această cale, Niculae Gheran intră în familia celor pe care, pe bună dreptate, i-a combătut pentru aerul lor omniscient față de Liviu Rebreanu. Dezinvoltura autorului, care stă pe soclul unei defrișări documentare cu caracter de premieră, are și acest efect al privirii de sus a lui Rebreanu (căruia i se fac de altfel în alte părți și observații de stil).

Acest Rebreanu „demitizat" și „adevărat", adevărul fiind ținta principală a lui Niculae Gheran, se ridică din cadrele unei biografii care va deveni fără îndoială un reper bibliografic fundamental.

Clarificarea conștiinței scriitoricești a lui Liviu Rebreanu prin trecerea de la compozițiile dramatice în limba maghiară la cele românești este bine punctat în **Tînărul Rebreanu.** Reiese că tînărul autor suferea de o dublă dedublare. Mai întîi trebuia să treacă teme și conflicte de acasă pe seama oamenilor și mediului unguresc, ceea ce ducea la un tip de inaderență, apoi să adapteze un mod de a gîndi al acestui univers, care era cel al limbii materne, la limba mediului în care-și transferase personajele. Hibridul n-avea cum să reușească. Confruntat cu acest dublu obstacol, Liviu Rebreanu va începe să trateze aceste teme în limba română. Procesul emancipării de sub uniforma străină a mundirului și limbii de împrumut, fără a fi analizat în profunzime este circumscris corect, ceea ce este esențial pentru viitoarele investigații asupra acestei lente și frămîntate gestații de conștiință scriitoricească. Gestul lepădării literaturii „la modă" și apropierea de subiectele simple și umile este caracteristic prozatorilor români ai generației sale și pentru că Liviu Rebreanu s-a simțit atras **de Viața românească,** îl citîm aici pe Mihail Sadoveanu care a părăsit brusc literatura începuturilor sale, depărtîndu-se de Hecuba și poposind în lumea satelor. Aceeași prefacere o trăiește și Liviu Rebreanu, fără a-și fi făcut din Mihail Sadoveanu un reper.

Precis conturat și extras din dilemele cercetării precedente rămîne gazetarul Liviu Rebreanu. Din expunerea lui Niculae Gheran, contribuția gazetărească a viitorului romancier este hotărîtoare atît pentru epocă, cît și pentru formația lui literară și artistică. El reprezintă un capitol insuficient studiat pînă acum și pentru prima dată circumscris la adevăratele proporții. Liviu Rebreanu a fost un făcător de reviste și totodată un gazetar de atitudine. Procesul intentat în Ungaria, care duce la extrădarea lui a fost indisolubil legat de figura gazetarului Liviu Rebreanu, prea puțin scoasă la lumină, ca dealtfel foarte multe aspecte literare importante dintre 1900 și primul război mondial. Liviu Rebreanu aici se clădește pe sine, în această gazetărie, aici trunchiul arborelui ajunge la circumferința care va arunca spre cer, în perioada interbelică, o coroană atît de majestuoasă. Fără să-și propună în mod expres acte de justiție, Niculae Gheran le produce, pentru că-și propune să se conducă după fapte și să înlăture prejudecățile. Privită în lumina strictă a documentelor și a realităților figura lui Rebreanu nu ne dezamăgește, ci capătă o concretețe și un umanism care-i confirmă și-i explică opera.

Tot ca un act de justiție mediat de tratarea obiectivă a faptelor, de distanțarea față de prejudecăți și teze, este precizarea rolului pe care Mihail Dragomirescu l-a avut în sprijinirea efectivă a tînărului gazetar și scriitor. Niculae Gheran proiectează o altă lumină asupra lui Mihail Dragomirescu deciț ne-au transmis-o mulți contemporani ai lui. Prezența lui Mihail Dragomirescu se cuvenea, dealtfel, a fi chiar mai subliniată, decît este în **Tînărul Rebreanu,** dată fiind susținerea materială și morală necondiționată pe care Mihail Dragomirescu i-a acordat-o lui Liviu Rebreanu în care singur vedea „romancierul de mîine". Așa cum numele lui Sadoveanu este legat în istoria literaturii de cel al lui G. Ibrăileanu, se cuvine să legăm pe cel al lui Rebreanu de Mihail Dragomirescu. **Tînărul Rebreanu** înseamnă o consacrare a acestei fericite intuiții și prietenii literare.

Fără fiorul măreției scriitorului, **Tînărul Rebreanu** de Niculae Gheran inaugurează prin sleirea izvoarelor cunoscute, prin topirea informației într-o construcție, prin spulberarea legendelor și a controverselor, în chip generos drumul de acces către adevărul personalității lui Liviu Rebreanu. Spre deosebire de alte încercări similare, **Tînărul Rebreanu** este o scriere în care autorul știe că trebuie să fie totodată și salahor și zidar și arhitect, adică un biograf adevărat.

M. Ungheanu

RADU THEODORU: «Viltoarea»

„Viltoarea" (Ed. Eminescu, 1987), de Radu Theodoru, al patrulea roman dintr-un ciclu început în 1978 și intitulat, de la un punct încolo, „Biografie de război, biografie de pace", urmează în chip firesc șirul istoriei obiective, ajunsă aci la anii postbelici, de după 1950, mai cu seamă. „Biografie de război" (1978), „Recunoaștere îndepărtată" (1981), „Preludiu" (1983), conțineau o materie cu precădere militară, deși este fapt sigur că elementul social avea însemnătatea lui chiar și acolo, de vreme ce romancierul nu e un N. Ladmiss Andreescu, interesat numai de psihologia zborului cu avionul. „Viltoarea" este, așadar, romanul vieții civile și, mai mult decît atît, al unei existențe de ordin civic. De altfel, la români, noțiunea de „viltoare" capătă o semnificație figurată atunci cînd sînt în discuție mișcările uriașe de noroade și reașezările unei istorii în esența ei convulsivă. Alții, precum sud-americanii (un exemplu e José Eustasio Rivera, autor și el al unei „Viltori", „El voragine") înțeleg prin elementul convulsiv o natură misterioasă și uriașească, dătătoare de sentiment numinos.

„Viltoarea" este aici dezlegarea unei perspective de ordin istoric, (întrebuințată de romancier într-un chip coerent și pînă acum) și, totodată, romanul reprezentativ al unui ciclu cu merite altfel indiscutabile în configurarea unei înțelegeri superioare a condiției istorice românești. Spre a desfășura această intuiție de esență organicistă, prozatorul a îndreptat elaborația lui către un soi de roman cazuistic, năzuind să clarifice, în acest fel, un principiu ordonator de evoluție internă, apt să exprime istoricește o colectivitate. De altfel, raportul individului cu mulțimile în mișcare istorică este aci fundamental, și e în afara îndoielii că soluția pe care autorul a avut-o în vedere e verificată de un lung șir de evenimente milenare: el se întemeiază pe lucrarea forțelor pozitive ale unui popor, acelea care, cu deosebire în momentele tulburi, contribuie la încheieri valabile chiar dacă adeseori confirmate abia după ce rumorile evenimentelor s-au stins.

Radu Vornicu, fost căpitan de aviație, este rămas în aparență pe dinafara unor evenimente hotărîtoare și trăiește retras într-un sat bănățean, Prislop, din Banatul Severinului, laolaltă cu țăranii. Soția lui, Valentina, e decisă să-și urmeze vocația și nu bărbatul (drept pentru care rămîne în București) spre a deveni pictoriță, avînd un oarecare talent în direcția aceasta. Radu, care nu e totuși în afara vieții intelectuale (voind să scrie literatură și ocupîndu-se de un tratat de istorie militară a românilor) o vizitează la București, unde rămîne pentru o vreme (ocazie nimerită pentru a cunoaște felurite medii ale artiștilor care ilustrează vremurile noi). Conduita lui, onestă față de principiile unei morale de gust populist, adăugată unei concluzii rezultată din cercetările de istoriografie îl conduce la ideea că revoluția fiind legitimă în mediul românesc este de neadmis a tolera amestecul unor tranzacționiști fără ideal în evoluția ei. Ceea ce ar constitui soluția fundamentală a unui proces considerat a fi nou, i se pare că este, în realitate, efectul unei experiențe istorice proprii, cea care asigură modificările sociale fără complicații citeodată de nedezlegat. Acest drum al înțelegerii, încheiat (cel puțin acum, în finalul „Viltorii") cu hotărîrea pe care o ia fostul aviator de a părăsi condiția de martor, constituie esența romanului, unde contribuția elementului social confirmă impresia de zugrăveală „in affresco", sugerată și de dimensiunile propriu-zise ale acestei construcții vaste.

Dezlegările lui provin, așa cum era previzibil, de la o civilizație de caracter permanent, aceea țărănească, de munte și mulțimea episoadelor pe care romancierul le localizează la Prislop indică o astfel de înclinație. Acolo, Radu Vornicu studiază istoria Transilvaniei nu doar prin colecționare de documente, ci și prin contemplația fenomenului nemijlocit. Cea mai de seamă contribuție rămîne, de aceea, în „Viltoarea" comunicarea unui esențial istoric, constînd înainte de toate în revelația unei civilizații de formulă rurală, însă nicidecum primitivă, trăind în cadrele multimilenare și ajungînd la ritualistica gesturilor, obiceiurilor, formulelor de limbă, unde straturile de cronologie devin indistincte prin omogenizare. E o populație care trăiește într-o organizare străveche, pornind de la celula fundamentală care este înrudirea de sînge și cînd oamenii înfățișați aici părăsesc locul unei adunări, ei se urcă în care „pe neamuri". Puterea „neamului" e absolută și cînd unul din membrii lui comite erori, el este supus unei execuții ritualice. Mai sus decît „neamul" (în sensul lui de ginți ale satului) este „obștea", cu structurile ei etice, juridice, de conduită. Judecata „obștei" are valoare de lege și din astfel de contribuții de jurisdicție populară se alcătuiește ceea ce e denumită aci „legea veche a muntelui". Cronologia e, de asemenea, tradițională și colectivitatea de la Prislop viețuiește după un calendar al obiceiurilor, unde sărbătorile iernii și ale primăverii au locul lor hotărît. E fapt sigur că prozatorul a ajuns la „etnia primordială", cum se exprimă în chip fericit, lăsînd pe Radu Vornicu să reflecteze asupra acestei chestiuni. Fiind istorie, această realitate care nu este totuși îndepărtată de noi, capătă semnificații suplimentare prin comparații interne în evoluția unui fenomen antropologic distinct și cercetările pe care fostul căpitan de aviație le întreprinde în problema continuității românilor și a contribuției lor esențiale la istoria Transilvaniei dau putința acestei generalizări. Este, în „Viltoarea", un moment cu totul memorabil, avînd funcțiune de simbol, conținînd într-o formulă o întreagă istorie autohtonă. De la oraș vin, cu misiune oficială, niște judecători a căror obligație este aceea de a lămuri un litigiu de proprietate dintre „obște" și un „neam" de munteni, ai lui Tauru, trăind aceștia după reguli arhaice, ascultînd de judecata supremă a Moșului. Între localnici, disensiunile sînt vechi și conduita lor nu este a unei săli de judecată, provocînd rumori incontrolabile. Cînd magistratul, venit de la oraș, agită nervos clopoțelul, șeful acestui clan de munteni încalecă pe cal, urmat de rudele lui, și dispare scoțînd un chiot prelung. Așadar, „clopoțelul" și „chiotul" — formule care comunică esența unei istorii transilvănene unde năzuința ocupantului de a impune legea lui s-a împiedicat de vitalitatea unui popor vechi, de cavaleri și țărani, adică de oameni ai pămîntului, căci „țăran" vine de la „țară", unde e cuprins latinescul etnogenetic „terra".

Sentimentul că în Banatul Severinului, surprins de Radu Theodoru în vremi mai recente, se produc evenimente cu aspect de repetiție istorică e, nu în puține locuri, foarte pronunțat. Un oarecare Ghidirmic, arătînd fioros și venit să ia așa-zisele „cote", „nu se deosebea cu nimic de toți colectorii care bîntuiseră Țările Românești de prin secolele XV—XVI". Vremurile sînt, de asemenea, amestecate, favorizînd colaborarea unor inși ți șovini maghiari, de culoare politică repede schimbată, ilustrînd și alte momente de acest fel, după cum este cel al ocupației austriece de după 1718. Nu puține sînt, de asemenea, acuzațiile pe care cîte un reprezentant al administrației noi le aduce acelora care susțin, în istoria generală și în cea contemporană, de asemenea, tradiția punctuiul de vedere românesc; acesta ar fi, după o formulă fără nici o justificare și pe care în chip natural am îndepărtat-o, „naționalism șovin". Aceasta ar fi (dacă ne luăm după obiecțiile fără inocență care i se fac) esența studiilor pe care Radu Vornicu le face pe tema continuității românilor pe un teritoriu vast din sud-estul Europei (care este **spațiul de spiritualitate românească)** și este în afara îndoielii că propoziții precum acestea, pe care le citez, puteau să fie inconvenabile istoriografiei vremii, hotărîtă să continue, de pe pozițiile instituțiilor statului român, o tradiție a minimalizării pe care alții, și nu noi, o creaseră în privința noastră: „De ce naiba nu urmăresc istoricii perioada de după evacuarea Daciei de administrația romană în documentele militare ale vremii, care confirmă oștile valahe în cam toate conflictele acelei lumi în facere". Și în alt loc: „I se crăpase învelișul țesut din fișele «Aventurii proprietății», din zecile de pagini migălite la lumina gazorniței, care aducea în discuție dreptul consuetudinar al districtelor valahe din Transilvania și Banat, încă de la primii regi unguri (zeci de caiete dictando sau cu pătrățele, în care sintetizează înnobilările și daniile regilor unguri către acei „nobilibus valachis et kenezis" în care urmărise superba instituție militară a românilor, confirmată de Ioannis Cinnami „Historiam libri VI 3 pag. 260, Editura Bonn, „Historiam" găsită în biblioteca lui Barbă Neagră (...). Era vorba de expediția generalului bizantin Leo Vatatțes, trimis în 1167 de Manuel Comnenul împotriva ungurilor, căruia i s-a alăturat acea «mare mulțime de valahi» de la Pontul Euxin pînă în părțile Severinului. Era vorba de «statuta valahorum» în specia «de re militari», «re militari» cu caracter imemorial, «antiquis eorum libertatibus», după cum spun diplomele regilor unguri".

Acea lume transilvană cu rădăcini arhaice și viețuind în rînduieli cu origini imemoriale, omogenă și legitimă pe locurile ei, ilustrează puterea unei umanități de esență străveche, vorbind în expresii definitive, comunicînd adeseori un gînd ori cîte o tulburare sufletească printr-o formulare grea de sensuri, însă scurtă, de idiom sădovenian. „Viltoarea" conține numeroase astfel de momente, afirmînd o civilizație autohtonă esențială, elementele unei Europe în termen carpatic.

Artur Silvestri

DAN LAURENȚIU: «Ave Eva»

dacă despre poezie se spune că este limba îmbrăcată în haine de sărbătoare, atunci volumul de versuri al lui Dan Laurențiu, **Ave Eva** (Editura „Cartea Românească", 1986) este însăși poezia îmbrăcată în veșmînt sărbătoresc. De mult, de foarte mult timp nu am mai avut senzația întîlnirii cu un moment de grație a inspirației (în felul în care o înțelegeau anticii) și har poetic, așa cum l-am avut la lectura acestei cărți. Că era normal, că era de așteptat ca atît de originala vocație lirică a lui Dan Laurențiu să se împlinească apoteotic într-un volum de excepțională poezie, nimic de zis, dar mirarea bucuroasă de a-l vedea și înfăptuit, nu vreau s-o ascund. Este o stare de plăcut abandon, la care are drept din cînd în cînd și cronicarul literar, după ce a asimilat tone de literatură, mai mult sau mai puțin digestă, și le-a „tradus" ca un computer, în limbaje acceptabile și accesibile (nu totdeauna!) pentru cititor. Odată însă exprimată, am să trec — „fatalitate!", ar exclama un personaj caragialian — la analiza (horribile dictu) miracolului poetic de o clipă, cînd orice cuvînt părea de prisos, pe care l-am trăit.

Un vers al lui Dan Laurențiu „ars amandi=ars scribendi=ars moriendi" ne oferă o cale de acces în universul poeziei sale, dar nu ca echivalență — spun eu, ci combinare și conjuncția lor. Suverană în cele trei formulări este arta; nu a iubi, a scrie sau a muri în chip obișnuit, ci „arta" de a o face pe fiecare. Pentru că Dan Laurențiu este un mare (și atît de rar) poet al artifexului. Înainte de orice el este un maestru în tehnica imaginii și metaforei ingenioase (meraviglia) care decantează și rafinează emoția poetică pînă la esențe pure, ca în acest **ars amandi** și **ars scribendi**: „Să-ți fie această dimineață / covorașul de flori albastre pe care te așezi / în genunchi și-ți faci rugăciunea / covorașul voi fi eu // rugăciunea să fie arta ta / pentru care toată noaptea / aceasta nu am putut să adorm / am văzut-o strălucind ca un diamant în inima mea // cum ți s-a întîmplat și ție / ieri cînd umblai cu gîndul răzbunător / soldat fără milă pe drumul Damascului / și în fața caselor tale a apărut deodată // din cer din nouri din haos / tunînd o sferă de-ntuneric o sferă de lumină / o Parmenide tu ființă gînditoare și reprosul / Saule Saule de ce mă prigonești // să-ți fie dimineața acestea / pagina albă ca rochia mea feciorelnică / pe ea să-ți scrii rîndurile negre / să nu-ți pese de inocența paginii albe // tu fă-ți rugăciunea / mărturisește-ți păcatele scrie-le / pe hîrtie pe dantela mea imaculată / pe cerul albastru și te vei mîntui // stai în genunchi sub acest pom înflorit / eu sînt covorașul tău de spini albaștri / stai în genunchi și scrie / rogu-te arta să fie religia ta" **(O, cum aș putea să mă răscumpăr, m-ai făcut robul tău).**

Nu vreau să reduc sau să încorsetez poezia lui Dan Laurențiu într-un tipar, ci doar să fi prind nota dominantă. Uneori sintagma de poet manierist sau **poeta artifex** este privită cu mefiență, fiind exclusiv asimilată cu sterilitatea creației. Se poate vorbi și de un astfel de sens, dar este secundar, manierismul fiind, în realitate, una din axele poeziei europene, cu o ilustră tradiție, plecînd de la poeții alexandrini, trecînd prin trubaduri și secolul de aur spaniol, în frunte cu Fray Luis, și Gongora, continuînd cu Mallarmé, Apollinaire, Valéry, o parte dintre suprealiști și ajunge, de ce nu? — pînă la Nichita Stănescu. Elementul tipologic comun ar fi cultivarea lui „ars scribendi" ca valoare de sine stătătoare, dar sub această emblemă se află, nici vorbă, universuri poetice de o marcată originalitate, la rîndul lor generatoare de mode și limbaje poetice. În acest mod mă refer la Dan Laurențiu ca poet manierist. De altfel, poezia lui — și a oricărui poet manierist important — nu se rezumă doar la o artă a cuvintului, înglobînd în noosfera ei și alte zone tematice; și am să reamintesc întreita figură de pe blazonul poetic laurescian: „ars amandi, ars scribendi, ars moriendi". Aceste linii de forță semantică atrag însă o pulbere de simboluri abstruse, imagini culturale, aluzii mitice etc, dînd profunzime scriiturii poetice. Manierism înseamnă la Dan Laurențiu o conștiință culturală de un anume tip, care recurge la cheile imaginilor hermetice, pentru că altfel nu poate fi exprimată; infinitatea ei de nuanțe și paradoxuri, se acoperă și se dezvăluie, deopotrivă, prin sisteme de simboluri. Și este normal să fie așa, cînd ai în vedere o artă de a iubi și o artă de a muri, relevate de o artă a (de) scrierii, ca în **Bolero**: „Da-da îți susură ea în ureche / cînd nici nu te-ai trezit bine / din somnul tău auriu / plouă din cerul negru cu diamante // scăpate din ciocul îngerilor care ciugulesc / din farfuria zburătoare cu grăunțe divine / da-da cine nu s-a gîndit oare / la paharul la cupa vrăjită // la cucută și mandragoră / ca la redempțiune, ca la ispășirea / de a te fi cunoscut pe tine / femeie Maria Magdalena // fiica iubită a Ierusalimului / da-da îmi șoptești tu la ureche / aerul vocii tale din ce în ce mai cald / acu e de-a dreptul fierbințe ca iadul // da-da cine nu s-a gîndit la aceea nu va ști / care e scopul vieții sale / aici în alcovul roz de parfumuri / și vagă sudoare / aburul oglinzile mările departe / și oceanele înghețate de nord / da-da respirația ta abia se aude pînă la mine (...)". Arta iubirii este la Dan Laurențiu o glorificare a femeii, în multiplele ei înfățișări, și, mai ales, sub chipul Evei, demonică și îngerească, păcătoasă și curată, serafică și voluptuoasă, etern misterioasă, etern fascinantă. Dacă poeziei manieriste artele erosului și ale cuvîntului nu îi sînt deloc străine, arta de a muri și nu obsesia thanatică, este o temă rară în întreaga literatură. A practicat-o în viață Socrate, transformîndu-și sfîrșitul într-o lecție de inițiere, iar Eminescu i-a dat expresia solemnă și sublimă în **Odă (în metru antic)**, care începe chiar cu versul: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată". Forma ei, dramatică, turmentată, de o impresionantă fervoare existențială o întîlnim la Dan Laurențiu în poemul **O mască pentru Empedocle**: „Frivol! frivol și nebun! / șușoteau bărbații trăgînd cu coada ochiului / cînd treceai tu prin fața templului / unde ei jucau zaruri // Frivol și nebun își mai ziseră ei / nu-l vedeți mai ales / cînd ține paharul cu vin într-o mînă / cu cealaltă parcă dirijează // o orchestră de demoni / e trufaș și se crede un semizeu / ca Empedocle pretinde că știe tot / ce există în cer, pe pămînt sub pămînt // și încă ceva pe deasupra. / Frivol și nebun alea jacta est dar / un coup de dés n-abolira jamais le hasard / luați de la mine paharul acesta // tragic și singur-singurel / pe fața pămîntului șoptiră femeile / cu obrazul acoperit pudic de voaluri albe / acestea ar duce-n ispită și-un înger // tragic și umblă de unul singur / învinețit de gînduri pe străzile orașului. **O moarte funerară pentru Empedocle** este nu numai un poem de o teribilă frumusețe, dar este interesant și pentru felul în care funcționează acel mecanism simbologic de care am amintit. Legende apocrife, parafraze din biblie, versuri mallarméene sînt integrate, mai bine zis absorbite în țesuturile scriiturii poetice, multiplicîndu-i și amplificîndu-i semnificațiile. Intertextualitatea nu este în cazul lui Dan Laurențiu o simplă citare din alte surse literare, ci una din modalitățile de producere și potențare a sensurilor poetice. Mai mult de atît. În poezia sa există și o „intertextualitate" de structură, în care „textele" celor trei teme fundamentale **ars amandi, ars scribendi** și **ars moriendi** se asociază și se combină în polifonia simbolică a scriiturii poetice. Un cuvînt și despre prozele eseistico-poematice ale cărții. Ele nu aduc o explicitare și clarificare a poeziilor cu care alternează, ci sînt în fapt veritabile poeme în proză, răsfrîngînd în oglindă un același nucleu ideatico-poetic. Și în aceste texte Dan Laurențiu se dovedește un mare poet, al cărui idiom nu trebuie transpus conceptual, ci ascultat cu un simț muzical.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

UN PROZATOR ARDELEAN

Pînă la actuala sa carte, **Un anotimp pentru fiecare**, vol. I., subintitulat **Sezonul crinilor roșii**, Constantin Cubleșan*) a mai publicat romanele: **Licheni** (1974), **Iarba cerului** (1974), **Un gotic tîrziu** (1975), **Paradoxala întoarcere** (1978) și **Pensiunea Margareta** (1982), dovedindu-se a percepe echilibrat nu numai ruralul, dar și orășenescul, aducînd în scenă o unanimitate diversă și blîndă, încercată de trăiri și triste ți indefinite, cu drame inerente, născute din social și istoric. Ca orice adevărat scriitor, Constantin Cubleșan scrie această carte, **Un anotimp** pentru fiecare, pentru că „îl doare" și „nu mai putea trăi dacă nu o scria" după cum se exprima un alt mare scriitor ardelean, Ion Lăncrănjan, în legătură cu profesiunea de credință a creatorului.

Citind ultima carte a lui Constantin Cubleșan, prima impresie care-ți vine în minte ar fi aceea că **Un anotimp pentru fiecare** este romanul învățătorului. Al învățătorului Ohaba. Valentin Ohaba funcționase cinci ani, împreună cu soția, la Școala primară de patru clase din Varnis, pînă în 1941 cînd, după Cedare, se refugiase cu familia sa la Turda. După război se întoarce din nou în Varnis („Iată însă, nu mai sînt nici eu așa de tînăr, iar războiul, vă rog să mă credeți, n-a fost doar o jucărie — sînt obosit și doresc să mă stabilesc definitiv"). Numai că Valentin Ohaba nu este doar idealistul Nicolae Apostol al lui Cezar Petrescu, el este mai mult decît acesta, este o altă variantă a lui Titu Herdelea, ba mai mult, este un **nou** Apostol Bologa. În noile condiții istorice, Valentin Ohaba nu mai trăiește drama nehotărîrii pe care o suferise eroul lui Liviu Rebreanu, incapabil de a opta în plan practic pentru soluția cea mai demnă. Spre deosebire de acesta, Valentin Ohaba știe, pînă la urmă, să ia hotărîrea cea mai potrivită autoportretului său moral.

„N-am putut să-i învăț, pe copiii mei, la școală altă limbă decît cea moștenită de la străbuni." Plecarea lui Bologa pe front este un fals act de voință. El pleacă mînat de orgoliu sub impuls sentimental. De aici — dezastrul său sufletesc. Dimpotrivă, Ohaba, stăpîn pe toate gîndurile sale, își trăiește principiile și ideile sale, pentru că le-a acceptat în urma unei îndelungate și profunde verificări. El este stăpîn adevărat al conștiinței sale. „Cînd a fost vorba de țară, să știi că românii nu s-au dat în lături de la nici o jertfă. Asta o știau la fel de bine și nemții cînd ne-au tîrît încolo, spre Răsărit, și rușii cu care ne-am aliat venind încoace, spre Apus, pînă în Cehoslovacia. Ți-o spun eu, care am luptat acolo și care niciodată n-am văzut altceva în operațiile noastre militare decît garantarea libertății neamului și a pămîntului pe care ne-am născut. Așa să știi, Horațiu, înainte de toate a fost țara".

Trecerea lui Ohaba în România Mare nu este o dezertare în liniile celor de aceeași limbă cu el. Nu este o fugă de conștiința sa. Este chiar conștiința sa adevărată, în acțiune. Iar această trecere, scena este antologică, este unul din episoadele-cheie ale cărții, replică, peste timp, la celălalt episod-cheie, în care Apostol Bologa va încerca „să dezerteze" în liniile celor de un neam cu el. Dacă **Pădurea spînzuraților** era cartea unui nehotărît, „indiferent unde și cînd, în război sau în timp de pace", care acționează mereu, „în virtutea aceluiași caracter", cartea lui Constantin Cubleșan este romanul unui Ohaba pe care evenimentele nu-l strivesc precum un tăvălug, și care, stăpîn pe actele sale morale, acționează, în consecință, în toate împrejurările pe care viața i le scoate în cale. Întoarcerea lui Ohaba, după război, în satul Varnis, nu înseamnă întoarcerea la odihnă, la repaos. Această întoarcere în sat este o nouă etapă din viața lui și a familiei sale, care dă, în același timp, o nouă perspectivă romanului **Un anotimp pentru fiecare.** Ea se caracterizează printr-o nestăvilită sete de acțiune, de care dă dovadă învățătorul Valentin Ohaba. Iar proiectul și realizarea construcției unui nou local de școală, lupta neîncetată cu toate greutățile materiale inerente perioadei respective (perioadă **tulbure** pentru țăranii și țapinarii satelor din Ardeal la frontieră de înțelegere politică, cînd rămășițele formațiilor reacționare ale **Sumanelor negre** și **Haiducii lui Avram Iancu** terorizau populația civilă pentru a nu adera la noile idei politice) este totodată noua etapă de acțiune și de clarificare, în primul rînd, politică pentru Ohaba, ale cărui legături cu Moceanu — alt personaj simbolic al cărții — vor avea o influență benefică asupra adevăratei sale conștiințe.

Constantin Cubleșan, și el fiu de învățători ca și celebrul său înaintaș, creatorul romanului românesc modern, se dovedește un profund cunoscător al vieții satului ardelean, la răscruce de istorie, conducîndu-și, cu dezinvoltură, eroul pe toată perioada de timp cuprinsă în carte, de la Cedarea Ardealului, în urma odiosului Dictat de la Viena, trecînd prin experiența de neuitat a războiului antifascist, din care se întoarce rănit, pînă la formarea primei celule de partid în Varniș și angajarea conștientă la înfăptuirea noilor alegeri libere din țară.

Și ca orice scriitor care scrie un roman în mai multe volume, Constantin Cubleșan are grijă, încă din primul, să-și pregătească surprizele pentru următoarele. Pentru că al doilea volum din romanul „Un anotimp pentru fiecare", subintitulat „Porți deschise", este o continuare firească a primului volum și, în același timp, o altă carte. Este cartea Florentinei Ohaba, alt personaj autentic al romanului, alt destin de erou românesc al literaturii române postbelice, un adevărat activist de partid, care „crește" odată cu desfășurarea epică a romanului în înfruntarea permanentă cu problemele mari, „viabile" ale satului ardelean și, totodată, ale societății românești în perioada imediat următoare noilor alegeri libere din România. Desigur, una din marile probleme, fundamentale, ale satului românesc din această perioadă este „procesul de colectivizare". Iar Constantin Cubleșan fără „prejudecăți", dovedind un mare har scriitoricesc, „redă" în acest al doilea volum, cu mijloacele scriitorului modern și cu simplitatea prozatorului autentic, unul dintre cele mai importante evenimente din viața țăranului român, „angrenînd" și tendințele ei de uniformizare a omului care au „funcționat" și continuă să funcționeze între noi. Constantin Cubleșan „pune" în discuție toate celelalte relații umane, inclusiv relația între putere și răspundere, între dreptate și nedreptate.

De fapt, romanul lui Constantin Cubleșan, „Un anotimp pentru fiecare" este o mare „autobiografie" a epocii contemporane în care realul asaltează, cu multă forță, universul interior al scriitorului, trecînd de cele mai multe ori direct, netransfigurat, în operă. Și prin aceasta îl putem nu compara, ci apropia de celălalt mare prozator ardelean, Ion Lăncrănjan, care, în literatura lui, a militat și în ea o face pentru adîncirea problematicii țărănești și pentru ridicarea ei la un „rang filosofic" cît mai înalt, prin dezbatere, prin „conflict" și prin personaj, „fiindcă proza, din păcate (sau din fericire) nu se poate lipsi de aceste elemente esențiale, oricîte modernizări ar suferi și suferă, cum este normal".

Dorel Filipescu

*) **Constantin Cubleșan: „Un anotimp pentru fiecare", Editura „Dacia".**

POST RESTANT

OCTAVIAN POPESCU, Bucureşti. „Expert în privitul apei" (n.n. — ce titlu !) începe aşa : „Nimeni nu ştie să privească apa ! Eu, cînd stau pe malul unei ape curgătoare, încerc să o ghicesc, să o simt şi atunci încep şi eu să curg. Bineînţeles, dialectic este imposibil. Metafizic, nu. Şi cînd începi să simţi curgerea lichidului contopindu-se cu propria ta curgere, de la izvoare la gurile de vărsare, ai sentimentul unei mari şi inexplicabile confuzii : cine curge de fapt, apa, ori tu ?" E şi asta o confuzie, deşi se vrea metaforă. De „curs" spre tipar însă nu „curge" nimic. Dar, pentru sensibilitatea pe care doar o bănuim, cît şi pentru faptul că în copilărie aţi cărat apă de la fîntînă ca să răcoriţi un rîu, mai aşteptăm.

GEORGE PREDA, Bucureşti. Şi „Rîpa morţii" şi „Dinamita" sînt două scurte povestiri poliţiste pe care credem că nu le-aţi „citit" pe nici un contoar (profesia de cititor de contoare este într-adevăr romantică). Vă recomandăm revista „Pentru patrie", o revistă interesată de enigme din agenda procurorului.

MIHAI MIRIŢESCU, Cochirleanca, Buzău. „...Dar m-am obişnuit, nu mai sînt singur. În fiecare noapte, din albul zăpezii se ridică o femeie care **îşi ia faţa din ea** (s.n.) şi îmbrăcată în straiele negre ale nopţii încearcă să intre înăuntru prin mica ferăstruică din faţa uşii. Cu greu m-am obişnuit să-i întîlnesc privirea de gheaţă sticloasă în care ochii aruncau fulgerătoare săgeţi de ură. Eram măsurat de forţa aruncată în ei ca un curcubeu care-şi traversează încruntat domeniul jefuit de ploile-i necruţătoare...". Să continuăm ? Mai bine nu.

HORIA NAŞCU, Baia Mare. Credeţi că trebuie să ştie toată lumea ce vă trece prin cap ? Şi dacă află, ce folos ? Căci, iată „...Mai citesc cîteva povestiri din nişte reviste franţuzeşti, apoi, cu puţin înainte de ora unsprezece, sting lumina şi mă culc şi eu". Noapte bună.

MIRCEA COSTINESCU, Lugoj. „Noiembrie" e o povestire cu oarecare susţinere psihologică. Dar atît nu este suficient, cum nici inteligenţa observaţiei stradale, în lipsa construcţiei, nu înseamnă mare lucru. În „Argint vechi" scrisul e bun, păcat însă că „execuţii" de acest fel s-au tot făcut. Dacă ar fi să ne luăm după numărul execuţiilor din proză (a noastră şi de aiurea) n-ar mai exista nici urmă din specia noastră pe această frumoasă planetă. Vă aşteptăm cu altceva original.

DOINA VALENTINA BOTOŞ, Rîmnicu-Vilcea. E bine că „aţi avut curajul" să ne trimiteţi proză, mai ales că nu ne-am făcut o profesiune de credinţă din răutate (ironie, da !). Iar faptul că din „milă" ne-aţi trimis numai 10 pagini vă face cinste. „Poveste de..." e o schiţă interesantă, deşi motivul (un adulter banal) nu e atît de impresionant pe cît credeţi. „Lamento pe ritm cubanez" nu e decît o jucărie, ca şi „Ploaia de aur" (doamne fereşte !) Deci, aştept şi alte proze, cu speranţa unui debut cît mai apropiat.

F. STĂNESCU, Slobozia. Fragmente neconvingătoare dintr-o povestire care era mai bine să ne-o trimiteţi întreagă. Ei ?

SARACUŢ COMĂNESCU, Ghidigeni, Galaţi. E frumoasă povestirea d-voastră, „Tata". Deci, mai vrem. Nu de altceva, dar ne este frică de cei care nu au decît un singur cartuş. Trag o dată şi gata. Dar dacă le cade „mai trage o dată", ce facem ? De altfel, un debut neconfirmat de „urmări" este nejustificat.

ACHETĂRIŢEI EUGEN, Bucureşti. Ne pare bine că eroii povestirii, în replică la „Kramer contra Kramer" (Corina Laura) s-au împăcat şi s-au recăsătorit. Totuşi, nu vi se pare că aveţi un stil prea vioi, prea modern, revuistic chiar ? „N-am simţit chestia cu golul sufletesc după pronunţarea divorţului, să ştiţi, am simţit-o înainte, cînd tu nu aveai urechi să mă asculţi. Aşa că acum... sorry" etc. Fiţi ceva mai serios, o despărţire între doi oameni care s-au iubit sau, mai ales, se mai iubesc, e o tragedie şi nu o comedie de prost gust.

Iulian Neacşu

Istoria nu face paşi înapoi

Există o tradiţie în istoriografia românească în ceea ce priveşte examinarea pulsaţiilor periodice ale aparatului revizionist în cîmpul de ordine şi de pace al Europei. De la A. D. Xenopol şi Nicolae Iorga pînă la G. Milton Lehrer, seria acestor contribuţii cuprinde remarcabile contribuţii. Cartea recentă a lui Olimpiu Matichescu se adaugă acestei tradiţii. O. Matichescu întreprinde o examinare de tip monografic a aparatului politico-propagandistic al revizionismului horthyst. Noutatea contribuţiei sale constă în sesizarea nucleului mitocratic al revizionismului. Mitocraţia revizionistă are drept nucleu, ne spune plastic autorul, „ o mare obsesie" : „reînvierea coroanei Ungariei sfîntului Ştefan", în cadrul unei ordini europene neoimperiale. „Mitul memorial" pus în circulaţie de revizionismul horthyst din care se va hrăni întreaga istoriografie revizionistă, este de fapt un „pseudomit" (V. Kernbach) ; el are însă structura mitului şi funcţionează după „logica" „miturilor memoriale" al căror rost constă în a „conserva amintirea faptelor ancestrale", şi în „a crea o psihoză colectivă de mari proporţii" care-i întreţine ambianţa de evoluţie" (cf. V. Kernbach, „Dicţionar de mitologie", Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985). Utilizarea corectă a „ştiinţei miturilor" ne spune că avem de-a face, în acest caz, cu un pseudomit memorial, întrucît răstălmăceşte şi hiperbolizează un eveniment istoric real (coborîrea triburilor maghiare, ne spune O. M., spre cîmpia Panonică). Nucleul acestui „mit memorial" este legenda întemeierii regatului maghiar şi a expansiunii sale într-un **loc adamit,** nelocuit de nimeni la venirea grupului, ca grup de cuceritori migratori. Invocarea legendei întemeierii şi expansiunii într-un loc adamit, nelocuit de nimeni, care va stărui apoi cu tenacitate în cîmpul ideologic al istoriografiei revizioniste, de la Rösler şi pînă la neoröslerieni, este rezultatul unui sincretism între un nucleu mitologic de tip memorial şi o serie de prelucrări ideologice secundare rezemate psihologic pe un conţinut de pulsiuni şi angoase agresive, specifice pentru profilul unor elite şi nicidecum pentru profilul psihologic al poporului maghiar. Mitul memorial şi legenda întemeierii într-un loc adamit, pulsează în teoriile revizioniste care susţin teza unei Transilvanii nelocuite la venirea ungurilor, în teorie migraţionistă rösleriană ca şi în teoriile neoröslerienе şi mai recente, susţinînd totodată şi psihologia de clasă a revizionismului. „Conform acestei concepţii, răspunde O. Matichescu, faptul că strămoşii îndepărtaţi s-au instăpînit cu forţa asupra unor teritorii străine, pe care le-au dominat sporadic, fără însă a le locui efectiv, trebuia să se constituie într-un drept de stăpînire abil extins pînă în vremurile contemporane" (p. 80).

Circulaţia lui, într-o „cadenţă obsesivă", se bizuie pe „credulitatea abuzivă a ignoranţei, pe criza timpului de informare, pe angoasele şi nevrozele societăţii într-un moment istoric dat". Cartea lui O. Matichescu şi-a propus să examineze nivelurile de cristalizare ale acestei mitocraţii revizioniste adusă la amploare internă şi internaţională de către elita horthystă. Autorul ne previne încă din prima parte a cărţii sale că avem de-a face cu un „mit" ridicat la rang de „mare obsesie". „Îndată ce nedemnii uzurpatori (aşa erau numite naţiunile care se desprinseseră din imperiul dualist prin actul consfinţit de către Tratatul de la Trianon de la 4 iunie 1920 n.n. IB) vor fi alungaţi din teritoriile Coroanei regelui Ştefan, totul se va rezolva spre mulţumirea tuturor" (citat de O. Matichescu din C. I. Codarcea **Le litige roumano-hongrois,** Bucarest, 1937). Iată, aşadar, promisiunea cu care aparatul horthyst slobozise în lume acest pseudomit. „Era, subliniază O. Matichescu, un mit întreţinut cu mare grijă, iredentismul devenind, astfel, panaceul tuturor relelor" (cf. p. 44). Pentru a polariza „angoasele şi nevrozele" unei vremi de crize în cîmpul de agresivitate al acestui pseudomit memorial, elita horthystă va mobiliza o „suită de mijloace propagandistice" interne şi externe, „extrem de vastă şi de variată", ne spune cartea lui O. Matichescu. „Catehisme iredentiste în tiraje de masă", piese de teatru iredentiste, romane, parcuri de factură aparte, lozinci şi slogane, hărţi teritoriale cartografiate în parcuri cu ajutorul florilor, poezii iredentiste, normele fabricate conform pseudomitului revizionist, întregul aparat de stat central începînd cu Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi terminînd cu ministerele cu caracter economic, au avut atribuţii concrete pe linia realizării propagandei iredentiste". (cf. O. Matichescu, p. 49) aşadar un imens aparat propagandistic a reuşit să înalţe pseudomitul revizionist la rang de mitocraţie imperială.

Propaganda revizionistă se bazează, ne lămureşte O. Matichescu, pe pulsaţiile acestui „mit memorial". „Argumentele ce se aduceau în această privinţă străinătăţii erau de pură factură rösleriană, anume că la venirea triburilor maghiare în Cîmpia Panoniei şi în timpul expansiunii în Transilvania (valabil şi pentru teritoriile cehe, slave, ori din Iugoslavia revendicate de horthyşti) maghiarii nu ar fi găsit aici organizaţii statale precis delimitate, partea aceea a Europei pe care şi-au întemeiat arpadienii regatul feudal ar fi fost în cea mai mare parte nelocuită. „Explicau" apoi că românii transilvăneni, deşi numeroşi, nu ar fi băştinaşi şi că prezenţa lor în regatul Coroanei Sf. Ştefan se explică prin emigrări succesive din Peninsula Balcanică, în secolul al XIII-lea" (O.M. p. 82).

Ceea ce este extrem de semnificativ în legătură cu destinul acestei legende rösleriene este faptul discutat pe larg în cartea sa de O. Matichescu, „că „tezele" acestei pseudoteorii se află combătute în chiar istoriografia maghiară a secolului al XVIII-lea şi al XIX-lea într-o vreme cînd elitele maghiare încă nu simţeau nevoia prea acută de confecţionare a „mitului memorial". Iată ce scria Huszti Anrás în 1791 : „Nici o naţiune nu are limba atît de apropiată de limba latină ca limba valahilor. Ceea ce este un semn sigur şi nu poate înşela că sînt în Transilvania urmaşii vechilor colonii romane..." (citat de O. Matichescu, la pag. 83). În 1886, istoricul şi etnograful maghiar Hunfalvy Paul, citat şi el de O. Matichescu, scria : „Strămoşii romanilor de azi nu au încetat niciodată de la Traian să locuiască în fosta Dacie, adică în Transilvania, Moldova şi Valahia..." (apud. O. M. p. 83). Iată-ne deci în faţa unei concludente situaţii : conştiinţa maghiară a secolelor XVIII şi XIX nu inventase mitul memorial al locului adamit. Ba dimpotrivă, recunoştea teza istorică validă a continuităţii românilor. Istoriceşte vorbind, aşadar, mitul memorial, care reprezintă nucleul mitocraţiei revizioniste horthyste, este o creaţie tîrzie nefiind altceva decît un răspuns imperial al elitelor maghiare din vremea dualistă şi postdualistă la procesul de afirmare a conştiinţei naţionale a popoarelor din imperiul dualist.

Ilie Bădescu

CUVÎNTUL TOVARĂŞULUI GERHARD KONNERTH

Urmare din pag. a 5-a

Asemenea tuturor cetăţenilor patriei, locuitorii plaiurilor sibiene — români, germani şi maghiari —, animaţi de comunitatea de interese şi voinţă făurită în decursul a sute de ani de istorie, de luptă comună pentru o viaţă mai bună, pentru înfăptuirea idealurilor de dreptate socială, au desfăşurat în anul trecut o activitate plină de abnegaţie pentru realizarea sarcinilor de plan în profil teritorial.

Raportez plenarei că în primul an al cincinalului industria sibiană a realizat peste prevederi o producţie-marfă în valoare de aproape 300 milioane lei, întregul spor fiind obţinut prin creşterea productivităţii muncii. S-au asimilat 56 de tehnologii, ponderea produselor noi, modernizate, fiind de aproape 21 la sută faţă de 19,8 la sută cît s-a planificat. S-au realizat însemnate reduceri la cheltuielile totale şi materiale. În agricultură — ramură de bază a economiei judeţului — lucrătorii ogoarelor sibiene au acţionat cu mai multă răspundere pentru realizarea obiectivelor noii revoluţii agrare, pentru făurirea unei agriculturi intensive, de mare randament, reuşind să obţină cele mai mari producţii de cereale, fructe şi legume din istoria judeţului, paralel cu realizarea unor sporuri însemnate la toţi indicatorii din zootehnie.

Cu înaltă răspundere s-a acţionat şi în domeniul pregătirii şi perfecţionării forţei de muncă, un rol deosebit revenind, în acest context, învăţămîntului de toate gradele. În judeţul Sibiu funcţionează un mare număr de unităţi preşcolare şi şcolare cu limba de predare germană, în care sînt cuprinşi numeroşi copii şi elevi, ceea ce constituie o mărturie elocventă a politicii partidului şi statului nostru privind dezvoltarea învăţămîntului în limbile naţionalităţilor conlocuitoare. Raportez plenarei că în spiritul hotărîrilor primului Congres al Ştiinţei şi Învăţămîntului, al prevederilor Programului privind asigurarea forţei de muncă şi dezvoltarea învăţămîntului, elaborat sub îndrumarea nemijlocită a tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, căreia îi aducem şi cu acest prilej omagiul nostru fierbinte, toate cadrele didactice din judeţul nostru, au avut permanent în vedere că dezvoltarea intensivă a economiei, noua revoluţie tehnico-ştiinţifică şi agrară impun o nouă revoluţie şi în nivelul de formare a cadrelor, în modul lor de a gîndi şi acţiona.

Prin grija partidului şi statului nostru, personal a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, cetăţenii români de naţionalitate germană beneficiază de condiţii optime de dezvoltare a creaţiei originale, în limba maternă, de promovare a valorilor culturale proprii. O expresie concludentă în acest sens o constituie şi activitatea editorială, ziarele şi alte publicaţii în limba germană, însăşi revista „Forschungen", căreia, încă din anul 1959, îi revine sarcina să valorifice, ca o publicaţie ştiinţifică periodică în limba germană, cercetările oamenilor de ştiinţă în domeniile istoriei, etnografiei, istoriei literare şi a lingvisticii şi să răspundă exigenţelor cerute unui mesager al ştiinţei româneşti în străinătate.

Toate acestea demonstrează pe deplin libertatea de creaţie şi exprimare caracteristică societăţii noastre socialiste. Viaţa de zi cu zi, realitatea de netăgăduit a măreţelor înfăptuiri ale societăţii noastre, la care cetăţenii români de naţionalitate germană îşi aduc o contribuţie importantă, cadrul larg democratic care permite participarea tuturor cetăţenilor patriei, fără deosebire de naţionalitate, la elaborarea şi fundamentarea hotărîrilor majore privind dezvoltarea României socialiste, reprezintă tot atîtea dovezi de netăgăduit ale justeţei politicii naţionale promovate de Partidul Comunist Român.

Vă rog să-mi permiteţi, mult stimate şi iubite tovarăşe secretar general, să reiau cuvintele rostite de unul dintre vorbitorii în plenara noastră de ieri : Ce s-ar fi întîmplat cu populaţia germană de aici dacă, prin absurd, Transilvania nu s-ar fi unit cu patria mamă în 1918, — unire la care saşii şi şvabii şi-au dat adeziunea deplină.

Desigur că prin noianul de legi de deznaţionalizare, de maghiarizare forţată şi-ar fi pierdut identitatea naţională, aşa cum s-a întîmplat cu mulţi români care au căzut victimă opresiunii ungare, sau ar fi împărtăşit soarta sutelor de mii de evrei care în timpul dictaturii horthyste au fost deportaţi şi exterminaţi în lagărele fasciste ale morţii.

Iată de ce şi noi, oamenii muncii de naţionalitate germană, respingem cu fermitate tezele, ideile revanşarde, revizioniste puse în circulaţie în unele studii, articole şi alte lucrări de propagandă din R.P. Ungară, care falsifică în mod grosolan şi trecutul istoric al naţionalităţii noastre, jignind în acest fel nu numai poporul român, dar şi oamenii muncii de naţionalitate germană.

Vă asigurăm, mult iubite şi stimate tovarăşe secretar general Nicolae Ceauşescu, că ne vom apleca şi în viitor cu dragoste şi respect asupra trecutului nostru istoric comun, ne vom însuşi valorile morale din faptele de bărbăţie ale prezentului eroic şi vom rămîne credincioşi crezului nostru politic fundamental, acela de a sluji cu dăruire idealurile sacre de progres material şi spiritual al patriei noastre socialiste, libere şi suverane, de pace şi înţelegere cu toate popoarele lumii.

Tradiţia înfrăţirii

Urmare din pag. a 3-a

sau poemul în proză dedicat de marele Hans Christian Andersen românilor din Dobrogea, prietenia lui Nicolae Iorga cu arhivarii saşi din oraşele transilvănene, paginile scrise de Lucian Blaga despre anii petrecuţi la gimnaziul din Sebeş, inegalabilele peisaje şi personaje româneşti din opera prozatorilor noştri Adam Müller-Guttenbrunn, Otto Alscher, Adolf Meschendorfer, Erwin Wittstock sau Oscar Walter Cisek. Dispunem de o impresionantă tradiţie în prezentarea frăţiei între toţi oamenii de bună credinţă din aceste ţinuturi carpato-danubiene, care poate constitui şi pentru alţii un model de înţelegere şi stimulare reciprocă.

Unele din aceste idei şi teme se găsesc — desigur dezvoltat — în volumele mele de proză şi publicistică documentară, care au apărut la editura „Kriterion" în limba germană, le continui prin volumul la care lucrez în prezent, „Viitorul trandafirilor". Am avut o mare bucurie cînd romanul meu „Viaţa preaminunată a lui Andreas Weisskircher" a apărut în limba română, e o mare satisfacţie pentru un autor din rîndurile naţionalităţilor conlocuitoare de a contribui prin opera sa la îmbogăţirea patrimoniului spiritual al întregului popor.

Ideile noastre despre socialism, despre patrie, despre viitor nu rămîn abstracte, le confirmăm şi le dezvoltăm valoarea prin acţiunile noastre de zi cu zi. Iar acţiunile unui scriitor în cea mai mare măsură sînt cărţile pe care le creează, activitatea sa cu cuvîntul în toate genurile literare, potrivite să suscite interes, să răspîndească adevăr şi bucurie. Am ajuns să mă ocup mai intens de genul publicisticii literare cînd am alcătuit un volum dedicat activităţii constructive a tineretului din ţara noastră. De aici — în creaţia mea proprie — a reieşit apoi genul povestirii de călătorie, care cuprinde texte despre fericirea noastră faţă de natura şi istoria comună, bucuria creaţiei, fie în orice domeniu, care doresc să o transmit tineretului. Şi tot pe linia acestor preocupări ale mele am alcătuit culegerea publicistică „Pe drumurile patriei", la care au contribuit cei mai buni publicişti de limbă germană de la noi şi care va apare în această primăvară la editura „Kriterion". Recitind deunăzi lucrarea la prima corectură, mi-am dat seama din nou cîtă bogăţie a vieţii, cîte fapte de pe marile şantiere ale construcţiei socialismului, din uzine moderne, din institute de cercetare agricolă, din imaginea nouă a satelor şi a comunelor, din noile cartiere ale marilor oraşe pot fi cuprinse într-o astfel de carte, dacă autorii cercetează cu sîrguinţă realitatea de astăzi a României socialiste. Din această multitudine de tipuri umane, de fapte şi idei reies în mod firesc frăţia şi înţelegerea care caracterizează pe toţi oamenii muncii din ţara noastră, că socialismul şi patria comună înseamnă viaţa şi viitorul lor.

NUMELE POETULUI

Gabriela Creţan

Cînd am scris pentru prima oară despre poezia Gabrielei Creţan („Luceafărul", nr. 13, 1984), nu aveam în faţă decît cîteva zeci de poeme extraordinare scrise cu o artă **sine pecato,** torturante şi memorabile, persecutoare, pulsînd de o contagioasă emotivitate devastatoare filtrată de o conştiinţă tragică flagelată de absenţa unei reale transcendenţe...

Măştile Marelui Inchizitor, cartea în manuscris pe care Gabriela Creţan ne-o încredinţează astăzi, ne obligă să ne exprimăm răspicat convingerea că trăim, cel dintîi, revelaţia celui mai profund şi mai original talent poetic apărut în poezia românească feminină a ultimelor decenii...

Autoarea, psiholog de meserie, pasionată de Freud şi Jung în psihologie şi de Eminescu şi Arghezi în poezie, este, în concepţia noastră, fatal subiectivă, cea mai pură urmaşă a noastră în poezia de azi, cultivînd ca şi noi în tinereţile noastre un lirism oracular, pindaric prin perfectă coerenţă interioară şi excesivă, mereu excesivă complicaţie stilistică. (Cei care n-au încercat vreodată să traducă singuri un vers din Pindar, nu ştiu că Mallarmé şi suprarealiştii par nişte naivi pe lîngă obscurul Pindar ! Saint-John Perse e singurul poet european — magistral tradus în limba română şi de Ion Pillat şi de Aurel Rău — care ne poate sugera cam cum arată poezia pindarică). Reamintindu-ne într-un mod violent, (ca în expresionismul german), printr-o monstruoasă verbalizare perfectă, că poezia nu e doar nonproză ci antiproză, artă magică, seducţie orfeică şi nu vorbire curentă, cartea Gabrielei Creţan reabilitează o poetică a sublimului, **stilului nobil** (iar nu subiectelor) inculcîndu-i o valenţă redemptoare, sugestie a participării fiinţei umane la o esenţă divină şi reproş tacit adresat divinităţii impenetrabile, nemanifestate... Iată cum sună, în poemul liminar al cărţii, **Neconsolatul Prinţ,** această ultragiată vorbire angelică : „Cicuta maculata picurată în ureche. / A mea. În timp ce dormeam. O muzică / distrugătoare. / Vocea lui dînd foc partiturii. / Anatema pe ochii vrăjmaşilor. / (Surîsul scrobit al lor ca al unora / care au fost traşi în ţeapă). // Cum stă la masă cu nevolnicii, cu plînşii / medici, predicatori, ambasadori, neguţori / şi cum pre noi o-nfricoşată sete ne tot arde / iar el îşi rupe carnea în bucăţi / şi ne îmbie / la saţietate, la mîncare. // cum o lucire sceptică, tăioasă / cade pe pietrele gravate cu rac şi scorpion / pe degetele lungi care notează-n fugă / glose şi marginalii, miniaturi / ex-libris / pe pagini ca bila neagră amare // cum cei mai ticăloşi-şi zdrelesc genunchii / sub apăsarea metalică, atunci cînd răsare / la polul opus — de neajuns, de necuprins, / un silogism perfect / însingurîndu-se în monada augustă / (în oul lunar în care însuşi el se cloceşte)... // văd imprudenta-i mînă care scrie / linsă de fulgere / şi manuscrisul înflorit — o umbră vagă / străvezind hîrtia / în vreme ce toţi mesagerii iadului / îl cotropesc şi-i urlă în spate / declanşînd fulguraţii de cifre stacojii, / un păienjeniş inextricabil de litere / diavoleşti / gravate cu sîngele lui de hermeneut al neantului / iscodind / parcimonia principiilor, omologarea în Unu // şi strălucirea venelor subtile, alcătuind / o plasă sensitivă, / cvadrupla mască împrăştiind în jur / un cerc de foc, o dulce erezie // pe cînd coboară-n arderi sulfuroase / stema rece a frunţii / deasupra apelor mercuriale / însîngerîndu-se de oglindire... // îl voi numi Neconsolatul Prinţ / cu moartea pre moarte călcînd / mielul / iluminat de un trigon stelar / ce umple orizontul / (configuraţie abstractă şi străină) / însuşi iluminîndu-ne, cezareic...".

Scenariu atemporal al unor imperioase voci clamînd din straturile abisale ale **psyché**-ului, plin de magnificenţă şi cruzime, avînd întotdeauna în centrul lui un martiraj şi o beatificare, comparabil, prin hieratism, cu frescele bizantine, cele două secţiuni ale cărţii, **Domnul cu oglinda roşie** şi **Histrioni şi chirurgi,** compun o viziune halucinantă, o reprezentaţie fantomală (prin repeziciunea cu care actorii îşi schimbă măştile) de o inconsistenţă onirică, pulverizată de nesfîrşitele metamorfoze ale eului care-şi este simultan sieşi şi victimă şi călău ; „concreteţea istorică" (ceremonialul şi limbajul trimit la un terific ev mediu) abia invocată este abolită, subminată sau voalată de o reţea simbologică aparent indescifrabilă, poemele păstrînd un aer ermetizant-ezoteric asemeni unor texte alchimice : „Îmi spui parabole despre otrăvitori / în timp ce îmi torni în ureche invincibile fraze, / şoapte adulterine / şi numai roşul fenician al buzelor tale / sfîşie cerurile / ca o trompetă luminoasă. // (...) Şi nu cer iertare. / / Mă voi strecura cutremurată / în patul tău, în sîngele tău strălucitor alcov, / miracol al treziei risipind / torpoarea castă a somnului în sine. // (Pe masă potirul cu vin în care / sticleşte un bob de arsenic / ca un ou de rubin rulează în noapte / mocnind mohorît în vintrele-i palide). // Muzică de trompetă, jazz întunecat / un abandon, o latitudine te cuprinde / plonjînd în ape seroase. Inima mea / un atanor plin de lacrimi / este." **(Muzică de trompetă).**

Exorcism salutar, mereu reiterat cu obstinaţie, poezia Gabrielei Creţan este în acelaşi timp un apel la revelarea integrală a fiinţei umane, lăsîndu-ne să întrezărim, prin transparenţa universului obsesional propriu, forţele universale, **cratofaniile** care lucrează înspăimîntătoare lumea îndreptînd-o către o fatală **dies irae** : „Va veni o zi îngheţată ca o lamă sterilă, / tulbure ca apa care se umflă în rigole, / ca lacrima care ne îneacă ; / o zi fără patimi, cu glasuri nisipoase, / cu chipuri ameobice împleticindu-se în vînt / şi gesturi care eşuează. / O zi / (cînd vei fi îmbarcat) / a amînărilor deznădăjduite. / Şi silnică îţi va fi, prietene, părăsirea, / lucrurile care înmărmuresc retrăgîndu-se în sine, / complicitatea oglinzilor refuzîndu-ţi / obrazul incenuşat. / Singur, cu moartea din sticlă albastră alături, / abia atingîndu-te cu degete reci, / neînmănuşate... / Va veni o zi fără glorie, fără porturi deschise, / înfricoşată ca răsăritul unui soare străin / explodînd în plin miez de noapte ; / cînd vei cădea dintr-un turn, / abandonîndu-te cerului / care te va închide / (un trandafir visînd în relicvar). / O zi / de care nu poţi fi frustrat. / La capătul ei numai tăcerea — / O urnă funerară învăluită în raze abstracte." **(Numai tăcerea).**

Transcriind **semnele orbitoare ale sfîrşitului** iminent şi vehementa speranţă nietzscheeană că nu poate exista un sfîrşit ci **o eternă reintoarcere,** poezia Gabrielei Creţan se sublimează într-o tragică şi irezolută tensiune sfîşietoare.

Poezia română are azi toate şansele să dea mari poete : două au deja operă, Angela Marinescu şi Grete Tartler ; Gabriela Negreanu, Smaranda Cosmin, Domniţa Petri, Magdalena Ghica se anunţă de pe acum drept poete de rasă... În acest context poezia Gabrielei Creţan e o sărbătoare gravă ca un ritual şi pot s-o declar, în cunoştinţă de cauză, unică în spaţiul literar european... Aşa cum incomparabilul Eugen Lovinescu avea curajul s-o afirme, ca un critic de talie europeană ce se ştia, îndrăznim şi noi să zicem după Domnia-Sa, nu despre o prozatoare de astă dată, ci despre o poetă, că este „o mare europeană" care n-a publicat deocamdată nici o carte, ca şi Sappho...

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Independenţa şi natura patriei

...Şi iar ne ia natura cu asalt
Spre primăvară, frunza-n codu-nvie,
Iar ierbile răzbat şi prin asfalt
Ca-n lume românească omenie.

Ca patrioţi lucizi dar şi ardenţi,
Metal mereu în fierbere, nu zgură,
În toate vrem să fim independenţi
Dar niciodată faţă de natură ;

De-a patriei natură mai ales,
Cu tot ce ne-nconjoară, rîul, ramul...
Ca unii ce nicicînd nu am purces,
Să ne lăţim şi peste graniţi neamul.

Nicolae Olahus, feciorul lui Stoian din Argeş

Ştefan Bezdechi: Nicolae Olahus – primul umanist de origine română, editura Ram, Gorj, 1939, pag. 8.

Dănesc sau Drăculesc, oricare, — mi-i totuna,
De-acuma pentru mine disputele-s în van,
Nu face casă bună—adevărul cu minciuna,
Olahus Nicolae e fiul lui Stoian,

Nu mi-i străbun direct Stoian acela, tatăl,
Chiar dacă fost-a cosîngean c-un domnitor,
Dar pe acest Olahus Nicolae, iată-l,
„Strigoniensi praesul" al lui Stoian fecior.

O operă el scrise, zvîrlind astfel o punte,
Cu inima română, integru, generos,
Dar patria paternă fiindu-i peste munte
Nu şi-a lăsat în carte românii mai prejos.

Opera sa de aceea-i scriptura cea de aur
Sub umbra protectoare — a ilustrului Erasm,
Olahus Nicolae îi e modestul faur,
Acel care o scrise cu-n brav entuziasm.

Niculae Stoian

YAHYA BENEKAY

Turcia

DOUĂ CÎNTECE DE DRAGOSTE

Rana

**Să spun că mi-am adus de tine-aminte,
Cînd tu din gîndul meu nu ieşi nicicînd ?
Eu sînt ca pasărea ce s-a îndrăgostit de Soare
Şi a plecat spre el, topindu-se zburînd.**

**Sufletul meu e rană peste rană
De cînd te-ai dus, de cînd nu te mai am.
De vrei să-l vindeci sau măcar să-l mîngîi
Aşează trupul tău pe el, ca un balsam.**

Surîsul

**Mă-ntrebi de ce adesea tac, îngîndurat ;
Izvorul dragostei ţi-nchipui c-a secat.
Nu buzele sînt cele ce-ţi vorbesc,
Ci ochii — limpezi, nesfîrşite-oglinzi.
Acolo e răspunsul meu ce nu-l rostesc,
Acolo e surîsul ce atît de rar mi-l vinzi.**

În româneşte de I. Băieşu

Mărţişor literar

Muzeul Literaturii Române a organizat duminică 1 martie, la Casa memorială „Tudor Arghezi" din str. Mărţişor nr. 26 (Piaţa Sudului), tradiţionalul „Mărţişor literar". Despre marele scriitor au vorbit Mitzura Arghezi şi Gheorghe Tomozei. Au citit din creaţiile lor poeţii Adi Cusin, Tudor George, Nora Iuga, Iolanda Malamen, Mircea Micu şi criticul Fănuş Băileşteanu. În încheiere a luat cuvîntul Nicolae Ciobanu, directorul Muzeului Literaturii Române.

Horea

Pe malul Mureşului, îndurerat,
îngenunchez cu faţa spre Cetate,
în palmele aspre grele piroane străbat,
sîngele curge-n pămînt şi răsare-n bucate.

Şuieră aerul ca o cute pe coasă,
sîngeră iarba de cizme străine strivită,
iobagii se-nchină cu semnul străbun de acasă
sub cerul flămînd ca un uger de vită.

Pe malul Mureşului îngenunchez
rugîndu-mă cu faţa spre Cetate,
roata sfărîmă oasele pînă la miez,
tremură grofii de ochii pruncilor din sate.

Şi clopotele rînduie deal lîngă deal
şi munte lîngă munte împrejur
să prăvălească pe călăi sfîntul Ardeal
în care plînge Mureşul cu sînge pur.

Petru Anghel

REVISTA REVISTELOR

«Revista Română» nr. 12/1986 şi 1/1987

● Organizată ca şi în alte rînduri, în jurul unei teme principale tratate de către specialişti de valoare reprezentativă pentru domeniul unde se exercită, numerele 12/1986 şi 1/1987 ale „Revistei Române" (publicaţie care apare în patru limbi, fiind dedicată prezentării culturii române în străinătate) confirmă impresia pozitivă pe care, de obicei, această publicaţie o lasă. E, mai întîi, remarcabilă ideea de a face un număr tematic, pe domenii de interes larg : nr. 12/1986, de pildă, conţine un număr de eseuri şi de comentarii dedicate „inderdisciplinarităţii", prilejuind unor cunoscuţi savanţi şi filosofi ai culturii, sociologi şi etnologi (Nicolae Ionescu-Pallas, Mircea Maliţa, Vladimir Eşanu, Paul Caravia, Radu Grigorovici) să-şi exprime puncte de vedere, unele cu totul noi. De asemenea, în nr. 1/1987 tema principală este opera eminesciană, la a cărei prezentare contribuie Mihai Drăgan, Valentin F. Mihăescu (cu un eseu intitulat „Ipostaze ale unui discurs îndrăgostit") şi Ioana Em. Petrescu. Această iniţiativă, năzuind către o coagulare problematică, merită o menţiune favorabilă deşi nu este nouă de vreme ce „Revista Română" practică o astfel de sistematizare omogenă de cel puţin trei-patru ani. Nouă este, în schimb, ideea de a publica, în fiecare număr, cîte o piesă de teatru (din dramaturgia românească de azi), ceea ce ar putea să genereze o foarte valoroasă bibliotecă de literatură teatrală pentru uzul mediilor culturale străine ; rămîne de văzut dacă selecţia va fi, în continuare, cea mai potrivită sub raportul valorii. Deşi problematica pur literară e, în aceste două numere, mai puţin reprezentativă, preponderenţa unei imagini a unei culturi solide şi apte de a dezvolta creaţia proprie e pe deplin lăudabil. Un studiu al lui Constantin Gheorghe, dedicat civilizaţiei getice, înfăţişează în chip convingător o realitate a substratului cultural românesc ; de asemenea, o intervenţie a lui Nicolae Bellu, despre Anne de Noailles, punctează un dialog cu universalitatea. Revista clarifică şi diferite cazuri de fals ştiinţific ori de ignoranţă fără inocenţă şi este de semnalat intervenţia lui Viorel Cosma (în nr. 12/1986), intitulată „Precaritatea informaţiilor şi efectele ei". Cunoscutul muzicolog analizează omisiunile produse, în dauna culturii româneşti, în „Musikgeschichte", o sinteză în două volume, apărută la Leipzig, unde muzicii româneşti îi sînt dedicate, din 1 000 de pagini, doar patru pagini ; comentatorul constată cu stupoare absenţa unor contribuţii româneşti fundamentale în domeniul muzicii, minimalizarea unui fenomen cu originalitatea lui. Într-adevăr, a face istoria muzicii româneşti (chiar în patru, neglijabile, pagini !) fără şcoala de la Putna, fără Ioan Căianu, fără Ciprian Porumbescu şi a pune întotdeauna iniţiativele majore pe seama „influenţelor" nu e o dovadă de seriozitate ştiinţifică. „Revista Română" dă o replică normală, de pe poziţiile erudiţiei, ceea ce e, şi din punct de vedere al deontologiei vieţii culturale internaţionale, un fapt pozitiv.

Catagraf

A APĂRUT

Almanahul «LUCEAFĂRUL» 1987

Concurs de creaţie

Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor, în colaborare cu Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Radioteleviziunea Română şi Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor, organizează concursul de creaţie muzicală pentru şoimii patriei, pionieri şi şcolari.

Concursul urmăreşte stimularea realizării unor lucrări militante, revoluţionare, cu un bogat conţinut educativ-formativ, adecvate vîrstei copiilor şi specifice activităţii desfăşurate cu pionierii şi şoimii patriei.

Deschis tuturor creatorilor, compozitori şi poeţi, membri sau nemembri ai uniunilor de creaţie, ai cenaclurilor literar-muzicale, concursul este organizat pe două secţiuni : a) creaţii muzicale destinate pionierilor şi şcolarilor ; b) creaţii muzicale destinate şoimilor patriei.

Compozitorii pot participa cu una sau mai multe lucrări inedite, nedifuzate anterior şi neprezentate în alte concursuri. Cîntecele vor fi prezentate sub formă de partitură, cu sau fără acompaniament de pian, iar textele vor fi trimise şi separat de partitură, dactilografiate în două exemplare.

Lucrările muzicale vor fi expediate pînă la 31 august 1987 pe adresa Consiliului Naţional al Organizaţiei Pionierilor, strada Oneşti nr. 6–8, sector 1, cod 70119, Bucureşti. Partiturile vor purta un motto şi vor fi însoţite de un plic, ce va purta acelaşi motto, în interiorul căruia vor fi scrise numele, adresa şi numărul de telefon al compozitorului şi textierului.

Între 1—30 septembrie 1987, juriul va selecţiona cele mai valoroase lucrări. În perioada 1—30 octombrie 1987, se va organiza prezentarea şi audierea lucrărilor selecţionate în concerte publice, la Radioteleviziune, în interpretarea corurilor de pionieri şi şoimi ai patriei.

În prima săptămînă a lunii noiembrie, se va desfăşura spectacolul de gală cu lucrările premiate.

LIRICĂ INDIANĂ

AMRITA PRITAM

Prietenului meu necunoscut

Deodată într-o zi ai venit,
uimit
timpul înțepeni în camera mea.
Soarele gata să-apună,
se opri.
Sortit să se întoarcă
soarele își neagă destinul.
De batjocură-i ordinea cosmică.

Cînd timpul privi spre clipa aceea
se înfioră
și sări pe fereastră.
Ne-am amintit de-această întîmplare
și ne-am mirat.
Poate că timpul niciodată
nu va mai face la fel.

Acum soarele apune în fiecare zi la timp
și-ntunericu-mi pătrunde inima
în fiece noapte.
Dar clipa care s-a înțepenit
a fost adevărul
chiar dacă o credem sau nu.

Timpul,
în ziua-n care sări pe fereastră
și-a rănit genunchii și-a singerat,
singele acela
și-acum îmi pătează fereastra.

BADANAND REGE

3 poeme cu Lao Tzc

1

El a cules un simbure
Cu blîndețe l-a pus în ridata-i profetica palmă
Să măsoare Eternitatea
Prin greutatea lui.
Cînd a întrezărit calea
Albastrul cerului
I-a pulverizat limba
Astfel
Fluturele
A devenit
Un lac.

2

Scuipînd tutun
Mai mesteca spunînd :
Așa-i viața,
Fără sens
Absurdă.
Apoi a cules un os de om
Dintr-un schelet
Și cîntînd la el
Ca într-un flaut
A ochit un nor
Și a coborît o pasăre
Pe umerii săi.

3

Ascultă
Vîntul
Apa vălurind
Și cînd
L-a-ntrebat cineva
Ce face
El a răspuns
Că vrea să vadă cu urechile lui
O pasăre
Ciocănind la ușa-ou
Dedinlăuntrul unui cîntec.

JAYANT PATHAK

Cadavru

Cînd cadavrul meu
Pluti să ajungă
Pe țărm
Am înțeles că nu era povara trupului
Ci a respirației doar.

JAGANNATH PRASAD DAS

Prezent

Trecutul este
toată așteptarea mea
amintirile mele
viitorului aparțin,
tot ce există
fără imagine
și fără așteptare
este prezentul meu.

Dialoguri

Am vorbit nopții
despre tine
despre fluturi
și mai presus
am tors firul depărtatelor brocarturi,
despre durerile neadormite
pe calda întunecime
și abia după aceea —
am adormit.

Declarații

Identifică foamea ființei mele
dacă poți.

RUPENDRA GUHA MAJUMDAR

Amurg pe Gange

Repede ne înghite fluviul cu sunetu-i șoptit
relegînd țepene trupuri, de cerșetori mai ales,
sticle fără etichete, brățări-zeițe, fragede
tentații de camere întunecate,
vîntul care nu-și potolește limba ascuțită
și divulgă subtilele remorci ale străvechilor
țestoase.

Pentru schimbarea decorului trece un mort sfînt
uimit, (cum plutește senin !) de ceea ce trece
drept Timp,
cu adevărat uimit de scînteierea lucrurilor ce au
genele sale
în clipe de dispreț irosindu-se la vederea
țărmului placentar.

Șovăielnici bulbuci împletesc undele în flori
ghirlande înlăcrimate
adună tremurul ultimelor nerostite cuvinte ;
corbi, vacă și preoteasă
dinainte supuse, obosiți menestreli
atotștiutori,
dar nu și țipătul din cîntec.

Ce picioare moi vermionate înalță umezii pași
ai pietrei
și calcă agil peste umbrele formelor jeluitoare
de-a valma ?
Ce ultimă rugăciune drămuită în zori roz
bate vechile lăcate ale toropelii
și mișcă lăcustele turbate ale amintirilor
ancestrale.

PRABHJOT KAUR

Zbor lung

De veacuri
te caut și adulmec
nu ți-am văzut fața
nu te-am atins
nu te-am sărutat !
Nu-ți văd ochii
nu-ți pricep gîndul
nu te simt
în brațe ;
mă dor
visîndu-te
te știu.
Te-aș recunoaște !
Oriunde, dar
unde ești ?

De ce nu-mi intri
în grădină ?

N-am îndoieli
că și tu mă iscodești
pe undeva
pe trezie
vis... dor...
și noaptea-i lungă
cît o viață
greu drumul
obosit piciorul
și timpul prea grabnic

Două păsări
despărțite de soartă
urșiți aceleiași căi
zburăm
neștiutori de destinație.

Era lunii

Yuga lunii
mai vastă ca ecranul minții
bîntuie goluri și plin,
transcende îndoielile
taie vadul vieții noastre
într-un zbor :

Este aici !
Precis, explicit, limpede,
hotărît, voluntar,
puternic, monumental,
delirant de succes
sori
cutremurînd pămîntul cu vibrațiile lui.
Roasa roată fără oprire a vremii
așează prezent pe trecut
mulțimi ii mișună în pîntec
înspre naștere !
Irevocabilă clipă
orbitor
declanșînd furioase extaze
noi universuri, galaxii, firmamente
lespezi
în spațiu
popoare de crezuri,
credințe, adeveriri, superstiții
spulberînd mîndru pulberea picioarelor
lumii
însămînțînd-o
pe marginea unui cosmos nou

Mătăsoase, molatece raze
țesînd o lumină argintie
rostind o vrajă
tăind și dăltuind noi vorbe
cu noi înțelesuri
venind, formînd și rostind noi sunete
amețind, orbind sori.

Om la cîrmă
iscînd eoni de nepieritoare lumină
mai veșnică, mai presus de el...
Intrăm într-o eră nouă
Era Lunii.

ASHIS SANYAL

Înăuntrul setei

Privesc înăuntrul setei
atît de departe cît se întinde balta ploii
În vaga întuneciune și-n așteptare
sfioasă și albastră ca ochii tăi
stă pădurea de pini

Eu sînt înăuntrul apei
dar iscodesc în sufletul meu însetat
apa cerească
în întunericul fiecărei zile
M-aplec repede cu brațele mele
piept lîngă piept
și crește atunci febra gîndului meu.

În românește de Ion Iuga

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

DE LA VAGONETUL DE LA BRAD LA EFECTUL PROCOPIU (III)

Recitesc cele ce am scris mai înainte și constat că n-am schițat decît cîteva momente semnificative ale **primului deceniu** al secolului nostru. Și încă n-am spus că tot în acest deceniu începe marșul triumfal al creației aeronautice românești. Într-adevăr, în 1903, bănățeanul **Traian Vuia** brevetează avionul său poreclit de prietenii lui „Liliacul", care la 18 martie 1906 va fi **cel dintîi care se va înălța în aer numai prin forța motorului său,** într-un zbor **autonom** (Academia de Științe a Franței îi respinsese lui Vuia memoriul tehnic, apreciind ideea zborului unui aparat mai greu decît aerul „o himeră", care izvora „dintr-o minte bolnavă"). În 1910, savantul **Henri Coandă** construiește și pilotează **cel dintîi avion cu reacție** din istoria tehnicii mondiale. **Aurel Vlaicu** introduce (1910—1912), la aparatele create de el, numeroase noutăți tehnice : aripi cu profil variabil, două elici contrarotative, trenul de aterizare alcătuit din roți independente, corpul format dintr-un singur tub ușor de aluminiu, purtînd toate celelalte elemente etc. Și epopeea zborului va fi continuată în deceniile următoare cu **Hermann Oberth,** pionier al astronauticii, care în 1914 stabilește **ecuația fundamentală a zborului rachetelor,** de **Gheorghe Botezatu,** care în 1921—1923 realizează în S.U.A. **două elicoptere care au făcut epocă prin concepția lor originală** și efectuează **calcule pentru parcurgerea traseului Pămînt — Lună,** verificate după moartea lui în cadrul programului american „Apollo", de **Anastase Dragomir,** care a brevetat și experimentat cu succes **cea dintîi celulă parașutată (cabină catapultabilă),** destinată salvării individuale a pasagerilor unui avion aflat în primejdie (1928—1929), de regretatul academician **Elie Carafoli,** fondatorul școlii românești de aerodinamică, care a conceput și construit în 1930 **unul din primele avioane cu „aripă joasă" I.A.R.-CV-11),** de mecanicul **Filip Mihail** creatorul **„stabiloplanului",** aparat de tip „aripă zburătoare"...

PRIORITĂȚI DE NECONTESTAT

Un bilanț general, chiar numai sumar, al principalelor contribuții aduse de români în primele cîteva decenii ale veacului nostru, în cele mai diferite domenii ale științei și tehnicii, ar cere un spațiu foarte întins. Să amintim totuși cel puțin că încă din teza sa de doctorat **Traian Lalescu** se afirmă ca pionier al studiului **ecuațiilor integrale,** iar în 1911 publică cea dintîi monografie din lume pe această temă, în timp ce în 1926 (la 26 de ani) **Gheorghe Vrănceanu** elaborează teoria spațiilor neolonome, azi denumite **„Spații Vrănceanu",** să arătăm că **primul fenomen de radioactivitate artificială** este descoperit și semnalat în 1924 de **Ștefania Mărăcineanu,** să spunem că **cea dintîi operație din analele medicinei practicată în anghina pectorală** (prin ablația ortosimpaticului cervical) este efectuată de **Thoma Ionescu,** fondatorul școlii românești moderne de chirurgie, în colaborare cu **Victor Gomoiu** (1916). Cu doi ani mai înainte, în 1914, **Dimitrie Voinov** inaugurase **un nou capitol al citogeneticii,** descriind **primul caz de variabilitate cromozomială (aneuploidie).**

Primul brevet din lume pentru **fabricarea acetilenei din gaz metan** este obținut de inginerul chimist **Martin Bank** în 1920, invenția sa fiind apoi patentată în 42 de țări și larg aplicată, iar profesorul **Gheorghe Spacu** elaborează 125 procedee noi din domeniul chimiei analitice și obține aproape o mie de substanțe complexe anterior necunoscute de chimia coordinativă ; un reactiv rapid pentru identificarea cuprului și cadmiului — **marcapto-benztiazolul — („reactivul Spacu")** este introdus, începînd din 1935, în analizele chimice ale marilor laboratoare europene. N-ar trebui să uităm nici de faptul că fizicianul teoretician **Alexandru Proca** prevede (adică descoperă teoretic) tot în 1935, concomitent cu japonezul Hideki Yukawa, existența **mezonilor,** iar în anul următor stabilește ecuațiile cîmpului mezonic, denumite de Louis de Broglie, creatorul mecanicii ondulatorii, **„ecuațiile Proca",** nici de faptul că fizicianul **Ștefan Procopiu,** descoperitor în 1912 al **momentului magnetic al electronului („cuanta de magnetism"),** a descoperit în 1929 **„efectul Procopiu"** (discontinuitatea magnetizării unui fir feromagnetic străbătut de un curent alternativ), care după moartea savantului ieșan (1972) a început să fie folosit în S.U.A. la construcția unor memorii electronice de mare capacitate. Să menționăm și „străbuna" instrumentelor cu coarde electronice (astăzi atît de populare), **vioara electronică,** inventată și brevetată în 1930 de inginerul **Gabriel Dimitriu.**

Și iată că nici nu am ajuns să vorbim mai pe larg de astfel de creații științifice fundamentale ca noua disciplină a sonicității, elaborată în 1913—1918 de inginerul inventator **Gogu (George) Constantinescu** și de **mașinile sonice create de** el, de leacul salvator al diabetului, **insulina (N. Paulescu** — 1921), de conceptul **„energiei deformante"** introdus în 1927 în electrotehnică de **Const. Budeanu,** de **sociometria** fundamentată pe plan mondial de **Jacob Levy Moreno,** de **„efectul Coandă",** brevetat în 1934, astăzi studiat și utilizat pretutindeni în lume, de cei doi creatori români ai **esteticii matematice, Matila Ghyka** și **Pius Servien,** de **principiile** și **legile cibernetice** descoperite de **Ștefan Odobleja** și **Daniel Danielopolu,** de **mecanica invariantivă** creată de **Octav Onicescu...**

Ceea ce am urmărit — și desigur numai în parte am reușit — a fost să ilustrăm nivelul înalt la care s-a ridicat la noi creația științifică și tehnică în trecut — încă prea puțin cunoscută și popularizată.

I.M. Ștefan

Balcanice

SABRI HAMITI

Orbirea

— lui Jorge Luis Borges —

Muri-vei, iubite Jorge, într-o zi
Într-o noapte tot însingurat și uitat
Tu nu vezi că demult ești osîndit
Că demult visezi pe-ntunerec, orbește ?

Citești cu degetele Divina Commedia,
Te speli cu pulberea cetăților uitate
legi nodul simțurilor și al amintirilor

QUERIM ARIFI

Recviem pentru cetatea Ohridei

(Fete cu ochii uimiți te vizitează adesea)

În jocul dragostei lor
Tineri și tinere te vizitează adesea
De mii de ani stai așa ca o nălucă
ivită din luturi
Chiar dacă trupu-ți în parte e frînt
Pînă acum ai înfruntat multe vînturi
Azi dormi în tăcere și trăiești în amintiri
Numai tu știi prin cîte-ai trecut
Fete cu ochii mirați te vizitează adesea.

FEHIME ȘELIMI

Frumusețe trezită

În gene păstrez cenușa
Amintirii tale
Frumusețe trezită

Te salutam cu flori
Îți răsfoiam visul
Ne apropiam de tine ca zorii

În palme
Ascund primăvara
Cu ea colorez dragostea
Și nu-ți vorbesc
Despre pierdute-amintiri

Mă odihnesc
În frumosu-anotimp
Nu erai floare
Dar floare-ai rămas.

În românește de
Dumitru M. Ion

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● Sub auspiciile Asociației de Prietenie Sovieto-Română (A.P.S.R.), la Casa prieteniei din Moscova a avut loc o seară literară consacrată împlinirii a 150 de ani de la nașterea clasicului literaturii române, Ion Creangă.

În alocuțiunile rostite în acest cadru au fost evocate viața și opera literară a lui Ion Creangă, caracterul profund național al întregii sale opere, contribuția scriitorului la dezvoltarea literaturii române. Au fost citite, în limbile română și rusă, fragmente din opera marelui povestitor.

Au participat membri ai Conducerii Centrale a A.P.S.R., traducători de limbă română, studenți ai Universității de stat din Moscova, un numeros public. Au fost, de asemenea, prezenți membri ai ambasadei țării noastre în Uniunea Sovietică.

REVISTA STRĂINĂ

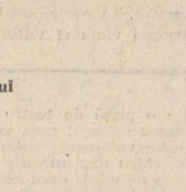

● **ESKIA MPHAHLELE** este cel mai mare scriitor de culoare din Republica Sud-Africană. S-a născut în anul 1918 într-o periferie a orașului Pretoria. După o perioadă trăită în exil, (Nigeria, Franța, Kenya, Zambia) în anul 1977 el s-a întors definitiv în țara natală, fapt criticat de mulți dintre confrații lui aflați în exil. A debutat ca povestitor și a ajuns romancier. În ultima vreme a publicat două romane : „Călătorii" și „Chiundru", acesta din urmă cu subtitlul „Ministrul".

Cititorul preocupat să cunoască aspectele esențiale ale evoluției societății africane va găsi de nepreținut romanul „Ministrul". Este cea mai profundă și mai analitică dintre toate lucrările autorului despre care scriem. El nu precizează locul în care se desfășoară acțiunea, de unde și aspectul de generalizare al romanului. El subliniază faptul că simpla proclamare a independenței politice nu rezolvă problemele Africii contemporane. Prin figura învățătorului investit cu puteri politice el admiră valorile morale fără de care nu este posibil progresul.

În roman sînt abordate principalele aspecte ale societății africane : dorința de prosperitate fără exploatare externă sau internă, pătrunderea noilor elemente de civilizație în lumea satului, conflictul dintre generații, eforturile pentru emancipareа femeii, problema puterii politice, violența, abandonarea tradițiilor și obiceiurilor seculare. Acest din urmă aspect a fost magistral zugrăvit de autor în povestirea de amplă respirație „Cîntînd Grieg la un pian de furat", tradusă în mai multe limbi.

O problemă de cea mai mare importanță pe care Mphahlele o tratează în romanul său, încercînd să dea un răspuns celor care i-au criticat hotărîrea de a se întoarce în țară, este cea a emigrației. Mphahlele ajunge la concluzia că exilul îndelungat duce la înstrăinare totală a individului, cu toate consecințele care decurg din aceasta.

● **UN TITLU MAI PUȚIN OBIȘNUIT** are volumul tînărului poet nord-irlandez Seamus Heaney : „Iernînd sub cerul liber". Născut în anul 1939, autor a șase volume de versuri, Heaney este considerat drept urmașul cel mai fidel al liricii lui Yeats. Este un poet al Irlandei — nu al Irlandei de Nord, nu al Republicii Irlanda — al Irlandei deci, pe care o cîntă în versurile sale și atunci cînd admiră Muzeul danez de arheologie sau peisajul californian. Este poetul Irlandei, „țara pe care o avem și nu o avem", cea bîntuită de secole de probleme grave, doar aparent numai religioase.

Că lucrurile stau chiar așa ne-o dovedește însuși poetul. El a trăit o vreme în Irlanda de Nord de unde, în anul 1977, s-a mutat în Republica Irlanda, la Dublin. Heaney este un liric meditativ ale cărui versuri se nasc din imaginile concrete ale satului irlandez, ale naturii „insulei verzi", în mijlocul căreia s-au derulat istoria veche și trecutul legendar al Irlandei. El aduce elemente dramatice noi în felul de a surprinde natura, insula, marea, osteneala zilnică, aspră a oamenilor. La el natura nu este statică ci un organism viu, strîns legat de destinul oamenilor.

Heaney nu scrie o poezie fățiș angajată, cu toate acestea versurile lui depun mărturie pentru o trăire intensă a experienței istorice, a tradițiilor sociale și culturale, în tentativa de a găsi răspunsuri la problemele grave ale prezentului și viitorului Irlandei.

În felul acesta volumul lui Seamus Heaney se constituie într-o mărturie a stării de spirit a poetului, a irlandezului de rînd, în fața trecutului și prezentului țării lui frumoase și deopo... tragice.

● **UN INTERESANT** roman cu titlul „Ronja, fiica haiducului", a publicat cunoscuta scriitoare suedeză Astrid Lindgren. Acțiunea romanului este situată în plin Ev Mediu, în vremea arcurilor și săgeților, a oamenilor trăind în mijlocul naturii.

Este povestea romantică a doi adolescenți, un băiat și o fată (Ronja) provenind din familii de haiduci care se urăsc cu înverșunare. Într-un fel romanul reprezintă o nouă versiune a lui „Romeo și Julieta", de data aceasta cu happy-end.

● **„ANNJET ARE PROBLEME"** este titlul noului roman publicat recent de scriitoarea olandeză Miep Diekmann, care tratează o problemă de larg interes nu numai în țara lalelelor, dar și în multe alte țări din lumea occidentală. Annjet este o fetiță de cincisprezece ani ale cărei întîmplări autoarea le descrie cu înțelegere, dar și cu ironie la adresa celor mari, a familiilor și educatorilor, care se gîndesc prea puțin și de prea puține ori la influența comportamentului lor asupra dezvoltării și evoluției copiilor.

● **TÎNĂRUL SCRIITOR CROAT** Neven Orhel a publicat recent un roman tulburător și grav : „Neliniște în lumea oncologiei". Prin acest roman de debut scriitorul, care este medic de profesie, și-a creat un cerc larg de cititori, volumul fiind epuizat foarte repede. La aceasta a contribuit desigur și tema de mare actualitate, profund umană a luptei împotriva cancerului, a încercărilor oamenilor de a găsi remediu acestei boli teribile, pe care statisticile O.M.S. o situează pe locul al doilea în lista celor care provoacă în prezent cel mai mare număr de decese în întreaga lume.

Pe scurt, este vorba despre lupta unei tinere doctorițe pentru salvarea vieții propriului tată și despre o spectaculoasă răsturnare de situație în evoluția desnădăjduită a bolii pacientului. Această ultimă afirmație va deveni verosimilă pentru cititor dacă vom sublinia că romanul — o împletire ingenioasă de literatură a faptului și roman tradițional — este presărat cu multe elemente de literatură științifico-fantastică.

● **SCRIITORUL FRANCEZ** François Nourissier, născut în anul 1923, este laureat al mai multor importante premii literare franceze și membru al Academiei Goncourt. Majoritatea romanelor sale, dar în special „Apa cenușie", „Corpul Dianei", „Proprietarul casei", au un pronunțat caracter autobiografic. Iată părerea lui despre romanul „Cantonul din nori", cel mai cunoscut dintre romanele lui :

„În «Cantonul din nori» este vorba despre un pictor abstracționist, care nu mai poate îndura batjocura colegilor și a adepților tendințelor adverse. Spre final, el ajunge la concluzia că va trebui să găsească o nouă formulă de exprimare, chiar dacă pînă acum a lucrat după o modă care a corespuns firii lui... În ultimii treizeci-patruzeci de ani, vasul literaturii franceze nu a navigat prin nici o furtună demnă de reținut, chiar dacă am trecut prin existențialism și prin noul roman, ca o reacție față de acesta .Prin romanul meu nu am vrut să pun semnul egalității între literatură și artele plastice.. Dacă tema și acțiunea romanului mă privesc personal ? M-am închis în autobiografie pentru a putea fugi de mode. Am chef să scriu, să compun întîmplări simbolice, mă simt destul de puternic, destul de liber și destul de bătrîn pentru aceasta. Cu alte cuvinte sînt asemeni pictorului din cartea mea care are poftă să picteze lucrurile cele mai simple..."

SPORT

Corespondență din Ankara

Joi de dimineață. Riurile de lapte ale Turciei s-au uscat sub un viscol năprasnic și neașteptat. Viscolește cumplit la Istanbul (din această cauză s-a și aminat disputarea meciului Besiktas — Dinamo Kiev) ninge ca-n nordurі de Siberii la Ankara (aseară, la meciul România — Turcia, era cald și adia a mireasmă de migdal), aeroportul s-a închis, lacul Haymana a înghețat tun. De sub sprinceana Înaltei Porți, pe această ninsoare bogată, o umbră de mihnire îmi sună speriată în singe: dulcile vremi trecură?... Norocul nostru că știm că-n Asia lenea, care e esența Orientului, s-a mutat în latifundiile trecutului și că ninsorile, oricît de tulburătoare, sînt totuși aromate ca o cafea băută în margine de nuc și-n margine de răsărit de lună. Meciul, amical dar nu prea, dacă ne gîndim că turcii au vrut cu tot dinadinsul să înscrie o victorie în dauna Supercampioanei Europei (știm cu toții că scheletul națională îl dă Steaua) a fost controlat de noi cel puțin trei sferturi din timp. Au jucat excepțional fundașii centrali Belodedici și Bumbescu, mijlocașii Bölöni, Tudorel Stoica și Mateuț și, cu o clasă peste toți, Lăcătuș. În timpul partidei am ars unsprezece batoane de vanilie ca să mă apăr de fumul țigărilor, căci la Ankara toți spectatorii fumează ca turcii. Și cel mai frumos lucru pe care l-am trăit la stadion a fost declarația unui ziarist local despre Lăcătuș : văzîndu-l pe băiatul ăsta cum joacă, mai că-ți vine să treci la creștinism. Și pentru că sinceritatea cinează cu bucăți de anafură sînt dator să vă spun că antrenorul Jenei își cunoaște perfect meseria, e plin de răbdare, plin de tact și delicatețe, dar intransigent cu oricare jucător care ar încerca să doarmă printre orhideele zăpezii. Nivelul de joc atins de naționala noastră, astăzi, o situează printre cele mai mari din Europa.

Acum să ne oprim la cele două zile petrecute aici, în Orient, unde, fabulos ! secundele nu ating inima mileniului, ci se prăbușesc într-o groapă a reîntoarcerii ; în Orient, timpul nu se cunoaște pe sine și nu are asemenea apucături, timpul e un fel de parfum cu care doar bătrînii se stropesc din belșug, dar frumusețea lumii e că nici ei nu-l iau în seamă. Orientalii nu se tem de moarte pentru că știu că moartea e zadarnică. Mi-a plăcut mult că femeile lor sînt niște piersici murmurînd închise în casete de chihlimbar palid. În drumul meu spre grădinile în flăcări ale orașului (citiți magazinele cu aur), într-o vitrină, se înalță un smochin de vreo patru metri, cu trunchiul și crengile din zahăr smălțuit și fructele din miere arsă în lingură. Nici o poftă nu moare în desișul lui de frunze, lumea întinde mîna și rupe ; și nu se spetește plătind ; poftele nu mor definitiv decît în desișul de lumină al săbiilor. În Asia turcească măsura lunii e un măslin, balanța ei două clipe de apă vrăjită. Știam mai de demult că Orientul este cea mai durabilă zădărnicie. Cine mai caută acest sentiment ca să-l trăiască din plin undeva anume n-are ce căuta aici unde, pierdut pe urmele sale. Profetul îl caută pe Iisus și nu știu dacă nu se întîlnesc în taină ca să plîngă ivirea pe fața pămîntului a unor ruguri de mii de ori mai înalte decît al lui Savonarola ori a cupelor de mii de ori mai largi și mai adînci din care bea sînge Califul desertat de dragoste pe brațele Șeherezadei. Pentru că din nefericire trecutul e mult mai puțin plin de vuiet de războaie și de seducția uciderii omului ; nemișcarea trecutului îmbrățișează visul, pe cînd viitorul bîjbîie după zahărul întunericului... Mă gîndesc astăzi că norocul Orientului sau drumurile ducînd spre el ne scapă adesea pe sub gîndul ce-l gîndim într-un suris pe care-l credem enigmatic și nu întîrziem să-l așezăm în lespedea rațiunii concentrate. Între noi fie spus, numai furia împotrivirii deșteaptă șira spinării. Ceafa mulțimilor care se tem de luptă ațipește și coboară în gușe sau în măruntaie... Dar pentru că de la fotbal am plecat, după fiecare victorie a băieților noștri simt nevoia să strig : ce limpede e vinul, ce frumos vrem să trăim.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
11
(1 296)
sîmbătă
14 martie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CU POPORUL, PENTRU POPOR

S-a subliniat și se va sublinia mereu, cu un deosebit sentiment al satisfacției pe care ți-o conferă realitatea trăită și ridicată la altitudinea unei prodigioase și omniprezente conștiințe politice, faptul că între atitea și atitea ctitorii de ordin material care au schimbat decisiv înfățișarea țării și i-au dat o nouă durată, un nou statut, o nouă răsfrîngere în sfera progresului și civilizației socialiste, există una care, neîndoielnic, formează însăși arhitectura gîndirii și acțiunii practice, revoluționare, modul în care ne călăuzim și ne abordăm propria condiție, cu o viziune largă, deschisă, care are puternice rădăcini în trecut dar și mai puternice în prezent. Este această ctitorie a ideii de unitate, idee care odată cu Congresul al IX-lea al partidului poartă o substanțială și hotărîtoare pecete de personalitate. Gîndită și proiectată treaptă cu treaptă, înfăptuită pas cu pas și într-o dialectică a realului în care partidul nostru comunist a lucrat și lucrează de atunci îndeplinindu-și misiunea de centru vital al întregii națiuni, ideea de unitate a devenit de nedespărțit de ideea de democrație, de participare și angajare patriotică exemplară, ea fiind liantul cel mai exact dintre cuvînt și faptă, forța prin care am putut obține atitea mari și inconfundabile victorii în vasta operă de edificare socialistă și comunistă. Egalitatea tuturor fiilor și fiicelor patriei în fața prezentului și a viitorului este unul din criteriile acestei unități, este unul din argumentele care țin în raza lor de referință o întreagă experiență economică și socială, un întreg destin. Ne-am reamintit toate acestea cu prilejul magistratului document pe care-l reprezintă cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cuvîntare rostită în cadrul ședințelor comune a Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană. Rezolvarea justă, științifică, a problemei naționale, în temeiul înaltelor idealuri ale socialismului și comunismului ca și în temeiul unei istorice și mereu reconfirmate tradiții privind omenia, spiritul de dreptate și echitate ale poporului român, face parte integrantă din construcția noii societăți, a unei conștiințe noi, revoluționare, a unui om nou, eliberat de dogme și prejudecăți, așezat pe de-a-ntregul în drepturile și îndatoririle sale față de sine, față de patria și poporul său.

dezvoltarea armonioasă a întregii țări este și dezvoltarea de conștiință a tuturor oamenilor săi, este egalitatea și frăția de care nu se pot lipsi niciodată. **Nu numai că am formulat teza făuririi socialismului cu poporul și pentru popor**, sublinia secretarul general al partidului, **dar am acționat și am făcut totul pentru a da un conținut real acestei teze și pentru a asigura participarea în mod conștient a întregului nostru popor la înfăptuirea programelor de dezvoltare, la adoptarea tuturor hotărîrilor, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe.**

Paleta problemelor abordate de secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită în cadrul acestui larg și reprezentativ organism al democrației noastre socialiste, revoluționare, este vastă, axată pe realitățile pe care le trăim și în care ne configurăm tot mai distinct un orizont al muncii și creației care să slujească oamenii, să-i edifice asupra rostului și menirii lor în lume și societate. O cultură nouă, umanist-revoluționară are de acum toate condițiile și toate argumentele să-și desfășoare în profunzime sensurile și să edifice, în perspectivă, o nouă sensibilitate, o spiritualitate nouă, pe cît de reală pe atît de necesară, în care **omul, libertatea, independența, bunăstarea să stea în centrul preocupărilor.** Întemeierea pe cunoaștere, pe știință, pe adevăr, pe respectul față de valorile create și pe hotărîrea de a spori neîncetat zestrea acestora, ca mijloc de participare liberă, neîngrădită, la crearea valorilor lumii, ale progresului și civilizației umanității — iată una dintre multiplele și marile condiții ale noii culturi, ale noii sensibilități care cuprinde în sfera ei și trecutul, tradiția și prezentul prin tot ce are el mai valoros. Respectul adevărului existenței muncii și creației poporului în întregul său — cum spune secretarul general al partidului — reprezintă și principiul, unul dintre principiile de fond prin care istoria și cultura relațiilor dintre țări și popoare se realizează sub semnul conlucrării și cooperării largi în interesul întregii umanități. Este de neînțeles de aceea, este straniu și în mod hotărît de neacceptat modul în care ne este privită uneori istoria sau, și mai exact spus, rămîne de domeniul trist al unor vechi și incalificabile pretenții respinse de realitate tendința de a ni se nega și falsifica istoria. Cele două forumuri, plenarele Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană și întrunirea lor comună, în prezența secretarului general al partidului, și-au spus răspicat și autorizat cuvîntul, respingînd cu argumente de ordin istoric și de pe pozițiile realității complexe, dinamice, toate aceste instigări la adresa unirii și unității noastre socialiste, instigări cunoscute altfel dintr-un alt arsenal dar reînviate acum, de către cine și de ce ?

Exemplară, edificatoare în ceea ce privește prezentul și perspectiva rămîne teza tovarășului Nicolae Ceaușescu după care istoria trebuie văzută, studiată, aprofundată și înțeleasă în tot ceea ce apropie și unește popoarele iar faptul că socialismul se construiește în mai multe țări deodată, după legități generale și după condițiile specifice, proprii fiecărui popor, trebuie să conducă la un nou tip de colaborare și cooperare în interesul lor și al lumii întregi. Falsificarea istoriei, denigrarea sau manipularea ei constituie însă delicte care afectează rolul și condiția spiritului umanist.

Luceafărul

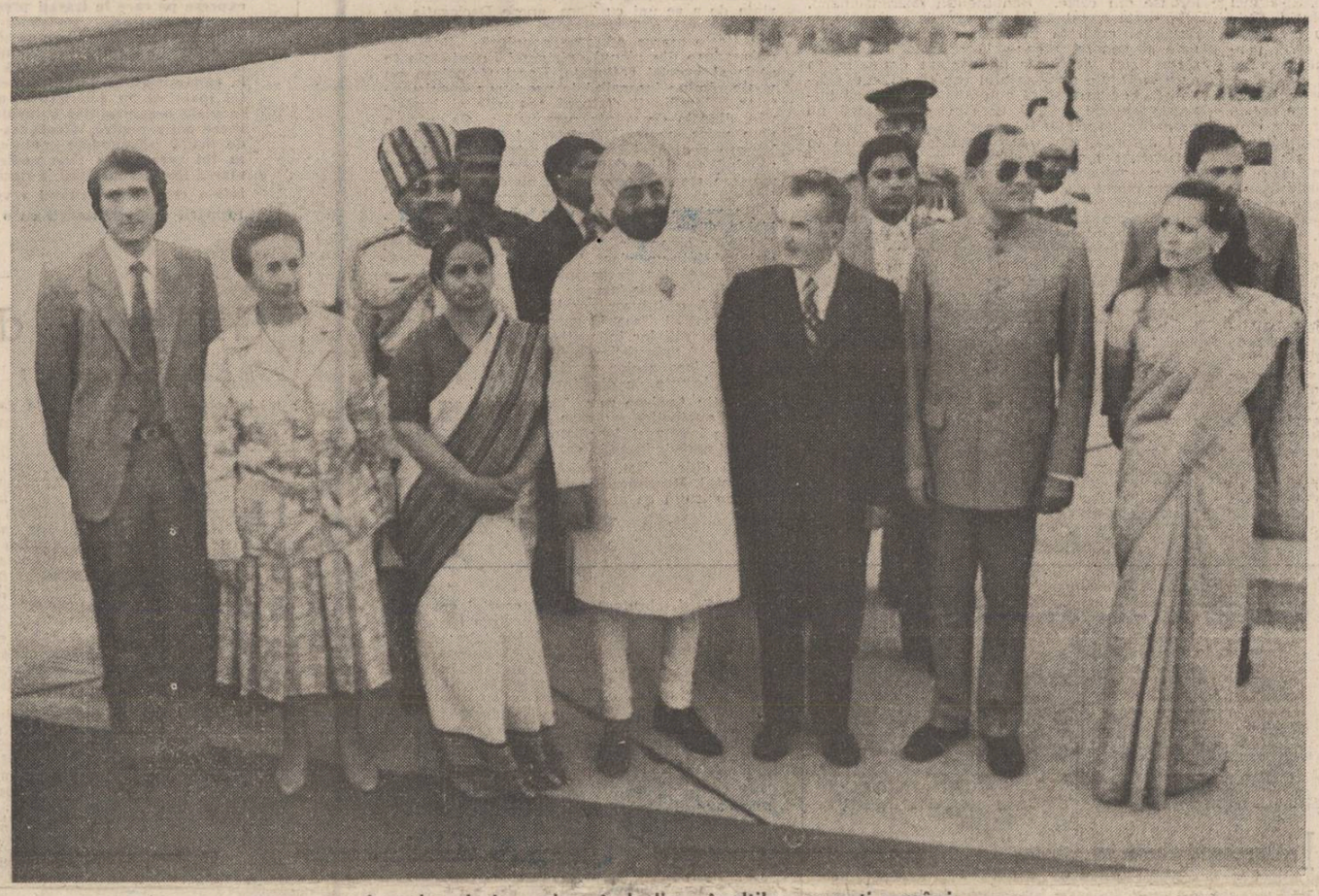

Imagine de la sosirea în India a înalților oaspeți români

Itinerarii ale păcii și prieteniei

A început, după cum bine se cunoaște, vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, într-o serie de țări de pe continentul asiatic. O primă etapă a acestui traseu o constituie vizita în Republica India. La ora cînd consemnăm aceste rînduri înalta solie românească se află în Republica Bangladesh. Făurind o politică a edificării neîntrerupte, multilaterale, a patriei, în consonanță cu cerințele progresului și civilizației, cu idealurile și aspirațiile poporului, ctitorul epocii care îi poartă numele, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fundamentat în același timp și o politică a păcii și prieteniei, cu deschideri în toate planurile vieții materiale și spirituale ale planetei. Largul prestigiu internațional de care se bucură această politică se confirmă și de această dată în acea lumină a înțelegerii și cooperării pe care România o practică și își face auzită voința prin glasul său cel mai autorizat. Virtuțile dialogului la nivel înalt dobîndesc și de această dată consistența acelui permanent și nobil demers pe care președintele României, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îl realizează cu o strălucită gîndire și acțiune practică. Pacea, conlucrarea pe multiple planuri între țări și popoare, pacea și înțelegerea, pacea și cooperarea reprezintă modul concret, cel mai exact, prin care omenirea își afirmă dreptul la existență.

Înaltele aprecieri de care s-a bucurat și se bucură această politică, ecoul inițiativelor și demersurilor românești primesc și prin această vizită, odată mai mult, consacrarea internațională. Prin președintele său, România vorbește lumii și se prezintă ca o vie și inconfundabilă conștiință a contemporaneității. Ea înscrie în istoria actuală o perspectivă și o durată care, în limbajul curent și tot mai larg înțeles și acceptat, înseamnă pace, asigurarea păcii, înseamnă înțelegere și cooperare.

65 DE ANI DE LA FĂURIREA U.T.C.
30 DE ANI DE LA CREAREA U.A.S.C.R.

PERMANENȚA TINEREȚII CREATOARE

Putin cîte puțin gîndul se îndreaptă cu o necontrafăcută sfială și bine-meritată bucurie spre orizontul primăverii. Încă autoritare, razele unui soare de gheață înăspresc marginile cîmpiei, ca o ultimă și întîrziată supremație. De sub creasta înghețului au dat năvală mărturiile atît de rîvnite : ghioceii. Se apropie momentul în care zăgazurile firii dau frîu liber sufletului amirosind a dor de sevă proaspătă.

Martie, cel așteptat, își va intra în drepturi. O coincidență face ca semnele acestea primăvăratice — în fapt, nu altele decît cele ale sentimentului teafăr, năzuind, ca totdeauna, spațiile eterne ale tinereții — să îmbrace chiar sensurile mai adînci, ale sărbătorii tinereții creatoare : 65 de ani de la făurirea organizației revoluționare a tineretului român — U.T.C. — și 30 de ani de la crearea U.A.S.C.R.

Prilej semnificativ, de necesare evaluări și estimări, aniversarea tinereții înseși a patriei așează filele acestui martie în tradiția firească, aceea prin care națiunea își celebrează cu înțelepciune și cutezanță momentele care fac parte din patrimoniul sentimentelor și năzuințelor sale.

Sărbătorirea tinereții este, mai încape vorbă, un elogiu adus jertfelor pe care tineretul român le-a înscris în durata luptelor pentru dobîndirea libertății naționale, dăruirii și muncii pline de abnegație ale generațiilor care au început reconstrucția țării alături de întregul popor, spiritului creator contemporan, martor și părtaș la marile înfăptuiri ale societății noastre.

Un elogiu așadar și, totodată, o autentică recunoaștere a virtuților pe care tînăra generație le poartă în sine, drept efigii de noblețe, candoare, demnitate, spirit vizionar în acest timp întru totul cuprinzător pe care-l trăim.

Viorel Sâmpetrean

Arta și creația studențească

Festivalul artei și creației studențești — parte integrantă din ampla sărbătoare a muncii și creației care este Festivalul național „Cîntarea României" va ajunge în această primăvară la cea de-a XVII-a ediție, dedicată celor două mari sărbători ale tineretului român : 65 de ani de la făurirea U.T.C. și 30 de ani de la crearea U.A.S.C.R. Festivalul care va începe simbolic odată cu echinocțiul de primăvară se anunță ca o competiție pe cît de bogată valoric, prin diversitatea și calitatea manifestărilor incluse în program pe atît de reprezentativă pentru nivelul la care se situează acum creația și interpretarea tinerelor talente, în genere arta studențească. Nu vor lipsi din agenda sa — splendidă și complexă paletă a tuturor domeniilor reprezentative artistic — mult așteptata gală de autenticitate, frumusețe și virtuozitate pe care ne-o va oferi din nou secțiunea de folclor, reuniunea de inteligență, capacitate de exprimare concisă, percutantă, a producției de umor studențesc ori demonstrația de talent și inventivitate spre care tinde teatrul studențesc. Actuala ediție a festivalului va cuprinde și o altă secțiune încărcată de momente de atracție și interes, arta

Aura Matei Săvulescu

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 3-a

TINERII ȘI UNIVERSUL CREAȚIEI LOR

Eleganța stilizării

Poezia lui Gheorghe Tomozei vine nu atît dintr-un sentiment al naturii cît mai ales din sentimentul culturii trecut prin filtrele ironiei muntenești. Poetul e un mare îndrăgostit de Carte, de anamorfozele scrisului, el reparcurge textele vechi românești cu un hedonism livresc, savurînd farmecul limbajelor „ieșite din uz", convertind arhaicitatea în discurs liric modern. Creația lui Gheorghe Tomozei relevă „un cult statornic al Poeziei" — cum afirma un critic — poetul retopește teme, simboluri, limbaje tradiționale într-o manieră personală și avem cu siguranță aici o artă poetică de inspirație cultă, autorul asimilînd diverse influențe nu dintr-un instinct mimetic ci **recuperator.** Fantezia poetului are o noblețe cărturărească, emoțiile sînt cel mai adesea stilizate, prelucrate artistic pînă la ipostaze hieratice și asta deoarece „Tomozei face curte textelor vechi și le soarbe cu un pai, le usucă pe dinăuntru, le distilează și le viră în paginile lui noi cu toate acele amețitoare și parfumate efecte" (inspirata caracterizare aparține lui Eugen Barbu). Mereu cenzurată de o inteligență „artistă" suverană, sensibilitatea poetică se cristalizează în imagini elegante, fluxul liric e fixat în subtile geometrii stilistice. Se simte aici vocația răsăriteană a decorativului, grafismul rafinat exclude materialitatea grea în favoarea arabescurilor delicate, de tip mai degrabă oriental. poetul e un caligraf, el își desenează stările cu peniță subțire înmuiată în cerneluri levantine. Lirica erotică e ceremonioasă, ca la poeții Văcărești bunăoară, frecvent ritualul estetizează sentimentele, efectul devenind un joc intelectual. Sensibilitatea balcanică a autorului se trădează în materia lexicală, pitorescul de limbaj figurează un Levant multicolor, metafora poartă semnul unei conștiințe depozitare („Oricînd pot fi dezgropate din carnea mea / vreun miner de Orfeu / ori vreo toartă"). Poetul transfigurează spațiul balcanic adică locul unde viața se granulează pînă la anonimat în puzderia semnelor livrești („Și să cazi pînă rămîi doar o fărîmă / dintr-o scriere ce se dărîmă"). Arhivar și muzeograf al stilurilor. Tomozei are retroviziuni mitologice sau chiar mitologii compozite, lumile sale fictive se includ unele pe altele arheologic, imaginea e de **palimpsest** („În fiecare fractură de cerc, sarcofagul unui melc"). Sentimentul istoricității îl face pe poet foarte autohton, recuperator al trecutului printr-o poetică a dezgropării semiotice, apetitul pentru limba cronicărească este la el muncă de scormonire în colbul unor lumi apuse. Remarcabil stilist, autorul se arată a fi un cartezian al versului scriind sub presiunea unei conștiințe estetice, calofilia este însă mereu

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

Toate ne sînt martore

Istoria ne stă mărturie, am fost mereu credincioși destinului nostru statornic, pămîntului pe care ne-am născut. Am fost credincioși stelei noastre mereu treze și necăzătoare. Nu am rîvnit nici o palmă de pămînt străin. Am știut să înfruntăm nu numai vremurile și urgiile celor care au vrut să ne alunge, rîvnind bogățiile noastre, dar, înfruntîndu-i pe cei hrăpăreți, am înfruntat timpul.

Am fost statornici împotriva nestatorniciei Am fost omenoși în ciuda neomeniei întîmpinate.

Poporul nostru, din străvechimi, a fost unul legat de glia străbună. Nu a fost un popor de vîntură-vînt călărind zările și venind din pustiuri să-și caute un loc.

Poporul statornic, ce credea în nemurire trăia pe aceste locuri din vremuri uitate de amintirea muritorilor. Era un popor dîrz, tare prin Burebista, repurtase răsunătoare victorii ; veni apoi ait rege, pe care timpii aveau să-l numească : Decebal. Cetatea aceasta de munți, de ape, de suflet — Dacia —, în clipa abisală cînd, după ani de presiune a legiunilor romane, se afla la marginea dintre ființă și neființă, trebuia totuși să existe. Pentru ca Dacia să existe, trebuia ca în această zidire să fie îngropată cea mai aleasă, cea mai de preț ființă. Aceasta era ființa regelui dac. Și Dacia a rezistat, cetatea ei de munți, de rîuri și șesuri — care toate ne sînt martore, ca și sufletul — au rezistat aici, la porțile continentului ; pe aceleași locuri s-a întărît un nou popor, daco-roman, ce-și spunea român, fiindcă primise, în acea unire, zestrea de limbă a Romei. Au venit, peste ani, uraganele năvălirilor pustiitoare, și cu toate acestea daco-romanii au fost neclintiți, credincioși pămîntului nostru, datinei, graiului. Istoricul lui Matei Corvin, Antonio Bonfini, scria : „Cu toate că un mare număr de cotropitori au invadat în diferite epoci Dacia, care era o provincie romană, regiunea geților și Panonia, aceste cotropiri n-au izbutit să facă să dispară coloniile romane și legiunile. Deși înconjurați de barbari, îi vedem încă folosind limba Romei, și ei luptă cu atîta îndîrjire ca să n-o piardă, încît s-ar zice că războaiele lor se duc mai mult pentru salvarea limbii lor decît pentru apărarea vieții lor. Într-adevăr, ținînd seama de frecventele năvăliri ale sarmaților, geților, hunilor, vandalilor, gepizilor, campanilor, germanilor și longobarzilor cum am putea să nu ne minunăm constatînd că limba română s-a păstrat pînă-n aste zile printre daci și geți".

Istorici avizați nu o dată au admirat rezistența noastră pe această gură de rai atît de mult rîvnită. La 1854, Jules Michelet scria : „Teme-

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 6-a

Gînduri despre patria mea

Sînt unul din cei peste douăzeci și două de milioane de cetățeni ai Republicii Socialiste România. Un om ca toți oamenii săi, o ființă a acestei patrii comune și frățești, ca toate ființele sale, ca toți fiii săi. Ea îmi este vatră, cămin și familie. M-a pornit la drumul meu prin viață pe cînd încă nu-mi dădea speranțe, căci norii grei ai fascismului, flagelul celui de al doilea război mondial și regimul capitalist de exploatare a omului de către om îi apăsau toată ființa. Se putea ea oare sinchisi atunci cîtuși de puțin de mica și neînsemnata mea existență ? Dar iată că, eliberată de jugul fascist și capitalist, liberă, independentă și demnă, constructoare a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului — asemenea unei mame bune și nepărtinitoare care-și iubește în egală măsură toți copiii — mi-a dăruit șansa devenirii. Mi-a oferit șansa de a învăța, asemenea tuturor fiilor ei, de

Bokor Katalin

Continuare în pag. a 2-a

Întemeieri

Urmăresc și eu, de mai multă vreme, ceea ce se cheamă, în limbaj gazetăresc și cu o anumită improprietate, „fenomenul teatral" și pot să zic că nu mă consider în afara lui, ba, dintr-un punct de vedere, sînt chiar înăuntrul acestei mici lumi artistice : am scris despre numeroși dramaturgi pe care îi avem și, înainte de toate, m-a interesat „teatrul ca literatură", ceea ce, prin obligația indeletnicirilor mele, era de la sine înțeles. De altfel, cine face critică și istorie literară are contacte inevitabile cu teatrul căci, mai înainte de a fi iluzie a vieții desfășurată scenic, teatrul este creație literară și dramaturgul este scriitor. Însă, mai mult decît atît, un spectacol este și un soi de exegeză, o interpretare a unei producțiuni literare și ceea ce întreprinde regizorul, pornind de la text, e o desfășurare de semnificații pe care e chemat s-o facă (dincoace, în literatură, unde „spectacolul" este creație critică) și exegetul literar, acela care e, în vremi moderne, corespondentul hermeneutului antic. Oricît ar părea că este spectacolul o propunere cu autonomie, proporția fidelității față de creația inițială (care e literară) este hotărîtoare : spectacolul trebuie socotit ceea ce și este, adică o „lectură". Sînt aici, bineînțeles, ca și în exegeza propriu-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 4-a

CRONICA LITERARĂ

DORU MUNTEANU: «Duminica mare»

Protagonistul romanului **Duminica Mare** de Doru Munteanu este Horaţiu Apolzan („...noi ardelenii — spune acesta — ţinem la ale noastre. Cînd pămîntul nu mai e al nostru, măcar oamenii cu numele lor să rămînă. Un Ion poate într-o zi să fie trecut în registrul primăriei Ianos sau Johann şi asta ne doare. Un Pop poate fi scris şi Papp şi nu ne place. Şi-atunci taţii şi bunicii noştri ne botează Horaţiu, Ovidiu, Dante sau Papiu, nume care cu greu mai pot fi traduse"), tînăr intelectual a cărui personalitate se cristalizează în timpul primului război mondial.

Evenimentul marchează decisiv destinul personajului, mai cu seamă că este trăit de acesta în condiţii speciale. Încorporat în armata chezaro-crăiască, Horaţiu Apolzan este silit să lupte împotriva conaţionalilor săi şi a ruşilor, deşi educaţia şi convingerile sale sînt de o cu totul altă natură. Situaţia este asemănătoare cu aceea din romanul **Pădurea spînzuraţilor** de Liviu Rebreanu, dar, spre deosebire (una dintre deosebiri) de Apostol Bologa, eroul lui Doru Munteanu nu consumă drama „incertitudinii chinuitoare în afară de orice consideraţii politice" (G. Călinescu) ci traversează un proces ascendent de conştientizare a sentimentului naţional. Horaţiu cade prizonier la ruşi, în chiar momentul în care este hotărît să dezerteze. Urmează o etapă importantă în formaţia **(Duminica Mare** este în bună parte, un Bildungsroman) personajului şi anume aceea a peregrinărilor prin lagărele din Galiţia. Confruntat cu vicisitudinile vieţii de prizonier, Horaţiu Apolzan nu devine un învins, deşi momentele de cumpănă sînt numeroase. Alături de sprijinul tovarăşilor de prizonierat, Horaţiu găseşte resurse morale în conştiinţa unităţii tuturor românilor şi în dorinţa de a lupta, alături de cei din regat, pentru România Mare. Aceasta este, simplificînd lucrurile, relaţia personajului cu istoria, modul în care acesta înţelege să o trăiască şi să o facă. Din acest punct de vedere, Horaţiu Apolzan reprezintă o ipostază a eroului exemplar, care îşi dedică viaţa unei cauze supraindividuale.

Paginile în care autorul descrie, prin intermediul observaţiilor personajului său **(Duminica Mare** este un roman scris la persoana I) viaţa în prizonierat rămîn dintre cele mai valoroase din carte. Sentimentul dezrădăcinării, alternanţa momentelor de optimism cu cele de dezolare, credinţa în forţa solidarităţii naţionale şi general umane confruntată cu suferinţa fizică alcătuiesc un context dramatic, în care opţiunile personajului capătă valoare simbolică. Pagina respiră autenticitate, creează impresia faptului trăit şi aceasta se datorează nu procedeului relatării la persoana I, ci capacităţii autorului de a trece realitatea istorică în experienţa personală, fără ca prin aceasta să-i anuleze valoarea documentară, ci conservînd-o în caracterul exponenţial al personajului.

În prezentul relatării intervin inserţii ale trecutului, sub forma unor fragmente din jurnalul adolescentului Horaţiu Apolzan. Personajul „se rotunjeşte" astfel, capătă carne şi nervi, „refuzînd" să fie doar o idee în mişcare. Climatul familial, primele experienţe erotice, moartea tatălui, anii de studiu la Viena şi Budapesta sînt episoade care întregesc portretul personajului şi îl fac relevant. Odată cu constituirea corpului de armată ardelenesc, care luptă alături de ruşi împotriva nemţilor, acţiunea romanului se mută în Moldova neocupată şi războiul ocupă primul plan. Viziunea asupra confruntării armate este stendhaliană, dezeroizantă, războiul este văzut din perspectiva insulei prins în vîrtejul istoriei, dominat de aceasta, chiar dacă în sensul propriilor convingeri. Comportamentul lui Horaţiu Apolzan în tranşee este unul obişnuit, repetîndu-l pe acela al miilor de anonimi. În timpul unui atac, la Nămoloasa, este rănit grav, spitalizat şi trecut în rezervă. Cu aceasta, atenţia autorului se concentrează asupra destinului individual, asupra vieţii personale a personajului său. Prin forţa lucrurilor, Horaţiu Apolzan a ieşit, pentru moment, din fluxul marilor evenimente istorice. Dacă pînă acum el a trăit Istoria, acum îşi trăieşte propria istorie. Este un prilej pentru autor de a-şi introduce cititorul, odată cu personajul principal, în medii diverse, pictate în culori tari. Secvenţa parastasului care se transformă în orgie este memorabilă şi pare desprinsă dintr-un roman de Eugen Barbu, iar „poveştile" despre Bucureştii sub ocupaţia germană împrumută ceva din spectaculosul şi straniul evocării din **Aşteptîndu-i pe învingători** de Eugen Uricaru. O lume pestriţă este adusă în avanscena romanului, iar implicarea lui Horaţiu Apolzan în mişcarea acestei magme clocotitoare de patimi pare a fi o vînătoare de senzaţii tari şi semnul unei degringolade morale. De fapt, aproape inconştient, personajul încearcă realizarea erotică, tribulaţiile sale sentimentale fiind expresia acestei căutări înfrigurate. Împlinirea în acest plan al existenţei va fi pasionala Paula, alături de care Horaţiu trăieşte sub zodia fericirii conjugale, minate însă de un sentiment al mediocrităţii, pe care personajul nu va întîrzia să-l acuze. Întîlnirea cu Emil Arieşanu, care îi descrie atrocităţile din lagărele maghiare şi germane, este unul dintre momentele accentuării acestei stări şi prilej pentru autor de a se exersa, cu efecte notabile, în stil naturalist. Apoi, vestile pe care le află de la Petre Nestian, unul dintre camarazii de prizonierat, despre acţiunea revoluţionară a altor prieteni, sînt tot atîtea argumente menite să-l scoată pe Horaţiu Apolzan din imobilismul dezolant al momentului. Evenimentele se precipită : victoria Antantei se apropie, americanii debarcă în Normandia, la Budapesta guvernul Tisza recunoaşte dreptul la autonomie al naţionalităţilor dar numai în cadrul statului ungar, Bucovina îşi exprimă dorinţa de a se uni cu Ţara, apare Declaraţia de independenţă a Transilvaniei, la Alba Iulia se pregăteşte marea adunare populară. Romanul ne readuce din planul existenţei individuale în acela al istoriei naţionale. Horaţiu Apolzan nu poate rămîne insensibil la presiunea evenimentelor. Obîrşiile îi dictează gesturile şi hotărîrile, dincolo de voinţa personală : „Ca într-un stup uriaş, oamenii forfotesc într-o voinţă de lucrare pentru ei înşişi. Se mişcă norodul împingînd carul istoriei. Trebuie să fac ceva, nu mai am stare. E nevoie sau nu de mine acolo, trebuie să plec". „Acolo" înseamnă Alba Iulia, 1 Decembrie 1918, înseamnă Lucaciu, Goldiş, Vaida, Cicio-Pop, Maniu, Goga, înseamnă miile de oameni adunaţi pe Cîmpul lui Horea, strigînd într-un glas „Trăiască Unirea", „Trăiască România", înseamnă **Duminica Mare** a românilor şi Proclamaţia Unirii : „Adunarea Naţională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească, adunaţi prin reprezentanţii lor îndreptăţiţi, la Alba Iulia, în ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918 decretează Unirea acelor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dînşii cu România".

Horaţiu Apolzan se află „acolo" în acele momente apoteotice cu care se încheie romanul, trăieşte istoria şi face istoria, pierdut în mulţime şi regăsindu-se în ea.

Fără didacticism, împletind ficţiunea cu documentul, **Duminica Mare** este o lecţie de istorie construită cu mijloacele literaturii.

Valentin F. Mihăescu

«Gustul livezii»

Volumul colectiv „Gustul livezii", apărut în colecţia „Proză scurtă contemporană" a Editurii **Facla** din Timişoara, ne propune opt tineri prozatori, nu numai din spaţiul bănăţean, cu grupaje de cîte 20—40 de pagini din care-ţi poţi da seama, la o lectură atentă, despre individualitatea (stilistică, tematică) a fiecăruia în parte ; este o antologie reuşită, ce nu conţine numai debuturi editoriale. Într-o ordine care este a noastră, ţinînd de miza pe care o acordăm acestor tineri scriitori, enumerăm :

1. **Dana Dinu** este prezentă cu 5 proze dintre care prima, „Castelanii", mi se pare cea mai reuşită din întregul volum. Ni se descrie, cu un apăsat gust pentru procedeele prozei moderne, viaţa unei profesoare de limba franceză la o casă de copii. Autoarea nu insistă asupra durităţii profesiei, nici asupra problemelor de pedagogie în general — ci lărgeşte cadrul pînă la cuprinderea largă a umanului, urmărind o psihologie, cea a personajului, şi o sumă de destine : mulţi dintre copiii abandonaţi la „castel", ori culeşi de pe drumuri, ori îndrumaţi să vină aici reuşesc să-şi facă o meserie, un cămin, o situaţie socială certă. Faţă de specia aleasă — schiţa psihologică de introspecţie — Dana Dinu reuşeşte maximum din ceea ce-şi propune : condenseză într-un spaţiu strîns o sumedenie de întîmplări semnificative, îşi însoţeşte personajul din afară (de la refuzul de a lucra într-un asemenea mediu) înăuntru (la acceptare şi reuşită) — şi iarăşi afară (ieşirea la pensie). Naraţiunea este scrisă la persoana a doua singular, un fel de „dublu confesiv" (simţi că vorbeşte personajul despre sine dar acceptă această formulă pentru a fi sau a părea obiectiv, pentru a se privi într-o oglindă a retuşurilor). Fragmentele de jurnal ale profesoarei sînt redate, însă, la persoana I iar comentariul lor, la persoana a III-a. În totoul, o subtilă tactică a apropierii şi distanţării de personaj ce incită. Procedeul nu se rodează în gol, conţinutul narativ îl justifică şi-l impune chiar.

2. **Gheorghe Jurma**, prezent cu 19 schiţe (40 de pagini) ne apare ca un profesionist al condeiului, interesat de eseu. Ca procedeu narativ, tot folosirea persoanei a doua singular iese în evidenţă — cu specificarea că, dacă la Dana Dinu procedeul în sine avea un rol formativ (condensa naraţiunea, atrăgea atenţia cititorului asupra lecturii), la Gheorghe Jurma el tinde a deveni joc de cuvinte fără susţinere de conţinut. Răzbate din scrisul său o stare lirică de nelinişte, de sentimente învălmăşite dornice a-şi găsi definiţia, în scurt, o trăire intensă dornică să se confeseze. Gheorghe Jurma şi-a ales, parcă, anume, în mod demonstrativ, prozele pentru a răspunde unui criteriu al volumului, care este cel stilistic. Lumea copilăriei filtrată prin sedimentările vîrstelor mature şi apoi, prin gustul lecturilor — ca şi prin vocaţia eseistică, selectivă în ceea ce priveşte faptele pentru că le acceptă numai pe acelea care răspund unei idei pre-existente — apare, în proza sa, ca un tablou diafan, cu contururi şterse, lunecînd leneş din ramă în realitatea imediată din care tinde a-şi face mereu şi mereu un nou cadru.

3. **Nicolae Rotaru** aduce în volum 8 proze ţărăneşti. De n-ar fi tonul uneori cam rigid şi voinţa resimţită ca un ghimpe de a se supune rigorilor prozei scurte, am avea în piesele lui Nicolae Rotaru reuşite de excepţie. Un copil păzeşte casa în timp ce părinţii sînt la cîmp. În timp ce cară buşteni din pădure, Nicu Bambă, un căruţaş mai tînăr „făcuse «hăţ calu» şi se-nscrisese pe lîngă garduri. O roată a căruţii mergea prin prundiş, iar cealaltă pe potecuţa de lîngă gard [...] Deodată, căpăţîna roţii din stînga atinse gardul nostru, rupînd o ulucă. Apoi, ca-ntr-un ropot de mitralieră, şi celelalte uluci au fost secerate..." Copilul încearcă să-l oprească pe „infractor" aruncîndu-se în drum, în faţa căruţii, apoi vrînd să ia caii de căpestre — în cele din urmă îi apare tatăl în faţă, aleargă spre el, îi povesteşte cum s-au întîmplat lucrurile. Căruţaşul va repara, în cele din urmă, stricăciunea. O bucată amintind de „Poarta" lui Nicolae Velea, definind momentul cînd copilul devine conştient de proprietate şi de sine însuşi. O altă schiţă, „Aia", (aceasta se numeşte „Gardul"), este scrisă la persoana a doua singular, autorul găsind resurse în limbajul popular pentru a susţine (şi a demonstra că este posibil şi astfel) unitatea stilistică a volumului. „Colindul" este mai mult o învăţătură morală nedusă pînă la capăt. Nicolae Rotaru este capabil să ne dea, în domeniul literaturii ţărăneşti, bucăţi mult mai interesante, mai incitante ; cele opt proze ale sale sînt, de altfel, unitare descriind un sat, o familie, un mod de existenţă şi putînd anticipa un foarte bun roman.

4. **Florian Mihalcea** cu cele cinci proze ale sale (dintre care una, **Gustul livezii**, dă titlul întregului volum) este un debutant în bunul sens al cuvîntului, deţinător al unei tehnici narative personale, îmbinînd fantasticul (adesea livresc) cu o sensibilitate estompată, discretă. „Brutarul" reuşeşte şi afirmarea unui crez artistic. Bătrînul brutar care vinde covrigi în piaţa gării era în tinereţe bijutier ; cel mai important moment din viaţa lui a fost acela cînd s-a hotărît să-i facă logodnicii o broşă din aur închipuind 24 de trandafiri. Face machetă, apoi o reduce la jumătate ca dimensiuni, apoi iarăşi la jumătate — pînă cînd ajunge să lucreze cu lupe puternice într-un grăunte de aur abia vizibil cu ochiul liber. Autorul nu duce la capăt parabola (el ne-a sugerat că bijutierul a devenit, în final, „brutar" vînzînd covrigi grosolani, vizibili cu ochiul liber de la oprirea trenului în gară) — şi se mulţumeşte să constate : „... dar niciodată nimeni nu-şi va putea bucura privirea admirînd grăuntele de praf auriu de pe masă". Coborîrea în universul mic, în microcosmos, a meşteşugarului nu este, totuşi, compatibilă cu cea a demiurgului adevărat, a artistului. Ca să nu mai spunem că această observaţie o facem împotriva textului, oarecum, care fuge ostentativ de concluzii, de comentarii. Stranie, dar încărcată de atîtea sensuri simbolice, schiţa „Brutarul" de Florian Mihalcea rămîne una dintre cele mai interesante din volum.

5. **Ovidiu Pecican** ne propune un micro-roman fantastic, „Vînzătorul de umbre", încărcat de picaresc dar amintind şi de cărţile populare. Vînzătorul de umbre este un „negustor" care face rost nici mai mult nici mai puţin decît de măsura trupului omenesc al lui vodă pentru a fi pusă la temelia unei biserici (în credinţa populară, din care derivă balada Meşterului Manole, că la baza construcţiei trebuie pusă „umbra" unei fiinţe reale ca zidurile să dureze). Autorul îşi plasează acţiunea în timpul lui Tudor Vladimirescu, în Bucureşti, intenţia lui fiind şi de a descrie un început fantastic de secol al XIX-lea valah — dar şi de a vesti epoca fanariotă cu „umbrele" ei ce întunecă ţara. Ovidiu Pecican are simţul construcţiei epice mai mult, poate, decît mulţi dintre colegii săi de volum şi se anunţă un viguros romancier al fantasticului rural de anvergură.

6. **Lucian P. Petrescu**, deşi cu numai trei proze, ne surprinde printr-un registru foarte bogat de teme. Proeminentă rămîne preocuparea pentru lumea rurală ca domeniu al visului, al demonilor, al spaimelor copilăriei în general. „Călătoria" dezvoltă tocmai spaimele unui copil, plecat de acasă cu trenul, în faţa unui vecin de compartiment cu înfăţişare şi comportare bizare. Întreaga demonologie a satului se adună în imaginaţia acestui copil (sentimentul este, totuşi, acela al unei aglomerări, al unui exces) — prilej pentru autor de a face un larg excurs mitologic din care deducem atît bucuria descrierii, a înlănţuirii aparent dezordonate de eresuri, cît şi deplina stăpînire a subiectului.

7. **Iosif Costinaş** ne prezintă 4 fapte diverse transpuse în literatură, dintre care una, „Pariu pierdut", o simplă anecdotă cunoscută şi în folclorul oral. În „Interviul" este ridiculizat un reporter care vrea cu tot dinadinsul să se comporte faţă de oameni simpli ca faţă de eroi adevăraţi. Jocuri de cuvinte, comic de limbaj, de situaţie — procedee obişnuite ale acestui tip de literatură. Iosif Costinaş face din proză ziaristică, dar ziaristică de bună factură, incitantă, atractivă.

8. **Alexandru Moraru** ne prezintă viaţa de şantier în şase momente ale ei, maşina („utilajul") fiind, alături de om, „personaj" în naraţiune. Autorul sesizează „iubirea" oamenilor faţă de fapta lor, faţă de munca pe care o execută zi de zi. Prozele nu sînt simple reportaje din actualitate, ci „întîmplări" avînd rotundul literaturii, deşi exprimarea este uneori prea limpede, aproape străvezie.

Volumul „Gustul livezii" înmănunchează opt autori tineri contemporani ancoraţi în actualitate, cu mijloace stilistice diverse, cu realizări oarecum unitare, însă. Este o iniţiativă de editură ce merită toată atenţia, oricum mai interesantă decît aşa-zisele volume de debut colective care îşi propun cu tot dinadinsul să propună şi să proclame valori standardizate, reuşite la concursuri, etc. Mulţi dintre autorii acestui volum şi-au susţinut deja, de mult, examenele de admitere în edituri şi acum ne delectează, reuniţi la un loc, într-o carte cu certe calităţi stilistice şi de conţinut.

Nicolae Georgescu

Eleganţa stilizării

Urmare din pag. I

„scurt-circuitată" de o ironie „hitră", poetica sa reface imaginea unui balcanism autentic din reziduurile fastului bizantin şi a viciilor fanariote, e o melancolie alexandrină provocată de spectacolul destrămării unei vechi lumi cărturăreşti — „Mai trăieşte regele Alexandros ?" — se întreabă retoric poetul pentru ca tot el să-şi răspundă sub imperiul unei ironii sarcastice. Ereditatea sfărîmată a Balcanilor e privită cu fanariotă ipocrizie, spiritul mucalit a la Nastratin vine pe filiera antonpannescă a tradiţiei noastre literare — autorul redă un iarmaroc de vorbe zemoase, estetica „fleacurilor" proiectează un bazar oriental (ca în bîlciul lui Nenea Iancu) onomastica participă la un comert fantezist : „Avem safire, saciz, caragiale / şi-alte giuvaericale / un pillat cu minerul sculptat / şi un nichita cu trei capace / Face trei cai arăbeşti ? / — Face !" Este aici ipostaziat, în alţi termeni bineînţeles, Isarlik-ul barbian negustoresc şi eclectic. Arhaicitatea limbajului pictează o epocă, universul liric e încărcat cu bijuterii şi abţibilduri orientale, embleme ale greco-turcimii de la gurile Dunării, vase, brocarturi, pergamente, statui, parfumuri vechi se combină într-o opulenţă balcanică în care identificăm, precum la Mateiu, propensiunea spre feeria limbajului fanariot („În dezechilibru s-au risipit mătăniile / de Chipru / caii calcă-n potcoavă / veneţiene carafe / şi ning diafan / jupoanele de Amsterdam. / Toate au nume, / sunt parfumate — / Zdrenţe, tinichele / poartă turie de oraşe în ele"). Iubitor de cuvinte rarisime, poetul ocroteşte vocabula preţioasă în interiorul metaforei ca pe o perlă în catifeaua casetei. Lirica morfologică a autorului exaltă euforiile şi deliciul etimologic, poetul „ciocăneşte" arghezian cuvintele pentru a le auzi sunetul vechi, gablonzuri verbale străluces la tot pasul, zmălţuiesc poemele, creînd imagini mozaicate — autorul e un pătimaş „degustător" al vorbelor arhaice („Ospăţ de graiuri vechi, / cuvinte mestecate / ca boabe de faianţă") poetica sa e o orfevrărie şi ar fi greşit să-l considerăm pe Gheorghe Tomozei un poet vizionar, e mai de grabă un original creator de atmosferă „un zugrav de subţire", motivele lirice de extracţie livrescă sînt manevrate cu dexteritatea cu care un japonez realizează o ikebană din felurite plante în compoziţii ingenioase. Poemele au tot timpul o eleganţă structurală dincolo de eclectismul verbal asumat, spiritul liric e filigranat cu atenţie şi parcimonie. Multe piese sînt scenarii de epocă în care expresivitatea posedă cromatismul limbajului născut la „porţile Orientului" : „E-o iarnă ca pe vremea lui Vodă Caragea. Stau în odaia susă şi-aud de-afară vîntul, / arama se cocleşte-n ibricul de cafea, / şi luminarea scade cuvîntul încetîndu-l. / Prin hanuri, cu feştile în mîini, smerite slugi / se-aţin la porţi şi-aşteaptă clinchenitoare sănii / purtate lin, prin viscol, de vizitii de tuci / şi de-o pereche ninsă de dihănii". Poet prolific, poate cel mai prolific din generaţia sa, Gheorghe Tomozei este un tradiţionalist de factură expresiv modernă, care transfigurează lumea balcanică într-un univers poetic fermecător.

Adunare festivă cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la apariţia revistei „Viaţa studenţească"

● În atmosfera de vibrantă angajare politică şi revoluţionară cu care tînăra generaţie a patriei întîmpină sărbătorirea a 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist şi a 30 de ani de la înfiinţarea Uniunii Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România, simbătă a avut loc în Capitală o adunare festivă consacrată aniversării a 30 de ani de la apariţia primului număr al revistei „Viaţa studenţească".

În cadrul adunării festive, la care au participat studenţi, cadre didactice universitare, activişti ai U.T.C. şi U.A.S.C.R., a luat cuvîntul tovarăşul **Nicu Ceauşescu**, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al C.C. al U.T.C., care a făcut o amplă prezentare a rolului revistei „Viaţa studenţească" la înfăptuirea obiectivelor educării comuniste, revoluţionare a studenţilor, la unirea şi mobilizarea eforturilor lor de perfecţionare a procesului instructiv-educativ din şcoala superioară românească, a sarcinilor ce revin asociaţiilor studenţilor comunişti, presei studenţeşti din documentele de partid, din indicaţiile şi orientările de inestimabilă valoare teoretică şi practică ale secretarului general al partidului.

Cu acest prilej au fost decernate Diploma de onoare a C.C. al U.T.C. şi Insigna jubiliară, instituite cu prilejul aniversării a 65 de ani de la crearea U.T.C., revistei „Viaţa studenţească", precum şi unor foşti şi actuali redactori ai revistei.

Dînd expresie sentimentelor de profundă dragoste, aleasă preţuire şi nestrămutată recunoştinţă ale tineretului, ale tinerei generaţii universitare, într-o atmosferă de puternic entuziasm, participanţii au adresat tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, o telegramă în care se spune :

„Pornind de la exigenţele pe care dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, le puneţi în faţa frontului ideologic, de la sarcinile exprese pe care le trasaţi presei din ţara noastră, gazetarii revistelor studenţeşti sînt conştienţi că trebuie să-şi intensifice preocupările pentru a răspunde misiunii încredinţate, să-şi sporească contribuţia la cunoaşterea şi popularizarea experienţei înaintate în activitatea universitară, în viaţa organizaţiilor studenţeşti, să militeze activ pentru întronarea unui spirit de înaltă răspundere politică şi socială în tot ceea ce se face pentru transformarea fiecărei facultăţi, a fiecărui colectiv într-o cetate a spiritului revoluţionar, a formării unor specialişti cu o înaltă conştiinţă, capabili să răspundă competent complexelor cerinţe ale noii revoluţii ştiinţifico-tehnice, noii revoluţii agrare şi noii revoluţii de dezvoltare economico-socială a patriei.

Pentru noi, lucrători ai presei studenţeşti, asemenea întregului tineret al patriei, nu există ţel mai înalt şi preocupare mai constantă decît aceea de a ne sluji, pînă la sacrificiul suprem, patria, partidul şi poporul, de a face din ideile, tezele şi orientările dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, substanţa însăşi a scrisului nostru, convinşi fiind că aceasta dă forţă argumentelor profesiei noastre, raţiunea activităţii publicistice a acestui timp eroic".

Gînduri despre patria mea

Urmare din pag. I

a-mi îmbogăţi mereu cunoştinţele, de a-mi alege — de la o vîrstă încă fragedă — profesiunea pe care mi-am dorit-o, în care pot să mă realizez şi care-mi dă cele mai vii satisfacţii. Mi-a oferit şansa de a fi pionieră, utecistă, apoi membră a Partidului Comunist Român, asemenea tuturor acelora din patria mea — indiferent de naţionalitate — care, ca purtători ai cravatei roşii cu tricolor, ca utecişti, sau ca membri de partid îşi pot exprima convingerea politică, îşi pot dovedi ataşamentul la politica internă şi externă a României socialiste, îşi pot da aportul la tot ce înseamnă progres, civilizaţie, fericire, pace, împliniri pe pămîntul românesc.

Patria mea — România — mi-a oferit şansa să mă exprim în ambele limbi pe care le socotesc materne — maghiara şi româna — împărtăşindu-mi gîndurile, consemnînd realităţile ţării mele tot mai pline de constructiv, frumos, avînt, realizări. Prin cuvîntul scris pot contribui la educarea tinerelor generaţii în spiritul dragostei nemărginite, al respectului şi recunoştinţei faţă de patrie, de partid, de secretarul său general, de preşedintele republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, faţă de tovarăşa Elena Ceauşescu. Sînt sentimente pe care, la rîndul meu, le nutresc din adîncul inimii. Patria mi-a oferit şansa să zugrăvesc — în calitate de poetă şi prozatoare, membră a Uniunii Scriitorilor din România — visurile, năzuinţele, succesele, nesfîrşitele şi lupta pentru înlăturarea lor, dorinţa şi străduinţa neabătută a tuturor generaţiilor ţării mele pentru pace, bunăstare, frăţie, precum şi pentru buna vecinătate, înţelegere cu toate popoarele lumii. Să exprim cele mai nobile sentimente, gînduri şi străduinţi ale tuturor gazetarilor comunişti din patria mea, în calitate de membră a Consiliului Ziariştilor din Republica Socialistă România.

Gazetară comunistă, autoarea mai multor volume de proză şi versuri, posesoare a mai multor premii literare pe ţară, organ ales în forul reprezentativ al ziariştilor din România — puteam oare să-mi doresc mai mult întru realizarea şi devenirea mea ? Şi cine sau unde mi-ar fi putut oferi mai mult decît înseamnă pentru mine familia mea, munca mea, minunaţii mei vecini din blocul în care locuiesc, marea, Dunărea şi Carpaţii ? Pacea, frăţia, vecinii mei, familia mea, prietenii, cunoscuţii şi necunoscuţii-cunoscuţi, metroul bucureştean, noua Casă de Cultură din Miercurea-Ciuc, minunatul Teatru de Stat din Tîrgu-Mureş, Canalul Dunăre-Marea Neagră, oamenii care vorbesc limba română, maghiară, germană sau alte limbi, dar simt la fel şi se exprimă în unicul şi inegalabilul limbaj al muncii înfrăţite, puritatea din ochii de copil, iarba ce încolţeşte primăvara, aurul din spicele verii — toate acestea sînt patria mea. Republica Socialistă România. Sînt unul din cei peste douăzeci şi două de milioane de cetăţeni ai săi şi inima mea bate pentru ea. Pentru realizările sale. Pentru frumuseţea şi împlinirile sale. Pe care nimeni şi nimic să nu le poată întina.

Arta şi creaţia studenţească

Urmare din pag. I

fotografică şi cinecluburile iar membrii cercurilor de arte plastice de pe lîngă casele de cultură ale studenţilor aşteaptă cu emoţie să-şi expună creaţiile în faţa unui numeros public şi a unui exigent juriu de specialitate, în cadrul cunoscutului Salon studenţesc de arte plastice. Publicistica şi creaţia literară ilustrate de iubitorii cuvîntului scris şi tipărit vor fi şi de data aceasta generoase în producţiile strînse pentru jurizare, care vor argumenta convingător că mulţi studenţi sînt atraşi de fiinţa puternică şi miraculoasă care este limba noastră românească. Aşadar, va începe şi în faţa unui vecin de compartiment cu înfăţişare şi comportare bizare. Întreaga demonologie a satului se adună în imaginaţia acestui copil (sentimentul este, totuşi, acela al unei aglomerări, al unui exces) — prilej pentru autor de a face un larg excurs mitologic din care deducem atît bucuria descrierii, a înlănţuirii aparent dezordonate de eresuri, cît şi deplina stăpînire a subiectului.

Din multitudinea genurilor artistice aliniate pentru noul start competiţional al festivalului, cîteva reprezintă adevărăţi piloni de virtuozitate scenică, devenind prin tradiţie — dacă se poate susţine că există tradiţie pentru arta interpretată de tineri, în vesnic experiment şi dinamică — modele pilduitoare. Folclorul şi teatrul sînt fără îndoială două asemenea culmi în arta studenţească.

Dincolo de numărul impresionant al participanţilor la o etapă finală, studenţi aparţinînd hărţii geografice a întregii noastre lumi universitare, spectacolele de folclor şi-au propus o strategie şi o tactică pe termen lung, vrînd să demonstreze că tinerii amfiteatrelor pot aduce o viziune specifică în regîndirea scenică a potenţialului culturii populare. Credem că punctul de maximă rezistenţă al unor astfel de manifestări îl constituie decodificarea nuanţată şi autentică de către formaţiile artistice studenţeşti a unor fapte sincretice ale culturii noastre tradiţionale. Să ne reamintim că studenţii au lansat primii, încă cu timiditate, cu mulţi ani în urmă, acea binevenită şi îndrăzneaţă ofensivă de recitire şi regîndire a unor texte, gesturi şi atitudini născute în lumea satului românesc tradiţional în urmă cu secole, tezaur artistic şi etic care poartă un nepreţuit blazon. Valorificarea acestuia în concepţia artistică studenţească a dobîndit, de la o ediţie la alta a festivalului, o caracteristică originală: pornindu-se cu ajutorul specialiştilor etnologi de la text şi imagine s-a trecut la conceptualizarea şi extragerea semnificaţiilor pregnante, demers dificil de întreprins şi foarte angajant scenic, dacă aducem numai ca argument faptul că recitirea şi recrearea unui fenomen sincretic — actul folcloric — este destul de dificil, totul fiind perfect articulat într-un univers al polisemantismului funcţional. Studenţii artişti au înţeles că un colind, bunăoară, un dans al căluşului sau o horă reprezintă doar pentru un neiniţiat simple pretexte recitative ori coregrafice. S-a muncit enorm, zile şi nopţi, s-a împărţit parcimonios timpul dedicat studiului cu cel rezervat repetiţiilor grele, adesea epuizante, s-a dăruit multă pasiune şi entuziasm cum numai tinereţea poate oferi, pentru a se demonstra că trebuie şi este imperios necesară o mutaţie de optică în valorificarea scenică a folclorului, propunîndu-se şi alte modele decît cele ale marilor ansambluri profesioniste care au sacrificat adesea autenticul, sobrietatea actului folcloric în favoarea fastului operetistic, cavalcadei de paiete în costumaţie.

Viitorii intelectuali ai patriei erau obligaţi moral să pledeze pentru această mare lecţie a sensibilităţii şi competenţei artistice. Dar mutaţia aceasta nu este întîmplătoare, dimpotrivă, ea se susţine pe profunda ataşare şi preţuire de către tineri a valorilor autentice, păstrătoare ale unor nobile implicaţii etice, comportamentale, ale unui cod arhaic articulat unui sistem filozofic propriu românilor. Studenţii artişti au înţeles că au menirea şi forţa de a valorifica suplu şi inteligibil această inepuizabilă sursă de inspiraţie autentică, suport unic pentru definirea identităţii noastre naţionale. Consecvente acestui standard interpretativ a cărui ştachetă s-a ridicat succesiv cu fiecare ediţie a festivalului, numeroase ansambluri ale centrelor universitare au reuşit să se impună publicului larg din ţară şi de peste hotare. Astfel, palmaresurile în timp ale ansamblurilor „Doina Timişului" al Casei de cultură a studenţilor din Timişoara, „Doina" al Casei de cultură a studenţilor bucureşteni, „Românaşul" al politehnicii clujene, „Doina Carpaţilor" al Casei de cultură a tineretului şi studenţilor din Iaşi, „Mărţişorul" al Casei de cultură a studenţilor din Cluj-Napoca, cîştigate la importante competiţii internaţionale, deţinătoare, totodată, şi ale primelor locuri la toate ediţiile festivalului artei şi creaţiei studenţeşti, demonstrează fără tăgadă izbinda noii formule scenice introduse cu mulţi ani în urmă de către artiştii studenţi.

Şi tot apelînd la arhiva memoriei, să ne reamintim de acea gală impresionantă a studenţilor organizată în luna mai a lui 1983 cînd, cu prilejul aniversării a 10 ani de la constituirea Societăţii Studenţeşti de Etnografie şi Folclor, a avut loc la Sala Palatului un ciclu de 3 spectacole sub genericul „Studenţii omagiază folclorul". Organizate din iniţiativa U.A.S.C.R., aceste spectacole şi-au propus să ilustreze, cu ajutorul celor mai reprezentative formaţii artistice studenţeşti, nivelul atins de cercetările etnologice întreprinse pe teren de către studenţi îndrumaţi de cadre didactice de specialitate şi specialişti. Majoritatea textelor, a dansurilor, cîntecelor şi obiceiurilor prezentate scenic s-au bazat pe roadele acestei munci de teren prestate cu minuţiozitate şi dragoste în timpul vacanţelor. Tripticul omagial de atunci a fost şi o primă ieşire de anvergură a ansamblurilor folclorice studenţeşti pe una dintre cele mai mari şi prestigioase scene ale ţării. Mai mult, acest omagiu a reafirmat că studentimea noastră se simte răspunzătoare şi angajată să cunoască şi să pretuiască milenara cultură a poporului, parte integrantă a culturii şi civilizaţiei socialiste.

Alături de valorificarea folclorului şi teatrul interpretat de studenţi a dovedit de-a lungul numeroaselor ediţii ale festivalului că se menţine ca una dintre cele mai interesante mişcări artistice de amatori. Nu se poate cere şi ar fi greşit să se gîndească transformarea teatrului studenţesc într-un hibrid periferic al mişcării teatrale profesioniste. Aceasta ar duce la riscul anulării specificului teatrului studenţesc, la anihilarea personalităţii sale prin manierism. Mergînd pe drumul său propriu, teatrul studenţesc a reliefat la toate ediţiile festivalului o impresionantă diversitate a modalităţilor şi genurilor teatrale, atracţie pentru textele noi, axate pe evenimente cotidiene, pe dinamica vieţii contemporane, dovedind interes pentru teatrul-dezbatere directă (de dialog continuu cu sala) pentru teatrul-proces, teatrul-agitatoric, ca variante ale teatrului experimental, o reală şi îmbucurătoare deschidere spre forme şi mijloace noi de expresie. Teatrul studenţesc există pentru că studenţii simt nevoia exprimării scenice, vor să comunice liber şi deschis cu generaţia lor dar şi cu celelalte generaţii, invitîndu-le să participe la acest dialog al problemelor majore, politice, sociale, umane, într-un mod creator şi elevat din punct de vedere artistic.

Festivalul Artei şi Creaţiei Studenţeşti va continua cu siguranţă prin etapele sale finale naţionale ale acestei primăveri să ne ofere acea minunată lecţie artistică de angajare şi responsabilitate politică exprimată prin mijloacele specifice registrului esteticii, convingîndu-şi publicul tînăr, dar şi de toate vîrstele, juriile exigente, că această ultimă ediţie reprezintă o splendidă demonstraţie de autenticitate şi de măiestrie, omagiul studenţilor artişti pentru cele două mari sărbători ale tinereţii României socialiste.

ERATA

● În numărul precedent al revistei noastre, într-o greşeală de corectură, articolul intitulat „Tradiţia înfrăţirii" a apărut sub semnătura lui Franz Liebhardt în loc de cea a lui Hans Liebhardt. Facem cuvenita rectificare.

VIAŢA STUDENŢEASCĂ
14 MARTIE 1987

65 DE ANI DE LA FĂURIREA U.T.C. • 30 DE ANI DE LA CREAREA U.A.S.C.R.

TINERII și universul creației lor

• Universul literaturii române, contemporane cuprinde, prin cele mai valoroase produse ale lui, o desfășurare de medii sociale și de virste sufletești, intre care aceea a tinerilor rămine fundamentală. De altfel, toți aceia care, in creațiile majore ale acestei literaturi, insemnează un moment memorabil au fost tineri și este fapt hotărit că literatura română, pe latura prozei mai cu seamă, este o literatură de tineri. „Frații Jderi", Toma Nour, Comănești-nii, Ladima și Ștefan Gheorghidiu sint tineri, tinără este și perspectiva despre lume pe care aceștia o vehiculează ; afirmarea de valori, consubstanțială acestor caractere, dă forța unei opțiuni morale, inainte de toate. Punctul lor de vedere este unul, deodată, matur și in aceste „suflete tari" stă puterea de iradiație pe care aceste personaje, ale lumii imaginare românești, o arată dincolo de vremea in care au apărut.

Este in afara indoielii că literatura cea mai potrivită despre virsta tinerilor este, din principiu, aceea pe care o fac tinerii și a descrie literatura tinerilor despre tineri este a infățișa, mai intii de toate, sensul intern al unei evoluții supusă unui spirit etic comun. Această solidaritate de virstă, denumită uneori „solidaritate de generație", constituie un temei pentru o creație aptă să reflecte, in spirit realist, ceea ce este memorabil in cuprinsul unei epoci. Se vorbește adeseori despre participarea tinerilor la grandioasele infăptuiri ale epocii noastre, la ridicarea României pe noi culmi de civilizație și aceste propoziții sint, fără indoială, adevărate. Insă la fel de adevărată este prezența tinărului scriitor intr-o literatură care, descoperindu-și resorturile interioare majore, își pregătește un viitor armonic și coerent. Universul social al muncii, alăturat universului cultural al creației, aflindu-se in determinare reciprocă — iată principii fundamentale, pe care literatura tinerilor despre tineri le afirmă intr-un chip remarcabil. Din acest motiv, orice examinare organizată, cum sint și cele cuprinse in pagina care urmează, trebuie să inceapă de la raportul creației cu realitatea, cu domeniul valorilor integrale ale lumii tinere.

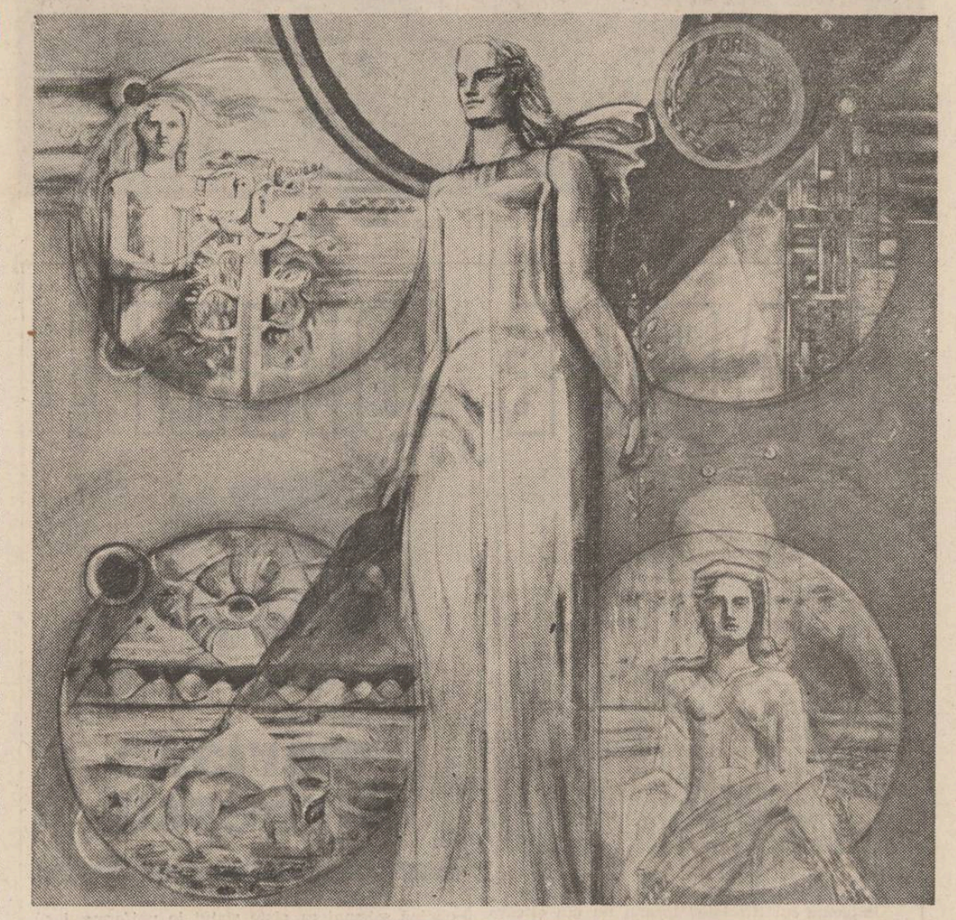

Geta Mermeze : „Omagiu"

Eroul întemeietor

Mulțimea personajelor tinere caracterizează proza lui Paul Eugen Banciu, in „Sărbătorile", dar mai ales in „Casa Ursei Mari", „Reciful", „Zigguratul", principala trăsătură a lor fiind cea de „erou infăptuitor". Eroul care intemeiază o comunitate, care inalță o hidrocentrală, care urmărește respectarea unui principiu de ordin moral apare in toate aceste romane ; el capătă semnificația mitologică a unui „erou civilizator". Ca in baladele populare, de unde prozatorul și-a extras multe din schemele de gindire, tinărul „intemeiază".

Nu este, de aceea, anormală inclinația pe care Paul Eugen Banciu o dovedește pentru valorificarea unui strat de mitologie românească, a muntelui și a comunităților arhaice in primul rind ; toate elementele sociale din „Casa Ursei Mari", de pildă, se așează peste această producție mitică in care-și duce existența „Femeia Mării". Ea pleacă după Marga, atinsă de dragostea acestuia, după ce-i cunoaște viața zbuciumată. Marga caută, intr-un fel, să-și piardă trecutul, trecind, prin ani, pe mai multe șantiere. Acest reflex al trecutului, care convulsionează conștiința se intilnește la mai multe personaje și din alte romane ale lui Paul Eugen Banciu (in **Reciful** — Gore Jigorea). Revenind cabanieri pe locul unde s-a construit hidrocentrala „Femeia Marii" și Marga vor povesti mai departe legendele (la nașterea și intemeierea cărora au contribuit). Peste toate prozatorul suprapune și mitul jertfei zidirii. Și ca in legenda meșterului, „zidul", adică barajul, se cheamă Ana. Și-a incorporat aici nu numai jertfa prin moarte (vezi episodul cu mama și copilul sfișiați de lupi), dar, mai ales, jertfa prin muncă. In roman, legenda Femeii Marii de la cabana lui Ursu și legenda barajului Ana de pe valea Riului Bărbat plutesc peste aceste locuri ale intemeierii.

Poate tot un loc al intemeierilor este și Burna, cetatea care se deschide spre noi vremuri. Intr-un fel, dar la proporții reduse, Teofana, de aici, prin cultul legăturii cu natura și trecerea prin șantiere, considerate mereu locuri de noi intemeieri, se aseamănă cu femeia Marii. Riul devine și el un blazon, in romanele lui Paul Eugen Banciu. La fel muntele și pădurea. Teofana va pieri in apele riului, in care de atitea ori și-a intremat forțele ca la un izvor al inceputurilor („Teofana apăru pe mal, se zvirli din nou in apa riului și se lăsă dusă in jos, departe... avea dreptate Iancu, își vorbea omul, așa femeie nu apuci să vezi decit o singură dată in viață... Teofana asta e din altă lume. O vezi, o ții minte cit trăiești, dar știi că n-ai cum să te atngi de ea nici un vis...")

Romanul **Reciful (Cetatea, Calul de porțelan)** cuprinde povestea cetății Burna și a oamenilor ei. Și povestea unui timp sau a felului in care a trecut Burna, prin timp. („Deci Burna e orașul nou cu combinatul și oamenii lui, oamenii noștri, ca un strat de timp pus peste cealaltă Burnă, pentru că sint două — trebuie, nu trebuie să fie — sint totuși două, cu două feluri de oameni, buni și răi, indiferent de unde veniți, bătrini și tineri, dar mai cu seamă tineri și iuți".) Sint, mai exact, două povești despre Burna al căror conținut se intretaie, ducind cu ele oameni, vieți, destine. **Reciful** nu are nici eleganța, nici puterea simbolului narațiunii din **Casa Ursei Mari,** dar este un roman care confirmă că prozatorul și-a creat un stil al compunerii prozei.

Burna inseamnă un loc al noilor transformări. Aici au trăit (sau trăiesc intr-un letargic finis) Marcoș, Zocaniu, Rubina, Colențan, Koratz, Magdolna, Nadina și alții. Dar in Burna lucrează, pentru o nouă intemeiere a ei, Jigorea, și Niculicea, și Gore, și Dobrian, și Constantinescu, și alții. Lupta acestora nu este deloc ușoară. Sensul existenței este insă cel al construcției. Și toți aceștia construiesc **(pe lingă și peste ce-a fost)** o nouă Burnă și-i construiesc o nouă viață. Aici in Burna, devenită capitală de județ, se petrec și intimplările din **Zigguratul.** Poate romanul in care vocația construcției epice se reliefează cu mai mare pregnanță, chiar dacă nu are seducția frumuseții artistice din **Sărbătorile.** Romanul se deschide cu povestea lui Romulus Scăraru spusă, intr-un vagon-restaurant, lui Silviu Remețean. Militar, pe un șantier de construcții, el redresează situația in care i se afla compania dar, drept răsplată, in urma informațiilor „aprodului" este detașat in Moldova. Mediul in care se desfășoară acțiunea (principală) din **Zigguratul** este a redacției unui ziar din Burna, unde Scăraru era redactor-șef. Construcția romanului se aseamănă **Zigguratului** in cele șapte trepte (terase) devenite tot atitea capitole : **Terasa neagră, „De venustate mundi" (Despre farmecul lumii...), Terasa portocalie „De casibus virorum ilustrium" (Despre intimplările bărbaților iluștri), Terasa roșie „De claris mulieribus" (Despre femeile vestite), Terasa galbenă „De contemptu mundi" (Despre dispretul față de lume), Terasa verde „De vita solitaria" (Despre viața singuratică), Terasa albastră „De diversis Diaboli tentationibus" (Despre feluritele ispite ale Diavolului), Terasa albă „De probatione spiritum" Despre incercările spiritului).** Parabola funcționează in romanul lui Paul Eugen Banciu, cu toate că un personaj atenționează : „impărțirea in șapte etape a trecerii de la realul Absolut la imaginarul Absolut nu are nici o legătură cu cele șapte trepte ale zigguratului lui Nabucodonosor, cum zicea Herodot..." Intre aceste trepte sau gradații — cum le numește Man, definindu-le intr-un mod ingenios — pendulează acțiunea din **Zigguratul.** Se intretaie aici munca in redacție și tipografie, scenariul de film și reportajele (vezi cel despre „Sărbătoarea recoltei" de la Copadea) cu viața personală și „celebrele" imagini levantine. In acestea, există un savuros amestec de erudiție și dorință a exoticului, amănunte de istorie, geografie, arhitectură. Chifor spunindu-i lui Man povestea cu felahul il avertizează : „E o poveste Mane, și poți să intelegi din ea orice". Rezultă o interpretare liberă a simbolurilor și parabolei din roman, inclusiv cele cuprinse in „fragmentele levantine" ale lui Mathei Pinzariu, sau in dialogul dintre dascăl și invățăcel in timpul escaladării zigguratului. Parabola cu viața, in această continuă mișcare pe terasele zigguratului, este evidentă. Mulți cad, dar riscul și-l asumă alții și, deși mor (sau știu că vor muri) se inghesuie pe diversele trepte ale zigguratului. Pe invățăcel il zeifică, in timp ce dascălul dispare cind ajung pe ultima terasă. Oricum, **Zigguratul** rămine un roman complex, in care problema demnității și responsabilității gazetarului ocupă un loc important. Lăzărescu aduce in discuție mai multe chestiuni, sub forma unor posibile intrebări adresate lui Remețean. („Dacă le vezi atit de limpede, de ce nu te apuci să ataci in alea patru pagini zilnice pe care le ai la dispoziție, toate aceste porniri ? De ce nu ataci frontal ? Spune-mi ce te-ai face dacă ai fi liber-profesionist, deci in afara unui colectiv dispus ierarhic și ți-ai aduce materialele de pe unde s-ar nimeri, știind că de publicarea lor depinde insăși existența dumitale ? Ai scrie ce se cere, cum se cere, te-ai lupta să fii mai bun decit alt liber-profesionist, care te concură, te-ai lupta să faci față nu numai evenimentelor pe care le vezi, dar și tuturor acelora care se apără de curiozitatea dumitale „periculoasă... (...) De ce, oare, in clipa cind ești „angajat", de fapt, cu un salariu fix, și nu de lepădat, și ți se cere, in schimb, să arăți prin scrisul dumitale realitatea, să lupți pentru adevăr, cind ai posibilitatea să duci o viață de om normal, care-și poate intemeia o familie, care se poate gindi la o mașină, la un apartament civilizat, care are concediu, poftim... de ce, zic, cind le ai pe toate acestea nu te mai interesează atita ceea ce scrii și incepi să te simți un simplu funcționar care, de la opt la patru, face ce face și-și așteaptă ziua de salariu, cu ochii pe structura ierarhică, oftind și jelindu-se că așa nu se mai poate, că la nivelul pregătirii lui și a talentului său ar putea oricind să aibă, la București sau in alt oraș mare, faima lui Cocea sau Brunea Fox ?...") Poate că, uneori, divagațiile secătuiesc epicul, eseurile intercalate sint accentuat explicative, dar Paul Eugen Banciu rămine un prozator apt de o puternică viziune simbolică a realității.

Alexandru Ruja

H. Belicincu : „Fruntașe"

Pe fundalul șantierului

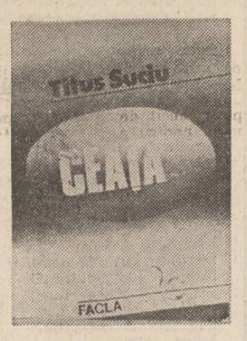

Cu excepția citorva prozatori care caută noi perspective de înțelegere a fenomenelor istorice și care au în mod special înzestrare pentru dimensionarea socială, majoritatea autorilor tineri de proză urmăresc în cărțile lor destine individuale, inseriabile în tipologiile destul de bine constituite și cu un oarecare grad de generalitate.

În literatura epocii interbelice personajul tinăr — care era, de altfel, și personajul principal — avea, în linii mari, două direcții de evoluție, care duceau spre starea de parvenire sau spre declasare.

Sint foarte rare, în literatura română, cazurile personajelor tinere neproblematice și pe deplin fericite. De fapt ,singurul personaj de acest fel este Jim, în „Cartea nunții", romanul lui G. Călinescu. Acestuia i s-ar putea adăuga Lucu Silion, personajul în final totuși nefericit din romanul tirziu al lui Ion Vinea, „Lunatecii", carte ce aparține prin spirit (deși este ulterioară) încă epocii interbelice.

În epoca de după război, personajul tinăr devine un model de virtuți eroice, de conștiință acordată cu imperativele noilor vremuri, de implicare în social, de dăruire. Caracterul de model devenind precumpănitor, dispare în schimb caracterul dilematic. Acesta va redobindi terenul pierdut în scrierile de maturitate ale lui Marin Preda, în scrierile mai tirzii ale lui Zaharia Stancu, în cărțile afirmării la Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Ion Lăncrănjan.

După 1970, caracterul contradictoriu, dilematic, drama subiectivă a personajului tinăr marcat de trecutul apropiat manifestă o recrudescență. Era firesc să se producă unele fenomene de sinteză între optimismul romantic al epocii imediat următoare revoluției, între maturizarea conștiințelor din epoca de după 1960, între noile experiențe ale subiectivității și complexelor psihologice de după 1970, între elanurile optimiste, momentele de scepticism, etapele de interogație, fazele de retrospectivă, modelele, tehnicile și tendințele cele mai diverse.

Unul dintre autorii care ilustrează acest fenomen este Titus Suciu, prozator la care optimismul se echilibrează, nefiind nici artificial festiv, nici necondiționat, nici idilic. Complicațiile psihologice, care fuseseră împinse, în epoca interbelică, prin Anton Holban, la ultimele posibilități, și fuseseră reluate, din altă perspectivă, prin anii '70, se simplifică din nou, dar nu se mai schematizează.

În romanul „Ceața" (1984) al lui Titus Suciu, evenimentele concilează problemele sentimentale cu modelul pozitiv al muncii de construcție, într-o imagine ce cuprinde și armonii, și contradicții, într-un optimism moderat și într-o complexitate măsurată.

„Ceața" este romanul unui moment de criză în viața și căsnicia unei tinere perechi și în cariera de inginer al lui Octavian Modrea. Acesta este atit de concentrat în viața de șantier, atit de preocupat de răspunderile sale, incit este pe punctul de a-și rata viața sentimentală. Soția sa, Emilia, traversează și ea o „ceață", o experiență însă cu totul în limitele moralei, legătura ei cu Dan Siretea avind mai ales aspectul unei relații de prietenie, în care bărbatul se confesează, vorbind femeii despre iubirile sale anterioare, una ratată, cealaltă tragică.

La rîndul său, Octavian este pe punctul de a reface o iubire din tinerețe, pentru Iuna, iubire ce în final rămîne ideală. Cuplul se reface, mai lucid, printr-o experiență ce are în final un rol de liant în pofida momentului critic. Este o poveste de dragoste cu variante, intersectată de alte povești de dragoste trecute, avind ca fundal un șantier, încercări de șantaj, dificultăți tehnice și altele asemenea.

Romanul reprezintă destul de exact proporția dintre muncă, dragoste, răspundere, maturizare, ce se regăsește în mai multe cărți ale acestui moment literar care preia, într-un climat specific, sugestii, procedee, teme și tipologii din literatura anterioară, și le organizează în acord cu propriile sale imperative și afinități.

Sultana Craia

Tinerețea spiritului

Intiiul și deocamdată unicul roman al lui Alexandru Dan Popescu, „Și noi am purtat lodene", (Ed. Scrisul Românesc, 1982), o narațiune incordată și rotundă de gen autobiografic, refăcie în primul rînd o frumoasă poveste de dragoste întîmplată între un student și o fată, Iulia, cu vreo trei-sprezece ani mai în virstă și cu tot cam atitea experiențe erotice anterioare marii iubiri cu care ne este viața datoare. Tineri, frumoși și furibunzi, eroii trăiesc lungi perioade de euforie în stațiunile de mare și de munte, în restaurante și uneori — chiar deseori ! — într-o tipică izolare „în doi". Deși năbădăioasă și energică, plăcindu-i, cum spun chinezii, să rupă florile și să zgîndăre iarba, frumoasa Iulia nu reface totuși traseul erotic precar al Emiliei din „Patul lui Procust" ci, în căutarea, poate, a marii iubiri utilizează întru atingerea scopului o spectaculoasă succesiune de pasiuni complete, capitale. În 1950, tînără studentă, îmbrăcîndu-se cu „balonzaide îmblănite și cămăși cu epoleți", Iulia se îndrăgostește de un profesor cu părul grizonat la tîmple și avansat într-un „Consiliu național". În 1952, îl cunoaște pe Serge, petrecăreț și cam zdruncinat de naționalizare și care, într-o dimineață, după o noapte de chef burghez, pleacă la Sinaia cu trei automobile de cheflii iar pe ea o „uită" acasă. În 1960, Iulia se apropie de treizeci de ani dar și de finalul conviețuirii cu un cunoscut arhitect, Văpaie. Vlad apare în 1963 și tot în același an dispare cine știe pe unde. Pe George Pamfil, mai în virstă decît ea cu o generație, două și, în plus, din cale afară de plicticos, îl cunoaște în 1964. Tot în acest an o captivează și un actor cu barbă lungă, Marcu Iatan, cu care petrece o vacanță la mare. Abia în 1968, după aceste exerciții de așteptare îl cunoaște pe Dan, student și șantierist, posesor al unui Fiat 600 moștenire de la tatăl decedat și care, neimavînd bani suficienți, își bea cafeaua la „Turist" în Piața Romană privind cum trec fetele pe stradă. El este „personajul" narator al acestui roman. Aflat și el în căutarea marii iubiri nu este greu de presupus ce se-ntîmplă în sufletul lui cînd ea, Iulia, va trece într-o zi „marțial" prin fața cafenelei. Cuprinși de vîlvătăi, tinerii își vor rectifica rapid destinul și, într-un spirit juvenil de exaltare și libertate, vor da buzna, cu sau fără mașină, în ținutul magic al iubirii.

Deși el va primi ulterior tot felul de telefoane diurne și nocturne în care i se narau amănunte picante din biografia Iuliei ori chiar amenințări directe pentru el, dragostea lor va fi totală și impermeabilă, o vreme, la atacurile toxice exterioare, din ce în ce mai violente. Pînă la urmă, marea lor iubire sfîrșește prost, telefoanele din ce în ce mai numeroase își fac efectul și, într-o zi, turmentat de gelozie, el o părăsește definitiv. După un timp, Dan o va vedea pe frumoasa Iulia dansînd, pe ringul de la Athenée Palace, cu un „profesionist categoria grea" semn cert că rănile anterioarei iubiri erau pe cale de a se vindeca.

Romanul lui Alexandru Dan Popescu, scriitor ce se dovedește aici a fi un realist ironic, pe alocuri chiar un satiric folosind structuri literare declarat cinematografice, cursive (cartea sa citindu-se „dintr-o suflare") nu este însă numai romanul unei iubiri ci, se narează aici, ca fundal superior pentru desfășurarea firului central al povestirii, și o reconstituire a împrejurărilor morții, la 23 August 1944, a unui ceferist, Ion Văduva, ale cărui rămășițe sînt descoperite intîmplător, după 33 de ani, în interiorul unei cisterne îngropată în pămînt. Reconstituirea, începută în aprilie 1977, este făcută pe calea logicii intuitive și a cercetărilor la fața locului, prilej cu care aflăm că Ion Văduva a fost un participant direct la insurecția din noaptea de 23 August, iar cisterna în care a fost găsit fusese îngropată de furiosul bombardament german din acea noapte istorică

Scurta narațiune a lui Alexandru Dan Popescu are, pe lîngă un realism de tip ingenuu, inefabil, și o anumită complexitate de aspect direct, fără prea multe detalii mărunte, arderi pe loc ori teoretizări fără folos, complexitate care dă întregului o impecabilă măsură a autenticității. Proza sa este una vioaie, ironică, avînd ca principal atu claritatea expunerii care nu este deloc filistină. Al. Dan Popescu se exprimă fără reținere, curgător, spontan, imaginația sa este sinceră, emoțională, pe autor neinteresîndu-l deloc frumosul abstract, artificializat. Stilul este „tineresc". Naratorul nu tinde spre construcții mari, cu etaje, scări și lifturi standardizate, totul înseamnă la el o privire și o analiză asupra sufletului într-un cadru social aflat el însuși în construcție. În această atmosferă încinsă, multe personaje își trăiesc viața în spiritul amplificării prezentului, instinctiv oamenii vor să trăiască. Filozofia lor este una a cotidianului plin, a splendorii tip foc de artificii, nu există aici personalități ci persoane ce vor categoric ceva concret, nou și proaspăt. Pentru ei, lumea este provizorie și ferventă, se caută continuu combinații omenești originale, se cîntă, se bea, se dansează la „Rex" ori la „Athenée Palace". Viața devine model recuperatoriu, omul știe chiar să fie eroic pentru un dram de fericire, nu se ia numai ce se oferă ci, cam tot ce se vede.

Evident și fără dubii, talentul lui Alexandru Dan Popescu din „Și noi am purtat lodene" va fi fără îndoială confirmat în viitoarele sale cărți. Este un fapt sigur că alerteța și vigoarea epică a acestui prozator va ști să găsească și mizele necesare, majore, înfățișînd o lume tinerească, a spiritului constructiv, ceea ce nu este dificil din moment ce în acest roman al „marilor iluzii" există suficiente date care pot să suporte dezvoltări în această direcție. Tinerețea acestei lumi trebuie însoțită și de tinerețea spiritului a gîndului înnoitor, creator de semnificații durabile.

Adrian Dafir

Setea de autentic

Un prozator mult mai profund și mai ambițios decit lăsau să se întrevadă „antecedentele" sale într-ale comicului, se dezvăluie a fi la prima sa carte de proze scurte, medii și lungi, **Caravana cinematografică,** volum de mare virtuozitate scriitoricească, Ioan Groșan, unul dintre cei cîțiva reprezentanți de frunte ai tinerei generații ce par a împărtăși opinia lui Saintsbury asupra relației tradiție-inovație : „Vechiul fără nou este o piedică, nou fără vechi este o prostie extremă și iremediabilă." Talentul lui dublat, pe de-o parte, de lunga ucenicie atit la clasicii cit și la modernii unui anume gen de realism satiric, cînd jovial, cînd sarcastic, fie într-o ineditâ filiație autohtonă (Creangă, Caragiale, Mazilu, Breban) fie prin „filiera rusă" (Gogol, Cehov, Ilf și Petrov) ; iar pe de alta de admirația pentru literatura parabolică (Bulgakov, Camus, Borges, Bălăiță) ca și pentru noile teorii ale intertextualității au făcut ca, la debutul său, Ioan Groșan să intrunească pe bună dreptate sufragiile unanime ale criticii de întîmpinare, indiferent de orientările acesteia — naratologică, simbolică, impresionistă, textualistă etc. — unanimitate probînd deschiderea prozei sale către polivalența semantică, ingeniozitatea construcției epice la diferite nivele de semnificație structurală și, nu în ultimul rînd, prezența unui grad de ambiguitate prielnic valorii operei literare. Critica a semnalat de altfel cu pertinență calitățile indiscutabile ale scrisului acestui tînăr prozator pe cît de înzestrat, pe atît de interesant : acuitatea și aciditatea observației, umorul suculent, acuratețea stilistică, capacitatea savuroasă a parodierii stereotipiilor de limbaj, percepția exactă a realului, pătrunderea psihologică, seriozitatea simțului comic. Mai puțin remarcată în **Caravana cinematografică** a fost „hiperluciditatea" care prezidează sever această strălucitoare demonstrație de artă și meșteșug scriitoricesc, arareori tulburată de vreun demon al burlescului scăpat de sub controlul riguros exercitat de inteligența creatoare a autorului asupra talentului său nativ. Există aici o știință a efectului literar ieșită din comun, o „ars combinatoria" a textului, unde nimic nu e întîmplător, demnă de admirat — și totuși nu pot să nu regret absența din volum a comicului pur căci bănui talentul lui Groșan în stare să producă în proză mari descărcări de umor de veselă sorginte populară și de sănătoase hohote de ris rabelaisian, cum n-au mai răsunat cam de mult în literatura tinerilor noștri autori.

Vervei sale spontane și libertății comicului, autorul le-a preferat însă disciplina și coerența unei idei „dedalice" : **Caravana cinematografică** nu e o culegere întîmplătoare de proze de sine stătătoare oricit de „antologice" ar fi acestea, ci o construcție savantă unde substanța solidă a excelentei proze realiste urmează arhitectura secretă a parabolei. Cheia labirintului se află în visul scriitorului din **Insula,** rafinată scriere parabolică în gustul lui Borges : cele două personaje între care se desfășoară jocul cu cuvintele, povestitorul și fidelul său auditoriu, rătăcesc pe o insulă pustie printre cărțile și ruinele unei stranii biblioteci părăsite, într-o atmosferă crepusculară, amintind vag de cea a „zonei" **Călăuzei** lui Tarkovski, și nu pot comunica între ele decît prin frazele pe care le găsesc în paginile volumelor abandonate. Sub nisipul plajei ele descoperă întîmplător o suprafață tare care se dovedește a fi o imensă carte al cărei început, citit după eforturi febrile, coincide cu începutul însuși al prozei în care ne aflăm : „Sigur, tu înțelegi, ar trebui acum să-ncerc să scriu altceva, o nuvelă morocănoasă, o povestire șoptită, dramatică sau în orice caz o schiță pitică și parșivă, în fond cred că mă pricep în suficientă măsură să inventez". Revelația alter-ego-ului autorului coincide cu singurele vorbe rostite fără mediere a livrescului : „Apoi, gîndindu-mă că nicăieri n-o să găsesc scrise cuvintele acestea, am spus : Draga mea, stăm pe o carte. Asta e". Nu numai că stau pe ea, dar sînt și „prizonierii" ei, ai acelei forme mentale determinate de tipar în lunga perioadă istorică dintre Renaștere și epoca modernă a filmului și televiziunii, perioadă pe care McLuhan a denumit-o într-o celebră carte, (cartea, da) „Galaxia Gutenberg". Pe fondul amplei analize sociologice, datorate lui McLuhan, a condiționărilor omului modern prin cuvînt tipărit, parabola **Caravanei cinematografice,** se revendică din „revolta" tinerei generații '80 împotriva „utopiei literaturii" instituite de imaginația auroralâ a generației '60, acea splendidă iluzie a vieții, văzută prin convenția literară, care nu mai satisface pe tînărul scriitor al sfîrșitului de mileniu, însetat de autentic și dornic să iasă din ea, dar condamnat să nu o poată face decît printr-o altă convenție, care, fie ea oricit de nouă, e fatal limitată mereu de „insula" literaturii. Contrastul între utopia literaturii și realitatea lucrurilor funcționează în cartea lui Groșan la toate nivelele textelor, în slujba lui fiind pus întreg talentul de excepție al tînărului autor. Elocvent pentru această confruntare de subtext între artele poetice a două generații îmi pare un alt pasaj din **Insula,** o confesiune în care scriitorul își justifică ezitarea înaintea scrierii cuvintelor, deși totul e perfect pregătit din punctul de vedere al „ritualului" tradițional al creației — hîrtie, stilou, ba chiar și subiectul prozei sale despre o caravană cinematografică fixată în memoria copilăriei. Inhibiția nu vizează atit trecerea din oralitate în irevocabilul scrisului, ci are motivația mai adîncă a temerii de eroarea care ar putea deveni „un fel de probă involuntară a juvenilei nerăbdări scriitorești decisă să-și înregistreze, chiar handicapată, experiențele ; micile șale experiențe în spatele cărora cu puțină bunăvoință este probabil să se poată dibui lucruri remarcabile din care se pot scoate oricînd cîteva pagini corecte, curgătoare. „Ce frumos ți-aș înșira, de pildă, toată suita de mătuși bătrîne pe care le-am avut la țară și pe care le-am urmărit cu aviditate cum mor treptat, încercînd să fac din ele, pe vremea cînd mai trăiau, niște personaje memorabile, înspăimîntate de moarte, clătinate în toate credințele și certitudinile lor, dar care, spre deziluzia mea, s-au sfîrșit — și-au reușit — să sfîrșească cît mai discret, mai șters cu putință, ca și cum s-ar fi rușinat că faptul morții lor producea totuși în familie o oarecare agitație". Deziluzie ce, dincolo de ironie, trădează criza maturizării unei noi generații literare care-și caută cu febrilitate căile proprii de exprimare a unei alte „forma mens" decît cea a prestigioșilor lor predecesori, pentru care utopia literaturii își păstrase intreg sensul pozitiv, ascensional.

Revenind la faimosul început (și sfîrșit) al prozei ce formează cheia de boltă a cărții și comparîndu-l cu construcția acesteia avem surpriza de a constata că, într-adevăr, volumul mai cuprinde o „schiță pitică și parșivă", intitulată **O dimineață minunată pentru proza scurtă,** o povestire **(Caravana cinematografică)** și o „nuvelă morocănoasă", **Marea amărăciune,** toate compuse într-un impecabil registru realist, care conferă abstracțiunii parabolei centrale materialitatea vie a întîmplărilor petrecute aievea, iar lui Ioan Groșan, dreptul de a trece cu succes examenul de „ucenic prozator" pentru a intra fără complexe în breasla „meșterilor scriitori".

Alexandru Condeescu

alexandru căprariu

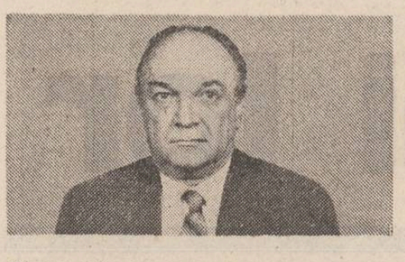

Aşteptînd

Singele scandind aceeaşi zilnică nelinişte
privirile pipăind flăminde contururi lucrurilor
nedomolita sete a sufletului
de a nu se pierde in iarba nimicurilor
speranţa de a trăi firesc bucuriile simple
şi mereu rostirea temătoare a cuvintelor
cu spaima de a nu răni tainele lumii
şi totuşi de-un timp prea multe intrebări
adunindu-se ca muştele la dulcele mierii
înţelepciune deplină e ceasul de noapte
cînd singur vorbeşti cu propria-ţi inimă
iar timpul cu meştere miini rotunjeşte
conturul secundei in care vin zorii
despărţindu-ţi fiinţa de umbra-ţi sortită.

Miraj

Zboară de-un timp sub propriu-i destin,
miracol fragil, pescăruşul –
şi pasăre nu-i, ci doar un suspin
ocolind coborişul, urcuşul.

E svelt. Şi puternic visează că-i incă.
Dar totul se poate să fie părere
de cînd in aripă alice nătîngă,
lovindu-l, l-a smuls dintr-un cer de mistere.

Hipnotic sînt ochii-i sorbiţi de o ţintă
ce vag o mai vede şi, totuşi, el zboară –
pătrunde in virsta ursită să-l mintă,
trufaş, cum urcase in zări prima oară.

E liber, in zborul acesta ciudat,
să-şi caute Steaua Polară dorită.
Dar setea de zboruri din el s-a surpat.
Ţişnirea sa mîndră-i cădere-n ispită.

Imperiul mării respiră domol,
fringindu-se-n mii de oglinzi ne-ntrerupt.
El crede că zboară-n al zărilor gol,
dar zboru-i de golul de sine e supt.

Pierdut pentru cerul inalt din afară,
uimit, pescăruşul nu poate şti cum
orgoliul urcării se schimbă-n ocară
şi soarta-i regală-n fantasmă de scrum.

Vast cerul şi marea perfid se confundă.
Cu zborul dintii pescăruşu-i proscris
să-şi fringă fiinţa-ntre stea şi-ntre undă :
mirajul chemării-n chemare-i inchis.

Pe scurt

Fiecare zi
cu alte fapte
numai cuvintele sint aceleaşi
iar inima poetului
neostenit le şlefuieşte
un
cuvint
o
lacrimă
un
cuvint
o
lacrimă

surisul vieţii
acelaşi

Biografie

Necesitatea invulnerabilei libertăţi
de a spune intunericului
că nu-i
lumină.
Dreptul
de a-i spune cirtiţei că
vulturul
nu poate zbura prin
canale subterane.
Blestemul sfint
de a săruta stelele
cu fruntea,
cind sărutul paşilor tăi
preschimbă saharele
in grădini roditoare.
Aceasta este scurta biografie
a Poetului
rostită la logodna lui
cu timpii.
Dar chiar şi astfel
am folosit
prea multe cuvinte.
Vorba osindeşte.
Mintueşte visul.

Romanţă de Septembrie

Tu din iubirea mea crescuşi.
Eşti trestia care se-nclină
cînd zbor pieziş de pescăruş
iţi fură, trecător, lumină.

Te-am izbăvit fără să-ţi cer
jertfire spre răscumpărare,
cind luna suplul ei hanger
şi-l indrepta spre Ursa Mare.

Cuvintele rostite-atunci,
ca-ntr-un descint, păreau versete
de spus la genele-ţi prelungi,
ori buzelor de patimi bete.

Era şi-un plop ţişnit din mal
şi-o stea pe lac, meduză vie,
şi-n toate-un ritual astral
de voluptuoasă alchimie.

Acuma taina s-a pierdut
cu frunzele care coboară.
Pe drept, ce-i lut s-a-ntors in lut.
In inimă se face seară.

3

Lasă cifra 3 să se impartă
in puteri atitea cite-nsumă.
Taină doarme-n ea şi-n vis şi-n artă.
Cifra 3 e o sămînţă-n humă.

Lasă cifra 3 să se desfete
după ritualuri singulare :
ea cuprinde-n sine un erete,
un leu aprig şi-o suavă floare.

Lasă cifra 3 din zar să cadă
lingă zar ce scrie cifra şase –
şi-ai să simţi cum pe tăiş de spadă
viaţa curge-n falduri de mătase.

Speră ne-ntrerupt in cifra 3.
In triunghiul ei, neviolată,
sfera işi găseşte un temei.
Lumea-n cifra 3 incape toată.

Martoră la moarte şi geneze,
dublu arc in pură incordare,
celor blestemaţi ca să viseze
cifra 3 le este ursitoare.

Teatru

Trăim
piesa vieţii după o
măsură proprie.
Trăim
ciudată piesă
jucind roluri mari sau mici.
Unii

Gh. Iliescu Călineşti :
„Semne pentru pace"

sînt brazi
alţii
furnici.
Piesa se strică numai atunci
cind unii spun replici
prea lungi –
din cauza ciudatului actor
intrat in spectacol
prin cuşca suflerului.

Cerbul

I-am prins făptura suplă în cătare
Dar cerbul işi urmează-n ritm egal,
augustul pas, prin ierbi unduitoare.
Să trag, ori nu ? Trist soare de opal,

prin rămurişul sec, perfid prelinge,
atita cit să nu dau greş, lumină.
Nu simte cerbul nici o spaimă-n singe ?
Mister sculptat in lene levantină,

bănuitor, işi saltă fruntea-n vint
mlădiul cerb. Şi totuşi teama-l muşcă,
trădat fiind de clipa-n care sint
acelaşi trup cu moartea-nchisă-n puşcă.

Acum, cind trag, e doar părere oare
ciudatul gind, ce mi-aş ursi să mintă,
citit in ochii-i, sumbră intrebare :
„La ţeava armei cui sint şi eu ţintă ?"

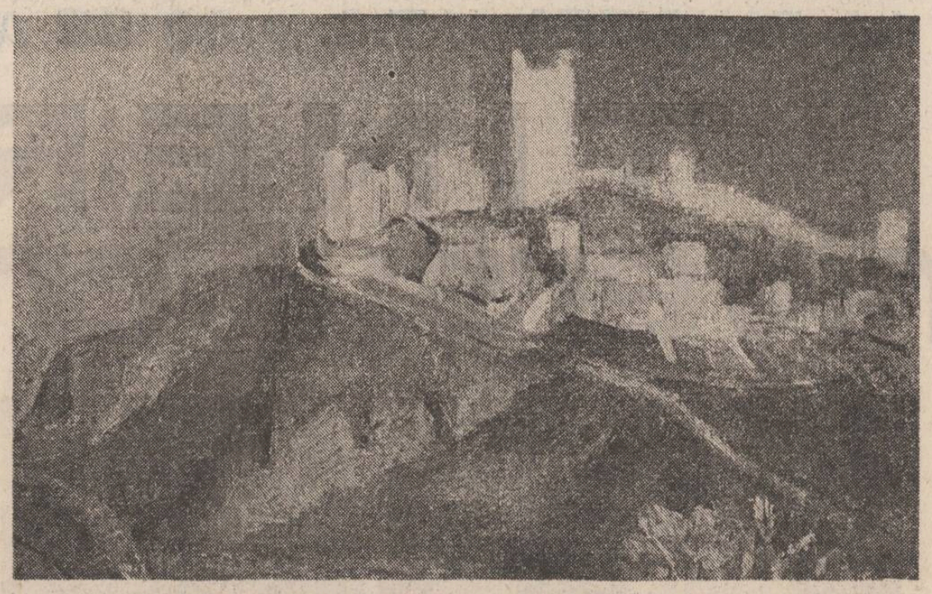

Matilda Ulmu : „Romantică"

CARPE DIEM !

mariana brăescu

Din în 1959 Nicolaie Mocanu fusese un om, după 1959 — alt om. 1959 nu era un an istoric decit în biografia lui Nicolaie Mocanu. Divorţase şi se reinsurase în aceeaşi vară şi evenimentele făcuseră din Nicolaie Mocanu ceea ce nimeni, nici măcar el .n-ar fi crezut vreodată.

Elevii săi de dinainte de revoluţie vorbeau despre un profesor veşnic incruntat, birfitor ca o babă rămasă nemăritată, acru ca un castravete în oţet şi uscat la suflet ca o prescure. Principala sa activitate era mai puţin didactică şi mai mult poliţienească. Punea atita pasiune în aflarea fumătorilor clandestini, atita inventivitate în confiscarea bileţelelor de amor trimise cu prostia în timpul orelor sau strecurate timid, în buzunarele paltoanelor aflate în cuier, găsea atita energie să umble după elevii care se plimbau în parcuri, intrau în cofetării sau luau bilete la cinema, inventa atitea ocazii de-a verifica dacă nu cumva intilnirile, ceaiurile, orele de plimbare şi filmele de dragoste şterseseră din capul elevilor ablativul verbelor sau dacă, din aceleaşi cauze, elevii nu pierduseră pe drum vreun vers din Eneida sau dacă în corul general vreunul rătăcea accentele, bilbiindu-se între iambi şi trohei.

Exigenţa lui Nicolaie Mocanu nu era altceva decit confuzie ; el incurca scopul cu mijloacele. Scopul său era unul : să elimine din viaţă şi mai ales din şcoală orice semn din partea dusmanului căruia îi declarase o luptă pe viaţă şi pe moarte : dragostea.

Ca să alunge dragostea dintr-un liceu cu elevi între şaisprezece şi optsprezece ani, Nicolaie Mocanu avea tot atita spor ca şi cum şi-ar fi propus să separe regina nopţii de parfumul ei.

Era dovedit că în preajma lui Nicolaie Mocanu sentimentele tandre se stingeau singure, ofileau pînă şi nostalgiile. Fără el, adolescenţii timizi deveneau îndrăzneţi, adolescentele nehotărîte se hotărau, teii se înmiresmau şi mai tare, iar mătasea nopţilor fosnea în suspine.

Îmbătaţi de iubire, doi cite doi, de mină, liceenii care abia se ştiau păşeau ca în vis prin oraş, treceau pe la portile lor şi nu le recunoşteau, fetele se făceau mai frumoase şi băieţii mai bărbaţi şi, în cinstea lor, înfloreau, pentru o noapte, salcimii.

Dimineaţa, figura uscată, cu pomeţii ascuţiţi, privirea stinsă şi fără culoare a profesorului alunga basmul din această lume. În cărtile de latină dragostea era izgonită, rezistau doar războiul şi eroii, elevele deveneau iar nehotărîte. băieţii se intimidau şi iar se simţeau copii, şi o tristeţe mai grea decit **Tristele** lui Ovidiu îi exila la un Pont auster.

Nicolaie Mocanu era, pe viaţă, avocatul acuzării în dragostea latinilor. Sub degetul său acuzator cădeau legiuni intregi de amoruri celebre, regeşti şi împărăteşti, publice şi literare. După ce ieşea din clasă însă, de fiecare dată, se intîmpla la fel : zeiţele exilate, preotesele sacre şi cele civile ale amorului îşi scuturau vesele cenuşa din piete, harfele porneau să suspine insinuant şi nimfele ameţeau în sunetele de aur ale flautelor, poeţii îi lăsau brusc pe războinici sub zidurile vreunei cetăţi asediate şi se repezeau la picioarele iubitelor, ridicau în slăvi sinii lor mai albi ca porumbeii, gîtul lung şi subţire de lebădă tulburată şi oftatul mai greu decit păcatul.

În liceu fetele iar se făceau frumoase, băieţii chiar erau bărbaţi şi noaptea toată — o mătase mai tulburătoare decit un glas de flaut.

★

Şi dintr-odată, vara, cînd elevii se aflau încă în vacanţă, iar absolvenţii plecaţi să-şi incerce norocul la facultăţi, se intîmplă o minune mai mare decit la romani şi la zei deopotrivă : Nicolaie Mocanu se îndrăgosti.

Nimeni n-avea să ştie vreodată cum se petrecuse nesperatul eveniment. Poate că într-o noapte Nicolaie Mocanu să-şi fi pierdut puterea de-a alunga dragostea din preajma lui şi, poate, intrînd întîmplător în noaptea otrăvită dulce, ca de regina nopţii, Nicolaie Mocanu se lăsă ispitit să tragă în piept parfumul acela necunoscut şi îmbătător şi astfel să fi căzut fulgerat ! Cine ştie !

Cert este că în toamnă, cînd şcoala îi adună pe adolescenţi laolaltă, ca să-i invete, dar mai ales să le ia minţile cu apropierea aceea zilnică în care băieţii şi fetele stau înghetaţi în dis-ciplină solemni ca niste statui în uniforme, iar gîndurile lor zboară mai libere şi mai colorate ca fluturii, pe poarta şcolii avea să intre un bărbat străin. Nu avea să-l recunoască nimeni, elevi sau profesori, în nici un fel, în ciuda faptului că bărbatul jovial şi strălucitor insista în mod ciudat că se numeşte Nicolaie Mocanu şi că preda la acest liceu latina de 24 de ani neintrerupt. Exclus. Semăna atît de puţin cu ceea ce ştiau profesorii şi elevii despre Nicolaie Mocanu, încît nu numai că nu puteau admite că era chiar el, dar nu puteau lua în studiu nici măcar ipoteza că era vreun nepot al acestuia.

În primul rînd Nicolaie Mocanu al lor era un om bătrîn ; acesta era tînăr. Cel vechi era incruntat ca o babă nemăritată şi acru ca un castravete în oţet, cel nou avea un smile american studiat la Hollywood şi o prestanţă de tenisman aspirînd la Cupa Davis. Cel vechi se îmbrăcase o viaţă cu un costum de culoarea bancnotelor de douăzeci şi cinci de lei uzate, purta o cravată subţire ca un şiret de pantofi, de aceeaşi virstă şi de aceeaşi culoare cu hainele, cel nou era îmbrăcat în alb, după ultimul Vogue.

Neavînd încotro, elevii şi profesorii deopotrivă trebuiră să accepte în pofida evidenţei, versiunea profesorului de latină : că e una şi aceeaşi persoană cu acela care predase latina 24 de ani incheiaţi în liceu.

Elevi şi eleve căzură în extaz încă de la prima oră de curs. Cei de la clasele mici, care nici nu aveau încă latina în program, fugeau de la orele lor, şi înghesuindu-se în ultimele bănci goale sau rezemînd pereţii, ascultau, vrăjiţi, poezia latină, de la eroismele din Virgiliu pînă la soaptele tinguitoare sau atotcunoscătoare din opera poetului exilat la Pont mai putin din pricini politice, cit din motive de Ars amandi. Carpe Diem, îi învăţă Nicolaie Mocanu, devenit horaţian peste noapte.

Zei şi zeiţe, hetaire şi războinici, efebi şi sclave, împăraţi şi eroi, nimfe şi poeţi erau chemaţi la orele de Ars amandi predate în loc de latină elevilor.

Limba latină ieşise de mult din marginile orarului şcolar şi se revărsa pe teritoriile altor obiecte. Profesorul de biologie nu se mai descurca usor, pădurea nu mai avea frunze, silva conţinea foliae, boul era iremediabil bovis şi peştii înotau în aqua marina. Profesorul de matematică avea să declare în curînd că nu se pot ţine orele fără traducător, intrucît de la Pitagora şi Euclid teoremele erau recitate de elevi în limba caesarilor.

Sesizaţi şi de părinţi, pe de altă parte, o armată de inspectori descinse în şcoală, dar la profesorul de latină inspectorii reuşiră să ajungă cu mare greutate. Şirul lung al iubitorilor de iambi şi trohei incepea în stradă, continua în curtea şcolii, urca strins treptele, invada culoarele, pătrundea pe uşa clasei dată de perete şi ticsea, pînă la refuz, ce rămăsese loc gol acolo. Cînd, în sfîrşit, inspectorii ajunseră în clasă, Nicolaie Mocanu le ieşi înainte cu un smile de tenisman cîştigător al tuturor cupelor, europene ori americane, şi îi îmbrăţişă de bun venit :

— Carpe diem !

alexandru ghitera

Terţină

Popor român, prin neguri de istorii
Tu ţi-ai croit, pe veci o cale dreaptă,
Dureri adinci ai prefăcut victorii.

Urcînd solemn pe treaptă după treaptă
Ai cucerit a ta neatirnare
Şi suveran, ai fost in gînd şi faptă.

Ai tot vegheat lungi veacuri la hotare,
Arai pe cimp şi viei ai pus coarde,
Puterea ta prin tine a fost mare.

Nu te-au supus acele multe hoarde
Ce au trecut, ca norii pe sub lună
Şi-au răspîndit fiorii reci de moarte.

Stăpin şi brav, in vatra ta străbună
O stincă-ai fost, cu faţa către soare
Sclaviei tu, nicicînd n-ai pus cunună ;

Eroii tăi murit-au in picioare,
Stejari au fost, din „codrii de aramă"
Cu rădăcini adinci, nemuritoare.

Acestor fii, cu chipurile-n ramă
Le-aducem azi, prinos de mulţumire,
Ca ei vom fi, de Patria ne cheamă.

Popor român, izbinda porţi in fire !

Tăcerea

Şcolarul invaţă şi scrie,
Priveşte-n tavan şi repetă,
În jur il cuprinde, discretă
Tăcerea torcind armonie.

Poetul gindeşte-n dactile
Imagini şi vise combină,
În jur il cuprinde divină
Tăcerea din nopţi şi din zile.

Savantul trasează o lege
Natura noi taine-i relevă,
În jur il cuprinde cu sevă
Tăcerea, soţie de rege.

Numai pe mine mă doare
Tăcerea ce e intre noi :
Sub aripa liniştii moi
Simt dragostea noastră cum moare.

Eminescu şi Ţara

E undeva o ţară, mai mindră decit toate,
Frumoasă ca-n poveste, bogată ca in vis,
Aceasta este ţara ce veşnic te socoate
„Poetul nepereche" din cîţi aici au scris.

Frumoasă ca-n poveste, bogată ca in vis
S-ascunde luna-n nouri, la fel de ginditoare
Ca-n cele vremi apuse, cind scos-ai din abis
Poemele iubirii, etern nemuritoare.

S-ascunde luna-n nouri, la fel de ginditoare,
Mirată incă foarte, de vraja ce i-ai dat,
Hyperion, stăpine, ai dus-o către soare
Iar noi, gindind la tine, spre dinsa am zburat.

Mirată incă foarte, de vraja ce i-ai dat
Te vrea mereu ferice, strălucitor şi teafăr
Priveşte-mă o clipă, cu sufletul curat
Şi dincolo de moarte, de moarte eu te apăr.

Te vrea mereu ferice, strălucitor şi teafăr
„Dulcea-ţi Românie", iubind-o peste poate,
S-o priveghezi de-a pururi, mereu săi fii
Luceafăr,
Pe cerul ei albastru, al păcii steag tu scoate !

E undeva o ţară, mai mindră decit toate...

Sabinei

In zori de zi, şi-n prag de seară
Vreau părul lung să ţi-l mingii
Şi dragostea cea de intii
S-o depănăm, a cita oară ? !

Tu mina dă-mi-o să ţi-o string
La pieptul meu te-aşează iar
Şi-ascultă cintecul bizar
Al ochilor mei, care pling.

E-atita fericire-n doi
Dar nime-n lume n-o să ştie
Că cea mai sfintă bucurie
Am trăit-o noi.

De fuga anilor n-ai teamă,
Nici de ne-ntoarcem in mormint
Căci din toate, veşnici sint,
Copiii noştri, mamă.

teatru

Inepuizabila tinereţe

La ora tinereţii, a simbolurilor primăverii, cei mai tineri eroi ai tinerei Gale naţionale de teatru, la Brăila (prima ediţie, 1—8 martie '87) au prins viaţă pe scena somptuosului Teatru „Maria Filotti", vorbindu-ne despre limitele vieţii şi situaţiile ei limită, de frumuseţe morală şi spirituală, despre forţa speranţei şi a credinţei în oameni, în tine insuţi.

De la Irina Luminiţei Botta (din **Matca** lui M. Sorescu, Teatrul „Bacovia" — Bacău) la Irina Oanei Ştefănescu (Studioul de teatru al I.A.T.C.), se constată diferenţe de interpretare, în funcţie de viziunea regizorală, de personalitatea fiecărei actriţe. În montarea lui Kincses Elemer (Bacău) se accentuează concretul morţii, în dauna substratului filosofic. Dacă Stelian Preda (Moşul) ar fi mizat pe registrul gravităţii, spectacolul ar fi cîştigat în robusteţea comicului tragic, care, în versiunea I.A.T.C., i-a izbutit lui Constantin Cotimanis. Montarea Monei Chirilă (I.A.T.C.) accentuează concretul naşterii, conducind interpreta la o exprimare naturalistă.

Prima versiune realizează într-un crescendo dramatic, un plan vizual şi psihologic, coeziunea dintre două forţe contradictorii : a eroinei care dă viaţă, a celui care pleacă din viaţă. În momentul de tensiune maximă, cînd durerile facerii se interferează scrîşnetului morţii, mîinile celor două fiinţe caută febrile, se apropie, se string. Unul se sprijină pe celălalt, în construirea şi fortificarea speranţei, aşa cum viaţa se va sprijini pe umărul morţii. Irina, ca şi Titu (Dinu Apetrei), ca şi Silvica (Firuţa Vădeanu) sînt, în premisa piesei, eroi ai inundaţiilor din 1970 care, la nivelul metaforei din **Matca**, devin personajele arhetipale ale unei dramatice încleştări. Dacă ceilalţi eroi se sting, devin, ca victime ale apei, sacrificaţii-sanctificaţi, Irina este simbolul devenirii, al continuităţii, triumful omului asupra stihiilor naturii. În jocul introvertit al Luminiţei Botta, Irina ţine mai puţin seamă de cum arată, cît de ce simte şi gîndeşte (ca şi logodnicul intruchipat de Dinu Apetrei care se stinge, trecînd în nemişcare, alunecînd în întuneric, fără strigăt, fără zvircolire). Jocul Oanei Ştefănescu este extravertit, Irina ei fiind cînd frumoasă ca o madonă, cînd afurisită ca o harpie, cînd agresiv-penibilă, cînd aspră ca un bărbat. Logodnicul lui Marian Rilea este exprimat preponderent în graiul plasticii corporale : torsul se luptă, viermuieşte, chinuit de spaimele morţii, lăsînd expresia feţii şi a vocii în inferioritate.

În spectacolul T.V., „Ochii care nu se văd..." (vizionat în cadrul galei de video), condus de Dan Necşulea (premiul de regie, Praga 1986), Irina Marianei Buruiană, (premiul de interpretare feminină, Praga 1986) este eroina zilelor noastre, tînăra evoluată şi sensibilă care intuieşte drama mamei, incercînd să-i desluşească tainele. Ea poate fi, la scară redusă, urmaşa spirituală a Irinei lui Sorescu. Irina lui Constantin Banu trăieşte experienţa maturizării prin tragedia mamei. Copilul salvat, la Sorescu, devine, aici, copilul salvator, care, ajuns la conştiinţa „împărţirii gîndurilor", vrea să-şi ajute mama şi fraţii, apărîndu-le cinstea, echilibrul. Eleva, îngrijorător de matură, este pe cît de discretă, pe atît de înzestrată cu spirit de observaţie.

Jocul discret, compus din nuanţe fine, evidenţiate de forţa prim-planului, ne revelează în Mariana Buruiană o actriţă plurivalentă, înzestrată cu simţ artistic, nu doar pentru mijloacele de exprimare ale teatrului, cît şi pentru cele ale filmului.

Eroi tineri, actori tineri, organizatori fervenţi dau măsura inepuizabilei tinereţi a mereu aceloraşi idealuri pentru frumos ale umanităţii.

Nicoleta Gherghel

Întemeieri

Urmare din pag. I

zisă a literaturii, „lecturi fidele" şi „lecturi infidele" şi este excesivă susţinerea acelei libertăţi depline pe care, în literatură şi în teatru, s-ar zice că o are „exegetul". **Spectacolul înţeles ca exegeză** e, ca şi exegeza literaturii, un act de cunoaştere întemeiat pe o metodă şi puterea metodei se incearcă nu atît prin coerenţa indeterminată faţă de forma literară primară, ci mai degrabă prin creaţia de structuri noi, adecvate unui text fără de care teatrul nu ar mai fi nimic; chiar şi spectacolul de pantomimă porneşte de la o eboşă de text, dacă nu chiar de la „text" în toată puterea cuvîntului. Ca şi exegetul, regizorul e liber atîta vreme cît înţelege că e în chip inevitabil mărginit de necesitatea unei structuri logice care e creaţia literară originară. Sigur este că aceste determinări, aparţinătoare de o formă comună de cunoaştere, nu trebuie înţelese în chip absolut căci altfel ar insemna a gîndi mecanicist niste procese de creaţie cu trăsături, totuşi, specifice în esenţa lor. Fiind „lectură", spectacolul este exegeză şi regizorul întreprinde, ca şi exegetul literar, o arheologie a semnificaţiilor însă mijloacele de comunicare sînt diferite în chip structural şi condiţionate de un număr indeterminat de factori generatori de hazard. Cîtă vreme spectacolul e un fenomen irepetabil, rezultă că el este o lectură reinnoită ori de cîte ori există reprezentaţie ; caracteristica lui cea mai de seamă e aceea că se exercită — printr-o exegeză — pe o materie vie. Mai mult decît analiza propriu-zisă a literaturii, teatrul convoacă text, exegeză, actori, lumină, adică „mediu" în accepţiunea cea mai largă a cuvîntului.

Sînt incîntat cînd vizionez „Emigranţii" lui Mrozek, cu Ştefan Iordache, şi cînd urmăresc pe Mitică Popescu în „Niste ţărani" însă, totodată, nu pot să nu fiu impresionat văzînd, la Brăila, un Panait Istrati ardent, cu un chip emaciat şi febril, intruchipat de George Ţoropoc. Nutresc certitudinea că avem în George Constantin un actor extraordinar, unul dintre cei mai impunători, sub aspect valoric, pe care i-a dat teatrul românesc însă nu pot să fac abstracţie de prezenţa, la Craiova, a lui Petre Gheorghiu-Dolj, pe care l-am admirat, între altele, în Ioniţă Caloian (în „Greul pămîntului", de V. Anania) ; ambele sînt valori, hotărît lucru, europene. Oriunde există vocaţie şi un mediu favorabil spre o exprimare naturală, apar valori, ajutate, bineînţeles şi de materia chemată să intruchipeze un talent căci a lăsa valorile actoriceşti să worbească depinde şi de proporţia valorilor dramaturgice promovate fără dificultăţi. Un repertoriu mediocru nu confirmă nici puterea naţională de creaţie literară şi împiedică şi pe actor să se definească în chip ideal.

Aceste reflecţii izvorăsc dintr-o conversaţie pe care, nu demult, am avut-o cu admirabilul regizor şi actor care e Constantin Codrescu, o personalitate care a făcut, cum se zice, epocă şi a cărui lucrare estetică e durabilă şi va rămîne. El a introdus în lumea actorului român melancolia cehoviană şi reflecţia existenţialistă, acea tristeţe patetică şi demnă care face emoţia să capete noblete şi să năvălească pe un canal inefabil ; a creat actori şi a făcut, cum se zice de obicei, „şcoală" ; a înaintat în regia spectacolului, pe o cale a fidelităţii de esenţă şi nu de aparenţă. Acum, el este chemat să conducă secţia română a teatrului din Sfîntu-Gheorghe, înfiinţată recent, şi dacă mîine-poimîine vom avea acolo o instituţie de cultură în toată puterea cuvîntului vom zice că o piatră de temelie a pus şi Constantin Codrescu. Iată, aşadar, un teatru nou care poate fi, deopotrivă un teatru tînăr, o experienţă de creaţie asemănătoare aceleia care, acum cincisprezece ani, se configurase la Piatra Neamţ şi putem zice şi noi că astfel de iniţiative indică o şansă a tinereţii, exprimînd năzuinţa de a face din geografia culturii româneşti — o geografie a valorilor adevărate.

65 DE ANI DE LA FĂURIREA U.T.C.

30 DE ANI DE LA CREAREA U.A.S.C.R.

TREPTE ALE DEVENIRII REVOLUȚIONARE

Tinerii ! — ca o nedezmințită și neclătinată credință intru frumusețea dintotdeauna a frumuseții Vieții. Tinerii ! — intruchiparea virstelor menite să dea sens lumii și certitudini dintre cele mai tulburătoare. Ei sînt visul și reazimul părinților, împlinirea robustă și clară a năzuinței spre zorii de mîine, ei, ca o benefică ipostază a speranței imaginează contururi necercetate, neatinse încă de truda și intuiția generațiilor de ieri.

Într-o patrie liberă și demnă cum este a noastră, pe drept temei destoinică întru destinul ei destoinic și înălțător, dintotdeauna starea de tinerețe nu a fost trăită ori resimțită drept un fapt „întîmplător" (biologic ori social), niciodată nu a fost invocată drept o prezență de „circumstanță". **Starea de tinerețe** — ca dimensiune fundamentală a spiritului autentic, revoluționar — a fost și este trăită la altitudinea gîndului cuprinzător în toate, această prezență a ei fiind determinată de însăși prezența dinamică a realității patriei.

Cu cît anii devenirii noastre se așează cu temei în durata istoriei, cu atît rostul și locul tinerelor generații capătă greutate și putere de sugestie. Evident, ar fi o simplă (simplistă) înțelegere dacă am socoti starea de tinerețe doar ca un apanaj al noilor generații. Dimpotrivă, emanînd din puterea și năzuințele acestora, fiind ipostaza lor firească, cea de toate zilele, starea de tinerețe este, în esență, ceea ce dinamizează spiritul creator din toate domeniile de activitate. Dar, tinerii, o mențin cu necontrafăcută bucurie și speranță, conferindu-i strălucire și farmec.

În decursul celor 65 de ani de cînd, sub arcul de boltă al partidului tineretul a devenit realitate sub rezonanța unui nume strălucitor — Uniunea Tineretului Comunist — istoria demonstrează cu prisosință ce uriașe zăcăminte au sălășluit în inimile și fapta tinerilor, ce rezerve de candoare și în același timp de tărie morală, de demnitate politică au fost și sînt în fibrele fascinantei realități reprezentate de tinerele generații. Se știe — și istoria confirmă fără drept de tăgadă — că tineretul român și-a înscris, încă din zorii luptei conduse de comuniști pentru libertate și demnitate națională, pagini de-o memorabilă exemplaritate, faptele lui fiind, încă de la crearea organizației sale revoluționare, în deplină concordanță cu idealurile maselor progresiste. Etapele istorice, cu încărcătura momentelor social-politice respective, au ridicat noi și noi probleme și nu puține sînt paginile în care sacrificiul de sine a aureolat abnegația și dăruirea celor mai tinere vlăstare ale poporului.

Însăși istoria organizației revoluționare a tineretului certifică faptul că prezența dinamică, plină de cutezanță a tinerilor face corp comun cu însăși lupta condusă de Partidul Comunist Român pentru dobîndirea drepturilor și libertăților democratice, pentru înfăptuirea idealurilor de libertate și progres. Cu justificată îndreptățire, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, referindu-se la anii acelei etape istorice afirma : „Tineretul, prin dinamismul și receptivitatea la idealurile de libertate și dreptate socială, la schimbările înnoitoare, a reprezentat întotdeauna de-a lungul istoriei un însemnat factor al progresului societății. Din veac în veac, el a preluat și dezvoltat virtuțile și tradițiile înaintate ale poporului ; înfruntînd greutăți, dînd nenumărate jertfe, el a jucat un rol de seamă în lupta împotriva asupritorilor pentru dezvoltarea socială, pentru cucerirea și apărarea independenței și suveranității naționale".

În acest sens, Uniunea Tineretului Comunist a reprezentat o veritabilă școală de formare și călire revoluționară, constituind rezerva de bază a partidului, din rîndul ei ridicîndu-se, plini de abnegație și demnitate politică, tineri curajoși, între aceștia impunîndu-se prin calitățile și dîrzenia acțiunilor sale, prin personalitatea sa inconfundabilă, acela ce avea să devină conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Anii acelei perioade istorice la care ne-am referit, pe lîngă faptul că au impus și acreditat trăsăturile definitorii ale tineretului iubitor de progres, au demonstrat ce uriaș izvor de dăruire și vigoare revoluționară constituie tînăra generație. Etapele parcurse de întregul nostru popor în anii ce au urmat luptei de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, pun în lumină însăși efigia de noblețe a organizației revoluționare a tineretului, conturîndu-i profilul moral-social-politic prin timp. Epoca marilor transformări a găsit tineretul țării pregătit, a avut și are în el un simbol al acțiunii cutezătoare, un port-drapel al faptei deschizătoare de drumuri.

VIRTUȚI NEPIERITOARE

Oricît de sumară, o incursiune menită să reamintească faptele ce au condus la propulsarea destinului patriei în anii liberi ai deplinei sale libertăți, nu ar putea ocoli adevărul potrivit căruia, alături de întregul popor, tineretul — ca un singur gînd, într-o singură voință — a acționat cu întreaga sa capacitate și elan, conform năzuințelor și virtuților care au devenit prin timp exemplare. Ne reamintim — poate nu vor fi îndeajuns paginile ce au încercat să „prindă" visul purtătorilor salopetelor albastre — de extraordinara „descătușare", devenită legendară o brigadierilor ce deschideau, cu Bumbești — Livezeni și Salva—Vișeu, drumul unei tradiții de-o nobilă alcătuire.

Patria întrase cu uriașele-i forțe, cu o mărturisită stăpînire și maturitate, cu un elan nedezmințit de-a lungul anilor, în epoca profundelor sale prefaceri. „Zestrea" — o știm acum cu toții — cu care pleca la drum după cel de-al doilea flagel mondial, era departe de a-i garanta aspirațiile. Și totuși, ea însăși, conștientă de rezervele ce sălășluiau în inima și brațele unite ale tuturor fiilor ei, scrutîndu-și viitorul a pornit la drum cu o vigoare ce avea să-i confirme încrederea, cu o tărie ce avea să-i aureoleze nobila devenire.

Am mărturisit și cu alte prilejuri, sîntem, mai ales în astfel de momente sărbătorești, „tentați" să ne reamintim și să încercăm să re-compunem — dincolo de rîndurile ce acoperă nenumăratele cărnețele — biografiile celor cu care am discutat în cutare sau cutare șantier, în cutare ori cutare colț de țară și, cel puțin în ceea ce mă privește, atunci cînd o fac am de fiecare dată sentimentul unei crescînde nostalgii. De ce ?, m-am întrebat deseori. Nu răspunsul „definitiv" mă încearcă în aceste clipe, ci tendința de-a privi drept gesturile și întîmplările pe care timpul le-a așezat cu dreptate în matca firească a lucrurilor și înțelesurilor. Un astfel de „dialog" poate confirma (ori infirma) unele constatări trecute demult prin cerneala tipografică dar, ceea ce-mi pare de folos este tocmai putința de-a recunoaște că ai simțit și trăit odată cu țara, cu oamenii ei, cu tinerețea ei mereu și mereu renăscută.

Biografii în mișcare — cum altfel ? — sintetizînd, fiecare în parte și toate laolaltă, biografia în mișcare a patriei. Iar tinerii — ca o neclătinată și nedezmințită prezență. Acolo unde viața a avut și are nevoie de ei. De siguranța lor (aparent) sfidătoare. De încrederea lor nezdruncinată.

Viața, da, înainte de toate. Sau mai bine spus, triumful învingătorului, al celor demni să-i dea un sens și astfel, durată. Pentru că — de ce n-am aminti-o ? — destinul tineretii nu-i străin de fibrele învingătorului. Oameni tineri — ori foarte tineri, după cum ne obișnuisem noi reporterii de zi și de noapte să-i numim — care, într-o proporție covîrșitoare și-au început adolescența (viața ?) pe șantiere. S-au calificat, și-au dobîndit o meserie (ori mai multe), au colindat țara dar nu ca turiști, ci respirînd aerul dur al șantierului — da, brigăzile tineretii —, s-au fortificat, au căpătat încredere pînă cînd aceasta a devenit certitudine. Și-au „făcut" familii. Unii s-au „așezat" după un număr de ani pe lîngă vreo fabrică ori întreprindere care începuse să iasă în lume cu primele produse : alții nu s-au oprit, și-au luat familiile cu ei peste tot, și-au crescut copiii în colonii (îmi amintesc desenele copiilor din colonia Floroiu, lipită de marele baraj din munții Apuseni), și-au așezat familiile în orașe, iar ei au continuat să trăiască în orele fierbinți ale zilelor și nopților șantierelor care aveau nevoie ca de aer de dăruirea, renunțarea, orgoliul și demnitatea lor.

Într-adevăr, viața. Au trăit, dar cum ? Nimeni nu-ți vorbea (ei nici nu o pretindeau) cum că ar duce-o „pe roze", dar ei, tinerii (pe atunci, foarte tinerii) nici nu mințeau cituși de puțin cînd îți răspundeau cu o frenezie puternică, cu acea rezonanță pe care o au cuvintele clare, necontaminate de vreun orgoliu de prisos... Căci, în adevăr, cui i-ar fi fost de vreun folos ? Martori — în sensul în care fapta rămîne pecetluită de brațele și încordarea gîndului lor — ei, tinerii parcă erau dispuși să facă un pariu cu propria lor biografie. Pe mulți i-am reîntîlnit în drumurile prin patrie : alte probleme, alte, mereu alte planuri dar parcă tenacitatea lor era aceeași. Paradoxala lor frenezie — înregistrată fidel de chiar frenezia reporterului — era, peste ani, „domolită" de-o undă care făcea bine chipului lor matur, cu iz de înțelepciune...

În adevăr, șantierele naționale ale tineretului, continuînd tradiția brigadierilor legendari au adus în geografia social-politică a așezărilor patriei acel suflu înnoitor, acea rază de prospețime (imposibil de „expediat" în cîteva cuvinte) și, desigur, acea sănătoasă certitudine capabilă să dărîme inerții și să facă inofensive orice prejudecăți.

Investiți cu încredere, înconjurați cu prețuire de generațiile „veteranilor", tinerii au devenit ei înșiși, odată cu extraordinarele fapte ale țării, exponenți ai unor memorabile izbînzi. Pe cît de dreaptă este prețuirea pe care trebuie să o acordăm vîrstnicilor, pe atît de tonică este recunoașterea virtuților celor ce reprezintă, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „o puternică forță socială, viitorul însuși al națiunii".

FILE DE JURNAL (DESPRE „NERVURILE" FAPTEI)

Tinerii ! — o metaforă cuprinzătoare a sensurilor roditoare ale vieții. Ca o nedezmințită și benefică prezență în spațiul tutelar al unei patrii libere și demne. Pe cît de tulburătoare este renașterea sevelor primăvăratice, pe atît de autentic este sensul de devenire al tinerelor generații. Îi întîlnești pretutindeni (nimeni nu se mai miră, de pildă, cînd află că în atitea și atitea întreprinderi importante ale țării media de vîrstă este de douăzeci și cinci de ani sau cu puțin peste...), ei fac parte integrantă și dinamică din însăși tinerețea și vigoarea națiunii noastre. Ei dau configurația visului și rotunjesc năzuința.

Îți vorbesc cu demnitate, cu acea candoare netulburată. Simplu, „dezarmant" de simplu uneori, cu dreptate și totuși cu o... eternă frenezie. Îmi permit să mă întorc, pentru cîteva momente la filele carnetelor mele de drum. Pe unul dintre ele citesc : semnele existenței unei platforme. Zalău. (Îmi dau seama, eu însumi fusesem fascinat de entuziasmul bărbătesc al oamenilor și al timpului...). „Pur și simplu am senzația că mă pierd pe sub coloanele uriașe. Un vacarm, un du-te-vino, un furnicar de oameni. Deasupra, de pe schelele metalice coboară ciorchini de lumini de la aparatele de sudură, ciocanele bat năprasnic în fibrele metalului cu lovituri incredibile. O energie dirijată, o mișcare calculată pînă la cele mai mici detalii. Trenuri mecanice string în brațele cîrligelor utilaje de cîteva tone deasupra canalelor despicate de buldozere.

Sînt în inima platformei, la linia de montaj a laminorului continuu, mai precis, la cuptorul cu vatră rotativă. Încerc să măsor cu privirea construcția metalică : 12 oameni timp de paisprezece ore, cu două macarale la îndemînă stăpînesc colosul de 240 de tone. Maistrului Nicolae Voiculescu i se pare o faptă absolut... normală. În 30 de ani de șantier a avut ce vedea. Oradea, Mediaș, Hoghiz, Cluj-Napoca... Fiecare etapă cu nostalgia și necazurile ei. Are familia la Oradea și își permite „luxul" de a merge odată la două-trei săptămîni, cîte o zi, să o vadă. Program de lucru : de luni și pînă lunea viitoare. Sînt, alături de el, oameni veniți din toată țara. Tineri. Mulți, foarte tineri. Au venit să facă treabă... Alt exemplu : inginerul Alexandru Dimitrescu sau Octavian Goguță. Au familiile la Brașov. Alături de ei, tinerii șefi de echipe pe numele lor Corneliu Ionescu, Ioan Ardelean, Alexandru Szeghy. Sigur că nu-i deloc ușor — zice unul dintre ei — sînt momente cînd realmente te simți copleșit. Important este să nu cedezi, să faci față, să izbutești. Să-ți faci cum trebuie meseria. Asta-i...".

.....Numele lui : Constantin Mitrașcă. De prin părțile Sălajului, provenit dintr-o familie cu 9 copii. După experiențele Arad, Timișoara, Craiova, Oradea, Alești revine la Zalău. Tînăr, considerat foarte bun sudor. Zice : dacă stau bine să mă gîndesc, adevărata mea vocație este meseria pe care-o fac. După ce termin o lucrare mai dificilă, nu-mi mai rămîne decît să-mi șterg fruntea. Și atunci pot să-mi spun liniștit : de fapt, cît de simplu a fost"...

★

Sigur, nu e din cale afară de greu de admis că patetismul ce „amenință" străluce unor cuvinte are parcă și niței retorism în el. Nota bene : experientele ce au urmat, anii înșiși au dat o altă dimensiune faptelor. Dar parcă același suflu — altfel mărturisit — l-am întîlnit deunăzi pe nu știu care șantier național... Contaminare ? Aș înclina să cred că fiecare „promoție" în șirul unei generații și, astfel, fiecare generație în parte nu face decît să-și adjudece, din propria perspectivă, cu unelte și sensibilitatea caracteristice, propriul timp. Și e firesc să fie așa. Tradiția brigadierilor s-a îmbogățit considerabil cu fapte demne să fie reținute în pagini pe măsură. Marile împliniri — culminînd cu lucrări monumentale precum Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră, metroul bucureștean — au la temelia zidirii lor nenumărate zile și nopți trăite de tinerii brigadieri de azi. Cum ziceam, biografii în mișcare. Întrucît, starea de tinerețe nu este conjuncturală, ci însăși seva ce pulsează necontenit în fibrele și alcătuirea patriei.

PATRIOTISMUL — EFIGIA DE NOBLEȚE A TINEREI GENERAȚII

A înălța o patrie liberă și demnă, a da configurație autentică destinului ei prin voința, gîndul și unitatea tuturor fiilor ei, înseamnă, din perspectiva istoriei, a avea în cel mai înalt grad conștiința propriei tale deveniri. Virtuțile, trăsăturile de preț ale poporului nu fac decît să-i certifice, la modul exemplar, proiecția la scara istoriei și, fără putință de tăgadă, să-i garanteze aspirația.

Este, acesta, un mod viabil — propriul nostru mod de a fi și exista — ale cărui rațiuni pleacă din patriotismul nostru funciar, din dragostea pentru tot ce a fost, este și va fi pe meleagurile noastre de suflet și credință.

„Patriotismul, dragostea și devotamentul față de țară — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — sînt o expresie a conștiinței revoluționare, comuniste, expresia îndatoririi de onoare a fiecărui comunist, a fiecărui om al muncii față de glia strămoșească și față de noua societate".

Sîntem, fiecare în parte și toți laolaltă, după puterea și încărcătura fiecăruia de adevăr și robustețe morală, fiii acestui popor care, atunci cînd zorii i-au fost amenințați n-a ezitat să-și apere tradiția, cuceririle, destinul chiar cu prețul unor grele jertfe. N-am rîvnit la orizontul nimănui dar nici nu am admis nimănui să ne tulbure ființa istorică. Am fost, sîntem și vom fi într-o singură voință lăstarii aceluiași arbore destoinic pe care vitregiile istoriei n-au făcut decît să-i consolideze și mai temeinic rădăcinile, necum să i le clintească.

Patriotismul nostru își găsește nucleul de iradiere în însăși firea și aspirația noastră. În dreptul suveran de a ne cultiva tradiția, de a ne consolida cuceririle, de a ne prefigura viitorul conform vrerilor și sensibilității noastre creatoare.

Sensibilitatea creatoare este în deplină concordanță cu starea autentică a tinereții. În acest sens, tinerețea creatoare este expresia directă a forței și vitalității poporului nostru, cel care, într-un interval de timp scurt a reușit să-și configureze destinul sintetizînd unitatea de simțire și acțiune a întregii națiuni.

Sîntem, indiferent de profesie, virstă ori naționalitate pătrunși de idealuri care se regăsesc plenar în năzuința deplină a patriei. Ea este simbolul suprem, conștiința acțiunii și faptelor noastre.

Tînăra generație, parte integrantă a națiunii, a fost încă de la crearea organizației sale revoluționare alături de comuniști, în avanposturile luptei pentru dobîndirea unității și libertății țării, pentru ca, în anii deplinei noastre libertăți, să fie o forță capabilă să participe efectiv la toate marile realizări ale țării. Beneficiind de condiții dintre cele mai bune, propice instrucției, formării și desăvîrșirii personalității, tînăra generație a fost investită cu încredere, acordîndu-i-se o grijă statornică din partea partidului și statului nostru.

În acest sens, sublinia recent tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Sedința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană : „Am asigurat gratuitatea învățămîntului pentru întregul tineret al patriei noastre. Am dezvoltat puternic învățămîntul superior care asigură pregătirea cadrelor pentru toate domeniile de activitate. Nu există vreun domeniu al cunoașterii moderne de care știința sau învățămîntul nostru să nu se ocupe, unde să nu pregătim cadrele de care avem nevoie — și la care au acces, fără nici un fel de discriminare, toți cetățenii patriei, fie că părinții lor sau originea lor îndepărtată este românească, maghiară, germană, sîrbă sau altă".

Tineretul patriei născut și crescut în anii dinamici caracterizați prin refaceri fără precedent este, în sensul plenar, părtaș la tot ceea ce crește și devine în patrie. Profilul moral, cutezanța faptei poartă însemnele inconfundabile ale timpului pe care-l trăim și care nu este altul decît timpul înalt al patriei.

VOCAȚIA ȘI CONȘTIINȚA PĂCII

Într-un moment istoric în care lumea contemporană este confruntată cu mari convulsii social-politice-economice, poporul român, demonstrîndu-și cu o tot mai apreciată consecvență vocația de pace ,prin vocea sa cea mai autorizată, investită în persoana președintelui Nicolae Ceaușescu, a propus lumii, pe lîngă nenumărate soluții profund constructive, un model viabil de acțiune, de realism și existență întru demnitate.

Cum era firesc, alături de întregul popor, tineretul român și-a exprimat cu vigoare poziția, demonstrînd maturitatea politică și deplina sa adeziune la activitatea internațională a partidului și statului nostru.

Dînd o înaltă apreciere calităților și virtuților demonstrate de întregul tineret al patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Trăind într-o țară liberă și independentă, aflată în plin proces de dezvoltare socialistă, tineretul României desfășoară o bogată activitate, fiind prezent în toate sectoarele vieții social-economice și culturale, aducîndu-și, împreună cu întregul popor, o contribuție activă la progresul și înflorirea patriei. În spiritul politicii generale a partidului și statului nostru, tineretul țării noastre își va aduce și în viitor întreaga sa contribuție la promovarea marilor idealuri de dezvoltare liberă și independentă, pe calea progresului și civilizației, a bunăstării și fericirii tuturor națiunilor, la cauza generală a luptei pentru pace, pentru dezarmare, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor la viață, la existență liberă și demnă".

Este spiritul în care tineretul român, organizația sa revoluționară acționează cu consecvență și încredere, cu optimism și speranță, întreținînd dialoguri fertile cu tinerii iubitori de progres de pretutindeni.

Viorel Sâmpetrean

plastică

Trei sculptori

Arta celor trei sculptori — Ovidiu Simionescu, Mihai Cornel Ionescu și Sava Stoianov — care expun împreună la Galeria Simeza, aparține aceluiași moment formativ. Au terminat Institutul „Nicolae Grigorescu" acum un deceniu. De atunci încoace au fost prezenți la majoritatea manifestărilor cu caracter republican luînd-o fiecare pe un drum care indică tipuri diferite de experiențe.

Ovidiu Simionescu, de pildă, s-a lăsat prins în mrejele gravurii atît de tare încît în actuala expoziție se prezintă mai ales ca grafician. Unica lui sculptură, intitulată **Agamemnon,** este o caricatură simpatică în bronz a cunoscutului personaj homeric, descins parcă, de această dată, dintr-o comicărie aristofanească. Dar se vede de la o poștă că gravurile lui Simionescu sînt făcute de un artist educat la școala artei antice. Acul zgîrie placa cu precizie rememorînd episoade întîlnite undeva pe vase antice, conturînd forme pline de senzualitate clasicismului elin. Ipostazele acestea sculptorul-gravor le alternează într-un mod natural cu altele (monotipuri) unde linia este doar sugestie printre clarobscururi indicînd stări de spirit dramatice. Micul discurs grafic despre solitudinea artistului în mijlocul creației este sobru și convingător.

Mihai Cornel Ionescu revalorifică și el o experiență artistică majoră. Cele două **Compoziții, Domniță, Lecție de muzică** au savoarea stîngăciei capitelurilor antropomorfe românice. Figurile sînt vag disproporționate, ritmul este sincopat, intervenția în material se face cu o oarecare brutalitate. În fine, nu există grijă pentru detalii ci doar pentru efectele create de insistența asupra unei forme. Privind sculptura lui Stănescu de pe versantul academist, ea este plină de carențe. Dacă o privești de pe versantul expresivității sugestive luînd în considerare lecția istorică recontextualizată, ea pare a avea destule calități. Prima ar fi legată de o nouă inserție modernă a unui limbaj de care ne amintim periodic faptul că este revalorificabil.

Cea mai consistentă prezență în expoziție este aceea a lui **Sava Stoianov,** care, fapt deloc neglijabil, are deja o remarcabilă experiență în lucrări cu caracter monumental : din 1977 încoace a participat la majoritatea taberelor importante naționale de sculptură. Nu surprinde că a fost distins cu un Mare Premiu la Simpozionul internațional (din 1982) de la Triavna, localitate unde colegii bulgari organizează manifestări de aleasă ținută. Stoianov are predilecție pentru suflul eroic al sculpturii. O consistentă și edificatoare suită de schițe, guașe, acuarele pune în evidență resurse imaginative cerînd desfășurări ample. Pline de o emoție interiorizată, schițele din ciclul **Jertfa** își au pandantul în expoziție în **Luptător,** o sculptură în bronz admirabilă sugerînd în bustul retezat comuniunea cu solul dar și posibila resurecție. Portretele în bronz ale lui Stoianov par de altfel desprinse de pe trupurile unor statui calcinate, roase de timp, pe punctul de a deveni pulbere și amintire. Invenția artistului se concentrează asupra fragmentelor de posibile forme monumentale, corodate de un viitor pentru ele devenit deja trecut. Stoianov pare a-și considera lucrările ca pe resturi ale unei civilizații. Dincolo de jocul spiritului se poate bănui ochiul sigur al unui artist exersat în contactul cu valorile consacrate cărora nu este dispus să le exalte autoritatea.

Dacă ar fi vorba să căutăm un numitor comun al operei celor trei sculptori, el ar fi de găsit în modul diferit cum fiecare își propune propria poetică în legătură cu un **revival.** Ei arată că se poate face sculptură de excelentă calitate recuperînd idei, sugestii, forme, fără să dorească să reinventeze bățul și chibritul.

Grigore Arbore

muzică

Tineri compozitori

Se poate spune, fără a greși, despre tinerii compozitori ai contemporaneității noastre că ei s-au format sub o triplă „ascendență" de ordin profesional și de constiință : pe de o parte, putem (re)găsi, în partiturile lor, imensul tezaur de spiritualitate al melosului popular românesc, transpus în varii forme ale artei culte, pe de altă parte, întîlnim pregnanta sugestiilor desprinse din partiturile enesciene în primul rînd, în al doilea rînd venind caracterul formativ, din punct de vedere ideatic, estetic și profesional, al școlii la care s-au format în mod nemijlocit, caracter de maximă importanță, știută fiind valoarea indiscutabilă a generației de compozitori (și profesori de compoziție) ajunsă acum la virsta deplinei maturități. Ca și în cazul generațiilor deja ajunse la consacrare, nu este exagerat de afirmat că, atunci cînd studentul la compoziție preia creator un „gest stilistic" al maestrului său, în fond, el tot la mostenirea enesciană, pe un drum oarecum mediat se raportează, dat fiind faptul că creația românească se bucură de un statut de unicitate deosebit în lume : există aici o forță centripetă „actionînd" cu deplină putere, centrul în jurul căruia gravitează diversele orientări estetic-stilistice reprezentîndu-l creatia enesciană, varietatea provenind din distanta „orbitei" si din plasarea diversă, una în raport cu alta, a diferitelor „planete" (multe dintre ele avînd, la rîndul lor, roluri de „sateliti").

Pentru a încerca o scurtă enumerare-caracterizare, fără ambiția de a alcătui aici un nomenclator complet (si complex), vom spune, de pildă, că, în descendenta bogăției melodice enesciene, se situează Liana Alexandra (revelator e faptul în **Simfonii,** în **Concertul pentru flaut, violă și orchestră,** în **balete**), Șerban Nichifor **(Cvartetul „Anamorphose", ciclul „Dionysies", Cantata „Izvoare 2050",** de pildă), sau Andrei Tănăsescu (unde, alături de rezonante enesciene întîlnim rezonante neo-romantice limpezi, în **Sonatele pentru pian** si, mai mult, în **Concertul pentru vioară și orchestră).** O abordare de tip structuralist, cu priviri în special asupra heterofoniilor și modalismului enescian, întîlnim la Adrian Iorgulescu **(Simfoniile, lucrarea „Ipostaze I",** în **lieduri),** la Liviu Dănceanu **(„Rocada lui Ianus", lucrările pentru chitară solo, Concertul pentru saxofon),** la Doina Nemțeanu-Rotaru **(Simfonia, Concertul pentru clarinet și orchestră, lucrarea „Răscrucea macilor"** etc.), la Maia Ciobanu **(Concertul pentru vioară și orchestră, Cvartetul, lucrările pentru ansambluri camerale)** etc. Orientările de tip minimalist sînt cultivate cu precădere de Mihnea Brumariu **(Simfonia, Cvartetele de coarde),** Marcel Șpinei **(Concert pentru orchestră de coarde)** în timp ce, la Fred Popovici **(Cvartetul de coarde, ciclul de lucrări „Introducere în anatomia sunetului")** și Călin Ioachimescu **(„Tempo '80"** sau **Cvartetul de coarde,** de pildă), preocupările pentru asa-numita muzică acusmatică, tălmăcind direct interiorul si procesualitatea genezei sunetului muzical, își au loc dominant.

Repetînd faptul că nu tindem aici spre epuizarea completă a numelor si că atribuirea de dominante stilistice unor autori și unor lucrări poate fi îndelung contestată (realitatea e totdeauna mai complexă decît schema !), surprindem un amănunt de maxim interes : multi dintre tinerii autori alternează penita compozitorului si condeiul teoreticianului (în cronici muzicale, mergînd pînă la studii si cărti de valoare, în privința ideilor expuse și argumentate). Este acesta un reflex al faptului că, în fața actului componistic, tînăra generatie își manifestă o limpede responsabilitate : demersurile teoretice au aici rolul de „a pregăti terenul", de a ajuta tinerilor compozitori să-și cristalizeze idei în vederea ascensiunii spre originalitate.

Viorel Crețu

REMEMBER POEȚII, CÎND ERAU TINERI (XXV)

IZVOARELE ȘI IMNELE OBÎRȘIEI

Pornesc la rememorarea începuturilor și devenirilor poetului *Ioan Alexandru*, cu sufletul oarecum împăcat, în sensul că pe lîngă cunoașterea lui în perioada debutului la „Tribuna" din Cluj, în prima jumătate a anilor '60 (din moment ce în prefața la volumul *Imne* încheiat cu „Imnele bucuriei", declara că respectiva carte a fost scrisă în zece ani), am revăzut proaspăt oameni și locuri de care este legată formarea sa. Adică am poposit în noiembrie 1986, la Topa Mică din județul Cluj, unde s-a născut poetul la 25 decembrie 1941, i-am întîlnit pe părinții săi, lelea Valerica și badea Ioan (o paranteză : Topa Mică o mai traversasem întîmplător, în primăvara lui 1985, seara, în timpul luminației de ziua morților, cînd cimitirul era plin de lumînări și de flori. Mormîntul unde erau concentrare cele mai puternice luminații era al preotului Vasile Cosma, omul care l-a ajutat atît de mult pe tînărul poet în anii adolescenței și ai primei tinereți). Zăbovisem apoi la Cluj-Napoca, în preajma casei unde a locuit Lucian Blaga, pe care aspirantul la poezie Ioan Alexandru, împreună cu un alt viitor poet, Dumitru Mureșan, îl vizitase cu versurile geniului de la Lancrăm transcrise în caietele de liceean.

Impresiile acestor întîlniri cu satul natal al poetului, cu părinții săi, cu universul transilvan atît de prezent în imnele sale sînt minunat sintetizate de un prieten al său apropiat, Miron Scorobete în scurta poezie „Casa poetului" pe care o transcriem în întregime : *Casa poetului / e un clopot enorm : / de greu ce e numai cerul îl ține. / Păsări ostenite opresc și dorm / pe dunga lui, între stele vecine. / Plutind în cîntarea ce o înnimbă, / casa poetului în rariștea sfîntă / e clopotul ce are drept limbă / limba noastră cu care cuvîntă.*

Dar revenind la poet, eu l-am întîlnit pe cînd era proaspăt student la Cluj și vorba lui din „Autoportret", poezia publicată în volumul de debut „Cum să vă spun" (1964) : „Ioan Alexandru din nou entuziasmat / Citește la cenacluri o mie de poeme". Citind, aveam să-l aud abia la București, în cenaclul Nicolae Labiș, cînd ne-a prezentat, proaspăt întors din Dobrogea unde fusese oaspetele fostului coleg de liceu Dumitru Mureșan, pe atunci profesor de matematică la Jurilofca, poeme din cel de-al doilea volum de versuri, ce anunța un mare și plin de bărbăție poet, *Viața deocamdată* (1965), printre care „Teribilul actor" cu versurile sale fruste și sfidătoare ale convenienților. Să ne întoarcem însă la cartea de debut „Cum să vă spun", al cărei prefațator, marele poet Mihai Beniuc susținea că la Ioan Alexandru, „autenticitatea rîsare ca iarba primăvara". Nu altul a fost sentimentul meu cînd întîlnindu-l la Cluj, l-am invitat să colaboreze și la „Luceafărul", revistă de a cărei activitate este legat întregul reviriment al poeziei contemporane. Spre marea mea bucurie, tînărul poet și student ne-a oferit spre publicare poemul „Sentimentul mării", într-o primă formă, care a necesitat unele revizuiri, chiar după o confruntare cu marea însăși, facilitată de o documentare prin Fondul literar, pe care i-am propus-o. Totul s-a sfîrșit cu bine, în afara unui incident liric, consemnat în mod nostim de poet : *„Dragă mamă, mă simt nespus de bine, / Să știi că pe drum nu mi s-a întîmplat nimic, / Numai pe fereastra vagonului deschisă noaptea / Luceafărul, m-a zgîriat pe frunte un pic."*

„Sentimentul mării" e piesa de bază a cărții de debut, reunind toate disponibilitățile lirice ale petului care pătrundea în literatura română contemporană ca un „Teribil actor". Se pot desluși în acest amplu poem și inflexiuni de cîntec popular, și confesiuni patetice, devenite imnice cu timpul, și ecouri blagiene. Dar în alte poezii din această carte răbufneau viziunile și sentimentele copilului de la țară, amintindu-mi-i și pe alți poeți ardeleni, ca și pe Esenin.

Antologică ni se pare și acum peste decenii poezia „Minzul", deopotrivă viziune a copilului și meditație matură, poezie pe care poetul însuși o prețuiește, încluzind-o în mai toate volumele selective : „Puiul acela — minzul — cu umedul lui bot, / Cu coama lui măruntă și nările subțiri, / Cînd năvăli-n lumină mă-nfiorai de tot / Și fața-mi era numai crispatele priviri / Se ridicase minzul — întîi pe un genunchi, / Apoi pe celălalt, pe o copită. / Și dintr-o dată lumea din haos se-nchega / Și-și părăsea pămîntul întîia lui clipită. // Văzduhul era negru, căci minzul era făt. / Dar presimțea cum dă în el năvală, / Și arborii pădurii din depărtare, hăt, / Îi frămîntau auzul trăsnind pe verticală : / Riuri veneau în goană cu străluciri de stea / Și vînturi cu miresme de ierburi necosite, / Și dintre toate-acestea mai iute se-afirma / Pămîntul — el vorbea cu minzul prin copite".

În fapt sîntem martori la un mare eveniment al naturii, al pămîntului, la nașterea vieții, spre deosebire de „Moartea căprioarei" a lui Nicolae Labiș, care cu aceleași priviri crispate și înfiorare adîncă urmărea dispariția vieții : „Dar văile vuiră. Căzută în genunchi, / Își ridicase capul, îl clătină spre stele, / Îl prăvăli apoi, stîrnind pe apă / Fugare roiuri negre de mărgele". Însăși orientarea celor două spectacole ale naturii, unul de jubilație, altul tragic, este diferită, primul către pămînt, celălalt spre stele. Diferența aceasta care-și găsește rădăcinile în poezia românească, populară și cultă, conferă originalitate celor doi mari poeți. Pămîntul este pentru Ioan Alexandru leagănul poeziei sale, o poemă din excelenta, neuitata carte „Viața deocamdată" fiind cheia înțelegerii filosofice a întregului său univers poetic : Pretutindeni există tu, pămîntule, / Ars de roți, frămîntat de lumini, / Supt de oceane, / Dar eu te știu dintr-un *anume loc* și *timp anume* (sublinierile noastre).

Luminile care aveau să frăminte acest pămînt dintr-un *anume loc* și *timp anume* nu sînt altele decît succesiunea de imne, închinate rînd pe rînd Transilvaniei, Moldovei, Țării Românești, Putnei, Maramureșului ; inflexiunile liturgice întrunesc, uneori armonii și luminozități mirifice ca în această „Lumină lină" : „Lumină lină lini lumini / Răsar din codrii mari de crini / Lumină lină cuib de ceară, / Scorburi cu miere milenară / De dincolo de lumi venind / Și niciodată poposind / Un răsărit ce nu se mai termină / Lină lumină din lumină lină".

Să ne permită poetul — și singur conferă acest drept de opțiune cititorului într-una din admirabilele sale tablete din *„Iubirea de țară"* — să comparăm două poezii cu același motiv ; „Bradul" se cheamă una și face parte din ciclul „Imnele Putnei" și „Elegie" cealaltă, apărută în volumul atît de promițător „Viața deocamdată". Să citîm din prima : „E bradul pururi verde, să poată lupta cu stihiile / O clipă să slăbească stînca nu-l rabdă de sus energiile / Vlaga din înalt tinjește să devină coroană-n legănare / Cea de dedesupt tămîie să prefacă munții-n sanctuare / Oriunde nunta fi-va cu putință / Nevestejirea-n cosmos ia ființă / Încremenește-n străie de mireasă / De creangă umbra să se țină deasă"! Și iată și această domestică, poate familiară dar cît de sublimă elegie-odă : „Cei mai zvelți și dezghețați din munți / Pleacă brazii tineri pe ninsoare, / Rădăcinile rămase în pămînt / Singerind înghețată sub picioare // Atît de mulți și limpezi aleargă prin oraș / Și sunt primiți cu bine în fiecare casă. / Unii ajung cu capul pînă-n grindă. / Alții abia cu coatele pe masă // La loc de cinste și împodobit / Un brad înalt înseamnă demnitate / De Anul Nou în casă cu-n astfel de străin / Mai bubuit e focul și vinul e mai vin".

Dacă și noi, cititorii și admiratorii lui, așadar, „avem dreptul și libertatea descoperirilor și bucurilor noastre", atunci trebuie să spun că eu unul îl prefer pe Ioan Alexandru „mai bubuit sau bubuitor" decît pe cel „mistuit", cum îl caracterizează colegul său Adrian Păunescu într-o dedicație din recentul volum „Locuri comune" ; la poezia „Făt frumos din mesteceni".

Adevărul este că actul poetic imnografic este departe de a fi încheiat, cu toate că autorul ne asigura încă din prima mare selecție de *Imne* (Editura Eminescu, 1975) că „veșmîntul început este gata" : „bun, rău vei socoti în cele din urmă dumneata, iubit frate cititor, cît te va putea el ocroti de vreme, cît va fi el credinciosul vesmînt potrivit cuviosei Dumitale stături, vei hotărî dumneata singur, de a mă învrednici cu bucuria de a-l «purta măcar o zi și-o noapte din prețioasa dumitale viețuire»". După cum tot adevărat este, că o casă cînd este încă în construcție, mai ales cînd este a poetului, ca să-l numim din nou pe un confrate citat și mai înainte, e cu atît mai greu să te pronunți asupra ei. După cum referindu-mă la audiența ce o are la „iubitul frate cititor", cel puțin în două cazuri n-am putut să nu o remarc. E drept că, ambele aceste două întîmplări fericite s-au petrecut „pe dealurile blîndei Transilvanii", unde mi-a fost dat să-l ascult recitînd unul din „imnele" lui Ioan Alexandru pe rapsodul Dumitru Fărcaș, care pentru mai multe minute abandonează vestitu-i tărăgot și le zice, cu patos și năduf ardelenesc, energic. Ei bine,de fiecare dată am remarcat aderența publicului. Se pot rosti aprecieri despre un imn sau altul, dar important este că, întocmai ca la Bălcescu, „iubita poetului rămîne România" : *Pămînt sfințit de plins și nuferință / Și-n miezul lor un imn de bucurie / Cu cît e-n lume omul mai smerit / Sporește-n el lumina din vecie // Am cunoscut un singur legămînt / Și ne-am lipit de-o singură credință / De cerul cerurilor mai presus / Și-acolo-am îndrăznit prin suferință.*

După cum Infernul însuși e „discutabil" potrivit opțiunii poetului și un vers sau altul e discutabil.

Imnografia lui Ioan Alexandru, atît de amplă și complexă, e un fenomen unic în poezia românească, altul decît cel pe care-l cunoaștem din „Cartea Țării" a lui Adrian Maniu, care acordă prioritate formelor de relief, cadrului natural în care caută să distingă similitudini ale ființei românești. Dacă încercăm să găsim puncte de reper pentru „Imnele" lui Ioan Alexandru, mai curînd le putem cerceta în Lucian Blaga, în V. Voiculescu, oricît de tradițional ne-ar apare acesta din urmă, în imnografia bizantină sau antică. Imnografiei lui Ioan Alexandru trebuie să-i urmărim nu numai dimensiunea cosmică a pămîntului românesc, ci și pe cea istorică, a duratei, îndeosebi în punctul ei de plecare, „Obîrșia", în care întîlnirea cu genialul gînditor și poet transilvan de la Lancrăm se vădește mai pregnant. Există un fir ancestral care-i leagă, „Izvorul", cu atît mai mult cu cît poetul-filosof n-a încetat să-i acorde importanță acestei teme nici în cărțile din ultima perioadă a vieții. Izvorul, ca sursă și continuitate a obîrșiei, se bucură și la Ioan Alexandru de o tratare, de o expresie artistică personală și revelatoare. Iată-l cum țîșnește dintr-o carte de imne : *Izvorului asemeni sînt și eu / Cutremurat sub stelele de vară / Cu cît e cerul mai fără de vînt / Cu-atît lăuntrurile mele se-nfioară. / Nu din afară-i zvon ce mă frămîntă / Nu din adîncuri nici de sus / O umbră s-a desprins din slavă / Icoana ei în mine a apus. / Din ce în ce sînt urme mai adînci / Și mai departe horele pe ape / S-a deșteptat în mine un izvor / Ce nu-l mai pot cuprinde și încape.*

Să sperăm că acest izvor va reîmprospăta fluviul tumultos al imnelor, după cum eu personal tot sper că și de data aceasta cu bunul con-frate Ioan Alexandru, cum mi-a mărturisit într-o dedicație pe „Viața deocamdată" vor fi vremuri în care noi doi ne vom înțelege minunat — parafrazez — cuvinte care știm că sînt sincere, după cum și opinia mea nu poate fi pusă sub semnul altei etici.

Vorba unui scriitor din secolul trecut „poet ești liber să nu fii dar cetățean ești obligat". Lui Ioan Alexandru nu i se pot cere într-adevăr nici tonul patetic, nici problematizarea lui Adrian Păunescu, cu atît mai puțin chintesența de simțire, gîndire și expresie ale Constanței Buzea, dar el reprezintă în mod indiscutabil unul din fenomenele poetice în plină desfășurare.

Atrăgîndu-i atenția, colegial, lui Ioan Alexandru asupra unor pericole care subminează sau ar putea submina scrisul său, nu facem decît să ne exprimăm încă o dată încrederea și prețuirea față de marele și originalul său talent poetic. Pot conchide că dacă nu totdeauna m-am pronunțat atît de clar în această controversată problemă, în orice caz niciodată nu mi-a lipsit dragostea frățească, profund colegială, cu care am urmărit încă dintru începuturi, de la „Sentimentul mării" ,evoluția impetuoasă, uneori și sinuoasă, a acestui poet. Ceea ce mi-aș dori să se întîmple și în viitor.

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

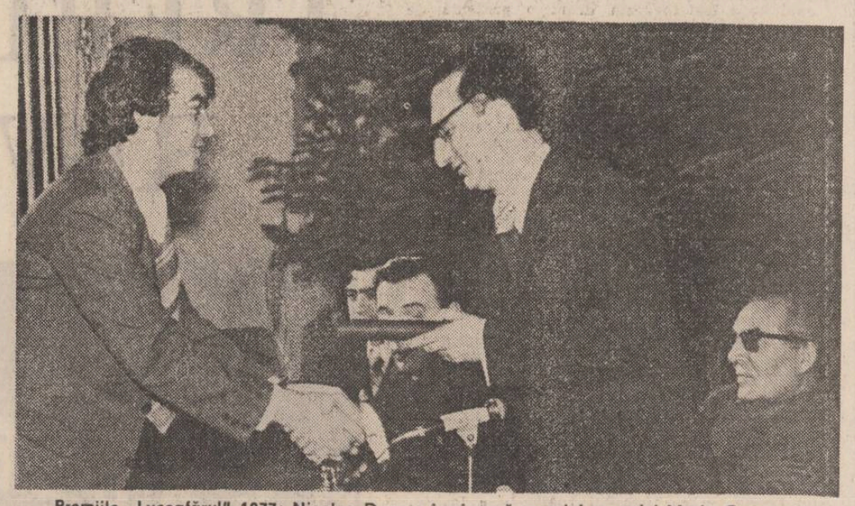

Premiile „Luceafărul" 1977: Nicolae Dragoș înmînează premiul poetului Marin Constantin

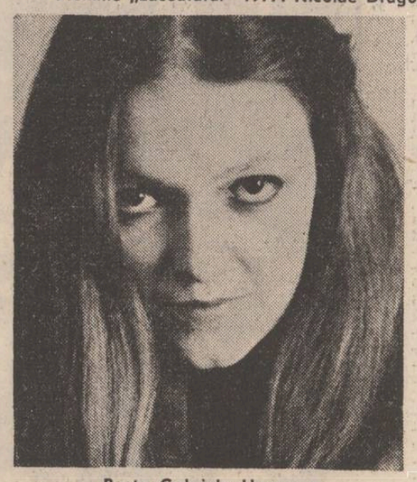

Poeta Gabriela Hurezean

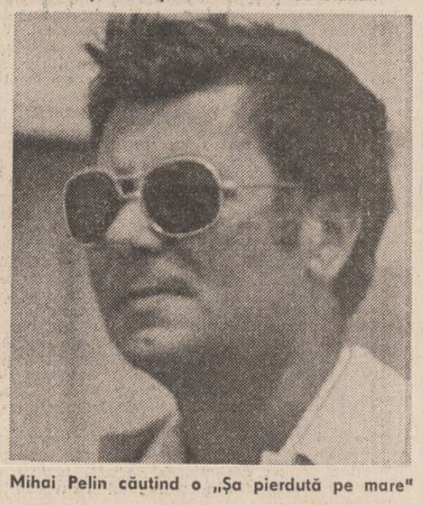

Mihai Pelin căutînd o „Șa pierdută pe mare"

Toate ne sînt martore

Urmare din pag. 1

lia acestei rezistențe nu e nicidecum sumbra acceptare a morții, tristul fatalism din cealaltă parte a Dunării, această încremenire a inimii care a sterilizat lumea musulmană ; nu, e un principiu viu, iubirea înverșunată a trecutului. Calda legătură cu această nefericită patrie care-i cu atît mai iubită, cu cît este mai nenorocită. Românul nu o părăsește niciodată pentru totdeauna. El păstrează intact tot ce i-a rămas de la străbuni : îmbrăcăminte, obiceiuri, limbă, și, mai cu seamă, marele său nume : român".

În 1879, Victor Duruy, renumitul istoric al Imperiului Roman, scria : „În ciuda unui mileniu și jumătate de dificultăți, românii sînt astăzi douăsprezece milioane. Nu vom părăsi atît de ușor ca Împăratul Aurelian această vitează populație românească a Daciei Traiane. Vrednică de originea sa și de ceea ce i-a dat primele oțese, ea a jucat în Carpați rolul lui Pelagiu și al ostașilor săi, înfruntînd din vîrful acestei inexpugnabile fortărețe toate invaziile, recîștigînd pas cu pas teritoriul pierdut și reconstituind după 18 secole de lupte o Italie nouă. Țara Românească, a cărei înălțare în rîndul popoarelor libere o salută toate popoarele latine".

În timp ce ne ridicam casa, se punea asupra ei foc iar o casă nu a durat cît o viață de om. Noi luptam cu sabia și sufletul, și statornicia. Pieiră popoare mari, răsfățate în izbînzi, aici, însă, un popor mic rezistă în fața puhoaielor năvălitorilor. „Popoare și iarăși popoare au pierit — scria Eminescu în **Timpul** din 16 aprilie 1878 — lumi întregi s-au risipit pe cînd viața latină se păstrează în adăposturile din Carpați. Atunci, cînd neamuri sălbatice porniseră dinspre miazănoapte și răsărit, ca să risipească cemoriile adunate la miazăzi și apus, atunci poporul român nu era decît zămislit, atunci însă, cînd aceste popoare răsfățate în biruințe și stăpîniri se pierd de pe fața pămîntului, atunci se ivește încetul cu încetul din Hemu și din Carpați, un popor tînăr și plin de putere războinică, poporul român, gata de a începe lupta pentru păstrarea individualității sale. În lupta cu leșii și tătarii s-au întemeiat Țările Române, luptele nu erau decît începute, și cele două țări erau încă proaspete, cînd un nou soi de popoare dă năvală dinspre răsărit și înspăimîntă întregul apus. Cade Bizantul, cade Bulgaria, cade Ungaria, cad toate țările pînă la Alpi ; aici însă, la hotarele Europei, rămîne un popor mic, care se închină dar nu se supune, o mînă de oameni cari, prin bărbăție și înțelepciune, știu să păstreze sfințenia pămîntului de sub picioarele lor."

Sfințenia pămîntului de sub picioarele noastre, care a fost păstrată fiindcă românii au avut întotdeauna conștiința comunității de origine, neîntrerupta continuitate, unitatea geografică, politică și istorică, indiferent că se aflau de o parte sau alta a Milcovului, indiferent că se aflau de o parte sau alta a Carpaților, peste tot erau aceeași oameni omenoși și viteji, statornici, unici prin același grai, prin aceeași credință, prin datină, prin același suflet. Și dacă **Miorița** a fost descoperită în Vrancea, punctul în care Țara Românească cu Moldova și Transilvania se ating, faptul mi se pare încărcat de semnificații : „Sîntem una, un singur trup revărsat de amîndouă părțile munților, Carpații ne sînt șira spinării", avea să exclame Delavrancea.

Au venit alte neamuri și s-au așezat în cursul istoriei lîngă bătătura noastră. Am trăit și am muncit împreună. Am fost deseori împreună și la bine și la rău. Așa a fost la Bobilna. În oastea lui Mihai Viteazul au luptat și unități de secui. În 1784 în regimentele răsculaților erau și numeroși unguri din jurul Trascăului. Am fost cuvinciosi cu ei. Mama lui Ioan Slavici îl sfătuia pe acesta să zică ungurilor „Bună ziua" în limba lor. Apostol Bologa o iubea cu adevărat pe Ilona, iar tatăl acesteia mergea la biserica românească.

Oamenii simpli au fost uniți și solidari. Nu au cunoscut ura chiar dacă vorbeau limbi diferite. Eu însumi vin dintr-un ținut unde trăiesc români și unguri. Știu toate acestea din copilărie. Important era ca omul să fie de omenie. Ura au semănat-o nemeșii și grofii. Stăpînitorii. Ei erau interesați în dezbinare.

Se cunosc marile înfăptuiri ale României de azi. Înfăptuiri materiale și înfăptuiri ale spiritului. Una din ele este și rezolvarea problemei naționale. Rezolvarea ei fericită și definitivă. Căci cei de alte naționalități se bucură de mari drepturi, de toate drepturile, că sînt egali cu toți cetățenii acestei țări, că au acces la școli, că au publicații și teatre în limbile lor, că au dreptul la muncă și că sînt reprezentați în toate organismele țării noastre este un lucru intrat, iată, după ani de nedreptăți, în firesc ca ceva normal. Și aceasta datorită, mai ales în ultimii 20 de ani, politicii partidului nostru, conducătorului ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Sînt fapte de necontestat.

Cum istoria este de necontestat.

Și totuși cineva vrea s-o conteste. Să conteste istoria ? Să conteste ceea ce este de necontestat ?!

Este un lucru absurd și de neînțeles.

Cineva, cum zicea Miron Costin, vrea cu mare ocară a înfunda neamul acesta, nu că se sparie gîndul, cum zicea cronicarul și este inimii durere, dar se revoltă gîndul !

Întrunirea recentă a Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană ea însăși o dovadă a deplinei libertăți a tuturor cetățenilor României, a confirmat, încă o dată, dacă mai era nevoie, adevărul că în România de azi toți cetățenii ei, indiferent de naționalitate se bucură de toate drepturile, de libertate și egalitate. În spiritul profundului respect pentru adevăr participanții au evidențiat că una din marile și durabilele realizări ale acestei epoci de aur o constituie rezolvarea principială, justă, pe bazele materialismului dialectic și istoric, ale socialismului științific, a problemei naționale, prin asigurarea consecventă a deplinei egalități în drepturi și îndatoriri, a tuturor fiilor țării, fără deosebire de naționalitate.

Am citit cuvîntările participanților și am înțeles indignarea lor față de persoane oficiale, publiciști și istorici din Republica Populară Ungară, care vehiculează calomnii cu privire la realitățile României, la politica partidului și statului nostru, denigrează adevărul istoric. De ce denigrează adevărul istoric ? De ce denigrează istoria ?!

Nu le convine adevărul istoric, nu le convine istoria.

În strălucita sa cuvîntare, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spunea : „E greu să înțelegi reeditarea unor teze horthyste, fasciste, șoviniste, inclusiv rasiste. Cum se poate concepe ca o Academie de Științe să dea girul său unor texte și lucrări care jignesc alte popoare ? Ce știință este aceasta ? Cui servește o asemenea așa-zisă știință decît celor mai reacționare cercuri imperialiste ? În nici un fel asemenea teze nu servesc cauzei prieteniei și colaborării, cauzei socialismului".

Sînt cuvinte memorabile, încărcate de adevăr.

Se poate oare schimba istoria ?!

Adevărul istoric este unul singur și el nu poate fi contestat nici chiar de o firmă, fie ea și academică.

Toată istoria noastră stă mărturie despre un popor demn, omenos și viteaz, care a știut să-și apere pămîntul străbun și care a știut să trăiască în armonie cu oameni de alt grai ; un popor care însă nu a suportat neadevărul, ocara. Și nu va tolera neadevărul, jignirea.

Memorabila cuvîntare a președintelui țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a adus încă o dată, mai viu în memorie și în suflet, chipul înalt al patriei noastre, cu hora ei de foc a secolelor, cu galopul timpilor bătrîni, bărbătești și înțelepți, cu nimbul ei de azi, cu marile piscuri de aur ale viitorului.

Viitor cu care noi, cei care-l făurim, români, maghiari, germani și de alte naționalități, ne întîlnim clipă de clipă, pe care-l conturăm și-l zidim cu minți iluminate și brațe viguroase, viitor la care a visat poporul de la Carpați și Dunăre încă din începuturi.

2500

Între Carpați și Mediterana

Populația băștinașă a sudului european, pare să fi fost, după spusele celor vechi, o semințe de tip sudic, cu pielea smeadă și cu părul negru, denumită : **pelasgi.** Nimeni nu ar putea preciza de unde au fost și ce obîrșie aveau.

În orice caz, pelasgii ocupau întreaga Peninsulă Balcanică și o parte din coasta Asiei Mici, atunci cînd alte seminții venind din nord, tot de tip indoeuropean, s-au regrupat pe Dunăre. Apariția lor, sosiți în căutarea soarelui și ademeniți de bogățiile din miazăzi, a provocat o mare senzație, și bineînțeles nenumărate lupte.

Vechea teorie care pretindea că indoeuropenii veneau din India este astăzi perimată, pentru că i se opune întîi de toate antropologia. După datele — relative — pe care le avem despre indoeuropeni, ei sînt descriși ca oameni foarte înalți, deosebit de voinici și, cu precădere, blonzi. Or, dacă ar fi sosit din India, după cum s-a pretins, ar fi fost de talie mijlocie, bruni și cu ochii negri.

Această confuzie s-a născut din faptul că indoeuropenii au ajuns în India trecînd în drumul lor prin Palestina [1]) și prin Turkhestanul chinez, unde s-a vorbit tocarica, o limbă indoeuropeană.

Mișcarea a fost, de fapt, invers. Indoeuropenii au pornit din Europa și au ajuns, în expansiunea lor, în țările sudului, pînă în India, dacă nu chiar, după unele teorii, pînă în Japonia.

Într-adevăr, au avut morbul cunoașterii și au cutreierat lumea mînați de curiozitate, și de spiritul de aventuri. E foarte probabil să fi făcut inconjurul lumii, venind — valuri, valuri — de-a rîndul mai multor secole, mînați din țara lor de baștină din cine știe ce cauză obscură (poate o catastrofă geologică) ; ei au pornit să descopere lumea în toate aspectele ei, și s-au statornicit uneori foarte departe de locul de plecare, grosul populației rămînînd în Europa.

Ceea ce este de neconceput a fost faptul că indoeuropenii s-au regrupat de-a lungul Dunării, din Austria pînă la Marea Neagră. Cel mai mare număr s-a instalat în spațiul Carpato-dunărean, de unde au iradiat, unii ajungînd în Anglia și Franța (celto-geții, ilirii poposind în actuala Iugoslavie, înainte de a trece în Peninsula Italică ; iar tracii au invadat întreaga Peninsulă Balcanică, de la Carpați pînă în insulele Mării Egee și ale Mediteranei.

Iată deci, printre popoarele pelasgice, un popor tînăr uimind pe băștinași prin luminoasa lor apariție. Au părul blond, fața albă și ochii de culoare deschisă. Surprinzătoare frumusețe, poetic cîntată de Homer. Nu e oare Helena cea mai frumoasă femeie din lume pentru că are părul de aur, privirea albastră și pielea albă, ca îndepărtatele zăpezi ? Dacă îl creditățm pe Homer, și sîntem obligați să-l creditățm pentru că **Iliada** și **Odiseea** ne povestesc obiceiurile și credințele epocii, mărturii ale unei civilizații lăsate posterității ca un act de supraviețuire, în consensul necesității de a se impune după dispariție.

Poemele homerice și-au atins ținta, nu numai descriind felul de viață al contemporanilor, sentimentele și trăsăturile dominante ale caracterelor, dar cele două epopei mai probează și nivelul artistic la care ajunseseră. O artă rafinată, un simț al proporțiilor, o mare realitate umană, o genială abilitate a versificării, care fac din cel mai vechi dintre poeți cel mai mare dintre toți. În ceea ce privește **Iliada,** măreția intențiilor și profunda ei morală sînt calitățile dominante.

În **Odiseea** însă poetul ne povestește cucerirea Mediteranei, care pe lîngă curaj mai dovedește și iscusința navigatorilor. Dacă în **Iliada** este preamărit spiritul de sacrificiu, în **Odiseea** se preamărește inteligența omului și mai precis inteligența omului grec. Iscusitul Odiseu nu numai că s-a priceput să pătrundă în bine păzita cetate a Troiei dar, în **Odiseea,** el pornește să descopere cele mai nimerite drumuri pentru a străbate Mediterana, creînd astfel o tradiție. Pînă ce, mai tîrziu — abia în secolul al VI-lea î.e.n. —, va apare prima hartă a mărilor din sudul Europei.

Indoeuropenii vor continua, încă multe vreme, să coboare spre sud, pentru a ocupa locuri prielnice și a dura cetăți. Astfel Ilionul va fi întemeiat de Dardanos, prinț trac, sosit din stînga Dunării. Dorienii, de fapt ilirii, se vor așeza în Pelopones, întemeind un stat militarizat, iar în Attica — și în jurul cetății Atena — se vor stabili tracii, amestecîndu-se cu **pelasgii.**

Acest fapt are o profundă semnificație pe care puțini s-au ostenit s-o cerceteze !

Învățatul francez Jean Naudou, celebrul sanscritolog, în **Histoire Universelle,** vol. I, p. 91, Paris, Pléiade, 1956, se miră că, în unanimitate, grecii recunosc că au învățat de la traci meșteșugul poeziei și al muzicii. Era fatal ca grecii să preia simțul lor estetic, de vreme ce conviețuiau laolaltă, chiar dacă la început s-au luptat pentru întîietate. Dar, pînă în cele din urmă, au ajuns la un compromis, preluînd obiceiuri și meșteșuguri.

Pentru a avea o suprastructură era necesar să fie țara prosperă. Holdele bogate din spațiul carpato-dunărean și, mai cu seamă, cele două mine de aur aflate una în Carpați, cealaltă la dreapta Dunării făceau din traci un popor bogat și puternic, care avea acum răgazul să se ocupe de frumos, creînd o tradiție de poezie și de muzică.

Corifeii sînt mai întîi Orfeu — căruia i se atribuie toate darurile : e prințul ciconilor[2]), regat așezat pe coasta Mării Negre, de la gurile Dunării pînă la Hellespont, inventatorul celei de-a patra și celei de-a cincea coarde a lirei, apoi creatorul unei noi modalități de a versifica imnurile liturgice, schimbînd astfel destinele poeziei și ale muzicei. Apoi, Musaios și Tămyris — aezi de seamă, cu toții pomeniți de greci cu admirație și respect.

Această invidiată civilizație, care are ieșire la Mediterană, prin strîmtoarea Hellespontului păzită de cetatea Troiei, este cel mai bine cîntată de Homer, în poemul **Iliadei.** Tot ce este trac e mereu admirat, iar al zecelea cînt al **Iliadei** este în întregime închinat tracilor. Totuși, complimentul cel mai subtil, și definitoriu, Homer îl face lumii trace cînd povestește în celebrul cînt al XXIV-lea, că Priam pleacă să răscumpere, de la cumplitul Ahile, leșul fiului său Hector, ducînd cele mai frumoase daruri — cele mai scumpe —, aflate în palat : și spune Homer : chiar cupa de aur cu două columbe, lucrată în Tracia !

Acel **chiar** e revelator. **Chiar** devine un superlativ la adresa meșteșugului trac. Aici ei nu mai sînt doar crescătorii de cai, nici luptătorii destoinici, ci sînt mari artiști. Și astfel Homer ne sugerează că există o civilizație tracă.

Pe vremea războiului troian cele mai multe dintre cetățile de pe coasta de est a Mării Egee, și a Mediteranei, fuseseră înființate de traci, formînd o puternică ligă întru apărarea lor. Navigatorii traci aveau nevoie de aceste cetăți, ca să-și vîndă mărfurile, și foloseau navigația pentru export și import. Era imperios necesar pentru ei să treacă nestingheriți din sud spre Marea Neagră, de unde cumpărau mărfuri rare, și apoi din Mediterană în alte ținuturi, spre a-și asigura un comerț înfloritor.

Toate aceste cetăți (Homer descrie numai **Ilionul)** au fost pustiite de invincibilul Ahile și de mirmidonii săi, aliați cu liga ahee — pînă cînd, în cele din urmă, după crîncene lupte, care au durat zece ani, a căzut și ultimul bastion, cetatea Troiei ce apăra disperat Hellespontul[3]).

Din clipa în care strîmtoarea a căzut în mîinile grecilor, aceștia au cîștigat supremația mărilor, iar „imperiul" pe care elinii îl vor înființa mai tîrziu se va datora primei lor victorii — cucerirea **Ilionului !** De fapt acest război, al cărui episod, căderea Troiei, i-a servit lui Homer drept subiect pentru nemuritorul său poem, nu a fost niciodată uitat de greci. Ei l-au proslăvit ca pe o biblie a tenacității, și a eroismului grec.

Dacă cercetăm cu atenție faptele și mai cu seamă oamenii din acea epocă, vom vedea, cu surprindere, că a avut loc atunci între Ilion și liga ahee o luptă fratricidă. Atît aheii cît și troienii erau frați, primii fiind descendenții prințului trac Tantal, iar troienii și regele Priam coborînd din eroul trac Dardanos și ostenii săi. Cît despre Hecăbe, soția lui Priam și mama lui Hector, ea a fost fiica regelui trac Dymas. Dealtminteri marele elenist german Ulbrich von Wilamowitz Moellendorff afirmă că războiul troian a fost o afacere tracă.

După ce Marea Egee a devenit prelungirea pămîntului grec, tracii și-au pierdut minele de aur și astfel ferecați în apele agitate ale Mării Negre, atît de depărtată de Mediterană și periculoasă pentru ambarcațiunile mici, au pierdut puterea lor colonială și, încetul cu încetul, au devenit o provincie ateniană.

Liga ahee, întemeiată de Agamemnon, se va împărți în diferite cetăți și provincii, cu obiceiuri și niveluri intelectuale diferite (bunăoară Sparta și Atena) ; dar, totuși, înfrățite prin grai, prin trecutul lor istoric și interesele lor comune. Limba greacă le-a dat, de fapt, sentimentul unei națiuni. Ea a fost pecetea națiunii elenice, nu numai în arhipelagul grec, dar și în Grecia Mare (Sicilia).

După războiul Troiei, cînd grecii s-au regrupat pe pămîntul lor, cîștigînd dreptul la o pace statornică, un nou val, de data aceasta strunit în arta războiului, va năvăli pustiind rivnita civilizație mediteraneană.

Heraklès-Dorianul (sec. XIII), conducătorul cetelor indoeuropene, va izbuti să ajungă pe malul drept al Mediteranei, mergînd pînă în Spania — distrugînd năpraznic coasta înfloritoare, jefuind fără milă și ucigînd pentru a ucide. Pretutindeni, în cuceririle sale, se va încununa rege, din rege zeu, și va pieri în flăcări, ars de viu, după ce a fost prins de dușmani și osîndit la moarte.

Oastea doriană va mai hoinări pe mări și pe uscat, căutînd să supraviețuiască prin jaf și teroare. Încetul cu încetul, luptele și mizeria vor distruge o civilizație care, cu două sute de ani înainte, ajunsese pe culmile ei.

În adevăr, vestitul secol al XIV-lea î.e.n. reprezentase o culme a culturii și a bunului gust. A fost timpul cînd la Babylon s-a scris poemul lui Ghilgameș, tradus de hitiți, cînd egiptenii scriau poeme de dragoste, iar Amenôphis al IV-lea, poet și faraon, închipuia cel mai frumos imn închinat Soarelui. În fine, cînd Orfeu domnește în Tracia și încurajează un elan creator în domeniul artelor, scriind el însuși o serie de poeme.

După aceea dezastrul războaielor a azvîrlit poporul elinilor în noaptea adîncă a dezorganizării și a sărăciei.

(Din studiul „Entuziasmul grec și dinamismul roman").

Sanda Diamantescu

[1]) **Numele de Palestina a fost dat acestor pămînturi de către filistini, o ramură indoeuropeană — iliro-tracă — ; filistinii porniseră de la Palaistinos, fluviu din Tracia (aflat în Bulgaria de astăzi).**

[2]) **Diodor din Sicilia, în cartea a cincea a Bibliotecii istorice, ne spune că Orfeu se inițiase în mysteriile de la Samothrace. Cînd și-a pierdut soția — Eurydice —, prințul ciconilor ar fi pornit din nordul Mării Egee (unde se afla regatul său) și ar fi rătăcit pînă la Don, căruia în antichitate i se zicea Tânais.**

[3]) **Bosforul de astăzi.**

CUMPĂNA

Cărarea flăcării

O flacără înceată, cît ține ca statură
mergea pe cîmp azi-noapte —
parcă se plimba o luminare prin pămînt
și doar feștila ei aprinsă
plutea deasupra.
Sufletul meu ar fi arat cîmpia pe-ntuneric
trăgînd la zece pluguri unul peste altul
să afle ruga de care se rupsese.
Și flacăra înceată, cît ține ca statură
mergea pe cîmp azi-noapte, nu-i obosise
coapsa
și m-aș fi vrut o luminare prin pămînt
ce-și ține-n brațe flacăra și se termină.

George Alboiu

PERMANENȚA IZVOARELOR

IOANA RADU:

„Muzica noastră rămîne, ca și scrisul, dacă e bună"

Ioana Radu — poate nu aceeași ! Poate mai obosită, dar mai veselă. Poate mai veselă dar mai îngrijorată. Poate mai ironică dar mai împăciuitoristă. Poate mai înconjurată de atenția și iubirea admiratorilor, poate mai singură...

Casa, aceeași aproape neschimbată, în plus poate un aparat video, să-și poată vedea, revedea, rerevedea spectacolul care a omagiat-o, poate un imens tub de oxigen, pus în colțul camerei, pe lada de la studio, la capul patului (de ce coană Ioană, de bucurie, îți explic eu în interviu) ; poate încă 2—3 cățeluși în plus, născuți alaltăieri, dormind cu mama lor în fotoliul din fața televizorului.

Poate, singurătatea unei mari artiste, înconjurată de aparate de comunicat, ascultat, privit, aprins, respirat, de fotografii, diplome, decorații, ordine, telegrame, felicitări, înrămate, puse bine la locul lor ca pentru un muzeu memorial.
Poate.

„Pe cei care vor să le dau cîntece vechi, autentice, îi aștept în strada Timpului nr. 13"

— Nu știu cum să încep, stimată Ioana Radu, la cîte aveți dumneavoastră a spune, cred că vă mai iau două interviuri și scot o carte cu ele. De unde începem, de unde reluăm ?

— ...am fost o executantă : Am avut calitatea de a alege însă. S-au scris valize de texte pentru mine. Din ele eu am ales POEZIA. Asta nu se scrie pe colțul pianului, pac-pac. D'aia am ales poeți : Eminescu, Arghezi, Minulescu, Eftimiu și alții. La romanță, coeziunea cu melodia trebuie să se potrivească la sînge, să povestești o viață în trei strofe. Acuma, cum fac ei romanța, cînd ajungi la capăt uiți începutul, parcă e făcută să-și arate artista dinții, toalete, bijuterii și coafuri. Uite că d'aia eu cînt din umbră de după perdea, ce să vadă la mine? Altele stau țapene să nu li se miște colțunașii de pe frunte și cordonul de pe șolduri. Chiar nimeni să nu se mai intereseze de potriveala melodiei cu poezia, puișor ?! Asta, și că sînt prea mulți și prea „artiști" (pune ghilimelele — acolo să se-nțeleagă !) : vin la examene cinci și apar la televizor cinșpe de unde-or ieși, doamne iartă-mă ? Ei au crescut cu televizor, cu stații și boxe, noi cu galene, sînt deștepți, nu zic, focul lui ardei dar nu-i de-ajuns. Să fim mai drastici, să alegem numai unu-doi dacă-s buni. Dacă nu, poate au talent la vals sau la sapă. Eu, dacă n-aveam talent, mă făceam șofer, că am și calități. M-am străduit să fie bine, la început eram șapte-opt soliști și era bătaie pe noi. Cîntam ca la tata la poartă, pînă mi-am dat seama că trebuie să cînt ca ăla din poezie : două-trei minute de viață. Romanța (care-i melodie și poezie la fel) trebuie să aibă legătură cu viața, cu adevărul ei, să fie concisă, scurt — de la tinerețe pin' la bătrînețe. De aia nu s-a născut critic să mă critice, eu sînt singurul care știu unde am greșit. Așa, cu modestie ajungi la a 70-a treaptă de viață și a 53-a de cîntat ; cînd știi care ți-e rolul, ce ești tu pe lume.

— Mă rog, dumneavoastră ați deschis discuția despre vîrstă eu nu îndrăzneam să ating un astfel de subiect.

— Atinge-l, maică, atinge-l că nu mă feresc, am făcut publică vîrsta chiar de ziua mea — 17 februarie — în sala Radio. Unde-ai fost că nu te-am văzut la felicitări ?

— Cum era Ioana Radu la fix 70 de ani ?

— Cum să fie, parcă eram Madam Bulandra: sală, scenă, balcon, artiști, discurile mele în hol, am primit 16 coșuri cu flori. A vrut lumea să mă sărbătorească. Acuma o să-mi vadă toată țara spectacolul la televizor dacă nu e spațiu pentru tot, or să mă dea în serial ca pe Rebecca. Doru Popovici, ce frumos a zis pe scenă și dă-i și ăia cu televiziunea și ăia cu radioul și „Sahia" cu filmul, acuma și „Flacăra" și matale cu tinerii matale, ce mai, lux. Aplauda lumea, le curgeau lacrimile în poală, eu ieșeam din scenă ei s-așezau pe scaune, eu veneam ei se ridicau, nimeni nu voia să plece. Și ce frumos m-a prezentat minunea aia de Sanda Țăranu. Uite, acuma că scrii la gazetă am ocazia să mulțumesc oficial, conducerii superioare care nu m-a uitat pe mine, slujitorul scenei. Și „Luceafărului" și ție îți mulțumesc, puișor, că mi-ați oferit oferit ocazia publică să mulțumesc tuturor... dar dacă n-ai văzut finalul n-ai văzut nimic, am cîntat în cor „Ciobănaș cu trei sute de oi", era jale mare-n sală. Dar și înainte de spectacol ce-a fost pe mine : telefoane, flori, daravele, de basmul lumii. Mulți au rămas fără bilete. Tot prin dumneata vreau să-i rog să se vadă spectacolul la televiziune, că-i păcat. Crezi c-or citi ce zic eu aici, hai ?

— Cred că ziua aceasta a omagierii și cele ce i-au urmat au fost cele mai fericite din...

— Pe dracu' tățicule, că era să mor de bucurie și de emoție, a doua zi. Uite colo-n colț tubul de oxigen și-acuma-l am. Am primit ajutoare, medicamente, sărut mîna cui m-a ocrotit. Mi-au stat la cap un doctor și o soră alături zi și noapte, luam la două ore un polonic de medicamente. Dar eram mulțumită și împăcată, că de atîta emoție am ajuns la oxigen. Bine că am apucat anii să fiu sărbătorită că altfel cîntam pînă-și aduceau toți aminte de mine. Așa am avut și eu locul unde să-mi invit artiștii — opera, opereta, ușoara, tineretul.

— Care a fost distribuția ?

— Păi, să-i înșir pe toți aici la video și pe urmă mai vorbim, că dacă mai stăm ne-apucă ziua vorbind : Mălineanu mi-a scris o scrisoare, Melidoneanca mi-a cîntat un „La mulți ani" de Cristinoiu, Petre Gusti (să-l vezi cum arată la 73 de ani), Daniela Condurache (mamă ce emoții avea în culise !), George Rotaru, Dan Amititeloaiei (tipograful de la Constanța, găsit de mine, i-auzi ce timbru are !), Ștefania Rareș (mi-a cîntat „Car frumos cu patru boi"), Alla Baianova (uite la ea ca o prințesă rusă, înaltă și frumoasă, arată asta vîrsta ?), Dorin Teodorescu (ce bărbat, doamne !), Anca Liana, Florin Georgescu (ce minune de voce !), Elvira Cîrje, Angela Similea (cum se-mbracă de elegant !), Corina Chiriac (artistă, ce mai, îmi cîntă de Țeicu). De-aici n-a mai încăput pe video. Nu-i nimic, vine el și finalul !

— Doamnă Ioana, la experiența dumneavoastră venerabilă, credeți că puteți spune tinerilor de azi, ce e un artist-cetățean ?

— Să fii al țării și să fii cu țara la bine și la rău. În război cîntam în spitalele de răniți, pe frig, pe ger, uite degetul ăsta mi-a degerat cînd cîntam pentru răniți. Mergeam cu vagoanele de răniți, le lua carnea cu penseta, unul mi-a murit colea pe brațul sting. Noi le cîntam și ei mureau gîndindu-se la țară. Am plecat de la concert direct pe front, nu-ți mai spun că am pierdut avionul și taman cînd mă certa un colonel că n-am fost punctuală primi un telefon și află că avionul s-a prăbușit, au murit atunci 24 de artiști, puteam să fiu și eu printre ei, nu vezi că mereu mă-ncearcă, ba accidentul de autobuz din turneul ăla cu Caransebeșul cînd am rămas în baston, ba tubul cu oxigen. Pînă la urmă am plecat cu trenul, eram în uniformă de soldat, aveam cu mine doi saci de pîine și douăzeci de costume naționale. La spitale ne puneau ostașii să cîntăm din ușă, nu ne lăsau înăuntru că stăteau păduchii ciucure pe ei. Era război, cîntam să alinăm durerea, să dăm curaj, dormeam pe unde apucam, mîncam ce găseam.

— Văd eu că nu vă face plăcere să vă amintiți asemenea lucruri, mai bine spuneți-mi ce poeți, ce poezie vă place să citiți și să cîntați.

— Îmi place Arghezi, pe care l-am cunoscut, uite aici poze de cînd ne-a decorat. Ce crezi că se mai naște mîine un deștept și un talentat ca el, o splendoare. De plăcut mi-au plăcut și i-am cîntat și pe Ionel Fernic și pe Victor Eftimiu. Pe Minulescu n-ai voie să-l uiți, phai ! dulcegăriile lui minunea pe pămînt, cum să nu-ți placă să-l cînți ?

Dar peste toți, rămîne unul singur — Eminescu. M-apucă tremuratul cînd vorbesc de el sau cînd îi citesc o poezie. Ce-ai putea zice de adevărul din poezia lui, cine-i găsește cusururi ? Român de-adevărat făcut din pămînt de-al nostru. Păcat de tinerețea lui, muri colea-n spatele casii mele pe strada Plantelor. El a fost tot ce există poet în lume. Steaua care-a răsărit el este. A iubit tot : și iarba și omul și piatra. Îți trebuie o viață să gîndești ce-a scris el.

— Și Eminescu iubea folclorul...

— De folclor zici ? Azi așteptăm să se curețe. Intrat o dată în păcat trebuie să-l scoatem, să muncim mult și ei și noi și dumneavoastră cu scrisul, ca poporul să zică — nu-mi place, ăsta nu-i folclor. Merită să ne aducem aminte de folclorul nostru vechi și frumos „Uite dealu uite via", cine-l mai cîntă azi ; dar repertoriul lui Tănase, al Lătăreții cine-l cîntă, că e frumos. Lumea e ocupată, n-are timp, vouă vă revine sarcina. Noi am trăit cu ăla vechi românesc și lumea cerea, crezi că azi nu se mai cere ? S-a dovedit că avem folclor unic, costume, lăutari care cîntă patru ore fără partituri, fără pupitru. Noi am trăit atîția ani cu „Mă suii pe dealu Cernii", „Munte, munte brad frumos", nu le place ?, „Patru boi cu lanțu-n coarne", „Mă suii în deal la cucă", știi ce-i cucă, aia unde se suie ăla de păzește via. Da-n cuca folclorului cine se suie să-l păzească, voi cîțiva cu condeiul și-atît, dar meseriașii folclorului de ce tac ? ! ce, s-a golit, n-au folclor ? Să vie la mine să le dau cîntece vechi, autentice, că mă duc cu ele și nu le știe nimenea. Să vie, îi aștept pe strada Timpului nr. 13. Uneori apar și fenomene de stricare a folclorului și mă întreb unde sînt controlorii ?

Lipsă de controlori asta este, dorm în sală pe la preselecții și după aia fabrică vedete. Nu vezi că lucrurile bune se răresc, dar pînă s-o-nfuria lumea, uite pentru mine cîți au scris romanțe noi, la întrecere. Eu le doresc succes și să nu se oprească din întrecerea asta. Să scrie ceva să-i miște pe puturoși, să simtă arta.

La Tîrgoviște, la „Crizantema de aur" ziua ascultam și noaptea judecam, să scoatem doi buni nu zece proști. Așa se face cultura, arta, puiule, cu nopți pierdute și cu controlori de calitate.

— Apropo de cultură, în viața dumneavoastră lungă pe cine ați mai cunoscut dintre oamenii de artă, de litere, personalități ?

— Am fost la Domnul Iorga, Nicolae Iorga, la Vălenii, făcea spectacole originale în aer liber, cu soldați, cu mașini, cu tunuri și tancuri. Le ținea într-o vale acolo, și publicul pe deal, duminica, îți spun, cu cai adevărați, cu costume adevărate, piese istorice. Îl așteptam să mă cheme, la el mă duceau niște magistrați. După reprezentație, o masă acasă la meșterul Iorga, și eu popîndău chiar lîngă Dînsul. Avea o sufragerie mare, țărănească, îmbrăcată în covoare și marame, avea trei lăutari cu un gurist cocoșat care cînta la chitară, cîntam și eu cu ei. Beam țuică în ceșcuțe de pămînt ; îmi turna nevastă-sa, coana Tinca și Domnul Iorga zicea „nu-i mai da fetii ăsteia că va fi o mare artistă". Ce eram eu atunci, prin '37—'39, o fetiță proastă care avea primul angajament la Ploiești. Uite poza mea de-atunci s-o dai la gazetă. Tîrziu mi-am dat seama cu cine am stat la masă, mă credeam mare, ce era el, un bătrîn, acolo, cu barbă, eu eram „vedetă", începusem să cînt la Radio ; venisem în branșă s-o „distrug" pe Maria Tănase, că aveam material, acuma am rămas singură, cu ea ce mă mai băteam, dar cîștigau și folclorul și publicul.

Lui Sadoveanu îi cîntam la vila Minovici, acolo făcea el mici petreceri, eram nelipsită. Mă ruga să-i cînt și eu îl rugam să vorbească moldovenește. El îl întrebam, de un nimic, de-o frunză și el îmi vorbea apoi trei ceasuri despre ea. L-am iubit și l-am citit cît am putut, i-am cîntat adesea dar ne-am respectat reciproc. Oameni mari, prea mari pentru muzica noastră de cîrciumă de-atunci. Dar, e bine că și muzica noastră rămîne ca și scrisul lor. Dacă e bună. Asta-i nădejdea — să rămînă cîntecele. Nu vreau s-aud vorba „uitare". Să fim proaspeți, dar cu muzica noastră, nu cu mode din alte părți. Eu tot „De la moară pin' la gară" cînt și nu sînt la modă, dar nimeni nu mi-a zis că de ce cînt tot asta. Din contră, îmi dă tineretul telefoane, că mi-a făcut capul baniță. Și dacă romanța adevărată și folclorul adevărat intră pe mîini bune și tinere, pot să mor liniștită. Dar să nu mă uitați de tot !

Interviu realizat de George Stanca

Fascinația romanței

Romanța nu-și va pierde niciodată resursele de actualitate, deoarece ea semnifică o tainică fuziune între muzică și poezie, reliefind eternitatea unui sentiment sublim : **dragostea.** În țara noastră se poate vorbi de o tradiție a acestui gen, a acestui cîntec duios, desfășurat în mișcări lente, cu ritmuri domoale și teme de amplă respirație, unde folclorul țărănesc și acela orășenesc s-au îmbinat armonios. Romanța relevă un ton confesional, o ușoară „melanholie"... — ca să-l citez pe maestrul **Eugen Barbu** — dar, pînă și în cele mai întunecate sonorități ale ei, în cele din urmă străbate o discretă nuanță de limpezime, expresie fidelă a unui echilibru sufletesc regăsit. Mulți au fost cîntăreții care au tălmăcit-o expresiv, încît melodiile generate au pornit dintr-o inimă curată și au ajuns la mii de inimi însetate de eufonia „dorului dor"... Au interpretat-o cîntăreții populari, cei de muzică ușoară, de operetă și operă, cei din ramura mai aparte a muzicii camerale — cu toții, în țara noastră, dînd natșere la un stil doinit, într-un climat elegiaco-visător, limbajul muzical sugerîndu-ne tabloul policrom al unui codru într-o „contaminată legănare"...

Romanța a cunoscut o dezvoltare remarcabilă în anii României zilelor noastre, preluînd creator trecutul, ancorîndu-se în prezentul incandescent și, nelipsindu-i viziunea senină a zilelor ce vor veni. În special, în ultimele două decenii, ea s-a bucurat de aportul unor compozitori de prestigiu, precum și de acela al unor interpreți cu har, încît se poate vorbi de o profesionalizare a acestui cîntec fremătător ca un ecou de doină de demult. Dintre cîntăreții de romanță, o adevărată **școală** a creat-o **Ioana Radu**, încît cînd rostim cuvîntul **romanță**, gîndurile ni se îndreaptă spre această maestră a genului, care și-a cîștigat o binemeritată popularitate. Voce gravă, foarte bine timbrată, avînd acel ceva din coloritul elegiac al violoncelului, dar și din nuanța stranie a cornului englez, Ioana Radu a atras și atrage atenția prin firescul prezentărilor romanțelor sale, firesc în consonanță cu o dicțiune limpede, precum cerul senin dintr-un august liniștitor, în care totu-i vis și concordie, firesc asociat intim unor rezonanțe multiple, de parcă ar fi un singur melos de caval, dar cu sute de ecouri în pădurile milenare ale pămîntului românesc. Am ascultat-o întotdeauna cu sufletul inundat de frumosul liber și i-am apreciat cu precădere simplitatea nobilă a frazării, uneori tinzînd spre o tristețe interiorizată, alteori, pregătind judicios dramatice puncte culminante ; dar cel mai mult m-a emoționat cînd limbajul sonor, întotdeauna conturat cu o tulburătoare fermitate, avea o delicată eufonie, parcă strivită de mister... Cine va uita interpretarea **Romanței dragostei: „Cîntă frunza, cîntă vîntul / Cîntă primii ghiocei / Cîntă cerul și pămîntul / O romanță, dragostei"**... Dar a atîtor alte romanțe, încît meditînd la multe valorificări ale unor cîntece de o dragoste ardentă, „totu-mi pare un tablou, c-un răsărit și un amurg"... Ioana Radu a fost și rămîne o artistă de o puternică forță expresivă ; a fost și este perfect conștientă că fără dragoste, omenirea s-ar prăbuși, deoarece „iubirea-i tot, în rest, singurătăți deșarte" ! A cîntat, cîntă și va mai cînta sub cerul „dorului dor"... cerul duioșiei umane, cerul înfrățirii dintre făpturile de pretutindeni, cerul împlinirilor fecunde, cerul de o luminozitate torențială, pentru toți oamenii de omenie, care cred în armonia vieții, așa cum cred în bucuria de a face bine. Ioana Radu, această fiică a Olteniei, reprezintă în lumea romanței ceea ce Maria Tănase constituie în lumea folclorului sătesc. Ea ni se înfățișează precum o fascinantă slujitoare a lumii orfice, pentru care dragostea și vorbele departe de orice atingere necurată se contopesc pînă la identificare cu o ideologie a bună învoirii între popoare. Ascultînd-o și reascultînd-o îmi vine să cînt „la unison" cu această femeie minunată care privește cu „ochii ei astrali de anemone", parcă trecînd dincolo de conturul lucrurilor, o melodie ce se asociază unor meditații cu virtuți consolatoare, o melodie unde pînă și cuvintele cîntă :

„Stau în pragul toamnelor
Cu cîntecele mele...
Am crescut sub cerul lor,
Am rîs și-am plîns cu ele..."

Doru Popovici

În slujba marii poezii

„Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape".

„Pe umeri pletele-i curg rîu
Mlădie ca un spic de grîu".

„De va veni la tine vîntul,
Purtînd povestea lui amară".

Oricine va recunoaște în aceste versuri romanța, dar mai puțin sigur și pe autorii ei. Întocmai ca în folclor textul romanței își pierde autorul, devine colectiv și universal, un bun al tuturor. Ele circulă fără numele poeților și compozitorilor care le-au dat viață, din gură-n gură, din caiet în caiet, fără a-și mai destăinui originile. Există chiar vechi culegeri tipărite care și ele ignoră numele autorilor: cititorul, publicul preia versurile ca pe un bun al său. În bună măsură însă succesul romanței românești vine din substanța și forța inspiratoare a textului; din prestigiul poeziei citite mai întîi și abia apoi cîntată în semn de omagiu pentru creația literară.

Epoca de aur a romanței se situează la sfîrșitul secolului trecut și începutul celui nostru. Ea are legătura cu vechiul „cîntec de lume" al folclorului, dar și al grădinilor orășenești, unde poeții amestecați cu lăutarii lansau „șlagărele" timpului. Trebuie să vedem în Anton Pann pe unul din marii precursori ai actualei romanțe, poet, compozitor și interpret totodată, singulară și măreață figură de ctitor literar și artistic, adăpată la izvoarele celui mai autentic folclor rural și orășenesc, poet cucerit de marile armonii ale muzicii. Romanticii și postromanticii, sînt cei care au plăsmuit romanța actuală, un cîntec al marilor tensiuni sufletești spus cu cuvinte simple, adesea de o accesibilitate înșelătoare. De puține ori ca în jurul lui 1900, poezia și muzica românească au fost atît de înfrățite și de convergente, lucrînd amîndouă în slujba romanței românești. În această vreme au apărut romanțe nemuritoare. Prin romanță, versurile poeziei lui Mihai Eminescu, G. Coșbuc, Octavian Goga au pătruns acolo unde nu pătrundeau revistele și cărțile vremii, au intrat în marele patrimoniu popular. Romanța a devenit o posibilitate de cultivare a limbii, a sufletului popular, a sentimentelor naționale. Istoria romanței românești astfel începe și merită să fie scrisă.

Un episod din viața romanței românești, unul din cele mai caracteristice, ni-l oferă viața și creația compozitorului Guilelm Șorban, trăitor în Transilvania sfîrșitului de secol XIX. Viața lui Guilelm Șorban este dramatică. Tînărul care promitea o mare carieră de pianist trebuie să renunțe la pian. O operație neinspirată la două degete ale mîinii stîngi îl fac inapt pentru marea carieră care i se deschisese în față. Dar Guilelm Șorban nu va renunța la muzică, care era însăși rațiunea lui de a fi. Tînărul cu degetele imobilizate va deveni compozitor.

În anul 1897, Guilelm Șorban tipărește trei compoziții rapid difuzate de casa Röder din Leipzig. Este vorba de **Pe lîngă plopii fără soț**, de **Mai am un singur dor**, de **Numai una**, (**„Pe umeri pletele-i curg rîu"**), adică de o muzică pusă în slujba marilor poeți : Eminescu și Coșbuc. Evocatorul lui Guilelm Șorban, fiul acestuia Raoul Șorban ne spune : „Cîteva melodii au devenit părtașe ale emoționalității obștești și au contribuit la o nouă modelare a sentimentelor. Pătrunderea și păstrarea lor în sensibilitatea colectivă relevă natura autentică a unui entuziasm emoțional, controlat de expresie, care s-a instalat statornic, ca un lucru cunoscut tuturora, în istoria simțirii lirice românești. Dar în timp ce cîntecele **Mai am un singur dor (1896)**, **Pe lîngă plopii fără soț** (1897), **Numai una** (versuri de Coșbuc, 1897) s-au răspîndit și s-au instalat în orizontul național, identitatea autorului a dispărut, încă din timpul vieții lui în umbra anonimatului". *)

Compozițiile lui Guilelm Șorban au verificat sensul de a fi al oricărei romanțe autentice : ele s-au topit spontan în sensibilitatea colectivă.

Apariția și succesul acestor romanțe, datorate unui compozitor român din Transilvania, are un sens mai adînc. Ele erau o demonstrație a forței de creație a românilor, erau un omagiu adus limbii și literaturii române întrupate în doi din marii ei poeți, participau la o modelare unică a sufletului românesc dincolo de îngrădirile frontierelor abuzive. Acest lucru îl exprimă foarte limpede Raoul Șorban : „Datorită oprimării naționale, arta devenise una din formele de a rezista la ofensiva deznaționalizării, de a lupta împotrivă morții ca națiune, în fața celor mai viclene metode de anihilare etnică. Personalitatea lui Guilelm Șorban nu poate fi desprinsă de acest mediu care i-a determinat opțiunea, în deplină cunoștință de cauză, pentru nobila cultivare a sentimentului național, prin valorile estetice ale muzicii. Orice încercare de a lămuri aspectele esențiale alee vieții și creației lui Guilelm Șorban va trebui să țină seamă de programul situării artei în jurul focarului național, prezent în toate manifestările sale".

Scriem numele lui Guilelm Șorban, dar de fapt aici este vorba de romanță, de rostul ei profund în epocă, de faptul că acest rol a fost impus de intelectualii și creatorii timpului. Cîntăreții de romanțe de azi sînt purtătorii unor mai vechi mesaje.

Guilelm Șorban avea toate datele compozițiilor de mari dimensiuni, dar a ales acel tip de compoziție care înfrățea masele într-un sentiment unic. **Mai am un singur dor, Pe lîngă plopii fără soț, Numai una** deveneau prin romanță factori de coeziune a sentimentului popular. Tipărite la Leipzig, și difuzate mai întîi în Transilvania, romanțele inspirate de Eminescu și Coșbuc au pătruns repede în toate părțile locuite de români. La prima călătorie a compozitorului în România, în 1905, cînd a trecut prin mai multe localități — la Turnu Severin, Giurgiu, București, Constanța, Ploiești — și-a auzit peste tot cîntecele, iscate parcă din propria simțire a fraților din „țara liberă". Romanța ca vehicul al marii poezii, ca vehicul al sentimentului național, își făcea datoria.

Mai am un singur dor rămîne un episod semnificativ din istoria romanței românești, din istoria componisticii românești. Guilelm Șorban poate fi considerat un deschizător de drum. A fost într-adevăr stăpînit de convingerea că „numai pecetea neamului tău poate deschide calea spre universalitate". A colaborat la revistele timpului, la **Luceafărul** îndeosebi, a militat în scris pentru o orientare care să promoveze o forță proprie de creație. A fost în corespondență cu marile personalități ale vieții muzicale și artistice românești. G. Enescu concertînd la Năsăud și Dej în 1920 și 1921 a cîntat și **Mai am un singur dor** spunînd : „de cînd o cunosc — nu m-am mai despărțit de ea ; ține de țară". Marele compozitor făcea elogiul romanței.

Din păcate documentele acestei vieți intelectuale au dispărut. În 1940, odată cu intrarea trupelor horthysto-fasciste în nord-vestul României, „absurda ofensivă a suspiciunii și a urii a țintit mai întîi casa de la Dej a compozitorului, distrugînd placa comemorativă așezată din inițiativa scriitorului A. P. Bănuțiu, deși acesta nu putea întărîta decît intoleranța regimului horthyst față de limba în care fusese scris următorul text: „**În această casă a locuit compozitorul ardelean G. Șorban, autorul cîntecului Mai am un singur dor, care a făcut ocolul lumii întregi și a fost cîntat de toate neamurile pămîntului**". Au urmat percheziții arestări, confiscarea scrisorilor și însemnărilor." Există și romanțe care determină acte de vandalism. I-a fost dat romanței eminesciene pe muzica unui compozitor ardelean să procure dovada.

Marea romanță este totuna cu marea poezie, iar istoria ei îi conferă o demnitate pe care trebuie să ne-o reamintim cînd sărbătorim pe una din marile interprete ale romanței românești, desigur cea mai mare dintre toate : Ioana Radu. Muzica a dat aripi poeziei, iar marii interpreți ai romanței au dat aripi poeziei și muzicii. Ioana Radu se alătură marilor nume din istoria romanței românești.

M. Ungheanu

*) Guilelm Șorban, Piese lirice și jocuri românești, Editura muzicală, 1985.

Povestea unei vieți

Povestea vieții unui artist este povestea sentimentului și vocației lui artistice. Cînd și le-a descoperit ? Cînd a început să urmeze chemarea irepresibilă a forței sale interioare ? În cazul Ioanei Radu, fetița Eugenia Braia părea a fi în copilărie cea mai puțin dotată pentru muzică între cei patru copii ai familiei Braia. „Tu să taci ! Cînți prost", îi spunea trio-ul puțin mai săltat în vîrstă al familiei craiovene. Așa începe istoria vieții artistice a Ioanei Radu : cu o negație. Adică începe ca un basm în care cei din jur nu-și dau seama că iubita fetiță are și ea voce, talent, chemare. Și tot ca în basme, de acolo de unde nu te aștepți, răsare minunea. Fata a fost îndrăgită odată cu școala pentru pasiunea ei de a cînta.

Ioana Radu a crescut, cum scrie în cartea **Romanța unei vieți** de Harry Negrin, în „Țara Doinelor", adică în Oltenia. Titulatură pe care o acordă Olteniei marea cînăreață este una din cele mai frumoase. Ea așează Oltenia în teritoriul muzicii, al sublimului și dacă am număra pe marii cîntăreți pe care i-a dat Oltenia am conchide, alături de Ioana Radu, că Oltenia este o țară a muzicii. O muzică fără conservatoare de artă, fără profesori și examene, dar nu mai puțin o țară a creației spiritului popular, al folclorului foarte viu. În această baie de muzică populară a trăit Eugenia Braia. Melodiile populare ale Olteniei le-a ascultat și cîntat și ea mai tîrziu. Trăind la Craiova, le-a auzit și le-a rostit și pe cele orășenești. Cîntecul de lume, fie el strict folcloric, fie de o origină citadină și-a avut epoca fericită în anii în care Eugenia Braia nu știa că va ajunge Ioana Radu. În acest orizont oltenesc al cîntecului de lume înfrățit, în care sufletul artistului popular se contopea cu cel de la periferie, a crescut Ioana Radu. Era un cîntec curat trăit din tot sufletul de cei pentru care fusese creat.

Dar Ioana Radu, pasionată de cîntec, de versurile și de melodia lui, nu se mulțumea să înregistreze doar ceea ce-i oferea ambianța locului. Un aparat de radio simplu, un strămoș al aparatelor moderne, o construcție cu galenă și căști, îi deschidea alt univers, mai incitant prin audiența lui, cel al emisiunilor de radio. Pe calea undelor ajunge să cunoască marii cîntăreți, marile cîntărețe, iubitele repertorii ale epocii. Ea însăși cîntă cu fiecare prilej, îmbogățindu-și mereu repertoriul. Alături de soțul ei, care o acompaniază la pian, trece prin numeroase familii în care vocea și căldura interpretării ei încep să-i aducă numai laude. Nimeni nu bănuiește încă viitoarea carieră a inspiratei cîntărețe. Peregrinează alături de soțul ei care se mută cu slujba de profesor mai ales în județele Olteniei, la Tg. Jiu, la Drăgășani, în orășelele dinspre Dunăre.

Ioana Radu înțelege că ceea ce face ea ține de ceea ce ascultă pe aparatul cu galenă, că această vocație trebuie împlinită. Va pleca brusc la București, pentru a fi mai aproape de idolii ascultați în căști. Va merge să-i cunoască îndeaproape. Va cînta și ea dacă va reuși, dar gîndul acesta n-o duce la ideea concurenței, a rivalității artistice. De mai multe ori în cartea care-i povestește viața, ni se spune că Ioana Radu a fost o mare timidă. Cu atît mai mult decizia de a pleca la București, de a face gestul ruperii de mediul care nu-i îngăduia împlinirea unor năzuințe sufletești și artistice pare a fi din categoria de îndrăzneli a celor timizi. Dar gestul a fost făcut.

Ioana Radu a ajuns la București. Vocea ei începe să-și facă loc în climatul exigent al orchestrelor și specialiștilor vremii. Nu este un drum dificultuos, ci treptat, drumul asimilării măiestriei. Ioana Radu cîntă acum cu muzicanți cunoscuți, celebri. În această fază a tinereții are ce învăța și mai ales de unde. Reputația ei crește, numele ei circulă. Ioana Radu nu s-a dedicat încă romanței. Ea este mai ales o interpretă a cîntecului popular. Și aici are cu cine să se confrunte. Încep angajamentele. Mai întîi unul la București, apoi altul la Ploiești. După care din nou la București. Cîntă atît cîntece de lume cît și romanțe. Publicul o aplaudă, publicul o iubește, publicul o vrea. Ioana Radu este cea care ține afișul. A cîntat mult la **Potcoava**, căreia i-a imprimat un stil, dar și la **Princiar** și la **Motanul negru.** Oamenii veneau peste tot s-o vadă pe Ioana Radu. Ea devenise între timp ceea ce avea să fie și va rămîne pentru totdeauna : regina romanței. Războiul a făcut însă muzele să tacă. A tăcut și Ioana Radu alături de alți artiști ai vremii.

După război, **Teatrul de Estradă** a reunit grupurile dispersate ale artiștilor risipiți pe la diverse grădini, estrade, localuri sub acoperișul unui unic teatru de stat. Acolo a lucrat și Ioana Radu într-un climat de emulație nou, în compania celor mai buni artiști de estradă ai vremii. Așa cum scrie Harry Negrin, și el coleg al marii cîntărețe, la teatru anii se numără în premiere. Și au fost numeroase premiere, numeroase succese, în care numele și contribuția Ioanei Radu au avut un cuvînt decisiv de spus. Dar **Teatrul de Estradă** nu însemna numai spectacole la domiciliul său, ci și turnee. Ioana Radu a făcut multe turnee, între care unul pe ploaie, într-un sat i-a rămas în amintire, pentru dragostea ascultătorilor față de muzică. Apoi aceste turnee erau prilejuri nimerite de a culege cîntece și texte noi. Îmbogățirea repertoriului a rămas pentru Ioana Radu o preocupare continuă. A folosit orice prilej pentru asta, iar într-un sat o șezătoare țărănească a fost cel mai bun cadru pentru a descoperi melodii și versuri noi, care au intrat în caietele marii cîntărețe.

Ioana Radu ține să-și amintească de intervenția pe care a făcut-o pentru un coleg de scenă exclus abuziv din rol și din slujbă de un director fără comunicare cu viața artiștilor. Era o nedreptate pentru care Maria Tănase și Ioana Radu au intrat în cabinetul directorial pentru reparație. Discuția n-a fost calmă și a avut un sfîrșit cu totul imprevizibil, pentru că directorul nu era numai rigid, dar și încăpățînat. Urmarea a fost că Ioana Radu n-a mai jucat în acel teatru. Alta că a trebuit să treacă prin fața comisiei de atestare ca o începătoare, deși numele și vocea ei erau așteptate la radio cu nerăbdare de milioane de ascultători.

Ca și viața altor artiști, nici viața Ioanei Radu n-a fost scutită de situații ingrate. A cîntat și la circ, dar și acolo romanța a metamorfozat arena și a dat acelui edificiu prin Ioana Radu un alt suflet și un alt sens. Ioana Radu este, de fapt, în culmea forței ei artistice, ajunsă la maturitatea artei interpretative. Gloria ei nu mai poate fi stăvilită. Îi închină numeroase elogii artiști străini care o văd, care o ascultă: Yehudi Menuhin, David Oistrah, Gilbert Becaud, români ca Ion Calboreanu, George Vraca și alții. Prietenia ei cu Maria Tănase a pecetluit acest strălucit triumf al fetei timide plecate din Oltenia pentru a se apropia cu sfială de orașul și scena unde cînta Maria Tănase.

Ioana Radu devenise regina romanței, însemna cîntecul românesc. O carte cum este **Romanța unei vieți** trebuia scrisă. Este o carte despre vibrația artei întrupată de o femeie care s-a dedicat întru totul vocației sale artistice. O artistă iubită de milioane de ascultători care văd în ea pe propriul lor mesager artistic.

George Andrei

MĂRTURII

«Romanța reprezintă sufletul românesc pe note. Ca dovadă, ea se cîntă și la veselie și la tristețe.
Romanța răsună și La umbra nucului bătrîn, *și* În finul de curînd cosit. *O cîntă românul* Pe lîngă boi, *se cîntă și* La oglindă.
Și pentru ca Romanța să capete „un singur nume", cum spune poetul, noi i-am spus : Ioana Radu».

ELVIRA CÎRJE
Primă solistă a Operei Române

«O voce de excepție. Ioana Radu, lansînd la Radio, și pe nenumărate scene ale țării, romanțe nemuritoare, a dovedit de peste o jumătate de veac, o voce desăvîrșită în simțire și-n execuție. O voce — triste chanson — neîntrecută încă de nici o altă artistă. Vocea-i pătimașă pătrundea și pătrunde adînc în sufletul ascultătorilor, tonificîndu-i printr-o tandră boare de duioșie sau nostalgie. De artista Ioana Radu mă leagă lungi turnee și colaborări la Radio. Unică prin exprimarea tonalității glasului, a redat și redă, egal și adînc, împătimirea și iubirea melosului nostru național. Cîntecul popular îl redă viu și nealterat, reușind perfect să-și acorde glasul cu valoarea de fond a spiritualității spațiului dunăreano-carpatic.

Prin cîntecele ei, Ioana Radu va dăinui alături de neamul nostru în orice moment al manifestațiilor sufletești, întovărășindu-i înflăcărările romantice, doinele... suspinele, într-o statornică credință.»

AL. GROZUȚA
Artist emerit

«Nu se poate vorbi despre Ioana Radu fără să spui în același timp și despre, Romanță, romanța noastră românească. În adevăr, atît de bine, atît de mult s-a identificat această artistă, această mare artistă, care este Ioana Radu, cu romanța noastră, încît, pe drept cuvînt, unul dintre prietenii noștri a supranumit-o „regina romanței". Vocea ei caldă, timbrul plăcut, frazarea perfectă și talentul înnăscut cu care a fost înzestrată această ființă umană, fac tot farmecul audierii celui ce o ascultă. A cîntat ea, cu aceeași artă și cîntecele populare : sîrbe, hore, doine și alte cîntece, dar vocea ei pare că a fost „croită" în mod expres, pentru romanță».

ION LUICAN
(Din „Povestea unei vieți" de Harry Negrin)

mapamond

DREPTURILE OMULUI
și realități care le contrazic

Amplă manifestație pentru pace la Paris

Se vorbește mult, în lumea de azi, despre drepturile omului. Și este firesc, este bine, este necesar să se vorbească despre ele. Mai important încă : este necesar să se garanteze aceste drepturi, să se asigure condițiile exercitării lor reale.

Dar cum se vorbește despre și mai ales cum se asigură în fapt exercitarea acestor drepturi în țările occidentale ?

Despre drepturile omului, unii oameni politici ca și unele organe de presă din occident vorbesc mai ales atunci cînd, în cadrul unor reuniuni internaționale — iar exemplul cel mai evident îl oferă acum reuniunea general-europeană de la Viena — se încearcă eludarea problematicii de fond aflată în discuție, se dorește deturnarea atenției de la aspectele reale ale asigurării drepturilor omului, se caută întreținerea unei atmosfere de diversiune și chiar de înveninare a relațiilor dintre state.

În concepția României, a președintelui Nicolae Ceaușescu, drepturile omului și ale omenirii reprezintă un subiect constant de preocupare. Temeiul acestei preocupări îl constituie politica profund umanistă a partidului și statului nostru, materializată în marile realizări obținute în edificarea noii societăți — cu poporul și pentru popor. Socialismul — subliniază președintele Nicolae Ceaușescu — se construiește cu oamenii și pentru oameni.

Iată de ce discuțiile diversioniste și răuvoitoare despre drepturile omului, tezele perimate pe care bat monedă diverși teoreticieni și practicieni ai politicianismului burghez nu pot înșela pe nimeni și nu pot abate atenția de la gravele tare ale capitalismului contemporan, ale unei societăți funciare ostilă împlinirii personalității umane.

„Trăim o nouă eră de pesimism“ — constată cu amărăciune profesorul Karl Dietrich Brecher de la Universitatea din Bonn. Spusele sale referindu-se, desigur, la lumea occidentală. Care să fie — se întreabă el — „adevăratele condiții și mobilurile profunde ale acestei atît de neașteptate erupții de pesimism și de teamă“? Universitarul vest-german, specialist în istorie și filozofie, remarcă faptul că „teama de viitor“ însoțește de mult capitalismul în traiectoria sa istorică. Pe la 1900 — ne amintește el — răsunau deja murmurele de teamă ale unei literaturi a crizei, depunînd mărturie despre descompunerea civilizației (Brooks Adams, 1896), iluziile progresului (Georges Sorel, 1908) și, în final, declinul Occidentului (Oswald Spengler, 1911 și 1918). Mai aproape de noi, în „discuția filozofică și politică a Vestului“, impunîndu-se o serie de idei ca „alienarea omului, criza societății în capitalismul tardiv, pericolele decurgînd din industrie și tehnică și în sfîrșit problemele generațiilor“. De ce a intrat în fond Occidentul într-o „eră de pesimism“ ? O criză care, apreciază profesorul vestgerman, este gravă pentru că „înainte de toate, grupuri ale tinerei generații sînt acelea care nu numai că exercită o critică acerbă la adresa prezentului, dar exprimă și teama de viitor“. Neliniște cu atît mai preocupantă cu cît, după cum observă profesorul Brecher, „noțiunea de tineret este sinonimă cu încrederea, cu optimismul, cu aspirația spre noi țărmuri“.

Această „eră de pesimism“ se datorează în primul rînd faptului că tînăra generație se confruntă cu o realitate dură. Societatea occidentală se dovedește incapabilă de a asigura membrilor ei drepturi fundamentale. Iar atunci cînd aceste drepturi sînt refuzate tinerei generații, fenomenul capătă într-adevăr semnificații dramatice.

Ziarul francez „Le Monde“ se întreabă, și pe bună dreptate, într-un articol : „Cum se face că drepturile care îi sînt recunoscute omului pentru că este om devin în realitate drepturi pe care acesta nu și le poate exercita ? O națiune nu poate ignora o parte a membrilor săi, excluzîndu-i atît de la responsabilitățile care le revin, cît și de la drepturile elementare recunoscute fiecărui om“.

Iar o societate care refuză propriului său tineret drepturi fundamentale este o societate care își nesocotește de fapt propriul viitor.

Săptăminalul „Time“ (S.U.A.)
SENTIMENTUL DE A FI RESPINȘI DE SOCIETATE

Pretutindeni în Occident, de la Belfast la Bologna sau în alte orașe, se întîlnesc numeroși tineri la oficiile de plasare a forței de muncă. În Franța, tineri șomeri pot fi văzuți în metroul ce leagă periferiile mizere ale capitalei de Champs Eliysees. Nu numai cei care abandonează școala îngroașă rîndurile șomerilor, ci și absolvenți de universități, cu cărți de vizită dintre cele mai impresionante. Foarte proaspeți literați ai facultăților de medicină din Italia pot fi întîlniți făcînd comerț ambulant cu enciclopedii. În R.F.G., mulți profesori absolvenți de universitate nu au călcat într-o clasă de luni și chiar ani de zile. În ultimii ani, numărul tinerilor sub 25 de ani care nu au un loc de muncă a crescut continuu în țările membre ale Pieței comune, reprezentînd peste 37 la sută din totalul șomerilor europeni occidentali. „Ei reprezintă un important segment al unei întregi generații“, afirma Ivor Richard, fost responsabil pentru probleme sociale în Comisia C.E.E.

Într-adevăr, mulți tineri din țările Europei occidentale nu au știut niciodată ce înseamnă să ai un loc de muncă. Eliminați din start de recesiunea prelungită și siliți să facă față competiției de pe piața muncii, asaltată în fiecare an de noi contingente de absolvenți, tinerii șomeri au de multă vreme sentimentul că sînt respinși de societate. Problema nu este dacă se vede vreo lumină la capătul tunelului, ci dacă există, într-adevăr, o ieșire din această situație. În 1990, atrăgea atenția parlamentarul britanic Barry Sheerman, „o întreagă generație care ar fi trebuit să atingă deplinătatea forței sale fizice și intelectuale ar putea fi pierdută pentru muncă“.

„Panorama“ (Italia)
INCAPABILI DE A ÎNFRUNTA REALITATEA

Un televizor aprins, cu volumul la maximum. Pe ecran apar imaginile unei fetițe-cîntărețe, îmbrăcată cu o rochie roz, ca o păpușă. Muzica, obișnuitul rock-nipon care se ascultă la fiecare colț de stradă. În fața televizorului, pe dușumea, trupul neînsuflețit al unei fetițe.

Tomoto Kumasaki s-a sinucis la 13 ani în modesta sa casă din Chibak. O suburbie a capitalei : ca și fetița-cîntăreață care se agită încă pe micul ecran, cîntînd melodia de succes „Baby Killer“. Tomoto este ultima sinucigașă dintr-un șir de adolescente japoneze care, cu moartea lor, rețin atenția primelor pagini ale ziarelor. Nu există nici un fel de statistici, dar au fost zile în care cinci copii japonezi s-au sinucis. Se vorbește despre circa 100 de sinucideri în rîndul tinerilor, în perioada 8 aprilie — 14 mai 1986. La 18 ani neîmpliniți și deja un idol al foarte tinerilor japonezi, cîntăreața Jukiko Okada, una dintre „Baby-sitter“-urile unei societăți care produce, în ritm continuu, artiști minori și care-i consumă în perioade foarte scurte de timp. Un fenomen tulburător...

În ziua de 8 aprilie, Jukiko este hotărîtă să moară. Ar trebui să meargă la teatru pentru a-și prezenta noul său album. Dar rămîne acasă și deschide robinetul de gaze. Vecinii îi vin în ajutor, și o duc la spital. Nu se află într-o stare gravă. După cîteva ore, părăsește spitalul împreună cu producătorul său și merge la o casă de discuri, într-un zgîrie-nori din Tokio. Rămîne, pentru o clipă, singură, deschide fereastra și se aruncă de la etajul al optulea.

După Jukiko, nebunia contagioasă a sinuciderilor explodează în întreaga Japonie. Zeci de copii între 15 și 16 ani se aruncă de la balcoane, pe ferestrele școlilor, din turnurile „Lunei Park“. Două surori, Hiroko și Jasuho Arai, de 12 și 18 ani, s-au aruncat de pe o terasă, ținîndu-se de mînă. La Kyuragi-mechi un băiat de 13 ani se spînzură, strîngînd în mînă o fotografie a cîntăreței sinucigașe, Miki Parak, de 11 ani, care făcea parte dintr-una din cele mai bogate familii din Japonia, se aruncă din vîrful unui zgîrie-nori, la Kobe. Joshiaki Kobayashi, de 14 ani își dă foc în casă. Kazuko Miyaij, de 13 ani, se împușcă cu pistolul tatălui său.

„Nu muriți copii“ — este apelul dramatic pe care sociologul și scriitorul Shimei Ko l-a lansat cu prilejul sinuciderii fiului său de 13 ani. Și explică în continuare : „Este o societate, aceea a tinerilor, care se află pe punctul de a se prăbuși rapid, I-am creat și crescut, așa cum voiam noi, după idealurile și valorile noastre. Apoi i-am lăsat singuri, incapabili de a înfrunta realitatea, fără să recurgă la mituri și idoli“.

„Efectul pe care-l provoacă sinuciderea cîntăreței — adaugă Tsutomu Komazaki, psiholog, pediatru și docent la Joai University din Tokio — este îngrijorător și ne face să ne gîndim la o dramă națională. Descoperim că fiii noștri, care au crescut în „Japonia miracolelor“, n-au ajuns la maturitatea rațiunii. Au cel mai ridicat coeficient de inteligență din lume, dar sînt îngrozitor de fragili „în interior“.

„Sindromul Okada“, cum a fost denumit de ziare, a ajuns și în biroul primului ministru, care a fost nevoit să hotărască efectuarea unei anchete în rîndul tineretului japonez. A existat, mai întîi, problema „ijime“, maltratările din mediul școlar (cu cazuri de elevi uciși de colegi, de profesori torturați de elevi, apoi fenomenul terorismului tehnologic apărut în școlile medii inferioare, și acum escalada sinuciderilor. Kira Tokuyama, decanul renumitei școli japoneze, a comunicat în mod public premierului : „Am descoperit că tineretul nostru este lipsit de perspective și aparținem unei generații care a știut să producă doar o bandă de tineri disperați“.

Mamori Iga, autorul unei cărți intitulate „Sinucidere și succes economic în Japonia“, afirma: „Am devenit o mare putere economică, fapt care-i face pe toți să ne invidieze, dar prețul pe care ar trebui să-l plătim a fost deruta psihologică totală. Anxietatea succesului a distrus valori, virtuți, simboluri, mai ales în rîndul tinerilor. Ei au căutat noi valori și simboluri, dar acestea s-au dovedit a fi efemere. Și deseori adolescenții clachează.“

Idolii tinerilor japonezi — afirmă pe bună dreptate ziarele — sînt făcuți exact precum computerele sau automobilele. Producătorii organizează selecții în diferitele zone ale țării, îi aleg pe unii și îi trimit la „Școala de perfecționare pentru spectacole“, un fel de colegiu în care copiii (adesea este vorba de copii de 12 ani) sînt instruiți în vederea modificării atitudinii, a modului de a se îmbrăca și prezenta. „Li se dau modele și se așteaptă ca ei să acționeze conform programului — afirmă sociologul Nohito Kosaka. Este o adevărată manipulare genetică, halucinantă“.

„Jukiko Okada — conchide Tsutomu Komazaki. — ca și alți adolescenți care i-au imitat gestul, n-au căutat moartea. În Japonia nu este vorba de zeci sau sute de sinucideri în rîndul tinerilor. Este vorba de fapt de delicte. Iar inovații sîntem noi. Să reflectăm, înainte de a fi prea tîrziu“.

„L'Humanité“ (Franța)
ÎN PRAGUL DISPERĂRII

Rezultatele unui sondaj de opinie demonstrează că 44 la sută dintre copiii din Franța sînt mai îngrijorați din cauza șomajului părinților decît de propria lor sănătate (15 la sută). Preocuparea primordială a tinerilor este cu siguranță cea privind locul de muncă : 51 la sută dintre ei se tem de șomaj, iar 37 la sută sînt convinși că nu vor găsi de lucru la vîrsta la care vor să intre în viața activă. Criza afectează, așadar, și copiii și adolescenții. Această criză, care nu face decît să se adîncească, a lovit direct (pentru moment) în peste 3 milioane de bărbați și femei, transformîndu-i în șomeri. Ea le afectează indirect familiile și copiii, poate mai mult pe plan moral decît financiar, aducîndu-i în pragul disperării. Mai ales pe copii — mai vulnerabili din cauza lipsei experienței de viață. Angoasa părinților, care se confruntă cu dificultățile cunoscute, se răsfrînge asupra lor. Propriile spaime privind realitățile prezentului și perspectivele viitorului au efectul unei boli.

Dr. Braun afirmă că există, în primul rînd la copii și adolescenți, o pierdere categorică a interesului pentru ceea ce vor face în viitor. Pînă nu demult, atunci cînd întrebai un copil ce ar dori să devină, răspunsul venea imediat: profesor, medic, pompier. Astăzi, ei răspund de cele mai multe ori : „Nu știu“. Sau, mai rău, că îi este indiferent. Există după aceea eșecurile școlare provocate nu numai de criza învățămîntului — criză în criză —, dar și de criza însăși.... Multe eșecuri școlare, ca să spunem chiar majoritatea, se datorează „falimentului mediului înconjurător“.

Fii șomerilor sînt mai afectați decît ceilalți de „instinctul sinuciderii“. Dr. Braun încheie acest sumbru bilanț cu un apel la acțiune „pentru instaurarea unei societăți mai juste“.

Corneliu Vlad

● **O TEMĂ DE MARE ACTUALITATE** tratează volumul „Expresul morții“ al scriitorului japonez Arei Kato. El este inspirat din viața contemporană a țării de la Soare-Răsare. Scrisă alert, această întîmplare dramatică abordează problematica acută a terorismului, a șantajului politic și economic.

Un grup de teroriști reușește să plaseze o bombă cu ceas într-un tren ultrarapid, plin cu călători. Bomba urma să explodeze la simpla încetinire a vitezei ultrarapidului vehicul. Începe o extraordinară cursă contra cronometru în care poliția și specialiștii nu au mult timp la dispoziție pentru a-i salva pe călători și a-i prinde pe făptași. Se-nțelege că pînă la urmă respirăm ușurați, altfel la ce bun atîta tensiune !

● **ROMANUL „EVADAREA“** al cunoscutei scriitoare vest-germane Gisele Elsner reînvie povestea „Doamnei Bovary“ a lui Flaubert, pe care autoarea o plasează în ultimul deceniu al secolului al XX-lea. Lila Besslein, eroina romanului, trăiește într-o bunăstare relativă fără să cunoască însă bucuria dragostei alături de un bărbat indiferent. Caută să evadeze din această situație cenușie încercînd să muncească, să consume droguri. Nu găsește înțelegere și mîngîiere. Nici în aventura extraconjugală despre care credea că-i va schimba cursul vieții.

Romanul nu este doar o oglindă a dramei unei femei, el se constituie și într-un reflector nemilos al vieții fade, cenușii, a mic-burghezului modern, a vieții în societatea de consum.

● **DUPĂ ROMANUL** „Yaka“, tradus în mai multe limbi, cunoscutul prozator și dramaturg polonez Pepetela a publicat recent un nou roman „Cîinele și luandezii“ (O cao e os Caluandas). Noua creație a lui Pepetela abordează problematica complexă a societății angoleze contemporane, mai bine spus unele manifestări negative apărute în procesul de edificare a noii orînduiri sociale în Angola, țară sărăcită de îndelunga exploatare colonială, de războiul pentru independența națională și de desele agresiuni din afară împotriva țării acesteia din prima linie. Autorul povestește despre locuitorii capitalei angoleze, Luanda, despre raporturile lor cu realitățile.

Autorul-povestitor atrage atenția asupra faptului că acțiunea se petrece în anul 2002, iar întîmplările unui cîine-lup luandez din anul 1980 sînt privite oarecum retrospectiv, pe baza datelor culese de la diferiți informatori. Privirea critică asupra stărilor de lucruri existente este presărată cu ironie, umor și sarcasm. Prin fața cititorului defilează o galerie vastă de eroi : un tînăr trinitor care se pretinde a fi „intelectual revoluționar“, un birocrat care folosește poziția socială pentru a-și procura bunuri în natură (bani nu dorește pentru că nu are ce cumpăra cu ei), șeful unui depozit — un alb — care după ce își însușește bunuri din depozit aruncă vina pe rămășițele burgheze din conștiința lui, un muncitor din fabrică care la ora de economie politică propovăduiește dreptul muncitorilor de a-și însuși din produsele întreprinderii în virtutea faptului că „Marx ne învață că bunurile aparțin celor care le produc“, o prostituată de lux reprezentînd lumea interlopă a capitalei angoleze...

Elementul de legătură între diferite personaje și episoade este un cîine-lup care apare exact cînd trebuie și unde trebuie. Îmbinarea celor mai neprevăzute situații, marea încărcătură de umor și ironie, folosirea cu măiestrie a angolezei portugheze și a limbii **kimbu** fac din ultimul roman al lui Pepetela o lectură interesantă și deosebit de plăcută.

UN POET - O LUME
Rasul Gamzatov

● Rasul Gamzatov (n. 1919) este unul din marii poeți ai literaturii sovietice contemporane. Valoroasa sa operă a fost încununată cu Premiul Lenin pentru literatură, cu mai multe Premii de stat ale U.R.S.S. și în 1986, la Tokio, cu Marele Premiu de poezie al Asiei. Poetul s-a născut și trăiește în mica republică caucaziană Daghestan și scrie în limbile avară și rusă.

Mamei

Tot pus pe rele, neascultător,
Eu jocului nu i-am știut măsura
Pe sub surîsul tău ocrotitor,
Copilăria mi s-a dat de-a dura.

Spre anii mei de joacă și de vis
Eu iarăși gîndul mi-l arunc,
Spre ochii buni cu largul cer deschis
Și stau în fața ta cuminte ca un prunc.

Și ne privim așa, pe neclintite.
Iar inima îmi bate mai mărunt,
În palmele-ți de muncă ostenite
Îmi culc încetul capul meu cărunt.

Mă doare cu tristețe, mamă,
Știindu-mă deșertăciunii frate,
Plătind mereu nebănuită vamă,
Cu oropsita ta singurătate.

Și iarăși carusel cu amăgire
Mă poartă spre fruntariile zăril
Și iarăși simt cumplita tresărire,
Că mama este pradă a uitării.

Și iar privirile spre mine cată,
Scrutarea iar îmi urmărește pasul,
Pe fața ei de griji întunecată,
O lacrimă și-a prelungit popasul.

Străluminezi pe-aproape de apus,
Tu, steaua mea cu rază aurită.
Eu iarăși capul argintiu l-am pus,
În palma ta de trudă ostenită.

* * *

Profetul zice. Allah e bun și sfînt.
Dar cînd se lasă pîcla inserării,
Eu zic : mai sfîntă-i mama pe pămînt,
Cu așteptarea pe tristețea zării

O văd tăcută și îngîndurată,
Deolaltă cu suspinul și cu însingurarea.
E rugă noaptea sură și înceată
Și zilele o dor cu așteptare.

Văzîndu-mă înfrigurat prin lume,
Ea arde foc în vatră totdeauna
Și iar în șoaptă ruga ei și-o spune
Și de păcate iar mă iartă, buna.

Pun mîna pe Coranul preaînțelept și rece
Imamul zice : Allah e bun și sfînt.
Privirea mea spre zare se petrece
Și zic : mai sfîntă-i mama pe pămînt.

* * *

Trei cîntece au dar să înfioare
Întinderile lumii cu nesfîrșite lunci
Iar primul care mîngîie și doare,
E viersul îngînat pe leagăne de prunci.

Și cîntecul al doilea icoană e bătrînă,
Cînd mama sfînta mînă și-o întinde,
Spre fiul mort și bocete îngînă.
Iar cîntecul al treilea pe toate le cuprinde.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **VORBIND DESPRE GENEZA** ultimului său roman „Arta de a pleca“, scriitorul sovietic Veniamin Kaverin, cunoscut și cititorului român mai ales ca autor al romanului „Doi căpitani“, spunea : „În timpul războiului... am lucrat în rîndurile Flotei de Nord în calitate de corespondent de front al ziarului «Izvestia». Aici, într-o zi, am întîlnit pe soția unui marinar comandant de submarin, o fată frumoasă și modestă a cărei apariție în zona Polului Nord nu a trecut desigur neobservată. Destinul femeii a luat o întorsătură tragică. Comandantul submarinului a stat doar trei zile împreună cu soția sa, după care a plecat în misiune și nu s-a mai întors. Această întîmplare, această dragoste neîmplinită a devenit peste ani subiectul romanului «Arta de a pleca».“.

De altfel, protagonistul romanului, corespondentul de front Nezlobin, care în timpul războiului scrie un roman „despre dragoste și despre oameni“, este însuși Kaverin. La fel ca și în celelalte romane ale sale, a căror acțiune se desfășoară cu precădere în timpul războiului în zona — doar pentru noi exotică — a regiunilor polare, Kaverin înfățișează în „Arta de a pleca“ eroismul marinarilor și ostașilor Armatei Roșii, pe care le-a cunoscut direct, ale căror fapte de vitejie le-a relatat la timpul respectiv în paginile „Izvestiei“.

Interesante sînt în acest roman pasajele în care Kaverin alternează paginile de literatură a faptului cu însemnările din jurnalul de front al lui Nezlobin, cu frînturi din scrisorile pe care eroii și le trimit și le primesc. În felul acesta cititorul percepe realitatea din mai multe unghiuri, o privire panoramică am putea spune.

● **UN FAPT MAI PUȚIN** cunoscut, dar de natură să surprindă pe absolut oricine : în Franța există 6 000 (șase mii) de premii literare ! Acestea sînt consemnate în fiecare an în „Le Cercle français de la Librairie“. Cum se explică această cifră aproape incredibilă ? Foarte simplu. Dacă se întîmplă să moară un scriitor — și se întîmplă — cei mai buni prieteni ai răposatului împreună cu membri familiei dispărutului instituie imediat un premiu care îi poartă numele. Rar scriitor francez decedat în ultimele decenii care să fi scăpat fără să împrumute numele unui premiu literar !

Nu ne referim, desigur, la premiile consacrate, cele mai importante, dintre care amintim : „Goncourt“, „Femina“, Renaudot“, Premiul Academiei Franceze, „Medicis“, „Medicis etranger“ „Interallié“, care au de acum o solidă tradiție.

Interesant este ce cred cititorii francezi despre puzderia de premii literare. O anchetă organizată de o publicație de specialitate arată o realitate de-a dreptul neliniștitoare pentru cei care sînt dispuși să țină seama de gustul public. Cititorii consideră aceste premii drept false iar cărțile premiate de necitit. Pentru ei ideală este cartea care ar interesa întreaga familie. 98% dintre cei chestionați nu sînt în stare să numească titlul unei cărți premiate în anul precedent cu unul dintre premiile importante ; 40% apreciază că aceste premii nu au nici o influență asupra cititorilor, dar ele sînt cît se poate de binevenite pentru edituri, care și le dispută cu multă ardoare și cîteodată nu cu mijloacele cele mai creștinești. Principalele edituri angrenate în această luptă sînt „Hachette“, „Gallimard“, „Seuil“. 77% dintre chestionați nu consideră premiul drept o garanție a valorii cărții.

Poate n-ar fi rău dacă ar exista un an sau doi în care să nu se acorde premii literare, în această situație s-ar putea vedea care sînt cu adevărat volumele apreciate de cititori. Scriitorii ar fi preocupați atunci să-i cîștige pe cititori, nicidecum premiile. Cu alte cuvinte s-ar crea scriitori de prestigiu și nu premii literare de prestigiu...

● **SUDHA AROR**, născută în anul 1946, este una dintre reprezentantele de frunte ale curentului literar indian cunoscut sub numele de nepovestire. Apariția curentului a fost marcată prin publicarea, în anul 1967 a unei „Culegeri de nepovestiri“, cuprinzînd lucrări ale tinerilor intrați în literatură în anii '60. În majoritatea nepovestirilor întîlnim oameni debusolați care, porniți pe drumuri care nu duc nicăieri, nu reușesc să descopere adevăratele valori ale vieții. De regulă ei sînt oameni nemulțumiți de lumea înconjurătoare, care nu-și găsesc cadența în prezent și sînt incapabili să deslușească ceva în viitor. Reprezentativ pentru acest gen de eroi este titlul uneia dintre lucrările lui Sudha Aror, „Brațul rupt și lumina oarbă“.

Nepovestirea este un fruct al vremii, generat de o serie de situații conflictuale între individ și societate, față de care autorii reacționează prompt și în modul cel mai personal. Ei iau poziție. Un astfel de scriitor prezintă cititorului o frîntură de lume în care nimănui nu-i pasă de nimeni și de nimic, poziția scriitorului fiind una de respingere a unei asemenea lumi, în ideea de a-l face pe cititor să-l urmeze. Boala se opune de cele mai multe ori în calea eforturilor eroilor nepovestirilor de a găsi drumul care să-i ducă de la întuneric spre lumină. Multe lucrări de acest gen au titluri ca „Spaima“, „Groaza“ sau „Întunericul“ iar acțiunea lor se petrece noaptea, pe întuneric.

Spre deosebire de alți autori, Sudha Aror scrie și nepovestiri optimiste, în care eroii înving neputința, singurătatea, boala, defavorizarea socială. Eroii săi sînt tineri de la periferiile marilor orașe indiene unde noul își face tot mai mult simțită prezența, dar unde mai este încă mult pînă la victoria lui. Așa se și explică marele succes de care se bucură nepovestirile ei în rîndurile tinerei generații.

SPORT
Patronul norocului

Ninge, în martie, mai periculos decît în februarie, nopțile pocnesc de ger, soarele, cînd mai scapă cîte-o rază, se joacă de-a mînzul tîmpit pe maidane de plumb, fluieră vîntul, urlă pisicile din rărunchi după o noapte de dragoste pe acoperișe fierbînd sub lună, iar eu, plin de-un farmec asasin, cînt sosirea primăverii, știind prea bine că de fapt duc gheare de pasăre unui pui de vulpe nemernic. Făcînd astfel, sînt pronunția prejudecății balcanice, cu largă răspîndire în generația mea, că uneori cuvintele cheamă realul. Sublima speranță se izbește de cîinii unui zeu desfrînat care schimbă fiecare fulg de zăpadă într-un fluture cu corn. Totuși, dați-mi voie, zările încep să se limpezească (frază scoasă din fulgerele de nucă topindu-se în măcinici), pentru că patronul norocului, care e cartierul Giulești, și-a legat la gît basma de mătase. Am cîștigat un punct pe Olt, în prima etapă a returului, ceea ce Universitatea Craiova n-a izbutit să realizeze acasă în compania Gloriei Buzău și ne trăim viața înconjurați de primejdii mai puține. Instinctul nostru de bufoni ai regelui (regele fotbal, alții nu ne interesează), fără acest punct în deplasare, ar fi luat chip dramatic sau tragic. De-abea de-acum înainte (amenințările feroce dau o dulce amețeală !) vom sparge ușile de biserică ferecate pe care atîția ni le-au trîntit în nas. Și cea mai argintată întîmplare a noastră va fi întîlnirea cu echipa Sportul studențesc. Să nu creadă Gino Iorgulescu că vom uita vreodată faptul că, după ce ne-a înscris două goluri, în toamnă, și-a mai dat trei pase decisive, ne-a furat și-o fată din Grant, ca să-i spună la ureche în restaurantul chinezesc :

> ești frumoasă ca frunza,
> uimită ca frunza,
> ce rost să-mprumuți,
> la durere, chip de frunză
> pe lună căzînd ?...

Nu merită să ne ocupăm de evoluția fruntașelor clasamentului în prima etapă — și Steaua și Dinamo și-au învins adversarii fără drept de apel. Strîmbăm din solzi o clipă la gîndul că echipa Corvinul Hunedoara a obținut un punct la Ploiești, fără să tragă un singur șut la poartă ! Stupiditatea, prin urmare, nu face pete, pete pe obraz ci trece spre munți fără să-i pese că brazii se posomorăsc la trecerea ei.

Frumoasă revenirea Jiului în dauna Bacăului. Moldovenii strofocesc mingea în bară și se duc spre inima răului, acolo unde șade-mpărătește pe scaun Flacăra Moreni — prea mici aripioarele ei pentr-un castron plin cu ciorbă de oase nobile !

Complet sleită de puteri, Universitatea Craiova plătește extrem de scump despărțirea de Teașcă. Stupefiat de acuza c-ar fi „imun la frisonul internațional ce animă fotbalul din Bănie de mai bine de zece ani“ (chestia cu frisonul ține de temperatura stilistului de la ziarul local), Teașcă m-a sunat, după prima etapă, și m-a întrebat, năuc : ce crezi despre ăia, și-or fi scrîntit cu toții picioarele ?! chiar și fără antrenor Craiova n-are dreptul să pună capul în pămînt în fața Gloriei. Uite că are, Titi, i-am răspuns eu și, cu toate că Brăila e vecină cu Buzăul, mi-a părut rău pentru lumea Craiovei.

Fănuș Neagu

Ultimă oră

La Atena, echipa națională a înregistrat, în meci amical, 1—1 cu Grecia. S-a jucat pe o vreme imposibilă, ninsoare, lapoviță, vînt. Antrenorul Jenei pregătește foarte atent lovitura împotriva albanezilor, ceea ce-mi dovedește că în adîncul lui e convins că șefia grupei se va decide între noi și Spania nu la puncte, ci la golaveraj.

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
12
(1 297)
simbătă
21 martie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

65 DE ANI DE LA CREAREA U.T.C. • 30 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA U.A.S.C.R.

CEAUȘESCU — TINERII

Un moment jubiliar în viața tinerei generații, și nu numai a ei, îl reprezintă împlinirea în aceste zile a 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a 30 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România. Istoria organizației revoluționare a tineretului este strîns legată de istoria partidului iar traiectul eroic pe care l-a străbătut este în măsură să oglindească întreaga disponibilitate, întregul potențial de luptă și muncă, patriotismul viu și înflăcărat prin care tînăra generație și-a ilustrat însăși condiția menirii și misiunii sale, a angajării și atașamentului profund față de cauza idealurilor de libertate socială și națională, a aspirațiilor de progres și civilizație. Marile transformări economice și sociale pe care le-a cunoscut România pe calea construcției socialiste și comuniste își au orizontul adînc de plecare în actul făuririi partidului nostru comunist, azi centrul vital al întregii națiuni. La numai un an după acest act istoric se făurea organizația de tineret în rîndurile căreia avea să-și afirme calitățile excepționale de conducător cel căruia mai tîrziu, prin voința unanimă a partidului și țării, avea să i se încredințeze cîrmele destinului național, secretarul general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Spre mîndria Uniunii Tineretului Comunist acei ani care au rămas vii în memoria organizației poartă pecetea gîndirii și acțiunii revoluționare, a abnegației și curajului patriotic, înflăcărat, ale tînărului erou comunist care organiza și mobiliza tinerii în toate bătăliile inițiate și conduse de partid, pentru cucerirea drepturilor și libertăților democratice, împotriva războiului, pentru apărarea integrității și independenței patriei, împotriva fascismului.

În acei ani, de asemenea spre mîndria și prestigiul organizației revoluționare a tinerei generații, activa în cadrul mișcării de tineret tovarășa Elena Ceaușescu, astăzi personalitate marcantă a vieții politice și sociale, savant de largă recunoaștere internațională. Calități moral-politice deosebite au rămas astfel înscrise pentru totdeauna în mintea și inima tinerelor generații, ele alcătuind și chipul de noblețe ca și emblema prin care cele mai înalte exemple de patriotism au menirea de a se transforma într-o permanentă stare de conștiință și într-un permanent îndemn.

Spirit mereu viu și înnoitor, tineretul a reprezentat și reprezintă teritoriul vast de conștiință și sensibilitate asupra căruia acționează toate marile evenimente ale țării. El n-a lipsit niciodată din istorie. Dimpotrivă, în arcul de boltă pe care-l formează anii existenței noastre contemporane, tineretul este o prezență pe cît de entuziastă pe atît de exactă și prodigioasă. Unitatea de acțiune a tineretului a constituit platforma pe care partidul o afirma și edifica în rîndul tuturor categoriilor sociale iar această unitate avea să-și probeze întreaga sa tărie, întreaga sa încărcătură de idei și sentimente în tot ce a însemnat făurirea unei noi societăți, a unei noi condiții umane, a unui nou orizont de gîndire, muncă și creație.

Ideea de tinerețe și ideea de unitate trec astfel prin actul eroic al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, ideea de tinerețe și ideea de unitate trec prin toate marile programe economice și sociale elaborate de partid și înfăptuite sub conducerea partidului, prin toate marile transformări care au dat și dau un chip nou, tot mai distinct, țării și oamenilor ei. Congresul al IX-lea al partidului și epoca pe care o inaugurează acest eveniment înseamnă și pentru organizația revoluționară a tineretului o nouă condiție și un nou cadru de manifestare a personalității sale, o strălucită reconfirmare a tradițiilor sale de luptă și muncă și în același timp o strălucită deschidere de orizonturi noi, temerare, o amplă și tot mai îndrăzneață definire a rolului, locului și misiunii sale în societate, în cîmpul vast al împlinirii sarcinilor și obiectivelor înaintării noastre spre noi culmi de progres și civilizație. În economie, în știință și cultură, prezența tineretului face parte integrantă din acea unitate moral-politică și socială care ne definește întregul traiect al anilor pe care-i numim sub semnul și titulatura unei epoci și se constituie ea însăși — această prezență — într-o modalitate de a se exprima și lucra pentru un viitor care-i aparține. Creșterea, formarea și afirmarea tineretului reprezintă o îndatorire a întregii societăți — specifică una din tezele partidului nostru — și ea este o programatică răsfrîngere în plan ideologic a unei experiențe care a relevat marea contribuție a Uniunii Tineretului Comunist în opera de edificare socialistă și comunistă în România, este o programatică și largă concepție fundamentată pe calea perspectivei ca și a realității, a inepuizabilei surse de energii și capacități vii creatoare pe care le consacră apartenența la scopuri și idealuri înalte.

Viitorul însuși al națiunii — tineretul ; tineretul — viitorul însuși al patriei și al poporului, tineretul — importantă forță a progresului economic și social, tineretul — importantă forță a luptei pentru pace și înțelegere în lume — iată cîteva din direcțiile și orientările de fond creatoare pe care le regăsim în opera secretarului general al partidului și în cuprinderea cărora, vedem însuși sensul moral, politic și social al existenței vîrstei tinere. Și mai vedem marea investiție de ordin material și spiritual care a fost făcută în numele ideii de tinerețe și pentru afirmarea și împlinirea tuturor drepturilor și îndatoririlor acestei vîrste. La împlinirea a 65 de ani de la crearea sa, Uniunea Tineretului Comunist se prezintă ca o organizație cu destin istoric prodigios, respectat și apreciat, dar și cu o mult mai amplă și mai revelatoare cuprindere problematică. Uteciștii sînt prezenți pretutindeni acolo unde viitorul se probează clipă de clipă. Ei aparțin unei organizații erou prezentă pe șantiere, în uzine, pe marile platforme ale industriei, științei și tehnicii, în agricultură, pe frontul noii revoluții agrare care înseamnă producții record dar și un nou mod de a gîndi, în școli și universități, învățînd și legînd tot mai strîns învățămîntul de cercetare și producție, de valorile cele mai înaintate ale cunoașterii și practicii umane, pretutindeni sub semnul unei noi calități a muncii și vieții, pretutindeni acolo unde se hotărăște soarta înfăptuirii programelor și obiectivelor celui de-al XIII-lea Congres al partidului.

Activînd într-o nouă etapă istorică, organizația revoluționară a tineretului român își scrie pe mai departe istoria participării și angajării sale într-o operă eroică, fără precedent, și își împlinește astfel un destin patriotic, în permanență activ, creator. Își regăsește în echinocțiul de primăvară însăși semnificația nașterii și dăinuirii sale.

Luceafărul

„Nu uitați nici un moment, dragi prieteni tineri, că tot ceea ce înfăptuim astăzi este menit să vă asigure vouă, mîine, condiții de muncă și de viață tot mai bune, să asigure o viață tot mai luminoasă generațiilor viitoare, să asigure viitorul fericit al poporului nostru. Faceți totul pentru a fi demni de înaintașii voștri, pentru a duce cu cinste mai departe făclia civilizației pe aceste meleaguri, pentru a dezvolta și mai mult, în condițiile noi de astăzi, bogatele tradiții revoluționare ale poporului nostru ! Faceți-vă neabătut datoria față de patrie, față de partid, față de popor, față de cauza socialismului și comunismului în România, față de cauza colaborării cu toate popoarele, față de idealul instaurării păcii în lume !"

NICOLAE CEAUȘESCU

Sîntem tineri

Octavian Goga scria că tinerețea e resortul însuflețirii unui neam.

Într-adevăr, viața pentru un om tînăr e un mare eveniment, iar patria în larga ei desfășurare de destin înseamnă tocmai prilejul arzătoarei însuflețiri.

Un suflet proaspăt, o respirație în care fiecare atom tremură de iubire și dorește generos totul pentru toți.

Este această iubire, este tinerețea ca năvalnica erupție a riului țîșnit spre lumina primăverii. Ca parfumul suav și pătrunzător al florii.

E ca o întîlnire de dragoste tinerețea, într-o dimineață de taină în care Romeo și Julieta nu trebuie să se mai despartă și trebuie să trăiască. Fiindcă ei au nevoie de pace, pentru a atinge maturitatea și de a avea ei înșiși alți Romeo și alte Juliete.

Din această cauză tinerii, chiar dacă ei sînt, tot după Goga, „termometrul spiritului de jertfă al societății", ei sînt în același timp acei superbi și gravi piloni ai păcii, ai dorinței de dragoste și reușită, ai dorinței de-a nu întrerupe firescul dans al zilelor și orelor, construcția și drumul.

„Sîntem bătrîni", scria Pârvan și se gîndea că poporul nostru e vechi și înfipt bine și de demult în aceste locuri. Nu-i putem tăgădui ideea, dar o vom completa cu aceea a lui Călinescu, după care „tinerețea se învață și, prin urmare, strălucită este acea tinerețe la care ai ajuns prin maturitate".

În schimbul osmotic al generațiilor, din momentul acesta și din suma de momente prin care-am ajuns să fim ceea ce sîntem, tinerețea e starea de grație, de fapt starea de căutare perpetuă, starea de înțelegere, torentul acela trecînd prin iarbă și pietre, consacrîndu-și o albie proprie, o albie de înțelegere și omenie, de originalitate și prospețime tinerească.

Dumitru Dinulescu

Poezie și atitudine

S-a spus despre poezie că este „glasul cetății". Cu o sintagmă folosită poate chiar prea mult, pînă la uzură, pînă la tocirea sensului. O sintagmă căreia îi oferim falsul privilegiu de a-i reteza sistematic din puterea de cuprindere. Căci „poezia — glasul cetății" are o trimitere imediată la poezia de inspirație ori de comentariu social, politic, istoric, incetățenită sub numele de „poezie patriotică". Nu voi spune aici că orice poezie bună este o poezie patriotică. Și acesta este un loc comun mult prea bătut și în același timp destul de vag. Aș vrea doar să nuanțez această sintagmă sau mai bine zis să-mi pun întrebarea „din ce anume e alcătuit acest glas al cetății ?"

Poezia contemporană exprimă mai ales mentalitatea, obsesia culturală, sentimentul, atitudinea față de acesta. Sau filtrarea atitudinii poetului față de elemente ale realității dar și față de categorii estetice și filozofice.

Poetul contemporan scrie de pildă despre oraș, scrie despre sat și oraș, despre amintirea satului adusă la oraș și în sfîrșit despre nostalgia satului. O întreagă gamă de idei și sentimente derivate dintr-un amplu proces social. E doar un exemplu.

Poetul scrie despre iubire — mai puțin evocînd sfielnice raze de lună jucînd pe chipul iubit — ci altfel, de multe ori demitizînd iubirea, uneori antrenat de franchețe, alteori furat de recuzita unei vieți care îi pare modernă și trepidantă sau numai stressantă. Mentalitatea poetică față de sentimente în poezia noastră de azi îmi pare că este una extrem de nuanțată ceea ce reprezintă un mare cîștig liric. Criticii reproșează adeseori poeților confesiunea. Poeți mai „detașați", în volume mai vechi, au ajuns

Cleopatra Lorințiu

Continuare în pag. a 2-a

LUMINA VIE, TINEREȚEA

Cum intră soarele-n amiază
În albul florilor de măr
Așa-i prin vreme tinerețea
Incandescentă stea în tricolor.

Noi ne zidim această casă
De tinerețe și lumină
Cu gînditorul de zidiri
Și clădităr de zi senină,

Cu arhitectul care pune
Cinstirea graiului străbun
În fapte noi și-n vis anume
La temelii care rămîn.

El e cîrmaciul ce unește
Destinul sevelor și-l simți
În inimă presind de-odată
Cu fiii toți și cu părinți

Am învățat ce-i adevărul
Avîndu-l veșnic lîngă noi
Cuprins mereu de grija păcii
În nimbul marilor eroi.

E glasul nostru-n idealuri,
În evul nou ce se-ntrupează
Spre comunism cu tinerețea
Intrăm ca soarele-n amiază.

Pavel Pereș

Mireasma de primăvară a patriei

Tinerii țării pogoară din părinți. Ei sînt mireasma de primăvară a patriei. Sînt ca un cîmp înflorit și în același timp ca un cîmp electric, avînd drept poli prezentul și viitorul națiunii. Dar mai presus de orice, tinerii țării reprezintă iubirea și speranța cea mare

Dim. Rachici

Continuare în pag. a 2-a

TRADIȚIILE LUPTEI UTECISTE

**PREZENȚĂ ACTIVĂ
ÎN TOATE MARILE MOMENTE
ALE LUPTEI PENTRU UNITATE
ȘI INDEPENDENȚĂ NAȚIONALĂ**

Ne aflăm în pragul unei aniversări care prilejuiește poporului nostru cinstirea propriei sale tinereți, a viitorului său, dar și reliefarea inaltelor răspunderi ale societății în privința educării și formării tinerei generații. Scrutînd drumul parcurs de organizația revoluționară de tineret — Uniunea Tineretului Comunist — de la crearea sa, în urmă cu șase decenii și jumătate, meditînd totodată la ceea ce semnifică tineretul în evul nostru socialist, este firesc să ne oprim asupra tradițiilor istorice ale mișcării revoluționare și democratice de tineret, la contribuția remarcabilă a tinerei generații în lupta pentru unitatea și independența națională, pentru devenirea poporului nostru pe coordonatele civilizației materiale și spirituale, ale progresului social. Deoarece — epocile și documentele istorice care le conferă valoare de înțelegere o dovedesc — tineretul român a fost continuu o sursă inepuizabilă de elan național, mari și fundamentale acte din istoria poporului nostru fiind indisolubil legate și de modul său specific, dar firesc de a înțelege ce înseamnă a trăi destinul poporului din care te-ai născut, de a înțelege lupta, jertfa pînă la sacrificiul de sine, de a înțelege viitorul patriei prin raportarea la trecutul și mai ales la prezentul ei. Sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în această privință : **„În istoria îndelungată a poporului român, în luptele desfășurate de-a lungul secolelor împotriva asupririi naționale, pentru libertate și dreptate socială, tineretul și-a adus din plin contribuția, a dat nenumărate jertfe. În realizarea Unirii și a formării statului național român, în războiul de independență, în răscoalele din 1907 și în atîtea alte momente importante din lupta poporului român, imensa majoritate a tineretului a fost întotdeauna de partea forțelor progresiste, contribuind la formarea și dezvoltarea statului național unitar, la progresul general al patriei noastre".**

SUB FLAMURILE LUPTEI REVOLUȚIONARE ȘI PATRIOTICE A PARTIDULUI COMUNIST

Ocotitură radicală în mișcarea revoluționară de tineret din România a fost determinată de momentul făuririi, în mai 1921, a Partidului Comunist Român. Sub evantaiul de lumină al acestui înalt pisc al istoriei noastre naționale se va desfășura, de acum încolo, întreaga muncă de creștere, de formare și educare a tineretului în spiritul principiilor comuniste, pentru atragerea

Olimpiu Matichescu

Continuare în pag a 3-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Antologia celor tineri

**Bate tu marginile,
că eu bat mijloacele,
că le știu soroacele!
(Baladă veche)**

Cînd mă uit în bibliotecă văd goluri pe raftul cutare sau raftul cutare. Eu nu dispun de o bibliotecă perfectă dar este de-ajuns de „întreagă" ca să participe la rațiunile ei preferate. Puține din aceste goluri le-aș putea umple cu cărțile mele, restul golurilor au alte cauze. Am observat un lucru foarte simplu : raftul are o sensibilitate proprie și rana lui poate consta dintr-o carte care-i lipsește. Caut să-l vindec, țin mult cu raftul respectiv și nu-mi convine cînd suferă sub ochii mei. Sînt numai două feluri de cărți care-i lipsesc : unele scrise și neprezente din diverse motive și altele pe care eu le-aș putea înființa. Îmi vine în minte și cartea care se zbate și nu-și găsește raftul pentru că biblioteca nu o prevăzuse și nu știa nimic despre ea. **Antologia poeților tineri** era previzibilă. Cartea a fost o „surpriză așteptată".

Deși, prin definiție, ea este o carte „de autor", meritul, cît există, aparține în egală măsură, poeților antologați. **Am cercetat recenziile și cronicile scrise într-un deceniu și ceva și am fost izbit de fluctuația exagerată a opiniilor : ea se datora mai puțin instabilității de valoare a poeților și mai mult nisipurilor mișcătoare ale criticii conjuncturale.** Am căutat, în felul meu, măsura de aur între aceste două mișcări ; fiind conștient de polemica implicată în orice candidă poezie, am polemizat mai puțin cu acest tip de polemică și mai mult cu o critică rapace și fugitivă.

În anii cînd a fost gîndită și alcătuită **Antologia** (1975—1980, cu aproximație), atenția comentatorilor literari era îndreptată către fenomenul literar zilnic, confundîndu-se actualitatea literară care există în durată cu pindirea comercială a noutății. Am fost împotriva unui asemenea mod de a gîndi poezia. Cei care au binevoit să scrie despre carte, deși au opinii diferite despre poezia contemporană, au observat, cu loialitate, criteriul fundamental de ordin istoric al rațiunii estetice.

Faptul că, după apariția acestei cărți, unii critici și-au retușat poziția este un argument în favoarea ei și cred că este vorba și de un argument în favoarea lor.

Știu că îmi cîștig, cu fiecare însemnare, cîteva sute de prieteni temporari și „numai" citiva

George Alboiu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

VASILE SAV: «Elogii»

Remarcabilă din toate punctele de vedere, poezia lui Vasile Sav din „Elogii". (Ed. Dacia, 1986), nu e decît *pro forma* ceea ce se cheamă îndeobște „debut" și este fapt sigur că avem de-a face cu un autor a cărui maturitate estetică nu se pune în discuție, evoluînd lucid și ținîndu-se la distanță de experiențele tulburi. Acest spirit retractil și, în definitiv, prudent, dovedind o constituție morală solidă și încredere în steaua lui, e pe deplin recomandabil și aparține citorva dintre poeții tineri cei mai valoroși (între care trebuie menționați Teofil Răchițeanu, Grigore Georgiu, Ion Pachia Tatomirescu, Ștefan Ioanid). Nu-i fără semnificație împrejurarea că aceștia, ca și nu puțini dintre cei care exemplifică o promoție anterioară (precum Ion Mircea, Horia Bădescu, Adrian Popescu), sînt determinați de tradiția unui mediu transilvan și ajung la altitudinea estetică repede, fără șovăirea inerentă întîilor pași : puterea unei celule etice, fundamental românești, s-a conservat, fără de îndoială, în această creație într-un chip cu totul natural.

„Elogiile" se adaugă acestei tendințe esențiale ; e un lirism solemn, aulic, „latin" în concepție și modern în expresie, bătînd către Saint John Perse și, cu toate acestea, transilvan în direcția unei romanități obsedante, care e a Școlii Ardelene. Poetul, care a tradus din poezia latină și a dovedit inclinație către *metoda romană* de creație, cultivă un ermetism aluziv și emoția livrească, distilate pînă la eliptic, scoțînd efecte dintr-un cod al culturii care sporește profunditatea atunci cînd găsește un mediu de cunoscători. Declamația ritmică, prețiozitatea antică („unda stimfalică", „stele paraside", „trupul suleget") ornamentația simbolică (evocînd „adîncurile", „gloria", „ieșirea", „clipa desăvîrșită", „întunericul simțurilor", „bucuria ființei") sînt totdeodată latine însă și medievale, căci proprie acestui poet este intuiția unei romanități din Carpați, post-provincială și conservată pînă în epoci tîrzii de Ev Mediu, asemenea cu lumea Europei Occidentale. De altfel, alăturarea acestor „versete" (termenul e al lui Petru Poantă) cu aspect străvechi de o substanță a medievalității creștine (ctitori, eremiți, „acvila cruciată", „crinii încrucișați pe spadă") accentuează sentimentul de reconstituire a unei civilizații totdeodată latine și europene, de veac mai apropiat de noi, a unei romanități culte în Romaniile populare. Îndemnările către reconstituire, înfăptuită în spirit modern, dau o somptuozitate cosmopolită post-simbolistă unde contribuția antichității nu e de negîndit : „Pe corzile lirei, degetele albite ale cîntărețului aminteau trecerea ta ; nisip de aur în ochii celor stinși. Mai nesfîrșită erai decît depărtările și-n ceața din simțuri rămîneai alcătuire pură.

Arborii provesteau despre tine în tremurul frunzelor, păsările te asemănau văzduhului, pentru delfin erai marea...

Dincolo de hotarele privirii erai vederea ce se vede pe sine și-n nopți de neliniște ființei în zăpada căzută peste aripile fluturilor". Acest strat al evanescențelor, cu precădere al eroticii, configurează o lume a amurgului, stilizată de poet și, cu toate acestea, frămîntată de o istorie de esență convulsivă. Marile viziuni erotice, conținînd euforia sacrificiului, ritualistica păgînă a singelui și acele recenzii ale simțurilor încordate se sublimează în subțiri caligrafii de discurs îndrăgostit, în pilde, povețe și destăinuiri care lasă să se întrevadă, mai adînc decît ele, o realitate fundamental istorică și nu civilă.

Poetul e, în chip izbitor, un transilvan, gîndind totul (de la entică și pînă la evenimente) prin lăuntric și imanent, în „prevestire" ; viața desfășurată în gînd precum a melcului din cochilie, „cetatea lăuntrică" — acestea sînt imagini ale unui spirit evoluat pînă la procesual în cadrele unei istorii negative, cu principiul de evoluție interior. Dincolo de stilizare e aci materia unei civilizații de esență alpestră, de păduratici și de eremiți, viețuind în cultul zimbrului. Poetul îmbracă adeseori „mantia rece și aspră" a unei latinități rustice și montane, invocînd, în gest arhaic și orfic, „singele menadelor", evocînd barca de brad, nunta secretă și naturistă, elementele unei etnografii autohtone, conservată și ascunsă în „lăzile mari de zestre, cu miros de frunze uscate de nuc și iasomie". E o civilizație agrară aceasta, pentru care sămînta are o funcțiune sacramentală : „Enorme mori de vînt strivesc bobul, pecetea și imaginea : în țărînă spicele se închină țărînei. Clopote de aur, semințele, ruguri răcoroase ale memoriei". Naturismul prozopopeic e și acesta în totul autohton, desemnînd o spiritualitate încrezătoare în forțele secrete, păzitoare, aflate alături de sufletul care trece prin istoria grea ca printr-un purgatoriu : „Îmbracă-ți cămașa de mire", șoptea bradul „îmbracă-ți cămașa de mire și amăgește-te, amăgește-te cu iubirea".

„Ia-ți fluierul de soc", murmura muntele, „ia-ți fluierul de soc și scaldă-te, scaldă-te în uitare". „Ascunde-ți vulpea în sîn", striga măslinul, „ascunde-ți vulpea în sîn și zîmbește și scufundă-te, scufundă-te-n umbre".

„Pune-ți cămașa de zale", șoptea riul, „pune-ți cămașa de zale și intră-n armură și-ncinge-ți sabia și apără, apără-mi unda".

„Sprijină-te-n toiag", murmura curcubeul, „sprijinăte-n toiagul trecut prin foc și urcă, urcă dulcea colină".

„Bea-mă", striga cucuta, „soarbe-mă și spală-ți cămașa spală-ți în lumină fața și mîinile".

Această neliniște, cuprinzînd natură și om, indică istoria unei lumi primejduite și poetul a desfășurat impunătoare tablouri de alegorie a spaimei, aproape de medievalitatea întîrziată care tulbura pe oamenii locului : „Lăzi mari de zestre, cu miros de frunze uscate de nuc și iasomie.

Peste pînzeturi și linuri, legată în piele, cu verigi și paftale, cartea plină de însemnări despre conceperi, gestații și nașteri.

Piepteni de os, oglinzi, sulimeneli, mătănii".

Dar de unde urcă acest timp aburos și unde duc aceste cărări prăfuite. Această combinație de istorie documentară și de imaginație stilizată, care, totuși, comunică admirabil documentul, e nota memorabilă a poetului și cînd exercițiul de clasă latină de compoziție se oprește la tema patriei se întrevede, mai înainte de toate, emoția pură : „Lumină și iluminare, patria, întîia, nebănuită dimensiune a ființei, aură și mireasmă, o recunosc după mersul suav al ciutei, toamna, prin poienile arămii, după zborul azuriu al pajurei ori după tînguiosul cînt pe care îl murmură steaua și riul. Mai plăcută decît iubirea și decît însăși viața este moartea în numele patriei". Nu altfel, recurgînd adîncă la hermetica blazoanelor și la alegorie însă cu metode de încifrare aflată la vedere, e acest elogiu al Unirii : „Azurul, soarele în zenit și craiul cel nou / capul zimbrului sub raze, în raze / soarele iarăși și luna aceeași / locul pe podul săltat peste valuri în spume / acvila neagră / și soarele iarăși și luna aceeași, / turnuri roșii trei și patru roșii turnuri / și-apărători delfinii... purpura, otelul, hermina / și crugul fmolinit și cerul în desăvîrșire / Acum slobozește-l pe robul tău, stăpîne, după cuvîntul tău, în pace căci ochii mei văzură... / Și din ochii fiilor surorilor tale bucuria izvorî în stropi curați de lacrimi". Invocația inorogului (aflat pe blazonul lui Nicolaus Olahus) e mai mult decît o aluzie cu sens ermetic, e o rescriere modernă a „Sburătorului", totdeodată comunicînd o universalitate a simțurilor și o adîncă mitologie autohtonă : „Bătură toba. Aprinseră focuri. Sunară din goarne. Puseră străji. Strigară din cimitir peste case și traseră clopotu-n dungă. Să audă tot natu' și să bage bine de seamă. Că a fost văzut și mai misună încă prin preaimă".

Închiseră porțile. Aprodiarâ obloanele. Dădură drumul la ciini. Și-si tineau lămoile cu flacăra trasă. Murmurau, vegheau, așteptau. „E alb ca de nea. Are potcoave de-argint. Se scaldă de trei ori pe zi în iezer. Are plete negre și se piaptănă cu pieptene de-aur. Poartă blănuri alese, de cerb. Nu-l pătrund nici săgeata, nici plumbii. Bătăceste prin păduri. Doarme în peșteri. E ultimul. În nopti cu lună cîntă si pietrele se mișcă si arborii freamătă si viețuitoarele se opresc mirate și-ascultă. E iubăret. Nu-l răpune decît glonț de argint. Tras la-mbinare-ntre sine si cal. Știe însă și poartă platoșă groasă, solzoasă".

„Si fetele se sulimeneau pe ascuns. Se-mbujorau. Isi împleteau sinziene în păr. Isi ghiceau în palmă si-si descintau. Ascultau vîntul si se rugau. Susoteau si cîntau în gînd hymeneul. Se-mplineau".

E un document liric de antologie, confirmînd vocația unui poet, în nu puține creații, memorabil.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

VARĂ ÎNALTĂ

I.C. ȘTEFAN

VARA PATRIEI

Editura Cartea Românească

Fără să-și schimbe fundamental registrul cu care ne-a obișnuit în ultimele volume de poezie apărute („Despărțirea de cuvinte" — 1973; „Atît de densă clipa" — 1978; „Scrisoare mamei" — 1980), **Ion C. Ștefan *)**, se afirmă prin „Vara patriei", ieșită de sub tipar, foarte recent, în Editura „Cartea Românească", un scriitor sigur, pe care se poate conta, în primul rînd, în lirica patriotică : „Parcă n-a fost de veacuri o vară mai bogată, / Mai limpede-mpletire între belșug și floare, / Și grîne se apleacă cu fruntea luminată / Și sacii cu bucate se-adună în hambare" — ne declară poetul de la început.

Cinstind semănătorii, tinerețea, pămîntul patriei, doina, cuvîntul românesc, munții și apele, anotimpurile unde trăiește Ion C. Ștefan scrie o poezie optimistă de care avem nevoie, pendulînd între spații largi, privindu-i cu bucurie pe cei nou născuți, ca pe nuferii apei, luînd aminte cum cresc și se ridică sub soare.

Cu volumul prezent, autorul se străduiește să motiveze filozofia lumii noastre în ascensiune, în căutări, înfruntînd poverile, dezvăluind locul izvoarelor de putere, pentru a le cînta cît mai tulburător.

O substanțială parte a cărții ancorează — era firesc — în tema iubirii curate, înălțătoare. Poeme cum sînt „Înflorire", „Călătorie", „Pulsind" și „Către luceferi" sînt edificatoare în această direcție.

Văzîndu-se mire în noaptea dorită, poetul tinde către călătorii care să-l ducă spre tot mai multă lumină : „E noaptea mea ca o fîntînă / În care noi izvoare clipocesc / Și, lunecînd cu-o stea de mînă, / Călătoresc, călătoresc". Dar tema centrală a noului volum rămîne rodirea. Rostită cu o bogată experiență de scris (fiindcă l-am urmărit încă de-acum un deceniu, ba i-am și prefațat cîteva volume), pot afirma că acum tema este diversificată, capătă amplitudine, frumusețe melodică, apelează la elementele fundamentale ale naturii care i-au atras pe poeți, în cele mai bune versuri ale lor, dintotdeauna.

Pentru a surprinde ineditul unei toamne în plin cules, Ion C. Ștefan ajunge la astfel de exprimări de caldă sinceritate, dar și de virtuoasă trudă artistică : „Pe coaja merelor / Își șterge trandafirul / Buzele roșii / Cerul își întoarce / Gălețile către pămînt. / Și jertfele ploilor / Încep să cadă / Peste umerii noștri tineri".

Am notat mai sus setea plecărilor, nu neapărat către niște tărmuri concrete, ci spre abisuri pe care poetul ar dori să le cunoască. El găsește însă în aceste zboruri doar aburi de lumină, mări fără hotar, margini care se dilată spre a prinde stelele. El vede luceafărul în mantie albă, îndeosebi în nopțile primăverii, cînd carul mare e tras de cerbi temerari, care mută anotimpurile pe cer.

Chiar cînd peisajul devine mohorît, poetul găsește elementele de inseninare în primul zîmbet al primăverii, regăsindu-se însă mereu și mereu „sub stindardul / Cocorilor / Călători".

Către sfîrșitul acestui volum de autentică maturitate, Ion C. Ștefan se concentrează către cîteva teme filozofice : „Trecerea timpului — „La vama" — adevărurile de totdeauna — „Bacoviană", în sfîrșit, către imaginile copilăriei, cînd fiul începe să deosebească tainele luceafărului și ale nufărului care „umblă pe ape fără aripi".

Închinînd toamnei și belșugului ei unele dintre cele mai inspirate versuri, voi semnala și acest „Cîntec", deoarece demonstrează urcușul creatorului către o zonă în care începe să devină cu adevărat popular : „De nu mă vei uita cu totul / Ia-o spre soare de-a înotul. / Acum via pe deal e culeasă, / Otava dă iară în coasă. / Neobosiții albatroși ai zării noi / Trăiesc misterul de-a zbura în doi — / Doar eu te-astept, la malul apei, încă, / Într-o solemnă aplecare, ca de stîncă"...

Al. Raicu

***) Ion C. Ștefan : „Vara patriei", Editura „Cartea Românească", 1986.**

EMOȚIE ȘI NOSTALGIE

FLORIN COSTINESCU

IMPERIUL DE CORALI

Editura Eminescu

Purtînd un titlu inspirat care îmbie fantezia la călătorii imaginare, ultimul volum al lui Florin Costinescu*) adună între coperțile sale poeme discret confesive. Piesele sînt în marea lor majoritate poezii de dragoste în care emoțiile stau sub semnul nostalgiei după o vîrstă pierdută, simbolurile erotice nu au fervoarea afectivă a primei tinereți, dominantă fiind tonalitatea melancolică. Imaginația poetului „cutreieră pădurea aducerii aminte", reconstituie ființa iubitei din fulgurațiile memoriei, din fragmente inefabile : „Dacă ai fi himeră te-aș prinde / odată si-odată / ah, buzele tale aburinde / luna abia scăpătată. / Dacă ai fi fără trup, lunecoasă / prin propriu-mi gînd / te-aș prinde vîlvătaie geroasă / dintr-o alergătură curînd". Fără a avea pretenții vizionare poezia se consumă în registrul stărilor intimiste, imaginile configurează reverii sentimentale evitînd însă romantiozitatea. Lirica autorului aparține expresivității apolinice, scenariile luminoase trimit la un tărîm al candorii, metafora sugerează imponderabilul: „Aerul acesta lovit de coapsa ta / sunîndu-mi în urechi / ca bronzul atins de briza mării / aerul acesta magnetizat / de roua visătoare a diminetii / O, aerul acesta prin care merg / de parcă zbor / deasupra pămîntului / suspendat de o năzădie". În poemele lui Florin Costinescu sentimentul erotic e consubstantial cu universul naturist, figurația aflată la granița cu irealul conturează o arcadie vegetală în care „ploaia repede, feciorelnică" are virtuți purificatoare. Discursul liric gravitează în jurul acelorași obsesii generate de trecerea ireversibilă a timpului și precaritatea ființei, dincolo de elogiul clipelor fericite se simte o tristețe filigranată în expresia poetică trădată de eufonia nostalgică a versurilor : „Frumoasă e toamna, ca bucuria / în ea să ne pierdem, ostateci. Maria / blînd e surghiunul sub lanțuri de rouă / cînd fructul visat îl dăm pe din două". Sensibilitatea neoromantică a autorului excelează în poemele cu arhitectură prozodică tradițională unde muzicalitatea sporește coeziunea expresivă a textelor. Citeodată apar însă accente demonstrative care ofilesc sugestia lirică precum în poemul „Altceva" unde stilul redundant și exclicativ prozaizează discursul. Fără îndoială talentul lui Florin Costinescu se relevă în poeziile scrise cu penita sulțire a emoției pure, exultînd bucuriile simple și senzațiile genuine, ele surprind imagini suave în plin univers cotidian: „Vindea o floăreasă roua / la colțul unei străzi subtiri / Aceasta-i roua de pe nalbe. / aceasta-i de pe trandafiri / Selineau rotunde boabele fluide / pe raze însirate lunecînd / Am roua proaspătă de floare / culeasă-n zori la primul vînt". Aproape deloc străbătută de tonuri patetice, lirica autorului e preponderent melancolică apelînd citeodată la „semne" livrești pe care le topește într-un limbaj neosimbolist de un remarcabil efect stilistic : „Cîndva visat-am prin polen / o, mai trăia atunci Verlaine / în jurul nostru cal spumați / miresmelor erau dedati / Și nechezau lichizi, în friu / treceau prin aer ca prin riu. / cîndva visat-am prin polen / O, mai trăia atunci Verlaine". Cultivînd ritmurile naturale ale universului afectiv, autorul mizează lăudabil pe virtutile armoniei, oferindu-ne prin recentul său volum proba unei reușite lirice.

Alexandru Horia

***) Florin Costinescu : „Imperiul de corali", Editura „Eminescu", 1986.**

Poezie și atitudine

Urmare din pag. I

azi la formule în care se simte fluxul confesiunii, tentația destăinuirii. Autenticitatea spunerii și a trăirii sporește șansele poetice. Cred că marea poezie este o fericită simbioză între trăire, problematizare și transfigurare artistică.

Nu cred în poezia făcută din „meserie bine însușită". Nu cred în poeții care nu trăiesc intens, care nu se consumă de teamă, care își cruță și-și menajează excesiv sufletul ca pe-o vitrină plină cu portelanuri de neatins, învechite. Nu cred în ipocrizie lirică.

Sigur, un poet sincer — cu sine măcar ! — poate să nu ajungă un mare poet. Sinceritatea nu atrage automat după sine caratele aurului liric. Dar niciodată un ipocrit nu va scrie o mare poezie. Nu cred în meșteșugarii care însăilează ani cu zecile, versuri, versuri după cum își imaginează că s-ar putea trăi, crede, simți, greși, munci, iubi, spera și regreta, în cei care se feresc de viață ca de-o flacără prea puternică. Nu care cumva să-și ardă degetele. Și-mi amintesc superba definiție dată Poetului de Hugo von Hofmannsthal — „E ca și cum ochii săi nu ar avea pleoape".

Poezia e glasul sincer al cetății pentru că în poezie minciuna se vede cel mai iute.

Poezia noastră exprimă azi — și acesta e un lucru interesant care ar merita nuanțat — nevoia intensă de comunicare la toate nivelele și în toate microstructurile sociale.

Omul modern se raportează plenar la lumea modernă ; uneori în elanuri vitaliste supralicitează, alteori, în angoase existențiale cade victimă lamentării, monotoniei sau alienării. Pînă în cele mai ascunse ori dimpotrivă, mai la-ndemînă, locuri poetice, poetul este grila momentului social: el e eliptic cînd e grăbit, bucolic cînd are nostalgii, livresc fiindcă se raportează zilnic la paginile bibliotecii, gnomic fiindcă problematizează, descriptiv fiindcă observă, sentimental fiindcă simte tentația destinderii acelui arc încordat al trăirii, chiar romanțios — cînd arcul cedează —, virulent, cînd calitatea programatică a proriei opere i se pare esențială.

Poezia e glasul cetății fiindcă e emanația trăirii cetății dusă pe treapta transfigurării artistice. Iar de acolo, adusă înapoi, spre cititori, sub semnul reificării, al coborîrii imaginii artistice din operă în viață. Căci și poezia, cum arta în general, este realitate și valoare artistică prin mijlocirea cititorului. Parcurgînd acest circuit, fiorul liric autentic dăruiește poetului șansa de-a cuprinde simbolurile conștiinței artistice, puterea creatoare și de a domina prin ideal, realitatea.

TELEGRAMA ADRESATĂ TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România,

de participanții la Simpozionul național consacrat aniversării a 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a 30 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

În aceste momente de aleasă sărbătoare, exprimînd gîndurile și sentimentele milioanelor de tineri ai patriei, participanții la Simpozionul național consacrat aniversării a 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a 30 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România reafirmă dragostea nețărmurită și recunoștința fierbinte, înalta stimă și adînca prețuire pe care le autresc față de dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, patriot înflăcărat și strălucit militant comunist, care v-ați identificat din cei mai tineri ani ai vieții cu lupta poporului și poporului român pentru libertate națională și dreptate socială, făuritorul celei mai măreți epoci din multimilenara istorie a țării, părinte drag și prieten apropiat al tinerei generații, neobosit erou al păcii, al înțelegerii și cooperării între popoarele și națiunile lumii.

Pentru noi, tineretul României socialiste libere și prospere de astăzi, reprezintă un titlu de nețărmurită cinste și înaltă mîndrie patriotică faptul că istoria mișcării revoluționare și democratice de tineret, a organizațiilor noastre comuniste este indisolubil legată de pilduitoarea dumneavoastră activitate, exemplu eroic al luptătorului neînfricat pentru libertatea, demnitatea și fericirea poporului, pentru împlinirea mărețelor sale idealuri de independență și progres social.

Acum, în pragul marii sărbători a tinerei generații aducem un vibrant omagiu neobositei activități pe care ați desfășurat-o în fruntea organizației revoluționare de tineret, cutezanței și abnegației consacrate mobilizării tinerilor la acțiunea fermă împotriva exploatării sociale, a fascismului, curajului și clarviziunii cu care ați transformat procesul de la Brașov într-o tribună de luptă a partidului, neînfricării și demnității manifestate în anii grei ai întemnițării de la Doftana, pilduitorului exemplu de dîrzenie și sacrificiu pe care l-ați constituit pentru întreaga noastră mișcare comunistă, revoluționară.

Toți tinerii țării cinstesc cu adînc respect și profundă recunoștință participarea și rolul dumneavoastră determinant, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu la pregătirea și desfășurarea marilor manifestații antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939, la acțiunile hotărîte de antrenare a tinerei generații în înfăptuirea obiectivelor procesului de edificare a noii istorii a patriei.

Acum, cînd rememorăm cu deosebită emoție împlinirea a șase decenii și jumătate de la crearea organizației revoluționare de tineret, dăm glas sentimentelor de înălțătoare mîndrie patriotică ale tuturor tinerilor patriei de a fi contemporanii celei mai înfloritoare epoci din multimilenara istorie a țării inaugurată de cel de-al IX-lea Congres al partidului, „Epoca Nicolae Ceaușescu", în care, sub conducerea încercată a Partidului Comunist Român, sub imboldul prodigioasei dumneavoastră activități revoluționare, patria noastră se afirmă tot mai puternic și mai demnă în rîndul națiunilor lumii, satisfacției că tînăra generație a patriei, alături de întregul nostru popor, participă activ și responsabil la marea epopee revoluționară a timpului nostru, aducîndu-și contribuția de seamă la realizarea istoricelor obiective de dezvoltare multilaterală a țării stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului.

Totodată, aducem prinosul de recunoștință, al tuturor tinerilor țării pentru excepționalele condiții de muncă, viață și învățătură, de formare și afirmare plenară în toate domeniile de activitate, condiții de care nu a mai beneficiat nici o altă generație, odată cu expresia dragostei nețărmurite cu care întregul tineret al țării vă înconjoară, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, asigurîndu-vă încă o dată că, urmînd neabătut exemplul dumneavoastră suprem de strălucit revoluționar și luptător, vom acționa cu toate forțele și energiile de care dispunem pentru propășirea neîntreruptă a patriei noastre socialiste.

Este o deosebită cinste pentru tînăra generație de a releva și la această importantă aniversare, cu deosebit respect și aleasă recunoștință, viața și activitatea revoluționară ale tovarășei Elena Ceaușescu, militant de seamă al partidului și statului nostru, care, intrînd încă din anii cei mai tineri în mișcarea comunistă, alături de dumneavoastră, a participat cu abnegație și curaj în primele rînduri ale luptei poporului nostru pentru o viață nouă, liberă și prosperă.

În aceste momente solemne adresăm respectuoase mulțumiri și un călduros omagiu tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, militant de frunte al vieții politice, sociale și științifice a țării, om de știință și savant de largă reputație internațională, pentru contribuția adusă la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru, pentru activitatea consacrată dezvoltării științei, învățămîntului și culturii românești, pentru atenția și grija pe care le acordă educării comuniste, revoluționare și formării multilaterale a tinerei generații a patriei.

Continuînd gloriose tradiții, în spiritul prețioaselor indicații și înflăcărătelor îndemnuri pe care ni le-ați adresat, vă asigurăm, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că, pe deplin conștiente de misiunea încredințată de partid și popor, organizațiile de tineret și studenți vor acționa hotărît pentru continuarea și intensificarea procesului de educare comunistă, revoluționară a tinerei generații, pentru cunoașterea și prețuirea trecutului glorios al poporului, a tradițiilor sale progresiste, revoluționare, ridicate pe o nouă treaptă în opera de edificare a socialismului și comunismului în România, pentru a insufla și consolida în conștiința tinerilor atașamentul puternic și mîndria legitimă față de realizările remarcabile obținute de națiunea noastră în strălucita epocă inaugurată în istoria națională de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

Exprimînd deplina aderiune la politica externă de pace și colaborare a partidului și statului nostru, în elaborarea căreia rolul determinant vă revine dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, personalitate marcantă a lumii contemporane, toți tinerii patriei își reafirmă sprijinul unanim, profunda recunoștință pentru strălucitele inițiative și consecventele dumneavoastră demersuri dedicate soluționării, în interesul popoarelor, al tineretului de pretutindeni, a marilor probleme ale contemporaneității, în primul rînd oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, asigurarea păcii, dreptul la viață al tuturor națiunilor planetei.

Vă încredințăm, mult iubite și stimate tovarășe secretar general, că tînăra generație a patriei, trăind într-o țară liberă și independentă, profund atașată marilor idealuri ale păcii și înțelegerii între popoare, va acționa consecvent pentru consolidarea unității de voință și acțiune a tinerei generații de pretutindeni în lupta vitală a națiunilor, a tuturor forțelor progresiste și democratice pentru înlăturarea confruntărilor și promovarea dialogului, pentru făurirea unei lumi pașnice, mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

În aceste momente de aleasă sărbătoare, cu profunde semnificații pentru viața și munca tinerei generații, a organizațiilor sale revoluționare, noi, tinerii României socialiste, care ne numim cu înălțătoare mîndrie patriotică „Generația Epocii Nicolae Ceaușescu", facem legămînt solemn ca, avînd drept călăuză supremă în tot ceea ce înfăptuim, mărețul dumneavoastră exemplu de muncă și viață comunistă, să nu precupețim nici un efort de a fi mereu la datorie, în primele rînduri, acolo unde interesele poporului o cer, înscriindu-ne cu cinste, devotament și romantism revoluționar pentru a adăuga chipului socialist al patriei o nouă strălucire, noi și minunate împliniri. Vă asigurăm, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că Uniunea Tineretului Comunist și Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România vor face totul pentru a-și îndeplini sarcinile încredințate de partid și popor, pentru a forma și educa tînăra generație a patriei în spiritul principiilor și valorilor comuniste de muncă și viață, proprii omului nou, pentru a mobiliza elanul și capacitățile creatoare ale tineretului în eroica activitate desfășurată de întregul nostru popor spre gloria, măreția și prosperitatea scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

PARTICIPANȚII LA SIMPOZIONUL NAȚIONAL CONSACRAT ANIVERSĂRII A 65 DE ANI DE LA CREAREA UNIUNII TINERETULUI COMUNIST ȘI A 30 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA UNIUNII ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN ROMÂNIA.

Mireasma de primăvară a patriei

Urmare din pag. I

a acestui popor. Sînt însăși continuarea noastră !

I-am văzut în școli și facultăți, pe șantiere și în fabrici, pe ogoare tot mai roditoare. Mlădițe proaspete și viguroase crescînd din trunchiul nemuritor al neamului! Tineri minunați și harnici, avizi de cunoștințe, crescuți și educați de partid sub zodia socialismului ! Tineri care se vlămădesc ca oameni în cultul păcii și-al frăției dintre naționalități și popoare.

Zilele trecute m-am aflat între ei, la Liceul Agroindustrial din Prejmer, județul Brașov, Români, sași și maghiari într-un lăcaș ultramodern de învățămînt, cum sînt tot mai numeroase astfel de lăcașuri și în mediul rural de pe întreg cuprinsul patriei, studiază, sub veghea unui corp profesoral de elită, agrotehnica pămîntului natal, pe care îl vor munci înfrățiți, smulgîndu-i roade tot mai bogate. Elevii de azi ai Liceului din Prejmer sînt specialiștii de mîine ai agriculturii noastre ; sînt cei care vor înfăptui și desăvîrși noua revoluție agrară din România. Indiferent dacă sînt români, sași sau maghiari, ei învață să devină oameni bine pregătiți pentru muncă și viață, înfrățiți de idealuri comune.

I-am văzut în sălile de clasă, în cabinetele și laboratoarele liceului, la instruirea practică de la fermele I.A.S.-ului din localitate, unde cei mai mulți dintre ei vor lucra după absolvire.

I-am văzut, însă, pe unii dintre ei, și într-o altă ipostază : aceea de îndrăgostiți de frumos, de oameni în care s-a aprins și stă trează, dacă nu în toți, flacăra sacră a talentului, atunci cel puțin în mulți dintre ei scînteia măreață și statornică a pasiunii. Sub conducerea profesorului Ioan Sorin Apan, el însuși deosebit de tînăr, peste 50 de elevi ai liceului din Prejmer, inițiați în tainele picturii murale în cadrul cercului plastic din școală, au împodobit pereții sălilor de clase, ai laboratoarelor, bibliotecii, precum și holurile și culoarele liceului (desăvîrșirea acestei însuflețite inițiative se află în plină desfășurare) cu frescе și inscripții adecvate, deosebit de sugestive și semnificative.

Elevii de pe băncile liceului de azi sînt chiar specialiștii de mîine ai agriculturii moderne din România. Sînt viitorii meșteri ai recoltelor bogate, cei care aud pînă și în somn susur de grîu și porumb, bolborosit de vin nou în butoaiele pline, cei care visează turme mărețe de oi și de vaci pe pășunile munților și în cîmpii, pentru ca ziua visul lor să devină faptă și izbîndire.

Acum, cînd sărbătorim cu întreg poporul aniversarea a 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist din România și a 30 de ani de la înființarea U.A.S.C.R., tinerii patriei noastre au toate porțile deschise spre împlinirea năzuințelor și își pot desface larg aripile sub cerul de mătase al patriei.

Ce poate fi mai minunat decît să fii tînăr și să trăiești într-o țară minunată cum este România ? ! „E minunat să trăiești într-un nume / și-acest nume să-nsemne o țară ; / E minunat să trăiești într-o lume / Și lumii să-i fii primăvară, / / E minunat să poți privi soarele / Și ochii să nu te doară ; / Să fii curat ca izvoarele / Ce văd lumina întîia oară ! / / E minunat să fii numai sunete / Și numai floare și numai mireasmă — / Nucleul însuși al nemuririi, / Iar ca stare-a materiei : plasmă !".

21 MARTIE 1987

65 DE ANI DE LA CREAREA U.T.C. • 30 DE ANI DE LA ÎNFIINŢAREA U.A.S.C.R.

CEAUŞESCU — TINERII,

O EMBLEMĂ A MUNCII ŞI A VIEŢII NOASTRE

„Tineretul, prin dinamismul și receptivitatea sa la idealurile de libertate și dreptate socială, la schimbările înnoitoare, a reprezentat întotdeauna de-a lungul istoriei un însemnat factor al progresului societății. Din veac în veac, el a preluat și dezvoltat virtuțile și tradițiile înaintate ale poporului; înfruntînd greutăți, dînd nenumărate jertfe, el a jucat un rol de seamă în lupta împotriva asupritorilor, pentru dezrobirea socială, pentru cucerirea și apărarea independenței și suveranității naționale. Mulți patrioți luminați, gînditori și cărturari iluștri, scriitori și artiști și-au închinat viața, încă din fragedă tinerețe, idealului eliberării și fericirii poporului, formării și dezvoltării culturii naționale, înfloririi României".

NICOLAE CEAUŞESCU

Strălucit exemplu al luptei şi crezului revoluţionar

Istoria ne înalță în propriii noștri ochi, în spațiul temporal și valoric în care ne exprimăm descoperindu-ne și fortificîndu-ne identitatea în calitate de revoluționari, de comuniști și patrioți. Invocarea acestui adevăr fundamental, probat de amploarea grandioasă a operei de edificare a socialismului în patria noastră, este și oportună și necesară, dezvăluind măsura și vocația istorică a condiției tineretului român.

Sărbătorirea creării Uniunii Tineretului Comunist s-a constituit în viața tuturor tinerilor României socialiste, a poporului român, ca un prilej de înaltă semnificație de a reitera prezența prestigioasă a tineretului revoluționar în toate marile momente ale istoriei României din ultimele 6 decenii și jumătate, implicarea responsabilă a tinerilor în toate marile probleme care au marcat și marchează și în prezent ascensiunea poporului român spre trepte mereu mai înalte de civilizație, de bunăstare și progres. Sărbătoarea Uniunii Tineretului Comunist este astfel trăită de către toți tinerii cu sentimentul uriașei răspunderi ce le revine față de prezentul și viitorul poporului român, cu hotărîrea de a acționa fără preget pentru înfăptuirea neabătută a politicii partidului, a indicațiilor și orientărilor, a îndemnurilor înflăcărate adresate lor de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Drumul eroic parcurs de Uniunea Tineretului Comunist în deceniile existenței ei continuă și astăzi, tradițiile plămădite în anii grei ai luptei purtate în ilegalitate ridicîndu-se pe o treaptă superioară în anii construcției socialiste.

Omagiul pe care, cu prilejul sărbătoririi organizației lor revoluționare, tinerii României socialiste îl aduc într-un singur gînd și la aceeași bătaie de inimă ctitorului României socialiste moderne, celui care le poartă o neprecupețită și părintească grijă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, exprimă în modul cel mai convingător dragostea și recunoștința lor pentru minunatele condiții de muncă și învățătură, de educare și împlinire, asigurate de partid și de societate la inițiativa secretarului general al partidului, în temeiul unei concepții științifice, novatoare, despre locul și rolul tineretului în societate, despre responsabilitățile ce-i revin în înfăptuirea măreței opere de construcție socialistă a României.

Într-adevăr, niciodată în România, ca acum, în **Epoca Nicolae Ceaușescu**, tineretul nu s-a bucurat de o atenție mai mare, nu a beneficiat de o mai profundă și permanentă investiție de încredere, speranță și răspundere.

Activismul ce definește tînăra generație a României socialiste face ca viitorul cu care se identifică prin natura vîrstei să nu mai fie o problemă de așteptare, ci de construcție, și de aici implicarea tineretului în toate marile probleme ale prezentului României. Sintagma Ceaușescu-tinerii, atît de adînc dăltuită în conștiința tineretului de astăzi, subsumează efortul punerii în valoare a tuturor atributelor tinereții, pe coordonatele spiritului revoluționar. Tot ceea ce înseamnă elan, entuziasm, îndrăzneală, interes pentru nou și creativitate se regăsește în amfiteatrele muncii pentru țară, pe băncile școlilor și facultăților, pe șantiere, în laboratoare și institute de cercetare, practic pretutindeni unde patria și poporul își cheamă tinerele vlăstare pentru a le sluji interesele, pentru a le împlini idealurile și aspirațiile. Dreptul la muncă, și împlinirea prin muncă, prin învățătură, instrucție și educație se exercită într-un climat de egalitate și demnitate în care toți tinerii, fără deosebire de naționalitate, ca de altfel toți cetățenii patriei, se regăsesc cu întreaga lor ființă, hotărîți să acționeze fără preget în spiritul istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea al partidului, al indicațiilor și orientărilor formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Astăzi, și aici, minunatele condiții de afirmare și împlinire asigurate tineretului au conturul marilor ctitorii ale socialismului.

Crescut și educat de partid, tineretul revoluționar al României socialiste este un tineret animat de cele mai nobile idealuri și aspirații, hotărît să-și slujească întotdeauna patria și poporul, să facă totul pentru înfăptuirea exemplară a politicii partidului. Eforturile generațiilor tinere, integrate organic în eforturile întregului popor, dau expresie practică, acolo unde muncesc și trăiesc, zi de zi, principiilor și valorilor gîndirii și vieții comuniste. Organizațiile Uniunii Tineretului Comunist își fac un titlu de onoare din a se afirma ca școli de educație revoluționară a tuturor tinerilor patriei, militînd ca fiecare tînăr, în întreprinderi, pe ogoare și șantiere, în școli și facultăți, în laboratoare, pretutindeni unde se făuresc valorile civilizației socialiste, să se afirme ca promotori ai noului, însușindu-și cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, ale cunoașterii umane, angajîndu-se cu toate forțele, cu întreaga lor capacitate, în competiția mondială a valorilor, în efortul de a realiza performanțe de vîrf în toate domeniile de activitate.

Prin tot ceea ce fac tinerii, împreună cu întregul popor, sub conducerea încercată a partidului, a secretarului său general, ei se integrează în istorie, dau măsura înțelegerii rostului lor adevărat și revoluționar, atestînd realitatea că în România istoria nu este numai trecut, ci și prezent și viitor, într-o unitate dialectică care reflectă pregnant condițiile, șansele unice de împlinire pe care socialismul, politica partidului, marile realizări ale **Epocii Nicolae Ceaușescu** ni le oferă nouă, tuturora, de a cuteza spre cele mai ambițioase proiecte și de a le concretiza prin propriile forțe creatoare.

Aniversarea creării Uniunii Tineretului Comunist constituie așadar, un moment ce ne dă ocazia de a reitera marile responsabilități ale tinerei generații, contribuția ei la opera înfăptuită de întregul popor și hotărîrea tuturor tinerilor, a tuturor fiilor României socialiste, de a urma întotdeauna conducătorul încercat și clarvăzător care este secretarul general al partidului, pe drumul glorios și eroic al asigurării viitorului fericit, prosper, liber și demn al României socialiste.

Traian Gânju

Noua comoară

deschideți ochii
să vedeți cum sună toate-ntîmplările
sub zodia noii prefaceri a timpului
vouă vă cînt aceste lucruri
în care se ascunde o sevă de jar
și roua luminii din ziua de azi
iată-n grădină cresc orele noi
caii pasc stelele cerului
și-n cîmpia imensă
vor să-nflorească cireșii
veniți să vedeți mireasma
chiar dacă lumea-i o trecere
veniți
vouă vă vorbesc despre noua comoară
ce e un vis
veniți să cîntăm
clipa aceasta supremă
ce-o trăim către mîine —
înflorească cireșii
ave, virstă fără de pată !

Cu zorii pe trup

în fiecare zi ce începe
ei își pun primii
zorii pe trup
ei îmbracă frumos
cămașa sudorii
și cîntă fericiți
și știu :
cîntecul lor e neîntrecut
de nici o virstă posibilă
de nici o dragoste posibilă
de nimeni și de nimic —
cîntecul lor este unic.

Brigadierii

cine sînt ei păşind atît de sigur
bucurîndu-se-n cuvinte,
cine sînt ei de-și poartă mîndru
haina tinereții ?
biruitorii, spun munții, rîul și cîmpia
în veșnicie tot tineri vor fi !
cine sînt ei păşind atît de sigur
pe iarba de vînturi răscolită
bucurîndu-se-n ochi de lumină ?
biruitori înainte,
însăși Patria-n urcuș,
tineri pe veșnicie —
de-a pururea lumina necesară !

Efigie

nu e greu să ridici din rîuri lumina
să o scoți din tunele negre și adînci
să-ți fie și iarna înverzită grădina
să durezi oroșe din surele stînci
nu e greu să fii tînăr și sprinten la toate
înțelept și atent spre a fi liber mereu
să croiești din vise lucruri fără de moarte
să-i bați timpului efigie nouă, nu-i greu
știindu-ți clare rostul, puterea
— a ta și a poporului tău —
cînd în porii gliei iți respiră vrerea
să fii și învățător și faur, nu e greu —
tiparele-s gata de drum, puse-n brîu de lumină
înflorită e ziua și tinerețea deplină !

Gheorghe Daragiu

Trepte

Să urci prin ani și să rămii tot tînăr
Ca pomul ce-nflorește primăvara,
Cu vulturu-implinirilor pe umăr,
Cînd ți-e ogorul de-nflorire țara.

Șaizeci și cinci de trepte uteciste,
Șaizeci și cinci de raze strălucind din soare —
Partidul ce spre piscuri comuniste
Ne-ndreaptă pașii limpezi de izvoare !

Țara și partidul — două aripi
Ce tinerețea de lumini ne-ndrumă :
El fiind stegarul fiecărei clipe,
Iar țara noastră — cea mai bună mumă !

Șaizeci și cinci de trepte tinerești
Urcăm spre-o nouă implinire-a firii,
Spre comuniste creste românești
Pe fruntea țării-s proaspeți trandafirii !

Ion C. Ștefan

Timp

E în noi indemn, și stare, și strateg,
și dulce armonie lîngă tînăr timp,
în care ne privim chipul întreg,
în zarea dimineții, lîngă anotimp.

E în noi și în suflet și în primăvară,
rotund ecou răspîndit în flori,
lumină în amiază și dragoste de țară,
arc de triumf și vestitor de zori.

E în noi și rost și înălțare
și timpul așteptat să vină,
pe-această vatră și în fiecare,
Epoca de aur și lumină.

Pe vatră dulce

Pe vatră dulce ne-am dăltuit ca neam,
cu glia și stejarii înrămați în timp,
în zarea dintre pleoape a fiecărui an,
ca un prinos de veghe intrării-n anotimp.

Ne rostuirăm viața pînă în amiază,
cu dimineți în soare și-n cuvînt,
în toate fructul partidului se-așează,
într-un prezent de aur și avînt.

Pe vatra asta ne-am desprins din umbre,
plini de țărîna ce freamătă-mprejur,
lîngă rostirea blîndă a Mioriței noastre,
în pacea dimineților de-azur.

Ștefan Marinconi

Sărbătoare

o creștere arcuită
de timp înalt
și dulce
respiră ochiul meu
ce săgetează lira
de purpură a țării
cînd sărbătoarea ei
e-un verb în măreție
și plin de reflexe
coapte-n trandafiri.

Ion Vergu Dumitrescu

TRADIŢIILE LUPTEI UTECISTE

Urmare din pag. I

și participarea lui la lupta dedicată înfăptuirii unor istorice idealuri. Sub conducerea și îndrumarea nemijlocită a Partidului Comunist Român — se realizează, în martie 1922, unitatea politică și organizatorică prin crearea Uniunii Tineretului Comunist, pe principiile materialismului dialectic și istoric, ale socialismului științific.

Moment cu o semnificație deosebită în istoria mișcării revoluționare a tineretului, făurirea Uniunii Tineretului Comunist a influențat profund conținutul gîndirii și practicii revoluționare a tinerei generații. **„Formarea în 1922 a Uniunii Tineretului Comunist, la un an după crearea Partidului Comunist Român** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — **a constituit un moment crucial în istoria mișcării revoluționare de tineret din România... Se poate spune că Uniunea Tineretului Comunist a desfășurat în toată perioada ilegalității o intensă activitate de organizare a tineretului, de conducere a luptelor sale alături de clasa muncitoare, de toate forțele revoluționare și progresiste din România".**

Confruntată încă din primii ani ai existenței cu mari greutăți, Uniunea Tineretului Comunist s-a orientat — în spiritul indicațiilor partidului comunist și sub conducerea sa directă — spre forme politice și organizatorice adecvate. Astfel că prezența tineretului revoluționar în marile acțiuni greviste ale minerilor de la Lupeni, din august 1929, în luptele muncitorilor petroliști și ceferiști din anul 1933, în mișcările țărănești din perioada interbelică constituie tot atîtea pagini de eroism și de abnegație revoluționară.

Uniunea Tineretului Comunist — și alături de ea întreg tineretul democrat, patriotic s-a manifestat ca un detașament activ al luptei antifasciste, animat de idealurile democrației și păcii, ale apărării independenței și suveranității naționale a României, a integrității teritoriale. O demonstrează participarea viguroasă a tinerei generații de atunci la marile întruniri și demonstrații antifasciste inițiate și conduse de comuniști în deceniul patru, care au culminat cu manifestările revoluționare și patriotice de referință de la 1 Mai 1939.

Condusă și îndrumată de Partidul Comunist Român, organizația comunistă de tineret nu numai că și-a asimilat organic exemplul militanților comuniști, dar a făcut ea însăși dovada marilor disponibilități de acțiune în cîmpul luptei revoluționare. Tinerii comuniști au fost, prin faptele lor, exemple de eroism, dîrzenie și combativitate revoluționară. Și între acestea, exemplul cel mai relevant, avînd forța de sugestie cea mai convingătoare îl oferă personalitatea tînărului comunist Nicolae Ceaușescu, pilduitor exemplu pentru tînăra generație prin energia, patriotismul înflăcărat și devotamentul față de cauza clasei muncitoare și partidului comunist, față de interesele majore ale poporului român.

Alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în anii grei ai ilegalității, în munca pentru făurirea unei Românii libere și prospere a militat cu o puternică voință și dîrzenie tovarășa Elena Ceaușescu — strălucit exemplu pentru activitatea tineretului comunist, din rîndurile căruia a făcut parte, desfășurînd o vastă activitate revoluționară împotriva asupririi și exploatării capitaliste, pentru înfăptuirea idealurilor atît de scumpe poporului nostru, de libertate și dreptate socială.

Urmînd neabătut linia politică a Partidului Comunist Român, Uniunea Tineretului Comunist s-a afirmat ca o puternică și dinamică forță socială și politică în mișcarea de rezistență a poporului român împotriva dictaturii militare antonesciene, aducîndu-și o însemnată contribuție la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944.

O pagină glorioasă de eroism a înscris Uniunea Tineretului Comunist în lupta pentru înfrîngerea Germaniei naziste. La chemarea Uniunii Tineretului Comunist, zeci de mii de tineri s-au înrolat voluntar în unitățile militare, aducîndu-și contribuția de sînge la eliberarea patriei noastre, apoi a Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste. Participant activ la marile momente ale istoriei tumultuoase de după eliberare, în focul luptei pentru cucerirea puterii politice, pentru reforma agrară și democratizarea aparatului de stat, Uniunea Tineretului Comunist a contribuit la consolidarea puterii populare, la făurirea unei vieți noi, libere și demne.

În perioada care a trecut de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, societatea românească a parcurs mai multe etape istorice, jalonate de profunde prefaceri revoluționare, la a căror înfăptuire tînăra generație și-a adus contribuția sa de inestimabilă valoare.

Parcurgem în prezent o etapă istorică de maximă importanță, în care, alături de întregul nostru popor, tineretul se află angajat în marele efort constructiv pentru propulsarea patriei noastre pe coordonatele esențiale ale civilizației socialiste. Prezența activă a tinerilor în frontul muncii creatoare, participarea lor la întreaga viață și activitate din fabrici și întreprinderi, de pe șantiere, de pe ogoare, din instituțiile științifice, din școli și facultăți prefigurează, fără îndoială, imaginea elocventă a unei generații animate de patos revoluționar și patriotic. Acum cînd sărbătorim jubileul celor 65 de ani care au trecut de la făurirea Uniunii Tineretului Comunist, putem afirma, cu deplin temei și justificată mîndrie, că se confirmă întrutotul teza subliniată în Programul partidului comunist, potrivit căreia : **„tineretul reprezintă o puternică forță socială"**, fiind **„viitorul însuși al națiunii noastre socialiste".**

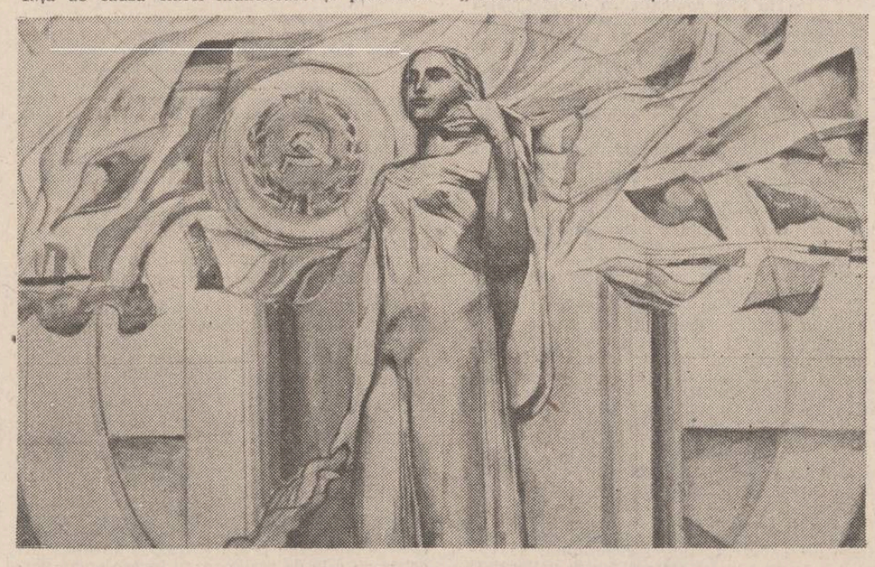

65 DE ANI DE LA CREAREA U.T.C. • 30 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA U.A.S.C.R.

TINERII- argumentele creației

Apa vie a eroismului

Eroul este un poem etern.

Opera sa, în expansiune continuă de înțelesuri evemplare, limpezește mereu oglinda înălțimii umane și omenești. Este om, este omenesc, dar este astfel **fără nici o abatere,** fără oprire. Lucrarea lui este dreptatea, **dreptatea prin adevăr.** Marile disponibilități generalizante de aici par a decurge. El nu poate fi un caz particular, o excepție. În condiția sa, „adevărul și existența sînt absolut identice".

Eroul vizează ordinea în riguroasă ascensiune.

El este umanitate esențializată, un punct de întîlnire, un **punct energetic** de pregrantă intensitate, cum parcă s-a spus. Își asumă și însumă aspirații dintr-un trecut neîmplinit, deschideri revelatoare în prezent, energii latente din viitor.

Tridimensionalitatea eroului ține de logica imanentă a destinului și, prin **plecarea** spre toate azimuturile adevărului, depășind oricite limite impuse sau conjuncturi factice, nu este numai al alor săi : el lucrează în infinitul omenirii, prin omenire și în numele ei. Trebuie însă repede adăugat : lucrează în universal, dar **cu gîndurile și vrîndurile neamului său.**

Comportamentul eroului este, așadar, exponențial. Și nu pentru că așa vrea el, nu pentru că așa vor cei între și **intru care este,** cum s-ar traduce în expresie noiciană, în care mai zăbovim o clipă. El este așa, și numai așa, pentru că altfel nu ar fi și... nu s-ar povesti. Eroul este și un basm, un mithos,dar și o foarte concretă lumină de realitate, precum și un reper sigur în orizontul de așteptare, al speranței. Este atît de **legat** de dreptate, atît de indestructibil cuprins în tentativa continuă de triumf al rațiunii omenești, încît naționalitatea sa se proiectează fertil în universalitatea cauzei.

Și ar mai trebui spus : umanitatea eroului, chiar dacă exemplară, nu este o supra-umanitate. El apare și se înalță în complicatul proces al facerii, cristalizării și înălțării ființei sale. Cîmpul său de acțiune este imediatul. Este un primus inter pares, un inaintemergător. Eroismul nu s-a numit niciodată solitudine. (Firește, actele individuale rămîn în drepturile lor ; deși exactitatea ideii că acte individuale pure, în nume propriu, nu înseamnă eroism, greu poate fi pusă la îndoială, oricît de generos ar fi principiul sub care se așează. „Mulți au băut cucută, dar numai Socrate este erou". Și Socrate n-a fost și n-a murit singur).

Eroul este, în fond, **o cale,** iar eroismul **o călătorie** recuperatorie, valorizantă de viață aminată, de istorie aminată, de speranță suspendată. Telul autenticului eroism : de a readuce în albia firească, în continuitatea originară om și istorie, de a restabili **organicitatea devenirii.** Tocmai de aceea eroismul are o netă dominantă colectivă, eroul însuși stînd într-o determinare obiectivă față de **baza de masă** ce-i dă identitate și-l certifică. Normal, o asemenea dimensiune amplifică, în semnificații, **eterna reintoarcere** (calea originară) pe care eroul o pune în lumina înțelesului tuturor. **Lecția elină** sună precis în gîndul nostru. „Ulysses este pentru mine — zice Mircea Eliade — nu numai prototipul de om modern, dar și de om al viitorului, fiindcă este tipul călătorului supus la încercări. Călătoria sa este o călătorie **spre centru".** (s. n.). Marele scop, pentru care poate începe, reîncepe sau continua **călătoria,** ar fi, deci, reidentificarea izvorului originar, **apa vie,** care te repune în situația „de viață și lume", „în viață și în lume". Despre Eminescu s-a spus, cum știm, că este atît de original și universal totodată, pentru că este teribil de național. Nu-l regăsești nicăieri pe pămînt atît de deplin ca între ai săi, cum nicăieri nu-i regăsești pe ai săi atît de ei înșiși ca în opera sa. Eminescu a regăsit apa vie a spiritualității noastre, dramatic „supusă la încercări" în timp și spațiu, reabilitîndu-i esența și redînd-o (redîndu-ne) lumii. Demersul (eroic) eminescian a devenit o probă esențială a culturii românești, cu accente atît de clare, rodnice și în zilele noastre. „Sursa de inspirație să fie izvorul — subliniază clarificator tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu ulcioarele, chiar aurite, care pot deforma realitățile. A sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoarele limpezi, dătătoare de viață, constituie — și va constitui întotdeauna — singura sursă adevărată de inspirație pentru toți creatorii patriei noastre, care doresc să scrie pentru popor, să trăiască împreună cu poporul !".

Scurta sinteză de pînă aici ne pune în fața inevitabilei întrebări : a fost Iancu Avram precum se cădea a fi și este el, din locul zilei de azi, așa cum credem a fi fost ? Adică, fost-a și putea fi un tînăr bărbat, de 24 de ani — frumos la chip, cu păr bălan și ochi albaștri, preparat de curînd în meseria de avocat — avea el cum să fie gata de a intra într-o sală de judecată, dar nu una oarecare, ci chiar sala de judecată a istoriei ?

Nu-i modru că a fost. Ba încă peste măsură !

Iancu Avram a intrat în istorie în chip de bun gospodar (al destinului), care știe exact ce trebuie făcut în ograda sa și-și dă seama că timpul nu mai suferă aminare. Luînd în seamă tinerețea lui, pare uimitor că a fost așa. Cunoscînd însă regula în istoria noastră și, mai cu seamă, nostalgia originară de secole a Ardealului, ne dăm seama că altfel nu putea să fie.

Momentul limită verifică și măsoară cum nu se poate mai bine orice îndrăzneală. Și-n momentul limită în care s-a aflat, Iancu a dat măsura genialității sale revoluționare. Iar pe cei aflați în preajmă i-a lămurit ce aveau de făcut și cum trebuiau să facă. Pe scurt : Avram Iancu **a vrut** revoluție, pentru că, **atunci și acolo,** revoluția nu mai putea fi oprită să devină fapt. Ajuns la Sibiu, de la Tg. Mureș, unde se afla după absolvirea studiilor, își dă seama repede că interminabilele discuții și așteptări din Comitetul Național Român pot fi devansate de evenimente. Primejdia era ca românii să fie prinși sub tăvălug, nepregătiți pentru a intra și a face parte **din istorie.** Părăsește în grabă orașul de pe Cibin, precizînd că merge în munți să facă revoluție, să ridice din nou lancea lui Horia. Cum va face ?! Răspunsul nu era simplu de dat. Putea declanșa, pur și simplu, o legitimă și izbăvitoare revoltă a națiunii majoritare a Ardealului, spre a spulbera zidul ce-o împiedica să-și reia drepturile istorice uzurpate. (Drama este că, utilizîndu-se alte argumente, cam așa s-a încercat să se interpreteze hotărîrea marelui luptător).

Iancu însă nu s-a clătinat nici o clipă.

El stabilise precis obiectivele care să dea, în acea etapă istorică, substanță și sens revoluției : a) împotriva cui, b) împreună cu cine (aliații) și c) pentru ce (obiectivele). Ținta trebuia să fie, atunci și colo, imperiul habsburgic perimat („închisoare a popoarelor") ; forțele revoluționare : — toate națiunile și naționalitățile oprimate ; obiectivele : — drepturi egale pentru toți, fără opreliști sau discriminări de orice fel.

Numai cine nu știe sau nu vrea să știe situația din Ardealul anului 1848, grelele încercări trecute de români în decursul veacurilor nu va aprecia ca foarte clară și dreaptă gîndirea lui Iancu. Așa a gîndit și așa a acționat, dînd o primă probă de înțelegere deplină a rolului și sensului revoluției. Iar cînd înțeleptul Kossuth a fost împiedicat să dea curs scrisorii lui Iancu (prin care cerea grabnica unire a forțelor și drepturi egale, pentru români, cu celelalte grupuri etnice din Ardeal), Eroul Românilor trece încă o probă de fidelitate față de adevărul revoluției. Cu toate că Hatvany ataca susținut Apusenii, iar unii dintre marii tribuni fuseseră măcelăriți, Iancu nu cedează durerii de a vedea revoluția deformată. Deși Viena insistă, nu-și unește luptătorii cu armata imperială, se apără cu îndîrjire și reușește să respingă primejdia.

În sfîrșit, în momentul intrării trupelor străine, chemate în ajutor de habsburgi, Kossuth are cale liberă să il cheme alături pe Iancu. Era însă prea tîrziu, sparta revoluției era pecetluită. Iancu îi comunică acest lucru și, totodată, trece a treia mare probă de fidelitate față de revoluție : îl anunță pe Kossuth că nu va intra în luptă împotriva forțelor maghiare și nici nu se va alătura, într-un fel sau altul, imperialilor.

Pentru că Avram Iancu voia să-și afle națiunea fericită. Și acest mare gînd nu avea cînd să izbîndească, decît prin izbînda revoluției, a adevăratei revoluții. Iar în clipa aceea de istorie revoluția era înfrîntă. Gîndul lui a trecut în dramatica și bogata moștenire testamentară a românilor. El avea să se împlinească, după alte grele încercări, și să cunoască desăvîrșirea de acum.

Așa a fost Avram Iancu. El și-a depășit epoca prin fidelitate față de istorie și adevăr.

Iancu Avram a fost un erou

Eroul este un poem etern.

Dumitru Titus Popa

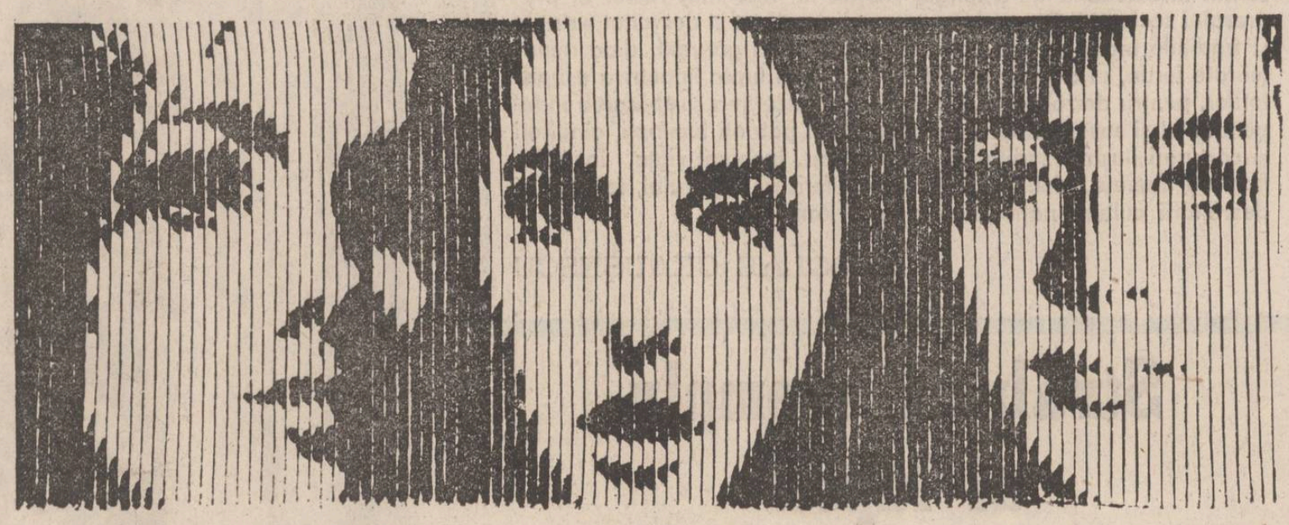

Ana Lupaș : „Tinerețe"

„Metodele" vieții, metodele prozei

Cît va fi de străbătută de autenticitate „Pasărea purpurie a dragostei" mele și cît va fi numai fiorul pe care am să alunec pe o anumită frecvență emisă de acei ani invocați și de acele întîmplări și locuri rememorate, au fost întrebări pe care mi le-am pus cu mult înainte de a mă apuca de scris. Ba chiar mai mult, găseam necesar să întocmesc un fel de ierarhie a importanței momentelor, evitînd cu bună știință cronologia, ca să mă pot stabili la o formulă cît de cît sugestivă în sensul pe care-l doream, adică să pot rezolva totul, firesc, așa încît să nu pară nici pe departe o căutare cu luminarea a „faptului". Bineînțeles că am renunțat, căci altfel cartea s-ar fi redus inevitabil la un prețios „mecanism literar", la o „fabricație" sau mai știu eu ce, cam cum ai introduce, de pildă, prin contrabandă, într-o sală imensă și intens luminată, pe cineva care n-are nici un motiv să se ferească. Dimpotrivă.

Odată scăpat de această obsesie și pregătit sufletește să încep, m-a fulgerat gîndul ciudat al virstei : și pînă unde voi duce această povestire, pentru că din capul locului îmi dorisem o carte despre și pentru tinerete, ca un elogiu al celor mai fantastici ani, al imensității dragostei în acest imperiu al tuturor posibilităților. Tot căutînd să dau de capătul firului mi-am amintit de o scenă absolut reală : pe un șantier o echipă formată numai din tineri entuziaști, dar cu mai puțină experiență, izbutise ceva extraordinar, suplinind, prin muncă, alte două echipe, mutate, prin forță împrejurărilor, pe un alt front de lucru. Nimănui nu-i venea să creadă și totuși imposibilul de dinainte era palpabil, vizibil fără nici o dioptrie. Se vorbea despre acea echipă prin cuvîntul „om" la plural și parcă niciodată pluralul nu fusese atît de adevărat și de măreț în conversația curentă.

Atît mi-a fost. M-am apucat de lucru cu o degajare salutară, cu un apetit pe care nu bănuiam să-l am în acea clipă în fața cuvintelor, ca și cum un nu știu ce miraculos îmi șoptea frază după frază. Cred că încurajarea de a povesti ceea ce am povestit venea dintr-un loc intim al meu, un loc nesățios de lumină și mai nădăjduiesc că acei care s-au aplecat să citească mărturisirea mea au salutat tinerețea ca pe un legămînt pentru viitor, ca pe o metaforă care umblă cu privirea izbăvită de insomnie, tandru, nu ca o întîmplare, ci întocmai ca o certitudine.

Scriind „Pasărea purpurie a dragostei" m-au animat multe idei, pe toate însă le-am cuprins pe cît mi-a stat în putință, în convingerea că viața nu-i nicidecum o aventură, că e o urcare, mai presus de orice cumpănă, în viitorul unde-ți descoperi propria voință și experiență. Restul se însumează prin adevăr înfrumusețînd anii și înaripind speranța.

Cum spuneam, este o carte a tinereții, a aspirațiilor la împlinire, a iubirii, căci eu socotesc că, lipsită de iubire, viața nu are argumentul suprem de a fi deasupra trandafirului imperial al fertilității.

Am senzația că viața fără iubire este o improvizație. Am scris, așadar, în intonația purpurie a înțelegerii de la cel mai înalt pisc al comuniunii. Cele douăzecișipatru de părți, cît cuprinde volumul, fiecare cu un titlu ce prefigurează în fond nu despre ce-i vorba în acel capitol, ci în următorul, pentru că mă interesa reacția personajelor „azi" și în ce măsură își justifică „mersul de mîine". Și n-a existat nici un motiv să mă abată de la asemenea structură, umblînd în autenticul trăirilor chiar dacă unora li se va părea cam pe dos faptul că o profesoară se îndrăgostește și se căsătorește cu un fierar betonist, sau că un tată, mare șef, își reneagă, acum, în secolul XX, fiul, plecat să cucerească viața prin propriile puteri. Nimic neverosimil însă. De cîte ori nu sîntem tentați să acceptăm o năstrușnicie, pură invenție, dar să ne mirăm în fața unui fapt extraordinar petrecut aievea ? Cît ar fi de frumoasă, de ispititoare invenția, tot mai îndrăznet, mai plin de miez rămîne adevărul existenței. Mesajul cărții îl poartă oamenii și mediul lor, cei care își definesc treptat personalitatea.

Romanul începe cu frenezia unui uriaș șantier și se sfîrșește odată cu încheierea lucrărilor, cu darea în exploatare a combinatului ; ca-n viața care seamănă într-atît cu un șantier : construiești ce construiești pînă îți atingi idealul sau, mai pămîntean zicînd, țelul. Dacă se întîmplă — și riscuri sînt la tot pasul — eșecuri, asta e pentru că viața e gîndită și înțeleasă cu jumătăți de măsură, lipsește elanul, respectul pentru valori.

Vanghele, Maria, Șerban, Irina — și nu numai ei — sînt personaje care nu pot trăi singure. Ei ajung la această concluzie prin propria experiență, sînt mereu în legătură cu „ceilalți", ajutorul lor permanentizează o reacție reversibilă. Ei caută să-și explice totul, trec probele grele ale devenirii. Tinerețea are vocația dragostei, are stăpînirea deplină asupra destinului. Urmărind acest filon am descoperit esența întîmplărilor, ca martor și participant efectiv într-un spațiu și un timp care-mi aparțin și mă reprezintă, iar tentativa mea de a le accepta ori nu comportamentele cred că s-a soldat cu un răspuns imediat. La sfîrșitul cărții Vanghele spune o poveste copiilor, o poveste cu o zînă bună, care-i impresionează pe fiecare într-un fel aparte, iar cînd povestea e la final, mama îi cheamă la masă. Cine-i ? întreabă transpuși copiii. Cine să fie, zice Vanghele, zîna. Adică povestea nu-i tocmai o poveste și, conclude în subtext Vanghele, viața poate fi tot așa de frumoasă ca un basm dacă nu uiți ce nu-i de uitat, dacă simți mereu în tine acel izvor menit să aibă malurile perfect drepte și încărcate cu verdeață.

Am mărturisit cuiva că „Pasărea purpurie a dragostei" e într-o anumită măsură un început de scriere a memoriilor mele. Cam devreme, a replicat acela, n-ai ajuns la vîrsta memoriilor, mai ai pînă atunci. Nu știu cînd e momentul memoriilor, dar am ținut cu dinadinsul să privesc tinerețea cît încă e puternică flacăra ei în mine, de teamă că mult mai tîrziu, cînd mici neglijențe biologice mă vor hăitui, aruncînd o ochire înapoi, să nu mă înțeleg mai puțin, influențat de o oarecare doză de sfătoșenie.

Adevărul e că m-am gîndit cînd am pus stiloul jos, isprăvind probabil, numai deocamdată, cartea, că parcă ar mai trebui să urmeze ceva, nu atît pentru investigația mea în natura stelară a tinereții, cît pentru acest „într-adevăr" care are o colosală forță de gravitație și nu pot să nu-mi revendic și eu orbita unde respir închipuirea de bine în orice zi. Metodele vieții sînt și ale prozei, dar și ale poeziei. Impresia pe care ți-o dă o carte în care te privești ca-ntr-o oglindă, nu se spune. Fiecare avem virtuți și defecte, și de aceea aspirăm la perfecțiune. Și totuși, simt acut să-mi verific valabilitatea punctului de vedere exprimat în „Pasărea purpurie a dragostei" ducînd mult mai departe pe locuitorii acestei cărți, dar nu cu grabă ca nu cumva să mă pomenesc că mergem paralel.

Pavel Pereș

Triumful lui Făt-Frumos

...Pentru coperta eseului **Triumful lui Făt-Frumos** inventam o poezie, pusă-n pagină conform machetei colecției Editurii „Albatros" doar într-o strofă : „Ci nu-l uita, prietene, cititorule, / pe preasupusul tău, Făt-Frumos, / care s-a stins, neprevăzînd — / dar cine altul ar fi presimțit ? — / că viața fără de moarte / și tinerețea fără bătrînețe / înseamnă un rămășag, / unde nimeni nu cîștigă / înafara timpului...". Recunosc, e o mică vanitate în joc. Adică — deseori s-a afirmat că prozatorii debutează cu versuri (cînd nu s-a spus că ei sînt în fond niște poeți refulați). Într-adevăr, am debutat cu versuri. Însă nu sînt un poet refulat. Poate și pentru că nu sînt nici **numai** prozator. Nu e nimic rău ca un scriitor sau altul să fie numai prozator. Precizez asta, spre a întîmpina sprîncenele cuiva, strînse, în unghi ascuțit, a nedumerire sau ranchiună... Traversînd un fel de bilanț pedagogic ad-hoc, afirm că eseul respectiv (nefiind singura mea întreprindere de acest fel) despre basmul românesc **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte,** mi-a nutrit și întărît orgoliul unei descoperiri ; sau al unei ipoteze, dacă ar fi să-mi asamblez gîndul într-un mecanism științific. Respectiv, n-am încetat și nu încetez să fiu convins că basmul acesta este un produs eminamente românesc, izvorînd din nuclee mitice autohtone străvechi. Sau cum notam în Prefață, „socotesc basmul **Tinerețe...** învelind un nucleau mitologic : prin el se poate păși în timpul fabulos al Daciei". Un timp, adică, centrat pe principiul, nu doar zamolxian, al nemuririi. Or, nemurirea este congeneră tinereții nesfîrșite. Nețărmurirea acestei vîrste umane, prin basmul citat, lucrează asupra unui splendid poem al vitalității kalokagathice. Idealul românesc, afirmat în străvechimi, despre omul armonios — frumos la trup și drept la suflet — confirmă (nu cumva și produce/precizează ?...) kalokagathonul elen. Ideea altminteri probantă istoric, fie direct (voievozii și domnitorii noștri au purtat alonime de tipul „cel frumos-cel viteaz, cel drept-cel bun...") dar și **a contrario** (alonime precum „cel șchiop — cel cumplit..."). Iar literatura poporană orală reține (și întreține !) cultul omului frumos/drept — nu fără tangențe, ca să uzez de o litotă comună, cu străvechiul ideal normativ al tinereții perpetue ; ideal care, așa cum e la îndemîna memoriei oricui, se instaurează într-un condițional sine qua non în basmul cu pricina. Care basm, nu mai repet argumentația de acolo, e perfect atipic. Fiindcă e lipsit de happy-end. Fiindcă nu-și află temeiul, provocarea cauzală, adică, într-o „promisiune" terestră, dar una meta-fizică : nemurirea. Și fiindcă scopul acesta al nemuririi nu e deslipit, semantic cît și factologic, de realizarea perpetuității tinereții. Respectiv : a vigorii fizice și spiritual-morale. Dacă nesocotești lucrarea ta întru atare ideal, dacă, respectiv, încalci granițele co-existenței neturburate de îmbătrînire și moarte (fie și numai urmărind, cinegetic, un iepure în acea vale a plîngerii contiguă și totuși consubstanțial străină tărîmului zinelor...) încalci nu o convenție impusă, cît una asumată. Lecția este, dacă vreți, de strictă actualitate. Ea certifică — prin metaforă — vitalizarea condiției umane de către biologii, medicii, inginerii geneticieni din zilele noastre, tocmai. Așa cum ea certifică un ideal autohton propus memorei culturii planetare.

Tinerețea nețărmurită a lui Făt-Frumos (însuși numele eroului basmic sînt convins că nu calchiază întrupări străine) semnifică în fond rezistența cotidiană împotriva derizoriului, efemerului, caducității. Rezistența împotriva a tot ceea ce poate mutila splendoarea fără seamăn a tinereții. Și dacă nimeni nu e nemuritor ca individ, povestește acest basm neasemuit, nimic nu te împiedică să înțelegi ca nemuritoare specia. Sau, în alt plan, nimic n-ar trebui să te împiedice să construiești modelul unei specii (socio)umane al cărei obiectiv central să-l reprezinte exact promovarea, recunoașterea și protejarea caratelor inestimabile proprii tinereții.

Optimizarea vieții sociale în România contemporană, cum se știe, își trage seva și din optimizarea înțelegerii tinereții nețărmurite ca stare de spirit a tuturor celor care gîndesc, iubesc și muncesc aici, între Dunăre, Carpați și Mare. O societate permanent tînără : prin voință, ideal și spirit de sacrificiu, este o societate a noului care revoluționează, a luptei continue cu inerția, cu entropia, cu rutina anchilozantă și cu comoditățile călduțe și înmiresmate. Este o societate revoluționară, este o societate al cărei temei de permanentă înnoire întreține — în fapt, respectiv în istorie, — acel străvechi cult al nețărmuritei tinereți, atît de uman ilustrat în basmul nostru.

Iată de ce, înainte de orice altceva, sînt fericit că am căzut pe un subiect ferm, tenace și producător de uimiri utilizabile în cotidian. Și, iată de ce nici un omagiu nu i se va aduce de prisos iscusiniei lui Făt-Frumos dovedită între cadrele mirifice ale **acestui** basm unde el pierde rămășagul său cu timpul, poate tocmai spre a-l reciștiga noi, urmașii săi, sub forma unui îndemn milenar, unui ideal atît de omenesc, de umanitar, încă.

Societățile viitorului cred că au numai de cîștigat prin asumarea programatică a toposului despre învesnicirea tinereții, propus de această admirabilă proză românească, asupra căreia, în eseul amintit, mi-am dorit să-i deconspir uluitoarele carate...

Mircea Constantinescu

Asumarea marilor teme

O metaforă obsedantă a gîndirii eminesciene este aceea a florii care poartă sau nu poartă **rod.** În **Criticilor mei** și în alte contexte, ea devine piatră unghiulară a „artei poetice" : „Multe flori sunt, dar puține / Rod în lume o să poarte. / Toate bat la poarta vieții, / Dar se scutur multe moarte". Poetul voia pentru cultura națională **flori roditoare.** Într-o însemnare de pe f. 262 a mss. 2 258, găsim instructivul exemplu al cireșelor coapte pretimpuriu prin răsucirea cozii de către grădinar. Acestea se coc, „dar numai pentru scopul de-a fi mincate, nicidecum însă pentru scopul cel tăinuit al naturii, de a cuprinde un simbure dătător de viață, un germene al dezvoltărei mai departe". Poetul numea fenomenul o „maturitate nematură" și îl extindea îngrijorat la cultura națională amenințată de mimetism, „o cultură artificială și importată din citeși patru unghiurile lumei" care „se impune spiritului românesc" corupîndu-l „pînă (la) un grad oarecare". Trebuie precizat că Eminescu n-a pledat niciodată pentru o izolare forțată a culturii românești față de cea universală, ci pentru ridicarea acesteia la nivelul superior creator al marilor civilizații. El era convins că „spiritul românesc" este **roditor** și că germenii lui fecunzi trebuie zvîrliți în „citeși patru unghiurile lumei". Întreaga lui operă, cu larga deschidere — din interior — spre universalitate, este o încercare de anvergură în a ridica „mirabila sămînță"la rang de „cultură majoră", ca să ne exprimăm în termeni blagieni. Opera lui n-are alt termen de comparație decît domnia lui Ștefan cel Mare. Nu întîmplător, poate, și-a început cariera organizînd cu trup și suflet marea serbare de la Putna. Acest covîrșitor adevăr al eminescianismului se impune ca o desăvîrșită sinteză dintre național și universal, devenind o categorie culturală de aceeași complexitate ca și danteismul, shakespearianismul sau goetheanismul. Cu o precizare : fiind ultimul în ordine cronologică românul are încă de înfruntat cîteva dezavantaje. În primul rînd, apartenența la o cultură considerată, pe nedrept, marginală, conform unei mentalități europocentrice pe cale de a cădea tot mai mult în anacronism ; în al doilea rînd, situația ingrată a operei de a nu fi integral editată, ceea ce, să zicem, nu e cazul cu ai săi comilitoni Dante sau Shakespeare. Nu vom putea lăuda îndeajuns inițiativa lui Perpessicius de a ne da marea ediție tezaur. Cu Perpessicius, se inaugurează, de fapt, etapa decisivă în lansarea spre viitor a **eminescianismului.** Munca urmașilor lui Perpessicius (Al. Oprea, D. Vatamaniuc, Aurelia Rusu și ceilalți) va încheia această etapă pregătitoare care ,cu siguranță, ne va dezvălui nu numai nouă, ci și străinilor adevărata față a geniului eminescian. În sfîrșit, un al treilea obstacol, și acesta pe cale de a fi depășit, vine din interiorul criticii literare. Epigonismul exegetic este întotdeauna înclinat să afirme că despre un mare scriitor „s-a spus tot" mai ales cînd au făcut asta personalități de excepție precum G. Călinescu, T. Vianu, Vl. Streinu, D. Caracostea și alții. Ce s-ar fi întîmplat oare dacă G. Călinescu ar fi gîndit la fel despre inaintașii săi Maiorescu ,Iorga, Ibrăileanu sau M. Dragomirescu ? A-l continua cu adevărat pe Călinescu înseamnă a părăsi — cum bine a spus C. Noica — „odihna spiritului românesc întru Călinescu". Asta au și încercat să facă în ultimele două decenii Edgar Papu, George Munteanu și alți cîțiva. Cu aceștia și cu **ediția** pe cale de realizare, se începe etapa **modernă** a valorificării moștenirii literare eminesciene.

Cartea noastră **Eminescu —Dialectica stilului** (1984) s-a născut în efervescența acestui spirit inovitor eminescologic; este, o spunem în chip direct, o imagine a lui Eminescu, dintr-o perspectivă tînără, care e a vîrstei autorului. Un tînăr scriitor deci, despre un alt tînăr, poetul nostru național „veșnic tînăr". Gîndul ne-a fost să surprindem într-o imagine globală, de o coerentă integratoare, **eminescianismul,** care își dovedește din ce în mai pregnant **actualitatea** în neînchipuit de diverse direcții. Departe pretenția de a fi spus **totul** și fără cusur, dar sîntem convinși că — precum altădată prevedea Maiorescu — secolul al XXI-lea se va recunoaște în profunzimile **oglinzii** lui **de aur.** A fost pentru noi o satisfacție că aceeași credință o împărtășește, într-o ultimă carte, și Zoe Dumitrescu-Bușulenga, eminescolog cu îndelungate preocupări în materie. Autoarea vede în creația eminesciană o operă „infinit deschisă, mai degrabă însă spre viitor decît spre prezent". **(Eminescu și romantismul german,** Ed. Eminescu, 1986, p. 5).

Cum se vede „mirabila sămînță" aruncată de poetul național rodește, pe an ce trece, în vechile și noile generații de scriitori și critici. Se cuvine ca fiecare moment istoric să-și aibă **imaginea lui** despre Eminescu, o imagine mereu perfectibilă și care să-i continue pe inaintași. Am gîndit că e momentul să se pună capăt vechii credințe că Eminescu este marele romantic **întîrziat,** cu toate consecințele fundamentale care decurg de aici pentru **adevărul** operei și pentru destinul ce-i este hărăzit. Ipoteza de lucru a lui G. Munteanu că Eminescu este „un Bacon" al poeticii moderne se dovedește pe deplin validabilă și se cere în continuare demonstrată. După opinia noastră, calificativele de **întîrziat, ultimul mare** etc. sînt justificabile doar **forțat** în fața judecății istoriei literare, fiindcă, în realitate, poetul este un deschizător de drumuri — pe fondul unui **romantism fundamental** —, cu nimic mai prejos decît Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé sau Dostoievski, **fără să fie deloc ca aceștia.** S-a crezut că, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, singura șansă a **modernității** a stat în **simbolism.** Eminescianismul a fost una dintre marile porți spre contemporaneitate, cum a spus-o, fără să fie auzit, T. Maiorescu. Este cît se poate de regretabilă mentalitatea unei părți, totuși nu cea mai însemnată, a criticii și istoriei literare românești că se grăbește mai totdeauna să preia aidoma conceptele științei literaturii de aiurea, ignorînd, într-un anume sens, realitățile autohtone și silindu-le să încapă în gîndirea altora. Așa s-a ajuns la situația, cu nimic măgulitoare, că toate marile noastre momente culturale au apărut ca **întîrziate.** Am visat întotdeauna o istorie a literaturii române eliberată de obsesia **întîrzierii.** Sînt oare literaturile chineză și japoneză **întîrziate** fiindcă n-au evoluat ca literatura franceză ? Nu ne gîndim nici o clipă la interzicerea raportării noastre la marile culturi occidentale, ci e vorba de o nouă perspectivă comparatistică prezentă deja la un Etiemble, la un Adrian Marino etc. și care se cere neîncetat redefinită și urmată. Relativ la **Eminescu — Dialectica stilului,** cîțiva comentatori de bună credință ne-au înțeles intențiile, alții însă au întîmpinat cartea cu o iritare care, deocamdată, grăiește mai mult decît laudele. Poate c-ar trebui, totuși, să încheiem cu această mărturie a lui Edgar Papu, riscînd, firește : „Numai șocurile pun în mișcare gîndirea și o scot din inerție".

Theodor Codreanu

21 MARTIE 1987

L4

65 DE ANI DE LA CREAREA U.T.C. • 30 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA U.A.S.C.R.

ȘANTIERELE — marile școli ale spiritului tînăr

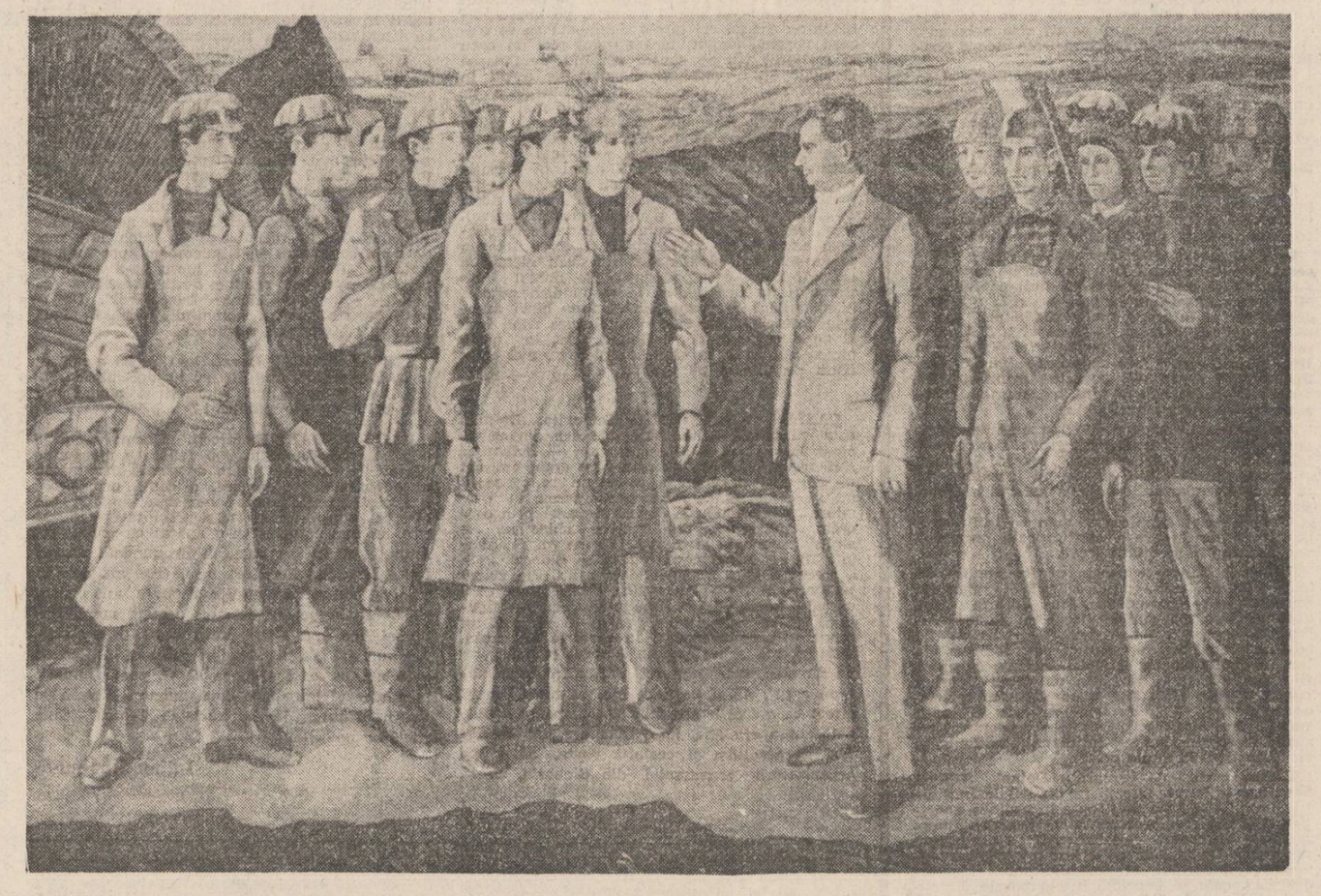

„Cîndva, cu ani în urmă, valea a răsunat de bubuitul încărcăturilor de astralită. Nu era război, nu trăgeau tunurile, nu mureau oameni reteza-ți de gloanțe, sfîrtecați de schije. Erau numai încărcături de astralită virite în cojocul munților, conexate electric, transmițîndu-li-se de la distanță porunca de a disloca, pentru om, stîncile. După ce praful exploziilor se împrăștia, răsuna o fluierătură, un semnal prea bine cunoscut, și tinerii se repezeau de prin adăposturi, cu cazmale și lopeți, cu roabe de lemn sau de fier, curățînd locul de sfărîmături. Înaintau în munte cu încetul. Muntele nu le ceda nici o părticică fără un mare efort, fără sudoare, fără oboseală, uneori chiar fără sînge".

Iată, rememorată o secvență din epopeea de început a șantierelor tineretului, desprinsă din cartea „Viaduct în timp" aparținînd scriitorului Dionisie Șincan. Ea este consacrată Șantierului Național al Tineretului de la Bumbești-Livezeni, dar la fel de bine reflectă efortul, pasiunea și cutezanța cu care miile, zecile de mii de brigadieri aveau să inscrie — în amplul front al muncii pentru țară — adevărate opere de artă. Toate marile angajamente, toate marile proiecte, toate înaltele îndatoriri asumate de tineri s-au încheiat în sarcini îndeplinite, în opere dăinuitoare.

Dintotdeauna însă noi, românii, am avut un acut sentiment al muncii, al construcției, care însoțește, pașnic și triumfal, întreaga noastră existență, punctînd istoria cu pilde și opere nemuritoare.

VOCAȚIA CONSTRUCȚIEI

Să ne amintim. Ori să deschidem cartea de istorie a neamului — și să ne amintim. Piatră pe piatră, piatră lîngă piatră, din afunduri de vreme, înmiresmate cu suflet străbun — vine pînă la noi, în piscul cel mai înalt al zilei de azi, vocația construcției. Și n-a fost liniște mai niciodată, în acest triunghi carpato-danubiano-pontic, sprijinit mereu, statornic cu toate unghiurile pe inima țării. Fie că ne numeam geți, sau daci, sau — mai tîrziu — dacoromani, noi am rămas aici, lîngă munții și apele noastre, între cerul și pămîntul nostru, cioplind cetăți, ctitorind legende, făurind istorie. Stă Sarmizegetusa, sub amiaza istoriei minunînd lumea cu acel nemaiîntîlnit calendar-ceasornic dacic, cu meșteșugita artă a construcției în desăvîrșita cetate-capitală. Dar în cîte alte cetăți, în cîte dave nu s-au istorisit inteligența și puterea strămoșească. Le-am cunoscut și recunoscut semnul tîrziu, pe valea apei mele natale — și le-am însemnat recunoașterea pe răbojul sfînt al Poeziei :

Dave pe Olt, pe Mureș și pe Argeș
În munții vechi, aceleași dave vechi
Sub cerul limpezind ca pe-o comoară
Pămîntul dacic, legendar, străvechi

Dave pe Olt, mari focuri peste creste
Semnale de vestit la năvăliri
Cu Decebal încrîncenat în zale
De tainice și aprige simțiri

Dave pe Olt, în suflet și în inimi
Superbe efigii de neam și gînd
Dave în care viața a fost luptă
Și-n care moartea n-a intrat niciînd

Dave pe Olt, podarii altor vremuri
Podind cărări de vorbe între frați
Cînd veștile călătoresc pe ape
Mai iute decît caii înșeuați

Dave pe Olt, corăbii neplutinde
Vă port în mine ca un dor nestins
În vremea care-abia mă mai cuprinde
Și-n care tot cuprinsu-i necuprins.

Iată, așadar, de unde vine, de cît de departe, vocația noastră de constructori. Ea s-a perpetuat continuu, ca un fir de singe viu, incandescent, ctitorind, reconstruind și din nou ctitorind. Un neam de meșteri Manole, făcînd din fiecare construcție o operă de artă. Un neam cu domnitori ce-au iubit și-au sporit necontenit aceste construcții-opere, lăsîndu-și numele, înscris eroic, deopotrivă în lupta pentru neatîrnare și în stiluri de arhitectură. Este un mod cu totul aparte, original, modul acesta de construcție românească : construind, poporul român s-a construit pe sine : nobil, generos — inconfundabil.

De aceea, cînd privim, cînd admirăm mărețele opere ale prezentului, trebuie să avem în vedere salba care leagă nestematele.

Astăzi, sub soarele de lumină și izbîndă al socialismului, vocația construcției este înnobilată cu noi și semnificative dimensiuni. Sînt dimensiunile pe care timpul nou, tînăr și eroic al patriei le impune, pe care viitorul le trimite ca pe niște chemări spre împliniri. În aceste noi și socialiste anotimpuri ale patriei, vocația construcției s-a individualizat, s-a permanentizat într-un perimetru numit simplu dar bogat în sensuri : șantier. Iar șantierului i s-a asociat firesc ideea de tinerețe, prin vîrsta celor ce și-au probat aici vocația de constructori — șantierul însuși devenind, rămînînd, continuînd să fie o perpetuă tinerețe. Tot ceea ce reprezintă astăzi mîndria noastră, faptele noastre, bunăstarea noastră a fost, înainte de orice, șantier. Șantiere care au crescut prin oameni, șantiere care au crescut oameni. Așa au apărut și s-au impus Bumbești-Livezeni, Salva-Vișeu, Apaca, Agnita-Botorca, Ceanu Mare-Cluj. Așa s-au născut Hunedoara, Bicazul, Ludușul, Săvînești, Galați, Insula Mare a Brăilei. Așa s-au impus, în timpul mai nou, Porțile de Fier, Lotrul, Someșul. Argeșul, Nedeia-Măceșu ori Giurgiu-Răzmirești, Transfăgărășanul.

Simbolul șantierului, în toate, dar mai ales în modul de a fi, de a gîndi și acționa al tinerilor este prezent mereu și puternic. O nedezmințită, eroică tradiție a muncii, care s-a îmbogățit permanent, cu noi și ample semnificații, etapă după etapă, în spiritul evoluției societății noastre, pe baza mărețelor programe de dezvoltare a patriei socialiste.

Această tradiție cunoaște astăzi — în anii Epocii Nicolae Ceaușescu — o nouă tinerețe, fiind investită cu noi dimensiuni, cu noi răspunderi și semnificații, pe măsura timpului istoric pe care-l făurim, a timpului politic și social la care se raportează. Dacă chemarea „Hei-rup !" de acum patru decenii îi unea pe tineri în efortul lor eroic de a construi o țară din ruine, astăzi eroica chemare ne unește deopotrivă — muncitori, țărani, elevi, studenți, militari, indiferent de naționalitate — la înfăptuirea celui mai cutezător program ce-a stat vreodată în fața unei generații : făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea patriei spre comunism.

Nobil și trainic, tot mai amplu, mai profund, mai penetrant, sentimentul construcției cîștigă înălțime și durabilitate, înscriindu-și în durata nouă a patriei efigia inconfundabilă. Anii care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului — cînd în fruntea țării a fost ales cel mai iubit și clarvăzător fiu al poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — atestă, cu puterea de adevăr a faptei, deplinul acord între asumarea înaltelor răspunderi încredințate tineretului și îndeplinirea lor exemplară. Astăzi, cînd mai mult, mai bine, mai repede — imperative ale noii revoluții în toate domeniile de activitate au devenit comanda socială a dezvoltării noastre multilaterale, mai mult, mai bine, mai repede sînt autenticul comandament moral pe fiecare șantier, pentru fiecare brigadier.

BASORELIEFURI ÎN PÎNZA VREMII

Mărturisesc, n-am cunoscut epopeea Bumbești-Livezenilor. Nici pe cea a Bicazului. Cînd „bubuitul încărcăturilor de astralită" dezghioca stînca la Bumbești-Livezeni, eu deprindeam abia cum se leagă literele în silabe și silabele în cîntec. Pe vremea Bicazului trudeam asupra hărții de geografie, învățîndu-i patriei munții, riurile, pasurile și cîmpiile. Despre brigadieri însă auzisem, chiar la acea fragedă vîrstă școlară, acolo, în satul meu modest și oltean. Se întorsese de la Bumbești un tînăr consătean, pe numele lui Petcu Gheorghe, căruia toți îi ziceau — dintr-un fel de iubire, alint și prețuire — Gheorghiță, astăzi gospodar destoinic în C.A.P. Satul nu fusese niciodată unul bogat. Cei mai mulți oameni își spălau cămașa noaptea, asudată de munca grea a zilei și o luau dimineața curată, spre a o înnădui din nou la muncă. Acum, cînd era întîmplarea cu Gheorghiță, satul, oamenii lui abia ieșiseră din război, din secetă, prinși încă zdravăn în marile griji ale vieții. Și, deodată, într-o duminică unsă cu soare, cînd se încropea în bătătura școlii o horă mai mult înverșunată decît plăcută — Gheorghiță apare pe ulița satului îmbrăcat într-o frumoasă uniformă albastră, cu bască albastră în cap și tenișI albi în picioare, iar pe mînă, un semn mic, un ecuson, care parcă semăna cu cel pe care-l văzusem eu pe mineca vestonului unchiului meu venit cu Divizia Tudor Vladimirescu. Era frumos Gheorghiță, dar în uniforma asta, ruptă parcă din cerul primăverii, arăta ca un Făt-Frumos. „Am primit-o de la șantier, la explica el oamenilor. Am muncit acolo șase luni, pentru țară, iar la plecare toți am primit cîte o uniformă nouă, ca asta". Seara, cînd hălăduiam, după obicei, pe ulița satului, cîntînd, Gheorghiță, care avea o voce frumoasă și puternică, își reluase vechiul cîntec, după care îl recunoștea satul : „Pe marginea Dunării / Trece badea cu boii / Mină bade boii tare / Că vine Dumărea mare...". Din cînd în cînd însă, îl auzeam pe un ton sacadat :

„Hei-rup ! Hei-rup !
Cad stînci de fier
În lupta dusă
De brigadier !"

Apoi ne povestea întîmplări de pe șantier, unde lucrase la lopată și tîrnăcop, legat în frînghii. Iar noi ne minunam cît de viteaz fusese prietenul nostru.

Mult timp am păstrat vii în memorie aceste amintiri, fără a ști că voi ajunge să-i cunosc atît de bine pe brigadieri, încît o parte din viața mea a rămas acolo, lîngă a lor, pe șantier. Am scris despre ei la ziar, le-am închinat o carte anume — și sînt nelipsiți în mai toate cărțile mele de reportaj. Ce-i drept, despre primii am scris mai puțin : numai ce-am putut afla din relatările lor, din diverse documente ; deoarece, cum spuneam, n-am cunoscut direct acea perioadă. Am trăit însă epopeea Argeșului, a Lotrului, a Someșului. Am trăit — lună de lună, an de an, toți cei opt ani de construcție — grandioasa epopee a Canalului Dunăre — Marea Neagră.

Astăzi, cînd mă gîndesc la toți acești brigadieri-colegi de generație, la cei ce vin după generația mea, nu mi-i pot imagina decît ca pe niște basoreliefuri în pînza vremii, niște eroi înălțați pe cel mai scump soclu : dragostea de țară. Îi văd coborînd din pînza vremii pe tînărul Vasile Rodina, brigadier topometru descins din Sălaj pe Argeș să întindă curcubeie de lumină peste țară. Mi-a mărturisit atunci un vis, la care abia îndrăznea să... viseze : dorința arzătoare de a-și așterne semnătura în trăinicia unui baraj. L-am reîntîlnit, brigadier și student, la Porțile de Fier. Nu după multă vreme apoi, de data aceasta în munții Apuseni, îmi povestea cum a ieșit inginer, cum a înălțat cu mîna lui barajul de la Tarnița, cum îi măsura, seară de seară, creșterea de peste zi. Tot acolo, în Apuseni, în munții Gilăului, ceva mai sus de Tarnița, la Mărișelu, l-am reîntîlnit pe inginerul Radu Scutelnicu. Îl cunoscusem la Uz, în Moldova, iar aici cioplea, la o sută de metri adîncime, două metode originale, centrala subterană — azi sarcină îndeplinită, operă desăvîrșită. Azi Radu Scutelnicu se află în fruntea operei de desăvîrșire energetică a Oltului de Jos — ceea ce înseamnă că din gestul lui creator coboară toate cele zece hidrocentrale dintre Drăgășani și Dunăre. Pe Ion Bolnavu, l-am cunoscut pe Argeș, la hidrocentrala de la Corbeni, comuna lui natală. Apoi pe Lotru, cu cel dintîi eșalon, în prima și singura baracă la ora aceea. Astăzi, trecut de vîrsta utecistă, este secretarul Comitetului de partid din cadrul Grupului de șantiere hidroenergetice Oltul Superior, desăvîrșind alte cetăți de lumină, din Vîlcea pînă în Făgăraș. Din pînza vremii coboară, dîndu-mi, în fiecare zi bineț, Dumitru Mateuță, unul dintre cei mai curajoși constructori-artificieri, fost comandant al Șantierului Național al Tineretului de la Porțile de Fier I, azi distins coleg de breaslă, ziarist la revista „Magazin".

Pe cei mai mulți brigadieri i-am cunoscut în timpul din urmă — în cel mai proaspăt și mai înălțător timp din vîrsta patriei — la Canalul Dunăre — Marea Neagră. Șoferi, buldozeriști, excavatoriști, electricieni, lăcătuși, mecanici — meserii serioase și grele — exigente și importante. Pentru că de mai multă vreme — dar cu atît mai mare acuitate în vremea din urmă — sapa și tîrnăcopul, roaba și lopata au fost înlocuite cu utilaje noi, moderne, create de industria noastră socialistă. În acest context, noua calitate a muncii, noua calitate umană au impus, impun pe șantierele prezentului numeroși tineri specialiști, o gamă largă de profesii, capabile să acopere practic întreaga nevoie de cadre a economiei naționale. Brigadierii zilei de azi, brigadierii Epocii Nicolae Ceaușescu sînt tocmai posesorii acestor specialități, sînt brigadierii specializați în noile profesii ale noilor șantiere. Modești, cu privirea calmă ori încrîncenată, bronzați de arșița soarelui dobrogean, în uniformele albastre respiră inimi de eroi adevărați. Iată-i pe citiva dintre ei. Cîndul scoate la lumina ochiului mai întîi pe doi brigadieri-canaliști, soț și soție. Sînt Ion Cabău și Victoria Cabău, șoferi pe aceeași mașină, el de noapte, ea de zi — care toată săptămîna nu se întîlneau decît în cele citeva minute ale predării schimbului. Timp de opt ani, ei au fost cei mai buni șoferi de la Canal. Ion Bălulescu, de fel din Huznicioara Mehedinților, lucrase la Porți, apoi pe diferite șantiere de cale ferată (inclusiv la modernizarea și electrificarea Bumbești-Livezenilor) și coborîse, încărcat de experiență și tinerețe, la Canal. Excavatorist. Într-un an a reușit să excaveze singur un milion de metri cubi de pămînt, performanță unică în țară și rară în lume. Inginerul Mihai Margine, după ce a înălțat toate podurile și viaductele de pe autostrada București-Pitești, a răspuns de construcția ecluzei de la Cernavodă. La prima trecere de nave, i-a spus operatorului de la pupitrul de comandă electronică : Apasă fără grijă pe buton ; am făcut treabă temeinică. Da, pentru că toți învățaseră carte temeinic. La Poarta Albă a funcționat o școală pentru meserii necesare Canalului, urmată de sute și sute de brigadieri. L-am cunoscut aici pe tînărul activist Ion Strugariu care răspundea, din partea C.C. al U.T.C., de această școală. Experiența, munca, înaltele virtuți de activist — și nu în ultimul rînd dragostea de carte și de scris — au făcut ca, astăzi, Ion Strugariu să fie redactorul șef al cotidianului „Scînteia Tineretului". Pe toți i-am cunoscut în albastrele uniforme de brigadier, decupate din azurul înaltului. Și-am mai întîlnit aici un brigadier ceva mai în vîrstă, care păstra acasă trofeu scump în mîi sale, trei uniforme de brigadier, cucerite pe trei mari șantiere naționale : Agnita-Botorca, Salva-Vișeu, Bumbești-Livezeni. Aici, la Canal, o cucerea pe a patra, menită să le aureoleze pe toate celelalte, să aureoleze însăși viața și munca lui dăruite țării.

CTITORII PENTRU MÎINE

Multe și grandioase sînt ctitoriile Epocii Nicolae Ceaușescu la care salopetele albastre și-au adus o contribuție importantă. Dacă ar fi să ne oprim numai la cîteva, ar trebui să amintim neapărat cele trei grandioase magistrale : magistrala montană Transfăgărășanul, magistrala subterană Metroul și magistrala albastră Dunăre-Marea Neagră. Ctitorii pentru mîine, ctitorii pentru eternitate. Toate scumpe inimii noastre, toate scumpe inimii și credinței cronicarului acestui timp. Dar dacă ar fi totuși să optez pentru una singură, aș opta necondiționat pentru Canalul Dunăre — Marea Neagră. Nu doar pentru că este o nestemată de preț în cununa acestor realizări de epopee. Desigur, acesta este un motiv foarte temeinic, un argument lucid și valoros. Alături de care, însă, în calitate de reporter și om, aduc și argumentul inimii, sentimentul. Am cunoscut Canalul de la prima pînă la ultima cupă de pămînt excavat (onoare revenită bravului brigadier Ion Bălulescu). I-am cunoscut pe oameni, pe tineri, pe brigadieri. Alături de ei am trăit și sperat zile, luni, ani : ne-am încrîncenat împreună în șaua puternicelor utilaje ; am dormit în aceeași baracă ; am mîncat din aceeași marmită la cota zero ; ne-am mărturisit în fața aceluiași pahar cu vin de Murfatlar. M-am zbuciumat alături de ei, în aspirația de-a uni bobul de apă dulce al Dunării cu lacrima sărată a Mării.

De aceea, nu pot uita nicicînd ziua de 26 mai 1984 — o zi care a intrat în istorie, așezîndu-se în conștiința poporului român ca o supremă treaptă de referință. În acea zi, conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a inaugurat Canalul Dunăre — Marea Neagră, ctitorie eroică a unui popor eroic. Un vis îndrăznet și secular a fost transformat astfel în realitate. O realitate care vorbește, expresiv și elocvent, despre capacitatea de efort și creație a poporului nostru, despre însușirile nicicînd puse mai evident în valoare ca în acești ani ai Epocii Nicolae Ceaușescu.

Nu doresc să intru în detalii — ele se cunosc, au fost urmărite etapă cu etapă — dar cîteva considerații se impun totuși. Consemnez astfel că noul drum de apă al țării se constituie într-o înaltă dovadă a afirmării plenare a științei și tehnicii românești, într-un autentic arc de triumf al inteligenței noastre creatoare. La proiectarea Canalului și a construcțiilor aferente, instalații de o deosebită finețe și complexitate, și-au adus contribuția 39 de institute și centre de proiectare, peste o mie de specialiști, de la ingineri constructori și automatiști pînă la ecologi și arhitecți peisagiști. Realizată într-o vreme cînd în toată lumea s-au resimțit puternic efectele recesiunii economice, monumentala operă constituie o nouă și elocventă dovadă a resurselor și posibilităților de care dispune economia noastră socialistă.

Întreaga industrie, întreaga economie națională, întregul popor au contribuit la construcția acestui obiectiv de maximă importanță națională. Dimensiunea nemaipomenitului efort constructiv este dată fie și numai de cele 300 de milioane de metri cubi excavați — cu 25 de milioane mai mult decît la Canalul de Suez și cu 140 de milioane mai mult decît la Canalul Panama. De altfel, după exigentele norme în vigoare ale O.N.U., Canalul Dunăre — Marea Neagră se înscrie, prin amploare și dificultate, în cea mai înaltă clasă, a VI-a.

COSMICUL FIR DE IARBĂ

Multe sînt situațiile, aspectele întîmplările, care m-au impresionat la Canal. Multe și mărunte, vorba poveștii, multe și minunate, mărunte și semnificative. Fie că s-au petrecut la confluența Dunării cu Canalul, pe înălțimile de la Straja ori în misterioasa Vale a Dacilor, aceste întîmplări se scriau mai ales cu autobasculante nervoase și excavatoare gigant, cu brigadieri nerași cu săptămînile și nopți cu lună sîngerîndă în mărăcinii Orientului. Ceea ce m-a impresionat însă pînă la vibrarea celei mai subțiri membrane a emoției este o imagine cu niște tineri, cu cei mai tineri brigadieri, elevi — care mi-a adus aminte de Whitman. Privindu-i mi-am reamintit imediat de Walt Whitman. Ori poate Whitman însuși venea spre noi, cu versul acela adînc și nemuritor pe buze : „Cred că firul de iarbă nu este mai neînsemnat decît ziua stelară". Iar ei, tinerii aceștia pe care-i privesc și acum, în amintire, tocmai asta făceau : semănau iarbă. Căușul mîinii se îngropa în văzduh, sămînța picura în pămîntul afînat, gestul păstrînd ceva din ritualul vechilor semănători.

Dar pămîntul, bunul, dragul și caldul pămînt? Cu el, ce se petrecea cu el ? El, ca și iarba, fusese adus. Pe traseul Canalului, numai bulgări sterpi, calcar scrîșnit. Pămîntul vegetal, bunul, dragul și caldul pămînt în stare să rodească, era și el, ca și iarba, adus din altă parte, din cîmpiile verzi și mănoase ale țării. Codri, codri — ca acei codri mari, ispititori de pîine din privirea flămîndului — fuseseră purtați pe brațe și plantați pe talazurile uscate și flămînde ale Canalului. Iar acum, acum se semăna iarba.

Altfel spus, niște brigadieri elevi, tineri cu identitate exactă, deveniseră pentru citva timp arhitecți peisagiști. Căușul mîinii se îngropa în văzduh, sămînța picura în pămîntul cald și afînat. Alte mîini aduceau găleți cu apă. Gest trainic și străvechi, încărcat de noblețea dragostei prezente, umaniza pămîntul Dobrogei, înmiresmîndu-l cu sudoarea trupurilor tinere.

Pe alocuri, iarba răsărise și sulița cerul amiezii cu verde crud.

Din pînza zării apărea din nou Whitman : „Cred că firul de iarbă nu este cu nimic mai neînsemnat decît...". Puritatea și prospețimea firului crud de iarbă ! Apoi gestul acela, iarăși și iarăși, ca un ritual : căușul mîinii... găleți cu apă... căușul... găleți... Apă din Canalul prin care urmau să treacă corăbiile. Apa pe care urmau să lunece vapoarele. Dar mai întîi iarba. Apă pentru iarbă. Apă pentru vapoare.

...Acum, cînd totul este gata, se cuvine să ni-l amintim încă o dată pe Walt Whitmann, care spunea — cînd pentru el totul fusese gata, la capătul vieții și operei sale : „Tovarășe, nu-i doar o carte asta : / Cine o atinge a atins un om".

Acum, cînd și aici totul este gata, cînd Canalul poartă pe umerii-i lichizi vapoare, să se știe că el nu este pur și simplu un canal, ci o ființă, o altfel de ființă : cine o atinge, atinge miile și miile de oameni tineri care i-au dat viață.

Îi atinge pe cei care, nu cu mult timp în urmă, îi însuflețeau țărmurile cu iarbă.

PESTE TIMP ȘI ÎN ISTORIE

Canalul — această brîncușiană Coloană de-a latul — nu înseamnă doar un drept la eternitate, ci o coborîre în eternitatea istoriei. Nu demult, la Medgidia, s-a inaugurat „Expoziția permanentă Canalul Dunăre-Marea Neagră", un autentic muzeu, cu numeroase exponate descoperite pe traseul Canalului, care dovedesc, înainte de orice originea, unitatea și continuitatea românească pe pămîntul Dobrogei. Din paleolitic și pînă în timpurile moderne — străbătînd peste 120 000 de ani de istorie — dovezile se așternu, concrete și exacte, în trăinicia poporului român. La Basarabi, Poarta Albă, Straja — uneltele de silex, piatră, os, ceramică reprezintă puncte culminante ale cunoscutelor și recunoscutelor culturi Hamangia, Gumelnița, Cernavodă. Sînt atestate, apoi, relațiile geto-dacilor cu sciții și grecii. Un tezaur de monede vorbește despre faimoasa epocă romană, alături de binecunoscutele stihuri ale exilatului poet Ovidiu. La Satu Nou, Medgidia, Castelul s-au descoperit obiecte de podoabă și arme din secolele al IX-lea — al XII-lea era noastră precum și o hartă a statului feudal Țara Românească din secolele al XIV-lea — al XV-lea, care demonstrează că, într-adevăr, Mircea cel Mare își întindea domnia pînă la „Marea cea Mare".

Un argument de netăgăduit al prezenței majoritare a românilor în zonă îl constituie așa numitul „Defter" (un fel de recensămînt al populației) din anii 1693—1694, în care figurează nume de familie ca Albu, Bălan, Toma, Ilie, Lepădatu, Lupu, Călin, Oprea, Radu, Popa etc.

Sînt prezentate, în continuare, vechi proiecte de construcție a Canalului, rămase în fază de vis.

În sfîrșit, ultimele două săli înfățișează istoricul construcției Canalului Dunăre — Marea Neagră și vizitele de lucru efectuate aici de ctitorul măreței izbînzi, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Îmi reamintesc și cu acest prilej emoționantele cuvinte rostite de secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la marea adunare populară de la Agigea, în ziua de 26 mai 1984, cînd a avut loc inaugurarea festivă a Canalului. **„Vor trece decenii, secole, milenii — și multe construcții de astăzi — și întreprinderi, și locuințe, și altele — vor fi, fără îndoială, refăcute pe o bază nouă. Dar peste secole și milenii, această nouă magistrală va rămîne permanent ca o mărturie vie a forței și capacității creatoare a poporului român, a societății noastre socialiste, a generației noastre care am schimbat cursul Dunării, creîndu-i o nouă cale care va dăinui cît timp va dăinui planeta noastră".**

Acestei magistrale, acestei ctitorii în timp și istorie i se subsumează, amplificîndu-i măreția, Canalul Poarta Albă-Midia-Năvodari — la construcția căruia tinerii brigadieri și-au adus o contribuție esențială, după experiența acumulată la înălțarea Marelui Canal. Sînt ctitorii care și-au cucerit de pe acum, peste timp, dreptul la Timp și Istorie.

SUB SEMNUL ROMANTISMULUI REVOLUȚIONAR

La Congresul al XIII-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu se adresa tinerilor : **„Faceți totul, dragi prieteni tineri, pentru a fi la înălțimea încrederii partidului nostru comunist, a condițiilor minunate ce vă sînt create. Învățați, munciți, munciți și învățați, însușiți-vă cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii, concepția materialist-dialectică, fiți cutezători, prețuiți strămoșii și părinții voștri, acționați permanent în spiritul romantismului revoluționar, pregătiți-vă să fiți întotdeauna gata de a vă face datoria, de a duce înainte neabătut făclia progresului pe pămîntul României, mesajul de pace și colaborare al națiunii noastre socialiste cu alte națiuni ale lumii".**

Așadar, **acționați permanent în spiritul romantismului revoluționar.** Adică a acelei înalte, inconfundabile identități eroice conferite tinerilor patriei de însăși patria străbună, într-un moment de supremă luciditate a conștiinței de sine : construcția societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea fermă spre comunism. Pe șantiere — naționale, județene, locale — ca în fiecare loc conjugat cu tinerețea, brigadierii din amplul front al muncii pentru țară și-au făcut din romantismul revoluționar autentica stare de spirit, de muncă și creație, de viață și împlinire. Șantierul însuși a fost și rămîne o școală a romantismului revoluționar, o școală a educației prin muncă și pentru muncă, școala în care — indiferent de vîrstă — ne-am legitimat, ne legitimăm și ne vom legitima înalta noastră identitate morală de comuniști. Dar ceea ce exprimă calitatea tineretului de astăzi al țării — sub generosul semn al romantismului revoluționar — exprimînd totodată calitatea organizației sale revoluționare, Uniunea Tineretului Comunist, este înalta capacitate politică, organizatorică, educativă de a prelua în proprie răspundere realizarea unor grandioase obiective. Anul trecut, de pildă, au ființat 13 șantiere naționale, 41 șantiere județene și 153 șantiere locale, în cadrul cărora brigadierii au realizat o producție în valoare de peste patru miliarde de lei. În acest an, jubiliar — marcat de aniversarea a 65 de ani de la făurirea Uniunii Tineretului Comunist — angajamentele lor sporesc, sarcinile asumate sînt mult mai mari, iar încrederea că vor fi duse cu bine la capăt este și ea pe măsura entuziasmului lor lucid și puternic.

★

...Am trecut, în această iarnă, prin mai multe locuri în care brațul tînăr a înscris o victorie, zidind cetăți, hidrocentrale, amenajînd riuri ori sisteme de irigații. Am întîlnit numai operele lor, ei fiind deja plecați spre orizontul altor șantiere. Și nu mi i-am putut imagina decît trecînd în rîndul acelor forțe egale cu forțele naturii, de vreme ce-au putut modifica ceva din geografia patriei. M-am oprit la una din opere — o hidrocentrală pe ai cărei tineri autori îi cunoșteam bine — încercînd să-mi reprezint dărnicia viitoare a acestui izvor de lumină românesc. Și m-am gîndit că alături de natura acestor locuri, care îi ține minte pentru zilele de viață dăruite, n-ar fi nepotrivită prezența unei inscripții care să spună totdeauna, tuturor, cine sînt demiurgii. Și le-am scris numele într-o urmă de zăpadă proaspătă, ca pe o inscripție într-o marmură vie, sperînd că prin scorbura fiecărei litere vor țîșni în primăvară, reîmprospătîndu-mi scrisul, întîiele fire de iarbă.

Ion Andreiță

REMEMBER

POEȚII, cînd erau tineri... (XXVI)

CONFIDENȚE ÎNTR-UN SANCTUAR TULBURAT

O încercare dramatică de viață a scos-o pe Doina Sălăjan, timp de un deceniu, din circuitul viu, activ al poeziei și vieții literare, din moment ce după apariția cărților de debut **Despre copilărie** și **Confidențe** editate în 1957, următorul volum publicat, **Versuri**, vedea lumina tiparului abia în 1967.

Faptul că am cunoscut-o din adolescență (în 1952, cînd ne-am întîlnit la Școala de literatură, poeta n-avea decît 16 ani și jumătate), că o vreme am fost tovarăși le elanuri romantice, revoluționare și poetice, mă determină să recurg fie și la un singur, nostim **remember** : deplasarea la o șezătoare literară prin toamna anului 1955 socot, la Alexandria Teleormanului, dar nu cea de azi, ci tîrgul sordid de atunci, cu o singură sală de cinematograf ceva mai mare (300—400 locuri), în care a fost programată întîlnirea noastră, a celor doi foarte tineri poeți, cu publicul. Publicul, vorba vine, era constituit din cursanții unei școli de miliție locale, cam vociferanți și neinteresați de lecturile de pe scenă. Prima a citit Doina Sălăjan, cam încet, luîndu-i la treipăzește pe ascultătorii din sală. Mare lucru deci nu s-a auzit, din motivele amintite mai înainte. Drept pentru care cînd mi-a venit mie rîndul, am recurs la traducerea dintr-un poet preferat mie, Vladimir Maiakovski. Poezia lui Maiakovski, cu atît de repetatul „Sting, sting, stingul" i-a făcut să tresară pe tinerii militari din sală și a mai asurzit și cearta din culise a organizatorului șezătorii, cu Doina Sălăjan.

Dar în fine, „mais ou sont les neiges d'antan", dacă mai bine de cîțiva ani am învățat împreună și am colaborat după aceea ca autori și redactori, așa că — vor nu vor criticii literari — voi trece la comentarea operei poetice a Doinei Sălăjan. De ce consideram încă de la început că dintre cele trei poete orădence, Doina Sălăjan e totuși, indiscutabil, cea mai valoroasă.

Pentru că într-o perioadă de pionierat a noii noastre poezii, sub impulsul lui Nicolae Labiș, ea ne-a dat două cărți a căror lectură rezistă și astăzi, fiind în unele privințe superioare unor apariții contemporane.

Confidențe, în ciuda faptului că mai ales confidențial poeta se dezice de ea, e o carte de debut plină de promisiuni, bine concepută, poate chiar mai rațional decît „Primele iubiri" a lui Nicolae Labiș. Spun aceasta pentru că poeta a avut răgazul de a conchide chiar cu o postfață lirică :

Am închis între două coperte / Poate o jumătate de viață... / Ani douăzeci, încă nu sînt în ceață / Și clipele lor n-au devenit încă inerte, // Am închis între două coperte / Poate o jumătate de viață... / Tot ce-am trăit am arătat pe față / Și de-am greșit, prietenii, mă certe. // O jumătate de viață... Poate mai mult. / Visuri și gînduri în cînt revărsate. / Nou titlu pe noua copertă... Ascult / Mai atentă, cum glăsuie zările toate. // De-am cîntat uneori cîntec de fum și de spumă / Sufletul vreau pentru cîntece noi să-mi înstrun. / Fie el cîntecul din piatră, ori humă, / Fie din lemn mlădios de alun. // Dar fie un cîntec crescut cum e pomul / Din lut și statornic să stea-n vijelii. / Coroana, în soare să fie ca omul / Ce fruntea și-o-ntoarce-n tării.

Poeta, cînd era foarte tînără, la vîrsta „Cravatei roșii", revista la care lucra în 1956...

Cuminte, judicioasă profesiune de credință, formulată în versuri bine ritmate, nelipsite de unele clișee metaforice ale momentului (Coroana pe care omul și-o-ntoarce-n tării). Această prezumptivă jumătate de viață, care avea să fie toată pentru Nicolae Labiș, nu e lipsită de evenimente în legătură cu care poeta ne face o seamă de confidențe „deschise", cum se intitulează una dintre ele.

Pentru mine unul, ca pentru toți iubitorii și colegii de poezie, care au citit-o la timpul cuvenit, neuitată rămîne acea „Cum să te iau ?" întîmplare care o situează pe poetă între două iubiri, excelent relatată epic, dilemă matur rezolvată liric :

Căci amîndouă te iubim. Jertfire / Iubirea iarăși ,iarăși mi-a cerut. / Cum să te iau ? N-ar fi o umilire ? / Stau între două săbii și n-am scut. // Două iubiri... Cît de frumos răsună / Și cît de greu mi-i cîntul să le-ascult ! / În mine cînd e soare, cînd furtună — / Iubirea mea aduce rod mai mult.

Revenind în librării în 1967, cu volumul **Versuri**, poeta nu dădea semne ale întreruperii exercițiului liric, moralismul ei continuîndu-se în plan superior, prefigurînd în același timp prin unele metafore și simboluri, poezii și titluri de mai tîrziu :

Eu nu sînt lac în care se oglindește straniu, / Părînd că doarme-n ape, pădurea dimprejur, / Umbrind cu nepăsare un cer căzut și palid, / Făcîndu-l dintr-o dată ridicol și impur.

Mai întîlnim în paginile acestui volum meditații ample, precum „Roata lui Horia", care, ca și alte poeme din volumele editate ulterior, amintesc pe Al. Macedonski. Umbra faptei", de un lirism mai static, continuă însă poezia contrastelor și face unele trimiteri către poeme din **Transfigurări** și chiar din **Sanctuar tulburat.**

Dacă volumul **Umbra faptei,** așadar nu poate beneficia de un comentariu mai larg în spațiul de care dispunem pentru rubrica noastră, **Transfigurări,** cartea de poezie apărută în 1969, în schimb îl impune prin ideatica sa mai bogată și mai dramatică, precum și prin ținuta artistică a unor poeme. „Transfigurări" e, după părerea mea, o placă turnantă în evoluția lirică a Doinei Sălăjan. Dacă primul poem, „Prînzul de duminică" nu ne încîntă, părîndu-ni-se o „cină de taină" casnică, ușor moralizatoare în final, „Revolta lui Iov", pornind tot de la un motiv biblic, amintește de „Duhovniceasca" argheziană îmbinată cu deznodămîntul categoric pe care marele poet al secolului nostru l-a dat căutării de dumnezeu într-un cunoscut psalm. „Revolta lui Iov", macedonskiană ca perorație, culminează cu această strofă extrem de fermă :

Această clipă-n care mai puternic / Mă simt decît m-ai vrut vreodată tu. / Nu, nu-ți mai sînt robul supus, cucernic, / Un tunet sînt, urlînd grozavul NU !

„Tentație" ca și „Liberă voință" sînt confruntări dramatice ale dialecticii luptei dintre libertate și necesitate, care vădesc într-adevăr capacitatea poetei de a fi etică aproape în tot ce scrie. Dar cîte asemenea titluri nu se pot adăuga în argumentarea acestei aprecieri. Poezia „culorilor" continuă și ea prin noi nuanțări, spectrul curcubeului prezent încă în cartea de debut recompunîndu-se în alb.

„Fantezie cu mori de vînt", amintindu-ni-i ca pledoarie lirică deopotrivă pe Labiș ca și pe Adrian Păunescu și, bineînțeles, înainte de toate pe Cervantes cu al său celebru „Don Quihotte lunatic și-un Sancho prea lucid / S-au întîlnit în mine. Ce-aș face doar cu unul ? / Eu cred atunci cînd poarta spre lume le-o deschid : va judeca-nțeleptul ce va visa nebunul". A se reține pasiunea funciară i-am zice a poetei pentru contraste.

După cum revin motive lirice întîlnite și în alte cărți precum obsesia căderii frunzelor imaginată ca o jertfă. Alteori viziuni din primele cărți capătă replică : Al tinereți chiot s-a spart ca un pocal — / Pe buzele rănite de cioburi se încheagă / Un sînge mort și vînăt și gura pare-o plagă / Pe albul rece-al feții distant și hibernal.

Fiindcă aruncînd o privire de ansamblu asupra acestui volum, mă refeream la ținuta artistică aleasă a multor poeme, voi cita unul dintre cele două sonete pe care le conține :

Pe deal moare galbenă foaia de viță, / Dansează sfîrșitul etern / Din prea curate zăpezi ce s-aștern / Să mușc aș dori ca dintr-o alviță. // Mi-i inima gheață în haină pestriță, / Visînd despre cer și infern, / Înalte văzduhuri topite se cern / Peste galbena foaie de viță. // Unde-i primăvara cu gsut de migdală ? / Vagă prin flori și prin fum ? / Și-oglindirile dulci în fîntînă ovală ? // În vis, nevăzînd primăvara nu vine, / De-o creangă m-agăț, mă sugrum, / Legănindu-mă peste alburi alpine.

Amintirea mirezmelor (1977) e un intermezzo naturist între cele două cărți grave, cea comentată mai înainte și volumul recent apărut, „Sanctuar tulburat". Ceea ce nu înseamnă că în această căutare a esențelor naturii, a amintirii mirezmelor, a denudării pînă la sinestezia „Culoare, sunet și miros", cum se intitulează poezia de deschidere a cărții, poeta nu zăbovește adesea în meditații grave.

Reimprospătîndu-și poezia pentru copiii de toate vîrstele, poeta publică în 1979 placheta **Smalțuri,** care într-adevăr dacă Editura „Ion Creangă" era mai puțin vitregă cu ea printr-o ilustrare adecvată putea deveni una din cărțile cele mai îndrăgite de cei mici, prin tonul familiar al dialogului cu cei mici, calitate ce putea fi remarcată și în cărticica de debut „Despre copilărie" din 1957. Așa e un spectacol plăcut, sonor numai, ca la un televizor care se aude numai, fără a i se rula imaginea pe ecran. Versurile se susțin singure, cotidianul logodindu-se cu fantasticul în multe poezii.

Ultima carte de versuri a Doinei Sălăjan **Sanctuar tulburat,** intrată în librării la începutul anului 1987, cea de a opta în ordinea apariției, e și cea mai reprezentativă pentru universul liric al poetei. „Sanctuarul" e „tulburat" pentru că Doina Sălăjan a fost întotdeauna adversarul linearului, al netedului, al „lacului-oglindă", cum se exprimă într-o poezie dintr-o mai veche carte. Volumul se deschide cu un poem „Cărți" ce face trimiteri la Baudelaire și Edgar Poe. „Corespunderile" poetei („Correspondances la Baudelaire) sînt cărțile, depozitare de viață, deoarece Murmur de suferință, suspin de voluptate", „fluvii de iubire și ură contopite", „Ne înfioară carnea memoriei livrești. Eticista de pînă la acest volum găsește în sfîrșit un răspuns cînd ferm, cînd aleatoriu : „nicicum" și „niciodată", ori „poate, cine știe".

„Oricînd" și „orișiunde", nu ostenește mîna / Poetului să scrie, „poți împlini ce vrei" / Și corbu-i stă pe umăr... Și cărțile cu semne / De sînge-s răsfoite cu milă-ades, de zei.

Procesul de maturizare al gîndirii poetice nu a adus clarificări, simplificări, ci dimpotrivă, complexări, o amplificare a problemelor cu care se confruntă. Sinceritatea e singura caracteristică prin care se unesc confidențele de acum din „Sanctuarul tulburat" cu cele din ciclul tinereții, din volumul de debut cu acest titlu.

În „Trăind în vecie", cum se intitulează o poezie, poeta ne oferă în același timp viziuni și parabole, încărcate de morală, care au mare contingență cu trăirile noastre zilnice. Drept argumente pentru această asertiune a noastră am putea cita destule titluri precum „Scuză", „Treceri-petreceri", „Scara interioară", „Țipăt", „Indiferență", „Elegie", „Din propria cenușă" etc. Lecția eminesciană privind trecerea timpului și viața oamenilor e destul de bine asimilată prin viziuni, meditații și parabole de o mare acuitate. Există însă în această învățare o postură demnă, creatoare, care refuză dădăceala măruntă, simplificatoare, excelent configurată în poema „Învățăcel", în care poeta refuză învățul simplificator.

Sînt însă și teme sau simboluri care apar pentru prima dată în poezia Doinei Sălăjan. Așa sînt baladele „Să-ți spun" și cea intitulată chiar așa, „Baladă". La prima lectură ele te trimit spre poezia germană „Să-ți spun" însă, prin finalul ei, după un discurs care iar ni-i amintește pe Macedonski și pe Adrian Păunescu, te trimite mai curînd la deznodămîntul dintr-o dramă cu măști :

Am ars festiv. În gloata gură-cască / Zărindu-te privii pîn'la sfîrșit / Cît de urît ți-i chipul fără mască. / Îmi meritam pedeapsa. Ți-am zîmbit.

Alteori, ca Baudelaire, în fața „Stîrvului" din celebra poezie cu acest titlu (Une charone, „Un hoit") poeta meditează în fața unui vierme găsit într-un hrean. Fără a se ridica la asocierile de idei din celebrul poem al lui Baudelaire, trebuie să remarcăm capacitatea acestei poete de a revela idei extrem de pătrunzătoare privind „sorțile" ce i s-ar fi hărăzit viermelui : „Habar nu are ce-nseamnă dulceață, / Aromitoare lenevire, saț / În hreanul său, întors pe dos de greață. / Se zbate-n damful iute ca-ntr-un lat. // Habar nu are că de-atîta bine / Cel din caisă va pieri senin / Cu fructa putrezită care-l ține / Fiind viața-i ca un scurt suspin. Dar limitîndu-ne la aceste cîteva sancțiuni în ideatica volumului „Sanctuar tulburat", la evidența eticismului, să mai adăugăm disponibilitățile mult mai amplificate în arta poetică a autoarei, de la inflexiunile de doină („Doină") și baladă (exemplele citate mai înainte) la meditațiile lirice latine din Horațiu sau Catul (Dedicație).

Cu toate că poezia Doinei Sălăjan ne amintește în principal pe romantici începînd cu Eminescu, trebuie să spun că aceasta e mai ales atitudinea, natura ei, fiind mai puțin vorba de o ideologie, pe care ea o desprinde din viața însăși, ca în meditația-profesiune de credință din poezia „Cîntec de leagăn" cu care se încheia volumul-placă turnantă, cum l-am numit, „Transfigurări" :

Toate vor trebui spuse într-o zi / Cu sinceritatea copilului nepăstrător de secrete / Sau cu nepăsarea muribundului dornic / Să se mărturisească întors spre perete. Și poeta își reia argumentația spre a conchide eticist : **Toate vor trebui spuse într-o zi / Dar clipa se amînă mereu ca din greșeală, / Nu nimerim cuvîntul sau poate ne e greu / Să ne-arătăm ființa în fața lunii goală. / Și-apoi sinceritatea ne-am ierta ? / Inconștienței de copil, sublime, Ce-i e permis și celui care moare, / La noi nesocotință-i și cruzime. / Dar toate trebuiesc spuse-ntr-o zi, / Iată cîntecul nostru de leagăn pentru fiece noapte. / Blînd leit-motiv, liniștitor, ambiguu / Ce naște numai vise nu și fapte.**

Îi urăm așa dar poetei să rămînă întotdeauna în postura „copilului nepăstrător de secrete", acum cînd nu demult, la 14 februarie 1987, a împlinit 51 de ani, spre a mai tulbura cu versurile sale, sanctuarele poetice.

Niculae Stoian

POST RESTANT

Fără o anume ordine, mizînd și pe întîmplare, alegînd uneori scrisorile mai scurte și mai citețe, ne-am pomenit rămași mult în urmă cu cîțiva corespondenți ale căror texte păreau să se fi pierdut. Or, cum la această rubrică nimeni nu are nimic de pierdut, ne grăbim, cu scuzele de rigoare, să le răspundem și celor mai răbdători, amintindu-le că proza cere nu numai talent, ci și multă răbdare, ea este o povară de drum lung și numai cei puternici o pot duce. Desigur, s-ar putea ca între timp unii dintre acești corespondenți aminați să se fi răzgîndit, să se fi apucat de poezie, ori să se fi apucat chiar de altceva, să fi ajuns colecționari, ori să fi luat încercarea lor de a publica în revistă o copilărie, un capriciu, o fantezie. Răspunzîndu-le, ne asumăm și acest risc, al „adrisantului necunoscut". Doar nu vi s-a întîmplat să comunicați cu cineva ani de zile și deodată, pe neașteptate, într-o seară, ori într-o dimineață să te trezești vorbind singur, fără absolut nici un ecou în celălalt ? Nu ați simțit, vorbind, nerăbdarea celuilalt de a vorbi și el, deci de a nu te asculta și înțelege, ci de a te contrazice pe ceea ce crede el că ai spus ? Cele mai multe și urîte certuri de aici vin, din această grabă violentă de a avea dreptate numai unul singur, din neputința sau nedorința de a-l asculta și pe celălalt, de a porni în discuție cu gîndul că e nevinovat, și nu vinovat (un principiu respectat în justiție, și anume acela de a dovedi vinovăția și nu nevinovăția cuiva). Deci, chiar cu riscul ca unii cărora le răspundem acum să se fi răzgîndit, iată că folosim proverbul, mai bine mai tîrziu decît niciodată, asigurîndu-ne corespondenții că numai lipsa timpului nu ne lasă să le răspundem repede, imediat dacă se poate, așa cum pe bună dreptate doresc ei. Răbdare și înțelegere fiind însă și de o parte și de cealaltă, pînă la urmă nimeni nu va avea nimic de pierdut, nici chiar banii pe plic și pe timbre.

★

CASIAN BALABASCIUC, Moldovița. „De data asta vă trimit două texte cu care am participat la concursul „Interferențe" — Slobozia... Am primit o telegramă prin care eram anunțat că am fost premiat la concursul în cauză și mi se cerea să confirm participarea la premiere... am primit o a doua telegramă prin care eram anunțat că, din motive obiective, se amînă premierea la o dată la care voi fi anunțat. Mi s-a părut ceva putred în Slobozia... Și a trecut o lună pînă cînd am aflat, din ziarul județean, numele laureaților suceveni la concursul „Interferențe". Bineînțeles, eu nu figuram. Nu m-am supărat, pentru că nu sînt un nume atît de consacrat în materie de proză, încît să mă simt lezat în amorul propriu, iar pe de altă parte știm toți că... „Errare humanum est !". As fi preferat însă să mi se spună direct că a fost o greșeală și că... poate... altădată... Așa era etic, nu ?" Așa era, rămîne totuși să ascultăm și cealaltă parte, adică pe organizatorii concursului din Slobozia, ca să știm cînd au fost sinceri. Cînd au trimis telegramele, ori cînd au dat premiile ? Oricum, pentru un prozator pe care „Luceafărul" l-a debutat, experiența aceasta, deși amintind de Caragiale, este interesantă și îl poate inspira. În nici un caz nu vrem să vă credem atît de mîhnit de pierderea premiului, încît să puneți în practică cele ce ne-ați scris în iulie 1986 : „De la toamnă cred că îmi voi vedea de meserie și veți scăpa de încă un făcător de propoziții cu pretenții de text literar...". Asta am publicat noi, un făcător ? Un om care nu și-a văzut de meserie ? Ar fi prea trist, nu ?

ANA MARIA CRIȘAN, Tîrgu Mureș. În primul rînd trebuie să hotărîți singură ce vreți să scrieți. În al doilea rînd „proza foarte scurtă" e o proză de almanah, unele texte fiind chiar glume de sezon : „După felul în care, uneori, îmi țiuie capul, știu sigur domnule doctor, că cineva mă bruiază !". Alte proze f. s. sînt simple „meditațiuni" de birou, bunăoară : „Natura are aerul părintelui ce-și lasă copiii să descopere lumea crezînd c-o descoperă..." sau „Căci ce altceva poate fi înțelepciunea decît : să trăiești ca și cînd n-ai ține cont de nimeni și de nimic, ținînd cont de toți și de totul". Altădată ne-ați trimis lucruri mult mai interesante, deci...

VASILE NISTOR, Rîmnicu-Vîlcea. Și dv. ne trimiteți „proze foarte scurte", care nu au alt merit în afară de acela că sînt f.s.. Înțelegem că literatura s.f. va fi concurată în curînd de literatura f.s., dar cum ? Cu așa ceva : „Magdalena, Maria, Elena... Irina, Ioana, Alina... Ana, Mădălina... nimic nu-i pe lume mai încîntător decît o femeie ! Și eu eram dintre cei pe care femeile nu i-au respins. Cînd doream o femeie, o priveam zîmbind și-atît !" (n.n. am încercat și noi, dar...). Din tot ce ne-ați trimis, cele mai bune reflecții sînt : „Ce-i aia mulțime vidă ? Cum să înțeleagă un copilaș de șase-șapte ani așa ceva ?" (Învățătoarea) și „Cel mai obișnuit fel de a înmuia inimile celor pe care i-am înfruntat, cînd ei ne-au îngenuncheat și au răzbunarea în mîna lor, este de a ne supune că să-i îndemnăm spre milă și iertare..." (Montaigne). Un lucru ne-a nedumerit : „Mie nu-mi rămîne decît să aștept (cu emoție, evident !) bilunar **Luceafărul".** De ce citiți revista noastră numai din două în două numere ? Așteptăm răspunsul.

SERGIU IONIȚĂ Deva. Dacă proza a apărut în „Athenaeum" anul II, nr. 10, decembrie 1969 (?), de ce ne-o mai trimiteți și nouă ? De cîte ori vreți s-o publicați ?

RADU RĂDAN, București. „Chemarea" este o proză melodramatică : o fetiță se pierde de părinți la cutremur, este adoptată, dar mama ei adevărată, învățătoare, o caută prin școli, o găsește, fetița simte chemarea sîngelui (de aici și titlul prescurtat), și, deși tatăl (adevărat) nu mai trăiește (și-a apărat cu trupul lui fetița), „adulții se bucurau deocamdată văzînd fetița fericită... Fericirea însă, (n.n. ah, această virgulă) putea veni mult mai tîrziu, atît pentru ea (,) cît și pentru cei trei oameni mari. Dar numai Ana (n.n. fetița) va trebui să le-o aducă. Deocamdată va fi sigur o luptă a fetiței de zece ani cu ea însăși, ca să se poată împărți în mod egal între cele două mame". Piesele de teatru trimiteți-le la revista „Teatru". Cine știe ? !

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Craiul munților

1.

În Ținutul Zarandului, locul de peregrinare neliniștită și melancolică a lui **Avram Iancu,** moții vorbesc despre Craiul Munților folosind **numai** timpul prezent. Am întrebat odată, mai demult, pe un școlar cine a **fost** Iancu și acesta mi-a răspuns fără să ezite : „El **este** Craiul nostru".

2.

O consemnare care m-a frapat, în legătură cu vîrsta la care s-a săvîrșit din viață Prefectul Aurariei Gemina, face cercetătorul Aurel Decei.

Studiind „Protocolulu Parohialu" al comunei Vidra de Sus, inaugurat la data de 29 mai 1855, cu scriere folosind literele chirilice și completat mai apoi de-a lungul anilor cu litere latine, în dreptul rubricii **născut** este consemnat anul 1828 ! Cercetătorul conchide : „Anul nașterii înscris în protocoalele parohiale nu poate fi îndoielnic ; mai curînd poate fi nesigură aprecierea vîrstei Craiului Munților din partea contemporanilor și chiar a amicilor săi cei mai apropiați. **Socotim așadar că Avram Iancu avea 44 de ani cînd a decedat și nu 48".**

Dacă ținem seama și de faptul că în același an era înregistrată și o fată cu numele de Anna Iancu, care era probabil o rudă, precum și de informația că diferența dintre Avram și fratele său mai mare Ioan era de patru ani, afirmația pare verosimilă. Acceptînd această variantă rezultă că Iancu avea în 1848 numai 20 de ani...

Însă din „Protocolul gimnaziului crăiesc din Zlatna" reiese că Avram Iancu a frecventat acest lăcaș de învățătură între anii 1837—1841. Luînd drept valabil anul nașterii 1828, înseamnă că micul școlar avea abia vîrsta de 9 ani !

Dacă asupra anului nașterii, după cum se știe există controverse, despre luna sau ziua în care a venit pe lume nu există nimic oficial. O mărturie făcută unui prieten vorbește de „luna cireșelor". Probabil iunie tîrziu, sau începutul lui iulie, la munte. Mai există o însemnare rămasă pe o carte bisericească care consemnează drept dată a nașterii : „Paștile anului 1824".

Coroborînd aceste informații, am privit zile întregi portretele lui Barbu Iscovescu executate „după model" în anul 1849 precum și alte litografii și desene de epocă. În absolut toate, expresia feței este mult maturizată, chipul purtînd deja trăsături precise și expresive.

3.

Secvențe despre moartea **eroului național,** cum este denumit în presa vremii, sînt multe și edificatoare. Numeroși martori relatează fără drept de îndoială că a decedat în urma unei hemoptizii. Vestea s-a răspîndit fulgerător. Spre seară (în 10 septembrie 1872) sosiseră la priveghi, primii consătenii lui din Vidra. A doua și a treia zi s-au perindat prin fața catafalcului mii de moți veniți să-l vadă înainte de despărțire. Preotul din Țebea, Ioan Tisu, pe care Iancu îl cunoștea, **a donat crucea de piatră pregătită pentru propria-i înmormîntare** pe fața căreia s-au săpat cuvintele : „Avram Iancu advocat, prefectul legiunii Gemina Române în anul 1848—19, mort 1872".

4.

Într-o scrisoare adresată locotenent-colonelului I. Simffony în care încearcă să elucideze scopul și țelurile revoluției din Munți, Avram Iancu scria : „Maghiarul de existență și viitor nu poate vorbi fără român, nici românul fără maghiar. Credem și prea luminat vedem că peste noi, și peste voi, azi mîine vrea să dea mîna un element gigantic, care în scurt timp ne va îneca, și nu vor rămîne altele, decît urmele existenței noastre".

Mircea Micu

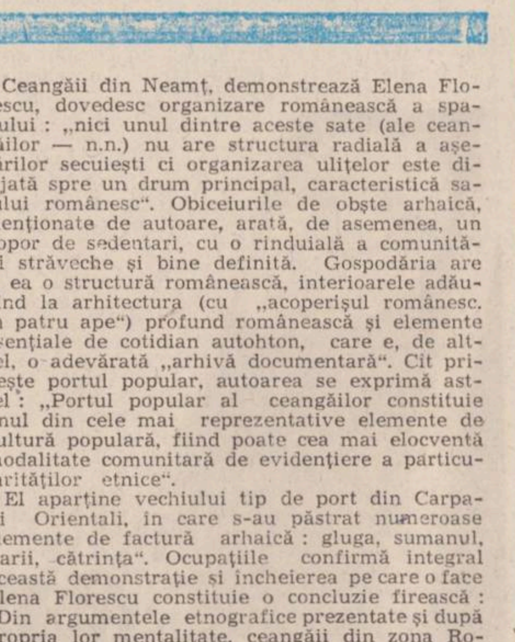

REVISTA REVISTELOR

Dezbaterea continuă

● **„ATENEU" Nr. 2/1987.** O interesantă dezbatere, privitoare la „Originea ceangăilor din Moldova", se află în curs în revista „Ateneu", constituind una dintre cele mai solide inițiative din domeniul arheologiei spiritului românesc produse în ultimul an ; o asemenea examinare colectivă, desfășurată sub forma unei discuții în jurul mesei rotunde, a publicat, de asemenea, și „Luceafărul", în marginea unei cunoscute sinteze dedicate de Dumitru Mărtinaș acestei teme încă puțin cercetate. Dezbaterea „Ateneului" a început în nr. 5/1986 și a continuat pînă acum, existînd indicii că va înainta cu aceeași consecvență ; ar fi, poate, indicată o adunare a tuturor contribuțiilor într-un volum, foarte necesar — de altfel — la încheierea examinărilor parțiale. Sînt, de altfel, între cercetările acestea, micromonografii de sate ceangăiești („Faraoani", de Maria Ungureanu), analize de registre de stare civilă (Dumitru Zaharia), examinări ale unor „aspecte istorico-demografice" (Gh. Radu) studii privind „particularitățile naționale ale culturii spirituale și materiale" (Mihai Merfea). Extrem de documentată și erudită, ajungînd la încheieri de necontestat, prin disociații succesive, este și contribuția Elenei Florescu (din nr. 2/1987), valorificînd „argumentele etnografice". Autoarea studiază pe ceangăii din județul Neamț, care „au venit treptat de la mijlocul secolului al XVIII-lea pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea", stabilindu-se în cîteva sate (Săbăoani, Tănășeni, Adjudeni) laolaltă cu localnicii ori înființînd alte sate. Este o populație fundamental românească, transilvană, emigrată din locurile de origină din motive pe care le-a înfățișat Ștefan Mateș, în „Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX".

Ceangăii din Neamț, demonstrează Elena Florescu, dovedesc organizare românească a spațiului : „nici unul dintre aceste sate (ale ceangăilor — n.n.) nu are structura radială a așezărilor secuiești ci organizarea ulițelor este dirijată spre un drum principal, caracteristică satului românesc". Obiceiurile de obște arhaică, menționate de autoare, arată, de asemenea, un popor de sedentari, cu o rînduială a comunității străveche și bine definită. Gospodăria are și ea o structură românească, interioarele adăugînd la arhitectura (cu „acoperișul românesc. în patru ape") profund românească și elemente esențiale de cotidian autohton, care e, de altfel, o adevărată „arhivă documentară". Cît privește portul popular, autoarea se exprimă astfel : „Portul popular al ceangăilor constituie unul din cele mai reprezentative elemente de cultură populară, fiind poate cea mai elocventă modalitate comunitară de evidențiere a particularităților etnice".

El aparține vechiului tip de port din Carpații Orientali, în care s-au păstrat numeroase elemente de factură arhaică : gluga, sumanul, ițarii, cătrința". Ocupațiile confirmă integral această demonstrație și încheierea pe care o face Elena Florescu constituie o concluzie firească : „Din argumentele etnografice prezentate și după propria lor mentalitate, ceangăii din zona Roman sînt români transilvăneni, care în timpul conviețuirii de veacuri cu secuii și moldovenii au asimilat unele trăsături din cultura acestora, păstrînd totodată acele caracteristici proprii care-i definește ca grup etnic". Sînt încheieri care contribuie la o mai dreaptă reprezentare științifică asupra unei populații fundamental românești, o încercare merituoasă de a adăuga argumentelor lingvistice și istorice „argumente etnografice".

Catagraf

Permanența izvoarelor

Și în ceea ce privește sectorul prozei, o parte din realizări sînt memorabile, indiferent că ne aflăm pe terenul **realismului social și psihologic** ori în regimul **prozei fantastice,** în cadrele **eposului liric** (vorbind despre un roman al lui Z. Stancu, criticul M. Ungheanu îl consideră „un bocet metafizic") ori în problematica eșafodajului **eseistic,** în compoziția **poetică** ori în varietatea coloritului și **pitorescului prozastic,** Modalitățile de abordare pot fi diverse și variate, tradiția autohtonă / spiritualitatea poporană, însă, e una, profundă și inconfundabilă.

Proza lui D.R. Popescu, adînc înfiptă în solul mentalității rurale, în viața satului românesc, nu putea să nu pună în ecuația unor semnificații mai generale, etice dar și estetice, lumea eresurilor, spectrul tarelor și reverberațiilor lor cutumiare specifice acestei comunități. În cîteva rînduri, prozatorul surprinde raportul dintre **mentalitate** și **putere,** ca în nuvela **Duios Anastasia trecea...,** unde ne relevă o istorie agresivă, violentînd tradiția, datina, formele cutumiare, care, în ciuda înfrîngerilor de moment, se dovedesc mai puternice decît agresivitatea incidental-pasageră, itinerantă. Rezultă de aici o ciocnire tragică, în schema mitului antigonic, cum s-a observat. E, de fapt, o caracteristică mai generală a acestui estetism prozastic intenția de a insinua, de a insufla peste tot sensuri, metafore, simboluri ce țin de arhetipal, de reverberația motivică a atîtor mituri. Prozatorul se arată interesat, în atîtea rînduri, de ceremonialurile țărănești, de la cel funebru la acela nupțial, punîndu-le în situația confluențelor, a întrepătrunderii, ca în **F.,** de unde extrage o mare încărcătură de sensuri. Tot aici un „priveghi" năpăstuit devine un carnaval amalgamat și aluvionar. E vizibilă peste tot sensibilizarea unor concepte prin narativitate simbolică și acea văluire de idealitate străvezie, de atîtea ori etică, justițiară, recriminatorie, e, în fond, umanitaristă și ea iese mai bine în evidență în această pendulare între realismul cruzimii prozastice și fantasticitatea asumantă a viziunii.

La Fănuș Neagu, însemnele tradiției autohtone, o anumită spiritualitate în datele ei fundamentale dezvoltă, în regimul luxuriei metaforice, o lume „întoarsă", în care se varsă spiritualitatea poporană, o mentalitate rurală intrată într-o iremisibilă criză (ca în povestirea **Drăgaica).** E aici o lume imaginară, pestriță, cufundată în simțuri, o vitalitate intrată sub zodia aventurii — **Îngerul a strigat** valorificînd arhaicul, arhetipul, păgînitatea experienței. O „lume" a îngerilor căzuți care, în căutarea idealității și împlinirii utopice, ia în piept întreg deșertul păcatului, nu într-un fel confortabil, ci în modulația gravă a absorbirilor aventuroase, a trăirilor la limită. O „lume" care, bezmeticind prin văile aventurii, cade în păcat cu voluptatea spiritelor utopice și asupra căreia stăruie pitorescul motivic al atîtor mituri și eresuri, în chintesența amalgamată a sacralității păgîne (v. mitul transhumanței / întemeierii din „Îngerul a strigat", ori motivul trinității...)

Preocupat, la modul unei subtile observanțe doctrinare, de **fenomenul românesc,** Paul Anghel s-a aplecat, în dese rînduri, asupra specificității și diferențierii spirituale a creației populare. E destul să amintim substanțialul eseu **Mioritica** din „Noua arhivă sentimentală" (1975) pentru a înțelege cheia majoră în care se desfășoară întregul portativ eseistic, acel corp strîns de idei, de o acută finețe și de o funcțională argumentație exhortativă. Spiritualitatea poporană constituie, în concepția lui Paul Anghel, direcția majoră, fluxul medular al unei concepții organiciste. Ciclul **Zăpezilor de-acum un veac** înaintează, încă de la debut, pe ideea „redescoperirii" unei întregi epoci (idee precisă și foarte clară autorului). E vorba nu numai de inevitabilele „descoperiri" geografice, dar și de formele geologice, de fauna și flora, ca și de meteorologia „spațiilor pe care le-am descoperit". Dar în straturile de profunzime ale acestei memorabile construcții epice se simt curenții tari ce grăiesc despre specificitatea și diferențierea spirituală românesc. Și e foarte interesant de urmărit aici codul moral, concepțiile, superstițiile, în general radiografia etnografică a armatei (și nu numai a acesteia) alcătuită din „talpa țării", care s-a acoperit de jertfe și glorie în războiul independenței noastre de stat. Dacă e adevărat că cinstirea trecutului izvor de vitejie este, atunci în straturile de geologie prozastică ale „Zăpezilor..." lui Paul Anghel elementul etnolingvistic intră în simbioză cu cel istoric, premergîndu-l, de fapt, și punîndu-i un sens clar și o conștiință de actualitate. E vorba de reflexele cîtorva mituri esențiale (mitul etnogenezei, al existenței pastorale, al creației prin jertfă, al naturii și al iubirii), care sugerează tot atîtea elemente de filosofie a culturii.

Într-un inspirat eseu, tînărul critic Nicolae Georgescu se apleacă asupra „spoliilor" folclorice, considerîndu-le un domeniu fertil pentru cercetare în ciclul romanesc al lui Paul Anghel **(Luceafărul,** 1 259/'86).

E unul din posibilele puncte de plecare ale viitoarei exegeze.

Ștefan Bănulescu merge pe tipologia narativității fantastice și mitice, exoticul și pitorescul sînt puse în ecuația și perspectiva unei/unor esențiale definiri. Această proză, în relație cu un prelung ecou, insesizabil aproape, al primigenității spirituale, cu originarul și arhaicul, arhetipalul și anistoricul, vine să depună mărturie despre o mentalitate poporană străveche, de vîrsta atemporalelor mitologii. Sondarea fabulosului folcloric relevă anumite figuri consacrate (caloienii, paparudele, avatarul, moroii, ceremonialul funebru, vînătoarea), văzute în o ritualitate ezoterică, în cețurile unei mitologii folclorice, ale căror sensuri semnificații, metafore, simboluri joacă în transluciditatea mentalității noastre (aici a Cîmpiei).

La Ion Lăncrănjan este atestată forța „cosmică" a teluricului, preeminența gestului simbolic, întemeietor, în general acea mentalitate (cu stratificările ei specifice) din care crește mitologia aspirației rurale, pe un fond melodic, adică în surdina unui lirism auctorial. Epica sa, de o observanță deloc comodă, cu substrat polemic, surprinde mutațiile de esență, spectrul psihologiilor colective **(Cordovanii).** „Drumul cîinelui", de substrucție poematică, implică transfigurări simbolice și ecouri baladești. În **Caloianul** este evocată trăirea cu luciditate a evenimentului și implicarea în el pînă la atingerea de eșec. Amintim meditația gravă pe tema „tradiție și inovație" din culegerea de eseuri **Nevoia de adevăr** și stringența veristă din „Suferința urmașilor", cu atîtea ecouri și perspective motivice pentru mitologia rurală propusă.

Pe linia unui transilvanism robust, dar deschis perspectivei vibratile a modernității înaintează proza lui Vasile Rebreanu, preocupată de latura comportamentist-psihologică și de cazuistica inedită. Eticismul acestei proze, de aluzie justițiară, e, de fapt, cutia de rezonanță a unei mentalități, căci autorul **Casei** sondează lumea fabulosului popular, a mitologiei rurale, „descătușînd" spiritul atîtor mituri, parabole, alegorii. Întîlnim, în acest sens, subtile corespondențe de tip folcloric ale unei lumi imaginate, în o serie de povestiri (de la **Călăul cel bun** pînă la **De chemat bărbatul pe stele** sau **Securi pentru funii).**

Demne de tot interesul sînt și alte mari realizări (Sorin Titel, de pildă, ar merita o analiză specială), care redescoperă tradiția și spiritul poporan al specificității noastre în modalități, viziuni și glosări dezvoltate într-o contrapunctică modernitate. Se aude, astfel, în literatura noastră, susurul „izvoarelor de apă vie" din zariștea tradiției autohtone, linia melodică a mentalității poporane, a unei mitologii folclorice, continue și permanente, apreciată drept una dintre cele mai frumoase și adînci întrupări ale geniului uman.

Z. Cârlugea

TINERETUL ȘI MARILE PROBLEME ALE LUMII CONTEMPORANE

Tineretul participă tot mai mult la formularea problemelor lumii de astăzi. Angajată în realizarea obiectivelor economice și sociale preconizate de partidul comunist, tînăra generație din România este adînc preocupată de marile teme ale contemporaneității. O reuniune internațională desfășurată recent la București, sub formula emblematică „Tineret, cercetare, acțiune socială în perspectiva anului 2000", a evidențiat încă o dată contribuția tineretului român la apărarea păcii și la împlinirea unor deziderate fundamentale privind integrarea în societate, în acțiunile de ameliorare a condițiilor de viață și muncă pe toate meridianele lumii. Pacea reprezintă imperativul principal al zilei de azi, aceasta este concluzia încă o dată afirmată de forumul reprezentativ al tinerilor participanți la reuniunea din capitala României. Inițiator al frumoaselor activități din cadrul Anului Internațional al Tineretului, înscris între manifestările semnificative ale Organizației Națiunilor Unite, precum și al altor acțiuni de răsunet pe plan mondial, tineretul român se dovedește o forță socială conștientă de sine, responsabilă față de destinele proprii și față de sarcinile tinerei generații din întreaga lume. Participanții la reuniunea internațională de la București au subliniat importanța propunerilor tineretului român, rolul de avangardă al tineretului în lupta împotriva înarmării, pentru asigurarea unei păci durabile și preîntîmpinarea conflictelor armate, necesitatea unui program riguros de încadrare a tinerilor în viața societăților în care trăiesc, de participare la împlinirea visurilor sale de prosperitate și progres social, de cooperare multilaterală între toate națiunile lumii.

— Cred că întîlnirea de la București reprezintă un pas important spre întărirea și coordonarea cercetărilor internaționale în problemele tineretului. La succesul ei au contribuit mai mulți factori, în primul rînd munca de organizare a Centrului de Cercetări pentru Problemele Tineretului din România, apoi cooperarea cu UNESCO, precum și reprezentarea tuturor centrelor importante și grupurilor de cercetare din Europa occidentală și centrală, din țările socialiste și din două țări din Africa. Neîndoios, programul bine elaborat, care a cuprins trei teme importante — socializarea tineretului, tineretul și pacea, probleme metodologice și de organizare a cercetării — a stimulat discuțiile și schimbul fructuos de idei. Aș dori să adaug că a existat, de asemenea, posibilitatea unui larg dialog între toți participanții în pauzele reuniunii și toți cei care au dorit au avut prilejul să se cunoască mai bine, să facă schimb de informații și impresii.

Reprezentanții români au dominat, în mod firesc, nu numai prin numărul mare de comunicări, ci și prin direcțiile sugerate discuțiilor și nivelul calitativ al comunicărilor, colegii români venind foarte bine pregătiți la această reuniune. Faptul acesta a fost evidențiat, în mod deosebit, la secțiunea care a discutat problema tineretului și păcii, discuție axată, cu precădere, pe substanța referatelor delegației României socialiste.

În ceea ce privește colaborarea noastră bilaterală în domeniul cercetărilor pentru tineret, ea s-a dezvoltat încă de la începutul anilor '60, a evoluat cu succes în decursul anilor '70 și '80, iar în ultimul timp a devenit mai activă, stimulată de prevederile protocoalelor semnate de conducerile instituțelor noastre.

Referindu-mă la conținutul discuțiilor reuniunii de la București, vreau să remarc, în primul rînd, interesul suscitat de integrarea socială a tineretului, indiferent de regiunea geografică sau orînduirea social-economică. Discuțiile au evidențiat și unele deosebiri. În timp ce pentru tineretul din țările capitaliste și din lumea a treia, problema șomajului reprezintă un aspect major, în țările socialiste integrarea tineretului în sferele cele mai importante ale vieții sociale face parte din însăși esența sistemului socialist.

Se cuvine relevată, de asemenea, atenția particulară acordată în timpul dezbaterilor luptei pentru pace și apărarea mediului înconjurător — două teme de interes major pentru tinerii din întreaga lume.

Vladimir Muhaciov
șef de secție la Centrul de cercetări al Școlii superioare de Comsomol de pe lîngă C.C. al U.T.C.L.

— Reuniunea de la București mi s-a părut foarte interesantă și reprezentativă pentru stadiul cercetării în domeniul tineretului în lume, dat fiind că la ea au participat toate categoriile de țări, iar intervențiile și comunicările au fost de un înalt nivel științific. Inițiativa Centrului de Cercetări pentru Problemele Tineretului din România a stîrnit un larg ecou în cele mai importante centre de cercetare pentru problemele tineretului din lume. Dovada cea mai elocventă fiind schimburile de informații, documentație, metodologie și cercetări concrete care a avut și are loc între instituțele noastre după această inițiativă.

După părerea mea, pacea și problemele ecologice sînt cele două teme care au cea mai largă audiență în rîndul tinerilor și la care tineretul spaniol este deosebit de sensibil. Iată de ce, consider că hotărîrea României de a reduce cu 5 la sută armamentele, efectivele și cheltuielile militare, în mod unilateral — reflectată și în presa spaniolă — reprezintă o inițiativă foarte importantă și nu mă îndoiesc că ea va avea un efect puternic asupra tinerilor din țara mea, profund preocupați de problemele păcii, cum am arătat. De altfel, mi se pare esențial ca întreg tineretul din lume să reflecteze cît mai mult și să acționeze hotărît în interesul păcii internaționale.

Aș dori să spun, în încheiere, că poporul român este foarte călduros cu străinii, iar în ceea ce ne privește pe noi, spaniolii, nutrim o simpatie spontană față de acești oameni primitori, care-ți devin simpatici de la prima întîlnire, atît de apropiați nouă prin limbă și originea comună. De aceea ne-am simțit în România nu ca turiști, ci ca în vizită la niște prieteni apropiați.

Canudos Aureliano
Centrul național de informare și documentare în problemele tineretului, Spania

— Doresc să relev spiritul de cooperare în care s-au desfășurat lucrările reuniunii de la București, cooperare urmărind ca rezultatele cercetărilor în domeniul tineretului și alte informații referitoare la cele mai adecvate modalități de angajare a tinerilor în viața economică și socială, de îmbunătățire a condițiilor de muncă, educație și trai ale tinerilor dintr-o țară să ajungă la dispoziția cercetătorilor și tuturor celor care se preocupă de problemele tineretului din alte țări.

Am urmărit, în mod deosebit, continuarea colaborării între UNESCO și România, soldată cu bune rezultate în organizarea întîlnirilor internaționale de la Costinești. Sperăm să dezvoltăm această colaborare cu prilejul aniversării a 20 de ani de la crearea Centrului de Cercetări pentru Problemele Tineretului din București.

UNESCO apreciază în mod deosebit inițiativa României privind Anul Internațional al Tineretului și impactul acestuia pe plan internațional, ca și demersurile țării dumneavoastră pentru menținerea păcii în lume. Rolul României în stimularea interesului pentru problemele tinerilor din întreaga lume este foarte important, iar competența cu care acționează în acest domeniu organizația de tineret din România este bine cunoscută.

Urmărind să sprijine tinerii din lume să-și afle o identitate politică, socială și culturală în anul dedicat de O.N.U. păcii, UNESCO a organizat mai multe reuniuni internaționale cu tema „Tineretul și educația pentru cooperare și pace între popoare".

Cea mai puternică impresie a vizitei mele în România mi-au produs-o căldura și ospitalitatea poporului. Mi-a plăcut foarte mult Muzeul de istorie a poporului român și apreciez în mod cu totul deosebit originalitatea de interpretare și expunere a construcțiilor și tuturor mărturiilor civilizației țărănești în Muzeul satului din București.

Carmen Negrin
reprezentanta Diviziei pentru tineret, UNESCO

— Acum, cînd în întreaga lume tineretul capătă un rol tot mai mare și devine un factor important a cărui forță trebuie folosită pentru accelerarea dezvoltării sociale și economice, astfel de reuniuni sînt foarte folositoare. Sînt bucuros că am participat la această reuniune internațională organizată de România socialistă, țară cu care avem legături foarte strînse, tovărășești și profesionale.

Am avut posibilitatea să cunosc o nouă, foarte actuală și cuprinzătoare imagine de cel mai mare interes pentru tinerii din diferite părți ale lumii, la București fiind prezenți reprezentanți din țări capitaliste, țări socialiste și din țări din lumea a treia. Am ascultat cu atenție cuvîntul de deschidere al tovarășului Nicu Ceaușescu, prim secretar al C.C. al U.T.C., ministrul pentru problemele tineretului din România, care a făcut o analiză profundă a dezvoltării cercetării în problemele tineretului și a realizărilor obținute în acest domeniu în țara dumneavoastră. Comunicările colegilor români m-au impresionat prin rigoarea analizei și înaltul nivel științific. Ele au creat, de altfel, un cadru stimulativ de lucru.

Colaborarea bilaterală dintre institutele noastre de cercetări durează de peste două decenii, încă de la primele seminarii comune de la Ruse și Vidin, urmate de altele și de frecvente schimburi de informații și cercetări. În prezent, lucrăm la două cercetări comune : „Integrarea tineretului în societate" și „Trecerea tineretului din școală în activitatea productivă". Chiar săptămîna aceasta se va desfășura un nou seminar bilateral româno-bulgar pe tema : „Participarea tineretului în etapa intensificării dezvoltării societății".

Îmi face plăcere să arăt că organizarea reuniunii a fost la cel mai înalt nivel și nu mă refer numai la desfășurarea activității noastre în ședințele plenare, ci și la condițiile ce ne-au fost create pe întreaga durată a șederii în România. Vreau să relev, totodată, contribuția substanțială a colegilor noștri de la Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului din București la desfășurarea cu succes a reuniunii, cercetările lor fiind deosebite atît sub raport teoretic, metodologic, cît și al rezultatelor practice în antrenarea tineretului în viața politică, socială și economică. O impresie deosebită mi-a făcut participarea filialelor regionale ale Centrului din București, care au venit cu un mare volum de cercetări teoretice și de caz, demonstrînd un efort lăudabil și un interes particular pentru problemele tineretului.

Mihail Stefanov
director adjunct al Institutului de studii pentru tineret, din Sofia

— Vin din partea unei asociații care coordonează principalele organizații de tineret din R.F.G. și am fost preocupat, mai ales de aspectele practice, de modalitățile aplicării rezultatelor cercetărilor privind tineretul. Am fost impresionat de îngrijorarea cu care tinerii din țări foarte diferite urmăresc destinele păcii, îngrijorare manifestată și de tinerii din R.F.G. Foarte multe dintre problemele discutate la această reuniune se cer rezolvate și în țara mea, ca de exemplu, impactul dezvoltării tehnico-științifice asupra integrării tinerilor în viața socială și economică. Faptul că optimismul tinerilor a scăzut în unele țări, confruntate cu creșterea șomajului și alte aspecte negative, este o problemă foarte importantă pentru noi toți. Indiferent de regimul în care trăim, avem datoria să garantăm tinerilor un viitor sigur și o pace trainică.

Faptul că vom putea beneficia de rezultatele importante ale acestei reuniuni este deosebit de pozitiv. Ospitalitatea ce ne-a fost arătată, climatul destins, caracterul deschis al dezbaterilor, discuțiile purtate în afara lucrărilor seminarului, au contribuit la o mai mare apropiere între toți cei prezenți. Am avut, în anii trecuți, seminarii comune cu colegii români și sperăm să continuăm această formă de colaborare bilaterală, ca și schimbul de informații și rezultate ale cercetărilor.

Apreciez în mod deosebit inițiativa României privind Anul Internațional al Tineretului și rolul său în promovarea unor legături strînse între tinerii din toate țările, din Est și Vest, și din lumea a treia.

Aș vrea să relev rolul important pe care îl joacă creșterea interesului pentru cultură al tinerilor stimulat, poate, și de răspîndirea mijloacelor de mas-media. Asistăm, după părerea mea, la nașterea unui fel de „cultură universală a tinerilor" ce constituie un mijloc de crestere a înțelegerii între generațiile tinere din diferite țări și contribuie la desființarea dușmăniilor care au marcat generațiile mai vîrstnice. Urmărind interese comune, tinerii au șansa să-și creeze un viitor pașnic, ferit de confruntări. Atitudinea activă a tineretului față de problemele păcii și de necesitatea stopării cursei înarmărilor este singura care poate asigura succesul luptei pentru pace.

Berndt Müller
Asociația pentru muncă și ocrotirea tineretului din landul Westfalia de Nord — R.F.G.

Grupaj realizat de Leon Talpă

Brăduț Covaliu : „Imn de pace"

Martie bogat

Iată, este o dimineață care sparge ferestrele cu soare. Un soare tăios, ce-i drept, dar vestind, iar, ruperea iernii în primăvară. Reci și curate ca duraluminiul, diminețile lui martie anunță o primăvară cu ferestrele deschise în care-și vor potrivi zimbetul ciorchini de liliac. Gospodarii demosului român își dedică brațele și gîndurile sănătoase primenirilor. Bărăganurile țării, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, lucrează spre a primi sămînța recoltelor viitoare. Ritmul e total, aidoma năzuințelor, prosperitatea nici nu se obține bătînd din palme pe-un cîlcîi de colină la umbra buruienilor. Anotimp de nuanțe și tranziții, primăvara e destinată tinereții, întîmplărilor a toate cele. Ea curge cu idealurile noastre dimpreună, cu planurile prin care însămînțăm glia întru perpetuarea eforturilor spre mai bine. Adolescentă între sezoanele climei temperate, primăvara va decide curînd, și de data asta, viitorul livezilor, grînelor, podgoriilor. În sîngele ei adolescent se bulbucă, frumos înfiorate, gingășia și tandrețea ce permanentizează iubirea de celălalt, dar și cugetele fertilizînd aspirații cetățenești imediate și de perspectivă. Puieții plantați acum, butucii de vie ridicați acum, semințele prinse între valvele brazdelor acum, vor da socoteală la toamnă. Pentru că lucrătorul nu trăiește pentru astăzi, doar. Iar unealta lui, a fiecăruia, contribuie la bogăția de suflet și lumină a patriei. Întru mereul mîine, fiecare și toți lucrează cu unealta izbînzii alcătuindu-și viața, destinul colectiv, epoca. El lucrează întru sine și întru ai săi toți, respectiv întru propășirea țării care-l cuprinde, întreagă și vastă și sfîntă. Și bate ora caldă și senină a victoriei. Și din liniștea orei izvorăsc vocile tovarășilor. Sînt tineri lucrători întru mai bine. Fiecare își contemplă și explică unealta lucrării lor rostuită în marea lucrare a țării. Și vocile se dispun după rînduiala lor interioară și se completează contrapunctic, în virtutea destinației comune a făptuirilor.

Făptuirile lor tinerești se adună la ora bilanțului, în delta idealurilor comune. Zic ora bilanțului, căci ce înseamnă altceva consemnarea aportului uneltelor lor acum, cînd se rotunjesc 65 de ani de ființare a Uniunii Tineretului Comunist ? Și uneltele lor sînt variate, complexe și utile, asemenea chipului patriei, însuși. Și celebrarea acestor unelte, sînt convins, e tocmai celebrarea idealurilor care s-au constituit în programul luminos pus în practică acum 65 de ani. Și la această oră a bilanțului, bucuros creionez cîteva profiluri de tineri într-o primăvară cînd celebrăm tinerețea. Și mă gîndesc, acum, la Toma Vasile din Baia Mare. Este miner. I-am privit cîndva o „personală" la Casa de cultură a sindicatelor din localitate. Fiindcă Toma Vasile e și pictor amator și pot declara fără false simpatii că am văzut atunci expresiile de sus ale artei amatorilor. Muncitor cum parcă numai minerii știu să ajungă, tată fericit care-și privește zilnic copiii și nevasta cu ochiul proaspăt dăruit de natura autoeducației sale de pictor și poet, el merită invidiat, în sensul sănătos al cuvîntului, întîlnirea cu el este tonică, fermecătoare. Este semnificativă pentru România anilor noștri. Așa cum semnificative sînt și profilurile atîtor altor tineri. De pildă Marian Cuzdrioreanu, Ion Eftene și Nineta Fudulu, care își dedică anii cei mai frumoși ai vieții săvîrșind, împreună cu colegii lor, un miracol bucureștean : limpezirea definitivă a apelor străbunei Dîmbovițe. Gravi dar simpatici, tineri dar deja cunoscători, ei mi-au dezvăluit nu numai secretele lor diurne de muncă, dar și cîte ceva din eul lor intim, din aspirațiile și năzuințele lor de virstă și suflet. Am depozitat în memorie ce-și doresc, ce realizează, ce coridoare artistice obișnuiesc să aprecieze. Cu o aceeași fragedă curtoazie m-a întîmpinat și cuplul de violoniști ai Filarmonicii bucureștene, Violeta Cărstea și Mircea Călin. Tinerețea le înmugurea chipurile peste roseața „obligatorie" a efortului cotidian grație căruia ei descifrează partiturile și le întrupează, miraculos, dinaintea unui auditoriu, da, deseori format din tineri-ca-și-ei, respectiv din toți aceia care-și călăuzesc unealta voinței și aptitudinilor lor întru mai-binele țării care-i cuprinde, întreagă și vastă și sfîntă.

C. Mircea

Seninătatea anilor

Paly-bácsi era tîmplar de mare finețe și precizie — măsura piesele la milimetru —, dar nici că și-ar fi pus vreodată sare în „zupă", dacă nevastă-sa, Vizaknay-neni, nu o sără destul. Erau hachițele lui, cu care, fără s-o știe, ne ținea la respect — pe ucenicii și calfele din atelierul „Vizaknay Paul — tîmplar", din comuna Crasna — Sălaj, unde eram școlarul propriilor mei părinți la școala elementară, și cu toții — chiriașii bătrînului meșter tîmplar. Satul era pe jumătate românesc, pe jumătate unguresc — ca și multe sate învecinate —, iar clienții lui Paly-bácsi erau și români, și unguri, și comenzile lor de mobilă nu se deosebeau absolut cu nimic. La fel erau dulapurile pentru haine și „stelajele" pentru veselă, paturile și taburetele, scaunele și mesele, ca și casele, de altfel, în care pînă la urmă ajungeau. Erau și doi fierari — un român și un ungur —, amîndoi închiriau bicicletele cu ora, și-n zilele de vară, în praful gros de pe marginea străzii principale, urmele roților se împleteau ca niște șerpi, fără putință să le deosebești.

„Unde să pun asta, Paly-bácsi ?" rămîneam cîteodată cu o scîndură-n mînă.

„Săpun — acolo, la lighe-an !" zicea meșterul, și era imposibil să-ți dai seama dacă vorbește serios sau glumește.

Seara, își ștergea îndelung ochelarii plini de rumeguș și se punea pe citit ziarele. Citea pînă la capăt toate articolele, iar cuvintele pe care nu le înțelegea le sublinia cu creionul lat de tîmplărie, pentru a ne întreba ce înseamnă.

Umblase mult prin lume, iar după război rămăsese aici, unde-l vrăjise această nevastă — prin știința ei specială de a nu sără totdeauna „zupa" destul.

Cînd mă gîndesc la ei îmi dau seama că se simțeau în satul acela ca de cînd lumea și pămîntul — niște oameni de treabă, cu nimic mai prejos sau mai presus decît ceilalți, români sau unguri, care eram acolo. Și mi se pare ridicol să citesc acum despre „inegalități" și „nedreptăți" inventate de undeva, de pe aiurea, cu scopul să tulbure constiința unei generații care nu are ce să-și amintească pentru că nu a trăit aievea realitatea istorică văzută de mine, chiar și așa — cu seninătatea specifică anilor copilăriei...

Alex. Rudeanu

Antologia celor tineri

Urmare din pag. 1

adversari permanenți, dar e riscul meu. Această **Antologie a poeților tineri** (titlul este calchiat după Zaharia Stancu, 1934) fiind mai mult decît o însemnare, voind să impună o viziune asupra **poeziei române contemporane**, proporția de care am vorbit mai sus s-a îmbogățit vizibil. O carte de poezie semnată de mine aprinde ambiția contradicției în sufletul critic al cutărui critic și ca urmare a „îndrăznelii" mele.

O bună **Antologie** este ori prima variantă a unei istorii literare, ori ceea ce rămîne dintr-o istorie literară, ceea ce, pe planuri diferite, este unul și același lucru. Și pare-se că această **Antologie** ar fi bună.

Un repros minor a fost acela legat de criteriul virstei. Labiș, M. Ciobanu, Robescu, Păunescu, Brumaru, Adrian Popescu (am numit și la întîmplare) nu mai erau „tineri" la data apariției cărții, nu mai aveau 25 de ani. Da, dar nu a apărut o asemenea **Antologie** în 1960, în 1965, în 1970, în 1975. Redactorul cărții, l-am numit pe Florin Mugur, a înțeles perfect ratiunea mea, nu mi-a pus bețe-n roate și m-a sprijinit după puterile lui. Era în joc repararea unei nedreptăți, era unul dintre argumentele acestei cărți. După metoda „Shakespeare, contemporanul nostru" îndrăgită de principalul observator al defectelor cronologice, poate fi alcătuită o **Antologie** a textelor care rămîn mereu tinere. Eu n-am avut o asemenea alonjă și n-am întins ca pe un elastic parabola literară dar am vizat, cît de cît, o tinerețe apropiată a autorilor și a poeziei lor. Sper că vom avea timp și pentru poemul senectuții.

Printre alte **Istorii**, văd că înaintează în conștiința primitoare a unor cronicari, aceea a lui M. Scarlat.

Către mijlocul deceniului opt, cînd critica literară curentă înclina cumpăna spre ultimii sosiți, pentru a fi la zi, utilizîndu-se parțial și contribuții ale ei, a fost intuită necesitatea unei cărți echilibratoare. Ajungem la micul gol din bibliotecă despre care am pomenit la începutul acestor fraze.

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

O disciplină fundamentală

Problema numărului de ore afectat predării limbii și literaturii naționale în școală e una, iar supraolicitarea acestui obiect este, după mine, alta. Chiar în cuantumul de ore existent se cedează prea ușor cantități informative în defavoarea calității. De aceea apar prea frecvent situații aparent paradoxale precum aceasta. Dacă într-un sondaj de opinie întrebăm : „care este cel mai mare poet român" ?, cu toate riscurile unei astfel de formulări, răspunsul va fi unanim : „Mihai Eminescu". Și dacă continuăm : „De ce este Eminescu un mare poet, în ce constă originalitatea sa ?", foarte puțini dau un răspuns cît de cît convingător ori sînt în stare să reproducă cîteva versuri. Acesta este un aspect foarte grav, care implică în primul rînd tot școala și nu în al doilea rînd, aș zice, chiar Uniunea Scriitorilor. Iată o problemă mult mai importantă decît cealaltă citată mai înainte.

Școala nu trebuie să dea **totul** absolvenților ei și din această ambiție cred că a pornit supraîncărcarea programei, cel puțin pentru treapta întîi de liceu. Ea trebuie să-i ofere elevului „cheița de aur" a lui „Domnu' Trandafir", cu care să poată descifra mai departe, singur, tainele fenomenului literar-artistic. În acest sens observ cu regret absența din manuale, la dimensiunile ce le-ar merita, a **eseului interbelic**, gen deosebit de mobil, modern, în consens total cu simțirea inteligență și culturală a tînărului de astăzi. Eseul are în epocă aceeași forță ca și lirica ori proza și este sincronic celui european. De asemenea îi lipsește predării fenomenului literar românesc, în foarte mare măsură, **contextualizarea universală**. Nu se poate dimensiona corect **valoarea unei literaturi naționale**, decît comparînd-o intrinsec cu altele. Ce se face în cîteva lecții pe această temă e prea puțin și la fel de nerezolvată în fond mi se pare problema chiar dacă s-ar introduce o oră de „literatură universală", cum se spune. Nu predarea în paralel și de multe ori asincronic și necorelaționat a literaturii române și universale, ci **redimensionarea universală**, cum spuneam, a celei dintîi.

Aș veni aici cu o completare. Umberto Eco ne-a dat nu numai un concept teoretic prin „opera aperta", ci și un principiu metodologic și didactic fertil. El se află metaforic în titlul romanului său **Numele Trandafirului. Opera** este deci ca un trandafir, iar receptarea ei o defoliere treptată și progresivă către interioritatea ascunsă superficial. Fiecare cititor, în funcție de cultură, exercițiu critic, apetență etc., ajunge la un anume strat de semnificație. Și atunci, de ce să nu procedăm și didactic astfel ? Pînă în clasa a X-a (!) elevii iau destul de nesemnificativ cunoștință cu opera eminesciană, iar abordarea interpretativă a **Luceafărului** se face abia acum, pentru că o veche mentalitate pornește interpretarea capodoperei eminesciene de la un anumit nivel, eludîndu-le pe celelalte „inferioare", dar perfect valabile și egale între ele. Are oare **Miorița**, care se predă în clasa a VIII-a, mai puțină „metafizică" în substanța ei, decît **Luceafărul** ? De ce atunci, nu din gimnaziu ar lua elevii cunoștință despre **Luceafărul**, citindu-l **ca pe un basm**, despre „o prea frumoasă fată"... etc., adică la primul nivel de semnificație, la care se pot adăuga și altele.

S-a scris și în presă, se emit și multe opinii orale despre o propunere ce ar putea reașeza statutul limbii și literaturii române în școală. Este vorba de introducerea ei ca probă de admitere la facultățile nefilologice. Sînt convins că o astfel de măsură ar îmbunătăți radical interesul elevilor față de această disciplină. Și de ce nu și ca probă pentru treapta a doua de liceu ? Chiar și introducerea unui curs de **Cultură și civilizație românească** la aceleași facultăți n-ar fi lipsită de interes. Nu insist mai mult pe idee ; consecințele ei sînt ușor previzibile. Aș vrea să spun doar că în școlile superioare politehnice din multe țări europene se studiază temeinic limbile și literaturile lor naționale. Fritz Martini, estetician și istoric literar de renume mondial, predă la **Technische Hochschule** din Stuttgart.

Mai multe reviste literare au luat, în ultimul timp, în discuție chestiunea predării limbii și literaturii române în școală. Este aceasta o altă cale de aplecare a respectivelor publicații către problemele de stringentă actualitate ale profesorului filolog și destinul unui domeniu care ne reprezintă ca spiritualitate. Întrebarea pe care aș pune-o, retoric desigur, este : care a fost finalitatea acestor generoase inițiative, de vreme ce suficiente idei, frămîntări, revin încă cu obstinație.

Desigur, relațiile dintre învățămînt și scriitori sînt și trebuie să fie complexe, referitor la elaborarea programelor și manualelor școlare. Numai un aspect : sînt istorici literari, critici coautori ori referenți la manuale : studiile lor, apoi, se constituie în sursă fundamentală în elaborarea acestora etc. Citeodată însă această relație este unidimensionată și de unii scriitori, într-un sens **pro domo**, pentru a intra în manuale, pentru a fi „clasifizați", adică „a fi studiați în clasă". Cred, de aceea, că experiența școlii franceze, în acest sens, ar fi salutară și la noi. Să lăsăm timpului dreptul de a clasiciza (în toate sensurile știute ale termenului). N-avem ce face, dar acesta-i destinul creatorului din totdeauna, de a fi validat mai mult de urmași, decît de contemporani. Scriitorii actuali se pot face foarte bine cunoscuți printr-o suită întreagă de modalități, inclusiv cu ajutorul școlii. Actiunea din zilele acestea de la Galați constituie numai un exemplu. Și atunci putem lăsa conceperea și elaborarea manualelor școlare „celor de meserie", adică specialiștilor Ministerului Educației și Învățămîntului, singurii care știu ce înseamnă aceasta, căror criterii didactice fundamentale trebuie subordonată predarea limbii și literaturii române etc.

Prof. Dumitru Tiutiuca

JURNAL DE POET

Bărăganul

Pentru un ardelean legănat de coline din anii copilăriei, Bărăganul înfricoșează și umple de extaz ; scapi mai repede în cosmos, n-ai unde fugi, iar noaptea focul stelelor se dă scînteietor la inima încolțită de singurătate.

Am intrat în el cu tot frigul iernii, lăsat în urmă cu voluptatea nărilor de minz ce simte colțul ierbii ireversibil grăbit să cotropească pămîntul gonit spre Ialomița, am ajuns într-un sat, Balaciu, în fața unei săli pline de ochii copiilor, cu mărțișoare impodobiți, gata să ne asculte poeziile.

Focuri în livezi ; se taie crengile uscate, vița singeră sub cosor, lîngă un cring licăre turlă brâncovenească.

Drumul din cînd în cînd, albit de troiță de piatră curată, înfiptă aducere aminte de către voierii în calea lor spre mare prin vremi, iar în inima satului un pîlc de femei în portul sărbătorii, atinse de lamura cuviinței, dau locului aura bronzului tras efigie și bătaie de clopot în amurgul saturat de lumina devenită cuvînt.

Ioan Alexandru

Telegramă

Tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU,
secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România

Mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu,

Recenta vizită pe care aţi efectuat-o, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, în ţări prietene din Asia, prilejuieşte scriitorilor români, asemenea întregului nostru popor, profunda satisfacţie de a vedea reafirmată în conştiinţa opiniei publice internaţionale însemnătatea hotărîtoare a principiilor colaborării întemeiate pe deplina egalitate în drepturi, respectului independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne, nerecurgerii la forţă şi avantajului reciproc. Respectul şi căldura cu care aţi fost întîmpinat pretutindeni, înalta apreciere exprimată de gazde faţă de dumneavoastră, constituie o nouă recunoaştere a rolului deosebit care vă revine în elaborarea şi impunerea acestor principii în relaţiile dintre toate statele lumii.

Ne-au bucurat în mod deosebit cuvintele dumneavoastră privind necesitatea extinderii contactelor culturale şi ştiinţifice, a lărgirii schimbului de valori materiale şi spirituale, a aprofundării pe această cale a mai bunei cunoaşteri reciproce, pornind de la certitudinea că fiecare popor poate şi trebuie să contribuie prin zestrea sa specifică la îmbogăţirea patrimoniului comun al civilizaţiei universale.

Dînd o înaltă apreciere rezultatelor vizitei, scriitorii din România Socialistă îşi exprimă convingerea că ea se înscrie la loc de frunte printre acţiunile similare pe care le-aţi întreprins, aducînd o contribuţie importantă nu numai la adîncirea şi dezvoltarea relaţiilor dintre ţara noastră şi ţările vizitate, ci şi la instaurarea unui climat nou, de încredere şi cooperare în lume.

Vă asigurăm că vom continua să sprijinim cu deplină convingere prin scrisul nostru, prin întreaga noastră activitate, acest nobil efort, făcînd cunoscută pretutindeni hotărîrea poporului român de a-şi construi viitorul liber, de a trăi în pace şi prietenie cu toate popoarele lumii.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

Înaltă solie românească de pace şi colaborare

Un nou moment de referinţă în activitatea internaţională a României socialiste: înalta solie de pace şi colaborare întreprinsă în ţări ale Asiei. În cea de-a doua decadă a lunii martie, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, au efectuat vizite oficiale de prietenie în Republica India, Republica Populară Bangladesh, Republica Socialistă a Uniunii Birmane şi Regatul Nepal şi, în drum spre patrie, au avut o întîlnire prietenească la cel mai înalt nivel în Republica Islamică Pakistan.

Noul itinerar de pace şi colaborare al României socialiste se înfăţişează sub o dublă semnificaţie: el reprezintă un eveniment de seamă în cronica relaţiilor bilaterale ale ţării noastre cu statele vizitate, deschizînd ample perspective dezvoltării pe diverse planuri a colaborării (în domeniile politic, economic, tehnico-ştiinţific, cultural) şi, în acelaşi timp, defineşte un climat politic de însemnătate majoră al activităţii internaţionale.

Întîlnirile şi convorbirile la cel mai înalt nivel ale conducătorului partidului şi statului nostru în ţări ale Asiei, ilustrează una din coordonatele de bază ale politicii externe româneşti, statornic promovată în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului: extinderea şi aprofundarea relaţiilor cu ţările în curs de dezvoltare, cu ţările mici şi mijlocii, cu cele neutre şi nealiniate, cu tinerele state care au păşit pe calea evoluţiei social-economice independente.

Toate aceste ţări — aflate într-o zonă a lumii în care numeroase popoare au înlăturat dominaţia colonială, redobîndindu-şi demnitatea naţională şi revigorînd tradiţiile unor străvechi culturi şi civilizaţii — sînt ţări în curs de dezvoltare, vital interesate în statornicirea şi afirmarea unei politici noi în viaţa internaţională bazată pe respectarea şi generalizarea principiilor independenţei şi suveranităţii naţionale, egalităţii în drepturi, neamestecului în treburile interne ale altor state, avantajului reciproc, o politică menită să asigure evoluţia de sine stătătoare a fiecărei naţiuni, conform propriilor interese şi aspiraţii.

Preocupată în mod constant de extinderea relaţiilor cu ţările în curs de dezvoltare, de intensificarea solidarităţii lor în afirmarea idealurilor comune ce le animă, România socialistă, prin gestul politic de maximă responsabilitate al preşedintelui ţării, a reafirmat hotărîrea sa de a lărgi cadrul cooperării reciproc avantajoase cu aceste ţări, prin valorificarea marilor posibilităţi şi resurse ale unor economii naţionale dinamice, în continuă ascensiune. În acelaşi timp, de comun acord, s-a hotărît intensificarea conlucrării pe plan internaţional, în afirmarea marilor idealuri comune întregii omeniri: salvgardarea păcii, înfăptuirea dezarmării, edificarea securităţii, consolidarea destinderii, accelerarea progresului economic şi social.

Ideile politice şi concluziile de mare semnificaţie puse în evidenţă în cadrul vizitelor afirmă în mod pregnant viabilitatea şi temeinicia principiilor cardinale ale politicii externe româneşti, poziţiile constructive ale ţării noastre în abordarea şi soluţionarea marilor probleme cu care se confruntă omenirea contemporană.

Noua solie de pace şi colaborare a înalţilor oaspeţi români în ţări ale Asiei s-a desfăşurat pe un fundal internaţional deosebit de complex, marcat de situaţia gravă creată ca urmare în principal a continuării cursei nesăbuite a înarmărilor, a perpetuării şi apariţiei unor stări de conflict în diferite puncte ale globului, a manifestărilor de încălcare a normelor de conduită a dreptului şi relaţiilor internaţionale. Cu înalta responsabilitate politică în faţa istoriei ce-i caracterizează nobilul demers în viaţa internaţională, preşedintele Nicolae Ceauşescu a reafirmat în modul cel mai elocvent poziţia constructivă a partidului şi statului nostru asupra problemelor comune întregii umanităţi, accentuînd asupra imperativului de a se trece cu prioritate la înfăptuirea dezarmării, la relaxarea tensiunii, astfel încît statele, popoarele să beneficieze de condiţiile optime pentru a-şi consacra toate energiile şi disponibilităţile lor, accelerării propriului progres economic şi social, ridicării nivelului lor de cultură şi civilizaţie.

Abordînd complexa problematică a dezvoltării, preşedintele României s-a pronunţat pentru o soluţionare cuprinzătoare, avînd ca finalitate lichidarea enormelor decalaje existente între ţările bogate şi ţările sărace, statornicirea unor noi relaţii de echitate, între aceste grupuri de ţări şi edificarea unei noi ordini economice şi politice internaţionale.

Pretutindeni în ţările vizitate, de-a lungul unui itinerar însumînd mii de kilometri, înalţii oaspeţi români au fost întîmpinaţi cu manifestări entuziaste, de profundă stimă şi consideraţie, exprimînd marele prestigiu internaţional al personalităţii şi activităţii preşedintelui Nicolae Ceauşescu, preţuirea deosebită de care beneficiază România socialistă în concertul naţiunilor lumii, pentru remarcabilele sale înfăptuiri în edificarea noii societăţi, pentru politica şi iniţiativele sale de larg răsunet în cîmpul vieţii internaţionale.

Aflat în permanenţă cu inima şi gîndul alături de înalţii soli ai României socialiste, urmărind cu cel mai viu interes desfăşurarea acestei prestigioase acţiuni politice, poporul român îşi exprimă — aşa după cum o dovedesc primirea călduroasă făcută la întoarcerea în patrie, mesajele şi telegramele de pe întreg cuprinsul ţării, deplina satisfacţie faţă de bilanţul fructuos al acestor vizite, adeziunea deplină la întreaga politică internă a partidului şi statului nostru, manifestîndu-şi cu acest prilej, voinţa fermă de a face totul ca, sub conducerea partidului, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, să acţioneze neabătut pentru înfăptuirea măreţelor obiective de ridicare a ţării pe noi trepte de progres şi civilizaţie, într-o lume paşnică şi sigură, la edificarea căreia ţara noastră este hotărîtă să-şi aducă întreaga contribuţie.

Corneliu Vlad

LIRICĂ DIN GRECIA
Antonis Mystakidis

Antonis Mystakidis (n. 1909) este unul dintre devotaţii slujitori ai relaţiilor culturale româno-elene. El şi-a făcut studiile, de la clasele primare pînă la absolvirea Universităţii, la Bucureşti, unde a trăit pînă în 1940. După reîntoarcerea în Grecia, a publicat mai multe studii consacrate literaturii şi artei româneşti. Studiul consacrat lui Eminescu este, pînă astăzi, cea mai vibrantă prezentare a poetului nostru, iar traducerile din Blaga, Voiculescu, Pillat, Arghezi se numără printre primele texte din lirica modernă românească apărute în Grecia.

O altă contribuţie este consacrată artei grafice bucureştene, cu reproduceri din lucrările artiştilor prezenţi.

Anton Mystakidis este un poet apreciat în patria sa. Ultima sa carte de versuri, intitulată „Întoarcere la Mesembria", cuprinde trei cicluri de poeme închinate celor trei regiuni geografice de care poetul se simte profund legat: Mesembria, Sciţia şi Cipru, unde activează pe plan cultural în prezent.

Din ciclul **Sciţia** fac parte poemele pe care le prezentăm acum în echivalenţă românească.

At. Nasta

Anemone din Istria

**Un buchet de anemone din Istria
două mii de ani la poarta Agorei
acolo unde Kritolaos s-a oglindit în
ochii Sciţiei.
Panoramă îmbrăţişată de marginile cerului
miini ridicate în pustiu înmărmurite
jos marea fără încetare repetind voci nedesluşite
marea care pe toţi parcă-i ştie pe nume:**

**Ţărmul măcinat de apele fără astîmpăr
suflete nu au rămas
nici şoapte nici urările la despărţiri
pe mal doar urmele străbunilor
toate s-au stins în tainele nopţii.
Numai obrazul de piatră al pustietăţii pare
netulburat
schelete de şopîrle vuietul sugrumat al mării
poate această potecă păstrează încă urmele lor
poate pe această piatră s-a stins ultima bucurie.**

**Cimitir scufundat sub povara înnoptării
un buchet de anemone gingaşe neofilte
în inima lor se odihneşte atît de discret
neprihănirea
unde noi
Kritolaos şi Sciţia viselor
pierdute în cronici
aruncăm pe furiş cîte o privire
spre marginile cerului fără pîndar
de unde vor năvăli călare Pecenegii!**

Noaptea tatălui meu

**Tata îşi petrece noaptea precum a dorit-o
ghemuit în lanurile înalte de porumb
închipuindu-se aşa cum a fost altădată
cu o batistă roşie legată la gît.**

**Arborii parcă şi-au înfipt rădăcinile în piept,
degetele miinilor sale prelungi
pojghiţe gălbui lucind în ochi
ce mult le-a iubit pe toate!**

**Soarta i-a fost darnică în viaţă
ca o iubită în braţe
amazoană culegătoare în podgoria Scitică
părerile de rău nu l-au chinuit.**

**Tresălta de bucurie amintindu-şi cum
caii se apropiau în galop
cu fuioarele coamelor scăpărînd în vînt
scormonind din copite pămîntul, nechează.
Hai, domn'Miltiade înhamă e ora
să pornim spre Brăila după mărfuri
să încărcăm orez seceri şi pînzeturi
pentru cei ce trudesc —
urcă-te pe taligă, biciuieşte zările
şi hai la drum.**

**Tata îşi trăieşte noaptea precum a dorit-o
în pustietatea bărăganului fără hotare
unde răcoarea nopţii pătrundea pînă la oase.**

**Încet nostalgia sfarmă grilajele temerii
de moarte
îl copleşeau amintirile anilor cînd
cu o traistă cu bunătăţi, creioane şi covrigi
cu susan
bătea drumurile pentru strănepoţii lui
Burebista —
nu poate uita ochii de smaralde, obrajii
mătuşei Mariţa
şi nici ograda ei primitoare unde
în primăvara anului o mie nouă sute
şaptesprezece
nemţii şi-au întins bivuacul.**

**Iar şi iar împovărătoarele necazuri de pe
drumuri
la Focşani în plină iarnă cu Dumitru
din Sozupoli
cu un coş de peşte în creştetul capului
împreună cu Paraschiv din Aghialo, dacă nu mă
înşel —
ah, toţi au pierit în braţele iubitelor:**

**Tata îşi trăieşte noaptea aşa cum a dorit-o
crezînd
că sufletul se împacă uşor cu reţelele
drumurilor străine!**

**Din cînd în cînd doar se ridcă
îşi ciuleşte urechea în pustietatea vremii
să adulmece cum pepenii se coc în bostănării
şi să admire caii rotindu-se în aria de treierat
şi ploaia toamnei cum adapă arăturile!**

**Atunci îşi face crucea
ca în ajunul bătăliei de la Tatalgea
şi porneşte pe drumuri învăluit în ceaţă
pentru mulţimea sărmană bîntuită ca marea.**

**În româneşte de Atanasie Nasta
şi Ion Hristu**

● **ALISTAIR MACLEAN,** scriitor britanic, autorul romanului „Tunurile din Navarone" şi al multor altor romane de război şi de aventuri, a încetat din viaţă, la 2 februarie, la München, în R.F.G., a anunţat editura sa din Londra „Collins Sons and Co". Avea 64 de ani.

Aflat în vizită la un prieten din capitala Bavariei, scriitorul a suferit un atac de cord iar la trei săptămîni după aceasta, a decedat ca urmare a unei crize cardiace în spitalul münchenez unde fusese internat.

Alistair MacLean s-a născut în 1922 la David (Scoţia) în familia modestă a unui pastor. În 1941 el a intrat în marina militară britanică şi timp de cinci ani a fost îmbarcat pe nave de escortare a convoaielor, experienţă pe care avea s-o utilizeze pentru a scrie primul său roman, „H.M.S. Ulysses".

După război a urmat cursurile facultăţii de literatură engleză a Universităţii din Glassgow, cîştigîndu-şi în acelaşi timp existenţa în diverse slujbe mărunte — poştaş, măturător. El a absolvit, apoi, cu lauri, facultatea, devenind profesor de engleză la o şcoală din apropiere de Glassgow. În timpul liber el scria nuvele şi, cu una din ele, a cîştigat un concurs literar organizat de un ziar. Editura „Collins" a remarcat nuvela premiată şi l-a încurajat pe MacLean să scrie o carte. MacLean a scris „H.M.S. Ulysses" timp de trei luni, în 1955, carte care s-a bucurat de un mare succes la public. Cel mai mare succes al lui rămîne însă „Tunurile din Navarone", al doilea roman, după care s-a turnat şi filmul cu acelaşi titlu, pe care l-a scris un an mai tîrziu, pornind de la cele trăite în cele şase luni pe care le-a petrecut pe nava „H.M.S. Royalist" în Marea Egee. 400 000 de exemplare din carte s-au vîndut în decurs de şase luni de la apariţie.

MacLean a continuat să scrie, ajungînd la un total de 29 de cărţi, multe dintre ele transpuse pe ecran şi la vînzări de milioane de exemplare. Fire rezervată, lui nu i-a prea plăcut să acorde interviuri. Într-unul dintre acestea, el s-a referit cu modestie la propria-i operă: „Nu sînt un romancier, sînt un povestitor. În ceea ce fac eu nu există artă, nu există o mistică. Este o meserie ca oricare alta.

Sînt însă bun în meseria mea. Ba nu, sînt foarte bun. Sînt un profesionist".

Într-un alt interviu, el declara: „Eu mă mulţumesc să scriu poveşti simple. Este destulă violenţă pe lume fără să mai adaug şi eu".

Iar într-o altă ocazie, MacLean care nu se considera un scriitor înnăscut, spunea: „Sînt un om foarte obişnuit. Să concep subiectul, da, asta îmi place. Dar să aşterni totul pe hîrtie este plictisitor. Încerc să termin cît pot de repede".

C. B.

REVISTA STRĂINĂ

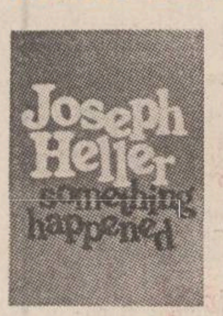

● **ROBERT SLOCUM,** eroul principal al romanului „Ceva s-a întîmplat" al marelui scriitor american Joseph Heller, despre el însuşi şi despre societatea în care trăieşte: „Un aspirator care [illegible]ţionează ca lumea are pentru mine mai mult importanţă decît o bombă atomică. Fiecăruia dintre cunoscuţii mei îi este indiferent dacă Pămîntul se învîrteşte în jurul Soarelui sau invers, sau dacă Luna se învîrteşte în jurul Pămîntului, sau dacă fluxul şi refluxul au vreo importanţă pentru marinari sau pentru pescuitorii de stridii. Superiorul meu Green este mai important pentru mine decît un zeu. Un tranzistor care urlă-n disperare reprezintă pentru mine o catastrofă mai mare decît un nou cutremur de pămînt din Mexic... Cine sînt? Parcă lucrurile au început să mi se mai limpezească. Sînt un băţ, o creangă ruptă şi purtată de ape la voia întîmplării, care pluteşte împreună cu cei de o branşă... Împreună cu semenii care sînt destul de repezi pentru a prăda primii şi pentru a-i alunga pe ceilalţi. Frumoasă familie! Dacă ar fi posibil ca toţi oamenii din ţara aceasta mare, de legendă, să se poată vedea pentru a schimba cîteva cuvinte cu apropiaţii şi concetăţenii lor, atunci aceste cuvinte ar fi: Bastardule!, Veneticule!, Italianule!, Negrule!, Evreule!, Obrăznicătură albă!".

Şi iată şi părerea marelui scriitor american Kurt Vonegut jr. despre Robert Slocum: „Heller ar fi putut încerca să ne trezească simpatia faţă de eroul său, ar fi putut adăuga, de pildă, că Slocum vorbeşte cu atîta indiferenţă pentru că este beat sau obosit după o zi grea de muncă, sau că îşi spune doar lui indiferenţa sau unui individ pe care nu-l va mai vedea niciodată. Dar Slocum este lucid de la începutul pînă la sfîrşitul monologului său, toate sînt bine judecate iar lui îi este tot una cine îl ascultă. Iar autorul doreşte ca pentru episoadele deloc romantice pe care le relatează, să ne situăm de cealaltă parte a baricadei decît se află Slocum. Ceea ce am făcut cu multă plăcere", conchide Kurt Vonegut jr.

● **EROII JUANEI TRULLAS,** scriitoare spaniolă născută la Barcelona în anul 1929, sînt prin excelenţă femei. De altfel, unul dintre romanele ei se numeşte chiar „Femeia". Aşa este şi cazul celui de al treilea roman al său intitulat „Zilele primăverii de demult", în care zugrăveşte viaţa cîtorva femei pe care destinul le-a strîns sub acoperişul cunoscutei pensiuni „Rambla de Cataluña" din Barcelona. Cine sînt ele? Ziarista Luisa, care se caută pe sine ca om şi ca ziarist, Mirei, victimă a conflictului dintre generaţii, emigranta Esperanza, care îşi caută rădăcinile şi propriul eu, Carmen, o femeie care nu vrea să accepte sărăcia şi bătrîneţea, Aurelia, întruchiparea nostalgiei fără remediu. Pendulînd între tragedie şi comedie, Juana Trullas alcătuieşte un autentic mozaic de destine.

Scriitoarea a rămas credincioasă temei sale preferate şi în ultimul roman apărut la începutul anului 1986 în cunoscuta casă editorială „Plazza y Janes" din Barcelona. Este vorba despre romanul „Culoarea obsesiei", conceput ca o spovedanie, sub formă de jurnal. Protagonista romanului este Charlota, o femeie de cincizeci de ani, divorţată, pe care bărbatul — Andres — a părăsit-o, plecînd după o femeie mai tînără, Carmen. Are trei copii, Damian şi Cosme şi fata Luisa, aceasta din urmă născută după plecarea soţului. Ajungînd mari o părăsesc toţi trei. Problemele cele mai mari i le ridică Luisa, care se căsătoreşte cu un bărbat mult mai în vîrstă decît ea pe care, după ce aduce pe lume o fetiţă, îl părăseşte. David, soţul ei, rămîne cu copilul.

Se părea că viaţa Charlotei era sfîrşită dar David o cere de nevastă! Femeia ezită nevrînd să devină din bunică mamă vitregă! Pînă la urmă, îngrozită de insistenţele lui Andres, părăsit între timp de Carmen, ea se hotărăşte pentru David. Momentul acesta de revoltă împotriva lui Andres este de fapt revolta împotriva convenienţelor sociale şi a moralei societăţii contemporane şi este întrucîtva împotriva logicii romanului.

Juana Trullas a preferat acest final în dauna dorinţei eroinei sale — fiică de părinţi atei convinşi — de a se duce la mănăstire.

● **POEZIA ESTE TOT** mai mult o formă de protest în lumea occidentală. O dovadă în plus o constituie şi creaţia poetei daneze Vita Andersen, născută în anul 1944. Prin problematica abordată volumele ei de versuri au ajuns şi în mîinile unor categorii de cititori, care, în caz contrar, nu ar fi citit niciodată un volum de versuri. Afirmaţia este valabilă în primul rînd la tinerele fete, Vita Andersen fiind o poetă prin excelenţă feministă. Nemetaforică, pătrunsă de o anume uscăciune poetică, creaţia Vitei Andersen se constituie într-o reacţie faţă de ceea ce în Danemarca, dar nu numai acolo, se numeşte „finkultur", adică cultura elitelor.

În volumul „Morfinomanii speranţei" ea îşi plasează acţiunea într-o fostă cazarmă din Copenhaga părăsită de armata daneză şi rămasă as[illegible] fără stăpîn. Cazarma a fost ocupată de tineri lipsiţi de locuinţe, care au făcut din ea „raiul pe pămînt", ei demonstrînd prin aceasta împotriva stilului de viaţă din societatea de consum. Protestul cetăţenesc al Vitei Andersen este însă mult mai activ şi energic decît al făuritorilor ultimei forme de... rai terestru, este responsa[illegible] şi foarte apropiat de ceea ce simte danezul de rînd, puternic ancorat în realităţile contemporane.

● **REVISTA LITERARĂ LENINGRĂDEANĂ „NEVA",** cu apariţie lunară, a publicat sub titlul „Responsabilitatea talentului", o parte din corespondenţa purtată de scriitorii sovietici Iuri Kazakov (1927—1982) şi Viktor Konetki, născut în anul 1929. Cei doi s-au cunoscut în anul 1957 cu ocazia unei reuniuni literare organizată la Leningrad sub preşedinţia cunoscutei prozatoare Vera Panova. Iată un fragment din scrisoarea trimisă de Kazakov lui Konetki la 27 decembrie 1957: „Întreaga noastră poezie tragică s-a născut din creaţia tinerilor. Toate chinurile, deziluziile, demonismul sînt proprii tinerilor: Lermontov, Esenin, Jukovski, Polonski. ...Singurul remediu împotriva acestei stări este munca. Cu cît mai mult scrii, cu cît mai mult tai lemne, cu atît mai puţin dor strîngi în tine. Şi încă ceva: nu ştiu cum este în cazul tău, dar eu nu suport gloria. Îmi dă un sentiment de teamă că nu voi putea realiza ceea ce se aşteaptă de la mine...

Talentul este ceva groaznic. Ştiu acest lucru pentru că de cîteva ori în viaţă am simţit răsuflarea cerească, dorul şi tristeţea, plînsul după ceea ce se trece. Ţăranul ară şi ştie că face un lucru bun despre care nici cel mai prost om nu va putea spune că face ceva de prisos. Dar poetul... Cînd strîngi în palmă un grăunte şi iei în gură un dumicat de pîine, nu spui că astea nu sînt nimic, că sînt o prostie ş.a.m.d. Cînd citeşti o povestire este însă suficient să te afli într-o altă dispoziţie decît s-a aflat scriitorul cînd a scris-o, este suficient să fii prost dispus şi es[illegible] gata să-l convingi pe autor că ceea ce a scris el nu este o povestire ci un talmeş-balmeş, pentru ca autorul să cadă în tristeţe. Dar aceasta este ceva atît de dedemult şi atît de natural ca însăşi lumea, de aceea n-are rost să suferi..."

● **ABSOLVENT AL FACULTĂŢII** de filozofie a Universităţii din Zagreb cu titlul de Magister în estetică comparată, Goran Tribuson este unul dintre cei mai talentaţi povestitori din Iugoslavia vecină şi prietenă. Născut în anul 1946 la Bielovar, Tribuson a început să scrie pe cînd era încă student. Primele lui trei volume de povestiri „Jurămîntul cartografului", „Moartea la Praga" şi „Raiul cîinilor" au fost distinse cu importante premii literare iugoslave.

În anul 1981 i-a apărut romanul de mare succes „Zăpadă la Heidelberg", urmat un an mai tîrziu de un alt roman „Ce ne face Frido Stern?", iar în 1985 de „Ruleta rusească". Ultima apariţie purtînd pe copertă numele lui este culegerea de povestiri „Vagon de dormit".

Goran Tribuson poate fi cuprins în categoria scriitorilor aşa-zişi „fantaşti", din rîndul cărora fac parte mai mulţi tineri scriitori croaţi. Abordînd subiecte diverse, inclusiv legate de viaţa muncitorilor iugoslavi din Germania Occidentală, Tribuson este un maestru al împletirii fantasticului cu realitatea, a imaginarului cu realul.

SPORT

Pelinul lunii Martie

Tocul meu de scris, un fel de picior de lăcustă îngroşat de polenul scuturat de Rapid Bucureşti pe toate liniile moarte, s-ar vrea muiat, astăzi, într-un potir oniric ca să vă spună că plouă mîhnit din Giuleşti pînă-n ţîfna Dunării de jos, acolo unde Brăila scade iar Galaţii nu mai ştiu să urce. Am văzut în viaţa mea, aşa cum spune cîntecul de dincolo de Gară, destui cîini vagabonzi rătăcind printre amoruri, printre dame şi apaşi, dar formaţie mai definitiv mediocră decît Rapidul din zilele noastre parcă n-am întîlnit multe. Toţi cei bolnavi de obiceiul de-a o lăuda nepermis în orice împrejurare cînd nu-şi zdrobeşte picioarele în bolovani, trebuie să băgăm la cap că fără o analiză profundă a rupturilor de sens prin care-şi petrece azi plutonul echipa din Grant nu poate fi vorba de o restabilire a ei. În Giuleşti, treaba s-a scrîntit de multă vreme, dar nimeni nu se alarmează la modul grav. Poate că nici nu are cine s-o facă, poate că nimeni din conducerea clubului nu se mai simte sfîşiat ca de arşiţă de dragostea pentru echipa cu cei mai mulţi suporteri din ţară şi-n cazul acesta, pentru că faraonii căii ferate nu vor să se amestece, n-ar strica deloc să intervină hotărît federaţia de specialitate. Noi, cronicarii, cei crescuţi lîngă salcîmii Giuleştiului, batem de ani întregi toba de alarmă, dar nu sîntem deloc prea siguri că oamenilor care-ar trebui să se îngrozească de căderile nepermise ale echipei le place ceea ce spunem. Devastaţi de-o tăcere stupidă, ei lasă să pătrundă în lume ideea că Rapidul, ca aşezare, humor, (şi îndoielnic şi negru), legendă şi, nu în ultimă instanţă, soartă piezişă, s-a aflat, se află şi se va afla la nesfîrşit pe dunga dintre glumă gratuită şi adevărul vieţii de mahala. Tratată astfel, Rapidul a luat chipul gravei încremeniri pe locurile din clasamentul diviziei A cele mai supuse furtunilor sau de-a dreptul disperării. Jocul de pe muchia malului în fundul rîpei, apoi căţăratul cu ghearele şi cu dinţii spre coada ştirbă de pene a cocoşului roşu ţine de invazia fricii pînă în fibra cea mai de rezistenţă a echipei şi conduce la concluzia că tirania întîmplărilor nefericite nu are, aici, capăt. Grantul e Ada Kale-ul Bucureştilor, starea lui de excitaţie reprezintă esenţa cartierelor vesele — nu neapărat a ţambalului — tiparul tălpilor sale înregistrat în ceara timpului e mărginit de aur — de ce-i năpăstuim marea dragoste? Înţepat de pelinul lunii martie, care izbucneşte de sub zăpezile fugind în pămînt, gîndul meu bun rămîne de strajă la piciorul podului lîngă care am trăit atîtea zile de carnaval. Mai cu seamă astăzi, cînd Brăila scade şi Galaţii nu mai ştiu să urce.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor-şef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
13
(1.298)
sîmbătă
28 martie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL REVOLUȚIONAR

Între valorile de conștiință care alcătuiesc imaginea epocii noastre contemporane, spiritul revoluționar deține, așa cum deseori s-a subliniat, un rol precumpănitor. Nu există, practic, domeniu de referință al activității umane în care acesta să nu se regăsească în sensul însuși al actualității ca și al perspectivei. Se definesc prin el problematica economică și socială și modul de acțiune pentru înfăptuirea sarcinilor și programelor stabilite de cel de al XIII-lea Congres al partidului. Degajă un profund spirit al realității, al analizei care operează în termenii concreți ai rezultatelor cît și posibilităților pe care le deținem pentru realizarea unor obiective care privesc însăși condiția progresului și civilizației noastre în etapa pe care o parcurgem și, mai departe, în perspectiva sfîrșitului de mileniu. Viziunea politică deschisă, înnoitoare, asupra mersului nostru înainte se încorporează realității însăși și dobîndește astfel termenii și argumentele de fond care o transformă într-o adevărată linie de boltă a tuturor demersurilor în materie de făurire a unei noi societăți și a unui om nou, a unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile de activitate.

Este aceasta și sensul larg al atîtor și atîtor preocupări care, în perspectiva Conferinței Naționale a P.C.R., dobîndesc un plus de forță și semnifică o vie și hotărîtoare angajare ca și o răspundere nouă, de conștiință politică și profesională, față de asigurarea îndeplinirii deziderateloreconomice și sociale pe care ni le-am asumat. Acest an are o pondere economică deosebită în cadrul întregului cincinal pe care îl parcurgem și în această lumină . Plenara C.C. al P.C.R. este în măsură să confere noi valențe spiritului revoluționar cu care abordăm întreg ansamblul activității practice precum și fiecare domeniu în parte, priorități care, în ordinea evoluției în care ne-am angajat, constituie ilustrări cît se poate de elocvente ale competenței, ale uriașei capacități creatoare a muncii văzute și înțelese acum prin prisma științei și tehnicii înaintate, a tuturor valorilor pe care acestea le consacră.

Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostită în cadrul plenarei, relevă, între multe alte direcții și preocupări, tocmai acest relief nou al spiritului revoluționar care înmănunchiază și valori ale gîndirii politice și ideologice dar și temeiuri concrete, specifice, ale activității practice. Definind conținutul actualei etape, secretarul general al partidului sublinia necesitatea **intensificării muncii generale ca o parte a activității de educare a întregului nostru popor în spiritul concepțiilor revoluționare, socialiste, al ridicării conștiinței generale a tuturor oamenilor muncii. Și această activitate,** aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită, **constituie o latură de importanță deosebită a partidului, a statului nostru, în toate domeniile ! Trebuie să înțelegem bine că problemele noi și noi care se pun în toate domeniile de activitate, uriașele cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, noile descoperiri din diferite domenii cer oameni cu orizonturi largi, cu înalt spirit revoluționar, receptivi la tot ce este nou, hotărîți să promoveze cu îndrăzneală noul în toate domeniile de activitate !**

Se află aici, în această formulare, însăși explicația de natură morală, politică și socială a scopului și mijloacelor largi în care educația, pregătirea neîntreruptă, lărgirea necontenită a orizontului de cunoștințe constituie azi o îndatorire de prim ordin a fiecăruia și reprezintă, în același timp, avuția largă de conștiință prin care țara își abordează propriul viitor, în consonanță cu cerințele progresului și civilizației. Militînd în acest scop și acționînd prin asemenea vaste și cuprinzătoare mijloace care materializează însăși esența idealurilor pentru înfăptuirea cărora mobilizează energiile întregii națiuni, partidul se definește ca mereu viu și tînăr, un partid revoluționar care și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică.

Luceafărul

TINEREȚEA: PREZENT!

Ca o consacrare a ideii de primăvară, ca un elogiu adus țării și conducătorului ei, ca un legămînt reînnoit și rostit în fața partidului, aniversarea a 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a 30 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România reprezintă unul dintre acele momente vii din istorie care dau expresie timpului în toate dimensiunile și semnificațiile sale. Trecutul, prin tot ce are el mai înaintat, trăiește în inima și conștiința prezentului ; prezentul, prin toate ctitoriile sale, este o înaltă și fidelă cinstire a luptei și muncii înaintașilor, o carte imensă în paginile căreia se regăsesc semnăturile fiilor și fiicelor patriei. Se regăsesc, ca o emblemă a propriilor noastre gînduri și aspirații, toți cei ce ne vor urma, se regăsește viitorul în această carte, pentru că el ne întregește în lumina propriilor noastre cerințe și așteptări, în lumina propriilor noastre posibilități. Sentimentul este acela al unei indisolubile și ample unități: tînăra generație a văzut și vede în partid și în conducătorul său garanția fermă a înfăptuirii marilor programe de dezvoltare neîntreruptă a țării și prin aceasta își vede însăși condiția împlinirii sale istorice, fiind investită, prin organizația sa, cu o misiune tot mai activă și avînd un rol tot mai viu în societate ca și în lumea propriei sale conștiințe, a formării și afirmării propriei sale personalități. Consider o îndatorire de onoare de a menționa la această aniversare a Uniunii Tineretului Comunist — spunea secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea rostită la adunarea solemnă prilejuită de momentul aniversar **— că primii pași în mișcarea revoluționară i-am făcut în rîndul Uniunii Tineretului Comunist. În Tineretul Comunist, sub conducerea partidului, am învățat să lupt pentru interesele poporului, pentru cauza socialismului și comunismului. Am învățat că nu este nimic mai presus decît de a acționa întotdeauna ca revoluționari, de a promova nou, de a asigura triumful socialismului și comunismului în România, de a asigura permanent independența, bunăstarea și fericirea întregii națiuni !**

Mărturisirea aceasta, de fapt o înaltă și pilduitoare profesiune de credință politică, o înaltă și pilduitoare piedoarie pentru ideea de tînăr și tinerețe patriotică, revoluționară, exprimă, prin sinceritatea și limpezimea ei, însuși țelul de luptă și muncă al tinerei generații, al organizației sale create și conduse de partid. Ea definește, din perspectiva realității, ca și a viitorului, însuși modul de a fi, de a gîndi și acționa al tineretului României socialiste. Ea, această profesiune de credință, se constituie de altfel și într-un nobil îndemn, într-o înflăcărată și nouă chemare: **Nu uitați nici un moment că tot ceea ce s-a realizat, minunatele condiții pe care le aveți astăzi în toate domeniile, sînt rezultatul luptei și muncii revoluționare a înaintașilor, a părinților voștri care au trebuit să înfrîngă multe greutăți, să renunțe la multe pentru a asigura dezvoltarea patriei, cele mai bune condiții de viață tinerei generații, întregii națiuni.**

Între o mărturisire — profesiune de credință — și chemarea care se înscrie în istoria de luptă și muncă a noilor generații, între un îndemn și raza lui amplă de răsfrîngere, sub semnul unei mari și prodigioase experiențe, Uniunea Tineretului Comunist s-a definit și se definește ca o înaltă școală a spiritului patriotic, revoluționar, ca un înalt orizont al eforturilor și împlinirilor creatoare. Cuvîntarea secretarului general al partidului rostită în cadrul adunării solemne consacrate împlinirii a 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a 30 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România este un argument cît se poate de lămuritor în această privință. Sarcinile, obiectivele și programele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, noua etapă în care ne-am înscris într-un mod calitativ nou și decisiv prin acestea, în consonanță cu progresul și civilizația anilor nouăzeci și mai departe, în consonanță cu progresul și civilizația sfîrșitului de mileniu, reprezintă modul de împlinire a tinereții, chipul și trăsăturile ei care iau forma de relief a țării, tot așa cum iau forma ei de cuvînt și de gînd. Într-o rostire care, printr-un luminos și eroic exemplu, a însemnat și înseamnă întotdeauna și pretutindeni, acolo oriunde și oricînd nevoie : prezent !

Luceafărul

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Sursele inspirației

Un reper de interesantă și inamovibilă devenire pe harta de campanie a noii geografii literare îl constituie Reșița, cetate fierbinte a timpului nostru, unde au loc impresionante manifestări cultural-artistice, al căror statut de permanență consolidează deja o tradiție. Din grupul de scriitori caraș-severineni, ale căror nume circulă deja în presa culturală (Gheorghe Zincescu, Olga Neagu, Ion Chichere, Gheorghe Jurma, Nicolae Sîrbu, Constantin Brîndușoiu, Sorin Cîrjan, Emilian Roșculescu, Petru Oallde), se detașează deja, cu consolidat statut de tînăr scriitor, **Octavian Doclin** (n. 17.II.1950). El debuta editorial în volumul colectiv „Uneori zborul" (1973), atrăgînd atenția criticii prin originalitatea viziunii și mai ales prin efortul de a-și apropia un limbaj poetic pe măsură. Ulterior „universul" său poetic își va configura în mod coerent structurile simbolice, exprimînd identitatea unui poet dăruit cu fervoare „rostirii", obsedat de virtuțile cuvîntului, de la o inspirată artisticitate pînă la o ușoară calofilie, și intrat repede, în mod regretabil, cam în conul de umbră al receptării critice.

Situîndu-se la confluența inspirației cu livrescul, poezia lui Octavian Doclin e muzicală și vizionară în același timp, „cristalină" și „purpurie", trasă cu virtuozitate din celebrul caer al Iluziei și reverberînd, ontologic, o enigmistică a Ființei, adică „ființialistă" în regimul Tainei, înfiorată de neliniști și, în mod egal, obsedată de un excelsior absorbant : **Neliniștea purpurei**, 1979 ; **Ființa tainei**, 1981 ; **Muntele și Iluzia**, 1984.

Sub un titlu de un invidiabil orgoliu auctorial, **Curat și nebiruit** (Ed. „Cartea Românească", 1986) e, în datele ei esențiale, o redefinire a unei geografii poetice pe cale de cristalizare, cu puține elemente adiacente ori replieri îmbogățitoare. Într-adevăr, există citeva metafore și simboluri — polarizînd intuiții, reveniri, reflexe poetice — de o semnificativă asiduitate, exprimînd intenția de consolidare a unor structuri specifice și originale.

Marea obsesie circumscrie și de data aceasta **artele poetice.** Poetul își simte sufletul „bolnav de poezie" și își astimpără setea cu „mierea cuvintelor", exersînd cu convingere în exorcizarea cuvintelor : „Să faci să vină cuvintele la tine / așa cum zboară un roi de albine spre floarea de tei" **(Ars poetica).** Pretutindeni tema ni-l arată perseverînd într-un absorbant excelsior ideatic. Întreținerea iluziei înseamnă totodată cultivarea acelei intelectualități ascensionale ce desconspiră, în toate ipostazele, un fond romantic. Un retorism muzical, de extracție baladescă **(Gătaia, Din minuri, Lumina ca și umbra, Baladă visată pentru Margot, Baladă, Baladă visată...),** ispitește poezia, exprimînd o poetică neoromantică, fundată pe meditațiile,

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN ANGORA

Permanentul îndemn

Uneori din curiozitate, alteori prin natura meseriei, intru cu întrebări în sfera vieții sufletești a unor tineri reușind să aflu fapte și întîmplări care, mai tîrziu percep acest lucru, au semnificație aparte. Îmi spun, de exemplu, ca pe-un fapt foarte firesc, că iubirea lor a început la o plenară, ori că secretari de organizație fiind au avut ceva acțiuni comune și așa s-au cunoscut ei doi care acum poartă același nume. Îmi spun și eu încep să-mi dau seama că din lucrurile aparent mărunte se conturează o schimbare, o mutație în viața și mintea celor ce vin după mine, om intrat în a doua jumătate a vieții, considerat pînă mai ieri foarte tînăr și tînăr pînă mai azi. Mutația aceasta constă, cred eu, în pătrunderea politicului pînă la nivelul vieții individuale, o asimilare a lui pînă la obișnuința cotidiană. Perioada romantică a definirii opțiunilor politice, hamletizînd, nu-i așa ? ! în jurul întrebării : „a fi sau a nu fi utecist ?" pare a fi intrat în panoplia unei literaturi cu un suav parfum de epocă, viața desfășurîndu-se în firescul ei și lor, tinerilor, nu li se mai pare decît obișnuit ca tot ceea ce fac, să poarte însemnele organizației lor revoluționare. După 65 de ani de muncă și activitate duse în condiții politice, istorice și sociale dintre cele mai diverse, organizația revoluționară a tineretului s-a maturizat. Putem spune că a deprins maturizarea într-un fel asupra căruia ar trebui să medităm pentru a-l percepe în profunzimea lui : structurile ei sînt azi componente ale vieții de zi cu zi a tinerei generații, sînt integrate organic modului ei de a fi. Această mutație, calitativă în primul rînd, se observă atît la nivelul continuării tradițiilor — cum ar fi cazul șantierelor naționale ale tineretului ce se bazează azi pe inteligență tehnică și specializare —, dar și la nivelul noilor exigențe ale vieții celor mai tinere generații. Dar, acum ca și altădată, pe un traiect ce-a rămas constant în toți acești ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist, i se cere tinerei generații să fie revoluționară, adică să fie profund implicată în schimbările calitative ale societății, ale vieții. Este un îndemn la acțiune, dar este un îndemn și la păstrarea spiritului cu adevărat tineresc aflat permanent în căutarea binelui, frumosului (sau mai binelui, mai frumosului), adevărului, în căutarea valorilor care așează omul în condiția lui fundamentală. Noile generații sînt datoare să păstreze mereu viu spiritul revoluționar pentru ca echilibrul lumii să nu fie dereglat de tarele privirii înguste, pentru ca viața să triumfe prin tot ceea ce are mai frumos, adică mai uman. Mutația de care vorbeam la începutul rîndurilor de față constituie și o premiză, dar și o obligație : pentru că de felul în care noile generații vor ști să fie cu adevărat revoluționare va depinde felul cu adevărat tineresc al societății noastre de azi și de mîine.

Constantin Stan

TINEREȚEA CLASICILOR

Arta povestitorului

Examinarea limbii operelor lui Ion Creangă (de altfel, destul de sumară) a dus de obicei la emiterea unor considerații, intrate apoi ca stereotipii în circulația largă și mai ales în școală, privind utilizarea anumitor expresii, cuvinte, eventual — a unor structuri proprii limbajului popular, ceea ce face din humuleștean un fel de „intermediar" între două nivele culturale, un „prelucrător" al unui material existent, a cărui artă ar consta mai ales în reașezarea în forme noi a limbajului popular.

A trebuit să vină un mare istoric literar, G. Călinescu, care, în **Ion Creangă (Viața și opera)**, să arate că nici „limba operei", la modul general în care acest concept este manevrat — adică, prin raportare la sistemul limbii române —, nici lexicul popular sau regional — altminteri destul de lesne de descifrat în context, unde este glosat prin chiar referentul său — nu formează, așa cum filologilor le-a plăcut să creadă, un aspect determinant pentru ceea ce am putea denumi totuși „arta lingvistică" a lui Creangă. Capitolul **Creangă „scriitor poporal"** din monografia citată este, poate, unul din cele mai importante studii stilistice — în sensul propriu și modern al termenului — care au ca obiect limba marelui povestitor, dezvăluind multe din mecanismele subtile care creează farmecul inegalabil al majorității paginilor sale.

Dacă impresia primă, atît a cititorului comun, cît și a analistului, rămîne totuși aceea a cel puțin uneia dintre componentele valorii estetice globale a operei originară în prioneerea de a folosi limba română, mai ales în varianta ei populară și în registrul ei vorbit, este pe de altă parte la fel de evident că această pricepere constă și în altceva decît în manevrarea unui vocabular ciudat ori în reproducerea limbii vorbite. Tot Călinescu a fost acela care a atras, de pildă, atenția asupra caracterului puternic „dramatic" al prozei lui Creangă sau asupra „jovialității" povestitorului, punîndu-l, sub acest din urmă aspect, în linia lui Rabelais și asociindu-l, la noi, surprinzător poate, dar perfect justificat sub acest aspect, cu Anton Pann. Și, tot el, făcea următoarea observație esențială: „Limba lui Creangă este sufletul povestitorului, în măsura în care și acesta se așază ca vorbitor în mijlocul ascultătorilor, și totodată în sufletul eroilor săi. Narațiunea are două realități concentrice: intîi pe aceea a povestitorului, care stîrnește hazul și mulțumirea prin chiar prezența lui, cum se întîmplă cu actorul și cu oratorul, apoi pe aceea a lumii din narațiune".

Călinescu sesiza aici ceea ce astăzi am numi caracterul de „act de limbaj" al prozei lui Creangă, în discursul căreia este totdeauna înglobat un context situațional al producerii mesajului însuși. Nu este vorba numai de ceea ce obișnuim să numim „oralitatea" sau „caracterul de adresare directă" a vorbirii, ci de ceva mult mai complex, căci Creangă creează pur și simplu circumstanțele concrete ale desfășurării discursului său. „Așezați-vă și ascultați-mă, priviți-mă, participați!" este invitația povestitoru-

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 3-a

Vatra dăinuirii noastre

de Ion Lăncrănjan

Transilvania a dat Țării, de-a lungul veacurilor, bărbați de seamă și mari luptători pentru propășirea neamului românesc, unii dintre ei jertfind totul pentru cauza căreia i se dăruiseră, reliefînd astfel o anumită latură a temperamentului românesc, același în toate ținuturile locuite și trăite din vechime de români, fățeta dîrzeniei strălucind totuși mai puternic în locurile de unde s-a ridicat la luptă Horea; de unde a plecat în Țară Gheorghe Lazăr; unde a domnit o vreme Iancu; unde a fost asasinat mișelește Mihai Viteazul ; unde s-a născut Bărnuțiu, și Gheorghe Șincai, și Inochentie Micu; de unde s-a înălțat mai apoi versul cu puritate de lacrimă și cu tărie de trăznet al lui Octavian Goga; unde au fost ridicate pe cele mai înalte culmi, prin tot ceea ce a săvîrșit Lucian Blaga, gîndul și cutezanța creatoare românească; de unde a venit cel mai de seamă romancier al literaturii române (mă refer, bineînțeles, la Liviu Rebreanu).

Șirului acestuia de bărbați de seamă, indiferent ce au fost ei, cărturari sau luptători pentru apărarea cauzelor românești (aproape toți au fost și una și alta), i se adaugă astăzi numele istoricului David Prodan, ajuns acum la izbinditoarea virstă de optzeci și cinci de ani. I s-a adăugat, de fapt, mai demult, tot ceea ce a săvîrșit marele și modestul David Prodan, într-o viață de om, nu într-o zi și nici pe apucate, constituindu-se, ca din întîmplare parcă, într-o operă impresionantă, în cadrul căreia monumentalitatea și măreția istoriei noastre naționale au căpătat întruchipări de neuitat.

Nu voi înșira aici titluri de lucrări, nu voi apela la rezumări și nici nu mă voi hazarda în caracterizări mai amănunțite, a uneia sau alteia din scrierile marelui nostru istoric, mai ales că „specialiștii" din acest domeniu se uită cu ochi rău la scriitor, dacă li se pare că le încalcă domeniile („feudalismul acesta ideologic" fiind mai mult decît hilar, astăzi). Asupra unora din lucrările vădite de David Prodan tot m-aș opri însă, fără nici o pretenție, bineînțeles, privind lucrurile din punctul de vedere al literaturii, fără a leza în vreun fel granițele de care se agață, cu disperare, lipsiții de har.

Una din aceste lucrări ar fi, după socotința celui ce semnează aceste rînduri, **Teoria imigrației românilor din Principatele Române în Transilvania în secolul al XVIII-lea,** a cărei actualitate s-a păstrat și se păstrează intactă, în raport cu agitațiile revizioniste și neorevizioniste. Asta pentru că David Prodan a pus accentul în această scriere critică și polemică pe „inversul fenomenului", demonstrînd, demonstrînd și nu afirmînd doar, că fluxul de populație dinspre Transilvania înspre Principatele Române a fost mult mai puternic, românii nefiind viitură în Transilvania, fiind, dimpotrivă, populație veche și majoritară, trecerea unora dintre ei pe versanții de sud sau de est ai Carpaților făcîndu-se, în afară de asta, cît se poate de firesc — Țară era aceeași, la urma urmei, iar ei erau **acasă** și în Transilvania, dar și în Țara Românească, atît în Maramureș cît și în Moldova.

Supplex Libellus Valachorum este a doua lucrare asupra căreia aș dori să stărui puțin, tot așa, fără nici o pretenție de caracterizare și de

Continuare în pag. a 7-a

Un rapsod dunărean

În vremea cînd, la 1902, se păștea Zaharia Stancu, pămînturile din stînga Oltului, către gură, fuseseră de mult dezgolite de păduri, spre a lăți, mai întîi de toate, fînețurile și islazul și spre a face loc, apoi, culturilor întinse de grîu. Lemnul rezultat din tăiere mergea, în epoca domnilor fanariote, la otomani și, cînd Oltenia căzu sub austrieci, luă drumul către Viena. Acest comerț este însă întîmplător căci populația acestei regiuni e țărănească și se întreține mai cu seamă din agricultură, rezemîndu-se și pe îngăduința terenului, de o calitate necomună, apt pentru asemenea exploatări. Pămînturile par într-adevăr bogate și de îndată ce se putu înjgheba un comerț liber cu grîne, fără piedica birului luat de străini, găsim în Teleorman negustori cu legături în afară de hotare și englezi care vin să caute cereale ieftine și bune. Această mică furie a grîului, însoțită și de un spor de comerț, făcea să se adune aci numeroși vîntură-lume, mînați de iluzia negustorească. Ei se adaugă unei populații de cîmpie, părînd a fi, prin natura așezării, foarte heterogenă.

Pe Dunăre veneau comercianții, înființînd cîte un emporiu și făcînd negoț pe la vaduri, peste cîmpii tropoteau năvălitorii, înălțînd, dinspre Asia, trîmbe de colb, în cîte o raia turcească se împleticeau toate limbile Orientului. Și, cu toate acestea, puterile autohtone, vădite în repeziciunea regenerării, arată că pe dedesubtul acestor treceri e așezată o populație veche și stabilă.

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

DAN A. LĂZĂRESCU: «Imaginea României prin călători»

Imaginea României prin călători de Dan A. Lăzărescu, ajunsă la volumul doi și acoperind perioada 1716—1821, este o carte de imagologie. Despre cărțile de călătorie ale străinilor privind România s-a mai scris. A făcut-o pe multe pagini N. Iorga, dar cartea lui Dan A. Lăzărescu își precizează obiectul, delimitîndu-se de astfel de recapitulări, deși examinează uneori aceiași autori.

Interesul lui Dan A. Lăzărescu se oprește mai ales asupra constituirii în timp a unei imagini asupra societății românești, a conținutului și consistenței ei, preocupat de a vedea cum s-a consacrat în timp imaginea poporului român. El nu citește deci cărți de călătorie disparate, ci de fapt un corpus amplu, care descoperă o realitate necunoscută, societatea românească, încercînd să-i facă desenul exact. Perioada de care se ocupă cărțile lui Dan A. Lăzărescu coincide cu cea fanariotă și, în același timp, cu etapa călătoriilor occidentale către răsărit, cu redescoperirea de către occidentali a sud-estului Europei.

Autorul constată un interes crescînd față de țările române, al călătorilor străini, pînă la revoluția franceză, care mută interesul ochiului occidental pe Franța și aspectele revoluționare. Se sesizează astfel curba unui interes mobil, antrenat mai ales de factorul și evenimentul politic. Atît timp cît centrul de gravitație al politicii europene s-a aflat în răsărit, călătorii produc o literatură relativ abundentă asupra țărilor românești. Din moment ce alt eveniment determină ritmul și interesele de viață ale occidentului, chiar la el acasă, interesul pentru țările române se șterge. Odată ieșită din orbita marelui interes public, revoluția franceză face loc vechiului impuls pentru teritorii răsăritene al vesticilor. Cărțile pe care le citește una după alta autorul acestui studiu de imagologie, ca pe capitolele unei unice construcții cu mai mulți autori, sînt de obicei note de drum semnate de englezi, francezi, de cele mai multe ori, pentru ca în volumul doi să ne întîlnim și cu o optică neo-greacă asupra țărilor române, contribuție imagologică foarte interesantă pentru imaginea românească în lume. Scriitorii acestor pagini sînt fie oameni de stat, fie savanți, fie diplomați, fie simpli călători, am zice astăzi turiști, (deși foarte rar călătorii studiați se deplasează fără un anume scop) publiciști, ceea ce înseamnă abordarea din unghiuri diverse a realităților „valahe". Imagologia înseamnă, în cazul cărții de față, descifrarea acestor lecturi venite din unghiuri bine determinate. Alta va fi consemnarea lăsată de un diplomat, alta cea a naturalistului sau a publicistului, după cum, chiar și locurile de acces pot fi diferite de la caz la caz. Dan A. Lăzărescu face și o trecere în revistă a mijloacelor de informare a celor care vorbesc despre români. Majoritatea nu știu limba română. Ei contactează societatea românească direct, dar comunică prin intermediar. Cele mai sigure imagini sînt din această pricină cele vizuale, care coincid la majoritatea călătorilor, mai ales cînd vorbesc despre frumusețea țării, despre bogăția florei și faunei, despre aspectele satelor și orașelor, despre societatea rurală și cea urbană, nu fără accente semnificative. Dar care sînt informatorii occidentalului doritor a se documenta asupra românilor? O mare parte din ei sînt oameni ai lumii diplomatice constantinopolitane, dragomani mai ales, covîrșitor greci sau armeni a căror informație este fatalmente aproximativă și deformatoare. Este o informare mediată și imprecisă. Alți informatori sînt cei din țările române, mai ales boierii vorbitori de limbi străine, care imprimă uneori convorbitorilor modul lor de a vedea lucrurile. Informațiile despre românii din Transilvania și Banat sînt obținute mai ales prin mijlocirea nobilimii maghiare și prin funcționari imperiali, care transmit de cele mai multe ori o imagine care reformulează realitățile.

Imagologia ne vorbește deci despre aceste imagini mediate, presupunînd o adevărată știință a lecturii „izvorului", care e **cartea de călătorie.** Unul dintre acești călători, Thomas Thorton, definește cu destulă luciditate condiția călătorului străin și rezultatele întreprinderii sale: **„Un călător sosit pe aceste meleaguri — scrie autorul — nu se familiarizează ușor nici cu obiceiurile nici cu graiurile localnicilor; prin urmare, el ajunge să capete numai o imagine distantă, o simplă oglindă provizorie, referitoare la trăsăturile subiectului respectiv, chiar a celor mai importante; în chipul acesta, chiar cînd imaginile consemnate astfel ajung să fie confruntate cu modelul lor original, ele se aseamănă mai degrabă cu halucinațiile unui creier nesănătos decît cu conceptele care ar putea fi înregistrate în memorie de pe urma unei investigații inteligente și amănunțite".** Thomas Thorton mărturisește aici insuficiența și reacția impresiei de călătorie inaptă de a ajunge la miezul materiei înregistrate, aproximația la care este obligat călătorul.

Experiența a arătat că însemnările sînt condiționate nu numai de către indeletnicirea călătorului, dar și de mentalitatea colectivă a locului din care acesta provine. De aici uimirile continui, distanțările subliniate ale multor voiajori în fața unor aspecte inedite, ca și judecata lor conform etalonului de acasă.

Thomas Thorton își dă seama că fiecare colectivitate istorică își are măsura ei și că trebuie judecată din interior. Cel puțin în această direcție duc rîndurile sale. Pe scurt zis, imagologia privitoare la țările române rezultată din paginile călătorilor străini, care va face mai tîrziu o carieră plină de multiple efecte, trebuie privită cu toată reticența cuvenită, dar cunoscută tocmai pentru a-i dezvălui motorul.

Cartea **Imaginea României prin călători** urmărește mai ales constantele acestei imagini care se conturează treptat pentru a se consolida apoi cu vremea. Ea studiază procesul mental de făurirea imaginii românești, imagine care va lucra apoi mai tîrziu în mentalitatea europeană pentru români sau împotriva lor.

Un lucru care lipsește din rîndul multelor și sugestivelor comentarii și note ale cărții este descifrarea mai precisă a țelurilor acestor călătorii. Pe lîngă profesiunea vizitatorilor, pe lîngă mijloacele lor de informare, este la fel de important să reconstituim mobilul profund al examinării, din care rezultă imaginile care au ajuns în mîinile celor interesați. Direcția ochiului și selecția pe care o face este, în bună măsură, dictată de scopul secret al unei asemenea călătorii. Fără a le încadra în rîndul acțiunilor speciale de informare, ele au totuși un caracter iscoditor și prețăluitor, cu rostul de a duce acasă informații utile. Neîndoielnic nu toți acești călători sînt, cu un cuvînt expresiv, „iscoade", dar iscodirea este un plan important al celor mai multe pagini despre românii secolului XVIII. În afara puținelor pagini de memorialistică, cele mai multe au un caracter direcționat. Ele sînt prezidate clar de intenții economice sau anexioniste. Cînd călătorii vin mai de departe, francezi, englezi, interesul e vizibil economic, realitățile românești atrăgînd mai ales sub acest unghi: dacă țara e bogată în păduri și ape, dacă are culturi agricole, dacă are bogății minerale, dacă are vițe și cîte, ce fel muncesc localnicii și cum ar fi rezultatele dacă munca ar fi intensivă. Atît Anglia, cît și Franța, aveau interese comerciale, căutau noi piețe de desfacere, materii prime, iar aceste jurnale de călătorie vin de la mesageri ai unei viitoare expansiuni economice. Cînd călătorii sosesc mai de aproape, mai ales germani, intențiile sînt anexioniste, în favoarea Austriei, ochiul privind mai ales formele sociale, posibilitățile manipulării modelului social. Foarte puține gratuități în aceste note de călătorie, care amintesc de un carnet de conturi. Cu atît mai mult lectura lor necesită o grilă, iar tratamentul imagologic pe care Dan A. Lăzărescu îl aplică paginilor obținute de la iscoditorii călători este cu atît mai nimerit. Incontestabil sînt și pagini partizane, pagini de simpatie pentru români, fără ca ele să dea tonul și să contrazică marele rezultat imagologic. Aceste pagini de călătorie au contribuit mult la instalarea unei optici asupra românilor și societății lor în lumea occidentală. O sumă de judecăți exacte, dar și de prejudecăți, inoculate uneori chiar românilor, se trag din multe pagini azi uitate, dar consumate cu multă participare la vremea lor. Dan A. Lăzărescu întreprinde prin cartea lui primii pași ai unei excavații pline de consecințe.

Cîteva rezultate din multele extrem de sugestive sau expresive pe care le oferă cartea merită a fi consemnate, însă printre primele. Toate aceste însemnări de călătorie, indiferent de scopul și autorul lor, reține caracterul distinct, inconfundabil al societății românești. Ea nu seamănă, vizibil, cu nimic din ceea ce este în jur. Fizionomia ei particulară rămîne izbitoare și puternică, fapt plin de semnificații pentru orice analist bine instrumentat. A doua constatare privește caracterul regimului fanariot, ale cărui trăsături sînt desprinse de cei mai mulți călători, fie prin observație directă, fie prin informatori de extracție fanariotă, fie prin contactul cu clasa de sus a românilor. Peste toate se impune însă constatarea directă, spectacolul social. Bilanțul este complet negativ, fanariotismul fiind considerat de toți călătorii recenzați o plagă, mai ales din punctul de vedere al modului de a folosi resursele țării românești. Pentru occidentalul intrat într-o fază a exploatării chibzuite, intensive a bogățiilor naturale și a forței de muncă, conduita fanariotă ține de ordinul iraționalului. Fie și numai pentru aceste două constatări, reconstituirea imagologică își merită truda. Dar sondajul ei în evantai este mult mai larg, mult mai prodigios, deschizînd un vast orizont de cercetare. Examenul imagologic se dovedește extrem de actual în această revelatoare carte despre **Imaginea României prin călători.**

M. Ungheanu

HORIA PĂTRAȘCU: «Pentru un călător cu trenul»

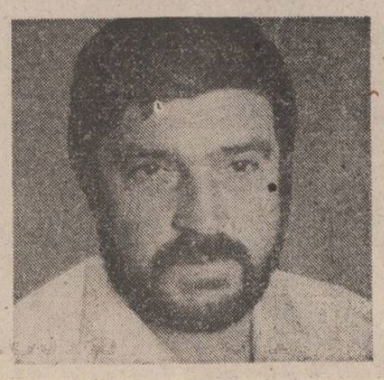

Horia Pătrașcu face parte din acea categorie de scriitori care au avut șansa și, deopotrivă, nesansa de a da, încă de la început, o proză de primă mărime, pentru ca, apoi, tot ceea ce urmează să fie raportat și comparat, de cele mai multe ori defavorabil, cu aceasta. Cu Horia Pătrașcu lucrurile sînt și mai complicate căci **Reconstituirea** a beneficiat de întîlnirea cu un mare regizor (l-am numit pe Lucian Pintilie) și a devenit un film de referință în cinematografia română, modernă. Numele scriitorului a rămas astfel legat definitiv de **Reconstituirea** (nuvela), iar încercarea sa de a ieși din această fericită, atunci, conjuncție s-a dovedit deosebit de anevoioasă. Pauza mare care a urmat după **Reconstituirea** reprezintă, cred, o dovadă îndeajuns de clară a acestei dispute interioare și abia recentul volum de proză scurtă intitulat **Pentru un călător cu trenul** (Editura Facla, 1986) ni-l arată pe Horia Pătrașcu în aceeași „formă" de altădată. Scriitorul este, fără îndoială, un profesionist excepțional al prozei scurte, reușind, pe spații reduse, performanțe admirabile. Deși a practicat mult timp reportajul, proza sa nu se lasă contaminată de virtuțile și servituțile genului. Sau, mai exact spus, dacă temele și categoriile sociale cărora le aparțin personajele, precum și mediile în care evoluează acestea pot fi considerate un reflex al documentării reportericești, la nivelul modalităților de abordare a epicului, al construcției și al stilului nimic nu mai amintește de școala reportajului. Căci formula prozei lui Horia Pătrașcu rămîne aceea comportamentistă, autorul propunînd, într-un decupaj semnificativ (folosesc termenul în accepția sa cinematografică, prozele lui Horia Pătrașcu avînd un evident caracter filmic) **felii de viață**, cititorul fiind acela care trebuie să desprindă psihologiile implicate și implicite, abia sugerate în text. Sobrietatea mijloacelor este remarcabilă și ea nu denotă nicidecum sărăcie, ci, dimpotrivă, constituie un argument solid al virtuozității tehnice. Din cîteva replici, plasate într-un cadru trasat în tuse rapide, scriitorul construiește un univers perfect coerent (prozastic) și circumscrie mișcări sufletești aproape imperceptibile, codificate într-un limbaj eliptic, sau sugerează drame și traumatisme uitate, iesite la suprafață neașteptat. Astfel, în **Zidul**, doi bărbați, unul în vîrstă, celălalt tînăr, în timp ce repară un zid, asistă la cîteva secvențe ale unei nunți. Amîndoi sînt niște „dezrădăcinați", bătrînul blazat, tînărul acuzînd încă precaritatea condiției sale. Nunta este un moment care resuscită într-un chip foarte personal orgoliile tînărului, iluziorii sale proiecte existențiale. Dialogul dintre cei doi frizează absurdul, dar, în fond, semnifică o tulburătoare (căci ingenuă) aspirație: „— Nașul... ?! presupuse Achim cu voce moale, urmărind avid mișcările individului. Baroane, trebuie că ăsta-i nașul... nu ? ! — mai făcu. Ț-ai — dracu, păi eu cînd vorba aia ! (și rise scurt) Păi ei, cînd... la o adică... păi eu, mă duc și o iau cu tractorul ! — Pe cine, mă ? ! — nu înțelese bătrînul; se așezase pe stiva de cărămizi rămase și privea zidul: — Cade ! — mai spuse — Ce naiba cade... ? ! tresări Achim. — Zidul, bă...! mirii bătrînul. Era foarte calm (buza de jos i se pleostise însă, Achim știu că ăsta-i semn rău). Lucru de mîntuială!" Povestirea, una din cele mai dense din volum, în care sensurile circulă subteran și subtextual, se încheie pe o notă de resemnare, semnificînd, pe de o parte, incomunicabilitatea între cele două lumi (a parvenitilor care alcătuiesc alaiul nunții, mimînd adaptabilitatea, și a „dezrădăcinaților") și, pe de altă parte, solidaritatea instinctivă a complicatelor suflete „simple".

Aceeași fină observație a profunzimilor sufletești, de această dată exersată asupra psihologiilor incerte, ne întîmpină într-o altă piesă excepțională din volum, intitulată **Înainte de apusul soarelui.** Ne aflăm în lumea copilăriei, a copilăriei marcate de războiul abia încheiat. Autorul surprinde aici, cu o delicatețe infinită, dar și cu o intuiție sigură a sufletului infantil, atît de diferită, opusă chiar, în plan stilistic, arborescenței metaforice medeleniste, momentul constientizării instinctului erotic, specific intrării într-o altă virstă. Jocurile copilăriei devin, brusc, un teritoriu pierdut și de aceea reacția copiilor este violentă, încărcată de regrete lacrimogene. **Înainte de apusul soarelui** amintește de **Poarta** lui Nicolae Velea și este, alături de aceasta, o pagină memorabilă în literatura dedicată despărțirii de universul copilăriei.

În aceeași serie, a despărțirii de o virstă și intrării în alta, se încadrează povestirea **Disco.** De această dată, însă, procesul urmărit (de fapt doar sugerat, dar cu o capacitate neobișnuită de a investi cu maximă semnificație detalii cu aparențe anodine) este acela al constatării dureroase a pierderii tinereții. Nu neapărat tinerețea fiziacă ci aceea sufletească, a disponibilității de a te bucura. Doi bărbați cu temperamente diferite (unul meditativ, interiorizat, celălalt expansiv, extravertit), profesii diferite și grade de cultură diferite, se descoperă amîndoi, într-un context special, inutili și depășiți, brusc îmbătrîniți și conștienți de această stare, posesori ai unui timp cu care nu mai au ce face.

De **Reconstituirea**, nu ca subiect ci ca atmosferă și în același timp din punct de vedere al modalităților de rezolvare a tensiunii acumulate pe parcursul derulării evenimentelor, amintește **Despărțirea**, piesă antologică a volumului. Locul de desfășurare este sala de așteptare a unei gări provinciale, unde se consumă, sub aparentele banalității, momente hotărîtoare pentru existența viitoare a personajelor: bătrînul Ilie se desparte, din motive neexprimate, ci doar sugerate, de sotia sa, iar în celălalt cuplu de personaje (un milițian însoțit de un tînăr pe care îl prezintă drept consătean) tînărul urmează să suporte (vom deduce în finalul povestirii) rigorile închisorii, din cauze nedezvăluite de autor. Discuția dintre cei doi bătrîni este apăsătoare, întunecată, cu izbucniri și acuze din partea femeii și replici impenetrabile ale bărbatului, sugerînd însă o conviețuire agitată. Dincolo, atitudinea afișată este nonsalantă, detașată, atmosfera destinsă. Pe această alternanță de tonalități opuse joacă întreaga povestire, în care se acumulează, aproape inexplicabil, o tensiune ciudată, sesizabilă totuși în frînturi de frazei care trimit la o realitate anterioară, necunoscută cititorului, dar sugerată ca dramatică: „—Viață, vărmiu... Viață dom'sef !" exclamă la un moment dat unul dintre personaje. Și continuă, după cîteva comentarii ale autorului: „Viață, ce mai !" Aceasta este, de altfel, emblema sub care poate fi așezată proza lui Horia Pătrașcu; înțeleasă nu în sens hiperrealist, ci în acela al unei verosimilități care tinde să se identifice cu adevărul.

O felie de viață este și povestirea așezată în finalul volumului și intitulată **Agenda de telefon.** Este monografia unei zile din viața naratorului, un autoportret în oglinda care devine o monografie a solitudinii. Personajul de aici poate fi definit ca un tînăr (și nu tocmai) furios, temperat de mecanica existențială, răzvrătit în contra propriei ființe, singuratic și singur (nu doar pentru că este burlac), „piezis", cum ar spune Arghezi, căci nu mai are încredere în propriile credințe. Rătăcirea agendei de telefon înseamnă suspendarea contactelor cu lumea și este pretextul care declanșează mecanismul developării solitudinii structurale. Povestirea, perfect construită, ne oferă și cel mai simpatic și mai complex personaj al cărții. Cu volumul **Pentru un călător cu trenul**, Horia Pătrașcu revine convingător în eșalonul celor mai valoroși autori contemporani de proză scurtă.

Valentin F. Mihăescu

Un rapsod dunărean

Urmare din pag. I

Cîmpenii se amestecă doar cu cei care scoboară de la munte, cu ungurenii și cu mocanii, căci sîntem aci într-o arhaică Țară a Oltului, prelungită de peste Făgăraș, prin trecători, peste dealurile Vilcii și ale Argeșului, pînă către Dunăre și unită, prin Iskăr, cu Balcanii. Pe Vedea și Teleorman, făgărășenii, birsenii de pe lîngă Brașov, ciobanii din Mărginimea Sibiului simțeau că sînt în țara lor, știind că, prin lunca Dunării, au neatinse sălașurile pentru iernat.

Neam de mocani era poate și acela de unde ieși, pe Călmățui, și Zaharia Stancu, însă de ciobani așezați demult, făcuți agricultori. Ceva trebuie să fi fost, totuși, cîtă vreme într-o poezie, străbunii se vădeau a fi „vinjoși / cu tulnice și ghioage" (instrumente ale muntelui, precum se observă), păscînd „cîrezile blajine / cioporul de mioare bălane, herghelia", investmîntați în straie de in și cojoace. Sînt semne netăgăduite de străvechime acestea, întărite atunci cînd îi privim, cu ochiul netulburat, creația (care vădește o inaptitudine a romanului în sens modern și a poeziei în sens poporan), un soi de rapsodie de o virstă poate cu Troia și de o formulă mai veche, înclinată, atunci cînd îmbrățișează lirismul, să răspundă mocnit și ritualic, chiar dacă expresia vieții la cîmp ar trebui să fie chiuitura. O materie de nevăzut la repezi ochiri se absoarbe într-un fund de ev însondabil din desfășurările de civilizație etnografică, acestea aflate mai la vedere.

Cîntecele sînt, mai întîi de toate, catagrafie de viață curentă de pe Călmățui, convocînd o comunitate de viață populară completă. Șesul e cu măguri, rîul mărginește luncile ca pe niște pînze fertile, cîmpurile civilizate au împărțire prin răzoare unde cresc măcieșii, vara e cu grîne, toamna — cu vii, primăverile exultă cu vegetația crescînd atunci nebună, iernile au ceremonia retragerilor de forme pînă în abstract. Acest concept de peisaj e populat de o umanitate țărănească, trăind în calendare străvechi, fără inovație, precum albinele și omul nu cunoaște alte rînduieli ale lumii decît acelea transmise de la moși. El viră plugul în pămînt spre a rupe țelina ori ca să împingă, cu călciiul, semințele în pămînt, slobozește boii și herghelille prin lunci, ca să viețuiască acolo ca înainte de îmblînzire, ține caii în saia, face vînători prin rariști cu chiote și cu copoi răzleți, veghează zborul albinelor la uleie, culcă spicele la pămînt cînd e vremea de seceriș și apoi le unește în snopi, duce grîu la moara de lîngă apă, culege strugurii și îi depune în linuri, apoi ascunde vinul în butiile astupate cu vrană. Cînd butoaiele curg, el cheamă pe butnar, exemplificînd, prin aceasta, dogăritul. Piinea e coaptă în cuptorul de țest, vinul e băut din carafă, mîncările stau în străchini. Mișcările sînt puține și căruța e trebuincioasă doar legăturilor cu cîmpul, indicînd că omul urmează itinerarii imutabile, precum acelea ale păsărilor; ritmurile sînt, la acesta, esențiale și spre a încheia putem zice că nimic nu trăiește în afară de ritm.

Ploaia, copacul, grîul, sămînța sînt de considerat că aparțin materiei însă ilustrează, mai mult decît fenomenele, prezența unei forțe ireductibile. E un simțămînt cu origină arhaică, rămas totdeodată cu depunerea de civilizație produsă istoricește și coagulind, la o parte de acestea, o populație cu reprezentări de preistorie.

Ele încep de la originea pe pămînt, determinată de „cele patru zări", de nordul rece și de sudul cald. Cerul e un lac, un „iaz" și citeodată un ocean, cuprinzător de puține stele, nu mai multe decît în astronomia primitivă. Soarele, Luna, Luceafărul, Steaua polară și Calea Robilor — acestea sînt fundamentele. Străveche e și ideea de „margine a lumii", unde „caii zboară" în necunoscut și unde omul, de i se întîmplă să ajungă, bate „cu degetu-ntr-un talger de lemn". Acestea sînt concluzii care trebuie socotite a sta dincolo de sentimentul țărănesc al vieții în natură.

Poezia aceasta este, în totul, relieva unei psihologii de agricultori, trăind într-un cult al morților (de unde rezultă o educație morală), crezînd în magie prin aceea că om și lume stau în corespunderi de structură. Ideea metempsihozei, de pildă, nu vine aci din filosofie ci din simțămîntul complicității cu natura și cînd poetul crede că ar fi fost, în alte vieți, trestie, pasăre, vietate în Sahara, în grădini și în păduri el nu se deosebește de strămoși. Transmisă e și explozia singelui, care „spumegă / ca mustul pus la fiert în butoaie" și această exultare sanguină trebuie pusă în legătură cu extazul trăit la arătarea soarelui. Singe și soare ar însemna un raport natural ermetic, dovedind complicități ascunse observației, și acesta e un gînd de primitiv. Soarele e, de altfel, subînțeles și în marile fenomene agrare precum coacerea grîului, în viticultură, de asemenea, hotărînd împlinirea boabelor de strugure. Lumea e o revoluție de acțiuni naturale și această convingere face rînduiala oamenilor să se dea la o parte; sempiternă e doar rînduiala naturii, ajunsă, pentru om, la ideea unui obiect de cult. Cînd este „ritm", natura e vie și cum ritmurile nu se împiedică (întrucît altfel lumea s-ar prăpădi) însemnează că în natură stă ascunsă o forță numenală trădînd o divinitate. Prin foiala veșnică de vegetație, vietăți, de ape și de vînturi răzbate parcă o voce de idiom ininteligibil; însă cunoscut prin identitatea substanțială, fără cuvinte. Ierburile vorbesc în șoapte, ochii albaștri ai unei femei au înțelesul lanurilor înflorite, de în, steaua pare a grăi, către om, în cuvinte secrete, arboretul indică, precum la antici, o viață de zeități minore: a tăia copaci e o faptă dătătoare de spaimă. Noțiunea de „viu" primește o cuprindere primitivă, amestecînd regnurile și răsturnînd împărțirile comune, astfel încît moartea e văzută ca o călătorie pe o mare de ceață, presimțitoare de vieți noi. Nimic nu e mai prețuit pe pămînt decît această viață universală, fără gînd, pulsînd de o energie divină, înaintea căreia omul e redus la condiția de culegător: „Binecuvîntat fie Soarele / Slăvit să fie pămîntul, Slăvită / Să fie dulcea ploaie de vară, / Slăvit să fie vîntul ce-aduce / Mireasma pădurii pe aripi. / Șesul ne dă grîu, ne dă orz. / Orz și secară șesul ne dă. / Porumbul cu mustăți de mătasă, / Secara cu-ascuțite mustăți de aramă. / Binecuvîntat șesul să fie / Cu iarba și cu grezerii lui / Binecuvîntat fie grîul / Cu grînele lui de vînt legănate / Cu lăcustele și gîzele lui. / I-am dat vieții ce mi-a cerut / Peste ce mi-a cerut vieții i-am dat". E litania unui specimen arhaic, trăind prin intermediul comunităților conservate, ajungînd matur prin ritualuri de inițiere masculină, simțindu-se apoi bătrîn odată ce părul începe să fie sur, aproape de patruzeci de ani; un ecou de ciclu vital imemorial răspunde din acest trat antropologic.

Aceste „cîntece" au muzica lumii naturale și a o repeta în creație este a prelungi, prin magie, legile ei. În materie de instrumente, liricul convoacă mai întîi natura, cîntînd cu flautele vîntului, cu lăuta apelor și cu fluierul codrilor, în fine cu marea adunată în ghioc. Alte sunete vin pe șirul tradiției, fiind scoase aci de un cimpoi din piele de ied, aci de o goarnă funerară, întrebuințată, spre a emite sfîșietoare plîngeri grozave, la înmormîntări. Această străvechime bolborositoare, adunînd laolaltă răsăritul magic al soarelui și luna de aramă, e lumea duhurilor, a ielelor și a deochiului, a buhăi, crezînd în „cîntecul negru". „Inima", unde muzicile zac, este „neagră" și ea: „Cocoșii sparg liniștea nopții. / N-am somn. / Inima mea e neagră, neagră. / Zorile îmi bat la fereastră. / N-am somn. / Inima mea e neagră, neagră. / Amiaza e bălaie. / N-am somn. / Inima mea e neagră, neagră. / Se apropie asfințitul roșu. / N-am somn. / Inima mea e neagră, neagră. / Singur, în miezul nopții, vorbesc. / N-am somn. / Inima mea e neagră, neagră". „Negre", adică imemoriale, sînt repetițiile întrebărilor uimite, ilustrînd o mirare deplină înaintea unei lumi aflate cu omul în raporturi de magie și cînd omul întîlnește Moartea (într-o prosopopee ca aceea etiopică) răzbate de mai jos de memorie o sonoritate ca de tobe gituite de soare: „Ridică-te-mi spune — ridică-te repede, / Vreau să-ți sorb aerul din preajmă, / Vreau să-ți sorb lumina din preajmă. / Ridică-te-mi spune — ridică-te repede, / Vreau să stau pe scaunul tău, / Vreau să stau pe scaunul tău. / Ridică-te-mi spune — ridică-te repede, / Vreau să-ți beau vinul din carafă. / Vreau să-ți beau vinul din carafă. / Ridică-te-mi spune — ridică-te repede / Dă-mi patul tău și dă-mi lingura ta / Dă-mi perna ta și dă-mi strachina ta. / Ridică-te-mi spune — ridică-te repede. / Sfisie-ți pieptul și dă-mi inima / Trebuie să-ți mănînc chiar acum inima". Nu doar repetițiile de versuri întregi și răsucirile lor care par savante fiind primitive, presupun magie, lumea însăși e supusă magiei și asociativitatea nu e altfel decît primitivă. Cînd poetul vede stelele căzînd rosii în mare și luna ca o vulpe, cînd ploaia e „goală", ca „o muiere zmintită" și cînd scrisul e așternut pe zăpadă și pe nisip, simțirile lui sînt, fără de îndoială, de reverberație arhaică. Arhaice trebuie socotite și urmele de eresuri, precum „O ploaie de vară", ca o invocație în gustul lirismului incantatoriu. Adăugînd descîntece și bocete, un cîntec al „inimii negre" (cultivînd culorile elementare), reiese o imagine de civilizație a originilor, unde poezia este „iarba fiarelor".

Această tradiție ancentrală e modernă prin radicalitate și este irepetabilă putînd să perpetueze o experiență numai în condiții de stil dezvoltat. Altfel, poetul rămîne un rapsod tîrziu de comunitate străveche, al cărei sunet liric, rezultat parcă din instrumente arhaice de percuție, se întrevede în acest cîntec negru: „Au!... Vezi unde și-a înjghebat barza cuib / Vezi unde și-a clădit barza cuib. / — Șarpele trebuie să se teamă / Broțăceii trebuie să se teamă. / — Au!... Vezi, unde-și duce puii mistrețul / — Vezi încotro-și poartă puii mistrețul, / — Recoltele trebuie să se teamă / Paznicii recoltelor trebuie să se teamă. / — Au!... Vezi unde-și sapă vizuină vulpea / Ia seamă unde-și sapă vizuină vulpea. / — Cocoșul trebuie să se teamă, / Păsările toate trebuie să se teamă". În lirica românească, Zaharia Stancu rămîne o expresie a unei poezii agrare și arhaice de poporație uimitor de veche.

(din „Ortogeneza literaturii române", vol. I — Poezia")

VIAȚA CĂRȚILOR

ECOUL REVOLUȚIEI PAȘOPTISTE

„Revoluția europeană de la 1848 reflectată în presa arădeană"*) (Ed. Politică, 1986), este o antologie de texte, necesară din punctul de vedere al studierii efectului asupra mentalității, pe care evenimentele istorice îl au; de asemenea, o culegere de consemnări jurnalistice, cum este aceasta, dovedește ecoul produs în conștiințe de un moment esențial din istoria românească, privită pe un fundal larg european. Autorul acestei antologii, căruia îi datorăm selecția și o postfață, documentată, prof. Iulian Negrilă (cercetător arădean cu o activitate cunoscută, unul dintre cei care arată pasiune pentru studierea diferitelor aspecte ale istoriei locurilor natale) a conceput lucrarea într-un mod inteligent, împărțind-o în două părți, între care culegerea de texte e cuprinsă în partea a doua; prima parte conține fragmente, extrem de semnificative pentru clarificarea temei și a importanței ei, extrase din volumele tovarășului Nicolae Ceaușescu, alcătuind un cadru complet pentru înțelegerea fenomenelor istorice cuprinse în antologia propriu-zisă de texte jurnalistice. Importanța acestei lucrări este dovedită și de prefață, consistentă din punct de vedere științific, semnată de prof. dr. Elena Bărbulescu, care accentuează, pe drept cuvînt, caracterul de proces istoric autohton, determinant în configurarea revoluției pașoptiste: „Dacă revoluția din anul 1848 — spune prof. dr. Elena Bărbulescu — se integrează în ceea ce istoria universală va numi «primăvara popoarelor», aspectele prezentate în lucrare au valoarea prim-planurilor din arta cinematografică care insistă asupra a ceea ce este specific românesc, subliniind încă o dată că revoluția pașoptistă din țările române aparține nu numai prin desfășurare și jertfe ci și, mai ales, prin cauze, românilor, cum pe bună dreptate sublinia marele patriot și istoric Nicolae Bălcescu arătînd că revoluția europeană a fost doar ocazia, iar nu cauza revoluției române". Merită subliniat, de asemenea, și un aspect important al cercetării, accentuate în mod corespunzător și de prefață, anume acela al **caracterului unitar românesc al revoluției: „Un merit al lucrării este acela că deși, cum este și firesc, prezintă în primul rînd evenimentele din Transilvania și Banat, totuși unele articole se referă și la acțiunile din Moldova și Țara Românească, precum și la unele țări din Europa, subliniind caracterul unitar al revoluției românilor." Într-adevăr, numeroase din fragmentele cuprinse în această antologie subliniază importanța revoluției pașoptiste în cadrul vastului proces istoric de eliberare socială și națională, avînd drept precursoare revoluțiile lui Horea (la 1784) și Tudor Vladimirescu (la 1821) și continuînd cu etapele făuririi statului național unitar, cu cîștigarea prin luptă, în 1877 și 1878, a Independenței. „La interesul istoric pe care îl prezintă lucrarea profesorului Iulian Negrilă — încheie prof. dr. Elena Bărbulescu în prefața pe care o semnează — trebuie să adăugăm valoarea educativă, pe care cunoașterea acestor documente o va avea în rîndul cititorilor în general și al tineretului, în special. „Lectura acestor documente are, cu adevărat, o valoare educativă, semnificația lor depășind în general funcția de consemnare de moment. Între textele antologate se află (și acest fapt sporește valoarea antologiei) și fragmente din intervențiile jurnalistice ale lui Slavici, I. Russu-Șirianu, Nicolae Cristea, Ștefan Petică, Dr. Vasile Lucaci precum și bucăți selectate din memoriile lui Andrei Șaguna, documente contemporane cu evenimentele de la 1848, culese din antologia Corneliei Bodea privitoare la „1848 la români", precum și alte importante elemente de informație istorică, elocvente, care slujesc la realizarea unei imagini semnificative a ecoului consecvent al spiritului pașoptist în cultura română. Iată, prin urmare, o antologie merituoasă, cu semnificație de cercetare științifică și, de asemenea, cu temeinic sens educativ.

Constantin Petrescu

*) **„Revoluția europeană de la 1848 reflectată în presa arădeană", antologie de prof. Iulian Negrilă, prefață de prof. dr. Elena Bărbulescu, Editura Politică, 1986.**

Sursele inspirației

Urmare din pag. 1

contradicțiile și scepticismul „înrourat" — termen obsedant în întreaga poezie a lui Octavian Doclin — al unui suflet modern. Poetului nu-i este străin nici orgoliul orfic al abstragerii (arătîndu-se deopotrivă înfiorat de spectrul cenușiu al extincției), nici sublimarea experienței în expresie, „recuperarea" amintirii în limbaj. Poezia se resimte, în regim lucid, de un scepticism deferent, ce traduce impresia de calm, de lentoare magmatică, de rostogolire sirguincioasă. Stăpînit de ideogramele unei imaginații suav-delicate, poetul, convins a nu fi avut parte de „grădini prea suspendate" **(xxx)**, pune în vibrație cîteva simboluri de umilitate existențială, celebrînd „păpădia". Exorcizarea poeticească din „Curat și nebiruit" rămîne, întrucîtva, a unui liric lucid, ce veghează ca visele-i să nu fie înecate „de apele și somnul cel dulce-al Iluziei" **(Imn impotriva nopții)**. De aici poate aerul de îndîrjire, de sforțare, de perseverență, de relevanță (dar și oscilanță) stilistică, ce-i marchează demersul liric, obsedat de marile simboluri ale unui relief imaginar aparte, dar și de metaforele esențiale ale poeziei române. Poetul trăiește intens „bucuria poemului" **(Tac și îmi spun)** și meditează — cale de cîteva volume — la spăimoasa **înrourare** a lucrurilor, la „ființa tainei", la „pelerina de purpură", la condiția umilității (păpădia, flutururile orb...), la metafora **Golfului**, ce circumscrie brevilocvent o „artă poetică" în 13 „ipostaze", vis-à-vis de o autoironie deconcertantă din același registru al umilității („Eu sînt un poet pitic — / Nervii mei sînt vraiște" !). **Scumpia e floarea cea rară a Poetului**, care deja a început să simtă că „drumul de platină nu-ngăduie iertarea". Pe scurt zis, el scrie „despre poezie viață și dragoste" **(Tinăr)** — aceasta e triada tematică și nu numai a volumului în discuție aici.

Un „refugiu", o alinare, un popas de limpezire i-l oferă **erosul** și efortul său se îndreaptă spre sublimarea amintirii în muzică, în emoție lirică: „Iubito, / odată pătruns în Cetatea Poemului / voi lega emoția / de funia unei fulgerătoare / amintiri." **(Poemul scurt)**. De o transparență și suavă apelativitate — discret blagian („multpreasuavo") ori eminescian („să apai", lacrămi, păhar, „mă-ntoarnă", minuri, „ochii cei plini de noroc", „ușure va veni") — erosul acesta e, în definitiv, romantic, resuscitînd uneori și în viziune, nu numai în lexic, o viziune eminesciană: „O cale de mii de ani lumină / a străbătut pînă la mine / culoarea ochilor tăi." **(Amintindu-mi de Oedip, I)**. Seducția, pe cît de totală, pe atît de acută, e însă a unui modern: „Neputința unui gest salvator / lîngă părul tău tăind singele ca o sabie" **(Golful, 9)**.

O. Doclin are simțul limbii, chiar prestidigitație lingvistică, punînd în circulația propriului-i vocabular poetic unele lexeme reverberînd speciale accepții semantice: „înrourare", „scumpia", „Masaderai", dar și „lînțură", „mănurl", „virtute", „ușure"...

Interesantă și ca viziune, dar și ca aspect lexematic (de o intenționalitate calofilică și de o ușoară fadoare livrească), poezia lui Octavian Doclin, aparținătoare de generația tînără, e, la ora de față, în plină aventură și definire spirituală, năzuind a rămîne, în fața timpului care-i ia statura, „curată" și „nebiruită"...

HUMULEŞTII

Scriind cîteva rînduri despre satul de baştină al lui Ion Creangă, ţin să spun că ideea de „sate româneşti" nu e o „ţărănie" şi nici nu are vreo tentă neosemănătoristă. Scriu despre sate pentru că asemenea localităţi le cunosc mai bine prin însuşi faptul de a mă fi născut şi eu într-una din miile care presară pămîntul ţării. Şi, la o adică, n-am trăit în sat decît puţin mai mult de o treime din virsta pe care-o am, aşa că nu pot să nu-i dau oraşului ceea ce i se cuvine, mai ales că oraşul mi-a oferit instrucţia şi împlinirile cite sînt. Satul însă şi-a pus pecetea pe copilăria mea şi această pecete perpetuează în tot ce fac. Oameni mari s-au născut şi la oraş, şi la sat. Dar eu nu fac dihotomie. Constat doar că în satele noastre s-au născut sau şi-au petrecut copilăria — etapă căreia îi acord un rol de seamă în devenirea unui destin — atîţia şi atîţia din exponenţii spiritualităţii noastre.

Fără a respecta vreo cronologie şi nici o ierarhie (cine cutează să măsoare virfurile ?), înşir doar pe cîţiva bărbaţi care s-au ivit din „zarişteа satului", cum ar spune Lucian Blaga (el însuşi născut în satul care **poartă-n nume sunetele lacrimei) :** Eminescu şi Avram Iancu, Bălcescu şi Coşbuc, Brâncuşi şi Rebreanu, Enescu şi Luchian, Labiş şi Marin Preda şi atîţia alţii. Dar dacă am numi oameni afirmaţi din această matrice în celelalte donjenii ale spiritului ? Va fi o sumă de nume pe care nici cel mai auster statistician nu va putea să nu o ia în seamă.

Satul românesc, în pofida tuturor privaţiunilor pe care le-a petrecut în cursul veacurilor, a iscat necontenit **frumuseţi şi preţuri noi,** după sintagma lui Arghezi care, el însuşi, se vroia dintr-un cătun gorjenesc.

Humuleştii lui Creangă, pe care i-am văzut acuma-s vreo douăzeci de ani, este un sat de două ori exponenţial. Întîi, că a dat naştere unui geniu ; în al doilea rînd, pentru că prin pana scriitorului el a devenit un sat tipic românesc, recognoscibil în esenţele şi frumuseţile lui pentru toţi românii, fie că s-au născut la ţară, fie că s-au născut la oraş.

Humuleştii sînt o **capitală** a etniei româneşti, şi-n închipuirea fiecăruia el se reprezintă ca un herb bine lămurit în scurgerea virstelor istorice.

Ştim acum, fără tăgadă, că scriitorul avea sorginte ardelenească, ştim că l-a avut de cel mai bun prieten şi preţuitor pe Eminescu, ştim că l-a respectat, în felul său prudent, Titu Maiorescu, am citit cu toţii monografia pe care i-a închinat-o George Călinescu, după părerea subsemnatului una dintre cele mai frumoase. Dar, vorba monografistului, despre Creangă nu poţi **scrie.** El e dincolo de basm şi povestire, ca şi satul în care s-a născut. I-a fost dat acestui român, de o înfăţişare simplă şi robustă, să dea o cristalizare unică a unor comori moştenite din veac. Socotit de spiritul public un hîtru, un epicureu, un ins grosolan care le ştia spune şi „pe ulîţa mare", manuscrisele lui, prin reveniri, ştersături, reformulări şi necontenite frămîntări, dovedesc o trudă şi o conştiinţă a scrisului cum la noi nu au mai avut-o decît Eminescu şi Camil Petrescu. Cine-şi poate îngădui, ca prozator, să scrie o nuvelă atît de **gradată** şi cu atîtea semnificaţii de nuanţe cum este **Moş Nichifor Coţcariul ?** Ion Creangă, pe care în epocă doar Eminescu singur l-a înţeles în toate adîncimile lui, rămîne — în acest ceas de soluţii prea febril căutate — un dascăl pentru prozatorii care se respectă. Sublimată din pepitele fondului ancestral, opera lui are perenitatea mereu pilduitoare a creaţiei anonime a celor care s-au succedat prin secole.

Gheorghe Suciu

Încercări asupra lui „Dănilă Prepeleac"

1. — Descîntecul

„...Totul îmi vine pe buze de-a gata / ca vorbele cu sensuri uitate / dintr-un deşcintec ciudat..."

Creangă este, cum se ştie, intraductibil. Limba sa de o bogăţie fără seamăn cîntă în părţile ei şi în totul ca un ecou al pădurii veşnice în ghiocul urechii noastre. Cîntul său daurit este imaginea peisajului şi sufletului românesc oglindit în cer. Munca ce a făcut-o pe acest pămînt a fost de **Povestariu :** a scris, povestind. Basm, poveste, feerie sînt chiar şi **Amintirile-**i din copilăria pe care n-a părăsit-o niciodată, cum numai aleşilor le este dat. Cu un ram înflorit în mîna-i de vrăjitor n-a mai putut fi alungat din acest paradis unde se află şi acum, dacă n-o fi murit.

Mijlocul de care s-a slujit spre a trage vălul de pe frumuseţile ascunse în colţul ochiului şi în lăuntrul lui a fost **descintecul.** Căci basmul la Creangă este un descintec. În eufonia numelui său înseamnă ieşirea din vraja amăgitoare, din vanele „încîntări" printr-o melodie complementară, alinătoare. O **magie albă,** totdeauna „de bine", are menirea de a exorciza sufletul de boli eredităre sau dobîndite : **spaima, umilinţa, minciuna, laşitatea, bicisnica împăcare cu soarta** (ascunsă uneori sub numele de cumînţenie). În aparenta lui naivitate, descintecul se trădează aparţinător de lumea tradiţională **„ce gîndea în basme şi vorbea în poezii".**

Ar fi frumos de aflat de ce **descîntă** unul dintre cele mai neobişnuite basme ale literaturii noastre, **Dănilă Prepeleac.** S-ar risca întrebarea dacă este un simplu **basm** ori se ridică la demnitatea **mitului** şi alegoriei filosofice : oricum, poveştile sînt mai vechi decît filosofiile şi servesc încă acestora să se edifice şi **să se interpreteze!** Nu-şi chema, oare, **filosoful român** încercările de tălmăcire a **Fenomenologiei Spiritului,** „povestiri despre om" ? Să vrei să înţelegi un cîntec, să-l traduci adică, înseamnă să îndrăzneşti mult. Or, Creangă e greu de tradus şi în limba română ; el trebuie **descîntat.** Iar în această încercare trebuiesc descîntate firele a trei descintece :

Unul este al lui Dănilă care-şi deapănă fără cuvinte drumul întortocheat de ieşire din labirintul necazurilor vieţii în care dracul cel din urmă, cu încercările, nu e cel mai negru dintre toţi.

Al doilea este al **Povestariului** ce-şi ascunde în Dănilă propriile ginduri ca să se descinte de ele : căci, precum spune Philolaos, **există idei mai puternice decît noi.**

La urmă, descintecul **Cetitoriului** bucuros să lasă din vrajă, dimpreună cu eroul şi creatorul basmului. Această bucurie, acest catharsis, se va împlini doar dacă va reuşi condiţia externă să devină atît personaj cît şi creator, să se „împielţeze" cu blindeţe şi com-pătimire.

Dar descintecul **cetitoriului-interpret** poate fi pus în cauză : nu creează el cumva primejdia de a rupe vraja poveştii în sensul rău, al banalizării, demitizării ? Ar fi mai cuminte, poate, să-i dea pace cîntecului să-şi îngîne singur melodia, iar **ideea-conţinută** să rămînă în starea ei latentă, de potenţialitate aristotelică. Din păcate, deşi spectatorul acusmatic intuieşte ideea, o **ştie,** vrea mai mult, vrea să o lumineze în propriul interior, să o **con-ştie.** Descintecul exterior ar avea rolul deducţiei în logica formală şi anume nu acela de a spune spiritului lucruri noi, ci de a desfăşura aspecte pe care acesta se preface că le ignoră ; căci gîndul nu poate avea secrete faţă de el însuşi. Şi este evident de ce : basmul trimite la două semantici : o semantică superioară care introduce simbolurile şi o semantică inferioară care este provocată să le descifreze.

„Rune, rune, tainice nume
Cine le-nseamnă, cine le pune..."

2. — Fraţii

„Nu mă lupt cu tine...
...nu mă cosi, nu mă secera
nu mă chiamă Iacob,
sînt altcineva"

Încercarea următoare asupra lui **Dănilă Prepeleac** porneşte de la alegerea ciudată a Povestariului între cei doi fraţi : de ce personajul principal n-ar fi „fratele" ? Cîteva amănunte bat la ochi şi sînt vrednice de mirare. Mai întîi, fratele lui Dănilă nu are nume. Al doilea, acesta — deşi însurat şi mai mare de ani — nu are copii.

Ce-i lipseşte Fratelui şi-l face înapt să ocupe primul plan al poveştii ? **Negaţia determinatoare,** cea care circumscrie nimicul şi-l preface în **ceva.** Pozitivitatea lui (cumînţenie, ceva stare, hărnicia stringătoare, respectarea canoanelor) este ceţoasă ; de unde impresia că ar putea fi de oriunde, nu neapărat de aici. Fiind universalitate mută, generalitate umană anonimă este condamnat să rămînă în cumsecădenia lui doar decorul pe care se profilează personalitatea accentuată a ne-bunului de Prepeleac.

Alegerea lui Creangă seamănă oarecum cu decizia biblică între Iacob şi Esau. Esau e cinstit şi nespectuos cu tradiţiile dar preţuieşte mai mult blidul de linte decît valoarea spirituală. Iacob este cutezător şi viclean însă va deveni strămoşul eponim al neamului său prin îndrăzneala de a confrunta zeii.

Dănilă poartă şi el o luptă, încă mai grea : o luptă „de jos", în care Dracul ar putea fi simbolul lipsurilor sale. Ce-i lipseşte lui Dănilă ? Sună pretenţios, dar îi lipseşte libertatea. Nu atît ca înţelegere a necesităţii, ci ca înţelegere a rostului vieţii pe care o duce.. Sărăcia îl deposedează de rost, îl transformă într-un personaj cu comportament absurd. Ni-l putem imagina trebăluind fără spor şi folos, cîrpind ici o gospodărie, care se destramă, dincolo, asemenea umplerii butoiului fără fund al Danaidelor sau a ridicării bolovanului sisific. Situaţia în care se află nu e percepută tragic ci cu un ochi parcă amuzat şi nepăsător. Dănilă poate fi tatăl lui Urmuz şi bunicul dadaismului. Abandonul acesta vesel cu nuanţe de absurd are filiaţii în folclor : **Păcală** şi **Tîndală** în unele dintre întîmplările lor. El apare dintr-o nepotrivire, generatoare de non-sensuri, cu lumea. Lumea rîde de Dănilă şi-l numeşte **Prepeleac.** Dănilă rîde de lume cu optimismul omului care parcă aşteaptă o refacere de la sine a rînduielii stricate. Este în această atitudine un hedonism al aşteptării, o acceptare vinovată a posturii de piatră care speră să rămînă după trecerea apelor. Ca şi cînd apa n-ar mai rostogoli-o şi ciopli-o, atunci cînd n-o sfarmă de-a binelea ! Însă Dănilă, pînă la urmă, se ridică de unde a căzut, îşi depăşeşte condiţia în care este aruncat şi de aceea este creator de genealogie ; pe cînd fratele său, grijuliu să se păstreze, se petrece fără urmaşi.

Se străvede în alegerea personajului principal concepţia tradiţională după care nu poate exista **ceva anume,** dacă acel ceva **nu este** mai multe lucruri cu acelaşi timp. Dănilă este bun fiindcă e rău, inteligent dincolo de prostie, curajos în laşitatea lui. O adevărată tendinţă spre „coincidentia oppositorum". Cum este în realitate, nu sîntem siguri că vom afla. Ci Creangă, care a făcut povestea, ştie mai bine ?

„El, cel care-a făcut-o, sau poate n-a făcut-o. El singur ştie poate. Sau poate că nici El".

3. — Tărîmul mercantil şi punga goală

„Ah, Orfeu al codrului verde,
Spune-mi cîntecul. Mi-e dor a mă pierde"

Întîia călătorie (din cele cinci) Dănilă o face spre tîrg, mînat de o lipsă. Toate basmele încep cu o **lipsă,** cu o privaţiune ; Propp ingustează orizontul ideii cînd spune că ar începe cu o **nenorocire ;** nu nenorocirea, ci **absenţa** stă la rădăcina desfăşurărilor ulterioare. Nenorocirea nu este decît **ecoul subiectiv** al lipsei, trăirea ei cu mai mică sau mai mare intensitate.

Zace aici dificultatea enormă a comprehensiunii **absenţei** ca principiu al mişcării de la ce nu este spre ce este şi va fi, dificultate întîlnită şi în filosofie : devenirea, transformarea la Aristotel este o trecere de la privaţiunea de o anumită formă, la forma cerută de acea absenţă, ceea ce dă sens, logos trecerilor.

În basme, împăratul n-are urmaşi, moşul şi baba n-au avere (sînt săraci), Făt-Frumos nu are soţie. Toate mişcările tind spre împlinire, spre întregire sau — cum spune dialectica — spre sinteza contrariilor. Dănilă are doi boi mari şi frumoşi — dar îi lipseşte carul. Este o absenţă simbolică deoarece se întrevede aci o dizarmonie mai profundă : gospodăria nu e întemeiată, nu e întreagă, închelată. Dănilă este posesorul unei jumătăţi de unealtă, a unor boi care nu au ce să tragă (nici car, nici plug, nici nimic) : „jumătate de om, pe jumătate de iepure schiop". De aceea porneşte la drum, să se **rostuiască** prin vînzări şi cumpărări, adică să vîndă doi boi mari şi frumoşi şi să cumpere alţii mai mici şi un car — pe baza unei logici de tîrgovet, guvernate de legea valorii pe care i-o sugerează fratele său, **sfătuitorul.** Din păcate acest drum spre tîrg, spre lumea mercantilă, este un eşec, o **pierdere în cinci trepte :**

boii-carul-capra-ginsacul-punga goală.

Prepeleac se arată un meşter al schimburilor păguboase. Şi, întrucît nu e în stare să rezolve o problemă dată (rezolvare ce constituie proba şi definiţia inteligenţei), rezultă că se comportă prosteşte.

Şi totuşi, să fie la mijloc o simplă prostie ? Capacitatea de a rezolva probleme este totdeauna limitată, contextuală. Ieşit din spaţiul său de competenţă şi intrat în altul, orice om manifestă o „prostie" relativă. Or, Dănilă iese din tărîmul său de **cultivator** şi intră în tărîmul **mercantil,** iese din sat şi intră în tîrg. De unde pierderea rezultată din conflictul mentalităţilor: ţăranul cultivă, tîrgovetul produce. Cultura este opera cultivatorilor, civilizaţia a producătorilor. Iar cultura se opune civilizaţiei nu numai în filosofiile unor Frobenius, Spengler, Toynbee ci şi în viaţă. Marx însuşi vorbeşte despre dominaţia oraşului de către sat în perioada medie şi a satului de către oraş în cea modernă. În vremea lui Creangă conflictul era manifest în planul politicii înalte prin opoziţia principiilor „prin noi înşine" — „politica porţilor deschise" (liberalii şi conservatorii). Dar pe noi nu ne interesează jocurile ce au loc în suprastructură ci soarta ţăranului. Acesta, legat chiar şi prin nume de Terra, nu are pretenţii demiurgice, el nu **face** recolta ci, cultivînd, doar o **culege** în deplină pace cu natura. Săteanul nu se simte într-însa un cuceritor străin ci un înţelept supus ciclurilor ei veşnice. Dacă este adevărat — cum spun savanţii — că **istoria a început cu oraşul** (polis-politica) să ascultăm şi poeţii care cred că **eternitatea s-a născut la ţară.** Din perspectiva pe care o dă nemărginita boltă înstelată, lucrurile au în ochii ţăranului o egală demnitate ontologică. Fiecare obiect sau fiinţă este îngăduit să-şi aibă locul lui (ei) în lume, în bătătura şi în inima sa. În aceasta ar putea consta (dincolo de prostie, lene şi comoditate) pierderea treptată a valorilor economice ; căci, pentru locuitorul tărîmului cultivator, schimbul are şi valori afective, de închegare a relaţiilor cu semenii. Ţăranul nu vinde, el dă ; de voie sau de nevoie. Cînd e de voie, actul îl numeşte **dar,** iar cînd nu, **dare.** Dările sînt resimţite ca o pedeapsă, obligaţie chinuitoare ca adevărata pierdere. „A da în schimb" este însă altceva, se apropie de **dar.** „N-ai vrea domnia ta să-mi dai carul şi eu să-ţi dau boii" pare a spune Dănilă.

Plecat să-şi împlinească lipsa, el se întoarce umilit şi învins din contactul cu tărîmul mercantil. Iar punga goală este încă un semn al înjumătăţirii, al formei fără fond, deci al lipsei de **rost** în care-l aruncă sărăcia din care dorea să iasă. Căci pe drumul din poveste, înainte mult mai este :

„Scuturaţi, sărăcime, ca un arbore, ancora
Şi trageţi la tărmuri galera"

Liviu Mitrănescu

150 DE ANI DE LA NAŞTERE

I. Creangă

Povăţuitorul copiilor

Ion Creangă este cunoscut ca autor de manuale şcolare pentru învăţămîntul primar, întocmite în colaborare cu cîţiva din prietenii săi ieşeni. Această activitate a marelui prozator este invocată, în general, să împlinească un gol din biografia sa şi se insistă asupra unor aspecte anecdotice privind munca la elaborarea lor. Se impune însă ca ea să fie judecată în contextul epocii sale şi în perspectiva timpului.

Manualele lui Creangă şi ale colaboratorilor săi cunosc numeroase ediţii „corectate şi îmbunătăţite". **Metoda nouă de scriere şi cetire** cunoaşte între 1868 şi 1889 nu mai puţin de 21 de ediţii ; **Învăţătorul copiilor** între 1871 şi 1890 vreo 9 ediţii. **Geografia Judeţului Iaşi** se tipăreşte şi ea în mai multe ediţii. Explicaţia pentru această largă difuzare stă în faptul că manualele prozatorului se înscriau printre cele dintîi cărţi didactice care ţineau seama de progresele teoretice în materie de predare şi se întemeiau pe o bogată experienţă la catedră. Asupra acestor aspecte insistă şi Eminescu în **Curierul de Iaşi** într-o prezentare a **Povăţuitorului copiilor** din 21 mai 1876. Manualul „nu era numai rezultatul studiilor teoretice făcute în această materie — arată poetul — ci totodată fructul lungei experienţe a unor învăţători înzestraţi de la natură cu darul de-a instrui".

Manualele prozatorului veneau să înlocuiască **Abecedarele** lui Dimitrie Iarca şi alte cîteva depăşite prin orientarea nouă în procesul de învăţămînt. Sistemul lancasterian, în care se acorda un rol important monitorilor, este părăsit şi se trece, prin manualele lui Creangă, la învăţămîntul intuitiv. Eminescu este acela care atrage atenţia şi asupra acestui aspect într-un raport către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice din 28 mai 1876. „Deosebirea între metoda propusă în această broşură — scrie Eminescu în legătură cu **Povăţuitorul copiilor** — şi învăţătura rutinară şi mecanică, precum se profesează ea în genere în şcoalele noastre, este deosebirea dintre învăţămîntul viu şi intuitiv şi mecanismul mort al memorizării de lucruri neînţelese de copii ; este deosebirea dintre pedagogie şi dresură. Într-adevăr prin metoda veche a silabisirei, memorărei mecanice de semne şi cuvinte, inteligenţa copiilor nu era cu mult mai bine tractată decît inteligenţa unui animal, care se deprinde prin frică şi silă la o mulţime de apucături automatice, de care nu-şi poate da seama". Povestitorul avea să dea şi în plan literar, în **Amintiri din copilărie,** o replică sistemului de învăţămînt care nu făcea deosebire între „pedagogie şi dresură".

Creangă este povestitor şi autor de poveşti în manualele sale înainte de-a fi povestitor şi autor de poveşti în **Convorbiri literare,** revista ieşeană. Patru din „povestirile didactice", cum le categorisesţe Iorgu Iordan în ediţia sa din 1970, **Inul şi cămaşa, Păcală, Acul şi barosul, Poveste** se tipăresc în **Învăţătorul copiilor,** în ediţia a treia, din 1874. O altă „povestire didactică", **Ursul păcălit de vulpe,** se tipăreşte în **Metodă nouă,** ediţia a V-a din 1876.

Învăţătorul copiilor reprezenta în realitate o antologie de texte literare, istorice şi ştiinţifice. Se tipăresc **Mioriţa** şi alte texte populare, precum şi poezii de Gr. Alexandrescu, A. Donici, Gh. Asachi, V. Alecsandri, D. Bolintineanu. Mircea cel Bătrîn este numit Mircea cel Mare, în forma consacrată, iar textele ştiinţifice sînt însoţite de ilustraţii. Manualul contribuia deopotrivă la pregătirea învăţătorilor şi a elevilor.

Cînd Eminescu îşi propunea să definească în **Timpul,** în 1880, ce este „naţional în spiritul" poporului nostru, se adresa tot **Povăţuitorului copiilor** şi transcria şi aici **Poveste şi Păcală,** pe care le compara cu literatura populară din alte ţări europene. Poetul cita, spre exemplificare, un fragment dintr-o poveste din colecţia lui Auerbacher. „Tezaurul comun de poveşti şi anecdote al popoarelor — conchidea Eminescu — e mare în aparenţă, dar totuşi se sleieşte într-un număr oarecare de prototipuri". Şi mai departe : „Ceea ce e original e modul de a le spune, e acel grai românesc cu care se-mbracă ele, sînt modificaţiunile locale potrivite cu spiritul şi cu datinile noastre". Poetul definea, înaintea exegeţilor operei lui Creangă, specificul artei sale.

Judecate în perspectiva timpului, manualele lui Creangă ocupă un loc asemănător cu **Logica** lui Maiorescu, tipărită şi ea în numeroase ediţii. Manualele povestitorului fac trecerea spre învăţămîntul intuitiv, direcţie urmată şi în zilele noastre în literatura didactică.

Desen de Marian Avramescu

D. Vatamaniuc

Stilizarea grotescului

Recitim o carte oarecum veche, **Poveştile lui Creangă** (1967), de Ov. Birlea, în care autorul înclină să acorde influenţelor folclorice un rol mai mare decît le acordase critica anterioară de la Călinescu la exegeţii contemporani. Pare exagerat, totuşi, Ov. Birlea o dovedeşte cu bune argumente. Mai întîi, toate poveştile lui Creangă au corespondent în zeci şi sute de variante existente în literatura orală din toate provinciile ţării. Apoi, influenţele se reflectă clar în structura poveştilor sale, ale căror subiecte sînt preluate, cu prea vagi modificări, din folclor. Personajele sînt tipice, neindividualizate. Originalitatea scriitorului intervine cînd accentuează nota realistă a poveştilor, ceea ce le face să semene cu nişte nuvele mascate în simboluri fabulistice ; originalitatea intervine mai ales în stilul său, tot de natura orală, dar mult prelucrat, bogat şi individualizat. Faptul se poate constata cînd comparăm variantele populare cu textele lui Creangă, dar, îndeosebi, cînd le comparăm pe acestea cu variantele populare noi, provenite din prelucrarea folclorică a poveştilor scriitorului ; căci scrierile lui Creangă au reintrat în circuitul folcloric „în ciuda dificultăţilor stilului său prea elaborat prea artistic", unde au fost supuse metamorfozelor conforme cu legile transmiterii orale. „Haina stilistică — spune Ov. Birlea — a fost înlăturată total şi înlocuită cu a diferiţilor povestitori locali". Individualitatea scriitorului cult se pierde: „prin aceasta Creangă a ajuns anonim, împlinîndu-se circuitul firesc al motivelor folclorice de la popor la creaţia cultă şi înapoi". Încît, reputatul folclorist conchide că Ion Creangă — deşi fondul operei sale e profund popular, deci general — prin individualitatea sa stilistică devine unic, original, poate cel mai original scriitor român. Să revenim însă la înrîuririle folclorice: una din trăsăturile adînc implintate în mentalitatea populară ar fi humorul lui Creangă. Vom începe cu textele licenţioase, „corozive", „anecdote porceşti", cum le numeau junimiştii. Ov. Birlea crede că ele ţin de o viziune „arhaică, ţărănească, potrivit căreia citaţiile erotice îndrăzneţe sînt menite să înveselească pe ascultători". Lăsînd la o parte expresia nu prea adecvată „să înveselească pe ascultători", Ov. Birlea intuieşte bine ecourile folclorice în humorul lui Creangă, anticipînd într-o măsură teoria lui Bahtin despre „ris", „carnavalesc", foarte răspîndită azi în lume, dar prea puţin cunoscută la data cînd autorul nostru îşi elabora lucrarea sa despre Creangă. Conform acestei teorii, cultura arhaică reprezenta doi poli, ca două feţe ale aceluiaşi fenomen (viaţa omului în mijlocul naturii) : seriosul-hilarul, tragicul-comicul, plînsul-risul, susul-josul, faţa-dosul etc. Încă din antichitate, literatura oficială (zisă cultă) s-a desprins ca o serie separată, cu accent pe solemn, serios, tragic, abstract, înlăturînd elementul comic, socotit acum vulgar, neliterar. Literatura populară, în schimb, a menţinut, chiar a potenţat, elementul hilar, comicul, risul, grotescul, ca o contraparte a solemnului din genurile culte. Rolul „risului" era să polemizeze, să „înjosească" adică să coboare jos, în realitatea vieţii, categoriile abstracte ale culturii oficiale. În acest sens, asocierile lui Creangă cu Rabelais, La Fontaine, Perrault, la care Ov. Birlea adaugă pe Cervantes cu al său Sancho, „un Dănilă Prepeleac", devin cît se poate de plauzibile. Cu adaosul că la toţi aceşti autori nu e vorba de un ris menit doar să-i „înveselească pe ascultători", ci de un „ris filozofic" cum îl concepea Bahtin. Mai mult, comicul, umorul, „hitrosenia", acea „joyeusetè", „voie bună" — cum le-au numit diferiţi critici — specifice lui Creangă, se deosebesc de comicul acid, sarcastic, satiric, provenit prin filiera seriei culte, cum e la Caragiale în comedii de pildă. Umorul popular nu e unul distructiv, ci constructiv, el nu face decît să coboare fenomenele spirituale rupte de real, în corpul mare, unitar, al vieţii şi o face prin această parodiere cu efect de „înveselire", acum expresia lui Ov. Birlea fiind mai nimerită. În schimb, comicul excesiv, satiricul acid, moştenesc prea puţin din acest ris reconfortant, el, comicul cult, fiind expresia unei mentalităţi individualiste, moderne, desprinsă, la rîndul ei, de viziunea populară, arhaică. Stiind aceste disocieri, humorul lui Creangă apare, în adevăr, ca o formă a humorului popular. În folclor, la Creangă asemenea, humorul e mai puţin un motiv de condamnare, cît unul de „degradare" de „ris" în accepţia bahtiniană, de cufundare a valorilor rupte de existenţă, înapoi în existenţă, în viaţa veselă, fără contradicţii, a naturii. Conflictul dintre capră şi lup e unul moral, dar el e înecat (dincolo de tragic, expediat uşor) într-un „jovial" hohot de ris, adresat evident răului individualist, adus la condiţia paşnică a existenţei fără disensiuni radicale din viziunea populară. Putem descoperi la Creangă chiar simboluri „groteşti", cum le află Bahtin la Rabelais — grotescul fiind aici o imagine profund filozofică prin care autorii Renaşterii se opuneau gîndirii speculative şi antivitale din scolastica medievală. Corpul uman grotesc, graviditatea, de pildă, era un loc de trecere, totodată de unire, între ceea ce piere şi ceea ce se naşte. În trupul femeii gravide se exprimă cele două tendinţe ale vieţii, naşterea şi moartea (cum e în cazul naşterii lui Pantagruel) legate direct între ele, exprimînd acelaşi fenomen al vieţii în evoluţie neîntreruptă. Dar nu avem în simbolul cocoşului (din **Punguţa cu doi bani)** un semn al grotescului popular? Nu avem în trupul său, care se dilată imens, un obiect grotesc ambivalent, prin care averile boierului (factorul rupt de viaţă) trec automat în bătătura ţăranului sărac, readucînd echilibrul între ceea ce se rupe din real şi realul care nu admite asemenea erezii şi inechităţi?

Nu e mai puţin adevărat că Ion Creangă, cu tot simţul culturii populare, trăia conştient într-un timp cînd valorile filozofice arhaice dispăruseră din mentalitatea societăţii, înlocuite fiind de cele injumătăţite ale literaturii culte. Era firesc atunci ca el să-şi citească poveştile licenţioase în cercuri de intelectuali rafinaţi, chiar aceştia privindu-le cu suspiciune, denumindu-le aşa cum am văzut mai sus. În plus, scriitorul, el însuşi un intelectual, avea în vedere publicul vremii care pierduse sensul ambivalenţei groteşti şi atunci chiar în scenele licenţioase din poveştile tipărite, licenţiosul apare voalat, ca în **Moş Nichifor Coţcariul,** în **Capra cu trei iezi** („încă se rînjea la mine şi-mi făcea cu măseaua") etc. Humorul lui Creangă se naşteа între două mentalităţi, pe care el le reprezenta prin sine cu o preferinţă pentru umorul popular dar cu tactica artistică de a-l introduce stilizat în conştiinţa modernului public, particularizat şi limitat în „solemn", în „decent", fără perspectiva întregului existenţial.

Marian Vasile

Arta povestitorului

Urmare din pag. 1

lui. Nu doar pentru că utilizează formule proprii basmului popular narat, nu numai pentru că există în permanenţă un joc între un „eu" — povestitorul şi „voi" — auditorii, ci mai ales pentru că fiecare frază este astfel construită încît să apară ca un spectacol, ca performare a unui scenariu în care este inclus şi publicul.

Prin aceasta, Creangă depăşeşte cu mult postura colportorului, fie el cît de talentat, de lucruri ştiute şi de aici senzaţia cititorului că — deşi unele teme sau motive îi sînt cunoscute dinainte —, le-a auzit pentru prima dată de la Creangă sau în orice caz, pentru a le identifica, trebuie să se raporteze la acesta.

Această dominantă a povestirii spiritualului humuleştean se realizează la diferite nivele ale textului elaborat. Ea a fost interpretată fie ca reflectare a mediului rural (s-a spus mereu că personajele lui Creangă, împăraţi, zine sau animale se comportă şi vorbesc „ţărăneşte"), fie ca pură plăcere de a nara, dar, pe lîngă acestea, trebuie să vedem aici şi o nevoie acută a auditoriului, satisfăcută de către narator, de a avea un referent situaţional, atît în cadrul actului narativ, cît şi în povestirea însăşi. În celebra caracterizare a lui Ochilă nu este numai o plăcere verbală şi o dezvoltare prin asociere, ci se pot descoperi o toponimie şi o onomastică prin care personajului i se conferă un statut de viaţă. În felul acesta, pentru Creangă, „a spune" este „a face". Drumul nefericitei soţii din **Povestea porcului,** de exemplu, descris într-o înlănţuire de cuvinte dispuse în crescendo semantic, dominate de aliteraţii şi simbolism fonetic, este un peisaj, fantastic desigur, în existenţa sa, dar concret totodată prin elementele lui.

Nu este un paradox. Caracterul concret este propriu limbajului popular care domină expresia lui Creangă. El provine dintr-o imperioasă nevoie de explicare a lumii contingente sau imaginate. Chiar dacă auditoriul acceptă convenţia fantasticului, el nu poate accepta şi valabilitatea acestuia decît dacă i se oferă un sprijin în realitatea cunoscută. Ar fi greu să ni-l imaginăm pe Creangă vorbind despre „căi de mii de ani" care trec „în tot atîtea clipe" sau despre ceva care „era pe cînd nu s-a văzut" şi nu mai este cînd se vede. În schimb, este cu totul normal ca el să descrie un drum prin spaţiul astral cu termeni reperabili în experienţa omului: „În înaltul cerului, / văzduhul pămîntului; / Pe deasupra codrilor, / Peste virful munţilor, / Prin ceaţa măgurilor" sau „De la nouri către soare, / Printre lună şi luceferi, / Stele mîndre lucitoare".

Dominat de o situaţie — producerea poveştirii în mijlocul auditoriului —, Creangă creează situaţii cărora, desigur, le va corespunde un anumit tip de comportament şi de limbaj. Cel puţin trei registre se deslusesc în **Povestea lui Harap-Alb,** după cum eroul are de-a face cu împăraţi ori stăpîni, cu protectori, cu tovarăşii din năstruşnicul său alai. Iar toate acestea se contopesc într-un singur spectacol, cu un singur actor, dar cu dominaţia dialogului, acesta fiind îndreptat cînd spre interiorul textului, cînd spre exteriorul său.

La o eventuală analiză detaliată, toate afirmaţiile de mai sus pot fi argumentate cu fapte concrete de limbaj manifestate la toate nivelele. Limba română este pusă de Creangă să „facă" ceva. Poate de aceea il şi irita atîta gramatică seacă, „neproductivă"; nu credea în ea decît în măsura în care o considera capabilă de a institui situaţii, lucru perfect vizibil din povestioarele sale didactice. De aceea nici analistul nu poate ajunge la un rezultat valabil dacă îşi propune să ordoneze limba lui Creangă numai după criteriile sistemului de referinţă al gramaticii limbii. Inventarele de cuvinte, forme, expresii fixe, detaşate de context, spun, în cazul lui Creangă, mai puţin decît în cazul oricărui alt scriitor român.

florin costinescu

Rădăcina

O simplă și adînc-vorbitoare lumină
ești tu, o toate-nceput, rădăcină,
existi pretutindeni, nu doar în păduri,
ne hrănești cu senin, ne-nalți și ne-nduri,

Nevăzută fiind, ești acolo și-aici,
știi doar atît : să ridici, să ridici,
ostenelii supusă, visătoare-n frămînt
urci, anonimă, stea și pămînt...

Jertfa ți-e nume și statornic destin
harul tău deopotrivă-i : omenesc și divin,
Prin tine, sfîrșitul, e-o curgere-n sus,
de adînc ne-ntinat, visător, nesupus !

Dezlegarea de vină

Sisif s-a dezlegat de vină.
La poalele muntelui
bolovanul de piatră
așteaptă zadarnic
urcarea.

Brațele lui s-au strîns
pe trupul cald
al nesupunerii la edictele
blestemului,

Ochii lui privesc cerul
dezpovărați de imaginea
stearpă a pietrei
învățînd primele scrieri
ale zborului de paseri,

Bolovanul de piatră,
șlefuit de palmele sale –
posibil obiect în muzeul resemnării...

Sisif s-a dezlegat de vină
pe sine uimindu-se primul...

Bijuterii de primăvară

Ceea ce privești tu pe peretele
dinspre cel mai nou punct cardinal –
al cincilea –,
este chipul tău
desenat de-un pictor celebru,
puțin înțelept, puțin nebun,
posesor de castele de nisip
inventator de titluri de noblețe,
desigur, ar putea fi Salvador Dali
dar nu – este dragostea mea :
ea te-a pictat
într-o zi pe cînd erai foarte urită
pentru că ai așteptat un anotimp întreg
să ți se dăruiască patru cireșe
– două pentru fiecare ureche –
bijuteriile tale de primăvară...

Lei tineri smulgîndu-se din brațe

În întîmpinarea ta vine soarele :
„Primește ca ofrandă această primă rază
înfiptă strașnic în bobul de rouă,
uite-o cum vibrează încă
de parcă ar fi săgeata implîntată în
legendarul măr..."

În întîmpinarea ta se pleacă ramul :
„Înflorește-mă respirînd deasupra-mi
o clipă, o zi ; înflorește-mă,
dă-mi dulcoasa aromă a surisului
și fructele
cele mai căutate și rotunde
ca ora ce ar vrea, însetată, din ele să muște"

Toate te întîmpină –
și pe drumurile pe care vii
și pe cele ce nu-ți vor cunoaște pasul,
tu ești asediată de așteptare,
gata,
mîine cucerită vei fi
și întemnițată
și dată pradă
leilor ce mi se vor smulge
vifor, din brațe..

Atît de adevărată

Bănuiesc trecerea pe aproape
a stelei ce ți-a înconjurat umerii
flămîndă de rotunjimea lor ireală ;
e o fugă din aer prin aer
de parcă bat din aripi milioane de
fluturi invizibili :
uite-i,
uite-i,
și aerul se cutremură
cum va fi fost la începuturi ;
steaua aceasta care nu seamănă
cu nici un corp ceresc
fiind mai stea decît stelele purtătoare de
nume fastuoase
este inventată de mine,
pentru ea într-o după amiază întreagă
am construit văzduh,
orbite,
galaxii ;
atît de adevărată era
încît, vai, am pierdut-o...

Ci lasă-mă

Acum cînd ninge nefiresc,
cînd tulburat de alb e visul,
nici nu mai știu de te iubesc,
de-acel sărut nedat, promisul,

Și nici aminte nu-mi aduc
de-un nume ce alt tău să fie,
memoria te-a ars pe rug
și te-a făcut melancolie,

Te bucură de-ai fost cîndva
și chiar de n-ai fi fost vreodată,
ci lasă-mă să-ți spun așa :
visarea mea sanctificată.

Alunecare-i totul...

Alunecare-i totul, chiar și tu
fantasmă-trup, sirenă-nălucire
privirea mea te începu
și gîndul te numi Desăvîrșire...

radu r. șerban

Chipul durerii

Nu va mai rîde nimeni astăzi
De nedoritul gînd al meu.
Sînt simplu azi, precum pădurea
În care s-a născut un zeu.

Asinul meu e șchiop și orb,
Dar nu veți rîde azi de el.
Căci orbii, șchiopii mă-mpresoară
Cînd mor și cînd trăiesc la fel.

Iar pașii mei și-acum i-aud
Pe unde-am fost trecut în grabă
De parc-aș auzi arginți,
Arginți, arginții pe tarabă.

Ah, dimineață argintie !
Argint, argintul peste tot ;
Metalul nebuniei sacre
Și al nălucilor, socot.

Căci unul ce mă sărutase
Și-ai cărui ochi nicicînd nu mint,
Văzu-n grădina de măslini
Treizeci de ștafii de argint.

Soledad

A intrat în casă ursul,
îl mingîi, se așează pe podea,
afară vremea este foarte rea,
și el, privind prin geam cum se destramă
și se alcătuiesc în alte chipuri
norii ce curg în sus și-aceia care
se prăbușesc, ca arborii-n furtună,
peste un om, peste o lume-ntreagă,
de care ursul, astăzi, ne dezleagă...

Se uită-n ochii mei. Nimic nu vede.
Nici eu nu-l văd, decît ca pe un lucru
îndepărtat și singur, ca o pată
care se-mprăștie în toată casa.
În clipa asta își înalță capul.
Dar nu mai are ochi. Sînt două scorburi
pline de viespi și de furnici și viermi.

Fapte

Nu te-ncrunta. Au năvălit din nou.
Din nou te uiți prin micile ferestre,
tot așteptînd pe schilavul erou
ce te va lua cu aură și zestre.

Nu te gîndi. Și chipul tău adînc
nicicînd să nu arate că e bun.
Sîntem ca riurile : malul sting
și malul drept în matcă se supun.

Sînt zăpăceli, memorii de război...
Nu e cruzime, îndoială, ceartă !
E o făptură, numai, între noi,
zicînd : Stăpîne, lasă, uită, iartă !

constantin mateescu

LOCUL DE ÎNTÎLNIRE

— ar vrea să te cunoască, mi s-a adresat Iulică, și a împins spre mine o fetișcană blondă, veselă, fragilă, cu ochelari cu ramă aurie. Trebuie să fi fost prin anul întîi sau doi. Ceea ce mi-a atras atenția de la început a fost finețea trăsăturilor. Îmi amintea portretul unei castelane, întîlnit recent într-un album de artă olandeză. Avea comun cu castelana carnația foarte albă și ciudățenia privirii, venind dintr-un amestec complicat de rase nordice. Stătea în fața mea zîmbind. Zicea că i-a plăcut teribil cum am interpretat solo-ul la trompetă, că m-ar fi ascultat și o săptămînă fără să clipească. Vorbea cu toată seriozitatea.

Iulică a plecat și ne-a lăsat în plata Domnului. În sală domnea o hărmălaie de nedescris. Pe vremea aceea, balurile studențești aveau orchestră, nu se introduseseră casetofonul și mijloacele de amplificare electronice. Orchestra era constituită din studenți. Saxofonistul dormea în cameră cu mine la cămin. Mă asurzea tot timpul cu exerciții și solfegii, voia să dea examen la Conservator.

Am invitat-o, deci, la dans. Nu sînt ceea ce se cheamă un dansator de clasă. Dimpotrivă. Fetișcana, însă, avea în sînge dansul, zbura, tîrîndu-mă cu ea pe dalele de piatră ale clubului, făcîndu-se că nu observă cît sînt de împiedicat și de nepriceput, dansa pasionat, ușoară ca o pasăre, ocolind cu mine sala, ca pînă la sfîrșit să mă depună în locul de unde începusem aventura. Abia îmi mai trăgeam suflarea.

— A fost mișto, așa e? a exclamat.

Am observat-o mai atent. Voia să-și bată joc de mine? Sau intenționa să mi se vire pe sub piele? Cunoscusem o droaie de studente care abia așteaptă să le faci un compliment și te trezești cu ele că-ți sar de gît.

— Cum zici că te numești? am întrebat-o ca să-i arăt că nici măcar nu-i reținusem numele.

— Lorena, a zis fata. E un nume rar. Se ține minte repede.

M-a luat de braț și m-a condus spre capătul culoarului, printre perechile îmbrățișate în ritmul dansului, oprindu-ne la casa scărilor. Lorena și-a deschis poșeta și a scos o țigaretă cu filtru și o cutie de chibrituri. Aveam senzația că pierdusem inițiativa. Această fetișcană blondă pusese stăpînire pe situație. Se mișca lejer, cu o siguranță de sine aproape de impertinență. Dar nu era impertinentă. Venea din altă lume decît a mea, în care manierele se învață de copil, cu guvernantă.

— Fumez numai de o lună, mi-a mărturisit. De la începutul cursurilor. M-a pervertit o fată, colega mea de masă la atelier. Nu sînt o vicioasă. În seara asta, însă, vreau să epatez.

Pe buze îi apăruse un zîmbet. Și-a aprins țigara. Puțin îmi păsa mie de viciile ei. Putea să aibă toate viciile gheenei. În schimb, mă interesa Ruxandra. Ruxandra dansa cu un lungan din anul trei pe care-l cunoscuse cu vreo oră înainte. Lunganul nu-și pierduse timpul de pomană. Părea asiduu. Îi șoptea ceva, iar fata suridea distrată, privind aiurea, spre coloanele de marmură ce susțineau plafonul sălii din patru părți. Îi promisesem că o conduc acasă după bal.

Mă străduiam să fiu prezent. Fata avea o voce limpede, autoritară, de premiantă întîi. Mă agasa, dar nu era lipsită de seducție, ca o frază dintr-o compoziție atonală pe care o auzi întîia oară și care te șochează fără să-ți displacă. Am invitat-o la bufet să bem o bere.

Bufetul părea în stare de asediu, asaltat din toate părțile de solicitatori. Studenții se împingeau, vociferau cît îi țineau puterile, apoi ieșeau victorioși cu cîteva butelii de bere, făcîndu-și loc cu coatele.

Lorena a aruncat țigara într-o scrumieră din apropiere.

— Îți cu tot dinadinsul să bem bere ?

Aș fi băut, dar tonul ei putea descuraja și pe un beduin în mijlocul deșertului. Cum soarta mi-o scosese în cale fără vrerea mea, mă întrebam dacă e frumoasă. N-avea nimic din farmecele ce te cheamă să întorci privirea după o femeie. Mă atrăgea, în schimb, prin puritatea și delicatețea trăsăturilor. Era friabilă și grațioasă ca un bibelou. Nu izbuteam să mă desprind din cîmpul ei magnetic.

M-a invitat din nou la dans, am mai probat o dată inferioritatea mea indubitabilă, ceea ce am constatat că nu-i e chiar indiferent, apoi ne-am așezat pe o bancă în apropierea unei gazete de perete. Ruxandra și lunganul mîncau cîte un sandviș la bufet. Se înțelegeau destul de bine. Mă înlocuise cu primul individ care se nimerise s-o danseze și să-i declare că e fermecătoare.

— Cum se numește bucata pe care ai cîntat-o mai înainte ? m-a întrebat Lorena.

I-am spus că **Fantezia pentru trompetă** de Dizzy Gillespie.

— Pe mine nu mă tușează jazul. Nu-l detest, dar nici nu-i caut virtuți pe care nu le are. Consider că un concerto grosso de Corelli e mai distins și delectabil decît oricare melodie de jaz din cîte am auzit vreodată.

N-am contrazis-o. Evit discuțiile oțioase, fără orizont. Realitatea e că fata îmi plăcea și îmi lipsea curajul să i-o spun. Mă mulțumeam să-i debitez cele mai ticăloase platitudini, în timp ce ea mă asculta zîmbind, cu o resemnare și îngăduință ce mă umileau. Deși, în general, eram

Teodor Bogoi : „Șantier"

destul de îndrăzneț cu fetele, mă comportam, de data aceasta: ca un mocofan.

Cînd a venit Iulică, Lorena comenta concertul de la Ateneu de simbăta trecută, cu Simfonia I de Brahms și Pastorala, dirijate de Georgescu. Avea opinii personale despre interpretare. Partida de vioară, de exemplu, nu executase suficient de nuanțat allegro-ul din partea a doua a Pastoralei, suflătorii i s-au părut lipsiți de personalitate, iar finalul fusese pur și simplu expediat. O urmăream buimac. Cuvintele treceau pe lîngă mine ca niște fluturi albi și parfumați. Avea un mod suav de a se lăsa atrasă, absorbită în sfera propriei sale argumentații, concentrînd asupra ei fascicole discrete de lumină.

— Vă amuzați? ne-a întrebat Iulică, trezindu-mă din contemplațiile mele.

Băieții, susținea, solicită să cînt cu ei un sfert de oră; mă roagă mult de tot, poftim, a zis, făcînd un semn cu mîna spre orchestră, și într-adevăr Dorel, saxofonistul, se străduia să fie, de la distanță, cît putea mai elocvent. Lîngă el zăceau vreo șase sticle goale de bere ce alimentaseră orchestra.

Ne-am ridicat. Pe fruntea fetei mi s-a părut că tremură o umbră. Mi-a atins în fugă brațul.

— Cred că va trebui să plec, a zis. Vino într-o zi să-mi vezi atelierul. Nu stau departe de Universitate.

— Ce atelier? m-am bîlbîit.

— Oh! Am uitat să-ți spun: sînt pictriță !

Lorena locuia într-o vilă somptuoasă, pe strada **Batiște**, în apropiere de întretăierea cu **Sahia**. De cîte ori sunam la ușa înaltă din lemn sculptat, aveam senzația că intru într-o lume apăsătoare, amenințat de riscuri și primejdii. Impresia era creată, probabil, de holul întunecos și mare, prea mare pentru imaginația mea provincială, și de covoarele persane, care-mi furau plăcerea mersului pe jos. Două cariatide false, frumoase și tot atît de inutile, ce susțineau ancadramentul ferestrelor de-o parte și de alta, sporeau dimensiunile acestei încăperi ce-ar fi putut să găzduiască baluri și recepții.

Îmi deschidea Lorena, îmbrăcată într-o rochie simplă de casă și arborînd un zîmbet încurajator. Căutam să iau o mină cît mai degajată, ca să-mi ascund sfiala. „Hello!" îi strigam, și ea ridea strîmbîndu-și nasul pigmentat cu trei-patru pistrui, și atunci prindeam curaj și mă avîntam pe treptele acoperite cu covoare groase, spre etajul întîi. Aici aveam de străbătut alt hol, pe urmă un culoar cu uși de-o parte și de alta, pînă ajungeam în al doilea rînd de scări înguste, care urcau în formă de spirală la atelier. Îndată ce intram, mă aruncam într-un fotoliu, fără să mai aștept vreo invitație. Mă tortura ideea că fusesem urmărit tot timpul de ochi insațiabili și vorace, pîndind de după draperii și statuete și uși secrete, tăiate în pereții tapetați.

De fapt, atelierul nu constituia decît o parte a podului, zidit în cele patru laturi și păstrînd plafonul neatins, cu grinzi de lemn solide ce aminteau construcțiile țărănești din Bucovina sau casele de vînătoare ale ocolurilor silvice. Peretele dinspre apus fusese prevăzut cu geamuri largi, cu storuri și perdele, pe unde pătrundea lumina după-amiezele, pînă tîrziu.

Încă de la început, mi-a atras atenția faptul că de la ușa care da în stradă și pînă la atelier nu întîlneam pe nimeni, nici în hol și nici pe coridoarele întunecate ale casei, iar liniștea împietrită a imobilului, absența pînă și a zgomotelor celor mai obișnuite într-o locuință, cum ar fi lătratul unui cîine, cadența unui orologiu sau foșnetul domol al instalației de canalizare, m-au dus la gîndul că vila e nelocuită. Ideea mi s-a părut seducătoare. Învesmîntată în acest mister pe care i-l conferisem singur, casa din strada Batiște a început cu vremea să devină suportabilă.

Pălăvrăgeala noastră prelungită ore în șir nu depășea motivele discuțiilor obișnuite între studenți. Tocam cuvinte. Ea îmi povestea despre prelegerile profesorului de estetică sau despre lecțiile de desen de la Conservator, iar eu îi descriam, mizînd pe cartea pitorescului, încîntătoarea viață de cămin.

— Cum, dormi cu trei colegi în cameră ? se minuna Lorena. Dar e oribil, e îngrozitor!

Își scutura nervoasă țigara pe măsuța lăcuită. Încurajat de interesul nescontat pe care-l arăta expunerilor mele, mă lansam în noi descrieri tot mai cutezătoare, cu voluptatea unui lepros care-și dezvăluie plăgile în piața mare.

Din ziua în care a descoperit că viața de student nu corespunde întocmai imaginii pe care și-o crease, Lorena s-a grăbit să schimbe tratația obișnuită. Astfel, fursecurile le-a înlocuit cu sandvișuri cu șuncă sau cu felii de carne de pasăre, însoțindu-le de o farfurioară cu salată și cartofi prăjiți. Pe masă găseam întotdeauna un platou cu mere sau cu portocale.

Problema cea mai importantă era vestimentația. N-aveam nici un costum de haine mai ca lumea. Mi-am luat, deci, obiceiul să merg la ea în blugi și geacă. Aveam o geacă de piele jerpelită, purtată mai întîi de frati-meu mai mare, în care arătam ca un văcar. Am traversat cu demnitate holul și am urcat pe scări. Eram, probabil, primul individ în blugi care călca în picioare covoarele de o moliciune perversă ce acopereau parchetul lăcuit. Lorena m-a măsurat cu seriozitate din cap pînă-n' picioare.

— Ești foarte chic, a constatat. Îți stă mai bine așa, decît în hainele acelea cam lărgute. O, dacă te-ar vedea **papa** ! Ce mutră ar face!

Am devenit cu timpul un obișnuit al casei. Soseam în jurul orei cinci cu un buchet de flori pe care-l cumpăram de la țigăncile din fața berăriei „Dunărea". Cînd n-aveam bani de flori, îi aduceam poezii, pe care i le transcriam cu tuș pe foi veline, pentru impresie. Lorena mă punea să le citesc. Vedea că le rostesc anapoda, fără fior, dar insista. Nu mă pricep să-mi vînd produsele. Am fost întotdeauna un prost actor.

Scriam pe atunci versuri mallarméene, furat de iureșul ce se pornise printre poeții ultimului val. Mă ridicam solemn, mă așezam cu spatele la geam, luam o poziție adecvată, de mînesinger, și declamam. Lorena mă asculta trîntită în fotoliu. Zîmbea. La început se entuziasmase de compozițiile mele esoterice, treptat, însă, elanul i s-a mai temperat. Considera că muzica poemelor e prea metalică, lipsindu-i tonalitățile din gamele minore, că practic pe alocuri un ermetism forțat. A mai făcut și alte observații de bun simț, dar nu mi le mai aduc aminte.

— În cazul acesta, pot să le iau înapoi? i-am replicat într-o după-amiază, după ce își istovise demersul critic.

Figura fetei s-a subțiat, a devenit deodată gravă.

— Oh! Iartă-mă! a zis. Cît sînt de nepoliticoasă. Așa e că mă ierți?

M-am pomenit că se apropie de mine, își trece brațele pe după gîtul meu și mă sărută sfielnic pe obraz.

De cîte ori ne întîlneam, Lorena întîrzia. Putea să vină și după o oră. O așteptam. Nu-i reproșam nimic. Considerăcă lipsa de punctualitate e o infirmitate, ca și surzenia. Nu poți să-i reproșezi cuiva că e surd. De altfel, nici nu observa că întîrzie, sau se făcea că nu observă. Nu cred s-o fi văzut vreodată agitată, sau controlîndu-și ceasul la sosire.

Fixam ca loc de întîlnire librăria „Eminescu". Pînă venea, aveam tot timpul să răsfoiesc o carte sau un album de artă. În preajma cărților nu bag de seamă cum trece vremea. Se întîmpla ca uneori să fiu atît de prins în nada lor înșelătoare încît, în clipa cînd simțeam atingerea ușoară a miinii ei nervoase, să tresar ca deșteptat din somn.

— Hello! striga Lorena. Ce faci aici?

— Hello! îi răspundeam, și niciodată n-o iubeam mai mult ca în clipele acelea cînd se năștea sub ochii mei și devenea realitate.

Lorena mă examina atentă, era un tic al ei, și miopia îi adăuga acestui tic un farmec special. O luam de braț. Se îmbrăca cu gust și cu finețe, dar niciodată excesiv de elegant, nu numai ca să nu mă umilească, ci și pentru a fi în ton cu geaca și cu blugii mei, albiți de prea multă purtare.

Asupra itinerarului decidea de obicei Lorena. Nu vream să-i micșorez plăcerea deambulațiilor noastre cu inițiative personale. Se hotăra pe loc. Zicea: „Spre piața Sf. Elefterie", sau : „La Șosea", și astfel problema opțiunii era clasată. Lorenei îi plăcea să hoinărească.

În prima lună am rătăcit mai mult prin centru, apoi am început să ne aventurăm și spre periferiile orașului. Intram prin magazine, prin expoziții de pictură sau ne duceam la cinematograf. Erau în vogă, pe atunci, peliculele neorealiste: De Sica, Lattuada, Castellani... Decorul sumbru al filmelor, mizeria, sărăcia o deprimau

teatru

O noapte furtunoasă

Nepropunîndu-și să realizeze un spectacol „de tradiție", regizorul Dan Micu abordează în noua premieră a Teatrului „Nottara" formula „viețiI teatrale", prin utilizarea excesivă a semnelor teatralității declarate. Formula presupune o declanșare a stărilor emotive dincolo de limitele obișnuite, un anume paroxism al vitalității, care dă forță comediei. Dan Micu propune ritmul incetinirii, al lentorii, al suspense-ului prin extensie.

Neasumîndu-și, deci, dramele, prin identificare, ci doar **jucîndu-le**, actorii se întrețes, pe rînd și inegal, întelor convenției, supunîndu-se (unii cu plăcere, alții cu efort), jocului „eu știu că tu știi că eu știu că tu știi..." Numai că, pentru izbînda unui astfel de exercițiu, ei ar fi trebuit să ajungă la starea de grație și har a bufonului„ a clovnului tragi-comic, care nu s-a putut împlini doar prin vopsirea cu alb a chipului lui Spiridon, Rică sau al Vetei...

Cu intenția de persiflare a depășitelor mijloace ale melodramei, în susținerea parodiei sale, Dan Micu se sprijină pe valențele pantomimei, concepînd un spectacol vizual (în afara textului, cu substratul actualizării unora dintre sensuri) și unul auditiv (urmînd litera textului). Constituită cu migală, partitura vizuală a dezvoltat o serie de piruete gestuale în jurul unor obiecte-semn. Așa s-a născut jocul găleților (cu sensul muncii în van,) jocul caschetei lui Spiridon (cu lampa-luminare, ca la mineri,) jocul scaunelor, al imortelelor, al mondirului refuzat (înlocuit de Chiriac, nici mai mult, nici mai puțin decît cu fracul de ambasador,) jocul hărții (prin care Chiriac întîrzie, de fapt, declanșarea furiilor împotriva celui ce s-a introdus pe ascuns, în casă), jocul „magnetizării" Ziței, jocul armei (care se întoarce împotriva lor) ș.a.m.d. Partitura auditivă e mai puțin elaborată, trecînd peste pasaje scînteietoare, fără ca miracolul să se producă. Întîlnirea dintre Jupin Dumitrache (Victor Strengaru) și Ipingescu (Petrică Popa) este lungă, plicticoasă, frazarea neevidențiind cu claritate, cu forță de convingere, bogăția textului. Actorii se străduiesc, parcă, să nu fie ridicoli și de atita control nu mai pot stăpîni modalitățile de exprimare ale comicului, alterînd frontiera dintre personajul-victimă și actorul care nu și-a găsit linia de plutire. Cu toate accentele puse asupra **asin-uității** (asiduitate, la Caragiale și **sufragiului,** umorul rezultat e de cotă minimă. În timp ce Veta Ruxandrei Sireteanu e feminină, romantioasă, trăindu-și bănuielile și „suferințele" personajului său fără excesivități și zarvă multă, Zița Dianei Lupescu se suprapune pînă la un punct cu Paulina lui Everac **(Dulapul,** „Bulandra") denaturînd, apoi, din exces de zel sau din necunoaștere, vorbirea de mahala în vorbirea de șatră... Intrările lui Chiriac sînt marcate triumfător de muzică (procedeu utilizat și de Dinu Cernescu în cazul lui Molière și el devine repede favorizat prin mersul legănat (à la Caragiu,) prin pregnanța vocii baritonale a lui Ștefan Sileanu.

Cel de-al doilea act este vertiginos, tumultuos, la Caragiale, prin peripețiile lui Rică, dar și prin frica tuturor celorlalți de a nu descoperi ceea ce nu vor să afle. Conform formulei, teama lor se transformă într-o poză a ei, motiv pentru care Rică va lesina, doar pentru a parodia leșinul. Dragoș Pislaru schițează pentru Venturiano un comic igenuu, părînd un Pierrot lunatic, pînă cînd, stăpîn pe situație, se-arată arogant și distant. Automatismului verbal al lui Caragiale, Dan Micu îi găsește un echivalent vizual și mimetismul slugilor traduce sugestia că ele repetă (nu atît ce spun.) cît ceea ce fac stăpînii, luîndu-le, curînd, locul. De aceea ei rid sau plîng, cîntă sau suspină după starea celui care conduce. Spiridon, băiatul de procopseală, care vede tot, aude tot și trage foloase, a devenit un flăcău cît casa (la concurență cu Chiriac,) dar cam tomnatic. Leneș în mișcări. încet la minte și îngălat la vorbă, Spiridon al lui Mircea Jida este o propunere, fără să aibă agilitatea clovnului care comentează (vizual) faptele celor din jur.

Noaptea furtunoasă a lui Dan Micu e prea liniștită. Pauzele, prea lungi, dintre replici — pentru a da timp savurării efectelor pantomimei lincezesc ritmul spectacolului.

Nicoleta Gherghel

muzică

Expresie a creativității

Festivalul Național „Cîntarea României" reprezintă cadrul cel mai larg de exprimare a creativității, a imaginației, a forței artistice, a dragostei de viață și de muncă, a respectului pentru marile valori ale istoriei și culturii noastre, cadru gîndit astfel încît să ofere tuturor iubitorilor de artă și de idei din țara noastră prilej de manifestare deplină a unor preocupări diverse, izvorîte din muncă, dintr-o existență în care principiile largi ale eticii socialiste structurează generos devenirea poporului nostru. Fiecare „categorie de vîrstă" își are aici propriul specific de exprimare, fiecare generație contribuie divers la palmaresul repetatelor ediții ale „Cîntării României", fiecare concurent se pregătește intens pentru confruntarea cu publicul, cu exigențele juriului, cu textul sau partitura în care își poate găsi posibilități de exprimare a talentului, a gîndirii. Structurarea etapelor de masă ale Festivalului, prin „separarea" după criterii de vîrstă a participării în concurs, ține seama de o serie de caracteristici care, cel mai bine, se lasă puse în relief în sala de spectacol, în confruntarea cu publicul.

Să exemplificăm aceasta din „foto-liile" sălii Teatrului de Stat de Operetă, sală care a găzduit pe participanții uteciști — elevi de liceu și de școli generale — din sectorul 5 al Capitalei, în cadrul fazei pe municipiu a „Cîntării României". Există caractere pregnante care oferă un specific aparte artei tinerilor ; acesta este temeiul pe care se sprijină participarea lor separată, după criterii de vîrstă, în concurs. Ele țin de anumite valențe ale fanteziei, de preocupările pentru anumite genuri ale muzicii, genuri de largă audiență la tineri, pentru explorarea unor necontenit noi formule de adaptare a tiparelor vechi sau de „umplere" efectivă a unor cadre-categorii de concurs care, prin definiție, lasă loc liber unei explozii de imaginație. Reliefăm astfel participarea solistelor de muzică ușoară Mirela Bănescu (Liceul industrial nr. 4) și Claudia Cleijdan (Liceul economic nr. 4), a solistului de muzică tînără Sandu Croitoru, a solistelor de muzică tînără Mihaela Mocanu (Liceul industrial nr. 35), Carmen Răducanu (Liceul „Gheorghe Lazăr") și Violeta Avrămuț (Liceul industrial nr. 35), a recitatoarelor Anina Haciaturian (Liceul economic nr. 4) și Mihaela Teleoacă (Liceul industrial nr. 35), a recitatorului Eugen Colț (Liceul industrial nr. 4), prezent în concurs și cu un foarte interesant număr de pantomimă. Fantezia își face simțită prezența în cadrul acelor genuri, cum este brigada artistică, aceasta permițînd introducerea unor elemente de diversitate maximă, toate puse însă în slujba descrierii, în culori corozive, a unor nedorite realități, umorul, satira, aluzia reprezentînd aici un mijloc direct de asanare, de aducere la normal a unor (trecătoare) stări de lucruri. Brigada artistică a Liceului industrial nr. 35 poate constitui o exemplificare excelentă : realitatea școlară este transpusă în lumea zeităților Greciei antice, eroii și zeii înfruntîndu-se cu greutăți de „coordonare" a programului școlar, cu interpretări „deosebite" a statutului de zeu (elev), întreaga alcătuire a Olimpului (școlii) năruindu-se atunci cînd hazardul și capriciul cîștigă teren în fața înțelepciunii ursitoarelor și a lui Zeus (aluzie subtilă la rolul dirigintelui). Interesante momente de dans modern ne-au oferit grupurile liceelor „Gheorghe Lazăr" și industrial nr. 35, pline de fantezie în pașii de dans și vestimentație ; tot aici, menționăm frumoase momente de dans popular (Liceul industrial nr. 15 și Liceul industrial „Autobuzul"), dovedind că, deopotrivă, tinerii își dau friu liber imaginației dar se și întorc permanent spre izvoarele de artă autentică, fapt observindu-se și din evoluțiile grupului coral cameral „Hellis" (Liceul industrial nr. 35) și ale montajelor literar-muzicale, inspirate din versurile marilor noștri poeți, clasici și contemporani. Am atins astfel problema originalității creației tinere : se poate spune, fără a greși, că atributele definitorii sînt aici grija pentru valorile spirituale autentice, populare și culte, ca și căutarea neîncetată a unor noi forme de exprimare artistică, astfel încît ele să răspundă deplin nevoilor de cultură și artă ale tinerelor generații, să zugrăvească veridic aspirațiile de pace, de fericire ale celor care reprezintă viitorul țării.

Viorel Crețu

pe însoțitoarea mea. Ieșeam tăcuți și pînă ajungea acasă se încăpățîna să nu mai scoată nici o vorbă.

Cu vremea, am străbătut cu ea întreg orașul. Nu cred să mai existe stradă, cartier oricît de mărginaș, grădină publică sau scuar pe unde să nu fi trecut măcar o dată. „Ți-aduci aminte, avea să-mi spună mai tîrziu, cofetăria în care ne-am certat din pricina lui Giorgio de Chirico?" Sau: „Pe străduța asta am nimerit odată, căutînd un cinematograf unde rula un film cu Gary Cooper".

Cofetăria respectivă era un mic local sordid pe bulevardul Eache. Intrasem ca să ne încălzim. Sfîrșitul toamnei se anunța geros. Lorena venise îmbrăcată într-un fulgarin subțire, cu cordon, părea o trestie în bătaia vîntului.

Am fi dorit un ceai fierbinte, dar fata care ne servea ne-a înștiințat că n-au decît cafea și coniac și votcă. Am comandat cafele. Prin geamurile aburite se vedeau alunecînd părelnic trupurile mătăhăloase ale troleibuzelor ce se îndreptau spre centru.

Lorena și-a aprins țigara. Din cauza frigului i se învinețiseră obrajii. Mi-a spus că a citit recent **Străinul** de Camus („Ce carte minunată! De o frumusețe stranie!"), apoi s-a apucat să-mi țină o lecție despre pictura lui Chirico. Vorbea precipitat. Gesticula. Făcea cu mîne, răbdătoare, educație estetică. Își începuse ciclul de prelegeri în atelier, cu zece zile înainte. Mă inițiase pînă atunci în opera lui Klee, Kandinsky și Fernand Léger. O ascultam cuminte, ca un elev cretin căruia îi e indiferent ce i se spune. Cînd am ajuns să o cunosc mai bine, mi-am dat seama că defularea pedagogică era pentru Lorena o reacție de compensare la educația austeră pe care o primise. La urma urmei vorbea frumos, atrăgător. În timpul lecțiilor o puteam privi în voie, cu nerușinare, fără să fiu silit să fac eforturi intelectuale.

Cînd fata ne-a adus cafelele, Chirico îmi devenise familiar: un cap enorm și țuguiat și două lampioane galbene în locul ochilor. În prelungirea mîinilor se întindeau coloane dorice, cu capitelurile sfărîmate.

— Ți-e frig? m-a întrebat Lorena.

Am dat din cap că nu.

— Mai are importanță ceva cînd te iubesc? am zis.

— Habar n-ai ce ți-am vorbit despre Chirico, a insistat. Nu te interesează nimic din ce îți spun.

Am vrut s-o mîngîi. S-a ferit stringîndu-și fulgarinul în jurul trupului. Era întîia oară cînd ne certam. Localul rămăsese gol. Din colțul ei, de lîngă casă, fata ne urmărea cu interes, dregîndu-și rujul de pe buze. Lorena a mai continuat o vreme cu reproșurile. Cafeaua se răcise. Nici nu s-a atins de ea. Am părăsit cofetăria ca doi beligeranți. Afară bătea un vînt nemernic. După un timp, s-a apropiat de mine și m-a luat de braț.

— Sînt uneori atît de curioasă! a suspinat. Am moștenit o fire extrem de dificilă. Va trebui să mă accepți și așa...

Din ziua aceea, Lorena și-a întrerupt prelegerile despre artă, așa încît Chirico a pus capăt inițiativei profitabile, pe care am regretat-o sincer. Dar nu m-am plîns, pentru a nu fi suspectat de tartufism. Chirico a rămas și astăzi marea mea iubire, iar pietele halucinante cu femei nebune, despletite, și perspectiva cerului albastru, plutind peste ruine antice, mi se întîmplă să-mi apară deseori în vise, ca o obsesie ce n-o să mă mai părăsească niciodată.

Adesea Lorena avea după-amiaza seminar pînă tîrziu, și-mi luasem obiceiul să o aștept și s-o conduc acasă. Mă așezam în dreptul chioșcului de ziare din strada Berthelot sau peste drum, în fața catedralei Sf. Iosif. Dacă era frig, intram în catedrală.

O sărutam pe păr. Mergeam spre magazinul „Radu", ținîndu-ne de mînă.

În zilele acelea de început de iarnă m-am întrebat pentru întîia oară ce s-ar întîmpla dacă Lorena nu mi-ar mai îngădui s-o văd. Ideea mi se cuibărise în minte cu tenacitate și devenea în unele momente de nesuportat. Ca să forțez destinul, am hotărît s-o ocolesc un timp. O săptămînă n-am mai așteptat-o la ieșirea de la cursuri. Aș fi dorit să sufere, să mă dorească. Mi-o imaginam în fața catedralei Sf. Iosif cu servieta în mînă, căutîndu-mă cu înfrigurare din priviri. Mi se părea că o văd apropiindu-se de orb, interesîndu-se de mine, chestionîndu-l. S-ar fi îndepărtat apoi încet spre magazinul „Radu", uitîndu-se din cînd în cînd înapoi spre treptele de piatră ale catedralei unde o aștep-tasem în atîtea rînduri.

Sosirea serii îmi crea o stare de agitație bolnăvicioasă. Mă aruncam pe pat și deschideam o carte. Nu puteam citi un rînd. Ideea că aș fi putut oricînd să alerg și s-o întîlnesc, că doar în mine se afla motivul ce mă împiedica s-o văd, nu era suficientă pentru a mă liniști. Dacă aș fi fost în locul ei, gîndeam, n-aș fi răbdat să treacă două zile fără să caut o posibilitate de a ne revedea. Realitatea era că nu-i păsa de mine. Sau n-o interesam atît, încît să uite reticențele însușite cu obediență în casa de pe strada Batiște.

Într-o seară, pe la începutul lui decembrie, am socotit că jocul se prelungise mult prea mult, primejduind însăși temeinicia relațiilor dintre noi. Mă cuprinsese teama că mă uită. La ora de ieșire a studenților m-am strecurat sub zidurile catedralei, căutînd un loc favorizat de întuneric. L-am ocolit cu precauție pe orb. După vreun sfert de oră a apărut Lorena. Venea însoțită de un tînăr slab, înalt, cu ochelari, cu care discuta aprins, și cînd s-a îndreptat spre centru, pe strada Berthelot, nici nu și-a aruncat măcar privirea spre catedrală. Am urmărit-o pînă s-a pierdut în gloata de oameni ce se îndreptau spre cinematografe.

Mi-au trebuit vreo patru zile ca să-mi restaurez curajul șubrezit. În fine, m-am hotărît să o aștept din nou. De rîndul acesta Lorena era singură. M-a observat imediat. A alergat spre mine, mi-a sărit de gît.

— Ce s-a întîmplat? Ai neplăceri acasă? Ai fost bolnav? m-a întrebat cu vocea tremurată de emoție.

S-a îndepărtat puțin, examinîndu-mă atentă prin rama aurită a ochelarilor. Nu izbuteam să îndrug o vorbă.

— O, Doamne! Am crezut că n-o să te mai văd! Ce spaimă am tras! Hai să mîncăm o prăjitură la „Nestor"! Fac cinste. Azi e o zi mare.

— fragmente —

O ZI DE VACANȚĂ

violeta cîmpulungeanu

Cu nasul lipit de fereastră, Cătălina urmarea unduirile trenului, privindu-i ca serpentine cînd coada, cînd capul de șarpe fosforescent.

Îi plăcea să călătorească. Să cunoască oameni și locuri.

Cei mai mult o amuzau conversațiile înfiripate în tren, cînd cuvintele trec ca niște mingi de ping-pong de la unul la altul și orice început de frază generează un nou subiect.

Oameni care nu se cunosc, și poate n-o să se mai vadă vreodată, vorbesc cu mare ușurință, așteptîndu-și parcă rîndul la cuvînt.

Cînd intrase în compartiment, bărbatul de lîngă ușă îi făcuse politicos loc să treacă, continuîndu-și povestirea.

— La noi în sat...

— În care sat?

— Apoi, unde stă harta-n cui. Că io de-acolo-s. La noi în sat umblă ursu ca la el acasă. Mai în toamnă a intrat pe prispa unui gospodar ce-avea o ladă în care ținea mîncarea la rece. Ursu a ridicat capacu cu botu și-o dat peste oala cu sarmale. Cînd băga botu-n ladă capacu se ridica. După aia, cînd scotea botu să mestece, zdrang, se ducea capacu la loc. Auzind aia hîrmălaie, a ieșit nevasta omului să vadă ce-i. Cînd o dat cu ochii de namilă s-o spăriat așa de rău că n-o mai avut glas vreo săptămînă. Pînă să dea fuga omu cu furca de la grajd, ursu o și sărit gardu, ușor ca fătucele alea care sar la olimpiade.

— Nu mai vorbiți de urși că mi se sperie copilul, îi atrase atenția o femeie în poala căreia se prefăcea că doarme, acoperindu-și ochii cu mîinile, un copil de vreo șapte-opt ani.

Bărbatul cel sfătos intră în vorbă cu copilul.

— Ia spune tu, fecioraș, îți place la școală?

Băiețelul ridică obrazul din poala mamei, uitîndu-se numai cu un ochi.

— Îmi place, nene! răspunse căscînd și scărpinîndu-se în creștet.

— Și-apoi, ce-ai vrea să te faci cînd o să fii mare?

— Lăcătuș, nene.

— Dară, știi tu spune ce face un lăcătuș?

— Cum să nu știu, nene? Face fotbal.

Femeia smuci copilul de mînă.

— Numai prostii vorbești. Mai bine începi de te îmbracă, să fii gata, că mai avem puțin și coborîm. Și cînd om ajunge acasă numai fotbal îți dau. Că toată vara ai bătut mingea și n-ai pus mîna pe nici o carte. Să vedem noi ce-o să răspunzi cînd te-o întreba tovarășa ce-ai făcut în vacanță?

— O să-i spun c-am făcut oreion.

Tot compartimentul se zgudui de rîs. Zîmbi și mama copilului, mai îmbunată.

La stația următoare bărbatul care vorbise și femeia cu copilul coborîră.

Conversația lîncezise. Oamenii erau obosiți. Își căutau poziții cît mai comode ca să doarmă.

Cătălina își fixă privirea în cutele perdelei încercînd să numere de cîte ori scrie pe ea C.F.R.

De la perdea ochii i se opriră asupra tînărului din fața ei, care nu scosese o vorbă. Cu capul pe jumătate acoperit cu jacheta de fîș, părea că ignoră tot ce se întîmplă în jurul lui.

— Pot să sting lumina? întrebase cineva.

Nimeni nu spuse nimic și compartimentul se cufundă în întuneric.

Cătălina ieși pe coridor. Lumini răzlețe punctau cîte o așezare. La un moment dat ușa compartimentului de care stătea rezemată se deschise și un bărbat cu fața răvășită de somnul pe apucate o dădu la o parte și trase cu putere geamul încercînd să se orienteze.

— Cred c-am trecut..., mormăi înciudat și intră în compartiment de unde reveni cu două valize burdușite pe care le tîri după el pînă la capătul coridorului.

Cătălina ar fi vrut să-i reproșeze că i-a agățat ciorapii, dar se răzgîndi: închise fereastra și intră în compartiment. Se ghemui pe locul ei. Cînd se trezi, trenul gonea pe un pod. Dimineața părea că se joacă, aruncînd bulgări de metal incandescent ce pluteau deasupra apei în cețuri roșiatice.

Simți o mișcare pe bancheta din fața ei și involuntar întoarse capul.

De sub o coamă de păr negru, o cercetau doi ochi de culoarea prunei. Cătălina tresări. Nu mai erau decît ei în compartiment. Ea și tînărul cel tăcut. Prezența lui o stingherea vizibil. Trebuia să spună ceva. Orice.

— Călătoriți departe?

Tînărul articulă cîteva cuvinte de neînțeles.

O fi vreun student arab, gîndi Cătălina.

Încercă să-i vorbească în franceză, în engleză. Biguielile lui o descumpăneau de tot.

Între timp tînărul se ridică în picioare și începu să scotocească în sacoșa de voiaj. Băiatul găsi în sfîrșit ceea ce căuta. Un carnețel și un pix. Scrise repede ceva și-i întinse Cătălinei carnetul.

— Știi românește? se bucură ea citind. Ce bine! Și eu cobor în orașul T. unde trebuie să stau cîteva ore, pînă la trenul cu care merg mai departe.

Băiatul luă din nou carnetul și scrise că el locuiește în orașul T. și poate să-i fie ghid o jumătate de zi. Simțind întrebarea care plutea pe buzele fetei completă că a suferit o operație grea și nu se știe dacă va mai putea vorbi.

Cătălina ar fi vrut să-l întrebe o mulțime de lucruri, dar se mulțumi să-i povestească pe unde a fost și ce a văzut în vacanță.

El o asculta zîmbind și-i primea șuvoiul vorbelor ca pe o taină. Au coborît în gara mare și băiatul și-a luat în serios rolul de ghid.

Au colindat alături aproape jumătate din oraș, urcîndu-se și coborînd din tramvaie și autobuze, hoinărind prin magazine, intrînd la cîte un film unde rămîneau un sfert de oră pentru ca apoi să intre la alt cinematograf.

Au mîncat sandvișuri stînd la soare pe o bancă din parcul orașului, și intrigînd trecătorii cu rîsul lor sincer de oameni fără griji.

La ora bunului rămas s-au trezit mînă în mînă, evitînd să-și întîlnească privirile.

— Scrie-mi adresa! îi strigase Cătălina de la fereastra vagonului. Eu călătoresc mult. Am să-ți trimit ilustrate din toată țara.

Băiatul îi întinsese un ghemotoc de hîrtie, umed, pe care-l ținuse multă vreme în pumn, apoi îi făcu un semn cu mîna ridicată și se îndreptă grăbit spre ieșirea din gară.

Cătălina privi lung în urma lui, așa cum te uiți cînd știi că n-ai să mai vezi niciodată pe cineva.

Se așeză pe locul ei și despături biletul pe care, deasupra unei adrese scria: „Mi-ai oferit cea mai frumoasă zi de vacanță. Îți mulțumesc".

Peste o vreme, trecînd prin orașul acela, Cătălina își aminti de el. Se interesă de adresa știută.

Sună la o poartă mare de fier, cu mențiunea CÎINE RĂU.

Îi deschise o femeie între două vîrste, cu o căutătură blîndă, care o invită în casă.

Cînd îi explică pe cine caută, femeia scoase dintr-un raft o cutie de bomboane ce conținea toate vederile trimise de ea, spunîndu-i că destinatarul lor nu locuise niciodată acolo.

vasile smărăndescu

Sufletul meu

Vă iubesc
precum apa
malul.

Vă iubesc
așa ca pămîntul
care le hrănește
pe toate.

Ființa mea
vă-mbrățișează
ca lumina
zilei.

Sufletul meu
este deschis
ca florile
pentru insecte.

Sfîrșește liniștea

De ce pui atîtea întrebări?
Caută!
Bezna
e umbra luminii.
Dar lumina
rămîne stăpînă.
Dacă o vei lua pe firul
cîntecului mamei
drumul e numai lumină.
Își cîntă pasărea mai departe
cîntecul
chiar dacă cineva i-a stricat
cuibul.

Nu știm unde începe
și unde sfîrșește liniștea.
Vei da și peste raza de cobalt
pentru nevrednicele umbre
care înnoptează sufletul.

Lacul

Mă uitam
în oglinda lacului.
Figura mea
se mișca
în forme ciudate.
Alături era pluta.
Și ea se mișca
în forme stranii.
Se stricase
ordinea.
O broască,
încă una,
apoi două, aproape deodată,
făceau salturi de pe mal.
Un cerc,
încă unul,
apoi două, aproape deodată.

Toți ai tăcerii

La masa tăcerii
s-au așezat toți ai tăcerii.

Apoi s-au ridicat în tăcere
au luat masa
și scaunele
și s-au mutat în altă tăcere.

Și erau toți ai tăcerii.

Ne grăbim

Ne grăbim
să ajungem acasă
dar nu ne așteaptă nimeni,
ne grăbim
la-ntîlnire
iar prietenul nu vine,
ne grăbim
să dăm bună ziua
dar nu sîntem auziți,
ne grăbim
să murim
și moartea nu întîrzie.

Patria

Te păstrez
totdeauna
în podul
palmei
mele
cu obrazul
pe linia
norocului.

mircea bellu

Întîlnire

E noapte Domnule Nichita
înclină fulgii spre sublim
Decembrie și-a rupt răchita
Cerînd iertare că trăim.

Bat giulgiuri de nămeți la geamuri
Văd urma ta lăsată-n fulgi
Tu nici măcar nu-ncerci prin ramuri
Dinspre zăpadă să te smulgi.

Azi ca-ntr-o nuntă de cuvinte
Filmez un ultim episod
Că ne-ai lăsat plecînd fierbinte
Cu gîndurile fără rod.

Te mai citesc și mi se pare
Că-n lănci de ghiață ai să vii
Prin colbul lumii în mirare
La luminări de insomnii.

Vezi tu, că-n viață se mai poate!...
Chiar dacă strigătele vii
Dau buzna prin eternitate
Rămîn doar puf de păpădii.

Tu geamăt sfînt de vis și jale
Mai drag ca miezul unei piini
Azi îngerul absenței tale
A-ncremenit cu cartea-n mîini.

Baghete de vînt

Mai încerc o dată cercul de pămînt
Să îl dau de-a dura răzvrătit în ploi
Sub zăpezi amare baghete de vînt
Cercetează cerul dus după altoi.

Simfonia Terrei cheamă dirijorul
La pupitrul vămii printr-un nou descînt
Cînd din portative pleacă Sol-majorul
Spre-abajurul nopții fluturînd un cînt.

Fetele Nirvanei împlinesc cununa
În petala zilei ele se-nveșmîntă
Și-n marginea sorții cum îl cheamă-ntruna;
Rotunjesc cărarea în care-l implîntă.

Lacrima de-o viață umple silueta
Care-i desenează gîndul cu pămînt
A-nceput concertul, ridicați bagheta
Chiar dacă se pierde cîntecul în vînt.

Mutație

Strivesc pe rînd părerile de rău
Și rodul încolțește iar fierbinte
Cînd fluviul se retrage în piriu
Se-aleg semințe noi pentru cuvinte

Să ne mutăm diu cuști în lan ceresc
Cu stelele să ne luăm la trîntă
Cînd lucricii ne ademenesc
Că le-am plătit destul în lut, dobîndă.

Ultimii nervi ai lui Bacovia

Fantoma iernii aburind amară
Pe jumătate frig tăiat de gînd
Înalță primii nervi de primăvară
Că vom pleca spre nicăieri curînd.

De-acum se joacă mugurii cu mieii
Se ceartă-un soare bun cu geniul rău
Că i-am uitat și gleznele femeii
Cîntată de poetul din Bacău.

Așa e viața să visăm corole
Cînd încă piatra filfiie năluci
Și răsturnăm omăt pe gladiole
Pe viețile-mpărțite la răscruci.

Măria Ta, Bacovia, e noapte
Și desenăm prin fum, femei de fum
Prin aburii tîrzii de piersici coapte
Desferecînd secundele pe drum.

Măria Ta, mai lasă să ne mustre
Ciudate păsări, că zburăm puțin
Că-n labirintul viselor — Lacustre
Otrăvuri suie-n noi ca un pelin.

Măria Ta, Bacovia, dă-mi mîna
Pe fosta-ncheietură de pahar
Și lasă-mă să-ți mai sărut țărîna
În care plugul vremii ară rar!...

horia gane

Viitorul

Nu prin oceane viitorul și în zare
să-l descifrezi înțelegîndu-l oază,
ci ca lumina unui august cînd, din holde,
stringi soare românesc rază cu rază.

Și dacă te lansezi să-nchipui punte,
nu numai zborul propriu ți-l ridici,
și nicidecum de-aici către niciunde,
ci pururi dinspre inimă spre-aici.

Floarea darurilor

O, patrie, mi-ai dăruit hlamida
cuvîntului — și văd prin lucruri!

Ca pînza apelor tot mai puțin adînci,
și tot mai largi pe pieptul
unui prund înmurmurat,
se face străveziе coala pe care scriu,

și iat-o! Face tril
privighetoarea. Și seva colorată
escaladînd un trandafir...

Iar în pămînt, comori — căci pretutindeni,
la vreme de restriște și bejenii,
și-au îngropat comorile-nțelepții.

Din străveziu, mai străveziu, văzduhul
revarsă-n lume întîmplări.

Tot ce gîndim și se-ndrăznește vis,
există-n spațiul țării ca în mări
trezorerii.

Trec șiruri lungi de vieți prin fața mea,
— istoria e timpul ce rămîne —,
iar eu din toate îmi aleg o viață,
și-i una cu a patriei române.

Rădăcini

Din lut românesc ivindu-mă, mamă,
vechi rădăcini îmi înalță făptura.
Trupul îmi e ca o harfă de riuri,
prin care pulsează legendele țării.

Întețesc ciocîrlii să se facă văzduh,
pirostriile soarelui port drept coroană.
Cocorul mi-aduce întruna istorie,
din Codrii-Cosminului, din Codrii-de-Aramă.

Trandafir în destin, marea-n goană pe cai,
munții primesc să-mi ia viața în seamă,
apele, știu, izvorăsc din aprilie,
din lut românesc ivindu-mă, mamă.

plastică

Starea de imaginație

O bună parte din efortul imaginativ al plasticienilor contemporani se consumă, ca și în alte vremuri, în căutarea de soluții pentru decorarea spațiilor interioare. Unele forme expresive și-au menținut actualitatea, altele au trebuit să se adapteze unor imprejurări noi. Fresca, tapiseria, stucatura au rămas încă apanajul clădirilor de reprezentare. Imprimeul, în schimb, din obiect de consum, a cărui principală destinație era inițial îmbrăcămintea, s-a insinuat treptat în locuințe: pe mătase sau pe alt suport textil s-a transformat în tapet. Acolo unde uniformitatea vizuală produsă de el pe cei patru pereți nu convine locatarului amator de efecte decorative pe suprafețe mai mari, s-a preferat în continuare tapiseria. Valoarea de unicat a acesteia o face mai puțin accesibilă. Standardizarea unităților de locuit, nivelarea disponibilităților financiare într-o societate cu criterii socialiste de retribuire a muncii salariate, a facilitat căutarea unor soluții simple de decorare a suprafețelor parietale pentru uzul familiar și instituțional, soluții care să aibă eficiență vizuală dar care, din punct de vedere tehnic, să se lege de modalități de decorare intrate în uz. Panoul decorativ pe suport textil a cîștigat teren în ultimii ani și nu mi se pare întîmplător faptul că o mare mobilitate în căutarea de formule capabile a satisface un spectru cultural și de gusturi cît mai larg demonstrează cea mai tînără generație de artiști. **Carmen Crăciun Panaitescu** — absolventă în 1983 a Facultății de Arte Decorative, secția Imprimeuri, clasa profesoarei Ecaterina Teodorescu —, într-o primă expoziție personală, reconfirmă, cu strălucire aș spune, posibilitățile unei tehnici expresive atrăgătoare. Ea nu se propune ca un substitut al altei tehnici. Se caută, este drept, efectul decorativ obținut în tapiserie. Rezultatul nu poate fi atins, dat fiind simplul fapt că se operează cu mijloace diferite, în cazul de față aspectul cromatic rezultînd din așternerea pe și pătrunderea în suportul textil a coloranților și nu din suprapunerea sau juxtapunerea — precum în cazul tapiseriei — firelor colorate. Situațiile formale și cromatice pe care le poate genera tapiseria implică o altă specificitate tehnică și optică; ele condiționează de altfel și viziunea. Panoul decorativ pe suport textil, dacă nu este realizat prin procedee de serie, tinde a se apropia de pictură. Fiecare lucrare dobîndește astfel valoare de unicat și oferă posibilitatea evaluării resurselor de fantezie ale autorului și gradului de stăpînire a meșteșugului artistic. În ce o privește pe Carmen Crăciun Panaitescu, respectiva evaluare este mai mult decît pozitivă. Panourile expuse de ea nu propun soluții plastice repetitive. Artista are apetitul desfășurărilor ample; ea nu lasă a se vedea, în ciuda recurenței anumitor motive vegetale, nici un moment de oboseală a fanteziei. Combinatoria de forme și jocul dispunerilor spațiale se efectuează în multe lucrări cu o naturalețe care aproape nu mai lasă a se vedea efortul de elaborare, minuția în determinarea detaliilor. Fiecare componentă a imaginii este studiată cu grijă și situată în raporturi cromatice de un extrem rafinament față de celelalte. Luxuriantă, dar nu sufocantă, vegetația anotimpurilor imaginate de artistă se revarsă parcă dintr-un caleidoscop ce exclude tonurile brutale în favoarea pastelărilor armonioase. Starea de tranziție cromatică a imaginilor elaborate de Carmen Crăciun Panaitescu nu neagă echilibrul construcției, desenată precis, cu o robustețe calmă. Nici un fel de retorică nu invadează, din fericire, „pînzele" artistei. Lirismul este discret, nu lipsesc însă momente de mare tensiune emotivă, cînd alcătuirea peisagistă devine fantasmă vegetală, rug al amintirii. Artizanul rezonează și aici perfect cu artistul: ansamblul se compune fără fisuri. Un debut expozițional de o asemenea ținută îndreptățește speranța într-o splendidă evoluție.

Grigore Arbore

CONFABULE

Un țăran trece strada

Bunica a împlinit 90 de ani. S-a împuținat, umblă greu, sprijinită în amîndouă mîinile, cu cîrjă și baston — cînd era mai tînără cu cîțiva ani s-a împiedicat de șiretul desfăcut de la tenis, a căzut și și-a fracturat piciorul; pe urmă a mai căzut o dată; de văzut, vede, prin ochelarii cu lentile groase; iar de auzit aude foarte bine; cu memoria nu are de lucru, ține minte întîmplări vechi mai bine decît toți ceilalți (desigur, pentru primii ani, pe care i-a trăit cu martori care astăzi nu mai sînt, nu are cine să jure că nu-i adevărat ce povestește ea); mintea îi scapără, din cînd în cînd „hazurile" ei aparte ne cutremură de rîs; este la fel de aprigă, cu o ironie necruțătoare, tăioasă, fără replică de întors; poreclele pe care le-a dat în sat au rămas, unele au devenit mai cunoscute decît numele celor porecliți; și totuși, o iubește toată lumea, chiar și pentru acest fel al ei de a spune lucrurilor pe nume, pentru acest bun simț natural pe care ea și l-a păstrat, în timp ce mulți dintre noi l-am pierdut sau ne prefacem că nu-l mai avem; de muncit a muncit din copilărie și pînă la bătrînețe, cînd a căzut cum a căzut, tot cu treabă fiind, în linia întîi, cum se zice, ca un soldat; scoaterea ei dintre „apții combatanți" a durut-o cel mai mult nu știa cum se stă, viața n-o lăsase să știe; care viață pare dintre cele mai simple la prima vedere: a muncit, a născut mulți copii, a îngrijit și mai mulți nepoți, a făcut și rău și bine, cum s-a nimerit, ori cum s-au nimerit întîmplările.

Acum își privește familia sărbătorind-o, stă în capul mesei și clipește des din ochii lăcrămoși, de bătrînețe, ori de emoție. Cînd trebuie fotografiată își scoate ochelarii, își deznodă basmaua și cu un gest, pe cît de surprinzător, pe atît de firesc la o femeie, fie ea și de 90 de ani, își netezește părul alb și rar cu palma.

Vrea să arate frumos. Or, ce poate fi mai îmbucurător decît să vrei, după atîția ani de viață, să arăți frumos, înzăpezindu-ți fruntea și ochii minunat de albaștri. Dar unde mai sînt zăpezile de altădată?

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Soarele, grădina și poetul

Pe vremea aceea soarele se rotea
cu toate razele sale,
era mai puternic decît acum —
ajungeau pe pămînt
raze mai groase decît fringhiile,
decît odgoanele
care izvorăsc din puntea unei corăbii.
Cînd s-a sculat dimineața nemulțumit
de ceva
sau poate fericit dar habar n-avea
a ieșit în grădină cum făceau împărații.
Cîteva raze se tăvăleau printre flori,
ele erau acolo și memoria lor — în cer.
A înșfăcat o rază, una singură
și a ținut-o
așa, cîteva ceasuri, încremenit —
parcă strangula și acum dihorul
de demult.
Soarele nu s-a mai putut învîrti,
ziua și lumea au rămas nemișcate
pînă i s-a făcut milă și le-a dat drumul.

George Alboiu

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XXVII)

UN CULEGĂTOR ŞI UN ALCHIMIST AL POEZIEI

Am în faţă cărţile, puţine la număr, ale lui Teodor Balş, de la selecţia folclorică **Pe-un picior de plai** şi **1907** (1957) la ultima tipărită în timpul vieţii, **Satul din pământ** (1977) şi primele ca şi ultima predominante de viziunea şi inflexiunile poeziei populare. Şi oricît ar fi „traduttore" de „traditore", mai ales în condiţiile cînd după aprecierea unui critic poetul „traducea cu multă libertate", nu pot să nu adaug tălmăcirile în versuri din spaniolă : Federico Garcia Lorca — **Carte de poeme** (1958), Lope de Vega — **Mofturile Belisei ; Vitejiile Belisei** (1962), Miguel Hernández — **Poeme,** 1968, Miguel Cervantes — **Asediul Numanciei** (1971). Cu toate că Teodor Balş, (născut la Bucureşti, în 9 februarie 1924), a îmbrăţişat uneori şi reportajul (mi-amintesc unul retrospectiv despre luptele de la Băneasa, din timpul insurecţiei armate, la care participase cu arma în mînă), poezia în diferite ipostaze, rămîne dragostea sa supremă. Teodor Balş a făcut din poezie biografia sa proprie, şi nu invers cum se întîmplă de obicei. Poezia sa e mai mult indusă în viaţă, decît dedusă. Şi totuşi rămas în faţă cu cărţile sale, parcă îl văd pentru ultima oară fizic dar neinsufleţit pe catafalcul amplasat pe o alee din faţa Capelei Cimitirului Belu, în miezul unei zile de toamnă, dacă nu mă înşel. O toamnă blajină ca şi firea lui, cu soare limpede şi fără putere, cum ar fi zis colegul său de redacţie, regretatul Grigore Hagiu. Şi nu ştiu de ce, privind aceste cărţi scrise cu acurateţe şi tipărite aşişderi, în minte îmi vine o strofă pe care mi-a scris-o Demostene Botez pe volumul de „Versuri alese": „Aceste gînduri — oseminte / Aliniate în cuvinte / În care e, tot ce-a rămas, / Din ce-a strigat odată-un glas."

Şi versurile lui Teodor Balş sînt de fapt „alese", adică îndelung cernute ca nisipul aurifer dintr-un rîu sau rezultate ale unei alchimii a versificaţiei. Dacă în ceea ce priveşte caracterul de „versuri" motto ales de noi e pe deplin acoperit, ele nu au fost niciodată strigate, pornite dintr-un anumit năduf ca în definiţia dorinei „Cine mi-a scornit doina, friptă i-a fost inima", cu toate că la Teodor Balş s-a făcut de la început simţită preocuparea de a fi cu versurile şi cărţile sale în actualitate, fie aceasta politică, istorică sau culturală. „Fiziologia" a-

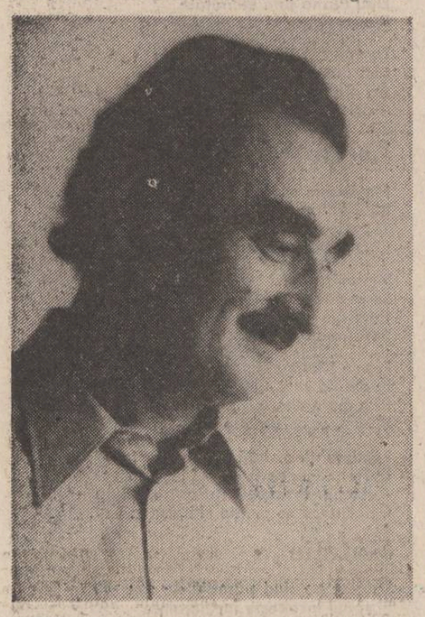

„Plop bătrîn, ai căzut în oglinda lacului mut..."

ceştei poezii ni se dezvăluie clar din versurile de început ale cărţii **Poarta soarelui** (1964, Editura pentru literatură) : „Adun necunoscutul în tipare / şi-i pipăi chipul în laboratoare, / dau visului noi spaţii să se-avînte / şi inimii-i dau strune noi / să cînte ; / cuvîntului — / ideea care arde / şi mîn cu el mulţimi de miliarde / pe axa comunismului, / în soare. / Visez ! / Şi visu-i clipa viitoare, / explozia gîndirii, / şi mişcare."

Predispoziţia spre descriptiv, spre pictural, cu un penel sigur trebuie relevată, deşi versurile, perfecte ca ritm şi rimă, sînt statice, naturi moarte care, vorba lui Marin Sorescu dintr-o mai veche cronică apărută în **Luceafărul** despre un alt poet, „nici nu înroşesc, nici nu albăstresc hîrtia de turnesol". Reportajul actualităţii, de asemenea versificat, se constituie în volumul amintit mai înainte din numeroase alte secvenţe la ordinea zilei, fie ele de la Fabrica de Conserve din Tecuci sau din portul Sulina etc. Mai interesant ni se pare poetul cînd tratează teme perene ca în acest „Ger marin" : „Vin ninse apele din larg ; / Vapoarele intrară-n radă / cu bărbi de gheaţă la catarg. / cu ancorele de zăpadă // Din tărmul meridional / aduc în pîntec, visătoare, / grădinile de portocal şi rodii aburind de soare. // Desfaci rotundele văpăi : / spre carnea inimii lor, vie, / pantere albe, dinţii tăi / pîndesc o clipă — şi sfîşie".

Trei sînt poeziile care-mi reţin cu precădere atenţia în această „Poartă a soarelui", nu întîmplător toate trei fiind expresia unei experienţe de viaţă nemijlocite. De unde şi tonul lor evocator, care-l prindea bine de cele mai multe ori pe Teodor Balş.

Prima dintre ele, antologică în seria poezillor evocatoare ale insurecţiei din 1944, dedicată ţăranului moldovean căzut în luptele de la Băneasa, lîngă fîntîna Mjoriţa... Finalul acestei poezii, în care autorul apelează şi la inflexiuni şi motive folclorice binecunoscute, mi se pare cel mai demn de invocat : „S-a prelins în lut şoapta şi-a tăcut. / Glontele i-a spart cerul frunţii, lut. / Celui ce-a căzut / casă i-am făcut, cu ferestî de lut. / Şi-l plîngeau trei fraţi : plopii retezaţi. / Şi la nunta lui, peste zări sîlhui, / ca de sînge stea / mi se arăta. / Şi pe umbra gropii se plecară plopii / frunzele să-şi sune, somnul să-l îngîne / sîngele ţărinii : apele fîntînii..." Cea de-a doua poezie asupra căreia aş vrea să mă opresc este o evocare a unei toamne bucureştene a copilăriei deopotrivă nostimă, pitorească şi vizionară. „Mi-amintesc şi toamnele brumate / cînd geamgiii legănau trecînd / cioburile cerului în spate. / Şi în urma lor, / tîrzie / neaua / vărua-ntr-o noapte mahalaua." Cea de-a treia poezie din această carte, „Cîntec de absenţă", e închinată memoriei lui Mihu Dragomir, ca şi întreaga carte apărută chiar în anul morţii acestuia : 1964. Poezia are drept pretext numărul de telefon pe care, formîndu-l, cu toţi cei din preajma lui aveam sentimentul că obţinem legătura cu posteritatea. A se remarca în mod deosebit cele două versuri cheie din finalul acestei poezii, pe care îl vom cita : „1-2-81-60, / 1-2-81-60, / 1-2-81-60 ! / Pe-un vast meridian întîm / rotesc nepămîntene discuri / la milioane de parseci, / şi undele fierbinţi de gînd / emit / din scoicile stelare... / ...Dă-mi cheia să deschid cuvîntul / bolnav de timp şi depărtare."

Chiar citind acest final de poezie, nu se poate să nu-i recunoaştem poetului darul acestei alchimii sui-generis, reunind în cîteva versuri deopotrivă „undele fierbinţi de gînd" şi „nepămîntenele discuri rotindu-se la milioane de parseci", spre a sugera faptul că poetul era cu adevărat „bolnav de timp şi depărtare", ipostaze pe care le cunoaştem atît din poezia cît şi din biografia lui Mihu Dragomir. Poezia lui Teodor Balş e exactă ca o aterizare la punct fix în a releva o temă sau o idee. Lipsesc însă emoţia şi zbaterea celui ce realizează această aterizare precisă. (Să precizăm într-o paranteză că „parseci" sînt nişte unităţi de lumină în 3,26 ani-lumină).

Detaliul acesta revelator ni-l relevă pe Teodor Balş ca pe un poet studios, cerebral, care nu e victima primei emoţii. Ipostazele lirice în care ne apare poetul, uneori pînă la repetare, în cărţile intitulate **Poeme,** 1965, Editura Militară, **Nord,** 1970, Editură „Cartea Românească", **Pasărea de sunet,** 1975, Editura „Ion Creangă", **Satul din lut,** 1977, Editura „Eminescu" (în fapt o reluare a poemului-frescă „1907", din 1957). Nu pot să nu remarc totuşi din volumul „Poeme" poezia „Căderea Sarmizegetusei", care nu e un ecou dintr-o mai veche poemă, dar care a avut un răsunător ecou la un concurs peste hotare, respectiv la Jocurile latinităţii de la Avignon (1978), unde a fost distinsă cu Marele premiu al Gîntei latine. Cu atît mai bucuroşi sîntem cu cît latinitatea e privită dintr-o perspectivă dacică a momentului căderii Sarmizegetusei : „Ne-au cucerit învinşii / planetele sîngvine / schimbîndu-le rotirea în jurul altor sori / ai plaiurilor dace, de armonie pline / acum, sub arcuirea superbei aurori."

N-am citat, în ordinea apariţiei, **Noaptea corridei** (1976, „Cartea Românească"), care în fapt îşi are şi ea incipienţa tot în „Poarta soarelui", ciclul „Arterele Spaniei", unele poezii fiind chiar aceleaşi, precum „Moartea poetului" (lui Federico Garcia Lorca) în care survine numai o schimbare de cuvînt : „o cazma **i-am dat** în mînă" (în ciclul amintit) şi „o cazma **i-au pus** în mînă" (în „Noaptea corridei"). Evident, cartea „Noaptea corridei" îmbogăţeşte mult universul hispanic obsesiv al poetului, în condiţiile în care tradusese masiv pe cîţiva mari autori din această ţară şi pe deasupra o şi vizitase. Oricît ar părea de tradusă cu mare libertate, „Cartea de poeme" a lui Lorca din 1953 e o operă de autor, lirismul poetului care a căzut răpus la 37 de ani, în vara lui 1936, de gloanţele franchiştilor, fiind în mod inspirat asimilat în româneşte, adus pe româneşte, cum ziceau cei bătrîni. Ne oprim asupra traducerii lui Lorca fiindcă aceasta ni se pare cea mai reprezentativă din tălmăcirile lui Teodor Balş din literatura spaniolă (Lope de Vega, Cervantes, Hernández).

De subliniat de la început faptul că traducătorul în această „Carte de poeme" se străduieşte să ne înfăţişeze o imagine sintetică a poeziei lui Lorca, de la volumul purtînd acelaşi titlu, apărut în 1921, la versurile din opera dramatică „Mariana Pineda", „Nunta însingerată" şi „Dona Rosita, fata bătrînă sau Limbajul Florilor". Nu voi cita, din motive de spaţiu, decît fragmente din patru poeme, apărute în ani diferiţi : „Plop mort" (1920) : „Plop bătrîn ! / Ai căzut / în oglinda / lacului mut, / fruntea-ncet abătînd / spre amurg, singerînd, / N-a fost sălbaticul vînt / cel care trunchiul ţi-a frînt, / n-a fost nici securea cea grea / a pădurarului care ştia / c-ai să reînvii / în lăstarele vii". Poemul se încheie printr-o reluare magistrală a motivului : „Plop bătrîn ! / Ai căzut / în oglinda / lacului mut. // Eu te-am văzut coborînd / într-un amurg, singerînd, / şi-ţi scriu elegia tîrzie / şi ţie şi mie."

Dacă despre poetul şi traducătorul Teodor Balş, am putut formula aceste cîteva consideraţii, se înţelege că mi-e mult mai uşor să-l evoc pe redactorul de poezie alături de care am lucrat mulţi ani, cu aplecarea lui la propriu şi la figurat peste filele de manuscris ale colegilor mai tineri întru poezie, totdeauna cu sentimentul profesorului (ceea ce a şi fost în prima tinereţe) care are de parcurs nişte teze. Şi într-adevăr cu o asemenea atenţie şi scrupulozitate, cu condeiul în mînă, lectura fiecare manuscris. Ceea ce nu înseamnă că n-avea şi preferinţe în lectura unor manuscrise. Ale Constanţei Buzea, de pildă, pe care ne concuram împreună cu Tiberiu Utan, care să le citim mai întîi, şi să le dăm aviz de publicare.

Aşadar, cu tripla sa ipostază, de autor, de traducător şi de redactor de poezie, Teodor Balş rămîne un harnic culegător şi un scrupulos alchimist al acesteia.

Niculae Stoian

Persona

„Cu durerile iubirii / Voind sufletu-mi să-l vindic, / L-am chemat în somn pe Kama — / Kamadeva, zeul iudic." Religia artei nu are în comun cu religia dragostei cunoaşterea hipnotică a ceea ce sîntem şi, implicit, a sugestiei altui loc, altui timp din care am plecat, din care am coborît pentru a-l realiza pe cel de aici, ca prezenţă eleată, fără trecut şi fără viitor, un spaţiu închis, edenic, sustras zădărniciei şi vremelniciei lucrurilor, impunîndu-se ca un criteriu al absolutului,? Un soi de epifanie, de adevăr al inimii, revelat ca sinteză la lumina fulgerătoare a intuiţiei, începutul sau sfîrşitul unui proces mintal, de analiză la nivelul conceptului ? Focul şi zgura, splendoarea şi deriziunea cunoaşterii celor ce sînt precum că sînt şi a celor ce nu sînt precum că nu sînt ? Acest spaţiu devine sacru, (se con-sacră), adică se înalţă peste mode şi timp, prin regula jocului pe care şi-o creează, şi-o revendică din propria sa natură. „Sfînt trup şi hrană sieşi, Hagi rupea din el"... Jocul, în artă şi dragoste, îţi dă iluzia schimbării, a devenirii, a căderii în istorie, regula — pe aceea a imobilismului şi a stabilităţii, a căderii în timpul veşnicei reintoarceri : „El veni, copilul mîndru, / Călărind pe-un papagal, / Avînd zîmbetul făţarnic / Pe-a lui buze de coral". Un astfel de spaţiu privilegiat, consacrat prin excelenţă jocului, este — nu-i aşa ? — teatrul, scena pe care — la modul ideal — istoria se concentrează în timp, iar acesta te aruncă în eternitate : tot twam asi ! acesta eşti tu ! — încît, într-o clipă, cînd nici bine n-ai băgat de seamă, iată-te zburînd pe covorăşul fermecat al iluziei („călărind pe-un papagal" — ah, ce bucăţică delicioasă — ar mormăi în barba metafizică tînărul de Chirico) drept spre inima pură a eului său necunoscut, tărîm al misterului iluminat de replici, călăuzit de fantome şi de măşti : Persona ! Tu te cunoşti, eliberîndu-te de tine ! Această scenă s-ar putea să se afle lîngă Grădina Icoanei (nu-ţi sună ca o frază muzicală, un peisaj exotic rătăcit printre vedeniile lui Mircea Eliade, cel care credea în spaţiul sacru al poveştii, ca ieşire din timp ?) şi marea maestră a iluziei se poate numi Cătălina Buzoianu, revelîndu-ţi astfel o „dimineaţă pierdută" în istorie, încercînd s-o scoată în afara timpului : eon estetic ? epifania artei ? „Aripi are, iar în tolbă-i / El păstrează, ca săgeţi, / Numai flori înveninate / De la Gangele măreţ". În ce sens trebuie înţeleasă dimineaţa mohorîtă din romanul Gabrielei Adameşteanu ? Dar oare există un sens anume, sau o pluralitate de voci care-şi spun povestea, care deci recuperează istoria heracliteană prin ceea ce are ea mai propriu şi mai imperativ : anamnesis ? O dimineaţă pierdută, ratată de Vica Delcă — Tamara Buciuceanu, care, prin forţele magice, fabuloase ale personajului, ale măştii care, avînd rolul de oglindă ironică a destinului deformator, reface viaţile a trei generaţii ? Sau dimineaţa pierdută chiar a acestei lumi care nu şi-a mai văzut amiaza cu ochii fiindcă, tot vorba lui Eliade, n-a fost să fie ? Oricum, partitura lui Rebengiuc pare a fi sugestia, ecoul tragic al acestei „nunţi în cer" care nu va avea loc, iar în ceea ce o priveşte pe protagonistă.: „Puse-o floare — aturici-n arcu-i, / Mă lovi cu ea în piept, / Şi de-atunci în orice noapte / Pling pe patul meu deştept", adică, ce vrei să zici tu, homo ludens ? : „Păi, la o adică, / tremurînd de frică, / lumea o să zică : / Tamara ! Tamara ! / tu nu eşti Mitică, / tu eşti Niagara !". Spaţiul şi Timpul pe scena de la Grădina Icoanei, o nostalgie ca povestea misterioasă, fascinantă a lui Kant : forme apriorice ale sensibilităţii pure ; cît istorie, atîta timp ; cît amintire (anamnesis), atîta cunoaştere (noesis) ; jocul dragostei şi al artei : „Cu săgeata-i otrăvită / A sosit ca să mă certe / Fiul cerului albastru / Şi-al iluziei deşerte". Tat twam asi : Persona !

Dan Laurenţiu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Un secol de poezie: poeţii Ion Segărceanu şi Corneliu Şerban la jubileu

Mihai Beniuc sau privirea poetului

Cu faţa către soare: Lucian Avramescu

NUMELE POETULUI

Dan David

Recitesc cele patru cărţi publicate de Dan David, **Eu vă iubesc pe toţi,** (Ed. **Eminescu,** 1982), **Baladă pentru copilărie** (Ed. **Ion Creangă,** 1982), **Şarpele cu clopoţeii furaţi** (Ed. **Albatros,** 1984), şi **Lorelei** (Ed. **Cartea Românească,** 1984) şi încerc să le compar, în memorie, cu **manuscrisele** care m-au fascinat şi tulburat de-a-lungul anilor şi despre care am scris cu un entuziasm fără reţinere, captivat de verbul iridescent şi de privelişlea textuală nouă şi rară transmiţînd senzaţia unei uluitoare deflagraţii...

Din volumul de debut, **Eu vă iubesc pe toţi,** trecînd peste serafismul graţios şi original care face din Dan David un poet lesne recognoscibil, un singur poem, **Prefaţă (Promisiunile, calamităţi contemporane),** cu un epigraf din Van Gogh, „Am o răbdare de bou", mai păstrează ceva din vehemenţa juvenilă a celui care se considera „un geniu al eşecului" : „n-am timp, i-am spus, trebuie să urmăresc / spectacolul : mi se aruncă promisiuni, firimituri, resturi / de cotoroanţă peste gard, peste viaţa mea de cîine mîndru / şi jigărit, fă-ţi meseria de isus, meseria de esec, de rană. / ţipau în cor Primejdia, Michelangelo şi Van Gogh / Inima, femeia mea de serviciu, crede cu tenacitate într-o / viaţă de copac, de pasăre, nu eu nu vreau statuie, stea / dărîmată de glonţul demagogilor, nu mai vreau nimic, mi-e frig, / într-o Europă somnambulă lumea promite de toate, un George / Călinescu tună şi fulgeră, în lume au năvălit păpuşile, / caricatura".

Şarpele cu clopoţeii furaţi, un **mixtum compositum** parodic de poezie şi proză nelipsit de vervă, haz şi truculenţă verbală, este o încercare eşuată de a unifica prin **seriitură** fragmente de texte eterogene.

Lorelei, carte în care descoperim unele frumoase titluri (nu şi poemele) din vechile manuscrise ale poetului, cuprinde numeroase poeme seducătoare, scrise cu o petulanţă inegalabilă, menite să circumscrie spaţiul fabulos care este literatura : „am luat poziţia pe loc repaus în faţa iubitei mele europa sînt un caz arbitrar o senzaţie de haos viaţa mea e uite popa nu e popa / am sărutat-o pe domnişoara suedia exact la academia din gleznă / iubito stinge-mă aprinde lampa şi fă media / cît din mine-i soare şi cît beznă / acuma taci şi strănută mai frumos / ar putea să vină chiar şi vara / cînd am scos limba toamna se tăvălea pe jos / şi era seară şi aşteptam să vină seara / nu-i cunosc încă pe Cezar Baltag / pînă una alta citesc scrisoarea de la eliade / imi fumez în tihnă ultimul steag / caută-mă şi nu mă căuta astăzi bade / alaltăieri dau o fugă-n Bucureşti / nici nu mă întîlnesc cu traian t coşovei / miine am fost pe la poeţii văcăreşti / pot fi furnică şi greiere dacă vrei / maestrul manolescu / vine la cenaclul de marţi / şi nici nu pleacă la cenaclul de luni / iaru se joacă de-a ascunselea waţi / la noi mai cresc şi azi poeme-n pruni / george stanca deghizat în satan / tace ca un fraier inteligent şi fumează / pastişînd evanghelia după nino stratan / pe care-am scris-o ieri la amiază / dragul meu prieten nicolae / velea nicolae / crede că viaţa ba e laie ba-i bălaie / laie bucălaie" **(Haiku de dragul maestrului nicolae velea).**

Citeva poeme mai vechi (cum ar fi şi acesta : „şi-a intrat în draci ciobanul văzînd magaoaia mecanică-n munţi / toţi copacii s-au şters de frică şi năduşeală pe frunţi, / / se apropia calm odrasla civilizaţiei păgînă / privind cu tandreţe, printre lacrimi, sărăcuta de stînă / / eu am urmărit cu privirea COMPUTERUL blestemat / pe care ciobanii, din prea mult orgoliu, sub stînă l-au îngropat" — **Computerul la stînă)** mi-au reaprins dorul de scrisnitul, beznoşul şi torenţialul Dan David de altădată, autorul unei capodopere, cel puţin, **Vineri,** şi de aceea îl rog frumos, în încheierea acestui articol, să facă bine şi să-şi alcătuiască o carte, chiar o antologie dacă doreşte, în care să intre şi titlurile dragi inimii mele, căci numai astfel putea-voi şi eu să mă apăr de cei care nu cred în marele său talent.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

REMEMORĂRI

Craiul munţilor (II)

1.

Neliniştit dar lucid pînă în ultima clipă a vieţii, Avram Iancu şi-a preumblat trupul măcinat de melancolie şi tristeţe pentru neîndeplinirea idealurilor visate de-a lungul luncii Crişului-Alb, oprindu-se cu predilecţie în Baia de Criş. O mărturie tîrzie se publică în ziarul „Tribuna Nouă" din Arad, în 31 august 1924, mărturie care atestă pe de o parte, starea de tristeţe a eroului, iar pe de altă parte, dragostea şi devotamentul cu care era înconjurat de toţi locuitorii munţilor.

„Era cu **două săptămini inaintea** morţii sale. Cînd într-o după-amiază moşul meu preotul Toma Faur se pomeni cu o surpriză, avînd iar fericirea să mai stea încă-odată de vorbă cu Iancu. Moşu, om deschis şi dulce la vorbă, căuta să-şi distreze oaspetele cum putea mai bine. Deci se aşezară amîndoi pe prispa casei. La întrebările preotului, Iancu numai rareori îşi întorcea capul spre el, zîmbindu-i, trudit. Citeva cuvinte laconice era răspunsul dat, iar privirea străbătea zarea în amurg. Pînă ce bunica, fie iertată, pregătea cina, cei doi prieteni mai închinară cîte un păhărel de **vinars.**

Dar atît din acesta, cît şi din bucatele puse pe masă, Iancu abia gustă ceva. Durerea sa mare, Crucea Neamului său de moţi, abia o mai putea purta".

2.

Craiul Munţilor se oprea din peregrinările lui atît la casele românilor precum şi în cele ale locuitorilor maghiari din zona Zarandului fiind primit întotdeauna cu bucurie şi inima deschisă. Iată ce scrie pensionarul Traian Miculiţa, proprietarul casei (renovate evident) pe prispa căreia s-a stins din viaţă Avram Iancu.

„Stînd de vorbă în mai multe rînduri cu fraţii Hofbauer Iosif, născut în anul 1857 şi decedat în anul 1927, şi Hofbauer Giula, născut în anul 1868 şi decedat în anul 1940, ambii fiii cetăţeanului Hofbauer Mihai din comuna Baia de Criş, de naţionalitate maghiară, de profesie pantofar, care îmi vorbeau mult despre Avram Iancu, am aflat că la această familie se adăpostea Avram Iancu de cîte ori se afla la Baia de Criş unde îşi petrecea cel mai mult timp al vieţii. În sările de iarnă stătea la ei pe un sceun rotund de pantofar şi le spunea multe lucruri bune şi folositoare".

3.

În presa maghiară vestea dispariţiei celui care a fost luptătorul neînfricat din Apuseni este comentată (în unele cazuri) cu obiectivitate. Astfel în revista „Hazánk ès Külföld", în numărul 39 din 1872 se notează fără ezitare „Iancu cel onest şi serios a fost inamicul faptelor neomenoase. Acei maghiari care au căutat scut la el au fost părtaşi de cea mai onestă tratare. Acesta este un fapt pe care **nimeni** nu-l poate nega : Iancu căuta lupta pe faţă, el a vrut să se războiască ca soldat".

În altă revistă apărută în acelaşi an sub semnătura lui Lukács Béla, se precizează ţelurile şi idealul pentru care a luptat : „Năzuinţele lui Iancu nu se pot şi nu este iertat să se condamne, pentru că scopul lui a fost curat şi dezinteresat: lupta pentru o soartă mai bună a poporului român".

4.

Există (după informaţiile noastre) o singură fotografie de la ceremonia înmormîntării lui Avram Iancu, luată de undeva de sus, un plan general, avînd ca fundal biserica din Teboa, mulţimea şi soborul celor 36 de preoţi care au oficiat după datină.

În ziarul guvernamental „Reforma", numărul din 19 septembrie 1872, deci la numai şase zile după înmormîntare, se publică o relatare care consideră desfăşurarea funerariilor drept o **demonstraţie şi o provocare românească.** Nu vom discuta temeinicia acestei afirmaţii. Reţinem doar următoarea precizare : „Cînd, cosciugul a ajuns aici (lîngă Gorunul lui Horea adică), a fost aşezat pe un suport, iar preoţii şi însoţitorii lui au alcătuit în jurul lui un grup, în timp ce fotograful comandat dinainte se străduia să imortalizeze scena".

Este neîndoielnic că acel **fotograf** n-a realizat doar **o singură** fotografie. E în firea lucrurilor să fi executat şi un prim plan al sicriului purtînd corpul neînsufleţit al eroului. Să se fi pierdut oare aceste imagini care, mai mult ca sigur, au fost făcute ? Iată o întrebare pe care încerc s-o elucidez de ani de zile.

5.

În 1852, în urma unei percheziţii efectuate la casa părintească din Vidra, i se confiscă o serie de acte şi scrisori numerotate de la 1 la 28. Adresa de restituire a celorlalte acte sună astfel : „În urma ordinaţiunei din 14 octombrie 1848 nro. pres. 504 am aţi admanua domniei tale actele ce se sechestrează în casa domniei tale în 17 august a.c. şi se însemnară cu numerii : 7, 8, 9, 13, 15, 16, 17, 24, 25, 26 şi 27 cu acea adăugare, că celelalte acte numărate de la numărul 1 la 28 sînt între actele de cercetare...".

Unde sînt acele **acte** (documente, scrisori, etc.), cu ce scop au fost sechestrate şi tăinuite sau distruse, nu vom şti, din păcate, niciodată.

Mircea Micu

O ediţie Eminescu

Cu volumul al VII-lea al ediţiei sale, Aurelia Rusu a deschis, la Editura „Minerva", o nouă secţiune a operei eminesciene, cea a fragmentarium-ului. Pentru actualul volum, al VIII-lea, se anunţaseră iniţial textele eminesciene din domeniul istoriei (traduceri, excerpte, însemnări) ; o derogare de ultim moment de la program face ca acest al VIII-lea volum să conţină texte ştiinţifice. Editoarea dă dreptate, astfel, primindu-l în cercul eminescologilor, matematicianului Dan Petrovanu care a identificat o bună parte din autorii din care Eminescu şi-a însemnat în caietele sale notiţe ce erau considerate pînă acum ca aparţinînd poetului sau sintetizînd note de la cursuri sau plutind într-o vagă incertitudine asupra paternităţii.

Personal, aş vrea să nu par prea entuziasmat de descoperirile volumului VIII ; încerc chiar să-mi temperez elanul prin duşul rece al cîtorva greşeli filologice pe care le reperez confruntînd textul cu ediţiile anterioare. Cu toate aceste mici scăpări, însă, ne aflăm în faţa unui eveniment major în eminescologie. „Corrigenda" la vol. XIV din ediţia academică era deja un eveniment — dar adevăratele lui dimensiuni se văd abia în volumul acesta al Aureliei Rusu. Este vorba de peste 50 de texte manuscrise eminesciene, de diferite mărimi, care sînt traduse din lucrarea lui H.C. Carey : „Principles of Social Science" (apărută la Philadelphia, 1858—1859, în trei volume, tradusă în franceză, 1861, şi germană, 1866). Reperate grosso-modo în amintita „Corrigendă", după ce fuseseră editate fără a li se şti exact statutul, aceste texte se regăsesc editate curgător, în ordinea firească, în volumul VIII din seria de opere eminesciene de la Editura „Minerva". Desigur, nu atît descoperirea lui H.C. Carey în sine ca sursă a fragmentarium-ului eminescian este importantă, cît motivul pentru care Eminescu a făcut extrase din el. Editoarea ne redă proiectul manuscris al poetului de a face un dicţionar de economie politică (transcriind „ce-mi convine" din Carey, dar şi din List), după care ea însăşi face conexiunile : se ştie că Eminescu a ţinut toată viaţa un dicţionar de rime, că lucra la un glosar greco-român, ştim acum (studiul lui Al. Surdu despre această problemă s-a publicat cu un an în urmă) că el avea un dicţionar de termeni filozofici în limba germană ; dacă adăugăm şi numeroasele tabele pe care şi le făcea poetul, şi listele de materii de studiu, înţelegem că fragmentarium-ul eminescian nu avea rostul unei selecţii a lecturilor plăcute sau atractive. Iese în evidenţă o trăsătură prea puţin accentuată a personalităţii poetului, spiritul său enciclopedic, dorinţa de a sintetiza informaţiile care-i „convin" (în sensul sin-patiei, desigur ; el alege acele idei şi teorii care se potriveau cu propriile idei şi teorii ; spiritul este enciclopedic prin excelenţă, nu eruditistic : nu e vorba de o înşiruire dicţionărească, alfabetică, a informaţiei în mod obiectiv — ci de o selectare a ei astfel încît, închizîndu-se într-un cerc al „paideii", să răspundă unei cerinţe interne, unei ideologii).

Vedem că toate aceste excerpte sînt făcute în perioada gazetăriei bucureştene. Aurelia Rusu le consideră un „aide-memoire de jurnalist", dar vom vedea că nu este vorba numai de atît. Dar despre aceasta, după ce vom spune cîteva cuvinte despre cea de-a doua mare surpriză a volumului.

Citind **Fragmentarium**-ul eminescian în ediţia Magdalenei Vatamaniuc, profesorul Dan Petrovanu a sesizat, la un moment dat, că una dintre experienţele de fizică pe care o descrie cartea este cunoscută ca aparţinîndu-i fizicianului A. Fick. Au urmat confruntări destul de anevoioase, făcute cu răbdare şi ştiinţă, şi a rezultat că textul eminescian cunoscut sub denumirea de „Teoria mecanică a căldurii" (de fapt, şase texte transcrise de poet în mss. 2270 şi 2267) reprezintă traducerea lucrării **Die Naturkräfte in ihrer Wechselbeziehung** de Adolf Fick.

S-a vorbit destul despre importanţa sursologiei fragmentarium-ului eminescian, invitîndu-ne la prudenţă privind interpretarea lui teoretică. Şi totuşi, mi se pare că descoperirea acestor două surse (ca să nu mai vorbesc de alte descoperiri pe care le-a făcut sursologia eminesciană în ultimul timp) are darul de a repune discuţia în termenii ei de bază. În primul rînd, unitatea textelor este de luat în seamă : nu este un amestec, un mozaic întîmplător mai mult sau mai puţin, ci o construcţie coerentă. Deşi se referă la un fenomen natural, căldura, Adolf Fick îi oferă lui Eminescu, alături de H.C. Carey, cele mai importante argumente pentru susţinerea teoriei păturii superpuse. Poetul îşi argumentează articolele sale de ziar cu idei din tratate ştiinţifice precum acestea — dar şi altele (Darwin, Stuart Mill etc.). În treacăt fie zis, de aceea au fost atribuite aceste însemnări lui Eminescu însuşi, pentru că ele respiră eminescian: „consună", „con-vin", cum spune poetul, cu teoriile sale sociale.

Aş menţiona, în finalul acestor notaţii, că Aurelia Rusu a renunţat a se mai raporta polemic în stabilirea textului de bază la ediţiile imediat anterioare (la **Fragmentarium** are, totuşi, două referinţe de acest fel). O ediţie critică propriu-zisă a manuscriselor eminesciene rămîne de făcut (notind **toate** descifrările predecesorilor pentru textele dificile, propunînd variante personale şi specificîndu-le etc.) ; editoarea adoptă stilul de lucru acreditat pentru ediţiile diplomatice obişnuite (aşa cum este şi ediţia academică, şi ediţia M. Vatamaniuc). În final, editoarea ne oferă, în compensaţie, un bine venit excurs bibliografic amintindu-i pe cei care s-au ocupat cu fragmentarium-ul eminescian şi citînd pasaje reprezentative din studiile lor. Textul de bază al Aureliei Rusu nu depăşeşte însă cu mult — şi nici în multe cazuri — textul stabilit de D. Vatamaniuc şi M. Vatamaniuc. Explicaţiile de subsol sînt mai limpezi, mai aproape de pagina eminesciană decît cele din **Fragmentarium** (ediţie pe care o are în vedere, totuşi, insistent) — dar uneori, cînd acceptă lecţiuni pe care **Fragmentarium** le respinge, se ajunge la forme mai puţin corecte. Scrie, de pildă, Eminescu : „...bucata de fier lunecînd se tîrîie de ea", iar suprarind de **tîriie** are **roade. Fragmentarium** preferă **roade,** şi pe bună dreptate : termenul acceptat de Aurelia Rusu schimbă regimul verbului (trebuia „se tîriie **pe** ea" ca să fie corect în româneşte), p. 8. Nu ştiu ce înseamnă „furculiţă tonică" (de la „ton", din muzică ?) în contextul : „tot astfel o furculiţă tonică produce în ochiul nostru o senşaţiune de sunet, iar în mîna ce-l (sic) atrage, senşaţiunea sfîrîirii" (p. 21). **Fragmentarium** are aici „furculiţă fonică", ceea ce mi se pare mai corect — şi „senşaţiunea sferării", ceea ce mi se pare o citire romantică. Probabil că textul corect ar trebui să ia prima sugestie de la D. Vatamaniuc, iar pe cea de-a doua de la Aurelia Rusu.

Desigur, însă, Dan Petrovanu trebuia, mai înainte de a critica pe editorii **Fragmentarium**-ului pentru alte posibile erori, să intervină aici în discuţie spunîndu-ne despre ce fel de „furculiţă" este vorba în originalul german. Intervenţiile sale sînt insuficiente şi mai puţin semnificative decît ne-am fi aşteptat. După ce a avut sansa — datorită excelentei pregătiri profesionale dar şi ediţiei de sacrificiu care a fost, în viziunea lui D. Vatamaniuc, **Fragmentarium** (un sacrificiu cu rost, iată) — de a descoperi o importantă sursă eminesciană, Dan Petrovanu participă la restabilirea textului eminescian cam „aristocrat", nu coboară la munca de jos, filologică. De pildă, avînd la îndemînă trei exemplare ale unei lucrări — în germană, engleză şi franceză — se mulţumeşte să redea fiecare versiune în parte fără a încerca să afle după care a tradus Eminescu, considerînd că este superflu. Posibil, în matematică, unde contează rezultatul şi efortul minim la aflarea lui — nu, însă, în filologie, unde fiecare amănunt este un rezultat. Remarc un lucru nu lipsit de importanţă. Desenele lui Eminescu nu se regăsesc în lucrarea lui A. Fick după care a tradus. Întrucît Dan Petrovanu n-a identificat exact ediţia acestei lucrări (ci s-a ghidat după o reeditare din 1904), este posibil ca şi desenele respective să-i fi aparţinut tot lui A. Fick. Stabilirea exactă a ediţiei după care traduce poetul rămîne necesară; treabă filologică prin excelenţă. Cît timp nu este identificată, lucrul nu se poate considera încheiat.

Nicolae Georgescu

O operă vastă

La proclamarea unirii cu Patria mamă — la 1 decembrie 1918 — Transilvania intra în cuprinsul acesteia cu un bogat palmares de scrieri istorice care jucaseră un rol esențial în înfăptuirea unirii. Cu ea veneau tradițiile glorioase ale **Școlii ardelene** care influențaseră profund dezvoltarea gîndirii istorice românești și făcuseră posibilă apariția unui M. Kogălniceanu, B. P. Hașdeu, N. Bălcescu și apoi a lui A. D. Xenopol și a altora.

În 1918, odată cu proclamarea unirii se putea face și bilanțul realizărilor istoriografice anterioare, avînd să se stabilească totodată și un nou orizont pentru viitor. La stabilirea acestui bilanț Transilvania venea cu tradiția lui Samuil Micu Klein, Gheorghe Șincai, Petru Maior și toți **urmașii Școlii ardelene.** Ea avea în același timp să-și spună un cuvînt hotărîtor și la elaborarea programului așteptat. Aceasta avea să fie contribuția Școlii produse de generația care a înfăptuit unirea și care era chemată să dea un nou avînt școlii și științei românești. Într-un ritm grabnic au apărut astfel noi generații de istorici, istorici literari, publiciști și scriitori, care aveau să ducă mai departe tradițiile și obiectivele ardelene. Izvorul noilor energii erau Universitatea din Cluj la catedrele căreia fuseseră chemați o parte din savanții ardeleni, care se remarcaseră în deceniile anterioare. Sextil Pușcariu, Gh. Bogdan Duică, Ioan Lupaș, Silviu Dragomir, Onisifor Ghibu și alții. De sub baghetele acestora aveau să apară în anii următori noile generații de cărturari ardeleni, remarcîndu-se ca elevi ai lor, noi învățați și noi talente. Printre aceștia s-au impus chiar din primii ani Ion Breazu, O. Boitoș, I. Crăciun, David Prodan, I. Moga și apoi Ștefan Pascu și alții. Unul din acești savanți, D. Prodan, împlinește în aceste zile 85 de ani, avînd în urmă o bogată operă istorică și culturală, printre care marile monografii consacrate mișcărilor ideologice transilvane din secolul al XVIII-lea, iobăgiei și apoi răscoalei și uriașei personalități a lui Horia.

Prodan a restituit istoriografiei transilvane stilul aspru și vinjos al lui Gheorghe Șincai, mesianismul lui Samuil Micu Klein și elegantul echilibru al lui Petru Maior. Contribuția sa la dezvoltarea istoriografiei ardelene din ultimele decenii a fost covîrșitoare. Sobrietatea expunerii se unește la D. Prodan cu autoritatea documentului, ambele bazîndu-se pe o realitate socială și pe interpretarea umanistă. Nimeni dintre istoricii ardeleni de pînă la dînsul nu l-au întrecut în pasiunea cu care a adunat documentele din zeci de arhive ca și în respectul datorat slovei scrise. Studiile de istorie ale lui Prodan consacrate secolului al XVIII-lea din Transilvania s-au impus prin bogăția documentelor și prin severitatea interpretării. Nici una din monografiile sale nu s-ar putea rescrie fără a face apel la o documentare tot atît de bogată. Modest în manifestările sale publice, Prodan este, în același timp, și un exemplu de muncă în toate manifestările sale cărturărești. Zi de zi, profesorul Prodan muncește în arhivele Clujului, oferind tuturor studenților săi o pildă de abnegație și de devotament pentru patrie și știință.

Chipul lui Horia răsare din paginile lui Prodan ca un adevărat gigant sprijinit pe culmile munților Apuseni. Aceeași dimensiune istorică și umană este consacrată și marilor săi ortaci Closca și Crișan. Nimeni nu a evocat pe marii răzvrătiți ai moților cu mai multă dragoste și căldură. La 85 de ani, David Prodan poate privi cu mîndrie și justificare la vasta sa operă istorică, — desagii săi, ca și desagii lui Șincai, fiind încărcați cu pietrele cele mai grele ale Transilvaniei.

Evitînd florile de stil, David Prodan a creat o operă istorică ce va rămîne pentru generațiile viitoare ca un adevărat model de conștiință cărturărească, de patriotism și de neîntrecut devotament pentru marii eroi ai poporului român.

Vasile Netea

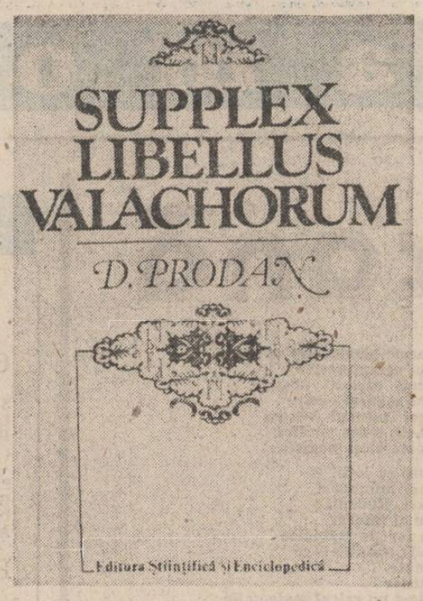

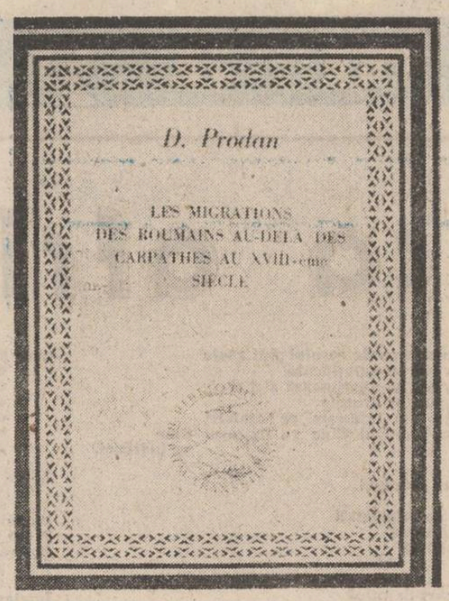

Grandoarea unei construcții

Prin problematica operei sale, acad. D. Prodan aparține în cel mai înalt chip istoriografiei românești transilvănene. Parte integrantă a istoriografiei naționale, istoriografia română din Transilvania a purtat — nu putea să nu poarte ! — amprenta vicisitudinilor istorice abătute asupra acestui colț de pămînt românesc. Asupririle socială și națională la care a fost supusă populația românească din Transilvania a deschis — prin reacție — două mari orientări în activitatea istoricilor români de peste Carpați : studiul relațiilor agrare — și în primul rînd al iobăgiei — adică a acelor raporturi economico-sociale în a căror rețea fusese prinsă și exploatată masa populației românești din Transilvania (așa cum arată acad. D. Prodan în **Răscoala lui Horea**, peste trei pătrimi din iobagii transilvăneni erau români) și studiul mișcării de emancipare națională a românilor transilvăneni. După unirea Transilvaniei cu România la 1 decembrie 1918, echipa de istorici grupați în jurul Institutului de istorie națională din Cluj a continuat să-și axeze investigațiile pe aceste două direcții cu o anumită stăruință asupra ultimei orientări, continuitatea de preocupări explicîndu-se lesne prin necesitatea de a apăra drepturile României asupra Transilvaniei, drepturi contestate de curentele revizioniste. Marile probleme abordate de acad. D. Prodan se înscriu toate în cele două orientări enunțate mai sus, ceea ce-i conferă fizionomia tipică de istoric transilvănean. Și cum în istoriografia românească de peste Carpați militantismul politic — devenit altminteri tradiție pentru istoriografia noastră începînd cu cronicarii înșiși — s-a manifestat statornic și viguros, el nu putea să lipsească nici din scrisul prodanian. El și-a găsit expresia cea mai răspicată în critica pe cît de severă pe atît de solidă în argumentație a teoriei privind pretinsa imigrație a românilor din Transilvania în secolul al XVIII-lea. Anii de apariție a lucrării dedicate acestei critici este elocvent pentru dubla finalitate, științifică și politică, a cărții : 1944.

Nota polemică rămîne prezentă în toate marile lucrări ale acad. D. Prodan, dar îmbracă diverse forme, uneori disimulîndu-se ochiului neavizat. Istoricul a văzut și vădește o exemplară și salutară alergie față de orice înseamnă distorsiune — indiferent care-i sînt motivațiile — a adevărului istoric. Un exemplu îl oferă teza sa de doctorat consacrată răscoalei lui Horea în comitatele Cluj și Turda. Precedată de un mic studiu despre ecoul internațional al răscoalei din 1784, această teză de doctorat a inaugurat nu numai o direcție de investigație în activitatea științifică a acad. D. Prodan, dar și o nouă fază în cercetarea acestui moment de excepțională însemnătate din istoria poporului român. Sprijinit pe o abundentă informație inedită, autorul aducea nu numai date noi, dar și o viziune nouă. O viziune relevînd apropierea — mai mult spontană decît doctrinară — a istoricului de concepția materialismului istoric, ale cărei lumini D. Prodan le proiecta asupra răscoalei din 1784 pentru a-i evidenția complexitatea. Polemic explicit sau implicit față de predecesorii săi, D. Prodan a adus o înțelegere profundă a evenimentului, îndepărtînd viziunile simplificatoare care reduceau evenimentul la antagonismul național sau confesional.

Acestei înțelegeri dialectice, deci adînci și multilaterale, a răscoalei din 1784, acad. D. Prodan i-a consacrat decenii de investigații și meditație la capătul cărora știința istorică românească s-a îmbogățit cu un monument, sortit să facă dată nu numai în istoriografia temei tratate, dar și în istoriografia națională. Măreția acestei opere nu stă numai în dimensiunile construcției, întemeiate pe o largă și solidă bază de informație, ci, mai ales, în concepția și în noutatea încheierilor desprinse dintr-o reconstituire atît de dramatică, în forța autorului de a reda paroxismul tensiunilor sociale din Transilvania, încît s-a spus pe bună dreptate că avem „cea mai tulburătoare epopee" a răscoalei. Dincolo de succesiunea filmică a episoadelor răscoalei, înfățișate în întreg dinamismul lor, se desprinde o structură de idei și concluzii, care va sluji de acum înainte istoricilor interesați de fenomenele de istorie socială și națională din Transilvania.

Neîndoielnic, între articolul din „Gînd românesc" (1935) prin teza de doctorat (1938) și pînă la **Răscoala lui Horea** (1980) e același fir genetic, ce vădește o constanță de interes pentru marele moment din 1784, constantă dătătoare de seamă pentru grandoarea construcției finale întru totul comparabilă marilor catedrale medievale clădite în osteneala unor îndelungate răstimpuri. Horea nu putea fi înțeles însă în afara marii și determinantei realități care a fost iobăgia. Pentru istoricul decis să deslușească toate firele din care s-a urzit personalitatea Crăișorului din 1784, canavaua reprezentată de această instituție, a cărei cunoaștere, afirma istoricul în 1948, se afla încă în faza începuturilor, în ciuda literaturii abundente ce-i fusese consacrată — iobăgia nu a fost văzută de acad. D. Prodan doar ca o structură, un fundamental raport economico-social, ci și ca o mare realitate umană pătrunsă de dramatism.

Iobăgia ca statut personal și regim de obligații a devenit astfel o direcție de anchetă istorică jalonată de un șir de contribuții de cel mai mare interes, care au culminat cu **Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea.** Și aici baza de informație este de o mare bogăție : în fapt, cel de al doilea volum apare ca o anexă de studii de economie locală, întemeiate pe izvoare specifice precum urbariile, inventarele, socotelile și registrele de dijme ale diverselor domenii, districte etc., a căror analiză permite aducerea celulelor economice sub lentila microscopului. Investigarea amănuntului — dacă putem spune astfel — are aici o funcție bine definită în demersul autorului.

În dipticul activității istoriografice a acad. D. Prodan, toate aceste contribuții au reprezentat voletul cercetărilor de istorie socială (ființe, cu implicațiile naționale, amintite) ; celălalt reprezintă cercetările de istorie a mișcării de emancipare națională. Școala istorică românească în ramura ei transilvană a făcut din studiul luptelor naționale din această parte a țării o preocupare constantă ; acad. D. Prodan continuă, așadar, o orientare de investigație viguros manifestată printr-o bibliografie amplă și de calitate. Se cuvine însă de îndată subliniat că, prin abordarea istoriei luptei de emancipare națională a românilor transilvăneni, acad. D. Prodan nu este numai un continuator, ci și un inovator de marcă al problemei. Atenția lui s-a îndreptat cu precădere asupra momentului 1791 care înseamnă **Supplex Libellus Valachorum,** în a cărei cercetare și exegeză a arătat aceeași stăruință ca și în cazul lui Horea : prima ediție a apărut în 1948, a fost urmată de capitolele consacrate antecedentelor **Supplexului,** adică acțiunea politică a lui Inochentie Micu, apoi de a doua ediție cu chip nou a cărții din 1948, urmată de alte studii și cercetări.

Restituind lui Inochentie Micu rolul de inițiator al luptei pentru egalitatea în drepturi a românilor transilvăneni, acad. D. Prodan a relevat continuitatea dintre acțiunea episcopului român și **Supplex**-ul din 1791, care reia și dezvolta temeiurile invocate de el în favoarea programului său de revendicări. Urcînd pe firul istoriei spre explicarea situației de „tolerată" la care fusese redusă populația românească — autohtonă și majoritară — din Transilvania, autorul întreprinde o sagace analiză a „națiunilor" medievale (politice) din Transilvania, reduse la pătura privilegiată, pentru ca apoi, pe măsura ieșirii din structurile medievale să tindă să se confunde cu însăși comunitatea etnică. În afara și împotriva sistemului definit de **Unio trium nationum,** din 1437, s-a format, afirmat și dezvoltat „națiunea română". Națiunea, arată acad. D. Prodan, „s-a format treptat, încă în secolele XVI—XVII, în opoziție cu națiunile politice. Ea s-a clădit pe temeiuri adînci etnice, sociale, religioase. Ea are de la început conținut etnic, religios cu totul deosebit care o separă categoric de celelalte națiuni". Plasat în perspectiva desfășurării luptei naționale și în contextul istoric, **Supplex**-ul apare ca o continuare firească a acțiunii lui Inochentie Micu, continuare care — evident — nu se putea sustrage impactului fazei de reacțiune care a urmat izbucnirii Revoluției franceze și morții lui Iosif al II-lea (1790). Analiza raportului între luminism, iozefinism, revoluție și reacție este magistrală : stimulată de luminism, și beneficiind de cadrul creat de politica de „absolutism luminat", a lui Iosif al II-lea, lupta națională a românilor transilvăneni nu a găsit în **Supplex** o exprimare revoluționară ; într-un șir de direcții el se află înapoia poziției lui Inochentie Micu, dar, prin înseși revendicările sale naționale, **Supplex**-ul se plasează în interiorul curentului de progres.

În istoriografia românească, acad. D. Prodan a adus o metodă de tratare a fenomenului istoric care, fără a fi teoretizată — istoricul este ostil oricărei fixări de canoane — nu este mai puțin prezentă în marile lucrări, conferindu-le astfel o unitate remarcabilă. De-ar fi să-i căutăm o etichetă, această metodă ar putea fi numită „istoria ca viață". Ceea ce îl preocupă pe istoric este să păstreze în reconstituirea sa acel dinamism, acea larmă — ierte-ni-se cuvîntul — care însoțește viața. Istoria e reconstituirea unor lumi moarte ; acad. D. Prodan nu vrea să picteze tabloul lor, ci să le redea viața, dar nu ca actori conduși pe scenă de un regizor — în cazul de față istoricul însuși — ci prin miracolul resurecției. O înviere, în care făptuitorul minunii se retrage la o parte, dispare, pentru a lăsa locul celor smulși tenebrelor.

Legătura — existențială, i-am zice — între istoric și lumea apusă pe care o cercetează dă scrisului acad. D. Prodan acel original, inimitabil sigiliu care o distinge de îndată. Stilul său se refuză canoanelor topicii curente : viața nu poate fi turnată în forme înguste. Expansiv, șocant, cu perioade lungi sau, dimpotrivă, convins, stilul acad. D. Prodan urmează, se modelează după faptul istoric pe care îl relatează. Fie-mi îngăduit aici să aduc o amintire personală : discuția dintre acad. A. Oțetea și acad. D. Prodan în legătură cu capitolele celui din urmă din volumul al III-lea al **Istoriei României.** Acad. A. Oțetea, responsabilul volumului, observator riguros al regulilor de construcție a frazei, însușite — după propria-i mărturie — prin repetatele retroversiuni franco-latine făcute pe băncile Sorbonei, nu se putea împăca cu acest non-conformist al frazei care este, acad. D. Prodan. Poate în scrisul nici unui istoric nu s-a stabilit o legătură atît de intimă între chipul său de a înțelege misiunea istoricului și exprimarea sa stilistică.

Autorul **Răscoalei lui Horea** este un mare artist al cuvîntului, care a știut găsi maniera stilistică cea mai adecvată redării mentalului sătesc în faza paroxistică a confruntării dintre țăran și nobil, și ni se pare mai presus de îndoială că cele mai reușite pagini din „Crăișorul Horea" al lui Liviu Rebreanu nu se ridică la tensiunea dramatică din „Răscoala lui Horea" ; așa se explică și participarea afectivă a cititorului, a cărei sensibilitate este pusă la încercare, cum remarca cu dreptate Katherine Verdery. În literatura istoriografiei pe care o cunoaștem, doar **La Grande Peur** a lui G. Lefebvre mai izbutește să transmită această tensiune lectorului. Acad. D. Prodan știe să facă din orice izvor un registru de dijme sau un **Supplex** — o mărturie de viață, care se racordează vieții de astăzi.

La 85 de ani, acad. D. Prodan este autorul unor lucrări fundamentale care au îmbogățit istoriografia română și i-au asigurat progresul. Ele au fost realizate cu trudă și jertfă, cu refuzul oricărei mondenități, decurgînd din statutul său social și științific, care l-ar fi sustras cercetării. El a impus activității sale o rigoare de asceză, care a sfîrșit prin a da „meseriei de istoric" (M. Bloch) cea mai nobilă întruchipare. Acest istoric al vieții și-a închinat viața istoriei.

Fl. Constantiniu

(fragmente)

După Braudel, David Prodan

Cel mai mare istoric român în viață a împlinit optzeci și cinci de ani. Sînt ani de cunoaștere și de muncă continuă, capabili să ne dea edificii cum sînt cele despre iobăgia din Transilvania, despre memoriile românilor pentru dreptatea socială și națională, cum sînt cele despre răscoala lui Horea. David Prodan a îmbinat munca de arhivă, cu decuparea și analizarea meticuloasă a informației, dar și cu voința de a construi și a duce la bun sfîrșit lucrări istorice durabile. Istoriografia românească modernă cunoaște puține construcții care să fi înmagazinat o energie atît de mare, o informație atît de bogată, cu tendința sleirii izvoarelor, o arhitectură atît de consecventă. Cărțile lui au devenit de mult repere fundamentale ale vieții culturale românești, deoarece reconstituie istoria în modul cel mai prob, adică o istorie „așa cum a fost". Ne bucură să constatăm că truda și creația istoriografică a lui David Prodan se bucură de ecou și în rîndurile oamenilor de știință de peste hotare. Anul trecut Asociația Istorică Americană (S.U.A.), o extrem de selectă întrunire de personalități cu merite în istoriografia mondială a oferit cu promptitudine locul rămas liber, prin încetarea din viață a marelui istoric francez Braudel, lui David Prodan, hotărînd cooperarea lui David Prodan în sînul acestei academii de științe istorice contemporane.

Reproducem textul scrisorii academice :

15 iulie 1986
Academicianului David Prodan
Biblioteca Academiei
str. Kogălniceanu nr. 12–14
3400 – Cluj-Napoca
ROMÂNIA

Dragă domnule academician Prodan,

Din cînd în cînd, Asociația Istorică Americană, care este cea mai mare și mai veche organizație de istorici profesioniști din Statele Unite ale Americii, oferă titlul de membru onorific unor istorici din alte țări, ca mijloc de recunoaștere a unor rezultate excepționale în cercetarea istorică și de a exprima aprecierea asociației pentru sprijinul și ajutorul pe care aceștia l-au acordat unor cercetători americani, care lucrează în domeniile respective. Cu toate că numărul membrilor onorific aleși de către asociație este desigur mic, lista membrilor onorifici a inclus pe mulți dintre istoricii de frunte ai ultimului secol, începînd cu Leopold von Ranke și Episcopul William Stubbs, incluzîndu-i pe George Trevelyan, Benedetto Croce, Fernand Braudel și Winston Churchill.

În calitate de președinte al Asociației Istorice Americane, îmi face plăcere să vă informez că, în reuniunea din această primăvară, Consiliul Asociației a votat în unanimitate alegerea Dumneavoastră în calitate de membru onorific al asociației.

Nu există nici un fel de obligații atașate calității de membru onorific, dar sperăm că veți accepta alegerea Dumneavoastră. Dacă vă aflați în Statele Unite în timpul reuniunilor noastre anuale, care se țin deobicei la sfîrșitul lui decembrie în fiecare an, sperăm că ne veți onora cu participarea Dumneavoastră. Între timp permiteți-mi să exprim marea mea plăcere în a vă saluta pentru rezultatele din domeniul cercetării istorice.

Cu sinceritate,

CARL N. DEGLER
Președinte al Asociației Istorice Americane

Vatra dăinuirii noastre

Urmare din pag. 1

„epuizare a problemei", relevîndu-i totuși caracteristica principală, de sinteză a ideilor politice din Transilvania, într-un anumit moment istoric, **Supplexul** propriu-zis fiind doar un punct de plecare și de raportare pentru o investigație de o amploare și de o profunzime puțin obișnuite, calitățile de observator al psihologiei sociale ale marelui istoric vădindu-se din plin și cu acest prilej, construcția ca atare a întregii lucrări fiind impecabilă. David Prodan lucrînd și în acest caz ca un mare romancier — ca un romancier care își înalță sintezele epice pe temelia unor cercetări și reflecții îndelungi, miezul de foc al unor asemenea sublimări fiind și rămînînd destinul poporului.

Răscoala lui Horea, carte asupra căreia am stăruit mult, dorind eu însumi să înalț un monument epic invincibilului răzvrătit din Albac, vădește mai mult poate decît celelalte scrieri ale marelui nostru istoric capacitatea de constructor, multiplele sale calități de ginditor dar și de cercetător, de filozof al istoriei, nu numai de simplu istoric, cum se întîmplă în cazul celor ce nu sînt capabili să se ridice în sfera înaltă și pură a sublimărilor autentice. Cartea aceasta e monumentală, într-adevăr, atîta doar că monumentalitatea ei se realizează, în aparență, ca din întîmplare, patosul care a stat și stă la baza ei neproducînd-nicăieri, de-a lungul celor 1 340 pag., nici o stridență. Cauzele propriu-zise ale răscoalei, înfiripărea răscoalei, creșterea ei în amploare, desfășurarea și efectele stîrnite de această desfășurare, într-o întreagă societate, tragica ei înfrîngere și ecourile de mai tîrziu, prinderea și judecarea celor care au condus răscoala — sînt narate de la înălțimea unei viziuni globale, a unui mare și profund cunoscător al istoriei țărănimii, nu numai a relațiilor feudale propriu-zise, țărănimea fiind, în cazul nostru, poporul românesc majoritar din Transilvania. S-ar putea vorbi de indiferență, de obiectivitate realizată cu orice preț, dacă nu ar exista patosul de profunzime de care vorbeam mai înainte, patosul acesta neputînd să aparțină, de ce să nu o recunoaștem, decît unui ardelean — ca și capacitatea de a construi masiv ; ca și stăruința întru dăruire, ai noștri nemaivrînd să se întoarcă din drum, dacă s-au convins că drumul pe care merg e drumul cel bun și că tot ceea ce au săvîrșit ei e spre folosul poporului.

David Prodan s-a născut în Transilvania, în comuna Cioara (căreia i se spune, acum, Săliște, n-am înțeles de ce !?), David Prodan a trăit și trăiește în Transilvania, amplă și impunătoarea sa operă fiind închinată Transilvaniei, fără a ocoli, bineînțeles, interferențele naționale fundamentale, reliefîndu-le, dimpotrivă, fapta săvîrșită de domnia-sa, într-o viață întreagă, fără a se gîndi la răsplată, fiind pilduitoare în gradul cel mai înalt, așa cum a fost și este pilduitor profundul și sincerul său patriotism.

Adevărata istorie

Ca să înțelegem istoria, nu trebuie să fim neapărat istorici. Tot așa cum poezia își are chemarea ei pentru fiecare din noi dincolo de creatorul care o înfățișează lumii.

Creația istorică a lui David Prodan, căci despre o creație e vorba, nu despre suma unor relatări istorice, se înscrie undeva în rosturile enunțate mai sus. Dimensiunea dominantă a operei sale este cea creatoare, menită, după autor, să exploreze deopotrivă amănuntul și datul istoric de anvergură, pentru a îmbogăți înțelesurile dătătoare de seamă ale unei istorii în acțiune, pînă dincolo de posibil. Este cu atît mai merituoasă această strădanie a lui David Prodan și cu atît mai mare în valoarea ei, cu cît literatura noastră istorică are doar cîteva culmi în această direcție.

În tradiția celor mai statornice preocupări ale gîndirii ardelene, de la Inochentie Micu la Simion Bărnuțiu, care căutau îndepărtatele noastre moșteniri în drepturi istorice, David Prodan deschide capitolul cel mare, de neclintit, al tuturor drepturilor noastre în veacuri, prin epopeea iobăgiei ardelene, epopeea Ardealului iobăgit. A înțeles întotmai ca și înaintemergătorii săi că pămîntul Ardealului este pămîntul tuturor suferințelor românești, cu atît mai mari aceste suferințe, cu cît stăpînitorii de drept ai acestui pămînt au fost „iobăgiți și cu trupul și cu sufletul", cum spunea același Bărnuțiu. Căci dacă există un drept suveran asupra unui pămînt, un drept care să stea mărturie prin fapte de viață continuă, atunci acest drept aparține acelui mare popor de iobagi ardeleni, care au întemeiat în sute de ani, prin munca lor, o civilizație a Ardealului, zidită în cetăți de piatră, în castre, și în bastioane de apărare ; au înălțat temple și biserici de lemn, cu măiestria, de neînlocuit și încă de admirat, a celor ce creșcură în preajma pădurilor și cunoșteau creșterea, după anotimpuri, a lemnului ; au cules, cu grijă și cu migală, aurul din toate șuvoaiele de apă ale Ardealului, pentru ca apoi să-l prelucreze după forme anume, știute de ei ; au lucrat apoi pămîntul de-a lungul și de-a latul lui, robotind, din tată-n fiu, la stăpînul de pămînt, ei, iobagii, care, odinioară, își ziceau „domni de pămînt". Aici, în toate aceste adevăruri fundamentale respiră creația istorică a lui David Prodan, o respirație de epopee care restituie istoriei noastre naționale temeiuri pentru veacuri înainte.

Nimeni, poate, în afară de Hasdeu în teritoriul culturii populare, și N. Iorga în cel al istoriei, nu s-a aplecat cu atît de adînc respect prin opera sa, spre rosturile țărănimii în istoria poporului român, ca David Prodan. Acesta din urmă definea propriul său efort ca „o deturnare de optică istorică, de la individual la colectiv, de la ins la masă, pentru descoperirea efortului anonim în serviciul vieții. Opera lui David Prodan stă mărturie în această nobilă aspirație, fie că e vorba de lucrările sale : **„Supplex Libellus Valachorum"**, de **„Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea"**, în trei volume, sau de **„Răscoala lui Horea"**, în două volume, numai acestea totalizînd mii de pagini. Există, însă, în creația istorică a lui David Prodan, alături de aceste opere fundamentale lucrări de aceeași valoare, în care sînt proiectate pe dimensiuni istorice problemele de totdeauna ale adevărului istoric, așa cum apar acestea în : **„Teoria imigrației românilor din Principatele române în Transilvania în veacul al XVIII-lea. Studiu critic"**, care beneficia, în 1944, de o prefață semnată de cunoscutul istoric Ioan Lupaș. După cum, încă în teza de doctorat, din 1938, despre **răscoala lui Horea în comitatele Cluj și Turda,** David Prodan consemnează permanența iobăgiei ardelene în explicarea istoriei naționale și a evoluției sale ulterioare, ideea reluată mereu în **„Iobăgia în domeniul Băii de Arieș la 1770"**, în **„Județe sătului iobăgesc în Transilvania în secolele XVII și XVIII"**, în **„Încă un Supplex"** sau în **„Problema iobăgiei în Dieta Transilvaniei din 1790—1791"**, în fine, în acel corpus documentar, intitulat **„Urbariile Țării Făgărașului, vol. I: 1601—1650"**, și multe altele.

Întorcîndu-se, așadar, spre structurile țărănești ale istoriei noastre naționale, pentru a înțelege pozitivitatea unei clase deposedată de drepturi, dar care a ținut pe umerii ei greul istoriei, înrădăcinîndu-se în rosturile ei de durată, David Prodan se oprește la starea de iobăgie a țăranului ardelean. Dar nu oricum, ci, spune autorul : „Pornind la prezentarea iobăgiei din Transilvania în faza ei gravă, a robotei și a șerbiei, începem cu secolul al XVI-lea, secolul cu care ea se deschide. Iobăgia acută din secolul al XVIII-lea nu poate fi înțeleasă fără antecedentele ei, fără cunoașterea secolelor XVI-XVII, în care se formează". Și poate pentru ca să înțelegem și mai bine epopeea iobăgiei ardelene, pînă în devenirea ei ultimă, care a desfigurat viața umană în puterile ei cele mai trainice, David Prodan a despuiat scriptele „nescrise" ale satului ardelean, în organizarea lui autonomă, în alcătuirea lui veche și străveche, fiind și acestea semne ale unei civilizații rînduite și moștenite. Înaintea cumplitei iobăgii, introduse de veneticul stăpîn feudal, satul acesta avea o viață de obște, de comunitate, reglată după norme consacrate și asimilate de generații întregi. Astfel că, arăta David Prodan, „cel mai însemnat demnitar al satului în trecutul feudal, se știe, era judele". El conducea satul, dar nu prin simpla învestitură de putere asupra celorlalți, ci prin asumarea unei răspunderi sociale și morale, răsfrîntă în complexul de viață al comunității rurale, în preocupările și îndeletnicirile acesteia, concordante cu aspirațiile unei colectivități. De aceea, spune istoricul nostru, autoritatea judelui sporea în raport cu rezolvarea treburilor de interes comun, dar nu în mod singular, căci „în atribuțiile lui, judele e ajutat de Sfatul bătrînilor satului, de jurați, de mici slujbași ai satului, străji, paznici de cîmp (jitari), paznici de vie (pindari), paznici de pădure (gornici) și alții". O imensă participare de forțe umane dirija obștea satului, judele nefiind plătit, făcînd însă parte dintre fruntașii satului, dintre oamenii cei mai înstăriți. Există pînă azi, în satele Maramureșului și Oașului, în nord-vest de țară, „Sfatul bătrînilor", ca o permanență a unei alcătuiri de obște în satul ardelean.

Dar, arată David Prodan, peste aceste „comunități libere sătești s-au suprapus două puteri : cea publică și cea feudală". De-o parte statul, de cealaltă parte feudalul, nobilul pripășit și înfeudat cu puteri asupra satului pe care l-a iobăgit, pînă la completa istovire a lui, și asupra judelui, care devine și el un „supus, un iobag, care trebuie să-l servească pe stăpînul său". Cu o forță uimitoare, cu o mare putere de pătrundere, David Prodan despică starea de cădere a iobagului ardelean înscrisă în draconicele legi și articole, din „Approbatae și Compilatae", care acaparează totul, sleind întreaga viață socială. Din veacul al XVI-lea, pînă în veacul al XVIII-lea, cînd iobăgia ajunge la perfecta ei desăvîrșire, într-un răstimp de cîteva sute de ani, decăderea iobagului devine neimaginabilă. Sporesc dijmele, sporesc dările pentru comitat, apoi cele pentru nobili, apoi vin măsurile și hotărîrile de la dietă, cu amenințări și pedepse grave, cu interdicții și umiliri, cu violențe și execuții ce dispun de viața iobagului.

Fenomenul de mai sus este surprins de David Prodan dinlăuntrul faptelor, localizate după evenimentele ce se succed, folosind datul local și desfășurarea lui, în amănunt, ca să poată reda întregul. Căci, scrie autorul **„Iobăgiei în Transilvania"**, „ansamblul de fapte trebuie să fie temeiul oricărei generalizări. A fost nevoie de aceasta mai ales aici într-un domeniu atît de necunoscut și într-un secol cu atît de puțin material documentar... căci în aceste obscurități și genuri de material e prețios amănuntul, puzderia faptului comun". Așa a ajuns la dezvăluirea acelui mecanism feudal prin care puterea nobilului asupra iobagului era consacrată de lege, de o lege care strivea orice aspirație de libertate a iobagului, apoi a familiei sale, apoi a comunității sătești, apoi a unei națiuni întregi. La această stare de lucruri a ajuns naționalitatea română din Ardeal, „tolerată" în propriul său pămînt și nerecunoscută, ca a patra națiune, alături de maghiari, sași și secui. Este momentul, arată David Prodan, cînd alcătuirile vieții noastre naționale sînt complet înrădăcite, sufocate de apăsarea sistematică și organizată a feudalului maghiar, nobil pe domeniile oferite de stăpînirea oficială sau aflat în fruntea comitatului. Obligațiile se revarsă asupra turor și asupra juzilor, încît, scrie David Prodan, „în servitute și demnitățile se prefac în servituți ; se pervertesc și ele în consecință, nu numai în mijloace de asuprire, ci și în apăsătoare și nedorite sarcini". Căci iată cum arată, după același autor, acest șir de servituți pentru stăpînul feudal : „Juzii să conscrie și să treacă sub ochi pe locuitorii care-i văd că lucrează puțin și totuși se îmbracă pe ei și pe ai casei lor ; ba și petrec. Juzii să rînduiască mari supravegheri printre oameni după străzi și grupuri de case, străjile să umble ziua-noapte. Mai ales pe omul suspect să-l țină mereu sub ochi, să cerceteze cît mai des, cînd nici nu se așteaptă, casele și locurile unde se știu că se țin oamenii suspecți, să țină seama de toate mersurile, veniturile lor. De a nu primi oameni străini printre ei. Nici o vînzare-cumpărare fără bilet de vite (passus). Despre vitele tăiate la măcelărie să se țină registru (protocol)".

În condițiile de mai sus irumpe răscoala lui Horea, căreia David Prodan i-a consacrat pagini nepieritoare. Numai că și în această exegeză a sa, istoricul ardelean înțelege întreaga răscoală prin aceeași fortă colectivă, țărănească. De aceea, el spune că scrie despre „istoria țărănimii aflată sub semnul lui Horea, lăsînd ca răscoala însăși să se nareze, să se mărturisească singură, în credințele ei, în intențiile ei, în textele, în limbajul ei". Era crezul suprem al celui care căuta înțelesurile obiective, în timp și dincolo de un timp oarecare ale răscoalei lui Horea.

Ar fi potrivit, s-ar cuveni, ca acum la un moment al istoricului David Prodan (n. 1902), la cei 85 de ani de viață, să încercăm să definim într-un fel cadrul orientativ al operei sale și principiile ei programatice. Acestea din urmă sînt fixate în creația sa istorică, prin reabilitarea unui „localism viu" în logica faptelor istorice, prin marea deschidere pe care o face către energiile țărănești, procedînd la o dreaptă așezare a lor în istoria națiunii, ca energii revoluționare, în fine, prin consecvența unei interpretări largi, vizionare și de amplitudine pe care redimensionează datul factologic în istorie și-i dă un înțeles de permanență. Ce altceva și-ar fi putut dori mai mult un adevărat exeget al istoriei, ca David Prodan, după truda de-o viață în căutarea adevărului istoric ?

Vasile Vetișanu

mapamond

Din lirica africană

ANGOLA

ROSARIO MARCELINO

Noiembrie

. . . . . .

Noi sîntem
începutul unui sfîrșit
și începutul unui început

Ne-am născut plini de sîngele luptelor
ne-am ridicat din ruinele negre de pulbere
pui de porumbiță încercînd zborul

Ca o creștere de apă
ivindu-se din negură
trandafir năpădit de muguri

Noi sîntem
începutul unui sfîrșit
și începutul unui început

Noi sîntem
NOIEMBRIE*)

*) 11 Noiembrie — aniversarea proclamării independenței Angolei.

CONGO

MAXIME N'DEBEKA

980.000

. . . . . .

Vom îndrăzni să-ntrebăm soarele
De ce drumul său este mai scurt
Vom îndrăzni să-ntrebăm luna
De ce culoarele nopții sînt pustii
Vom îndrăzni să ne-ntrebăm
De ce sînii femeilor sînt uscați
De ce fluviile au secat
De ce grînarele pămîntului sîngerează

De ce rezervoarele cerului sînt goale
De ce viața se-mpuținează
De ce viața se-mpuținează aici și
De ce sporește dincolo
O parte n-o hrănește pe cealaltă
Cine va îndrăzni Cine va îndrăzni Cine
va îndrăzni.

Noi vom îndrăzni
980 000
980 000 de înfometați
zdrobiți
obidiți
Venim din uzine
Venim din păduri din cîmpie din stradă
Cu flăcări în gitlej
cu junghiuri în pîntece
cu găuri în ochi
cu trupul mîncat de bube
cu brațe puternice și mîini bătătorite
și picioare ca stînca

980 000 Noi sîntem
980 000 Muncitori
Șomeri
și-o mină de studenți
ce n-au dreptul decît la o fărîmă de viață
Uzina produce pămîntul e rodnic
doi și cu doi fac patru totuși
Noapte și zi
cosul de la Kînsoundi fumegă
Noapte și zi
Țăranul se gîndește la ogorul său
Noapte și zi
Studentul suferă pentru diploma sa
An după an
Un miliard cîștig

Dar pentru noi viața se micșorează
Gîtlejele sînt pustii
Pîntecul oceanului se mînie
Ochii temnițelor
Trupurile portocale supte,

Noi venim din uzine
Noi venim din păduri din cîmpie din stradă
Nu ne mai ridicăm ochii
spre stelele cerului
Ne-am ars scaunele de rugăciune
ca să luminăm culoarele sumbre
de sub pămînt

Vom nimici toate zidurile
Vom nimici labirintul
unde 20 000 se ascund
unde grînarele pămîntului se scurg
de tot orezul nostru
de toți cartofii noștri
de tot zahărul nostru
de tot tutunul nostru
de toată pînza noastră
de toată viața noastră

Veniți veniți cu toții
Țărani muncitori
șomeri studenți
Pămîntul e al tuturor
20 000 l-au luat în stăpînire
Dar capetele noastre rase
afumate
calcinate
Înțeleg totuși un calcul matematic
Un milion fără 20 000
sîntem 980 000
Noi sîntem cei mai puternici
ca să ne smulgem partea.

ZAIR

PHILIPPE ELÉBÉ

Tam-tam

Tam-Tam, Tam-Tam,
Din pielea netedă a miinilor negre
Cu degetele lungi, țîșnesc ritmuri
Ce fac să tresară glia
mormintelor strămoșilor mei

Tam-Tam, Tam-Tam,
Graiul tău sfînt ne pătrunde în inimi,
Face să dea-n clocot sîngele-n vine
Sfîșie negura nopții,
Aruncă satul într-un freamăt aiuritor

Tam-Tam, Tam-Tam,
Tovarăș credincios războinicilor falnici
Ce-au înfrînt pînă și munții cu vitejia lor
Tu, tovarăș credincios la ceas de bucurie,
de mîhnire și sărbătoare rituală...,
Tu ce izbești glia cotropită,
Tu ce izbești necontenit glia strămoșilor ;
Însuflețește-ne lupta,
Ca mîine soarele libertății
Să strălucească pentru totdeauna
Pe cerul nostru negru.

În românește de Geo Vasile

UN POET - O LUME

Rasul Gamzatov (II)

Cîntec de privighetoare

Și iarăși viersul de privighetoare,
În jur visare și solemnitate.
Dar despre ce îmi cîntă oare
Cu-atîta îndîrjire și cu seninătate ?

Putea-va oare cineva să-mi spună ?
Eu cred că ea cu zisa-i triumfală,
Îmi preamărește stîrpea mea străbună,
Altminteri ar tăcea de plictiseală.

Roșu și negru

„De unde sîngeriul vine ?“
„Din negru sîngeriul vine,
Căci sîngele țîșnește numai din fapte negre.“

„Dar negrul ? El de unde vine ?“
„Din rană sîngerie vine,
Cînd sîngele țîșnește, mamele sînt negre“.

✲ ✲ ✲

„Poete nu te teme de înrăiți, dușmani,
Cînd ai atîția prieteni de ici pînă departe.“
„Dar dacă m-or trăda în neprielnici ani ?“
„Femeia ta atuncea are să-ți fie parte“
„Dar poate și femeia să lunece în turmă“...
„Spre casa părintească și munți să faci
scurtare,
Trădarea pe acolo nu are spor de urmă“.
„Ba da și e cumplită, e propria-mi trădare“.

✲ ✲

Am întrebat eu riul dintre stînci :
De mii de ani te zbați vijelios,
Tot cu virtejuri limpezi și adînci.
Spune-mi ce-ai întîlnit în cale mai frumos ?

Și mi-a răspuns cu vocea lui sprințară :
Nimic nu-i mai frumos și mai înălțător,
Decît o piatră neagră ieșită în afară,
Ce nu se dă spălată de mine la izvor.

✲ ✲

Eu nu cred în minuni, nici în eresuri,
Să vină moartea și să-și ia uiumul,
Pe nesfîrșite să mă poarte șesuri,
Dar la doi ani aș vrea să-mi deie drumul,

Să mă întorc la tot ce mi-a fost drag,
Din depărtări și netede și mute
Și tristă de nu te-oi găsi în prag,
Să pic din nou în coasa morții siute.

✲ ✲

Degeaba timpule mi te întinzi fălos
Văzînd în om umilul boț de tină,
Cînd el ți-a făcut nimbul glorios,
Din vesnice izvoare de lumină.

Să te înclini mereu a mulțumire
Poeților cu vers cugetător,
Căci datorită lor ai soare în privire
Și te justifici numai cu strălucirea lor.

În românește de
Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **DINTRE SCRIITORII** francezi care în operele lor de vîrf s-au inspirat din ororile primului război mondial și care au pătruns adînc în conștiința cititorilor, face parte și Roland Dorgelès („Crucea de lemn“) Ultimul dintre aceștia, pe numele adevărat Roland Recavelès, s-a născut în anul 1887 și a făcut parte din boema pariziană cu sediul în cartierul Montparnasse.

Primul război mondial l-a făcut în tranșeele fronturilor din sudul Franței. Ororile și suferințele trăite și îndurate aici constituie esența principalei sale opere, romanul „Crucea de lemn“, apărut în anul 1919, care poate fi caracterizat cel mai bine prin cuvintele unuia dintre eroii săi : „Nu încerca să înțelegi ! Nu încerca să înțelegi...“

Roland Dorgelès s-a reîntors la tema războiului douăzeci de ani mai tîrziu publicînd „Circiuma“, „La frumoasa doamnă“ și „Amintiri despre Crucea de lemn“. Poziția sa, net antirăzboinică este exprimată clar în romanul autobiografic „Adio viață, adio iubire“, publicat de Arnold Lanoux în anul 1977, după zece ani de la moartea scriitorului. Roland Dorgelès a rămas în istoria literaturii franceze și a literaturii universale cu caracter antirăzboinic grație pregnanței cu care a reușit să surprindă tragismul frontului, dramele umane surprinse în cavalcada frontului, a luptelor sau în clipele de răgaz dintre atacuri...

● **ÎN POFIDA** numelui său tipic țărănuzesc, scriitorul Paul Theroux este american sută la sută. S-a născut în anul 1941 la Medford, din statul Massachusetts, și a debutat la vîrsta de 26 ani cu romanul „Waldo“. Următoarele sale două romane, este vorba despre „The Black House“ (Casa neagră) și „The Family Arsenal“ (Arsenal de familie) își trag esența din experiența acumulată cu prilejul lungilor șederi în țări din Africa și Asia. Lucrările care l-au făcut însă celebru în întreaga lume sînt însemnările de călătorie înmănunchiate în două volume cu titluri cît se poate de atractive : „The Old Patagonian Express“ (Vechiul Expres Patagonian) și „The Great Railway Bazar“ (Marele bazar feroviar).

Bogata experiență de viață acumulată cu prilejul drumurilor sale prin lume și-a găsit reflectarea în volumul de povestiri „World's End“ (Sfîrșitul lumii). Pe Paul Theroux îl interesează mai mult mediul decît oamenii, aceștia din urmă fiind reduși la dimensiunile unor marionete pe care el le manevrează cu neîntrecută măiestrie și dibăcie, fără a intra prea mult în psihologia lor.

Toate lucrările lui sînt pătrunse de un umor de calitate, rafinat, sensibil și inteligent. Ar mai fi de adăugat faptul că umorul negru reprezintă unul din atributele majore ale paginilor purtînd numele prestigios al lui Theroux.

● **PIESA LUI A. P. CEHOV** „Trei surori“ atrage luarea aminte a tot mai multor compozitori. La scurtă vreme după premiera operei omonime a compozitorului american Thomas Pasatieri, un alt compozitor, Andrew Rudin, tot american, a anunțat că lucrează la o operă inspirată de aceeași celebră piesă a lui Cehov, al cărei libret a fost scris de William Ashbrook.

La fel de tentantă este, se pare, și „Nunta lui Figaro“, care, după ce a fost nemuritá de Mozart, își vede reluat subiectul în operele distincte ale altor trei compozitori : Darius Milhaud, Peter Schickele și John Corigliano, acesta din urmă la comanda expresă a lui Metropolitan Opera House.

Un titlu și un subiect cu totul neobișnuit are opera pe care Kennedy Centre din Washington i-a comandat-o compozitorului John Adams, „Nixon în China“ !

Compozitorul Stephen McNeff lucrează la o nouă operă inspirată de „Revizorul“ lui N. V. Gogol, în timp ce compozitorul danez Ive Jan Trede așterne pe note întîmplările năstrușnice ale „Hangiței“ lui Carlo Goldoni, după ce acestea au mai fost cîntate într-o altă operă, semnată de compozitorul ceh Bohuslav Martinu.

● **SHERLOCK HOLMES** a împlinit o sută de ani ! Da, cititorii englezi au făcut cunoștință cu el în, anul 1887 cînd în anuarul firmei londoneze „Beeton“ a fost publicată prima povestire, avîndu-l ca erou. Autorul povestirii era un necunoscut, Arthur Conan Doyle. Cum cititorii au fost pur și simplu entuziasmați, autorul s-a hotărît să-l facă eroul și al altor lucrări. Așa se face că el a apărut după aceea în încă alte 56 povestiri și patru romane. Gloria universală a lui Doyle și a lui Sherlock Holmes aveau să le-o aducă însă cele peste 200 filme realizate după lucrările sale, dintre care primul în 1906, nenumăratele versiuni radiofonice și adaptări pentru televiziune, cele 30 montări pe scenele diferitelor teatre, precum și cîteva muzicaluri și balete.

„Sherlock Holmes“, tablou de Sydney Paget

Spre deosebire de „polițistele“ lui Edgar Allan Poe și William Wilkie Collins, Conan Doyle s-a gîndit să creeze un detectiv care să-și bazeze activitatea pe cele mai noi cuceriri ale științei vremii. Așa s-a născut Sherlock Holmes. Din momentul scrierii primei povestiri (aprilie 1886) pînă în cel al publicării (primăvara lui 1887), Conan Doyle a hotărît să schimbe numele detectivului din Sherinfold Holmes — nume englezesc — în Sherlock Holmes, cum sună în limba originală. Acesta era protestul urmașului unei familii de irlandezi (Conan Doyle s-a născut în Irlanda la 22 mai 1859) față de schimbarea guvernului în Anglia, unde în locul liberalului Gladstone, adeptul autonomiei Irlandei, a venit conservatorul lord Salisbury care a decretat starea excepțională.

Din prima povestire, pentru care Doyle a primit 25 lire sterline, se mai găsesc în prezent 10 exemplare, apreciat fiecare la 20 000 lire sterline conform calendarului anticariatului londonez „Foyle's“.

Amintim că sherlockholmesologii cei mai înfocați au fost scriitoarea engleză Dorothy Sayers și F. D. Roosevelt, președintele american.

JULIO CORTÁZAR

BUTELIE ÎN MARE

Scumpă Glenda, scrisoarea de față nu-ți va fi trimisă pe căi normale deoarece între noi nimic nu poate fi trimis în felul acesta, al pătrunderii în riturile sociale a pîlcurilor și a poștei. Mult mai bine ar fi s-o introduc într-o butelie pe care s-o las să cadă în apele golfului din San Francisco pe al cărui țărm se înalță casa de unde îți scriu, sau s-o prind de gîtul vreunuia din pescărușii ce trec ca niște lovituri de umbră prin fața ferestrei mele și îmi întunecă pentru o clipă claviatura mașinii de scris. Oricum însă, este o scrisoare adresată dumitale, Glenda Jackson, într-un colț de lume care probabil continuă să fie Londra ; la fel ca multe alte scrisori, ca multe alte povestiri, există și mesaje ce sînt butelii în mare și pătrund în aceste încete și uimitoare **sea-change** pe care Shakespeare le-a evocat în **Furtuna**, iar prieteni neconsolați le-au înscris, după trecerea unui timp îndelungat, pe lespedea funerară sub care doarme inima lui Percy Bysshe Shelley în cimitirul lui Caius al VI-lea din Roma.

Nu este ușor, să-ți scriu toate acestea pentru că dumneata nu știi nimic despre Glenda Garson, însă, pe neașteptate lucrurile se petrec ca și cum eu aș fi fost dator să-ți explic, de altfel inutil, ceva ce într-un anumit fel constituie răspunsul la răspunsul dumitale ; totul se întîmplă pe planuri diferite, într-o dublare ce face absurd orice alt procedeu de contact ; noi scriem și acționăm pentru terți, nu pentru noi, și din acest motiv scrisoarea de față capătă forma unui text ce va fi citit de către terți și, poate, niciodată de dumneata, sau poate, și de dumneata, aceasta însă într-o zi îndepărtată, în același fel în care răspunsul dumitale a și fost cunoscut de terțe persoane, în timp ce eu îl cunosc de abia acum, deoarece l-am primit de trei zile, și aceasta dintr-o simplă întîmplare, în timpul unei călătorii. Eu cred că dacă lucrurile se întîmplă în felul acesta, nu ar servi la nimic să încerc un contact direct cu dumneata ; singura posibilitate de a-ți spune ceea ce doresc este aceea de a mă adresa, o dată în plus, acelora care o vor citi ca literatură, o povestire în cadrul altora, o notă muzicală destinată să termine frumos și perfect, așa cum cred eu că e obligatoriu să fie finalul tuturor volumelor cu narațiuni bune.

Cunoaște, așadar, ceea ce nu puteai cunoaște și, cu toate acestea, cunoști. Sînt exact două săptămîni de cînd editorul meu din Mexic, Guillermo Schavelzon, mi-a predat primele exemplare ale unei cărți de povestiri pe care le-am scris în decursul acestor ultimi ani și care volum poartă titlul uneia din ele : **Glenda, iubirea noastră.** Povestiri în limba spaniolă, se înțelege, și care vor fi traduse în alte limbi doar în anii ce vor veni, povestiri care în săptămîna aceasta abia de încep să fie difuzate în Mexic și pe care dumneata nu le-ai fi putut citi la Londra unde, în general, nu prea sînt citit, și cu atît mai puțin în spaniolă. Trebuie să-ți vorbesc de una din ele, dîndu-mi seama în același timp, și în asta rezidă oroarea ambiguă ce planează în toată această chestiune, de inutilitatea de a o face pentru că dumneata, într-un fel pe care numai relatarea însăși o poate insinua o cunoști deja ; împotriva acestor rațiuni, împotriva rațiunii însăși, răspunsul pe care l-am primit îmi dovedește și mă obligă să fac ceea ce fac în mod absurd, dacă aceasta este absurd, Glenda, și eu cred că nu este, cu toate că nici dumneata și nici eu nu putem ști exact ce este.

Așa stînd lucrurile, dumneata îți vei reaminti, cu toate că nu-ți poți reaminti ceea ce nu ai citit niciodată, ceva din paginile care mai poartă încă umezeala cernelii tipografice, faptul că în această povestire se vorbește de un grup de prieteni din Buenos Aires care împărtășesc, într-o trainică fraternitate de club, dragostea și admirația pe care o simt față de dumneata, actrița pe care povestirea o numește Glenda Garson, în a cărei carieră teatrală și cinematografică sînt atît de implicat încît oricine poate să te recunoască cu destulă ușurință. Povestea este foarte simplă : prietenii o iubesc într-atît pe Glenda încît nu pot tolera scandalul că unele din peliculele sale să fie mai prejos de perfecțiunea pe care orice mare dragoste o pretinde, și ca mediocritatea unor regizori să strice ceea ce, fără îndoială, dumneata urmărești să realizezi în timp ce filmai. Ca orice povestire care are drept scop o purificare a pasiunilor, care culminează într-un sacrificiu ritual, această dragoste își permite să încalce adevărul în căutarea altui adevăr mai profund și ultim ; astfel, clubul face tot ce este necesar pentru a face rost de copiile filmelor mai puțin reușite, și le modifică acolo unde o simplă suprimare sau un schimb abia perceptibil de montaj pot repara prostiile originale de neiertat. Presupun că dumneata, la fel ca și ei, nu te neliniștești de aceste operații atît de mărunte, care în fond nici nu merită a fi luate în seamă, operații pe care povestirea le descrie fără detalii confuze ; cum fidelitatea și banii fac, foarte simplu, tot ceea ce e în puterea lor, într-o zi clubul consideră că și-a atins scopul și că a intrat în ziua a șaptea a fericirii. Mai cu seamă a fericirii, pentru că dumneata declari în public că te retragi din teatru și cinematograf, contribuind fără să știi, prin gestul acesta, la perfectarea unei munci a admiratorilor care, prin perseverare și apoi în timp, s-a dovedit a fi fără de prihană.

Fără să știi... Ah, eu sînt autorul povestirii, Glenda, însă acum nu mai pot afirma ceea ce mi se părea atît de clar cînd am scris-o. Acum mi-a sosit răspunsul tău, și ceva ce nu are nimic de-a face cu rațiunea mă obligă să recunosc că retragerea Glendei Garson avea ceva de straniu, aproape forțat, un gest făcut exact la timp și potrivit misiunii pe care și-o luase necunoscutul și îndepărtatul club de admiratori. Continui totuși să-ți narez povestirea, cu toate că acum finalul său mi se pare îngrozitor, avînd în vedere că trebuie să-l înfățișez dumitale, și mi-e imposibil să nu-l fac, deoarece există în povestire, în plus și pentru faptul că în Mexic toți îl cunosc deja, de zece zile, și în primul rînd pentru că însăși dumneata îl cunoști. Un an mai tîrziu Glenda Garson hotărăște, pur și simplu, să se reîntoarcă la cinematograf, și prietenii clubului citesc știrea cu copleșitoarea certitudine că nu le va mai fi posibil să repete un proces pe care ei îl consideră definitiv închis. Lor nu le rămîne acum decît să aștepte perfecțiunea, esența fericirii lor atît de greu obținută, și anume : Glenda Garson nu va mai ajunge să filmeze pelicula anunțată, clubul va face tot ce e posibil și necesar pentru obținerea dispariției ei și aceasta pentru totdeauna.

Toate acestea sînt, doar vezi dumneata, o povestire dintr-o carte, cu cîteva adause de fantastic sau de neobișnuit, iar ca atmosferă coincide cu alte povestiri din acest volum pe care editorul meu mi l-a predat în preajma plecării mele din Mexic. Că tomul poartă titlul acesta se datorează, foarte simplu, faptului că nici una din celelalte povestiri nu aveau pentru mine această rezonanță puțin nostalgică și îndrăgostită pe care numele dumitale și imaginea dumitale au trezit-o în viața mea din clipa în care, într-o seară, la ALDWICH THEATER, din Londra, te-am văzut biciuind cu mătăsoasa cravașă a părului tău torsul gol al marchizului de Sade ; cînd am ales acest titlu pentru carte mi-a fost imposibil să știu că într-un fel oarecare separam povestirea de rest și puneam întreaga sa greutate pe copertă, așa cum pentru ultimul dumitale film pe care l-am văzut, acum cîteva zile, aici în San Francisco, cineva a ales drept titlu HOPSCOTCH, cineva care știe că acest cuvînt se traduce prin RAYUELA în spaniolă, și care este titlul unui roman de-al meu. Butelile și-au atins ținta, Glenda, însă marea în care au plutit în derivă nu este marea vapoarelor și nici a albatroșilor.

Totul s-a petrecut într-o secundă, gîndindu-mă ironic că am venit la San Francisco pentru a urma un curs cu studenții din Berkeley și că mă voi distra împreună cu ei în fața coincidenței titlului acestui film cu cel al romanului care constituia una din temele noastre de lucru. Atunci Glenda, am văzut fotografia protagonistei și pentru prima oară mi-a fost teamă. A sosi din Mexic aducînd o carte cu titlul care se anunță cu numele dumitale, și a întîlni numele dumitale într-un film care se anunță cu titlul uneia din cărțile mele, echivala cu un frumos joc al întîmplării care de atîtea ori mi-a jucat feste de acestea, însă asta nu era totul, asta nu era nimic față de butelia care s-a făcut bucăți în întunecimea sălii, cunoscîndu-ți răspunsul, pentru că nu pot, nu vreau să cred că este o răzbunare.

Nu este o răzbunare, ci o chemare la limita a tot ce este admisibil, o invitație la o călătorie ce poate fi întreprinsă în teritorii din afara oricărui teritoriu. Pelicula, despre care pot spune că este vrednică de dispreț, se bazează pe o poveste de spionaj care nu are nimic de-a face cu dumneata sau cu mine, Glenda, și de aceea am avut senzația foarte precisă că în spatele acestei urzeli, mai degrabă stupidă și ușor vulgară, se ascunde altceva, inimaginabil altceva, avînd în vedere că dumneata nu aveai nimic ce-mi spune și, deodată, da, pentru că acum dumneata ești Glenda Jackson și dacă ai acceptat să filmezi o peliculă cu acest titlu eu nu puteam să cred decît că este făcută după Glenda Garson, din pragurile acestei istorii pe care eu am denumit-o așa. Și faptul că pelicula nu are nimic de-a face cu această povestire, că este o piesă de spionaj abia distractivă, mă obligă să gîndesc în mod vădit la aceste cifre sau acte secrete pe care cineva într-o pagină de ziar sau de carte poate ușor să le înțeleagă mesajul lor dacă cunoaște cheia. Și așa este, Glenda, exact așa. Trebuie să ți-o dovedesc cînd autoarea mesajului se află dincolo de orice dovadă ? Dacă o spun, o fac pentru terții care îmi vor citi relatarea mea și vor vedea filmul dumitale, pentru cititorii și spectatorii care vor fi simple poduri ale mesajelor noastre : o poveste care a văzut tiparul, o peliculă apărută pe ecrane, și acum această scrisoare care, într-un mod ce nu poate fi exprimat, le conține și le încheie.

Voi face un mic rezumat care de fapt ne interesează prea puțin. În film, dumneata iubești un spion ce s-a apucat să scrie o carte cu titlul de **Hopscotch** cu scopul de a denunța murdarele traficuri ale oficinelor de spionaj, simpaticele oficine pentru care a lucrat și care ele, acum, depun eforturi pentru a-l elimina. Cu o sinceritate plină de duioșie dumneata îl ajuți să născocească accidentul care îl va da drept mort față de dușmanii săi ; pacea și siguranța vă așteaptă apoi într-un colț oarecare din lume. Prietenul dumitale publică **Hopscotch** care, deși nu este romanul meu, va trebui să se denumească în mod obligatoriu **Rayuela** atunci cînd vreun editor de **best-sellers** îl va publica în spaniolă. O imagine, spre finalul filmului, arăta exemplare ale cărții expuse în vitrină, așa cum ediția romanului meu a trebuit să stea într-una din vitrinele nord-americane cînd **Pantheon Books** l-a editat acum cîțiva ani. În povestirea care a apărut în Mexic eu te-am omorît în mod simbolic, Glenda Jackson, și în această peliculă dumneata colaborezi la eliminarea de asemenea simbolică a autorului lui **Hopscotch**. Dumneata, ca întotdeauna, ești tînără și frumoasă în film, și prietenul dumitale este bătrîn și scriitor ca și mine. Împreună cu tovarășii mei de club am înțeles că numai în dispariția Glendei Garson se va hotărî pentru totdeauna desăvîrșirea dragostei noastre ; dumneata ai știut de asemenea că dragostea ta pretindea și ea o dispariție pentru a fi adusă la îndeplinire și la adăpost. Acum, la sfîrșitul acestor rînduri pe care le-am scris cu oroarea nelămuritá a ceva la fel de nelămurit, știu cu prisosință că în mesajul dumitale nu există răzbunare, ci o incalculabil de frumoasă simetrie, unde personajul povestirii mele sfîrșește de a se întîlni cu personajul din pelicula dumitale, deoarece dumneata ai dorit-o așa, pentru că numai acest dublu simulacru de moarte pentru dragoste putea să-i apropie. Acolo, în acest teritoriu lipsit de orice busolă, dumneata și cu mine ne aflăm, privindu-ne, Glenda, în timp ce eu aici termin această scrisoare, iar dumneata într-un loc, cred că la Londra, te machiezi pentru a intra în scenă sau a studia rolul pentru un alt film.

Traducere de Esdra Alhasid

SPORT

Gînduri aproape întregi

Ce poți spune despre meciul România — Albania (Steaua — Albania) cîștigat de tricolori cu 5—1 (în fapt a cam fost 6—1, dar arbitrul portughez Jose Rosa de Santos le-a făcut, din spirit umanitar, un mic cadou prietenilor albanezi) și care se putea termina cu 10—1 ? !

Simplu: pe teren a existat o singură și autentică echipă de fotbal, a noastră, în timp ce adversara ei a umblat mai mult să așeze oase în loc de fiori pe trupele din răspîntii. Meciul, exceptînd frumusețea înscrierii golurilor, inclusiv al albanezilor, n-a depășit de prea multe ori nivelul categoriei B. Terenul moale, jocul dur al albanezilor ne-a strangulat multe din virtuțile tehnice, ingîmfarea ne-a ros pe suflet vreo jumătate de oră, și, ca și cum n-ar fi fost de ajuns toate astea, pe alocuri, uitînd că chiar ei înșiși au făcut să se iroseacă pentru totdeauna vremurile fricii, jucătorii români s-au lăsat, din momentul egalării, dominați de panică minute în șir. Lucrul dracului, care trebuie să ne pună în stare de veghe: există pe lîngă echipă oameni bolnavi de scepticism și piază rea, vopsiți din naștere sau printr-o educație stupidă, deprinsă, pe întinderea de ani, la toate școlile falimentare, cu zîmbet neguros și strîmb, cu mure acre, corcodușe crude. Indivizii aștia lasă mereu impresia că ei sînt măsura lucrurilor, că de ei atîrnă lumea, plus norocul nostru, că-n singele lor domnesc ordinea și exigența, iar într-al nostru numai exuberanța, și nu sînt altceva, la urma urmelor, decît niște cobe afurisite și din ce în ce mai fără vocație. Cercetați mai îndeaproape, toți se dovedesc plini de așchii de gheață în șira spinării, minjiți la subțiori și pe dinafara aripilor cu gălbenușul înfringerilor, ce ni le-au servit vreme de vreo două eternități. Avem o echipă de fotbal de superclasă (printre puținele din Europa!), de ce permitem eșuaților, aruncați de timp în afara timpului, să-i așeze pe chip masca fricii !? Și asta înaintea unui meci cu Albania ! Ca să vedeți că omul de rînd și plătitor e mai aproape de viață decît acești lepădați din iere sterpe, numărați, dar nu din cinci în cinci, cum a făcut crainicul televiziunii, spectatorii prezenți pe stadionul din Ghencea, la meciul de miercuri, și veți da de adevărul că am învățat unde și cînd trebuie să căutăm frumusețea. Descăpățînați de idei și cu umerii plini de calupuri de venin, imbecilii, cu dumnezeul mușchilor proaste, impostorii să fie îmbrînciți dincolo de tușă. Și atunci ? Și atunci trebuie să le mulțumim băieților noștri că au înscris atîtea goluri cîte ouă într-o omletă unui drumeț balcanic flămînd și sănătos, să-i spunem lui Emerich Jenei că e un om cu capul pe umeri cînd declară că n-am asistat la un meci strălucit, și să țesem fir de aur pentru meciul din aprilie cu Spania. Fiindcă nimeni în afară de ei sau noi, noi sau ei, n-are cum ajunge în anul viitor pe malurile Rinului, la turneul final al Cupei Europei. Dar ca luntrea noastră să aibă cîștig pe valurile legendarului fluviu să cuvine să începem analiza meciului România — Albania cu cuvintele: partida n-a depășit nivelul unei întîlniri de divizia B, seria din Ardeal. Scriu sub doi roșcovi sălbatici de la Doina (sub roșcovi iese iarba, mi se face de plecări spre Brăila, unde-ncepe să se bată carasul și se arată cărăbușii de țuică bătrînă pe butucul jertfelor mele) și sînt nevoit să vă anunț că mie cel mai mult mi-a plăcut Lăcătuș, acest băiat frumos ca un leopard negru (și haimana frumoasă, cum am fost eu cînd eram de vîrsta lui). De-acum înainte, fulgerul e-o undiță în care se zbate-un boblete, desperarea un miel bălan cu coastele fragede și plin de broboane de pelin spumos băut dintr-o bărdacă plăvană și des repetată. Ca să-i învingem pe spanioli e nevoie să pornim de la nivelul unei întîlniri Steaua — Dinamo... Și vom învinge.!

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
14
(1 299)
simbătă
4 aprilie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PRIMĂVARA

Primăvara în care am intrat și care se lasă totuși atît de așteptată are, cel mai puțin în lumea satului românesc, unul dintre acele semne care o fac cu siguranță mai aproape de modul nostru de a fi și gîndi, trecînd prin calendarul muncilor agricole și oprindu-se la orizontul privirii, și mai departe, pe dealurile și cîmpiile care încep să se asemene de acum cu pulsul și respirația unui om. Campania celor dintîi munci care așează ogoarele țării spre lumina rodului unui nou an este acest semn și el face linia de unire cu atîtea alte și alte preocupări în domeniu, agricultura și lumea satului românesc fiind legate azi de un ansamblu larg de cerințe și obiective care alcătuiesc însuși conținutul și perspectiva noii revoluții agrare. Un exemplu în acest sens l-au reprezentat munca și producțiile record cu care, anul trecut, în unele zone ale țării, au putut fi materializate cerințe și așteptări inscrise între obiectivele și programele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului. Această experiență este și temeiul în virtutea căruia a fost pregătit și se desfășoară acest nou an agricol.

Dar rădăcinile acestei experiențe duc și mai adînc, în urmă, ele fiind cea mai vastă și mai edificatoare pornire la drum, o ridicare spre o nouă cotă de relief geografic și istoric în care țărănimea română avea să-și ocupe un loc politic și social hotărîtor pentru destinul ei și al țării, străbătînd spațiile unor mari transformări. Se încheia, în urmă cu douăzeci și cinci de ani, cooperativizarea agriculturii, proces care, inspirat și condus de partid, avea să cuprindă în structurile sale preocupări și direcții care vizau de fapt întreaga societate, avînd consecințe de ordin calitativ superior asupra viziunii însăși în materie de făurire a societății socialiste, asupra unei game largi de profesii și domenii și nu în ultimă instanță asupra culturii și artei, a științei și învățămîntului, asupra pregătirii și formării tinerelor generații în consens cu cerințele prezentului și viitorului. Din acei ani, de atunci, pornesc, etapă cu etapă transformările petrecute în ființa satului românesc ca și în modul de a fi și gîndi al tuturor celor ce se îngrijesc de această cea mai mare avuție care este pămîntul țării. Din acei ani, de atunci, urcă spre altitudinile zilei de azi un edificiu eroic, impunător, acela, al unei noi științe de a munci și valorifica pămîntul dar și de a trăi și gîndi într-un alt mod, într-o altă perspectivă, după noi cerințe și criterii care alcătuiesc însăși dinamica posibilităților și împlinirilor, a ascendenței necontenite spre lumea progresului și civilizației.

Congresul al IX-lea al partidului este un eveniment inaugural de maximă referință și în lumea satului românesc. Marile programe care au potențat creșterea și transformarea neîncetată a agriculturii, investițiile uriașe, amplele dotări tehnice, materiale și spirituale, angajarea într-o largă măsură a industriei, științei, tehnicii și învățămîntului pentru a lucra pentru sporirea rapidă și tot mai edificatoare a randamentului din acest domeniu, într-o accepțiune politică și socială nouă, ca și multe alte și alte măsuri și orientări de maximă importanță principială și practică, alcătuiesc tabloul tuturor prefacerilor inițiate de acest eveniment și urmărite în fireasca lor materializare cu constanță și dimensiunea unei politici pe care am putea-o numi specială. Pentru că în sfera ei au intrat și intră edificări care au o substanțială răsfrîngere în viitor. Satul românesc are o altă înfățișare, un alt destin, o altă înțelegere asupra muncii și vieții și va continua — sub această linie de boltă a dezvoltării și armonizării sale neîntrerupte, conform valorilor progresului și civilizației — să se întărească și să-și cultive prodigioasa vocație creatoare.

Nu sînt nicidecum mai ușoare sarcinile și cerințele care îi stau în față, experiențele și etapele pe care le va parcurge, dar în aceasta constă însăși forța de muncă și creație pe care și-a înavuțit-o, în aceasta constă însăși dialectica noii revoluții agrare, vastul program pe care l-a relevat nu o dată secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Edificarea prin muncă, prin știință și cultură, acțiunea practică, revoluționară, ca rezultat al unei noi atitudini de conștiință, al unui fel de a gîndi nou, înaintat, formează în bună măsură acel nou tip de sensibilitate pentru care sînt chemate să lucreze și cultura și arta, să se inspire de la izvoarele vii și autentice ale realității, dintr-o vastă și inconfundabilă perspectivă a făuririi noii societăți și a omului nou al acesteia, a valorilor care îl consacră deopotrivă ca producător, beneficiar și proprietar.

Prin tradiția preocupărilor sale, a valorilor pe care le-a creat și le-a înscris definitiv în patrimoniul național, satul românesc este poate cel dintîi care prin munca sa dă semne vii de primăvară și acestea au temeinice și ample susțineri programatice în tot ceea ce se va înfăptui pe mai departe, atestînd un drum în permanență înalt. El este o componentă de fond, inestricabilă, a însuși destinului național.

Luceafărul

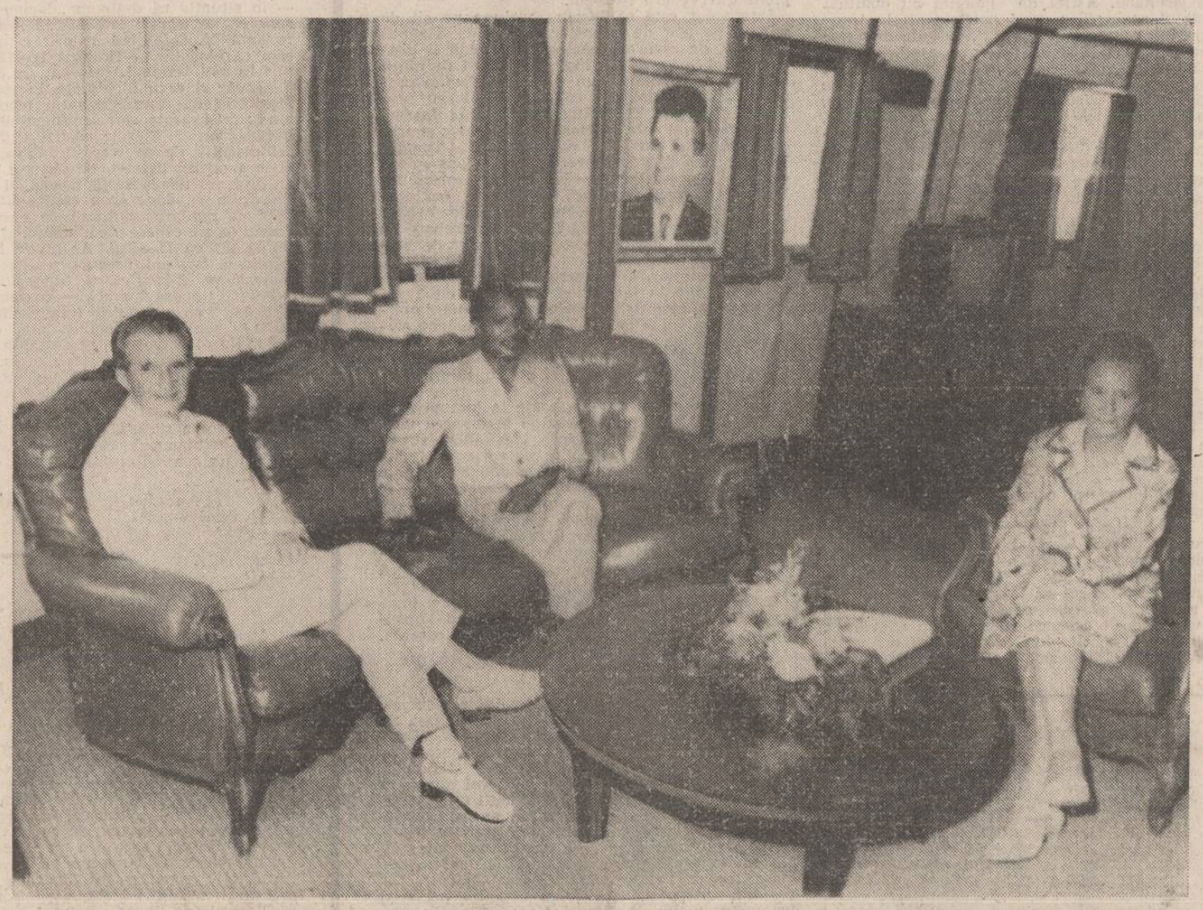

ÎNALTA SOLIE

Înalta solie de pace, prietenie și colaborare — vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în țări de pe continentul african — consacră, odată mai mult, un mod de a fi al politicii românești, acela al dialogului deschis, al convorbirilor și înțelegerilor care să contribuie la edificarea unei noi condiții a lumii contemporane, condiție care este inseparabilă spiritului umanist, cooperării în virtutea înfăptuirii dezideratelor progresului și civilizației. Prețuirea și considerația cu care este privită această politică, stima și respectul de care se bucură în lume activitatea secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, promotor neobosit al idealurilor de pace și înțelegere între popoare, deschizător de drumuri noi în vastul proces de rezolvare a problemelor cu care se confruntă actualitatea internațională, reprezintă un fapt de largă referință azi. Vizita în Republica Populară Angola, în Republica Zair și Republica Populară Congo, întîlnirile și convorbirile avute, înțelegerile la care s-a ajuns, exprimă, în multitudinea semnificațiilor politice de cea mai mare importanță, și pe aceea a consecvenței cu care România, promotoare fermă a principiilor păcii, libertății și independenței, își afirmă — și își materializează neabătut în practica inițiativelor și demersurilor sale — spiritul de solidaritate în consens cu făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Primirea entuziastă făcută înalților soli ai poporului român, atmosfera caldă, prietenească, de sinceră stimă și prețuire în care s-a desfășurat vizita în cele trei țări, documentele importante care au fost semnate și care devin argumente pe multiple planuri ale conlucrării și cooperării fac din acest nou demers al politicii românești un moment de referință în cronica relațiilor noastre internaționale.

INSEMNĂRI

Ritmurile Nordului

Au fost niște „semne" mărunte în viața de toate zilele a Sucevei anilor 1966—1969, care îmi lăsau mici mirări trecătoare și aparent disparate, și cărora numai scurgerea vremii le-a dat pînă la urmă un sens. Cred că nostalgia are o „perioadă de germinație" cam de un sfert de veac sau, dacă vreți, e ca vinul vechi : cu cît izvorăște mai din adîncul nostru, cu atît îi este mai amețitor și puternic parfumul...

Acum douăzeci și ceva de ani, sucevenii care locuiau „la bloc" auzeau strigătul ca de străjeri al cocoșilor poate mai clar și mai puternic decît proprietarii acestor santinele ale nopții. Printre blocuri, în centrul orașului nou, se păstrau încă pîlcuri de case scunde, gospodării vechi cu acareturi și magazii, și de la înălțimea etajelor proaspetelor blocuri, după miezul nopții, țipătul cocoșilor îți spărgea timpanul, tulburîndu-ți odihna ca un deșteptător reglat să sune la niște ore anapoda, fără nici o legătură cu programul de muncă. Din marginea Iței și Burdujenilor, cînd și cînd, fluiera cîte o locomotivă, iar înspre ziuă se lăsa o liniște adormitoare în care pașii primilor trecători răsunau asurzitor și indecent în orașul cufundat în somn.

Mai tîrziu, revenind acolo la mari intervale, m-am mirat că tot mai slab și mai rar se aud cocoșii în noapte, în vreme ce traficul feroviar înlocuia liniștea adormitoare din zori. Îmi ziceam că, poate, căpătînd tot mai mult o înfățișare modernă, orașul a schimbat și mentalitatea bătrînilor gospodari suceveni care au înțeles că peisajul nu se mai potrivește cu dulăi de curte ținuți în lanț și cu zgomotoșii cocoși — ceea ce era nu numai plauzibil, dar și perfect adevărat. Pînă cînd, în decembrie 1986, într-o seară, ieșind la o plimbare înainte de somn, am avut și explicația întreagă a modificării peisa-

Alex. Rudeanu

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIE ȘCOLARĂ

PATRIA MEA

A vorbi despre limba în care gîndești, a gîndi — a gîndi nu se poate face decît numai într-o limbă — a vorbi despre limba română este ca o duminică. Frumusețea lucrurilor concrete nu poate fi, în cazul nostru, decît exprimată în limba română. Pentru mine iarba se numește iarbă. Pentru mine arborele se numește arbore. Malul se numește mal, iar norul se numește nor. Ce patrie minunată este această limbă ! Ce nuanță aparte, imi dau seama că o are ! Această observație, această revelație am avut-o abia atunci cînd am învățat o altă limbă. Nu spun că alte vorbiri nu ar fi minunate și frumoase. Dar atît de proprie, atît de familiară, atît de intimă îmi este limba în care m-am născut, încît aproape nu pot considera că norul s-ar fi putut numi altfel decît nor, că iarba s-ar fi numit altfel decît iarbă. Noi, de fapt, avem două patrii coincidente : o dată este patria de pămînt și de piatră și încă o dată este numele patriei de pămînt și de piatră. Numele patriei este tot patria. O patrie fără de nume nu este o patrie. Limba română este patria mea. De aceea, pentru mine, muntele, munte se zice, de aceea, pentru mine, iarba, iarbă se spune, de aceea, pentru mine izvorul izvorăște de aceea, pentru mine viața se trăiește.

Nichita Stănescu

TÎNĂR ÎN AGORA

Necontenita căutare

Timbrul vocii îl schimbă pubertatea, timbrul vieții — senectutea. Între aceste două mari borne ale timpului e neostenita noastră căutare în spațiul realității. Dealuri și văi, uneori stînci colțuroase sînt de străbătut, de escaladat. Odată drumul făcut, el pare mai neted, deși în profunzimea lui se cuibăresc alveolele numeroaselor accidente. Fără această povară de jertfe, senectutea și-ar pune palma la gură. Atunci timpul s-ar comprima teribil și între cele două borne ale vieții, apropiate pînă la confundare, s-ar așterne sterilitatea gîndurilor, care se arată adeseori dureros de imaculată pentru cei din jur. O amară coincidență așează citeodată această „imaculare" la antipodul ei, acolo unde cineva plantează între genele zorilor surisul interior, face din scamele norilor palate de cleștar, scormonește adîncurile și aduce la lumină izvorul cel mai curat. Vis și realitate, aspirație și faptă; polii existenței trebuie ținuți la o consecventă distanță, altfel se devoră reciproc, dacă e să folosim o sintagmă biologico-mecanicistă. Existența noastră ontică se desfășoară mînă în mînă cu filogenia noastră. Într-un plan dedus de aici, visul își devine suficient fără resortul faptelor, realitatea se întemeiază strîmb dacă nu e adecvată unei aspirații.

A deține această bipolaritate, lucrare necesară în neobositе contraste, iată, poate urcarea treptelor spre fericire. Altfel, cred, bornele se apropie pînă la identificare.

Să exprime aceste citeva fraze încercarea de a găsi o linie mediană ? Dar ce linie mediană se poate așeza între virste, realități și idealuri, dorințe gregare și aspirații nobile ? De bună seamă că o asemenea linie există, dar ea are chipul căutării. Îmbrăcată în mii de fețe, în fiecare dintre noi. S-o numesc libertate interioară, particulara mea mîncătoare și născătoare de visuri. Cînd pofta ei este pantagruelică, lupta dintre autoreprosul real și visul abia născut este acerbă. Cînd această luptă scade în intensitate e semn că a venit puțin și invidia sau resemnarea. Polii confruntării se apropie amenințător de mult unul de altul și intru într-o rușinoasă convalescență a gîndului și a firii. Atunci trebuie să apară un moment care să destrame echilibrul mort : un suris al femeii iubite, o pală de vînt a mîncătorului de zăpadă, un drum spre prieteni, sau o solitară rătăcire prin hățișurile ținutului natal. Și acest din urmă moment înflorește, se dilată, străpunge cu realitatea lui vălul de ceață, începe lupta dătătoare de liniște sufletească, libertatea interioară. Chipul ei este de fiecare dată altul, mai bogat cu o clipă, mai înstărit cu o stare. Te simți cuprins de o fertilă maladie care îți înalță mersul spre fericire cu încă o treaptă.

În acest moment, prielnic semănatului, pătrunzi în ogorul cuvintelor ca într-o primăvară, cu soare încpător, cu miresme tari de pămînt reavăn. Cineva întîlnit demult ți se arată într-o lumină nemaicunoscută pînă atunci. Un cot de riu e chiar paradisul. Pe obrazul unei fetișcane alunecă prima lacrimă de iubire. O femeie naște greu, are sarcină pelviană, spun doctorii, iar în Marea Egee, dintre stînci amenințătoare un cargou românesc pescuiește două duzini de mateloți greci.

Libertatea cugetului și simțirii sînt firescul receptacol al realității. Fără ea polii se adună într-un ghem nebulos și pălește, în crepuscul, acea linie mediană, care este căutarea, necontenita noastră căutare.

Pavel Perfil

● În pagina a 3-a : ● Biografia cărților noastre ● Ioanid Romanescu : «Mă zguduie versuri ca: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată"» ● Poeme de A.I. Zăinescu.

ECOURI

Completări la „Tînărul Rebreanu"

Volumul **Tînărul Rebreanu** este nou față de tot ce s-a scris unitar, cu intenție biografică și monografică ; deși a apărut după două decenii de la cartea semnată de Fanny Rebreanu, după biografia în manuscris datorată lui Tiberiu Rebreanu, **Viața scriitorului Liviu Rebreanu**, la îndemîna autorului în Biblioteca Centrală de Stat din București. Oricîtă subiectivitate și inexactitate ar avea acestea (și au amîndouă), adăugînd și cele două cărți ale Puiei Florica Rebreanu, Niculae Gheran a întrevăzut în ele malurile depărtate între care trebuie să curgă firul vieții reale a eroului său. Au fost enorme greutățile, pragurile, ascunzișurile care i s-au opus. Pe mai toate le-a biruit și limpezit. În fapta asta, aproape incredibilă, a avut aliat timpul îndelungat de cînd cercetează. Încă de la primul volum, în aparatul științific al ediției **Opere** se începuse dezlegarea unor enigme și taine. Față de această cantitate mare de informații, reclamată de ediția într-adevăr critică, el prezintă unele izvoare arhivistice și bibliografice, așa-zis, în premieră absolută. Nu numeroase, dar importante ; decisive în unele cazuri. Corectează, astfel, puncte de vedere ale altora, teze și concluzii de pînă aici și are cinstea să se autocorecteze cînd e cazul.

Despre unele nuanțări, îndreptări și completări pentru exacta citire în altă ediție sau alt volum, ca și pentru istoria literară căreia toți îi rămînem datori, sînt rîndurile ce urmează și se vor folositoare cărții. Asta, încurajați și de un dicton pe care autorul l-a avut ghid și sub al cărui crez și-a pus lucrul literar : „Prieten mi-e Platon, dar mai prieten adevărul". Și în semn de dragoste pentru Rebreanu și pentru cartea vieții lui, trebuie ca aceasta din urmă să fie cît se poate de perfectă ca informație și interpretare.

Firește, nu la observații de genul următoarelor ne vom opri : că meleagurile năsăudene erau „răsfățate de avuție" cînd în realitate erau prea sărace ; că „edilii Năsăudului" au construit anexa frumoasă de lîngă Casa memorială din Prislop, în fapt o importantă investiție a județului ; că sînt numite tot timpul „congrese" adunările anuale ale „Astrei" și „serbări" acțiunile culturale de mare ținută intelectuală ; că nu poate fi „diaceza Cluj-Gyula", ci dieceza Cluj-Gherla, mai exact, atunci numai Gherla ; și multe altele mărunte care nu sînt conforme documentelor sau realităților istorice (însă nici mai mult decît mici scăpări ale autorului).

Mai întîi trebuie precizat că **Liviu Rebreanu prin originea părinților nu era descendent de**

Teodor Tanco

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

O viziune asupra spațiului spiritualității românești

Cînd, în 1969, se descoperea efectul stilistic al cîmpiei în poezia lui **Ion Pachia Tatomirescu**, poetul părea destinat să pătrundă în universul mut și tainic al zărilor dezgolite, de la înălțimea amețitoare a unei viziuni integrale asupra sensului culturii noastre. Urmarea se vădi benefică. Poetul debută cu volumul **Munte** (1972) în care alături de convenționalismele epocii aflăm „temele" individualizatoare, e drept, surdinizate, însă suficient de pregnante pentru a reține atenția. Exuberanța imaginilor, anotimpul „fierbinte" al fuziunii omului cu natura, al sevelor tumultoase, al „virstei de țară" descind din bucolica arghezian și din „Eutopia" lui Blaga. Cîmpia apare ca un veritabil eden, simbol al abundenței, evocînd vremurile imemoriale : „Cîmpia rămîne — o piine — aburindă pe care — aleargă iepuri și dropii însetate. / Pe dealuri curg frunze, mustul spumos legănîndu-l, -mpietrindu-le, / Din Dobrogea pînă sub Gorj, griul îneacă omul și calul, / Din pămînt, ploi ridicate de oameni cad în curcubeu, / apoi e-o reîntoarcere-n acest Bărăgan fluid". Alături de poezia roadelor, a ritmurilor germinațiilor, Ion Pachia Tatomirescu propune o lirică a urgenței cu „destinații" planetare, în sens ecologic : („De ce rupeți lichenii cenușii de pe uluci ? / Nu vă dați seama nici în această ultimă instanță a crimei / De sugrumarea ultimului timp vegetal de manifestare ?" Dar ciclul reprezentativ al acestei prime cărți rămîne „Poem pentru orgă", în care un logos transcendent veghează de dincolo de încreat nucleele poetice ale dezvoltărilor ulterioare („nuntirea", plenitudinea interioară simbolizată de „Graal", figura lui Făt-Frumos, „licantropia" etc.).

După „metafora hidrografiei" a **Crocodilului albastru** (1975), adresată copiilor, poetul revine la „zidirea" universului său liric, înnobilat de asimilarea unor experiențe poetice fundamentale, între care, în volumul **În cintec** (din 1979), productive sînt cele datorate lui Nichita Stănescu și, mai ales, lui Ion Barbu. Poetul „refăce drumul" spre folclor, recreînd des-cîntece dintr-o irepresibilă dorință de a da lucrurilor un sens mai înalt, fapt ce-l orientează spre gîndirea inițiatică. Versurile tind spre așezarea în spațiile „iluminate" ale transpunerii magice : „Apă spină, / apă spină, / soarele / zace-n / fîntînă / și-n solzi / mi-l îmbrac-o zină ! / Sora-ți / l-a iubit / spre casă, / la solstițiu / de-avrămeasă- / el o vrea-n / inel / mireasă... / Frunză albă / apă crudă, / Timpla / stelelor / asudă..." Ciclurile „Demon", „Graal" și „Sobor" brodate, după spusa autorului, pe „cabala cinci" (număr nupțial), prevestesc sentimentul pre-împlinirii, transmis de starea de „înzoriere" (momentul înginării zilei cu noaptea), de unde provine „Zoria", „concept" ce-i aparține și care dă substanță cărții cu același titlu apărută un an mai tîrziu (**Zoria**, 1980). Acum se vede limpede că Ion Pachia Tatomirescu este un poet care gîndește sentimentele. Rezultă o poezie elaborată, construită din figuri cu valoare simbolică (ornic, oglindă, curcubeu, fîntînă, fulger, nuntă etc.) a căror recurență le conferă o poziție tematică. Dincolo de înțelesurile contextuale, ele sînt figuri intens semnificative, cu funcție normativă. Inspirit de neliniștitoare chemări, poetul pătrunde în „țara oglinzilor", acolo de unde existența reverberează rosturi și taine, acolo unde lumina e „inversă" și fluviile încep să curgă tot „invers", peste teritoriul bîntuit de „furtuna magnetică" a imaginației. Din partea „celalaltă" a realului, el emite silogisme ordonate de o „sintaxă a nunții". Prelucrător de mituri, autorul imaginează un cosmos alcătuit din două lumi : **Cosmia**, spațiu al experiențelor esențiale, în care adevărurile se relevă pentru a fi apoi numite în **Zoria**, ținutul miraculos al rostirii dîntîi („ți se dă graiul !"). Trecerea la Cosmia — „aer presărat pe izvoare, / curcubeu invers curgînd / în oglinzi cu fertile adîncuri...", spre Zoria — „stare-n lumina mierii după vînătoarea de seară", echivalează cu triumful luminii asupra umbrei. Poemele se dezvoltă din două registre evanescente ; silvestru și acvatic. Sensul ultim al tuturor metamorfozelor este sublimarea în mirifica stare nupțială. După spectaculoase înfruntări, virtejuri, invazii, explozii asistăm la amestecul regnurilor și la fuziunea stărilor afective cu elementele. „Sătul de atita vacarm", poetul devine contemplativ și caută, cu calmă înțelepciune, factori

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 5-a

CRONICA LITERARĂ

DAN A. LĂZĂRESCU: «Imaginea României prin călători»

(II)

Caracteristica dintii a imagologiei este că permite, atunci cind dispune de suficiente oglinzi ale realității cercetate, să ofere comparația între imaginea internă a unui obiectiv și cea externă, sau a diferitelor imagini create în interior asupra unei societăți și probleme și cele datorate ochiului din afară. Întotdeauna aceste imagini sînt condiționate, atit cele dinăuntru, cit și cele din afară, dar șansa unei priviri mai aproape de realități este întotdeauna a ochiului omului de mult înrădăcinat în viața unei colectivități istorice.

Englezul William Martin-Leake, care și-a trăit o parte a vieții în teritoriile europene ale Imperiului otoman, descoperă pe românii peninsulei balcanice, dar și o imagine despre ei. Acești vlahi sînt neîndoielnic pentru William Martin-Leake de proveniență italică, calitățile lor de păstori, negustori, artizani făcîndu-i de neînlocuit din Italia pînă în inima Imperiului otoman. Observatorul englez reține însă optica virfurilor societății grecești pe care o consultase asupra acestor români, considerați inferiori în pofida văditei lor înzestrări pe multe planuri. Sînt aici locul și sursa unei optici, ale unei imagologii antiromânești, ajunsă la formulări programatice, care a însoțit și susținut din punct de vedere grecesc-fanariot perioada de intensă exploatare a țărilor românești. Cartea lui Dan A. Lăzărescu citează pe Athanasios Psalides cu astfel de caracterizări : „Vlahobogdanii sînt oameni de nimic, nevinovați, pizmăreți, mărginiți ; nu au nici cea mai mică aplicație pentru arte și pentru științe, cu toate că nici cirmuirea lor, nici religia lor nu-i împiedică s-o aibă. Căci, dimpotrivă, domnitorii greci care i-au cirmuit din cînd în cînd i-au silit să învețe ; și le-au înființat școli unde le-au dat dascăli greci". Aceste rînduri nu sînt gratuite, ele au o explicație și o motivație : „Asemenea imagini minuțioase par să fie concepute, comentează Dan A. Lăzărescu, de autor sub forma unui fel de **vade mecum** destinat uzului tineretului grec, dornic de înavuțire rapidă în țările cărora li se dusese faima de «Peru al grecilor»". Dincolo de clarul interes al exploatării imediate, se poate descoperi însă în spatele piezișei imagini și o scară de valori, care aici nu mai este occidentală, ci constatinopolitană, romeică se poate zice, care infirmă tot ce nu-i seamănă. Astfel de imagini au dominat mentalul zavergiilor greci participanți la insurecția lui Alexandru Ipsilanti, atit de devastatoare pentru cele două țări românești. Ea explică atit conduita acestor elemente venite din afară, mentalizate anterior, cit și modul în care virfurile lor intelectuale, implicate în revoluție, au scris la scurtă vreme istoria anului 1821, caracterizîndu-l înaintea istoriografilor români pe Tudor Vladimirescu. Scrierea istoriei este și ea o „călătorie", în funcție de o structură mentală, care dezvoltă la rîndu-i o „imagologie". Acestei imagologii de sursă răsăriteană sudică, Dan A. Lăzărescu îi acordă mai puțină atenție, cu atit mai mult cu cit îi poate opune o altă imagologie, de altă factură și aplicație, datorată tot unor intelectuali greci, la care efortul de obiectivare este însă mult mai mare, participarea lor la instalarea unei imagologii corecte asupra poporului român și a istoriei sale fiind incontestabil mult mai corectă. Efortul acestor intelectuali de origine elenică urmează însă unui efort occidental de cuprindere în tablouri cit mai realiste și mai explicite a manifestărilor societății românești.

Pentru o societate aflată într-un puternic proces de refulare a conduitelor ei existențiale, cum era societatea românească sub fanarioți, caracteristică fiind retragerea satelor de la drumul mare — de unde senzația de pustietate și de depopulare pe care o au unii vizitatori —, însemnările de călătorie oferă mai ales imagini trecătoare și imagini de suprafață. Acest lucru l-a înțeles foarte bine Thomas Tornton, la care apare o critică a notelor de călătorie vizînd răsăritul sudic al Europei, care n-au făcut altceva „decît să împărtășească lectorilor lor mai degrabă ceea ce și-au închipuit ei că au văzut, decît ceea ce văzuseră cu adevărat". Diplomatul britanic, care avea o vastă experiență răsăriteană, i-a văzut, de pildă, pe fanarioți atît la Constantinopol, cit și pe tronurile românești. Contrastul dintre cele două poziții este pentru Thomas Tornton edificator : umili și slugarnici în fața funcționarilor turci, ei devin în țările românești de o îngîmfare și o obrăznicie nelimitate. Diplomatul englez reține fastul primirilor la curtea fanariotă, care-l conduce către concluzia unui complex de inferioritate metamorfozat, în noile condiții, într-unul de superioritate. Țările românești le oferă posibilitatea să imprime realității liniile unui desen de mărire fără fundament firesc, cu totul impropriu situației lor reale de supuși aflați la discreția ucigătoare a Porții. Clasa de sus românească, coruptă de această stăpînire suprapusă ori alungată din funcțiuni și avantaje, după gradul supunerii, acceptă acest regim fastuos de conduită, luxul, risipa, emfaza socială, care-i rupe complet de realitățile organice ale societății românești. Contrastele tulburătoare dintre palate și cocioabe, pe care le consemnează toți călătorii de atunci, se nasc pecetluind arhitectonic un dezechilibru în evoluția societății românești. Faptul, după Thomas Tornton, nu este întîmplător. Proiectul degradării și alienării societății românești, a cărei puternică autonomie dădea nedorite bătăi de cap Porții, a fost rezultatul unei colaborări interesate între umila slugă constantinopolitană de Fanar și capii interesați ai statului otoman. După același călător, majoritatea măsurilor și legiuirilor fanariote, indiferent de aspectul lor progresist, au avut drept rost destabilizarea profundă a statelor române în scopul exploatării economice și a manipulării politice. Dan A. Lăzărescu opune aceste observații din interior ale marelui mecanism al Imperiului otoman acelor tentative de reabilitare a fanariotismului, care pierd din vedere întregul.

Interesant este că lucida viziune pe cît de critică, pe atît de constructivă a lui Thomas Tornton, pe care antropologia modernă îl poate revendica ca pe un înaintaș alături de mulți alții, este însușită de un român și devine program activ, social și cultural, de lucru prin Dinicu Golescu. El tipărește nu numai **Însemnarea propriei sale călătorii** în 1826, dar și traducerea unui capitol expresiv din Thomas Tornton, însoțită de o prefață în consens cu îndemnurile propriilor însemnări. A împrumutat Dinicu Golescu, românul, imagologia englezului Thomas Tornton asupra românilor ? Și-a însușit privirea din afară ? Este o întrebare de pus, dar mai curînd este vorba aici de acel efort al lui Thomas Tornton de a nu fi un privitor exterior, ci un cercetător metodic pentru a ajunge la o privire profundă, cît mai aproape de adevăr. Datorită deliberatei implicări, cartea lui Thomas Tornton, prin imagologia ei esențială, devine factor cultural românesc, prin Dinicu Golescu. Noua intelectualitate românească, care-l dăduse și pe Constantin Radovici din Golești, nu stătuse între timp degeaba. Dan A. Lăzărescu scoate la lumină contribuția lui Mihail Cantacuzino la crearea unei imagologii românești asupra românilor, structural demnă și organică, prin teoria capitulațiilor, pe care o imprimă și imagologiei străine. Prin Dinicu Golescu și Mihail Cantacuzino se vădește ieșirea din pasivitate, participarea conștientă a unei imagologii românești, menită să corecteze și să completeze pe cea străină asupra românilor. Încercarea lui Dan A. Lăzărescu, în pofida caracterului ei de premieră și a unei acordări a instrumentelor din mers, oferă atît o perspectivă teoretică asupra imagologiei, cît și una practică, subliniind importanța ei în viața culturală și literară curentă.

M. Ungheanu

PETRE ANGHEL: «Moștenitorul»

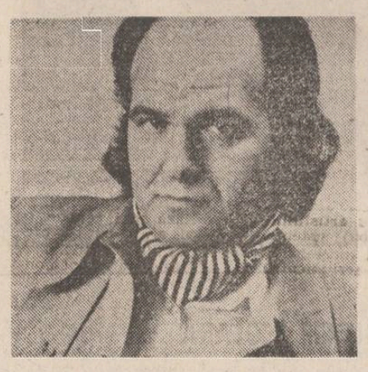

Cu **Moștenitorul** (Cartea Românească, 1986), Petre Anghel își continuă saga lui despre locuitorii Vălenilor și ai ținuturilor din împrejurimi, ajuns un spațiu caracteristic, cu valențe de simbol. Personajele, întîmplările, evenimentele, situațiile trec sau sînt reluate de la un roman la altul, se lămuresc sau se ambiguizează, capătă treptat consistență sau se estompează, ocupă prim-planul sau se retrag în fundal, se alcătuiesc sau se desfac în planul semnificațiilor după legile necesității istorice sau după cele browniene ale hazardului etc., pentru ca în ultimă instanță să se așeze în lumea constituită a ficțiunii romanești. Ceea ce nu este deloc puțin lucru. Ce anvergură, ce profunzime, ce importanță are sau va avea acest spațiu uman al lui Petre Anghel, cu puternice note locale de spirit oltenesc dar și reprezentativ într-un grad mai înalt, nu se poate încă aprecia, deoarece nimic nu indică încheierea ciclului. Este probabil că romancierul va reveni asupra unor personaje și evenimente pentru a le lumina din unghiuri diferite, sau va introduce altele noi în același mediu socio-politic.

Dacă în romanele anterioare, **Lupii la stină, Sita lui Mamona, Întoarcerea fiilor risipitori** și **Oaspeții bătrînului Catul,** protagoniștii erau Oprică Roșca, Victor Ionescu, Ștefan Miu — învățătorul Catul și familia sa, oarecum previzibili prin statutul lor, în **Moștenitorul** este adus în scenă Titi Colan, un personaj marginal din **Lupii la stină.** Prozatorul pare a-l fi uitat „cale" de citeva romane pentru a-l scoate acum spectaculos în prim plan.

Romanul debutează cu întoarcerea în 1976, după o perioadă de peste 20 de ani de absență, a lui Titi Colan în Văleni, hotărît să domine prin puterea banului, orășelul de unde fusese nevoit să plece. Ca în orice proiecție subiectivă hipertrofiată, există un loc, și numai acela, indiferent de mărimea și importanța lui reală, care îți validează (sau îți dă sens) puterea și bogăția și față de care te socotești un înfrînt sau un învingător al vieții, iar pentru Titi Colan — în felul lui elementar — asemenea altor vălenari, acest centrum mundi este Văleniul. Descinderea protagonistului în gară, și starea de euforie și, deopotrivă, de îndîrjire pe care o trăiește este, ca situație literară și numai din acest punct de vedere, întrucîtva similară cu provocarea pe care Rastignac aflat pe colină o aruncă Parisului aflat la picioarele sale. O iluzie de înălțime și perspectivă spațială se transforma într-o convingere voliționala. La Titi Colan scena fiind construită pe un șablon asemănător, jocul perspectival este invers ; un complex intim de superioritate îl face să vadă exteriorul la scară redusă. Secvența este admirabil realizată de prozator și ea dă și cheia romanului : „Trase adînc aerul în piept, ca și cînd ar fi ajuns la capătul unui urcuș muntos și-ar fi trebuit să-și umple plămînii obosiți cu aer. Privi în jur, mîndru de sine, fără să clipească, și i se păru că e foarte înalt : oamenii, clădirea gării, magaziile, vagoanele de pe linia moartă deveniseră, ca într-un vis, mici obiecte, jucării pe care mîna unui uriaș le-ar putea manevra fără nici un efort". Este adevărat că în descripții și în modul de introducere în „scenă" al personajului, ochiul autorului este balzacian. Chiar și motivațiile acțiunilor, gesturilor și deciziilor sale — aș adăuga eu — sînt parțial de aceeași natură. Dar a te opri numai la balzacianismul prozatorului înseamnă a rămîne la superficia romanului ,oricît de bine intenționat ai fi. Pentru cine a citit și **Lupii la stină,** unde apare întîia dată personajul, este limpede că Titi Colan suferă și de un complex freudian al frustrării, el întorcîndu-se în Văleni, din care mai degrabă fusese îndepărtat decît plecase, nu numai pentru a se integra unui mediu social prin relații de dominație (cauzalitatea romanului realist de tip clasic) ci și pentru a face uitate, și a estompa umilințele și vexațiile copilăriei și tinereții (motivații psihologice ale prozei moderne). Autorul însuși deconspiră chiar la început și mobilul psihologic al personajului, pentru ca ulterior să-l acopere sub pasta realității și să-l prelucreze neostentativ, dar fără a-l pierde însă din vedere. Este meritul romancierului de a nu fi făcut proză psihologizantă și estetică plicticoasă, dar atît de la modă, și de a fi tratat obiectual, cinematografic, materia, semnificante fiind gesturile, acțiunile și faptele personajelor, Din cînd în cînd, autorul intervine însă direct în explicarea unor situații sau reacții și stări psihice — care scriitor nu o face în pofida oricăror pretenții de obiectivitate desăvîrșită ! — intervenții de altfel absolut necesare în economia narațiunii. I-aș reproșa doar modul prea apăsat în care procedează uneori. Cu această rezervă, Titi Colan este un personaj autonom, viabil, un **tip,** cum se spune în terminologia retoricii românești realiste, dar cu o structură mai complicată decît lasă să se înțeleagă această clasificație. El nu dorește doar o situație nouă, avantajoasă ca un simplu parvenit, personaj de care literatura română este saturată, ci să-și confecționeze și un alt statut, o altă identitate. Și dacă se poate chiar în văzul concetățenilor, cu aprobarea și complicitatea lor. Comportarea lui începe să semene cu a unui aristocrat, diferența fiind însă de proporții și mijloace. Zvonurile și versiunile false pe care le lansează în legătură cu diferite momente mai obscure ale vietii sale devine pentru el realitate; palatul lui Oprică Roșca nu l-a obținut prin înșelăciune la un preț de nimic, ci l-ar fi moștenit de la un negustor, el nu este fiul unei țărănci oarecare, ci ar fi unul din bastarzii bunicului prințului Știrbei, proprietarul de la începutul secolului al palatului, în închisoare nu a fost un escroc obișnuit, ci ar fi ajutat pe deținuții politici, unul din strămoșii lui nu a fost doar simplu participant la răscoala din 1907, ci conducătorul ei în Văleni etc., etc. Tot ceea ce la început este lansat la condițional, pe măsură ce o parte din vălenari ajung să creadă în „istoriile" lui, se transformă pentru Titi Colan în indicativ trecut. Așa a fost și nu altfel, nimic din ce este important în prezentul sau istoria Văleniului, nu ar fi fost posibil fără el, sau fără contribuția familiei sale, pare a spune personajul. Și pe fondul pasivității celorlalți, se creează în jurul lui o evasimitologie apocrifă, ce îl prezintă ca pe un erou popular, dar care îl și duce la eșec. Intrat în conflict cu primarul orașului și în perspectiva iminentă de a i se dărîma „palatul" — simbolul palpabil al reușitei sale în viață — în vederea sistematizării localității, Titi Colan se sinucide, nu înainte de a-și fi dus și aranjat pe un piedestal, într-un cavou boieresc părăsit chipul cioplit în piatră. Personajul este fără îndoială memorabil. Dar nu numai protagonistul este convingător portretizat, ci întreaga umanitate din jurul lui, personaje secundare și de fundal, este fixată de un observator pătrunzător cu simț al nuanțelor și o bună „tehnică" vizuală, care de altfel se manifestă și în secvențele descriptive (interioare, „cadre" exterioare, comportament, gesturi, relații interumane etc). Păcat că prozatorul este uneori cam grăbit, nevalorificînd pe deplin tocmai aceste calități și realizînd mai degrabă schițe, ce-i drept energic-expresive, decît tablouri de mari dimensiuni. Într-un moment în care foarte multe romane se învîrt în jurul cozii, disecînd maniacal și plicticos o idee sau o obsesie, proza viguroasă și plină de nerv a lui Petre Anghel mi se pare de bun augur.

Paul Dugneanu

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Opera literară

Pentru înțelegerea dimensiunii estetice a literaturii, una dintre premise este definirea cît mai clară a noțiunii de **operă literară.** În actualele manuale pentru gimnaziu (V—VI — elaborate în 1983, gîndite unitar, emanație a noii viziuni asupra predării obiectului **Limba și literatura română,** conformă cu noua programă elaborată în același an ; VII—VIII — mai vechi, din 1975, revizuite în 1977), definirea operei literare se face în clasa a V-a : „lucrare prin care se trezesc emoții și sentimente", fără să se mai revină asupra ei decît tangențial. Astfel, în manualul de clasa a VI-a se realizează paralela între descrierea științifică și descrierea literară. Se reține de aici ideea distingerii lucrării literare de lucrarea științifică. În sfîrșit, manualul pentru clasa a VII-a propune tema „Adevăr și închipuire în opera literară". Concluzia este că „opera literară cuprinde oameni (sic !) și fapte adevărate și oameni și fapte închipuite". Ideea este susținută cu argumente juste, dar nevalorificate pînă la capăt : opera literară nu este o copie a realității ; scriitorul operează o alegere asupra datelor pe care i le oferă realitatea înconjurătoare, reținînd ceea ce este reprezentativ etc. Lăsînd la o parte faptul că distincția **adevăr-închipuire,** propusă de manual, interesează doar problema genezei operei respective — în situația că deținem „documente" în acest sens —, iar alteori este sau imposibilă, sau inoperantă în stabilirea valorii estetice, considerăm că discuția ar fi fost fertilă dacă s-ar fi pus în alți termeni. Întrebat de cititorii săi ce e adevăr și ce e închipuire în ceea ce a scris, Marin Preda complica puțin lucrurile, răspunzînd : „adevărate sînt sentimentele, ficțiuni sînt împrejurările". Marele nostru scriitor muta astfel discuția de pe terenul înțelegerii mecaniciste a operei literare pe tărîmul esteticii. Deschizînd elevilor această poartă, îi conducem pe un drum ce duce spre esența literaturii. Credem că predarea noțiunii de operă literară ar trebui să fie concentrică, adăugînd noi elemente, de la un an la altul. Ar putea fi introduși și explicați termeni precum realitate obiectivă ; cunoastere științifică și cunoaștere artistică a realității ; opera literară — realitate de cuvinte, ficțiune, imagine unică (verosimilă, reprezentativă) a realității obiective. S-ar evita în acest fel hiatusul actual dintre definiția din manualul de clasa a V-a și definiția receptată de elevi în ciclul liceal. Cu siguranță, ingeniozitatea profesorului poate suplini această carență a manualelor.

Înțelegerea statutului estetic al operei literare este o problemă de esență, cu repercusiuni benefice asupra viitorului **cititor** de literatură **avizat.**

Melu State

N.R. Împărtășim nedumerirea poetului Gheorghe Tomozei, exprimată în „Flacăra" (nr. 12, 20 martie 1987), care în rubrica sa, Desene pe asfalt, *scrie următoarele :* «Și de ce ar trebui ca ele, „Amintirile", să ilustreze exclusiv și neapărat „limba română actuală" ?» *Într-adevăr, de ce manualul pentru școlarii ciclului doi ar trebui să fie doar receptacolul limbii vorbite astăzi ? Această limbă de azi nu are nici o legătură cu limba în care au fost scrise „Amintirile", „Puiul", „Domnu' Trandafir", „Sobieski și românii"? Realitățile din aceste bucăți, tradiționale în școala românească, n-ar mai interesa pe elevi ?*

Întrebările se pot înmulți. Ele sînt stîrnite de un articol, Limba română actuală, *semnat de profesorul Grigore Sorescu din Galați, în „Luceafărul", nr. 9, care avansează un punct de vedere pe care Gheorghe Tomozei îl găsește firesc, incitant.*

Nu mai sîntem de acord cu poetul atunci cînd scrie : «Dacă o Școală socotește că „Amintirile din copilărie" trebuie să lipsească din lista lecturilor literare pentru clasele V—VIII, nefiind ele accesibile decît unui elev aflat într-o etapă superioară, de însușire a limbajului „cultivat" apoi ea trebuie să-și tragă obloanele», *pentru simplul motiv că nu* școala, *care a gîndit și alcătuit manualul, susține aceste păreri, ci unul din mulții și activii noștri profesori de literatură română. Școala cultivă aceste scrieri, după cum le cultivă și Grigore Sorescu cu elevii săi, deci nu despre instituție este vorba, ci de un articol care ne supune atenției cu multă îndrăzneală și cinste profesională o problemă.*

Cum omul de litere și iubitorul de literatură trebuie ținut la curent cu evoluția mentalității școlare, a atitudinii față de literatura română, am găsit că este util a face cunoscut publicului astfel de opinii pentru a le supune unei discuții mai largi. Salutînd intervenția scriitorului Gheorghe Tomozei o socotim începutul unei posibile dezbateri utile predării limbii și literaturii române în școală.

Precizăm de altfel că atît prezentul articol Opera literară de *Melu State,* cît și *O disciplină fundamentală de Dumitru Tiutiuca (nr. 12), ca și* Limba română actuală *de Grigore Sorescu (nr. 9) sînt intervenții extrase dintr-o competentă dezbatere despre literatura română în manualele școlare susținută la liceul „Vasile Alecsandri" din Galați de profesori din localitate. Revista noastră va oferi, în continuare, cuvîntul la rubrica „Profesorul de română" și altor intervenții din această dezbatere, ca și ecourilor de la cititori. Anunțăm primirea la redacție a articolelor semnate de Valeriu Anghel (Vrancea), Gavril Istrate (Iași).*

Ritmurile Nordului

Urmare din pag. 1

jului sonor nocturn. Mi-a trebuit aproape un ceas să ajung înspre Zamca, în lungul unor largi bulevarde, pînă în marginea de altădată a bătrînei Cetăți de Scaun — traseu pe care-l știam de vreo cincisprezece minute de mers pe jos. Nu recunoșteam locurile și-mi dădeam seama că rătăcesc în orașul la a cărui naștere asistasem în urmă cu aproape un sfert de veac. Și-acolo, printre ultimele case din margine, în crepusculul înserării, de după un gard, abia acolo am tresărit la somația răsunătoare a unui cocoș — adevărat ceasornic deșteptător al nostalgiei : era și deznădejdea naufragiatului în tipătul lui, și imputarea singuraticului neluat în seamă de nimeni, dar și bucuria reținută a întîlnirii cu mine, de parcă cocoșul acela m-ar fi cunoscut.

Liniștea nopții aceleia a fost marcată de trecerea neîntreruptă a trenurilor, în vale, care aduceau materiale — și plecau încărcate cu mărfurile produse pe platformele industriale ale fostelor suburbii Burdujeni și Itcani. Mă trezeam dezorientat abia în intervalele în care, nefiresc, trenurile nu treceau...

În urmă cu aproape un sfert de veac, scriam în ziarul județean despre industrializarea acelor ținuturi nordice, bucovinene, înțeleasă ca rod al politicii partidului de dezvoltare armonioasă a tuturor zonelor țării. Erau cuvinte, noțiuni, idei politice exprimate în sensul lor cel mai exact.

Pentru ca aceste „semne" mărunte să capete înțelesul despre care vorbesc acum, a fost nevoie de atîta muncă și entuziasm, încît întrecea puterea închipuirii noastre de pe vremea aceea... Dar totul s-a înfăptuit și se înfăptuiește în continuare, conform aceluiași neabătut program, depășindu-ne, an de an, puterea închipuirii.

De la Vălenii de Munte

Descins din acest topos de excepție de creativitate românească, zona subcarpatică prahoveană, marcată semnificativ de urbea care armonizează, în denumirea sa, parcă, acea unduire blagiană, specifică peisajului românesc, **Vălenii de Munte,** Alexandru Pătrulescu ne oferă, prin simbolul **Păsării neterminate** („Litera", 1986), o creangă din Livada sa de POEZIE, sau o aripă din „această aeriană zidire", pe care, dacă cumva nu o va putea sfîrși, „care salt mortal / va înflori / în palma luminii ?" (p. 9).

Gestul creator al Meșterului Manole înaripează gîndul poetului — „cînd stele cad / o Doamne / în mine simt / cum cresc aripe / de lut neînsuflețit / din penumbra timpului" (p. 28) —, iscînd boabe de rouă, sau un „pumn de grăunțe" (p. 11), pe pajiștea sufletului nostru, sau pe „lunga cîmpie de suflet" (p. 14), „acolo unde ciocîrlia / își macină / spinii / dinlăuntru" (p. 5).

Înaripărea îi este proprie lui Alexandru Pătrulescu, căci, așa cum mărturisește poetul, „în muzeul acesta / al inimii / iată-mă pasăre" (p. 13).

Evident și experiența lui Ikar, „refuzat / înălțimilor" de „gena spațiului" (p. 33), îl face să prefere veșmîntul pur al paserii.

Nemărginirea o atrage irezistibil, pe această pasăre, „măcinată de orizont" (p. 15), iar Iubirea este chemată „în evantaiul de aripi / a doi muguri" pentru a crește „ca o ardere / în lemnul tuturor / crucilor lumii !" (p. 29).

În această nicicum și nicicînd domolită aspirație spre Poezie, transfigurările sînt trepte în convertirea cuvintelor, aceste adevărate „tărîmuri de basm", spre semnificațiile noi, dătătoare de lumini miraculoase : „cînd sădești / privighetori / în fibrele / viorii / dimpreună / cu neodihna moldului / spre tine / luciferic / mă întorni" (p. 18) ; „și tu și eu și tot / ce sărbătorim / la porțile ochilor noștri / să îi zicem / lumină / pînă cînd noaptea..." (p. 19) ; „Șoaptele riurilor / din geologia ei / îi populează / meleagul / cu / veșnicele existențe" **(Tors de femeie,** p. 21).

Din jocul transfigurărilor rezultă și caracterul solar al Poetului : „trag clopotele luminii / ca o coborîre peste ochi / dintr-un perpetuu răsărit" (p. 30).

Lumina e izvor pururea renăscător : „Cu seva iubirii, tu / (mamă și tată) / ne hrănești clorofilele / în profunda liniște / a riurilor ei, amintirea / înflorește vegetația / umilelor noastre măști" (p. 37).

Poezia lui Alexandru Pătrulescu, deopotrivă de notație fină și de avînturi profunde, ne însoțește, discret și incitant, în căutările noastre, tot mai febrile, de Bine și de Frumos.

Zidirea nu s-a terminat, zborul continuă.

R. Valeriu

Sculptură de Bela Crișan

COMPENDIUM

■ O surpriză de proporții la propriu, dar și în sensul superior al cuvîntului, o constituie cartea **Ginduri albe** de V. Voiculescu, scoasă de Victor Crăciun și Radu Voiculescu. Cele peste cinci sute de pagini ale culegerii valorifică articole citite la radio, articole uitate în presă, manuscrise, poezii necunoscute. Sînt aici articole închinate marilor personalități și probleme ale culturii și literaturii române, altele închinate spațiului românesc, după cum și unele confesiuni puse pentru prima dată la îndemîna cititorului. Vin la rînd poeziile, (un întreg volum încastrat în mijlocul culegerii !), și o serie de proze. Valoarea materiei oferite de această culegere, adevărat miscelaneu, este deosebită, ceea ce ne poate face să-i trecem cu vederea anume insuficiențe de ordin istorico-literar. Textele aduse aici la lumină, restituite circulației largi, sînt de natură să lumineze, să adîncească sensurile operei lui Vasile Voiculescu, cînd n-o întregesc de-a dreptul cu piese de mare valoare, mai ales poezii, ceea ce conferă acestei ediții un loc special în bibliografia Voiculescu. Prin rîvna îngrijitorilor ei, **Ginduri albe** sporește aureola spirituală a lui Vasile Voiculescu. (V. Voiculescu, **GÎNDURI ALBE,** Ed. Cartea românească, 1986).

■ Sub pavăza unui titlu frumos, Iulian Neacșu se strecoară din ograda prozatorilor în grădina poeților. **Maria de zăpadă** este titlul volumului de versuri pe care editura Eminescu îl tipărește lui Iulian Neacșu prin grija de redactor a lui Nelu Oancea. Cartea conține versuri apărute în reviste, dar și inedite. Așteptăm confruntarea prozatorului cu poeții, dar și cu critica. (**MARIA DE ZĂPADĂ,** de Iulian Neacșu, Editura Eminescu, 1987).

■ Sub un titlu inspirant și incitant, **Autorul e în sală,** Ion Băieșu, cunoscut prozator și dramaturg, a tipărit un mănunchi de cinci piese scurte, **Autorul e în sală, Vederea, Poarta cetății, Maestrul, Regina Lear,** care se impun atenției prin aceleași calități pe care ni le-au dezvăluit și celelalte scrieri teatrale ale aceluiași autor : spirit de observație, realism și fantezie, replică concentrată și șocantă, lovituri de teatru. Urmează să vedem ce vor spune teatrele despre aceste calități și, desigur, și critica literară. Deoarece teatrul lui Ion Băieșu, mult gustat de spectatori, este de foarte multe ori potrivit și numai lecturii. (**AUTORUL E ÎN SALĂ** de Ion Băieșu, Editura Eminescu, 1987).

■ **Lectura Operei** e un titlu de două ori banal în ploaia de „lecturi" instalată pe nenumărate coperți. Ea face parte dintr-o modă ca și scrierea cu majuscule a cuvintului operă. Amîndouă țin de o mentalitate literară căreia însă volumul lui Mircea Anghelescu nu-i dă prea multe satisfacții cu excepția cîtorva concesii exterioare. **Lectura Operei** înseamnă o culegere de cronici comentînd ediții filologice, științifice apărute în ultimii ani în editurile noastre. Lectura lui Mircea Anghelescu este una avertizată, o lectură din interior mai întîi a edițiilor, dar și a operelor, ceea ce-i permite un comentariu plin de învățăminte și constructiv pentru alcătuitorii de ediții. Apărute mai întîi în revista „Transilvania" (Sibiu) și introduse acum în volum, cronicile dedicate muncii de editor pe care le-a scris Mircea Anghelescu constituie reflectarea unui laborator cultural important, adesea necunoscut, căruia însă Mircea Anghelescu, el însuși editor, îi acordă toată prețuirea. Fiind făcute de un filolog, din punct de vedere filologic, aceste cronici adunate în volum constituie un criteriu competent al șantierului editorial din ultimii ani pe care-l recomandăm ca atare publicului. (**LECTURA OPEREI** de Mircea Anghelescu, Editura Cartea românească, 1986).

■ Literatura pentru cei mici a încetat pentru mulți scriitori de a mai fi o îndeletnicire minoră, lăsată pe seama unor autori specializați, dintre care însă unii lipsiți de har. Constantin Cubleșan, cunoscut în postura de critic și istoric literar, de prozator, chiar de SF, a tipărit sensibile pagini dedicate copilăriei și virstelor școlare. Scriitorul este prezent în librării cu o carte dedicată copiilor, care ne și priveso din chenarul unui desen al coperții. Titlul : **Orașul de cretă colorată** prezidează o suită de delicate istorioare pentru copii. O ilustrație adecvată și vie însoțește textul. (**ORAȘUL DE CRETĂ COLORATĂ** de Constantin Cubleșan, Editura Ion Creangă, 1987).

■ **Alexandru Philippide în dialog cu contemporanii,** II, este un volum de corespondență al marelui savant, adică o carte de documente intelectuale și sufletești necesare reconstituirii climatului cultural al veacului trecut. Nu e nevoie să mai subliniem importanța pentru cultura românească a acestui mare lingvist ieșean, membru al cercului „Vieții românești", după o trecere pe la „Convorbiri literare", care a fost Alexandru I. Philippide. Cartea **Originea românilor** vorbește, pentru cei ce au îndrăznit s-o parcurgă, de la sine despre valoarea excepționalei contribuții științifice a marelui înaintaș. Greaua muncă a transcrierii și ordonării acestui material a fost efectuată de cercetătorul I. Oprișan, unul dintre cei ce lucrează în tăcere la crearea necesarelor instrumente de lucru ale literaturii și culturii române de azi. I. Oprișan mai este și autorul ediției de folclor extrase din chestionarul lui N. Densusianu, este unul din autorii **Dicționarului cronologic** al literaturii române, criticabil sub multe aspecte, (dar singurul !) și neîndoielnic util muncii de istorie literară, ca și autorul unei monografii a **Operei lui Mihail Sadoveanu,** concepută și scrisă cu o conștiință a adecvatei subordonări la valoarea și sensul operei. Lăsăm de o parte alte contribuții semnate de I. Oprișan, revenind la ultima sa lucrare editorială, indiscutabil binevenită pentru cercetătorii noștri. (**ALEXANDRU PHILIPPIDE ÎN DIALOG CU CONTEMPORANII,** II, Editura Minerva, 1987).

■ Povestea unei călătorii în China va fi citită întotdeauna cu sufletul la gură dacă va fi bine scrisă. Mai ales într-o literatură unde există una din primele **Descrieri ale Chinei** și unde apoi au apărut cărți precum cele semnate de G. Călinescu, Eusebiu Camilar, Eugen Barbu, Paul Anghel. **Zece porți chinezești** de Victor Vîntu este cartea unui gazetar care a văzut la fața locului lucrurile despre care scrie, oferind din capul locului cărții premiza autenticității. Bogată în impresii și observații, cartea lui Victor Vîntu despre China de azi, o Chină în plin efort de înnoire, se citește cu un interes justificat. Autorul și-a ales o temă captivantă, universul unei civilizații și unui umanism multimilenar, tratîndu-l cu măsura cuvenită. (**ZECE PORȚI CHINEZEȘTI** de Victor Vîntu, Editura Albatros, 1987).

■ La începutul acestui an, dar cu o dată de anul trecut, a apărut primul volum din opera unui mare cărturar român modern : D. Caracostea. Lucrări ale acestui savant, prea puțin cunoscut la adevărata valoare și dimensiune, au mai apărut pînă acum în cîteva culegeri. **Scrieri alese, I,** vrea să spună însă că aportul lui D. Caracostea la edificiul culturii române merită un tratament mai sistematic, cuvenit importanței operei acestuia. Prefața pe care alcătuitorul ediției Mircea Anghelescu l-o închină este totodată un act de justiție literară, unde pe lîngă prezentarea obiectivă a contribuției lui D. Caracostea sînt îndepărtate și cîteva inexactități sau prejudecăți (cum ar fi raporturile lui D. Caracostea cu contemporanii). Între altele, ni se arată cît de fals a fost înfățișată relația dintre D. Caracostea și G. Călinescu, pe care s-a bătut multă monedă. Un merit al prefeței rămîne sublinierea caracterului modern, pluridisciplinar al exegezelor lui D. Caracostea și datoria de a-l cunoaște în lumina care poate constitui un impuls și pentru cercetarea și exegeza contemporană. Încheiem aceste scurte note cu observația că D. Caracostea face parte dintre acei autori cărora trebuie să li se închine serii de **OPERE** și nu de **Scrieri alese.** Un cîntar editorial mai exact e necesar să prezideze planificarea acestor reeditări. (D. Caracostea, **SCRIERI ALESE, I,** Editura Minerva, 1986).

■ O rodnică serie de scrieri este cea intitulată **Pe urmele lui...** găzduită de Editura Sport-Turism. Multe cărți prezintă interesante au apărut în colecția citată, care în ciuda unor inegalități de la carte la carte, rămîne o reușită urmărită cu interes de marele public. Ea popularizează, de altfel, figurile marilor noștri oameni de cultură într-o formulă accesibilă, cu un bogat bagaj informativ. De această dată personalitatea căreia i se reconstituie periplul prin lume este **G. Coșbuc.** Cartea scrisă de Lucian Valea este dintre cele bine documentate, cu o bibliografie bogată la sfîrșit, lămuritoare pentru efortul pus în obișnuit al documentării. Iar dacă o cercetăm bine descoperim că în afara unor pagini scrise de Gavril Scridon și de o biografie astăzi caducă prin dogmatismul ei proletcultist, G. Coșbuc nu avea o biografie adevărată. Cartea lui Lucian Valea satisface, în măsura în care profilul colecției permite, condiția de biografie a poetului, poate unica întreagă pînă astăzi. Autorul s-a dus la colecții de reviste și ziare, la colecții de scrisori și documente, la paginile memorialistice răspîndite peste tot, la seriile de opere care-l puteau ajuta, reconstituind itinerariul promis în titlu cu o bogăție de amănunte și trimiteri foarte utile. Urmărească cineva cazul acuzației de plagiat întreprinsă de Lazu, de pildă, sau alte momente delicate ale vieții lui G. Coșbuc și va găsi în Lucian Valea un biograf informat și respectuos față de realități și personalitățile tratate. (**PE URMELE LUI GEORGE COȘBUC** de Lucian Valea, Editura Sport-Turism, 1987).

■ Sub titlul **Teatru și societate** se tipărește de către Gabriela Moldoveanu, prin Editura Eminescu, o culegere de articole despre teatru scrise de N. Iorga de-a lungul vremii. Culegerea este organizată cronologic și destul de cuprinzătoare, dacă ținem seama că se apelează nu numai la perioadice ci și la lucrările mari din care se dau extrase. Primul articol este din 1890, ultimul din 1938. Binevenită această ediție, ea continuă, din păcate, exploatarea fără plan și perspectivă a imensului continent care e opera lui N. Iorga abordat nesistematic pînă acum. Cartea face parte din colecția **Thalia** și este prefațată, firește, de Valeriu Râpeanu. (N. Iorga, **TEATRU ȘI SOCIETATE,** Editura Eminescu, 1986).

4 APRILIE 1987

biografia cărţilor noastre

IOANID ROMANESCU:

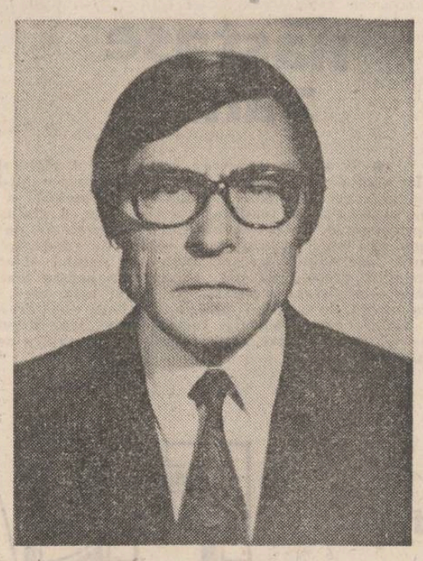

Mă zguduie versuri ca:

„Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată“

— Se vorbeşte despre o schimbare la faţă a poeziei lui Ioanid Romanescu, de o metamorfoză vădită mai ales de ultima carte. Este adevărat, acceptaţi punctul de vedere al criticii ?

— E adevărat — şi-l accept. Ba, încă, trebuie să recunosc : fazele metamorfozei la care vă referiţi s-au succedat începînd din 1977, primul argument constituindu-l poemul **Antares.** Împlinind eu, atunci, vîrsta la care Eminescu îşi încheiase existenţa biologică, am hotărît să renunţ la experimente (mai aproape de exact : **să-mi exploatez** acumulările) şi să-mi impun o rigurozitate maximă. Din aceeaşi veneraţie pentru geniul nostru exponenţial, am scris — pe parcursul unui deceniu — volumul **Hyperion** (intitulat iniţial **Prinţul).** Tatonările, experimentele sînt un apanaj al tinereţii. Care poet român s-ar mai considera tînăr dincolo de anii trăiţi de Eminescu ?

— Dacă ar fi să vă definiţi singur poezia, cum ar suna acea definiţie ?

— Stimate Mihai Ungheanu, mă aşteptam „să pice“ o asemenea întrebare — însă nu chiar atît de repede. Ori de cîte ori mi se cere să definesc poezia, rămîn bouche-bée. Nu pentru că mi-e imposibil să formulez o definiţie, ci pentru că nici una nu ar fi exactă. Îmi este şi mai dificil să numesc propria poezie. Doar la atît mă pricep (jur cu mîna pe inimă) : să diferenţiez poezia de non-poezie ; sînt capabil să argumentez cu amănunte rareori observabile de către alţii versul autentic sau „balastul“. În perioada experimentelor, eram în totală cunoştinţă de cauză atît asupra tendinţei estetizante ce a marcat unele din lucrările mele, cît şi asupra excesului infuziei de proză, de limbaj al străzii. Pe de o parte, mă aflam sub tutela romanticilor, parnasienilor, simboliştilor (dintre autorii **de acasă,** o influenţă covîrşitoare au exercitat asupra mea : Eminescu, apoi Călinescu şi Bacovia ; îl consider pe Călinescu printre marii poeţi români şi sînt gata să justific oricînd această afirmaţie). Pe de altă parte, eram dominat de un principiu al lui Boileau, reîmpus de August Schlegel, dar mai ales de rezultatele poeziei narative germane şi de cazurile Ezra Pound şi Saint-John Perse. Extremele se datorau — cred — orgoliului. Pentru diversitatea posibilităţilor de exprimare, îmi alesesem ca idol un exemplu din altă zonă a creaţiei : Picasso, cel trecut prin toate şcolile şi curentele. Au perfectă dreptate criticii care mi-au descoperit pînă şi surse de influenţă ce vin din direcţii opuse (expresia „rădăcinoasă“ dinspre Esenin şi cea eliptică dinspre Ungaretti). Dacă mai adaug destăinuirea că deseori tehnicile poeziei mele sînt „adaptări“, transferuri din muzică (mă refer la poeziile în formă fixă, inclusiv la varianta necunoscută — **Bolerouri** — a primei cărţi), nu trebuie să mire pe nimeni faptul că-n toată activitatea mea literară nu am comis niciodată o sinalefă sau măcar o nepermisă mutaţie de accent asupra vreunui cuvînt al limbii române. Pentru mine, favoarea (sau blestemul) de a fi scriitor înseamnă o răspundere extraordinară, devenită (şi nu de ieri) obsesie. De orice alt lucru mă apuc, oriunde mă aflu, mi-i gîndul numai la poezie. Adorm greu, torturat de poemele în stadiu de proiect. Mă trezesc şi notez pe întuneric idei, versuri şi strofe din ceea ce scriu visînd. Nimic nu mă-ntristează mai mult decît faptul că memoria — chiar şi în trezie — mi-i din ce în ce mai slabă. Mi-i jenă, dacă nu cumva : silă, de „personajul“ care sînt. Însă, dacă aş putea să-mi derulez şi să-mi reiau viaţa, sigur că tot poeziei aş încredinţa-o. Poeziei, căreia — spre ruşinea mea ! — nu-i accept şi nici nu-i atribui vreo definiţie. În fond, vorba lui Williams Stevens : „Nu idei despre lucruri, ci lucrurile însele“. Bine că poezia există ! Iar dacă e să-mi permit o parafrază, afirm : nu „lucrurile însele“, nu ceva static ; mai curînd un flux, emanaţia unei energii spre minţile şi inimile oamenilor. Dintre îndelungile mele tentative în descoperirea unei astfel de energii, persistă cea vizînd poezia ce rezultă şi acţionează **alături de textul propriu-zis.** Consider justificată opinia lui Alex. Ştefănescu, numindu-mă **poetul inclasificabil.**

— De care poeţi din peisajul literaturii române contemporane vă simţiţi mai aproape ? Care este poezia cu care aveţi afinitate, cu care comunicaţi într-adevăr ?

— a). De toţi cei inadaptabili stagnării şi manierismului, de toţi cei care manifestă un cult faţă de valorile spirituale ale acestui popor, de toţi cei împătimiţi de limba română, de toţi cei conştienţi de sacrificiile şi idealurile mulţimii căreia îi aparţinem, de toţi cei care nu dau din colţ în colţ cînd e vorba de scris poezie politică (de parcă ar aştepta ca Statul Român să importe şi poeţi, sau măcar pentru un timp să-i aducă de aiurea şi să-i angajeze ca muncitori sezonieri). Dictonul **Panta rhei !** constituie cea mai frumoasă şi lapidară explicaţie a dialecticii. Toate curg (trec), inclusiv modalităţile artistice, pînă şi valorile geniilor suferă schimbări frecvente în ierarhiile artei, însă popoarele rămîn incomparabil mai mult.

b). Poetul şi prozatorul Mircea Ciobanu, cel care s-a ocupat cu o aparte competenţă de apariţia mai multor cărţi ale mele, mi-a spus odată că sînt „îngropat pînă la gît“ în teritoriul eminescian. „Foarte bine, voi fi răspuns, Eminescu e primul care merită să ne acopere pe toţi !“ Dar asta nu înseamnă că nu mă aplec vis-à-vis de operele unor Dante şi Ungaretti, Shakespeare şi Dylan Thomas, Hugo şi Baudelaire, Lermontov şi Blok, Hölderlin şi Gottfried Benn, Mickiewicz şi Rózewicz, Petöffi şi Ady Endre, Lorca şi Aleixandre, Elytis şi Vrettakos. De asemenea, acord respectul cuvenit multora dintre poeţii români contemporani.

— Ca tînăr poet al Iaşului universitar de acum un sfert de secol, ce însemna pentru Ioanid Romanescu, dacă însemna ceva, amintirea lui Nicolae Labiş ?

— Categoric, dispariţia prea repede (şi cu atît mai tragică) a lui Labiş a constituit o pierdere nu doar pentru literatura română, ci şi pentru literatura universală. Noi, cei din generaţia sa, am resimţit acut această pierdere, însă am tras şi învăţăminte. Astăzi e pentru toţi admisibil — cred — punctul de vedere că moartea prematură a lui Labiş a preîntîmpinat alte nenorociri, că a însemnat şi conservarea, pe cît mai mult, a forţelor generaţiei sale. Noi am devenit circumspecţi, unii chiar : interiorizaţi, izolaţi şi „înraiţi“ într-o aşteptare încăpăţînată pînă la debutul editorial. Eu îi datorez lui Labiş în plus, atît orgoliul de a rămîne ieşean, cît şi felul de a mă comporta în mediile literare.

— Întrebarea are un rost, încerc să aflu ce stimula, ce dădea coeziune tinerilor ieşeni de atunci care intrau în literatură : Cezar Ivănescu, Dan Laurenţiu, Mircea Ciobanu, Ioanid Romanescu ? Şi care este secretul acelui moment ?

— a). Singurul stimulent era **microbul literar** adînc infiltrat în noi. Coeziunea s-a datorat unor afinităţi spirituale, precum şi faptului că, fiind izolaţi (prin apariţii destul de rare în presă), ne simţeam suspectaţi. Cînd eşti convins că faci un lucru folositor şi ţi se spune să mai aştepţi sau să admiţi jumătăţi de măsură, sigur că nu-ţi cade bine.

b). În primul rînd, secretul a fost al naturii, care — după cum se ştie — nu-şi împarte în mod egal darurile („nu are conştiinţă“ — vorba lui Unamuno). Deci, aflîndu-ne pe atunci mulţi poeţi tineri în Iaşi, unii doream să aducem un suflu nou. Eram nemulţumiţi de nivelul estetic al poeziei acelei perioade şi — deopotrivă — de interpretările terre à terre ale ideii de poezie militantă. Cum diversitatea de stiluri încă nu era o condiţie sine qua non, revistele şi cărţile ofereau un peisaj liric de exasperantă monotonie (în fapt, un rezultat al dedublării, pentru că foarte puţini — şi rareori — ajungeau să redea „secţiuni transversale“ prin creiere şi prin inimi. Erau autori care făceau — pur şi simplu — „scurtă la mînă“ scriind „poezie“ patriotică, dar comoditatea gîndirii şi sloganurile nu permiteau diferenţieri (unii ar fi putut să-şi schimbe între ei trusele cu şabloane, sau chiar semnăturile, că nu aveau nimic a pierde). Noi voiam să abordăm poezia de pe o platformă estetică nelimitativă. Şi cred că fiecare dintre noi am adus în acel peisaj măcar imaginea unei autentice miini care ţine condeiul ; nici pumn, dar nici mănuşă !

— În poezia celor citaţi, vechea respiraţie a Iaşului literar trăieşte, după opinia mea, în forme subtile. Zeul mărturisit şi nemărturisit al acelor tineri era Eminescu. Sînt concluziile mele contrazise de realităţile vieţii lor interioare, lecturilor şi laboratorului lor poetic de atunci ?

— Asemenea concluzii conţin argumente în scrisul fiecăruia dintre noi. Dacă veţi fi fiind primul care a observat, nu ne rămîne decît să vă mulţumim şi să întreprindem în continuare demersuri pentru ca Domnul Eminescu să ne accepte — aşa cum sîntem — cît mai mult pe moşia limbii române.

— Dacă este aşa, dacă această promoţie, pentru a nu fi pretenţioşi, a năzuit la o modernitate care nu trădează stelele fixe ale trecutului literar de referinţă, de ce acelaşi mediu nu mai produce un fenomen similar ? Sau faptul s-a produs în alte forme, cu alte măsuri, care cer o altă raportare ?

— ...Altfel a intervenit natura. La Iaşi a urmat o echipă forte a tinerilor critici literari : Al. Călinescu, Val Condurache, Andrei Corbea, Daniel Dimitriu, Al. Dobrescu, Mihai Dinu Gheorghiu, Ioan Holban, Mircea Doru Lesovici, Constantin Pricop. Dar eu consider că şi actualul catalog al tinerilor poeţi ieşeni (începînd cu Liviu Antonesei şi terminînd cu Lucian Vasiliu) cuprinde numele unor valori autentice ; evoluţia lor depinde numai de măsura în care se vor abandona existenţei obişnuite, insignifiantelor succese ale clipei, pentru marea înfringere numită poezie.

— Insist, desigur iţi dai seama, cu anume rost, pe acest trecut literar, pe care l-aş dori, probabil nu numai eu, înserat mai puternic în fasciculul de manifestări literare ieşene din prezent. Deşi nu eşti critic literar, iţi pun o întrebare de istorie literară : nu crezi că valorile produse altădată aici, acasă, ar putea fi slujite mai bine chiar de către cei de acasă ?

— O întrebare de extremă dificultate, pentru că mi se cere să exprim nu doar punctul meu de vedere. Totuşi, să presupunem că nu voi provoca nimănui vreo nemulţumire. Cred că atît oraşului care deţine, la noi, cel mai înalt procent de intelectuali, cît şi (mai ales) masei compacte de vorbitori de limbă eminescă (Dinşii numără cam o jumătate de milion), li s-ar acorda pe merit onoarea de a patrona un Institut de eminescologie ; apoi : un Festival internaţional Eminescu şi colocvii (anuale sau bianuale) cu ample reverberaţii în întreaga spiritualitate românească. Deocamdată, să recunoaştem că Editurii Junimea îi revine un merit aparte pentru colecţia „Eminesciana“, că la Iaşi se desfăşoară un Festival naţional Eminescu, un Colocviu naţional studenţesc Eminescu, Zilele Sadoveanu, Săptămîna muzeelor ieşene, precum şi alte manifestări literare sau care se interferează cu literatura. Că s-ar putea mai bine... Inclusiv la O.N.U. şi la Geneva s-ar putea mai bine ; că, miine-poimiine, planeta va avea 5 miliarde de oameni — şi prea puţin se cheltuie pentru miliardele de subnutriţi şi de analfabeţi. Noi discutăm şi scriem literatură, dar nu e de-ajuns. Dumneavoastră sînteţi critic şi istoric literar, aveţi lecturi mai ordonate decît ale mele, îmi permit şi eu o întrebare : peste tot în lume se pronunţă termenul **democraţie ;** unde se află depozitate tratatele de filozofie ale popoarelor ? Nu, în primul rînd, în creaţiile artistice (anonime sau culte) ? Nu ar fi timpul ca toţi oamenii de artă ai planetei să colaboreze îndeaproape, iar reprezentanţii lor să-şi spună cuvîntul în marile foruri politice ? Să mai opunem armelor tot arme, sau forţa culturii, a raţiunii, adevărata filozofie a popoarelor ?

— Şi acum întrebarea următoare : Ce ecou produce asupra dumitale continuarea ediţiei Eminescu de către colectivul muzeului de istorie literară condus de D. Vatamaniuc şi Petru Creţia ? Cum găseşti aceste articole politice eminesciene faţă de poezia lui Eminescu ?

— Lucrînd ani în şir la o carte închinată lui Eminescu, documentîndu-mă în privinţa tuturor laturilor activităţii eminesciene, sigur că apariţia articolelor sale politice nu reprezintă pentru mine o noutate absolută. Mă bucur că marele public intră — şi cu asemenea prilej — în posesia unor date ce probează geniul multiplu al lui Eminescu. Tocmai asta am argumentat în cartea mea, că Eminescu nu a fost numai poet. A aduce într-un spaţiu restrîns acea argumentare, sau a deschide un comentariu „în fugă“ despre lucruri esenţiale rostite de Eminescu în direcţia amintită (fie că ar trebui să mă refer la preocupările sale de filozofie, de politică sau de sociologie matematică) îmi este greu. Fără posibilitatea de a oferi exemplificările necesare, nu mă consider în stare să mă pronunţ. Ar însemna să mă expun unor interpretări eronate. Comenteze alţii la modul sintetic, spre exemplu, valabilitatea celor susţinute de Eminescu în privinţa structurilor încetăţenite de secole, care a fost efectul imediat — în epoca respectivă — asupra criticii vehemente la adresa păturii interpuse, ori (pentru cei care vor să intre în conflict cu Domnul Călinescu) în ce măsură una din operele Bălcescului (recenzată cu patos în **Timpul** sub semnătura Poetului) s-a dovedit a fi „evanghelia neamului“ ? Mi-aţi pus o întrebare „subversivă“, Mihai Ungheanu. Vă rog : lăsaţi-mă-n banca ultimă, a poeţilor ! Port ochelari, voi vedea şi de acolo ce scrie la tablă.

— Care sînt evenimentele ce v-au marcat evoluţia literară ?

— Îl numesc doar pe cel de importanţă maximă : „dezgheţul“ cultural din anii '60.

— În revista „Luceafărul“ s-a încercat o definire a generaţiei din care faci parte, fie sub semnul lui Labiş, fie sub semnul lui Nichita Stănescu, fie sub titulatura „Generaţia luptei cu inerţia“. S-a spus, între altele, că această ultimă titulatură ar fi limitativă, mizînd pe atitudinea etică şi nu pe cea estetică. Ai vrea să te pronunţi în această chestiune ?

— Nu mă interesează esteticul din afara eticului, din afara problemelor majore şi eterne ale omului ! Scrie alţii oricît de frumos despre mărgele şi pisici, joace-se alţii cu vorbele în stilul „Cică nişte cronicari / Duceau lipsă de şalvari“, găsească-şi — dacă vor — şi cronicarii dispuşi să-i susţină ! Pe mine mă preocupă numai natura umană interioară, cu bucuriile şi dramele ei. Pe mine mă zguduie numai versuri ca : „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată“, „Je suis comme le roi d'un pays pluvieux“, „Tre donne intorno al cor mi son venute“, pînă-mi simt gîndurile mai grele decît carnea de pe mine (să mă ierte Mr. Shakespeare că i-am răsturnat ideea, anume să n-o recunoască englezii, cum nici pre El nu l-au recunoscut de-a binelea). De aceea spun : munca scriitorului de înaltă etică include şi responsabilitate estetică. Fiecare din cărţile noastre ar trebui să constituie — din această perspectivă — dacă nu o radicalizare, cel puţin o revitalizare. Poate că unora le apare voalată afirmaţia lui Bachelard : „O metodă care devine obicei îşi pierde virtuţile autentice“. Titulatura „Generaţia luptei cu inerţia“ nu trebuie înţeleasă ca limitativă. O consider adecvată. Frumoasă, corectă şi altruistă (aplicabilă nu doar poeziei). Să pătrundem adevăratul sens al sintagmei labişiene : lupta cu inerţia înseamnă mai mult decît lupta cu tiparele etice şi estetice învechite, înseamnă **refuzul continuu al oricăror tipare.** Eu, unul, astfel am înţeles — şi în baza acestei înţelegeri voi rămîne fidel ideii lui Labiş. În esenţă : de ce să ne dea alţii un nume, cînd cel mai în drept dintre noi a avut grijă să facă şi lucrul acesta ? Şi nu doar numindu-se pe sine, ci oferind — în spiritul generozităţii sale — **principiul dialectic al poeziei.** Vreau să exprim şi următoarea observaţie : ar fi timpul să încetăm a pronunţa în scris numai prenumele lui Nichita Stănescu. Dacă am proceda la fel şi în alte cazuri, prin suprasolicitarea prenumelor unor oameni care ne-au dăruit opere artistice reprezentative, ce părere am crea despre noi ?

— Că această generaţie are nevoie de o definire e evident : mulţi dintre membrii ei ne-au părăsit. Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, dol foarte buni prieteni. Ce loc ocupă ei în sistemul dumitale de referinţe ?

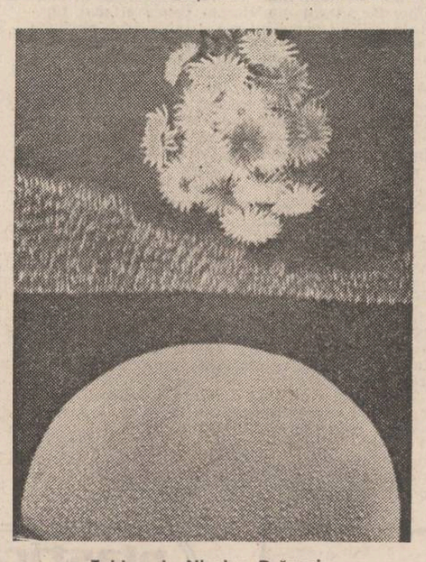

Tablou de Nicolae Drăguşin
Din expoziţia deschisă la „Simeza“

— a). Titulatura „Generaţia luptei cu inerţia“ e justificată şi din punct de vedere istoric : subliniază adevărul că e vorba de prima generaţie de poeţi comunişti români. Şi chiar dacă mîine un aflux va fi radiat de pe listele vreunui juriu internaţional, cum a păţit şi Stănescu, atîta pagubă ! Noi scriem să ne facem datoria în primul rînd faţă de un popor, nu pentru bani sau patalamale aurite. A propos de recunoaştere : cred că dacă s-ar institui un Premiu Borges, constînd numai dintr-o simplă foaie de hîrtie cu autograful marelui poet orb, acel premiu ar fi într-adevăr mult rîvnit.

b). Cîţi dintre noi nu ar fi vrut să fie, în noaptea de 9 spre 10 decembrie '56, alături de Labiş ? Însă destinul însingurează. Prin '82—'83, cîţi dintre noi nu ar fi vrut să fie, în Amzei, măcar în orele de noapte, pe postul de „dispecer“ la intrarea spre Nichita Stănescu, pentru a nu permite accesul decît adevăraţilor lui prieteni ? Însă destinul adună. Grigore Hagiu nu se grăbea spre nicăieri şi nici nu se lăsa bintuit de musafiri. Însă destinul îa prin surprindere. Soldaţi ai poeziei. Oriunde şi oricînd ai înfrîngerii. În tranşeele poeziei se vorbeşte în şoaptă.

— Ce importanţă are unitatea de păreri în viaţa literară ?

— Unitatea de păreri e binevenită cînd se discută probleme de principiu ale activităţii noastre. Cînd sînt analizate opere ale unor scriitori, e normal ca opiniile să nu coincidă. Sigur, în această a doua confruntare de idei, lucrurile nu trebuie exagerate, subiectivismele (oricît de mare ar fi numărul adepţilor) pot fi combătute cu argumente ştiinţifice, iar pentru cei care nu dispun de un arsenal critic superior nu ar fi nici o ruşine abandonarea conflictelor. E domnească să-ţi recunoşti eroarea şi să ceri scuze, a continua pe formula „al care strigă mai tare“ nu onorează pe nimeni.

— Am înţeles că te consideri solidar cu Nichita Stănescu în crezul său social şi literar. Care ar fi punctele care te adună alături de el ?

— M-am referit în dese rînduri asupra caracterului de care trebuie să dea dovadă artistul — în orice timp şi-n orice societate. Adevărata angajare ne implică nu doar în clipa infimei noastre existenţe. Arta lucrează **în** şi **pentru** timpurile popoarelor. Ca ins al unui anume popor şi al unui anume pămînt, artistul e — de fapt — un produs al acestora. Nu ne pretinde nimeni subordonare oarbă, dar conştiinţa ne îndatorează a fi răspunzători de păstrarea şi îmbogăţirea valorilor colective. Dacă i se pare cuiva că exagerez în această justificare, îi amintesc : T. S. Eliot susţinea că poezia e cea mai pregnant naţională dintre arte. Rămîn întrutotul fidel crezului eminescian, crez afirmat şi de Nichita Stănescu. De asemenea, mă adună alături de Stănescu tratamentul (conform aceluiaşi patent, eminescian) de maximă atenţie asupra limbajului ; cu deosebirea că Stănescu a izbutit să producă o ruptură cu ajutorul sincopei ideatice (fapt pentru care poezia sa — marcată la tot pasul de imprevizibil — e mai frumoasă şi mai penetrantă), iar eu încă nu am reuşit să-mi impun punctul de vedere prin modul de a urmări ideea cum urmăreşte un sălbatic fiara.

— Care crezi că ar trebui să fie lucrurile cu care toţi scriitorii români să fie de acord, care să-i solidarizeze pe deasupra diferenţelor de temperament şi de stil ?

— Dacă vom fi de acord cu principiile a căror sorginte reprezintă poporul şi a căror finalitate serveşte poporului, va fi de-ajuns. În rest, micile sau marile neînţelegeri dintre scriitori nu au importanţă. Cărţile se tipăresc în mii de exemplare ; în literatură, niciodată conflictele nu vor lua turnura dramatică din Renaştere cînd iubitori fanatici ai operelor lui Michelangelo distrugeau opere ale lui Da Vinci — şi invers. De ce să mă supăr eu — să zicem — pe criticul X. care (în loc să-mi analizeze scrisul) îmi adaugă porecle, de parcă spaţiul criticii literare ar fi destinat bufonadelor ? Inutil să-i explic modul în care o serie de legi ale elasticităţii (stabilite de fizicieni) sînt aplicabile şi în cazul receptării operei de artă.

— Într-o discuţie publică, ai afirmat că scrisul nu e o meserie, ceea ce a nedumerit sau a nemulţumit pe unii. Fii mai explicit : ce e de fapt scrisul, dacă nu e o meserie ? Mai întîi, ce este meseria ?

— a). Nu atribui meseriei o nouă accepţiune faţă de cea îndeobşte cunoscută. Înainte de a-mi susţine opinia, îi asigur pe toţi cei care practică meserii că recunosc valoarea şi rolul lor, că respect muncile lor grele, uneori monotone (şi cu atît mai eroice). De fapt, cum ei reprezintă majoritatea copleşitoare în orice societate, arta îi se adresează lor, ca un omagiu.

b). M-am referit la diferenţierea pe care o face, în primul rînd, natura. Din o sută de meserii, poetul ar fi capabil s-o practice pe oricare ; însă nici o grupare etnică sau lingvistică nu se poate lăuda cu o sută de poeţi din fiecare sută de indivizi. Diferenţa rezultă, apoi, din faptul că meseria produce în serie, după un prototip, în timp ce arta produce unicate. Ne vine în sprijin Baudelaire : „ceea ce e creat de spirit e mai viu decît materia“ (se poate aduce **la zi : mai viu decît materia obişnuită).** Că ambele activităţi implică înaltă pregătire, profesionalitate, asta e altă problemă, în care intervin diferenţe specifice privind aplicarea cunoştinţelor. În al treilea rînd : pe cînd în meserie un procedeu se generalizează (deseori, concomitent în mai multe state) pentru a produce milioane de piese identice, în artă procedeul e valabil numai o singură dată, pentru o singură creaţie. Cînd creatorul recurge la generalizarea unui procedeu, prăbuşirea în manierism e certă (lupta cu inerţia s-a încheiat). În timp ce pentru meseriaş rutina e un ajutor, pentru artist înseamnă autodistrugere. În al patrulea rînd : meseriaşul termină lucrul şi se prezintă odihnit a doua zi (ba, chiar, încintat de un spectacol, de un tablou, de un lied sau de o poezie), însă artistul e obsedat de ideile sale şi de aflarea noilor procedee. Continua „cotrobăire“ în propriul creier (forţat să lucreze cu mai mult decît acel 10 la sută din capacitate) e dramatică : artistului i se uzează mai repede (şi ireparabil) sistemul. Ultimul argument : meseriaşul lucrează pentru o focmită recompensă, dar eu scriu pentru că „pasărea cîntă“. Şi demonstraţia nu e suficientă. Urmează o alta, cu diferenţele enorme dintre pasăre şi poet. Pasărea ştie un singur cîntec, eu de fiecare dată cînt altul. Pentru ca de fiecare dată să cînt altceva, eu nu acumulez doar cîteva boabe de grîu sau frimituri, ci hectare de literă tipărită. Pasărea nu primeşte observaţii asupra modulaţiilor ei arbitrare la nivel instinctiv, însă pe mine oamenii mă judecă (şi au dreptul să mă-ntrebe în ce măsură intru în acord cu adevărul). Deşi pasărea comunică într-o limbă maternă care e şi limba universală, acest lucru nu-i foloseşte la nimic ; n-o împuşcă nimeni la nici o graniţă. Dar poetul vorbeşte limba maternă la un nivel comparabil cu valoarea unui secret de stat ; el poate produce suspiciuni oriunde în lume, pentru că limba unui popor e în legătură directă cu modul de a gîndi a acelui popor ; şi chiar vorbind în orice altă limbă, erorile de exprimare ale poetului (pentru că oricum va greşi) pot fi suspectate ca ezitări în gîndire. Cîntecul păsării durează o clipă, cîntecul poetului înfruntă uneori milenii. Să mi se spună că sînt nimeni, dar să nu fiu considerat meserias !

— Dă-mi exemplu de o carte sau de mai multe în care limba română e tratată împărăteşte !

— Eminescu a fost primul care, nu numai că a tratat-o împărăteşte, a şi ridicat-o la rangul de împărăteasă ; pe un tron atît de înalt, încît rareori numai aburul gurii cîte unuia mai ajunge să-i învăluie condurii.

— Îi este suficient scriitorului doar orizontul beletristic ? Spre ce alte orizonturi s-ar cuveni să se mai îndrepte ?

— Ideal ar fi să le cuprindem pe toate, însă nu avem la dispoziţie decît o singură viaţă. Răspunsul meu va fi subiectiv şi, deci, incomplet. În măsura talentului şi forţelor sale, scriitorul trebuie să deţină în mod obligatoriu cunoştinţe din următoarele domenii : istorie universală, cu accent pe istoria culturii universale (studiul **terenului),** lingvistică (pentru o bună cunoaştere a **materialului de construcţie),** filozofie (pentru **capacitatea de a prospecta viitorul),** psihologie (pentru perfecţionarea mijloacelor de investigaţie care permit infiltrarea în ceea ce Bergson considera **timpul psihologic),** apoi cel puţin una din ştiinţele exacte (pentru **sistemul de autoverificare).** În plus, poetului îi sînt obligatorii cunoştinţe de matematică, muzică, arte plastice. Şi nu doar matematică simplă, care să ajute — să zicem — la tehnica versului liber, mult mai complicată, „perfidă“ faţă de versul obişnuit, cantabil ; ci matematică la nivelul posibilităţilor de a înţelege probleme începînd cu biomecanica şi terminînd cu astrofizica (e un naiv cine crede că Dante sau Eminescu priveau la stele cu ochii unor oameni obişnuiţi). Nu doar muzică ascultată, ci teoria muzicii ; există şi în poezie: contrapunct, sincopă, grade de intensitate. Nu doar tablouri văzute şi comentate fabulos la cafenea sau la crişmă, ci o întreagă serie de secrete ale picturii şi sculpturii ; există cuvinte-idei (adică : linii), cuvinte-culori şi cuvinte sugerînd forme în spaţiu ; există şi în poezie elemente pentru solar şi obscur, pentru perspectivă şi naivitate regizată, pentru frontal şi raccourci **(ut pictura poesis).** Dar, să nu închipuim că un om cu o memorie fenomenală ajunge să ştie foarte multe lucruri, că e şi dotat pentru un gen literar. Ar putea el să devină autorul unei opere extraordinare, dacă nu ar cunoaşte în profunzime viaţa ? Ce sinteză ar oferi el — şi pe cine ar interesa ? Marea literatură nu se hrăneşte numai din cărţi.

— Care sînt reperele lui Ioanid Romanescu în afara literaturii ?

— Unele pot fi deduse din poezia mea, celelalte constituie „combustibilul secret“ al viitoarelor apariţii.

— Ce vrea Ioanid Romanescu de la scrisul său şi de la scrisul altora ? Ce menireşte el literaturii române şi noilor scriitori care vin ?

— a). Aştia, scriitorul Ioanid Romanescu şi omul Ioanid Romanescu, pe cît se contrazic între ei, s-au dovedit foarte buni prieteni — mai ales de cînd a venit rîndul primului să-l poarte pe umeri pe celălalt. Aş vrea ca omul, cel care vede acum de la înălţime, să nu-l ducă niciodată-n eroare pe scriitor. Ce vreau eu de la scrisul altora ? Ca oricare cititor : cărţi cît mai bune, să mă consider personaj în fiecare din ele.

— b). Opere cu o mare forţă de convingere, scriitori care să se adreseze întregii lumi.

M. Ungheanu

Poeme de A.I. ZĂINESCU

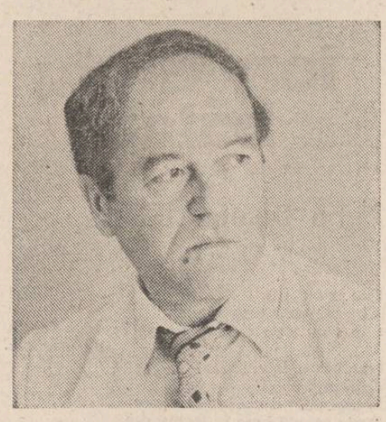

Urma grăită

Dar e norocul nostru, o vecie
Cuvîntul care ne-a rostit, solie,
Şi auzindu-l încă, luminînd,
Răzbat prin el şi amforă şi gînd,
Cerul de sus şi cerul dedesupt.
Ochii cu toată lacrima ce-am supt
Şi-am împărţit-o-n două, nu mi-am luat
Decît spre seară numai cîte-un sat,
Doar nişte munţi şi dealuri străvezii,
Nişte cîmpii cu lună-n miez de zi
Şi nişte-ape-apoi, doar nişte guri
De foc nimbînd cum roua pe păduri,
Ca să-ţi rămînă pururi şi să-mi laşi
Urma grăit-a celor dintîi paşi
Ca o-mpămîntenire-n tot şi ca o rară
Pace-a-ntrupării, ţară !

Jertfa

M-aş fi trezit dar visul se surpa în vis,
Visam că dorm şi-n jur era un pom ucis,
Visam că mîinile-mi aplaudă în somn
Căderea frunzei dintr-un straniu pom,
Că amîndoi sorţii aceleiaşi tăceri,
Ne-mprumutăm pe rînd şi lacrimă şi cer,
El cînd mai trist, eu cînd fără popas,
Gata să-l mîntui parcă şi să-l las,
Gata să-i smulg şi ultima-ndoială, tot,
Lăstarii ultimi care-i singerau în glod,
Cînd dedesupt, din taina care-o ţin,
Mă aţinteau mulţimi de ochi prin rădăcini
Iar mai în sus, în loc de fructe şi de crengi,
Mîini de copii şi frunţi de-adolescenţi,
Un plîns uscat, înăbuşit ce-l simţi
Numai cînd eşti departe de părinţi
Şi-n loc de stele-apoi, în loc de flori,
Numai oftat de fraţi şi de surori.

Intram cu totu-n pomu-acela, mă-nchideam
În el şi eram viu afară pe-orice ram,
M-aş fi trezit dar visul se surpa în vis,
Visam că dorm şi-n jur era un pom ucis.

Ţipă cocorii

Ţipă cocorii, îşi leapădă
Repede-armurile lor,
Sufletul nostru apă le dă
Vie şi-i cerne din zbor.

Ţipă din piept, de pe creştete,
Raze ne-aştern sau doar spini,
Umbra cum stelele veştede,
Grea şi-n exil de grădini.

Dar şi din ochi, de pe cumpene,
Dar şi din tălpi, de sub glod,
Ţipă cocorii, noi cum să ne
Rupem de ei şi de tot ?

Ţipă, i-auzi cum se leagănă,
Pîrtie parcă sau snopi,
Ţipă cocorii, noi parcă ne
Ducem spre cearcăn de plopi.

Ţipă cocorii, fierb stîncile,
Cîmpuri sună, subţiri,
Ţipă din unghii, pe singele
Ca o sfîşiere în amintiri.

Balanţa

Balanţa ta cu lucrurile calme
Şi încordarea firului cu plumb,
Cum ţii o sferă uneori în palme
Şi te-ncălzeşti la nori care irump.

Cum ţii o rază parcă şi aproape
Că te închizi în ochi, n-o mai aprinzi,
Ca să auzi şi-un roşu răsărit de ape,
Izbiri de visle ca-ntr-un cer de oglinzi,

S-auzi tăceri şi luna de acolo lină,
Un veac de parcă-ai sta lîngă fereşti,
Balanţa ta cînd nimenea n-o-nclină,
Şi totuşi fericit că-i vis şi că-l trăieşti.

Noaptea aceloraşi

Noaptea aceloraşi – pacea şi gîndul –
Luna cu care-am umblat văi de-a rîndul
Dar pe copilul de rouă, dar pe copilul din zori
Nu l-am găsit decît în scrum de privighetori,
Ca într-o grădină, pe frunte c-un spic
De zăpadă şi-aceéa străină un pic,
El îngheţase şi prag, îngheţase şi uşă,
Sufla în mîini cu miros de cenuşă
Cînd prin podul palmelor şi prin amintiri
Trece-o lumină, aceeaşi pe care-o respiri,
Calde resturi de zbor, resturi crude de fum
Din care cîntecele cîntă şi singure de-acum,
Noaptea aceloraşi – pacea şi gîndul –
Luna cu care am umblat văi de-a rîndul.

Dar tu există

Dar tu există, exist şi eu,
Rup lanţul parcă-al unui curcubeu,
Mi-l duc spre ochi, ţi-l împrumut
Doar inimii pe care o sărut.

Mi-l duc spre mîini şi nu-i popas,
Spre gură-l duc şi n-are glas,
Mi-l duc spre vis şi-n vis mai mult
Stau treaz să-l văd şi să-l ascult.

E-o spumă-albastră ca de foc
Pe cer şi nu ne mai zărim deloc,
Ai dulce mîna, părul despletit
Doar prin oglinzi ce-au ars şi s-au răcit.

Dar tu există, exist şi eu,
Rup lanţul parcă-al unui curcubeu,
Mă leg de el, tu te deslegi,
Mîngîi prin aer picuri de lumină reci.

ion dodu bălan

Anno Domini 1929

Mamei, dincolo

Cite s-au ivit,
Cite-au văzut lumina zilei,
Cite s-au stins și s-au aprins în anul acesta
de grație !...
Protocoale internaționale,
Convenții uimitoare
Și legi pentru diverse sectoare
De la școală pînă la închisoare,
„Împrumutul de stabilizare",
Mizerie tristă și mare,
Greve la Uzinele „Lemaitre" din București,
Tulburări sociale pe la Ploiești,
Pe unde nici nu gîndești.
Lupte și greve înăbușite în sînge, la Lupeni,
Cursuri de vară, de arte frumoase, la Văleni...
Primele filme idile cu haiduci,
Morminte sărace fără de cruci.
Oh, Doamne, cite n-au fost atunci !?...
De sub teascurile tipografiilor,
Ca mustul din strugurii viilor,
Au apărut cărți celebre :
Joc secund.
Cu verbul perfect și rotund
Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de
război,
Pagini scînteietoare și noi,
Stinci fulgerate,
Cu versuri de nenumărate carate,
Inventii științifice,
De-a dreptul mirifice,
Cu autorii trecuți în brevete
Și-atîtea și-atîtea decrete...
Atîtea s-au ivit
Cîte nici n-am bănuit,
Dar s-a ivit și vorbă multă, de umplutură,
Părînd de iască silabele-n gură.
Tot felul de veleitari
Se credeau unici și mari...
Pe toți îi lăudase criticii
Pentru creație,
Pentru vocație,
Pentru că fac sau nu fac parte din nație...
Numai pe mama care crease o făptură vie,
Într-o căruță, între Vaidei și Orăștie,
A suduit-o țărănește tata,
Minios ca un țap
Fiindcă i-a dat programul peste cap.
Amarnic se-nciudase
Că Dumnezeu nu-l întrebase
„Cum stă cu timpul în toamna asta săracă,
Ce are de gînd să mai facă,
Dacă-i mai ia o soață la vacă,
Dacă vrea băiat, sau vrea o fetiță
Rumenă, ca un miez de lubeniță ?"
Neființă întrebat,
De ziua și ceasul venirii mele pe lume,
Tata i-a înjurat pe toți și pe toate,
De viață și de moarte.
Se întîmplaseră în anul acela atîtea,
Jandarmii împușcaseră din ordin minerii
Frunza-și scuturaseră merii,
Era destul de puțină piinea pe masă,
Ce mai trebuia o gură la casă ?!?...
De la guvern „plecau ai noștri, veneau ai
noștri"
Ziceau boierii, exploatînd proștii :
Un popă devenise eretic pentru cel de la
„Cuibul cu barză"
Și-și mîncase credința, ca pe-o rață pe
varză.
Numai mama credea nedezmințit în opera ei,
Fanatic, cum crede poetul în iambi și în
trohei
Cum credeau minerii în ziua de mîine,
Luptînd pentru viață și piine.
Mama m-a pus în picioare încet, cătinel,
Părîndu-i cuminte, deși eram mișel,
Decretînd fără drept de apel,
Convingător, concludent,
Pentru un întreg continent,
Că-n anul acela cel mai de seamă
eveniment,
Din punctul ei de vedere,
Era nașterea mea,
Tipătul triumfal al vieții peste toate relele
și frumusețile lumii.

N-are decît s-o contoste oricine vrea,
Dacă are cu ce, și dac-o putea...

---

supusă și mîndră
purtată de-un gînd
ca și cum ai fi fost
vizitată de înger,
întrebînd femeiește, fascinată
întrebînd...
Și-n urma ta ca o disperare albă
s-aud depărtarea curgînd...

Confuzie

Ne-am iubit pe vînt, pe furtună,
Uruia anotimpul în geam
a trebuit să deschid fereastra
pînza ei sfîșiată eram.

M-ai rugat să-ți spun o poveste
și șoapta m-a îmblînzit, m-a învins :
era odată o pădure amară
era odată un copac nins.

Era un iepure prins de înghețuri
ce se-ascundea sub ramuri strivite —
o, îmi spuneai, învie pădurea
și înfrunzește vietatea, iubite !

Afară se făcuse de-amurguri
pînza ferestrei lucea spăimîntată
ca un ochi de sticlă privea încolțită
povestea mea atît de uitată...

Dușumele astrale

pentru Tinca

Acum în toate e-o înfățișare
de zîmbet dulce, arcuit sonor
peste o suprafață eternă
șiroind de speranță cu o lumină de fluor.

Anotimpurile confuz întîrzie,
fructele-s muguri și florile ning
sub ușoara paloare a nopții
mestecenii cu răni albe ne-ating.

E senin. Egalul a toate inundă
intuiția universului pur —
șoldul tău unduitor mă biruie
ca o furtună fără murmur...

Și nu-i nici semn de împotrivire :
tu-ntrebi : de ce, eu : why not, în ecou
suferim rușinați de tandrețe
și de corbul impertinent al lui Poe.

Acum e-n toate o așteptare,
susură brațele tale — mă vor —
pe dușumelele astrale lunecă luna
poetizînd : nevermore, nevermore...

nicolae boghian

Tristețea unei garoafe

Nu pot să mai trec
prin locul unde singurătatea
a luat formă și trup.
Văd palmieri, dragoni, turnuri
cu dinți de cleștar,
văd sticlind meteori, gresii
fulgerînd roua,
fosta noastră rouă suavă...
Închid ochii și vreau să mi te
închipui,
trec cu degetele vibrînd peste
culcușul fierbinte —
un adăpost unde puteam mingiia
tristețea unei garoafe
mirată de noi, de sfînta noastră
nerușinare...
Acum umbra/ah, umbra scrișnește abstractă
și laudă numai mireasma,
otrava absenței, seceta
gîndului meu,
ah, umbra, doar umbra,
imunitatea locului,
viscolul sumbru al singurătății...

Depărtarea

Aș vrea să te-ascund din nou
în cortul meu,
să te pun să-mi netezești
lenjeria din rană
și să-mi aduci spre buze
pisla umedă a nopții.
În întunericul crud
numai ochii tăi să-ntrevadă
agresoare trupe oprite
cu greierii-n armistițiu...
Apoi să pleci, orbitor de tihnită

năstase zanfir

● M-am oprit asupra fragmentului alăturat, „Frații", din volumul în pregătire „În ajun de Drăgaică" al tînărului prozator Năstase Zanfir, convins că el poate reprezenta cel mai bine caracteristica principală a talentului său, cea a unui subtil și fin observator al relațiilor social-umane, a deslușirii resorturilor mai adînci ale comportamentelor omenești inevitabil determinate de condițiile vieții concret-sociale, precum și a unei surprinzătoare soluții de rezolvare a unor conflicte dinainte structurate, surde dar adînci, ireconciliabile ale datului obiectiv. Remarcăm totodată expresia lor artistică, proprie, concisă, revelatoare pentru marea economie de mijloace literare cu care este virtual realizată. Acesta și este, cred, sensul stilului propriu de urmat, el necesitînd, cu atît mai mult, un susținut efort creator, atît în pătrunderea mai curajoasă a noilor noastre realități social-umane, spre dezvăluirea noii lor esențe, cît și în cultivarea cu precădere, consecvență și stăruință a acestei expresii concret-artistice proprii talentului său.

Aurel Mihale

debut

FRAȚII

...Cu cît se apropia de fosta casă părintească, Dumitru Cristene simțea parcă mai mult plumb în picioare, iar în creștet parcă tot jarul soarelui încă fierbinte al după amiezii tîrzii de toamnă. Își făcea singur curaj, călcînd tot mai apăsat, cu toată talpa desculță, pe pămîntul uscat ca piatra și stringînd în pumni centura ce-i ținea nădragii, singura cu care se întorsese de numai doi ani din război. Împinse poarta c-o mînă parcă străină și pătrunse în curtea atît de cunoscută altădată cu pașii mărunți și-un nod cît pumnul în git. Ocoli colțul casei, în nări cu mirosul de pămînt ars care venea aici de-a dreptul din cîmpie și se opri în umbră, ca ametit, cu ochii mijiți. Frate-său, Ion, tocmai se ospăta pe prispă, la măsuța cu trei picioare, față-n față cu muierea. Înfometat, adulmecă încă mirosul mai puternic al prăjelii din blide, simțind cum îi tot plouă în gură, pînă ce înghiți nodul acela ce-i înțepenise în gîtlej. Ion îl simțise de cum apăruse de după colțul casei și rămăsese cu dumicatul în mînă, parcă speriat de cum arăta, slab și jerpelit, ca o momîie de speriat ciorile în cîmp, apărută acolo din senin. Tăcuse, așteptîndu-se poate să-l vadă îndreptîndu-se singur spre ei și să-i risipească astfel uimirea, dar n-apucă să deschidă gura, că muierea i-o și luă, iute de gură, înainte :

— Puteai să ne trimiți vorbă că vii, că mai așteptam... acuma, lingura de git !

Dumitru făcu în sfîrșit cei cițiva pași pînă lîngă prispă, dădu „bună ziua", căci soarele era încă sus, pe bolta limpede ca de cristal, și mormăi :

— Mulțam, că mi-s sătul... Nu știam că cinați așa devreme...

— Atunci, reluă muierea, cu ochii de bufniță ceva mai îmblînziți, așteaptă un pic pe scîndura de sub dud, c-acuma isprăvim...

Dumitru își simți picioarele și mai nesigure și cătă și mai ametit, de foame, spre dud. Acesta străjuia în chiar bătătura casei, mai bătrîn ca ei, cu frunza rărită mult de secetă și umbra, ca spartă, întinsă pe pămînt. Se așeză pe bancă, rezemîndu-și spatele de trunchiul scorțos al dudului, și rămase nemișcat, doar cu ochii rotindu-i cercetători în jur. Priceput și mai ales norocos, Ion schimbase destule în curte : înnoise cu totul fața casei, în locul vechiului porumbar ridicase altul mai încăpător și mai înalt, iar lîngă el o magazie pentru grîu, cum n-avuseseră ei în trecut, și tot așa un grajd pentru cai și vacă, și încă un mic saivan pentru, deocamdată, doar opt-zece oi. Stuful de pe casă îl înlocuise în chiar vara aceea cu țiglă care încă lucea în soare, iar în fața casei apăruse o fîntînă cu gura cît două palme, cu vălătuc cu manivelă și cablu subțire în loc de lanț. Numai a lui... O spuză de sudoare subțire îi năpădi fruntea și i se prelinse murdară în ochi. Își scoase pălăria, chinuit ca de năduf, și-și sterse fruntea cu ea întoarsă, oftînd neauzit nici de el, cu sufletul împovărat și-aproape împietrit. Acum și soarele parcă dogorea cu dușmănie, scăldînd totul în apa tremurată a morților, iar vîntul din cîmpie venea și mai fierbinte, adîind frunzișul rar și încovrigat, aproape uscat al salcîmilor din fundul curții, cu cuiburile ciorilor, asemenea unor căciuli răsturnate, pustii. Iar adierea venea și c-o pînză subțire de praf galben-roșcat, adus de departe, din stepa pîrjolită de secetă și trecînd ca o umbră mișcătoare peste sat. Simți gustul prafului pe buzele crăpate și răscoapte și le umezi cu virful limbii, sătul dintr-odată de așteptare.

Ion înghiți în sfîrșit ultimii dumicați, împinse scăunelul cu trei picioare lîngă perete și coborî de pe prispă. În bătătură însă mai întîrzie o clipă, parcă străduindu-se să-și amintească un gînd anume, dar tresări și o luă și el înspre dud. Se așeză alături, așa cum stătuseră atîția ani în copilăria și tinerețea lor, banca aceasta fiindu-le locul de taină și sfat, și, încă tăcut, își împinse pălăria pe creștet și rămase cu privirile deasemenea în jur, de parcă acum vedea toate ale sale pentru prima dată. Pe Dumitru însă îl năpădiră alte gînduri și se lăsă parcă dus de fosnetul abia simțit și uscat al rarelor frunze de dud...

Nu-și mai vorbiseră dinainte de război. Ca în mai toate învrăjbirile ce se iscau pe atunci în aceeași gospodărie, și pricina dușmăniei dintre ei fusese tot pămîntul. Vasile Cristene, bătrînul, murise pe neașteptate, de timpuriu, dar se îngrijise din timp, cînd Dumitru era încă în armată, ca tot ceea ce agonisise în timpul vieții să treacă după ce nu va mai fi, unui singur fecior, lui Ion. Și asta numai pentru că Dumitru il înfruntase, refuzînd să se însoare cu fata hărăzită de el, una de-a lui Ilie Anghelache, și fugise de-acasă, în chiar ajunul logodnei, la Florica văduvei lui Călțunu, cea mai frumoasă, dar și cea mai săracă din sat. Venise însă curînd armata și Ion înhămase într-o zi caii la căruță, îl purtase pe bătrîn pînă la Oltenița, unde după ce plătise ce era de plătit celui mai bun avocat, se întorsese cu un act sigur în mînă, cum că bătrînul îi vînduse lui întreaga avere, cu obligația de a-l îngriji în timpul vieții și a-i face toate cele creștinești după moarte. Întors din armată, Dumitru nu găsise în act nici un cuvînt despre el, și-așa devenise dintr-o dată, și bătrînului și lui Ion, un strein... „Eh, își spusese cu gîndul la bătrîn, o să-i treacă și se întoarce el, mergem înapoi la Oltenița și facem alt act, împărțind averea pe din două !"... Numai că în chiar primul an de război, cînd el fusese pe front, iar Ion mobilizat pe loc pentru două pogoane de sfeclă și unul de ricin, bătrînul dăduse ortul popii și actul rămăsese în picioare, fără să-i revină nici un căpătîi de ață de pe urma bătrînului. Nedreptățit, bătuse chiar atunci ușile tribunalului mai bine de un an, dar actul nu putuse fi nici întors, nici dărimat, c-așa era legea, și se resemnase ca desmoștenit, rămînînd pentru totdeauna în cosmelia nevestei și mulțumindu-se cu pogonul ei dintre „nisipuri". E-adevărat că după război primise și el încă unul din moșia lui Bacalo, dar urmaseră doi ani de secetă și hăituit de lipsuri, înghesuit de copii, se înglodase pînă la git în datorii. Se treziseră astfel ca înstrăinați, ferindu-se să se întîlnească și văzîndu-și fiecare de-ale lui, ca și cînd nu erau de-un singe și nu fusese niciodată nimic între ei. Și poate că lucrurile aveau încă să continue așa, dacă n-ar fi venit blestemata asta de secetă și nu l-ar fi îngenunchiat. Încă toamna trecută, abia adunase douăzeci de coșuri de porumb de pe cele două pogoane așa încît primăvara îl prinsese fără un bob în celar și alergase la conac de împrumutase alte douăzeci de coșuri de porumb, zălogindu-și pogoanele pînă la toamna ce urma. Seceta însă se prelungise, lumea devenise și mai lipsită și totodată mai prădalnică, și-așa ajunsese să-și calce pe inimă și să-și îndrepte pașii spre casa părintească...

În cele din urmă, el deschise gura mai întîi, fără însă să-și întoarcă ochii de pe bolta decolorată de dogoare, vorbind ca de unul singur :

— Ce-o fi, domnule, cu-așa pîrjol ? ! Că e pămîntul pustiit de secetă ca de foc ! O să ne prăpădim cu toții de foame...

Ion doar clătină din cap, ca și cînd și pe el îl chinuiau aceleași gînduri, amenințat și el de foamete ca oricare altul.

— ...astă primăvară, căpătă Dumitru curaj, am împrumutat de la Bacalo zece coșuri de porumb pentru sămînță și mămăliga la copii. Mi-am făcut socoteala, c-o ploicică, două tot vor cădea, c-o să fac totuși ceva porumb, că pe lîngă să-i înapoiez datoria îmi va rămîne și mie ceva pentru casă și copii... Seceta însă a fost și mai a dracului, sămînța s-a uscat în pămînt ca pe piatră, și m-am trezit fără nici un bob, nici pentru mine nici pentru Bacalo,..

— De ! clătină Ion iarăși capul. Eu am întors locurile cu grîu de pe grîndul din baltă și le-am pus cu porumb... Da' și-așa, arată spre porumbar, uite cît de puțin am strîns...

— ...m-am gîndit și eu să fac asta, dar cum n-am decît două pogoane, unul pentru grîu, altul pentru porumb, m-am temut c-o să rămîn fără nimic... Am zis că poate anu-ăsta s-o-ndura dumnezeu de noi... da' de unde ? ! Ne-a pedepsit și mai rău...

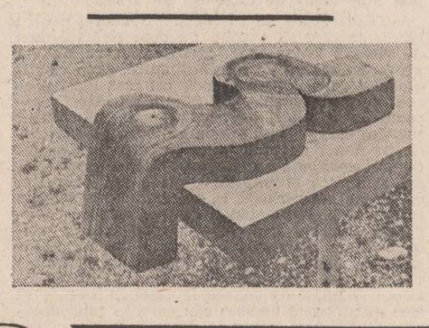

— De ! mormăi iar Ion. E-adevărat, o ploicică, două și tot ar fi fost ceva... dar așa ? !

Apoi se ridică și rămase în picioare, sprijinit de dud, de care în copilărie se tot hîrjoneau, parcă sătul de vorbă și cu ochii ridicați la frunzișul încovrigat prin care lumina soarelui îi bătea cu putere fața de om îndestulat, cărnoasă și roșie. Simțindu-l fără cuvînt, îi sări în ajutor muierea, care strînsese între timp masa și ascultase vorba lor, sprijinită de stîlpul prispei :

— Tu tot fără judecată ai rămas, Dumitre ! De ce n-ai întors cel puțin un pogon, și-apoi tocmai la Bacalo te-ai dus să ceri ? !

Bărbații tăcură, timp în care ea aduse un darac din celar, cu dinții de fier lucind veninos, și începu să tragă fuioarele de cînepă din poală, cu urechile ciulite spre ei. Era ca o scoabă de slabă, dar iute și arțăgoasă, că mai bine te-ar fi ferit dumnezeu să intri în gura ei. De aceea n-o învrednici cu nici un răspuns și coborî și mai adînc în mutenia în care intraseră amîndoi. Liniștea bătăturii nu mai fu un timp întreruptă decît de zvoana stinsă a frunzișului uscat și fosnetul fuioarelor trase cu putere prin dinții daracului. Timpul se scurgea leneș, parcă atîrnînd între ei ca balele unui bou istovit. Și parcă tocmai vrînd să iasă din curgerea asta lălîie a timpului, Ion se scotoci în buzunare, dar nu dădu decît peste cîteva firișoare de tutun pe care le suflă nemulțumit în praf.

— N-ai o țigară ? se întoarse spre frate-său.

— De unde ? ! ridică Dumitru ambele mîini. De-o lună fumez doar frunză de dud... Dac-ar fi fost verde, făceam gogoși de mătase în git...

Ion porni să intre în casă după tutun, dar drumul îi fu tăiat de melița muierii :

— Nu te mai duce degeaba, că doar știi că l-ai terminat de ieri...

— Ia mai tacă-ți fleanca ! se supără cu adevărat, sporindu-și pofta după o țigară, dar se întoarse lîngă dud. Ești gata cu cicăleala !

— Doar știi că nu-ți dă nimeni altul, cu împrumut ! încercă să-l înduplece muierea.

— Asta-i adevărat ! întări Dumitru. Oamenii s-au cam înrăit și numai dacă-s de-aproape se mai ajută pe-o vreme ca asta...

Bărbații tăcură iar, cu privirile mijite, ferindu-se să se mai privească.

— Toate ca toate, reluă într-un timp Dumitru, dar mi-e de pămînt...

— Adică ? tresări Ion.

— Așa cum zic... o să pierd pămîntul !... Ieri m-a chemat Bacalo la conac... Dumitre, zice, păi ce faci, că s-a-mplinit sorocul ? !... Dom' Bacalo, mă jeluiesc, doar știți c-a fost secetă și n-am făcut decît cițiva știuleți pe care i-am și mîncat cu copiii ! Mai păsuiți-mă o vreme, că nu vă rămîn dator, pînă la urmă găsesc eu de undeva... De unde ? sare el. Că dacă nu-mi luați pămîntul la reformă, acum aveam și eu și voi ! Cu ce mi-a mai rămas din moșie nici eu nu mă descurc ! Așa că, datoria-i datorie ! Dacă nu-mi dai porumbul înapoi, îți iau pămîntul, cum ne-am înțeles !.... Am copii, dom' Bacalo, gîndiți-vă și dumneavoastră !... La mine cine se gîndește ? se minie el. Da uite, să nu zici că-s rău, o zi, două te mai aștept !... Așa că, își întoarse privirile spre Ion, asta este !

— Da' ce, mirii muierea de pe prispă, zmucind fuiorul printre dinții daracului... crezi că pe noi ne dă porumbul afară din casă ? Numai noi știm cîte greutăți avem... fata a crescut, e codană acum, și-i trebuie atitea... pe băiat trebuie să-l dăm la școală la oraș... Nu mai spun de impozit, de foncieră, de cai, de vacă, de oi...

— ... am mai încercat eu să-l înduplec, urmă Dumitru cu ochii în ochii lui Ion, dar n-a fost chip... O zi, două, atît ! a repetat. Altfel îți iau pămîntul !... M-am întors acasă și-am spus totul femeii... Și ea s-a și pus pe bocit : că ce-o să facem noi fără pămînt ? N-a rodit anii ăștia de secetă, dar pe urmă ? ! Și-apoi avem copii, nu trebuie să ne gîndim și la ei ? ! Sînt ei flămînzi și slabi cum e caloianul, dar atît cît avem, două pogoane, la anul tot facem de mămăligă...

Dumitru se opri, căci cuvintele parcă i se risipeau în gol, spuse încă o dată doar pentru el. Tăcuse și muierea de pe prispă, dar trăgea cu tot mai multă îndîrjire și mai repezit la darac, gata să rupă fuiorul. Ion tresări din gînduri și-și întoarse privirile drept în ochii lui, dar nu desluși în ele nici o licărire, ori de mică.

— ...du-te și tu la Ion, că doar ți-e frate ! m-a minat ea... urmă Dumitru, încercat de-o speranță ce-i luminase ochii... Doar n-o să ne lase să pierdem pămîntul !

— De ! se încurcară iarăși gîndurile lui Ion.

— ...trag și la jug, îl încredință Dumitru, numai să știu că-mi păstrez pămîntul pentru copii !

— Vremurile, Dumitre... pentru toți e greu !

— Astă vară, meliță iar muierea, cu fuiorul ridicat ca un ciomag, cînd noi ne speteam pe grînd la sapă, tu dădeai ocol pogonului de la deal, cu ochii la cer după ploaie... Acum ai venit la prostu-ăsta de frate-tău, să-i înmoi inima... că ce zici tu, e frate și trebuie să-mi dea !... Dar cînd ne purtai pe ușile tribunalului nu-ți era frate ? Acum cum ți-ai adus aminte ?... Ce dac-avem pămînt mai mult ? Ce, l-am furat ? !

— N-am vrut să-ți aduc aminte, scrîșni înfuriat, dar încă stăpînindu-se Dumitru... dar din pămîntul de pe grînd cel puțin o brazdă este și a mea !

— Da ? izbucni ca înțepată muierea și dădu cu daracul de pămînt. Ia caută-ți de drum ! Afară !

Ion mormăi, nemulțumit de izbucnirea ei, dar nu-i făcu decît un semn cu degetul, să intre în casă. Nu era clar, dacă-i dădea dreptate sau numai nu vroia să se ia la harță cu ea. Dumitru întîrzie încă pe banca de sub dud, parcă lovit în moalele capului, așteptînd totuși cuvîntul fratelui său. Cum acesta întîrzia încă în gîndurile lui, se ridică nedumerit, dar tot mai întîrzie un șir întreg de clipe, potrivindu-și îndelung pălăria pe creștet. În cele din urmă încremeni, neștiind nici ce-ar mai putea spune, nici ce altceva să facă.

— De, Dumitre ! ridică Ion umerii într-un tîrziu, Dar cum dădu Dumitru să plece, tremurînd de neputință și cu ochii ca orbi, îi apucă brațul și-l opri, cu ochii tăiați de-o lumină ascunsă, mijiți... La urma urmei, dacă tot trebuie să-l dai, de ce să-l dai lui Bacalo ? Îți dau eu cele zece coșuri de porumb și-mi dai mie pămîntul !

Dumitru se clătină, ca bătut de vîntul acela fierbinte ce venea din cîmpia încinsă, căută dudul dintre ei cu mîna tremurîndă și se așeză ca prăbușit pe banca roasă de vreme. Simțea că nu mai avea puterea să se ridice de-acolo și poate că, de fapt, nici nu mai dorea. Căci toate din jurul lui își pierduseră în clipa aceea orice rost și nimic nu mai merita o altă osteneală. O resemnare rece și ciudată îi înghețase gîndurile și-i paralizase ca un trăznet voința...

teatru

Gala de teatru
(Brăila — 1987)

Sub auspiciile C.C.E.S. și ale A.T.M. (președinte Dina Cocea), Teatrul **Maria Filotti** și-a demonstrat capacitatea de organizare (alături de Comitetul Județean de Cultură), dragostea pentru perpetuarea tradiției culturale brăilene, interesul pentru stimularea mișcării artistice teatrale în vederea promovării dramaturgiei contemporane românești închinate femeii —, prin diversitatea acțiunilor cuprinse în cadrul primei Gale naționale brăilene (1—8 martie, 1987).

Programe radiofonice, realizate de Dan Puican și Julieta Țintea, au adus în atmosfera caldă și receptivă a sălii de spectacole, cîteva voci celebre din Fonoteca de Aur a Radiodifuziunii Române (începînd din 1951), voci aparținînd unor actrițe de seamă ale scenei românești, precum Lucia Sturdza Bulandra, Maria Filotti, Irina Răchițeanu-Șirianu (ultimele două originare din Brăila), Dina Cocea, Eugenia Popovici, Carmen Stănescu, Draga Olteanu ș.a. Datorită Luciei Hossu-Longin, Televiziunea a fost prezentă cu un spectacol T.V. (vizionat pe video), în regia lui Dan Necșulea **(Ochii care nu se văd...)** Cițiva actori s-au remarcat în susținerea unor originale recitaluri dramatice : Carmen Ciorcilă (mizanscenă contrapunctică între gest, mișcare, cuvînt) de la Teatrul **Alecsandri** din Iași, secția Sucea-va, Victor Ianculescu și George Marin, actori ai teatrului brăilean.

În cadrul festivității de deschidere a Galei, Teatrul **Maria Filotti** a prezentat (hors-concours), spectacolul **Cineva te iubește pentru toată viața,** în regia lui George Motoi, cu participarea acestuia și a Cezarei Dafinescu (firesc, spontaneitate, umor, șarmul cuceritor al Cezarei).

Teatrul **Bacovia** din Bacău și Studioul de Teatru al I.A.T.C. au intrat în concurs cu **Matca,** în regia lui Kincses Elemer și respectiv, Mona Chirilă. Pentru contribuția lor artistică, Luminița Botta a primit Diploma revistei **Teatrul,** iar Premiul pentru debut feminin a fost distribuit, **ex-aequo,** Oanei Ștefănescu (interpretare) Monei Chirilă (regie), Irinei Dimiu (scenografie).

Teatrul **Giulești** a fost reprezentat în Gală prin **Iarna cînd au murit cangurii** de Sorin Holban, în regia lui Cristian Munteanu. Amestecul de duioșie și ironie, de luciditate și identificare răzbate din interpretarea tuturor actorilor (unii dintre ei au șarjat excesiv : Agatha Nicolau, Mihail Stan, Ana Trofin, Nicolai Ivănescu). Pentru firescul jocului și pentru forța interpretării, pentru tandrețea replierilor în virsta copilăriei și pentru capacitatea de detașare a actriței de limitele personajului, Ileana Cernat (originară din Brăila) a primit Diploma Revistei **Luceafărul** (însoțită de placheta Galei). Juriul a acordat Premiul pentru cea mai bună interpretare feminină a unui rol secundar Agathei Nicolau (Bătrîna Doamnă).

Gala brăileană a fost onorată de participarea, hors-concours, a Teatrului **Mic** (căruia i s-a acordat Diploma de onoare) cu **Ana-Lia** de Dina Cocea, în regia lui Dominic Dembinski, cu Dina Cocea (Diploma de onoare) și Tatiana Iekel (într-un dialog emoționant, de înaltă ținută) și **Bătrîna și hoțul** de Viorel Savin, în regia lui Cristian Hadjiculea, avîndu-i ca interpreți pe renumita Irina Răchițeanu-Șirianu (într-o formă extraordinară) și Sorin Medeleni. Jocul de mare clasă, stăpînirea de sine, impecabilitatea frazării, a rostirii, a pauzelor, a privirii fac din Irina Răchițeanu-Șirianu o demnă urmașă a Mariei Filotti. Ca și Dinei Cocea, pentru măiestria interpretativă pe scena Galei, și Irinei Răchițeanu i s-a acordat Diploma de onoare.

Teatrul **Nottara** s-a prezentat cu o piesă de casă, jucată fără întrerupere din 1981. **Pensiunea Doamnei Olimpia** de I.D. Șerban, în regia lui Constantin Dicu, rezistă datorită înfruntărilor tragi-comice și, mai ales, datorită aportului actoricesc. Reprezentația a fost susținută, pe scena brăileană, cu o vervă continuă de Lili Nica-Dumitrescu (Premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol principal feminin), de inepuizabila Gilda Marinescu, de Camelia Zorlescu, Victoria Dobre-Timonu, Doina Ionescu-Sin. În notă discret-gravă, cu distincție, au jucat Lucia Mureșan, Margareta Pogonat, Tania Filip.

Nicoleta Gherghel

plastică

Nevoia de forme

Sculptura lui Bela Crișan ilustra, și o mai probează încă și astăzi, o statornică preocupare nu atît pentru compunerea ori delimitarea într-o masă de materie a unei forme, cît pentru dezvăluirea plasticității unice a pietrei, bronzului și, mai ales, a lemnului. În succesive apariții expoziționale, desfășurate de-a lungul unui deceniu de febrile experiențe creatoare, sculptorul își descoperise chiar un semn distinctiv în „lemnul curgător" ori în „piatra inlăcrimată", ca să utilizăm două din metaforele predilecte ce i-au definit pînă acum orientările estetice.

Artistul supunea materia explorînd calitățile și particularitățile acesteia pînă dincolo de limita aparențelor naturale. Viziunile sale s-au vădit a fi emanația unei subtile înțelegeri și reevaluări a materialului ce-l avea în studiu. Opțiunile sale artistice au valorificat tocmai asemenea disponibilități ascunse, dar esențiale, ale materiei. Formele rezultate din acest demers disectiv urmau rigorile unor legi interioare, particulare, hotărîte de însăși fibra lemnului sau de carnația marmurei ori calcarului.

De astă dată, Bela Crișan evadează din mreaja lăuntrică a materiei, plasticitatea intrinsecă a acesteia nemaifiindu-i îndestulătoare pentru a-i hrăni **nevoia de forme.** Pentru că sculptorul nu-și poate obiectiva altfel instinctul creator decît prin plăsmuirea unei forme. Căutările de pînă acum ale lui Bela Crișan se rezumau, în linii mari, la un univers abstract, teritoriu constrîngător chiar și pentru cel mai ardent spirit imaginativ.

Răspunsul artistului, din această expoziție de la „Simeza", este tranșant : întoarcerea la real. La o realitate a formelor primare, a căror expresivitate naturală este accentuată numai de intervențiile sculptorului în actul conversiunii artistice. Capacitatea de a desluși și a reține din masa materiei acele virtuți, acele atribute care să-l confere o maximă expresivitate l-au impins pe artist într-un alt orizont. Și anume, acolo unde prospecțiunile sale pot articula un limbaj plastic coerent, apt să susțină elaborarea unor forme plauzibile. Substratul material dominant este, și de această dată, tot lemnul, pe care sculptorul îl înnobilează cu tegumente prețioase din piele colorată și suprafețe de metal eloxat. Pentru că acum atenția sculptorului nu mai e reținută de spectacolul fibrei, al structurii lemnoase, ca unic pretext plastic — deși în expoziție se distinge și un omogen conceput ciclu de „Forme" (I—VI), ce se vrea argumentul trecerii la o altă manieră de tratare a discursului său plastic. Prin această modalitate Crișan amplifică vigoarea expresivă a formei, a detaliilor ei — a crengii și ciotului, a nervurii lemnului — efect pe care modelajul nu l-ar fi putut reda întru totul. Sînt cîteva piese expuse — **Marele tors ; Bustul lui Narcis ; Animal din Pădurea de Argint ; Fragment din Marele Elefant** — în care artistul a intervenit atît cît să-i reliefeze virtuțile expresive deja conținute în starea primară, crudă, neprelucrată.

În alte lucrări — **Portretul lui Narcis ; Ivirea lui Icar ; Portret** (o remarcabilă demonstrație de depersonalizare a obiectului creat) — artistul construiește mai elaborat forma, o subsumează inteligent unei idei prelucrînd (ca în **Portret** ori **Marele tors)** în cheie modernă o lecție clasică. Dar, poate cea mai definitorie dintre lucrările expuse, care însumează într-o inspirată și coerentă formulă plastică actuala experiență estetică a sculptorului, este **„Organism asimilîndu-și propria imagine".** Versiune plastică de mare forță expresivă, plină de sugestii în planul poeticii artistice, pe care o propune autorul în acest moment și care indică sensul posibil al evoluției creației sale. Forma oglindindu-se pe sine pînă la a se devora în strădania de a naște o altă formă, mai viguroasă, mai aproape de perfecțiune, iată una dintre semnificațiile codului estetic pe care ni-l transmite artistul prin această lucrare și, implicit, prin ansamblul pieselor din această atît de incitantă și unitară stilistic expoziție personală de la „Simeza".

Corneliu Antim

viorel sâmpetrean

Țăria verii

– Părere-i gîndul că făptura
Aceasta, teafără și vie,
Menține-n echilibru tainic
Și îndelunga îndoială ?
Numai părere dară fie
Divina sevă
Care arde-n foșnet,
În cruciada minerală ?

– Tu, suflete, primești arvună
Miezul fierbinte, cel duios,
Al verii ce se stinge greu
Sub platoșa nemingiiată de țărînă.

Făptura aceasta e țăria verii
Pe care nimeni n-o atinge
Și nici cuprinde în țăria
Cea orbitoare și înțeleasă
A grelelor cadrane, rare.

– Rămîi în lutul cel strateg
Din care aburi calzi
Răzbat și se prefac în apă vie,
Cutremurătoare.

Flacăra

La seva încercată în prundișul de jar
Să ajung, suflete, cutremurat să apar

Prin aerul teafăr cînd este atins
De flacăra de gheață a izvorului stins.

Să mă îngrop în seve – ca în lumine –
Și în vițele rugului tăișuri mă-ncline

Cum rădăcina c-un fruct nepătruns se încarcă
Ademenindu-i făptura, însingurindu-l în soartă.

Cît mă încearcă măsura, cît încă îmi pare
Că moartea cadranelor e întrupare

În carnea vindecătoare a cuvîntului rar,
Acela, sortitul, nevindecind în zadar.

Lumină

– Eu te-am pătruns, lumină, liber să desfid
Singurătatea în care te închid

Cei ce izvor își fac din stea ori dintr-un frate
În libertatea îngîndurată a sterpelor carate ;

Te-am păstrat sub piatră de moarte în gînd
Cu harul neîngrădit al omului de rînd,

M-ai vindecat, am urcat în trunchiul tău de apă
Cu aura înzăpezită a stelei care sapă

Într-o fîntînă larguri, ca apa grea s-apară
Flacăra ce stinge semnele de-o vară.

Rugul de piatră

El sta însingurat
În fala purpurie
A lăncii sale :
Vedea cum trec
Și cum se pierd
– precum sărmanii nori –
Aspre coline,
Vindecate doar de cioplitori.

Un țipăt în uimire
Tinjea în orice piatră
Și-n împrejur,
Un zvon iscoditor,
Prea liber să jertfească lutul
Sub care piatra crește-n vilvătaie
Și nu mai are rădăcine
Să mai moară.

Amintire

Eu am pierdut un țipăt în strînsul, lung pămînt
Cînd pietrele lo rîndul lor agonizau tăcînd

Cînd apa crudă străină-i să vindece o pată,
Ea fiind întreagă și nemăsurată judecată

Iar aripile-i s-au stins în rădăcină
Cu-o ultimă și prea puternică lumină.

Portret

Eu, astfel, stau neîndupleeat, aproape
De îndoiala orarelor ce nu mai pot să-ngroape

Cu înc-o năruire făptura de prihană –
Chiar dacă sufletul nu mai știa de vamă

El, întremat de rază, străin de orice ură
Încremenise înlăuntru : un munte-ntru-făptură.

VÎNĂTOARE ÎN NOAPTE

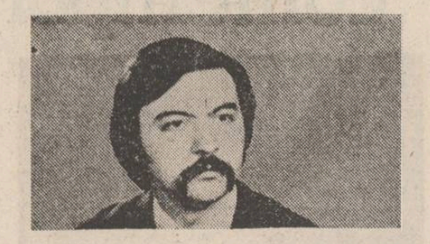

aurel maria baros

Săptămîna trecută, nu mai departe, ultimele răbufniri, zvicnite, ale crivățului măturaseră ierburile mărunte și tufișurile de pe coasta Zuveicaților, spulberînd zăpada. De astăzi însă, ca-n fiecare ajun de Bunăvestire, începu să se desprimăvăreze ; asta înseamnă c-o să dea românul în curînd de burnițe, drumuri desfundate, viituri, arături înecate în ceață, pînă cînd, încetul cu încetul, cerul se va limpezi și adieri călduțe vor zbici pămînturile.

Pe urmă, oamenii or să iasă cu plugurile pe deal, care-or avea cu ce, care-or mai avea boabe de pus. Și coama dealului, din argintie cum e, o să ajungă neagră-neagră. Peste deal umblau și privirile Petriei lui Tertelea, pînă încolo, spre marginea satului, la cimitir. Omul ei, săracul, abia dacă apucase mai an să-și termine pogonul de arat. De-atîta lucru fusese și el mulțumit într-o viață de om. Apoi însă rînduielile bisericești și boala copilului de ieșise slăbit din iarna asta, îi mîncaseră și pogonul...

— La Constanța ? ! îl auzi Petria de pe sală pe domnul Gustea, care îi povestea ceva lui alde Cîrstoci, mare consilier comunal, venit după mălai și el. Eheei, pe-acolo mă ținea un unchi care lucra pentru casa Princeton din Anglia, înțelege și tale, om avut, nu așa... O dăceam biiine, pînă să mă împotmolesc aici, la Zuveicați !... Tot acolo am făcut și armata, la marină, oho! și cîte am mai pățit! Păi vreo șase luni am stat mutat disciplinar pe-o insulă, pe urmă, acum doi ani, cînd s-a întîmplat cu vaporul ăla, Potemkim, nu știu dacă ai auzit de el... eh ! eu îi făceam cadouri de sute de lei nevestii comandantului... Păi, două sute era perechea de boi, nu ?

...Mai rar om bun ca domnul Gustea, nici să nu-i treacă muierea pe dinainte, spuneau oamenii. De la el se împrumutase de mălai toată su' coasta, fiindcă de la boier cereau ăi învoiți pe moșie, ăi din Malu, cereau ca la ușa cortului și rămîneau cu mîna întinsă degeaba. Dar Gustea era om ; numai că venise aici și, în doi ani îl sărăcise Gustoaica ; lasă, că nici el nu le mai amintea tuturor de împrumut ; se uita mai întîi în bătătura omului... „Îi spune ăstuia de perechi de boi și el o fi venit pentru o tîrnă de porumb, care la prețurile de as' toamnă era un leu !“ îi trecu femeii prin minte, în timp ce își rotea privirile, pentru a nu știu cîta oară, spre poartă.

Pe-acolo trebuia să fi intrat, de-un ceas și mai bine, fratele ei, Năstase, de era băgat la domnul Gustea.

— Uite-acu viu ! îi strigase el din fuga căruții. Mă duc pîn' la moară într-un suflet și viu !

Tot într-o alergătură și Năstase, ce să facă ; Petria îi luase seama mai bine : „Greabănul ce-a mai rămas de el !“ Cu gîndul ăsta închisese ea porțile după Năstase și venise pe sală să-l aștepte ; îl aștepta, deși Gustoaica o lămurise din capul locului că are de stat pînă în noapte. „Păi, ce să facă el atîta la moară ! se întrebase a lui Tertelea. Că n-avea nimic în căruță, doar niște saci goi...“

Și uite că zăbovea. Tocmai acum, cînd avea mai mare nevoia de el...

Un fîlfîit ușor de aripi o făcu să-și arunce iar ochii spre poartă. Dintr-acolo, de pe acoperișul unui pătul ridicat într-un pîlon înalt, guguiau cîțiva porumbei, încălziți de razele blînde ale soarelui. Privirile ei scăpară însă dincolo de pătul, pînă sub aplecătoarea magaziei, unde zări o sanie joasă, încărcată cu doi saci. Și deodată înțelese : nu mai avea nici Gustea porumb, cumpărase ! Ăia erau saci boierești, cu dungă roșie pe mijloc... De asta plecase fratele Năstase cu căruța goală la moară, la Mondea. Să cumpere !

Petria coborî încet pragul casei ; n-avea rost

Sculpturi de Bela Crișan

să mai aștepte. Năstase, lucru sigur, se-ntoarce abia după scăpătat : acum, pe sărăcia asta, cînd nu merge moara, alde Mondea nu dă mălai nimănui la lumina zilei.

★

Primul lucru pe care-l făcu atunci cînd ajunse acasă, fu să-și caute găinile : două găini avea, ele ce-i mai călcau bătătura. Le găsi într-o polată lipită de casă ; acolo dormeau pe niște prăjini puse din perete în perete, deasupra unei putini goale. Tot acolo le lăsă, închise ușa — o jumătate de poartă din ulucă rară, nici n-ajungea pînă sub acoperiș — și-i potrivi bine cioaca. Așa i se întîmpla de fiecare dată : seara, închidea bine găinile și le număra — șase ; dimineața, cînd le da drumul să mai scîrme prin curte, la număra iar — cinci ! Azi așa, mîine așa, pînă se pomenise c-a rămas numai cu două găini. Și, barim cu astea două, ultimele, să se ducă la Stolnici, la spitalul din vale, unde, de-acum cîteva zile, îi zăcea copilul de piept ; se chinuia copilul și bani nu erau, pămînt de vîndut nu era, porumb nu era.

Pînă dimineață, se gîndea Petria, se poate întîmpla să nu mai fie nici găinile ; ea o să se scoale cu noaptea-n cap, să plece la cimitir, la tămîiat, și casa rămîne singură : „Intră 'otu fluierînd. Că și Năstase ăsta, tocmai acum se brodi cu moara !... D-aci din tîndă, oricît de greu ar fi dormit, auzea orice mișcare...“

...Spre dimineață, pe întuneric încă, o trezi un zgomot care răzbătea prin peretele de pămînt al casei. Nu mai stătu pe gînduri Petria își aruncă o scurteică pe umeri și sări afară :

— 'Oții ! 'Oții la găini !

Păi, curțile oamenilor erau depărtate, degeaba da gură ; striga așa, ca femeia, doar l-o sperla pe ăla. Dar hoțul — cît timp pîndi ea să-l audă ce face — parcă pierise cu totul. Dacă văzu, puse mîna pe-o furcă rezemată de parmalic și deschise ușa polatei ; dinăuntru nu țîșni nimeni cu gîtu-n dinții furcii. Numai o ricîitură înfundată i se păru ei c-ar veni dintr-acolo, ori de undeva, din adîncul pămîntului. Atunci se repezi și trase de lîngă prag — unde-o proptise după spălare, ca s-o ia puțin gerul — o masă rotundă, mică, de-a cu trei picioare ; o trînti drept peste gura putinei ; puse deasupra, din repezeală și-o trupină de salcîm, nimerită prin coșare. De-abia după asta bătu cu furca în doagele butiei :

— Ieși, mă, d-acolo ,să te văz și eu la obraz !

Nu primi însă nici-un răspuns: doar un fîșiit și niște sărituri ușoare ; îl prins se foia, se zbătea. „Să știe că e vreun dihor!... Că om nu e !... Ori vreo vulpe !“

Ce să mai fugă după vecini, trei case și alea la dracu, mai bine să vire furca-n putină. Dădu măsuța la o parte, puțin cîte puțin : o vulpe era! îi zărise ghearele. N-avea decît s-o împungă : o dată, de două ori, de zece ori, în cap, în ochi, în burtă, la întîmplare, pînă o răpune.

Se opri de-abia cînd își dădu seama că lighioana nu mai mișcă. Băgă mîna în putină și-o scoase afară, de-o întinse alături ; era frumoasă, cu blana bogată, îndesită; coada lungă și stufoasă venea înc-odată cît ea ; botul îi rămăsese căscat, podidit de sînge, vru să-l șteargă c-o mînă de zăpadă însă clamp ! sunară dinții vulpii, și Petria icni :

— A dracului, acu te-ai găsit să mă muști ! Na ! mai strigă, înainte de-a-i înfinge furca în gît.

★

S-au muiat de ieri zăpezile la munte și girla, umflată, a prins să curgă vînătă la vale, plină de sloiuri. O săptămînă de-aici înainte n-o mai poate trece nimeni cu piciorul. Ocoli și a lui Tertelea tocmai pe la podu-ăl vechi, apoi se pierdu grăbită spre zăvoi, prin întunericul care stă gata să se destrame. Drumul e greu, alunecos, și ea îndeamnă, fiindcă trebuie să i se lumineze în deal, la conacul boieresc ; a auzit prin oameni să acolo vînduse o vulpe muierea lui Macamete ; chemase conița pe unul din Malu de-o jupuise cu dibăcie

Se bucură Petria, își face socoteala, cu banii de i-o lua, să ajungă spre prinz la spitalul din vale, la copil.

Mergea încă prin zăvoi, cînd auzi vuietul Lerului care stringea apele de pe deal și cădea-n girlă sub umărul caselor boierești, într-o rînă adîncă. De cum ieși sub cerul liber, își aruncă ochii peste postața bună pe care-o mai avea de străbătut. Un rotocol mare de pași însemna locul ăsta acoperit cu-n praf de zăpadă : urmele veneau dinspre viroagă încoace, coteau spre ripă și se întorceau iarăși în Leru. Pînă să se întrebe după ce răscoliseră atîția oameni pe-aici, se-mpiedică de-o căciulă, care-o fi pierdut-o, că era o căciulă bună, roșcată, dar plină de noroi... Din mers, o îndesă în sac, lîngă vulpe. Călcă peste urmele alea și abia în buza ripei se opri să-și tragă sufletul. Răsărise și-o momîie mai încolo: român era, îi deslușî motul căciulii.

— Mă, neică ! strigă la el, și aerul rece al dimineții îi rupse gîtlejul. Mă, n-auzi, mă !

Omul sta cu spatele, se uita spre răsărit drept spre conac. Acum putu să vadă și Petria: pe după turlele conacului se prelingeau văpăi roșiatice de foc. Ardeau casele boierești !... Se-auzără chiote, țipete, dincoace de garduri oamenii începuseră să mișune dar, se vedea bine, aveau în mîini șomoioage de paie aprinse, nu căldări cu apă !...

Strigătele răzbăteau pînă aici, clare :

— La pătul, hai la pătul !

— Staneeee ! Hai, băăi !... Ioanee !

— Să nu scape nimic ! Dați foc peste tot, băi! Peste tot !

Butoaie mari, din care țîșnea vinul, se rostogoleau pe coastă în Leru. Și ăl de-i făcea vînt țipa :

— Păzea, măăă ! Păzea !

Înmărmurită, Petria rămase locului, în marginea rotocolului de pași, din noroiul căruia părea că-i vine greu să-și smulgă picioarele. Și nici-un gînd nu putea să desprindă, oricît se chinuia, din mintea ei învălmășită, în care atîtea se-ncîlceau și se pierdeau pe dată aiurea.

— Doamne, ce pălălaie ! murmura întruna, ca femeia proastă.

Și din focul acela întețit, care cuprinsese totul, creșteau acum zorii, limpeziți și înalți, pînă în temeliile cerului.

— Eheei ! izbucni ăl de făcuse mai adineaori pe mutul, un moș, apropiindu-se de Petria. Păi, așa este pe de-a rîndu', pe toată valea de la Tufeni încoace ! La Tufeni i-a dat foc morii lu' Simu, la Bîrla arde averea lu' Ciolmac, la Ciocești mătăsăria lu' Șurligai... A venit Mărin Streche de la Tufeni, mă, capul răscoalei, și i-a sculat p-ai noștri din Malu ! Satu' cu mic, cu mare !... Să terminăm cu boierii ! i se dezlegă limba omului ; vorbea chiar cu o înverșunare greu de ghicit în trupul lui puțin.

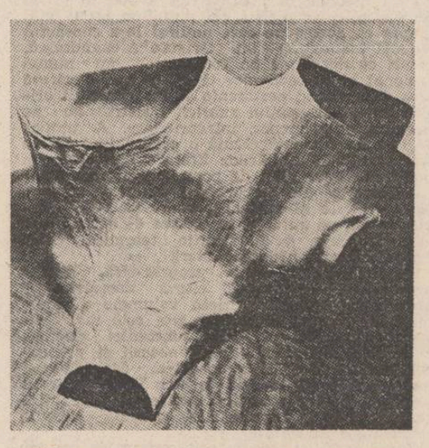

— Doamne, ce pălălaie !... șuieră Petria, nelu-îndu-și ochii de pe deal ; sacul îi scăpase din spinare, bîjbîia după el c-o mînă. Doamne, ce pălălaie !

— Vorbești a bobota ! se răsti moșul. Așa le trebuie !... Ăhă, să fi putut și eu !... Auzi, taică, mare noroc avu boieru', că e la oraș, altfel ne pomenea și-n mormînt !... Da' ea era acasă, conița... Hoața aia, ce ne mai jupuia !... Să zică bogdaproste că n-au prins-o mălurenii, sărăntocii, cît au alergat-o pe colea, c-o jupuiau d-adevăratelea și ei, pe loc !

— ...Da' un' s-a ascuns ?

Făcu un semn scurt cu capul bătrînul, spre ruptura malului, și Petira se cutremură : în umbra aceea tulbure, jos, văzu o femeie risipită pe zăpadă ; creierii i se sleiseră pe-o buturugă. Conița !... De-acolo, din ripă, își rînjea dinții albi, mari, ascuțiți dintr-odată. Apucase cu gîtul strîmb, ca și cum se încorda să-l ridice și, dacă buza ripei n-ar fi fost atît de sus, s-ar fi repezit să-i muște de ceafă pe sărăntoci. O să vedeți că nici acum ,că sînt moartă, nu scăpați, părea că amenință gura ei schimonosită.

★

Și, într-adevăr, la cîteva zile a venit armata și în acest ultim sat din țară în care izbucnise răscoala ; a venit și a tras în mălurenii învoiți pe moșia boierului ; pe cei care s-au ascuns i-a dibuit și i-a omorît în bătaie, i-a trimși la ocnă. Numai al lui Tibă a fost iertat, fiindcă slobozise vitele închise în grajdurile conacului, să nu ardă de vii ; cine să știe că o făcuse de milă... Soldații au avut ordin să treacă și dincolo de girla Cotmenei, unde au scotocit, la rînd, în toate curțile oamenilor de sub coastă. La taica Dutana — ăl care, de la războiul cu turcii încoace de-abia se arănea și el c-o mînă — au dat de un lăcăt luat după ce arsese conacul ; l-au bătut de-a zăcut bietul om o săptămînă. Încolo, n-au mai găsit decît căciula de vulpe a coniței la Petria lui Tertelea ; dar pe ea n-au apucat s-o mai bată; se întîmplase, c-o noapte în urmă, s-o lovească turbarea.

Era-nțelept ca Grecii

Savantului patriot Ion G. Coman

Era-nțelept ca Grecii, era-nvățat ca Platon.
Un cer arzînd de vise l-a-ntristat și totuși
O vale de driade și-o pajiște de lotuși
Lui i-au hrănit și limba și cearcănul de gînd,
A stat pe-această lume în piscul ei vibrînd
În mesianic umblet ; și-n mersul ei rotund
Era o dimineață aprinsă de luceferi,
Grădină de zambile albe fumegînd,
Cerescul duh al stării în care se ascund
Comori plutind de vise și îngerii, pe rînd.
Era-nțelept ca Grecii, era-nvățat ca Platon.

Tot ce iubea în sine se prăvălea din cer,
Cu munți de stele-aprinse și raiuri de tăceri.

Unde-ai plecat, în care priveliște de stele ?
Tu ai cîntat țăria, nu aurul din ele.
Tu ritmu-ascuns al lumii l-ai auzit curgînd
Erai înalt ca Firea și soarele de blînd.
Unde-ai plecat tu, oare, tu ce-ai visat
la stele
Cît toți poeții lumii la pulberea din ele ?

Ne vei rămîne-n toate o kalokagathie
Ce viața o încheagă-n sublimă armonie.

Vasile Nicolescu

constantin atomii

Veșnice amurguri

Trec amiezi spre veșnice amurguri
Dimineți se urcă spre amiezi.
Tot mai multe sate intră-n burguri,
Nordul se retrage în zăpezi.

Arborii par gata de plecare
Înșirați pe veacul unui drum ;
Ochiu-i pierde peste-un deal de zare,
Iepuri mari ciulesc urechi de fum.

Tot mai arar

Îmi scutur des privirea de frumuseți banale.
Prin suflet zac pustiuri cu oaze de noroc.
Mereu alte-nțelesuri îmi ies de-acum în cale,
Oricît cioplesc cuvîntul rămîne echivoc.

Tot mai arar, prin viață, ispitele mă-ncearcă,
Scadențele trăirii azi nu le mai ascund.
Și, totuși, nu se vede în zare chip de arcă..
De-atîta așteptare am devenit mai scund.

Cum nu mai sînt copilul mustrărilor nefaste,
Altarului de scuze păcate nu-i mai pun.
Vreau fulgerul ciocnirii cuvintelor contraste
Să-mi ardă existența din orice loc comun.

Feerii astrale

Amurgu-a tras cortina nopții iară.
Se culcă ziua-n pat de amintiri.
Pe scena lumii cîntă la vioară
O Lună zăpăcită de iubiri.

E-un vălmășag de feerii astrale
Născut din ceasul nopții efemer
Că se opresc și fluviile din cale
S-asculte melodiile din cer.

Chemare

Ne cheamă iar seninul de la munte.
Ne vom sui în piscuri temerari.
Cu laurii de vise noi pe frunte
Vom fi sub boltă cei mai statuari.

Iar vom privi cu ochi de bucurie
De pe Ceahlău – seducător Olimp,
Cum umblă vara blîndă pe cîmpie
Și trec pe zări convoaie mari de timp.

Nu-i nimeni vinovat

Bătrînii munți își schimbă iar culoarea.
E mult mai cald în nord decît în sud.
Și se confundă clarul sub răcoarea
Din depărtări ce nu se mai aud.

Nu-i nimeni vinovat că e-o părere
În ochii noștri cerul albăstrui,
Așa a fost prin zeci și zeci de ere...
O fascinantă boltă care nu-i.

Înaintăm pe drumul lin spre zare.
Sîntem de vraja firii răscoliți.
Copacii-n șir par gardă de onoare
Stînd trecerilor noastre neclintiți.

Trei drumuri

Mai arde orizontul în brațele mirării,
De ora asfințirii mi-s ochii osteniți.
Ogoarele se culcă sub umbrele-nserării,
Ies liliecii nopții din palide răchiți.

O Dunăre de aur domol din cerur piere
Sorbind-o parcă Marea roșcatului amurg,
Spre satele din vale cu turle de tăcere
Trei drumuri, din trei dealuri, ca trei piriuri curg.

Țăranul

El vine dintr-o depărtare
De vremi care se pierd în ceață.
E blînd și are ochi de zare,
Privirea-i ca o dimineață.

Sub primul trîl de ciocîrlie
Și-ntîiul buciumat de munte
Pămîntul doar pe el îl știe
Trudind cu zorile pe frunte.

Acasă s-a întors cu luna
Iluminîndu-i drumul seara
Și-mpovărat dintotdeauna
El a ținut pe umeri Țara.

film

«Trenul de aur»

Iată că serialul **Trenul de aur**, publicat de Ioan Grigorescu în **Luceafărul**, a devenit în cele din urmă film — după un scenariu de Ioan Grigorescu, în regia lui Bohdan Poreba. Este vorba aici de istoria tezaurului polonez salvat în ultima clipă din mîinile naziștilor și transportat prin România, cu generosul concurs al autorităților românești, pînă la Constanța ; de aici tezaurul va lua drumul Africii și va ajunge apoi la Londra. În film însă, drumul tezaurului este urmărit pînă la Constanța. Colaborarea lui Ioan Grigorescu cu regizorul polonez Bohdan Poreba poate fi considerată o reușită în aria filmului de aventuri. Film de acțiune, urmărind îndeaproape traseul convoiului care transportă aurul, **Trenul de aur face** și legătura necesară cu istoria, fără să devină nici un moment didactic, fără să-și piardă ritmul și concizia ; îndelungata practică a lui Ioan Grigorescu într-ale documentarului istoric, ca și într-ale scenariului de film își spune aici cuvîntul — interpretat cu profesionalitate de regizorul Bohdan Poreba. Ambele părți angajate în producție — atît cea română cît și cea poloneză —, își fac datoria cu pricepere și indiscutabil talent. Tablou de epocă, dar și film de caractere, construit după modelul consacrat al filmului de aventuri, dar fără să repete poncifele genului, **Trenul de aur** reușește să fie un film viu, proaspăt și totodată necesar. Imaginea lui Marian Stanciu și Nicolae Girardi își aduce și ea din plin contribuția la realizarea atmosferei stenice, credibile în datele ei concrete.

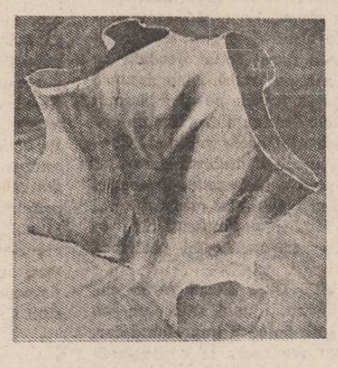

În privința distribuției, „cele două părți“ au însă criterii întrucîtva diferite căci dacă actorii polonezi — Vaclaw Ulewici, Ewa Kulinska și Arkadiusz Bazak —, „trag“ mai mult spre firesc, estompînd asperitățile și evitînd contrastele, distribuția românească — și îi numesc aici pe Mitică Popescu, Gheorghe Cozorici, Dan Condurache, Mircea Albulescu și Val. Uritescu — „merge“ mai ales spre pitoresc, spre culoare și parfum ; poate că motivul acestei ușoare nepotriviri vine și de acolo că partea română și-a pus la bătaie „artileria grea“ a actorilor săi de film, în timp ce partea poloneză și-a folosit și „linia a doua“... Mircea Albulescu și Val. Uritescu, de pildă, reușesc portrete de o deosebită pregnanță, în vreme ce Vaclaw Ulewici, pe de altă parte, într-un rol principal, se folosește discret și cu măsură, dînd personajului exact doza de anonimat necesară. În orice caz regizorul nu se dă în lături să exploateze aspectul colorat al aventurii. Muzica Corneliei Tăutu impune, ca întotdeauna, într-o fuziune perfectă a stării cu imaginea — lucidă și sensibilă totodată.

Sigur că nu de la un film de aventuri așteptăm acea reflexie majoră, necesară, asupra istoriei, reflexie existentă în paginile tipărite în **Luceafărul**. Salvarea tezaurului polonez, într-un moment în care Polonia era părăsită de aliații ei, înseamnă mai mult decît o aventură, o concepție politică superioară, o fraternizare semnificativă într-o epocă a rinocerizărilor. **Trenul de aur** stîrnește la asemenea reflexii prin adevărul istoric conținut.

Nicolae Mateescu

O viziune asupra spațiului spiritualității românești

Urmare din pag. 1

de certitudine : „E o retragere aici, în seminție ; / și ora care-și trimite / solii către-nțelepte fîntîni“. În ciuda unei formidabile desfășurări de forțe, versurile lasă uneori impresia de monotonie. Numai trăirea directă a limbajului salvează multe zone de ariditate. Cel ce proclamă „moartea sentimentelor“ rămîne un împătimit al vocabulelor sonore, ca în **Lilium breve** (1981), volum unitar prin tematica erotică tratată în orizontul purității (Angelo de Gubernatis în **Mythologie des plantes** apreciază crinul drept simbol erotic). Celebrarea iubitei în tonalități de „cîntare a cîntărilor“ nu trebuie să ne inducă în eroare : această prezență diafană, suavă e subordonată unei viziuni a formelor pure. A sosit momentul să afirmăm că poetul se dovedește a fi un continuator al lui Dan Botta (vezi „Eulalie : sunetcrin“). Dincolo de „rostirea frumoasă“, întîlnim hierogamia elementelor, metamorfoza interioară a lumii, sensibilitatea la posibilitățile incantatorii ale cuvîntului, plonjarea în stratul autohton. Semnificativă pentru nivelul „construcției arhetipale“ ni se pare următoarea „Autobiografie“ : „Sînt fiul Muntelui și al Mătcii / sub curcubeu / și mă numesc Făt-Frumos. / Cred în stejar / și-n verticala bradului din Carpați. / Cred în Muntele împurpurat cu păsări, / cred în Matca luminoasă a Fluviului. / Ocrotesc nunta furnicilor / mreana zbătîndu-se-n mișcătoare nisipuri, / logodna crinilor peste beznă. / Lupt / pînă-nflorește gresia, pădurea de sloiuri, / la casa-soarelui legănată sub curcubeu. / Apun și răsar în inel de diamant, / mereu izvor cu dor pe infinite-oglinzi“. Să reținem frecvența figurilor verticalității, ca și o serie de „entități“ ce configurează spațiul spiritualității românești (Muntele, Matca, Bradul, Curcubeul, Nunta).

Poetul potențează mitul mioritic prin depistarea unor filoane arhetipale, figurînd o **ars poetica** bine articulată, seducătoare prin sugestii și convingătoare prin realizare. Ultimul său volum, **Peregrinul în azur** (1984), eliberează sensurile profunde ale jertfei. „Peregrinul“ este „solul“ către Zalmoxis, „săgeată zvicnind / din arcul clipei eterne“ ce așteaptă „aruncarea-n trei sulițe, în fața purpurei...“. El ilustrează, de fapt, condiția creatorului. Poeme precum „Crinul și curcubeul“, „Kogaion“, „La floarea de stîncă“ sau „Cavalerul trac“ conțin datele unei adevărate cosmologii carpato-danubiene. De aceea, volumul se închele firesc cu **o geografie poetică** ale cărei patru „puncte cardinale sînt **Moldovalahia**, „acoperiș în două aripi / pentru toate melodiile Istrului...“ **Oltenia**, „argintul viu / jucînd / în toate oglinzile Dacoromaniei“, **Transilvania** „limbă de jar / dogorînd cerul“ și **Maramureșul**, „încreștită frunte / de suprem zeu hiperboreu“.

Dar starea de **„încintare“** e foarte apropiată de aceea de **„încintare“** ; pericolul narcisismului poetic este real. Credem că Ion Pachia Tatomirescu, reprezentant notabil al **generației retragerii la matcă** (al „refluxgenerației“, pe care o și teoretizează), va păstra cumpăna („curcubeul“) între manierism și originalitate. Iar dacă va renunța la stilistica exterioară a majusculelor și a grafiei explicative, care tulbură emoția lirică, notînd-o din sfera ei specifică, vom putea vorbi despre un poet întreg.

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XXVII)

Venit-a la Cluj flăcău de pe Argeş

De pe Argeş în sus, ar trebui adăugat numaidecît, deşi locul său natal e frumos nespus, ca şi pe Argeş în jos, cum zice balada şi marele poet conjudeţean : Comuna Aref în care s-a născut, după numele ei vechi, fiind o aşezare de pămînteni, cum se şi numeşte un sat învecinat, era consemnată în hrisoave şi acte voievodale drept Hareş şi Herişeni. Aici i-a fost dat să vină pe lume poetului atît de drag inimii noastre, la 24 februarie 1943, din părinţi învăţători : tatăl, Gheorghe Bădescu, localnic şi mama, Elena, de fel din Gorj, adică din Oltenia de sus, luînd termenul nu numai în accepţiunea geografică, ci şi spirituală. La anii cuveniţi, adolescentul Horia Bădescu avea să ia drumul liceului, şi nu oriunde, ci la vestitul aşezămînt liceal „Vlaicu Vodă" din Curtea de Argeş, tocmai pe vremea cînd pămîntul său natal era împresurat de construcţiile marii hidrocentrale din această zonă. Beneficiind de îndrumarea aleasă a doi distinşi profesori ai săi, Ion Rizescu, de limba şi literatura română, ca şi Dracu Moldovanu de la catedra de discipline filosofice, prin clasa a XI-a începea să gingurească poezie, să devină „stihuitor", deocamdată fără pretenţii.

Abia în 1964, cînd era student la Cluj, îi încredinţa, la „Tribuna", poetului Miron Scorobete o baladă. De ce student la Cluj ? Pentru că avea unele antecedente transilvane prin tatăl său care fusese învăţător la Ciucea cîţiva ani, bucurîndu-se de găzduirea la castel chiar a lui Octavian Goga. Anii aceştia de romantism academic, cum numai la Cluj-Napoca se mai pot întîlni, avea să-i evoce într-o mişcătoare „Baladă studenţească" din volumul „Starea bizantină" (Ed. Dacia, 1983).

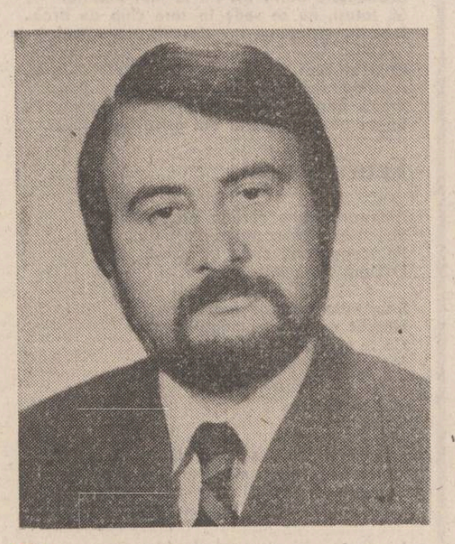

„Ah, filologi zvăpăiaţi de la Cluj!"

Prima ispravă editorială a flăcăului venit de pe Argeş a fost placheta „Marile Eleusii", tipărită în 1971, la editura clujeană Dacia, după care a mai editat încă 7 cărţi, una mai revelatoare ca alta, ca teme tratate, ca artă literară, nu o dată de maestru. Şi pentru ca lectorii şi iubitorii săi să aibă o listă bibliografică absolut la zi, le vom transcrie titlurile, indicînd în paranteză editurile şi anii apariţiei : „Nevăzutele urse" (Ed. Dacia, 1975), „Magda Isanos", eseu (Ed. Albatros, 1975), „Cîntece de viscol" (Ed. Eminescu, 1976), „Anonimus" (Ed. Dacia, 1977), „Ascunsa trudă" (Ed. Eminescu, 1979), Parada măştilor", eseu despre Grigore Alexandrescu (Ed. Albatros, 1981), „Joia patimilor", roman (Ed. Cartea românească, 1981), „Recurs la singurătate" (Ed. Eminescu,1982), „Starea bizantină" (Ed. Dacia, 1983), „Apărarea lui Socrate" (Ed. Eminescu, 1985), eseul „Meşterul Manole sau imanenţa tragicului" (1987) la Editura Cartea românească, prima sa încercare de a valorifica teoretic cunoştinţele şi experienţa literară în domeniul folclorului.

Considerat la debutul său un neoromantic, cu o sensibilitate molcomă (aparent zicem noi), turnată în blinde rigori prozodice (destul de multe şi de complexe, am mai adăuga în paranteză), frizînd marea tematică spre a o duce la realitate, venea în literatură nu numai de pe nişte meleaguri estetic pecetluite, ci marcat şi de antecedentele bizantino-clasice ale marii ctitorii de pe Argeş, de contactul cu folclorul, mult amplificat de cînd se află la Cluj-Napoca. Oricum, deşi coarda pe care cîntă, e romantismul diferitelor şcoli şi perioade, pe partituri asumate, cum ar zice Nichita Stănescu despre lecturi, prin aceasta înţelegînd în primul rînd poezia lui Villon, Edgar Poe, Baudelaire, Apollinaire, a romanticilor germani de la Hölderlin la Rilke şi Trakl, a seducătorului liric rus Serghei Esenin, nu în ultimul rînd izvorul curat ca lamura al poeziei populare, cum o caracteriza Eminescu, precum şi balada şi romancero-ul de origine spaniolă. Fără îndoială că şi la el, ca la toţi poeţii tineri, tutelar rămîne poetul nostru naţional, Mihai Eminescu. Prima poezie din placheta de debut, „Marile Eleusii", **Zăpezile**, deşi are o viziune romantic-septentrională, valhalică, precum ar fi catalogat-o Eminescu, conţine, în acelaşi timp, într-un al doilea cînt al ei, inflexiuni, — răsunete din „Clopotele" lui Edgar Allan Poe : **Prin timp aud un corn de vînătoare, / de cauţi pasul sub zăpadă-i stea, / şi de te-apleci pe urme poţi vedea / Oeola, Oeola ? / / Departele de mi-l indrum / în care cumpănă voi sta / cînd zeul alb mă va-ntreba / Oeola, Oeola ? / / De se rosteşte dar un cînt / al ierburilor ce-or urma, / alcătuiri de păsări vor zbura, / Oeola, Oeola ? / / Dar numai între o zi şi altă zi / zăpezile mă vor acoperi / şi nu vei şti şi nu vei şti / cum inginind Oeoli, Oeoli !**

Apollinaire e invocat în mod special într-un memorabil catren : **Să ţi se ducă viaţa precum un tren de noapte, / să-ţi pună anii laţul suindu-te la cer / şi agăţat de grinda luminii să te poarte, / sub podurile lunii, rizind, Apollinaire.**

Ca să nu mai vorbim de principalul său magistru, François Villon, căruia îi adresează o întreagă epistolă, zisă în şugubeaţa domniei sale meşteşugărie, aşa cum ne-a redat-o atît de colorat învăţatul tălmăcitor Romulus Vulpescu : **Vezi dar, că de te strînse Doamna / Ibovnic nu i-ai fost de leac. / Lasi, tîrfe şi nerozi de-a valma. / La inger nou acelaşi drac. / Orînduiala-i pe de rost, / Nimic nu schimbă la darac, / Că toate sînt precum au fost.**

Nu lipsesc nici unele rezonanţe horaţiene (vezi „Labuntur anni" sau „Carpe diem"). Principala notă „la" rămîne însă poezia populară, Eminescu (mai ales cel din „Trecut-au anii") şi uneori George Bacovia. Nu lipsesc nici sugestiile plastice, de la cele numite, ale lui Goya şi El Greco, la flamanzi, între care distingem reverberaţiile luminoase potolite din Vermeer. Dintre poeţii contemporani se potriveşte sau s-ar potrivi la glas cu Tudor George, Gheorghe Tomozei, Emil Brumaru, Nichita Stănescu (mai ales în elogiul atotputerniciei fiziologice a cuvintelor) şi cu un poet cu care nu e familiarizat din motive de absenţă din librării şi biblioteci, Mihu Dragomir, dar pe care vi-l recomandăm spre citire sau recitire. În sfîrşit după o asemenea avalanşă de lecturi pe care le-am prăvălit asupra capului său, cititorul se poate întreba : Dar unde mai e Horia Bădescu cel autentic, original şi mult îndrăgit de publicul iubitor de aici. Tocmai în acest aliaj sui-generis, deloc eteroclit, dimpotrivă foarte omogen, armonios — răspundem noi.

★

Fără îndoială că opera lirică a acestui poet de excepţie, ar merita cel puţin un eseu mai amplu ca acelea pe care autorul le-a consacrat Magdei Isanos şi lui Grigore Alexandrescu, eseuri ce dezvăluie un comentator nu numai pasionat al respectivelor teme, în cadrul cărora face disocieri, şi pertinente şi autoritare ca originalitate, dar spaţiul rubricii noastre nu ne permite o asemenea întreprindere. A propos de eseuri, ar trebui făcută o observaţie : că ele sînt rezultatul căutărilor literare creatoare, în realizarea unor cărţi de poezie, deci concretizările teoretice ale elaborărilor practice de vers. Apoi, trebuie să mai observăm că ele ni-l înfăţişează pe autor şi ca un om de carte, fiind total deosebite de încercările teoretice chiar ale unor poeţi consideraţi mari.

Ocupîndu-ne de poezia propriu-zisă, distingem de la bun început cîteva detaşări : pe planul apariţiilor editoriale volumele „Anonimus" şi „Starea bizantină" sînt cele mai reprezentative, iar pe planul substanţei poetice, al temelor abordate 3 mari obsesii şi preocupări ale marii poezii : moartea, dragostea şi trecerea timpului, direcţii în care Horia Bădescu are, iată mai pronunţăm încă o dată cuvîntul ce a revenit în însemnările noastre, destule capodopere adevărate.

Cunoaşterea atît de în profunzime, de neuitat a liricii populare de către Horia Bădescu ne dă cîteva creaţii unice, pe care le vom cita fără nici un comentariu, ele nefiind singure în acest „Anonimus" : **Pe dealul cu florile / ajungă-ne zorile. / Pe valea cu apele / coboară-se pleoapele. / / Pe munţii cu vînturile / spele-i-se gîndurile. / Pe cerul cu boltile / lege-ni-se sorţile !**

Sau : **Bate vîntul serilor / lacrimile merilor, / bate vîntul nopţilor / lacrimile boltilor, / bate vîntul norilor / lacrima ninsorilor, / bate vîntul fagilor / lacrimile dragilor.**

Să citîm tot dintre aceste creaţii memorabile pe cea pe tema uritului, motiv poate unic al metafizicii noastre populare, care ne aminteşte o exemplară scurtă poemă din „culegerea populară" a lui Mihai Eminescu, dacă nu ne înşelăm bibliografic : **Uritul unde coseşte / Tot ploua şi viscoleşte / Şi de vreme nu-i nădejde ! Dragostea unde adună / Tot soare-i şi vreme bună / Poţi stringe finul pe lună.** Şi iată şi capodopera în spirit popular a lui Horia Bădescu : **De uritul ce mă ţine / înfrunzesc la rădăcine, / cu ploile peste mine. / / De uritul ce mă vrea / putrezeşte liniştea, / mă cuprinde miriştea ; / / m-au scăzut amiezile / m-au cernit livezile / m-au albit zăpezile !**

★

Deocamdată punct, sau punct şi virgulă, căci autorul mai are cîteva asemenea piese unice şi în volumul „Starea bizantină", pe care-l vom comenta numaidecît. Mă refer la „Balada lui Ioan fără ţară", la „Balada menestrelului", „Mică baladă cu hei", „Balada morţilor". În rest baladele lui Horia Bădescu, să remarcăm că înnobilează şi această specie poetică sau mai ales asta, cu o nostalgică rezonanţă villonescă, fără a fi nişte imitaţii sau filiaţii chiar dacă uneori versurile ne trimit, prin titlu mai ales, la model. Cînd profunde, fructificînd experienţa cîştigată în eseul despre Grigore Alexandrescu, cînd galante în cel mai autentic stil bizantin ca lux şi delicateţuri metaforice, Horia Bădescu ne oferă piese de-a dreptul excepţionale, asupra cărora iar nu mai zăbovim. Dar excluzînd pe cele mai direct villoneşti, ca sorginte, ca afinitate — ne referim la „Balada nesfîrşitelor zăpezi", „Balada toamnelor tîrzii", „Balada crişmei lui Mongolu" sau „Balada gureşei Coquette" de un pitoresc de invidiat pentru orice creator în acest spirit (ne gîndim inclusiv la memorabilul Ahoe — Tudor George, cel din „Baladele singaporene") să nu uităm a cita „Închinarea finală" : **Precum e scris ne-om duce-n rînd / şi risipi-ni-se-va stolu' / dar pentru tot plătim c-un cînt / prea cuviosului Mongolu'.**

Să ne oprim totuşi asupra acelor balade eroice, galante sau sarcastic-sociale. Se numără printre acestea, pe lîngă citata deja „Balada lui Ioan fără ţară", „Balada lui Dracula", şi „Balada voievodului" şi să nu uităm baladele de rezonanţă socială, a „Micilor burghezi" şi a „Celor care vor război".

Deocamdată doar atît despre acest mare poet.

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Gînd pentru marele poet al „Necuvintelor", Nichita Stănescu

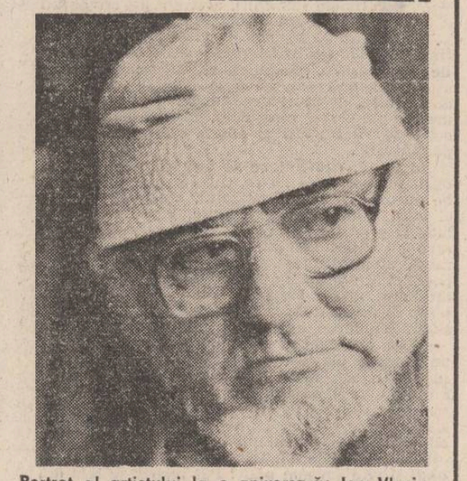

Portret al artistului la o aniversară: Ion Vlasiu

Fănuş Neagu la bordul unui transatlantic în drum spre Insula Mare a Brăilei

Completări la „Tînărul Rebreanu"

Urmare din pag. 1

grăniceri (care să fi beneficiat de burse şi ajutoare în această calitate). Nici Chiuza, nici Becleanul nu făcuseră parte din cele 44 de comune grănicereşti, libere şi desiobăgizate, din districtele Năsăud şi Bistriţa care au compus regimentul de graniţă între 1762—1851. Regimul militar cu un mănunchi de libertăţi, drepturi şi cu averi comunitare, din care s-au întreţinut şcolile româneşti, bisericile şi chiar o administraţie locală românească, era specific doar acestor localităţi, şi cu privilegii pentru cei care îşi dovedeau descendenţa. Or, Liviu Rebreanu nici măcar nu se născuse în unul din aceste sate ; Tirlişua era în afara zonei grănicereşti, iar în cele două în care copilărise, doar Maieru era localitate grănicerească, vestită odinioară ca şi altele pentru şcolile triviale.

Aşadar, la una din acestea, la „norma" din Năsăud, îl aduseră părinţii la vîrsta de 8 ani pe Vasile Rebreanu în 1870. Dar nu „după ce **băiatul urmă un timp şcoala confesională din sat**" (p. 38), cum se arată în carte, şi despre care nu există nici o probă. Dacă ar fi fost aşa, ar fi intrat în clasa imediat următoare. De la Năsăud fusese înscris în clasa I ; chiar şi la reluarea după 2 ani de întrerupere din cauză de boală. Problema şcolarităţii pînă la absolvirea inclusiv a preparandiei de la Gherla, a tatălui scriitorului, şi obţinerea titlului de învăţător **cu diploma nr. 110/1881 (şi nu în 1884 — cum declara Liviu Rebreanu)**, a fost lămurită pe baza documentelor oficiale ale instituţiilor de instrucţie prin care a trecut Vasile Rebreanu. Înscrierea la altă şcoală, unde **„timp de doi ani el se va mulţumi să urmeze un curs de notari la Făgăraş (1881—1883), mai pe măsura buzunarelor sale..."**, este o supoziţie formală. În primul rînd că buzunarele fiului fostilor jeleri erau goale încă de la Gherla unde ca să termine şcoala s-a mîluit de el Episcopia gr-cat. de-acolo, şi i-a aprobat cererea ca să mănînce gratuit la cantina Seminarului teologic. E drept că a fost „adjunct notarial" la Tirlişua, şi e posibil să fi făcut şi oarecare şcoală pentru funcţia asta, un curs de cîteva luni, dar **despre Făgăraş şi cei doi ani încă nimeni nu a oferit urmă de document.**

Deşi se ştia certă data naşterii lui Liviu Rebreanu, **27 noiembrie 1885**, după scrierea fruntemosului capitol V — **„În căutarea cometei"**, involuntar N. Gheran o mişcă din siguranţa de pînă acum. Să fie eronată data din documentele de naştere ?... Erori s-au comis şi cu privire la sfîrşitul prozatorului, din partea celor care aveau datoria sacră să nu greşească ; scriind-u-se într-o carte că a decedat la 2 septembrie, şi încă repetînd că : „Sfîrşitul va surveni fulgerător în noaptea de 1 spre 2 septembrie 1944, ora 2 fără 10". Îndoielnic, de altfel, debutează capitolul privitor la actul de naştere, arătînd că : „În matricola parohiei Tirlişua (din fosta Diaceză Cluj-Gyula [sic !]), ivirea pe lume a lui Liviu Rebreanu este înregistrată astfel : Nr. curent 3. Anul, luna, ziua naşterii : 1885, Noemvre, 27. Anul, luna, ziua botezului şi miruirii : 1886, Ianuar, 13..." (p. 80) Inexact ! Cînd, la ce dată a fost înregistrată naşterea ? Aici e toată problema, că **nu a fost înregistrată naşterea în 27 noiembrie 1885, ci cu această dată în 13 ianuarie 1886 !** Iată cum e scris exact în Matricola botezaţilor, fila 33 verso, din 13 ianuarie 1886, dată cînd a fost botezat : Vasiliu Liviu Rebreanu s-a născut în „1885, noiembrie, 27, în Tirlişuam nr. casei 43". Deci, nu „data naşterii apare într-un act de botez, eliberat la 13 ianuarie 1886", cum scrie N. Gheran (p. 84), ci atunci a fost înscris în Matricola botezaţilor, îndicîndu-se retroactiv data naşterii. De ce s-a făcut înregistrarea cu atîta întîrziere, precum şi asupra altor nedumeriri, nu-i cazul a încerca aici răspunsuri. Dar asocierea cu „ploaia de stele" e nemijlocită, de vreme ce a fost adusă în carte, sugerînd altă dată decît cea a naşterii înregistrate, cum reiese din rîndurile autorului : „Deci este adevărat ! E drept că «simbătă seara» («între orele 8 şi 11 noaptea»), înseamnă sfîrşitul zilei de 28 noiembrie 1885 (nu 27 nov. orele 3 dimineaţa, cînd s-a născut L. R.), dar ce contează ? ! «Ploaia de stele» a existat ca atare, indiferent dacă simbolizează ceva sau nimic, ea înscriindu-se în biografia afectivă a scriitorului (p. 92). Citva tot contează ! Dacă a fost coincidenţă, naştere — ploaia de stele, întrebarea ce se pune e următoarea : ce a fost firesc să reţină cei ce vor evoca cele două evenimente, data calendaristică a zilei după aproape şapte săptămîni (47 de zile) cînd se va face înregistrarea în Matricola botezaţilor, sau ploaia de stele ? Dacă într-adevăr au coincis evenimentele, Liviu Rebreanu s-a născut **duminică 29 noiembrie 1885** (stil nou). Şirul completărilor este mai lung.

Sculptură de Bela Crişan

REMEMORĂRI

Craiul munţilor (III)

Cum arăta Avram Iancu în vremea revoluţiei ? Ce fior ciudat transmitea el miilor de moţi care-l cunoşteau sau poate nu-l văzuseră niciodată, dar făptura lui omenească şi-o reprezentau vie şi adevărată, aureolată încă de pe atunci cu nimbul legendei ! Ce calităţi deosebite avea acest tînăr bărbat din inima Apusenilor, care l-a fascinat şi obsedat pe Eminescu ?

Să ne întoarcem în timp şi să încercăm o reconstituire, ajutaţi de mărturiile celor ce l-au cunoscut.

„Iancu era unul din junii cei mai frumoşi ai timpului", declară Bariţiu precizînd : „noi am cunoscut pe Avram Iancu foarte bine, am stat cu el şi în corespondenţă. (Unde se găsesc oare aceste scrisori ?). În octombrie 1852 după ce îl lăsară să iasă din casarmă şi să şadă la amicul său Elie Măcelaru împreună cu tatăl său, am stat şi noi patru zile la Sibiu".

Şi cunoscîndu-l foarte bine, apărîndu-l în vremea cît denigratorii bine cunoscuţi vroiau să-i anuleze personalitatea, face o remarcă edificatoare a cărei suplete aluzivă mă farmecă şi-mi bucură inima : „A mai avut naţiunea română pe un Iancu în secolul al XV-lea, adică **Ioan Corvin de la Hunedoara**, spaima sultanilor şi a tuturor turcilor, **salvatorul** Ungariei şi al creştinismului, consolatorul românilor transilvăneni şi bănăţeni [...] Să fie oare că acel nume mare trecut prin tradiţiune din străbuni la strănepoţi va fi fost un ecou fermecător în auzul generaţiei de la 1848 ? Pentru ce nu ? Distanţa în timp era de numai 400 de ani, apoi popoarele conservă şi propagă nume şi evenimentele **mult mai vechi** tot numai prin tradiţiune".

Apropo de evenimente şi **nume**, stau şi mă întreb, şi probabil voi fi ajutat să găsesc un răspuns plauzibil sau, oricum, „ştiinţific", ce fel de elan sau inspiraţie i-a îndemnat pe străbunii străbunilor mei să-şi boteze feciorii cu nume atît de **muzicale**, ca să nu spunem altfel : Ovidiu, Traian, Gelu, Aurelian, Ioan, Mircea, Octavian. Numai pentru simplul fapt că ar putea deveni cîndva **traductibile ?**

Şi totuşi, cum arăta Avram Iancu şi ce fior sublim şi ce elan de neînţeles insufla el miilor de moţi care l-au cunoscut sau nu ?

Memorandistul Rubin Patiţia, unul dintre cei mai devotaţi luptători pentru destinul naţiunei române, va scrie în revista „Transilvania" : „Eu care am petrecut doi ani de zile de studii la Cluj am să menţionez una din trăsăturile sale caracteristice nu mai puţin însemnate, adică popularitatea de care s-a bucurat încă din anii de studii de la Cluj cînd se împrietenise de preferinţă cu studenţii săraci pe care-i ajuta cu cărţi, cu haine şi uneori cu bani, iar la adunarea de la Blaj deşi fusese invitat la masa verde el preferi să stea în mijlocul poporului unde cu un steag mare în mînă dădea semne. Acestea le ştiu de visu".

Imaginea acestui bărbat tînăr şi încă pe atunci mai puţin cunoscut e descrisă astfel : „Bărbat bine făcut, cu fruntea lată, cu trăsături regulate şi **blinde**, (sublinierea noastră) fără barbă şi cu mustaţă stufoasă. Statura peste mijlocie cu un piept bine dezvoltat".

Axente Sever, celebrul tribun şi prieten al conducătorului luptelor din 1848—1849, îşi aminteşte că „Avram Iancu din suma de 5 000 de florini plătiţi de oraşul Abrud cu ocazia dezarmării gărzii maghiare, întreaga sumă a cheltuit-o pe opinci pe seama luptătorilor săi din Albac, Scărişoara şi Vidra".

I. Gorun îşi va aminti la peste cincizeci de ani de la dispariţia eroului : „Da, l-am cunoscut pe Avram Iancu, am privit în ochii lui întunecaţi şi am pipăit mîna lui aspră. Dar ce eram eu pe atunci ? un copil nu prea mic ca să nu pot înţelege ce putea fi un rege detronat, dar nu destul de matur ca să-mi dau seama de întreaga tragedie pe care am înţeles-o mult mai tîrziu".

Unul dintre viceprefecţii armatei din munţi, într-o scrisoare patetică, sintetizează crezul întregii iobăgimi române, care vedea în tînărul tribun al Aurariei Gemina întruchiparea speranţelor de veacuri visate. „Mai bune şi mai dulci sînt poruncile tale şi poporul cu peste fire iubire ascultă glasul tău ; cînd le citesc lumina de la tine pare că reînvie".

Alecu Russo care-l văzuse la Adunarea de la Blaj şi-l auzise vorbind româneşte, confesîndu-se unui prieten, copleşit de simplitatea măreaţă a zecilor de mii de ţărani, rostea cutremurat „într-un moment de înfocare aş fi dorit să nu se mai fi născut feciori de boieri".

Poporul, moţii lui care l-au adulat şi l-au iubit, au ştiut să-l facă nemuritor prin strălucitul catren care-l plasează în pantheonul eroilor lumii : „Boii-s cu coarne de ceară / Om ca Iancu nu-i în ţară / Boii-s cu coarne de spume / Om ca Iancu nu-i în **Lume**".

Şi spre a încheia cu Gheorghe Bariţiu reamintim frazele în care i-a surprins extraordinara personalitate, măreţie şi popularitatea de care se bucura şi se bucură încă în simţirea cea mai curată a poporului român : „Avram Iancu a fost pentru noi unul din acei bărbaţi cu adevărat providenţiali, încălzit şi pătruns în adîncul sufletului său de sacrul foc al libertăţii".

Remarcînd contextul social istoric în care s-a născut şi a luptat Craiul Munţilor, eminentul istoric ardelean conchide : „În viaţa popoarelor sunt unele momente estraordinare şi epocale, momente de viaţă şi de moarte, cînd ele îşi leagă soarta lor de cîte un nume, de cîte un individ, căruia îi urmează oarecum orbeşte, la bine şi la rău ca prin un farmec sau prin predestinaţiune. Însă tot aşa este iarăşi adevărat că numai epocile estraordinare produc oameni estraordinari, precum şi că numai popoare ajunse la un grad oarecare al conştiinţei de sine (...) îşi aleg sau recunosc de conducători pe bărbaţi de aceia care au venit tocma la timp, nu atît ca să vorbească, cît mai virtos să lucre, bărbaţi ai faptelor, ai acţiuni care ştiuseră a-şi identifica interesele lor cu ale poporului şi se inspiră de mărirea epocei în care au ajuns".

Şi totuşi, cum arăta Avram Iancu ? Ce fior sublim şi ce elan insuflă el miilor de moţi care l-au urmat fără şovăire ?

„El este de o statură, formă şi compacţie a trupului de migiloc, serios, de aceia cam melanholic şi puţin vorbitor, dar cu atît mai afund ginditor, [...] iară inima sa înfăpăiată [...] pentru dragostea naţiunii sale şi a patriei".

Mircea Micu

POST RESTANT

4 APRILIE 1987

Între atîtea semne ale unei primăveri atît de năzuroase există încă unul şi din punctul nostru de vedere : textele pe care le primim (din ce în ce mai numeroase) au ca unic subiect... primăvara. Ghiocei, soare, muguri, păsări călătoare, bărci, aer cald, cer senin, duioşii, miresme proaspete, fete, băieţi, haine subţiri, zefir, iubiri, adieri, primele emoţii, terase, gesturi stîngace, pui, singele care clocoteşte, părul lung, eleve, elevi, case abia văruite, ori abia construite, zambile, garduri vopsite în verde, tineri şi bătrîni pe alei, fotbal minut cu minut, telefoane matinale, muzică grea, medie şi uşoară, versuri, mărţişoare, viorele, berze ş.a. Toată recuzita, ori, cum spun tinerii noştri corespondenţi, tot tacimul ! Desigur, această butaforie scrisă nu ne supără, dar nici nu ne entuziasmează, motivele acestei „operete" care se doreşte operă fiind multe şi binecunoscute. Nu vom fi noi, de aceea, împotriva unui anotimp pe cît de popular, pe atît de aşteptat, dar ne vom vedea de treabă, cum am promis, uitîndu-ne în urmă cu gîndul ce pare absurd de a ajunge pînă la urmă la zi cu răspunsurile.

★

HANDREA ALEXANDRU, Braşov. „Debutul literar, să mă exprim astfel, îl datorez istoricului şi criticului literar M. N. Rusu — pe vremea cînd era la «Amfiteatru», unde am publicat prima proză... Dacă prozele alăturate, «Carburatorul» şi «Imposibilul nu există...» vă plac — eu ştiu ? — vă rog să le propuneţi a fi publicate în paginile revistei «Luceafărul», fapt pe care mi l-a promis mai demult prof. Matei Gavril, dar... se vede că m-a uitat...". Nu ştim dacă cei doi sus-amintiţi v-au uitat sau nu, deşi este firesc să se fi întîmplat aşa în lipsa altor semne din partea dv. Oricum, ar fi trebuit să insistaţi. În ce ne priveşte, am remarcat şi într-o proză şi în cealaltă că nu ştiţi cum se scrie corect „să ştii, dar ştii, ştii", dv. economisind i-urile (sau poate e o greşeală de dactilo ?). Am mai remarcat că sînteţi foarte bine documentat („În vitrina barului erau cîteva sticle cu o băutură viu colorată, două borcane de **nes**, o tabletă de ciocolată şi trei conserve de suc de ananas"), iar în ceea ce priveşte războiul alternaţi între scenele crîncene cu cele neserioase („Intestinul îi era spînzurat de o creangă, plămînii îi atîrnau pe o alta, iar un picior i se oprise pe o buturugă..." şi „Eram şi noi rău îmbrăcaţi, dar ei erau deplorabili în privinţa hainelor militare... îi şedea mai bine aşa, cu chica la vedere, nu ascunsă sub bonetă ; era mult mai şic"). Cînd portretizaţi aveţi haz („El păşea într-un fel tare caraghios, crăcănat şi adus din spate, de parcă ar fi avut ceva în pantaloni" (n.n. — şi n-avea ?). Femeile sînt prea fierbinţi iar tinerii sînt „fără cine ştie ce griji" (n.n. — aşa să fie oare ?). Vă ridicaţi, deci, la o înălţime mult prea mare, de unde nu mai distingeţi decît şabloanele apăsate, viu colorate, în defavoarea detaliilor de viaţă adevărate. Coboriţi, dacă se poate, chiar în uzina în care lucraţi. Aşteptăm.

VIROVIA SEVER, Drobeta-Turnu Severin. Acum, cînd vă răspundem, bănuim că aveţi 26 de ani şi că aţi înţeles că a învăţa să baţi la maşină este oricum ceva folositor. Parabolele dv. mi-au amintit de duminicile copilăriei, deşi nu sînt tot atît de limpezi ca acelea. De aceea, vă aşteptăm şi cu altceva, mai aproape. Eventual şi cu o întîlnire, la redacţie.

MARIAN DRUMUR, Timişoara. Cele două proze trimise sînt, totuşi, insuficiente pentru găsirea unui răspuns care să vă folosească. Deocamdată, n-am putut constata decît două feluri de a scrie total deosebite : o proză satirică, demnă de „Urzica", şi una trăznită, demnă de a fi uitată înainte de a fi citită. Deci ?

C. C. PLATON, Oradea. Tot spre revista „Urzica" vă îndrumă paşii. Ne-a plăcut, totuşi, ceva care pare ca o confesiune : „...Iată, a trecut mai bine de un an de la strălucitul meu debut într-o revistă literară, între noi fie vorba o prăpădită de povestioară, e drept picantă, trecută mai întîi prin fel de fel de concursuri, citită şi răscitită la cenaclu, scrisă şi rescrisă de mine pînă am ajuns aproape s-o dau gata. Vreau să subliniez de bună credinţă că pentru început consider tot ce am spus mai sus perfect îndreptăţit, orice ar afirma cineva, pentru mişcarea artistică de masă, izvor nesecat de afirmare a talentului acestui popor. Adaug cu toată convingerea că eu nu sînt şi nu intenţionez să fiu decît un amator în materie de literatură, unul dintre aceia care se mulţumeşte cu foarte puţin, prea leneş şi prea îndolent pentru a deveni vreodată scriitor cu adevărat. Foarte rar mi se întîmplă să-mi aud roţile umblîndu-mi prin **creieri** (s.n.) în capul meu mare şi bleg". Şi atunci de ce ne mai încurcaţi ? Sau...

ADRIANA CRISTESCU, Bucureşti. „Griuşorul", trebuie să se facă lan pentru o recoltă bună. E bine însă că aţi reuşit să expediaţi unei redacţii încercarea dv. E un prim pas. Îl aşteptăm pe al doilea.

SERGIU IONIŢĂ, Deva. „...Sînt bucuros că aţi avut bunăvoinţa de a vă apleca cu **pioşenie** (s.n.) asupra lucrărilor mele literare...". Chiar aşa, cu pioşenie, să citim : „...Trup de fecioară şi inimă de **amentă** (s.n.) pătimaşă, suflet de adolescent şi creer de telal evreu...". Sau : „Chiar acum mi-a trecut prin cap că, dacă nu era Maiorescu, Eminescu s-ar fi însurat şi ar fi legănat copiii Veronicăi în loc să scrie atîtea capodopere...". Nu.

Iulian Neacşu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Oameni şi cuvinte. „Capcana face parte din structura materiei, deci formula ei se răsfrînge asupra naturii şi societăţii. Aisbergul tine şase şeptimi sub apă şi o şeptime o lasă să fie vizibilă. Noi reuşim să intrăm în contact, prin simţuri, cu această şeptime iar prin inteligenţă să suspectăm aparenţa ei. Cele şase şeptimi, acolo este problema, acolo zburdă mulţimea surprizelor permanente. Aisbergul alunecă imperturbabil în oceanul oricărui domeniu. Cînd fiara aleargă prin pădure după victima ei şi pică în capcana întinsă cu dibăcie de vînător, ştim că în capcană stă subterana aisbergului său. Căci fiecare fiinţă are un ghetar. Vaporul Titanic este lupul, este vulpea cu blană de argint, este iepurele prins în laţ, este tigrul săltat deodată de la pămînt într-o plasă puternică, bine ascunsă în crengile băştinaşe. În frazele pe care le spun eu acum, nu este exclus să înainteze, dus de curenţii limbajului, aisbergul acela minunat. Ghetarul există în două medii deosebite, al aerului şi al apei. Un alt lucru poate exista, în acelaşi timp, în două, trei sau mai multe medii şi unul dintre acestea ne rămîne necunoscut pînă în clipa dezastrului. În acel mediu îşi păstrează entitatea veninul".

II. Un gînd socratic. Dacă sileşti să te cunoşti bine pe tine însuţi, ajungi să fii un om cult. El cunoaşte o sută de cărţi importante dar, scris sau nescris, nu are acces la cunoaşterea de sine. Aceste fraze ar trebui să-şi comunice adevărul şi falsul.

III. Expresii. Fulger corupt, drumu-i drept — cărarea-i şaşie, şapte fraţi păţaţi, buchetul de copilării şi orga albă, ţigănci măturînd dimineaţa pe trotuare aureolele îngerilor, greieri strălucitori ca farul din Alexandria, intelectul tahionic, prăpăstii ascuţite, oraşul cu trăsuri blestemate, zîmbetul păstelui, zevzecii, expresii echinocţiale, luxul acţiunii, poeme lapidate, roua este lacrima nopţii, superbul pîntenog, un cub de beznă pură, dîrdîitul dardanilor şi celelalte muzici, cîntecul alfabeţilor înălţînd ca pe un zmeu vălul miresei, firul Ariadnei deşirîndu-se din ghemul unei busole, gălăgia mării, ţărmul de aur şi clepsidra de aur, clipa mea şi genele tale, viaţa de cîteva ori pe zi, ah, soarele şi dragostea lui pe pămînt.

IV. Mitologie. În urcuşul soarelui pe cer, primii oameni vedeau o faţă a existenţei, în răsărirea lui zilnică, în urmărirea încăpăţînată a aceluiaşi traseu, ei au intuit acel ceva care nu se modifică şi l-au povestit. Mitul este istoria necesităţii în alegorie umană iar necesitatea este percepută ca o pedeapsă de către omul primitiv. Invenţia miturilor trebuie să coincidă, în istorie, cu apariţia memoriei umane, uimită că în urmă cu un an sau cu zece ani, un lucru anume a fost *la fel*. Miturile sînt pline de imagini ale repetărilor şi exprimă teroarea omului primitiv faţă de aspectul în ultimă instanţă legic al cutărui fenomen atît de liber în aparenţă ; ele sînt revelaţii capitale ale omului primitiv care vede în marile constrîngeri diverse forme de pedeapsă. Un univers antropomorfic este sensibil cînd ceva îl obligă să se repete.

George Alboiu

Scrisori despre logica lui Hermes

Permanenţa izvoarelor

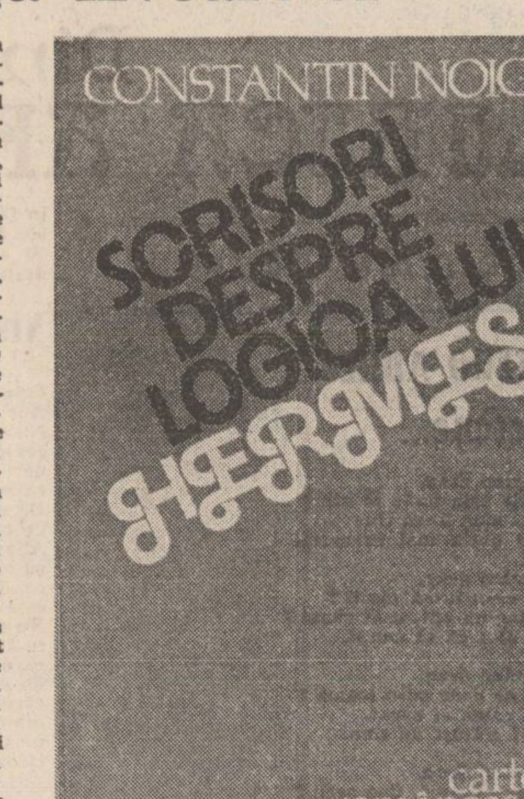

Culturile sînt modele de integrare a contrariilor. În fiecare cultură se articulează polarităţi, diade, dualităţi, alternante etc. Cînd aceste dualităţi cad în opoziţie şi desfiinţare reciprocă, atunci arhitectura lumii se prăbuşeşte. Ieşirea din starea aceasta de nedeterminare şi luptă, se reazemă, în culturile moderne, mai cu seamă în ultimii 200 de ani, pe iluzia unor „plase logice" (P. Anghel) aruncate asupra realelor. Aceste „plase logice" „fac abstracţie de realităţi", în loc de a fi „abstrase din realităţi", ne spune Constantin Noica în **Scrisori despre logica lui Hermes.** Spiritul din care sînt izvorîte aceste „plase logice" participă la o paradigmă agresivă a cunoaşterii. Noica va înscrie, de aceea, logica aceasta sub semnul zeului războiului, Ares. O va numi „logica lui Ares". Există şi o altfel de paradigmă a cunoaşterii în care se include „logica viului". Dacă viul străbate anevoie prin ruinele arhitecturii prăbuşite a lumii, atunci este necesară o logică a construcţiei şi reconstrucţiei acestei arhitecturi. Aceasta este „logica lui Hermes", de care se şi ocupă cartea lui Constantin Noica, pomenită mai sus. Printr-o asemenea lucrare cultura română îşi dezvăluie tentaţia esenţială de a istovi opoziţia într-o „eternă complementară", dualitatea negatoare într-o pulsaţie sporitoare, într-un cuvînt de a fi, în chipul ei specific, oglinda universalului. Logica lui Constantin Noica are, de aceea, calitatea unui răspuns la „marea provocare" de care sînt încercate astăzi culturile moderne cuprinse parcă de o insidioasă „oboseală" a temelor. Captate de „mirajul" unui viitor care fuge cu o viteză accelerată pe măsură ce se precipită ritmurile înaintării, culturile moderne par a fi pierdut ceva pe drum. Această „pierdere", la început minoră, se lărgeşte într-un gol ameninţător. Primejdia unei asemenea neobişnuite „schimbări la faţă" a progresului ar putea proveni din faptul că societăţile moderne au uitat lecţia cercului, a înaintării prin „adeveriri întemeiate" de care se ocupă logica lui Noica. Spre deosebire de logica în trei timpi, aristotelică, aceasta este una în patru timpi înaintînd de la „propunerea temei" la „regăsirea ei satisfăcută". Acesta este mecanismul logic al „adeveririi întemeietoare" şi Noica îl denumeşte synalethism.

O atare „schemă logică în cerc" stă la baza tuturor „proceselor evoluţionare" în cultură, după cîte izbutim să ne dăm seama. În sensul acesta, este posibil ca între „tema propusă" („principiul" sau „schema") şi „tema regăsită" („adeverirea întemeietoare" sau „întruchiparea ei împlinită", am spune noi) să se interpună o lungă linie temporală, un mare interval de timp. Între momentul familial al comunităţii („eponimia familială"), de pildă, şi polis (care este întemeiat pe baza eponimiei, aşa cum ne demonstrează Fustel de Coulanges şi, mai recent, Fr. Chamoux) s-a interpus o lungă distanţă temporală. Dar numai odată cu polisul, principiul eponimiei, ca schemă de întemeiere a lumii, îşi capătă întruchiparea împlinită. Avem în acest caz o „schemă logică în cerc", respectiv o evoluţie prin „adeverirea întemeietoare" a unei teme propuse cu mult înainte. O asemenea schemă logică ne mărturiseşte despre permanenţa unor scenarii în istoria omenirii. Scenariul întemeierii eponime, al „strămoşului fondator", după expresia lui Iorga, stă în cazul culturii greceşti, atît la baza întemeierii familiei cît şi la baza întemeierii cetăţii. El n-are nimic mistic, iraţional, ci, cum ne-o dovedeşte logica lui Noica, se bazează pe synalethism, adică pe „schema adeveririi întemeietoare". Acest mecanism logic este atît de general în lumea culturii încît abia el iveşte posibilitatea de a deveni conştienţi cu privire la ceea ce s-ar putea numi logica construcţiei culturale a lumii. S-ar putea dovedi, în acelaşi fel, dacă spaţiul ne-ar îngădui, că de la „politeia" platoniciană (tema „omului suveranităţii morale şi intelectuale") şi pînă la forma naţională (şi deci la „omul naţional" ca tipar antropologic) avem de-a face cu aceeaşi schemă logică de „adeverire întemeietoare" (mişcarea în cerc). Încît putem susţine, cu logica aceasta noichiană, într-altfel decît cu logica hegeliană (care, fiind tot o logică în patru timpi, înghesuie tot realul, cu marea lui diversitate, într-o singură mare Idee) că orice devenire este o mişcare în cerc, un fel de întoarcere.

„Sugestia logică pe care o dă această schemă pare a fi în consonanţă cu înţelesul schimbat al «principiilor» în lumea modernă. În perspectiva nouă a lumii noastre principiile (adevărurile universale) de la care s-a plecat se schimbă şi ele, în sensul că se educă, prin exerciţiul lor. Fixitatea principiului şi a temeiului faţă de întemeiat, ba chiar a amîndurora şi a legăturii lor («aceleaşi cauze aceleaşi efecte») face loc acum unei duble variaţii ca în ideea de funcţie (...). Pînă la un moment dat domina ideea de cauză ; cu ideea de funcţie, nu silogismul dă măsura ci adeverirea întemeiată (...).

Explicaţia cauzată, însă, nu reprezintă singurul resort logic, iar punerea ei în formă nu poate acoperi întreg domeniul logicii. Ea vine la capăt, ca logică a gîndirii formulate (...). Trebuie să existe deopotrivă o logică a înţelegerii, cum s-a cerut, nu una a explicaţiei, iar în măsura în care înţelegerea este a ordinii (...), schema logică nu mai poate fi silogismul, cu siguranţa universalei lui şi cu acţiunea cauzală a mediului («dacă nu există universală nu va fi nici mediu». Anal. sec. I. 11, aşadar nici acţiunea lui cauzală), ci trebuie să fie cercul tematic. Adeverirea întemeiată a temei va trebui astfel să poarte un nume, în măsura în care oferă altă schemă decît silogismul. Am numit-o „synalethism", şi subliniem acum, drept prima trăsătură deosebitoare a ei, una evidentă pentru că este exterioară : desfăşurarea după articulaţii oricît de vaste, nicidecum prin simple propoziţii" (p. 175). Din această perspectivă, putem să ne imaginăm o antropologie a limbilor europene. În vreme ce unele, prin spiritul lor, par a fi predispuse către synalethism, adică spre acea strategie de „cucerire" a realului care implică „desfăşurări după articulaţii oricît de vaste" („cercuri tematice"), altele par a fi predispuse spre silogism. Strategia lor de modelare a lumii se bazează pe propoziţii. „Propoziţia, ne atrage atenţia Noica, domină astăzi în logică prin carenţa limbii engleze ce nu are cuvinte, ci doar sintagme şi propoziţii" (171). În schimb greaca şi latina, iar între limbile romanice, româna între cele dintîi par a purta cu ele o egală predispoziţie atît faţă de synaletism cît şi faţă de silogism. Între limbile europene, germana pare a fi descumpănită de predispoziţia ei marcată spre synalethism, aşa cum, la polul celălalt, engleza pare înclinată spre silogism. Shakespeare este expresia culminantă a acestui „spirit al limbii engleze". Oare nu este Hamlet creat de neistovita tensiune a unei propoziţii, care include în ea o dualitate ireductibilă ? La rîndul lor personajele care se închid în triunghiul istovirii „logice" a iubirii din **Othello** nu sînt întruparea fenomenală a unui silogism ? I. Othello este demonizat de Iago II. Eşecul Desdemonei (des-demoniei lui Othello) III. Iago (principiul separării, deci tensiunea propoziţiei, a binomului sau diadei) iese biruitor (cf. asupra acestui „silogism" N. Georgescu în „Luceafărul" nr. 52, 1986). Şi oare nu este această operă shakespeariană expresia tensiunii diadei (care pulsează în propoziţie, ca o tensiune istovitoare a relatelor) iscată de presiunea triunghiului, mărturisind astfel despre „biruinţa spiritului limbii engleze" asupra operei prin schema generativă a acesteia ! ? Obsesia „probei" la Othello dovedeşte biruinţa theticului asupra tematicului în spiritul acestei opere. Cel ce va citi goetheana „Frate şi soră" (cu tot minoratul estetic al acestei mici bijuterii din seria operelor dramatice ale lui Goethe) va fi izbit de synalethismul care pulsează în această mică operă. Tema propusă la început (iubirea) este adeverită la sfîrşit în expresia ei implinită. Filosofia hegeliană izvorăşte din acelaşi spirit synalethic al limbii germane de vreme ce istoveşte toată istoria în desfăşurarea cercului tematic al ideii absolute care închide universul în devenirea în cerc : de la ideea în sine la expresia ei adeverită de idee pentru sine, la „capăt". La rîndul său Kant nu este nici el într-o prea mare abatere de la această schemă, de vreme ce subiectul cunoscător găseşte în obiectul empiric (experienţa) ceea ce a pus în el prin actul cunoaşterii (categoriile spaţio-temporale apriorice ale subiectului). Existenţa fenomenală este şi ea un fel de adeverire întemeietoare a omului cunoscător. Pe linia aceasta ne putem explica dezvoltarea expasionară a unei direcţii comprehensive în ştiinţele omului, în cîmpul de căutări ale neokantienilor. Aşa a apărut aici sociologia weberiană, pe care cei de azi o aşează pe picior de egalitate cu sociologia de sursă pozitivistă (întemeiată deci pe schema silogismului). La noi, toată şcoala sociologică gustiană se va ivi din străduinţa de a împăca cele două scheme ale cunoaşterii într-o sociologie bazată pe ceea ce Gusti numea „intuiţia obiectivă". Această sociologie ar fi trebuit să aşeze explicaţia cauzală într-o complementaritate cu înţelegerea interpretativă. Ca şi germana, slava pare a fi şi ea înclinată marcat spre synalethism, ceea ce ar şi explica, de pildă, adoptarea ei ca limbă de cult în orizontul istoric dominat de spiritul Bizanţului, synalethic, prin excelenţă.

Adevăratele limbi mediale, care pot mînui atît mecanismul synalethismului cît şi pe cel al silogismului, sînt însă greaca şi latina. Ele au şi fost cele două modelări lingvistice mediale în care s-au adunat convergent liniile antichităţii şi din care au pornit divergent liniile epocii moderne. Acestea, nu întîmplător, au fost limbile universale ale evului mediu, ale acelui „lung ev mediu", cum îl numeşte Le Golf, care a izvodit mai toate aşezămintele lumii moderne : statul, naţiunea, mercantilismul, raţionalitatea economică a calculului (reţea de „plase logice" aruncate asupra realelor diverse : practicile productive) etc. Un caz aparte este povestea limbii române, care poartă în sine ambele aplecări, atît faţă de silogism cît şi faţă de synalethism ca strategii de modelare prin cuvînt a lumii. Ea poate, de aceea, da seama despre spectacolul medial al lumii europene. Probabil că doar italiana mai are aceeaşi predispoziţie, spaniola şi greaca nouă. Nici una dintre acestea nu sînt însă limbi de uzanţă europeană sau internaţională (cu excepţia spaniolei, oarecum). În schimb limbile de uzanţă internaţională de astăzi poartă cu ele aplecarea prea accentuată asupra uneia sau alteia dintre cele două strategii de „stăpînire" a diversului lumii. Însă omul modern, vorbitorul lor, nu trebuie să uite niciodată „ipoteza relativismului lingvistic". Şi ca atare nu trebuie să uite că „duhul" limbilor urcă în operele create în orizontul acestor limbi aşa încît operele înseşi se supun ipotezei „relativismului cultural". Modelările pe care aceste opere le aruncă asupra lumii îşi au relativul lor, din care nimeni şi nimic nu le poate scoate. Vorbitorul limbii române ştie, ori dacă nu ştie, simte acest lucru sau îl pre-simte.

Fiecare cultură, fiecare temă culturală dinlăuntrul unei culturi, fiecare destin (dintre cele care sînt la un moment dat în sinul unei societăţi) îşi au cercul lor. Fiecare viaţă este, pe faţa ei esenţială, într-un fel, o întoarcere, aşa cum prea înţelept ne-o „adevereşte" varianta românească a basmului „Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte". Omul trebuie să ştie că trecerea lui prin viaţă, ca ins, şi prin istorie, ca mică ori ca mare colectivitate, este o mişcare în cerc, o permanentă „întoarcere".

Ilie Bădescu

Legea valorilor

Însolit şi dificil este cazul **Scrisorilor despre logica lui Hermes** de C. Noica. Întîi, pentru că autorul, deşi recurge la noutăţile din ştiinţele moderne, le utilizează în chip propriu, justificîndu-şi un sistem filozofic încheiat în lineamentele sale generale. În al doilea rînd, pentru că domeniul logic, cu toate modificările sale în timp, a rămas închis într-o terminologie proprie, greu de tradus, fără s-o deformezi, în limbajul curent. În al treilea rînd, pentru că „logica lui Hermes" se vrea o logică adevărată, mai mult, singura logică autentică, „logica însăşi, aşadar, o disciplină care nu există — încă, după unii..." ; în raport cu ea, logica anterioară, cea simbolică de pildă, n-ar fi decît o „sub-ştiinţă" etc. Cu un asemenea program, se înţelege că exegeza adecvată a lucrării nu poate veni decît din direcţia specialiştilor (indiferent de orientare, întrucît C. Noica se războieşte cu toate sistemele de logică, moderne şi clasice). În aşteptarea acestor confruntări mai semnalăm cîteva idei demne de interes în teoria valorilor.

Mai întîi nu ne putem lipsi de schiţa generală a lucrării. C. Noica afirmă că logica trebuie să fie totodată o ontologie. Procesele gîndirii reflectă procesele existenţiale, încît vorbind despre formele gîndirii vorbim implicit despre formele vieţii, ale naturii sau ale culturii ; şi invers, faptele de existenţă sînt fapte logice. N-ar fi o noutate, logica aristotelică se considera la fel, o ontologie, iar **Analiticele** se completează firesc cu **Metafizica.** Simbolismul matematic, deşi mai liber de realitate, nu este în opoziţie cu ea : în generalitatea lui se poate suprapune peste orice existenţă, peste una reală dar şi peste una posibilă, de unde maxima unui Witgenstein : o propoziţie logică trebuie să nu poată fi nici confirmată, dar nici infirmată de vreo experienţă posibilă. Conflictul dintre „logica lui Hermes" şi logicile vechi se aprinde însă cînd se defineşte faptul cu valoare ontologică. Aşa apare tema individualului la C. Noica, din perspectiva căruia el combate filozofiile şi logicile trecutului. Pentru Noica **individualul** este fenomenul cu valoare ontologică. Reabilitarea lui („îndurarea faţă de individual") este scopul logicii şi ontologiei lui Hermes. În gîndirea platonică sau aristotelică, fiinţa aparţinea generalului, idee sau esenţă, specie sau gen etc. Indivizii erau întrupările efemere ale esenţei, ei nu aveau decît „fiinţă prin accident". În logica simbolică, înseşi genurile şi speciile devin accidente, nu ajung la „lege", care e deasupra tuturor întruchipărilor naturale sau istorice. De-aici metafora lui C. Noica : logica matematică, cea clasică asemenea, îmbracă lucrurile individuale în uniformă ; tot de-aici definirea ironică a lor ca logici ale lui Ares, zeul războiului, unde indivizii pier şi se înlocuiesc, regimentul rămîne întreg, permanent. Atunci Noica opune modelul său ontologic, „individual — determinaţii — general", modelului ontologic clasic. În plus, construieşte acum un formalism logic nou pe care îl opune de asemenea modelului logic aristotelic pe de o parte, celui simbolic pe de alta. În prima secţiune rediscută formele logicii clasice din perspectiva modelului său I-D-G. Astfel judecăţile în sensul vechi îi apar ca forme logice precare, nesaturate, încît le înlocuieşte cu ceea ce numise altundeva „cele şase maladii ale spiritului" care devin acum şase tipuri de judecată : determinanta, generalizanta, realizanta, integranta, delimitanta, particularizanta. Ele apar prin cuplarea a doi termeni din modelul de mai sus şi prin absenţa celui de-al treilea (de unde precaritatea). Judecăţile, cele din tabloul kantian de pildă, se reduc în logica lui Hermes la aceste forme precare, nesaturate. Rediscută apoi silogismul aristotelic pe care îl acuză de linearitate şi de „închidere", deci de a fi o formă închistată pentru gîndire. Remarcă pozitiv numai forma a treia silogistică, anume silogismul ipotetic. Aici termenul mediu este **individualul** şi i se pare că el s-ar apropia, prin rolul său, de individualul din logica lui Hermes. De pildă, în silogismul : „Toţi **bambuşii** infloresc o dată în viaţă" : „Toţi **bambuşii** sînt plante perene" ; „**Unele plante** perene înfloresc o dată în viaţă", trăsăturile accidentale (deci individuale) ale **bambusului** se transferă asupra generalului **(plantă perenă)** adică individualul defineşte un general, nu invers, ca în silogismul ferm din prima figură. Mai departe autorul îi contrapune silogismului o altă formă pe care o numeşte synalethism, un silogism cu patru termeni care va rămîne deschis, nu închis cum îi apare silogismul aristotelic. După ce reinterpretează metodele logicii (inducţia, deducţia, invenţia, arta integrării, arta simbolizării, aplicaţia) trece în partea a doua la o înfruntare cu logica mulţimilor, căreia îi opune o teorie a „mulţimilor cu un singur element". Individualul reprezintă singur o mulţime, el nu poate fi anulat ca un simplu obiect între multe altele identice cu el. Matematicile creează forme „omogeneizante" „uni-forme", autorul le substituie o lume de „ideo-forme", apărînd astfel şi prin logica mulţimilor valoarea ontologică a individualului. De altfel, aici mărturiseşte că demersul său a fost determinat „de nesocotirea individualului pe modelul îndrăgit de logicieni al matematicilor, unde individualul este abolit de la început". Atitudine de tip umanist, dacă ne gîndim că umanismul a însemnat tocmai reabilitarea individului abandonat în Evul mediu în favoarea unei lumi de generaluri, de esenţe, de abstracţiuni. Un umanism de tip special însă şi cam restrictivist, cum vom vedea îndată. Într-adevăr, sensul logicii lui Hermes nu se clarifică pînă cînd nu ne edificăm ce înţelege Noica prin individual ? Am văzut că individualul nu este individul neparticipant la zona fiinţei (generală, esenţială) dar nu este nici individul în sens nominalist — singura realitate, fără esenţă, fără vreo relaţie cu un general. Individul lui C. Noica este un „holomer", un individ care poartă în sine posibilitatea instituirii unui universal. Ne-o spune direct, e un individ privilegiat. Este, de pildă, exemplarul privilegiat dintre indivizii ce compun specia biologică la Darwin. Toţi ceilalţi indivizi pier fără urmă, individul privilegiat rezistă, mai mult, prin structura sa genetică dă naştere unei noi specii. Se transformă astfel într-o esenţă pentru numeroşi alţi indivizi. Acesta este **holomerul**, individualul-general în natură ca şi în cultură. E cazul exemplarului Socrate (faţă de muritori ca Elpenor sau Coriscos) care dă un nou sens destinului general al speciei umane. Acesta, iar nu Socrate al lui Aristotel, pentru care faptul că „Socrate e cult", nu e decît un accident şi nu-l scoate din condiţia comună de muritor. La C. Noica, doar exemplarul privilegiat cu propensiunea sa spre general (spre un nou general) merită a fi considerat sub raportul fiinţei, ca fapt ontologic, deci şi ca fapt logic („Nu toate se ridică la general şi ele rămîn atunci să cadă **sub** statistica generalului"). Această viziune selectivistă ni se relevă încărcată de paradox. Dintr-o specie se ridică un individ privilegiat, toţi ceilalţi pier ca şi cînd ar fi inexistenţi ; din acest holomer se naşte o nouă specie, o nouă mulţime de indivizi ; dintre ei apare încă unul privilegiat care dă altă evoluţie speciei în viitor, iarăşi singurul cu valoare ontologică. În gîndirea veche toţi indivizii (nu era nici unul privilegiat) intrau la întruchipările efemere, totuşi participau şi ei, fie măcar „prin accident" la fiinţa universală. În logica matematică intră la mulţimi. În viziunea lui Hermes nu mai încap niciunde. Sînt părăsiţi dincolo de zona existenţei, în „haos", în „neant". Am văzut că, în generalitatea şi abstracţiunea lor, legile gîndirii matematice tind totuşi să nu fie infirmate, deci să răspundă de la înălţimea lor de toată sfera existentului, real sau posibil. O logică (ontologică) a exemplarului privilegiat se exclude programatic de la un asemenea deziderat. Atunci ea nu trebuie să anuleze logicile anterioare care rămîn să dea socoteală de suprafaţa vastă a individualurilor neprivilegiate, integrabile în specii sau mulţimi. Prea restrictivă pentru domeniul existenţei, logica lui Hermes poate fi în schimb perfect aplicabilă în lumea valorilor. Noica însuşi, deşi promite nu odată pe parcursul lucrării că va întemeia un formalism logic autentic, inexistent mai înainte, se exprimă, în final, mai cenzurat („Nu am ajuns la nici o logică bine constituită, o ştim...") limitîndu-şi aplicaţiile la „ştiinţele omului", la cîmpul valorilor culturale. Într-adevăr, aici exemplarul privilegiat se află în centrul problemelor. Vom aduce un exemplu : o operă originală poate schimba peisajul unei întregi literaturi. Ea va fi mai întîi imitată în alte creaţii, se va transforma astfel într-o specie, într-un gen literar. Comedia veche să spunem, se constituie cu opera lui Aristofan. Ea se răspîndeşte în această formă în literatura greacă. O operă s-a transformat într-o specie. Peste un timp se iveşte comedia lui Menandru (un alt holomer) cu o structură diferită. Ea va fi imitată în literatura latină de Plaut, Terenţiu, va fi teoretizată şi dogmatizată. În această formă este preluată în Renaştere, în clasicism. O operă individuală a devenit o formă generală, un universal. Viaţa genurilor literare se mulează aproape perfect pe logica lui Hermes. Epistola este o specie poetică inventată de Horaţiu. Ea va fi răspîndită în Europa modernă în această formă, va fi imitată, uzitată, renovată de alţii ca Pope, Voltaire, Eminescu. La fel alte genuri şi specii. Însăşi istoria literară concepută uneori ca o colecţie a valorilor originale (individuale) poate fi înţeleasă prin logica lui Hermes drept „mulţimea tuturor mulţimilor cu un singur element". Mai mult, cînd avem de-a face cu istorii precum cele semnate de un De Sanctis sau G. Călinescu, însăşi „mulţimea tuturor mulţimilor cu un singur element" se exprimă tot printr-o mulţime cu un singur element, cum sînt aceste irepetabile istorii literare. În ele se realizează ceea ce Noica înţelege prin concept, un întreg care se distribuie egal în toate părţile, el însuşi rămînînd egal cu sine. Acest fapt e posibil întrucît indivizii-imitaţii sînt, în artă, lipsiţi de valoare estetică şi pot fi lăsaţi în seama neantului, cum face Noica însuşi (mai puţin just) cu indivizii biologici inexpresivi (deşi genetica modernă ne arată că nu există indivizi nesemnificativi în cadrul unei specii, ci fiecare e un unicat cu rolul său în evoluţia ulterioară a speciei respective).

Dar caracterul incitant al scrierilor lui C. Noica este binecunoscut, încît pe marginea textelor sale se poate glosa mult cu reflexe fertile în toate disciplinele umaniste.

Marian Vasile

Inochentie Micu

La doi paşi de columna lui Traian, în inima Romei, în fundul pivniţei mănăstirii Serghie şi Vah, într-un sicriu gata pecetluit de două secole şi mai bine, mucenicul translivan, marele învăţat adormit în exil ca şi Bălcescu, aşteaptă prin testamentul său lăsat cu limbă de moarte de a se întoarce în ţară, în Blajul pe care el l-a ctitorit în cea mai mare parte.

În celebrul său memoriu din 1744 adresat Mariei Tereza, Inochentie intră în istoria românilor din Transilvania cu argumentele omului de ştiinţă ce era în veacul său, arătîndu-i că urmaşii daco-romani sînt continuatorii neîntreruptei fiinţe a poporului român de după Traian în Transilvania.

Tezele lui vor fi cele ale şcolii ardelene ajunse într-o sinteză clasică pentru noi în istoricul discurs al lui Simion Bărnuţiu din catedrala de la Blaj la 1848, după care a fost şi el exilat ca şi Inochentie.

Ar fi un ceas de dreptate istorică întoarcerea sa acasă, în pragul împlinirii, în curînd, a celor trei sute de ani de la naşterea sa în localitatea Sadu de lîngă Sibiu, dintr-o familie de ţărani liberi ca şi retipărirea operei sale de-o valoare istorică naţională nepieritoare.

Cu patru ani în urmă, eram la Roma un grup de scriitori români întorşi din Sicilia de la un colocviu internaţional de poezie.

Într-o după-amiază am ajuns cu toţii deodată lîngă sicriul de piatră din preajma Columnei lui Traian : cu braţele noastre l-am fi putut purta pînă pe culmile Carpaţilor.

Ioan Alexandru

CRONICA EDIŢIILOR

Epilog la o polemică junimistă

Al doilea episod al acestor „plagiate", se desfăşoară în 1919. Lui E. Lovinescu, cel care redeschide cazul, îi răspund **Convorbirile literare** (aceeaşi revistă care l-a susţinut constant pe Coşbuc) şi **Luceafărul.** Încă din primul număr de după război **Convorbirile** îl aminteau, la rubrica „Morţii noştri", pe G. Coşbuc, „cel dintîi poet al românilor de peste munţi (...). Astfel, cu toată jalea războiului, moartea poetului a fost simţită de toţi ca un doliu naţional".

În primul număr al noii reviste **Sburătorul,** E. Lovinescu publică un fragment din „Revizuirile" sale intitulat : **Coşbuc : „Trei, Doamne, şi toţi trei".** Aci pretextul ar fi definirea lirismului lui G. Coşbuc : „Prin însăşi natura inspiraţiei lui, Coşbuc era pornit spre împrumuturi literare. Rar se va găsi un artist atît de mare care să se menţină pînă la sfîrşit în cea mai strictă obiectivitate. De la cele dintîi balade şi pînă la traducerile din urmă, nu-i găsim nici o atitudine lirică (...) A cîntat sentimentele altora. Nici tinereţea ispititoare nu l-a îndemnat să se uite în propria lui inimă (...) Poezia lui Coşbuc e din afară. Elementul pasional îi lipseşte cu totul. Poetul nu-şi tălmăceşte decît emoţiile impersonale..." Cît de departe sîntem de prima şi cea mai exactă definiţie a **lirismului obiectiv** al lui G. Coşbuc, făcută de Sextil Puşcariu în **Luceafărul,** 1905 : „Deşi Coşbuc e atît de obiectiv în lirismul său, sufletul lui capabil de cele mai înălţătoare sentimente se desface limpede din versurile lui. Mai puternic reiese aceasta din poezia **Mama** (...) Am aştepta ca cel puţin în versurile dedicate ei să găsim exprimarea directă a sentimentelor sale. Dar nu. Şi aici poetul se retrage de o parte, aici mai mult ca orişicînd i se pare că persoana sa trebuie să se ascundă, şi în loc să ne spună cît de nemăsurat de mult o iubeşte, ne dă un tablou care se preface într-o aureolă în jurul capului ei de mucenică. Şi cu toate acestea, noi citim printre şire adînc în inima poetului...".

E. Lovinescu nu doreşte să facă distincţia „adîncă" între lirismul obiectiv şi eul auctorial. S. Puşcariu o făcuse — magistral — cu 14 ani înainte. Criticul continuă: „E neîndoios că poetul a prelucrat şi-n material străin ; uneori inconştient, alteori însă în chip cu totul conştient. Simţul nostru moral se simte atins. N-avem însă ce face. Înainte trece adevărul. Istoria literară îşi are şi ea drepturile ei".

O observaţie : adevărul nu precede, ci însoţeşte „simţul nostru moral" ; despre aceasta nu se vorbeşte condescendent. Precauţiile pe care şi le ia criticul în chip de „captatio benevolentiae" privesc, mai degrabă, marea admiraţie a poporului pentru Coşbuc, un sentiment etic, deci.

În fine, este comparată poezia **Trei, Doamne, şi toţi trei** de G. Coşbuc cu **An Anfang** de Karl Stieler, aceasta din urmă scrisă în dialect bavarez şi inspirată din războiul de la 1870. „Din 6 strofe a cîte 4 versuri, Coşbuc a făcut 13 strofe a cîte 6 versuri, dar nici un moment din mica dramă a lui Stieler nu lipseşte din poezia lui Coşbuc". Ceea ce ar fi trebuit să fie, la E. Lovinescu, o analiză comparativă devine un simplu „denunţ" condus în asemenea termeni: «Iată strofa I a lui Stieler: „Un ţăran are trei copii la război / Despre care nu se mai aude nimic: / Acum se duce la München / Ca să întrebe la cazarmă". Această simplă strofă se preface la Coşbuc în 5 strofe, adică în 30 de versuri ! Poetul dezvoltă ideea războiului cu turcii, eroismul soldaţilor noştri (momente nefolositoare pentru acţiunea poeziei) şi neliniştea crescîndă a bătrînului tată — ceea ce este interesant psihologiceşte...»

Ciudat : cum, adică, „momente nefolositoare..."?! Dar din acestea se constituie poezia însăşi. Poetul Karl Stieler, care scrie în dialect bavarez, este un cvasi-necunoscut; în **Trei, Doamne, şi toţi trei** sînt cuprinse şi momentele poeziei sale, **An Anfang,** dar nu numai acestea. Ideile, arhetipurile, motivele — sînt comune şi se regăsesc în mai multe părţi fără a se „răni" reciproc : mitul Atrizilor, de pildă, este tratat de către Eschil, Sofocle, Euripide şi mulţi alţi poeţi dramatici elini : înseamnă că s-au „plagiat" unii pe alţii, cum pretinde E. Lovinescu a fi făcut G. Coşbuc cu poetul bavarez Karl Stieler ?

Acestui articol lovinescian îi răspunde, printr-o notă, **Luceafărul** din octombrie 1919 (p. 200): „D-l Lovinescu reia seria faimoaselor revizuiri cu un articol asupra lui Coşbuc. E vorba iarăşi de vechea şicană în jurul originalităţii marelui poet...". După ce arată că împrumutul de acest tip a fost de mult timp legitimat : „Comparaţia celor două poezii ar putea dovedi oricui are înţelegerea literară că poezia lui Coşbuc, superioară din toate punctele de vedere, e, faţă de proza versificată a lui Stieler, o adevărată creaţie originală. După şicana istoricului, aprecierea criticului aceasta trebuie să fie".

E. Lovinescu nu ţine seamă de aceste observaţii (în treacăt fie zis, el se putea aştepta la replici mult mai dure : era vorba, doar, despre abia expiatul G. Coşbuc, căruia i se cuveneau, în loc de acuzaţii de plagiat, cîteva vorbe bune, în acord cu majoritatea revistelor noastre care şi-au reluat apariţia după război; era vorba, apoi, de poezia **Trei, Doamne şi toţi trei,** de o importanţă deosebită în contextul jertfelor abia încheiatului război mondial ; E. Lovinescu a verificat opinia publică nu oricum, ci folosindu-se de simboluri fierbinţi !). În numărul următor din **Sburătorul** el continuă, cu altă poezie de G. Coşbuc, **Fragment,** începînd astfel : „La niciunul dintre scriitorii noştri de seamă ştiinţa izvoarelor nu e atît de necesară ca la Coşbuc. Avînd o inspiraţie epică, putem bănui îndărătul fiecărui motiv un model străin : o bucată literară, pe care poetul o urmăreşte conştient şi o dezvoltă retoric, sau numai reminiscenţele unei „idei" poetice, pe care o prelucrează cu mai multă libertate de spirit...".

Iată cum izvoristica, mînuită abil, poate arunca blamul asupra întregii opere a unui mare poet! Nimic la G. Coşbuc nu poate fi considerat original în concepţia lui E. Lovinescu ! Sofocle l-a plagiat pe Eschil, Euripide pe Sofocle, Horaţiu pe Teocrit, Dante, modele arabe. În continuare: **„Trei, Doamne, şi toţi trei** e localizarea conştientă a unei poezii bavareze. Avînd textul dinainte, Coşbuc n-a lăsat la o parte niciunul din amănuntele lui; a amplificat însă fără să-i mărească pateticul...". Structurînd totul pe o altă idee, după cum am văzut... „Îndărătul poeziei **Fragment** din **Balade şi idile** — continuă criticul — găsim modelul indian al unei poezii a lui Amaru, cu titlul **Puterea lucrurilor...".** Apăruseră în 1915, nişte traduceri româneşti din opera poetului indian, făcute de **George I. Stratulat** : cu acestea compară E. Lovinescu **Fragment** de G. Coşbuc — iar nu cu originalul ! Concluzia : „Sînt distincţii pe care trebuie să le facă istoria literară". Acelaşi principiu al „istoriei literare" invocat în sprijin. Argumentaţia, mai săracă de data aceasta : se pun, doar, faţă în faţă textele. La acest articol nu i se răspunde lui E. Lovinescu. Criticul îşi întrerupe, însă, seria anti-coşbuciană, pe care o va relua abia în nr. 6/1919 al **Sburătorului,** cu analiza poeziei **Romanţă** de G. Coşbuc : aceasta nu este „după un cîntec neogrec", cum declarase poetul, ci după poezia **Verratene Liebe** de Adalbert von Chamisso. Se pun iarăşi faţă în faţă textele şi, drept unic comentariu, fraza finală : „Nu mai e nevoie de nici un comentar"!

Lucrurile sînt, aici, mai complicate. G.N. Lazu — pe care vrea să-l reabiliteze E. Lovinescu — presupunea patru izvoare pentru **Romanţă** de G. Coşbuc : „Avem **Romanţă** compusă din trei originale: sîrbă, ilirică şi neogreacă şi o traducere a lui Chamisso" (D. Evolceanu ironizase suficient această multitudine de surse bănuite de către advocatul de la Piatra Neamţ pentru mai fiecare poezie coşbuciană !); E. Lovinescu renunţă la trei dintre ele, şi se opreşte la poetul Adalbert von Chamisso. Adevărul este că, după polemica din 1893, G. Coşbuc a indicat, în ediţia a doua a volumului **Balade şi idile** (1897) : „după un cîntec grecesc"; indicaţia este, însă, şi la poezia lui Chamisso, în originalul german. E. Lovinescu nu cunoaşte acest amănunt. I-l va servi, într-un splendid răspuns, **Luceafărul,** nr. 11/1919, p. 251—252, din care cităm şi pentru că trimiterea lipseşte din **Bibliografia Coşbuc** şi din comentariile lui G. Scridon la vol. I din **Opere** : „D. Eugen Lovinescu nu poate suporta dimensiunile mari. Îi fac rău. De aceea, simte nevoia bolnăvicioasă de a reduce totul la nimic, pentru a-l face accesibil gustului său estetic. Formula criticii sale este : a preface giganţii în pitici. Un fel de piticomanie critică. Domnia sa o intitulează „revizuiri". S-a chinuit astfel să reducă pe Eminescu, pe Caragiale, pe Maiorescu, pe Nicolae Iorga. De cîtăva vreme, d. Eugen Lovinescu face pe vîrcolacul gloriei lui Coşbuc. Mai în fiecare număr din **Sburătorul** său încearcă să roadă un colţişor din globul de aur al acestei glorii. Numai că vîrcolacul nostru roade cu dinţi falşi... vreau să spun că d-l Lovinescu, în mania de a denunţa cu orice preţ pe marele poet, se face vinovat de incorectitudini. Iată faptul..." (urmează dezvăluirea : şi G. Coşbuc şi A. von Chamisso au, ca subtitlu la poeziile lor, „după un cîntec grecesc" — respectiv, „neugriechisch") „Unde e furtul cînd Coşbuc mărturiseşte însuşi izvorul original al poeziei sale ? Căci **Romanţa** lui îi revine în măsura în care şi lui Chamisso îi revine **Verrateine Liebe :** amîndoi au acelaşi izvor mărturisit, cîntecul grecesc. E cu ochi şi cu sprîncene. D. Lovinescu nu vrea să spună acest lucru şi ne dă ca plagiat ceea ce e traducere mărturisită. Are vîrcolacul dinţi falşi, sau nu ?"

Vorba lui E. Lovinescu : **Nu mai e nevoie de nici un comentar !** Dacă voia să-şi demonstreze teza, criticul trebuie să ia pe rînd izvoarele înşirate de către G.N. Lazu, pe cel grecesc, ilir şi sîrb, să le elimine printr-o critică adecvată, şi să se oprească la Chamisso. Scopul nu este adevărul, ori menajarea „simţului nostru moral" care se simte atins etc. — ci discreditarea unui poet care a făcut şcoală, fiind unul dintre iniţiatorii **Semănătorismului** (ţintă continuă a lui E. Lovinescu), şi avea, în epocă, o mare popularitate.

Adevărata replică îi vine lui E. Lovinescu tot din partea **Convorbirilor,** bătrîna revistă invocată chiar şi acum să arbitreze marile dispute literare (deşi, trebuie să spunem, **Viaţa românească** îşi asumase de la debut să-i ia acest rol). În nr. 3, din noiembrie 1919, germanistul Gheorghe Lazăr publică aici studiul : **O problemă de estetică literară : „El Zorab" de G. Coşbuc,** o lecţie în sensul deplin al cuvîntului de cum trebuie abordată problema „plagiatelor" la un scriitor de geniu. Autorul începe cu o mărturisire: „În anul 1912, pe cînd culegeam material pentru un studiu asupra poeţilor silezieni din prima jumătate a secolului trecut, am descoperit între baladele contelui Strachwitz o naraţiune cu subiect exotic, versificată în terţine şi purtînd titlul **Die Perle der Wüste** (Mărgăritarul deşertului) (...) era aidoma, în ce priveşte conţinutul, cu El Zorab al marelui nostru Coşbuc".

„Totuşi — continuă Gheorghe Lazăr — un sentiment de evlavie care nu îngăduia nici o rezervă ne îndemna stăruitor să amînăm capitularea în ciuda evidenţei mărturisiri a faptelor...".

O lecţie a **Convorbirilor** dată nu numai lui E. Lovinescu, ci tuturor celor care doresc a studia influenţele de la o operă la alta : nu prin traduceri ori rezumate se dovedesc „plagiatele", ci prin textele originale. După Gheorghe Lazăr vor mai lua cuvîntul, pe marginea influenţelor externe la Coşbuc, şi alţii, între care Lecca Morariu şi Bogdan Duică : ambii folosesc cu acribie metoda comparativă. De altfel, în epocă se vor redeschide şi dosarul Eminescu, în jurul sonetului **Veneţia,** de pildă, adunîndu-se un număr impresionant de studii : cuvîntul **plagiat** începe să fie folosit tot mai rar, izvoristica devenind teritoriu ştiinţific, coborînd din limitatul domeniu juridic în care dorise s-o înfunde E. Lovinescu. Concluzia lui Gheorghe Lazăr este că avem de-a face cu două creaţii cu individualitate distinctă, cu arhitectură specifică — dintre ele, poezia lui Coşbuc fiind net superioară ca realizare artistică.

Coşbuc dă viaţă, aşadar, unor opere vechi, ieşite din circuit, prăfuite în colţuri uitate — un dialect bavarez, poetul Amaru din îndepărtata Indie, contele Strachwitz, poet puţin cunoscut, de la începutul secolului al XIX-lea, etc. : le reînviază în limba română făcîndu-le să circule din nou în universal. Gestul este al unui novator, al celui care scoate din fîntîna părăsită apa, sleind-o, reîmprospătînd izvoarele, primenind fondul adînc. În studiul lui Gheorghe Lazăr nu este amintit (nici nu-şi avea locul) E. Lovinescu ori alţi „detractori" ai lui Coşbuc. E. Lovinescu însuşi nu răspunde nici **Convorbirilor literare,** aşa cum nu răspunsese nici **Luceafărului.** Răspunde, însă, în felul lui, istoriei : cele trei articole despre Coşbuc sînt reluate în vol. al III-lea din **Critice** (ed. a II-a, 1920, p. 137—149). Cu o mică diferenţă : ultima frază, **Nu mai e nevoie de nici un comentar,** este înlăturată. De „comentar" este nevoie, cum am văzut — dar nu poate fi făcut fără investigarea presei timpului : semnificativ, E. Lovinescu mizează pe carte ca mod de trecere ; presa, însă, pentru vremurile moderne, este la fel de importantă. Şi, dacă e să luăm concluzia sa de mai sus : „Sînt distincţii pe care trebuie să le facă istoria literară" — mai înainte de a ne pune întrebarea ce scop aveau „revizuirile" criticului, noi trebuie să facem chiar aceste distincţii. Şi vom încheia, la rîndul nostru zicînd că E. Lovinescu nu poate fi citit altfel decît în contextul epocii sale, iar scoaterea, din acest timp frămîntat, a cutărei sau cutărei cărţi a criticului şi prezentarea ei „în sine" nu se potriveşte cu tipul de personalitate culturală pe care l-a întruchipat. Nu poate fi conceput E. Lovinescu dezlegat de presa timpului său — aşa cum titanul Prometeu nu poate fi conceput fără stînca lui.

Nicolae Georgescu

m a p a m o n d

UN POET ITALIAN

UMBERTO PIERSANTI

● Născut la Urbino în 1941, Piersanti predă la Universitatea orașului său sociologia artei și literaturii. Principalele sale lucrări în acest domeniu — pe lîngă numeroasele studii tipărite în reviste — sînt : **L'ambigua presenza** (Roma, 1980) și **Nel passato-presente degli anni '60** (Urbino, 1981). A publicat primul volum de poezie în 1967 : **La breve stagione (Anotimpul scurt**, Urbino, Ed. Ad Libitum). Au urmat : **Il tempo differente (Timpul diferit**, Roma, Sciascia, 1974), **L'Urlo della mente (Țipătul minții**, Firenze, Vallecchi, 1977), **Nascere nel '40 (A te naște în anii '40**, Milano, Shakespeare et Company, 1981), volum distins cu premiul Camaiore — 1982. Este prezent cu poezii în diferite antologii și reviste din Italia și alte țări. A scris scenarii de film publicate în volumul **Cinema e poesia negli anni '80** (Bologna, Cappelli editore, 1985). Colaborează la televiziunea italiană — programul trei — cu emisiuni dedicate poeților italieni. Poeziile de mai jos au apărut în volumul **Passaggio di sequenza** (Bologna, Cappelli editore, 1986).

De acum este mit călătoria din care mă întorc

cînd iată stins spinul
verii înțeapă cu puternic miros
prima lumină, se reîntorc zeii
pe marea violacee rid în temple
lîngă coloane — doar dacă te scoli devreme
îi vezi — care cu spuma
glumesc apoi se duc
în alte ceruri asemănătoare coralului
înainte ca soarele în înalt să sosească
e deja gol golful ce ne așteaptă

față care te scalzi în spumă
chiar și risul tău cere să fie etern
ca zeii plecați în dimineață
aș vrea să rămînă o urmă
chipul tău, un clar semn apărut
cîte puțin zilnic și apoi mort
și apoi reîntors, trecut în înserare
Leucade măslinii tăi limpezi
îi împarte chiparosul frunza întunecată
se înalță munții cu vînturile
vîntul îi parfumează între tufișuri

și mîncam prăjeli și calamari
vinul era de rășină mirositor
vîntul te răvășește și trece deasupra
învinge pescărușul de pe vîrful locandei
doar frumosul pescar către douăzeci ani
ridică chipul splendid și nu tresare
uneori la amurgul acestei mări
ultimii zei merg printre pietrele
Dodonei în Pindul care se întunecă
se înalță luminărica din crăpăturile gliei
galben spinzură în fusul coloanei și pe izvoare
singuri ne-am întins în noapte
pînă și răpitoarele repauzează pe ramuri
cînd dorm munții tăcuți
și doar greierul care se încăpățînează
găurește vraja ta cu aer parfumat
îți amintești largul cer unde șorlița
se rotea larg peste oțetari și pietre
și insula în lac printre trestii
unde platani imenși stau deasupra
unei biserici înfipte în stînci
acei pești de apă dulce între geamuri
pe care ni i-au preparat cu lămîie
vinul roșu absorbit cu gîlgîituri
caprele care pășteau cimbrișorul?
și moartea aricilor care te neliniștește
răsturnați în pete întunecoase pe străzi?
— mereu cine nu se obișnuiește la ceea
ce se schimbă —
spui și apoi îți tremură buzele
într-un bulgăre de pămînt găsește pacea

înflorește buddleia peste tot
singura tufă în pămîntul uscat
vara întreagă cu florile aprinse
doar de-a lungul Parnasului nu am văzut-o
muntele poeților e așa golaș
Castilia dimpotrivă este ca-n povestiri
răcoroasă de umbre și ape cu chiparoși
atîrnînd de ciocănitori în ceruri
între New York și Parnas ale tale Cesane
— spuneai și rideai și mă îmbrățișai —
au fost mereu puțin marginale
un loc ales tocmai pe măsură
dar poate sînt colinele lungi și plate
alese de Piero și puse ca fundal în tablouri
atîrnă pe ape aproape atinge violaceul

caperul care la Nauplia este imens și roz
înăuntru zboară rîndunoiul coboară-n picaj
din ogoare uriașe atinge marea
dincolo de barca albă ce acostează
coboară eucaliptii pe linia
unde spuma ajunge și uneori trece

îți amintești sufletul meu căței aua noastră
săpată în acul de mare și noi privind
nu folosesc fotografiile pentru soare
care din vîrful stîncii coboară
frumos dar mult prea scandalos
încît doar ilustrata o mai poți revedea
lasă-ne în acest golf al povestirii
puțin banale citită la șaisprezece ani
și iasomia care din zidurile albe
ajunge cînd este seară unde sîntem
să rîdem, să ne sărutăm înlăuntrul cerului
noapte de sud te iubesc parfumată
te iubesc de cînd cobori și stingi ușoară
crepusculul aprins la graniță
iubesc bodegile din calele vaselor
a bea vinul cu sorbituri mari dar încet
simți pinul care trimite parfum întunecat
amestec de ibișc și mare parfumată
doar odată acolo unde se alungește
capul Sunion cu templul peste ape
vîntul suflă puternic și ne împinse
înghesuiți între pături cînd ascultam
planta zdrobită pierzîndu-și florile
septembrie m-a surprins în acești munți
plin de amintiri și de figuri
am urcat la Alatri printre pietrele
imensei necropole pătrate
nu departe de care era un cîmp uriaș
unde au trecut mai mult de zece ani
fratele m-a lovit urît și las
fratele Gino di San Vittorio ce folosește mîrșava
înfățișare a sa și faptele împotriva
somnului tău mintea și gîndurile tale

revin la colinele tale Montefeltro iubit
acum că peste castani se reîntoarce
bucuroasă culoarea sa roșie.

Cîntonetă din memorie

Cald vîntul de martie
dezgroapă anemone și narcise pe dealuri
la buza povîrnișurilor
și pe coastele drepte
rare femei înfășurate de
aer în hainele
ușoare ale primăverii
culegeau bulbii stătorniciți
săpînd pămîntul împrejur
cu cuțitele

prima viperă a ieșit din cuib
atrasă de înflorirea ierbii
și s-a întunecat albastrul crin al pădurii
n-a mai rămas zăpadă în văzduh
păsări înfrigurate în cuiburi știu
că de șarpele iute vor fi înghițite

era prima femeie așezată de mine
tremurătoare printre ierburile torentului
și apa coborînd către plajă
se umfla de ramuri și flori.

Prezentare și traducere
de Grigore Arbore

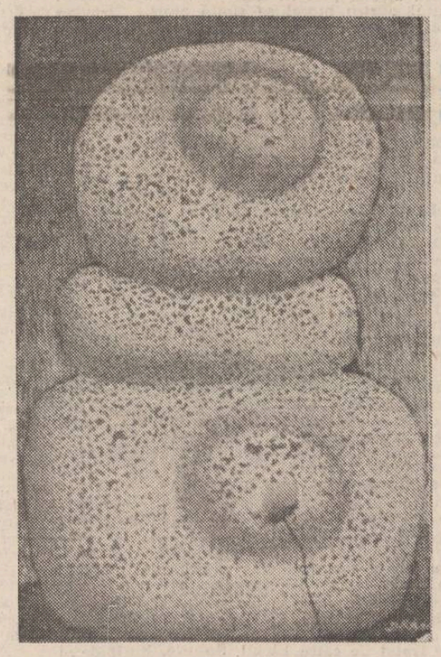

Nicolae Drăgușin : „Matca"

REVISTA STRĂINĂ

● **„PERSONAL,** cred că recitarea poeziei este o chestiune care-i privește pe profesioniști, adică pe actori", spunea poetul ceh Karel Bouśek în răspunsurile la ancheta intitulată „Convorbiri despre poezie" organizată de săptămînalul politic, cultural și științific „Tvorba", care apare la Praga. „Cel puțin așa au stat pînă acum lucrurile la noi. Nu sînt puțini poeții care își datoresc popularitatea tocmai actorilor. Dar n-aș avea nimic împotrivă ca poeții care se pricep să recite s-o facă ei înșiși cu poeziile proprii, pe care să le recite la radio și televiziune, precum și în public. Există astfel de poeți și ei vor exista și în viitor..."

Răspunzînd la o întrebare referitoare la transpunerea pe note a unora dintre creațiile poeților cehi, Karel Bouśek a precizat : „Personal sînt mulțumit de acest lucru chiar dacă în ultimii ani cei de la „Viola" și „Lira" (teatre pragheze — n.n.) precum și cei de la radio și televiziune au cam uitat de poezia mea. Pesemne că sentimente asemănătoare trăiesc și mulți alții... Referitor la „muzicalizarea" poeziilor, există posibilități încă nefolosite de compozitorii de muzică cultă și ușoară, dar asta este o chestiune care-i privește pe compozitori. Majoritatea cîntecelor de muzică ușoară au textele scrise pe muzica dată și doar foarte puțini compozitori de acest gen se încumetă să compună muzică pe texte dinainte scrise. Evident, mă refer la muzica de calitate.

Poezia și textul cîntecului nu reprezintă unul și același lucru, de aceea problema calității textelor revine veșnic în discuție, reprezentînd în permanență un fel de nod gordian..."

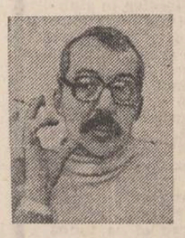

● **VASIL BIKOV,** născut în anul 1937, supraviețuitor al blocadei Leningradului, este reprezentantul cel mai autorizat al prozei psihologiste sovietice, tipul de intelectual care consideră filozofia ca pe un partener egal al literaturii. Întîmplările din lucrările lui, între care volumele de povestiri „Penelopa", „De unde vine iubirea", „Roata"; și „Vremea oamenilor" sînt de fiecare dată niște „istorii ale sufletului", ele nu se petrec nici la oraș, nici la țară, ci în interiorul omului. De fapt, el însuși este împotriva clasificării scriitorilor în autori ai orașului și autori ai satului. „Cea mai generală împărțire de către critică a scriitorilor ultimelor două decenii este cea de scriitori ai orașului și scriitori ai satului, care pe mine nu m-a satisfăcut niciodată. La cei mai buni ruraliști — V. Belov, V. Șukșin, H. Mathavasian, V. Rasputin — găsesc cu mult mai multe elemente comune cu problematica orașului decît în creația multor scriitori „urbaniști". Lucrările cele mai profunde ale lui I. Trifonov reflectă conflictul omului cu mediul său încît depășesc granițele orașului. Și unde ar putea fi așezați scriitori ca I. Dembrovski, F. Iskander, T. Pulatov ? Ei sînt scriitori ai omului indiferent unde trăiește acesta. Împărțirea scriitorilor în ai orașului și ai satului este artificială și nu trebuie să se aprecieze că scriitorii orașului nu sînt suficient de ruși așa cum scriitorilor satului nu li se poate nega sentimentul acut al contemporaneității.

Mi se pare că eforturile caracteristice ale scriitorilor ultimului deceniu le-a constituit încercarea de mutare a conflictului om — mediu din sfera publicisticii în cea a artei. Un fel de ecologie tragică... Am încercat să aduc conflictul om — mediu în lucrări ca „Pădurea", „Rezervația", „Păsările" sau în ultima povestire încă nepublicată, „Omul și ținutul", și am cunoscut pe propria-mi piele dificultățile unei atare întreprinderi. După părerea mea, succesul povestirilor lui V. Rasputin decurge în mare parte din interesul real al scriitorului pentru noul și acum, la sfîrșitul secolului, tot mai ascuțitul conflict al omului cu mediul în care trăiește".

● **SCRIITORUL FRANCEZ** Emmanuel Roblès face parte din rîndul autorilor neliniștiți, obsedați de problematica omului și a colectivității umane. O dovadă a acestor acute preocupări o regăsim și în ultimul roman publicat sub titlul „Amurg". Întrebat dacă un scriitor contemporan poate influența în mod real modul de a gîndi al oamenilor și bunul mers al lucrurilor în lume, el a răspuns :

„Scriitorul, la fel ca oricare membru al societății, răspunde pentru tot ce se petrece în jurul său. Sînt de părere că scriitorul trebuie să răspundă pentru fiecare cuvînt din cărțile sale, fără deosebire de scopul pe care îl urmărește. Responsabilitate pe care nu și-o asumă unii oameni de film occidentali care se complac în rolul de apologeți ai războiului, ai cultului violenței pe care le propagă prin filmele lor. Oare nu trebuie ca fiecare artist să se simtă neliniștit în fața problemelor celor mai acute ale vremii noastre : drogurile, rasismul, decimarea indienilor americani, fascismul — care este foarte viu în America Latină ? Nimeni nu trebuie să se eschiveze de la a milita pentru realizarea idealurilor păcii, mai precis spus de la lupta împotriva amenințării unui nou război, a unui război nuclear. Ultimul război nu a fost unul nuclear și, cu toate acestea, a distrus milioane de vieți omenești și a adus omenirii nenorociri incalculabile. Unii afirmă că astăzi n-ar fi posibilă apariția unui nou Hitler. De ce n-ar fi ? Dacă nu ne vom opune cu toții, el ar putea apare !

Cu cît un scriitor este mai talentat și mai important, cu atît este mai mare și autoritatea pe care o are fiecare cuvînt al lui, cu atît mai mare este responsabilitatea lui. Dar nu este suficient ca numai scriitorii să devină propagandiști care să inspire oamenilor dragostea pentru pace, numai atunci cînd fiecare cetățean, din fiecare țară, se ridică împotriva războiului, numai atunci izbucnirea unui război va putea fi imposibilă".

● **POETUL INDIAN RAGHUVIR SALAI** este născut în anul 1929. Este autorul a patru volume de poezii : „Pe scări, la soare" (1960), „Împotriva sinuciderii" (1967), „Oamenii au uitat" (1975) și „Rîzi, rîzi repede" (1982). Iată părerea lui despre tendințele actuale în poezia indiană :

„Prin actuală înțeleg poezia ultimilor douăzeci de ani. În această perioadă poezia indiană a parcurs o evoluție destul de anevoioasă. Aceasta se referă la aspectele de bază ale actualității : înțelegerea problemelor țării, societatea indiană, tradițiile. Este vorba despre lupta pentru independență și despre luptele care au urmat, probleme legate de faptul dacă cei aflați la putere înțeleg cu adevărat moștenirea istorică a Indiei pentru a putea face legătura între trecutul țării și viitorul ei. O problemă spinoasă o constituie lupta poeziei împotriva exploatării, a asupririi, dar principală rămîne chestiunea raporturilor față de trecutul nostru, raporturile tradiției cu viitorul... În ultimii douăzeci de ani poezia indiană s-a străduit, prin toate curentele ei, să răspundă acestor comandamente și în ciuda tuturor greutăților din evoluția ei, poezia a avut un singur scop : slujirea progresului societății...

Limba poeziei contemporane se apropie de vorbirea populară. Nu demult am participat la Dijandhar, în Pundjab, la un program tv dedicat poeziei. Acolo s-a afirmat cu tărie faptul că poezia hindi contemporană exprimă mai convingător și mai multilateral decît oricînd pînă acum în istoria ei toate sentimentele omului și o face într-un mod măiestru. De la începutul secolului, cînd s-a născut poezia în limba hindi, trecînd peste perioada influențelor străine deosebit de puternice, poezia indiană a progresat continuu, enorm. Noi, poeții, am făcut mult, dar sîntem convinși că nu totul..."

Sculptură de Bela Crișan

Din LIRICA AFRICANĂ

ANGOLA

ANTERO ABREU

Prietene...

— Prieten drag,
Unde ești, unde te afli ?
— Sînt aici, lîngă tine
Dar puțin mai în urmă.

— Prieten drag,
De ce-n urmă rămîi ?
— Chiar nu știi, n-ai văzut ?
Te ajut ca să mergi.

— Prieten drag,
De ce oare mi-e teamă ?
— Fii calm, ai curaj.
Sînt alături de tine.

— Prieten drag,
Ce se-ntîmplă, ți-e greu ?
Hai răspunde !
Întrebarea rămîne fără ecou.

CONGO

ICHICAYA U TAM'SI

Deșert

Aici soarele abundă,
aici apa este o piatră prețioasă,
aici sînt doar arbuști fără vlagă,
aici arșița moleșește trupul
asemeni cîntecului plăcerii
înginat de sirenele
care cu glasuri dulci înduioșează sufletul tare
al celui ce se zbate
în mocirla unui destin
pe care a vrut să-l înfrunte.
Aici inima are trei ventricule.
Aici aș putea să-mi întind în voie arcul
dacă măcar un singur cîntec de pasăre mi-ar mîngîia sufletul
Știu însă bine :
aici, chiar fără arșiță, este un ținut de piatră !
La ce bun atunci un anotimp al ploilor ?

Pasiuni

XI

Întîmplări reîmprospătate de liniștea
care mi-o aduc amintirile din copilărie,
ploaia cenușie, de ajuns pentru tot felul de ginduri,
mă împiedică să tac în minciună
în fața echinoxului,
în fața mea,
în fața zîmbetelor sincere
ale fraților mei de suferință neagră.
Și apoi ce ați zice voi despre această tăcere,
despre poetul care minte ?

Nisip

Celule bolnave.
Aur deteriorat de uzură.
Nu voi păstra nimic
ros de apă,
de umezeala ei albastră
ca cea a ochilor tăi...
De ce să păstrez,
de ce să-mi încarc sufletul ?
Alianța
cu aurul,
ca și cu oțelul,
este zadarnică.
Nu poți s-o călești
în sudoarea sărutului
care picură lent, nu vine șuvoi,
nu este niciodată talazul
care curăță de impurități
iubirile născute
pe țărmuri
cu nisipuri mișcătoare.

ZAIR

MUKALA KADIMA NZUJI

Către pămînt

Vom străluci cu propria noastră lumină
Ochii tăi nu vor mai cunoaște insomnia
și nici febra anotimpurilor ploioase
cînd foamea, suferința, moartea
îți tatuau chipul
cu neliniște, deznădejde
sau agonie.

Un alt cer se va deschide
deasupra noastră.
Un cer de furtună.
Un cer ce va aduce o ploaie mănoasă
care ne va împrospăta ființa.

Iată, flăcăii
își potrivesc deja instrumentele
pe măsura tăriei cîntecelor lor,
a bărbăției dansurilor lor.
Iată, fetele
au început deja să-și desfacă petalele ochilor,
corolele zîmbetelor
pentru a întîmpina lumina cerului.

Vino, e clipa dansului,
un dans al inimilor noastre !
Vino, e sărbătoarea sevei care urcă,
e clipa înnoirilor !
Vino, se aud voci înecate în bucurie,
cîntece care au ritmul pașilor noștri,
un ritm care vine din depărtările vremii,
din sufletul meu,
din sufletul tău.

În românește de
Constantin Carbarău

● **SCRIITOAREA JAPONEZĂ KUNIKO MUKODO** s-a născut în anul 1929 la Tokyo. A lucrat ani mulți prin redacțiile unor reviste cu profil cinematografic, după care a scris piese de teatru pentru radio, iar la începutul anilor '70 a devenit scenaristă pentru piese de televiziune, care au făcut-o cunoscută în întreaga țară. Dintre aceste scenarii o deosebită valoare literară au „Vecina", „Familia lui Kentaro Terauci" și „Șapte nepoți".

În literatură a debutat în anul 1980 cu volumele de nuvele „Numele florilor", „Vidra" și „Cușca clinelui", pentru care a fost distinsă cu cele mai importante premii literare japoneze care răsplătesc munca debutanților. Se anunța așadar ca o mare speranță a prozei nipone. Din păcate, un tragic accident de aviație petrecut în anul 1982, în care ea și-a pierdut viața, a pus capăt activității literare a uneia dintre cele mai talentate prozatoare din Țara de la Soare-Răsare. Au rămas de la ea, în manuscris, cîteva volume de eseuri, nuvele și povestiri.

Întreaga creație a lui Kuniko Mukodo are caracter autobiografic, sursa inspirației ei constituind-o experiența proprie din anii războiului, văzută prin prisma adolescentei care fusese la data desfășurării celei de a doua conflagrații mondiale. Ea se apleacă asupra problematicii complexe a relațiilor intercumane, influențate și deformate de război, de dezvoltarea fără precedent a științei și tehnicii, asupra legăturilor omului cu natura înconjurătoare.

Creația lui Kuniko Mukodo impresionează prin bogatul conținut de idei, prin modul specific japonez de a surprinde realitatea și prin stilul cu totul personal al relatării.

Balcanice

PERO ZUBAȚ

Pînă cînd să aștept

Bună seara, frate Nurudin,
Eu sînt glasul acela care s-a vestit la
vreme de noapte
Cînd ai stat cu moartea la taifas și la sfat.
Semenii trec peste cîmp; cîntece de-ale
tatei ei cîntă —
În care tekie ar putea să-și afle el
adăpost,
În care arbore să-și cuibărească spaima?
Drumurile toate-s la fel și toate duc mai
departe.
Aud în zare glasul din minaret —
Ce vară-i aceasta, frate, pînă cînd să
aștept ?
Ea citește o carte și-n vis o să-mi
strecoare
Marea ta.

Casa năruită

M-aș întoarce cu tine în casa care se
năruie,
Atît de la îndemînă îmi e ceea ce-i
imposibil,
Din pielea mea într-a lupului și în
sîngele de căprioară
Cîte vorbe nu ne-ar așterne în urmă
Prietenii, dacă am fi la ananghie,
Căci într-un ceas rău am iubit.
Deschide ochi în somn; m-aș strecura.

Fratele meu se ivește

Fratele meu se ivește
Din peisajele brumei —
Taina
Ar vrea să-i dezvălui.
De ce la vremi de restriște,
Cînd și marea-ar rîvni să se-ntoarcă
La starea-i primordială,
Eu scriu poeme de dragoste ?
Fratele din vis se ivește
Călare pe iapa Călăului,
Alb într-un verde cring —
Taina ar vrea să mi-o afle,
Durerea să-și vindece.

TOMAJ ȘALAMUN

Maria (II)

Eu sînt o afină.
Eu sînt
Neagră
Dulce afină
În pădure
Sub pin.
Încă două zile mai am
Pînă vor trece
Fecioara
Sau păstorul
Cu coșul
Sau pieptenul.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

„Nu e pește ca stavridu, Nici echipă ca Rapidu"

Plînge pămîntul și salcîmul de pe el, fiindcă iar ni s-au umplut călciiele cu greieri hămesiți de dorul diviziei B. Vorbesc despre cei cu iarba-n pîrleazul Giulești ului, muntele cel mai înalt de pe harta orbirii din dragoste. Ne-a bătut, acasă, Chimia Rîmnicu-Vîlcea și toți plopii de pe marginea șoselelor au căzut la pămînt ; plutește-n aer cucuveaua și nu zice de bine. Capătul și mîntuirea lumii din jurul Gării e Rapidul. Azi, mai mult o himeră decît o echipă. Lista păcatelor ei e lungă. De la gardul de nuiele din fața casei pînă pe hotarul cu sipică din fundul zării. Fără a porni de la ideea un om mai puțin, o pîine mai mult, mă văd nevoit să cer îndepărtarea celor încăpuți la conducerea clubului și a echipei din motive de incapacitate. Publicul din Grant, atît de umilit, duminică, a ținut stadionul sub stare de asediu vreme de cîteva ore. Vroia explicații. Dar și prin gura conducătorilor și prin a jucătorilor bătea vîntul calicilor. Toți păreau loviți cu sapa-n moalele capului și scufundați pînă la gît într-una din cele trei copci care duc în infernul diviziei B. Degringolada echipei a început din momentul cînd a fost alungat, din motive necunoscute, marele jucător Dumitru. Acesta s-a întors în Banat, luîndu-l cu el și pe excelentul mijlocaș Goanță. Au înjghebat, cică, o crescătorie de porci pe lîngă Reșița. Cei care le-au furat sau înlesnit trecerea la această îndeletnicire, de altminteri extraordinar de rentabilă, să fie trimiși de urgență la înlocuit traverse... Și abia după aceea să începem să numărăm cîte fire de speranță ne-au mai rămas.

Singurătatea e o turmă păscînd mărăcini. Cu cine ne înfrățim pe drumul pierzaniei ? Toți se grăbesc să fugă de lîngă noi. **Și niciodată pe propriile lor picioare.** Toate ziarele, fără excepție, au scris despre surpriza din Giulești, dar niciunul nu s-a ocupat să dea un nume potrivit egalului înregistrat de Flacăra Moreni în compania Stelei București. Dacă cineva poate să mă convingă pe mine că Steaua, supercampioana Europei, a întîlnit între dealurile Prahovei o echipă cu o clasă mai puternică decît Dinamo Kiev pe care a spulberat-o la Monte Carlo, promit, promit să descopăr, cu talpa goală, cumpăna apelor din Bucegi, pe gerul bobotezei. Adică Steaua bate Albania cu 5–1 și nu izbutește să se strecoare spre poarta Flacării Moreni ! ? Dați-mi o strachină cu venin, să-mi moi degetul în ea și să fac semnul învierii peste gurile închise, fie dintr-o spaimă nejustificată, fie dintr-un respect prost înțeles. Din năduf și din bruma micilor mizerii iau naștere ziceri destul de amare în litera lor, cum ar fi aceea din titlu.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
15
(1 300)
simbătă
11 aprilie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL CREATOR

despre tot ceea ce reprezintă acest an la scara celui de-al optulea cincinal pe care îl parcurgem ne-a vorbit deseori secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cuvîntarea pe care a rostit-o la recenta plenară a C.C. al P.C.R. pune în valoare dimensiuni prin care un deziderat de fond al întregii noastre dezvoltări — acela al unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate — prinde un tot mai pronunțat contur și ne ilustrează în continuarea unor eforturi de maximă importanță și eficiență. Programele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului sînt în plină materializare și alcătuiesc frontul de gîndire și acțiune al întregii noastre națiuni. De calitatea înfăptuirii acestora depinde viitorul apropiat ca și imaginea țării în plan economic și social a perspectivei sfîrșitului de mileniu. Pe segmentul fiecărui an se înscriu astfel obiective și investiții care fac din actuala etapă o treaptă hotărîtoare pentru ascensiunea noastre neîntreruptă pe calea progresului și civilizației. Semnificative în această privință rămîn orientările și direcțiile formulate de secretarul general al partidului, această cuprindere în sfera unei maxime eficiențe a tuturor eforturilor care privesc organizarea și desfășurarea activității, conducerea acesteia, pregătirea profesională în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, ale revoluției care are loc în acest domeniu.

Această pregătire — calificarea neîntreruptă — reprezintă de fapt unul dintre atributele esențiale ale spiritului revoluționar, creator, un factor puternic de conștiință politică și profesională care propulsează mersul mai departe al societății și este în măsură să apropie tot mai mult viitorul pe care ni-l prefigurăm și pentru edificarea căruia se străbate una dintre cele mai vaste și mai lămuritoare epoci. Starea de fapt a muncii și creației, mobilizarea tuturor energiilor, a tuturor resurselor, a tuturor capacităților de inițiativă și acțiune primesc, prin demersurile secretarului general al partidului, clarificări și impulsuri înnoitoare care ridică neîncetat gradul de competență și sporesc în substanță rezultatele muncii, zestrea făuritorilor de bunuri materiale și spirituale ale țării, ale poporului. În această perspectivă se înscrie și recenta cuvîntare pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit-o în cadrul consfătuirii de lucru pe probleme economice de la C.C. al P.C.R.. Accentul cade în esență pe modul de a conduce și organiza întreaga activitate, pe concepția în viziunea căreia se cere o nouă calitate a muncii și vieții. „Modernizarea, programele pe care le-am adoptat — sublinia secretarul general al partidului — și care trebuie să ducă la creșterea eficienței, cu tot ceea ce prevăd acestea, presupun o schimbare completă a concepției, a felului de gîndire, de organizare a întregii activități".

Pregătirea și perfecționarea pregătirii profesionale reprezintă o componentă esențială a întregului program de înaintare complexă, multilaterală, pe calea progresului și civilizației, o componentă în baza necesității căreia s-au conceput forme și modalități de acces larg, tot mai profund, la valorile științei, ale culturii, fapt cu precădere important pentru însăși condiția prezentului și viitorului țării. **Avem nevoie de oameni care să lupte și să soluționeze la timp problemele,** sublinia secretarul general al partidului, și în această viziune se face evidentă însăși concepția după care înfăptuirea sarcinilor economice și sociale urmează o hotărîtoare linie de boltă a competenței, a eficienței, a calității sub egida căreia se înscrie cel de-al optulea cincinal. Este o concepție care privește și cultura, orizontul de cunoștințe, nivelul tot mai ridicat al gîndirii și acțiunii umane.

Luceafărul

Ion Vlasiu : HORIA
(detaliu al monumentului de la Cluj-Napoca)

● În acest număr : ● Cronica literară de ● M. Ungheanu și ● Artur Silvestri ● Poeme de Mircea Micu ● Nicolae Velea : „Ultima" ● Poeții, cînd erau tineri... de Niculae Stoian ● Cumpănă de G. Alboiu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Sport de Fănuș Neagu

„Gînduri albe"

Sub acest titlu, întrezărit în chiar scrierile sale, Vasile Voiculescu ne este înfățișat într-o carte pe care avem toate motivele s-o socotim un eveniment. Ea completează seria aparițiilor postume ale scrierilor marelui poet și povestitor, indicînd, totodată, (și grăbind, poate !) ediția integrală a operei sale. Din capul locului trebuie lăudată rîvna cu care un cercetător, Victor Crăciun, a procedat la o adevărată operație de arheologie spirituală, dezgropînd din arhive și transcriind texte care ne dau lămuritoare idei despre ceea ce am putea numi lecția de o sacră fervoare și modestie a unui creator genial, contopit în totul și total cu creația sa. O parte dintre aceste texte vin din arhiva familiei, prin Radu Voiculescu, autor și el, împreună cu Victor Crăciun, al ediției de față. Un cuvînt înainte — elogios și cu îndreptățire prietenesc — semnează acad. Șerban Cioculescu.

Ce sînt aceste „gînduri albe", de unde vin și mai ales care-i adaosul lor artistic față de tot ceea ce se cunoaște pînă acum ? În opera unui mare scriitor, orice creație are o anume independență față de toate celelalte și formează apoi unitatea spiritului său. Prozele, poeziile, articolele și conferințele adunate aici alcătuiesc o vastă profesiune de credință. Ele acoperă aproape toate răstimpurile scriitorului, se interferează cu marile sale creații și par verigile de aur ale unui lanț tot la fel. Poeziile arată constanța unui spirit căutător de sine, împăcat în neliniștea și nostalgia către perfecțiune și frumusețe. Ele urcă parcă spre acel munte pe care-l reprezintă **Ultimele sonete** și coboară apoi amintind din cînd în cînd de strălucirile acestuia. Pentru că, neîndoielnic, în materie de poezie, la Voiculescu aceasta este culmea, cartea cu **Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare.** Ele au fost concepute, după cum aflăm, în decembrie 1954 și încheiate în iulie 1958. Datele sînt importante de reținut pentru că ele au o semnificație lămuritoare. În paralel lucrează la marea sa operă în proză pe care o începuse în anii '48—'49. Cam tot în anul 1958 se încheie și aceasta. Ceea ce reține istoricul literar — și nu numai el — este că Vasile Voiculescu a avut parte de un deceniu fenomenal. Dar era doar al lui pentru că, în liniile lui generale, în

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Temperatura anotimpurilor

eroii lui Ion Lăncrănjan din ultimul roman — „Toamnă fierbinte". Editura Militară, 1986 — sînt doi țărani cooperatori din Uiejdea, tovarăși de muncă în sectorul zootehnic, plecați într-o toamnă la munte pentru a aduce „jos" o „comoară de taur", urmînd apoi să-și continue munca lor obișnuită. Cei doi pleacă, dar nu mai ajung niciodată la capătul drumului. Asta fiindcă toamna în care ei caută să ducă la bun sfîrșit sarcina aceea a lor nu este una obișnuită, ci cu totul ieșită din comun, sărită din șirul celorlalte, plină de lumină și de frumusețe ,...o toamnă de pomină, cum nu mai fusese alta de cine știe cînd... de pe vremea lui Burebista... ori poate de dincoace, de pe vremea lui Gelu sau a lui Iancu...". Ieșită din comun este toamna, ieșite din comun sînt frumusețile muntelui pe care se pregătesc cei doi să-l suie și din această pricină propria lor spiritualitate sare și ea din matca obișnuintei, nici ei nu mai pot rămîne ce sînt, ies și ei din rînduri, din șirul evenimentelor obișnuite, din timpul real, pentru a trece în cel istoric. Și, în această trecere, încetează să mai fie ceea ce sînt în mod esențial, adică doi cooperatori din Uiejdea, capătă o altă umanitate, cu alte tîlcuri și înțelesuri pentru noi și pentru ei. Unul — Ion — este român, celălalt — Gyuri — este ungur ; unul este supraviețuitorul, „ieșitul de sub pămînt", singurul capabil să depună mărturie asupra crimei celuilalt, căci călăul lui de atunci a fost chiar tovarășul lui de drum, cu care trebuie să ducă la bun sfîrșit sarcina primită ; unul este supraviețuitorul ultimului exces al „nedreptății milenare", iar celălalt reprezentantul accidental dar autentic al acestor drepturi artificial milenarizate.

Desigur, nici unul din eroi nu-și alesese rolul, avusese grijă istoria să li se impună, dar le jucaseră cu o autenticitate pe care numai viața este în stare să o asigure ; lor le revenise sarcina ingrată de a reface, într-un alt moment, aceeași dramă care se repetase de atîtea ori, secole la rînd, și încă în condiții atît de inegale, de călău și de victimă. Iar acum, după scurgerea anilor, tot lor le căzuse pe cap pacostea de a clarifica într-un fel, și pînă la capăt, ceea ce mai rămînea de clarificat. În noul timp în care se cufundă eroii, în cel istoric, conflictul devine inevitabil și el izbucnește cu o forță pustiitoare, în toată sălbăticia lui, necruțător și prevestitor de moarte. În decorul acestei toamne de pomină, eroii sînt parcă condamnați, fără putință de apel, să ducă pînă la capăt nefericita lor înfruntare, așa cum, altădată, păstorii „Mioriței" își urmaseră și ei drumul trasat de destin. Conștient de faptul că nu mai poate ocoli nenorocirea, odată apucat pe drumul istoriei, unul din eroi va izbucni disperat : „...Dumnezeu, Dumnezeu sau zeii aceia de demult, sau zeii zilei de astăzi, pentru că orice vreme are zeii ei, așa cum are propriii săi draci — mi te-a scos pe tine în cale, mai bine nu mi te-ar fi scos, mai bine te-ar fi fulgerat, mai bine te-ar fi trăsnit, mai bine te-ar fi prefăcut sfîntul Ilie în drob de scrum !... C-așa de tare m-ai răscolit tu pe mine, cu povestile tale, și nu atît cu povestile, cît cu aducerile aminte pe care le-ai trezit în mine, cu dușmănia pe care mi-ai ridicat-o în crestetul capului, de nu mai pot, de nici nu mai văd, tu-ți anafura și cristosii tăi de mîsel, c-așa ceva n-am mai pătit niciodată (...) fiindcă omul e făcut pentru liniște și pentru bine, iar viața, dacă îl aruncă în brațele urii, drept în ghiarele desnădejdii îl aruncă..."

Toamna și munții sînt în față, în spatele și în jurul lor, potecile singuratice și ferite, arborii magnifici și muți, vietățile pădurii părelnice și depărtate, cenzura socială rămasă undeva, în urmă — toate condițiile sînt create pentru producerea unei adevărate catastrofe spirituale. Și ea se produce pînă la urmă. Tensiunea se acumulează pînă la un punct în care psihologia eroilor explodează pur și simplu în toate direcțiile, configurînd un adevărat labirint spiritual în care neînțelegerile, hărțuielile, încăierările verbale, gesturile amenințătoare, ba chiar și stările de conflict acut se succed rapid, lărgind continuu spațiul conflictual în care cei doi eroi nefericiți se mișcă buimaci și fără speranța că se vor mai putea salva într-un fel. Te întrebi, uluit, urmărind nesfîrșitele meandre ale sufletu-

Nicolae Radu

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Țărani și istorie

m-am întrebat și mă întreb adesea de ce scriu uneori despre țărani.

Tata a încercat, din cine știe care motiv, tîrziu, spre bătrînețe, să ajungă în sat șef de echipă, adică, seara, să aibă compasul în mînă și să bată pe la porțile altora. Încercarea a eșuat într-un final lamentabil, cineva, poate chiar mama, i-a găsit compasul și i l-a rupt, l-a făcut bucăți și le-a așezat într-o cuminte grămăjoară lîngă ușă. Se retezase astfel o distracție, instrumentul cu puteri magice în sat era mort, a și ajuns pe foc în ciuda celor cițiva lei dați de tata timplarului care făținse bețele. Cîte nădejdi și-a pus el în acel compas nu se știe, întîmplarea totuși nu l-a supărat, nu l-a înrăit, proiectase o mică despărțire de calitatea de țăran, așa credea el, compasul a fost o clipă mai important decît primăvara care bătea la ușă, mama sau altcineva considerase că se încurcaseră grav lucruri simple de cînd lumea și le-a pus la punct, scurtînd distanța dintre tata și sapă, așa cum se cuvenea pentru un țăran care avea obligația să acorde sapei toată atenția.

Poate-l am pe el în vedere cînd penița e ca de aur sau devine brusc minioasă, tata a fost un om atît de blînd încît războiul i-a luat un deget fără dificultate, văzuse sînge dar nu știa ce s-a întîmplat, abia la numărătoare în loc de cinci degete la o mînă i-au ieșit patru.

Poate îl am în vedere pe un bunic, neîntrecut la făcut butoaie, Constantin Dogaru. A luptat în primul război mondial, a scăpat întreg și cu fața curată, hai și în cel de-al doilea război care, ridea amar, e important pentru că e tot mondial. Ce să povestească el despre încleștarea pe viață și pe moarte din primul ?

Tot timpul a servit ca simplu soldat pe front, dar la discuții reieșea că n-a făcut altceva decît să stea la masă cu generalul, că era chiar acolo cînd domn' general a dat ordin scurt de ieșire la atac. În realitate treceau luni de zile și nici vorbă să-l zărească măcar pe general pe undeva, a făcut ce a trebuit și a primit o decorație pentru credință față de țară și bărbăție și iată-l lustruind cu bună știință întîmplări care te obligau să-l lași să-ți spună ce vrea el, selectase și tot selectase și în loc să rămînă gustul singelui, moartea, prăpădul, absurdul, schilozii, buimăceala prizonierilor, iată-l rămînînd în perimetrul subiectului descriind scena cînd l-a ajutat pe general să urce pe cal. Datoria și-o făcuse și atît, ce-i mai rămînea acum de făcut era să schimbe vorba.

Sat românesc astfel închegat încît să nu poată nimeni rupe nici o margine din el. Mai degrabă aș pune o întrebare uriașă : Cine sînt țăranii ? Ca să arăt că din răspuns fac parte și eu, și tata, și bunicul, și hotarul țării, și vremurile mărunte, și vremurile mari.

Campioni ai răbdării. Cine i-a disprețuit a pierit. Destui i-au comparat, greșit, cu păpădiile, în ciuda faptului dintotdeauna știut că statornicia pîinii nu-i posibilă fără nenumăratele rînduri din sudoarea lor neasfințită și nu întotdeauna prețuită corect.

Au întîrziat puține bucurii în casele lor, nu prea a fost loc pentru ele. Doar numele copiilor în lumina soarelui și războaie care le-au încercat fără milă tăria oaselor.

Nu mi-e rușine să spun, iar teamă n-are de ce să-mi fie, că hotarul țării nu se poate niciodată pierde, deoarece el există mai exact decît în orice descriere științifică în sufletul țăranului, pînă la cel din urmă milimetru sau grăunte de pămînt.

S-au încălzit la asprimea vremurilor. În casele lor nu s-a cuibărit prefăcătoria, case mai întotdeauna așezate unde e iarna mai grea. Cu horele au sfărîmat dureri. Nimeni nu a cheltuit cu ei nimic. Născuți să nu rămînă datori.

Sărbătorim atîtea date dintr-o istorie multimilenară și de fapt îi omagiem pe ei. N-au lipsit de acolo unde s-a murit. Mulțumiți cu cîtă lumină le intră de la soare pe geam.

Cu diplomele lor de țărînă iscălite de pîraie tulburate.

Ion Trif Plesa

ATITUDINI

Monopolizarea gustului

cu toate că — datorită marilor mutații petrecute în viața spirituală a satului românesc — ar fi trebuit să ne așteptăm la apariția a ceea ce în etnologie poartă numele de **criză de trecere,** și ar fi trebuit oarecum să preîntîmpinăm orice moment critic în arta noastră populară printr-o amplă muncă de asistență și îndrumare competentă, științifică, iată totuși că abia în ultima vreme am luat cu adevărat act de faptul că în folclorul de astăzi s-a produs intruzia, apariția și manifestarea unor factori de alterare. Vorbim abia acum despre „poluarea folclorului" cu toate că încă de zece ani Harry Brauner formulase sintagma aceasta și atrăsese atenția asupra citorva modalități și consecințe ale perpetuării și dezvoltării respectivului fenomen. Dar pentru că nu s-au teoretizat și definit cu răspundere și cu suficiență rădăcinile și cauzele acestuia, s-a rămas încă și acum doar la identificarea și inventarierea unor (simple, deși simptomatice) **fapte** care susțin și măsoară starea critică. Și, chiar mai mult, mai elocvent ca-n pildele cu Trăsnea care da fuga să execute ordinul înainte de a-i fi dat și care pleca înainte de a ști încotro și de ce, au fost și „factori" care în loc să cugete bine asupra complexității problemei s-au grăbit să dea exemplu de inițiativă și operativitate punindu-se pe urmele acelora care — săriți ! — poluează folclorul. În asemenea condiții, bineînțeles, ca acum o jumătate de secol, cînd trenurile deraiază, vinovăția cade tot pe bietul cap al acarului Păun. Raiduri pripite, anchete și amenzi cîntăreților din localurile de alimentație publică, interzicerea pieței unor meșteșugari semi- sau liber-profesioniști ș.a., au încercat să soluționeze problema unor devieri apărute în arta populară de larg consum. Nu vedem deloc inutile și inoportune atari măsuri, ba chiar ni se par necesare ; însă, cu certitudine, ele nu pot fi singurele de la care să se aștepte rezolvarea problemei care le impune.

Mai înaintea oricăror atitudini și măsuri luate în fața fenomenului de poluare credem însă că imperioasă este analizarea, cu simț de răspundere și discernămînt nelimitat, cu simț critic și autocritic nemenajat, a tuturor căilor, momentelor, opțiunilor și factorilor care au favorizat și încurajat ori doar s-au alăturat acelora care au condus la starea de fapt în discuție.

Am participat nu demult la o consfătuire pe probleme legate de actualitatea folclorului, organizată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă — Ialomița. La un moment dat ni s-a prezentat acolo un film în care cîțiva artiști liber profesioniști erau puși oarecum la zid cu întrebări cît se poate de nereportericești, directe și agresive. „Ce părere aveți despre poluarea folclorului ?" — începea interogatoriul unora care parcă pentru prima oară auzeau despre asemenea lucru, și care, firesc, nicidecum nu l-ar fi pus în legătură cu propriile lor manifestări. Cei chestionați rămîneau blocați și bîiguiau răspunsuri de genul : „...Să nu modifici textele... să nu schimbi sau să introduci... știu eu ?..." După care urma imediat „Dar dvs. ați făcut vreodată asemenea schimbări în texte, ați modificat... ?" ; cîntărețul era deci întrebat dacă personal practică degradarea / poluarea artei sale. Iar faptul că nici unul nu recunoștea împlinirea unui atare sacrilegiu și nu-și asuma asemenea vină, tuturor celor din sală — exclusiv persoane care răspund direct și sînt implicați practic în activitatea creației obștești — le părea un lucru fățarnic, mincinos și de pură autoapărare. În final, ancheta de la Slobozia îi întreba pe intervievați ce părere au despre Maria Tănase. În felul acesta, li se cerea în fond să se raporteze ei înșiși la geniu (! ?). Ca și cum ai întreba muzicienii simfoniști de ce nu cîntă asemeni lui George Enescu sau Dinu Lipatti. Nimic mai inhibant pentru oricare din ei și pentru anchetator mai lipsit de tact și rezon. Pe parcursul vizionării filmului se stîrniseră chiar risete unanime (în sală) atunci cînd unul dintre cîntăreți recunoștea că nu răspunde decît gustului și comenzii publice prin ceea ce interpretează sau că el reprezintă tagma unor simpli mandatari, a unor simpli intermediari între marile stele ale genurilor de largă audiență și marele public, și

Marin Marian

Continuare în pag. a 6-a

„CONVORBIRI LITERARE" — 120

În pagina a 3-a

Bobîlna

răscoalele izbucneau primăvara, atestă documentele, veneau odată cu ea, irezistibile, tumultuoase, ca însăși firea care după un somn adînc, rece și alb izbucnește cu toate sevele ei ; ca natura însăși care, după mari acumulări hibernale, după un uriaș efort, își schimbă înfățișarea. Iată, în **primăvara** anului 1341, remarca Ștefan Pascu, în Imperiul Bizantin izbucnește o mare mișcare care culminează cu răscoala zeloților, în **primăvara** anului 1358 are loc Jacqueria franceză, în **primăvara** anului 1381 se dezlănțuie răscoala țăranilor englezi sub conducerea lui Wat Tyler, în **primăvara** anului 1419 predicatorii husiți își încep activitatea, în 1525, în **aprilie,** începe războiul țărănesc german, în anul 1514, **primăvara,** începe răscoala lui Doja, în 1562, **primăvara,** izbucnește răscoala săcuilor, marile răscoale ale lui Horea, Cloșca și Crișan și cea a lui Tudor Vladimirescu erau hotărîte să se dezlănțuie **primăvara,** în **primăvara** anului 1907 au izbucnit primele flăcări ale marii răscoale.

Răscoala de la Bobîlna a început și ea **primăvara,** după o iarnă grea de privațiuni, după o iarnă nespus de lungă, geroasă și întunecată, care dura, metaforic vorbind, de multe zeci de ani, iarnă în care nobilii își sporeau mereu asuprirea. Tabăra care se formă pe dealul Bobîlna, înalt de 695 metri, la 14 km sud-vest de Dej, venea în urma unui lung șir de răscoale, care izbucniră pe feude și care eșuaseră : aceasta însă era nu numai cea mai mare, dar se deosebea de celelalte prin radicalismul ei : își propunea să schimbe orînduirea nobililor feudali. Gloatele de români, de maghiari și germani se uniră. Uneltele de lucru se transformară în arme. Nu setea de jaf îi mîna în luptă, ci setea de dreptate, iar victoriile de la începutul mișcării se datoresc nu faptului că armata era angajată în bătălii împotriva „prea singerosilor turci", ci bunei organizări a răsculaților și ariei întinse a ținuturilor participante la răscoală. Veniseră îobagi din părțile Albei, din Secuime și Munții Apuseni, iar Mihai Românul, căpitan al răscoalei, venise din satul semnatarului acestor rînduri, și nu venise singur, adusese gloatele iobagilor mîndri din acel ținut nordic al Transilvaniei. Ajutați, mai ales la început, de lucrătorii din ocnele de sare, de orășenime și mica nobilime, răsculații cunoscu victorii, impun nobililor punctul lor de vedere, silindu-i să semneze acea înțelegere de la Bobîlna. Era însă un recul tactic al perfidiei feudalilor pentru a-și regrupa forțele : abia acum mișcarea gloatelor ia proporțiile unui adevărat „guerra rustivorum", iar acest război țărănesc avea să culmineze cu ocuparea Clujului, conducătorii răscoalei fiind considerați adevărați „regi" ai noii puteri.

Acel act rușinos al nobililor, „Unio Trium Nationum", un fel de sfîntă treime a cruzimii feudale, cît și înăbușirea singeroasă a răscoalei, schingiuirile, decapitările, părți ale trupurilor căpeteniilor răscoalei expuse la răscruce de drumuri și în piețele publice, ne vorbesc din plin despre rușinoasa cruciadă și acel „Unio Trium Nationum" și gravele lui consecințe.

Momentul Bobîlna, una din cele mai mari convulsii țărănești, nu numai din Transilvania, dar chiar din Europa, a rămas însă o dovadă incontestabilă a uriașei forțe a mulțimilor. Exemplul și ecoul Bobîlnei au căpătat rezonanțe, s-au amplificat ca un uriaș clopot în lunga noapte feudală, au luminat-o ca un imens munte de flăcări. Iată de ce Bobîlna ne sună astăzi ca un nume de tunet, nume de furtună, nume de vulcan în erupție ; nume de dreptate. Nume de răscoală. Munte de jar și de primăvară.

Vasile Rebreanu

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Valori indispensabile

manualul este instrumentul principal de însușire a limbii și literaturii române, dar aceasta nu înseamnă totul, ca să nu zicem că nu înseamnă nimic. **Lecția de română este o creație unică a profesorului și a elevilor săi,** profesorul fiind factorul coordonator, călăuzitor și dinamizator în procesul de cunoaștere, descriere și însușire a faptului lingvistic sau fenomenului literar. Un manual slab devine mai mult decît utilizabil în mîna unui profesor bun, în timp ce valoarea unui manual bun este diminuată, uneori ingrijorător, de pregătirea mai slabă a altui profesor.

De aceea, articolul profesorului Grigore Sorescu **(Luceafărul** din 28 februarie 1987), deși pare să aibă un punct de plecare just, este inadecvat în finalitate. Pornind de la un deziderat major al școlii românești de astăzi — însușirea limbii române literare actuale —, autorul articolului ajunge la asertiuni cel puțin curioase. A incrimina textele selectate în manuale din opera lui Creangă, Sadoveanu, Iorga, Agârbiceanu, Ionel Teodoreanu, Brătescu-Voinești sau C. Negruzzi pentru faptul că „nu ilustrează limba literară actuală" este nu numai o impietate, ci și o curioasă optică pedagogică în preluarea și transmiterea către tînăra generație a marilor valori de cultură și simțire românească, inclusiv sub aspectul limbii ca valoare spirituală.

Primul lucru care scapă autorului, derutind astfel și cititorii neavizați, este că programele și manualele de română pentru gimnaziu, ca toate manualele noastre de română pentru învățămîntul obligatoriu, au ca obiectiv general nu numai **însușirea limbii române literare actuale,** ci și **cunoașterea și însușirea literaturii române,** prin creațiile scriitorilor reprezentativi, atît pentru potențialul educativ al acesteia, cît și pentru formarea personalității elevilor în sensul îmbinării cunoștințelor cu arta literaturii, înțeleasă nu numai ca expresie a luptei dintre anumite valori sociale, ci și a vieții spirituale a individului. Ion Vasile Șerban (Universitatea din București) arăta într-un studiu : „Datorită școlii, literatura, mai mult decît muzica ori artele plastice, fiind în cîștig chiar față de marile forțe mass-media : cinematograful și televiziunea, se impune ca un sistem autoritar de con-formare umană. Dincolo și în afară de fundamentala ei funcție estetică, opera literară își afirmă — explicit și fără ambiguități — un rol pedagogic specific, parte privilegiată a considerabilei funcții sociale a artei" **(Limbă și literatură** nr. 2/1986, p. 232).

În acest context, selectarea textelor literare în lumina unor criterii ideologice, educative, lingvistice, estetice, didactice etc. se impune de la sine, toate lecturile enumerate de G. Sorescu fiind selectate în baza acestor criterii.

prof. Valeriu Anghel
Școala Tulnici, Vrancea

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

STELIAN GRUIA: «Un an, o zi»

Proza lui Stelian Gruia este în proces de esențializare și clarificare stilistică. Drumul de la policromele povestiri din **Simbăta morților** la romanul **Un an, o viață** este drumul unei purificări de viziune și de expresie. Lumea prozei lui este aceeași, dar privirea e mai penetrantă și organizarea mai ambițioasă. **Un an, o viață** impun mai mult decît celelalte pagini de proză ale scriitorului un univers investigat în adîncime cu reală forță de expresie. Pitorescul scrisului lui Stelian Gruia, fără a fi lepădat integral, este subordonat unei construcții, intră într-un proces de distilare.

Tema romanului **Un an, o viață** este pe cît de ineditâ, pe atît de îndrăzneață : cartea ne dirijează privirea asupra unui grup de șapte femei pe durata unui an de zile. Sînt șapte femei care muncesc la cîmp, singure, fără bărbați, (aceștia ori sînt duși la oraș, ori pe cea lume), iar femeile singure își asumă datorită absenței rolul care altfel ar fi revenit cuplului social tradițional. Brigada „La cireș" participă la toate muncile cîmpului : la sapă, la cules de crengi, la cules de castraveți, la scos cartofi, la scos sfeclă. Succesiunea muncilor indică succesiunea anotimpurilor. Femeile sînt integrate prin munca lor atît în natură, cît și în ritmurile vieții sociale ale satului lor. Munca este regimul lor firesc de existență care, oricît ar fi de dificil, nu le scoate în afara celorlalte compartimente ale existenței sociale înrădăcinate. Cotidianul oferă planul realist, imediat al cărții. Dar dincolo de el mai funcționează și altele.

Teza simplității omenești care crește cu cît cobori mai jos pe scara socială a fost infirmată de mult în literatură. Nu ajunge însă a postula complexitatea sufletelor simple, fără argumentul creației. Încercarea lui Stelian Gruia în această direcție este remarcabilă. Orizontului concret al muncii cîmpului i se adaugă și altele, în care privirea caută aspecte și nuanțe. Munca în acest roman, oricît de grea, nu este abrutizantă, ci mereu umanizată, încărcată de sens. Gestul social al muncii este mereu împletit cu altele. Povestea cerbului Mîndru care vine să mănînce, domesticit, din mîna săpătoarelor de la cireș constituie unul din orizonturile semnificative ale cărții. Comunicarea cu superbul animal, care le acceptă ofranda, le proiectează pe femeile cu mîinile asprite de sapă într-un cerc natural mai vast. Ele aparțin atît societății, cît și naturii. Întîlnirea cu cerbul e un ritual, un mod de a nu-și uita condiția. Moartea lui silnică, prin împușcarea pe valută, împărțirea cărnii în sat este răzbunată de femeile brigăzii „la cireș" drastic și mulțește. Proiecției simbolice îi urmează una de un net realism : coliba vînătorilor bănuiți este luată cu asalt, bătrînii care au vîndut carnea cerbului martelați fără milă, clondirele de rachiu, găsite ca troc al operației, sparte. Cerbul a fost răzbunat, dar răzbunătoarelor li s-a răpit un reper existențial.

Paginile cele mai substanțiale și mai noi, Stelian Gruia le scrie mai ales cînd insistă asupra caracterului de confrerie feminină a brigăzii, care reconstituie de mai multe ori caracterul închis al unor societăți feminine din altă vremuri. Așa funcționează grupul de șapte femei cînd o măritâ pe Minza, așa cînd își fac cumpărăturile și-l asediază cu vorbe îndrăznețe pe moșneagul fost altă dată judecător la comisia de impăciuire. Femeile acționează în monom și au un conducător : pe lelea Floarea.

Aceste femei au o viață intimă și către ea ne conduce autorul romanului **Un an, o viață**, deschizind ușile celuilalt univers al vieții lor : rel nevăzut. Lelea Floarea lucrează la cîmp și ca femeile bătrîne vorbește singură. Ea are ca toate celelalte surate necazuri și stăruie asupra lor în monologuri, care sînt de fapt povestiri complete, cu personaje și replici. Bătrîna femeie își trăiește prezentul și trecutul în vorbe, ordonîndu-și astfel viața și dîndu-i un sens moral. Ea are un fiu închis pe nedrept. Altul mai mare, primar în sat, e într-un fel complice la năpasta adusă pe capul celui mic. Fata e profesoară la oraș și bătrîna îi trece în revistă copilăria și școala, așezarea la oraș. Celelalte femei nu vorbesc singure pe cîmp ca lelea Floarea, dar despre ele vorbește naratorul introducîndu-ne în lumea de dincolo de cîmpul de lucrat. Pe această cale o parte a vieții satului este scoasă la iveală în toate aspectele ei noi, foarte caracteristice și pline de consecințe pentru viața acestor femei. Unul a plecat la mină și s-a îmbolnăvit de plămîni. Altul a făcut bani la București, are mașină și casă mare, dar banii nu-s curați. O familie se rupe-n două altfel: pleacă femeia cu copii și cel rămas în sat mănîncă cît mai mulți bani. Dar ruptura este completă: nici femeia, nici copii nu se mai întorc.

De fapt romanul descrie structura psihologică și morală a celui mai întins și mai țeapăn neam din sat, al lui Țăranu, toate femeile purtînd prin căsătorie acest nume. Intenția autorului este de a fixa și o fizionomie umană, dar și una de colectivitate, nu atît sătească, cît veche. Ușurința cu care femeile se întorc la condiția matriarhală este un indiciu de vechime. Ele sînt păstrătoarele riturilor, ca niște parce, și este evident că dincolo de linia realistă, în celălalt plan proiecția pe care le-o acordă scriitorul este simbolică. Un an, o zi cuprinde și cîteva rituri urmărite în trăirea lor contemporană, fără a-și fi pierdut însă rostul vechi. Apar chiar rituri noi, cum este un joc al cailor pe care executanții lui îl mută de la data calendaristică veche la una nouă legată de evenimente recente care au marcat puternic satul, dîndu-i astfel un sens nou. Împletirea observației reci a cotidianului, a vieții contemporane, cu patosul descrierii unor rituri arhaice reînviate în viața satului de aceste femei, într-o compoziție coerentă, conferă acestei cărți un interes particular.

Concentrarea este indiscutabilă, materia epică extrem de bogată fiind filtrată pînă la dimensiunile unui roman de două sute de pagini. Centrul gravitațional al cărții rămîne Floarea Țăranu, femeie de a cărei vorbă și judecată atîrnă multe din faptele celor din jur. Portretul ei se reconstituie din scurte retrospective interioare, care-i dublează munca la sapă, la cules, care-i umplu pauzele, compunîndu-i o densă viață interioară. Capitolele romanului **Un an, o viață** sînt mici narațiuni fiecare, urmărind să fixeze mai ales portrete umane în curgerea vremii. Cartea foiește de personaje episodice, decupate cu mînă sigură, dar și de figuri puternice în slujba cărora este pusă o reală capacitate de evocare și sugestie. **Casa cu oglinzi** este o asemenea evocare de destin țărănesc, care se repercutează în viața uneia din femeile de la cireș, pe această cale repercutîndu-se și în viața lelei Floarea. Vieții ei individuale i se substituie viața comunității. Ea este rezonatorul durerilor și bucuriilor, factorul de inițiativă și decizie al grupului de femei, dar și al satului. Femeia ține de spețа Vitoriei Lipan și Stelian Gruia, fără a vădi obsesia acestui model ne propune un personaj demn de toată atenția. Ca și în cazul Vitoriei Lipan, visele, presimțirile, înscenarea trăirii interioare sînt covîrșitcare și prozatorul le dă locul privilegiat în romanul său. Ca în **Iobagii** lui Pavel Dan, unde un țăran vorbește pe răzor cu o vedenie, țăranca lui Stelian Gruia vorbește și ea cu una. Ea se descarcă vorbind bătrînește de una singură, dar își caută și un interlocutor. Acesta e Măria sa, Vodă Ștefan, figură mitică ce ține locul, în mintea țăranilor de care se ocupă Stelian Gruia, lui Dumnezeu. Din cînd în cînd, bătrîna Floarea se închipuie vorbind cu Măria sa. El este cel căruia îi mărturisește necazul și bucuria, către el se întoarce sufletul ei în momentele de cumpănă și sublimare. Pendularea romanului **Un an, o viață** între două lumi: cea imediată și cea trecută, cea văzută și cea nevăzută îi dă nota de originalitate pe care se întemeiază întreaga construcție. Este vorba de satul pe care-l vedem, dar și despre cel pe care trebuie să-l vedem, despre prezent, dar și despre trecut,, despre un realism aspru, dar și despre lirism. Sînt aici toate elementele unei formule proprii în slujba unui univers pe care Stelian Gruia îl definește cu fiecare carte. Bocetul cerbului ucis: „Mîndrule, hoinarule, ne-ai lăsat orfane, la cheremul vîntului și la chinul gîndului" constituie una din cheile acestei cărți care s-a voit articulată simfonic. Formula își are încă riscurile ei: **Un an, o viață** este uneori prea demonstrativă prin aglomerarea de elemente arhaice și simbolice. În acest sens purificarea nu s-a produs pînă la capăt. Faptele nu vorbesc întotdeauna singure, autorul ținînd să le sublinieze. În stil apar inegalități și inconsecvențe. Proiectul unor registre stilistice diferite și cu funcție precisă este alterat pe drum de interferențe nemotivate. Concilierea stilului liric cu cel obiectiv lasă urme. **Un an, o viață** este o carte densă despre care merită să se vorbească, ca despre o izbîndă.

M. Ungheanu

N. GRIGORE MĂRĂȘANU: «Capriciu pentru cele patru vînturi»

„Capriciu pentru cele patru vînturi" (Ed. Eminescu, 1986) de N. Grigore Mărășanu urmează, în linii mari, mișcările sufletești de acum individualizate ale poetului și care ajunseseră, în „Distanța dintre mine și un iepure" (1983) la o formulă de lirism ecologic, sentimental și narativ, consemnînd episoade de viață curentă a căror semnificație părea a depăși simplul accident. E aci, ca și acolo, o redescoperire a naturii, întreprinsă de pe o poziție a eticii viului și ajungînd, prin succesive clarificări, la o democrație a regnurilor, de speță profund autohtonă și care presupune o filozofie nonintervenționistă. Acest miracol naturistic (unde omul e înțeles ca natură și concepe evoluția civilizației omenești ca pe un fenomen de înaintare organică în sensul ei interior) reiese dintr-o tradiție cu virstă apropape imemorială și trebuie înțeles ca o formă de revigorare a unui spirit consonant și armonic, înțelegător al universului prin proporțiile lui inerente. O literatură în esența ei ecologistă, precum este literatura română, nu ar putea, de atîfel, să modifice această componentă care îi dă stabilitatea antropologică, izbitoare.

„Capriciu pentru cele patru vînturi" conține acum reflecții de carnet, emoții de jurnal personal, notație impresionistică a cărei profunzime stă în misterul unei selecții de episoade ale vieții care nu dă, în general, greș. Liricul și-a exercitat acest instinct al naturii fundamental armonic și a dovedit, în „Enisala", în „Umbra fluviului" acea simpatie esențială înaintea universului care e în sine creatoare de emoție și de proporționalitate. Pretutindeni, el vede aici ocazii de încîntare și e de văzut în acest lirism, entuziast în gustul antic, o afirmație a vieții și nu o tulburare a înțelesurilor ei ; rațiunea lirică e supusă rațiunii naturii și nu o dată natura e văzută euforic și deopotrivă neliniștitor, precum în aceste versuri : „Iarba / necosită de mii de ani / e în desfriu / petunia stringe de gît / philodendronul / șarpele e mîncat de broscuța / zurlie / vulpea, de mierlă / pînă la streașina zilei a opta înflorește absurdul". E o „lume din oglindă", răsturnînd, printr-o repede răsucire de perspective, raporturi care sînt universale și veșnice. Această nesfîrșită mișcare colcăitoare, slăvind permanența speciilor și înfricoșînd, cu suavitate, spiritul rațional prin condiția pieritoare a specimenelor, e prezentă aci în cele mai tulburătoare forme, care dau liricii o trăsătură de alegorie naturistică, personificînd ceea ce e viață fără gînd. Vița de vie, de pildă, e văzută ca o vietate încolăcită și ca un agent al fericirii exultante, într-o compoziție unde întrepătrunderea dintre regnuri e poetică în sens călinescian : „O știu / e acolo lîngă peretele spre care doi bătrîni / dorm cu capul / cu mîini vegetale escaladează zidul / Voi mai găsi-o mîine ? / vara, / un mic riu verde / inundă acoperișurile fierbinți și mă minunez / cum n-o ard tălpile ! / Nu-i pasă ! / ride ca îndrăgostita sosită la întîlnire / cu rochia udată de ploaie. / Mă tem de tulpina ei / seamănă tot mai mult cu un șarpe /.../ toamna aducem masa în umbra ei / și-i bem din mustul dulce-aspru / vița de vie ne înfășoară cu funii vegetale / mugurii ne rîsar prin haine / prin ochi / și noi chefuim ! / ah ! / și noi chefuim !" Emoție neliniștitoare și totuși euforică dă și un straniu „cor al crăițelor" : „Cîntă un cor de crăițe / din adîncul grădinii / dinspre fluviu / vin patru fetițe — surori / cu rochițe galbene / sorcovite de fluturi / buhaiul, proptit în tocul ferestrei / clatină paianta casei / aerul / încît cei mici / cărora vin să-m-adaug / saltă de bucurie și spaimă". În acest mediu, cîntat în suav și miniatural și de Arghezi, pătrunde o spaimă fără cuvinte, totdeodată atrăgătoare ca un vis secret ori ca o tulburare letală ; rațiunea e cauza acestei exaltări anxioase și virsta miracolelor, care e copilăria, e regretată de poet ca o desprindere irevocabilă de natura maternă : „Cuvintele /, sfioși musafiri, au plecat. / Lunec pe gheața copilăriei / îngîndurat.... / Porumbelul, prieten, / bate cu ciocul în fereastră / să ies la joacă. / «Nu mai am aripi» / îi spun : / «au ars !» / Cade în mine o promoroacă".

Liricul dă, așadar, semne că ar avea o viață complice cu a naturii și ciclurile vieții umane sînt asemuite cu acelea ale vegetației ; instinct de specimen care ilustrează o populație sedentară, dunăreană, trăind din ocupațiile fundamentale unde simțul naturistic e congenital. Cînd apar interogațiile și necesitatea unei definiri nimic nu e mai explicit decît aluziile la formele esențiale de viață umană, comunicînd situații perene : „Ce-i lipsește vieții mele ? întreb sufletul / și carnea tresaltă / de parcă un iepure fuge pe sub piele. / Ce-i lipsește vieții mele ? întreb trupul / și singele vine în față / și ca un cocoș-voievod bate din aripi. / Ce pot înțelege din atîta veselie a firii ? / Că, iată, / arborele mușcat de secure pe toate părțile / e un bărbat încă tînăr ? / Ce pot înțelege din atîta veselie a firii ? / Două rațe spînzurate de rănită / un șoim pe umăr / și viitorul doldora de promisiuni..." Poetul cîntă, ca pe o dramă iremediabilă, triumful naturii mute și oarbe asupra omului gînditor : „O colibă la marginea satului / spre cîmpie ; / ușile, ca straiele rupte / proptite în crivăț / n-au ce zăvori. / Cine să fure scheletul de dincolo / din întunecime / moartea se codește / acolo viețuiește unchiul Gheorghe / bătrînul strigoi / cel cu două războaie la butonieră. / La două zile. / o femeie vine cu sufertașul / cînd o vede, bătrînul spune ceva / dar vorbele se oprese pe buze / la ce ar ajunge pînă la cel ce ascultă ? / N-au sens. / Încolo / broscuțe prin colțuri / o vatră pe care cîndva ardea focul / și lilieci. / Atîta timp în jur / că poți cerceta glaciațiuni". De altfel, îndărătul lumii vizibile pare că pulsează o altă viață misterioasă și imaterială, manifestată prin voci temătoare, depănînd, ca Parcele, un fir cu secret soroc : „Tărîm închipuit / prin care peștii zvîcneau ca săgețile / cînd treceam pe acolo / cineva îmi rostea numele cu glas prefăcut / și eu / mirat / temîndu-mă întrucîtva / întorceam capul dar nu vedeam pe nimeni / și nici n-auzeam / decît apa frămîntînd în bulboane / stropii grei între ei lovîndu-se / ca pruncii într-un joc de Florii. / De ce-mi stăruie în minte acel peisaj acum / și a cui este vocea / ce mă strigă din urmă și se ascunde ? / Tărîm închipuit / și / mai adînc / pești de lumină zvicnind ca săgețile". Față de natura veșnică, omul e accident condamnat la o inevitabilă absorbție într-un întreg unde e desferecat de formele pieritoare. E acea „lume mai înțeleaptă", aflată într-un loc indefinit și totuși pururea prezentă, „aici, pe sub frunze" : „Stolul de rațe sălbatice / pe pînza lacului / îmi spune că nu sînt eu cel ce plînge acum / aș vrea să-mi ascund tristețea izvorîtă / din iubire de oameni / dar mierla ce mă dezmierda / a plecat la drum lung / a mai rămas șarpele... / furnica mi-ar putea fi un confident / dar, iată, un licurici îi aprinde lampa / și pe o urzeală de păianjen țese arnici / ar mai fi și greierele / dar nici pe el nu pot conta /.../ trebuie să fie aici, pe sub frunze / o lume mai înțeleaptă care așteaptă îngerul". E un lirism, în multe momente, tulburător, neliniștit și euforic.

Artur Silvestri

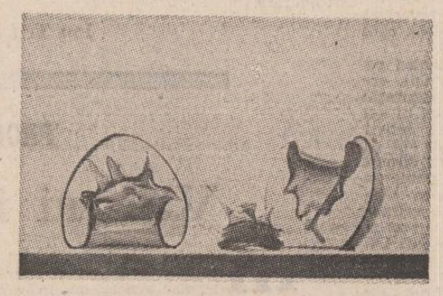

Irina Asztalos : „Metamorfozele sticlei" (Din expoziția deschisă la „Galateea")

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

ÎNTOARCEREA ÎN CÎMPIE

Bucur Chiriac

Întoarcerea în cîmpie

După Vasile Voiculescu a cărui glorie postumă i-o înhipuise Shakespeare, spațiul geografic buzoian dă literaturii române contemporane patru poeți, care, prin valoarea operei lor, depășesc frontierele locale : Ion Gheorghe, A. I. Zăinescu, Gheorghe Istrate și Bucur Chiriac. Last but not least, Bucur Chiriac vine mai tîrziu în literatură, cu **Aproape de copilărie,** în 1977. Gîndindu-ne la judecata de apoi a poeților, ne întrebăm, dacă definitiv. Între timp, Bucur Chiriac publică încă două volume de versuri **(Caii de fum** — 1982 și **Zmeele copilăriei** — 1983), întorcîndu-se pe firul de fum al amintirii spre partea de mister a copilăriei, în căutarea notei specifice care să-i dea originalitate. După ce **Caii de fum** îi apar și în limba italiană (Dossier Arte — Ancona), poetul publică recent **Întoarcerea în Cimpie*).** Fără să facă paradă de modernitate într-o ipostază lirică nespectaculoasă, Bucur Chiriac continuă și în această carte, să folosească o convenție decorativă simplă, naturală, operînd cu elemente primare și motive etern valabile pentru reconstituirea incipient mitologică a copilăriei, pe linie tradițională. Poetul coboară pe timp în basmul copilăriei, în care au trăit și continuă să trăiască, dintotdeauna, frații săi, țăranii. Aceștia au fost și vor fi veșnic aici, de neclintit. „Ei sînt făcuți din pămînt / anotimpuri / iarbă și soare / ochii lor sînt izvoare / părul o pădure / cu urși și mure / brațele lor sînt coline / cu livezi roditoare / iar de te uiți la picioare / înțelegi cum stau neclintiți". Poetul ajunge în spațiul existenței veșnice — cîmpia — unde își regăsește satul „cu inima dintîi", în care țăranii „cu același ritual" mai „sparg cu sapele", liniștea pămîntului. Ei poartă în mîini „spice de aur" înfrumusețînd de milenii „chipul feciorelnic al veșnicei cîmpii".

În acest spațiu întins, adăpost al tradiției, ridicat la putere de simbol și în care se consumă deopotrivă amintirea și visul, arde mocnit flacăra poeziei lui Bucur Chiriac, în ritmurile seculare ale muncii țăranului român. „Bat sapele pămîntul / cum bat opincile dansul / Cîntec e totul / aspru și magic / în adînc, trezite din somn / semințele cască gurile verzi / și îngînă / aceeași nerostită cîntare" **(Cîntec nerostit).** În această cîmpie română în care nu sclipea decît „cerul împletit în ramurile unei sălcii", în care caii copilăriei „tropăiau peste stelele adormite / așternute covor / și zburdau nesfîrșit", în acest spațiu fără limite, în care zboară cocorii al căror țipăt este „un cîntec scurt, ca un bocet" ce vine „dintr-un timp de demult", iar griul visează ploile, visează vîntul, visează roua, visează cîntecul, poetul Bucur Chiriac se-ntoarce mereu, dezinvolt, gingaș și tandru pentru a întîlni drumul pierdut „pe care totdeauna găsesc / urmele întortocheate ale pașilor / și mă sillesc să le deslușesc / ca pe niște picturi rupestre / culcat pe acest șes nesfîrșit". Este drumul poeziei pe care Bucur Chiriac l-a întîlnit definitiv.

D. Filipescu

*) **Bucur Chiriac : „Întoarcerea în Cimpie", Editura „Eminescu", 1986.**

PROZA

GRAVITATE ȘI GINGĂȘIE

Iată o nouă ediție a romanului Gicăi Iuteș, „O stea din toate e a mea", apărut în 1974 și care-și păstrează neatinsă marea prospețime de expresie*). Cu fiecare carte publicată, scriitoarea a demonstrat de fapt de-a lungul vremii continua capacitate de înnoire și diversificare-a temelor, mijloacelor, a expresiei românești. „O stea din toate e a mea" își are locul său, distinct în proza românească pentru copii și de aceea reeditarea în frumoasa colecție „Biblioteca pentru toți copiii" e un fapt editorial care merită consemnat : avem în această carte o saga cu accente realiste, cuprinzînd pagini de mare emoție în care observația cea mai fină și dialogul plin de naturalețe întreține o narațiune de largă respirație.

Găsim în paginile Gicăi Iuteș o lume pictată cu o anume frustețe, o lume cu cruzimi și induioșări ; obiectivitatea scriiturii, a glasului auctorial asigură însă și forța impactului cu cititorul. Rafila, femeia stilcită în bătăi, asuprită și chinuită, cu mințile rătăcite, care-și iubește puiul cu disperare de fiară și moare nefericit, moșia lui conu' Cristu, bătrînul chiabur încărcat și istovit de patima banilor, felul în care oamenii trăiesc și participă la evenimente politice și sociale (stabilizarea, colectivizarea, naționalizarea), copilăria lui Mihălucă — amară copilărie, îndulcită doar de sufletul candid și de perspectiva copilărească asupra lucrurilor —, simpaticul văr cel mic, Benoni, mecanicul Tomeca și mătușa Olimpia, cea dezumanizată de febra aurului, ferma legumicolă, fetița Simina, școala și primul ghiozdan improvizat purtat cu mare mîndrie de cei doi băieți de-o șchioapă, — fel de fel de întîmplări și personaje — totul e viu, plauzibil, cartea se citește cu sufletul la gură, cu o formidabilă plăcere a lecturii. E acesta numitorul comun al receptării cărților Gicăi Iuteș de către marele public. Și-ar trebui poate, în sfîrșit, să recunoaștem că-i acordăm locul de frunte al prozei noastre pentru copii. Dar cum valorile artistice rămîn necomparabile și nimic nu-i mai zadarnic ca ierarhizările literare, să ne mărginim la bucuria reeditării, la elogiul sincer al acestei cărți de amplă respirație care reușește să povestească, mai mult, să explice sufletului copilăresc și minții copilărești decenii de frămîntări — o lume, un timp, o realitate social-politică — instaurarea socialismului în România.

Gica Iuteș construiește personaje plauzibile, complexe, tabloul narațiunii sale este totdeauna perfect, totul e logic, argumentat, firesc, nici o carență, nici un „viciu de procedură", nici o abdicare de la legile romanului tradițional, în cel mai bun și cel mai deplin exigent sens al cuvîntului.

Ineditul în acest roman viu este tocmai perspectiva prin care sînt văzute mari prefaceri sociale, perspectiva copilului inocent, care judecă, interpretează, înțelege sau nu înțelege evenimentele dar mai cu seamă, simte. Binele nu triumfă cu ușurință în această poveste gravă și deopotrivă înțesată de gingășii. Binele și adevărul înving după multă luptă, chin, suferință și chiar cu prețul vieții. Emilian Crisanta, feciorul de bogătaș devenit legionar singeros, ajunge să ispășească prin gestul final al propriului său fiu, micul Mihălucă, băiatul femeii pe care-o batjocorise și-o abandonase. Fiecare faptă își are răsplata ei, fiecare netrebnicie se plătește pînă la urmă, pare că spune cu glas înțelept cartea aceasta tulburătoare și profundă. „O stea din toate e a mea", cu marea-i încărcătură umană și epică dar și de frăgezime sufletească e un adevărat roman social pentru copii și în același timp o lectură captivantă pentru orice cititor. Adăugîndu-se unei bibliografii deja esențiale pentru micii cititori („Inimoșii", „Prăștia năzdrăvană", „Faima detașamentului", „Atenție, Carolina", „Măr roșu ca focul", „Noi și Arhimede doi"), „O stea din toate e a mea" reprezintă un moment de culme al literaturii noastre contemporane pentru copii, despre care, oricum, se scrie și se vorbește nedrept de puțin.

Cleopatra Lorințiu

*) **Gica Iuteș : „O stea din toate e a mea", Editura „Ion Creangă", 1986**

ESEU

GRAMATICA PENTRU TOȚI

MIOARA AVRAM

Gramatica pentru toți

Editura Academiei

Apariție de excepție, datorată în primul rînd autoarei, profesoara Mioara Avram, cartea *) se adresează, după cum arată însăși autoarea, „celor care — dintr-un motiv sau altul — nu știu sau nu mai știu gramatică, dar doresc să se cultive, celor care se simt bine în inferioritatea de exprimare, de cultură lingvistică, și care reacționează la risul celor din jur nu prin indiferență sau chiar prin răzbunare, ci prin instruire" (pag. 5).

Titlul cărții este preluat direct după titlul unei gramatici franceze, **Grammaire française pour tous** de Maurice Rat, și inspirat și de două colecții cunoscute românești : **Biblioteca pentru toți** și **Știința pentru toți.** Avîndu-se în vedere scopul lucrării, ea este normativă și corectivă, restringîndu-se la strictul necesar pentru înțelegerea recomandărilor și normelor gramaticale oficiale în vigoare. La baza acestei lucrări a stat, bineînțeles, **Gramatica limbii române,** cunoscută sub numele de „Gramatica Academiei" (ediția a II-a, 1963).

Cartea începe cu o **Introducere** în care profesoara Mioara Avram arată în primul rînd ce este gramatica și care sînt părțile ei.

Gramatica propriu-zisă începe cu capitolul Morfologie, partea structurii gramaticale care cuprinde regulile privitoare la forma cuvintelor, la structura lor internă și la modificările lor formale în diferite întrebuințări.

În acest capitol sînt studiate pe rînd : **Clasificarea cuvintelor în părți de vorbire ; Locuțiunile ; trecerile de la o parte de vorbire la alta.**

În continuare, domnia sa vorbește despre categoriile gramaticale, definindu-le și arătînd mijloacele prin care sînt exprimate.

În continuare, profesoara Mioara Avram analizează pe rînd toate părțile de vorbire, atît flexibile cît și neflexibile : **Substantivul, articolul, adjectivul, numeralul, pronumele, verbul, adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția.** Ele sînt analizate conform **Gramaticii Academiei** și completate cu tot ce a considerat domnia sa util ca aspecte aplicative.

Se trece apoi la capitolul **Sintaxa** care înglobează : o **Introducere în sintaxă,** unde sînt arătate unitățile sintaxei, raporturile sintactice, exprimarea raporturilor sintactice, reliefarea unor unități sintactice, sintaxa și punctuația.

La **Felurile propozițiilor considerate în sine,** autoarea vorbește despre : felurile propozițiilor după scopul comunicării, după afectivitate și după conținutul exprimat, ele mai pot fi și după aspectul lor pozitiv sau negativ și după structură.

După o analiză detaliată a acestora, domnia sa vorbește despre coordonarea părților de propoziție, trecînd apoi la **Frază,** unde arată tipurile de fraze, propozițiile principale, propozițiile insuficiente, construcțiile incidente, analizînd în detaliu, pe rînd, fiecare propoziție, atît cele coordonate cît și cele subordonate.

În încheiere profesoara Mioara Avram arată că se poate încerca o anumită sistematizare a tipurilor de abateri, de la normele gramaticale, a calităților (și defectelor) exprimării — din punct de vedere gramatical — și a căilor de realizare a unei exprimări îngrijite (pag. 386).

Cartea mai cuprinde o listă a abrevierilor folosite și un glosar-indice, cuprinzînd termeni gramaticali folosiți în cuprinsul lucrării.

Gramatica profesoarei Mioara Avram a fost concepută ca o gramatică practică, ca un îndreptar sau chiar ca un ghid gramatical. De aici rezultă caracterul de necesitate al apariției unei asemenea cărți.

Adresîndu-se unor categorii largi de cititori cartea este accesibilă tuturor, în primul rînd nespecialiștilor, dar și elevilor și profesorilor de limba română. Cartea domniei sale Mioara Avram oferă un important material informativ și didactic pentru profesorii de română din școlile generale și din licee. O versiune abreviată a acestei lucrări i-ar mări și mai mult raza de influență.

Anca Andrei Fanea

*) **Mioara Avram : „Gramatica pentru toți", Editura Academiei R.S.R., 1986.**

Temperatura anotimpurilor

Urmare din pag. 1

lui celor doi eroi, capcanele pe care și le întind reciproc și mai ales amplificarea necontenită a zbuciumului lor. în ce mod se va produce deznodămîntul ? Căci „moartea trece de nenumărate ori printre ei și peste ei" doar forma în care ea va apare cu adevărat mai rămîne de lămurit. Dar autorul nu-i preocupat de neliniștea și întrebările noastre, el pare la fel de uimit ca și noi de desfășurările care au loc, urmărindu-le de aproape, dar parcă în imposibilitatea de a ne sugera „pasul următor", ce va urma, căci acest lucru nici el și nici eroii lui nu-l știu. Ca într-un veritabil experiment mental, autorul nu deține „secretul final", el doar acceptă evolutia firească a confruntării, ocolisurile și pericolele care o marchează, hotărît să proiecteze pînă la capăt o diagnoză limpede asupra „răului istoric" care a măcinat atîtea vieți și a produs atîta suferință. Pe care am dorit atît de mult să-l uităm, am făcut tot ce se putea face — chiar mai mult decît trebuia — pentru a-l uita, ignorînd adesea faptul că marile conflicte nu se sting niciodată definitiv la nivelul teoriei și nici la cel al ideologiei sau al actului normativ (desi toate aceste stingeri partiale sînt esentiale pentru stingerea totală), că rădăcinile lor ascunse mocnesc mereu în straturile mai adînci ale spiritualității omului : în prejudecăți și interese, în opinii și atitudini, în rănile sufletesti necicatrizate niciodată deplin în cîteva generații. Și pînă cînd aceste conflicte mai mocnesc încă, chiar în zonele cele mai ascunse ale sufletului, oricînd se pot reface, amplifica și invada centrul luminos al conștiintei, înnegurîndu-l iarăsi cu zgura rămasă din belsug de pe urma vîlvătăilor de altă dată. Stingerea definitivă apare numai odată cu coborîrea marilor limpezimi în straturile cele mai adînci ale spiritului uman si rămîne pe seama celor ce au acces la zonele aflate în penumbrele în care frînturile mai zac încă, ca niste spori gata să reînvie, profitînd de prima ocazie favorabilă, să se preocupe de stingerea totală si naturală, care, atunci cînd se produce, rezolvarea poate fi considerată definitivă si trecută pentru totdeauna în contul istoriei, sau al legendei. Literatura este, în acest caz, o adevărată ontologie spirituală, în care scriitorul de talent descifrează evenimentele, experimentează cu ele în felul lui, identificînd si amplificînd conflictele, exacerbîndu-le implicatiile, dar si consumîndu-le agresivitatea reală prin „jucarea" lor în plan spiritual, după care imunitatea se instalează adesea definitiv.

L2 11 APRILIE 1987

«CONVORBIRI LITERARE» - 120

Modernitatea „direcţiei noi"

O acuzație curentă, reluată cu noi argumente din diverse puncte de vedere, în zilele noastre, la adresa „noii direcții" junimiste, a fost și este faptul că spiritul critic al **Convorbirilor literare,** al cărui principal promotor a fost — se știe — T. Maiorescu, a manifestat o adevărată rezistență, dacă nu **obtuzitate,** față de tendințele moderne din poezia europeană. Una dintre probele forte, de o evidență mult prea bătătoare la ochi, a fost statornica respingere a **simbolismului.** În același timp, cu toată liniștea, mentorul junimist afirmă că s-a ivit în literatura română o „nouă direcție". Ce vrea să spună, cu asta, Maiorescu ? **Noul** să însemne, în acest caz, „intirziere" ? Nicicum. „Noua direcție" era **modernitatea** pe care o propunea atunci cultura română spre a nu mai fi „subordonata" celei occidentale, ci **egala ei.** Fiind o conștiință europeană, prin excelență, Maiorescu a înțeles repede în ce constă creativitatea culturală superioară a unui popor și năzuința la o reală „unire culturală" a poporului nostru cu Europa : „Întrebarea este numai dacă o poate face ca soț de asemenea, sau ca un rob supus". **(Direcția nouă în poezia și proza română,** 1872). Răspunsul e ferm : **fundamentul** trebuie să vie din **interior :** „Căci orce individualitate de popor își are valoarea ei absolută, și îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întîmpină un răsunet de iubire în restul omenirii ca o parte integrantă a ei". **(Literatura română și străinătatea,** 1882). Maiorescu nu poate fi acuzat de „naționalism", de „megalomanie". Și nici marii noștri clasici. Se știe, alminteri, că junimismul a fost etichetat de „cosmopolit", ipoteză răuvoitoare, spulberată convingător de Maiorescu și Eminescu. Criticul **Convorbirilor literare** a avut grijă, în repetate rînduri, să sublinieze **modernitatea** la care năzuia „direcția nouă" în toate planurile culturii și civilizației autohtone. Și nu era vorba de o **închidere** culturală. De pildă, lui V. Burlă îi reproșează că ignoră metoda comparativ-istorică în lingvistică, o noutate pe atunci ; în schimb, laudă comparatismul modern al lui Odobescu în studiile de arheologie. Firește, gîndirea maioresciană nu este fără cusur, cum am arătat în **altă parte,** Eminescu depășindu-l indiscutabil în lărgimea viziunii. Bunăoară, Maiorescu nu înțelege la fel de perspicace raporturile românismului cu spriritualitatea orientală, de unde și atitudinea sa nedreaptă față de o bună parte a tradiției noastre culturale. Continuîndu-ne însă etalarea probelor, mai constatăm că Eminescu, în **poezie,** devine, în viziunea maioresciană, prototipul „noii direcții", „om al timpului modern", cu o cultură „individuală", „la nivelul culturii europene de astăzi".

In cartea noastră **Eminescu — Dialectica stilului** (1984), am arătat pe larg ce implicații extraordinare au cuvintele maioresciene, lipsite însă de ecourile cuvenite în istoria și critica noastră literară, întrucît „complexul întîrzierii" a fost mai puternic și marii clasici au fost subordonați unor referențiale culturale străine, potrivit cărora e „modern" numai ceea ce creează alții, nu și ceea ce au gîndit și făurit geniile autohtone. Dar I.L. Caragiale ? E suficient să amintim că noua exegeza a recunoscut în el precursorul literaturii absurdului ; iar englezul A. L. Lloyd, apoi Jan Vladislav și alții subliniau **modernitatea** lui Creangă : „un adevărat martor al epocii sale, din postura unui scriitor modern" (Jan Vladislav).

Trebuie subliniat, cu toată raspunderea, că acceptînd referențialul cultural românesc ca punct de plecare în reconsiderarea marilor noștri scriitori, fără complexul nici unei **întîrzieri,** nu înseamnă a nega modernitatea (corolar al valorii, în ultimă instanță) a altor literaturi. Ar fi și prea naiv, și unilateral. Mai mult, **fundamentul** național nu exclude „influențele". Apoi, nimeni nu va tăgădui că **simbolismul** a constituit o piatră de hotar pentru poezia modernă. Dar a reduce lirismul modern din a doua jumătate a veacului trecut numai la simbolism înseamnă a sărăci însuși peisajul poeziei universale din epocă. Eliminăm, de dragul simbolismului parizian, poezia diverselor culturi naționale din Orient și de aiurea din **modernitate ?** Fiecare o va face pe riscul propriu. Vom prețui cum se cuvine pe Eminescu, să zicem, nu încercînd a face din el un poet simbolist (cum s-a încercat), pentru a-l salva de eticheta „romantic întîrziat", ci recunoscînd în **eminescianism** contribuția reală, originală, de altă firească structură a gîndirii poetice românești întru **modernitate.** Eminescu a fost, dintr-o perspectivă inconfundabilă, contemporanul lui Rimbaud sau Mallarmé, depășindu-i chiar în unele privințe. Recunoașterea lucidă a acestui fapt (dar, mai ales, **demonstrarea** lui) nu este o chestiune de orgoliu național, ci un act de **progres al adevărului,** ca să rămînem în termeni maiorescieni. Dar, ni se va reproșa : Eminescu n-a avut, în Europa, influența acestora. (România să nu mai facă oare parte din Europa ?). Altminteri, e și argumentul cel mai „greu" pe care-l invocă partizanii **referențialului cultural europocentric.** Așa este. Și noi o știm prea bine de ce. Nu geniul, nu „modernitatea" gîndirii poetice i-au lipsit lui Eminescu spre a fi receptat aidoma lui Baudelaire și Rimbaud. Ne întrebăm dacă ignorarea unui poet ca Eminescu sau a unui dramaturg precum Caragiale e numai în defavoarea acestora. Poate că fiecare parte pierde în felul ei. Maiorescu a spus odată că dacă Cipariu „nu cunoaște pe Max Müller, paguba nu este a lui Max Müller" **(Direcția nouă).** Se poate zice la fel că străinul care se pretinde cult și nu-l cunoaște pe Eminescu, paguba nu este a lui Eminescu ! În asemenea condiții, i-a fost de ajuns marelui poet că a fecundat mai toate personalitățile de prim rang ale literaturii românești, pînă astăzi, și, neîndoielnic, viitorul îi aparține, reușind din ce în ce mai mult să trezească entuziasmul și al străinilor. Edgar Papu atrăgea atenția că a trebuit să treacă secole pînă ce Dante să pătrundă cu adevărat în conștiința Europei. Cei cu adevărat mari pot avea un asemenea destin. Și la un astfel de destin cultural s-a gîndit, poate, și Maiorescu în profeția sa cu privire la poet ; iar „noua direcție" stătea, în definitiv, sub același semn. De aceea, **Junimea** n-a manifestat interes pentru o anume modă, „direcția" ei tinde să fie atotcuprinzătoare, în ciuda unor iminente adversități trezite atunci, să primească în sinul ei și pe Eminescu, și pe Caragiale, și pe Creangă, și pe Slavici, și pe Alecsandri, și pe Conta, și pe Odobescu, și pe Xenopol (ba chiar, la un moment dat, Maiorescu se simte solidar și cu Hasdeu !), oameni de structură foarte diferită, dar năzuind spre creație culturală românească majoră. Destinat a sta la răscruce de civilizații, prin chiar poziția geografică, românismul a dat îndeobște personalități cu vocația sintezei, deschis fiind spre toate marile culturi, fără a se lăsa copleșit de acestea. Unei asemenea culturi i se va recunoaște tot mai mult „modernitatea", care va fi tot mai puțin impresionată de **mode.** Există deja o tendință spre pluralism cultural, spre sinteză, spre recunoașterea „regionalismelor" creatoare, dincolo de pretenția unor centre privilegiate. Spiritul critic românesc trebuie să fie pregătit să facă față noului tip de universalism, să arunce peste bord vechile complexe, în chip lucid, obiectiv, deschis, însetat de cunoaștere atotcuprinzătoare, asumîndu-și, astfel, sarcina „redescoperirii" literaturii române. Așa cum a făcut-o la vremea ei încercarea junimistă.

Theodor Codreanu

Filosofia revistei junimiste

Marea longevitate a **Convorbirilor** (martie 1867 — martie 1944) ne împiedică să vorbim **în general** despre filosofii și filosofiile care s-au manifestat în paginile revistei și, eventual, despre orientările care conferă publicației **Junimii** un profil distinct, individualitate. Ar însemna să efectuăm o simplă excursie bibliografică, întrucît aproape nu există filosof român notabil — cu excepția lui Blaga, prezent aici o singură dată, în 1916, cu un eseu stingher despre intelectualismul în filosofie — care să nu fi publicat în **Convorbiri.**

Ceea ce reține însă atenția — ca un fapt de cultură major, cu implicații dintre cele mai serioase pentru orientarea de ansamblu a culturii românești — este direcția filosofică a revistei imprimată de Maiorescu, precum și contribuția colaboratorilor și, mai ales, a elevilor săi (C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, Teohari Antonescu, Mircea Djuvara, I. Petrovici, I. A. Rădulescu-Pogoneanu, C. Dissescu, P. Missir, Simion Mehedinți, A. D. Xenopol, Ștefan Velovan, Constantin Antoniade ș.a.) la crearea unei mișcări filosofice autohtone, în consens cu mișcarea europeană de idei. Din acest punct de vedere, trebuie să anticipăm, filosofii români nu s-au dovedit doar epigoni, ci și creatori autentici, a căror originalitate n-a fost nici pe departe pusă în valoare. Dimpotrivă, efortul exegetic a fost unilateral, îndreptat mai ales spre stabilirea izvoarelor, influențelor și filiațiunilor, cu credința păgubitoare că valoarea unor idei și teorii depinde mai ales de înalta tutelă sub care se plasează.

Pentru a da un sens mai precis analizei filosofiei la **Convorbiri,** pentru a înlesni urmărirea direcțiilor în care s-a manifestat, încercăm următoarea periodizare, operație **ad hoc,** fără pretenția de a surprinde, prin aceasta, și alte semnificații ale fenomenului : 1867—1885 (anul mutării revistei la București) : 1885—1900 (primul reper reprezentînd și începerea **efectivă,** de către Titu Maiorescu, a cursurilor de istoria filosofiei contemporane și logică la Universitatea din București — inaugurarea avusese loc în toamna lui 1884 —, iar al doilea este legat de apariția primelor publicații cu caracter distinct filosofic : **Studii filosofice,** scoasă de C. Rădulescu-Motru, în jurul acestei date, și **Revista de drept și sociologie,** apărută în 1898) ; 1900—1916 (an în care, în condițiile războiului, revista își încetează apariția pînă în 1918).

Primele manifestări cu caracter filosofic în paginile **Convorbirilor** sînt rezumate prelecțiunilor populare de psihologie ținute de către Titu Maiorescu la Universitatea din Iași. Cele despre **Frenologie și fizionomie** apar în cîteva numere (nr. 3 din 15 mart, nr. 5, din 15 mai, nr. 10 din 15 iul.) ale anului 1869. În anul următor, rezumatelor li se adaugă și un reportaj, semnat de Constantin Eraclie.

Abia peste trei ani apare o notă nesemnată, despre John Stuart Mill, de fapt un necrolog, pe care înclinăm să-l atribuim lui Titu Maiorescu. Presupunerea este întărită și de marea asemănare a acestui text cu cel al prelegerilor sale de sîmbătă 25 nov./7 dec. și de sîmbătă 2/14 dec. 1886, consacrate vieții și operei filosofului englez.

În sfîrșit, în numărul 6 din 1875 (apoi în nr. 7 din oct., 8 din nov., 10 din dec., ale aceluiași an, cu continuare în nr. 11 din febr. și 12 din mart. ale anului următor) Vasile Conta publică ample fragmente (aproape o sută de pagini) din **Teoria fatalismului.** E primul eveniment filosofic major al **Convorbirilor.**

Cu toate că în 1877 A. D. Xenopol publică un articol despre criticismul kantian (nr. 7 din 1 oct.), iar în 1883 un altul despre **Idealism și realism** (nr. 2 din apr.), programul filosofic al revistei e neconvingător. Pentru crearea unui climat filosofic, a unei emulații, două articole de istoria filosofiei universale, cele ale lui Xenopol, cartea a doua **(Pasiunile)** din **Retorica** lui Aristotel, tradusă de I. Caragiani (nr. 9 din 1 dec. 1877 și nr. 11 din febr., nr. 12 din mart., și nr. 2 din mart. 1878), și un fragment din **Introducțiunea în metafizică** a lui C. Leonardescu reprezintă prea puțin.

După 1885, anul mutării **Convorbirilor** la București, va mai trebui să așteptăm destul de mult timp pînă ce spiritul filosofic a revistei, stimulat de atmosfera cursurilor lui Maiorescu, de istoria filosofiei și logică, să se materializeze în creații notabile.

Un început timid schițează chiar profesorul, în 1885, cu un articol de psihologie **(Statistica sinuciderilor** — nr. 4 din iul.). După încă trei ani, în 1888, apare memorabilul său studiu **Din experiență** (nr. 2 din 1 mai) ce pare a stimula preocupările în acest domeniu.

Dar, momentul așteptat — reflectarea în paginile revistei a unei mișcări filosofice autohtone, a confruntărilor de idei —, momentul major, întîrzie. Întîrzie pînă la adevărata maturizare filosofică a elevilor lui Maiorescu. Cînd, în sfîrșit, înregistrăm primele manifestări autentice ale acestui fenomen, după 1890, avem satisfacția să constatăm că, prin elevii săi mai ales, Maiorescu reușise să racordeze filosofia românească la exigențele și preocupările filosofiei europene. După Teodor Rosetti, Constantin Dissescu și Ștefan Velovan, cu încercări onorabile, primul dintre elevii lui Maiorescu care face dovada unei excepționale înzestrări și a unei erudiții depline e C. Rădulescu-Motru. Din acest punct de vedere, studiul **Cauzalitatea mecanică și fenomenele psihice** (apărut în nr. 1 din 1 mai și în nr. 2 din 1 iun. 1893) are semnificația unui adevărat eveniment. În următorii doi ani, Motru mai publică **Problema științei în filosofia contemporană** (nr. 4 din 1 aug. 1894) și **Criza științifică contemporană** (nr. 3 din 1 apr., nr. 5 din 1 mai și nr. 11 din 1 nov. 1895).

Cum spuneam, după 1900, alături de P. P. Negulescu, cu articole de istoria filosofiei (spiritualismul francez, filosofia Renașterii), în paginile **Convorbirilor** vor semna și alți elevi ai lui Maiorescu sau discipoli din cercul **Junimii :** I. Petrovici, I. I. Nițescu, Mircea Djuvara, D. Russo, T. Iordănescu, Mihai Antoniade, I. A. Rădulescu-Pogoneanu, Nicolae Volenti, Constantin Antoniade, Petru Th. Missir, ba chiar și D. Gusti, Mircea Florian și Petre Andrei.

I. Petrovici, din 1906 titularul cursului de filosofie generală a facultății de litere din Iași, publică mai ales articole de logică **(Despre două metode de inducție** — nr. 2 din febr. 1905 ; **Logica sentimentelor și logica inteligenței** — nr. 5 din mai 1905 ; **Contribuții la utilitatea logicii** — nr. 11—12 din nov.-dec. 1905) și metafizică (rolul și însemnătatea filosofiei și metoda în filosofie).

Deosebit de productiv se dovedește Mircea Djuvara, cu studii ce nu ne oferă încă indicii asupra preocupărilor sale de mai tîrziu, orientate, aproape exclusiv, spre filosofia dreptului. Acum e preocupat de pragmatism ca metodă în filosofie (nr. 7 din iul. și 8 din aug. 1909), de idealismul filosofic (nr. 2 din febr. 1910), de kantianism și bergsonism (nr. 6 din iun. 1911) sau de filosofia lui Herman Cohen (nr. 3 din mart. și 11 din nov. 1912).

Cît de mult datorează totuși filosofia **Convorbirilor** mentorului Junimii, rezultă și din aceea că multe dintre studiile și articolele publicate de elevii lui Maiorescu au fost inițial lucrări de examen la cursurile sale de istoria filosofiei și logică (reluate, modificate, îmbogățite, e drept) în care, nu de puține ori, deslușim efortul acestora de a propune puncte de vedere proprii, originale, chiar dacă în dezacord cu opiniile maestrului. E manifestarea spiritului inaugurat și continuat cu consecvență de Maiorescu, unica modalitate, de altfel, de a contribui la „înjghebarea" mult visatului mediu filosofic, creator de valori autentice.

C. Rădulescu-Motru deschide, în paginile **Convorbirilor,** drumul manifestării, cu totul excepționale, a marilor maiorescieni care au fost P. P. Negulescu, Ion Petrovici, Mihail Dragomirescu ș.a. Pînă la aceștia, filosofia **Convorbirilor** este reprezentată de psihologul Ștefan Velovan, de Simion Mehedinți **(Concepția materialistă a istoriei după C. Dobrogeanu-Gherea** — nr. 6 din 1 iun. 1895), Petre Popescu **(Problema presimțirii** — nr. 9 din 1 sept. 1895) ș.a.

P. P. Negulescu debutează cu studiul **Filosofia în viața practică** (nr. 3 din 1 mart. 1896). Va reveni, cu noi contribuții, abia în 1906, cînd își vor începe colaborarea, cu studii memorabile, atît I. Petrovici, cît și Mircea Djuvara.

Dacă lăsăm la o parte neîncrederea lui Maiorescu în apetitul și posibilitățile filosofice ale marelui public, profesorul n-a prea fost entuziasmat de inițiativa lui Motru. Ar fi dorit, poate, ca „opera înjghebării unui mediu filosofic" (I. Petrovici) să se reflecte în paginile **Convorbirilor.** Oricum, spirit tutelar onest, Maiorescu n-a încercat, în nici un fel, să împiedice, apariția **Studiilor filosofice.** De altfel, dovadă că sămînța aruncată de maestru începuse să rodească, e și apariția, în 1898, a **Revistei de drept și sociologie.** Aceste reviste reprezintă promițătoarele începuturi ale unei publicistici filosofice și sociologice ce va prolifera mai ales în perioada interbelică.

Grigore Traian Pop

Soarele de la Iași

La Brașov, revista **Convorbiri literare** s-a bucurat de o audiență deosebită, cîștigîndu-și numeroși aderenți dar și colaboratori. În amintirile sale scrise spre sfîrșitul vieții, brașoveanul Sextil Pușcariu consemna : «În casa unchiului meu Popea descoperii într-o zi, pe dulapul de cărți, un teanc mare de „Convorbiri literare" de pe cînd apăreau la Iași în format mare, cu învălitoare subțire, albastră sau trandafirie. De cîte ori nu mă vedea nimeni, duceam acasă cîte un an întreg din revistă. Cu „Convorbirile literare" Brașovul avea legături mai strînse decît oricare alt oraș din Ardeal. Fratele lui Popea, episcopul de mai tîrziu al Caransebeșului, era ca vicar la Sibiu, tribunist înfocat, de unde și marea simpatie pentru revista „Junimei" la fratele lui din Brașov... Tribuniști erau și unii negustori brașoveni. „Convorbirile" aveau între ei cîțiva abonați statornici. Legătura cu „Convorbirile literare" o făcea și librăria care începuse să scoată ediția operelor complete ale lui Alecsandri, Costache Negruzzi și ale altor scriitori mari ce se grupaseră de la început în jurul revistei ieșene. Legate luxos, în pînză roșie sau în piele, ele împodobeau bibliotecile particulare ale brașovenilor cu dare de mînă. Socec era originar din Săcele, iar tovarășul lui, Teclu, descindea din neamul negustorilor brașoveni cu acest nume. În sfîrșit, Maiorescu însuși, șeful recunoscut al „Junimei", era pe jumătate brașovean. Mama lui era soră cu protopopul, mai tîrziu episcopul, Popazu. Tatăl meu își amintea de vremea cînd fiul ei, Titu Liviu, era coleg de clasă cu el la liceul din Brașov, atunci deschis.» (S. Pușcariu, **Brașovul de altădată,** Cluj-Napoca, **Editura Dacia,** 1977, pag. 261).

În editurile de la București **Socec** și **Minerva** (fondată și ea de brașoveanul Gh. Filip, au apărut operele junimiștilor printre care se aflau marii clasici ai literaturii române V. Alecsandri, M. Eminescu, I.L. Caragiale, evident și opera lui Titu Maiorescu.

Sub puternica influență a **Convorbirilor literare** apare la gimnaziul românesc din Brașov o revistă scrisă de mînă și concepută după modelul publicației de la Iași. Profesorul și prozatorul brașovean I.C. Panțu scria : «Printre noi circula și o revistă scrisă cu mîna. Era o foaie redactată de Augustin Bunea și A. Bârseanu, cu colegii lor din clasa V-a gimnazială, cu A. și C. Alexiu și Emil Codru-Drăgușanul, era o imitație chiar și în format — cvart mare, despărțit în două la mijloc — a „Convorbirilor".»

Iată și o altă consemnare tot cu caracter memorialistic datorată de această dată lui Andrei Bârseanu : „În clasa a V-a eram mai mărișori. Profesorul I. Popea, care ne propunea la limba română, în lipsa unei cărți bune de lectură, ne cetia adeseori din autorii noștri mai buni sau din **Convorbirile literare** (...)

Îndemnați de exemplul ce-l vedeam înaintea ochilor, într-una din conversațiunile noastre colegiale hotărîrăm să scoatem și o foaie scrisă cu mîna și pe care o botezarăm **Conversațiuni.** Foaia avea să iasă tot la 10 zile, în mărime de o coală mare în 4, scrisă pe două coloane. Ea avea să cuprindă schițe literare și istorice, piese teatrale, poezii, anecdote și literatură populară. Fiecare din colegi avea să scrie cu schimbul, cîte un număr. Ca redactori ai foii celei nouă am fost aleși noi doi, fratele Gusti și cu mine. Nu știu ce se vor fi făcut cei 20—24 n-ri ai **Conversațiunilor** pe care legîndu-i la un loc, i-am dăruit la finea anului școlar Societății de lectură..."

Prima carte tipărită de către Societatea **Junimea** din Iași este **Istoria evului vechi** de W. Pütz, manual prelucrat pentru gimnazele române de dr. I.G. Meșota, profesor la Brașov. Cartea este recenzată de Titu Maiorescu în nr. 18 al revistei **Convorbiri literare** din decembrie 1867 și neîndoielnic că lui îi aparține și inițiativa editării ei.

Peste doi ani, în 1869, apare volumul al II-lea din opera lui Pütz care se referă la evul mediu. Titu Maiorescu îi acordă de astă dată în recenzia sa un spațiu mai amplu — aproape 3 pagini — amintind la început că volumul I s-a bucurat de un succes deosebit fiind aprobat pentru uzul școalelor și de către Ministerul Instrucțiunii Publice din România.

Despre legăturile dr. I. Meșota cu cercul revistei de la Iași, I.C. Panțu, el însuși colaborator al revistei, scrie în amintirile sale : „Cunoscut în cercul **Junimei** din Iași, I. Meșota era în corespondență cu Maiorescu și cu Iacob Negruzzi, o corespondență plină de discuții, uneori chiar și asupra celor scrise în **Convorbiri.** Însăși colaborarea la foaia din Iași care pe atunci avea vreo patruzeci de abonați în Brașov printre profesori, printre harnicii comercianți de odinioară și printre preoți. La Iași își tipărise Meșota istoria universală după Pütz cu cheltuiala întreagă a societății **Junimea,** care cu drag a venit în ajutor învățămîntului, pe acele vremuri, cînd lipseau aproape cu totul manualele de școală." Într-o notă la articolul său, I.C. Panțu precizează : „Meșota se interesa și de abonarea **Convorbirilor** și de încasarea abonamentelor." I.C. Panțu subliniază puternica influență a **Convorbirilor literare** la Brașov : «Era convingerea generală între profesorii noștri, că ideile pronunțate de **Convorbiri,** aveau să fie propagate mai departe și astfel în prelegeri, la societatea de lectură, uneori chiar și la exortațiuni („ce să citim și cum să citim") și în tot locul se propovăduia „cuvîntul" rostit la Iași. Ortografia fonetică după modelul **Convorbirilor,** era introdusă încă din anul 1873 la școala noastră din Brașov.» (I.C. Panțu, **Cartea lui Maiorescu. Amintiri din viața de student,** în **Gazeta Transilvaniei,** nr. 34, 14/27 februarie 1910, pag. 1—3 ; nr. 36, 27 februarie / 2 martie 1910, pag. 1—3).

În paginile revistei **Convorbiri literare** continuă să se semnaleze lucrările elaborate de profesorii brașoveni. Se anunță astfel apariția cărților : Suetoniu, **Viața a 12 imperatori** și **Odele și epodele** lui Horațiu, ambele traduse de Gavril Munteanu, directorul gimnaziului.

Poetul N. Nicoleanu — brașovean prin origine — și economistul Teodor Nica — fiul brașoveanului Gheorghe Nica — au făcut parte din cercul Societății **Junimea.**

Brașovenii se bucură de o prezență permanentă în coloanele revistei **Convorbiri literare.** Printre aceștia se află I. Meșota, I.C. Panțu, Teochar Alexi, Andrei Bârseanu, Virgil Onițiu, Axente Banciu, Ecaterina Pitiș, Valeriu Braniște, Sextil Pușcariu. Brașoveanul Ioan Bogdan deține chiar între anii 1902 și 1906 funcția de director al revistei **Convorbiri literare.** Printre brașovenii ale căror cărți sînt semnalate în **Convorbiri literare** amintim : Gavril Munteanu, I. Meșota, Iosif Blaga, Andrei Bârseanu, Virgil Onițiu, Ștefan O. Iosif, I. Scurtu, Zaharia Bârsan, Ioan Bogdan, Gh. Bogdan-Duică, Sextil Pușcariu, D.Z. Furnică.

În 1882, la sărbătorirea împlinirii a 15 ani de la apariția revistei **Convorbiri literare** sosește la Iași o telegramă de felicitare trimisă de brașoveni : „Salutăm pe cei adunați în onoarea Junimei din Iași, mai curînd sau mai tîrziu lumina trebuia să iasă învingătoare. Trăiască **Convorbiri literare."** Telegrama era semnată printre alții de Ciprian Porumbescu și Andrei Bârseanu. În amintirile sale, I.C. Panțu notează : „Deși soarele răsărise la Iași, se înălțase sus de tot, razele lui încălzeau și luminau, nu mai era putere ca să împiedice lățirea adevărului." **Convorbiri literare** ocupă un loc de primă dimensiune, o publicație care a dus pretutindeni creația artistică a marilor clasici ai literaturii noastre.

Ștefan Petraru

La începutul veacului

Istorie, filosofie, știință, acestea sînt preocupările revistei la începutul veacului. Literatura propriu-zisă ocupă un spațiu mai redus, e un sector puțin remarcabil. Maiorescu își publică aici rapoartele sale academice, despre Goga, Sadoveanu, Brătescu-Voinești, capitole din **Istoria contemporană a României,** scrisori primite de la vechi junimiști, mici rectificări. Prin rarele articole de fond, scrise de M. Dragomirescu, S. Mehedinți, revista se declară consecventă cu principiile teoretice maioresciene. Primul semnează **Direcția noastră literară** (sîntem în 1906, se sărbătoreau 40 de ani de la apariția revistei) în care se reia principiul autonomiei valorilor, ajuns acum la un purism estetic excesiv : „Poezia nu e chestiune de conținut — ci de formă, bine înțeles în limitele unui sentiment totdeauna adevărat". La Creangă, Eminescu, Caragiale, „conținutul artei lor era indiferent, arta pentru dînșii era totul — și pentru aceea am devenit element de cultură trainică și națională". Cînd preia conducerea revistei, S. Mehedinți repetă **(Către cetitori,** nr. 1, 1907) același program estetic, prevăzînd „o deplină libertate literară în marginile frumosului" și tot o deplină libertate a științei, filozofiei, „în marginile adevărului". Alte propoziții („cultură, știință, filosofie, literatura și arta, pentru orice om cu minte, presupun mai întîi de toate **poporul,** care le face pe toate posibile") ne arată însă că revista nu rămîne chiar străină de mai noile curente ideologico-literare. Mai ales afinitățile cu **Sămănătorul** răzbat de pretutindeni, chiar dacă nu sînt totdeauna afișate. Iorga era, la începutul secolului, un colaborator permanent al **Convorbirilor,** e drept, cu studii de istorie, iar din 1906 va fi membru al redacției. Ilarie Chendi este prezent cu articole de critică și istorie literară.

Poezii proprii publică St. O. Iosif, iar împreună cu D. Anghel o bună parte a traducerilor din Verlaine (din care, un lot la fel de mare apar concomitent în **Sămănătorul),** Coșbuc încredințează **Convorbirilor** și în egală măsură **Sămănătorului** capitole din „Divina Comedie". Poet la **Convorbiri literare,** D. Nanu, oferă adesea **Sămănătorului** tălmăcirile sale din Corneille, Racine, Shakespeare, Hugo. M. Sadoveanu e găzduit la „Convorbiri literare" cu povestiri. „Păcat boieresc", de pildă.

În plus, cu destulă comprehensiune se scrie despre scriitorii sămănătoriști. Astfel, Gh. Bogdan-Duică recenzează cărți de Ion Ciocîrlan, I. Scurtu, M. Sadoveanu. (Din volumul „Povestiri", 1904, remarcă nuvela **Cei trei** „publicată mai întîi în organul grupării din care M. Sadoveanu face parte, în **Sămănătorul.** Această nuvelă este, fără îndoială, mărgăritarul colecției ; caracteristice și remarcabile sînt însă mai toate... Galeria aceasta de figuri are meritul de a spori domeniul novelei române cu note originale".)

Mai atent la polemicile literare, S. Mehedinți, moștenind rezervele junimiste, dar și pe cele recente (formulate răspicat de Chendi, Scurtu, Iorga) se simte dator, la rîndul său, să combată naturalismul și simbolismul. În acest scop, el publică în **Sămănătorul** (IV, nr. 8) un lung eseu intitulat **Primăvara literară. Către cei aleși ai tinerimii de azi,** unde atacă direcția decadentă de la Baudelaire la simboliști, cărora le opune pe Eminescu, Creangă, Slavici, dovedind superioritatea literaturii noastre față de cea franceză modernă. „Citeam aproape tot ce ne cădea sub ochi, iar sub ochi veneau, firește, mai întîi de toate scrierile care făceau mai multă vîlvă. Era vremea lui Zola... Dar nu numai el. Aveam și noi o mică direcție zolistă. Era vremea cînd cerșetorii, ofticoșii, nevropații, cei întinați de incest... erau subiectele literare de predilecție. Se părea unora că infirmitățile și zdrențele singure sînt de ajuns pentru a naște emoții literare"... „Căci chiar în vremea zolismului român, chiar pe vreamea cînd vitrinele librăriilor începuse a se împodobi cu **Florile Răului,** decadent (Baudelaire) curentul literar autohton, în adîncul albiei sale, era puternic și netulburat", Gesturile criticului sînt, se vede, cele clasice sau romantice : Shakespeare, Goethe, Beethoven...

Tot în linie sămănătoristă va scrie Mehedinți alte articole precum : „Scriitori în mecenați", „Americanism literar" (ambele în **Convorbiri,** 1908). La începutul anului, 1910, strînse apoi în volumul ce moștenește titlul eseului din **Sămănătorul,** „Primăvara literară", 1914. Se pronunță împotriva comerțului modern de carte, mai în genere în contra tuturor formelor de mecenat : „mecenatul, dintotdeauna, n-a stimulat arta, cel mult a scăzut-o". Nu i se poate nega o anume îndreptățire. În epoca modernă a libertății tuturor e nefiresc ca artistul să depindă de o tutelă sau alta. Mehedinți invocă vechea cultură, „scrisă cu trudă", apoi pe pașoptiști, sacrificînd mijloace materiale proprii pentru ca scrisul lor să țină „duhul vrednic". În aceeași epocă modernă însă și din aceleași motive e totuși firesc ca munca artistului să fie considerată la valoarea ei și efortul lui, în alte vremi disprețuit, acum stimat, să-și primească o recompensă naturală. Altfel zis, creația literară, fiind înțeleasă în tot rostul ei social, creatorului trebuie să i se creeze condiția existenței materiale.

Tot S. Mehedinți, în timpul răscoalelor din 1907, scrie articolul „Prejudecăți în chestia agrară", unde afirmă că vinovată de soarta țărănimii ar fi „lipsa de cultură". Din cauza ei, țăranul nu știe să lucreze pămîntul (cînd îl are) să apeleze la tehnici agrare moderne, rentabile. Mai mult, tot „lipsa de cultură", acum a proprietarului, îl împiedică pe acesta să fie receptiv la suferințele țărănimii. Dar bunele intenții nu lipsesc (rezolvarea problemei țărănești, — spune Mehedinți — nu e una de simpatie sau antipatie, ci e o problemă de „aritmetică", necesară științificește) soluția culturalizării, plauzibilă la începutul sămănătorismului, sună acum, în vremea tragicelor lupte țărănești, cu totul anacronic. De altfel, Mehedinți va intra în conflict cu **Viața românească,** unde se propuneau măsuri mai realiste în chestiunea rurală și unde teorii ca acelea de mai sus erau amendate. Se știe că inițial poporaniștii promovau o artă cu tendință, una de angajament în favoarea țăranului asuprit, încît au putut declara că printre cei vinovați de evenimentele din 1907 ar fi și adepții artei pentru artă, precum cei de la **Convorbiri literare.** Simion Mehedinți răspunde („Politică și literatură", nr. 10, 1907) cu argumentul junimist al disocierii valorilor ; iar în „Zădărnicii tipografice" nr. 12 îl acuză pe Ibrăileanu pentru lipsă de stil, pentru erori de limbaj etc., consecință, chipurile, a preocupărilor de „club politic" ale poporaniștilor. Un anume paseism social e îmbrăcat în haina autonomismului. E clar, purismul **Convorbirilor literare** nu ține pasul nici cu vitalitatea noilor curente ideologico-literare, nici cu formele moderne de estetism simbolist. Contribuția ei rezistentă o compun cercetările științifice în domeniul istoriei (susținute de Iorga, Pârvan, I. Bogdan, de bizantinologi ca D. Russo, C. Litzica), al geografiei (S. Mehedinți), al filozofiei (C. Rădulescu-Motru, Ion Petrovici, I.A. Rădulescu, Pogoneanu), al sociologiei etc. Acestea sînt alte „Convorbiri literare".

Marian Vasile

Poeme de

mircea micu

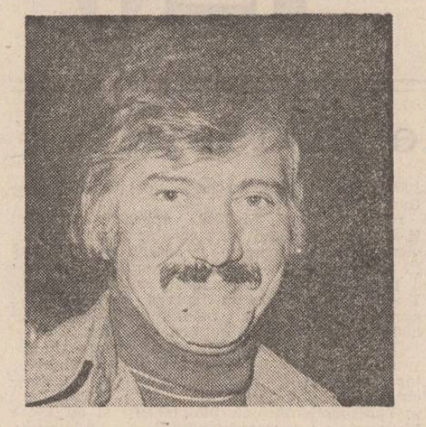

Invocație

Iancule, dacă te strig
să știi că îmi este frig
și de tine-mi este dor
de-mi vine să mor.
Iancule, dacă n-ai fi
sus în țița Găinii
aș sta singur să mă rup
iarna ca un lup.
Dar tu ești. Acolo ești
în înmărmuriri cerești,
lingă lună și mai sus,
unde te-ai ascuns.
Iancule, de-ți este dor
fii tu al românilor
și cu ochii tăi de sfînt
înflorește din pământ,
Iancule, Mărirea Ta
bucură-ne inima.

Mamei

Nu ți-am mai scris demult, de-aceea-ți scriu
E viața ta pindită de-un sicriu,
un vișin lingă poartă și o lampă
imagini vechi uitate într-o stampă.
Ce faci nădejdea mea, cum te mai miști
printre pisoi în mica ta grădină ?
Sîntem îndepărtați dar tu exiști
Frumoasă și bătrînă și străină.
Eu te iubesc atît de mult încît
orașul îmi refuză dur ardoarea.
Ce blîndă ești și-nsingurată ești
precum în pragul înserării floarea.
Tresar în aer păsări vestitoare,
semne tîrzii în timpul meu sedus.
Sînt ostenit în noaptea asta mare,
dar simt un plus de desprimăvărare.
E martie și te iubesc nespus...

50

Poate că n-ar trebui să vă spun,
dar vă spun fiindcă-i seară și ceață,
cît de mult m-am temut c-am să mor,
cît de mult am crezut în viață.

Era totul atît de frumos,
am fost tînăr și fără pereche,
tras de fluturi treceam prin oraș
și scriam poezii prins de streche.

Eram tînăr și foarte urît
ca un minz lepădîndu-și armura.
Am fost floare și nu m-am lăsat
să mă-nece minciuna și zgura.

Mai bătrîn decît n-am fost nicicînd,
ostenit ca acum-niciodată,
mă tîrăsc ca un prunc în genunchi
și rechem tinerețea mea toată.

Dar mai sînt, dar mai sper, dar mai risc
a fost risc viața mea și-o să fie
cît respir, cît mai sînt, cît exist
și mai scriu, disperat, poezie.

Vals

Pe strada Meținu la numărul doi
am avut o amantă bătrînă
Mă-nvăța să dansez, avea bani și-un pisoi
dormitînd pe divan într-o rînă.

Am iubit-o nespus, eram tînăr și bleg
buchiseam la liceu limba rusă,
Ea plîngea uneori și-mi dădea să-nțeleg
că mi-a fost totdeauna supusă.

O rîvneau și-alți maturi, un flamingo era,
în orașul acela de pustă.
Se-mbrăca vaporos și pe Corso trecea
legănîndu-și făptura augustă.

Am plecat. S-a topit resemnată, tîrziu,
doamna mea ca un fluture sferic.
Dar mă caută noaptea cînd stau și mai scriu
versuri proaste în veacul isteric.

Tu

Ca o sabie de sticlă
vibrezi lîngă mine.
Odinioară te iubeam atît de nebun
încît cu o singură respirare
trezeam din somn clopotele.

Scrisoare neexpediată

Și uite, mi-e atît de greu
în orice clipă să fiu eu
și nu mai vreau să scriu de fel,
am dreapta-n lanțuri de oțel
cînd despre tine-aș vrea să scriu
și nu mai pot și nu mai știu.

Poate că dormi, poate că ești
acolo-n depărtări cerești
la soba veche așteptînd
din Marele Oraș un rînd.
Și te gîndești că-n ierni pustii
stau seara pe la sindrofii
distins, ironic și ilustru
ținînd de braț cîte-un ministru.

Și eu mă mint și tu suspini
cînd umblă vîntul prin grădini.

Nu știi ce trist și singur sînt,
viața mea-i un simplu rînd
pe coala albă șerpuind.

Fă-mi loc, vreau să mă-ntorc acum
să dorm învesmîntat în fum.
Și tu, nemaiștiind visa,
să stai pierdută-n preajma mea.

Purificare

Să mergi duminica prin sate,
copil din veacul douăzeci,
să vezi cum înfloresc zevzeci
salcîmi imaculați și reci
pe uliți desprimăvărate.

Bătrîni uitați pe cîmp de-un veac,
ca niște mici statui de ceară,
fac piinea țării să răsară
cu vlaga lor tot mai precară
purtată printre flori de mac.

Să stai, uitat, lîngă-o fîntînă
pe unde fluturi zboară beți,
risipa soarelui s-o-nveți
sclipind pe oasele de geți
încorporate în țărînă.

Să vezi la porți printre petunii,
albi și frumoși ca niște zei,
ninsoarea turmelor de miei
ce behăie fără temei
păscînd legați de scurte funii.

Și să te-ntorci purificat
purtînd în piept un semn divin,
să-ți fie inima un crin
de nevinovăție plin,
simbolul satului uitat.

Tablouri de Florentina Marinescu
În paginile 4–5

ion florian panduru

PLOAIA

Cînd au ajuns acasă de la sapă, erau frînți de oboseală. S-ar fi culcat îmbrăcați fără să mănînce, dacă n-ar fi venit Cocoroane să se facă, cum îi era obiceiul, că cere ceva. Cînd o apuca dorul de vecini, lua casele la rînd. Ședea sub nuc cu o legătură în mîini. Mircu se prefăcu că n-o vede, Maria se opri în dreptul ei.

— Ai venit pe la noi ?

Cocoroane se sculă.

— N-aș fi venit, că nu-mi văd capul de treburi, dar n-am avut cum, Mircule ! Bătrînul se întoarse înciudat. Ți-a trimis Anane al meu sănătate. I-e tare dor de tine. Mircu își dădu seama că nu mai poate scăpa, se așeză trudit pe piatra cioplită din fața casei. Cocoroane desfăcu legătura și le întinse două pachețele cu biscuiți. Să fie sufletului lui Anane ! Cei doi rămaseră cu biscuiții în mîini, neștiind ce să facă. Își dădură seama că nu-i băută.

— Anane a murit de douăzeci de ani, cui îi mai dai tu de pomană ?

— Nu i-aș fi dat, Mircule și Mario, numai că nu-s două ceasuri bune de cînd m-am pomenit cu el în capul cucuruzului, lîngă gard.

— Cu Anane ? întreabă cu interes Maria.

— Dac-ar fi fost numai el, mai treacă meargă. N-a venit singur. Atît de rău mi-a părut că n-am avut un pahar de răchie, nu pentru el, Anane a băut pe lumea asta să-i ajungă și dincolo, numai cum v-am spus, n-a venit singur. Se căută îndelung, apoi scoase de după brăciri o bancnotă de douăzeci și cinci lei. Mircule și Mario, dați-mi un strop de răchie, nu vreau pe gratis că și voi ați muncit. Maria nu vru să a banii. Cocoroane îi îndesă în laibărul lui Mircu.

— Du-te și scoate, o îndemnă Mircu.

— Mă duc eu la grajd, dau la vacă, fac tot, numai să nu mă lăsați.

Mircu rămase singur. Cînd veni Maria refuză să bea.

— Dă-i ei. Scoase banii din buzunar. Și ăștia.

— L-o fi visat pe Anane. I s-o fi scurtat și ei.

— Asta trăiește mai mult ca brazii. Toată viața n-a frămîntat-o nimic.

— Taci, că te-aude !

Cocoroane auzindu-i vorbind, țuși de cîteva ori. Cînd ajunse se așeză pe colțul pietrei. Maria îi puse banii în poală. Cocoroane îi luă, nu înainte de a simți în nări aroma prunei de vară. Bătrîna îi întinse ulcica de pămînt.

— Să fie sufletului la amîndoi. Gustă Mircule, tu te-ai înțeles bine cu Anane al meu. Bea și tu Mărie că nu stau mult. Împătură banii și rămase cu ei în mîini.

— Cum l-ai visat pe Anane ?

— Nu l-am visat.

— O venit așa, să te ajute la sapă ? întrebă Mircu plictisit.

Secera galbenă pluti o vreme de-asupra lor, pe urmă se pitulă sub o zdreanță de nour. Numai cîteva stele clipeau timid dincolo de creste.

— Mîine ploaie, își dădu cu părerea Cocoroane. Era bine să-l întreb. M-aș fi dus pînă-n Priboi dacă s-ar fi stricat vremea.

— Pe cine să-ntrebi ?

— Pe moș.

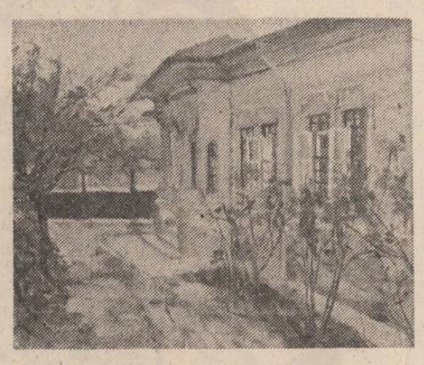

— Anane răspunde cu ploile pe lumea-aialaltă ?

Luna răsări iar și lumina obrazul bătrînei. Aceasta zîmbi cu un aer de superioritate.

— Da' cu ce nu răspunde dincolo ? Atîta pot să vă spun că are putere mare. Îi un fel de ajutor. Ce zice el, cam aia se face. Mîna dreaptă plecase singură spre pămînt și două degete se lipiră de toarta ulcelei. Drumul pînă la gură era încet ca într-un ritual. Îi bună. S-or bucura și ei. Da' cred că au și acolo, nu se lăsă moșu. Gustă, Mircule, că nu-i otravă. Mircu bău de data asta mult și gîndurile lui începură să prindă culoarea seninului de noapte vărătecă.

— Nu l-am știut așa de cuminte pe Anane. Să nu-ți cadă cu greu, el era cam prost. Tu ai cam făcut ce-ai vrut din el.

Cînd ajunse ulcica la Măria, aceasta o puse cu grijă pe pămînt.

— Asta-i drept, nu era cine știe ce. Da' acolo s-a deșteptat. Doamne, Anane dacă știam...

Nu-și putu continua vorba. Maria o prinse de mînă.

— Spune cum l-ai visat, că ne prinde ziua aici.

Cocoroane ridică tot așa de încet ulcica și după ce bău, se așeză și se șterse cu colțul basmalei.

— Numa' voi mai aveți răchie în Satbătrîn. Pe unde am umblat, suflă vîntu'. Cică în Priboi se vinde cu o sută de lei litrul. Și nici nu-i bună. Să fie vreo patru, cinci zile, de cînd m-am dus să cumpăr sare. Și cum vă spuneam... am luat o jumătate de la a lui Breană, îi știam de aici. Credeți c-am putut s-o beau ? Și acu îi sticla după o tufă. Mai gustă odată să se convingă de calitatea licorii. Asta da, te scoală din morți. N-au ăi din Priboi nici cînd mor așa ceva. O avut dreptate moșu.

— Care moș ?

— Ortacul lui Anane.

Mircu încercă să se ridice.

— Stai Mircule, că și pentru tine am venit.

— Mîine avem de săpat.

Cocoroane puse țuica la locul ei.

— Voi știți nucul meu de lîngă gard ? Nu îl sălbatic, cel de lîngă capătul holdei. Pentru care am avut sfadă mare cu Dumitru Graur, de s-alerga cu săcurea Anane cu el.

— Spune.

— Tot acolo mă hodinesc, is mai bine de cincizeci de ani. Că locul îi de la muma, de zestre.

Mircu, înciudat, bău toată ulcica. O căldură plăcută și tihnită începu să-l cuprindă, prima dată i se încălziră picioarele, apoi mîinile și pe urmă urechile. Norul pierise și spuzenie de stele luminau ca ziua muntele.

— Du-te dracului, Cocoroane, cu Anane al tău cu tot ! Aici ne prinde ziua ! Mario ! mai adu una.

— Nu ne culcăm ?

— Nu, stăm să vedem care-i treaba cu Anane și cu moșul.

Maria se desprinse cu greu de pe piatră. Cocoroane o urmări cu privirea, apoi se întoarse spre bătrîn.

— Și cum îți spuneam Mircule...

— Stai, nu-mi spune pînă nu vine și ea, pe urmă iar trebuie s-o iei de la capăt. Știu eu ce-i cu tine, ți s-a făcut dor de băutură și-ai venit să ne prosteși pe noi.

— Știi că vara nu prea alerg după răchie. Măi, că și-acuma îi văd înaintea ochilor. Lucrul ăsta nu s-o mai întîmplat de cînd îi lumea și pămîntul. Zici că nu-i nimic dincolo, îi tot ca la noi, dacă nu mai bine.

Maria aduse ulcica și o așeză între cei doi.

— Acuma cred că ne spui ce-i cu Anane.

— De aceea am venit. Cocoroane ridică capul și începu să privească cu sfințenie bolta. Ședea țeapănă fără să se miște ca și cum pe cer ar fi fost cineva care-o privea.

— Săpam singură, Mircule și Mario, cum sap de douăzeci și mai bine de ani. Pămîntul, tare ca piatra. La o vreme, să fi fost prinzul cel mare, n-am mai putut de șale.

— Așa-i.

Cocoroane n-o băgă în seamă pe Maria, continua privind stelele.

— Am spart cu muchia sapei cîțiva bulgări, să pot aduna o mînă de pămînt lîngă firele de cucuruz, dar am simțit că nu mai pot. Era cald. M-am dus sub nuc și m-am așezat pe iarbă.

— Te-ai culcat ?

— Nici n-am închis ochii. Deodată mă pomenesc cu Anane lîngă gard. Mă uit bine, el îi. Da-cu cine să fie ? Anane ! zic eu. El prinse a zîmbi. Purta haine albe de cioarec. „Nu ți-e cald ?" El tăcea cu ochii spre mine. Celălalt dădu bună ziua și mă-ntrebă dacă nu mi-s gata cu săpatul. „Cum să fiu gata, dacă mi-s singură ?" și m-am uitat cu ciudă la Anane. El rîdea. Pe urmă au venit lîngă mine și s-au așezat pe iarbă. Abia atunci îl aud pe Anane. „Tu știi cine-i dumnealui ?" M-am uitat lung, să-l iau de undeva. Semăna cu Iosîm Finfăru. Că-l mai țineți minte.

— O fost vărul meu după mumă, spuse Mircu.

— Semăna și nu semăna. Tot așa înalt numai că ăsta avea nasul mic și plete albe. „Parcă l-aș ști de undeva. Din Satbătrîn nu-i". Anane rise și-i făcu cu ochiul străinului. Apoi se-ntoarse spre mine : „Îi Moșu, proasto. Nici atîta nu știi ?!" Am zîmbit și eu : „Cum să fie dînsul, ce să caute în sărăcia noastră ? Dacă vine se duce la Priboi că are ce vedea, aici la ce să-și piardă vremea ?"

Mircu bău și o-ndemnă și pe ea. Cocoroane împinse ulcica.

— Moșu' se uită la mine cum mă uit eu la voi. „Nu minte" zise și odată se lumină totul în jurul nostru: încremenise și frunza nucului. „Doamne să mă păzești, ești chiar dumneata ? !" Moșul, mîine să crăp dacă mint, mă luă de după cap. „N-ai crezut c-ajung și-aici ?"

— Cu ce-or venit ? se interesă Mircu, că doar n-au plecat pe jos.

— Doamne, Mircule, eu cred că vorbesc c-un om cuminte, nu c-un prost. Pe Moșul îl vaiți tu ? ! Dacă nici el n-are, atunci cine să aibă ? ! „Și cum de ați ajuns aici ?" „Am ocolit lumea în lung și în lat cu Anane după mine". „Vă-mpăcați, bine ? El a fost greu de fire pe pămînt". „Îi cel mai bun prieten al meu. Nimic nu fac pînă nu-l întreb pe el".

Mircu rise pînă cînd îl trase Maria de mînecă.

— Acum pricep eu de ce s-o stricat vremea. Ninge-n mai și iese soarele în puterea iernii.

Cocoroane nu se sinchisi. „Cu ce-ați umblat atîta amar de drum?" „Avem, zice, elicopătar".

— Și-l mînă, Anane ?

— Nu știu, că nu i-am întrebat. Poate s-o fi învățat, i-o fi dat cineva minte.

— Da ce căutau la noi ? întrebă Maria cu evlavie.

— Cum v-am spus, Mario și Mircule, mă ținea de după cap. „Poate ați venit cu vreo treabă, ori veniți să coboriți în Priboi". „N-avem ce căuta acolo", se zbîrlise la mine Anane. „Noi aici avem de lucru". Omul în alb, mai domol, luă mîna de pe umărul meu și începu să măsoare cu ochii pămîntul. „Nu-i rău, zice, ai dreptate". „Eu ți-am spus nu de-acuma, n-avea rost să ocolim lumea. Loc ca aici nu-i nici în rai". Călătorul iar privi cu interes Satbătrînul. „Haide, spuneți-mi și mie despre ce-i vorba". Ni s-a împuținat raiul, îi tare multă lume. Ne-am gîndit să-l lărgim, numai că n-am găsit pînă aici un loc care să-mi placă. Pădurea de dincolo îi tot a voastră ?" În mine începuse să se suie frica. Ăștia, zic, ne lasă fără pămînt. „Nu-i chiar așa frumos, de ce nu mergeți în Priboi ori în Mîndreana, au și recamele și tilivizoare ? Aici la noi ce să faceți ?" Anane sări la mine : „Taci, proasto, tu ești mai cu minte ca dînsul ?! Știe el ce face". Tatăl, calm, cum îl știți, îl liniști cu mîna dreaptă : „Anane, ți-am mai spus, nu o dată, să nu fii nervos". Pe urmă se

uită la mine. „Nu-i loc mai frumos în toată lumea ca la voi. Eu nu l-am crezut pe Anane". „Nu, zic, nu te lua după prostul de Anane. Îi pămînt rău, galben, abia ne ducem zilele". „O fi, zice, da' mie-mi place. Parcă nu-mi mai vine să plec de-aici". Se întoarse spre prostul meu: „Anane, ce-ar fi să te duci după oameni ?". Moșu nu-și mai desprindea ochii de pe locurile noastre. Se uita cum se uită unul care n-a mai văzut ce-i frumos pe lume. „Păi, zic, n-au cum să vină, s-au apucat de drum". „Ce drum, eu nu văd decît poteci ?". Îl iau de mînă și-i arăt cleanțul pușcat. Atunci se uită furios spre Anane : „Tu nu mi-ai spus nimic. M-ai făcut să-mi pierd vremea !" Și Moșu se repezi spre el și-i rase două perechi de palme : „De mîine te schimb, nu mai ai ce căuta printre sfinți. Te pun la oi".

Mircu rîdea cu lacrimi, Maria o privea cu gura căscată, uluită.

— Cum a putut dînsul să facă treaba asta ?

— Nu știu, atîta pot să vă spun că se mai uită o dată peste locurile astea și începură să-i curgă lacrimile ca mărgelele. „Și cît m-am bucurat eu de locul ăsta, îmi făceam casă ori colibă, nu mai plecam niciunde". Mîna Cocoroanei coborî încet spre umbra cănii. După ce bău, reveni iar în lumea lui Mircu și a Mariei. Nu cred c-am dormit. Pot să vă spun și cum erau îmbrăcați. Tot ca pe la noi. Mi se pare că și ei stau mai retrași, de aia li s-a dus inima după Satbătrîn.

— Du-te dracului, Cocoroane, cu poveștile tale cu tot. Hai să ne culcăm.

Cocoroane ar mai fi vrut să stea însă cei doi o îndemnaseră să se ducă acasă. Bătrînii, rupți de oboseală, adormiră ca doi prunci și nu se treziră pînă tîrziu cînd Maria auzi ploaia biciuind țigla.

teatru

t

Familia

După o săptămînă de teatru, Gala brăileană s-a încheiat cu un spectacol, în premieră, al Teatrului **Maria Filotti : Familia** de Dina Cocea, în regia lui Alexa Visarion.

Încercînd să pătrundă dincolo de aparența relațiilor umane, dramaturgul Dina Cocea sondează universul intim al familiei și, în miezul ei, al femeii-mamă, și soții, al femeii angrenate în responsabilitățile vieții sociale. Fără să cadă în enunțări moralizatoare, fără să plictisească, **Familia** înfățișează o amplă galerie de personaje contemporane, bine diferențiate dramaturgic și psihologic, cu o replică spontană, concisă, sinceră. Se vorbește despre corectitudine și incorectitudine, expunîndu-se doar faptele. Ceea ce este inadmisibil, pentru unii, intră în firescul lucrurilor, pentru alții. Ceea ce este moral sau imoral se deduce din reacția personajelor, din conflictele dramaturgice. Autoarea nu ia atitudine nici față de unii, nici față de alții, lăsîndu-i să se expună așa cum gîndesc, lăsînd spectatorul să tragă concluziile. Comedia **Familia** se bucură de verva și francheța verbului unei mari actrițe, care după experiența celor 50 de ani de artă scenică, se consacră, cu emoție și pasiune, scrisului.

Dorina Sătmaru, „singura cu scaun la cap din toată casa" este femeia realizată pe plan profesional.

În finalul primei părți, pe un fond de isterie generală, cînd fiecare se desfășoară în felul lui, singurul om echilibrat rămîne Dorina. Marilena Negru, actrița care a întruchipat-o, a fost reținută, gravă, uimindu-se fără să-și exagereze uimirea, suferind, fără să-și exagereze suferința (Diploma Comitetului Județean al Femeilor a fost binemeritată). În partea a doua a piesei, în dialogul cu Gheorghe Sătmaru (soțul ei) — interpret Gh. Moldovan —, cînd Dorina încearcă să afle adevărata cauză a neliniștii ei, actrița dramatizează, depășind cu mult registrul teatralității acceptabile. Ambele părți ale spectacolului sînt conduse de Alexa Visarion de la particular la general, de la calmul aparent al fiecăruia la furtuna apoteotică a relațiilor de familie ce pare că reintră în normal prin sfîrșitul dramatic al unuia dintre membrii ei. Cei înrăiți, învățați să ia dincolo de ceea ce li se cuvine, încep să „joace farsa virtuții", prinzîndu-se, în viziunea regizorală a lui Alexa Visarion, într-o intempestivă Periniță, descătușîndu-se într-o falsă veselie, uitînd, pentru moment, necazurile ce i-au tensionat o noapte întreagă. În zorii zilei, în iureșul simbolicei perinițe se prinde și repudiatul cap de familie. Dorina protestează, dar protestul ei este zadarnic : el nu poate fi decît ceea ce este. Și, în timp ce „vinovații" dansează nebunește în camera de alături (trăgîndu-i pe toți în această sarabandă a mistificării) dansul se face simțit, pentru spectator, într-o exprimare eliptică, prin proiecția umbrelor dilatate, grotești. În scenă reintră mama și fiii, care, osteniți de iureșul evenimentelor, nu percep, decît într-un tîrziu, căderea, în noapte, a bunicii (minunata actriță Ileana Radu). Vocile ce se desprind din inerția tabloului întemeiază și definesc natura individualului prin chiar instrumentele generalului.

Gh. Moldovan mimează corectitudinea conjugală în contextul vieții presupus-duplicitare a lui Gh. Sătmaru, George Toropoc este fiul misogin, care va lua asupră-și vina tatălui pentru a aplana conflictele tragice ale familiei, Bujor Macrin este artistul aerian, suferind pentru nedreptate, pentru minjirea adevărului, Sorin Dinculescu este mezinul răsfățat care trăiește impetuos bucuria de a se descoperi, într-o bună zi, tată, Anamaria Pislaru este fiica îndrăgostită, dar lucidă, acceptînd confidențele mamei, dar neputîndu-se încredința ei. Mircea Valentin, Greta Manta, Rodica și Romeo Mușeteanu îi reprezintă pe „negativi", într-un joc oarecum îngroșat.

Juriul Galei a acordat, în unanimitate, trofeul Marelui Premiu (o frumoasă statuetă de bronz, replica feminină a **Oscarului** american !) spectacolului **Familia**, în regia lui Alexa Visarion și scenografia lui Gh. Mosorescu. Întregul colectiv artistic al reprezentației a fost onorat cu o diplomă de onoare (pentru fiecare actor în parte).

Regretînd participarea restrînsă a teatrelor din țară, sîntem încredințați că eforturile organizatorilor vor avea un ecou de mai mare amploare în edițiile viitoare.

Nicoleta Gherghel

film

f

Pădureanca

Proza realistă, viguroasă a lui Slavici a dat prilejul unor ecranizări reușite — precum cele după **Moara cu noroc** sau **Mara** ; este în mare măsură meritul prozatorului, pentru că intervențiile în structura dramatică a nuvelelor au fost minime ; patima banului, a pămîntului, a dragostei, orbirea izvorîtă din patimă, dau prozei lui Slavici dramatismul din care filmul se poate hrăni în voie ; (de altfel, cinematograful a apărut prea tîrziu pentru a mai aduce aici, în sfera dramaticului, contribuții hotărîtoare) ; eroul „damnat", reflex tîrziu al romantismului, ipostaziat cu predilecție în scrierile lui Slavici, este prezent și în filmul **Pădureanca** — scenariu de Augustin Buzura și Nicolae Mărgineanu, după nuvelele lui Slavici ; tînărul plecat din sat „ca să învețe la școli înalte", care nu se adaptează lumii în care e trimis și care, nici reîntors acasă, nu se mai poate integra universului de care s-a rupt, este o temă de meditație care a dat destul de mult de lucru literaturii, singura șansă a reluărilor fiind localizarea — datele concret-istorice și biografice în care evoluează personajul ; la vremea la care Slavici își scria povestea, ea era de bună seamă aproape o noutate pentru literatura noastră ; între timp însă, contribuțiile au fost masive și scenariștii au simțit nevoia să dilate unul din termenii ecuației : eroul fuge dintr-o lume atinsă de holeră — o lume de coșmar —, întorcîndu-se la trecut pentru a-și regăsi liniștea și ființa ; este mînat, împins, hăituit, de o febră care l-a cuprins ireversibil, care nu-i dă pace și în cele din urmă îl pierde; nu mai poate trăi nici „dincolo", în oraș, nici „aici" în sat ; holera se întinde amenințătoare, nu mai e doar o boală a trupului, ci și o boală de suflet ; „dincolo" este imperiul, este lumea în care dictează împăratul, iar „dincoace", în sat, este lumea în care dictează structurile patriarhale, regulile tot atît de oarbe ale familiei și prejudecățile locale. Transpusă în termeni moderni, proza lui Slavici are de cîștigat ; mecanica ei interioară e mai puțin rigidă, mai ambiguă, făcînd loc unor sensuri mai largi; dragostea, în care încearcă eroul să se salveze în extremis, nu este nici ea o soluție: un suflet chinuit ca al lui nu e pregătit pentru dragoste, nu e capabil de dragoste ; să iei cu sila o dragoste care abia așteaptă să ți se dăruie — e un gest firesc pentru personajul hăituit compus de Augustin Buzura și Nicolae Mărgineanu din fragmentele prozei lui Ion Slavici.

Tratamentul cinematografic, aplicat scenariului, nu este însă pe măsura virtualităților sale; căci dacă sensurile sale majore se pot depista în cele din urmă, descifrarea se face totuși cu greutate — și aș zice chiar doar în cazul în care o faci cu răbdare și bunăvoință. Filmul pare că se molipsește și el de la personajul pe care îl urmărește. Pedala dramatică este apăsată pînă la fund, cu o patimă care te face să pui la îndoială luciditatea și obiectivitatea mesajului ; lipsesc momentele de respirație, momentele de firesc, momentele — ca să zic așa — anonime, fără de care drama se consumă într-un absolut retoric, mai aproape de imprecația poematică decît de premisele realiste ale povestirii. Ar fi putut să fie un film zguduitor, dar nu este decît filmul unui coșmar. Regizorul preferă să facă filmul unui geamăt de agonie, amplificat, deși antecedentele sale cinematografice i-au dovedit cu prisosință calitățile de fin psiholog și observator al lumii în datele sale concrete. Faptul mi se pare simptomatic după ce un alt regizor de formație evident realistă — Alexandru Tatos —, aplica un regim asemănător romanul **Întunecare** al lui Cezar Petrescu ; și Alexandru Tatos prelua, printr-un fel de simpatie auctorială, abulia personajului său, „compătimind împreună" cu el, fără să-și dea seama că, renunțînd la obiectivitate, nu face servicii nici filmului, nici personajului. Supralicitarea dramatică produce de cele mai multe ori efectul contrar ; chiar dacă rămîne în sfera posibilului, povestea devine excepție, excrescență, caz patologic. Nu mai este regulă.

Nicolae Mateescu

florentina vișan

Portret

S-ar părea că plînge – dintr-o scufundare
mult mai adîncă decît somnul chipul
se ridică la suprafață. Nu se poate descrie
se spune doar „o stare ciudată" în treacăt
ca despre un dezgheț primăvăratic
cînd apele preaplinu-și revarsă.
O veghe îndepărtată a ochilor sechestrați
sub pleoape...
„Multiple storuri de cristal tremură-n
clinchet ușor despart ușa iatacului
de pridvorul cu un sloi de jad străveziu
implîntat într-un trup tăinuit dincolo de zare"
Riul năvalnic tot mai aprig se umflă
coame-nspumate și nori cresc laolaltă descresc
limpezesc în urmă conturul
pe alocuri estompat de urmele milului
nisip diafan ici colo sclipește
și o minusculă cicatrice – emblema – se
destăinuie
pe tîmpla pinzei înmugurind

Dimineața

Pasărea vestitoare deasupra fetei
mai planează o clipă își zbate ușor
gheara de diamant inoculează
întăritoarele semne
inflorescențele luminii lent desfășoară
petale
un copac împrăștiind înspre sine efluvii
pase magice ce mai puternice se întorc
explorează înjurul
vrăjitorește mă nalț dincolo de nori calcaroși
și falduri roșii de pe lujere albe
ritmat se desprind
refac un străvechi ritual
foșnetul liniei căderi întrece în perfecțiune
cadența tăișului de-atîtea veacuri intact
(măiastrul măcelar al lui Zhuangzi)
dar uimirea prințului pe nimeni nu-ncearcă
Doar această armonie ca o aură învăluitoare
ca o etanșă capsulă cosmică ce o să mă
poarte
prin oceanul zilei împiclite de lucruri
de zgomote și de fețe uimite pe după geamul
murdar
pe care iată ce simplu pot să le-nlătur
printre care iată ce simplu mă avînt
pulsînd într-un mic șuvoi limpede

Atît de devreme

Îmbătrînesc atît de devreme țesuturi
părți ale trupului
ce nu și-au aflat vreodat' împlinirea
Clipa în care fiecare atom alcătuitor
ar atinge sublimul nici nu există
Mai umilă așadar decît firul de iarbă
decît piatra fulgerată
cu mult mai umilă
Și iluzia înțelepciunii tîrzie răsplată
cînd atîtea celule deja pășiseră-n moarte
Cu puține înștiințări
emisari în crepuscul
corăbii fantomă în mareea de sînge
Mereu mai ușoară de mine
așadar mereu mai curată
într-un unică des-săvîrșire
un schelet de cetate temeinic prădată

Tablouri din dinastia Sung

– fragmente –

Umil printre ninsori un abur sur
descoperă pădurea înghețată
un lăstăriș cu crengi îngreunate
de rece rod. Privire secerată.

★

Trunchiul de pin cabrat ca un dragon
plutind desprins ușor spre-oval de lună
Umbrosul vinețiu ca hăul gurii
un mugure înveșmîntează-n văluri
Ca scrijelat haloul azuriu
nori suspendați cascade retezate.

★

Poartă deschisă. În spatele ei alta
și mai în fund deschisă înc-o poartă
și-n fiecare-o siluetă-ntoarsă
cu un contur identic : capul negru
încercănat la fel abia ivit
ca dintr-un somn de sub un tainic clopot.

---

debut

daniela clenciu

UȘA

Știa că nu mai e tînăr. O simțise în dimineața aceea cînd obosise. La tenis. Cîndva făcuse ceva, ceva mai mult la club. Acum obosise. Vîrsta. Ca Faust însă nu putea face sau încerca. El era Karel și atît. Funcționar. O slujbă ca asta nu i-a creat mari emoții, cu privire la concediere. Totul e să fii înfundat, infiltrat în toate. Și să pari priceput. Și să pari bun, bun funcționar. Era ținta sa de o jumătate de viață și încă o bucată. Putea să se considere un tip căruia îi mergea ca totdeauna, probabil bine. Fără canioane, deși în țara sa canioanele erau unele din lucrurile foarte frecvente. El spunea țara sa, deși actele nu prea demonstrau chestia asta cu țara care ar fi și a lui. Dar nu-i plăcea să-și amintească. Și nici nu-și prea amintea. Nimeni nu-l cunoștea prea bine. Își cumpărase casa aceasta modestă pentru a putea fi în apropierea slujbei. O investiție bună. Se simțise bine aici. Aproape treizeci, și ani liniștiți. O mobilase sumar dar confortabil. Freda îi făcea curățenie de două ori pe săptămînă. Își reproșa că e cam dezordonat, altfel n-ar fi fost nevoie de Freda decît o dată pe săptămînă. Ar fi făcut economii. Așa, norocul Fredei. Balanța asta, nimic nu se pierde.

Zări plicul. Da. Îl găsise aseară pe hol. L-a deschis cu oarecare curiozitate.

Nu-și mai amintea de cînd nu mai primise scrisori. Aceasta avea ceva între oficial și ne—. I se aducea la cunoștință că „ar fi bine" să treacă a doua zi, adică azi, pe la Cabinetul 73 în legătură cu casa pe care o locuia de atîția ani.

I se dădea adresa. Se îmbrăcă și porni.

Găsi cu greu strada și mai cu greu clădirea respectivă fiindcă nu avea nimic din ce ar fi putut avea cel puțin 73 de „cabinete". Întrînd, căută ușile acestor cabinete. Nu exista la parter nici una. Primul etaj la fel. Al doilea asemenea. Miros de igrasie. Semiîntuneric. Pe scări era ceva lunecos, rece și umed. La etajul trei o ușă. Nu era scris nimic pe ea. Dar era singura din clădirea indicată în scrisoare. Bătu. Nimic. Bătu, bătu continuu. Nimic. Așteptă. Făcu cîțiva pași. Auzi ceva scîrțiind. Aici nu avea ce scîrții. Probabil că cel din cabinet îl auzise și ieșise să vadă cine bătuse. Se întoarse și bătu calm, chiar delicat de cîteva ori. Atît. Dar nimic. Peste cîteva minute iar. Tot nimic. Vru să plece cu adevărat. În fond, ce să fie cu casa lui ? O plătise, o locuise, nimic, desigur ! Se întreba de ce-și sacrificase ziua punîndu-și slujba în pericol, pentru o scrisoare ? Poate că nici nu-i era adresată lui. Imposibil, pe plic era numele său, strada, numărul casei, da. Atunci ce se întîmplă ? A greșit el. Poate nu este clădirea respectivă. Se îndreptă spre scări unde o fișie de lumină i-ar fi permis să mai citească o dată scrisoarea. Deschise plicul. Ceva scîrții iar. Se întoarse brusc. Nimic. Ușa nemișcată. Cobori înfuriat scările. Ajuns în stradă respiră adînc aerul curat sau aproape curat. Întrebă primul trecător dacă aceasta este strada. Răspunse. Da, corect. Cea din scrisoare. Dar nu e amabil să-i spună și ce număr are clădirea din față ? El și-a uitat ochelarii... Da, numărul din scrisoare. Se apropie de clădire și începu să o privească atent. O ocoli. Foșnetul unor plopi cenușii, nesfîrșiți, umezi în umbra clădirii îl înfioră. Nu găsi nici o altă intrare. Încercă să privească pe ferestrele de la parter. Dar erau mult prea sus. Interogă alt trecător. El nu știa ce e cu clădirea aceea ? Nu domnule, nu a știut niciodată. Dar nici curios nu a fost. O clădire ca toate celelalte.

Karel se întoarse din nou. Urcă iar scările. Bătu în ușă. Nimic. Se îndepărtă. Scîrțîitul. Plecă însă acasă. Pe hol găsi același plic. Noaptea avu coșmaruri. A doua zi renunță din nou la slujbă și porni spre ciudata clădire.

Lucrurile se petrecură la fel. Cu deosebirea că el bătu mai puternic. Oricum, nu avea chef să-și spargă capul de o ușă în spatele căreia probabil că nu era nimic, dacă ar fi fost să respecte ciudățenia întregii clădiri.

Cobori și-o mai ocoli de cîteva ori. Dar îi încolți bănuiala că în acest timp se putuse strecura cineva afară, iar el bătea fără vreun rezultat într-o ușă de la care practic nu aștepta nimic. Se întoarse acasă. A treia zi același plic. Plecă la slujbă însă. Fu anunțat că era concediat, cu regrete, desigur ! Se îndreptă spre clădirea cu pricina. Măcar să știe pentru ce-și pierduse pîinea acum, la bătrînețe. Lucrurile decurseseră însă ca și în zilele precedente.

A patra zi se hotărî să nu se mai miște din fața acestei uși. Își luă de acasă un pachet, un scaun pliant și se instală în holul igrasios. Privi timp de cîteva zile igrasia zidurilor, ascultînd foșnetul plopilor cenușii, imenși.

Noaptea mai trecea pe acasă. Își lua provizii și se întorcea. De fiecare dată găsea plicul. Zile peste zile rupt de tot și de toate.

Într-una din dimineți, nemairezistînd deschise ușa și intră. Dincolo, într-un hol micuț, pe un scaun pliant, împietrit de răbdare, un altul aștepta în fața ușii.

---

ilie bădicuț

Pelerinajul Domnului Tudor

Din Bucureștii bucuriei noastre,
Domn pămîntean încoronat călare,
Spre curți de scaun vechi cu steag și oaste
Plecași spre noua ta descălecare.

Nu să culegi din cer căzută mana
Plecași cu oastea de panduri în grabă ;
Mergeai spre Argeș, Cozia, Tismana –
Cetăți de veche slavă basarabă.

În vis, în foișorul din Golești
Veni Mihai, martir întru Ardeal,
De mi te hotărîși să ocolești
Să i te-nchini la Mănăstirea Deal ?

Vruseși să fii cu el un trup și-un suflet –
Lipsea un trup la capul sfînt din raclă –
Și pîn' la cel din urmă-al tău răsuflet
Arseși de tot, tu, preacurată faclă.

Ca lui Mihai și Vlad, ți-e trupul glie,
Vis luminos, și treaz, și fără somn,
Stai piatră neclintită-n temelie,
Și-n inimi, Doamne Tudor, ne ești Domn.

De din vale de Rovine

SCRISOARE LUI MIRCEA CEL MARE

Îți scriem de din vale de Rovine
De șase veacuri carte, Mircea Doamne.
De-atunci izbinda ta ne curge-n vine
Cu veri și ierni, cu primăveri și toamne.

În noi, în fii, la fel ca-n tine, tată,
De cînd te-ai înălțat pe tronul Țării,
Alături de Posada neuitată
Trăiau adînc Rovinele-nălțării.

Domn Țării pîn' la Marea ei cea Mare,
Ți-ai apărat nevoile și neamul
Și răspundeau statornic la chemare
Tot ce mișca în Țară – riul, ramul.

Zidit-ai Cozia, Cotmeana ; Dealul
Primit de la strămoși l-ai înzestrat ;
Pe-atunci cu Țara se unea Ardealul
Prin munți, prin oameni, grai din moși
păstrat.

Acum, din Țara de livezi și grîne,
Cu Cozia-n mijloc, din orice parte,
Îți scriem toți urmașii tăi, iată, vine
De la Rovine-n nemurire – carte.

---

debut

iustin panța

Interioare

N-am să cobor în tine ținînd în mînă
lanterna,
să-mi lumineze drumul.
Am făcut-o de atîtea ori, fără rezultat.
Iar coborîrea aceasta, într-o ființă –
lăsîndu-te să aluneci pe fringhii lungi,
sufletești,
îmi zgîrie mîinile pînă la sînge,
picurînd stropi roșii pe podea ; cel care
te urmărește
va ști întotdeauna pe unde ai trecut.
Lumina lanternei mi-a arătat o figură
strîmbă,
scrijelită în lemnul unui bufet,
masa răsturnată în mijlocul camerei,
paharele goale, sticle golite.
Nu asta căutam, deși am înțeles beția
lăuntrică,
petrecerea zgomotoasă care s-a dat acolo,
în tine –
ți-am înțeles lumina mahmură din ochi
și zîmbetul bolnav, totuși înfatuat.
Deci lumina din ochi și nu a lanternei.
Chiar dacă lanterna ești tot tu, ființa
în care cobor,
și stringînd-o cu putere în mînă
simt vinele gîtului îngroșîndu-se.
Dar și în tine însuți poți cobori
(citeodată mai greu
fringhiile sufletești se rup și cazi
tocmai pe spinarea unei copile nevinovate
care culegea flori de mac).
Așadar, eu să fiu lanterna la care acum
privesc îngrozit ?

Atracții universale

În apele tulburi ale minții nu trebuie tras
cu tunul
căutînd cadavrele celor înecați acolo
care se ridică hidoase din adîncuri
tocmai lîngă barca în care te afli.
Căci sufletul e ca o oglindă – acoperită
în asemenea clipe,
altfel sufletul celor morți va dăinui
răsfrîngîndu-se înspre noi.
(Un suflet oglindit de alt suflet –
ce poate fi mai respingător ?)
Dar există o forță, atracția universală,
invers proporțională cu pătratul distanței
dintre obiecte – iar acestei forțe
ne supunem
și noi – mai ales uneori cînd distanța
dintre o ființă și altceva este zero,
forța devenită infinită.
Atunci această ființă își lasă neputincioasă,
cu năduf, capul să cadă în palme,
dar masa pe care se sprijină are un picior
mai scurt
și dintr-o cană îi sar stropi fierbinți
în obraz –
stropi ai ignoranței

Bucăți de ceară

„Cogito ergo sum."
Descartes

Încrederea este și ea o bucată de ceară :
parfumată, cu o culoare și formă precisă
înainte de topire,
însă după ce a fost aruncată în flăcările
îndoielii,
toate acestea dispar.
O substanță cu o singură însușire :
întinderea.
Atunci oare este încrederea ?
Minerul de argint al unui baston
cu care cineva te lovește peste obraz ?
Iar încrederea într-o ființă – ulciorul
lui Mahomed
vărsat la plecare cu copita calului,
ulcior care ar trebui să nu se golească
pînă te întorci dintr-o călătorie lungă ?
Iar dacă ulciorul acesta cînd te întorci
îl găsești într-un muzeu de antichități,
reconstituit din cîteva cioburi –
aceasta să fie încrederea într-o ființă ?
Și dacă ființa aceasta ești chiar tu ?

---

ioan suciu

Euritmie

Cuvînt privit de mîndre înțelesuri
Auzi-mă ! E ceas înalt seninul
Acestei zile care ne respiră
Reverberîndu-și, – ochi de verb, – preaplinul.

Virstă de cumpeni, înălțînd
În noi iluzii, cărora mă-mpresuri,
Aduni, întreagă, noaptea-n cer, ca vinul
Pe fețele atîtor vechi eresuri...

Azi laude mai poți purta în cercul
Pădurilor încă nedefrișate,
Dar umbrele cîte din steaua ta
Se vor vărsa, – nu știe nimeni, poate.

De peste gînd, din dalbe infinituri,
Tu încă-aduni alte în floare mituri.

Deltă în gînd

Apuse mireșme în noile muzici
roiesc rugătoare.
Ci tu zici
– ascet al iluziei, – cum că
de adevăruri grea și adîncă,
lumina, viitoare prin restriști e
STEA, îngropată-n zori, pe-o
porumbiște...

Lege a culorii și a ecoului

Lumina, grea de timp,
– nu-ncape –
în singur cercul răsărit
pe reci tării ce vor
să scape
de paradisul înșirat.

De ce îmi numeri, azi,
– de ziuă –
ochiul
în care te-am
– doinire –
ivit precum o stea,
trecînd în galbene
și vechi potire ?...

Rîul cu aripi de timp

Prin fluturi albaștri să privești depărtarea
(i-am spus Riului), apoi să plouă...

Domnișoară Dragoste, pășind pe noaptea
ochilor mei, de lucruri
prea multe năpădită,
palid am să trec (de ce palid, nu știu)

Un riu cu aripi voi fi
străjuind pereții acestei mirări
și printre luminoase flori
am să plec de nu mă vei opri.

Poartă

Iedera verii
pierde lumini, –
o aurire e-n toate.
Nopțile,-n ritmuri
adormite-s de mult
riuri visînd, mult dăruite cu sete.
O-nflăcărare
hotărnicind,
un nume de aur ;
poartă în doruri
virstele-ntregi
ca tăișuri de raze.

---

plastică

Forma senzației

Viziunea artistică a lui Marcel Guguianu nu este atît de lineară pe cît ar părea. La o privire superficială, se încadrează într-o formulă unde variațiile sînt perfect previzibile. Pînă a ajunge la ea, artistul a parcurs un drum lung. Plecat de la o bună experiență academică și trecut ulterior prin focurile realismului anilor '50, Guguianu a trebuit să lupte cu sine însuși pentru a nu fi ispitit de magia naturalului. A modelat mereu cu multă ușurință, avînd voluptatea studiului după model. Din prietenoasă prezență și necesară, acesta riscă să devină uneori adversarul declarat al artistului, mai ales cînd tinde să îi subjuge inspirația. Guguianu și-a dat seama de „pericol" în momentul cînd a constatat că a fi un perfect elaborator de imagini realiste înseamnă în fapt să renunți la surpriză, la spectacol, la înfabilul artei. A preferat de aceea să se degajeze de ceea ce învățase de la Medrea și Anghel, artiști de mare forță și spiritualitate, dar legați pe planul expresiei de ultimele zvîrcoliri ale unui romantism bine filtrat de experiența clasicistă. S-a întors către Paciurea, Brâncuși și Arp cultivînd formele pline, nu suficient de stilizate pentru a atinge puncte limită ale abstracției, **Himerele** lui Paciurea au rămas pentru sculptorul nostru cordonul ombilical care îl leagă, în continuare, de un anume romantism, de viziune și nu de tehnică expresivă. Guguianu a devenit artist modern atunci cînd a înțeles că a nega schemele convenționale de reprezentare nu înseamnă neapărat a distruge claritatea semnificației. Lucrul acesta s-a petrecut pe la începutul anilor '60, cînd critica europeană se arăta tot mai îngrijorată de decesul apropiat al artei prin pierderea funcțiilor sale esențiale ca purtătoare de mesaje etice, estetice, științifice, umane în general. Guguianu a optat pentru forme subtilizate, clare, nu dintr-un apetit special pentru teorie. Pur și simplu artizanul din el nu voia să cedeze cu totul pozițiile în fața inventatorului de forme. Acesta din urmă — un fel de **alter ego** al maestrului — și-a impus doar parțial condițiile : l-a determinat pe celălalt să accepte ideea că și corpul uman poate fi subiect de interpretare imaginativă. A fost, desigur, o renunțare căci altfel viziunea artistică a maestrului și-a redimensionat amplitudinea. A cîștigat însă în profunzime. L-a ajutat și faptul că mecanismul corporal nu mai prezenta pentru el secrete. Cine îl vede pe Guguianu făcînd crochiuri în mare viteză realizează imediat că are în față un desenator de forță. O schiță expresivă, fără stîngăcii, „trădează" imediat o operă executată fără spaima atacării materiei. Suave sau lascive, diafane sau carnale, nudurile desenate de Guguianu lasă să se vadă, în simplitatea esențială a formelor, cum vor arăta sculpturile. Majoritatea acestora sînt în bronz. Suprafețele lor perfect lustruite organizează un joc de curbe și contracurbe care facilitează înscrierea fără dificultate în spațiu. Indiferent de mărimea efectivă a lucrării, efectul este acela de monumentalitate netrucată. Ridicate la scară, micile imagini devin majestuoase. Sculptorul nu a oferit soluții vizuale foarte diferite deoarece a fost conștient de faptul că o asemenea tentativă ar împieta asupra unității de fond a sentimentului care le-a generat. Toate statuile sale monumentale, ca și sculpturile de mici dimensiuni, au o intrinsecă senzualitate. Chiar și atunci cînd vrea să creeze imaginea unei **Victorii**, aducîndu-și aminte de prototipul celebru de la Samotrace care torturează încă fantezia tuturor sculptorilor interesați de temă, nu poate să nu îi confere corpului acestuia o tulburătoare capacitate de seducție. Reziduul de sentimente, emoții, impulsuri degajate prin epiderma de bronz sau marmoră a operelor lui Guguianu nu trebuie considerat ca un semn de imposibilitate de a accede la acea zonă a abstracției unde ideea pură tinde să devină imagine arhetipală — artistul nu și-a propus oricum așa ceva — ci, pur și simplu, ca o recunoaștere a propriei imposibilități de evadare dintr-un concret al senzației. Simplitatea formelor lui Guguianu nu indică aspirația spre esențialitate, nu se vrea semnul ireductibil al evoluției spre abstracție. Pe artist nu-l interesează ideea care stă la baza vieții ci doar formele subtile, rafinate ale acesteia.

Grigore Arbore

Un reporter al graficii satirice

ANDO, cu numele și prenumele lui Octavian Andronic, scrie și desenează cu o viteză și inteligență surprinzătoare. Înarmat cu un condei care servește în egală măsură reportajelor și anchetelor publicate în majoritatea lor în ziarul „Informația Bucureștiului", — cît și caricaturilor pe care ne-am obișnuit să le întîlnim, de aproape un sfert de veac, în mai toată presa românească. Deci fără să se exagereze cu nimic, ANDO este capabil, în orice moment, să-și ilustreze textul scris cu același condei și cu aceeași subtilitate artistică. Este, dacă vreți, comparația mi se pare destul de exactă, ca și cum un fotoreporter și-ar ilustra un reportaj. În cazul lui ANDO ilustrația este caricatura. Și, totul se completează fericit formînd un tot unitar. Actuala expoziție a lui ANDO de la Galeriile de Artă ale Municipiului București ni-l prezintă la maturitatea sa artistică. Depășind cu subtilitate granița caricaturii de presă (cea imediată făcută special pentru tipar, fără prea multe pretenții grafice), lucrările prezentate de ANDO, la actuala expoziție, printr-o delicată grafică de sevalet ne arată că, în momentul de față, artistul stăpînește diferite tehnici de exprimare, lucrările lui putînd să stea și să reziste pe orice perete al unei galerii pretențioase.

În toate acestea primează umorul. Nu este un umor grotesc. Rareori unul filozofic și cu metafore întortocheate. Umorul lui ANDO este cu inteligență decupat din viața de zi cu zi. Mai toate problemele care-i frămîntă pe oameni la ora actuală sînt reflectate în grafica satirică a lui ANDO. Reporterul caricaturist știe să le observe, știe să le exprime, știe să ni le ofere. În asta constă, după părerea mea, marele talent al lui ANDO. El are curajul și susținerea necesare din punct de vedere valoric pentru a se exprima în orice sală de expoziție din țară sau de peste hotare. Martor la ceea ce spun stă marele număr de premii naționale și internaționale care completează cartea de vizită a artistului. Iar expoziția realizată la G.A.M.B. confirmă acest lucru printr-o grafică satirică de o înaltă ținută și rafinament artistic.

Sorin Postolache

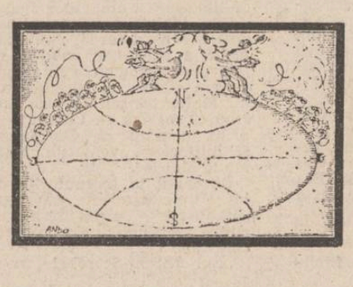

nicolae velea

ULTIMA

Ninge – deocamdată – egal, alb și «gris», cum spunea și poate ar mai spune o dată poetul.

Nu mai avem ca de multe ori în anii trecuți o iarnă «de ilustrată», de chioșc sau de albume festive, ori de sezon.

Avem acum o iarnă adevărată, aspră și aprigă, care încintă și desfată ochiul – iar gerul (mie îmi place gerul uscat) uneori prea ascuțit parcă te bărbierește.

Numai de n-ar fi poleiul ăsta parșiv din pricina căruia cînd cazi – parcă vrind să mai verifici o dată forța gravitațională a pămîntului – vezi negru, cu toată împrejmuirea albă. Doar copiii alunecă rizînd și se ridică plîngînd sau invers. Fulgi de zăpadă – trecători ca o pasăre – bat cu degete boante în geamuri. Ei împurpurează obrajii și, căzînd pe pleoape, le fac să bată mai repede, de parcă oamenii și-ar face cu ochiul, ar deveni misterios complici între ei, creîndu-se astfel un fel de simfonie albă, euforie colectivă și generoasă. Asta, e drept, pendinte de fiecare. Ca să mă sprijin iar pe spusa și scrisa unui poet, ține de faptul dacă fărîma de omăt îi cade în suflet sau pe pălărie. E drept că autorul amintit se referea la frunzele de toamnă și la frumusețea anotimpului înainte mergător iernii.

Dar anotimpul alb nu este chiar atît de idilic și...

Joi 29 ianuarie 1987

Cercul lui Velea

Recitesc **În război un pogon cu flori** de Nicolae Velea, care mi se pare una dintre cele mai „sucite" cărți ale autorului, ca să-i împrumut termenii... Deși „sucit" nu are grade de comparație, pentru că „mai sucit" înseamnă „răsucit", iar adîncirea în alte straturi comparative duce la șurub ori la spirală (în sus sau în jos, depinde cum vrei s-o iei : urcare ascendentă-spre-dreapta, precum șanțul Columnei lui Traian, sau coborîre descendentă-spre-stînga, precum traseul lui Dante în infern). De răsuciri continue, contorsionări, volute, rostogoliri etc. — nu poate fi vorba la Nicolae Velea, care are doar propensiune spre baroc, spre acel baroc imanent cărților și gîndirii populare în general. „Suceala" sau „sucirea" la el are mai totdeauna două dimensiuni : cea a unei jumătăți de cerc și cea a unui cerc întreg. Îmi stăruie în minte imaginea acelui pumn al soldatului neamț ce-l apucă de guler pe bătrînul Cojocaru și-l sugrumă pentru că nu-i dă cai de schimb : „...mîna se înșurubă între gulerul cămășii și git, îl smulse pe om de acolo" (p. 85) „...Și mîna înșurubată între guler și git îl smuci iar, îl scoase afară, îl plimbă și-l propti lîngă gard". Este jumătatea de cerc — aici, fatidică, dar în alte împrejurări numai insidioasă, nefastă oricum, bănuielnică. Sub semnul ei stau acele întîmplări „curmezișe", „piezișe", în care „nimic nu se leagă", care nu coagulează gîndurile și deciziile personajelor (ale Personajului !). Brazda plugului răsturnată pe jumătate, stînd în răspăr cu întunericul din adîncuri încă neizbăvit în lumina deplină, cu lumina din înălțuri încă neodihnindu-se dedesubt. O situație impropriie primirii seminței, ori gîndului roditor.

Și apoi, gestul Olinei, fata Cojocarului, cînd cortegiul mortuar este oprit în drum de santinele cu ordinul : „Înmormîntarea aceasta este interzisă !". Or, atunci ea nu se revoltă (la ce bun ? Satul era ocupat de armate inamice), nu plînge, nu rămîne descumpănită (ca restul cortegiului) — ci, pur și simplu, obligă satul întreg să găndească și să găsească o cale de ieșire din „cerc". Pentru aceasta, face gestul tragic în simplitatea lui de a încălca o interdicție populară care zice că mortul de la groapă nu se mai întoarce : „Ea a luat un bou de coarne, un singur bou de un singur corn, și pe urmă nu l-a mai tinut nici p-ăsta, a răsucit căruța cu broboada pară, cu ciucurii ei. Și-a băgat-o la loc în curte." (p. 92). Olina nu „ia taurul de coarne", cum se zice, în sensul că nu se revoltă, nu luptă propriu-zis cu imposibilul — ci doar „un singur bou, de un singur corn" ; ea doar atinge, doar îndrumă animalul care apoi, de la sine, „răsucește" căruța, întoarce drumul într-un cerc complet de 360 de grade, revenind la origini, în curte, cu satul după ea, punîndu-i pe ceilalți pe gînduri : ce e de făcut ? Este sensul major uman în care evoluează personajul. Olina nu ia, propriu-zis, decizii (numai de două ori ea își exprimă manifest voința : cînd vrea o casă alături de sat și cînd îi alungă din casa ei pe Mitele și pe Leluția) — ea se supune voinței celorlalți (a părinților și a „socrilor", apoi a satului întreg), după care îi obligă tot pe ei să dezlege lucrurile încurcate. Ea este un fel de efect al voinței colective — care controlează, însă, cauza, ea face lucrurile provocator pentru ca acei care au împins-o la acțiune să le rezolve din nou (a doua oară, să iasă din semicercul „sucelei" lor prin împlinirea cercului complet, prin „răsucire"), așa cum trebuiau rezolvate de la început. Ea este o zăbavă necesară și fertilă, provoacă în fiecare în parte și în toți la un loc întoarcerea către ei înșiși și gîndirea adîncă, dreaptă, omenească. Răzbate, în personaj, și acea bunătate ascunsă din înțelepciunea populară. Olina nu opune răului rău, nu se luptă frontal, berbecește (ca să ne păstrăm în nota expresiei citate „piezișe" de către autor) — dar nici nu abandonează lupta. Poporul posedă în zestrea lui ancestrală de limbă și înțelepciune și acel remediu împotriva răului pe care-l putem numi „magie albă", acea încercare de a abate direcția loviturii adverse, de a o devia și a o face să cadă alături. Ostilitățile se poartă, în acest caz, pe față, în văzul lumii, neavînd în aparență nimic de ascuns. Ca să-l ducă, totuși, pe tatăl Olinei la groapă, sătenii inventează o sărbătoare ad-hoc, pun copiii într-o căruță împodobită cu ghirlande de flori din grădina Olinei (ea participă, deci, material — gîndul este al lor, însă !), îi învață să arunce cu flori în soldați, să creeze, adică, iluzia bucuriei ; sub flori și zîmbete prefăcute (chiar reale ; copiii iau gluma în serios), pe dricul căruții, se află sicriul care străbate, astfel, drumul îndătinat spre locul de veci.

Înainte de a descrie acest gînd al sătenilor, autorul consemnează : „Și atunci, Mitele a găsit ieșirea, una razna, care povestită și amintită acum, pare și mai anapoda. — Trebuie, a zis el, făcut tot pe față, sub ochi de soldat treaz și cu arma la picior !" (nota bene : N. Velea știe ce înseamnă **anapoda** : peste picior, a prinde pe picior greșit etc.). **Razna, anapoda** — nu sînt direcții aberante ieșind din semicercul sucelii ori din cercul complet al răsucirii ; sînt, în primul rînd, ieșirea, cum ne spune autorul însuși. Întorcînd oamenii în centrul cercului, în curtea de unde au plecat cu sicriul, Olina îi obligă să caute soluția pînă cînd găsesc „ieșirea" din cele două interdicții : pe de o parte, interdicția de a ține mortul în casă, pe de alta, cea de a-l înmormînta (prima, imanentă, definînd firea lucrurilor și tradiția la care oamenii țin sau trebuie să țină : Olina a încălcat deja, în fața lor, o interdicție întorcînd mortul de la groapă, făcîndu-i să se rușineze, fluturîndu-le chiar stindardul unei revolte, luarea taurului de coarne ; întrucît ei țin la tradiția și la condiția lor omenească, provocarea fetei îi obligă la răspuns ; cea de-a doua interdicție este, desigur, brutală, aplicată din afară de către armata de ocupație). Este găsită, astfel, cea mai exactă cale de ieșire din cerc, pe tangenta ce separă suceala de răsuceala oamenilor, am zice. Ea este considerată **razna** pentru că nimeni n-a gîndit-o de la început (a o fi numit adevărată însemna, pentru săteni, a fi recunoscut că n-au găsit această cale prin ei înșiși, că a trebuit să se lase provocați etc.) — și pentru că este, într-adevăr, **razna** față de modul lor sucit de a fi și de a cugeta ; este **anapoda** pentru că a surprins pe picior greșit armata de ocupație — sau, dacă explicarea etimologică nu satisface, tot pentru că se încadrează alături cu drumul obișnuit al colectivității. Olina este personajul care se rupe de satul ei cu casa și cu gîndurile dar care se constituie într-un fel de oglindă a adevărului pentru același sat ; fără ea, ca punct de reper în cîmpul ordinii tradiționale a colectivității, colectivitatea însăși nu poate supraviețui ordonat, „legat", „rotund" cum ar spune Nicolae Velea. Lumea o disprețuiește, însingurarea ei este pusă pe seama unei răutăți interioare (pe care nimeni, însă, n-o descoperă și n-o definește), este bănuită de păcate ascunse — totul pentru a justifica, de fapt, greșelile satului însuși față de ea. Să nu uităm că, atunci cînd îi ia foc finul din fața casei, Olina nu-și face nici măcar griji : știe că satul o va apăra, îi va da din nou pogonul ei pentru flori, știe — de fapt, că satul are nevoie de ființa ei ca îndreptar, ca element de „ungere" (cred că numele i-a fost ginduit astfel, de la „oliu", ca substanță tămăduitoare bună de pus pe rană) a mecanismului său tradițional ce altfel riscă a se scleroza, a rugini, a se întepeni.

N. Georgescu

Monopolizarea gustului

Urmare din pag. 1

că ei nu fac decît să reproducă modelele pe care marile nume, celebrităților în domeniu și gen le impun. De data aceasta, acest anonim avea mai multă dreptate și îndreptățire iar nu asistența care a murmurat asemeni reporterului : „Aha ! deci asta este, copiați modele !" N-aveți personalitate, reproduceți și perpetuați — desigur — inclusiv comicăriile altora.

S-a uitat pe moment, dar prea puțini au știut însă dinainte, că un interpret, cu cît este mai aproape de folclor, de duhul originar și tradițional al acestuia, nu se va recunoaște decît un reprezentant ce dă glas unei cereri colective și comenzi publice, că nu este decît un transmițător. Și că, în contextul actual, transmiterea, circulația folclorului nu se mai face de la gură la ureche ci mai mult de la mass-media la ureche ; de la celebrități care aproape au monopolizat marea piață a circulației (care este aceea dominată prin mass-media) și acești cîntăreți atestați pentru a cînta în localuri publice și la nunți, încercînd succesul și bucuria de a reactualiza piese și interpreți consacrați. Acești cîntăreți perpetuează deci o mentalitate care doar în contextul actual, sensibil factorilor de risc, este anacronică ; dar nu și în contextul vechi, de autentic tradiționalism al folclorului. Anume în care interpretului îi este suficient controlul gustul, oprobiul sau cerința comunitară, publică, și garantă preluarea unui repertoriu lansat de un interpret ce se bucură de recunoaștere publică. Mai mult chiar, cîntărețul de local, a cărui sarcină este mai întîi „producția", succesul imediat care să-l asigure pe acela comercial, atragerea cît mai multor consumatori, cu greu ar putea refuza comanda publicului din moment ce și-a făcut regulă și statut din a răspunde, a urmări și satisface așteptarea, gustul acestuia. Prin urmare, vina lor îi depășește de multe ori ; proliferarea unor piese inautentice și poluante se face, la acest nivel marginal, cu mai multă inocență și în mod mai puțin conștient decît am crede. De aceea cauzele mai grave — de acest gen — trebuiesc căutate acolo unde s-a dat cale liberă propagării și proliferării unor piese și modele creative și interpretative degradate, acolo unde s-au produs manipularea, seducerea și monopolizarea gustului unui numeros public. Una din cauze trebuie deci văzută în liberalismul, improvizatoricul, comercialismul și nonșalanța cu care și în virtutea cărora interpreți consacrați au alunecat în a crea forme de expresie dubioase și în a da expresie unor gusturi lăturalnice autenticului spirit popular românesc.

Dar tot ceea ce am spus aici n-a vrut decît să reprezinte un simplu exemplu, o ilustrație în stare să ne arate că problema contradicțiilor, mai precis a tulburărilor folclorului le-am spune — deoarece fenomenul în discuție reprezintă doar o contrazicere, o alunecare internă și nicidecum un antagonism — necesită o abordare temeinică, ceva mai amplă și mai adîncă, polidirecțională. Ne rămîne deci de încercat o analiză de principiu asupra căilor prin care „izvorul mai curat ca lamura", folclorul, să rămînă astfel.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Nicolae Velea : Ar fi împlinit 51 de ani

Autorul unei distinse cărți despre Stiluri, apărută recent în librării: Edgar Papu

Într-un colocviu despre proză și eseu, D.R. Popescu și Al. Balaci

CUMPĂNĂ Aşchii

Cînd spui **tinerețe**, spui **diversitate**. Fiecare generație are ca principal atribut tinerețea, este acel flux de singe proaspăt care tresare în inima literaturii. Cultura română contemporană caută să fie atentă la toate zonele țării. Este aici un mare merit al politicii culturale din România. Un critic, apologet al unui grup literar este, prin această condiție, împotriva diversității de stiluri literare, deoarece numai un grup literar nu epuizează realitatea literară. Diversitate înseamnă proteism, multiplicitate iar stilistica unui grup se instituie într-unul dintre componente. Se observă că, în domeniul artistic, diversitate și valoare se află în relație nemijlocită. Deci, dacă falsificăm perspectiva asupra diversității, o vom falsifica, în mod implicit, și pe aceea asupra valorii. Termenului de valoare literară îi corespunde termenul de calitate, utilizat și în literatură și în alte domenii. Perechea dialectică a acestuia este termenul de cantitate. Printr-o neînțelegere a raportului dintre cantitatea și calitatea literară se poate ajunge la o concepție dezordonată despre calitatea literară ca atare iar o politică a calității devine imposibilă. Sînt lucruri elementare iar necunoașterea lor poate împiedica omologarea acțiunii critice. Sînt critici, e drept — puțini, care nu au confirmat și acțiunea lor se produce în virtutea inerției literare. Ei nu pot renaște decît contrazicîndu-se și luînd asupra lor și o bună parte din punctele de vedere împotriva cărora au fost. Literatura tinerilor îi ajută să se contrazică, să revină creator asupra beneficei idei a diversității.

II.

Amprentele soarelui pe pămînt. Cărțile — dosarele acestor amprente.

III.

Sînt cărți vechi a căror dispariție nu e întîmplătoare ; mă gîndesc la „De bello Dacico" a lui Traian. Cum s-ar fi uitat Prometeu la flăcările bibliotecii din Alexandria ? Ar mai fi furat zeilor secretul focului pentru a-l face cadou muritorilor de pe pămînt ?

Vasile Tolan: „Peisaj"

IV.

Există o tensiune între diferențiere și anonimatul plutind în plasma stilistică generală a unui secol. Stilurile epocilor literare, pe decenii sau pe generații, legate de manifestarea diverselor personalități, lucrează „în paralel" cu această plasmă stilistică generală, cu mai multă stabilitate în sistemele ei de expresii, aparținînd limbii în nemuritoarea ei oralitate. Texte orale consemnate în 1820 sînt aproape aidoma, în ceea ce privește vîrsta expresivă implicată în structura sintactică, cu texte orale consemnate peste o sută de ani. Și psihologia internă a limbii are aceeași consecvență. Textele scrise de un Grigore Alexandrescu și acelea ale lui Mărin Sorescu, alăturate, sînt mai deosebite unele față de altele, decît textele orale consemnate în 1820 sau 1830 și acelea de peste un secol sau un secol și jumătate pînă acolo încît textele scrise de un M. Sorescu sînt mai apropiate de textele orale consemnate la începutul secolului 19 decît textele lui Grigore Alexandrescu. Deci, din punctul meu de vedere, o cercetare a evoluției formelor poetice trebuie să cunoască și această realitate. S-ar putea ca distanțele dintre păturile sociale să se exprime și printr-o asemenea sinuozitate a „paralelismului" de care am vorbit, imaginea lui fiind aici doar figurat-auxiliară și nu strict geometrică. Cultura explorează, acum, întreg spațiul cuprins între „nivelul freatic" al unei limbi și diversele moduri ale literaturii care au încorporat retorici ale categoriilor sociale în mișcarea lor istorică.

George Alboiu

REMEMBER POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XXVIII)

Gravitatea zîmbetului mucalit...

Miron Scorobete (dreapta) împreună cu criticul literar Ion Lungu (mijloc) și poetul Negoiță Irimie

Plăcută, revelatoare chiar pentru mine, recitirea plachetei de debut al lui Miron Scorobete în colecția „Luceafărul" (1962), intitulată modest „Manuscris", plăcută pentru că acum constat mai mult decît mi-am dat seama la timpul cuvenit că poetul debuta sub zodia lui Maiakovski, acel Maiakovski care pentru un poet catalan era ca un Unu într-un șir de milioane. Un confrate prețios pentru mine care mă afirmam pe toate drumurile drept un discipol maiakovskian, deși la debutul în volum din 1957, unii critici literari constatau în versurile mele mai curînd influența lui Esenin și asemănarea cu un alt mare „poet cu satu-n glas". Nicolae Crevedia, autor uitat, cum a fost o vreme Aron Cotruș, și unul și celălalt putînd să exercite o mare înrîurire în înnoirea limbajului poetic contemporan.

E cu atît mai plăcută orice reîntîlnire cu Miron Scorobete, deși acestea au fost rare, cu cît ne cunoaștem, iată se împlinesc chiar în această lună 31 de ani de cînd la prima Consfătuire a tinerilor scriitori din 1956, în prezența lui Arghezi, cînd mai trăia Labiș încă, i-am remarcat statuaritatea de fecior de munte, cu linii tăiate sigur pe chipul său, și într-o alocuțiune confraternă îl citasem printre cele 4—5 nume relevante după părerea mea pentru viitorul poeziei, de la tribuna acelui forum, deși pînă atunci nu publicase decît cîteva poezii.

Miron Scorobete, debutant într-un număr din „Steaua" anului 1954, ianuarie, pe cînd era student în primul an al Facultății de Filologie din Cluj, altfel hațegan de origine, era maiakovskian în accepția cea mai bună, mai creatoare a termenului, adică în capacitatea de a converti cotidianul în istorie, diversul în semnificativ, familiarul în solemn și măreț. Versurile sale politice din acea primă plachetă nu numai că se pot citi și azi cu interes și plăcere chiar, dar ar apare ca niște pietre de vad în torentul de versificări din publicațiile actuale pe teme similare.

Împreună cu acea primă plachetă, numărul cărților de poezie tipărite de Miron Scorobete se ridică la cinci, tot cam pe atîtea, dacă nu mai multe, fiind și cele de proză pe care le scrie cu aceeași dezinvoltură. Și pentru că a venit vorba de proza lui Miron Scorobete, să facem de la început o paranteză, notînd faptul că unii comentatori ai acesteia i-au găsit origini în V. Voiculescu prin știința de a îmbina realul cu fantasticul. Cît privește alte orientări ale prozei sale, nu prea are vecini de viziune și stil, poate doar în povestirile științifico-fantastice, pe mult regretatul poet Mihu Dragomir, autorul unui volum de „povestiri deocamdată fantastice". I-am citit și eu una din cărțile de aventuri pentru copii intitulată „Marile vacanțe" și am avut mari satisfacții literare, neprevăzutul cu amuzantul și palpitantul absorbindu-mă pagină cu pagină.

Dar cum cu aceleași satisfacții, ba chiar mai mari, îi lecturez și versurile, dat fiind și profilul rubricii noastre, să revenim la poezie, capitol la care o bună parte din ceea ce a pus în circulație e memorabil. Și voi exemplifica mai întîi printr-o poezie dintr-o carte destinată copiilor, „Sus în satul de argint", un fulg de nea cum ar zice poetul, dar unul care n-ar trebui să lipsească din nici o carte de citire fiindcă e un imn ales pentru „Limba noastră" : „E limba noastră peste plaiuri / un cîntec mirosind a grîne, / mireasă-aleasă între graiuri, / stindard al gloriei române. / / În limba noastră curg izvoare / strălimpezi murmurînd sub lună. / Se face-n aer sărbătoare / cuvîntul nostru cînd răsună. / / În limba noastră-s munți și sesuri / și voievozi ce nă-o lăsară, / pe ea, cea plină de-nțelesuri, / un viitor înalt și-o țară".

Cită noblețe patriotică, lipsită de orice grandomanie patriotardă, cîtă transparență și pregnanță a expresiei poetice, ce mai, sîntem în fața unei capodopere în măsură să facă o mare carieră alături de poeziile cu temă similară ale lui Mateevici sau George Sion. Pînă una alta, cred că mezina sa Luminița și fratele ei Mihai ar fi încîntați ca deschizînd cartea de citire să întîlnească versurile patriotice admirabile ale tatălui lor.

Revenind la începuturile destinului poetic a lui Miron Scorobete, am reține din prefața la „Manuscris", altfel destul de convențională, cîteva aserțiuni finale pe care devenirea sa le-a confirmat :

„Lui Miron Scorobete nu-i sînt străine nici sarcasmul, nici darul subtil al analizei sentimentelor, nici solemnitatea, nici cîntecul, dar firește că nu putem indica de pe acum trăsătura lui dominantă, poetul fiind în plină formare și avînd posibilitatea rară de a alege între genuri variate.

Socotim că disciplina lui interioară îl va scuti de căutări sterile și haotice, iar cunoașterea în profunzime și amploare a vieții îl va feri, de asemeni, de inerție psihică și lexicală".

Într-adevăr, deși aproape toate aceste note puteau fi sesizate disparat în versurile acelei cărți, o singură prezență lirică le întrunea în mod majoritar, poezia „Absență" : „M-am așezat pe banca ce m-așteptă de-un timp. / Apusul întîrzie copacilor un nimb / M-am așezat alături de amintirea ta / Crezînd că ziua ceea va reveni cumva. / / Cad clipele deasupra-mi cu frunzele-n cadențe — / Un drum întors în mine mă poartă printre vămi. / S-a înnoptat și nu e o stea în ceruri să-mi / Sfîșie-adîncul negru al marii tale-absențe".

A se reține frazarea lapidară (frazare în sens componistic, nu gramatical), finalul pe măsură, superba rimă, „vămi — să-mi", totul indicînd un viitor exemplar poet ca ideatică, sensibilitate și travaliu al expresiei.

Urmînd disciplina lui interioară, la care se referea prefața citată, Miron Scorobete ne-a dat rînd pe rînd trei cărți de-a dreptul antologice — — **Fîntîni, Ultima vînătoare de toamnă** și recent, în 1985, **Imperiul unei singurătăți.**

Din „Fîntîni", carte din care aș putea cita la întîmplare orice poezie, nu m-aș opri, cu titlul de exemplu, decît asupra acestei notații intime, aparent de album (o precizare : poetul e născut în luna mai 1933, în satul Poieni al celebrei comune Densuș, lună care constituie și pretextul analogiilor sale lirice atît de frumoase și surprinzătoare ca elemente din care se constituie) : „Încă mai e. În muguri n-a tresărit / cotropitoare Zodia berbecului. / Lemnele se împlinesc numai în flăcări. / luna mai suferă după urma întregului. / / Prin gerul tocmit între rocile numelui meu / și iunice noptile tale / sălbăticiuni flăminzite-și mai trec, / în urme, obsesii de orgii vegetale. / Voi face la noapte din fiece arbor un rug, / cînd ora de gheață a lunii e. / de cerbi luat în coarne să fug / prin flăcări, din rocile numelui meu, către iunie."

Din volumul „Ultima vînătoare de toamnă" care ni-l înfățișează pe Miron Scorobete ca om al muntelui, cum și este și se autoprezenta într-o poezie din cartea de debut („Spre vară"), aș cita tot în întregime poezia ultimă : „Nimic partaș. Te-ntîmpină refuzul : / lumina scade, apele se retrag în pămînt ca șopîrlele. / Cite o fiară dispărînd îți rănește auzul — / norii-s mai jos și mai grei decît gîrlele. // Aș vrea să dormi într-o noapte trecută, / depărtată ca un tren pe care l-ai pierdut, / biciuit de-o iubire pierdută, / pe un lut care nu era lut, // într-o noapte care nu era noapte / și era între ferigi negre răcoare / și era jumătate, zice-se, moarte / și care de-atunci nu mai moare. // Din neatenție, arma s-a descărcat. / Un lup ți-a căzut în cătare din oboseală. / E-abia la amiază, dar plouă, și s-a împușcat / o vîrstă a ta, din greșeală".

Și să ne oprim, în sfîrșit, asupra ultimei cărți, „Imperiul unei singurătăți", cu adevărat un „finis coronat opus", cum le place ardelenilor să zică, pe latinie. Un comentator al ei i-a găsit autorului similitudini cu Topîrceanu, cel etern, evident, nu cel persiflat de critică și confundat cu textul revuistic. Cu totul contra n-aș fi împotriva acestei afirmații dacă St. O. Iosif ar fi cooperat cu Topîrceanu în scrierea Caleidoscopului lui A. Mirea, nu cu Dimitrie Anghel, deși St. O. Iosif avea singur resurse umoristice să realizeze o operă atît de populară, și n-aș aminti la întîmplare decît două poezii, „Revedere" — vezi finalul — și „Cîntecul bahic", un fel de „Umbra lui Istrate Dabija-Voievod", sublimată în cîteva strofe, în ce are aceasta bahic, euforic, stimulator.

Dar Miron Scorobete nu mai are nevoie să mai apeleze la cooperarea cu nimeni, instrumentul său atît de bine acordat de disciplină interioară putînd să intoneze armonic și plenar, cînd majestuoso, cînd pizzicatto, cînd scherzo. Și înainte de a comenta cîteva piese rarisime ale acestei cărți, am vrea să atragem atenția tinerilor autori de poezie asupra acestei discipline interioare care-l determină pe un mare talent poetic să tipărească numai cinci cărți de versuri, între timp făcînd proză, publicistică, muncă redacțională, dar necedînd o silabă improvizației în poezie. Cită limpezime a ideilor poetice, ce exprimare a lor nuanțată, dar exactă ca o aterizare la punct fix, cît meșteșug al ritmurilor și rimelor, al cursivității expunerii, ce mai, cu un singur cuvînt : **măiestrie.**

„Imperiul unei singurătăți", deși conține numai o sută și ceva de pagini de text tipărit, e într-adevăr un imperiu de poezie în care nu te simți niciodată în singurătate, chiar dacă poetul, într-o glumă, a înscris pe pagina de gardă un Calendar în care notează : Mai, iunie, iulie, august, septembrie... Luni cu nume tot mai lungi ! Și aș începe foiletarea cărții cu „Trecătoarele masacre", poezie pe care ar semna-o cu amîndouă mîinile și Topîrceanu și Sorescu, din care voi cita numai prima și ultima strofă : „Ce tineri mai suntem ! / E cald ca la un examen de vară... / Orele, florile trec / în nevăzute vaze de pară // Vîntul fierbinte ne umple de-arome / din grelele păduri de jefuite lacre. / Ce tineri mai suntem aruncîndu-ne / în dulcile, prea trecătoarele masacre".

Și fiindcă l-am amintit pe Sorescu, interpret paradoxal și patetic al unor momente istorice, iată-l și pe autorul acestei „Humorești" în care e repovestită, cu umor degajat, lupta de la Posada, printr-o analogie peste timp cu un fapt năstrușnic din „Amintirile din copilărie" ale lui Creangă, cel cu Ceaslovul omoritor de muște : „Basarab își aminti așadar ce povestea Ion Creangă / că făcea-n țintirim cu Ceaslovul / și se uită la cele două pante de munte ce se ridicau / de o parte / și de cealaltă parte a văii. / Semănau uimitor cu două coperți de Ceaslov // Și numai ce le apucă pe amîndouă / și le plesni pe una de cealaltă, / așa, de cîteva ori, / apoi se așeză la loc pe trunchiul de copac / și nu se mai gîndi decît la ce-or să zică dascălii / că, în loc să păstreze Ceaslovul curat, / el uite ce-a fost în stare să facă !"

Dar spuneam că Miron Scorobete e nu numai mucalit, ci adesea sentimental, grav, ca în acest „Motiv de colindă", atît de emoționant evocator : „Pe-o cărare neștiută / merge, stă, iar merge-o ciută. / Duce-un simbure de viață / strîns într-un șiștar de ceață. // Trece ciuta pe cărare – / stă pădurea-n adorare, // lupii palizi și flămînzi / cad în bot și se fac blînzi, // vulturii prind să rotească / o coroană-mpărătească. // Ciuta merge și iar stă / ca-n Ajun o Precistă // pînă-și află loc să stea / găzduită de o stea".

Ar mai trebui menționată măiestria autorului în a întoarce înțelesul sau cursul unor poezii în final, prin bine stăpînita tehnică a poantei. Dar cum nouă ni se pare că în fapt ceea ce-l caracterizează pe Miron Scorobete este și o anumită gravitate a zîmbetului discret mucalit, nu hîtru, să exemplificăm în final cu un apogeu al acestei gravități dintr-o poezie de excepție ce amînteste sfîrșitul lui József Attila sub roțile trenului, poezie pentru care confrații maghiari îl pot invidia pe poetul român ardelean : „În tren cînd urcați, băgați de seamă / lăsați de pe voi măcar o scamă, / măcar c-o lacrimă, cu un fior / să fie trenul în mers mai ușor ; / și un fulg de zăpadă atîrnă prea greu : / acolo, pe linie, e un frate al meu ! // Fratele meu de aici și din moarte — / doar disperarea ta ne desparte".

Niculae Stoian

Drum la Tîrgoviște

În anul al patrulea de domnie, Constantin Brâncoveanu, iată cu aproape trei veacuri în urmă, poruncește să se refacă domnești le încăperi, ajunse în paragină, din vechea capitală a moșului său Matei Basarab.

Cronica lui Radu Greceanu mărturisește din aproape acest eveniment în viața tînărului domn pămîntean ce așează scaunul judecăților sale drepte mai aproape de Transilvania.

De acum încolo, pînă în ultimele săptămini de domnie, aproape toate drumurile voievodului spre Doicești, Potlogi, Mogoșoaia se vor abate și pe la Tîrgoviște. De aici, de la Tîrgoviște, povestește finalul Cronicii, unde a petrecut cea dintîi săptămină a postului mare din ultimul său an de domnie și viață, voievodul va intra cu fericire în București.

De acest topos strămoșesc este legat miezul de aur al intrării limbii române în cărțile de cult ale neamului nostru. În catedrala domnească va vorbi din celebrele sale Didahii Antim Ivireanu în cea mai frumoasă limbă română, cum spune Sadoveanu ; aici, la umbra capului lui Mihai Viteazul, tiparnițele vor revărsa ca un fluviu paradisiac mană roditoare în limba română prin cărțile ce luau drumul tuturor provinciilor românești.

Cel ce a atins fruntea cu mirul ungerii întru domnie a lui Constantin Brâncoveanu nu era altul decît patriarhul cetății sfîntului Constantin, iar somnul de veac acest Dionisios și-l doarme aici la Tîrgoviște.

Iorga va vorbi despre însemnătatea simbolică a acestei mirungeri.

Dar gîndul de taină al lui Brâncoveanu, în ce privește reașezarea vechii capitale în drepturile ei domnești, este cel al unității tuturor românilor.

Unirea spirituală a celor trei mari provincii era prin limbă, și înalta spiritualitate acum devenită prin cărți de circulație o realitate.

Cu aceste gînduri intrăm fiecare dintre noi în lumina fără amurg ce o revarsă fiece piatră și stilp și clopotniță, ruinurile și înălțările, tradiția indestructibilă a acestui topos românesc.

Ioan Alexandru

CONFABULE

Un țăran trece strada

În Gara de Nord — ca niciodată — era puțină lume. Mai mulți funcționari ai gării, ceferiști, vînzători de toate, femei de servici și citiva oameni care așteptau în capul liniilor ori pe peroane. Lumina puternică a soarelui și un miros proaspăt, greu de denumit, îl învăluia, făcîndu-l să se simtă bine. Îl aștepta pe taică-său, pe bătrînul, cum le plăcea lor, copiilor, să-i spună, cînd acesta nu era de față. Le zisese în toamnă :

— Măi, la primăvară vin pe la voi să văd cum v-ați aranjat casa.

— Vino, tată, vino cînd vrei mata să vii.

— Păi viu.

— Numai să te duci, sărise cu gura nevastă-sa, că tot le-ai zis și...

— Las' femeie, că mă duc eu. Ori vrei să scapi de mine ?

Rămăsese așa. Și acum îl aștepta, singur, a lui era la servici, iar copiii așteptau acasă. Trenul sosi și el, fără întîrziere, era, ca să zic așa, o zi neobișnuită, se nimerise să fie. Din primul vagon, de la a doua fereastră, îi făcuse semn bătrînul. Venise, deci. N-avea cine știe ce bagaje, un coș de papură legat cu sfoară și o damigeană. Și așa era mult pentru cît putea să ducă, de-ajuns însă pentru nepoți.

— Sărut-mîna, tată, îi zise, și îl sărută pe obraz.

— Să trăiești, îi răspunse țeapăn bătrînul, coborînd greu treptele vagonului.

De la gară luară un troleibuz pînă la Universitate. De aici trebuiau să treacă dincolo, spre stația autobuzului cu care ajungeau acasă la băiat, undeva, într-unul din noile cartiere ale orașului. Și ca, într-adevăr, această zi să fie cu totul și cu totul neobișnuită, scările rulante mergeau. Bătrînul se opri în fața uneia din ele și întinse un picior, punîndu-l pe prima treaptă. Pe urmă, cînd aceasta fugi mai departe, și-l retrase repede. Îl puse din nou, și din nou și-l retrase. Făcu așa de cîteva ori, ca și cum ar fi încercat fierbințeala apei cu piciorul și pe urmă își luă gîndul.

— Hai pe dincolo, zise, că scara asta îmi ia numai un picior.

Iulian Neacșu

SUBLINIERI

Cultură și muncă

Un specialist în domeniul gîndirii economice și un istoric și-au cuplat în mod fericit preocupările pentru a aborda una din cele mai interesante probleme ale perioadei interbelice : funcția culturii în civilizația economică românească, un demers pornit din constatarea că, deși există o literatură bogată, nimeni nu a interpretat-o dintr-un atare unghi *). Cu adevărat — observă autorii — în România, preocuparea culturală s-a manifestat fără precedent a doua zi după războiul de întregire purtat sub alt imperativ, cel național. Efortul pentru consolidarea actului de la 1 Decembrie 1918 trebuia să se transforme în lupta pentru mai multă civilizație, atingînd astfel țelul suprem care conduce întreaga activitate. Cu toate că era comună pentru toate statele din sud-estul Europei, aspirația avea ceva specific, întrucît România, conștientă de faptul că „nu ne putem îmbrăca în haina croită gata pe corpul altora", s-a axat pe nevoia de a ține seama de realitățile și de circumstanțele naționale, de afirmarea trebuințelor proprii, care, singurele, puteau conduce la o metodă modernizatoare distinctă, ferită de dăunătoare și de imitații fără fond.

Decizi, în consecință, pentru o expunere de **cultură economică**, M. Todosia și I. Saizu au evitat cu bună știință, de tot traseul lucrării, utilizarea ambiguă a conceptului de cultură întîlnit în diverse studii și monografii, care oscilează între reducerea fenomenului la nivel „de compartiment autonom, izolat, al vieții sociale" și „topirea" culturii în ansamblul societății „pînă la a-i aboli fizionomia proprie", admițînd punctul de vedere, exprimat de istoricul Al. Zub, de a-i menține „statutul tradițional, de latură studiabilă a complexului socio-politic, fără să o izoleze însă de contextul celorlalte laturi". Pe de alta, autorii au avut în atenție, cu precădere, nu partea tehnicistă a chestiunii, despre care s-au scris și pînă acum studii importante, ci pledoaria pentru latura activă și funcțională a culturii în modernizarea economiei naționale.

O cercetare obiectivă le-a dat dreptul să demonstreze că, față de trecut, în perioada interbelică s-a produs, prin opera de refacere și, apoi, de avînt și de diversificare a producției, a circulației, a schimbului și a consumului, ca și de dezvoltare a întregii societăți, un apel fără egal pînă atunci la valențele și impulsurile economice ale culturii. Suma tezelor a fost de o bogăție și de o varietate atît de frapantă încît, în chip firesc, nu toate au putut intra imediat în aplicație în deceniile interbelice, raportîndu-se pentru altă durată. În contextul enunțării și demonstrării preceptelor — invederează autorii — au ieșit la iveală, la nivelul partidelor și al oamenilor politici burghezi, limite de gîndire, derivate din interesul adesea mărturisit de a contribui prin cultură la „perfecționarea" societății capitaliste și de a nu „tulbura" ordinea și menirea istorică a clasei dominante pentru o bună bucată de vreme. Dincolo de această trăsătură, mari ambiții și mari îndrăzneli s-au manifestat, al căror aport creator este covîrșitor de impresionant. Caracteristică a devenit îndeosebi „tentativa" de a integra valorile românești în universalitate, printr-un efort solidar al specialiștilor de diferite domenii.

O retrospectivă a evoluției culturii în perioada interbelică — făcută într-un capitol special — arată că aportul ei la dezvoltarea societății românești și la progresul științei mondiale a fost remarcabil, cu predilecție pe tărîm tehnico-științific. S-au efectuat studii numeroase și de valoare care au putut concura cu împlinirile din alte spații. Progresele realizate în scurt timp în toate direcțiile activității au fost interpretate peste hotare, de oameni de bună credință, „nu numai ca o dovadă de aptitudinile remarcabile ale poporului, ci chiar ca o contribuție originală considerabilă la progresul general al științelor și artelor, cît și al stabilirii normelor pentru organizarea vieții publice și, deci, pentru progresul și înălțarea omenirii în general". Nu era vorba de o copiere a rezultatelor din afară, de vreme ce, ca expresii ale unor creații notabile, circulau tot mai frecvent elemente de terminologie bazate pe inventivitate românească. Era aceasta și o fermă replică dată acelora care, ignorînd cauzele insuficientei dezvoltări economice, puneau pe seama factorilor psihologici rămînerea în urmă a științei în unele sectoare. Semnificația apare și mai clară — remarcă M. Todosia și I. Saizu — dacă se ia în considerare că aportul a avut loc în contextul revoluției tehnico-științifice, de o amploare și o impetuozitate fără precedent. În fapt, dezvoltarea tehnicii a corespuns, la noi, „unei cerințe obiective și stringente a societății, în primul rînd de natură economică", care apăsa în anii interbelici pe umerii celei de a doua și a treia generații, în majoritate continuatoare de școli. Autorii subliniază ca o trăsătură fundamentală și comună tuturor ramurilor de învățămînt și de știință, că personalitățile respective (Gogu Constantinescu, Șt. Procopiu, Henri Coandă, D. Leonida, N. Vasilescu-Karpen, Aurel Avramescu, I.S. Gheorghiu, Tr. Vuia, Dr. Hurmuzescu, Elie Carafoli și mulți alții) s-au implicat conștient într-un puternic proces de creație în folosul întregii societăți. Semnificativ este și faptul — remarcat de M. Todosia și I. Saizu — că personalitățile respective, ca și rețeaua de institute și instituții, au înțeles că armătura și modernizarea funcțiilor culturii nu puteau fi concepti bile în afara organizării ei în cele mai complexe forme. Iată de ce, autorii consideră că, într-o perioadă de emulație spirituală, subordonată cerințelor fundamentale de a propulsa România pe calea progresului dinamic, după tipare moderne, au putut interveni vrednice preocupări pentru raționalizarea culturii și pentru dezvoltarea ei chiar în regim de plan, scoțînd-o de sub jocul întîmplării. Aceasta a și permis ca implicările în viața economică să aibă un sens calitativ, fără de care dezvoltarea ar fi atins o cotă mai joasă, pe spirala evoluției sub regim burghez. Implicările au îngăduit, totodată, o creștere a ponderii și a valorilor absolute deținute de forța de muncă autohtonă față de cea străină. Structura personalului după locul de origine permite să se tragă concluzia esențială că, alături de alte cauze, politica de stimulare a muncii naționale în spiritul formulei „prin noi înșine" a dat rezultate. Un mare cîștig fusese obținut și în domeniul mentalităților. Sugestivă în această direcție era grija din ce în ce mai mare de a impinge cunoștințele spre extreme, înlocuind deciziile întîmplătoare și empirismul prin experiențe riguroase bazate pe cercetări științifice.

Procesul nu a avut efecte egale la nivelul sexelor și al mediilor. Repartiția populației active pe clase de profesiuni arată că există o deosebire însemnată în structura ocupațiilor la sat față de oraș, angajat într-o diversificare a vieții productive și, implicit, profesionale a populației.

Concluzia de bază care stăruie după lectura lucrării lui M. Todosia și I. Saizu este că multe din prescripțiile programatice și din realizări au avut esență de durată, acumulîndu-se o sumă de elemente utile dezvoltării mai rapide și moderne a economiei și a statului. Preceptele, ca și implinirile, din perioada de mari confruntări ideologice și de legitime aspirații spre progres, rămîn bunuri cîștigate pentru tezaurul culturii naționale și, tocmai pentru că au fost enunțate de o gîndire robustă, ancorată în realități, au putut sta la baza unor importante măsuri luate în perioada postinsurecțională, arătînd că, în atare direcție, după 23 August 1944, nu s-a plecat de pe un teren viran. Deși nu a beneficiat în măsura dorită de punerea în practică a tezelor emise, cultura românească, de o demnitate aparte, bazată pe o educație seculară de bun simț, de toleranță și de deschidere, s-a manifestat precumpănitor rațională, armonioasă și progresistă.

Cu alte cuvinte, o carte subsumată tezei că între cultură și muncă există un raport direct și progresiv, care pune în avangardă funcțiile școlii, științei și culturii în procesul economic, fără de care, în epoca revoluțiilor tehnico-științifice, s-ar înainta anevoie. Scrisă cu maximum de atenție și de probitate științifică și însoțită de un rezumat în limba franceză care o face accesibilă și în alte spații, cartea lui M. Todosia și I. Saizu este o reușită editorială de referință, de fixare a locului muncii intelectuale în tactica și strategia dezvoltării economice a României interbelice.

Gh. Buzatu

*) **M. Todosia, I. Saizu: „Cultură și economie. Puncte de vedere din perioada interbelică", Iași, Editura „Junimea", 1986.**

„Gînduri albe"

Urmare din pag. I

litera și spiritul vremii acest deceniu se înfățișa cu totul altfel și prolifera prin artificiu și sterilitate. Este ceea ce a fost numit mai tîrziu **deceniul obsedant.** Ce șansă însă pentru cultura română că unul dintre stilpii ei, singuratic și blajin, a țintit spre văzduhuri adînci, purificatoare, și nu s-a lăsat dus de curenții vremelnici ai unor experiențe care înstrăinau ! S-a retras, la virsta pensionării, pentru a se dedica exclusiv literaturii. Și trăia, ceea ce numeam, un deceniu literar fenomenal. A scris mult și în tăcere, știind că săvîrșește un miracol. Avea conștiința valorii a tot ceea ce face, simburii hazardului plesniseră în alte părți, pentru el n-a mai existat și nu mai putea exista altceva decît creație. La o virstă cînd de obicei se depun armele sau, dacă nu se depun, ele se repetă. Nu este însă cazul său, unic prin longevitate artistică în toată cultura română. Despre această conștiință a valorii și a increderii desăvîrșite în rosturile și amploarea întreprinderii sale ne vorbește o poezie pe care a datat-o septembrie 1949. Era, într-un anume fel, la început de drum în acel punct de unde se relua de mai departe ca din niște străvechimi ale ființei omenești. Poezia se numește „Maturitate" și are următorul final : „Păreri de speranțe adînc dormitează... / Ard șoimii amiezii jertfiți purității / Cadența vieții s-a smuls voluptății. / Grăbește, iubito, de-mi îmbrățișează / Frumoasa tristețe a maturității".

S-a grăbit și nu această iubită, timp de un deceniu și de luare aminte în seama posterității. **Gîndurile albe** de astăzi ne dezvăluie un scriitor complet încrezător în arta pe care o vede ca pe o „tendință generală a vieții", într-o legătură organică neîntreruptă cu aceasta, pentru că, altfel, cum însuși o mărturisește, ea n-ar satisface decît pe „rarii snobi fără opinie". Secțiunile cărții merită tratate însă special pentru că ele îl singularizează în întregul lor pe autor și ni-l propun dintr-o nouă perspectivă, **astfel încît atît de originala și întinsa lui operă să ia calea unei permanente moșteniri.** Ceea ce am vrut să semnalez aici a fost numai apariția acestei cărți deosebite.

POEȚI ȘI CENACLURI

ANDREEA MAFTEI

De primăvară

A înflorit liliacul pe nesfîrșita întindere de pămînt
Priviți pămîntul în care freamătă fructele lumii rupte din creanga infinitului
Priviți soarele, mierea palmelor noastre puternice, făcute pentru muncă.
Uitați-vă spre stelele primăverii pe care nu le vom cunoaște niciodată
Priviți răstignirea ierbii în grădini pline de roua dimineților
Priviți necunoscutul din voi, o întinsă durere neștiută
E primăvară
Lăsați-vă hainele mincinoase de iarnă și luați-vă calea spre pacea primăverii.
Priviți păsările albe stropite cu lacrima zborului
Priviți-vă pe voi, și spuneți
E primăvară !

●

RODICA G. CĂLUGĂRU

Patriei

Iau pămîntul tău în căușul palmei
Și-l duc la buze, simțindu-i căldura
Ca o mingiiere a soarelui
Iau semințele și-mi încoltesc
Sub tîmplă culorile iubirii
Iau lumina toamnelor tale
Mireasmă cu care-mi limpezesc
Privirea
Țărina cu gust de măr domnesc
Ca un sărut pe mina mamei
Și astfel, inimă lîngă inimă,
În jurul tău, patrie !

Invocație

Hai cu mine
Să intrăm în trupul
Sau strigătul unei păduri
Să punem nume
La frunze și pietre
La flori...
Acolo
E lacrima tatălui meu
Și n-o putem locui.

Doar noi

Eu, tu,
Ne oglindim alături
Umbrele
Zăpada rece
Ca o despărțire.

Poveste

Alerg după un vis,
După o clipă
Ca o carte
de autori necunoscuți.

Și nici măcar nu știu
Care din ei
Avea dreptul
Să plîngă.

●

MARIUS N. POPESCU

Jurnal

Mereu termin prea repede cuvintele,
trebuie făcută o piață pentru ideile nerostite și atent conservate.
Cumpărătorii se vor naște tîrziu
ca să găsească ideile coapte,
trecute prin fulgerele foametei,
singerate de ghiarele vidului,
ca un papirus de la Marea Moartă.
Mereu termin prea repede cuvintele,
dar lacrimile, zimbetele, tăcerea,
sînt cuvinte plătite cu cel mai înalt curs...
la banca deșertăciunilor.
De-aceea nu pot sta la umbra cocorilor
țipătul lor asurzitor îmi pustiește auzul
iar umbra frunții mi-o văd doar primăvara,
cînd farmecul pădurii mi-aduce un braț de flori
din care dăruiesc la toți copacii
cu gîndu-ascuns că din ei peste ani,
se va construi marea piață
pentru cuvintele nerostite.

Adevăratul cuvînt

Adevăratul cuvînt se zidește
Asemeni mînăstirii meșterului Manole
În locul arătat de adevărații oieri.
Îngropăm în el iubirea și nădejdea,
Și trecem mai departe peste întunericul blestemelor
Cu lumina lui.
Adevăratul cuvînt înalță treptele,
Știe taina țărmurilor și zborul păsărilor
Pricepe inelele copacilor și vinturile stîrnite.
Adevăratul cuvînt arde în inimi,
Iar flacăra lui sapă neîncetat
Miile de fîntîni line
Ce poartă chipul nostru în fiecare picătură.

Vino

Vino încet...
Pe drumul fără popas
Unde se-ngînă îngerii
Cînd pietrele de hotar dispar
În labirintul pădurilor.
Ascunde riurile...
Cînd capcane zîmbesc sfidător
Acoperite de vîntul neființei
În zodia sudului.
Vîntură căile...
Cînd tremură norii spre zenit
Iar fulgerele vorbesc
Despre capătul lumii.
Vino cu toate grădinile înverzite
Învelit în umbrele izvoarelor,
Să-ți dăruiesc un vis de cocori
Cînd toate secundele anunță
Că anotimpurile au îngenunchiat.

Irina Asztalos : „Metamorfozele sticlei"

Legea ecoului

Eheu, fugaces... labuntur anni... Unde sînteți voi, icoane scumpe ale tinereții, cu armonia voastră discordantă, alai dionisiac de satiri și bacante alergînd și dansînd în sunete de flaut, tobe și timpane, goana după absolut a lui homo ludens : la mangalia-ntr-o vară cînd fumam dintr-o țigară amîndoi pe-o verde bancă eu țigan și tu țigancă și la bordul unui ford impasibil ca un lord tot spre nord și tot spre nord să faci baie într-un fiord vir-o-con-go-eo-lig sala tremură de frig Dan Grigore cîntă Grieg ! Eheu, fugaces...

Mut e luciosul, uriașul pian adormit ca un monstru marin în mijlocul salonului : el visează ceva, dă din coadă în bătaia valurilor ? Vai, unde sînteți voi, manuale și doctrine estetice de odinioară cu propoziții normative și enunțuri apodictice, mimesis derivat din logica generalului, infailibile și nobile dogme ale epopeei și tragediei așa cum ni le-a lăsat Aristotel în prima carte a „Poeticei" sale, cea ocrotită de geniul bun — agathos daimon — al creației, fiindcă — semnificativ, nu-i așa ? — a doua parte, instruind despre procedee și sentimente mai „joase", proprii invențiilor „comice" și tutelată deci de un kakos daimon — demonul rău — al cunoașterii, a fost făcută pierdută, a dispărut pur și simplu, ca o învățătură periculoasă, nocivă, în flăcările incendiului provocat anume de Umberto Eco în abația scandaloasă din „Numele trandafirului". Nici nu se putea imagina un elogiu mai „fierbinte" pe care un poietician modern, din zilele noastre, să-l fi adus primului — și celui mai ilustru — poetician al lumii... Un bocet o rugă se-naltă de sub degetele lungi apăsînd pe clape spumă albă și neagră : pleoape clipind aproape de somn. Astfel că începînd cu școala romantică, marele gol resimțit secole de-a rîndul prin aruncarea acelei cărți pe foc și deci, prin reprezentarea omului numai sub auspiciile generalului, o nouă viziune antropologică se impune în artă : aceea derivată din logica individualului. Semioticianul Umberto Eco putea dormi liniștit, apariția lui devenise ca și inevitabilă, adică o fatalitate ascunsă deja în dicționarul de semne al lui Delacroix și în pădurea de simboluri a lui Baudelaire, proiecte desfășurate ale lumii căreia trebuie să li se găsească cifrul, codul etc., pentru a le traduce semnificația primordială, tonul fundamental — Artistul devenit un hermeneut al limbajului secret, ascuns îndărătul lucrurilor, deci un interpret al acestora, ca și modelul inițial, Hermes, care traducea pentru oameni mesajele încifrate ale zeilor, noua calitate mediumnică îl pune în situația oarecum dificilă de a răspunde și exigențelor legii ecoului : cîntărețul e dincolo, în camera de alături, pe lumea cealaltă, în tinerețea pierdută, cu o coamă de foc violet, o coamă de leu, iar aici numai ghearele alergînd... și numai ecoul ajuns pînă aici în salon mișcă-n tăcere draperiile roșii, un vaiet, un requiem în albastru acord cu iarna lui Mozart lui Verdi un monstru marin... Așadar, un hermeneut ? un interpret ? un executant al unei partituri notate cu simboluri vizuale și care trebuie să fie traduse în semnale sonore, auditive ? Oricum, pentru Mozart, Chopin, Beethoven, Ceaikovski, Brahms, Grieg, Enescu, tot atîtea universuri spirituale, galaxii sonore își vor căuta și găsi un corespondent grafic sortit să le fixeze în memorie ca tot atîtea unități autonome — lumi secunde care pentru interpretul lor, strălucitul pianist Dan Grigore, redevin ceea ce au fost inițial : dicționare de semne, păduri de simboluri ce trebuie decodate, traduse și redate nouă pe calea înscrisă în legea ecoului : metamorfozarea și retransmiterea notelor, simbolurilor vizuale în imagini muzicale. Îndărătul ochelarilor săi puternici și care-i dau un aspect nocturn, de pasăre a Minervei, dar și de astrolog asirocaldean inițiat în cele mai neașteptate călătorii printre ere și mistere, Dan Grigore este un muzician desăvîrșit care nu numai că execută cu fidelitate și devotament cele mai dificile și pretențioase partituri, dar, prin interpretarea sa pasionată ca efect al studiului îndelung, al înțelegerii sensului grav al muzicii pe care ne-o oferă, el devine un hermeneut inspirat al textului scris de compozitor și aceasta, nota bene ! fără să trădeze discursul muzical, uzînd (sau abuzînd !) de tehnica sa cu adevărat extraordinară ! Și cît de mare este ispita variantei personale în interpretarea unui text, mai ales cînd totul stă în puterile tale ! Și cîți rezistă la succesul imediat, la tentația ușoară a aplauzelor efemere ! O etică profundă a muncii înțeleasă ca o cale de acces spre marea artă a interpretării cu exactitate, pasiune și strălucire a acesteia — iată legea morală care l-a susținut pe Dan Grigore ajuns acum la cea mai înaltă cotă a măiestriei sale. Și cînd spun „desăvîrșire" și „cea mai înaltă cotă a măiestriei" trebuie să înțelegem, mai întîi, ceva analog cu formula cercului (imaginea a perfecțiunii, nu ?), dar în care se strecoară totuși ceva nedeterminat, nedus pînă la capăt, misteriosul număr pi ; apoi... apoi ce decurge de aici : că marele artist va tinde mereu spre desăvîrșire și cea mai înaltă cotă a măiestriei o va atinge întotdeauna în clipa care vine !

Dan Laurențiu

Valori indispensabile

Urmare din pag. 1

Să luăm **„Darul lui Moș Miron"** de Ion Agârbiceanu, unde „elevul de clasa a V-a descoperă înțelesurile a peste 40 de arhaisme, regionalisme și expresii familiare". Trecînd peste faptul că autorul articolului numără ca Pristanda, iată citeva din cuvintele explicate în subsolul celor patru pagini și jumătate ale textului din manual : **a bintui, uragan, a iscodi, bineț e, desluși t, cotlon, a da brinci, otavă, grumaz, prăși, cucuruz, pălmaș, adulmeca, patrulă.** Ar fi inutil să arătăm că multe dintre aceste cuvinte există firesc în limbajul uzual al elevilor (în funcție de mediul socio-cultural și geografic în care trăiesc). Sub raport semantic, textul nu este atît de „încărcat" de arhaisme, regionalisme și expresii familiare încît să nu i se poată descifra mesajul. Că elevii colegului nostru s-or fi chinuit să descopere înțelesurile cuvintelor **a obli** și **strămătură** se poate. Noi am făcut din această lecție un moment înălțător de adevărată simțire românească, o lecție vie de cunoaștere și respectare a adevărului istoric în captarea atenției și actualizarea cunoștințelor, le-am vorbit copiilor despre străvechiul pămînt românesc al Transilvaniei, despre durerile și năzuințele, luptele și jertfele fraților noștri de aici, oprimați veacuri de-a rîndul de o stăpînire străină absurdă și necruțătoare. Am ascultat apoi, împreună, **„Treceți batalioane române Carpații"** în interpretarea lui V. Șeicaru, după care s-a făcut lectura model a textului.

Finalul a fost emoționant. Elevii aveau lacrimi în ochi, ca și Moș Miron. Nu le-am cerut să rețină în vocabularul lor activ **brincă** și **strămătură**, dar i-am făcut să înțeleagă, să trăiască și să prețuiască semnificația darului oferit de bătrîn, ca de atîtea alte sute și mii de români care și-au așteptat frații de peste munți la trecători, pentru a pecetlui (scuzați „arhaismul" !), cu prețul vieții lor, voința de reintregire a întregului neam.

Asemenea lecții ne prilejuiesc și alte texte „inadecvate sub raportul expresiei, al limbii", precum **„Sobieski și românii"** de C. Negruzzi, **„Lupta de la Podul-Înalt"** de N. Iorga, **„Luarea Griviței"** de M. Sadoveanu sau **„Scrisoarea III"** de M. Eminescu (scăpată ca prin minune de furcile caudine ale colegului nostru). Ba chiar le-am cerut elevilor să rețină că nouăsprezece **plăieși** moldoveni au ținut pe loc **șleahta pospolită** a regelui polonez Ion Sobieski, obținînd o victorie morală de răsunet asupra acestuia, că **dorobanții** noștri au cucerit, în 1877, **redută** după **redută** prin sacrificiul suprem. Să nu uite niciodată că, în ciuda **ghiulelelor** și **șrapnelelor** care le sfîrtecau trupurile, au ajuns pe **metereze.** Să știe că **asabii** au fost vînturați ca **pleava** și de oștile lui Mircea, și de ale lui Ștefan, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul sau Iancu de Hunedoara ; că țăranul român, cu o mînă pe sapa cu care **prășea păpușoiul** și cu cealaltă pe sabie, a înfrînt **ienicerii** și **spahiii** lui Baiazid, păstrîndu-și întreagă țara străbună, într-o vreme în care alte țări erau transformate în **pașalicuri.**

De unde ar putea să cunoască elevii mai bine suferințele îndurate de ostașii noștri în Războiul de Neatîrnare decît din **„Luarea Griviței"** de M. Sadoveanu : „Erau toți plini de fum, de sînge și de noroi ; le sticleau ochii într-o cumplită mîinie și îndîrjire. Erau palizi de trudă, stăteau cu mîinile încleștate pe arme și nu mai ziceau nimic. Amurgul piclos și trist îi înfășura ca o pînză întunecoasă, întunericul venea repede, și era frig și ploua încet, — și, în reculegerea plină de mîhnire a tuturor, inimile se muiară o clipă și gîndurile de întoarseră spre frații rămași sub șanțul redutei, ciuruiți de gloanțe și plini de sînge închegat..."

Copiii noștri să nu uite sacrificiul acestora și să le povestească și copiilor copiilor lor despre vitejia strămoșilor, folosind toți acești termeni „inactuali".

Deplîngem și noi absența lui Rebreanu din manualele școlare (personal am propus M.E.I. includerea unui fragment din **„Răscoala"** în manualul pentru clasa a VII-a), dar a sugera scoaterea din manuale a unor texte din literatura noastră clasică, invocînd „inadecvarea" lor sub raportul „limbii actuale" este dovada unei orientări unilaterale.

Nu este cazul (nu ne permite nici spațiul) să purtăm o discuție mai largă asupra conceptelor de limbă națională, **limbă literară, limbă standard, limbă populară** etc. Este suficient să amintim colegului nostru, profesorul G. Sorescu, doar cîteva lucruri elementare : diasistemul limbii se realizează, la primul nivel, într-un **limbaj popular** și altul **cultivat (limba literară),** că limba literară se ramifică în diverse stiluri funcționale (beletristic, tehnico-științific, administrativ, publicistic) ; **limba literară** este aspectul cel mai îngrijit, normat și unitar al limbii, iar **limbajul standard** e „româna literară folosită în mod curent (adică în împrejurări neoficiale) de un vorbitor instruit" (Em. Vasiliu).

Disciplinele de învățămînt îl ajută pe elev să-și însușească toate stilurile funcționale prin care se realizează concret limba literară : stilul beletristic, în special, și, în parte, cel științific și administrativ (oficial) prin manualele de română, stilul tehnico-științific, cu precădere, prin lecțiile de matematică, fizică, chimie, biologie etc.

„Stilul literaturii artistice — se spune în manualul pentru clasa a IX-a (autori Vl. Gheorghiu, N. Manolescu, N.I. Nicolae, C. Otobâcu) — este cel mai bogat în elemente lexicale. El depășește sub toate aspectele sfera limbii literare, pentru că într-o scriere beletristică își găsesc locul, în scopul reflectării realității prin imagini sugestive și al creării unor efecte de natură emoțională, arhaismele, regionalismele, neologismele și chiar elementele de jargon și argou" (ed. 1983, p. 319).

Ce să facem atunci, după părerea profesorului G. Sorescu, să scoatem din lectura elevilor de gimnaziu, cea din manuale și cea suplimentară, toată literatura populară (care nu folosește limbajul cultivat) și cărțile lui Creangă, Sadoveanu, Agârbiceanu, Iorga, Ionel Teodoreanu etc. pentru că „abundă" în arhaisme și regionalisme ? Ar fi un gest nefericit. Datoria noastră este tocmai de a-i învăța pe elevi ce sînt arhaismele, regionalismele, cuvintele și expresiile populare, pentru ca aceștia să le înțeleagă sensul și rostul lor în scrierile literare.

Revenind la textele în discuție, lectura „Sobieski și românii" de C. Negruzzi își găsește locul în manuale în primul rînd pentru acest lucru : **studierea arhaismelor** (cuvinte și construcții foarte vechi, care au ieșit din uz). Textul nu prilejuiește nici pe departe „explicarea unui număr mare de arhaisme (peste 40)" : **asalt, garnizoană, duce, parlamentar,** explicate în subsol, sînt pentru G. Sorescu arhaisme ? Sau **tropot, măguli, troscot, curma, ș.c.l., dușcă, laviță** — explicate și acestea în subsol — sînt tot arhaisme? Uită oare colegul nostru că Negruzzi, avînd un simț deosebit al evoluției limbii literare, a modernizat stilul frazei cu numeroase neologisme, unele dintre ele folosindu-se și astăzi în forma pe care le-a dat-o el atunci, pe la 1845 ? Douăzeci și cinci de asemenea neologisme găsim numai în „Sobieski și românii" !

Statistica profesorului G. Sorescu privind arhaismele și regionalismele „descoperite" în textele incriminate, explicate în subsolul paginilor din manuale, este dilatată. Iată numai cîteva exemple : **bură, tină, vîlcea, reculegere, tălăzuire, piclos** („Luarea Griviței" de M. Sadoveanu, scriitor care, moldovean fiind și evoluînd într-o mare parte a operei lui trecutul, folosește cu mult discernămînt arhaismele și regionalismele) ; **ranită, albastru-siniliu, ogradă, larmă, han, cazarmă, a se codi, cărturar (!),** cu **luare-aminte, prune, hapsîn, cătană, coșă, plisc** („Prăvale-Baba" de Ionel Teodoreanu — unde se studiază **regionalismele).**

Mai mult decît atît, spre informarea cititorilor noștri, toate textele au ca exerciții de dezvoltare a exprimării înlocuirea arhaismelor, regionalismelor și expresiilor populare, acolo unde este posibil, cu formele lor din limba literară. În cele două manuale nu există nici măcar un singur exercițiu de limbă care să-i oblige pe elevi la „încărcarea" vocabularului lor activ cu arhaisme sau regionalisme inutile.

Limbajul care se învață în școală este, desigur, cel cultivat. Corectitudinea și claritatea expresiei depind de felul în care s-au explicat și însușit regulile limbii literare. În acest sens opera lui Creangă, socotit de Călinescu „poporul român însuși, surprins într-un moment de genială expansiune", constituie un model de inegalabilă minuire a celor mai intime resorturi ale limbii, accesibil elevilor de gimnaziu.

În școală ne ocupăm de cunoașterea și cultivarea limbii naționale, cu toate variantele ei. Ca dascăli de română, avem datoria să-i învățăm pe copii să folosească, în funcție de împrejurări, toate resursele limbii. Ar fi o mare eroare, și nu numai lingvistică, să reducem limba națională la limba literară actuală, care face obiectul studiului științific și sistematic al manualelor de română (partea de cunoștințe despre limbă : fonetică, vocabular, morfosintaxă, ortografie, ortoepie și punctuație).

Ne-am fi așteptat ca, pe linia înnoirii procesului de însușire a limbii române în școală, colegii noștri să vină în întîmpinarea tezei emise de Ion Coja (Universitatea din București) în legătură cu studierea limbii române: „Sensurile, gramaticale sau lexicale, nu sînt niște obiecte naturale, independente de om, ci, dimpotrivă, sînt creații ale omului, sînt un domeniu în care s-au manifestat creativitatea, fantezia, inteligența, uneori umorul, alteori suferințele unei comunități lingvistice... Limba română este creația poporului român, ca atare ea trebuie studiată ca orice operă, ca orice creație, în relație strînsă cu autorul ei, cu biografia acestuia, prin studiul limbii române ajungînd astfel la o mai nuanțată cunoaștere și înțelegere a celor ce vorbesc și au vorbit limba română de-a lungul secolelor de istorie, la al cărei capăt româna și-a mlădiat chipul ei cel de azi". („Scînteia", din 7 februarie 1986).

O teză interesantă, pentru ilustrarea căreia manualele de română pentru clasele a V-a și a VI-a ne oferă numeroase texte.

O lecție de română poate oferi elevilor argumente indubitabile, pe măsura puterii lor de înțelegere, în sprijinul conștientizării spațiului de etnogeneză a poporului român, a continuității și unității sale pe aceste meleaguri.

Alcătuirea manualelor și învățarea limbii române din ele nu este numai un act didactic. Este o stare de spirit care ne obligă pe toți să-i învățăm pe copii să deslușească în limba și literatura română sufletul și idealurile poporului și să se contopească cu ele.

m a p a m o n d

A DOUA FAȚĂ

Londra, 1942, luna septembrie : colonelul Oreste Pinto, de la Intelligence Service, îl cerceta cu o privire intrigată pebăiatul solid, atletic, aflat în fața lui.

— Vă numiți Riebeek, Jean Riebeek. V-ați născut la Utrecht. Ați fugit din Olanda. În momentul invaziei germane, erați student. Ați făcut atletism. Păreți un tip solid. Nu avem, cel puțin deocamdată, nici un motiv să ne îndoim de patriotismul dv. Am spus „deocamdată".

— Pentru ce spuneți asta, domnule colonel ?

— Pentru că nimic nu-mi probează că n-ați fost trimis de germani, pentru a încerca să vă infiltrați în rezistența olandeză. Să vă permită să evadați pentru a ajunge la Londra, ce acoperire mai bună aveți? Iată, cereți să fiți antrenat pentru alegerea de informații. Veți fi parașutat în Olanda și, odată ajuns, veți trăda întreaga rețea de rezistență în care ați fost introdus, veți comunica germanilor codul mesajelor, îi veți preveni de sabotaje. Cine îmi poate spune dacă nu sînteți tocmai pe cale să faceți toate astea ?

— Puneți-mă la încercare, domnule colonel. Nu am nimic de pierdut...

— Ușor de spus ! Și, în primul rînd, ce vă face să credeți că veți putea face treabă bună în Olanda ?

Tînărul Jean Riebeek scoase din portofel o fotografie cu colțurile îndoite, o puse pe biroul colonelului Pinto și spuse : „Aceasta".

— Ce-i asta ? Un hotel !

— Hotelul unchiului meu, în Lubeck. Hîn — mi-am petrecut acolo copilăria. Unchiul meu îl mai are încă și acum, clădirea a devenit cartierul general al armatei germane. N-am decît să mă întorc și să mă angajez ca valet. Unchiul meu este patriot, va accepta. Înțeleg germana, n-am decît să ascult discuțiile ofițerilor. Dați-mi doar un mijloc de a vă transmite informațiile !

Colonelul Pinto rămase pe gînduri un moment.

— Ascultă, băiete. Ce spui nu stă în picioare ! Ai fugit din Lubeck, toată lumea de acolo te cunoaște ! Ești mare, solid, băiat frumos, nu-ți dau mai mult de o zi pînă să fii recunoscut. Proiectul tău e copilăresc. De fapt, asta pledează pentru sinceritatea ta. Îmi pare rău, dar nu pot să primesc.

— Domnule colonel, există un mijloc ca să nu fiu recunoscut.

— Da ? Care anume ?

— Desfigurați-mă.

— Poftim !

— Schimbați-mi complet fața prin chirurgie estetică. Nimeni nu va ști la Lubeck. În afară de unchiul meu, căruia va trebui să-i spun.

— Tinere... admițînd că am primi, trebuie să știi un lucru : sîntem în război, n-avem timp de fineturi. Riști să rămîi oribil pentru tot restul vieții.

— Mi-e egal. Faceți-mă cît de urît vreți !

— Dar de ce te încăpățînezi atîta ?

— V-am mai spus, domnule colonel, nu mai am nimic de pierdut. Jean Riebeek spunea adevărul : nu mai avea nimic de pierdut. Dar ceea ce n-a spus, era de ce...

Colonelul Pinto, șef la Intelligence Service în 1942, avea motive să fie bănuitor. Englezii ajunseseră în fine să-și dea seama de crudul adevăr : rezistența olandeză era „intoxicată" de germani. Aceștia știau totul : codul mesajelor, locul și data sabotajelor... Unul cîte unul, șefii maquis-ului olandez au fost arestați, torturați. Un climat de neîncredere mina întreaga rezistență din Țările de Jos. Cum să mai știi care sînt adevărații patrioți și care trădători ?

Totuși, încetul cu încetul, colonelul Pinto a luat hotărîrea să-l accepte pe Jean Riebeek. La urma urmelor, una din două: ori este sincer, și atunci situația lui de valet la cartierul general a armatei germane va fi prețioasă ; ori este un trădător și oricum, colonelul era hotărît să nu-i dea contacte în rezistența locală. Nu va cunoaște decît doi țărani din regiunea Lubeck, oameni siguri și care au un post de emisie.

Colonelul Pinto îl trimite prin urmare pe Jean Riebeek la antrenamentul preliminar. Tînărul olandez învață mai repede ca ceilalți cum să minuiască explozibile, aparate radio, să țină minte pe dinafară organizarea armatei germane. Și insistă mereu să plece. S-au scurs trei luni. Într-o dimineață din luna martie 1943, Jean Riebeek este anunțat la biroul colonelului Pinto. Văzîndu-l, ofițerul nu-și poate reține o exclamație :

— Dumneata ești ?

— Eu, domnule colonel. Jean Riebeek, gata la datorie.

— Ei bine, dumneata ai vrut-o ! Grozav te-au mai aranjat !

Colonelul privește fotografia din dosar a celui de acum trei luni. Îți vom face o fotografie nouă, peste două luni. Chirurgul mi-a spus la telefon că este nevoie de timp, pentru cicatrizare..."

— Domnule colonel, pot să vă pun o întrebare ?

— Da.

— Mai credeți că sînt un trădător ?

— Riebeek, în meseria noastră niciodată nu ești sigur de nimic. Dar, dacă așa stau lucrurile, ești teribil ! Ar trebui să fii un nazist fanatic, ca să accepți să fii desfigurat în halul ăsta ! Nu-mi mai vine să cred că ești de partea nemților. Imediat ce chirurgul ne va da liber, vei fi parașutat. În două luni, să zicem, dacă nu se ivesc complicații. Va trebui să nu ți se vadă urmele cicatricelor. Dar mă intrigi, Riebeek... nu pot să te înțeleg. Nu cred că aș fi avut curajul să fac la fel ! Două luni mai tîrziu, într-o noapte de mai a anului 1943, Jean Riebeek este parașutat în împrejurimile Lubeckului, în timpul unui bombardament de diversiune. Îmbrăcat în civil, își îngroapă cu grijă parașuta. Șchioapătă. Nu, nu s-a lovit în timpul aterizării : și-a pus un talon fals într-unul din pantofi.

Astfel, nimeni nu se va mira că nu a plecat în Germania cu ceilalți bărbați apți de muncă. Evitînd patrulele, ajunge în spatele hotelului, pînă la o gură de canal pe care o știe bine. Ridicînd capacul, coboară în canal, înaintează cîțiva metri, cu picioarele în apa puturoasă, reperează în sfîrșit în balta canalului, trapa care duce la pivnița hotelului. Pe aici intra cînd era copil. Se cațără cîteva trepte de fier, ridică trapa și ajunge în pivniță. Aici, așteaptă toată noaptea și toată ziua următoare. În fine, cheia se răsucește în broască. Înarmat, Jean Riebeek se ascunde în spatele lăzilor cu sticle. Dacă unchiul său nu e singur... Din fericire, unchiul este singur. Silueta lui, decupată pentru o clipă în lumina scării, nu-l poate înșela. Jean Riebeek, se grăbește să-i vorbească, cu voce scăzută și, dintr-odată, ca să nu-l sperie :

— Unchiule, nu te teme, sînt eu, nepotul tău! Sînt Jean ! Unchiul, surprins, are o tresărire teribilă și nu-și poate reține o exclamație de spaimă.

— Sttt... Nu-ți fie frică ! Sînt eu, Jean! Nepotul tău, ți-am spus-o !

— Jean ? Dar unde ești ?

— Aici ! Am să aprind lanterna și-mi voi lumina fața. Dar, te previn, sînt schimbat, am fost operat ! Privește !

Jean Riebeek aprinde lanterna, o îndreaptă de jos în sus spre față. Și unchiul se sperie și mai tare.

— Jean ? Nu-i posibil ! Nu ești tu !

— Ba da, unchiule, eu sînt... Am fost operat la Londra ! Vrei o dovadă ? Știu unde-ți ascunzi băutura pusă la învechit... Sub grămada de cartofi...

— Nu-i o dovadă... Tu... Dv. Ați fi putut da peste ea...

— Bine, atunci, în bucătărie este o mobilă pictată. În sertarul de sus este o cutie de orez în care mătușa Julie punea banii... E destul ?

În fine, unchiul s-a convins. În aceeași seară, Jean Riebeek este prezentat ofițerilor germani care locuiesc în hotel, ca noul valet sosit de la țară. Este urît, șchioapătă, are aerul unui idiot. După șase luni, a ajuns să facă parte din mobilier. Chiar și generalii nu se jenează să vorbească în fața lui, cînd servește la masă. Rezultatul : spre sfîrșitul anului 1943, britanicii sînt la curent cu jumătate din implantările germane în Olanda.

Dar colonelul Pinto de la Londra evita cu grijă să-l anunțe rețelelor rezistenței olandeze. Doar cei doi țărani care au un aparat de emisie, îl văd din timp în timp pe Jean Riebeek, care vine sub pretextul aprovizionării. Ei transmit informațiile, dar nu-i cunosc nici măcar adresa. Și toate informațiile se dovedesc exacte. Rezultatul bombardamentelor o arată ! La Londra, colonelul Pinto este mîndru de recrutul său, astfel că se pregătește să-i încredințeze tînărului olandez o misiune de primă importanță. Dacă va reuși, mii de vieți londoneze vor fi salvate. Colonelul este pe punctul de a transmite mesajul în Olanda, cînd un plantonil anunță :

— Domnule colonel, inspectorul Jenkins, de la Scotland Yard, vrea să vă vadă.

— Ia te uită, ce treabă are cu mine poliția ? Spune-i să intre ! Inspectorul scoate o fotografie pe care o arată colonelului :

— Cunoașteți pe acest bărbat ?

Este fotografia lui Jean Riebeek, înainte de operație.

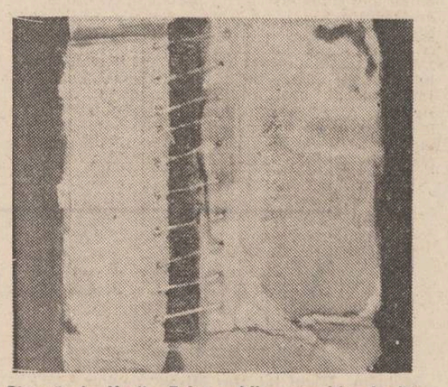

Pictură de Vasile Tolan (din expoziția de la „Căminul artei")

— S-ar putea. Și ce-i cu asta ?

— Nimic. Doar că e un asasin. Și-a sugrumat amanta.

— Aveți dovezi ? întreabă colonelul Pinto, după o clipă de tăcere.

— Cred că da. Acum cîteva zile, niște copii care se jucau printre dărîmături, au văzut piciorul unei femei, ieșind dintr-o pivniță. Au alertat responsabilul cu apărarea pasivă. Mai întîi au crezut, bineînțeles, că era vorba de o victimă a unei bombe cu declanșare întîrziată. Decesul data de cîteva luni. Cadavrul era într-un stadiu avansat de descompunere. Dar felul în care nenorocita fusese îngropată era bizar : o bombă n-ar fi putut săpa o groapă exact pe dimensiunile ei ! Am înțeles că, dimpotrivă, bomba scosese la iveală cadavrul, îngropat la iuțeală într-o pivniță. Atunci l-am examinat mai atent. Medicul legist s-a pronunțat : craniul a fost zdrobit prin apăsarea unor degete. Această femeie a fost sugrumată.

— Și ? Ce v-a făcut să vă gîndiți la Jean Riebeek ?

— Prin urmare, admiteți că este cunoscut de serviciul dv. ?

— Niciodată n-am spus așa ceva ! Vorbiți-mi mai întîi despre probe !

— Cum vreți ! Această tînără era chelneriță într-un bar. Am identificat-o după haine. I-am găsit și camera. În dulap se afla fotografia lui Jean Riebeek. Și asta nu e totul. Nefericita ținea un jurnal intim. Aici ea destăinuie că olandezul dv. îi era amant, că a amenințat-o s-o omoare, dacă îl înșeală. Ultima însemnare datează din 2 noiembrie, anul trecut. Iată, citiți : „J.R. bănuiește că l-am înșelat cu G.J... Mă amenință cu moartea... Mi-e frică..."

— Cel puțin, l-ați căutat pe acest G.J. ?

— Evident. Fără nici un succes, de altminteri. Dar la ce bun ?

J.R. ne interesează : Jean Riebeek ! Cum este refugiat olandez, ne-am gîndit că poate e cunoscut la Intelligence Service.

— Într-adevăr, îl cunoaștem, inspectore. Este în Olanda, în misiune. N-ar fi trebuit să vă spun, și n-o să vă spun mai mult. Doar atît, că este unul dintre cei mai buni agenți ai noștri. Colonelul Pinto făcu o pauză, apoi adăugă : Acum înțeleg...

— Ce înțelegeți, colonele ?

— Pentru ce a insistat să fie desfigurat ! L-am supus unei intervenții de chirurgie estetică. La insistențele lui, ca să nu poată fi recunoscut în Olanda. Treaba asta mă intrigă, oricum, un asemenea patriotism... Curios este că, de altfel, ne trimite cu regularitate informații. Și nu de orice fel ! La urma urmei, ar fi putut dispare în Olanda... În orice caz, este foarte prețios pentru noi... N-avem prea mulți agenți siguri în Olanda !

— Prețios sau nu, este un criminal ! Vă cer să-l rechemați în Anglia. Am mandat de arestare.

— Inspectore, sîntem în plin război ! Și noi avem nevoie de el în Olanda. Nici nu puteți să vă imaginați în ce măsură !

— O femeie a fost sugrumată, colonele ! Și sîntem în Anglia. Războiul nu scuză asemenea crime !

— Dar, vă rog, gîndiți-vă un pic ! A-l readuce, punînd în pericol viața unui pilot, n-o s-o reînvie pe nefericita aceea. Acolo unde este, Jean Riebeek se pregătește să salveze multe vieți londoneze !

— Cum asta ?

— Ascultați-mă, inspectore, n-ar trebui să vorbesc. Dar, date fiind circumstanțele... De luni de zile ne plesnesc peste nas afurisitele astea de bombe cu explozie întîrziată. Fac mii de victime, o știți la fel de bine ca și mine. Blestematele astea de mașinării sînt prevăzute cu o capsă detonantă, care face explozia uneori după o oră, alte ori după douăzeci și patru de ore, nu se știe niciodată cînd ! Și nu se știe nici cum se dezamorsează. Or, am aflat din sursă sigură, că un depozit de asemenea detonatoare se află pe un aerodrom al Luftwaffe aproape de Lubeck. Și acolo se află Jean Riebeek. Iar afară de el nu avem pe nimeni, înțelegeți, pe nimeni care să încerce să îure una din lăzi !

— Sînt dezolat, colonele. În calitate de englez, vă înțeleg și aș face la fel în locul dv. Dar, în calitatea mea de polițist, voi face demersuri pe cale ierarhică și voi cere rechemarea protejatului dv. Vreți sau nu vreți, e un asasin !

— Cum doriți. Faceți-vă datoria, eu mi-o voi face pe a mea.

În aceeași seară, după un cod convenit, un mesaj la BBC dădea de veste în cifru țăranilor olandezi, care ascultau în apropiere de Lubeck, că un bombardament de diversiune va avea loc în noaptea următoare, pe aerodromul german. În același timp, li se dădea, în sfîrșit, adresa lui Jean Riebeek și li se cerea să-l caute de urgență. A doua zi dimineața, sub pretextul că aduc legume, cei doi țărani au sosit la hotel. În bucătărie i-au șoptit lui Riebeek cuvintele de ordine : „La noapte... Întîlnirea la ora 10".

În acest timp, la Londra, raportul lui Jenkins sosește la patronul Scotland Yardului, care telefonează generalului responsabil cu Intelligence Service-ul. Dar colonelul Pinto și-a prevenit superiorul... „Trimiteți-mi mandatul de arestare, răspunde generalul, voi supune cazul ministrului apărării !"

— Un mandat de arestare nu poate fi dat spre aprobare unui ministru ! Justiția engleză este independentă și suverană !

— În acest caz, răspunde generalul, trimiteți-vă inspectorul în Olanda, cu o pereche de cătușe !

În această vreme, pe un aeroport de pe coasta engleză, șase escadrile de avioane Mosquitos își încărcau bombele...

La ora zece seara, Jean Riebeek și cei doi țărani se aflau la marginea aeroportului german, la 14 kilometri de Lubeck. Culcați pe burtă într-un șanț, ei zăreau, prin tripla barieră de sîrmă ghimpată, rîndurile de lăzi cu detonatoare. Trecuseră mai întîi pe un drum vicinal cu o căruță plină de bălegar, pe care o lăsaseră la trei kilometri distanță. Au așteptat venirea nopții și au pornit mai departe pe jos. Ultimul kilometru l-au făcut tîrîndu-se.

La ora 10 fix, ora anunțată — aud o sirenă răgușită : alarmă aeriană ! Aproape instantaneu, mugetul ei este acoperit de primul val de bimotoare. Avioanele Mosquitos, după tactica lor obișnuită, au sosit zburînd razant peste coline. Prima escadrilă se ivește deasupra aerodromului și-și lasă încărcătura de bombe. Acesta este semnalul pentru Jean Riebeek și și pentru cei doi tovarăși ai săi. În timp ce germanii aleargă în toate părțile și piloții se grăbesc, încercînd să decoleze, ei taie una cîte una cele trei bariere de sîrmă ghimpată. N-au decît o spaimă : lumina bombelor să nu le dezvăluie prezența !

— Rămîneți aci, spuse Jean Riebeek, mă duc singur.

— Dar nu vei reuși ! Lăzile sînt prea grele !

— Sînt mai puternic decît voi amîndoi la un loc. Și e mai bine să meargă unul singur ! Am șanse mai mari să nu fiu văzut, decît dacă ne aruncăm toți trei.

Jean Riebeek se avîntă, profitînd de un moment de acalmie între două valuri de Mosquitos. Germanii, dezorientați, urlă ordine, în vreme ce el ajunge la lăzi. O înșfacă pe cea mai apropiată, o așează în echilibru pe umerii solizi și revine în grabă, aplecat, spre gardul de sîrmă ghimpată. Al șaselea val de Mosquitos sosește ! Cei trei știu că este ultimul, mesajul i-a prevenit. Trebuie să fugă cît pot mai repede ! Jean Riebeek, cu răsuflarea tăiată se întoarce. La fiecare capăt al lăzii, cîte două capete de sfoară servesc drept minere. Cei doi le apucă și se pierd în noapte. Se îndreaptă spre căruța cu bălegar unde vor ascunde prețioasa pradă...

A doua zi, pe înserate, cei doi țărani mînă căruța cu bălegar pînă la un ogor unde ghidează cu lanternele aterizarea unui mic avion. Înainte de zorii zilei următoare, lada cu detonatoare sosește la Londra.

Triumful colonelului Pinto este total ! Secretul bombelor cu explozie întîrziată va fi dezlegat ! Nu mai este decît o problemă a tehnicienilor. Colonelul cheamă la telefon pe inspectorul Jenkins :

— Inspectore, am vești pentru dv. Criminalul dv. ne-a trimis un colet.

— Nu-i criminalul meu, domnule colonel. Este în egală măsură al dv. Este un criminal pentru oricare cetățean englez.

— De acord. Dar știți ce ne-a trimis ? Faimoasele detonatoare ale bombelor cu explozie întîrziată ! În cel mult patruzeci și opt de ore, apărarea pasivă va ști să le dezamorseze ! Ce spuneți de asta ?

— Spun că e foarte bine, dar un criminal rămîne un criminal...

— Și un polițist rămîne un polițist... Și o bombă, o bombă ! Sînt dezolat, inspectore, luptăm cu oamenii pe care îi avem...

— Domnule colonel !

— Da, inspectore ?

— Dacă un avion a putut ajunge în Olanda pentru a aduce lada, ați putut ordona lui Riebeek să se urce în el, nu-i așa ? · Colonele Pinto... Mai ești la telefon ?

— Da, sînt... ascultați-mă, inspectore... De acord, aș fi putut. Dar n-am făcut-o.

— Presupun că-mi veți spune că mai aveți nevoie de agentul dv. în Olanda ?

— Nu-i agentul meu ! Este și al dv. ! Este agent pentru oricare cetățean englez !

— Oricum, vă mulțumesc că n-ați pronunțat cuvîntul „erou"... În orice caz, nu-i problema mea, este a dv. Mandatul de arestare se află la generalul dv.

— Ascultați inspectore, pot să vă promit un lucru, pe onoarea mea : după război nu voi continua să-l acopăr. Vă voi dezvălui adresa din Olanda. Dar, pînă atunci, voi continua să-l folosesc. Pînă la victorie !

Colonelul Pinto se înșela : în zilele, săptămînile, și apoi în lunile care au urmat, n-a mai auzit vorbindu-se de Riebeek...

Cei doi țărani, alertați, au mers la hotel. Unchiul lui Riebeek n-a putut să le spună decît un lucru : după faimoasa noapte a bombardamentului, Jean s-a întors în zori. În aceeași zi, a ieșit și a dispărut ! Și de atunci, nici o veste...

Colonelul Pinto și-a spus că s-a întîmplat ceea ce era de așteptat... Riebeek a dispărut pentru mai multă siguranță; pentru ca, după război, dacă se va descoperi cadavrul amantei sale, să nu se poată ajunge pînă la el.

Și, încă o dată, colonelul Pinto s-a înșelat. 1945 : are loc ofensiva trupelor aliate. Olanda este, în fine, eliberată. În momentul capitulării Germaniei, colonelul Pinto se află la Hilversum. Va întîlni acolo pe aceia dintre șefii rezistenței olandeze care au mai rămas în viață. Cu ei va evoca pe cei care au fost arestați și torturați, din cauza agenților germani strecurați în rezistență.

— Ajunsesem să nu ne mai încredem nici în cei mai buni prieteni, i-au spus olandezii...

— Nu mă îndoiesc, răspunse Pinto. De fapt, n-ați văzut niciodată pe acest om ?

A scos fotografia lui Jean Riebeek, făcută după operație : fața plină de cusături, umflată, buzele subțiri.

Unul dintre rezidenți a exclamat :

— E tipul care se dădea drept nepotul proprietarului unui hotel din Lubeck !

— Și ce s-a întîmplat cu el ? întrebă colonelul.

— Nu putea fi nepotul proprietarului, răspunse maquisardul olandez. Îl cunoaștem doar pe adevăratul nepot ! Era o frumusețe de băiat! N-avem nimic comun cu tipul ăsta. Colonelul Pinto scoase atunci fotografia lui Jean Riebeek dinainte de operație și-l întrebă :

— Adevăratul nepot ? Nu-i cumva acesta ?

— Da, sigur. Acesta este ! N-avea nimic comun cu celălalt !

— Ce s-a întîmplat cu el ? Vreau să spun cu celălalt, cu cel urît ? întrebă colonelul.

— Cu tipul care pretindea că-i nepotul patronului, deși nu semăna deloc ? Nu putea fi decît un trădător. L-am executat, mizerabilul !

— Culmea, va povesti colonelul mai tîrziu, este că inspectorul nu m-a crezut niciodată.

Jacques Antoine și Pierre Bellemare

Traducere de M. Ciobanu

Vocea „generației exterminate"

Autor al mai multor volume de proză, mai toate axate pe demascarea ororilor săvîrșite de naziști în timpul celui de-al doilea război mondial, Oliver Lustig a publicat, nu de mult, un roman *) intitulat **„Martorii n-au dreptul să tacă".** Este un roman-document zguduitor, care îmbină datele reale ale istoriei cu ficțiunea artistică și care îndeamnă la vigilență împotriva unor cercuri neonaziste, care încearcă să minimalizeze dimensiunile gigantice ale crimelor comise de hitleriști și de acoliții lor, să nege chiar existența „lagărelor morții", unde au pierit 12 milioane de oameni, din care 6 milioane de evrei.

Profund cunoscător al problemei abordate și un publicist cu experiență, autorul caută să dezbată și să dea răspuns unor grave și majore probleme etice și filosofice legate de răspunderea colectivă a unui popor, de cea a unor indivizi aflați pe diferite trepte ale ierarhiei sociale, față de atrocitățile făptuite împotriva umanității, care nu trebuiesc uitate niciodată.

Acțiunea romanului este legată de pregătirea și desfășurarea unui proces, în R.F. Germania, împotriva unui criminal de război, fost ofițer superior în S.S. și comandant de lagăr, care este descoperit, după ani și ani de căutări, de către eroul central al cărții, Innfeld Samson.

Acesta, după ce a cunoscut încă de foarte tînăr ororile unui lagăr de concentrare nazist, se trezește la 18 ani, cît avea la terminarea războiului, singur pe lume. Un frate mai mic fusese împușcat în ghetto-ul unui oraș din Polonia, iar părinții și sora deportați și exterminați în alte lagăre ale morții.

Stabilit la Nürenberg, se împrietenește cu un tînăr german, Hans Diettmar, care studiază dreptul, preocupat de problema răspunderii poporului german, pentru fărădelegile nazismului. Cei doi tineri participă împreună la dezbaterile istoricului proces de la Nürenberg, unde compară în fața justiției marii criminali de război. Apoi, peste cîțiva ani, Diettmar ajunge procuror, stabilindu-se în orașul H.

Samson, reprezentant al unei „generații exterminate", cum se autodefinește, devine ziarist, dornic să aducă la cunoștința lumii întregi crimele săvîrșite de naziști, convins fiind că supraviețuitorii trebuie să vorbească, să depună mărturii și să ajute la identificarea călăilor care trebuie să-și primească pedeapsa.

După multe peripeții, ziaristul dă de urma fostului comandant al lagărului Kazett (unde fusese închis și tatăl său), Obersturmbamführer Peitschemann, care devenise în orașul H. respectabilul director și proprietar al întreprinderii de taxi-uri și autobuze, dl. Flussdorf, membru în consiliul municipal.

Sosit la prietenul său, pentru a-i cere sprijinul, Innfeld își dă seama că lucrurile nu sînt atît de simple cum i s-au părut la prima vedere. Procurorul Hans Diettmar îi cere să caute martori și probe concrete, deoarece după peste trei decenii de la război, vălul uitării s-a lăsat peste multe lucruri și justiția se urnește greu în asemenea cazuri.

Construcția romanului se amplifică și se diversifică, autorul oferind cititorului mai multe planuri de desfășurare a acțiunii, care însă nu sînt suficient de dinamice uneori, divagațiile și discuțiile între eroii cărții ocupînd un spațiu prea mare în economia generală a lucrării.

Interesul cititorului este însă menținut prin abundența faptelor narate și prin bogăția tipologiei înfățișate, prin dinamica și evoluția ideilor vehiculate. Autorul reușește să surprindă în roman cîteva biografii interesante ale martorilor găsiți de Samson pentru proces, martori care au fost internați în legărul de la Kazett. În acest sens remarcăm reușitul portret al Claudiei Karlletti, originară din Grecia, o femeie de o rară frumusețe, care fusese obligată, deținută fiind, să devină amanta bestialului comandant al lagărului și care se retrage, după eliberare, la țară, pentru a uita coșmarul trăit, dar care în cele din urmă apare la proces, devenind martora principală a acuzării.

Drumurile lui Samson Innfeld îl poartă și la Viena, unde vizitează biserica ortodoxă română, dornic să cunoască miracolul supraviețuirii a peste 350 000 de evrei în România, deși și aici existase o dictatură fascistă. Cu prilejul acestei vizite, află și de omenia dovedită de români, care au adăpostit mulți evrei fugiți din Ungaria.

Un moment impresionant, redat plastic și cu emoție de către autor, îl constituie prezența ziaristului Innfeld la Ierusalim, la „Reuniunea mondială a supraviețuitorilor evrei ai holocaustului", unde circa 7 000 de foști deținuți ai lagărelor naziste, veniți din 26 de țări, s-au adunat să cinstească memoria celor 6 milioane de morți, simbolizați prin 6 torțe uriașe, aprinse în amintirea lor. Aici Samson găsește cîțiva dintre foștii deținuți de la Kazett, printre care și un bătrîn, care-i povestește scena uciderii tatălui său de către fostul comandant al lagărului. Tot aici cunoaște un bărbat încă în putere, fost furier în anticamera „laboratorului de tortură" al lagărului, martor al multor crime săvîrșite cu bestialitate de către S.S.-iști.

Tensiunea romanului se menține mai tot timpul la cote înalte datorită bogatului material de viață, de fapte, topit de autor în paginile lui. Tonul grav, de bas profund, încărcat deseori de amărăciune și durere, face și mai convingătoare povestirile care se succed despre soarta unor oameni, care fără nici o vină au fost aruncați cu sutele în camerele de gazare sau în crematorii. Autorul înfierează, printre altele, prin glasul personajelor sale, zelul horthiștilor, care în numai două luni au deportat din Ungaria peste 450 000 evrei, uimindu-i chiar pe trimișii Gestapo-ului, sau experiențele criminale ale lui Rudolf Höss, fost comandant al lagărului Auschwitz-Birkenau, care, încă în 1941, a încercat primul efectele gazului „Cyclon B" omorînd 900 de prizonieri sovietici.

Cartea este străbătută de o idee centrală, și anume aceea că nimic nu trebuie uitat din crimele săvîrșite de fasciști împotriva umanității, și că nici o acțiune de reînviere a nazismului nu trebuie tolerată. Tinerii au datoria să cunoască bine istoria și învățămintele ei, iar încercările unor cercuri interesate de a minimaliza sau nega existența lagărelor de exterminare în masă trebuiesc combătute cu tărie.

În acest sens, procesul care a avut loc în orașul H., deși s-a soldat cu o sentință blîndă de numai trei ani închisoare pentru inculpat, a avut un larg ecou în rîndul opiniei publice, ca un manifest pe care scrie : „Oameni, nu uitați ororile săvîrșite de fasciști și fiți vigilenți ca asemenea lucruri să nu se mai repete !".

De aceea, titlul romanului ni se pare sugestiv și plin de înțelesuri : „Martorii nu au dreptul să tacă". Într-adevăr, martorii n-au dreptul să tacă.

Radu Vaida

*) **Oliver Lustig : „Martorii nu au dreptul să tacă", roman — Editura Militară, 1986.**

REVISTA STRĂINĂ

● **PRIMA LUCRARE** care se referă la Faust, „Istoria lui D. Johann Faustus" a stat la baza tuturor operelor de mai tîrziu ale literaturii faustiene. Toate poeziile, poveștile, povestirile și romanele, piesele de teatru și operele muzicale, începînd cu „Don Juan și Faust" de Grabbes și continuînd cu fragmentul de roman al lui H. Heine, cu celebrul „Faust" al lui Goethe și cu „Doctor Faustus" al lui Thomas Mann, au ca punct de plecare această primă povestire apărută după moartea lui Faustus. Dar cine a fost „doctor Faustus" ?

Georg (și nu Johann) Faustus s-a născut pe la 1480 la Knittlingen, un orășel viticol situat între Stuttgart și Karlsruhe. A fost un vîntură-lume, doctor, alchimist și astrolog, hipnotizator etc. La 25 de ani ajunsese foarte cunoscut. A fost, de asemenea, unul dintre cei mai cunoscuți și mai mari comedianți ai vremii sale, adică secolul umanismului, al reformei și al războaielor sătești, dar și al inchiziției și al vînătorii de vrăjitoare. Îl găsim peste tot : la Heidelberg (în 1507), la Kreuznach (ca profesor de latină), la Erfurt (1513), la Maulbronn (1516), Bamberg (1520), Tübingen (1536), unde îl cunoaște pe Erasmus din Rotterdam. În 1537 îl întîlnim în lucrările lui Martin Luther, iar în anul 1539 el este pomenit în „Manualul sănătății" al doctorului Philip Begardi.

La virsta de 60 de ani îl găsim la curtea contelui Staufeny din Breisgau încercînd să obțină aur pentru stăpînul său. Aici, într-o cămăruță modestă la hotelul „La Leul", începuse să pregătească un foc de artificii pentru sărbătorile de iarnă care se apropiau. O explozie neașteptată a compoziției care trebuia să asigure funcționarea focului de artificii l-a adus sfîrșitul prematur. Odată cu aceasta, Faust a trecut din viață direct în legendă. Cu aceasta, Faust a devenit cel mai celebru dintre toți germanii !

● **„AȘ VREA SĂ MERG PE URMELE TALE** devotat ca o umbră" îi scria Apollinaire lui Jean Moreas, poetul pe care Franța și l-a redescoperit recent. Dar cine a fost Jean Moreas, pe care Anatole France îl numea „un Ronsard al simbolismului" ?

S-a născut în 1858 la Atena și se numea Johannes Papadiamantopulos. A studiat dreptul la Paris. Profilul lui poetic s-a format sub influența lui Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, dar, în același timp, este considerat a fi unul dintre cei a căror creație a pregătit apariția poeziei lui Paul Valéry. Principalul său volum de versuri tipic simboliste este „Pelerinul pasionat" și a apărut în anul 1891. Pentru lansarea lui a fost pregătit un banchet extraordinar, prezidat de Mallarmé, și la care au luat parte printre alții, A. France, A. Gide, G. Seurat, P. Gauguin.

A încetat din viață în urmă cu 75 de ani, după ce a auzit caracterizarea pe care i-a făcut-o Maurice Barres — „Cel mai mare poet francez" — și înainte de a fi exclamat : „Sînt fericit ! Tocmai de aceea acum este momentul cel mai potrivit pentru a muri. Să mor la cincizeci și patru de ani, nici prea bătrîn, nici prea tînăr. Nu-i minunat ?"

SPORT

Lupii cu slugi

Miercuri, la Brașov, am învins Israelul cu 3—2 după un joc atît de învălmășit, dezordonat și lipsit de frumusețe, încît îmi vine să cred că n-am urmărit altceva (dovadă și formația hibridă introdusă în teren) decît să-i derutăm pe observatorii spanioli. S-or fi convins oare aceștia că locuim într-un gură de tun ? Oaspeților de la Ierusalim, pe care i-am învins norocos, le-am oferit priveliștea, fără egal, a munților în care taurul zăpezii s-a topit, lăsînd să răsară din ochii liliachii acel buchet de roua zorilor care e floarea reginei.

Și acum să ne întoarcem la etapa de sîmbătă. Steaua a izbit cu grindină cît oul de dropie în covîltirul Sportului studențesc, hăcuindu-l. Ca vechi rapidist mă bucur de parcă mi s-ar fi mărit tainul de clipe uimite. După plecarea lui Hagi, echipa din Regie și-a atîrnat ceaunul la poartă și oricine trece pe-acolo întinde mîna și ia care ciosvîrtă-i place. Fără Hagi, Sportul studențesc e ca o țigare scuturată, o tragi în piept din două fumuri.

După ce ne-a pus cea mai cruntă piedică pe care cineva a încercat-o pe picioarele Rapidului în ultimii ani, Chimia a pierdut în zăvoiul de acasă toate poftele uliului și s-a întors în alaiul celor căzuți din șaua calului, certificînd faptul că n-a fost beată decît de-o glorie mediocră, jigărită și scurtă de coadă. De cînd Rapidul ba e furat ca-n codru, ba se fură singur, eu văd lumea fotbalului numai prin pană de corb. În cîntecul păsărilor care deschid, cu miracole tîrzii, primăvara atît de întinsă așteptată, ar trebui să mă simt ca un schit de lemn înconjurat de mesteceni : plin de vise și disprețuitor față de chervanele transportînd vanități fără talent și pierderi de măsură penibile. Pentru că mă văd nevoit să spun (alții, și sînt convins, vor spune că sînt pătimaș) n-am văzut plevușcă mai plevușcă decît Flacăra Moreni și, iat-o, cîștigă în două etape la rînd un punct la Steaua, acasă și unul la F.C. Argeș, în deplasare !

Nu putem pătrunde în rîndul marilor puteri fotbalistice europene (am forțat o ușă dar mai sînt atîtea !) cele care decid bunul mers al vremii chiar și în cupele mondiale, învățîndu-i pe niște băieți de 19, 20 sau 21 de ani din campionatul intern să trișeze la nesfîrșit. Inculcîndu-le ideea că victoria se aranjează, la caz de nevoie, în afara terenului de joc, mulți se vor pregăti și vor juca la voia întîmplării, așteptînd apariția **miinilor magice** și **a banilor negri.** Și-apoi eu știu că lupul cu slugi nu-și îngroașă gîtul la bătaie. Dar poate că și mai bine ar fi fost să știu, că a sta mai mereu de santinelă e voluptatea prostului, cei deștepți sar gardul în grădina tăcerii și ajung la ospăț.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
16
(1 301)
simbătă
18 aprilie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTA SEMNIFICAȚIE

evenimentul în perspectiva căruia se succed activitățile în plan economic și social ale țării îl reprezintă, așa cum se știe, Conferința Națională a Partidului. El constituie centrul de greutate al acestui an, către el converg preocupări și direcții care conferă actualității o semnificație aparte. Este acea semnificație de ordin politic ce merge tot mai adînc și cu mult mai departe în cuprinderea realității, o racordează neîncetat la propriile ei resurse, la propriile ei cerințe și o ridică, în același timp, la cota maximelor ei valori și potențe creatoare. Pentru ca, în virtutea hotărîrilor și programelor adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, etapă pe care o străbatem să însemne o nouă dinamică a muncii și vieții, o eficiență nouă, superioară, a tuturor eforturilor, o răspundere și o angajare prin proba concretă a faptelor, a participării și contribuției directe la opera de înfăptuire a deziderateloor asumate.

Se referă această semnificație la însuși modul de a gîndi și acționa asupra realității, la viziunea în care o abordăm și prin prisma căreia sesizăm și conducem procesul tuturor transformărilor și devenirilor ei. O regăsim sub multiple laturi și cu multiple argumente în cuvîntările pe care secretarul general al partidului le-a rostit cu prilejul întrunirii unor foruri de partid și de stat, la tribuna altor organisme ale democrației noastre muncitorești-revoluționare. Cu o dezvoltare pe tărîmul concepțiilor și ideilor care au avut și au de fiecare dată un suport viu în realitatea imediată ca și în aceea de perspectivă. Semnificația rămîne de aceea întotdeauna de ordin principial, teoretic și practic, astfel încît în cîmpul ei de referință au intrat și intră orizonturile tuturor domeniilor de activitate. Orientările privesc scopul mereu mai înalt și complex al construcției noii societăți ca și pe acela al edificării unei conștiințe revoluționare noi, înaintate. Despre o descătușare vorbește secretarul general al partidului, despre permanenta nevoie a fringerii de inerții ; despre spiritul revoluționar care, în esența sa, se opune rutinei, vechiului, automulțumirii, și se constituie într-o reală forță a cunoașterii și înaintării mai departe, spre noi culmi ale progresului și civilizației, în interesul patriei și al poporului, al independenței și suveranității națiunii.

munca politico-ideologică — în sfera căreia intră și cultura prin tot ceea ce numește ea, azi, în spațiul noii condiții umane — deține în această privință un rol deosebit. Ea este strîns legată de conducerea societății pe fiecare unitate a sa de lucru, în perimetrul tuturor profesiilor și preocupărilor sale. „Trebuie să lichidăm o anumită mentalitate, anumite cătușe care țin încătușați sau de care se prind unii care nu se angajează cu fermitate în noul ritm de dezvoltare a țării și atunci își bagă singuri mîinile în cătușe, considerînd că e mai bine să stea încătușați, să stea liniștiți, decît să iasă la muncă, să arunce cătușele", spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la recenta consfătuire pe probleme economice. Dar rezonanța, dar modul și altitudinea unor atari îndemnuri și observații ating sfere de preocupări care privesc însăși condiția culturii și artei, a creației care este chemată să se implice în realitate și de la problematica, de la dimensiunile ei să se exprime în chip vizionar, modelator. Să construiască, adică, să-și împlinească misiunea ca factor de conștiință revelator.

Înalta semnificație a evenimentului pe care-l consacră acest an, Conferința Națională a Partidului, decurge, de fapt, din tot ceea ce realitatea, în măsura ei economică și socială se raportează la dimensiunea de spirit a unei întregi epoci. **Conferința**, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **trebuie să prilejuiască bilanțul general al activității nu numai de la Congres, dar și al aplicării unor măsuri pe o perioadă mai lungă privind dezvoltarea democrației și participarea maselor, a poporului la conducerea societății, pentru ca să dea o perspectivă și să traseze căile dezvoltării în continuare a patriei noastre, a întăririi partidului, a rolului său conducător, ca factor hotărîtor pentru înfăptuirea planului cincinal, a obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism.**

Sînt definite aici, în aceste cuvinte, spațiile înseși ale realității asupra cărora sîntem chemați să gîndim și să acționăm. În lumina tuturor acelor ridicări în relief geografic și istoric pe care harta țării le-a cunoscut și le va păstra sub titulatura unor mari și inconfundabile ctitorii. Ele alcătuiesc prezentul nostru concret și complet cel mai exact, tot astfel cum alcătuiesc și arhitectura de fond a viitorului.

Luceafărul

Eugen Tăutu : „Mihai Viteazul" (detaliu)

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Rosturile omului

Subtextul polemic al viziunii lui Mircea Florin Șandru asupra materiei citadine își găsește suportul în credința că mai presus de neaderențele generate de un spațiu (prin tradiție) tentacular, sufocant, dincolo de agresiunea (atît de rivnită) tehnologică, se află omul, „realitate supremă a literaturii și a naturii", regăsindu-și mereu „— prin inepuizabile resurse de adaptare — un echilibru de tip nou, dinamic". Argumentul, care deschide cartea sa de reportaje, „Orașe suprapuse", este, în acest sens, revelator : „Pentru mine, orașele au avut întotdeauna o forță de fascinație, un miraj care își are originea în mișcarea lor caleidoscopică". Dincolo de latura decorativă (planul „scenografic"), poetul descoperă în realitatea urbană un „pol al activității umane", de fapt, chiar rosturile profunde ale existenței omului contemporan.

„Elegie pentru puterea orașului" (1974), volumul de debut, ca și „Luminile orașului" (1975) mărturisesc adeziunea la naturalitate. Iată „firescul" unui perpetuum mobile în orizontul miracolului dedalic : „Niciodată bătrîni, niciodată opriți în acest mișcător labirint / Orașele, puternice și blînde în patrie ca / niște constelații electrice bătînd orele / și înălțîndu-se / Eu și tu, ținîndu-ne de mînă într-o călătorie fără sfîrșit / Sînt porțile orașelor ca niște inele, mîinile noastre ținîndu-le / Ochiul privindu-le totdeauna limpede, totdeauna uimit". Sînt clipele privilegiate ale comuniunii, ale perceperii mișcării secrete a marilor aglomerări urbane ; poemele lui Mircea Florin Șandru sînt convingătoare prin apelul la „faptul divers", la figura „ferestrei" ce decupează în real elemente banale respirînd o anume frumusețe secretă (copiii jucîndu-se, cămașa jilavă întinsă la uscat, televizorul). Regimul nocturn al viziunii determină gesturi estetice insolite. „Un cartier blînd e ca o corabie, / Un spațiu răsunător", în care vedem mașinile cum duc „mireasma benzinelor pe lîngă case", în care „prințul de noapte" binecuvîntă actul construcției și unde trenurile nu mai figurează marile plecări ci, dimpotrivă, întoarcerile fundamentale, spre sine și spre esențe. Citeodată, versurile capătă inflexiuni neoclasice sub falduriile somptuozității : „Ce frumos pictam odată, în odăi era lumină / Din culori sărace iarna desfăceam închipuiri / Tu intrai în lumea albă ca-ntr-o apă fără vină / Pești tremurători înoată sub barajele subțiri..."

„Melancolie" (1977) dezvoltă motive ce diversifică formele de existență expresivă a emoției. Se insinuează senzația distanțării, a golului : „Între mine și tine se aude melancolia căzînd", fără ca tonul meditativ să cunoască sincope. Intimitatea casei este depășită, uneori în sensul căutării **firii**. „La marginea orașului", zonă liminară (ce va fi tentată din ce în ce mai des) generatoare de relații miraculoase, reprezintă și teritoriul întemeierii unor viziuni exuberante : „La marginea orașului zăpada arde / Pe cămăși, pe singe, pe boturi de cai / Sîntem la vînătoare în cîmpia fantastică / în ovalul tăcut și crepuscular / Iată nînge sălbatic din prăpăstii / Pe umerii noștri zăpada se stinge / Pe cămășile noastre, pe piepturi, pe față / Cu aburi reci de spumă și de singe / Cît vezi cu ochii numai trupurile noastre arzînd / Ca niște uriașe ruguri de zăpadă".

A scrie înseamnă, pentru Mircvea Florin Șandru, a mărturisi în spațiul ființei, dar și a lua o măsură de siguranță în vederea consemnării stării de libertate interioară. De aici, înțelegerea lucidă a condiției umanului : „Citeodată auzim soarele cum fulgeră sub pămînt / Da, citeodată auzim glasul tainic al lucrurilor, zburăm / Și totuși sîntem legați de lucruri elementare / aerul, apa, pîinea, casa în care stăm". Luciditatea induce și o stare de trezie, propice perceperii acutizate a unor fapte, detalii, fenomene relatate în modul prozaic, informațional : „Cimentul cum se așează în ziduri / Vîntul, cum bate ușa liftului. / Gîndacii urcînd prin luminator, / O femeie tipînd prin etaje, / Tavanul împușcînd mici boabe de calcar, / Sunetul apei în țevi, / Respirația noastră, / Noaptea". Avem aici ceea ce s-ar putea numi „sindromul de bloc", afecțiune specific citadină.

„Flacăra de magneziu" (1980) și „Mașina de scris" (1981) apreciază șansele și limitele umanului într-un timp în care presentimentul secolului ce va urma determină întrebări neliniștitoare. „Flacăra de magneziu" instituie

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 6-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Posibila întoarcere

Cu ciclul **Zăpezilor de-acum un veac,** literatura română își manifestă vocația sa de sinteză, croind în proporții monumentale, și cu mijloacele sale specifice, scenariul dramei unui neam european. Inventînd saga și epopeea, literaturile lumii au dobîndit posibilitatea de a interpreta drama neamurilor printr-un „eveniment paradigmatic". Ciclul lui Paul Anghel este realizat în orizontul de sinteză al acestor două genuri. Nutrind un asemenea scop, în cîmpul literaturii române, Paul Anghel și-a ales drept „eveniment paradigmatic" momentul Războiului de Independență cu toată țesătura de evenimente subsecvente pe care mașina de război le provoacă în toată aria Europei, ba chiar dincolo de fruntariile continentului, pînă în Asia. Răscolind neamurile, punînd în mișcare aparatul suprastructurilor europene, precipitînd lumi aflate în orizonturi temporale diferite, spre același „cazan" balcanic în care fierbe istoria Europei, provocînd întîlnirea unor biotopuri izolate — războiul apare, în evocarea ciclului, ca un eveniment care pune în legătură verigile unui „lanț ecologic". **Întoarcerea morților,** al IX-lea roman din ciclu, este un roman-cheie în evocarea scenariului epopeic. Tema sa este aceea a „întoarcerii" (prezentă, cum se știe, în scenariul canonic al epopeii grecești, ca moment postepopeic care aruncă luminile cele mai edificatoare asupra evenimentului paradigmatic).

Întoarcerea ar trebui să fie o reașezare în rosturi, o redeschidere a ciclului cultivator. Dar ca și în scenariul odiseic, întoarcerea se arată extrem de „problematică". „Curțile" gospodăriei naționale sînt ocupate de oaspeți nepoftiți : armata imperială a țarului a primit ordin să ocupe Bucureștiul. Întoarcerea e ca și imposibilă. Cel ce se întoarce e prins ca-ntr-un clește. În fața unei asemenea încercări sînt convocate din nou toate elementele care privesc existența unui neam, secretele sale. Instituții, simboluri, mituri, resturi de mituri, parabole, pilde, maxime, filosofeme, scenarii, reguli, norme, obiceiuri și obișnuințe, genealogii, eponimii, tipare de trăire, tipuri omenești, valori, orientări, modele, nuclee culturale, matrici, geografii interioare etc., — toate sînt suscitate, activizate într-un cîmp de primejdie nouă pentru existența neamului.

Modelul mitic care sintetizează toate aceste elemente este „întoarcerea morților", pragul renașterii, al deschiderii unui nou ciclu de fertilitate. Țara trăiește „întoarcerea morților" ca pe o imensă și intensă combustie interioară colectivă. Este un prag de ciclu fertil, o renaștere amînată de un straniu și întîrziat îngheț. Ieșirea într-un nou ciclu de viață istorică se află deodată încercultă de primejdia prelungirii iernii imperiale. După dezghețul imperial de la sud, s-a abătut un neașteptat îngheț cu primejdia imperiului de la nord, al fostului tovarăș. Totul se mișcă însă, iese din matcă, nucleii germinativi străbat coaja istoriei, ascultînd comanda frenetică a cadenței timpului cosmic. Ceasul fertilității cheamă firea la existență verticală, spre un ciclu nou de înălțare sporitoare. Istoria încercuiește cu noua primejdie imperială această imensă tensiune cosmică adînc pulsatoare în matca neamului. Timpul cosmic cheamă firea trezită spre înălțare, spre re-naștere, timpul istoric o apasă spre letargie și îngheț, spre haos și arbitrar, spre hazard și irațional.

Obsesia lui Cerchez, în drumul spre Iași — drum de întoarcere barată —, cînd reface, à rebours, experiențele de la **Junimea,** de a elabora o teorie a „plaselor logice", deconspiră fragilitatea „timpului logic" între cele două forțe, vectoriale : timpul cosmic, de o parte și timpul istoric, de alta. Timpul istoric întîrzie încă sub semnul herbului imperial blocînd întoarcerea, preluînd în silnicie renașterea, întîrziind „aratul", punînd sub primejdie, așadar, ființa colectivă a neamului. **Întoarcerea morților** este, într-un anume sens, romanul întoarcerii colective la modelul societății cultivatoare, romanul redobîndirii înțelesurilor fundamentale sintetizate în paradigma oricărei acțiuni cultivatoare : „cultura agri". Teoria plaselor logice a lui Cerchez arată cît de fragilă este tentativa agentului cultural de a raționaliza cu mijloacele intelectuale existența căzută în regimul haosului provocat de aminarea ciclului cultivator. Ce sublimă iluzie stă în ideea atotputerniciei acestui „timp logic". Timpul organizator, raționalizator în istorie și peste istorie se dovedește a fi timpul cosmic. Cadențele lui sînt auzite, însă, numai de popoarele cultivatoare, cele care n-au pierdut încă organul perceperii comenzii cosmice a întoarcerii la arat. Aratul este paradigma esențială a existenței omenești ; în cartea a IX-a a ciclului lui Paul Anghel este, în primul rînd, o carte care dezbate rosturile acestei paradigme în istoria omenirii. Reluarea ciclului fertil după iernile lungi ori scurte ale căderii în letargie imperială este aidoma ieșirii din ciclurile somnolente și înghețate ale erelor de dominație. Gestul lui Haralambie care transportă oale, strachini, talgere, de la Moși intru pomenirea și slobozirea la apă a morților se înscrie în ampla recuzită de gesturi în care pulsează cadența întoarcerii la viață. Cît de adînc semnificativă este exclamația prințesei Elisabeta, la vederea acestei lumi absorbite de ritualul „slobozirii la apă" : „Nicolas, tu nu știai că sufletele sînt hidrofile ?". Prințesa în a cărei personalitate virsta pare a se fi oprit la tiparul adolescentei eterne, a unui **ingenuum perenae,** întoarce mitul din rafinata lui simbolizare la înțelesuri animiste, magice, dezvăluindu-ne nu numai cît de mult s-au îndepărtat aristocrațiile lumii de tiparul cosmic al existenței, dar și faptul că, dacă ar fi să-l redescopere, atunci ar trebui să reia ciclul din stadiile lui elementare. Rudi, vărul Păunei, aparținînd unei ramuri aristocratice vechi, trăiește un ciclu regresiv, o „imposibilă întoarcere" a cărei consecință este uitarea rădăcinilor, căderea din eponimie și deci pierderea tiparului cosmic de existență. Aceasta aduce o lungă și definitivă rătăcire atît de proprie grupurilor mișcătoare, definitiv „căzute din cosmos". Într-o scrisoare pe care i-o trimite Păunei, Rudi face apologia „cersetoriei" cu emblemă, a unui **modus vivendi** a cărei notă esențială este migrația planetară. Rudi este simbolul clasei, al grupului care odată ce-a căzut din eponimia neamului său de apartenență va intra în lunga migrație rătăcitoare pe mările cu orizonturi nedeterminate ale existenței. Istoria, pentru ele, este o rătăcire necurmată pînă la capătul vremii, ceea ce i-a îngăduit unui ilustru sociolog să exclame : „istoria este un cimitir de elite !" Toată acea fabuloasă micro-saga a Răscanilor, alungați de teama carcasei imperiale, înălțată ca un pendul deasupra vetrei lor cosmice, adunați de peste toată Basarabia sub miraculul clipei, în casele Răscanilor, într-o compoziție nucleară, arată cît de puternică este eponimia în viața neamurilor și cît de cumplită este spaima pierderii vetrei.

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

„Limba literară actuală"

Într-un articol cu titlul de mai sus, publicat în „Luceafărul" din 28 februarie, Grigore Sorescu face o afirmație care ar trebui supusă unei dezbateri largi, întrucît ea nu privește numai problema indicată în titlu, foarte importantă și ea, ci și predarea literaturii în școală. El susține, textual, că „o serie de lecturi literare din manualele de clasa a V-a și a VI-a (elaborate în 1983) nu ilustrează limba literară actuală. Inadecvate sub aspectul expresiei, al limbii, ni se par a fi textele : **Darul lui Moș Miron,** de Ion Agirbiceanu, **Puiul,** de Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, **Domnu' Trandafir,** de Mihail Sadoveanu, **Amintiri din copilărie,** de Ion Creangă, **Lupta de la Podu-Înalt,** de Nicolae Iorga (fragment din **Istoria lui Ștefan cel Mare**), **Prăvale-Baba,** de Ionel Teodoreanu, **Sobieski și românii,** de Costache Negruzzi (povestire publicată pentru prima dată în 1845), **Privighetoarea,** de Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, **Luarea Griviței,** de Mihail Sadoveanu".

Autorul articolului nu definește limba literară actuală și nici nu ne arată în ce măsură consideră că ea se deosebește de cea din anul 1845, la care am văzut că se referă într-o paranteză. El se ridică împotriva elementelor arhaice și a celor populare din limbă, vrînd, parcă, să ne lase impresia că acestea ar fi improprii aspectului literar de astăzi a limbii cărților beletristice. Nu-și dă seama, probabil, că nu afirmă un lucru nou, că asemenea idei, fără ecou în conștiința creatorilor și a cititorilor adevărați, au mai fost emise și de alți „teoreticieni", cu mult mai înainte, dar cuvîntul lor n-a fost ascultat și a sunat în gol. Le-a dat, însă, un răspuns, George Coșbuc, din care ne permitem să reproducem doar două fraze : „Ce este, deci, învinuirea noastră reciprocă în literatură că unul ori altul **aduce cuvinte provinciale** în limbă ? În care limbă ? În cea care se formează acum ? Dar cu ce să se formeze dacă nu cu elementele pe care și le adună de pretutindeni" ? **(Provincialismele scriitorilor noștri,** în „Viața literară" din 19 februarie 1906).

Cum rezultă, indirect, din chiar citatul lui Coșbuc, limba română literară nu este închegată în mod definitiv, mai bine spus nu este „înghețată" în stadiul în care se află, ci, dimpotrivă, ea se găsește în situația fericită de a putea fi mereu împrospătată cu elemente noi, lucru pe care l-au afirmat unii dintre cei mai mari creatori, de la Alexandru Macedonski și Mihail Sadoveanu, pînă la Lucian Blaga.

Grigore Sorescu este nemulțumit de faptul că, în manualele pe care le are în vedere (clasele V—VIII !) se dau explicații mai amănunțite arhaismelor și elementelor populare decît neologismelor. Recunoaște, cu alte cuvinte, că elevii întîmpină greutăți tot așa de mari și la receptarea și înțelegerea neologismelor, dar nu cere scoaterea din manuale și a textelor cu neologisme dificile. Cel mult își îndreaptă critica împotriva elementelor noi din comentariile textelor literare. În rezumat, ideea lui este exprimată în următoarea frază : „Vocabularul operei este inaccesibil datorită vechimii lui, în timp ce lexicul pe care se bazează îndrumările este inaccesibil prin noutatea lui." Dar concluzia pe care o trage este în contradicție cu afirmația de mai sus, întrucît autorul cere efort, din partea elevilor, numai în ce privește însușirea cuvintelor întîlnite în „îndrumar" (din cauză că sînt noi, se înțelege !), nu și a celor din textele scriitorilor care și-au găsit, demult, un loc în istoria noastră literară. Cu alte cuvinte, Grigore Sorescu, este de părere că limba literară actuală trebuie căutată mai degrabă în comentariul datorat autorilor manualului decît în paginile extrase din operele unor scriitori consacrați.

Gavril Istrate

Continuare în pag. a 2-a

Paradoxul... matematicianului

Orice carte a profesorului Solomon Marcus este totdeauna primită cu interes. Cine nu-i cunoaște deschiderea către științele umaniste și, respectiv, dorința de a transforma în acțiune concretă deziderатul adesea exprimat, dar încă rar împlinit, al conexiunilor interdisciplinare ? Cine nu i-a remarcat, de-a lungul anilor, insistența de pătrundere „cu arme proprii" în tabăra „adversă" ? (Termenii din propoziția anterioară ne-au fost sugerați de autorul însuși care spune : „Matematicianul dă de multe ori impresia celui care aduce un tun pentru a omorî o muscă", la p. 73 a cărții despre care va fi vorba aici). Cine nu i-a observat plăcerea și bunăvoința în a da lecții umaniștilor, în general, lingviștilor, folcloriștilor, criticilor și istoricilor literari, în special ? Cine nu a remarcat interesul lui Solomon Marcus pentru orice domeniu în care se poate măcar întrevedea o cît mai mică posibilitate de formălizare ?

Cu vreo douăzeci și ceva de ani în urmă, într-o convorbire de neuitat cu Grigore Moisil (convorbire din care numai cîteva idei s-au păstrat pe două pagini din mijloc ale revistei „Viața studențească" din 21 decembrie, 1965) venise vorba despre un așa-zis „imperialism matematic", imputat de noi, tineri studenți de la facultățile umaniste ale Universității bucureștene, marelui matematician care ne fermecase cu fiecare replică de pînă atunci !

Grigore Moisil ne-a răspuns cam așa : „Nu poate fi vorba de o astfel de tendință. Singurul lucru pe care eu, ca matematician, îl cer deocamdată umanistului este ca, dacă la începutul demonstrației sale îl ia pe **a** egal cu **1**, să păstreze această egalitate pe tot parcursul demonstrației". Am rămas de atunci cu învățătura că primul pas al umanistului care vrea să fie convingător este să fie și consecvent cu sine însuși, asigurînd consecvența demonstrației sale.

Dar încurajarea cea mai importantă pe care ne-o oferea Gr. Moisil era că, cel puțin într-o primă fază de formare a noastră ca cercetători ai domeniilor de manifestare a spiritului uman, nu ni s-ar fi cerut atît **să știm** matematică — lucru care, mărturisesc, ne-ar cam fi speriat —, ci **să gîndim** „matematic", înțelegînd, nu-i așa, prin aceasta o anumită rigoare a domeniului abordat, modelată după rigorile matematicii.

Timpul a trecut, matematica a cucerit tot mai multe domenii umaniste și a format tot mai multe zone de contact, matematicienii au devenit tot mai văzît lingviști, poeticieni, folcloriști, muzicieni, pictori, arhitecți etc., în vreme ce lingviștii, poeticienii, folcloriștii, muzicienii, pictorii, arhitecții etc. tot n-au învățat matematică, chiar dacă unii dintre ei gîndesc acum mai riguros !

Aceasta ar fi și impresia dominantă a lui Solomon Marcus, judecînd după ultima sa carte, **Artă și Știință** (Editura „Eminescu", București, 1986).

Ca totdeauna, problemele ridicate de Solomon Marcus, cunoscute și din intervenții anterioare în reviste, reunite acum în acest volum, sînt foarte interesante, iar claritatea și chiar „farmecul" expunerii (sper că termenii nu sînt contradictorii) le fac și mai interesante (gîndind „matematic", un „și mai..." după „foarte..." nu este posibil, dar iată că, gîndind „omenește" sau puțin „retoric" așa ceva este posibil), în sensul că devin oricum mai accesibile decît într-un text „strîns" matematic. Să observăm de altfel că Profesorul nu este exclusivist și disjunct : Artă și Știință nu Artă sau Știință ! (Ca să fiu puțin „rău", aș putea spune totuși, că, la sfîrșitul lecturii, m-am întrebat dacă nu cumva Arta rămîne în continuare Artă, iar Știința — Știință!).

Mai întîi, un cititor comun trebuie să-și lămurească opoziția din titlu. Arta este evident ceva mai difuz și mai continuu, în vreme ce Știința este ceva mai organizat și, respectiv, mai discontinuu. Cred ca afirmația cea mai pertinentă cu privire la rolul Științei în analiza Artei este cea de la p. 73 : „A testa pe o cale conceptuală și rațională un rezultat obținut prin mijloace intuitiv-empirice este una din marile probleme ale cunoașterii [...]". Ar trebui să fii literalmente opac pentru a nu recunoaște că analiza, fie ea sprijinită de metode logice, structuraliste, matematice sau de oricare alte metode posibile, explică intuiția și, confirmînd-o, o sprijină, după cum, infirmînd-o, o anulează. Dar, de fapt, intuiția nu este precedată de un act de analiză, fie el și inconștient ? Ca să mă refer la domeniul ce-mi este familiar, lectura însăși nu presupune o analiză ?

Desigur, Solomon Marcus gîndește aproape la fel spunînd : „Într-o abordare lingvistică sau matematică nu revine intuiției un rol mai mic decît într-o abordare literară și nici nu este componenta intuitivă în inferioritate de cea logică. Deosebirea constă numai în faptul că într-un caz intuitivul este implicit iar logicul este explicit, în timp ce în al doilea caz se întîmplă oarecum invers (cu observația că logicului nu-i stă bine sub formă implicativă)" (p. 72).

Ei, aici e aici ! Adică de ce nu i-ar „sta bine" logicului sub „forma implicită" ? Numai de dragul de a-l scoate în primul rînd în evi-

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 7-a

● În pagina a 3-a : ● CELE MAI FRUMOASE POEZII ● Articole despre volumele poeților ● Grigore Hagiu ● Cezar Ivănescu ● Ioanid Romanescu ● Petre Stoica ● Mircea Ciobanu semnate de ● Valentin F. Mihăescu ● Paul Dugneanu ● Artur Silvestri ● H. Alexandru ● Alexandru Condeescu

CRONICA LITERARĂ

ȘTEFAN IOANID:

«Al doilea vis din pădurea de cedri»

Există poeți pentru care actul creației nu e doar un capriciu al inspirației de moment ci produsul unei elaborări spirituale îndelungate. Aceștia de obicei publică la intervale mari, perioada de gestație prelungită fiind semnul unei severe decantări și dovada, în ultimă instanță, a unei rigori autoimpuse care elimină riscul grafomaniei sau tentația modelor sezoniere. Ei obișnuiesc să-și alcătuiască volumele cu mare grijă urmărind cu consecvență o direcție personală a viziunii și de aceea cărțile lor sînt, în mod frecvent, construcții sistemice, nu simple culegeri eclectice de poezii. În această categorie de creatori intră tînărul poet Ștefan Ioanid aflat cu ultimul său volum în faza unei intenționalități lirice de anvergură : probarea expresiei totale. Creația sa de pînă acum releva o indiscutabilă vocație pe linia miticului și a intelectualismului simbolic, formulă care însă, datorită sonorității sale discrete, „nezgomotoase", a atras mai puțin decît ar fi meritat atenția criticii. Dacă în primul volum al autorului **(Cuvîntul unic, 1976)** predomina un univers ritualizat al spațiului edenic, în cel de-al doilea **(Mersul pe ape, 1980)** tonul poetic se asprește, iluzia este dizlocată printr-o luciditate gnomică. Recenta sa culegere de poeme **Al doilea vis din pădurea de cedri** subsumează experiențele poetice anterioare într-o viziune globală, sintetizatoare ; volumul e conceput sub forma unei cărți cu mai multe capitole orientate teleologic, în care poate fi deslușită o „epicitate" sau mai bine zis o poveste ascunsă a ideii poetice desfășurată fenomenologic pe tot parcursul volumului. Intenția autorului este de a oferi un univers liric sub formă de sistem și care, în ciuda acestei regii „auctoriale" să-și păstreze miracolul prospețimii și al firescului poetic. În bună măsură, Ștefan Ioanid a reușit ce și-a propus făurind o lume lirică omogenă unde sistemicul găzduiește inspirat „daimonul" indispensabil creației veritabile. Întregul volum e construit polifonic din elemente existențiale și livrești, poemele comunică subtextual între ele, astfel că partea capătă semnificație prin raportare la macrosimbolul cărții precum într-o demonstrație savant articulată. Modificînd termenii, vom spune că demonstrația autorului este de fapt proiecția unui ritual, cartea pare alcătuită din treptele unui demers inițiatic, are o coerență obscură ca de manual ezoteric pe care-l parcurgi fără ambiția elucidării : „Dar iată, pricina rodului care-ți hrănește / din viitor înstelata matrice / se apropie de tine-o văpaie ascunsă / îi apără fuga, îți măsoară puterea, / mai grea decît o mare ținută în aer / mai ușoară decît mărunțaiele unui înger. / Legile se ridică în puterea lor." **(Purtătorul de nume).** Recunoaștem aici filiera sofianică a unei tradiții lirice aflate sub semnul misterului și al revelației. Ștefan Ioanid este lipsit de tentația imagismului cotidian, fantezia sa poetică gravitează în jurul esențelor, al spațiului noumenal căruia îi relevă energiile lirice. Decodificat, sistemul său poetic e de fapt o catabasă, capitolele cărții sugerează coborîrea treptată în lumea amorfă deposedată de idealitate, derularea secvențelor lirice este cataritmică. Primele cicluri preiau teme din **Cuvîntul unic** asamblîndu-le într-un tot omogen de elemente care configurează arhetipul edenic : „Atunci el sălășluia adormit în plasa inocenței sale. Se constituia / oligarhia miresmei ; prin sihăstriile / purpurii ale clipei popoarele dimineții / își căutau povara ușoară, pîraie aurii plesneau / în lungul adorației tale — un suflet / mai pur. Vezi bine, erau semne, erau privilegii / pe care nu le băgai în seamă, / atît de ușoare, atît de fragile — copiii etherului" **(Să fie cuvîntul, copilăria).** Imaginile au candoare paradisiacă, poetul invocă staza primordială în metafore scrise parcă pe foi de aer, e un univers al transparențelor metafizice, al „flăcărilor plutitoare", se aud reverberații infinite în „gura aurie a somnului". Autorul oficiază un ritual al genezei „sub steaua orfică", poezia se rostește singură („tu care ai văzut versul născîndu-se singur") întreaga figurație are fără îndoială un substrat inițiatic. Ștefan Ioanid excelează pe direcția liricii oraculare, expresia poetică are decantări savante, livrescul se topește în muzicalitatea rostirii fără note ostentative. Ni se relevă un tărîm al idealității, poemele sînt țesături de miracole : „Dar cine ești tu, minunată himeră ? / Veșmintele mele iată de aur sînt, frumoase / cum nici în cuget n-am avut, / luntre de aur sînt / înspre adînce lucruri ducîndu-mă." **(Cum doar în vis).** Poezia lui Ștefan Ioanid conține o elevată gramatică a spiritului plăsmuind lumi inefabile și proporții pure : „Totu-i transparent / De-a lungul timplei tale noaptea e ușoară / Și chiar în pruncul care știe atît de bine / miresmele înlăcrimate-n / prețul tău / uitarea se înseninează / Dar închid ochii. / De spuma dimineții pendulează acum / dantela aventurii peste acoperișe". **(Anamnesis).** Poezie a revelației, lirica autorului e guvernată de instinct metafizic, versul accede la esența ființei metamorfozînd retorica în incantație orfică. Există aici vizibile afinități cu lirica lui Daniel Turcea, autorul reiterează aceleași elemente simbolice într-o expresivitate mai apropiată însă de emoția directă. Față de geometria glacială a ideii cultivată de autorul „Epifaniei", Ștefan Ioanid sensibilizează afectiv limbajul obținînd armonia dintre anima și animus. Poemele finale ale volumului redau drama căderii în realul amorf, poezia își abandonează (intenționat) starea de grație, versurile devin dizarmonice, limbajul capătă sonorități violente ca în **Prolegomenele fricii :** „În felul acesta vina tot felul de animale folositoare : / bîtlani, ereți și ciorile înmănușate, / În zilele cu ceață se afunda în baltă / — să pîndească vidrele jucăușe, rațele și alte animale, / care piereau în pielea lor singerîndă : / urșii uciși cu securea, taurii cu țepușa. / Îl așteptau în fiecare dimineață. / La marginea lacului unde îl văzuseră pierind. / Dar el se întorcea tot mai greu. Și melancolic, / În boala sa adîncă și neînțeleasă / Plin de sînge și mirosind ca jivinile". Acum poezia intră în regimul terorii („Floare a nopții. O gheară / de singe. Cu greu te mai ții în plutire") brutalitatea concretului deposedat de idealitate oferă imaginea unei „biografii care se întunecă". Sublimul e înlocuit treptat de revoltă : „Se poate întîmpla oricui : căutînd starea de grație, / să descoperi revolta — O carne nouă, / pe care n-o așteptai" **(Despre studiul naturii)** figurația devine expresionistă comunicînd „transcendența goală" (pe care H. Friedrich o pune la baza sensibilității moderne). Printr-o analiză atentă — de tip hermeneutic — poemele dezvăluie sub învelișul metaforei o țesătură de simboluri hieroglifice în care pulsează doctrina platonică a „reminiscențelor" totul fiind însă distilat într-o gnoză lirică proprie pe care autorul are grijă s-o învăluie într-o aură misterioasă de remarcabilă noblețe expresivă. Iată un poem antologic despre sufletul care își reamintește (anamnesis) armoniile perfecțiunii : „Ca florile palide, lungi, / purpurii, unde nimeni / nu te poate ajunge. Și încă / îți spui, / am visat, / mă scufund, / mă scufund. Ca florile / palide, lungi, purpurii. Unde / ai mai văzut tu toate / acestea ? Și sufletul / tău ce nume poartă, umbră / a unei proprții mai pure, / atunci, plutind fără / să se scufunde ? Acum / te îndepărtezi, te scufunzi, te caut cu mîna, / îndurerată paloare". **(Anamnesis).** Dacă în primele cicluri întîlnim experiența armoniei supratemporale în forme de un rafinat hieratism, poemele din finalul cărții proiectează o lume a dezagregării și a nostalgiei „secțiunii de aur" iremediabil pierdute. Poetul aspiră la un lirism al expresiei totale, de altfel această intenție este dezvăluită în **Curriculum vitae :** „Am fost nefericit. Am fost fericit. / Eu, mistrețul. Și îngerul. / Aceleași stele deasupra capului / — Rînjetul lor luminînd / și Infernul și Paradisul".

Privit în ansamblu, volumul lui Ștefan Ioanid e o compoziție poetică originală și revelatoare, înscriindu-se în rîndul celor mai interesante apariții lirice din ultima vreme.

Al. Horia

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

UN DEBUT CARE PROMITE

Am considerat și continui să cred că nu există o mai plenară bucurie — o mai plăcută zăbavă, cum spunea bătrînul cronicar — decît întîlnirea cu un nume nou, care ar putea fi, printr-un capricios joc al destinului, chiar Marele Necunoscut— cum îl denumise Lovinescu — așteptîndu-te să-l zmulgi din neant...

În ceea ce mă privește, ori de cîte ori m-am aflat în fața unei cărți de debut m-a încercat un sentiment ciudat, o insolit-inefabilă înfrigurare la gîndul că eu însumi aș putea fi confruntat cu un Mare Necunoscut... Cu aceeași emoție m-am apropiat și de cartea unei autoare pînă acum total necunoscută ce semnează o plachetă de versuri cu numele de Ioana Mustață. *). Atenția mi-a fost dintru început reținută de titlu **(Niciodată primăvara),** văzînd o posibilă înrudire a unei celebre poezii argheziene — **Niciodată toamna,** fapt dezmințit la lectură, preferințele poetei mergînd mai degrabă spre Blaga. Plaheta, apărută în Editura Litera, recomandă o poetă care a știut să-și regizeze fără spectaculozitate, dar cu o notabilă rigoare estetică, ieșirea în lumină, conștiența de faptul că are ceva de împărtășit cu privire la condiția umană și la destinul poetului... În imagini expresiv-notabile, ea sugerează necesitatea identificării creatorului cu propria-i operă, după modelul măiastrei brâncușiene: „Te-ai contopit cu cerul / ești aripa imensă peste lume / sub care apune soarele / cînd te oprești din zbor / te-ai contopit cu magul cioplitor; / tu nu mai ești o pasăre / el nu mai este om / v-ați prefăcut în graiul sfînt / fără cuvînt / al veșniciilor" **(Măiastra).** Condiția **sine qua non** a dăinuirii este jertfa: „Arc încordat de lumină / poetul țintește nemurirea /.../ și mistuit de ardere / moare / sfîrșindu-și poema" **(Jertfa poetului).** Năzuința poetei constă în născocirea unui alt fel de locuire, într-o „casă /.../ încăpătoare / ca o mare primordială" **(De-ar fi să pot...).**

Starea lirică specifică poeziei Ioanei Mustață este cea a incertitudinii, sensibilizată printr-o oniric-grațioasă imagine a plutirii : „parcă nu am și n-am avut / nici început, / și nici sfîrșit / parcă plutesc și nu plutesc / în plin mister" **(Incertitudine).** În universul său poetic stăruie obsesiv o inefabilă dezordine psihică, generatoare de tristețea izolării, sugerată prin tehnica analogiei dintre stările de suflet și cele de natură, așa cum se desprinde din poezia liminară: „Sufletul meu este / grădină sălbatică / în care / merii înfloresc anapoda / cînd vara, cînd iarna / sau toamna; /.../ Sigur, sufletul meu este / grădina sălbatică / în care nimeni nu s-a gîndit / să deștelenească un colț / să semene ceva" **(Niciodată primăvara...).** Luminarea neconcordanțelor se face prin reluare condițional-sentențioasă, vizînd vestejirea imposturii, a veleitarismului : „Dacă nu ești pasăre / Să nu te-nalți cu aripile altuia / Dacă nu ești stea / Nu lumina în jurul tău cu felinare / Și dacă nu ești fluture... / Și dacă nu ești depărtare..." **(Sfaturi în oglindă).** Ideea unei amalgamări sinestezice e sugerată oximoronic, în final, prin imaginea unei legănări „în nemișcare / ca valurile mărilor lunare" **(Vremea zambilelor).** În ultimă instanță poezia Ioanei Mustață se constituie în meditație asupra condiției, revelînd dialectica stărilor contradictorii dintre esență și aparență: „Mă descopăr / floare de mare / în albii secate de timp; / floare de soare. / Și ard / lăuntrice trunchiuri de brad" **(Descoperire).**

Scrisă în vers alb, rareori clasic, poezia Ioanei Mustață ține precît ține, așa cum se desprinde și din această mică poemă de factură blagiană: „În poala verii sprijin fruntea / melancoliei / cînd verile îngălbenesc pe rînd / sub ochii mei / și cad / în grele așternuturi de tăceri peste pămînt / peste păduri / și peste primăveri / cum cade toamna peste zbor de fluturi" **(Cînd verile...).** Poezia erotică se susține pe sugerarea incompatibilităților funciare ale cuplului, cum și pe aspirația spre altceva, sugerată printr-o continuă metamorfozare pînă la dispoliția în primordialitate, ca în poeziile **Înstrăinare și Prefaceri...**

Notabil, fără îndrăzneli expresive șocante, poezia Ioanei Mustață va trebui — pe viitor — să evite sentimentalizarea minoră (ex. : **Acum**), descriptivismul parodic / irelevant **(Ea și El)**, cum și folosirea unor sintagme metaforice tocite, banale (ex. : „arome de iubire" etc.) potrivite în poezia de album.

Simion Bărbulescu

*) **Ioana Mustață : „Niciodată primăvara", Editura Litera, 1986.**

PROZA

DOUĂ CĂRȚI PENTRU COPII

● O culegere de povestiri pline de imaginație și în același timp o cascadă de prospețime pentru cititorul adult este ultima carte *) a Passionariei Stoicescu, în opulenta prezentare grafică a Anamariei Smigelschi. Schițele cuceresc prin spontaneitate, prin ritm și firescul dialogului. Autoarea desprinde întîmplări aparent obișnuite în care știe să găsească sau să imagineze sensuri surprinzătoare. Granița realitate-ficțiune, posibil-fantastic e mereu trecută cu naturalețe dintr-o parte într-alta și orice fapt își dezvăluie simburele de humor. Autoarea cunoaște psihologia virstei, în plus, se simte peste tot în curgerea frazei simpla bucurie a scrierii, a invenției, plăcerea micilor găselnițe și năzbîtii poeticești. Vraja și hazul alcătuiesc numitorul comun al schițelor Passionariei Stoicescu ; personajele se mișcă la largul lor, copiii se poartă, se joacă firesc, e o stare de copilărie totală, cu bucuriile, jocurile, marile probleme ale virstelor mici. Nu lipsesc duioșia, paranteza înțeleaptă, nu lipsesc învățăturile și morala însăilate cu meșteșug, cu talent, de iscusitul condei al unui pedagog cu destulă căldură sufletească. Cuceritoarele povești ale Vrăjitoarei Pană de gaiță, trecînd mereu din realitate în fantastic, din cea mai banală întîmplare școlărească în închipuire, alcătuiesc o carte de reală calitate a unei tinere scriitoare care se afirmă acum ca o prezență în breasla scriitorilor de literatură pentru copii.

Tot o poveste publică și Rodica Braga **) la aceeași editură. Narațiunea pleacă din realitatea cea mai obișnuită : mama, care se identifică autoarei, prinsă de treburi și de scris, constată că n-a fost îndeajuns de atentă la mica lume de imagini, povești și plăsmuiri a fiului ei. Astfel e trecută granița realitate-imaginație și mama se pomenește într-o lume fermecată : o pisică pe jumătate îngropată-n pămînt, melcul meloman „Ochișor trandafiriu", acvila de pe marele ocean oranj, fluturii care nu pot să zboare. Rolurile sînt inversate în călătoria imaginară care are drept punct de plecare blocul de desen. Copilul e cel care explică și știe tot, mama cea care ascultă. Fiecare personaj întîlnit își are mica lui morală, povestea lui, cu învățăturile ei cu tot. Iar întîmplările au în ele ceva grav-copilăresc, în felul acela serios și profund preocupat al copiilor, atunci cînd îi frămîntă ceva. Prozatoarea încearcă să surprindă frămîntarea și neliniștea sufletului copilăresc, acele „de-ce-uri" nenumărate care împînzesc cu semnele lor de întrebare copilăria. Sînt lucruri foarte frumoase în „Prietenii lui Arthur", o poveste parcă insuficientă însă, parcă neterminată sau cu un final prea la-ndemînă : gîndul copilului despre adulți : „Oamenii mari nu știu ce îngustă e granița care desparte voioșia unui copil de tristețe" sau consolarea bunicăi : „frunzele uscate nu mor ci pornesc într-o călătorie lungă, ca să afle tot ce n-au știut cît au stat lipite de crengi" ori judecata pisicii fermecate „Iubirea unui singur om e de ajuns pentru orice ființă de pe pămînt", spuneri cu fior poetic și care pigmentează povestea scrisă pentru copii dar ajustîndu-și înțelepciunile de dragul cititorului adult. Cu un plus de desfășurare dramatică, cu un plus de inventivitate și acțiune, „Prietenii lui Arthur" de Rodica Braga ar fi putut fi chiar o carte notabilă pentru copii. Așa, rămîne doar o poveste plăcută, destul de bine scrisă, ca o promisiune pentru viitor.

Cleopatra Lorințiu

*) **Passionaria Stoicescu : „Pană de gaiță și poveștile ei", Editura „Ion Creangă", 1986**

) **Rodica Braga : „Prietenii lui Arthur", Editura „Ion Creangă", 1986.

ESEU

SUB DUALISMUL AUSTRO-UNGAR

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

Lupta împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar în vremea lui Miron Romanul (1874—1898) după acte, documente și corespondențe

Pasionat cercetător al fenomenului românesc, Antonie Plămădeală *) ne prezintă figura luminoasă a lui Miron Romanul, succesorul și continuatorul lui Andrei Șaguna, în opera de apărare și consolidare a limbii și culturii românești din ultimul pătrar al secolului trecut, în Transilvania opresată de dubla stăpînire austro-ungară. În prima parte (pag. 1—180) sînt urmărite cu perspicacitate și remarcabil rafinament exegetic etapele de formare a personalității lui Miron Romanul. Împrejurări dificile, obstacole ce păreau uneori de netrecut, evenimente complexe, care reclamau în conducerea spirituală a Mitropoliei Ortodoxe române transilvănene o perspicacitate deosebită, sînt analizate cu obiectivitate, reliefîndu-se tenacitatea și conștiința deplină a răspunderilor majore ce reveneau înaltului ierarh în tot ceea ce însemna definirea clară și menținerea unității cultural-spirituale a poporului. Autorul remarcă deseori „optarea între intransigență și precauție", într-o vreme cînd dualismul austro-ungar exercita presiuni prin toate mijloacele (școală, activitate social-administrativă) pentru a sufoca și stinge cu orice preț conștiința națională românească.

Într-o circulară din 1879, Miron Romanul repetă cu fervoare ceea ce prezentase și personal ca protest, împăratului Francisc Iosif la Viena : legitimitatea învățămîntului de toate gradele, în limba maternă română, întrucît oamenii „**se alipesc de limba lor și de caracterul lor național cu atîta tenacitate, încît e curată imposibilitate a-i dezbrăca de dînsele**" (p. 82).

Într-o altă circulară din 1896, prin prisma aceleiași idei culturale se revine, precizîndu-se că „popoarele vor toate să-și conserve sub scutul legilor acel caracter care se manifestă în limba, religiunea și datinile fiecăruia" (p. 151).

În cea de a doua parte, (Addenda, p. 181, 343) sînt reproduse scrisori trimise lui Miron Romanul de diferite personalități politice, culturale ca Andrei Șaguna, V. Babeș, Partenie Cosma, Take Ionescu etc., reflectînd diversitatea problemelor politico-religioase, culturale, specifice perioadei respective. Ele atestă prestigiul de care se bucura înalta personalitate a Mitropolitului Transilvaniei, spiritul său intransigent în afirmarea neabătută a respectării libertății cultural religioase.

Pe bună dreptate, Antonie Plămădeală definește cu intenție luminoasă : „**.... pentru istoricul perioadelor luptelor și suferințelor românești din perioada dualismului austro-ungar, episoadele în care a fost implicat Miron Romanul, nu pot fi trecute cu vederea, fără a se pierde cîteva jaloane esențiale ale acestor lupte și fără a se îndreptăți un mare erou al lor și al vremii : mitropolitul ortodox al românilor din Transilvania care, într-adevăr, a avut în mîinile lui la un moment dat destinele națiunii române din Transilvania și pe care le-a condus cu tact fiind dotat cu răbdare și prudență în aceeași măsură în care nu i-au lipsit, la nevoie, curajul și îndrăzneala**" (p. 180).

Volumul prezentat sporește interesul pentru studiul istoriei și culturii transilvănene și aduce noi lumini în cunoașterea trecutului nostru național.

C. Bărbulescu

*) **Antonie Plămădeală: „Lupta împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar în vremea lui Miron Romanul (1874—1898) după acte, documente și corespondențe".**

COMPENDIUM

■ **În seria de autor Opere de Lucian Blaga** a apărut volumul **10**, îngrijit de Dorli Blaga și prefațat de Al. Tănase, în al cărei sumar intră **Știință și creație** (1942), **Despre gîndirea magică** (1941) și **Religie și spirit** (1942), (amîndouă grupate sub titlul general **Gîndire magică și religie**), **Artă și valoare** (1939), în această ordine, sub titulatura **Trilogia valorilor.** Sumarul urmează, după cîte se știe, dispoziția testamentară a lui Lucian Blaga, care intenționa să-și reediteze cărțile din sistemul său filozofic într-o ordine dătătoare de sens. Această reeditare este un eveniment și nădăjduim că ea va fi începutul de drum al unei înțelegeri noi, emancipată de prejudecăți, a contribuției de idei a lui Lucian Blaga. Ediția de autor îngrijită de Dorli Blaga va constitui fără îndoială un moment în receptarea nouă a lui Lucian Blaga. (Lucian Blaga, **Opere filozofice**, Editura **Minerva**, 1987).

■ **Istoriografia modernă a făcut mari pași în direcția reconstituirilor epocilor trecute.** Deși poartă pe copertă numele lui Alexandru Duțu, cartea **Dimensiunea umană a istoriei,** cu subtitlul **Direcții în istoria mentalităților,** este o culegere de articole programatice ale istoriografiei de factură nouă, cristalizată ca teorie și construcție mai ales la revista franceză **Annales.** Cele patru eseuri introductive ale lui Alexandru Duțu înfățișează aspecte revelatoare ale școlii istorice franceze, care s-a interesat în primul rînd de viața cotidiană preferată întotdeauna înaintea celei evenimențiale. Este vorba aici, desigur, de mai mult decît de simpla reconstituire a culorii locale profesate de romantici. Școala de istorie de la **Annales** urmărește să refacă, cu ajutorul documentelor, structuri și infrastructuri sociale, dinamici ale vieții societăților din epocile trecute, întemeindu-se pe documentul interpretat, a cărui valorificare diferă hotărîtor de cea tradițională. Este o cale de acces către ceea ce fiecare epocă are mai intim, mai caracteristic, mai specific.

Alexandru Duțu este interesat mai ales de modul în care școala de la **Annales** ne conduce către mentalitățile (sau mentalitatea) definitorii ale unei epoci. Autorul antologiei subliniază mai ales modul în care cercetările de istorie cantitativă duc la dezvăluirea unor mentalități, a unor conduite care le exprimă. Acest unghi de abordare al istoriei este un mod de a o face mai vie și mai interesantă. Sînt introduse în trei capitole : **Perspective, Închipuirea,** chipul străinului și al omului exemplar și **Cartea și dorința de ficțiune,** articole de Lucien Febvre, Georges Duby, Robert Mandrou, Michel Vovelle, Hugo Dyserinck, Roger Chartier, Walter Ong, lîngă aceștia figurînd și contribuții românești de Nicolae Iorga, G.M. Cantacuzino, Nicolae Cartojan, mod de a atrage atenția că istoriografii români n-au fost absenți de la înnoirea unghiului de vedere al istoriografiei moderne. (Aportul lui N. Iorga ar fi putut fi evidențiat chiar cu ajutorul unor texte mult anterioare celui din **Sfaturi pe întuneric,** reprodus în antologie, deoarece, fără să teoretizeze, N. Iorga a înțeles să scrie istoria în sensul pe care-l va susține școala de la **Annales**). Antologia alcătuită de Alexandru Duțu constituie o competentă inițiere într-o manieră modernă de a vedea istoria și de a o scrie, ceea ce îi asigură din capul locului succesul la cititorul interesat de soarta cercetării istorice. (Alexandru Duțu, **Dimensiunea umană a istoriei,** Editura Meridiane, 1987).

■ Proza poeților întotdeauna un unghi interesant de abordare a realității sau chiar a prozei. Cartea de proze a lui Constantin Abăluță, **A sta în picioare,** satisface și ea condiția dublului interes. Poetul are ca prozator ochiul proaspăt, dar și o fantezie pe care exercițiul poeziei i-a consolidat-o. Nu întîmplător ultimele cincizeci de pagini cuprind o fantezie SF : **Ultimele știri din planeta simetrică,** care ne descoperă la C. Abăluță și interesul pentru speciile dramatice. Alt titlu, **Requiem,** este subintitulat poem dramatic. Mai multe **Mișcări** încearcă să fixeze cu mijloacele instantaneului imprejurări stranii sau absurde. Ciclul **Sticla din holul blocului,** scrisă într-un registru realist, cultivă insolitul de situații cu note care amintesc de universul prozelor și dramelor lui Ion Băieșu. Ipostaza în care apare Constantin Abăluță în **A sta în picioare** este pe cît de copioasă, pe atît de promițătoare. (Constantin Abăluță, **A sta în picioare,** Editura Cartea Românească, 1987).

■ **G. Călinescu și contemporanii săi** (Corespondență primită), ediție îngrijită de Nicolae Mecu, a ajuns la volumul doi. Volumul doi strînge la un loc un mănunchi de variate corespondențe, care arată nu numai căror feluri de solicitări era supus G. Călinescu, dar și arta în care personalitatea marelui istoric literar constituia un reper activ. Sînt în acest volum scrisori de la mulți scriitori, precum : Magda Isanos, Al. Lascarov-Moldovanu, Constantin Kirițescu, E. Lovinescu, Al. Marcu, G. Mărgărit, Simion Mehedinți, Ion Minulescu, G. Murnu, Dinu Nicodim, Ramiro Ortiz, Ovidiu Papadima, I. Peltz, Perpessicius, Camil Petrescu, Al. Philippide, Dinu Pillat, Veronica Porumbacu ș.a., listă care vorbește de la sine despre interesul pe care-l prezintă acest volum. Se află și aici un stoc important de corespondență trimisă de G. Ivașcu conducătorului **Jurnalului literar.** Nicolae Mecu asigură prin volumele de corespondență legate de numele lui G. Călinescu instrumentele de lucru ale viitoarei biografii sau monografii G. Călinescu, scoasă din documente. **(G. Călinescu și contemporanii săi,** Editura Minerva, 1987).

■ Semnalăm apariția încă unui volum din seria **Eminesciana** susținută de Editura Junimea din Iași. El se numește **Mihai Eminescu, Interpretări** și este semnat de Mihai Drăgan, coordonatorul acestei utile colecții. Este cel de al 40-lea titlu al **Colecției Eminesciana,** care e departe de a fi epuizat șirul de titluri pe care teoretic le poate cuprinde. Numeroase alte titluri și pagini își așteptă intrarea între coperțile căutatei și omagialei colecții pe care editura ieșeană a dedicat-o marelui poet. **Interpretările** lui Mihai Drăgan mențin contactul cititorului cu substanța fascinantă a poeziei eminesciene.

„Limba literară actuală"

Urmare din pag. 1

Limba literară actuală nu este altă limbă decît cea din secolele precedente. Ba trebuie să spunem, fără ezitare, că ea este de fapt limba primelor texte scrise românește, amplificată și îmbunătățită în permanență. O limbă actuală, fără legătură cu cea de pînă ieri, este o ficțiune. Așa cum Dunărea este numai una, de la izvoare pînă la Sulina, unde își „pierde" și numele și apa în mare, cu observația că la Brăila și la Galați nu mai „seamănă" cu cea din Pădurea Neagră, tot așa limba literară de după Eminescu, Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Bacovia este, oricît ar părea de curios, aceeași cu a cronicarilor ori cu a lui Varlaam și Dosoftei. Și într-o epocă și în altele ea a servit la comunicarea între oameni, iar creșterea ei a dus, cum nici nu era posibil altfel, la creșterea corăbiilor ce se leagănă pe valurile ei.

Nu știu de ce experiență didactică dispune Grigore Sorescu și în ce măsură ideile din articolul de la care am plecat, în această dezbatere, se reflectă în lecțiile sale, la clasă. Ar putea, oare, să ne propună niște manuale în care să nu mai fie incluși scriitorii pomeniți, incriminați de el, să concretizeze ce a formulat, foarte vag, în cuvintele : „Sînt necesare opere care, păstrînd dimensiunile etice și patriotice, să oglindească limba literară actuală." ? Ne-ar interesa două, trei fragmente care reprezintă această limbă cum o vede Grigore Sorescu.

Întorcîndu-ne la ideea de bază, exprimată în articol, vom spune că o bucată literară nu trebuie judecată numai pe deasupra, sub aspectul ei formal, prin impresia pe care o face asupra noastră un cuvînt oarecare. Profesorul trebuie să explice elevilor contextul în care apare cuvîntul respectiv. Școala a avut întotdeauna rostul de a-i sprijini pe elevi nu numai în însușirea unor cunoștințe noi, ci și în îmbogățirea vocabularului de care se folosesc. Și lucrul acesta nu poate fi făcut mai bine decît prin lectură. Scriitorii adevărați nu recurg la anumite cuvinte rare din simplu capriciu ; toate acestea au un rost în scrisul lor. Iată, Agîrbiceanu, spre exemplu. Este, printre ardeleni, cel mai legat de provincia natală. A trăit o bună parte din viață la țară și eroii lui, în marea lor majoritate, sînt de proveniență rurală. El nu putea scrie fără să recurgă la elemente regionale, care conferă cărților lui „realismul" cel mai autentic. Oricît ar părea unora de dificil, trebuit să ne bucurăm că a scris așa. Ba putem spune că, dacă el n-ar fi existat, ar fi trebuit să-l inventăm. Lumea cărților lui n-o mai întîlnim nicăieri, aidoma. Să-i scoatem pe Creangă și pe Sadoveanu din manuale ? Să renunțăm la fragmentul din **Viața lui Ștefan cel Mare,** de Nicolae Iorga ? Dar aceasta înseamnă să renunțăm în mod deliberat la modelarea sufletului și conștiinței elevilor noștri. Cu ce am putea înlocui **Amintirile** lui Creangă, cîștigînd și în însușirea limbii și în educație ? Dar pe **Domnu' Trandafir** ? Să nu știe un profesor de limba română că **Viața lui Ștefan cel Mare** era citită în grupuri anume alcătuite de țărani, în Transilvania și Bucovina din Austria de ieri, încă de la 1904, data apariției ei, și continuă să fie căutată de cititori dintre cei mai modești, care nu formulează nici o rezervă asupra limbii în care este scrisă ? Cum s-o luăm din mîna elevilor și ce să le dăm în schimb ? Țin minte că în vremea în care eu însumi eram elev, în urma lecturii unui asemenea fragment, ni se recomanda să citim cartea întreagă și, de cele mai multe ori, eram puși să facem o prezentare a ei în scris.

Dar să admitem că o asemenea cerință, care îmi aduce aminte de procedee curente în deceniul al VI-lea — necunoscute poate tînărului Grigore Sorescu — ar căpăta confirmare și am renunța la scriitorii „incriminați". În literatura actuală nu există arhaisme și regionalisme ? Nu au elemente regionale Marin Preda sau Fănuș Neagu ? Ce facem cu ei ? Nu-i mai introducem în manuale ? Ce facem cu poetul Ioan Alexandru, ale cărui **Imne** nu pot fi imaginate fără arhaisme și regionalisme ? Chiar poeții, ca să vorbim numai despre ei, care atît prin subiectele tratate cît și prin mediul în care s-au format, s-ar părea că nu au comun nimic cu lumea de ieri sau cu cea a satului, recurg din cînd în cînd la arhaism și la regionalism. Este cazul, printre alții, al lui Lucian Blaga, al lui George Bacovia și chiar al Anei Blandiana. Nu mai vorbim de Ion Pillat, cel mai cult poet al vremii, alături de Al. Philippide, ori de V. Voiculescu. Cel dintîi, inspirat din folclor, ne lasă uneori să vedem, dintr-un singur element de vocabular, din ce zonă geografică și-a luat subiectul unei poezii, iar Vasile Voiculescu, acest Creangă al poeziei, nici nu poate fi înțeles, întocmai ca George Coșbuc, pe alt plan, dacă nu-l raportăm la limba vorbită.

Ca să se vadă, cît mai bine, rostul bucăților de lectură, variate atît sub aspectul conținutului cît și sub cel al vocabularului, și, în același timp, să se înțeleagă și obligația profesorului de a explica, zilnic, cuvintele necunoscute de elevi, am recurs la un test special. Am luat din textul lui Sorescu zece neologisme, pe care ar fi de dorit să le cunoască toți elevii, din moment ce ele aparțin vocabularului limbii române literare actuale. M-am adresat elevilor din cinci clase diferite (V, VI, VIII, IX, X), de la două școli din Iași, și concluzia la care am ajuns, în urma constatărilor făcute, nu este deloc încurajatoare.

Cum a recunoscut autorul articolului, singur, cititorii din școli (și nu numai ei !) întîmpină, în înțelegerea neologismelor, aceleași dificultăți ca și în însușirea arhaismelor și a regionalismelor. Majoritatea cuvintelor la care ne-am oprit sînt absolut necunoscute unui mare număr de elevi. În orice caz, ei nu par deloc mai familiarizați cu neologismele decît cu elementele vechi sau cu cele populare și regionale. Într-o singură clasă (a VIII-a !), un singur cuvînt **(frapant !)** le-a fost cunoscut tuturor elevilor. Dar aceleași cuvînt s-a dovedit a le fi absolut necunoscut celor 35 de elevi dintr-o clasă a IX-a (profil industrial !) cum necunoscute le-au rămas acelorași elevi cuvintele **activiză, afect, inoportun, vehiculă.**

Cuvintele cele mai cunoscute elevilor, din toate cele cinci clase puse la încercare, s-au dovedit a fi **lectură** și **simultan.**

În concluzie vom spune că selectarea bucăților de lectură, pe care le punem la dispoziția elevilor, nu trebuie făcută, în primul rînd, pe baza vocabularului, a cuvintelor presupuse ca necunoscute de elevi, ci ținînd seama de valoarea lor artistică și educativă. O poezie de Ion Barbu, chiar conținînd numai cuvinte cunoscute de toți elevii, pune probleme mai multe și mai dificile decît una a lui George Coșbuc și, în consecință, nu o vom include în sumarul manualelor destinate claselor mici. Dar, pe de altă parte, nu este recomandabil să omitem din programa analitică scriitori fără a căror contribuție literatura națională ne-ar apărea sărăcită. Dintre orele de limba română au fost, totdeauna, cîteva și trebuie să fie și în viitor la fel, consacrate explicării de cuvinte. Ca elev, îmi aduc aminte, aveam caiet de cuvinte nu numai la latină și la franceză, ci și la limba română, că mă foloseam, pentru explicarea lor, de dicționare, ca în cazul limbilor străine. Cînd am întîlnit, prima dată, cuvîntul **brîncă,** pentru mină, el ne-a fost alăturat de un verb, **îmbrînci,** și, în felul acesta, n-aveam să-l mai uităm niciodată.

Grigore Sorescu a tulburat apele într-un domeniu dintre cele mai delicate și ne face să presupunem că toate rezervele pe care le-a formulat sînt mai mult ale profesorului decît ale elevilor. N-am întîlnit vreun elev care să nu se arate entuziasmat de năstrușniciile lui Nică a lui Ștefan a Petrii. Dar am văzut pe unii care, după citirea Odiseei, dupa traducerea, în proză, a lui Lovinescu, să ceară să li se dea și Iliada, pe care au asimilat-o, împotriva numeroaselor arhaisme și regionalisme la care a recurs traducătorul George Murnu. La fel s-au întîmplat lucrurile cu **Țiganiada** lui I. Budai-Deleanu și cu nuvela **Alexandru Lăpușneanu,** a lui Negruzzi. O anchetă printre elevii din diverse regiuni ale țării ar confirma, sînt sigur, toate afirmațiile mele de mai sus.

CELE MAI FRUMOASE POEZII

Un continent ascuns

La doi ani după trecerea în neființă a celui care a fost irepetabilul Grigore Hagiu, poet de nobilă stirpe, în colecția „Cele mai frumoase poezii" a Editurii „Albatros" a apărut volumul „Poeme", antologie care are — cum ne avertizează o notă a redacției — ca punct de plecare un manuscris al autorului căruia i-au fost adăugate poeme din volumul postum „Zilele, vîrstele, anii" (Editura „Eminescu", 1985) și o serie de inedite, cuprinzînd și un ciclu compact, intitulat „1907 — Epopeea țărănească". Poeziile, selectate din volumele cel mai semnificative, alcătuiesc portretul exemplar al unui scriitor pentru care versul a însemnat nu doar modalitate de transcriere a unei sensibilități acute ci mod de existență plin, dramatic, unic spațiu în care poetul își regăsește imaginea adevărată, netrucată de avatarurile existenței. Marele său prieten, Fănuș Neagu, intuiește acest adevăr în prefața antologiei și ni-l comunică, mirat, în stilul său inevitabil. „Era un lujer de pasăre zburînd vertical, era atitudinea cea mai veselă în fața vieții, pe care niciodată n-a mințit-o sau n-a desmințit-o. Ca să observ acum, uimit, că își avea și el «clipa din clipă» cînd se înăbușea". Pentru Grigore Hagiu poezia reprezintă „continentele ascunse" ale ființei, ce pot fi revelate doar în intimitatea dureroasă a scrisului, compensînd astfel sau, mai exact spus, justificînd astfel jovialitatea comportamentală. Uriașa încredere pe care poetul o investește în actul poetic constituie una dintre temele fixe ale universului său liric, ce își găsește de fiecare dată expresia fericită. Iată o „Artă poetică" din 1965 definitorie pentru credința poetului în capacitatea poeziei de a ipostazia misterul lumii și al ființei și de a izbăvi prin resurecție : „aceste păsări cresc din mine / la început au numai ciocul ascuțit, / mă devorează încet pe dinăuntru / fiece izbitură în carnea mea / le-adaugă o pană la aripă // împădurit de păsări albe sînt / acum, ai zice, vor zbura / și va rămîne-n urma / prelungii lor ninsori inverse / cu țipetele asurzitoare / o insulă de calcar singuratică // dar nu se pot de mine despărți / sînt unica lor hrană / și cît mai am un fir de sînge / le simt făcîndu-și cuibul pentru pui / născînd în umbra celui ce le-a fost / ciudată vegetație legănătoare // cînd nu mai sînt și ele se prefac în scrum să mă renască din cenușă / astfel ne tot distrugem și ne naștem reciproc / atît de repede și plin de dragoste / încît și eu și ele și cenușa / părem o întreită împietrire a lumii".

În aceeași zonă a stabilității cîștigate în urma unor confruntări esențiale, presupunînd combustii interioare teribile, se află tema erotică, ale cărei reprezentări configurează un spațiu securizant, refugiul în calea temporalității agresive. În viziunea lui Grigore Hagiu universul se umanizează prin eros, impulsul se metamorfozează în puritate deplină, timpul capătă sens și poate fi supus prin integrare în anotimp. Includerea erosului în mecanica **celest-terestru** este un act de cunoaștere poetică a universului și deopotrivă o tentativă de exorcizare a răului care-și află în poezia lui Grigore Hagiu metafore încăpătoare, singulare în poezia română contemporană. Versul are o tonalitate ciudată, o modernitate aparte, denotînd, în același timp, originalitatea inspirației și inteligență în construcția întregului poem. De la abstract și indecis (interogativ) poemul coboară în concret și senzual pentru ca apoi să se înalțe iarăși, de astă dată în imperiul sferelor ginditoare, monade conținînd concretul și abstractul în proporții indiscernabile. Sentimentul este acela al unei profunzimi greu de tradus, sesizabile dar evanescente, dobîndite din experiența biruită de gînd : „Și ce se pierde din noi / ce se duce și unde / mișcînd cadrane mari stelare / necunoscîndu-ne apoi // ardem de vii în cazanele / propriilor noastre trupuri / doar fumul ce-l urcăm / mai poate să mențină chipul / acelei rugi care am fost / izbindu-ne de întuneric oasele // sudarea trupurilor noastre / cînd facem dragoste / spre cerul iernii se evaporă / și-n spații siderale cu frigul întîlnindu-se / recade pe pămînt / și nu-i decît această mînă de zăpadă / albindu-ne fereastra" **(Fereastra albă)**.

Majoritatea poemelor incluse în volum este însă expresia efortului de definire și redefinire a eului liric, de izolare și ipostaziere a propriei identități, amenințate de presiunea timpului și de agresivitatea lumii obiectuale. Dacă în volumele „Continentele ascunse", „Sfera ginditoare", „Spațiile somnului", „Nostalgica triadă", starea din care se încearcă aproximarea lirică a cosmosului interior este aceea de somn și vis, iar viziunile generate de ea, fără să fie reverii blînde, nu sînt nici imagini de coșmar păstrîndu-se în granițele extazului, odată cu „Miazănoaptea miresmelor", regimul metaforei se schimbă, abundă simbolurile catamorfe, visarea devine coșmar, realul își dezvăluie înfățișări teribile, conștiința limitelor tulbură echilibrul ființei, c livrează deznădejdii. Grigore Hagiu scrie acum una dintre cele mai puternice poezii ale spaimei de neant, căci fiorul thanatic dobîndește corporalitate în rețeaua metaforelor obsedante. Un fragment din poemul „Nu-mi spuneți mie / pe mine nu mă amăgiți" dă măsura întreagă a forței poetului de a imagina în registru macabru. Viziunea coșmarească de aici nu se constituie însă doar prin alăturarea de imagini spăimoase ale degradării biologice, nu transcrie doar un delir al simțurilor dereglate, în manieră surrealistă. Poezia lui Grigore Hagiu nu se desparte niciodată definitiv de idee, care ordonează materia poetică în vederea unui sens. În poemul amintit, confruntarea cu limita pe care o reprezintă momentul trecerii în neființă, în fond trăirea în imaginar a propriei morți, capătă sensul conștientizării paroxistice, prin înaintare în existență, a pierderii inocenței originare : „și treci prin fața proaspetelor / noi morminte / curentat de amintire / scuturat de spasme / cu cuțitu-ntre măsele / și în dreptul nemuritului de tot / cel îngropat cu o oră în urmă / și vezi un duhnet negru răsărind / un pumn de greieri colcăind fără picioare / o ceașcă grea de zeț întoarsă / rinjitor / cleios / și tu să urli / mai trăiește încă / mai trăiește / abia în clipa asta va muri / în lutul galben riciind / cu ghiarele crescute aspru despicate-n patru // m-aș afuma cu două candele la subțiori / sau șarpe mare / cu mumia unui faraon în burtă / mistuind milenii / m-aș retrage-n umbră / la potcoava catedralei / cum în zadar se îmbălau fecioarele / în scalda celor mai scîrnavi leproși în trupurile albe să storcească / să încuie / să pună capăt simțului ucigător / dar unde-s prea frumoasele / unde-i nevinovăția noastră". Radiografia minuțioasă a spaimei de neființă se continuă în volumele „Descintece de gravitație" și „Fantastica pădure", chiar dacă acesta din urmă are ca punct de pornire cutremurul din 1977. Căci nimic nu rămîne aici circumstanțial, totul se transfigurează în viziune poetică, eschatologică. Alternarea secvențelor terifiante cu nostalgia rememorării creează un răgaz necesar pentru a suporta cavalcada figurilor spaimei. Poezia lui Grigore Hagiu refuză retorismul, scenariul fiind expresia directă (e un fel de a spune) a unui dezechilibru lăuntric, rezultat în urma confruntării eului cu lumea. În această ecuație, evenimentul (istoric, natural, personal) nu capătă semnificație decît prin asumarea sa totală, prin identificarea cu sinele. De aceea, nici o clipă această poezie nu este descripție exterioară profesionalizată, ci vibrație interioară capabilă să determine intrarea în rezonanță. Poemele din ultimele volume și ineditele au ca notă diferențiatoare lirismul resemnării filozofice, asumate ca act repetitiv al unei metafizici universale. Din acest punct de vedere, abordarea formei fixe a sonetului este departe de a fi doar demonstrarea virtuozității tehnice și semnifică în plan filozofic acceptarea condiționării și în fond a condiției umane : „prisosul de îngîndurare / care ți se mai cuvine / mi se micșorează oasele / strînse pe șuruburi dureros de fine // privelești păcate bucurii / înlăuntrul lor de sine / invizibilă minune / altfel de a fi / / o mai mărunt-ngreunare / și nevăzută-ngemănare / în cosmosul mărunt și greu și-afund // la pîndă-n luminoasa lor surpare / plăpîndă aburoasă trecătoare / o pată neagră printre stele sînt". **(Materie grea)**.

Valentin F. Mihăescu

Ora maturității

Așa cum tezei îi urmează antiteza, creației îi urmează critica ei. Din ele se naște sinteza. Un scriitor obligat să se antologheze intră în etapa antitezei. El trebuie să aleagă și să renunțe. Este un exercițiu critic, pentru că din el va apare, la sfîrșit, o fizionomie : aceasta e sinteza. Antologiile de autor reprezintă toate acest efort. Două sînt mai ales colecțiile care impun scriitorilor rigoarea selecției, o privire retroactivă și critică totodată : **Biblioteca pentru toți** și mai ales **Cele mai frumoase poezii.** O vreme, lîngă ele a stat și seria **Hyperion.** Fiecare poet, constrins de limitele fizice ale numărului de pagini, trebuie să intre în durerosul proces al despărțirii de o parte a propriei sale creații. O despărțire din care să rezulte totuși o imagine întreagă. Selecția din **Măreția frigului** poate să nu ne satisfacă, dar este o selecție de Nichita Stănescu, **Turmele soarelui** putea să cuprindă și alte poezii, dar sumarul aparține chiar autorului : Tudor George. Cărți de referință.

Interesul maxim pe care-l prezintă aceste cărți regizate mai ales de scriitori vine din acceptarea exigentelor unui sumar restrins. La ora bilantului, scriitorul dă de o parte unele și alege altele : toate vorbesc în numele lui, dar alesele mai mult decît altele. **Cele mai frumoase poezii** este o serie de autor în care recent și-au făcut debutul de regizori ai propriei creații Grigore Hagiu, Petre Stoica, Cezar Ivănescu, Ioanid Romanescu, Mircea Ciobanu. Sînt cărți prin care vorbește o generație la ora maturității.

Poeta bifrons

Ca zeul Ianus Cezar Ivănescu este un **poeta bifrons :** un chip al poeziei sale este suav, fragil, pur, muzical, celălalt aprig chinuit, cutreierat de demoni, vinovat, sarcastic, coșmaresc, impitoaiabil. **Fragmente din Muzeon,** volumul selectiv din 1982, oglindea mai ales latura orfic-incantatorie a lirismului său, în timp ce **Rod,** antologia poetică din 1985 reflectă ipostaza lui valpurgică. S-a discutat mult și cu îndreptățire despre principiile muzical-componistice ce structurează poezia lui Cezar Ivănescu, fapt întru totul verificabil în **Fragmente din Muzeon,** dar mai puțin valabil în ultima sa carte. Autorul și-a ordonat materia parcă, polemic, versul librismul fiind predominant, muzica internă și muzicalitatea exterioară a textului trecînd pe planul doi. Poemele înmănunchiate în **Rod,** emană, majoritatea, o frumusețe înspăimîntată și înspăimîntătoare. Lor nu le-aș căuta un analogon muzical, ci mai degrabă un echivalent plastic în **Capriciile** lui Goya. Vorbesc de o echivalență și în nici un caz de identitate. În acest sens pot să afirm că în citeva din poemele vizionare ale lui Cezar Ivănescu întîlnim un sarcasm fantast și carnavalesc ca de pildă în faimoasele „capricii" goyești, **Ia van desplumados, Qual la descanonan !, Nohubo remedio** sau **Devota profesion.** Am să citez unul din textele ce poartă titlul de **Turn :** „Fața mea supusă la cite n-a fost, peste zi, / ca untdelemnul au curs pe ea / vorbe, risete și plînsete, noaptе te invoc ! / vin acasă și cînd toți dorm / mă trezesc în fața mesei și-a hîrtiei albe : / blîndă hîrtie, tu-mi ești ca o mască / pe care o scot de pe față / și pe spatele căreia îmi scriu viața, / curată mască, tu nu spui nimic, / degeaba fața galbenă de încordare ! / zic o vorbă : între perfecțiunea vieții / și a morții un vierme cît un cal sălta, / între perfecțiunea vieții și a morții / un vierme cît un cal mișca, și-apoi tac... / acest cîntec nu e altceva decît / o întrunire de voci care mă apasă !"

Poetul lucrează, cum s-a observat, cu mari alegorii în gustul imaginarului medieval, mai exact, aș spune pe urmele lui Worringer, de un **expresionism medieval,** dar sub ele se citește o încordare și o suferință existențiaiă ieșite din comun. Poezia și poetul însuși, ca f'ință ginditoare și estetică sînt „rodul" unei **stări de agon,** de dureroasă conștiință a tragismului ontic al destinului uman : „suferințe mari se făcură / de cum am ieșit din tine, ca un ochi din orbită, / toată căldura soarelui / menită fu să mă usuce... ! / lum' nevăzute cream / în tipe însăți născindu-mă, / pin ne-am fi pierdut într-o măsură ușoară / pe care viermii-ar fi mîntuit-o cu umbra, // convulsii de spaimă în mine-ai stirnit / și în lume suferințeie mari se făcură ; / iubirea-n călcîi atingîndu-mă / mă umplu doborindu-mă cu ochii-n țărînă ! / mamă, îți zic, vino acasă / și mingiie-mi într-o mie de nopți, pline, / fiece deget și ochi / și-adierile viorii ale morții !" **(Rod).** Impactul liricii lui Cezar Ivănescu nu rezultă numai din natura muzicală a discursului poetic, și cel mai puțin în acest volum, ci și dintr-o răscolitoare și insolită ontologie thanatică. Rareori am întîlnit o asemenea dorință de a pătrunde și a trăi, aproape visceral, intimitatea senzațiilor thanatice. Și alte embleme, nume, figuri alegorice populează universul său, Ario Paradis, Mil, Raz, Ezo, Or, Potirul, Vremea, Steaua, Turnul Palid, Turnul Unghiului etc., semne, pe de o parte, ale unui soi de medievism atemporal, învederat de obsesia și spaimele funebre, ca și de **pingărirea** și **adorația corpului.** Sînt absolut singulare, în poezia de azi, fervoarea și intensitatea cu care poetul — ca personaj al textului — trăiește suferința și bucuria cărnii, puritatea și maculare ei ; sentimente și senzații spiritualizate, transpuse în termeni morali și în același timp corporali, cum numai marii devoți și sublimi păcătoși ai lumii medievale puteau să o facă : „! nu-și uită carnea tiparul ei ciudat / veșnice creștete umede se-ndeasă spre mine, / ca o pasăre deasupra unei oștiri le văd foind și mă sperii. / nu-și uită carnea tiparul ei ciudat ! / ! nici-un rege al înțelepciunii n-o pipăie / ci mîini brutale ca satirul. eu / stau la marginea speței mele / și cu durere-mi privesc / părțile rușinoase — ale trupului ; / și ca un lăudăros / imploratia mi-o îndrept / spre pilpiirile capului meu galben : // o, amintește-ți cît de puțin, / cum arăta tiparul / acelui vas ușor / în care rodul mi-l purtam surizător !" **(Rod).** Este interesant că nici limbajul, nici formele imaginarului nu sînt atît de virulente și terifice încît să explice, în întregime, impresia de — repet — înspăimîntătoare **frumusețe a poemelor lui** Cezar Ivănescu. Bestiarul teratologic (viermele, guzganul, cîrtița etc.), cuvintele și sintagmele „fioroase" („gîvane roșii", „cheaguri groțoase de sînge", „convulsii de spaimă", „lepros", „buză roșie și vînătă" etc.) sau apostrofele de ecleziast sînt, în ultimă instanță, **semne** și nu cauze. De altfel, figurația apocaliptică, să-i spun așa, este contrabalansată și în parte atenuată de un alt „limbaj", al purității și fragilității („crin", „roze", „mamă feciorelnică", „sicriu de nufăr", „untdelemn curat", „ied", „lebădă"). Sau poate tocmai îngemănarea celor două registre să nască acest efect ciudat, baroc, de expresie a „iregularului". Și totuși nu este suficient. Poezia sa trece dincolo de limbaj, într-o zonă a **substanțialității metafizice** în care puțini pătrund, și odată ajunși în apropierea acestui numen insuportabil, tragic-luminos, și mai puțini rămîn. Cezar Ivănescu, unul dintre cei mai importanți lirici români contemporani, este dintre acești aleși.

Paul Dugneanu

Chemarea orfismului

Apariția, în colecția „Cele mai frumoase poezii" (a Editurii „Albatros") a unei selecții din poezia lui Ioanid Romanescu dă putința unei examinări mai aplicate decît se putea face înainte, ajutată și de o altă culegere cu aspect antologic, „Demonul" (col. „Hiperyon), Ed. „Cartea Românească", 1982). Sînt semne că avem de-a face cu niște recapitulări, foarte necesare din toate punctele de vedere, căci poetul se află la punctul cel mai de sus al creației și nu se mai pot întrevedea, de aici înainte, modificări substanțiale.

Șovăielnică, nu însă și în imagistică, la începuturi („Singurătatea în doi", 1986, „Presiunea luminii" — 1986), lirica lui Ioanid Romanescu (n. 4 oct. 1937 la Voinești-Iași) a evoluat cite un soi de vitalism de aspect superficial unanimist („Aberații comatice", 1969, „Baia de nor", 1973, „Poet al uriașilor", 1973, „Lavă", 1974) spre a distila treptat totul, odată cu „Paradisul" (1975), „Energia visului" (1977) și „Trandafirul sălbatic (1978) în direcția unui neo-romantism mai ușor de întrevăzut acum decît înainte și care este, fără de îndoială, fundamental.

Spirit moldav și sentimental, poetul e în esența ireductibilă un eminescian și întruchipează o compoziție unde **witz**-ul germanic și armoniile trace se întrepătrund în propoziții indefinite deși e fapt sigur că, înainte de toate, spiritul prețuiește muzicalitatea, proporțiile, „paradisul" soporific. Însă la o repede ochire, lirica lui Ioanid Romanescu se înfățișa în chipul unei incontinente ironii dezlegate de spiritualitate și năzuind către un soi de șansonete în gust macabru, precum acelea ale lui Jehan Rictus, Tristan Corbière și Jules Laforgue, cultivind ceea ce rămăsese, în poetica simbolismului de „poètes maudits", din substanța romantică predecesoare. Acest Sărman Dionis, cugetînd în deplină mizerie și vociferînd pe tonuri înalte, vădind o iritabilitate de nemîntuit, dădea semne, cu toate acestea, că ascunde o dramă și a pune cultul ironiei în seama unui spirit ricanator și cu o înțelegere răutăcioasă a lumii nu explică decît părți ale unei psihologii de creație. E aci mai degrabă o sforțare exorcistică, năzuind prin experiența destrămării la o restaurație a unui principiu ordonator și e în afara îndoielii că lirismul ironic dovedește un proces de clarificare și nu este negație pură.

Poetul avea ca exemplu de romantism esențial pe Eminescu și-l valorifică într-un chip izbitor în formulă și în ritmuri.

O „glosă", de asemenea în spirit eminescian, arată și aceasta punctul liric inițial, substanța fundamentală : „Pînă departe orb / vedeam ceea ce alții / nici nu-și închipuiau / că se petrece / numeam abia / ultimul sens al cuvintului / pe care-l gîndisem".

Este un lirism de „văzător", inspăimîntat de „răotățile" lumii abătute asupra lui și este de acum înțeles că, în stratul cel mai adînc, poezia lui Ioanid Romanescu decurge dintr-o intuiție a străvechimii. Aceasta și nu umorul negru rămîne fundamentală, remarcabilă fiind aici puterea lirică de a reconstitui o civilizație esențială și imemorială, ale cărei reverberații au pătrundere celulară. Poetul invocă, astfel, poporul boreal, întruchipînd o armonie lăuntrică, viețuitor într-un fel de contemplație considerată îndeobște a fi asiatică deși este de găsit într-un vast spațiu indo-european : „Stau în centrul meu, fiece rază o lespede / cu zgomot infernal pe care numai eu îl aud / decît tăcerea mai grea cade în nordul obiectelor / noaptea lor boreală în care supraviețuiesc". Această dezlegare a ochiului lăuntric, aflat în corespundere cu armonia originară și amintind, esteticește, de expresionism, dă altfel de reprezentări decît aceea curente asupra universului și sînt de văzut aici ipoteza asiatică a golurilor creatoare, realitatea metafizică de caracter muzical, orfică și originară totodată. O astfel de mitologie, asiată și mediteraneeană (evocind pe Osiris, pe Baal) e prezentă într-un poem memorabil „Demonul", după cum Vallhala (unde aluzia are obiectiv germanic) imaginea universului, înfățișat ca un ciorchine de lumi, e de regăsit la indieni. Nu doar orfică trebuie socotită aici și doctrina lirică a metempsihozei, comunicată într-un idiom înflorat și pigmentat cu sugestie scientistă însă de formulă fundamental indo-europeană, detectabilă în mediile de civilizație care practică ritul incinerației.

Acest amestec aparent de mitologii trebuie înțeles în accepțiunea lui autohtonă, care este tracică și dacă poetul se slujește de o figurație cu legătură, de pildă, hindusă, aceasta se explică prin coexistența arhaică a unei civilizații de substrat, detectabilă de la Carpați și pînă pe Gange. E de observat, de altfel, că interesul românilor pentru hinduism se explică printr-o predispoziție constitutivă, cu origini imemoriale și nu e, cum se zice îndeobște, „influență". Esențială e, de aceea, dimensiunea orfică ilustrînd forma carpatică și danubiană a unui spirit ascet, izbitoare prin imaginea memorabilă a norului universal, ținînd astrele într-însul ca într-o plasă : „Mai surd izbește norul cu astrele în plasă / destinul altui cer / o muzică se minte și alta nord apasă / un craniu sare masca și altul il măsoară / e o succesiune de gol în univers / plingind pînă la muzica fecioară". Orfică, deși trecută în civilizația elină și de acolo în Renașterea europeană și mai încoace, către noi, este și ideea de „secțiune de aur", invocată de Ioanid Romanescu într-o poemă unde e utilizată denumirea ei modernă („Șirul lui Fibonacci"). Pretutindeni e prezentă această abstragere într-un principiu universal precum în acest fragment din „Demonul" : „Ori incotro te afli, asupra noastră / pînă și tăcerea ta luminează mai mult / decît imnurile care străbat Universul / capete abia prăbușite surid împăcate / încă ascultînd vocea ta inconfundabilă", arătînd o mitologie animistă și hilozoistă de esența vechimii : „Tăcere a milioane de porți închise / dăruiește iluzii puternice singurătății / aprinde memoria fiilor tăi / înainte ca ei să se nască / retează cu grijă / arborii în care dorm hamadriadele / închide-mă încă o dată în lăuntrul / ființei care sînt, să nu mai știu ce sînt / și luminează astfel pentru totdeauna / pînă departe clipa morții mele". Este în afara îndoielii că aglomerările în gust convulsiv, urieșenia urită întîmpinată, de altfel, cu ironie, nu erau decît o imagine de Ramayană degradată ; poetul rămîne în chip fundamental un orfic, năzuind la contemplație căci Orfeu nu inventează ci revelează o potrivire obiectivă și muzicală a lumilor infinite, adunîndu-le în unitate printr-o sforțare cu încheiere tragică. Abia cu „Orpheus" (1986) lirica lui Ioanid Romanescu își dezvăluie, de altfel, stratul ireductibil.

Artur Silvestri

O „mitologie umilă"

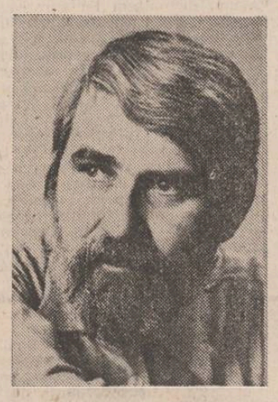

Încă de la debut („Poeme", 1957) Petre Stoica și-a conturat, din mărunțele elemente ale banalului cotidian, un univers liric original în care critica a văzut o reacție față de formele convenționalismului retoric. Făcînd parte din mișcarea înnoitoare declanșată la finele anilor '50 de gruparea poetică a revistei clujene **Steaua,** autorul și-a asumat o formulă lirică insolită pentru acea vreme, formulă care a devenit cu timpul un reper valoros în poezia noastră contemporană. Petre Stoica probează de trei decenii virtuțile expresive ale spațiului cotidian, făcînd un lirism cu program „antimetafizic" și anticalofil. Aducînd în planul poeziei obiecte derizorii și întîmplări anodine autorul este de fapt în căutarea unei expresivități mai extinse a realului. Deposedat de idealitate, cîmpul său poetic e unul al concreteței brute, comunicînd „transcendența goală" amintită de H. Friedrich în celebrul său tratat despre lirica modernă. Desigur, atitudinea autorului trebuie văzută nu ca o frondă ci ca o încercare benefică de democratizare a mijloacelor artistice (Arghezi a procedat similar cu cîteva decenii în urmă) ; evitînd marile teme, Petre Stoica și-a construit o „mitologie umilă" din fapte banale decupate din existența de zi cu zi, folosind mai totdeauna un comentariu ironic împins pînă la **sarcasm.** Fazele „realismului" său pot fi observate în cuprinsul antologiei „Suvenir" — apărută recent în colecția „Cele mai frumoase poezii" (cu o prefață de Gheorghe Grigurcu) antologie care demonstrează printre altele omogenitatea întregii creații pînă acum a autorului. „Primele volume, „Pietre kilometrice" (1963) și „Miracole" (1966) au un substrat biografic, lumea copilăriei este retrăită cu savoare, mai plutește încă un abur fabulos, idealizant peste întîmplările de altă dată petrecute în Banatul natal : „Minjiți pe obraz cu boabe de bozii, / ne cățărăm pe grilajul ruginit / de unde privim sărbătoarea din curte / pe masa așezată printre dalii înalte / paharele și sticlele cu dop de cocean / înconjură gramofonul pictat / cu îngeri zburînd peste cai, / și discul se răsucește repede repede / în aerul toamnei plutesc funigei / porumbeii venind și plecînd sînt explozii albastre". Cu timpul, poezia lui Petre Stoica își asumă un prozaism mai accentuat, devine mai caustică, bazîndu-se pe un soi de „realism în răspăr", cum sesizează unul din comentatorii săi (l-am numit pe Petru Poantă), poetul își cizelează formula „antilirică" în volumele „O casetă cu șerpi" (1970), „Sufletul obiectelor" (1972), „O nuntă de cenușă" (1977), „Un potop de simpatii" (1978). Autorul cultivă o poezie de notație, austeră, abandonînd orice încărcătură retorică, poemele sînt decupaje din realitatea imediată doar rareori îmblînzite.

Lirismul se bazează în genere pe un soi de ambiguitate emoțională, stările sînt la granița dintre tristețe și hilar, dintre melancolie și grotesc, e un risu-plînsu care ajunge uneori pînă la umorul negru. Maniera constă în tehnica aglutinării burlești de întîmplări și obiecte derizorii, poetul și-a alcătuit cu timpul o recuzită inconfundabilă făurindu-și o poză tragi-comică de boem exilat în lumea rurală („sînt un biet poet premiat cu frunze de urzici"), poemele au aspectul unor jurnale de activități zilnice : „Luni am instruit găinile apoi / am cîntărit lumina solară din fiecare ou / marți am semănat morcovi viitoare / cozi de cometă pe cerul bucătăriilor / miercuri am ieșit la plimbare cu iepurii". Poetul e de fapt un orășean bîntuit de anxietăți moderne, el se refugiază terapeutic în spațiul natural consumîndu-și nostalgiile după o arcadie pierdută. S-a vorbit în cazul lui Petre Stoica de o manieră a tehnicii enumerative, poetul nu reformulează simbolic realul, ci îl contabilizează burlesc : „eu / stăpîn al unui finar / al unui creion tocit / al unui răsad de mărar / al unei biciclete fără roți / al unui briceag în formă de pește / al unei monede coclite". Printr-o sintagmă inspirată un critic numea poezia lui Petre Stoica „feerie grotească" datorită amestecului de elemente eterogene într-un spectacol al disonanțelor atent regizate. Spațiul predilect al autorului este lumea sătească, dar un sătesc maculat de reziduurile civilizației moderne, lirismul se consumă parodic în decoruri pestrițe, în locul de graniță unde civilizația orașului și viața patriarhală a satului generează prin hibridare forme grotești aduse pînă-n pragul kitsch-ului, precum în aceste imagini **cine-vérité.** Anticalofilia acestei poezii ascunde o morală acuzatoare, un mesaj ecologic, în volumele mai recente „Prognoza meteorologică" (1981), „Întrebare retorică" (1983), „Numai dulceața porumbeilor" (1985), autorul desfășoară în forme satirice semnele alienării moderne, lirismul devine expresionist : „Mă împiedic de cabluri răsucite ca niște mațe de porc / sar peste un șanț revărsat de mizerii / nu am destulă imaginație să le pot defini / ziua grohăie cicoarea macii mor înainte de a fi / libelulele plutesc pe bălțoace de motorină / unde sunt clasicii literaturii universale ? / au plecat la vînătoare ! / aștept înserarea aștept întîlnirea cu fintîna omului / aș vrea să mă spăl iertați-mi obrăznicia". Dincolo de paradigmele poetice ale realismului, creația lui Petre Stoica impune o viziune morală asupra lumii.

H. Alexandru

Marele scrib

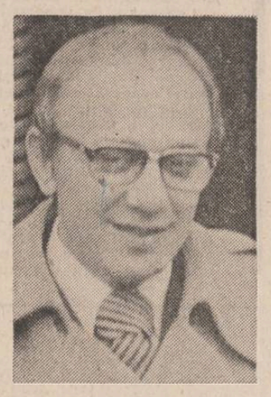

Din stirpea totuși rară la noi a poeților fascinați de lumea pură a intelectului, „neam vestit de artiști al dedalizilor" care i-a mai dat poeziei noastre moderne pe Ion Barbu și Nichita Stănescu, Mircea Ciobanu este spiritul cel mai radical, mai intransigent și mai incoruptibil, veritabil „martir" al lucidității poetice, condamnat la chinul scindării între viziunea abstractă a construcției simbolice — care e idee, înălțare — și „păcatul" imaginii pre-intelectuale a poeziei — care e materie, cădere, dătătoare de pathos creației acestui scriitor aflat azi, cum o dovedesc cele două selecții de autor apărute în ultimii cinci ani — **Patimile** și **Marele scrib** — la deplina maturitate artistică. Există în poezie opere care-și depășesc din capul locului autorul abandonat lor, cît și creatori posedați de himera desăvîrșirii, care-și domină cu prețul unei încordări supraumane opera, torturînd-o și autotorturindu-se („verigi și clești, rețele strînse, lațuri"), ca în anticul și atît de modernul, de la Baudelaire încoace, **Heautontimorumenos** (Cel ce se pedepsește singur).

Ultima sa selecție apărută în colecția „Cele mai frumoase poezii" a Editurii „Albatros", în 1985, acoperă aproape două decenii de obstinată instituire prin limbaj a unui teritoriu liric inconfundabil, greu de străbătut fără o temeinică inițiere în codul său unic. Dificultatea acestei poezii e reală, descifrarea înțelesurilor impune un sistem de lectură pe măsura savantei arhitecturi dedalice imaginate de creator, al cărei sens suprem e însăși taina ontologică a existenței poetice relevate prin cuvinte.

Ermetismul din **Marele scrib** nu e de natură ezoterică, ci ține de complexitatea gîndirii simbolice a poeziei lui Mircea Ciobanu, unde în fiecare reprezentare răsună un acord armonic de simboluri proprii, dînd acel virtej al minții, caracteristic simbolismului înalt, despre care vorbea Huizinga în **Amurgul evului mediu.** Un anume medievalism al autorului a fost deja observat, dar numai în latura sa cavalerească, laică și stilizată, ca în miniatura curților burgunde (armuri, spade, vizieră, lance, pinteni, turniruri, castele, turnuri, scări etc.). Medievală e, însă, la Mircea Ciobanu îndeosebi fervoarea contemplației adevărului, absolutului și a existenței situată în marginea Neantului. Ca la adevărații mistici, nesocotitori de dogmă, sacrul e o absență divină, negație pură ce nu se poate releva în nimic din ceea ce există. Deșertul și prăpastia vin aici din imaginarul Maestrului Eckhart și din cel pascalian, visînd prăbușirea în divinitatea pustie, mereu scindat între rațional și viața suferteească pre-conștientă : „Acolo, la răspintia din piept, / stai, cumpănă, cu spaimă și respiră. // Nimic de-nvins, nimic de lepădat, / doar strigătul : Ci facă-se tăcere ! / Împarte-mă, cum stau crucificat / în aerul de talgere severe, / căci mina stîngă, iată, șovăind / ca dintr-un somn adînc mi se desteaptă ; / amenință spre cer — ori o desmint / miimile de somn din palma dreaptă ?". Imaginile cumpenei, răspintiei, despicării în două, un personal „complex al sfirtecării", ca în supliciul lui Ioan vodă cel Cumplit („De ce nu-ntre cămile ? ca să plec de patru ori spre patru zări apuse") vorbesc în profunzime despre chipul dublu al acestei poezii vegheate de un nobil „complex al spadei", arma emblematică a intelectului. Medievală este și înclinația spre cazuistică venită din idealismul înalt : cărțile de versuri ale lui Mircea Ciobanu, **Imnuri pentru nesomnul cuvintelor, Patimile, Etica, Cele ce sînt,** formează exhaustiva „summa" a motivelor și nucleelor unei ample metafore personale unice, cercetate sub toate unghiurile de gîndirea poetică, de unde nu lipsesc, ca în vestitele tratate **De contemptu mundi,** disprețul față de trup și spaima de agresiunea materiei asupra purității cugetului.

Pornind de la o intuiție fundamentală a universului și de la o obsesie centrală, pe care Mircea Ciobanu le urmărește în nenumărate variante și ipostaze, primele patru cărți impun elementele unei retorici individuale, cu un „lexic" al simbolurilor și o „sintaxă" a metaforelor, a cărei „semantică" parabolică se dovedește deplin împlinită în ultimele două volume — **Versuri** și **Vintul Ahab,** cărți ce marchează, după opinia noastră, o treaptă mai profundă în meandrele drumului către sine al poetului. Creația ultimei perioade reia polifonic temele poeziei anterioare, orchestrîndu-le în urzeala unor vaste viziuni, absolut memorabile, în care lirica lui Mircea Ciobanu rupe parcă digurile asprei discipline formale revărsîndu-se în fastuoase parabole minuțios lucrate. **De profundis, Melissos, Astfel am spus, Poemul dintr-o singură piatră, Anno domini, Scara** sînt poeme unde peisajele sale abstracte — adevărate embleme ale stării de spirit în care elementele și-au pierdut ingenuitatea reveriei materiale participînd, ca la vechii alchimiști, la un complicat cod simbolic al esențelor lumii — s-au transformat în extraordinare tablouri vizionare.

Dimensiunile universului poetic deja constituit, fantastica lui densitate ideatică de unde esteticul nu alungă eticul, dimpotrivă, ca și evoluția impresionantă a expresiei artistice ne îndeamnă să vedem în Mircea Ciobanu pe unul din cei cîțiva poeți importanți ai liricii noastre din acest sfîrșit de mileniu.

Alexandru Condeescu

Poeme de

petre got

Cîntec

N-am avut timp să vă admir, florilor,
N-am avut timp să vă respir, zorilor,
N-am avut timp să te trăiesc, dragoste –
Avea-voi timp cînd fi-voi pajiște ?

Cine dă primește iar,
Cine nu nicicînd nu are ;
Mugurii rizînd apar
Unde-i suflet și sudoare.

Unde-i lacrimă și jar
Se desferecă izvoare –
Negurile duce-s-ar
Într-o nerostită zare !

Veșmînt de fulger și de var,
Ora nu moare, nu mai moare –
Cîntec îmi toarnă în pahar,
Licori de raze, sensuri rare.

Cîntec transilvan

Pămînt stropit cu lacrimi și cu sînge,
Pămînt cu flori de rouă și codri de lumini,
Ți-s ochii de iubire plini,
Inima ta nu plînge, nu mai plînge.

Sîntem aici din veci de veci stăpîni,
Una cu stînca, una cu dealul,
Nu ne clintește niciodată valul,
Avem pînă-n miezul planetei rădăcini.

Tineri ca zorii, precum munții de bătrîni,
Ne prelungim în prunci, ne rodnicim
grădina –
Am fost și sîntem și vom fi români,
Trup din trupul Țării, gemeni cu lumina.

Parantează

Ninge cu miei
Și cu albine albe
În țara lui Eminescu
Și Brâncuși.

Văzduhul leagănă policandre
Și pomi de sărbătoare.

O, cită puritate,
Cîtă lumină a adus
Această desfrunzire a cerului !
Îmi număr invers anii.

Sub sitele zăpăriciei
Sînt iarăși prunc.

Undele, clipele

Despici valul cu o bucurie nebună,
Îți alinți timplă și coapsă,
Undele, clipele se împreună
Să-ți spună cît ești de frumoasă.

Afla-vei vreodată ce mult
Sufletul meu te-ndrăgise ?
Închid ochii – învins – și ascult
O foșnire ciudată de vise.

Ești făptură celestă, neam tainic de pești
Sau nevisată-ntrupare ?
Te-ai ivit, parcă, să risipești
Știute și neștiute tipare...

Brînduși

Îți spun să nu pășim prin roua sinilie,
Să nu strivim sub tălpi miresme crude ;
La fiecare pas îmi pare că se-aude
Cite-un oftat de zeu –
Îmi pare că o mină nevăzută mă îmbie
Din cupe de bazalt să beau sîngele meu.

Vai, tot cuprinsul prinde să asude
Cînd siluete negre se rotesc –
Se simte-un flux ca din Bermude
Și parcă ne-ar intra în ochi nisip ceresc.

Brînduși de jar tomnatic se arată
În drumul nostru foarte încercat ;
Sînt, poate, suflete ce altădată
La fel ca noi acuma, au sperat.

Un bilet în plus

emanuel valeriu

Călătoream, cu totul absorbit de ultimele evenimente ale frămîntatei mele biografii sentimentale... A cita despărțire era aceasta ? Avea vreun rost să contabilizez compartimentul afectiv al unei vieți și așa zbuciumate, lipsită de o ordine ușor de recunoscut la alții, atîta vreme cît coordonatele sale erau, mai ales (dacă nu chiar exclusiv) cît se poate de intime ?

Troleibuzul înfrunta, cu o perseverență mecanică, denivelările Căii Plevnei scuturîndu-se solidar cu puținii pasageri de la acea oră a unei zile de primăvară mai mult decît sîciitoare. Într-adevăr, nu era nici începutul programului de muncă, nici sfîrșitul său, ci tocmai jumătatea după amiezii care ar fi putut figura, cu cinste, într-un calendar de ianuarie, deoarece zăpada și bordurile de gheață încleștau atît crengile copacilor, firele și cablurile electrice, cît și buza gropilor create de topiri succesive și incomplete, făcîndu-le să semene unor cratere de inofensive vulcane liliput. O după amiază lipsită de strălucire, strivită sub apăsarea oricărui adjectiv pe care-l las la bunăvoința cititorului. Totul îmi părea gri... Ba chiar întunecat... A ploaie ? A ninsoare ? Ori numai a plictiseală ? A de toate ! O oră nepotrivită pentru un spectacol ca cel spre care mă îndreptam, trepidînd la unison cu dezarticulatul vehicol și cu restul călătorilor, cîțiva, cufundați în tăceri adînci, ca și cum inconfortul nu i-ar fi putut smulge unor suave visări, numai de ei știute. Călători cu experiență, ce să zic...

Deci : o nouă despărțire. A cita ? Mă întrebam iarăși, după nereușita tentativă de a mă sustrage gîndului inițial, analizîndu-i fugar pe cei cîțiva pasageri. Mă întrebam, deși conștient că problema mă enervează cumplit : cine fusese de vină ? Eu sau ea ? Și cine va întinde, de data asta, primul, mîna împăcării ? Ea ori eu ? Cine o făcuse ultima oară ? Eu sau ea ?

De fapt, ruptura părea, mai curînd, o destrămare. Firele existenței noastre comune, răsucite de-a lungul unor ani bunișori, cedaseră într-o succesiune fără ritm sau al cărei ritm nu-l observase nici unul dintre noi și, iată-ne acum, privindu-ne prin sita cu ochiuri cam mari a unei foste iubiri zdrențuite... O zmucitură a viermelui metalic, în care călătoream, mă readuse la realitate. Care era aceasta ? Că începusem să bat cîmpii și să devin patetic pînă la ridicol. Încercînd, deci, să fiu realist, așa cum mă obliga postura de pasager al celui mai dezarticulat troleibuz aflat la acea oră în circulație, îmi șopteam, complice, că totul ne fusese potrivnic : iarna cu frigul ei prelungit pînă în primăvară și cu toate celelalte ale ei podoabe nedorite, cîinele cu suferințele lui încheiate fatal, o aniversare cu cîntec și descîntec din toamnă, pînă și ultima carte citită de amîndoi prilejuise acidulate controverse, inexistente altă dată, mai ales că autorul ne era amic și-l prețuiam. Ce s-o mai lungesc ? Despărțirea devenise inevitabilă. Mai rămînea, totuși, o speranță ; una ca țesută din fir de păianjen, e drept, dar care se dovedise, și în alte împrejurări, rezistentă la intemperiile, seismele și enervările ce se abat, uneori, asupra celor mai virtos sudate cupluri, categorie în care ne plăcea să ne includem : OPERA ! Da, da, OPERA, cu litere mari, cum ar zice (și zic, de obicei) unii incapabili să-și definească exact gîndurile (cum eram și eu în acea clipă, de altfel) cedînd ortografiei dreptul de a-i exprima. Cînd OPERA era invocată, zumzetul armelor noastre vrăjmașe înceta, ca pe vremea fericitelor Olimpiade antice. OPERA devenise, nemărturisit fireste, dar sigur pentru fiecare dintre noi, pactul de neagresiune, tratatul universal de pace, semnat și parafat, recunoscut de forurile noastre intime, prin consens... Dar, ca orice pact (a se vedea Istoria de-a lungul existenței sale) și cel dintre noi, numit OPERA, avea limite. Așa cel puțin înțelesesem la una dintre ultimele tentative de reconciliere. Iată cum se desfășuraseră „ostilitățile". Elisabeta-Daniela (așa îi spuneam cînd relațiile noastre șchiopătau) era de părere că împăcările îndrăgostiților aduc, de fiecare dată, ceva nou în raporturile dintre aceștia, cu condiția să nu fie subjugate unor simțuri primare, situație inferioară, sub toate aspectele și nedemnă de o dragoste ca a noastră. (Cîtă sinceritate includeau astfel de afirmații era inutil să ne mai întrebăm știut fiind gradul de incandescență al fiecărei reluări). Neînțelegerile, urmate de aprige discuții sau de tăceri acuzatoare, zicea ea, nu pot schimba caracterul celor în cauză ori părerile despre un autor, un spectacol sau o operă de artă. Cred că înțelegea prin asta capacitatea de a rămîne obiectiv atunci cînd, fiind vorba despre sentimente, subiectivitatea amenință să ne înunde întreaga judecată. Interpretînd, în felul meu, părerile sale, procedasem astfel : îi lăsasem la Biroul de informații, de la serviciul ei, într-un plic imaculat (ca și sentimentele mele) biletul de OPERĂ, fără nici un rînd explicativ. În seara spectacolului, fremătînd de nerăbdare, așteptasem într-un colțișor al foaierului să o văd sosind. Apoi, odată cu stingerea treptată a luminilor, alunecasem pe locul de lîngă ea rămas liber și pentru care (s-a înțeles, bănuiesc) aveam tichetul alăturat. În pauze ieșeam împreună să savurăm o țigară și să comentăm prestațiile interpreților. Evident, o conduceam apoi acasă și, de-a doua zi, telefonul restabilea, în mod tradițional și firesc, legătura noastră, după ce OPERA cicatrizase proaspăta și amenințătoarea rană. Dar, Daniela își păstrase, în taină, unele rezerve de rezistență, izvoare de neașteptate surprize strategice vis-à-vis de metodele mele devenite (recunosc vinovat, dar fără rușine) clasice și prin care reconstruiesem, în atîtea rînduri, punțile grav deteriorate ori numai șubrezite de cine știe ce evenimente nefaste. Așa, bunăoară, la ultima tentativă de aducere a conflictului nostru în fața infailibilei scene lirice, am constatat, nu fără îngrijorare, că în locul iubitei se așezase cu totul altcineva. O doamnă în vîrstă, uscată și importantă (ceva de genul celor care fac parte din societățile de protecție a animalelor și sînt cît se poate de vehemente fie și numai prin atitudine), persoană probabil interesată de muzică, dar și de etalarea (gîndeam eu ostentativă) a unei vestimentații ce părea procurată din garderoba unui teatru în al cărui repertoriu trebuiau neapărat să figureze piese din epoca pălăriilor cu boruri foarte largi și șuvoaie de panglici, a fustelor cu volănașe revărsate generos și sugrumate sus pe talie, a bastonașelor plăpînde și vibrante și, evident, a ochelarilor cu lănțișor strălucitor traversînd bustul purtătoarei de la o extremitate la cealaltă (Dacă toate aceste elemente vor fi fost cîndva contemporane). Cine era, n-am aflat nici pînă azi dar, în mod cert, Elisabeta-Daniela nu putea fi străină de strania întîmplare, care-mi alăturase o astfel de persoană (mai corect „un personagiu") ce devenise țința atenției generale, dacă nu mă înșelam (și nu cred s-o fi făcut). Biletul destinat iubitei nu putuse ajunge la vecina mea de fotoliu, din acea seară, decît prin mîna și umorul celei dintîi. Și o alesese bine. N-aveam ce zice ! Ce o determinase să o prefere unora dintre colegele ei de birou, demne de atenția oricărui bărbat (neîndrăgostit, firește) nu puteam ști. Gelozia ? Nici vorbă. Ghiceam mai degrabă că o făcuse cu o studiată premeditare. Mai pe românește : dinadins ! Știa respectabila doamnă cine sunt ? Fusese, într-un fel, prevenită ? Și cum ? Primise indicații de comportament ? De supraveghere ? Purta oare un mesaj ? Ori era, pur și simplu, o prezență oarecare, un număr tras din căciulă la o tombolă a veseliei ? Mister ! I se încredințase un rol anume pentru această seară în care îi deveniserm, involuntar și iritat pînă la urmă, partener ? Mister ! Vestimentația sa bizară corespundea personalității ei ? Ori o alesese anume în intenția de a mă determina să părăsesc sala simțindu-mă strîmtorat, ridicol ? Mi se părea, ba chiar așa se și întîmpla, că toată lumea „mă" și „ne" privește. Între acte, mă grăbeam să ies în foaier, dar respectabila doamnă, abia descinsă dintr-un secol apus, mă obliga să-i las loc de trecere, pentru că și ea dorea să se miște puțin, să-și etaleze, poate, hilara costumație, opunînd-o cu îndrăzneală blugilor, cămășilor fără cravată, echipamentelor de schi etc., pe care tinerii spectatori le purtau fără cel mai fragil complex (de altfel ca și dînsa). Stabileam să rămîn între acte în sală, ei bine, doamna cu volănașe și bastonaș de bambus îmi împărtășea intenția. Așa stînd lucrurile, eram nevoit s-o însoțesc (în prima variantă) după ce-i cedam prioritatea pe îngustul culoar dintre fotolii, înscriindu-mă în șirul spectatorilor ce urmau același traseu, atît la ieșire, cît și la intrare, lăsînd, fără să vreau, impresia că sîntem un cuplu. În cealaltă variantă, cînd rămîneam pironit locului, ce să mai explic ? Se înțelege de la sine. Îmi treceau prin minte versurile scumpului Emil Botta, dragostea noastră statornică din zilele bune : **„Elita luase loc la parter / Și proștii sus, aproape de cer / În lojă stătea o întîmplare cam abătută / Și un năpraznic destin în mare ținută / Un dezastru mare cît zece / Tot spera că totul va trece / Un naufragiu dormita în fotoliu / Înfășurat în lințoliu".** Cam așa stăteau lucrurile și cu mine. Aș fi schimbat bucuros fotoliul cu galeria... Și, tot în versurile lui Botta, îmi regăseam portretul din acea seară : **„Ieri cînta, fredona / musafirele nostru / azi e tăcut, azi e mut / Și domnul tăcut / într-un tîrziu e și mai tăcut : am pierdut fiind că m-am pierdut / la vederea Himerei / în adîncul himeric al ochilor săi / într-un complicat labirint / am căzut"...**

În fine, ce să mai evoc trecutul, fie el și foarte apropiat. Ce a fost, a fost și s-a dus.

Tablouri de Ana Ruxandra
(din expoziția de la sala „Orizont")

Acum, întîmplarea fusese dată uitării... Recitalul de pe afișul serii stîrnise, în tot orașul, un neobișnuit interes, mai ales printre amatorii muzicii de Operă. Biletele se vînduseră din prima zi, chiar și cele oficiale și, pentru că tenorul devenise indisponibil la data inițială, spectacolul se reprogramase peste o săptămînă, urmînd să se desfășoare cu casa închisă. „Daniela va veni", îmi șopteam. „Nu poate lipsi". Amînarea recitalului o dezamăgise, desigur, îi dăduse un timp mai îndelungat de gîndire și-i excitase dorința de a-l urmări, astfel încît astăzi, ei bine astăzi, nu va răbda să stea acasă și să croșeteze, ori să-și facă cine știe ce alt program numai spre a-și înfrîna atracția primordială. „Va veni, va veni. Cu siguranță", încercam să mă conving și s-o sugestionez de la distanță. Sigur de mine, doream însă să-mi iau și o revanșă pentru afrontul pe care-l îndurasem. Cum să procedez ? Să aștept afară pînă în ultima clipă ? Să ofer locul unei tinere dintre cele care practică sistemul „biletului în plus" ? Ori să renunț și eu la plăcerea de a-l asculta pe noul idol al galeriei ? Alesesem o variantă care mi se părea ușor diabolică : îmi procurasem trei și nu două bilete, ca în alte rînduri. Unul luă (tradiție, ce vreți !) calea Biroului de informații știut, în plicul imaculat (ca și sentimentele mele), astfel ca prada să nu se sperie. Două rămăseseră la purtător, adică în buzunarul meu, urmînd să-i aleg, unuia dintre ele, în ultimul moment, destinatarul. Și cît mai bine cu putință. Îmi va suride norocul ? Se va alătura el speranțelor mele sau mă va ocoli ca mereu în ultima vreme ?

Furat de aceste variate tactici, de care n-a scăpat nici un îndrăgostit autentic, nu observasem că, de pe unul din scaunele din față ale troleibuzului, rezervate celor bătrîni și infirmilor, se înălțase o siluetă ce se ghicea zveltă sub pelerina neagră, peste care se revărsa un impetuos val blond, pînă atunci ascuns sub gluga ca de călugăr ce-i căzuse pe spate, iluminînd nu numai prăpăditul troleibuz dar, parcă, întreaga după amiază... Cismele de lac lucitor, strînse pe pulpe frumos modelate, susțineau grațioasa făptură pe tocuri robuste, nu grosolane, dar neobișnuit de înalte, conferind mersului său (cum aveam să constat îndată după coborîrea pe trotuar) o ținută majestuoasă, plină de demnitate și grație. Dintr-odată, dispoziția negativă, care mă persecutase întreaga zi, se risipi. Ajuns în stradă, țineam cu greu pasul cu vaporoasa blondă deoarece, tentat să fiu cît mai aproape de ea, trebuia să ocolesc, în mare viteză, micile ori marile mlaștini peste care ea păsea triumfător grație acelor tocuri salvatoare. Mă angajasem într-o cursă care nu avea să dureze prea mult. Zidurile Operei creșteau parcă din pămînt, apropiindu-se. Simțind că este urmărită, silueta neagră se răsuci pe neașteptate pe călcîie și era cît pe-aci să ne lovim unul de altul. Înțelegeam acum : fusesem imprudent și nepoliticos, abuziv, de condamnat... Ce va urma ? Persoana din fața mea, pe care — pentru a o putea privi mai bine — a trebuit să fac un pas înapoi, era agasată sau numai amuzată ?. Din ochii săi de tăciuni stinși, fără nici o rază de lumină, înconjurați de un fard la fel de întunecat și impenetrabil, nu răzbătea nici o încurajare, nici o speranță. Un dialog devenise, totuși, inevitabil. Dar, cine să-l înceapă ? Eram pe muchia de cuțit a oricărui echivoc.

— Mergeți la recital ? mă auzii șoptind.

— Bilete n-am, căzu scurt răspunsul.

Așadar, nu mă bruftuluise. Curaj băiete !

— Eu am. Și încă unul în plus. Ce ziceți ?

Podoaba blondă trecu, printr-o mișcare scurtă și grațioasă a capului, dintr-o parte a feții în cealaltă, lăsîndu-mă să-i văd chipul în întregime. Ochii... tot negri, dar fierbinți, mă fixară într-o strălucire atît de intensă, încît mi se făcu frig. Mă pierdui, ca pe vremuri, în fața tablei negre de la liceu în orele de fizică atît de lungi și apăsătoare. Trebuie că arătam jalnic de tot, după ce încercasem un atac, nu chiar impertinent, însă, oricum, un atac. Neslăbindu-mă din priviri, fascinîndu-mă cu tăciunii ce aveau acum scînteieri de jăratec încins, întinse ca un resort mecanic brațul ce-i ieșea printr-o tăietură largă a pelerinei, cu mîna protejată de învelișul călduros al unei foste căprioare, devenită bun de larg (și de lux) consum, într-un gest autoritar, care vorbea de la sine : „Dămi-l" ! Ceea ce, la fel de automat, și făcui. După care, silueta mai execută o piruetă și-și reluă marșul triumfal, fără a-mi mulțumi, lăsîndu-mă înțepenit locului, mai înainte chiar de a fi putut îngăima ceva, de a stabili o cît de precară punte de legătură. Îmi ziceam însă, că o să am suficient timp în sală, în pauze și, poate, după recital... Nimic nu era încă pierdut. Dar nici cîștigat. Daniela avea să decidă și de data aceasta : răspunzînd ultimatumului ce-i fusese adresat, ar fi șters din amintirea mea și pelerina neagră și podoaba aurie și mersul țanțoș, ca și toate intențiile mele zvăpăiate. Absentînd, pentru a doua oară, Elisabeta-Daniela elibera fiara din mine, adică bărbatul. Ei, și-atunci de-abia urma să-i arăt tot ce știu și pot... Gînduri mărunte de om orgolios, așa e, dar atunci, în acea după amiază anostă și întunecată, ele se dovediră a fi fost suficiente pentru ca silueta demonică, cu nimb celest-strălucitor, să dispară din imaginația mea tot așa cum, surprins, constatam că se topise în mulțimea ce mișuna în jurul Operei, desigur în căutarea acelui „bilet în plus", cauză a atîtor și atîtor întîmplări banale, amuzante ori, dacă ar fi să dăm crezare zvonurilor și cancanurilor, uneori tragice. Prin urmare, nu am intrat imediat în sală. Îmi ziceam că voi părea mai interesant dacă mă voi lăsa așteptat de necunoscuta ce-mi devenise, cam forțat, invitată, în cazul că aș fi rămas, pînă în cele din urmă, singur. Iar în situația în care Daniela ar fi răspuns dorului meu, atunci aveam să mă bucur de respectul „diavolului blond", care va înțelege că, de fapt, nu intenționasem altceva decît să plasez un bilet ce-mi prisosea și, poate, mă va întreba și cît costă... În realitate, însă, speram că plicul de la Biroul de informații fusese un mesager mai bun decît cel dinaintea lui și că OPERA, marele nostru protector, își va îndeplini, încă o dată, nobila sa misiune și că o voi putea privi îngăduitor pe cea care-mi smulsese biletul de rezervă, suspectîndu-mă de cine știe ce intenții mai mult sau mai puțin galante. În același timp, urmînd gîndul plăcut și liniștitor al reîntîlnirii cu răsfățata mea Danielă, mă mai lăsam tentat și de altfel de speculații, de care nu scapă nici un îndrăgostit ce-și așteaptă, mai mult de 15 minute, iubita. Mă temeam să provoc gelozia Elisabetei-Daniela, mai cu seamă acum cînd raporturile noastre erau atît de fragile, ceea ce nu mi-ar fi reușit dacă, de pildă, ea sosea după intrarea mea în sală și mă vedea alături de o blondă platinată cu care s-ar fi putut să schimb, chiar în acele clipe, o vorbă-două, așa cum se obișnuiește între spectatori. Lăsîndu-mă absorbit de noile mele preocupări tactice și de mai vechile temeri sentimentale, timpul își pierduse, parcă, ființa stagnînd într-o așteptare pereche cu a mea. Din locul pe care-l alesesem (ideal pentru a observa sosirea publicului fără a fi văzut : minusculul hol în care funcționează casieria Operei, acum închisă din lipsa totală a biletelor) îmi ridicai, absent, privirea spre planul sălii agățat de-asupra ghișeului pitic, încercînd să par indiferent. Începusem să-mi savurez, deja, satisfacția de a o infrunta pe vajnica mea Elisabetă, dîndu-i de bănuit ceea ce orice femeie bănuiește în astfel de situații : că a fost înlocuită după numai o singură absență ! Ca de obicei, dispuneam de locuri foarte bune, pe care tocmai îmi făceam de lucru încercînd să le identific pe schița sălii, cînd un gînd dușman mi se furișă în suflet. Am scos, precipitat, tichetul care marca locul meu și, nu cu plăcere ci cu spaimă, am constatat că cel al necunoscutei se intercala între ele. Voi sta, prin urmare, nu în fericita ipostază pe care mi-o doream, ci separat de iubita mea ! Voi fi, desigur, obligat să recurg la bunăvoința blondei rugînd-o să-mi cedeze, urgent și fără explicații, fotoliul ei. Altfel, ar fi reieșit cu claritate, că eu fusesem cel care înstrăinase biletul cu pricina. Acum, devenisem temător că Elisabeta-Daniela va veni. Fapt pentru care n-am mai zăbovit, ci am intrat în sală spre a salva ceea ce se mai putea salva : să procedez, adică, la schimbul de locuri mai înainte de începerea programului. Înfruntarea, pentru care mă pregătisem, începea să mă agaseze. Chiar să mă sperie. Șansele de a fi crezut că amestecul tichetelor se datora unei simple întîmplări deveneau, firește, minimale. Am ieșit în foaier și, la primul gong de avertizare, mi-am aprins o țigare, încercînd să-mi calculez cît mai precis acțiunile. La următorul, în timp ce luminile amurgeau, m-am îndreptat spre fotoliul blestemat. Celelalte două erau încă libere. Deocamdată, mă încurajam. Recitalul începu dar, cu toată bucuria pe care o așteptam de la această seară muzicală,

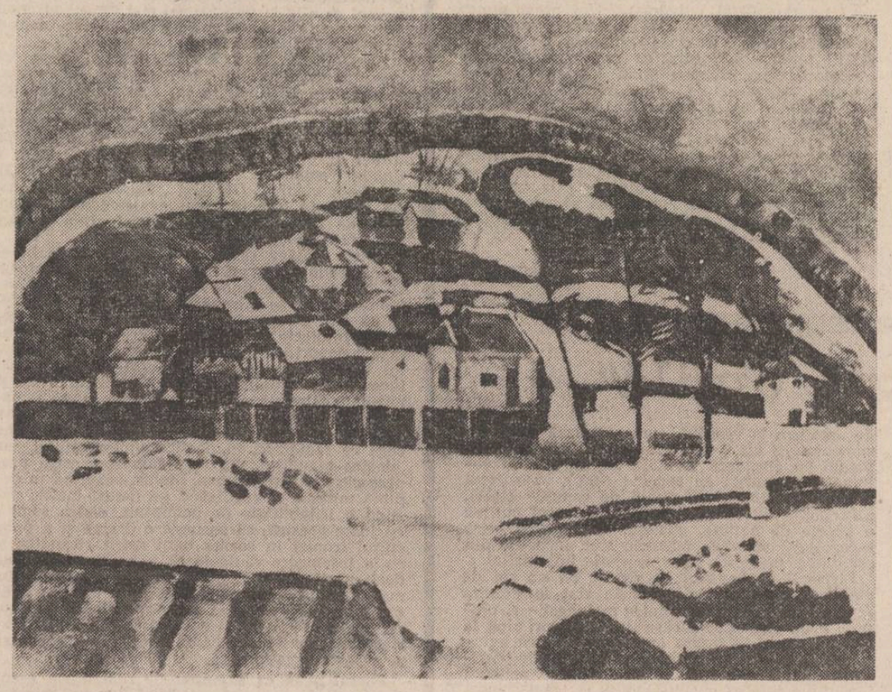

teatru

O evoluție

S-a născut pe meleaguri dunărene, la 22 februarie 1943. După absolvirea I.A.T.C.-ului (1965) și-a început cariera artistică pe scena Teatrului Dramatic din Galați. Din 1967 joacă la Teatrul Giulești, majoritatea rolurilor pe care le deține fiind în registrul dramei.

Ileana Cernat este o fată blondă, frumoasă, cu un oval perfect, cu o privire directă, care vine din adîncimea unor ochi sinceri, neobișnuit de mari. Ten alb, transparent, arcade arcuite, înalte, nasul mic, ale căror nări freamătă discret cînd Ileana se-aprinde, vorbind despre teatru. Statură potrivită, suplețe, picioare frumoase, glezne subțiri : toate datele fizice ale frumuseții clasice (face parte dintre ultimele promoții admise în Institut pe baza unuia dintre criteriile obligatorii, pe atunci, ale promovării — în afara talentului intuitiv — criteriul **frumuseții**). Timbrul vocii : de catifea. Dicție : ingrijită. Dorințe : să joace în Shakespeare și în Cehov. Triști : destule. Fără să se bată prea mult pentru sine, a așteptat să i se dea ceea ce i se cuvine. Și regizorii i-au ieșit mai rar în întîmpinarea dorințelor. „E greu", îmi spune Ileana. „Pînă la Alexa Visarion, nu am știut nimic despre actorie. Nimeni nu ne-a îndrumat cu seriozitate. Făceam ce-mi trecea prin cap... Pe scenă, ca și în viață, e groaznic să nu te simți ocrotit... E îngrozitor să te simți singur, neștiind ce trebuie să faci..." Așadar, după o perioadă de debusolare, începuturi dure în stilul viguros și auster al lui Alexa, în **Goana**, de Paul Ioachim și, apoi, în mult disputatul **Woyzeck**, de Georg Büchner. Cum însuși conceptul despre teatru al lui Alexa constă în crearea stărilor colective, în afara exploatării sentimentelor, era de la sine înțeles că actorii conduși de el nu au timp să rămînă singuri, să se gîndească la o eventuală singurătate, pentru că sînt continuu cravașați, controlați, constrînși să se integreze interpretării de grup.

De la stilul dur, Ileana Cernat trece la stilul **cald**, deținut de Dinu Cernescu, sub bagheta căruia joacă **Anonimul Venețian** (subiectul care a făcut succesul filmului lui Enrico Maria Salerno), alături de Florin Zamfirescu. Versiunea identificării (în paralel cu versiunea distanțării, Irina Mazanitis — Cornel Dumitraș / Alexa Visarion) cred că i se potrivește mai bine. Ileana trăiește intens personajul, dîndu-i căldură, forță, credibilitate și, ceea ce e lăudabil într-o asemenea situație, reușește să se salveze de pericolul melodramatismului. Adresîndu-se disponibilității emoționale a spectatorului, actrița dă nuanțelor o ușoară încărcătură sentimentală, atît cît lacrimile spectatorilor să poată fi reținute în colțul ochilor. Dinu Cernescu i-a înlesnit bucuria de a juca în **Măsură pentru măsură** de Shakespeare, alături de Ion Caramitru, și mai tîrziu, în spumoasa comedie a lui Beaumarchais, **Bărbierul din Sevilla**. De o veselie nebună, renăscînd la nesfîrșit, piesa însumează tot ceea ce e mai frumos ca poezie sentimentală și ca tandrețe în rolul Rosinei. Între un tutore tiranic și un îndrăgostit îndrăznet și cuceritor, Rosina Ilenei Cernat plutește, se joacă, este ispititoare și este candidă, este tristă și este o explozie de veselie, este floare, este libelulă. Cu Rosina, Ileana a obținut **Premiul de interpretare feminină**, pe anul 1986, în cadrul **Colocviului despre Arta Comediei**, de la Galați.

În **Iarna cînd au murit cangurii**, actrița se păstrează în registrul sentimental, avînd inteligența și capacitatea deplierilor, avînd luciditatea matură a celei care se poate detașa de prezent (atunci cînd e necesar), pentru a reda candori ale copilăriei, pe ecranul vieții pline de prejudecăți a unei familii rigide. Împletind drama și comedia, tandrețea cu aroganța sau cu simțul prevederii, Dana Rogoz devine, în interpretarea Ilenei Cernat, un personaj complex, o femeie zbuciumată, neliniară (ceea ce e foarte important), pe cît de neîncrezătoare, pe atît de pătimașă în dragostea căreia i se devotează. **Premiul Luceafărului** i-a încununat activitatea cu ocazia **Galei de teatru** de la Brăila, din martie 1987.

Nicoleta Gherghel

film

Primăvara bobocilor

Gen cu multiple reușite, abordat de autori cu cele mai generoase intenții, comedia cinematografică are în serialul **Bobocilor** un convingător argument al perenității personajelor și al valabilității universului ales drept cadru de desfășurare a acțiunii. Cuplul de autori, regizorul **Mircea Moldovan** și scenaristul **Petre Sălcudeanu** au inceput acest serial în urmă cu 12 ani, bobocii aflați în diverse anotimpuri (acum la al treilea, după **Toamna...** — 1975, **Iarna...** — 1977) descoperind, nu rareori cu har și cu haz, realități, obiceiuri, moravuri și personaje specifice satului contemporan.

Personajele cheie, Varvara și Toderaș, (în primele anotimpuri interpretate de **Draga Olteanu-Matei** și **Marin Moraru** iar în recenta premieră de **Tamara Buciuceanu-Botez** și **Dem Rădulescu**) atacă în cheia ironiei blînde, lipsite de sarcasm, problemele unui fiu **(Horațiu Mălăele)** student venit în practică, pentru îmbunătățirea producției C.A.P.-ului local. Autoritatea maternă în familie și matriarhală în C.A.P. se concentrează asupra unei presupuse boli a tînărului care va avea ocazia punerii în practică a cunoștințelor de specialist, mai mult prin sugestii și replici nu lipsite de duh. Idila „aranjată" cu tînăra profesoară interpretată de **Anda Onesa** continuă liniile comediei lirice existente și în primele părți, lăsînd totodată deschisă poarta întîmplărilor unei posibile continuări într-o Vară a bobocilor.

Cheia comic satirică este mai mult accentuată în surprinderea unor moravuri, cum ar fi fuga la locurile căldute din birourile și dispensarul din Viișoara a celor ce ar fi trebuit să se afle în brigăzile de producție agricolă sau zootehnică, și mai puțin prezentă în sugerarea unor realități efectiv existente în lumea satului contemporan. Mai mult față de prima serie și mai puțin față de cea de a doua substanța comediei s-a anemiat drept

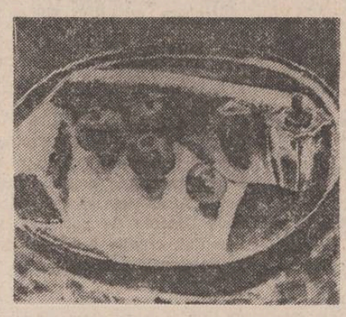

consecință și a unei sărăciri a epicii surprinse în perimetrul rural al Viișoarei. De aceea, poate se observă și o neconcordanță destul de subliniată între anotimp și preocupările protagoniștilor (cel puțin pe plan agricol).

Cu toate acestea filmul este agreabil și farmecul său se bazează mai ales pe jocul interpreților, actori cu o bogată experiență în comedia cinematografică.

Cuplul **Tamara Buciuceanu-Botez** și **Dem Rădulescu** își joacă cu vervă datele personale, departe de manierism, oferind savoare replicii acide, ironiei, din păcate nu întotdeauna scăpărătoare, sau gag-urile verbale. O notă aparte aduce **Horațiu Mălăele** impletind cu finețe ironia pozei cu aerul funambulesc al „bolnavului închipuit" în dialog cu **Anda Onesa** care, cu grație și sensibilitate, îi oferă replica necesară idilei puse la cale de vajnica Varvară. **Ovidiu Schumacher, Paul Lavric, Tora Vasilescu, Adela Mărculescu, Ana Ciontea** și **Aristide Teică** îmbogățesc tiparele unor scurte partituri solicitate de economia destul de austeră a epicului cinematografic.

Este de dorit ca eclipsa de inspirație a autorilor să fie de bun augur pentru o eventuală vară ce ar trebui să atingă cel puțin coordonate noi de calitate. Situații, moravuri, personaje se găsesc pentru comediografi încă suficiente pentru o nouă ocazie oferită unuia dintre cele mai îndrăgite genuri cinematografice. Experienta lui **Petre Sălcudeanu** și profesionalismul lui **Mircea Moldovan** pot fi mobilizate cu mai multă ambiție pentru terminarea cu brio a unui serial susținut pînă acum cu o exemplară dăruire mai mult de interpreți.

Călin Stănculescu

nu mă puteam degaja de nedumeriri și curiozități. Ce se va întîmpla ?

Vedeta serii se dovedea în formă. Atacase, de la început, o arie de mare popularitate printre iubitorii lui Verdi, punîndu-și în valoare acutele sale deja renumite, încălzind un public evident sensibil. Aplauzele explodau mai înainte ca dirijorul să fi coborît bagheta, însoțind finalurile fiecărei arii, așa cum numai la mările spectacole se întîmplă. Mie, însă, îmi pierise orice fel de plăcere. Mulți dintre cei din jur mă priveau intrigați de atitudinea mea indiferentă, dar și pentru faptul că, în timp ce lojile erau supraaglomerate iar pe intervalele sălii numeroși spectatori stăteau în picioare, eu — indiferentul, nepriceputul, dacă nu surdul de-a binelea, — aveam alături fotolii neocupate. Regretam că Daniela denunțase, de una singură, pactul nostru nescris, și încă pentru a doua oară. Nu reușisem s-o înduplec nici de astă dată ! Iar surpriza, pe care i-o pregătisem cu atîta frămîntare, se spulberase ca un abur ușor. În ceea ce mă privește, eram supus unei noi umilințe. Regretam că nu-mi călcasem pe ceea ce bărbații numesc „demnitate" (confundînd adeseori și nu întîmplător noțiunea cu cea de orgoliu) ducîndu-mă să-i înmînez biletul în loc să recurg la serviciile omului de la Biroul de informații. Ar fi avut, poate, loc și o explicație și acum am fi savurat împreună excelentul spectacol laolaltă cu restul publicului căruia nu reușeam să mă alătur. Regretam, dispus la o sinceră sfîrtecare a propriului „eu," gestul ușuratec de a fi oferit locul disponibil acelei necunoscute și, mai ales, intenția cu care întreprinsesem necugetatul act. Acreala gîndurilor îmi fu curmată de un adevărat șoc ; după celebra arie a Ducelui de Mantua, pe care o fredonează nu numai coafezele și pe care o detestă, solidar, toate femeile lumii considerîndu-se jignite în bloc de opinia ușuratecului Don Juan al lui Beaumarchais, în plin succes de public, apăru lîngă tenor... „diavolul blond" ! Nu cu flori, așa cum se obișnuiește, din partea unei instituții, ori a unui grup organizat sau, și mai simplu, la inițiativa unei admiratoare reale uneori, alteori desemnată chiar de familia artistului, atent cu biografia sa și prevăzător față de posibilitatea prezenței în sală a unor cronicari. Publicul nu înceta să aplaude, și deținătoarea biletului meu de favoare (căci o favoare-i făcusem) continua și ea să rămînă pe scenă, evident încîntată de atmosfera de dincolo de rampă. Tenorul încetă să mai zîmbească, își concentră privirile asupra blondei de lîngă el, apoi schimbă unghiul vizual fixîndu-se asupra dirijorului, care reapăruse în fosă. Era evident că solicita liniște în vederea continuării programului. Plictiseala mi se risipi lăsînd loc uimirii. Înțelegînd intenția protagonistului, publicul, care ar fi dorit un „bis", revenea la starea de calm și de tăcere, dirijorul înălța bagheta punînd stăpînire pe atenția tuturor ; cei doi de pe scenă se mai priviră o dată, semnificativ, apoi gestul energic al maestrului de la pupitru desferecă încordarea instrumentiștilor și orchestra atacă duetul din Lucia de Lammermoor. Credeam că visez, nu alta. „Diavolul blond" nu părăsea scena ! Mă aflam într-o stare de totală perplexitate. Căzusem pe toboganul halucinațiilor ? Și vizuale și auditive ? Ori ce se întîmpla cu mine ? Mi-am privit vecinii din dreapta, cu ale căror figuri mustrătoare mă obișnuisem ; erau la locurile lor ; m-am uitat în stînga mea : cele două fotolii rămăseseră tot neocupate ; am închis, pentru o clipă, ochii și i-am deschis brusc pe fundalul scenei : același ; tenorul se afla în plin avînt vocal dar, în ciuda tuturor acestor observații obiective, ca și cea a prezenței frumoasei blonde alături de solist, realitatea îmi apărea... ireală, imposibilă ! Ca pentru a mă anihila total, în clipa următoare, necunoscuta începu, cu acel timbru caracteristic nefericitei Lucia, tragica partitură. Vocile tinerești, viguroase, dar corect studiate și îndrumate, puneau în valoare nu numai linia melodică, dar și dramatismul textului. Condițiile de concert păreau, totuși, să-i dezavantajeze pe cei doi, care vădeau clar tendința unui joc de scenă mai larg, a unei mișcări în ton cu frămîntările intime ale eroilor, ceea ce ar fi fost inoportun într-un recital la frac și rochie de seară. În schimb, această inclinație evidentă le dezvăluia temperamentul artistic, convingerea cu care-și susțineau rolurile, impunîndu-i simpatiei generale a sălii. Pentru a doua oară, în aceeași seară, eram umilit ! Oferisem, așadar, un bilet în plus, unei soliste aflate pe afiș. Dar, de unde să știu, cînd vedeta era tenorul (și el un începător), iar cei care-i dădeau concursul de-abia studenți ai Conservatorului, unii debutanți, iar alții aflați, cel mult, la una din primele lor apariții pe prima scenă lirică a țării. Frămîntatul și îndeajuns de lungul (pentru nervii mei) duet sfîrși în ropotele de aplauze ale spectatorilor, ambii cîntăreți revenind de cîteva ori în fața rampei unde, pînă în cele din urmă, rămase doar protagonistul care, cu o dulce arie din Boema, avea să calmeze publicul. Acum, cînd așternu aceste sumare amintiri ale celei mai memorabile seri din viața mea, nu mai pot descrie, cu fidelitate, avalanșa de ginduri și sentimente care mă copleșiseră într-atît încît mă simțeam înfundat în fotoliu și în propria-mi ființă ca un deget într-o cocă nepusă încă la cuptor. Din starea confuză în care mă aruncase succesiunea cu totul imprevizibilă a unor evenimente pe care dorisem să le provoc și controlez, mă scoase, la fel de violent, o nouă și uriașă surpriză : cerîndu-și scuze celor cîțiva spectatori pe care-i deranja, „diavolul blond" se strecura pe intervalul dintre fotolii și se așeza, calm și familiar, lîngă mine, urmărită cu simpatie de cei din jur. Devenisem, din nou, centrul atenției tuturor și tot datorită unei femei ! În acel moment, mi-am dat seama că o nouă cauză poate fi adăugată celor pînă atunci cunoscute în declanșarea infarctului. Sînt încă în măsură să descriu, cu oarecare precizie, simptomele unui asemenea nefast atac cardiac.

☆

Desigur, cei mai mulți dintre acei care au avut răbdarea de a parcurge aceste rînduri, pînă la finalul lor, ar vrea să știe ce a urmat ? Unii m-ar întreba dacă Elisabeta-Daniela a venit pînă în cele din urmă ; dacă blonda și-a plătit biletul de intrare ; dacă am reușit să-mi fac acceptate scuzele de rigoare ; cîte zile de spitalizare am avut și ce tratament am urmat, etc. Tuturor acestora le ofer un singur și succint răspuns : soția mea și eu, bineînțeles, ne amuzăm de fiecare dată, în ciuda trecerii timpului, amintindu-ne în ce împrejurări bizare, dacă nu comice, ne-am cunoscut.

Tablouri de Eugen Tăutu (din expoziția de la sala Dalles)

florentin palaghia

Cocorii

Dimineața
cocorii de vată
ștergeau cu aripi albastre
infinitul.
Scriam pe genunchi.
Deasupra cerul stelelor tale
imi inunda auzul.
Incercam să te regăsesc ;
doar cocorii
ștergeau cu zborul lor
intunericul
lăsînd lumina
să crească.

Un cer că există...

Un semn că exiști
și totul se va numi primăvară,
atît îți cer, un cer că exiști.

Simt aerul iluminării
un cearcăn tînăr
renăscut din speranță.

Tu te-ai pătruns de cintec
ești prima și ultima notă
a unei femei indrăgostite !

Acum, precum lumina
îți cer un cer că exiști
trup al meu rătăcit în fiara iubirii.

Poem cu tineri

Hai iubito
să scoatem stelele
la plimbare
prin orașul cu trepte albastre !
E timpul să devenim tineri.
Astfel să descoperim
pentru a nu știu cita oară
infinitul.

O rog să mă vadă...

O pipăi, e aer și trece prin mine,
e apă și strigăt, cuvint de beție,
gînd, veste, tăcere, sărut și lumină,
e rouă, e floare, e stare deplină.

o văd, e în juru-mi și rîde și plînge,
de trupu-mi ca raza de apă se frînge,
e spațiu, iubire, respiră și doare,
o mîngîi cu ochii, e murmur și boare.

O rog să mă vadă, să vină la mine
să-mi tulbure ochiul luminii cu bine,
o rog cu sfială și gînd de credință
să-mi fie de-a pururi izvod, biruință.

O string între pleoape, e aer și rază,
îi cer să mă ierte, să-mi fie pavăză,
să-mi fie rodire și geană măiastră,
să-mi fie mireasă eternă și astră.

Ea mă iubește...

Ea mănîncă struguri
așteptînd să mă sărute
eu scriu și iar scriu
desprins din mine.
Și deodată am vorbit
cu florile cu bătrînii
ea mănîncă struguri
și totul e înfiorător de cuminte.
Cinevo închisese într-un seif
aceste rînduri absolutul
ea îmi săruta aerul cuvintelor
eu îi dăruiam începutul.
Ea pășește prin singele și carnea mea,
eu am aflat că mă iubește
rid ea mă iubește
iar eu scriu scriu scriu
nebunește.

Închipuire de cuvînt rodind dragoste

Eu de cuvînt sînt însetat
goană robită de fluturi
stare de trupească desfătare
învelită în muguri.

Eu de albastru spînzur ascultînd
acest cîntec liniștit ca o culoare
cu flori și lumină sîngerînd
acorduri de iubiri interioare.

Eu de spaimă mă devor rotindu-mă
cer vălurit și rod de iubire
regăsindu-mă pretutindeni
sărut sfîșiat de tăiere.

Eu de adînc mă tulbur și retrăiesc
chipu-ți desfășurat într-o geană
peste nesfîrșitul ceresc
al cuvîntului născut dintr-o rană.

Eu de tine sufăr pregătindu-mă
să rostesc nimbul sferei ușor
în apropierea ta nesfîrșită
decupată din zbor.

Poeme de dan rotaru

Șansă

Cînd voi mai putea recompune
zbaterea care mă pierde,
frumos, cum pădurea
se sacrifică-n verde ?

Cînd voi mai putea îndura
culoarea perfectă-a ninsorii ?
Cuvintele mele n-au suportat
în straiele lor învingătorii.

Sînt învățate să piardă, oricum.
Sînt învățate cu-o singură șansă,
așa cum zăpada nu crede decît
în rangul de-a fi-ntr-un munte-avalanșă...

Gări pustii

Cum tremuram în gări pustii
în care trenuri nu sosesc
decît doar unul la cinci mii
din cîte visu-l părăsesc !

Cum pedepseam pe-acei ce trec
peste cuvînt ca prin noroi !
Pînă la urmă am uitat
de îngerul plecat din noi.

Licitație

Ochiu meu mută-n singe muntele
și mi-l rostogolește prin trup.
Cu pumni bat în miezul zăpezii,
pînă cînd culoarea i-o rup.

Și nu am tăria să-mi trec peste frunte
mîna sub care îngheață umbrele.
Chiar de mi s-ar scoate la licitație sufletul,
voi muri în brațe cu verbele.

Sinaia, februarie

E-atîta liniște în jur,
că-aud cum brazii se tot miră
de ce-au uitat aceste crengi
jocul acel ce le răsfiră.

E-o liniște ca de desen,
de parcă-ai trece-n altă stare
aceasto lume de polen
care se sprijină pe zare...

Zidul de frig

Cu o mie de nume de te-aș fi numit,
tot aș fi uitat cum să te strig.
În fața mea cineva tot ridică
ziduri înalte de frig.

Dar voi sări peste ele ca și cînd aripi
peste trup mi-ar fi crescut.
La un semn, toate verbele mele
te conjugă la timpul trecut...

titus vîjeu

Amprenta grîului

(Filmul despre țăran)

Un om adormit ca pe-un pat de spital
în roua cîmpiei
sub astrul nopții, un galben mistreț
pieptul strivindu-i
cu colți visători ;
și vertebrele sale
în întuneric săpînd
ca un buldozer, pămîntul...
El, ce vorbește arar, doar așa
cît să nu uite cuvintele, strigă
în somn numele grîului
spre-a nu rămîne, spre-a nu rămîne
singur pe lume.

Amprenta graiului

(Invocația Fiilor)

Aceste versuri nu te-am scris niciodată,
n-am avut niciodată șaisprezece ani,
n-am văzut niciodată violetul numit
George Bacovia în crestomația culorilor, nu
v-am dat nimic din soarele meu,
nimic din pîinea mea nu v-am dat,
drept care
singur și sigur pe mine declar
că n-am scris niciodată
poemul acesta care există
doar ca întîmplare a limbii române
dar nu uitați, vă implor, nu uitați
că v-am lăsat în pază cea dulce
a unui grai ne-ntîmplător,
că viața mai are un rost doar atunci
cînd trăiești și-o trăiești
în limba de clopot în care te naști.

Amprenta privirii

Ochiul meu privindu-te prin
zăpada ce acoperă mieii
(pînă ieri îi confundam încă
naiv, cu marii înțelepți ai planetei).
ochiul meu văzîndu-te azi
de-atît de aproape că se lasă învins
de frumusețea frenetică
a zăpezii.
Toamna dispare ca un nebun
cu capul îngropat între frunze,
ochiul meu pregătindu-se de iernat
precum soldatul ce se întoarce în cazrna
după glorioase campanii.
Te privesc de dincolo de iubire. Îmi pari
însuși Decembrie, nvulnerabilul.

Amprenta biografiei

Titus Vijeu. Eram un copil
cînd tramvaiele treceau pe bulevardul
Bălcescu
în nopți de decembrie, căutînd
trupul de zambilă al poetului Labiș.
(În orășelul în care trăiam
tramvaiele nu fuseseră inventate,
o dată, o singură dată am fost
pe-un stadion ; Am suferit totdeauna
cînd echipa națională a pierdut vreun meci —
așa mă-nvățase poetul căzut).
Am fost îndrăgostit de Pontul Sting,
augustul Pont Sting pînă cînd
am descoperit poezia lui Stelaru,
poezia Orfanului, acest indescriptibil Ocean.
Am scris cîndva un vers care-mi place
și-n care mai cred :
DACĂ POEZIA AR FI LUP,
DE MULT AR FI TREBUIT SĂ MĂ SFÎȘIE.
Singele pe care-l vedeți
pe fila aceasta
este al meu, amestecat
cu acela al Fiarei.

Amprenta focului

(memorialul de la Raguza)

Văzusem imagini, citisem ziare
despre focul oprit lîngă poarta
acelei cetăți. Munții aprigi
din jur, pîrjoliți, îi vedeam prima oară.
Negri ca bivolii, scrumul adînc
cît un riu blestemat. Cițiva arbori
enormi, ca scheletul
preistoric al unor titani.
Între ei
o carte pierdută. Tînăr, desigur
cel ce-o citise, uitînd-o aici.
Să fi fost cauza focului oare
cartea aceea ca un pumnal,
ea să fi ars pădurea aceasta
de lîngă cetatea spre care mă-ndrept ?
Cîte cărți n-au fost arse în vreme
ca să rabde ultragiul, să nu
azvîrle blestemul spre umbra
unei păduri, a unei cetăți ?
Caut numele scribului. Rainer- Maria
să fie, coborînd la Duino pe-aici,
orbu' Homer ori mai bine
pîrîitu' Esenin Serghei ?
Nepedepsit va rămîne de-a pururi,
netrecut în uitarea
ce-i cuprinde în vreme, senină,
pe incendiatori, pe poeți.

Amprenta memoriei

Patinînd corectați de curenți,
hrăniți de scoicile înzăpezite
pe marea aceea nordică, sentimentală
și bucuria ce-o simțeam, obosiți,
cînd gerul ne ghilotina singele
ca într-o mare revoluție franceză.
Mi-amintesc doar atît :
dincolo de mine erai tu, temătoare,
dincolo de tine — materia, cotropindu-ne,
tulburătoare.

plastică

Microcosmosul și oglinzile

De o densitate plastică rar întîlnită aceste compoziții ale lui **Eugen Tăutu**, pictor singuratic și reflexiv, obsedat de ideea fragmentarizării timpului și spațiului în entități independente dar inextricabil legate de o limfă vitală a memoriei ! Insistența cu care pictorul autonomizează detaliile recompunînd apoi imagini caleidoscopice al căror sens nu scapă lecturii ar putea îndemna la interpretarea artei sale în cheie pur tehnică. Căci frapează, în primul rînd, tocmai efortul de singularizare a detaliilor, de a atribui fiecărei componente a imaginii o autonomie formală. Judecată în subansambluri, pictura lui Tăutu pare a fi o agregare mozaicată de elemente cu funcții mai mult sau mai puțin decorative. Logica ansamblului în aceste condiții riscă să scape. Doar o percepție a întregului permite evaluarea fiecărei opere a lui Tăutu ca un sistem coerent de semne. Modificarea semnificației vizuale a acestuia prin reprogramarea funcțiilor senzitive ale culorii și recombinarea după un plan prestabilit a „modulilor" de bază, pare a fi mai mult sarcina unui creier electronic. Responsabilitățile sale au fost preluate de artist care gîndește în fond imaginea ca pe un sistem cibernetic, unde permutările de semne sînt admise cu condiția de a nu se schimba sensul. Să admitem o secundă faptul că doar schema figurativă a mozaicurilor de la Ravenna ar rămîne intactă și că un nou maestru ar introduce variații aleatorice în dispunerea bucăților de mozaic. Ar fi desigur altceva, deși nu s-ar spune că intenția inițială nu a fost reluată. Pe Tăutu, spre deosebire de un asemenea maestru, îl preocupă organizarea unităților de bază în subsisteme care în final să genereze un efect simbolic. Primele au ca atribut forma-culoare, cele următoare sînt mase definibile ce au absorbit energia ; construcția rezultantă este proiecția spirituală a unui fenomen. Tocmai ea ne îndepărtează de o interpretare formală, tehnicistă a unei opere ce se vrea înainte de toate o călătorie în tainele vieții, istoriei și universului, în lumea creației. O spune de altfel în unele versuri programatice chiar pictorul : „E-n sine al tău nepătruns înveliș / departe-n stiharul ceresc, / din care răzbate lumina spre noi / ca-n urma adîncului mers"...

Din „nepătrunsul înveliș" imaginile lui Tăutu izbucnesc în cohorte geometrizate, în încrengături flexibile și dinamice. S-au mai făcut, desigur, asemenea tentative. Involuntar gîndul se duce la anumite experiențe divizioniste sau futuriste, la Klimt și la Secesiunea vieneză. Dar comparațiile au doar valoare strict indicativă deoarece iuresul caleidoscopic al materiei picturale la Tăutu are o organizare conceptuală unde rigoarea este reflexul unei concepții profunde despre ordinea cosmosului ca proiecție a însesi inteligenței umane. Nu aș dori să exagerez conceptualismul acestei picturi dar ea efectiv mi se pare a fi o emanație netrucată a unei gîndiri care a intuit valoarea plastică și capacitățile de concatenare în metafore ample ale iconilor întruchipînd stadii de organizare primară a materiei. Uzor retro în aspecte parțiale, pictura lui Tăutu este modernă în ansamblu prin ficțiunile propuse : a omului, a timpului, a universului. Fiecare privește spre cealaltă. Un microcosmos reflectat de oglinzi diferit calibrate. Și cu aceasta abia am ajuns în mijlocul semnificațiilor. Despre care vom discuta, probabil, altădată.

Grigore Arbore

muzică

«La porțile muzicii»

Explicația pe care o dă autorul Mircea M. Ștefănescu în „cuvîntul înainte" al recent apărutei sale cărți — „La porțile muzicii" (Editura Muzicală) pentru „personificarea" mirificei arte a sunetelor este o incitantă introducere într-un subiect avînd proprietatea de a se lăsa abordat din multiple direcții. Citîm așadar : „...cititorul este chemat să accepte ghidajul spre și prin acele puncte nodale de înțelegere a artei muzicale care, toate, pot fi numite metaforic «porți», fără ca zona de cunoștințe care i se propune să se lărgească dincolo de ceea ce reprezintă datele de introducere în materie". Cartea nu are deci pretenția de a fi purtător de cuvînt al unor idei de strictă muzicologie, de aridă specialitate, însă are pretenția — adăugăm noi — de a prezenta informații muzicale generale într-un context ideatic larg, minuit ingenios, unde distingem o varietate de accente, sublinieri, interpretări, valorizări etc. Cu alte cuvinte, nu întîlnim aici exclusiv o popularizare a arcanelor sublimei lumi a sunetelor ci o succesiune de puncte de vedere, tratate eseistic, unde interes prezintă două dominante : mai întîi, lărgimea cadrului în care este integrată muzica, apoi, valorizarea acesteia în funcție de contextul „creat" de autor.

Mircea M. Ștefănescu este un autor preocupat de dimensiunile istoriei, înțelese (și interpretate) ca fapt social, prin excelență. Se dau aici explicații și informații variate privind nașterea unor genuri muzicale cu reguli precise, privind contextul, comanda socială care, în parte, a făcut posibilă apariția unor nepieritoare capodopere. E firesc să întîlnim aici paragrafe dedicate exclusiv genezei muzicii românești, populare și culte, iar unul dintre meritele cărții rezidă în „elasticitatea" cu care autorul diferențiază între ceea ce este cultural exogen și ceea ce aparține fondului nostru spiritual inalienabil. Valorizarea actelor — de creație și de interpretare — muzicale decurge de aici firesc (mă gîndesc îndeosebi la capitolul „Reflexul capodoperei") ; ea se sprijină în mod evident pe calitatea de a răspunde unor complexe cerințe ale epocii (care nu trebuie înțelese sub o formă simplistă), idee în care încap, cu mici ajustări, cele mai „îndrăznețe" inovații de stil și limbaj, care au primit însă girul istoriei artei.

Cartea are calitățile unei lucrări de popularizare, la care se adaugă cele ale conținutului de idei (deși aici se mai poate discuta), numărîndu-se deci între utilele apariții editoriale într-un „peisaj al cărții muzicale" trebuind să cunoască acea complexitate cerută de eterogenitatea firească a masei de cititori melomani, pentru care importante sînt deopotrivă informația „brută" și interpretarea, pe înțeles, a datelor istoric-artistice „introduse" în sistemul de idei.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XXIX)

Arta conversației și a evocării

Deși părinții de origine sînt din Blajul pe care-l evocă nostalgic, cum îi stă bine oricărui român cu sînge ardelean, poetul se naște la Ploiești în 1933, la 30 septembrie, unde își petrece primii ani ai copilăriei și ai uceniciei școlare, care îl marchează memorabil, după cum vom vedea, pentru ca facultatea, cea de filologie, s-o urmeze la Cluj între anii 1952—1956. Debutul în revistă se produce în 1953 cu niște versuri ocazionale, la ordinea zilei, dintre cele care vor abunda, frizind nu o dată locul comun, și în volumul de debut **„Cascadele luminii"**, colecția „Luceafărul" (1964), cu o prefață just protocolară și binevoitoare a lui Ioanichie Olteanu, primul său redactor șef de la „Tribuna", din 1957, revistă al cărei membru fondator a fost și Negoiță Irimie, susținînd-o mai ales prin galeriile de artă plastică pe care le-a organizat de-a lungul anilor, le-a comentat critic și popularizat. A propos de debutul editorial, să reținem totuși o observație a lui Ioanichie Olteanu, care pentru poet va deveni linie directoare pentru multe, cam multe cărți, 3 în intervalul a numai 2 ani, 1964—1966 : „Aci, prin urmare, în capacitatea de a schița convingător, prin cîteva simboluri accesibile atitudinea omului comunist în fața vieții, trebuie căutate calitățile poeziilor lui Negoiță Irimie.

Calitățile, reale și evidente, dar și defectele. Căci dacă apelul frecvent la idei generale sensibilizate prin aceleași cîteva simboluri, are darul de-a imprima unitate unei viziuni poetice, nu e mai puțin adevărat că tendința de a reduce realitatea în funcție de argumente, de-a aluneca pe deasupra, poate da uneori impresia de uscăciune și monotonie. De altfel poetul însuși recunoaște : „De unde sînteți (nu-mi răspund) / Uscate versuri de ce-mi creșteți / Din tîmplă ca un chip rotund ?".

Cu patima noastră de a descoperi în carteagenă, în prima carte deci, cite ceva din devenirile ulterioare, nu se putea ca în „Cascadele luminii" să nu identificăm fie și cîteva poezii care aveau să prefigureze acea artă a conversației și a evocării, despre care vorbeam încă de la început. Și acestea ni se par a fi la rînd „Copilăria", „Întoarcere", „Luciditate", dintre care o vom cita pe prima : „Nu mă arunci, mă ții ca pe o bluză / Ce mi-a purtat de mult copilăria, / În faldul ei și-a fluturat cîmpia / Cromatica naivă și difuză. // Vechiul decor îți pare totuși nou, / Ne-apropie mereu și ne des-

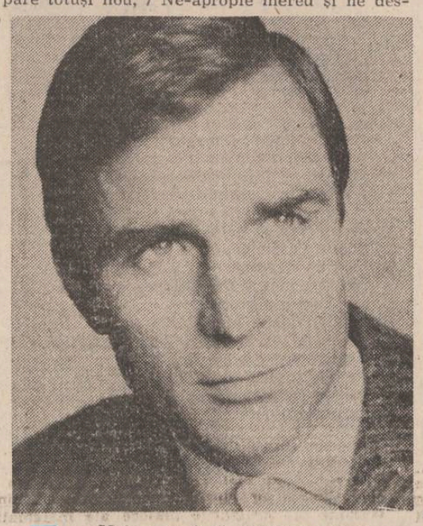

„Mai pune încă, meștere zugrav,
Topește cerul de la Voroneț,
Fă-mi ochi-albaștri, fața mai suav
Buzele arcuite a dispreț"

parte, / Venind din viitor prin ani, departe, / Copilăria mea ca un ecou".

Am uitat să precizez că poezia e adresată mamei.

Grija pentru unitatea viziunii poetice e suportul realizării citorva cărți, printre care aș numi „Dor de infinit" (elogiul călătoriei cînd în galop, cînd chiar cu povara lui Sisif în spate). Iată scurta poezie „Patima drumului" : „Și sunete în virsta mea ciudată / Se împletesc în unduiri confuze, / Ca gelatina mării aruncată / Pe țărm pustiu, în argintii meduze. // Să sune cornul lunii de plecare / Spre un ținut ca marea de albastru, / Patima drumului în fiecare / Cicatrizează rana unui astru. // Am rupt tristeții ultimul catarg / Și orizontul îl împing în larg".

Patima aceasta a călătoriei, predispoziția spre pictural, apelul la exotism ni-l recomandă pe Negoiță Irimie și ca un neosimbolist.

Aspirația aceasta spre infinit îl poartă în diverse puncte cardinale, cu precădere cînd se referă la țară, în acelea fierbinți ale construcției socialiste. Cultul exotismului e impulsul unor versuri despre zone depărtate sau al invocării de nume celebre (între care unele mitologice). Dintr-o asemenea pornire se configurează poezia „Everest", explicitare și a acestei tentații : „Trece poetul, vag suspectat de priviri / Închipuie-un poem de opt rînduri / (Sau cine știe ce, că te miri / Cum își iscă împerecherea de gînduri ! // Mîinile lui vibrînd ca o liră / Descriu în aer un arabesc, / Parcă se scuză că mai respiră / Printre cei care-l compătimesc. // Dintr-un peisaj aproape agrest / El face un însorit colț de lună — / Cu mări și cu pești, cu furtună nebună / Și-i dă un titlu ciudat : — Everest !". Cu adevărat ciudat, mările cu pești pe Everest. Nu lipsește nici numărătoarea de sorginte simbolistă, chiar dacă destul de cuminte, fără să apeleze la numere fatidice. Astfel, în „Stea multiplicată" el numără în joacă : „Una stea, / Două stele, / Trei stele, / Patru stele, / Cinci stele, / Șase stele, / Șapte stele, / Opt stele, / Nouă stele, / Tresar cînd trece / Steaua / Stelelor mele, / Multiplicată în zece !". Ritmurile de acest gen, săltărețe, se învecinează nu o dată cu Bolintineanu din „Mihnea și baba" sau cu unele balade ale lui Șt. O. Iosif.

★

Dar ziceam că direcțiile în care Negoiță Irimie e mai tare, mai autentic, îndeosebi în ultimele cărți, sînt mai ales conversația epistolarum și evocarea, cea de-a doua decurgînd din prima, întrucît retorismul e suportul unor evocări. Să încercăm să ne explicităm. Iată această „Frescă la Voroneț", în care evocarea are și nuanțe picturale : „Cum se desprinde dintre toamne / Zodia mea — ca o gutuie, / Și-aud prin vis uneori doamne, / Sunet de scînduri și de cuie. // Pînă și toamna de acum, / Vezi, tremurînd se iscălește / Cu un fior antepostum / Tremură frunza nebunește". Se vede că gutuia, fruct din ce în ce mai rar, îl obsedează, drept care îl mai evocă într-o scurtă poemă : „Se face tîrziu în gutui, / Și-n sînge e parcă devreme / Cu mîna pe inima cui / Azi pot să descînt trei blesteme ? // Se face devreme în sînge / Și pasul se face precaut / Cînd piscul din soare-și răsfrînge / Imaginea care o caut / Dar pînă ajung să mă sui / Se face tîrziu în gutui". Alteori ajunge să se cațere mult mai lesne pe scara unor poeme celebre cum ar fi „Cîntec de septembrie" care are modelul în „Sufletul vinului" a lui Baudelaire sau „Cimitir marin" în poezia cu același titlu a lui Nicolae Labiș.

Dar evocarea e mai ales la ea acasă în poeziile, nu puține, cu tentă patriotică (recent a tipărit la Editura militară o antologie „Patria limbii române", în care adună poezii într-o unitate de viziune din mai toate cărțile sale anterioare). Ar trebui deci amintite aici multe versuri, deși vom zăbovi numai asupra citorva cu titlu de exemplu. Să reținem din placheta „Echilibru indiferent" această „Deasupra mea" : „Mi-e gîndul limpede ca o cascadă / Care-a țîșnit din noapte și noroi, / Chiar soarele acum poate să-mi vadă / Chipul brăzdat / Străfulgerat de ploi / Căci vînturi de-au izbit în el, piezișe / A renăscut sub cer multiplicat, / Că zările — albastre-acoperișe / Să cred în steaua mea m-au învățat. // Și chipul țării de îl port cu mine / Ea dragoste de țară, știu, se cheamă / Și-aici lîngă meleaguri carpatine / Eu țara mi-o slăvesc ca pe o mamă. // Potopul nopții cînd va fi să cadă / Și inima din ritmul ei să stea, / O stea mai limpede ca o cascadă / Prin noapte va veghea deasupra mea". Poetul nu rămîne dator, bineînțeles față de locuri, momente și figuri istorice : poeme-ode despre patrie cu diferite titluri, poeme despre Vlaicu, Horia, Unire, Iancu, Bărăgan, Sarmizegetusa, Meșterul Manole, Dunărea la Cazane, Carpați, Plevna, Mioriță etc., etc. Nu vom mai insista cu citatele. O singură observație, mai ales în poemele patriotice de actualitate, poetul intră în rezonanță cu Mihu Dragomir, chiar dacă nu cu cel de amplă respirație din „Odă pămîntului meu".

Punctul cel mai de sus însă pe care l-a atins Negoiță Irimie rămîne, după părerea noastră, ceea ce am numit conversația epistolarum, care își va găsi cea mai bună ilustrare în volumul pe care îl are în pregătire din care poetul a și publicat o excelentă pagină în „Urzica", pe care mi-a făcut plăcere s-o girez pe cînd eram redactorul șef al acestei publicații. Conversația aceasta începe cu el însuși, decurgînd într-o notă de autoironie, cum se întîmplă în acest „Presentiment" care se încheie astfel : „Să rîdem cînd statuia-mi visată în bazalt / Se-ntoarce dinspre mine mereu mai dură-n piatră ; / Credeam că sînt cît munții și cerul de înalt, / Sub tălpi simțindu-i mării furia egolatră. // Dar țăndările care sub boltă sar din mine / Simțiți cum prind în aer aripi de albatros ? / Spre soare cu toți dinții vom rîde iar, știu bine, / Căci norii, azi umblă cu hainele pe dos".

Cînd nu dialoghează cu sine însuși, își găsește interlocutorul în chiar pictorul-zugrav de la Voroneț : „Mai pune încă, meștere zugrav, / Topește cerul de la Voroneț, / Fă-mi ochii-albaștri, fața mai suav, / Buzele arcuite a dispre. // Fă-mă desculț, așa, fără sandale, / Că mi-am pierdut și tălpile de lemn, / Mă las după penelul dumitale / Dar voi fugi de-aici la primul semn".

Poetul pune înseși lucrurile să dialogheze, așa cum o face în „Muzele neliniștite" (după De Chirico) : „Penumbra unei aripi se simte ca o boală / Călcînd peste duminici, tîrziu, după amiază, / Nici inventar măcar nu-i, și peste piața goală / O rază cenușie în prăvălii veghează. // Din trista neclintire, șolduri de manechine / Pozează pentru pictori întreaga după-amiază, / Culorile aleargă din vitrine, / Neliniștite muze — lăcrimează".

Cînd nu o poate face nemijlocit, conversează epistolarum indirect fie și printr-un Post-scriptum la versurile prietenului său Miron Scorobete : „mai singur decît asfințitul, / iarna pe-o cale ferată". „Ajuns acasă am dat drumul la sobe, / Să ardă toate, și toate păcatele anului vechi / Și obsedantul său cîntec de cobe / Cu gînduri și oameni perechi, neperechi. // Brațele focului acuma mă poartă / Ca-ntr-un cosmar alb hibernal, / Focul — acest arbore artificial — / L-aș învia într-o natură moartă. // Zburam spre tine, alergînd într-un tren / Pentru ca mai repede să ne putem despărți, / Ca-ntr-un tratat schizofren / În care amanții iubesc doctorii".

Dar cel mai la largul său, cu toată verva, se simte cînd conversează epistolarum cu confrații, cînd apostrofîndu-i, cînd alintîndu-i nostalgic, fie că aceștia sînt Tudor George, Gheorghe Pituț sau Nichita Stănescu.

Într-un catren transcris autograf pe ultima sa carte de versuri ne avertizează : „Poetul a ajuns copil bătrîn, / Un leu albastru el purta pe umăr, / El-prințul nopții, stelelor stăpîn, / Azi stă pe strada cu un singur număr".

Niculae Stoian

Rosturile omului

Urmare din pag. 1

obsesia marilor iluminații : un urlaș proiector simbolic modulează fascicolul luminos („lumină atroce", „lumină trufașă") flash nu al revelației, ci chip al dezvăluirii brutale. Acum, orașul e un „ciine atomic" ce „ne mingiie cu ghearele scoase". Alături de poezia politică („suvenire") întîlnim și meditații asupra destinului creatorului („jocul") unde o superioară conștiință critică provoacă exorcizarea poemului.

Dacă „viața e o ladă cu întîmplări, cu obiecte" ori „cu măști colorate", în confruntarea cu „memoria mașinii de scris", concretul își pierde identitatea. „O mașină vorbește, o mașină aude / O mașină vede în locul tău / Cine ești tu, cine ești tu, alcătuire de gheață / Cine ești tu, fluture inocent care stai în apele cărnii, / Cine ești tu, purtind pe corp rănile poeziei ?" Mircea Florin Șandru, înaintea repudierii mașinii de scris — ca simbol al uniformizării mecanice — de către post modernistii „generației '80", avertizează asupra primejdiei reificării : „Într-o zi, tu însuți vei fi o mașinărie / Strălucitoare, delicată, sonoră".

Poetul justițiar, care „tace", „înțelege", „vede", „simte"... „și nu iartă", pune în mișcare, sub forma tripartită a sonatei, retorica adevărului : 1. — darul cel mai de preț e înțelepciunea, 2. — înțelepciunea cea mai de preț e tăcerea, 3. — tăcerea cea mai de preț e singurătatea („Bosch"). Prețul singurătății e darul de a vedea nevăzutul („Ecranul de radar").

„Trupuri pe ecranul de radar" (1982) și, mai ales, „Viața în infraroșu" (1985) cultivă **tehnica holografiei.** Imaginile în relief descoperă „o lume de raze și de tenebre", străbătută de semnale stranii, microuniversuri în care „moleculele ard" și „celulele scot trimbe de aburi". Asistăm parcă la spectacolul genezelor primordiale : A contempla pulsurile infinitezimale la scara cosmosului sugerează o halucinantă sensibilitate transfiguratorie.

Poezia mai nouă a lui Mircea Florin Șandru încorporează o atitudine ecologistă în care orașul alienat („Mașini în serie, case în serie, păsări în serie / în marile combinate avicole, nervi / Oameni pe străzi, în uniforme sau în alba / Bluză de vară ; în berării savurînd / Aceeași bere apoasă / Unu, doi, trei, patru, contoarele numără / Gaz metan, kilometri, apă, petrol, litri de sînge / Mă dor timplele"), lumea cuantificată primesc totuși absolvirea : „te iert, orașule" („Azi voi fi bun").

Împăcarea este ratificată în „Orașe suprapuse" (1986) nu atît jurnal de călătorie, cît radiografie a peisajului citadin „etern și inconfundabil". Metaforele ce însoțesc numele orașelor au valoare definitorie. Citâm selectiv : „Monrovia. O mască de abanos", „Famagusta. Stea de nisip", „Pearl Beach. Jocul cu mărgelele de apă", „Lexington. Cai în iarbă albastră", „Houston. Manualul bunelor maniere", „Washington. Perle pe o catifea verde", „Frankfurt pe Main. Dimineața, ca o flacără de magneziu".

Acest remarcabil poet, creatorul **„versului magnezic"**, a cărui luminozitate orbitoare te împiedică uneori să-i vezi adevărata valoare, are modestia de a rămîne el însuși.

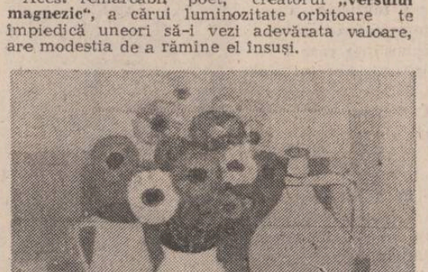

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Portretul poetului: Ion Mircea

Moment literar la Casa scriitorilor : poeta Ioana Diaconescu și criticul literar Constantin Stănescu

Trei feluri de a privi lumea : Dinu Flămând, Mircea Nedelciu și Aurelian Chivu

CUVINTE

Puncte cardinale

Este neabătut nociva și parazitară ideea preconcepută pentru că adoarme vigilența și exclude luarea în considerare a faptelor, pe tot traseul către soluția corectă. Îi cad victimă nu numai oameni de rînd, ci și savanți. Am să iau un exemplu limită : o problemă măruntă de filologie, de ordinea evidenței, care l-a indus în eroare pe cel mai de seamă lingvist al secolului trecut, B. P. Hasdeu.

În celebra sa lucrare **Cuvente den bătrîni,** în tomul II, p. 155 și urm. (citez după ediția 1984, îngrijită de Gh. Mihăilă), se întîlnește o scurtă legendă asupra morții patriarhului Avram, datată de Hasdeu „ante 1600". Este tradusă din slavă, de către un preot ortodox român de la Măhaci, popa Grigore.

Iată cum caracterizează însuși Hasdeu modul de a lucra al traducătorului : „Popa Grigore și-a permis și aci, după obicei, de a scurta și de a adăuga, ceea ce dă tuturor traducerilor sale, în ochii unui lingvist român, o valoare cu atît mai mare sub raportul sintactic. În orice caz însă, textul slavic e mai complet, căci finalul lui a rămas netradus" (ed. cit. p. 154).

În legendă este vorba de glorificarea patriarhului apoteozat, dus de către arhanghelul Mihail în rai. Narațiunea : patriarhul nu obișnuia să mănînce niciodată fără să invite la masă pe vreun străin ajuns în părțile locului. Or, se întîmplase că dracul avusese grijă, cu mai multe zile în urmă, să facă în așa fel ca nici un străin să nu treacă pe la poarta patriarhului. Și era sleit de bătrînețe și de foame. Pleacă el însuși, însoțit de fiu-său, Isac, să caute pe cineva și dau peste arhanghelul Mihail care tocmai coborîse sub Muntele Eleonului : „deștinse arhaggelu suptu codru". Acesta, nerecunoscut, primește invitația. Isac sacrifica un „berbece" în vederea ospătării musafirului. Cum îngerul nu știa dacă îi este îngăduit să mănînce carne, se întoarce de unde venise și obține dezlegarea de carne de la Dumnezeu.

Aci se află un cuvînt citit greșit de Hasdeu, după cum cred eu, ceea ce duce la confuzia întregului context. Iată originalului cirilic al preotului, în transcrierea lui Hasdeu : „Înr acela ceas arhagghelu se dose în **geroe** (s.n.) r'apusul soarelui, cănd se adora îngerii", adică în limba actuală : „În (t)r-acela ceas arhanghelu se duse în **geroe** (s.n.) 'n-apusul soarelui, cînd se aduna(u) îngerii".

După particularitățile de grai și grafie ale traducătorului cuvîntul **geroe,** cum explică Hasdeu în notele sale, poate fi citit **ad libitum : geroe, genoe, genue,** ceea ce este perfect adevărat, după cum rezultă din întreg manuscrisul, de altfel. Or, tocmai lectura acestui cuvînt o contest. Iată și comentariul lui Hașdeu, la acest cuvînt buclucaș, comentariu care se întinde pe zece pagini din ediția originală : „EXCURS LA «LEGENDA LUI AVRAM» — GENUNE (GENOE) GEROE. PARADISUL LA ROMÂNI".

Următoarele cuvinte din **Legenda lui Avram,** așa după cum a refăcut-o popa Grigore din Măhaci : **SE DOSE Ĭ GEROE r' apusul soarelui,** nu se pot explica prin originalul slavic, în care arcangelul se duce de asemenea, dar nu într-o **geroe** occidentală, ci se urcă drept la cer : **văzide na nebesa** (în text, cu caractere slavone, n.n.) .Este dar un adaus românesc, care merită pe deplin a fi studiat aproape" (ed. cit., p. 163).

De ce **geroe** este **occidentală,** se va strădui să demonstreze Hasdeu, deocamdată este o anticipație. Alte ipoteze asupra acestui „cuvînt" insolit în limba română, nu-și pune, ci, dacă admite eroarea de grafie a popii, o face tot pornind de la ceea ce crede el că reprezintă **geroe** (respectiv o grafie corpută, de la **genune).** Și nu-și pune nici ipoteza greșelii de notare a vreunui alt cuvînt, deși deasupra atrage atenția că în originalul slavon arhanghelul se urcă drept la cer. Cu alte cuvinte, pornește de la ideea preconcepută a unei intervenții intenționate, cu modificarea originalului.

Prezint alte două ipoteze de lectură posibilă : **ceriu,** în loc de **geroe** al lui Hașdeu, și **ingerul** notat în chirilică **igerul** și scris **i gerul,** adică **i** notat spațiat față de restul cuvîntului.

Prima propunere o bazez pe similitudinea semnelor chirilice pentru silaba **ce** din **ceriu** și **ge,** din ceea ce citește Hasdeu **geroe** și pe observația mea de profesor, că persoane în virstă, care au deprins scrierea silabisind, mișcă de tot atîtea ori buzele — la scris și la descifrat un text —, cîte **silabe** conține cuvîntul. Or, în special la oboseală, astfel de persoane care depun efort să scrie, în momentul în care contractarea fizică și atenția cedează, comit erori grafice notînd sonoră pentru surdă.

În continuare se deschide, după mine, cale erorii în lanț, deoarece Hasdeu își susține lectura substituind unor cuvinte din textul preotului altele care o îndreptățesc. Astfel fragmentul : **cînd se aduna îngerii,** devine în comentar : „**ACOLO** (s.n.) **se aduna îngerii, adecă... LOCUL** (s.n.) **UNDE** (s.n.) **„se adunau îngerii" (ed. cit.,** p. 163) și prin substituire nejustificată Hasdeu transformă un complement de timp **('n-apusul soarelui),** adică momentul zilei, cînd **scapătă soarele,** într-unul de loc : **vest, occident,** punct cardinal. Și conchide : „Este prin urmare, **(geroe,** n.n.) un fel de paradis, „o gură de rai", după expresiunea cîntecul popular" (și dă trimitere neinspirată la **Miorița,** varianta Alecsandri, fără să țină seamă că pe vremea sa și a lui Alecsandri, **gură de rai** era înțeles ca un loc inimaginabil de frumos, nu o vîltoare îngrozitoare de ape, un sorb al pămîntului, pe care il vizează el în interpretarea lui **geroe ;** în treacăt fie zis, i s-ar fi cuvenit să manifeste reținere în fața unei expresii **(gură de rai)** și imposibilă și stranie. Dar problema **piciorului de plai** și a **gurii de rai** merită o cercetare specială dacă n-ar fi decît pentru celebritatea versurilor și pentru respectul datorat poeziei populare).

Dar să revenim la fraza imprincinată : „arhanghelu se duse **in geroe (s.n.),** 'n-apusul soarelui cînd se aduna îngerii". Nu-i obiectăm lui Hasdeu că a uitat să se întrebe ce este cu adunarea îngerilor (de pe unde și de ce ?), atragem însă atenția că soluția intervenției preotului traducător i-o furniza un alt text din același tom II al lucrării sale **Cuvente...** : „Că în toate dzile, **dacă apune soarele** (s.n.), toți îngerii oameniloru, a bărbaților și a muierilor, merg la Dumnedzeu să se închine..." **(ed. cit.,** p. 303) de unde rezultă că îngerii păzitori, militari de profesie, se prezintă la raport **în apusul soarelui,** adică la scăpătatul soarelui, zilnic, nu **în occident,** cum vrea Hasdeu.

Într-altele cred că nu este nevoie să declar că Hasdeu era cel mai versat cititor de manuscrise de pe vremea sa și că stăpînea desăvîrșit slava veche și limbile slave. Trebuie însă să adaug, în apărarea lui, că în secolul trecut, poate mai mult decît astăzi și cu mai multă știință, se da crezare literii manuscrisului, iar acribia profesională consta mai degrabă în a demonstra corectitudinea unei erori aparente decît în a accepta eroarea în manuscris, soluție facilă. De altfel chiar în textul **Legendei lui Avram,** pe care o discutăm, a întîlnit complementul de timp, ca moment al acțiunii, nu ca loc, precedat și introdus de prepoziția **in.** Citez: „Și în miadză-noapte scolă-se Isacu diin patul său", adică astăzi noi zicem :„Și la miezul nopții se sculă etc.", unde nici vorbă de **miază-noapte,** punct cardinal, la fel cu **'n-apusul soarelui,** din textul analizat deasupra.

Eroarea se repetă în **Etymologicum Magnum Romaniae** unde reia ipoteza sa, sub articolul **Asfințesc.**

Etimologia pe care o propune pentru **geroe = genune** nu știu să fi fost acceptată de etimologi, care, așa cum adnotează editorul Gh. Mihăilă, propun lat. **gyro-onem.** Bineînțeles că nimeni nu-i poate imputa azi, cuiva, o etimologie eronată propusă acum o sută de ani. Numai că etimologia lui are rostul să-i susțină ipoteza paradisului situat de români în vest, ceea ce e numai parțial corect ca metodă.

Mai transcriu cîteva considerații ale lui Hasdeu ca să arăt aberațiile la care poate împinge ideea preconcepută: „Este evidinte că popa Grigorie nu s-a luat după clasicitatea elenă (care situa paradisul în occident n.n.), ci după o credință poporană curat românească. Creștinismul altoit abia pe de-asupra, n-a fost în stare, după zecimi de secole, de a șterge din memoria strămbunilor noștri Paradisul cel păgîn.

Și aceasta — observați bine — numai la românii din toate popoarele neolatine".

Eu observ că este normal ca cine începe cu eroare, să termine cu flori de stil și cu demagogie, așa cum nu stă frumos unui învățător al poporului său, ca înegalabilul Hasdeu : „Tot așa la români paradisul „în genoe în apusul soarelui „este un product indigen un rest paganic, pe care creștinismul l-a găsit împietrit pe pămîntul Daciei, și pe care nu numai n-a putut să-l răstoarne, dar a mai fost silit de a lăsa Occidentului caracteristicul nume de **sfințit...**"

Ce l-a sedus pe Hasdeu să declare că popa Grigore „s-a luat după o credință curat poporană" ? Textul unui bocet intitulat **Petrecerea mortului,** comunicat lui Hasdeu de S. Mangiuca și publicat de Hasdeu ca sprijin la teoria sa asupra lui **geroe,** „paradis, situat în vest de români". Încă alte 10 pagini de

Florea Fugariu

PERMANENȚA IZVOARELOR

Confruntarea zicalelor

Apariția unei lucrări de folclor comparat, mai ales atunci cînd este riguros elaborată, nu poate fi primită decît cu mulțumirea cuvenită, evenimentul trebuind să fie apreciat și comentat ca un act științific și cultural de referință în literatura de specialitate.

Contribuția lui Gabriel Gheorghe **(Proverbele românești și proverbele lumii romanice. Studiu comparativ.** București, Editura **Albatros,** 1986), întrunește toate aceste condiții și, de aceea, am socotit o datorie s-o semnalăm unui cerc cît mai larg de iubitori ai folclorului românesc, mai ales, acelora care, interesați profesional, ar putea să tragă oarecare foloase din această temeinică și, pînă la un punct, originală abordare a proverbului românesc. Lucrarea este îndelung și minuțios elaborată, a necesitat o investiție de timp și energie, ce i-au consumat autorului 8 (opt) ani de muncă susținută, cum el însuși mărturisește. În general lucrările de acest gen cer un efort considerabil, o stăruitoare apiecare asupra unui volum imens de lucrări, zeci de mii de fișe, o minuție adeseori descurajantă, nevoia clarificării și rezolvării unui șir aproape neterminabil de probleme controversate. De aceea, poate, și numărul oarecum redus al lucrărilor fundamentale de paremiologie, o oarecare rămînere în urmă a cercetării proverbului față de celelalte genuri și specii ale folclorului românesc.

De aici și importanța cărții lui Gabriel Gheorghe care umple un gol de mult resimțit în literatura de specialitate, valoarea ei științifică, în primul rînd, impunîndu-se însă prin originalitatea punctelor de vedere avansate, prin claritatea rezolvărilor la care ajunge pe parcursul investigațiilor, prin abordarea curajoasă, directă, fără ocolișuri, a unora dintre aspectele cele mai dificile și aprins controversate ale domeniului discutat. Sînt de reținut, de asemenea, numeroasele probleme pe care le lasă deschise, aducîndu-le în discuție numai în măsura în care acest lucru este cerut strict de obiectivul a cărui atingere și-o propune în cadrul limitat al lucrării, deschizînd astfel noi piste de studiu, noi căi de analiză și abordare a fenomenului. Însăși ideea unei astfel de cărți atît de atrăgătoare, atît de prețioasă sub raport științific și propagandistic, care a mai fost vehiculată în folcloristica românească dar care, din păcate, niciodată n-a fost dusă pînă la capăt și finalizată în toată cuprinderea ei, este un argument decisiv în aprecierea caldă a unei lucrări de felul celeia care ne preocupă în rîndurile de față. Rezultatul final, demonstrația strînsă, rigoarea științifică, sursele ei de primă mînă utilizate, argumentul convingător și dovezile incontestabile aduse în sprijinul demonstrației concură, toate, la configurarea unei cărți solide, cu adînci implicații științifice.

Gabriel Gheorghe pornește de la o constatare aparent simplă : în marile antologii și studii comparate universale, elaborate de specialiști de neîndoielnic prestigiu internațional, proverbul românesc este foarte slab reprezentat, în unele contribuția românească este chiar trecută cu vederea. Cel mai adesea, proverbe autentic românești sînt trecute în contul altor popoare sau, în cel mai bun caz, dar tot alături cu realitatea, sînt consemnate ca primite de la popoarele cu care, de-a lungul vremilor, am venit în contact. Vina nu este numai a specialiștilor străini, excepție făcînd doar cazurile de rea credință care, din păcate, spre paguba științei și în evidentă contradicție cu adevărul, cu faptele concrete, mai pot fi detectate ici-colo, ci, în primul rînd, a specialiștilor români care n-au întocmit lucrări anume consacrate acestui scop și nu le-au pus, în mod eficient și adecvat, la dispoziția amintiților prestigioși specialiști de peste hotare. Cazurile concrete, demonstrația și argumentele sînt pe larg și documentat expuse în studiul introductiv, astfel că nu mai insistăm, cititorul putîndu-se adresa direct locului indicat.

Pentru a remedia, măcar în parte, această lacună și a unor și a altora dintre specialiști, convins că „nu există o altă modalitate mai sigură decît studiul comparativ pentru stabilirea locului unei limbi, din punct de vedere al exprimării proverbiale în concertul celorlalte limbi contemporane", Gabriel Gheorghe întocmește fișe și supune comparației 360 (364) **„proverbe românești de largă circulație, inclusiv variantele principale ale acestora, cu corespondențele lor, ideatice și de expresie, din principalele limbi romanice :** latina, franceza, italiana, portugheza, spaniola. **Din cînd în cînd, s-au introdus în comparație** și proverbe din catalană **și din** sardă, **ca și din unele dialecte :** sicilian, corsican, venețian **etc.".**

Despre virtuțile științifice de mare finețe ale acestei lucrări, despre multitudinea problemelor ridicate și soluțiile la care autorul ajunge, despre aspectele colaterale, dar de certă însemnătate pe care le amintește în context numai, despre contribuția de mare valoare științifică pe care Gabriel Gheorghe o aduce la impingerea cu un mare pas înainte a paremiologiei românești și, de ce nu, a paremiologiei internaționale, s-ar putea discuta mult și cu folos, dar cartea, atît de bogată în conținut și idei nu poate fi povestită sau rezumată. Trebuie studiată atent, cu creionul în mînă cum se spune, cu răgazul necesar pentru analiză și meditație. Este o invitație, dar și o realitate pe care însăși cartea o impune.

Al. Dobre

Teodor Bogoi: „Portret"

Ateneele cărții

● În cadrul activităților desfășurate sub genericul ATENEELE CĂRȚII, marți 14 aprilie, a avut loc o manifestare organizată de Biblioteca Centrală Universitară și Editura Militară cu titlul „Luptele românilor pentru neatîrnare și independența țării. Istorie și contemporaneitate". În acest cadru au fost prezentate expunerile : „Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu privind necesitatea obiectivă a dezvoltării libere și independente a poporului român" ; „Adevărurile fundamentale ale istoriei românești reflectate în producția de carte a Editurii Militare" ; „Mari prozatori români despre războiul de independență".

Cu această ocazie a fost lansat volumul **3** din tratatul **Istoria militară a poporului român,** lucrare recent apărută.

În încheierea manifestărilor, la care au participat oameni de cultură și artă, istorici, scriitori, un numeros public, a avut loc un frumos program artistic — muzică și versuri — la care și-au dat concursul artiști și scenelor Capitalei și ai formațiilor artistice ale Casei Centrale a Armatei.

POST RESTANT

Primim plicuri de la unii corespondenți în care nu găsim altceva decît textele de proză. Desigur, principalul obiectiv al rubricii este să citim tocmai aceste texte, dar aceasta nu înseamnă că toți acești corespondenți nu ar putea să le adauge cîteva rînduri în care să se prezinte și eventual un „la revedere" cum se obișnuiește totuși într-o corespondență. „Post restantul" reprezintă de fapt un dialog în doi, noi neavînd nicidecum pretenția unei instituții care hotărăște definitiv soarta unui om. Nici nu pretindem (nici nu am pretins) infailibilitate și nici că am fi experți în cunoașterea textelor și cărților de proză apărute în reviste și la edituri. Am putea greși și chiar am greșit confundînd cîte un debutant cu un autor deja debutat în altă parte, în alte reviste și edituri. N-am făcut-o însă niciodată nici din rea intenție, nici din superficialitate, ci pur și simplu din necunoaștere. În acest sens, orice proces de intenție este nedrept, pentru că nu am susținut niciodată că facem aici, la această rubrică, o inventariere a tuturor numelor vehiculate în presa literară, la „Cîntarea României", și nu numai. Trebuie să ni se dea voie să nu fim perfecți, să nu citim decît atît cît este omenește posibil, să nu reținem ca un computer toate semnăturile din presă. Ne-am asumat riscul rubricii, constatînd că atît volumul mare al corespondenței, cît și înclinația pentru fars㠄 unora ne pot face să greșim. De aceea, pentru a reduce și mai mult acest coeficient de risc, îi invităm încă o dată pe corespondenții noștri debutanți să-și însoțească textele cu scurte prezentări biobibliografice. În ceea ce-i privește pe ceilalți, mai mult sau mai puțin afirmați, membri și nemembri ai Uniunii Scriitorilor, ar fi bine să se adreseze, cum e și firesc, secției de proză a revistei și nu semnatarului „Post restantului", pentru a evita orice confuzie regretabilă, izvorîtă dintr-o ignoranță pe care, iată, în cazul prozatorului timișorean Marian Drumur, ne-o recunoaștem și facem aici cuvenita reparație. Se înțelege deci că toate aceste rînduri au fost provocate de supărarea prozatorului timișorean, care ne-a fost transmisă ierarhic, deși nu am fi respins un dialog în care să ne fi cerut scuzele necesare, pe care, iată, i le cerem acum și aici, fără însă să ne luăm nici un angajament al perfecțiunii.

VASILE TĂMÎIAN, București. „Glasul pămîntului" este de fapt o scurtă prezentare a unui sat obișnuit, văzut printr-un bătrîn hîtru și rău de gură. Aveți ceva umor popular, se vede că n-ați uitat obiceiul locului, dar aceasta nu înseamnă că vă putem da dreptate atunci cînd spuneți prin gura moșului : „— Măi fată, măi, că bună ești tu de gură ! o temperă Nichifor — soră-ta Viorica a învățat să scrie și să citească în lut, auzi tu, în lut ! cu plaivazul care ne dă de mîncare la toți și-i mai valoros decît întreaga voastră cohortă de dascăli din școli, care vă învață să alergați după cai verzi pe pereți ! Ș-a-ntors lumea pe dos, tu, Iulică ! de nu-i mai afli nici pragul, nici nădragul..." E un punct de vedere primitiv, prin care sînt confundate două planuri care nu se exclud, cum credeți. Sau poate așa crede moșul ?

MARIANA SÎRBU, Brașov. „...E prima dată că mă adresez cuiva cu rugămintea de a-mi da un sfat. Dacă e cazul voi da mai multe amănunte despre mine... În așteptarea răspunsului vă mulțumesc pentru efortul pe care-l veți face citindu-mi paginile". N-am făcut efort, deoarece scrieți frumos, ne place să credem că sînteți talentată, scrieți cu căldură, ușor melodramatic. :„...A fost odată un om slab și unul puternic. Și cel puternic a ajuns cu timpul sclavul celui slab, pentru că acesta din urmă îl domina cu nevoia lui de a fi ocrotit". Măcar și pentru atît și tot ar merita să bateți textele la mașină și să ni le trimiteți.

THEA, București. „Moda" este o replică la rubrica de modă din „Săptămîna" o parodie amară (oricum, evitați o asemenea întrebare : „Viața ca o pradă. Oare cine a spus asta ? Nu cred că era femeie...). „Ultramarină" este o romanță în proză : „...prin toți porii se revarsă prea plinul sufletului ei și inima bătea să-i spargă pieptul". Iar „Ascunzătoarea" ar merge la revista „Pentru Patrie", fiind o povestire cu hoți internaționali. Talent ar fi, așa că mai trimiteți, însă cu semnătură.

NICOLAE CĂRUNTU, Dorohoi. „Gîndul lui Alexandru Albu este un gînd bun, dar prea strigat, prea evidențiat prin numai două culori decisive, alb și negru. Reveniți cu altceva, vă așteptăm ca și pînă acum, în sensul „Chemării griului" mai degrabă. Să mai vedem...

CRĂCIUN MAIERU, Bistrița-Năsăud. Moartea Cerbului cu stea în frunte este o variantă îndepărtată a Moartei căprioarei în proză. Ne-a plăcut atmosfera satului, amintirile din copilăria d-voastră, pe plaiurile minunate de la d-voastră. Vă așteptăm din nou cu eresuri, povești ș.a.

CRISTIAN NĂSTASE, Brăila. „Amintirea" d-voastră nu ne-a convins, deși e scrisă cu litere mari. Vorbele sînt prea mari, or urechile noastre prea mici pentru ele : „Ce anume ar fi... întrebase Mihail, cel mai important pentru un artist ? / — Cunoașterea de sine... / — / Neînțelegerea oamenilor, se grăbise Liciu, îl doare... — / Pînă la un anumit grad de înțelepciune da... Vedeți ! eu n-aș putea să ajung în stradă, pe direcția aceasta pentru că m-aș lovi de perete". Și ?

Iulian Neacșu

P.S. Rugăm pe toți cei care ne scriu să menționeze pe plic titlul rubricii : „POST RESTANT". Manuscrisele trebuie dactilografiate și nu se restituie.

REMEMORĂRI

Craiul munților (IV)

1.

În anul 1860, Iudita Secula, consoarta „juristconsultului" (cum îl numea o gazetă ungurească) C. Secula, unul dintre vorbitorii de la catafalcul eroului, îl întîlnește pe Avram Iancu la Alba Iulia.

Poate tocmai pentru a infirma zvonurile denigratoare referitoare la starea fizică și morală a tribunului din munți, zvonuri susținute cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună de presa maghiară, un grup de tineri, îndemnați de Axente Sever, își propun să-l cheme pe **Craiul Munților** la Alba Iulia.

Însinguratul erou vine, bucurîndu-se de o primire mai mult decît entuziastă. **S-au** ținut discursuri, s-au cîntat cîntece și s-au depănat amintiri. Emoția era generală și în ochii multora scăpărau lacrimi de bucurie sau durere.

„Iancu însă la toate rămînea rece ca o statuă măreață, iar **ținuta sa elegantă nu lăsa nimic de dorit".**

Răspundea scurt și exact la întrebările puse și o melancolie ascunsă îi umbrea chipul frumos încă.

„Figura lui frumoasă îți reamintea de un cavaler din evul mediu. Luptele avute nu lăsaseră mari urme în esteriorul său. Un sentiment straniu te cuprindea ; părea că se luptă în sufletul său două elemente : visul și realitatea".

În acea perioadă, și în anii imediat următori, Avram Iancu a mai poposit temporar în casa bunului său prieten Axente Sever unde : „Un profesor tînăr de la gimnaziul din Brad, Paul Truța, l-a pozat în ținută de salon ceea ce a primit cu bunăvoință Iancu, **fiind de mai multe ori oaspetele** acestui tînăr care îl mai invesela cu glumele lui".

Ne întrebăm iarăși, **nedumeriți**, unde pot fi aceste poze și prin ce **mister** inexplicabil ele s-au **pierdut** nefiind publicate niciodată ?

2.

La rugămintea lui Bărnuțiu, exprimată într-o scrisoare adresată lui Papiu Ilarian, acesta din urmă face o călătorie în Apuseni în 1855, căutînd să-l întîlnească pe Iancu. Prin intermediul lui Balint (care nu-l vorbea de bine pe fostul coleg de arme) i se trimite o scrisoare lui Avram Iancu la Cîmpeni la care, acesta, răspunde de îndată clar și concis : „Frate Balinte ! Comunicîndu-mi-se scrisoarea de a mă întîlni cu Papiu în casa ta te încunoșciințez salutînd pre Papiu că atît vremea cît alte jurstări nu mă lasă de a mă duce acum la Roșia, dar cred că ne vom întîlni mîine în Cîmpeni. Rămîn salutîndu-vă al vost amicu Iancu".

Scrisoarea lui Iancu era trimisă luni 23 martie 1855. A doua zi, după promisiunea făcută, vine la Roșia însoțit de tribunul Andreica.

Și acum să-l lăsăm pe memorialist să vorbească : „Eu ieșii înainte la poartă și salutîndu-l, îl petrecui înlontru. Intră cu oarecare rezervă și — cu vorbe puține și modeste — ne întrebă pe toți de sănătate. Vreți să știți cum arată Iancul acum ! Purta o pelerie albă, vechie, din cele care avea dinsul datina de a purta întotdeauna. În spate o bundă de poson, mi se pare chiar a d-sale din 1849 ; spun că nice vara nu o țipa din spate. El, de alminterea, tot așa e de plin în trup cum îl văzusem la Viena pre la 1850. În puteri se vede a mai fi slăbit. Fața e mai bugedă, palidă, smolită. Părul netuns de mult și nepeptănat. Barba nu și-o răsese de cîteva săptămîni. Ochii prea inflăcărați. Căutătura lui plină de neîncredere către tot omul. Și cu toate că mi se păru cevași spăriat pare că tot zimbește cu un fel de superioritate și dispreț. Pare că tot cugetă profund. Și cînd vorbesc alții, în taciturnitatea lui se vede a nu-i păsa de toate, ca unui om care a căzut din toate și de toate a desperat".

Deci Iancu este rezervat, trist, ginditor, suspicios și taciturn. Avea și de ce. Preotul Balint, îmbogățit de pe urma răsplatei împărătești, nu-l mai trata pe fostul tribun cu amiciția de altădată, aruncîndu-i vorbe usturătoare la care Iancu nu răminea dator. El rămăsese sărac, demn și închis în melancolia dureroasă a idealurilor risipite.

Papiu petrece cîteva zile în compania lui Iancu însoțindu-l și acasă la Vidra. Îi urmărește atent reacțiile și comportamentul. La atacurile malițioase ale familiei, în special ale tatălui, supărat că feciorul refuzase orice **beneficiu** material din partea austriecilor, Craiul Munților răspunde cu un zîmbet superior dar plin de blîndețe. Scrie și o misivă la Viena pe care „numai un om cu minte și cu mare înțelepciune o poate scrie".

Papiu Ilarian doarme o noapte în casa Iancului plecînd a doua zi spre Hălmagi : „Era foarte frig și ningea la munte. Eu eram îmbrăcat nemțește. Atita ce stete Iancu de mine să-i primesc bunda, ca să nu-mi fie frig ! Îi mulțămii de inima cea bună, bunda n-o primii, că și el numai aceeași o avea".

Ca o concluzie a celor observate în perioada cît a petrecut alături de Avram Iancu, istoriograful se pronunță cu fermitate : „Mă veți întreba ce zic eu de Iancul după toate acestea. Eu, fără mustrare pentru lumea aceasta, n-aș cuteza a zice că Iancul ar fi nebun. Atît zic, că nu mă pot destul mira cum după **atîte cîte a suferit,** acest bărbat, nu s-a alterat de tot. Și de va rămîne tot cu mintea **de acum,** între batjocurile și lipsele ce poartă, voi fi constrins a mărturisi că **Iancul este mai mult decît un om estraordinariu".**

Mai limpede decît atît nici că se poate !

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Jumătate de poem

Doar șapte fete stau pe prispă
și ghioceii — în grădină,
la șapte fete ei privesc —
albe clopotnițe ce suspină.

Ce mici lumine sub pămînt
la ochii lor frumoși se-nchină
și cîți genunchi sînt risipiți
ca ghioceii prin grădină.

Doar șapte fete stau pe prispă
dar cîte flori stau în grădină !

George Alboiu

Posibila întoarcere

Urmare din pag. 1

Motivul „întoarcerii" este reluat, în fiecare secțiune a romanului într-o desfășurare simfonică. Neamul întreg, în imensa lui diversitate, aparent dezordonată, execută acordurile, liniile melodice, într-un cuvînt, prozodia acestei cosmice syn-fonii, a ieșirii din ciclul somnului, al înghețului imperial (ciclul morții), și a intrării purificate, procurată de o colosală combustie interioară colectivă, în ciclul fertilității istorice. Chemarea, tempoul, cadența urcătoare a timpului cosmic regenerator se transmite fiecăruia într-un fel anumit. Lui Nae Maican sub forma unui Eros cosmic revărsat din cerurile în care stăpînește Afrodita Urania, lui Haralambie sub forma invocării „moșilor", „eroi eponimi" ai genealogiilor care cimentează substanța neamului, soldaților ca o nemistuită chemare a aratului pe vîntul zărilor (chemare ce răzbate obsesiv în toate temele de conversație ale întregii societăți civile), Adelei, în vedenia acelui tărîm de creștinism cosmic pe care ard 10 000 de luminări, ea însăși simțindu-se ca o luminare arsă (amintindu-ne de „cerul ca o mănăstire arsă" din **Vara,** a lui Coșbuc). Morților înșiși li se comunică implacabila comandă a „întoarcerii" acasă, fiecăruia sub expresia în care l-a surprins clipa de pe urmă sub stare de milă, de nedumerire, de adîncă tristețe, de neînțelegere, de nostalgie ori avînt, de așteptare încordată, etc. lăsîndu-le tuturora chipul acelei clipe pînă la capătul vremii. Veșnicia morții nu are chipul golului, al Neantului, îmbrăcînd, dimpotrivă și ea haina unei diversități oprite, căzută în nemișcare pînă la sorocul veacului. Aceste pagini sînt de o neasemuită frumusețe. Prin ele literatura română a preluat într-o originală plăsmuire străvechea reprezentare a tărîmului de dincolo, a „lumii umbrelor". Timpul cosmic învăluie totul, toate tărîmurile stau sub puterea secretă a comenzii de întoarcere la ciclul fertil : lumile toate intră în mișcare la aceeași comandă : „lumea umbrelor" din regiunea submediană, păminturile ies din amorțeală, lumea celor vii, zarea instituțiilor, lumea supramediană, a carcaselor imperiale, suprapuse ca un pendul păstrînd sub amenințare tărîmul vieții. Aidoma aburilor „desfăcuți în pînze", plutind toamna peste butucii uscați ai viilor, „purtînd mireasma lor de-a lungul văilor", pornesc umbrele celor morți către casă în preajma moșilor de primăvară. Mortul întors este un personaj important în acest roman. Sînt evocate căile întoarcerii lui, modurile inefabile în care se comunică celor de acasă vestea trecerii sale în lumea umbrelor, înfiripările progresive ale sentimentului de obște al morții. „Durerea se mutase toată sus, în cer, împinsă de țuiitul armatei, în cerul gol (...), în văpăile nourilor de asfințit, vestitoare de timp tulbure". **Întoarcerea morților** este de fapt și un prilej colectiv, un ritual de aranjare a socotelilor cu eternitatea. Acest aspect i se dezvăluie lui Răscanu cu ocazia unei vizite la moșie. Reflecțiile lui Răscanu privitoare la cheltuielile de înmormîntare deschid o surprinzătoare viziune asupra raportului dintre viață și moarte. „Nu sînt prea mari aceste sacrificii ?" îl întreabă Răscanu pe adminstratorul moșiei sale de la Odăile. „Mari ? a reluat bătrînul. Sînt imense. (...) Dar se cheamă că de aici încolo mortul intră în conta cheltuielii de neam, este cum s-ar zice o umbră, nu mai e un nume, nu mai are nimic al lui, el rămîne al casei, dar e și al satului întreg". Ritualul pune în cumpănă lumea de dincoace cu lumea de dincolo, viața cu moartea, istoria cu eternitatea. Moartea apare, proiectată pe ecranul mental colectiv al acestui ritual, ca o trecere, și ca o răscumpărare a memoriei colective din fluxul timpului. Biografia trece în arhetip, individualul în categorial, evenimentul exemplar este fixat în memoria colectivă. Fiecare trecere individuală este un prilej, o „renaștere" colectivă prin retrăirea arhetipurilor, a eponimiei. Ceea ce timpul răpește insului restituie colectivității prin retrăirea arhetipală a categorialului eponimic. Moartea fizică este o renaștere simbolică a colectivității astfel că satul renaște cu fiecare trecere dincolo. Memoria colectivă a mitului și a obiceiurilor întoarce moartea de la înțelesul ei de prea dureroasă nedreptate. într-o surprinzătoare biruință asupra timpului. Păstrîndu-și memoria sinelui său colectiv, satul se arată biruitor trecîndu-și ființa peste timp.

alexandru ivănescu

Liniște

Imi spuneam : fii liniștit, totul
se va pune pe roate
Și simțeam osia infinitului cum trece lenevos
prin mine
„Cine ești tu ?" imi spunea ondulindu-și
splendoarea
In timp ce se auzea — „Cine ești tu ?" —
ecoul marii explozii
de la-nceput

Cvadrigă

Coaja pămîntului e inecată de sîngele trecut
și viitor. Din loc în loc, cîte un petec iese
din mare
ca „pielea de chagrin" a unei ghete, cîndva
noi. Cine s-o mai încalțe ? Și de ce ? I s-ar
umfla picioarele
de atîta umblet, și focul tot nu s-ar aprinde
decît la vîlvătaia timpului universal. Dar pînă
atunci
sorii se rînduie ca roțile unei cvadrigi

Năvod

Timpul, ca un știulete de porumb atîrnind
în casele pustii
cu acoperișuri sparte, se mai îngeamănă cu
soarele din boabe
și uitînd că este vegetarian, se năpustește
ca o pasăre de pradă
să ciugulească ochi albaștri. Dar rămîne
suspendat undeva —
în amintirea viitorului. Cîntul sferelor
îl farmecă, undele
sorilor universului îl zăpăcesc și-i dau
o altă dimensiune
pe care n-o știe, și se unduie-n plasa
năvodului pescarului stelar.

Paradoxul... matematicianului

Urmare din pag. 1

dență ? Numai pentru a expune neapărat metoda, uneori în dauna rezultatelor (care pot fi foarte originale, de altfel) ?

Solomon Marcus apără cu îndîrjire matematica și nimeni nu i-ar putea reproșa că o face, mergînd pînă la accepta că „limitele matematicii sînt de natură istorică" (p. 69). Aceasta îi oferă posibilitatea să creadă că totul se poate pînă la urmă formaliza. Cum însă formalizarea nu este un argument suficient pentru a susține posibilitatea explicării prin matematică a unor domenii ce „scapă" deocamdată rigorii se simte nevoit să adauge, replicîndu-i lui V. Florescu, că matematica este „puternic impregnată de semantică" (p. 70).

Or, tocmai aici ar fi fost deosebit de interesant și profitabil să ni se ofere amănunte. Aș îndrăzni să spun că titlul cărții lui Solomon Marcus ar putea fi parafrazat : **Semantică și Formă.** În felul acesta însă concilierea devine teribil de dificilă și, cel puțin cu ceea ce ne oferă cartea așa cum arată ea acum, greu de întrevăzut.

O altă idee pe care autorul o avansează numai, fără a o aprofunda, deși, după părerea mea ar fi prezentat un interes deosebit tocmai pentru că intră oarecum în contradicție cu ceea ce se spusese cu douăzeci de pagini mai înainte, este că limbajul științific nu trebuie considerat ca lipsit cu totul de emoție. Considerînd că „opoziția dintre științific și poetic corespunde opoziției dintre logic și afectiv, dintre rațiune și emoție" este o „confuzie" căreia Solomon Marcus i-a căzut însuși victimă în **Poetica matematică,** el se străduiește acum s-o înlăture : „Pe de altă parte, aspectul esențialmente silogistic al limbajului matematic, de exemplu, nu trebuie să ne inducă în eroare. «O teoremă este un sentiment» spunea Gr. C. Moisil. Ea ascunde tot atîta zbucium uman cît este nevoie pentru a clădi un poem" (p. 91).

Pentru muritorul de rînd acest pasaj rămîne un mister. Pentru omul de artă el este o metaforă. Și pentru unul și pentru celălalt ar fi fost necesară o explicație. Sigur că orice act de creație — și nu ne îndoim că a elabora o teoremă este un act de creație — presupune o frămîntare sufletească care ar putea fi identică la nivelul substanței conținutului, ca să folosim binecunoscutul termen hjelmslevian, pentru ambele domenii, Artă și Știință. Deosebirea ar fi deci de formă. Dar — mi se va replica — invocînd „substanța conținutului" nici nu se mai poate spune că există diferențieri. Și, totuși, într-un punct oarecare o ramificare trebuie să se producă. Ce se întîmplă în acest punct ? Toate argumentele detaliate aduse de Solomon Marcus pe parcursul a cîtorva zeci de pagini, cu invocarea unor nume prestigioase și respectate, cum ar fi Pius Servien, Matilda Ghyka, G.D. Birkhoff, nu reușesc să ne convingă că matematica poate opera cu real folos pentru umanist altfel decît la nivelul formelor, deși simte mereu nevoia de a pătrunde și în etajul superior al sensurilor (vezi încercarea „naivă" a lui Birkhoff, p. 95).

Relativa ingenuitate în materie de matematică a autorului acestor rînduri (nu și lipsa de bunăvoință : pe vremuri am audiat chiar cursul special al profesorului Marcus !) subminează oarecum nedumeririle sale, dar aceasta nu înseamnă că ele nu rămîn.

O trăsătură dominantă a cărții lui Solomon Marcus, **Artă și Știință,** care nu poate rămîne neobservată de către cititori, este siguranța (de invidiat !) că foarte multe domenii ale creației umaniste ar fi rămas într-o condamnabilă confuzie dacă n-ar fi venit, din fericire, matematica să le salveze. Cu aproape douăzeci de ani în urmă, se vorbea despre rolul de „pilot" al lingvisticii (**cf.** p. 41—42), deși lingvistica însăși nu și l-a atribuit — aș spune chiar că faptul că semiotica, bunăoară, este încă tributară lingvisticii nu e foarte îmbucurător nici pentru lingviști, nici pentru semioticieni, deoarece metoda a tras după sine și obiectul.

S-ar părea că astăzi trebuie să spunem că rolul acesta a fost preluat de matematică. Folcloriștii s-au rătăcit în hățișul variantelor culese chiar de ei, pînă ce a apărut **Semiotica folclorului** (1975), coordonată de Solomon Marcus. Muzicologii știau ei ce știau, dar s-a produs fericita unire cu matematica datorită căreia vor ști în curînd totul.

Fie-mi iertată ușoara ironie, mai cu seamă că, de fapt, sînt pentru construirea unei punți între domeniile discutate, dar, pe de altă parte, aceasta este impresia. Poate, din cauza unui anumit ton ? Citez : „Numai că noi nu am preluat ipoteza lui Ibrăileanu fără discernămînt critic, ci după ce am testat-o cu ajutorul energiei informaționale. Nu acordăm acestui test o valoare absolută ; totuși, după cîte știm, este pentru prima oară cînd corelația dintre o structură metrică și o stare sufletească este stabilită astfel decît pe cale intuitivă" (p. 73) ; „Dar această diferență de natură tehnică între cele două limbaje [în **Cartea modurilor** lui Anatol Vieru] făcea necesar ca ștafeta compozitorului să fie preluată de un matematician..." (p. 260).

Ce se întîmplă însă cînd un critic literar bunăoară încearcă să „preia" el ceva de la matematicieni ? S-ar părea că mai întîi el trebuie să absolve Facultatea de matematică, altfel riscă să pățească precum Florin Manolescu care a făcut imprudența să pună ca subtitlu al cărții sale, **Caragiale și Caragiale,** precizarea metodologică : „Jocuri cu mai multe strategii".

Rămas în urmă cu vreo 14 ani în privința informației (poate că nici n-a dorit-o la zi ?), neștiind nici măcar că se spune „teoria **jocurilor**" și nu a „jocului", neinteresîndu-se deloc de studiile matematice ale teatrului lui Caragiale (poate că nu intrau în sfera preocupărilor sale ?), Florin Manolescu cutează să folosească un concept care trimite la o teorie matematică solid construită. Subliniez, „trimite", pentru că nu mi se pare că o și utilizează, judecînd după afirmația de la p. 8 a cărții sale : „De jucat se joacă și în viață, unde miza este mult mai mare și unde te întîlnești la tot pasul cu învingători și cu învinși".

Nu sînt în măsură să apreciez rigoarea cu care Florin Manolescu s-a ținut de teoria jocurilor/jocului, cred că este vorba pur și simplu de un reper preluat într-una din aplicațiile sale (cea sociologică), menit să-i sugereze cititorului un model de interpretare a operei lui Caragiale, voit nerafinat, pentru că scopul cărții nu era o contribuție la consolidarea teoriei matematice, ci un studiu de istorie literară. Firește că este posibil ca un matematician să se intereseze cîndva de propunerea lui Florin Manolescu și să facă pași în plus spre rafinarea analizei.

Dar tonul cu care Solomon Marcus îl critică pe fățaș este descurajant ! Și de aceea mă gîndesc totdeauna dacă nu cumva matematica, pătrunzînd în diferite domenii, nu urmărește altceva decît să descopere idei care i-ar putea folosi numai ei înșiși. Mă îndeamnă la aceasta chiar o afirmație a lui Solomon Marcus : „Dacă validarea soluțiilor obținute, în ceea ce privește adecvarea lor la problema muzicală studiată, a putut fi operată cu succes de autor, matematicienii găsesc în ele multe sugestii pentru obținerea unor construcții matematice plasate într-un cadru mai general, complet golite de semnificația lor muzicală și, în același timp, corelate cu structurile majore ale matematicii moderne" (p. 259 ; **subl. noastră** — C.T.).

„Complet golite de semnificația lor..." muzicală, literară, plastică, estetică în general !

Și atunci ? **Cui prodest ?** ne putem întreba în cele din urmă. Referindu-mă bunăoară la domeniul care îmi este cel mai familiar, trebuie să constat cu surprindere că nici una din aplicațiile metodelor matematice la lingvistică sau poetică nu a adus ceva nou sau fundamental pentru lingvistică sau poetică ! S-a explicat mult, dar, practic, nu s-a descoperit nimic ! Limba a fost „pregătită" pentru calculator și lingviștii și-au putut da seama atunci că o parte din criteriile lor de clasificare (a verbului, de exemplu) nu funcționează în aceste condiții, ceea ce i-a stimulat să găsească altele și le-au găsit, tot ei ! S-au analizat configurațiile scenice și s-a ajuns la următoarea concluzie : „Într-adevăr, într-o piesă moderată ca număr de personaje și de scene cum este **O scrisoare pierdută** de I.L. Caragiale, avem totuși 14 personaje, ceea ce înseamnă 2^{14} configurații scenice de personaje posibile, dintre care însă numai cîteva zeci sînt efectiv utilizate (adică cel mult atîtea cîte scene are piesa)" (p. 244). Dar ce-ar fi vrut Solomon Marcus ? Ca I.L. Caragiale să utilizeze toate cele 16 384 de configurații scenice posibile ? Iată și „valorificarea" datelor statistice : „Astfel, o configurație absentă ca aceea alcătuită din Zoe și Trahanache are o probabilitate teoretică destul de mare de apariție, confirmînd astfel tendința lui Zoe de a evita o explicație «între 4 ochi» cu Trahanache" (p. 244). Există vreun indiciu în piesa lui Caragiale că Trahanache ar urmări o astfel de explicație, încît Zoe s-o evite ? Călinescu spune că Trahanache este „un «cocu» cu bănuielile ușor de potolit" și această încadrare tipologică lămurește tot. „Duplicitatea lui Pristanda — ne spune Solomon Marcus — poate fi și ea detectată prin calcul" (p. 244). Numai prin calcul ? Scena aducerii lui Cațavencu în casa prefectului nu este suficientă ? „Dar mai remarcabil — continuă matematicianul — pare un alt rezultat al lui Mihai Dinu conform căruia personajul ale cărui confruntări cu celelalte personaje au gradul de intensitate cel mai ridicat este... Cetățeanul turmentat" (p. 244). Dar aceasta este o banalitate a cursurilor și seminariilor de literatură de la Facultatea de filologie !

Să fim bine înțeleși : dacă filologului i se interzice să intre pe teritoriul matematicianului fără să aibă pregătirea corespunzătoare, același lucru ar fi valabil și pentru matematicianul care face drumul invers ! A nu ști că Cetățeanul turmentat din piesa lui Caragiale este, într-un fel, „personajul principal" (doar el, nu-i așa, pierde scrisoarea pierdută, o aduce și apare cînd nu te aștepți) e mai rău decît a spune „teoria jocului" în loc de „teoria jocurilor".

Cartea lui Solomon Marcus este plină de astfel de banalități pe care cursurile de literatură le-au trecut în bibliografia obligatorie (a se vedea, de pildă, capitolul **Aspecte statistico-informaționale în poezia lui Eminescu).** Ele se numesc „testări ale intuițiilor" și nu putem decît să le apreciem ca atare. Dar unde mai este atunci acel „și" din titlu ? Poate ar fi mers mai bine : „dar și".

Însă, mai ales, acest „și" este compromis de o anumită atitudine a autorului. Mulți reprezentanți ai „Artei" sînt sancționați fără cruțare : Nicolae Manolescu, Constantin Sorescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Vasile Florescu, Octavian Buhociu, Laurențiu Ulici, Mihai Zamfir, despre Florin Manolescu ce să mai spun ? Toți au ceva în comun : n-au știut matematică sau și-au exprimat unele îndoieli cu privire la rezultatele aplicării metodelor matematice în domeniile umaniste. Ce este, deci, de făcut ?

Cum mi-e greu să cred că acești critici s-ar mai apuca acum de învățat matematici superioare, la fel și alții, înseamnă că, de fapt, **Artă și Știință** este **Sau Artă sau Știință.**

Acesta este paradoxul matematicianului.

constanța bădicel

Arca mea

E timpul ! Urcă-n arca mea de vise,
Luceferii-au aprins torțe pe mări,
La porțile Oniriei deschise
Ne-așteaptă toamna-n vii făr-de-ntrebări.

Voi prinde arca mea de Ursa Mare
Și fulgerele ne-or purta prin nori,
Vom dezlega furtunile polare
Și-apoi, goni-vom noaptea pînă-n zori.

Cînd ochii minții îi vom redeschide
În mistuiri de cosmice lumini
Vom arde vechile-amintiri avide
Peste abisul meu să te inclini !

Fără amurg poetizat

Fără amurg poetizat,
vegheat de un cuget convențional
înstrăinat în așteptări,
se surpă iarna.

La periferia gîndului
confuze cerneri de ploi și ninsori
halucinează
nopțile reci.

Am pierdut cărarea florilor
și cîntecul păsărilor
în zborul vîntului
prin furtunile timpului.

Au amuțit greierii
ce-mi risipeau nostalgia
în nopțile calde.

Înstrăinată-n așteptări
simt pulsul iernii
în inima rămasă
fără amurg poetizat.

Bacoviana

Bietul meu suflet s-a-mpăcat cu gîndul
Că n-am să mai ascult cuvîntul drag.
Va țese pînza timpului, șirag
Și pentru mine un paianjen, blîndul.

În iarna lungă mă va însoți
Numai petala florilor din glastră
Iar zidul ce-mi oprește la fereastră
Lumina cerului, m-apasă-n gri.

A fost o vară lungă și fierbinte.
Cum timpul crește. Frigul mă cuprinde.
Tu ce mai faci, și despre ce mai scrii ?
Am tot crezut de undeva să vii.

Am adunat atîtea flori în casă
De ce n-au vrut tristețile să iasă ?

Cer nenuntit

Prin aluniș. În roi de stele
Visul poetei luminînd,
Își plimbă luna-n ceasuri grele
Frunzișul nopții-n orice gînd.

Și-ar da efigia de aur
Pentru o creangă din umbrar,
Pentru un bob de grîu, tezaur,
Sau pentru un mărgăritar.

Ecranul lacului i-arată
Prin salcia ce n-a-nverzit
Un cer de azi și de-altădată :
Un cîmp de muguri, nenuntit !

marius daniel tevanian

Dorul din cuvinte

Părinții ne-au dat din lumina lor,
colind cu ochii vii orașul de azi,
aici am atîtea amintiri,
oriunde găsesc un cunoscut.

Pe străzi luminoase m-abate gîndul,
o doină cîntă în curte sub un fag,
mă arde dorul mereu
rog izvoarele să rămînă.

Oamenii au în priviri un foc ca din balade,
o vorbă dulce și-un gest senin,
ei sînt aici de cînd mă știu,
mai văd și-acum lumea copilăriei

Vin acasă și iarăși mă îndemn
la fapte simple de azi, de mîine
iar pe calendarul țării limpede văd
un dor de oameni în cuvinte.

Rod fierbinte

Atent la toate m-aș face
istorie, prezent și iubire,
prin voi, oamenii de azi
îmi aud inima cum bate.

Iată, pe drum mai găsesc
un ins vorbind fierbinte,
e la noi obiceiul vechi
să omenim cum se poate.

Ne întîlnim de atîtea ori
cu datini vechi, aceleași vorbe,
e în noi un foc superb,
cuvîntul arde înainte.

Urmele pașilor ne doinesc
din talazul cotidian,
mă cheamă cineva, îi răspund,
un dor adînc mă împinge.

Poemele îmi răspund
în seară pentru ziua de mîine,
iar acasă mă-ntorc și culeg,
rodul fierbinte de prin toate.

Desen de Sabin Ștefănuță

m a p a m o n d

LITERATURĂ ŞI MITOLOGIE JAPONEZĂ

Oricit de îngăduitor ar fi un japonez cu străvechile concepte budiste, sosite în ţara sa din China sau India, concepte pendulînd între ispite ezoterice şi simplificări bizare ale existenţei omeneşti, el rămîne dispus mereu să accepte mai cu seamă tradiţionalele sacralizări sugerate de **shinto**-ismul autohton, al insulelor nipone.

În adevăr, **shinto**, această pseudoreligie animistă, a fost capabilă să edifice orice, sau aproape orice, de la astrele universului necuprins pînă la firul ierbii, de la dihăniile mărilor şi văzduhului pînă la făptura omenească. S-ar putea adăuga chiar precizarea că, mai aproape de zilele noastre, **omul** a rămas izvorul perpetuu de sacralitate, cu condiţia ca fiinţa aleasă spre a fi zeificată să se fi făcut remarcabilă prin ceva anume : eroism, înţelepciune, putere, austeritate, vocaţie a suferinţei...

Japonezul se investeşte afectiv în strămoşii săi, îi divinizează la propriu şi la figurat, uneori doar pentru simplul fapt că au trăit în alte vremuri. E bine ştiut că timpul, odată trecut, estompează cusururile oamenilor şi le dilată meritele. În unele împrejurări, sacralizarea unei fiinţe omeneşti nu s-ar fi justificat poate prin nimic, în altele însă, belşugul de valoare autentică, răsfrint asupra semenilor cu generozitate, a reprezentat o zestre pe deplin meritorie.

Noţiunea de **sacru** pentru japonez are o altă încărcătură decît pentru alte popoare. Zeul japonez **(Kami)** nu este decît o făptură mai „de sus" căreia nu îi eşti îndatorat neapărat cu închinăciune, prosternare sau ritualuri. „Zeul" rămîne pentru japonez destul de apropiat de omenesc, ceea ce permite comunicarea cu el în dialog, sau mai adesea în monolog. Lui i se pot împărtăşi bucuriile, năzuinţele sau întristările. Zeului i se strecoară aluziv speranţa că în el se va afla ajutorul pe care, de fapt, omul şi-l găseşte în simplul act al comunicării, deci în sine, ca o autoterapeutică a gîndului şi a rostirii lui.

Această scurtă acoladă despre zeităţile **shinto** va înlesni înţelegerea valorii sacralizării cîte unui creator de literatură în spaţiul nipon.

În „panteonul" shinto-ist, mereu îmbogăţit cu noi nume, şi-a făcut loc, la un moment dat, poetul Sugawara Michizane. Ne-am oprit la el nu întîmplător, ci pentru că personajul reflectă indirect valorile spirituale pe care pune preţ japonezul. În poetul-zeu stă încifrată o întreagă simbolistică rotund-coerentă.

Sugawara Michizane, omul, s-a născut la Kyoto în anul 844 şi a murit într-un soi de exil, departe, în Kyushu (903). Ideogramele numelui său, citite în chineză, se pronunţă Kanke. A mai fost cunoscut de contemporani şi cu acest nume. Era al treilea fiu al eruditului sinolog Sugawara no Koreyoshi (812—880), care, alături de Kiyokimi, bunicul poetului, a funcţionat ca profesor la Universitatea din capitala imperială. La 25 de ani Michizane a devenit **monjosho** (student la Universitate) şi s-a specializat în literatură şi istorie, ştiinţe aflate la mare cinste în perioada **Heian** (794—1186). În anul 872 a fost selectat pentru a fi trimis în statul **Pohai** (în China) la studii (poezie chineză). În 877 a devenit profesor ca şi tatăl şi bunicul său. A urcat în ierarhia administrativă mereu, astfel că în anul 886 a fost numit guvernator în provincia Sanuki, în Shikoku, iar în 891 a fost ales pentru postul de şef al Biroului Tezaurului imperial **(Kurodokoro)**. În 897 era desemnat ca mare consilier de interior **(gon-no-dainagon)**, iar în 899 a devenit **udaijin** (ministru de Dreapta).

Poetul şi cărturarul Sugawara Michizane s-a bucurat de încrederea împăratului Uda, dar după abdicarea acestuia intrigile de la curte, datorate lui Tokihira, ministrul rival aparţinînd puternicului clan Fujiwara, i-a adus disgraţia din partea împăratului Daigo şi surghiunul în insula Kyushu (901) ; era acuzat că ar fi dorit să-l sprijine pe prinţul Tokiyo (fratele mai mic al împăratului) să urce pe tron, în realitate uneltirea aparţinea lui Shihei şi Fujiwara Kankon.

În Kyushu, Michizane a deţinut totuşi funcţia de guvernator general la Dazaifu **(Dazaino-gon-sochi)**, dar nu pentru multă vreme, căci a murit curînd. Se pare că a fost înmormîntat la Anraku-ji (Templul calmei fericiri) din Kyushu.

După moartea lui Michizane încep ciudăţeniile destinului său. În anul 923 a fost declarat nevinovat şi reabilitat în drepturi, iar în 993, la aproape un secol după deces, a fost promovat ca senior de rangul întîi al oficiului primului ministru **(dajodaijin)**. Faima poetului a sporit postmortem cînd, se pare, oamenii i-au înţeles cu adevărat valoarea talentului. Datorită acestui fapt a fost sanctificat şi trecut în rîndul zeităţilor cu numele Tenjin Sama sau Temmen Tenjin (Zeul care umple cerurile), dar funcţia sa principală este de zeu al caligrafiei şi literaturii. Venerarea lui se face la sanctuarul Kitano din Kyoto unde el este zeitatea principală. Sanctuarul a fost inaugurat în ziua a 25-a a lunii a 3-a din anul 1603. Tot lui Sugawara Michizane îi este dedicat şi sanctuarul Temmagu din Dazaifu. În plus, poetul Oe no Masafusa (1040—1111) a înfiinţat în onoarea zeului un festival, tradiţional pînă astăzi, la templul Anraku-ji.

Familia Maeda, a seniorilor de Kaga, se consideră urmaşă a poetului-zeu, motiv pentru care, după Restauraţia imperială Meiji (1868) a oferit la Edo (Tokyo de azi) propria sa reşedinţă Kaga-Yashiki pentru înfiinţarea Universităţii imperiale.

Poeta Takasue no Musume (n. 1002), autoarea celebrului **Sarashina nikki** (Jurnalul de la Sarashina), apărut în secolul XI, era fiica lui Sugawara no Takasue, descendent al lui Michizane, guvernator în provincia Kazura.

Poetul şi zeul Sugawara Michizane a devenit personaj literar şi dramatic, prezent în cîteva opere literare. Dintre toate creaţiile închinate lui a rămas vestită piesa de teatru **Sugawara denju tenarai kagami** (Secretele caligrafiei familiei Sugawara) scrisă în 1746 de Takeda Izumo (1691—1756) în colaborare cu Miyoshi Shoraku (1696 ?—1772) şi Namiki Sosuke (Senryu) (1695—1751), dramaturgi de frunte ai perioadei Tokugawa (1603—1868). În piesă există trei personaje (trei fraţi), Sakuramaru (cireş), Umeomaru (prun) şi Matsuomaru (pin), după modelul unui poem compus de Sugawara pe cînd se afla în exil. Piesa lui intenţionează să reliefeze dibăcia neobişnuită a poetului în scrierea caligrafică.

Ca poet, Sugawara a excelat atît în scrierea tradiţionalelor **waka** japoneze (poeme cu formă fixă de 31 silabe : 5+7+5+7+7), cît şi în poeme în limba chineză. Poeziile lui le întîlnim în **Kokin waka-shu** (Culegere de poeme vechi şi noi), prima antologie oficială a Japoniei, alcătuită din poruncă imperială în anul 922, în **Shinkokin-shu** (Noua culegere de poezie veche şi modernă), a opta antologie oficială, compilată în 1205, dar şi în culegeri neoficiale, cum ar fi **Sandai-shu** sau **Shokukokin-shu**. De fapt, zestrea de **waka** rămasă de la el nu e mai mare de 34 poeme. În schimb, poeziile scrise în limba chineză sînt mult mai multe, peste 500, şi se găsesc incluse în antologiile **Furo-shu** şi **Honcho monzui**, dar şi în două lucrări consacrate în special poetului : **Kanke bunsho** şi **Kanke Koshu.**

Lui Sugawara Michizane i s-a atribuit alcătuirea antologiei de poeme **Kanke manyoshu (Shinsen manyoshu)** ce au fost prezentate la concursul de poezie **Kampyo noontoki kisai-no-miya no utawase** pe care l-a patronat ca judecător.

Din porunca împăratului Uda, zeul-poet Sugawara a alcătuit **Ruijin kokoshi** (Prescurtare a istoriei naţionale) şi a contribuit la compilarea lucrării **Sandai jitsuroku** (O istorie oficială a perioadei 858—887, în limba chineză).

Cum se vede, eruditul, poetul, istoricul, caligraful, demnitarul Sugawara Michizane, fără a bănui măcar că posteritatea îl va sanctifica, mai ales că rivalii ce i-au fost contemporani l-au surghiunit la mare depărtare de capitală, şi-a urmat destinul orînduit potrivit unui talent cu totul ieşit din comun. Nu putem să nu ne amintim că marele poet Ovidiu a pierit pe meleagurile noastre, aşa cum pretindea, din pricina talentului său, într-un exil nedrept. Marile spirite se întîlnesc, poate, fără să se cunoască.

Octavian Simu

UN POET - O LUME

OJAR VACIETIS

II

● Cu toată opera sa, Ojar Vacietis se dovedeşte un continuator destoinic al marelui Jan Rainis. Dar continuitatea aceasta se simte cel mai semnificativ în volumul **Dioptrii**, de unde am ales poemele de mai jos. Ca şi marele său predecesor, Ojar Vacietis surprinde în versurile volumului amintit cele mai dramatice momente în confruntarea vizionarului cu platitudinea şi cu mediocritatea.

Prăpastie

Tu iartă-mă, prăpastie
că ieri te-am numit
mare pericol.
De astăzi te voi numi
prăpastie.
Soră a marelui pericol
a fost laşitatea mea,
iar fratele marelui pericol,
fiorul meu de teamă.
Domnul mi-a dat numeroase
rude de soiul acesta,
care vin nechemate
şi uită să mai plece.
Te-am numit pericol
fiindcă mi-a fost frică
de înălţime.
De astăzi te voi striga
cu adevăratul tău nume.
cînd voi sări
din fugă.

* * *

Cînd nu-mi respect adversarul,
eu lupta nu mi-o respect,
îmi rid de propriul crez,
fără să ştiu de forţele mele,
atunci eu te falsific, viaţă.
Ce-i drept, la puşcărie n-am fost,
dar simt cum pluteşte prin aer,
deasupra capului meu,
marea sentinţă,
Cînd nu-i recunosc adversarului forţa
puterea mea se evaporă
şi piere credinţa.

* * *

Haide, orbule,
Eu te voi trece strada.
Maşinile probabil au dispărut,
Măturătorii probabil s-au lenevit
Doar asfaltul e al naibii de alunecos
Doamne cum mint !
Eu am nevoie cu adevărat
De bucuria aceasta măruntă,
Cu orbul de mină
Să traversez strada cuminte.
Doamne cum mint !
Pentru că eu
Păşesc în urma orbului
Şi nu ştiu care mi-i drumul,
De ce păşesc fără scop.
Nevoie am de însoţitor,
Însoţitor fără de văz.
Orbii nu merg spre ţel,
Orbii păşesc fără scop.

Prezentare şi traducere de
Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **ALI LAMEDA,** născut în anul 1923, este unul dintre poeţii de frunte ai Venezuelei. Este autorul mai multor culegeri de versuri dintre care „Marele Guaicaipuro" a fost distins cu premiul „Casa de las Americas". „Eroul principal al poemului — spunea Ali Lameda — este o figură foarte scumpă nouă venezuelenilor. Este căpetenia Guaicaipuro, primul indian care s-a răsculat împotriva conchistadorilor spanioli. Aceasta s-a întîmplat în urmă cu patru secole, chiar la începutul cuceririi Americii. Guaicaipuro provenea din tribul Taques, al cărui nume îl poartă un oraş din ţara noastră, trib care trăia pe teritoriul de astăzi al Caracasului şi împrejurimilor sale. Această căpetenie indiană s-a ridicat la luptă împotriva cotropitorilor, ducînd un adevărat război de apărare şi de eliberare de sub dominaţia străină. Se înţelege că spaniolii erau mult mai bine înarmaţi decît indienii care erau pe jumătate goi. Guaicaipuro a fost repede înfrînt, prins şi ars de viu".

În prezent, poemul acesta de largă respiraţie face parte din volumul „Inima Venezuelei", apărut în două ediţii, o remarcabilă frescă a istoriei acestui brav popor sud-american, numărînd nu mai puţin de 20 000 versuri. Şi aici poezia se naşte din istorie : descoperirea, ocuparea, colonizarea, neocolonizarea... «Prin această lucrare am urmărit să contribui la păstrarea tradiţiilor naţionale, să le apăr de influenţele sufocante din afară, pentru că o bună parte din ceea ce se scrie astăzi în Venezuela, în poezie şi în proză, nu este numai nevenezuelean, dar nici „universal". Este un amestec absurd de toate. Din acest punct de vedere, cred că „Inima Venezuelei are o influenţă mai mare decît toate cărţuliile asemănătoare poeziei franceze sau nord-americane.»

● **SE ÎMPLINESC ANUL ACESTA** 95 de ani de la naşterea Marinei Ţvetaeva, marea poetă rusă. Născută în anul 1892 la Moscova, a crescut şi s-a dezvoltat într-un mediu intelectual. A călătorit mult — Franţa, Italia, Elveţia, Germania — a scris poezii în limba rusă, franceză, germană. Primul volum i-a apărut în 1910 pe cînd era încă în liceu.

Poeta a întîmpinat cu ostilitate Marea Revoluţie din Octombrie, la aceasta contribuind şi faptul că s-a căsătorit, în anul 1912, cu Serghei Efron, ofiţer în armata albilor. Pe parcursul vieţii, ea şi-a revizuit poziţia, considerînd, la fel ca soţul ei, că aceasta a constituit o „greşeală capitală". După mulţi ani petrecuţi în străinătate, în anul 1939 se întoarce în Uniunea Sovietică, împreună cu băiatul ei, după ce acelaşi lucru îl făcuse în urmă cu doi ani şi soţul ei. La începutul războiului s-a evacuat în oraşelul Ielobuga de pe riul Kama, unde s-a sinucis. A fost înmormîntată în cimitirul local fără să se ştie în care mormînt anume. Pe monumentul ridicat în anul 1970 stă scris : „În această parte de cimitir este îngropată Marina Ivanovna Ţvetaeva".

Cărţile Marinei Ţvetaeva au început să fie publicate în Uniunea Sovietică începînd cu anul 1961. Ele sînt nu numai volume de versuri, dar şi de proză, piese de teatru, amintiri despre poeţii pe care i-a cunoscut. Multe dintre acestea au fost publicate în revistele literare sovietice. Interesante sînt şi amintirile despre poetă scrise de Ariadna Efron, fiica din prima căsătorie a soţului ei, şi de Anastasia Ţvetaeva, sora poetei. Cunoscutul poet sovietic, Alexandr Tvardovski, scria în anul 1963 : „În dezvoltarea versului rusesc, Marina Ţvetaeva şi-a cîştigat un loc deosebit de important, de netăgăduit, de care trebuie să ţină seama într-un fel sau altul oricare om care se interesează de poezie".

● **„TIMP ÎNCERCUIT"** (1959), „Infernul tuturor" (1964), „Nu există un asemenea loc" (1967), „Cîntec din flaut" (1972), „Cimitirul sturzilor" (1982), „Visul lui Mefisto" (1985), acestea plus încă alte cîteva titluri ar putea fi trecute în dreptul unei rubrici intitulate „activitatea literară a prozatorului mexican Sergio Pitol". S-a născut în anul 1933 şi face parte din „generaţia care s-a format sub influenţa romanului «Pedro Paramo» al lui Jaun Rulfo, ultima mare evocare a vieţii satului mexican", cum singur spune. „Generaţia mea este una de esenţă orăşenească, este generaţia celor care a trebuit să se măsoare cu creşterea incomensurabilă a oraşelor, cu grupurile masive de emigranţi de la sate spre oraşe. Este prima generaţie care a fost martora industrializării Mexicului, al avîntului nesănătos, macrocefalic al capitalei, formării sale haotice în funcţie de cerinţele vieţii de fiecare zi. Din ea fac parte Juan Garcia Ponce, Jose Emilio Pacheco, Carlos Monsivais. Toţi sînt scriitori remarcabili, concepţia lor literară fiind determinată de factori sociologici şi economici (cel puţin cunoştinţele fundamentale din aceste domenii sînt considerate ca fiind indispensabile pentru înţelegerea momentului istoric în care trăiesc). Este o generaţie de călători, de firi neliniştite, de aventurieri. Cînd le citesc lucrările mă simt înrudit cu ei. Într-o privinţă mă deosebesc de ei şi toţi criticii au semnalat acest lucru. Deosebirea ţine de tema pe care o abordăm. Eu sînt un om al satului, mă trag din regiunile muntoase, din zona plantaţiilor mexicane tropicale de cafea, acest lucru revine obsedant în prozele mele. Aceasta este prima deosebire. Cea de a doua ţine de educaţie : eu nu am trecut prin şcolarizarea socio-economică, asemenea majorităţii colegilor de generaţie, eu sînt un fruct anacronic al educaţiei umaniste europene. Ca să zic aşa, cu un picior stau în zona culturilor tropicale de trestie de zahăr, cu celălalt la Veneţia..."

ALEXANDRE AMPRIMOZ

Alexandre Amprimoz, (n. 1948), cu studii universitare în Franţa şi în Canada, cu două doctorate, în literatura franceză şi în filosofie, pregătind şi un doctorat în matematică, e profesor de literatură franceză la Brock University din St. Catharines, Ontario, Canada.

Volumele sale de poezie, de mare exigenţă artistică, conţin o lirică ce pare uneori un joc, deşi e gravă, profundă, cu semnificaţii nepreväzute, cu umor şi nu o dată marcată de atitudini critice faţă de nedreptele orînduiri sociale. O carte de poeme a poetului, ce va apărea anul acesta la Ed. „Univers", în traducerea poetului Virgil Teodorescu şi a subsemnatei, oferă cititorilor noştri un creator de excepţie. Mai vrem să menţionăm că Alexandre Amprimoz doreşte să publice atît în Canada, cît şi în America — unde i se apreciază poezia— din operele tinerilor noştri poeţi, în reviste literare de prestigiu.

Poemele de mai jos fac parte din cel mai recent volum al său : **Buchet de semne**, apărut la „Prise de Parole", în 1986.

Pentru a atinge cuvintele

Pentru a scrie aici
trebuie să-ţi inventezi
propria-ţi lumină
ca pictorii pe vremuri

plafoanele sînt
cele mai dificile

de dimineaţa pînă seara
îţi petreci săptămîni întregi
fără să vezi soarele
şi trebuie să ne ghicim culorile

nici planşeele nu sînt solide
din cînd în cînd
unul dintre ai noştri
cade strigînd puternic
ca un rege
la marginea unei prăpăstii

e noapte
şi visele care ne mingîie
ne ajută să ne vedem în paradis
din fericire
orbi

Simfonie

Era profesoară de filosofie

ce cultură

cînta chiar
şi din flaut

un flaut de argint

dar dumneata
din ce cînţi
mă întrebă ea

din existenţă
a fost răspunsul meu

Justiţie socială

dacă cei bogaţi
n-ar fi adesea încornoraţi
cine ar vorbi
de cornul abundenţei

Gînd turistic

La Windsor
(Ontario)
crepusculul este cel care
constituie peisajul.
Proiectat pe cerul minjit cu sînge
podul Ambasador
e mai frumos
decît Turnul Eiffel
într-o zi cu ploaie.

Domul
Palatului Legislativ

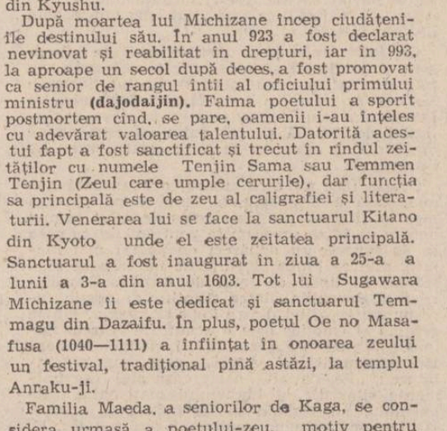

din Winnipeg
(Manitoba)
trebuie văzut
în zori.
Atunci
e
ca Sfîntul Petru la Roma
la prînz
la fel
chiar dacă un părinte african
îmbrăcat în alb
curtează
o maică suedeză
în gri

În arhitectură
sublimul
depinde de oră,
restul nu e decît o problemă
de publicitate.

Pentru a intra în bibliotecă

de ce să ard cuvintele
celor care au fost
şi să simt acest frig
pe care odată îl sărbătoream

toate aceste ocolişuri
mi-erau cîndva la-ndemînă

nu-l mai ştiu
pe cel care-am fost

prieteni de ieri
măştile voastre
sînt mai simple
decît chipurile voastre

nu-mi plac falsele pliuri
ale acestor rochii
mai savant ca niciodată
eu merg la inimă.

Doctrină

geometrie oratorică
mari preoţi fără chip

semăn aici preludii obscure
oameni cu logică măruntă

va veni cel
pe care-l veţi urma pe linia sîngelui
afară din labirint

Mereu ploaia

o rîndunică
rănită
plonjează în fîntînă

penele
părăsite
de pasăre
te invită să te gîndeşti
la delicate corăbii cu pinze
de pe farfurii japoneze

există astfel imagini
pe care ploaia le picură
la fereastra ta
ca pe nişte seminţe
pline de o tristeţe subţilă

Să scrii în zori

şi să găseşti în sfîrşit
ca pe o amuletă
o poezie încă posibilă

şi să-nţelegi în sfîrşit
în aceste lăzi de gunoi
cristalul
evidenţa

şi să ştii acum
că atîţia ani de hîrtie
ne conduc la subţiata voce
a acestui bătrîn mărunţel
care semnează cu o cruce

Pragmatism anglo-manitoban

„Cel ce lucrează la arhive îşi va bate joc de cel ce reticeste pe Homer".
ALAIN

dintre surîsurile tale
mai fragede decît abdomenele colinelor
dintre murmurele tale
mai pătrunzătoare decît vîntul colinelor noastre
dintre mîngîierile tale
mai dulci decît albia rîurilor noastre
n-a mai rămas nimic

nici o brumă comună
nici o adiere de frison
nici o zăpadă solidară
între catifea şi vine
n-a mai rămas nimic

timpul în ţinută de luptă
se preface a fi tandru
şi pentru a o dovedi
ne mîngîie deja cenuşa
sate înmormîntate
catedrale arse
şi scrumiere după festin

din umanismul de ieri
n-a mai rămas decît durerea

Prezentare şi traducere
de Petronela Negoşanu
şi Virgil Teodorescu

SPORT

Coşul cu iepuri

Am primit, într-un coş de nuiele, doi iepuraşi cu urechile de-un cot, o strachină zugrăvită, cinci ouă lucrate cu condei de salcie şi alături un snop de trifoi. Îi mulţumesc din suflet celui care a sunat la uşă, a lăsat coşul şi a plecat, fără să vrea să-l cunosc. Îmi place să cred că e ori de la Dunăre, ori din Giuleşti. Acum trebuie să-mi cumpăr o coasă şi să ies, zilnic, în cîmpie, după furaje proaspete. Înaintînd în vară şi-n drumuri, toate spre binele iepuraşilor, îmi voi recădi, de data asta pe temelii de pepene, adevărul că cine trece prin lanul de secară şi nu se udă pe coapse de minunea boabelor de rouă se zice că minte fără să clipească şi e în stare să joace meciuri, acasă, în compania Rapidului, cu porţile stadionului închise, fără a fi fost silit(ă) la acest lucru de vreun for de însemnătate naţională, ori internaţională. Cîtă vreme umblăm printre malurile a două basme holbate, mirarea ia forma semnului care o exprimă. De-a surda şi degeaba pămîntul e rotund, afacerile lumii se aranjează tot pe la colţuri. Viaţa. Poveştile ei. Înfrîngerile. Mai totdeauna neregulile. Şi, veşnică, excepţia. Din care cei ce-mi sînt dragi n-au făcut niciodată parte decît ca înfrîngere. Probabil că sîntem traşi la sorţi pe nişte planete aie nenorocului nostru... Jur pe un cîrd de boboci de gîscă şi de raţă (cum trec ei uliţa, vezi, fumurii, amărui, nătîngi şi bomfi) că fotbalul, patima-mi de joc secund, se întîmplă-n paguba frumoasă a lumii. Pentru că paguba lumii nu stă în scorburi, şerpii fac disensiunea ei. Vreau să vă spun nişte întîmplări aiurea. (Nu şi orange). La Buzău, s-a ivit, călare pe-un pui de leu, elevul Timiş. A înscris trei goluri împotriva Chimiei. Şi, naiv, el crede că va mai rămîne şi-n anul viitor la Buzău ! Copiii din ziua de azi ! Născut cu căiţă (tichia celor norocoşi) el va schimba, cel mult într-un an, capişonul cu pricina pe-un chipiu, o capelă sau o cască. (Fără mască de gaze, nădăjduiesc). Fiindcă nici fulgerul nici trăsnetul nu fac groapă în ape sau pămînturi, biruinţa e numai a hîrleţului.

Ciuciubaţii (uriţii) au şi ei, din nefericire, dreptul la isprăvi. Pe măsura lor, ce-i drept. Eu îi iubesc, din tribună, pe Goanţă, Pistol, Ştefan Popa, şi ei îmi spun că sînt pecetea mîinii Rapidului în întîmplări dubioase. Declar : n-am putut şi nici n-am încercat să fur un meci în favoarea Rapidului. Mai cred într-o stea născînd miraculoasă. Din această cauză, teamă-mi e că minunatul meu cal de lemn va invia cîndva şi că va trebui să inviez şi eu odată cu el.

Aş îndrăzni să dau explicaţie despre insuccesele Universităţii Craiova. Acolo, în casa echipei unei mari iubiri, (şi campioane), prietenia nu mai se poartă nici măcar ca o floare. Ce păcat ! Ştiu multe, şi vă spun prea puţin ! Cine caută în altă parte explicaţia căderii, habar n-are de fotbal şi de cîte drame s-au consumat în nevăzul lumii. Acolo, la Craiova.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
17
(1 302)
simbătă
25 aprilie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN PRAG DE SĂRBĂTOARE

Sîntem în prag de sărbătoare, ne apropiem de sărbătorescul florar — Întîiul de Mai. Ne apropiem de el și-l trecem ca pe o lumină a sufletului prin toate gîndurile, prin toate speranțele și așteptările noastre, îl trecem — ca pe un arc de boltă — prin zilele și nopțile tuturor muncilor care urcă spre rodire mereu mai vie și cîmpurile, și dealurile, și munții și apele țării și cerul ei de deasupra cu aștri cu tot.

Sîntem în prag de sărbătoare — Ziua muncii și a solidarității internaționale — ziua tuturor zilelor de altfel, ziua a tot ce a însemnat și înseamnă o ridicare continuă și neostenită spre progres și civilizație. Cu acea inconfundabilă și fierbinte sarcină de gînd și voință care a stat și stă în puterea fiecărui popor, a fiecărei națiii pentru ca umanitatea de azi și de mîine să nu-și poată pierde relieful aspirației și încrederii în condiția sa morală și socială, pentru ca, în deplină conștiință de sine, această umanitate să cîștige și sensul și durata și universul său politic, să se nască, adică, mereu, și să-și propună responsabilitatea viitorului.

Sîntem în prag de sărbătoare — Ziua muncii și a solidarității internaționale a tuturor celor ce muncesc — zi aniversară a luptei, a nădejdilor, zi a tot ceea ce a propulsat și a dat o fizionomie nouă, mereu mai luminoasă și mai exactă în timp, idealurilor de dreptate politică și socială ca și idealurilor de independență și suveranitate națională. Ca o dreptate a tuturor celor care au făurit și făuresc istoria s-a întemeiat și se întemeiază această zi, ca o dreptate a țărilor și popoarelor în deplin respect față de principiile libertății, ale independenței și suveranității se întemeiază ea mereu ca o dreptate față de scopul vital al umanității, acelora de pace și înțelegere, de cooperare între popoare, pentru salvgardarea ființei însăși a omenirii, a culturii sale materiale și spirituale. Ca o dreptate și o moștenire, totodată, ca un crez și o amplă, inconfundabilă străduință ca și o conștiință cu vii și adînci rădăcini istorice prin care lumea aspirațiilor apare cu o și mai mare distincție văzută sub raportul și prin prisma tuturor cerințelor și împlinirilor de azi.

Evident, o țară a muncii fiind, o țară socialistă, România și-a adus și își aduce contribuția sa vie, inconfundabilă, la această cauză permanentă care este condiția ca și conștiința viitorului. Mari programe, mari obiective economice se înscriu pe un segment de timp care face legătura cu aspirații, cu eforturi ce s-au răsfrînt în ființa însăși a culturii, mari programe, mari împliniri și în același chip mari deziderate ale dezvoltării, ale progresului și civilizației fac viața, munca și creația noastră odată cu cel de-al IX-lea Congres al partidului, odată cu asumarea drepturilor și îndatoririlor noastre fundamentale față de noi și față de tot ceea ce reprezentăm în lume. Concepția secretarului general al partidului, opera și demersurile sale, faptul de a ni-l institui ca model și erou, faptul de a ni-l urma spre acele scopuri mereu mai vii și mai înalte, dinamica pe care a imprimat-o și o imprimă mersului întregii societăți constituie înseși starea și conștiința propriei noastre actualități, imaginea noastră despre noi înșine, chipul prin care am luat și luăm act de istoria în care lupta și munca s-au îngemănat într-un sens unic și tulburător, acela al creației.

Sîntem în prag de sărbătoare, se apropie sărbătorescul florar și, în această lumină, sub acest semn, în această permanentă și revelatoare perspectivă apar toate străduințele, toate eforturile care îngemănează o lungă și prodigioasă experiență istorică, în această lumină, sub acest semn apar și se împlinesc cerințe care fac din programele și obiectivele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului un front de lucru cu desăvîrșită importanță și semnificație pentru întregul nostru viitor. O nouă calitate a muncii și vieții, o nouă calitate a conștiinței, iată în linii mari, întemeiată pe criteriul profesionalității, al competenței, munca vastă în spiritul căreia ne reprezentăm însăși ideea de patrie. Și creșterea ei în sensul valorilor pe care le creează și le consacră sărbătorind în acest fel viața tuturor celor ce-i alcătuiesc ființa.

Luceafărul

H. H. Catargi : „Oțelar"

Tineretul și cultura

„Dacă o generațiune poate avea un merit — nota în urmă cu mai bine de un veac Mihai Eminescu —, e acela de a fi un credincios aginte al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lănțuirea timpurilor".

Meditînd o clipă asupra acestei remarci a poetului nostru național am întins numaidecît un arc peste timp, pînă azi, și-am realizat deodată cît de actuală rămîne și pentru noi ideea aceasta a existenței tineretului ca factor dinamic al culturii și civilizației, al progresului general în viața unui popor. Fiindcă, trebuie s-o spunem de la început, climatul de efervescență, de emulație creatoare creat în România— îndeosebi după Congresul al IX-lea al P.C.R. — a dat și dă posibilitatea tineretului nu numai a accesului la binefacerile și cuceririle științei, tehnicii și culturii, ci și la creația de valori materiale și spirituale.

Valorificînd tezaurul de gîndire a înaintașilor, pe de o parte, preluîndu-i și ducîndu-i mai departe — prin intermediul noilor creatori — cele mai nobile trăsături, ridicînd pe noi trepte, inovînd, dezvoltînd multilateral, într-un spirit original, cultura românească de a se impune azi cu prisosință ca un domeniu într-o continuă mișcare, probînd o efervescență generatoare de noi opere ce vin să se adauge patrimoniului de valori existent.

Sînt toate acestea adevăruri esențiale și, am zice, vizibile pentru oricine. Înțelegînd în sensul profund al literei și spiritului lor indicațiile și cerințele conducerii partidului nostru, ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a se inspira din realitatea socialistă, atît de bogată și de dinamică, poeții, plasticienii, creatorii de filme, toate categoriile de artiști au sporit și sporesc, an de an, zestrea națională în toate domeniile de creație. În cadrul generos al Festivalului național „Cîntarea României" s-au afirmat și se afirmă, s-au manifestat și se manifestă zeci de mii de talente formate la școala muncii și a dăruirii, dar și la școala inspirației din clocotul construcției socialiste — înțeles nu numai ca o ardere monotonă și uniformă, aureolată doar de lumină, ci și ca o manifestare complexă și variată a vieții, cu părțile ei senine, dar și cu umbrele-i inerente.

De altfel, referindu-se la acest aspect al creației, conducătorul partidului și statului nostru făcea în februarie 1971, la întîlnirea cu oamenii de artă și cultură, o remarcă devenită de atunci un cod moral al tuturor creatorilor: „Sîntem — preciza tovarășul Nicolae Ceaușescu — pentru o largă libertate de creație, dorim să avem o literatură și artă diversificate din punct de vedere al formei, al stilului, ne pronunțăm hotărît împotriva uniformizării și șablonului, a rigidității și dogmatismului. Considerăm că a accepta șablonul, rigiditatea înseamnă a sărăci viața spirituală a poporului nostru. Este de înțeles că activitatea creatoare a unui popor, în toate domeniile, se poate desfășura cu succes numai în condițiile cînd omul se simte liber și stăpîn pe destinele sale".

În ce măsură aceste deziderate au prins viață este limpede pentru oricine. În anii care s-au scurs de la cel de al IX-lea Congres al partidului și pînă astăzi, literatura, pictura, sculptura, muzica, cinematografia de la noi au cunoscut salturi calitative și sporuri cantitative remarcabile, atenției publicului impunîndu-se opere de certă valoare — rod direct și nemijlocit al

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 2-a

„Primăvara teatrală"

Cu cîteva zile în urmă, am fost și eu martor la un moment memorabil al mișcării culturale contemporane, consumat într-un domeniu pe care îl prețuiesc și pe care îl cunosc mai presus de inerenta instrucție a criticului literar în chestiuni de dramaturgie. Înființarea secției române a Teatrului de la Sfîntu Gheorghe, căci despre aceasta e vorba, constituie o inițiativă cu totul admirabilă și care poate să fie, așa cum observam (tot în „Luceafărul" în nr. 11, din martie, anul acesta) o șansă a tinerётii. Nu puțini dintre cei care au comentat, în aceste zile, această așezare de fundație au evocat o experiență asemănătoare, produsă cu mai bine de cincisprezece ani înainte, la Piatra Neamț ; și eu subliniasem această analogie de geneză și am impresia că ideea e prezentă în conștiințe într-un chip care s-ar putea să fie cu totul avantajos pentru această nouă „scenă" românească.

Începuturile sînt, orice s-ar zice, dătătoare de euforie și e fapt sigur că există îndeajuns de multe argumente în sprijinul unei asemenea stări de spirit fericite. Conducător al secției române și regizor e, de la înființare, acest entuziast incorigibil și admirabil „om de teatru", cum se zice, care este Constantin Codrescu ; experiența lui, exprimată atît în domeniul didactic cît și în practica teatrului, va fi, încă din acest moment, aptă să creeze un criteriu valoric înalt. Colaborarea lui cu Mircea Deac, secretarul literar al secției române (cunoscut în lumea culturală a Covasnei și posesor, de asemenea, al unei preparații literare remarcabile) întărește sentimentul că începuturile sînt, sub raportul valorii și puterii intelectuale de înțelegere, cu totul faste. Apoi — actorii, care vor veni, aci, la Sfîntu Gheorghe, în mai multe valuri, întîiul dintre ele revărsîndu-se, cum s-ar zice, încă de pe acum.

Cei care vor veni, mai apoi, vor face formația actoricească să arate în chip complet. Nu e cu neputință să ne imaginăm cum se va înfățișa această comunitate teatrală și organizatorii de acum ai „Primăverii teatrale" (care s-a desfășurat între 9 și 15 aprilie) au contribuit, poate, la clarificarea unei imagini a viitorului, invitînd, cu trei spectacole, pe studenții de azi (care sînt absolvenții de mîine) să se prezinte în fața unui public care ar fi încîntat să-i vadă mai des. Ideea este lăudabilă și merită, încă o dată, o subliniere : un teatru tînăr convocînd, la începuturi, pe actorii tineri — iată un moment emoționant. De altfel, pentru cine are ochiul format și cunoaște tipologia actoricească e fapt sigur că, la Sfîntu Gheorghe, teatrul va suna, în românește, la valori înalte.

Acești tineri cu talent indiscutabil și cu o notorietate sigură în mediile de specialitate (precum Maria Eremia, Oana Ștefănescu, I. Mihăilescu, Claudiu Stănescu, Marius Bîndea și alții, de asemenea), joacă astăzi „Matca" de Marin Sorescu, „Platonov", de Cehov, un „musical" închipuit de Laurențiu Profeta și Eugen Rotaru, după „Asta-i ciudat" (de M.R. Paraschivescu) dovedind însușiri indiscutabile pentru formule de tot diferite, ceea ce nu este un fapt neglijabil. Oricum ar fi, maturizarea lor actoricească se va produce repede și bine și acest experiment colectiv trebuie urmărit cu atenție atunci cînd nu va mai fi, așa cum este astăzi, o ipoteză.

Acum, formația propriu-zisă a secției române este aceea care este, conținînd actori a căror valoare s-ar putea să se evidențieze mai bine aici decît în alte părți ; și pentru ei acesta e momentul unei șanse. Cele dintîi manifestări publice sînt, de altfel, cu totul promițătoare, chiar dacă, după cum am aflat, realizarea a două spectacole, reprezentate în aceste zile, s-a făcut cu o rapiditate extremă și întrecînd orice previziuni.

Totuși, inteligența vie și instinctul dramatic, arătate de Carmen Petrescu, eleganța meditativă a lui Constantin Cotimanis au contribuit, în „Paharul cu sifon" de Paul Everac, la o desfășurare actoricească remarcabilă, avînd încă de acum un caracter de referință.

Întîiul spectacol nu a fost acesta, ci o „premieră absolută" („Acțiunea se petrece în zilele noastre", de Elena și Nicolae Roșu), aparținînd unor autori aflați, după cum îi recomandă Paul Tutungiu (în „caietul-program"), la al „treilea debut". Cunoscător al creațiilor acestora, reprezentate și publicate, ca și al celor încă inedite, Paul Tutungiu e de părere că „acești autori și-au formulat o strategie scriitorească inconfundabilă", ceea ce, dacă ne luăm după această opinie, ar fi

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

Pămîntul trăiește

Cunosc un om, un țăran, pe care, de foarte mult timp, reușesc să-l întîlnesc de două ori pe an : primăvara și toamna. Am pentru el, de fiecare dată, aceeași întrebare. Are, pentru mine, tot de atîtea ori, același răspuns. El așteaptă liniștit întrebarea mea. Eu aștept cu încredere răspunsul lui. Mă surprind cu o anume nerăbdare veghind să iau trenul, să văd satul, să cobor în el. Una din ultimele case așezate de-a lungul șoselei, vopsite în culori minerale, de fiecare dată altfel, în galben, verde sau ocru, este a lui. Mă aud că-l întreb și în primăvara asta : ce-ți mai face pămîntul, omule ? Nu-i întreb dintr-odată. Vreau să văd mai întîi ce se întîmplă prin ogradă, îl pun să-mi arate hamurile lucioase și bine îngrijite ale cailor, acareturile, temelia altui lucru pus, trec printre răsaduri, adulmec aerul serei în timp ce afară mai cade, poate, zăpada mieilor. Îmi explică liniștit sau tace văzîndu-și de treabă, dar știe că nu pot pleca altfel pe poarta lui decît întrebîndu-l, de parcă întrebarea mea ar avea virtuți magice : ce-ți mai face pămîntul, omule ? Trăiește ! răspunde el dintr-odată mulțumit. În partea de răsărit a casei sale, de sub fereastră, începe cîmpul : încărcat de spice, de tulpini, de ierburi și plante, de valurile pe care acestea le fac vara, în bătaia vîntului, aplecîndu-se și lăsînd să se vadă cele mai diferite nuanțe. Toamna mă reîntorc, dau binețe, poarta e deschisă, doar s-o împing ușor cu umărul, omul acesta, țăran din tată în fiu, sparge lemne, copiii sînt în livadă, adună tot ce e rod. Între cele două anotimpuri

Areta Șandru

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Memoria cîmpiei

Într-o zi posomorită de iarnă, cu un cer de plumb, pe unul din marile bulevarde ale orașului, printre mașinile grăbite, înainta un camion încărcat cu știuleți. Aurul porumbului ilumina toate chipurile, parcă un soare cald și bun își făcuse drum pînă la noi, aducîndu-ne cîmpia roditoare și zilele ei fierbinți, pînă în singele zgribulit și parcă tot orașul a început să miroasă a vară. L-am urmărit cu privirea pînă departe, ca pe o promisiune a adevăratului soare.

Acum înaintez prin cîmpia proaspăt semănată, însoțită de albul și rozul cireșilor, caișilor, cu un soare nou deasupra și o zi ce mi se întinde înainte, caldă și primitoare. Străbat satele dezmorțite, cu florile deschizîndu-se timid prin curți, cu hainele iernii întinse pe frînghie afară, să le ia soarele cel nou, cu bîzîitul albinelor ce-au pornit harnice în căutarea hranei.

Caut un sat. Pentru mine a fost la început doar un punct minuscul pe marea hartă a țării. Și un nume : Izlaz. Un reper în spațiu și timp. Un răboj viu al istoriei. Prins între două mari fluvii, între Dunăre și Olt, între destinele lor atît de românești, între file de istorie.

Drumul roman în susul Oltului se mai numea și „drumul buții", pentru că pe aici coborau spre Izlaz buțile cu vin de Drăgășani.

Acest drum a fost construit de împăratul Traian, se numea Limes Alutanus și avea continuitate peste Dunăre pe podul numit de rամă.

În vatra satului romanii au ridicat două castre de pămînt în punctele numite Verdea și Racoviță. Suind pe firul istoriei, aflu și prima mențiune a Izlazului, ca sat ce aparține jupiniței Marga, sora voievodului Țării Românești, Neagoe Basarab. Actul de atestare datează din 1530.

Celălalt sat al comunei, Moldoveni, s-a format în secolul al XVII-lea în urma bătăliei de la Finta, din 1633, dintre trupele lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Toți prizonierii de război moldoveni au fost aduși și stabiliți aici. Și istoria continuă să treacă în răbojul ei aceste locuri. La 9 iunie 1848 aici se ridică steagul libertății : Ion Heliade Rădulescu citește pe cîmpia din dreptul satului Proclamația de la Izlaz, iar guvernul provizoriu proaspăt format se îndreaptă prin Caracal spre Craiova și de acolo spre București.

Tot Izlazului i-a hărăzit de istorie să dea și prima jertfă a războiului de independență de la 1877 : sergentul major Florea Blejan. În timpul războiului locuitorii comunei au luptat în cadrul regimentului 3 Dorobanți, pentru ocuparea diverselor fortificații, printre care cea a Smirdanului. Fiecare brazdă de pămînt a fost cucerită de cîte o inimă de țăran. Răspunsul bateriilor române de la Izlaz era chemarea peste veacuri a oștenilor lui Mircea, Vlad Țepeș și Mihai Viteazul.

De aici, de pe malul Oltului, așteptînd să trec dincolo, vîntul îmi răsfoiește însemnările, amestecînd foile, anii. O foaie o ridică, cu respect, un bătrîn. Mi-o întinde zîmbind. „Bună-i învățătura. Acum sînt pensionar și am timp să cetesc. Cetitul îmi ușurează sufletul și mintea". În așteptarea podului, un fel de bac, Moș Toader, împletitor, zice : „Ce împletesc eu n-are moarte. Răchita mă cunoaște și mă ascultă". Îmi arată cu mîna lui muncită satul ce se întinde în zare. Din buzunar îi ieșe colțul unei cărți. N-are decît 4 clase primare, dar în fiecare zi lumea e mai frumoasă pentru el, „mai altfel, fiindcă cetesc".

Trecem Oltul ca Tudor Vladimirescu, pe același pod, vorba cînteculuiMariei Tănase, „podaru cere un zlot", vîntul suflă, nu glumă, dar oamenii de lîngă mine rîd, glumesc de parcă ar circula cu 368, nu le pasă de apele învolburate. Le-ar trebui un pod adevărat peste Olt. Vara au un pod de vase, care însă se scoate iarna, cînd se trece cu acest pod vechi de cînd lumea. Sînt peste 7 000 de oameni în această comună și foarte mulți dintre ei lucrează la Turnu Măgurele, în Combinat. Poate în viitor, cînd voi reveni la Izlaz, să trec Oltul pe un pod trainic, pe măsura oamenilor de aici. Îmi continui drumul spre sat. Apar primele case. Adevărate gospodării, trainice și frumoase. Și foarte

Liliana Ursu

Continuare în pag. a 6-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Răspunderea noastră

● Stimată redacție, în revista „Luceafărul" nr. 9/23 februarie a.c. la rubrica „Profesorul de limba română" a fost publicat articolul **„Limba literară actuală"** semnat de Grigore Sorescu. Se propunea — spre surprinderea noastră — scoaterea din manualele de lectură literară pentru clasele V—VIII a unor bucăți literare pe motiv că acestea nu sînt reprezentative pentru limba literară actuală. Iată-le : 1. **Darul lui Moș Miron** — de I. Agîrbiceanu ; 2. **Puiul** — de I. Al. Brădescu-Voinești ; 3. **Domnu' Trandafir** — de Mihail Sadoveanu; 4. **Amintiri din copilărie** — de Ion Creangă; 5. **Lupta de la Podul înalt** — de Nicolae Iorga (fragment din **Istoria lui Ștefan cel Mare**); 6. **Prăvale-Baba** — de Ionel Teodoreanu ; 7. **Sobieski și românii** — de C. Negruzzi ; 8. **Privighetoarea** — de I. Al. Brătescu Voinești ; 9. **Luarea Griviței** — de Mihail Sadoveanu.

Din dorința de a lămuri (cel puțin parțial) această propunere, dintr-o sinceră conștiință profesională, ca profesor de limba română, vă trimit rîndurile care urmează. Este un răspuns la o opinie „prea originală".

Este de neacceptat dacă nu chiar ridicol scoaterea din manualele școlare — cls. V—VIII — a unor lecturi aparținînd scriitorilor citați pe motiv că acestea nu sînt reprezentative pentru limba literară actuală. (eventual se pot schimba lecturile, dar nu autorii, în căutarea unor texte mai expresive, mai șlefuite artistic... mai pedagogice).

Dar ce este limba literară, cînd s-a format ea și cine a contribuit la formarea și consolidarea ei ?

Oare scriitori ca C. Negruzzi, Ion Creangă, M. Sadoveanu, Brătescu-Voinești, Ionel Teodoreanu să nu fi contribuit cu nimic la cultivarea și dezvoltarea acestui tezaur pe care noi îl numim limba română literară ?

Întoarcerea la „trecut" nu este o soluție a progresului, cînd acest trecut (ca în cazul nostru) înseamnă rădăcini adînci din care a crescut un trunchi sănătos, pe ramurile căruia apar noi și noi roade, nu poate decît să ne bucure.

Acest crez sincer îl mărturisește și Odobescu

Prof. Ovidiu Petri

Continuare în pag. a 7-a

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Poeți și poezie

Există Poeți care lasă în urma lor, ca și romanii din epoca imperială, largi drumuri pietruite cu bazalt, din lungul cărora se văd perspectivele lumii, dăinuind cu miile de ani. Pe aceste **via regia** ce dau o măsură a puterii omenești, au deopotrivă dreptul să calce și să alerge în voie toți nevolnicii literelor, toți sfîșiații cuvîntului, vizionarii și marii inspirați. Încăpătoarele și generoasele căi regale dau sentimentul siguranței și al sublimului. Magnificiența lor se transmite fibrei vitale și spirituale a celui ce le străbate. Dar ușor se vor înșela mulți și, de-a lungul nesfîrșitelor curbe, în umbletul lor monoton, în singurătatea austeră a mersului, îndepărtați și nemîngîiați de propria lor natură, înaintînd spre o țintă incertă, pe pietrele preavechi, intrate în carnea pămîntului și printre care încolțește iarba, dînd să le acopere, mulți își vor fi pierdut scînteia pură a lăuntrului lor unic și vor adormi pe margine obosiți, nemîntuiți și obscuri.

Întrebarea dacă Poezia ameliorează lumea sau existența este caducă. Cea mai bună sau cea mai rea dintre lumi, pînă astăzi o excepție cosmică, supusă în afara unei ordini aflate dincolo de puterile cunoașterii, fulgerată dinlăuntru de concepte aporetice, în devenirea ei enigmatică, nu poate fi prea bine luminată de un singur astru chiar dacă acesta este o uriașă stea albastră. Dar că lumea va fi, contaminată de har, mai atentă la ea însăși, mai vigilă și mai firească, în același timp, este un adevăr. Facultatea ei de a vedea mai limpede, de a-și intui și pătrunde destinul și de a fi mai puțin terorizată de moarte, se va altoi pe o anume stenică bucurie a cunoașterii. La fel cum un om orbecăind mult în noapte, fără speranță, se trezește pe un pisc înalt de unde respirînd aerul rarefiat și pur, va trăi extazul aurorei și va recunoaște, sub fluxul de raze, preajma pe care acum, un scurt timp, are iluzia că o stăpînește.

Bătălia dintre ambiguitate, aluzie, obscurizare (aparență sau de fond) pe de o parte și cuvîn-

Pan Izverna

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA MUTHU: «Permanențe literare românești din perspectivă comparată»

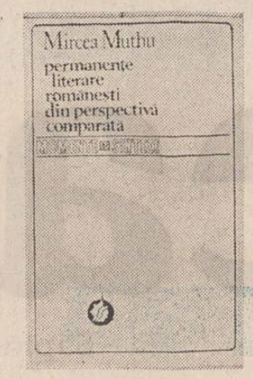

Dacă în **Literatura română și spiritul** sud-est european, **Mircea Muthu** încercuia o temă și făcea primii pași descriptivi ai explorării, în **Permanențe literare românești din perspectivă comparată** saltul de optică este impunător prin înfățișarea aceleiași teme într-un context comparativistic organic. Preocupat în prima carte de acea literatură română deschisă orizonturilor Peninsulei Balcanice, ale răsăritului Mediteranei și ale Asiei Mici, Mircea Muthu a găsit familia de spirite cu care această formulă literară comunică în chipul cel mai firesc. La prima vedere lucrul s-a mai făcut și s-a mai spus, dar cărțile lui Mircea Muthu ne arată că lucrurile nu stau astfel. Față de observațiile pasagere, de contribuțiile parțiale în această direcție, cercetarea lui are un aspect sistematic de construcție amplă. Chiar dacă în prima carte „spiritul sud-est european" este, de fapt, în paginile cărții tot una cu „balcanismul" (termen dacă nu echivoc cel puțin ambiguu), efortul de a decupa și defini individualitatea unei literaturi cu teme, personaje și situații care se repetă, dă consistență unei încercări dezavantajată de absența unor clarificări anterioare pe măsura importanței temei. Rezultatul înseamnă o sumă literară și artistică remarcabilă, adică un grup de opere susținut de un grup de personalități, pe o întindere temporală continuă, care atît prin cantitate cît și prin calitatea artistică se constituie în fapt literar și spiritual definitoriu. Mircea Muthu a căzut pe o constantă literară a cărei importanță a intuit-o apoi a subliniat-o printr-o analiză introductivă, pentru ca mai tîrziu, adică în această carte de perspectivă comparată, să-i oferе marea legitimitate impusă de structura căreia aparține. Iar această structură este veche și corespunde unei geografii culturale întinse de care s-au ocupat mai ales lingviștii și mai puțin istoricii literari. Altfel zis, Mircea Muthu a ajuns de la parte la întreg, căutînd să-i descifreze elementele interne caracteristice și funcțiunile. Ca și în prima sa carte, unde Europa de sud-est apare pe copertă, autorul **Permanențelor literare românești** pleacă și aici mai ales de la literatură. El compară produsele literaturii române cu cele ale literaturii din sudul Dunării pentru a ajunge la concluzia existenței unor paralelisme, a unor teme care revin, care se interferează, a unor tipuri de abordare asemănătoare. Saltul de perspectivă este evident. De la cartea despre balcanism, unde se încercuia literatura de pitoresc și farmec lingvistic și spiritual a limbii române, pînă la această scrutare în căutarea unui sistem este distanța de la entuziasmul și întrebările primei descoperiri pînă la clara conștiință a cuprinderii fenomenului în hotarele lui firești.

Permanențele literare românești sînt captivante pentru definirea literaturii române prin tipologia și motivele asupra cărora se oprește. Mircea Muthu descoperă și definește un tip tragic al sud-estului european cristalizat în figura **Meșterului Manole**, tip tragic cu înfățișare bine diferențiată, după Mircea Muthu, de cel occidental. Balada **Meșterul Manole** a mai fost și pînă acum analizată în context comparat, dar țelurile comparării n-au urmărit extragerea unei tipologii comune literaturilor sud-estului european. Meșterul Manole nu este numai un personaj folcloric ci și o figură care a fecundat literatura cultă prin iradiația spirituală a tragismului său. Constanța nu se urmărește deci, doar în creația folclorică ci mai departe în creația cultă. „Permanențele" la care se oprește Mircea Muthu sînt mai ales cele pe care literatura cultă le duce mai departe, creînd omogenitatea creației culte cu cea folclorică. Fără să apese asupra acestei trăsături, rezultă că în spațiul cercetat comunicarea literaturii culte cu folclorul nu este numai vie, ci decisivă și definitorie. Aria cercetării este vastă, literaturile: română, bulgară, albaneză, greacă, cele iugoslave și uneori turcă și cu atît mai interesantă și concludivă rămîne identificarea unei tipologii identice pe întreg acest teritoriu.

Alt tip caracteristic sud-estului european a fost haiducul asupra figurii căruia Mircea Muthu nu are prea multe cercetări românești care să-i faciliteze înaintarea, (bibliografia românească fiind de cele mai multe ori punctul de plecare al noii cercetări). Ca și în cazul celeilalte tipologii comune numărul de versiuni folclorice și culte recoltate din literaturile cercetate constituie materia demonstrației, iar compararea lor — concludentă în direcția stabilirii existenței unei tipologii comune și durabile. Haiducul, asupra căruia ca figură prevalentă a subconștientului popoarelor din Balcani și din Carpați se oprise Lucian Blaga, este într-adevăr una din înfățișările literare cele mai caracteristice ale spiritului „balcanic" iar așezarea lui între cele patru tipuri mari ale literaturii sud-estului atestă siguranța orientării autorului. În același timp, capitolul tipologiei haiducului evidențiază și insuficiențele de metodă și perspectivă ale cercetării, care se pot rezuma la insuficiența apelului la istorie. Deși convoacă tot timpul în cîmpul cercetării sale mai multe discipline, fără de care întreprinderea sa n-ar fi viabilă, apelul nu este întotdeauna complet. Autorul coboară de la literatură către realități sociale și istorice fără a-și căuta întotdeauna punctele de sprijin pe solul acestora. Haiducia ca factor revoluționar al secolului trecut nu este caracteristică numai sud-dunărenilor cum se înțelege din insistența pe acțiunile acestora ci este extrem de caracteristică și pentru români. Apoi fenomenul, la examenul istoric, este general românesc, nu numai muntenesc, iar o mai atentă apropiere de fapte ar fi indicat o coincidență a ariilor haiduciei cu cele ale romanității pe suprafața avută în vedere. Cîțiva din haiducii citați mai frecvent de Mircea Muthu pentru sudul Dunării sînt de altfel, români ceea ce nu se specifică, deși faptul în sine rămîne grăitor. **Haiducia de la nordul Dunării a avut și ea o puternică componentă națională, care însă nu se reține.** Lucrarea lui Mircea Muthu răsfrînge la acest capitol stadiul incipient al cercetării unei teme de o mare importanță pentru istoria și sociologia românească. Spre deosebire de alte capitole, unde exemplele românești concură puternic alături de celelalte la tipologia haiducului, autorul nu convinge prin ilustrația românească, deși ea a fost o temă frecventă în literatura română, aducînd în în prim plan și haiduci moderni, pe care Mircea Muthu crede a-i găsi numai în sud. Fundamentul istoric al demostrației lui Mircea Muthu poate fi completat, cu consecințe importante pentru întreaga construcție. Capitolul **Cîntecul istoriei** este mai puțin consistent decît restul. Celelalte două tipuri asupra cărora se oprește cartea **Permanențelor literare românești** sînt: „Înțeleptul rătăcitor" și „Parvenitul", ilustrate și ele cu titluri convingătoare din literaturile ariei sud-est europene și Asiei Mici. Este ușor a veni cu exemple românești la îndemîna oricui pentru a sublinia importanța tipurilor în literatura română, mai ales pentru „Parvenit", în decuparea tipului rătăcitor și înțelept, contribuția lui Mircea Muthu rămînînd însă de prim ordin, deoarece încetățenește ca tipologie de prim plan a literaturii române o galerie de personaje care nu ocupau pînă acum acest loc central. Foarte sugestive sînt și **Motivele** asupra cărora se oprește cartea **Permanențelor literare.** Unul este **Bizantul,** altul **Roata,** altul **Lumina,** altul **Drumul.** Ele sînt înfățișate prin exemple din diferite literaturi și forța de convingere vine tocmai din răspîndirea motivelor și a funcției lor. Găsim însă aceste capitole foarte sumare, la nivel de enunț. Un capitol ca **Drumul** putea fi fastuos sau cel puțin esențial prin recapitularea elementelor prime ale demonstrației. Lipsesc de aici întîmplările de la drum din Creangă sau drumurile pe care călătoresc continuu eroii sadovenieni. Dar indiferent de prezența sau absența acestor scriitori români la motivul drumului, capitolelor le lipsește o arhitectură completă a demonstrației și densitatea acesteia. Eseistică, cartea de **Permanențe literare românești** din perspectivă comparată incită fără a duce pînă la capăt incursiunile începute. Ea schițează sugestiv și ceea ce rămîne important ne conduce pe drumuri nebătătorite, semnalînd un orizont al cercetării plin de roade pentru cercetătorul român.

Necesitatea unui eșafodaj istoric al acestei mari teme de literatură comparată, semnalat în cazul tipologiei haiducului, rămîne o problemă deschisă a întreprinderii lui Mircea Muthu, cu atît mai mult cu cît pe direcția pe care merge acum autorul **Permanențelor literare** a mers minat de alte tinte, învecinate, Nicolae Iorga, fără de care epuizarea temei propuse nu se poate concepe. Nicolae Iorga este soclul edificiului literar de relevanță pe care ni-l propune Mircea Muthu.

M. Ungheanu

TUDOR ȚOPA: «Punte»

Cartea lui Tudor Țopa este un fals roman și, deopotrivă, un fals jurnal, sau altfel spus o scriere apelind la procedeele ambelor specii, fără a fi nici una, nici alta. Sau, la fel de bine, fiind și una și alta; jurnal în măsura în care se străvede o materie autobiografică abundentă, abia deghizată, și roman prin măștile în spatele cărora autorul se ascunde și ascunde personajele reale, ca și prin perspectivele narative de care uzează. **Punte** (Ed. Cartea Românească, 1985) este redactată ca a doua parte a unui proiect narativ mai vast, în care prima a fost **Încercarea scriitorului (1975).** Împreună, volumele respective acoperă, sub forma unor note, însemnări și „fișe" la zi (cu cîteva excepții), structurate în trei mari compartimente **(Familia, Prietenii și Gîndurile),** perioada anilor 1947—1953. În felul acesta pseudo-jurnalul și pseudo-romanul lui Tudor Țopa poate fi continuat oricît dorește autorul; este un „truc" narativ ce îi asigură o remarcabilă libertate de mișcare, scăpîndu-l de rigorile unei construcții severe, geometrice, deși paradoxal, scriitura din **Punte** este atent elaborată, pînă la pedanterie chiar. Și iată cum: Teofil A. este naratorul și protagonistul însemnărilor zilnice, deci al unei prime redactări. O a doua formă este datorată „copistului" de la Vaslui, care recitind textul inițial îl corectează, completează și comentează în subsol sau recurgînd la unele „interpolări", precum copiștii cronicilor vechi (procedeul este evident livresc-ironic). Și o ultimă lectiune, cu note, precizări etc. a autorului, care în anii 1974 și 1984 a îngrijit textele în vederea apariției. Mai pe scurt, avem în față o formă mai sofisticată a, de acum, „clasicei" narațiuni cu sertare. Acest mod de punere în pagină a evenimentelor și situațiilor are avantajele și dezavantajele sale. Înfățișarea și analiza obiectului pînă la nuanța infinitezimală dar și atomizarea lui excesivă pînă la a pierde din vedere ansamblul. Naratorul care crede a avea un simț pictural deosebit construiește portrete — același lucru și pentru peisaj și cadrele exterioare — în care fiecare amănunt este într-adevăr puternic expresiv, dar tocmai din această cauză nu se încheagă într-o imagine vie, fluentă. Autorul are, nici vorbă, un ciudat și, de altfel, interesant mod „cubist" de a percepe și reda spațiul vizual: „Bronzat (Blauer) foarte mare, umerii obrajilor trăgînd de coadă în jos ochii mici, negri, oblicizați, sclipind expresivi numai odată angajați într-o convorbire altfel nu, altfel închiși as zice; gura cu buze strînse fine; deși nici cea de jos mai plină, între ea și mica bărbie sferică adusă în piept, o tăietură adîncă. Dacă-i privești mersul din spate, capul îi e crescut, nimbat de părul mărunt — încrețit pînă la spulberare: negru și acoperînd un încput de chelie (dacă-ți întîrzie ochii) altminteri întreaga înfățișare silindu-te să-l consideri din cap pînă-n picioare pilos peste medie. Dar de cap începusem să spun cînd îl priveam din spate cum se îndepărtează; am și spus ce-am avut de spus, voiam numai să sfîrșesc remarcînd lipsa gîtului, doar mărul lui Adam, foarte proeminent la el — gîtul cît e nu-i e gros deloc, e pielos — i-l văd cînd îl întorn pe Blauer ca să-l privesc din față; fără gît, și de aceea capul îi e ajuns, ca și retezat, de linia dreaptă a umerilor (una și aceeași a ambilor — foarte lați —, asemănătoare cumpenei negre a unui cîntar cu cîrlig); de la aceștia, pînă la genunchi, paltonul coboară foarte repede, căci omul e scurt; păsește nobil (picioarele iuți aproape că nu i le vezi — mai mult umerii), vulturești."

Același fragmentarism descriptiv și analitic se observă și în înfățișarea „interiorului" psihic: al proceselor mentale (reale sau bănuite) și al reactiilor sufletești. Este adevărat că — așa cum a sesizat Nicolae Manolescu — tipul de „roman-jurnal" practicat de Tudor Țopa își găsește originea într-o direcție a prozei interbelice, ilustrate de Mircea Eliade, Anton Holban și Mihail Sebastian, iar în contemporaneitate de formulele prozastice ale lui Radu Petrescu și Costache Olăreanu. Eu aș adăuga că și **disecția psihologică atomizantă** aparține aceluiași model interbelic, în special proza lui Anton Holban. Nu este vorba, bineînțeles, de o influență directă ci de o tipologie narativă ce s-a constituit de la sine. Diferența specifică provine totuși din depășirea modelului inițial, vizibilă prin manipularea detașată și ironică a tehnicilor narative. Dacă la prozatorii amintiți, și poate cel mai în drept a fi adus în discuție era Camil Petrescu, cu structurile sale etajate din romanul **Patul lui Procust**, se urmărea obținerea unui spor și a unui efect de autenticitate și substanțialitate, în textul lui Tudor Țopa descifrăm în palimpsest și o subtire persiflare a retoricii literare pe care o pune în joc. Inversiunile temporale, omisiunile, salturile și revenirile cronologice, corecturile și lecțiunile ulterioare aduc, nici vorbă, o aprofundare a faptelor de viață dar și o ambiguizare și ficționalizare a lor. Adică realitatea în text, și textul ca text literar, nu numai ca expozeu a ceva din afară.

Dar cînd serios, cînd ironic, sau și serios și ironic, **Punte**, laolaltă cu anteriorul volum, **Încercarea scriitorului**, este cartea formării unor conștiințe: a lui Teofil A. și a grupului său de prieteni. A informarii lor culturale și a modelării lor sociale. Naratorul, ca aproape toți amicii săi, sînt ființe livrești abordînd, cu un oarecare teribilism al tinereții — personajele au în jur de 20 de ani —, și chiar trăind cu autenticitate, o emulantă atmosferă intelectuală. Cartea ar fi putut avea un titlu de genul **În căutarea identității**, deoarece toți acești tineri doresc să se individualizeze și să-și găsească, în sens cultural, o formă a personalității lor. În cazul naratorului, — sugerează autorul — ea ar fi „încercarea scriitorului", mai exact încercarea de a exista prin scris. Practic, textul se învîrtește în jurul tatonărilor, ezitărilor, savantelor ocoluri și aminări etc. ale naratorului care, mereu începe, abandonează și reia pseudojurnalul său. Și în acest mod **se naște cartea**, ca istorie cronologizată, capricios cronologizată, a scrierii unui text și a transcrierii realității. Pentru că în pofida percepției și proiectării voit livrești, impresia de viață, de palpabil, chiar de oarecare densitate și netezime materială nu este absentă. Sau mai degrabă autorul știe să dea livrescului și factului cultural accente existențiale. Cartea este realmente „sufocată" de aluzii cărturărești și citate, de comentarii și pasaje eseistice despre literatură, muzică, filozofie, datorate unui spirit subtil, cultivat și acid-ironic. Un scurt citat: „Benjamin Britten: ziarist pe note; oricum de preferat zaharinei din siropul cameleonului diabetic de lazaret belle-époque Elgar (cum preferi un french cancan din Offenbach clopotelor din Corneville, sau Contele de Luxemburg al lui Lehard, Contesei Maritza a lui Kalman (...) Chiar așa, însă! Unde-i muzica engleză cu un Dowland și Byrd, de la Purcell încoace! Haendel s-a născut la Halle; Haydn a fost silit să scoale din somn cîțiva porci în plină siestă mit dem Pauckenschlag; Beethoven cînd să pornească într-acolo a venit de-a dreptul încoace". Umorul lui Tudor Țopa, aluziv și cu intinse referințe extra-textuale este de factură cărturărească, și dacă nu ar avea unele — cu atît mai neplăcute — sincope de, cum să-i spun, eleganță — nu cîtez — l-aș asemui cu cel odobescian. Nu mă refer la portretizările unor personaje cu cheie, de tristă memorie, din anii '50 — aici își găsesc o justificare —, ci la cîteva idiosincrazii în sfera literaturii și muzicii exprimate cu o violență de limbaj bizară. Cu aceste excepții, **Punte** este o proză virtuoz-artizanală de rafinament intelectual.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

NOAPTEA AMĂGIRII

În ultima vreme, înregistrăm un fenomen îmbucurător și anume acela al creșterii calității romanului de aventuri, fie el polițist sau de spionaj. În sprijinul acestei afirmații putem aminti de aparițiile în 1985 și 1986 a unor romane care s-au bucurat de succes și care se înscriu în acest gen, romane datorate unor scriitori ca Haralamb Zincă, Olimpian Ungherea, Nicolae Mărgeanu, Constantin Bărbuceanu și altora, care se înscriu, fără îndoială, în aria literaturii beletristice și pe care nici Fănuș Neagu nu le-ar pune „la loc bun de furat".

În rîndul reușitelor acestui gen, în speță cel al romanului de spionaj, se numără și **„Noaptea amăgirii"**, de Neagu Cosma și Mihai Stan. *)

De data aceasta autorii părăsesc cu bună știință pista senzaționalului, fără a scădea cu aceasta interesul cititorului, nu mai jonglează cu recuzita din tehnica spionajului — substituiri, crime, sabotaje, folosirea unor aparate sofisticate de ascultare și înregistrare de la distanță, ci își axează lucrarea pe demascarea activității unor secte interzise de lege și care sînt folosite de diferite oficine de spionaj din Occident, pentru culegerea de informații și pentru diferite activități de diversiune. În speță este vorba de secta „Biserica Domnului" ai cărei „frați" se închinau lui Iehova, „frați" bigoți și abrutizați de perceptele inumane propăvăduite de șeful lor, Antal Arpad, un individ uns cu toate alifiile, violent dar șiret și bun cunoscător de oameni.

Romanul debutează cu o scenă dramatică, în care asistăm la agonia unei tinere fete, Laura, grav bolnavă, căreia părinții, sectanți docili, îi refuză tratamentul medical. Fata moare, iar mama ei, disperată și cuprinsă de remușcări, se aruncă în gol, de la mare înălțime.

Abrutizarea morală la care îi împinge secta face noi victime în rîndul sectanților, dar mai ales în cel al familiilor lor. Un tînăr îndobitocit refuză să primească arma, ca orice ostaș, și intră la închisoare; un copil, Călin Ștefănescu, fuge de acasă fiindcă nu este lăsat la școală. Șirul victimelor este și mai lung și n-are rost să le enumerăm aici. Important ni se pare substanța umană a romanului, modul convingător în care autorii dezvăluie adevărul despre sectă și despre conducătorii ei, mai ales a celor din umbră, căci firele acestei afaceri duc departe, peste ocean. Donațiile pentru „Buna Speranță", menite să ajute la „sfînta lucrare", mergeau de fapt în buzunarele conducătorilor sectei, respectiv ai lui Antal Arpad și ulterior ai lui Traian Liveanu, care devine „serv prezidențial", după ce se însoară cu fata lui Antal.

Traian Liveanu, fost profesor de matematică, un individ lacom și pus pe căpătuială, nu stă nici o clipă pe gînduri cînd își dă seama că poate cîștiga bani mulți fără să muncească. Ambițiile lui cresc odată cu înălțarea socrului său de la putere; el nu ezită să intre într-un joc care se dovedește pînă la urmă periculos, joc care era să-l coste chiar viața.

Autorii au reușit, pe baza unei documentări riguroase, să pătrundă în adîncul acestei afaceri tenebroase și să prezinte cititorilor adevăratele resorturi care pun în mișcare ramificațiile din diferite țări ale „Bisericii Domnului". Facem astfel cunoștință cu membrii Consiliului Mondial al sectei, care își are sediul la New York, la etajul al șaptezeci și șase-lea al unei clădiri uriașe. Aici tronează președintele consiliului, Momer Eriikson, un om de afaceri bogat, dar de o moralitate îndoielnică, care manevra banii sectei mai mult în folosul lui, fapt pentru care intra uneori în conflict cu membrii consiliului. El făcea haz în sinea lui de teza imbecilă propovăduită de „Biserica Domnului" privitoare la sfîrșitul iminent al lumii, la războiul nimicitor al Armaghedonului, din care cică vor scăpa numai credincioșii lui Iehova, care va instaura apoi împărăția de o mie de ani. Țelul activității lui Eriikson și al acoliților săi era altul și anume acela de a obține profituri cît mai mari, fie că era vorba de dobîndirea unor informații cu caracter secret, mai ales din țările comuniste, și care se plăteau bine, fie că era vorba de trafic de droguri și comerț cu arme. În aceste afaceri necurate îl ajutau oameni „calificați", foști șpioni de meserie, cum erau Adolf Stürmer și Stephan Erdelly, fost ofițer al spionajului horthyst, care avea vechi legături în România, printre care și pe bunul său prieten Antal Arpad.

Dar organele de securitate române, sesizate de activitățile ostile întreprinse de unii membri ai sectei, intră în acțiune. Astfel, maiorul Petre Dinescu reține un transport de literatură sectantă și de propagandă anticomunistă reușind să stabilească identitatea străinilor care trimiteau pachetele cu broșuri, ca și modalitățile lor de răspîndire. Apoi, ajutat și de alți colegi, izbutește să anihileze întreaga rețea și să captureze pe șpioni.

Romanul este bine construit, cu o țesătură inteligentă, iar acțiunea se desfășoară filmic, cu schimbări de ritm, cu sublinieri menite să dea mai mult relief cărții. Scriitura este dinamică, cu un dialog alert, din care puteau însă să lipsească unele fraze cu caracter didactic retoric.

„Noaptea amăgirii" de Neagu Cosma și Mihai Stan, un cuplu bine închegat de autori, se înscrie printre reușitele genului oferind cititorilor o lectură instructivă și în același timp interesantă.

Radu Vaida

*) **Neagu Cosma, Mihai Stan — „Noaptea amăgirii", Editura „Cartea Românească", 1986.**

Urmare din pag. 1

tul-cristal, ce a cîștigat în lumină, tinzînd spre exactitate, radiant ca la ermeticii profunzi și orfici, pe de altă parte, este pînă astăzi indecisă și nu se va încheia pînă la sfîrșitul istoriei Poeziei, chiar dacă prizonierii asaltează înrolați în tabăra adversă redutele și sfintele lor flamuri, chiar dacă s-au produs atitea fraternizări și armistiții, chiar dacă țelurile și credințele s-au tulburat și s-au împletit pînă la nerecunoaștere. Bătălia continuă!

O anume retorică poetică a cîștigat lumea mișcîndu-i inima, fermecînd-o. Ea poartă un panaș glorios la marii poeți antici, la clasicii vechii Italii și Franciei, la romanticii de pretutindeni și pînă azi. Dar... de aproape două veacuri încoace sensibilitatea lumii a fost surprinsă și a cedat poetului ce a îndrăznit să calce cu picioarele goale un pămînt arid și plin de spini, străbătut de șerpi întărîtați și de insecte sinistre. Frisonul nou ce a încercat-o este zguduirea ei prin adevărul rece, trezitor, șuierat cu cinism și calmă desperare, printr-o anume sadică profunzime ca la Baudelaire, prin nesperanță și dezolare ca la Poe, prin cruzime fantastă ca la Rimbaud și Lautreamont, prin rafinată sfîșiere ca la Mallarmée, prin dezintegrarea unității spiritului ca la expresioniștii cei mai puri, printr-o melancolie fără leac pe pămînt ca la marii poeți metafizicieni, Novalis, Hölderlin, Keats, Leopardi și Eminescu. Astfel creatorii simțirii moderne, ivită din undele Cuvîntului, n-au fost prea blînzi nici cu ei și nici cu lumea. Unde mai este azi candida-i încîntare de odinioară?!

Și atunci **ut musica poesis?** Sunt cuprins de o rece înfiorare! Căci Poezia nu este o artă esențialmente consolatoare prin viziune și mîntuitoare prin extaz ca muzica. Ci una aspră, neîndurată, arta unei dezvăluiri dramatice a lumii, violentă în formă, slujindu-se de cuvinte ce singerează și ard, dar în același timp, vindecătoare de spaime, de angoase și coșmare, prin însăși piramidele de capete însingerate ce le înalță, taumathurgică prin cumplitele sale „leacuri de frică". Este modul de a vindeca ulcerele cronice și atrofice cu fierul înroșit.

Paradoxul Poeziei: Adevărata percepție a realului poetic?: percepția irealului! Și invers!

Tratarea „impersonală" a lumii, zugrăvirea și transfigurarea ei „cu pathosul distanței" tot îi răpește Poetului cîteva bunuri: anume tinerețea, inima, mintea, timpul, într-un cuvînt — viața!

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

Poeți și poezie

Există o demiurgie a poeziei însăși: stări speciale în care ea se edifică singură. Cel ce o inserează trebuie să se mulțumească deocamdată cu conștiința suficientă de **scrib căruia i se dictează.** Dar ce bucurie va trăi Poetul mult mai tîrziu, cînd, recitindu-se, se va întîlni cu sine însuși și se va recunoaște...

Poezia este o energie sublimată în lujerul unora dintre cele mai alese și mai rarissime flori ale spiritului. Grafomanul, pastișorul, manieristul, versificatorul, fabricatorul, pseudodelirantul vor mistifica cu furie această energie, înlocuind cuvîntul cu vorba, și vor inunda grădina cu flori de rînd (cu parfumuri de rînd) care vor altera, ca un blestem, miresmele amețitoare ale crinilor și trandafirilor regali. Un cuvînt de îngăduință pentru calofili: ei sunt niște pasionați ai Poeziei și i-au căzut pradă. Sunt dar victime blînde, care în căderea lor, vor indica florile sublime.

Pictura o poezie mută? (Cum spune Lessing). Atunci riscurile eroice sunt absente fiindcă sunt numai ale Cuvîntului. Poezia pictură vorbitoare? Hotărît, artele nu se pot exprima decît în solitudinea lor tainică.

Poetului adevărat și mare ura îi este străină. El are vocația iubirii care se traduce printr-o disponibilitate ieșită din comun de a îmbrățișa lumea toată.

O anume vestejire a contemporanilor săi nu-i vine din ură, ci din acea rigoare intelectuală ce imaginează un cîmp de țepi și de furci, în care va cuteza să încremenească răul.

Nimic mai inadecvat pentru Poet, mai ușor și mai burghez decît a-l „bloca" într-o generație. Gregar și sentimentaloid acest spirit simplifică, uniformizează și anihilează. Este o reducție joasă, la turmă, un regres al **uniculul** la cenușiul unei mulțimi. Căci din ce generații vor fi făcut parte David psalmistul, Hesiod, Ovidiu, Dante, Byron, Poe, Whitman, Nerval, Verlaine, Lermontov, Eminescu, Blaga, Jimenez, Michaux, T.S. Eliot, Ted Hughues?

Dar competiția? A existat ea cu adevărat de-a lungul istoriei poeziei? În zariști mitologice Apollo l-a întrecut pe Marsyas frigianul și l-a jupuit de viu după înfringere. Cumplită pedeapsă pentru nesăbuința de a fi provocat zeii. Din melosul grecilor antici răsare o funciară neîmpăcare cu moarte, o revoltă sumbră, lipsită de șansă, iar versul lor se reduce adesea la niște cadențe triste, ultime, sfîșietoare, funebre. Aripa uriașă a păsării neînduplecate a destinului bate egal deasupra vieții eroilor, o umbrește, o întunecă și o surpă infernului. Dar grecii țineau la valoarea vieții (mai mult decît la viața însăși), la talantul ei indicibil, unic și ireductibil, la minunea harului ce nu putea fi imitat, era individual, nemaiauzit, nemaivăzut, venea, prin urmare, de la zei. De aceea artistul este plins pe drumul din urmă „cu lacrimi de singe" ca și tuturor artelor.

Tineretul și cultura

Urmare din pag. I

inspirației autorilor lor din izvorul vieții, direct de la sursă și nu prin intermediul ulciorului, cum atît de bine și de exact ne-o cerea, cu un alt prilej, secretarul general al partidului.

Se poate afirma, fără teama de a greși, că, trăind și muncind în climatul efervescent și de puternică emulație, se formează continuu și la izvoarele culturii noi, socialiste, pe care și-o asimilează cu fiecare zi a existenței sale. Iar dovada cea mai palpabilă a necontenitei educații prin muncă și, am adăuga noi, și prin cultură pentru muncă o constituie entuziasmul, dăruirea, romantismul revoluționar dovedite pe șantierele tineretului, în fabrici, în uzine, pe ogoare, în școli și laboratoare, adică pretutindeni unde sînt chemați să-și afirme potențele lor creatoare și personalitatea.

În fine, dar nu în ultimul rînd, reflectînd la multiplele fațete ale raportului tineret-cultură, cu alte cuvinte gîndindu-mă la miile de fire prin care confrații mei de generație, creatori de cultură contribuie nemijlocit și cu întreaga lor capacitate de dăruire la progresul necontenit al patriei mi-am reamintit ce spunea Mihail Ralea undeva, referindu-se la conceptul de generație și la cei care sînt definiți prin ea. „Generația — zicea el — este societatea fără legi vizibile a oamenilor de aceeași virstă. Cum gusturile, criteriile, autorii preferați, atitudinile sînt cam aceleași, în afară de ceea ce aduce specific, ca experiență ori structură mentală fiecare, există o avere în indivizi, care e a tuturor".

Pămîntul trăiește

Urmare din pag. 1

e o lungă așteptare și un mare efort. Ce-ți mai face pămîntul, omule, mă aud că-l întreb. Rodește! răspunde el mulțumit. De-a lungul întregii deveniri a pămîntului, de-a lungul credinței sale în el, țăranul și-a adunat forțele și l-a făcut să rodească. Nu singur. Întotdeauna cu ceilalți, țărani ca și el. Eu l-am admirat. El l-a înfrînt. Eu l-am povestit. El a făcut să crească spicul înalt și bogat. Pentru el, lanul de grîu nu era un lucru complicat, el nu mirosea a pîine, iar omul nici nu mi-a servit metafore de genul acesta. Porumbul, la rîndul lui, era porumb, cartoful, cartof și sfecla, sfeclă. Nu substituia imaginilor lor, atît de simple și de concrete, altele. Acestea luau naștere dintr-un pămînt care respira, le hrănea și le sprijinea, făcîndu-le, rînd pe rînd, să încolțească, să crească, să dea rod.

Ce m-a învățat acest om simplu, acest țăran, mult prea obișnuit ca să nu semene cu alți sute pe care i-am întîlnit, a fost poate liniștea cu care m-a îndemnat să văd pămîntul întins înaintea mea. Acest pămînt care, spunea el, primăvara, așa cum arată, cu brazdele sale lucioase, seamănă foarte bine cu o mare calmă și liniștită, dar pe care o simți că nu va rămîne tot timpul așa. El m-a obligat să recunosc demnitatea și măreția pămîntului ajuns, iarăși, în primăvară, ajutîndu-mă să văd imaginea aplecată deasupra unui plug, a unui strămoș de-al lui. Un plug pe care el, și țăranul, îl plimbă printre brazde, ca pe unul dintre lucrurile lumii obișnuite.

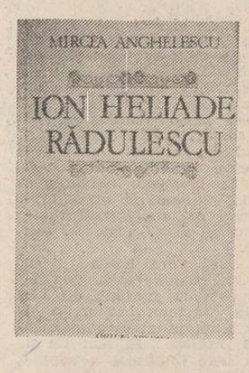

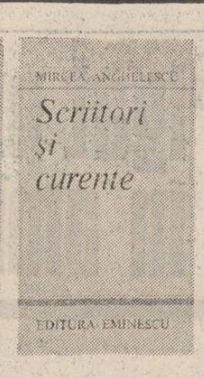

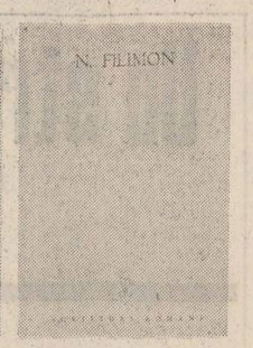

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

„Secolul al XIX-lea este o placă turnantă în evoluția literaturii noastre, marea majoritate a ideilor, temelor, obsesiilor literaturii noastre moderne își au rădăcinile aici"

Interviu cu Mircea Anghelescu

— Dialogul nostru trebuie să înceapă inevitabil cu Ion Heliade Rădulescu, căruia i-ai închinat o biografie lămuritoare. Te-a atras aspectul dilematic al biografiei heliadești, controversele pe care reconstituirea vieții scriitorului le intilnește sau pur și simplu importanța scriitorului ?

— Toate acestea și încă ceva. Desigur, cu greu se poate scrie o biografie a unei personalități care să nu prezinte și un aspect dilematic, cum îl numești ; cît de agitată și de plină a fost viața lui Odobescu, de pildă, nu-l văd ca erou de biografie literară tocmai pentru că îi lipsesc dilema, contradicția interioară, lupta cu demonii proprii, și mă refer bineînțeles la planul literar al chestiunii, nu la tribulațiile sale sentimentale care ies din sfera interesului public. Dar spre Heliade m-a îndreptat în primul rînd faptul că figura lui domină epoca de tranziție din prima jumătate a secolului trecut, care aduce poate cele mai radicale și mai însemnate schimbări din istoria literaturii și a culturii noastre, deși ea nu rupe total cu trecutul, cum se crede uneori. Cînd începuse el să silabisească că pe psaltire, după vechea metodă neschimbată de secole, poezia noastră era reprezentată de Văcărești, școala românească nu exista într-o formă organizată și simpla idee a unui ziar românesc părea o utopie ; cînd moare, în 1872, apăreau în țară 62 de ziare și reviste (inventariate de Aricescu în **Columna lui Traian**), în literatură își scriau pagina lor de aur Eminescu, Caragiale și Macedonski, existau Academia și Universitățile din București și Iași, iar Vegezzi-Ruscalla preda limba și literatura română la Universitatea din Torino. În miezul celor mai multe din aceste transformări îl găsim pe Heliade : în literatură, în ziaristică, în școală, teatru ș.a. Fără a-l înțelege pe Heliade, e greu de înțeles epoca în sine.

Și cred că m-a mai atras spre Heliade și faptul că era un personaj „antipatic".

— Ion Heliade Rădulescu a avut adversari în timpul vieții, i-a avut și după moarte. Au circulat despre el etichete frumoase, ca și detalii pitorești și compromițătoare. Această biografie despre autorul Echilibrului intre antiteze **avea din plecare și o intenție justițiară ?**

— Este adevărat că Heliade a fost judecat, în bună măsură, prin intermediul unor clișee, prin prisma unor concepte care nu i se potrivesc, dar motivul esențial și imediat al acestei situații a fost, mi se pare mie, lipsa unei ediții cu adevărat cuprinzătoare a operei sale. Cine ar fi vrut să-i cunoască scrierile, în cvasitotalitatea lor, ar fi trebuit să-și piardă cîțiva ani buni citindu-l (și identificîndu-i nenumăratele articole nesemnate) într-o puzderie de publicații mai mult sau mai puțin obscure de după revoluție și, bineînțeles, în cele vreo patru sau cinci mii de pagini ale **Curierului românesc.** Singurul care a făcut-o a fost, cred, D. Popovici, și rezultatul s-a văzut în cele două volume pe care i le-a consacrat în 1935, precum și în ediția sa ; din păcate, aceasta a fost concepută selectiv, ca și celelalte ediții de la Fundații, și s-a întrerupt după apariția primelor două volume. În această perspectivă, intenția cărții mele este, implicit, justițiară ; punctul de plecare a fost însă dorința de a contribui la rediscutarea unui „caz" care, deși important, părea să fie aminat **sine die.**

— Care sînt aspectele pe care biografia despre Ion Heliade Rădulescu crezi că le clarifică pe deplin ? Altfel zis, care crezi că este noutatea cărții ? O asemenea întrebare verifică și capacitatea autorului de a se distanța de propria-i lucrare ?

— Că mă pot distanța de carte e sigur ; nu știu dacă pot spune eu ce aduce ea nou. Cred că cele mai multe dintre noutățile cărții au fost semnalate de critică, și nu pot decît să mă bucur de comprehensiunea cu care ea a fost întîmpinată. S-a remarcat astfel perspectiva sociologică în care e văzută personalitatea literară și politică a lui Heliade, reevaluarea contribuției sale la revoluția de la 1848 și a poziției sale din timpul exilului, s-a apreciat încercarea de a oferi o explicație mai complexă — inclusiv din punctul de vedere al sociologiei literare — a „regalității" sale literare din perioada anterioară revoluției, efortul de a-l plasa pe Heliade în peisajul multicolor al epocii, s-au consemnat noutățile documentare etc. Aș mai adăuga poate, deși și acest lucru s-a subînțeles în unele recenzii, că am încercat să scriu un alt fel de monografie decît cele tradiționale, consacrate unui mare autor : am căutat să las cuvîntul în general martorilor și „acuzatului", intervențiile mele fiind în general de regie, de alegere și decupaj, și pe de altă parte am tratat literatura acestui scriitor ca pe oricare alt produs al activității sale, înscriindu-o într-un grup de preocupări subordonate unui scop social, inspirate dintr-o strategie exprimată mai ales prin ebuliția unui protagonist de geniu decît prin mijloacele unui grup de presiune, pe care Heliade a căutat mereu să-l formeze dar nu l-a putut realiza niciodată. Cred însă că nu există tipuri rigide de monografie, și că personalitatea și opera fiecărui scriitor permit anumite tipuri de abordare, dintre care autorul își alege pe cel care îi convine. În acest sens, „noutatea" la care am aspirat a fost supunerea la obiect.

— Vorbind despre anume încîlceli ale vieții lui Heliade, care au dat de furcă tuturor biografilor și bibliografilor lui, inclusiv celui de față, nu crezi că ar fi necesară o ediție pregătitoare a acelor pamflete, scrieri ocazionale cu adresă precisă, risipite din belșug de pana gazetarului ? De vreme ce aici apar prima dată cu claritate, n-ar fi autorul monografiei de care vorbim persoana cea mai indicată s-o alcătuiască ?

— O asemenea ediție ar fi, fără îndoială, foarte necesară ; m-am izbit de lipsa ei și a trebuit să mi-o fac, într-un fel, singur. De aici însă pînă la a publica o asemenea ediție este o cale lungă. Cîtă vreme edițiile vor fi tratate nediferențiat, nu numai din punct de vedere material, ci și moral, punînd pe același plan o ediție a unui autor modern cu una a unui scriitor din secolul trecut sau și mai vechi, nu văd cine s-ar angaja la aceea pe care o propui. Asemenea ediții și altele pe care le putem considera de interes național, trebuie să implice în primul rînd inițiativa unor instituții, a unor edituri, cum s-a întîmplat cu ediția Eminescu.

— M-am așteptat dată fiind împletirea strînsă a vieții lui Heliade cu literatura lui, ca Echilibrul între antiteze **să ocupe un loc mai însemnat în monografia pe care ai scris-o. Ce loc acordă Mircea Anghelescu** Echilibrului între antiteze **între celelalte scrieri ale autorului și, mai ales, în cadrul literaturii române, unde pare a fi cap de serie al eseului ideologic ?**

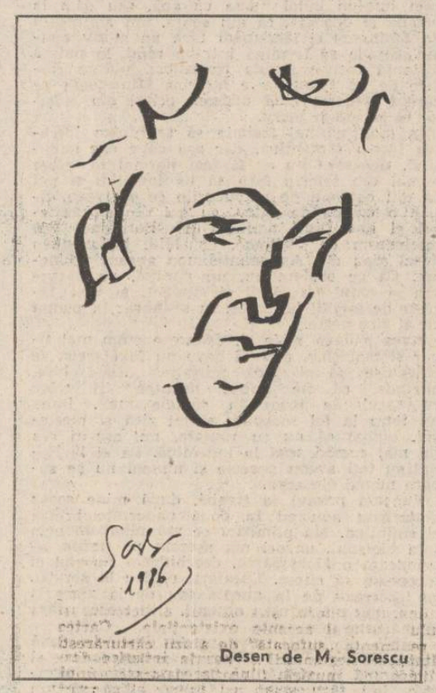
Desen de M. Sorescu

— În principiu cred că ai dreptate. **Echilibru între antiteze** este una din cărțile care îl exprimă cel mai bine pe Heliade, fermecătoare adesea dar stranie, în care intră, într-un amestec greu de descurcat, pe lîngă intuiții de geniu și observații de mare finețe, și fantasmagoriile unui utopist militant, dacă-i pot spune așa. Într-o carte foarte recentă, I. Ianoși, plecînd tocmai de la **Echilibru între antiteze,** consideră că Heliade este autorul „primului sistem filosofic românesc voit atotcuprinzător" și că această filosofie „rămîne o parte cel puțin la fel de rezistentă a moștenirii sale" ca și literatura. Este însă o carte care n-a fost reeditată decît o singură dată, înainte de primul război mondial, cunoscută mai mult din auzite sau din extrase, și a cărei discuție ridică o mulțime de probleme, cele mai importante nefiind cele de ordin literar. Ele nu se pot discuta, n-ar fi drept să se discute fragmentar, ci numai în cadrul evoluției ideilor sale, hai să le zicem „politice", cu un termen cît mai general. Nu mi s-a părut că o pot face în această carte, care nu e la urma urmelor decît un preambul documentar, un spărgător de gheață dacă vrei ; mai exact, cu un termen familiar, nu mi-a „venit bine" nicăieri să întrerup o expunere, de al cărei ritm am avut destulă grijă, pentru a face digresiunile necesare, cu precizări și explicații pliticoase, începînd cu cele de ordin bibliografic și cronologic (se știe că volumul de patru sute de pagini a apărut în fascicole, cu mari ruperi de ritm, în timp de zece ani, interferindu-se cu mai toată publicistica sa de după revenirea din exil, și chiar cu aceea de dinainte).

— Rămînînd la Heliade, ai scris biografia aceasta prin raportarea la cele călinesciene sau cu totul în afara acestor raportări, ceea ce mi se pare imposibil. Cartea pe care ai scris-o vădește un unghi diferit de raportare la formula biografică și ar fi de știut dacă e și programatic.

— Nu cred că se poate face încă istorie literară la noi — fără să te raportezi, implicit sau explicit, la Călinescu. Evident, mă raportez mereu la el pentru a mă despărți, nu pentru că i-ar putea contesta cineva geniul, ci pentru că istoria literară este astăzi cu totul altceva decît acum patru sau cinci decenii. Dar Călinescu este un spirit incitant și te descoperi adesea dialogînd cu el, chiar fără să vrei.

— Traiectul vieții lui Heliade este coerent în viziunea lui Mircea Anghelescu, vreau să zic armonic, condus de o idee. Anume lucruri cred însă că merită o tratare mai interogativă. În ce măsură participarea scriitorului la activitățile clandestine, la societățile secrete, a influențat opera lui ? Și desigur nu numai opera !

— Subiectul e puțin cercetat și mai ales în aspectele lui parțiale, în legătură cu unul sau altul din fruntașii epocii. Cred că aici istoricii ne sînt datori cu sinteza și cu documentele pe care istoria literară să le poată folosi. În ceea ce-l privește pe Heliade, și temperamentul, și datele social-istorice concrete îl plasează mai degrabă în categoria celor care se opun acestor societăți, ele avînd caracterul unor grupări organizate care caută să influențeze evenimentele ; în orice caz, experiența Filarmonicii l-a făcut să se țină departe de asemenea grupări, în care personalitatea și talentele sale (și, dacă vrei, și ambiția lui) nu-și puteau găsi o formă convenabilă de afirmare. Ghica și Bălcescu sînt tipurile umane care se potrivesc acestui cadru, și rezultatele obținute de ei sînt uneori spectaculoase ; Heliade era un tribun care nu putea acționa decît în mijlocul mulțimii.

— Există o practică a societăților clandestine, a societăților secrete, există o ideologie și metode de lucru ale acestor formațiuni în toată Europa secolului trecut, inclusiv țările românești. Istoricul literar n-ar trebui să acorde o mai mare atenție acestui fenomen cu implicații atît de importante pentru literatura noastră ?

— Nu-mi dau seama dacă acest fenomen, atît de important pentru evoluția istoriei noastre politice din secolul trecut, are repercusiuni foarte adînci asupra literaturii propriu-zise. Aș pune mai degrabă problema în alți termeni : există în secolul trecut o profuziune de societăți culturale și literare românești, mai ales în Transilvania (sau ale românilor din Transilvania, la Viena de pildă) care ascund, uneori chiar fără să-și dea seama la început, și țeluri secrete cu caracter politic, național sau social. Neputîndu-se pune în termeni deschiși, ele sînt implicate în aceste activități literare, care capătă astfel o coloratură politică și națională cu mult mai importantă decît ar fi avut în condiții obișnuite. Istoria acestor societăți este însă insuficient cunoscută și este de cea mai mare importanță să se dea atenția cuvenită societăților literare nu numai de tipul Astrei, recent sărbătorită, ci și celor ale elevilor de la Brașov sau de la Oradea, Societății pentru fond de teatru, Societății din Bucovina ș.a. S-au publicat unele lucruri de acest fel (între altii Mircea Popa), dar cred că greul rămîne de făcut de acum înainte.

— Exceptînd recenta ediție D. Caracostea, toate celelalte întreprinderi de istorie literară pe care le-ai semnat tîn de secolul al XIX-lea : preromantismul, Filimon, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Rallet, Paharnicul Sion, Mozes Gaster. În stăruința asupra acestui secol se ascunde o simplă îndatorire profesională sau o pasiune ?

— Dă-mi voie să te contrazic. M-am ocupat destul de mult și de literatura veche, de cronicarii munteni, de Cantemir, de cărțile populare, o parte din aceste texte mai vechi figurează în volumul **Scriitori și curente.** Ediția **Literaturii populare române** a lui Gaster se leagă de aceste preocupări, nu de cele pentru sec. al XIX-lea. E adevărat însă că secolul trecut mă atrage în chip deosebit, poate și pentru că este vorba de o epocă de tranziție, de confluențe, de schimbări spectaculoase și virtualități care permit o perspectivă istorică (sociologică, ideologică) unde mă simt mai la îndemînă. E vorba deci de o alegere din care mi-am făcut o obligație profesională pentru că, din fericire — cel puțin pînă acum — m-am bucurat de o deplină libertate în acest sens la institutul în care lucrez.

— În ce măsură noile cercetări și contribuții au schimbat fața secolului al XIX-lea, dacă au făcut-o !, acea față pe care o moștenisem din cercetarea antebelică ? Care sînt noile contribuții de seamă la această schimbare la față (cercetători, ediții, lucrări) pe care orice amator de literatură română trebuie să le știe ?

— Cred că în general istoria noastră literară a făcut mari progrese în ultimii zece-douăzeci de ani, între altele și datorită deschiderii sale spre laturile teoretice ale problemelor discutate, fără a mai vorbi de noile metodologii. Secolul al XIX-lea a beneficiat poate mai mult decît alte epoci pentru că literatura și problemele sale se pretează la mai multe abordări, la mai multe tipuri de demers, de la cel sociologic sau de istorie cantitativă (prenumeranți, diversificarea socială a lectorilor) la cel psihanalitic, antropologic sau arhetipal. În primul rînd, drept condiție primordială, aș semnala resuscitarea unui mare număr de scriitori dintre cei de „al doilea raft" prin ediții și prezentări la nivelul cerințelor de azi ale disciplinei, uneori chiar excelente (Gh. Asachi și Lazăr Asachi, Bolintineanu, Boliac, Depărățeanu, Radu Ionescu, Mumuleanu, V. Pogor, Pauleti, Tăutu s.a.), pe lîngă un număr de ediții ale marilor clasici care ne-au oferit, sau sînt în curs să o facă, mai toată opera lor : Eminescu, Bălcescu, Creangă, Maiorescu. De o importanță covîrșitoare mi se pare publicarea unor volume de documente literare, între care seria de „Documente și manuscrise literare" coordonată de Paul Cornea și mai ales corespondența Barit, sub îngrijirea unui colectiv clujean coordonat de St. Pascu, care pune activitatea literară și culturală românească din secolul trecut, mai ales din Transilvania, într-o lumină cu totul nouă, descoperind episoade și pagini necunoscute pînă acum.

— Admirația, de altfel justificată, pentru literatura interbelică dezavantajează alte etape ale literaturii române, între care literatura secolului trecut este încă vitregită, deși aici, în secolul al XIX-lea, trebuie căutate izvoarele modernității românești. Mai toate marile probleme ale literaturii române s-au dezbătut atunci.

— Este evident că secolul al XIX-lea este o placă turnantă în evoluția literaturii noastre și că marea majoritate a ideilor, temelor, obsesiilor literaturii noastre moderne își au rădăcinile aici ; pentru a fundamenta această relație s-au făcut multe lucruri, foarte multe excelente. Cred însă că am văzut, poate și sub influența analogiei cu alte literaturi, prea mult acest secol ca o epocă de ruptură ; el este, la noi cel puțin, și o epocă de continuitate, de transmisie. Mai toți marii noștri romantici, care au proclamat și au realizat efectiv înnoirea literaturii române în acest secol, au crescut și uneori au rămas în parte într-un mediu cultural de tip tradițional pe care îl reflectă, în măsuri diferite, chiar împotriva sau fără știința lor. Așa se și explică, de pildă, de ce atîtea teme sau figuri ale romantismului universal se plachează pe tipuri naționale deja existente, căpătînd nu numai o versiune autohtonă, ci un statut original. Văd deci importanța acestui secol nu numai în ce aduce el nou, ci și în ceea ce continuă și păstrează din ceea ce a fost vechi. E un domeniu de investigație extrem de interesant, care se pretează foarte bine unor metode moderne de investigație.

Această admirație pentru literatura epocii interbelice mi se pare firească, cum de altfel și azi cu plăcere, nu se studiază doar, și încă mai mult : de o literatură căreia abia azi i se pot valorifica sensuri și deschideri pe care contemporanii le ignorau. E rostul istoriei literare să valorifice aceste dimensiuni și în literatura celorlalte secole, să arate ce este nu numai important, ci și încă **lizibil,** modern în ea ; nu asta făcea, în definitiv, Nichita Stănescu cînd decupa versete din proza lui Cantemir ?

Cred că o sarcină importantă în acest sens revine și școlii, învățămîntului în general, care păstra pînă acum cîțiva ani nu numai o viziune, dar și un material aperceptiv, exemplificator, moștenit în linii mari dintr-o epocă revolută, cu alte gusturi, cu alte țeluri și bineînțeles cu alte caracteristici de lectură. Nu mă refer la lista autorilor școlari, deși și aceasta poate fi revizuită (un prozator rafinat, de sorginte populară, delectabil și azi, precum Codru-Drăgușanu, nu-și găsise locul în acest sumar), cît la tipul de literatură care poate fi astăzi revendicat din opera lor, atît din punctul de vedere al valorilor exprimate, cît și al modernității ei. O largă acțiune de reevaluare a conținutului și formelor de predare a literaturii române este însă în curs, de cîțiva ani, sub patronajul Ministerului Educației și Învățămîntului, cu sprijinul Societății de științe filologice și al altor instituții interesate, între care și Uniunea Scriitorilor ; am avut prilejul să particip la ea, în domeniul de care mă ocup, și sper că rezultatele acestor acțiuni se vor vedea în curînd. De fapt, cred că au și început să se vadă în noile programe, care sînt în curs de aplicare.

— O întrebare care se adresează atît lui Mircea Anghelescu, cît și altor istorici literari : de ce nu ai făcut loc tuturor articolelor lui Nicolae Filimon în ediția din 1976 ? De ce crezi că și alți îngrijitori de ediții elimină din sumarele alcătuite aproape tot ce ține de exprimarea atitudinii scriitoricești, a articolerie lui să zicem. Scriitorul e o privighetoare, adică o ființă care cîntă doar, fără a gîndi ? Ne interesează fizionomia deplină a unui scriitor, de ce să-l infirmizăm intelectual prin ediții parcimonioase ?

— Sigur că, principial vorbind, o ediție trebuie să-l reprezinte pe scriitor în toate laturile activității lui, aș spune chiar și în ce are el bun, dar și în ce este „depășit", dar caracteristic ; o ediție trebuie să fie temelia unei juste înțelegeri a scriitorului, așa cum a fost el, nu material excerptat pentru un portret festiv. Practic însă, editorul trebuie să țină seama de diferiți factori care îl depășesc : volumul planificat, greutăți de documentare, existența unor zone de umbră pe care efortul unui singur cercetător nu le poate învinge. În ce mă privește, mă gîndesc de mult la o reluare a ediției Filimon, care să cuprindă întreaga sa operă cunoscută și am un plic dolofan cu fișe pe care scrie : Filimon, ediția a II-a. Pentru a realiza însă o ediție, trebuie să se întrunească trei factori : un scriitor, un editor și o editură.

— Ce importanță au edițiile pentru fizionomia unei literaturi ? Ce rol are dozajul editorial în alcătuirea unei fețe convingătoare, pe un secol sau pe o perioadă dată ? Care este rostul edițiilor de opere complete față de celelalte ediții ?

— După părerea mea, edițiile sînt indicele de maturitate al unei culturi, nu numai al unei literaturi. Nici o persoană care vine în contact cu literatura unei epoci cît de cît mai vechi, începînd chiar cu aceea a părinților noștri, nu poate recurge la ediții princeps, la manuscrise și la cercetări proprii ; întreg învățămîntul limbii și literaturii materne, primele noțiuni de estetică, de istorie și de istorie a artei, întreaga cultură contemporană și o bună parte din istoria spiritualității noastre se reazemă — la bază, jos, de tot, unde nimeni nu o vede — pe ediții. Pentru a simplifica, aș zice că **nivelul culturii noastre depinde și de nivelul edițiilor noastre** (s. red.). Nu mai vorbesc de faptul că inexistența unei ediții exclude de regulă, în cazul epocilor mai vechi, pe scriitorul respectiv din chiar istoria literaturii. Acesta a fost cazul lui Codru-Drăgușanu pînă la ediția lui Iorga, și mai ales pînă la aceea a lui Șerban Cioculescu, acesta a fost cazul fabulistului N. Oțălea pînă la ediția recentă a lui Mircea Popa ș.a.m.d.

O ediție de opere complete este în general o abstracție, un simplu deziderat. Singura noastră ediție care tinde spre acest ideal, și care merită să-l atingă, este ediția Eminescu. Ediții practic vorbind complete avem însă din Creangă, autor foarte puțin prolific, din Bălcescu și, pe cale de a se termina, din Alecsandri. Acestea se justifică prin importanța deosebită a autorului, a cărui operă expune vicisitudinilor timpului părți ale sale fără ca întregul să sufere vreodată. Edițiile selective propun o viziune asupra scriitorului respectiv, care aparține editorului în primul rînd, prin selecția operată ; în afară de ipoteza de lucru a editorului, aceste ediții reflectă inevitabil și gustul epocii în care apar.

— Nu de mult ți-a apărut o carte, Lectura operei, **o culegere de cronici la edițiile de autori români. Ce rost are o cronică a edițiilor ? Cum a fost întîmpinată inițiativa ta și a revistei** Transilvania **de către cititori, de către specialiști ?**

— O cronică a edițiilor are cel puțin două scopuri : unul imediat, acela de a verifica și avertiza pe cititor asupra meritelor sau lipsurilor ediției, în măsura în care cronicarul însuși are autoritatea să o facă, și un scop mai îndepărtat, facultativ : de a încerca să găsească punctul de vedere al editorului care justifică ediția, acea viziune — uneori nouă — pe care selecția și adnotările sale o propun cititorului obișnuit ca și specialistului. Pe de o parte ar fi vorba deci de un sondaj (filologic, istoric, istorico-literar) care vrea să verifice credibilitatea ediției ; pe de alta, o încercare de a defini una sau mai multe laturi noi puse în valoare de acea ediție.

Cronica pe care o țin de opt ani la revista **Transilvania** nu a pornit însă din inițiativa mea, ci a redacției, și țin minte că Mircea Braga a trebuit să pledeze destul de mult ca să mă convingă. Ecouri despre cronici am puține și disparate ; în general, ele par să intereseze chiar și un public mai larg, ca tot ce privește istoria literaturii noastre.

— Cărțile pe care le-ai tipărit nu sînt, într-adevăr, toate legate de secolul trecut. Una se numește Literatura română și orientul, **temă rar atacată de filologii români. Ce înțelegi în titlul citat prin „orient" ? Există o dimensiune orientală a culturii române ? În ce constă ?**

— „Orient" este un termen comod pentru ceva care nu există ; în principiu, el denumește un spațiu geografic și cultural extraeuropean, cel mai adesea afro-asiatic. Acceptîndu-l în lipsă de unul mai corect dar tot atît de scurt, vom recunoaște, împreună cu Iorga, Mircea Eliade și Sergiu Al-George că există o componentă „orientală" a culturii noastre, nu pentru că ne-ar veni din Orient, ci pentru că sîntem un popor vechi, care a moștenit și a păstrat un fond indo-european preistoric, care și-a dezvoltat — împreună cu alte popoare, din Europa sau din Orient — un mod specific de existență spirituală, o viziune tradițională asupra lumii și problemelor ei, ale cărei consecințe asupra literaturii abia încep să fie înțelese. Avînd aceste trăsături și fiind plasați geografic — din acest punct de vedere — într-o poziție favorabilă, e firesc să constatăm că am avut întotdeauna un rol mediator între cele două lumi, între cele două tipuri de civilizație. Așa se explică de ce, de către Blaga mai întîi, s-au observat consonanțe ale folclorului, culturii, artei noastre cu vechea spiritualitate indică, argumentate apoi, pe diferite planuri, de Eliade, de Sergiu Al-George și alții.

Sigur că, pe acest fond, au intervenit ulterior schimburi directe cu ariile „orientale" mai apropiate. În cartea mea, de acum doisprezece ani, nu am făcut decît să trasez contururile materiale ale acestor întîlniri în spațiul literaturii, vechi și moderne. Ele trebuie mult adîncite. Pentru Blaga, Eminescu, Brâncuși și Eliade însuși a făcut-o Sergiu Al-George, într-o carte pasionantă de acum șase ani, apărută cu puțin înainte de moartea sa neașteptată și mult prea timpurie. În aceeași direcție lucrează și alți cercetători, dintre care unii au publicat lucruri remarcabile. Și aici însă, ca în orice domeniu, nu poate fi vorba de amatorism : lucrurile trebuie să înceapă cu buna cunoaștere a limbilor respective.

— Dată fiind așezarea tuturor inițiativelor de istorie literară pe care le-ai semnat pînă acum în cuprinsul secolului XIX, trebuie să vedem în ediția de Scrieri alese — D. Caracostea, **inaugurarea ieșirii din granițele vechii cercetări ? Ce te-a determinat să te oprești asupra lui D. Caracostea ? E și aici un gest de justiție literară ?**

— M-a interesat întotdeauna foarte mult opera istoricilor și criticilor, cel puțin în egală măsură cu literatura propriu-zisă și aș fi vrut (și, putut, zic eu) să editez scrierile mai multora dintre ei ; la unii nici n-am renunțat și sper să o fac odată (între ei, Bazil Munteanu și uitatul critic al **Vieții românești,** Aureliu Weiss). Cunoșteam, desigur, și o bună parte din scrierile lui Caracostea și folosisem cele două studii despre Asachi încă de acum douăzeci de ani, cînd lucram la **Preromantismul românesc.** Un amănunt însă a fost cel care m-a decis să trec la faptă. În perioada inițială de documentare pentru monografia despre care am vorbit prea mult aici, am citit și cursul litografiat pe care Caracostea l-a consacrat „epocii lui Heliade

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Poeme de
ION IUGA

Continent de luminoase plante

În amiaza nopții noastre
însămînțează POETUL un continent
de luminoase plante
ferestre ce cresc pe-obrazul ploii
la țărm
ferestre care navighează cu ploile
prin amiaza nopții

POETUL mulează-n lut reavăn cuvinte
în muzica lor suflă focul din adîncul
oglinzilor
pînă se preface-n țărmul care arde

continent de luminoase plante

Porțile luminii

1

Foșnește gîndul
răsărituri albe
razele umede
îmi rourează vorba
ferestrele ideii
se așternochilor
deschiși
pe verticala roșie

roșul se învăluie
pe scara respirației mele
pe treptele creșterii mele
lăuntrice

2

Magnolia pentru noi
pahare de lumină înaltă
în ele albe geometrii
înflorește taina
din oboseala iernii

ingenunchează sub albele clopote
în miruita muzică
și vei înțelege brațele verzi
înălțimea pe ape arzînd

Răsar foșnind printre oglinzi

Tulburate-s vîslele și unda
ce-albăstrește țărmul cu aripa
cînd se scaldă-un inger
umezită-i umbra și-mi aprinde clipa-n
urmele de raze

tulbură-te apă de un inger
de aceste luminoase plante
ce răsar foșnind printre oglinzi

parcă sunt veșminte de mireasă
tulburate pe sub pași de inger
brat suav albit de crin
și de-atingeri

cît mai singeri
tulbură-te Doamnă de un inger
și de-un diavol tulbură-te iar

țărmul se ridică deal la ceruri
pînză să ne-acopere
răsfoit voal de aer care
te răsfringe-n văzul ce-l mai știi

Pumnul albit de puf

Vinovat de venirea brumei
capul păsării se așează pe tăietorul de lemne
un fulger scurt lasă mina bătrînă
butucul se aprinde și-i roșu
e roșie și mina —
capul păsării zace-ntre gunoaie

îi zmulge penele
mina bătrînă albită de puf
pumnul albit de puf
ia forma păsării în zbor
și umblă pe sub crengile înghețate
lovește cu clonțul coaja și bate în geamuri
și cade sub povara unei frunze
în adîncul fîntînii
vinovat de venirea frigului

Ecran panoramic

De cînd am venit de unde n-am fost
printr-o imensă poartă deschisă
dinlăuntru privesc în noapte lumina posibilă
asemeni ei mă strecor în lucruri

de mult mă înțeleg cu peretele alb
cu văile acestea care singeră
în piețele publice
cu rugul dezlănțuit pe trupul vrăjitoarelor
și aceste sirene și galbene clopote
cu gura lor răsturnată
peste rădăcini de foc și ceață sonoră
peste umbrele ce plutesc agățate pe sîrme
ca niște rufe din care reflectorul mușcă viață
și culorile coboară pe chipul meu poveștile
lumii

urme de pași ca niște piei de lup
adună cenușa
Marilyn ducînd de căpăstru pe Eva
în patul de taină al junglei

urme de lupi
prin boarea păstoasă din poarta deschisă

Crește pămîntul

priveghiați chipul alb
ca sînii de fată transparent ca norii
și gura de vișină
coboară în beznă și așteaptă
în trup de cîntec

priveghiați făptura aceasta
înghețată lumină
crește pămîntul din aburul ei tînăr

priveghiați această călătorie
prin măduva din pruni
prin iarba mormintelor
cînd ochii se deschid în roua florii

eu simt cum murmură pămîntul
cum tremură unda
cînd cade mai jos cerul
și crește prin ramuri pămîntul

nicolae sinești

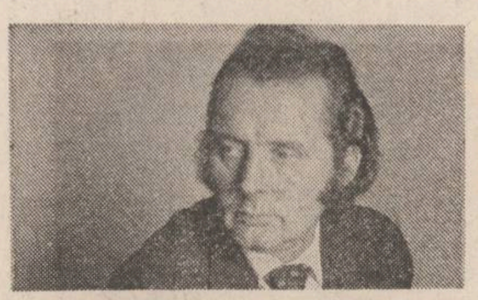

Albe gîndurile

Albe gindurile
Să se reintoarcă la tine –
Neștiind cum arată liniștea !
– Dar cine să știe
Cum arată liniștea... ?
S-o găsești in ploaia
Ce inviorează cerul,
In tăcerea nopții
Bucuroasă de licurici
Sau in duhul cuvintelor
Strivite intr-o carte
De prea inalt,
Timpul !

Intru prelungirea visului

Să-nchizi ochii
Intru prelungirea visului
Și dintr-o gură de timp
Să vină de-a valma,
Cu toate cele
Și cerul și pămintul.
Să vrei să te aduni
Să nu-ți mai recunoști oasele,
Visind să te pierzi
In fumul pămintului –
Văzduh ce-a mai rămas
Din cintec...

Din tine să răsară soarele

Intr-o zi
Din tine să răsară soarele
Ca dintr-o pădure
Plină de ruguri ;
Focul și apa pămintului,
Să le simți
Mereu răsărind.
Să fii deodată
Și frunză și cintec.
Să ai brațele pline
De cuvinte.

Arcada vîrstată

Sfințit cu apele Oltului –
Copacul
Inmugurește
La fiecare nod
De arcadă virstată
A timpului.
Sus –
Punctul arhimedic ;
Locul unde primul deget
Mi-a atins timpla.
Punctul,
Din care a inceput
Numărătoarea clipelor,
De unde strămoșii
Mi-au plecat cărunți
Să-mi găzduiască țărina.

Vîslașii

Plutesc in roua
Unui strigăt de apă.
Calc pe stelele albe,
Căzute in riul ce mă duce
In albastru.
Cineva mă așteaptă la capăt !
Dar vislașii
Au adormit pe coaja vislelor
Ninși.

Ținut de clorofilă

Aripă și riu –
Această mișcare !...
Ramul –
Abacul pe care se numără frunze...
Și-o rază a pămintului
Unduind
Prin măduva de flaut.

Răsărire de primăvară

Mamă,
De ce te-ai mutat intr-un simbure ?
De ce, in tăcerea
Cu miini de pămint ?
Știu, totuși : ivi-te-vei iarăși —
Doar ploaie și soare să vină —
Tu răsărire ai fost
Totdeauna !

31 martie 1987

Dim. Rachici

Un strigăt preschimbat în amintire

ștefan stoian

Nu știu de ce in fiecare an căderea primei zăpezi imi amintește de Bob și, odată cu ea, de vechii prieteni din fabuloșii ani șaizeci.

Nu, n-o chema Bob, astfel semna numai biletele cind belicoase, cind tandre ce mi le tot lipea pe ușă sau pe care le găseam la Grosu, barmanul de la cafeneaua din Academiei. Cind se recomanda, Bob devenea peste noapte un Baaaab, cu un a lung rostit șăgalnic și ușor baritonal de vocea ei cea mai narcisistă cu putință, un a lăsat cumva in jos ca tija unei garoafe ce se ofilea intr-o incomodă glastră.

Și, de fiecare dată cind mă gindesc la ea, imi revine mereu și mereu in minte acel noiembrie de odinioară in care s-a ivit insoțită de primii fulgi. Nu prea rima cu peisajul după cite imi amintesc, de fapt nu prea rima cu nimic așa cum era : prea subțire imbrăcată pentru nopțile vintoase ce stăteau la pindă, cu o chitară veche plină de semnături atirnind pe spate și impingind o dărăpănătură de bicicletă Diamant. In urmă, la cițiva pași, o urma amușinind un ciine lup, un lup cam bătrin ce se oprea din cind in cind ca să se scarpine după o ureche sau să miroasă te miri ce.

Eram intr-o cabină telefonică și de acolo vedeam tot prin geamul in mod tradițional spart. Cabina se afla parcă pe Maria Rosetti, mai precis acolo unde Rosetti intilnea strada Galați, in spatele unei benzinării, cred. Bob venea dinspre Moșilor și ajungind in dreptul benzinăriei rezema bicicleta de compresor și se apleca să controleze pneurile. In aplecare chitara lovi șaua bicicletei și scoase un geamăt lung ca scincetul unui copil. Ziua era in declin, seara pe aproape, adulmeca strada ; crengile golașe ale oțetarilor tremurau ușor sub mingiierea unui vintuleț rece. In casele vechi din jur becurile incepeau să se aprindă.

Pneurile erau in ordine căci ea luă din nou bicicleta de coarne și porni spre mine cu intenția vădită de a telefona ; ajunsă in dreptul cabinelor o rezemă probabil de gardul din fier forjat de alături. Se scormonea in buzunare după o fisă, ridicind cind un umăr, cind pe celălalt.

Părea că mă ignoră foarte atent. Ca intotdeauna cind incepe să ningă și atunci cobori peste case, peste stradă și peste noi un intuneric albăstriu. Apoi primii fulgi iși porniră dansul lor sinucigaș ce sfirșea pe caldarimul murdar, plin de praf, pe crengile goale ale plopilor și teilor, pe capotele mașinilor. O emoție nedeslușită, pilpiitoare, plutea in aer insufletindu-l parcă. Purificator, mirosul proaspăt al iernii ne invadă nările. Bob purta niște blugi decolorați, roși modern, pină la urzeală, ce coborau de sub un pulovăr vișină putredă croșetat dintr-o lină foarte groasă, in picioare avea bascheți albaștri ieșiți de atita spălat. Blugii ii erau peticiți inutil din loc in loc cu petice negre de skai in formă de inimioară, iar șapca ce-o ținea șmecherește pe-o ureche era din piele maro deschis, innegrită in jurul cozorocului șifonat. Se ruja, nu, nu mai țin minte.

„Vai, exclamă ea, ninge, of, ce frumos ninge". Intinse palmele pentru a primi in ele fulgii piruetind asemenea unei balerine. In chiar clipa aceea un strop din farmecul ei aiuristic regăsi deodată in mine o amintire veche și nespus de dragă. O amintire uitată, din altă viață. Cred că nu mă uitam la ea ca la o femeie, nu, deoarece aducea mai mult a băiețandru, elev al ultimelor clase de liceu, zbughit ca și Meaulnes din **Cărarea Pierdută**, in aventură, scăpat definitiv și prematur de rigorile bune-rele ale școlii.

Și totuși, de la bun inceput am putut să descopăr ceva intens feminin in toată alura ei androgină. Ii plutea in mișcări rasa inconfundabilă a femeii dintotdeauna : o fragilitate asumată cu nonșalanță, un fel de slăbiciune-putere ii fragmenta gesturile in mod controlat, dar imprevizibil, un elan frint ce te chema depărtindu-te.

Dar ceea ce m-a frapat de la bun inceput la ea a fost zimbetul. Dumnezeule mare, era irezistibil, te subjuga subit, iți dădea vertij, nu știu să mai fi intilnit altul in viață. Continuam să o privesc ca pe o apariție stranie, neverosimilă. Iar ea emana prin toți porii o periculozitate ieșită din comun, ceva neliniștitor și tandru ce te sorbea cu fiecare secundă.

Cu neasemuita orbire pe care la vremea aceea o luam drept clarviziune mă grăbii să o invit la o cafea.

Era prin 1962 sau 63, dar tot atit de bine putea fi și 1964. Locuiam incă pe Brezoianu intr-un subsol, de fapt o cameră de serviciu destul de incăpătoare, ce avea un geam foarte mic care dădea intr-o curte interioară. La inceput mă scotea din sărite zidul lepros din fața ferestrei și mirosul fetid al gunoaielor ce putrezeau in pubelele lăsate cu capacele deschise din acea curte interioară care se termina in Cișmigiu.

La vremea aceea mă intorceam mai mereu in zori acasă, intilnindu-mă la colț cu cei ce descărcau laptele pentru **Alimentara** și cu un bătrinel cu frizură Cicero și bărbuță albă... à la Montparnasse ce conversa amical cu un șoricar neascultător. Dinspre Piața Palatului venea mașina primăriei stropind strada și urcind spre Conservator. Ca să scurteze din drum florăresele o luau chiar prin curtea blocului nostru, intrau pe sub pasaj și se opreau pe trotuarul din fața bisericii Luterane. Uneori il salutam pe bătrinelul matinal, iar el imi răspundea după moda anilor 30 : „Bonjour drăguță". Pe Brezoianu nu vezi copaci, nu zărești fir de iarbă și cu greu deosebești toamna de primăvară. Cită indiferență iți trebuie ca să suporți preț de-o viață această mutilantă lipsă de anotimpuri ?

Făceam ce făceam și căutam să scap cit mai repede, fie că o luam la dreapta pină la Adam, apoi in sus, pe lingă blocul turn, către Calea Victoriei și de acolo pe Academiei, spre micuța cafenea Angelescu ce supraviețuise vremurilor din urmă luindu-și pseudonimul de Albina, fie că, făcind-o la stinga, ajungeam in dreptul unei benzinării și incet, tot pe sub pasaj, ieșam in Piața Palatului. Cișmigiul era aproape, la doi pași, dar nu-l vedeam și de-abia cind m-am mutat de acolo am inceput să-i duc dorul, să intru in el cu plăcere. Cit despre anotimpuri, atunci am ințeles că ele sint in noi, nu inafara noastră, in natură cum se spune. Anotimpul este o stare sufletească ce arareori coincide cu cea din natură și atunci cind o face efectul e de scurtă durată. Ca o minciună ce nu poate ține mult. Da, anii care i-am trăit in acel subsol au stat toți sub semnul verii, vara cind mă mutasem.

Inexplicabil, leg mutarea mea in acel subsol de trei evenimente pe care memoria mi le suprapune in devălmășia acelei veri toride. E vorba deci de moartea lui Hemingway, de despărțirea de Bob și de cearta cu vechiul meu prieten, nea Bazil.

Tablouri de Mihaela Nacu

Nea Bazil locuia pe Popa Nan, colț cu Mecet, intr-un bloc vechi cu trei nivele, un bloc de oameni cu stare, opulent, imbrăcat tot in viță sălbatică, la puțină distanță, dar pe celălalt trotuar, de fosta editură Delafras, care după naționalizare purta firma Electrecord. Cind aveam nevoie de el, și asta se intimpla mai mereu vara, preferam să-l aștept dimineața acasă ca să-l prind treaz și să mai imi dea de lucru sau „să punem la cale de pisici", cum obișnuia să spună pe atunci. Zugrăveam in vara aceea scara interioară a unui bloc cu cinci etaje de pe strada Plantelor. Tot intr-o vară, pe aceeași stradă, in stabilimentul doctorului Șuțu, murise Eminescu. Vechea clădire, lăsată in părăsire, era foarte aproape și in ea locuiau oameni sărmani. Numai o placă de marmură pe zidul de pe care tencuiala căzuse in multe locuri mai amintea de trecerea poetului.

Cerneam alene nisipul, aruncind lopată după lopată prin sita ruginită din față sau amestecam intr-un butoi huma cu apă, sau dam la pompă și deodată, ca din senin, imi aminteam de Eminescu și lăcrămam fără un motiv anume. Strada se termină intr-un rond, la puțină distanță incepe strada Negustori, ultima clădire de pe Plantelor e biserica Mintuleasa pe care o vedeam cind dădeam colțul din Moșilor ca să vin la lucru.

In mod normal trebuia să terminăm lucrarea intr-o săptămină, dar așa ceva era imposibil, deoarece nu ar fi fost normal să trăim numai din salariu fără să ne ingrijim și noi ca toți oamenii de ciubucurile ce se iveau. Eram o echipă de patru, cu doi din ei meșterul și nea Dide, amindoi din Bolintinu, mă ințelegeam de minune, cu Miu, bucureștean de-al meu din Andopantelimon aveam probleme. Că ce căutam eu, un papițoi, pe deasupra și omul lui Bazil și student, și mai lasă-te de fartiții bă cocoș, că te-mbrac in pumni cit ai zice pește.

Avea o Java roșie și, deoarece eram mai tinăr și mai slab, nici să beau nu invățasem, se obișnuise să-mi zică mirtane. „Dă-i bice, mirtane, că ne apucă noaptea" și trosc cu sacul de ipsos in spatele meu. După un timp la fel incepuse să-mi zică și meșterul, numai că nu cu răutate, nu, așa ii era lui mai comod, mai la indemină. La ei la Bolintinu toți aveau porecle și nimeni nu se supăra numai din atit...

Veneam primul la treabă, după mine sosea lăptăreasa aducind in două papornițe brinza și smintina. Mă plimbam ce mă plimbam prin fața blocului, uneori mă așezam pe trepte, aprindeam o Mărășească, deschideam **Sportul** și incepeam să citesc. Locatarii plecau la servici, se intorceau de la gheață sau de la ziare și piine, unii mă salutau absenți, alții treceau fără să mă bage in seamă.

Intr-o dimineață, ușa unuia din cele două apartamente de la parter se intredeschise și o doamnă in virstă, pe care nu o mai văzusem, imi făcu semn cu mina, adică să vin că are să-mi spună nu ințelesei ce. „Aș vrea să vă rog ceva", mă pofti inăuntru trăgind in urmă ușa.

In sufrageria mare care mirosea a mobilă veche și a levănțică mă invită să iau loc la o masă lungă din lemn masiv, pe unul din scaunele tapițate in piele. Mă așezai privind stingherit la acel interior ce amintea vremurile tihnite de altădată. Se intoarse după puțin timp cu o tavă bătrinească de argint pe care era o farfurie cu senviciuri și o cană aburindă cu cafea cu lapte. Mi le așeză in față, se duse la un bufet florentin, scoase din el un șervețel pe care mi-l viri sub farfurie. Din priviri ințelesei că erau pentru mine. De unde pină unde ? Am mincat piinea cu unt și suncă de Praga, am băut apoi și cafeaua cu lapte, picaseră bine, dar de unde aflase bătrina doamnă că eu obișnuiam să cam sar peste mese pe atunci ? Invățasem de la Bob că femeile au darul de a vedea fără să privească, că ele pot adulmeca curajul sau primejdia sau sublimul acolo unde noi bărbații, consolidați in raționamente logice, sintem orbi, suficienți și orgolioși.

Așteptam totuși să imi ceară ceva in schimb, un serviciu cit de neinsemnat.

Nu o făcu, dimpotrivă, cu un aer conspirativ și o lucire neobișnuit de vie pentru ochii ei bătrini mă invită să revin și miine dar să nu le zic celorlalți, numai pe mata te simpatizez, imi mai spuse la plecare. Iată că fusese și Miu bun la ceva cu felul lui grobian, cu sintaxa-i sumară, cu bancurile sale ieftine și mai mereu porcoase, cu porecla pe care mi-o găsise și cu care imi deschisese de fapt ușa și inima largă a acelei bătrine evreice.

Veni luna august, era timpul să fac in sfirșit pași, cum obișnuia Miu să spună, bătea ora Doimaiului, acolo mă așteptau prietenii rămași ca deobicei fără flotă. Tot acolo ar fi putut să fie și Bob de care imi era dor și despre care nu mai știam nimic de atita vreme.

De atunci cind, in lincezeala euforică pe care numai cirezile soarelui ți-o pot da, in legănarea molcomă a valurilor, inotam amindoi umăr lingă umăr și mina ei imi atinse prin apa străvezie, curată, șoldul sting.

Apa de mare ii șiroia pe fața bronzată de cite ori sălta capul din valuri adunindu-i in ochii negri, mari deschiși, ceva din taina adincului peste care pluteam intr-o totală uitare. Inota, arătindu-și cu o senină nerușinare sinii depărtați, șoldurile fără cusur, toată făptura-i fremătind de plăcere. Părul negru, cu pronunțate tente roșcate, se contopea cu apa resfirindu-se la intervale neregulate, urmind ritmul brasului ei leneș și aproximativ, pentru ca apoi să i se adune umerii aidoma unui șal mătăsos și rece. Veneam, sau ne duceam spre taliene ?

Pentru Hemingway insă vara aceea fusese primejdioasă, scurtă și primejdioasă, terminindu-se intr-o dimineață la inceput de iulie in livingul său din Ketchum Idaho. Ca și tatăl său, sfirșise prin a spune un disperat adio unei lumi ce demult incetase să mai fie și lumea lui. Străvechea lege rămăsese neschimbată, plecind Ciștigătorul, iar nu luase nimic.

O știre scurtă, ca o lovitură de bici, apărută in „Contemporanul", vorbea de un stupid accident petrecut pe cind iși curăța arma de vinătoare. Dispariția lui echivală pentru mulți din noi cu vestea morții cuiva apropiat și drag.

Pe atunci era minunat să poposești la 2 Mai intr-o zi blindă și caldă de inceput de toamnă, cind vița de vie se profilează cu frunzele ei de un aur timpuriu pe marea rămasă albastră ca o promisiune ținută. Pe șosea, printre căsuțele toropite de căldură, nici țipenie, ici, colo cirduri de vrăbii ce se scaldă in praf, un măgar păscind indiferent, iarba din șanț. Indărătul ferestrelor zăbrelite cu tifon se doarme somnul tihnit de după amiază, cite un sforăit tulbură liniștea șoselei pustii. In aer plutește un miros persistent de scoici putrede și caprifoi pirguit, cite o adiere subțire de vint iți aduce in nări ecourile plăcut mirositoare ale unei saramuri tocmai slujită sub umbrarul de viță de vie.

Povara existenței mai stăruie incă in tine, dar ea se melancolizează duios la reintilnirea cu aceste locuri unde ai lăsat mereu ceasul să treacă cu neputința-ți impodobită de o benefică uitare.

Ai pălăvrăgit familiar și concesiv cu doamna Rica, vechea-ți gazdă : ospitalieră, ușor rea de muscă, văicăreață, de la an la an mai nefericit lovită de noile avinturi ale micii ei industrii hoteliere. Și tot mereu pusă pe schimbări care ridică cu un milimetru confortul, dar scoboară la sute de metri vechile rinduieli ale bunului simț. Iată, in vechea-ți cameră — cea de la șosea —, in locul bătrinelor icoane cu inscripții slavone, ferecate in luciul stins al argintului, de unde te priveau sfinți bărboși cu priviri aspre, se lăfăie acum o carpetă de mașină, cumpărată de la vreun vaporean, ca semn vizibil al noului suflu modern ce pină mai ieri nu devastase incă sufletele acestor oameni.

Și nea Colea s-a dat după timpuri, nu mai e pescar, s-a angajat paznic la șantierul noilor hotele din Mangalia sud. De acolo și-a rostuit butoiul in care acum se incălzește apa la soare și robinetele dușului așezat lingă vechea privată in care zărești pentru intiia oară hirtie igienică roz in locul peticelor de ziar tăiate egal și infipte intr-un cui ruginit pe ușa de lemn dată cu var proaspăt. A apărut dușul, dar odată cu el și roiurile de muște care pină mai ieri lipseau cu desăvirșire din mica bucătărioară de vară.

Mereu aceeași, neschimbătoare ca noi oamenii, lumina amurgului se insinuează pe indelete, roșind fereastra casei de peste drum, transformind-o intr-un cuptor incins, e vremea să pornești prin vie, pe cărarea știută, acum, cind umbrele serii cu mingiierea lor misterioasă te impresoară. Impingi poarta de nuiele ce stă să cadă din fundul viei și, in față, in stinga, in dreapta, urmele persistente ale trecutului se contopesc intr-o singură imagine ce te copleșește : marea.

★

In seara aceea, contrar obiceiului, mi-am aminat plăcerea primei băi pentru a doua zi.

Printre tufele de ciulini uscați, ce tremurau atinși de briză, am urcat inapoi dimbul de pămint argilos ce se surpa sub pași. Pe deasupra mea, trecu in zbor razant un liliac pe care l-am văzut dispărind in spatele unei magazii. Cineva din apropiere, un vecin desigur, pusese porumbul la fiert. Eram la jumătatea rindurilor, in mijlocul viei, cind, auzindu-mă strigat, intorsei capul. Nimeni. Apoi, suprimind toate distanțele, timbrul vocii lui Bob se auzi ceva mai clar, venind cumva din cealaltă parte a viei, de undeva din stinga, cum mi se păru. Mă oprii. Dumnezeule, cum să mi se pară, era doar inconfundabil, ca și surisul ei, ca și păru-i blond, răvășit șăgalnic de vintul moale, de primăvară. In inserare, acolo, la malul mării, identitatea vocii ei venea să-mi șoptească de o altă realitate decit cea in care trăim, una de cu totul alt ordin, superioară prozaismului vieții de zi cu zi, intimplărilor, inutilității lucrurilor, neantului, o realitate care poate uneori in mod miraculos să evadeze din moarte.

Numai că acum, strigătul lui Bob, preschimbat de amintire, răsună incomparabil mai limpede ca odinioară, mai inalt și lipsit de impurități, invăluit intr-un farmec nou, tandru, ademenitor, nespus de ademenitor, cu irizări nebănuite.

teatru

t

Slugă la doi stăpîni

Transplant de idei din secolul al XVIII-lea in secolul XX. Personajele și povestea comediei clasice, trăgindu-și seva din bogăția și libertatea comediei dell'arte, se transferă lumii gangsterilor din secolul nostru.

Prologul dinamic — de tip policier — anunță intenția regizorală și desenează pantomimic reprezentarea crimei premergătoare intregii desfășurări a piesei. Dacă acceptăm ca Goldoni să devină pretextul unei parodii a policier-ului de azi, atunci spectacolul poate fi privit cu detașare, in antrenul de moment al gagurilor care se dezvoltă ca o reacție in lanț, cu mijloacele specifice genului.

Decorul simplu, funcțional, ușor și mobil — creind, prin mișcări semicirculare, senzația interiorului și a exteriorului — este conceput de Ion Popescu-Udriște pe măsura dinamicii mizanscenei, pe măsura structurării regizorale a spectacolului pe două planuri (convențional și real). Recuzita are funcție organică in definirea temporalității personajelor, in precizarea direcției ironizării. Pistoale sau mitraliere deghizate in viori, polițiști „acoperiți" de tomberoane cu vizor sau de straiul monahal, ceasul cu bombă, jocul afișelor cu premii pe capul fiecărui personaj acuzat rind pe rind, voalul miresei — pretextul unei corride, jocul măștilor, jocul ștreangurilor etc. completează arsenalul gagurilor specifice filmului polițist, dar și marelui film mut.

Muzica (neabuzivă și nici intimplătoare), punctează ritmul suspense-ului și accentuează nodurile culminante ale imbroglio-urilor.

Spectacolul se sprijină pe doi piloni: Truffaldino, in interpretarea spontană și tensionată a lui Marian Rilea și Federico Rasponi-alias Beatrice, cărora le-a dat viață, cu destulă credibilitate, Virginia Mirea. Arlechinul prostănac ce avea de depășit — in peripeții — tracasările celor doi stăpini, devine, in viziunea lui Tudor Mărăscu și prin Rilea, un Malec modern (mult mai mobil, care-și permite să suridă, pentru a rămine la fel de trist ca și Keaton), care surmontează dificultățile suprapunerii acțiunilor pentru cei doi boși prin viteza de execuție a plasticii corporale, prin grimasa candorii, a suferinței deghizate in uimire. Virginia Mirea incearcă să facă față travesti-ului și publicul o acceptă (in datele ei fizice) din momentul in care personajul se dezvăluie. Ceilalți actori sint activi, in tonul dat de regie, ajutind la menținerea ritmului alert.

Ucis in prologul pantomimic nervos, Federico reapare, rupind logodna frumoasei Clarice (Adina Popescu) cu gingăvitul de Silvio (Florin Anton), rupind afaceri ascunse intre Pantalone (Ion Lucian) și Doctorul lui Petre Nicolae (la fel de bun in teatru, ca și in film), producind farse și necazuri pentru **cei doi** slujitori, body-guarzi ai Doctorului (Șerban Celea și Dan Tufaru), pentru oacheșa Smeraldina (Gabriela Popescu), dindu-i de furcă hamalului „de afișe" (Daniel Tomescu) și, mai ales, sărmanului Truffaldino. Cei doi preaplecați ai Doctorului se vind și se lasă cumpărați odată cu stăpinul. Cind Doctorul intră in subordinea celui mai rău, Florindo Aretusi (Șerban Ionescu), cei doi il vor sluji, de-acum, pe acesta. Presupusul Federico incurcă și descurcă ițele ințelegerii. Ceea ce devine o confidență pentru Brigelle (Gheorghe Dănilă), rămine un secret pentru celelalte personaje (structura piesei, de teatru in teatru, a determinat și aici formula de spectacol). Totul se precipită, devine mai palpitant, din momentul in care Federico — dorit acum de Clarice — trebuie să-și dezvăluie adevărata identitate. Jocul dintre ceea ce știu unii și ceea ce cred alții este sursa inepuizabilă a comicului de situații, a gagurilor, incurcăturile explodează firesc unele din altele, producind in sală un fior de veselie molipsitoare, benefică.

Dacă acceptăm să ieșim din sfera principiilor severe, apărătoare ale integrității și originalității operei clasice, atunci vom suporta spectacolul polițist pe canavaua goldoniană și, puțin, ne vom amuza.

Nicoleta Gherghel

film

f

Studenții de ieri, cineaștii de azi

Invățămintul superior cinematografic, creație integrală a noii societăți edificate in țara noastră, a politicii partidului comunist de constantă deschidere a orizonturilor culturii și artei, a pregătit, in promoții succesive (și cu anumite discontinuități), majoritatea cineaștilor activi de astăzi. Numai in ultimul deceniu, au debutat peste 25 de regizori in filmul artistic, o serie de nume devenind valori certe ale școlii noastre cinematografice.

Filmele realizate de Șerban Marinescu, Anghel Mora, Ioan Cărmăzan, Stere Gulea, Alexandru Tatos, Dinu Tănase, Tereza Barta, Dumitru Dinulescu, alături de o binevenită diversitate tematică cu personale valențe stilistice, au adus filmului românesc suflul proaspăt al tinereții, al inventivității regizorale, al unei originalități permanent corelate cu argumentația mijloacelor estetice folosite in titluri de referință. Fie ecranizări, fie scenarii originale inspirate de actualitate, peliculele studenților de ieri și-au găsit un loc binemeritat intr-o filmografie sui-generis dedicată tinerilor timpului prezent, al unui prezent asumat cu tot mai multă luciditate și responsabilitate.

Afirmindu-și tinerețea artistică o nouă generație de cineaști, nu de mult ieșită din băncile I.A.T.C.-ului, s-a impus și s-a afirmat atit in zona scurt-metrajului artistic cit și in aceea mult mai riguroasă (și intrată o vreme intr-o penumbră a clișeelor și schematismelor) a documentarului.

Laureați ai galelor filmelor studențești, astăzi avind la activ prestigioase premii naționale și internaționale, cineaști ca : Nicolae Caranfil, Laurențiu Damian, Ovidiu Bose-Paștina, Sabina Pop propun cu fiecare titlu interpretări originale, capabile să prelucreze datele sociale și ideologice ale prezentului in opere viabile ce marchează trecerea de la meșteșug la artă și să confirme reale talente in universul cultural românesc.

Intrat cu drepturi depline in programele analitice ale pregătirii cineaștilor, filmul de integrare al studenților de la I.A.T.C. este remarcat, discutat, comentat, apreciat intr-un complex sistem formativ, definitoriu pentru pregătirea viitoarelor generații de creatori. Subiecte monografice inspirate de imperativele educării multilaterale a tinerei generații, pledoarii pentru pace sau filme istorice au constituit o parte din generoasele subiecte propuse de cei mai tineri cineaști.

Cițiva dintre creatorii prezenți la cea mai recentă gală de la Costinești, printre care Dumitru Lazăr, Dan Verlogea, Horia Lapteș au demonstrat că se poate conta pe o nouă promoție de cineaști care iși așteaptă cu incredere justificată in propriile posibilități startul in lung-metrajul artistic. Prin ambiție, curaj și temperament, noile valuri de cineaști pot aduce școlii cinematografice naționale deschiderile spre tineretul contemporan, traversind, cu talent și originalitate, limitele filmelor cu, despre și pentru tineri, aducindu-le necesarele atribute de valoare și adevăr artistic, de angajare și meditație profundă.

Esențele umane ale contemporaneității așteaptă ca tinerețea studenților de ieri, indiferent de zona de creație, să confere maturitatea adevărată unei școli cinematografice aflate in permanenta ei căutare.

Călin Stănculescu

george stanca

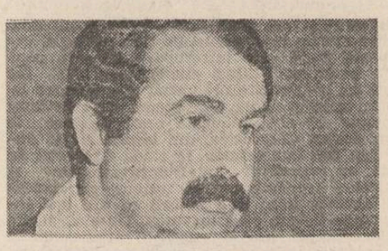

* * *

Erai investmintată-n taior de fendeleș
eu in costumul suplu cu croiul fără greș
mergeam la o serată mondenă bal-mascată
unde chiar vorba simplă suna ca o erată
tu mă-ndemnai discret să graseiez
mă simțeam mic aveam complexe mari
de mic-burghez
făceam tot gesturi șui și emotive
imi lăsam ochii-n jos ba mă uitam in sus
spre lampioanele lascive
mi-am pus și mască la un moment dat
iar cineva m-a apucat de umeri
și-am dansat
m-am ametit apoi de vals alcooluri și parfum
și de aici am uitat tot
nu-mi amintesc nimic
nicicum nicicum

* * *

Și să mă ții
in amiroasă de bujor
o zi
și inc-o zi
și-apoi iți mor
Și să mă ții
intr-un parfum
de crin regal
o oră numai
și-ți adorm
adinc total.
Și să mă ții
in amirosul
gurei tale
o clipă doar
atita cit se scutură
un lujer de petale.
Și-ți uit de dulcele de crin regal
și-ți uit de amiroasa de bujor
și nu mai vreau
deloc deloc
să mor.

* * *

Și se ținea o adunare mare-mare
intr-un salon imens cu mii de lampadare
erau femei in alb cu malacoave
și grămătici ce puneau totul in hrisoave.

Pluteau parfumuri vechi in aerul preanins
de-atita dans și stilpii s-au incins
incandescentizați feeric in decor
păreau că-s vii ca personaje invitate
la sobor

Salonul plin cu sunete de coarde
te ametea simțeai timpanul cum iți arde
și senzuali celebri veniți ca la mezat
– era și george stanca dar nu s-a remarcat –
– vinau cu ochi de vulturi albul din decoltee
se furișau cu gindul spre crinolina cu camee.

Era o nebunie nu-ți mai venea să pleci
dar cind s-a făcut ziuă pereții erau reci
femeile din ghiață, gentlemenii s-au spart
aeru-ncins se duse in sus evaporat.
Și nici acuma nu știu dacă-i adevărat
ce am descris aicea cu vorba de mai sus
oricum, gustul rămine ce-a fost s-a dus
s-a dus

* * *

Vii tu calină și furtunoasă
săpunăreaso lunecătoare
și inainte-n semn că te-apropii
trimiți o boare.

O boare dulce de mied și rouă
de baclavale și tuberoze
cu poleiala dalbaurită
și peste toate parfum de roze.

Cind te apropii de-adevăratu
lunecătoare precum un șarpe
imblă prin aer și prin coloare
sunet de harpe.

Cintă natura tot impregiuru
aeru geme de dulci dieji
pin'dimineața cind dă lumina
și sintem teferi și foarte treji.

Și-ntr-o tăcere clară de ghiață
lungă geroasă apăsătoare
ieși din iatacu-mi făr' de-o privire
săpunăreasă lunecătoare.

* * *

Te năpădește vintul prin plete vagabonde
se umflă cerul de cosițe brune, roșii, blonde
se invălătucește lumina sus pe nori
din luna poleită pe-o scară tu cobori

Năframa mătăsoasă și lungă pin la stele
se-nfășură șerpoasă pe gindurile mele
in care tot zeiță te văd și coborindă
dar ce păcat că totul e-n mintea mea bolindă

Iar tu nu ești aceea așa cum cred că ești
precum lumina-n noapte străluce la ferești
ci ești doar umbra vagă a ce puteai să fii
căci nu ești o fantomă ci, doamne, sintem vii

* * *

Ca tu să fii prințesa incognito
iar eu să fiu prințul moștenitor
ne trebuie să-avem in stoc iubito
citeva megatone de amor.

Amor cristal curat ca-ntr-o salină
sau ca-ntr-un strop de apă de izvor
imaculat ca o filă velină
pe care scriu setos amor amor

dar unde să găsim așa ceva prințeso
cind chimic ne iubim nesublimat
de nu mai știm iubirea noastră-n ce s-o
depozităm să stea la conservat

Astfel decit să fiu eu prinț moștenitor
și tu să fii prințesă incognită
cenușereaso dalba mea iubită
ma bine-așterne-mi patul ca să mor

* * *

Să ne privim in severini de aer
Cum dragostea se-nvirte ca un caier
Din care lina se-nvăzduhă lin
Tu să fii o narcisă și eu un rozmarin

Să ceferim incet magnolii dulci
Pe brațul meu de marmor să te culci
Din lina dulce să te desfășor
Ca să te beau precum o apă de izvor

Să te veghez o noapte-n căpătii
Să te prefir incet cu amingii
Pe păr pe gură și pe ochii-nchiși
Și-apoi să te iubesc molcom și pe furiș

Irina Asztalos : „Visul"

ZI și NOAPTE

Cu prețul citorva nopți de nesomn. Toader s-a ținut de cuvint. Macaraua întirzia să ridice combina din canalul de irigații, deci de apă in rețea nu putea fi vorba, ceea ce ar fi insemnat să se certe cu Potop. Inginerul fermei era un temperament mai conciliant, dar Potop, neinduplecat, zicea imediat că toți il boicotează, că e sabotaj. Fire aprigă ! Țăranii insă il acceptau pentru că era cel mai bun brigadier. Cind il apucase o durere de burtă, prin primăvară, de atita incordare cu semănatul, și nu mincase vreo trei zile, gurile rele din sat cleveteau că „de-al dracului ce e s-a imbolnăvit !"

Cine nu-l cunoștea, văzîndu-l tot timpul agitat, ar fi crezut. Potop nu stătea o clipă locului de cind primea sacii cu sămință și pină nu băga ultimul știulete in siloz. Mai intii căuta boabele, fir cu fir, de parcă nu avea incredere in buletinele cu sigiliul legal. Apoi, stătea după semănătoare, aștepta să vadă plantele răsărite, le căuta de buruiană, ridica subțioara frunzelor, dormea lingă aspersoare, intra in nebunie dacă pipăia virfuri ofilite sau cocean neimplinit.

Porumbul era obsesia lui și pe chestia asta nu se ascundea de nimeni. Tot așa îi mersese vestea și de cearta cu taică-su, care il intărita :

— Ehei, porumb ca inainte nu mai faci tu, nici peste cap să te dai ; ăsta nici nu ingrașă porcul !

Pe bătrin il apucase nostalgia. Știa el că, intr-o vreme, mai scăzuse cimpul, hambarele, se făcea tot mai puțin porumb. Parcă nu mai avea nici o incredere cind dădea cu sapa că se va face ceva pină-n toamnă. Potop, fi-su, il contrazicea :

— Nu se poate !

— Mă, copile, tu nu intelegi că atunci nu aveam irigații, nu aveam tractoarele astea, mașinile de acum, semințele voastre !

— Tocmai, că inteleg ! Dumneata crezi că irigațiile, tractoarele, semințele fac singure porumbul ?

— Oricum, se face mai ușor !

— Asta e părerea dumitale...

După ceartă, bătrinul a luat-o spre cimp. S-a intors tăcut ; dar parcă și din supărare îi mai trecuse.

— Era să mă rătăcesc, recunoscu față de nevastă-sa.

★

Discordia intervenise pe neașteptate. Ambițiile se impărțeau egal. Bătrinul regreta, dar nu avea puterea să cedeze. Știa o vorbă : „Timpul le rezolvă pe toate !"

— Cind nu ai nimic, povestea cu „timpul" e ca un descintec. Nu ai ce pierde. Doar te ingini cu el !

Potop, fiul, avea dreptate, ceea ce pe atunci nici pe departe nu ar fi crezut cineva așa ceva. Adică, un tractor in plus, un hectar mai mult irigat să crească pretențiile față de pămint ? Darmite să fie adevărat că in mai puțin de o generație intreagă, implinită in liniște, lucrurile astea adunate de mai multe ori să devină atit de obișnuite incit aproape că nici nu le mai iei in considerație.

Cu atit mai mult cu cit Potop, bătrinul, nu fusese in stare la tinerețe să aibă o pereche de boi, ca lumea, pentru plug, chiar dacă muncea pe brinci. Un nepot de-al lui, mecanizator, ce nici nu mergea pe treizeci de ani, schimbase deja un tractor cu altul mai nou, și-i dăduse și combină. O intrebare îi săgetă brusc gindurile : cine i le-a cumpărat ? Că boii, tractoarele, combinele, irigațiile nu se adună din nimic pe pămint !

— E vremea să indreptăm socotelile !

★

Și Potop, fiul, era de aceeași părere. Dacă nu intervenea inginerul fermei, il bătea pe văru-su. Combina, intr-o rină pe canalul de irigații, sugruma apa spre lanul de porumb.

— Cum naiba ai ajuns acolo ?

Brigadierul o luase mai blind. Combinerul îi era neam și nu se cădea să-l injure.

— Am secerat pină-n noptat. Intre timp, s-a defectat releul de la faruri. Plecind spre sat, pe intuneric, m-am rătăcit intre canale. Cind am văzut in față lanul de porumb ca un zid m-am speriat. Am tras de volan și... mai departe știi.

Se făcuse, in vară, grîu mult. Abia răzbeau combinele. Și porumbul venea, din urmă, mai ceva ca o pădure, parcă acoperea casele, satul, livezile. Avea frunzele late ca drumul și coceanul gros cit cumpăna fintinii. Un hectar sugea citeva vagoane de apă să umple știuleții uriași. Nici nu-ți venea să crezi. Nimeni nu avea odihnă, că fiecare trăgea unde-i era rostul. Zi și noapte ; unii la grîu, alții la porumb.

Cu alte cuvinte, zise Potop cu o privire ciudată spre Tudose, dacă tot satul se frămintă, asudă in cimp, ăsta ce căuta pe drumul invers ? Apoi se propti in niște cuvinte mai greu de inteles :

— Tractoarele, combinele, irigațiile costă mai mult decit tot porumbul pe care-l fac, mai mult și decit toată ferma domnului inginer. Așa că trebuie să avem grijă de ele ca de ochii din cap.

Il mai liniști Toader, electromecanicul ceapeului :

— Lasă vere, că o scot eu de acolo, o pun pe picioare de zici că-i nouă, nici nu se simte.

— Ba da !

Era greu să-l contrazici pe cei din familia Potop, mai ales pe cel tinăr care, știa tot satul, avea gînduri mari :

— Porumbul a stat citeva zile fără apă, din cauza combinei răsturnate in canal. Băgam apă, distrugeam combina, care am zis că este mai scumpă. Toader s-a ținut de cuvint, a făcut treabă bună, nici nu s-a observat atunci. Numai că eu am simțit. Cind am culeș porumbul, pentru citeva sute de kilograme, nu am indeplinit baremul să iau o medalie. Cele citeva zile fără apă, din vară, la vremea secerișului, au atirnat greu. Dar, anul ăsta...

...In 1986, pentru rezultate deosebite in producție și indeplinirea obiectivelor stabilite pentru finele actualului cincinal, un intreg județ, Olt, și 150 de unități agricole de stat și cooperatiste au fost distinse cu inaltul titlu de „Erou al Noii Revoluții Agrare". Gospodarii de unde am notat intimplarea de față m-au asigurat că in acest an vor fi printre medaliați.

Ștefan Dorgoșan

Desen de Raluca Grigorcea

valeriu mircea popa

Furnicile și oglinda

I

uneori umbra
pe care trupul o aruncă pe nisip
devine mai grea decit trupul. astfel
se-ntimplă și-acum.
stau in fața casei. fumez.
toamna își incrucișează liniștită oglinzile
deasupra golfului. mă uit intr-acolo.
apoi la un șir de cocori dinspre adincul
cerului
ce nu există. fumez.
incerc să reconstitui un mic poem
rătăcit cu ani in urmă
intr-o incăierare strașnică, mai port și acum
cicatricile. se termină ziua. lumina vie
ar vrea să inteleagă incă o dată
lumina moartă. și nenumărate nimicuri
cum ar fi intunericul,
furnicile,
rugina,
mă fac să cred că am și eu un rost
in lumea asta.

II

mult mai ințelept ar fi
să asculți păsările doar noaptea.
puncte sonore
alunecind pe o suprafață neagră.
e liniște.
și treptat ochiul drept
redobindește acea independență
in mișcări
pe care o dau oboseala,
insomnia,
o fibră musculară atrofiată.
incerc să adorm.
adolescentul era ingust in șolduri
și avea umerii largi. ar fi infruntat
intreg universul. de ce nu a putut rămine
același ? e liniște, incerc să adorm.
departe de oglinzile crucișe
prin care mă privește lumea. acoperit
pină peste cap
cu albul strălucitor al cearceafului.
asemenea unui desen
scrijelit acum citeva mii de ani
la marginea nisipului.

III

la urma urmelor să ai aproape treizeci
și nouă de ani, dezmeticindu-te singur,
intr-un sat de pescari
uitat de dumnezeu, după ce ai renunțat
la o iubită cu mult mai tinără,
nu poate să fie așa de amar
pină cind ți se intimplă
chiar ție. soarele
inșiră cioburi de sticlă
pe o lumină subțire, nu departe,
marea pulsează aproape in același ritm
cu propriul singe. și după ce ies din apă
țopăi de colo-colo, admirindu-mi nepăsarea
și forța. totul de la inceput.
și acum o furnică
se urcă pe pieptul meu gol.
o dau jos. apoi presar peste ea nisip.
mă amuz uitindu-mă cum se agață
cu desperare de viață. de orice
scoică spartă. in răstimpuri ne oprim
amindoi
obosiți. ochi in ochi, fiecare la capătul
propriei umbre.

Manechinul de lemn

despre ce să vorbim acum, după atita
vreme,
Maria ? a mai rămas doar o linie prelungă.
șerpuitoare. septembrie își dă foc
la capătul nisipului. și, nu departe,
copiii invață acupunctura pe un manechin
de lemn.
ascuțitele sirme de aramă ajung uneori
pină in propriul creier. proiectează pe ziduri
umbre. himere. cindva și eu
am fost asemenea lor și eu am crezut că sint
nemuritor. Și acum aproape nimic
nu mai știu
despre mine. aproape nimic. despre ce
să mai vorbim. intotdeauna un măr așezat
lingă alt măr arată direcția vintului.
tu ai murit.
sau eu am murit. și atunci stăm alături
pe treptele casei. fumăm, nu departe,
la capătul nisipului, copiii se joacă
lingă manechinul de lemn.

Trenul cu ceasuri

Alerg ca printr-un tren blindat cu ceasuri
vechi
la fiecare pas o oră la-ntimplare
curtat amăgitor de timpuri neperechi
prin zile fără nume uitate-n calendare.

Ferestre mișcătoare-mi dau dobindă
false iubiri intretăiate-n pripă
prin goana inșelătoare unde nici o pindă
nu mă ascunde cu a liniștei aripă.

Aștept, aștept o gară nu știu unde
c-un singur orologiu cu limbile furate
prin care ploi de stele să mă ude
imbrățișat de-o albă bunătate.

Ciinele de piatră

Din ce in ce mai des aud cum latră,
prin somnul meu demult vindut uitării,
iubirea stearpă a ciinelui de piatră
cu ochiul incleștat pe semnul nemirării.

Te regăsesc in ora de candoare
din timpul răstignit pe crucea piinii,
părtași tăcuți la vechea vinătoare
pe același drum tăiat in palma miinii.

Intr-un tirziu mă-nșfacă, rece gheară,
mila de carnea-mi fremătind aproape,
chipuri pierdute-ntr-un muzeu de ceară
gindul le trece – cercuri peste ape.

gheorghe buciu

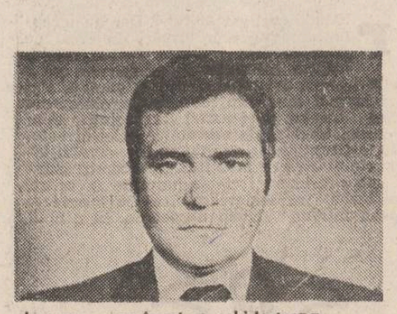

Nike

M-atrage gindul in adinc ca apa,
perfid virtej ametitor mă prinde,
deasupra mea incet se-nchide trapa
zilei indiferente ce mă vinde.

Mă rup din trup ca umbra in amurg
mirat de-această calmă invrăjbire,
nici nu mai știu spre care oră curg
pierdut ca de o ultimă iubire.

Imbrățișat de Nike port cununa
candorii, peste timpla-nzăpezită,
invingătorul orb invins intruna
de aceeași clipă cu suflarea repezită.

Stampă medievală

Mi-e ochiul rotunjit de halebarde
veghind o liniște-n cămăși de zale
prin care trec și parcă talpa-mi arde
tainica oră impietrită-n cale.

Domnițe fumurii imi rog privirea
spre sinii inmuguriți de așteptare
zidite-n vechi amurguri sub rotirea
stearpă-n speranțe-a căilor stelare.

O cumpănă-ntre noi tirzie cade
ca o armură peste-un gind stingher
s-arunc strigarea să re-nceapă sub arcade
turnirul neimplinit al umbrelor de fier.

plastică

Filosofia edificiului

Le Corbusier a proiectat oricum citeva din edificiile cele mai importante ale secolului. Referința la el este obligatorie in invălmășeala de propuneri prin care arhitecții și urbaniștii incearcă a rationaliza spațiul convietuirii umane, supus unor normative și exigențe diferite de la o societate la alta, in funcție de ideologii determinante și raporturi sociale aferente, de gradul evoluției tehnologice și indicele de cultură. Modul intrebărilor pare a fi in **Unité d'habitation** din Boulevard Michelet nr. 280 din Marsilia, clădire construită intre 1947—1952 și care a dezlănțuit un val de polemici. Lungă de 165 metri, cu o singură intrare (portarul le știe pe toate), **unitatea** conține 337 apartamente de 23 tipuri, măsura standard fiind pentru 98 metri pătrați cu dublă expunere est-vest. Utopia societară e prezentă la Marsilia cu funcționalitățile ei interioare, unele „consumiste" (bar, măcelărie, supermagazin, brutărie) dar de evidentă memorie cooperativistă, plasate toate (inclusiv „hotelul") pe „strada" interioară de la etajul trei. „Străzi" numea de altfel arhitectul lungile sale coridoare cu lumini diferit colorate la uși. „Îl desfid pe oricine vine să locuiască aici fără să-și schimbe mentalitatea" — spune doamna Ripert, cea mai veche locatară, educatoarea de la grădinița care își are pe terasa edificiului „atelierele" de pictură, mai incolo aflindu-se teatrul in aer liber și spațiul destinat exercițiilor fizice. „Unitatea" lui Corbusier este incă unul din locurile cele mai dens populate din bătrinul continent. Edificiul e pe ducă, deși considerat „șic". Tentativa de socializare efectuată aici de arhitect nu a prins decit parțial, dar cit de bogată a fost in urmări. Si acum in diferite instituții de formare a arhitecților Le Corbusier este ștampilat scurt ca un diletant strălucitor — nu avea de altfel studii universitare și singura specializare obținută la școală a fost de gravor de cutii de ceasuri — deși intr-un diapazon ideatic și tehnic diferit, de multe ori minor ca bogăție problematică, profesorii și elevii se incurcă in dilemele utopiei societare. Pentru cine socializarea spațiului este nu doar o etică obsesie ci și o emanație a renascentistului concept urbanistic (vezi Leon Battista Alberti in **De re aedificatoria)** de „ben vivere", cu dimensiunea lui estetică implicită, Le Corbusier, coleg cu Spinoza intru ale ceasornicăriei, rămine un precursor genial.

Așa l-au considerat cinci studenți de la institutul de arhitectură, toți sufocați de munca pentru proiectele de absolvire : Maria Mureșan (proiectează o Filarmonică pentru Baia Mare), Ana Karyna Dornescu (propune un Complex sportiv la Iași) ; Haytham Hikmat Zeki (desenează un Muzeu de artă de realizat la Bagdad), Florin Stanciu (imaginează viitorul Centru educațional și cultural pentru tineret de la Grozăvești in Capitală), Radu Teacă (schițează Muzeul de artă modernă amplasat ipotetic incă pe Calea Victoriei).

De multă vreme nu am văzut, la nivel național, o expoziție atit de inteligent construită. Principalele realizări arhitectonice ale maestrului elvețiano-francez sint prezentate in planuri (evident refăcute la scară, dar avind toate atributele originalului prin marcarea intențiilor creatorului) și fotografii, intr-o ordine logică a discursului arhitectural. Vila Savoye (1931), Centrul Soiuz din Moscova (anii '30), Capela de la Ronchamp (terminată 1955), edificiile pentru Chandigarh, capitala Punjabului (realizate in anii '50 — inceputul anilor '60), Carpenter Center la Cambridge — U.A.S. (1959) sint doar unii din termenii paradigmei in care se constituie opera lui Le Corbusier. Unii spun că i-a lipsit puțin pentru a fi in arhitectură ceea ce a fost Picasso in sculptură. Comparație de dragul comparației ! In marea majoritate a edificiilor sale s-au regăsit cele cinci elemente ale noii arhitecturi : construcția pe piloni, acoperiș-terasă, fereastră in lungime, plan liber, logii deschise. Nu a incercat să codifice ci să propună spre reflecție o etică a unei civilizații in explozie tehnologică. El căuta drumuri ipotetice pentru o revoluție urbană care să-l pună pe om in acord atit cu societatea, cu ambientul și, mai ales, cu insăși natura sa. Demonstrația expozițională e salutară.

Grigore Arbore

muzică

Portret componistic

Sala de concert a Radiodifuziunii este gazda unei inițiative de interes sporit : cu o anumită periodicitate, se organizează aici concerte cu lucrările unui singur compozitor a cărui personalitate este deja o garanție de calitate in viața noastră culturală. Recent, proaspătului laureat al Premiului „Herder", compozitorul Anatol Vieru, i s-a dedicat o asemenea seară de concert in care toate cele patru lucrări prezentate unui numeros public au fost prime audiții.

Semnificative sint aici nu atit discuțiile (oarecum convenționale) asupra stilurilor cit cele pe marginea modului de a aborda partituri care, frecvent, nu ocolesc elementele de vocabular ale unor epoci de rezonanță in istoria muzicii. Fără a intra in detalii (principala trăsătură a creației recente a lui Anatol Vieru o reprezintă fundamentarea numerică : partiturile sint consecvente față de principii de creație intemeiate pe anume organizări de tip matematic, aceste organizări dominind marea majoritate a nivelurilor la care se edifică o lucrare muzicală, de la structurile modale pină la particularitățile arhitectonicii), multe dintre ele fiind succint prinse in consistenta prezentare a concertului, semnată de compozitorul Ștefan Nieulescu, vom spune că importantă este aici „lumea de semnificații" pe care (și-)o creează Anatol Vieru. Problema pleacă de la pertinența unor anumite criterii stilistice, fundamentate istoric prin forța imprejurărilor, in fața unor alcătuiri sonore generate numeric ale căror date de plecare nu includ, cel puțin in mod organizat, modalități relevante semantic din perspectiva sus-amintitelor criterii stilistice ; elementele de vocabular nu au aici rol consecvent de „citate", ele fiind mai degrabă accidente sau aluzii nefinalizate, justificarea lor stind in organicitatea cu care sint integrate in edificiul formei respective. Cred că privirea poate fi aici schimbată radical, concluziile fiind interesante pentru creația multor autori invecinați ca preocupări. In ultimă instanță, lumea de semnificații pe care și-o „edifică" un autor este propria sa lume (și metodele matematice presupun, mai mult sau mai puțin, intuiții, alegeri și respingeri), ea nefiind obligatoriu reductibilă la alte „lumi posibile" la care ascultătorii au deja „acces". Un creator nu scrie numai o partitură subsumabilă stilistic unui anumit stil ; las de o parte, bineințeles, marile clasificări categoriale : clasic, romantic, baroc etc., care sint oarecum „descărnate" de concretitudinea faptului artistic, ele avind mai mult rolul de a surprinde categoriile gindirii artistice. El își edifică propria lume, apărindu-ne uneori incongruentă, alteori banală, citeodată puțin mai „extinsă" față de lumi deja cunoscute ; fapt este că atunci cind legăturile „stilistice", de la o etapă de creație la alta, par să slăbească, e verosimil să presupunem că ele sint „subintinse" de categorii ale gindirii, cu vremea, ele urmind să capete acea „carne" pe care confirmarea istoriei, a gustului public o adaugă in cazul creatorilor de excepție. In interpretarea lui Daniel Podlovschi, Carol Huros, Mircea Opreanu, Octavian Rațiu, Dana Bălă, Pompei Hărășteanu, Vladimir Deveselu, Leontin Boanță, Lena și Andrei Vieru, Tiberiu Cenușer, Florin Chiriacescu, a grupului de dans „Contemp", am ascultat lucrări intărindu-ne ideile expuse. **Sonata pentru vioară și violoncel** se structurează fără a ține mult seama de datele subiectivității noastre, legate de timpul fizic și „dinamica" sonorităților, piesa fiind consecventă față de algoritmul propriu, la fel și **Cvartetul nr. 6**, lucrarea cea mai „reușită" (făcind această afirmație, apreciem de fapt impactul, in conștiința noastră, dintre structurile numerice și anumite structuri-predispoziții de audiție născute din contact repetat cu mari lucrări ale genului), in timp ce **microopera „Un pedagog de școală nouă"** și lucrarea **„Antifonii la țara de piatră"** se constituie in „comentarii" asupra unor subiecte nemuzicale, la sensul strict, fiind oarecum subsumabile muzicii programatice, unde, de interes este abordarea structurilor gindirii discursive a autorului, alta decit cea regizind nașterea unor genuri „pur" muzicale.

Viorel Crețu

Mărturie peste timp

făceam parte din aceeași generație — aceeași vîrstă, aceeași precipitată, convulsivă experiență a războiului al doilea mondial —, desigur, cu deosebiri de tensiune, de spații de front, de momente, de întîmplări —, dar deopotrivă de traumatizante și obsesive. Aveam să recunoaștem toate acestea după război, la cîțiva ani, cînd ne cunoscusem personal, și, mai tîrziu, în anii ce-aveau să vină, cînd, în întîlnirile scriitoricești, dar, mai ales, în colocviile noastre amicale, ne căutam, într-un fel, eliberarea de sub apărarea atitor viziuni sumbre, atitor coșmaruri trăite și atitor amaruri de mai apoi, în confesiuni și în unele încercări de a înfrunta adversitățile, cu o conștiință solidară, detestînd războiul la toată clipa existenței noastre.

Laurențiu Fulga era un mare neliniștit, un continuu zbuciumat. Ducea o intensă viață interioară. Trăia marea dramă a conștiinței de sine și a însingurării. În primul rînd, socotea războiul trăit, pe bună dreptate, ca pe o experiență fundamentală, dar tragică. „Nu numai pentru faptul că te angajează într-un permanent dialog cu moartea, — mărturisea el —, nu numai fiindcă te obligă să descoperi în tine dimensiunea curajului, sau a lașității, nu numai pentru că îți cultivă un anume orgoliu de participare directă la istorie, dar, mai ales, pentru că îți supune conștiința la examene absolute, la examene cu adevărat tragice".

Reîntors din război, purtător al unor asemenea adevăruri și al unei asemenea conștiințe traumatizată de aduceri aminte terifiante, Laurențiu Fulga, avînd vocația scrisului, s-a simțit dator să spună tot ce văzuse sau i se întîmplase, tot ce îndurase, toate încercările teribile la care fusese supus. Pentru că acestea nu puteau fi uitate și nici nu trebuiau uitate, uitarea însemnînd, uneori, acceptare. Astfel că întreaga lui literatură, toate cărțile lui Laurențiu Fulga se alimentează, direct sau mediat, din această cumplită experiență a războiului.

Vizînd realități totdeauna complexe și nuanțate, cu referiri, de regulă, la situații limită, cărțile lui Laurențiu Fulga — nuvele, povestiri, romane — au, în desfășurarea lor, țesătura unor poeme în proză, a căror materie epică este dăruită totdeauna de memoria afectivă a unor personaje preferate. Martor și confesor, în același timp, al eroilor săi, rătăcind prin tainițele nevăzute ale fiecăruia, autorul se caută pe sine în experiențele lor și, mai cu osebire, în acea obsesie a războiului, considerat ca o inadvertență, groaznică amenințare a vieții. „Oriunde mă duc și oriunde mă întorc — mărturisea el —, de-mi este bine sau de nu-mi este bine, războiul se năpustește asupra mea ca o haită de lupi".

Alături, însă, de spaima de moarte și iminența ei accelerată de război, în cărțile lui Laurențiu Fulga, ca și în viață, iubirea constituie o altă problemă fundamentală. Pentru că, „indiferent la ce stadiu de civilizație s-ar găsi omul, oricît de copleșit ar fi el de automatizarea vieții, — spunea scriitorul — ori la cîte rigori l-ar supune viața cotidiană, iubirea va fi soluția salvării lui... Iubirea se constituie ca punct de sprijin tocmai al acelei conștiințe ce se află în cumpănă. Și, dacă mai întotdeauna în cărțile mele măsura supremă a iubirii adevărate este moartea, este pentru că, dincolo de moartea biologică, rămîne fiorul unei pasiuni, pe care nici o o forță obscură nu o poate răpune. Vom avea întotdeauna nevoie de iubiri exemplare, de această vocație a omului de a-și depăși durata prin devotamentul unui seamăn al său" — accentua el —, mai ales în dramatica tensiune creatoare.

Astfel, prin intermediul unui cumul de calități, care nu sînt cele ale unui chip anume, personajele lui Laurențiu Fulga se conturează, cu o identitate precisă, ca expresie a ființei umane, în genere, căutînd să coșmaruri trăite etape deosebite ale procesului său de creație. Dezvăluindu-și sufletul cu patetism în secunda ce le precede ultima clipă, și Luca Serafim, sau Heronim Gregor, din **Straniul paradis** (1942), și Ștefan Corbu din **Eroica** (1956) sau **Steaua bunei speranțe** (1963), și Nora Varlam din **Concertul pentru două viori** (1964), și Filip, Toma, Golia, din **Alexandra și Infernul** (1966), sau Luchian din **Doamna străină** (1968) și din **Fascinația** (1977), și sculptorul Heronim, cu dedublarea lui în Rafael, din **Salvați sufletele noastre** (1980), — și nu numai aceste personaje — reprezintă și exprimă **Eul** naratorului, afirmarea lui stăruitoare, mistificarea propriei conștiințe a autorului, reprezintă viziunea și produsul suferinței supreme, care este scrisul, cartea, actul de creație.

Mai mult decît toate celelalte, romanul **Salvați sufletele noastre**, — o radiografie a „subconștientului creator în permanentă convulsie", în care destinul sculptorului Heronim este însuși destinul scriitorului și al cărții lui —, și ultima-i apariție, **E noapte și e frig, seniori !**, — carte de mărturie a „infernului" creației, în care scriitorul răspunde, parcă, la toate întrebările din toate interviurile, pe care nu le-a dat, însă, niciodată, — ar putea fi considerate, într-un fel, — dincolo de unele amănunte de destin, așezate sub zodia miturilor —, marile sale cărți de spovedanie. Cărți în care Laurențiu Fulga se confesează lui Laurențiu Fulga, în lumina orbitoare a conștiinței de sine, a ficțiunii și a conflictului dintre vis și realitate. „Aparțin unei generații — se mărturisea el — care a parcurs experiențe amare. Recunosc, cu umilință, că nici pînă acum n-a izbutit această generație să cuprindă în opere de artă toate ocolișurile la care am fost obligați, toate derutele prin care am trecut, toate coborîșurile în care am fost zvîrliți și toate sentințele cu care am fost marcați... Nu știu dacă ne va mai rămîne timpul necesar ca să intrăm în acest galop pentru cursa finală... Aș vrea să iau totul de la capăt, să-mi rescriu cărțile, în funcție de strălucirile conștiinței mele de azi... Aș vrea să scriu acea carte care să mă reprezinte și cu care să mă ofer, fără nici un fel de teamă sau șovăire, judecăți celei mai dure"...

...Și, totuși, dacă amintirea omului, de continuă fervoare, care a fost Laurențiu Fulga, se va estompa cu timpul — căci neînduplecata, inumana desprindere a celor vii de cei duși își face veșnic păcatul cu noi —, cărțile sale vor continua să mărturisească, peste timp.

Fănică N. Gheorghe

Trimiteri și deschideri

m-am întrebat adeseori dacă în literatură acumulările sînt numai de ordin analitic. Vreau să spun cumulative, pe spații ordonate, exaltînd, repovestind personalitățile. Pentru că ori de cîte ori mă întorc spre esențele estetice gîndesc evoluția stilurilor și a spiritului imaginativ drept un produs al celor ce sînt purtători de creativitate. Din acest punct de vedere aparțin unei literaturi privilegiate, neîntrerupt în măsură să răsfrîngă geniul ei creator într-un larg evantai de metamorfoze.

Ar fi suficient să amintesc cu ce forță uluitoare a finalizat Eminescu imagistica romantică. Grație vizionarismului poetico-filozofic Eminescu nu este numai un plăsmuitor genial de stări lirice. El încarcă sensibilitatea cu seriozitatea, cu adîncimea reflexivității pentru a produce o poetică concomitent febrilă și nobil obiectivată, grav armonioasă și sfîșietor desprinsă de real. Romantismul eminescian, atît de personal, se situează undeva între gestul precursor și limpezirea orizonturilor în curs de constituire.

Pe linia deschiderilor fundamentale, care depășesc simplul dozaj de elemente ori accente, descoperim că, încă de la Dimitrie Cantemir, o mistuitoare vitalitate sparge la noi limitările de școală, clasificările de tip didactic. Este adevărat că în modernism propensiunea spre înnoiri se dezlănțuie furtunoasă, ca și cum impulsul spre deplasarea liniilor se pliază unei adevărate proliferări de experiențe inedite.

M-aș opri la două exemple, la Blaga și Bacovia, amîndouă concludente pentru că pecetluiesc nu doar certe vocații afirmative, ci mult mai mult, anume chiar primordiala proiectare a tensiunilor spiritului românesc în trăiri și pulsiuni divergent complementare. Lucian Blaga cu nota lui panică și structurată mitologic răstoarnă simbolismul într-un expresionism mitic ; Bacovia evadează din civilizație exasperat de alienare. Grimasa sub care ascunde chinul său lăuntric sublimează în șoaptă tipătul unui cuget dezarmat.

Amîndoi îl determină pe exeget să se întrebe dacă sentimentul frenetic al vieții, alături de reversul său, imobilizat dramatic, nu întruchipează acea lectură fără de care nici nu s-ar mai înțelege cît de mult le rămîn îndatorate esențializările novatoare din ultimele decenii.

Evident, existența unui mesager al originalității, cum a fost și rămîne Nichita Stănescu, prelungește dezbaterea în prezent.

Direcția lui creativă pare să rezide într-un amestec de seninătate mioritică și valorizare a citorva ambiții intelectuale destul de sofisticate. Pe primul plan Nichita pune cînd una cînd alta dintre tendințe. El le ia în considerare gîndind că i se potrivesc la fel de bine, fiind gata să uzeze de aspirațiile sale ca să îndulcească severul lui topos, cel dictat de lupta subiectului cunoscător cu inerțiile și dogmele.

Între influențele modelatoare incitante se înscrie și sugestia oferită de Marin Preda cu **Întîlnirea din pămînturi**. Relev momentul de debut al marelui prozator ca pe ceva aparte, fie și numai în lumina crezului artistic încorporat în pagina iluminată de cotidian. Reabilitarea cotidianului, sesizat în amănuntele lui caracteristice, precum tăierea unui salcîm, moartea calului ostenit de ani, violul unei fete pe cîmp etc., deplasează interesul de la **prozaic** spre ceea ce Marin Preda relevă drept **orgiastic**. Realul echivalează cu condiția plină de risc a detaliului. În acest spirit de explicitare a vieții Marin Preda acordă atenție energiilor primare trăite și sesizate în slujba unui scop. Deplina lui asumare devine un stil. Un stil de bună potrivire între spațiul autohton și natura originară. Spațiul se dilată banalizînd cotidianul. Natura originară îl eliberează de platitudine, mai mult îl dizolvă într-o baie de impresii șocante ce depășesc realismul fotografic, exacerbat documentar.

Pe lîngă aceste nume de referință ar putea fi citate cu egală îndreptățire pentru rolul lor de fermenți în peisajul literar Tudor Arghezi, Felix Aderca, Ion Barbu, Emil Botta, G. Ciprian, Hortensia Papadat-Bengescu, Tristan Tzara, Urmuz. Capacitatea lor de a schimba (clarifica) dar și incorpora noul în curentul de creativitate al epocii lor nu își are egal decît în citeva literaturi de veche tradiție. De unde se vede că aspirăm cu deplin temei la un concept reconsiderat al universalității. Transferul cu dublu sens al național-ului spre universal și invers se datorează, cred, dublei valențe în beneficiul evoluției culturii românești într-o actualitate eternă, deplin roditoare. Sîntem martorii și părtașii ei. Istoricitatea i-a asigurat maturitatea. Iar personalitățile întru creativitate îi dezvoltă originalitatea, îi ilustrează activa funcționalitate.

Constituite în nuclee de avangardă pentru spiritul literaturii naționale, nume ca cele citate mai înainte înzestrează universalitatea, îi administrează irepetabile metamorfoze. Și, ce este cu adevărat comunicativ și paradoxal, continuă să configureze dialogul dintre național și universal prin chiar intinerirea lui. În definitiv, declinul materiei la Bacovia ori trecerea prin spațiul realismului către un naturalism aprig, vital la Marin Preda, cu debutul său din 1945, nu sînt numai fapte de istorie literară. Sînt, ca să zic așa, acomodări notabile ale sensibilității imaginației la facultățile intelectului. Acte profunde de crez artistic, echilibrări într-un travaliu revelator.

Modificări de formulă semnalăm, așadar, atît în simbolismul nostru din care derivă expresionismul lui Bacovia, Blaga sau Adrian Maniu, cît și în romanul contemporan, oglindă a raporturilor pe care le stabilim cu existența. Motivația propusă de tînărul nuvelist ce debuta imediat după război implică vehemența arderii interioare în pagini gata să plonjeze în normalitate. Sînt pagini ce refuză la suprafață orice fel de exuberanță.

Arta narativă fără osatură retorică atinge prin debutul atît de promițător al lui Marin Preda un fel de anticipare cu nimic inferioară neorealismului italian. În volumul **Întîlnirea din pămînturi** ne întîmpină pagini de un verism neașteptat, convertit — grație științei cu care izolează momente de criză — la existențialism.

Toate acestea luate în considerație la unul sau la altul din autorii pomeniți demonstrează ceva. Anume că o dimensiune a literaturii române nu are nevoie de modele, că este în stare să ofere ea însăși modele create pe o linie bogată în trimiteri și deschideri. Lecția sesizată în rîndurile de față confirmă un demers de mare densitate poetică, de strălucită acuitate a inspirației. Este vorba de o realitate a cărei explorare continuă. Pentru că, nu este greu de ghicit, comparînd tendințele și realizările actuale pare pe deplin posibil să avem încredere în reperele spirituale pe care le descoperim lumii.

H. Zalis

Premiul „Liviu Rebreanu"

● **Miercuri, 22 aprilie 1987, a avut loc la Uniunea Scriitorilor din R.S. România festivitatea decernării Premiului „Liviu Rebreanu" tînărului prozator Aurel Maria Baros. Au participat : Puia Florica Rebreanu, fiica scriitorului, D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Constantin Țoiu, Traian Iancu, Ion Hobana, Anghel Dumbrăveanu, alți membri ai Uniunii Scriitorilor. Tînărul prozator a fost prezentat de laureatul de anul trecut, Cristian Teodorescu. În deschiderea festivității a luat cuvîntul D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor.**

„Primăvara teatrală"

Urmare din pag. 1

un argument pentru o repede clasicizare. Oricum ar fi, spectacolul realizat de Constantin Codrescu e merituos și aduce o notă de dramatism într-un mediu de gîndire mai degrabă reportericească. Ceea ce era, în concepția autorilor, o lume de emigranți închiși într-un lagăr străin și arătînd o conduită infracțională, a devenit, prin contribuția regizorală, un soi de imagine a lumii reale, „negative", a unui infern : „caracterele", cîte sînt, ies mai bine în evidență în acest fel. Și actorii au înțeles această idee, urmînd mai degrabă instinctul și formula decît textul propriu-zis, așa încît întîiul lor contact cu publicul de la Sfîntu Gheorghe trebuie considerat în pozitiv. Cu Sandu Popa și Dan Turbatu (a căror putere de a întruchipa totodată reacția hăituitului și sensibilitatea dezrădăcinată), cu lentul Sebastian Comănici (a cărui privire obidită aruncă, uneori, scîntei), cu incisiva replică arătată de Zoe Maria Albani, cu Elena Patap și Gabriela Girloanță se poate începe, într-adevăr, un teatru românesc la Sfîntu Gheorghe. Sigur este că un simțămînt de solidaritate și de efort colectiv s-a observat pretutindeni și participarea, la acest moment inaugural, a Teatrului Național din București, creînd o emoție de neuitat cu o reprezentație a „Cărții lui Ioviță", de Paul Everac, (cu Florin Piersic într-o interpretare magistrală, întărind impresia de eveniment) confirmă că, în lumea teatrului, o „scenă" nouă e mai mult decît o nădejde estetică; e o contribuție la morala unei lumi.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Imagine de la decernarea premiului „Liviu Rebreanu", tînărului prozator Aurel Maria Baros. De la stînga la dreapta : Cristian Teodorescu, laureatul din 1986, Puia Florica Rebreanu și Aurel Maria Baros

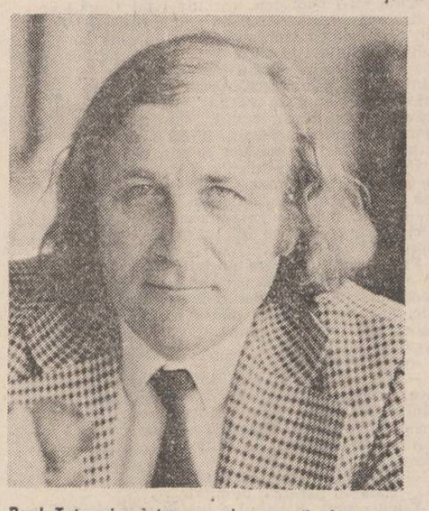

Paul Tutungiu între poezie, proză și... teatru

Unul dintre scriitorii Iașului, Liviu Leonte

Contractul de garanție

era o dimineață mai puțin însorită de septembrie clujean. Venisem de la București și ne întîlnisem toți. Eram chiar la primul punct al ordinii de zi : măsurarea celui mai mare prozator tînăr român. A venit întîi un băiat scund, dar nu prea scund, cu păr negru albit pe la tîmple, cu ochii vii și cu o mustață la fel. A venit apoi un băiat înalt (182 cm), cu ochelari cu sticle groase, cu păr rar și cap rotund, ca o bilă, cu ochi verzi, sîsiit. A venit pe urmă un băiat solid, cu păr pînă pe umeri curgîndu-i grizonat, cu ochi vii, înalt (184 cm), cu suflet mare. A venit, în sfîrșit, un băiat foarte înalt, (+190 cm), cu ochelari, cu mustață scurtă, neagră, cu ochi iscoditori. A venit, la sfîrșit ? Da, a venit un sfîrșit...

Ce a venit ? Imposibil de spus vorba „sfîrșit". Dar trebuie spusă. Un sfîrșit este atunci cînd îți pare rău că se termină „Oda bucuriei" sau „Maestrul și Margareta". Un sfîrșit este întotdeauna un nou început, căci începi o nouă carte sau pui un nou disc. O viață este ca un disc sau ca o carte, începe la pagina întîi și sfîrșește la ultima zgîrietură. Un om moare cînd este uitat. Dar nu cred că poate fi uitată febra vesperală a amintirii despre el, despre băiatul acela foarte înalt (+190 cm), cu ochelari, cu mustață scurtă, neagră, cu ochi iscoditori...

Marcel Constantin Runcanu era un băiat foarte înalt, cu ochelari, cu mustață scurtă, neagră, cu ochi iscoditori. Paharul de la Pescany a rămas neatins, iar de buza lui spartă se apropie umbra înneguratului oraș. Literatura de la sud de Carpați a lui Marcel Constantin Runcanu este contractul său de garanție cu viața. Dar și cu moartea.

Nicolae Iliescu

Regizori, actori și marionete...

rîdendo castigat mores ? Dar a îndrepta moravurile, a urmări un ideal de armonie prin acțiunea convergentă a tuturor instituțiilor cristalizate pe o anumită treaptă a istoriei devenirii omului, sînt atributele mai mult sau mai puțin clare care justifică efortul unei astfel de evoluții, chiar dacă însuși unghiul de percepție, criteriul valorizării instituțiilor ca atare (familia, școala, biserica, statul etc.) se modifică, se schimbă neîncetat sub presiunea forțelor naturale în cadrul cărora trebuie să se integreze, să se înscrie ca un semn într-un sistem de semne, ca o notă

esențială pentru transformarea unui șir de sunete într-o frază muzicală. Deși tot ceea ce ține de puterea omului implică o finalitate previzibilă, în ordine spirituală și prin această calitate prin care universul uman tinde să se transfere asupra lumii pe care o locuiește, ca partea asupra întregului și ca unul asupra multiplului, noi trăim iluzia unei dialectici teleologice a tuturor fenomenelor mari și mici, evidente și ascunse cu o finalitate reductibilă la un țel suprem și în această privință nimeni, nici măcar cel mai scelerat dintre răufăcători, nu va ezita să proclame sus și tare că el urmărește numai și numai, chiar dacă în ultimă instanță, binele moral, asanarea viciilor umane și reclădirea lumii în conformitate cu un principiu al justiției imanente, deși apriorismul existent în orice acțiune care ține de natura omului am văzut că situează acest principiu într-o ordine transcendentă, care depășește imediatul în aparențele sale încărcate, vai, de cel mai adînc mister : Ridendo castigat mores ? Dar natura însăși și-a construit (sau a moștenit) oare un sistem de reguli morale care trebuie întreținute și perfecționate cu fiecare generație și cu fiecare experiență istorică a omului, singurul animal metafizic al acestei naturi, unicul element teleologic din tabela lui Mendeleev care se schimbă, se modifică mereu în virtutea unui scop, și anume al aceluia, paradoxal, de a deveni el însuși ? Iată, îmi spuneam privind săptămîna trecută, pe scena miraculoasă a teatrului „Țăndărică", premiera lui **Tyl Ulenspiegel** (de fapt o reluare după opt ani cu alți actori, aceeași piesă) de Cătălina Buzoianu „după legenda și aventurile eroice, vesele și glorioase ale lui..." de Charles de Coster, în versiunea dramatică a lui Theodor Mănescu, iată, îmi spuneam, de două ori confirmată, încarnată, adusă la lumina zilei și sub puterea diabolică a celor cinci simțuri concentrate în cel de-al șaselea, nevăzut-necunoscut, dar cel mai drastic și autorizat, al intuiției, ochiul pineal, definiția comicului, a risului bergsonian : du mécanique plaqué sur du vivant, ca o evoluție fatală, o succesiune logică (sau un breloc modern ?) la brățara veche, de argint bătut a lui ridendo castigat mores : ce poate fi mai mecanic suprapus pe ceva viu decît o mască rigidă din carton sau gips colorat pe figura unui actor și bițiiala (scuzați-mi expresia !) unei marionete îndărătul căreia suferă și se bucură, șoptește și urlă vocea umană, în adevărul ei intraductibil în orice altă semiotică a oricărui alt discurs ? și, apoi, cum să nu rizi cînd aplicarea acestor măști pe figura umană devine sinonimă cu încercarea (ridicolă ?) de a prescrie naturii un sistem de reguli morale după care să se conducă, adică de a obliga ansamblul, întregul, să se reducă la una din părțile sale ? o parte care nici măcar nu există în realitatea vie, ci ca transcendentă, ca ficțiunea naturii noastre teleologice în virtutea căreia totul trebuie să aibă un scop prestabilit — fapt posibil și dezirabil ! — în fluxul conștiinței, dar atît de ascuns vederii în celelalte lucruri ? Astfel că, existenței autentice, naturii adevărate a lucrurilor nefiindu-i frică de prejudecăți, și cu atît mai puțin de cele morale (aceasta nu înseamnă că nu sînt înfierate os magna vocaturus cele șapte păcate capitale ; trufia, minia, avariția, lăcomia, invidia, luxuria, trîndăvia, delațiunea) în virtejul epopeii provocat de prodigiosul, nemăsuratul, extraordinarul, cel fără-de-asemănare Tyl Buhoglindă, se naște, după cum s-a spus, se non vero, bene trovato, nu numai literatura, dar însăși națiunea flamandă într-un cazan clocotitor de patimi și excese de tot felul unde ridicolul (și comicul, se înțelege !) nu ucide, ca în maniera franceză, ci parcă mai aproape de adevărul natural exprimat de Mircea Eliade, este singura valoare fertilă, „care poate fi oricînd reluată și imitată. Căci numai imitînd ridicolul imităm viața ; deoarece acolo se ascunde sinceritatea ei deplină, iar nu ideile și concepțiile ei — cari sunt aspecte ale morții. Și moarte, slavă Domnului, găsim destulă și în noi" **(Oceanografie.)** Exuberanța acestui spectacol explodînd într-un dute-vino uluitor, captivant pentru copii, și melancolic, nostalgic pentru cei adulți, este creată în cheie dublă de regia acestei artiste rare, Cătălina Buzoianu, care, punînd în mișcare actorii (Tyl — Radu Vaida, Soetkin — Gina Nicolae, Claes — Valeriu Simion, Nele — Angela Filipescu, Lamme Goedzak — Tudorel Filimon), iar aceștia, împreună cu alți nouă „sforari" extraordinari, — celelalte personaje, marionete și măști, ne cheamă să repunem în chestiune butade mai vechi (ridendo castigat mores ?) sau mai noi (du mécanique plaqué sur vivant ?) : în ce sens viața este morală ? desigur, în sensul în care, ca și arta, nu-și propune scopuri morale în afara ei, intangibile și deci, mincinoase, imorale în natura lor profundă, ci și le conține și le trăiește ca pe cel mai de preț și inefabil har.

Dan Laurențiu

Secolul al XIX-lea este o placă turnantă...

Urmare din pag. a 3-a

Rădulescu" și am găsit acolo, în mijlocul unei analize oricum interesante, de tip sociologic, următoarea frază care întrerupe expunerea pentru a se adresa direct studenților : „Vă fac atenți că, ori de cîte ori urmăriți o mișcare literară, trebuie să vă dați seama de substratul economic al ei". Adăugată celor pe care le știam despre Caracostea, din lecturi și din auzite (am fost bun prieten, în ciuda diferenței de vîrstă, cu regretatul Ion Dumitrescu, elev și admirator necondiționat al fostului său profesor), această frază m-a hotărît să văd mai îndeaproape despre ce este vorba. De aici, și din înțelegerea pe care am găsit-o întotdeauna la „Minerva" a ieșit primul volum al ediției Caracostea.

— Alegerea este dintre cele mai nimerite, dată fiind însemnătatea contribuției lui D. Caracostea, a metodei și a lucrărilor sale. Dar de ce doar o ediție de „alese", cînd este evident că D. Caracostea merită mult mai mult într-un context în care există o serie de opere Lovinescu și una Călinescu ?

— Cred că ai dreptate. E însă vorba mai degrabă de un titlu necorespunzător (care îmi aparține, de altfel), nu de o concepție minimalizatoare. Avem a face în realitate cu o ediție de opere cu caracter explorator, care vine după ediții parțiale, încercînd să traseze contururile, cît posibil mai largi, ale unei recuperări din perspectivă contemporană. Nu vor fi cuprinse aici toate scrierile lui Caracostea, deci nu e o ediție „completă", dar nici nu vor lipsi multe ; după cele două volume de critică și istorie literară, vor urma alte două de studii eminesciene și două de folclor. Ultimul volum va fi rezervat scrierilor de stilistică și lingvistică generală **(Expresivitatea limbii române** etc.) și anexelor. Trebuie să spun că efortul de a pune la contribuție eventuale texte inedite, documente de arhivă ș.a. n-a dat aproape nici un rezultat, deși par să mai existe asemenea documente în colecții particulare ; dacă vor ieși la iveală, le voi utiliza, firește.

— Deci o ediție cu Opere, cu titlul de Scrieri alese. Și chiar dacă-mi vei spune că titulatura nu e importantă, voi spune că e. Cel puțin pentru aspectul cărții, începînd de la copertă. În ce măsură munca istoricului literar este un act de creație, echivalent, dacă se poate zice astfel, cu al scriitorului ?

— Într-un fel, e indiscutabil că munca istoricului literar poate fi considerată creație. La nivelul faptelor, textul istoricului literar implică epica, el trebuie să reconstituie sau cel puțin să sugereze atmosfere, ambianțe, relații și caractere. El se apropie de epică cu atît mai mult cu cît proza modernă se intelectualizează, tinde să-și înglobeze propriul său comentariu. Vorba lui Iorga **(„Aș vrea să am mai mult talent poetic pentru a pune mai mult adevăr în istoria mea"** — citez din memorie) se potrivește în acest sens și istoricului literar. Aceasta este și una din cauzele pentru care, cred eu, atîția critici și istorici literari au cedat tentației de a scrie proză.

Istoria literară este însă o disciplină specifică, cu domeniul și cu legile sale, care nu are nimic a face cu biografia romanțată, cu fabulația. Invenția ei este de ordin intelectual, ea inventează modele, structuri, pe care le verifică cu adevărul istoric. Dacă la nivelul faptelor ea se învecinează cu creația epică, la nivelul conceptelor ea se învecinează cu ideologia și cu estetica. Nu există istoric literar demn de acest nume care să nu fie, măcar implicit, și un teoretician, care să nu propună în textul său și un model teoretic al literaturii pe care o discută ; fiecare epocă, fiecare scriitor are nu numai „istoria" sa, ci și propriul său sistem (sociologic, estetic, filosofic) pe care istoricul literar trebuie să-l facă aparent, raportîndu-l la genul proxim. Nu cred în „eșecul" istoriei literare, după expresia lui Wellek, ci în continua ei înnoire.

Memoria cîmpiei

Urmare din pag. I

curate. Cineva îmi arată cireșii înfloriți din curțile oamenilor. „Nu-i frumos pe la noi ?" Ba este. Din obișnuință, mă opresc în dreptul școlii. Aici ea datează ca instituție din 1834, cînd este numit primul învățător. În 1838 erau deja 2 școli, unde funcționau ca dascăli Radu Șapcă (Popa Șapcă) și Pătru Marioara. Astăzi sînt 21 de învățători și 32 de profesori, iar biblioteca numără peste 15 000 de volume.

Vreau să vorbesc cu primarul, care e de fapt o primăriță : Achim Florina. Mi se spune că e pe cîmp. Biroul îi e plin de flori așezate în ghivece. Oamenii îmi vorbesc frumos de ea. Sînt mîndri de primărița lor. Plec mai departe, în căutarea izlăzenilor. Îi aflu pretutindeni. La cîmp (au peste 4 000 ha de teren arabil și două C.A.P.-uri fruntașe), în livezi și vii (au un puternic și vestit centru de vinificație), la pășune cu vitele și oile, îngrijind de stupii zumzăitori. Cobor, odată cu casele și sălciile înfiorate de vînt, spre Dunăre. Grădinile lor sfîrșesc spre apele marelui fluviu. În dreptul fiecăruia se leagănă cîte o barcă. Izlăzenii sînt pescari din tată în fiu. O lume mirifică. Soarele strălucește, miroase a salcie și pește. Doi tineri îmi fac semn cu mîna. Ea are pintecul bine rotunjit și zîmbește sfios. Mă poftesc în casă. Totul sclipește de curățenie. De-abia s-au luat în toamnă. Îmi arată lucrușoarele pregătite pentru prunc. Din fereastra lor Dunărea sclipește maiestuoasă. Îmi propun o plimbare cu barca. Ghiță, tînărul soț, nu trebuie să ne mai convingă. Pornim toți spre Calnovăț, o insulă prinsă între brațele Dunării. E din ce în ce mai multă liniște. Stîrci cenușii și albi, cormorani, fazani, rațe sălbatice. Ne apropiem de insulă. Femeia pune degetul la buze. Nu e nevoie. În liniștea de început de lume trece un cîrd de căprioare. Soarele e pe scăpătate.

Încercări asupra lui Dănilă Prepeleac (II)

4. FUGA ȘI ASCUNDEREA

„...de sfîntul Fugă ne vom ruga
în genunchi, în genunchi,
cu genunchii înșurubați în pămînt"

Cît de vechi sînt basmele, numai ele știu. În leagănul lor dorm simboluri uitate ce trebuie descintate să se trezească să-și **destăinuie** eflorescența de sensuri. Atotputernicul concept se arată uneori slab în descifrarea simbolului ; acesta păstrează încă legătura cu sursele profunde ale vieții, nu este o „abstracție" ci exprimă **spiritualul trăit.** Cum spune Eliade : simbolul traduce o situație umană în termeni cosmologici și invers. Și am adăuga : lumea „vorbește" omului prin basme înfășurindu-se în simboluri, cetitoriul răspunde desfășurindu-le în cuvinte. Și așa, toarce caierul poveștii.

Oare ce-ar mai încifra călătoria lui Dănilă spre tîrg ? Aici el nu apare nici un moment ca erou ; numai sentimentul dimensiunilor strivitoare ale universului în care omul pare plăpînd și fără importanță, aruncat într-o lume indiferentă și chiar ostilă poate genera atitudinea eroică. Or, universul îi este apropiat și protector, cu cerul mantie brodată cu licurici și pădurea cort verde pentru vreme rea. Toate acestea îi ingăduie o anume seninătate, o senzație a solidității și permanenței. Îl aflăm pe Dănilă în posesia unui nesecat optimism, frumos în felul lui dar ușor degradabil în nepăsare, indolență. Țăranii care se întorc cuminți de la tîrg și-i acceptă schimburile năzbîtioase poartă un zîmbet sub mustață, „își rid în barbă" de ciudatul Prepeleac, fac haz de necaz. De necazul lui Dănilă ? Nu cumva de propriile eșecuri ingroșate pînă la ridicol pe care le atribuie semenului lor din poveste ? Dacă-i așa, personajul nostru joacă rolul cunoscutului „țap ispășitor" asupra căruia sînt transferate simbolic toate relele comunității. Atîta doar că, aici, alungarea este tot simbolică ; are loc o izolare, o izgonire de un tip aparte și anume prin rîs. Rîsul este un mod de „excomunicare" generatoare de speranțe noi : țăranii rid de bîrna din ochiul lui Dănilă ca să se descinte de paiul din ochiul lor. Dar rîsul nu-i decît o despărțire, o distanță față de trecut, fără nici o bună înștiințare asupra viitorului.

Călătoria primă este deci istoria concentrată a unei căderi incomplete. Adevărata și marea cădere are loc în a treia, cînd pleacă la pădure trimis de nevastă după lemne, cu carul și boii de împrumut. Pierderile trecute, din spațiul străin al tărîmului mercantil, era îngăduit să-i fie iertate — datorate fiind neaderenței la alt mod de viață. Însă, cînd taie și doboară copacul drept în car — să nu păgubească prea multă osteneală — Dănilă cade în păcatul de neiertat al distrugerii animalelor și lucrurilor, al negării tărîmului său cultivator definit tocmai prin menținerea vieții, ordinii, cosmosului. Produce haosul, adică moartea. Acest haos este simbolizat în poveste în mai multe feluri :

Pierderea comunicării : ignorînd voit experiența seculară a comunității, Dănilă își provoacă moartea socială, intră în haos prin lipsa comunicării cu ceilalți : căci personalitatea nu există decît împreună cu alte personalități. Încetarea comunicării cu semenii atinge sfîrșitul zilelor : comunicarea se manifestă ca o legătură de supunere față de ceilalți, ca fidelitate, bunătate, înțelegere, responsabilitate.

Confuzia instrumentală : securea, din unealtă, este transformată în armă, forță de distrugere. Nu întîmplător, în drumul de întoarcere spre sat o folosește în acest din urmă scop, încearcă să „vîneze" lișițe. Căderea uneltei — anume în baltă, trimite și ea la haos, prin simbolismul apelor care este susceptibil de a revela preformalul, haoticul. Să nu uităm că sălașul dracilor este tot în apă, la „fundul apelor".

Nebunia : acțiunile lui Dănilă înainte și imediat după drama din pădure (mai ales „vînătoarea") sînt semne de smintire, manifestări de nebunie care, și ea, prin dezagregarea comportamentală trimite la haosul personalității.

Nu mai rămîne decît fuga și ascunderea. Și, poate, speranța unei resuscitări care în basme se petrece tot în pădure, vechiul loc de inițiere.

Tot astfel, printr-o durere și o revelație, s-a oprit zburdatul lui Nică a lui Ștefan a Petrei cînd a prăpădit casa și caprele Irinucăi. Atunci, la fel, soluția a fost fuga și ascunderea.

Dar nodul încîlcit al acestei a patra încercări a rămas însă de dezlegat sau de tăiat : o fi fuga atît de sănătoasă pe cît e de rușinoasă ? Fiindcă a-ți uita vina și a fugi în pădure, în minciună sau în basm este doar **una** din căi, nu știm cît de înțeleaptă :

„...fuga, fuga
prin ploaia de sînge, ud leoarcă,
doar voi ajunge la sfîntul așteaptă"

5. ORIENTATIO

„Dac-am întrebat-o unde sum,
răspunse aleasa : în rai, în pădure"

Hotărîrea lui Dănilă de a fugi din sat și a se statornici pustnic în pădure e prima pe care o ia singur, fără sfatul sau cerința nimănui. Prima geană de lumină în ceața unei vieți de „biet om sub vremi", cum zice cronicarul. Decide să clădească o mănăstire pe malul lacului (sfidarea haosului ?) și să-și încerce sansa revenirii la demnitatea de tată, cap al familiei, prin actul construcției și înțelegerii. Dar iată, se ivesc acum, ca și în a doua încercare, lucruri de mirare : de ce se întoarce Dănilă în sat după cal și secure ? Drumul acesta, la prima vedere, nu are nici un rost, nici o logică : secure avusese (pînă la un timp), iar calul nu-i făcea trebuință în singurătatea monahală pe care o plănuia. Așadar, să ne întrebăm : de ce își aruncă în apă prima secure ? La ce îi trebuie calul ?

O secure nouă va trebui să o înlocuiască pe prima căci aceasta, cum s-a văzut, căzuse din demnitatea de unealtă, instrument de reinstaurare a cosmosului, după ce îndeplinise functia maculatoare a distrugerii. De aceea e aruncată în apă să se scufunde, simbolic, în haosul pe care îl slujise și îl declanșase (să fie securea „țapul ispășitor" al lui Dănilă ?).

Dar calul ? O asemenea revenire la lumina spiritului și a omeniei presupune o anume renaștere înfăptuită cu ritual, cu măreție, într-un nou spațiu luat în posesiune. Dănilă, în al cincilea drum, va trebui să vină în noul său teritoriu călare, ca un **dezrobitor** : el se va elibera pe sine însuși de sine însuși. Căci omul este om numai în măsura în care este „constructor de lume". Astfel că, în pădure, va avea loc o **întemeiere** : un „descălecat" și un ritual de construcție.

Totul începe cu organizarea spațiului, cu **orientatio.** Mănăstirea pe care vrea să o edifice se va înscrie în punctele „cardinale" printr-o cruce, bucată de lemn slujind de reper și orientare ordinii viitoare. S-a arătat mai demult, crucea aparține nu numai religiei ci și folclorului ; ea s-a substituit unui alt simbol, mult mai vechi, simbolul Arborelui Cosmic. Acesta este prezent în întreaga și îndelungata noastră istorie : în simbolica bradului de An Nou, a lemnului ce susține porțile, a stîlpilor de pridvor, a Coloanei Infinite a lui Brâncuși. Arborele Cosmic, „cifrul" lui se deschide unei bogății de înțelesuri : el este **imago mundi, axis mundi,** dar și **orientatio** cosmică. În plus, Arborele Cosmic simbolizează prin permanenta re-înfrunzire o **renovatio** cosmică.

Plecînd de la un reper ce orientează, „cumpănește" spațiul, Dănilă merge mai departe, începe să „însemneze" copacii, să le acorde destinații în planuita construcție. Homo symbolicus ce se află, pune semne pe ființe și lucruri, le dă sens și, prin aceasta, le integrează în cosmosul culturii : mîntuie natura prin cultură, cum spune **filosoful.** Dănilă se recuperește treptat ca autentică umanitate, redevine colțul de univers prin care se produc erupții de sens : **omul sfințește locul.**

Nu rezultă din acestea că ar fi pe deplin în cunostința semnificațiilor amintite : dar Povestariul s-ar putea să fie. El sau „vorbirea" lor prin simboluri nu se aude prea bine, de vină-i poate marea depărtare în timp sau lipsa urechii de auzit descîntecul acestor melodii uitate.

Dar faptul că aceste gesturi de constructor trezesc și provoacă forțele umede ale haosului — dracii din fundul apelor — este semn că Dănilă a fost bine înțeles și a devenit supărător. Lor nu le place armonia, nu iubesc nici cîntecele nici descîntecele :

„Prichindeii
m-au amenințat că mă împușcă
dacă mai trec prin pădure fluierînd
și sărutînd copacii pe rînd"

6. LUPTA CU NECURATUL

.....cum făcuși de te văzui
Cum de calci moșia tatei făr' de voia
nimănui..."

Povestariul, prin pilda Prepeleacului, ne-a învățat că există un esec autentic și unul factice. Pe cel autentic Dănilă îl depășește prin străduința de a construi o lume în respectul normei. Acest eșec este însă necesar ca și libertatea, căci nu există libertate fără conștiința și încercarea eșecului. O lume în care totul reușește este mărturia **fatumului,** a neputinței : experiența eșecului anunță șansa libertății : „ceea ce nu se poate" se constituie ca bornă pentru posibilitățile ce vor să vină și pentru noi alegeri. Spune însuși Mefistofeles : „Dacă nu faci erori, nu vei ajunge la înțelegere".

Dănilă este pregătit să primească fără teamă amenințarea lui Scaraoțchi : el are experiența eșecului și se găsește într-un spațiu **orientat,** deci umanizat, în moșia strămoșească. De aceea, tolerant chiar și cu dracii, acceptă darul pămîntului, aurul prea greu încă pentru el, ca preț al îngăduinței de a fi locuit și de altii. Este „pe moșia tatei". Lupta cu „Necuratul" nu se poartă însă pentru această moșie, al cărei posesor se cunoaște, ci pentru aur — cel din sac, reflex al celui din suflet — pentru a-l merita adică a dovedi superioritatea umanului asupra nonumanului, asupra haosului din lume și din el însuși.

Nici măcar nu este o luptă, ci o serie de probe, de încercări în care, supus regalei ape a răutății, „nativu-i bloc de aur a rezistat întreg". Încercările, iarăși, sînt în număr de cinci, cu participarea a cinci „ființe", entități : iapa-iepurele-ursul-lemnul-blestemele.

Fiecare încercare are dificultatea și „dracul" ei ; contra lor trebuie opuse puterea, sprinteneala, „virtutea" de luptător, forța chinuitoare a comunicării și, în plus, o calitate mai greu de definit, ascunsă în vorba tainică de blestem. Cu cea din urmă probă se va încerca și cetitoriul, mai tîrziu.

Victoria lui Dănilă în primele patru încercări este triumful rațiunii umane asupra hiperlogismului diavolesc : căci dracii acceptă pariul cu Dănilă pornind de la legea **transitivității moarte,** vidate de orice conținut :

„Dacă A implică B și B implică C, atunci A implică C" indiferent cine sînt A, B, C. Dracii posedă această schemă logică dar nu sînt în stare să o invie, să o umple de conținuturi semnificative, să o „aplice". Ei nu pot decît să manevreze forme goale, nu și sensuri. Or, sensul, deși se supune logicii formale, o transcende prin bogăția imensă a vieții. Omul Dănilă are o rațiune (cu logica ei conținută). Necuratul, simbol al Anorganicului, separării și simplei juxtapuneri nu poate aspira decît la o logică aservită, incapabilă de a-și oferi o suprainstanță, o metalogică. Tocmai de aceea, ultimul drac, supus, va purta pe Dănilă, calul și aurul într-un zbor magic spre casă unde sînt depozitate, de veacuri, blestemele bătrînești. Simbolismul zborului magic exprimă, în toate miturile, revelația obscură a ideilor de libertate și transcendență. Prin inteligență și împăcare cu ființele ce l-au ajutat să-și regăsească rostul, Dănilă revine „înălțat" în satul și mediul său. Acesta nu e un drum, ci un zbor, o transmutație, o resuscitare.

Dar victoria nu s-a cîștigat încă : blestemul din pădure a fost atît de cumplit încît lui Dănilă i-a crăpat un ochi. De ce a fost atins ochiul și de ce numai unul ? Deoarece binocularitatea dă condiția umană, iar puterea analitică, separatoare a Necuratului încearcă reducerea omului la starea ciclopică, non-umană. Este primejdia ce pîndește pe Dănilă, pe Povestariu, pe cetitor și pe toți semenii lor întru eroare : primejdia „punctului de vedere", a unilateralității sterilizante, a monocularității. Fără dedublare cum să ajungi la simfonie, simetrie, simpatie ? Punctul nu se poate armoniza ; matematic, nu există singur : este doar locul unde se secționează dreapta, locul tăieturii, deci bipolarizării.

Cum a scăpat Dănilă din acest subtil blestem este o altă poveste. El însuși va fi uimit că s-a salvat din ultima încercare de înjumătățire sau transformare a lui în „semiconștiință" — aluzie la noua moarte ce i se pregătea :

„Mult mă mir ce-oi fi gîndit
Ce-am făcut de n-am murit".

Liviu Mitrănescu

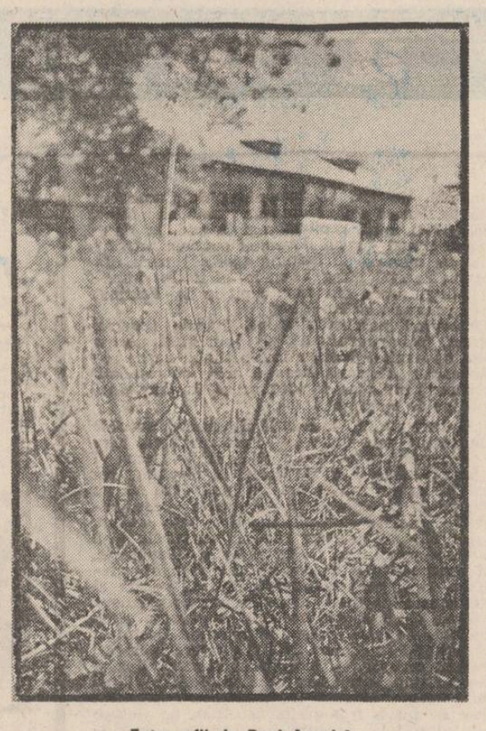

Fotografii de Paul Agarici

CONFABULE

Un țăran trece strada

● Astăiarnă, prin decembrie, cînd nu era frig, dar nu era nici cald, astăiarnă, deci, își chemase mama să stea cu ei o vreme — și așa rămăsese singură, la țară, de cînd îi murise omul — să stea și să vadă de copii, cît poate, mai ales de fată, că era cea mică și altă bunică nu mai avea.

— Vino, mamă, să stai la noi. Stai cît vrei, și cînd n-o să-ți mai placă, pleci. Vine iarna, cum să rămîi singură ?

— Da' ce, n-am vecini ? se miră dînsa, încă nehotărîndu-se.

— Ai, n-am zis că n-ai, dar și ei au treburile lor, necazurile lor, iarna.

— Eh, oftă bătrîna. Vin, da' stau numa' pînă-n primăvară și plec.

Și a venit. Multe lucruri nu luase cu ea, nici nu prea avea. Haine, schimburi, batiste, cîte ceva, ce-i trebuie unui bătrîn, odată cu virsta trebuințele scad, nu mai ai nevoie de atîtea pene ca în tinerețe. Nepoții i-au sărit de gît de cum au văzut-o, bucurîndu-se că aveau cu ce să se joace, că nu mai rămîn dimineața singuri în casă. S-a bucurat și bătrîna cînd i-a văzut, doar erau nepoții ei și așa se cuvenea. Bucuria însă a fost de nedescris cînd, în coșul de papură, au văzut cocoșul. Nu se îndurase să-l taie, și nici să-l lase n-avea cum, așa că îl luase cu ea, era tot ce-și luase de acasă, altceva nu mai avea. Copiii săreau în jurul ei și al cocoșului strigînd, astfel că toți vecinii aflaseră repede de cocoș — „Ei, zice unul, l-a adus să-l taie de sărbători". Dar nu l-a tăiat, bătrîna nu se îndurase de el. Îi făcuseră cotet pe balcon, cotet făcut cu tot dichisul, de ginere, la întreprindere, căptușit cu zdrențe. Era usor de presupus că pasărea se simțea bine, mînca, bea bine, cînta... Ei, însă, aici era aici ! Cînta aiurea, nu cum știau oamenii că trebuie să cînte un cocoș, adică la ore cît de cît exacte, cînta cînd îl apuca, la cele mai neobișnuite ore, mai ales noaptea. Vecinii erau profund nemulțumiți, deoarece trecuseră sărbătorile de iarnă și cocoșul cînta mai departe : mulți se sculaseră cu noaptea în cap, auzindu-l cîntînd — crezuseră că era dimineața.

— Asta cîntă de cîte ori se aprinde lumina, zisese administratorul, hotărît să pună lucrurile la punct.

Venise primăvara și totuși bătrîna, rugată de copii, rămăsese încă. Vedea mai departe de ei și de cocoș, parcă de cînd plecase de la ea de acasă îl îndrăgise. N-o supăra cu nimic, la început se mirase și ea de nebunia cocoșului, pe urmă însă îl înțelesese : „De, e și el printre străini, nu știe locul".

Astfel, într-o duminică, dimineața, veni la ei administratorul, însoțit de responsabil și de ajutorul de responsabil. Cînd auzi pentru ce venise, bătrîna luă cocoșul în brațe.

— Ori îl lăsați în pace, ori plec eu, zise.

Iulian Neacșu

Firul de iarbă

Eram într-o poiană, tolănit în iarbă. O iarbă nu prea mare, cam de o palmă. Ici colo cîte un firicel mai răsărit strica aspectul de covor persan al poienii. Cîte un biet firicel de iarbă mai înalt, care se legăna în adierea ușoară a vîntului. Mi se păreau, aceste fire, ca smulse din locul lor pentru a altera monotonia și a crea un desen arhitectonic de oraș modern.

Pe o asemenea pajiște îmi găsisem loc de odihnă. După ce m-am răsucit pe toate părțile, am ațipit puțin. Apoi, cu o privire deșartă, căutam nu știu ce fel de raporturi ciudate între depărtarea cerului și niște repere terestre compuse dintr-un stejar stufos, un nuc și niște stîlpi de telegraf, repere care erau necăjite de o scamă de nor ce se plimba împins de mîinile nevăzute ale lui Boreu. Se juca în soare făcînd în ciudă ba stejarului care aspira mereu spre lumină, ba stîlpilor de telegraf stricîndu-le armonia umbrelor. Ba chiar se străduia să mă provoace și pe mine, aruncîndu-mi pe față umbre fugare, misterioase pete întunecate care, cred, se orînduiau ca semnele unor trecătoare emoții.

Căutînd aceste raporturi între finit și infinit cu neașteptate rotiri de gînduri, mintea mi s-a mai limpezit și, după un timp, am părăsit infinitul ca element de referință și l-am înlocuit cu finitul mic din poiană. Contemplam acum acest „finit" și-l raportam la reperele rămase departe.

Un firicel din cele mai răsărite era chiar lîngă ochiul meu. Îl priveam de jos în sus. Era mai înalt ca stejarul.

Un joc frumos. Puteam să mă ascund de stejar după un fir de iarbă. Amuzat, am gîndit aceasta cu voce tare. Și mi-am continuat inspectarea finitului din jur, a spațiului liniștitor și tonic. Ba poate am ațipit iarăși ! Nu știu exact.

Am auzit deodată niște glasuri mici, repezite, care veneau de pretutindeni și chiar și de lîngă mine.

Da. Vîntul avea o discuție neplăcută cu cineva. Reproșa cuiva faptul că el îi împrospătează aerul din jur și-i poartă semințele și nu i se aduce omagiul pe care-l merită, sub forma unei temeneli făcută după toate regulile politeții orientale. Pretindea aceasta insistent.

Un glas subțire îi răspundea, plin de trufie, că nu înțelege să se plece în fața vîntului chiar dacă serviciul făcut este mai mult decît necesar. Fiindcă, spunea glăsciorul, de fapt el, vîntul, ar trebui să-i mulțumească pentru permisiunea de a trece pe lîngă el și de a-i face servicii.

Uimit, caut făptura trufașă în jur. Am găsit-o numai cînd am ascultat cu atenție de unde vine vocea subțiratică. Era a firicelului de iarbă, a aceluia care era chiar lîngă ochiul meu, mai înalt. El se răstea astfel la vînt.

Mi-am ținut respirația egală, am închis ochii pe jumătate și mi-am ascuțit auzul. Am comis o nelegiuire trăgînd cu urechea la disputa lor. Firicelul de iarbă bătea în gălbui din cauza furiei !? Sta țeapăn în adierea ușoară a vîntului care, pe mine, mă mîngîia cu duioșie.

— Bine, un serviciu trebuie răsplătit cu ceva, prichindelule. Tu însă nu faci altceva decît să-mi stăvilești puțin înaintarea mea năvalnică. Te rog să te pleci !

— Te rog eu pe tine să-ți cunoști lungul nasului, spuse firicelul de iarbă. Cum o să mă înclin ca o slugă în fața ta, cînd nici măcar stejarul n-o face !?

— Vezi doar că el îi așa de falnic, gros, măreț și nu poate să facă altceva decît ceea ce și face cu plăcere, adică mișcă prietenos din frunze și din crengutele cele mai subțiri !

— Dar eu sînt mai înalt ca stejarul.

— Cum așa ?!

— Uite, îl vezi ? mă arată firicelul de iarbă. El spune că din cauza mea nu poate vedea stejarul. Spunea că se poate ascunde după mine și să nu fie văzut de stejar.

— Chiar așa ?!

— Da. Ca să vadă stejarul a trebuit să se miște un pic și să mormăie ceea ce ți-am spus, nemulțumit de dimensiunile mele uriașe !

S-au schimbat în continuare vorbe grele între cei doi arțăgoși.

N-am știut că cineva mă ascultă tocmai cînd eram mai singur. M-am ridicat și am plecat cu vîntul care-mi răscolea părul în voie.

Marcel Uluitu

CUMPĂNĂ

ISTORIE

Visam că am murit
și tocmai atunci
vandalii erau la porțile Romei.
Dar de ce să mor
tocmai în ziua aceea ?
Și visam
că deși murisem
nu voiam să fiu mort, nu trebuia să fiu,
în ceasul, în ziua, în amurgul
cînd vandalii erau la porțile Romei.

George Alboiu

POEȚI ȘI CENACLURI

MARIA D. PETRE

Pasageri

Ne înghesuim
la bordul Cuvîntului
apăsînd tot mai mult
pe accelerație...

Riscăm numai pentru-a depăși

Sau presimțirea că
ruta alfabetului
duce și altundeva ?

Alfabet

După ce le-am arătat
alfabetul naturii :
aerul, apa, focul, pămîntul
mi-am învățat copiii să tacă
spre a putea reține

Hrană

hrană nemuritorilor
sămînța
în care galaxie incolțește ?
pe planeta noastră timpul
sau viermele din fruct ?...

CĂTĂLIN ANUȚA

La eclipsa ta

Obscur,
m-am culcat în umbra
corpului tău
pe eșafodul de frunze
pe cînd,
tu străluceai proaspătă
și neatinsă
sub ninsoarea de soare
Cuvîntul acesta răcoros
este mister
nici tu nu știi
nici eu nu știu
de iubirea noastră.

Fără sens

Ai băut din nou din mine,
m-ai lăsat uscat și rău
ai fugit în ploaie și ai întins
pe frunze zvonul că naști toamnă.

văd pe chipul tău
ultima rază,
ultim vînt,
ultimă mare
și uitarea a ceea ce sînt
și nu te-am crezut
semănai prea mult a rădăcină
și a pămînt

Te înlănțui cu chemări lîngă focuri, sub lună,
și te mint
aș vrea să te alint
dar vai, eu sînt tomnatic,
înșelător,
cu crengi căzute în
raiul mugurilor de iarnă

Renaștere

Iar ai început să te naști
și să mă minunezi cu corpul tău
ca-n vechea noastră amnezie

În aerul tău din nou sunt
copil ce sunt, copil ce sunt,
copii de aș îmbătrîni

Și din nou cred în liniile de vînt,
în zborul tău amestecat cu cuvînt
și sînt o părăsire de pămînt

Iar ai început să te naști
și să mă adormi în spații cu tei
cu lipsa ta de credință
în ale destinului, în ale pelinului

Mă zgudui de seară cîmpului,
și te luminez în acest cînt.

NICOLAE BÂRA

Fierul coasei

Rusalim de la izvoare
cel dintîi între cosași;
Parcă vîslea în stînga și-n dreapta ;
Fiecare pală de secară cosită
Părea un val de Dunăre aurie
Printre care înainta lotca
sănătoasă a trupului său.
El cel dintîi s-a apucat să lege snopii
Ca pe niște prizonieri dintr-un război greu cîștigat
Și fiecare dintre căpițele lui
părea cetatea închinată.

„Plouă – ha – ha, și
voi nici n-ați sfîrșit de cosit"
Rusalim de la izvoare
a tras fierul coasei
lîngă claia de snopi
Și s-a virit întrînsa...
Cerul era negru, secara blondă
Fulgerul alb, trăsnetul adînc;
Ca un bici de foc atras de fierul coasei
trăsnetul l-a colorat pe Rusalim a pămînt.

„Noi eram mici" îmi spunea fata lui
rămasă și azi în sat
așteptîndu-l parcă să se întoarcă
după fiecare ploaie,
ca și cum ar ieși din inima ei,
s-o îmbrățișeze.

Prieteni, luați-vă calul înapoi

Astăzi,
trecut definitiv în iubire
Prieteni, vă zic vouă : luați-vă calul înapoi.
Orașul acesta îl voi străbate pe jos.
Numai așa voi putea simți
duritatea pietrei.
Numai așa voi putea privi turnurile
înălțate peste liniștea treptelor.
Numai așa voi cunoaște prezentul.
Și cireșii vor ninge din nou
peste visele mele,
pînă cînd iubita mea
rămîne-va primăvară eternă...

Prieteni, luați-vă calul înapoi!

LILIANA DRAGU

Alergînd

Alergînd,
Alergînd prin timp...
mă lovesc cu fruntea
de-un sentiment.
Alergînd,
Alergînd prin timp...
mă lovesc cu genunchii
de zidul lui.
Timpul are culoarea timpului
iar eu nu-mi mai recunosc
genunchii și fruntea.

Doar...

doar în pasul meu
privit din colțul gîndului
îmi alung trecerea spre tine
nimeni nu știe
cîtă ploaie adun
cîte ninsori picură
lăsîndu-mă să redevin
doar pasul
din colțul gîndului tău.

Durerea de vis

Dinspre mine bîntuie liniștea
– ce vuiet tîrziu ! –
Cuvintele mă dor născînd vise.
Bietul gînd! uit să-l mai mîngîi
Rarefiat, aerul vocii
urcă încet spre lumină ;
aș fi-ncercat o patimă crudă,
neîndurătoare, molcomă șoaptă,
arătîndu-mi drumul spre lacul cu lebede.

Răspunderea noastră

Urmare din pag. 1

cînd afirmă că : **„pe trunchiul limbii celei de obște — spornică și viguroasă s-au altoit vlăstarele creației artistice culte, din care adie miresmele tari ale cuvîntului românesc".**

Și atunci ?

Generații de elevi și de studenți au studiat (și sîntem siguri) vor mai studia opera lor. Masele de cititori gustă cu plăcere din „Amintirile" lui Creangă sau din minunatele lui basme și povestiri. Cuvintele folosite în mod măiestru de către Creangă, tonul lui sfătos, umorul fin, redau o stare de spirit caracteristică poporului nostru. **„În Creangă,** spune Ibrăileanu, **trăiesc credințele, eresurile, datinile, obiceiurile, limba, poezia, morala, filozofia poporului... Creangă este un reprezentant perfect al sufletului românesc între popoare..."**

Regionalismele lui Creangă, pe care unii le cred supărătoare, nu fac decît să coloreze limba literară și, luată în totalitate, să arate o fază a limbii noastre în urmă cu aproape o sută de ani. E adevărat că, deși formată cu trăsăturile cunoscute și strălucirea caracteristică, limba română a beneficiat atunci de o serie de transformări care au făcut-o mai expresivă. Dar mă îndoiesc, (fără a fi un conservator), că scriitorii contemporani vor putea depăși în domeniul limbii literare epoca de glorie a marilor noștri clasici.

Precum nu ne putem închipui copilărie fără zîmbete, așa copiii nu-și pot închipui copilăria „nici în ruptul capului" fără „prietenul" lor din totdeauna — Nică din Humulești. După ani și ani, Sadoveanu a fost mîndru că a învățat de pe un manual scris de Ion Creangă. Era recunoștința atribuită de „Ceahlăul" literaturii române, marelui său înaintaș, meșter neîntrecut al cuvintelor.

Nu este, cred, elev care să nu fie atîns de emoție la citirea povestirilor — mici bijuterii — **Puiul, Privighetoarea** de Brătescu-Voinești. Realizate cu sensibilitate, cu o mare duioșie, aceste povestiri, ca de altfel întreaga operă a lui Brătescu-Voinești, emoționează. Negruzzi, prin povestirile sale istorice, de un înălțător patriotism, Sadoveanu prin descrierile monumentale și prin situațiile originale, Agârbiceanu, bun și rafinat cunoscător al sufletului omenesc, Ionel Teodoreanu, creator inegalabil al universului copilăriei — pot sensibiliza sufletele cititorilor și mai ales ale copiilor.

Operele lor reprezintă încă modele de limbă literară.

Scriitorii care i-au urmat au creat și ei imagini noi, în cuvinte minunat meșteșugite.

„Modernismul" unor opere literare contemporane, fie prin folosirea unor cuvinte noi, fie printr-o construcție arhitecturală, care depășește adesea tiparele tradiționale, nu trebuie să tintească pe nedrept un „izvor" ce curge mereu curat și din care se adapă toți cei însetați.

Lectura înseamnă întotdeauna și un mod nou de evaluare a textului, o nouă interpretare a lui.

Un mare rol și o mare răspundere îl are, de aceea, profesorul de limba română. Sub îndrumarea lui, elevul trebuie să simtă mereu aripa ocrotitoare a scriitorilor clasici pe care îi admirăm direct prin operele lor sau prin cele ale urmașilor lor. Sub îndrumarea profesorului de limba română, conform programelor școlare, elevul poate să devină un cunoscător și un consumator conștient și activ de literatură. În acest sens, manualul are un mare rol. Scris de oameni competenți (propunem ca la fiecare ciclu de școală, manualul să fie elaborat de profesori corespunzători ciclului : gimnazial, liceal cu cele două trepte) el are a-i dezvălui elevului frumusețile de început ale limbii și literaturii române pe drumul ei istoric.

De unde vor ști elevii evoluția limbii și literaturii române, dacă nu vor începe treptat și sistematic acest studiu încă de la o virstă fragedă ? Este o datorie patriotică să cunoaștem limba înaintașilor noștri, perfecționată apoi, ajunsă la forma pe care o vorbim noi astăzi.

Manualele pentru clasele V—VI, realizate într-o nouă viziune, valorifică din plin fondul bogat al literaturii române. Este de așteptat ca în perioada următoare să le imite și cele destinate claselor a VII-a și a VIII-a. Exercițiile de vocabular și cele gramaticale urmează cronologic după fiecare lectură. Introducerea unor lecturi noi din opera lui Rebreanu și Macedonski, propusă de Grigore Soresc, o găsesc binevenită.

Se știe că cititorii sînt de obicei cei mai buni critici. Cît adevăr exprimă în acest sens cuvintele unei eleve din clasa a VIII-a de la școala noastră din Nimigea care ne spunea : „Nu pot să cred că va exista vreodată un manual de literatură română din care să lipsească opera lui Creangă, Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Agârbiceanu. Un astfel de manual ar fi gol, sec, fără viață." Un adevăr la care subscriem și noi.

m a p a m o n d

Spre Mai-Marele Meleag dinspre Soare-Răsare (I)

Grație asociației de prietenie România-China, iată-mă dar, alături de puternicul grup de reprezentanți ai Societății Române de Geografie, în drum spre Mai-Marele-Meleag-dinspre-Soare-Răsare, luînd o altă rută decît cea a celebrului Marco Polo, nu cea sudică de acum 700 ani, ci pe aceea nordică, a lui Nicolae Milescu al nostru, de acum 300 de ani !

După o goană nebună, printr-o pustietate, ce părea că nu se mai termină, unde rar vedeai țipenie de om, cu peisaje din o mie și una de nopți, pe un armăsar neînaripat, dar hrănit cu jar din cer, iată-mă și în fața primei minuni a Marelui-Meleag-dinspre-Soare-Răsare : celebrul zid chinezesc ! La intrarea în pasul Yuyongguan, trenul se oprește solemn, deschizînd larg ușile pentru călătorii care se grăbesc să iasă pentru a-l admira, a-l surprinde „nemuritor" pe pelicule... Dar el trebuie văzut îndeaproape și pe îndelete ! Totul se pare că a început cu mai bine de două milenii în urmă, cînd cele șase regate chineze (476—221 î.e.n.) și-au dat seama că cel mai mare pericol nu venea dinlăuntrul lor, ci din afară, dinspre acea miază-noapte (sălbatică, fruntarii supuse în permanență atacurilor de jaf ale hoardelor nomade, mongolo-altaice. După cucerirea acestor zise State-Luptătoare (221 î.e.n.), primul împărat unificator din dinastia Qin a dat ordin ca zidurile originale construite de statele Qin, Yan și Zhao să fie întărite și legate bine între ele pentru ca să reziste năvălirilor nordice. Rezultatul a fost apariția celei mai mari construcții de apărare pe care a făcut-o omenirea, Marele Zid Chinezesc, ale cărui contururi peste munți, văi și cîmpie se disting ca un dragon imens ale cărui cap și coadă parcă se pierd în nesfîrșire... Și la început și multă vreme după aceea, Marele Zid a jucat un rol foarte important în apărarea civilizației culturale și economice ale cîmpiei centrale chineze. De aceea, aproape tot timpul, Marele-Zid a cunoscut numeroase restaurări și întăriri substanțiale, cele mai importante fiind realizate după 1368, în timpul dinastiei Ming. Zidul începe spre coasta estică, din regiunile Shanhaiguan și continuă pînă la Jiayuguan aproape de deșertul Gobi, în linie dreaptă peste 3 000 km, dar urmînd toate sinuozitățile terenului circa 6 000 km. Din loc în loc, în punctele strategice au fost construite turnuri ca niște fortărețe puternice, în alte părți zidul fiind întărit prin contraforturi, dublat ori chiar triplat... Zidul chinezesc poate fi admirat în toată splendoarea lui în apropiere de Beijing, la 80 km nord, la Badaling, dincolo de trecătoarea Nankou. Aici zidul are grosimea de 7 m, înălțimea de peste 8 m, și lărgimea cît să circule liber cinci călăreți unul lîngă altul ! O poză cu profesorul universitar Viorel Florea de la Matematici ne-a „imortalizat" prezența în apropiere de cu adevărat nepieritorul Zid Chinezesc !

...Ieșind din gara centrală a Beijingului mi se înfățișează în fața ochilor o panoramă neașteptată, de „Mare Unicat" ! Am impresia că pașii mei calcă într-un mușuroi de furnici miraculos imblînzite : în piața din fața gării stăteau, om lîngă om, de ambele sexe și de toate virstele, mii și mii de persoane, care ne surideau politicos în timp ce noi încercam să ne furișăm afară din imensele și modernele săli de așteptare ale clădirii principale ; pe bulevarde se scurgeau în fluviu interminabil, pe biciclete, șiruri kilometrice de oameni, cîte 10—15 în rînd ! „Uliu, ce mai calabalic de oameni" aud în spatele meu un mucalit, stîlcind cuvîntul Cambaluc, denumire prin care Marco Polo înțelegea orașul Beijing... Într-adevăr, în decursul timpului, capitala chineză a cunoscut mai multe denumiri : Ciciou (dinastia Hsia, sec. XXI—XVI î.e.n.), Iuciou (dinastia Shang), Ki (în perioada regatelor luptătoare, sec. IV — sec. III î.e.n.), Yen (dinastia Han, sec. II î.e.n. — sec. I e.n.), Nanking (sau capitala din Sud pentru a putea fi deosebită de fosta capitală din Manciuria), Yencing ori Ciungtin (dinastia Djurchen, începînd cu anul 1153). Distrus în 1215 de marele Ginghis-han, Beijing-ul este reconstruit de nepotul său Kubilai, care-l va denumi Tai-tu („Marea Capitală" în limba chineză), sau Khanbalik („orașul hanului" în limba mongolă), de aici și denumirea de Cambaluc dată de Marco Polo ; dinastia chineză Ming (1368—1644) mută capitala mai la sud, la Nanking-ul actual, orașul devenind capitală provincială cu numele de Peiping („orașul păcii din Nord"). În 1421 Ming Yung-lo, al treilea împărat Ming, mută din nou capitala la Peiping, care ia numele de Pei-King.

Observînd perplexitatea pe figurile noastre, domnul Țui, simpaticul și îndrăgitul nostru ghid, ne explică lapidar într-o limbă neaoș românească : „Capitala noastră are deocamdată circa nouă milioane de locuitori și aproape cinci milioane de biciclete" !

...Sîntem invitați la o gală de muzică specific chinezească spre mare delectare auditivă, care se va repeta în varietate și multiple forme și la Shanghai ca și la Hanciu și la Nanking. Nu cred că există vreun om pe glob care să nu aibă cît de cît cunoștință de muzica veche chineză. A asculta sunetele emise la fața locului, în cadrul unui concert special, constituie însă un mare privilegiu. De la radio și televiziune, noi europenii mai cunoaștem cîte ceva din melodiile care particularizează muzica vocală și instrumentală chineză, dansul, cîntecele populare și opera chineză. Am ascultat numeroase piese executate de mari maeștri ai genului : Beautiful flowers and full moon ; Beijing opera melody ; Nishang melody ; Herding donkeys ; Spring snow ; Laying ambushes in all directions ; Give me a spray of rose (în traducere engleză), piese de mare frumusețe, ascultate de fiecare dată cu sufletul la gură și întreruperi de respirație... Sunete venite parcă de undeva din spațiul cosmic, sunete care imită vocea umană pînă la perfecțiune, care se calchiază pe voci ce traduc cele mai variate sentimente umane... erau smulse cu măiestrie din cel mai neînchipuit instrument ! Și sînt peste 200 instrumente de suflat ori de percuție, instrumente muzicale cu arcuș și corzi, care s-au perfecționat pe parcursul mileniilor. Pipa, erhu, sheng și xiao sînt nelipsite în mîna unor virtuoși precum Yao An, Liu Hecheng, Lu Jianmin, Wang Ciheng. „Pipa" este un fel de cobzișoară, o alăută piriformă cu 4 corzi de ciupit care scoate o bogăție nemaipomenită de sunete cu reliefarea diferitelor sentimente de luptă, precum în lucrarea „ambuscadă pe zece părți" (Wugu, muzică militară). Într-un lung poem, celebrul scriitor Bai Juyi din timpul dinastiei Tang a descris execuția pipei ca un „cîntec acut precum ploaia în furtună și grav ca niște voci, care murmură, cele două arii amestecîndu-se precum perlele mari și mici, care cad pe o tipsie de argint". Guiqin, liuqin, ruan, sanxian, zhengi, konghou, jiayieqin, dongbula și jewafu sînt alte forme de instrumente muzicale din aceeași categorie cu pipa, folosite în diferite interpretări de epocă. Xiao este un fluier drept de bambus cu sonoritate dulce, plîngăreață, utilizat pentru expunerea sentimentelor de singurătate și de melancolie. Di, qu, bang, bangzi, guan și souna (îndeosebi) sînt alte diferite forme de instrumente muzicale de suflat ale muzicii tradiționale. Erhu se prezintă ca o vioară cu două corzi, avînd la un capăt, drept cameră de rezonanță, un fel de butoiaș care joacă un rol important în orchestră ; interpretînd singur partitura „două izvoare care reflectă luna", scoate, prin sunetele emise magistral, în relief, sentimentul de ură față de societatea potrivnică. Banhu, gaohu, jinghu, zhuihu, sihu și tibetanul genha sînt folosite acolo unde erhu nu poate exprima „suflul muzical" al epocii respective. Sheng, o miniorgă de gură cu 17 tuburi de bambus, cunoscut din secolul VI î.e.n., executînd unele bucăți din „Cartea Odelor", cu polifonii superbe, duce la exaltarea imaginației auditoriului. Lusheng și bawu sînt alte forme de miniorgă bucală, care în mare fac parte din categoria instrumentelor muzicale de suflat folosite în diferite provincii ale imensei Țări de la Răsărit...

George Marinescu Dinizvor

JURNAL DE CĂLĂTORIE ÎN CHINA

REVISTA STRĂINĂ

● **GENE HACKMANN** este nu numai un excelent actor de film, dar și un pictor remarcabil. A început să picteze pe cînd avea douăzeci de ani iar astăzi, la cei 56 ani, are o colecție de peste o sută de lucrări, în special portrete în ulei și acuarelă. Toată lumea se întreabă cînd a avut timp să le realizeze pentru că Hackmann este de ani buni unul dintre cei mai solicitați actori de la Hollywood. Nu a expus și nu va expune niciodată lucrările executate de el : „Pictura este mult mai odihnitoare decît filmările, de aceea pentru mine nu există o vitamină mai bună a odihnei. Dacă am să expun lucrările mă tem că va trebui să consider pictura drept... ocupație", a declarat el unui reporter.

● **UN RĂSPUNS CERT** la o posibilă întrebare „Ce este muzica ?" Iată gîndurile marii scriitoare austriece Ingeborg Bachmann culese din volumul „Timp pe credit" :

„Ce este muzica ?

Ce este sunetul acesta care trezește în tine dorul de acasă ?

Și cum se face că la ceasul morții chemi din nou privighetoarea și curba febrei tale urcă nebună pentru a o mai vedea o dată în copac, pe o singură creangă vizibilă în întuneric ? Și privighetoarea spune : „Ochii tăi s-au înlăcrimat cînd am cîntat pentru prima dată". Și-ți mulțumește pentru asta, cînd cel care ar fi trebuit să mulțumească ești chiar tu...

Ce este muzica ce îți oferă bucuria și puterea de fiecare zi și de toate zilele ? Și cum se face că datorită ei mănînci și bei cu plăcere și că datorită ei aproapele îți devine prieten ? Și ce este muzica ce te înfioară și-ți taie respirația, ca și cînd ai ști că iubita te așteaptă în spatele ușii și îți aude răsucitul cheii în broască ?

Ce este muzica, cea care-ți năruie sufletul, care te mistuie în praful atîtor incendii ? Cortina arde, se înalță cu liniștea și se aude un glas : „Bucurie, tu..."

Prin ce luminează ființa ta cînd muzica s-a terminat și de ce te înclini ? Ce te-a copleșit atît de mult și ce te-a înălțat într-atîta ?

Ai un trandafir pe fața ta cînd muzica s-a terminat, dar gura ți-e albă, ca și cînd ar fi înțepată de un spin, ochii ți-s răvășiți și nu miști o geană...

Ce auzi încă, pentru că pe mine nu mai poți, cînd muzica s-a terminat ?

Ce ?

Răspunde !

„Liniștea !"»

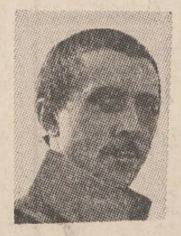

● **PORȚILE PALATULUI** „Arhanghelsk" de lîngă Moscova s-au deschis din nou. Fosta reședință a prinților Iusupov s-a transformat în școală pentru junkeri. Se aud zăngănituri de săbii, nechezat de cai, risete ale gardienilor. Pe scurt, atmosferă specifică filmărilor. Mai precis spus, se realizează filmul „Lermontov".

„Filmul este conceput ca o polemică purtată cu contemporanii marelui poet, care ne-au lăsat o imagine înfrumusețată despre epoca lui Lermontov", spunea Nikolai Burliaev, scenaristul, regizorul și interpretul rolului titular. Oferta de a da viață pe ecran lui Lermontov i-a fost făcută în urmă cu un deceniu și de atunci figura legendarului poet l-a obsedat pur și simplu.

De ce filmul despre Lermontov se realizează la interval atît de scurt după „Lev Tolstoi" al lui Serghei Gherasimov și „Griboedov" al regizorului Nikita Mihalkov ? „Pentru că — răspunde Burliaev — a venit vremea să ne întoarcem privirea către celebrii noștri înaintași. Sălășluiește în ei atîta energie, atîta dragoste față de om și față de țară, atîta atenție pentru fiecare ființă vie, atîta credință în puritatea ei ! Toate acestea se regăsesc la clasicii noștri : căutarea fără compromisuri a adevărului, capacitatea de a se sacrifica, neteama. Caut și găsesc la Lermontov calități care au făcut din el nu numai «un erou al timpului său», dar și un erou al timpurilor noastre", a conchis Nikolai Burliaev.

● **EXISTĂ SCRIITORI** al căror nume este suficient să apară pe coperta unei cărți pentru ca aceasta să devină automat un bestseller. Unul dintre aceștia este și Arthur Hailey, una și aceeași persoană cu autorul, născut în anul 1920, al cunoscutelor romane „Aeroportul", „Roțile", „Hotelul" și „Banii". Astfel spus, lucrările care au stat la baza scenariilor unor filme ajunse celebre, cum sînt „Aeroportul" și „Roțile", care au rulat și pe marile și micile noastre ecrane.

A urmat apoi o tăcere de cinci ani, în care Hailey a fost ferm hotărît să abandoneze scrisul. La aceasta a contribuit și o afecțiune gravă a inimii, în urma căreia doctorii i-au interzis orice efort fizic și intelectual. Cele patru operații pe cord deschis efectuate la „Heart Institute" din Texas, au fost însă de natură să-l pună bine pe picioare. Ca urmare, în cursul anului trecut Arthur Hailey a publicat un roman cu titlu tot dintr-un singur cuvînt, „Medicamentul". De data aceasta el a părăsit lumea plină de tensiune și aventură din „Aeroportul" și „Roțile" situîndu-și acțiunea într-un mediu mai puțin spectaculos, cel al firmei producătoare de medicamente, „Felding-Roth".

Hailey se dovedește și în acest ultim roman un excelent cunoscător al mediului în care se desfășoară acțiunea, el urmărește desfășurarea pe mai multe planuri a unui subiect pe care îl conduce cu deosebită măiestrie, stăpînește perfect arta narațiunii și este același maestru neîntrecut al punctării acțiunii cu momente dramatice. Punctul slab al acestui nou roman ? Unul pe care îl regăsim și în celelalte romane ale lui Arthur Hailey : o creionare sumară a personajelor, uneori atît de sumară încît la un moment dat unele dintre ele ajung aproape șterse...

● **DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI,** cînd Paul Klee picta și scria versuri, a apărut în Elveția tradiția dublei îndeletniciri poet-artist plastic. Îi amintim dintre cei mai vechi pe : Adolf Wolfli și Arnold Kubler, iar dintre contemporani pe Erica Pedretti, Andre Thomkins, Paul Grass, Friedrich Durrenmatt, Beat Brechbuhl. Acestora din urmă li se adaugă și Werner Lutz, născut în anul 1930 în cantonul Appenzell.

Werner Lutz este grafician și poet. Versuri scrie începînd din anul 1955. De o modestie rar întîlnită, el a publicat pînă acum, după un sfert de secol de căutări, prima carte de versuri intitulată „Ich brauche dieses Leben" (Am nevoie de această lume). Eroul liric al lui Werner este frămîntat de aflarea adevărului, este un căutător obiectiv și avizat. În afara problematicii subiective legate de amintirile din copilărie, de casa părintească, el este autorul căutării valorilor etice ale lumii contemporane, ale „vieții, acest cuvînt pierdut, în care locuiesc". Poetul este capabil să „ardă această viață" fără însă a-și pierde credința, încrederea, el are nevoie de viață pe acest pămînt, cu toate părțile ei bune și rele, cu bucuriile și necazurile ei. Titlurile cîtorva poezii sînt edificatoare în acest sens : „Îmi încinerez propria viață", „Pierdutul nume care-mi aparține", „Aripa, speranța, drumul meu".

Multe dintre poezii par a fi niște descrieri ale propriilor tablouri. Iată de pildă cum sună poezia „Îndepărtații crailor" : „Cum pot ei, copacii de departe, / să spere / că le voi face același / contur / acum, cînd se lasă înserarea..."

● **„CRED CĂ FIECARE ZI ESTE O ÎNTÎMPLARE",** scria într-una din poeziile sale scriitoarea finlandeză Eeva Kilpi. Cu toate acestea, Eeva Kilpi nu a avut prea multe întîmplări... poetice. Trei, mai precis. A avut, în schimb, mai multe „întîmplări" în proză, întîmplări pentru care critica literară din țara sa a desemnat-o drept „regina povestirii finlandeze". Întîmplările mai lungi — a se citi romanele — au făcut-o cunoscută în întreaga lume. Așa este cazul romanelor „Viața încolo și încoace" și „Tamara", ambele traduse în mai multe limbi, inclusiv în japoneză.

Domeniul preferat al autoarei (născut în anul 1929) este însă povestirea. Cea mai cunoscută dintre culegerile ei de povestiri poartă titlul „Despre ceea ce nu se spune nimic". Lucrul despre care nu se spune nimic nu este doar unul de factură intimă, ci și, de pildă, protejarea naturii, ocrotirea animalelor, respectul față de cei mai în vîrstă, arta de a rămîne mut în fața capodoperei și de a striga în fața marilor nedreptăți care îi se fac copiilor, animalelor, copacilor. Eeva Kilpi este o umanistă care îa apărarea omului necunoscut, dar și a viețuitoarei celei mai neînsemnate.

Intruchiparea și purtătoarea de cuvînt a aspirațiilor autoarei este Scile, eroina povestirii mai ample „Despărțirea", care caută soluțiile cele mai potrivite, cele mai umane diferitelor situații prin care trece sau pe care le întîlnește. La fel ca ea este și Ana Maria din romanul „Dansul de nuntă", care cutreieră lumea cu un aparat de fotografiat în brațe pentru ca odată să se poată minuna de ceea ce a fost : „Așa a fost cîndva lumea : verde. Din pămînt creșteau iarba, copacii, florile. Și aerul era neobișnuit de limpede, copacii se vedeau pînă departe pe stînci ; soarele înserării punea în evidență aproape fiecare frunză. Se putea vedea și soarele... Era o vreme cînd soarele strălucea !" conchide Eeva Kilpi prin gura personajului său, Eeva Kilpi care nu se sfiește să scrie despre lucruri despre care unii se rușinează să scrie sau pur și simplu tac.

● **IVAN GENERALIC,** acum în vîrstă de 73 de ani, este unul dintre cei mai vestiți pictori naivi din R.S.F. Iugoslavia, țară în care pictura naivă a fost ridicată la rangul de artă autentică, adevărată. Este creatorul „Școlii de pictură naivă din Hlebin", satul său natal, școală cunoscută astăzi în întreaga lume. „Totul a început în copilărie, spune el. Cînd se întîmpla să nu am în mînă un creion și o bucată de hîrtie desenam pe garduri. Uneori zgîriam cu o nuia în nisip sau în lutul moale, pe unde ajungeam mergînd în urma vitelor. Acum îmi pare tare rău că toate tablourile acelea s-au pierdut pentru totdeauna..."

Tablourile lui Generalici — multe dintre ele achiziționate de galerii celebre din Occident — sînt pline de poezie, de prospețime și culori minunate. Poezia lor se menține și atunci cînd din carnavalul de culori artistul pictează pe sticlă doar cu albul și negrul. Tablourile lui se nasc spontan, direct din inimă, cum spun oamenii de pe valea Dravei, locul de naștere și de o viață al creatorului grupării „Pictorii țărani din Croația".

O SECȚIUNE ÎN NOUA LIRICĂ SPANIOLĂ

Prezentăm aici, pentru prima dată în românește, doi tineri poeți spanioli, care au debutat în jurul anilor 1970. Ei continuă generația premergătoare, reprezentată de trei dintre cei mai cunoscuți poeți spanioli : Rafael Alberti, născut în 1902, José Agustin Goytisolo, născut în 1928 și José Angel Valente, născut în 1929, fiind, la rîndul lor, reprezentanții cei mai de seamă ai generației anilor amintiți. Pentru a avea o perspectivă mai largă asupra noii lirici spaniole, să-i prezentăm în mod comparativ.

Noua generație despre care e vorba a rupt toate legăturile cu cele de dinaintea ei. Ruptura cu trecutul literar se produce aici fără cuvinte. Deși nu scriu împotriva predecesorilor, acești poeți scriu cu spatele la trecut. Ei sînt copiii civilizației mass-media și produc în primul rînd mituri personale, încercînd o ieșire din preocupările strict naționale și o apropiere de Europa. Tema specificului național este tratată în mod exotic, iar evoluția obiceiurilor, criza clericală, viața din universități, sînt tratate la modul ironic, fetișizate. Ei zeflemisesc atît contradicțiile epocii lor, cît și adevărul contradictoriu al acesteia.

Leopoldo Maria Panero, născut în 1948, la Madrid, se reclamă ca descendent al lui Thomas de Quincey.

Félix de Azúa, născut în 1944, la Barcelona, sprijinindu-se pe cuvintele lui Vicente Aleixandre, spune că a construi metodic o poezie sau un ciclu de poezii i se pare a fi cel mai greu lucru al profesiei de poet.

Dar, să vedem cum se oglindesc toate acestea în textele poetice propuse spre lectură cititorilor revistei „Luceafărul".

RAFAEL ALBERTI

Totuși, pădurile...

Totuși, pădurile, și totuși marea,
noi nu sîntem niciodată singuri,
nu-i nimeni singur, ci numai acela
care într-adevăr sînt morți încă în viață,
sînge și ochi și inimă închise
în adîncul luminii și umbrelor ce-i înconjoară.
Eu te populez, mare, cu lucrurile mele. Păduri,
și pe voi eu vă populez cu lucrurile mele.
Umbrele
nu-s nimic. Priviți această fată. Priviți cum ea,
alături de mine, țipă printre stînci
și cum intră în mare și înoată prin valuri.
Și totuși, pădurile, și totuși marea,
par a fi singure
cum numai eu sînt astăzi
atît de departe de spațiile verzi.

JOSÉ AGUSTIN GOYTISOLO

Se-alege praful

Cu fiecare tunet,
cu fiecare fulger îngrozitor
ce crește-n ochii mei
rămîne pentru totdeauna
în aerul ce se împuținează
din ură doar o mină de țărînă
un pumn de praf căzînd
peste pămînt,
ce se depune
pe amintirea mea,
pe pieptul meu, pe coala
de hîrtie pe care scriu.

JOSÉ ANGEL VALENTE

Piața

Piatra este tare
și anonimă
iar colonadele sprijină doar cu greu
umbrele care le-ademenesc.

Aici vorbea, poate, odată
oarecine bărbații
uniți în aceeași speranță.

Poate că stăpînea odinioară
viața cu-adevărat
un țel comun și patria
avea același nume, plin de perspectivă,
pentru prietenie și iubire.
Aici
bătea o singură inimă acordată.

Căci ea era
locul viselor colective,
al faptelor detaliate,
în adevăratul înțeles
al cuvintelor.
Poate numai de-aceea
mai dăinuie piatra
unde acum
în aerul stins
mîna mea cu evlavie
poate să pipăie singurătatea.

LEOPOLDO MARIA PANERO

Douăzeci de mii de mile sub apă

Ca o ață sau ca un ac ce aproape nu simte
ca un perisabil cristal ars în foc
sau ca o mare-n care e atît de plăcut
să te scalzi
o această pace făcîndu-mă să string dinții
această îmbrățișare-a adîncurilor
îndepărtata lumină ce mă atinge
în pronaosul părăsitului dom
cine-ar putea sfărîma aceste rămășițe ca pe spice
vreau să mă odihnesc în această proră tăcută
vreau să aștept aisbergul ce traversează marea
fără lună
să-mi pun sărutul meu strălucitor pe corpul său
de gheață
cînd el atinge țărmul la care numai așteptarea
este posibilă
oh, să sărut acest abur ce se ridică
această lume care mă primește fără să mă
întrebe
această lume ce se evaporă în faldurii
de mătase
ce acoperă brațele muribunde-ale cetii
da, murind aici, unde totu-i zăpadă sau tăcere
încît pieptu-mi înfierbîntat horcăie după
un sărut
pe ceva ce-i doar aer

sau poate cîntul unei puternice chitare ce nici
nu ne mai cheamă
să-mi pun sărutul pe această stea stinsă
ce străbate oglinda pînă acolo unde
nu mai există nici un suspin
ci unde-s numai o pereche de buze
ce nu mai vorbesc și nu mai visează
ca-ntr-un muzeu gigantic al chipurilor de ceară
acolo unde eu opresc nou născuta spirală
în clipa-aceea-n care lumina se aprinde într-o
păpușă
ca apoi luna și fluviile
și apoi buzele să guste din licoarea
a două corpuri care s-au unit într-o stea
ca apoi ochii să mi-i închid
cînd fluturele ce și-a pierdut aripile
se va preface-n verdele nesimțitorului pămînt
care pe el acum îl părăsește.

FÉLIX DE AZÚA

Guevara

Lumea spunea despre el că era vulnerabil
la tinerețe, dragoste și moarte : avea inima-n
frunte.

Lumea spune că și-a căutat moartea
și totuși mulți dintre noi deplîngem tristul
eveniment
al previzibilului său sfîrșit.

Ne rugăm pentru el în jurul catafalcului
și ne uităm la corbii adulmecîndu-i carnea.
Noi sîntem luminările, patru frați
și coroana sa mortuară ;
acoperiți de rouă ne surprind zorile.
În veci de veci noi vom săpa mormîntul
în credința că din tine ar putea să renască
un nou Tamerlan.

Prezentare și traducere de
Matei Gavril

SPORT

Rîuri de copii

Eu știu (din învățate) să tac desăvîrșit cînd e nevoie, dar nu îmi place. Pentru că prea mulți prieteni m-au rugat s-o spun, o spun : cel mai prost meci care s-a văzut în România în ultimii zece ani a fost cel jucat la Cluj-Napoca de echipa noastră olimpică în compania echipei olimpice a R.F. Germania. Băieți buni, dar fără bodegă, olimpicii noștri. În afară de Liliac, Bumbescu, Belodedici și Mujnai n-am prezentat nimic la această vînătoare. Echipa, după părerea mea și a prietenilor mei, e lipsită de viitor și de speranțe.

Și acum să trecem la ziua de miercuri. Păi, marți, fluierînd a pagubă pe malul Dunării de la Brăila, m-am pomenit a doua zi, seara, la Galați. La meciul de fotbal Oțelul — Flacăra Moreni. Sînt acum la masa presei de pe stadionul Dunărea Galați. La masa presei, (scriu pe genunchi, mese nu există) nici o burtă de crap, nici o coadă de știucă, nici o pană de somn, nici o țandără de nisetru — ci numai ștevie, susai și glasuri subțiri de domnișoare albastre, brunete și blonde, care strigă din răsputeri : hai, Eugene, hai Paule, hai măăăi ! Dar Paul, Eugen și colegii lor frichinesc gulia și sînt conduși de Flacăra Moreni cu un gol înscris dintr-o acțiune exemplară... Eu am fost la Brăila cu treburi minunate și am venit la Galați, pentru că de Galați mă leagă anii adolescenței, bacalaureatul, prima țigară, voleiul, boxul (Mitică Ciubotaru, excepțional prieten) grădina Elen, cartierul Mazepa și alte întîmplări. Mă uit spre dreapta ; spre dreapta, Dunărea e plină de scrumbii albastre care nu se lasă prinse. Mult mai departe, spre durerea zărilor noastre, s-ar vedea o fîntînă cu ciutura căzută în adîncuri și cumpăna sprijinită cu botul pe ghizdele. O fi plîngînd? Bate vîntul, leagănă găleata, cine știe se gîndește și îi vine să plîngă. Mă uit spre stînga (pe teren tot n-am ce vedea), verdele cărunt al grîului ieșit dintr-o iarnă prea lungă caută argintul istoriei. Nu țin nici cu Oțelul Galați, nici cu Flacăra, eu țin definitiv cu echipa din Giulești (pierde, îmi spune inima că va pierde) și țin nespus de mult cu cartierul risipit în fața ochilor mei, monumental și somptuos cartier, unde eu, cu trei decenii în urmă, eram prieten cu nea Gică frizerul, cu niște golani din Vadul Ungurului și Bădălan, cu banjoul, regimentul trei artilerie grea și cu toți caii furați și vînduți fabricii de salam „Mistrețul" (de unde pînă unde, Mistrețul ?, fiindcă în biata cîmpie a Brăilei și a Covurluiului n-au existat din toate timpurile decît porci domestici.) Michiduțe frumoase (fetițe oacheșe) avrămese și voi crescători de viermi de mătase, copii ai borangicului, sînt obligat, pentru că nu pot privi acest meci prost, să citesc programul editat de o echipă de gazetari locali. Citesc cu mihnire: **și noi vom juca cu Austria...** În plus, rîndurile sale sînt scrise cu mult har, trădează în ele un real talent.

Spectatorii se frămîntă și au vedenii cu nemiluita. Ce le trebuie lor nu ne doare pe noi. Ce îmi trebuie mie, nu-i interesează pe ei. Mie îmi plac fetele din rîndul doi de la masa presei care țipă inalt, își cer drepturile misterioase și mă fac să mă simt la Galați, în anumite clipe, dar numai în anumite clipe, ca și la Brăila.

Învinge Oțelul. Pe drept cuvînt și pe sfîntă dreptate. Trebuie să fiu imparțial. Și mă silesc să fiu. Dar nu mă lasă Dunărea, atît de plină de scrumbii albastre. Uite, acolo unde stau cuminți copiii de mingi, era o ripă plină cu zăpadă și eram eu un copil care-și încerca norocul la schi. Ce seară frumoasă ! Și cîte întîmplări colindînd vremea înapoi !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
18
(1 303)
Vineri
1 Mai
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MĂRTURII ALE MUNCII ŞI CREAŢIEI

Conşfinţită ca victorie a solidarităţii internaţionale a celor ce muncesc şi consacrată astfel în timpul pe care conştiinţa muncitorească l-a dăltuit în memoria umanităţii, ziua de Întîi Mai este indisolubil legată de cauza progresului şi civilizaţiei, a luptei pentru înfăptuirea idealurilor de dreptate socială şi naţională, a idealurilor de libertate şi independenţă. Vine de demult, din istorie, această zi, ea însăşi fiind la rîndul ei o întreagă istorie care poartă pecetea de personalitate a tuturor celor ce cu mintea şi braţele lor au făurit toate valorile civilizaţiei şi au făcut ca omenirea să propăşească prin muncă şi creaţie. Temeiul însuşi al solidarităţii stă în această accepţiune şi pe el s-a ridicat unitatea de luptă şi de acţiune, pe el s-au clădit şi au fost proiectate victoriile epocii moderne ca şi căutările şi experienţele înnoitoare. Contribuţia muncitorimii române la afirmarea acestei cauze este deosebită şi ea a avut consensul celor mai multe dintre evenimentele care ne-au marcat istoria.

Întîiul Mai muncitoresc din România a avut întotdeauna un suflu popular şi o cuprindere socială dintre cele mai revelatoare. Odată cu actul făuritor al partidului, organizarea clasei muncitoare româneşti s-a ridicat pe o treaptă nouă, superioară, iar conştiinţa idealurilor şi aspiraţiilor pentru care milita a devenit inseparabilă destinului patriei. Transformat în zi de luptă, Întîiul de Mai a încununat pe mai departe lupta şi a însemnat implicarea profundă în mersul istoriei pentru ca, în momente cruciale, să se constituie în chiar aria largă de rezonanţă a acesteia ca şi într-o axă mereu trează a ei. Sînt cunoscute astfel manifestările de la sfîrşitul deceniului patru al acestui secol — unice în Europa — manifestări prin care muncitorimea română şi partidul său comunist avertizau asupra pericolului fascimului şi al războiului, ridicîndu-se cu hotărîre împotriva acestora şi concentrînd, într-o largă platformă de acţiune, categorii sociale dintre cele mai diverse. După cum la fel de bine este cunoscut şi faptul pe care istoria îl consemnează la loc de cinste şi de exemplară devoţiune patriotică şi revoluţionară — şi anume acela că, în timpuri politice contradictorii, un tînăr erou comunist acţiona, din însărcinarea partidului, în fruntea acelor manifestări şi le conferea realismul şi luciditatea de clasă ca şi forţa, puterea de a vedea şi judeca drept mersul evenimentelor, în interesul însuşi al ţării ca şi al drepturilor şi libertăţilor pe care muncitorimea şi le apăra. Era cunoscut, ucenicise în mişcarea de tineret, înfruntase prigoana şi temniţele, dar nu abdicase ci, dimpotrivă, mai hotărît, lupta şi împlinea un destin care, pe un alt segment de timp, în alte condiţii avea să-l înscrie printre marii bărbaţi ai neamului nostru, la cirma ţării şi a partidului, într-o operă istorică imensă care îi poartă cu mîndrie numele şi care a devenit o sintagmă a propriei noastre contemporaneităţi. De numele tovarăşului Nicolae Ceauşescu se leagă acea amplă manifestaţie muncitorească antifascistă de la sfîrşitul deceniului patru, iar Întîiul de Mai de atunci rămîne ca un luminos reper de gîndire şi acţiune politică revoluţionară. Activa în aceleaşi rînduri şi sub semnul aceloraşi nobile idealuri tovarăşa Elena Ceauşescu, remarcabilă personalitate a vieţii politice şi sociale de azi, savant de largă recunoaştere internaţională.

Tradiţiile Întîiului de Mai au rădăcini politice şi sociale, istorice, iar semnificaţiile lor în contemporaneitate îmbracă orizontul tuturor preocupărilor noastre. Pe tărîm economic — cu acea şansă a marilor ctitorii, a marilor schimbări în relieful muncii şi vieţii pe care poporul în întregul său le-a trăit, transformările în exemplu şi durată ale hărniciei şi abnegaţiei ; pe tărîm social — cu acea şansă a marilor edificii în libertate şi independenţă, a afirmării tuturor drepturilor şi libertăţilor democratice. Programe vaste au dobîndit conturul şi substanţa tot mai distinctă a realităţii, o nouă geografie economică s-a profilat la orizont, un spaţiu nou de referinţă a dobîndit însăşi ideea de muncă, teza **cu poporul şi pentru popor** a dat construcţiei socialiste o amplitudine şi un suport material şi spiritual fără precedent. Ne aflăm în cel de-al doilea an al celui de-al optulea cincinal, într-o etapă în configuraţia căreia progresul şi civilizaţia ţării se cuprind cu o tot mai acută înţelegere, şi angajare pentru înfăptuirea sarcinilor şi obiectivelor adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului. Dezideratul unei noi calităţi a muncii şi vieţii precumpăneşte în toate domeniile de activitate, el este pulsul nou la care sînt racordate toate energiile ţării, în sensul lui călăuzesc orientările şi demersurile secretarului general al partidului. Pentru această nouă calitate a muncii şi vieţii sînt asigurate toate condiţiile şi de ea depinde în fond însăşi calitatea viitorului pe care ni l-am asumat. Sîntem în anul Conferinţei Naţionale a Partidului, evenimentul pe care îl întîmpinăm cu fapte pe măsură şi în pregătirea căruia se înscriu toate actele noastre de muncă şi creaţie.

Sărbătoarea Întîiului de Mai se asociază în termenii cei mai direcţi cu lupta popoarelor pentru pace, luptă în care, de asemenea, România îşi aduce o exemplară contribuţie. Umanismul şi umanitatea au, în condiţiile de azi, un puternic suport în dinamica şi amploarea acestei lupte, în raţiunea vie, mereu trează pe care o reprezintă necesitatea asigurării păcii, a înţelegerii şi cooperării, a respectării principiilor independenţei, libertăţii şi suveranităţii. Un viitor eliberat de spectrul războiului, al catastrofei nucleare, stă în puterea tuturor ţărilor şi popoarelor, a tuturor naţiunilor. Dreptul la pace este, în concepţia românească, sinonim cu dreptul la viaţă. Acest drept este strîns legat de conştiinţa tuturor generaţiilor, dar cel mai mult şi mai mult este o cauză a tinerelor generaţii.

Sărbătorim **Ziua Tineretului** şi această sărbătoare spune totul despre ceea ce se înţelege şi se practică în România, despre politica faţă de tineret, faţă de creşterea, formarea şi afirmarea sa. Reprezentînd o importantă forţă a progresului şi civilizaţiei, a păcii, tînăra generaţie este şi acea parte a viitorului pe care omenirea îl pregăteşte azi, ea este o speranţă planetară şi, în acest sens, conştiinţa sa moral-politică acţionează ca un factor de largă responsabilitate. Tineretul României se edifică în acest mod şi îşi sărbătoreşte destinul participînd la construcţia unei ţări a păcii şi libertăţii, a unei ţări a muncii şi creaţiei. Întîiul de Mai şi Ziua Tineretului se întrepătrund simbolic şi poartă pecetea unor necontenite speranţe şi împliniri.

Luceafărul

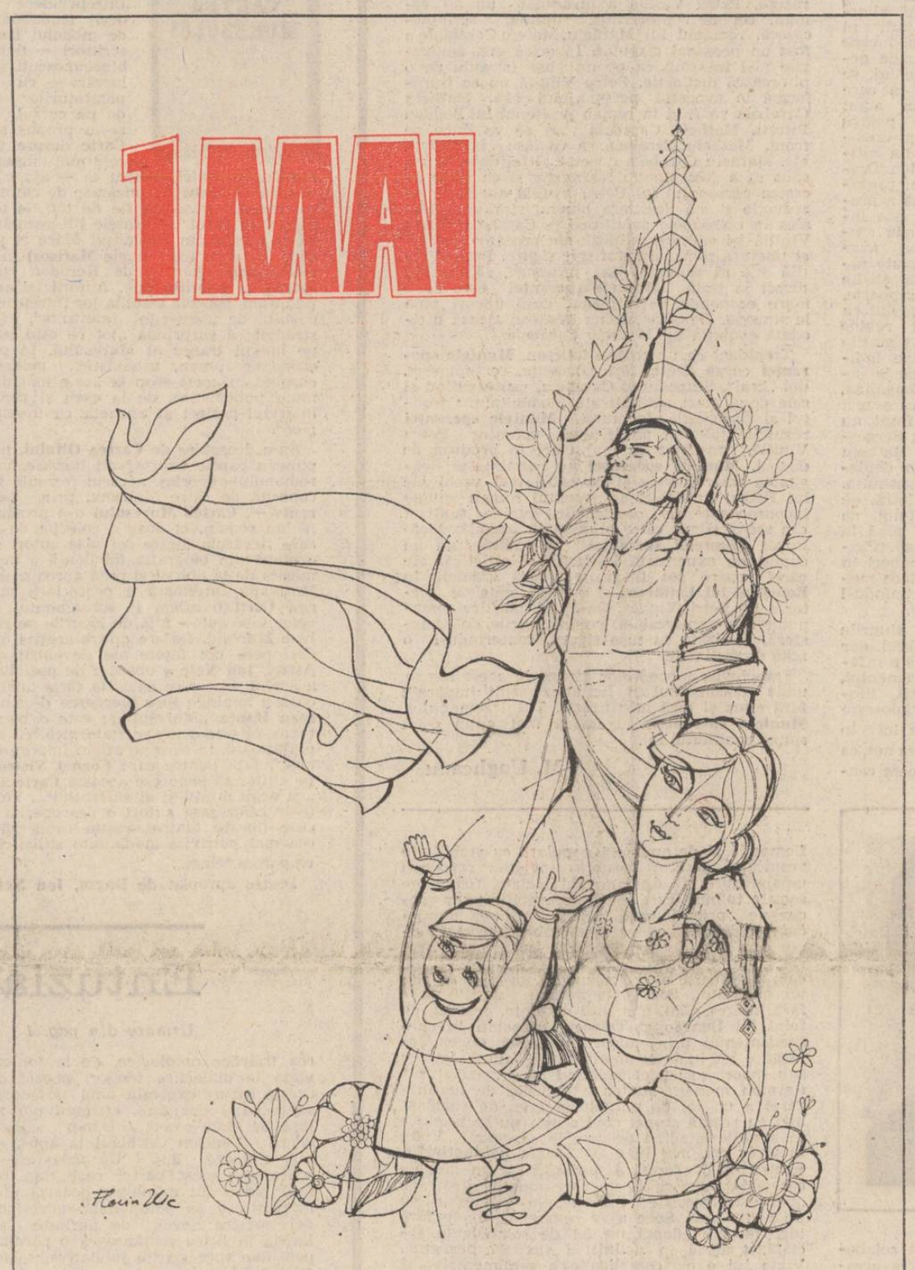

Ilustraţie de Ilie Florin

INDEPENDENŢA 1877-1987
Eroi de epopee

Căutînd să creeze o imagine a societăţii româneşti din epoca Războiului pentru Independenţă, Paul Anghel nu putea să ocolească mediul bucureştean al timpului. Cu atît mai mult cu cît, după cum am văzut, autorul nostru observă în documentele epocii marele interes de care se bucura oraşul de pe malurile Dîmboviţei în ochii lumii. Or, pe această linie, Paul Anghel s-a întîlnit în mod obiectiv cu imaginea redutabil constituită a acestui mediu bucureştean, extrem de bine conturată în aspectele sale locale, provincialiste, în opera marelui I.L. Caragiale.

Să fie oare întîmplător că, în decurs de peste o sută de ani, nici un alt scriitor nu a îndrăznit să se apropie de mediul social zugrăvit de I.L. Caragiale într-o altă manieră decît aceea iniţiată de el ? Se cunosc cîteva revolte împotriva acestei viziuni caragialiene a societăţii româneşti a timpului (D.A. Sturdza, N. Davidescu, E. Lovinescu), dar ele rămîn pur teoretice şi fără eficienţă.

Paul Anghel înţelege că nu poate urma acest drum, dar nici pe acela oferit de Caragiale însuşi. Documentarea amănunţită asupra epocii i-a scos în evidenţă o altă faţă a lucrurilor. Sub amprenta pusă de geniul comic caragialian, realităţile vremii sînt mult mai complexe. Pe acelaşi erou, spre exemplu, acoperit de zeflemeaua lui Caragiale în schiţa **Boborul** — cu celebra „republică podgoreană" de la Ploieşti, — documentele vremii îl atestă obţinînd cu jertfă şi eroism personal marea victorie de la Grivita, singura dintr-o gigantică bătălie pierdută de armatele ruso-române pe frontul Plevnei.

Paul Anghel întreprinde, în cadrul ciclului său epic, o dificilă şi continuă acţiune în direcţia a ceea ce putem numi **decaragializarea** contextului social al epocii. Observaţia aceasta a fost făcută deja de criticul Mihai Ungheanu. Mijloacele la care recurge autorul nostru în vederea realizării acestui scop sînt multiple : diversificarea mediului, tinzînd către universalizarea lui ; amplificarea conflictelor ; cultivarea fantasticului ; schimbarea în grav a registrului narativ şi a limbajului personajelor şi, nu în ultimă instanţă, deschiderea spre folclor şi spre mit. Apoi e de observat că Paul Anghel îşi cunoaşte foarte bine adversarul, i-a descifrat cu multă atenţie procedeele artistice redutabile **(Noua arhivă sentimentală)**, i-a cercetat viaţa, urmărind-o pas cu pas, întocmai ca unul din detectivii din roman, unde-i găsim pe „nenea Iancu" transformat în „erou" al propriilor sale farse, cît pe-aci molestat de mulţimile bucureştene dezamăgite de anunţarea greşită, pretimpurie, a căderii Plevnei. Chiar şi-n aspectele imaginare, Paul Anghel nu renunţă cu totul la sursele comice caragialiene, dovadă unele scene de circiumă cu „alegători" înfierbîntaţi, care discută politică la botul calului. (I, p. 220 ; IX, p. 468—469).

Fără a amplifica însă şarja, autorul nostru îi prezintă pe „eroii" săi mai naivi, mai proaspeţi în gîndire, cu un limbaj mai puţin sofisticat, cu o vocaţie ingenuă a participării la istorie. Astfel, nea Pandele Tabacu este şi el căpitan al vestitei „guarde civice", ca şi jupîn Dumitrache din **O noapte furtunoasă.** Însă ambiţia lui la onoarea de „familist" este deviată din registrul comic într-unul epic grav, tensionat de confruntarea cu ceata unui vestit bandit al epocii pe nume Panţîru, care teroriza mahalalele Bucureştiului. Acelaşi Pandele Tabacu, în cartea a VIII-a, **Cutremurul,** îl înfruntă într-un mod simbolic pe Prinţ, ceea ce n-ar fi

Dumitru Bălăeţ

Continuare în pag. a 7-a

Laudă Patriei

Mi-am început profesia de reporter, la Hunedoara în anii în care seculara vatră de foc din munţii Ruscăi dobîndea dimensiunile unei adevărate şi impunătoare cetăţi muncitoreşti. Sub ochii mei s-au înălţat vreo patru sau cinci furnale, o mare oţelărie, uzina cocso-chimică, laminoarele, zeci de alte obiective de investiţii care constituie trupul şi viaţa uriaşului combinat siderurgic. În paralel se înălţa oraşul. Pe dealul Chizidului mai întîi, coborînd în lunca Cernei mai apoi, Oraşul Nou ocupa de pe o zi pe alta tot mai mult teren, înghiţind în întregime trecutul, integrînd vechiul oraş în liniile şi exigenţele sale moderne şi deschizînd locuitorilor săi perspectiva viitorului devenit prezent.

Cei ce urmăream aceste adînci şi impresionante prefaceri, de neimaginat şi imposibile pînă atunci, nu puteam să nu ne exprimăm admiraţia faţă de cei ce trudeau într-un necontenit „hei rup" în faţa cuptoarelor încinse şi pe schele, şi nu puteam să nu rostim cu toată sinceritatea în cugetul nostru : laudă acestor vestiţi brigadieri, laudă muncitorilor siderurgişti şi constructori care convertesc cuvîntul partidului şi aspiraţiile noastre în fapte reale, măreţe şi durabile.

Mi-am potrivit apoi pasul cu hidroenergeticienii, urcînd pe Arges, pe Lotru, pe Dunăre şi Someş, riuri de haiducie şi legendă, chemate acum la rosturi noi şi am fost martorul naşterii celor mai mari hidrocentrale ale ţării. În creierul munţilor, la sute de metri altitudine, constructorii români, acest detaşament înaintat al clasei noastre muncitoare, adunau riurile firave în suvoaie năvalnice de energie şi lumină, întemeind o şcoală nouă, cu profesorii pe Bistriţa : şcoala marilor baraje, a cărei faimă a ajuns departe peste hotarele ţării. Mări alpine, mări în cascade au apărut sub privirile noastre, ca în basme, pe Valea Oltului, pe Valea Sebeşului, pe Riul Doamnei şi pe Riul Mare, pe atîtea alte văi şi riuri, înmulţind culoarea albastră de pe harta ţării, albastrul Voroneţului, al cerului senin.

Nu aveam, înainte de izbînda socialismului în România, nici o hidrocentrală, iar energia pe care o produceam pînă atunci, abia dacă ar fi suficientă astăzi unui oraş ca Buzăul. Cînd vedem, trecînd pe malul Dunării, Porţile de Fier 1 şi Porţile de Fier 2, sau marile termocentrale Turceni şi Rogojelu, Drobeta-Tr. Severin şi Anina, Mintia pe Mureş şi Zalău şi multe altele în întreaga ţară, inima ne tresaltă de mîndrie.

Răsfoindu-mi în continuare carnetele de note, cu filele îngălbenite de acum de trecerea anilor, drumurile reporterului se intersectează, văd, cu noile destine, programate exact şi înţelept, vizionar şi îndrăzneţ de către partid, de către secretarul său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pentru fiecare judeţ, pentru fiecare colţ al ţării : la Galaţi, Tîrgovişte şi Călăraşi

Romulus Lal

Continuare în pag. a 7-a

Sărbătorescul florar

Intrăm în sărbătorescul florar pe porţile lui Întîi Mai, se mută mima spre cîntec, iată, şi ochii se cuprind de toate limpezimile cerului. Cu iederi vii de lumină se-mprejmuie ţara, îi auzi ceasornicele apelor cum bat, trecerea florii spre fruct şi dimineaţa din fiecare gînd. Sînt multe de spus şi multe de văzut în acest răstimp în care ieşim pe deplin în natură şi ne ridicăm parcă şi mai sus, şi mai departe, ca să ne vedem şi speranţele şi împlinirile, să cumpănim la toate cîte mai trebuie, să aşezăm şi să urnim acele creşteri din adînc de care avem nevoie pentru a fi deopotrivă cu lumea şi ţara din noi. Din această zare a mereu aşteptatului şi mereu sărbătorescului florar se văd, în împerecherea munţilor, ctitorii care poartă cuget şi suflet de om în mişcarea vieţii şi-a gîndurilor sale, se văd marile construcţii ale ideii de om şi umanitate. Este această pace cu care ziua de Întîi Mai se asociază azi cel mai mult şi trimite către fiinţa fiecărei ţări şi a fiecărui popor.

O civilizaţie a muncii sărbătorim şi împlinim laolaltă, o civilizaţie a muncii şi a păcii la care lucrăm din răsputeri şi despre care România a avut şi are multe de spus, într-o istorie care face liantul de luptă şi conştiinţă pentru fiecare generaţie. Este eternă patria dar ne-a fost dat nouă, tuturor celor ce-i alcătuim fiinţa şi timpul de astăzi, să putem edifica lucruri eterne şi să lăsăm astfel moştenire adevărate monumente ale ideii şi iubirii de patrie, o operă imensă, esenţială, cu ecouri care tulbură şi inspiră totodată. Parcă se simte şi gîndul, se simte şi pulsul urmaşilor, tot aşa cum, în fibra şi arhitectura ei, se simte şi gîndul înaintaşilor, se simte — ca o neîncetată şi încrezătoare lumină — şi viaţa lor. Ca pe un pod de umeri răsare sărbătorescul florar şi îmbrăţişează orizonturile. Pune semn nou de speranţă şi împlinire la porţile pe care intrăm într-un anotimp vast cu şi mai multe şi mai lămuritoare munci închinate patriei şi adevărurilor ei. Ştiind că viitorul se naşte clipă de clipă şi îi inspirăm o cale aici esenţială.

A. I. Zăinescu

Ca soarele din steagul tricolor

De ziua muncii-i dăm din suflet ţării
toată credinţa noastră-n viitor
îi dăm puterea braţelor şi dor
din dorul românesc al înălţării !

Căci munca ni-i temei dintotdeauna
prim muncă stăm cu fruntea în zenitt
şi patriei îi împletim cununa
şi ctitori de lumini am devenit !

Prin muncă ni-i prezenţa exemplară
în evul tînăr din sudori durat
ni-i perspectiva visului mai clară
şi cerul României mai curat !

Cu 1 Mai intrăm în primăvară
într-un efort al tuturor, imens
să îmbrăcăm în soare-ntreaga ţară
acesta ni-i al sărbătorii sens,

Sub steagurile purpurii ce poartă
mîndria românească-n pinza lor
că sîntem, prin partid, stăpîni pe soartă
ca soarele din steagul tricolor !

Ion Potopin

DE TINEREŢE

Călătorind prin ţară, în locuri unde nu mai fusesem niciodată, am avut adesea sentimentul că recunosc totul, pînă la detaliu, pînă la zîmbetul, pînă la numele oamenilor. Că sînt, adică, peste tot acasă. Ceva inegalabil care stăpîneşte pretutindeni, apropiindu-ne. Aerul comun al străzilor, al satelor, al oamenilor. Aerul ţării, aerul casei noastre de suflet care este patria. Eu, născut în cîmpia olteană ce se sprijină pe tîmpla Dunării, găsesc de fiecare dată în satele bănăţene, în spaţiul înalt al Maramureşului, în unduirea domoală a Bucovinei, prelungirea firească a biografiei mele. Mai întîi de toate, prin cei pe care-i cunosc ori îi văd doar în treacăt. Există o întrebare, bună ca un cuvînt de grijă, cu o căldură anume, dincolo de orice convenienţe : Ce faci ai tăi ? Cînd pregătesc răspunsul mă gîndesc de fapt la toţi oamenii, cunoscuţi ori necunoscuţi, trăind împreună în aceeaşi dragoste a pămîntului unde sîntem acasă, unde sîntem bărbaţi, femei, copii, munţi, cîmpii şi iarbă, istorie, prezent şi vise. Prea sîntem aproape, prea ne petrecem laolaltă toate clipele din care e făcută viaţa, ca să putem spune altfel. Şi nu mă interesează, şi n-are de fapt nici o importanţă, dacă ei, toţi cei pe care îi ating cu aripa acestui gînd, nu s-au întîlnit, fizic, niciodată. Pentru că, ceea ce îi uneşte, ceea ce ne uneşte, fiind acesta lucrul într-adevăr important, esenţial, definitiv aş zice, este sentimentul apartenenţei la orizontul unic al iubirii de ţară.

Un orizont în care descifrez întotdeauna, ca pe ceva cu totul firesc, chipul oamenilor tineri, semnul vîrstei lor. În zilele sărbătorilor de început de mai — Ziua Muncii şi Ziua Tineretii — acest semn are lumina de împlinire a faptelor prin care generaţia tînără se legitimează avînd rostul său întemeiat între rosturile viitorului patriei. În culoarea salopetelor de brigadier întarsiată în peisajul şantierelor de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, de pe magistralele Bucureştiului de mîine, de peste tot unde România deschide ferestre în timp. În scăpărarea de gînd a amfiteatrelor şi laboratoarelor. **Învăţaţi, munciţi, învăţaţi —** deviză a unei generaţii, în chemarea secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Este felul de a gîndi, de a visa şi de a înfăptui al tinerilor României de azi. Mi-i închipui astăzi, sub arcul de boltă al sărbătorilor de mai, fiecare dintre ei găsindu-se şi recunoscîndu-se în postul său de onoare din marele front al construcţiei ţării.

Ca o bucurie supremă a descoperirii propriei fiinţe în lumina celorlalţi, ca un sens pe care îl primeşte fiecare gînd de bine al tău, fiecare speranţă. „Mă duc în ţară" la fel cum aş spune „mă duc la mine". În Bucureşti, în Cluj, în Baia Mare, în Botoşani, în Timişoara, în Craiova, în satele Albei, în cîmpia Teleormanului aerul primeşte respirarea de primăvară, se pregăteşte pentru muncile anului.

Ai mei sînt bine, aşteaptă semnul solar al grîului încolţit, întîlnindu-se mereu cu grija infinită de a lăsa întotdeauna între ei — iarăşi o sintagmă cu un înţeles extraordinar — „loc de bună ziua". Ai mei sînt acasă, împreună, fii ai aceleiaşi patrii, eterne, de neclintit, de neatins.

Nicolae Dan Fruntelată

Entuziasmul ca viziune

Dincolo de valenţele estetice, actul creaţiei are un fundament moral exprimînd năzuinţa vitală a omului spre desăvîrşire sau, cum spune metaforic Nichita Stănescu : „arta exprimă istoria încă neîntîmplată a viitorului în punctele ei de aspiraţie". În sfera literaturii poezia este desigur genul cu cea mai mare încărcătură de idealitate simbolizînd „punctele de aspiraţie" în formele lor pure şi nu greşim dacă afirmăm supremaţia **entuziasmului** în ierarhia daimonilor lirici deoarece orgoliul poetului a fost întotdeauna să creeze din cuvinte „frumuseţi şi preţuri noi". Entuziasmul este starea de spirit a metaforei prin excelenţă, el generează viziuni, înalţă imaginaţia conferindu-i verticalitate descoperitoare (în sens generic „enthousiasmos" înseamnă „fiinţarea în zeu" cum spuneau vechii greci, adică trăirea ardentă a absolutului). Energia jubilaţiei metamorfozată în creaţii poetice originale menţine acea „diminează a spiritului liric", acel reconfortant suflu intemeietor indispensabil artei cuvîntului. Poezia marilor elanuri comunică spontan cu cititorul, forţa emoţională democratizează mesajul liric făcîndu-l apt de a fi recepţionat empatic şi transmis din generaţie în generaţie. Poeme ca „Hora Unirii" sau „Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie" au rămas — după trecerea unui secol de evoluţie a formelor lirice — la fel de vibrante prin optimismul lor vizionar şi prin energia expresivă a metaforei. Nu încape îndoială că epocile de aur din evoluţia lirismului stau sub semnul vitalităţii spirituale cultivînd simbolurile năzuinţei, opunîndu-se căderii „în a noapte apă, cufundată-n iad", această vitalitate înlocuieşte crizele de limbaj cu încrederea în virtuţile logosului. Trecutul demonstrează că eroii civilizatori ai culturii sînt exponenţii elanului vizionar proiectat în creaţii durabile. Registrul entuziasmului liric oferă ipostaze diverse : de la sentimentul ardent al iubirii de ţară la fervoa-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

PETRU VINTILĂ: «Muntele speranței»

Presiunea pe care literatura documentară a exercitat-o după război asupra romanului a fost plină de consecințe. Atracția și chiar prestigiul pe care literatura de factură documentară a exercitat-o asupra publicului a impus de multe ori romanului contemporan condiția de receptacol antifictional. Pagina romanului se apropie, de aceea, de multe ori de aceea a reporterului și a istoricului. Tendința a fost desigur criticată, în numele unei purități pe care istoria acestei specii epice n-o atestă, dar, fapt indiscutabil, romanul de astăzi s-a arătat deschis în structura lui pentru asumarea unei materii și unor procedee care încalcă drepturile ficțiunii și autoritatea creatorului omniscient. Unele romane au încercat să deghizeze sub vechea haină a procedeelor epice tradiționale noua orientare, altele sînt franc documentare, deschise declarat autorității și sugestiei documentului viu.

Specie elastică, de extremă adaptabilitate, romanul oglindește epoca nu numai prin materia și problematica lui, ci și prin modalitate, prin „retorica" lui. Este demn de consemnat că în literatura română postbelică deschiderea romanului către înfățișările documentare ale vieții a fost dublată de saltul unor tineri prozatori în reportaj de unde unii n-au mai ieșit niciodată. Departe de a fi necaracteristică, dispoziția romanului românesc către document, interesul pentru istorie, cea politică îndeosebi, nu reprezintă un accident, o manifestare laterală ci o experiență de prim plan, o tendință antifictională caracteristică unei părți a romanului de astăzi.

Între cărțile care ilustrează direcția antifictională a romanului românesc de astăzi se așează și cartea lui Petru Vintilă, **Muntele speranței.** Ea are în vedere evenimentele primului război mondial, de dinaintea începutului său pînă în preziua Mărăștilor și Mărășeștilor. Cartea va mai avea un volum așa că este prematur să încercăm a descifra titlul : **Muntele speranței.** Îl putem lega de viitoarele întîmplări pe care continuarea romanului le anunță. Pînă la ele, **Muntele speranței** înseamnă introducerea cititorului în mecanismul social și politic al primului război mondial, faptele fiind văzute din punct de vedere românesc.

Petru Vintilă n-are prejudecata desfășurărilor amănunțite. Autorul tratează unele aspecte extrem de atent, pe altele le survolează, ca și cînd nici n-ar fi fost. Cu toate acestea imaginea războiului, a forțelor conflictuale este coerentă. Important este să reținem că autorul știe ce vrea și că procedează cu dezinvoltura romancierului pentru care materia de prisos nu-și are rostul în pagina cărții. Linia este sigură, cititorul este îndrumat cu autoritate către împrejurări, fapte și personalități care oferă un sens evenimentelor, iar în această regie sigură se vede știința de a face roman.

Muntele speranței are două modalități, alternate fără o ritmicitate urmărită. Mai întîi ni se oferă planul invenției epice. Romanul începe în regim de ficțiune, în Caransebeș, unde generalul Ion Dragalina, în concediu la ai lui, se pregătește de plecare. Este momentul în care se produce atentatul de la Sarajevo. În acest început de carte, importante rămîn pentru autor atmosfera, impunerea unei imagini-credibile, autentice a provinciei bănățene din mijlocul cărela se ridică viitorul general Ion Dragalina. Petru Vintilă e unul din puținii prozatori care ne-au lăsat o imagine autentică a provinciei bănățene. Vine războiul. Cu el este introdus cel de al doilea plan. Acolo unde cititorul trebuie informat și familiarizat cu avalanșa de evenimente, acestea sînt rezumate rapid, autorul lăsînd adesea să vorbească știrile din ziarele de altădată, fragmente de rapoarte, pagini din memorii. Odată interstițiul umplut cu o materie densă și precipitată, autorul revine la planul ficțiunii. Sînt urmărite desigur marile schimbări, dar cu ajutorul unor destine individuale. **Muntele speranței** ne fixează de la început atenția asupra colonelului Ion Dragalina, dar apar și alte personaje, unele pe care nici o carte de istorie, nici un ordin de front nu le pomenește. Între acestea — doctorul Sergescu, tovarăș de petreceri bucureștene cu Matheiu Carabela. Unde apar cei doi, romanul se deplasează într-o linie a ficțiunii solid constituită. Din momentul dispariției lor romanul intră, de obicei, în galopul informativ al insertului, de obicei bine ales, care susține romanul pînă la intrarea lui în atmosfera eroilor centrali. Cartea nu-și mistifică cititorul încercînd puneri în temă sofisticate. Petru Vintilă îl introduce mereu în culisele acțiunii sale romanești, ținîndu-l în priza marelui mers al evenimentelor.

Franchețea cărții rămîne unul din atuurile ei. **Muntele speranței** este un roman hibrid, dar autorul nu-i ascunde hibriditatea, ci-i dă o înfățișare firească și programatică. Documentul, de obicei de bună calitate chiar în speță literară, ne e înfățișat ca document. Nu se folosește nici un subterfigiu pentru introducerea lui în scenă. Ficțiunea se detașează după aceea net, ca altă parte a romanului, ca un compartiment central și de lux al cărții, fără să producă o ruptură. Acest compartiment central aparține celor doi eroi de seamă ai romanului : doctorului Sergescu și lui Matheiu Carabela, colegi de bancă, colegi de aventuri amoroase și de chiolhanuri tinerești. Cu ajutorul lor, Petru Vintilă ne aruncă într-o lume care pare a fi lumea sa predilectă : viața de cafenea bucureșteană, lumea boemei vechi a orașului. Întîlnim apoi figuri cunoscute ale vremii, între care pe Al. Bogdan-Pitești fără nici un deghizament pseudonimic. Dar Petru Vintilă nu mizează pe atracția în sine a materiei, cît pe priceperea de a o prezenta. Sergescu pleacă pe front luînd în piept dificultățile. Prietenul său Matheiu Carabela rămîne la vatră într-un București asuprit de zepeline și și apoi de ocupație. Căzut prizonier, Sergescu are, ca doctor, șansa să lucreze într-un spital bucureștean și să-și revadă prietenul de crailic. Gestul romancierului este de a ne dezvălui o lume bucureșteană subterană, ascunsă, de a o scoate din sfera purei anecdote și a-i da un înțeles. Față de viața frontului într-adevăr ceea ce se petrece în capitala ocupată are aspect de subterană. Reapariția lui Sergescu reconstituie cuplul celor doi „crai" de la liceul Sf. Gheorghe. Tot ce este legat de ei și mai ales de Matheiu Carabela este plin de substanță și sugestie. Rămîne limpede pentru noi că investiția românească a lui Petru Vintilă este legată de Matheiu Carabela. Matheiu Carabela constituie personajul rotund al romanului, cel mai atrăgător din punct de vedere romanesc, cel mai consistent. Petru Vintilă nici nu ține să-i ascundă prea mult identitatea reală. Este Mateiu Caragiale, **Muntele speranței** fiind în bună măsură romanul lui Mateiu Caragiale. Un Mateiu al lumii din **Craii de curtea veche** și al faunei care ține de acest roman.

În cuprinsul unui rapid și sugestiv roman de război, Petru Vintilă a disimulat un alt roman, cel de preferință intimă, scriitoricească, romanul lui Matheiu. Mateiu Caragiale a fost un personaj disputat. În orice caz, amintirile ni-l transmit ca pe un ins straniu de o pitorească distincție. Petru Vintilă nu se transformă în avocatul personajului său. Matheiu Carabela va fi și în roman prietenul lui Bogdan Pitești. Matheiu Carabela nu se va duce pe front, Matheiu Carabela se va lăsa întreținut, etc. Matheiu Carabela nu este altfel decît ni s-a spus că a fost Mateiu Maragiale și cu toate acestea personajul lui Petru Vintilă are forță de seducție și stă deasupra binelui și răului. Mai ales în episoadele privitoare la Carabela, Petru Vintilă își vădește calitățile de prozator. Ochiul și tăietura romancierului sînt sigure. Petru Vintilă știe să renunțe la prisosuri, să meargă direct la țintă. **Muntele speranței** este de o mare economie de mijloace, dusă uneori pînă la sincopă. Dar sincopa nu dezavantajează niciodată evoluția lui Matheiu Carabela.

Trepidant ca un roman foileton, **Muntele speranței** curge firesc, fără stridențe, cei doi eroi, doi „crai", Sergescu și Carabela, reprezentînd și cele două mari realități ale momentului : frontul și Bucureștii războiului. **Muntele speranței** resuscită talentul prolificului prozator Petru Vintilă, consumat de multe ori în produse de duzină. **Muntele speranței** ne reamintește densitatea unor nuvele și povestiri mai vechi ale lui Petru Vintilă. Și în recentul roman anume inconsecvențe de construcție, rapide scoateri din scenă trimit către o exigență inegală. Alcătuirea **Muntelui speranței** ne indică însă un cumul de experiență literară și artistică, ale cărei repere pot fi găsite fără îndoială în **Romanul lui Eminescu** și în experiența de pictor a lui Petru Vintilă. De altfel, plastica romanului este remarcabilă, reconstituirile de atmosferă, realizate cu tușe sigure, conferindu-i o notă de distincție.

Franchețea procedeelor atrage în acest roman unde documentul și ficțiunea sînt împăcate fără efort și fără mistificație. Titlul romanului, **Muntele speranței**, sugerează mai puțin decît spune conținutul lui.

M. Ungheanu

NICOLAE CRISTACHE: «Bulgăre de nisip»

În urmarea unor contribuții reportericești („Viața pentru toți", „Magazinul cu mărunțișuri"), între care „Vinovații nu știu nimic" se sustrage efemerului raport social, proza lui Nicolae Cristache a intrat în direcția unui roman conduitist, remarcabil prin subtilitatea observației cu „Încadrat în muncă, doresc eternitate" și absolut memorabil în „Bulgăre de nisip" (Ed. Albatros, 1986), care e deocamdată capodopera acestui prozator de evoluție lentă și cu începuturi hotărît mature.

„Bulgăre de nisip" e un roman social, de formulă americănească, în gust behaviorist, derivînd psihologia din comportament și interpretînd-o prin reprezentări eticiste, cu aspect de inflexibilitate juridică. Prozatorul a rămas, ca și în reportaje, un soi de Robespierre fără altă emoție decît aceea dinaintea unei legi aflate dincolo de om ; utopia lui se arată a nu fi socială ci antropologică, de vreme ce năzuința lui e aceea de a corecta în chip radical nu moravurile ci esența unei umanități văzute, ca Savonarola, în perfecțiunea unui regn absolut. Pretutindeni, el ascultă, așadar, de o reprezentare morală de esență rațională și nu sentimentală, păstrînd-o imaculată chiar și atunci cînd, spre a verifica puterea acesteia, e obligat a scobori în subteranele clipei. Sociologia e, la Nicolae Cristache, o expresie a unei drame a spiritului incoruptibil.

„Bulgăre de nisip" exemplifică, într-un chip foarte potrivit, această înfruntare abstractă de puteri incompatibile și spre a putea extrage pildele trebuincioase prozatorul s-a întemeiat pe o narațiune amănunțită, vădind simț epic și instinct al observației formulate memorabil. Într-o localitate, Sărata, cu aspect tîrgovește, mai degrabă rurală decît orășenească, viețuiește o colonie pestriță de cercetători, ingineri și tehnicieni, a cărei existență e legată de o stație de încercări în domeniul minerității, un fel de experiment a cărui încheiere pozitivă ar trebui să revoluționeze mai multe sectoare economice. Inițiatorul e Nicolae Buzgău, un bărbat fără biografie, dedicat profesiunii și neînțeles de nevasta rămasă în București, un incoruptibil care trăiește pentru o idee măreață. În jurul lui foiește o lume tulbure, alcătuită din Andrei Chelcea (un tehnician „cu studii superioare", crescător de oi și rămas în Sărata în chip de mic despot local, cu puteri discreționare), „inginerul stagiar" Costaș Teleagă, fostul învățător Tilișcă, ajuns în alte vremi gropar la cimitir și reabilitat în chip de șef de tură la abataje, o misterioasă Margareta, cumnata lui Andrei Chelcea și prietenă cu acesta peste marginile îngăduite, un Vasile, notar cu studii întrerupte la școala elementară, mai mulți localnici ajunși la minerit însă practicind și alte îndeletniciri, tradiționale, precum oieritul și tăpinăritul.

E un mediu social amestecat, cu mișcări tulburi și adeseori dramatice, previzibile totuși dintr-o perspectivă naturalistă, de esență sumbră. În Sărata, Nicolae Buzgău trăiește o bizară aventură cu Margareta ajunsă apoi, și încă foarte repede, în brațele inginerului Teleagă, pe care îl urmează în altă localitate unde acesta își cere transferul. Mai mulți localnici, aflați în raporturi de vasalitate față de Chelcea, mor în condiții inexplicabile. Andrei Chelcea, disperat din pricina infidelității femeii, umblă pe la București, unde e susținut de un ziarist influent și dă interviuri în ziare asupra „experienței de la Sărata" (conduită de uzurpator). Buzgău e urmărit de un procuror (convocat de nevastă-sa spre a culege probe pentru divort) și, îmbolnăvindu-se subit, moare într-un chip dramatic. Învățătorul Tilișcă, ajuns să colaboreze cu Buzgău, asistă la înmormîntarea acestuia și se întoarce la Sărata. Acolo revenise, de puțină vreme, și Margareta, izbăvită de amorul pentru Teleagă, pe care îl abandonase într-un mod capricios (ceea ce îi provoacă junelui inginer o criză morală și poate o maladie nervoasă, încheiată tragic). Andrei Chelcea (urmărit acum de procurorul care anchetează cele două decese suspecte ale „oamenilor" lui) e încîntat de prezența Margaretei și îi propune, într-un stil grandilocvent și sforăitor, o căsătorie „absolută" în vederea căreia se hotărăște să se despartă de nevastă (care e, deopotrivă, și sora Margaretei). Din nenorocire, Margareta e atinsă de o boală enigmatică și, trimisă de Chelcea (a cărui putere financiară, cu origină în spiritul lui întreprinzător și petulant, e extraordinară), în Elvetia, la un sanatoriu, scapă de boală dar și de vijeliosul ei iubit de la Sărata, amorezîndu-se de un medic psihanalist. Întoarsă la București, în urma unei călătorii speciale a lui Andrei Chelcea în străinătate, în ideea de a o recupera, femeia asistă, fără emoție, la decăderea acestui „vraci" autohton, mort într-o criză de natură nervoasă, pigmentată spectaculos de romancier cu un prelung delir. Procurorul, care ajunsese la concluzii teribile și era în posesia unor dovezi zdrobitoare, nu mai are de-acum incolo obiect de cercetare, chiar dacă izbutise să extragă, de la Tilișcă, proba decisivă.

E, precum se vede, o narațiune cu aspect senzațional, pitorească în substanță, ilustrînd o lume cu morală imprecisă, trăind în petreceri și în legături sentimentale trecătoare, superficială în chip izbitor, lăsînd totuși o impresie de bizar în ciuda aspectului imediat de viață flamandă și de opulentă populară cu stabilitate veșnică. Îndărătul acestora sînt însă raporturi umane dure și fundamental viciate, fenomene sociale tulburi, care îngăduie apariția unor specimene primejdioase pentru ordinea morală cum e, de pildă, acest memorabil Andrei Chelcea care mănîncă sardanapalic, grăiește înflorit, riglie și se comportă ca un energumen, fiind, cum zice foarte nimerit cineva, „un saltimbanc", un maimuțoi. Sociologia acestui mediu nu e fără interes. Sînt, mai întîi de toate, orășeni, de felul lui Buzgău și Teleagă, deosebiți în chip fundamental prin valoarea reacției etice. Teleagă e un june cu mentalitate confuză, imatur sub raport social, considerînd că o „stagiatură" (termen modern pentru ritualurile de maturizare) e un soi de purgatoriu greu de suportat mai cu seamă atunci cînd acesta nu se produce în mediile citadine pe care le agreează. „Viața la țară" ori, mai bine zis, „viața pe șantier" e, pentru el, o formă a declasării și un fel de corvoadă inevitabilă, pe care mentalitatea de „petite-bourgeoisie" trebuie s-o întîmpine cu un refuz mut. Spre a se conserva, ființele fără idee morală adoptă un fel de somnolentă socială, tradusă în nelinistea sexuală perpetuă. Viața lui e o complicație a sentimentelor și nimic mai mult. Prin raport la acesta, Nicolae Buzgău, un soi de Gelu Ruscanu cu mai multă aplicațiune practică, e omul etic, trăind precum marii precursori, într-o condiție tragică perpetuă, năzuind să civilizeze o lume pe care n-o înțelege altfel decît prin intermediul indeletnicirilor lui tehnice. Alți „citadini", precum nevastă-sa, de pildă, ilustrează aceeași categorie a vegetativului, de felul aceleia întruchipată de stagiarul Teleagă ; procurorul, om al legii inflexibile, e însă un Buzgău fără simț practic, înapt să înțeleagă morala viului, clasificînd viața în raport de litera moartă a pandectelor.

Prozatorul a înfățișat fără o reacție părtinitoare vizibilă această lume, în fața căreia el are, totuși, simpatiile lui, mergînd, fără de îndoială, în direcția „sufletelor tari". Ceva din psihologia lui Camil Petrescu, detectabilă mai ales în dramaturgie, les la iveală și aici, în acest roman memorabil construit cu instinct al dramei și pe un principiu cinematografic, cu descrieri puține care anunță, poate, în Nicolae Cristache un dramaturg care încă se ignoră. Vocația de a comunica stări adînci și imprecise prin gesturi simbolice și fundamentale sare în ochi și cînd prozatorul nu înregistrează, cu o audiție perfectă, solemnitatea vorbei cîte unui ins, flecăreala suprarealistă a altuia, vorba gîfîită, rea, a unui suflet stăpînit de puteri întunecate, el se rezumă la cîte o descriere condusă în scurt către definiție, printr-o formulă întotdeauna esențială, urmînd lecția clasicistă a „Caracterelor".

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

REPORTAJ CU OCHII SUFLETULUI...

Despre **Cartea Mureșului** (recent apărută la Editura Eminescu) *), replică temerară la ilustra **Cartea Oltului,** a lui Geo Bogza, se poate afirma că e o întreprindere mai mult decît lăudabilă. Fascinați de modelul bogzian, șase scriitori — unii dintre ei binecunoscuți și prin alte lucrări — cu toții fii ai pămînturilor transilvane de pe cursul Mureșului, și-au propus să scrie o **Carte** despre unul dintre cele mai însemnate riuri ale Transilvaniei, pentru ca — așa cum se precizează în limbaj cronicăresc de către unul dintre autori — „să nu fie de tot, de tot uitat în raport cu Oltul" — fratele lui geamăn, izvorînd ca și acesta din Hășmașul Mare și pomenit de către Strabon (cu numele **Marisos)** în celebra sa **Geographia,** cum și de Herodot (cu numele **Maris)** în **Istoriile** sale. Autorii își autoprezintă pe ultima copertă insolita lor întreprindere drept o suită de „secvențe relevante", în care s-au străduit să surprindă „tot ce este semnificativ, pe lungul traseu al Mureșului, în plan social, economic, uman, urbanistic, peisagistic", recurgînd în acest scop la „cele mai diverse formule publicistice, de la eseu și confesiune, la interviul-portret și ancheta cu inserții sociologice".

Spre deosebire de **Cartea Oltului,** prin care se puneau bazele unei specii literare noi — cea a romanului-reportaj, a cărui formulă fusese descoperită de către Malraux, prin **Les Conquérants —, Cartea Mureșului** n-a urmărit să devină un roman, ci doar o colecție de „texte", în care fiecăruia dintre cei șase autori să-i revină o etapă din biografia fabuloasă a unui riu, urmărită de la obîrșii și pînă aproape de vărsare... Motivația interioară a experimentării unei asemenea **Cărți** o aflăm în atașamentul profund al celor șase autori față de locurile pe care le străbate Mureșul, fiecare dintre aceștia urmărind să descopere noi fațete ale devenirii acestui riu. Astfel, **Ion Nete** e obsedat de posibila „revelare a acelui mister ce dă atîta tărie unei ape, chiar dacă o împinge spre pierderea de sine" ; pentru **Ioan Hanca** „Mureșul nu este o bucurie trecătoare, el este o iubire statornică, cu sensuri noi, pilduitoare, în care ne aflăm împlinirea și destinele", fapt pentru care **Cornel Nistea** îl solicită pe cititor să lectureze această **Carte a Mureșului** „cu ochii minții și ai sufletului"... Valoarea textelor celor șase autori o descoperim în modul în care fiecare dintre aceștia caută să descopere cea mai potrivită modalitate stilistică de întruchipare a temei...

Foarte apropiat de Bogza, **Ion Nete** — autorul primului text, intitulat **Izvorul, ca un fulger împlinzit** — împletește descrierile poetice cu evocarea oamenilor trăitori pe aceste tărîmuri „de legendă și vis"... Urmînd cursul Mureșului de la obîrșii, pînă la Toplița, pe o distanță de șaptezeci și doi de kilometri, Ion Nete ne introduce — prin intermediul imaginilor — într-un „spațiu fermecător" — „spațiu tutelar al existenței noastre" —, „într-o complicată lucrătură a timpului", integrîndu-ne prin participare afectivă acestui univers mirific, în care Mureșul depune mărturie „despre veșnicia acestui spațiu de baladă". Nici una dintre „datele esențiale" referitoare la oameni și locuri nu-i rămîne străină.

Lazăr Lădariu, cunoscut și ca autor a două volume de versuri și al unor cărți de reportaje, își arogă masca reporterului profesionist, acordînd prioritate oamenilor și realizărilor acestora, cum și cunoașterii unor locuri, precum Tîrgu Mureș sau Reghinul, prin ochii cărula „ne privește istoria"...

Ion Hanca leagă de evocarea locurilor numele unora dintre scriitorii care le-au vizitat. Astfel, relatînd despre Băile de la Ocna Mureșului, amintește de prezența aici a unor scriitori ca Perpessicius (care a scris chiar o poezie inspirată de aceste locuri) sau Lucian Blaga pentru care aceste meleaguri deveniseră un îndrăgit popas de reculegere... Semnificativă este și perspectiva naratorului : „Privit de sus, scrie acesta, de pe dealul Banța, Mureșul pare să fie o arteră de sînge albastru care se scurge tainic prin această inimă de țară" (e vorba de județul Alba, locul unde Mureșul primește în albia sa Arieșul). Spațiile prin care curge Mureșul îi apar drept : „locuri de istorie și de frumusețe".

Lui **Cornel Nistea** îi place să poposească **La porțile istoriei,** în acea străveche vatră românească de la Alba Iulia, pentru a evoca memorabilele evenimente ale Unirii lui Mihai, ale revoluției lui Avram Iancu și ale Unirii celei Mari, de la 1918. Caracteristică pentru stilul acestui autor este folosirea persoanei a doua — a adresării inițiatice —, solicitînd mereu atenția lectorului asupra faptelor evocate...

De la Alba la Deva — „orașul cu nume de zeiță" —, trecînd prin Orăștie, ne călăuzește ca un ghid avizat **Gligor Hașa,** aflat acum „la vîrsta părului alb, a amintirilor și nostalgiilor" — autor cunoscut al unor cărți dedicate adolescenței... El ne poartă pașii prin vestite cetăți dacice, inițiindu-ne în existența, pe cursul Mureșului, a unei „civilizații mai vechi decît cea de pe Valea Eufratului", recurgînd pentru asta atît la reportaj, cît și la interviul scris „la cald, la fața locului", comparînd Parcul dendrologic din Simeria „cu celebrele grădini suspendate ale Semiramidei, regina Babilonului"...

Cel de-al șaselea autor, **Florin Bănescu,** încheie această **Carte,** evocînd ultima etapă a Mureșului, începînd de la Arad, împletind istoria riului cu cea a patriei, urmărind cu precădere „cursul riului și nu pe cel al istoriei", imaginîndu-și o fantastică dimineață a cetății acum două mii de ani... Unele fraze ale textului lui Florin Bănescu au cadență poematică. De pildă : „Mureșul e un riu bătrîn. / Cu vîrsta măsurată-n ere. /.../ Veniți cu mine / să-i privim / apele ! / În orice anotimp. / În orice ceas al zilei"... În susținerea unei caracterizări („Mureșul e același și mereu altul") aduce mărturia versurilor unei talentate poete — **Carolina Ilica:** „De mii de ani același Mureș / Alunecă peste pămînt la noi, / Spre Tisa și pe Dunăre în Mare. / Dar ploaia ni-l aduce înapoi". Mirabilă la acest scriitor e tehnica privirii.

Insistînd cu precădere asupra modalităților specifice de realizare folosite de cei șase autori, am intenționat să subliniez vocația și inaltul profesionalism al acestor temerari alcătuitori ai unei cărți mirabile — **Cartea Mureșului** — menită a fi citită cu ochii sufletului...

Simion Bărbulescu

*) **Ion Nete, Lazăr Lădariu, Ioan Hanca, Cornel Nistea, Gligor Hașa, Florin Bănescu : „Cartea Mureșului", Editura „Eminescu", 1986.**

Entuziasmul ca viziune

Urmare din pag. 1

rea trăirilor ontologice, de la tonica poftă de viață la dialectica ideilor, poezia devine în aceste cazuri expresia unei sărbători spirituale simbolizînd energia afirmativului : „Priveam fără de țintă-n sus / Într-o sălbatică splendoare / Vedeam Ceahlăul la apus, / departe-n zări albastre dus / Un uriaș cu fruntea-n soare" — acest pastel coșbucian continuă să facă parte din mitologia noastră afectivă prin limpiditatea sa emoțională, adresîndu-se eternei noastre nevoi de puritate și armonie. Există în lirica românească o permanentă propensiune spre stările jubilative, solare, efect al unei tradiții în care guvernează sentimentul cosmicului. De la celebrul vers macedonskian : „veniți, privighetoarea cîntă și liliacul e-nflorit" pînă la „Imnele bucuriei" ale lui Ioan Alexandru sînt nenumărate exemple care dovedesc vitalitatea ideo-afectivă, specifică lirismului nostru, în diverse registre expresive moderne. Poezia lui Blaga e o transfigurare a miracolului germinativ în imagini matinale : „Prinși de duhul înverzirii / prin grădini ne-nsuflețim / Pe măsura-nalt-a firii / gîndul ni-l dezmărginim". Cuprinsă de entuziasm fantezia poetului se „dezmărginește" într-o ideal : „pînă-n sfîrșit să nu uiți măreața sărbătoare / cînd te-ai sculat din pulberi deodată în picioare" — exclamă Tudor Arghezi în „Cîntare omului" compunînd o pedagogie lirică a demnității. Poezia lui George Călinescu e un elogiu al elementelor : „Lăudată fie cascada / Lăudată fie marea / Minunată este zăpada / Sträluciitoare e seara". Aceeași fervoare existențială o întîlnim în creația lui Mihai Beniuc : „Îmbată-te de rouă / De orice rază nouă, / De soare și de lună. / De stele ce se-adună / În noaptea de cobalt / Sub ceruri pururi nalt". Entuziasmul viziunii conține accente sociale în versurile Magdei Isanos, metafora vieții se convertește într-un apel la fraternitate : „Ce-ar fi și tu să te înalți / cu mine, peste munții înalți / să fim împreună, holdă și soare / în alte cîmpii viitoare ?". La începutul anilor 60 generația Labiș a pătruns în literatură cu un patos inaugurator, elanul marilor energii lirice a făcut din această promoție emblema „luptei cu inerția". Verbul labișian a marcat prin forța sa vizionară o etapă definitorie în evoluția poeziei contemporane : „Unic și vast, oceanul își mină pe nisipuri / Talazuri felurite cu crestetele vii. / Atîtea mii de stele în tot atîtea cîpuri / Dau fermecată viață aceleiași tării". Reprezentanții „luptei cu inerția" cultivă lirismul vibrațiilor intense, al intuițiilor fundamentale printr-o trăire efervescentă a realului : „E o sete de zbor care ne duce, / ametitor / din răscruce-n răscruce" (Gheorghe Tomozei). Există fără îndoială un magnetism moral specific rostirii vizionare, avintate, e energia care dă valoare umană verbului liric și acest lucru trebuie subliniat atunci cînd tendințe experimentale de tot soiul artificializează poezia îndepărtînd-o de autenticitate în favoarea elaborărilor „tehniciste". Modernitatea nu trebuie să estompeze forța trăirii lirice, aspirația morală este tensiunea definitorie a poesis-ului : „o, bunătate / și ce alt drum spre desăvîrșire / acolo unde cerul se sfîrșește ? / iubire / și care altul ar putea fi izvorul vieții / pururi izvorînd ? / O, ziua aceea, orbitoare" — sună tulburătoarele versuri ale lui Daniel Turcea. Sentimentul plenitudinii ontologice răzbate în poezia lui Ioan Alexandru : „E-un ceas înalt de vară luminat / Cum n-am avut un altul pe pămînt / Trupul și sufletu-mpreună / Rostesc în taină singurul cuvînt". Entuziasmul se instituie ca energie lirică fundamentală, exprimînd năzuința de transcendere, precum în sugestivele imagini ale lui Cezar Baltag : „Sudoarea de pe umeri cînd o atinge vîntul / împreunîndu-ți virsta cu-amiezile de vară, / tu, să-ți continui calea neistovit în sensul / în care sorii roșii suînd te fascinară". Gramatica aspirației animă întreaga operă a lui Nichita Stănescu, marele poet și-a construit sistemul liric prin combustia optimismului vizionar : „Înainte de toate noi sîntem semințele și ne pregătim / din noi înșine să ne azvîrlim, în altceva / cu mult mai înalt, în altceva / ce poartă numele primăverii". Creația stănesciană demonstrează că elementele novatoare în planul limbajului capătă valoare majoră prin starea de spirit care le propulsează în sfera esențialului uman. „Zona artistică — afirmă autorul „Dreptului la timp" — nu poate fi concepută decît ca o stare împlinită a zonei etice". Entuziasmul a fost și rămîne una din marile șanse morale ale poeziei, condiția deschiderii ei generoase spre publicul cititor.

COMPENDIUM

■ În peste două sute de pagini de format mic, care țin de colecția **Introducere în opera lui...,** Alex. Ștefănescu încearcă să ne spună totul despre Nichita Stănescu. Este prima încercare monografică asupra faimosului poet și desigur exigențele și criticile nu vor lipsi, mai ales după primul semnal negativ. Dar dincolo de toate acestea, este de reținut faptul că o sarcină dificilă de literatură română contemporană a fost asumată, dusă cel puțin formal la bun sfîrșit și oferită cititorului. În plus, autorul face parte dintre criticii mai tineri, ceea ce ne indică o apetență demnă de a fi urmată și de alții. Urmează însă, așa cum am zis, și examenul critic al încercării... **(Introducere în opera lui Nichita Stănescu** de Alex. Ștefănescu, Editura Minerva, 1987).

■ Unul din scriitorii copiați de Mihai Eminescu în caietele sale a ajuns să aibă în sfîrșit o ediție proprie. E vorba de Vasile Pogor, nu junimistul ci înaintașul aceluia, care ne-a lăsat o sumă de poezii și cîteva traduceri din „tragodiile lui Volteri". Poezia copiată de Eminescu, asupra paternității cărela s-a consumat oarecare cerneală de către istoricii literari, se numește **Vedenie (ce au văzut un schimnic, Varlaam, de la Mînăstirea Secului, din Moldova).** Alte poezii : **Dialog între Fire și Moldova, Eterida (Facire epic-comică în versuri împotriva întrunirii grecilor asupra Porții Otomanicești).** O traducere se numește **Disciocălarea inimii unii cochete, iar moldovenești unei țoline.** („Disciocălarea" = descrierea!). Traducerile de teatru sînt din **Hanriada** și **Zaira** lui Voltaire, dar și din Crebillon **(Idoménée),** ca și dintr-un autor spaniol neidentificat încă. Alcătuitorul ediției : Vasile Sandu, colecția **Restitutio,** (Vasile Pogor, **Scrieri alese,** Editura Minerva, 1986).

■ Subtitlul **Desculțe vechi și noi** spune totul despre proza lui Radu Albala din **Fâpturile paradisului,** cu condiția să-i fi citit volumul **Desculțe.** Puțini prozatori au fost modelați atît de puternic de proza lui Mateiu Caragiale și de puține ori un stil a fost atît de lucid și de propriu asumat. Noile „desculțe" sînt din familia eroilnelor inedite și misterioase pe care ni le-a prezentat cartea precedentă. Dincolo de psihologia și comportamentul feminin, trăiește în aceste povestiri un parfum de altădată, al unui București proiectat în clar-obscurul prozei lui Mateiu Caragiale. Substanța livrescă, distilată, se amestecă și în **Fâpturile paradisului,** fericit, cu substanța realistă, colectată dintr-un București, de această dată foarte tangibil. Radu Albala e un scriitor îndrăgostit de sigiliul secret și profund al societății și artei bucureștene. **(Fâpturile paradisului** de Radu Albala, Editura Cartea Românească, 1987).

■ Un cronicar savuros, Dionisie Eclesiarhul, este reeditat la Editura Academiei de către Dumitru Bălașa. Studiul introductiv este de Dumitru Bălașa în colaborare cu Nicolae Stoicescu, iar notele și comentariile sînt semnate de Nicolae Stoicescu. O listă a lucrărilor lui Dionisie Eclesiarhul urcă pînă la cifra 61, ele fiind condici, pomelnice, copii de cărți, etc., toate la un loc arătînd în Dionisie Eclesiarhul un scriitor activ al vremii și locului său. Această ediție a Academiei este a doua în ordine cronologică, cea dinainte aparținînd lui Nicolaescu-Plopșor, dar prima ca ediție științifică, deoarece pleacă de la original și respectă normele curente de transcriere științifică. Copioasa cronică pornește din nou către specialiști sau cititori. Noua ei lectură ne va arăta dacă faimosul cronicar mănăstiresc a fost într-adevăr un naiv sau ne-am lăsat fermecați de unele cuvinte, care nu erau deloc naive la vremea lor. Notele și comentariile lui Nicolae Stoicescu oferă o dublă încadrare : contextuală și bibliografică a cronicii. Pe de o parte sînt precizate evenimentele despre care ni se vorbește în cronică, pe de alta ni se dau trimiteri la studiile ulterioare asupra evenimentelor surprinse de Dionisie Eclesiarhul. (Dionisie Eclesiarhul, **Hronograf, 1764—1815,** Editura Academiei, 1987).

■ **Copilărind in Ardeal** înseamnă, după cum ne arată și poezia cu același titlu din volum, a copilări în Ardeal. Acesta e sensul logic nu și cel secund, care acela e artistic : „a te copilări", complet străin de spiritul cărții, atît în planul universului sufletesc, cît și în cel stilistic. **Copilărind in Ardeal** este o culegere de comune poezii patriotice. Semnatarul este Ioan Lăncrăjan. **(Copilărind in Ardeal** de Ioan Lăncrăjan, Editura Ion Creangă, 1987).

■ **Exerciții de vacanță** se numește ultima carte a Cleopatrei Lorințiu. Este o carte de proză, spre deosebire de cărțile anterioare ale autoarei — mai ales de poezie, și își alege eroii dintre copii de vîrsta primului ciclu școlar. Eroul de preferință al Cleopatrei Lorințiu va fi un copil curios de toate și spontan, plin de inițiativă și, sub masca unei naivități uneori jucate, plin de inteligență. Nu o dată acești copii spontani sînt mesagerii adevărului într-o lume convenționalizată. Autoarea dovedește iscusință și spirit de observație în minuirea tinerilor săi eroi pe care-i privește cu simpatie. **(Exerciții de vacanță** de Cleopatra Lorințiu, Editura Ion Creangă, 1987).

■ Un roman despre lumea Bărăganului, scris și văzut cu ochii unui om care a trăit în Bărăgan, este **Funia de nisip** de George Radu. Un scriitor descins într-un sat pentru documentare are prilejul să întîlnească un țăran care, dincolo de faptul că are ce spune, dorește să și vorbească. Romanul este istoria vieții unui sat și a vieții unui țăran spusă de gura unui țăran îndemnat la confesiune. Cînd se termină confesiunea se termină și romanul.

Două sînt preocupările autorului : una privește autenticitatea. Cartea este neîndoielnic plină de fapte de la „fața locului". Cine este doritor de culoare locală bărăgăneană o găsește din plin în **Funia de nisip.** Dar romanul este mai mult decît o simplă fotografiere de aspecte sătești de la sursă. Autorul caută un sens, iar uneori un episod al amintirii odată încheiat este deslușit în dialogul dintre scriitor și povestitor. A doua mare preocupare a autorului este să sublinieze sensul constructiv al tradiției, adică sensul superior al trecutului. **Funia de nisip,** titlul cărții, pleacă de la o pildă populară despre bătrînii pe care dacă nu-i ai trebuie să-i inventezi. Romanul omagiază de aceea nu etnograficul ci aspectul de cultură veche și autentică al vieții satului, spiritul lui. **(Funia de nisip** de George Radu, Editura Albatros, 1987).

1 MAI 1987

ÎNTÎI MAI- mărturii ale muncii și creației

Pădurea cîntătoare

firește, se putea începe — o mărturisire despre un anume „program literar", și altfel. De pildă, vorbind despre o realitate fabuloasă prezentă (permanent) în locurile de unde am pornit (în literatură). Munții, cu vîrfurile masivului Muntele Mic, Gugu și Țarcu (între care își duc slătinarii oile la „Sălătruc") și Godeanu, de o parte, și înălțimile Semenicului (cu acele „Trei Ape" — izvoarele Timișului) de cealaltă parte, riul care se înfrățește cu vechiul drum roman, alăturîndu-li-se mai noua cale ferată, pe care în copilăria mea trecea un misterios (fiindcă nu oprea niciodată) „Rapid roșu", și care azi îi poartă pe slătinarii cu putere de muncă spre marea uzină de la Reșița ori spre întreprinderile Orașului (cum este numit, simplu, pe toată Valea Timișului, Caransebeșul), de se înspăimîntă cei bătrîni că nu va mai avea cine lucra pămînturile satului, oamenii aceștia, în sfîrșit, tineri (mai uitînd), bătrîni (păstrînd), copii (moștenind), cu toții fiind legați trainic de această lume a lor care cuprinde munții, dealurile, lunca, riul, pădurea, morile de apă, topilele de cînepă, casele de piatră și teii. Ei privesc cerul cu îngrijorare sau speranță, citind semnele vremii și, astfel, știind cînd și cum să pornească spre pămînturile lor, băgînd de seamă și la lună, creșterea ori descreșterea ei diriguind calendarul muncilor, neuitînd nici poveștile cu muierea din lună ori cu vîrcolacii răi care (Doamne ferește !) ar putea-o (măcar) înjumătăți, așteptînd norii aducători de ploaie (care dacă sînt îndărătnici pot fi invocați) ori așteptînd să treacă norii cei răi, păgubitori (nu chiar cu mîinile în sîn, fiindcă, nu-i așa, pot fi alungați !), dorm, în nopțile văratice în șaierul cu fîn (visînd că-s la Valdefineață ori la Valdecorn), dacă nu în grădină (sub mărul cel mai bătrîn), iar în nopțile reci din miez de iarnă mulți bătrîni își mută așternutul într-un colț curat și bine îngrijit al grajdului, nu ca să vegheze doar vitele și pentru că acolo e mai cald (de la aburul răsuflării acestora) ci fîndcă un cal poate fi iubit, o vacă poate fi prețuită și, la urma urmelor, vitele, toate fac parte din lumea aceea a lor. Lume plină de eresuri, simboluri magice. Care au trecut, spuneam, în povestea depănată în serile de iarnă. Cum în ea au pătruns trăirile adevărate ale oamenilor vechi, devenind învățăminte pentru cei noi. Care, la rîndu-le, au venit cu adaosul lor, descoperind noi simboluri. Iar de aici pasul spre literatură e lesnicios.

Poate s-ar fi cuvenit, iarăși, să pornesc altfel. Chiar de la literatură. Vorbind despre realismul fabulos din scrierile lui Panait Istrati sau din cele ale unor Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, de pildă. Ori de opunerea planului mitic în fața planului realului la Voiculescu. Sau despre aspirația lui Eliade de a descoperi miticul în experiența umană.

Nu vreau să ridic, aici, statuie slătinarului meu, țăran român și chiar dacă povestitor nu și (neapărat) scriitor (deși românul s-a născut poet...). Să nu se înțeleagă că doar ascultîndu-i poveștile, sau urmărindu-i viața, se naște și literatura (fie ea și una fantastică). Dar negreșit se pot învăța multe de la el. Chiar dacă se aseamănă cu țăranii altor provincii românești, are ceva care-i aparține numai lui. Se aseamănă moldoveanului prin cultul pentru istorie și ardeleanului prin patima pentru pămînt. Nu-i mai prejos în vorba-i ascuțită (cînd se cuvine), olteanului și nici în înțelepciunea-i țărănească (de la „filosofie" la... „ironie"), munteanului. Istoria înseamnă pentru el, în primul rînd, supraviețuirea (ca român) sub vînturile potrivnice ale două imperii, iubirea-i pentru pămîntul care-l hrănește și legată și de lupta pentru el și în aceasta a cerut ajutor riului, munților, pădurii. Înfrățirea cu natura s-a făcut potrivit firii sale dar și din nevoie. Ceea ce, la urma urmei, a trăit tot românul. Numai că riul izvora prin „Trei Ape", poienile purtau numele oamenilor din satul lui, pădurea a ascultat întotdeauna de glasul Teiului care-i unul cum nu se mai află niciunde. Unde s-a mai pomenit ca un cneaz („chinez", la noi) să treacă în carnea unui tei, dîndu-i nu numai simțire omenească dar sporindu-i și vigoarea vegetală (el putînd înflori și larna) ? Apoi, pătrunderea în pădure se făcea și cu o anume bucurie, fiind aproape o nuntire. Nimic din teama de întunecimile ei, nimic din groaza stîrnită de lupi, nimic din teroarea vreunor spirite rele cum, de exemplu, la țăranii unei Europe care-și făcea și desfăcea țările și țărîșoarele sub semnul fricii. La noi pădurea cîntă și apele asemenea. Lotrul care, fiind în pădure, tinjește după sat, întors, îl apucă dorul de pădurea cîntătoare. Iar lotria, în părțile astea, a fost, de fapt, o formă de luptă împotriva puterilor potrivnice și străine nouă. La începuturile ei. Vor fi avut și alții fugiții lor prin păduri — de acolo se mai năpusteau asupra castelelor feudale (seniorul fiind, pînă la urmă, de același sînge). Junii care se trăgeau la „Trei Ape", loveau în călărețiii turcimii cu steag verde și semilună. Mai apoi, în cei ai steagurilor cu sfînta cruce. Aducătoare de mari rele, dintre care lipsirea de roadele pămîntului. Abia aici începea frica — să nu rămînă satul fără de bucate, altfel cum să dăinuie ? „Lupul" spăimos de care vorbește Jean Delumeau (în „Frica în occident") putea fi prins în capcană, răpus de ciinii bărbați ori supus prin mijloace de mare taină. Strigoii, se vede, băteau marginile pădurii, înspăimîntind mai degrabă pe străini decît pe logodiții cu pădurea. Babe doftoroaie, moși înțelepți, pricepuți în făcături și desfăcături (prin meșteșugite vorbe — cum și povestitorii !) au fost mereu la mare preț pînă să vină zorii epocii moderne — le-a rămas și azi amintirea. Dar nu otrăvitori de fîntîni și răspînditori de molime. Dacă se logodește cu pădurea, urmărește mersul stelelor, creșterea și descreșterea lunii, cheamă sau alungă norii, suferă pentru vitele lui, presimte cînd vin marile ninsori, „vorbește" cu păsările cerului și „aude" glasul Teiului, slătinarul, iarăși, asemenea oricărui țăran, o poate face fiindcă viața lui e armonizată la marea respirație cosmică. Aici se aseamănă cu felahul, cu fermierul, cu truditorul pămîntului de aiurea. Și, devenit „erou" literar, poate fi înțeles pretutindeni. Răminînd, cu mîndrie, însă, singurul „proprietar" de Tei vorbitor. De la care a învățat nesupușenia și slobozenia gîndirii și mîndria înfăptuirilor cu folos. Făloșenia-i de gugulan („Cu car cu mere...") s-a ivit în chip firesc. Păi nu ei, gugulanii, au oprit în cheile Slatinei o armată împărătească ? Nu unii dintre ei, lotrînd în păduri, au scos la lumină pe niște amăriți de vînători rătăciți (și care nu erau alții decît căpeteniile oștii oprite în „Cimpu' Fomii". ba, printre ei și un viitor purtător de coroană) ? Nu unul dintre slătinari, Giurgea, s-a împotrivit cînd i-au pătruns în casă purtătorii de cruce și de spadă ca să-i schimbe credința (la ce, se va fi întrebat, popii lor erau tot un soi de țărani, năzdrăvani în prinsul păstrăvilor, voinici la cositul otavei și viteji la degustatul răchiei păstrate în vas de frăgar, ce nevoie ar fi avut de alții, adică, așa că s-a suflecat, și-a dezvelit brațu-i gros și l-a ținut deasupra luminării ca să arate că lui nu-i pasă nici de durere, măcar, înspăimîntînd și popii străini și oștenii însoțitori) ? Asta scrie în cronică. „Rea pildă a dat", zicea prota Mehadiei, Stoica de Hațeg (dar se ghicește că era mîndru de isprava acelui Giurgea) ; „bine a făcut", au spus alții, slătinarii, rămași de atunci împărțiți în două, după credințe ; povestea mai spune că s-ar fi repezit un june să-i cheme pe turci și ăia au oprit catolicizarea (după care „salvatorii" au fost puși pe fugă de le fluturau șalvarii prin alunișul coastei, ba, se spune, că au rămas aninate petice prin rugii de mure). Nu-i gulanul cel care „vinde mere, vinde pere" dar să te păzească bine ăl de-l crezi cel mai tare dacă privești cum nu se cuvine la muierea lui ? Lasă că și ea, o fi avînd „buze dulci", vorba cîntecului, și călcătură sprintenă în opincile-i ușoare ca fulgul, dar poartă, legată cu un lănțug de briu, briptă bine ascuțită.

Ca să închei aceste lungi considerații despre anume „teme literare" (fîndcă am fost întrebat), mai spun că am rămas slătinar. Că știu cînd se schimbă vremea, că pot ghici cînd va ninge, că nu știu cînta la torogoată dar știu descîntece, că nu mi-e teamă de pădure dar mă înspăimîntă prostia omenească, că am călărit fără șa, că știu mersul stelelor pe cer și-mi scot calendarul (literar) după fazele lunii, că am răpus lup și am prins cleni și păstrăvi și șerpi cu mîna, că am înnoptat în mori de apă, că am umblat pe „șapte mări" (presimțite încă de la „Trei Ape"), că am un pistol turcesc (fără cocoș, spre liniștea criticilor literari...), că am străbătut mai multe decît „șapte țări" cu mașina crezîndu-mă cu hățurile în mîini și mîndru-mi cocia plină cu mere pe drumul gugulanilor, că am fost deochiat (și m-a dezlegat de rău Baba Solomia), că am cunoscut-o pe Ana Ilovana și pe Săceruica (deși prima-i o „bătrînă cu dinții de lînă", iar cealaltă se scălda în Timișul secolului trecut), că mă bucur de ploaie și mă îndurerează seceta, că de la Ailă și Iosif și Marcu am moștenit un sat pe care-l voi lăsa fiului meu, fiindcă orice om trebuie să aibă un sat al lui, că am ținut ciini numai în ogradă, că știu tălmăci vise, că am nepoți mai vîrstnici și unchi mai tineri decît mine, că nu m-am rupt niciodată de sat chiar dacă acum stau într-un oraș, care-i unul unde s-a gîndit Unirea cea Mare. Și alături de casa în care locuiesc se află curtea interioară a ziarului „Românul", aici au încins o horă cum nu s-a mai văzut ceata flăcăilor din Mîndruloc veniți să depună jurămînt de credință pentru Garda Națională Română, înainte de a lua drumul spre Alba, iar în bătrîna clădire a stat Vasile Goldiș. Noaptea aud foșnetul teilor care au străjuit strada la 1918 și care acum nu mai sînt. Dar răzbate, pînă aici, peste toate, glasul Teiului. Fiindcă el a fost la început și acum vă aduc vestea că înflorit-a iarăși.

Florin Bănescu

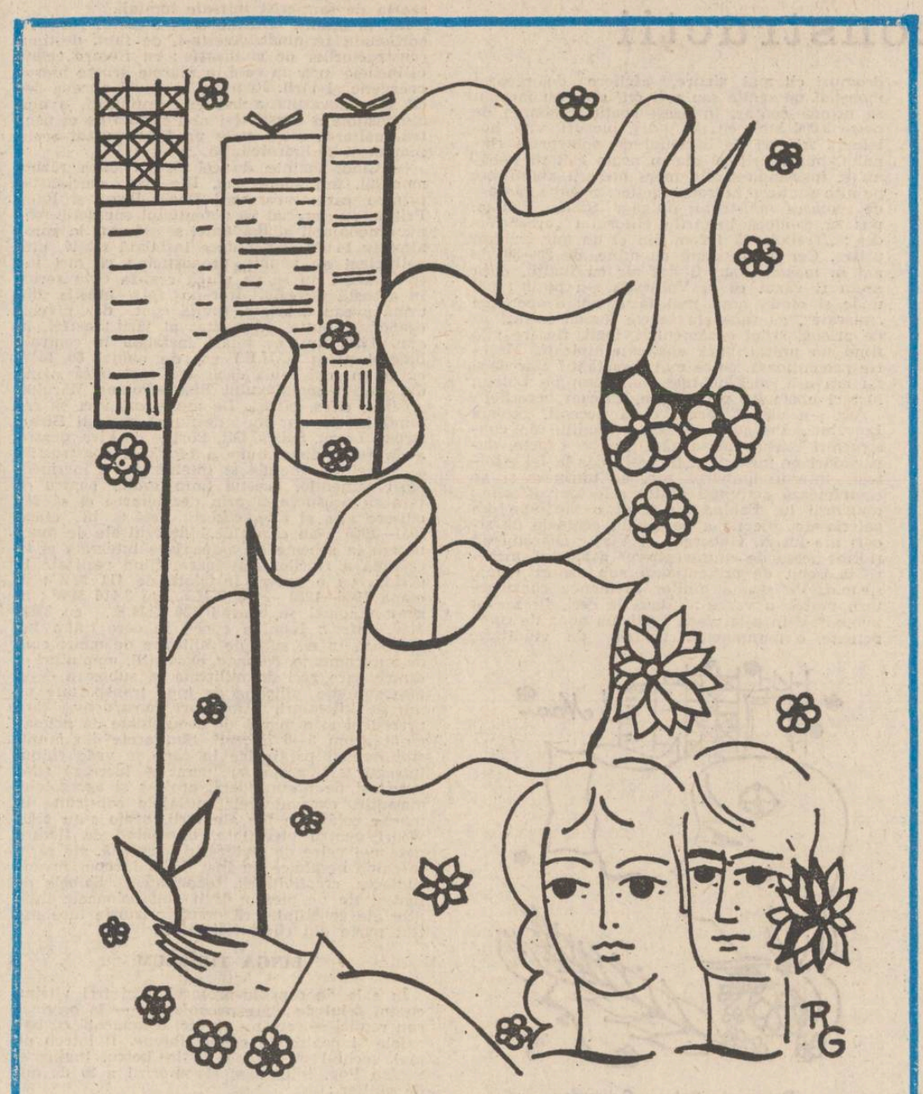

Ilustrație de Raluca Grigorcea

Drumurile noastre

Am știut de la început că voi fi poet (propoziția mea încăpățînată și orgolioasă !). De atunci de cînd umbra nucului mi s-a arătat mișcătoare în contururi. Și nucile — căzînd ca niște ace în **ceasul de apă.** În ceasul de apă al acelei umbre. În ceasul **meu** de apă. Și ochii bunicii mele i-am văzut în culoarea lor vie, atunci cînd ea tocmai pleca spre departe. Am învățat astfel că lucrurile, lumea, se așează într-un tot curgător, niciodată sfîrșit, niciodată-nceput. Că trebuie să rostești despre acest tot curgător intrat, într-un timp sau altul, în memoria ta. **Memoria mea te protejează / cum clopotul de sticlă scorpionul.** Căci poetul este acea ființă care **îmbătrînește rostind cuvinte.** Și are o **neliniște** numai a lui. Eu am numit-o, la început, **Neliniștea purpurei.** Nu știu cît am fost crezut, dar... cu o vorbă a lui Călinescu, „noi nu putem afirma nimic despre noi, nici măcar în privința valabilității părerilor altora". Există o **taină** a lumii pe care poetul se cere să și-o apropie. O **taină** a **ființei** pe care ochiul meu a văzut-o ca fiind, ca existînd. **Se știe, se știe că este / Ființa tainei ca o poveste...** Poate tocmai de aceea, dacă n-aș fi scris poezie, aș fi scris... basme. Totul văzîndu-se de către poet, precum de acel de cîndva alcătuitor de basme, ca printr-un fel de **ochean.** Expresia acestei vederi este **metafora.** Nu întotdeauna cea pe care o avem, o descoperim imediat. Noi sau cititorul nostru... Am fost tentat, de multe ori, de cuvîntul **frumos ales.** Acum cred că metafora este cumva înaintea lui. Și că poți fi fericit dacă, simplu, o aduni pe hîrtie. De aceea, **Am ieșit în grădină. / Tocmai înflorise cireșul,** mi se pare a fi **momentul** metaforei într-un poem al meu. Nu cel care-i urmează, tot acolo **(Grădina mirosea a lună arată).** Întîmplător sau nu, convingerea mea asupra poeziei își găsește o fundamentată expresie în gîndul lui Tudor Vianu : „Poezia nu mă atinge decît dacă este rapidă și luminoasă ca fulgerul". Pentru scrisul meu, o astfel de convingere s-ar traduce în **Început**-urile și **Sfîrșit**-urile de **poem.** Cititorului trebuie să-i las partea lui de implicare la text... Copil fiind, îmi vedeam satul numai dacă urcam crimpeiul („sfîrșitul") de munte din apropiere și, undeva, la poalele lui, o părere de sat, o părere de lume. Știam că-i acolo și-l priveam. Și înțelegeam. **Privind sub Munte, moartea-mi pare viață.** Poate că astfel s-a alcătuit un volum **(Muntele și Iluzia).**

Și tot în **metaforă** trăia, pentru mine, bătrînul. Fîntînarul satului. Domol, în Doclin, satul începuturilor mele, se sfîrșesc Munții Dognecei, se alungă văile lor. Și începe, oarecum, cîmpia. Acolo, Fîntînarul, căci l-am asistat la nașterea a două fîntîni, căuta apa. Și cînd revenea pe pămînt, mînca simburi de nucă. Nu știu, dar poate el căuta, de fapt, **pe cer loc de săpat o fîntînă.** Și tot în spațiul acela, în Binișul păstrător de atîta istorie, trăia **Olarul.** În extraordinarele zile de vară ale copilăriei mele, cînd liniștea era atît de deplină că puteai auzi lumina, binișanul, cu carul încărcat de oale, blide și circege, zăbovea pe la fiecare casă și oferea lucrul mîinilor sale. El nu vindea. El dădea. El dădea blidul său pe un pumn de grîu, atît cît încăpea în golul blidului său. Adică, vorba poetului, „dădea gol pe plin". Astăzi, Olarul din Binis, îmbrăcat în veșnicie și istorie dăruie neodihna și veșnicia palmelor sale în schimbul neodihnei și veșniciei lutului. Îți oferă apă rece dintr-un circeag anume, creație numai a lui, pe care l-a numit **circeagul mincinos.** Fiindcă, din cele șapte orificii, șase sînt neadevărate. Te privește. Olarul, îngăduitor, cum îl duci la gură, cu lăcomie. Puțini sînt cei care găsesc de prima dată adevărata cale a apei. Pentru că, hotărît lucru, în veșnicie nu se poate pătrunde decît pe o singură cale : a adevărului. Drumul în poezie, cred, este o astfel de cale. Pe care o cauți în multele împrejurări ale vieții tale... Pe întinsa Vale a Carașului, o vatră de sat îți poate atrage, mai întîi și mai întîi, pașii. Acolo, pe ruinurile mîndrei și puternicei odinioară dave dacie Arcidava, acolo unde drumul roman se mai zărește încă, acolo unde stăruie lumina graiului strănepoților lui Paul Iorgovici. Acolo unde, aproape de legendă, stau amintirile țăranului care l-a luat în căruța sa pe Camil Petrescu, în vremea cînd viitorul mare scriitor își susținea, aici, un ambițios și ratat demers electoral. Sau, dacă vrei, te poate chema refacerea imaginarului traseu al lui Bălcescu, pus de același Camil Petrescu, în tot atît de ambițiosul său roman **Un om între oameni,** să treacă prin Vărădia. N-aș putea nici acum să explic prea bine atracția exercitată de acel loc asupra adolescentului care eram cîndva. Poate, însă, nu întîmplător, l-am ales și l-am topit, mai tîrziu, în două balade scumpe mie chiar și mîine, **Prințesa de Serbia** și **Omul care rîde...**

Pe de rost s-ar cuveni învățate drumurile istoriei noastre. În Valea Almăjului, în vechea localitate în care s-a născut Eftimie Murgu, poți înțelege demnitatea frunții și a privirii în sus pe care o are revoluționarul al cărui portret l-am înțeles, ca mai toți copiii, înainte de a-i înțelege menirea în istorie... Străbunii sînt o nepieritoare realitate, o nepieritoare meta-fora, a fiecăruia dintre noi. Sînt treptele noastre. Cum este, încă o dată cred, drumul în poezie. Cu **treptele** lui. Le urci și, parcă părăsindu-le, le iei cu tine. Și, la sfîrșit, se cere să ieși **curat și nebiruit** din acest drum cu și printre cuvinte.

Neauzit, poetul de-apare printre noi,
Nu se întreabă nimeni de ce a apărut.
Cum, brusc, dacă dispare din cuvinte,
Nu-și amintește nimeni cîndva să-l fi văzut.

Numai **realitatea** acestei ieșiri este, așadar, importantă. Pentru mine, **cu gîndul la metaforă.** Un titlu, dealtfel, pe care mi-l asum pentru o viitoare carte...

Octavian Doclin

O nouă „Românie pitorească"

Îie-mi îngăduită o remarcă asupra propriului destin, pe care, cu o tușă sigură și limpede, o face unul dintre cei mai mari scriitori ai României contemporane, Fănuș Neagu. El observă : **„Lui Ion Andreiță (...) i-a răsărit var în păr tot bătînd drumurile țării ca să-i cunoască oamenii și să le cînte faptele".** Am făcut aceste necesare precizări, tocmai pentru a mă arăta mai exact și mai expresiv în fața cititorului. Am făcut aceste precizări și pentru că, dincolo de particularul subsemnatului, ele au darul, prin puterea de generalizare, să definească, larg și cuprinzător, datoria — și vocația — reporterului: de a fi un neîntrerupt drum către oameni, de a bate zările țării, de a-și cunoaște semenii și a le cînta faptele. Nici Bogza nu-și dorea altceva : „El — Geo Bogza, (n.n. : afirmație din 1934) — **nu este încă reporter, dar are cea mai fierbinte dorință să devină",** intuind nu doar grandioarea înălțimii, ci și calvarul drumului, înțeles drept o **emoție profund omenească.** În ceea ce privește obiectul reportajului — acele **cuvinte puternice care au în silabele lor explozia realității** — aș aminti spusa lui Egon Erwin Kisch, recunoscut părintele (creator) al reportajului modern : **„Nimic nu este mai frapant ca adevărul, nimic nu e mai plin de exotism decît ceea ce ne înconjoară, nimic nu e mai fantastic decît lumea concretă. Și nimic pe lume nu e mai excepțional decît timpurile pe care le trăim".** Iată „așii" celui ce se încumetă să străbată acest drum, tentant, dar deloc linear, al dragostei de oameni.

Nu întîmplător ultima mea carte de reportaj — apărută în Editura „Junimea", se numește „Cum se vede țara la români". Acest nume-metaforă, nume-frescă, nume-țară — venind într-un suiș și rotunjime firești, după altele, precum „Colegi de generație", „Drumuri esențiale", „Vîrsta care nu cunoaște eclipsa", „Natură vie cu baracă" — se vrea tocmai o metaforă și o frescă a țării în acești ultimi douăzeci-douăzeci și cinci de ani, de cînd condeiul se încălzește, în egală măsură, din inimă și din realitatea vie, concretă, palpitantă a patriei. Și în tot acest periplu de dragoste și jertfire am avut, am, voi avea totdeauna alături de inimă și cuget, ca pe o imposibil de separat legătură cu rădăcina, cuvintele lui Alecu Russo din „Cîntarea României" : „Patria e aducerea aminte de zilele copilăriei... Coliba părintească cu copaciul cel mare din pragul ușii, dragostea mamei, plăsmuirile inimii noastre... locul unde am iubit și am fost iubiți... ciinele care se juca cu noi... Zbierătul turmelor cînd se întorceau în amurgul serii de la pășune... fumul vetrei ce ne-a încălzit în leagăn, înălțîndu-se în aer". Și mă trezesc adeseori rostind, odată cu Russo, avînd inima și fruntea încinse de văpaia aceluiași patriotism : „Ești frumoasă, ești avuțită... O, țara mea... ai copii mulți la număr care te iubesc... ai cartea de vitejie a trecutului și viitorul înaintea ta..." Acest viitor îl simt, îl trăiesc și mă strădui să-l exprim eu. astăzi, ca prezent. Un prezent demn de vitejia trecutului, ctitorind un viitor, conștient, ideal.

★

Cuvintele sună tainic, îndemn inimii și minții, vin de acolo unde izvoarele nu aveau încă nume — și se mărturiseau deplin în fîntîni. Vin de acolo unde pămîntul păstrează încă tropot de zimbru și răcoare albastră și pură. Vin de acolo unde s-au dat primele nume — de get, de dac, de roman — rotunjite mai apoi în România, în ceea ce cu o silabă de cîntec numim Patrie. Aceste cuvinte sună tainic și îndeamnă la ducă. Este o invitație nestrînsă în consoane, nici în vocale; o invitație interioară și gravă. pură și duioasă, melancolică și învolburată, mocnită și înăpăiată, ca o zbatere de soare în dunga singerie de orizont a răsăritului.

Un drum astăzi, prin frumoasa țară a lui Decebal, a lui Mircea și Ștefan, a lui Ioan de Hunedoara și Vlad Țepeș, a lui Mihai Voievod Viteazul — înseamnă întîlnirea cu o nouă **România Pitorească** (despre care a referit și Vlahuță la timpul său) ce-și așteaptă o nouă și pe măsură **Cîntare.** Către această nouă frescă, mărturisesc, am nădăjduit, cu toate pînzele sufletului meu, atunci cînd un ciclu de cărți se încheie cu nu doar simbolicul volum „Cum se vede țara la români" — sau, mai știu eu, cînd de-abia se deschide, ca o nouă privire după un popas de fixare a imaginii pe retină, ca o nouă traiectorie de teodolit sensibil și inteligent, al cărui capăt de mîră nu va fi niciodată punctul, ci **punct (.) și de la capăt.**

Am intrat — urcînd sau coborînd — în noua Românie prin mai toate pasurile, mai vechi sau mai noi, pe care ea le înlesnește călătorului. Am intrat pe sus, prin Țara Moldovei, pe drumul Descălecării, venind dinspre Maramureș, prin pasul Prislopului, deschizîndu-mi-se minunată, ca nici una alta, mîndra Țară a Bucovinei. Am coborît de prin aceleași locuri, urmînd calea poetului Mihai Eminescu, în mîndra Țară a Transilvaniei — spre a sosi la Blaj, adică acolo unde, după spusa altui mare poet, Lucian Blaga, „bate ceasul mai presus de vreme". Avea 16 ani cînd, de pe dealul Hulii Vechi, privind orașul așternut la picioare, a exclamat transfigurat de emoție : „Te salut din inimă, Romă Mică!". De altfel, martori oculari spun că tînărul Eminescu, în vremea cît a locuit la Blaj, se descoperea totdeauna cînd trecea pe ulița Trandafirilor, la nr. 65, pe dinaintea casei lui Gheorghe Șincai, cînd călca țărîna Cîmpiei Libertății și cînd îl întîlnea pe Timotei Cipariu. Nu întîmplător se zice că aici, la Blaj, a scris Eminescu vizionara poezie „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie". Am urcat și am coborît în țară prin pasul Oituz-Mărășești, acolo unde ostașii români au scris cu trupurile lor, în primul război mondial, „Pe aici nu se trece!" — și dușmanul a fost nevoit să dea înapoi. Am intrat în țară pe Valea Oltului, odată cu legiunile romane, lăsînd semn vestitul castru Arutela (lîngă Călimănești de azi) — în timp ce pe crestele Carpaților, focuri anume aprinse dădeau de veste lui Decebal, la Sarmizegetusa. Am coborît în țară pe văile Ampoiului și Arieșului, din Apuseni, odată cu moții lui Horea și Avram Iancu — pînă la Cetatea Albei Iulii, întru amintirea și venerarea lui Mihai Viteazul și a fantei sale de-a fi unit aici, pentru prima oară în istorie, la 1600, Muntenia cu Transilvania și

Ion Andreiță

Continuare în pag. a 4-a

Dar eu vă spun

Dar eu vă spun : azi-noapte-am auzit
cum boabe de grîu intrau în oraș
ca o cavalerie de spice
cu tropotul galben lovind caldarîmul
pînă cînd asfaltul se umplea de frunze și el
precum ramul de măr în aprilie
dînd drumul cetelor de copii să colinde
– cîte frunze, cîți muguri și cîte flori
tot atîția copii cu trup de lumină
inundînd străzile, aducînd satul cu ei
ca o dimineață nespus de frumoasă ;
Dar eu vă spun : azi-noapte-am auzit
tropot de cai iscat din semințe
ca și cum înaripate herghelii
ar fi trecut în stoluri mari peste oraș
căutînd poiana de stele
unde-adastă iubirile noastre
ca o deltă-așteptînd să-i sosească
din țări depărtate cocorii ;
Dar eu vă spun : azi-noapte-am auzit
coborînd în lemnul mesei mele de lucru
copacul ce-a fost cîndva în păduri
cerîndu-mi să-i las o poartă deschisă
prin care să intre-n anotimpul acesta
de flori
și pînă să-i pot da un răspuns
m-am trezi să-mi înmugurească creionul
în mînă
și frunze și ramuri cresc din brațele mele ;
Dar eu vă spun : acum, în aprilie, e ceasul
cînd vine în noi ca un rîu
poate certîndu-ne, poate cîntînd
sau poate-adăstînd, neștiut, viitorul
satul din care – copii – demult am plecat.

Florentin Popescu

Țara în mai

Se primenesc Carpații sub ceruri vegetale.
În văile de doruri curg rîuri lungi de iezi.
Prin inimi e un viscol de cîntec și petale,
Livezile pe dealuri par turme de zăpezi.

Pe ramuri cîntă mierla a limpezimi de zare.
S-a îmbrăcat tot cîmpul în straie de verde
crud.
Se-nalță ciocîrlia visînd un cuib în soare,
Iar cocostîrci de aur rîvnesc pămîntul ud.

E-un freamăt calm prin sate cu vrăji de
holdă nouă.
Orașele-s mai albe sub arcuri de azur,
Iar florile din ronduri au ochii plini de rouă
De cîtă tinerețe, azi, le suride-n jur.

Sub colorate zboruri din nesfîrșiri albastre
Devine însăși firea un excelent rapsod.
E primăvara țării din inimile noastre,
Eterna înflorire cu dăruiri de rod.

Constantin Atomii

Monumentul unui gînd de pace

Crinul deschide clape ca de pian,
Cu o rază de aur soarele
(oda bucuriei)
prelins din seninul cerului,
Albăstrele cu ochiul umed
pline de visul poetului
și pajiști neatinse încă
înflorite de liniștea adîncă,
Ce sunet !
Ascult privighetoarea o ascult...
Monumentul se termină cu un tril
încîntînd : memoria unui bătrîn,
jocul de-a zborul al unui copil.

Valeria Deleanu

În zi de 1 Mai

Iau lumina
Mirosind a livezi și podgorii
Și-mi limpezesc privirea
Învești mîntîndu-mă
În trei culori :
Roșu suind
În bătăile inimii
Acestui pămînt
Rotund ca o horă.
Galben griul și piinea
Adevărată ca tine.
Albastru-cerul
Din ochii copiilor
Rădăcini de viață
Rădăcini de iubire
Sub care
Veghează întru dăinuire
Bunii și străbunii
Visîndu-ne...

Geo Călugăru

Cum după muguri cunoști primăvara

Ne știm gîndurile – vrerile
Părinților le cinstim pașii ;
Ne știm visele, dorurile, cîntecele
Ne iubim cu speranță urmașii.

Cunoaștem suferința în timp – aleanul
Știm vrăjmășia lovind, nefirească,
Dar cine-a putut
Firul de iarbă din creștere
Să-l oprească ?

Ne știm inimii dorul
Cunoaștem hrisoavele, cioplirile,
Înscrisurile pe piatra istoriei,
Statornicia, zidirile,

Ne știm cugetul drept –
Flacăra inimii nicicînd nu ne-a fost stinsă.
Precum lumina
Dreptatea noastră nu poate fi învinsă.

Ce bucurie mai mare poate fi –
Toți sîntem ca unul,
Toți sîntem Țara.
Ne știm gîndurile, ne cunoaștem
Așa cum, după muguri, cunoști primăvara.

Ioan N. Dumitrescu

LA PRIMĂVARA ȚĂRII-

Şcoala marilor construcţii

— Patru ingineri s-au hotărît să tragă o linie între luni 13 martie 1967 şi sîmbătă 14 martie 1987...

Cu toate că se auzea foarte bine, nu înţelegeam nimic, mai ales că eram chemat de la Caransebeş ; eu nu fusesem în acel oraş de vreun deceniu şi nici prieteni nu aveam acolo. Cer explicaţii, crezînd într-o glumă.

— Bine, nu-ţi aminteşti că, la sfîrşitul cărţii **„Ţara Lotrului"**, ţi-ai dat adresa, rugîndu-i pe lotreni să-şi continue confesiunile, promiţînd să „scoatem" un nou volum, cum nu s-a mai scris ? A trecut mult de atunci, dar uite, a venit timpul să auzi ce-am mai făcut, să vezi cu ce munţi ne batem acum...

LOTRENI, DUPĂ 20 DE ANI

Ştefan Pop, Ilie Ban, Laurenţiu Diaconu şi **Lucian Bădescu** primesc cîte un pahar-cupă de cristal, înăuntrul căruia era un disc de carton lucios, pe care scria DUPĂ 20 DE ANI, cifra fiind din folie aurită, avînd pe revers urarea „La mulţi ani !" ; de această originală medalie fusese prinsă, cu insigna A.C.H. Bistra-Poiana Mărului, o panglică tricoloră. Nu s-au ţinut toasturi solemne, nu s-au rostit cuvinte mari, în schimb cineva a început „Marşul lui Iancu", şi-n încăpere a pătruns duhul munţilor, pereţii parcă s-au depărtat, lumina incendiind blocurile din jurul cantinei, versurile veneau din afund de istorie, precum sînt cîntate de-un secol şi mai bine la orice eveniment din casele moţilor, cînd Iancu-i alături de ei şi la naşterea pruncilor şi la cununie şi la ducerea pe ultimul drum. Nu toţi cei de faţă erau din Apuseni, dar toţi cei douăzeci de invitaţi ai sărbătoriţilor îşi petrecuseră atîta viaţă în spaţiul transilvan încît sufletele se umpluseră de clipa de eternitate a Crăişorului. După un timp, altcineva a intonat „Gaudeamus igitur", imnul tineretii ce-şi clamează biruinţele şi dorul de mai bine, înclinîndu-se în faţa celor ce le-au pus condeiul, mistria şi calculatorul în mînă. Apoi au început să curgă amintirile...

La loc de cinste fuseseră puşi inginerii Emil Podhorodeţchi şi Mihai Tarţa ; acum pensionari, bătuţi decenii de-a rîndul de vînturi şi ploi, bătînd noroaie şi stîncării, stau ei pe-acasă ce stau, în oraşe mari, dar nu le prea prieşte şi-şi iau soţiile şi chiar nepoţii, urcă în munţi, punînd umărul la ridicarea altui baraj, la o străpungere afurisită, la lansarea unui nou lac. Ei, şi alţii ca ei, au constituit, în urmă cu treipatru decenii, clanul constructorilor de lumină, făcînd din Bicaz, Arges, Lotru şi Porţile de Fier I cartea de căpătîi a hidroenergeticii româneşti, în paginile căreia şi-au pus semnătura şi cei de pe Olt, Sebeş, Riu Mare, Porţile de Fier II etc. O şcoală-facultate-academie cu amfiteatre începute în rulote şi barăci, cu brigăzi purtate din şantier în şantier, defrişînd, tăind drumuri pe margini de prăpăstii, cu mîncare la cazan şi somn pe apucate, cu dorul de nevastă şi copii.

— Aşa am „prins" noi Lotrul, mărturiseşte Ilie Ban, acum inginer-şef al Antreprizei de construcţii hidroenergetice „Bistra-Poiana Mărului", cu sediul în Caransebeş. Ne-am întîlnit, cei patru sărbătoriţi, în ziua de 13 martie 1967, în faţa biroului directorului general Gheorghe Cocoş. Ploua. Ţin minte că hazul cel mare l-a constituit... umbrela cu care venise Diaconu, mai nepotrivită ca o piatră-n geam...

— Aruncau localnicii cu pietre spre noi, îşi aminteşte Ştefan Pop, ajuns director, că le dărîmam gardurile şi soproanele, singurele construcţii atunci pe botul de deal de deasupra comunei Voineasa. Noi făceam parte din al doilea „esalon", cum se spune, pentru că lucrările de deschidere a căilor de acces începuseră cu o vară înainte, de către „argeşeni", obişnuiţi cu greul şi singurătatea...

Ei bine, tocmai lecţiile Bicaz şi Argeş i-au învăţat pe oamenii veniţi să ridice cea mai mare hidrocentrală de pe riurile noastre interioare că viaţa trebuie trăită altfel. Dincolo de barajul de anrocamente, tuneluri de aducţiune, drumuri cît mai sigure, ateliere de reparat monstrii pe senile sau roţi cît casa, au început să prindă contur, în acest spaţiu montan de peste 8 000 km², cît un judeţ, blocuri, vile, hoteluri ! Alături de blazonul de nobleţe al clanului, muncitorii îşi etalau acum calităţi nebănuite, însuşindu-şi din mers meserii neîntîlnite pe alte şantiere hidroenergetice. Şi-mi amintesc de remarca maistrului dulgher Ştefan Fabian, pus să conducă lucrările viitorului „oraş" Vidra : „Trebuie să facem din el un mic briliant urban. Cei de-o seamă cu mine, de 20—30 de ani în meserie, am fi dat bir cu fugiţii, dacă n-am fi văzut că la Voineşiţa s-a putut ; păi unde si cînd am mai făcut noi acoperişuri „mişcate", cu sarpanta foarte înaltă, intrări ca de prispă, stîlpi ornamentali, logii, fiecare vilă fiind un unicat, fără elemente tipizate. Meserie pretenţioasă, ce să mai discutăm ? Dar dacă nu era aşa, nici nu mai rămîneam pe Lotru ; lucrări obişnuite prin oraşe, găseam berechet".

Aşa s-a născut, acum două decenii, „şcoala Lotrului". Desigur, în marea familie de constructori există specializări foarte exacte, departajări pe meserii şi profesii, dar la fel ştiinţelor interdisciplinare, aici se întîlnesc şi se completează activităţi dintre cele mai diferite : dulgherii lui Fabian au făcut o porţiune din galeria de injecţie a barajului, echipele de zidari ale lui N. Gheorghe şi Victor Diaconu au ridicat „casa de supraveghere" a lacului, lucrare deosebit de pretenţioasă sub aspect tehnic s.a.m.d. Pe seama multor asemenea constructori, umblă o vorbă : „Dacă le ceri, îţi fac şi piane !" E în asta, dacă vreţi, un abuz de competenţe, o permanentă infuzie de vitalitate, clanul constituindu-şi oamenii pe măsura clipei de eternitate ce-o zidesc în trupul ţării, cu fiecare nouă efigie a socialismului.

Desen de Raluca Grigorcea

SALBELE DE LUMINI

În martie 1974, am primit o scrisoare de la prietenii Ligia şi Emil Podhorodeţchi, invitîndu-mă să-i vizitez pentru că „se simte începutul sfîrşitului". Şi m-am dus să văd ce înseamnă „începutul sfîrşitului". La Voineasa, statul major al Lotrului, totul părea ca mai înainte, numai că aveam să aflu de plecarea cătărui şef de echipă sau cutărei brigăzi de mineri la Somes, Sebeş sau Cerna-Motru ; la Ciunget, palatul subteran cu morile de aur, se pregătea racordarea celei de-a treia turbine ; la Mălaia şi Brezoi începea organizarea de şantier, pentru Lotru-aval, atunci, unde-i „sfîrşitul" ?

— În noi, mi s-a răspuns. După şapte ani, mai stăm puţin şi plecăm şi noi, pe Olt. E tare grea despărţirea, dar n-avem ce face, asta-i soarta de şantierist într-ale luminii.

Da, în Munţii Lotrului adia regretul părăsirii edificiului terminat. Acesta-i, de fapt, destinul constructorilor de civilizaţie ; cu fiecare cetate ei încheie încă un cerc în marele arbore hidroenergetic al ţării. Regretul lor nu-i altceva decît faţa nevăzută a bucuriei împlinirii, o altă dimensiune a conştiinţei că-i nevoie de ei pentru înălţarea altor stele pe firmamentul şcolii româneşti de hidrotehnică.

— Cînd, înainte de cel de-al doilea război mondial, îmi spune ing. Ilie Ban, specialiştii, printre care profesorii Dorin Pavel şi Radu Prişcu, au apreciat că potenţialul energetic tehnic amenajabil al României se cifrează la aproximativ 14 000 MW putere instalată totală, unii politicieni au zîmbit, pronosticînd că nici într-un secol nu se va putea realiza ceva serios în această direcţie. Într-un fel, aceştia din urmă aveau dreptate, ţinînd cont de nivelul economic puţin dezvoltat al ţării ; astfel, în anul 1950, puterea totală instalată în centrale hidroelectrice (C.H.E.) era de numai 60 MW, cu puţin mai mult decît cea mai mică uzină din cadrul complexului Bistra-Poiana Mărului.

Cifre, cifre, cifre... De multe ori vrei să renunţi la ele, dar nu-i destul să rosteşti Bicaz, Argeş, Lotru, Sebeş, Olt, Porţile de Fier, pentru a da reala dimensiune a efortului constructiv, a risipei de energie şi inteligenţă, a încrîncenării oamenilor acestui timp eroic, pentru ca ţara să prospere şi prin dezvoltarea ei să faciliteze alte şi alte ctitorii. Iată : în etapa 1951—1965 s-au construit hidrocentrale de mare putere la scheme de amenajare integrală şi în cascadă a riurilor interioare, fiind realizate 14 C.H.E., cu o putere instalată de 411 MW ; în etapa 1966—1980 — 53 C.H.E., cu 3 416 MW ; în acest cincinal se prevăd 150 C.H.E., cu 3 900 MW. Cifre... Lumina epocii în care trăim înglobează în ea sute de milioane de metri cubi de anrocamente, betoane, excavaţii, umpluturi — dintre care zeci de milioane în subteran — şi alte sute de milioane de tone transportate pe mii de kilometri. Un efort constructiv fără precedent şi o marcă de competenţe de neimaginat acum 5—6 decenii. Şantierele din munţi sînt oglinzi parabolice în care se vede chipul întregii ţări, acolo au lucrat şi lucrează constructori de pretutindeni, acolo-s şi agregatele, masinile, excavatoarele, utilajele construite în marile cetăţi de foc ale ţării, acolo s-au zidit visuri pentru eternitate, întemeind de fiecare dată noi vetre de civilizaţie socialistă, ale cărei însemne heraldice au fost de la început inventivitatea, creativitatea, tenacitatea. Salbele de lumini de pe pieptul ţării sînt coloanele infinite ale constiinţei că omul-în-istorie face astăzi parte din clipa-de-istorie !

LÎNGĂ TIBISCUM

În sala de consiliu-protocol, văd trei vitrine cu tot felul de piese arheologice — în original sau replici — care nu au nici o tangenţă cu barajele şi centralele subpămîntene. Îl întreb pe mai vechiul meu erou de la Lotru, inginerul Stefan Pop, iniţiatorul sărbătoririi a 20 de ani de şantier :

— De cînd cresc... opaiţe romane în munţii pe care-i străpungeţi ?

— De cînd arheologii bănăţeni ne-au cerut ajutor să sape în... cîmpia din apropierea oraşului, acolo unde se descoperiseră ruinele castrului şi apoi ale oraşului antic Tibiscum. Ca răsplată, mi-au dat, sub semnătură şi inventar, aceste cîteva piese. Noi ne vedem de-ale noastre, în munţi, dar cînd e vorba de-a arăta lumii — aici, în această sală, vin specialişti hidro din multe ţări ! — ce şi cum au trăit strămbunii, nu precupeţim nici un efort. După ce admiră vitrinele, îi ducem să viziteze „Rezervaţia arheologică" — muzeul şi şantierul. Chiar şi cei rău intenţionaţi, ca să nu mai vorbesc de nestiutori, rămîn impresionaţi de dovezile statorniciei daco-romane şi străromâne în mileniul luat în copitele cailor de tot felul de neamuri...

Munţii. Munţii cei întăriţi cu ziduri, ai da-

Valentin Hossu-Longin

Continuare în pag. a 7-a

Rodire de nouă civilizaţie

Trăim vremea cînd oraşele îşi adaugă alte oraşe, iar apele îşi dau mîna peste cumpene de ape, urcînd peste coline care mai ascund, poate, pui de aur, traiectorii anevoie bătute, sugerate doar de Ginditorul de la Hamangia.

Trăim firesc vremea cînd oraşele urcă spre înălţimi. Dar în fiecare bărbat, în fiecare femeie există, totuşi, păstorul şi plugarul. Părăsirea satului şi căutarea oraşului, iluzoria lepădare de moşia străveche, apoi refuzul condiţiei citadine şi întoarcerea la matcă, toată această autoexaminare (de ani sau deocenii) a simţirii şi conştiinţei pot fi teme pentru publicistică şi literatură. De cîtva timp încoace satul a reintrat în orbita largă şi prioritară a dezvoltării, a atenţiei din partea tuturor forurilor economice, sociale, culturale. Această dezvoltare pleacă fără doar şi poate şi de la acele resorturi majore, ancestrale care regenerează păstorul şi plugarul în fiecare dintre noi. Sigur, numărul ţăranilor descreşte. Şi e firesc să fie aşa, pentru că modernizarea mijloacelor de cultivare a pămîntului, de creştere a animalelor, de desfăşurare a transhumanţei (care există şi acum) urmează un curs spectaculos. Cu mai puţini oameni se obţin producţii mai mari. O asemenea posibilitate (şi certitudine) l-a determinat pe Marin Preda să scrie un incitant eseu, publicat apoi în volumul „Imposibila întoarcere". Omul de sorginte ţărănească privea cu mirare şi durere rărirea clasei ţărăneşti. A acceptat însă întotdeauna ideea că ea nu va dispărea. Vedea, înţelegea şi accepta schimbările ce aveau loc în conştiinţa acestei clase. Majoritatea ţăranilor rămaşi sau reîntorşi la ţară au devenit mecanizatori. Iar dacă pogonul dă producţii mai mari, iar dacă munca unui singur om poate hrăni mai multe guri decît altădată, toate acestea nu înseamnă că ţăranul e condamnat la pieire. El îşi schimbă doar felul de a fi şi de a lucra pămîntul. Aşa cum muncitorul a schimbat roaba cu electrocarul şi a început să se priceapă şi la electrotehnică, nu numai la mutarea unei grămezi de fiare de colo colo. Tot aşa, şi păstorul din Mărginimea Sibiului nu-şi mai duce turmele pe jos pînă în Bărăgan sau Dobrogea, timp de săptămini, ci doar în cîteva zile le mută cu autotrenul.

Ţăranii, deci : ei au fost dintotdeauna talpa ţării. Iar cînd spunem „talpa" să ne gîndim la acea temelie solidă, nepervertibilă a unei construcţii trainice. Adeseori am scris, în reportajele de „ocazie" sau în cele destinate a fi publicate într-o carte, despre ţăranii veniţi pe şantiere. (Şi, pînă la un moment dat, majoritatea constructorilor proveneau din băieţi de ţărani.) Băteau cu maiul pămîntul viitoarelor diguri, sau al viitoarelor platforme industriale. Chipurile lor evadau din aria de chipuri a orăşenilor, gesturile şi sentimentele lor nu puteau fi traduse decît în categoriile fizice şi etice ale omului de la ţară. O parte din aceşti oameni, ajunşi în pragul pensionării, şi-au făcut case, au întocmit ogrăzi în locurile de baştină. Fibra cea mai intimă nu se putea trăda. Locul lor de popas prelung şi de multă muncă. În sfîrşit, s-au înfrăţit cu cei de acasă. N-a fost o trădare plecarea lor, ci un interludiu cerut de nevoi sociale şi economice născute în deceniile din urmă. Acum se întîmplă o mai bună aşezare a oamenilor la rosturile satului, la lucrarea pămîntului. Oraşul nu se mai înfoiază cu orgoliu în faţa satului, ci vine spre el, mărindu-l, făcîndu-l, în sfîrşit, nemuritor.

Da, lumea de azi se află încă în faza urbanizării clasice, în acea etapă necesară care îi oferă cetăţeanului de rînd inlesniri în plus faţă de civilizaţia rurală. Asta înseamnă că civilizaţia străveche e sortită pieirii? În ciuda faptului că civilizaţia de azi foloseşte aproape în chip abuziv noţiuni precum „model", „simulare", „proiect" etc., nu dintr-un exces de nostalgie ea îşi îndreaptă privirea (şi sufletul) adeseori spre civilizaţia rurală. Cu puţini ani în urmă Mircea Maliţa afirma: „În toate ţările avansate se dă, într-adevăr, preferinţă locului care include în orizontul său măcar un pîlc de copaci şi o mică oglindă de apă, locului unde se pot cultiva mai multe plante decît pe marginea unui balcon cocoţat deasupra circulaţiei agitate dintr-o metropolă modernă; locului unde se pot vedea nestingherit răsăritul şi apusul soarelui. Dacă ştiinţa prognozei este bună la ceva, trebuie să credem că în mai puţin de cinci ani această «răsturnare» a gustului public se va produce şi la noi..." La un an de la apariţia acestor rînduri, în 1974, era dată publicităţii Legea privind sistematizarea teritoriului şi localităţilor din România. Între timp ea a suportat cîteva ajustări, însuşite de toţi factorii care răspund de sistematizarea localităţilor rurale. A fost elaborată o largă paletă de studii şi proiecte care certifică şi pentru viitor dezvoltarea satului românesc. O dezvoltare ce are loc în condiţii noi, care nu neglijează nicidecum elementele tradiţionale, acea sumă a memoriei şi creaţiei colective pe care ţăranul român o transmite generaţiilor viitoare. În fond, dacă se spune că maşinile de calcul au cucerit intîi Luna, şi după aceea omul, cu îndreptăţire se poate afirma că era informaticii are nevoie de lumea rurală: ca martor, ca termen de comparaţie, ca rădăcină a întregii deveniri umane. De aici şi adîncul înţeles al cuvintelor lui Lucian Blaga: „Eu cred că veşnicia s-a născut la sat".

Fiecare dintre noi purtăm această veşnicie. Din alveolele sufletului ea se înalţă mereu şi irigă, hrăneşte raţiunea. Am amintit de acel bărbat care a evadat în oraş, după care s-a întors la matcă. Nu e un simplu caz. Dar satul de azi nu trăieşte numai prin aceşti bărbaţi. Cunosc şi am scris despre cîteva sate unde numărul nou-născuţilor este azi mai mare decît al acelora de acum zece-douăsprezece ani. E semn că aceste sate nu pribegesc spre oraş. O parte din oraşul de alături e adus aici, implantat armonizat cu valorile străvechi. Acesta este, cred, sensul dezvoltării, îmbogăţirea unei intersecţii dintre epoci, civilizaţii, preocupări, peisaje geografice. Din această intersecţie, deocamdată doar un punct luminos, se va naşte un spaţiu deosebit de variat în peisajele sale culturale, arhitectonice, economice, demografice. Acesta este poate locul unde mi-aş dori să mi se aşeze gîndurile şi reflectarea lor. Gîndurile despre aceşti oameni care pregătesc şi realizează această translaţie fără precedent între civilizaţii şi, dacă se poate spune aşa, între etape. Între etapa „orăşenizării" şi cea a descoperirii „cu alţi ochi" a satului românesc. Din această împreunare va rodi, presimt, cea mai armonioasă civilizaţie rurală sub culori româneşti.

Pavel Perfil

O nouă „Românie pitorească"

Urmare din pag. a 3-a

Moldova, spunînd, odată cu poporul său: „Asta-i pohta ce-am pohtit".

Pe oriunde am intrat — urcînd sau coborînd în Ţară — ţara mustea de istorie ca pămîntul primăvara de iarbă. Istorie pe care se aşează, în armonioasă împlinire, fapta noastră de azi, de inimă şi credinţă. Iată Suceava, primul popas ai descălecării mele reportericeşti. Locul unde, lung timp al aşa-zisei Românii moderne, „nu se întîmpla nimic", vorba lui Sadoveanu, are astăzi o industrie dezvoltată, institut de învăţămînt superior, staţiune de cercetări ştiintifice — dar mai ales are oameni noi, capabili să-l urce tot mai mult pe verticala dezvoltării şi-n conştiinţa umanităţii. La Blaj, celălalt popas al călătoriei, pe lîngă un tradiţional Combinat de industrializare a lemnului, s-a construit o Întreprindere de accesorii pentru maşini-unelte, cu valoare de unicat în peisajul economiei actuale. O atenţie deosebită a fost acordată aici — vechi centru de învăţămînt şi cultură — învăţămîntului nou, modern, reprezentat, între altele, prin trei licee (agroindustrial, industrial, pedagogic) şi o valoroasă bibliotecă purtînd tocmai numele lui Timotei Cipariu. La Alba Iulia, azi capitală de judeţ — şi de suflet, a oricărui român — alte unităţi (de mecanică, de porţelan) întregesc armonia locului şi a ţării.

★

În toate aceste locuri, sfîntindu-le prin munca şi viaţa lor — oamenii. Oameni pe care i-am căutat, despre care am scris, pe care mi i-am dorit prieteni. Iată de ce m-am bucurat şi m-am tulburat adînc, cînd un distins cărturar (este vorba de Mihai Coman) m-a numit „navigator în orizontul Patriei". Îmi doresc, trudesc să fiu, să merit să fiu navigator în orizontul de viaţă şi faptă al patriei, al oamenilor ei. Al acelor oameni simpli, anonimi, de fiecare zi. Şi totuşi. Sigur, cercetindu-mi-se cărţile, s-ar putea spune că eroii mei par obişnuiţi cu performanţa, ştiu să se bucure de ea, nici un nor nu le-ar întuneca chipul. Într-un fel, aşa este — şi nu neg că se poate învăţa şi din înfringeri. În ce mă priveşte, recunosc însă o înclinare anume către biografia exemplară. Deoarece, cred eu, exemplari nu sînt numai „eroii", ci toţi oamenii care şi-au împlinit menirea lor, acei oameni obişnuiţi care, tocmai pentru că sînt obişnuiţi, realizează adevărata dimensiune a umanităţii — bunăvoinţa, înţelegerea, dragostea fiind cîteva din măsurile esenţiale. Această credinţă a mea îşi are rădăcina într-o străveche înţelepciune populară, în acea înţelepciune (care, mă bucur să subliniez, l-a cucerit şi călăuzit permanent pe Brâncuşi) care spune că un om a trăit degeaba dacă a sădit un pom, a ridicat o casă, a crescut un copil. Eroii mei sînt asemenea **săditori** de viaţă, de etică, de muncă, de dragoste şi încredere în om. Navigînd în orizontul patriei, caut faptul, oamenii şi, dincolo de ei, prin ei, realul etern şi omul dintotdeauna.

Un critic serios şi competent (l-am numit pe Valentin F. Mihăescu) referindu-se la cartea mea consacrată Canalului, spunea despre ea că „disimulează şi un prozator". Apreciere capabilă, desigur, să măgulească. Îi mulţumesc şi-l asigur că îi urmam de mai mult timp — discret, timid — „proorocirea". Iar de va fi ca aceasta să prindă conturul public al faptei, oamenii aceia despre care va fi vorba — **eroii** — ei şi întîmplările lor de viaţă, nu vor face decît să se circumscrie firesc în aceeaşi **nouă Românie Pitorească.**

teatru

Studenţii la lucru

Fineţea discreţiei psihologice a marelui Cehov a dobîndit întregul din tuşele discontinue ale scriiturii ei impresioniste, creînd personaje atît de ciudate, de neobişnuite (în nedefinirea lor concretă, exactă), încît ori de cîte ori se pune problema animării acestora, se ridică, automat, întrebarea : în registru tragic sau comic ? Gorki a răspuns pentru Cehov : „tragic şi suav". Iar George Călinescu, mult mai atent la nuanţe şi mai cuprinzător, l-a intuit mai profund : „Descripţia morală a lui Cehov are calităţile mătăsurilor cu două reflexe, scriitorul descoperă gingăşia în ridicol şi intră în dramă prin bufonerie".

Din punct de vedere formal, Gelu Colceag desluşeşte polifonia structurilor cehoviene, motiv pentru care îşi începe spectacolul cu derularea izolată a mai multor linii melodice, fiecare personaj cîntînd, în legea lui, vocal sau la un instrument. Teoretic, plictisul vocilor desperecheate ar fi trebuit să se integreze, la un moment dat, într-un acord trist.

Studenţii anului IV fac efortul de a ajunge la înţelegerea lui Cehov, a lumii pe care o descriu, dar, fie că l-au înţeles sau nu pe autor, nu au capacitatea (din lipsă de maturitate fizică şi artistică) de a-i exprima complexitatea. Spectacolul demarează abrupt şi rece cu replicile plictisului. Nu e de ajuns să vorbeşti despre plictis, ca să-l şi exprimi. Iar spleen-ul nu se manifestă neapărat prin lascivitate, prin agresivitatea gesturilor sau prin fluierarea unei melodii, cum încearcă Oana Ştefănescu să o realizeze pe tînăra văduvă a generalului Voinitev. Aceste fiinţe plăpînde, rafinate, dar muribunde în aristocraţia lor sărmană, sînt condamnate să se dezintegreze social şi psihologic. Simpla apariţie a personajelor, simpla lor aşezare în spaţiu, aidoma pieselor pe o tablă de şah, ar fi trebuit să stîrnească interesul spectatorului : prin mersul actorilor, prin prezenţa lor fizică, printr-o fascinaţie de neexplicat, prin atitudini, prin felul în care ştiu să tacă sau să asculte o replică pe care, de fapt, nu o aud... sau pe care o aud, fără să o ascult... Nu e uşor să materializezi scenic reprezentarea rafinamentului cehovian. Şi, poate, actori experimentaţi nu izbutesc, întotdeauna, să se ridice la un nivel superior de reprezentare. Oana Ştefănescu joacă mai bine răceala aroganţă a Annei Petrovna decît tandreţea ei (agresivă) faţă de Platonov. Ionel Mihăilescu reuşeşte în partea a doua să exprime un Voinitev ridicol, lipsit de personalitate şi bărbăţie, mai mult decît poate să intre în dramă. Constantin Drăgănescu e un Glagoliev aşezat, prea ponderat, netumultuos, care se fereşte, parcă, de ridicol. Pe chipul lui nu transpare nici fiorul geloziei, nici al dorinţei de răzbunare, menţinînd personajul într-o stare amorfă de lasitate. Florin Chiriac e un Nikolai frumos, studiat în oglindă, bufon, mai mult prin ceea ce spun alţii despre el, decît prin trăire şi comportament. Risul Teodorei Mareş este prea insistent. Claudiu Stănescu mi se pare a fi cel mai aproape de personaj, cu atît mai mult cu cît a avut de împlinit şi rolul cel mai dificil. Platonov e veşnic bintuitul de nelinişte ; din dorinţa împăcării alternativelor devine etalonul instabilităţii omeneşti. Cu aerul nemulţumitului, al bărbatului neînţeles, el atrage asupră-şi năpasta iubirii tuturor femeilor. Avalanşa sentimentelor îi răvăşeşte viaţa, ducîndu-l de la postura bărbatului sigur din prima parte la ipostaza marionetei ridicole, cînd e ucis prosteşte. Îndoiala lui „hamletiană" se simte în indecizia acelui „să mă duc... să nu mă duc...". Uşoarele cuceriri se rotesc în viaţa lui ca într-un carusel grotesc. Duritatea adevărului şi lucidităţii lui nu are soluţie. Furtunile personajelor cehoviene au loc în paharul cu apă. Suferinţa lor e sterilă. Pozele hamletiene ale lui Platonov nu-l pot desprinde de mediu, nu-l pot ajuta să întreprindă nimic. Grozăviile lui sfîrşesc în imaginea deprimantă a unui saltimbanc.

Ambiţios prin abordare, **Platonov**-ul studenţesc îşi captivează spectatorii.

Nicoleta Gherghel

muzică

Operă şi balet

A XIII-a ediţie a „Lunii muzicii de operă şi balet", serie de manifestări organizate în principal de Teatrul Liric din Constanţa în lunile martie şi aprilie, prezintă o deosebită însemnătate pentru viaţa noastră muzicală, făcînd din Constanţa „capitala lirică a României", ca să preluăm titlul unui scurt articol semnat de muzicologul Petre Codreanu în frumosul caiet-program al manifestării (conţinînd şi alte intervenţii ale unor personalităţi de renume ale artei noastre, alături de calendarul întregii manifestări, totul realizat în excelente condiţii profesionale şi tipografice).

Este dificil să aruncăm aici o privire sintetică asupra întregii „micro stagiuni" ; de aceea, vom extrage din amintitul caiet-program repertoriul integral, reproducerea lui avînd rostul de a da o imagine asupra complexităţii acestei serii de spectacole. Au fost aşadar prezentate **O noapte furtunoasă** de Paul Constantinescu, **Balada lui Rică**, balet de Laurenţiu Profeta, **Cosi fan tutte** de Mozart (operă prezentată în concert), **Madame Butterfly, Tosca** şi **Boema** de Puccini, **Trubadurul, Rigoletto, Traviata** şi **Otello** de Verdi, **Don Quijote** de Minkus, **Bărbierul din Sevilla** de Rossini, **Don Pasquale** de Donizetti, **Carmen** de Bizet, **Cenuşăreasa** de Prokofiev, **Lacul lebedelor** de Ceaikovski, programul incluzînd şi spectacole centrate pe alte idei, cum sînt Recital muzical-coregrafic Maurice Ravel, Recital extraordinar de arii şi lieduri din creaţia românească, Gala baletului, Concert de arii din opere româneşti şi străine şi, în Concertul de închidere, ambiţioase momente vocal-simfonice : **Simfonia a IX-a** de Beethoven şi **Vox maris** de George Enescu. Iată deci un calendar complex (din păcate simţim însă lipsa unui titlu de operă din creaţia originală), de deosebită ambiţie, a cărei anvergură o completăm menţionînd că distribuţiile au inclus nume de frunte ale artei noastre lirice şi coregrafice precum şi artişti străini de calitate.

Am avut ocazia să urmărim un spectacol cu **Trubadurul** de Verdi, distribuţia fiind susţinută de cîteva personalităţi lirice. Astfel, Sanda Şandru de la opera bucureşteană a realizat un rol ale cărei calităţi stau în deosebita plasticitate a situaţiilor acestei eroine (Leonora) a cărei soartă se leagă şi se dezleagă în chipuri atît de variate după datele unui libret nu dintre cele mai fericite (fapt recunoscut de toţi muzicologii), unde răsturnările dramatice abundă iar deznodămîntul loveşte cu îndîrjire în toţi eroii operei. În aceeaşi situaţie, Emil Iurăşcu, de la acelaşi teatru liric, realizează un rol de calitate, datele vocale ale partiturii fiind rezolvate cu strălucire, cei doi oaspeţi alcătuind un cuplu de zile mari (trecînd peste unele inegalităţi ale eroinei însă). În rolul Manrico, solistul bulgar Vladimir Todorov semnează o partitură ale cărei date au constat în veridicitatea rezolvării situaţiilor scenice ; vocea sa este de calitate însă oboseala îşi spune uneori cuvîntul. Gabriela Tofănel întregeşte numărul rolurilor principale printr-o contribuţie unde subliniem în primul rînd datele scenice. Alături de această solistă constănţeană, Sofronie Cădariu, Lucica Benghea, Iuliu Puşcaşu şi George Ionescu au evoluat într-o manieră asemănătoare. Trecînd peste unele scăderi ale corului şi ale orchestrei, subliniem aportul tinerei dirijoare Mihaela Silvia Roşca, reuşind „să ţină în mînă" datele unui spectacol inegal în privinţa constituentelor sale. Este aceasta o notă de calitate, aceea de a şti să treci peste dificultăţi şi fapte obiective pentru a permite marii muzici să-şi spună cuvîntul, folosind, de la caz la caz, o tactare precisă sau plastică, o gestică sobră sau plină de volute, tempi mai mult sau mai puţin accelerati.

Viorel Creţu

PRIMĂVARA OAMENILOR

Eternităţi

Luna mai este anotimpul fără dezamăgiri.

In mişcarea lui secretă, cosmosul înscăunează fără echivoc puterea soarelui şi a luminii.

E tărmul la care, navigînd prin deşertul îndoielilor, speranţa trage la mal şi caută loc să se aşeze.

Găseşte sufletul.

Luna mai e triumful ierbii, bucuria melcului tînăr, clipa în care ţăranul, aplecat pe brazdă, aşa cum ni-l mai arată frescele ctitoriilor medievale, ridică fruntea în aureolă şi stă drept, timp de cîteva respirări, între cer şi pămînt.

Gîndul lui, atunci, devine pod ce leagă cele două infinituri.

Trupul, arzînd pe dinăuntru, e templu în flăcări.

In mai, Ginditorul de la Hamangia seamănă tot mai mult cu bunicul, pe care mi-l imaginez stînd pe scăunelul cu trei picioare, în malul prispei, adulmecind uscăciunea sau răcoarea vîntului care bate dinspre ţarină. Şi cînd semnele lui tainice şi milenare îi vorbesc, îl cheamă pe tata şi-i dă dezlegare: „Mergi şi seamănă; e timpul!"

Şi cîmpul e frămîntat ca o pîine.

In mai, mugurii sparg găoacea vegetală şi cîntă o Odă a Bucuriei.

Rîndunelele s-au întors în cuibul din balconul meu, i-au lipit cîteva proptele, i-au dat duh şi mi-au reîntregit familia.

Am cui mă destăinui.

Toate zborurile plecate au revenit la matcă şi povestesc peripeţii.

Urmează nopţi de tandreţe.

Natura cade cloşcă şi scoate pui.

Prin văzduh s-au întors păsările călătoare.

Prin adîncurile abia închipuite ale apelor se întorc peştii călători.

Din Sargasse vine anghila : ziua înoată în susul fluviului, noaptea traversează uscatul cu unduiri de reptilă, în căutarea apelor dulci, în care să depună icrele.

Din Oceanul planetar vin, umflînd apele Dunării, sturionii — morunul, nisetrul, păstruga şi cega. Cite-un leviathan loveşte malul cu coada şi lovitura îl clatină. Intr-o primăvară, cînd apele fluviului dăduseră peste maluri, un astfel de chit, scăpat parcă din poveştile biblice, a pătruns pe japsa care sfîrşea în grădina noastră şi, apele fiind scurte, a eşuat asemenea unei corăbii. Să fi vrut să-l scoatem la Dunăre, n-am fi putut : era uriaş. Tata, însă, mărturisesc, n-a vrut. Zicea : „Copile, ne-a călcat norocul pragul casei !"

Dar, cu toate că mai eşuează cîte unul, migraţia sturionilor nu conteneşte.

Cei ce sînt vin să puiască aici ; cei ce nu sînt vin să se nască într-un predestinat spaţiu natal : cel românesc.

Spre tîrziul primăverii vin bancurile masive de scrumbii.

Viitura lor e un roi de monade, din care miliarde nu se mai împlinesc, cad în plasele lipovenilor.

Din valuri eu văd ridicîndu-se, atunci, trei umbre : una e a pescarului Amin, care vine să bată gardul pe privalul Milea ; a doua e a unchiului Gheorghe, cel mai vestit braconier din bălţile Brăilei ; a treia e a bătrînului Santiago, cel fără de noroc, care tot povesteşte cum i-au mîncat malvinul blestemaţii de rechini. Tîrziu se aşează într-un triunghi cu laturi egale, trimit după vin alb şi sec, după lăutari, şi rămîn multă vreme tăcuţi, asemenea unor atlasi în repaos, privind la Facerea lumii care se repetă în fiecare an, în luna mai.

Acum, necuprinsul încape în cuprins şi, într-o fulgerare, capătă chip : al celor mişcătoare în forme şi esenţe.

Veşnicia, care se arată cu trupul şarpelui, leapădă cămaşa bătrîneţii şi îmbracă straiu nou : să veşnicească.

Spaţiul din jur devine cuib cosmic, în care Natura scoate pui.

E cuibul dulcei noastre eternităţi.

N. Grigore Mărăşanu

Desene de Ilie Florin

ion c. ştefan

În demnitatea muncii

Oştirile de grîne se-nalţă lin spre soare,
În pasnică rodire, doar păcii stînd străjere,
Ca să cinstim în mai a muncii
sărbătoare,
Aşa cum bucuria din inimă ne-o cere.

Cei harnici se uniră în fabrici şi pe-ogoare –
Căci piinea şi unealta acelaşi scop slujesc –
Oştirile de piine se înalţă către soare,
Oraşele sub raze ferestrele-şi rotesc.

Şi nu-i nimic mai nobil ca gîndu-inaripat
Sub ceru-acestui mai al clasei muncitoare !
În frontul de constructori poetul e soldat
Cînd oştile de grîne se-nalţă lin spre soare!

Oştirile de grîne sub soare se rotesc–
Ca pe copiii noştri cu drag azi le purtăm;
E-atîta împlinire pe plaiul românesc
Şi-n demnitatea muncii spre comunism
urcăm !

Vîrful cu dor

Ni-i ţara cel mai scump meleag rostit
De soare, pe-a pămîntului poemă,
Cum de milenii aicea ne-au rodit
Ogorul şi livada într-o stemă.

Carpaţii ni-s catargul de-mplinire –
De-a dreapta şi de-a stînga lor, înalţi,
Străbunii ne-au purtat spre nemurire
Trecînd viteji din unii în ceilalţi !

Şi rădăcini adînci de-am căuta,
Pămîntul însuşi cuib ne-a fost spre soare,
Cînd Dunărea spre mare ne purta,
Pe Olt şi Mureş, în oglinzi stelare !

De-aceea azi urcăm spre-un cer senin,
De aur, – comunismul viitor,
De înflorire, aicea ni-l zidim,
Pe fruntea ţării, spre un Vîrf cu Dor !

ion popescu

În calea florilor

Eşti fiul patriei şi ţii
atît de mult la acest titlu
nobiliar. Eroii, mii,
alcătuiesc nemărginitul,

şi milioane, vin în oşti
de spice grele, foşnitoare,
să le tot legeni, să cunoşti
nuntirea sevelor – popoare,

cu-o mîngîiere să-mprumuţi
din taina vieţii tale lor,
să dăruieşti chiar dacă nu-ţi
aşteaptă darul, un ulcior

cu apă vie. Astfel, prins,
între trecut şi viitor
eliberează-te din vis
şi ieşi în calea florilor.

Vedere asupra lumii

Lumea văzută dinspre mine
în colţuri trei desfăşurată
pe laturi tinere scriind
acest poem şi-această dată

Lumea văzută dinspre noi
cu certitudinea că este
aerul rece dinlăuntru
înmugurind fără de veste

Lumea văzută dinspre lume
un peisaj compact, finit
c-un inveliş strălucitor
acest poem necontenit.

* * *

Murmurul frunzelor
iarăşi edenul
horilor, florilor ;
aşa se întoarce
eternul în noi
leneş ca umbrele
noastre-napoi.

Tinereţe contra cronometru

— este un fel de viaţă trăită contra cronometru — avea să-mi spună, ceva mai tîrziu, unul din tinerii care m-au făcut să-i înţeleg şi să-i iubesc pe seraliştii, dîndu-mi cîteva dimensiuni sigure şi stabile ale tinerei generaţii române de azi.

La intrare, cît pe-aici să se îmbrîncim, îmbulzindu-ne doi sau chiar mai mulţi deodată, pe aceeaşi uşă. Constat cu surprindere şi fără plăcere că fac parte dintre aceia care sosesc cu o clipă înainte de intrarea profesorului. După felul cum se uitau la ceas, în autobuz, după graba cu care au sărit aproape din mers în staţie, dar mai ales după cum vorbeau de-a valma despre maiştri şi logaritmi, mi-am dat seama că sînt seraliştii. Au ei un ceva comun, inconfundabil. Un nesaţiu febril.

Cu inevitabilele mici amănunte, zilele acestor tineri se aseamănă mult de tot între ele. Serile lor, mai ales, sînt chiar identice. Atunci se precipită ei în autobuze şi se întîlnesc, cu o fervoare specifică, în sălile de clasă şi laboratoarele Liceului Industrial Nr. 2 din Reşiţa. Este amfiteatrul spiritual al siderurgiştilor. Parcă însăşi flacăra, mai mult decît bicentenară a Reşiţei, sau chiar seninul zilei ar vrea să se autoperfecţioneze odată cu ei, la seral. Parcă simţi un tonus spiritual al aerului pe coridoare.

— Mai sărbătoreşti un opt la fizică, un zece la meserie, te mai lamentezi la cîte un şase la literatura română, cum am păţit-o acum cu teza, unde ne-a cam încurcat... „Enigma Otiliei" — îmi spune, în timp ce intrăm în cabinetul de electrotehnică, Dorel Miron. Uneori trebuie să fii şi la şcoală, şi la lucru, peste program, cînd sînt probleme presante. Iar familia, normal, îsi cere şi ea drepturile ei. Este un fel de viaţă trăită contra cronometru. Cu renunţări şi cu satisfacţii, dar mai ales cu voinţă, cînd strîngi din dinţi şi-l dai afară pe nu se poate. Puţin patetic, aş spune : o tinereţe incandescentă, la muncă, la şcoală, acasă. Peste tot.

Se-aude o minge bufnind în plasa unui geam de la parter. Apoi, paşi pierzîndu-se pe coridor. Şi un ris de fată, uşor, dezinvolt, insinuant, ca o zbatere molcomă de orgă-n catedrală.

— Bine, Dorele, dar v-aţi înscris la seral de bună voie...

— Asta nici nu se mai discută. Nu ne lamentăm, pentru că, aşa cum se spune, ne-am făcut-o cu mîna noastră. Şi nu ne pare deloc rău.

— Adică, de ce consimţi tu la atîta bătaie de cap, la această cursă contra cronometru, cum o numeşti ?

— Vedeţi dumneavoastră, eu lucrez ca electronist la laminoare, unde sînt multe tehnologii automatizate, cu aparatură complicată, nu cum mai cred cîte unii, din necunoaştere. Nu poţi ţine pasul stînd comod de-o parte, cu braţele încrucişate şi cu mintea în stare de repaos.

— Şi care-i motivaţia, avantajul ?

— N-am venit la seral cu gîndul la obţinerea de trepte şi categorii de încadrare, ceea ce mai înţeleg unii prin aşa-zisele avantaje. Dar sînt convins că astăzi liceul face parte din minimul de pregătire al unui tînăr şi adevărat muncitor. Iar eu mă gîndesc şi la subingineri. Tot la seral. Că n-o să mă ţină nevasta la cursuri de zi, fără muncă, pe banii ei. Colegii mei Vucu şi Zgîrţă vor şi ei să urmeze Institutul de subingineri. Lor le e mai uşor, n-au neveste, obligaţii.

I-am iubit totdeauna pe aceşti tineri, pot spune, dar de înteles nu i-am înţeles prea bine, pînă cînd nu i-am mai privit din punctul fix şi rigid al catedrei, unde am stat cîţiva ani ca profesor la seral.

— Cum arată, de fapt, ziua unui seralist ?

Vorbeşte tot Dorel Miron, dar parcă în numele tuturor celor care au o biografie asemănătoare :

— Prin trezirea înainte de a suna ceasul. Oricît de tîrziu m-aş culca. Uneori, după program, vin direct la şcoală. Apoi seara trebuie ajutată şi verificată fetiţa la lecţii. După care urmează lectura „obligatorie" de fiecare zi, fără de care nu e de conceput un tînăr al zilelor noastre.

— Deci, ai venit la liceul seral...

— Pentru că nu e de conceput un bun muncitor fără să fie stăpîn pe meserie, dar şi pe teorie, fără să lupte pentru un cît mai larg orizont de cunoaştere. Pentru că avem condiţii să ne pregătim şi să ne formăm temeinic, multilateral, aşa cum partidul, tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne-o cer. Aşa se face că ne-am întîlnit seara, la liceu, nu ziua, la laminoarele Reşiţei, unde muncitorul Dorel Miron repară şi întreţine aparatură electronică, într-o secţie fruntaşă pe combinat.

Da, un numitor comun : învăţînd, muncind, devenind. În consens cu aspiraţiile proprii, cu cerinţele dezvoltării României. Sînt devize ale generaţiei care se mîndreşte cu numele de „Generaţia Epocii Nicolae Ceauşescu".

Tensiunea, agitaţia, trăirea febrilă, o anume grabă există. Lipsesc numai .... cearcănele obligatorii : De vină-i tinereţea.

Privesc, puţin uimit, fascinat şi... puţin pricepător la aparatele din dotarea cabinetului tehnic. Inginerul Gheorghe Orz, dirigintele clasei, observă, didactic, starea de curiozitate a reporterului şi intervine :

— Atelierul este şi mai bine dotat decît cabinetul, iar seraliştii îşi au partea lor de contribuţie. A XII-a A este o clasă de integralişti, fără nici un corigent. Ceea ce poate să însemne şi... oameni întregi ! Un colectiv unit, copii serioşi, disciplinaţi, care nu vin la şcoală să se vaite cît de greu e la lucru şi invers. Miron Leuleţu şi Dorel Miron, cu numai cîţiva ani mai mari, familişti, cu copii, îi influenţează în bine pe cei care abia au împlinit două decenii de viaţă.

Copii cu... copii! Un fel de alint. Deşi mai sînt imberbi de numai douăzeci de ani.

Florin Zgîrţă, unul dintre ei, este un tînăr volubil, optimist, cu umor, care te face să-ţi descreţeşti instantaneu fruntea, să fii de partea lui. A făcut şi sport, judo — se vede asta după cum e clădit, după agerimea mişcării mîinilor — dar a trebuit să renunţe, că nu le poate face chiar pe toate. Şi are destule lucruri la care s-a angajat „de bună voie şi nesilit de nimeni". O expresie pe care n-a spus-o încă în faţa ofiţerului de stare civilă.

— Mai întîi a urmat treapta I a unui liceu de muzică. Cîntam la corn. Mai departe, n-a mers. Atunci am hotărît să-mi urmez părinţii la Combinatul siderurgic Reşiţa, unde tata lucrează la laminoare, iar mama, la apretarea nouă. Dar înainte de liceu, a fost mai întîi profesionala.

Cineva trinteşte neglijent o uşă. Se-aude zgomot de chei scoase din buzunar. După mai multe încercări, porneşte o maşină. Mai aproape, ecoul unei voci, şoapte.

— N-am renunţat să cînt, dar la trompetă. Sîntem pe scară la bloc mai mulţi cu slăbiciunea muzicii. Se cîntă la pian sau la vioară, aşa că nu ne prea deranjăm unii pe alţii. Iar eu, ca membru al cunoscutei fanfare a combinatului unde lucrez, mai exersez, dar nu mult, că n-am timp, la trompetă.

Nicolae Sîrbu

Continuare în pag. a 6-a

Un edificiu impunător

Zici judeţul Olt şi boarea pămîntului se înalţă mirifică pe toată întinderea, în zăpodiile Cezienilor şi în Boian, sub Sprincenata Oltului şi la Frunzaru, zici judeţul Olt şi zici agricultură ştiinţifică şi eficienţă economică, zici bună organizare şi avuţie şi pe lîngă toate acestea, ca o cunună, înaltul Titlu de Erou al Noii Revoluţii Agrare.

Mă întreb şi astăzi ce să fi avut tata în braţe, atunci, în primăvara aceea, de demult, dragoste ? teamă de sărăcie ? necaz ? Atunci cînd biciul lui mi-a cuprins lacom picioarele ; tăiasem cu sapa un fir de porumb şi-l înfipsesem în pămînt. Pînă s-a întors tata cu ştoiul pe rînd, firul de porumb murise, îşi răsucise frunzele în arşiţă.

Dacă ar trăi tata acum să numere, s-ar umple pătulul numai cu porumbii de la numărătoare. Am trecut printre lanuri în toamnă şi am simţit în piept un vînt de sărbătoare, treceam printre semînţele preschimbate în oşti, aveam impresia de fenomen planetar, nesfîrşit. Într-o margine am văzut un om cu şareta. Poate că era un inginer agronom, unul din cei întorşi acasă, în marele amfiteatru urcător dinspre Dunăre, întors bolnav de taina recoltelor şi cu gînd de mare isprăvă.

„Cînd am discutat cu cîţiva ani în urmă despre producţia de 20.000 kg de porumb la hectar, de 8—10.000 kg orz şi grîu la hectar, de producţii mari — spunea conducătorul ţării — mulţi priveau cu neîncredere, iar unii credeau că sînt cerinţe utopice. În acest an — de fapt şi în anii precedenţi — un număr mare de unităţi au realizat asemenea producţii, iar altele au obţinut la porumb producţii mai mari. Judeţul Olt, unul din judeţele cerealiere, a realizat pe întreaga suprafaţă producţii medii de 7.000 kg orz la hectar, 6.000 kg grîu la hectar şi peste 21.000 kg porumb ştiuleţi la hectar.

Pe baza acestor realizări, Comitetul politic executiv a hotărît instituirea titlului de «Erou al Noii Revoluţii Agrare» şi a hotărît ca primul judeţ care să primească acest titlu pentru rezultatele obţinute să fie judeţul Olt".

Cînd se rosteau aceste cuvinte, se auzea cîntecul toamnei prelung. Plînul urca în suflete. Serile se coceau în jarul asfinţitului şi am zis atunci că trăiesc cea mai frumoasă toamnă a agriculturii româneşti.

Zici judeţul Olt şi zici o parte din ţară, unde oamenii pe lîngă agricultura care a fost şi rămîne ca un obicei al pămîntului şi-au găsit rosturi noi, şi-au descoperit vocaţia de făurari şi de constructori.

Al 19-lea judeţ ca număr de locuitori, judeţul Olt se înscrie în circuitul economic al ţării cu o producţie industrială de peste 34 miliarde lei, ceea ce înseamnă o industrie puternică, bine structurată teritorial, expresie fidelă a politicii partidului de repartizare judicioasă a forţelor de producţie pe teritoriul ţării.

Industria judeţului Olt existentă contemporană modernă produce la ora aceasta la parametrii cei mai înalţi de calitate şi eficienţă, exprimîndu-se într-o mare diversitate de produse. De altfel, unele întreprinderi au caracter de unicitate în industria românească, produsele lor avînd pentru alte industrii importantă vitală.

Zici Judeţul Olt, zici Slatina, zici aluminiul românesc care izvorăşte aici de peste două decenii cu o puritate de 99,9 la sută, ceea ce menţine

Nicolae Fulga

Continuare în pag. a 7-a

rodian drăgoi

Cîntec

Sîntem în Mai e cald în veşnicie
cîntecul privighetorilor licăreşte pe ramuri
ţăranul nu lasă nici o moară să-aştepte
neobosite drumuri ne bat mereu în geamuri

sub salopete sudoarea nu vrea să se culce
în fiece dimineaţă veacul ne aşteaptă
ca aerul afară
se-aude blînd lumina cum respiră
ca o albină pluteşte cîmpia către vară

gîndurile noastre sînt ca nişte copaci
înfloriţi
sînt oameni în care tinereţea nu mai încape
neîncetat cioplim un mare viitor
cîntecul nostru ca o corabie călătoreşte
pe ape

Lumină trează

Pentru lumina de azi şi lumina de mîine
trudim
ştim că-n fiecare bob putem întemeia
o cetate
în jurul nostru lumina miroase a flaute
şi drumurile dorm îmbrăţişate

pe şantiere tinerii înalţă o nouă dimineaţă
ideile lor numai alături de ideile noastre
lucrează
ne bucurăm că fiecărei zile îi merge
tot mai bine
şi că fiecare om e o lumină trează

cîmpia se joacă senină pe sub prunci
şi fiece străbun e o rădăcină visătoare
în acest Mai blînd ca o baladă
în care tot ce-atingem se face sărbătoare

Istorie

Săpăm fiece fîntînă cu o aripă de fluture
realitatea curge năvalnic ca un riu
drumurile pe care-au mers străbunii
ne încolţesc în piept
se scrie istoria pe boabe de grîu

de puterea vîntului nici un copac
nu se teme
iar înfloreşte pămîntul împuternicit de ploi
oamenii îşi poartă bucuria şi dimineaţa
pe umăr
veşnicia se umple pînă sus cu eroi

mereu ne este patria de adevăr luminată
ziua de muncă pe salopete tresare
destinul acestui neam îl purtăm
ca pe o făclie prin lume
sîntem în Mai şi patria e-un cîntec
către soare

Respiraţia veacului

Se-aude cum respiră pămîntul prin eroi
adevărul este singura noastră puşcă
încărcată
pe şantiere viaţa clădeşte o nouă viaţă
fiece zi umblă în haine de lucru îmbrăcată

o mare blîndeţe bîntuie prin ţară
seara poveştile încep să aburească pe masă
străbunii trag cîmpia peste ei şi nu pot
să adoarmă
respiraţia veacului îndoaie geamul la casă

creşte un imn bărbătesc ca o nesfîrşită
pădure
în gîndurile noastre mereu e sărbătoare
femeia îşi ingrijeşte bucuria de a fi mamă
sîntem în Mai şi ţara pluteşte către soare

Pentru viaţă

Şi în Mai viaţa pentru viaţă munceşte
oamenii merg umăr lîngă umăr cu ideile lor
inima patriei bate la fel pentru toţi
şi cuvintele păsări albe se vor

în fiecare floare visează un poet
sudoarea ne ajută să privim cu demnitate
de erol
numai libertatea poate ţine tot pămîntul
în braţe
şi braţele libertăţii sîntem chiar noi

FESTIVALUL ARTEI ŞI CREAŢIEI STUDENŢEŞTI

Folclorul, viziune şi interpretare

Urmînd firesc etapei zonale care a presupus o selecţie valorică în perimetrul artei şi creaţiei studenţeşti, etapa finală a Festivalului Artei şi Creaţiei Studenţeşti — secţiunea Formaţii şi Ansambluri folclorice — desfăşurată la Iaşi între 24—26 aprilie a reunit, într-o competiţie strînsă, formaţiile reprezentative ale tuturor genurilor şi formelor de manifestare ale artei noastre populare. Au fost zile pline de emoţii, cînd într-un adevărat regal al cîntecului şi dansului popular, studenţii craioveni, bucureşteni, ieşeni, clujeni, braşoveni au demonstrat publicului şi juriului că ştiu să găsească esenţa semantică a culturii populare şi să o reconstruiască artistic în momente de maximă virtuozitate şi prospeţime scenică.

Socotite pe bună dreptate un punct de rezistenţă în festival, ansamblurile de cîntece şi dansuri precum şi cele folclorice au preluat în spectacole de tip folcloric, prin mijloacele scenice de stilizare, multe din temele unor străvechi obiceiuri, conferindu-le noi sensuri emoţionale. Astfel, invocaţia, înginarea, jeluirea au trecut din universul tropilor populari în cel al unor acte de sincretism artistic susţinute de o atmosferă de autenticitate. Ansamblul „Doina Timişului" al Casei de cultură a studenţilor timişoreni şi-a propus în spectacolul intitulat sugestiv „Piine şi vatră" să surprindă conotaţiile sociale şi artistice ale colacului văzut din perspectiva unui semn al coeziunii colective a neamului. Semănatul grîului comportă în această viziune arhaică un întreg ceremonial preluat succesiv în toate momentele vieţii : colacul apare în obiceiurile legate de nuntă, în cele de colindat, simbolul de rodire şi fertilitate al piinii fiind asemănat cu naşterea şi creşterea copilului. Alternanţa bine regizată a planurilor prezentate, dinamice şi pline de ritm sau lirice şi duioase în funcţie de rolul jucat de colac într-o anumită secvenţă din spectacol, au dat acestuia varietate şi autenticitate susţinute excelent de costumele bănăţene deosebit de frumoase şi luate direct din satele acestei regiuni încă bună păstrătoare a tradiţiilor noastre populare.

Folosind drept pretext de scenariu luarea la oaste a flăcăilor, Ansamblul folcloric „Mugurelul" al ieşenilor a oferit un spectacol unitar axat în mare parte pe lirica de cătănie deosebit de generoasă ca varietate de texte literare. Colajele de jocuri, cîntece şi strigături ale clujenilor adunate sub genericul „Ce mie mi-i mai drag pe lume" al Ansamblului „Mărţişorul" al Casei de cultură a studenţilor din Cluj-Napoca au adus pe scenă un potenţial uman şi un fond documentar care au copleşit întreaga asistenţă, convinsă la sfîrşitul acestui iureş muzical şi coregrafic că nimic nu-i mai drag pe lume decît „Cetera cu patru strune / Horile ce le horesc / Şi jocul ardelenesc".

Clujenii au fost însă răsplătiţi de aplauze furtunoase şi de palmaresul final şi prin evoluţia grupului folcloric „Haba" care în „Şezătoare la Ceaba" a închegat atmosfera de voie bună, cîntec şi muncă atît de specifică şezătorilor. Cîntecele de leagăn, ghicitorile, proverbele, strigăturile şi dansul au fost conduse cu inteligenţă şi subtilitate regizorală articulînd un spectacol unitar şi fermecător. Dar un asemenea festival rămîne un mănunchi variat şi bogat în primul rînd prin dansurile populare prezentate. Păstrînd specificul zonal, ritmul şi interpretarea paşilor, formaţiile de dansuri au făcut adesea proba virtuozităţii şi se pot aminti : „Crihalma fetelor" din Braşov, „Jocurile din Golcea" şi „Jocurile din Giurgiu" ale bucureştenilor, ineditul moment al timişorenilor „Sorocuri din Secea", „Suita din Deleni" a Iaşului, ansamblurile germane, maghiare şi sîrbeşti aparţinînd centrelor universitare Braşov, Tg. Mureş şi Timişoara. Participarea lor afectivă, interiorizarea faptelor de folclor au fost demonstrate prin mişcări suple şi elegante, prin trăiri emoţionale concretizate în prezenţe scenice remarcabile.

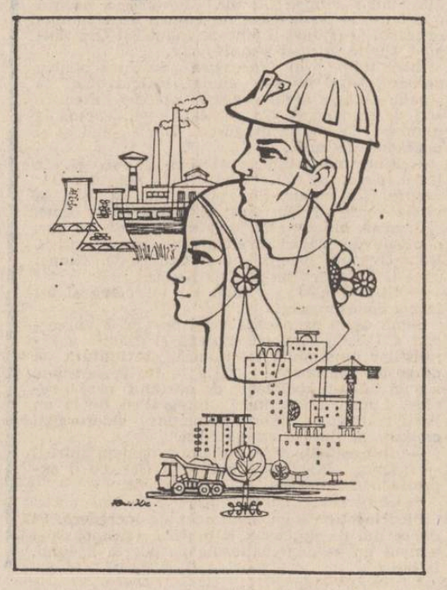

Inspirîndu-se din realitatea folclorică încă vie a dansului călăuşului, studenţii şi instructorii lor au surprins scenic cîteva ipostaze ale reprezentări acestuia în diferite zone folclorice : de la ritmul alert al celui oltenesc, la lecţia pilduitoare a călăuşului ardelenesc şi pînă la practicarea lui ca obicei de iarnă în judeţul Brăila, dansul acesta cu multiple valenţe terapeutice şi estetice a prilejuit un tur de forţă tuturor celor care s-au încumetat să-l exemplifice în festival. Desigur că din maratonul competiţiei folclorice nu au lipsit acele binevenite „pete de culoare" atît de savurate de public, cum au fost : straniul şi fermecătorul „Duo aromân" al studenţilor biologi de la Iaşi ori baladele populare interpretate de rapsozi. Avînd la îndemînă arsenalul bogat şi actual al dansului şi teatrului popular cu măşti puternic reprezentat în toată Moldova, ieşenii au încheiat festivalul cu evoluţia Ansamblului de datini şi obiceiuri „Plaiuri moldovene" cucerind elogiile binemeritate printr-un repertoriu de mare intensitate scenografică şi coregrafică : „Vergelul de la Răuseni", „Urşii de la Tibana", „Plugul de la Heci" şi toate celelalte dansuri şi obiceiuri au replicat în haina artistică a certei valori că vitalitatea actului folcloric contemporan nu este doar o sursă de inspiraţie scenică, dimpotrivă, ea rămîne o tainică şi puternică realitate a satului moldovenesc din zilele noastre.

După vizionarea unui asemenea festival, concluziile de tip didactic rămîn palide, fiindcă acest extraordinar potenţial artistic, studenţimea faţă în faţă cu valorificarea scenică a folclorului, a ajuns un model etalon pentru ansamblurile de artişti amatori şi profesionişti. Studenţii au înţeles primii că autenticitatea în structura sa de concept are o temeinică şi motivată dimensiune istorică, perfect adaptabilă fiecărui moment istoric. Mai mult, studenţii şi-au dat seama că există două ipostaze ale acestui concept : un folclor tradiţional care trebuie regîndit şi reconstruit artistic prin documentarea şi munca de arhivă iar pe de altă parte funcţionează un folclor viu şi actual, capabil să suporte transferul în act artistic. Optînd pentru una din cele două variante, apelînd la ajutorul cadrelor de specialitate (exemplul Timişoarei este un top în acest sens) şi la culegerile de teren efectuate în vacanţele de vară de către colegii lor din cadrul „Societăţii studenţeşti de folclor", studenţimea a dat o lecţie a capacităţii de selecţie, a discernămîntului în alegerea repertoriului şi a dorinţei de autodepăşire. Costumele purtate de toate formaţiile au constituit în sine o paradă a portului popular autentic după cum prezenţa cîntecului ceremonial a lăsat să se întrevadă clar că tinerii din amfiteatre sînt atraşi de frumuseţea stilistică şi parfumul arhaic de neconfundat al colindelor româneşti. Cultura teoretică şi practica de teren s-au conjugat fericit adesea într-o paradigmă artistică pilduitoare şi de fapt aceasta a conotat întregul festival de la Iaşi. Studenţimea din toate centrele noastre universitare a probat din nou acel greu examen al creării de modele autentice, luîndu-şi ca aliat cercetarea de arhivă şi de teren şi apoi conservîndu-le în act artistic. Poate că faţa nevăzută a acestui festival a fost tocmai strategia propusă subtil şi inteligent de către tînăra generaţie de intelectuali aflaţi încă pe băncile amfiteatrelor : folclorul se învaţă cu ştiinţă şi dragoste, trebuie ferit de reprezentări operetistice şi de smogul poluării.

Aura Matei-Săvulescu

1 MAI 1987

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XXX)

„ALTARE DE IARBĂ"

Pe fostul meu conjudețean Petre Ghelmez (născut la 2 martie 1932 în comuna Gogoșari, din actualul județ Giurgiu, ori ca să folosim o expresie tradițională, în Vlașca), îl știu de prin anii 1954—1955, pe cînd eram proaspăt redactor la „dulcea și romantica revistă a tinereții noastre" — „Tînărul scriitor", cum o numește poetul într-o dedicație ceremonioasă către mine pe volumul „Sonetele", editat în 1974. Debutul său la „Tînărul scriitor" se produsese în iunie 1955 cu poezia de rezonanță rurală, țărănească, „Despărțire de sat" („Tînărul scriitor" nr. 6, iunie 1955). La acest debut concurase în primul rînd Aurel Martin, care-i era asistent studentului de pe atunci Petre Ghelmez de la Institutul pedagogic (supranumit o vreme „Sorbona") și secretar de redacție la „Tînărul scriitor". Dacă poetul mă numește nașul său într-o poezie într-o dedicație, desigur nu o face decît pentru faptul că între mine și el s-a stabilit de la început o mare consonanță pentru universul țărănesc al poeziei, cum mă impresionau în epocă Ion Gheorghe și Florența Albu, confrați din aceeași cîmpie a Dunării, ca și Petre Stoica, cu versurile sale evocînd cîmpia Banatului. Petre Ghelmez o făcea poate și din marea lui predispoziție pentru ceremonie. Cînd am împlinit 50 de ani (în martie 1985) mi-a consacrat un medalion plin de amabilitate și observații exacte în „Tribuna României", al cărei redactor-șef este din 1974, timp de 3 ani adjunctul său fiindu-i eu însumi, nașul literar de altădată. Un paragraf din acest medalion l-am reprodus pe ultima copertă a ultimei cărți „Răsunet peste țară" (1985). Frazele cu care mă gratula poetul în amintitul medalion erau într-un fel replică la o recomandare extrem de entuziastă și exactă și astăzi pe care i-o făcusem prin 1959, cînd fusese încadrat ca redactor la secția agrară (Tineret sătesc) a „Scînteii tineretului", unde-i avea colegi de travaliu, între alții, pe Ion Băiesu și Fănuș Neagu. Poate că în „virtutea acestei vechi apropieri, cînd la cenaclul „Nicolae Labiș" a citit Fănuș Neagu vestita sa povestire de debut „Ningea în Bărăgan" (Olelie) a ținut să fie de față, aducîndu-l cu sine și pe consăteanul său, compozitorul Teodor Bratu.

Tocmai avînd în vedere aceste vechi relații de prietenie și colaborare cu poetul de pe „decîndea Dunării", cum ar zice Vasile Voiculescu, îmi este oarecum destul de greu să fiu

Poetul Petre Ghelmez, împreună cu criticul, istoricul literar și poetul I. D. Bălan, ca invitați ai cenaclului școlar al revistei „Spații".

evocatorul și comentatorul său la această rubrică, dar, vorba aceea antică, „Amicus Plato sed magis amica veritas". (Mi-e prieten Platon, dar mai prieten mi-este adevărul"). Pornind de la acest principiu care ne călăuzește tot timpul și întorcîndu-mă cu precădere la perioada cînd Petre Ghelmez era un poet tînăr, chiar debutant în presă ca și editorial, după o lungă perioadă de gestație și travaliu gazetăresc pe frontul cooperativizării agriculturii, trebuie să mă opresc mai întîi la cărțile sale de poezie de inspirație țărănească, **Germinații** (1967, colecția „Luceafărul") și **Altare de iarbă**, corolarul filosofic al amîndorura, fiind dăinuirea, continuitatea în sens heraclitian. **Germinațiile,** în această accepțiune a termenului filosofic, nu e decît o modalitate de continuitate a omului și a naturii. Poezia cu care se deschide **Germinațiile** se intitulează „Fără sfîrșit" și sună astfel : „Drepte coloane. / Fără-nceput și fără sfîrșit, / Așa umblăm pe pămînt. // La suprafață sîntem noi, negreșit, / Dedesubt este tatăl. / Bunicul sub el. / Subt bunic-străbunicul. / Și-apoi toți ceilalți / Pe care, din cauza fumului, / Niciodată nu i-am zărit. // Tot așa se urmează, / Om după om, și dincolo, spre amiază : / Pe creștetul meu — tălpile fiului meu. / După fiu nepotul, strănepotul... / Cerul străveziu și pămîntul / Se sprijină-n inima noastră cu totul."

A se observa încă din aceste poezii de început cursivitatea, fluența versului, rima care nu vine mecanic, în baza unei prozodii foarte stringente. Dar nota „la" a acestei cărți, ca și a următoarei, rămîne germinația, prin diferite elemente ale ei: „umblă polenul prin țară, / Doruri de stea aprinzînd". („Zenit"). „Nouă frați, / Nouă luceferi / Din sîngele meu / Or să rodească." („Maturizare"). „Atunci parcă pe nepregătite, / În liniștea încremenită ce se lăsase, / Minunea cea mare / S-a petrecut într-o noapte : / Piersicii, caișii, merii / Cîte doi, cîte șase. / Au îmbrăcat haine de spumă catifelată. / Cu miros de pelin și de lapte. // Palizii cavaleri ai primăverii, / Piersicii, caișii, merii..." („Soare"); „Scrisorile de primăvară", temă abordată și de Ion Brad în „Cîntecele pămîntului natal", vizează tot germinația : „Doar eu, / Cînd primesc scrisori de la țară, / Mirosind a colț de iarbă și a jilav pămînt, / Ies noaptea numa-n cămașă pe-afară, / Și-n timp ce gerul ușor mă cuprinde, / Aud cocorii prin stele țipînd, / Și lăstunii / Cum spintecă vîntul spre vară.".

Iarba, grîul, pîinea, pasărea, „mirabila sămînță" blagiană mai ales se convertesc nu o dată în versuri memorabile. Nu ne putem abține să nu relevăm semnificația și metafora pe care i-o conferă poetul acestui ultim motiv — sămînta. „E deasă ziua, de seminte, / De sorii vesnic roditori / Ai marilor făgăduințe / De embrioane și culori" („E deasă ziua"). „Tăcute culori au simburii toți : / De cais, de migdal, de gutuie... / O, simburi, fără podoabe și fără strălucire ! / Simburi de smochine și rodii, / Mulți și mărunți ca icrele peștilor mării, / De-atîtea ori vă strivim — vinovați de neștire, / Cînd — tineri — rînduim doar carnea roșcată / A fructei, curcubeu al răcorii !..." („Simburi").

Altare de iarbă, în care revin unele din aceste motive (de altfel „Eterna germinație" o regăsim ca temă și în volumul **Conversația** (Editura Eminescu, 1981), pune accentul mai ales pe ideea continuității, procedînd simfonic : „Plouă mereu. Plouă de dincolo / De început. De dincolo de ființă, / De floare, de scut. S-aude un ropot / Neauzit un prelung fîșiit / Între minus și-ntre plus infinit. / Plouă în piatră." Pînă și mitul „corăbierului Ulysse" capătă într-un final de poezie același sens al continuității : „Poate-l va-ntîmpina Penelope-ntr-o seară / Cînd el se va-ntoarce, să plece din nou." Predispoziția spre meditația filosofică e mai marcată în această carte, în condițiile în care poetul făcea distincția și dintr-o recentă replică a unui personaj din serialul „Calvarul", după Alexei Tolstoi, că „una-i să filosofezi, și alta filosofia vieții".

Filosofarea, ușor sterilă, fără susțineri în viață, în natură, se face tot mai simțită atît în **Lynxul** (Editura Eminescu, 1972), cît și în **Sonetele** (Editura Cartea Românească, 1974). Dar să facem unele distincții între ipostazele poeziei din cele două cărți succesive ca apariție. Deși **Lynxul** e mai mult o sugestie, un simbol al temerii în cartea cu acest titlu, în poezia „Lecția" din volumul următor e pe deplin explicitat : „Trebuie să fim atenți, foarte atenți, / Zicea profesorul, altfel «Lynxul» / E gata să ne sugrume sub trăsnetul / Lui de carne, coborînd din copaci, / Sau dintre stînci, sau din izvoare adînci, (cum se poate cobori din izvoare adînci numai poetul știe — nota noastră). Adică nu din izvoare... Adică scăpînd din / Zăvoare... Ba nu, din izvoare... Oricum, / Trebuie să fim atenți, foarte atenți..."

Perorația aceasta sofisticată abundă și în **Sonetele**, cu toată stringența lor formală. Multe dintre ele sînt niște verbioase piruete sub formă de sonete, care ne amintesc unicul sonet scris de marele maestru al versului care a fost George Coșbuc.

Dar cum poeții nu numai au fost, ci au și rămas tineri („Avem la treizeci timpla ninsă, dar tineri sîntem la șaizeci" — spunea un poet în adolescența mea), se impune să comentăm fie și pe scurt tendințele, preocupările din ultimele cărți de versuri ale lui Petre Ghelmez, respectiv **Evenimente** (Editura Eminescu, 1976) și **Conversația** (aceeași editură, 1981), ambele cu o ținută grafică impecabilă, care atestă vocația de fost editor a poetului. Ca problematică, dar și ca limbaj, ca expresie poetică, Petre Ghelmez încearcă în aceste cărți să se confrunte cu o tematică la ordinea zilei — avantajele ca și pericolele vieții moderne, de la automobilism la poluare și atentatele nucleare. Revelatoare ni se par în acest sens mențiunile pe această temă din cartea sa ultimă **Băiatul și pădurea** : „acum mă chinuiam în fiecare seară să rotunjesc unele poeme din **Paradisul atomic**, un volum de poezii grave, mai bine-zis niște meditații asupra destinului omenesc, în secolul nostru, hipertehnicizat, în care multe lucruri ar fi putut să fie frumoase și aducătoare de fericire dacă, de pildă, avionul care ne poartă, ca vîntul și ca gîndul, dintr-un oraș într-altul, dintr-o țară într-alta și chiar dintr-un continent într-altul, ca să ne vedem rudele și prietenii, nu s-ar încăpățîna să care cu aceeași viteză, ba uneori cu viteze întreite, și bombe semănătoare de moarte, de lacrimi și dureri fără margini." Bine zis „mă chinuiam", fiindcă poetul se simte la largul său în aceste cărți, îndeosebi în „Evenimente", numai cînd abordează teme și motive familiare poeziei și gîndirii sale afirmate în primele cărți. Să amintim în această ordine de idei poezii ca „Pe un deal", „Un loc pe lume", „Bătrînul", „Bătrînele", „Prin pădure", „Ora tîrzie" în care răzbat atît universul cît și stilul din primele cărți. „Conversația" mai ales alunecă în banalități prolixe, prozaice. Situația în care se află poetul în multe din ipostazele acestei cărți ni se pare exact configurată într-un paragraf din „Misterioasa mașină de zbor" : „Te acuz de intervenția nepermisă / În structura intimă a ecuațiilor fragile, Poezie ! // Copacul trebuie să rămînă copac. / Pasărea trebuie să rămînă / Pasăre — numai la cerul dinlăuntrul ei / Chemată. Altminteri, / Sorbită de gurile vinete / Ale celor patru puncte cardinale deodată, / Misterioasa mașină de zbor / Ca un balon colorat, / Sub vîntul serii — pocnește".

În asemenea scrieri mi se pare că avem de-a face cu o levitație (care în definiția lui Victor Kernbach din „Dicționarul de mitologie generală", ediția din 1983, Editura **Albatros**, reprezintă „capacitatea de ridicare corporală în aer fără mijloace mecanice, atribuită unor ființe mai ales mitice." Cum Petre Ghelmez nu e o ființă mitică, levitația cuvintelor îmi apare drept contraindicată. Prefer și eu, vorba poetului însuși, „cînd un cuvînt este viu". O anumită secătuire a ideaticei și argumentației poetice îl obligă să reia, pînă la obsesie, anumite simboluri — pasărea, piatra, broasca etc. sau chiar să apeleze la metafore din alți poeți („Arbori de rezonanță", titlu care coincide cu unul al lui Platon Pardău, sau calchieri ca „Sînt ultimul cavaler al tîrlului de iarbă", care te trimite volens-nolens, la eseninianul „Sînt ultimul poet al satului").

Se prea poate ca prietenul Petre Ghelmez, citind aceste obiecții, să se gîndească la un dialog din primul capitol al ultimei cărți :

„— Fugi de-acolo ! Cum o să ne despartă o Pădure ? Poate glumești ! Ne desparte o simplă masă de scris, și-atît !

Omulețul s-a foit pe canapea, gata să-mi explice.

— Nu o pădure ca toate pădurile, cum crezi tu, ci o Pădure **anume** ! Numai ea are puterea miraculoasă să schimbe oamenii într-atît, încît să nici nu se mai poată recunoaște."

S-ar putea ca eu să nu văd această Pădure **anume**, ca să folosesc stilul paremiologic, de cimilitură, al lui Petre Ghelmez, din pricina copacilor.

Dar la mijloc nu e pădurea, ci Poezia care oricum nu se află în situația în care și-o închipuie Petre Ghelmez chiar în poezia cu acest titlu ce deschide volumul **Conversația** : „Nu te mihni că oamenii și veacul lor / Te-au părăsit, te-au uitat. Multe / Au pe cap oamenii aceștia, Poezie. / Echilibrul planetei, rezervele de uraniu, / Starea oceanelor, veselă uneori, alteori / Tristă. Și-apoi în lupta năpraznică, / Nu e nevoie să ne simțim bătăile, / Inimii, neapărat. Nici respirațiile / Nu ni le putem număra. Dar, / Sprijinită de bătăile inimii și de / Munca plăminilor — viața există, rezistă."

Niculae Stoian

N.B. O mențiune pentru Istoria literaturii : lui Petre Ghelmez i s-a decernat Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei R.S.R., 1976, pentru volumul **Sonetele** și Premiul II al Gintei Latine, la Jocurile latinității de la Avignon, 1978.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

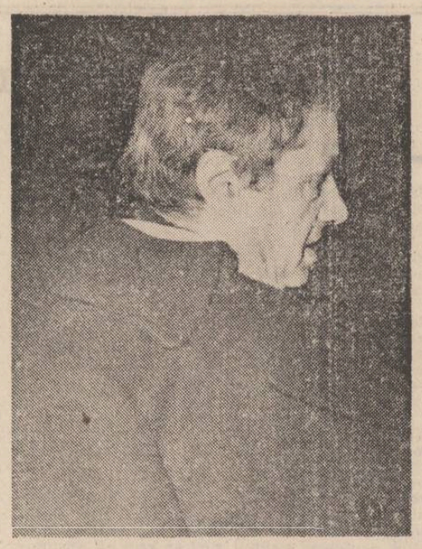

Prozatorul George Bălăiță, despărțindu-se de iarnă

George Țărnea continuă „Cartea Clara"

Florența Albu și Dana Dimitriu într-un stop-cadru

REMEMORĂRI

Craiul Munților (V)

Cel mai tragic erou al poporului român, intrat în legendă, **Avram Iancu**, a fost născut ca în timpul vieții sale pămîntești și a celei viitoare, să se scrie despre el, ca despre nimeni :

„Citu-i dealul de lungat
Nu-i ca Iancu înarmat
Că-și face tunuri de brad
Și mere la Bălgrad.
Și se fac tunuri de fag
Și mere la Cluj cu drag"

Numai că Iancu cel Avram nu uzita doar fibra lemnului, a bradului pentru tunuri, și în credința disperată a biruinței topise clopotele micuțelor biserici din Apuseri sperînd că prin nădejdea vibrării lor să fie izbăvitorul moților. N-a fost așa !

Dar nici poporul, nici legenda, legendele era să zic, nu l-au uitat.

Nu l-au uitat, tragic și trist (băutor de **vinars** și nu de palincă), pe cel ce se plimba prin țara Zărandului născut de frumusețea anotimpurilor amurgind odată cu el :

„Trandafir, bujor frumos !
Ce veste ne-aduci de jos ?
— Eu v-aduc o veste bună
Că mor ungurii de ciumă.
— Las' să moară, să plesnească
Numai **Iancu** să trăiască.
Pînă-i Iancu mic, în fașe
Toată lumea stă în pace.
Dacă Iancu se mărește
Toată lumea-ncremenește".

El era și **este** sufletul românilor din acel Ardeal pe care îl știu.

Dar, totuși, cum era privit Iancu ?

„Pe malul Murășului
Paște calul Iancului.
Murgul paște și nechează
Iancu doarme și visează.
Ce folos de visul lui
Dacă nu-i și nu-i și nu-i
Norocul la vremea lui..."

Invulnerabil și sfînt, **Avram Iancu** a fost păstrat și cîntat de spița sa, de moți și aurari, cei care știu cît aur poartă Apusenii în dedesubtul mihnirii milenare :

„Cît o fost Iancu-mpărat
Domnii-n pat nu s-or culcat,
Nici la masă n-or cinat,
În pădure s-or băgat
Și-ntre lemne s-or culcat
Și pe frunze s-or culcat".

În scurta dar frumoasa sa junețe **generalul de numai 21 de ani** era așteptat, adorat, temut și hulit, dar niciodată ignorat :

„Strigă Bărnuț din Sibiu
Că Ardealul nu-i pustiu.
Strigă Iancu de la munte :
Nu te teme mă Acsente
Că vin și eu de la munte
Cu opt mii și nouă sute !
Și cînd Iancu se găta
Și de la munte pleca
Toată Turda tremura
Și din gură cuvinta :
— Iancule, Măria Ta,
Lasă Turda, n-o prăda..."

Era tînăr și puternic și frumos era. Și ținea la Apusenii săi ca nimeni altul. Își apăra dreptul la păduri și la aur, la limba română și la libertatea îndelung visată de moții obidiți.

A fost la Hălmagi, a fost la Abrud, a fost la Cîmpeni, a fost la Brad, a fost la Cluj. A fost la Vidra. Este și acum la Vidra !

Statura sa frumoasă și dreaptă, ca un brad în ceasul în care toamna încearcă să păcălească frunzele, silueta-i de bronz și de marmură n-a uitat-o poporul.

Pentru a încheia acest recviem înginat celui mai tragic erou al poporului român, voi cita în continuare, cu nespusă și dureros de dulce plăcere, versurile celor care l-au nemurit :

„În munții Abrudului
Stau feciorii Iancului
La masă de lemn de fag
Și beau la vin bun cu drag.
Beau vin și se veselesc
Și de luptă se gătesc.
Iancu stă și mi-i privește
Și din gură le vorbește :
— Beți feciori și ospătați
Pin-ce sub Iancuțul stați
Beți feciori, și veseli fiți
Pin' pe Iancu voi îl știți..."

Și, în final, crezul și zbaterea sa ultimă (ultimă ?), crezul și durerea care l-au purtat viu printre moții din Apuseni timp de douăzeci de ani :

„Iancule, de unde vii ?
— De la tîrg, de la Sibii.
— Dar ce-ai fost de-ai tîrguit ?
— Ia, tot aur și argint.
/ . . . . . /
— Iancule ! eu de cînd sînt
De cînd sînt pe-acest pămînt
N-am văzut atît argint
Nici aur atît de mult !
Ce-ți trebuie bogății
Pentru că tu n-ai copii ?
— Am un neam și-o țară-ntreagă
Să le scot dreptul, mă roagă.
Am cu sutele de-ostași
Care vin din pas în pas !
— Ce-ți trebuie atîția ?
— Să strice iobăgia !
Din robie și din somn
Scot un neam ca să-l fac domn."

Și **Avram Iancu**, inima mea, mai marele frate al nopților tîrzii, ar fi putut scrie, dacă trăia viu, o adevărată **„Istorie a Transilvaniei"**.

Mircea Micu

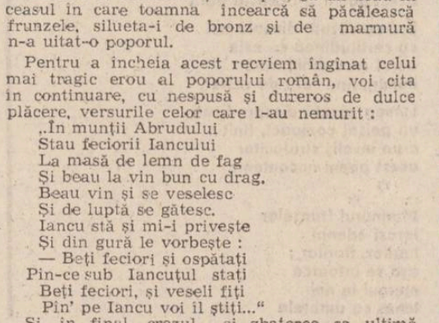

Natalia Tofan: „Natură statică"

Tinerețe contra cronometru

Urmare din pag. a 5-a

Recunosc, nu mi-aș dori deloc să locuiesc pe o asemenea scară... muzicală !

— Dar munca ? Sau școala, muzica, sportul...

— Cu așa ceva nu se glumește, tovarășe reporter! E drept că, la început, a fost mai greu cu „tonalitățile zgomotului". Dar noi, tinerii, sîntem baza. Noi ne urcăm cei dintîi pe macarale, pentru reparații. Deși vîrstnicii mai zic că nu avem experiență.

— Nici la oțelărie nu merge cu chiulul, cu „să vedeți, c-o fi, c-o păți" — intervine Stelian Timofte, grăbit la nu știu ce întîlnire și dornic să spună totul dintr-o suflare. Părinții mei sînt și ei tot la oțelărie — tata, electrician, mama, macaragistă. Spuneți și dumneavoastră, poți să te faci de rușine cu lucrul între oțelarii Reșiței, unde pe deasupra mai sînt și părinții tăi ? Te mai poți considera un tînăr serios al timpului în care tinerețea e ca o flacără vie, roditoare ? Uite, eu aș vrea să urmez măcar o școală de maiștri.

Despre Gheorghița Anton, bobinatoare la Întreprinderea de construcții de mașini, am aflat că este o elevă bună. Ca și soțul ei, Sergiu, tot într-a douăsprezecea, dar într-o clasă paralelă, el fiind laminator la combinat. Dar, culmea ! ei... absentează. Colegii, altfel nu s-ar mai numi așa, cunosc motivul surprinzătoarei absențe : au avut inundație în apartament, din neglijența unui vecin de bloc. Adrian Marian, cel care lucrează la întreținerea cunoscutelor macarale „Tiger", de la laminorul degrosisor, este și el absent !

Cum, tocmai elevii buni ?... Putem admite oare-n reportaj un erou absent ? Nu strică el cumva mesajul ?

— Marian a fost reținut la lucru — sare, parcă „jignit" personal de întrebările noastre retorice, colegul său de clasă și de secție, Ion Vucu. Un tînăr, care simbăta și duminica, lucrează totdeauna după-amiaza, iar în rest, după cerințe, de dimineață sau de noapte. După caz și necesități, și schimbul de noapte face parte, ca lucru și învățătură, din... zilele seraliștilor. Ceea ce nu-l împiedică pe Ion Vucu să nu absenteze de la nici un spectacol de teatru. Nici de la școală, bineînțeles. În afară de cazul că i se întîmplă ca lui Ștefan Kochan, care la o urgență a trebuit să rămînă și 24 de ore continuu în combinat. Dacă trebuie, zilele și nopțile seraliștilor sînt una. Adică o tinerețe pilduitoare pentru ea însăși, pentru timpul revoluționar pe care îl trăim.

Una cîte una, clasele, adică seraliștii pleacă. Mă număr printre ultimii. Portăreasa aruncă o privire, să vadă dacă nu cumva arde lumina degeaba. O fi uitat-o cineva. Inginerul Orz zăngăne cheile în mod semnificativ.

Între timp, prin fereastra deschisă pentru aerisire, deși nu s-a fumat, sîntem doar la școală, răzbate aerul proaspăt al unei autentice seri de primăvară. Un aer care te îndeamnă la plimbare, la vis, la dragoste... Dar să mai ai și douăzeci de ani...

— Bine, măi băieți, vorbirăm de școală, de lucru, de multe altele, vrute și nevrute. Dar despre fete, nimic. Se poate una ca asta, la vîrsta voastră ? Mai sînt și discoteci pe lume.

Urmează un concert tacit de zîmbete de aur, o ploaie de priviri strălucitoare, semnificative. Bine crescuți, băieții nu-și dau coate. Numai unul îl „pîrăște" pe Ștefan Kochan :

— El și-a găsit o fată. E tot elevă și tot într-a douăsprezecea.

Semn că în primăvara celei de-a 65-a aniversări a U.T.C., lumea complexă și grăbită a seraliștilor înseamnă tot muncă, învățătură și dragoste, sentimente trăite la înalta tensiune a unei tinereți conștiente de misiunea care-i revine. Lumea unor tineri integraliști de la un liceu reșițean, a unor muncitori siderurgiști crescuți la flacăra răspunderii.

— Integraliști, care înseamnă oameni întregi — întărește la plecare inginerul Orz, cu o expresie neascunsă de diriginte fericit.

— La revedere, băieți !

Plec însoțit de un sentiment de încredere. Și de ce nu, de dragoste. E o seară frumoasă și nimeni nu se mai înghesuie pe poarta liceului, la ieșire.

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

„Pe de rost"

Cînd întoarcem pagina activității din anul școlar trecut sau anii școlari ai unei serii de elevi ajunsă la linia dreaptă față de ținta de sosire, dascălii de literatură nu ne protejăm introspecția, ba chiar sîntem încercați de emoția calificativului intim — dincolo de cel oficial — al bacalaureatului lor, emoție pe care ne-o declanșează conștiința lui „am făcut" sau „am lucrat" cum și cît trebuie ca să slujim idealul de cultură literară subsumat și bază culturii generale a absolvenților de liceu.

Nu despre locul și importanța limbii și literaturii române în școală sau despre calitatea muncii profesorului de specialitate va fi vorba în cele ce urmează. Despre lecția de limbă și literatură, despre manuale și programe școlare, precum și despre teste, inspecții, schimburi de experiență, lecții model deschise (uneori deschise tuturor „regiilor" posibile, că nu mai seamănă cu lecția noastră obișnuită, zilnică, ci cu cea de „inspecție" sau pentru „poză" și vizitatori) și alte forme de activitate s-a scris și se va mai scrie și e firesc să fie așa pentru că prin toate ne manifestăm încercarea noastră în spirala către mai bine, în drum spre lecția ideal ca receptare și modelare a spiritului partenerilor noștri elevi.

Despre „niște activități minore" un fel de „accesorii" va fi vorba, accesorii care fie că trec nebservate sau sînt neglijate ca și cum ar intra în zona periferică a preocupărilor profesorului de literatură. Există și părerea că partea lor de contribuție este atît de redusă încît nu merită atenție specială.

Se înșeală cine crede că „amănuntul" este fără importanță în chestiunile cheie ale unei activități pentru că lumea școlară nu învață și nu se hrănește numai cu idei organizate în sistem, pe toate dimensiunile științei și culturii; ei îi mai sînt utile și unele forme de antrenare, de angajare a spiritului către fondul lucrurilor, forme pe care le descoperi pe parcursul activității de predare a disciplinei. Spui „le descoperi" întrucît ele se manifestă ca niște neîmpliniri ale actului de receptare a limbii și literaturii de către elevi. Elevul îți poate demonstra, la oră, că știe lecția așa cum și cît ai predat-o sau cum și cît se află în manual. Dacă te grăbești și te mulțumești cu atît și nu ești curios să pătrunzi în miezul lucrurilor știute de elev ca să-ți poți forma convingerea că adevărurile pe care le-a enunțat au acoperirea cunoașterii textului literar, și demonstrația nu e numai învățare pe de rost, ci o verigă într-o înlănțuire de probleme literare la care poate și chiar face trimiteri combinative și analogice, atunci activitatea suferă de formalism, rutină și ineficiență. Dacă e acreditată, ca metodă, creează un automatism de rutină, cu consecințe nefaste pentru fondul spiritualității școlarului.

Le ceri elevilor să aibă la lecția despre Eminescu sau Coșbuc sau Blaga un volum de versuri și observi că asaltează biblioteca școlii, care bineînțeles că nu poate satisface cerințele. Și-ți pui atunci întrebarea firească : oare de ce elevii aceștia nu au, între cărțile din biblioteca familiei, un volum de versuri Eminescu, sau Coșbuc etc. ? ! Cred că și pentru faptul că nu le-am format obișnuința, dintr-o obligație școlară urmărită cu perseverență în anii de școală generală și liceală de a și le achiziționa, fie de la librărie sau de la standurile de cărți pe care orice bibliotecă școlară are obligația să le organizeze. De cîțiva ani, elevii mei de la clasele a IX—a și a X-a au acceptat la început de an școlar propunerea profesorului de a cumpăra cel puțin o carte de literatură română, în fiecare lună, de preferință opere literare ale autorilor care se studiază în clasă. De comun acord cu conducerea Librăriei Centrale se ține o evidență clară și la zi a cărților achiziționate de elevi. S-a procedat, în fiecare an, și la organizarea unor întîlniri ale elevilor cu librarii, prilejuri de dialog pe tema rolului cărții în dezvoltarea culturii omului și importanța formării de biblioteci personale, o carte de vizită a oricărui om civilizat.

Trimestrial, se discută în cadrul unei ore de curs despre cărțile achiziționate de elevi, profesorul acordînd, cu acest prilej, note și autografe. Atmosfera este plăcută, antrenează discuții asupra cărților și rostului bibliotecilor din căminele școlarilor și favorabilă deci actului de cultură literară.

M-am întrebat, cu mulți ani în urmă, de ce o bună parte din absolvenții de școală generală și de liceu nu cunosc și nu știu versuri din marea poezie românească a lui Eminescu, Coșbuc, Blaga, Arghezi, de ce sînt atît de săraci în Eminescu. Sau de ce nu se apropie, cu înțelegere, de Arghezi și de ce nu realizează profunzimile lui Blaga și arta metaforei acestui mare poet ?!

În fiecare an, în toate trimestrele, mulți elevi, de la clasele a IX-a, a X-a și a XI-a au primit nota 10 pentru că au învățat cea mai frumoasă poezie din lirica românească. Mă întîlnesc cu foști elevi care nu uită să mă întrebe dacă „mai îndrăgesc" ca înainte pe Eminescu. Le spun că „mai sufăr" de Eminescu și boala îi mai contaminează pe elevi — pe unii chiar în pofida unei rezistențe inițiale și trecătoare. Trebuie să mărturisesc că această „meteahnă" de a cere elevilor de liceu să învețe versuri din Eminescu am căpătat-o tot cu mulți ani în urmă cînd mi-am dat seama, după cum afirmam mai înainte, cît de puțin știu elevii care vin din școala gimnazială despre Eminescu și din Eminescu. Încercați o anchetă, în acest sens, la elevii de clasa a IX-a și vă veți convinge cît de săraci sînt de Eminescu. Mi-am spus că dacă și din liceu, în cei doi ani cît studiază pe Eminescu, tinerii pleacă fără a ști „Dintre sute de catarge" sau „La steaua care-a răsărit" ... sau „Din haos, Doamne am apărut / Și m-aș întoarce în haos..." și cîte alte multe și minunate..., zadarnică e munca dascălului de literatură română. Dacă un tînăr sau un matur, cetățean al unei țări care își definește tot mai evident personalitatea în lume, nu știe și nu poate spune cuvîntul geniului artistic al poporului său, Eminescu, e un semn al săraciei lui în spirit.

Accesorii... Poate mai mult decît spune cuvîntul. Noțiunea capătă semnificație de participantă la formarea structurilor personalității umane în societatea noastră, fapt dealtfel cuprins și în afirmația etern valabilă a lui Tudor Vianu : „Fără Eminescu am fi mai altfel și mai săraci".

După ce am parcurs Eminescu, în numărul de ore din programă și chiar peste număr, îmi permit, în fiecare an, la clasa a XI-a, unele „reverii", reflecții, „note marginale", sau teme de dezbatere în oral sau scris de felul celor ce urmează : „Ca tineri ce trăim nestins, să ne întoarcem la El" ; „În căutarea frumosului, să-l descoperim pe Acela care i-a dat identitate în armonii desăvîrșite", „Să încercăm să ne regăsim, chiar și numai printr-o zbatere a minții într-o clipă de trăire înaltă în împărăția Măriei-Sale, Eminescu" ; „«Și dacă ramuri bat în geam» mă întorc mereu la Tine, ca să trăiesc o clipă în acel univers mirific" ; „«Și dacă norii deși se duc», îmi dai seninul de care așa de puține ori ai avut parte ; și-ți mulțumesc" ; „Un vers al Lui se poate scrie într-un roman al aspirației spre fericire" ; „Să ne întoarcem cu mintea și sufletul, atunci cînd viața ne e în cumpănă, la marea învățătură a celui mare stihurilor al românilor" ; „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată..." ; „Cine nu-și poartă sufletul prin țara visării eminesciene nu va înțelege niciodată de ce a venit «în lumină»" ; „Te vei întoarce, în curgerea nostalgică a timpului, ca și Poetul și vei întreba : «Unde ești copilărie, cu pădurea ta cu tot»... Dacă o vei face îți vei oferi cugetului și simțirii un moment din comunul existenței într-o lume a visului — care a fost ; și acolo vei întîlni umbra geniului care-ți va șopti vorbele de dragoste ale naturii : «O rămii, rămii la mine / Te iubesc atît de mult / Ale tale doruri toate / Numai eu știu să le-ascult»".

Accesorii... Poate mai mult... Sigur mai mult, fapt dovedit de experiența, în timp, cu elevii mei. Pe unii i-am convertit de nostalgia lui Eminescu ; alții se mai gîndesc, peste ani la profesorul lor care le vorbea într-un anume fel de Eminescu și care i-a obligat să învețe multe versuri. „Oare ce versuri mai țin minte ?!" Și așa se trezește recitind... Eminescu.

Oricît s-ar spune, literatura este totuși o stare de suflet !

Prof. V. Silișteanu

POST RESTANT

DOINA VALENTIN BOTOŞ, Rimnicu-Vilcea: Sinteţi consecventă, ceea ce nu e chiar aşa de rău ; tema care vă preocupă poate fi scrisă în toate felurile, dar e destul de periculoasă pentru un debutant. Deci, un doctor işi mărturiseşte o atit de ciudată dragoste la prima vedere (sau la primul consult, nu ?) pentru o pacientă romantică. De remarcat faptul că doctorul nu mai este tinăr şi pe deasupra este şi căsătorit cu Lena, o soţie cu care „demult nu mai comunică decit la suprafaţă...". Despre pacientă nu aflăm nimic altceva, decit că la a doua vizită „incercănată , mi s-a plins de dureri mari in partea dreaptă, aşa că am invitat-o in cabinet pentru un consult suplimentar şi cind am văzut-o intinsă pe banchetă am inceput s-o palpez cu duioşie (Doamne, credeam că nu mai sint romantic !) şi..." Ce nu ştim este locul acţiunii, spital sau policlinică. Oricum, pentru că aveţi curajul să scrieţi despre ceea ce deobicei se tace, vă aşteptăm in continuare cu proză.

VALERIU BUTULESCU, Petroşani : În sfirşit ! Din aforisme, am ales citeva, observind că trecem printr-un moment in care multora li se pare că gindesc pentru alţii. Deci : „Aplecaţi-vă. Cămila rezistă in deşert graţie cocoaşei". „Mă tem de moartea intimplătoare. De aceea evit spitalele". „Taur sună mai frumos decit bou". „Era atit de modest, incit ii punea pe alţii să-l laude". Cit despre poezii, pe acestea adresaţi-le secţiei de poezie. Traducerile au fost oprite şi, cu puţină răbdare, pot fi tipărite. Mai trimiteţi aforisme şi proză, dacă e.

ION ŞOLDEU, Tirgu-Jiu: Am oprit „Ploaia" şi „Ca o familie mare". Pe celelalte... „Am foarte mulţi prieteni, şi din cei cu preocupări literare, cit şi din cei care nu au preocupări literare. Unii din aceştia (n.n. dintre cei cu sau fără preocupări literare ?) au mai trecut pe la revista „Luceafărul", ca Nicolae Diaconu, Artur Bădiţa, Adrian Frăţilă, Aurel Antonie şi alţii. Sint vecin cu Gheorghe Grigurcu (de bloc), dar mă sfiesc incă să-l abordez pentru a realiza marele interviu al anului (n.n. intre timp i l-a luat altcineva). Cel mai virstnic prieten, cu care port corespondenţă, este poetul Mihai Moşandrei din Cimpulung Muscel. Am sertarele pline de mamanuscrise. „Frumos, chiar de invidiat, dacă Gheorghe Grigurcu nu s-o fi mutat intre timp. Ce nu ne-a plăcut insă este... cum să-i zicem, ca să nu vă doară ? Mai bine vă las singur să inţelegeţi ce nu mi-a plăcut, citind : „...Cine este Iulian Neacşu ?, m-am intrebat **adeseori** (s.n.). Cu timpul, i-am văzut fotografia intr-o revistă literară, i-am citit citeva proze şi versuri. Da, mi-am zis, după ce l-am cunoscut mai bine (?!), Iulian Neacşu este Iulian Neacşu. E omul căruia pot să-i scriu. Rubrica **Post restant** ca de altfel intreaga revistă le urmăresc cu interes... Cu prima delegaţie voi trece pe la redacţie ca să vă cunosc mai bine". Să ştiţi că mai mult rău decit bine vă faceţi cu asemenea „aplauze" la adresa noastră. Nu sintem pe scenă şi nici nu avem nevoie de firitisiri pentru ciştig de bunăvoinţă. Nu sintem nici atit de sincronizaţi şi nici atit de ahtiaţi după laude şi bani, cum pot fi alţi arghirofili uscaţi, la umbra cărora n-a crescut şi nu va creşte nimic, niciodată. Aşa că, lăsaţi... Iar cum cu ocazia primei delegaţii nu aţi trecut pe la revistă, o aşteptăm pe a doua.

CORNEL VANA, Turda : Sinteţi pictor de firme, o meserie intrutotul onorabilă, in care se presupune că ortografia şi punctuaţia trebuiesc stăpinite la perfecţie. Nu e cazul dv. Faptul că v-aţi ilustrat singur proza ni s-a părut un lucru firesc, păcat insă că, indiferent de valoarea desenului, proza este sub orice nivel. Răspunsul este, de aceea, intr-adevăr cel presupus de dumneavoastră : „Trebuie să citiţi multă proză".

EMIL ALBIŞOR, Vinju Mare: Şi dv... „Colegul meu, Dan Bosoancă, autor a două volume de versuri, m-a rugat să vă trimit citeva rinduri, fiind «spiritul cel mai lucid care poate să dea acum una din cele mai competente indrumări»". Nu este adevărat, am mai spus-o, nu ne considerăm infailibili şi nu facem eforturi să ne obiectivăm. Să-i lăsăm pe alţii să se autoiluzioneze cu luciditatea, competenţa şi obiectivitatea pe care şi le atribuie singuri. Noi răminem ceea ce sintem, chiar dacă putem fi suspectaţi de falsă modestie. Nu dorim decit să „greşim" de citeva ori bine, cu asemenea „greşeli" vom justifica utilitatea acestei rubrici. O asemenea „greşeală" aţi putea fi şi dv., cu „Căruţa cu nisip". V-am ruga insă să vă căutaţi un nume literar, in aşteptarea debutului.

Iulian Neacşu

P.S. Rugăm pe toţi cei care ne scriu să menţioneze pe plic titlul rubricii : „Post restant". Manuscrisele trebuie dactilografiate şi nu se restituie.

REVISTA REVISTELOR

„Limbă şi literatură" nr. 4/1986

● Semnalată de noi şi în alte rinduri pentru unele studii de istorie literară care aduc puncte de vedere noi, pozitive pentru cercetare, ca şi pentru formula deopotrivă „academică" şi „practică" pe care o utilizează, „Limbă şi literatură" (publicaţie a Societăţii de ştiinţe filologice) se arată a fi şi în nr. 4/1986 la fel de interesantă sub raportul revelaţiilor de document şi al perspectivelor inedite.

Cercetarea lui D. Vatamaniuc — „Eminescu, revizor şcolar (noi documente)" are un caracter de revelaţie şi arată trăsături ale personalităţii eminesciene (precum spiritul de precizie, instinctul justiţiar) din ce in ce mai evidente in cercetările noi : „Documentele de faţă, susţine D. Vatamaniuc, demonstrează pe de o parte, inalta conştiinţă profesională a lui Eminescu, cum il cunoaştem din tot ce intreprinde pe tărimul şcolii". Alte documente provin acum de la I. A. Bassarabescu („pagini din corespondenţă", publicate de Marius Pop şi Elena Dragomirescu) precum şi de la Gh. Dem Teodorescu (proiectul unei istorii literare, infăţişat de Augustin Macarie).

O cercetare cum e aceea semnată de Adriana Ştefănescu Mitu, privitoare la „Cugetările lui Oxenstiern şi ecourile lor in cultura românească" era necesară insă nu se făcuse pină acum, avind totuşi insemnătatea ei dacă ar fi să ne intemeiem numai pe intersul arătat acestor „cugetări" de Eminescu. Autoarea a făcut o cercetare adevărată, infăţişind ceea ce era obligatoriu pentru o inţelegere adecvată din bibliografia lui Oxenstiern, a explicat pătrunderea acestei creaţii in Europa şi a comparat atent momentele de contact ale „Cugetărilor" cu literatura română, stabilind o cronologie interioară care închide alte discuţii ; remarcabilă este aci meticulozitatea documentaţiei, exemplară pentru cercetările de acest fel.

Studii, unele cu perspective insolite (cum e acela al lui St. Cazimir, despre „I. L. Caragiale faţă cu kitschul") ori valorificind cercetări de istorie literară măruntă („Revista «Universul literar» sub conducerea lui Camil Petrescu"), „analize de text", recenzii, completează sumarul unui număr aflat in nota obişnuită. O menţiune pentru comentariile, foarte judicioase, ale lui Andrei Nestorescu la volumul III din seria de „Opere" ale lui E. Lovinescu, ediţie pe care comentatorul o consideră nesatisfăcătoare prin absenţa dosarului critic, obligatoriu în astfel de intreprinderi, ca şi din alte motive, toate argumentate în chip remarcabil.

A. S.

Eroi de epopee

Urmare din pag. 1

putut în nici un caz să facă jupin Dumitrache, cu servilismul şi zaharisealа lui obişnuită.

Cuplul căpitanului, apoi al maiorului de marină Nae Maican cu Didina este şi el parcă smuls dintre mahalagiii lui Caragiale **(D-ale carnavalului)**, adăugindu-i-se insă şi acestuia un suflu epic imens, aura unei vieţi aventuroase a căpitanului pe mările lumii. Întilnim aici şi o puritate deosebită a sentimentului la care participă cuplul erotic. Nae Maican se smulge de sub pecetea lui Caragiale şi prin patriotismul său ardent, prin spiritul de sacrificiu şi ingeniozitatea in luptă, prin naivitatea şi buna-credinţă de care dă dovadă in strădania sa pentru crearea unei marine naţionale. Întoarcerea lui din război, după o boală grea, cu un intreg ceremonial spre a muri in hotelul şi in camera in care ii plăcuse o viaţă intreagă să se veselească, devine şi ea semnificativă la Paul Anghel pentru noul mod de a concepe eroul vremii. În cartea a IX-a a ciclului, paralel cu descrierea unor aspecte din agonia eroului, are loc şi intrarea in legendă a lui Nae ; cuvintele, atitudinea, vivacitatea spirituală fiindu-i purtate din gură-n gură de către „amici" cunoscuţi şi necunoscuţi.

Didina se smulge de sub greutatea spiritului caragialian printr-o gelozie amplificată epic, prin creşterea feminităţii personajului, prin deschiderea psihologiei sale către cutumele folclorice : ghicitul in palmă, credinţele păgine ale morţii privind „intilnirea dalbului de pribeag cu Vidra, cu Scorpia, cu Lupul-sur" (IV. p. 293).

Putem vorbi in general de o mahala bucureşteană a lui Paul Anghel deosebită de aceea a lui Caragiale, pe linia unei vieţi primitive mai puternice, mai puţin burgheze şi mai populare, mai aproape de tiparele folclorice, fără tarele morale şi sofisticăriile de limbaj pe care le incumbă modelul iniţial. Faptul severifică documentar şi corespunde pe deplin epocii Războiului pentru Independenţă. Aici vedem noi unul din sensurile simbolice ascunse in titlul ciclului romanesc al lui Paul Anghel. El are un aspect polemic evident anticaragialian. Marile surse de energie umană ale mediului orăşenesc bucureştean şi general românesc evocat de Paul Anghel se valorifică pe deplin in cadrul ciclului său narativ. Cucerite de vivacitatea populară a acestui mediu, personaje simandicoase precum Grădişteanca, prinţesa, prinţul etc., sint nevoite să conceadă că „Bucureştii şi bucureştenii nu sint de lepădat, că nu numai la sate există naţia, dar şi-n oraşe, cu precădere in cetatea de scaun, unde o lume teafără se intemeiase intr-un rost" (VIII, p. 294).

La nunta pe care o organizează pentru fiica sa Hélène, cu o morgă voit aristocratică, stilizată la maximum, moşierul Alec Răşcanu este nevoit să recunoască pătrunderea exuberantă, brutală şi plină de vitalitate a unor mentalităţi populare, pe cit de repudiate, pe atit de semnificative (IX, p. 301—303, 326).

Acest mediu al epocii Războiului pentru Independenţă se dovedeşte aureolat, in ceea ce are el mai bun, de naivitate, de puritate, de dăruire şi eroism, simbolizate prin „zăpezi", in zorile unei Românii moderne, demnă de inţelegerea mai atentă şi de preţuirea urmaşilor.

Nu am fi stăruit asupra acestui aspect cuprins in titlul dat ciclului său romanesc de Paul Anghel dacă, la un nivel de simbolizare mai cuprinzător, placat pe cel discutat mai sus, nu am intilni, cum ar zice Blaga, şi o „zarişte" mitică mai adincă. Să fie oare intimplător, că in unul din eseurile sale foarte profunde despre **Mioriţa (Noua arhivă sentimentală**, p. 110—151), Paul Anghel stăruie asupra unor variante ale marii balade, in care conflictul specific „se desfăşoară intr-un splendid cadru hibernal : «Colo sus la munte / Neaua-i de-un genunche / Dară jos in vale / Neaua-i şi mai mare». Culoarea singelui — comentează in continuare autorul — va deveni astfel şi mai crud contrastantă cu albul cast al zăpezilor : «Voi doi lotri mari / voi mi-ţi omorire / şi mi-ţi ingropare / La furca fintinii / La capătul stinii / În neaua cea mare»". **(Noua arhivă...** p. 139). Apărut in 1975, eseul despre **Mioriţa** se situează chiar in perioada de gestaţie a ciclului romanesc despre Războiul de Independenţă. Analogia se impune cu puterea evidenţei. Marea jertfă de singe dată de poporul român pentru obţinerea independenţei şi suveranităţii sale de stat se situează, aşa cum o vede Paul Anghel, intr-un decor hibernal imens „instăpinindu-se alb pe două continente".

Conotaţia mitică, avind acest accent inedit, se observă şi in modul in care autorul simbolizează peisajul hibernal ca un mediu paralizant, preletal, acceptat cu voluptate de participanţii la luptă: „Zăpezile aruncaseră din nou, peste miază-noaptea Europei, suava lor paralizie". Ceea ce aici ar putea trece drept o interpretare de peisaj, revine in alte părţi implicat adinc in destinul eroilor. Astfel, maiorul En· işi acceptă cu bucurie sacrificiul pe cimpul de luptă, visindu-şi intoarcerea acasă intr-un decor hibernal imaculat. Păuna Catargi, trăind pină la delir amintirea unei iubiri pierdute, se refugiază intr-un pavilion de ghiaţă, unde e găsită intr-o totală anulare a voinţei. Obsesia zăpezilor pătrunde adinc şi in conştiinţa unui alt personaj principal al naraţiunii, Lucreţiu Parva, ale cărui manuscrise intoarse acasă, după moartea sa in război, dezvăluie existenţa unui infiorat ciclu de poezii de iubire intitulat „Aprinsul cintec al zăpezilor" (IX, p. 329).

Alteori simbolul contrastant, hibernal, al castităţii jertfei il găsim implicat colectiv in detaliile de luptă dominate de fatalitatea morţii : „Batalioanele care se căţărau pe brinci... au trecut de pin, ducind mai sus, peste zăpezi, spre creastă, dira lor de singe".

Albul acesta hibernal care urcă de la detalii de peisaj la simbol şi coboară pe căi necunoscute in subteranele cuvintelor, impregnează complicatele fire ale naraţiunii lui Paul Anghel cu o pastă imaterială, foarte greu de sesizat. El constituie aspectul cel mai aparte al misterului generalizat despre care vorbim şi care işi are rădăcinile adinci, după cum am văzut, in mitul existenţial al **Mioriţei.**

Laudă Patriei

Urmare din pag. 1

unde se intemeiau noi vetre cu foc nestins, producătoare de metal ; la Slatina, la Tulcea şi Oradea, unde aluminiul capătă strălucirea argintului ; la Bacău, la Arad, la Tg. Mureş, unde chimia şi-a ciştigat un loc de cinste pe blazonul oraşelor ; la Constanţa, Mangalia, Brăila, Olteniţa şi din nou la Galaţi, Drobeta-Tr. Severin şi Tulcea unde constructorii de nave şi de platforme de foraj marin imbogăţesc in fiecare zi zestrea noastră de nave pe apele lumii.

La Craiova, la Iaşi, la Cluj-Napoca am consemnat la vremea cuvenită naşterea marilor combinate de utilaj greu ; la Sf. Gheorghe, Tg. Secuiesc, Zalău, Birlad, Vaslui, Giurgiu, Miercurea Ciuc — unde altădată industria era inexistentă, sau redusă la scara atelierelor meşteşugăreşti, am reţinut in cronicile de reporter intemeierea marilor platforme industriale in jurul cărora gravitează viaţa şi civilizaţia nouă, socialistă, a zeci şi sute de mii de oameni. Pentru că politica de dezvoltare armonioasă şi echilibrată a tuturor judeţelor şi zonelor ţării, a tuturor ramurilor şi sectoarelor economiei socialiste se infăptuieşte cu consecvenţă şi probitate comunistă, in interesul poporului, pentru bunăstarea sa. Şansa pe care au avut-o reporterii din generaţia mea, generaţia primilor ani ai construcţiei socialiste şi mai ales a epocii Ceauşescu, inaugurată de cel de-al IX-lea Congres al partidului, de a consemna fapte şi evenimente cu semnificaţii istorice, cu o inegalabilă incărcătură de romantism revoluţionar şi sensuri umane, n-a avut-o şi nu putea s-o aibă nici un cronicar pină la noi. Pentru că nici o epocă din istoria milenară a patriei n-a fost atit de generoasă şi de densă in prefaceri, atit de tumultoasă şi de perenă.

Mulţi s-au intrebat, străini, bineinţeles şi se vor mai intreba : cum a fost posibil ca intr-un timp istoriceşte scurt România să inregistreze un astfel de salt urias pe scara valorilor industriale ? Este o intrebare la care poate răspunde şi reporterul martor la aceste mutaţii : clasa muncitoare, ţărănimea, intelectualitatea, intregul nostru popor. S-a valorificat şansa unei construcţii fără precedent, cu eroism, cu sacrificii şi neasemuită dăruire. Lor, celor care au gindit şi infăptuit toate aceste dimensiuni materiale şi spirituale noi ale patriei, li se cuvint toate laudele patriei.

Pentru a crede in acest răspuns, in aceste cuvinte care par atit de uşor de rostit — eroism, sacrificiu, dăruire — trebuie să fi trăit măcar un oarecare timp alături de constructorii de care vorbeam mai sus, in citeva din cele mai inălţătoare momente ale profesiei lor şi pe care reporterul, semnatar al acestor rinduri, le-a trăit : Transfăgărăşanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră şi Metroul. Ele sint ctitorii de virf ale acestei epoci prin măreţia, temeritatea şi unicitatea lor. Prin probele grele — de competenţă profesională, de conştiinţă, de tărie de caracter — pe care au trebuit să le treacă constructorii. Prin durata lor nedefinită in timp.

Constructorii canalului Dunăre-Marea Neagră scoseseră şi ei din arhive ideea seculară a unui canal navigabil intre Dunăre şi mare, prin inima Dobrogei, scurtind traseul natural prin braţele fluviului. Şcoala Transfăgărăşanului, a sistemelor de irigaţii din cimpiile Bărăganului şi Olteniei, a hidrocentralelor işi muta „clasele" şi o bună parte din cadre in podişul dobrogean, schimbind răcoarea munţilor şi pădurilor cu dogoarea verilor de aici, poate mai chinuitoare, mai insuportabilă. Dar a funcţionat şi de data aceasta acelaşi cald patriotism şi spirit de dăruire, acelaşi eroism devenit stare de fapt şi de conştiinţă a clasei noastre muncitoare şi constructorii au bătut şi aici toate recordurile.

În paralel cu săparea canalului Dunăre — Marea Neagră a inceput construcţia metroului bucureştean, poate cea mai dificilă şi mai cutezătoare dintre toate construcţiile din România şi unde muncitorii şi specialiştii noştri s-au depăşit pe ei.

La indemnul secretarului general al partidului, sub directa şi permanenta sa indrumare, ingineri, proiectanţii, muncitorii specializaţi in lucrări subterane, cu o exemplară incredere in propriile lor forţe, in capacitatea ştiinţei, tehnicii şi industriei româneşti au pornit la drum fără complexe şi s-au incununat de glorie. În cel mai dificil teren posibil — nisip străbătut de pinze freatice — ei au construit zeci de kilometri de linie de metrou, fără nici o asistenţă de specialitate din străinătate, in exclusivitate cu tehnică, materiale, aparatură şi concepţie româneşti. Metroul a devenit o componentă inseparabilă a vieţii Capitalei şi milioanele de pasageri aduc laudele lor celor care l-au pus in mişcare.

Reporterul se poate considera favorizat de şansă. Trăirea momentelor amintite i-au imbogăţit experienţa de viaţă şi profesională, imposibil de dobindit altfel. Fiecare constructor pe care l-am cunoscut, fiecare fapt consemnat poate deveni un subiect de carte. Ce işi poate dori mai mult un scriitor ? „Epopeea Transfăgărăşanului", „Operaţiunea Metroul" şi „A treia ecluză", cărţile pe care mi le-au inspirat cele trei ctitorii de care vorbeam, „Cale liberă", titlul filmului dedicat constructorilor metroului, nu se vor a fi altceva decit o laudă la adresa clasei noastre muncitoare şi o mărturie pentru totdeauna, de la faţa locului, a ceea ce a fost şi cum a fost, un crimpei din epopeea pe care o trăim.

Istoria română

Dinspre Carpaţi mereu se desfăşoară
istoria română, milenară.
Tărimul tău, tărim de vis
ţară şi leagănul promis.
Simţi cum se face piinea glie
şi creştem pină la vecie.
Şi inima mai bate-n lut
rotund pină la steaua care
ne urcă-n timp lumina ta pe scut.
Nisipul virstelor te cintă
maică Românie, sfintă.

Dumitru Ion Dincă

Şcoala marilor construcţii

Urmare din pag. a 4-a

cilor, cetăţile — cuiburi de vulturi — cu sanctuarele lor din Munţii Orăştiei şi puternicul sistem de fortificaţii din Porţile de Fier ale Transilvaniei — Tapae, intr-un defileu al Bistrei.

Munţii masivului Ţarcu-Godeanu şi apele Bistrei şi Timişului — străvechiul Tibiscus dacic, sint astăzi sub zodia A.C.H., complex compus din trei amenajări distincte : Ruieni (140 MW), Scorilo (80 MW) şi Riul Alb (40 MW). Baraje, lacuri, tunele ; fără cifre... Multe colonii, cu locuinţe, cantine, magazine, cluburi, şcoli şi grădiniţe. În locuri unde boncăneau cerbii şi văzduhul era fulgerat doar de zborul vulturilor. Unele din ele, viitoare staţiuni montane. Deci, alte vetre de civilizaţie ; aduse aici, in special, de lotrenii care au făcut intre timp cetatea de la Oaşa, pe Sebeş. Au venit fierarbetoniştii lui Constantin Roşca, zugravii lui Ion Mihalache, tunelistii lui Dumitru Cucu ; el, D. Cucu e de la Bicaz şi Argeş, ca şi Nicolae Viziţiu ; Francisc Tamaş, cu macaraua lui de 20 tone, e tot de acolo, ridicind acum barajul de la Poiana Rusca. Au venit şi maistrul Petre Nistor, a cărui fată mai mare este studentă la hidrotehnică, anul II, şi inginerul Septimiu Sava, născut pe şantierul Bicazului, şi echipa maramureşenilor lui Ion Hotea, şi cei mai mulţi din stagiarii de la Oaşa, care acum sint şefi de şantiere, precum inginerii Ion Ivaşcu, Cristian Heroiu, Marcel Duma, George Tudor. În iarna 1981—1982, mulţi dintre aceştia au trecut munţii pe schiuri. La Caransebeş, in marginea oraşului era doar arătură sub zăpadă, ca la Tibiscum, cioburile sub arătură...

O familie cu sute de familii, despărţit-unită de zeci de kilometri, implinindu-şi destinul de mereu inainte-mergători, purtind in ei „duhul şantierelor", cum imi spunea şoferiţa Elena Beleţ, din Mălaia Lotrului, acum la volanul maşinii directoriale, cu care intrasem in galeria centralei Ruieni (cit o mare sală de sport), dar care condusese ani de zile, pe şantierul de la Brădişor, o „Tatră" cit o casă. În munţii cei auriţi cu lumină am descoperit pasiunea lucidă a oamenilor pentru care ştiinţa de a construi hidrocentrale inseamnă chiar frumuseţea şi duritatea existenţei lor, avind dintotdeauna vocaţia muncii. Ei scriu cărţile devenirii noastre.

Drumul spre Independenţă

Pină in 1859, acreditarea agenţilor străini in Principate era anunţată de şefii statelor lor Sultanului care, printr-un berat, o confirma. Acest procedeu a fost considerat de Cuza, cu deplin temei, drept un amestec al Porţii in treburile interne ale României şi, cu prilejul repetării procedurii, odată cu numirea consulului american la Galaţi, Henry Romertze, la inceputul anului 1859, autorităţile române au protestat impotriva faptului că preşedintele Statelor Unite ale Americii se adresase Sultanului şi nu domnitorului ţării, Alexandru Ioan Cuza. Acesta a socotit necesar să treacă peste incidentul neplăcut şi **„dorind să dezvolte raporturile comerciale intre Statele Unite ale Americii şi Principatele noastre"**, la inceputul lui septembrie 1859 a dat ordin autorităţilor competente pentru recunoaşterea consulului. Cind, in ianuarie 1860, in locul acestuia a fost numit C. I. Langdon, tot printr-un berat al Sultanului, guvernul român a protestat cu hotărire, ceea ce a făcut ca abia in noiembrie 1860 situaţia noului consul american la Galaţi să fie reglementată, prin recunoaşterea lui. De reţinut că această atitudine intransigentă din partea guvernului român era adoptată in condiţiile in care Poarta nu recunoscuse incă Unirea deplină.

La fel a procedat guvernul român şi in perioada următoare, cel puţin in cazul consulilor F. Wipperman (februarie 1863) şi Louis Czapkay (februarie 1867), cel din urmă fiind primul consul al Statelor Unite la Bucureşti. Fapt este că punctul de vedere românesc şi-a croit drum, astfel că la 20 februarie 1871, noul consul american la Bucureşti, Benjamin Peixotto, solicita guvernului de la Washington o scrisoare de acreditare adresată direct principelui României, deoarece guvernul român **„a refuzat să recunoască beratul Sultanului şi insistă ca guvernul Statelor Unite ale Americii să-şi acrediteze direct reprezentantul pe lingă guvernul României"**.

Relatind intrevederea pe care a avut-o cu primul ministru, Ioan Ghica, consulul Peixotto scria că **„el este sigur că guvernul liber al Statelor Unite nu va refuza recunoaşterea semioficială a independenţei României pe care puterile Europei n-au ezitat să i-o acorde"**, lucru ce i-a fost confirmat de către reprezentanţii diplomatici ai Marii Britanii, Germaniei şi Austro-Ungariei la Bucureşti. Drept urmare, in aprilie, Peixotto a prezentat o scrisoare de acreditare guvernului român, document emis de Departamentul de Stat al Statelor Unite.

Legat de drepturile ce reveneau reprezentanţelor diplomatice şi comerciale străine in România după 1859, alt element pare plin de semnificaţii. Într-o depeşă inaintată Ministerului de Externe al Franţei, la 25 septembrie 1861, consulul francez la Galaţi arăta că, in virtutea ordinelor emise de Departamentele de Interne şi de Justiţie din Moldova, autoritatea locală va trebui să intervină de acum inainte in toate actele ce vor rezulta din decesul unui supus străin, astfel incit jurisdicţia consulilor faţă de succesiunile propriilor naţionali să se afle subordonată jurisdicţiei române. **„De citva timp mai ales** — se plingea acelaşi consul — **in cabinetele, ca şi in Adunările de la Bucureşti şi de la Iaşi, se manifestă o tendinţă care, cu fiecare zi, arată tot mai mult că se uită angajamentele luate de Poartă faţă de alte puteri (...) şi una din consecinţele acestei stări de spirit este tentativa permanentă de a se sustrage convenţiilor care apără persoana şi averea străinilor in Principate"**. Consulul recunoştea, totuşi, că **„aceste eforturi de independenţă pot, in fond, să pară normale"**, dar se făceau fără indeminare.

La 20 ianuarie 1865, Drouyn de Lhuys, ministrul de externe al Franţei, scria marchizului De Moustier, ambasadorul său la Constantinopol, că atit departamentul ce conducea, cit şi ambasada din capitala otomană, au fost nevoite să se plingă incontinuu de **„atingerile pe care administraţia română, după venirea Prinţului Cuza, nu a incetat să le aducă tratatelor şi capitulaţiilor incheiate intre Turcia şi puterile străine. Această tendinţă de a se sustrage obligaţiilor internaţionale impuse Principatelor Unite a luat, in ultimul timp, un caracter atit de pronunţat, incit am crezut necesar să fac cunoscut Prinţului Cuza profunda nemulţumire a guvernului împăratului"**.

Nemulţumirile aveau să continue, intrucit românii au inţeles să facă tot ceea ce depindea de ei pentru a rupe definitiv legăturile care mai existau intre România şi Poartă. Astfel, incă in timpul domniei lui Cuza s-a procedat la reorganizarea şi modernizarea armatei, la sporirea efectivelor şi la inarmarea ei corespunzătoare, la stringerea relaţiilor cu Principatul Serbiei, la sprijinirea luptei de eliberare a poporului bulgar, al cărui centru politic, cultural şi militar s-a aflat mulţi ani in România.

Relaţiile româno-sirbe, cu tradiţii indelungate, au devenit foarte strinse in timpul lui Cuza, cind Serbia şi-a procurat o mare cantitate de arme şi muniţii prin intermediul României. Obiectivul comun al celor două ţări era cucerirea independenţei şi raporturile tot mai bune s-au concretizat in stabilirea de agenţii consulare, in 1863, la Bucureşti şi la Belgrad, in vizita Principelui Mihail la Bucureşti, in aprilie 1867 şi, mai ales, in incheierea, la 20 ianuarie 1868, la Bucureşti, a unui tratat de alianţă româno-sirb.

Poporul român şi autorităţile de stat au incurajat şi ajutat permanent pregătirile, pe teritoriul României, a cetelor de luptători bulgari care, in deceniul 1867—1876, au intreprins, pornind din satele şi oraşele româneşti, numeroase acţiuni armate impotriva trupelor otomane din dreapta Dunării. Pentru agentul consular francez de la Rusciuk era clar că **„partizanii bulgari trebuie in mod necesar să prindă curaj văzind importanţa pregătirilor militare ale României"**. Acelaşi consul aprecia că **„membrii Comitetului bulgar din Giurgiu nu ascund că sint incurajaţi de guvernul român ; ei işi asigură partizanii că România işi va proclama independenţa, indată ce războiul va izbucni"**.

Relaţiile dintre România şi popoarele de la sud de Dunăre au ingrijorat cercurile conducătoare din Austro-Ungaria care au dat publicităţii o **Carte Roşie Austriacă**, in care erau inserate numeroase documente referitoare la formarea detaşamentelor de luptători bulgari şi la transportul de arme prin România, cel mai adesea către Bulgaria, Serbia, Muntenegru **„fapte de cea mai mare gravitate"**. La 22 martie 1870, agentul francez de la Rusciuk ştia din sursă militară otomană că **„o alianţă ofensivă şi defensivă ar fi pe punctul de a fi incheiată"** intre România, Serbia şi Muntenegru, ceea ce documentele de arhivă româneşti confirmă.

În anul 1873 tendinţa guvernului român de a proclama independenţa absolută a ţării devenise atit de evidentă incit, in luna august, guvernul luase chiar in discuţie proiectul declaraţiei de independenţă. **„A aminti românilor că fac parte din Imperiul Otoman** — scria consulul francez de la Iaşi, la 20 iunie 1873, ministrului său de externe, —, **inseamnă a le contrazice deschis cele mai scumpe dorinţe"**.

Ducele De Broglie, ministrul de externe al Franţei, intr-o depeşă din 26 august 1873, adresată ambasadorului său la Londra, semnala **„mişcarea care pare să se contureze din ce in ce mai mult in România spre emanciparea completă a acesteia şi ruptura legăturii de vasalitate care o leagă de Imperiul Otoman"**. Într-o circulară a aceluiaşi duce De Broglie către ambasadorii Franţei la Londra, Viena, Berlin şi Petersburg, din 15 septembrie 1873, se scria că **„limbajul unei părţi a presei române, mai ales cea a domnului Boerescu, ciştigat de multă vreme la aceste idei, diferitele aluzii făcute de Prinţul Carol insuşi in timpul şederii sale la Viena şi de către domnul Strat, agentul său in Franţa, ne-au surprins prin coincidenţa lor"**. Într-o notă către contele De Faverney, insărcinatul cu afaceri francez la Roma, din septembrie 1873, şeful diplomaţiei franceze sublinia că **„acceptarea autonomiei absolute a României ar insemna pentru cabinetele Europei declanşarea independenţei Serbiei şi, in consecinţă, destrămarea imediată a Imperiului Otoman"**. Cercurile diplomatice europene erau la curent cu disputa care se angajase intre Bucureşti şi Istanbul in legătură cu dreptul de a incheia tratate, cu deosebire după ce guvernul român, prevalindu-se de prevederile tratatelor din 1856 şi 1871, a revendicat dreptul de a lua parte la negocierile privitoare la navigaţia pe Dunăre, motiv pentru care agentul său la Poartă a inaintat un memorandum in acest sens autorităţilor turceşti. Acestea au refuzat cu obstinaţie să recunoască cererile româneşti, ceea ce a obligat guvernul român ca, in noiembrie 1873, intr-o circulară adresată agenţilor străini din Bucureşti să protesteze şi să-şi expună **„o doctrină absolut contrară celei pe care reprezentanţii Turciei au fost insărcinaţi să o susţină"**.

Disputa dintre guvernul român şi Poartă asupra dreptului României de a incheia în deplină independenţă aranjamente internaţionale a continuat şi la inceputul anului 1874. Pentru cercurile diplomatice europene preocupările autorităţilor române in această direcţie **„s-au tradus in presă prin ideile de independenţă"**.

Cu prilejul vizitei intreprinsă de împăratul Frantz Josef la Petersburg, in februarie 1874, in cadrul discuţiilor purtate, partea austro-ungară a susţinut că **„unele modificări economice, conform cu spiritul tratatelor, şi mai favorabile dezvoltării comerţului şi industriei, puteau şi trebuiau aduse situaţiei Provinciilor Unite ale Dunării"**. Bineinţeles, **„cu consimţămintul Sultanului şi cu concursul Puterilor garante"**.

Relativul calm care a urmat s-a datorat, in parte, atenţiei speciale pe care guvernul român a acordat-o negocierilor cu guvernul austro-ungar in vederea incheierii Convenţiei comerciale şi de navigaţie. Totuşi, la inceputul verii anului 1875, un ziar din capitala Turciei publica o informaţie după care **„românii fortificau o insulă de pe Dunăre situată in faţa Rusciukului"**, fapt pentru care guvernatorul vilaetului Dunării a cerut explicaţii guvernului român.

În aceeaşi vreme, dorinţa autorităţilor de stat române de a pune ordine in activitatea reprezentanţilor diplomatici şi comerciali străini din România nu a incetat să devină tot mai manifestă. Relatind, intr-un raport de la sfirşitul lui iunie 1875, despre decesul in condiţii necunoscute a unei tinere franceze, lingă Brăila, consulul francez de la Galaţi se plingea că autorităţile române au intervenit şi au preluat cazul spre elucidare, făcindu-i inutilă prezenţa. **„Dacă ne-am afla intr-o ţară otomană cu adevărat, unde consulii işi exercită pe deplin jurisdicţia** — scria consulul Champoiseau — **nu aş fi ezitat să-mi indeplinesc indatoririle prescrise şi să iau in miini conducerea instrucţiunii. Dar ne găsim in România, şi nu uitaţi, domnule Ministru, că autorităţile ţării ne refuză, in momentul de faţă, in modul cel mai absolut şi mai peremptoriu, dreptul de jurisdicţie asupra supuşilor noştri"**. Pentru a fi mai convingător in argumentaţia sa, consulul francez infăţişa cazul consulului Greciei de la Brăila care, in anul precedent, **„crezind că poate aresta un supus elen a fost el insuşi inchis de către jandarmii români drept vinovat de sechestrarea ilegală de persoană comisă pe pămintul românesc"**.

După redeschiderea Problemei Orientale, prin răscoala antifeudală şi de eliberare naţională a bosneacilor şi herţegovinenilor in februarie 1875, apoi a răscoalei de eliberare naţională din Bulgaria, la 3 mai 1876 şi prin declararea stării de război intre Serbia şi Muntenegru, pe de o parte, şi Turcia pe de alta, la 30 iunie 1876, Poarta a incercat, cu sprijinul Puterilor, să salveze Imperiul de la destrămare, prin unele concesii minore făcute popoarelor din sud-estul Europei care mai depindeau, mai mult sau mai puţin, de ea. „Constituţia" elaborată de guvernul otoman şi publicată la 23 decembrie 1876 urmărea tocmai acest scop. Astfel, primul articol includea in Imperiu „provinciile privilegiate" — România şi Serbia —, iar cel de-al şaptelea preciza că Sultanul acorda investitura „şefilor provinciilor privilegiate", ceea ce a nemulţumit in cel mai inalt grad guvernul şi opinia publică române.

Prinţul Ghica, agentul diplomatic român la Constantinopol, a fost insărcinat să intrebe Poarta dacă aceste două articole s-ar aplica României, ceea ce i s-a confirmat categoric de către Savfet Paşa. Guvernul român, informat despre limbajul miniştrilor turci, a adresat Prinţului Ghica o notă telegrafiată prin care **„declara nule şi neavenite dispoziţiile Constituţiei otomane in tot ceea ce privea România"**. Totodată, guvernul de la Bucureşti protesta impotriva **„violării drepturilor sale recunoscute de tratate"** şi declara că intreaga responsabilitate **„cădea asupra guvernului otoman care a rupt legăturile pe care românii le-au respectat intotdeauna"**. Pentru ambasadorul Franţei pe lingă Poartă, atitudinea României era **„de o gravitate sigură"**. În ceea ce privea Imperiul Otoman, avea dreptate.

Faptele infăţişate mai sus arată cum, mai bine de un deceniu şi jumătate, autorităţile române, in pofida suzeranităţii Porţii şi impotriva prerogativelor ce-şi asuma datorită acesteia, au acţionat cu consecvenţă şi tenacitate pentru a dobindi independenţa completă a României şi dacă nu i-a fost recunoscută ca atare de către Poartă şi de către Puteri, au fost obligate să recurgă la gestul suprem — războiul — pentru a impune prin jertfa de singe recunoaşterea independenţei.

Constantin Buşe

Un edificiu impunător

Urmare din pag. a 5-a

firma ALRO la mare prestigiu in faţa partenerilor externi.

Uzina mamă, Întreprinderea de aluminiu Slatina, unitate distinsă pentru a doua oară cu Titlul de Erou al Muncii Socialiste, a determinat noi ctitorii industriale care trasează Slatinei de azi coordonatele unei metropole industriale. A apărut Întreprinderea de prelucrare a aluminiului, exponent al tehnicii de virf, colectiv de asemenea Erou al Muncii Socialiste.

Caracalul, a doua localitate ca mărime a judeţului Olt, trăieşte o autentică ofensivă a noului. O atestă noile construcţii şi macaralele cu virful in cer, vagoanele care se produc aici şi care işi inscriu noi biruinţe in competiţia tehnică mondială, o atestă produsele Fabricii de tricotaje „Romaniţa", in care se investeşte zilnic un mare capital de fantezie, o atestă produsele Fabricii de anvelope destinate in mare parte exportului, o dovedesc oamenii prin dăruirea lor de fiecare zi.

Balşul are o inimă de foc care pulsează viguroare in arterele oraşului, fabrica de osii şi boghiuri. Aici metalul se supune cu o docilitate incredibilă intr-un proces tehnic de rară precizie. Pină nu de mult mai circulau pe aici două versuri ale poetului popular izvorite dintr-o tristă realitate : „Foaie verde de negară / Balşule c-un pod şi-o gară". Astăzi, pentru a surprinde elanul constructiv al Balşului, competenţa tehnică a colectivului de oameni ai muncii de la IMAIA, măiestria meşteşugărească a celor de la „Jiul", in general noile orizonturi ale oraşului de pe Olteţ, i-ar trebui poetului multe pagini de poezie viguroasă şi autentică.

Iată, in drumul nostru, Corabia. Oraşul teilor, cum i se mai spune, port la Dunăre, o urbe liniştită in aparenţă, numai in aparenţă pentru că oraşul e plin de ambiţii edilitare, gospodăreşti şi chiar artistice, aici se desfăşoară anual, cu mare succes, un cunoscut festival muzical numit „Corabia de aur". Aici Fabrica de zahăr topeşte in retorte uriaşe dulceaţa pămintului, aici Tăbăcăria minerală poate acoperi suprafaţa oraşului cu pieile tăbăcite intr-o singură zi, iar Fabrica de fire şi fibre sintetice se afirmă pe zi ce trece in rindul unităţilor cu tradiţie in profil.

Fenomenele industrializării socialiste cu toate mutaţiile pot fi urmărite pe viu şi in oraşul Drăgăneşti-Olt.

Nu putem incheia acest periplu fără a ne opri pe malul Plapcei, in comuna Scorniceşti, pentru a-i aplauda trecerea maiestuoasă către oraş ; pentru a admira noua geometrie edilitară, pentru a surprinde o clipă de devenire la proporţii istorice.

Zici judeţul Olt şi zici o industrie puternică alături de o agricultură asemenea — două coloane ale unui edificiu social-economic, căruia ne place să-i zicem parte de ţară, pe care oamenii o iubesc, o iubesc cu munca şi cu ochiul şi dragostea lor se iveşte in mărturii in stare să se măsoare cu timpul.

m a p a m o n d

SCRIITORII ŞI PACEA

● Nu de puține ori și scriitorii, savanții ori artiștii au avertizat, prin mijloacele specifice profesiunii lor, asupra sinistrului pericol pe care-l reprezintă armele pentru lumea și viața de pe Terra.

În atitea rînduri, atunci cînd forța a încercat să învingă rațiunea și umanismul, dincolo de conflagrația însăși, istoria a consemnat zbuciumul acelor conștiințe exemplare pentru ca viața să reintre pe făgașul ei pașnic, pentru ca oamenii să poată visa fără coșmaruri și să-și împlinească aspirațiile.

S-a vorbit și se vorbește mereu în lumea de azi de impactul multiplu al pericolului nuclear, sau, cum îi spune atît de plastic, scriitorul de mai jos, „ciuma nucleară". Una dintre noile luări de poziție aparține și cunoscutului scriitor columbian, laureat al Premiului Nobel, Gabriel Garcia Marquez, pe care o prezentăm mai jos. Ea a fost citită la ședința inaugurală a Conferinței pentru pace și dezarmare care a avut loc la Ixtapa (Mexic) în zilele de 6—7 august 1986 și la care au participat președinții Raul Alfonsin (Argentina), Miguel de la Madrid (Mexic) ; prim miniștrii Andreas Papandreu (Grecia), Rajiv Gandhi (India) și Ingvar Carlsson (Suedia) precum și fostul președinte al Tanzaniei, Julius Nyerere.

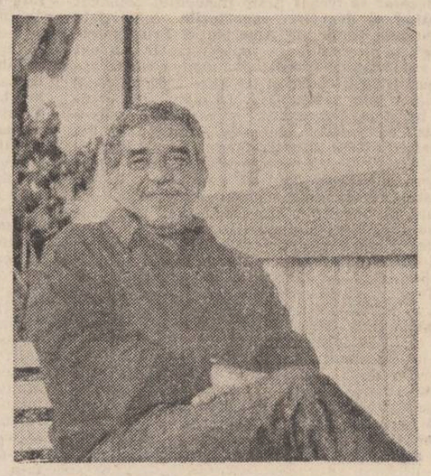

gabriel garcia marquez

CATACLISMUL LUI DAMOCLES

Un minut după ultima explozie, mai mult de jumătate din ființele umane vor fi moarte, praful și fumul continentelor în flăcări vor învinge lumina soarelui și tenebrele absolute vor domni din nou asupra lumii. O iarnă de ploi înroșite și de uraganе reci va inversa fluxul oceanelor și va întoarce cursul fluviilor ; peștii vor muri de sete în apele lor înfierbîntate, iar păsările nu vor mai ști să revină pe cer. Zăpezile veșnice vor acoperi deșertul Saharei ; vasta Amazonie va dispărea de pe suprafața planetei, distrusă de grindină, iar epoca rock-ului și a grefelor de inimi va reveni în era glaciară.

Rarele ființe umane care vor fi supraviețuit acestei prime terori și privilegiații care vor fi putut dispune de un refugiu sigur la ora 3 după-amiază, dintr-un sinistru luni al marii catastrofe, își vor fi salvat viața pentru a muri apoi de groază la evocarea acestor amintiri. Creația va fi terminată. În haosul final al umidității și nopților eterne, singurele vestigii din ceea ce a fost viață vor fi scarabeii.

Domnilor președinți, domnilor prim-miniștri, prietene, prieteni,

Acesta nu este un prost plagiat al delirului lui Ioan în exilul la Patmos, ci viziunea anticipată a unui dezastru cosmic ce s-ar putea produce chiar în acest moment : explozia — dorită sau accidentală — doar a unei părți din arsenalul nuclear, somnolent în depozitele marilor puteri. Așa este. Astăzi, 6 august 1986, în lume există peste 50 000 de ogive nucleare operaționale. În termeni prozaici, aceasta înseamnă că fiecare ființă umană, fără să excludem copiii, este așezată pe un butoi de 4 tone de dinamită, a cărei explozie totală poate elimina de 12 ori orice urmă de viață de pe Pămînt.

Puterea de distrugere a acestui colos amenințînd suspendat deasupra capetelor noastre, asemeni cataclismului lui Damocles, el putînd, teoretic, distruge patru planete, în afară de cele care se învîrtesc în jurul Soarelui, și bulversa echilibrul sistemului solar. Nici o știință, nici o artă, nici o industrie nu s-a dezvoltat într-atît cît industria nucleară, ale cărei începuturi datează de acum 40 de ani și nici o altă creație a geniului uman n-a avut vreodată atîta putere asupra destinelor omenirii.

Singura consolare pe care ne-o pot aduce — la rigoare — aceste simplificări terifiante este de a ne permite să verificăm că salvgardarea vieții umane pe pămînt ar costa cu mult mai puțin decît întreținerea „ciumei" nucleare. Prin simplul fapt de a exista, teribilul apocalips închis în silozurile morții ale celor mai bogate țări reduce speranța spre o viață mai bună a umanității.

În domeniul ajutorului pentru copii, de exemplu, acest adevăr este de domeniul evidenței. U.N.I.C.E.F. a pus la punct, în 1981, un program pentru rezolvarea problemelor esențiale ale celor 500 milioane de copii, cei mai săraci din lume. Acesta cuprinde asistența sanitară de bază, educația elementară, ameliorarea condițiilor de higienă, furnizarea de apă potabilă și de hrană... Un vis inaccesibil evaluat la 100 miliarde de dolari. Totuși, aceasta reprezintă abia costul a 100 de bombardiere strategice B-13 și mai puțin decît costul a 7000 de rachete „Cruise" pe care guvernul Statelor Unite le va fabrica.

Pentru sănătate, cu prețul a 10 port-avioane nucleare „Nimitz", din cele 15 pe care Statele Unite le vor construi pînă în anul 2000, s-ar putea realiza un program de prevenire putind proteja în această perioadă mai mult de un miliard de persoane împotriva paludismului, ceea ce ar evita moartea — numai în Africa — a peste 14 milioane de copii.

Anul trecut potrivit F.A.O. existau în lume aproximativ 575 milioane de persoane care sufereau de foame. Furnizarea, pentru acestea, a unei alimentații de bază indispensabilă, ar fi costat mai puțin decît fabricarea a 149 de rachete MX, din cele 223 care vor fi plasate în Europa occidentală. Cu prețul a 27 dintre ele, s-ar putea cumpăra echipamente agricole necesare pentru ca țările sărace să capete produse alimentare suficiente pentru următorii patru ani...

De asemenea, construirea de școli și formarea de profesori necesari în lumea a treia pentru a face față noilor cereri de educație în viitorul deceniu ar putea fi plătite cu costul a 245 rachete „Trident-II" ; iar cu prețul a 419 rachete, s-ar putea răspunde cererii crescînde de educație în lumea a treia, în următorii 15 ani.

În sfîrșit, s-ar putea spune că achitarea datoriei externe a lumii a treia și redresarea economică a acesteia în timp de zece ani ar costa doar a șasea parte din cheltuielile militare mondiale pentru această perioadă. Cu toate acestea, în fața dezordinii economice gigantice, risipa umană este și mai îngrijorătoare și mai dureroasă : industria de război menține captiv cel mai mare contingent de savanți pe care un proiect i-a reunit vreodată în istoria umanității. Este vorba de oameni care au aceeași părere cu noi, al căror loc normal este aici, cu noi, în jurul acestei mese și cu care noi trebuie să deliberăm pentru ca ei să ne ajute să creăm în domeniile educației și dreptății, singurul lucru care ne poate salva de barbarie : cultivarea păcii.

În ciuda acestor certitudini dramatice, cursa înarmărilor nu-și acordă nici un moment de răgaz. Chiar în acest moment, în timp ce dejunăm, s-a produs o nouă ogivă nucleară. Mîine, cînd ne vom trezi, alte nouă se vor afla în rezervele de moarte ale emisferei celor bogați. Cu prețul uneia dintre ele s-ar putea parfuma cu santal — chiar numai într-o singură duminică de toamnă — cascada Niagara...

Un mare romancier al timpurilor noastre s-a întrebat odată dacă Pămîntul nu este un infern al altor planete. Poate că acesta este mai puțin de-atît : un cătun fără memorie, abandonat de mîna zeilor în ultimul tîrgușor al marii patrii universale. Dar convingerea crescîndă că este vorba de singurul loc al sistemului solar unde a avut loc prodigioasa aventură a vieții ne conduce, fără milă, spre o concluzie dureroasă : cursa înarmărilor merge în sensul contrar inteligenței.

Și nu numai a inteligenței umane, dacă nu inteligența însăși a naturii, a cărei finalitate scapă clarviziunii poeziei. De la apariția vieții vizibile, aproximativ trei sute optzeci de milioane de ani s-au scurs înainte ca un fluture să învețe să zboare... și apoi încă o sută optzeci de milioane de ani pentru ca natura să fabrice un trandafir fără alt scop decît de a fi frumos ; apoi încă patru ere geologice pentru ca ființele umane — spre deosebire de stră-strămoșul Pitecanthropus — să fie în măsură să cînte mai bine decît păsările și să moară din dragoste. Nu este numai glorios pentru talentul omului, la vîrsta de aur a științei, de a fi făcut în așa fel încît un proces plurimilenar atît de colosal să poată deodată să se întoarcă la neantul originar printr-o simplă apăsare de buton.

Ne-am adunat aici pentru a încerca să împiedicăm acest lucru, adăugînd glasurile noastre altora, nenumărate, care cer o lume fără arme și o pace adevărată. Dar chiar dacă aceasta ar trebui să se întîmple, nu va fi deloc inutil că ne-am întîlnit. Dimpotrivă ! Milioane de milioane de milenii după explozie, o salamandră triumfală parcurgînd, din nou, scara completă a speciilor va putea fi, poate, aleasă femeia cea mai frumoasă a noii creații. De

Desen de Sabin Ștefănuță

noi depinde, oameni de știință, oameni de artă și cultură, oameni inteligenți, femei și bărbați, de noi toți depinde ca invitații la această sărbătoare cu terorile noastre de azi.

Cu toată modestia, dar și cu toată hotărîrea, propun să ne luăm, aici și acum, angajamentul de a concepe și de a fabrica o arcă a memoriei capabilă să supraviețuiască potopului atomic. Un fel de sticlă de naufragiați siderali, lansată în oceanele timpului, pentru ca umanitatea de mîine să afle din mărturia noastră ceea ce scarabeii nu vor ști să povestească faptul că a existat odinioară, aici, viață, că suferința a prevalat și că nedreptatea a predominat, dar că am cunoscut și iubirea și am fost capabili să ne imaginăm fericirea. Să se știe și să se facă cunoscut, pentru totdeauna, numele celor răspunzători de dezastrul nostru și cît de surzi rămîn aceștia la dorințele noastre de pace, la dorința noastră de a trăi cea mai bună dintre viețile posibile. Și să se știe, în sfîrșit, cu ce invenții barbare și în ce scopuri meschine aceștia au șters viața din Univers...

Prezentare și traducere de Dumitru Constantin

Poemele muncii și solidarității

VIACESLAV KUPRIANOV

U.R.S.S.

Lecție de matematică

Din deșert
scădem deșertul
și obținem
cimpie.

Stepa
o ridicăm la putere
și obținem
grădină.

Adunăm grădina cimpiei
și obținem
fructe și piine.

Împărțim
și obținem
prietenie.

Înmulțim
și obținem
viață.

MIMMO MORINA

Italia

Homo faber

această mireasmă de glie
în văzduhul jilav
nu e a gliei mele
uneltele se-nfurie
pe șantiere
lucrarea febrilă a omului
— picurarea streșinilor
— grîul aplecat
— mărul în pirg
— miei lingă ugere pline
ploaie
somn
lumină
noapte zăbovind să moară în zori
munca omului
călăuzește lungul marș contra timpului
— HOMO FABER —
fără preget prin veacuri
și eu
muncitor
sub un cer străin
— cintec —
— cuvinte —
— silabe —
viers solitar al mierlei

LOUIS UNTERMEYER

S.U.A.

O mînă de soare

Noi nu ne plîngem,
prea bine știm că mina nu e un loc voios,
apele ploilor stătute-o luminează,
frigul și jilăveala își au aici sălașul.

Nu poți să știi ce e aici,
din cerul tău fermecător de-aprins,
scrutezi și-asculți muzica stelelor,
ție ți-e cald cu soarele înconjurîndu-te.

Desen de Benone Șuvăilă

Dac-ai avea chiar luna,
în locul lămpii-n șapcă, tăinuită,
muncind aici, prin beznă și băltoace,
ai face cale-ntoarsă, sătul pe vecinicie.

Cerul nostru e bezna,
doar scrîșnetele vagoneților învie liniștea,
Zeule, fii bun, întru gloria numelui tău,
aruncă-ne o mînă de soare.

MANUEL DE CABRAL

Republica Dominicană

Negru dezmoștenit

Mine de aur te-am văzut cum sapi,
negrule fără pămînt.
Te-am văzut cum scoți la lumină diamante,
negrule fără pămînt.
Și cum ți-ai scoate-n fărîme trupul
din pămînt, te-am văzut cum scoți
cărbuni din pămînt.

De-o sută de ori te-am văzut cum arunci
semințe pămîntului,
negrule fără pămînt.
Și pururi sudoarea ta ce nu conține
să sfințească pămîntul.
Sudoarea ta străveche și nouă mereu,
sudoarea ta pe pămînt.

Apa chinului tău : mai rodnică
decît apa norilor.
Sudoarea ta, sudoarea. În slujba
celui c-o sută de cravate, patru mașini de lux
și care n-atinge pămîntul.
Abia cînd pașii tăi n-or mai călca pămîntul,
al tău va fi pămîntul.

KALUNGANO

Mozambic

Unde mă aflu?

Nu, nu mă căutați unde nu mă aflu,
capul meu se închină pămîntului urmînd făgașul
mușcat de bici pe spinarea mea goală.

Trăiesc în porturi aprinzînd cazanele,
punînd în mișcare mașinile pe căile oamenilor,
trăiesc în trupul mamei vinzîndu-mi carnea,
trăiesc rătăcit pe străzile unei civilizații
ce mă strivește furibundă...
și dacă mi se-aude glasul și dacă tot mai cînt
e fiindcă nu-mi vreau moartea...
Doar luna îmi ascultă suferința.
Să nu mă căutați în marile saloane
unde nu sînt unde nu pot să fiu.
Aici în America, da, aici mă aflu,
dar Lincoln a fost asasinat iar eu
în fiecare zi linșat,
trenul săgeată-aiuritoare este
din aurul și singele pe care l-am vărsat
veacuri în șir...
De ce să fiu căutat în Triumful lui Beethoven
dacă eu mă aflu aici înălțîndu-mă
printre milioane de plinsete
ce răbufnesc din buncăre pe toate cheiurile,
dacă mă aflu-aici trăind în glasul lui Robeson
și Hughes, Césaire și Guillén,
trupul meu întemeind temeliile vieții,
dacă mă aflu aici, fremătătoare mare
de oameni ce au sădit poemul vieții
împotriva morții, împotriva tenebrelor,
spre gloria zorilor, a sacrei lumini.

ARMAND SULLY PRUDHOMME

Franța

Trezindu-mă din vis

În vis se făcea că plugarul îmi spune :
„Piinea să ți-o faci singur, ară și tu
pămîntul și seamănă"
Țesătorul îmi spune : „Hainele să ți le faci
singur"
Și zidarul îmi spune : „Ia și tu mistria în mînă"

Al nimănui și prigonit de oameni,
Împovărat de anatema lor mă jeluiam
și indurarea ultimă a cerului cercam,
dar drumul meu era o schivnicie în deșert.

Trezindu-mă din vis, nu-mi credeam ochilor
că zorii sînt aievea : muncitorii
pe scara lor de lucru fluierau trebăluind
și fericită glia de sămînță strălucea.

Fui fericit înțelegînd că nu e cu putință
ca omul să se rupă din armonia semenilor :
de-aceea îi iubesc pe toți ca pe un cosmos.

În românește de Geo Vasile

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● În capitala Mexicului s-au desfășurat Zilele culturii românești, acțiune organizată de ambasada României la Ciudad de Mexico și autoritățile locale. Cu acest prilej, Enrique Aguilar, secretarul general al Băncii „S. O. M. E. X." — instituție care a găzduit manifestarea culturală, — și Jose Luis, secretar organizatoric al Sindicatului bancar, s-au referit la momente importante din istoria poporului român, evidențiind realizările obținute de România în toate domeniile vieții social-politice, economice și culturale naționale.

Au fost apreciate, în mod deosebit, eforturile și capacitatea poporului român, sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, de a continua în ritm susținut dezvoltarea social-economică a țării și au fost puse în evidență contribuția României, a președintelui ei la realizarea unui climat real de pace, securitate și cooperare, pe principii noi, în întreaga lume, la instaurarea unei noi ordini economice internaționale și crearea unei lumi mai drepte și mai bune.

● La Universitatea „Santa Maria", din Caracas, a avut loc vernisajul unei expoziții de fotografii cuprinzînd aspecte din realitățile de azi ale României socialiste. Cu acest prilej, a fost prezentată și o expoziție de carte românească, în care, la loc de frunte, se aflau volume reprezentative din opera președintelui Nicolae Ceaușescu. Luînd cuvîntul, rectorul Universității, Juan Bautista Fuenmayor, a evidențiat personalitatea marcantă a președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, militant de seamă pentru cauza socialismului și a păcii, pentru bunăstarea poporului român. Au fost, de asemenea, subliniate rolul și contribuția României pe plan internațional la salvgardarea păcii, promovarea progresului și a cooperării între popoare.

● La cinematograful „Skarpa" din Varșovia a avut loc premiera filmului „Trenul de aur", coproducție româno-polonă, care prezintă sprijinul acordat de poporul român refugiaților polonezi în 1939, aspecte legate de transportul prin România a tezaurului polonez, pentru a fi salvat de invadatorii fasciști.

La spectacolul de gală, regizorul filmului, B. Poreba, a subliniat dimensiunea umană și politică a ajutorului nepreconcepțit acordat de România în cele mai grele momente din istoria poporului polonez.

● În orașul mexican Toluca s-a desfășurat „Săptămîna culturii românești". Organizată în colaborare cu Universitatea Autonomă a statului Mexic, manifestarea a cuprins un recital de poezie românească, o expoziție de fotografii „Imagini din România", precum și o expoziție de carte unde, la loc de frunte, au fost prezentate operele tovarășului Nicolae Ceaușescu.

De asemenea, s-a organizat vizionarea unui film artistic românesc.

În cadrul unor expuneri au fost evocate „momente semnificative din istoria și cultura României", însoțite de proiecții de diapozitive.

● La Budapesta se desfășoară „Zilele filmului de animație românesc", în cadrul cărora sînt prezentate creații recente ale cineaștilor noștri. La gala inaugurală a participat Ion Popescu-Gopo, președintele Asociației cineaștilor din România.

REVISTA STRĂINĂ

● **LA PUBLICAREA VOLUMULUI** de povestiri „La Tumba" (Mormîntul), în prefața acestuia, Ricardo Guilon spunea referindu-se la personalitatea și opera scriitorului Juan Benet : „Contribuția lui Benet la dezvoltarea literaturii contemporane este atît de mare încît poate fi caracterizată drept fenomenală."

Să aibă dreptate Guilon ? Greu de confirmat după lectura unui singur volum purtînd numele lui. Cert este însă faptul că pătrunderea în Spania a romanului latino-american cu elementele sale de realism magic a tulburat evident apele literaturii spaniole. Acest fapt i-a adus în prim-planul interesului cititorilor pe autorii cu fantezie și imaginație debordante. În felul acesta povestirile și eseurile lui Juan Benet se constituie într-un protest împotriva rutinei și lipsei de fantezie. În majoritatea povestirilor sale lipsite de dialog, Benet introduce largi pasaje meditative și psihologice, care fac textul, altfel destul de greoi, ușor de lecturat. Tipice pentru modul de a scrie al lui Benet sînt povestirile „Obiter Dictum" și „Totul pentru binele patriei".

● **UN TITLU „COSMIC"** ne propun Carol Dunlop și Julio Cortazar : „Autonauții de pe cosmopistă". Avînd subtitlul „O călătorie atemporală de la Paris la Marsilia", acest volum apărut la sfîrșitul lui 1984 la editura Muchnik din Barcelona, ultima creație a lui Cortazar, este rodul colaborării marelui scriitor argentinian cu soția sa, Carol Dunlop. Este cartea scrisă de doi oameni în agonie, întrucît în perioada care a premers moartea lui Cortazar, Carol Dunlop suferea și ea de o boală gravă, fapt care a influențat concepția și realizarea volumului. Este o carte dificilă, prima reacție a cititorului după ce a parcurs primele pagini este să o abandoneze.

Cum o spune și titlul, este povestea unei călătorii de la Paris la Marsilia, care durează treizeci și trei de zile. Cei doi călători — soțul (lupul) și soția (ursoaica) — au la dispoziție o mașină extraordinară (de autonauți, nu ?) care le oferă tot confortul, inclusiv pentru o intensă activitate literară. Însemnările de călătorie ale celor doi merg paralel cu însemnările unor voiajori celebri. Spre deosebire de aceștia, au însă la dispoziție toate binefacerile societății de consum. Cortazar, pentru că el este autorul cărții, Carol Dunlop fiindu-i doar însoțitoare de... bord — zugrăvește situația oamenilor care într-o societate supertehnicizată încearcă încă să-și găsească propriul eu, propriul chip.

Cu toate că autorul ne asigură că drumul de la Paris la Marsilia este atemporal, și cu toate că el rulează la zeci de mii de kilometri de patrie, nu ne este greu să ne dăm seama că lumea în care evoluează este chiar lumea capitalistă de astăzi. Oare faptul că în volum răzbat elemente concrete, inconfundabile, din timpul războiului anglo-argentinian pentru Malvine, din anul 1982, nu este cea mai bună dovadă că autonauții sînt chiar contemporanii noștri ?

SPORT

Vom bea vinuri de Rin

O jumătate de oră (miercuri seara) m-am crezut la Rio de Janeiro, cel mai frumos golf al lumii. A fost jumătate de oră în care Brazilia, pierzîndu-și ființa legendară, s-a mutat pe stadionul Steaua din București. Am trăit, cei 30 000 de spectatori și milioane de telespectatori, în mijlocul unui vis de vară, în lacrima violetă a puterii care naște frumusețea, dăruind-o tuturor îndrăgostiților de fotbal. Marea noastră echipă, condusă în chip strălucit de Jenei și Drăgușin, a învins Spania cu 3—1, după un joc senzațional, strecurat prin arginturi fermecate, prin mărgăritarele ce ne împodobesc brazdele grădinilor. Ar merita să scriu cu zugrăveli culese de pe fluturii a două nopți de sînziene numele celor 13 băieți care ne-au așezat lumină de fag în sufletele noastre atît de pline de speranță și mistuite de îndoieli. Trebuie, totuși, ca în pragul proaspăt al nopții de pe urmă din aprilie să scriu cu vîrful pumnalului pe un lingou de fildeș numele lui Lăcătuș. Vrăjitorul de pe ramura dreaptă a terenului se va legăna în noaptea aceasta în visele copiilor, laolaltă cu mînjii albaștri gonind prin cîmpie. Viclean, adunat numai pe ideea de fugă, dribling năucitor și răzvrătire, el a semănat panică în tabăra spaniolilor, așa cum odinioară obișnuia să facă Gento cu apărătorii noștri. Atîta fantezie și poftă de a rupe toate zăgazurile n-am mai întîlnit niciodată la un fotbalist român ! Și-au mai jucat pe aripa dreaptă Pîrcălab, săgeata Carpaților, și Lucescu, arcul mongol din care țîșneau loviturile neiertătoare. Însă nimeni pînă la Lăcătuș n-a izbutit să zboare și să umple golul clipelor cu simburi de mărgean, cu minunea că fulgerul deschide flori și că iluzia poate fi ajunsă ; dacă nu ea, măcar umbra țipătului său secret. Alături de Lăcătuș îi scriu pe Klein, Ungureanu și Mateuț. Întreaga echipă a luptat pînă la ultima picătură de energie pentru obținerea acestei victorii care ne ridică din nou ca stăpîni peste vuietul amar al norocului, dar cei patru au fost stîlpii pe care ne sprijinim azi pridvorul de unde privim cu încredere în munții cei aspri ai Albaniei și-n Dunărea curgînd, legănată de valuri, pe sub arcadele pădurii vieneze.

Nimeni nu mă poate sminti din credința că noi vom bea, la anul, din vinurile Rinului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
19
(1 304)
sîmbătă
9 mai
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SENSUL VICTORIEI

Istoria, lupta, munca și creația țării alcătuiesc un vast orizont de conștiință ce luminează, pe rînd, mintea și sufletul fiecărei generații. Spațiul și timpul memoriei reține evenimente și fapte care au dat durată și profunzime destinului național, îmbrățișînd aspirații și idealuri a căror forță de atracție s-a manifestat și se manifestă necontenit, probînd o neîncetată vocație a construcției de sine a patriei, o permanentă voință a ei de a trăi în libertate și independență. Se împlinesc 110 ani de la unul din asemenea momente cruciale ale istoriei noastre moderne, cucerirea prin luptă, și pe cîmpul de bătălie, a independenței de stat. Act făuritor și de întinsă rezonanță, pentru că în cuprinderea sa pulsau rădăcini de permanență istorică — ideile și idealurile anului revoluționar 1848, ideile și idealurile unirii realizate la scurt timp — un tumult al acelor vremuri care se chemau atitudini și fapte pe măsură. Act făuritor și de o intensă vibrație în timp, pentru că prin semnificația și importanța sa legifera pe mai departe un viitor de luptă și punea bazele marii uniri de mai tîrziu, consacrînd o indisolubilă legătură între ideea de independență și ideea de unire și unitate. Cu acel corolar al lor — libertatea — care avea să le ilumineze și mai adînc ființa și să le statornicească în temeiul marilor transformări ale revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din vara strînsă simbolic sub semnele zilei de 23 August 1944.

Și astfel o istorie vie și prodigioasă și-a fixat pentru totdeauna memoria în evenimente care adună în centrul lor de gravitație însăși conștiința zilei prezente, acest fapt de o aleasă și amplă revelație pe care-l reprezintă azi partidul nostru comunist în poziția sa de centru vital al întregii națiuni, drumul său edificator, început tot într-o primăvară și dintr-o necesitate de asemenea simbolică, pentru ca în întinsa și eroica sa luptă și muncă să dea, pe făgașul unirii și independenței, și cea mai puternică și semnificativă identitate libertății, precum și un conținut nou, creator, conștiinței patriotice, revoluționare.

Partidul a fost acea forță regeneratoare a țării care a trezit sentimente și îndatoriri de conștiință politică și socială înălțătoare, aducînd România în rîndul țărilor și popoarelor care luptau împotriva fascismului, pentru înfrîngerea sa definitivă, pentru obținerea uneia dintre cele mai mari victorii ale umanității. Avertizase asupra pericolului fascist și al războiului încă mai dinainte, într-un întîi mai muncitoresc și iată cum, prin legile și coincidențele sale, istoria a făcut ca în începutul sărbătorescului florar cîteva zile să se alăture astfel și să poarte un răsunet deopotrivă național și internațional. Actul epocal de la 23 August 1944, participarea României cu întregul său potențial militar și economic, material și spiritual la înfrîngerea fascismului, aportul și sacrificiile sale rămîn un capitol de fond al istoriei naționale ca și o direcție a acesteia, o tradiție a ei, după cum rămîn un capitol distinct al istoriei lumii.

Temeiul înaintării noastre pe calea progresului și civilizației, al dezvoltării socialiste, temeiul unei noi epoci îl constituie Congresul al IX-lea al partidului. El a adus clarificări de fond și în materie de istorie a ideilor de libertate și independență. Există în gîndirea politică a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, principii, teze și concepții care au situat cu îndreptățire istoria la altitudinea și cerințele urjașelor transformări care aveau să se producă și se produc în economie, știință și cultură, în procesul de permanentă înflorire economico-socială a patriei. Dezvoltarea în independență și libertate și, în consecință, sporirea necontenită a temeliilor acestora, afirmarea și împlinirea lor în procesul muncii și al creației, al înfăptuirii neabătute a Programului partidului, a obiectivelor și sarcinilor asumate prin hotărîrile marilor forumuri comuniste care au dat într-adevăr dimensiuni de epocă unei perioade istorice scurte, au primit și primesc de fiecare dată confirmarea de fond a realității, dintr-o perspectivă a istoriei unice și călăuzitoare, a spiritului patriotico-revoluționar. Moștenirea înaintată a trecutului face corp comun cu moștenirea înaintată a prezentului iar marile ctitorii în plan economic și social ale acestor ani sînt mărturii peste veacuri ale unei impresionante renașteri și înfloriri naționale. Ele sînt rodul ca și deschiderile ce decurg din strategia gîndirii și acțiunii comuniste fundamentate de conducătorul partidului și statului nostru. Formează această cale a viitorului de care aparținem și pe care ni-l apropiem necontenit.

Un cuvînt de pace trebuie rostit în aceste zile care se leagă în semnificațiile lor istorice pentru că, în esența lor, ideile de libertate și independență au putut primi și primesc forța întreagă a realității, îmbrățișînd neîncetat și orizonturile păcii, ale luptei pentru afirmarea și apărarea acestui drept vital al oamenilor, al popoarelor, pentru salvgardarea ființei însăși a umanității.

Un cuvînt de pace despre un chip al păcii care a trecut și trece prin dramatice și sfîșietoare încercări. Este acest cuvînt care s-a făcut și se face deseori auzit de pe pămîntul românesc. Printr-o conduită exemplară pornită dintr-un statornic și profund act de respect la adresa independenței și suveranității tuturor țărilor și popoarelor. Inițiativele și demersurile președintelui României propun o nouă lume care să fie a păcii, a progresului și civilizației, o lume mai bună și mai dreaptă, la adăpost de orice amenințare și în consens cu principiile înțelegerii și cooperării. Instituirea de măsuri concrete prin care să se poată ajunge la dezarmare — nucleară și generală — și reinstaurarea încrederii între țări și popoare, a respectului, reprezintă calea de mers către care România îndeamnă și pe care ea însăși s-a angajat cu toate eforturile muncii și creației sale. De fapt ceea ce spune conducătorul partidului și statului nostru este trecerea de la vorbe la fapte, este acest moment al trecerii de la declarații de intenții la rezolvări concrete. Calea pașilor siguri cum o mai numește și în acest fel cuvîntul românesc de pace primește un substanțial și exemplar impuls al realității dinamice, al realității concrete. El este și o cuprindere, pe un fond istoric mai vast, a acestor zile sărbătorești de mai.

Luceafărul

Sentimentul libertății

Independența este un sentiment, marele nostru sentiment de popor vechi european. Spre deosebire de alte sentimente, independența nu aparține individului, ci colectivității. Este un sentiment al neamului întreg, nu se naște cu fiecare om, nu moare cu fiecare om, el există o dată pentru totdeauna și rămîne nealterat de conjuncturi. Sentimentul acesta profund și pur nu reprezintă suma unor sentimente individuale, ridicate matematic pe o treaptă superior cantitativă, fiindcă el face parte din chiar matricea spirituală a națiunii în așa măsură încît nu el ne aparține nouă, ci NOI ÎI APARȚINEM LUI pentru a avea dreptul la existență și a ne continua neîntrerupt conștiința de popor.

Cînd Menumorut și Glad și alți conducători români, cîți vor fi fost, s-au luptat pentru pămîntul și neatîrnarea lor cu cotropitorii veniți din vest, ei au răspuns chemării multimilenare a sentimentului independenței unui întreg popor românesc din care ei înșiși făceau parte. Cînd Mircea cel Mare l-a învins pe Baiazid, a făcut-o tot în numele aceluiași sentiment cu rădăcinile adînci, insondabile, din ființa nației. Și ce au fost Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul altceva decît încarnarea marelui sentiment al independenței ? Marii noștri eroi încoronați ai veacului de mijloc, apărători de țară și de lege, reprezintă doar nume proprii ale poporului, care s-a numit în diferite veacuri : Basarab, Mircea, Mihai, Ștefan, Horea, Iancu. Sutele de mii de oșteni căzuți pe cîmpurile de luptă au avut toți cîte o coroană pe cap, o coroană nevăzută dar nu mai puțin din aur, din aurul curat al sentimentului de libertate și independență. Întreg pămîntul românesc este presărat cu coroanele lor strălucitoare și în fiecare brazdă fierul plugului răstoarnă cîte una, și fiecare copac din munții noștri își împletește rădăcina cu inelul cald al coroanelor soldaților necunoscuți rămași pentru totdeauna de strajă din Transilvania pînă la țărmurile mării. Întreaga noastră istorie este o istorie a luptei pentru independență. Și pentru unire. Anul 1877 a însemnat pentru această lungă și neîntreruptă luptă o izbîndă așteptată de veacuri, o izbîndă care a confirmat pe celelalte dinaintea ei. Sentimentul independenței s-a manifestat atunci pe cîmpiile de la Plevna și Grivița atît de năvalnic, încît Europa a rămas în admirația oștirii române ca în fața unui miracol. Fiindcă nu ne cunoștea bine istoria ! Dacă ar fi știut mai multe despre noi, ar fi înțeles că timp de două milenii ne-am cîștigat dreptul de libertate și neatîrnare prin sute de „miracole", singura șansă de a supraviețui fiind aceea de a muri apărîndu-ne. Sentimentul independenței e mai mult decît atît : e o vocație.

Dan Tărchilă

Răspîntiile istoriei

Știind, de la Bălcescu citire, că „Istoria este cea dintîi carte a unei națiî. Într-însa ea își vede trecutul, prezentul și viitorul", îi parcurgem cu piosenie și încîntare filele, iată, și într-acest început de mai, cînd, prin mijlocirea citorva date scumpe simțirii noastre, străbatem intersecții ale istoriei. Abia am cinstit, așa cum se cuvine, prin fapte de muncă și creație, Ziua solidarității internaționale a oamenilor muncii, amintindu-ne că, peste doar trei ani, se va împlini exact un secol de la sărbătorirea zilei de 1 Mai, pentru prima oară, în România, în anul imediat următor hotărîrii Congresului I al Internaționalei a II-a, ținut la Paris. Atunci, în 1890, la București, peste cinci mii de muncitori cu steaguri și pancarte s-au adunat în Piața Amzei, în preajma sălii „Sotir" : fanfarele intonează „Internaționala", „Deșteaptă-te, Române", după care, într-o desăvîrșită ordine, coloanele muncitorești demonstrează prin capitală. Desigur, în fluxul memoriei care bate întruna, cu valurile ei, în timpla timpului revolut, și alte aduceri aminte ies la iveală : aici, în sala „Sotir", s-a deschis la 31 martie 1893 Congresul de constituire a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România ; iar la tribuna aceleiași săli au cuvîntat, de-a lungul vremii, și intelectuali precum C. Dobrogeanu-Gherea, Anton Bacalbașa, Traian Demetrescu, Ioan Nădejde și I. L. Caragiale... Și apoi, mai aproape de zilele noastre, după cotropirea Austriei și Cehoslovaciei de către Germania hitleristă, cînd România era — după expresia lui N. Iorga — „o țară pîndită", la 1 Mai 1939 a devenit, la chemarea Partidului Comunist Român, spațiul istoric al desfășurării unei viguroase manifestații patriotice, antirăzboinice și antifasciste : „1 Mai s-a transformat într-o puternică manifestare împotriva fascismului și războiului, numărîndu-se printre puținele manifestări din Europa care au avut loc în condițiile cînd fascismul era în ofensivă, după München" **(Nicolae Ceaușescu)**. Astfel, pe străzile Bucureștilor, în pofida măsurilor represive luate de autorități, peste douăzeci de mii de oameni ai muncii mărșăluiesc prin oraș, scandînd lozincile : „Jos fascismul !", „Jos războiul", „Trăiască unitatea clasei muncitoare !", „La ghilotină Hitler și Mussolini !", „Să ținem piept agresorului !", „Trăiască integritatea teritorială a României !"... Întreg traseul capătă aspectul unui cîmp de luptă revoluționară. Agențiile de presă străine lansează știrea pe teleimprimatoare. „Scînteia", tipărită în condiții de ilegalitate, relatează : „Încolonați cîte șase într-un rînd masele pornesc în demonstrație. Mii și mii de muncitori, meseriași, funcționari, intelectuali, femei muncitoare, țărance intelectuale, mase de tineri muncitori antifasciști — o adevărată înfrățire

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 6-a

Cutezător

Există un partid cutezător
o flamură a timpurilor noi
pe care il cinstește un popor
de mari și ne-nfricați eroi.

E Ceaușescu vremea noastră nouă
cel ce clădește-n timp pentru popor
stindard al luptelor de bine
erou între eroi, nemuritor.

În el se-adună tot ce-i românesc
vatră de-a pururea în adevăr
istoria pulsează în artere
lumină pentru cel mai nobil zbor.

Dumitru Ion Dincă

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Lumea constructorilor

Apărută în prestigioasa colecție „Colocviile adolescenței", a Editurii Albatros, recenta carte a lui Pável Pereș, „Pasărea purpurie a dragostei" (1986), este interesantă prin modul de abordare a subiectului. Nu este un roman — autorul nu și-o numește astfel, și nici altcum — dar nu este nici o suită de reportaje și, cu toate că partea eseistică este prevalentă, nici o culegere de eseuri despre tinerețe. Un posibil subtitlu al ei ar putea fi cartea nunților, pentru că în final majoritatea personajelor (avem de-a face, desigur, cu niște personaje — și încă destul de bine conturate) ies din scenă căsătorindu-se. În egală măsură s-ar putea vorbi despre un spațiu al fericirii ori al optimismului și increderii, pentru că toate conflictele (sînt și conflicte în această carte) se rezolvă fericit. Pe scurt, materia epică propriu-zisă este susceptibilă de a fi pusă în paranteze, importantă rămînind preeminența eseistică și modul de abordare a epicului.

Pavel Pereș pătrunde într-o lume dură, cea a constructorilor, unde se muncește mult, ființa umană împrumutînd ceva din ritmurile mașinii, fiind confruntată atît cu materia cît și cu ea însăși și cu formele de organizare în care se încadrează. În aceste condiții autorul urmărește posibilitățile personajelor de a-și păstra individualitatea, personalitatea distinctă, de a rămîne ele însele fără a se dizolva într-o masă amorfă de muncitori robotici. Sînt două limite, pare a ne spune eseistul, între care evoluează acest tip de viață colectivă : limita de jos care riscă a atrage într-un amestec nediferențiat indivizii prin decădere psihică și morală — și limita de sus, fixată de imperativul vieții omenești, punctată deci de segmentele omeniei, ale bunului simț, ale dragostei, ale propensiunii spre cultură. Atrași de această zonă „purpurie" a înălțimilor terestre (nu abstracte, astrale), oamenii își păstrează încrederea, înfruntă greutățile vieții și dificultățile muncii, au sentimentul individualității lor. Pe lîngă aceasta, capătă sentimentul unei necesități de a-și impune umanitatea dobîndită de a milita pentru atragerea (salvarea) colegilor, prietenilor, celorlalți cunoscuți, pentru menținerea acestei limite de sus ca un reper de ayut în vederea pentru oricine. Autorul are încredere în umanitatea lumii obișnuite pentru că are conștiința că în interiorul ei există oameni de excepție care se organizează, chiar spontan, în nuclee de atracție și îndrumare. Acești oameni din interior care aduc un suflu regenerator sînt fie tineri (și mai ales tineri cu putere de muncă și cu dorința de a se desăvîrși în meserie ori în vocație), fie muncitori de înaltă calificare, fie ingineri interesați de descoperiri și invenții, fie șefi de șantiere care muncesc cu patos și îndrăzneală, fie activiști de partid, ridicați chiar din rîndurile șantierului, care întrețin tonusul vivace al activității. Tînărul Valentin Șerban s-a certat cu părinții care nu au avut încredere în el (l-au pus să dea la o facultate care nu i-a plăcut, l-au considerat un neisprăvit, etc.) — și a venit pe șantier unde începe să-și desăvîrșească școala vieții. Se va muta la un cămin de nefamiliști, va locui într-o cameră împreună cu alți patru colegi, va suporta la început greu dezordinea „casnică" dar treptat va contribui la instaurarea unui climat omenesc. El nu este un fel de personaj-model, o proiecție reportericească a omului fără pată, ca punct de reper. Dimpotrivă : are ieșiri nocturne la restaurantele din zonă, cucerește mai mult în joacă o fată împreună cu care face escapade la sfîrșit de săptămînă, etc. Dar fondul sufletesc bun — definit mai ales în conflict cu lumea dură în care a nimerit — îl face să aleagă calea muncii și a cinstei : va reuși la o facultate tehnică, se va căsători cu Irina și va întemeia un cămin armonios. Părinții, desigur, se vor atașa și ei de noua familie. Inginerul Paul Pristavu a lucrat, împreună cu un coleg de pe alt șantier, la un tratat despre ciment care sintetiza o lungă experiență profesională și propunea soluții atît de noi încît editura ce se angajase că-l publică a rămas în cumpănă. Cei doi nu protestează, nici nu abandonează munca — ci vin la București, își caută prieteni mai vechi, reușesc să provoace o ședință cu specialiști de înaltă ținută științifică — și pînă la urmă își impun punctul de vedere în fața editurii. Faptele sînt povestite fără a se intra în amănunte, autorul merge numai pe creasta evenimentelor, selectează fragmente de discuție între cei doi, între specialiști,

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Prestigiul realismului

Cînd în urmă cu cîteva luni, somat aproape să intervin de către Teodor Uiuiu, înimosul organizator al unui simpozion **Liviu Rebreanu** desfășurat la Ineu (unde, trebuie neapărat să mărturisesc, i-am cunoscut **în sfîrșit** pe Pua Florica Rebreanu, Niculae Gheran, Sever Ursa și unde am nimerit în ultimul moment !), am încercat să motivez „apropierea" mea de cititorul romanului românesc, vorbind despre **Nevoia de Rebreanu.** Acest titlu de împrumut, prea folosit și, vai, prea adevărat pare a fi fost fertil prin consecințe, lumineîndu-mi — pe ecranul intîlnirii ineuane — un drum pe care aș vrea să-l străbat în anii care vin.

Voi mai spune o dată că, dincolo de statura scriitorului, iubesc la Rebreanu seriozitatea și verticalitatea omului. Exemplul lui se cuvine mereu invocat într-o viață literară agitată, într-un Olimp avariat, bîntuit de patimi și războaie mărunte ; soldat al scrisului zilnic (mai exact, retras în laboratorul său nocturn, fugind din „cazanul bucureștean"), romancierul, învăluit de șerpii fumului de țigară, iubea truda solitară. Cu proaspătă uimire, descoperim în spatele operei pe fanaticul muncii, pe scriitorul „beat de muncă", îngropîndu-se în albul hîrtiei. Firește, murdăriile mahalalei intîlnirii ineuane — mă scutește, cred, de acreala unui scepticism așa-zis metodologic, punînd sub semnul întrebării vigilența înfatigabilului editor.

Deși nu cred că am propus un Rebreanu imaculat mi s-a reproșat convertirea la „religia rebreniană" ; deși nu am luat contact cu rebreanologii mai mari sau mai mărunți altminteri decît livresc (altă eroare ?), s-a putut insinua că simTÎNĂR ÎN AGORA

La mare înălțime

A fi astăzi comunist înseamnă a fi într-un adevăr și demnitate. Înseamnă să fii mereu în luptă cu tot ce nu e bun și nu e bine în jur și în tine însuți. Căci mari revoluții se petrec în societate dar mari revoluții sînt necesare și înlăuntrul celor care o alcătuiesc prin ființa lor alăturată celorlalte.

E limpede, spectacolul lumii nu mai îngăduie de mult spectatori. Există cîte un rol pentru fiecare din noi, un rol care nu se joacă ci se trăiește. Cu pasiune, cu neinduplecare.

Tînăra generație care se ridică acum în patrie ilustrează cu tot mai adîncă limpezime aceste adevăruri. În școli, în amfiteatre, în uzine, pe ogoare și pe vaste șantiere, tinerii comuniști își exprimă prin faptă credința în viitor.

Și mă gîndesc în această clipă la adolescenta care mă întreba cum, oare, ar putea să-și descopere energiile ascunse, acea extraordinară forță pe care nu ne-o cunoaștem încă. „Dacă aș avea o asemenea putere — îmi spunea — aș lucra douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, aș vindeca toate bolile, aș șterge suferința de pe chipul oamenilor". O ascultam și imi venea în minte doctorița tînără care a plecat din București tocmai într-un cătun răsfirat prin stufărișurile Deltei pentru că acolo era nevoie de ea și se mai află acolo și acum, după zece ani.

Cum aș putea să stau cu mîinile încrucișate cînd știu că îmi stă în putere să fac un bine ? Sînt cuvintele unuia dintre liceenii care uneori ni se par excentrici sau prea exuberanți, dar care, în străfundul sufletului, păstrează uriașe filoane de generozitate, filoane imposibil de secătuit din care își vor alimenta energiile toată viața.

Și mă gîndesc în această clipă la toți tinerii care m-au privit cu ochi înroșiți de nesomn, după șiruri întregi de nopți albe în care au căutat să dea materialitate unei idei al cărei licăr neostoit le lumina mintea și nopțile nedormite. Ei, tinerii născocitori, a căror libertate de spirit spulberă orice urmă de rutină, sînt cea mai frumoasă întruchipare a puterii creatoare, a îndrăznelii, a tenacității.

Și cum am putea uita demiurgii în salopete albastre, cei care își lasă în betoanele marilor ziduri ale țării o fărîmă fierbinte de inimă ? Și cum să-i uităm pe cei care ascund în căușul palmelor oceane de grîne, universuri de aur unduitor ? Ei sînt contemporanii noștri, alături de ei zbori obligatoriu la mare înălțime, acolo unde speranța se arată orbitor de clară devenind voința și apoi voința tuturora, a lor, a ta, a mea, a noastră, devenind o realitate, o eră nouă așa cum o visăm în cele mai frumoase vise ale noastre, așa cum au visat-o alți comuniști care au fost și ei tineri și au intrat în nemurire înainte de a fi îmbătrînit.

Gabriela Hurezean

tipărită în condiții de ilegalitate, relatează : „Încolonați cîte șase într-un rînd masele pornesc în demonstrație. Mii și mii de muncitori, meseriași, funcționari, intelectuali, femei muncitoare, țărance intelectuale, mase de tineri muncitori antifasciști — o adevărată înfrățire

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 6-a

Cutezător

Există un partid cutezător
o flamură a timpurilor noi
pe care il cinstește un popor
de mari și ne-nfricați eroi.

E Ceaușescu vremea noastră nouă
cel ce clădește-n timp pentru popor
stindard al luptelor de bine
erou între eroi, nemuritor.

În el se-adună tot ce-i românesc
vatră de-a pururea în adevăr
istoria pulsează în artere
lumină pentru cel mai nobil zbor.

Dumitru Ion Dincă

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Lumea constructorilor

Apărută în prestigioasa colecție „Colocviile adolescenței", a Editurii Albatros, recenta carte a lui Pável Pereș, „Pasărea purpurie a dragostei" (1986), este interesantă prin modul de abordare a subiectului. Nu este un roman — autorul nu și-o numește astfel, și nici altcum — dar nu este nici o suită de reportaje și, cu toate că partea eseistică este prevalentă, nici o culegere de eseuri despre tinerețe. Un posibil subtitlu al ei ar putea fi cartea nunților, pentru că în final majoritatea personajelor (avem de-a face, desigur, cu niște personaje — și încă destul de bine conturate) ies din scenă căsătorindu-se. În egală măsură s-ar putea vorbi despre un spațiu al fericirii ori al optimismului și increderii, pentru că toate conflictele (sînt și conflicte în această carte) se rezolvă fericit. Pe scurt, materia epică propriu-zisă este susceptibilă de a fi pusă în paranteze, importantă rămînind preeminența eseistică și modul de abordare a epicului.

Pavel Pereș pătrunde într-o lume dură, cea a constructorilor, unde se muncește mult, ființa umană împrumutînd ceva din ritmurile mașinii, fiind confruntată atît cu materia cît și cu ea însăși și cu formele de organizare în care se încadrează. În aceste condiții autorul urmărește posibilitățile personajelor de a-și păstra individualitatea, personalitatea distinctă, de a rămîne ele însele fără a se dizolva într-o masă amorfă de muncitori robotici. Sînt două limite, pare a ne spune eseistul, între care evoluează acest tip de viață colectivă : limita de jos care riscă a atrage într-un amestec nediferențiat indivizii prin decădere psihică și morală — și limita de sus, fixată de imperativul vieții omenești, punctată deci de segmentele omeniei, ale bunului simț, ale dragostei, ale propensiunii spre cultură. Atrași de această zonă „purpurie" a înălțimilor terestre (nu abstracte, astrale), oamenii își păstrează încrederea, înfruntă greutățile vieții și dificultățile muncii, au sentimentul individualității lor. Pe lîngă aceasta, capătă sentimentul unei necesități de a-și impune umanitatea dobîndită de a milita pentru atragerea (salvarea) colegilor, prietenilor, celorlalți cunoscuți, pentru menținerea acestei limite de sus ca un reper de ayut în vederea pentru oricine. Autorul are încredere în umanitatea lumii obișnuite pentru că are conștiința că în interiorul ei există oameni de excepție care se organizează, chiar spontan, în nuclee de atracție și îndrumare. Acești oameni din interior care aduc un suflu regenerator sînt fie tineri (și mai ales tineri cu putere de muncă și cu dorința de a se desăvîrși în meserie ori în vocație), fie muncitori de înaltă calificare, fie ingineri interesați de descoperiri și invenții, fie șefi de șantiere care muncesc cu patos și îndrăzneală, fie activiști de partid, ridicați chiar din rîndurile șantierului, care întrețin tonusul vivace al activității. Tînărul Valentin Șerban s-a certat cu părinții care nu au avut încredere în el (l-au pus să dea la o facultate care nu i-a plăcut, l-au considerat un neisprăvit, etc.) — și a venit pe șantier unde începe să-și desăvîrșească școala vieții. Se va muta la un cămin de nefamiliști, va locui într-o cameră împreună cu alți patru colegi, va suporta la început greu dezordinea „casnică" dar treptat va contribui la instaurarea unui climat omenesc. El nu este un fel de personaj-model, o proiecție reportericească a omului fără pată, ca punct de reper. Dimpotrivă : are ieșiri nocturne la restaurantele din zonă, cucerește mai mult în joacă o fată împreună cu care face escapade la sfîrșit de săptămînă, etc. Dar fondul sufletesc bun — definit mai ales în conflict cu lumea dură în care a nimerit — îl face să aleagă calea muncii și a cinstei : va reuși la o facultate tehnică, se va căsători cu Irina și va întemeia un cămin armonios. Părinții, desigur, se vor atașa și ei de noua familie. Inginerul Paul Pristavu a lucrat, împreună cu un coleg de pe alt șantier, la un tratat despre ciment care sintetiza o lungă experiență profesională și propunea soluții atît de noi încît editura ce se angajase că-l publică a rămas în cumpănă. Cei doi nu protestează, nici nu abandonează munca — ci vin la București, își caută prieteni mai vechi, reușesc să provoace o ședință cu specialiști de înaltă ținută științifică — și pînă la urmă își impun punctul de vedere în fața editurii. Faptele sînt povestite fără a se intra în amănunte, autorul merge numai pe creasta evenimentelor, selectează fragmente de discuție între cei doi, între specialiști,

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Prestigiul realismului

Cînd în urmă cu cîteva luni, somat aproape să intervin de către Teodor Uiuiu, înimosul organizator al unui simpozion **Liviu Rebreanu** desfășurat la Ineu (unde, trebuie neapărat să mărturisesc, i-am cunoscut **în sfîrșit** pe Pua Florica Rebreanu, Niculae Gheran, Sever Ursa și unde am nimerit în ultimul moment !), am încercat să motivez „apropierea" mea de cititorul romanului românesc, vorbind despre **Nevoia de Rebreanu.** Acest titlu de împrumut, prea folosit și, vai, prea adevărat pare a fi fost fertil prin consecințe, lumineîndu-mi — pe ecranul intîlnirii ineuane — un drum pe care aș vrea să-l străbat în anii care vin.

Voi mai spune o dată că, dincolo de statura scriitorului, iubesc la Rebreanu seriozitatea și verticalitatea omului. Exemplul lui se cuvine mereu invocat într-o viață literară agitată, într-un Olimp avariat, bîntuit de patimi și războaie mărunte ; soldat al scrisului zilnic (mai exact, retras în laboratorul său nocturn, fugind din „cazanul bucureștean"), romancierul, învăluit de șerpii fumului de țigară, iubea truda solitară. Cu proaspătă uimire, descoperim în spatele operei pe fanaticul muncii, pe scriitorul „beat de muncă", îngropîndu-se în albul hîrtiei. Firește, murdăriile mahalalei intîlnirii ineuane — mă scutește, cred, de acreala unui scepticism așa-zis metodologic, punînd sub semnul întrebării vigilența înfatigabilului editor.

Deși nu cred că am propus un Rebreanu imaculat mi s-a reproșat convertirea la „religia rebreniană" ; deși nu am luat contact cu rebreanologii mai mari sau mai mărunți altminteri decît livresc (altă eroare ?), s-a putut insinua că simTÎNĂR ÎN AGORA

La mare înălțime

A fi astăzi comunist înseamnă a fi într-un adevăr și demnitate. Înseamnă să fii mereu în luptă cu tot ce nu e bun și nu e bine în jur și în tine însuți. Căci mari revoluții se petrec în societate dar mari revoluții sînt necesare și înlăuntrul celor care o alcătuiesc prin ființa lor alăturată celorlalte.

E limpede, spectacolul lumii nu mai îngăduie de mult spectatori. Există cîte un rol pentru fiecare din noi, un rol care nu se joacă ci se trăiește. Cu pasiune, cu neinduplecare.

Tînăra generație care se ridică acum în patrie ilustrează cu tot mai adîncă limpezime aceste adevăruri. În școli, în amfiteatre, în uzine, pe ogoare și pe vaste șantiere, tinerii comuniști își exprimă prin faptă credința în viitor.

Și mă gîndesc în această clipă la adolescenta care mă întreba cum, oare, ar putea să-și descopere energiile ascunse, acea extraordinară forță pe care nu ne-o cunoaștem încă. „Dacă aș avea o asemenea putere — îmi spunea — aș lucra douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, aș vindeca toate bolile, aș șterge suferința de pe chipul oamenilor". O ascultam și imi venea în minte doctorița tînără care a plecat din București tocmai într-un cătun răsfirat prin stufărișurile Deltei pentru că acolo era nevoie de ea și se mai află acolo și acum, după zece ani.

Cum aș putea să stau cu mîinile încrucișate cînd știu că îmi stă în putere să fac un bine ? Sînt cuvintele unuia dintre liceenii care uneori ni se par excentrici sau prea exuberanți, dar care, în străfundul sufletului, păstrează uriașe filoane de generozitate, filoane imposibil de secătuit din care își vor alimenta energiile toată viața.

Și mă gîndesc în această clipă la toți tinerii care m-au privit cu ochi înroșiți de nesomn, după șiruri întregi de nopți albe în care au căutat să dea materialitate unei idei al cărei licăr neostoit le lumina mintea și nopțile nedormite. Ei, tinerii născocitori, a căror libertate de spirit spulberă orice urmă de rutină, sînt cea mai frumoasă întruchipare a puterii creatoare, a îndrăznelii, a tenacității.

Și cum am putea uita demiurgii în salopete albastre, cei care își lasă în betoanele marilor ziduri ale țării o fărîmă fierbinte de inimă ? Și cum să-i uităm pe cei care ascund în căușul palmelor oceane de grîne, universuri de aur unduitor ? Ei sînt contemporanii noștri, alături de ei zbori obligatoriu la mare înălțime, acolo unde speranța se arată orbitor de clară devenind voința și apoi voința tuturora, a lor, a ta, a mea, a noastră, devenind o realitate, o eră nouă așa cum o visăm în cele mai frumoase vise ale noastre, așa cum au visat-o alți comuniști care au fost și ei tineri și au intrat în nemurire înainte de a fi îmbătrînit.

Gabriela Hurezean

CRONICA LITERARĂ

PAUL ANGHEL: «Întoarcerea morților»

I

Întoarcerea morților este un roman despre măreția secolului XIX românesc. Ciclul **Zăpezile de acum un veac** este un roman insurecțional. Paul Anghel a voit să pună capăt contradicției dintre proiecția literară a sfîrșitului de veac XIX, foind de parveniți și politicieni de berărie, și înfățișarea unei societăți insuflețită de Kogălniceanu și Rosetti, de Alecsandri și Brătianu, de Caragiale și Eminescu, de Maiorescu și Hașdeu, de Carol I și Ion Creangă. Pentru a nu mai vorbi de cei care au trecut Dunărea în veston militar și au demonstrat cu arma în mînă că o Românie ignorată se afla la Dunăre și că independența ei este un act pe cît de legitim pe atît de întîrziat.

Frapantă la Paul Anghel este viziunea, generoasă și răscolitoare, avidă de adevăr omenesc și de perspectivă socială și politică. Cartea este plină de juxtapuneri și asocieri șocante cu intenția vădită de a forța ochiul să vadă și mintea să înțeleagă. Imaginilor trase din cărți și instalate în mentalitatea curentă li se opun altele, care contrariază confortul imaginarului mostenit. Se încrucișează în acest roman clase sociale, popoare, state, religii, limbi, regnuri. Este o regulă a marilor războaie, dar și modul de a participa la istorie al unui popor. Pentru că, deși în roman sînt multe personaje, romancierul nu e confiscat cu adevărat de niciunul. Oricită atenție se acordă, fie Prințului, fie lui Brătianu sau conului Mihalache, fie lui Răscanu sau lui Hașdeu, scopul ultim nu sînt aceste portrete desenate memorabil. Cît de colorate și singulare sînt mediile străbătute, și autorul are plăcerea „filării" lor în funcție de caracterul lor climatic, antropologic, social, artistic, nici cromatismul lor nu reprezintă ținta specială a cărții. Mai rămîne războiul, un război cumplit, cu un imperiu care nu vrea să moară, susținut de o armată de țărani și mici burghezi decișî să-și facă datoria, un război pentru independența țării, dar nici războiul nu este scopul cel mare al cărții. Evenimentele frontului sînt încercuite concentric de alte fapte și de alte lumi. Sus, deasupra, stă ultimul cerc concentric, cel mai larg, al diplomaților, care reprezintă forțele politice intrate în joc. Iar dincolo de ele, deasupra lor, stau forțele naturii și ale cosmosului. Privirea romancierului parcurge trepidant toate aceste cercuri concentrice, într-o ordine și pe rute care conferă romanului suspansul și aspectul de hieroglifă romanescă. Năvodul epic prinde în rețelele lui întreaga suflare românească magnetizată de marele eveniment al războiului, conduita ei sub zodia împrejurărilor ultimative. Scopul și sensul romanului sînt de a surprinde această reacție, de a arăta cititorului modul unui popor de a trăi un eveniment crucial al istoriei lui, de a-i înfățișa posibilitățile și resursele. În **Zăpezile de acum un veac** răsună ca într-o scoică aspirațiile, proiectele și încercările eșuate ale scriitorilor din secolul trecut de a surprinde într-o lucrare sumă geniul unui popor exprimat printr-unul din gesturile lui definitorii. Literatura română este de altfel gazda unui adevărat cimitir de proiecte eșuate a căror contemplare te duce cu gîndul la literatura visată de citeva generații. Inspirat de oamenii secolului trecut, **Zăpezile de acum un veac** este animat de ideile aceluiași secol, rodnice ori de cîte ori s-au întîlnit cu scriitori a căror marcă sufletească și intelectuală i-a apropiat de idealurile înaintașilor. Este cazul lui Sadoveanu, Arghezi, Voiculescu, Blaga, Călinescu sau Eliade. În romanul lui Paul Anghel, **Zăpezile de acum un veac**, comuniunea de spirit cu marii înaintași ai secolului trecut este izbitoare, cartea respirînd nu numai aerul combatanților din tranșee sau din cabinetele diplomatice, dar și aerul lui Heliade, al lui Eminescu, Kogălniceanu sau Hașdeu. Variantă epică a **Epigonilor**, cu o a doua parte a poemului presupusă în cititor, **Zăpezile de acum un veac** constituie un elogiu al sfintelor firi vizionare și generoase, care au contribuit la fizionomia societății românești de azi. Romancierul modern nu-i are însă în vedere numai pe „scriptori", ci întrega arhitectură socială, de la mare la mic și de la mic la mare, participantă la noua facere a țării. Ambiția autorului e de a nu uita pe nimeni și de a nu se uita în nici un model uman restituit, ținta supremă fiind dezvăluirea unui tip de unamism, a unei grandori umane neclamoroase, a unui univers ignorat.

Întoarcerea morților începe cu descrierea unui cadavru care plutește pe Dunăre la Turnu Severin. Este rezultatul concret al războiului care s-a încheiat, dar și o proiecție simbolică. Apele-l duc la vale, apariția lui contrapunctînd de cîteva ori desfășurarea voit aglomerată și trepidantă a cărții. Dar morții nu se întorc în acest roman doar în acest chip puternic vizualizat, străbătînd întreg parcursul românesc al Dunării pentru a se contopi cu malurile Deltei sau cu apele Mării Negre și prin ele cu toate celelalte ape ale lumii. Ei se ridică, în chip fantomatic, dintre cadavrele din cîmpiile bulgare și se întorc către vetre. Refac drumurile în aceleași formații militare ca la plecare, străbat aceleași itinerarii trasate pe hărți ca la venire, fac loc la podul de peste Dunăre formațiilor militare vii, cu respectul pe care soldatul îl învață în viața de front, dar se întorc implacabil către case. Aici încep să șoseacă înaintea lor vestile proaste. După tînetele de durere, urmează bocetele rituale, pomana celor morți, la care sufletele venite din cîmpiile sud-dunărene participă.

Societatea intră în alt ritm. Pacea înseamnă și întoarcerea și pomenirea mortilor. În roman această întoarcere a morților are rostul de a semnala pactul nescris dintre vii și morți. Sacrificiul de sînge și de suflete din cîmpiile sud-dunărene sînt soclul viitoarei acțiuni politice și chiar militare a țării. Fostul aliat nu-și retrage trupele, manifestă dorința de a rămîne chiar la București, nu numai în răsăritul Moldovei. Capitala freamătă, politicienii mici și mari se mișcă, reacționează în felul său cumpătat și Poporul.

Este riscant să povestești acest roman care nu se poate povesti. Important este să dezlegăm rolul acestor secvențe ale întoarcerii morților, care-și reclamă dreptul vetrei și al comuniunii sufletești cu ai lor. Paul Anghel este atras de comunicarea omului cu lumea imprecisă de dincolo, cu fantasmele ei. Adela trăiește într-o lume pentru care realitatea este ceva dincolo de cercul ei de percepție. În **Întoarcerea morților**, Nae Maican este marele dublet al sufletelor care se întorc nevăzut în țara părinților lor. Ofițerul Didinei, fantele caragialesc după expresie, dar cu o psihologie complexă, agonizează într-un hotel într-o stare în care trezia este învinsă de vis. Imagini vechi, recapitulări ale întîmplărilor de altă dată, mai ales ale copilăriei, invadează odaia muribundului.

M. Ungheanu

IULIAN NEACȘU: «Maria de zăpadă»

O surpriză, și nu dintre cele neplăcute, ne oferă Iulian Neacșu cu a cincea sa carte, de această dată, după proza din **Iarna cînd e soare** și **Insul**, reportajele din **Un bucureștean în trecere prin București** și „confabulele" (fabule contemporane) din **Amintirile lui Harap Alb**, un volum de versuri, frumos intitulat **Maria de zăpadă** (Editura Eminescu, 1987). Surpriza de care vorbeam nu constă atît în faptul că un prozator și reporter scrie acum versuri, ci în tipul de sensibilitate propus aici, neanunțat în nici un fel de cărțile anterioare. **Iarna cînd e soare** propunea o proză compartamentistă cu evadări în oniric, avînd ca modele posibile pe Salinger și Steinbeck, **Insul** mărturisea și gustul pentru comicul de limbaj, reportajele din **Un bucureștean în trecere prin București** adăugau experiența cotidianului și gustul pentru spectaculos, iar confabulele ne arătau un moralist, nu o dată sarcastic, înclinat către parabola transparentă, cu miză socială. Și, iată, acum, poeziile din **Maria de zăpadă**, caligrafii ale unui eros spiritualizat, diafan, gracil, dezvăluind un sentimental irecuperabil, extrăgînd din contingent portretul utopic al iubitei ideale. Titlul cărții ca și, mai ales, al primei secțiuni **(Noaptea inocenților)** conține sugestii biblice **(imaculata concepțiune, Herodiada)** dar, în fond, în afara unor aluzii vagi, cu funcție mai curînd culturală decît pur poetică, și a unei generale aspirații către puritate, asemănătoare cu adorația, poeziile de aici nu întrețin legături substanțiale cu, să zic așa, miturile respective. Ele (poeziile) sînt definiri și redefiniri ale sentimentului erotic, iar modelul lor, îndepărtat — dacă ar fi să numesc unul — ar fi **Cintarea cîntărilor**, și, mai apropiat, Nichita Stănescu „cel Suav", din poezii ca: „Spune-mi, dacă te-aș prinde-ntr-o zi / și ți-aș săruta talpa piciorului, / nu-i așa că ai șchiopăta puțin, după aceea, / de teamă să nu-mi strivești sărutul ?..." Iată și replica lui Iulian Neacșu, asemănătoare în neasemănarea ei, căci propune aceeași construcție cu „poantă" : „Ești atît de nepămînteană / încît atunci cînd te privesc întreb / doamne / cum de s-a așezat pe ochii mei / atît de ușor / un fluture". Poezia lui Iulian Neacșu este saturată de imagini ale purității și fragilității, constituite cu simplitate, fie prin repetarea aceluiași adjectiv, fie prin selectarea unor cuvinte din sfere semantice apropiate ideii. **Zăpadă, aripi (de îngeri), fluturi albi, floare de cireș, pescărușî, crini, mesteacăn alb, corabie albă** sînt cuvinte și sintagme recurente în această poezie lirială, cu funcție de atribute ale iubitei (ideii de iubită), alcătuind schițe de portret care, prin suprapunere, alcătuiesc un fel de diagramă a sentimentului erotic și, totodată, o variantă de decor paradisiac. Iată un exemplu pentru primul tip de imagine despre care aminteam, un „studiu" în alb, în care, contrapunctic, cu efect în planul tensiunii lirice este inserată, suprinzător, o figură a cruzimii : „Să vezi un fluture alb / cu aripile albe / într-o rază albă / să vezi acest fluture alb / cu un ac înfipt în trupul alb / pe gulerul de dantelă albă al rochiei tale / de mireasă". Și, pentru al doilea tip de imagine, această metaforă a comuniunii și evanescenței, o mică bijuterie lirică rătăcită în calea uitării: „Să fi uitat de atunci / barca noastră / barca / din lemn de santal / care pe inserate a ars / împreună cu noi / pînă cînd / am vrut să zburăm din ea / — două scîntei mirosind frumos / deasupra lacului". Impresia este de spontaneitate și ingenuitate, autorul mizînd tocmai pe acest efect, deși, la o privire mai atentă, versurile trădează efortul de a șterge determinările pentru a lăsa întreaga încărcătură emoțională în planul sugestiei. Alteori, tehnica este aceea de **concetti** și atunci poezia devine aluziv senzuală, în manieră petrarchizantă. De obicei acest procedeu apare cînd temei erotice îi sînt asociate alte teme, cum ar fi **trecerea, păcatul originar, criza de identitate.** Versul, de o subtilă muzicalitate, se înfioară atunci de tristeți abia șoptite, deși mereu profunde. Sentimentul vinovăției se insinuează pe nesimțite, dar este atenuat imediat de speranța în grația celestă : „Cînd se ridică sus / în cer / cortina / și cînd deodată descoperim / că nu suntem singuri / abia atunci / și numai atunci / simțim cum în abur fierbinte / se preface ochiul de gheață / atins de lacrima blîndă / a iertării".

Cum se poate observa din versurile citate pînă acum, poezia pe care o scrie Iulian Neacșu nu este, nici o clipă, o încercare de circumscriere sau transcriere a aspectelor concrete a realului. Dimpotrivă, totul este stilizat, comunicat în tonalități minore, eterat. Este, desigur, vorba de predispoziția temperamental-structurală, dar cred că se poate „citi" aici și o replică polemică implicită la adresa poeziei „depoetizate", care face vogă la noi în ultimii ani. Autorului **Mariei de zăpadă** îi displac, deopotrivă, și tușele groase, expresioniste, ca și discursivitatea cadențată a amplelor compuneri în descendență romantică. El lucrează pe spații reduse, cu peniță subțire a caligrafului sau colorează, atunci cînd o face, în maniera impresionistă. Vagul este preferat clarității, discreția cenzurează tentația confesiunii, aluzia ține locul numirii. Rezultatele acestei atitudini sînt, în special în **Noaptea inocenților**, crochiuri de o mare puritate a liniei, dar și de o anume monotonie, asumată probabil, a repetiției imaginilor.

Observăm, mai devreme, că Iulian Neacșu șterge contururile și determinările, lăsînd comunicarea poetică pe seama limbajului aluziv, a sugestiei. Această manieră, decelabilă și în **Noaptea inocenților**, este vizibilă în secțiunea a doua a cărții, intitulată **Călătoria**. Aici spațiul geografic constituie doar un pretext pentru surprinderea ecoului lăuntric iar dacă numele unor locuri de la noi și de aiurea ar lipsi din poezie sau ar fi înlocuite cu altele, ținînd de aceeași serie culturală, atmosfera nu ar avea de suferit prea mult. „Peisajele" pe care ni le oferă această poezie sînt cu totul abstracte, sînt stări de suflet reconstituite în amintire, iar „călătoria" este o coborîre în sine, pentru a detalia amprentele lăsate de trecerea timpului. Față de primul ciclu, **Călătoria** aduce, în plus, în gîndirea poetică, o doză de relativitate, care, la nivelul expresiei, se traduce prin ironie benignă la adresa locurilor comune culturale. Astfel, la Roma, orașul plin de relieve „mi s-a întîmplat / să lovesc din greșeală / o coloană a templului zădărniciei", la Luvru „vreau să nu uit nimic dar pînă la urmă / tot ce pot ține minte este uitarea", la Paris, „ne macină Moulin Rouge / amintirile", la Beijing „cerul este atît de verde / și de fierbinte / încît îmi vine să mă aplec deasupra lui / și să-l sorb / ca pe un ceai chinezesc". Sînt, în fond, jocuri inspirate de cuvinte, așezate, de obicei, la sfîrșitul poeziilor, pentru a atenua melancolia învăluitoare, provocată de sentimentul acut al trecerii timpului, sau singurătatea apăsătoare, accentuată de prezența vestigiilor istorice : „Veneția este un oraș desenat / pe pînzele de decor / ale unei scene / în mijloc piața San Marco / cu muzică de café concert de o parte și de alta / iar ceva mai încolo / cînd te uiți spre Mediterana / Punțile Suspinelor sau Condamnaților la moarte / de pe ea își privea / — pentru ultima oară — chipul în oglinda canalului / cel ce avea să nu se mai plîngă niciodată / de viață / și este atîta liniște în acest oraș / în care doi venețieni nu se întîlnesc niciodată".

Nu știu dacă Iulian Neacșu va mai publica, de acum încolo, un volum de versuri. S-ar putea să fie vorba, din punctul de vedere al autorului, doar de un capriciu. Oricum, însă, **Maria de zăpadă** este o carte frumoasă de poezie, care nu va ocupa o poziție marginală în bibliografia lui Iulian Neacșu.

Valentin F. Mihăescu

COMPENDIUM

■ Din categoria scriitorilor discreți face parte Alice Călugăru, autoare aproape misterioasă de poezie și de proză, de la a cărei naștere s-au împlinit în 1966 o sută de ani. Producția literară a Alicei Călugăru a rămas în cea mai mare parte risipită prin reviste. Un volum de **Viorele** apărut în 1906 stringea laolaltă doar 41 de titluri. Cercurile literare ale vremii se interesau de literatura Alicei Călugăru în care se puneau speranțe. Autoarea a preferat să rămînă, discretă, dincolo de marginea acestor cercuri. Primul volum amplu de versuri i-a apărut postum în 1968. Cel de acum, în **Scrieri**, este alcătuit de Pavel Țugui și cuprinde atît versurile cît și proza autoarei. Romanul **La tunique verte** tradus de Virgil Tiberiu Spinu este pus la îndemîna cititorilor. Pavel Țugui deschide volumul de **Scrieri — Alice Călugăru** cu o documentată prefață, căreia îi urmează în cuprinsul volumului o suită de note, de comentarii și o bibliografie. Adică o restituire, care o scoate pe Alice Călugăru din „misterul" literar în care se învăluise. Cititorul va verifica singur dacă interesul și speranțele care s-au pus în Alice Călugăru erau justificate. (Alice Călugăru, **Scrieri**, Ed. Minerva, 1987).

■ Figura uriașă a lui Nicolae Iorga, ca și sfîrșitul său tragic, continuă cu îndreptățire să pasioneze pe omul de cultură român. O reconstituire romanțată a asasinării marelui savant se înfăptuiește în volumul **Drumeț în calea lupilor**, semnat de Nicolae Dragoș și Mihai Stoian. Ultimul autor a mai semnat o carte, **Moartea unui savant**, care a cunoscut două ediții. **Drumeț în calea lupilor** înseamnă altceva decît incursiunea documentară din **Moartea unui savant.** Este, de fapt, vorba de un roman cu personaje corect schițate în care se urmărește nu numai portretul lui Nicolae Iorga, nu numai evocarea cumplitului asasinat, dar și tabloul de epocă, condițiile care au favorizat asasinatul, tipurile umane, psihologice și politice, care au fost antrenate în această odioasă și semnificativă crimă împotriva României. Interesul cărții vine, dincolo de trama epică, și din riguroasa ei documentare. Replicile lui Iorga sînt de cele mai multe ori extrase din scrierile sale. Aproape fiecare rînd este strict sprijinit pe izvoare. Un bogat aparat de subsol, dublează textul istorisirii, acolo intrînd atît explicațiile inevitabile de istorie politică, cît și texte grăitoare din scrierile marelui savant. **Drumeț în calea lupilor** subliniază, cu mijloacele unei figurări bine conduse a ideilor, manipularea externă, nazistă, a miinilor care l-au ucis pe Nicolae Iorga. Satisfăcînd atît exigențele ficțiunii, cît și pe cele ale bunei documentări, **Drumeț în calea lupilor** se înscrie în bibliografia Nicolae Iorga atît ca un omagiu, cît și ca o carte de remarcabil scrupul informativ. **(Drumeț în calea lupilor** de Nicolae Dragoș și Mihai Stoian, Ed. Eminescu, 1987).

■ Un istoric literar care nu se mulțumește cu această condiție ci ține să fie și autor de ficțiune este Alexandru George. Ultima sa carte, **Dimineața devreme**, este un roman în care interesul expunerii vine din optica unui tînăr confiscat de lecturile cu piei roșii, de filmele cu cow-boy, care trece toate evenimentele anului 1939 prin această prismă. Faptele politice din ziare, declarațiile oamenilor politici se amestecă inextricabil cu lumea lecturilor adolescentine. Este în general un univers compus din oameni vii și din texte trăite, o evocare în care livrescul invadează cotidianul, iar forța acestuia pătrunde în spațiul cărții. Ceea ce nu ne împiedică să citim **Dimineața devreme** fie ca pe o carte de amintiri (echivalentă cu un jurnal de lectură și de spectacol), fie ca pe un roman a cărui forță evocatoare vine din sugestia textelor absorbite. Unul din reperele literare ale cărții este Mateiu Caragiale, dar nu este singurul. Critica se va desfăta desfăcînd ceea ce a făcut Alexandru George. **(Dimineața devreme** de Alexandru George, Ed. Cartea românească, 1987).

■ **Confesiunile unui bun visător și alte povestiri** înseamnă recolta de proză a unui tînăr prozator care, ca și Anton Holban, nu-și ascunde în proză condiția de profesor. Prima povestire, cea mai lungă, de peste o sută de pagini, se constituie ca istoria scrierii unui roman. Prilej, totodată, de a face și observație psihologică și socială în mediul „bunului visător". Proza lui Adrian Costache ține în egală măsură de jurnalul interior ca și de cea a observației sociale cu accent pe psihologiile individuale. În orice caz, **Confesiunile unui bun visător** este o carte interogativă, o carte despre indecizîile interioare, într-o tradiție literară pe care autorul arată a o cunoaște și a și-o asuma. **(Confesiunile unui bun visător și alte povestiri** de Adrian Costache, Ed. Cartea românească, 1986 în decembrie).

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

PATETISMUL RESTITUIRII

O carte-document, alcătuită cu discernămînt și competență, o carte care răspunde unei certe nevoi de informație publică Ion Dodu Bălan*) — „Ei l-au cunoscut pe Aurel Vlaicu". Într-o tabletă introductivă, remarcabilă prin patosul ei patriotic și suflul emoțional, autorul își argumentează dificila și, totodată, oportuna întreprindere : scriind cu patetism despre marele nostru inventator. Ion Dodu Bălan spune : „Fapta lui s-a făcut gînd și gîndul a început să zboare, atrăgînd lumii întregi atenția asupra măsurii nostru destin istoric, arătînd tuturor ce oameni se nasc în asupritul Ardeal. Iar cînd a căzut la Bănești, căderea-i ne-a fost simbolică înălțare, sublimă, ridicîndu-ne în zări, peste moarte, în coloana nesfîrșită a istoriei noastre". Sînt prezente în antologie texte aparținînd celor ce l-au cunoscut, l-au încurajat, ba chiar l-au ajutat pe Vlaicu în uimitoarea și obstinata sa carieră — Elie Dăianu, dr. Petru Groza, Onisifor Ghibu, Ion Agârbiceanu, Vasile Goldiș, Vasile Osvadă, Ion Rusu Abrudeanu, Dimitrie Pătrășcanu, Al. Ciura, Roman Ciorogariu, Emil Gârleanu, Zaharia Bârsan, Nicolae Iorga. Un loc privilegiat în cadrul cărții gîndite de Ion Dodu Bălan îl ocupă nuanțarea raportului Octavian Goga — Aurel Vlaicu : amintirile poetului despre „băiatul cu privirea aprinsă, ațintită departe, cu seninătate de vizionar desfășurîndu-și planurile" pe care-l va ajuta și-l va sprijini cu toate puterile dar și scrisorile adresate de aviator poetului de la Răsinari creionează o prietenie de mare calitate umană, pusă în slujba unor nobile idealuri naționale.

În evocarea pusă sub titlul „Cel din urmă zbor", C. Magnani și C. Sălișteanu povestesc amănuntit fatala zi de 13 septembrie 1913, simbăta în care Vlaicu pornise cu aeroplanul său cu gîndul de a trece Carpații („Visul acesta care simboliza pentru românii de dincolo căderea granițelor ce ne despart") și aterizarea forțată din apropierea satului Bănești care a însemnat de fapt tragicul sfîrșit al aviatorului. Textele antologate sînt îmbibate de un firesc patetism ; ele cuprind comentarii emoționante și amănunte legate de rara pasiune a inventatorului român, unele din ele avînd un inerent fior tragic. De la Emil Gârleanu scriind : „L-am văzut cu toții, urcîndu-se în mașina lui, ridicîndu-se și, **îmbătat de spațiu**, luîndu-și pentru întîia oară zborul întins, lunecînd sub cerul rumen, pînă ce aproape l-am pierdut din vedere," la Vasile Goldiș rememorînd zborul de la Binținți : „Mulțimea aleargă spre hangar : Cîmpul deodată se umple de români. Vlaicu se dă jos din nacelă, oamenii se reped la dînsul să-l ridice în slavă, el însă străbate repede prin mulțime, rîde din toată inima, cînd vede pe maică-sa înainte-i și cuprinzînd-o în brațe îi zice vesel : — Mamă dragă, am zburat peste șura noastră...", textele antologate de Ion Dodu Bălan sînt mărturia tulburătoare și pilduitoare (să nu uităm, cartea se adresează cu precădere copiilor, publicului tînăr) a unei vieți de excepție.

Antologia mai cuprinde scrierile lui Vlaicu însuși „Impresii din văzduh" povestind zborurile de la Binținți, Cotroceni și Brașov, „Aviațiunea la noi" (1910) și lucrarea „Aeroplanul Vlaicu" scoasă la Editura Socec în 1911 și premiată de Academia Română. Un bogat material iconografic, poezii dedicate aviatorului român, precum și un tabel cronologic completează această carte-document alcătuită cu evidentă competență și dăruire întru o nobilă idee.

Cleopatra Lorințiu

*) **Ion Dodu Bălan : „Ei l-au cunoscut pe Aurel Vlaicu", Editura „Ion Creangă", 1986.**

CRITICA

NOI ASPECTE ALE CULTURII ROMÂNEȘTI

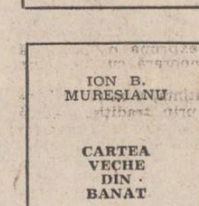

ION B. MUREȘIANU

CARTEA VECHE DIN BANAT

Asistăm în prezent la o acumulare de cercetări în domeniul cărții românești vechi, ce nu se limitează strict la domeniul bibliologic și care creează o imagine tot mai complexă asupra unor aspecte culturale mai puțin cunoscute.

Între cele mai recente contribuții de acest fel se numără și aceea a lui Ion B. Mureșianu *), consacrată cărții vechi din Banat și diverselor însemnări de lectură și proprietate, multe din ele cu conținut istoric, „mărturii ale amplorii conștiinței unității neamului", după cum arată profesorul Dan Simonescu, decanul științei bibliologice românești, în „Argumentul" volumului, adăugînd că „lucrarea, urmînd un plan compoziional conceput în mod original și dezvoltat științific, are materiale abundente și semnificative pentru întreaga viață românească din Banat, aproape toate inedite și cu note de referință dintre cele mai remarcabile". Tot în prefață se semnalează și faptul că „autorul a descoperit în fondurile investigate mai multe cărți necunoscute celor patru volume din B.R.V., neavîndu-le nici Biblioteca Academiei R.S.R. și nici alte biblioteci, deci unice".

Lucrarea lui Ion B. Mureșianu este nu doar un foarte complet catalog analitic, pe un anumit specific, ea cuprinzînd și un studiu de peste 120 pagini. Relevînd rolul cărții vechi românești ca factor al unității naționale, autorul întreprinde o prezentare a istoriei și culturii din Banat, subliniind interferențele dintre fenomene. Un al doilea capitol al acestui studiu este dedicat analizei mesajului și semnificațiilor cuvîntului tipărit într-un context istoric, politic, social și cultural determinat, în care „cartea, ca și aceleași vreri de totală unitate, n-a cunoscut hotare despărțitoare". Un alt capitol prezintă cîteva tipografii, de la Rîmnic, Blaj, Viena și Buda, în raport cu problema unității naționale. Studiul urmărește apoi circulația cărții și o serie de probleme de sociologie a culturii, precum și unele chestiuni legate strict de domeniul bibliografic („Întregiri la bibliografia românească veche"), dar interesul său este mult mai larg, atît datorită perspectivei din care este abordat subiectul, cît și prin natura informațiilor sintetizate. Astfel, se consideră că în evoluția fenomenului cultural, „determinat de ansamblul faptelor istorice, sociale și economice" se reflectă „moștenirile spirituale, influențele acceptate și asimilate, mutațiile ce intervin și aspirațiile poporului sau grupului social din care fac parte autorii actului cultural. În acest context își găsește înțelegerea deplină afirmarea culturală din Banat, ce formează obiectul lucrării". Analizînd mesajul și semnificația cărții românești vechi, precum și drumurile ei în Banat, autorul studiului observă că „mai bine de trei secole, cartea a răspîndit în toate ținuturile românești idei, sentimente și îndemnuri care au consolidat unitatea neamului".

Urmează catalogul propriu-zis (titlurile, edițiile și numărul, în așezare cronologică).

„Despre însemnări și despre cei ce le scriu" se intitulează secțiunea consacrată unui număr de peste 1 800 de însemnări, clasificate și studiate cu o remarcabilă competență, întregită de un alt catalog de titluri, cu fise complete, în ordinea alfabetică a localităților din care provin cărțile, cu descrierea și cu semnalarea tuturor însemnărilor de pe filele lor.

Un capitol aparte se referă la însemnările autografe ale cărturarului Nicolae Stoica de Hațeg.

O asemenea lucrare presupune un mare efort de selecție, organizare, redactare și analiză a unui material vast și variat. Este ceea ce a realizat Ion B. Mureșianu, contribuția sa la istoria cărții românești fiind una de reală calitate, atît sub aspectul catalogului cît și sub acela al studiului.

Gheorghe Buluță

*) **Ion B. Mureșianu : „Cartea veche din Banat".**

ESEU

O CARTE DE POPULARIZARE

HORIA MATEI

LITERATURA și fascinația aventurii

De curînd a apărut o carte captivantă despre istoria literaturii de aventuri, în toate ipostazele ei, care vine să umple un gol resimțit la noi în domeniul acesta atît de controversat de critica literară. Este vorba despre lucrarea scrisă de Horia Matei intitulată „Literatura și fascinația aventurii", apărută la Editura „Albatros"*). Ea are meritul de a încerca o trecere în revistă, bine documentată, a periplului literaturii de aventuri, de la începuturile ei, foarte vechi (mitul și legenda), pînă în zilele noastre, tratînd problemele cele mai importante ale dezvoltării acesteia.

Un spațiu larg este rezervat în carte problemelor nașterii și dezvoltării romanului polițist modern, a romanului „suspense", al cărui proces de maturizare este încă în curs de desfășurare. Sînt trecuți în revistă cei mai importanți autori, printre care un loc aparte îl ocupă Georges Simenon, creatorul celebrului comisar Maigret, cel care a scris 420 de romane, majoritatea polițiste.

Trecînd la o succintă analiză a romanului polițist românesc, Horia Matei scoate în evidență faptul că despre acesta s-a scris puțin și nu întotdeauna la obiect, deși i se atribuie începuturi timpurii. Sînt citate, de pildă, unele încercări ale lui Pantazi Ghica, ale lui Ioan M. Bujoreanu („Mistere din București"), precum și lui George Baronzi („Misterele Bucureștilor" — 3 volume — 1862—1864).

Mai tîrziu, mai ales în epoca interbelică, aproape toți prozatorii noștri au fost preocupați de romanul polițist și în acest sens pot fi citați Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, Gib Mihăescu, Felix Aderca și alții. Primul veritabil roman polițist românesc i se atribuie lui Liviu Rebreanu („Amîndoi"), deși, cu un deceniu în urmă, Mihail Sadoveanu scrisese „Baltagul", care este povestea anchetei duse de Vitoria Lipan pentru descoperirea ucigașilor lui Nechifor. Cu toate acestea, la noi nu au existat, în perioada susamintită, scriitori specializați în romanul polițist, o producție susținută de roman polițist.

După război romanul polițist a cultivat mai insistent. Apar profesioniști ai acestui roman. Apar și se formează autori care abordează cu precădere genul ca Nicolae Mărgeanu, Haralamb Zincă, Rodica Ojog-Brașoveanu, Olimpian Ungherea, Leonida Neamțu, Tudor Negoiță și alții. Deasemenea, unii scriitori consacrați își încearcă pana în domeniul romanului polițist, printre ei putînd fi citați Constantin Chiriță, Petre Sălcudeanu și alții. Din păcate însă, autorul se oprește la jumătatea drumului cu prezentarea evoluției romanului polițist românesc, nu își întinde aria documentării și la alți scriitori, care au dat volume notabile, și nu face judecățile necesare asupra producțiilor literare care aparțin speciei.

„Literatura și fascinația aventurii" de Horia Matei trebuie salutată, ea constituind un prim pas pe linia popularizării istoriei și evoluției unui gen literar atît de îndrăgit de cititori.

Radu Vaida

*) **Horia Matei: „Literatura și fascinația aventurii", Editura „Albatros" 1987.**

Concurs literar

Cu prilejul celei de-a IV-a ediții a „Zilelor creației literare pentru tineret și copii" — Bușteni, 29—31 mai 1987, va avea loc un concurs literar cu subiecte din viața de ieri și azi a tineretului din patria noastră. La concurs pot participa autori, nemembri ai Uniunii Scriitorilor, fiecare cu un singur grup de lucrări (poezie sau proză). Lucrările vor fi trimise pînă în ziua de 25 mai a.c. la Consiliul popular al orașului Bușteni — Prahova, cu mențiunea „Pentru concursul literar".

CULTURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR

Mersul nostru înainte presupune (...) transformarea omului; nu se poate concepe făurirea societății comuniste fără transformarea revoluționară a omului, fără ca omul, care constituie figura centrală a societății comuniste, să devină un om nou, pătruns de spirit revoluționar, hotărît întotdeauna să lupte împotriva vechiului, pentru victoria noului. Lupta pentru nou în toate domeniile de activitate este o luptă revoluționară. Noi sîntem revoluționari și trebuie să rămînem tot timpul revoluționari dacă vrem să rămînem comuniști !

NICOLAE CEAUȘESCU

Creație și tradiție

Orientările fundamentale în dezvoltarea culturii datorate Congresului al IX-lea al P.C.R. avînd înfățișare de program la 1965, cînd acesta schimba evoluția României moderne, restaurîndu-i principiile proprii de înaintare, sînt evidente acum, la mai bine de douăzeci de ani de cînd putem zice că avem o cultură română conștientă de funcțiunea ei istorică și de identitatea ei creatoare inconfundabilă. Modificările evidente de sens istoric, căutînd căi inedite pentru moment și, cu toate acestea, verificate de o tradiție pozitivă care nu se constituie în afara ideii de cultură națională, sînt astăzi realitate de creație, climat propice, viață culturală de elaborație proprie a unei culturi consolidate ca organism. Ceea ce azi e fapt natural era atunci năzuință ; ceea ce azi e certitudine, era pe atunci îndemnare către o creație care ar fi putut să fie încă de multă vreme și nu avusese încă moment favorabil să se exprime.

Imaginea pe care cultura românească o arată pe întinderea a numai două decenii și ceva nu e comparabilă cu aceea pe care chiar firile cele mai optimiste o puteau prevedea pe la începuturile acestui interval, determinate în chip hotărîtor printr-un act de voință politică, întîlnind o adîncă adeziune populară. Astfel de fenomene de evoluție nu sînt frecvente și pretind, din acest motiv, clarificări : este, așadar, cu putință a se întări o cultură la dimensiunile pe care mediul românesc contemporan le-a arătat a fi posibile ? În privința aceasta, certitudinea creației depusă în valori este argumentul inatacabil și putem zice că nu o destindere pură și simplă de arc sufletesc cu mișcare scurtă și determinată a condus spre ceea ce cunoaștem azi că e realitate a literaturii ; psihologia creației, chiar stimulată de un climat ajutător, nu e nimic fără mediu și fără sentimentul unei doctrine culturale coerente. Totul începe și se explică, așadar, prin ceea ce denumim adesori, cu un termen foarte nimerit, „doctrina Congresului al IX-lea" fără a înainta decît în puține momente, în examinarea componentelor acestui program cultural de esența restaurației. E un program cu trăsături totodată stimulative și de directivă. El presupune creația ca un fapt intelectualicește liber, afirmînd, așadar, contribuția personalității la actul creator, despărțindu-se într-un chip subînțeles de academismul normativ, aflat acesta într-un raport de incompatibilitate cu reprezentarea umanului înțeles ca întreg constituit divers. „Libertate" nu vrea să zică „anarhie" și chiar dacă, prin creație, omul e definitoriu liber, recomandabilă e arta aptă să exprime puterea creatoare și inconfundabilul unui popor, ceea ce nu presupune a îngrădi experiențele cu aspect individual, care rămîn, prin creatorul lor, fapt accidental de creație, cită vreme ele nu ajung la o simbioză convenabilă. Arta e chemată să exprime, din punct de vedere istoric, un întreg popular și național și nu o psihologie îngustă fără viitor, aparținînd unei minorități deținătoare de cod, considerate în chip iluzoriu a fi o „elită". De altfel, ceea ce e, în creație, tendință către elită și monopol, presupunînd repulsie pentru popular și democratic, e în relațiile dintre popoare integrașionism și mitologie a dominației. Din perspectiva creației românești, astfel de poziții sînt de neadmis, chiar dacă aceste fenomene sînt posibile din punct de vedere al realității creației, hotărît liberă în geneza ei, ele nu sînt recomandabile și spre a le preîntîmpina nu e convocată coerciția ci **pedagogia** ; a face educație creatorului și, prin aceasta, a da artei o atribuție educativă — iată ideea. E, în esență ei, **o doctrină a valorii**, înțelese nu în sens îngust și exclusiv utilitarist ci punînd criteriul specific adică esteticul la locul care i se cuvine. Însă noțiunea de valoare indeterminată nu e recomandabilă, de vreme ce constituie o iluzie fără fundament și e de la sine înțeles că o societate cu principii culturale sigure preferă o artă capabilă s-o exprime ca întreg național și, pe deasupra, valoroasă esteticește ceea ce e altceva decît o creație poate abilă în stil însă programatic apatridă. Înțelegînd autonomia creației ca geneză, nu uităm că funcțiunile artei, capabile de valorizări, sînt mai numeroase decît simpla afirmație a unui eu psihologicește izolat și e preferabilă pînă și o producțiune de uz didactic ori agitatoric atunci cînd o punem alături de o compoziție cu aspect de importație și făcută fără talent. În privința aceasta, raportul cu realitatea explică totul și dacă, sub aspect genetic, creația e considerată a exprima o diversitate care e a realității propriu-zise, criteriul decisiv așezat înaintea operei de artă, spre a o valoriza în chip adecvat, e, fără îndoială, tot **realitatea.** O realitate, să adaug, integrală, rezultată din suma istorică a vieții unui popor, presupunînd laolaltă adevăr social, istorie și mitologie, specificitate națională într-un cuvînt. O „realitate" a umanului încorporat într-o populație cu existență istorică specifică și avînd, prin aceasta, o universalitate de esență, căci dacă ar fi altfel (și nu am admite universalitatea umanului ca fapt de creație) ar însemna a concede că sînt deținătoare de universalități numai unele individualități etnice ori umane, ceea ce este, antropologic, greșit. Așadar, o literatură a umanului, arătînd ceea ce este nobil în această vietate cugetătoare și năzuind a-i corecta ceea ce e încă trivialitate și întuneric : literatura unui ideal, concepută de la altitudini etice presupuse genetic. O literatură aparținînd unui creator biograficește amoral nu poate întruni, din rațiuni de ordin structural, condiția unei valori cu putere de coagulare.

Pretutindeni sînt necesare, spre a păși pe teren sigur, raportările la întreg și spre a găsi elementul inalterabil într-un domeniu prin natura lui repede mișcător (căci a zice „creație" e. a zice „mișcare") e recomandabil să luăm drept măsuri creația predecesoare, așezată în valori stabile, ceea ce înseamnă a recurge la tradiție. „A recurge la tradiție" nu e tradiționalism ci termen principial de control și nu e adevărat că, astfel închipuită, literatura ar avea îngrădiri apriorice. Nimic nu împiedică pe creator să vină cu soluție estetică nouă și, cu toate acestea, să pornească de la ceea ce e specific unei literaturi, căci dacă am gîndi altfel ar fi cu neputință de admis, să zicem, lirica lui Blaga de vreme ce aceasta nu este vizibil „eminesciană". **Tradiție** vrea să spună o formă de orientare și o cale mai lesnicioasă care îl ajută pe creator să găsească, cu un ac magnetic sufletesc, nordul etern, același chiar dacă privim soarele în cîmp deschis ori în pădurea montană. În sfîrșit, tradiția dă, cu o clipă mai înainte, un indiciu față de tipologiile de creație fundamentale care nu sînt infinite la un popor și au, în ultimă analiză, o configurație organică. E adevărat că atunci cînd apare geniul, mor școlile (și aici G. Călinescu avea dreptate) însă școlile nu exprimă o literatură națională ci o învoială temporară cu funcțiune istorică de superficie.

Rezultă că, spre a fi legitimă, o mișcare literară trebuie confirmată prin tradiție, adică prin acea memorie colectivă a unui organism care deține soluțiile posibile însă, deocamdată, incomplete. A crea organic în raport de întreg însă în spațiu virtual și gol, necunoscut prin creație, este a evolua în cadrele inteligibile și proprii și a face altfel e ori pură superfetație ori adăugire disfuncțională. A eminescianiza azi în gest epigonic are aceleași urmări în direcția creației ca și îngădui un Joyce pe Dîmbovița, ceea ce e un fapt cel mult bizar. Literatura română posedă energiile ei care nu sînt totuși infinite, după cum nici o literatură de pe pămînt nu arată a deține puteri limitate și aci principiul maiorescian al „blocului de marmură" se dovedește a fi încă foarte lămuritor : cînd e cu putință a crea limpede și bine, în spirit estetic și cu argument verificat, e fără sens a strica, în gust caricat, ceea ce aștepta, fără discuție, o idee mai inaltă. A stimula, așadar, prin adeziune liberă, o creație făcută cu talent și înțelegătoare de rosturile ei și a recomanda soluția principială (acolo unde e, poate, juvenilă șovăire) aparînd o cultură ajunsă la deplina maturitate și la evoluția organică, fără tatonări — acestea sînt năzuințele unui program constituit, în datele fundamentale, la Congresul al IX-lea, în 1965, și consolidat în douăzeci de ani de creație românească esențială. Aveam pînă atunci literatura care este, și din punct de vedere al istoriei, fenomenele se puteau considera încheiate, însă nimic nu ne mai împiedica, de atunci încolo, să avem literatura care putea să ne exprime cel mai bine ca popor. E fapt sigur că ea se consolidează în vremurile noastre de azi.

Artur Silvestri

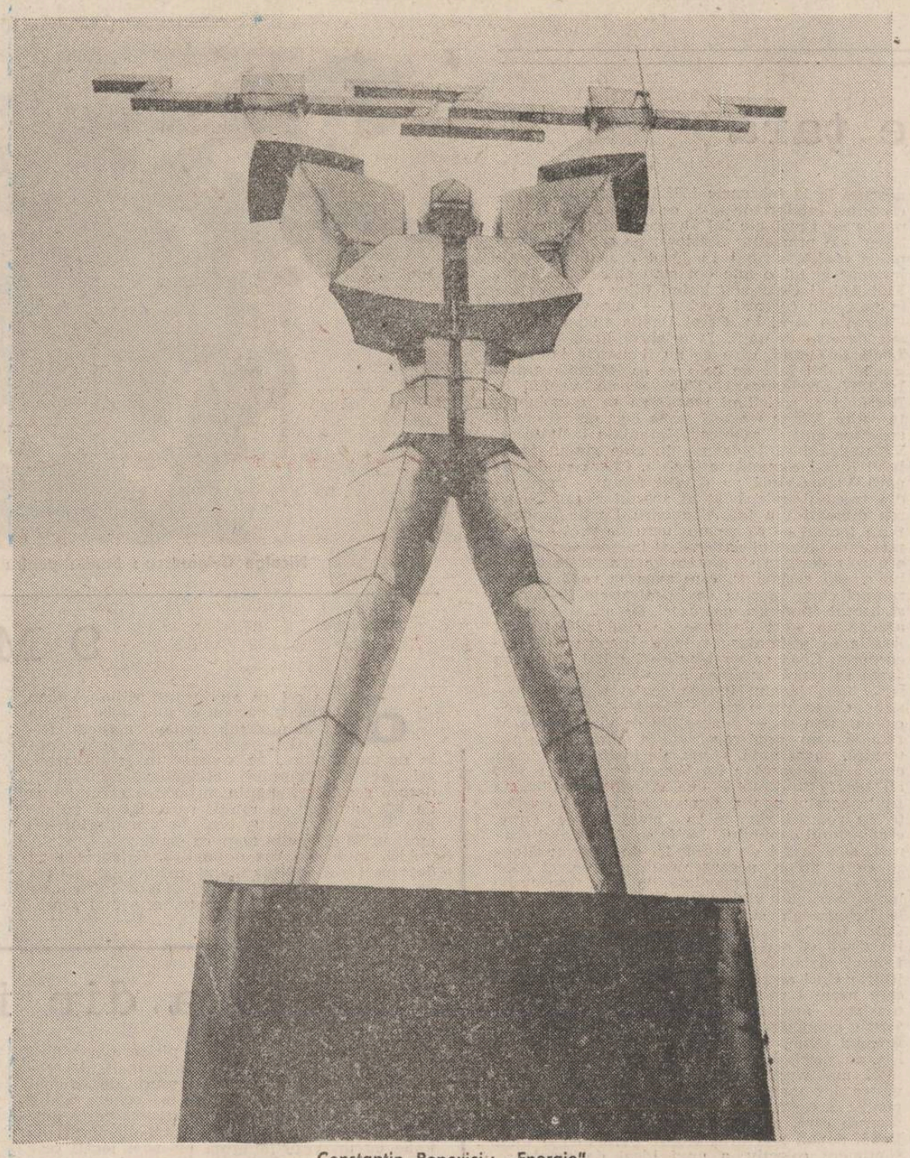

Constantin Popovici : „Energie"

Un mod de a fi

Instituind omul ca valoare supremă, în raport cu care s-a restructurat întreaga constelație de concepte pe care și-o revendică gîndirea revoluționară, materialismul dialectic și istoric, socialismul științific își asumă nu numai o nobilă ereditate teoretică, deschisă larg spre orizonturile praxisului, ci și perspectiva unei noi antologii a umanului. În viziunea clasicilor marxismului, omul — surprins ca totalitate a determinațiilor lui sociale — se relevă, cel puțin ca șansă în ordinea procesualității istorice, dincolo de o presupusă condiție precară, „inerentă individului izolat", acordul dezirabil și posibil cu esența sa profundă realizîndu-se la confluența relațiilor cu semenii săi, în cîmpul raporturilor sociale.

Spre deosebire de umanismul epocilor anterioare, umanismul revoluționar, promovat și edificat de-a lungul unui sinuos și complex proces istoric, se constituie nu atît ca un corpus de principii și precepte, idealuri și convingeri cristalizate doar la nivelul conștiinței morale individuale, segregînd prin prisma unei normativități abstracte sfera ideilor și valorilor, a moravurilor și doctrinelor etice de cea a moralității practice prin care individul se exprimă în plan existențial. Umanismul de tip nou, revoluționar își trage substanța medulară din fuziunea principiilor și valorilor ce au definit dintotdeauna natura și condiția umană cu spațiul de rezonanță al acțiunii sociale transformatoare, al practicii.

Adevărul de necontestat conform căruia oamenii își afirmă vocația modelatoare asupra circumstanțelor vieții lor materiale în măsura în care își modelează propriul univers spiritual reprezintă de fapt piatra unghiulară a însuși umanismului revoluționar preconizat și promovat la scara totalității sociale în și prin procesul revoluției și construcției socialiste.

Socialismul — în dimensiunea sa originară, inalienabilă — este indisociabil de umanismul revoluționar. Este vorba aici nu de asocierea mai mult sau mai puțin fortuită a doi termeni. Și nici de o forță de atracție pur mecanică. În continutul și semnificația sa istorică socialismul nu este, nu poate fi, într-o anumită accepție, decît un umanism integral, absolut, necondiționat.

Privind lucrurile din perspectiva dezvoltării istorice se impune să constatăm că înseși emergența și difuziunea ideilor socialismului în conștiința maselor, la scară planetară, sînt indisolubil legate de acreditarea și afirmarea unui nou proiect de „umanizare a umanului" atît la nivelul individului cît și la nivelul marilor colectivități sociale.

Experiența edificării societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României, ca de altfel și strategia cutezătoare și clarvăzătoare a Partidului Comunist Român, transpusă cu consecvență în practică de-a lungul celor mai bine de patru decenii care au trecut de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și mai cu seamă în perioada de rodnice înfăptuiri și împliniri revoluționare inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, atestă profundul atașament al comuniștilor români la nobilul ideal pe care îl reprezintă cea mai dreaptă și cea mai umană orînduire socială din cîte au fost cunoscute pe spirala dezvoltării istorice. În viziunea partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, umanismul revoluționar reprezintă axul fundamental al unei concepții generoase desemnate printr-o sugestivă și pilduitoare sintagmă : „comunism de omenie".

Este meritul incontestabil al partidului nostru, al tovarășului Nicolae Ceausescu de a fi redat gîndirii și acțiunii revoluționare, în epoca de grandioase mutații și puternic dinamism, deschisă de Congresul al IX-lea al partidului, înalta vibrație a umanismului autentic, de a fi conferit socialismului o înfățișare cu adevărat umană.

Ceea ce aveau să devină însăși emblema muncii și vieții noastre de zi cu zi, demnitatea și umanitatea opțiunii conștiente cu care masele și-au reafirmat încrederea în politica Partidului Comunist Român, își află inepuizabilul izvor în certitudinea că umanismul revoluționar este mai presus de toate un nou și inegalabil **mod de a fi,** o stare de spirit colectivă și un climat ce-și pune benefica pecete pe întreaga existență a oamenilor din societatea românească de azi și de mîine. Vechiului adagiu conform căruia „Omul este măsura tuturor lucrurilor" i se dezvăluie în contextul revigorării filonului umanist al socialismului pe care îl înfăptuim, noi și semnificative înțelesuri.

Omul societății noastre socialiste este agentul unui amplu proces istoric, subiectul activ care prin efortul său creator determină deopotrivă transformarea circumstanțelor existenței sale sociale, dar și redimensionarea condițiilor în care se manifestă spiritualitatea, se conturează și se accentuează liniile unui nou profil moral-politic, munca, activitatea socială utilă reprezentînd sistemul de referință al atotcuprinzător.

Umanismul revoluționar, socialist nu are nimic de a face cu masificarea și egalizarea cu orice preț a individualităților, personalitatea fiecărui membru al societății, fericirea și împlinirea acestuia nefiind posibile decît pe fundalul dezvoltării multilaterale a personalității celorlalți, al fericirii și împlinirii tuturor membrilor societății.

Umanismul revoluționar socialist nu se reduce la un simplu slogan, sau o simplă declarație de principii ci, constituind un reper fundamental al cadrului de existență din societatea românească contemporană, se instituie nu mai puțin ca un resort, ca un temei primordial al unui necesar proces de perfecționare și autoperfecționare morală.

Neîndoielnic, umanismul revoluționar ridicat la rangul de prim și ultim criteriu al adevărurilor noastre definitorii reprezintă totodată semnul distinctiv al superiorității socialismului asupra tuturor orînduirilor sociale precedente. Ceea ce mărturisește, o dată în plus, despre altitudinea și grandoarea civilizației comuniste la a cărei edificare sîntem părtași.

Mihai Milca

Întîlnire cu eroii timpului prezent

Raportare la ideal. Întotdeauna generoasă, semnificativă, cu profunde sensuri umane. Omul, mereu în dialog cu idealul, mereu aflat în forța sa de fascinație. Și nu ocazional, nu într-un moment anume, ci în mod continuu, în viața sa de zi cu zi. În fapt un proces de construcție și reconstrucție, cu obiective clare, sociale, politice, ideologice, umaniste în toate datele și coordonatele lor. Dezideratul vechi, mereu reînnoit. Fiecare societate, fiecare sistem filosofic sau ideologic a avut și are în vedere, într-un fel sau altul, reconstrucția umană. Importante s-au dovedit însă, dincolo de claritatea, de închegarea obiectivelor propuse, aderența lor la real, cît și consecvența cu care au fost propuse vieții, practicii, omului concret, de fiecare zi. La fel de importante s-au dovedit și realitățile sociale, posibilitatea lor de a-și asuma un anume model uman, de a-l face viabil în practică. Firește, mai mult decît în oricare alt sistem sau practică politică, comunismul nu numai că își propune realizarea în realitate a unui model uman de tip superior, ci creează și condițiile propice — o întreagă textură de fapte și evenimente sociale, de fapte și fenomene. Este și cazul comunismului de tip românesc, original în formă și fond, care încă de la începuturile sale și-a înscris la loc de cinste în program deschiderea celui mai cuprinzător și complex șantier, spectaculos și miraculos, transformarea revoluționară a omului, conturarea prin practică, prin construcție socialistă a unui nou tip moral. Fapt marcat pregnant, exprimat într-un sistem de norme și valori clare și la îndemînă în 1974 cînd România intra într-o nouă fază — construirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român adoptă „Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste" ale cărui prevederi constituie componente ale Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Este unul dintre cele mai cuprinzătoare sisteme morale, viabil în practică și care deschide căi largi de perfecționare omului constructor al noii orînduiri. „Aceste înalte norme și principii, se spune în Cod, trebuie să devină codul muncii și vieții, îndrumar de conduită în societate al comuniștilor, al tineretului revoluționar, al tuturor oamenilor muncii din patria noastră". De remarcat, deci, caracterul integral și democratic al acestui cod etic, deschiderea sa spre toți membrii societății, definitorie și supremă valoare pentru a adera la el fiind munca. Această edificare morală își are exemplele și modelele sale — comuniștii. „Fiecare comunist, se subliniază în Cod, trebuie să pună mai presus de orice înflorirea materială și spirituală a patriei socialiste, creșterea continuă a gradului de bunăstare și civilizație ale poporului, afirmarea tot mai puternică a națiunii noastre în rîndul națiunilor lumii". Comuniștii — ei sînt cei dintîi care se confruntă cu exigențele acestui cod etic, care se raportează în mod continuu, în tot ce înfăptuiesc, la principiile și normele acestui cod. Fără îndoială, este un proces extrem de complex, impresionant în toate expresiile sale. Și tocmai dintr-un astfel de motiv acest spațiu interesează și trebuie să intereseze în cel mai înalt grad literatura, arta în general. Adică o integrare și reintegrare a artei, a literaturii în cazul nostru, în spațiile realului. Și rezultatele n-au întîrziat, iată, să apară. Nu altfel se explică succesul de librărie, succesul la publicul cititor al romanului. Și nu altfel se explică înflorirea reportajului în acești ani, vibrația morală pe care o propune reportajul. Reportajul, întotdeauna, și romanul asisderea, vin dinspre o realitate dinamică, bogată în fapte și evenimente, dinspre o realitate care se preface nu doar material, ci și moral. Într-un roman aflat sub tipar la „Editura Eminescu" încerc să aduc în prim-plan un proces de cunoaștere. Un tînăr ia notă de „împrejurimile sale" fiind pus brusc în condiții sociale noi, fiind plasat brusc și definitiv în mijlocul unui torent. Trei zile de mirări, dar și de dialog, dar și de capacitate de detașare. Un drum spre integrare ? Cît se poate de posibil. Nu e un proces deloc liniar, omul rămîne, zic eu, complex, cu entuziasmele și îndoielile sale, cu înălțările și păcatele sale, cu... atîtea și atîtea. Cunoaște și va cunoaște alți și alți oameni noi, cîte ceva care-l „mută" i se întîmplă în fiecare clipă, trăiește intens, repede, dens... e tînăr ! Un subiect, deci, o pătrundere a unui erou de roman într-o lume cu norme și principii izvorîte dintr-un generos ideal. Dar, să nu omitem faptul că însuși acest tînăr este purtătorul unor trăsături ce dau expresie noilor norme și principii. Un dialog, comunicare prin urmare. În esență, o continuă raportare la ideal. Prin viața cotidiană, prin gest obișnuit ce emană semnificații într-o lume aflată sub semnul atotcuprinzător al edificării multilaterale în care fiecare ins e făuritor de istorie și are partea sa de istorie. Lume în care comunistul e model de raportare, el însuși în perfecționare, surprins în efort pentru împlinire lăuntrică și socială. Reportajul vine, la rîndu-i, să demonstreze, să „puncteze" astfel de fapte, realitatea densă a acestui fenomen, „spunînd", „mărturisind" pe viu. Nefiind ficțiune, dar nici simplă fotogramă de realitate, reportajul mi-a prilejuit și îmi prilejuiește întîlnirea cu eroii timpului de azi ai României, cu cei care dau faptei lor zilnice nimbul unui înălțător și profund umanist cod moral. Oameni exemplari, oameni nu întotdeauna exemplari, oameni eroi ai clipei, oameni obișnuiți „surprinși" în fila de reportaj. Sau încercînd a găsi corespondențe spirituale, amplitudini spirituale în pagina de roman. Realitate, „realitate ficționabilă", ficțiune — direcții, spații ce conțin o lume în construcție și reconstrucție, impresionantă în diversitate, în sugestii, în învățăminte. În fond luptă pentru om, pentru construcția lui spirituală, fiecare om o carte (scrisă sau nescrisă), fiecare carte un argument, cu toate trăsăturile mari și mici ale individului sau ale unui grup de indivizi, aflați sub incidența codului etic comunist. Un proces pe care literatura îl sondează printr-o mare diversitate de aspecte, de ipostaze, de eroi, idei și opinii, de stiluri și metode și, firește, de autori.

Eugen Mihăescu

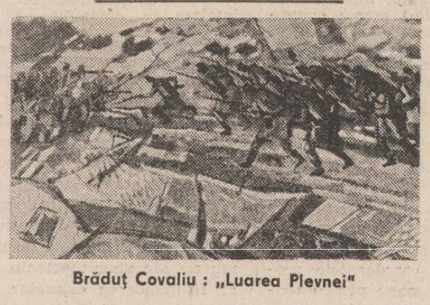

Brăduț Covaliu : „Luarea Plevnei"

Senin și omenesc partid

Mai luminos ca Soarele din boltă,
Cu rădăcini în zbuciumat trecut,
El s-a născut din inimi de revoltă,
Să-i fie țării cel mai vajnic scut.

El a crescut în piepturi de tărie,
Să fie la hotare pașnic zid,
Iar zborului spre-nalturi să ne fie
Cel mai senin și omenesc Partid.

Voința sa e însăși vrerea țării
De a-și clădi un trainic viitor.
El e cu noi pe drumul încercării
Oricînd — o frunte mîndră de popor.

Partidul nostru-i Fiul Demnității
În fapte și în gînd independent,
Condus de-apărătorul Libertății ;
Cîrmaci solar și Ctitor eminent.

Constantin Atomii

Inimă vitează

Partidule, tu, conștiință treză,
flacără vie, inimă vitează,

brat oțelit în lupta pentru piine,
vis îndrăzneț spre luminosul Miine,

tu ești în noi — în faptă și în gînd —
asemeni unui astru luminînd

Ești ideal măreț și sfînt
de pace și-nfrățire pe pămînt,

De-aceea, azi — de ziua ta — poporul
urmînd neșovăit Conducătorul

te-ntîmpină pe strămoșescul plai
cu flori de muncă și cu flori de mai !

Nicolae N. Dîmbovițeanu

Odă

El, comunistul de frunte,
părintele nostru de patrie
Ne călăuzește pașii
din mereu spre mereu.
Căldura și gîndul frumos
În Sfatul bărbaților țării,
Ne urcă în zbor
Între vorbă și faptă spre soare.
Părintele nostru de patrie,
Pe cărările gîndului
Și-ale pădurilor verzi ;
Veghind ca soarele să fie soare,
iar luna să urzească
Visele de floare.

Ioana Ruxandra Stanciu

Inimi respirînd

Respiră pămîntul
Sub amfora imensă de-alabastru,
Un ochi de lumină privește lumea,
Fiecare ochi luminînd ca un astru.

Soarele își mărește cu fiece zi
Lumina, scinteia, tiparul —
Cu acest ciorchine de flori
Sporindu-ne harul.

Poate de-aceea-nflorește liliacul
Ca să ne aprindă sufletul deodată,
Poate de aceea par mai ușoare
Inimile respirînd laolaltă.

Ioan N. Dumitrescu

Spre soare cuvîntînd

Obișnuiți cu munca și prinși ca-ntr-un poem
în demnitatea-i calmă, nu sesizăm că-n jur
istoria recurge la albul cel mai pur,
al crinului, dar pace și iarăși pace vrem.

Și cufundați în gînduri, ca în fîntîni de piatră,
în marile uzine ne regăsim firești
iubirea de lumină, de adevăr, de vatră,
de grîul fără seamăn al ființei românești.

Un eroism al muncii există, o putere
de-a fi întîi ai țării și pururi doar aici.
Trec flăcările-ntruna spre vasta-ntemeiere
a marilor orașe, a marilor idei.

Nu-i numai sărbătoare a muncii, a frăției,
ci-i ziua de orgoliu a primăverii, cînd
alege drumul sigur și fast al măreției
cu florile-i pe margini spre soare cuvîntînd.

Ion Popescu

Patrie de primăvară

Se primenește Țara cu seve-nnoitoare
Înnobilîndu-și ființa cu-al muncii crez,
deplin
Și sub lumina stemei de naltă sărbătoare
Mai suie înc-o treaptă în noul ei destin.

Cu Țara, din vechime, noi, fiii ei, alături,
Îngemănați în chipul ce-l știm nemuritor
Din astăzi facem mîine topind în foc omături
Sub lava purpurie și fald de Tricolor.

Curați precum lumina sădește-n noi lumină
Intrăm în Primăvară printr-ale vieții porți,
Ne primenim privirea cu raza de verbină
Cînd pașii-or să răsune sub ale Țării bolți.

E tot mai clară ziua cînd doruri ne-ncepute
Urcă din legea gliei în dreptul Țării trup :
E dragostea supremă din mii de alăute
Cînd Primăvara, inimi, spre Patrie irump !

Geo Ciolcan

Gînduri aprinse

plutește visul
faldului în triumf
de purpură-i poemul
ascult zarea
ce-l umple
cu bolți de cireși
gînduri aprinse
prin sufletul țării
dau măsura desăvîrșirii
drumului ales

Ioan Vergu Dumitrescu

VOCAȚIA ROMÂNEASCĂ A INDEPENDENȚEI

Stîlp de țară

Cît de robustă, cît de iradiantă s-a dovedit ideea de independență la români se poate deduce și din efectul pe care avea să-l producă ea în destinul acelui absolvent al Școlii de Medicină din Angers pe numele său Carlos Antonio Francesco D'Avila care, sosind în Principatul Valahiei la 1853, va îmbrățișa cu fervoare cauza unității și a neatîrnării, atît de autoritar manifestată în a doua jumătate a veacului al nouăsprezecelea. O idee străveche însă, intimă devenirii acestui popor și care i se va înfățișa în toată noblețea sa, ca o teză politică și morală de amplitudine. După ce contribuie în 1857 la înființarea Școlii naționale de medicină și farmacie din București, este numit sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza șef al serviciului sanitar al armatei române. În 1864 Adunarea Națională a patriei de adopțiune îi acordă cetățenia română și generalul-medic Carol Davila (sub acest nume se va impune și va rămîne) va demonstra prin fapta sa de zi cu zi un atașament profund față de idealurile noastre naționale. I-a fost dat să trăiască două dintre evenimentele capitale ale istoriei acestui popor : Unirea Moldovei cu Valahia de la 1859 și războiul pentru dobîndirea neatîrnării de la 1877—1878. Acesta din urmă i-a solicitat întreaga pricepere științifică și organizatorică dar, nu în ultimul rînd, și pe aceea diplomatică. Despre ce este vorba ? După ce Jean des Cilleuls a prezentat în **Histoire des sciences médicales** (I—1967) **Corespondența** lui Davila cu diverse personalități medicale și politice ale vremii, istoricul englez Trevor J. Hope comunică și el o corespondență inedită cu doctorul George McNalty, eminent chirurg.

Interesul științific al medicului aflat în fruntea serviciului sanitar al unei armate ce se acoperise de glorie pe cîmpiile Bulgariei nu poate fi disociat deci de pledoaria sa pentru umanism, de grija părintească pentru soarta fiecărui fiu al patriei sale, rănit sau căzut prizonier la inamic. Davila face uz așadar de întreaga sa autoritate profesională, dar și de relațiile personale cu McNalty pentru a obține intervenția puterilor europene în favoarea respectării Convenției. Am spus grijă părintească și cred că nu am greșit. Plugarii îmbrăcați în haină ostășească au avut tot timpul, în campania din Bulgaria și apoi acasă, un protector și un sfătuitor. Căci strălucitul medic înțelesese demult că oastea aceasta de plugari români constituie nădejdea de veacuri a unui întreg popor. Declarația de Independență rostită în Parlament de Mihail Kogălniceanu urma să fie validată de sîngele acestor bărbați tineri. Plugari și meșteșugari veniți din toate satele și orașele României, din toate ținuturile românești chiar, instruiți de un corp ofițeresc strălucit, format din militari și cărturari ce au știut să le insufle sentimentul dragostei de țară. De ei depindea, în acele zile, împlinirea însăși a visului de veacuri al unui neam care nu s-a supus niciînd jugului. România modernă nu putea să se împlinească decît în datele unei independențe depline și acești copii ai țării au înțeles că jertfa lor e necesară, că idealul nu se poate împlini decît prin hecatombele de la Rahova, Smîrdan, Plevna...

În acele zile de foc ale războiului de Independență, fiul doctorului Carol Davila părăsea copilăria și intra în adolescență. Alexandru se născuse la 12 februarie 1862 în vatra Goleștilor, cărturari iubitori de țară, ce dăduseră deja chipurile de slavă ale lui Dinicu și Iordache Golescu, ale urmașilor acestora, progenitură demnă și înaltă, strînsă în jurul drapelului revoluționar al lui o mie opt sute patruzeci și opt. Fiul Anicăi Golescu („lăsînd fiilor săi sînge românesc din cel mai vechi" — cum va nota G. Călinescu) și al lui Carol Davila studia în acei ani departe de țară, la celebrul liceu parizian **Louis le Grand**, ceea ce nu îi atenua interesul considerabil față de ceea ce se întîmpla acasă. În 1877 abandonează chiar școala, venind în România și solicitînd înscrierea sa ca voluntar în oștire. Vîrsta fragedă (avea deci numai cincisprezece ani) îi sabotează intențiile înălțătoare. Va păstra însă totdeauna în sine gîndul idealului care-i comandase decizia. Opera sa de căpătîi **Vlaicu-Vodă** va dovedi faptul. Inspirată din trecutul îndepărtat al acestui neam, lucrarea dramatică a lui Alexandru Davila evidențiază tocmai — ca pe un lucru de preț — permanența idealului național al independenței. Nu are rost desigur să glosăm în marginile textului acesta copleșitor, care avea să vadă lumina rampei chiar în ziua de 12 februarie 1902, cînd scriitorul împlinea patruzeci de ani. Trecuse așadar un sfert de veac de cînd adolescentul Davila se prezentase voluntar pentru a fi încorporat. Ceea ce nu izbutise împlini atunci cu fapta sa fizică împlinea acum cu fapta sa literară. Căci idealul independenței rămăsese nestins. Chiar într-o patrie liberă — părea a proclama piesa sa — generațiile ce vin trebuie să rămînă permanent racordate la tensiunea sa puternică, acaparantă. Gîndurile înalte ce animau curtea domnească a lui Vlaicu-Vodă pe la 1370 au însuflețit dintotdeauna și pentru totdeauna ființa acestui popor. Exponentul acestei credințe de veacuri rămîne în piesă Român Grue, credincios domnului. Jertfa sa, din finalul dramei, este la fel de profundă, de cutremurătoare ca și aceea, neconsemnată artistic, ci doar într-o telegramă expediată de pe frontul de luptă, a caporalului artilerist ucis de dușmani la Belogradgic și despre care va documenta Carol Davila, părintele scriitorului. Între jertfa lui Grue și aceea a urmașului său căzut pe frontul războiului de independență se scurg în istorie cinci secole și mai bine. Cinci secole în care neamul românesc s-a găsit permanent în tensiunea aceasta a apărării ființei sale prin jertfe nenumărate. Mii și mii de români, de Români Grue, credincioși ai libertății neamului lor, au pierit în acest interval, știuți ori anonimi, mai virstnici ori mai tineri, probînd dragostea lor magnetică pentru acest pămînt și pentru această țară. Nenumărate sînt operele literare care, aidoma acestui miraculos **Vlaicu-Vodă**, depun mărturie despre permanența unui sentiment colectiv, a unui ideal de amploare. „Duhul lui văzu lumina" — spune Davila despre Grue. O lumină castă, neintinată de nimic și de nimeni. Este lumina ce ocrotește întotdeauna pe cei viteji, gata de jertfă pentru binele țării. În multimilenara noastră istorie o blîndă și binefăcătoare lumină inconjoară amintirea miilor și miilor de fii ai țării, căzuți să îi aducă cu trupul lor ființa sacră, unică și indivizibilă.

Titus Vijeu

Nicolae Grigorescu : Studiu pentru compoziția „În valea Rahovei"

9 MAI

Dintre cei ce au însoțit oștile române la Plevna, acum o sută zece ani, a fost și pictorul nostru, clasicul Nicolae Grigorescu. Desenele sale, unele devenite pînze, ne vorbesc în graiul artei, cel al amănuntului atingător de suflet, despre greul jertfei prin mijlocirea carului tras de boi încărcat cu răniți, cufundat în noroaiele Balcanilor, smuls pînă la urmă printr-un efort urias al boului frate cu omul.

Aici, în încleștarea dramatică, Grigorescu va descoperi sufletul țăranului român, iar alături de el această vietate credincioasă lui ce va fi obiectul citorva capodopere, cele mai reprezentative ale geniului său.

Paradisiacul car tras de boi printre văi și muncele, cu pruncul în amurg pe finul inmiresmat în dricul lui, este unul ce a trecut prin infern, seninătatea lui Grigorescu este una trecută ispășind prin suferință.

Fără jertfe nu se poate dobîndi nimic de durată. Istoria noastră este un șir neîntrerupt de jertfe și suferințe. Ne-am plătit scump dreptul de-a sta în picioare și noi cu fruntea sus între neamuri. Trebuie să ni-l apărăm și redobîndim prin jertfe vrednice ca pe lumina ochilor cu fiecare generație.

Ioan Alexandru

Cetatea din inima Daciei

Din turla rămasă-n picioare a zidirii Ciceului se ridică stîlpi înalți de ceață. În ei citesc fapturi de oameni uriași care vin să privegheze alaiul celor vii. Stau pe o culme și scrutez peste șapte văi negura trecutului, probabil din locuri de unde cu un veac în urmă un poet local, care își zicea Iancu Miloman Bonțanul, uitat cu totul de scurgerea nemiloasă a deceniilor, a zărit exact aceeași imagine care mi se înfățișează mie aici și acum, scriind înflăcărate stihuri, contemplînd fantasmele unor întîmplări de odinioară : „Din crestetul Băbghiului / Arată tata fiului / Sfărmată casa leului / Pe stincile Ciceului / Cetatea Moldoveanului / Ce piedică dușmanului / Și scut fu cîndva jurului / Ascultător Bourului". Reamintindu-mi această strofă a junelui din alt secol, mă simt solidar cu el. Încerc emoția acelui tînăr venit de la studii din Viena, avînd în gînd recentele evenimente ale condamnării memorandiștilor, tînjind cu durere și speranță spre ceasul mare al libertății poporului său. Ruinele cetății Ciceului i se înfățișau ca mărturii ale neîncetatei aspirații românești de independență, de emancipare națională și social-politică. În văpăile soarelui de dimineață o clipă văd aievea lucind în lumină flamura cu Bourul Moldovei.

Reinnoind, în 1492, actul original, al posesiunii castrului, Ladislav al doilea poruncea conventului de Cluj-Mănăștur să introducă pe Ștefan Vodă, pe fiul acestuia Alexandru și pe urmașii lor în proprietatea Ciceului și a Cetății de Baltă. Tot Ștefan a înălțat lăcaș de piatră la Vad, iar într-o inscripție din 1527, pe o veche bedernită dăruită de Petru Rareș se face pomenirea înteleptului păstor Varlaam. Spune Cronica : „Simbătă în răsărita soarelui... au intrat Petru Vodă în Cetatea Ciceului și au închis porțile". De dincolo de țancurile dințate ale cuibului de vulturi izbucnesc snopii aprinși ai dimineții. Iarba e plină de rouă. Încerc să citesc pe pămînt urmele copitelor de cai, a oștirii conduse de Ion Zapolya, asediind vreme de patru luni zidurile de nepătruns, cerind viața românului de dincolo de ziduri. Pentru păstrarea Ciceului și a împrejurimilor sale, s-a dat o luptă îndelungată și aspră. Aceea dintre toate cea mai bogată feudă din Principatul Transilvaniei, aceea dintre toate cea mai întărită fortăreață a timpului — va fi fost în mintea lui Ștefan și a urmașului său Petru temeiul și nădejdea împlinirii unui vis. Pe vremea cînd vicleanul călugăr Georgio Martinuzzi pusese la cale dărîmarea fortificațiilor, pîrgarul Bistriței nota într-o scrisoare : „Noi trăim în spaimă pentru că o bună parte a Țării Transilvaniei e locuită de români, care oricînd se pot uni cu moldovenii din cauza identității lor de limbă". Îmi închipui prăvălirea imensilor muri sub loviturile berbecilor de fier, durerea și lacrimile în ochii celui din urmă pîrcălab al cetății. Totuși, domeniul e recîștigat de Rareș, la 1544, dar fără ziduri... Cînd în 1561, încerca recucerirea posesiunilor din centrul Transilvaniei, Iacob Heraclid Despotul nu săvîrșea un act întîmplător. Alecsandri a descifrat o parte din construcția spirituală a acestei captivante biografii. Gîndul lui Despot dialogase în vis cu acelea ale lui Ștefan și Rareș. Viziunea străvechii Dacii trebuie să fi fost dintru început steaua lui călăuzitoare.

Din stînga Ciceului, din chiar bolovanii săi aspru ciopliți, s-au smuls mari pietre de moară. La rîndul lor, aceste pietre de moară au măcinat veacuri de făină subțire, măruntă, lină la pipăit. Mă atrag cu misterios glas al sîngelui aceste ruine. Merg din timp în timp acolo, pe stînca cea mai înaltă, pe ultima mărturie a castrului, ridicat ca un deget spre cer. De acolo, de pe unghia aceea de fildeș se vede mai bine în timp, aud cum macină roțile desprinse din sufletul de stei al cetății, văd jur-împrejur valuri, valuri de pămînt. De aici, în dimineața limpede de mai, îi scrijelesc pe tabla de stîncă harta împlinită, visată de Ștefan și Rareș, a Daciei nemuritoare.

Mircea Vaida

Luptînd împotriva fascismului

„a touring point in world war II. 23 August in Romania". Semnificativ titlu stabilit de Columbia University Press pentru ediția newyorkeză a cunoscutei lucrări „200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial", apărută în 1984 la București în Editura Științifică și Enciclopedică, sub prestigioasa semnătură a istoricilor dr. Ilie Ceaușescu, dr. Florin Constantiniu, dr. Mihail E. Ionescu, reeditată ca urmare a marelui succes de public în 1985 ! Într-adevăr, declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, eveniment epocal în multimilenara istorie a poporului român, care, potrivit aprecierii secretarului general al partidului, întîiul președinte al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a deschis „calea înfăptuirii revoluției democratice, a revoluției socialiste și a trecerii la construcția socialismului, a asigurat condițiile necesare marilor transformări revoluționare" a avut semnificații majore în evoluția generală a celei de-a doua mari conflagrații mondiale. Intrarea României, prin surprindere, cu întregul său potențial economic și militar, în războiul antihitlerist, alături de Națiunile Unite, în situația în care înfrîngerea Germaniei naziste și a sateliților săi era departe de a fi decisă, a constituit un adevărat și decisiv „moment de cotitură". Sute de mii de vieți salvate, în situația în care relansarea ofensivei pe frontul de răsărit ar fi necesitat, potrivit mărturiilor vremii, luni de pregătire și lupte înverșunate pe fiecare brazdă de pămînt românesc ! Prăbușirea întregii defensive germane la aripa sudică a frontului sovieto-german și a întregului front în Balcani, ca urmare directă a actului responsabil al națiunii române ! Deplasarea în marș spre Balcani și pe valea Dunării spre centrul Europei, deplin asigurată trupelor sovietice cărora, aprecia teoreticianul britanic B.H. Lidell Hart — li s-a oferit „cel mai larg flanc deschis cunoscut vreodată în războiul modern" !

Eliberînd prin forțe proprii greu încercatul pămînt al țării — a cărui mutilare, jefuitorul ce-și asumase la Viena rolul de părtinitor împărțitor de dreptate a plătit-o cu pierderea a 61 504 militari — pregătind eliberarea străbunei glii a lui Iancu și Horea, Bogdan maramureșanul, Gelu și Menumorut, Decebal și Burebista, peste un milion de piepturi românești, cu sprijinul milioanelor de inimi bătînd pentru libertate ale truditorilor din fabrici și uzine, de pe ogoare, din mine, școli și alte instituții, au cinstit uniforma oștirii patriei, străjuind ca un zid viu marele „cap de pod" în care toată suflarea românească și-a prefăcut teritoriul național, oferindu-l Națiunilor Unite ca pe o punte de lansare a decisivei ofensive menită să zdrobească mașina de război nazistă și să aducă Europei, prin victoria finală, visata lumină. „Totul pentru front, totul pentru victorie"! Cuvinte care în acei ani s-au impus ca rațiunea de a fi a unei întregi națiuni ! Totul pentru victoria finală împotriva celui mai mare dușman al omenirii — fascismul ! Victoria i-a surprins pe români prin cei 2 000 de luptători ai Regimentului 2 tancuri și ai Brigăzii de căi ferate la porțile Vienei, orașul care, cu 262 de ani în urmă, își datorase eliberarea, în parte și eforturilor înaintașilor lor. Epopeea libertății se încheiase. Un lung drum presărat cu jertfe, un imn închinat de popoarele lumii, iubitoare de pace, dreptului la viață liberă și demnă ! O glorioasă pagină de istorie a umanității în care poporul nostru a notat cu sîngele fiilor săi „prin nenumărate fapte de vitejie și înalt eroism, că aspirația sa vitală, țelul său suprem era — așa cum apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu — lichidarea fascismului, cel mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor, al civilizației umane, asigurarea independenței patriei, dreptul la dezvoltare liberă".

„200 de zile mai devreme!". 200 de zile de libertate și pace dăruite omenirii ca urmare a scurtării războiului prin intervenția armată a României, statul care, prin contribuția economică și militară, s-a impus pe locul al patrulea în efortul Națiunilor Unite de combatere a flagelului „ciumei brune". Personalități politice și militare s-au întrecut în a-i aduce binemeritate elogii. „Împreună cu noi — aprecia V.M. Molotov, ministrul de externe al Uniunii Sovietice, — împreună cu trupele aliate nouă, România democrată a început lupta pentru înfrîngerea lui Hitler, a făcut sacrificii considerabile în această luptă și noi toți recunoaștem serviciile aduse de poporul român acestei cauze". „Trecerea României de partea aliaților — declara Winston Churchill — a adus rușilor un avantaj extraordinar de mare : ei vor atinge Belgradul, Budapesta și, probabil, Viena, înainte ca puterile occidentale să fi străpuns linia Siegfried". „Franța socotește — transmitea la 13 ianuarie 1946 postul de radio Paris — că România a adus prin contribuția ei o scurtare a războiului cu cel puțin 6 luni". Era un argument puternic pentru ca, deputatul englez Ivor Thomas să declare la sfîrșitul lui ianuarie 1945 : „De vreme ce România este a patra țară ca efective pe frontul împotriva Germaniei ar fi cazul a se propune să i se acorde statutul de cobeligerantă". Binemeritatul statut de cobeligerantă nu a fost acordat însă României care, în schimb, a beneficiat de recunoștința națiunilor, a milioanelor de oameni salvați, eliberați și prin aportul său. Și-a putut astfel, cu conștiința datoriei împlinite, educa fiii și în continuare, în același respect pentru dreptul sacru al popoarelor la o viață liberă și demnă, în pace făurită, pentru dreptul oamenilor de a-și decide singuri destinul, de a se împlini, de a-și pune talentul în slujba făuririi unui viitor luminos patriei lor și umanității în ansamblu. Iar astăzi, ca în fiecare an la 9 mai, ziua Victoriei, noi urmașii eroilor căzuți pe lungul drum de jertfă străbătut de la Marea cea Mare la porțile Vienei, cu aceeași conștiință a datoriei împlinite, făurind prin truda noastră zilnică lumea dreptății visată de înaintași, reînviindu-le amintirea, nu uităm să le așternem pe morminte, în locul trecătorului covor de flori, floarea unică și veșnic vie a recunoștinței noastre.

Mircea Dogaru
Alesandru Duțu

ștefan dincă

Memoriile soldatului român

In Luna Mai 1945
Cînd trandafirii au împurpurat Europa
Cu petalele lor desprinse parcă
Din Marele Steag al Victoriei
Înfipt pe cupola parlamentului german
Am respirat ușurați
Și am plîns de bucurie și
Ne-am îmbrățișat ca niște copii
Și ca niște frați,
Scăpați din ghiarele morții
Și ale fricii permanente de moarte...

Și era un cer senin, în Ziua Aceea
Un cer albastru și de-o limpezime profundă
Încît ni se părea că vedem Universul
Pînă în partea cealaltă a existenței sale...

Îmi amintesc de Ziua Victoriei
Cum îmi amintesc Sărbătorirea chipului mamei
Și severitatea chipului tatălui meu
Și chipurile pline de speranță ale camarazilor mei
Și chipul comandantului meu de regiment

Care, emoționat și marțial
Ne-a citit în fața careului
Ordinul de Zi nr. 1
„De astăzi este Pace, fiara nazistă
A fost zdrobită în birlogul ei"

Ce fericită a fost Ziua Victoriei
Deși în ziua aceea, ne îngropasem ultimii morți
Ce luminoasă a fost Ziua Victoriei
Deși în ziua aceea, întunericul
Pătrunsese
Sub pleoapele ultimilor soldați români
Căzuți în Al Doilea Război Mondial...

Pe drumul de întoarcere acasă
Am străbătut din nou acele locuri cunoscute
Pe care le eliberasem noi, cu armele noastre
Aceleași orașe și sate și cîmpii
Prin care urmele soldaților noștri căzuți
Se mai cunoșteau încă, în clisa potecilor

Ziua Victoriei,
Rădăcina istoriei și a speranței
Izvorul bucuriei de a trăi
Ziua cînd ne-am dat jos cartușierele
Și am pus piedica la carabină
Ziua în care în țevile tunurilor
S-au pus dopuri de lemn
Și vulturii steagurilor de luptă
Și-au scuturat aripile de colbul bătăliilor

Ziua Victoriei
Ziua în care am scris primele scrisori,
Netemători și siguri, părinților noștri
Și nevestelor noastre
Și copiilor noștri
Întrebînd și de sănătate
Și de soarta grîului
Și de Munții Carpați
Și de apele Moldovei
Și de fîntînile din Dobrogea
Și de turlele Cetății Alba Iulia

Ziua Victoriei,
Ziua în care
Pe sub coloanele sacre
De la Arcul de Triumf
Au defilat soldații români
Ca niște tineri zei
În uniformele lor, mirosind încă
A praf de pușcă
Și a cîmp de luptă...

Fiecare ceas din Ziua Victoriei
A fost o biruință a păcii
Și o revărsare de flori
De trăinicie, vigoare și certitudine
A fost un jurămînt
Și o împlinire
Și o rememorare a luptelor
Și un pios omagiu pentru fiecare
Ostaș căzut sau rănit sau mutilat
În marea conflagrație, închisă ca o rană
Între coperțile transparente și încă fragile
Ale Cărții de Istorie...

Ziua Victoriei (scrie în continuare
Soldatul Român, în memoriile sale)
A fost și va rămîne piatra de hotar
Dintre întuneric și lumină...

Fie ca această zi să însemne
Ziua Victoriei din Ultimul Război
Cunoscut vre-odată de Viitorime

teatru

Chipul memoriei

Pachetul cu acțiuni (Patriotica Română) de Mircea Ștefănescu face parte dintre piesele care dezvăluie o tristă stare de lucruri din vremea politicianismului burghez. Din perioada care a prefațat procesul de fascizare a țării, dramaturgul și-a ales drept conflict contrastul izbitor dintre fabuloasa cursă a profiturilor — întreținută de personaje ca Onică Vlașca (Ion Lucian) și Iacovache-Teleorman (Cornel Vulpe), de Greta Girbu (în volubilitatea debordantă și sex-appeal-ul Stelei Popescu), de nelipsita **maman** (în rolul căreia se remarcă jocul expresiv al ochilor, temperamentul impetuos al Julietei Strîmbeanu — și sărăcia revoltătoare a clasei muncitoare, reprezentată de Dactilografa Violetei Berbiuc, de Ușierul ponderat, discret, ușor încovoiat, numai ochi și urechi al lui Eugen Racoți și, mai ales, de tînăra secretară Leni Velescu care, prin interpretarea Gabrielei Popescu, devine cuceritoare, plăcută, dinamică; cînd timidă, cînd teribil de îndrăzneață, Leni va trece treptat din faza defensivei în aceea a ofensivei, devenind exponentul conștientizării revoltei celor mulți, lipsiți de apărare, împotriva celor bogați, lipsiți de scrupule.

În cadrul de epocă imaginat de scenograful Ion Popescu-Udrișteș, în regia lui Ion Cojar, în verva și jocul de mare autenticitate al citorva mari actori ai scenei românești, spectacolul Teatrului de Comedie ține încă afișul.

Pensiunea Doamnei Olimpia de I.D. Șerban ne aduce chiar în timpul ocupației germane, cînd pentru a se sustrage obligației de rechiziționare a locuinței, inventiva și întreprinzătoarea Doamnă Olimpia își transformă pensiunea în atelier de croitorie pentru armată. Învelișul farsei e folosit atît de autor, cît și de regizorul Constantin Dicu (Nottara), pentru a fi demascate adevăruri grave, pentru a pune în valoare veridicitatea acțiunii, a situațiilor. Spectacolul se bucură de participarea celor mai prestigioase actrițe ale Teatrului Nottara, care contribuie prin însuflețirea personajelor la realizarea unei bogate tipologii feminine în interiorul pensiunii care le ocrotește tristețile, obsesiile, neliniștile. De unde fiecare femeie pare să ducă o existență izolată, neputînd să comunice prea profund una cu cealaltă, partea a doua a spectacolului dezvăluie comuniunea acestor femei în jurul unei singure idei : direct sau indirect implicate : Lola explozivei Gilda Marinescu, Clementina visătoarei Cristina Tacoi, Ligia echilibratei Margareta Pogonat, Jeanine, în neastîmpărul duplicitar al Cameliei Zorlescu, Nana Victoriței Dobre-Timonu, Sanda Taniei Filip și, în sfîrșit, Olimpia actriței Lili-Nica-Dumitrescu (Premiul de interpretare, feminină pentru un rol principal în cadrul Galei brăilene de teatru, din martie 1987) participă la acțiunile organizate de comuniști (răspîndirea manifestelor, ascunderea armelor etc.).

Contrastul dintre starea individuală de taină și starea colectivă de încercare a salvării a tot ceea ce au tăinuit (fiecare în parte și toate la un loc), dă posibilitate actrițelor să-și evidențieze calități interpretative deosebite. Regizorul Constantin Dicu a gîndit realizarea în crescendo, a ritmului acestui spectacol, care atinge apogeul intensității în final. Netragedizînd nici o clipă, jucîndu-se de-a comedia grotescă, eroinele spectacolului **Pensiunea Doamnei Olimpia** sugerează plinsul din spatele risului, evocă chipul brăzdat al memoriei din vremuri demult apuse.

Nicoleta Gherghel

Nicolae Grigorescu : „Roșior călare"

film

Anii eroici

Sub genericul „Anii eroici" au fost reunite cîteva creații reprezentative ale cineaștilor de la Studioul „Alexandru Sahia", realizări ce constituie prin tema lor un autentic omagiu adus marilor sărbători ale acestui început de mai, aniversări ale muncii și tinereții, ale libertății și făuririi Partidului Comunist Român, ale independenței și victoriei împotriva fascismului.

Filmul documentar, martor și cronicar al uriașului avînt constructiv al **Epocii Nicolae Ceaușescu** înregistrează într-o amplă suită de episoade ale titlului **Un drum pentru milenii** (autori : **Eugen Gheorghiu, Jean Petrovici** și **Erwin Szekler**) marea epopee a materializării magistralei albastre, Canalul Dunăre — Marea Neagră, grandioasă operă ce a concretizat la înalte cote de eroism vocația pașnică a întregului popor. Titlurile grupajului — **Geneză, Trepte, Ultimul prag** și **26 mai 1984** — circumscriu cu o mare forță evocatoare și cu o lucidă, dar nu lipsită de patetism, observație ideea de contopire a individualului în colectivitate, într-un generos efort constructiv de mare rezonanță patriotică, surprinzînd în gesturi cu valoare de simbol coordonatele profunde ale dăruiri umane pentru realizarea unui obiectiv de referință pentru contemporaneitate, dar și pentru generațiile viitoare.

Autorii folosesc inteligent imagini de arhivă într-un sugestiv montaj paralel ce impune fără didacticism diferența dintre trecut și prezent, implicit spectaculoasele date tehnice ale unei construcții fără precedent, ce a necesitat nu numai fireasca dăruire a muncii, dar și inteligență, inventivitate și competență tehnică. Detaliile genezei Canalului Dunăre — Marea Neagră propun inedite îmbinări ale măreției umane și ale grandiosului tehnic într-o avintată mobilizare a energiilor umane ale întregii națiuni. Necesarele trimiteri la istorie sînt înțelese ca amănunte semnificative ale acordului între prezent și noua geografie ce impune geneza noilor structuri industriale pe măsura societății ce se edifică în țara noastră.

Prospețimea, implicarea, romantismul, atribute proprii tinerei generații, principalul personaj al epopeii grandioasei construcții sînt surprinse cu mijloace clasice, dar nu rareori cu virtuți antologice, în spectaculoase imagini ce alătură dimensiunile naturii îmblînzite, detaliile de subtilă frumusețe ale unor momente cheie, cum ar fi inundarea ecluzelor, retragerea armatei mecanizate în fața apelor, străpungerea ultimei baricade între Dunăre și Mare.

O excelentă echipă de operatori a colaborat la realizarea unui autentic omagiu adus tineretului țării, tineretii țării și grandioaselor ei obiective — **I. Birsan, Dumitru Gheorghe, Ilie Valentin, Eugen Lupu, N. Oprișan, I. Ostrovschi** și **Emil Nastovici.** Acestora li se adaugă, adevărați co-autori ai reușitei unui documentar antologic, monteurul **Ștefan Vuță** și autorii ilustrației muzicale, **Radu Zamfirescu** și **Teodor Mitache.**

Un alt titlu al grupajului „Anii eroici" — **Uniți în cuget și simțiri** (autori : **Virgil Calotescu** și **Erich Nussbaum**) — sintetizează dimensiunile grăitoare ale Festivalului Național „Cîntarea României" în datele cele mai cuprinzătoare privind progresele culturii și artei românești în anii socialismului, ale participării plenare în cele mai variate domenii ale tuturor oamenilor muncii, români, maghiari, germani și de alte naționalități care trăiesc și muncesc materializînd în coordonatele frumosului și competenței opere durabile, cu larg ecou și profunde semnificații.

Grupajul de filme „Anii eroici" reprezintă o adevărată lecție de cinematografie angajată, nouă mărturie a capacității cineaștilor documentariști de a fi mereu prezenți în tumultul prefacerilor construcției socialiste, de a realiza filme pe măsura oamenilor și faptelor lor, fără emfază, cu o meritorie foame de real menită să dimensioneze cu exactitate coordonatele eroismului cotidian, monumentalitatea gesturilor umane.

Călin Stănculescu

Audiențe LA KOGĂLNICEANU

mihai georgescu

(1877. Cabinetul de lucru al ministrului Mihail Kogălniceanu)

KOGĂLNICEANU (către Secretar) : Spune-le domnilor proprietari să poftească în audiență!

SECRETARUL : Domnul proprietar Săulescu!

SĂULESCU (onctuos) : Domnule ministru, sînt un mare admirator al dumneavoastră, de la '48 și '56. Am urmărit cu incintare discursurile parlamentare. Atîta elocvență și înălțător patriotism. Și dragoste față de țăranii noștri bravi care...

KOGĂLNICEANU : Să trecem la obiect, domnule proprietar.

SĂULESCU : În calitatea pe care o deținești de ad-interim la Interne viu a vă reclama abuzurile săvîrșite de administrație care mi-a rechiziționat o pereche de armăsari.

KOGĂLNICEANU : Sîntem în război, domnule Săulescu. Țăranii își varsă sîngele. Ei suportă greul rechizițiilor, cu cai, cu boii, cu căruțele.

SĂULESCU : Bineînțeles, domnule ministru. E datoria lor patriotică. Ei sînt talpa țării... Dar armăsarii mei...

KOGĂLNICEANU : Armata are nevoie de armăsarii dumneavoastră !

SĂULESCU : Cred, domnule ministru, că ordinul autorităților nu este de a ne lăsa fără cai la trăsură.

KOGĂLNICEANU (către Secretar) : Să se rechiziționeze și trăsura !

SĂULESCU : Vă rog, domnule ministru. E comandată la Viena.

KOGĂLNICEANU : Folosiți alți cai din creșcătoria pe care o posedați. Tot nu puteți exporta în condițiile actuale... Să poftească următorul !

SECRETARUL : Prințul Bibescu...

BIBESCU : Monșer ministru, s-a comis involuntar o mare eroare ! Autoritățile mi-au rechiziționat caii de la fabrica de zahăr din Chitila.

KOGĂLNICEANU : Nu este o greșeală involuntară, prințe. Este ordinul nostru.

BIBESCU (surprins) : Vreți să lăsați țara fără zahăr ! Fără cai ! Domnule ministru, sînt prințul Bibescu ! Voi reclama cazul pînă la Vodă ! (Iese trîntind ușa.)

KOGĂLNICEANU : ...Prinț și mitocan. Nu știe să închidă ușa ! (Pauză.) Sînt informat de abaterile de la legea recrutării a unor tineri din clasele avute și boierime. Scrie : Circulară către prefecți : „Atragem atenția asupra răspunderii tuturor îndatoririlor legale. Este o nedreptate de neiertat ca numai clasele muncitoare să fie supuse serviciului ostășesc și tributului de sînge. Conformați-vă legii. Vom cerceta personal și vom trimite în fața justiției scutirile făcute prin încălcarea legii..."

★

(Intră un grup de țărani și intelectuali.)

VOCEA I : Domnule secretar, sîntem români de peste munți. Din Transilvania. În aceste zile de înălțare pentru neamul românesc am dori să-l vedem pe marele patriot, domnul Kogălniceanu. Să-i aducem mulțumirile noastre.

SECRETARUL : Domnul ministru e foarte ocupat. Am să încerc...

KOGĂLNICEANU : Ei, ce mai este...

SECRETARUL (încurcat) : Un grup de români de dincolo. Transilvăneni. Țin mult să vă vadă. Să vă aducă omagiul lor.

KOGĂLNICEANU (tace îndelung) : Corespondența diplomatică poate aștepta. Frații noștri nu trebuie să aștepte. Prea mult și-au așteptat nădejdile. Cine știe, poate într-o zi... Spune-le să intre.

SECRETARUL : Oameni buni, domnul ministru vă urează să fiți bine veniți. (Grupul intră cu timiditate.)

KOGĂLNICEANU : Intrați, intrați. Nu vă sfiiți, casa noastră e și a voastră. Vă cunosc necazurile, vă cunosc lupta.

VOCEA I : Vă mulțumim pentru bunăvoința și cuvintele dumneavoastră.

KOGĂLNICEANU : Cu ani în urmă, deputatul Ilie Macelariu a fost maltratat în parlamentul de la Budapesta pentru că a încercat să vorbească românește.

VOCEA II : Autoritățile austro-ungare ne persecută. Zic că noi am dori o Dacie mare, cum a mai fost...

VOCEA III : Noi doară voim o țară independentă a tuturor românilor, de aceea am venit voluntari.

VOCEA I : Cerem să fim instruiți în mînuirea armelor...

KOGĂLNICEANU (către Secretar) : Notează. Duminica și în zilele de sărbătoare, organizați în plutoane, să facă exerciții sub comanda colonelului Cătuneanu.

VOCEA IV : Domnul Iacob Mureșianu, directorul Gazetei Transilvaniei, e mîndru că ginerele lui, Moise Groza, a trecut în armata română.

KOGĂLNICEANU : E un ofițer destoinic, ca mulți alți transilvăneni.

VOCEA V : Românii de la Brașov se adună în fiecare seară la restaurantul „Grivița". Se cîntă cîntece românești, se joacă piese de teatru și se aclamă armata noastră.

VOCEA I : Autoritățile sînt cu ochii pe noi.

KOGĂLNICEANU : Au să vină și vremuri bune. Patria este țara unde se vorbește o singură limbă, legată într-o singură istorie națională, a Moldovei, a Munteniei și a Transilvaniei.

VOCEA II : Vă mulțumim pentru bunele cuvinte.

KOGĂLNICEANU : Așadar, oameni buni, să ne dăm o patrie ! Vom fi tari și vom putea merge în întîmpinarea pămîntului făgăduinței... M-aș dori din tot sufletul profet. Să rup vălul ce ascunde viitorul patriei. Să pot vesti nației noastre viitorul cel mai strălucit.

VOCI : Vă mulțumim pentru speranța ce ne dați...

— Cortina —

(Secvență din piesa de teatru STEAUA BUNEI SPERANȚE)

Iași : „Independența" de Gabriela și Manole Adoc

Vă spun acum...

Cu acest gînd am trecut Dunărea
ca să învățați
că pămîntul pe care eu îl ar și îl semăn
că duhurile eroilor și larii lui
înțeleg și răspund numai la semnul și la glasul meu
să învățați
că aerul tare ce îl respir eu cu tot neamul meu
— subt cerul boltit de-asupră-mi
ce mă știe de cînd eram copil și m-a văzut
jucîndu-mă și crescînd
luptînd
și mereu zidind
sîngerînd
adormind
și iarăși născîndu-mă

că apele munții păsările și sălbăticiunile
suflarea toată ce mă ascultă
și nu cunoaște de două mii de ani alt stăpîn
ca să învățați
ce toată lumea trează la minte știe demult
voi cei ce tunați și fulgerați
și nu aveți altă lege în afara spadei voastre curbe
și a tuiurilor voastre verzi și trufașe
ca să învățați
să nu vă mai atingeți nici cu gîndul vostru cel mai ascuns
de ziua mea înaltă de noaptea mea de veghe
de somnul meu trudit și de visele mele stelare
voi, ce mi-ați pustiit de-atîtea ori trupul
adică pămîntul meu veșnic
și mi-ați vărsat cu mulțimile voastre oarbe
sîngele-mi nobil și vechi
ca să învățați
ce n-ați știut a învăța încă pînă acum
— deși v-am făcut de atîtea ori să mușcați din această răbdătoare țărînă —
că nu pot fi înfrînt de nici o putere din lumea asta
voi,cei ce nu mă lăsați să-mi văd în pace de-ale mele
trebuie
să faceți încă o dată cunoștință
cu ochii mei ce vă vor împietri
cu plumbii mei ce nu vă iartă
cu sabia mea grea
cu baioneta mea de oțel...

...sau poate veți vrea să-mi cunoașteți seninătatea
sufletului care vă va cruța
dacă învățați
măcar acum într-al doisprezecelea ceas
cine sînt...

De asta am trecut Dunărea.

Pan Izverna

Ne pătrunzi prin pori...

Ne pătrunzi prin pori ca un cîntec
Ca o adiere, ca un descîntec
Ca o respirare ca o neliniște
Faci viața în noi să se iște

Ne rezemăm de tine ca de-o statuie
Aripa cerul poate să-l suie
În veșnică nouă vibrare
Arzînd între știut și-ntrebare

Patrie tu ești vedere și ești mister
Cu-o parte-n teluric cu alta în cer
Pînză de aur ne țesi prin sînge
Și tot ce sîntem prin tine se răsfrînge

Celui împușcat, celui sfîrtecat de-obuze
Pămîntul tău îi crește peste buze
În el își culcă oasele de var
Arzînd ca luminarea pe-un altar

Vatră ne ești și casă pentru veci
Și pentru fii tu nu ai brațe reci
În templul tău de floare troienit
Pui tihnă peste frunțile ce-au adormit

Vasile Andronache

Vocabular comun

A fi liber,
a fi independent
pentru noi
înseamnă mai mult
decît shakespearianul
„a fi sau a nu fii",
atunci pămîntul
a cunoscut un abur
din care impresioniștii
au tras tablourile lor
inimitabile,
culorile s-au strîns
în aură nemuritoare,
în tricolor inconfundabil
pentru că pentru
poporul român
a fi independent
înseamnă mai mult
decît însăși sintagma
frumuseții sale,
inalienabile.

Sandu Stelian

ÎN ACELE ORE...

În cele ce urmează voi relata cîteva secvențe din noianul meu de amintiri legate de zilele de 1 mai, 8 mai și 9 mai pe front. Aceste amintiri vor fi acum prezentate în concomitența lor cu orele și minutele zilelor de 8 și 9 mai 1945, ce se desfășurau de pe fusul acelei vremi la Berlin, pe timpul pregătirilor pentru semnarea actului de capitulare necondiționată a Germaniei hitleriste.

În acel timp eu aveam gradul de căpitan și îndeplineam funcția de ofițer cu operațiile în cadrul Regimentului 34 infanterie. Funcția mă obliga să înscriu în jurnalul de operații, pe zile, ore și minute toate acțiunile de luptă ale regimentului, faptele mai deosebite din viața batalioanelor și companiilor ș.a.

Să derulăm filmul... ajutați, de astă dată, de un ziarist, aflat în grupul de reporteri de război sovietici, americani, englezi, francezi etc., care ne descrie pe ore și minute cele două zile istorice, așa cum **s-au scurs ele în chiar birlogul hitlerist la Berlin.**

Să prindem pe peliculă cîteva concomitențe de genul : în timp ce la Berlin se petrecea... la noi, la armata română, în speță la Regimentul 34 infanterie Constanța, lucrurile se desfășurau...

Pentru aceasta vom face apel la mărturiile scrise ale lui Martin Merjenov, ziarist sovietic, care făcea parte din grupul amintit al reporterilor.

„...**Dimineața de 8 mai**, scrie el, **era senină și caldă...**"

Reporterul se afla deja în zona Berlinului, care fusese eliberat încă la 30 aprilie 1945 și unde nu se mai duceau lupte.

„Senină și caldă" se prezenta, „metereologic" și la noi acea zi. Numai că încă din zori sute de mii de luptători : trupele armatelor 1 și 4 române, Corpul aerian, Regimentul 2 care de luptă și alte mari unități și formațiuni militare române, împreună cu trupele sovietice din Cehoslovacia, s-au angajat în noi lupte sîngeroase. Astfel la **ora 12,30**, Armata a 4-a română, din care făcea parte și unitatea noastră, a dat ordinul de operație nr. 279 în care, printre altele, așa după cum ne informase cu o zi în urmă comunistul căpitan din comandamentul diviziei, Ion Eremia, se spune : **„Cu onoare se face cunoscut că este posibil ca în noaptea de 8/9 mai 1945, ora 24,00 română, trupele germane din sectorul armatei să depună armele, potrivit ordinului pe care l-a primit de la amiralul Dönitz.** În acest scop se ordonă următoarele :

I. În după-amiaza zilei de 8 mai 1945, prin aviația armatei se vor arunca manifeste în liniile și spatele trupelor inamice, făcîndu-le cunoscută hotărîrea amiralului Dönitz.

II. Prin aceasta, acțiunea de luptă a marilor unități nu va înceta nici un moment, întrucît este posibil ca unele elemente inamice să nu asculte ordinul și să continue rezistența..."

Reporterul de la Berlin, aflat pe aeroportul Tempelhof : **„M-am uitat la ceas, era ora 14 fix"**. După ce arată cum au sosit delegațiile americană, engleză, franceză și germană, menționează că mareșalul american al Aerului, Arthur W. Teddear, care îl reprezenta pe comandantul suprem, Dwight Eisenhower, adresîndu-se mareșalilor și generalilor sovietici a spus în încheierea alocuțiunii sale. **„Am marea cinste de a transmite Estului salutul fierbinte al Vestului".**

În continuare descrie deplasarea celor patru delegații de la aeroport, aflat la o distanță respectabilă de Berlin, pînă pe Zviessele Strasse, unde se găsea **„Mica clădire cenușie a Școlii de geniu.. unde urma să fie semnat actul de capitulare necondiționată".** Acolo delegația aliaților occidentali s-a întreținut cu mareșalul Jukov pentru a pune la punct întreaga procedură.

La ora 23,45 membrii delegațiilor sovietică și aliată s-au întrunit în cabinetul lui Jukov, aflat lîngă sala mare...; s-au adunat însă acolo pentru a intra împreună la ora fixată.

La ora 23,55 s-au deschis ușile și primul a intrat Homan Karmen, șeful grupului de reporteri, urmat de noi, fotografi și reporteri, amestecați frățește. Ne fusese rezervată o masă lungă..."

În timp ce astfel se scurgeau orele și minutele zilei de 8 mai, în Berlin, începînd de la orele 14,00, **„Armata a 4-a română — potrivit unui anterior ordin de operație, nr. 278 — trece la atac hotărîtor pe întreg frontul astfel ca în seara zilei de 8 mai să încercuiască obiectivul Okluky, Hatmanice, Boldovec, Lipovec..."**

În aceeași zi Regimentul 2 care de luptă român, prin atacuri grele, a pătruns în orașul cehoslovac Znojmo (80 km vest Brno). Corpul nostru aerian sprijinea forțele Armatei a 4 române bombardînd garnituri de trenuri cu trupe inamice și materiale de război, poziții de artilerie în zona orașelor Prostejov, Vslovice și Clopotice.

Iar Regimentul 34 infanterie, desfășurînd toată ziua acțiuni de luptă contra ariergărzilor vrăjmașe, a ajuns în localitatea Nemeice. Ca șef al biroului de operații, după ce am transmis ordinele colonelului Mateescu și am verificat starea de luptă a unităților pe poziție, la nord de sat, m-am reîntors la postul de comandă.

Orele 22,30. În camera comandantului de la P.C. ardeau patru lămpi. Pe mese erau întinse hărțile. Pe una dintre ele, Mateescu trasa direcțiile de atac. Comandanții de batalioane priveau și ascultau crispați, într-o tăcere stînjenitoare. Doar aflaseră și ei, cum am arătat, prin mijlocirea comuniștilor și simpatizanților P.C.R. că la 7 mai, la Reims, în Franța, delegația germană semnase actul de capitulare necondiționată față de aliații occidentali. Și mai știau că în acea noapte (de 8 spre 9 mai) va fi semnat și actul de capitulare față de Uniunea Sovietică. Cîtă diferență între camera Școlii de geniu din Berlin și camera postului de comandă al regimentului nostru !

Ora 24,00 — Generalul Stănculescu, comandantul Diviziei „Mărășești", ordona prin telefon : **„Ocupați baza de plecare la atac pe linia trupelor în contact".**

În același timp asupra satului și poziției noastre începură să se prăvălească obuzele artileriei inamice. Trecînd prin barajul de foc am ajuns repede în noua poziție.

„Fix la ora 24,00 — scrie reporterul din Berlin — **a intrat mareșalul Jukov** însoțit de reprezentanții aliaților.

„Apoi — Jukov a înfors capul și a rostit : — Aduceți-l pe reprezentantul Înaltului Comandament german. Cel dintîi a intrat feldmareșalul Keitel, fără grabă, cu privirile plecate... Pe fața-i palidă se vedeau pete roșii. Își agita bastonul de mareșal cu un gest mecanic. S-a așezat la masă... Abia atunci l-a văzut pentru prima oară pe Keitel. O fracțiune de secundă cei doi șefi ai unor armate uriașe s-au privit în tăcere...."

În acele ore și minute ale Lumii pe frontul român și sovietic din Cehoslovacia, mugetul tunurilor, clănțăneala mitralierelor și răpăiala puștilor învolburau hăurile nopții...

Reporterul de la Berlin : **„În minutul 9 din 9 mai 1945** Keitel a răspuns că este gata să semneze.

În minutul 11 cînd Keitel s-a ridicat să se ducă la masa mică pentru a semna actul de capitulare, ...**„Monoclul i-a scăpat și s-a balansat de capătul lănțișorului..."**

La ora 0,30 din 9 mai 1945 au terminat de semnat aceleași cinci exemplare ale actului și reprezentanții delegațiilor sovietică, americană, engleză și franceză.

Reporterul din Berlin conchide : „O privire aruncată asupra ceasului mi-a arătat : ședința se terminase la 9 mai, ora 0 și 50".

Pe frontul nostru românesc la postul de comandă al diviziei, căpitanul Ion Eremia, după cum ne-a mărturisit mai tîrziu, era un pachet de nervi, cu răsuflarea tăiată pe recepție...

La cîteva minute după ora 1 din noaptea de 8/9 mai a țîrîit strident și telefonul meu operativ. Am ridicat receptorul, eu fiind ghemuit în bordeiul postului de comandă al regimentului. „Dragă Jeane, gata ! S-a sfîrșit războiul ! Pace, măi, pace !... Li s-a comunicat de la Berlin și trupelor germane din fața noastră !", a urlat în aparat căpitanul Eremia, șeful transmisiunilor diviziei. Lîngă mine se afla atunci și scriitorul sublocotenent Aurel Mihale, comandant al companiei de pionieri. Ne-am îmbrățișat emoționați.

L-am anunțat fulgerător și pe comandant. În acel moment iar a sunat telefonul. Pripit, colonelul Mateescu s-a repezit la receptor, l-a ridicat, tremurînd de emoție : „Da domnule general, aici Visul I", (indicativul regimentului).

De la divizie însuși generalul Stănculescu comunica știrea cea mult așteptată....

Au fost anunțate batalioanele, companiile... Ca la o comandă, cerul s-a aprins... Toată oastea română trăgea cartușe luminoase, rachete roșii, verzi, albe **„care se încrucișau în toate direcțiile ca niște ghirlande de lumină pe bolta unei imense și feerice săli de bal...".**

N-a trecut mult și peste acea imensă lumină s-a întins întunericul de infern al altei vești : **„Trupele germane din Cehoslovacia nu dau ascultare Berlinului".**

Corpul 2 armată, din care făceam parte, a ordonat să încetăm orice acțiune pînă la ora 5.30 din 9 mai 1945. Dacă pînă la acea oră inamicul nu va depune armele să se treacă la atac pe întregul front.

În fața regimentului nostru se găsea bastionul cu postul de radio „Donau".

Păstrez și astăzi, la mine acasă, casca ce-o purtam pe cap și binoclul prin care priveam pilonul postului de radio „Donau" ce parcă străpungea cerul senin de mai... Privea gînditor, prin binoclul său și sublocotenentul Aurel Mihale.... Hitleriștii rezistau. În dimineața de 9 mai au tras și în parlamentarii noștri care îi anunțau despre actul capitulării cerîndu-le să depună armele.

După orele 10 s-a trecut la marele asalt al poziției de pe platoul cu cota 310 de lîngă localitatea Dobromilice unde se afla postul de radio. Lupta a durat **pînă după ora 12.** Inamicul a fost zdrobit. Și noi am avut grele pierderi. Divizia a capturat peste o mie de prizonieri, zeci și sute de mașini de război, camioane încărcate virf cu alimente, cu materiale jefuite de hitleriști de la populație. Fostul cîmp de bătaie era întesat cu cadavre și răniți hitleriști și români....

Am continuat lupta... **La 11 mai 1945**, ziarul „Scînteia", organul central de presă al C.C. al P.C.R., scria : **„...Am contribuit cu hotărîre fățișă și sinceră la grăbirea ceasului răsplătitor pe care îl trăim alături de întreaga omenire... să ne încordăm eforturile pentru a zidi o Românie luminoasă și fericită".**

La 12 mai ne-am instalat în „tabăra păcii" de lîngă localitatea Veprova aflată la circa 80 km sud-est de Praga. Acolo am stat **pînă la 9 iunie 1945.** În acea zi de vară caldă, cu cer înalt, albastru, fără nici un nor, am primit cel mai sublim ordin, dat de comandantul unității : „...Regiment drepți ! Direcția ROMÂNIA, înainte mars !"

Ion G. Pană

plastică

p

Peisaj interior

Prin ușa deschisă (cheia-i uitată-n broască și stăpînu-i dus de-acasă) lumina dimineții inundă privirea și nările vibrează dilatate de miresmele pășunii înflorite parcă de-a dreptul în pragul casei. Pînă hăt, la orizont, unduie pămîntul delurit. Coame de pădure coborîte pînă în negura văilor, copaci răzleți pe umeri înierbați de dealuri, căpițe aproximînd eternități agreste...

Acesta-i preludiul imagistic pe care ni-l propune, nu fără un anume tilc, **Ion Dumitriu** în catalogul expoziției sale recente de la „Simeza". Și trecem pragul acestei uși deschise, dar în sens invers, populînd interioarele calde și atît de domestice în modestia lor ale satelor piemontane cu indicibila armonie a naturii înconjurătoare. Un drum pe care l-a parcurs și l-a deslușit, în ani lungi de căutări artistice, și Ion Dumitriu. Universul peisager, în semnificația lui tradițională, se comprimă, sublimat în cîteva elemente de temelie și intimitate a vieții sau gospodăriei rustice. Propriu-zis, Dumitriu nu abandonează peisajul, tentația lui dăinuie dominatoare în ființa artistului. Diferă doar forma de concretizare a acesteia. Peisajul se convertește într-un spațiu dedus, subadiacent, efect obținut prin manipularea sensibilă a detaliilor și, într-o bună măsură, a mijloacelor de expresie. Pictorul dezvoltă, astfel, o estetică sui-generis a „stării de peisaj", formulă ce înțelegem să o folosim doar pentru a sugera modul cum artistul se situează în mediul său predilect, supralicitînd un detaliu sau altul în intenția de a compune o densă atmosferă „naturistă". Pictorul se încintă explorînd cu minuție de biolog sau etnolog (am putea glosa chiar pe marginea pasiunilor ecologiste ale artistului) un „cap de grindă", nervurile și carnația atît de expresive ale unui lemn secționat aflat în structura casei țărănești. Dumitriu se apropie de asemenea obiecte cu o iubire nesfîrșită, sacrală chiar. El nu ilustrează, de fapt, ceea ce vede ; proces exterior și inerțial ce nu-l reprezintă. Nu gîndește obiectul ca o piesă de natură statică și nici nu urmează o asemenea posibilitate. Preferă drumul narației plastice, al deslușirii în cercurile de vîrstă ale lemnului, în tencuiala căzută de pe zidăria de paiantă, în arhitectura domestică a șurei ori în protapii căpiței, a unui timp, a unei istorii, a unei vibrații sensibile. O călătorie în adîncul acestui peisaj interior, o asumare tactilă a fiecărui element ce compune cadrul investigației sale artistice, de la firul de iarbă abia cosit la cuiul ruginit în grindă. Nu întîmplător însă, pictorul lasă în marginea pînzei, undeva, „în coada ochiului", sau insinuat printre scîndurile de la poarta șurii un crîmpei de peisaj, în accepția consacrată a noțiunii. Tot așa cum în marile compoziții de gen ale goticului sau ale renașterii timpurii perspectiva se centra într-un reper peisager distinct conturat în ancadramentul unei ferestre. Este, credem, cheia pe care artistul o lasă anume uitată în broasca ușii, prin care se poate pătrunde mai lesne în universul picturii sale, mai exact, al viziunii sale plastice. Pentru că Ion Dumitriu avansează de această dată — dezvoltînd o solidă școală de meșteșug pictural dăinuind din perioada anonimilor germani ai prerenașterii — o puternic personalizată **estetică a detaliului.** Scopul acestui demers creator al artistului, într-un cîmp eminamente real, nu este unul pur descriptiv (unii se pot rezuma doar la atît, dar cît de sărăciți vor rămîne în superficiala lor privire !), cît unul de integrare a universului naturii, al peisajului, dacă vreți, într-un **element-concept** al ei. De aici, impresia de abstractizare pe care o emană unele dintre ultimele sale compoziții, mai ales cele din ciclul „Cap de grindă", în care tehnica detalierii este împinsă pînă la limita încifrării. Spectacolul plastic pe care îl creează Dumitriu în aceste compoziții își are sorgintea tocmai în virtuțile grafice și cromatice ale materiei, ale orizontului obiectiv, real pe care îl cercetează, am spune, cu lupa savantului. Străduințe care l-a adus pe artist în pragul unor experiențe revelatoare prin consistența expresivă a formelor abordate și prin accentuarea reliefului pictural al compozițiilor sale.

Corneliu Antim

muzică

m

Concert aniversar

În sala mare a Ateneului Român, din inițiativa Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Republica Socialistă România și a Inspectoratului General al Muzicilor Militare, cu sprijinul Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, a avut loc un „Concert vocal-simfonic dedicat aniversării a 110 ani de la Cucerirea Independenței de stat a României", concert susținut de forțe artistice de prestigiu : Muzica reprezentativă a armatei, corul și soliștii Ansamblului artistic „Doina" al armatei, conducerea muzicală fiind semnată de Emilian Ursu, dirijori Sergiu Eremia și Crișan Pârâu, dirijorul corului Gheorghe Popescu, soliști Maria Diaconescu, Veronica Ionescu, Tiberiu Mladin, Ioan Nicolau și Lucian Marinescu, solist al Operei Române din București. În privința interpretării, nu putem aduce decît cuvinte de laudă, forțele artistice reunite fiind binecunoscute prin profesionalism, prin dăruirea cu care se dedică lucrărilor încredințate spre interpretare.

Programul concertului a fost axat pe sublinierea, cu mijloacele specifice artei, a rezonanțelor evenimentului aniversat. De fapt, trebuie lărgită aici sfera unei stricte raportări la anul 1877 pentru a include, pe linia justificatei structurări a programului, un întreg trecut de luptă pentru neatîrnare, pentru dreptate socială și libertate națională, trecut găsindu-și memorabile corespondențe în prezentul de pilduitoare construcție socialistă, sub magistrala îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Comandant suprem al forțelor noastre armate. Să adoptăm așadar structurarea programului propusă de organizatori făcînd pentru început referire la **cantata „Brav conducător"** de Emilian Ursu și la **cantata „Glorie Partidului Comunist Român"** de Sergiu Eremia, lucrări în care patosul revoluționar transpare convingător dincolo de bogăția melodică, de farmecul armoniilor și densitatea orchestrației. Lor le adăugăm piesa **„Omagiu tovarășei Elena Ceaușescu"** de Dan Ardelean, muzică inspirată din același prezent socialist, plină de culoare și blîndețe în același timp, făcînd directă referire, prin textul semnat de Mircea Florin Șandru și prin modalitățile specifice muzicale de tratare a versurilor, la prodigioasa activitate a savantului de renume mondial Elena Ceaușescu.

Momentele inspirate direct din memorabilul act al proclamării Independenței de stat au parcurs o gamă stilistică (și un eventai istoric) largă. Alături de cîntecele **„O, Românie"** de Theodor Georgescu, **„Trecerea Dunării"** de J. Jalowitzky, **„Moarte viteză"** de Alexandru Flechtenmacher și de celebrul **„Drum bun"**, marș al dorobanților, cîntece cuprinse în suita **„Independența"**, ele fiind oarecum contemporane evenimentului, am mai ascultat **„Eroi nemuritori"** de Dumitru Eremia, piesă inspirată epopeic din faptele de arme ale oștașilor români, **„Gornistul"** de Aurel Giroveanu, care pleacă de la pretextul programatic al celebrului personaj generic ipostaziat în pictura lui Nicolae Grigorescu, și **uvertura festivă „1877"** de Emilian Ursu, lucrare de ambiții orchestrale deosebite, unde travaliul de amănunt se îmbină cu tușa largă, generoasă.

Lucrările care fac referire la trecut au fost, după părerea mea, cele mai interesante din punctul de vedere al artei componistice. Astfel, **„Miorița", baladă pentru cor bărbătesc** de Mircea Neagu, este o interesantă prelucrare a datelor noastre folclorice, melosul popular fiind puternic potențat, în timp ce **uvertura festivă „Tropaeum Traiani"** de Corneliu Pătrașcu realizează sonorități puțin obișnuite pentru orchestra de suflători practicată în lucrări de acest fel, propunînd armonii noi, viguroase, bine calchiate pe un interesant suport programatic. Cea mai reușită lucrare a fost **poemul simfonic „Umbra lui Mircea la Cozia"** de Anton Cenușă, aici căutările armonice, polifonice, timbrale fiind încununate de succes, tradus într-o convingătoare afirmare a unui etos profund original, făcînd dovada unui meșteșug componistic autentic.

Viorel Crețu

REMEMBER POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XXXI)

PUNTEA DE AUR

Dacă un autor demn de toată increderea și stima literară și-a inceput opera — și se poate spune că are o operă din moment ce a tipărit peste 50 de cărți —, poezii originale, traduceri, eseuri, memorii de călătorie — de ce n-am incepe comentariul despre el acum, cind implinește 50 de ani, chiar cu poema „Autobiografie", cu care se incheie cartea de debut — cu același titlu („Autobiografie", 1962, Editura pentru literatură, colecția „Luceafărul") : „Sint născut la opt mai / O mie nouă sute treizeci și șapte. / Intr-o toamnă, tata m-a imbrățișat / Și-a plecat. / De-atunci n-a mai venit din nici o parte / Și-am rămas doar eu / Peste fintina amintirii să caut / Miinile bătucite și arse de soare / Nu s-a mai intors nici un ceas / Mama a primit scrisoare / Și a rămas / Afară, plingind, / Lingă stilpul porții... / Blestemind ceasul morții, / Uitindu-se de-a lungul drumului, / Pină dincolo de pod, / De unde cu pași de miriapod, / Noaptea strivea oglinzile amurgului / Și apa ingropată in urma unor roți."

Cartea de debut a lui Darie Novăceanu apărea in 1962, in anii de după debutul editorial al „generației luptei cu inerția" — respectiv, printre alții, Labiș, Doina Sălăjan, Gheorghe Tomozei, Ion Gheorghe, dar intr-o perioadă cind incepea să se tipărească masiv marea poezie românească — Eminescu, volumele V și VI ale ediției Perpessicius, cind incepe publicarea ediției „Scrieri" de Tudor Arghezi, cind apar volume de poezii de Lucian Blaga și Al. Philippide, cind Tudor Vianu prezintă un „Dicționar de maxime comentat". Debutează tot in acei ani Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Florența Albu, Mihai Negulescu, Miron Scorobete, Al. Andrițoiu și Tiberiu Utan scot două cărți de poezie remarcabilă „Constelația lirei" și „Versuri". Apare, cu un studiu introductiv de Tudor Vianu in limba franceză, volumul „Nouvelles roumaines" ! Romulus Vulpescu traduce „Gargantua" de Rabelais. Proza se imbogățește cu cărți de Zaharia Stancu, I. M. Sadoveanu, Marin Preda, Eugen Barbu, Ion Vlasiu, Teodor Mazilu, D.R. Popescu, cu debuturile lui Fănuș Neagu și Nicolae Velea. Apar sau reapar, rind pe rind, „Tribuna", „Luceafărul", „Secolul XX". La penultima din aceste reviste, unde eram tinăr redactor la secția de poezie, l-am cunoscut pe Darie Novăceanu, alias Aurel Mituțoiu (după numele său de-acasă, din tărimul Novacilor), pe atunci student, oltean infipt, hotărit in actul literar ce avea să-l urmeze, chiar dacă astăzi el ne apare intr-o postură singulară de intelept, uneori sceptic pină la sarcasm. Așa se și explică tenacitatea in asimilarea culturii de limbă spaniolă, incepind cu un poet aproape medieval, ca epocă, și incheind cu unul din secolul nostru, aparținind generației spaniole del' 27. Ca un Columb, pornind din Crasna Gorjului, avea să călătorească in mare parte in lumea de expresie hispanică. O incursiune a intreprins, spiritual evident, și in Precolumbia de dinaintea marelui explorator.

Fără să bănuiască poate, I. D. Bălan, prefatatorul primei cărți, se dovedește un clarvăzător cind scrie : «„Un nou catarg" al poeziei noastre tinere (aluzie la rubrica intitulată eminescian „Dintre sute de catarge" din „Luceafărul" se desprinde de paginile revistelor, pornind in vreme, spre inima contemporanilor. La cirmă stă un tinăr, talentat, Darie Novăceanu.» I.D. Bălan nu făcea o metaforă gratuită, ci pornea chiar de la o poezie cuprinsă in volumul prefațat „Corabie mi-e cintul". Pesemne cind a pornit in această călătorie, oricit de lucid oltean ne apărea Darie Novăceanu, ca și Cristofor Columb, nu știa ce va descoperi.

De un lucru era pe deplin conștient, vizionar, iar prima poezie din cartea de debut „Cine mi-a spus" il formulează, chiar dacă metaforic, tranșant : „Cine mi-a spus că miine ca și azi / Același voi rămine a greșit / Sint verzi peste zăpezi aceiași brazi, / Dar cetinile și le-au inmulțit. // Au mai crescut c-un an, c-o zi, c-un ceas / Nu-s cel de ieri și nu știu cum, / In timp ce mă privești, eu n-am rămas / Același, deci nu-s cel de-acum // De vrei să mă cunoști, tu mă privește / Nu din afară, dinlăuntrul meu. / Eu curg cu timpul și pe drum, firește, / Rămin același și mă schimb mereu". Heraclitian avant la lettre, căci poezia „Casa lui Heraclit" avea să apară in cartea următoare, „Păsări de lut" (1966). Altfel, universul său liric nu diferă, in această primă carte, de cel al poeților generației luptei cu inerția.

„Păsări de lut" ca și poetul din Granada, căruia ii și dedică in această carte citeva poeme dintr-un „Carnet spaniol", se revendică dacă nu de la „Cante jondo" ca Lorca, in orice caz de la meșteșugul străvechi al meșterilor olari și ceramiști, atit de mari maeștri in ținutul Gorjului și al Vilcei. Poetul ne poartă geografic din Cimpia Dunării pină sus in munți și in Deltă și pe Guadalquivir. Ii evocă și invocă pe Gon-

Invocind numai „monumentul editorial" pe care-l reprezintă, cum l-a numit Edgar Papu in „Flacăra", tălmăcirea și prezentarea fastuoasă a lui Luis de Gongora y Argote, distins cu Marele premiu național al Spaniei pe 1982, nu pot să nu citez cuvintele unei mari autorități in materie, don Damaso Alonso : „Traducătorul roman, Darie Novăceanu, și-a inchinat talentul și o considerabilă parte din viața sa (mai exact, opt ani, nota noastră) generoasei stăruințe de a dărui marei mase culte a compatrioților săi arta genială a lui Gongora". Pe scurt, iată cum sintetizează marele nostru cărturar Edgar Papu opera realizată de Darie Novăceanu in comentariul citat : «Volumul cuprinde trei părți bine distincte, dintre care prima se intitulează „Călătorie spre Gongora". Cartea a doua cuprinde, așa cum arată și titlul, „Traduceri din opera poetică". Ele cuprind „Balade", „Letrilii", „Sonete", „Polifem și Galateea", „Singurătățile"... In sfirșit partea a treia și ultima poartă denumirea „Comentarii și interpretări". Sint de fapt studii aprofundate și aplicate pe rind la fiecare operă.»

Poetul din mine, iubitorul de poezie, n-a rezistat ispitei de a desprinde fie și un eșantion din ceea ce Darie Novăceanu numește a conferi cetățenie română unui poet străin. Voi cita numai citeva versuri din „Balade și letrilii": „Fă ca pasărea ce-și pierde / jumătatea și n-o cată / in cenușă niciodată, / ci numai in codrul verde. / Plinge, moartea-i, dar iți spun / pentru ochii lumii, lasă / din trecutul său să crească / viitorul cel mai bun". Hispaniștii pot confrunta versurile cu textul lui Gongora de la pagina 250, opera citată, versurile 8, 9, 10, 11, de sus in jos.

Marea conchistă spirituală, unică in istoria culturii române, intreprinsă in cazul poeziei lui Gongora prin tipărirea in 1982 a monumentalei opere amintite, nu m-a surprins deloc din moment ce poetul Darie Novăceanu (și traducătorul) ne dăduse in 1974 o primă ediție in Editura Enciclopedică, cu studiu, traducere și interpretare critică, din Lorca, pentru ca in 1986, să o repete la Editura Univers, sub titlul „Federico Garcia Lorca — Carte de poeme, traducere și comentarii.".

Există in fapt o punte de aur peste secole intre Gongora și Lorca, pe care acesta din urmă a reconstituit-o, cel de al doilea punct de sprijin al acestei punți reprezentindu-l conferința despre marele poet de la Cordoba de-acum peste 400 de ani, conferință ținută in anii '20 la Ateneul din Granada. Federico, după mărturiile lui Rafael Alberti, declama versuri din „Singurătățile" lui Luis de Gongora y Argote. Darie Novăceanu refăcea și in limba română, prin traducerea și comentariile la poezia lui Lorca, această punte de aur.

„Ce motive — se intreba granadinul, notează Darie Novăceanu in comentariul despre Gongora, capitolul „Ruperea sigiliului" — a putut să aibă Gongora pentru a provoca revoluția sa lirică ?" Și, fără să șovăie, iși răspundea imediat : „Motive ? O nevoie nativă de frumusețe nouă l-a dus spre o nouă modelare a limbii. Era din Cordoba și știa latina ca nimeni altul. Nu trebuie să căutăm astfel de motive in istorie, ci in sufletul său. El inventează pentru prima dată in castiliană o metodă nouă pentru a vina și plăsmui metafore și e convins, fără s-o spună, că eternitatea unui poem depinde de calitatea și structura imaginilor sale."

Odată stabilit faptul că traducerea lui Lorca i-a apărut ca o interdependență lirică față de Gongora, să vedem in ce constă virtuțile „Cărții de poeme" pe care ne-o propune Darie Novăceanu. Inainte de toate, prin concepția ei, e, de asemenea, unică in prezentarea unui poet străin la noi, traducerea operei fiind insoțită de prezentarea vieții și comentarii aplicate la texte. Ca patos și informație, ea e parcă una din acele scrisori ale prietenilor lui Federico Garcia Lorca, pătrunsă insă, ca să folosim chiar o expresie a poetului, de o copleșitoare melancolie istorică. Nu știi parcurgind cele 434 pagini ale cărții la ce să te oprești mai intii : la comentarii sau la traduceri, la fotografiile fascinante reprezentindu-l succesiv de pe cind avea 5 ani pină in 1935.

Dacă la cele două capodopere ale transpunerii in românește a doi mari poeți intrați in universalitate adăugăm traducerile de romane celebre și povestiri de Jorge Luis Borges sau Gabriel Garcia Marquez, sau Ernesto Sabato, poeme de Juan Ramon Jimenez sau Nicanor Parra, ca și asemenea transpuneri din română in spaniolă ca antologia Poezia rumana contemporanea, ediție bilingvă, apărută la Barcelona, Editura Barral Editore in 1972, sau volumele de poeme din Lucian Blaga, George Bacovia, Tudor Arghezi, texte celebre din Caragiale („Conul Leonida față cu reacțiunea" și „O noapte furtunoasă") se ințelege că intitulindu-l pe Darie Novăceanu un

In Mexic, cu Gabriel Garcia Marquez și Alvaro Mutis

gora și pe Arghezi, singurătatea și a unuia și a celuilalt, unul măturind stelele „dintr-o parte cu vintul intr-alta a orizontului unde invinșii n-ajung", altul hălăduind prin „anotimpul amintirilor". Din această carte aș mai cita scurta meditație „Rădăcinile se uită", concludentă pentru capacitatea lui Darie Novăceanu de a privi inlăuntrul său : „Rădăcinile se uită in pămint, / lăsind crengile să crească-n cer / și din toate cite sus mai sint / zbaterea de vinturi o mai cer. // Plopii taie aerul precum o spadă. / Și pe cit ajung mai multă inălțime, / rădăcina nu mai poate să-i mai vadă / și coboară părăsită-n adincime. // Voi cei care cimpurile mele le iubiți / lăsați vintul crengile să vi le bată / și-nfloriți și faceți umbră. Și rodiți, / și nu fiți ca plopii niciodată." Iată deci și o disociere de Lorca, marele rapsod al plopilor.

„Peisaj in mișcare" (1971) e o reintoarcere, in bună măsură, in trecutul nostru istoric, cu multe descoperiri și redescoperiri revelatoare (vezi ciclul dedicat patriei). „Tehnica umbrei" (1978) și „Există nopți" (1973) sint sugestii ale poeziei și artei spaniole, cu toate antecedentele autohtone cunoscute și semnalate de noi. In „Tehnica umbrei" ii intrezărim, estompați, pe José de Ribera și Francesco de Zurbaran, după cum in „Există nopți" pot fi recunoscute viziuni ale lui Salvador Dali, prietenul din tinerețe al lui Federico Garcia Lorca. Insă, mai curind, aceste sugestii vin chiar de la Gongora și Lorca, cu singurătățile și obsesiile lor.

Și fiindcă i-am invocat pe cei doi mari maeștri ai săi, să incercăm să configurăm opera pe care a făcut-o din traducerea și prezentarea lor, cu o risipă de erudiție și talent, care nu intimplător l-au făcut membru corespondent al Academiei Regale Spaniole, instituție academică prestigioasă ce i-a prenumărat inainte printre membrii săi pe Nicolae Iorga, Al. Popescu Telega și Iorgu Iordan.

ambasador, pe bază de reciprocitate, nu facem o metaforă gratuită.

Să ne intoarcem insă la Darie Novăceanu, poetul original, cu atit mai mult cu cit ultima sa carte de poeme se intitulează ușor aforistic „Intoarcerea gladiatorului". Cele cinci cicluri ale sale inmănunchiază poemele cele mai bune ale lui Darie Novăceanu, in scrierea lor, in alegerea elementelor poetice resimțindu-se din plin măiestria ciștigată cu prilejul traducerilor. Unele motive revin, cum ar fi cele legate de filosofia lui Heraclit sau de mama, ba uneori chiar poezii intregi sint reluate sub alt titlu precum „Exerciții pe o temă argheziană" din volumul „Păsări de lut" devine in „Intoarcerea gladiatorului", „Intoarcere in melancolie", titlu mult mai sugestiv.

Sint insă și poeme care nu au nici un fel de antecedente, precum „Doină", „Baladă" sau „Moromete". Semne de oboseală ? Nicidecum ! Mai curind acea reluare contrapunctică pe care am intilnit-o și la Lorca. Sarcasmul are uneori tăiș dur de diamant, ca in „Iluzioniștii" sau „Capodopere".

Dar să cităm paragraful de inceput al poeziei „Intoarcerea gladiatorului", care e mai mult una in melancolie, ca in „Bocetul pentru Ignacio Sanchez Mejias" : „Se-ntoarce după două mii de ani in arenă / cu plasa și tridentu-n mină / și-și caută ultimul adversar, caută / sclipirea albă a cuțitului / și pupilele mărite in care se legăna, / indepărtată și singură și verde, corabia / cimpiei din Arcadia / unde impărțise cu el, aromitoare și săracă / piinea copilăriei.".

Citind asemenea poezii pline de atmosferă, parcă-ți vine să parafrazezi un vers din Șt. O. Iosif : Le-o mai apuca oare cititorul și peste un secol ? Depinde de poet, de măiestria lui, in dubla postură de ambasador liric și gladiator melancolic.

Niculae Stoian

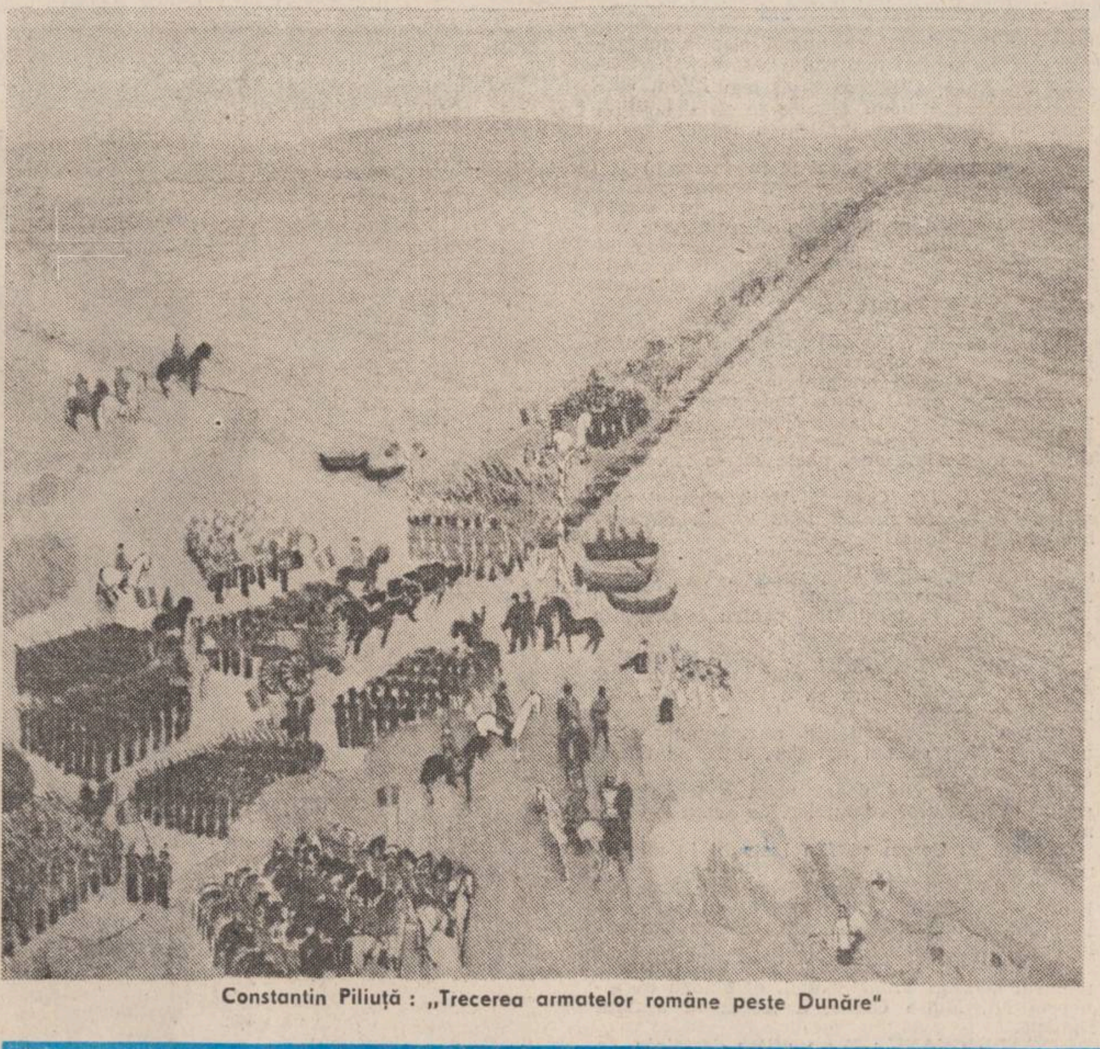

Constantin Piliuță : „Trecerea armatelor române peste Dunăre"

Cultură și mitologie

Cultura oricărui popor se constituie, prin eforturi individuale și colective, treptat, de-a lungul secolelor, prin acumulări așezate și inovații indrăznețe, tinzind, mereu, spre o mai bună definire și desăvirșire.

„Dorul de a reciti" o carte — semnul literaturii superioare, cum remarca distinsul profesor Ovid Densusianu — atestă recunoașterea valorii intrinsece a creației respective, pe care factorul coroziv, Timpul, nu a atins-o nicicum in semnificația ei ca gest cultural, solidar cu aspirațiile unei etnii, in perpetua sa mișcare prin succesiunea generațiilor, și setea, permanentă, de a stabili continuități certe, revelatoare, in ascensiunea noastră culturală.

Mitologia populară românească (Editura „Minerva", 1986) datorată lui Mihai Coman, ne incită, din capul locului, să o raportăm la lucrări similare, consacrate domeniului, și am avea in vedere pe cele mai recente, **Mic Dicționar folkloric** („Minerva", 1979) și **Mitologie română** (Editura Academiei, 1985).

Ne vom referi, in cele ce urmează, mai ales la lucrarea lui Tache Papahagi, **Mic Dicționar folkloric,** căci, ca metodă și tehnică de realizare, **Mitologia** lui Coman derivă, evident — ar fi fost atit de normal să se arate acest lucru in **Cuvintul inainte** — din dicționarul invățatului descins din Munții Pindului in Cetatea universitară bucureșteană

Sint prezentate, astfel, **analitic, 27 de cuvinte-teme** dintr-o sferă relativ unitară, **mitologia zoomorfă românească,** 9 dintre acestea regăsindu-se și in **Mic Dicționar folkloric** (care conține 101 cuvinte-teme, dispuse in ordine alfabetică și aparținind la sfere diferite), ceea ce favorizează o comparare a structurii articolelor din cele două lucrări.

In timp ce lucrarea lui Tache Papahagi este marcată de tehnica **lexicografică** (traducerea termenului-titlu in limbi străine, dispunerea materiei pe capitole, ilustrarea cu bogate citate și trimiteri bibliografice, redactare „strinsă" etc.), atit de familiară autorului **Dicționarului dialectului aromân,** lucrare fundamentală a lingvisticii românești, cea a lui Mihai Coman aparține mai degrabă genului **eseu.**

Coman dispune de un inventar mai larg de date, datorat mai ales arhivelor de folclor și etnografie, mult imbogățite in ultimii ani, și arată o disponibilitate accentuată spre largi comentarii ale textelor invocate, dar, fapt neexplicat, ignoră romanitatea sud-dunăreană, reprezentată mai cu seamă prin cele trei dialecte românești (aromâna, meglenoromâna și istroromâna), fără de care nu se poate ințelege corect și deplin nici istoria formării limbii și a poporului român, și nici afirmarea și dăinuirea romanității in Estul Europei, al cărei unic reprezentant, astăzi, il constituie ROMÂNIA. (a se vedea, de exemplu, locul diferit pe care **capra** il ocupă in mitologia românească nord-dunăreană, respectiv sud-dunăreană : vezi și s.v. **boul,** adevărat pivot al activității țăranului român, contrastind cu quasi absența lui in folclorul aromân, s.v. **cinele, clopotul, cerbul, muntele** etc.).

Remarca se impune cu atit mai mult cu cit această prelungire **geografică,** incursiune **istorică** și adincire **spirituală** a cercetării lui Coman, inspre romanitatea sud-dunăreană, ar fi putut profita, pe lingă achizițiile datorate lui Tache Papahagi, și de o serie de monografii, atlase lingvistice, antologii și culegeri de folclor, consacrate acestui domeniu, apărute in ultimii ani. Să menționăm aici faptul că această **restringere a domeniului românesc** se practică, din păcate, in numeroase lucrări recente consacrate folclorului și etnografiei românești.

Și apoi, cum putem degaja, cit de cit, **specificul** gindirii și expresiei mitologice românești, fără nici o referire aproape la popoarele invecinate — ambianța evoluției noastre spirituale și materiale —, și chiar mai departe, la alte etnii din aria europeană, (referirile de această natură sint foarte slab reprezentate in lucrarea lui Coman) ?

Consultarea **oricărui** articol din dicționarul lui Papahagi arată, dimpotrivă, cu prisosință, avantajele unei cercetări comparative interetnice, pentru a degaja, din sfera **universaliilor** mitologice, liniile **specifice** creației românești.

Să subliniem, in acest punct, că nici absența folclorului românesc sud-dunărean din emisiuni radio și de televiziune (de limbă, de folclor, de etnografie) nu se explică și marchează, in fond, orizontul cultural al realizatorilor, in contradicție cu lecția oferită de istoria formării limbii și a poporului român, privind locul romanității sud-dunărene in procesul de etnogeneză a neamului nostru.

Tot o prelungire, in spațiile **interdisciplinare** — științe, arte etc. — și spre **obirșiile** culturii și civilizației românești (sursele trace, dace etc.), așa cum a practicat-o, in numeroase puncte cu succes, Romulus Vulcănescu, in **Mitologia** sa, ar fi dat cărții lui Coman o respirație mai modernă și mai angajantă, in consens cu ritmurile vieții și gindirii contemporane.

Numai in acest moment al demersului științific se poate intreprinde, cu cele mai bune rezultate, o adevărată **sinteză** de mitologie românească, cum iși propune, de altfel, și Mihai Coman, in redactare proprie : „un studiu despre categoriile fundamentale ale gindirii populare, despre codurile și **cuplurile binare** [sic !, subl. n. V.R.] care determină, din subtext, logica și **combinatoria** [!] tuturor semnelor din limbajul mitologic." (p. XIII).

In legătură cu **planul** acestei mitologii (vezi p. XIII), ni se pare că un capitol semnificativ, cel consacrat **păsărilor,** in general, și **insectelor,** nu poate lipsi din economia lucrării (vezi la Tache Papahagi : **albina, bufnița, cocoșul, corbul, cucul, cucuvaia, ciocirlia, găina, păianjenul, rindunica).** Intrucit orice plan poate fi completat, „din mers", luarea in considerare și a acestui capitol se impune.

Din alt punct de vedere, nu rezultă, din prezentarea proiectului lucrării, dacă mitologia pe care o va realiza Coman, in final, se va limita la aspectele **tradiționale,** sau va atinge, in evoluția firească a gindirii și expresiei mitologice românești, și aspectele cele mai **moderne,** aflate chiar sub ochii noștri in curs de **remodelare** (a unor vechi mituri), sau de **creare** (de noi mituri). (Vezi lucrarea, revelatoare in această privință a lui Alfred Sauvy, **Mythologie de notre temps,** Payot, 1971).

Cartea lui Coman are și un merit care poate nu a fost in intenția autorului : frecventa citare a lucrării lui Ion Ghinoiu, **Calendarul popular : sărbători și obiceiuri** (consultată in manuscris ; se impunea menținerea autorului in paragraful consacrat „mulțumirilor", p. XIII—XIV), naște intrebarea firească de ce nu și-a aflat incă un loc in planurile editoriale și această monografie, cum se vede, de referință in domeniul respectiv.

Menținerea acestei „probleme" este insă pentru noi mai mult un pretext de a sublinia una dintre calitățile, mai bine-zis una dintre condițiile **sine qua non,** ale oricărei cercetări, anume de a fi elaborată și pusă in circulație in spiritul deplinei **solidarități intelectuale** și a **generozității** față de toate creațiile care converg spre defrișarea **aceluiași** drum al cunoașterii, spre descifrarea **acelorași** intrebări sau enigme.

Valeriu Rusu

Sandu Tzigara-Samurcaș

A murit, la virsta de 84 de ani, poetul Sandu Tzigara-Samurcaș. Ne-a lăsat opt volume de versuri, dintre care două in limba franceză (**Préambules,** 1944 și **Invocations,** Paris, 1972). Omul debutase și se manifestase inițial ca un distins pianist. Poate că această vocație inițială ii și apropie poezia de aceea a mai tinărului cu doi ani Virgil Gheorghiu din ultima fază a acestuia, faza muzical-elegiacă. Este o asociație sugerată numai de aceeași ambivalență, deoarece intre ei doi n-a existat nici o legătură personală.

Editorial, Sandu Tzigara-Samurcaș a apărut tirziu, in 1941, la 38 de ani. Titlul culegerii lirice de debut, **Recital de pian,** relevă o captivantă răsfringere poetică a primei sale pasiuni artistice, aceea de interpret muzical. Se surprinde aici o subtilă intuiție de poet indreptată să sondeze structura unora din cei mai de seamă compozitori europeni. Prezentăm ilustrativ doar un singur exemplu, deși am putea să ne extindem la mai multe. Astfel, muzica unui Domenico Scarlatti sugerează in poezie tremurul frunzelor de plop. Notele muzicale — de al căror desen mărunt amintesc acele frunze — par ele insele că se mișcă amețitor pe liniile portativelor in executarea rapidă a vibrantelor arpegii din creațiile vechiului compozitor italian. In transpunerea poetică a altor muzicieni intilnim unele pătrunderi ultrasensibile deopotrivă de pasionante.

Nu ne-am propus, insă, in cadrul acestui succint medalion, să intreprindem un studiu critic asupra regretatului poet. Este suficient doar să amintim că poezia sa a fost — fără nici o exagerare — de-a dreptul adorată de Ion Barbu. Faptul sună poate paradoxal. Nu ? Un faun atit de vital să fie apropiat de o ființă poetică aproape dematerializată ? Și, totuși, deslușirea dată de Ion Barbu ne apare mai mult decit convingătoare. Cea mai inaltă poezie, după autorul **Jocului secund,** pleacă fie de la matematică fie de la muzică. Sandu Tzigara-Samurcaș ar fi, deci, complementul lui Ion Barbu pe același plan elevat. Este o judecată perfect convingătoare, fără nici o eroare logică. Și totuși, nu o putem extinde fără ezitare dincolo de generoasa subiectivitate a lui Ion Barbu.

Ceea ce putem spune este numai că lirica lui Sandu Tzigara-Samurcaș a căutat și a găsit totdeauna, pe plan spiritual, aerul rarefiat al inălțimilor. Cu unele excepții, cum ar fi cele din **Cartea singelui** (1946) poezia sa este poate prea descărnată, prea palidă, prea spirit pur. Respiră, totuși, dintr-insa o puternică și minunat construită personalitate poetică.

Faptul se recunoaște și din aceea că omul n-a scris decit **versuri,** și absolut nimic altceva. S-a contopit, deci, pină la identificare cu insăși ideea de poezie. Nu este singurul, in această privință, dar, in orice caz, printre prea puținii la noi. Ar fi fost extrem de interesante niște memorii sau amintiri ale acestui amic atit de apropiat cu Anne de Noailles, amintiri care, sub condeiul său, ar fi reinviat un intreg veac. Ii mulțumim, insă, și pentru ceea ce a dăruit literaturii noastre, regretindu-l profund pe prietenul discret și delicat care a fost Sandu Tzigara-Samurcaș.

Edgar Papu

NUMELE POETULUI Ioana Bălan

Ioana Bălan, poetă debutată și premiată de revista „Luceafărul", nu a reușit pină acum să-și tipărească nici o carte, deși opera sa poetică in manuscris (pe care o cunoaștem in intregime), inegală dar răscolitoare prin autenticitate existențială, o destina unei cariere literare fulgerătoare.

Amenințată continuu de vertijul unei boli necruțătoare incă din copilărie, Ioana Bălan și-a descoperit de timpuriu in literaturile germană și engleză modelele demne de urmat (autoarea a absolvit Facultatea de filologie, secția germană-engleză) și cu febrilitatea, curajul și fervoarea unui Van Gogh, cu un soi de erupatie activă și-a transcris viziunile in versuri, prozopoeme și inscenări dramatice in limbile română și germană, cum și intr-o impresionantă serie de picturi și gravuri.

Străină, ca poetă, de constructivismul care bintuie poezia tinerilor autori, obsedată de recompunerea fidelă a universului halucinant in care trăiește, Ioana Bălan nu e nicidecum lipsită de conștiință artistică, de un simț al formei, de voința modelării metodice, riguroase. **Despicături,** cea mai coerentă carte pe care a scris-o pină acum, unică in frumusețea ei rimbaldiană, revelindu-ne o voce auctorială de o indiscutabilă originalitate, ceea ce ii lipsește insă este anume acea „artă a detaliului", acel auz absolut care le permite unora să acceadă, spontan sau trudnic, la o perfecțiune stilistică inconfundabilă : exact ceea ce Théo Van Gogh ii spunea torturatului său frate : nu e destul ca o operă să fie bine făcută, totul e ca intr-o bună zi să fie sublimă... Căci dacă frumusețea, fie ea chiar convulsivă (și poezia Ioanei Bălan e convulsivă la maximum), va salva lumea, nu e mai puțin adevărat că Frau Welt nu salvează de la uitare decit ceea ce e cu desăvirșire frumos...

Am crezut o vreme că talentul Ioanei Bălan e amenințat de o anume consumpție, m-am temut chiar gindindu-mă că, exasperată de numeroasele eșecuri editoriale, autoarea va abandona literatura (nu a făcut-o decit in parte, de citiva ani buni nu mai scrie decit in germană) și am regretat mereu că nu mi-a stat in putință să-l decid pe vreun editor să-i publice o carte...

Acum, după ce i-am recitit manuscrisele, știu că inepuizabilul talent al Ioanei Bălan are nevoie de o recunoaștere publică urgentă spre a nu evolua nefiresc, aberant...

„Poetă blestemată", de un dolorism sfișietor, Ioana Bălan trebuie ajutată să rămină autoare de limbă română...

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se inapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Răspîntiile istoriei

Urmare din pag. 1

de luptă antifascistă. In infăptuirea acestei demonstrații s-a remarcat tinărul comunist Nicolae Ceaușescu, abia eliberat de la Doftana, printr-o inepuizabilă energie și deosebită capacitate organizatorică. Iar din partea organizației de tineret a Capitalei a depus o rodnică activitate tovarășa Elena Ceaușescu.

Istoria inseamnă neuitare. Istoria se află aici, cu noi, prin noi, prin predecesorii noștri, prin succesorii noștri. Trecind astăzi pe strada Academiei nr. 35—37, nu departe de spațiul in care s-a desfășurat grandioasa demonstrație de la 1 Mai 1939, putem citi pe o placă de marmură : „Pe acest loc a fost casa in care s-au ținut primele ședințe (in zilele de 8, 9 și 10 mai 1921) ale Congresului de constituire a Partidului Comunist Român". Aici se afla instalată redacția ziarului „Socialismul", publicație in coloanele căreia au apărut, in perioada premergătoare congresului, o serie de articole propagind ideea majoră a constituirii unui singur partid al proletariatului : „Ca socialiști români internaționaliști, salutăm cu bucurie dezrobirea națională a poporului român din provinciile subjugate pină acum și respectăm legămintele de unire hotărite... Partidul Socialist din România face apel la toate forțele proletare și socialiste... pentru unificarea lor, formind un singur bloc socialist, un singur partid proletar, care să ducă inainte lupta clasei muncitoare din noua Românie spre realizarea idealului ei socialist de dezrobire de sub apăsarea burghezo-capitalistă. România nouă de astăzi trebuie să devină România socialistă de miine" (1919, februarie 13).

Și tot intr-o zi de mai — 9 Mai 1877 — din urmă cu 110 ani, și-a dobindit România deplina ei neatirnare, atunci cind, in Sesiunea extraordinară a Adunării Deputaților, se proclamă independența de stat a României. Derulind filmul amintirilor regăsim cuvintele de neuitat, rostite in Adunarea Deputaților de către ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu : „Sintem independenți, sintem națiune de sine stătătoare.... sintem o națiune liberă și independentă". Dar neatirnarea n-a fost cucerită doar prin intermediul vorbelor, cit, mai ales, al faptelor de curaj și sacrificiu : Plevna, Grivița, Rahova, Smirdan, Vidin — itinerarul jertfei de singe românesc. In inaltul ordin de zi, dat cu prilejul intrării in luptă a României, se spune : „Drapelul sub care luptați este in mijlocul vostru insăși imaginea Patriei. Urmați-l dară, vitejește, și cind odată laurii păcii vor reinverzi pe munții și cimpiile României, Patria, cu recunoștință, va inscrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul edificiului independenței române". In preajma dezlănțuirii atacului, comandantul Batalionului 2 din Regimentul 8 linie, căpitanul Valter Mărăcineanu — intrat definitiv in istorie — ii scrie astfel mamei sale : „In momentul cind vei primi această ultimă scrisoare, să știi că eu am incetat a mai exista. Mi-am dat viața pentru iubita mea patrie. Soarta a voit așa ; nu trebuie să ne plingem, eu unul mulțumesc soartei de favoarea ce mi-a făcut-o. Am murit liniștit, făcindu-mi datoria pentru patrie". Cind vine clipa intrării in foc, le vorbește alor săi : „Gata copii ! Să vă țineți tot după mine ! Să nu dați un pas inapoi". Și comandă : „După mine !". Dar observind că stegarul cade, preia numaidecit steagul și adaugă : „După el și după mine !". Izbutește să infigă tricolorul pe parapetul inamic, sare in șanț, luptă, e străpuns de plumbi, de baionete... Sub faldurile drapelului care nu-i decit insăși imaginea Patriei.

Aceeași zi de 9 Mai, insă peste șaizeci și opt de ani, așadar sub zodia altor generații, avea să devină simbolica Zi a Victoriei asupra fascismului, la obținerea căreia și-a adus o decisivă contribuție și România. Nepoții și strănepoții celor de la Plevna, de la Grivița, ducind mai departe in timp tricolorul neinvins, au străbătut cu arma in mină spațiul dintre sudul României, trecind apoi dincolo de granițele țării, pe străzile Budapestei, către Podișul Boemiei, forțind aproape 20 de masivi muntoși, 12 cursuri de apă mai importante, eliberind peste 3 800 de așezări, printre care 53 de orașe. Din nou jertfă de singe : de la 23 August 1944 pină la 12 mai 1945 (trupele române au fost nevoite să mai lupte cu fasciștii incă trei zile după Ziua Victoriei) 167 000 combatanți români au murit, au fost răniți sau au dispărut. „Totul pentru front, totul pentru victorie" — lozinca zilelor de foc care au marcat renașterea socială și națională a României. Cifra totală a luptătorilor militari români s-a ridicat la aproape 540 000 de oameni, fără a-i include in calcul și pe cei din formațiunile de luptă patriotice, ca și pe cetățenii români, care in țară sau peste hotare — in Uniunea Sovietică, in Franța și Cehoslovacia, in Ungaria — au acționat dirz, neinfricat, in rindul partizanilor locali. Așa cum se arată in Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și inaintare a României spre comunism : „Răsturnind dictatura militaro-fascistă, România s-a alăturat armatelor sovietice, coaliției antihitleriste, angajindu-se cu intreaga armată, cu toate forțele materiale și umane in lupta pentru eliberarea deplină a teritoriului țării, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pină la infringerea definitivă a Germaniei hitleriste. Prin eroismul și contribuția adusă la războiul antifascist, la infringerea Germaniei naziste, poporul român a dovedit că nu avusese nimic comun cu participarea fascismului din țara noastră la războiul impotriva Uniunii Sovietice. El și-a probat prin fapte de arme prietenia cu Armata Roșie, dorința de colaborare cu Uniunea Sovietică, aspirația de a dezvolta relații cu toate popoarele lumii".

In constelația datelor istorice, inceputul lunii mai ocupă, neindoielnic, un loc de cinste. Aici, la intersecția timpului, pulsează adevărurile fundamentale, sinteza noastră istorică, mesajul trecutului vorbind astăzi pentru viitor.

Primăvara la MĂRȚIȘOR

Fănuș Neagu
POVESTEA

În livada lui Tudor Arghezi poți spune, încă mai poți spune : locuiesc în grădina curcubeului. Sub streașina casei, în cuiburi de aur, pasărea lină ne va fi privind, mirată, cum fiecare din noi, sosit în locul unde desăvîrșirea ia și chipul ramurei de cireș înflorite, se joacă în gînd cu un miel, un ied și cu ciinele Zdreanță, hrănindu-i cu jocuri de licurici, țipăt de cocori, fugărindu-i umbrele spre Nord și rouă picurată de pe maci. S-au aprins în candelă prunii, bea ninsoare nefăgăduită decît nouă turma norilor pe zare, iar deasupra fiecărui cireș aerul ia forma unui mic templu sau mai curînd a unui mic schit, melancolia iese din ierarhia durerii, cuvîntul deschide ideea că stăpînul locului l-a smuls din nemărginirea firei ca să îndulcească destinul oamenilor resemnați în neizbînda veacurilor, instituindu-l solemn și definitiv domn peste eternități voievodale. Aci, pe terasa cîntecului, cuvintele curate și cuminți au bătut la poartă și-au văzut, fericite, că li se deschide peretele și aproape toate dintre ele, rar să fi scăpat vreunul, au scăpărat imperechere cu formele imprevizibile ale necunoscutului, schimbîndu-se în ploaie logodnică, în apa vieții care aduce pîine și minie, în vîntul-mamă a ierburilor, mamă a turbăciunii, stea de luturi aprinse cu trandafiri și iasomie. Aici și acum se simte Daimonul, trece printre cireșii în floare, întru spaima și bogăția noastră, ivind clipa cînd omul se desprinde de sine și ca un înger al diavolilor ia ființă neliniștea creatoare, treapta cea dintîi și de pe urmă a libertății.

Vom reveni cu dragoste și cînd se vor fi copt cireșii.

Petre Ghelmez

Șapte poeme în stil Haiku
lui Tudor Arghezi

Pași în universalitate

Cireși în floare...
La Mărțișor, Arghezi
Scrie-n grai nipon.

Comemorare

Tăcut, pămîntul
Se-mbracă-n amintire...
O, crește frigul !

Prima albină

Din somn, din iarnă,
Pe urdinișul morții,
Învioază-o stea.

Toaca de la Mărțișor

O, neatinsă-i...
In poarta veșniciei
Ai putea să bați ?

Absență

E dus stăpînul...
Crai nou cosește iarba,
Plînge-n locul lui.

Mormintele

Pierduți în clipă,
Cei doi vorbesc
de-o veșnicie...
Dar cine-ascultă ?

Întîlniri la Mărțișor

Ne cheamă vîntul ?
Prin lacrima luminii
Vin singuri pașii.

Radu Boureanu

Livada argheziană

Părea că o stranie iarnă se prelungea ;
ningea ca într'un peisagiu prerafaelit,
ninsoare albă, caldă, moale
acolo unde amintirile dădeau tîrcoale...
era o ninsoare de petale, cuminte,
vă mai aduceți aminte?
argheziomani, argheziofobi,
sau voi, împătimiții de marea-i poezie,
ecou vrăjit, lumină sidefată, vie,
sau voi cei de dincolo de morminte?

dacă ați aflat, în trecere, pe lîngă timpul lui
un gest să atingă aura lui,
să pot să vă pun semnul ființei în acest
să-i zicem, pomelnic de primăvară
prin această livadă a cireșilor lui,
sub roata umbrei bătrînului cireș de lîngă casă

pulsînd cu lumina petalelor pe masă,
masa lui cea de taină în aerul deschis
străpuns de acul de viespe al vorbei,
adiat de zborul aripei de vis.

A venit, acum, din rosturi, cum venea
cu strălucinata ninsoare de nea
luna cireșarului,
vibrînd pe struna albinei armonia stiharului,
sub colorate bolți, în biserica livadă
vor bate roșii limbi în clopote mărunte
sunînd vegetala, sacra slujbă sub frunte
că rămăsese mută, se pregătea de ducă
pe dealul dimpotrivă mînăstirea nălucă...

Atunci, cînd el, pe nevăzute porunci,
ieșea din livadă, urca în foișor
să le așeze-n slove pe neaua foilor
năluceau la fereastră aripi hulubii cerului
să lumineze clipa frumosului, misterului ;
venea atunci solie albina din livadă
să-i zumzăie că rodul e copt de stă să cadă...

Amintitor, acuma, poem fără cuvinte
e zborul în livadă trecînd peste morminte
și la un salt de masa istorică, rotundă,
e liniște mințită de umbre fără glas
citind pe fila vremii ce-n suflet le-a rămas :
zvon vegetal de clopote mărunte, spus de peană
în cartea lui de suflet, livada argheziană.

Sub cireșii lui Arghezi

Duminica trecută, într-o superbă zi de primăvară, la Mărțișorul lui Arghezi, și-au dat întîlnire fără nici un fel de protocol sau anunțuri prin ziare mulți iubitori ai poeziei. Festivalul poetic, să-i spunem așa, intitulat : „Bună dimineața, primăvară", a avut loc sub cireșii arghezieni, acolo de unde multe dintre versurile și metaforele poetului au luat drumul posterității. Și au venit la întîlnire pe această insulă de poezie și verdeață, care se numește Mărțișor, scriitori și artiști din toate generațiile : Radu Boureanu, Ion Sofia Manolescu, Mircea Micu, Gheorghe Pituț, Mihai Ungheanu, Nicolae Dan Fruntelată, Constanța Buzea, Ioana Diaconescu, A.I. Zăinescu, Petre Ghelmez, Mihai Gavril. Dar listă continuă cu cei mai recenți premiați la concursurile de poezie studențești. Manifestarea fiind organizată de Muzeul Literaturii Române, directorul acestuia, criticul Nicolae Ciobanu, a știut să dea o notă aparte întregului spectacol. La toate acestea s-au mai adăugat prefața semnată de Fănuș Neagu cît și interpretările poemelor argheziene în lectura actorilor Cristina Tacoi și Șerban Cantacuzino... Elevii prezenți în număr mare au oferit celor care au venit pînă la Mărțișor flori de primăvară, iar cireșii arghezieni au oferit petale...
(Fotografii și text de Sorin Postolache).

Sub penița epigramei

Ion I. Pavelescu scrie la „Literatorul", „Convorbiri critice", „Flacăra", catrene „împotriva" lui Cincinat Pavelescu, fratele mai mare, și a prietenului acestuia, alt epigramist de faimă, Nigrim.

Din această arie epigramistică, va descinde și nepotul Pavelești lor, și el epigramist, Mircea Pavelescu. Ion I. Pavelescu se naște în 1889, la Rîmnicu Sărat, unde trăiește și lucrează pînă în 1924. Într-o viață așa de scurtă nu va reuși să-și adune într-un volum producțiile umoristice. O va face postum publicistul și omul de cultură Octavian Mosescu, publicîndu-i vol. „Epigrame și epitafuri", Rm. Sărat, 1952.

Reușite sînt „epitafurile" lui Ion I. Pavelescu, în ele, cu o oarecare melancolie, umorul se îndreaptă spre personalitățile literare ale celor vizați. Să citîm cîteva : „Lui Nigrim (epitaf)" — „Zace-aici, în țintirim / Un lipsit de duh, Nigrim : / Duhul lui a existat / Doar atunci... cînd și l-a dat" ; sau „Lui Radu Cosmin (epitaf)" — „Aici zace doar scheletul / lui Cosmin, nu și poetul... / După cît s-a cercetat, / Bardul nici n-a existat !"

Dar vestitul epigramist își exercită floreta și în epigrame de duh romantic cum ar fi în cea intitulată „Lui Cincinat, care recita versuri unei domnișoare" — „Pe cînd o încinta cu struna, / Privind chelia-i sclipitoare / Mă-ntreb : pe biata floare / Cum poate s-o-ncălzească luna ?"

Curios, Ion I. Pavelescu l-a prins în vîrful peniței și pe pastelistul neîntrecut Ion Pillat, pe care-l așează în antiteză cu Horia Furtună... Dar de aici răsare efectul umoristic, vizîndu-l în special pe al doilea, în epigramele „Lui Ion Pillat și Horia Furtună" — „Poezia lui Pillat, / Dacă vrei să-ți pară bună, / Trebuie neapărat / S-o citești pe-a lui Furtună !" ; sau în „Viceversa" — „Poezia lui Furtună / Ca să ți se pară bună / Trebuie neapărat / S-o citești pe-a lui Pillat !"

Sigur că aceste „petarde de carton", epigramele, au rămas ca bătrînele discuri de ebonită de pe vremea lui Zavaidoc sau Grigoraș Dinicu. Dar oricît de bună ar fi muzica de azi, ele reușesc să descreștească fruntile fără a fi deloc desuete, așa cum consideră unii. Așa se întîmplă și cu epigrama, care nu e o cenușăreasă a literaturii, cum s-ar crede. Ba dimpotrivă, sînt mulți cititori însetați de epigrama bună, dovadă că ea se cultivă și azi cu destul succes.

Gheorghe Andrei

Săptămîna culturii italiene, regiunea Abruzzo

Bogatul program de manifestări a început luni, printr-o întîlnire a conducerii Uniunii Scriitorilor cu reprezentanți ai culturii italiene. La ora 12, la sediul Muzeului literaturii române, au vorbit Al. Balaci, despre relațiile culturale italo-române din cele mai vechi timpuri pînă azi, Dario D'Alessandro, despre regiunea Abruzzo în timpul lui D'Annunzio, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, despre D'Annunzio ca deschizător de drumuri în literatură, și Sergio Cattani, care a remarcat profunzimea și autenticitatea relațiilor italo-române, ca și continua lor dezvoltare. S-a vizitat apoi, tot aici, expoziția de fotografii din Abruzzo. În după amiaza aceleiași zile, a avut loc o întîlnire cu membri ai ACIN-ului și vizionarea filmului „Inocentul" de Visconti, prezentat de Florian Potra, precum și a documentarului „Păstorii din Abruzzo". Marți, 5 mai, după o întîlnire la Uniunea Artiștilor Plastici, s-a vernisat expoziția „Cenaclul din Francavilla al Mare", la Galeria Eforie, unde criticul de artă Dan Grigorescu a prezentat picturile lui Francesco Paolo Michetti și ale lui Basilio Cascella, ca și sculpturile lui Constantino Barbella — artiști ce, împreună cu muzicianul Francesco Paolo Tosti și D'Annunzio, au constituit nucleul cenaclului care a purtat multă vreme faima culturală a orașului Francavilla și a regiunii Abruzzo în lume, atrăgînd și alți artiști și scriitori ilustri, printre care Matilde Serao, Vincenzo Scarfoglio, Eleonora Duse și Emile Bertaux. La aceste manifestări se adaugă un concert susținut de soprana Maria Vittoria Romano, acompaniată la pian de Marco Fumo, cu lucrări muzicale ale lui F. P. Tosti pe versuri de Gabriele D'Annunzio și alții, la Muzeul de artă.

Lumea constructorilor

Urmare din pag. 1

etc. Paul Pristavu are, el însuși, o viață de familie incertă, este divorțat, are un copil, pare nehotărît la un moment dat să se întoarcă sau nu la familie. Autorul nu forțează nota : nu se va întîmpla, și în acest caz, împăcarea — inginerul se va recăsători cu o colegă mai tînără care-l înțelege și-l sprijină în activitatea lui.

Interesantă este o altă categorie de personaje, cele care, după terminarea șantierului, se mută la un alt șantier. Sînt discuții pentru alegerea noului loc de muncă, se invită unii pe alții în cutare loc, nucleul odată format nu se poate destrăma definitiv, mai nici unul nu se răzlețește de grupul în care s-a integrat, pleacă doi cîte doi mai departe. Școlile de umanitate care se constituie pe marile șantiere au un rol foarte important în menținerea și continuarea unui spirit de muncă și de echilibru. Pavel Pereș ne vorbește din interiorul unei asemenea școli, în cunoștință de cauză : se simte că, în fond, cartea reprezintă o evocare a unui grup între membrii căruia autorul însuși este ușor detectabil.

În fine, categoria personajelor feminine din această carte reprezintă un grup distinct. La început, intrate brusc în rutina muncii grele de șantier, femeile riscă să-și piardă feminitatea, nu se mai ingrijesc de înfățișarea vestimentară și fizică, nu-și mai păstrează limbajul specific, etc. Un șef de grup îi dă „ordin" unei dispecere să-și spele zilnic uniforma, să-și ingrijească fața și să-și impună a spune numai vorbe bune șoferilor care vin să încarce ciment de la balastiera ei. Se produce, astfel, un fel de minune ca-n basme : de sub chipul de om intrat în ritmurile rutiniere ale muncii în vecinătatea cimentului iese la iveală o fată tînără, atractivă, care, prin prestanța ei, obligă șoferii să-și spele utilajele, să-și supravegheze gesturile, etc. Desigur, și ea va fi aleasă pînă la urmă de un Făt-Frumos. Femeia are un rol bine definit, din care nu iese : odată redindu-i-se calitățile feminității ei, ea îl ajută pe bărbat în viața socială și familială, stă alături de el în muncă sau chiar îl depășește, este un îmbold. Ea cere, însă, această condiție obligatorie : să fie considerată în orice împrejurare femeie ; altfel, poate deveni, dimpotrivă, factor de disoluție.

„Pasărea purpurie a dragostei" pare o carte dificil de parcurs pentru că autorul poate fi bănuit la tot pasul de festivism, lozincărie, șablonism, etc. — se poate spune că el vede lumea în roz. În realitate, comparată cu cărțile despre șantier care într-adevăr rodează șabloane și lozinci, cartea lui Pavel Pereș dovedește că nu are nimic de-a face cu ele. Este o analiză a omenescului din om în condițiile vieții dure de șantier. Optimismul autorului vine din sfera lui de preocupări (orice poet al muncii și împlinirii, cum este Pavel Pereș în cărțile lui de versuri, ar vedea lumea astfel) — și din dorința de a apropia materia epică de poveste, de basm. Cartea chiar se sfîrșește cu un basm, pe care Vanghele Surduleac (unul dintre poeții șantierului) îl spune copiilor săi, un basm despre Fericire ca personaj care nu poate fi oprită în posesia unui singur om, care trebuie să aibă libertatea de a se mișca printre toți oamenii. Este intenția eseistică a autorului : linia de sus care domină condiția umană, linia conservatoare și salvatoare, se creează și se menține prin indivizi din interiorul maselor conștienți de misiunea lor și mergînd din loc în loc pentru a și-o îndeplini.

REMEMORĂRI

Craiul Munților (VI)

1.

Și, totuși ? Cum arăta și ce spunea și cum acționa Avram Iancu în acele luni de primăvară ale anului 1848, 1849 și chiar mai tîrziu ?

Ce farmec adînc și ce însuflețire ciudată transmitea el miilor de moți veniți să-l asculte la Adunarea de la Blaj din 15 mai 1848 ?

Dar înainte de această dată, la 5 mai 1848, în chiar comuna natală, la Vidra de Sus, unde un înalt reprezentant al instanței camerale se deplasează, Avram Iancu adaugă la proclamația oficială (scrisă) pentru dobîndirea drepturilor legale, următoarea frază cu de la sine putere : „Românul nu cerșește libertatea de la unguri, națiunea română e destul de tare ca să-și cîștige libertatea luptînd".

Puțină vreme mai tîrziu, la adunarea de la Blaj, loc de manifestare publică a dorințelor naționale, Avram Iancu, tînăr dar înțelept, rostea acea frază memorabilă care a trezit din încremenirea umilitoare și neinsuflată în oastea moților adunați cu de bună voie din Apuseni : „Uitați-vă pe cîmp, românilor ! sîntem mulți ca cucuruzul brazilor, sîntem mulți și tari, că Dumnezeu e cu noi"...

2.

Tot în primăvară, și tot în luna lui mai, după un an de lupte obositoare și nu fără de folos, cînd deputatul Dragoș cere depunerea armelor, la sugestia lui Kossuth, tînărul tribun din Munți intervine cu autoritate : „Aceasta nu se poate fiindcă românii nu au motive de a se încrede în făgăduințe".

Surprins de neobișnuita **solie** trimisă de Kossuth acceptă, totuși, pertractarea unui așa-zis **armistițiu** în următoarele zile de convorbiri, dar atenția și instinctul său nu-l trădează. În Raportul despre Mersul revoluției din Munți va sublinia acest presentiment : „Pe cînd noi ne certam, veni de la avanteposturile noastre știrea că Hatvany înaintează cu puterea considerabilă spre Abrud. Eu întrebam pe Dragoș cum se poate așa ceva, deoarece armistițiul nu este denunțat și ce știe el despre acest lucru ?

El afirmă că nu știe nimica și nu voia să dea crezămînt curierului. Totuși s-a decis să scrie lui Hatvany. Peste o oră veni al doilea curier cu știrea surprinzătoare că Hatvany a și ajuns la hotarul Abrudului. Românii, care se aflau de față, întrebară îndată pe Dragoș ce însemnează aceasta. El asigură din nou că nu știe nimic, întîi însă pe onoarea sa și chiar în numele guvernului maghiar, că și în cazul în care ar intra Hatvany în oraș, noi putem să fim fără nici o grijă, pentru că nu ni se va atinge nici un fir de păr din cap. Unii se liniștiră cu atîta, între alții și Buteanu și Dobra, eu însă (Iancu) plecai iute de acolo și ajungînd la cartierul meu, încălecai și alergai în galop la Cîmpeni".

Pleca la Cîmpeni pentru a simți pulsul armatei sale de moți, pentru a gîndi felul în care poate fi apărată inexpugnabila Cetate a Zarandului. Era în luna lui mai 1849...

3.

De la Cîmpeni îi trimite o misivă lui Dragoș (deputatului cu îndatoriri încerte), scriind scîrbit și revoltat în același timp, rînduri pe care nefericitul sol nu le-a citit niciodată : „Îndemnul legăturii tale este așa de uricios cît nici Dumnezeul tău, nici judecata omenirii nu poate să-l absolveze ; să fii convins deplin că eu cred că Kossuth are membrii săi care lucrează pentru înmormîntarea națiunii maghiare și tu ești unul care în amorțirea ta nu simți osteneala în săparea groapei aceiași națiuni. /.../ Eu dar, să știi, că de aici înainte numai cu mîna armată îi voi trata și cu tine nimic. /.../ Acestea nu ți le scriu din ură și din pismă, fără din judecata mea. /.../ Adieu".

Și a fost, cu adevărat, o scrisoare de **adio.**

4.

Cu un an mai tîrziu, tot în primăvară, Avram Iancu începe un lung pelerinaj prin zona Zarandului, avînd punct de joncțiune orașul Arad unde-l chemau interese politice urgente. Cunoaștem vag modul în care a **călătorit** (pornind, probabil, de la Hălmagi) trecînd prin Șiria (locul de capitulare al generalului Bhem) și oprindu-se în localitatea aproape imediat următoare, Cuvin. Din clipa plecării sale din Munți, fiecare pas îi era urmărit. Să dăm cuvînt scris documentelor : „În conformitate cu ordinul emis /.../ în privința zvonului apariției lui **Avram Iancu** în acest comitat, prin prezenta dispun în mod riguros, ca în caz că s-ar întîmpla sosirea lui Iancu la Cuvin /.../ Veți nota numele celor care vor sosi /.../ iar pe cel sosit să-l țineți sub supraveghere fără vilvă".

Evident că Avram Iancu, la acea dată și în acel an, reprezenta încă un pericol public în fața autorităților. „Din capul locului să luați în așa fel măsuri peste tot ca pe toate să le studiați întocmai ori să fie acelea (locurile ?) cu ușile închise".

Cîteva fraze mai în josul acestei **dispoziții** dată de prefectura orașului Arad se precizează : „/.../ Pentru interzicerea acestor adunări populare, vor fi întreprinse măsuri împotriva lui, și să-i faceți cunoscut cu această ocazie că acestea pot fi cu consecințe triste asupra dînsului"...

Fără a ține cont de aceste eventuale **triste consecințe,** Avram Iancu ajunge, totuși, la Arad și după ce poposește la un han cu nume celebru, încearcă să ia legătura cu anumite personalități românești ale orașului.

Sosise (cică), într-un echipaj bizar, un fel de birjă cu vizitiu și era însoțit de persoane pe care nimeni nu le pomenește ca nume și identitate.

N-a stat mult la Arad. Poate o zi, poate două, poate trei. Hărțuit și urmărit permanent de autoritățile vremii, se întoarce pe calea nu prea lungă spre Munții înșingurării sale, visînd, întocmai ca Horea, la sublima dorință de-a face din ținuturile vechilor români o nouă **„țară daco-romană".**

5

Ciudat echipajul descris de **supraveghetorii** timpului... Ei afirmă că venise întîi o căruță țărănească trasă (ca să vezi !) de patru cai, avînd alături două slugi sau cam așa ceva. Deci, nici un motiv de **spaimă** pentru oficialitățile care ordonau : „Dacă veți constata că în mod evident se adună grupuri de locuitori, sau eventual s-ar prezenta încă și din vecini și mai depărtați atunci în mod special, dar și în afară de aceasta, pînă cît **durează** prezența celui pomenit, sînteți dator să mă anunțați despre cele petrecute din **două în două ore,** prin călărași instruiți în acest scop"...

Ce tînăr, ce frumos, ce neliniștit, ce viu, ce periculos, ce neavenit era Avram Iancu în lunile lui aprilie și mai ale anului 1848, 1849, 1850 și mult mai încolo, pînă la sfîrșitul scurtei și mistuitoarei sale vieți.

Și totuși, cum arăta **Avram Iancu** în vremea cît era Craiul Munților ?

Mircea Micu

CONFABULE

Un țăran trece strada

Nar fi vrut să-l ia pe fiu-său la oraș, la vărul Grigore.

— Ce să fac cu el, acolo am treabă...

— Las' că nu cere țiță, e mare, zisese însă nevastă-sa. Să vadă și el, n-a fost niciodată cu trenul...

Și-l luase, deși îl văzuse pe ăl mic cum se hlizește, știind dinainte că i se va face și cheful ăsta.

— Mă, te iau, dar să fii cuminte, îi zise.

Băiatul însă nu-i răspunse și nici nu-i mult-tumi, ci sări în brațele maică-sii s-o pupe. Eh, așa se întîmplă cînd ai băiat, și ăla singurul. Au plecat dimineața, cu trenul, așa că pe la prînz au ajuns la vărul Grigore. Cum se și așteptase, acesta nu era acasă — erau la servici și el și nevastă-sa — noroc însă cu soacră-sa, care se mutase la ei odată cu nașterea copilului.

— Săru' mîna, zise.

— Intrați, intrați.

— Știți, noi... am venit... c-am vorbit cu văru-miu...

— Știu, știu, mi-a zis. Ei vin pe la cinci.

— Aha, n-am vrea...

— Intrați, intrați...

Și bătrîna le făcu loc, ducîndu-se apoi în bucătărie să încălzească lapte pentru prunc. Și au intrat, cel mic cu frică, el o asemenea casă nu mai văzuse decît la televizor. Se repezi pe balcon și privi în jos, erau la ultimul etaj, dedesubt totul se vedea altfel, mai mic.

— Tată, strigă, vino să vezi !

— Ce să văd, mă ?

— Cum s-a micșorat lumea.

Atît de sus nu se cățărase niciodată, așa că începu să țopăie de bucurie.

— Stai, mă, cuminte ! zise taică-su, trăgîndu-l de pe balcon înăuntru. Hai, să mergem !

— Unde să vă duceți ? întrebă bătrîna din bucătărie, semn că nu-i uitase.

— Prin oraș, după cumpărături...

— Duceți-vă, duceți-vă, încuviință din nevăzut bătrîna, ca și cum ea hotărîse să plece cei doi, dar la cinci să fiți înapoi, că Grigore doar ce vine, mănîncă și se culcă. Dacă aveți treabă...

— Nu, că numa' mi-a zis cînd a fost pe acasă că m-ajută să găsesc ceva pe aici, un servici... Așa că am venit, să ne mai sfătuim...

— Aha, făcu nedumerită bătrîna. Și unde o să dormiți ?

La asta nu se gîndise nici el, nici nevastă-sa, cînd hotăriseră să-l plimbe pe cel mic să vadă orașul.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Poezia visează iar critica este o stare de veghe — poate fi frumos pentru că ordonează, aparent, faptele literare dar putem gîndi și poezia ca pe o stare de veghe continuă iar critica visînd pe marginea ei.

II. În căutarea timpului care vine.

III. Un poem poate fi recitat, memorat exact, sensibilitatea noastră are nevoie întocmai de expresia lui. Un roman nu poate fi memorat exact, recitat etc. (Cazul romanului lui Mateiu Caragiale memorat de idolatrizatori nu intră, acum, în discuție). Impresia pe care ne-o lasă lectura unui roman, bazată pe imanența textului, transcende materialul lingvistic. Și după lectura unei cărți de poezie se insinuează o stare psihologică în absența textului ca atare ; cu această stare comunică amintirile profunde ale unui text de proză.

IV. Revizuirile critice instituite de Lovinescu sînt în directă legătură cu adecvarea spiritului critic la spiritul artistic aflat într-o continuă devenire. Un critic contemporan sau altul utilizează metoda atît de lax încît în mai puțin de un deceniu, schimbarea totală a concepției literare ajunge a fi pusă sub semnul salvator al „revizuirii". Deci, asemenea critici nu mai vizează completarea firească a viziunii literare ci schimbarea, modificarea ei integrală ca și cînd ar fi vorba, în cazul unui singur critic, de autori diferiți. Or, limita revizuirii stă chiar în păstrarea identității unei anume semnături.

V. Iată că este posibil ca talentul (această forță) să fie dat pe seama unor fapturi atît de vulnerabile — poeții !

VI. De multe ori mai scrii o carte nu pentru că ești convins de valoarea celor anterioare ei, ci tocmai pentru că ai impresia ciudată că vocația literară — această cetate — nu ai cucerit-o niciodată, că ai repezit berbecii nu în porți ci în ziduri dintr-o intuiție gingavă sau din orbenie de neiertat.

VII. Poetul este ființa care dorește permanent poemul imposibil.

VIII. Dacă omul uită, reinventează, dacă nu uită — inventează.

IX. Cînd o rază de soare s-a privit în oglindă, s-a întors către astrul zilei. „Eu sînt atît de puternic și de generos încît nici una dintre razele mele nu face cale-ntoarsă ; ce-ai văzut acolo ?" „Mărite astru, un ochi mai puternic decît tine m-a zvîrlit înapoi ! Ochiul era în mîna unui copil, copilul se juca în grădină și m-a trimis pe aripioara unei albine care a început să țipe și să se vaite. Ce armă am văzut ! Te vei lupta cu Oglinda și vei fi învins de ea. Eu am venit să-ți spun".

George Alboiu

Prestigiul realismului

Urmare din pag. 1

patiile și „relațiile" sînt transparente. Scrisă contra-cronometru (recunosc), comentată demolator, **Pe urmele lui Liviu Rebreanu** mi-a procurat — totuși — și bucuria unor scrisori de la cîțiva cititori mai virstnici, dintre cei care l-au cunoscut pe Liviu Rebreanu, încîntați de această „reîntîlnire".

Mă încearcă bănuiala că acest exclusivism inventînd alternative fatale s-ar putea oarecum explica (nicidecum justifica) și prin structura permeabilă a romancierului. În pofida aparențelor, Liviu Rebreanu, departe de a fi un inocent, un instinctiv, un frust și — la fel de departe — de a propune revoluții formale, n-a fost scutit de dileme. Sociabilitatea omului diurn și cheltuiala sa nocturnă în **scriptorium,** o anume imagistică obsedantă, optica demiurgică dar și intensificarea existențială prin iluminare (neantizînd trecutul, eternizînd clipa de grație), dramaticul dialog dintre lumea interioară, abisală și legile dure ale „exteriorului", erupțiile subconștientului și „eul cetățean", arheologia sufletului dar și pictura mediilor, romanul profunzimilor și crusta realismului obiectiv deschid drum **dedublărilor.** „Indiferența" romancierului și **pulsația afectivă** a omului coexistă în Liviu Rebreanu. Ceea ce s-a rostit ferm, cu amprenta **definitivului despre opera** sa nu-și pierde valabilitatea dar se clatină, parcă. Elementaritatea, obscuritatea cazuistică, simplitatea măreției, **construcția faraonică** fac loc procesului secret **al vieții. Tensiunea** celor doi Rebreanu răzbate **în pagină,** încă T. Vianu observînd că personajele rebreniene sînt „conștiințe complexe trăind în două planuri". N-aș vrea să se înțeleagă că titlul ales de mine ar viza sciziunea morală a omului Rebreanu. Cum se știe, acuza l-a urmărit toată viața, Liviu Rebreanu sperînd și crezînd în moartea naturală a atîtor neadevăruri puse în circulație de productiva mahala literară. Am în vedere, desigur, tensiunile creatorului, un „nemodern" mereu dorindu-și altceva, impingînd — în numele lucidității crude — observația în impersonalizare, captînd lumina spirituală, glasul sufletului, înțelegînd că viața iluzorie este singura autentică. Pendulînd între timpul iluziei și apăsările vieții, propunînd ficțiuni re-cunoscute, căutînd fraza care „să fixeze ritmul adevărat" (vestind intrarea în lumea ficțiunii), Rebreanu a înțeles că viața este nimicitoarea tuturor iluziilor. Acea viziune „pur realistă" (stimulînd — prin elanul pozitivist al unora — obsesia corespondențelor) suportă însă corectivul dezagregării organicului. Circularitatea eposului, simetrismul, „corpul sferoid" al romanului lăsînd impresia vieții eterne intră în stare de criză ; Rebreanu descoperă insuficiența mijloacelor clasice, „lipsa centrului", dizolvarea canoanelor de școală realistă și îmbină, în consecință, continuitatea de profunzime cu tranziția, minat de nevoia de înnoire. Voința creatoare, aflînd în lumea ficțiunii „o amintire vie" e atentă la „fluiditatea vieții", magma viului.

Liviu Rebreanu — considerat de unii exegeți o feudă ce le-ar aparține — rămîne într-o perpetuă actualitate problematică, deschis tuturor virstelor și tuturor generațiilor, neistovit de flora exegetică izbucnită pe solul fertil al Operei.

9 MAI 1987

m a p a m o n d

Presa străină şi războiul de independenţă

La scurt timp după evenimentele care au avut loc în 1848, doborînd opoziţia internă şi externă, masele populare, avînd în frunte pe cei care au fost promotorii revoluţiei, au reuşit, în ianuarie 1859, să realizeze măreţul act al unirii Moldovei cu Ţara Românească. Unirea din 1859 a constituit fundamentul victoriilor obţinute de poporul român în lupta pentru desăvîrşirea unităţii naţionale şi statale. Unirea a creat condiţiile necesare înlăturării suzeranităţii turceşti, ale obţinerii independenţei de stat a României.

Proclamarea la 9 mai 1877 a independenţei de stat a României s-a făcut ca urmare a puternicei crize în care se afla sistemul de dominaţie otomană, şubrezit în urma mişcărilor de eliberare ale popoarelor din Balcani şi a izbucnirii războiului ruso-turc. Dar cum independenţa nu se putea realiza decît cu arma în mînă, guvernul român a încheiat, la 4 aprilie 1877, o convenţie cu Rusia, în baza căreia armatele ruse puteau trece spre Balcani cu obligaţia de a „respecta drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare şi tratatele existente, precum şi a menţine şi a apăra integritatea actuală a României".

La 9 mai 1877, în faţa Adunării deputaţilor, Mihail Kogălniceanu, în calitate de ministru de externe, afirma : „Domnilor deputaţi. Sîntem independenţi, sîntem o naţiune de sine stătătoare, nu am nici cea mai mică îndoială şi frică de a declara în faţa Reprezentanţei Naţionale că sîntem o naţiune liberă şi independentă". Proclamarea independenţei de stat a fost primită cu simpatie de opinia publică europeană, dar cu rezervă în cancelariile unor ţări. Ea trebuia cucerită pe cîmpul de luptă pentru a fi recunoscută de puterile Europei şi impusă Imperiului otoman. Izbucnirea războiului şi participarea armatei române, alături de cea rusă, la evenimentele ce au avut loc în anii 1877—1878, au trezit, după cum era de aşteptat, interesul opiniei publice internaţionale, corespondenţilor de presă, ataşaţilor militari şi diplomaţilor. Ecoul acestui interes s-a reflectat, în parte, în articolele apărute în ziarele şi revistele străine unde, cu lux de amănunte uneori, au fost evocate sacrificiile făcute de poporul român pentru obţinerea independenţei şi eroismul armatei române.

„Poporul român — scria Camille Farcy, corespondentul ziarelor franceze „La France" şi „Le Constitutionnel" — beat de bucurie şi plin de încredere, a sărbătorit proclamarea independenţei". Caracterizînd-o ca „marele eveniment al zilei", ziarul „Lanterna" din Paris transmitea românilor, cu acest prilej, următoarea urare : „Urăm cu multă ardoare, viaţă lungă, libertate, bravului popor român". Acelaşi mesaj de simpatie se desprinde din rîndurile apărute, la 13/25 iunie 1877, în „Le journal des Débats", o ocazie cu care se constată că ideea independenţei României a fost, în general, favorabil primită şi că din parte-i a arătat totdeauna simpatie pentru naţiunea română, că a susţinut-o totdeauna şi a încurajat-o în eforturile din ultimii douăzeci de ani pentru a-şi completa organizarea sa politică şi socială. Referindu-se la caracterul războiului şi participarea României, Charles Breban, corespondentul ziarului francez „L'Estafette", sublinia că „România, participînd la acest război, n-a făcut decît să continue tradiţia istorică. Ea totdeauna a luptat pentru civilizaţie, pentru o cauză europeană".

Atenţia ziariştilor a fost atrasă, mai întîi, de felul în care ostaşul român era pregătit pentru luptă, cum privea el războiul, iar ulterior relatările lor au avut ca obiect modul de comportare a unităţilor româneşti în primele ciocniri cu armata turcă, capacitatea lor de luptă, victoriile obţinute, ele luînd înfăţişarea unui adevărat elogiu la adresa românilor. Corespondentul ziarului englez „The Times", după ce văzuse trupele române la Cotroceni, cu ocazia trecerii lor în revistă, scria : „Am fost foarte surprins de frumoasa înfăţişare a acestor trupe. Sînt excelent echipate în toate privinţele... iar instrucţia diferitelor unităţi bună şi arătînd o pregătire îngrijită". Aceleaşi aprecieri admirative se găsesc şi în ziarele ce apăreau în Franţa, unul dintre corespondenţi mărturisea că a fost „surprins de această armată română... soldaţii sînt frumoşi, viguroşi, sobri şi devotaţi. Ofiţerii ştiu bine meseria lor. Spiritul trupelor române este excelent".

Primele contacte cu inamicul înseamnă şi primele victorii. După 27 august şi mai ales după ce reduta Griviţa I cade, la 30 august, în mîna românilor, presa străină s-a ocupat şi mai mult de învingători. Astfel, ziaristul Marcotti, corespondent al publicaţiei italiene „Fanfulla", menţiona că „armata se bate bucuros, nu e un singur dezertor între soldaţii de rînd, ofiţerii nu mai pot de dorinţa de a se distinge". În aceeaşi notă confratele său de la „Il Drito" scria : „Nu ne mirăm deloc cînd aflăm că ruşii admiră valoarea militară a fraţilor latini de la Dunărea de Jos". O descriere amănunţită a operaţiunilor militare găsim în articolul pe care îl semnează Lachman, corespondentul ziarelor „Bund" din Berna, al „Gazetei de Chicago" şi al ziarului „Die Politik" din Praga, articol reluat ulterior în paginile „Curierului de Iaşi". Ataşat pe lîngă Divizia a IV-a română, condusă de colonelul Angelescu, ia parte la atacul dat în ziua de 27 august, pe care îl descrie astfel : „După puţine momente ne primeşte un foc cum n-am văzut nici la Solferino, nici la Curtozza dar lanţul tiraliorilor se ţine neclintit. O ordine perfectă domnea în toate coloanele care înaintau pas cu pas spre reduta cea mare. În apropiere de 1 000 de metri, turcii aruncau o ploaie de proiectile asupra coloanelor noastre, însă toţi, de la mic la mare, erau la înălţimea sacrei lor misiuni. După două ore de luptă turcii erau izgoniţi dintr-o redută pe care o luară dorobanţii cu baioneta. Niciodată n-aş fi crezut să văd atîta bravură la o trupă care pînă acum n-a cunoscut focul. Domnul colonel Angelescu poate fi fericit să comande astfel de ostaşi". Referindu-se la aceeaşi bătălie, ziarul „Epoca" din Madrid remarca : „trupele româneşti, mai ales artileria şi al treisprezecelea regiment de dorobanţi s-au deosebit special şi şi-au arătat valoarea".

Cea mai importantă luptă la care a luat parte şi armata română a avut loc în ziua de 30 august, zi care consemna cel de-al treilea atac asupra Plevnei. Românii trebuiau să cucerească reduta Griviţa, despre care iniţial se credea că este una singură, considerată „cheia Plevnei". Presa din ţară şi din străinătate a acordat acestei lupte spaţii largi, majoritatea comentatorilor fiind unanimi în ceea ce priveşte eroismul românilor. „Trupele româneşti — afirma ziarul londonez „The Daily Telegraph" — s-au purtat cu un curaj lăudabil şi au pornit de repetate ori la asalt, deşi respinse de focul zdrobitor al infanteriei turceşti... În rezumat s-au purtat minunat de bine mai ales avînd în vedere că era prima lor încercare şi că era îndreptată în contra poziţiilor puternic fortificate şi apărate de o armată de temut". După ce sublinia faptul că singura victorie obţinută în acea zi, cucerirea redutei Griviţa I, se datora armatei române, ziarul vienez „Die Presse", prin corespondentul lui Lichtenstad, remarca următoarele : „Luptele de la Plevna au fost pentru întreaga lume un şir de surprinderi, dar cea mai mare surprindere este atitudinea românilor, organizaţi europeneşte şi conduşi după principiile tacticii moderne". Ecoul comportării remarcabile a ostaşilor români s-a făcut simţit şi în presa spaniolă. Discutînd acelaşi eveniment, atacul şi victoria din 30 august, ziarul „Imparcial" din Madrid, într-un articol publicat la 23 septembrie de către trimisul său ce însoţea armata română, releva că „efectul moral produs în sufletul trupelor româneşti de ultimele operaţiuni e excelent, toată lumea e martoră că armata românească ştie să se bată".

În luptele de la Nicopole, Griviţa, Rahova, Plevna, Smîrdan, Vidin, ostaşii români au dat dovadă de un eroism pe care întreaga Europă a trebuit să-l recunoască. Trimişii ziarelor străine s-au simţit obligaţi să facă cunoscut opiniei publice că în această situaţie România, după cîştigarea războiului, va avea un alt statut. În articolul „România şi războiul", semnat de ziaristul englez London R. Crosse în periodicul „The Daily News", după ce se făceau aprecieri mai mult decît elogioase la adresa românilor, afirmîndu-se că „una din surprizele acestui război a fost neaşteptata valoare şi vitejie arătate de trupele române", autorul evidenţia faptul că „oameni de felul acelora care au rupt cercul de foc în reduta Griviţa... sînt oameni ale căror dorinţe nu pot fi dispreţuite. Acum se vede că armata română contează ceva şi trebuie să se ţină seama de ea cînd se vor face schimbări în carta Europei relativă la România". Consideraţii asemănătoare se găsesc în ziarul italian „Provincia di Treviso" şi în cel austriac „Der Osten". Primul susţinea că „România a încetat de astăzi de a mai fi vasală şi îndependenţa ei proclamată de votul naţional şi susţinută cu armele nu va mai putea fi răpită", iar cel de-al doilea, în acelaşi ton, afirma că „România liberă şi independentă va ocupa cu mîndrie un loc în concertul european şi măreaţa ei faptă împreună cu numele ei vor fi imprimate în inimile generaţiilor viitoare".

Înainte ca Plevna să fie ocupată, o altă puternică fortăreaţă, important centru de rezistenţă al armatei turce, cade în mîinile românilor. Este vorba de cucerirea Rahovei, victorie prin excelenţă românească, realizată în zilele de 7—9 noiembrie 1877. Noua victorie a contribuit la stringerea mai puternică a arcului din jurul Plevnei şi în acelaşi timp a făcut să crească şi mai mult prestigiul armatei române. Corespondentul ziarului „L'Estafette" scria cu această ocazie că „armata română s-a acoperit de o nouă glorie, după o luptă îndîrjită, ea a ocupat Rahova". Aprecieri asemănătoare vom întîlni şi în ziarele „Die Politik" din Praga, „Le Temps" sau „Le Nord", care apărea la Bruxelles. Ultimul, într-un articol din 23 noiembrie 1877, observa că „tinerele trupe române au mai probat încă o dată prin acest fapt de arme, care urmează multor altora nu mai puţin strălucite, că ele sînt la înălţimea armatelor celor mai războite".

Acţiunile militare desfăşurate de trupele româno-ruse spre sfîrşitul lunii noiembrie au dus la căderea Plevnei şi capturarea întregii armate turce în frunte cu Osman Paşa. Şi de această dată ostaşii români au dat dovezi de vitejie ce au atras simpatia opiniei publice internaţionale. Agenţia de presă franceză „Havas", comentînd acest eveniment care a hotărît de fapt soarta războiului, arăta că „în ceea ce priveşte vitejia românilor, aceştia s-au aruncat asupra poziţiilor inamicului, au luat cu asalt trei redute, au învins printr-o impetuozitate românească vigoarea turcilor şi au intrat, în fine, în Plevna". La rîndul său, „Le Messager de Vienne", într-o corespondenţă din Roma, în care se evidenţia simpatia opiniei publice italiene faţă de noile victorii ale românilor, spunea, printre altele : „Noi nu sîntem nicidecum nesimţitori la dovezile de vitejie pe care le dă juna naţiune română... nimic nu putea asigura mai bine, în condiţiile Europei, triumful independenţei României".

După luarea Plevnei au urmat alte victorii ale armatei româno-ruse. Ele s-au numit Smîrdan, Inova, Vidin. La 12 ianuarie au fost cucerite Smîrdanul şi Inova. Victoria aceasta a avut, ca şi cele anterioare, un puternic ecou în străinătate. „The Times", din 28 ianuarie 1878, după ce lăuda atacul puternic al dorobanţilor, sublinia că „românii au luat cu asalt satul Smîrdan, care era apărat de trei redute. Aceasta nu s-a săvîrşit fără pierderi, dar românii au reuşit a goni pe turci din toate ovrajele exterioare ale Vidinului, care este complet încercuit". Comentariile favorabile românilor, apărute în presa străină, au continuat şi după încetarea luptelor. Ziarul „Le bien public", într-un articol de acest fel, aprecia că „românii s-au purtat cu vitejie, ei au luat o mare parte la împresurarea Plevnei şi la înfrîngerea definitivă a lui Osman Paşa care a hotărît rezultatul campaniei, ei şi-au dovedit în război, ca şi în pace, dreptul de a exista ca naţiune independentă". Era de altfel concluzia la care ajunsese întreaga opinie publică internaţională.

D. Ivănescu

O călătorie românească în jurul lumii: „Decebal Circumterra"

● Cunoscut tinerilor prin cărţile sale de călătorii în ţară şi pe mări depărtate, la bordul ambarcaţiunii «Hai-Hui» scriitorul Radu Theodoru se pregăteşte de o nouă expediţie, de această dată cu o traiectorie ambiţioasă : înconjurul lumii alături de alţi cinci tovarăşi de drum la bordul ambarcaţiunii româneşti „Decebal". Cum pînă la plecarea în îndrăzneţul parcurs mai sînt doar cîteva săptămîni, i-am adresat cîteva întrebări prozatorului Radu Theodoru, asupra expediţiei «Decebal-Circumterra».

— Se pare că în cazul scriitorului Radu Theodoru viaţa personală şi opera stau într-o interdependenţă strînsă, cea dintîi condiţionînd-o direct pe a doua. Mai exact scriitorul îşi creează deliberat momente de viaţă care să se sublimeze în carte. De la ciclul de romane „Biografie de război, biografie de pace" la ciclul „Cărţile Mării" şi acum la acest fascinant proiect Circumterra **este un drum ciudat. Îl puteţi explica ?**

— Nu sînteţi departe de adevăr. De adevărul interior care germinează şi generează cartea. Sensul şi conţinutul acesteia. Dacă nu rupem proiectul **Circumterra** de visele adolescenţei şi nostalgiile ei, de lecturile de gen, de năzuinţele fireşti, de romantism şi dorinţa de a te descoperi, descoperind alte universuri, ci însumăm toate aceste imponderabile gestului care a condus la „Cărţile Mării", avem explicaţia şi motivaţia intimă care au dus la negarea confortului domestic, la ruperea de ocupaţia ancestrală de viticultor şi pomicultor care completează fericit munca istovitoare la manuscris, concretizîndu-se în efortul incredibil de a organiza şi finaliza proiectul armării unei expediţii circumterestre în oceanul planetar, prima de acest gen în istoricul navelor cu vele româneşti.

Circumterra este o premieră absolută şi ea trebuie considerată ca atare.

— O realizaţi singur ?

— N-am vocaţia solitudinii. Este efortul comun, de sacrificiu şi competenţă a echipajului, este rezultatul entuziasmului cu care confratele meu Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, a îmbrăţişat ideea; este concretizarea dotărilor obţinute de la întreprinderi şi instituţii specializate din Capitală şi din judetele Călăraşi, Bihor, Suceava, există prin apartura de navigaţie, hărţile, Cărţile Pilot cu care am fost înzestraţi de Ministerul Apărării Naţionale şi Departamentul Transporturilor Navale, există pentru că un club sportiv, „Electrica-Bucureşti", are tenacitatea să patroneze o secţie de turism nautic. Iată că, fără să vreau, întrebarea mă scoate în social, în atitudine, acolo unde conservatorismul şi birocraţia, rugina şi sterilitatea intelectuală se bat cap în cap cu inteligenţa creatoare şi inovaţia şi noul, cu avîntul şi lipsa de prejudecăţi.

— Atunci cîteva cuvinte despre „Decebal", echipaj, drum şi ce credeţi că ar interesa cititorii.

— „Decebal" este un iaht clasic cu un catarg înalt de 11 m care poartă o velă randă, un foc şi o trinca, dotat cu un motor ajutător Diesel de 45 C.P., are un deplasament de 10 tone în care se includ cele 2,5 tone ale lestului, o construcţie robustă din metal, avînd lungimea de 11,5 m şi lăţimea de 3,9 m. Bine utilat tehnic, sperăm să-şi onoreze numele. Este realizat după planurile de forme ale căpitanului de rangul 3 inginer Teodor Asimit, planuri de forme modificate şi adaptate nevoilor noastre de inginerul navalist Ion Jeles.

— Unde a fost construit ?

— La Oltenita, cu ajutorul şantierului naval din localitate.

— Echipajul ?

— Echipajul de bază, cel care a contribuit la realizarea ansamblului de lucrări pregătitoare, este compus din Vasile Olteanu, secund şi radio-amator, cunoscut din cărţile mele „Croazieră contra cronometru" şi „În luptă cu Meltemi" (va apare anul viitor la „Albatros") în viaţa cea de toate zilele maistru energetician la Trustul de construcţii industriale Oradea. Sucevenii Sorin Trelea, profesor de biologie, pilot sportiv de performanţă în zborul fără motor, la bord medic şi biolog, împreună cu instructorul lui de zbor, pilot sportiv de performanţă în zborul fără motor, Ioan Gheorghiu din Aeroclubul „Şoimii Bucovinei" — Suceava. Desigur constructorul, inginerul navalist Ion Jeles, din Oltenita, inginer de bord şi mecanic.

— Mai există şi altcineva în afara acestui „echipaj de bază" ?

— O noutate la bord. Redactorul-operator al televiziunii Ladislau Aradits care este un împătimit al mării şi are la activ cîteva îmbarcări finalizate cu filme de gen, cunoscut şi din cartea lui Ion Preda „Expediţia Dacia 2050". Televiziunea română aşteaptă de la noi un film-serial. Avem de asemenea şi un membru de echipaj... terestru.

— Adică ?

— Orădeanul Toma Victor, electronist şi radio-amator de înaltă calificare avînd indicativul YO5A × M care a realizat, împreună cu orădeanul Gheorghe Patas, emiţătorul de bord, l-a calificat pe Vasile Olteanu şi care se constituie în centrul nostru de legături radio cu ţara şi cu lumea. Notez că „Decebal" va fi cunoscut în lumea undelor prin indicativul radioamatorului de la bord : YO5QDE-MM, acest MM final însemnînd „maritim mobil". Atunci cînd spaţiul grafic îmi va permite voi scrie despre toţi cei care, de fapt, sînt coautori ai **Circumterrei** şi, într-un fel, echipierii noştri.

— În încheiere, drumul de urmat ?

— Plecăm din portul Oltenita pe ruta : Oltenita — Cernavodă — Canalul Dunăre-Marea Neagră—Tomis (Constanţa) unde facem teste în mare şi ultimele aprovizionări. Din Tomis plecăm pe ruta : Istanbul — Pireu — Malta — Gibraltar — Insulele Canare — Insulele Capului Verde — traversăm Atlanticul sub latitudinea de 10°N şi prin Trinidad — Tobago — La Guayra (Venezuela) — Carthagena (Columbia) ajungem la Colon de unde prin canalul Panama ieşim în Pacific. Executăm traversada Pacificului prin Galapagos, Marchize, Tuamoton, Tahiti, Noile Hebride, cu punct terminus Port-Moresby, Noua Guynee. De aici prin strîmtoarea Torres drumul traversează Marea Arafura şi Oceanul Indian cu escale în arhipelagurile Chagos şi Seychelles. Dacă ne rămîne timp pînă la schimbarea musonilor, vrem să atingem Mombasa, în Kenya, şi de aici să dublăm coasta africană pînă la cap Gardafui, de unde să ajungem la Aden. Din Aden în Marea Roşie, prin Suez la Alexandria (Egipt), poate Cairo, prin Creta, Rodhos, Dodecanez la intrarea în Dardanele unde considerăm că am încheiat drumul circumterestru. Acasă, pe drum bine cunoscut. Escalele ? Cît mai puţine. Ambiţionăm să realizăm cel mai scurt timp pe ruta ecuatorială.

Asta nu înseamnă că vom priva telespectatorul de imaginile unor lumi cu totul fermecătoare.

Rep.

Lirică cehoslovacă

VLADIMIR HOLAN

Oare ce citea?

Oare ce citea fata aceea în tramvai ?
Fiind în afara timpului, chipului şi numelui
avea doar sentimentul ce vibra atît de ardent
încît de ar fi vorbit, ar fi adus ocară,
iar de ar fi privit, ar fi zărit
poate revolta şi căderea îngerilor...

Cine a păşit în lumea poeziei
nu se mai întoarce...

Amintire

Soarele a dispărut căzînd peste gunoi
ca o lampă de birou
care, înaintea stingerii, încă luminează
un salcîm prăpădit jos în stradă...
Lîngă fîntîna oraşului stătea o fată.
Frumoasă. Şi am stat de vorbă.
Parcă era recunoscătoare, fiecare vorbă a mea
o emoţionează, ca să nu fie doar păminteană ;
nu ştia nimic, nu ştia că şi goliciunea
poate fi astfel îmbrăcată
încît o despoaie doar veşmintele :
ridea, jucîndu-se cu inelul şi tuşînd uşor.
Iar banalul fiind aşa de secret încît nu îi era,
trebuia sărutată, pentru a fi încă şi mai secret.
Dar cînd am întrebat-o apoi
de drumul spre cel mai apropiat sat,
mi-a arătat unul fals...

într-adevăr: prezenţa nu este timpul prezent!

Traducere de Sorin Paliga

MIKULÁS KOVÁC

Perete

1.
L-au scos
în faţa unui perete.

Nu i-a lăsat să-i lege ochii,
căci pînă-n ultima clipă
voia să vadă soarele.
Cînd se prăbuşi apoi,
pe palidul perete
pilpîi
graficul roşu al inimii sale.
2.
Noi am uitat deja astfel de scene.
Cu cozorocul şepcilor alungăm soarele de pe frunte,
doborîm recorduri la mîncare şi la băutură,
într-un cuvînt ne lăfăim.

Şi cînd ne ghiftuim uneori,
spunem :
Culcă-te, prietene,
eşti palid ca un perete.

JIRI ZÁCEK

Fata din sala de lectură

În carte ai făcut un semn
cu umbra arătătorului,
zîmbeşti, tu, copilul întîmplării —
care-i visul tău ?

Jur împrejur cărţi, cărţi fără sfîrşit,
cîmpul de luptă al cuvintelor
În ele-i totul, însă nu-i timp
să le citeşti pe toate.

Singură ai rămas şi ele-s multe.
Citeşti mai departe cu pleoapele plecate.

Cine te cunoaşte ?
Cine-ţi ştie inima pulsînd un S.O.S.
cine cunoaşte taina trupului tău trezindu-se la viaţă,
dorurile în el ascunse,
ale lui patimi sălbatice fără de nume ?
Nici tu nu le cunoşti.

Pleacă de aici pînă nu-i tîrziu.
Aici timpul se întinde ca mucegaiul,
timpul fără culoare,
fără gust,
fără miros.

Cei morţi au avut dreptate-ntotdeauna.
Ce-ţi pasă de ei, doar tu eşti vie !

Scoală-te, fugi de aici, salvează-te
pentru cineva care te caută
fără să ştie că tu exişti...

Dar tu tot stai, zîmbeşti,
mai departe citeşti printre rînduri,
îţi muşti degetul cel mic —

şi atît de puţin timp ne-a mai rămas.

Păsările

Satul se apropie mereu
de păsări.
Ele fug în faţa lui, zboară în faţa lui
spre sud,
dar la urmă satul le ajunge întotdeauna.
Sînt neputincioase cînd satul le numără
scuturate de praf
şi cu trupurile-n sus întoarse.
În păsări este de multă vreme seara,
ar dormi, sînt obsite,
dar satul abia la amiază a ajuns.
La prînz serveşte inimile lor dulci.
Bea apoi singele lor galben,
ciocurile mici.
Şi apoi urmează zborul ca un nor,
un fulg lăsat în vînt.
Păsările dorm în vale,
în uleiul verde-s înecate.

ŠTEFAN MORAVČIK

Către lucrurile de pe masă

În ochi mai avem multă lumină,
multe lucruri bune,
rotunde şi folositoare.
Mîinile noastre ştiu deja pe de rost
această dragoste primitivă pentru lucruri,
această plăcere, patimă nebună
din pipăit şi răsturnare.
Şi fiindcă mîna-i minereul limbii,
jos, în minele de aur ale pipăitului
răsună scormonitul fericit,
îndemnul de a afla o expresie anume,
numele unei noi cunoştinţe.
Lucrurile-şi trăiesc în noi
viaţa lor metafizică.
Pentru ele noi sîntem o altă lume,
astrală şi periculoasă...
Noi trăim doar o clipă în timp ce
înregistrăm obiectele din jur ?
Ce frumuseţe ! Apoi zeul lor
are o înfăţişare falsă,
are o stare de insectă —
o stare de privire.
În acel moment lucrurile-s vii
şi pline, bogate.
Este plăcut gîndul
că pentru ele noi sîntem un peisaj.

JÁN STRASSER

Apăsare

Deci între noi
uşa. Ce să facem cu ea ?
Ea separă aerul de aer.

Tu : cele bune de cele rele.
Eu : ale mele de ale tale.

De fiecare parte
clanţa. Ce să facem cu ea ?
Cînd printr-o apăsare o apropii de pămînt
limba broaştei se ascunde
în scobitura din lemn
şi prin aceasta-ţi permite să faci
mişcarea următoare înspre tine.

Deci între noi doi
clanţa. Ce să facem cu ea ?
Dintr-o altă lume aud
cum tace sprijinită de ea
mîna ta cu ceasul,
cea care-i mai cumpătată.

În româneşte de Ondrej Stefanko

SPORT

Boboci de trandafir

Daţi-mi voie să mă întorc puţin la meciul cu Spania. Data trecută am scris articolul pe genunchi, genunchii mei, prin părţile laterale, sînt ascuţiţi şi în graba cu care a trebuit să scriu, tocul a găsit parcă numai golurile ; azi, simt nevoia să vă aduc la cunoştinţă că, după ce-am înfrînt Spania, glicina de pe pereţii casei mele s-a umplut de ciorchini violeţi, cărările grădinii s-au podit cu lăcrămioare albe şi pe fiecare frunză a trandafirului creşte, din linii nervoase, un porumbel. Cele trei graţii, Thalia, Eufrosina, Aglaia, au dăruit fluier de trestie mierlelor care se joacă în stejar ca pisoii pe rogojină ; le ascult şi aud cum trece pe sub geamuri un docar din secolul trecut, aud tropotul calului — clonc, clonc, clonc — dar nu-l văd, afară e o noapte de întuneric vechi, trăsura duce un boier înjunghiat, acoperit cu maldăre de liliac şi boboci de trandafir, apoi ninge albastru peste tăcerea din odaie şi-n gînd mi se revarsă mireasma vinului băut la nunţile prietenilor mei. E plăcut să-i învingi pe cei mari şi să-ţi răsune numele în lume.

Şi acum, pentru că lebăda visează roşu, să ne întoarcem, ca iepurele la pepeni galbeni, la ghimpele din deştul mare. Rapidul a pierdut încă un punct acasă, dovedindu-ne că a fi acasă nu e totdeauna acolo unde te-ai născut, ci acolo unde ţi-ai creat leagănul iluziilor pierdute. Steaua şi Chimia ne-au băgat în ripă, iar Argeşul ne-a apăsat cu piciorul în creştetul capului. Napolitanii din Giuleşti se plimbă, azi, cu dricul şi descoperă cu talpa goală, că adevărul e învăluit în sîrmă ghimpată. O literă dezbrăcată de caracter îmi face semn că vîslim în jos pe apa simbetei, la un loc cu puii de leu (n-am zis de lele) din malurile Buzăului şi zăvoaiele Argeşului.

De cînd Hagi a plecat la Steaua nu mai vine lume în Regie. Iar eu cred că nu-i o desfătare să joci în faţa tribunelor goale. Şi mai cred că după Sportul studenţesc va începe să predice în pustiu şi Universitatea Craiova. Această fostă mare echipă a ajuns un mausoleu năpîrlit. Nimeni nu are nimic de spus ? Înfrîngerea ei la Moreni întrece închipuirea mea care, vă asigur, se pricepe al dracului de bine s-o ia razna prin pirloage.

Dar toate întîmplările gîjîite dintr-un întreg campionat sînt o biată glumă pe lîngă meciul Dinamo — Victoria, aranjat cu pintenul cocoşului să se termine la egalitate şi Cămătaru să înscrie patru goluri. Cei ce vor să crească şi clopoţeii cît orhideele vor fi văzut, trag nădejde, că publicul a părăsit tribunele la pauză.

Mă opresc. Plouă pe toate cărările şi s-ar putea să-mi ia luntrea apă. Îmi ţipă crinii lîngă prag să-mi văd de grădină. Sînt soldat din linia-ntîi, dar n-am mîna de trăgător de elită.

Se mai întîmplă.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
20
(1 305)
simbătă
16 mai
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CLIMATUL CULTURAL

Printre multiplele consecințe de ordin calitativ nou pe care Festivalul național **Cîntarea României** le-a determinat în mișcarea culturală a țării se înscrie, neîndoielnic, și aceea legată de climatul general al creației, de starea și gradul de creativitate prin care ne ilustrăm în toate sferele existenței. De la domeniul practic, acela al transpunerii în viață a programelor dezvoltării noastre multilaterale, pînă la acela al gîndirii, al viziunii mereu mai vii și înnoitoare cu care ne abordăm propria realitate, propria experiență, ca și perspectiva pe orbita căreia ne plasăm și pe care o deținem cu o permanentă și acută conștiință a viitorului. În noua geografie economică a țării, cu schimbări în relief tehnic și științific vizibile de la an la an și de la etapă la etapă, în noua geografie a muncii care înglobează generații și profesii cu precădere formate și afirmate în epoca marilor edificări socialiste, se află cuprinse și liniile de boltă ale noii noastre spiritualități, această nouă geografie spirituală cum i s-a mai spus, și căreia pe drept cuvînt i se acordă o importanță deosebită. Ea definește de fapt însuși climatul cultural, starea și gradul de creativitate care sînt specifice epocilor de mare avînt constructiv.

Nu întîmplător, de aceea, Festivalul național **Cîntarea României** este deopotrivă al muncii și creației. El emană de la o realitate concretă, detectabilă în ordinea evidenței pe filiera civilizației materiale și spirituale, dar și de la o realitate ideală, aceea care privește construcția de conștiință, manifestarea prin cultură și artă, ridicarea necontenită a orizontului de gîndire și preocupări, cunoașterea și însușirea celor mai înaintate valori, dar și participarea la crearea acestora, racordarea la spiritul și cerințele timpului. Din acest unghi, climatul culturii are temeinice susțineri și motivații în chiar cîmpul realității practice, decurgînd din climatul politic general ca și din specificul acesteia în materie de cultură și artă, de democrație a participării, a răspunderii și angajării într-un sens mereu mai înalt și mereu mai revelator.

Mărturii elocvente depune în această privință însăși creația literară. Locul și rolul ei sub raportul educației patriotice, revoluționare, poartă un accent și o distincție dintre cele mai specifice pentru că prin tot ceea ce propune ea ca sensibilitate, ca orizont și motivație înalt umană este și o întreprindere de natură istorică, politică și socială, fixînd într-un fel însăși memoria timpului, dar este, poate fi socotită, și o ipostază a destinului național, este o continuă prospecție și o continuă revelație a acestuia.

Climatul cultural este în esență și rezultatul, suma unor condiții de ordin material și spiritual, dar el își are și propria sa condiție, aceea care se referă la atitudinea, la răspunderea creatorului de cultură și artă, el este așadar și un teritoriu de conștiință. Climatul îl formează și creațiile, operele literare.

O punte vie de legătură între creator și realitate, între opera literară și cititor, între sensibilitatea acestuia și realitatea, ideile, sentimentele și atitudinea pe care i le propun creațiile artistice se stabilește, nu în ultimul rînd, prin aceeași apartenență la efort, prin consensul idealurilor și aspirațiilor. Dar și prin acea voință reciprocă și în totul exemplificatoare, azi, cu care scriitor și cititor, bunăoară, descoperă în practica muncii și vieții sensuri cu desăvîrșire revelatoare, fapte și atitudini care prin ele însele conduc către semnificații ale culturii și artei. Este tot o problemă de climat și aceasta, este tot un mod de a ne explica și asuma totodată rosturile ca și răspunderile creației. Avînd în îndemnurile și orientările secretarului general al partidului o sursă vie de gîndire și inspirație politică, o sursă de permanentă și înnoitoare cuprindere a istoriei, a realității de azi și de mîine, un chip al conștiinței patriotice și revoluționare în cel mai înalt grad. Ideea ca și definiția Festivalului național **Cîntarea României** rămîn o o sugestivă ilustrare a acestui mod de a vedea lumea propriilor noastre cerințe și posibilități după cum în tot ce a propus și propune el mai valoros este, între altele, și această realitate a unui nou climat.

Luceafărul

„Primăvara"

România și marea victorie

Climatul novator și fecund, inaugurat și în istoriografia noastră de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, a deschis în cercetările consacrate istoriei militare a poporului român o fază de investigații înnoitoare. Un corpus de documente, două periodice de istorie militară, o amplă literatură în care se distinge marea sinteză — în curs de publicare — a istoriei militare românești sînt mărturiile elocvente ale progreselor remarcabile înregistrate în această sferă de cercetare istorică. Istoriografia militară românească a găsit în generalul-locotenent dr. Ilie Ceaușescu un promotor ardent și un autor de mari resurse înnoitoare. El a analizat — cel dintîi — conceptul de război al întregului popor în perspectiva de ansamblu a istoriei noastre, de la înaintașii geto-daci la doctrina militară a României socialiste și tot el este cel care a condus și sprijinit cercetările privind contribuția României la înfrîngerea Germaniei hitleriste.

Acestei direcții de investigații i se înscrie și volumul **România și marea victorie, 23 August 1944 — 12 mai 1945** (autori : general Ilie Ceaușescu, col. dr. Florian Tucă, mr. dr. Mihail E. Ionescu, cpt. Al. Duțu), lucrare fundamentală pentru fixarea dimensiunilor strategice, politice, economice și logistice pe care le-a avut participarea României la războiul antihitlerist. Este o carte întemeiată pe o foarte întinsă documentație — din care nu lipsește inedițul — și pe o bogată bibliografie, datele oferite de surse fiind supuse apoi unei riguroase analize, la capătul căreia este reconstituită cu minuție, cu obiectivitate, dar și cu acea angajare militant-patriotică, fără de care istoria rămîne o narație rece, este reconstituită, așadar, ana dintre cele mai glorioase pagini din îndelungata și încercata noastră istorie.

O istorie bogată în încercări și, am spune, în ingratitudini. Căci cum altfel ar putea fi numită situația în care România, deplin izolată pe plan politic și militar, s-a văzut aruncată în tragica vară a anului 1940 în strînsoarea de fier a Germaniei hitleriste. După două decenii de apărare statornică și curajoasă a independenței naționale și a integrității teritoriale, după ani de rezistență împotriva presiunilor Reichului nazist, România — lipsită de orice sprijin — a fost brutal impinsă — împotriva voinței poporului ei — în orbita Berlinului și în țară s-a instaurat regimul de dictatură militară-fascistă. Apar astăzi în străinătate lucrări care scriu despre progresiva fascizare a societății românești sau de treptata apropiere a României de Germania nazistă, orientări care și-ar fi găsit încununarea logico-politică în septembrie 1940. Prezentare pe de-a întregul falsă a realității istorice !

Actul revoluționar de la 23 August 1944 — care a marcat începutul participării României la războiul antihitlerist — a fost actul de voință al întregii națiuni române, care nu s-a identificat niciodată cu regimul de dictatură și cu atît mai puțin cu patronul său de la Berlin. Inițiată, organizată și condusă la victorie de Partidul Comunist Român, revoluția noastră din august 1944 a fost un eveniment unic nu numai în istoria celui de al doilea război mondial, dar în istoria tuturor conflictelor militare. O recunosc și o spun cercetători străini care au

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 6-a

Inedit

Titus Arghezi

La geam pămîntul mi-a trimis
Să-mi înflorească un cais,
Și fiecare mugure cu floare
Nu m-aș mira, să-nceapă ca
fluturii, să zboare.

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Existențe autentice

Cu un roman robust — **Drumul** (1979) — ce prezintă o lume la fel de robustă în structurile statornicite ale vieții, — a debutat Titus Suciu ; apoi, după un volum de proză scurtă — **Movila albă** (1981), el a semnat alte două romane — **Ceața** (1984) și **Pragul** (1986). „Drumul" rămîne, deocamdată, contribuția literară cea mai importantă.

În romanul lui Titus Suciu **drumul** este polisimbolic : există un drum la o răscruce de istorie prefigurată în acest univers aproape închis, un drum de fier al ceferiștilor, un drum al lui Bufantu, un drum al țapinarilor, altul al țăranilor din sat. Într-o localitate din Valea Mureșelului, în vremea războiului, se întîmplă lucruri care alertează satul, dînd indicii că se va petrece ceva. În fapt, narațiunea epică se desfășoară între doi poli — acțiunea grupului de comuniști din sat pentru a transporta armele, pregătind momentul unei rezistențe armate și acțiunea plutonierului Bufantu și a altora, de la Siguranță, pentru a anula acțiunea. Prozatorul a fost atent cu psihologiile. Romanul este bine scris, prozatorul are forță, cunoaște această lume a oamenilor de lîngă pădure (dar și aproape de luncă), pe care o descoperă printr-un roman al **drumului.** Totul se desfășoară în acest roman în Mureșel și Mureșeleni. Se notează undeva o constatare — „Ce ciudat... dacă nu-i cunoști, dacă-i privești de departe, oamenii ți se par ca niște sfere omogene, însă dacă pătrunzi în viața lor..." — care devine parcă ghid al tehnicii folosite de prozator. Psihologia țăranilor este mai complexă decît apare la prima vedere și acest lucru vrea să-l evidențieze prozatorul : o inteligență nativă și capacitatea de a pătrunde în adîncimea lucrurilor, intuiția exactă îi caracterizează. Parcă sîntem în sfera unor aprecieri sadoveniene : „Ca orice țăran, care e în stare să dezlege taine mai adînci decît gîndu-

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Arhitecturi

Istoria acestor ani — ea însăși o etapă din marea istorie a națiunii române — ni se înfățișează pe multiple planuri ca un vast orizont al construcției. Citim aici însemnul deplinei libertăți, al gestului neobosit, asociat permanent cu gîndul vizionar, cu ideea propulsoare de încredere în destinul lumii de care aparținem. Răsfrîngînd conștiința maselor, a sufletului nostru doritor de frumos și armonie, literatura și arta au fost și vor rămîne permanent argumente ale spiritualității românești, ale istoriei fiecărui timp. Din perspectiva prezentului nostru istoric, orizonturile culturii sînt luminate cu clarviziune de Partidul Comunist Român.

Astfel ieșim în lume pe temeiul unei adînci și inconfundabile munci, ca autori ai unor opere — atît în planul construcției materiale cît și în cel al construcției culturale — fără precedent. O continuitate de idei și de nobile sentimente pe traiectul unor creații durabile, de substanță, respiră întreaga noastră lucrare care întruchipează fizionomia României contemporane. Talentele individuale de cele mai diverse naturi și nuanțe se regăsesc prinse într-un fertil dialog cu structurile sociale stimulative de pe tot cuprinsul patriei.

Grija deosebită pe care partidul comunist, secretarul său general, o poartă întregii opere de edificare a patriei socialiste se manifestă plenar și în procesul de construcție în planul culturii : **„Trebuie să facem astfel** — subliniază secretarul general al partidului — **încît activitatea literar-artistică să oglindească cu putere viața, munca, năzuințele poporului nostru, să contribuie la cultivarea nobilelor sentimente de libertate și dreptate socială, de muncă, de omenie, în formarea omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, patriotică, hotărît să învingă orice greutăți, să meargă ferm înainte spre societatea comunistă — visul de aur al omenirii".**

Altitudinea de gînd și trăire, în viziunea proprie acestui timp de edificatoare prefaceri atît în sfera vieții materiale cît și a celei spirituale, se relevă a fi însăși altitudinea la care societatea își propune să-i ridice pe toți fiii săi. Așadar, vorbind de accesul la cultură al fiecăruia și al tuturora, ne referim la contextul democratic statornicit în plan real cu temeinice răsfrîngeri în opere de substanță.

Apariția atîtor pleiade de excepție — în poezie, proză, teatru, critică și istorie literară, muzică, film, pictură și sculptură, într-un climat prielnic afirmării și răspîndirii tuturor valorilor, se cuvine necontenit raportată vastei lucrări de construcție culturală. Niciodată ca acum nu s-au reliefat cu atîta putere direcțiile importante ale dezvoltării artei și culturii, particularul nostru militînd pentru accentuarea misiunii sociale a artistului, pentru extinderea aportului

George Chirilă

Continuare în pag. a 7-a

CINSTIRE

Cinstesc pămîntul care m-a născut
— Pămîntul nostru din vechimi latin —
Din patimă, din piatră și din lut ;
În fața cărui, luminos, mă-nclin.

Căci prea avut-a forță să trăiască
Și, odrăslindu-ne, ne-a ridicat
Mult diafana limbă românească
Pe toți : femeie și copil, bărbat.

De-aceea se cuvine să cinstim,
Cu măreție și cu pietate,
Atîta cît va fi să mai trăim,
Această limbă, în eternitate.

Radu Cange

● În acest număr : ● Argumentele cărților noastre ● Mircea Vaida : «La dreapta lui Eminescu se ridică silueta de bronz a statuii lui Blaga» ● «Personajul principal» — proză de Dumitru Matală ● «Olimpice euritmii» de Tudor George.

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Manualul de folclor

În prefața la cartea sa dedicată **Literaturii populare** (E.P.I., 1968), Ovidiu Papadima, unul din cei mai reputați folcloriști ai noștri, emitea ideea necesității unui **Manual de folclor,** lăsînd chiar să se înțeleagă că la o adică ar putea chiar dînsul să ni-l dea, multe capitole din amintita sa carte fiind perfect adecvate unui asemenea scop. Din motive, sîntem convinși, independente de voința sa, nu ni l-a dat. Și nu ni l-au dat nici alții. Și cît de mult am avut nevoie, și avem încă, de acel manual !

Nu e cazul să reamintim aici, în amănunt, ce a însemnat și ce înseamnă pentru **Literatura română** cunoașterea folclorului. Cei mai mulți dintre dascălii de limbă românească o știu bine, însă nu prea bine o știu cei mai mulți din elevii noștri. Sau chiar dacă o știu, o știu cu totul superficial căci în școală studiul folclorului se face la un nivel minim. Nu ne referim la manualele pentru clasele V—VIII, unde, se pare, nu se poate face mai mult. Ne gîndim însă la manualele de limba și literatura română pentru clasele a IX-a, pe care, în această privință, le găsim schematice și sărace. Nu știm dacă această lacună va fi remediată în noile manuale ce s-ar afla în lucru în momentul de față. Ținem să spun însă că manualul de limba și literatura română pentru clasele a IX-a trebuie să fie un **manual exclusiv de folclor.** Căci fără o cunoaștere în profunzime a folclorului românesc nu poate fi vorba de o cunoaștere în profunzime a literaturii române. Mi s-ar putea obiecta că studiul folclorului se face în universitate, ceea ce este adevărat, numai că nu toți absolvenții de liceu vor avea ocazia să treacă prin universitate spre a-și însuși acolo cunoștințele trebuitoare în acest domeniu. De aceea consider că orice elev trebuie să facă aceasta în liceu, unde manualul de folclor să constituie pentru el un fel de **introducere** în acea mare aventură care este **Literatura Română.** Cum să-l înțelegi pe Eminescu, spre a ne referi la un singur, dar ilustru exemplu, în ce are el mai tulburător, fără a fi trecut, în prealabil, prin „grădinile îmbălsămate ale folclorului", cum s-ar exprima Perpessicius ? Cum e posibil, ca elev, să treci prin liceu fără a te fi cutremurat îndeajuns de uluitoarele frumusețí ale celor trei antologii de folclor realizate de Alecsandri, Eminescu sau Blaga ? Puțini din elevii noștri le-au răsfoit și puțini din dascălii noștri au putut afla răgazul necesar (orele destinate studiului folclorului fiind, cum ziceam, insuficiente) spre a face ce trebuie în acest sens. Să ne gîndim că dacă nu ar fi existat folclorul românesc nu ar fi existat, poate, nici Eminescu. Sau dacă da, cît de sărac ar fi el fără componenta sa poporană !

După opinia mea, **manualul de folclor** ar trebui să conțină un prim și masiv capitol care să se numească **mitologia românească** (nu în treacăt spus, aceasta ar putea fi, la rîndul ei, obiectul unui alt manual destinat elevilor noștri). Cu stringere de inimă observ că mulți din elevii noștri cunosc, cu lux de amănunte, mitologiile altor popoare, a grecilor, de pildă, dar sînt niște profani cînd e vorba de cea a românilor. Cîte lacune trebuie să suplinească profesorul în munca de predare a literaturii române atunci cînd ea are atingeri cu acest atît de delicat domeniu !

Nu ne permitem să dăm specialiștilor sfaturi despre cum trebuie alcătuit un manual de folclor. Aș sugera, totuși ca, în cazul în care el s-ar realiza, să fie dublat de o culegere de texte în care toate speciile să fie reprezentate într-un mod semnificativ și care să se afle în dotarea, obligatorie, a fiecărui elev (obiecției, eventuale, că e prea mult, că ar fi prea costisitor, fie-mi permis să-i spun : Nu !). Un punct de pornire al acelui manual, dacă asta nu supără pe nimeni, l-ar putea constitui însăși cartea pomenită mai sus, a lui Ovidiu Papadima, unde unele capitole (în special cele dedicate liricii populare) sînt, în forma în care se află acolo, cu totul adecvate cerințelor ce un asemenea manual le reclamă.

Avem un folclor de excepție în care palpită adevărate comori de suflet românesc, avem un corp de folcloriști de elită, cum puține culturi au, avem posibilitatea, prioceperea, dar, mai ales, datoria, profund-patriotică, de a înzestra școala românească cu **Manualul de folclor.** Să nu zăbovim, deci, și să-l facem fără întîrziere !

Teofil Răchițeanu

EMINESCIANA

Dialectica poemului

Luceafărul, asemenea oricărei opere artistice, poate fi interpretat în moduri diferite. Prin analogie cu orice altă operă. Dar, în orice caz, aceste interpretări nu pot fi trecute pe seama lui Eminescu. În plus, așa cum remarcase și D. Caracostea, „Orice studiu al capodoperei lui Eminescu va trebui în viitor să se ocupe de izvorul de la care a purces". Căci altfel i se poate atribui lui Eminescu ceea ce face parte evident din structura basmului popular din care s-a inspirat sau ține de contribuția celui care l-a editat. Același Caracostea observase intervenția editorului Kunisch în desfășurarea basmului. Chiar renunțarea la nemurire în schimbul iubirii pare o contribuție a acestuia. Nici măcar însemnarea lui Eminescu (din Ms. 2275 B, fila 56) despre „înțelesul alegoric" al poemului (Hyperion ar sugera geniul) nu poate fi luată în considerație, termenul de „geniu" apărînd realmente în poezia **Fata-n grădina de aur,** ca traducere a germanului **Geist,** din basm. Deci „geniu" are aici semnificația de **duh** sau **spirit.** În plus, numai ultima strofă, care apare abia în varianta finală, deci **după** elaborarea propriu-zisă a poemului, ar putea sugera un astfel de înțeles alegoric.

În aceeași însemnare Eminescu vorbește despre „legenda Luceafărului" povestită de Kunisch. Or, în basmul respectiv **nu se vorbește despre luceafăr.** „Geniul" în discuție **(der mächtige Geist),** numit și **Smau** („Zmău" și la Eminescu în poezia **Fata-n grădina de aur),** se transformă în vînt, în stea **(Stern** nu **Abend** sau **Morgenstern)** și în ploaie. Acestea erau mijloacele de pătrundere ale „geniului" în camera fetei de împărat. În cazul stelei și al ploii, odată ajuns la fată, „geniul" se preface în tînăr frumos. Eminescu va menționa numai ultimele două metamorfoze, care devin ale luceafărului. Dar aceasta este contribuția lui Eminescu, n-a existat nici o altă „legendă a luceafărului".

În 1874 Eminescu prelucrează basmul lui Kunisch în versuri. **Fata-n grădina de aur** (1875) nu poate fi considerată însă prima variantă a **Luceafărului,** deoarece nici aici nu este încă vorba de luceafăr. În plus, **Fata-n grădina de aur** reproduce în mare **întreaga** poveste a lui Kunisch, care este alcătuită în realitate din **două** basme (cum remarcase deja D. Caracostea). Unul este basmul fetei și al feciorului de împărat, care lipsește din **Luceafărul,** altul este basmul fetei de împărat și al smeului. Nu trebuie uitat nici faptul că **Fata-n grădina de aur,** ca și **Miron și frumoasa fără corp,** este scrisă pe un ton ironic, scoțînd efecte umoristice.

Perpessicius datează prima variantă a **Luceafărului** la 1880 (Ms. 2277). Ea cuprinde întreaga problematică a viitorului poem. Varianta a II-a (Ms. 2275 B, din 1881) o perfecționează stilistic. **Legenda Luceafărului** (Ms. 2261) este datată 10 aprilie 1882. Însemnarea lui Eminescu din Ms. 2275 B anticipează ultima variantă, „Legenda Luceafărului", care nu-i aparține însă lui Kunisch, ci lui Eminescu însuși !

Tematic, Eminescu reduce și al doilea basm și operează cîteva transformări. Fiul de împărat devine paj, smeul devine luceafăr. Fata și iubitul nu mai sînt uciși de smeu, ca la Kunisch, și nici blestemați „să nu moară deodată", ca în finalul la **Fata-n grădina de aur,** dar elementele principale ale basmului rămîn : dragostea dintre o ființă pămînteană și una nemuritoare ; transformările ființei nemuritoare în ființe cu aspect pămîntean ; pretenția ca în schimbul iubirii să renunțe la nemurire ; imposibilitatea realizării acestui lucru și zădărnicia realizării lui din cauza înfiripării unei iubiri între pămînteni. Chiar și călătoria ființei nemuritoare la sediul divinității **(Zum Throne Gottes)** apare, cu aceeași semnificație, în basmul popular. A căuta alte surse ale acestor elemente și a le da alte semnificații decît cele pe care le au în basmul lui Kunisch, cum se face de regulă, și, mai ales, a le atribui lui Eminescu, sînt indeletniciri hazardate. Aceasta nu înseamnă însă că meritul lui Eminescu se reduce doar la prezentarea lor într-o formă poetică excepțională. Urmărind variantele, se constată că poetul lucra nu numai la forma de exprimare a elementelor selectate din basmul popular, ci și la **structura** poemului.

În manuscris, Eminescu obișnuia să separe părțile poemului prin trei asteriscuri. Se constată astfel că, treptat, poemul se grupează în cinci părți, dacă cele două metamorfoze ale luceafărului sînt considerate împreună (cum apar în unele ediții, vezi ediția din 1984 a lui Petru Creția). În legătură cu aceasta, nu trebuie uitat că ultima versiune a suferit „șlefuiri", unele făcute de poet la sugestia lui Maiorescu ; Călinescu sublinia că „seva poemului" nu comunică peste tot cu aceeași putere", că „unele strofe tac", că „tema" este uneori „repetată și comentată". Este vorba în mod evident, de cele două metamorfoze ale luceafărului. În prima este reprodusă poetic transformarea spiritului din basm în ploaie și apoi în tînăr. La Eminescu, tînărul e „născut și el din ape" etc. A doua metamorfoză reproduce transformarea

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

PAUL ANGHEL: «Intoarcerea morților»

În orice roman de superioară concepție și realizare părțile oglindesc întregul. Urmărind destinul lui Nae Maican, cititorul are un acces mediator în culisele de idei ale **Zăpezilor de acum un veac.** Personajul, ofițer de marină, străbate mai multe volume. Este în toate același ins care sub înfățișarea petrecărețului ascunde pe omul de independență, energie și inițiativă, specie romanescă de „original" și de liber cugetător, fără sistem teoretic, dar foarte consecvent în manifestările sale. Nae Maican ar fi, simplu zis, în același timp un fante, dar și un erou. Experiența războiului, în care marinarul este obligat să lupte pe uscat, se transformă pentru Nae Maican într-o experiență totală. Nimic n-ar fi anunțat în el pe erou și pe omul puternicelor trăiri intime. Șocurile, boala scot la suprafață adevărata față a acestui Mitică, pe care înaintea lui Paul Anghel a încercat să-l reabiliteze Camil Petrescu într-o comedie cu un titlu plin de adresă : **Mitică Popescu.** Polemica dusă cu viziunea caragialescă prin care Mitică este doar cel înregistrat în **Momente** își are istoria ei. Camil Petrescu care a avut în Caragiale unul din marile sale repere intelectuale și literare de raportare a ținut însă să se delimiteze de felul acestuia de a proiecta societatea românească a veacului trecut. Nu e lipsit de sens să așezăm și ciclul **Um om între oameni** în linia aceleiași acțiuni scriitoricești restauratoare. Dacă Mitică Popescu era băiatul bun și discret care ascundea sub conduita unui bucureștean oarecare, semn al decenței, calități superioare, Nae Maican este în romanul **Întoarcerea morților** mai mult decît atît. Dintr-un tip extravertit, scriitorul face un personaj introvertit, dramatic în clipe ce par ultimele din viața lui sufletească ascunsă, refulată. Prilej pentru scriitor să evoce prin copilăria ofițerului care se zbate între viață și moarte figuri ale mahalalei de meșteșugari de altădată, a universului învirtitor de la Moși, din unghiul infantil al privirii copilului care a fost Nae Maican. E o lume, pentru a stabili relații literare exterioare, pe care a atins-o fără s-o topografieze în întregime Delavrancea și în care Paul Anghel caută liantul sufletesc adînc. Agonia lui Nae Maican, — nu ne-am mira dacă ofițerul de marină s-ar scula din pat spre stupoarea tuturor apucîndu-se de vechile lui crailicuri — fixează în **Întoarcerea morților,** ca un leitmotiv, condiția de sacrificiu pe care-l presupune orice război, mai ales unul acceptat și dus cu conștiința îndreptățirii lui. Sînt mai multe episoadele și elementele care conduc către concluzia unui sfîrșit care anunță un început. Întoarcerea morților se ridică drept un memento pentru cei vii.

Nunta Helenei face și ea parte din șiragul de imagini care imortalizează imaginea societății românești sigilată de un eveniment radical. Helene este condamnată. Dispariția ei, datorită unei boli care nu iartă, este doar o chestiune de timp, nici acela prea lung. Cu toate acestea Toma o vrea de soție, iar căsătoria cu întreg ritualul ei va avea loc. Helene este și ea o condamnată a acestui război. La ceremonia nunții ei, la care se întîmplă spre bucuria miresii să fie prezentă și Adelina Patti, sînt prezenți și simpli sanitari de la căruțele medicale de front, Sergentul Jaketă și compania, care oripilează, dar și însuflețesc adunarea cu cîntecele lor. Chiar nunta Helenei cu lumea ei imposibil de amestecată, cu oameni de jos care n-ar fi intrat niciodată în casa Răscanu, cu un ginere din Ardeal și un brînzar ca locțiitor de socru mare, cu boierul Zarzăr de la Hotin, care cunoaște legea cailor din hergheliile de dincolo de Prut și mai puțin a codului manierelor bucureștene, vorbește de o schimbare iminentă. Ceva se duce și ceva vine. Helene la rîndul ei este un „mort" care s-a întors pentru a pleca. Convoiul tinerei mirese care o scoate din țară pentru o petrecere în Elveția este precedat de marile trîmbe de pînze albă așezate înaintea cailor, pe care femei vrednice și pioase i le așează în cale ca la înmormîntări. Revenirea și plecarea Helenei fac parte din acest cortegiu al morților semnificativi, pentru o românime care a ieșit cu conștiința curată dintr-o conflagrație în care și-a făcut datoria față de aliat, dar mai ales față de sine.

Pe durata **Întoarcerii morților,** cadavrul pornit de la Porțile de Fier își urmează lenta lui cale pe Dunăre, către vărsarea în mare, încercuit de cortegiul vorace al vietăților necrofile. La Giurgiu, pe lîngă care acest simbol putrefact trece, cîntă fanfara militară a trupelor ruse. Bucureștiul, Paiatul, oamenii politici se întreabă ce cîntă fanfara. Pentru început, li se spune, cîntă valsuri, apoi tot valsuri. Aliații tac, dar ceva tot vorbește în numele lor: aceasta este fanfara. Este firesc ca ea să fie interogată asupra intențiilor. La un moment dat știrea se schimbă. Acum fanfara nu mai cîntă valsuri ; fanfara a trecut la marșuri. Nu va mai fi mult pînă la ocuparea Bucureștilor cu proclamațiile date către cetățenii orașului. Oamenii politici se agită. Între ei, conu' Mihalache, Mihail Kogălniceanu, capătă proporții pe care pînă acum ciclul nu i le-a conferit. El devine o figură politică de prim plan, personalitatea care domină romanul la un moment dat și dă seamă despre stările de lucruri de la sfîrșitul războiului ruso-turc. Sînt în discuție teritoriile românești de dincolo de Prut ca și staționarea dincolo de prevederi a trupelor țariste la Dunăre. Intră în joc figurile mediului politic și diplomatic care constituie cercul de rezonanță și semnificație al cărții. Figurile culturale, ocupă acum scena din față : nu e vorba numai de Kogălniceanu, ci și de reprezentantul generației următoare, Hașdeu. În **Întoarcerea morților** portretul lui Hașdeu se completează și ia un aspect definitiv. Am zis că Paul Anghel nu se dăruie în mod special personajelor sale, ci unei suprateme. Măsura în care personajele sale devin proeminente vorbește despre măsura în care se încorporează acestei suprateme, reprezentînd-o. Fără o legătură explicită cu „întoarcerea morților", Hașdeu perorează în marginea ei, numește realități sau aspecte în legătură directă cu ea. El este reprezentantul cel mai viu, mai spectaculos, mai seducător al nestinsei legături cu lumea nevăzută de altă dată. Hașdeu reprezintă istoria, adică imperiul celor care au fost, în ceea ce aceasta are viu, adică a fost transmis.

Întoarcerea morților se poate citi una din zisele lui Pârvan pronunțată în **Parentalia.** Războaiele culeg dintre noi pe cei mai buni. Supraviețuitorii unui război nu sînt în principiu cei mai buni : aceștia au rămas în urmă. A-i cultiva înseamnă a le prelungi existența, a face din ei reper al vieții noastre. Plutește în **Întoarcerea morților** ideea că cei căzuți indiferent de clasa lor socială, de apartenența lor ideală reprezintă soclul acțiunii politice de după război. Sufletele lor se încorporează în acțiunea urmașilor. Paul Anghel a pregătit acest deznodămînt. În **Noroaiele,** unde mulțimea celor căzuți în luptă se concretizează în stive și piramide de cadavre, cei duși protestează : „resturile de schelete se vor calcina, se vor pulveriza de la sine. Și cu aceasta chestiunea resturilor va fi rezolvată, dar cealaltă ? A, vă întrebați : care cealaltă ? Simplu : problema morților. Ei strigă : cu noi ce faceți ? Sîntem mulți, nu-i de glumit. Da, ați scăpat de noi, gata. Un Te Deum. Acum încă un Te Deum pentru cei căzuți azi-noapte. Dar după aceea ?" Acest „după aceea" constituie răspunsul pe care-l dau oameni ca Kogălniceanu, ca Hașdeu, domnul de la „Timpul", împrejurărilor de după terminarea bătăliei militare. „După aceea" e bătălia diplomatică, care începe în **Întoarcerea morților** și continuă dincolo de coperțile volumului. Important este că provocarea celor căzuți în **Noroaiele** este primită de cei vii.

Impasului ivit, oamenii politici îi dau răspunsul lor, dar îi răspunde și Hașdeu, în ale cărui vorbe descifrăm și dezlegarea de perspectivă a ciclului, un răspuns formulat în același spirit al secolului XIX, care dă fluidul unificator al **Zăpezilor de acum un veac :** „Sîntem așezați la poalele celui mai lung lanț vulcanic stins, de pe acest continent. Am fost contimporani cu toate marile diluvii. Noi tot venim spre astăzi, din lumile anterioare. Pe aici, prin jurul nostru, s-au prăbușit lumi. Azi otomanii, ieri bizantinii, alaltăieri românii. (...) Răscolind singuri prin cenușa acestor vulcani stinși, privind cerul, am ajuns și noi la niște înțelesuri, care sînt tot atîtea certitudini. (...) Iată de ce în culmea mizeriei în care se află azi, afirm că poporul român are rolul providențial : să ateste prin chinul lui de acum și din totdeauna funcțiunea binelui."

Ca în Shakespeare, după ce morții au fost scoși din scenă, actorul rostește monologul final. Acest „actor" este Hașdeu. Scoși din scenă, așa cum o fac și apele Dunărei, morții războiului de Independență se retrag în cuvintele savantului, prin care ei vorbesc. Altitudinea acestei acolade hașdeene constituie unul din secretele romanelor lui Paul Anghel. În cărțile lui, marile figuri românești ale secolului trecut, neîmpăcate între ele, cum s-a zis, sînt împăcate de temperatura unui mare țel comun. Știința romancierului e de a scoate la lumină un univers ignorat. În universul revelat de Paul Anghel, discordiile mici pier în fața concordiei marilor deziderate. Forța acestor cărți rezidă în spiritul lor.

M. Ungheanu

CONSTANTIN CUBLEȘAN: «Un anotimp pentru fiecare»

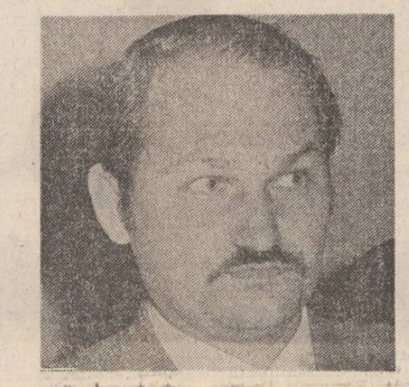

Un remarcabil roman social se arată a fi (după două volume de dimensiune mijlocie, promițînd și alte dezvoltări) „Un anotimp pentru fiecare", de Constantin Cubleșan, întîia încercare de proporții ample a unui prozator, altfel întrutotul constituit esteticește și care dăduse, cu „Pensiunea Margareta" (1982), o sugestie foarte promițătoare de vocație epică. Evoluția lui e, de altfel, lentă și fiindcă prozatorul debutează matur cu romane („Licheni" și „Iarba cerului", în 1974) fără a șovăi în experimentele seci, impresia pe care o lasă e mereu aceea de soliditate și de simț al proporțiilor. E o proză de gust tradițional și adînc realistă, rezemîndu-se pe un instinct cu totul admirabil al observației și pe elaborația de caractere. Această îndemnare către frescă, evidentă aci, este, așadar, naturală și izvorăște din natura unui talent apt pentru construcție și evident mai degrabă în zugrăveli pe pînze întinse.

„Un anotimp pentru fiecare" cuprinde, deocamdată, două volume : „Sezonul crinilor roșii" (1985) și „Porți deschise" (Ed. Dacia, 1986), foarte omogene, de altfel și arătînd o elaborație comună. Totuși, sentimentul că avem de-a face cu producții diferite și arătînd individualitate sigură e prezent și e în afara îndoielii că aceste episoade de creații se pot examina separat. Romancierul s-a fixat asupra unei lumi transilvane, totodată rurale și orășenești, examinată pe întinderea citorva ani postbelici (de prin 1945 și pînă în martie 1953) ; epocă tulbure și încă enigmatică sub raport sociologic, ceea ce presupune o sforțare suplimentară și un examen mai prudent decît acela întreprins cînd clarificările sînt produse demult. Prudența e, altfel, vizibilă aci și ceea ce izbește numaidecît e această reconstituire meticuloasă și cu mișcare de apă lent curgătoare, urmînd un adevăr al vieții de dincolo de patimi și de revelări senzaționale de evenimente secrete. „Un anotimp pentru fiecare" nu e ceea ce se cheamă, cu un termen de tot impropriu, un roman „obsedantist", este pur și simplu un roman social.

Întîiul volum, „Sezonul crinilor roșii", introduce repede o materie care aparține romanului ardelenesc ceea ce denotă că puterea tradiției e încă foarte persistentă și creația adevărată nu i se poate sustrage. Un învățător, Valentin Ohaba, se întoarce din război și cere să profeseze în satul Varnis, de unde plecase prin trecere frauduloasă a frontierei, în vremea ocupației horthyste a regiunii de după 1940.

Nu doar vremurile sînt nesigure ci și locurile și în munții aflați în apropiere se ascunde o ceată de bandiți, care își fac „partizani" și pe care îi conduce un oarecare Horațiu Cișmaru, venit pe căi clandestine din străinătate spre a pune la punct sabotaje. Inspectorul Merfu, eliberat din funcție, fuge la bandiți, condus de învățătorul Ohaba, indus în eroare, acesta, de fostul lui șef : bandiții îl amenință cu moartea pe învățător dacă nu se învoiește să colaboreze cu ei și Ohaba, spre a scăpa cu viață, acceptă într-un chip cu totul convențional. Ajuns în sat și pus la adăpost el consideră că legea morală îi dictează să anunțe autoritățile despre acest fapt și pornește la oraș, unde întîlnește pe Moceanu, fost muncitor în vremurile mai vechi și acum înălțat la un rang politic. Acesta îl ajută și încearcă să-i corecteze șovăielile căci Ohaba nu dorea să se angajeze „politic", rezumîndu-se doar să invoce ideea de „datorie" (e o reacție tipică în romanul ardelenesc). Ancheta pusă la cale de Moceanu și care se desfășoară cu o minuțiozitate de roman polițist, sub conducerea a doi comisari, ajunge la concluzia că popa Bălțan e un ticălos care ascunde în clopotniță puști de contrabandă și munițiile ascunsă în lăzi. Popa fuge, bineînțeles, în munți deși un tînăr, Vidran, de la o exploatare forestieră, îi dăduse de urmă, arătînd vocație detectivistă. Învățătorul Ohaba e chemat într-o comisie de numărare a voturilor căci venise vremea să se desfășoare alegerile (episodul, foarte colorat, conținînd acest moment este remarcabil) ; bandiții atacă, într-o noapte, clădirea secției de vot și incendiază, în semn de represalii, casa învățătorului care nu voise, cu alt prilej, să-i ajute la „schimbarea" unor sume de bani după stabilizare. De aici încolo, totul se precipită și încheierile sînt, în felul lor, spectaculoase. Fărăianu, „învățătorul bătrîn", moare, însă clădirea școlii e terminată fără alte piedici ; Valentin Ohaba organizează, în satul Varnis, o „celulă de partid" ; tînărul Vidran pleacă la o școală de miliție și Florentina Ohaba, soția învățătorului, e convocată la o conferință a „femeilor democrate" unde are și o intervenție orală, pe care o pregătise cu emoție.

Romanul valorifică în mediu transilvan o materie care era și în „Facerea lumii" de Eugen Barbu, cu deosebirea capitală că lumea de aci e cu precădere țărănească. Prozatorul o cunoaște, de altfel, foarte bine și puterea de a individualiza caracterologic și prin felul de a vorbi e cu totul memorabilă. Totuși, cîte un episod de viață citadină și de mediu de „petite bourgeoisie" se rețin, dacă nu chiar și povestea foarte amănuntită a iubirii unui lăutar, Vadasz, cu o frumoasă boieroaică, fiică de grof, Bella : un parfum de Europă centrală nebună și extravagantă pluteste prin aceste 15—20 de pagini care ar putea să formeze substanța unui roman foarte potrivit acestui autor cu intuiție a psihologiilor tulburi.

„Porți deschise", volumul al doilea (Ed. Dacia, 1986), urmează, fără mari sincope de cronologie, evenimentele înfățișate de „Sezonul crinilor roșii" și chiar dacă prozatorul nu leagă pe deplin aceste unități el știe să completeze în chip potrivit ceea ce pare a lipsi din narațiunea propriu-zisă. Acum, Florentina Ohaba e protagonista, ajunsă la oraș, într-o reședință de raion unde a căpătat un rang politic ; învățătorul Ohaba e acum profesor la o școală în aceeași localitate. Femeia primește însă o misiune foarte delicată, trebuind să ajute, prin contribuție politică, la organizarea unei „întovărășiri" într-un sat îndepărtat, Grebenis, unde se stabilisera, cu o vreme în urmă, mai mulți locuitori „varniseni", pe care Florentina Ohaba îi cunostea bine. Ea dovedește tact și inteligență atunci cînd se găsește înaintea unei lumi încă trăind, ca Ion al Glanetașului, în mistica proprietății funciare : un vărnișean, Gheorghiță, pe care îl încurajează în proiectele matrimoniale (și îl însoară, pînă la urmă, cu o Grete Schwartzen) e acela care izbutește să-i convingă pe consăteni și, ca încheiere, „întovărășirea" se alcătuiește. Ca și întîiul volum, acesta conține istoria unei „misiuni", înțelegînd prin aceasta o îndreptare de ordin moral și ceea ce era „școala" în reprezentările etice ale învățătorului Ohaba este aci „întovărășirea" pentru abila Florentina. Însă pînza socială e mult mai întinsă și prozatorul a știut să lege foarte ingenios firele epice fără a sărăci nimic din materia unei lumi în prefacere și nici nu a pus exagerare în adăugirile de fapte curat senzaționale. Simțul proporțiilor este indiscutabil și nimic nu e prea puțin însă nici prea mult în relațiile despre banda lui Horațiu Cișman în urmărirea lui Cîrstea (unul din „partizani"), în episoadele de viață didactică, pigmentate cu inevitabile intrigi, în complicațiile unei vieți țărănești aflate înaintea unui fenomen istoric necunoscut. Pretutindeni, sentimentul „reconstituirii" fidele e foarte pronunțat și ajunge pînă la formalistica unei epoci, aceea care arată depunerea unui „Zeitgeist" în cotidian și prozatorul evocă „factorii de răspundere", „întovărășirile", „partizanii", „camera de oaspeți", „verificările", „activitatea dușmănoasă" și „schimburile de experiență", adică un vocabular determinat istoricește. Astfel de amănunte (spre a nu adăuga ceea ce este element de cronică pură) nu tulbură, cu toate acestea, spiritul acestui roman care evoluează lent și amplu, fără comentarii tulburătoare, arătînd o indiferență implacabilă, de natură mută. Este mișcarea prozei lui Liviu Rebreanu, de unde Constantin Cubleșan a luat nu puține soluții, probabile totuși și în afara ideii de model căci orînduielile acestei lumi nu sînt într-atît de modificate încît să pretindă altă valorificare. Sigur este că un spirit narodnic, de categorie rurală luminătoare, a trecut în chip evident aici și în cei doi Ohaba e de văzut mentalitatea învățătorului Herdelea, Gheorghiță Negrean e, pînă la un punct, Ion al Glanetașului însă, ca să zic așa, un Ion mintuit. Noțiunea de exemplu, întruchipată prin Valentin Ohaba în mediul sătesc, e o aplicație a doctrinei din „Popa Tanda". Bandiții din munți au ceva din porcarii din stepă ai lui Lică Sămădăul. Mica burghezie orășenească e de regăsit în „Străinul" de Titus Popovici, popa Bălțan se arată, în gustul lui Agârbiceanu, drept un ins demonic. Romanul e profund ardelean, ceea ce nu înseamnă creație puțină : un fragment, povestind o inspecție într-un sat încă așezat în rînduieli conservatoare, arată o putere extraordinară de a închipui totodată fantast și ironic, într-un spirit care aduce cu acela al lui Apostol Gurău din „Defonia". Sînt pagini de unde nu se poate corecta nimic.

Artur Silvestri

PAN IZVERNA: «Anamnesis»

Un sentiment al fabulosului mitic tutelează poezia lui Pan Izverna din recentul său volum „Anamnesis", autorul retrăiește liric vîrsta arcadiană a omenirii în decoruri arhetipale : „Dimineața dezmărginită prinos vîrstei de aur : / poiană în vasul memoriei / încă o dată — adio adio ! / O sfîșiere în amiază o clătinare : / îl văd hău al timpului" („Dimineață, toamna"). Substanța poetică se constituie reflexiv din iluminările memoriei ancestrale, dincolo de orizontul profan metafora plonjează în abisalitate, acolo unde se aud „vuitoare cataracte de mister", autorul mizează pe capacitatea poetică a limbajului de a reactiva instinctul mitic printr-un soi de ceremonial al rostirii. Versurile transmit reverberația infinită a naturii, fluidul și nedefinitul contur al Ființei, atmosfera poemelor sugerează „viscolul cosmic" produs de energiile universale. Acest tip de poezie nu cultivă geometria stilizată a ideii, nu e un lirism conceptual, vizionarismul stă mereu sub semnul misterului ontologic, imaginile sînt venite parcă din spațiul interior al unei eterne peregrinări anamnezice : „Uit umblu mă opresc și-mi amintesc / de-o primăvară veche de toamnele cerești / de dimineața ca o poartă de aburi / din multe culorile visului / deschizîndu-se spre fantasmele verzi" („Sunetul timpului"). Discursul poetic înaintează arborescent, are „homeostazia vegetală" a formelor deschise (amintită de Edgar Papu în analiza expresivității romantice), figurația fantastică generează tensiuni revelatoare, plutește peste tot un aer de legendă, imaginile cetoase vin parcă din „visul îndepărtat al altei ființe", dintr-o preistorie fabuloasă unde „poteci cu șerpi orbi ori liane cîntătoare și dans de umbre arcuite mișună pe sub bolți". Pan Izverna își conturează o mitologie lirică din elemente naturiste și cultice pe fondul unei viziuni guvernate de energetism cosmic, poetul trăiește în „sihăstria" naturii celebrînd „corola de minuni a lumii" (recunoaștem aici direcția sofianică a tradiției noastre lirice), poezia invocă miracolul existențial sub zodia orficului : „O, taină stranie / o, am încă viață ! / — Fii înalt ca mine / o aud spunîndu-mi / pur ca un cristal / prin trup să-ți treacă raza / ca o undă / oasele tale să-ți lumineze / — Lucruri ce atingi acum / ginduri vor deveni / te vei mira că cerul vibrant nu mai are margini / iar cînd vei muri / sfîrșitul unui cîntec vei fi" („Ziua tot mai înaltă"). Alteori candoarea și transparența cedează locul vizionarismului teluric — de o remarcabilă expresivitate în numeroase poeme — obsesia cthonicului, a geologiilor primare configurează o mitologie robustă cu sensibile tente expresioniste, fantezia se scufundă în adîncul elementelor, în bezna misterului cosmic extrăgînd imagini tenebroase și feerice : „Acolo unde se coc mineralele / în țara metalelor / printre luminile jerbele diamantelor nedormite / Acolo, în pivnițele telurice / în grotele feerice cu pereții scînteind (...) Acolo în tăcerea sonoră printre privirile lor verzi și albastre / în țara Blajinilor / știută agatîrșilor / printre oamenii zei / subpămînteni și eroi / acolo să mă lăsați să dorm / și să visez să cînt să mă bucur" („În țara Blajinilor"). Poetul are intuiția adîncurilor, el „coboară în noapte spre simburul de lumină" dezvăluind semne sacre. Peisajul marin prilejuiește viziuni ancestrale — multe dintre ele memorabile : „Ne vom spăla în altă lumină și vom intra în cîmpia / fără sfîrșit a lui Neptun puternicul / De pe înaltele metereze de pe istovitele punți / cu brațele întinse vom veni spre ochiul mișcător-împietrit al adîncului / Pluti-vom în apele calde ale dimineții fluide / lopătari fără moarte spre zările limpezi" („Lopătari fără moarte"). Lipsită de tentația detaliului, poezia lui Pan Izverna construiește imagini ample, scenariile sînt în genere dominate de grandoarea fundalului cosmic, poemele glosează pe marginea temelor esențiale : destinul, moartea, fericirea, singurătatea — se remarcă peste tot solemnitatea expresiei, propensiunea spre hieratism stilistic și cadență amnică a frazării : „Să pornești iarăși pe drumul / de culoarea plumbului / sub stelele fixe și pline de sfidare / O, știi că nu te așteaptă / nici o umbră ondulată și caldă / o voce dorită de dincolo nu te înghină / E mersul tău acesta" („Drum de noapte"). Dominată de registrul stărilor fundamentale poezia aspiră la monumentalitate, autorul manevrează figurile retorice fără însă a cădea în retorism artificios, chiar și poeziile de factură elegiacă reușesc să proiecteze datul biografic în zona simbolului, emoția pare cel mai adesea „nimbată de aura nemuririi" căci poetul nu se confesează direct ci sub forme ritualice sublimîndu-și sentimentul în alegorie. Romantismul stărilor se consumă de regulă în peisaje autumnale copleșite de amintiri și fior metafizic : „Toamna cobora în cercuri largi dinspre munții veșnici / și eram prin lume călător / asurzit de marile revărsări de sperante / Cîntecele negre se îndepărtară / cînd înaltul Octombre trimise / primul val de frunze ce încremeniră / deasupra mormintelor / Și ca prin vis auzii aproape molatic și cald / fluierul iubirii" („De toamnă"). Autorul și-a alcătuit volumul într-o manieră polifonică incluzînd alături de poezii și cîteva poeme în proză, care, nedistanțîndu-se de atmosfera generală a cărții, adaugă noi valențe universului spiritual ; de fapt aceste prozo-poeme sînt niște introspecții tulburătoare, sondări dramatice în stratul anamnezic al conștiinței (mai bine zis ființei) unde sălășluiesc „daimonii" creatorului. Impresionantă este aici figurația abisurilor, dialectica stărilor obscure : „Dar îți trebuie un post lung de soare ca să intri în golul unui virtej ce aleargă cu mare viteză — prin beznă evident — nu se știe spre ce țintă un vid negru care să te ducă departe acolo în puterile nopții unde nu există nici o urmă de îndurare. Așadar o inițiere lungă o concentrare ceva ca o uitare a lumii o pierdere de tot dar nu un somn o pierdere de toate nu însă o inconștiență. E o transparență fluidă dar rece în sfîrșit... Așa am ajuns să fiu singur. Dar asta nu-i o bucurie. E o vedere mai clară. Așa am ajuns să văd în mine" („Tărîmul nopții"). Acest text — care ne vorbește despre mecanismul secret al ascezei — poate fi interpretat și ca o cheie a întregului univers liric al poetului, o artă poetică bazată pe efortul introspecției revelatoare. Trebuie însă subliniat faptul că lirismul lui Pan Izverna nu frizează oniricul în sensul dicteului suprarealist, metafora poeziei sale caută semnele ancestralității în apele freatice ale memoriei colective, substanța lirică dezvăluie „prea vechile puteri ale adîncului" — cum se exprimă autorul. Pentru Pan Izverna poezia continuă să fie — în plin secol al demitizărilor — un exercițiu ritualic, o accedere prin cuvînt la esențialitate, scriitorul cultivă forme ale ceremonialului liric făcîndu-ne să simțim grandoarea timpurilor mitice. Modernitatea în cazul său ființează neptunic în rețeaua de simboluri relevîndu-se totodată și în construcția de ansamblu a volumului unde sesizăm polifonia mijloacelor artistice. Pe lîngă poemele ample alcătuite din „falduri" metaforice întîlnim poezii cu o expresivitate concentrată unde versul capătă valoare de aforism („Foi galbene, singerii", „Toamna", „Dimineața verde", „Tabloul"). Celebrînd „ora înfrigurată a iluminării în aerul viu", autorul scrie un lirism al muzicalității profunde în care cuvîntul aspiră la revelația cosmicului : „Apele-s de argint / ale mării păstrătoare de rod / Fluturi în suliți pilpîie pieritori / veseli în noapte și mint născîndu-se iarăși unii spre alții / neîntrerupt fiind tremurul ivirii din raze // Că fecund ca un creier ce iscă o lume sub soare / în calde vibrații nasc ființele alte / din noaptea adîncului / apelor ginditoare / mai blînd izbăvitor norod / pe nisipurile scăldate de boare".

Alexandru Horia

VIAȚA CĂRȚILOR

ADEVĂR ISTORIC ȘI IMAGINAȚIE CREATOARE

Odată înghețat cielul de romane ale agentului B-39 — Radu Doinaș, Haralamb Zincă începe o nouă serie de cărți de o factură asemănătoare, despre războiul din umbră din vremea celei de-a doua conflagrații mondiale. Primul volum *) reprezintă abia o introducere într-o acțiune de suspans ce se anunță complicată și spectaculoasă și care aduce în primul plan noi personaje. Pornind de la fapte reale, autorul dezvoltă o fictiune ce dublează evenimentele istoriei și care face astfel din documentul de arhivă o sursă de tensiune și un pretext de interesante reconstituiri.

Personaje reale și imaginare se amestecă într-o desfășurare de fapte senzaționale, într-un scenariu cu mai multe planuri, constituit prin alternanța dintre mărturia lapidară a documentelor și fabulația plină de farmec a prozatorului.

Ca și altă dată, cel care refface întîmplări trecute, descoperă enigme și imaginează cum se vor fi petrecut lucrurile, este scriitorul Corneliu Cara, alter-ego al autorului însuși, de data aceasta implicat „de facto" într-o aventură prin care îi parvin prețioase documente microfilmate. Acestea, coroborate cu altele și cu mai vechi informații la care romancierul are acces, fac subiectul unei suite de cărți scrise cu aceeași bine cunoscută plăcere de a crea situații neobișnuite, de a răsturna datele cunoscute, de a pune în mișcare personaje pitorești. Locul lui Radu Doinaș este moștenit de Codruț Anghelini care își desăvîrșește ucenicia la serviciile secrete românești în epoca de alianță obligatorie cu Germania lui Hitler. Bun cunoscător al arhivelor ce conțin încă puțin cunoscute „fapte din umbră", Haralamb Zincă nu comite eroarea de a-i subestima pe adversari și de a-i prezenta, așa cum multe cărți și filme au făcut-o — dintr-o perspectivă caricaturală, eludîndu-le capacitățile. Dimpotrivă, în cursul evenimentelor, jocul complicat și subtil al înscenărilor, al diplomației perfide, al suspiciunilor și nemulțumirilor reciproce, pune față în față aliați care dincolo de aparențe sînt de fapt adversari ce caută să se anihileze, dar adversari de forță egală. Chiar dacă un personaj — dintre cele reale — îi este odios, scriitorul nu se lasă tentat să-i conteste inteligența și abilitatea, acestea făcînd, dimpotrivă, încă mai dificile demersurile secrete ale contrainformațiilor românești pe acest „front invizibil".

Cu obișnuitul său profesionalism și ferindu-se de atitudini prea pronunțate de **judecător** al faptelor, încercînd a fi cît se poate de obiectiv în privința personajelor cu echivalent în realitate și a da un aspect cît mai verosimil în privința celor fictive, romancierul stăpînește deopotrivă documentul și propria imaginație, realizînd o sinteză captivantă, ce cumulează atributele ale cărții „istorice" și atributele specifice genului „polițist". Primul volum este o introducere într-o desfășurare epică de ample proporții, ce antrenează enigme neelucidate, ipoteze îndrăznețe, aspecte politice dintre cele mai importante, precum și adevăruri asupra cărora s-a păstrat multă vreme tăcere. Aceasta sporește de altfel interesul noii suite de romane, conferind atracției genului un plus de seriozitate.

Sultana Craia

*) **Haralamb Zincă : „Noaptea cea mai lungă", Editura Militară, 1986.**

ÎNCREDEREA ÎN METAFORĂ

O figură hieratică, desprinsă parcă din icoanele bizantine, iar înlăuntru — un vulcan, un foc concentrat, care izbucnește neașteptat, în ochi, cu niște flăcări arzătoare, demonice. Expresia omului se recunoaște întocmai în versul său. Un univers din care zeii sînt alungați, un univers material aflat în prefacere și scurgere ireversibilă, iar în virtejul acestui univers, — poetul, luptîndu-se cu neantul, hotărît să înalțe „rugul purelor esențe", esențiale poeziei, singurele cu valoare de permanență, ce pot fi smulse din fluxul metamorfozelor, al pieirii, și transformate într-o „stelărie", o scară spre veșnicie. Acesta ne pare a fi mesajul poetului Vasile Andronache în **Stelăria II,** al doilea volum cu acest titlu. Neurmărind să frapeze prin inovații prozodice, prin rupturi de limbaj, el e un închinător al metaforei, închizînd în ea trăiri unice, ca niște scîntei în întunericul fără margini, menite să lumineze cerul fără alte promisiuni de deasupra omului. Frumosul în locul sacrului : de dragul lui se pot îndura singurătatea, degradarea inevitabilă a materiei, iminența morții, indiferența, chiar vitregia cosmică. O asemenea încredere în puterile esteticului rar putem întîlni. Frumosul ocupă locul sacrului, ziceam, iar poetul pe cel al divinității (recunoaștem aici motive titanice) :

„Să mă-nconvoi cu nici o umilință tu nu poți/ Chiar dacă nor în slavă ți-e carul fără roți / Poți să-mi fărîmi țiparul de pulbere și lut / Iar voi urca spirala tenace și tăcut / Am să-nfirip ca tine din suflet prin imagini / o lume pătimașă în iureș spre nemargini / O lume ce se-nchină doar siesi fără frică / Și către stele fruntea trufașă își ridică". Altundeva întîlnim o viziune cosmologică modernă, trădînd lecturile scientiste ale poetului : „Eu sînt o plăsmuire din cosmica retortă / A unui nor material opac / Sînt poate-un ochi deschis într-o aortă / Un electron al uriașului copac / Materia nu-mi cere pe viață nici tribut / Ea m-a făcut mă lasă să-mi desăvîrșesc / Ce-a mai rămas în mine încă mut". Într-un lung și remarcabil poem **(Sfera memoriei)** imaginează o călătorie prin ciclurile cosmice spre a regăsi chipul pierdut al iubitei, dar în alte spații, în alte geometrii, virtuțile ființei umane sînt desființate, încît poetul se reîntoarce „în imperfecțiunea tiparului real", omenesc, a cărui forță e gîndirea și memoria, aptă să conserve, transfigurat în ea, existentul : „Sfera memoriei păstrează / lumea reală / ca pe o inefabilă zugrăvire / În nesfîrșirea cerului interior".

Astfel poetul devine un factor de iluminare, în jur e „limpede lumină", mărgăritar care-n noroi amestecat / la fel de pur rămîne / la fel de nestemat" ; el construiește „templul frumuseții", el este „truditorul / Ce-mpinge cu gîndirea / cunoașterea înspre nemărginire", el se află în centrul lumilor trecute și viitoare, în fine, „prin cicluri arătîndu-și / principiul nesfîrșirii". Nu e uimitoare această încredere infinită în puterile poeziei ? Desigur, ea reproduce modelul romantic, al poetului-demiurg, adaptat însă unei viziuni de secol 20, unei lumi cu electroni, atomi, cu „eterna curgere în unicul sens", cu materia care „mi-a dat un ochi spre-un adevăr sucit / Și imperfecțiunea și trupul de murit", cu întrebări precum : „De ce mai distilează creierul esențe ?... / Sau poate ionul lui cu golul se combină / De pierd un ion de calciu în alt vis..." **Stelăria II** exprimă stadiul cel mai avansat al liricii lui Vasile Andronache, iar prin insolitul ei merită toată atenția criticii.

Marian Vasile

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

MIRCEA VAIDA:

„La dreapta lui Eminescu se ridică silueta de bronz a statuii lui Blaga“

— Ce era Clujul literar pe vremea debutului tău, Mircea Vaida ?

— În Clujul anilor mei de studenție atotstăpinitor era mitul lui Lucian Blaga. S-a întîmplat însă ca eu să nu-l fi cunoscut pe autorul **Poemelor luminii.** Apăreau cele două reviste — **Steaua,** urmașă a **Almanahului literar,** și **Tribuna,** continuatoarea, prin seria ei nouă din 1957, a unor tradiții vechi de cultură și luptă ideologică. Veneam din Munții Apuseni. De la strungul din atelierul Întreprinderii de Explorări și Prospecții Miniere din Brad, unde am lucrat ca muncitor calificat, ajunsesem, iată, în sălile de curs ale Facultății de Filologie din Cluj. Poate pentru că eram un singuratic, poate dintr-un anumit orgoliu, am evitat cenaclurile. În schimb, m-am atașat de cîțiva solitari ai cetății : profesorul Henri Jacquier, savantul retras între tomurile sale, un erudit de excepție, integrat spațiului românesc, de profesorul Liviu Tomuța, înzestrat cu o rarisimă calitate de a recepta și transmite idei, și esteticianul Eugeniu Speranția. Cu aceștia, în ciuda diferenței de virstă, puteam discuta prietenește, cu adevărat prietenește.

— Almanahul literar **al lui Miron Radu Paraschivescu lăsase vreo amintire ? Dar A. E. Bakonsky ?**

— Din **Almanah** se revendica **Steaua.** A. E. Bakonsky plecase la București, dar se vorbea de el frumos, cu admirație.

— Consideri că există vreo legătură între actuala poezie care se scrie astăzi la Cluj și precedentele create prin Almanahul literar, **creat de M.R. Paraschivescu și A.E. Bakonsky ?**

— Mi se pare că **Almanahul** a cam fost uitat. Legătura cu tradiția s-a realizat oarecum direct cu lirica mare, de un expresionism autohton, a celor mai de seamă creatori dintre cele două războaie.

— Personal din ce tradiție te revendici, ce repere poți cita pentru literatura pe care o scrii ?

— Deoarece din manuale numele lui Blaga era exclus, am ajuns relativ tirziu la poezia sa. Eram elev la Liceul „Avram Iancu“ din Brad, în clasa a X-a, cred, cînd am deschis **Poemele luminii.** Mă tulburau. Idolii mei fuseseră — Eminescu, Goethe, Heine și Schiller. Lor li se adăugau Hugo, Goga, Bacovia, Arghezi, Baudelaire, Verlaine și Rimbaud. De la baladesc, la simboliști ! Dar, tot atît de importante ca lecturile, ca tomurile uneia din primele ediții — „Brehms Tiersleben“, au fost locurile unde am copilărit : Munții Apuseni, îmbălsămați de legendă. Personajele istorice erau pentru mine vii, însuflețite. Cunoșteam ca în palmă gorunii multiseculari din Țara Zarandului, care îl aveau mai-mare pe cel de la Țebea. Erau apoi povestirile auzite de la părinți și bunici, despre vestigii crenelate, despre o cetate din părțile de nord ale Transilvaniei, Ciceul, ale cărui ruine în pruncie bunicul le privise cu nostalgie din virful înălțimii Băbghiului, despre ele fratele său, unchiul Ion, scrisese : „Din creștetul Bănghiului / arată tata — fiului / sfărmată casa Leului / pe stîncile Ciceului / cetatea Moldoveanului / ce piedică dușmanului / și scut fu cîndva jurului / ascultător bourului“. Acel Ion (un poliglot absolvent al Academiei de limbi orientale din Viena, surd de tînăr, izolat de lume) abordase în anii juneței în versurile sale, sunînd azi anacronic, teme ca : Decebal. Inochentie Micu, Horea și Iancu. Blaga însă nu-mi lăsa liniște. Instinctiv ceream poeziei o armonie muzicală și cînd spun asta mă gîndesc concomitent la idei, ca și la cuvinte. Așa s-a născut ciclul Munților din Apus din volumul de debut **Cenușa verde** (1969) și o bună parte din culegerea **Marginea Lacrimei** (1974). Încă din studenție mă atrăgea eseul critic și chiar epicul.

— În vremea debutului tău, un tînăr poet descindea din Ardeal la București, în linia unei vechi tradiții. E vorba de Ioan Alexandru, venit și lansat sonor prin cenaclul Luceafărului, **condus de Eugen Barbu. Ulterior tînărul poet apărea în volum prefațat de Mihai Beniuc. Era pentru acea vreme un adevărat triumf. Cum se vedeau aceste lucruri cu ochiul la fel de tînărului scriitor clujean Mircea Vaida ?**

— Auzisem vorbindu-se de Ioan Alexandru ca despre un fenomen al cenaclului. Fusese îmbrățișat de tribuniști și apoi lansat puternic la București. A fost un îmbold și pentru mine, de a mă „desfereca“. Am început să frecventez redacțiile **Tribunei** și **Stelei.** Una din primele recunoașteri publice a fost faptul de a fi cîștigat premiul de poezie al Universității, instituit de rectorul nostru, academicianul Constantin Daicoviciu. Nimic însă nu m-a putut determina să citesc în cenaclu. Atunci am avut norocul să-l întîlnesc pe Ion Vinea. Vinea m-a ascultat și răspunsul său mi-a dat încurajarea de care orice tînăr scriitor are atîta nevoie.

— Ai început cu poezia (Cenușa verde) **și critica literară** (Ospățul lui Trimalchio). **Dacă încercăm să le punem în contextul de epocă ne poți spune cu ce repere le așezi în relație ?**

— În cronica sa la volumul meu de debut **Cenușa verde,** Dumitru Micu scria : „În Mircea Vaida bătrînul Ardeal și-a găsit un nou cîntăreț, nou nu doar în ordinea cronologică, ci și în aceea mai subtilă a sensibilității expresiei... ce-l diferențiază atît de precursorii transilvăneni, cît și de toți confrații de generație“. O nouă „Școală Ardeleană“ în poezie își făcuse intrarea în literatură, ea privea cu recunoștință spre Goga și mai ales spre Blaga, prelungind, primenind cu date inedite unele mai vechi sensibilități expresioniste. I-aș cita în acest sens pe Ioan Alexandru, pe Ana Blandiana și pe Gheorghe Pituț, legați prin anumite afinități.

Totuși, exista în mine un demon baroc, care neavînd loc în poezie, a izbucnit mai întîi în critică. La Cluj pe atunci ca și mai tîrziu era obiceiul ca studenții să-și aleagă între dascăli un mentor, și invers, ca mentorul să aleagă și să păstorească o seamă de discipoli. Tinerețea mea, de asemenea aceeași pornire care mă oprea să frecventez cenaclul mi-au interzis să accept un mentor. Și azi mi se zbirlește părul și fac alergie la ideea ca scriitorii să slujească un „aiatolah“. Acest nonconformism a găsit loc în paginile **Tribunei,** într-o rubrică devenită apoi volumul de eseuri **Ospățul lui Trimalchio** (Ed. Dacia, 1970). **Ospățul** inspirat ca titlu de **Satiriconul** anticului Petronius, scris cu voluptate, polemic, vine probabil dinspre zodia lui Călinescu, abandonîndu-se mai mult, ca stil și libertate de exprimare, tărîmurilor propriu-zise ale prozei și poemului.

— O vreme critica și istoria literară ți-au fost mai apropiate decît poezia. Citez doi scriitori a căror operă și personalitate au constituit obiectul unor cărți pe care li le-ai dedicat : Ion Budai-Deleanu și Lucian Blaga. De ce ai ales acești scriitori ?

— La Ion Budai-Deleanu și la Blaga m-au atras atît ideile cît și expresia. Deși diferențele între ei sînt enorme, aceștia exprimă în două moduri extrem de originale problema și limba românească, aceea a specificului, a rezistenței românești în vatra milenară a Transilvaniei.

— Ce părere ai de altfel despre valorificarea moștenirii pe care a lăsat-o Școala Ardeleană ? Despre manuscrisele rămase care încă n-au fost reeditate ?

— Este o problemă foarte discutată, dar pentru care e încă mult de făcut. Documentele, manuscrisele existente în țară, cărora li se adaugă cele din străinătate, mai cu seamă din Arhivele Vienei și ale Vaticanului trebuie și ele scoase la lumină, cercetate, interpretate, editate. E o întreprindere grea, care cere muncă, timp și mai întîi pricepere.

— Ca editor al lui Ion Vinea, alături de Gh. Sprințeroiu, ce crezi că s-ar cuveni făcut pentru apariția de editori noi, editori tineri, care să se înhame la eliminarea acestor restanțe editoriale, ale Școlii Ardelene și ale altora ?

— Cînd l-am cunoscut pe Gheorghe Sprințeroiu în casa doamnei Elena Vinea, eram amîndoi foarte tineri. El se apropiase de lirica lui Vinea, fiind student la Iași, eu, așa cum am amintit, îl cunoscusem, îmi luminase cu sfaturile lui un moment de răscruce în formația mea. Așa ne-am angajat noi la un travaliu extrem de dificil. În literatura noastră e nevoie încă de multe energii, mai cu seamă de tineri care să fie îndrumați metodic, poate chiar de pe băncile facultății, în edirecția editării. Mărturisesc că munca editorului se bucură de mai puțină stimă decît ar merita, fiind considerată de diverși bonzi neavizați ai cronicii săptămînale drept un domeniu necreator. Această optică neștiințifică, superficială, a creat un tratament ingrat efortului de editare a clasicilor.

— Cît despre ediția Vinea, o lămurire pentru cititori e binevenită : Cum e proiectată, cînd se va sfîrși, de ce are un ritm atît de lent, ce dificultăți întîlnește ?

— Ritm lent ?... N-aș zice, față de alte ediții. În 1971 apărea volumul I de **Opere** Ion Vinea, iar în 1978 cel de-al V-lea. Am ajuns deci la ultimul tom în care urmează să publicăm cugetări, aforisme, pagini de jurnal, corespondență, facsimile, fotografii și alte documente referitoare la creația și biografia scriitorului. Am întîrziat predarea tomului șase, tocmai din dorința de a aduna cît mai mult material. În orice caz, pînă la sfîrșitul anului, vom pune probabil punct acestei prime ediții de **Opere** Vinea.

— Într-o comunicare de presă Achim Mihu reconstituie condițiile în care Lucian Blaga a fost scos de la catedra universitară, evidențiind o situație asemănătoare cu cea a scoaterii lui G. Călinescu de la catedra universității bucureștene. Crezi că s-au dat la lumină toate datele acestui aspect biografic ?

— În recentul meu roman, **Vinătoare de Vrăjitori,** se face trimitere la ideile lui Blaga (apare chiar un „frate geamăn“ al lui D.D. Roșca). Acolo, Feri Anderko, șeful Siguranței, un horthyst strecurat în partid, plătește polițe. Comuniștii Ioachim Platon și bătrînul ilegalist Moise Brahms (acesta din urmă mutilat de horthyști deoarece era evreu) intuiesc jocul perfidului Iago devenit „vînător de Vrăjitori“. Vreau să spun că în Clujul postbelic, Lucian Blaga a fost unul din acei Vrăjitori... Achim Mihu analizează meticulos, la rece, mecanismul ostracizării filosofului. Așa ceva am mai citit în **Exactitatea admirației** privitor la G. Călinescu. Este un lucru util, plin de învățăminte. E o incizie cu scalpetul în Clujul acelor ani, în mediul social-politic al vremii. Sînt merite ale serialului publicat în 1986 de **Tribuna.** Cazul lui Blaga, tipic pentru ceea ce s-a întîmplat atunci nu numai la Cluj, e în acest sens poate cel mai reprezentativ pentru cultura română. Lucian Blaga a fost lovit în mod perfid, la fel cum G. Călinescu a fost lovit și marginalizat, caz pe care dumneata, Mihai Ungheanu, îl prezinți neiertător într-un studiu din **Exactitatea admirației** (Ed. Cartea Românească, 1985). Erau consecințele acțiunii nocive a dogmei, iar cei care l-au atacat erau firește niște unelte. Pavel Apostol a făcut exces de zel ca și colegii săi bucureșteni. Spre deosebire de Călinescu, asupra lui Blaga suspiciunea de „Vrăjitor“ a planat mai multă vreme. La datele știute pînă acum doresc să aduc elocința obiectivă a paginilor unui **Jurnal** inedit din anii '52, al unchiului meu, istoricul clujean Ioachim Crăciun. Pot să dau cîteva citate ?

— Cu condiția să fie revelatoare !

— În 5 iulie 1952 notează că în vederea „noii verificări“, „lista cu invitații a compus-o Pavel Apostol. Am înțeles !... Ce va ieși din toate acestea, Dumnezeule ?“; brusc roata evenimentelor se întoarce invers, în data de luni 7 iulie, află că „Tov. Pavel Apostol a fost demascat de propria sa soție ca dușman al clasei muncitoare...“.

Într-o ședință a Institutului de Istorie și Filosofie, din 8 iulie 1952, șeful Secției filosofice (fostul elev al lui Blaga), în ciuda faptului că își denigrase maestrul, e pus sub „acuzare“ : „Tov. Pavel Apostol, cu fața descompusă a mărturisit greșelile cu o voce stinsă. Soția lui... a afirmat că «soțul a lucrat consecvent și conștient împotriva directivelor date de partid»“.

În timp, personajul va fi citat tocmai pentru rolul său negativ, pentru răul pe care i l-a făcut lui Blaga.

În cele din urmă o amintire din 14 octombrie '52 în care apare Lucian Blaga personal : „Spre casă am mers cu Lucian Blaga, întîlnit în Piața Libertății, cu care am constatat de comun acord, ce bine că a fost scos din institut anul trecut, fiindcă altfel în iulie anul acesta, cu ocazia «verificărilor», ar fi fost în centrul atacurilor și praf l-ar fi făcut tovarășii. «Da, aș fi fost în centrul atacurilor» — încuviință Blaga, «și te-ar fi stropit cu destul noroi» adăugai eu la despărțire în fața Teatrului Național“.

Ca un epilog la aceste mărturii documentare notate cu precizie de proces verbal, aș face o singură observație : așadar, în toamna anului 1952, discutind cu Ioachim Crăciun „în Piața Teatrului Național“, Blaga era dezolat, trist, cu o perspectivă sumbră asupra a ceea ce urma să se întîmple cu el, cu opera sa. Astăzi, chiar în fața Naționalului clujean, la dreapta lui Eminescu se ridică silueta de bronz a statuii lui Lucian Blaga. Coincidența mi se pare grăitoare și mai mult decît semnificativă.

— Ion Agârbiceanu face parte și el din mitologia Clujului postbelic. Ce amintiri ai despre el ?

— Mă bucur că m-ai întrebat de Agârbiceanu. Am o mare datorie nu numai față de autorul **Arhanghelilor** (aceasta e datoria tuturor !), ci, față de omul generos care a fost acest clasic al literaturii noastre. În 1962 l-am vizitat în locuința sa de pe strada Andrei Mureșanu. După ce m-a ascultat, mi-a dăruit primul volum al **Operelor** sale, cu dedicație.

Gestul de apreciere al lui Agârbiceanu nu s-a rezumat doar la cuvinte. Prozatorul cu figură de patriarh, împreună cu artista Lia Pop (memorabilă în Amneris și Carmen pe scena operei clujene, la Viena și mai departe) și cu profesorul Ion Goia de la Facultatea de Medicină, punînd mînă de la mînă, mi-au oferit lunar ajutorul material, într-o vreme cînd mijloacele de subzistență de care dispuneam erau aproape nule, ajutîndu-mă să studiez. Istoria literară îi e însă datoare lui Agârbiceanu. Contribuții substanțiale au adus Cornel Regman și Mircea Popa. Lipsește o ediție critică de **Opere** iar în ce privește culegerea apărută cu cîțiva ani în urmă — e de un diletantism penibil, purtind pe copertă inscripția : „carte gîndită și alcătuită de...“. A fost un parastas cu pretenții literare unde meritele clasicului erau un pretext pentru a se tipări numele celui care oferea coliva.

— De ce întîrzie clarificarea pe cale documentară a unei serii de episoade de istorie literară postbelică ? Ea este o obligație obiectivă, dacă nu una legată de o datorie sufletească a celor care i-au cunoscut pe Blaga, Călinescu, Arghezi etc.

— Explicația încerc s-o extrag dintr-o butadă a profesorului C. Daicoviciu care, din experiența sa de istoric și arheolog, ajunsese la concluzia că e mult mai lesne să dezgropi și să descoperi vestigiile trecutului foarte îndepărtat, decît faptele mai apropiate în timp. Se referea la perspectiva asupra evenimentului, pe care o dă curgerea anilor. Într-adevăr : timpul cerne și discerne. Ceea ce se aplică, cred, și în cazul posterității unui Blaga, Călinescu sau Arghezi.

— Scrii de mai mult timp proză. Vînătoare de Vrăjitori **face parte dintr-un ciclu. Care este proiectul autorului, de unde a plecat și unde vrea să ajungă ?**

— Am publicat trei romane : **Soarele la miezul nopții** (1978), **Zile în cuibul Păsării** (1980) și **Vinătoare de Vrăjitori** (1936). Ideea ciclului s-a născut treptat, deoarece în fiecare dintre aceste cărți era implicată istoria unei vechi spițe de luptători ardeleni pentru Unire, familia Corinda. Abia scriind **Vinătoare de Vrăjitori** am avut „revelația“ unității, a necesității de a scrie o cronică propriu-zisă a neamului Corinda. Mi-am gîndit personajele, le-am regîndit, le-am integrat unei istorii cu ramificații complexe a neamului Corinda. Romanul **Corinda** condensează peste zece ani de muncă, însumînd peste 700 de pagini. Am dorit să scriu o cronică... necronologică, ambiționînd a fi modernă, emancipată față de modele, față de etaloanele genului, în care urmărind o genealogie, destinul unui șir de generații de luptători, se afirmă cu argumentele romanului (care integrează în el dovezile istoriei și deopotrivă ale mitului) vechimea neîntreruptă a poporului român pe aceste locuri.

— În ce măsură deci această carte inserează amintiri și documente de familie? În ce măsură vrei să legi ficțiunea de realități documentate ?

— Documentelor de familie (scrisori ale bunicului, ale străbunicului, un caiet adunînd epistolele străbunicii care s-a stins în plină tinerețe, în anul 1872, datele despre acei înaintași depărtați și obscuri care l-au slujit ca pîrcălabi pe Ștefan-Vodă în administrarea Cetății și domeniului Ciceului) eu le asociez noblețea mesajului vieții și martiriului lui Horea, viziune obsesivă de-a lungul întregului epos al Corindeștilor. Pagini ale revoluției din 1848 în Transilvania, Memorandumul, Marea Unire din 1918, tragicii ani ai odiosului Dictat din 1940, în fine, revoluționarul act de la 23 August 1944 și prefacerea lumii, ceea ce a urmat, sînt evenimente scoase la lumină de dinamica textului care în mintea mea are o ritmică asemănătoare cu aceea a valurilor, a talazurilor unde se amestecă apele adîncului cu ale suprafeței, așa încît întîmplări aparent îndepărtate între ele se apropie pînă la atingere și osmoză.

— Ce e cu „neamul Corinda“ care traversează pentalogia despre care vorbim ?

— Cum arătam, neamul Corinda păstrează, în intenția autorului, date extrase din istoria înaintașilor. Am apelat la numele Corinda, cu o sonoritate latină, foarte românească, conservînd în sine un fenomen lingvistic caracteristic — rotacismul : Corinda de la colindă vine... Așadar, un cuvînt desemnînd o specie de mister, de cîntec. Încă ceva : în zona pădurilor Bradului, unde am copilărit, e un cătun Corindești, în care toți locuitorii se numesc Corinda. La Liceul „Avram Iancu“ din Brad am avut un coleg Corinda.

— Romanul Vinătoare de Vrăjitori **a apărut simultan cu altele care se opresc asupra aceleiași perioade și teme din istoria poporului român :** Toamnă fierbinte **de Ion Lăncrănjan,** Orașul îngerilor **de D.R. Popescu** și Vinerea neagră **de Doru Munteanu. Fiind și critic literar nu numai romancier, dumitale ți se poate pune această întrebare: cum se asociază și disociază aceste cărți în limitele date de o temă și o direcție comună ?**

— Nu mi se pare deloc întîmplător că aproximativ la aceeași oră istorică mai mulți scriitori au meditat asupra unor subiecte similare. Ai remarcat chiar dumneata, Mihai Ungheanu, cum adeseori prozatorii au premers istoricilor în reevaluarea unor experiențe importante. Fiecare dintre autorii numiți, în cărțile lor, cer să se facă lumină, doresc să explice, să elucideze procesul devenirii societății. Diferența constă în deosebirile de stil, în fond, în concepția fiecăruia despre roman.

— Care ar fi fenomenul cel mai caracteristic sau cel mai promițător al prozei noastre din ultimii ani ?

— Predominanța istoriei ! **Săptămîna nebunilor** a lui Eugen Barbu e un clopot de inepuizabile vibrații stilistice, Lăncrănjan minuiește încrîncenat materia aspră a personajelor. Paul Anghel e un caz excepțional prin amploarea și suflul epopeic, de frescă, al ciclului său dedicat Războiului de independență din 1877. Îmi vine în minte și amplul „Bildungs-roman“ al lui D.R. Popescu — **Iepurele șchiop** — încărcat cu implicațiile fanteziei, ale fabulosului, dar concomitent înrădăcinat în substanța evenimentelor. A trecut un deceniu de la dispariția lui Ivasiuc și abia cîțiva ani de la aceea a lui Preda, ambii sensibili la sunetul ascuns al orologiilor istoriei.

— Cum privești experiențele „textualismului“, dacă acest cuvînt este suficient de semnificativ, în proză și poezie ? Ce nume, ce titluri de cărți propui atenției cititorilor ?

— Ca orice experiențe, pînă la un punct le socotesc utile. Exagerarea mi se pare sterilă, chiar dăunătoare. La fel se întîmplă în cazul în care se șablonizează după rețetar cu oricît de ambițioasă rîvnă textualistă sau intertextualistă. Termenul nu e probabil cel mai adecvat. Dar altul e fondul problemei. E adeseori o boală veche căreia i s-a găsit un nume nou. Dintotdeauna astfel de **isme** au mascat absența unui real conținut. Fenomenul acesta e frecvent în unele medii universitare care au adoptat pur didactic (în fond cu un servilism provincial) și excesiv structuralismul sau semiotica. În legătură cu terminologia, de ce să nu-i zicem, vorba lui I.L. Caragiale — „hurduharismos“ care vine din amestecul de fasole cu ridiche, dînd circei. E cazul să se termine cu „hurduharism“-urile... Dar, să revenim la literatura care realmente are ceva de spus. Din recentele apariții aș propune atenției volumele : **Moștenitorul** de Petre Anghel și **Ieșirea la mare** de Constantin Zărnescu. Consider că în cazul unor foarte interesanți prozatori clujeni (Constantin Cubleșan, Radu Mareș, Vasile Sălăjan, Mircea Ghițulescu, Viorel Cacoveanu, Dan Rebreanu, M. C. Runcanu, Ștefan Damian), sau bunăoară al criticilor — Petru Poantă, Mircea Popa, Valentin Tașcu — comentariile presei literare ar fi trebuit să fie mult mai atente, mai relevante. Nu altfel stau lucrurile în ce privește poezia clujeană, cu un profil distinct, original. În același sens generația primilor tribuniști și steliști, între care Aurel Gurghianu, Aurel Rău, Bazil Gruia, Victor Felea, Teohar Mihadaș, Ion Lungu, Al. Căprariu, Negoiță Irimie, Virgil Ardeleanu, Ioan Oarcășu, D. Cesereanu, Miron Scorobete, Petre Bucșa — au încă lucruri importante de exprimat în scrisul lor.

Asupra volumului **Mireasmă și suspin** de Vasile Rebreanu m-am pronunțat în scris, considerîndu-l o carte de excepțională valoare care înmănunchiază o seamă de narațiuni cu adevărat antologice.

— Consideri suficientă îndrumarea către analiza de text în critica literară ? Putem vedea în apariția unor biografii sau monografii bine conformate ca Delavrancea, de Em. Șt. Milicescu, Ion Heliade Rădulescu de Mircea Anghelescu, opera lui Sadoveanu de Ionel Oprișan, semnele unei resurecții benefice a marilor studii de istorie literară ?

— Analiza exclusivă, excesivă a textului limitează în cele din urmă calea de cunoaștere a criticii. A considera această metodă infailibilă e o fetișizare. Nu există piatră filosofală. Titlurile citate în întrebare sînt de natură a inspira încredere într-o resurecție a domeniului. Vreau să mă refer la cartea Emiliei Șt. Milicescu, rod al unei munci de o viață. Editînd opera lui Delavrancea, exegeta a izbutit să-i pătrundă toate meandrele, ea a mers nemijlocit la sursă, la manuscris cînd era posibil. Pe o astfel de bază documentară s-a clădit apoi studiul metodic, complet, comentariul critic. Dar, s-a încetățenit în istoria noastră literară și o altă modă, aceea de a scrie despre un clasic apelind la studiile anterioare, pe care monograful de ultimă oră le stoarce de informație, nu numai fără a le cita la bibliografie, dar negîndu-le cu emfază ca depășite și anacronice. Observația mea pornește de la necesitatea cunoașterii obiectului studiat.

— Ce evenimente crezi că au marcat climatul literar în ultimii ani ?

— În climatul literar al ultimilor ani, mai ales în acela al presei literare, se disting mesele rotunde ale **Luceafărului.**

— E un răspuns amabil ? La ce te referi ?

— Mă refer la discuțiile asupra noii geografii a literaturii române, la cele privind cartea lui Mărtinaș despre **Originea românească a ceangăilor** și mai ales la dezbaterea responsabilă și atentă pornind de la volumul **Teroarea fascisto-horthystă în nord-vestul României.** Masa rotundă a **Luceafărului** a izbutit să situeze acele monstruoase crime împotriva românilor și a evreilor din Transilvania, într-un context mai larg de fapte. Iată că schimburile de idei asupra unor probleme grave — într-un moment în care România e în fruntea campaniei împotriva pericolului războinic — își găsesc locul într-o revistă literară : **Luceafărul.**

— Care este interesul pentru România peste hotare ? Ce ar trebui să facem pentru a fi mai bine cunoscuți ?

— Mă aflam în R.F. Germania în momentul cînd în țară a avut loc Referendumul, act amplu comentat de presa, de emisiunile de radio și televiziune din occident, din întreaga lume. În acest context al dezbaterii război-pace, cartea **Teroarea fascistă...** a trezit, cum mi-am putut da seama, un viu interes. La Stuttgart ea era (în traducere germană) pe masa secretarului general al Institutului de relații cu străinătatea, dr-ul Michael Rehs. Am discutat despre ultimele apariții de documente de interes internațional editate în România — cu ziariști, scriitori, oameni de cultură, cu prozatorul Wilhelm König, redactorul șef al revistei literare **Schwädds,** cu Rolf Kersting, redactorul șef al ziarului **Ahlener Volkszeitung,** cu d-rul Eberhard Mertens, director al Editurii Olms, cu W. Frobach și O. Hartmann de la **Das Donautal Magazin,** cu prof. Hans Diplich, editorul publicației **Südostdeutsche Vierteljahres Blätter,** cu dr. H. Lunzer de la revista **Volk und Heimat** din Austria, pînă și cu foarte popularul caricaturist de la televiziunea din Baden-Würtenberg, prietenul Armin Lang. Apariții ca **1918, Marea Unire, Recunoașterea ei internațională,** dar mai ales volumul asupra crimelor comise după dictatul de la Viena sînt subiecte față de care acolo există o vie preocupare. În aceste dialoguri, masa rotundă din **Luceafărul** (din care le-am tradus interlocutorilor mei diverse pasaje) a stîrnit o atenție specială. Chiar în Germania aceste fapte erau puse pe seama armatei germane, nu a celei horthyste. Ei se exprimau în acest sens : „Pentru ceea ce au făcut naziștii au fost condamnați de către tribunalul din Nürnberg. Cum e posibil ca mulți dintre horthyști să fi scăpat nepedepsiți de nimeni !“ Subliniez că volumul publicat la București ca și dezbaterea revistei bucureștene **Luceafărul** se întîlnesc pe coordonate esențiale cu ceea ce afirmă în cărțile sale recentul laureat al Premiului Nobel pentru pace — Elie Wiesel. Originar din Sighet, Wiesel descrie calvarul evreilor maramureșeni trimiși de horthyști în lagărele morții. Consider că anumite cărți de documente istorice, ar trebui mai mult popularizate peste hotare, e necesar să fie trimise instituțiilor specializate, universităților, bibliotecilor, unor personalități, editurilor și fără îndoială marilor publicații. În același timp, cum sublinia traducătorul Hans Diplich, cultura, literatura română merită a fi cunoscute în întreaga lume. Avem scriitori, opere de valoare excepțională.

— Lucian Blaga interesează în Germania ? Ai scris un volum care va apare în Germania, despre ce carte este vorba ?

— Cu peste șaisprezece ani în urmă mi-am pregătit la Tübingen, fiind bursier în cadrul Seminarului de romanistică, sub îndrumarea profesorilor Eugeniu Coșeriu și Kurt Wais, teza de doctorat despre Lucian Blaga și contactele sale cu alte literaturi, susținută la Universitatea din București sub conducerea lui Al. Dima. Kurt Wais, un vîrf al comparatiștilor germani, îi cunoscuse îndeaproape pe Ion Barbu și Tudor Vianu, fiind destul de informat și în privința poeziei și filosofiei lui Blaga. Atunci am publicat la **Zeitschrift für Kulturaustausch** din Stuttgart (nr. 4/1970) un amplu studiu asupra lui Blaga și Hölderlin. În 1985, în urma unor conferințe despre relații literare româno-germane, ținute în R.F. Germania, m-am bucurat cînd dr.-ul Michael Rehs m-a solicitat să scriu o carte despre Blaga, pentru seria „Geistige Begegnung“ (Întîlniri spirituale). La propunerea și cu sprijinul Institutului de relații cu străinătatea din Stuttgart, volumul urmează să apară în acest an în cadrul Editurii Olms din Hildesheim (în tălmăcirea Erikăi Scharf), cu un cuvînt înainte semnat de dr.-ul Michael Rehs. Titlul cărții este **Lucian Blaga. Poetul român și literatura germană.**

— Ce dorești să transmiți cititorilor în încheiere ?

— Voi încheia spunînd că după eposul Corindeștilor, în prezent mă aflu în faza de documentare (care poate dura doi-trei ani) pentru un roman care dorește să surprindă într-o lumină realistă lupta românilor transilvăneni în perioada zbuciumată și eroică de la Memorandum pînă la Marea Unire. În viziunea mea cartea aceasta, cuprinzînd numeroase evenimente sociale și politice, nu trebuie să semene deloc cu o monografie istorică, doresc să intru în intimitatea, în suferințele, în speranțele înaintașilor noștri care au săvîrșit cu jertfă mărețul act de la 1 Decembrie 1918.

M. Ungheanu

felix sima

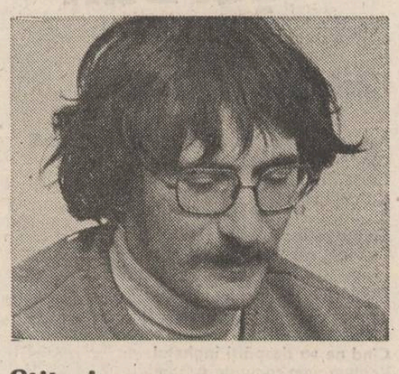

Ctitorie

azi blînd mă-aplec spre floarea
ce-o duce-n brațe mărul
spre-a da un rost în lume
livezilor spre șes
cînd mai de preț ne este
ca oricînd Adevărul
în fața lui cu piine
și sare am să ies :

din țară urcă seva-n
„pădurea de simboluri“
ce a crescut pe locul
pădurilor mai vechi
din țară se ridică
parfumul pur și fraged
cînd își aduc cireșii
cerceii la urechi

cînd urcă steaguri roșii
pe piepturi tricolore
și brațele au nervul
oțelului călit
aici la temelia
iubirii și a vieții
și a mîndriei noastre
cu Ana ne-am zidit

azi primăvara-ncepe
sub semnul sfînt al păcii
pe care-au făurit-o
nemuritori Eroi
și griul încolțește
ca slova pe hîrtie
și Patria e Omul
cu Inima în Noi.

Pornire sufletească

I

odihneau pe patul cu saltea de piine
toată noaptea lungă îi lătra un ciine
și se-ncorda arcul și se-auzea tunul
— sub pămîntu-acesta este încă unul —

ridicau oștirea țării la un semn
apărîndu-și stîlpii porților de lemn
și rodea sămînța griul și tutunul
— sub pămîntu-acesta este încă unul —

ridicau polenul zilelor de miine
toată noaptea lungă îi lătra un ciine
scris aveau pe scutul pieptului indemn
să urmeze drumul vieții cel mai demn

pentru noi căldura zilelor de vară
vine pe un fluier dintr-un os de țară
într-o apă moartă nu ai cum să cazi
apa moartă nu e în păduri de brazi

pasărea iubirii — pasăre ce cîntă —
s-a născut din roua florilor de nuntă
cînd în miezul zilei coboram la riu
noi și voievodul spicului de griu.

Pornire sufletească

II

În pace-i creștem pe copii
le dăm și piine și virtute
nu inventăm pentru ei țări
nici continente dispărute

pe continente dispărute
prin veac prin lespezi de mormînt
țăranii ce-au arat deasupra
mai ară încă sub pămînt

mai ară încă sub pămînt
îl pregătesc pentru alt griu
și pentru frații lor olari
ce moaie lutul pe sub riu

cînd moaie lutul pe sub riu
se tot gîndesc la osul frînt
cu ochiul lor întredeschis
văd cît pămînt e sub pămînt

dar cît pămînt e sub pămînt
noi nu vom ști cît sîntem vii
și cît acest popor cuminte
în pace-i crește pe copii.

Munții

am fost atrași în curse
am fost și trași pe roată
dar n-au putut carpații
din țară să ni-i scoată

cu toții pe pămîntul
român vom fi ca frații
cît timp în rîndul țării
români vor fi carpații

invit pe domnii țării
maturii și cărunții
cu ochii lor de aur
să își revadă munții

întreg le e omagiul
distinșilor bărbați
cînd scriem pe hîrtia
adusă din carpați.

* * *

mai plouă într-un sat iubit contemporan
în alte sate ninge sau aspru sau frumos
în școala celor mici se-nvață alfabetul
cîntat în bănci curate pe fluiere de os

se mai aude și-astăzi cum cheamă
din trompetă
un dorobanț urcat pe-un monument fierbinte
în cușma neagră are o pană de egretă
iar mîna stîngă-ntinsă îi este înainte

și nimeni nu-ți oprește pornirea sufletească
pentru această țară trecînd din tată-n fii
dar trebuie o coală întinsă cît o țară
cînd despre ea cu viața în față vrei să scrii.

Clipă II

a trecut aseară vînătorul șui
printre felinare impușcînd gutui
noi tăceam cu toții strînși lîngă fereastră
el trăgea cu glonțul verde într-o glastră

într-o seară lungă neavînd pereche
îți aduc un fluier dintr-o casă veche
pentru-a cita oară pe pămînt etern
să ne spună rostul cîntului matern.

gheorghe şerban

Răsărit

1

Acoperă-ţi FAŢA cu un văl de purpură
Gîndurile să le însemni pe frunze
Unde ai să-ţi afli trupul
Cu mîinile întinse spre ţărm.

2

Se pregătesc cele tainice...
Încingeţi-vă tîmplele cu ramuri
Şi sorbiţi cuvintele acelui Strigăt
Făclie de nuntă
Ce urcă
Nor de lumini.

Cînd ne va despărţi îngheţul
Veghea-vom ramurile Arborelui
Îmbrăcat în flori de acant.

3

În dumbrava îmbălsămată cu lauri
Îi înconjuram trupul
Neprinzîndu-i decît umbra
Ce mi se strecura pe mîini
Adiere –
Vis fugar.

4

Iar tu preasfîntă
Sub umbre-mi ştergi culorile
Chemîndu-mi soborul
Clătindu-mi urna
Înălţată-ntre stele
De unde trupu-mi va luneca
Pe cărarea curcubeului
Ramură de foc.

Alb

lui N. Velea spre amintire

După ce şi-a pierdut corabia
Spoveditu-s-a
Deschizînd cartea albă
Altar însingerat
De unde zeii plecară.

Zeule, aminteşte-ţi fiul
Săpat în amintiri
Ce spintecă cu cîntecul de-aramă
Cîmpiile văzduhului.

Racursi

* * *

Se mistuie clipa magică...

Precum un zeu antic
Cu părul în bătaia vîntului de toamnă
Te scufunzi în smaraldul lumii
Trăgînd un semn pe carnea-i.

Eu – şterg Luminii umbra-mi
Împodobindu-i fruntea cu fugara coroană
A unui sărut.

* * *

Pescăruşii plecară...

Vin rămăşiţele Trupului
Executînd evoluţii ancestrale
Dar nimic – Nimic nu poate reînvia.
Trăim o amintire confuză
Înlocuită cu noi pasiuni şi nefericiri.

Singură
Întoarsă cu faţa la EA însăşi
În acel tainic paradis
Îşi părăseşte ţărîna
Încercînd să instaureze
O magie necunoscută
În acel univers de vrajă.

* * *

Căuta punctul slab
Zidit în fragmentul acela de spaţiu
Cu privirea pierdută-n NICIUNDE
Şi a simţit focul
În propria SA carne
Rămînînd mult timp
În acea redută a tăcerii.

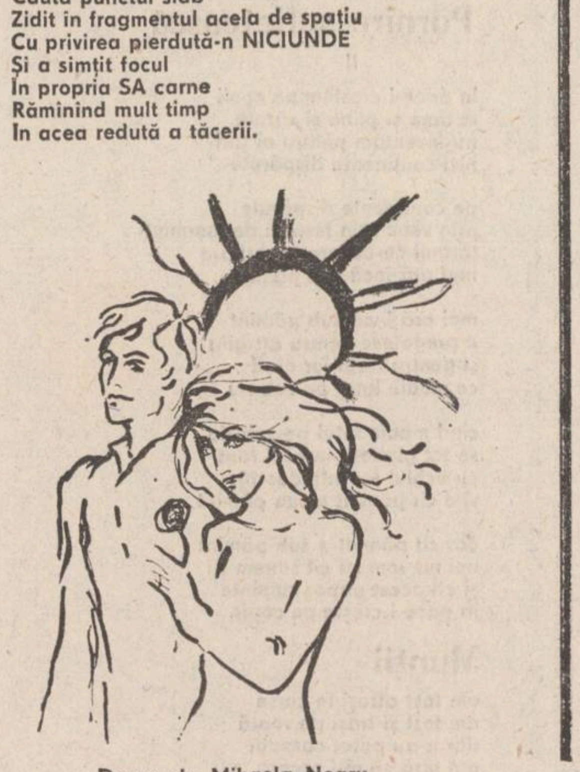

Desen de Mihaela Negru

Personajul principal

dumitru matală

Cum anume aflase şi Antohi era un adevărat mister. Era, mai mult decît atît, un adevărat scandal, pentru că Purdelea se străduise să păstreze secretul desăvîrşit al operaţiunilor. În afară de el, nu mai ştia decît o singură persoană, de care avea nevoie pentru diversele pregătiri trebuincioase şi în care oricum avea încredere ca în el însuşi. Poate că şi Antohi dibuise de fapt atmosfera, terenul, poate că nimerise mai curînd întîmplător, însă prea venise de-a dreptul şi vorbise tot aşa: „Parcă ne-am înţeles altfel." Şi, cum scandalul trebuia cu orice preţ evitat, adică nu mai putea stîrni şi Purdelea unul, încercînd să-l descoasă de unde a aflat, cine i-a şoptit etc., misterul a rămas intact. „Nu ne-am înţeles în nici un fel, a încercat el să se eschiveze fără să lase impresia că a dat înapoi. De acord întru totul în ceea ce priveşte scrisoarea. Aşteptăm să ne vină. Atît." „Şi pînă atunci încetăm orice ostilităţi. Păstrăm o neutralitate totală." „Asta dumneavoastră aţi dedus-o. De unul singur. Eu n-am spus aşa ceva." „Mi se pare de la sine înţeles. O-bli-ga-to-riu. Vreţi să fim iar suspectaţi de cine ştie ce comploturi?" „N-am venit aici ca să pun la cale comploturi, ci ca să fac o inspecţie", se supărase grijuliu Purdelea, fără să ridice şi vocea. Nu voia să croiască o breşă şi în interiorul corpului de control. Însă riposta lui Antohi i-a dovedit că breşa se căscase deja: „Ceea ce faceţi dumneavoastră nu mai este inspecţie, ci anchetă. Mi se pare că vi s-a mai spus asta. V-o mai spun o dată şi eu."

Atîta fermitate neprevăzută l-a silit pe Purdelea să mai cedeze un pas, ori să obţină ceea ce dorea lăsînd impresia că cedează: „Nu e vorba de nici o anchetă, ci de o simplă discuţie. Atîta tot — o discuţie. Una singură, nu mai multe" „Şi de ce n-am fost invitat şi eu la ea?" „Pentru că nu-i decît o discuţie particulară, cu problemele noastre, ale judeţului, nu voiam să amestec ministerul în bucătăria noastră." „Atunci măcar pe director l-aţi fi putut invita. Nu face parte şi el dintre problemele judeţului?" „Filimon e-n concediu. A venit ieri la mine şi mi-a zis că mai are de luat o grămadă de zile de concediu." „Poftim?" a căscat Antohi nişte ochi mari şi o bună bucată de vreme n-a reuşit să pronunţe nimic altceva. „Mi-a povestit cîte-n lună şi-n stele, povestea şi Purdelea, la rîndul lui, mai mult ca să umple locul acela prea gol. Că el de ani de zile n-a mai făcut un concediu ca lumea; că îşi petrece vacanţele tot în şcoală şi nu pleacă şi el, ca tot omul, într-o staţiune, cu nevasta; că, mă rog, e foarte obosit şi are nevoie de odihnă." „Şi i l-aţi aprobat, concediul, nu-i aşa? V-aţi şi grăbit să i-l aprobaţi!" „A, nu, zău că mă bănuiţi pe nedrept. Cum era să-i aprob o asemenea neghiobie? Doar sîntem în octombrie, la începutul anului şcolar, în plus are pe cap şi nişte oaspeţi, îi plac, nu-i plac, îi suportă, există o lege a ospeţiei. Aşa i-am şi spus". „Păi ziceaţi că directorul e-n concediu, a revenit Antohi la un ton mai ponderat, însă ca să-şi exprime o altă nedumerire: Cum a plecat dacă nu i-aţi dat drumul?" „Am observat astăzi că nici n-a mai dat pe-aici. Şi-o fi luat unul medical. Ştiţi că se mai învîrtesc unii...".

Între timp, Antohi părea că se domolise de-a binelea. Vorbele însă, pe cît erau de calme, pe atît erau de necruţătoare: „Şi nu v-aţi gîndit nici o clipă că omul ăsta poate se teme de ceva, că se ascunde, cum s-a ascuns atunci în bîrlogul ăla?" „Să se ascundă? De ce să se ascundă?" „De anchetele dumneavoastră şi de comploturile în care îl tot amestecaţi." „Ia lăsaţi-mă, domle, cu anchetele şi comploturile, se înfuriase de data asta Purdelea, cu riscul de a preschimba breşa în prăpastie definitivă. Poate pe la regiune să ne fi războit vreodată, că a lucrat acolo cu nişte ani în urmă. Poate de-acolo să-mi fi luat frica, dar nu-mi aduc aminte din ce." „Nu mai daţi vina pe regiune. Ştiţi foarte bine că nu-i din cauza asta." „Dar altceva nu văd ce poate fi. Pe omul ăsta aproape că nu-l cunosc. Iar ancheta de care mă acuzaţi nu era decît o discuţie; o discuţie, nu o anchetă." „Aş dori să particip şi eu la discuţia asta, cum îi ziceţi dumneavoastră. În absenţa directorului şi a secretarei de partid, aş vrea să fiu eu prezent. Aveţi ceva împotrivă?" Chiar dacă avea, Purdelea nu-şi putea permite să şi recunoască, deschis, oricît era de furios. Ar fi însemnat ca pasul următor, inevitabil, să fie părăsirea şcolii de către unul din ei. De altfel, Antohi se şi trîntise pe un scaun, ostentativ, înfipt, arăta ca şi cum avea de gînd să nu se mai scoale niciodată de acolo. Nu se mai puteau purta tratative de pe o asemenea poziţie.

Cînd intrară pe uşă Vărzaru şi Manoliu, care se dusese după el să-l cheme, cei doi suportară în egală măsură surpriza că Purdelea nu era singur. Aşa cel puţin fusese Manoliu avertizat, că va fi vorba de o convorbire strict confidenţială, iar el transmisese tot aşa indicaţia.

— Tovarăşul inspector doreşte să fie şi dînsul prezent la discuţie, comunică Purdelea sec, oficial, după care adăugă pe un alt ton, ca şi cum ar fi consultat o adunare numeroasă: Este cineva împotrivă?

Îi crea, în felul ăsta, un statut privilegiat lui Antohi, statutul de invitat de onoare, dar îl şi izola, totodată, închizîndu-l ermetic în calitatea lui de invitat. În ceea ce priveşte votarea propriu-zisă, nu se simţea deocamdată nevoia să se ceară ridicarea de mîini. Era de ajuns o privire fugară, pe deasupra, pentru a te convinge de asentimentul tuturor. Manoliu, cel puţin, arăta chiar încîntat de coincidenţă, sau ce o fi fost ea, se bucura vizibil de prezenţa lui Antohi. La fel de mari, de senini şi plini de candoare, ochii lui căpătaseră în plus o mobilitate tinerească. Celălalt oaspete, Vărzaru, tot invitat şi el, însă cu un alt statut, aproape că nici nu mai trebuia consultat. El era, poate, personajul principal al întîlnirii, dintr-un punct de vedere deci cel mai important, numai că nu putea pretinde nişte favoruri deosebite din cauza asta. I se spusese, desigur, avusese grijă de toate Manoliu, că era la mijloc o comunicare de maximă însemnătate, o comunicare pe care urma s-o facă sau care urma să i se facă — în punctul ăsta lucrurile nu erau prea clare — aşadar era de presupus că de declaraţia-depoziţia-mărturia lui depindea însuşi bunul mers al liceului în următorii cincizeci de ani. Se şi pregătise, prin urmare, mai degrabă pentru a primi comunicarea, arborînd o ţinută corespunzătoare. Venise la şcoală îmbrăcat într-un costum de gală, sobru, probabil hainele sale pentru ocazii festive sau, în orice caz, unele cam de mult uitate în şifonier, asta era cea dintîi impresie pe care o făceau. Îi cădeau mai largi pe corpul lui subţire decît alte haine, care, purtate mai des, împrumutaseră ceva mai bine formele lui debile. Îşi pusese şi o cravată, cu gust asortată la costum, însă gulerul cămăşii încercuia de la distanţă gîtul şi se încreţise sub apăsarea laţului. Nu era chel, adică se vedea la o privire mai atentă că nu era, pentru că îşi unsese părul atît de mult, încît îl lipise, literalmente, de pielea capului. În încăpere se şi simţea, de altfel, un miros de ulei, de substanţă cosmetică, nu neplăcut, ci numai neobişnuit. Pentru Vărzaru, întîlnirea de azi îmbrăca, se pare, veşmintele unei solemnităţi.

— Uite ce-i, tovarăşu profesor, îşi începu Purdelea cuvenita introducere, scurtă, căci era decis să intre mai curînd în subiect. Uite despre ce am dori să discutăm.

— Ştiu, se lansă Vărzaru cu sîrguinţă, ca să şi arate cît e de bine pregătit. Despre direcţiunea şcolii noastre. Situaţia actuală şi perspectivele ei.

Nu foarte descumpănit, Purdelea clipi totuşi de cîteva ori din pleoape, parcă în direcţia lui Manoliu. Voia oare să-l întrebe, de-a dreptul, de unde ştie musafirul atît de bine tema, sau chiar să-i reproşeze, în tăcere, că divulgase cu o ideee mai mult decît îi fusese mandatul? Oricum, acum era prea tîrziu ca să se mai rezolve ceva.

— Foarte sintetic. Foarte sintetic şi foarte ştiinţific exprimat. Adevărat învăţămînt politic, nu alta.

— Sînt profesor de Ştiinţe sociale. Şi, bineînţeles, propagandist la învăţămîntul politic.

— Înseamnă că discutăm de pe o poziţie de două ori mai clară.

— Mai clară, da, sînt întru totul de acord. N-aş fi subscris dacă spuneaţi „două poziţii".

— Deci de pe una şi aceeaşi poziţie trimiţi şi scrisorile, sesizările — toate?

Era o frază menită să producă efecte fulgerătoare prin atacul ei neprevăzut şi printr-o totală descoperire a adversarului. Din păcate, suita de intenţii, gospodăreşte calculată, se nărui tot aşa, pe neaşteptate, din pricina unui

Romeo Cosmovici: „Peisaj în Apuseni"

mic incident neluat în calcul de nimeni. Prin uşa subit, dar şi grijuliu deschisă, se strecură, de dincolo, o femeie. Cu ochii plecaţi, ca şi cum îşi cerea deja iertare pentru cutezanţa ei, femeia părea că cere totodată şi dreptul de a-şi exercita atribuţiile — de gazdă, de gospodină, de subalternă. Nu-i reproşă nimeni nimic pentru că cei de faţă nu-şi reveniseră din surpriză. Pînă şi Manoliu părea scandalizat şi încerca, din priviri, s-o întrebe cine dăduse dispoziţia, mai degrabă ca să fie scos el din cauză. Cînd, în cele din urmă, tava, cu ceştile care clincheteau pe ea, fu depusă pe masă, între ei, surpriza fu de-a dreptul incalculabilă pentru toţi: ceştile erau goale. Ce mai era şi asta? Îşi bătea cineva joc de ei?

— Mi-am permis, îi smulse din înţepenire vocea lui Vărzaru, să vă ofer o modestă trataţie. După posibilităţile noastre. Şi ridică de undeva, de lîngă piciorul mesei parcă, — dar unde o ţinuse pînă atunci? cum de n-o văzuse nimeni cînd intrase? nu s-ar fi putut spune — o sacoşă din care scoase un termos.

— A, păi dumnealui face o cafea excelentă. Este expertul nostru, confirmă şi Manoliu, destins, în vreme ce celălalt primea calificativele cu fruntea plecată, ca şi cum ar fi profitat de îndeletnicire ca să-şi ascundă plăcerea. În lumina scăzută de aici, dinăuntru, creştetul îi lucea stins, uns cum era cu cosmetice. De pe scaunul lui, de cealaltă parte a mesei, Antohi căută pe pipăite servieta, pusă şi ea jos, lîngă masă, ca să umble pe pipăite, şi în ea, după ţigări.

— Cine mai doreşte să poftească, mai lansă un îndemn Vărzaru, după ce terminǎ de turnat în ceşti, şi abia atunci, cu o întîrziere de care nu era nimeni de vină, răspunse la întrebarea lui Purdelea: Scrisoare aţi zis? Da, ştiu şi eu de scrisoarea aceea, toată şcoala vuieşte din cauza ei. De trimis, însă, n-am trimis-o eu. E-adevărat, eu îi ameninţ de multe ori, tovarăşu Manoliu e martor, că o să le fac o reclamaţie, dar şi cînd o s-o fac, odată, o să afle toată lumea. Şi, în orice caz, o s-o semnez citeţ, des-ci-fra-bil.

Că Vărzaru auzise de scrisoare nu mai produse o impresie deosebită. Doi dintre cei prezenţi ştiau foarte bine de unde aflase, de pildă, Sabina. Cel mult amănuntul că vorbise şi despre semnătură ar fi fost în stare să dea naştere la nişte întrebări suplimentare, dar nu se mai împiedică nimeni de amănunte în acele momente. Lucruri cu mult mai importante îşi aşteptau răbdătoare rîndul ca să fie minuţios examinate.

— După cîte văd eu, problemele sînt ceva mai complicate, trecu şi Purdelea, cu oarecare dificultate, pe un alt teren. Pe măsură ce vorbea, însă, Antohi cel puţin îl urmărea cu o surprindere crescîndă. Normal ar fi fost, era părerea lui, ca Purdelea să-şi reia atacurile din altă parte, să-l încolţească neiertător pe presupusul autor, în fond asta se lăudase mereu că vrea, capul autorului, pentru ca deodată să renunţe de bună voie la pista de-abia croită şi să treacă, cu greu sau nu, la altceva: Unul ameninţă că va face reclamaţie. Altul a şi făcut-o deja. Sînt aşa de multe nemulţumiri la adresa conducerii?

— Destule, făcu Vărzaru, prompt, adică nu se sfii să confirme şi să întărească, ceea ce întrebarea, la urma urmei, nu-l obligase. Putea să răspundă şi mai prudent, eventual să-şi asigure o retragere tactică sau să şi respingă măcar o parte din învinuiri. El însă le înlătura pe toate ca să aşeze în loc altele, ale sale, singurele demne de luat în consideraţie: Eu am o altă teorie decît aceea vînturată de unii şi de alţii. Directorul ăsta al nostru, zic eu, e un aiurit, iertaţi-mi cuvîntul, e cam popular însă foarte exact. Un romantic întîrziat, poftim, dacă vreţi să zic altfel. Umblă mereu cu capul în nori şi nu cu picioarele pe pămînt. Mă şi mir, sincer vă spun, mai întîi cum de a fost numit, iar apoi cum de rezistă de atîţia ani.

— După dumneata, rezultă că de nu ştiu cîţi ani aveţi un director incompetent.

— N-am spus aşa ceva. N-am pronunţat cuvîntul incompetent. Incompetent eşti cel mult în profesia ta. Filimon este un foarte bun profesor, ori a fost, mă rog, atunci cînd nu era director. El pentru postul de director e nepotrivit. Ne-co-res-pun-ză-tor, ăsta-i cuvîntul.

— De acord. Îmi însuşesc şi eu cuvîntul, îşi revizui Purdelea părerea, sau numai modul de exprimare, căci în sinea sa nu prea vedea care-i deosebirea. Dar, ori într-un caz, ori într-altul, rezultatul ar fi acelaşi. Să ne grăbim atunci să-l e-li-be-răm, azi, cel mai tîrziu mîine, ca să ne reparăm greşeala, nu-i aşa?

— Faceţi cum credeţi, dumneavoastră decideţi, dar eu n-am spus aşa ceva. Eu aş zice că unde a mers mia merge şi suta. Mai poate fi lăsat omul încă un an, nici atît, pînă ce iese la pensie şi să ne gîndim între timp la altcineva, mai capabil, mai realist, mai descurcăreţ. Co-res-pun-ză-tor.

— După părerea dumneavoastră, un director, odată instalat în funcţie, trebuie menţinut apoi pînă cînd iese la pensie? Era de data asta Antohi, care ieşea pentru prima oară din împrejmuirea lui de martor-invitat-de-onoare, ca să pună şi el o întrebare. Modul cum o primiră ceilalţi, Purdelea, mai bine zis, poate şi Manoliu, fu suficient de rezervat ca să pară numai neutralitate, nu şi lipsă de interes. În fond, întrebarea nu le fusese lor adresată.

— Nu vă supăraţi, tovarăşu inspector, îşi precizǎ poziţia cel în cauză, cu deferenţa cuvenită, dar şi cu fermitatea necesară, mi se pare că astăzi sînt mereu greşit înţeles. E posibil să mă exprim eu neclar. Omul ăsta, Filimon, e un caz anume, nu un principiu. În cazul lui concret am propus eu să mai avem răbdare. În principiu, cum o să susţin una ca asta!

— Şi la cine crezi că ar trebui să ne gîndim între timp? Adică cine ar fi, după dumneata, bun de director? În principiu sau pe concret, cum doreşti.

Cineva făcea parcă eforturi să nu-şi părăsească starea de neutralitate. Nu s-ar fi putut spune, după cum îşi lăsase pleoapele peste ochi, dar o privire mai atentă ar fi divulgat încordarea. Cum adică — pînă la pensie? se tot întreba el, abia acum, aşa se pune problema? Păi ce te faci atunci cu alţii, care stau cuminţi în banca lor, aşteptînd să le vină rîndul? Pe cît de bucuros fusese, mai înainte, de participarea lui Antohi la discuţie, pe atît era de dezamăgit în acele clipe; dezamăgit aşa cum nu mai fusese decît în urmă cu cîteva zile, din alte motive. Un inspector în minister, om de bază, muncă de răspundere, ar fi avut o altă misiune, după părerea sa. Nu să testeze şi să sondeze, ci să ia măsuri, cu fermitate, cu autoritatea poziţiei sale. Nădejdea şi norocul erau tot în Purdelea, care pusese, ca întotdeauna, degetul pe rană, pronunţînd o întrebare căreia nu i se putea da decît un singur răspuns. Asta aştepta el acum, cu încordare, dar şi cu o modestie deja pregătită. Numai că riposta fu absolut imprevizibilă, şi pentru el, şi pentru ceilalţi.

— Cum cine? păru că se miră Vărzaru, ca şi cum i s-ar fi cerut o părere de-a dreptul elementară, însă răspunse totuşi calm, echilibrat, ca după o matură chibzuinţă: Bineînţeles, eu!

Cîteva momente de destindere generală tot se strecurară, spontan, în ciuda eforturilor de a le stăpîni. Cuvintele fuseseră rostite cu atîta seriozitate, cu gravitate chiar, încît era exclusă o glumă, fie şi mai puţin reuşită, ca cea de dinaintea ei. Ceilalţi evitau să se uite unul la altul, îi încerca teama că, din priviri, un zîmbet involuntar tot ar fi coborît pe buze şi preferau să privească toţi, lung, în altă direcţie, către cel ce vorbise. Însă acesta se uita şi el înspre ei, plimbîndu-şi privirea pe chipurile lor, în aşteptare, voia poate să sugereze că el spusese ce avea de spus, acum aştepta, de-adevăratelea, verdictul.

— Ia hai, fraţilor, să mai bem o cafea? E foarte bună, nimic de zis, propuse Purdelea, poate ca să cîştige şi el un răgaz, o pauză de redresare, cum se solicită, de pildă, la marile meciuri de baschet. Aducea, totodată, aşa de bine cu băutul adălmaşului, tîrgul, adică, fusese încheiat, îşi strînseseră mîinile cu toţii şi acum se cinsteau, după datină, încît Purdelea mai adăugă totuşi, ca să descurajeze orice confuzie posibilă: Şi zi aşa. Nici mai mult, nici mai puţin. N-ar fi decît unul singur.

— Nu singurul, însă cel mai bun, îl corectă cu sinceritate Vărzaru, aşezîndu-se înapoi pe scaun, după ce mai turnase un rînd în ceşti. În termos, cafeaua se păstrase fierbinte şi scotea şi acum aburi ca şi cum ar fi fost proaspăt adusă. De la locul lui, de pe scaun, însă părînd întruna că vrea să se ridice, cuprins de un neastîmpăr, Vărzaru voia să se şi explice, să nu lase loc la neclarităţi. Şi, în vreme ce demonstra, îşi vîra mereu degetele pe sub gulerul cămăşii, pe sub cravată, i se părea pesemne că-l strînge şi trăgea de ele ca să le mai lărgească: V-am spus, sînt profesor de Ştiinţe sociale, am deci o pregătire politică solidă. De asemenea, posed unele noţiuni de organizare ştiinţifică a activităţii. O să găsiţi un altul mai potrivit decît mine?

În egală măsură atent la gesturile de o nervozitate stăpînită ale lui Vărzaru, ca şi la ţinuta lui, întreagă, la hainele pe care nu le mai scosese de cine ştie cînd din şifonier, iar acum atîrnau pe el ca şi cum ar fi fost abia cumpărate, în mintea lui Antohi încolţi un gînd inofensiv-stăruitor. Nu şi-l divulgă, n-ar fi fost îndreptăţit de nimic în presupunerile sale, dar în sinea sa măcar îşi putea zice: oare cu ce scop îşi închipuise omul ăsta că fusese convocat aici? Îl auzi şi pe Purdelea spunîndu-i, probabil şi el impresionat de aceeaşi privelişte şi parcă promiţîndu-i, din cauza asta, pe jumătate:

— Mă rog, o să ne mai gîndim la propunerea dumitale...

— Mai gîndiţi-vă, sigur că da, mai e destulă vreme pînă cînd iese Filimon la pensie. Şi părea că le şi acordă, generos, un ultim termen în felul ăsta.

Nu trecu prea multă vreme după promisiunea făcută şi termenul acordat. Ar fi urmat, eventual, într-un fel sau altul, o cît de mică precizare, ceva de natură să arate cît de cît încotro avea să se îndrepte discuţia. Probabil asta aştepta şi Vărzaru, fusese chemat aici şi, după cum începea să-şi dea seama, nu ca să fie consultat dacă nu doreşte cumva să devină director. Cu toate astea, nici altceva nu părea să se prefigureze, pentru că locul din care veniseră pînă atunci întrebările rămînea mai departe mut. Mai mult ca să preîntîmpine posibilitatea ca tăcerea să se lăţească la nesfîrşit, altminteri nu se făcuse deloc incomodă, Vărzaru se simţi tot el obligat să redeschidă dezbaterile şi, cum un alt subiect nu avea la îndemînă, îl reluă pe cel deja, de bine-de-rău, clarificat pînă la un punct. Se răzgîndise poate între timp, aşa scurt cît fusese pe durata tăcerii, sau nu voia să aducă decît o completare, nici asta nu pentru că n-ar mai fi suferit amînare, ci pentru că trebuia să vorbească cineva. Aşa că ceilalţi îl auziră deodată, fără să-i mai fi prevăzut intervenţia:

— Nu-mi fac nici o iluzie cu privire la şansele mele, să ştiţi. Însă pe Sabina, secretara noastră de partid, ar trebui s-o aveţi în vedere cu adevărat.

— Păi cum rămîne cu cel mai bun? îşi reveni mai repede decît ceilalţi Purdelea şi vru să ştie cu tot dinadinsul asta. Nu dumneata spuneai că eşti cel mai bun?

— Şi m-aţi auzit cumva retractînd ce am spus? ripostă şi Vărzaru, cu o logică de oţel inoxidabil. Eu rămîn în continuare cel mai bun, iar imediat după mine s-ar putea situa Sabina. Am fi făcut o echipă ideală, eu ca director iar ea ca secretară de partid, însă se poate foarte bine şi invers.

Pînă în momentul acela Manoliu aproape că nici nu se clintise pe scaunul lui. Fusese, desigur, invitat la discuţie, participase chiar, într-un fel, la ea, dar ar fi preferat să nu fie băgat în seamă. Cîtă vreme Vărzaru îşi etalase părerile şi principiile organizatorice, deşi unele dintre ele semănau cu nişte revendicări, nici nu clipise din pleoapele sale străvezii şi privise mereu fix, undeva înaintea lui, pierdut într-o reverie de lungă durată. Acum însă se foi dintr-odată în scaun, neliniştit ori numai prea brutal întors din reverie, şi se mişcă aşa de vreo două-trei ori, contaminat parcă de o agitaţie timidă. În cele din urmă, după ce-şi găsi o poziţie mai comodă, se hotărî să şi vorbească, cu aceeaşi timiditate, pe un ton protocolar, de o desăvîrşită politeţe:

— Ştiţi că tovarăşa Sabina are unele probleme cu situaţia ei familială. Vă amintiţi că au existat obiecţii şi la primirea ei în partid.

— Ia lasă-mă, domnule, cu situaţia ei familială. N-ai fost şi tu de faţă la primirea ei în partid? Ce, aia a fost obiecţie? îl repezi Vărzaru, puţin iritat, anulîndu-i dintr-o lovitură şi tonul protocolar, şi politeţea distantă, ceea ce îl făcu pe Manoliu să roşească brusc, violent. Între altele, se putea presupune că în împrejurări curente nu-şi vorbeau cu **dumneavoastră**, fiindcă altfel nici Vărzaru nu i s-ar fi adresat acum, dintr-odată, cu **tu**.

Cu nişte ani în urmă, cînd avusese loc primirea în partid a Sabinei, se pare că lucrurile se petrecuseră cam în felul următor. O reconstituire cu totul aproximativă însă, deoarece faptele s-au consumat de mult, iar dintre martorii lor oculari unii susţin că a fost un incident absolut nesemnificativ, iar alţii că nici n-a existat vreun incident, ceea ce conduce practic la aceeaşi concluzie. La un moment dat, aşa pretind cei care îşi mai aduc aminte cîte ceva, cineva, nemulţumit pesemne de modul cum îşi prezenta candidata autobiografia, sau poate nici atît, ci numai curios din fire, a trîntit următoarele întrebări: „Să ne spună tovarăşa în ce împrejurări regretabile a căpătat un copil şi de ce nu şi-a întemeiat o familie pînă acum." A fost de ajuns pentru ca Sabina să sară ca un arc de pe scaun şi din întreaga sfiiciune şi emoţie de pînă atunci să nu rămînă nici urmă. „Dacă de asta depinde primirea mea în partid..." a silabisit ea, pe urmă a făcut o scurtă pauză, scurtă de tot, imperceptibilă, şi a mai subliniat o dată, şoptind: „Sper că nu de asta depinde". Şi n-a mai ştiut nimeni dacă, în pauza aceea scurtă, se răzgîndise să continue fraza sau o continuase de fapt într-un alt fel. Nici alte lucruri nu se mai ştiu însă. De pildă, zic unii că cel care conducea şedinţa, nu se mai ştie cine era, ar fi spus cîteva cuvinte simţite, cu tact, despre viaţa omului şi sufletul lui,

teatru

Georges Dandin

Teatrul **Maria Filotti** din Brăila a montat, de curînd, această farsă nevinovată a lui Molière, în regia Danei Dima, imprimînd un suflu nou piesei demodate deja, împrospătînd verva forţelor locale actoriceşti, aducînd o viziune nouă asupra decorurilor şi costumelor sub semnătura Doinei Ripeanu, impunînd un ritm dinamic (frînt pe alocuri, scăpat, poate, de sub control, şi din lipsa de voce a unor interpreţi), datorită muzicii lui Nicu Alifantis.

Simetria contradicţiei neîntrerupte dintre moralitatea reală şi cea mimată a personajelor, devine, de-a lungul celor trei acte (fără pauză) un artificiu de construcţie, obositor, pe care actorii brăileni îl depăşesc la limită în spectacolul **cu Georges Dandin.**

O cortină pictată în rozuri cafenii de sepia ne introduce în lumea convenţiei unui decor de teatru în teatru. Caseta iluziei în iluzie. Mimul lui Sorin Dinculescu (ale cărui interpretare şi costumaţie îmbină, ingenios, modernul şi clasicul) schiţează sugestiv gestul efortului de a ridica „peretele" greu al cortinei, învîrtind o manivelă imaginară. Dar cum reprezentaţia nu e concepută în codurile registrului concret, cortina nu cedează. Un simplu semn al mimului-vrăjitor şi ea... se înalţă, captivîndu-i, pe raza vrăjii lui, pe spectatori. Clinchete de clopoţei mici şi mari invadează auzul, în timp ce din sală năvălesc saltimbanci sprinţari şi Colombine ghiduşe, care sar, se-aruncă, dansează şi cîntă, povestind cu veselie şi glume, întîmplările mariajului nepotrivit dintre o fiică de nobili, şi un ţărănoi cu chimirul plin, întîmplări pe care le vom vedea pe mica scenă din **scenă.** Motivul intermezzourilor se va relua de cîteva ori (cu fiecare început de act), pentru a ne păstra în respiraţia glumei aduse în contemporaneitate.

Molière detestă artificiile naturii umane; nu-i plac nici ifosele Angelicăi, nici pretenţiile de fidelitate ale lui Georges. De aceea, va găsi de cuviinţă să o chinuiască pe ea prin urmările insistente ale soţului gelos şi bădăran, dar să-l pedepsească şi pe el, pentru necuviinţa de a fi ridicat ochii asupra unei tinere nobile. Întreaga amărăciune a soţului păcălit e compensată de o meschină satisfacţie interioară, pe care Georges o trădează într-unul din monologurile lui vane: „Asta mă bucură, că vor fi copiii mei nobili; dar, în ceea ce mă priveşte pe mine personal, dacă nu luăm măsuri, o să-mi crească, în curînd, o pereche de coarne". Venind din spiritul agresivităţii de comportament şi de limbaj al **atellanelor,** personajul lui Georges Dandin devine prin Marin Benea nervos şi parşiv, neliniştit spre comic, nu spre tragic (cum greşit îl interpreta, la sfîrşitul secolului trecut, marele Got, pe scena Comediei Franceze), caraghios pînă la ridicol, în neputinţa de a proba vinovăţia soţiei prefăcute. Georges nu suferă, se agită, stă la pîndă, constată şi, în cele din urmă îngenuncheat, se resemnează.

Lubin capătă — prin jocul bogat în nuanţe al lui Bujor Măcrin — dezinvoltura unui Zanni isteţ, putînd fi, rînd pe rînd, nătăfleţ sau volubil, după cum îi este interlocutorul, cu replica pregătită în vîrful buzelor, iute în reacţii, rolul lui fiind creat să facă mai puţin pe prostul, cît să conducă iţele intrigii cu viclenie şi oarecare candoare. Lubin poartă vesta în dungi alb-negru a valetului de casă mare, dar cu peticele înflorate (în aceleaşi culori) ce amintesc de Zanni italianul, dar şi de combinaţiile moderne ale zilei. Acelaşi joc al lui „eu ştiu că tu ştii că eu ştiu că tu ştii" face savuroase întîlnirile dintre Lubin şi Georges Dandin, dintre Lubin şi slujnică (printre cearceafurile întinse la uscat), dintre el şi Clitandre (George Şofrag), în travestiuri călugăreşti albe, pentru a-şi întîlni, în noapte, iubitele.

Angelica Anei Maria Pislaru are farmec, este năzuroasă şi cu toane, tonul ei fiind cînd mînios, cînd arogant, cînd patetic, cînd mieros, după cum îi cer situaţiile. Ildy Codrescu şi Anton Filip (Petre Simionescu fiind în turneu) au alcătuit uscata familie de Sotenville cu distanţa şi duplicitatea moralei elastice a celor nobili. Un spectacol vesel, cu destule surprize, care puţin restrînse (pe întinderea poveştii propriu-zise), poate stîrni „invidii", în cazul unei meritate confruntări cu publicul bucureştean.

Nicoleta Gherghel

film

De la inocenţă la jertfă

„Inspirat din mai multe cazuri reale", cum aflăm dintr-un pregeneric, filmul artistic „Cîntec în zori", o producţie a Studioului de film al Televiziunii Române, realizat în studiourile Centrului de Producţie Cinematografică „Bucureşti" (producători delegaţi Victoria Marinescu, Nadina Rudeanu) este o peliculă de certă forţă artistică, în care evidenta calitate profesională a lucrului de echipă şi emoţia transfigurată de un limbaj cinematografic minuit cu eficienţă, se îmbină într-un chip fericit. Marele erou al acestui film este micul Matei Oprişan, un copil traversînd un război sau, dacă vreţi, marele erou al acestui film este spiritul de sacrificiu al poporului român surprins într-un moment de patetică revelaţie a conştiinţei de sine: 23 August 1944 şi participarea armatei române la războiul antifascist şi eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei. Povestea scrisă de Dumitru Carabăţ şi regizată de Dinu Tănase, povestea unui copil care străbate în 150 minute de peliculă drumul de la surîs la moarte, de la inocenţă la jertfa supremă, are o schemă relativ simplă şi, dacă-i acceptăm convenţiile, de o anume emoţie. Punctele de forţă ale filmului şi care fac din el o apariţie cu totul deosebită în cinematografia noastră sînt însă două: copilul Mihai Brătilă şi miza imaginii. De o naturaleţe fascinantă, cu un rar instinct artistic, Mihai Brătilă „trăieşte" un personaj cu totul de neuitat de la început, din scena idilică de pe malul rîului şi pînă la ultima, aceea în care, în timp ce cîntă la taragot într-o lucarnă, e răpus de glonţul lui Agop (un personaj ambiguu, agent al nemţilor, momeală derizorie, victimă lamentabilă, expresie a derutei umane şi-a abdicărilor în vreme de război, desenat în nimerite tuşe expresioniste de Dan Condurache). Fiecare personaj are ponderea şi rostul său în economia acestui film de război; demnă de remarcat, fineţea cu care e gîndită distribuţia — Remus Mărgineanu, Ecaterina Nazarie, Mircea Albulescu, Dan Bădărău, Irina Petrescu, Ion Fiscuteanu, Rodica Horobeţ, Zoltan Vádasz. Dincolo de dialog, dincolo de cuvinte (uneori de-a dreptul parazitare, explicative, vizînd probabil un public cu totul neiniţiat), avem de-a face cu un extraordinar film de imagine şi montaj (Rodica Fălcoianu), în care firul epic dă coerenţă unor imagini, adeseori, de-a dreptul antologice. Creînd relaţii din priviri şi sugestii din variii elemente, regizorul Dinu Tănase îşi aşează evident filmul sub semnul autorităţii imaginii, imagine în care operatorul Constantin Chelba s-a întrecut pe sine în inventivitate şi fineţe. Sînt, în „Cîntec în zori", lucruri cu totul de neuitat: o pădure înfiorată de toamnă galbenă în care un copil urcă dealul călare pe un cal alb, o fată ucisă de fascişti într-un cîmp de flori, o stea căzătoare însoţind cu simbolul ei (să ne gîndim la „Micul prinţ", nu?) traiectul unui personaj, tensionatele scene de luptă (filmul este realizat cu sprijinul Ministerului Apărării Naţionale), o seară de muzică într-un azil de bătrîni din Slovacia şi altele. **Stările,** emoţiile, durerile, poezia, sentimentele, dramele umane se impun prin relaţii fin minuite între jocul actorilor şi elementele de decor, sub efectul eclerajelor şi unghiulaţiilor gîndite pînă la cel mai mic amănunt, într-un reuşit acord cu muzica lui Răzvan Cernat şi coloana sonoră (Gh. Ilarian). De la panoramicele expresive la valorificarea profunzimii cîmpului şi-a sumedeniei de travlinguri, uzînd cu intuiţie plastică de unghiurile de filmare cele mai potrivite, de relaţiile spaţiale insolite dintre elementele acţiunii, imaginea este realmente o sărbătoare: ea îl pune în valoare pe actorul-copil exploatîndu-i la maximum trăirile şi conferind astfel filmului intensitate emoţională. Eisenstein accentua ideea **sensului** culorii în film şi putem spune că aici culoarea e de multe ori decodificator, sugestie a valorilor psihologice şi dramatice. Tandreţea şi duritatea, lentoarea şi dinamismul, inocenţa şi cruzimea alternează pe parcursul acestei poveşti simple şi sincere la urma urmei, în care un ţăran strigă în noapte „s-o gătat cu dictatu'", în care soldaţii cîntă în trenuri pînă la înfiorare „Treceţi batalioane române Carpaţii", în care un copil şi uimitor, şi obişnuit visînd pur şi simplu pacea şi liniştea casei părinteşti dintr-un Ardeal eliberat, moare tragic într-o dimineaţă aurie lîngă lucarna cu porumbei. Pentru că pentru ţară se poate şi muri.

Cleopatra Lorinţiu

cam așa ceva, și că totul a reintrat în normal. Alții susțin că cel de la masa prezidiului nici n-a luat în considerație intervenția, ci au supus imediat la vot, de parcă nici nu întrebase cineva ceva. O dovadă, mai adaugă ei, ar putea fi și faptul că Sabinei i s-a dat votul în unanimitate, iar o consultare a procesului verbal al adunării respective ar confirma, fără îndoială, că așa este. Or, asta înseamnă că nici măcar cel ce pusese întrebarea, dacă o pusese, n-a socotit că ar fi de datoria lui să se abțină.

— Am înțeles eu bine sau e vorba de un copil nelegitim ? întrebă Purdelea care, ca întotdeauna, simțea nevoia de lucruri limpezi ca să se miște la largul lui. Cu atît mai greu de crezut era că tot el, alteori, le lăsa să plutească la voia întîmplării, haotic, fără a se grăbi să le mai dirijeze într-o direcție sau alta. Mai ușor de recunoscut era Purdelea într-o întrebare ca asta, nedelicată, grosolană poate, decît în expectativele de pînă atunci.

— Mai bine zis un copil din flori, îl amendă și Vărzaru, căruia probabil i se păruse tot așa, prea brutală, expresia folosită de Purdelea. Oricum, avea o altă nuanță sintagma lui.

— Și pentru funcția de secretară nu vă puteați totuși gîndi la altcineva ?

— Tot așa ne-a întrebat și tovarășa Ciolacu de la comitetul orășenesc. Dar a lămurit-o directorul.

— A lămurit-o cum ?

— Știu eu ce i-o fi spus ? ridică Vărzaru din umeri și, pentru o clipă, umerii lui ascuțiți parcă perforară stofa hainei. I-o fi spus, pesemne, că așa, buni ar fi și alții, mai mulți, dar ea era fără doar și poate cea mai bună.

— Se înțeleg bine unul cu altul, directorul și secretara de partid, așa-i ? veni prea repede, din una în alta parcă, o nouă întrebare a lui Purdelea și nici o mușchie de pe figura lui nu divulga că pusese o întrebare fundamentală. Mai devreme sau mai tîrziu trebuia însă să se ajungă și aici și cel puțin încă o persoană știa foarte bine asta. Totul acum depindea de răspunsul pe care urma să-l dea Vărzaru.

— Foarte bine ! exclamă din toată inima profesorul. Aș zice că de minune. Îi văd citeodată că numai ce se uită unul la altul și știu ce voiau să-și spună.

Era și nu era un răspuns. Ar fi fost unul și ăsta, dar avea prea multe subînțelesuri și era nevoie, se pare, de unul cu mai puține și mai clare. Sau poate că numai Manoliu avea impresia asta, fiindcă agitația de mai înainte, risipită pînă acum, reveni brusc, într-o formă accentuată. I se îmbujorase și chelia sub impulsul frămîntărilor din interior, iar ochii nu-i mai erau senini, ci injectați cu aceeași substanță. Cînd îi vorbi, îl îndemnă precipitat pe Vărzaru, se și sculă pe jumătate de pe scaun, uitînd cu totul de formulele protocolare folosite ceva mai devreme :

— Dar ia spune tu, doar știi foarte bine, ce face directorul în adăpostul ăla al lui, unde se tot refugiază cînd are chef ?

— Da, domnule, ce tot face directorul ăsta acolo ?

— Ce să facă ? Visează ! V-am spus că e un visător incorigibil. Stă cu ochii în tavan și meditează.

— Da, domnule, visează, am înțeles. Și visează de unul singur, așa ? Nu mai are pe cineva lîngă el, ca să-i fie visele mai dulci ?

— Da. Nu mai are pe cineva lîngă el ? îl secondă Manoliu acum, încurajat de-a binelea de sprijinul dezinteresat pe care-l primea.

— A, nu, asta nu, refuză Vărzaru să le facă jocul, cînd înțelese ce i se cerea. Așa ceva eu n-am auzit și, dacă aș auzi, n-aș crede. M-ar bate Dumnezeu, cît sînt eu de marxist convins.

— Știi cum e cu femeile astea, care au călcat o dată strîmb. Ca și cu bărbații, de altfel. Începi să calci strîmb întruna.

— Și ți s-a compromis ținuta morală ! sancționă Manoliu, sentențios, principial, în vreme ce chicotele sale, delicat-icnite, păreau că-i aprobă, în batjocură, propriile cuvinte. Fu acoperit însă total, agresiv, de niște hohote groase, dezlănțuite. S-ar fi zis că Purdelea nu auzise în viața lui o glumă mai bună. Se plesnise cu palmele sale grele peste genunchi, iar zgomotul îi sporise parcă pofta, fiindcă nu se mai putea opri pur și simplu din ris.

Atît de surprins cum era, Antohi privea cu o doză de detașare spectacolul. Îl a-pre-ci-a, ca și cum s-ar fi desprins de el însuși, ca să-l vadă mai bine, de la distanță. De Purdelea chiar se mira cu adevărat, nu-l văzuse niciodată pierzîndu-și măsura, ca acum. I se dezvăluise, în cîteva rînduri, ca un om mai mult sau mai puțin brutal, autoritar și chiar neciopît citeodată, vulgar însă nu-l descoperise pînă azi. Și se pare că nu era singurul care gîndea astfel. Încă unul aștepta răbdător, civilizat, într-o atitudine de vizibilă dezaprobare, ca să poată spune și el ceva. Cînd, într-adevăr, ceilalți doi se mai potoliră, iar Purdelea își ștergea pleoapele, strîngîndu-le de-a binelea pentru asta, cu dosul palmelor, acesta rosti cu o seriozitate calmă, poate prea gravă pentru fragilitatea fățuriii sale :

— Să știți că îmi pare foarte rău de ceea ce ați spus aici despre Sabina. Și, ca să nu fie cumva și de data asta greșit înțeles, precizez : De amîndoi îmi pare rău.

— Da ce-am spus, frate ? se amuză mai departe Purdelea, revenind încă cu greu la tonul obișnuit. Am pronunțat eu vreun nume ? Am vorbit așa, în general, despre femei. Ca între bărbați, ce dracu !

Vărzaru nu vru totuși să accepte nici revanșa luată colegial, nici tertipul sub care gluma voia să-și prelungească existența. Mai zise, țeapăn, adică demn :

— Dacă copilul ăla al ei v-ar fi auzit acum, v-ar fi sărit de gît și v-ar fi zgîriat. Așa o poate apăra deocamdată.

Și atunci Antohi a mai ieșit o dată, pentru ultima dată, din imprejmuirea sa. O și făcuse deja în secunda în care se gîndea că ar trebui să facă ceva. Rostise cîteva cuvinte, fără să știe nici ce anume, nici dacă el vorbise. Și-a dat seama că spusese ceva cînd i-a văzut pe toți ceilalți, deodată, privind încremeniți într-o singură direcție, spre el, abia atunci și-a amintit exact și ce spusese. Dar în loc de orice altă explicație, s-ar fi cuvenit, eventual, o lămurire — o completare — o retractare, ceva, el s-a ridicat în picioare, demn, adică țeapăn, așa cum îl mai văzuse pe unul înaintea lui. Și-a luat apoi servieta de lîngă masă, balonzaidul din cuier și a ieșit fără să mai pronunțe nici un cuvînt. În fond, un invitat nu are obligația să rămînă pînă la sfîrșitul lucrărilor.

(fragment din romanul „Legea căderii frunzelor")

OLYMPICE EURITMII

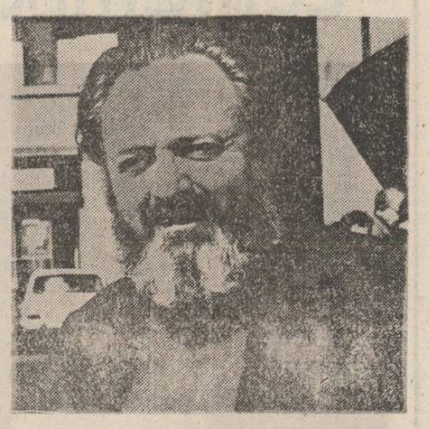

tudor george

Invocație

Gymnasia, plăsmuitoarea mea
De Foc și Apă, Vînt ori Magmă dură,
Re-nvie-mi pulsul, stîrnă-mi pulberea,
Redă-mă Verb, întrupă-mă Făptură !

Gymnasia, mă reintoarnă-n Mit,
C-un horbot de imagini și de verbe,
C-un carnaval de astre, înmiit
Punctînd retinei amintiri superbe !

Dă-mi Sensul gestual ! Și iar renasc !
Și seve noi în trunchiu-mi se răscoală,
Ițind cu muguri proaspeți ramul flasc —
Înflăcărat de pubera Vestală !

Vetuste basme, visuri se-ntrețes,
Livrești eresuri plimbă-astrala minge,
Reiterînd vr-un joc care-mi da ghes
Din plasma fermecatelor meninge !

Mă simt înflăcărat de vîntul pur
Și de Sybila zveltului oracol :
C-o viziune nouă dă contur,
Însuflețind Olimpicul Spectacol !

Gimnasta cu fermecătoarea sferă

VISUL DINTÎI

Cu Astrul Mingei, fermecatul fresc
Dezvoltă-n slavă galaxii și îngeri :
De-un simbol turbulent, heliadesc
Infantă suplă — văd ! — tinjești și singeri !

Păsind pe ierburatecul covor,
NUBILA apăru cu pași de ciută,
Înspăimîntată ca de-un ZBURĂTOR,
De-o piază rea asupră-i abătută !

Prin preajma ei plutea încinsul crug
C-un uger de lumină rotofee
Și fructele astrale din belșug
Proșcau prin bolte căile lactee...

Era ca-n August, cerul nopții-n pîrg
De zurba căzătoarelor pleiade,
Cînd iele și vîntoase-aleg cu sîrg
Cîte-un iubit din roiul care cade !

Doar farmecul Nubilei și-al ei chin
Înlătură cu spaima ei vergură,
Drapată-n tainic văl de muselin,
Luceferii ce-i ning pe ochi, pe gură...

Din boiul ei încăibărat prin ierbi
De gîze, de furnici, de stranii fluturi,
Țîșnesc în slăvi luceferii superbi —
Heliotropi supremi ce-i dau săruturi !

Cu iarba și țărîna căpătii,
Ea simte-n carne a Cybelei frondă :
— Rămîi în slavă, Soare-al meu, rămîi,
Cu nimb de foc virstat de-o buclă blondă !...

Se tulbură sub naltul soliflam
Al soarelui tomnatec, pururi june ;
Dar nimbul lui se frînge dintr-un ram
Și-un măr de foc în palma ei apune !...

De rumenele fructe ce se-aprind,
Se-nrumenesc trupeștile imbolduri,
Descătușînd tăinuitorul jind
Pe-obraz, pe gît, pe umeri, sîni, pe șolduri...

E-o toamnă abundentă, e-un Poluct
De implinire-a cărnii și-a legumii :
Mi-i dor să mușc din fiecare fruct —
De șarpele ispitei teamă nu mi-i !

Nubila zvîrle-n slavă un arbuz
Și-așteptă să pice, pîrîind la coajă,
Spărgîndu-se-n țărînă și-n auz,
Cînd iată-l, plutitor, plutind pe-o vrajă !

Ea zăbovește-n vrejuri, pe pămînt
Și printre curpeni trupul și-l tupilă,
Iscîndu-și din teluricul frămînt
Statura-naltă, sceptrul de Nubilă !

Prinzînd în palme luminosul sor,
Cu lubenița lîngă sîn se culcă,
S-o-nvrednicească somnul visător
C-un făt astral ce naște din năpîrcă !...

VISUL DE-AL DOILEA

Cu Astrul Mingei, suplă cînd apari,
Străfulgerînd profilu-ți de icoană,
Ca lebedele printre nenufari,
Romantică și eminesciană,

Gimnastă selenară, gît prelung,
Privire de girafă hăituită,
Suspinele pînă la cer ți-ajung —
Luceafărului te-ai sortit iubită !

— Cobori din slăvi, Luceafărule blînd,
Alunecînd pe-o-nchipuită rază !
Te-aștept din mirul zenital, picînd
Din treapta-n care zborul tău te-așează !...

Cu gestul tandru, mîna ca un val
Ori ca un spic undit sub briza calmă,
Atenuează ductul vertical
Și rumenul obraz i-l prinde-n palmă !

Cu Sfîntul Limb desprins din nant soroc,
I-aluneci Tu pe chip, pe sîni, pe umeri,
Destăinuind profilul Ei de foc
Cu mii de sărutări, pîn-să te dumeri !

Amăgitor prin preajma-i te prelingi,
Într-un recul ce repede se-ntoarnă
Ca inima focoasă-a unei mingi
Dansînd aerian pe-un jet de goarnă !

Pe urmă-n pași heruvici, ușurei,
C-un ritm de balerini, plutiți olaltă
Ca-n logoditul zbor de porumbei
C-o aripă-mpletită-ntru cealaltă !

Ea-i urmărește spectrul, pas cu pas,
Și aripi largi de pajere deschide
Rîvnind să-l poarte-n creștet, ca Atlas,
Înfăldurit sub pletele-i toride !...

De-atîtea ori, ca un astral paing,
Se cațără-n tării, superba minge,
Iar brațele-nălțate n-o ating,
Nici dragostea rănită n-o atinge !

Precum Diana sub astralul dus
Se-mbată de lumină și se scaldă
Cu frate-său Apolo-n veci seduși —
La fel visează Ea o vară caldă !...

Ea-l vede azi, ca-n basm și-l vede mîni,
Și-astfel, ca-n basme, gîndurile-i scapăr,
D-atîtea ori pierzîndu-i printre mîni
Frumosul chip al mîndrului luceafăr !

— Cobori în jos, cobori, luceafăr lin,
Alunecînd pe-o rază nevăzută,
Reverberat în iazul cristalin
La salcia ce-n iazuri te sărută !

— Coboară-te din soclul tău imund,
Tu, palmier de foc, descinzi pe-ncetul,
Reverberat în tandrul joc secund,
Ca un havuz de foc topindu-și jetul !

E-o despletită salcie p-un mal,
Al cărei zbor înlănțuit s-ar rupe,
Dar saltul expansiv, sentimental,
Nu-i pasăre, ci doar truditul trup e !

Zburînd în vînt și recăzînd mereu,
Pe sfîrcul crestei n-are să rămînă,
Jertfită ca Icar, ori ca Anteu
Revigorîndu-și zelul din țărînă !

Și-astfel răsfrîntă-n gemene oglinzi,
Plutește Ea-nspre cer ca o meduză,
Pe cînd semețul Crai desprins din grinzi
O-ntîmpină, cîntarea să-i auză !

E-un ritmic du-te-vino-n contratimp —
Ea, către zeii suși, El, spre cei ctonici —
Un ritm între Tartar și-ntre Olimp,
Dînd puls îndrăgostiților agonici...

Iubirea lor prea-i mare, prea-i un vis,
Și prea-i din două lumi de nepereche,
Polarități de foc, contrar abis —
Rămîne doar o floare la ureche !

Dar chinul fetei nu se stinge-n somn,
Ci ca-ntr-un volei cosmic, se repetă,
Pînă ce-adastă Însoritul Domn,
Alături, în pustia Ei planetă !...

Atunci adoarme Ea cu-adevărat,
Răpusă-n farmec și-n ceresc descintec,
Cu soarele sedus, cum l-a visat,
Prins între buze, mîini și sîni și pîntec...

C-a fost p-aici vr-un îngeresc poluct,
Banchetul tandru, dansul ce incită,
Stau mărturie drăgăstosul Fruct,
Frumoasa din pădurea adormită !...

Gimnasta cu eșarfa cometoasă

Vestala unui templu în amurg,
Sta prosternată-n vatra ei — Gimnasta
Care invocă Focul — Demiurg
S-aprindă, să inspire clipa-aceasta !

Îngenuncheată-n ancestralul rit,
C-un braț prelung palpează rădăcina
Din care, prin izvorul năzărit,
O să-și asmuțe flacăra jivina !

Prin harul invocat, jupiterin,
Din palma-i un străfulger blînd azvîrlă —
Un laser de mătase, rulînd lin
Sólz năpîrlit de șarpe ori șopîrlă...

Și limba ceea torță s-a făcut,
Brutal zbucnită-ntr-a zveltății slavă
Cu patima unui năvalnic rut,
C-un jet vulcanic clocotind de lavă !

A fost ca o scînteie din amnar,
Cu palmele izbite-n tandre cremeni,
Cînd incoltește germenul solar,
Cum scapără penița-n Verb, asemeni !

Plăpînda rună inflamată-n vînt,
Ca de-un stilou olimpic dus spre creste,
Devine heroglifă ori cuvînt,
Pe direle cometelor celeste !

Ca să citim mesajul ei suprem
Care ne arde ochiul și-l înghimpă,
Ar trebui în pumnul strîns s-avem
Povestitoarea Flamură Olimpă !

Romeo Cosmovici: „Dialog"

Pojarul o să-mplinte aripi mari
Și pălălăi gigantice-or să danțe,
Purtînd la tîmple Hermeșii solari —
Bunavestire cu protuberanțe !

Prelungi flamengi vor filfîi, seduși
De noua Phönix care-n șperle-o tulburi,
De noul Prometeu ce-l descătușî
Din pajera cu-ntrariate purpuri !

În patima Gimnastei se descarc
Atomicele taine și resurse,
Topindu-se precum IOANA d'ARC,
În dansul piric cu văpăi conturse !

Fantoma feciorelnicilor nuri
Se-nvăluie-n vintitele stindarde
Și-n platoșa edenicei armuri
Care-ți îmbracă sufletul cînd arde !

Acele patimi care o devor
O-nfășură-n văpaiul lor de nuntă
Ca un taifun de foc triumfător
Cu care bravul ei stindard se-nfruntă !

Și pare că-ndeolaltă se distrug
Mareele de harpii și reptile,
Împrospătîndu-i prăbușitul rug
Cu trimbe noi, incendiar ostile !

Dar umbra ei, năluca ei de fum
Ce bîntuită de acel sindrom e,
Cerca-vor s-o elibereze, cum,
Din furia sălbaticei Sodome ?

IOANA d'ARC SUB SEMNUL LUI HERCUL —
Sta-n miezul dens al zbuciumatei facle,
Unindu-și rugul morții ei, fudul,
Cu nunta-mbrățișării lui Herakle !

Se pierde-nlănțuit suavul tors
Sub mușchii-nșerpuiți, virtoasa spiră,
Sub trunchiul lui viril spre ea întors,
Sub patima sublimă ce-o inspiră !

Căzută-n transa pythicului mit,
Exultă preoteasa pythiană,
Eliberîndu-și spiritu-adormit,
Profeticul ei glas, fără prihană...

Tot alte ruguri din eșarfă-apar
Și-un Briareu flambant cu suple brațe
Și limbi de foc rotesc tentacular
Întru mareea patimei s-o-nhațe !

Pier, contopiți, olaltă, trunchi în trunchi,
Amestecîndu-și sîngele, filonul,
Snopind olaltă aprigul mănunchi :
Apolo sau Hercule sau Pythonul ? !

Destul va trece, pînă cînd, desprins
Și sugrumat în pirghiile grele,
Sub aura titanicului Ins,
Dragonul crunt s-o lepăda de-o piele !

Cu solzu-n rapăn, jarul năpîrlit,
S-o-nlănțui, tiriș, în veștezi vrile...
Pe cînd o să ihnească, după rit,
Nenoima feciorelnicei Sibile...

Pojarul stins, imaterial, seraf,
Fu doar un dans, dar după fast, auzi-i
Eșarfa ei, umil autograf,
Drept mărturie-a crîncenei Iluzii !

Balet în grup cu mingii și cu cercuri

În pas gimnastic plutitorul grup
De mîndre fete, evocante kore,
Cu mersul țanțoș, arcuitul trup,
Într-aripează temele majore :

Olaltă cu astralele lor mingi,
Saturniene nimburi plimbă-n mînă —
Cu ele-n slavă ochiul de-ți prelingi,
Olympiene Cercuri se-mpreună !

Rotunde nebuloase-ntrepătrund
Deasupra lor sistemele solare
În care-s cuibărite, rînd pe rînd,
Supremele-astre ca stamina-n floare !

E un perpetum flux combinator
De puncte-nflăcărate, de orbite,
De galaxii, de roiul astrelor
În catifeaua Nopții absorbite !

Spectacol hăruit ! Uranian !
Reiterăm imperii suspendate,
Pătrundem prin panopticul ecran
În serele Semiramidei, poate !

E-un carnaval celest într-un eden
De zburătoare-obiecte și de îngeri
Armonizate într-un ritm peren
Cu-ncoronări festive și cu-nfringeri !...

Din macrocosmos să descindem, dar,
Cu Lucifer prin spațiul său proteic
În microcosmosul molecular
Acidul dezoxiribonuclelc !

Ca-ntr-un binoclu-ntors, privind prin el,
Dintr-o clepsidră-ntr-alta lumea-ntoarsă,
Vezi timpu-ntors prin propriul său inel —
Logodna veche, veșnica lui farsă !

Printre oglinzi multiplicate, zburd
Mutații expansive extra muros
Încît ți-apare infinitu-absurd :
Autodevorantul Uroburos !

E-un dans alchimic dintru început
Pe-o treptuire paralel spirală,
Prin care spiridușii se strămut
Devălmășind o nuntă generală !

E-o Ordine în totul ! Ritm e-n tot
Și-o Noimă de logodne paralele !
Dezastru-ar fi și-un unanim boicot
C-un singur astru razna dînd prin ele !

Prin orizont stelar uimiți privim
Ori scoborînd prin microscop pe-un petic
În care-ncape Cerul Unanim —
Armonioase nupții, fast genetic !

La Șezătoarea Parcelor șezum,
Acreditați serbării intestine
Plutind prin euforicul profum
Pe firul odrăslitelor destine !

Vezi caleidoscopul A.D.N. ? !
Vestalele țin pasul : luni, marți, miercuri...
Năimitele lor dansuri prade-ne
De visuri, de iluzii — mingii, cercuri !...

plastică

Renașterea modernă (I)

Renașterea modernă a artei se conturează ca o noutate, ca o problemă de atracție pentru viitor. Tinerii creatori adevărați, artiștii care se exprimă sincer, adevărat în lucrările lor, mod unic, specific muncii de creație, cum este și cel al lumii în care trăiesc, simt nevoia unei sărbători a artei. Această sărbătoare va fi Renașterea modernă.

O nouă Renaștere ? Da, ea este necesară și posibilă. Așa cum periodic, în timp, au avut loc și altele, pînă la cea din urmă cunoscută, a lui Leonardo da Vinci, Michelangelo, Rafael și toți ceilalți, Renașterea modernă este vitală, căci de ea depinde în viitor modul nou de supraviețuire al artei. De Renașterea modernă depinde felul în care arta se va alătura zborului avîntat, în lume și în afara ei, a științei și tehnicii. Prin cunoaștere și înțelegere profundă putem afla că știința are cîteva decenii bune de cercetări incununate de realizări spectaculoase care au fost dăruite cu nonșalanță lumii și bune, și rele. Ne uităm aici și la insuportabilul arsenal nuclear. Să privim arta cu luciditate. Sîntem nevoiți să recunoaștem că în acest secol zbuciumat, artiștii n-au reușit să satisfacă deplin, n-au găsit drumul original și competitiv care să definească arta, ca fiind mai mult decît utilă lumii. N-au reușit să deconecteze lumea de la preocupări distructive.

Arta este strîns legată de realitățile vieții și ale naturii. Secretele necunoscute acumulate în eul omului, în cel al artistului și cel al lumii cuprind inevitabil marile nevoi spirituale. Acestea au o importanță copleșitoare

în munca de creație, exprimîndu-se în forme diversificate și specifice. Dezechilibrul a apărut cînd în domeniul specific al științei și tehnicii eul uman a fost determinat să se exprime puternic și convingător, așa cum nu a reușit să se exprime competitiv în domeniul artei.

Renașterea modernă are un rol important pentru munca de creație adevărată, căutînd să contribuie la alienarea necesităților reclamate de omul modern, cu dorința de a-i satisface nevoi spirituale esențiale din viață, activînd prin cunoaștere regenerarea forței intelectuale. Deconectarea activă a omului modern este cu atît mai necesară cu cît știința și tehnicismul tind să-i aplatizeze, să-i atrofieze prin suprasolicitare anumite sensibilități înnăscute. Renașterea modernă trebuie să fie capabilă să înnobileze substanțial sufletul omului și să participe mai activ la fenomenul specific de umanizare, să dezvolte un înalt grad de civilizație. În acest fel, arta se alătură intențiilor de același fel ale științei. Se simte nevoia ca arta să contribuie cu mai multă convingere la edificarea fericirii oamenilor. Din cauza neliniștii omului de a se adapta cît mai bine, uneori cît mai comod, ritmului alert de viață, grija pentru a interpreta în liniște valori ale creației spirituale, ale adevăratelor valori, este foarte mică. În multe dintre cazuri aceste preocupări au dispărut. Fără aportul prețios al lumii, creatorii rămîn izolați și, practic, nu au cu cine să se verifice, nu întîlnesc mediul adecvat în care să se dezvolte. Aici își fac loc încercările, creațiile anacronice, care nu fac altceva decît să denaturezeze și mai mult menirea artei în lume.

Sabin Ștefănuță

muzică

Tainele contrapunctului

Ca o încununare a unor preocupări de o viață, **Tratatul de contrapunct vocal și instrumental** de Liviu Comes și Doina Rotaru, tipărit la Editura muzicală, reprezintă o privire asupra unui domeniu de extremă complexitate în cuprinsul artei sunetelor (reamintim o distincție terminologică importantă : polifonia este numele unor realități ale paginii muzicale, vizibile chiar și dacă privim etimologia cuvîntului, contrapunctul este un termen acoperind în mare măsură termenul anterior, conotațiile sale didactice fiind însă mai bogate ; între cei care studiază muzica, contrapunctul are renumele de a fi „cea mai severă" disciplină muzicală). Așa cum aminteam, pentru compozitorul și profesorul universitar Liviu Comes, această lucrare vine ca o încununare a unor preocupări teoretice de o viață ; în lucrări ca **Melodica palestriniană, Lumea polifoniei, Manualul de contrapunct** etc. etc., cercetările sale au îmbrăcat treptat o formă interesantă, de înaltă probitate științifică însă neexcluzînd explicația la obiect, convingătoare, ocolind ariditățile bibliografice sau ale unor tradiții contrapunctice împovărînd în mare măsură această multi-centenară disciplină de studiu, resimțite de cei care se inițiază în tainele compoziției muzicale. **Tratatul de contrapunct vocal și instrumental** are, de la bun început, ambiții complexe, știut fiind faptul că modul de a privi tratarea vocilor în cîntul vocal și în cel instrumental este radical diferit, aceste deosebiri fiind redevabile tradiției muzicale care s-a cristalizat în forme diferite (acestor forme le sînt proprii modu-

Romeo Cosmovici: „În luncă"

rile de prezentare polifonică prin excelență vocale, respectiv instrumentale). Găsirea unui loc comun specific este aici una dintre ambițiile **Tratatului...**, întreprindere care, trecînd prin capitolele „obligatorii" privind tratarea disonanțelor, ritmica etc., încearcă uneori dezvăluirea unor „invarianți" deductibili, la modul general, din modul de exprimare polifonică, înțeles ca formă fundamentală de „turnare" în pagina cu portative a unor conținuturi de expresivitate care își fac drum spre „existență" cu ajutorul sunetului muzical.

O altă calitate importantă a **Tratatului...** privește mulțimea exemplelor muzicale ; tot aici menționăm importantele analize ale unor (fragmente de) lucrări polifonice cu statut aparte în istoria muzicii universale. Din punctul de vedere al importanței științifice și pedagogice, **Tratatul de contrapunct vocal și instrumental** are o greutate deosebită în literatura noastră de gen, el reprezentînd o încununare pe măsură a creației teoretice a lui Liviu Comes (nu trecem peste aportul profesoarei și compozitoarei Doina Rotaru), utilitatea lui fiind deosebită prin folosirea exemplelor, prin analize, prin gruparea firească a materiei, prin ordonarea unui amplu material astfel încît ariditatea expunerii unor reguli deduse din obișnuințele componistice ale unor mari epoci din istoria muzicii să fie „îndulcită" la maximum.

Viorel Crețu

CUVINTE

Şarpele pe cearşaf

Astăzi discutăm un cuvînt, practic dispărut din limba română. Specialiştii ştiu ce desemnează, deoarece îi sileşte contextul în care apare, mereu acelaşi, dar nu reuşesc să-i dea de rost.

Se întîlneşte numai în descintecele de **muşcătură de şarpe**, de regulă este trisilabic, dar apare şi bi-sau polisilabic ; trebuie să fie de gen feminin, pentru că e un substantiv terminat în **-iţă** şi e urmat, de regulă, de adj. **pestriţă** sau de deformări ale adjectivului, care vin să se adauge la numeroasele deformări ale substantivului. Ocupă întotdeauna primul loc din descintec şi împreună cu **pestriţă** formează un „vers" cu rimă interioară.

Sub forma **istiţă** a pătruns în **Dicţionarul Academiei** şi este adnotat: „cu sens nepreciza-bil". În sfîrşit, doi lingvişti au îndrăznit să ia taurul de coarne, dar au fost scoşi pe targă din arena filologică : I.-Aurel Candrea, în **Folklorul medical român comparat**, Casa Şcoalelor, 1944, şi Al. Rosetti, în **Limba descintecelor româneşti**, Ed. Minerva, Buc., 1975.

În paragraful „Limba descintecelor", p. 329 şi următoarele, după exemplificări din latină Candrea citează descintecul : „Istiţă pestiţă / Prinsă de peliţă / Peliţa de os / De os sănătos", după care citează din alte variante ale descintecului, o parte din deformările sub care apare.

Intrucît nu mă ocup decît de substantiv, nu şi de deformările adj. **pestriţă**, din economie, voi cita numai variantele substantivale după Candrea: **„istiţă, iutiţă, istriţă, estriţă, hestriţă, esdriţă, lestriţă, lişiţă, leptiţă, igliţă, ingliţă, editţă, idiţă, iudită, dediţă, ederă, iederită, liţă, jurjiţă, veveriţă, selivestiţă"** etc.

După care se întreabă autorul: „Ce poate să însemne **istiţă** sau **celelalte** (s.n.) deformări ale **acestui cuvînt** (s.n.) pe care le-am citat ?".

Întrebarea legitimă este de unde ştie el că **celelalte** forme sînt deformări ale **acestui cuvînt**, anume **istiţă**. Ceea ce înseamnă că a optat pentru **istiţă**, fără să ia în considerare **celelalte** forme, eroare în metodologia cercetării de orice fel. În continuare, referindu-se la proveniența descintecelor în română, stabileşte trei filiere: **moştenite din timpuri străvechi, imprumutate de la popoarele vecine şi pătrunse în popor, pe cale cărturărească**. Citez : „Acestea (ultimele, n.n.) traduse din greceşte sau slavoneşte, au fost opera călugărilor din mînăstiri şi ale (sic!) popilor. În aceste traduceri, unele cuvinte neînţelese sau rău interpretate vor fi lăsate cum erau în original sau transcrise cu totul stîlcit".

Parcurgînd bibliografia lucrării sale, a întîlnit în Karl Preisedanz, **Die griechischen Zauberpapyri**, Leipzig, 1931, două descintece **de şarpe**, nu de **muşcătură de şarpe**, în care figurează verbul a sta, „a se opri", poruncă dată şarpelui care se apropie, la imperativ: **stai !** Descintecele sînt scrise pe papiri, în limba greacă veche, iar lui **stai** îi corespunde în greacă **stethi** (imperativ aorist, persoana II-a sg.). În situaţii similare noi românii tipăm la şarpe: **piatră**, provenit fără îndoială dintr-un imperativ **impietreşte!** Dacă nu cumva sperăm să obţinem într-adevăr o transubstanţializare magică, şi nu cred, pentru că ne interesează **să stea pe loc**, nu să **devină** în realitate **piatră**.

Concluzia Candrea: „Cuvîntul **stethi**, care apare în amîndouă descîntecele citate, trebuie, după părerea noastră, să fie originea formei istiţă şi a celorlalte variante alterate...". Mai clar nici că se poate.

Un exemplar al cărţii lui K. Preisendanz se află în fondul bibliotecii catedrei de Filologie Clasică a Universităţii din Bucureşti şi în dreptul lui **stethi** este notat, cred că de mîna lui Candrea, cu cerneală roşie: **istiţă**. Este, aşadar, o ipoteză, pe baza unei sugestii de lectură care se cuvenea verificată. Şi n-a fost, cum vom vedea.

Ipoteza Rosetti **se respinge fără multă discuţie**, întrucît se pare că autorul nu prea cunoaşte folclor. Rog cititorii tineri ai revistei să nu se indigheze, pentru că indignarea nu e bună la nimic. Acad. Al. Rosetti are alte mari merite în fonetică, istoria limbii române, de ex., dar limba populară, vorbită, cu subtilităţile ei, ca un orăşan şi savant de cabinet, o intuieşte mai puţin poate decît ne-am aştepta, dată fiind recunoaşterea generală în ţară şi străinătate, a personalităţii sale. Ceea ce afirm aci se poate **dovedi** de mai multe ori, pe fiecare pagină a glosarului d-sale, intitulat **Limba descintecelor româneşti**. În fine. Creadă fiecare ce vrea. În menţionatul glosar scrie: **„Ediţă** s.f. : „pui de capră femelă" (în paranteză fie zis, există oare, în bună limbă românească, vreo capră masculă sau hermafroditâ?) ; **iadă**, cu sufixul **-iţă**. Aici, „demon, fiinţă infernală" ; **istiţă** (v. mai jos), ar trebui explicat, după Candrea **(Folcl. med. rom.**, 332), prin gr. **stethi**, provenind dintr-o carte de descîntece".

La lista de deformări a lui Candrea adaugă şi d-sa: **lediţă, iutiţă, piţă, preliţă, ciuchiţă, alogiţă grasă / să-ţi fie de masă; elogiţă grasă; ghiţă, jurjiţă, jurghiţă** şi „Pe toate costişele / Şi pe toate iedelele".

Lista Rosetti, care vrea să reducă toate formele la **ediţă, nu se susţine** pentru că **ciuchiţă pestriţă** trimite la ghicitoarea şarpelui. Vezi **Am o bită tărcată / Pe cîmp aruncată**, în care **bită tărcată** reprezintă sinonimie perfectă la **ciuchiţă pestriţă** dacă acceptăm că **ciuchiţă** provine din **măciuchiţă**. Se poate porni şi de la **chiochiţă (ciuchiţă)** „buturugă mică smulsă cu vină din pămînt". **Ghiţă** provine din **jurghiţă pestriţă**, adică **jordiţă**, nu prin rebus fonetic: „N.B. **gh** = **d'**, deci **(ie)diţă**", cum crede academicianul. Vezi iarăşi ghicitoarea ştiută pe toate drumurile: **nuieluşă unsă / sub pămînt ascunsă**, unde **nuieluşă** e sinonim lui **jordiţă**. Vezi şi **cureluşă unsă**, etc., unde şarpele este denumit **curea** prin tabù, cum ştiu toţi cei care se pricep cît de cît. Iar cele trei citate: **alogiţă grasă / să-ţi fie de masă** şi **elogiţă grasă** se explică prin deraiere de la versurile formulare, frecvente în baladă, unde întîlnim: **ialoviţă grasă** etc. însemnînd **vacă grasă, de tăiere.** Ultimul citat este la fel de strîmb înţeles de autor, că, adică, **iedelele** ar proveni de la **iadă.** Cum o formă **iedea** „ieduţă" nu există, rămîne, cred eu, să luăm în considerare fraza care ne sileşte să căutăm o formă de relief, prin vecinătatea lui **costişă.** Se explică pornind de la **iad** „vale adîncă, întunecoasă şi prăpăstioasă", asa că **iedea** = vîlcea, ceea ce dă coerenţă şi sens textului. Vezi topicele **Valea iadului.**

Am să citez acum din glosarul Rosetti cîteva cuvinte referitoare numai la descintecele **de muşcătură de şarpe**, glosate greşit. Zic „cîteva" pentru că sînt o duzină, iar lucrarea în general este deficitară, conţinînd aglomerat cel mai mare număr de erori constatat de mine în vreun glosar. Nici o mirare, autorul aflîndu-se în afara problemei lexicului special al descintecelor, plin de contexte confuze şi cuvinte deraiate sau cu totul corupte.

La începutul unui descintec se află: **buduroi găleată şi buduroi** este explicat prin **putină, coş, horn**, iar **găleată** nu e trecut la glosar crezînd, probabil, că de **găleată este vorba.** Or, nu este, pentru că trebuie înţeles: **(i)n buduroi, (i)ngălate, ingălat** fiind unul din numeroasele sinonime magice ale şarpelui, iar buduroi, cînd e vorba de şarpe, nu poate însemna ce crede autorul, ci ceea ce spun dicţionarele asupra sensului cuvîntului, în zona din care a fost culeş descîntecul: **ghizd la fîntînă**, ştiut fiind că şarpele se ţine pe lîngă izvoare, sau un **lemn îngăurit prin care se aduce apa din iazul morii, pe roata morii,** deoarece şarpele stă în vecinătatea iazurilor, atras de broaşte. Pe aceeaşi pagină (22) **bucin** este glosat tot prin **coş, horn,** într-un descîntec cu text contaminat: **păsărică pestricioară / pe bucin se puse / bucinu s-a-prinse.** Confruntarea cu alte sute şi sute de contexte similare arată că e vorba de **bucinul (butucul) de vie.** Soluţia o găsea chiar în **Dicţ. Acad**, sub **bucium** în citatul : **„Pasăre pestriţă** (tot **pestriţă**), / **Pe bucium se pusă.** / **Pasărea zbură / Buciumul secă** sau **„Pasăre albă / Sare buciumaş de vie / Viţă tăiată, / ...muşcătură de şarpe vindecată."**

Or, cine angajează un glosar de descintece trebuie să ştie mai multe decît spun dicţionarele. În speţă, că în descintecele **de deochi** (nu de **şarpe**) i se urează deocheatului **să-i crape ochii, să-i şece ochii,** aşa cum **a secat** viţa de vie **(s-a uscat)** pe **bucinul** (buciumul, butucul) căreia s-a aşezat **pasărea pestriţă** (sau **albă** etc.) de unde comparaţia a trecut în descintecul de **muşcătură de şarpe** datorită lui **pestriţă** şi trisilabului „dactilic" **pasăre/iutiţă.** Densuşianu ştia mai multe. Un alt exemplu de totală impermeabilitate la lexicul popular:

„LEPEDEU s." cearşaf (magh. **lepedö**, Tamás) Iată un şarpe rău, / Ce stai pe **lespedău?** (Raşi, Ialomiţa, Tocilescu, 1544).

Este ştiut că şerpii se soresc pe **lespede**, mai ales năpîrcile care acumulează căldură pentru noapte, cînd vinează. La Raşi-Ialomiţa, **lespedău** nu poate însemna decît **un pietroi mare plat** pus la fîntînă pentru spălat pe picioare, aşezat vasele de apă etc. — în nici un caz **cearşaf.**

Dar între atîtea forme corupte este vreuna cea autentică, s-a păstrat şi ea? Da, este. Soluţia s-a aflat de două ori „în mîna" lui Candrea, dar n-a „văzut-o": în propriul său dicţionar, la articolul **iute** adj. cu sensul marcat de el ca ieşit din uz: **violent, aprig, cumplit,** (din vechea slavă **ljutu)** şi a doua oară cînd în **Folk med.** enumerînd termenii tabù pentru şarpe, la români şi popoarele vecine, citează la sîrbi, între alte cuvinte, şi **ljutica,** care dă în română **iutiţă.**

Florea Fugariu

NUMELE POETULUI

Valeriu Stancu

Valeriu Stancu, unul dintre cei mai cultivaţi şi mai rafinaţi poeţi ieşeni de azi, a publicat pînă acum două cărţi de poeme, **Înfringerea somnului,** (Ed. **Cartea Românească**, 1981) şi **Soarele-Lup** (Ed. **Albatros**, 1984), amîndouă nefiind decît **fragmente** dintr-un mai amplu **text poetic,** dintr-un discurs autoreferenţial aglomerat pînă la saturaţie sugestiile unor simboluri abstruse şi încercînd, peste discontinuitatea sau opacitatea cuvintelor, să acceadă printr-o repetitivă trudă alchimică în zona **lirismului pur** nebiruit de nici un fior transcendent, verbalizare perfectă, aproape gratuită, golită de afectivitate, un inteligent „joc cu mărgele de sticlă" : „Lastheria, dispreţuitoare Formă fără de Moarte / eu te umilesc murind cu fiecare poem // în ceasul de rod doar ginduri mai curg / doar timpul se-mbată în ceasul de rod / nemişcarea nu mai contează // în forme haihui încape doar starea-mi de mîine / Lastheria / astăzi se string în privirea-mi toţi muritorii // îmbătrînesc / oglinzile somnului / în curînd nu voi mai şti să mă nasc din nimic // seara doar tăcerile sună la margini de vreme / seara doar tăcerile-n geamuri mai bat la căpătîiul meu / poemul acesta albeşte / de atîta tăcere // uneori : resemnat sufletul îşi îmbracă seninul în vise / uneori : mercenarii se fring surizînd / în luntrea ochiului : uneori — / pentru mine stelele pling îmbătrînind în tăcere". **(Înfringerea somnului).**

Ispitit uneori de caligrafia simbolistă tradiţională („Ucide-mă puţin şi-n astă-seară / cu friul vremii nopţile de-ţi fring / îmi plînge-n uşă un cocoş năting / ucide-mă cît luna e bizară // Ce basme spune adormind bunica / mînjim soboli cu soare şi venin / la sinu-ţi, neştatornic muezin / zvirleam iubirea-n sus ca pe-o nimica // Ucide-mă să n-aud poezia / vînzînd arşice unui cerşetor / cîrpind cu versul pene de motor / şi practicînd mereu chiromanţia // Îmi dau pe ghete smirnă şi aloe / şi-n gîndul sui păpuşile-mi înşir // Cînd cumpăram noroi la chilipir / săreau la mine bărcile lui Noe // Ucide-mă puţin şi-n astă-seară / perechile cuminţi se-mbată iar / ucide-mă, creioanele-s de var / şi-şi lasă-n carte dîra lor amară"), ori de discursivitatea sentenţioasă („da, pot să indic toate amîntirile mele din preexistenţă / şi chiar / şoaptele inexistenţei le ştiu descifra / eu nu mă încadrez în clasa logosferelor / sau în specia egozofilor / stadiile interne ale exprimării fenomenologice / amintesc prin analogie de păsările cuvîntătoare / Haide, haide, păcătosule, spune odată / cine ţi-a deschis uşa la cuşcă // în cuşca lumii adorm soaptele inexistenţei // da, / murmură un întrus, «Finis coronat opus»"), Valeriu Stancu e autentic, original şi profund doar în acele poeme care, depăşind „inanitatea sonoră", captează o inefabilă nostalgie a sacralităţii cuvîntului („cuvînt migrator / atîrnînd ca un fruct / în ultimul cuib al ramurei sacre / trupul de somn oglindit // cuvîntul-covor aşternut în calea umbrelor mele // umbrele mele spoite cu ţipătoare culori / să ascundă / trupul de somn oglindit // Ochiul meu trăieşte în fructul cuvîntului / Ochiul meu pregătit pentru orice iluzie / Ochiul meu cu trupul de somn oglindit" **(Gineceul Lastheriei),** şi de asemenea în notaţiile nervoase, lapidare, un soi de moralităţi moderne, revelîndu-ne o irepresibilă angoasă existenţială („avem un obraz de rezervă / întors ca în iniţiaticele cărţi / spre lovire / avem un obraz schilodit / ochi rătăcind părăsiţi de orbite / buze rostind adevăruri esenţiale / şoaptele noastre de noi poleite / înaltă plins străveziu / sugrumat în colindele noi şi frumoase // şoaptele noastre / în noi se rotesc / străvezii şi schiloade / ca sunetul lor // spre lovire am întors / şi obrazul în rezervă ţinut / pentru ochiul zeilor melancolici" **(Vanitas...).**

Tentat deopotrivă de ordine şi de aventură, de irealitatea actului poetic gratuit şi de realitatea imediată, Valeriu Stancu poate evolua imprevizibil, cele două cărţi publicate neepuizînd valenţele unui talent remarcabil.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

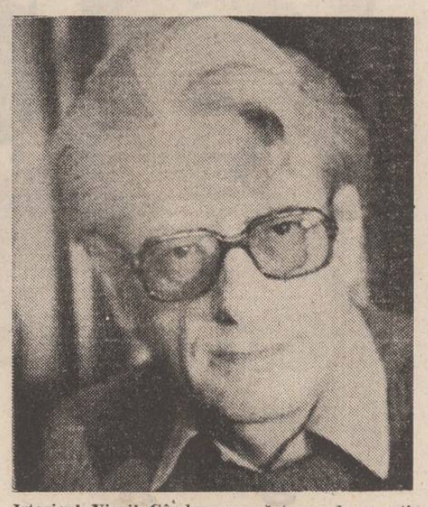

Istoricul Virgil Cândea, un cărturar de vocaţie al urmelor trecerii noastre prin timp

Dramaturgul Gheorghe Vlad într-un prim-plan cu „Îndrăzneala", „Comedie cu olteni", „Punctul culminant"...

Augustin Buzura şi Mircea Ciobanu conversînd despre „Istorii"...

Existenţe autentice

Urmare din pag. 1

rile unui om pentru că el trebuie să descifreze semnele vremii, ale norilor ori vînturilor. Gheorghe îl întui exact din acele cîteva uitături...". Cînd Simion a fost informat că se puteau ridica armele, ca orice ţăran, se sfătui cu cei apropiaţi, vorbind cu Tudor. Dilmă şi Mutu. De aici încep să se tensioneze faptele într-un fel de luptă a ţăriei morale şi psihologice. Romanul interferează planuri temporale, apropie sau îndepărtează evenimente. Plutonierul Bufantu, terorizat de ideea trimiterii pe front şi vrînd să se răzbune pe Gheorghe, începe cercetările, care vor avea un final neprevăzut; el fiind, de fapt, cel care-l împuşcă pe agentul siguranţei, căutîndu-i, apoi, glonţul în piept cu coasa lui Gheorghe. Coasa însîngerată va fi proba arestării lui Gheorghe. Constat că Titus Suciu are plăcerea „suspensului" ; vom mai întîlni momente de acestea în **Ceaţa.** Întîmplarea îi va fi povestită lui Ilie de către Ghiţideaur. Povestirea este, deopotrivă, sinistră şi picantă avînd acelaşi rol de a întări liniile psihologiei lui Bufantu.

Dar pînă să ajungă aici lucrurile au o desfăşurare mai complicată, fiecare eveniment evidenţiind alte trăsături ale unor psihologii. La fabrica lui Nemeş se produc sabotaje, în făgădău, la Dildi, se derulează povestiri. Din toate se individualizează firea ţapinarilor din Valea Mureşelului care „impart întîmplările în două : cele impotriva cărora nu se ridică niciodată, îndurîndu-le, dimpotrivă, cu o răbdare ciinească, încrincenîndu-se să reziste şi să treacă peste ele, ca secetele, inundaţiile, bolile ; şi cele de care sînt vinovaţi unul ori altul, şi atunci e cu totul altceva, pentru că acela trebuie să plătească şi de se ajunge la omor !" Perseverenţa acestor oameni se va desluşi şi în povestea apei care întîlneşte muntele în calea ei, narată Anei de către Ilie în **Movila albă** („....Dacă nu poate veni puhoi ca să-l mişte din loc, se împrăştie, se răspîndeşte în toate părţile, se prefiră... se prelinge numai în cite un fulor, în cite un fir... şi dacă nu se poate altfel intră chiar şi-n pămînt şi pînă la urmă tot trece de el !... Înţelegi ce vreau să spun ?") De fapt explicaţia descoperă o trăsătură a oamenilor de aici „care nu îngenunchează, nu se lasă călcaţi în picioare", încrincenarea lor vine din adîncuri, consfinţind o legătură tainică şi trainică cu locul natal. Aşa se poate lumina şi sensul atitudinii lui Ilie care, cu exactitate de ceasornic, se aşează în faţa fostei lui case, pînă la retragerea militarilor.

Dar pînă la urmă vor învinge tot ţapinarii. Sarcina lui Florea era să saboteze organizarea liniilor defensive pe Valea Mureşelului. Lucru deloc uşor, în care orice greşală putea să însemne victime omeneşti. Toate acestea sînt aduse în roman prin prezentarea vieţii mureşelenilor. Cele mai bune pagini ale prozei de pînă acum a lui Titus Suciu sînt cele unde prezintă existenţa acestor oameni. Povestea bătrînului Iulus (să fie acesta un personaj dominant purtător de mesaje mai adînci, — — pentru că mai revine în proza lui Titus Suciu ?), ori a plutonierului la făgădău, cu omorîrea geambaşilor este un indiciu că pădurea le era o bună casă. Viaţa dură a Ruxandrei este descrisă în **Logodna.** Parcă desprinsă din prozele rebreniene prin problematică, nuvela rezistă prin dozarea evenimentelor şi construcţia închegată. Ca de altfel şi **Judecata** şi **Acoperirea cu rusine**, celelalte două piese din volumul de proză scurtă. Între dragostea sinceră şi adîncă pentru Florea, lipsa de afecţiune faţă de Rusalin şi dezgustul pentru Ţimbală, viaţa Ruxandrei este un coşmar. Ea ar putea reprezenta un simbol al păstrării purităţii, într-un moment de agresiune a viciilor şi de proliferare a neîncrederii. Semne sînt că legămîntul de la Crucea Recrutului a fost respectat. Mod de a dezvălui psihologia omului sărac, dar bogat la suflet. Totul rezultat dintr-o tradiţie a existenţei care nu trebuie trădată. Şi cea ce se petrece în **Judecata** şi **Acoperirea cu rusine** descoperă o lume conservată în tradiţii. Este aici şi ceva din forţa modelatoare a substratului, o matrice care a imprimat dimensiuni ale existenţei, dar, mai ales, trăsături de caracter. Din acest punct de vedere al conturării unei lumi, în multe puncte arhaice, **Drumul** şi **Movila albă** sînt cărţile de rezistenţă ale prozatorului. Şi o parte din romanul **Ceaţa, Pragul** este, însă, altceva. Nu spun că ultimele două romane nu cuprind o lume pe care prozatorul n-o cunoaşte dar, oricum, nu a surprins-o la nivelul estetic din cărţile anterioare. Ideea preconcepută şi tenta demonstrativă sînt prea evidente mai ales în **Pragul.** Experienţe privind analiza sufletului feminin a făcut Titus Suciu în **Ceaţa,** mai ales prin Emilia Modrea. Continuă în **Pragul** prin Valeria Golimas, dar, deşi romanul impune acest personaj, el este lipsit de miză. Pe linia relevării interesului pentru psihologie în proza lui Titus Suciu, mai relevantă este iptostaza în care se găseşte Dan Siretea şi toate relatările privind experienţa de student a acestuia.

În **Ceaţa,** — după o bună parte, care dădea semne că romanul se îndreaptă spre ratare prin şablonizarea problematicii, ca în atîtea romane în care problemele profesionale sufocă analiza resorturilor sufleteşti, — prozatorul remontează spectaculos. Cuprins total de complexele probleme ale şantierului, Octavian Modrea îşi neglijează soţia, pe Emilia. Mici incurcături privind nerespectarea orei de revenire acasă, un telefon neclar conduc la apropierea acesteia, ezitant la început, de Dan Siretea. Prozatorul putea cădea, de aici înainte, într-o siropoasă poveste de dragoste, încercînd o echilibrare amoroasă, dar lucrurile tocmai de aici începînd sînt mai verosimile şi tensionate literar. Ceea ce nu a reuşit prozatorul să evite în **Pragul.** Contează, deci, în **Ceaţa** mai mult relatările lui Dan Siretea, întîlnirile cu Emilia rămînînd pretextul unor asemenea rememorări. Revine lumea în care Titus Suciu se mişcă dezinvolt, în descrierea căreia fraza se încheagă durabil, fără poticneli. Pare că bătrînul Iulus, care reapare şi aici, este purtătorul unor încărcături arhetipale. Sînt pagini care primesc încărcătură mitică, cum este strania poveste de iubire cu Ana. Supuse unui adevărat hybris, vieţile lui Iulus şi a Anei (fiica sa adoptivă) trec spre tragic. Primul, ardelean, a doua descinsă din nordul maramureşan ştiu cu hotărire ce pot şi trebuie să facă. Observăm în căderea Anei o anumită măreţie, o demnitate dusă curajos, cu toată conştiinţa sfîrşitului inevitabil. Iar bătrînul Iulus are ceva din tăria naturii pe care o înţelege perfect. („Ne-am învăţat aşa de cînd ne ştim, pentru că noi sîntem mai des faţă în faţă cu Pămîntul... şi cu Cerul... şi cu Vîntul !... (...) Noi, cînd e să merem undeva, cînd avem vreo treabă cine ştie unde şi-i musai să merem pînă acolo, ieşim în prag, ridicăm ochii spre cer, ascultăm un fir de vînt, ori nemişcarea aerului"(...).

Dintr-o lume pe care o cunoaşte şi o prezintă prin real şi ficţiune, prin adevăr şi imaginar, Titus Suciu scoate pagini de proză de netăgăduită valoare.

„Porni Luceafărul..."

● În zilele de 14 şi 15 iunie 1987 va avea loc, la Botoşani, Concursul de poezie şi critică literară „Porni Luceafărul..." organizat de Comitetul Judeţean de Cultură şi Educaţie Socialistă, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor şi cu mai multe reviste literare din ţară.

Participanţii vor trimite — în 5 exemplare — 10 poezii sau 1—2 lucrări de critică literară (acestea din urmă vizînd exclusiv creaţia emineseiană şi avînd împreună cel mult 15 pagini dactilo), sub motto, conform uzanţelor obişnuite de concurs, pe adresa : Centrul de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă, B-dul Mihai Eminescu, 91, Botoşani, cod. 6 800. Informaţii suplimentare se pot obţine la tel. 985/1 54 48 sau la toate Centrele de îndrumare din ţară, cărora li s-a expediat textul integral al regulamentului.

Dialectica poemului

Urmare din pag. I

spiritului în stea şi apoi în tînăr. La Eminescu, tînărul are ochi care „lucesc adînc" şi propune fetei o soartă de stea, care să „răsară în ceruri" etc.

Este demn de remarcat că în basm, ca şi în prima versificare a lui Eminescu, spiritul (zmău) nu are un mod de existenţă determinat, ci se face vădit numai prin metamorfoze, pe cînd în poem el **este** şi **rămîne** luceafăr.

Se remarcă de asemenea faptul că poetul **inversează** metamorfozele. În basm, spiritul se transformă întîi în stea şi apoi în ploaie. La Eminescu, tînărul cu determinaţii acvatice, în ciuda măiestriei poetice cu care este prezentat, nu mai corespunde esenţei sale astrale, cum este cazul celui de al doilea.

Cu ocazia celor două metamorfoze, Eminescu este nevoit să **repete** trei strofe (27, 34, 36) plus una parţial (33). Acţiunea transformării se repetă şi ea.

Dacă se face abstracţie de prima metamorfoză (12 strofe simetrice cu a doua metamorfoză, dintre care 3 identice şi una parţial identică, plus strofa (20) şi de strofa de legătură (25) ; în total 14 strofe, partea a II-a a poemului are 22 de strofe în loc de 36. Or, aceasta ar sugera o coincidenţă apropape frapantă cu celelalte două părţi, respectiv a III-a şi a IV-a, care au ambele cîte 21 de strofe. Partea I are 7 strofe ; iar a V-a 13. Considerînd prima parte (7 strofe) ca etalon, s-ar putea stabili o schemă de 7+21+21+21+14=84 pentru o raportare cantitativă perfectă, de care poemul se apropie în mod evident. Poemul ar avea de altfel tot 84 de strofe şi în varianta 7, 22, 21, 21, 13 (prin reducerea primei metamorfoze şi deci a repetărilor).

Este evident că această structură pentadică, proporţionată cantitativ, nu mai are nimic comun cu structura basmului originar, că este, cu alte cuvinte, creaţia proprie a lui Eminescu. Este tot atît de evident că nu există date referitoare la vreo intenţie a lui Eminescu de a proceda în acest sens şi nici la faptul că el ar fi ştiut ceva despre semnificaţia filosofică a pentadei. Cert este însă că, în cursul unui deceniu, prelucrînd materia brută a basmului şi apoi „şlefuindu-l", fără a mai apuca să revină asupra lui, Eminescu l-a adus într-o formă pentadică aproape perfectă. La fel cum apele de munte reuşesc adesea să ne ofere mostre de pietre şlefuite aproape sferic. Reziduurile şi deformaţiile iniţiale sfîrşesc prin a fi netezite, fără a vedea în aceasta vreo urmă de intenţionalitate. Există un mers al lucrurilor, ca şi al ideilor, iar proporţia face parte din legile frumosului.

Abia în acest moment, constatînd structura pentadică a **Luceafărului** şi atribuind-o lui Eminescu fără intenţionalitate prestabilită, poemul poate fi analizat din perspectiva dialecticii pentadice.

II

Există mai multe tipuri de dialectică. Cea mai simplă (minimală), este **dialectica binară,** care se rezumă la surprinderea contradicţiilor, fără să admită identitatea sau unitatea acestora. Dialectica binară a fost practicată în antichitate de către pitagoreici, fiind adoptată şi de gînditori contemporani, ca Şt. Lupaşcu **(Logica dinamică a contradictoriului).** Clasică, datorită lui Hegel, a devenit **dialectica triadică,** în care sinteza reprezintă unitatea contrariilor (teză+antiteză). Un Aristotel sau Kant aplicau de regulă scheme **tetradice** (cum face în zilele noastre C. Noica : temă, antitemă, teză, temă regăsită). Noi considerăm că există şi o **dialectică pentadică** (maximală), de tipul celei utilizate uneori de către Platon (cele cinci genuri supreme, cele cinci corpuri perfecte etc.), care îşi găseşte aplicaţii atît în interpretarea fenomenelor naturale, cît şi în cunoaşterea ştiinţifică şi creaţia artistică.

Pentru simplificarea discuţiei, dialectica pentadică poate fi considerată o triadă hegeliană dezvoltată, în care nu mai este vorbă de **fiinţă, nefiinţă şi devenire,** ci şi de momentele de trecere ale fiinţei în nefiinţă şi respectiv ale nefiinţei în fiinţă, fără de care, nici hegelian vorbind, nu e posibilă devenirea.

În prima parte a poemului se poate chiar „cocheta interpretativ" cu începutul **Logicii** lui Hegel. Acel „A fost odată... ca niciodată...", comun de altfel basmelor româneşti în genere, ilustrează situaţia de incertitudine a începutului absolut în care nu se poate distinge încă **a fi fost** de **a nu fi fost, odată** de **niciodată.** După care este prezentată fata, ca „fecioară între sfinţi", iar în Ms. 2275 B chiar „fecioară prea-curată", care aminteşte şi ea de fiinţa curată (pură) a lui Hegel **(das reine Sein).** Faţă de aceasta, luceafărul este opusul ei, nefiinţa lumească, spiritualul materializat într-o lume astrală. Ca şi fiinţa şi nefiinţa în puritatea lor, fata şi luceafărul tinjesc unul după altul, identificîndu-se astfel cu însăşi această tendinţă. Aceasta ar fi, altfel spus, **geneza** poemului.

Partea a II-a este a **metamorfozelor.** Chiar de la începutul ei se face vădit un fel de **exod** al luceafărului, care porneşte cu razele sale din lumea astrală spre lumea fiinţei pămîntene. La solicitarea fetei, el va încerca, luînd înfăţişarea pămînteană, să coboare efectiv, cu toate că îşi păstrează identitatea de nefiinţă lumească (cu ochi care îngheaţă sau privire care arde). De altfel, scopul său nu este acela de a se transforma pe sine, ci mai degrabă de a o determina pe fiinţa umană să se desfiinţeze (să devină acvatică sau astrală). Schematic, ar fi urmat ca şi fata să întreprindă ceva spre a-şi realiza dorinţa. Ea nu-l urmează însă „pe calea ce-a deschis".

Dacă fata şi luceafărul sînt analoge fiinţei şi nefiinţei, ca şi la Hegel, rolul activ îi revine negativului **(die Arbeit des Negatives).** Luceafărul acceptă să-şi piardă identitatea, din nefiinţă să devină fiinţă (muritoare) — lucru principial imposibil.

Partea a III-a ar fi trebuit să reprezinte metamorfozele inverse, ale fiinţei către nefiinţă. Opoziţiei neconciliabile dintre cele două, basmul îi oferă o alternativă de tip platonician, intervenţia unei nefiinţe relative, care să-i fie opusă primei, dar **nu ca altceva,** ci ca fiind doar **alta.** Deci intervenţia **altei** fiinţe pămîntene, respectiv un Cătălin oarecare în loc de luceafăr. Dar iniţiativa nu este nici de data aceasta a fetei, a fiinţei, forţa eficientă rămîne tot a negativului.

În partea a IV-a este redată „călătoria" luceafărului spre sălaşul demiurgului. Ea contravine schemei pentadice rigide, în care tendinţele opuse ar fi trebuit să se întîlnească spre a da naştere în final unei armonii. Demiurgul este un alter ego al lui Cătălin pe planul nefiinţei. Cum nici Cătălin n-a intervenit în favoarea relaţiei fată-luceafăr, fiind din lumea fetei, nici demiurgul nu va interveni, fiind din lumea luceafărului. Există un echilibru între părţile III şi IV, ceea ce justifică şi numărul egal de strofe.

Partea a V-a este un fel de **revenire** la **situaţia iniţială,** luceafărul pe cer şi fata pe pămînt. Revine pînă şi evocarea luceafărului de către fată, cu deosebirea că aceasta nu mai prilejuieşte entuziasmul luceafărului, ci, dimpotrivă, ieşirea definitivă a acestuia din „cercul strîmt" al fiinţei lumeşti.

Interpretarea pentadică a **Luceafărului** oferă cîteva elemente structurale pe baza cărora poate fi apreciată valoarea estetică a poemului fără o analiză stilistică a acestuia. Există în poezia lui Eminescu elemente analoge cu cele ale dialecticii pentadice, care trimit la raportul fiinţă-nefiinţă. Rolul activ, ca şi în dialectica hegeliană, îl deţine factorul negativ. Tragismul situaţiei îl constituie faptul că elementul activ nu poate să devină eficient, nici din perspectiva fiinţei, în cercul căruia nu se poate inscrie, nici din perspectiva nefiinţei, în cadrul căreia rămîne nemuritor şi rece. Finalul este în mod evident de tip dialectic retrospectiv, vizînd o fiinţă de a doua instanţă, deuteronomică, dar nu împlinită prin nefiinţă, ci separată de aceasta.

Schema dialecticii pentadice nu oferă ca atare elemente estetice. Frumosul, în sfera tragicului elevat din **Luceafărul** lui Eminescu, rezidă însă în confruntarea indirectă cu o astfel de schemă. Dialectic, poate fi conceput independent de estetic, dar acesta din urmă nu-l poate face uitat pe primul nici măcar atunci cînd îşi trage seva din încălcarea lui. Ca legea, pe care ne-o aminteşte fiecare infracţiune.

România şi marea victorie

Urmare din pag. 1

studiat cu obiectivitate şi onestitate evenimentele. Împiedicînd Înaltul Comandament al Wermachtului să organizeze linii de rezistenţă pe aliniamentul Focşani—Nămoloasa—Brăila, considerat una dintre cele mai puternice poziţii de apărare strategică din Europa, şi pe aliniamentul Carpaţilor, creînd în dispozitivul german cel mai larg flanc deschis cunoscut în războiul modern şi dezagregînd structurile militare ale Wermachtului din Europa de sud-est. Actul revoluţionar de la 23 August 1944 a căpătat acel caracter de unicitate : niciodată un singur eveniment nu a determinat într-un timp atît de scurt, pierderea unor teritorii atît de întinse şi a unor efective atît de numeroase, cum a provocat Germaniei hitleriste acţiunea curajoasă a României.

Datorăm tot generalului Ilie Ceauşescu concluzia, fundamentată şi confirmată de cercetări ulterioare, că revoluţia română din august 1944 a scurtat războiul cu cel puţin 200 de zile. În **România şi marea victorie** se relevă cu mare bogăţie de date valoarea contribuţiei româneşti de la 23 August 1944 şi pînă la totala prăbuşire a Reichului nazist. În luptele pentru eliberarea teritoriului naţional, apoi a Ungariei, Cehoslovaciei şi Austriei, soldaţii români, alături de cei sovietici, au făcut dovada spiritului de jertfă, generat de conştiinţa înaltei misiuni pe care o îndeplineau : zdrobirea celei mai hidoase întruchipări a uneia dintre cele mai nefaste ideologii : Germania lui Hitler, instrumentul agresiv al fascismului.

Cartea istoricilor militari români relevă amploarea efortului militar şi economic al ţării noastre în cadrul coaliţiei antihitleriste. Este pentru noi un temei de patriotică mîndrie faptul că prin efectivele angajate împotriva Reichlui nazist, România s-a plasat pe al patrulea loc, după Uniunea Sovietică, S. U. A. şi Marea Britanie. Se prezintă corect şi convingător însemnătatea strategică de primă mărime a spaţiului în care s-au desfăşurat operaţiunile armatei române, spulberîndu-se astfel opinia că aria ungară-cehoslovaco-austriacă ar fi fost un teatru de luptă de însemnătate secundară. De n-ar fi decît faptul că ultima ofensivă a Wermachtului din cursul marii conflagraţii din anii 1939—1945 a fost declanşată la 6 martie 1945 în zona lacurilor Balaton—Velencze şi încă o astfel de opinie se dovedeşte nefondată.

România şi marea victorie este o carte de cercetare obiectivă, dar şi de educaţie patriotică. Ţării noastre i s-a făcut la Conferinţa de pace de la Paris (1946) marea nedreptate de a nu i se recunoaşte statutul de cobeligerantă la care era perfect îndreptăţită, Cartea generalului Ilie Ceauşescu şi a colaboratorilor săi ne arată că în ziua cînd celebrăm victoria asupra fascismului, a Germaniei hitleriste, românii pot fi mîndri că, alături de ceilalţi învingători ai teribilei maşini de război pe care a creat-o nazismul ; au adus o contribuţie de valoare, vrednică de gloriosul lor trecut şi de permanenta lor voinţă de a fi liberi.

Amintirea lui Topîrceanu

Narcisism și ironie

Narcisismul și ironia sînt două atitudini umane incompatibile, cel puțin la prima vedere. Lui Narcis, îndrăgostitul de sine însuși, incapabil a se desprinde de propriul chip din oglindă, tocmai simțul umorului îi lipsește și, poate, deopotrivă, simțul tragicului, deși situația lui implică o doză de tragism, care-l condamnă la moarte, răsplătită de zei cu transformarea în **narcisă**, simbol al frumuseții pe care el a căutat-o în oglindă fără șansa izbînzii.

O relectură a operei lui Topîrceanu ne-a îndemnat la o reconsiderare a sensurilor vechiului mit. Scriitorul acesta trece și astăzi drept un minor de ultimul raft, grație unor catalogări mai vechi. Parafrazîndu-l pe Călinescu, am spune însă că Topîrceanu face parte totuși din rara speță a **minorilor mari.** În ciuda trecerii timpului, rămîne ceva din Topîrceanu care îl face mereu viu, un farmec stilistic care ține de inefabil și care asigură popularitatea operei sale, fără a fi una de complezență. Virtuozitatea poetică ce i s-a recunoscut nu este una a purului efort cerebral, care l-ar fi condamnat — cu siguranță — la „manieră“, ci ține de categoria complexă a stilului asupra căreia critica nu și-a spus încă ultimul cuvînt. Cum ne-am explica altfel prețuirea unui poet care trece drept un reformator al poeziei moderne, nu numai în spațiul cultural românesc — Nichita Stănescu ? După ce mărturisește că i-a fost „rușine“ să spună „ani de zile“ că-l iubește și-l admiră — și știm de ce —, poetul **Necuvintelor** zice : „Un miracol al literaturii române este Topîrceanu, în ciuda popularității sale false. El este un novator nu ca Arghezi și nici ca Blaga, el aduce o înnoire nu a viziunilor cuvintelor, ci chiar a viziunilor“. **(Respirări, 1982, p. 333). Se** vede treaba că poeții se recunosc mai bine între ei, cu mai multe șanse asupra unei mai drepte prețuiri. Să-ncercăm a prinde ceva din noutatea de **viziune** adusă de Topîrceanu.

Începuturile literare ale lui Topîrceanu atestă un puternic fond narcisiac, fapt care nu iese din normal. Destinul lui Narcis este să lase ceva umanității numai eșuind în tentativa autoiubirii. Convertirea eșecului în biruință are sens ontologic, cum bine a înțeles Mihai Ralea, cel care a vrut să pună bazele unei **ontologii a obstacolului.** Iar obstacolul primordial este **oglinda** însăși, căci tocmai aceasta, prin **tulburarea** ei, ascunde fața nevăzută a ființei. De aceea, Narcis nu se poate bucura de frumusețea ființei decît în clipele de **seninătate** care-i dau posibilitatea **contemplației.** Eșecul lui Narcis stă în **nedobîndirea răbdării** (ca, de altfel, și în cazul lui Orfeu, la ieșirea din Infern), graba de a acționa pripit, minat de pulsiunile clipei, care aparțin în exclusivitate **eului empiric.** Să-nțelegem, acum, spusa lui Goethe : „Geniul este o lungă răbdare“.

Nerăbdarea lui Narcis, dornic de a-și îmbrățișa chipul din oglindă, marchează hotărîtor destinul lui Topîrceanu. Propriile mărturii vor constitui pentru noi firul Ariadnei. În primul rînd, el are ochiul lui Narcis, cel însetat de **claritatea** adîncurilor oglinzii. Aspira să scrie o operă care să aibă „aspectul unor ape adînci și clare“. Așa ne explicăm de ce a rămas insensibil la experiențele „avangardiste“ și „moderniste“ din epocă, marcate îndeobște de un complex dionisiac. Greșeala criticii e de a confunda, adeseori, **valoarea** cu o anume arhetipologie temperamental-artistică. Topîrceanu a fost una dintre multele victime ale unei asemenea optici, cu totul neadecvate în evaluarea fenomenului artistic. A existat tendința de a fi exclus de la **modernitate** din pricina structurii de profunzime a personalității sale artistice. Dar asta s-a întîmplat și cu marii clasici, încît, astăzi, privirea senină a criticii nu mai poate fi înșelată de preferințele trecătoare ale modei. În altă parte trebuie căutate izbînzile și eșecurile scriitorului, atîtea cîte au fost. O posibilă intrare în labirintul hermeneutic ne-a oferit-o Topîrceanu însuși în faimoasa conferință **Cum am devenit ieșean ?**, din 1935. Poetul își descoperă **vocația** de timpuriu, în clasa a treia primară. Atunci „comite“ primele versuri pe care **se grăbește** să le împărtășească unui coleg pe nume Stănciuc : „Săriți cu toții, frați români, / Să dăm năvală în pagini...“ Să nu ne înșele tonul umoristic al conferinței. Reacția lui Stănciuc se cunoaște. „Poetul“ din elevul de clasa a treia este adînc lovit de primirea făcută versurilor. Oglinda se „tulburase“. Graba lui Narcis primea cea dintîi lecție. Chiar versurile grăiesc despre o „grabă“ **(săriți, să dăm năvală).** Urmează o a doua experiență, de tot hazul, cu acel catren de dragoste citit „castelanei“ de la poștă, care, drept răsplată, îl va lua de urechi și-l va da pe ușă afară. De timpuriu, așadar, viitorul scriitor trăiește „drama“ **obstacolului** pe care Narcis n-o pricepe, căci din ciocnirea cu **zidul oglinzii,** nu învață nimic, condamnat fiind la zădărnicia sterilității. El nu poate ieși din sine însuși, împietrind extaziat în fața propriului chip și eșuind cu fiecare încercare. Această eroare, să-i zicem ontică, Narcis o plătește cu o nesfîrșită tristețe, cum a remarcat Louis Lavelle. El **se fixează** între apolinic și dionisiac, foarte aproape de „centrul“ ființei, dar, probabil, tocmai de aceea incapabil a o contempla. Pentru a reuși, Narcis trebuie să-și descopere eroarea — reducerea ființei la sine. Adevărul acesta e de aflat chiar în oglindă, cu **obstacolul** ei. „Zidul“ nevăzut al oglinzii ne este marele învățător. Ce-a învățat Topîrceanu din cele două experiențe primordiale ? Poetul însuși ne va da răspunsul : „Va să zică nu e bine să-ți exprimi sentimentele prea de-a dreptul în versuri, mi-am zis mai tîrziu ; nu e bine să te dăruiești cu totul. Dacă sentimentele tale personale n-au nici o valoare pentru alții, de ce să-ți etalezi sufletul cu naivitate sub ochii semenilor tăi ?“ Și atunci ce-i de făcut ? Cum să te desprinzi de **micul eu ?** Ceilalți sînt oglinda cu obstacolul ei cu tot, în care încercăm să ne descoperim și căreia să-i împărtășim sentimentele : „Din acel moment am început să fiu mai precaut, să mă ironizez, eu cel dintîi, înainte de a mă ironiza alții ; să-mi iau în rîs propriile sentimente și, puțin, pe-ale altora“. Așadar, narcisismul nu-i de înfrînt decît prin **ironie.** Opera lui Topîrceanu se va nutri, în tot ce are mai bun, din „pedagogia“ ironiei. Aceasta va fi calea regală de dobîndire a „obiectivității“. (Noi folosim termenul de **obiectivitate** nu în sensul consacrat de estetica prozei „realiste“, concept — altminteri — contestabil, ci într-o accepție care ține de accesul nostru la Ființă. De aceea, am afirmat și în alte ocazii, obiectivitatea este piatra de încercare a oricărui act creator). Că poetul pune propria experiență stilistică în relație directă cu oglinda lui Narcis, stă dovadă singura lui **artă poetică** publicată sub titlul **Pagliaccio,** din care cităm : „Nu pentru biata-mi inimă pustie / Și nici de dragul gloriei postume, / Ci pentru voi am făurit anume / Strălucitoarea mea filosofie. // Eu pretutindeni caut în viață / Prilej de rîs la fiecare pas — / Și-adesea plîng sub fardul de paiață... // Dar cînd tristețea cearcă să mă prindă, / Mă-ntorc atunci cu fața spre oglindă, / Și rîd, nebun, de propriul meu nas“. Poetul era, deci, conștient că rîsul său este replica dată marii ispite a **tristeții** lui Narcis. Grija lui de căpătîi e să arunce peste tristețe vălul ironiei, să-și amintească mereu că **eul** nu este atît „vrednic de ură“, cum hotărîse Pascal, cît de **ironie.** De aceea, ironia lui — ca și în cazul altor scriitori, îmbracă haina **umorului.** Înțelegîndu-i pe alții, te înțelegi pe tine însuți și te aperi de mărginirea propriului **eu.** Să fii ironic, în sensul superior al cuvîntului, nu e treabă ușoară. Ba chiar e una dintre cele mai trudnice. Așa se explică de ce marii ironiști nu sînt chiar atît de prolifici (v. Rabelais, Caragiale, Creangă) și Topîrceanu nu face excepție. În plus, a mai avut de înfruntat un „handicap“, care nu i-a permis a se ridica pînă la geniu, precum înaintașii săi. „Complexul lui Narcis“ este atît de bruscat de experiențele „primordiale“, încît ajunge la o adevărată teamă de a recunoaște vreun element pozitiv în privirea lui Narcis, fapt care — bănuim — l-a împiedicat să cucerească seninătatea ființei care înseamnă, simultan, **dezicere,** dar și **reîntoarcere** la temeiul **Ființei suficiente sieși. Astfel,** paradoxal, poetul nu se desprinde decisiv de ambițiile eului, convertindu-le doar într-un **complex al lui Proteu.** Aici se află, probabil, taina personalității artistice a lui G. Topîrceanu. Reminiscențele temerii de a nu fi respins de **celălalt,** cum i s-a întîmplat în amintitele experiențe, se metamorfozează în aspirația de a fi **celălalt,** pentru ca astfel să rîdă prin sine și de celălalt, calea inversă nefiind exclusă. Zicem asta, deoarece Topîrceanu, cel care creează sub semnul lui Proteu, n-a ajuns totuși la mimetism (recte **manieră**), ci la parodie. Parodia este o falsă adaptare la un alt stil. Parodistul autentic se dezvăluie pe sine, nu **imită,** pur și simplu, maniera de a scrie a altcuiva. Dar, în același timp, parodia face dovada prezenței „complexului Proteu“, care amenință cu pericolul unei necontenite alergări, acea metamorfozare în chipuri numeroase, care atestă repulsia, conștientă sau nu, față de „fixarea“ într-o unică oglindă precum Narcis. Proteu e amenințat însă cu pierderea identității, încît identitatea proprie devine tocmai necontenita schimbare și alergare. Proteu este „chiriașul grăbit“, prin excelență, și acesta a fost Topîrceanu. Faptul răzbate nu numai în poezie. Amintirile din captivitatea bulgară arată și ele succesiunea trepidantă a călătoriilor-aventuri. Sisoie nu-i altceva decît un „călător“ prin labirintul de oglinzi ale lumii etc. Dezicîndu-se de Narcis, Topîrceanu nu are răbdarea recucerită a acestuia și, în ultimă instanță, **răbdarea geniului,** despre care vorbea Goethe. Cu virtuozitatea lui de versificator, cu limpezimea și precizia cu care verbul său „trăgea la țintă“, G. Topîrceanu ar fi putut fi una dintre marile șanse ale spiritualității românești dacă ar fi fost înzestrat cu puterea sintezei dintre Proteu și Narcis, cum s-a întîmplat cu Eminescu sau Caragiale, pe ultimul Topîrceanu considerîndu-l cel mai mare prozator român din secolul trecut. Nu întîmplător proza lui cea mai bună este **O aventură,** admirabilă prin stăpînirea desăvîrșită a capacității de eliminare a nerăbdării lui Proteu ținută în dreaptă cumpănă cu seninătatea unui Narcis vindecat de pulsiunile eului. E prea puțin însă pentru ca Topîrceanu să nu dea impresia că stă aici sub conul de umbră al marelui înaintaș, dar suficient pentru ca artistul să rămînă un virtuoz în cele mai bune poeme și proze, îmbogățind, în felul său inconfundabil, patrimoniul literar românesc.

Theodor Codreanu

REMEMORĂRI

Craiul Munților (VII)

1

Interesante sînt și mărturisirile sau amintirile cetățenilor de altă naționalitate care l-au cunoscut pe Avram Iancu în diferitele perioade ale vieții sale. Unul dintre tinerii intelectuali maghiari din Tîrgu Mureș, Lukács Béla, care l-a văzut și a participat la întîlnirile intelectualilor români, îi va dedica eroului din Munții Apuseni numeroase pagini în cartea sa intitulată sugestiv : „Robii aurului“.

După ce face o documentată incursiune în copilăria și perioada de studiu a Craiului Munților îl portretizează astfel : „Pe lîngă acestea, tînărul era manierat, atrăgător. Fire închisă, nu știa să se aplece și să se lingușească. Statura sa înaltă, fața mîndră și bărbătească, exprimau acel caracter al demnității pe care numai conștiința meritului poate să-l imprime. Probabil, domnii capricioși, se stînjeneau de barba, mustața și părul lui roșcovan. Apoi, în Transilvania exista obiceiul ca numai fii de nobili să poată avea pretenții pentru servicii la scaunul gubernial...“.

Relatînd ca martor ocular adunările **pregătitoare** de dinaintea revoluției, autorul insistă asupra ideilor lui Avram Iancu : „...era profund preocupat de starea delăsată a națiunii din care făcea parte. Pătruns în sanctuarul civilizației, tînărul reușise să priceapă, în cruda ei realitate, neglijarea situației națiunii sale ; și el, absorbit de spiritul secolului, asimilase ideile călăuzitoare ale vremii, se simțise cu prea plinul inimii sale **îngrijorat de soarta poporului român“.**

La una din întruniri, Avram Iancu își exprimă clar **programul politic** precum și intransigența sa în legătură cu drepturile națiunii române :

„— Nu ! Nu ne trebuie mărinimia voastră !... strigă cu tonul indignat, Iancu. În numele poporului român eu vă resping mărinimia fiindcă este datoria voastră față de țară și față de voi înșivă să desființați neapărat sistemul urbarial, căci în secolul al XIX-lea asemenea instituție nu poate să existe, fără batjocură și stigmatizare în orice țară civilizată, iar voi vă considerați țară civilizată...“.

2

În amintirile sale de campanie, publicate în **1868,** generalul Czecz Janos, după ce face o expunere uneori subiectivă a luptelor din munți, se oprește asupra figurii legendare a lui Avram Iancu : „Era un om de statură înaltă, cu un exterior destul de plăcut, în societate nepretențios, dar din ochii strălucitori, răzbătea focul unui temperament puternic, iar situația apăsătoare a poporului său i-a cuprins intens sufletul de tristețe, de care nu s-a putut elibera pe de-a-ntregul niciodată. Cînd era împreună cu prietenii lui, totdeauna subiectul discuției îl constituia eliberarea poporului său din situația de oprimat în orice chip ; acesta îi era idealul !“.

Afirmație obiectivă venită din partea unui martor care nu avea nici un motiv, la zece ani după revoluție, să **idealizeze** figura și simțămintele Craiului Munților.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. O carte incitantă, intitulată **Artă și Știință** (Ed. Eminescu, 1980), Solomon Marcus. Vorbește cu știință despre Artă și Știință. Nu vorbește și cu artă despre Artă și Știință. Se poate deduce că : a) pe cale științifică noi putem aborda aceste două domenii și relațiile dintre ele ; b) pe cale artistică avem acces numai la problemele Artei și anume la acea parte specifică inabordabilă pe cale științifică ; c) o incompatibilitate funciară, intimă, între Artă și Știință ; d) superioritatea momentană a uneia dintre ele, în raport direct cu formația autorului ; e) pe cale științifică noi putem aborda aceste două domenii și relațiile dintre ele cu conștiința că pe amîndouă domeniile le privim numai din perspectiva unui singur domeniu ; f) privind amîndouă domeniile din perspectiva unui singur domeniu, cu mijloacele lui, demonstrăm insuficiența cercetării ; g) cunoscînd rigoarea autorului, așteptăm și vol. II **Artă și Știință,** în care amîndouă domeniile să fie abordate cu mijloacele artei ; h) dar cum, pe cale artistică, avem acces numai la problemele artei și anume la acea parte specifică, inabordabilă pe cale științifică, va trebui să recunoaștem că vorbim mai mult despre Artă decît despre Știință; i) recunoscînd acest adevăr al celei de a doua posibile cărți **(Artă și Știință, II)** apare cu evidentă adevărul acestei cărți **(Artă și Știință)** și anume că sîntem nevoiți să vorbim mai mult despre Știință decît despre Artă.

II. Diogenes Laertios. (Trad. C.I. Balmuș). „Cîțiva tineri ionieni cumpăraseră o plasă de la niște pescari milesieni și scoțînd din apă un trepied, se iscă între ei o ceartă, care ținu pînă ce milesienii trimiseră soli la Delfi și zeul dădu următorul oracol : Tu, vlăstar din Milet, lui Phoibos îi faci întrebare : / Cine să fie stăpîn trepiedului ? Zeu-ți răspunde : / Cel ce s-arată-ntre voi întîiul la înțelepciune. În consecință, ei îl dau lui Thales, acesta altuia și așa mai departe pînă la Solon, acesta însă declară că zeul este cel mai înțelept și trimise trepiedul la Delfi“.

III. Din „Revista revistelor“, **România literară,** 7 mai 1987. Desprindem din articolul lui N. Manolescu : „În plus, față de poetica matematică, Marcus privește acum cu mai multă circumspecție opoziții de tipul rațional/emoțional, **profitînd totdeauna de ocazie ca să răspundă extrem de numeroșilor comentatori români** sau străini ai cărții sale din 1970. Această din urmă parte a studiului despre Limbajul științific și limbajul poetic este **un model de polemică civilă,** dacă pot spune așa, dată fiind etimologia celor două cuvinte“. Și, cu cîteva rînduri mai jos, într-un P.S. adresat criticului Alex. Ștefănescu : „A doua mărturisire constă în recunoașterea faptului că dacă își apără singur opera **(ceea ce, știe și el, nu se face)** este numai din teama că cititorii îmi vor acorda mie un credit nelimitat și nu vor mai fi receptivi la încercarea lui de a-i iniția în poezia lui Nichita Stănescu“. Sublinierile îmi aparțin. Cîteva lucruri pot fi observate cu ușurință. Întîi, o contrazicere banală, banală deoarece ne-am obișnuit cu asemenea perle. Foarte bine că Solomon Marcus răspunde comentatorilor — este un mod firesc de a-și continua opera și „foarte rău“ că Alex. Ștefănescu răspunde comentatorului N. Manolescu deși avem de-a face și în cazul lui cu un mod firesc (spunem noi) de a-și continua opera. Se știe că, după scrierea unei cărți, autorul are dreptul să devină unul dintre comentatorii ei. O poate face în avantajul sau în dezavantajul său dar acest lucru nu a fost în discuție ci numai dreptul de a reveni asupra unui punct de vedere cînd unul sau altul falsifică. Solomon Marcus are dreptul să revină iar Alex. Ștefănescu nu are acest drept, spune N. Manolescu. Destul de ciudat, aproape dezarmant : Cîtă candoare ! Putem vedea, cu înțelegere, aici, nu atît un defect al rațiunii critice cît o formă temporară de fantezie. Dar poate că este mai instructivă pentru cititor o introducere în poezia lui Dan Deșliu **(Visul și veghea,** B.P.T., 1980. Prefață N. Manolescu) semnată de N. Manolescu. Intuiția, recunoscută pe plan literar a celebrului critic, are, în opera lui Dan Deșliu, posibilitatea de a se desfășura plenar și eficace. E vorba de încercarea criticului de a-i iniția pe cititori în poezia respectivă. Idei critice verificate într-o activitate îndelungată înconjoară tangențial textul poetic și, pînă la urmă, îl intersectează spre admirația candidă a multor cititori. Sper ca asemenea trimiteri bibliografice să pună lucrurile într-o lumină adecvată.

IV. Scrisori de pe o planetă vecină. Există la ei o competiție înverșunată a exegeților în cercetarea operelor. Astfel mulți vor să afle, cu o instrumentație esoterică, greutatea poemelor proaste în condiții de vid, adică o fantasmagorie pentru modul nostru de a înțelege lucrurile deoarece noi nu cîntărim versurile în piață sau în laborator. Ar fi, zic unii, o impietate ; deși sînt mulți degustători de versuri care încearcă a ghici cu precizie numărul de imponderabile al unui poem. Dacă numărul este mic, poezia este minoră, dacă numărul este mare, poezia este majoră, însă nu se cunoaște numărul de mijloc, numărul limită ce poate departaja textele. Nu se cunoaște deoarece se pare că este fugace, foarte mobil (iar numărul fix cognoscibil are oroare de mobilitate așa cum materia are oroare de vid) și nu aparține cu exactitate nici primei categorii nici celei de a doua, mai importantă decît prima. Este un număr foarte disputat. Cu cît mai imponderabil, cu atît mai greu — iată paradoxul de o claritate absolută pentru acești degustători.

George Alboiu

Arhitecturi

Urmare din pag. 1

culturii și artei în viața socială și politică a țării.

Creatori de cele mai diverse genuri, formule și expresii artistice, contribuie prin operele lor la extinderea tabloului policrom și reprezentativ al culturii noastre contemporane. Romanele care se scriu, piesele de teatru care sînt transpuse scenic, statuile și lucrările muzicale ale acestor ani poartă în litera, sunetul, culoarea și expresia lor profilul acestui timp, fluxul de idei și sentimente care ne animă, flacăra distinctă a existenței noastre active.

În ceea ce privește umanismul revoluționar — conceput, formulat și elaborat cu strălucire de tovarășul Nicolae Ceaușescu — secretarul general al partidului, putem constata cu mîndrie că în această sferă ni se propune și o nouă reprezentare a personalității umane, într-o viziune proprie societății pe care o edificăm. Desigur, nimic nu se poate face dintr-o dată, dar tenacitatea, echilibrul, conștiința gestului întreprins, devoțiunea și încrederea reprezintă punctele de încercare, pietrele de temelie ale edificiului spre care năzuim.

Cei care ni se uită în ochi, cu gînd de bine și înțelegere, pot recunoaște acest suflet neobosit și mereu tînăr, care devine cînd vers cu bătaie largă și gravă, cînd izvor cu undă vie și mișcătoare, cînd Pasăre Măiastră în Zarea Cîmpiei Române.

Încercări asupra lui Dănilă Prepeleac (III)

7. BLESTEMELE BĂTRÎNEȘTI

„E codrul, titanul cu brațe o mie
strămoșul codru, e Briareu“

Vechimea a fost și este sursă de putere și măreție. Acel „cunoaște-te pe tine însuți“ socratic presupune a **te** cunoaște istoric : fiecare om este un șir de oameni. Identitatea și-o găsește prin scrutarea lui „înainte“ și lui „înapoi“. Fără aceste două repere ajunge la punctiformitatea ciclopică, singularitate dizolvată în monotonia speciei. Țăranul se identifică după loc și părinți : cine ești echivalează cu **de unde și al cui** ești. Vechimea te obligă la demnitate și respect, viitorul la ideal și aspirație.

În toate acestea sălășluiește forța ce va dovedi dracul din urmă, cel mai viclean, care îl încearcă pe Dănilă cu proba magică a cuvîntului. Nu mai e vorba de alergare, de putere, de trîntă sau chiuit, ci de marea întrecere între temeiuri. **Dracul îl blestemă pe Dănilă cu un cuvînt, Dănilă cu o Istorie.** Căci blestemele sale sînt „bătrînești“ ; și, mai revelator decît orice, deși sînt moștenite din părinți, ele sînt rostite de copii. Este un moment crucial al basmului : dus în zbor magic spre casă, după ce scăpase și de căderea în întunericul ciclopic al semiconștiinței, înaintea tatălui ies copiii și alungă dracul, care cu ce „blestem“ apucă : cu ragila, cu pieptenii de pieptănat cîlți, cu furca. Toate reprezintă și depozitează știința, înțelepciunea, istoria concentrate în unelte. Dracul este învins de o experiență, de un „trecut“ transmis în mîini bune, în mîinile copiilor.

Dănilă renaște abia acum, zborul fusese doar semnalul eliberării. În sfîrșit, își regăsește rostul fiindcă, abia acum, înnoadă capetele lanțului rupt în pădure : trecutul și viitorul. Fără strămoși și fără urmași timpul se aplatizează, își pierde relieful. Prepeleac renunțase la primii prin uitarea voită a dreptei folosiri a uneltelor și la ceilalți prin fugă și ascundere. Timpul se oprise ; acum curge din nou spre împlinirea destinului paradigmatic al unui aparținător de tărîmul vecinic al cultivatorilor, stămoșii noștri. Dănilă e unul dintre ei. Prin extravaganțele istoriei sale individuale se pot recunoaște marile linii ale unei spiritualități. Deoarece nu numai o filosofie poate fi o biografie, ci și o biografie poate fi o filosofie. Și nu se poate trăi omenește fără bătrîni și fără copii, adică fără **memorie** și fără **speranță.** E nevoie să răsădim în sufletul copiilor ctitoriile părinților. Altminteri ne ajung blestemele bătrînești :

„Și în titanica luptă cu Demonul,
Strigau fără cuget :
fie-vă milă, cuminți copii,
luați-mă și pe mine cu voi,
luați-mă
ca pe o mînă de vreascuri !“

8. OMUL ȘI FEMEIA

„Murmurau a dragoste crengile
cînd te-am cuprins, pădure toropită“

Toate poveștile sînt de dragoste. Pe tărîmul lor, ca și pe celălalt, al nostru, totul este iubire ; numai iubirea face, ura desface. De aceea basmele descîntă de dragoste, de „om“ și de femeie. Așa și este : adevărata dragoste este a unei persoane, nu a unei valori ca atare : nu poți iubi Binele, o spune un filosof. Ca în Humes Trismegistos, „sus cerul, jos pămîntul, prin bărbat și femeie opera se desăvîrșește“ (Tabla de smarald).

Femeii i se spune, în graiul nostru, jumătatea bărbatului. Or, în povestea lui Dănilă Prepeleac nu ocupă jumătatea spațiului narativ, ci pare mai curînd topită în planul secund ; dar e o părere. Chiar de ar fi așa, planul secund întregește tabloul, așa cum urzeala face posibilă țesătura. Iar, la noi, om se zice bărbatului abia după ce se însoară : înainte este doar fecior, ficior, dănac...

Locul ocupat de femeie într-o comunitate dată o caracterizează pe aceasta și o ierarhizează în devenirea culturală, deci ca grad de umanizare. În spațiul sacralizat femeia este partea stabilă, punctul arhimedic cu ajutorul căruia bărbatul poate răsturna pămîntul. De stabilitatea-i ancestrală are nevoie orice Luceafăr în setea-i de repaos. „Acasă“, locul întoarcerilor din periplul definitor, odiseic este spațiul unde așteaptă femeia, cauza și condiția desăvîrșirii ciclurilor umane. Fără blajina prezență a femeii în casa unde este așteptat, Dănilă nu ar avea unde să se întoarcă. Ithaca nu ține de geografia mitologică, ci de o înaltă simbolistică : orice ulysse își caută acolo desăvîrșirea în spațiul sfințit de o penelopă. Numai așa poate rezista sirenelor, circelor și dracilor din lacul fără fund al haosului. Deși nu are nume (din alt motiv decît „fratele“) Femeia lui Dănilă se constituie în reperul său de umanitate, îl apără de vraja înrobitoarei stări a orizontalității animalice.

N-am putea presupune că Dănilă își păstrează ochiul tocmai fiindcă și-a depozitat „blestemele“ lîngă vatra unde arde focul viu întreținut de Femeie ? Gîndul acesta face să vibreze toată ființa noastră, jumătatea **Ei** :

„...blestemele m-au ajuns din urmă ;
ascult îndoiala ironică a inimii :
Cucetă-ți zic : nu ești oare Ulysse ?
Gîndește-te bine“.

9. TIMPUL ROTITOR

„...frumos de nespus...
Rusticane, țărane, mierla mi-a spus“

Din mulțimea simbolurilor basmului cetitoriul s-a prefăcut că ignoră pe unul din cele mai importante : cifra. Această omisiune se datorește faptului că numărul e cel mai greu de des-cifrat : în el este aproape imposibil de a separa simbolul de ceea ce este simbolizat. Lectura cifrelor, de la Pitagora la Jaspers, a fost considerată ca metoda cea mai importantă a filosofiei, căci cifra te pune în prezența imediată a transcendenței, a infinitului; banalul număr natural doi este expresia unei infinități : mulțimea tuturor mulțimilor formate din perechi, din cupluri.

Ca și speculația filosofică, arta este un limbaj ce servește lecturii cifrelor. Sub care număr își concepe Povestariul basmul „Dănilă Prepeleac“, este o posibilă întrebare. De la început se înfățișează drept candidat numărul cinci. La înțelepții antici cinci reprezenta simbolic Microcosmul (Omul) și Dragostea, în timp ce zece, decada, Macrocosmul Viu. Într-adevăr, s-a verificat prin cercetări ulterioare de biologie, antropometrie, arhitectură că cifra cinci este cea care guvernează viul : simetriile organice nu sînt de tip oglindă, ci armonii spațiale complexe clădite pe „secțiunea de aur“ (împărțirea segmentului în medie și extremă rație — cum se zice în geometrie) unde, centrală, apare cifra cinci.

Și în povestea noastră se pot descoperi cîteva pentade : **cinci personaje** (Dănilă, nevasta lui, Fratele, nevasta lui, Dracul) ; **cinci obiecte** schimbate în drumul spre tîrg (boii, carul, capra, gînsacul, punga) ; **cinci încercări** în pădure (iapa, iepurele, ursul, lemnul, blestemele) ; cinci drumuri ale eroului (la tîrg, acasă, la pădure, în sat, din nou la pădure. Întoarcerea din a treia călătorie nu mai e un drum — ar fi fost al șaselea — ci un zbor magic, o transmutație). De altfel, întregul basm este istoria unui om supus eșecului și revenirii, căderii și ascensiunii adică ciclurilor vieții regizate de aceeași cifră. Această istorie poate fi rezumată în **cinci cuvinte** cheie :

Suferință (absență, lipsă) — greșeală-moarte („socială“) — luptă — resuscitare. Existența lui Dănilă Prepeleac posedă așadar un timp al ei, ciclic, își poartă în ea originile și renașterile. Este **timpul rotitor,** puternic și viu, al tărîmului cultivator ; aici măsura vremii este înfrunzirea, uscarea și reînfrunzirea periodică a vegetației. Timpul se învîrte pe osia **Arborelui** Cosmic, se toarce ca lîna pe fusul de lemn al țăranului.

Savanții au descoperit două feluri de a aborda timpul, adică de a-l măsura : abordarea **ciclică,** a periodicităților și perspectiva **lineară,** a împărțirii monotoniei dreptei în segmente egale. Noi vedem în aceste modele sau metode de măsurare expresia a două mentalități.

Una, subordonată logicii viului, menținerii, homeostaziei antientropice ce caracterizează ființele și presupune admiterea unui sistem ciclic cu autoreglare sau cu „buclă“, cu naștere, pieire și iarăși naștere.

Cealaltă vede timpul ca o curgere ireversibilă, creștere permanentă a entropiei, ca degradare a ordinii în haos, deci o imagine a timpului „săgeată“ : trecut — prezent — viitor fără putință de întoarcere. Modelul acesta de timp este invenția unei conștiințe nomade, obișnuită cu folosirea și epuizarea spațiului și pornirea spre alte zări, fără gînd de revenire.

Omul societății cultivatoare preferă imaginea rotitoare a **fusului** ce toarce caierul vremii și **cercul** anotimpurilor, ce face să „dispară“ și să „reînvie“ frunzele copacilor. Acest om se simte solidar cu ritmul Cosmosului și dator să participe la el, să-l „cultive“. Povestea dramatic-hazlie a lui Dănilă este susceptibilă de a fi interpretată ca istorie a unei inițieri, renașteri (asemeni copacilor și ierburilor) dar a unei renașteri întru maturitatea spiritului, omenie, bunătate, responsabilitate. Toate acestea nu se dau ci se cîștigă. De asemenea, se pot și pierde. Dar există mereu șansa de a le recîștiga. Basmul întreg ne apare atunci ca simbolul capacității unui om sau a unui neam de a se regenera. Este simbolul speranței : oricui i se recunoaște dreptul și putința de a se recupera și înălța, oricît de neînsemnat și umil prepeleac s-ar afla :

„Cocioaba urzicilor era un trandafiriu rai
și ulciorul și pîinea și sarea și ceapa cîntau :
Adonai, Adonai“

Liviu Mitrănescu

POST RESTANT

O corespondentă asiduă din Rîmnicu Vîlcea îmi pune următoarele întrebări : „Proza pe care o practic o recunoașteți ușor ? Este percutantă ? Seamănă cu a cuiva ? Ce șanse am ? Ce trăsături caracteristice am ?“ Și imediat cere : „Iertare pentru această somație ! Fiind chimistă îmi plac lucrurile clare“. Chiar și cu riscul de a dezamăgi o chimistă obișnuită să combine tot felul de substanțe știind dinainte ce va ieși și ce nu va ieși, trebuie să spunem că nouă lucrurile, în literatură în special, în artă în general, nu ni se par atît de clare. Dacă am ști să răspundem la asemenea întrebări, am fi bogați, am deschide chiar un cabinet în care i-am consulta pe toți cei care umblă după glorie literară. Iar dacă am răspunde „da“ la toate întrebările care ni s-au pus, am fi atunci puși în situația de a recunoaște, dacă nu un geniu, măcar o valoare literară. Ar fi bine să se știe și să se recunoască modestia acestei rubrici, onestitatea ei de a încerca să lumineze un drum care abia începe și nu să se acrediteze ideea că de o parte sau de alta, față în față, își vorbesc niște genialoizi lipsiți de măsură și de bunăcuviință. Noi nu facem altceva (și scriem „noi“ tocmai pentru a păstra o deferență obișnuită în relațiile de început dintre doi oameni), decît să susținem o rubrică redacțională care a părut utilă, o rubrică în care însă nu ignorăm, față de interesele corespondenților, interesele revistei. Deci nu susținem o rubrică de consacrare, ci o rubrică de debut, fără a ne fixa ca principal țel un debut săptămînal. Nu ne cere nimeni asta și nici noi n-o cerem nimănui. Ne străduim doar să citim tot ce ni se trimite, cu tristețea de a nu fi niciodată la zi.

IRINA V., Slănic-Prahova. Vîrsta d-voastră explică totul, deci și o sensibilitate adolescentină, plină de candoare : „Mă născusem într-o frunză, dar cine eram și ce căutam acolo nu-mi puteam explica încă. Era de ajuns că nu eram unde dorisem... — Dar eu nu vreau. Nu pot să fiu iar o frunză. Eu trebuie să fiu o stea“. Și așa mai departe, pînă cînd vă întîlniți cu Eminescu, care vă spune : „Nu-i așa că nu m-ai uitat ? Am văzut cum priveai atît de înțelegător stelele de parcă le-ai fi cunoscut pe fiecare în parte. Deci mă spionase ? ! Dar nu puteam să-l întrerup ca să-i reproșez. Vorbea atît de frumos... mă fascinase... — Știu că și tu vrei să ajungi acolo sus. Atîția poeți au încercat să mă dea jos de pe tronul meu aurit ! Dar eu nu vreau să te dobor, am strigat timidă și revoltată în același timp. Eu te-aș susține“ (n.n. sfîntă naivitate !) Totul se limpezește în final : „Lumina mă inundă din nou. Era mult mai puternică, dar nu mai era aceeași. Și Eminescu nu mai era nicăieri. Lumina se filtra prin două ferestre mari. De pe copertă mă înțepa privirea unui tînăr visător. Acum înțelegeam foarte clar ce-a vrut să-mi spună. Adevăratul lui chip nu se află pe această carte prăfuită, ci în fiecare din noi“. Frumos și adevărat, de aceea mai trimiteți.

TRANDAFIR SÎMPETRU, Făurei. Ne comunicați, nu se știe cît de adevărat, că : „Scriu la îndemnul poetului Adrian Păunescu, care a spus : «Vei ajunge un scriitor mare». Dar eu cred că una e să faci poezie și alta proză și vă întreb : oare Adrian Păunescu bănuia ceva ?“ N-ar fi fost rău să-l întrebați tot pe poet dacă a bănuit sau nu ceva cu d-voastră. Ar fi fost oricum un răspuns mai sigur decît al nostru, care nu știm nimic. Cît despre faptul că vreți un răspuns fără ironii și că îmi dați cuvîntul la sfîrșit („aveți cuvîntul“) vă mulțumim pentru bunăvoință. Revenind la proza trimisă, **Ambiția,** aceasta e schematică, perechea celor doi consăteni care se concurează din copilărie și în armată (unul fruntaș, celălalt sergent), e binecunoscută din proze mai vechi decît noi. Scrisul d-voastră sigur ne face însă să mai așteptăm. Poate, cine știe, Adrian Păunescu a avut dreptate.

DRAGOȘ BOGDAN, Rîmnicu Vîlcea. Altceva, dar mai adevărat. Ce ați trimis nu e concludent.

Iulian Neacșu

m a p a m o n d

KONSTANTIN PAUSTOVSKI

● Recent, editura sovietică „Narodnaia Asveta", din Minsk, a scos de sub tipar culegerea intitulată „Povești, reportaje, portrete literare" de Konstantin Paustovski, care întregește imaginea multilateralității celebrului scriitor sovietic — fin observator al evenimentelor timpului său, admirabil eseist, neîntrecut portretist. În galeria portretelor sale, reunind figuri ale literaturii universale clasice și contemporane (Friedrich Schiller, Charles Dickens, Edgar Poe, Christian Andersen, A. Kuprin, Ilya Ehrenburg, Konstantin Fedin, Anna Ahmatova ș.a.) figurează și cea a poetului George Topirceanu.

În postfața volumului, criticul sovietic L. Levițki notează : „Fiecare din scriitorii despre care vorbește Paustovski îi era scump în felul său. Dar toți i-au fost într-un fel tovarăși de drum ai inimii. Paustovski îl invită pe cititor să-i împărtășească bucuria de a-i cunoaște".

Iată cum îl vede Konstantin Paustovski pe poetul George Topirceanu, unul din „tovarășii de drum ai inimii" sale :

Admirabilul maestru

Nu știu dacă poporul român își are un poet mai delicat și mai profund ca George Topirceanu.

Tristețea lui, născută dintr-o permanentă durere, de nedreptățile vieții și grelele suferințe ale răbdătorului său popor, constituie o prezență permanentă, deși nu întotdeauna evidentă, în versurile sale fluide. E parcă un ciob de sticlă ascuns în ierburi dese. Nu-l observăm, chiar alături fiind, până când soarele ieșit brusc din nori îl luminează, iar el izbucnește în sclipiri atît de puternice, încît ne forțează să închidem ochii.

Nu degeaba criticul român Mihai Gafița scria despre Topirceanu că tristețea sa este întotdeauna învăluită în ceața unei veselii spăimoase. S-ar putea afirma și invers, că veselia lui este învăluită în ceața unei tragice tristeți. Dar asta nu schimbă lucrurile.

Însuși Topirceanu își compara versurile cu un balon de săpun, făcut din lacrimi. Este de ajuns să se spargă acest balon, pentru ca jocul culorilor să se prefacă într-o picătură de lichid sărat.

În cele ce urmează, voi spune cîteva cuvinte despre versurile lui Topirceanu. Aș vrea însă să înfățișez — chiar foarte pe scurt — figura acestui om fermecător, român pînă-n măduva oaselor, viol, exuberant și complex în viața sa spirituală.

Gîndindu-mă la Topirceanu, îmi amintesc de țara lui. Am văzut-o fugitiv într-o toamnă, cînd cringurile și livezile, pajiștile, ba chiar marginile orizontului erau scăldate în lumina arămie a știuleților de porumb puși la uscat, la soare.

Știuleții erau pretutindeni, oriunde îți aruncai privirea — pe acoperișurile caselor, în poienițe, în ogrăzi, în curțile stațiilor feroviare. Atîrnau în ghirlande grele de-a lungul pereților și părea că toate casele satelor au îmbrăcat armuri medievale de aur.

Prutul se strecura grăbit în meandre, spălîndu-și malurile vechi, ca de teracotă. Vîntul clătina plopii. Zgomotul orașelor se metamorfoza în liniștea viilor, a stogurilor, a holdelor cățărate pe coline, a bisericuțelor mărunte.

Dunărea își mina apele tulburi. Părea că nu și le mai poate rîndui în albie și că, în curînd, și le va revărsa peste orășelele ce-i străjuiau malurile.

Așa mi-a apărut România din fugă, de la fereastra vagonului. Am văzut-o pitulîndu-și în depărtări tihna satelor și cîntările poeților. Expresul nostru a gonit de dimineață pînă spre seară prin România. Cu acel zvicnet zgomotos exprimat cu exactitate în versurile uimitor de ritmice ale lui Topîrceanu :

Și deodată, dintre dealuri
Se desprinde larg un zvon
Depărtat și monoton,
Ca un murmur lung de ape
Revărsate peste maluri...
Crește-n luncă mai aproape,
Umple văile vecine
De răsunet mare...
Vine !...

Vine deci acceleratul, cu încărcături de mii de tone, iar micuțul pițigoi le strigă păsărilor :
— Ce să fie ? Nu-i nimic.
A trecut acceleratul.

Aceste versuri ale lui Topîrceanu (ca și toate celelalte, de altfel), au un ritm excepțional, care aleargă parcă, nevoind să rămînă în urma acceleratului.

Românii îl iubesc fierbinte pe Topîrceanu. Cum să nu-l iubești pe poetul care stăpînește toate speciile poeziei, (dacă în cazul de față termenul e acceptabil) ! Topîrceanu este și liric, și caustic parodist, maestru al cronicii rimate, al baladei și romanței, satiric și polemist ; este un rapsod cu nimic mai prejos decît cei mai buni rapsozi ai Rusiei și Franței ; fabulist și vizionar.

În afară de toate acestea, este și prozator. El, acel om scund, suferind cumplit din cauza staturii sale, om al curajului, participant la război, îndrăgostindu-se subit, dar care n-a cunoscut deplinătatea fericirii de om. Vesnicul hoinar era prea sfios și înțelept pentru așa ceva.

Trec anii, trec lunile-n goană
Și-n zbor săptămînile trec
Rămîi sănătoasă, cucoană,
Că-mi iau geamantanul și plec.

Eu nu știu limanul spre care
Pornesc cu bagajul acum,
Ce demon mă pune-n mișcare,
Ce taină mă-ndeamnă la drum.

Dar simt că m-apasă pereții, —
Eu sînt chiriaș trecător :
În scurtul popas al vieții
Vreau multe schimbări de decor.

Așa a fost el, acest poet care a trăit pe pămînt numai cincizeci de ani (Topîrceanu s-a născut la 20 martie 1886 și a murit la 7 mai 1937). Ca aspect, era fragil, firav dar cu toate acestea, a străbătut pe jos întreaga Românie.

Adeseori, autorii de prefețe și lucrări despre un anume poet se ocupă de repovestirea versurilor lui. Criticii le tîlcuiesc cititorilor conținutul acestora, la modul în care și-l reprezintă ei înșiși.

Inutilă și ingrată ocupație. Este ca și cum ai încerca să redai prin propriile tale cuvinte „Grădina privighetorilor" a lui Blok. Dacă un om se pregătește să meargă la „Ermitaj" să vadă „Madona Litta" a lui Leonardo da Vinci, este absolut inutil să-i povestești conținutul tabloului !

Încercarea ar părea cel puțin naivă; nemaivorbind de faptul că asemenea „redări verbale ale tablourilor" sînt pur și simplu plicticoase.

Înțelegerea versurilor este un fenomen complex, adesea contradictoriu. Versurile sînt mai mult simțite, decît înțelese rațional, sînt simțite ca un tot unic, așa cum noaptea liniștită și umedă de sfîrșit de vară este simțită, nu înțeleasă. Atunci cînd

...departe-ți zare,
Mirat ca un copil
Răsare
Un astru inutil.

Fiecare vers bun adaugă o bobiță prețioasă în talgerul înțelegerii de către noi a lumii, în cîntarul ce măsoară și apa moartă și apa vie. Această bobiță este însă o greutate luminoasă și ușoară.

Să nu se sperie cititorul de alăturarea cuvintelor care, chipurile, s-ar devora reciproc : „greutate ușoară". Se vede treaba că limbajul nostru este încă insuficient de perfect pentru a exprima acea stare unică ce apare adesea în viață și în poezie. Amintiți-vă acea „tristețe luminoasă" a lui Pușkin.

De aceea nu voi „analiza" (există o asemenea expresie școlărească) aici fragmente separate, fulgurante sau imagini întregi născute sub pana lui Topîrceanu. Ele trebuie doar păstrate-n memorie.

După ce l-am cunoscut pe Topîrceanu, m-am gîndit fără să vreau că el este un fel de „Heine românesc". Care scriitor sau poet nu și-ar dori proza sau poezia atît de impetuoase și divin de libere, ca cele ale acestui om sarcastic și gingaș ?

Citez însă rîndurile :

...frunzișul legănat
Le-atîrnă ca o barbă...
Acolo mi-am găsit
În iarbă
Refugiul favorit.

Acolo, ca-ntr-un templu,
De-atîtea dimineți
Contemplu
O tufă de scaieți.

În aceste rînduri aud vocea lui Robert Burns. Tocmai între acești doi poeți — între Heine și Burns — se află românul George Topîrceanu. Topîrceanu nu este însă atît de ușor accesibil ca Burns. Acela este simplu ca un spic de secară, limpede ca un izvor. Topîrceanu este însă un complex. Farmecul lui nu acționează dintr-odată asupra celor înconjurători.

Burns este, dacă se poate spune așa, omul unei unice iubiri, al unei unice suferințe. El poate fi privit cu ușurință pînă-n străfunduri, în timp ce Topîrceanu este un multiform, un schimbător, un profund — cînd vaporos și molipsitor de vesel, cînd trist. Preciziunea clasică

Romeo Cosmovici: „În repaus"

face la el casă bună cu nonșalanța, iar gravitatea — cu ușurința juvenilă.

Toate aceste trăsături, care coexistă alături, imprimă figurii acestui om o forță de atracție deosebită.

Pașii în viață nu i-au fost ușori. A cunoscut iubiri și uri, dar cel mai puțin a cunoscut liniștea, odihna, contemplarea.

El a urît pârelnica civilizație a societății burgheze românești — falsă, ieftină, de fațadă — într-un cuvînt „smecheria" (în original — n.tr.) — adică înșelătoria crasă.

Din toate cele arătate mai sus reiese absolut clar de partea cui se situa Topîrceanu. Desigur, a sărăcimii, a meseriașilor, a țăranilor, nu de partea celor pentru care sufereau răbdătorii și trudeau cei săraci.

În a sa „Noapte de mai", închinată unui cismar, el s-a pronunțat cu toată claritatea :

Sărman cismar !
Ce demon te-a ursit să stai
Pe trepiedul tău barbar,
În noaptea limpede de mai ?...

Cismarul visează numai și numai să dea
...nebun cu calapodul
În rînduiala asta crudă !

Forța dragostei poetului Topîrceanu față de dezmoștenitul său popor a fost atît de mare, încît oamenii simpli, chiar neînțelegînd încă multe din poezia lui, îl iubeau în modul cel mai profund, îl considerau pe bună dreptate drept unul de-al lor.

Topîrceanu are numeroase trăsături poetice distincte, dar una dintre ele este aceea de superb și fin peisagist.

El se apropie de natură cu gingășie, așa cum te apropii de o tufă acoperită cu chiciură, temîndu-te să nu i-o scuturi, sau te atingi de aripile unui fluturaș cu grijă, să nu le stergi acea pulbere ultrafină.

Aceasta, pentru că iubea natura din toată inima.

Iată primăvara, care aduce

...pe cîmpii
Galbeni vii
De păpădii,
Bălți albastre și-nsorite
De omăt topit abia,
Și pe dealuri mucezite
Arături de catifea.

Acestea alternează cu versuri la fel de precise despre toamnă :

Vara trece ; pe cărări
Frunza-n codru sună.
Trec cernite înserări,
Nopți adînci cu lună.

Da, nu degeaba își iubesc românii, atît de fierbinte și sincer poetul, compatriotul lor atît de cinstit, talentat, autentic și strălucit.

Nu cunosc limba română, dar ca și mulți alții îi simt ritmul deosebit, lumea ei de imagini, sunetul ei, caracterul ei, oarecum deosebit de limbile vecine care o înconjoară.

Toate acestea le regăsim și în traducerile rusești ale versurilor admirabilului maestru George Topîrceanu.

Ialta, 1960

Traducere de Laurențiu Duță

Din volumul „Povești, reportaje, portrete literare". Minsk, Editura „Narodnaia asveta", 1986.

REVISTA STRĂINĂ

● DE CURÎND Woody Allen, născut în anul 1935, cunoscut actor, regizor, scenarist și dramaturg american a încercat să demonstreze o nouă valență a multilateralului său talent, cel de prozator. A făcut acest lucru cu volumul de povestiri „Efecte secundare". Prozele scurte ale lui Woody Allen sînt de un umor neobișnuit pentru neamericani, umorul acela din filmele cu gaguri de pe vremea lui Chaplin și a fraților Marx, dar și asemănător celui din povestirile lui James Thurber.

Ce cuprind povestirile lui Allen ? De toate. Travestiuri („Mafia văzută de aproape", „Da, dar asta știe s-o facă și o mașină cu aburi", „Marele șef") ; neverosimilul, care trebuie să șocheze prin absurdul lui („Spaima de farfurille zburătoare") ; grotescul comic sau trist („Corespondența dintre Gassage și Vardebedian") ; tragicul („Ah, ce vreme blestemată !", „Omul cel mai superficial").

Talentul lui Allen se remarcă, cu adevărat, numai atunci cînd zugrăvește rolul iluziilor în viața de fiecare zi a omului. Atunci, însă, cînd autorul se străduiește să devină distractiv cu orice preț — și cam·așa se străduiește el să facă tot volumul — cum este cazul povestirilor „Mai tare, vă rog" și „Discurs către bacalaureați", el eșuează în lumea efectelor comice ieftine, care sună cam zgomotos pentru o carte pe care unii critici de peste ocean au prezentat-o drept reprezentativă pentru umorul american.

Ca să-ți placă prozele lui Woody Allen ar trebui să te dai în vînt după umorul lui Jerry Lewis. Dar sînt prea mulți cei care, participînd în sală la un spectacol al lui Jerry Lewis, lasă aplauzele în seama celor de la... televiziune.

● DESTINUL UMAN ȘI LITERAR al scriitorului norvegian Finn Carling a fost marcat de o boală gravă contractată îndată după naștere, în 1925. A studiat psihologia și sociologia. Opera de început a lui Carling abordează o tematică mai puțin frecventată de alți scriitori, problematica complexă a oamenilor handicapați, eroul marii majorități a scrierilor lui fiind însuși autorul. Ei evadează din lumea în care sînt condamnați să trăiască grație fanteziei și imaginației lor, dar cum lumea în care ei evadează nu poate fi trăită, în ei se dă o luptă permanentă între viața reală și cea imaginată. Așa se petrec lucrurile în volumele : „Podul", „Glasuri și clipe", „Față și pasăre", „Umbra", „Închisoarea din turnul albastru", „Dezertorul".

Cea de a doua etapă a creației lui Finn Carling este marcată de apariția romanului „Izvorul și peretele", prima lucrare în care el nu mai este eroul acțiunii, în care ajunge la concluzia că idealurile de viață ale celor cu care natura a fost mai vitregă nu se deosebesc de ale celorlalți oameni. Din această concepție s-a născut primul roman psihologic realist al scriitorului. Stilul și caracterul scrierii lui este complet schimbat, simbolistica de pînă acum este total absentă. În această categorie se înscrie și romanul „Comete", a cărui acțiune se petrece pe parcursul a 24 ore, și drama „Păienjeniș".

Punctul culminant al creației lui Finn Carling îl constituie nuvela de amplă respirație „Oaspetele", în care autorul abordează problemele delicate ivite în viața unei fete ajunsă în pragul adolescenței. În ea autorul face dovada bogatei experiențe de viață și a experienței literare acumulată de-a lungul întregii cariere literare.

● EDITOR ȘI JURNALIST, poetul, prozatorul și dramaturgul portughez José Saranego (născut în anul 1922) este unul dintre reprezentanții de seamă ai literaturii portugheze contemporane. Cele mai importante lucrări ale sale sînt romanele „Din pămînt născuți" (1981), o puternică frescă socială, „Amintiri despre mănăstire", roman istoric apărut în anul 1982 și „Anul în care a murit Richardo Reis" (1984). Acesta din urmă a fost distins cu Premiul PEN Clubului din Portugalia și cu Premiul Asociației Criticilor Portughezi.

Recent, într-un interviu acordat revistei „Sonntag" din R.D. Germană el s-a referit la situația actuală a literaturii portugheze : „În literatura portugheză contemporană nu există nici o tendință predominantă. Libertatea pe care ne-am cîștigat-o la 25 aprilie 1974 a creat multe premize neașteptate, dar în prezent nu avem anumite direcții sau școli literare mai importante decît altele. Fiecare este mare sau mic în genul lui. Înainte existau niște personalități extraordinar de puternice care adunau în jurul lor o mulțime de discipoli. Astăzi fiecare scriitor își are posibilitățile și perspectivele sale de dezvoltare. Avem 25—30 romancieri buni și sper că în următorii zece-cincisprezece ani proza noastră va atinge un nivel care o va face să se vorbească despre ea în Europa... Interesant este faptul că din rîndurile celor mai cunoscuți scriitori fac parte și femei, marea speranță a literaturii noastre. Mișcarea pentru eliberarea poporului este și o mișcare pentru eliberarea femeilor.

Dacă trebuie să spun ceva despre tendințele din literatura portugheză, atunci voi spune că s-a dezvoltat o gîndire literară. Autorii se întreabă : Cine sîntem ? Cine sîntem noi ca portughezi ? Este aceasta o problemă de identitate națională posibilă numai după victoria revoluției."

● PROZATORUL SOVIETIC Serghei Zalighin, născut în anul 1913, autor al unor foarte cunoscute lucrări, între care „Varianta sud-americană", „Comisia", „După furtună", despre debutul său literar :

«Prima mea povestire publicată pe plan central nu a apărut în revista „Novii Mir" a lui Tvardovski, ci în revista „Moscova". Pînă atunci publicasem în presa locală. Venind la Moscova, am luat redacțiile la rînd, cu povestirea sub braț, dar nimeni nu mi-o primea. M-am întors la Omsk de unde i-am trimis-o lui Tvardovski prin poștă. După vreo cinci zile am primit o telegramă : «Publicăm povestirea în numărul viitor. Mai trimiteți și altele. Propoziția „pe malul riului" o înlocuim cu „pe malul Irtișului"». Lui Tvardovski i-au plăcut totdeauna lucrurile concrete. Pentru mine așa a însemnat foarte mult și de atunci ne-a legat o prietenie trainică. A rămas totuși surprins cînd m-a văzut printre membrii Uniunii Scriitorilor. Se simțea bine în rolul descoperitorului de talente. După părerea mea, povestirea slabă pe care i-am trimis-o i-a plăcut pentru că la granița anilor '40—'50 avea slăbiciune pentru lirism și sentimente...

În diferite etape el a văzut diferit datoria și conținutul literaturii. Cred că doar modul de a vedea războiul nu s-a schimbat la el. Față de tragedii oamenii au raporturi diferite. Unora rănile li se cicatrizează, rănile lui Tvardovski nu s-au cicatrizat niciodată. A fost tot numai o rană. Urmele războiului nu au dispărut din el niciodată, dimpotrivă, au fost tot mai dureros resimțite. La 20—25 de ani de la terminarea războiului, vorbea de el de parcă numai cu o zi în urmă ar fi luat parte la lupte...

Sînt convins că Tvardovski-poetul a jucat un rol important în păstrarea purității limbii ruse. El ne-a dovedit că limba poporului, cea mai simplă, poate exprima totul. Prin poezia lui, Tvardovski ne-a redat încrederea în măreția și puritatea limbii ruse.»

● DINTR-UN RECENT ARTICOL al scriitorului mexican Carlos Fuentes :

„Cred că adîncirea prăpastiei dintre progresul tehnico-științific și gîndirea politică și morală rămasă în urmă nu este ceva de dată recentă. Vorbind cu cuvintele lui Steinbeck, noua cultură tehnologică este o chemare, un apel, care nu găsește un răspuns adecvat din partea culturii morale. La tehnica secolului al XX-lea noi răspundem cu ideologia secolului al XIX-lea. Iar această contradicție capătă un caracter global dacă ajungem să ne punem întrebarea : a fi sau a nu fi pe Pămînt ?

Astăzi știm că dacă hotărîm să ne sinucidem trebuie să avem în vedere că aceasta înseamnă sfîrșitul viitorului planetei noastre. Tocmai aici trebuie să se producă o zguduire, în modul de a gîndi, noua gîndire nu este un răspuns pregătit dinainte, ea este un răspuns istoric la întreaga realitate, o realitate subiectivă și obiectivă, colectivă și individuală. Trăim într-o lume plină de contradicții și conflicte, de aceea importanța cuvîntului constă în aceea că el facilitează înțelegerea între oameni în cadrul contactelor celor mai diverse...

Pacea nu este o abstracție ideologică, ea nu este un joc de șah pe viață și pe moarte între două superputeri. Pacea înseamnă realizarea concretă a drepturilor particulare și sociale ale omului în condițiile coexistenței pașnice. Nici una dintre aceste valori nu se opune celeilalte, dimpotrivă, ele sînt reciproc unite."

Din LIRICA SOVIETICĂ

CHIRIL KOVALGI

Cometa

Tu mi-aduci cometa Halley
la vremea și în luna și-n ora stabilită ;
preocupat,
din ochi o desfășori și-o tăinui pe orbită.
orarul însă tot orar rămîne
și fiece schimbare-a lui, știm bine,
o cuvenită, sigură corecțiune
și pe pămînt aduce de la sine.
De-aici, de la-nceput un lucru-i clar :
orbitele sînt neschimbate-n veci,
pe cînd pămîntul este singular, —
n-o poți cîrmi pe-oriunde vrei tu deci.
Privește-l cum de veacuri nu-i cu cale
ca pe propriile degete
nici Giotto și nici Vega
în despletirea-i cu-ale tale
Poveri mai grele vreodată să pregete,
Cometă Halley,
sus la apogeu
mult aș dori ca bunăoară
îmbătrînind să te-ntîlnesc mereu
și prima și ultima oară
Filosofic,
cum trebuie,
am lecția-nvățată
cu situația sînt
pe deplin împăcat
lumea e una
și așa mi-este dată
încît nici o pană în mine nu bat.
Umanitatea în eternitate
și surîsul copiilor ei
cum altfel, precum rănii,
să-i dau de sănătate
decît prin grabnica trecere-a anilor mei
Dar iată,
e ultimul-al omului geniu,
steaua veacului douăzeci a trecut
și cine știe dacă următorul mileniu ?...
atunci eu întreb : ce e de făcut ?...
Fără tine
pot raporta la minut,
cît ai umblat tu haihui
două războaie mondiale-au trecut
sinistre,
cum nu pot să spui
Deși într-o spargere
și-o furie oarbă
lumea mai să dispară din sînul istoriei,
cînd Patru'ș'cinci
anul cînd da altă iarbă,
a fost pentru noi
anul sfînt
al victoriei
Și tot Patru'ș'cinci
era al ciupercii atomice an
Viața oare de-aceea fost-a creată
Ca s-o nimicească în van
creatorii de bombe,
ca-n lume deodată
să izbucnească nuclearele trombe ?!
Potoliți-vă, continente
în pulberea roșie-a fărădelegii
în bunkere capetele presidente
s-or liniști, ca și regii
Acolo-n adînc
și Hitler personal
încheie socoteala
cu sorții.
Noi însă nu te vom numi solie-a morții,
observă că sîntem manierați
numai nu știu, cometă-ntre comete.
să-ți explic că noi mîncăm și nu murim de sete,
iar copii-nfometați și goi,
pe ecranul color
sînt la doi pași lîngă noi
Prorocul burtă-verde-și scrie acătării
prezicerile-i lungi ca niște trene.
fără să știe ora difuzării
ca receptoarele fără antene
Explodează Challenger în mersul lui
Uraniu-ncins în sarcofag l-am turnat
Acolo,
pe rîul Pripeat
Dar oare nenorocirea răzbate
sămulțan,
ca traducerea-n limbile toate ?
Tu,
a universului zvăpăiată ființă,
Alarmează-te neîncetat
Asigură-ne
că numai prin conștiință
Viitorul mai poate fi salvat

Urmează-ți neclintitul orar,
e primăvară aici, e florar,
ascultă-al pămîntului glas :
— Cu bine
și glasul tumultuos ce de la mine vine
— Bun rămas !

* * *

Atît de blîndă-i liniștea stelară...
De ce nu dormi tu mamă-n astă seară ?

Fiindcă-n vis războiul se năzare
Rămîn doar eu, în preajmă totul moare
Rătăcesc pe pămînt, pe pămînt,
Cu picioare desculțe prin spuza arzînd...

* * *

— De s-ar închide apa
Întotdeauna precum trapa
Adevărul tot plutește-n undă
Nu se ineacă, nu se scufundă.

— Consolatorul meu,
Aici mi-i greu,
Că anii mei se duc
de-aceea și apa mă doare
nu-s la cheremul mării schimbătoare.
Pe val, bulbuc, după bulbuc,
la fundu-i înecații,
iar păsările-n spații.

În românește de Niculae Stoian

Balcanice

RESUL ȘABANI

Porumbița

Poate că aș alege un vis
În noaptea ta să-l visezi
De plînsul tău aș atîrna
Un fir de timp verde precum grădina
mea
Dacă ai știi totdeauna să-ți cauți fratele
Dacă-ai ști c-ai știut să iubești
Umbra și amintirea sub pomi
Umbra iubirii-n piriu, frumoaso
În zbor acuma mai porți
Doar un vînt nevăzut al vorbei uitate
Aceea prin care fratele tău ți-a promis
vara
El acum stă sub nori împreună cu o
femeie ca huriile
Cel ce sărută lebădă albă
Acuma să-ți lege firul cel negru
Poate că aș alege un vis
În noaptea ta să-l visezi...

MILIURKO VUKADINOVICI

România de sub suprafața-i

Azi România are o suprafață
De 237 500 km pătrați. Dar cîtă
Românie există sub
Suprafața-i :
în sedimente
în mînăstiri
în grelele pietre !

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Capcana de aur

Întors din zona în care mișună scrumbiile albastre și mari întinderi de grîu pling după o ploaie care să rupă pămîntul, de la Brăila, vreau să zic, am tras direct în Giulești, convins că voi bea din paharul biruinței. După egalul de la Hunedoara, Rapidul a cîștigat pofta de mîncare a leului și violenta vulpii, însă, din păcate, greu îi ies în cale antilope bolnave. Oțelul Galați, care de mult nu mai e formația ABBA a fotbalului românesc, ci una de ținută, eleganță și plină de patima de-a pătrunde în lumea bună, era cît pe-aici să ne pună corbul pe umăr și un smoc de iarbă pe mormîntul speranțelor. Cei de la Dunărea de jos au săvîrșit o singură greșeală și aceasta s-a transformat, pentru noi, în inel de aur, fringhii de mătase, loc sub măr domnesc și polog sub piersic. E un dar pe care întîmplarea ni l-a făcut la un pas de buza prăpastiei, și e bine, fiindcă noi sîntem, în acest mare teatru în aer liber, piesa bulevardieră a fiecărui sezon (aia care aduce și bani, și cîntec, și voie bună) și fără de care și bulevardele și teatrele ar fi mai umede și mai fără viață. Rapidul ține de existența magică a împărăției bucureștene, romanța, lăutarul, salcîmii înfloriți, șprițul, foamea de-a visa nepăsător, gluma spărgînd zăbrelele.

Cei ce nu duc la nas decît violete de Parma, liliac alb (asta încă din cursul lunii februarie) și glicină s-au deplasat în Șoseaua Ștefan cel Mare. Campioana și vicecampioana țării le-au oferit un ospăț servit pe cartonașe galbene (las' că puteau fi și mai închise la culoare) stropit din belșug cu vinul care fierbe numai împotriva adversarului. Rivalitatea sportivă dintre Dinamo și Steaua ne-a oferit de-a lungul anilor multe clipe de bucurie. De data asta, cînd coroana nu mai poate fi smulsă de pe fruntea Stelei, publicul se aștepta la două ceasuri de feerie sub cupola lunii mai. Eroare, nu există artă pentru artă lîngă sălcîile din Lacu-Tei. Pe întreaga durată a partidei, jucătorii din ambele tabere n-au umblat după altceva decît să-și plătească niște polițe vechi (pe cele mai noi le-au aminat pe altădată) și să deschidă cîmp liber dezamăgirii noastre.

Pe pajiștea din Regie s-a răsturnat foișorul din care Gino Iorgulescu azvîrlea cîrlige în ochii Rapidului și promitea să plimbe un zmeu cu șapte cozi de cașmir oriental pe deasupra Europei. Universitatea Craiova le-a furat studenților bucureșteni mierea cu care-și parfumau tutunul și acum, în pipele lor de lut, cîntă vrabia despre gerul bobotezei.

Mare dandana la Bacău. Pentru Victoria București, nu pentru mine ! Căci nu eu am împins-o cu umărul pe Victoria București pe locul trei în clasamentul diviziei A, cînd firesc și de drept ea ar fi trebuit să se lupte la baionetă cu Flacăra Moreni pentru supraviețuire în divizie. O mică socoteală (mai degrabă întrebare) drăcească : Rapid a învins Bacăul cu 4—1, Bacăul a învins Victoria cu 5—1... pe cine și cu cît va învinge Victoria în Cupa U.E.F.A. ?

Să ne retragem gîndurile de pe căile necunoscutului, să ascultăm, în mijlocul amurgurilor, cum crește frunza-n arini și, priponind calul în lucerna din spatele hanului, să ne-apropiem cu încredere de tejghea și să cerem cu glas tare : o vadră de vin în cinstea olimpicilor care-i vor învinge pe polonezi la Cluj-Napoca.

Și pentru fotbal, capcana noastră de aur.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
21
(1 306)
sîmbătă
23 mai
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DIMENSIUNI ALE CREAȚIEI

Vastele programe adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului, obiectivele și sarcinile economice, tehnico-științifice și sociale asupra cărora de fapt s-a pronunțat întreaga națiune constituie, după cum se știe, un hotărîtor prag al dezvoltării noastre pe mai departe, apropiindu-ne de ceea ce, în viziunea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă imaginea de ansamblu a României socialiste moderne, corespunzător scopurilor pe care ni le-am asumat și în deplin acord cu propriile noastre cerințe și posibilități. O experiență a construcției ample, multilaterale, și în consens cu cele mai înalte cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, ale cunoașterii și practicii umane, stă de acum la temelia tuturor proiectelor noastre de viitor. Configurația sfîrșitului de mileniu trece, în ceea ce ne privește, și prin această etapă caracteristică pentru dinamica și pulsul unei epoci care a dat și dă cea mai puternică identitate spiritului constructiv românesc.

Viitorul — văzut în toate laturile și sub raportul tuturor determinărilor sale materiale și spirituale — trece prin unghiul de efort și eficiență al fiecărei zile de azi, pare mai grăbit și mai conștient, totodată, mai decis ; el nu mai este demult o condiție întîmplătoare, ci o răsfrîngere programatică a științei de a conduce și organiza societatea, a științei de a ridica toate domeniile de referință umană la nivelul unei maxime creativități.

Traversăm această etapă care este decisivă pentru viitorul apropiat și depărtat, dar ea este decisivă într-un anume fel și pentru tot trecutul nostru apropiat și depărtat. Cel de al optulea cincinal este identificarea noastră în materie de înnoire, de modernizare a producției, de consolidare economică, de obținere a unei noi calități a muncii și vieții, de racordare la nou în toate sferele activității, prin crearea acestui nou. Cel de al optulea cincinal este experiența noastră gîndită și relevată de un întreg traiect al construcției de pînă acum și de aceea el este nu numai o posibilă ci și necesară altitudine la care ne ridicăm. Orașele țării străbat un larg proces de modernizare, satele au pornit de asemenea pe un drum al înnoirii, beneficiind de condițiile progresului și civilizației contemporane. Industria — în spațiul dezvoltării ei intensive — și agricultura — sub semnul noii revoluții pe care o parcurge — alcătuiesc pîrghia de fond a vitorului, ele se armonizează tot mai intens și prin aceasta cuprinderea însăși a patriei, schimbarea și întărirea ei în relief economic și social reprezintă și un mod de a fi și gîndi al oamenilor, o realitate pe cît de densă și exactă, pe atît de revelatoare pe planul aspirațiilor. Nu întîmplător, secretarul general al partidului, în multe din cuvîntările rostite, se referă la modul de a vedea și a gîndi pe mai departe progresul și civilizația, asumarea ideii de luptă și muncă, a spiritului creator, revoluționar. S-au desprins și se desprind de fiecare dată direcții prioritare în materie de întărire a puterii economice a țării dar, în același timp, s-au desprins și direcții definitorii care privesc întărirea și amplificarea construcției de conștiință.

edificarea aceasta lăuntrică, în raport cu idealurile și cu tot mai pronunțată și mai evidentă rază de incidență a lor în lumea practicii complexe, a materializării sarcinilor și obiectivelor stabilite interesează deopotrivă politica, ideologia, orizontul mereu vast și fertil al lumii ideilor epocii și societății noastre, după cum interesează, trebuie să țină mereu trează și atenția învățămîntului, a științei și culturii, a artei. Dimensiunile creației sînt specifice azi celor mai multe profesii iar vocația acesteia este una transformatoare și avînd tangență cu însăși realitatea, cu viața, cu problematica omului și a umanității sale ; în condițiile unui prezent de care omul răspunde și ale unui viitor pe care și-l cunoaște, ale unui viitor pentru care luptă, este chemat să se pregătească, să lucreze și să gîndească necontenit. Se află aici un resort al emoției nu numai literare, ci și politice și sociale în primul rînd, căci cultura și arta în întregul lor nu definesc altceva decît un timp politic și o conștiință a acestuia pe măsură, invitînd la reflecție, la atitudine, la răspundere, la patos și devotament. Cu mijloacele propriei lor sensibilități și din perspectiva pe care o consacră propriul lor specific. Perspectiva aceasta încorporează și tradiția și toate cîștigurile gîndirii, ale cunoașterii și sensibilității moderne. Ea acționează pe teritorii vaste ale activității și este expresia unui consens de generații. Cu atît mai puternică și mai evident necesară se face simțită ea astăzi cu cît în dinamica ei conlucrează nu numai puterea gîndului, a faptei, nu doar tăria și altitudinea spiritului viu, creator, ci și vastele programe ale edificării noastre, pe mai departe, conștiința mereu mai înaltă a împlinirii noastre ca patrie și popor.

Luceafărul

Vida Geza : „Mineri"

ATITUDINI

Norma lingvistică

Cei care se ocupă de colecționarea și semnalarea greșelilor de exprimare știu că această utilă îndeletnicire ține — în bună parte — de gramatica normativă, disciplină căreia **nu** îi este unanim recunoscut statutul de știință (v. „Elementele" lui A. Martinet). Condiția ingrată a puristului este cunoscută. Ceea ce el recomandă poate fi neglijat, ceea ce el condamnă se poate impune prin uzaj. „Auris non oricla", „uetulus non ueclus"... — scria gramaticianul anonim — dar vorbitorii limbilor romanice vor prefera să greșească. S-ar putea spune că toate limbile moderne sînt imense colecții de „greșeli", prin raportare la normele stadiilor lingvistice care le-au precedat. Cu mai multe decenii în urmă, îndreptarele noastre ortografice încercau să impună forme ca „fóntână", „prequum", „quând", „caos", „psicologie", „cioră", „insu-mi" etc. Prin 1943, un cunoscut lingvist român scria încă „ideia", „de obicei", „supt" (pentru „sub"), „termin" (pentru „termen"), „complect", „.... etc." etc.

Conștiința variabilității normelor nu scuză însă ignorarea și încălcarea acestora. Din punct de vedere educațional, cultivarea exprimării corecte rămîne o problemă prioritară, o datorie de onoare a oricărui pedagog, nu numai a profesorilor de limba română. Și totuși, ne mirăfaptul că o virgulă în plus sau în minus, o inovație lexicală sau o improprietate de limbaj (uneori iluzorie) riscă să provoace apoplexia „puriștilor". Cum e posibil, se întreabă N. Mihăescu, un lingvist ale cărui observații sînt de cele mai multe ori corecte, să scrie cineva „evoluție ascendentă" ? E posibil, pentru că **nu** orice evoluție este ascendentă. „Evoluția poate fi progresivă sau regresivă" — scrie autorul unui tratat **despre evoluționism,** apărut la București, în Editura Politică — și ne explică, pe lîngă etimologia cuvîntului „evoluție", folosirea lui în științele naturii, „fără implicarea obligatorie a unui mers ascendent, progresiv".

„Accepție și noțiune înseamnă același lucru", ne spune N. Mihăescu. „Nu noțiunile de reflectare, reproducere, trebuie repudiate, ci doar accepțiunile lor unilaterale, simpliste", citim într-o recentă lucrare, subintitulată „Contribuții la fundamentarea unei teorii ontologice a reflectării". Pe cine să credem ?

„Literatură beletristică" ? Alt pleonasm, consideră distinsul semnatar al „cronicii limbii românești", uitînd că există și literatură medicală, didactică, juridică etc. Faptul că **„beletristic** include sensul **literar"** nu are valoare de argument. Și în cazul altor sintagme uzuale, pe care nimeni nu le-a condamnat încă, sensul determinantului include sensul determinatului ; „plante dicotiledonate", „numere impare", „semne diacritice" etc.

Reprosurile nejustificate sau forțate, puține pe lîngă observațiile pertinente cu are ne-a obișnuit N. Mihăescu, pot diminua, din păcate, autoritatea unei rubrici de certă utilitate culturală. Desigur, „nici un minuitor al condeiului nu este ferit de eroare" (N.M.). Dar sînt erori și erori. Să-i reprosăm exigentului cronicar faptul că-l pune uneori pe „însă" între virgule, așa cum **nu** se recomandă ? La ce bun ? Este o greșeală — dacă este — neglijabilă. Dar ce înseamnă „neglijabil" ? Cînd putem spune că o greșeală este gravă ? Există o relație între mărimea (cantitatea) greșelii și gravitatea (calitatea) ei ? Încercînd să abordăm problemele dintr-o perspectivă mai largă, urmărind viciile posibile ale **textului** în general, vom numi greșeală sau eroare orice încălcare neintenționată a unei norme — „in agendo" sau „in omitendo". (Această accepțiune, familiară juriștilor, va fi considerată de lexicograf o limitare de sens.) Normele sînt mai mult sau mai puțin riguroase, de la „obligatoriu" sau „strict interzis", pînă la „preferabil" sau „neindicat". Precizăm că prin „neintenționat" înțelegem aici lipsa conștiinței de a încălca o prescripție, nu folosirea inconștientă sau patologică a limbajului. Enunțurile delirantului sau ale afaziculuinu intră în atenția noastră. Așadar, nu orice deviere de la normă este o greșeală. Există delicte și inovații lingvistice, există situații în care autorii consideră justificată încălcarea normei. De pildă, mulți autori contemporani scriu „filosofie", deși Academia Română recomandă forma „filozofie". (În anul 1881, același înalt for cultural prefera, în „Regulele" sale, „filosofie".) Nu vom numi greșeală grafia „filosofilor", pentru că ei **au ales** între norma indreptarelor academice și „pseudo-norma" etimologică. Spunem „pseudo-normă" pentru că respec-

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 7-a

Reconstrucția istoriografică

Într-un interviu publicat în „Luceafărul" (1.V.1980) Virgil Candea, militînd pentru o cronologie nouă în periodizarea literaturii române, combate metoda **pozitivistă** în istoria literară, aplicată neadecvat la noi, atît de cercetătorii străini, cît, mai ales, de cei autohtoni. Discuția se poartă în jurul literaturii vechi și a celei moderne, mai concret, pe tema „umanismului românesc", nerecunoscut de atîtea autorități critice pînă azi. V. Candea afirma convingător că există un umanism cultural românesc. Nu e primul, dar este unul din exegeții care demonstrează ideea respectivă, cu arme, iată paradoxul, chiar pozitiviste, cu dovezi concrete adică, sau cu documente (descoperite, multe, de el însuși). „Mi-am exprimat și cu alte prilejuri convingerea pe care am aplicat-o prin metoda de lucru folosită în ediția operelor lui Cantemir sau Odobescu, că reeditarea textelor clasicilor literaturii noastre trebuie însoțită de comentarii ample, istorice, culturale, literare, lingvistice, oferind cititorului tot ceea ce **erudiția, cercetarea** pot aduce la înțelegerea deplină a unei opere. Delectarea pe care o provoacă lectura textului vechi vine adesea **după înțelegerea lui, după obișnuirea, familiarizarea** cu această categorie de opere, ca și în cazul arhitecturii sau picturii vechilor noastre monumente. La fel am procedat în **Kațiunea dominanta**, publicînd și analizînd textele lui Năsturel sau Mlnescu". Iată o profesiune de credință pozitivistă ; Croce însuși i-ar fi recunoscut justețea, ei, esteticianul care nu vedea în textul literar decît un fapt de intuiție și expresie, recomandînd totuși erudiția, cercetarea operelor vechi în contextul istoric, pentru a li se revela valoarea estetică. Atunci, ne întrebăm, la ce pozitivism se referă autorul ? Termenul, este evident, denumește, la Virgil Candea, determi-

Marian Vasile

Continuare în pag. a 7-a

Oameni vrednici

William Heinz este primar de 22 de ani în comuna Teremia Mare din județul Timiș. Este un om distins, elegant, cu umor, cu o dicție de crainic de televiziune. Are studii superioare ; și-a susținut lucrarea de diplomă cu o temă privind știința conducerii la nivel teritorial. Este inteligent, dinamic, are alură sportivă, de gospodar care se trezește la cinci dimineața ; rîde mult, din toată inima, așa cum rîd numai oamenii sinceri, deschiși la suflet, buni și generoși. Visul vieții lui, de cînd a devenit primar, este acela de a realiza un boom în valorificarea superioară a resurselor locale. Iar Teremia Mare, ca mai toate satele românești, are multe asemenea resurse. Important, spune William Heinz, este să ai o gîndire economică, întreprinzătoare, să îndrăznești să cercetezi, să riști, să te regăsești imediat dacă ai ajuns în impas.

Prima mare bogăție a Teremiei sînt tinerii. În urma unei anchete sociologice întreprinse de profesorii satului sub conducerea unor specialiști de la Universitatea din Timișoara, s-a constatat că mulți dintre ei plecau din sat în diverse orașe unde găseau un loc de muncă stabil și primeau locuințe. În plus, erau atrași de posibilitățile de distracție și agrement mult mai mari.

Cea dintîi măsură, în vederea sporirii interesului lor pentru viața satului natal, a fost crearea unor ateliere industriale de mecanică, textile și confecții încălțăminte. Au apărut, în mai puțin de un an, peste 200 locuri de muncă ce au fost ocupate, surprinzător, în mai puțin de două luni.

A fost creat apoi un centru cultural, cuprinzînd șase expoziții permanente de pictură, istorie și arheologie, design și arhitectură, sticlă, vinificație și viticultură. Au fost restructurate programele căminului cultural, bibliotecii, clubului, discotecii. S-au amplificat activitățile sportive, a fost creat un club de călărie capabil să califice, încă din primul an de existență, cel puțin cinci concurenți pentru campionatul național de hipism.

În prezent, nu sînt rare cazurile, ne asigură primarul, cînd tineri din comună revin la casa părintească și cînd alții din diverse județe limitrofe se interesează de posibilitatea de a se muta la Teremia.

A doua bogăție este, aici, apa geotermală. Pe baza ei, ambițiosul Willi, cum îi place să i se spună, a inițiat un program local de independență energetică. Pe de o parte, este apa cu temperatura de 85°C, iar pe de alta, gazul metan ce iese din aceleași sonde, cu o puritate de 92,6 la sută. Există, deocamdată, cîteva locuințe în care încălzirea se face cu apă geotermală. Aceeași sursă de căldură este folosită la primărie, la școala generală, la liceu, în unitățile agricole

Ion Longin Popescu

Continuare în pag. a 6-a

Inedit

Tudor Arghezi

Flori de mucigai

Mi-e sete și aș vrea să te beau,
să te sorb
Și să mă-mbăt cu tine, pe brinci și orb.
Îngenunchiat la tine
Ca la rugăciune
Să te beau fierbinte ca un tăciune.
Ești o vioară cu vibrarea nepătrunsă,
Lasă-mă să-ți caut coarda ascunsă
Și s-o fac să cînte mută.
Ești o alăută,
Ești un stup cu mierea nebăută.
Doamnă, marchiză,
Lasă-ți stupul să se deschiză.
Te roagă o albină,
Regină.
Si-aș vrea s-o alung,
Sînt orb și ciung,
Și numai buzele mi-s întregi.
În tremurul sărutării mă întreci.
Și sărutarea
Cu gura aprinsă, cu coapsele reci.
Iată,
Crîncenă și zvăpăiată,
Tinerețe, tristețe,
M-am lipit de stupul tău,
L-am devastat și-acum imi pare rău.
Nu trebuia
Să te fring ca pe o nuia
De salcie moale
A mădularelor tale.
După ce am gustat din miezul tău
Nedemn de tine-mi pare rău.
Nu trebuia, nu era permis.
Stupul trebuia să rămîie închis.

Notă : La o virstă cînd mintea și trupul își cer dreptul la odihnă, la 87 de ani, Tudor Arghezi a publicat placheta de poezie intitulată **Noaptea,** pe care a dedicat-o soției sale Paraschiva, plecată de puțin timp, dar pentru totdeauna.

Poezia de față urma să facă parte dintr-un volum, rămas în fază de proiect și al cărui titlu nu fusese încă stabilit de Tudor Arghezi, și era dedicată tot Paraschivei. Dar pe o filă de manuscris se găsește următoarea însemnare : **Volum : Junețe (Versurile junețel) sau Volum : Jeunesse.**

Anul acesta se împlinesc 20 de ani de cînd Tudor Arghezi este din nou alături de aceea împreună cu care a trăit 57 de ani. În revista **Luceafărul,** buna gazdă a ineditelor argheziene, vom publica puținele poezii definitivate.

Mitzura Arghezi

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Arborele cosmic

Cînd am început să scriu poemul „Avram Iancu", subintitulat „Meditații de seară", apărut în acest an la Editura „Albatros", aveam formată convingerea că arborele cosmic al națiunii române, cu toate ramificațiile lui viguroase și strălucitoare, își are adîncite rădăcinile în straturile eterne ale istoriei sale, în existența unor forme materiale și spirituale, a unor eroi ce individualizează pregnant trăsăturile esențiale ale neamului, integrîndu-l dincolo de aparențe în aria civilizației universale. Cu alte cuvinte, izvoarele fundamentale pentru scriitorul modern în elaborarea operelor de inspirație protocronistă, pot fi găsite cu deplin temei în etnogeneza poporului nostru, în secularele lui lupte pentru păstrarea ființei naționale, în unitatea și unirea tuturor românilor, în mitologie, în pantheonul personalităților cu aureolă de simbol.

Un destin frămîntat și în același timp demiurgic al epopeii noastre naționale de la 1848, l-a constituit pentru mine, ca poet, figura tînărului Avram Iancu, marele revoluționar din Transilvania, despre care au scris sublim atîtea strălucite condeie și despre care se va mai scrie atîta timp cît va exista literatura română. Dorind să re-creez literar personalitatea definitorie a celui care a fost „Craiul Munților Apuseni", nu am optat pentru cunoscuta și mai puțin riscanta cale a evocării istorice. Intrucît Avram Iancu, prin universul său identic, de acțiune și de sentimente profunde umane a fost o conștiință care și-a depășit veacul, mi-am propus să explorez atît zonele magmatice ale metafiziciì sale, cît și alcătuirea lucidității acestuia, ale determinării și purității lui sufletești.

Din capul locului am intenționat ca „Meditațiile de seară", cu multiplele lor iradieri de semnificații, să configureze spiritual o efigie mai puțin cunoscută a eroului nostru național, în deplin consens cu însăși logica istoriei poporului român. Metoda de lucru pe care m-am sprijinit în elaborarea poemului a fost aceea statuată pe concepția că într-o operă literară de anvergură trebuie să te bizui numai pe faptele de esență, care determină mișcarea ideilor sau le simbolizează. Așadar, conceput ca o pledoarie de ordin

Dumitran Frunză

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Lupta cu inerția

Așa se numește Cenaclul literar din orașul Codlea ce m-a invitat în acest mai la o întîlnire de neuitat ce a avut loc într-o grădină sub sticlă a serelor vestite ce livrează țării și Europei peste patruzeci de milioane de garoafe. Am ascultat versuri scrise de elevi ai Liceului de prelucrare a lemnului, Codlea fiind cunoscută și prin vestita fabrică de mobilă iar optzeci la sută din culorile straielor ce le purtăm provin de aici.

Sufletul acestui cenaclu întemeietor este poetul Ion Minzală pe care l-am cunoscut ca muncitor într-o secție, poate cea mai grea, a fabricii de mobilă. Între timp și-a terminat facultatea și este un harnic lucrător în ridicarea culturală a orașului de care este atașat cu toată ființa. M-a dus să-mi arate cele cîteva sute de hectare de smîrcuri și mlaștini redate în ultimii ani agriculturii prin munca miinilor elevilor, muncitorilor. Am văzut grîul bogat crescut pe aceste locuri acum și lucerna din care nu se mai vede iepurele demult.

O tînără primăriță, Maria Starețu, și ea ridicată prin studii superioare dintre muncitori, dorește să dăruie acestui oraș mai mult frumos al cuvîntului prin întîlniri cu scriitori, cu oameni de artă și cultură.

Dacă am putut asculta aproape trei ceasuri poezia sub o cupolă imensă a serelor, într-o grădină botanică a florăriei cuprinzînd exemplare de pe mai toate continentele, sîntem tineri cu toții. Cu acest orășel aproape milenar ce numără astăzi, din cei douăzeci și cinci de mii de locuitori români, germani, peste zece mii de copii.

Ioan Alexandru

INSEMNĂRI

Capcane de argint

Cîmpia Brăilei și-a limpezit cerul și l-a depărtat. Ea este aceea care dă semnal primăverii să se așeze. De-a lungul albiilor. De-a lungul ogorului și al pășunii. De-a lungul viilor și grădinilor.

Acum Fluviul respiră larg și se oxigenează pe sine. Pădurea malurilor, că o gardă de zi și de noapte, își mărește continuu umbra. Au plezmit degetele sălciilor, iarba a devenit iarbă. Știuca rece, puternică, e rară și sleită. Și-a petrecut toate nunțile. O fostă regină.

Pămîntul, deja, s-a netezit și s-a primenit. Lună hotărîtă și nehotărîtă, aprilie s-a mișcat însă repede și precis. Dar uneori a trebuit domesticită pentru ca fortăreața recoltelor să capituleze pe toamnă neconditionat.

Dărnicia Fluviului și a Cîmpiei pare, uneori, o ecuație savantă a cărei cheie se numește încredere, pricepere, hărnicie. Și, mai ales, iubire față de Fluviu și față de Cîmpie. Așa s-a domesticit aprilie. Cu forța și cu iubirea.

La A.E.I.H. Cireșu — nume de fruct și de floare — directorul Asociației Horticole, inginerul Constantin Aurel, încăpățînat și încrezut, a obținut cu oamenii lui în 1986 zece milioane de lei beneficii. Pentru că aici, forța și iubirea încep luna aprilie și apoi luna octombrie încă din februarie.

De aceea este încăpățînat inginerul Constantin în timpul anului. Pentru a fi încrezut cînd trage linie. Și pentru a avea, de ce să reia totul de la capăt. Fără spaime și fără prejudecăți.

...În jur culorile se înmultesc, iar soarele devine o stea tot mai apropiată. Cali din Insulă frămîntă înfiorați iarba măruntă a digului. Rărișul plaselor și hambarelor se cheamă capcane de argint. Fluviul și Cîmpia trag la edec luna aprilie.

Mircea Cavadia

CRONICA LITERARĂ

V. VOICULESCU: «Gînduri albe»

Cariera literară a lui Vasile Voiculescu amintește de povestea rățuștei celei urîte, din care a apărut mai tîrziu lebăda. Primele volume de versuri nu promit prin nimic închipuitele sonete shakespeariene de la sfîrșitul vieții. Proza vorbită la radio nu anticipa în nici un fel fabuloasele povestiri scrise și apărute după cel de la doilea război mondial. Traiectoria literară a lui Vasile Voiculescu s-a desfășurat modestă, uluind mai apoi prin înfloriri treptate și concludente. Este în această discretă creștere spre azur o lecție de conduită. Vasile Voiculescu n-a țintit niciodată succesul literar. Scriind literatura n-a urmărit moda, deoarece literatura n-a fost pentru el exercițiu de îndeminare și performanță ci încercare de perfecționare sufletească. E îndoielnic că Vasile Voiculescu a vrut să fie scriitor în sensul specializării, al unei profesii care face din literatură un scop în sine. Pentru Voiculescu scrisul a fost întotdeauna posibilitatea de a exprima o credință, o aspirație, respectul pentru ele impunînd și supravegherea și cizelarea textului. Scriitor dintr-o speță rară, Vasile Voiculescu a slujit o cauză care descoperă spiritul în toate cele concrete, scrisul lui beneficiind de o iradiație unică.

Volumul **Gînduri albe**, colecție de multe și diferite scrieri voiculesciene, de la simple însemnări fugare de manuscris pînă la închegate proze și poezii inedite, vine să confirme și să încununeze o ascensiune literară înfăptuită pe alături de conjuncturi sau împotriva lor. Literatura română mai conservă încă pentru scriitor imaginea de simplă pasăre cîntătoare. Dar cei mai mulți scriitori, și majoritatea lor este covîrșitoare, n-au scris doar poezii, n-au scris doar nuvele sau romane, ci ne-au transmis și atitudinile și gîndurile lor, pe care editorul de multe ori le ignoră. Exemplul cel mare, recent prin ediția care se împlinește sub ochii noștri, este Eminescu. Apariția articolelor politice, departe de a ne oferi un Eminescu rupt de miezul poeziei îl consolidează pe poet al cărui gest gazetăresc este solidar cu poezia. A alunga din edițiile de largă adresă, ca pe niște rude sărace, acele texte prin care scriitorul își face văzute atitudinea, predilecțiile, capacitatea reflexivă ar însemna o sărăcire. Mulți din scriitorii pe care-i citim cu interes și plăcere ar cîștiga în profunzime, dacă opera lor ar fi însoțită de acele elemente pe care chiar autorul lor le-a destinat să fie pereche operei de ficțiune: confesiunile sale, atitudinile sale, opțiunile exprimate. Recenta culegere **Gînduri albe** întocmită de Victor Crăciun și Radu Voiculescu, are dublul merit de a ne întîlni nu numai cu piese răzlețite din poezia și proza lui Vasile Voiculescu, ci și cu meditațiile scriitorului. Iată de ce titlul, extras din manuscrisele voiculesciene, rămîne binevenit și memorabil: el aduce operei lui Vasile Voiculescu o dimensiune care îi lipsea, adică reflexie adîncită, insistentă, fățișă pe teme esențiale ale formației interioare a scriitorului. Scoase din manuscrise, din dactilogramele unor texte citite la radio, din presa unde au fost uitate, toate „gîndurile albe", la un loc, alcătuiesc o corolă spirituală demnă de prestigiul operei lui Vasile Voiculescu.

Gînduri albe precizează descendența sufletească a scriitorului. Într-un moment de mare cumpănă, cînd tunurile primului război mondial se auzeau aproape, amenințînd ultima rezistență românească pe pămîntul Moldovei, Vasile Voiculescu are norocul să-l întîlnească pe Vlahuță. Pentru Vasile Voiculescu, Vlahuță a fost un inițiator. Relația, pe care la mare distanță de anii cînd îl cunoscuse pe autorul „durerilor lumii" ne-o dezvăluie Vasile Voiculescu, este de la ucenic la învățător. În Vlahuță, viitorul scriitor găsește un punct de reazim moral, o posibilitate de renaștere sufletească și de speranță. Întîlnirea, care înseamnă nenumărate întîlniri succesive, echivalează cu o reeducare interioară. Ceea ce se clătinase în tînărul discipol se reconstituie, făcîndu-l apt de dăinuire, de dăruire și de acțiune. Nu este vorba numai de exemplul bătrînului scriitor, care sta împotriva valului vremii cu sufletul și moralul tare, ci de mai mult decît atît, de ferestrele tăiate de Vlahuță într-un trecut inaccesibil altfel ascultătorilor lui. „Făcea doar cu mîna ca un mag și negurile din fund se dădeau la o parte dezvelind înălțimile... De acolo se arăta departe în zare cununa de uriașe piscuri eterne, către care își îndrepta anevoios pașii, toți marii lui tovarăși ce străluceau acoperiți de albele zăplaie de zăpadă ale morții : Grigorescu, Delavrancea, Eminescu, Coșbuc, și mai ale Caragiale". Despre Caragiale intenționa să scrie Vlahuță o carte explicativă, din interiorul unei experiențe comune cu autorul **Năpastei** și este cazul să regretăm că nici acest proiect n-a văzut lumina tiparului eșuind, ca atîtea alte proiecte ale scriitorilor români. Dar cartea a fost vorbită și unul dintre cei care au ascultat-o a fost Vasile Voiculescu. Între marii mentori spirituali ai celui care a scris **Destin** trebuie așezați și acești tovarăși de destin literar ai lui Vlahuță : Grigorescu, Delavrancea, Eminescu, Coșbuc, Caragiale al căror suflu s-a transmis prin Vlahuță de la o generație la alta și a intrat în chimia intimă a operei lui Vasile Voiculescu. În Eminescu, Voiculescu a văzut reperul cultural al tuturor generațiilor de cărturari români, pledoaria lui pentru ediția integrală Eminescu, scrisă în 1926, fiind una din primele pronunțate și deschizătoare de drum. Comunitatea de idei dintre poetul **Întrezăririlor** și confrații lui Vlahuță rămîne un fapt de toată evidența mai ales după tipărirea acestor **Gînduri albe**. Între scrierile recuperate pe această cale stă și o lungă conferință despre **Lirica populară**, care ne reamintește discursul academic al lui Delavrancea, preocuparea absorbantă a acestuia pentru poezia populară, conferință demnă a sta lîngă toate producțiile mari pe aceeași temă. Aici scrie Voiculescu despre creatorul anonim : **„nu se poate spune că el este poet"**. „Poezie face specialistul, poetul, pe cînd el e specialist în crescut oi sau cultivat grîu". Ceea ce nu împiedică pe acești nespecialiști în poezie să producă capodopere lirice. Este vizibil că modul lui Voiculescu de a vedea poezia, arta, diferea de cea curentă, pentru el arta constituie o funcție a vieții, orice încercare de a-i acorda autonomie și gratuitate răpindu-i fluidul care o face nemuritoare **(Opinii despre artă)**. Este și motivul pentru care el declară tradiționalismul o linie literară puternică și viabilă, deoarece tradiționalismul pentru Voiculescu înseamnă mai ales înțelegerea literaturii ca o funcție a viului spiritualizat în ceea ce are esențial. Portretele pe care autorul **Gîndurilor albe** le face scriitorilor sînt extrem de caracteristice pentru orientarea și credințele lui. Nu vom ști cum este fizionomia fotografică a lui Ion Pillat din eseul **Etape și reședințe** dar vom ști care era tensiunea lui spirituală.

Gînduri albe explică și înalță prin subliniere de sens întreaga operă a lui Vasile Voiculescu. Coordonata spirituală este foarte puternică în toate aceste articole, fragmente și mărturisiri. S-a zis adesea că Vasile Voiculescu seamănă cu Sadoveanu, iar scriitorii care-l preferă de autorul **Baltagului** înscriu de obicei între preferințele lor și pe Voiculescu. Incontestabil, cei doi prozatori și poeți seamănă, dar dincolo de punctele de contact sînt foarte importante deosebirile. Dragostea de munte, de natură, de țăran, de păstor îi este comună și lui Voiculescu și lui Sadoveanu. Amîndoi sînt pasionați de arhaitate și au cultul naturii, sînt lirici și interesați de o umanitate ignorată, dar la Voiculescu tentativa de a ieși din cătușele materiei, de a străpunge cămașa acesteia, de a comunica cu viața spirituală a universurilor pe care le cercetează este dominanta dinamică și constituie o notă diferențială decisivă. O proză ca **Poema Hanului cu urși** oferă mai mult decît ceea ce vădește în sfera pipăibilului hanul din munte, scriitorul fiind preocupat de orizontul secret spiritual pe care clădirea emblematică o presupune. Incontestabil, Vasile Voiculescu reprezintă o voce a substratului, ca și Sadoveanu, dar fiorul special al literaturii lui vine din combustia și sublimarea spirituală. În **Gînduri albe** se află încastrat un întreg volum de versuri intitulat **De la primele pînă la ultimele**, covîrșitoare fiind poeziile de maturitate, unde victorioasă rămîne trăirea întru spirit!

Și acum și pururea numai cu tine,
Necăzut la picioare-ți linced să visez,
Ci în universala ta facere de bine
Să mă desfășor întreg și să lucrez.

Gînduri albe, carte postumă a lui Vasile Voiculescu întocmită de mîini vrednice, este un eveniment.

M. Ungheanu

VASILE PETRE FATI: «Peripeții de vacanță»

Sub acest titlu, total inadecvat conținutului, și cu o ilustrație pe copertă cel puțin hilară, dacă nu de-a dreptul stupidă, Vasile Petre Fati, cunoscut și apreciat (volumul **Paradisul de fier**, din 1980, a primit Premiul Asociației scriitorilor din București) în primul rînd ca poet, publică a treia sa carte de proză, care riscă, iată, să treacă neobservată ca și celelalte două **(Barcă de vînzare și Portocale pentru eschimoși)**. Am atras atenția, încă de la început, asupra inadecvării titlului și ilustrației (mă grăbesc să adaug, în același sens, că volumul a apărut în colecția „Cartea de vacanță" a Editurii Sport-Turism) pentru că, probabil, aici se află explicația tăcerii criticilor și, sigur, tot această situație a făcut ca volumul să intre în bibliotecile unei anume categorii de cititori, dezolați (firesc) de a nu fi găsit între coperți umor de vacanță, povești sentimentale sau cine știe ce spectaculoase peripeții. Ce-i drept, nimic din toate acestea în prozele lui Vasile Petre Fati, selectate în acest volum. **Peripeții de vacanță** (n-am ce face, ăsta-i titlul!) este o carte serioasă, foarte serioasă, gravă chiar, conținînd nuvele și povestiri care abordează teme frecvente în literatura secolului XX: singurătatea, nevoia de compasiune și candoare, libertatea, căutarea identității. În fond, este o carte de meditații (în stil personal) asupra condiției umane, ilustrată printr-o serie de personaje bizare, care își relevă, în contextele create de autor, o sensibilitate ascuțită, ascunsă în spatele aparențelor rutiniere și a mecanicii existențiale cotidiene.

Ticu Vanghele, bătrîn funcționar la oficiul poștal **(Funcționarul poștal caută o adresă veche)**, trebuie să distribuie o scrisoare la o adresă pe care nici el, nici colegii și nici chiar dirigintele poștei, n-o cunosc. Situația se repetă și îi creează onestului funcționar (un soi de „victimă a datoriei") o autentică problemă de conștiință. Pornește, disperat, în căutarea adresei și, după căutări epuizante (o posibilă variantă a motivului labirintului), o găsește. Aici locuiesc un bătrîn și o fetiță (și ei, ca și Vanghele, niște însingurați, trăind parcă, în afara lumii și timpului) de care poștașul se atașează statornic. Oaza de liniște și comprehensiune dispare, ca o **fata morgana**, în finalul, imprevizibil, al povestirii. Ticu Vanghele reintrînd în ritmurile monotone ale unei existențe lipsite de evenimente și semnificații.

În altă parte **(O sută de butoaie)**, meșterul dogar Sirghi, afectat de moartea soției, își găsește echilibrul în profesie și în viața solitară. Va redescoperi bucuria de a trăi, întîlnind o altă femeie, devenită în imaginația personajului un simbol al candorii. Femeia dispare la fel de neașteptat precum apăruse, dogarul își abandonează meseria și se degradează, progresiv, pînă la alienare, în timp ce „lumea", de al cărei contact se ferise pînă atunci, comentează în derizoriu reala dramă a insului, cauzată de o... vivandieră.

Astfel de „vieți greșite" constituie o veritabilă fascinație pentru Vasile Petre Fati, care se apleacă înțelegător asupra lor, pentru a descoperi mecanismele dramelor și partea de umanitate nealterată, fără, însă, a interveni moralizator, ci doar sugerînd. Astfel, personajele din **Coțofana** lasă să transpară, în frînturi de replici, un trecut tulbure și traumatizant, pe care încercările de împrietenire nu numai că nu reușesc să-l șteargă din memorie, ci îl resuscită, accentuînd singurătatea dezolantă. În **Zmeura**, Vasile Ion, ieșit din detenție, se descoperă „închis" în cercul unor relații inter-umane deviate, încearcă să se reîncadreze în muncă și, cînd este foarte aproape de reușită, abandonează totul, pentru... a culege zmeură. Este, se subînțelege, un al mod, esențial de a-și recupera libertatea, dincolo de normele care păreau a i-o garanta. Tema libertății, de această dată iremediabil compromisă, reapare în **Cușca de lemn**, o parabolă transparentă, în care un vultur, purtat în cușca din titlu pentru a fi vîndut și „protestînd", în felul lui, pe parcursul călătoriei, refuză să mai zboare cînd este eliberat, rămînînd în cușcă.

Două mi se par a fi însă piesele de rezistență ale volumului **Peripeții de vacanță**. Prima dintre ele este aceea intitulată **Mașina de pîine**, în care patru pensionari încearcă, printr-un gest spectaculos, pus la cale cu minuțiozitate în ceasuri lungi de lîncezeală, să reînnoade firul rupt al unei existențe active. Eșecul lor, constatat nu de personajele înseși ci de cititor, semnifică ireversibilitatea temporală și dramele consecutive. A doua piesă de rezistență este **O vizită de dimineață**, cu desfășurare epică paradoxală. Doi inși, „îmbrăcați cît se poate de elegant, cu cravată la gît", își prezintă legitimațiile și se instalează, pentru un timp nedeterminat, în casa lui „nenea Vasilache" și a lui „tanti Aurica", pensionari liniștiți, cu existență neînsemnată, pentru a ține sub observație un imobil vecin. După cîteva zile de derută și îngrijorare (autorul observă cu finețe psihologii și comportamente, circumscriind exact sentimentul de insecuritate pe care îl trăiesc cei doi bătrîni) cuplul de pensionari adoptă o conduită stranie, în aparență, față de cei doi „oficiali", tratați ca niște cunoștințe apropiate și priviți cu duioasă compasiune pentru dificultățile meseriei lor. Nu este, însă, un comportament mimat, ci unul autentic. Prezența în casă a unor străini (și ce străini !) înseamnă pentru cei doi solitari, printr-un complicat mecanism psihologic, prilej de reconectare la real și chiar de sărbătoare. La rîndul lor, „vizitatorii" (și aici funcționează un alt paradox) devin pe nesimțite „de-ai casei", ba chiar „de-ai familiei", participă la treburile gospodărești și la petreceri comune (nenea Vasilache inventează astfel de prilejuri) se surprind făcînd gesturi și rostind cuvinte neașteptate pentru ei înșiși. Ceea ce părea să fie o relație de adversitate sau, oricum, bazată pe suspiciune reciprocă, se dovedește o reală comunicare, dorită, se deduce, de către ambele părți (traumatizate, pînă acum, din rațiuni diferite desigur) de aceeași presiune a singurătății. Trebuie spus că o asemenea rezolvare este inedită în proza contemporană și, pe lîngă meritul originalității, Vasile Petre Fati îl are și pe acela, mai important, de a nu prezenta evenimentele ca pe niște bizarerii, reușind să dezvăluie, astfel, o fațetă deloc comună a firii omenești.

Procedeele și tehnicile absurdului și ale fantasticului se împletesc cu observația realistă și comportamentalistă în aceată carte care, fără să conțină nimic vacanțier, cum sper că am reușit să probez, sondează cu talent evident și sobrietate stilistică profunzimi sufletești nebănuite. Cariera poetică a lui Vasile Petre Fati se vede — așa zicînd — concurată de calitatea prozei sale. Ceea ce nu poate fi pentru critic decît un prilej de jubilație.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

«LIVADA VISELOR»

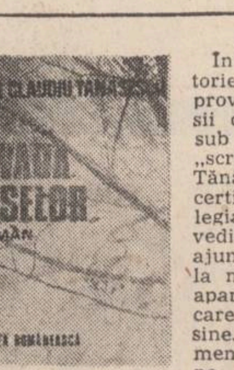

Într-o prezumptivă istorie literară a autorilor proveniți din alte profesii decît cea consacrată sub denumirea de „scriitor", Dan Claudiu Tănăsescu ar ocupa, cu certitudine, un loc privilegiat. Prozatorul s-a dovedit extrem de prolific, ajungînd într-un deceniu la nu mai puțin de zece apariții editoriale, fapt care dovedește de la sine, fără alte argumente de susținere, că ne aflăm în fața unei autentice vocații artistice.

Ultimele cuvinte din **Livada viselor *)**, cea mai recentă carte a medicului prozator, sînt : „...omul e o taină, iar viața lui un vis". Ele încheie nu numai un roman, ci îl și rezumă, atrăgînd atenția că, dincolo de perspectiva bogatei desfășurări epice ,sensul e acesta. Textul nu se derulează sub forma unei demonstrații, dezvoltate prin articulații logice succesive referitoare la încheierea înainte amintită, dar propune, prin două din calitățile majore dovedite în materia romanului, o atare formulă.

Cartea conține numeroase personaje din rîndul cărora se detașează Ilie Frone, eroul principal, și Mardare, un al doilea erou esențial, care aparține întîmplărilor aflate în manuscrisul oferit lui Frone de Paul Herghelegiu, un aventurier cu plăcerea gesturilor exotice și gratuite. Ilie Frone este țintuit la pat de o maladie nemiloasă care pare a-i secera existența. Avînd presimțirea că este condamnat și că zilele-i sînt numărate, personajul își rememorează existența prin datele ei capitale, care ar avea menirea să încheie un ciclu, simțit atît de aproape. De aceea Frone se întoarce în trecut, revăzîndu-și copilăria privată de paternitate în urma unui accident de vînătoare dubios și apoi iubirile (Nina, Arghira, Luxa) asupra cărora insistă cu lungi episoade. Pe nesimțite, personajul este prins în carapacea autoconfesiunii, transformată într-o adevărată „livadă a viselor", prin care el, imobilizat la pat, lipsit de dreptul la acțiune și, deci, la viață, își poate crea sentimentul că trăiește. Seria rememorărilor sale, întretăiată de povestirile altora (cea a lui Minoiu despre Firuța) devine un exercițiu euthanasic atît de important încît, într-o singură noapte, lecturează devorant manuscrisul oferit de Herghelegiu. Povestirea acestuia (asupra căreia nu insistăm deoarece este prezentă în întregime, dar cu modificări stilistice importante la noua apariție editorială, în volumul **„Iarnă căzută-n genunchi**, (Ed. Cartea Românească, 1979) are numeroase similitudini cu viața personajului, proiectînd un destin în aceeași taină care este omul și înflorindu-i viața de vise prin iubire. Ilie Frone revine la viață în mod miraculos. Însănătoșirea sa este un miracol pe care medicii nu și-l pot explica, dar, pentru narațiune lucrul în sine nu prezintă importanță.

Romanul este compus din decupajele mai multor povestiri, unele avînd lungimea și proteismul epic al unor „cărți" independente. Sudarea acestor părți care ar putea rezista prin propria lor construcție ține de tehnică scriitoricească, Dan Claudiu Tănăsescu dovedind în această privință știința stăpînirii mijloacelor epice care evită căderile abrupte dintr-un episod în altul. Derularea de episoade este în fond o înfățișare a mai multor destine sau ale unuia singur în mai multe ipostaze, care se înfășoară în cel al personajului central. Ele ajung să interfereze cu planul real și imaginar, integrîndu-se într-un tot organic, impresie potențată și prin discursivitatea narativă a romanului, care semnalează gustul pentru limbă și, totodată, patima de povestitor a autorului, aplecarea lui către detaliul naturalist, senzaționalul existențial sau, dimpotrivă, către ambiguitatea suprarealistă.

Se află în romanul lui Dan Claudiu Tănăsescu numeroase pagini de remarcabilă literatură, ce țin fie de psihologia personajelor (în prima parte), fie de pitorescul mediilor descrise. Ilie Frone este perfect surprins în nervozitatea sîcîitoare pe care i-o dă sentimentul de incertitudine, lupta sa cu o boală al cărui nume refuză să-l rostească, deși gîndurile lui par a-l înconjura obsesiv. „Personajul este observat" cu obiectivitatea specifică, dinlăuntrul său către ceilalți.

Lumea hoților conduși de Brică, desenînd direct pe lemnul meselor din hanuri ascunse planul viitoarelor „lovituri", cu bățul de chibrit înmuiat în vin roșu, participarea acestora la nunta din mahalaua mărginașă a Brăilei, halucinantele descîntece ale babei Sina, capriciile prințului nebun Bardescu, episodul morții Firuței, devorată de lupi, dovedesc un simț al plasticii epice cu totul deosebit și mari posibilități pentru literatura gen frescă.

Așa cum se conturează, **Livada viselor** aparține unei literaturi delimitate ca tehnică scriitoricească și epică de proza mediilor marginalizate a lui Eugen Barbu și de exoticul aventurilor epice ale lui Fănuș Neagu.

Lucian Chișu

*) **Dan Claudiu Tănăsescu : „Livada viselor", Editura Cartea Românească, 1986.**

ÎNVINGĂTORUL

VIOREL DIANU

SUPLINITORUL

Editura Cartea Românească 1986

O plăcută surpriză ne oferă Viorel Dianu *) cu romanul „Suplinitorul", o paradă a dascălilor în contextul zilelor noastre. Micile și marile vanități etern umane generează conflicte ce produc mutații de esență în mentalitatea și sufletele oamenilor. Deosebirea față de viziunea unui Anton Holban, de pildă, ar consta în forța societății noastre de a asana răul.

Un slujitor al școlii înzestrat cu toate datele care să-i asigure împlinirea este Nicolae Limona, profesor suplinitor de română la un liceu din provincie. Admonestat permanent de Ginta, soția „cu gură rea", pentru caracterul său nepractic, atras fără convingere și fără urmări importante, de o fostă dragoste, omul trăiește în primul rînd pentru meseria lui și își dezvăluie esența doar printre elevi și cărțile îndrăgite. Acolo este firesc, vorbește inspirat, într-un cuvînt, e fericit. Cum viața îl solicită, firește, și altfel, Limona se dovedește, pînă la un punct, o pradă ușoară pentru veleitari, a căror lege este să se înalțe călcînd pe cît mai multe victime. În jurul tînărului și capabilului profesor, stimat de colegi și iubit de elevi, om de caracter (am citat opiniile prietenului său nedesmințit, profesorul Bratu, un fel de avocat al apărării, gata mereu să intervină, alături de narator, pentru a ține cumpăna dreaptă), se țes intrigile „ipochimenilor" de soiul directoarei Gorgonaru și al acoliților ei. Limona, un virtual concurent în cavalcada parvenirii, **trebuia** să fie **Victima**, cu atît mai mult cu cît, prin firea sa interiorizată, pare lesne de manevrat. Pe Viorel Dianu nu-l reține spectacolul în sine al abjecției umane, ci traiectoria inițiatică străbătută de personajul său. O justificare a „demonstrației" s-ar afla în chiar cuvintele lui Limona (numele e întîmplător ?) : „Limona oricum ar greși. Iar cînd spun Limona nu am în vedere exclusiv persoana mea, ci și pe a altora aflați la vîrsta cînd li se cuvine orice șicanare, care sînt mai mici acolo unde sînt, care muncesc, într-un fel sau altul, sub semnul provizoratului".

Citit prin această grilă, „Suplinitorul" ar fi romanul unei experiențe de tinerețe inevitabile.

După ce refuză, din scrupule exagerate, propunerea „generalului" de a-l coopta în corpul de inspectori, Limona ajunge, paradoxal, să i se conteste capacitatea profesională. Inspectorul Tudora, de o incompetență crasă, îl acuză de abateri de la programă în repartizarea temelor, lipsă de unitate a etapelor lecției, interpretări hazardate și familiaritate cu elevii. E aici, de fapt, un elogiu involuntar tocmai al abaterii de la tiparele preconcepute !

Amenințat cu sancționarea, deși elevii săi obținuseră la testări cele mai mari note, Nicolae Limona scapă „curat", o dată datorită solidarizării colegilor, eliberați de lașitatea ce-i apăsase în atîtea rînduri, altă dată prin intervenția primului-secretar al județenei de partid, care îi dă și o lecție de combativitate : „cu oamenii care ar încerca să-ți vrea răul fii atent, căci nu sînt deloc sentimentali".

Adeptul compensațiilor în spirit (Limona trece mai ușor peste vicisitudini cu gîndul la manuscrisul predat unei edituri bucureștene) o înfruntă pînă la urmă pe Gorgonaru, cam discursiv, cam nedelicat, dar în sensul ideii de bază a cărții, după care formula lui Limona se va impune și el va fi **Învingătorul** : „Dintr-un om îngăduitor, cum am fost, voi deveni un om intransigent. Am de îndeplinit un ideal de care sînt în permanență fulgerat". Într-adevăr, „rățușca cea urîtă și năucă a lui Andersen" trăiește în final clipa jubilației. Limona devine profesor titular, se mută în casă nouă, cartea sa primește bun de tipar, oportuniștii îi caută compania. Lucrurile se așază firesc în matca lor. Nicolae Limona nu mai este un suplinitor nici ca profesor, nici ca om, iar experiența aspră prin care a trecut l-a făcut mai puțin vulnerabil. În rest, nu condiția de suplinitor îl speriase, atîta timp cît statutul de titular nu conferă nimănui, automat, și valoare. Drama sa, cîtă a fost, a generat-o optica acelora care-l confundă pe suplinitor — termenul se vrea înțeles într-o accepție mai largă — cu omul provizoriu, ale cărui rezultate nu pot fi decît provizorii.

Paralel cu avatarurile protagonistului, romanul configurează o imagine caleidoscopică a lumii învățămîntului. Autorului îi reușesc mai ales scenele colective. Sînt descrise memorabil întîlnirile de la inspectorat în preajma acordării suplinirilor, demonstrația de la 23 August, integrarea absolventului în comuna unde a fost repartizat, atmosfera unei școli în timpul inspecțiilor, serbarea majoratului și a Zilei învățătorului. O tipologie umană variată, acțiunea antrenantă, mobilitatea tehnicilor narative și dialogurile vii susțin un esafodaj romanesc viabil, pîndit însă, uneori, de capcanele discursivismului de sorginte didactică, explicabil, probabil, prin formația autorului.

Citind romanul lui Viorel Dianu cu ochii profesorului, nu ai nici o clipă impresia de inautentic și nu-ți rămîne decît să speri că autorul va da dovadă de perseverență, urmat și de alte condeie, spre a umple un spațiu destul de gol în peisajul literaturii actuale.

Melu State

*) **Viorel Dianu : „Suplinitorul", Editura „Cartea Românească", 1986.**

NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI

O istorie adevărată

● Într-un interviu din **Vatra**, nr. 4, istoricul american Paul B. Michelson se arată captivat de opera unor oameni de cultură români, preocupați de istoria românilor, precum C.C. Giurescu, Corneliu Bodea, Alexandru Zub, Apostol Stan, Gr. Chinte. Paul Michelson și-a dat doctoratul cu tema **Dezvoltarea politică în România în anii 1861—1871**, considerînd că istoria așa-ziselor țări mici este un excelent teren de verificare a teoriilor istorice care, din păcate, sînt create în funcție de istoria și experiența statelor mari. Reproducem un text semnificativ :

„Teoriile istorice sînt făcute pe baza experienței marilor puteri. Dacă e vorba de revoluția industrială se apelează la Anglia, dacă se vorbește de „naționalism" (în sensul de mișcări naționale) se recurge la exemplele oferite de Franța și Germania. Istoria României oferă posibilitatea de a proba dacă teoriile corespund sau nu realității și de multe ori experiența istoriei României și a altor țări mai mici arată că respectivele teorii nu sînt bune, nu au o valabilitate universală. Deci, consider că cunoașterea istoriei României, ca și a altor țări, este absolut necesară pentru a ajunge la o cunoaștere veridică a istoriei Europei și a istoriei universale. Altfel, cînd ai noștri pornesc de la o experiență, a Franței sau a Angliei, pentru a formula o teorie sau a oferi o explicație sintetică, fără cunoașterea istoriei României, și a altor țări, ei greșesc, pentru că fac o istorie incompletă. Aceasta se vede foarte clar în privința secolelor al XIX-lea și al XX-lea. Istoria României și a altor popoare este absolut legată, în aceste secole, de experiența istorică a Europei și a lumii, și fără ele nu înțelegem nimic. Cred că ai noștri au devenit acum mai conștienți de aceasta. Crește numărul studiilor românești, grecești, etc. în S.U.A., deoarece s-a sesizat că altfel nu se poate avea o istorie adevărată".

Revendicarea adevărului

● La rubrica **Revelația documentului** din **Manuscriptum**, nr. 4/1986, a apărut sub titlul **Grigore Țamblac — Legenda lui în cultura română**, un articol de Dan Zamfirescu în care se demontează minuțios modul în care o legendă s-a constituit și a făcut carieră. Mai multe istorii ale literaturii române l-au trecut pe Grigore Țamblac între autorii încorporabili literaturii noastre. Prestigiul lui Grigore Țamblac constituia o garanție, ca și tradiția care-l prezenta drept autor al lor cu sediul pe pămînt românesc. Sfîrșitul acestui poncif de istorie literară românească a venit datorită clarificării unui episod cultural din domnia lui Alexandru cel Bun, aducerea unor celebre moaște în Moldova. Corectîndu-se data acestui eveniment s-a stabilit și că textul atribuit lui Grigore Țamblac nu e al acestuia ci are nevoie de stabilirea adevăratului autor. Dar Dan Zamfirescu nu s-a oprit aici. El a arătat cum rîvna și interesul cinului călugăresc de a-și crea raportări ilustre au produs un fals, acest fals intrînd în circulație ca informație sigură. Falsul privește tot pe Grigore Țamblac și prezența acestuia în Moldova, susținută împotriva adevărului.

Studiul lui Dan Zamfirescu este riguros și convingător, un studiu de mijloace filologice mînuite cu siguranță. El este o dovadă că multe concluzii vechi au nevoie de o verificare și că adevărul trebuie căutat întotdeauna la origini și nu luat din intermediari. Efortul detectivistic al istoricului literar este încununat de succes. Rezultatul : literatura română se îmbogățește cu texte care chiar de nu au un autor cunoscut sînt sigur autohtone. E și aici o operă de reconquistă științifică, cam în felul întreprins de Hașdeu la vremea lui. Sensul ei este de a restitui adevărul acolo unde el stă sub straturi de neadevăruri, a le da la o parte atunci cînd acestea sînt așezate de întîmplare, a le combate atunci cînd ele sînt produsul unei intenții. Dan Zamfirescu ne arată prin acest studiu ce ar merita copertile unei cărți, că cercetările de literatură veche, departe de a-și fi sleit resursele, pot constitui un șantier viu și plin de rezultate.

Confuzii evitabile

● Am citit nu de mult în revista **Contemporanul** (nr. 15) în pagina 2, un articol semnat Dan Laurențiu. Dan Laurențiu este cunoscutul poet contemporan autor al **Poziției aștrilor**, al **Imnurilor către amurg**, al **Zodiei leului**. În nr. următor al **Contemporanului**, cititorul afla că semnatarul articolului, Dan Laurențiu, este medic în județul Ialomița. Cititorul se va întreba firesc dacă poetul Dan Laurențiu și-a ales domiciliul ca medic în orașul cutare, județul cutare. Foarte recent, Editura Ion Creangă a tipărit o carte de poezii, **Copilărind în Ardeal**, sub semnătura Ioan Lăncrăjan. La o întîlnire cu cititorii de la uzinele Electromagnetica București, prozatorul Ion Lăncrănjan s-a întîlnit și cu această carte pe care i s-au cerut autografe.

Confuzia care s-a produs aici este și mai mare. În ambele cazuri se încalcă însă o lege nescrisă, **dar lege**, a publicisticii și tipăriturilor : **acolo unde un nou venit are un nume și un pronume identic cu al unui predecesor el este schimbat pentru a nu se produce confuzii.** Pseudonimele practicate în lumea artistică au o justificare reală și urmăresc tocmai înlăturarea oricărei confuzii. Prima obligație față de marele public este buna lui informare. Semnînd un articol Dan Laurențiu atît timp cît poetul cu numele Dan Laurențiu a intrat în conștiința publică, într-o publicație cu profil cultural, producem o dezinformare și cel puțin o confuzie. O corespondență întîmplătoare poate fi semnată astfel, cu precizarea însă a profesiei și a localității, dar a intra în publicistică sau literatură, prin folosirea unor nume deja acreditate e totuna, în cele din urmă, cu exploatarea unui prestigiu existent.

Scriem aici lucruri știute, dar se pare nu de toată lumea. A tipări o carte cu numele Ioan Lăncrăjan atunci cînd există un prozator consacrat, foarte căutat de cititori, care se numește Ion Lăncrănjan, înseamnă a crea un echivoc dezavantajos atît pentru cei doi autori, cît și pentru public. Obiceiul de a da nume noi debutanților nu era, și nu e, un capriciu, ci o necesitate morală. Este firesc ca un începător să țină la numele său, dar profesioniștii redacțiilor credem că pot să evite coincidențele, suprapunerile, confuziile, echivocurile. Prețuirea față de cuvîntul scris, față de personalitatea celui ce semnează se exprimă și astfel : prin știința și voința diferențierii nominale.

O OPERĂ PENTRU MINTE, INIMĂ ŞI LITERATURĂ

Un mare animator

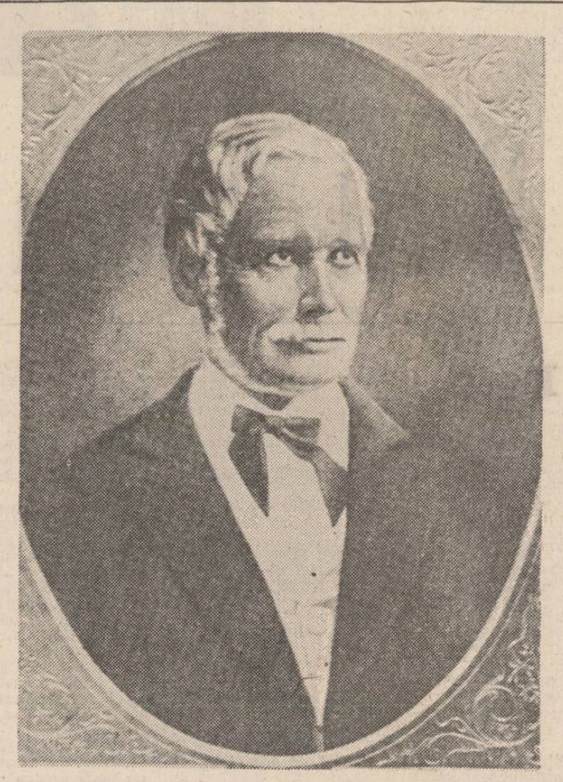

„...el a ştiut să descopere totdeauna locul, punctul unde trebuia dusă lupta pentru neamul său şi să se înfăţişeze acolo cu steagul în mînă, jertfind odihna sa, interesul său şi, ceea ce e mai mult, jertfind soarta reputaţiei sale după moarte. În aceasta-i stă meritul cel mare".

Nicolae IORGA

născut la 12/24 mai 1812 şi decedat la 20 aprilie — 2 mai 1893 George Bariţiu a fost cel mai activ şi mai multilateral cărturar român al secolului al XIX-lea, desfăşurînd cu aceeaşi pasiune şi grandoare o activitate pe cît de intensă tot pe atît şi de variată. În toate domeniile Bariţiu a dovedit aceeaşi energie şi fecunditate, în unele deţinînd chiar locurile de frunte.

A început prin a fi poet dramatic, pentru a continua ca profesor de fizică la Blaj şi apoi profesor la Braşov, întemeietor al primelor ziare şi reviste din Transilvania şi participant de mînă întîi la revoluţia din 1848. A întreţinut chiar de la începutul activităţii sale strînse legături cu cărturari şi scriitori români de peste Carpaţi, fiind totodată prin ziarele sale unul din susţinătorii cei mai înflăcăraţi ai Unirii Principatelor, ai războiului pentru independenţă şi apoi ai luptei pentru autonomia Transilvaniei. Timp de zeci de ani Bariţiu a fost principalul glas al cărturărimii române din Transilvania, publicaţiile sale fiind printre cele mai însemnate ale vremii. El a dat de asemeni expresie necontenită spiritului de unitate naţională, militînd în mod permanent pentru unitatea limbii, a culturii, a literaturii şi a ştiinţei naţionale, îmbrăţişînd în acelaşi timp, ca şi M. Kogălniceanu, A.D. Xenopol şi B.P. Haşdeu şi problemele economice şi îndeosebi pe cele ale industriei naţionale.

Începîndu-şi studiile la Blaj, Bariţiu şi-a însuşit temeinic ideile Şcoalei ardelene, fiind unul din principalii adepţi ai lui Petru Maior, a cărui „Istorie pentru începutul românilor din Dachia" a intenţionat să o traducă şi în limba maghiară, pentru a combate astfel erorile istoriografiei maghiare. Invitat de către negustorii români în anul 1836 ca profesor la şcoala din Braşov recent înfiinţată, Bariţiu a rostit în anul următor renumita sa **Cuvîntare scolasticească la examenul de vară în şcoala românească din Braşov.**

Prin Bariţiu au ajuns la Braşov şi profesorii blăjeni, poetul Andrei Mureşianu şi latinistul Iacob Mureşianu, care aveau să devină apoi principalii săi colaboratori în oraşul de la poalele Tîmpei. În anul 1837 întovărăşindu-se cu tipograful Ioan Gott, Bariţiu a înfiinţat în vechiul oraş al lui Coresi cel dintîi organ de presă românesc, intitulat semnificativ **Foaie pentru minte, inimă şi literatură.** La această foaie au colaborat principalii scriitori ardeleni ai timpului : Timotei Cipariu, Andrei Mureşianu, Ioan Rusu şi alţii, precum şi scriitori transcarpatini, Vasile Alecsandri, M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, N. Bălcescu, C.A. Rosetti, D. Bolintineanu, Iancu Văcărescu ş.a. Prin această acţiune s-au pus bazele unitare ale literaturii române. Datorită lui Bariţiu au colaborat la periodicele de peste munţi şi numeroşi scriitori ardeleni. Atît ca profesor, la şcoala din Braşov cît şi ca întemeietor al revistei **Foaie pentru minte, inimă şi literatură,** Bariţiu a cultivat cu mult zel, ca şi Heliade Rădulescu, dezvoltarea limbii şi rafinarea ei. Activînd într-o epocă în care limba română era greu strimtorată de autorităţile statului, Bariţiu, pe lîngă gramaticele respective, a iniţiat şi o vastă operă de autor de dicţionare bilingve pentru a uşura astfel contactul între toţi locuitorii Transilvaniei. În 1853 el a tipărit astfel în colaborare cu Gavril Munteanu, **Dicţionariu germano-român, Deutsch-rumänisches Worterbuch,** iar în 1869, **Dicţionariu ungurescu-românescu, Magyar-roman szótár...** O vastă operă de lingvist şi filolog a desfăşurat Bariţiu în cadrul „Asociaţiunii pentru literatură şi cultura poporului român din Transilvania", înfiinţată în 1861, şi al „Societăţii Academice române" de la Bucureşti, la ale cărei lucrări a participat împreună cu Timotei Cipariu, chiar de la început. El a fost totodată secretar şi preşedinte al marelui aşezămînt, murind în calitate de preşedinte al acestuia. La **Asociaţiune** Bariţiu a fost deasemeni, alături de Andrei Şaguna, unul din principalii militanţi, autor al statutelor şi în cele din urmă preşedinte.

Continuîndu-şi activitatea publicistică, Bariţiu a întemeiat, în 1838, **Gazeta de Transilvania,** acesta fiind întîiul ziar politic, tot la Braşov, al românilor transilvăneni. Departe de a avea un caracter regional **Gazeta de Transilvania** a fost un organ de presă al tuturor românilor, ea îmbrăţişînd interesele generale româneşti. În Transilvania, luptînd din greu cu cenzura lui Metternich, ea apăra drepturile românilor, iar peste Carpaţi combătea din răsputeri ţarismul reprezentat de Regulamentul Organic. La 1848, avînd strînse legături cu cărturarii de la Bucureşti şi de la Iaşi, Bariţiu a îmbrăţişat cu aceeaşi căldură programele şi acţiunile tuturor revoluţionarilor jucînd, cum era şi firesc, un rol principal în Transilvania alături de Simion Bărnuţiu, Andrei Şaguna şi Avram Iancu. El a fost în acelaşi timp unul din cei mai stăruitori popularizatori ai celor două marsillieze româneşti : **Deşteptarea României** şi **Deşteaptă-te române** de V. Alecsandri şi A. Mureşianu.

La 3/15 mai 1848 el a fost în acelaşi timp unul din principalii oratori de pe Cîmpia libertăţii şi apoi unul din conducătorii delegaţiei trimisă la dietă din Cluj pentru a expune revendicările poporului român, printre care era şi înfiinţarea unei universităţi româneşti la Blaj, precum şi desfiinţarea iobăgiei şi acordarea tuturor libertăţilor cetăţeneşti.

În timpul revoluţiei, s-a refugiat în Muntenia şi apoi în Moldova şi Bucovina, unde a fost maltratat, fiind eliberat la intervenţia fraţilor Hurmuzaki, el intrînd apoi în redacţia ziarului acestora, **Bucovina,** unde a lucrat pînă la reîntoarcerea în Transilvania. La reîntoarcere a fost înlăturat însă de la conducerea ziarelor şi înlocuit cu Iacob Mureşianu.

La Braşov, pe lîngă redactarea ziarelor, Bariţiu a avut o însemnată parte şi la conducerea **Casinei** negustorilor români, care a adăpostit în 1848 şi pe revoluţionarii moldoveni, în frunte cu Vasile Alecsandri. În anii următori Bariţiu a luptat pentru înfiinţarea liceului românesc, numit mai tîrziu „Andrei Şaguna".

La 1877 Bariţiu a susţinut din răsputeri cauza războiului pentru independenţa României, luînd apărarea femeilor care au întreprins diferite colecte pentru ajutorarea răniţilor şi a orfanilor.

În 1878 pe drumul către înfiinţarea unui cotidian român, Bariţiu a întemeiat ziarul **Observatoriul** pe care îl va conduce împreună cu fiul său Ieronim. Prin acest ziar — s-a susţinut politica ardelenilor pentru autonomia Transilvaniei, cunoscută sub numele de politica pasivistă.

În cadrul **Asociaţiunii,** pe lîngă o intensă activitate pentru ridicarea culturală şi economică a poporului, Bariţiu a înfiinţat şi revista **Transilvania** care apare şi astăzi.

Spre sfîrşitul vieţii, Bariţiu a iniţiat pe lîngă numeroase alte studii istorice marea sa operă **Istoria Transilvaniei pre 200 de ani în urmă,** care a cuprins istoria românilor ardeleni din epoca precedentă răscoalei lui Horea şi a revoluţiei de la 1848.

Activitatea lui George Bariţiu a avut o largă influenţă asupra dezvoltării politice şi culturale a românilor din Ardeal şi totodată asupra progresului economic al acestora. El a fost întemeietorul şi conducătorul fabricii de hîrtie de la Zărneşti, pentru care a făcut mai multe călătorii în Europa (Viena, Paris, Bruxelles), precum şi a primelor expoziţii industriale de peste munţi.

Încărcat de glorie, Bariţiu a murit la 81 de ani, rămînînd pînă astăzi una din figurile dominante ale culturii româneşti din Transilvania.

La Sibiu şi la Braşov i s-au ridicat două impunătoare statui.

Vasile Netea

Adevărurile Transilvaniei

Poate că nimeni sau prea puţini, în epoca lui George Bariţiu, şi-ar fi putut închipui că acesta din urmă avea să dăruiască vieţii şi istoriei transilvane una din cele mai cuprinzătoare imagini, dezvăluind filonul tragic al acestei istorii şi vieţi ; regăsind momentele de încercare, adică de pieire şi apoi de înălţare a vieţii româneşti de aici ; urmărind acea îndelungată statornicire a temeiurilor şi a crezurilor noastre vechi, năpăstuite şi năruite de trufia şi cruzimea lacomă a nobilimii maghiare ; numai ca să dea contemporanilor săi şi, după ei, contemporanilor urmaşi, acea cumplită şi necrezută stare de lucruri, prin care restituia lumii argumentele tragice ale istoriei transilvane. Osîrdia lui Bariţiu, în cele de mai sus, a fost fără egal. A fost fără egal, doarece Bariţiu adunase toate argumentele tragice ale istoriei transilvane după ce o viaţă întreagă şi pe acelaşi pămînt transilvan a fost un întemeietor, întemeietorul celor trei publicaţii de răsunet, într-o vreme de urgie pentru cuvîntul românesc „Gazeta de Transilvania", (1837), cel mai vechi ziar românesc al Ardealului, la scurt timp, în ianuarie 1838, îi urmează adausul ei literar : „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", apoi, peste trei decenii, în 1868, revista literară „Transilvania", trecute toate prin canoanele suspendării, prin procesele de presă, prin condamnări la închisoare a întemeietorului lor, ca să se împlinească, parcă, puterea cuvîntului scris şi vrednicia lui.

Dar truda de-o viaţă a lui Bariţiu s-a ivit spre finele vieţii, atunci cînd din prea plinul puterilor lui, cînd poate nimeni nu se aştepta, publicistul neîntrecut şi omul politic de la 1848, a dat neamului său o operă fundamentală : „Părţi alese din Istoria Transilvaniei. Pre două sute de ani în urmă", în trei volume, reconstituind filonul tragic al istoriei transilvane, de la 1683 la anul 1883. Cu oricît efort, aproape suprauman, a dăruit cunoaşterii noastre tarele istoriei transilvane, ele se înscriu într-o istorie pozitivă şi-s considerate „părţi alese" în această istorie. Înţelegem astfel de ce generaţii întregi au repetat şi au spus că la temeiurile înţelegerii filonului tragic al istoriei transilvane, atît pentru transilvăneni cît şi pentru netransilvăneni, stau cele trei lucrări de căpătîi : „Istoria românilor din Dacia superioară", în 3 volume, a lui Alex. Papiu Ilarian, „Părţi alese din Istoria Transilvaniei. Pre două sute de ani în urmă", a lui G. Bariţiu, care-l continuă, de fapt, pe primul, şi „Cartea de aur sau luptele politice naţionale ale românilor de sub coroana ungară", în 8 volume, a lui Teodor V. Păcăţian. Am adăuga la acestea în zilele noastre, „Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea", în 3 volume, a lui David Prodan.

În cazul lui Bariţiu, este cu atît mai înţeles şi mai statornic efortul său, cu cît a cutezat să se afunde în desişul unor evenimente care nu erau numai ale istoriei, propriu-zise, nu aparţineau numai acţiunii imediate, ci deopotrivă pulsau în aceste evenimente toate alcătuirile milenare ale vieţii transilvane, cu şirul despuierilor, al distrugerii fizice şi sufleteşti, încununate cu brutala deznaţionalizare a românilor, adică tocmai a acelora care aveau aici temeiurile identităţii lor, prin moşteniri străvechi. Dintr-o asemenea stare de lucruri izvorăsc argumentele tragice ale istoriei transilvane, avînd ca scop : mai întîi să arate cum cei care aveau aici temeiuri istorice, de fapt şi de drept tocmai ei au fost scoşi din istorie şi nerecunoscuţi de ea, şi, în al doilea rînd, cum rezistenţa românilor transilvăneni în faţa oprimării naţionale a fost continuă şi s-a putut stabiliza pe forţa tradiţiilor de neam, revărsate într-o mitologie a pămîntului, în credinţe tari, în datinile sărbătorilor şi-n eposul obiceiurilor casei şi de familie. Aplecîndu-se către toate acestea numai ca să scoată la lumina zilei rînduiala cea veche a legii româneşti în pămîntul transilvan, Bariţiu restituia celor mulţi şi buni, dar supuşi, dreptul de a fi purtătorii propriei lor istorii. Acest lucru nu l-au înţeles cercetătorii părtinitori ai istoriei transilvănene, atunci cînd i-au eternizat pe stăpînitorii efemeri ai acestei istorii, ca Michail Apafi, uitînd şi voind să uite, încă pînă în zilele noastre, de cruzimile acestuia şi de nefasta lui stăpînire de principe, pe un pămînt care-l refuza prin toate ale lui.

De aici, de la momentul de mai sus, începe incursiunea temerară a lui Bariţiu în istoria tragică a românilor ardeleni deşteptînd la viaţă epoci care, fără străduinţa lui, poate, ar fi rămas complet uitate. Ca o istorie „vie", care uimeşte. În paginile ei sînt înseriate, ca într-un vademecum, noţiunile-îndreptar care au marcat viaţa românilor transilvăneni, căzuţi din drepturile lor naţionale şi aruncaţi în dezmăţul asupritor al despotului.

Sînt noţiunile-îndreptar care despică tragismul istoriei transilvane în două sute de ani, cînd românii n-au cunoscut decît spolierea de drepturi omeneşti, silnicia continuă şi obligativitatea supunerii la legea oficială aplicată violent şi fără scrupule, infamia şi corupţia în toate formele de viaţă socială, ridicate şi ele la rang de lege ; confiscarea averilor şi condamnările cele mai odioase, pînă la aducerea oamenilor la „condiţiunea de cerşitori", represaliile dezlănţuite pe aşezările şi satele româneşti, instaurate de principele Apafi, astfel încît frica să stăpînească uşile caselor şi tirania să se poată exercita larg, deopotrivă pe capete de oameni bătrîni şi pe capete de copii, pregătită pentru toţi acei care şi-ar afirma demnitatea de români ; pregătită cu instrumente de tortură anume, cleşte, inele de fier, şiurube, ace lungi şi sule de înţepat pe sub unghii, bănci de întins corpul pe ele, pentru bătăi etc. „Legi de acestea, scrie cu amărăciune Bariţiu, erau aplicate mai mult numai la poporaţiunea rurală şi cu mare passiune asupra românilor". Stăpînii înnobilaţi ocupau oraşele, cetăţile.

Calvarul vieţii transilvane nu se oprea aici. În numele aceluiaşi principe Michail Apafi, erau redactate decrete ameninţătoare, şi deşi emanatorul lor, nimic latin în fiinţa lui, nu moştenea, le întitula cu termenul latinesc: **Edictum,** dar le redacta în limba maghiară, pentru ca cei ce nu o vor cunoaşte să cadă mai degrabă pradă celor treizeci de articole pe care le cuprindea. Straniul acestor **Edictum** — articole pe care le enumără Bariţiu, suna : „Cei ce blestemă sau înjură pe alţii să moară. Dacă domnii nu-şi pedepsesc pe sierbii lor, să fie pedepsiţi domnii. Cei ce nu se supun mai marilor, sau se şi scoală asupra lor, să moară. Nimeni să nu cuteze a convoca adunări, nici a ieşi din cetate fără permisiune prealabilă, nici să vorbească cu vrăjmaşul sub pedeapsa morţii. Orice ştire ar primi cineva relativ la principe şi la afacerile publice, să fie obligat a le denunţa la autorităţile competente. Cel ce ar puşca ziua să fie bătut, cel care va puşca noaptea să moară". Iată cîteva din legiuirile stăpînirii. De fapt, arată Bariţiu, din cele 30 de articole 22 enunţau pedeapsă cu moartea. Totul se reducea la o îngrădire oarbă, la o supunere bezmetică, menită să sugrume orice viaţă socială şi naţională, astfel că, notează Bariţiu, „minciuna şi perfidia era moneda care avea curs regulat, aşa cît om la om nu mai putea da nici un crezămînt". Legile cele vechi ale omeniei pămîntului erau uitate. Rapacitatea nu mai avea margini şi denunţătorii mincinoşi umpleau curtea nobilului stăpîn, căci „nobilul nu putea fi arestat şi era în puterea legii ca nici un sătean nenobil să nu fie suferit ca să poată mărturisi contra unui nobil pentru vreo crimă sau delict". „Toate acestea, scrie acelaşi Bariţiu, erau tot atîtea îmbărbătări la furturi şi omoruri". Şi totuşi, despre sfîrşitul acelui veac de oprimări, baronul Apor Péter de Turia scria o carte intitulată **Schimbarea Transilvaniei din vremurile vechi şi simple dar bogate în stare de cersit. pretenţioasă şi încrezută de acum.** Opera baronului a fost şi versificată, deşi el voit omisese să arate cum „vremurile bogate în stare de cersit" erau nu cele vechi, ci tocmai acele în care trufia nobililor şi baronilor maghiari încovoiase la pămînt suflarea vieţii româneşti transilvane.

Ar fi să ne mai oprim la metodele abuzive de curte, la măsurile represive ale acesteia, care obligau pe românii transilvăneni să-şi părăsească credinţa strămoşească, să se calvinizeze, sate întregi, trecute la altă religie, fără drept de cîrtire, numai ca să sporească numărul confesional al naţionalităţii stăpînitoare. Cînd obligaţia de mai sus nu era respectată, intervenea legea specială luată din codicele **Aprabota,** sub pavăza căruia se aplica deviza „a cui este ţara, a aceluia este şi religiunea". (Cujus est regio, ilius est religio), care, după Bariţiu, a dus la „episoadele şi peripeţiile unei tragedii eclesiastice, încît în toate ţările coroanei ungureşti peste tot sclavia pentru toate popoarele de toate limbile a fost mai vîrtos în cinci sute de ani regula, iar libertatea excepţiune".

Mai era un fapt, cu conştiinţele lui tragice, nu numai pentru români, anume, acela al deznaţionalizării numelui moştenit de la părinţi. Aplicarea acestui fapt s-a exercitat în mod sistematic, fără şovăieli şi fără ezitări. Stăpînirea şi-a perfectat metodele în acest scop, de la cele care selectau pe cei dornici de ascensiune, pînă la cele menite să înfrîngă orice slăbiciuni, oferind titluri şi putere, bogăţii şi favoruri materiale. Este de notat, arăta Bariţiu, cum însăşi consilierii principelui stăpîn, erau Stefan Nalátzi, Ioan Nemeş, Michailu Barcsai alias Borcea, Ladislau Vaida, Kende, toţi români maghiarizaţi. La fel s-a procedat cu numele saşilor şi secuilor, pe măsură ce intrau în angrenajul vieţii oficiale. Despre un acces la cultură sau la învăţătură al românilor transilvăneni nu putea fi vorba cîtă vreme erau consideraţi o naţiune „tolerată", nerecunoscută în drepturile ei fundamentale.

Întreaga operă a lui G. Bariţiu pare, la prima vedere, acuzatoare, dar ea ni se înfăţişează ca o imensă deschidere spre veacurile de oprimare a istoriei Transilvaniei, cu liniile tragice ale vieţii de aici. Bariţiu a năzuit să restituie istoriei drepturile ei suverane, pornind de la argumentele tragice ale istoriei românilor transilvăneni. Acolo unde a văzut spiritul dreptăţii, n-a ezitat să-l arate şi să-l facă cunoscut. Nu s-a îndoit niciodată de puterea argumentului scris, dar nu l-a putut prelua decît în obiectivitatea lui deplină.

Vasile Vetişanu

Tezaurul „Bariţ"

Începînd din anul 1973, Editura „Minerva" s-a remarcat, între altele, şi prin publicarea unei corespondenţe cu totul neobişnuite, anume aceea a lui George Bariţ cu contemporanii săi. Pînă acum au apărut nu mai puţin de 7 volume de peste 400 de pagini fiecare, în format mare. Materialul ediţiei este încă departe de a fi epuizat. Colectivul de cercetători angajaţi în această vastă restituire, avîndu-l în frunte pe academicianul Ştefan Pascu, apreciază „la aproximativ 11 mii" de piese epistolare cuprinse în acest imens şi unic, în felul său, tezaur, care tinde să se constituie de pe acum într-o **operă fundamentală** a culturii şi literaturii române din secolul al XIX-lea.

Întinsă pe aproape 7 decenii (între 1827 şi 1893) şi cuprinzînd în angrenajul ei personalităţi dintre cele mai diverse ale epocii, această impresionantă corespondenţă — cea mai mare din istoria culturii româneşti — are meritul de a ne lumina din interior oameni şi evenimente de maximă importanţă în istoria politică, socială şi culturală a României moderne.

În ceea ce priveşte oamenii, uimeşte faptul că în acest periplu epistolar întîlnim, alături de Bariţ, reprezentanţi de prim rang ale vieţii politice şi culturale a timpului, de pe tot cuprinsul spaţiului românesc : M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, I. Heliade-Rădulescu, I.C. Brătianu, Gh. Asachi, Simion Bărnuţiu, Andrei Saguna, Carol Davila, A.G. Golescu, Timotei Cipariu, Ion Ghica, Dimitrie Sturdza, August Treboniu-Laurian, Ioan Maiorescu, B.P. Haşdeu, Iacob şi Aurel Mureşanu, Aron Florian, Alexandru Roman, C. Negruzzi, Al. Papiu-Ilarian, Al. Odobescu, C.A. Rosetti, Iosif Vulcan, A.D. Xenopol ş.a. Vine apoi în această corespondenţă o pătură foarte întinsă de intelectualitate medie şi măruntă — în special din rîndul „inteligheniei" ardelene — care se dovedeşte a fi participat intens la luptele politice şi sociale de apărare şi afirmare a fiinţei noastre naţionale. După cum ne asigură îngrijitorii acestei monumentale ediţii, „orice român care ştia carte se simţea obligat să-i scrie lui Bariţ. Numărul expeditorilor este impresionant, dar mai important e numitorul comun al acestor scrisori de la te miri cine : toate sînt dări de seamă, pretenţioase unele, altele lapidare, multe naive şi toate avîntate, despre mersul procesului de creare a unei noi conştiinţe româneşti în Transilvania... Cea mai serioasă dezvăluire pe care colecţia **George Bariţ şi contemporanii săi** a adus-o şi — mai ales ! — o va aduce în volumele viitoare, este acel sentiment acut de Românie pe care îl exprimă aceste corespondenţe, încît dacă ele însele nu ţi-ar aminti mereu şi mereu, ai uita pur şi simplu că totul se petrece sub o stăpînire străină, tiranică şi duşmănoasă, deznaţionalizatoare" (prefaţă la vol. 7, p. 7—8).

Omul care a condus cu măiestrie acest mare concert epistolar şi l-a unificat într-un tot diverş şi armonios în acelaşi timp, a fost George Bariţ, cunoscutul întemeietor al ziaristicei transilvănene, unul dintre conducătorii revoluţiei de la 1848, apoi luptătorul activ pînă la sfîrşitul vieţii sale îndelungate, pentru apărarea drepturilor naţionale ale românilor de sub stăpînirea austro-ungară. Prin această operă literară impresionantă, Bariţ se arată a fi avut un adevărat geniu epistolar. Primele sale scrisori, elaborate în limba latină, către profesorii săi din marele centru cultural românesc al Blajului, datează de la vîrsta de numai 15 ani. Pasiunea pentru scrisori se amplifică apoi din ce în ce mai mult pînă la sfîrşitul vieţii. „Peste 100 de scrisori îmi stau neräspunse" — se mărturisea Bariţ prin 1878, cu o fervoare tinerească ce l-a caracterizat toată viaţa. Departe de gratuitate sau de preocupările mărunte cu caracter intim, această fervoare epistolară se arată a fi mişcată de necesităţi sociale şi politice acute, adînc resimţite de autor şi de interlocutorii săi. Corespondenţa aceasta condusă cu măiestrie neobişnuită de întreprinzătorul ziarist, se realiza pe căile cele mai neaşteptate : prieteni, oameni de încredere, comercianţi, călători dintr-un oraş într-altul etc., pentru a evita, cum mărturiseşte Bariţ, „cenzura, poliţia, spionagiul, presiunile directe şi indirecte". Adesea scrisorile se rătăceau sau soseau cu întîrziere, cum aflăm în cazul corespondenţei cu I. Heliade-Rădulescu, făcută prin intermediul unor „blestemaţi de prahoveni" care se opriseră pentru comerţul lor la Timiş, în loc să vină pînă la Braşov.

Multe dintre aspectele evenimentelor sociale şi politice din epoca respectivă, dintre problemele literare şi ideologice, ale resorturilor intime, de ordin sentimental, care au determinat atitudini şi reacţii specifice, ni se luminează, prin intermediul acestei corespondenţe, altfel decît le ştiam pînă acum. Ne apare, spre exemplu, într-o lumină nouă, rolul coagulant pe care l-au îndeplinit în toată perioada de pregătire a revoluţiei de la 1848, revistele lui G. Bariţ : **Foaie pentru minte, inimă şi literatură** şi **Gazeta de Transilvania.** Ele au asigurat unitatea de informare şi de acţiune a revoluţionarilor paşoptişti din toate provinciile româneşti. Înţelegem astfel mai bine uimitorul caracter unitar în toate acestea al marelui eveniment. După cum se ştie, **revistele lui Bariţ s-au bucurat de o circulaţie generală în tot spaţiul românesc.** Motivaţia profundă a acestei circulaţii o găsim în scrisori. Aceste gazete se dovedesc a fi fost alimentate de o informaţie la zi asupra mersului evenimentelor printr-o reţea vastă de corespondenţi particulari. Multe dintre epistole conţin indicaţii asupra a ceea ce este oportun sau inoportun să se publice, cum şi în ce moment trebuie atacat duşmanul comun. Un studiu comparativ între conţinutul politic al revistelor lui Bariţ din această perioadă precum şi al celor de mai tîrziu **(Observatoriul şi Transilvania)** şi textele corespondenţei sale particulare ar clarifica multe din aspectele strategice şi tactice ale luptei pentru păstrarea şi afirmarea fiinţei noastre naţionale în epoca respectivă. Bariţ se dovedeşte, în lumina acestei corespondenţe, un om de o mare supleţe şi bogăţie sufletească. Între intimitate şi problemele generale ale vieţii sociale şi naţionale există la el o legătură firească, permanentă. Dialogul depăşeşte mereu efemerul, vizînd conţinutul problemelor naţionale, transformîndu-se într-o veritabilă şcoală de educaţie morală. Autorul ne dovedeşte un veritabil lider spiritual. Cînd zările se arătau mai întunecate, Bariţ afirma în cuprinsul corespondenţelor sale convingeri puternice, de neclintit : „Nu vă temeţi de nimic. Nu mai piere această naţiune niciodată". Dar pentru aceasta el cerea o luptă tenace, continuă, eficientă : „Noi desigur nu vom pieri, noi nu putem să pierim, dar nici acest legion de suferinţe nu mai sunt de purtat". Căci : „De nu vom putea numi Transilvania ţara noastră, nu vom avea patrie decît exilîndu-ne de bună voie sau prin forţă".

Zguduitoare, ca document uman, ca tablou istoric şi ca atitudine etică, este scrisoarea lui George Bariţ către Mihail Kogălniceanu, datînd din 1869. În ea ni se dezvăluie „o faptă barbară" a „baronului Caroi Apór, preşedintele Curtei de Apel din Mureş-Oşorhei" care „sparse comuna românească Tofalău din districtul Mureşului, aruncînd pe strate trei sute de suflete, bărbaţi, femei, bătrîni şi prunci mici... Baronul C. Apór nu s-a îndestulat nici cu atîta ci, de altă parte, a mijlocit la deregătoria politică ca să iasă un subprefect la faţa locului şi să poruncească acelor 300 suflete de români ca în două zile să se care din drum, unde se aşezaseră cu toţii sub cerul liber. Subprefectul ieşind acolo, le-au zis că dacă în două zile nu se

Dumitru Bălăeţ

Continuare în pag. a 6-a

Elegia mamei române

Încă nu-şi puse două zîmbete la ureche seara,
cu plînsul de copil se legase la ochi,
linia orizontului
cel mai frumos vis al meu
nu ştia
de cerul bătut cu aripile păsării
şi am prins un sunet de naştere ;
Ghearele lui mi-au însingerat trupul
el a ţipat născindu-mă,
m-a spălat cu un cuvînt mama
şi cu un altul m-a acoperit
de-al iernilor frig — firavă visare ;
vino mamă şi spală-mi din nou trupul
şi această rană a cuvintelor ce mi-e gura,
Naşte-mă îngrijorat şi lasă-mă,
ard cu miezul fierbinte al păcii
pe fruntea de aur a lunii
rostindu-te laur.

Vasile Şelaru

Primăvară

Vino, iţi spuneam, mult aşteptato
s-auzi caii de seminţe cum aleargă
prin cîmpii necunoscute, pe sub glii
tropotul de muguri să ni-l spargă
sub un cer izvoditor de ciocîrlii ;
vino, iţi spuneam, mult aşteptato
şi plesnea cuvîntu-n muguri ca un dor
şi era un murmur de-nfrunzire peste lume
— te chemam şi te-aşteptam să vii —
şi-a iubire zodia se înclina şi-a dor
pe-orizontul năvălit de herghelii.
Vino, iţi spuneam, mult aşteptato,
tropotul culorilor să-l ascultăm în nopţi
şi în hora frunzelor şi-a ierbii şi-a grădinii
inima s-o prindem, să deschidem porţi
să ne intre-n suflet pasărea luminii !

Florentin Popescu

Oda limbii române

cum veşnic noi gîndim prin tine
cum piepturile noastre locuite sînt
de silabele tale
cum sîngele nostru
doar pe graiul tău ştie să ardă
aşa şi aerul acesta albastru
deasupra munţilor tăi
doar în povara silabei cer
poate să încapă
doar în cuvîntul riu oltul
poate să curgă
doar în cuvîntul dor
lacrima poate să plîngă

gura ta de rai
răbdătoare ne rosteşte
de la străbuni la nenăscuţii noştri fii
graiul tău ni-i leagăn şi mormînt
patrie de miresme eterne

Daniel Constantinescu

Banatul

Prin fagurii săpaţi de timp în glasul
Făinii cumineţite-n coşul morii
Se scurge în istorie Banatul.

De-atîta rod în venele-i ce cară
Spre dealurile frunţii sfinte grine,
S-a aşezat şi-a înflorit în ele
Chiar sîngele străin rămas pe spadă.
Cîmpiile i s-au născut din munţii
De şoapte dulci din sonurile limbii,
Iar munţii-au pogorît din spicul veşnic
Al focurilor ce veghează-n limbă.

Şi omul său a fost şi e fîntînă
Spre care veacul cumpăna-şi înclină
Din care merii mierea lor şi-o scot.
Poienile-asfinţesc în riuri pînă
Răsar unduitor din taragot.

Tudor Gherman

Avram Iancu

Voi, ape vrăjite, aproape
Imi ţineţi tot sufletul prins
De riul menit să ii poarte
Lui Iancu de neam doru-aprins.

Ca printr-un descîntec de timp
Ce vindecă răni cu minuni,
Coboară viteazu-n răstimp
Pe murgu-i albit de furtuni !

Îi leagănă valu-nspumat
In flaute de ciocîrlii,
Un tulnic în imn s-a-nălţat
Că Iancu-i mereu printre vii !

Constanţa Bădicel

Dimineaţa

Ies din Dunăre, prin ceaţă,
depărtări şi prind puteri.
E atît de dimineaţă,
încît pare încă ieri.

Vin, silabisind prin plante,
raze-apoi urcind suave,
ca să vadă, peste pante,
ţara începînd cu nave.

Mi-e statura prea măruntă,
dar o clipă-n mine sînt
cosmosul, care se uită
prin planete spre pămînt,

şi cu-aviditate sorb,
ca în suflet s-o cobor,
ţara,-nchipuind pe glob,
palma unui muncitor.

Horia Gane

Al ţării sînt

Al Ţării sînt în ale vremii clipe
Cu fraţii, cu părinţii, cu-ntreg neamul
Stejari foşind din frunzele-aripe
Urmaşilor poem şi cînt balsamul.

Respir blînd ceru-i, inima să ţipe !,
Aer de brazde — miresme-adiere
Pămîntul în noi mereu reînfiripe :
Şi niciodată gînd de-ngenunchere !

Tu Dunăre — voi riuri sîngerinde
Tu Timp ce adevărul cucereşti —
Martori vremilor care n-au fost blînde

Juraţi că zi de zi — trăind-vibrînd
Din moşi-strămoşi Patria-n noi pătrunde
Cum jur şi eu : Pămîntul şi mi-e sfînt !

Ioan N. Dumitrescu

23 MAI 1987

al. raicu

Aprilie

S-a și zbicit zăpada pe-ntinsuri de cîmpie
și-a izbucnit tot griul pe gene și pe pleoape.
Ca ornicul uimirea bate de-o veșnicie
ducindu-mă in zarea ce imi vibrează-aproape.

Au fost pe cerul aspru cenuși cit ceru-a nins
o umezeală crudă în palme și-n privire.
Părea că-n văi de astre tot soarele s-a stins
lăsind o scoarță ruptă către dezamăgire.

Și iată cum din brumă vibrează-n deal toți merii,
și iată cum ies mieii din țarcurile lor,
și iată-n șiruri albe cum zboară porumbeii,
și iată cum din urmă străbate-altfel de nor.

Aprilie — e sigur — cu gustul de alun
mă duce pe cîmpia ce-n abur se-nfășoară,
de unde scheläria de țevi ce o adun
se-arată-n curcubeul ce urcă peste țară.

Să cadă apa

S-a rupt din pleoapa mea o creangă.
Copacul s-a mai liniștit.
Caisele au dat în pîrgă,
livadă-ntreagă-n infinit.

Din ce s-a întîmplat spre ziuă,
a izvorît și-o apă vie.
Din inimă o prăbușire
în nemurita poezie.

vasile andronache

Cochilie

Marmoră somnoroasă-n fereastră
Ce vrei să vezi în noaptea albastră
Duhul meu ce prin lume întîrzie
Poate în noaptea aceasta n-o să mai vie

Dă ocol cu aripi desfăcute
Pe drumurile lumii prefăcute
Îi e dor de-un real fosnitor
De starea plutitoare a unui nor

Tu arunci după mine chemări
Aripa-ntorcîndu-mi-o din zări
Marmoră albă stau lîngă tine înmărmurit
Din vuietul lumii iar am venit

Prinde-mă-n brațe du-mă în vis
În mine infernul are ochiul deschis
Fă-mă să dorm să uit că mai sînt
Umană cochilie plină de vînt

De-ai să taci tăcea-voi

Ca un cerc de aur luna-n cer se frînge
De un nor ce umbră peste lucruri plînge
Și prin noapte numai brațele-ți mai ard
Cînd sfiala pune între noi un gard

Frică mi-e misterul să nu-l sting c-un sunet
În tăcere vorba poate fi un tunet
De-ai să taci tăcea-voi și-am să las
să crească
Iarba peste mine focu-mi să-nvelească

mihai dușescu

Despre poezie

Știu despre dragoste
mai mult decît cei
ce iubesc

despre Poezie știu
cel mai puțin, asta e durerea
și pierderea mea

cunosc indefinita bucurie
ale tristeții, tulburat
sînt întotdeauna
de atingerea-i

cunosc indefinita bucurie
a ploii cînd mă pierd
în mulțime
umăr la umăr
cu semenii mei

dar atît de puține știu
despre Poezie
încît trăiesc în numele ei.

Să fie cuvîntul

Întinerisei deodată așa
cum stăteai cu o mînă
sprijinită în cer,
aveai pleoape perfecte ca
acelea de piatră ale zeiței,
te-am auzit atunci
vorbind, spuneai că
apele se traversează
cu piciorul gol, călcîndu-le,
fără să te uzi

am încercat de mai
multe ori să-ți urmez
Voi prinde lîngă orice creangă
cuvintele lîngă un fruct.
Să-mi bată-n dealuri o talangă,
să cadă apa-n apeduct.

Așa se vor lipi întruna
cuvintele-adunate ghem.
Din curgerea de rază vre-una
va luneca lîngă poem.

Observație

La orice naștere a piinii te-ai așezat întîi.
Ce-ai vrut s-auzi ? Și ce ai vrut să spui ?
Va fi un snop cît omul, zarea dreaptă.
Încă de astăzi miriștea te-așteaptă.

Sînt către sat cămară și mărgele,
iar lîngă toate cerurile mele.

Ierburi

Fîntîna-i plină. Tu doreai demult
să m-oglindesc în ea și să te-ascult,
cum vii de-alături să te duci în fund
la tremurul de apă vie și rotund.

Mai bine-i cînd în iarba dimprejur
s-adună tainicul din infinit murmur,
să ne retragem chipurile mate
sub flamura amiezii destrămate.

O remușcare a brumelor din ierbi
te-a frămîntat la urma unor cerbi
care-au trecut pe lîngă noi în vară
lăsîndu-ne vrăjita ei povară.

Locul cuvintelor

Am și rostit cuvîntul. El mă-nsoțea oriunde,
dar sunetul zadarnic în mine se-ascundea.
Un timp de pe aproape da în minute scunde,
și fluturii din frunte se-acopereau cu-o stea.

Era lumina lunii. Iar eu ieșeam în lume
să știu cîți lîngă mine se vor opri mereu.
Mă tulburau acele mărturisiri și glume
învăluindu-mi trupul cu-aprinsul curcubeu.

Umpleam cuvîntul nostru ce mă privea din
față
pentru a ști cărarea pe unde să apuc.
Dar nu puteam pricepe dacă o dimineață
și-n mină mai miroase suavul ram de nuc.

Tu s-o calci cu talpa fără-a-ți da prin gînd
Că te-aștept în moarte încă luminînd
Am să-ți simt ninsoarea tălpii cum adie
Prin albastra noapte ca o păpădie

De-ntîlnești în cale macii strălucind
Să-ți oprești o clipă trupul din perind
Cu o mînă de-umbră glezna am să-ți prind
Și-ai să fii uimită patimi că te-aprind

Că în tine iarăși mineralul suie
Cosmicile-i ritmuri dăltuind statuie
Și din marmori pure vamă ai să dai
Zbuciumul pe care ai uitat că-l ai.

Sufletu-mi în raze se desface

Forma-ți de zăpadă orbitoare
Ai plantat-o-n sufletu-mi arzînd
N-ai visat să fii nemuritoare
Nici măcar nu ți-a trecut prin gînd

Nopțile de var sînt ale tale
Și-i devreme chiar de e tîrziu
Mi-umbli-n vis cu talpa de petale
Unde ești eu trebuie să fiu

N-am știut iubirea că-i tumult
Și un dor ce nu-l mai poți supune
Orice șoaptă lacom ți-o ascult
Îți cunosc și gîndul fără nume

De-ți treci mîna peste fruntea mea
Tot infernul gîndurilor tace
Tu faci bucuria ca să stea
Sufletu-mi în raze se desface

Uit că se-ntunecă

Iar a luat foc aerul pur
Cu ondulări albastre polare
Pe sculptatul gurii contur
De parcă prin tine respiră o mare

Sufletul tot tu mi-l pătrunzi
Cu noaptea din ochii mari și rotunzi
Cînd te apropii mîna-mi ți-adună
Dropia sînului ce se zbate nebună

Să rupă conturul de marmoră vie
Miros ai de mere și de stihie
Prin capilare parcă îmi lunecă
Soare topit și uit că se-ntunecă

---

sfatul dar de fiecare dată
am pierit în adîncuri
lîngă ochii deschiși
ai pietrelor, ieșind
tîrziu la mal cu pieptul
șiroind și părul acoperit
de nisipuri

să fie cuvîntul
mai greu ca trupul ?

Numai eu

Fervoarea liniștii, pocnetul
armei ochiului, ochiul
fumegînd cu lacrimă
după aruncarea privirii

alicele unor vorbe,
pe jos, cum castanele,
vinatul e ceea ce nu
se arată, ceea ce se
intuiește,
vinatul din noi
din fiecare,
vina și ispășirea

fervoarea liniștii, melcul
coborînd piatra e
ideea de liniște,
neodihna stelei pe
pleoapele noastre ridate,
iubito aș putea
să te redau ție
și peste o mie de ani
așa cum ai fost,
numai eu aș putea.

Fără cuvinte

Mîna ta — soră cu
ploaia — mîngîie gura
frumoasă a zilei

azi aș putea rosti
cîteva cuvinte esențiale
dar neprielnică e
lumina, nu mai văd
cum vedeam altădată,
nu vă mai cunosc
prieteni decît dacă
vă îndepărtați,
ei nici așa,
acolo e
viața de dincolo

mîna ta trece peste
părul blond al luminii,
peste scrisorile nedeschise
cine ți-o fi scriind
oare iubito fără cuvinte ?

tudor octavian

Balul debutanților

Romanele debutanților cu nume de împărați romani și comune suburbane au întotdeauna titluri imperative. Oriunde le-ai deschide, nimerești peste un personaj care trintește cu gesturi hotărîte o ușă, zicînd ceva memorabil. De pildă : „Viața nu poate fi mințită !"

Dealtfel, cartea lui Cezar Bragadiru așa se cheamă.

E uimitor cîți bărbați cu înfățișare viguroasă închid și deschid uși în volumele romancierilor de importanță locală.

Ca să pricepi că autorul n-are talent, e destul să-i citești o pagină. Dacă vrei însă ca, în compensație, să-i găsești niște calități, e obligatoriu să le parcurgi atent pe toate celelalte. E supliciul pe care-l îndură orice cronicar literar, cînd trebuie să arate în ce fel e bună o carte proastă.

Lipsa talentului, se înțelege, nu-i compensată de nimic. Romanele care plictisesc, deși sînt scrise pentru a dovedi că viața, cu toate că nu poate fi mințită, e plină de seducții, trebuie suspectate de absența subtilului catalizator.

Cititul celor șapte sute optzeci de pagini îmi ia toată după-amiaza.

Ultimul cuvînt tipărit îl silabisesc cu ochii bulbucați de ostenеală de mai multe ori : Sfîr-șit... sfîr-șit, sfîr-șit... Silabele îmi sună în urechi întocmai unei uși trintite cu putere. Privesc ilustrația copertei, ca un răufăcător întors la locul faptei, dar gîndul nu mă îndeamnă la blonda cu părul revărsat decent pe umeri, ca orice femeie care a încercat să mintă viața, ci la piramida lui Keops.

Aceasta e cea mai impunătoare dintre piramidele construite de vechii egipteni.

Paradoxul marilor piramide e că seamănă întrutotul cu cele mici. Deosebirile dintre ele, adică, nu privesc esența. Esența unei piramide e însăși forma ei.

Asta o susțin îndeosebi matematicienii.

Pe ei nu-i preocupă ideea de a descoperi în obiectele grandioase un alt înțeles decît în celelalte. Restul oamenilor caută să atribuie construcțiilor megalitice sensurile la care creatorii lor cu siguranță nu s-au gîndit. De sute de ani, nenumărate persoane măsoară în fel și chip piramidele și le înzestrează cu semnificații noi. Ce-i neobișnuit de mare intrigă și pretinde niște explicații neobișnuite. E suficient să tipărești o carte fadă, dar groasă, în tiraje uriașe ca să pară deodată foarte importantă. Cu oarecari retușuri și cu o distribuție mondială, romanul lui Cezar Bragadiru minte viața și devine serial de televiziune. Critici se reped să vadă în el un monument dedicat existenței eficiente și cuviincioase a unor oameni cu judecata nealterată de toate traumele secolului nostru.

În fond, nimic nu-i mai cuviincios și mai eficient decît deschisul și închisul ușilor.

Îmi trag foile albe ca pana lebedei spre marginea biroului, astfel ca latura lor mică să fie paralelă cu latura lungă a mobilei. Ordinea mă stimulează, strălucirea sidefie a hîrtiei îmi cere să încep.

De fapt, nu ordinea e aceea care mă cheamă la lucru. Ori, cel puțin, nu acest tip de ordine. Ori de cîte ori am de scris recenzii favorabile la cărți stupide procedez ca șmucigașii : nu-mi las nici o cale să mă răzgîndesc.

Cel mai bun mijloc de a duce la capăt o treabă, oricît de neplăcută ar fi aceasta, e s-o încep. Iar o recenzie începe întotdeauna cu un titlu. Cu cît promiți mai mult, cu atît mai puțin ești obligat să dai. „O creație complexă", „Ofensiva autenticului", „Faptul de viață la modul absolut". Titluri de dîrvală, tocite prin multe din redacțiile lumii, călite în lupte mai mari sau mai mici, refuzate de toți și folosite de toți. Nimeni nu-ți poate pretinde să precizezi cît de complexă e creația în chestiune sau dacă autenticul a cîștigat ori a pierdut partida. Cît despre fapte, ele nu-s niciodată absolute. Nici măcar moartea, fapta de pe urmă a vieții.

O cronică tipărită într-o gazetă județeană nu pregătește calea spre eternitatea literară. Îi voi construi romancierului specializat în replici date din cadrul ușii o piramidă mică și goală pe dinăuntru. Și nimeni n-o să observe cît e de mică și de goală.

Într-o piramidă, dimensiunile bazei condiționează, de fapt, și înălțimea. La baza cronicii mele trebuie pusă o axerțiune, care să pară a spune totul despre ceea ce va urma, dar care să nu dezvăluie nimic. Ceva de genul : „Între tinerii naratori ce-au izbutit să dobîndească o mulțime de simpatii încă din debut, se numără fără îndoială și Cezar Bragadiru, talentatul nostru concetățean".

Fraza e perfectă. Mai întîi că un narator nu-i neapărat și un romancier. Naratori, întocmai lui monsieur Jourdain, sîntem cu toții, de dimineața pînă seara, fie că realizăm aceasta, fie că nu. Cît despre vîrsta prozatorului, n-o cunosc. Poate să fie june, poate să fie unul din sexagenarii care, după ce i-au înnebunit toată viața pe editori, fără să reușească a publica un rînd, nimeresc un înțelept : acceptă romanul, fiindcă numai așa poate să scape de îndîrjitul bătrînel. Oricum, nici unul din insistenții care se nasc romancieri cu puțin înainte de a părăsi definitiv lumea aceasta îngrată nu va protesta dacă i se va spune că e tînăr. Oamenii în etate manifestă cele mai stranii vanități. Iar dintre toate, vanitatea de a fi considerați vîrstă medie e cea mai populară.

În fine, precizarea referitoare la simpatiile stîrnite de romancierul-narator ; nu e deloc clar că le produce el, ca persoană, sau literatura lui. „Simpatic mai e, domnule, Bragadiru ăsta. Am auzit că ar fi scriitor".

Fraza se încheie cu trei mici infamii. Adunate laolaltă, echivalează cu o insultă. Dar o insultă ce-i sună naratorului local ca trîmbițele paradisului. Dacă se numără „fără îndoială" cu aleșii, înseamnă că există, în ce privește poziția sa între confrați, păreri de tot felul. Evidențierea talentului său trebuie pusă în relație directă cu enunțul condiției de concetățean : ai noștri sînt cei mai buni ! E acuzată prezența talentului mai ales în cazul scriitorilor al căror har creator e neînsemnat. Nimeni n-ar îndrăzni să remarce, spre exemplu, că Balzac și Dostoievschi au talent.

După o asemenea punere în temă, un cititor serios de cronici va exclama : Amin !

Din nenorocire, numărul cititorilor seriosi de cronici literare e în scădere. Tehnica atît de sofisticată a lecturii textului în oglindă, cu grile de separare a sensurilor reale de cele false, se învață greu. Din cei treizeci de mii de cititori ai ziarului, se consideră suficient de motivați ca să descifreze comentariul cărții lui Bragadiru maximum cinci : eseistul realizat Leon (din solidaritate profesională), Stelian Vrînceanu, șeful secției culturale (din obligație profesională), Cezar Bragadiru (din orgoliu profesional în amestec cu un procent considerabil de suficiență profesională ; el așteaptă, de fapt, reacția presei culturale, după opinia sa, singura calificată să aprecieze valorile din provincie), unchiul susținător al naratorului — director de combinat industrial sau vicepreședinte de consiliu popular (din jenă profesională ; e vorba, firește, de profesia de director sau de vicepreședinte de consiliu orășenesc ; nu cumva să fi susținut un nepot fără talent), Suzana, secretara redactorului șef (din prinosul unei admirații aproape sacre, pe care unele dactilografe îl manifestă pentru cei care scriu ilizibil de mînă).

Restul de douăzeci și nouă de mii nouă sute nouăzeci și cinci de cititori — între care trebuie numărat și redactorul șef — sînt interesați mai ales de ultimele rînduri ale articolului, unde se concluzionează îndeobște asupra valorii de ansamblu.

Recitesc fraza abia așternută pe hîrtie, o parcurg cu gravitatea imparțială a unui arbitru de la o revistă literară din Capitală, întorc două foi albe și, la finele celei de a treia, scriu cuvintele sacre : „Așa cum afirmam și în debutul recenziei noastre, e vorba de un talentat concetățean, ale cărui naratiuni vor mai culege, neîndoios, sumedenie de simpatii, fiindcă viața — ne-o demonstrează chiar romanul — nu poate fi mințită".

Primele și ultimele propoziții consumă cea mai mare parte din timpul necesar redactării unui text favorabil la o carte timpită. În celelalte nouăzeci și ceva de rînduri — pe care le însir la iuțeală — sînt liber să vorbesc despre orice. Singura regulă ce trebuie urmată e ca virfurile de frază să fie suficient de înalte și de dese pentru ca nici măcar romancierul cu nume de împărat roman și comună suburbană să nu deosebească afirmația de negație. Textul trebuie împănat generos cu referiri la prozatori clasici și contemporani și cu o serie consistentă de concepte precum : idealitate, anvergură, sublim, autentic, etern, suprem, exhaustiv, adevăr — cu termeni, adică, sugerînd raportări valorice necesare. Cuvintele mari au un halou atîtător. Cititorul nu mai e în stare să discearnă asupra regimului lor real. Tu scrii, destul de neted, că autorul e departe de a fi un geniu, iar în mintea abonatului, neobișnuit cu un limbaj atît de angajant, prezumția genialității se răsfrînge, printr-un scurt circuit cerebral de adîncime, asupra simpaticului concetățean.

*

Închei de scris cronica gîndindu-mă că e totuși greu să confunzi o carte bună cu una proastă. E ca și cum ai confunda piramida lui Keops cu macheta ei din carton. E nevoie de o anumită măiestrie ca să plasezi jucăria de mucava în locul și în perspectiva potrivită, astfel ca, îndreptîndu-i pe vizitatori pe un drum anume, ei să aibă impresia că au văzut nu una, ci două construcții megalitice.

Nu sînt foarte mîndru de această măiestrie. Mă consolez cu speranța că va veni un altul care îi va conduce pe credulii turiști pe un alt drum ; pe acela de unde piramida de carton nici nu se va mai zări. E destul ca o boare să învolbure nisipul, și adevărul se cerne de minciună.

Mă întind și-mi troznesc încheieturile, cu sentimentul pe care-l încearcă un chirurg după o operație ce nu reușește să dovedească decît că nu mai era nevoie de nici o operație, și părăsesc camera.

E întuneric beznă, automatul electric își face cu prisosință datoria, mă simt mîntuit de singurătate, de parcă blocurile n-ar mai avea ziduri și ar pluti într-un spațiu sublim, autentic, etern și exhaustiv.

O lumină aprinsă undeva, un etaj mai jos, aruncă o rază către palierul meu.

Nu sînt singur. La numai doi pași depărtare, rezemat de balustradă, croitorul de pantaloni Sedecariu stă proptit ginditor într-o mînă.

Ar trebui să-i cad în genunchi și să-l rog să-mi ierte, de-i va fi cu putință, imensa ingratitudine : al șaselea cititor al cronicii mele este pantalonarul astmatic. Omul care-mi colecționează articolele și le orînduiește în teancuri, înfoiate de atîta citit, la capătul patului, acolo unde bigotii păstrează cărțile sfinte. Credinciosul Sedecariu, care va continua să mă venereze și cînd ceilalți cititori mă vor fi uitat. La garsoniera lui de petecar ar trebui să se facă pelerinaj. Să treacă prin fața ușii pantalonarului toți cronicarii oportuniști și toți romancierii fără talent, ca să afle că omul pe care l-au visat, cititorul pur, dispus să creadă că tot ce tipărești ei e adevărul și numai adevărul, există.

Cititorul absolut locuiește la scara B, etajul al zecelea, garsoniera nr. 79 a blocului A. 15 de pe Aleea Cinovnicului. Se numește Adam Sedecariu, e pensionar pe motiv de boală, croiește pantaloni cu o linie perfectă pentru bărbați cu picioare imperfecte și tezaurizează cronici literare. Mai corect spus, pe ale mele.

— Ați lucrat ? mă întreabă șfios, reprimîndu-și cu vădite eforturi un acces de tuse.

— Am mîzgălit hîrtia !

— Ehe-he ! face hîtru meșterul pantalonar și admirația din glasul lui îmi dă frisoane. Nici un cronicar nu știe să-l prețuiască îndeajuns pe cititorul capabil de atîta admirație. Risul sufocat al lui Adam Sedecariu are toată evlavia celui care a ajuns la Mecca.

— Vă rog să mă credeți, îi spun, am compus un text pe care aș fi vrut să-l fi scris altcineva. Sau să nu-l scrie nimeni. N-aș putea afirma că am fost constrîns s-o fac. Sînt însă momente cînd nici nu e nevoie să fii forțat să scrii. Tot ce ți se întîmplă e de o asemenea natură încît echivalează cu o constrîngere. Și, înainte de orice, propriu-ți trecut, faptul că ai mai făcut-o cel puțin o dată, fără să te fi determinat nimeni. Nu știu dacă sînt clar ?

Lui Sedecariu, speculațiile de acest tip îi sînt indiferente, în sensul în care îi sînt indiferente și textele sfinte credinciosului. Litera ei poate să zică orice ; el crede fără să cerceteze. Aș vrea să-l tulbur niței, să-l conving că nu e bine să stringă cu atîta abnegație toate prostiile pe care le însemn pe hîrtie. Să-l înzestrez cu simțul relativului.

Paradoxul credinciosului e că îi poți dărîma idolul, cu condiția să pui în locul acestuia un idol mai mare. Din nenorocire, sînt singurul scriitor din blocul de garsoniere cu confort mediu A. 15.

— Vreau să vă arăt ceva, îmi spune Adam Sedecariu, strîngîndu-mă încetișor de mîna dreaptă, ca un îndrăgostit din cale afară de timorat de ideile ce-i trec prin minte.

Îmi face semn să mă apropii de ușa camerei sale, se caută în buzunare după chei — croitorul de pantaloni e îmbrăcat, bineînțeles, oribil, cu o pereche de nădragi, ale căror buzunare ajung pînă-n pămînt. E greu să cauți o cheie în ele, dar și mai greu e să înțelegi de ce-și încuie croitorul casa cînd iese pe palier. Poate că înăuntru se găsește o comoară. Multe persoane cu înfățișare umilă ascund milioane sub saltea. Dar cei mai mulți din oamenii aceștia plini de secrete n-au nimic de dosit. Sînt victimele unor idei de valoare deturnate. Aștept să-mi arate o decorație de aramă din primul război mondial sau un alt fleac învelit în trei rînduri de cîrpe și dosit în fundul unui scrin. Mă las condus de Sedecariu printre mirosurile de stofe vechi și slinoase ale camerei sale, ca Dante de Virgiliu. Simt cum mă apasă încet pe umăr, ca să mă așez. Odaia are misterul unei săli de cinema înainte de a se lumina ecranul. Se aude un clic, becul din tavan răspîndește raze gălbui și limfatice și în pilpîiala lui rară mi se înfățișează o bibliotecă mare cît un perete, cu cărțile așezate ordonat.

— Ei, da, îi spun, asta e într-adevăr o surpriză. E reconfortant să întîlnești un om care iubește cărțile.

— Nu orice fel de cărți.

— Firește.

Pantalonarul mă privește cu subînțeles. Parcă am juca unul din jocurile cu obiecte ascunse și eu aș fi prin preajma obiectului, iar Sedecariu ar trebui să anunțe „foc, foc".

— Ei, ce vedem aici ? mă îmbie el cu o retorică stîngace.

S-ar părea că, în așteptarea vizitei mele, și-a pregătit replicile. Oare ce-ar trebui să văd ? Îmi plimb privirea peste titluri — romane, plachete de versuri, scrieri critice. Ceva îmi pare familiar, dar nu-mi dau seama ce.

— Ei ?! insistă emoționat meșterul astmatic.

Aerul său radios mă face prudent. În astfel de situații e bine să feliciți omul, indiferent de cursul discuției. Îi string mîna și-l asigur că are gust.

— Chiar nu observați nimic ?

Îi cer să-mi lase răgazul să mă uit mai atent.

— Uitați-vă, uitați-vă cît vreți, spune Sedecariu. Are glasul unui om care tocmai a fost electrocutat niței, cuvintele îi ies din gîtlej uscate.

— Domnule Sedecariu, am scris mult și am ostenit. În plus, nu-s atît de inteligent cît vă par. Uneori, nu sînt în stare să dezleg ghicitorile cele mai simple. Spuneți-mi-o pe aceea cu mînăstire-ntr-un-picior, ghici ciupercă ce-i ? și o să constatați că nu mă descurc.

— E-he-hei ! zice înviorat croitorul. Știe să dea acelorași cîteva interjecții conținuturi neașteptate. Acum, spre exemplu, e limpede că sînt iertat și că admirația sa, în loc să diminueze, a sporit. Dumneavoastră, continuă el, poate că nu vă mai aduceți aminte. Dumneavoastră sînteți atît de ocupat. Noi știm ce importantă e munca dumneavoastră. Dumneavoastră ați scris despre toate aceste cărți. Eu am în casă numai cărțile despre care ați scris. Pe coperta interioară a fiecăreia, am lipit cronica pe care i-ați dedicat-o. Sînt cu totul șapte sute paisprezece titluri și, bineînțeles, șapte sute paisprezece cronici.

Mă ridic de pe scaun și mă apropii de rafturi cu mersul celui ce se îndreaptă către eșafod. În garsoniera pantalonarului se află dosarul complet al mediocrității mele. O bibliotecă de maculatură. Autori de care n-a auzit nimeni, romane care au murit în chiar clipa apariției, culegeri de eseuri de autor despre care nu se mai vorbește de mult și nici n-o să se mai vorbească vreodată. Cîinele care se învîrte în jurul cozii a săpat o groapă atît de adîncă în nimicnicia stăruinței sale, încît în curînd o să iasă de cealaltă parte a planetei și o să se piardă în cosmos.

Îi cer pensionarului un pahar cu apă. Simt tot ce simte un astmatic în clipa în care nu mai are aer și din depărtări încep să se audă muzicile apocalipsului.

— Poate că totuși v-a scăpat vreuna, îngaim.

— Exclus, decide solemn Adam Sedecariu. Nu mă cunoașteți !

Mă uit la chipul său îmbujorat de satisfacție și-mi dau seama că, într-adevăr, nu-l cunosc. Perplexitatea mea e răsplata unui devotament desăvîrșit. Dacă aș muri în aceste clipe, Adam Sedecariu și-ar da și el sfîrșitul în extaz.

Dar Sedecariu nu e omul care să moară din cauza unui moment de fericire. El are un destin și va trăi întru împlinirea lui. Pensionarul astmatic va aduna tot ce voi scrie în dosarul exhaustiv al condamnării mele definitive la mediocritate și-și va da duhul în ziua apariției ultimei cronici semnate de mine.

*

Arunc o ultimă privire bibliotecii de maculatură și mă întorc în garsoniera mea complet electrificată. Pun „Requiem"-ul lui Wolfgang Gotlieb Chrisostomus la picup și bag în priză cele o sută de amplificatoare mici, astfel ca muzica să se insinueze de pretutindeni, de aproape și din depărtări. Umblu niței la claviatură și reduc sunetele prea înalte. Pe urmă umblu la sunetele joase. Cu ajutorul butoanelor pentru eliminarea baritonilor, am scos din „Requiem" baritonii. Dau deoparte bașii și sopranele. Din muzica celestului compozitor a mai rămas doar glasul creatorului. Acesta se apropie într-o caleașcă din tuburi de neon de garsoniera 78 și tună :

— Fiule, mai poți obține iertarea !

— Cum, minunatule ?

— Mori chiar acum și dosarul trădării tale e ca și închis.

— Nu vreau să mor, prea înaltule. Am patruzeci și cinci de ani și sînt în formă. Tot ce-i mai bun în mine, n-am dezvăluit ; tot ce-i mai frumos în viață, n-am trăit.

— De ce, neisprăvitule ?

— Gîndeam că mai e timp. Am aminat. Așa zice și Leon.

— Ăsta cine dracu'mai e ?

— Un eseist de importanță județeană. Colegul meu de birou. Un tip foarte dotat. Poate să demonstreze orice în o sută de rînduri.

— Nu intră în vederile noastre. Pe noi ne interesează numai persoanele cu aspirații absolute.

— E tare greu cu absolutul, bunule.

— Greu, dar face, mă asigură vocea. Simt în tremurul ei divin un pic de îngăduință.

— Aș mai avea timp...

— Timp pentru desăvîrșire nu-i niciodată destul. Îți rămîne șansa să scrii adevărul.

— Adevărul e relativ.

— Prostii, tună bolțile. Adevărul e unic, sigur și indivizibil. Scrie adevărul tău !

— Mersi, generosule !

Opresc picupul, decuplez amplificatoarele, închid ferestrele și trag perdelele. Aprind o veioză și rup în mii și mii de bucățele cronica romanului „Viața nu poate fi mințită". Deschid fereastra bucătăriei și împrăștii fulgii de hîrtie în curenții fetizi și calzi ai nopții de decembrie. Masele de aer lenește poartă neaua de mucava peste cartier și o presară pe chipurile transpirate ale bărbaților ce gem în somn și visează că e iarnă.

Îmi scot trei coli de hîrtie tip „Popular" și mă apuc de scris recenzia adevărată la romanul lui Cezar Bragadiru. Se cheamă „Personajul purtat de mînă de autor". Textul e gata în mai puțin de două ceasuri. Parcă l-aș fi știut cîndva pe de rost și mi l-am reamintit brusc. În fapt, mi se dictează. Sînt dus și eu de mînă spre lumină de Virgiliu. În clipa cînd îmi așternu semnătura, bătrînul poet mă bate încetișor pe umăr. E în gestul său toată tandrețea pantalonarului astmatic și tandrețea îmi este plăcută.

(Fragmente din romanul „Sortit iubirii")

ion segărceanu

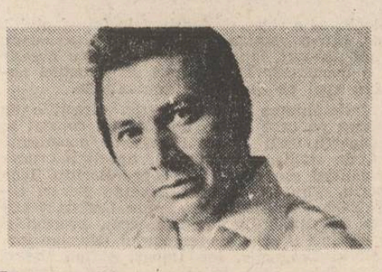

Bătrînul secol

A-mbătrînit şi mult controversatul
secol 20.

Iată-l la capătul drumului
şi-al puterilor
rezemîndu-se ca un mag rătăcitor
în toiagul care-a fost cîndva
creanga de aur a nădejdilor lumii.

Ochii i-au slăbit,
dinţii i-au căzut,
paşii i se-mpiedică, tîrşiiţi,
în barba otova, năpîrlită
de fumul şi zgura ideilor
arse-n cădelniţa timpului.

Calcă parc-alături cu drumul
peste troienele munţilor
şi nisipurile deşerturilor
şi se duce, se tot duce
fără a-ntoarce capul înapoi
pînă se pierde, se stinge departe
ca o lumină care-a fost şi nu mai e
în zarea (sau noaptea) istoriei...

Lacrimă

O lacrimă subţire
ca o avertizare
se prelinge încet
pe faţa Poetului.

Vine de undeva
din adînc
ca un semn misterios
al sufletului răscolit
de o nevăzută furtună.

Poetul priveşte tăcut
în zare
pe marea cu pescăruşi ca de ceară :
corabia visului
se clatină, se clatină solitară
pe linia frîntă a orizontului...

Nu credeam

Adolescent, m-am adîncit
într-un prelung, narcotic somn.

Şi am visat...

...un vis
cu dragoste, cu cîntece şi flori,
cu tinereţe fără bătrîneţe
şi viaţă fără moarte.

Şi-ntr-un tîrziu
m-am fost trezit pe neaşteptate
de propriu-mi vis trădat,
bătrîn şi singur şi împovărat,
ca Timpul...
Un crud cuţit atunci m-a-nfiorat...

Ah, „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată"...

Săptămîna poetului

Luni,
Voi poposi la casa din Valea cu pruni.

Marţi,
Voi zugrăvi faţada cu spumă de var
şi cuarţ.

Miercuri,
voi trasa, pentru rondurile de flori,
nişte cercuri

Joi,
zi de dichisit trandafirii. Altoi...

Vineri,
voi curăţa de omizi pomii tineri.

Simbătă
voi stropi via cu piatră vînătă.

Duminecă
sufletu-mi cu poezie se cuminecă...

Reiterare

Vă-nvăţ demult
alchimia florilor,
vă tălmăcesc visele,
zodiile,
vă descînt dorurile,
năzuinţele.

Versul meu
e picătura de cer
în paharul sufletului tînjitor
de soare.

El
vă şopteşte duios la ureche
că speranţa
„mingiie dulce, alină uşor
pe toţi muritorii"
şi că ea – Poezia,
încinsă-n mantia de-azur
a graţiei,
nu-i altceva
decît propria noastră stare de
demnitate...

Avatara

În grădina lui Ion
Toate păsările dorm,
Numai una n-are somn...

Cîndva, pasărea aceasta
a fost femeie,
poate prima femeie pe care-am iubit-o
în alt loc şi-n alt timp,
cînd înfriguratul meu trup
singera de dor
pe sub migdalii în floare.

...Numai una n-are somn,
Tot zboară din pom în pom
Şi strigă Ion, Ion...

Strigăt-durere,
strigăt-credinţă,
strigăt-ardoare...
Peste sufletul meu
filfiie-n noapte
ca un duh în veşnic cutreier
aripile nevăzute
ale păsării-femeie...

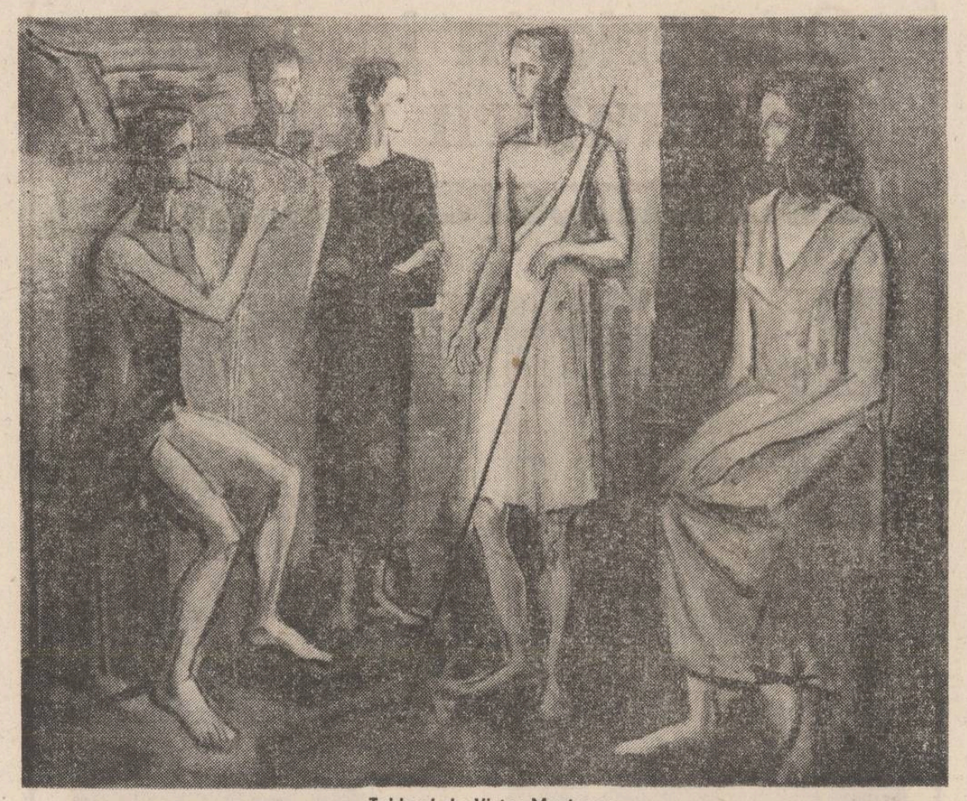

Tablouri de Victor Munteanu

vasile neagoe

CALD ŞI SOARE

Venise noiembrie. Găuream în continuare muntele pentru a-l arunca în aer. Făceam nişte găuri aşa cum trebuie. De cincisprezece metri adîncime la cinci metri una de alta. Cam zece pe schimb. Foreza americană pe care o foloseam eu şi nea Grecea ne spulberase demult creierul cu zgomotul ei incredibil, cu ţiuiturile păcănitoare. Făcea o lucrare excelentă foreza americană, dar aerul din împrejurul ei era ca dintr-un clopot în care se bătea cu ranga.

Lucram în schimb de noapte. Ploua. Ploua din primăvară. Era un an ploios cum nu se mai pomenise. În vale, Lotru se înecase de atîtea torente. În apa sa umflată şi tulbure păstrăvii respirau cu greu, dar mult n-o mai puteau duce ei, păstrăvii.

Vîntul ? Bătea ciine-ciineşte prin defileu, se izbea de stînci, se întorcea vijiit şi ne căuta pielea. Dacă nu aveai un foc prin apropiere, faţa şi mîinile deveneau mai vinete decît mantaua cauciucată şi jilavă. Asta era.

Înainte de căderea serii, adunasem cam un car de lemne de pe povîrnişuri. Cu toate că musteau de apă, ştiam să le aşez şi ardeau bine. Focul era, ca de obicei, zdravăn şi să răscolea sub rafale ca un animal turbat şi încandescent prins într-o plasă. Trebuia să fii cu ochii pe el, pentru că altfel, sub vîntul învîrtejit, era în stare să te aprindă. Fumul ne intra în ochi, o parte a corpului fierbea în aburul propriilor haine şi cealaltă parte îngheţa temeinic. Ne răsuceam cît puteam de repede. Nu eram doi oameni care se încălzesc, ci mai degrabă doi surescitaţi care dansează pe vine în jurul unui foc. Dacă priveam spre celelalte echipe înşirate pe nivel, nici o problemă : toţi erau prinşi în acelaşi cazacioc afumat.

Foreza noastră ciocănea în bazaltul muntelui puţin mai încolo. Trebuia să fim atenţi la ea pentru a-i pune prăjinile de oţel. După ce înşuruba în rocă patru, era necesar să le scoatem una cîte una. Eu le aşezam pe o capră şi, în timp ce le ungeam capetele cu vaselină, nea Grecea muta maşina în alt loc şi o fixa. Era atunci un moment de linişte în care se auzeau rarele noastre vorbe. Deseori erau înjurături. Lumina chioară a unui neon îndepărtat ne juca feste şi greşeam. Cînd reveneam lîngă foc, acesta de-abia mai pîlpîia şi picăturile ploii explodau în jeratec.

Era tîrziu, în noaptea de vineri. Foreza tocmai învîrtea şi înfigea în rocă a doua prăjină cînd s-a întrerupt curentul. În liniştea mare şi sperioasă s-au mai auzit doar ploaia, focul şi, ca un zumzet îndepărtat, ceţos, nişte motoare.

— Ce e, mă ? răcni nea Grecea către mine.

— E pană, îi strigai.

— Nu e pană, bă. A zis inginerul aseară că se întrerupe curentu' la două, da' uite că uitai.. Ia, vezi, nu e două ?

Mi-a fost greu să mă duc pînă la geantă. În ea îmi ţineam mîncarea şi ceasul.

— Păi dacă a zis că la două, înseamnă că e două, nu-i ştii p'aştia ? Durează mult ? Ce-a zis Bosnaru ?

— Că vreo oră.

— Şi ce facem ? Mergem la ateliere ?

Nea Grecea era şeful meu. La lumina focului îi citeam indecizia pe faţa mică şi nerasă. El privi către ateliere, apoi înspre vale. Se apropie de foc, împinse cu cizma un buştean să ardă mai bine. Se aşeză pe o piatră şi hotărî :

— Nu mergem. Stăm aici. Pînă ne ducem, pînă ne întoarcem, se face trei şi pierdem vremea. Stăm şi-mi mai zici cum a fost la mare. Chestia cu măgaru' care dădea ora exactă.

— La Costineşti ?

— Aşa. Cu măgaru' care dădea ora exactă. Ha ! strigă el cuprins de o veselie bruscă. Bă' n-auzi ! Să ţină ei un măgar într-o staţiune ca să nu te lase să dormi !

Noaptea la ora două vîntul clătina obosit din cap. Vîntul obosise pentru că tot lovise în coloanele lungi ale ploii. Vîntul, ciuruit de ploaie, îşi trăgea sufletul prin găurile muntelui Chioara.

— Daaa, zic eu. Era cald şi soare. Mamă, ce cald era ! Ştii cum devine chestia asta, nea Grecea ? Să fie cald de la soare şi să stai dezbrăcat şi întins pe un prosop mare şi să te gîndeşti la un strop de umbră şi să vezi în jurul tău numai fete goale, ce părere ai, a ?

Ochii lui nea Grecea sclipiră în penumbră.

— Părere pe dracu. Alea ţi-au mîncat banii. Pă toţi. Ce, crezi că eu nu am fost prin lume şi nu ştiu cum e ? Ai venit fără nici o pară, n-aveai cu ce să-ţi cumperi un cîrnaţ. Păi ce, am uitat ?

Asta era nea Grecea. Te punea să-i povesteşti şi tot el se supăra. Despre banii cheltuiţi îi spusesem de o mie de ori care fusese tărăşenia, dar el nu şi nu că femeile. Aşa era el.

— Stăteam la soare şi soarele mă ardea. Ştii cum e ? Te simţi ca şi cum toată pielea ţi-ar fi fost păscută de capre.

Nea Grecea, care tocmai voia să tragă un fum, îşi smulse ţigara dintre buze. Mă fixă cu atenţie. Pot să jur că mă privea crucis.

— Cum de capre'm ? Capre ? Cum să pască ele pielea ? Creşteau frunze pe tine ? Ai... ceva la căpătînă ?

Era îngrijorat.

— Nu, nea Grecea. Vorba vine. Aşa vine vorba.

— Ce vorbă'm ? Te crezi salcîm ? Îţi baţi joc de mine ? Crezi că nu ştiu ? Păi alfabetist să fii şi tot ştii.

— Ce să ştii ?

— Că pe malu' mării e nisip, strigă el triumfător.

— Păi e. E mult nisip.

— Păi şi atunci ? Ce să caute caprele pe nisip ? Ele caută verdeaţă. Ce, mă crezi prost ?

— Stai aşa, nea Grecea... E... cum să-ţi spun... Aşa vine vorba.

Mă privea bănuitor şi supărat. Luă un ţăcîune în mînă, îl studie, apoi îl aruncă brusc. Se arsese. Gîndurile i se îngrămădiră în cutele proeminente ale frunţii, se învălmăşiră acolo, apoi creierul său le extrase, le ordonă şi zise :

— Mă, tu n-ai fost la mare.

— E, cum ? Adică.. de ce ? Cum, adică ? De ce să nu fiu ?

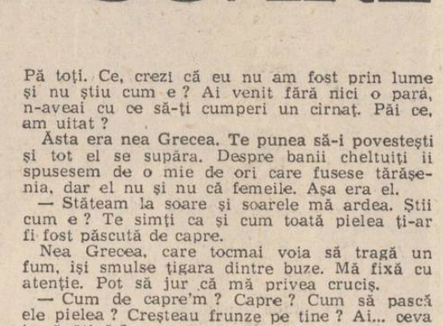

— Păi, atunci ? Zi-o p'aia cu măgarul. Lasă caprele.

— Păi asta şi... M'nu ?

— Păi, spune ! Lasă prostiile !

Noaptea la două ploaia dormita ca o portăreasă, ca o arteziană fără presiune, ca o scîndură din barca scufundată.

— Daaa ! Şi cum îţi spuneam despre măgarul care ne scula fix la cinci dimineaţa. Atunci răgea el. Dădea, care va să zică, ora exactă. Îţi aminteşti, nu ?

— Eee, cum dracu ? Fix ca sirena fabricii din Sibiu.

— Aşa. Şi mă scol eu tot aşa într-o dimineaţă, cînd nu mai puteam să dorm.

— Te sculase măgaru', zise nea Grecea, bucuros că nu mai putusem dormi.

— Exact. Mai croncăneau şi nişte ciori.

— I-ha, i-ha, crau-crau. Şi ciori, adică.

— Exact. Acum mă scol eu, mă îmbrac şi plec să văd unde e. Da' pînă una-alta, nu mai ştiam de unde să-l iau.

— M'băi, să fie. Că nu-l mai auzeai.

— Exact. Nu-l mai auzeam. Ocolesc pe o alee, ies din colonie, mă uit în stînga, mă uit în dreapta.

— Ce colonie'm ? Sînt colonii la mare ?

Dacă ar fi avut un picior de lemn, nea Grecea ar fi semănat cu piratul şchiop.

— Aşa se spune. Sînt nişte căsuţe pentru tineret, speciale. Locul ăsta se numeşte colonie.

— Aşa. Ca la noi.

— Eh, aproape. Păştea. Îl împiedicaseră la toate picioarele. Atunci am văzut că era gri. Era mic şi gri.

— Ai dracu, zise nea Grecea. Îl lăsau special acolo ca să nu vă lase să dormiţi. Hă, hă ! Era mic, da' zbiera tare. Ie-te, şmecherii. Ăla : i-ha, i-ha şi voi, gata, deşteptarea ! M'băi, n-auzi... Să te duci tocmai la mare să te hodineşti şi să nu te lase un măgar să dormi. Vezi, d'aia nu mă duc eu. Nici nu ştiu cum arată, da'mi închipui eu. Rămîi fără bani acolo cît ai zice peşte.

Iar povestea cu banii. Am întors spatele către foc. Aveam în faţa ochilor întunericul defileului şi, undeva, în dreapta, grupurile celorlalţi forezişti. Nu plecaseră nici ei către ateliere.

— Auzi la el, zise nea Grecea. Măgari, ciori şi capre.

Haina limpede a ploii începuse să fosnească a lapoviţă.

— Mă, tu n-ai fost la mare, zise.

Cu mîinile înmănuşate puse în buzunarele mantalei ascultam cum munţii împuşcă înspre noi haitele reci ale vîntului. Departe, dincolo de nori, la orizont, se înălţa constelaţia Fecioara.

— Zii mai departe, îmi ordonă nea Grecea şi din pieptul său ieşeau aburi.

— Ce să mai zic ! Nu vezi că lapoviţează ?

— Dă-l încolo cu lapoviţa lui cu tot ! strigă el. Lasă-l ! Asta ştie, asta face. Tu zii cum a fost la mare !

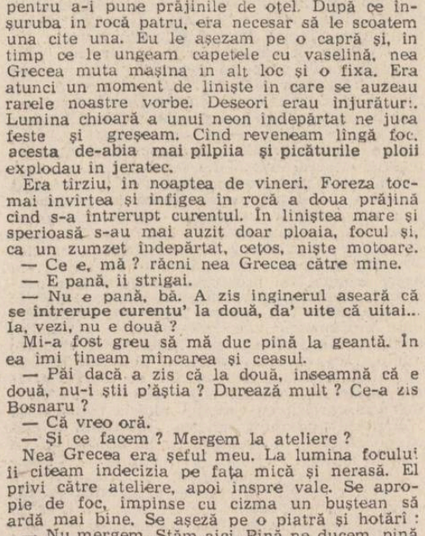

liliana ursu

Poemul de luni

luni cuvintele seamănă cu grîul abia încolţit
firave, de un verde îndoielnic
de aceea ar fi bine să urmăresc direle săniei
ce-l aducea pe căutătorul de aur din oraş
un nor de bancnote întuneca zăpada în
urmă-i
cu taraful lîngă el şi cea mai frumoasă femeie
el rupe noaptea cu cîntecul lui
îmbogăţit peste zi, sărăcit peste noapte
cu luna în creştet, cu singurătatea cocoţată
pe umăr
ca un papagal credincios
repetînd mereu luni, luni, luni
de luni o să mă schimb !

Pianissimo

grîul anotimpului incert coboară ca o boală
peste lume
muşcă zidurile casei, plăpînzii copaci, zăpada
de nerecunoscut
totu-i gri, totu-i barbar
ochii mă dor de atîta gri uniform
un regat pentru o pată de culoare !
gutuile, o armată de lămîi, un raft de mere
năvălesc
în spaţiul îngust dintre două cuvinte
în hăul memoriei !

Iulie tîrziu

o floare neagră în lumină,
flamînzii ciini desprinşi dintr-un tablou
tot astfel ninge lung peste grădină
un iulie monoton

şi te privesc pînă te învăţ de tot
cu disperare şi cu vină
cu sufletul mai greu ca înecatul
mă furişez în trupul de atunci
pustiu şi gol

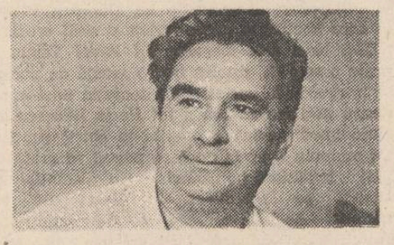

adrian beldeanu

Cascada

Trecu secunda, vremea întregise
toţi lupii de oţel peste-o terasă,
se sparse vasul, napoleonii-apasă
torentu-i cer, metalul se topise.

Cascada curge-n forjeria joasă
prin cuve despuiate şi proscrise
încinsă-n vămi pădurea se boltise
prin gropi palpită frunza tenebroasă –

din lumea de iubiri fără cruţare
n-am mai urmat pe nimeni de niciunde
sub vînt se clatină rari prunci de stele

deci bun rămas tu veac de împăcare,
mileniu ce-ai albit... fruntea se-ascunde
în coşul ghilotinei sub nuiele.

in urmă las un sărăcit ecou
în iarbă cade un măr
în mine se înalţă o mare plumburie
în lac prelungi fiinţe cad mereu
din rama aurie singurătatea cade
peste oraş, peste grădină
peste flamanzii ciini
cerşind în conul de lumină
peste amanţii goi

Poetul

să te mai întreb o dată despre chipul zeului
doar absenţa ta e un răspuns convingător
în larma tîrgului

printre atîţia neguţători de vorbe
te strecori umil
un covor imperial e zăpada
în urma ta
de neatins
de neajuns

sub pleoapa ta gravidă
naşte
un poem

Între două adevăruri

pe munte înţeleptul cu un cap urcă
şi cu altul coboară
cu cîtă mirare ridică fraga
o duce la buze
ca pe un adevăr descoperit deodată
inspăimîntat de mireasma ei
o uită repede deja preocupat de un adevăr
major

o minusculă pată în colţul gurii
şi neliniştea reapare
în camera îngustă

între conul de brad şi cel de lumină
nu-i decît o diferenţă de nuanţă.

Hăituială

Măsoară-mi harul, cît o să mai fie
pe-un lac adînc voi ciopîrţi în unde
o telegramă-n sălcii cînd se-ascunde
chirurgical tai un fanar sub glie.

Bat spre prăpăstii ploile imunde
ţipînd un vals mecanic, o urgie,
la un motor de ger petala vie
ucisă în aramă te pătrunde, –

eu voi porni o mare hăituială
zboară-mpăiate păsări reci de noapte,
îmi zboară prieteni, – haine fluturînde

pietre tombale-n holde-adînci se scoală,
cocori de grîu, aluaturile coapte,
mă-ntoarseră pe braţe riuri blînde.

Pajură

Pierdusem şi orgoliul falsităţii
genunchii-apasă talerul de ceaţă,
poştaşul meu pieri pe-o dimineaţă
necruţător răpune-mi ziua plăţii...

E-o viaţă aspră ce-o trăim pe faţă
poate în struna nouă-a castităţii
mai desluşesc roci fragede dreptăţii
ce plîns de-ntunecime mă învaţă

o pajură, capcanele şi zborul,
un bir al lunii lunecă-n clădire
din calea laptelui atunci cînd plouă –

la geam se zvîrcoleşte-n arbori storul, –
strînge-ntr-un deget arcul tău subţire,
nucul zvicni printre cărbuni de rouă.

romaniţa rusu

Metamorfoza

Ca-n roci adînci şi surde
cristalele-opaline,
lumina grea din mine
a picurat răşină.

Stau gîze prinse-n vraja-i
cu ochi miraţi de smoală,
furnici şi libelule
sorbite din tăcere...

Din visul de aripă,
mărunte, efemere,
eu le-am răpus în strînsa,
mieria-mbrăţişare.

La tine azi aduc minunea rece ;
cuvîntul tău s-anine
de asprele răşini
luciri de chihlimbar.

Efemeride

Se spune că în nopţile senine
luminile firave
răzbat pînă departe
şi, biruind tăceri şi beznă,
ţeseri de aur
tainic se-nfiripă
unind în zbateri de o clipă
ochi lîngă ochi
şi mînă lîngă mînă.

Nu-ţi cer eu, aşadar, prea mult, iubite ;
ci-ntr-un moment sălciu de plictiseală
dă-mi doar un semn :
descîntă o lumină !

Fără scăpare

Am un cub –
cubul meu de lumină :
fiecare faţă
îşi oglindeşte fidel opusa,
în deplină armonie...
Narcis zîmbeşte
mulţumit de sine !

Doar muchia
visează încleştată
la Marea Nebunie
de-a se descătuşa...
vreodată...
în Sferă !

petre pauleşcu

Dicţionar transilvan

Transilvania umblă frumos !
pe munte, pe deal, la izvor
şi pe şes
În litera ei – e minie
În fiece frunză un supplex,
în orişice gest – Memorandum –

Transilvania doare superb !

Eroii cresc, prielnic, în tărie
şi ea depune peste ei,
ecouri limpezi de umanitate.
Polen probează aripa de vultur,
peste culmi.

Transilvania doare înalt !

Ce curaj în orice mineral,
în lespede, în magmă de metafore.
Nasc detunate-n cronicile ei.

Transilvania doare divin !

Alba Iulia

Aici de veacuri – e sublim
pămîntul,
prin orice violină să-l exprim.

Înfloresc deopotrivă-n el
şi răni şi crini !
Compun magnifice lumini
pentru deplinul patriei inel.

Se face-n zări tot mai înalt
şi înţelept !
Din pieptu-i
eroii cresc în alb şi tînăr salt.

Din dealul furcilor sonor
pleacă zbor, sosește zbor.

REMEMORĂRI

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XXXII)

ÎMPĂTIMIT DE MUNTE

Întîmplarea face ca pe poetul **Dumitru Pricop** să-l fi întîlnit, pentru prima dată, chiar în Vrancea sa natală, mai exact în capitala ei, orașul Focșani, la o conferință a organizației județene a U.T.C., la care tînărul profesor de limbă și literatura română era delegat de Negrilești, localitatea în care s-a născut la 21 mai 1943, fiu de țărani pietroși, de munte, obișnuiți cu veșnicia, nu numai cu treburile cotidiene. La spectacolul literar-artistic ce a urmat conferinței, la care Ion Gheorghe și cu mine ne-am dat concursul cu poezie, au fost prezenți și cîțiva interpreți de muzică populară, printre care cîntărețul de succes la ordinea zilei Benone Sinulescu și proaspătul solist al Operei Române din București, Cristian Mihăilescu. Tot atunci l-am ascultat citind din versurile sale și pe Dumitru Pricop. O vreme, datorită modestiei sale, i-am

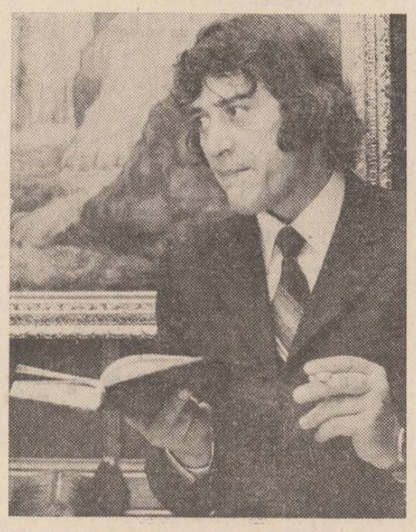

Dumitru Pricop la lansarea cărții „Lumile din strigăt" (1981)

pierdut urma, pentru ca în 1977, la concursul de poezie din cadrul Festivalului național „Cîntarea României", prima ediție din 1977, să i se decerneze premiul I. Cum pe atunci eram redactor șef adjunct la revista „Flacăra", în cadrul paginii literare dedicate debutanților i-ám făcut o prezentare însoțită de un grupaj de poezii. Editura Eminescu, care se angajase public să-l editeze pe laureatul Premiului I, s-a ținut de cuvînt și astfel, în 1978, și-a început editorial drumul în poezie Dumitru Pricop, cu cartea insolită **Patima muntelui.**

După un dezlănțuitor al cosmosului silvestru în poezia românească (Gheorghe Pituț), după un autor de fresce colosale în umbra tutelară a marelui fluviu (Nicolae Grigore Mărășanu), iată și un **filosof al muntelui ca întruchipare a ancestralității :** Dumitru Pricop. Fiindcă el, care apare mai întîi ca „genius loci", cum se autointitulează într-o poezie din **Locuitor în Oedip** (1983, Ed. Albatros) este în fapt constructorul unui întreg concept privitor la munte. **„Patima muntelui"** (1978, Editura Eminescu) rămîne însă cel mai fascinant din cele 4 volume ale sale, poate și pentru că este cel mai definitoriu : „Eu mai înalț un munte spre ochii tuturor / o pasăre încheagă pămîntul cu vecia / sub aripile-i albe cu Vrancea sînt dator / pămîntul plin de taine, mai vechi ca poezia // bărbații curg în aștri cînd zilele de mai / alunecă în iarba pădurii de departe / dar alte brate-n urmă pe gurile de rai / duc mai departe torța din viață pînă-n moarte"

Practic, în această primă carte, sînt conturate motivele poetice principale din toate cele trei care i-au urmat ca apariție. **Lumile din strigăt** (1981, Editura Eminescu) își află impulsul în această strofă din poezia „auri-m-aș" : „auri-m-aș, **strigăt,** în cămăși de mir / albul lor să-mbrace munți fără prihană / dar mă poartă pașii printr-un cimitir / unde-mi sînt părinții și inalt și hrană." Și tot așa, un avertisment **liric pentru volumul Locuitor în Oedip :** „eu vin mereu păstorul cu patria în nume / cum altădată Oedip cu ochii în pustiu / de-aceea-s calzi copacii și caii cad anume / cînd se întîmplă clipa căderii mele-n fin" („eu vin mereu, păstorul"). **Lacrima arlechinului** (1985, Cartea Românească), amestec de sarcasm și de tragic, chiar dacă nu are nominalizat anume un simbol în prima carte, poate fi regăsită în atmosferă unor poezii, i se pot identifica „rădăcinile eternității".

Contopirea aceasta cu muntele, îngemănarea cu existența și veșnicia lui, prezentă în cele mai multe din poeme, își află o admirabilă exprimare în poemul „Dincolo de lebede", dedicat Anei și Adelei, soția și fiica, poem în care se vede că în versul liber Dumitru Pricop nu se simte la largul său pentru ca în cintul V al acestui poem să-l regăsim în toată autenticitatea sa : „Eu trebuia să fiu c-un munte frate / **să-l** chem mereu în anii care mor / să guste lutul meu care se zbate / lăsînd oriunde cîntecul **dator** // Eu trebuia să fiu c-un munte frate, / părinții coborau din plînsul lui / dar n-au știut în clopote a-i bate / și-au rătăcit prin țara nimănui // Eu trebuia să fiu c-un munte frate / la fel ca el sparg stelele de cer / la fel port **calea robilor în spate** / la fel luminii lacrima i-o cer."

Din nevoia de ancestralitate, de veșnicie, poetul apelează și la mitologia antică și la unele simboluri seculare intrate în conștiința umanității. Este semnificativ în acest sens „Poemul morilor de vînt" care conchide astfel argumentația în care motivul pentru care încă „joc caii **mei** de totdeauna / aici unde veghează Vrancea brazii coroana munților Carpați. Motivul pentru care încă... motivul este numai unul / nemotivat, cum se întîmplă cel mai adesea pe pămînt / în hainele acestea simple eu singur am rămas nebunul / ce duce lumii mai departe poemul morilor de vînt". Se simte în peroratiile lui Dumitru Pricop experiența lui Macedonski. Nenumărate alte simboluri sînt invocate în poezia lui Dumitru Pricop, unul din ele fiind cel al rătăcitorului căutător (vezi „Rătăcitorul", „Meteorul", „Columb").

Sînt remarcabile cîteva arte poetice și meditații asupra condiției oamenilor de litere : „nu-i uita mereu în haine vechi / nu-i citi numai în prima carte / de la ei pe vîrstă s-au aprins / zeii tutelari ai altor vremuri / literele joacă-n necuprins / alte măști cu care ne cutremuri, / cerule, o altă ploaie-i cheia / către ușa caselor din veac / în alți fii adulmecă femeia / pasul fiarei rătăcind sărac / bolta ți-e un rug de începuturi / aprinzînd himere nestiute / anii albi pe care nu-i mai scuturi / joacă frunze moarte peste ciute..." („o altă ploaie").

Poetul se repetă uneori, — lebăda, crinul —, se lasă furat de rimă. După cum reiterarea unor motive biblice sau livrești-mitologice se face în defavoarea „patimii muntelui" de-acasă. Ultima, dar nu cea din urmă, însușire a acestui poet e eseninismul lui firesc pentru un cîntăreț al „veșniciei care s-a născut la sat". Poezia satului e exaltată mai ales din perspectiva elogiului adus țărănimii : „Eu sînt țăran, am satul în tristețe / deși nu-l strig că-l știu aproape mort / dar lutul a știut să mă învețe / că, dialectic, după bătrînețe / se-ntîmplă-n singe magicul suport / regenerînd eclipsele răzlețe / în umbra odiosului avort // Pe ulițele sufletului, tata / venind dintr-un pomelnic nesfîrșit / rinește murdăria cu lopata, / cu veșnica sa grijă de-a fi gata / să iasă cu uneltele la data / cînd lanul pentru plug e pregătit". („Veșmintele de fum")

O ușoară rezonanță eseninistă se resimte în poema „Negrilești" din **Patima muntelui,** ca și în „Casa copilăriei" din volumul **Lumile din strigăt,** aceste două volume fiind, după părerea noastră, și cele mai substanțiale și mai reprezentative ale lui Dumitru Pricop. Și fiindcă Esenin ne-a amintit de un poem pe care i-l dedica poeta și actrița Madeleine Andronescu, trebuie să spunem că dacă aceasta l-ar citi pe poetul din Vrancea n-ar mai afirma cu amărăciune : „Ți-au murit bărbații, poezie !" E într-adevăr o explozie de virilitate, cum rar se întîlnește, în versurile lui Dumitru Pricop, în care abundă sinii în derivă și sinii cruzi.

Deși ca-n fața măștilor lui Pavel Terțiu se simte o sete de absolut într-o seamă de poeme, se întrevede în același timp tentația unei experiențe similare cu cea a lui Horia Bădescu din „Anonimus", adică o creație în spirit popular, tot muntele e acela de care poetul se arată cel mai impătimit : „Murim în munți, albaștri, ca ninsoarea / Tineri de tot, frumoși de tot murim, / Ne împrumută munții gravi culoarea / Și crestele păcatului anonim // zbat aripi largi cuvintelor nespuse / către poemul nunții, milenar, / și cad în ev, de frigul lor pătrunse / ca un blestem al Cîntecului rar".

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

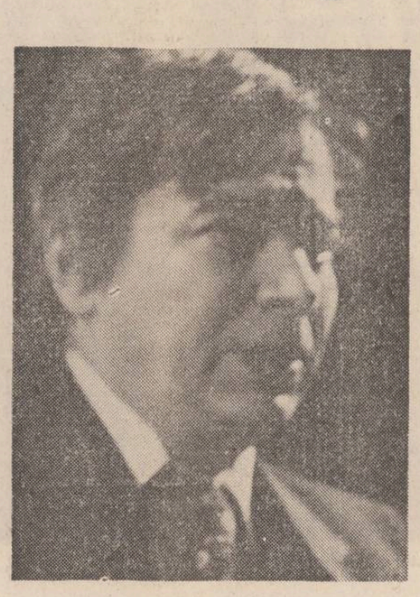

Nichita Stănescu — altă versiune fotografică

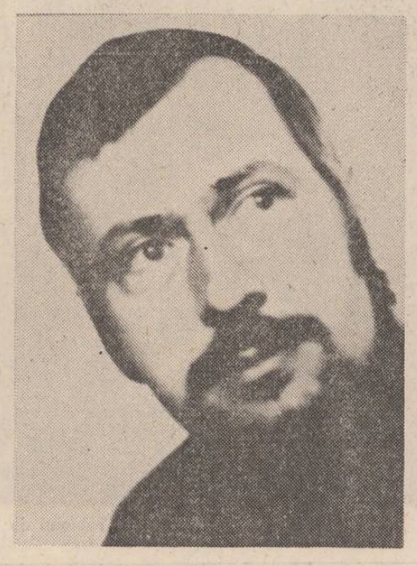

Un prozator care vrea să se știe că e din Arad : Florin Bănescu

Emoțiile premiilor : Ștefan Pîrvu primind premiul „Luceafărului" pentru debut de la Nicolae Dragoș

DRAMA BACOVIANĂ

Hazardul m-a readus la ANTIGONA ? Sau memoria pasivă. Am citit piesa lui Sofocle ca fiecare om, de cîteva ori în decurs de vreo 60 de ani, tentat de noi traduceri sau de reprezentări pe scenă. Cum de s-a întîmplat s-o reiau, zilele acestea, cînd urma să scriu despre **Marș funebru ?**

Numai recitind piesa am aflat culoarul de lumină care m-a dus, prin subteranele memoriei, de la Bacovia la ANTIGONA ; între timp, de la lectura anterioară a piesei încoace, aflasem cuplul bacovian : însoțirea cu **mortul.** Un om viu prins cu un mort. **Mormînt închis,** se spune într-un tîrziu în lirica bacoviană. Adică rămăsese deschis. Ca în ANTIGONA ! Memoria **știa,** dar nu-mi spunea. Știam numai de sfîșierea Antigonei ca fire neinduplecată. Uitasem de Polynikes neîngropatul și de galeria îngropaților de vii evocați coral în piesă, prinșii între ziduri de piatră ca în locașul de veci. Bacovia : („Veacurile-au stat") „Un oraș de piatră", „Tăcere e în ganguri și în ogrăzi de asfalt". Cuplul bacovian trimite la cei vechi. La mitologii. **Nu la Rollinat...**

În **Marș funebru** (a se vedea „Bacovia, lectură", în **Luceafărul,** iulie 1981), „corpul" care „cade" intempestiv e **mortul,** perechea viului ; e acel **mort** prins cu un om viu, un mort care se anunță spectacular — „a sosit un mort" — în **Nicio dată (Renunțare).** Acolo asistăm la moartea **mortului,** curmindu-se, din partea viului, tentativele de resuscitare. „În grădina moartă a sosit un mort." În grădina pasiunilor moarte. Asta în **Renunțare (Niciodată).** Dar **Marș funebru** nu e preluare după Rollinat ? Cum se poate să-i dăm statut de angajare fundamental-bacoviană ?

Relația Bacovia-Rollinat a cercetat-o Al. Piru în **Jurnalul literar** (1939). Și a reluat-o, insistînd asupra poemei **Amanta macabră,** Ion Rotaru în **Luceafărul,** august 1981, edificîndu-ne, ca și Al. Piru, asupra superiorității evidente a lui Bacovia. **Marș funebru** e o poemă **specific** bacoviană, conchide Ion Rotaru. Rămîne acum să vorbim și în lectura noastră aplicată despre fondul liminar bacovian rezidind în **Marș funebru.**

Violet, geamăt — și **Chopin :** sînt și la Rollinat. Dar **violet, gem,** etc., o seamă de termeni, se constituie la Bacovia în adevărate „poeme într-un cuvînt", cum le-am numit (în **Luceafărul,** 25 decembrie 1982), crescute ca arbori vii în **grădina cangrenată, grădina devastată (Poema în oglindă)** și sînt o componentă, marcantă ca identificabilă, a inanalizabilei ponderi a versului bacovian. Realizarea lor de către cititor poate să nu fie dorită. Bacovia însă a orchestrat, termenii grei sînt reluați, în poezii, programat sau temperamental și cu timpul în orice poezie a lui îți răsună celelalte : grădina își sună arborii. Iată o încrengătură : **Violet** e și **aurora violetă.** Și încă una: **„Străbunii trec în pîlcuri violete."** Violetul în **Marș funebru** lipsește. E numai în **Amanta macabră.** Bacovia investește în **Marș funebru** poemul într-un cuvînt **gem,** chemat de motivul bacovian central **la ușa și la fereastra iubitei,** atît de particular-expresiv, de unic, de al lui și numai al lui, încît primește firesc un derivativ plat la **fereastră : geam. Marș funebru,** ca liminar bacoviană, e poema în „geam-geme". Și totuși aparența, izbitoare — și în narație — e : Rollinat. Voită cu dinadinsul. De ce voită cu dinadinsul ?

Una din „încercările" lui Bacovia („Dintre cîte am încercat") e apelul la alți poeți, preluarea fiind notorie. Eminescu, în POVESTE : „Îți aduci aminte ziua..." E un Bacovia elocvent, locvace, colocvial cu iubita, cum Eminescu e cu codrul, cu istoria... De-ar fi fost acesta Bacovia... n-am fi avut bacovianismul. E, în POVESTE, o postură impusă, provocată, înscenată, pe care Bacovia, funciarmente sincer, o trădează prin recursul la o lîră de împrumut.

Altul e imperiul punerii în scenă din **Marș funebru.** Aici eroul liric se va denuda, inavuabilul ne e încredințat, însoțirea cu mortul Amor; în contramăsură *) poetul, deliberat sau temperamental, ia haină de împrumut : Rollinat. Bacovia înscenează eminescian, chiar vlahuțian, etc. Și rollinatian. (Și înscenează liber un badinaj cu **mortul,** avuabil, în **Poema în oglindă.** Tot posturări). Critica poate să ignore pe acest Bacovia, riscînd să ignore **Marș funebru,** una din poemele cele mai încărcate de semnificație. Cu mijloace, poate, mai mult de prozator, dar cu rigoarea cercetătorului, universul fiindu-ne configurat — o operă, scriind despre viața poeziei lui Bacovia aflăm **Marș funebru** ca o poemă de mare fast exterior la o atroce interioritate, la „clavirul-catafalc". Iar unicat e ca poemă în „geam-geme" la unul fără pereche Bacovia. **Singur** ca lipsit de pereche eroul liric se însoțește, „tristă îngăduire", cu **mortul.** Vrem să cunoaștem **mortul :** A supărat pe cineva cunoașterea mortului, de la un capăt la altul al tragediei, în ANTIGONA ? Și e un mort — ca morții, nu crescut pe viu ca mortul bacovian :

Nu e **moartea** ca **moira,** ca Parcă, **Atropos.** Ci un mort ca funcție a Parcei **Lahesis,** a „zilelor vieții tale" cum spuneau cei vechi și cum ni se dau și în lirica lui Bacovia tainurile existenței ; în concretețea zilelor, stare, fire Atropos, curmarea firului vieții, e înfruntată voluntar, bravată **(eu** vreau, nu Atropos vrea) lucid — inoperant, numai pornire — „chemări de dispariție mă sorb", „dispari mai curînd", opțiunea e intelectuală — „Să nu mai știu nimic ar fi un singur mod" ; e sfidată (Atropos), persiflată, fapt divers — „Sunt cîțiva morți în oraș, iubito. / Chiar pentru asta am venit să-ți spun", la punctul de contact sau de confuzie între Eros și Anteros : efectul poetic e magistral și, psihic, copleșitor ; e și derutant : Eros ? Anteros ? („E miros de cadavre, iubito"). S-ar zice că eroul liric a aruncat cu **mortul** în obrazul iubitei. Dar și apropiindu-și-o, minulescian. (Roze, parfumuri). **Eros.** Eros „în frigul tremurînd ca o veste" e în **Decembre,** miracol al împlinirii, în alb imaculat, căldura căminului aflată („Odaia mea mă înspăimîntă, / Aici n-ar sta nici o iubită") („Eu nu mă mai duc azi acasă"), iar pentru aceasta poetul a suflat în frig ca Dumnezeu în lut. **Eros** și în **Tablou de iarnă, geam** și **ușă,** albul mucțuat, **mortul** saturat, **singe,** ninge-singe **...cornii fug,** — „Iubito, sunt eu, la ușa înghețată." Eros incoltit, ca sfîșiat de fiare, „Spre abator vin lupii licărind", totuși Eros, liberind strigătul desnădejdii : Sunt eu... la ușa. Iar în **Cuptor** — contrastul a decis, contrastul cu **Tablou de iarnă : Anteros.** („Încet cadavrele se descompun.") Și Atropos mereu dejucată de prezența **mortului** ca ființare, ca adus în cîmpul vieții. („Cu cei din morminte / Un gînd mă deprinde.") Salutar sau otrăvind viața ? E drama bacoviană : Un om viu cu un mort asupra lui. **(Drama bacoviană,** comunicare sesiunii BACOVIA a **Ateneului,** Bacău 1977). Cuplul, am mai spus-o, e unic în literatura mondială. Semn încă o dată că duce la antici e că aflăm Tablou de iarnă și Cuptor în ANTIGONA — „Păsările-s îmbuibate... de singele prelins din știrv" — „Și ciini și păsări au dus duhoarea în case și-n oraș", „Dă-i pace unui mort", traducerea George Florin. Sunt debitările lui Tiresias, proorocul (acolo fără angajarea Eros-Anteros), călăuzit de un copil — poate **Clotho ?** — sancționînd pe regele Creon care a încălcat „legea cetății" — îngroparea morților. Morții cu morții, viii cu vii. Bacovia cheamă cetatea la rigorile eroului său liric, o convoacă, la văduvitul de pereche, cu mortul asupra lui ca pereche, ca la un scandal planetar, cosmic. Ca la o eroare de construcție a universului. „Întreg pămîntul pare un mormînt." „Și-ntunecă lumea un cer ca pămîntul." „Ce este cerul... ori ziua a trecut." „O stea fugi / Din firmament" (iar în plan social — și se știe, nefiind Bacovia nicicînd un militant — seismul clamat : „Finis, istoria contemporană", „E aurora îngrozitoare", angajarea secolului: „E-un secol deabinelea bolnav") și în post-bacovianism, ca o ultimă și supremă „enervare" e supărarea pe perfecțiunea monotonă a mecanicii cerești : „mereu, mereu rotație / În univers", „Și ce dacă corpuri cerești se învîrtesc... / Și dacă lucinde stele...". Precumpănitoare, plenară ca o destindere, la acest scandal de proporții, e, mesianism consumat, absolvit, o apocalipsă oablă, instantanee: „Ninge, parcă toți muriră, parcă toți au înviat", dind profunzime și eternitate unui sentiment ambiguu : e titanism sau hipertrofie, exaltare a eului, convocarea cetății, a planetei, a universului, la drama personală ? La **mortul** aflător pe traseele vieții. N-a iertat eroul liric deloc n-a trecut cu vederea, nici în resemnarea „burgheză" de după moartea **mortului,** inoperanța planetei, a cosmosului, la drama lui de cosmic scandal : „Și voi lua din cer / Ceeace nu mai găsesc / Prin stele (...) Sau cerul e rece / La infinit." Prometeu al poeziei. Al focului de ghiață topind pe Anteros în Eros în mirajul de o inegalabilă umanitate din **Decembre :** legile firii întrecute, eroul liric, dar cine să mai observe, la așa revărsare de lavă umană, casnică ? eroul nostru e și înăuntru, în cămin, avînd parte, și afară totodată, ca un rămas afară. („Deschide, dă drumu, adorato !"). „Mai spune s-aducă și ceaiul". Dar și : „Și ninge, zăpada ne-ngroape." Nu se destramă vraja la risul incipient al adoratei și abia se împlinește la potopirea de afară : „Potop e-napoi și-nainte", nu e prăpădul, e disoluția dilemei, perfectarea imposibilului în posibil : înăuntru (în casa iubitei) sau afară? Tot una! E sacrarea locului. Potopul e **înapoi** și **înainte,** dar aici — „aicea la tine" — e locul împlinirii ; pentru o dată, poetul a înduplecat ! Ca în **Alcesta** lui Euripide triumfă natura divină a amorului. „Și toate în casă mi-s sfinte." Poetul și-a întrecut personajul ; eroul liric nici nu va fi prins de veste... pentru că bacovian e să fi rămas afară. „Va fi poate-odată, amor." Nouă însă ne-a rămas tripticul de aur : **Tablou de iarnă** și **Cuptor** și între ele **Decembre.** Și ne-a rămas ca încoronare a bacovianismului : Mai presus de consecvența eroului liric e umanitatea. Nu s-a observat ? fiindcă e prea evident — și tot pe atita străin de miraj : Decembre, în text, n-ar fi altceva decît un efect de lectură — citește, citește-nainte —, asta ca să ne fie evident că trebuie să tentăm explicațiile posibile ca să relevăm inexplicabilul : Decembre.

1984

Marcel Marcian

***) Dilematica ascunderii o avem în** Plumb de iarnă : **„Și iar... aceeași oră de dimineață, / Pe toate mocnind același secret ; / Un frig violet și fața e creață, —" (față — și frig — de om viu prins cu un mort) „O, cum omul a devenit concret", în indiferența semenilor, „Vor auzi în turnuri, se vor uita cum ninge..." și-n cumpăna înduplecării de sine : „În noaptea viforoasă de vei putea învinge / O tristă îngăduire sau un humor secret", poema ascunderii, a discreției, firește, luată ca atare, e obscură. A se remarca nota de sarcasm la adresa secretului : „Vei merita o lampă", chip să lumineze obscurul... Vorbind de „humor secret" Bacovia totodată îl și produce.**

Arborele cosmic

Urmare din pag. 1

ideologic, ca o rețea de tensiuni în fața faptului istoric, într-o viziune personală și programată, poemul „Avram Iancu" mi-a impus cu necesitate o documentare, mai întîi pe structuri naționale, apoi pe demersuri contextuale.

În întîmpinarea actului poetic, direcțiile de cercetare pe care le-am abordat au constat în investigarea unui mare număr de documente vechi, de studii și monografii aparținînd unor personalități ale epocii (George Barițiu, Ioan Pușcariu, Timotei Cipariu, Axente Sever, Simion Bărnuțiu, Alexandru Papiu Ilarian, Iosif-Sterea Suluțiu, Nicolae Bălcescu), precum și unor distinși istorici contemporani (Nicolae Iorga, Silviu Dragomir, Ion Lupaș, Ștefan Pascu, Nicolae Balotă etc.). În scopul reliefării semnificațiilor majore ale demersului istoric din epocă, am urmărit episoadele puternicei rezistențe a moților din Apuseni, raporturile dintre Iancu și Kossuth, sprijinul revoluționarilor munteni, îndeosebi cel întreprins de Bălcescu.

Pentru a întruchipa un destin cu un simț atît de acut al demnității noastre naționale și totodată pentru a fi în măsură să disociezi sinceritatea de artificiu în procesul transfigurării artistice, împreună cu bunul meu prieten, pictorul Teodor Ioaneș, originar din părțile Bradului, apoi cu prozatorul Vitalie Munteanu din Sebiș-Arad, am întreprins cîteva drumeții de documentare prin Munții Apuseni, acest tulburător muzeu de istorie națională, de pantheon al românilor transilvăneni. Abrudul, Zlatna, Bradul și împrejurimile sale, Cîmpeni, apoi Valea Arieșului spre Albac și de la Albac spre Arada, Vidra și Muntele Găina, Hălmagiu, Țebea și Baia de Criș nu au fost, nu au constituit pentru mine simple popasuri de agrement sau evocări de rutină, ci o sinteză a realului, a glorificării jertfelor revoluționarilor români, o cunună a munților, a sîngelui vărsat, a biruințelor înaintașilor noștri.

Din dorința de a mă îndepărta de zona incertă a ilustrativismului de tează, în drumețiile documentare, fie pe Muntele Mare sau pe Muntele Rece, fie pe Muntele Săcelul sau pe Muntele Băișorii am fost mereu preocupat de stabilirea unui dialog de încredere cu locuitorii satelor de pe aceste meleaguri, cu strănepoții oștenilor, tribunilor, prefecților și centurionilor lui Avram Iancu. În tîrgurile de la Căpîlna, de la Țărmure, de la Baița, lîngă înfloratele **căruțe,** ciubere și șiștare, oamenii Apusenilor discutau atît de firesc despre vestitul „Crai al Munților" și despre faptele lui de arme și de inimă, ca și cum acesta ar fi trecut pe acolo doar cu puțin timp în urmă. Așadar, cunoașterea istoriei, ca arbore cosmic al întregii noastre națiuni, apoi a locurilor și a oamenilor, a sentimentelor lor, toate laolaltă au constituit pentru mine, ca scriitor, momente de elevată emoție și meditație, de atmosferă adecvată scopului propus, un sistem al cunoașterii ideii de literatură, un bun prilej de transcendere al faptului individual spre esențele generale ale creației.

Încrezător în capacitatea de comunicare și educare a limbajului poetic, în conotația lui contextuală, am considerat că „simburele de foc" al poemului trebuie să-l constituie mișcarea, jocul și conflictul situației, o transantă punere în pagină a acestora, printr-o subtilă integrare a liricului, epicului și dramaticului în baladesc. În realizarea melosului am abordat construcția în verb, uneori cu percuție asupra aserțiunilor principale, prin evitarea elementelor de legătură, în măsură să evidențieze în procesul comunicării efectul disonanței, opus locului comun, monotoniei. M-am străduit ca liniile de forță ale confensiunii poetice să fie convertite ideatic și stilistic într-o situație poetică, subsumată integral universului poetic, ferindu-mă pe cît posibil de debitul prolix al poematizării. Alcătuit din șaptesprezece secvențe, chemate să cuprindă un conținut plin de viață — etic și axiologic — tutelat în profunzime de patrimoniul istoriei poporului român, cît și de timpul și aspirațiile noastre prezente, poemul „Avram Iancu" militează în ansamblul său pentru unitatea fondului cu linia melodică a formei, pentru complexitatea semnificațiilor poetice mereu în expansiune și mai presus de toate pentru netăgăduita înnobilare a sufletului omenesc.

A scrie despre propria-ți carte este de fapt o reîntîlnire a autorului cu sine însuși. Dar ce înseamnă această reîntîlnire ? ! Ea este un temerar sondaj interior, în adîncul oceanului sufletesc, în secretele abisului existențial. Atunci și numai atunci îți poți da seama, că de fapt, cînd scrii despre altcineva, nu faci decît să-ți exprimi propriile tale gînduri în care trăiești, printr-o determinare personală, reflectîndu-se în obiectul admirat. Așa pusă problema, materialul istoric și mijloacele de exprimare ale scriitorului se dispensează de o tratare exhaustivă, conducînd interpretarea spre un spațiu mereu deschis.

Tezaurul „Bariț"

Urmare din pag. a 3-a

vor mișca și nu vor lua lumea-n cap, îi se vor arde toate hainele și alte amărunte pe cari le mai avea acei nefericiți. Aceasta se întîmplă între 9 și 10 octombrie. Un advocat ne scrie din 10 oct. așa : «Ieri după amiază am fost la fata locului, comerciantul Iosif F. și concipientele Nicolae C. Am aflat comuna întreagă în mijlocul drumului. Copiii plîngeau de foame și de frig, femeile se boceau și își blestemau ora nașterei, iară bătrînii ne ziceau că voiesc să moară acolo de foame și de sete, pentru ca să fie îngropați în același cemiter, pe țărîna moșilor și a strămoșilor...» Se pare că fiind acea comună românească în secuime, scopul fu ca să o spargă cu orice preț, pentru ca să așeze secui în locul românilor. De altmintrelea, scoaterea românilor din moșiile părintești, răscumpărate de stat cu banii scoși tot de la noi, prin impozite, este la ordinea zilei... Cazul însă de la Totalău bate mai tare la ochi pentru că s-a întîmplat acum spre iarnă, și prin modul barbar al executării... Transilvania exterminată sute și sute de familii românești... Pînă cînd?" (vol. 7, p. 23—239).

O asemenea faptă cu adevărat barbară de la începutul regimului dualist austro-ungar, prefigurează în mod evident crimele de genocid săvîrșite împotriva elementului românesc și evreilor din Nordul Transilvaniei în timpul ocupației horthyste. Bariț știa ca nimeni altul că, din studiul istoriei zbuciumate a acestei părți de țară, „ies la lumină fapte infernale, săvîrșite mai ales asupra românilor, de care astăzi trebuie să le fie — le și este! — rușine la multi strănepoți. Chiar și pînă aici au ieșit unele blăstămății și infamii, pe care eu nu m-am putut conteni ca să nu le reproduc în studiul meu istoric, cu a cărui tipărire mă ocup" (vol. 7, p. 222).

După cum vedem din ultimele rînduri citate, corespondența lui Bariț aruncă o lumină nouă și asupra operei sale capitale, și anume, **Părți alese din istoria Transilvaniei,** în 3 volume, care încununează strălucit întreaga sa viață dedicată poporului pentru libertate și dreptate. Această lucrare are drept corolar cultul documentului și al adevărului istoric.

Cînd îl evoca în 1904, la numai 18 ani de la moartea sa, Nicolae Iorga îl vedea pe Bariț venind parcă dintr-un trecut îndepărtat al literaturii și culturii noastre. Astăzi, dimpotrivă, la 175 de ani de la naștere și cei 94 de ani de postumitate, judecat mai ales în lumina imensului și fertilului său dialog epistolar, George Bariț ne apare deosebit de viu și de actual.

Oameni vrednici

Urmare din pag. 1

și în atelierele industriale. Apei reziduale (din retur), aflată la temperatura de 40—50°C, i s-au găsit deja cîteva utilizări : încălzirea halelor de creștere a puilor de găină ; crearea unor uscătoare pentru plante medicinale ; obținerea unui filtru biologic prin cultura verzii de apă, filtru care purifică apa geotermală ce urmează a fi deversată într-un eleșteu cu pește.

Gazul metan produce curent electric. Pînă la sfîrșitul lunii mai a.c., precizează primarul, generatoarele noastre vor produce cel puțin 400 kW/h. Este vorba de cele 10 grupuri electrogene ale comunei, care au fost adaptate, după zeci de experimentări, să pornească și să funcționeze integral cu gaz metan. Potrivit inovațiilor din Teremia, orice motor Diesel poate fi adaptat pentru funcționarea integrală cu gaz metan. Totodată, apa geotermală, cu o mineralizare de peste 4 800, este deosebit de activă într-o serie de afecțiuni. Vorbindu-mi despre toate acestea, primarul William Heinz precizează cu umor și în același timp cu modestie : „Dacă sîntem leneși, avem, iată, idei. Iar cînd idei sînt, și oameni vrednici care să le pună în practică se găsesc".

Se referea, desigur, la locuitorii comunei, la acei bănățeni „de Teremia", care se simt „fruncea" și care, în limbajul sec al statisticilor, sînt numiți astfel : 71 la sută români, 18 la sută germani, 8 la sută maghiari, 3 la sută sîrbi, bulgari și cehi.

Desen de Sabin Ștefănuță

debut

olga ghițescu

Celor dăruiți cu harul ultra-omenesc al poeziei delicata și implacabila lor putere le este și noroc și povară. Ne exprimăm și noi, ceilalți, prin ei — așa cum crisalida se exprimă prin fluture. Scutiți de povara desprinderii imaterialelor aripi din crusta existenței comune, ne rămîne norocul întîlnirii cu zborul lor de suflet-cuvînt.

Întîmplări norocoase dintr-o fostă activitate de gazetar mi-au dat, cu ani în urmă, ocazia să intermediez spre așa-numita „lumină a tiparului" primele pagini ale unor elevi care azi sînt scriitorii Horia Pătrașcu, Mihai Pelin sau Corneliu Șerban.

Tot o asemenea întîmplare mi-a adus de data aceasta tulburătoarele pagini ale unei alte eleve. Aș fi zis : poezia unei alte adolescențe, dacă bucuria lecturii n-ar fi însoțită de o egală uimire. Versurilor scrise de Olguța Ghițescu nu le-am putut găsi așteptata circumscriere în orizontul virstei sale. Și am rămas cu atît mai surprins cînd, cunoscînd-o, am aflat că scrie doar de la 15 ani (n-a împlinit încă 17), de-abia după ce cîteva compoziții școlare îl determinaseră pe profesorul Tudor Opriș s-o invite la cenaclul „Săgetătorul" (pe care îl animă suav și neobosit de multă vreme).

„Vrei să-ți citesc ce scrie o colegă ?" mi-a spus într-o seară fiică-mea, elevă la liceul „Gh. Lazăr" din București. Mi-a adus apoi un teanc de foi răzlețe rupte din caiete dictando sau de matematică. Poeme scrise cu pixul, fără gînd de dactilografiere și cu atît mai puțin de tipar, multe dintre ele fără titluri. La un loc ar putea întocmi de pe acum un volum, nu mă îndoiesc, de răsunet și durată. N-am făcut decît să le transmit „Luceafărului", port de plecare al sutelor de tinere catarge.

Ce s-ar putea spune despre o autoare atît de tînără ? Nimic mai mult și nimic mai puțin decît ne spune poezia ei. A ei ? A noastră ? Cît pămînt și cîte stele poate oglindi un strop de rouă ?

Adrian Petringenaru

Duce-m-aș tare departe,
N-aș avea de lacrimi parte,
Nu mi-ar roade drumul talpa
Nu s-ar stinge-n cale-mi iarba.

Duce-m-aș la nunta mea
S-ascult cum mă cade-o stea
Tocmai cînd începe nunta,
Steaua mea— din toate sluta.

Duce-m-aș la cununie
Să văd de mă-ntorc mai vie,
Să văd firul cine-mi toarce.
Duce-m-aș
Nu m-aș întoarce...

Lumină

Lumină, lumină,
Înaltă, deplină,
De ochi ți se-anină
De ochi să-i închizi
Coboară, coboară,
Privirea ta-i seară
O torță de seară
Se-aprinde-n oglinzi.

Așteaptă, așteaptă,
Privirea ți-i faptă
Dar ora-i necoaptă
Mai e pînă-n zori,
Neblîndă osîndă
În singe arzîndă
Dorință flămîndă
De-ascunse comori.

Aproape, aproape,
În ochi nu-ți încape,
Te ninge pe pleoape
Cu roșu de mac.
Nu plînge, nu plînge,
Ia-mi mîna și strînge
Ți-e teamă de singe
Și mie, dar tac.

Mi-e teamă, mi-e teamă
Mi-e sufletul rană
M-așteaptă o vamă
Prea greu de trecut,
Lumină, lumină,
Nu-i nimeni de vină,
Că gura mi-e plină
De-ntîiul sărut.

Vină

Să mă ierți dacă mint, gura ta e de vină,
Să încerci să mă ierți dacă uit să mă dori
Toamna ta a venit, toamna mea va să vină,
Smulge-mi dorul de dus, temnicer de cocori.

Să mă uiți dacă tac, vreau să-ți spun că mi-e toamnă.
Mă asculți ? M-a strivit un copac desfrunzind ;
Ruginesc și mi-e frig și tu vrei să-ți fiu doamnă,
Tu începi să răsari și te văd asfințind.

Să mă ierți că mă vind marii păsări albastre
E mai simplu așa și de-ai ști cît de greu,
Toamna ta, toamna mea, pîrgul aripii noastre,
Noaptea ta de nesomn, ziua somnului meu.

* * *

Eu ning. Și tu ningi. Toți ningem la-ntîmplare
Ce iarnă-n copaci și ce păsări în noi,
Ce vară va sta să preschimbe-n trifoi
Zăpada de azi, ne-nceputâ și mare ?

Eu ning. E ciudat că ajung pentru-o iarnă
Ce aripi să am să acopăr un pol
Eu ning și ninsoarea îmi sună a gol
Eu zbor și toți fulgii-or să-nceapă să-mi cearnă.

Eu ning pînă-mi schimb în albastru culoarea
Și pînă tot trupu-mi se sperie în fulgi,
Îngheț, pînă iarna-ai să poți să mi-o smulgi
Și ard pînă tot se topește ninsoarea.

Eu ning printre noi și mă doare tot ninsul,
Mă doare să-ngheț și mă doare să dor...
Ce pasăre sînt, nici condor... nici cocor...,
Eu ning.
Și te-nving. Și...
Mă doare învinsul.

Refugiu

Noi ne-am făcut din iarbă un refugiu
Și ne-am cioplit din iarbă un palat,
Ne ascundeau trifoiul și lucerna
De soarele rotund ca un păcat.

Ce de candori în iarba cît o vară,
Ce de lumină risipită-n lut !...
Noi adoram o zeitate verde
Convinși fiind că ea ne-a conceput.

Și ne simțeam c-am devenit doi greieri
Vasali ai unui verde indulgent,
Ne prosternam pe-altarul mentei sacru
Sub soarele fluid ca un torent.

Eram doi ultimi greieri dintr-o vară,
Striviți de iarba mare și ostilă
Și condamnați să înghinăm de-a pururi
Aceeași melopee inutilă.

Și-am început să ne-ngrijim de iarnă
Și de-un culcuș mai trainic, din urzici,
Căci ne-a ajuns blestemul ierbii crude
Și-am devenit, treptat, două furnici.

Doină

Duce-m-aș și m-aș mai duce
Noaptea-n codrii să m-apuce
La loc tăinuit și verde —
Codrului-copac m-aș pierde.

Duce-m-aș, m-aș duce-odată,
Fi-mi-ar iarba mamă, tată
Mi-ar fi gura cît o frunză,
Lacrima mi-ar crește-n buză.

Norma lingvistică

Urmare din pag. I

tarea necondiționată a sensurilor originare ale cuvintelor ar contrazice realitatea schimbărilor semantice. Sub raport etimologic, așa cum scrie un cunoscut lingvist francez, prima proprietate a limbajului este improprietatea. „Mareșal" nu mai înseamnă „ingrijitor de cai", „pasăre" nu mai înseamnă „vrabie", „pădure" nu mai înseamnă „mlaștină"... Putem vorbi de „cadran circular" sau de „cerneală roșie", sintagme la fel de aberante, etimologic, ca „un cerc pătrat". Se pare că însuși sensul adjectivului „etimologic" nu mai este astăzi cel... etimologic. Unii literați scriu consecvent „sunt", formă incorectă (normativ și etimologic), pe care nu o vom include totuși în categoria greșelilor, pentru că este constient preferată lui „sint". Nici folosirea unor cuvinte absente din dicționarele limbii române sau ortografiate diferit în îndreptare (ex. : „interogator", „articler", „lumatie", „trouver") nu va fi considerată greșită, dacă a fost determinată de opțiuni tehnice sau stilistice. Nu ne interesează aici decît greșelile certe, recognoscibile ca atare chiar de autorii lor, multe dintre ele putînd fi numite „inadvertențe".

Viciile textului pot fi de ansamblu sau localizabile, acestea din urmă fiind autonome (aflate într-o unitate de text compactă) sau articulate (detectabile prin confruntarea mai multor unități de text). Nu vom insista asupra acestor distincții. Vom nota însă, parafrazindu-l pe Macaulay, că un text alcătuit numai din propoziții adevărate poate fi în ansamblu fals, oferindu-ne o imagine deformată a realității (printr-o selecție neinteligentă sau vinovată). Pe de altă parte, textul care include una sau mai multe greșeli nu este în mod necesar greșit. Într-o eventuală încercare de formalizare a teoriei erorilor de text, ne vom confrunta, așadar, cu o variantă a paradoxului „bunului samaritean", din logica deontică.

Greșelile propriu-zise pot fi **de exprimare** (ortografice, gramaticale, stilistice), **de informare** (semantice, documentare) sau **de concepție.** Ultima categorie ar include paralogismele, erorile de calcul, de argumentare ș.a., datorate nu unei informări insuficiente sau defectuoase, ci unor vicii de „autoinformare", adică de prelucrare a datelor (eventual corecte) de care dispune autorul. După criteriul responsabilității, greșelile pot fi imputabile direct autorului sau datorate altor factori implicați în pregătirea textului (editori, corectori, tipografi etc.). Relativ frecvente sînt greșelile de tipar sau de corectură, în special în publicațiile periodice. Faptul că o greșeală se repetă în text nu este suficient pentru a i-o atribui autorului textului respectiv.

Înțelegînd prin mărimea unei greșeli gradul de deviere de la forma corectă, iar prin gravitatea greșelilor — importanța relativă a implicațiilor pe care le pot avea, vom constata că între cele două proprietăți nu există o relație necesară. **O greșeală mărunță poate fi gravă, după cum o greșeală mare poate fi neglijabilă.** Se știe că nu există o relație directă între cantitatea și calitatea unei informații. După exemplul construit de un cunoscut logician, răspunsul (afirmativ sau negativ) la întrebarea „Domnișoară, îți place brînza ?" are aceeași valoare cantitativă (un bit) ca răspunsul la întrebarea „Domnișoară, vrei să te măriți cu mine ?". Implicațiile sînt, desigur, diferite. Mărimea — nu întotdeauna calculabilă — este o proprietate absolută a greșelii, în timp ce gravitatea este relativă. În plus, am putea distinge gravitatea unei greșeli de gravitatea faptului de a fi comis greșeala respectivă. Ar fi, desigur, surprinzătoare și condamnabilă confuzia între crocodil și rinocer, într-un tratat de zoologie, dar este scuzabilă, în fond, cînd apare în cartea unui critic literar (Alex. Ștefănescu). Nu este nici mare, nici gravă eroarea de a-i atribui doctorului Guillotin inventarea ghilotinei, dar este supărător faptul că această eroare apare tocmai la rubrica „Verificați-vă cunoștințele !" (în revista „Magazin"). Nu greșim mult considerîndu-l pe Morse autorul alfabetului care-i poartă numele, dar ar fi grav să facem această atribuire într-o lucrare despre creatorii de alfabete. Într-o carte apărută în 1985, la Editura Științifică și Enciclopedică (!), autorul, un universitar (!), îi atribuie lui Descartes cuvintele inscrise pe frontonul templului din Delfi și îl întinerește pe filozoful francez cu vreo 150 de ani, în aceeași frază : „Îndemnul lui Descartes, cu o vechime de aproape două secole, cunoaște-te pe tine însuți, nu și-a pierdut actualitatea". Aceste greșeli sînt mari. Fiind evidente, le vom socoti mai curînd neglijabile, dar faptul de a fi fost comise, dat fiind contextul, ni se pare destul de grav. Este de mirare că redactorii Editurii au scăpat această țintă uriașă pentru vînătorii de greșeli.

În privința greșelilor strict stilistice, nu numai mărimea, ci și gravitatea lor este greu de evaluat. Un autor din secolul al III-lea, primul Grigorie din istoria onomasticii, considera că „același om nu se poate preocupa în egală măsură de aflarea sensurilor adînci și divine și de eleganța stilului ; aceste două preocupări, fiind oarecum opuse, aparțin la doi oameni diferiți" (trad. C. Cornițescu, 1984). Eleganța exprimării nu garantează valoarea mesajului. „Întrebați un structuralist, ca Lévi-Strauss, ce înțelege el prin «structură», — scrie Mario Bunge. Sînt șanse ca răspunsul să fie o frază elegantă, dar neinteligibilă, deci inutilă." Nu știm dacă M. Bunge are dreptate, dar știm că **nu există ineptie care să nu poată fi exprimată „elegant".** Celor care intenționează să exprime adevărul, Einstein le recomandă să lase eleganța pentru croitor. Desigur, aceste considerații nu se aplică textului beletristic.

Nesemnalarea unei greșeli grave poate fi o greșeală gravă. Nicolae Iorga susținea că prima datorie a oricărei științe este combaterea părerilor false. Textele prin care se vehiculează aceste păreri includ, de cele mai multe ori, greșeli de tip general, în special de informare și de concepție. Este întotdeauna utilă consemnarea erorilor, dar este incompletă evaluarea lor strict cantitativă. Dacă informația corectă este „trenul pleacă mîine la ora 10", atunci enunțurile „trenul pleacă mîine la ora 9" și „trenul pleacă mîine la ora 11" sînt greșite în **egală măsură,** dar numai ultimul ne poate „ajuta" să ratăm plecarea.

„ODĂ PĂMÎNTULUI MEU — MIHU DRAGOMIR"

● În zilele de 30—31 mai a.c. va avea loc la Brăila concursul de poezie patriotică „Odă pămîntului meu — Mihu Dragomir", organizat de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Brăila, revista „Luceafărul" și Cenaclul „Panait Istrati" din Brăila al Uniunii Scriitorilor.

EVOCARE PAVEL DAN

● Muzeul Literaturii Române a organizat în cadrul „Rotondei 13" din această lună o evocare consacrată scriitorului Pavel Dan, prilejuită de împlinirea a 80 de ani de la nașterea marelui prozator.

Au luat cuvîntul acad. Mihai Beniuc, Florian Potra, Francise Păcurariu, Cornel Regman și Nicolae Ciobanu, directorul Muzeului Literaturii Române. În încheiere, actorul Sabin Făgărășanu, de la Teatrul Giulești, a citit fragmente din opera scriitorului omagiat.

SUBLINIERI

Semnificații asumate

Cu excepția lui G. Călinescu, istoricii literari chiar dacă nu au considerat dramaturgia „cenușăreasă", nici nu au arătat o apetență deosebită pentru această însemnată secțiune a creației artistice. Falsa opinie și atitudinea de indiferență au fost dezmințite în ultimii ani de asaltul cercetărilor asupra „fondului vechi" și comentariilor la „producția curentă", precum și eflorescența apariților editoriale consacrate domeniului, cu selecții, în general temeinice, din opere definitive sau în curs de elaborare ; tomuri conturînd o bibliotecă extrem de necesară, ambiționînd a facilita cititorului familiarizarea la sursă cu dramaturgia națională. Cititor care, provocat de păreri de consens sau adversitate — trecute în manuale ori studii de referință, intenționează să-și evolueze prejudecățile sale de valoare privind arta dramaturgului român, bizuindu-se pe un eșafodaj teoretic bine articulat, asimilat din literatura de specialitate (estetică, filosofia culturii).

Din perspectiva aceasta, credem, nu va fi de prisos a se reaminti că între concepte, cel de valoare refuză **de plano** să fie teoretizat excesiv. Valoarea se susține prin argumente și se fixează numai după consumarea formulei **quod erat demonstrandum.** Valoarea devine valoare odată ce trece pragul consacrării și își conservă calitatea dacă operează asupra conștiinței în prezent, cu mijloacele rațiunii, singura în stare să actualizeze **adevărul. Opera necesară** se află în conjuncție cu „timpul necesității" care, la rîndul său, își modifică semnificația în funcție de obiective și demersuri subiective sau colective. Valoarea aparține speței faptelor pregătite să ia calea muzeului, a certitudinilor subminate de relativism ; orice operă „are soarta ei", încît, fie în antumitate, fie în posteritatea critică, cine s-ar încumeta — fără teamă și riscul de a greși — să-i atribuie statutul de valoare absolută ?

A „atipit" și bătrînul Homer, iată tipul de consolare clasică la îndemîna cirtitorului în ale criticii, Zoil. „Ceea ce a fost, este susceptibil încă de noi interpretări. Ceea ce părea decis, devine din nou problematic. Ceea ce a fost, mai are de dezvăluit ceea ce este" (K. Jaspers). Propozițiile — întemeiate de altfel — nu răspund întru totul la interogație. Criteriile axiologice stabilite, prin timp, au statura științifică aptă să discearnă valoarea de nonvaloare ; limitele aparțin, deci, celui destinat să interpreteze faptele creației și să le propună validării publice pe termen lung. Cu alte cuvinte, pentru a se așeza între faptele duratei eterne, între valorile perene, fapta creației artistice trebuie să posede calitatea de a nu slăbi impactul cu **spiritul veacului,** motivînd clipa și epoca. Iar interpretul (criticul, istoricul literar sau de teatru) să posede capacitatea de a se orienta operativ în spațiu și pronostica impunerea unei opere, a unui autor, drept valoare ; de a măsura cît mai aproape cu putință de realitate „raza de creație" (G. Călinescu). În fond, a măsura „raza de creație" presupune măsurarea investigației de inteligență artistică, relevînd nota de originalitate a subiectului, identificînd o idee și, în ultima instanță, un stil. Parafrazîndu-l, așadar, pe filosoful „dilematic", ceea ce este recunoscut ca valoare, rămîne astfel indiferent de mulțimea interpretărilor, acum, azi și mîine, aici și aiurea. Fiindcă valoarea — expresie a echilibrului dintre subiectiv și obiectiv, afirmat în domeniul creației artistice — determină, indiscutabil, interpretări valabile și nu simple, apologetice sau negatoare, puncte de vedere.

Citeva, doar, dintre gîndurile care conturează o ipostază în — atît de dificilul și supus reflecției generale — exercițiu al receptării critice a dramaturgiei naționale. Clasică și contemporană, aceasta percepe o evaluare mai consistentă decît s-a întreprins pînă în prezent ; opera clasică reclamă o cercetare și plasare în context „la zi", opera contemporană o privire **sine ira et studio** cu raportare la întreg contextul. În pofida contrarietății, a evitării „patului lui Procust", trebuie să existe o tablă de valori, în care să nu primeze obstinant tendința de ierarhizare, ci relevarea a ceea ce cu adevărat instituie un climat favorabil, propriu descoperirilor de anvergură. O tablă de valori — cu un inerent coeficient de subiectivitate — va fi desenată ori de cîte ori — o intervenție (scrisă, orală) evidențiază nume de autori și opere, apelînd la comparații și distincții ; citarea acelora reprezintă un act de diferențiere, indicînd un fragment din suma priorităților. Importantă este existența unui fond de valori, în continuă dezvoltare, în care — pe deasupra deosebirilor, adeseori fundamentale, în privința genezei, structurii ideatice și estetice — se regăsesc în activitate nume de autori și opere de notorietate, sporind vitalitatea **spiritului critic** față de adevăr, oglindă a însuși **spiritului public** încălzit la flăcările vii ale umanismului.

Despre acest fond de valori ale dramaturgiei — românești în expresie, situate „în universul persistent" (Ath. Joja) — se cuvine să se vorbească în mod curent, dincolo de clipa celebrării — cum este cazul clasicilor, sau de ocazii strict conjuncturale (apariții editoriale, spectacole în premieră) — cînd referirile vizează contemporanii. Interpretul dramaturgiei naționale își va răsplăti profesiunea și deopotrivă, iubitorul ei de orice virstă și pregătire, care își investește încrederea în gustul și priceperea sa, stăruind asupra autorilor și operelor (clasice contemporane), cu sentimentul că provoacă, de fiecare dată, prin cuvîntul așezat în pagină, o sărbătoare a criticii și istoriei de teatru.

Să recunoaștem : marile valori nu și-au „dezvăluit" pe de-a-ntregul secretele. Cu tot efortul finalizat în cercetări destoinice, literatura dramatică aparținînd lui Vasile Alecsandri, B.P. Hașdeu, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Alexandru Kiriței escu — se constituie, cu siguranță, încă, în teme-opțiuni, în măsură a defini calitatea unui doctorat sau unei licențe. Dintre dramaturgii afirmați, în principal, ca atare, după 1944, Horia Lovinescu, Paul Everac, Teodor Mazilu, Ion D. Sîrbu — pot incita condeiele cele mai exigente. Analiza fragmentară sau privirea sumară — cu pretenția de a îmbrățișa întregul — strecurate în articole (incorporate în... cărți... dedicate teatrului, mai ales, contemporan !) nu înlocuiesc defel studiile cu caracter monografic, sintezele, exegezele de referință. Pe de altă parte încercarea unor persoane, mereu aceleași, de a monopoliza spațiul poligrafic, dintr-un impuls sprijinit de un abonament de durată nedeterminată, în a decide asupra destinului public al unei creații (încheiate, în curs de exprimare), se dovedește gest abuziv și înseamnă o derogare de la principiul confruntării și diversității de opinii, singurul ce determină mărimea valorilor literaturii naționale, însăși maturitatea unei culturi de dimensiunile și semnificațiile ideologice, estetice pe care cultura, spiritualitatea românească de azi și le asumă.

Victor Bibicioiu

POEȚI ȘI CENACLURI

Există la Arad, funcționînd pe lîngă Casa de cultură a sindicatelor, un cenaclu literar intitulat „Luceafărul".

Membrii lui, în majoritate tineri, îndrăgostiți de poezie, bat timizi dar încrezători la porțile Parnasului.

Să le acordăm cîteva minute și să-i ascultăm.

M. M.

Derivă

Mai fă-te și tu urîtă
Puțin —
Ca să te pot cuceri.

Să pot veni spre tine
Lucid —
Și nevindut frumuseții.

Fii rea.

Și lasă
Măcar acul busolei
Pe mări —
Nedeviat, către tine.

Ioan Sabău

Gînd

Sînt nisipul,
ești valul.

Sînt litera,
ești cuvîntul.

Sînt începutul de cerc,
ești sfîrșitul lui.

Între noi.
Iubirea ? Cotidianul ?

Între noi.

Violeta Mureșan

Nu știu ce sînt păsările !

Trebuie
să fie aievea parcul acela
unde porumbeii
niciodată nu se sperie
de apropierea de oameni.

O singură dată
cînd a căzut un copil...
o singură dată
i-am văzut zburînd.
Au zburat atunci
ducînd cu ei
lacrima copilului.

Poate de aceea
copilul nu a plîns.
Poate de aceea
plouă citeodată
iar cînd plouă
cerul este trist.

Cristian Brânaș

Ascunzișuri

Se revarsă lumina din faguri
ca dintr-o imensă
ninsoare solară.
Buzele rodesc mărgeane
înghiocind cuvintele
în tăceri.
Mugurii sorb din ploi
singurătate.
Și toată neputința
se preface în polen.

Dana Martinescu

*
* *

Tăceri lungi
alunecă peste noi —
mingiieri
pentru vechile răni.

Și ce multe știm
să ne spunem
tăcînd.

Stela Filip Jurcă

Arderi

Scoicile serilor
își vor cînta, albe,
simfoniile,
pînă cînd crinii
îmi vor arde
pe dinăuntru
tăcerile.

Elena Gatea

Nevoia de siguranță

Atunci
Vei căuta locul
Prin tot mai obosite sinapse
Și oricită depărtare ar exista
Ori punți sfărîmate
Ori propria-ți înstrăinare
Locul tău
Ungherul uimirilor
Fără de ceilalți
Casa copilăriei.

Titi Borteș

Un singur zbor

E trist,
prea trist,
să vezi
cum moare
aripa
mereu învingătoare,
se-apleacă-ncet
și tot mai tare
se-adună lîngă
trupul uitat
Există
un singur zbor.

Rodica Flori

Giuvaer

Șansa luminii
de-a fi zăpadă-albastră
În ochii tăi.

Vladimir Belity

REMEMORĂRI

Craiul Munților (VIII)

1

despre capacitatea de organizator și luptător a eroului din Apuseni, la douăzeci de ani și mai bine de la revoluție, în chiar anul morții lui Avram Iancu, Horváth Mihály subliniază și dezvăluie amănunte în legătură cu înfrîngerea lui Hatvani din mai 1849.

„Dar și Iancu a venit din munții lui cu o forță și mai mare, tăindu-i de data aceasta și linia de retragere, obligîndu-l la luptă pe viață și pe moarte. Această luptă a ținut pînă la 19 (începuse în 16 mai) și rezultatul ei a fost că Hatvani, împuținat substanțial, ducînd lipsă deja și de alimente a fost nevoit pînă la urmă să se retragă".

Bilanțul pierderilor suferite de nesăbuitul maior este semnificativ : „A pierdut patru tunuri și înafară de cițiva, echipajul întregii legiuni germane cît și aproape întreaga brigadă ; abia au putut scăpa și refugia, vreo două-trei sute, la oastea de cordon din Deva..."

2

Un alt portret al lui Avram Iancu realizat de un autor necunoscut va apare în jurnalul „Bucovina" într-un număr din decembrie 1849. „O statură mai înaltă decît mijlocie, o talie bine făcută, față blondină și proporționată, o căutătură sigură, mai mult serioasă, deși blîndă totuși impunătoare, un grai răsunător ca de un bărbat cu pieptul preasănătos și o acurată cunoștință de natura și de toate aplecările românilor".

Astfel arăta și gîndea Avram Iancu în anii revoluției, urmărit mereu de soarta și durerile poporului din munți, asumîndu-și cu orice risc trezirea și eliberarea lui din înrobirea străină.

3

Cunoscutul scriitor maghiar Jókai Mór, face o vizită documentară în Apuseni la zece ani după începerea revoluției și cu acest prilej stă cîteva zile în satul de naștere al lui Avram Iancu. Într-un reportaj intitulat „Hoinăreli romantice", autorul descrie întîlnirea cu Avram Iancu.

„Aici am văzut șezînd mult timp lîngă un pîriu pe Avram Iancu. Era acolo un fel de han, iar el stătea în fața acestuia ; pălăria lui de verde spălăcit trasă peste ochi, părul zburlit, ajutau să-i facă și mai tristă fața arsă de soare. Stătea acolo nepăsător față de toți. Cineva l-a întrebat dacă nu vine sus la cumnatul său lîngă cascadă. (E o greșeală, desigur, deoarece Iancu nu avea decît un frate). Nu primi întrebarea. Nu voia să vorbească cu nimeni...".

Stînd mai multă vreme în mu ți, scriitorul se convinge de caracterul și simță întele poporului român. Poporul român în sufletul său nu dușmănește nici unul dintre vecini, mai cu seamă pe maghiari ; poporul român de rînd este ascultător, muncitor, se ultumește cu puțin, se împrietenește ușor ; rău, ce e înfricoșător în el, este neglijarea turii".

Dintr-o statistică efectuată pe viu, autorul demonstrează felul în care stăpînitorii vremelnici ghilotinau accesul românilor spre cultură, concluzionînd : „Acest popor are nevoie de o sută de mii de abecedare și cathechizme și cîteva sute de învățători cinstiți și nu de articole politice și oratori de partide...".

Și totuși, cum arăta și cum acționa Avram Iancu în anii revoluției, și mult mai tîrziu, pînă la sfîrșitul tragicei și mistuitoarei sale vieți ?

Mircea Micu

Reconstrucția istoriografică

Urmare din pag. 1

nismul mecanicist, pe care îl și divulgă în cîteva din lucrările de istorie literară, ante și post belice. De pildă, teza conform căreia în spațiul românesc nu era posibil un umanism cultural, întrucît nu aveam o clasă burgheză, singura predispusă să-l genereze. Dar o asemenea metodă este ea însăși antipozitivistă, dacă înțelegem termenul etimologic (de la **posito** — ceea ce e pus, concret, evident) dat fiind că se îndreaptă de la idee spre realitate, nu invers, cum i-ar sta bine unui atare tip de cercetare. Or, în opera sa de istoric al culturii române, V. Cândea se întemeiază pe fapte concrete, **pozitive** pe care le descoperă singur, sau le smulge din haloul obscur al unor interpretări eronate, reducîndu-le la adevărata lor semnificație. Metoda sa, în fond, presupune o apropiere de obiect, fără prejudecăți ideatice, totuși cu o atitudine, cu un mod de a privi lucrurile. Nu e lipsit, altfel spus, de ipoteze, dar nu le impune în chip arbitrar materialului. Cu formația sa filozofică, absentă la mulți cercetători ai culturii medievale (fapt nu fără consecințe, întrucît evul mediu era prin excelență o cultură speculativă, fiind una teologică) V. Cândea se integrează întrucîtva avant la lettre, în teoria mentalităților, ea însăși un pozitivism metodologic, sau mai curînd o hermeneutică, vizînd faptul spiritual viu, iar nu confirmarea unei scheme conceptuale, extravitale. De altfel, în lucrările sale își propune să descopere **„forma mentală,** specificul gîndirii și geniului creator românesc". Rezultatele acestui unghi de privire sînt însemnate. Fără să fie primul, nici singurul, V. Cândea se poate totuși considera printre întemeietorii unei noi școli de istorici literari, care au schimbat instrumentația acestei discipline, fapt cu efecte radicale în periodizarea literaturii române. Efectul cel mai pregnant este modificarea granițelor dintre literatura veche și cea modernă.

Un grup tot mai larg de cercetători consideră azi că literatura română modernă nu mai începe de la 1830, ci din secolul al XVII-lea umanist. Văzut însă mai îndeaproape, Virgil Cândea are modul său propriu de a defini umanismul acestui veac. În studiul despre **Udriște Năsturel și agonia slavonismului cultural în Țara Românească,** distinge trei tendințe culturale în epoca lui Matei Basarab. Prima ar fi cea promovată de voievodul însuși, o tendință tradițională, de cultivare a tiparului în limba slavonă, religioasă, conservatoare. A doua ar fi cea reprezentată de Udriște Năsturel, om cu informație și înclinații umaniste. Un umanism însă de tipul contrareformei occidentale, care își susține paseismul ideologic cu arme culturale, prin aservirea culturii antice la dogmatismul religios. Udriște s-ar afilia, astfel, la școala lui Petru Movilă, care, asemenea ideologilor contrareformei, conjura literele antice (inclusiv limba latină) la scopurile conservative ortodoxiste. Al treilea curent este ilustrat de mitropolitii Teofil și Ștefan, clerici ca demnitate, proveniți însă din oameni „de jos" ; ei s-au străduit pentru traducerea textelor de cult în limba poporului. E tendința ce se va impune în viitor. Desi discriminarea în trei curente a celor două decenii de cultură ni se pare cam pedantă, ea rămîne utilă prin valoarea nuanțelor pe care V. Cândea le observă în cadrul ideologic al acestei perioade (altfel mai unitară, cum o dovedește, ulterior, Dan Horia Mazilu în **Udriște Năsturel,** 1974). Tot atît de instructive sînt investigațiile sale filozofice în textele epocii, cum ar fi predoslovia la **Penticostarul** din 1649, unde se vehiculează multe nume, idei din gîndirea antică și pe care V. Cândea îl publică, retradus, în finalul studiului. La fel procedează cu tratatul **Despre rațiunea dominantă,** inclus în **Biblia** de la 1688, un text necanonizat de biserică, foarte expresiv însă sub aspectul moralei laice, rationaliste. Asemenea acte — spune autorul — vorbesc despre propensiunile renascentiste ale unor intelectuali ca Udriște Năsturel, îndeosebi Nicolae Milescu, editorii **Bibliei** lui Șerban Cantacuzino... Unele afirmații rămîn încă disputabile, cum ar fi : intențiile curat umaniste ale traducerii **Vechiului Testament,** paternitatea acestei secțiuni din **Biblia 1688,** atribuită lui Milescu și altele... Studiul fiind publicat în 1963, a și primit replica unui cercetător reputat ca N. A. Ursu. V. Cândea își menține însă pozițiile în varianta perfecționată din volumul **Rațiunea dominantă** (1979). Cu toate rezervele, inevitabile în domeniul literaturii vechi, ciclul despre Nicolae Milescu rămîne un model de investigare științifică în corpul culturii medievale, un model de metodă, sensibilitate, informație. La fel, **Intelectualul sud-est european în secolul al XVII-lea,** mai ales admirabila monografie **Stolnicul între contemporani** (1971) din care se poate învăța totul despre istoria, politica, diplomația, cultura epocii brâncovenești. Deși accentuăm aici pe metoda lui V. Cândea, căruia pregătirea filozofică i-a hărăzit un rol special între cercetătorii literaturii medievale, trebuie spus că ea nu s-ar fi impus fără pendantul ei, erudiția, tot atît de remarcabilă, dovedită în edițiile operelor lui Cantemir, Odobescu, în identificarea de texte românești aflate peste hotare, de la Athos în Asia Mică, sau în descoperirea manuscrisului original al **Istoriei imperiului otoman** de Cantemir, la biblioteca Universității Harvard etc. O operă științifică peste care nu se poate trece, chiar dacă va mai stirni în viitor opinii contrare.

CONFABULE

Un țăran trece strada

● Se împrimăvărase mai demult, acum pomii își scuturau floarea, se încălzise bine pe cîmp, mai ales pe la prînz, cînd nu bate vîntul, și pare că pămîntul a încrementi, încins deasupra unui foc uriaș. Se aude atunci numai un țiriit subțire, care scade spre seară, odată cu răcoarea ce bate dinspre malul apei, în timp ce vișinii din marginea drumului își înecă umbrele în întuneric. Obosit, se întoarce acasă și, fără să lepede prea multe haine de pe el, se așează la masă cu pumnii rezemați de marginea ei. Mănîncă în tăcere, privindu-și din cînd în cînd nevasta fără s-o audă, ea vorbește de una și de alta, fără nici o noimă, numai din dragul de a vorbi, ori cine știe, pentru că ar vrea să-i spună ceva încă nespus, ceva pe care îl simțea, dar nu reușea să-l exprime de atîția ani.

— A venit Manole cu lemnele și-a zis că te mai caută pe seară, trebuie să pice, nu de altceva, dar vrea banii și...

N-o mai ascultă, se ridică și se duce după o sticlă, doar venea ăla, trebuia să-l cinstească, altfel nu se înțelegeau la preț.

— Vezi, să-l lași pe el să bea mai mult, îi mai spune nevastă-sa, cînd începu să latre cîinele la poartă.

— N-ai tu grija asta, îi răspunse el, adu pahare.

Manole apăru, avea un băț în mînă și se apăra cum putea de cîine, deși acesta nu se arăta prea convins să-l muște, îl cunoștea sau îl intimida privirea rea a omului, ori bățul din mîna lui.

— Huo, alungă el cîinele, poftindu-l pe Manole să se așeze.

Turnă în pahare vinul roșu, îi întinse unul ăluia, pe urmă se apleacă să ia haina de pe bancă și scoase banii. Nevastă-sa, care stătea lîngă masă, în picioare, își luă mîna de la gură și se repezi, astfel ca Manole să nu vadă ce face omul ei, obosit, căruia nu-i mai ardea de tocmeală.

— Ce-ți face nevastă-ta, mă, Manole ?
— Păi ce să facă... ?
— Dar fetele ?
— Păi...
— Mai ai vacă ?
— Păi...
— Și nepoții vin să te mai vadă ?
— Păi...

Nu-l slobozi din întrebări, silindu-l să i se uite în ochi, decît cînd îl văzu pe omul ei cum se scutură, ca trezit din somn, își bagă banii în buzunar cu o mînă, iar cu cealaltă turnă în paharul lui Manole, îmbiindu-l să ciocnească și să bea, că e destul timp.

Iulian Neacșu

23 MAI 1987

L7

mapamond

DIN LIRICA SOVIETICĂ

EVGHENI EVTUȘENKO

Necazuri străine

În lume mai sînt
famillii ce-o duc ca pe roze,
acei pentru care necazuri străine —
înseamnă mărunte nevroze.
La oaspeți servesc
bucate de soi ca versații
artiști culinari, alături de cele mai vesele
conversații,
atita doar că gazdele
se tem ca de foc
de tema „necazuri străine"
și-n conversații nu le place deloc.
Deodorantul de lux din toaletă,
cum să vă spun,
îmi pare acum
că miroase-a clăbuc de săpun.
Văd ca-n vis
cum deasupra se leagănă-o funie —
parcă-i gazdă aici, ce-aproape de unii e!
Să vorbești de necazuri străine
te-a pus necuratul!
În casa funiei
nu pomeni spînzuratul!

* * *

Lui V. Barlas

Nu-i important
să ai cercetători,
ci demni urmași
și continuatori.
Cuvîntul nostru ce e,
dacă-n el
nu stă plesnind de setea deșteptării
sămînța vremilor ce vor să vină —
putința sfîntă a perpetuării?!
Artist, creează,
fii bărbat,
arzi mîndru
și să cuvinți!
Cuvîntul-adevăr
să-ți fie simplu și măreț — un măr
fosnind livezi în simburi înăuntru!

În românește de
Ilie Bădicuț

IURI VORONOV

Femeile Leningradului

Pentru O. F. Bergolt

Ce poate fi mai greu acum,
Cînd sub rafala viscolelor,
Ele
Își duc, cu ochii muți,
Spre cimitir, pe ultim drum,
Copiii lor
În paturi vechi cusuți...

Cînd noaptea-n vis ți se năzare
Că-ți întîlnești bărbatul
Pe un peron de gară...
Iar cînd în prag factorul vine
Dar nu cu o scrisoare —
Cu-un act de-nmormîntare.

Cînd să mănînci, să dormi nu poți
Și viața pare bun înstrăinat...
Dar tu ești vie!
Și din nou, cu toți,
Te nalți
Ca baricadă pentru Leningrad.

Cu pumnii strînși, uscate buze,
Știind în față, aprig, inamicul,
Printre explozii oarbe de obuze
Pășești, cum datoria cere...
Legat e-n cruce, peste piept, baticul,
Ca benzile de mitraliere.

Apa

Un raid din nou.
Sirene țipă-n zare
Geamăt de tun se-adună în ecou
Și îngerul
De pe Petropavlovsk
A cîta oară-ncearcă-n jos să zboare.

De neclintit e șirul omenesc
La copca
Aburind în ghiață.
Ei apa
Cu credință-o ocrotesc
Cu dușmanul, din aer, față-n față.

Se-nghesuie sub gloanțe, nu-n zadar...
Rămîn o clipă cît s-ar zbate pleoapa
Puterile să-și drămuiască doar,
Găleți și oale să-și primească apa.
Apoi, grăbiți, pe sănii le încarcă...
Alți oameni îi așteaptă-n promoroacă.

Vezi, înainte de-a atinge șesul,
Trebuie-n sus
Pe mal să te ridici.
Și e o spaimă de nespus
Acest vrăjmaș urcus
Deși tot drumul poate are
Doar cîn'șpe pași... Și-aceia mici.

Te-mpedici... Cazi...
Neajutat, nu poți să te ridici nicicum.

Din sanie, un strop de apă
— Cît lacrima pe obraz —
Prelinsă zace-n drum...
Decît s-o risipim în lut
Mai bine, pînă-ngheață
O așteptăm tăcut.

Pietrele

Ni se mai scriu asemenea cuvinte:
„Fiți tari, ca granitul!..."
Dar amintirea lor
Nu ne rămîne-n minte.

Nu pentru că
Ar fi cuvinte șterse,
Nu pentru că
Ar fi prea palidă alăturarea.
Dar se întîmplă-adeșe
Ca ierburile toamnei
Să aibă limpezimi de primăvară
Cînd ocrotesc cărarea.

Nu pentru că, aici,
Ar fi toți morți pentru cuvinte, —
Mai necesar e-aici
Cuvîntul ca oriunde!
Dar fără oameni, țineți minte,
Nici leii-n piatră, temerari,
Nici marmura unduitoare
Nici Neva cu granitu-n unde
Nu s-ar mai înălța spre soare.

O, pietrelor,
Ca oamenii fiți, tari!

* * *

Pe cei în blocadă căzuți
Plîngîndu-i,
Legile lor
Cum să le uiți:
„Dacă ai vreo durere
Ascunde-o cît poți.
O bucurie de ai
Poart-o spre oamenii toți!"

* * *

Din nou război...
Din nou blocada...
N-ar trebui uitate, poate?
Adesea-aud:
„Să scurmi în răni
Nu se mai poate,
Să nu se-aprindă iar zăpada...
E-adevărat c-am obosit
Tot povestind despre război.
Și de-al blocadei drum cumplit
Adus, prin versuri, către noi".

Știu, s-ar putea ca ei s-arate
Ginduri exacte, -adevărate.
Dar chiar de pare înțelept
Astfel de adevăr
Nu-i drept.

Și ca nicicînd să nu mai fie
Pe fața sacrului pămînt
Cumplita iarnă de război,
E necesar ca pruncii noștri
Această iarnă să o știe
Și-n amintire s-o păstreze
La fel ca noi.

Nu mi-e neliniștea-n zadar:
Uitarea să nu ameninte,
Acel mesaj — pentru conștiințe —
Ca forța, ne e necesar.

În românește de Nicolae Dragoș
și L. Duță

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● În **Almanahul Luceafărul 1986** apărea reconstituirea **Rețeaua omeniei** în care Adrian Riza, după o incursiune istorică explicativă, se ocupa pe larg de condițiile care au dus la dispariția în întregime a populației evreiești din zona Transilvaniei după ocuparea după Dictatul de la Viena de armata regală ungară, anii 1940—1944. Cercetarea lui Adrian Riza, întemeiată pe mărturii externe și interne, a scos în evidență caracterul criminal al tratamentului aplicat de administrația de ocupație regală ungară populației evreiești, prin ghetoizare, deportare, trimitere în lagărele de muncă și lagărele morții.

Teroarea horthysto-fascistă în Transilvania anilor 1940—1944 s-a îndreptat atît împotriva românilor cît și împotriva evreilor. Folosind cifre și informații mai puțin vehiculate, unele complet inedite, Adrian Riza a aruncat o lumină revelatoare asupra unei perioade mai puțin studiate din istoria românilor și evreilor și asupra participării românilor la salvarea a numeroase vieți omenești amenințate de teroarea horthysto-fascistă. Unul din martorii acestor tragice imprejurări, profesorul și pictorul Raoul Șorban a înfățișat ca participant direct aspecte grăitoare ale modului în care uneori cu prețul vieții populația românească a ajutat pe cei prigoniți să treacă granița către România și către zonele din afara controlului hitlerist.

Pe data de 7 aprilie 1987, la Ierusalim, a avut loc ceremonia prin care profesorul Raoul Șorban, invitat la Yad Vashem a primit diploma de onoare și medalia celor „Drepți între popoare". Această diplomă și medalie se acordă celor care, riscîndu-și propria viață, fără a urmări beneficii materiale, au salvat de la holocaust viețile evreilor amenințați.

În ziua de 7 mai 1987, după o slujbă la „Cripta martirilor" din Ierusalim, a urmat ceremonia plantării unui arbore de către Raoul Șorban pe **Aleea drepților**, gest simbolic care preceda întotdeauna înmînarea diplomei de onoare și a medaliei celor **Drepți între popoare.** În **Auditorium**, cu prilejul înmînării acestor distincții, Raoul Șorban a prezentat rolul românilor în salvarea a numeroase vieți evreiești. Textul diplomei precizează că ea se acordă celor care cu pericolul vieții lor au salvat evrei persecutați în timpul perioadei holocaustului din Europa. Au mai vorbit pe aceeași temă Mina Iancu, director adjunct la Yad Vashem, Avram Ronan, decan al Facultății de umanistică din Haifa, rabinul Moshe Carmilli Weinberger (Franța) și Itzhac Artzi, membru al Comisiei de acordare a Diplomei de onoare a „Drepților între popoare". Itzhak Artzi a vorbit despre cei 4 000 de evrei salvați cu ajutorul românesc din Transilvania terorizată de ocupația horthysto-fascistă. Încă un argument al omeniei românești care a funcționat în cele mai grele condiții istorice și politice.

REVISTA STRĂINĂ

● **JAROMIRA KOLÁROVÁ**, născută în anul 1919, reprezentantă de frunte a prozei cehe contemporane, este autoarea unui număr însemnat de lucrări, între care romanele: „Case pe lunca verde", „Noapte bună, înțelepciune", „Oaspetele enigmatic", „Fata de porțelan", „Aș vrea să fiu copacul cela..."

La sfîrșitul anului trecut ea a publicat la editura „Ceskoslovensky spisovatel" un nou roman, „Speranța are rădăcini adînci", primit deosebit de bine de cititori și de critica literară. Este povestea vieții unei femei simple, Anna Diasková, în vîrstă de 74 ani, care se trezește pe neașteptate în fața unei boli fără leac. Internată în spital, ea are suficient timp pentru a-și derula în fața ochilor memoriei amintirile și pentru a medita la rosturile vieții. Anna este o femeie întrutotul obișnuită, cu o bogată experiență de viață și, din această cauză, adevărată și înțeleaptă, care nu a avut în viață „un camarad mai credincios decît munca".

Eroina romanului Jaromirei Kolárová are o filozofie de viață robustă, ea este convinsă că „din om îmbătrînește doar ambalajul, în rest el rămîne tînăr și proaspăt", că „urma unei iubiri înseamnă mai mult decît nimic, decît pustiul", este convinsă că „dacă oamenii ar ști mai multe unul despre celălalt nu ar mai fi la fel de răi unii cu alții". Eroina știe să-și trăiască aducerile aminte, în care găsește puterea de care are nevoie pentru a-și învinge disperarea în fața morții.

Prin „Speranța are rădăcini adînci" Jaromira Kolárová a reușit să prezinte nu numai un roman despre întîmplările Annei Diasková, dar și o imagine veridică a situației sociale din Cehia din anii douăzeci ai secolului nostru pînă în prezent.

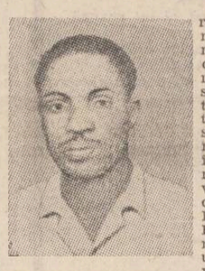

● **ELECHI AMADI** este romancier și dramaturg nigerian și unul dintre cei mai mari scriitori ai Africii. Născut în anul 1934 în regiunea Biafra (cum fusese denumită regiunea în timpul regimului separatist) el a luptat împotriva separatiștilor, care urmăreau divizarea țării, fiind întemnițat în mai multe rînduri. Experiența de viață din această perioadă o găsim înfățișată în volumul „Apus de soare în Biafra". A debutat cu romanul „Concubina" în care urmărește destinul unei văduve cinstite și frumoase, care duce o viață grea, împreună cu fiul său, la țară. Amadi folosește experiența acumulată de el pe cînd lucrase ca învățător pentru a înfățișa climatul spiritual al satului nigerian tradițional, dominat de credințe în puteri supranaturale.

Narațiunea lui Amadi nu devine însă un portret al femeii „fatale", care este Ehuoma, eroina romanului, el creează o imagine veridică a vieții pescarilor și vînătorilor care își duc viața în delta Nigerului. Un alt roman, „Marile lacuri" în care lupta locuitorilor a două sate pentru cîștigarea unui lac bogat în pește, care să le asigure existența, a fost interpretată, în mod eronat, drept un ecou, a aluzie la războiul civil din epoca Biafrei.

Culmea creației lui Amadi ca prozator este romanul „Sclavul", în care autorul revine la tema lui preferată: coexistența elementelor vechi, tradiționale și a celor noi în lumea satului. La fel ca alți prozatori nigerieni de marcă — i-am numit pe Achebe și pe Nzekwu — Amadi reia tema dragostei între oameni aparținînd unor stări sociale diferite, care împiedică realizarea viselor lor. În cele din urmă, îndrăgostiții învinge toate opreliștile.

Amadi este tipul de scriitor african care împrumută forma europeană a romanului, pe care însă o saturează cu realitățile tipice Africii, tipice Nigeriei.

● **SE BUCURĂ DE MARE SUCCES** romanul „Carieră în Malaezia" al scriitorului Pierre Boulle, autorul celebrelor romane „Un pod peste riul Kwai" și „Planeta maimuțelor". În „Carieră în Malaezia", Boulle descrie întîmplările unui tînăr inginer care vrea să facă carieră și care își alege drept cîmp de acțiune o mare întreprindere pentru extracția cauciucului din Malaezia.

● **UN ROMAN INTERESANT,** cu titlu neobișnuit, ne propune Julian Ratnborne: „Euroasasinii". Este o carte de acțiune, care începe cu dispariția directorului mării întreprinderi de produse chimice EUREAC, și care dezvăluie mai mult decît o lucrare polițistă. Este vorba despre o problemă individuală în aparență, care însă îmbracă nuanțe politice și sociale îndată ce cercetările descoperă treptat efectele unui „catastrofal" proiect de modificare a echilibrului ecologic. Dar societatea care este purtătoarea de cuvînt a monopolurilor, a politicienilor și teroriștilor, a adepților distrugerii naturii, nu are nici un interes ca adevărul să iasă la lumină.

Dramatismul acțiunii, tema actuală și aspectele critice la care se referă, fac din „Euroasasinii" un roman de succes.

● **„ANNA ȘI CHRISTIAN"** este titlul ultimului roman al scriitorului suedez din generația de mijloc, Ake Leijonhufred. Este cartea unei căsnicii. Anna, o femeie de douăzeci și șapte de ani, provine dintr-o familie nevoiașă, modestă, de muncitori din Malmo, dar a reușit să învețe și să ajungă învățătoare. Christian în schimb s-a născut într-o familie de mic-burghezi cu vechi tradiții.

Autorul urmărește evoluția eroilor săi pe parcursul a cîțiva ani, pînă cînd relațiile dintre ei se deteriorează, traversînd o perioadă de criză.

● **CREAȚIA CU CARE VALENTIN RASPUTIN,** unul dintre cei mai mari scriitori ai literaturii sovietice și universale contemporane, a intrat în cel de al 50-lea an al vieții sale — s-a născut la 15 martie 1937 — se numește „Cît trăiești, iubește". Este o nuvelă amplă, care cuprinde profesiunea de credință a scriitorului, care afirmă răspicat că este preocupat în primul rînd de reliefarea valorilor morale.

Spre deosebire de celelalte lucrări ale lui: „Bani pentru Maria", „Trei zile din viață", „Trăiește și amintește-ți" și „Despărțirea de Matiora", în care eroii principali sînt femei, fapt care l-a determinat pe unul dintre criticii sovietici avizați să-i numească pe Rasputin drept „un maestru remarcabil al zugrăvirii portretelor de femei". Protagonistul nuvelei „Cît trăiești, iubește" este un puștan, Sania, de numai cincisprezece ani. El tînjește după libertate, după independență, dorință care i se împlinește în momentul în care părinții lui îl trimit în vacanță la bunici, undeva în apropierea lacului Baikal.

Pentru prima dată în viață, Sania înțelege ce înseamnă Natura, ce înseamnă lumea după ploaie, noaptea într-o colibă căreia îi dau tîrcoale urșii, drumul prin pădure după fructe de pădure. Dar tot cu această ocazie Sania se întîlnește cu indiferența oamenilor, cu cinismul și lipsa lor de înțelegere, care vor lăsa în sufletul lui urme de neșters. Autorul parcă ar vrea să spună: „Nu răniți sufletele generațiilor viitoare! Nu uitați că odată ele vor fi cele care vor deține puterea!"

Rasputin a mărturisit că este vorba despre un episod din viața lui, petrecut la o vîrstă cînd era mai tînăr decît Sania. „Menirea artei adevărate — spunea el — este nu numai de a contribui la elucidarea unor probleme spinoase, dar ea trebuie să o facă într-o formă care să-l zguduie pe om, să-l tulbure și să-l subjuge. Să-i năpădească gîndurile și pe el tot!"

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

CITIREA OPEREI

Întîlnirea creatorului de spectacol cu Shakespeare, temută și îndrăgită, este mai ales confruntarea discipolului cu propriile mituri. Deopotrivă contestație îndrăgită și rugă, revoltă și reverență pioasă, dezmințire violentă și invocație devotată, citirea scenică a operei ce simbolizează Teatrul este răspunsul viu, neliniștit al prezentului la întîmplările și perfecțiunea senină a eternității. Un răspuns adesea polemic, în așa măsură, încît pare o erezie abruptă și șocantă. Dar nenumăratele experiențe au arătat că disponibilitatea și deschiderea verbului marelui dramaturg — de la a cărui moarte se împlinesc exact trei sute șaptezeci de ani — sînt totale, iar generozitatea și elasticitatea structurilor lui, absolută.

Nu știu dacă cineva, vreodată, s-a înhămat la truda strict statistică (și utilă doar istoricului) de a cita, într-o carte, toate spectacolele lumii, de la 1600 pînă azi, cu sau după piese de Shakespeare (nu-mi pot imagina ce volum de investigații ar cere o asemenea întreprindere dar îl bănuiesc amețitor ca dimensiuni) și nici ce grosime enciclopedică ar putea avea un asemenea op. Știu însă că, în contextul uriaș al spectacologiei marelui Will — fiecare piesă a fost translată scenic din sute și chiar mii de unghiuri, unele imprevizibile, în mii de variante, mai mult sau mai puțin originale, mai mult sau mai puțin fidele față de soluțiile tradiționale — „erezііle" spectaculare s-au naturalizat, au devenit necesare demonstrîndu-se în timp benefice eseuri. Și nu o dată, tocmai aceste îndrăzneli polemice au fost răspunsul cel mai constructiv, mai novator, mai viabil și mai important dat de prezent, de ideologia, morala, estetica unei clipe repezi, vesniciei Teatrului.

Dar înnoirile nu apar întîmplător și nu sînt decît rar aventura singuratică a unei minți curajoase și libere. Adesea, ascensiunea către virfurile unei interpretări inedite a pieselor lui Shakespeare se face în grup (nu însă și în echipă!). Plutește, cum se spune, în aerul artistic, etic al fiecărui timp o anume atitudine, o anume înțelegere a propozițiilor rostite de Hamlet sau Prospero ce obligă parcă la o singură idee. Consonante neașteptate se ivesc din simetriile unei epoci cu universul dramaturgului stradtfordian. Iar dacă e loc comun să reafirm că fiecare îl citește altfel pe Shakespeare, poate că merită, măcar ca argument al acestui articol, să spun din nou, că fiecare epocă și fiecare unitate socială, au, de asemenea, propria lor viziune unitară față de Richard sau Caliban.

Așa cum trei chimiști ajung simultan la inventarea (sau descoperirea) aceleiași substanțe pentru că, tehnologic și informațional, s-a ajuns în preajma formulei ei, tot așa mai multe concepții spectaculare pot coincide, determinate (și nu numai influențate) de starea și măsura ideatică a timpului lor. Așa apar, adeseori, adevărate curente în gîndirea scenică (insuficient analizate sau măcar identificate de specialiști) aidoma curentelor literare sau arhitecturale.

De ce tcată această (falsă) introducere, mă tem că nu tocmai originală? Pentru că, în trei spectacole de interes ale stagiunii, am observat coincidențe de tot neintîmplătoare, care m-au făcut să mă gîndesc la exact ce spun rîndurile de mai sus. E vorba de **Cum vă place** la „Nottara", de **A douăsprezecea noapte** la Naționalul bucureștean și de **Hamlet** la „Bulandra". Autorii lor sînt Dan Micu, Anca Ovanez-Doroșenco și Alexandru Tocilescu (adică regizori din generația ce a debutat în preajma anilor '70).

Precizez că nu discut aici valoarea acestor mizanscene. Chestiunea cred că s-a limpezit suficient la vremea ei. Mă interesează premisele lor, ce și-au propus, ce se vede din ce și-au propus. Și privind prin acest vizor nu mi s-au părut deloc neașteptate și nici fortuite anumite asemănări din straturile profunde ale freaticii spectaculare, ce leagă strîns, într-o singură idee, aceste recente premiere bucureștene. Și nu e vorba de sosii. Și nici de asemănări facile, imediate, ușor vizibile.

E vorba mai ales de o rădăcină teoretică comună, de mare adîncime, situată în stadiul dintîi al concepției, ce arată recitirea eliberată de orice prejudecată a lui Shakespeare după o noimă nouă, contemporaneizantă. Deși cele trei spectacole sînt complet diferite ca înfățișare, ca formă de expresie, se întemeiază toate pe o gîndire unitară.

Să explic: în toate cele trei piese există un tip ciudat de personaje secundare, un fel de corbi, de casandre, pe care tradiția le vrea mereu caricaturizate. Care sînt tratate, cel puțin în reprezentații de care avem știre, benign, cu un coeficient de comic nu tocmai subtil. Dar Jack Melancolicul, Malvolio, groparii sînt de fapt singurii indivizi care trăiesc cu adevărat și rostesc adevărul într-o lume a farsei, fie ea veselă sau tragică. Oamenii vii, cu însușiri și cusururi puternice, care trăiesc sincer și pătimaș (dacă e să urmărim, constiincios și fără amintiri anchilozante, replica) asediați și crucificați de un univers al minciunii și frivolității. Sînt ființe profetice, care strigă în pustiu, damnate în timp ce totul e doar parodie și fariseism. Personalități complicate, contradictorii, profunde, deznădăjduite în mijlocul unei mulțimi care ia totul în derădere, ridiculizînd totul. Într-o umanitate care refuză, batjocoritor sau sîngeros, tot ce nu e aparență, aceste personaje spun lucruri dureros de serioase, însingurate definitiv în hohotul gros, surd, violent, al celorlalți.

În spectacolele în discuție, aceste personaje par că se trezesc, în sfîrșit, din comicul lor somn și se revoltă. Refuză, aș zice, să mai fie doar pete vesele de culoare, doar mici voci ridicole și iau asupră-le, pe umeri puternici, rațiunile și mesajul piesei.

Jack Melancolicul — interpretat de Victor Strengaru — nu-și mai declamă grandilocvent îndoielile și diatribele. În înfățișarea actorului teatrului „Nottara" — pe care l-aș fi preferat cu ceva mai mult relief — personajul devine grav, răscolitor, străbătut de un fior dramatic. Adevărurile sale, rostite fără nici un pic din fandoselile bufe obisnuite, devin acuzații severe, ce implică și condamnă curțile celor doi (sugerează clar regia) tirani deosebiți doar în nuanțe, în stil, cea plesnind de suficiență a ducelui exilat și cea brutală, grosolană a lui Frederik Uzurpatorul. Touchstone este, în întruchiparea pitorească a lui Mircea Diaconu, bufonul cinic și țărănos, identic în credințe cu Jack Melancolicul, dar exprimîndu-și judecățile și apostaziile în registru comic. Cei doi ocupă centrul de greutate al moralei piesei. **Deși sînt și nu sînt personaje din piesă. Sînt mai degrabă comentatorii indreptățiți,** procurori ai vieții deopotrivă calpe a celor două curți.

Dăltuit strălucitor de Ovidiu Iuliu Moldovan, Malvolio nu mai are nici el prea mult din uzata-i înfățișare caricaturală. El devine ridicol numai datorită batjocurii și frivolității celorlalți, a lui sir Toby și Mariei. E un bărbat plin de patimi obscure, întunecat, un însetat de parvenire, trăindu-și sincer și fără prudență toate pornirile.

Încolăcit de năvodul farsei ancilare, Malvolio devine penibil tocmai datorită autenticității trăirilor sale. El e singurul om viu din scenă într-o faună de găunoși mimi aristocratici. Iar amenințarea-i finală, rostită la rampă, **către o altă lume decît cea a piesei,** e cea a unui om deșteptat din somnu-i ridicol, hotărît să refuze, de-acum încolo, aidoma lui Jack Melancolicul, compromisul și minciuna. **Gestul lui O.I.M.** de a-și smulge machiajul, fraza sa calmă și decisă **il aliază cu publicul,** împotriva cinicelor farse din **A douăsprezecea noapte.** Iar dacă bufonul — Mihai Mălaimare — le face doar cu ochiul, complice, celor din sală, Malvolio li se adresează direct, reflectînd ca o oglindă peste timp a rațiunii prezentului, propriul lor gînd.

Alexandru Tocilescu nu găsește în **Hamlet** toate personajele care să-i împlinească rolul de comentator și atunci le inventează. În primul rînd dilată partitura celor doi groparі, transformîndu-i într-un fel de umbre trist-claunești ale prințului. Apoi îl introduce în scenă pe Dan Grigore. Îmbrăcat în negru, în haine moderne, mișcîndu-se fantomatic, el e creatorul, dirijind, prin sunetele pianului, scurgerea tragicei povești de la Elsinor.

Cine sînt cei doi bufoni muți, cu chipuri disperate? Ce spune pantomima lor? Ce înseamnă prezența lor permanentă, pitorească și apăsătoare? **Ei sînt martorii. Nu sînt personaje din piesă.** La fel de străini față de zbuciumul și perfidia putredei Danemarce ca și groparii cu care se confundă, ei contemplă tragedia lui Hamlet, tragedia condiției umane, prin constiința și cu înțelegerea prezentului. O comentează, chiar, în numele prezentului prin intermediul groparilor, făpturi nealterate de obsesia sau spectrul puterii, nefalsificate de conspirațiile dezumanizante ale curții regale.

Ei sînt, dacă vrei, Touchstone și Bufonul, datorită înfățișării și gesturilor claunești (conturați de Valentin Uritescu și Ion Chelaru, atrăgători, ambii). Dan Grigore, atît prin intrarea și ieșirea simbolice — o mișcare stranie, ce pornește și oprește, ca destinul, roata vieții — cît și prin sobrietatea și gravitatea comentariului muzical, e Jack Melancolicul, grava-i luciditate.

Deși, repet, direcționate scenic complet diferit, cele trei spectacole au deci în comun această ciudată revoltă a unor personaje de mică pondere (pînă în prezent) dar de mare anvergură ideatică. Trecînd în planul întîi, Jack, Touchstone, Bufonul, Malvolio, groparii sînt investiți cu drepturile justițiare ale prezentului, cu atitudinea lui. Extrase din liniile doi și trei ale transeelor distribuției, sau inventate în Dramatis personae, aceste personaje devin purtătoarele de adevăr actual al regiei.

Nu știu dacă e bine să mărești artificial distribuția unui autor. Nici nu comentez asta aici. Dar îmi e clar că Dan Micu, Anca Ovanez-Doroșenco, Al. Tocilescu au simțit nevoia unei expresii teatralizante, de tip brechtian. **Necesitatea unui comentariu, exterior tramei, care trece în rînd cu publicul și-l dirijează, chiar.** (Există și un alt tip de conexiuni, dintr-un plan mai de suprafață, cu mai puțină pregnanță estetică, dar indicînd tot aceeași atitudine comună: tentativă de a conjuga la indicativul prezent predicatul shakespearean. Și **Cum vă place** și **A douăsprezecea noapte** și **Hamlet** sînt parcurse aidoma unui jurnal de actualități, picant, aluziv, sarcastic, umorist. Expunerea nu trece însă de respirația scurtă a faptului divers, a șarjelor prudent înmănușate).

Nu e o coincidență, ci un curent. Acești regizori sînt supuși moralei estetice, sociale a timpului nostru, ca și nevoii uriașe, irepresibile de comunicare directă, neintermediată, care străbate arta contemporană. Așa cum scriitorii au ajuns să-și comenteze, în paranteze, propriile narațiuni, să-și judece din unghiul cititorului personajele, tot așa teatrul refuză neimplicarea și comentează, critic, prin diferite soluții, ca martor de azi, discursul eternității. Se identifică în ea, polemic însă.

Radu Anton Roman

SPORT

CORESPONDENȚĂ

Ioana Alexe. Îmi scrie din satul Largu, cuprinsul Bărăganului, unde am fost cîndva profesor suplinitor de limba română. Încearcă să-l smulgă din timp pe un vestit hoț de cai, Alecu, pe la care treceau toate știrile despre caii vrednici de furat din zona Dobrogei și munții Buzăului. Hoțul, zice Ioana, avea o nevastă dată dracului, Floarea se numea, sărea în spinarea calului, din goana mare, și-l purta în galop pînă turba cîmpia. Prins de-un procuror din Brăila, a scăpat dăruindu-i o trăsură și doi cai suri, „cumpărați pe carboave". Peste o lună și-a luat înapoi darul, furîndu-l, pentru că, zice Ioana, care-i elevă la un liceu de matematică-fizică, „hoții de cai erau niște artiști care practicau meseria curajului și a nesăbuinței". Dar mai departe se dezice, întrebîndu-mă: vă închipuiți cîți bani a strîns Alecu? Lumea din Largu vorbește despre două butii pline cu aur și argint, pe care le ținea în ascunzători numai de ea știute, nevastă-sa. Cînd muierea cea dată dracului și-a simțit aproape sfîrșitul, a trimis după Alecu, aflat pe coclaurii Dobrogei, ca să-i dezvăluie gropnița comorilor. Gonind ca un bezmetic, Alecu și-a doborît calul la 7 km de sat (bănuim că i-a plesnit splina, n.n.) și a continuat drumul pe jos, dumicîndu-l în picioare. Cînd a ajuns acasă, Floarea-și dădea sufletul. Atît a apucat să spună: butoaiele sînt îngropate în... și a murit.

N-am nici o îndoială, Ioana, că butoaiele cu atîtea bogății se mai află și acum în pămînt. Ieși în noaptea de Sînziene pe prispă, atunci cînd, la Buzău, se deschide tîrgul Drăgaicii, și privește roată în zarea cîmpiei. Vei vedea urcînd funii de flăcări albastre. Niciodată în același loc, ci mutîndu-se jur împrejurul Bărăganului, împinse de vînt mereu spre inima legendei. Se spune că sînt flăcări pe comori. Eu am stat la Largu un an și-o vară, mi-am muiat mîinile amîndouă în năluca lor și m-am umplut de mireasma vremurilor trecute. Dar o fată ca tine, răminînd trează întreaga noapte a Sînzienelor, va găsi, fără îndoială, aurul.

Valeriu Neamțu, Botoșani. Mă întreabă: de ce mereu numai Brăila și cîmpia?

Pentru că de-acolo știu să vin în lume acoperit cu mărgăritare. Puterea mea stă în depărtările copilăriei. E singura țară din care nu pot pleca și nici nu-mi doresc s-o fac. Orice poveste a mea știe să bea apă doar din vadul apelor numite Călmățui, Buzău, Siret, Dunăre. Sînt ca o fîntînă cu cumpănă, nu-mi găsesc singurătatea decît în cîmpia Brăilei. Ascunse în ierburi și în grîu, cînd răsar stelele, fîntînile cu cumpănă (eu le-am văzut) se adună din drumurile de lut lîngă calea ferată București – Urziceni – Făurei – Brăila – Galați și culeg în ciutură mierea fericirii de-a călători spre a o răsturna devastatoare în gustul apelor și în carnea însetaților, iar de lîngă stîni visele iezilor, la miezul nopții, pentru a le risipi, iarna; cînd se holbează viscolul prin toate răspîntiile, în foamea puilor de lup. Ce-aș putea să-mi doresc mai mult?

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
22
(1 307)
simbătă
30 mai
1987
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VIRTUȚILE DIALOGULUI

Între valorile, principiile și mijloacele politicii românești de pace și colaborare, întîlnirile și discuțiile la nivel înalt ocupă un loc definitoriu pentru tot ceea ce înseamnă grija față de independența și suveranitatea țării, față de progresul și civilizația neîntreruptă sub semnele cărora națiunea noastră își edifică destinul său socialist și comunist. Aceste întîlniri au semnificație în plan larg umanist, pentru că se întemeiază pe respectul valorilor muncii și creației fiecărei țări, pe cultivarea bunelor raporturi dintre ele, și dezvoltă voința ca și capacitatea de colaborare și conlucrare internațională. Ele au semnificație în plan politic și social pentru că întăresc de fiecare dată căile înțelegerii și cooperării, oferind noi posibilități de acțiune, noi argumente în sensul intensificării schimburilor economice, al participării la opera de edificare a unei lumi a progresului material și spiritual, ca și a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Cu atît mai importante sînt aceste întîlniri ale conducătorilor dintre țări vecine și prietene. În aceste zile, la invitația secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a avut loc vizita oficială de prietenie a tovarășului Mihail Gorbaciov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Așa cum s-a subliniat, această vizită a reprezentat un moment deosebit în dezvoltarea tradiționalelor relații de prietenie și colaborare româno-sovietice, ilustrînd voința comună de adîncire a conlucrării multilaterale în opera de construcție socialistă, în interesul ambelor popoare, al cauzei socialismului și păcii. Manifestările deosebit de călduroase, de înaltă stimă și considerație cu care oamenii muncii din Capitală au întîmpinat pe cei doi conducători rămîn o simbolică expresie de conștiință morală și politică în virtutea căreia istoria relațiilor tradiționale primește noi și elocvente mărturii în contemporaneitate. *Vizita dumneavoastră*, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, *constituie o nouă și importantă manifestare a prieteniei și colaborării româno-sovietice, o expresie a bunelor relații — cu vechi și bogate tradiții — dintre țările, partidele și popoarele noastre. Noi apreciem stadiul înalt al acestor relații — întemeiate trainic pe deplină egalitate, stimă și respect reciproc, pe principiile și idealurile nobile ale socialismului și dorim ca ele să se dezvolte necontenit și să se afirme tot mai puternic ca un exemplu de raporturi între state socialiste care conlucrează activ pentru succesul construcției noii orînduiri în țările lor, pentru cauza generală a socialismului și păcii.*

Sub asemenea auspicii s-au desfășurat întîlnirile și convorbirile oficiale, sub acest nobil însemn a avut loc marea adunare populară consacrată prieteniei româno-sovietice. *Sînt convins că mutațiile calitative în domeniul colaborării*, aprecia tovarășul Mihail Gorbaciov, *vor aduce nu numai foloase materiale, ci vor exercita și o influență rodnică asupra relațiilor sovieto-române în ansamblu, vor contribui la întărirea pe mai departe a prieteniei dintre popoarele noastre.*

Pacea reprezintă problema vitală a omenirii, pacea, așa cum au subliniat în mod frecvent cei doi conducători, constituie o cauză a tuturor țărilor și popoarelor, o cauză a însuși progresului. Soluțiile păcii, căile și mijloacele salvgardării și apărării ei — știind că se apără astfel însăși condiția existenței pe pămînt — înseamnă dezarmare și, în primul rînd, dezarmare nucleară, înseamnă distrugerea mijloacelor de distrugere a vieții. România sprijină propunerile Uniunii Sovietice, ale altor state care vin în întîmpinarea înfăptuirii unei lumi a păcii și înțelegerii, la adăpost de orice amenințare, și are propriile sale propuneri, și-a făcut de mult cunoscute propriile sale demersuri, astfel încît o concertare a eforturilor și soluțiilor reale, concrete pentru edificarea viitorului pașnic al lumii constituie azi și terenul rodnic, cel mai fertil, al pașilor vii și concreți. Generațiile tinere sînt în chip vital interesate de aceasta, ele au în față viitorul ca și valorile umanității întregi. Generațiile tinere și copiii care, de ziua lor, în prag de vară, primesc aceste raze de speranță și încredere. Dar toate zilele vieții lor pot și trebuie clădite pe acest pămînt al încrederii și păcii. Ființa însăși a civilizației obligă la aceasta și este un temei viu de bucurie cînd conducători de partide și de state au în centrul preocupărilor lor dorința ca și modalitățile sincere de conlucrare în interesul suprem al oamenilor, al păcii.

Inscrînd o nouă pagină în cronica bogatelor și tradiționalelor relații de prietenie și colaborare dintre partidele, țările și popoarele noastre, vizita a marcat și un moment nou, cu semnificații și ecouri pe plan internațional. În acel sens al păcii, al cuvîntului și faptelor care vorbesc despre pace.

Luceafărul

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Bucurii limpezi

Aș fi vrut să scriu ceva „proaspăt și cu totul neobișnuit", așa cum simt cu adevărat ziua aceasta, a copilăriei, în sufletul meu. Numai că aceste vorbe despre marea sărbătoare a copilului, cu tot răsfățul ei de soare și de flori, de poezioare rostite solemn și cu obrajii roșii, cu dulciuri și jucării și cîntece, și-n fine, cu tot ce le mai trece prin minte adulților să adune laolaltă pentru celebrarea copilăriei, încap într-o pagină de revistă care nu e pentru copii. Vibrăm într-un fel anume cînd vine această zi, ne gîndim la copilul care am fost, la copilul pe care-l creștem, la copilul din casa de peste drum, la copilul văzut pe stradă.

Un copil este un unghi deschis. Ce va urma, ce va fi viața lui, cum se va împlini, ce putere și cît miracol adună, nimeni nu poate ști, nimeni nu poate spune. Aș fi vrut să scriu ceva „proaspăt și cu totul neobișnuit" doar așa, cedînd unui impuls tipic autorilor de literatură pentru copii : să cauți mereu altceva, să nu plictisești, să susciți interesul, să imaginezi, să inventezi, iar și iar. Deși realitatea acestei zile, realitatea faptului că ne iubim **pur și simplu** copiii, că ni-i dorim și trăim pentru ei e una — din fericire — foarte, foarte obișnuită. România e o țară cu mulți copii. Sînt țări pe lumea asta îmbătrînite și plictisite. România crede în viitorul ei iar viitorul e făcut din copii. Grija pentru copii, apărarea viețiilor lor, creșterea și educarea lor sînt subiecte statornice prezentului nostru socialist.

Aș fi vrut să scriu ceva nespus de sincer și de firesc — am observat că de obicei comentariile legate de această sărbătoare au un aer ori patetic ori idilic. Poate tocmai din pricina faptului că realitatea acestui fapt e în același timp măreață și obișnuită.

Copiii înseamnă poate simplitatea marilor emoții. Literatura închinată lor trebuie să fie tot a marilor emoții. 1 Iunie devine constant prilej de analiză (mai obiectivă ori mai sentimentală) a unui teritoriu literar (iubit, stimat, uneori și ignorat și nedreptățit...) în fine, a unui teritoriu care cere autorilor foarte mult — nu numai talent și imaginație ci și un soi de înțelepciune răbdătoare, ba chiar un strop de spirit de sacrificiu ! Am pledat nu o dată pentru un plus de atenție acordat de critica literară acestei „zone literare". O privire nu circumstanțială ci una **adaptată**. Prin alte părți de lume povestea scrisă, în general cartea pentru copii, luptă cu invazia comics-urilor, cu vulgaritatea și grotescul. Adeseori e învinsă. La noi, nu doar că rezistă ca gen de sine stătător, nu doar că afirmă constant lucruri de valoare ci chiar cheamă autorii spre investigarea unor noi tehnici, mai cu seamă narative. Sînt atîția autori noi, sînt atîtea cărți proaspete și unele din ele de-a dreptul notabile.

Sînt încercări de interferare a genurilor, sînt reușite artistice care depășesc fericit accentele de morală evidentă, poncifele, șabloanele, tot ce poate însemna luptă ostentativă pentru o eficiență pedagogică imediată.

Aș fi vrut să scriu ceva nespus de limpede pentru ziua aceasta, aș fi vrut să scot din sufletul meu cuvintele potrivite pentru această bucurie a firii în care cred cu putere : copiii.

Copiii patriei mele, copiii din lumea largă, cei doi copii ai mei, copiii din literatură, din imaginație, copilul din sufletul nostru, al fiecăruia, copilul din amintire. E ziua copilăriei, cea mai limpede dintre bucurii.

Cleopatra Lorințiu

Vine întîi iunie

Vine, iată că vine întîi iunie și revistele își amintesc că, măcar o dată pe an, trebuie să publice cite ceva și despre literatura pentru copii. Așa se face, așa e frumos, și-apoi, liniștiți și cu sufletul împăcat putem s-o ignorăm încă un an lung, pînă la următorul întîi iunie. Iubită sau nu, ignorată, supralicitată, literatura pentru copii există și, cred eu, dintre toate fețetele poveștii-caleidoscop care este literatura lumii, e cea mai rezistentă la lumină și întuneric, la frig și rugină, la tristețe și singurătate. O vedem în copilărie, miraculos colorată, o uităm după aceea, dar ne întoarcem obligatoriu spre ea atunci cînd o arătăm copiilor și nepoților noștri. Aproape că îți vine să spui că o viață de om începe și se termină cu o poveste. Fiindcă fără povești lumea ar fi cumplit de săracă și tristă. Sigur, un truism, dar unul necesar. „Cu povestirile și procedeele fantastice care le produc, noi sprijinim copiii să intre în realitate pe fereastră mai degrabă decît pe ușă. E mai distractiv : ca atare mai util", spunea un mare scriitor, care și-a închinat aproape întreaga creație literară copiilor. L-am numit pe Gianni Rodari. De credința și onestitatea noastră, a celor care scriem și pentru copii, depinde în mare măsură dragostea pentru literatură a viitoarelor generații de cititori adulți. Copiii noștri au dreptul să crească înconjurați de cărți care să le respecte inocența și puritatea sufletească, să-i învețe și să-i îndemne să viseze frumos. M-am gîndit de nenumărate ori cui servesc acele cărți pisăloage și plicticoase, încrîncenate într-un didacticism de paradă, pe care le mai întîlnim în rafturile librăriilor ? Nu servesc nimănui, nici măcar autorilor, ei au, cel mult, o carte în plus dar asta nu înseamnă nimic. Nu, nici prin cap nu-mi trece să fiu acru și nemulțumit de tot și de toate și nici nu-mi imaginez că voi putea rezolva eu toate problemele literaturii pentru copii de la noi. Dar mă gîndesc cît de simplu și eficient ar fi dacă revistele noastre literare (toate !), ar avea cîte o rubrică de critică, să-i zicem „cartea pentru copii", dacă astfel de rubrici ar fi încredințate unor critici tineri dintre care unii, în timp, ar putea deveni excelenți cunoscători ai fenomenului. Nu vreau să insinuez că se publică mai multe cărți neadecvate copiilor decît „celor mari", nici vorbă de așa ceva, atîta doar că, nescriindu-se, sau scriindu-se foarte puțin despre ele, cărțile bune pentru copii trec aproape neobservate. Și este dureros și nedrept, fiindcă scrisul este o meserie aspră, care cere aceeași dăruire și seriozitate în fața paginii albe, indiferent că lucrezi la o poveste pentru copii sau o povestire pentru adulți, tot tu ești, același scriitor, avînd șansa să reușești sau să ratezi și-ntr-un caz și-n celălalt. Și fiindcă rîndurile acestea sînt găzduite de „Luceafărul" (care publică și-un foarte bun „Luceafăr al copiilor") îmi îngădui să pun o întrebare : de ce revista „Luceafărul" nu acordă un premiu și la literatură pentru copii ?

Dumitru Toma

Realitatea poeziei

„Poezia, spunea Novalis, este realul absolut", lăsîndu-ne să înțelegem prin aceasta că poezia operează în sensul unei reducții a realului la esență. Pornind de aici mi se pare interesant să ne întrebăm cum se realizează această „reducție", acest transfer al realității în planul imaginii poetice, care este raportul dintre poezie și lumea pe care o exprimă.

O inspirată sintagmă spune că poezia este o realitate suprapusă". Aceasta înseamnă că poezia nu este o copie a realității, o „hartă" care redă, cu inevitabile deformări, realitatea, ci o altă lume, o replică a realului, ale cărui date le restructurează, anulîndu-le coerența „naturală" și situîndu-le în raporturi noi, surprinzătoare, nebănuite. Spunînd aceasta n-am făcut decît să reiau idei binecunoscute ale poeticii. Între planul poeziei și cel al realității există deci o legătură strînsă, inevitabilă, o relație de transfer care are — simplificînd puțin — trei caracteristici principale: corespondența fenomenală, incompatibilitatea structurală și reductibilitatea specifică. Ce înseamnă aceasta ? În primul rînd, se poate demonstra că între realitate și poezie există întotdeauna o corespondență din punct de vedere fenomenal, că, într-un anume sens, toate elementele poeziei se regăsesc în realitate, chiar și cele mai abstracte imagini fiind, în ultimă instanță, proiecții ale vieții reale, noțiuni din limbajul nostru, prin care desemnăm anumite realități. Cînd vorbim despre „incompatibilitatea structurală" avem în vedere ideea că poezia pulverizează raporturile naturale stabilite între elementele realității, că ea creează structuri noi, care pot da la un moment dat senzația de irealitate, de negare a realității, fără ca acest lucru să fie adevărat, pentru că operînd cu materia limbajului poezia „preia" universul asupra căruia se exercită valoarea nominativă a cuvintelor. În al treilea rînd, relația de „reductibilitate specifică" ce se stabilește între aceste structuri corespondente se referă la faptul că realul se regăsește în poezie într-o formă sintetică, esențializată, „transfigurată", poezia împingînd limbajul într-un spațiu al esențelor, acolo unde cuvîntul își pierde valoarea lui curentă și recapătă expresivitatea primordială, „reinventînd" realitatea, dacă se poate spune așa.

Relația realitate-poezie și operația de transfer pe care poetul o realizează prin actul creației nasc o întrebare : care este pentru poetul contemporan sfera de cuprindere a realității (poetizabile) ? Ce semnificații noi capătă ea astăzi și care sînt implicațiile ei în sfera creației poetice ? Dacă ar fi să comparăm lumea de azi cu cea de acum un secol, să spunem, este cît se poate de clar că poetul trăiește într-un alt univers, într-o altă „ambianță". Lumea se îndreaptă cu pași repezi către începutul unui nou mileniu, purtată de creasta celui de-al „treilea val", realitatea pare invadată tot mai mult de elementele civilizației tehnologice, de efectele „vibrației moderne", mecanizate și computerizate. Mașina, racheta, computerul, orașul tentacular, viteza, surogatele, clipa trecînd și arzînd pînă la incandescență compun tot mai

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 2-a

Actualitatea izvoarelor

Cînd în 1971 (în cadrul lucrărilor celui de-al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine de la București) Dan Zamfirescu obiecta — în problema autenticității **Învățăturilor...** —, într-o intervenție, medievistului grec Leandros Vranoussis, că n-a mers la texele de bază (versiunea slavo-română și raportul ei cu cea greacească) care „nu țin seamă de impresie" și nici de „simțul limbii grecești", ele fiind curată „matematică" pledînd contra tezei sale, medievistul nostru își avea deja apropriat și familiar subiectul, publicase studii remarcabile și scosese chiar două ediții. Cercetătorul grec prezentase într-o comunicare cîteva texte și mărturii privind relațiile de colaborare dintre voievozii români (Radu cel Mare, Neagoe Basarab) și Manole din Corint, marele retor (predicator) al patriarhiei constantinopolitane și lansase ipoteza („necontrolată", D. Z.) că acesta ar fi adevăratul autor al **Învățăturilor...**, ce-ar fi fost redactată la cererea expresă a domnitorului român, ipoteză susținută de Vranoussis și cu un an în urmă la cel de-al doilea Congres internațional de studii sud-est europene de la Atena și care părea să acrediteze cu iminență un punct de vedere nou. A survenit acolo, în sala unde se desfășurau lucrările Congresului de la București, un schimb de replici între Vranoussis și Dan Zamfirescu fulminante și de o promptitudine ad-hoc, cu angajamente de ineditâ informație, de o parte și de alta, pe viitor. Intervenția promptă divulga la bizantinologul nostru o pasiune veche întemeiată pe convingeri contondente și informație solidă.

Dan Zamfirescu studiase, așadar, cu mulți ani în urmă **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie** și se rostise, într-un studiu compact (v. **Romanoslavica**, VIII, 1963, pp. 341—398), în „problema autenticității", studiu retipărit într-o formă îmbunătățită în volumul său de debut **Studii și articole de literatură română veche** (1967) — pp. 69—183 — unde stabilise, de fapt, că acestea nu sînt „divagațiile mistice ale unui monah retras într-o mănăstire", ci opera cărturarului incoronat Neagoe Basarab. Subiectul, frecventat ani de-a rîndul, va constitui, putem spune, marea obsesie culturală a medievistului nostru, care întocmește și două ediții, la cea din 1970 venind iarăși cu un lămuritor „studiu introductiv". Așa că platforma pe care se va ridica exegeza **Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Teodosie. Problemele controversate** (1973) e una, în mare parte, consolidată. Construcția se va extinde, bineînțeles, și ca cercetare documentară și ca demonstrație, înfățișîndu-ni-se acum drept „o severă înfățișare de realități incontestabile", de o exhaustivitate sobră. Cercetătorul își stăpînește perfect subiectul și se mișcă astfel dezinvolt pe coordonatele sincronice și diacronice ale unei întregi epoci. El îl fixează pe cărturarul încoronat nu numai într-o epocă, dar și într-o tradiție, ceea ce e la fel de important, și evocă lungul itinerar în dispută, de-acum celebră, a „autenticității". **Învățăturile...** au polarizat mult timp, sub semnul unor comune convingeri, istorici medievişti, filologi, critici ș.a., care au văzut în această operă, pe urmele lui Hasdeu și Iorga, un adevărat cod doctrinar de idei social-politice, un corpus parenetic, un monument inestimabil de cultură veche, o sinteză medievistă de expresie slavonă pe teren românesc, născută pe o tradiție, de fapt, și în relație evidentă cu realitățile social-politice ale Țării Românești. Acțiunea lui Neagoe Basarab nu a avut anvergura europeană a lui Petru Cercel, bunăoară, dar a consolidat doctrinar o cultură care a atras privirile Romei și Constantinopolului ! Este vorba de o epocă înfloritoare, de un apogeu al slavonismului cultural la noi și, dacă avem în vedere bogatul conținut de idei și mesajul umanist al operei, de o doctrină rinascimentală.

Penibilul „război împotriva evidențelor" dus de partizanii neautenticității (mai întotdeauna în deficit de informație, și mai ales în criză de argumente) are o tradiție mai mult decît seculară. Dan Zamfirescu se fixează de la bun început pe un teren de investigație deferentă și reface examenul istoric al ipotezelor cu meticulozitate savantă, spulberînd punct cu punct prejudecățile inertiale, afirmațiile necontrolate, hazardările goale. Tirul argumentelor sale contondente, înfrînșisabile este exact, demonstrația e de o sagacitate feroce. De fapt, întreaga carte e admirabilă în maniera de a fi constructiv-polemic în modulația distinsei deferențe, cu care este întreprins „examenul critic al tuturor erorilor și ipotezelor necontrolate emise în decursul timpului în legătură cu **Învățăturile lui Neagoe Basarab"** (p. 194).

Pentru fiecare capitol există un set de argumente, o fișare exactă, și evidența acestora vorbește peste tot de turnura polemică a demonstrației. El distinge mai multe „variante" în care a fost exprimată „problema autenticității", de la obstinatul Demostene Russo (cu a lui „chestiune homerică a literaturii românești"), prin P. P. Panaitescu (care atribuie opera „unui călugăr erudit care a trăit cu vreun secol mai tîrziu"), pînă la acea „formulă de compromis" ori teoria „adstraturilor" succesive și prelucrărilor călugărești (care „nu rezistă nici unei **analize structurale a operei"** și nu sînt în măsură să modifice „arhitectonica genuină a scrierii"). Este interesant de remarcat că studiul autorului nostru din 1963, publicat în „Romanoslavica" de „debutantul ce eram", alături de al prof. I. C. Chițimia, au avut darul de a repune într-o discuție organizată „cele două teze care se confruntau". Necesitatea unei ediții critice a versiunii românești era, oricum, imperios necesară, stringentă, ea trebuia lucrată pe baza tuturor manuscriselor existente, oferind astfel

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 2-a

Fondul principal al culturii române

Invulnerabilul Voiculescu

Scriitorul autentic, scriitorul de mare valoare, iese întotdeauna izbinditor în dialogul, inevitabil, pe care îl poartă cu timpul, una sau alta din cărțile lui, opera în întregime, cel mai adesea, căpătînd noi străluciri, de nebănuit de multe dintre ele. Cocleala, se știe, își pune pecetea numai pe ceea ce e lipsit de valoare, scrierile care nu au fost zămislite cu talent și cu cinste perimîndu-se în cele din urmă, chiar dacă au fost sprijinite în fel și chip la vremea lor, fiindcă a avut și nonvaloarea vremea ei — a avut-o și o are, schimbîndu-și doar hainele, punîndu-și în locul salopetei proletcultiste livreaua lucioasă al ultramodernismului. În cazul celălalt, în cazul scriitorilor născuți, iar nu făcuți, trecerea timpului lucrează altfel, netezind asperitățile, sporind în intensitate sunetul de adîncime al fiecărei opere, dîndu-le tuturor noi dimensiuni, peste năzuințele chiar ale celor ce le-au vădit, în ciuda, în orice caz, tuturor încadrărilor false, falsul fiind egal, în artă, cu șarlatania interesată, ba chiar și cu asasinatul moral. E adevărat că asemenea echilibrări nu se fac de la sine și că e nevoie mereu de **restituiri** cît mai cuprinzătoare, nu pentru a forța timpul, ci pentru a-l ajuta să-și împlinească **lucrarea.** E suficientă uneori o singură carte pentru a sesiza dimensiunile reale ale unei opere, pentru a vedea fețetele neștiute ale unui scriitor, cum se întîmplă în clipa de față cu mereu și pe nedrept marginalizatul Vasile Voiculescu, ale cărui „Gînduri albe", volum editat nu demult de „Cartea Românească" (sub îngrijirea lui Victor Crăciun și Radu Voiculescu), aruncă noi lumini asupra întregii opere voiculesciene, îmbogățind nebănuit de mult portretul real al marelui scriitor.

Vasile Voiculescu a fost socotit, în cel mai fericit caz, un tradiționalist onest, dacă nu a fost subordonat cumva, fără drept de apel, „misticismului retrograd". Dar iată că volumul amintit mai sus — „Gînduri albe" — ni-l arată altfel, explicîndu-ne, între altele, modul în care a ajuns el la „perioada marilor creații". Voiculescu a fost, toată viața, un mare dăruit. El a crezut cu tărie în puterea creatoare a poporului, cercetîndu-i, cum puțini au făcut-o, obiceiurile și datinile, nutrindu-și creația din creațiile fără de moarte ale folclorului. Voiculescu a fost tradiționalist, o mărturisește singur, nu în sensul îngust al cuvîntului. El a fost, mai degrabă, partizanul tradiției, al unei tradiții creatoare, reale, așadar, opusă despletirilor moderniste lipsite de orice miez, menite epatării și nu cresterii și îmbogățirii literaturii române. Vasile Voiculescu a vorbit cu înțelegere despre poezia populară și despre „realitatea basmelor", deter-

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 11-a

În paginile 5–8
„DUNĂREA"

CRONICA LITERARĂ

RADU ALBALA: «Făpturile paradisului»

Radu Albala este dintre acei scriitori care întreţin un cult neascuns modelului de la care se revendică. Începutul şi sfîrşitul povestirii **În deal, pe Militari** vin direct din Mateiu Caragiale. Naraţiunea este chenăruită de chiar vorbele înaintaşului din **Sub pecetea tainei**, pe care autorul **Descultelor** le aşează sugestiv în capul şi coada propriei povestiri. Trecerea de la fraza mateină la cea a lui Radu Albala se face pe nesimţite, fără stridenţe. **În deal, la Militari** pare a fi scrisă de Mateiu Caragiale, desprinsă din manuscrisele lui, dar acest epigonism subliniat constituite blazonul de noblete al prozei lui Radu Albala. Povestirile lui respiră aerul prozei marelui înaintaş şi ne fac mai conştienţi de noutatea şi singularitatea autorului **Crailor de Curte-Veche**. Regăsim în **Desculţe** şi în **Făpturile paradisului** atît o limbă inmirezmată şi precisă, cît şi un Bucureşti strecurat printr-o lumină de seară, ca şi o fereastră spre taină şi necunoscut.

Personajele din **În deal, la Militari** sînt cele din Mateiu Caragiale. O prietenă, femeie de lume care acceptă invitaţi vizibili, cît şi invitaţi ascunşi, vizitatori distinşi şi protocolari, un poliţist care este într-atît om de lume încît lustrul profesiei este dizolvat de eleganţa manierelor. Startul frazei rămîne cel din Mateiu Caragiale, lexicul chiar se păstrează în sfera hotărîtă de acesta, poziţiile personajelor în tablou ne amintesc şi ele pe neuitatul maestru. Să nu ne înşelăm însă: nu este un Mateiu Caragiale copiat, ci unul continuat. **În deal, la Militari** înseamnă mai mult decît o pastişă : este povestirea de concurenţă la tiparul pe care-l oferă **Sub pecetea tainei.** Ceea ce acolo rămîne abia început aici este dus pînă la capăt. Radu Albala şi-a studiat modelul, dar nu se uită complet în el. Vorbele, Bucureştiul, taifasul, aerul amintirii sînt mateine, dar ele constituie montura propriei teme, pe care o putem numi, cu un cuvînt sugestiv al prozatorului, tema „desculţelor", apelativ prin care se desenează o categorie de femei, nu atît din punctul de vedere social pe care-l poate indica prin inerţie un titlu de roman românesc rural, „Desculţ", cît din unghiul de vedere al eleganţei lor anatomice. Întotdeauna ochiul naratorului, preocupat de amănuntele decisive, va cobori către glezne : „În miezul beznei ce ne înconjura, nu se vedea, simbure de lumină, decît un nimb care juca încoace şi încolo, domol şi lin, în ritmul paşilor lampadoforei; de-a stînga lui, căci fetiţa purta lămpaşul în mîna dreaptă, cam la înălţimea genunchiului, se mişcau, daurite ca într-o miniatură de carte a veacului de mijloc, gleznele şi pulpele ei arămii : sforţarea urcuşului şi scurta alunecare zvicnită a piciorului desculţ în noroi scoteau în vileag lucrarea muşchilor, iscind în cadenţă ape de luciri şi de umbre, parcă anume spre a le vădi alcătuirea fără cusur".

Făpturile paradisului sînt o continuare a **Desculţelor,** fiind vădit din acelaşi ciclu al cărui nume ar trebui să-l poarte şi ele. **Făpturile paradisului** constituie un pandant al primului titlu, o explicaţie şi o completare a lui, mai puţin frumos însă pentru că este prea explicit. El numeşte într-un mod idilic tema proprie lui Radu Albala, tema desculţelor, prin care acesta se inserează firesc în atmosfera lui Mateiu Caragiale, dar se şi delimitează de ea, dacă ne amintim că femeile maestrului alcătuiesc un amestec de sublimitate şi de abjecţie pe care „desculţele" nu-l dezvăluie. Ele sînt cel mult aventuriere.

Prozele de atmosferă nu se cade a fi povestite, pentru că atmosfera nu se povesteşte. Dar Radu Albala nu este numai un autor de atmosferă. El tinde să fie şi un remarcabil portretist, cu personaje precis desenate, ca în portretele picturale postrenascentiste, şi, mai mult decît atît, un autor epic, care ştie să construiască sofisticat. Pentru Radu Albala epicul este necesar dar nu înrobitor. Altarul pe care va fi sacrificat epicul în cărţile sale este imaginea frumoaselor sau misterioaselor sale „desculţe". Epicul serveşte pentru a le potenţa frumuseţea sau misterul. Scurta povestire **În deal, pe Militari** nu e altceva decît o povestire criminală. Poliţistul asistă de după un paravan la seara cu muzică din casa Lenei Ceptureanu, fiind surprins de fizionomia cuplului de invitaţi. Sub deghizamentul hainelor bărbăteşti poliţistul pare a desprinde trăsăturile unei femei. Aici intră în joc amintirea. Toate elementele unei povestiri detectivistice sînt prezente, dar autorul nu ţine să facă elogiul capacităţii deductive a următorului, ci a fidelităţii acestuia faţă de o iubire de tinereţe. Povestirea erotică se suprapune celei poliţiste, amîndouă conturînd o siluetă feminină, care s-a fixat nemuritor în sufletul unui bărbat. **Propylaen Kunstgeschichte** este la fel de caracteristică pentru atmosfera prozelor lui Radu Albala fiind vorba de cărţi, de anticari şi anticariate, de albume, de reproduceri de artă, de întîlnirea sufletului artist cu viaţa străzii. Subtila povestire, aproape fără subiect, are însă un sens. Ea accentuează nota de mister, de indescifrabil pe care o au, după autor, toţi oamenii. Povestitorul vinde o carte rară, găseşte un cumpărător, acesta plăteşte cît face, pare un cunoscător, dar dovedeşte într-o împrejurare crispantă pentru fostul proprietar, o brutalitate de neanticipat faţă de ilustraţiile frumosului album. Apare şi aici o desculţă, o femeie de mahala, care-şi descalţă piciorul pentru a-l folosi pe sub masă pentru semnale amoroase. Scena este fără cheie : faptele se petrec, autorul le înregistrează pentru a le sublinia insondabilitatea. Caracteristice sînt semnalarea misterului, fixarea realităţii în ipostazele ei interogative, dar şi plăcerea de a descrie un Bucureşti pitoresc al spaţiului anticăresc de după ultimul război mondial, pentru prima dată surprins şi înfăţişat cu pană sigură cititorilor. Caracteristică este şi minuirea expertă a albumelor, comentarea planşelor, ca şi insistenţa pe cea în care apare o tînără femeie după baie, desigur desculţă. **Tuţa** reprezintă cazul straniu de frumoasă inspirată, capabilă de a vorbi despre lucruri pe care nu le-a văzut, de a apare şi a dispare ca o vrăjitoare, de a pedepsi cu foc ca zeiţele răzbunătoare ale antichităţii sau ca zînele rele ale mitologiilor neogreceşti. Tipologia desculţelor lui Radu Albala se îmbogăţeşte cu exemplare dintre cele mai complexe şi mai sugestive, care-l scot aproape complet din atmosfera lui Mateiu Caragiale, apropiindu-l mai curînd de aceea a lui Mircea Eliade sau Vasile Voiculescu. Radu Albala este mai mult decît un matein supus.

La Paleologu ne oferă prilejul să vorbim din nou de trăsăturile specifice naraţiunilor lui Radu Albala, unde se împletesc limbajul căutat, atmosfera unui Bucureşti modern descins însă din cel vechi, vocaţia amintirii, dar şi ştiinţa de a construi în trepte cu lovituri de teatru bine studiate o povestire în care zăbava descrierilor şi digresiunilor sînt fermecătoare strategeme epice. Faţă de **În deal, la Militari** a cărei schemă o recunoaştem, **La Paleologu** dezvoltă cu voluptate diversă soluţiile epice şi lirice cunoscute. Povestirea se alcătuieşte dintr-o succesiune de întîmplări al căror erou, naratorul, cel ce-şi aminteşte, se intersectează cu acelaşi personaj, o femeie, fără a-şi da seama de la început de identitatea lui. Nu sînt excluse, ca la orice autor cu exerciţiu poliţist, pistele false, ceea ce sporeşte escalada acţiunii. Ca în toate celelalte cazuri figura feminină apare şi dispare cu taina ei. Mai toate femeile din povestirile lui Radu Albala apar şi dispar misterios. Autorul nu scurmă în nici un fel coaja realităţii pentru a le dezgropa taina. Nici prozatorul nu face psihologie. Personajele lui există şi atît : au o conduită pe care o înregistrează. Această **instituire** conferă povestirilor substanţă şi mister. Ce este mai departe, ce este „dincolo", va fi rîndul cititorului să dezlege. Radu Albala oferă personajelor sale dreptul de a rămîne unice şi secrete şi mai ales femeilor, care sînt tema lui predilectă, apanajul de a fi apariţii pe cît de credibile pe atît de ireale şi incontrolabile. Între mesajele prozei, subtile şi intelectuale, ale lui Radu Albala, fixat ostentativ într-un timp social şi literar „vechi", acesta este poate cel mai preţios.

M. Ungheanu

MARIUS ROBESCU: «Ideogramă»

Nimic surprinzător în faptul că Marius Robescu a cultivat şi gîndirea şi expresia gnomic-aforistică. Poezia lui, care uneori în pragul ei cel mai înalt ajungea la o densitate cristalin-tăioasă a sensurilor, îndreptăţea această propoziţie. Reflecţiile şi aforismele sale au fost predate Editurii Eminescu, cu superbul titlu **Arta insomniei** în 1984, cum aflăm dintr-o notiţă din josul paginii de gardă, şi a apărut postum în 1986 sub genericul inexpresiv de **Ideogramă.** Esenţial rămîne însă conţinutul, care nu ne dezamăgeşte nici o clipă. Autorul se opreşte în primul rînd, aşa cum era şi firesc, asupra condiţiei poeziei. Grupate tematic — fragmentele referitoare la acest subiect — ar fi format un mic, dar cît de substanţial, tratat de ontologie a actului poetic. Nu însă abstract, pretenţios, pedant erudit, ci încărcat de o stăpînită, prin expresia poetică esenţializată, tensiune intelectuală şi existenţială. Am să comentez cîteva dintre ele. Mai întîi, un aforism despre cunoaştere în general, demn de vechii greci, ce explică ceva şi din structura poeziei lui Marius Robescu, aproape niciodată epică, în care fiinţa era atît de profund implicată : „Stim cu noi înşine. Cu văzul, cu auzul, cu mintea şi cu limba pe care o vorbim. Eu însumi — iată numele unui instrument de cunoaştere". Vrînd, nevrînd, am să fac tot timpul o lectură în paralel, textele o impun — a poeziei şi a gnozei poetice. Pentru expresionismul celui care a scris **Spiritul însetat de real,** această mărturisire mi se pare revelatoare : „De fapt, singura mea dorinţă este să înscriu pe hîrtie un semn dureros de exclamaţie. Substitute ale acestei dorinţi sînt toate cuvintele, toate frazele, toate cărţile". Iar pentru sobrietatea şi, în acelaşi timp, intensitatea pasiunilor şi trăirilor sale : „Totuşi n-aş vrea să mă rezum la un act patetic, scăpînd în felul acesta, ci să înaintez stringînd dinţii pînă la capătul sentimentului". Şi despre raportul atît de disputat dintre idee şi cuvînt : „Ideea arde, pîrjoleşte expresia. A o ocroti pe aceasta din urmă, a o menţine mereu fragedă, fecundată totuşi de idee". Dacă ar trebui să fac o departajare şi subclasificare a reflecţiilor şi gîndurilor despre poezie, aş spune că majoritatea se referă la poezia ca „facere" şi nu ca „făcut", aparţin, deci, unei **poietici** şi mai puţin unei **poetici.** Cugetările sale sînt în acest sens profunde şi de o fină calitate intelectuală. Şi un lucru cu adevărat important : — mută măcar cu un „grad" înţelegerea şi cunoaşterea noastră asupra actului poetic. Îndeobşte se vorbeşte de „laboratorul de creaţie" al autorilor, dar formula este nepotrivită în cazul lui Marius Robescu, care pare a surprinde un proces viu, organic, adesea dramatic, şi nu a descrie şi elabora procese de chimie poetică. Este diferenţa, spre exemplu, dintre poietica unui expresionist contemporan, ea însăşi asumată ca fapt de existenţă, şi poetica algebrică din filiera Poe, Mallarmé, Valéry. Cît de adînc este poetul angajat în lumea cuvintelor ! „O stranie dedublare : în timp ce un eu proferă, celălalt orînduieşte verbele cu o baghetă. Acestea nu mai sînt, astfel, ceea ce fuseseră la început, devenind altceva în felul în care frunzele risipite de vînt ar mai putea redeveni, la un semn, pădure...". Sau un alt aforism, el însuşi un concentrat poetic : „Uşor mi-ar fi să rup între degete oasele subţiri ale cuvintelor. Sînt însă împotriva schingiuirii lor. Prin transparenţa limbajului poetic trebuie să se vadă nodulii tragici ai existenţei". În egală măsură se delimitează însă şi de poetica romantică a sentimentului şi sensibilităţii genuine, sau de poza poetului inspirat. Poezia şi chiar starea poetică cer şi un îndelungat şi sever exerciţiu intelectual : „La capătul unei lungi contemplaţii răsare de la sine cuvîntul adevărat" sau: „În lucrul meu am nevoie de mult timp pentru tăcere". Proteismul şi facilitatea colocvială a unui anumit gen de discurs poetic îi repugnă. „A te rusina spontan de cuvintele care-ţi ies de sub penă ca de propriile secreţii". Şi o lapidară profesiune de credinţă, paradoxal formulată, însă de o mare subtilitate şi forţă de penetraţie intelectuală : „În locul dereglării sistematice a simţurilor, programată de Rimbaud, încercarea de a le stăpîni integral. Astfel mi s-a părut că poate lua naştere o poezie încă şi mai profundă, şi mai disperată". Nu cred că astfel „nu poate lua naştere nici o poezie" cum afirmă polemic un critic. Dimpotrivă. Este însă o poezie de factură deosebită : la limită, ar spune matematicienii. Între emoţie şi cunoaştere. De altfel, această stăpînire a simţurilor nu se referă atît la substanţa ei germinativă cît la controlul şi luarea ei în posesie prin limbaj şi formă poetică. În altă parte întîlnim această reflecţie : „Limbajul trebuie pus necontenit la încercare, «testat» în ceea ce priveşte rezistenţa şi elasticitatea. Cît se întinde, cît poate suporta". Şi oare această „testare" a expresiei nu este ea însăşi o sursă de poezie, de înfrigurată emoţie artistică ? Ba da. O spune chiar poetul : „Căutarea febrilă de forme noi, în speranţa (înşelată) a mîntuirii de obsesie, de piriolul fix care te arde pe dinăuntru". Sau : „Găsirea formei adoarme pentru o clipă obsesia. Răcoreşte." Închei, aici, puţinele consideraţii despre originala **gîndire poietică** a lui Marius Robescu, asupra căreia sper să mai revin cu alt prilej.

În celelalte aforisme şi cugetări ale sale, despre sensul existenţei, moarte, adevăr, frumos etc. poetul se arată un moralist de esenţă kantiană. Mai puţin rigid totuşi. Cel mai fericit îşi defineşte el însuşi poziţia : „O pasnică intransigenţă — iată atitudinea care-mi rezumă morala". Am să iau un exemplu : „Tensiunea dintre spirit şi simţire e garanţia omenescului. Ea trebuie menţinută cu orice preţ. Nu vă încredeţi în contopirea ideală pe care amîndouă părţi o promit : nu ascunde decît nostalgia fioroasă a animalităţii". O dicotomie şi opoziţie într-adevăr netă între intelect şi simţuri în maniera secolului al XVIII-lea — moderniі vorbesc chiar de o inteligenţă a simţurilor (E. Cassirer) — dar recunoscînd complementaritatea termenilor. Uneori însă moralistul este mai casant : „Detest crizele de constiinţă şi pe amăgitorii care ni le propun. Din ele au ieşit cîţiva sfinţi şi o lungă serie de criminali". În ansamblu, însă, tonul este de o comprehensibilitate exigentă, iar cugetările în substanţă şi forma lor memorabile. **Arta insomniei** — îmi permit această licenţă — este cartea unei profunde şi scăpărătoare eseistici poetice.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

PARABOLE ŞI POVESTIRI

Un volum de proze scurte, scrise impecabil, cultivînd cu umor şi lirism atît parabola în gust modern cît şi povestirea istorică tradiţională, registrul realist ironic, ca şi jocul cu fantasticul sau doar cel cu puterile imaginative nelimitate ale textului, consemnează discret debutul relativ tîrziu al lui Tudor Gherman („Cîteva consideraţii asupra originii bronzului". Ed. Cartea Românească, 1986), prozator de inspiraţie bănăţeană înzestrat cu fantezie epică, simţ al absurdului şi sentimentul nobilei gratuităţi a reveriei literare. Lungul drum al cărţii spre tipar i-a îngăduit, se pare, autorului să-şi şlefuiască pe îndelete prozele, care, scrise şi rescrise, au căpătat, indiferent de etapa creaţiei sau de subiectul lor, o unitate stilistică interioară ce dă soliditate unei culegeri altfel pestriţe prin aria tematică extrem de diversă, aproape derutantă prin acel eclectism al virstelor creaţiei, tipic în geneza volumelor de debut. Stilul unitar nu trădează, însă, travaliul îndelung, pătrindu-şi nealterată nota de dezinvoltură nu lipsită de lirism, care, alături de ironia şi umorul străbătute de o undă de tristeţe, asigură tonalitatea dominantă a ansamblului.

Caracteristice acestei structuri de adîncime a scrisului lui Tudor Gherman sînt, cu evidenţă, cele cinci pagini de început ale prozei care dă şi titlul volumului, „Cîteva consideraţii asupra originii bronzului", unde, dacă literatura poate însemna uneori, după o formulă călinesciană, şi „a bate cîmpii cu graţie", atunci autorul nostru o face cu mult farmec personal.

În vreme ce „Ochiul beiului" şi „Stufăriş, poveşti şi o pisică" nu depăşesc, în ciuda unor rezolvări epice personale, interesul legendelor istorice, o parabolă a dăinuirii fiinţei misterioase a localnicilor în pofida vicisitudinii istoriei este „Anchetă în locuinţa lui Dumnezeu", unde contrastul dintre birocraţia militară a imperiului austriac şi fantasticul locurilor e minuţios conturat. Prin melodramatismul lor acuzat, „Bordeiul minunat" şi „Scrisoarea unui cîine mort" (acesta deşi mai păstrează ceva din ironia modelului îndepărtat, nuvela lui Cervantes) sînt piesele cele mai puţin rezistente ale volumului provenind, probabil, dintr-un strat mai vechi al creaţiei autorului. În schimb, acesta realizează cu multă vervă şarja la adresa filmelor cu haiduci în „Sugestii pentru înmormîntare şi nuntă".

Un loc cu siguranţă al său în peisajul foarte animat al prozei scurte de azi îl obţine Tudor Gherman cu trei excelente tablouri de gen, în manieră modernă, ale mediului funcţionăresc tradiţional, proze de mare rafinament stilistic, variind ca dimensiuni între nuvelă psihologică, „The song of cobra", povestire vag fantastă, „O singură sau poate mai multe seri de noiembrie", şi schiţa absurdă „Encyclopedia Britannica". Situaţiile, incluzînd triunghiul birocratic director — doi adjuncţi rivali, văzut din unghiul unuia dintre cei doi subalterni, pun în mişcare o întreagă strategie a derizoriului unde se urmăreşte cu disperare cîştigarea bunăvoinţei superiorului, prin orice fel de tertipuri, slugărnicii, linguşeli şi săpăreа fără scrupule a adversarului prin orice mijloace — minciuni, bîrfe, turnătorii. Totul e permis în această luptă lilipuţană pe care autorul nu face greşeala să o trateze caricatural. Eroii îşi trăiesc, dimpotrivă, condiţia derizorie cu intensitatea unei mari drame, pîndind febril cel mai mic gest ori cuvînt al directorului, procedînd la vaste operaţii de decodare care le umple întreaga existenţă. Personajul primei proze vorbeşte despre odiseea prin care a reuşit, înlăturîndu-şi rivalul, să-l însoţească pe director la Băile Herculane la o ciudată vînătoare de vipere — sportul favorit al acestuia ; Scarlat, din a doua, are frisoane în urma unor cuvinte în care desluşeşte aluzii ameninţătoare şi e obsedat de rîsul sefului care îa în ochii lui proporţii cosmice. Totul e foarte natural, exact, nici o exagerare aparentă, deşi autorul procedează aici ca un moralist, căutînd, de fapt, adevăruri majore în scrutarea caracterelor mărunte. Psihologia slugărniciei şi a neputinţei, incertitudinea existenţei cotidiene la discreţia relaţiei ierarhice sînt admirabil surprinse. Tudor Gherman, dovedind evidente însuşiri analitice, acuitate a percepţiei infinitezimale a resorturilor interioare ale personajelor. Alături de acestea, o posibilă evoluţie viitoare a autorului în direcţia prozei parabolice moderne e, de aflat, în ultima piesă a volumului, „Detalii despre moară", interesantă deschidere camusiană spre simboluri ale istoriei contemporane, către surprinderea insolită a unor fenomene sociale şi politice. După acest debut convingător pentru posibilităţile prozatorului e de aşteptat un volum care să-l impună pe Tudor Gherman la adevărata sa valoare deja vizibilă în multe din paginile cărţii.

Alexandru Condeescu

Realitatea poeziei

Urmare din pag. 1

mult un univers artificial al existenţei umane, un labirint al vieţii cotidiene, care structurează nu numai un alt decor, un alt spaţiu ci şi o altă condiţie umană, în înţelesul ei profund, un ritm agitat, sinuos, complex, frenetic şi adesea dramatic al trăirilor, situaţii noi, necunoscute în trecut, cărora omul contemporan le face faţă prin inepuizabile resurse de adaptare, printr-un dinamism mereu reînnoit. Este vorba aşadar nu doar de o aglomerare de elemente noi, de un proces liniar ci de mutaţii calitative care se repercutează inevitabil în dimensiunea interioară, în modul de a simţi şi a trăi al omului de azi, al poetului, care simte altfel realitatea caleidoscopică, grăbită a timpului pe care îl sondează.

Trăind într-o asemenea lume, ale cărei elemente au parcă o expresivitate sporită, poetul se simte „provocat" de o multitudine de stimuli, imagini şi semnificaţii, sensibilitatea lui e bulversată, parcă mai mult decît în trecut, de fragmente ale realităţii imediate, care îşi revendică cu mai multe sanse intrarea în poezie. O lume fierbinte, trepidantă, gîfîitoare există în jurul poetului, o înşiruire bruiantă, un flux de imagini care tinde parcă să se smulgă din planul real şi să se proiecteze în planul imaginaţiei poetice. Noţiuni care altădată nu intrau în sfera de interes a limbajului poetic şi-au făcut astăzi intrarea în poezie cu deplină legitimitate, conturînd un topos de intensă plasticitate şi ajutînd poezia să fie a timpului său, să se pună de acord cu modul de a fi şi a simţi al omului contemporan.

Ajunşi în acest punct se naşte din nou o întrebare : este posibil ca poezia să încorporeze „totul", să îşi asume întreaga realitate, inclusiv stratul ei prozaic, „actualist" neprelucrat? Spectacolul civilizaţiei contemporane, elementele de progres tehnic, odată încorporate în poezie, sînt suficiente ele însele pentru a conferi (post) modernitate poeziei ? Sînt ele — raheta, caloriferul, chiuveta, videocasetofonul, tramvaiul orani şi celelalte elemente ale ambianţei la modă, care pot da, prin aglutinare, senzaţia de inserţie în real, de exolorare a unor infinite spaţii ale limbajului — indicii sigure ale originalităţii şi valorii poeziei, ale ancorării ei autentice în realitate ? Este el, limbajul discursiv, mimînd vorbirea de toate zilele, semnul unei noi retorici, al unei noi virste estetice ? Reflectă el în profunzime spiritul timpului ?

Călinescu spunea, judicios, că „poţi fi inactual de prea mult prezent. Există deci un risc al exacerbării cotidianului, al intrării acestuia „cu arme şi bagaje" în poezie, fără o filtrare artistică suficientă. Aglomerarea de semne din recuzita realului imediat, derizoriu, „mistica publicistică a actualităţii", ca să-l citez pe Adrian Marino, credinţa că a scrie despre jogging şi Kenny Rogers, despre motocicletе şi deodorant este neapărat o dovadă de superioritate estetică mi se par tot atîtea capcane în care, odată intrată, poezia, asemeni unei păsări greoaie, nu poate să la înălţime. În acest caz planul liric nu mai poate realiza o reducere a realităţii la esenţă ci rămîne o „supă" de elemente prozaice, un inventar de senzaţii şi obiecte, o „turbincă" în care poetul îndeasă totul, cu orgoliul că limbajul lui e atotcuprinzător şi frust. Nu voi merge desigur pînă acolo încît să afirm că numai anumite elemente ale realităţii sînt poetice. Dar a spune că totul, dar absolut totul este poezie, fără a ţine cont de „legile" universului liric înseamnă să te situezi în cealaltă extremă. Violarea acestor legi, oricît de (post)modern(ist) ar fi motivul invocat, subminează poezia, o împinge în spaţiul prozei sau al notaţiei jurnaliere. Ea nu trebuie să plătească deci un prea mare tribut efemerului, actualităţii imediate ci, dimpotrivă, trebuie să extragă eternitatea din cîmpul tranzitoriului, ca să-l citäm pe Baudelaire. Aceasta înseamnă, după imaginea lui Holderlin, să stai cu picioarele în apa realităţii şi să te avînţi, prin aripi, spre cerul poeziei. Al adevăratei poezii.

Actualitatea izvoarelor

Urmare din pag. 1

siguranţa şi operativitatea tuturor comparaţiilor, analizelor, confruntărilor textologice (întrucît se cunoaşte că doar versiunea românească păstrează textul întreg al **Învăţăturilor...** („**versiunea românească,** — din sec. XVII, n.n. — **este, din punct de vedere textologic, o oglindă fidelă a versiunii originale slave şi nicidecum o variantă amplificată, interpolată, denaturată, prin creşterea ponderii elementului religios al rugăciunilor**" (s.a. D.Z.). „Aceasta este, zice cercetătorul, concluzia, matematic exactă, a confruntării textului slavon cu cel românesc. Tot ce se abate de la ea vădeşte necunoaşterea textelor". Pînă în 1947 o asemenea confruntare era, practic, imposibilă, de aici nefastele consecinţe... Confruntarea versiunii greceşti de la Athos (a lui Manuil din Corint) cu versiunile slavonă şi română arată că atît traducătorul în româneşte cît şi cel în greceşte „au lucrat **pe acelaşi text**", textul slavon de la Sofia fiind una din „cel puţin (cele) trei copii oficiale", ceea ce este dovedit cu peremptoriul argument **textologic.** Şi autorul dă citire pe zeci de pagini, după metoda ilustrativelor coloane paralele, la pasaje întregi în română, slavonă, greacă, pentru a stabili relaţiile existente între variante, dar şi pentru a pune în evidenţă izvoarele bizantine („cite se cunosc pînă acum") ale **Învăţăturilor...** Autorul merge la demonstraţia oţioasă, la confruntarea integrală a textelor, la stabilirea „colajului" (cum i-ar zice Paul Anghel), servind ca piatră mozaicală, din literatura bizantino-slavă, identificînd aici doctrina clasică a absolutismului bizantin, tema castităţii, codul moral şi pedagogic al scrierii, concepţia filosofico-morală despre lume şi viaţă (gîndirea religios-morală, dar şi cea lumească), influenţa isihastă.

„Surpriza pe care ne-a rezervat-o examenul tradiţiei manuscrise şi întocmirea ediţiei critice a constat în faptul că **realitatea textologică contrazice toate ipotezele formulate pînă în prezent cu privire la evoluţia textului versiunii româneşti a Învăţăturilor lui Neagoe Basarab."** (s.a. D. Z.). Medievistul nostru ajunge la concluzia că de la o copie la alta textul **Învăţăturilor...** n-a fost „necontenit **amplificat"** de copişti (cum se credea), ci **prescurtat.**

Prezentarea descriptivă şi demonstraţia oţioasă, înfăţişarea ideilor şi rezecţia polemică, procedura sistemic-savantă şi umanizarea a ceea ce ameninţă uneori să devină „monstrum eruditionis" (o uriaşă cantitate de informaţie din aria bizantino-slavă) — toate acestea conferă o conduită de temperanţă lucrării, care, la ora actuală, este exegeza supremă a problemei în discuţie. Nu există, regretăm, un studiu aplicat de valorificare literară a acestui corp doctrinar de literatură veche.

● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ●

Mitologia românească, în dezbatere critică

● Aflăm, în ultimul număr al „Revistei de istorie şi teorie literară" (2—3, aprilie-septembrie 1986), răspunsuri ale unor specialişti la un chestionar de 6 întrebări, lansat de I. Oprişan.

Evident, dezbaterea se anunţa interesantă şi actuală, avînd în vedere faptul că dispunem de două lucrări recente consacrate **mitologiei româneşti,** datorate lui Romulus Vulcănescu şi lui Mihai Coman, ambele beneficiind deja de prezentări (unele critice, controversate) în presa literară.

Este oarecum curios că la această dezbatere a fost invitat numai unul din cei doi autori de mitologii, anume Mihai Coman, ale cărui răspunsuri sînt prezentate în deschiderea dezbaterii, celălalt autor, Romulus Vulcănescu, fiind ignorat.

Tot atît de curios este faptul că în cele 10 pagini consacrate acestei dezbateri **referirile concrete** la cele două cărţi de mitologie românească sînt ca şi inexistente, prezentîndu-ni-se, în schimb, o serie de idei şi de principii **generale,** între care abia întrezărim, ici-colo, o aluzie la una din cele două sinteze de mitologie românească.

O excepţie de la această atitudine o constituie, după părerea noastră, răspunsul, concis, al lui H. H. Stahl la cele 6 întrebări ale lui I. Oprişan.

Începînd cu prima frază: „Îmi e **neplăcut** să răspund la chestionarul d-voastră, pentru că am despre «mitologia românească» păreri care ştiu că **nu sînt** pe placul unora", textul de aproximativ o pagină (p. 15) este dominat de un **cuvînt-cheie :** NU, care se constituie — aceasta a stat, probabil, chiar în intenţia autorului — în emblemă a **nihilismului lui H. H.** Stahl faţă de existenţa unei mitologii româneşti şi a unor sinteze consacrate acestui aspect fundamental al creativităţii româneşti.

În afara acestei atitudini de negare cu privire specială la mitologia românească, intervenţia lui H. H. Stahl este marcată, aşa cum arătam mai sus, de un cumul — rar întîlnit într-o discuţie ştiinţifică, obiectivă — de NU.

Să remarcăm, de asemenea, formulări categorice, exagerate şi echivoce, ca, de exemplu: „Dar pe ele /operele intitulate **Mitologie românească**/ nu se poate pune **nici** o bază, fiind — după părerea mea — mai mult expresii ale unei **fantezii fără frîu,** care mai mult induc în eroare decît edifică", sau : „în mitologia românească converg o serie de **înriuriri** (subl.n. — V.R.), nu numai tracice, celtice, romanice, paleoslave, pecenege, cumane şi tătare, ci şi **rămăşiţe** de credinţe de origine neclară (cum e «testamentul iranian» şi «creştinismul cosmic» de care vorbeşte Mircea Eliade), la care se adaugă **influenţe** ce pot fi urmărite istoric, precum cele ale bisericii creştine (inclusiv curentele eretice, precum bogomilismul) ale coexistenţei noastre cu vecinii sîrbi şi bulgari, şi cu conlocuitorii noştri, maghiari şi saşi etc.".

Înriuririle, rămăşiţele şi **influenţele** sînt amestecate ca într-o adevărată căciulă dadaistă de către H. H. Stahl, fără să se precizeze că avem mai întîi un **fond primar, de bază** (tracodaco-getic şi roman), definit de însesi originile limbii şi ale poporului român, căruia i s-au adăugat, ulterior, diferite **înriuriri** şi **influenţe,** în raport de contactele cu popoarele vecine, intervenite în diferite epoci istorice. (Iar mitologiile recunoscute ca atare nu sînt produsul unor încrucişări culturale ?).

Să observăm şi faptul că Mircea Eliade continuă, şi dincolo de „marea trecere", să-l obsedeze pe H. H. Stahl (vezi **Amintiri şi gînduri),** care ţine să ne convingă, din nou, că M.E. „nu a cunoscut cultura populară românească prin cercetare directă, făcută pe teren, ci numai din publicaţiile existente în biblioteci."

Or, tocmai într-un domeniu sensibil ca **mitologia,** cel puţin tot atît de importantă ca documentarea directă, făcută pe teren, este dovedirea unor afinităţi certe cu terenul mitologic românesc, care ne dau posibilitatea de a pătrunde şi explica profunzimile spiritualităţii poporului nostru.

Nu este suficient numai să faci cercetări de teren, ci trebuie să şi înţelegi realităţile pe care terenul ţi le dezvăluie, să întreprinzi sintezele.

Am completa, de aceea, precizarea epistemologică pe care o face H. H. Stahl : „A le **interpreta** /înriuririle şi influenţele dintr-o mitologie/ **înainte** de a le **cunoaşte,** este abuziv.", cu remarca noastră că a emite judecăţi de valoare şi a aprecia aceste înriuriri şi influenţe, **înainte de a le înţelege, este tot atît de abuziv.**

Căci numai din perspectiva acestei prejudecăţi, H. H. Stahl poate să afirme că **nu** putem stabili locul mitologiei româneşti în cadrul mitologiilor generale /?!/, că **nu** ştim **nimic** despre coeziunea spirituală a tuturor românilor, că „**habar n-avem**" care ar fi putut fi concepţiile mitologice ale înaintaşilor etc.

Valeriu Rusu

Coincidenţă

■ Mircea Dinescu despre Ştefan Augustin Doinaş, „paznic nu numai la «armonii», ci şi al lăzii de zestre a Uniunii Scriitorilor, adică preşedinte al Fondului literar" : „Cititor desuet şi neprofesionist, dar, orişicîtuşi de puţin, de meserie autor, declar aici fără pic de ruşine că am murmurat fericit şi invidios ignoratele capodopere doinaşiene, cu sentimentul că oficiez o slujbă poetică de zile mari... Distant, fără să-şi planteze admiratorii în curtea din faţa casei spre a da lăstari, afişînd o oarecare familiaritate cu răposaţii clasici (fiind, cum s-ar spune, reprezentantul lor în viaţă), Ştefan Aug. Doinaş e nu doar un mare poet (fiindcă slavă domnului, mari poeţi se mai găsesc şi pe alte străzi) ci şi un făuritor de capodopere cum nu mai există la această oră pe aici sau aiurea" („**Complexul capodoperei**", „România literară", nr. 21).

30 MAI 1987
L2

LITERATURA PENTRU COPII — O «JOACĂ» SERIOASĂ

● Controversată sau, uneori, doar ignorată, literatura pentru copii se constituie din cînd în cînd în subiect de dezbatere literară — semn că sînt încă multe lucruri legate de ea care invită la dialog.

S-a spus despre literatura pentru copii că este în continuare o „cenușăreasă", nu de puține ori, desuetă ; s-a spus că invită la șablon și la mijloace artistice vetuste. S-a spus despre ea că numai geniul o poate salva. S-a spus că are de luptat cu invazia benzilor desenate, că e într-o serioasă concurență cu filmul de animație, cu tv-ul, cu alte cuvinte că ar fi ajuns într-un impas. S-a mai afirmat chiar faptul că astăzi, copiii (deci publicul ei predilect) ar sări etapele trecînd direct de la cărțile cu poze la cele de aventuri.

Există o „breaslă" a scriitorilor pentru copii dar de puține ori acest teritoriu literar suscită interesul criticii majore. Există niște „jaloane" — nu de puține ori neplăcut de rigide, există niște obligativități nu de puține ori anacronice iar reușitele artistice, cărțile realmente valoroase, atunci cînd apar, rămîn totuși într-un nemeritat con de umbră.

Și fiindcă arbitri obiectivi nu se pronunță, harul și meșteșugul, invenția și ostentația, moralizarea excesivă și emoția artistică supraviețuiesc laolaltă într-un teritoriu fără granițe și legi precizate. Această dezbatere inițiată de revista „Luceafărul" ar vrea să fie un punct de pornire pentru cîteva necesare clarificări.

1. De ce scrieți literatură pentru copii ?
2. Sînteți de părere că varietatea ei tematică și-a mijloacelor de expresie artistică răspunde necesităților acestui moment literar ?
3. Care sînt factorii care pot sprijini această literatură ?

Anchetă realizată de C. Lorințiu

Nicolae Tonitza : „Doi copii"

Un aerodrom frecventat

1. Copiii reprezintă o societate ilustră, adevăratul high-life al umanității. În compania lor ai șansa să devii mult mai înțelept și mai bine crescut.

Condiția fundamentală a comunicării ar fi să nu-i minți, să nu le spui banalități și să nu le impui lucruri despre a căror necesitate nu reușești să-i convingi. Ei au cea mai desăvîrșită vocație a dreptății, cinstei, omeniei. Așa-zisele șovăieli ale vîrstei, „crizele de creștere" nu sînt decît etapele prin care, întocmai marilor filosofi, trec atotîntrebători pentru a înfăptui suprema performanță a gîndirii, verificarea corespondențelor dintre ipoteză și realitate, dobîndirea adevărului. Îmi place să trăiesc printre astfel de cavaleri ai splendidei lupte pentru certitudine. Am încetat să fac deosebiri nete între personajele pe care mi le imaginez și personalitățile reale. Cred că fiecare copil poartă toate datele unui erou literar. La un examen atent, observi că tocmai adulții cei mai străluciți, colecționari de succese pe plan social și familial, au izbitoare puncte comune cu copiii : curiozitatea, de exemplu, candoarea, încrederea, puterea de a lua totul de la început, cultul prieteniei sincere, spiritul nerăzbunător, dorința de comunicare, de cooperare, îngăduința superioară față de cusururile speciei, disponibilitatea de a le ameliora. La 14 ani, nu puține sînt dramele și dezamăgirile, însă avantajul vîrstei este că le depășești grație faptului de a trăi pe mai multe planuri, de a absorbi experiență, de a învăța de la alții.

Cred că un bun roman pentru copii e bun dacă determină și în sufletele adulților o deplasare spre rostul dorinței de a-și reevalua propriul mod de gîndire și existență. G. Călinescu : **„Ca să fie opere de artă, scrierile pentru copii și tineri trebuie să intereseze și pe oamenii maturi și instruiți. Copilăria nu dispare niciodată din noi, ea constituie izvorul permanent din care decurg toate meandrele vieții noastre. O literatură exclusiv pentru adulți e limitată, falsă și specializată. Și tot așa numai pentru copii".**

Scriind pentru copii, o fac totuși și pentru a mă despărți în mod manifest de ceea ce îmi displace la adulți. În felul lor, ambele categorii formulează probleme existențiale dar numai copiii le rezolvă în mod cinstit, iar cînd greșesc, o fac din pricină că nu realizează suficient de corect raportul aspirație-mod de acțiune-finalitate socială.

2. Cărțile pentru copii — mă refer întotdeauna la cei în jurul vîrstei de 14 ani — vor cunoaște mai multă audiență atunci cînd vor părăsi anumite fixații, de exemplu celebra „insulă". Este vorba despre obositul procedeu de a-i privi (și construi) pe eroii cărții în mod izolat de restul lumii. Echipa, echipajul sau grupul de prieteni urmăresc ceva sau pe cineva, întreprind o expediție, pregătesc un meci, se aventurează într-o peșteră sau prin niște subterane, perfect, e romantic, dar în cele mai multe cazuri utilizarea acestui motiv nu denotă decît incapacitatea autorului de a dezbate ceea ce este mai delicat și mai important și de fapt obligatoriu : evoluția copiilor în relație cu întregul mediu social. Cele mai neizbutite personaje din literatura contemporană pentru copii sînt adulții. Cele mai moralizatoare situații sînt cele în care intervin „oamenii mari". Cele mai multe tabu-uri aici înfloresc. Realitatea socială însăși, în ansamblul ei, pătrunde greu în paginile cărților pentru copii. Comparînd ceea ce se scrie azi în materie de „proză realistă", ca să zic așa, cu ceea ce se scria acum 20—30 de ani, nu prea vedem mari modificări. Este derizoriu să-ți imaginezi că, dacă personajul poartă „blugi", este fiu de „navetist" și are interese pentru un „rack", l-ai integrat în realitate. Realitatea este alta, de exemplu că eroul dă examene de treaptă, că trebuie să-și aleagă de timpuriu meseria, că el, acest erou în vîrstă de 14 ani, capătă de pe acum o nouă mentalitate despre locul lui în societate sub toate aspectele. El, acest băiat de 14 ani, și ea, această față de 14 ani, încep să aibă de pe acum obișnuința a ceea ce pentru părinții lor continuă să fie în bună măsură noțiuni vișător enunțate și cam turcește aplicate : punctualitate, informare continuă, stare permanentă de învățare, spirit de conlucrare, evaluare corectă, decizie promptă, eficiență. Deschizînd o carte adresată vîrstei lor, este lesne imaginabil ce caută în această carte. Și tot G. Călinescu : **„Copilul se naște curios de lume și nerăbdător de a se orienta în ea. Literatura care îi satisface această pornire îl încîntă. Pesimismul și agnosticismul nu sînt funciare umanității, eroii optimiști fără frică de forțe arbitrare sînt admirați".**

3. Este incontestabil rolul Uniunii Scriitorilor în promovarea literaturii contemporane pentru copii. Uniunea Scriitorilor a apreciat corect faptul că în ultimii (cam mulți) ani, spre acest domeniu afluența scriitorilor tineri s-a redus considerabil. Uniunea Scriitorilor a procedat inspirat recomandînd ca, pe lîngă atît de merituoasa editură „Ion Creangă", și alte edituri să inaugureze colecții de literatură pentru copii. Este excelentă și inițiativa Uniunii în ceea ce privește înființarea unei reviste lunare de literatură pentru copii, cum de altfel este foarte inspirată măsura ca publicațiile Uniunii să conțină permanent o rubrică dedicată recenzării și comentării cărților pentru copii. Se află în proiect și crearea, pe lîngă Asociația Scriitorilor din București, a unui cenaclu de literatură pentru copii. Toate aceste măsuri ne dau certitudinea că vom asista în curînd la un reviriment de ansamblu, cantitativ și calitativ, al literaturii noastre pentru copii, și nu putem decît sprijini prin toate mijloacele (și mai ales prin acela de a scrie bine) eforturile Uniunii.

Ovidiu Zotta

Despre „neseriozități"

1. Scriu poezii pentru copii fiindcă îi consider pe copii geniali : ei au „nebunia pură", spiritul naiv și simplu care e pus în mod miraculos în contact cu esențele — iar această simplitate atrage tot ce e perfect, iubirea, echilibrul, fericirea... Pornind de la **Fedra** lui Platon, trecînd prin romanticii germani (Wieland, Novalis, în muzică Wagner, în filosofie Schopenhauer, spre a da numai cîteva exemple la îndemînă...) ajungînd la marii poeți ai zilelor noastre, înrudirea dintre geniu și copilărie a fost crezul multora, nu spun nimic nou. Asemenea geniilor, copiii se pot transporta spontan dincolo de prezent, realitatea le e imediat transparentă, într-un „scurt circuit" trec dincolo de sensibil, iar darul intuiției precede reflexia, precum lumina soarelui pe aceea a lunii. Poezia pentru copii e Mozartul meu — și, nu în ultimul rînd, o metodă simplă și plăcută de a-mi cîștiga simpatia fetiței mele Ana Stan ca prin vesele „partide de imaginație".

2. Nu cunosc prea bine literatura pentru copii, abia ajung să citesc ce se scrie în alte genuri, dar se mai întîmplă să-mi cadă sub ochi cîte o publicație pentru copii și, judecînd după asemenea impresii fragmentare, peisajul mi se pare sărac și neinteresant. Bancuri repovestite, poezii uneori stupide, banalități cu carul... A crede că în copilărie „se poate înghiți orice" este iluzia celor care au pierdut-o !

3. Cred că în primul rînd scriitorii talentați ar trebui convinși că literatura pentru copii nu e un gen minor. Mi-ar place să citesc poezii pentru copii de Emil Brumaru, Florin Mugur, Dinu Flămînd, Ion Mircea, Mircea Dinescu, Adrian Popescu, Liliana Ursu, Carolina Ilica, Titus Vijeu (care are atîta umor !), Mircea Florin Șandru, Traian T. Coșovei (am citit într-un **Almanah** o „Săptămînă a pisicii" plină de farmec !), Mircea Cărtărescu (mult le-ar mai place copiilor moderna lui bogăție lexicală !)... Ar scrie cărți căutate cu aceeași frenezie ca volumele semnate de Marin Sorescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Daniela Crăsnaru... Deci, să creadă în primul rînd scriitorii că nu e vorba de un gen minor. În al doilea rînd, să li se ceară de la editură o carte, chiar dacă n-au mai scris pentru copii pînă acum. Mulți își vor descoperi o vocație pe care n-o bănuiau, cum mi s-a întîmplat de pildă și mie cînd Tiberiu Utan mi-a cerut o carte (nu-mi închipuiam că aș fi în stare de „neseriozități", cînd tocmai mă ocupam de Avicenna și Ibn Tufayl...). Apoi, poate că ar fi timpul să existe o revistă ca lumea de literatură pentru copii. Nu știu care sînt factorii care ar putea duce la apariția ei, dar mi-ar place să fie vorba de persoane care cred în genialitatea copiilor, dăruindu-le ceea ce merită, nu numai niște fărîme fără gust. Și să fie oameni care cred în puterea formativă a cuvîntului. Dacă muzica influențează creșterea plantelor, de ce n-ar ajuta și poezia la creșterea oamenilor ?

Grete Tartler

„Unde ești, copilărie?"

1. Scriu literatură pentru copii din mai multe motive binecuvîntate de destin.

Pe cînd eram copil în Lișteava-Dolj, citeam cărțile pe care le găseam prin casă : **Genoveva de Brabant, Cartea de vise, Istoria Românilor** (tipărită înainte de 1900). Tata salvase de la foc biblioteca preotului Iliescu și acesta, impresionat de felul cum se aruncase întîi la cărți, i-a dăruit o seamă dintre ele. Tata le ținea în podul casei. Acolo le-am descoperit și acolo mi-am făcut eu locul de lectură. Printre cărți era și o carte de poezii din Eminescu. M-au impresionat mult versurile :

„Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot.
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot ?"

Să fi-nțeles din acele momente farmecul copilăriei ? Iubeam pădurea, apele din pădure, eleșteul de la Ogrin, îmi regăsisem în **Revederea** lui Eminescu toate trăirile mele de copil.

Mai tîrziu am lucrat la revistele pentru copii și apoi în edituri tot la redacțiile de literatură pentru copii.

Înțeleg sensul educativ al literaturii pentru copii și, cînd scriu, dau un sens cărților acestea, un sens artistic, deci moral. Mă gîndesc mereu la puritatea sufletului de copil și tare mă feresc să n-o alterez cumva.

2. Varietatea tematică și a mijloacelor de expresie există în momentul acesta benefic pentru lupta de idei în literatura noastră. Toate decurg din faptul că lupta împotriva dogmatismului, șablonismului, se duce tot mai deschis.

Lupta cu inerția (conceptul lui Labiș) își dovedește permanența. Ca lucrător în Editura **Ion Creangă**, am încercat să atrag spre literatura de copii scriitori autentici și, în bună parte, am izbutit. Am vrut să fac mai mult dar inerția este o permanență și se exercită la nivelul nostru de sus în jos. S-a vorbit în presă despre faptul că în poezia pentru copii s-ar putea merge mai curajos spre varietatea stilurilor, spre educarea atentă a sensibilității copiilor. Dar, din păcate, șablonarzii, veleitarii își fac loc cu coatele sau prin mijloace mai obscure în poezia aceasta și nu mai ies.

Mă îngrozește faptul că mulți autori își numără versurile și-și fac socoteala financiară înainte ca manuscrisul să ajungă la edituri.

S-au scris cărți minunate, s-au și publicat multe dintre ele, dar momentul ne obligă să nu uităm de permanența luptei cu inerția.

3. Factorii care pot sprijini literatura pentru copii sînt cei care pot sprijini toată literatura română. Trebuie, însă, ca presa să înțeleagă necesitatea de a se ocupa mai des de cărțile și problemele acestei literaturi și nu doar în momente festive cum este și în acest caz.

Gh. D. Vasile

Cărți adevărate

1. Am ajuns scriitor pentru copii (sau cum mai zic unii, chiar prin plenare și în numele limbii române, „scriitor de copii", „cărți de copii") absolut din întîmplare. În copilăria mea cărțile erau rare. Prin sate pătrundeau doar la ocazii, prin bilciurile ambulante care sosesc pe la hramuri, ori pe la alte sărbători. La un asemenea bilci, am primit în dar, de la o soră de a mamei, o carte cu coperțile galbene, „Povestea lui Arghir și a prea frumoasei Elena". O obținuse în schimbul a cinci ouă de găină. M-a fermecat nespus minunata poveste care circula prin lume, fără autor, dar că aveam o carte, numai a mea, mi-a umplut sufletul de o duioșie nețărmă. Nu știu cîte exemplare din acea carte s-au vîndut în satul meu, dar pentru că mulți mi-au cerut-o să o citească, îmi vine să cred că nici una, în afară de a mea. Cred că nu am împrumutat-o la nimeni, dar citeam din ea pe vatra bunicii mele, în nopțile lungi de iarnă, în fața torcătoarelor de cînepă și în și în fața gospodarilor care dezghiocau știuleți de porumb, la lumina lămpii cu gaz. Pe atunci nimeni nu spunea că asemenea cărți erau pentru copii ; nimeni nu oprea poveștile, ele erau ale tuturor și era o mare cinste să spui povești. Nopțile lungi de iarnă nu puteau trece fără povești, poate singurele bucurii ale sufletelor pe atunci...

Copilăria a fugit undeva, farmecul poveștilor s-a ascuns, coperta primei cărți s-a decolorat și eu am fost aruncat pe cîmpul de luptă în tranșeele celui de-al doilea război mondial. Cînd m-am întors în țară eram cu sufletul gol și bolnav. M-am luptat să-mi vindec sufletul, să-mi înlătur deziluziile, să-mi înlătur greața, deznădejdea, îmbătrînirea înainte de vreme și dezgustul de viață. Între semeni n-am izbutit. Și atunci, nu știu anume în care ceas, am reușit să mă refugiez în trecut, în lumea fantastică a copilăriei, unicul și singurul loc unde nu-mi punea nimeni întrebări. Și poate într-o seară, ori într-un miez de noapte, m-am întîlnit cu poveștile din satul meu, cu acei zei săraci și demni, în care au crezut bunii și străbunii mei, singurii zei care puteau mîngîia, încuraja, înfrumusețea, vindeca sufletul și cărora nu trebuia să le dai nimic în schimb. Așa am început să așternd pe hîrtie întîiele rînduri despre acele minunate ceasuri de taină, cu oameni sfătoși și înțelepți de prispa casei, la lumina stelelor, ori pe lavițele de lemn, în nopțile cu zloată și vifor, fără să mă gîndesc că voi deveni scriitor. Încă nu cunoșteam noțiunea de „scriitor pentru copii", în care n-am crezut nici după ce am aflat-o, fiind într-o totul de acord cu spusele unui mare confrate că literatura pentru copii nu trebuie să se deosebească cu nimic de așa-zisa literatură pentru maturi, decît prin aceea că trebuie scrisă mai bine. La care aș adăuga că se scrie mult mai greu nu după cum își închipuie unii.

2. Despre „momentul literar" al scrierilor pentru copii, ar trebui să ne interesăm permanent, nu numai în preajma zilei de „1 Iunie".

Și de data asta sîntem nevoiți să începem cu începutul. Fără îndoială, există un specific al literaturii pentru copii, dar nu atît de flagrant ca să fi fost nevoie de o despărțire, de o izolare de „literatura mamă". I s-a format o secție și i s-a repartizat un teritoriu, să zicem o livadă. Mulți din lucrătorii „genului" au fost bucuroși spunînd poate : avem spațiu. O vreme, livada a fost vizitată și de ceilalți scriitori și de cîțiva critici, pe urmă izolarea a devenit mai resimțită. Și cum toate porțile livezii erau deschise, au sosit „oaspeți" care și-au pus în gînd să scrie fără a fi fost vreodată scriitori. Încurajați poate numai de faptul că pentru copii merge orice : niște povestioare, niște versușoare etc...

Odată cu ei, sau mai pe urmă, și-a făcut apariția, prin livada candorii, fantoma unui deget, uscat, pedagogizant. În jurul acelui deget s-au polarizat „oaspeții" care au prins să compună cu inversșunare, broșuri, broșurele, cu literatură fără nici o valoare artistică, nedepășind „clasicele", versuri ale „Cățelușului cu părul creț", ori ale „Soldatului călăreț"... Și așa, pe nesimțite, literatura pentru copii a intrat într-un impas. Adevărații scriitori nu s-au potrivit negărilor și zvîrcolirilor acelui deget nefast, ci s-au luptat din răsputeri și au izbutit să scrie cărți valoroare, primite cu bucurie și încîntare de generoșii cititori tineri și de virstnici. Nu înșir numele acelor opere literare, nici numele autorilor lor, asta fiind de domeniul criticii literare.

Nu-mi dau seama cum a dispărut degetul uscat, moralizator, care avea și proprietatea de a se multiplica dintr-odată, dar urmările existenței sale au rămas. În mare măsură degetul a compromis literatura pentru copii, a discreditat-o și i-a făcut pe unii să-și întoarcă fața de la ea. Se ajunsese pînă acolo încît nu numai că se delimitase ce trebuie să citească copiii și ce nu trebuie, ci chiar să se și consemneze pe ultima copertă a cărții pentru ce vîrstă anume este recomandată cartea. De exemplu : pentru cei de la 3—4 1/2 ani (cită pricepere, cită precizie), pentru 5 ani, pentru 6 ani etc. (e drept că sugarilor nu li se repartiza nici o carte). Pot fi văzute, de cine vrea, aceste compartimentări de cunoaștere, dacă se uită pe unele din „cărticelele" apărute la Editura Tineretului. Copiii noștri nu au nevoie de „cărticele", ci de cărți adevărate, cît mai felurite și scrise cît mai artistic ca să le satisfacă nevoia de cunoaștere, de investigare, de frumos, de vis, de zbor. În timp ce degetul consemna vîrstele, pe moralizatoarele broșuri, mulți copii, neținînd seamă de anii lor, devorau cărțile lui Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, ori ale lui Mark Twain, Jules Verne, Bajov, în traducere românească și ale altor mulți și mari scriitori adevărați. În timpul acelui impas, „literatura mamă" nu și-a asumat rolul de mamă vitregă, dar n-a trimis pe nimeni să alunge negustorii din templu. Literatura pentru copii nu trebuie lăsată numai pe umerii unor cîtiva condeieri vrednici și talentați, ci de ea trebuie să se ocupe toți scriitorii țării făcînd din asta o datorie de onoare, o datorie patriotică față de tînăra generație.

Și pentru că veni vorba de „momentul literar", după părerea mea, avem la ora actuală o literatură bună, valoroasă pentru copii, demnă de a sta alături de literatura altor țări, dar o spun cu mîhnire că am fi putut să ocupăm un loc mai de frunte. Să sperăm că momentul acela nu-i prea îndepărtat.

3. Nu sîntem, vorba aceea, chiar la grea cumpănă, cu literatura pentru copii, dar ea are nevoie de un sprijin mai mare și mai eficient din partea multor factori. Uniunea Scriitorilor ar trebui să înființeze și să tipărească o revistă, în exclusivitate, cu problemele acestei literaturi, unde să se publice opinii, studii, dezbateri, prezentări și recenzii pentru cărțile apărute și chiar literatură. La această publicație să fie invitați a colabora scriitori de frunte, critici de înalt prestigiu și alte personalități din viața noastră culturală și artistică. Publicațiile literare să primească în paginile lor și literatură pentru copii de bună calitate. Editurile celelalte, de asemenea, nu numai „Creangă", să tipărească și cărți pentru copii. Să se înlăture în felul acesta răceala, neîncrederea cu care este întîmpinată literatura pentru copii. Să se scurteze distanța izolării, despărțirii, să nu se facă cu orice preț anumite aprecieri. Să nu li se spună scriitorilor : „Păi, dumneata scrii pentru copii, ce cauți la noi ?" cum mi s-a întîmplat ducîndu-mă cu un volum de nuvele la o prestigioasă editură din București. Pînă la urmă cartea a apărut acolo și n-am mai fost trimis la „Creangă". Nu-i o rușine să scrii și literatură pentru copii și nu înseamnă că dacă tipărești la „Creangă" nu mai poți tipări și la „Eminescu" și la „Cartea Românească". Uniunea Scriitorilor să facă cunoscută peste hotare și literatura merituoasă pentru copii prin mijloacele pe care le are la îndemînă. Critica literară să nu-și întoarcă fața de la cărțile pentru copii, ci să le citească și să le consemneze, atît pe cele bune, cît și pe cele proaste. Avem destui critici valoroși. Pe lîngă cărțile de povestiri realiste, de aventuri, științifice, de ficțiuni, să li se lase în mînă copiilor și cartea de basme și povești, care întotdeauna a fost și va fi un adevărat aerodrom de lansare spre visuri îndrăznețe, spre fantezii. Să se aibă o mai mare grijă la întocmirea almanahurilor tipărite pentru ei. De multe ori, abuzul de benzi desenate sufocă și indispun celelalte pagini. Și încă ar fi multe de spus ca răspuns la această întrebare. Copiii sînt ai noștri, ai țării și pe lîngă altele, să ne străduim să le dăm o literatură nu bună, ci foarte bună, care să-i farmece, să le înflăcăreze inimile și să le înnobileze sufletele.

Călin Gruia

tiberiu utan

Primăvara

Domnișoara Primăvară
a venit la noi spre seară
și să nu rămînă-afară
singură și-a făcut scară

Fără sapă ori cazma, —
din sămînță de lumină
și-a croit o rădăcină
care s-a făcut tulpină
și săltînd domol pe ea
— chiar de-o scamă se-agăța —
din balcoane-n cercevele
au tot înflorit zorele
pînă la fereastra mea.

Tot săltîndu-se spre sus
Primăvară ne-a adus
mie, ție, nouă, vouă
pînă la etajul nouă,
fiindcă meșteria mea
ce credeți că-i ? —
O zorea.

Domnișoara Primăvară
ațipește cînd inseară
— ceas de-o clipă ! -ntîia
raz
iarăși mi-o găsește trează ! —

și se duce, s-a și dus ! —
tulpinița de zorea
tot mai sus
și tot mai sus...

Oare nu mă ia cu ea ?
să fim primii cînd răsare
din genuni mărețul soare !...

Exercițiu de primăvară

Întinde brațele —
cuprinde soarele

Întinde brațele
aruncă soarele

și răsăritului
și asfințitului.

Deschide ușile
că vin brindușile,

scincetul mieilor,
mugurii teilor.

Încep să clatine
paltinii-platine

Din Anatolia
ride magnolia,

trainice, tisele
apără visele

Timpi ai șotronului
contra gudronului.

Întinde brațele
aruncă soarele

Întinde brațele
cuprinde soarele.

Ploaie de vară

Ploaia
doftoroaia
joacă puia-gaia —
picurii, cu droaia,
parcă bat tigaia.

Ploaia
doftoroaia
știe
cînd să vie :
Cînd prind verde iie
nucile în vie
și-n întreaga țară
grîul e-n cămară.

Ploaia
doftoroaia
secetei îi poartă
veche vrăjmășie,
bine că n-o iartă !

Ploaia
doftoroaia
joacă puia-gaia, —
picurii cu droaia
bat din cer tigaia.

Ploaia își dă mîna
caldă, cu țărîna,
și cu voi, strengari,
să vă faceți mari !

Scara

Iei de unde știi să iei
două linii paralele,
mai adaugi între ele
unu, doi, mai mulți fuștei
— fie și din funigei —

și te sui voinic pe ea
chitilin, adică lin
cum sui în cireșul plin, —

pînă cînd atingi o stea...

Poate că e steaua ta ! —
hai, înalță-te spre ea !

Dinții

Mai întîi
sunt dinții, —
dinții
necuminții.

Crește unul
altul pică
ce să faci, —
e o mărgică !

Dacă mă gîndesc
un pic, —
aduc și eu a bunic.

Ca să vezi
mata
ce-nseamnă-o mărgea !

Ce-ți pot face dinții —
dinții necuminții !

Nicolae Tonitza : „Cap de copil"

mircea micu

Revelație

Există, mai există, mai există
în lumea asta tragică și tristă
o fată cu alură de artistă
ce-și tamponează nasul cu-o batistă.

Ea vine cu metroul și zimbește,
elastică și suplă ca un pește
și ochiul meu retina și-o mărește
și mă închin zicînd „doamne ferește !".

De unde vine și-ncotro se duce ?
purtînd însingurarea ca pe-o cruce,
și surîzînd în jur amar și dulce
de parc-ar fi nepoata vreunui duce.

Există și o văd și-mi pling de milă,
sînt bleg și ostenit ca o cămilă
și-aș vrea să-i spun : „frumoaso, mi-este silă
de vîrsta mea incertă și umilă".

O clipă, ca un fulger, mi se pare
că m-a privit, zîmbindu-mi cu mirare
și eu ca tigrul cu tocite ghiare
tac resemnat în noaptea tot mai mare.

Sînt un bătrîn. M-au și trecut pe listă,
dar ea-i aici, aproape și există,
o fată singuratică și tristă
ce-și tamponează nasul cu-o batistă.

Și coborîm... Ne despărțim neutri,
străini și resemnați ca niște nutrii,
dar toată noaptea o visez și-mi pare
că-s liber ca un mic delfin în mare !

Noapte fără talent

În noaptea asta n-am talent de fel,
sînt trist și inutil ca un inel
de-apururi inelarului fidel.

M-aș duce să mă culc și nu-mi prea vine,
trece un vultur straniu peste mine
cu penele lui negre și străine.

Cui să mă pling ? Că n-am cui a mă plînge,
o ghiară rece inima mi-o strînge
oprind-o din svîcnirile-i nătînge.

În noaptea asta am trecut în spații,
m-au sublimat pe fruntea lor Carpații
și dorm visînd de dragul unei nații.

În noaptea asta n-am talent de fel
și-aș vrea să dorm alături de-un miel.

Vîrstă

Nu mai știu să scriu,
viața mea se mută spre sicriu,
sînt ostenit și atît de bătrîn încît
îmi vine să mă string singur de git.

Nu mai știu să scriu, mi-e rușine
și nu pot opri vremea ce vine
subțiindu-mă fără de veste :
inevitabila și trista poveste.

Nu mai pot să scriu și-mi vine
să mă reped, mamă, pînă la tine
și să-ți spun : „lasă-mă să plîng
ca un prunc la sînul tău sting".

Nu mai pot să scriu.
Am îmbătrînit și e atît de tîrziu
că nici nu aud clopotul ce mă desparte
de viața ce-o am și de moarte...

Amenințare

Cu un crin subțire
am să te decapitez.
Cu un crin neiertător ca un brici
care te-ar ucide și nici...

Ironică

Înțeleg să mor sănătos,
vesel și sacrificat pînă la os.
Am să consum și cod și cord,
într-un vag dezacord
cu cei ce se vor naște.
Ei nu mă vor cunoaște
și în loc să mă îngroape omenește,
mă vor viri într-un borcan
înghesuit ca pe-un pește.
(Doamne ferește !)

Alo !

— Alo !
dumneavoastră sînteți dincolo ?
Pot să vă spun că vă iubesc
ca pe un lucru nepămîntesc ?
— Alo ? Nu se aude ?
(Mi se umple odaia de dude
albe și negre, albe și negre
ca niște sfîrcuri integre).
— Alo ! Nu se aude ?
(Plouă și, desigur,
firele-s ude.)

ștefan mitroi

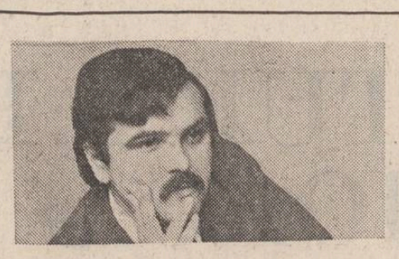

Războiul de după război

Împușcăturile au început să se audă din ce în ce mai rar. Cei care trăgeau s-au împuținat de la o zi la alta. În cele din urmă au rămas de o singură parte a cîmpului de luptă cîțiva soldați. Aceștia nu mai aveau însă în cine să tragă.

În tranșeea de dincolo muriseră toți.

Iarba uscată a cîmpului continuă să fumege. O liniște grea s-a ridicat din pămînturi, așezîndu-se în tot văzduhul.

Învingătorii n-au crezut în primele ceasuri că războiul se sfîrșise. Lucrul acesta îi interesa mai puțin acum. Nevoia de apă, doar ea conta cu adevărat, așa că hotărîră să iasă din șanț cel mai tînăr dintre ei. Acestuia îi ziceau băiatul.

Băiatul venise numai de cîteva săptămîni pe front. Era simplu soldat. Oricum, nu se cuvenea să se expună riscului caporalul. Sergentul nici măcar nu putea să intre în discuție. El era cel mai mare în grad, fiind, din pricina asta, șef peste toți. Adică peste cei doi și peste bătrînul care, cu toate că era și el tot simplu soldat, merita, datorită faptului că își petrecuse aproape toată viața în război, niște avantaje minime...

Primul ieși sergentul. De-a bușilea. Credea că băiatul a luat-o razna.

După o vreme, îndrăzni să se ridice cu totul. Ieșiră și ceilalți. Nu aminti nimeni nimic despre apă. Abia spre seară adunară de la cei morți cîteva bidoane pline și băură pe săturate.

Mai întîi, adormi bătrînul. Din tinerețe nu-i mai fusese atît de somn ca acum. La scurt timp, se lungi lîngă el caporalul. Pe urmă sergentul.

Băiatului nu-i era somn. Se culcă însă și el. Nu-i venea să rămînă singur.

Dimineața îi găsi pe cei patru dormind sub cerul liber, pe cîmp, cu păturile vechi de campanie înfășurate strîns în jurul trupului.

Somnul îi făcea să semene cu nenumărații morți de alături. Păreau adică să fi murit și ei. Își aleseseră însă o moarte scurtă, pentru a compensa cît de cît vinovăția de a nu fi murit de tot, asemenea celorlalți.

Se trezi tîrziu, aproape de prînz.

Bătrînul deschise ultimul ochii. El era, desigur, cel mai obosit. De aceea îl și lăsară să doarmă cît vrea.

— S-a terminat războiul, oameni buni, spuse acesta, continuînd să șadă, ca și pe timpul somnului, lungit.

— Să plecăm de aici, rostî sergentul aruncîndu-și cu mișcări grăbite ranița în spate.

— Eu unul, zise mai departe bătrînul, n-am unde să plec. Aș mai dormi un pic, mi-e încă somn, tare mi-e somn.

Băiatul și caporalul erau și ei în picioare, gata de drum.

Bătrînul adormi la loc. Încercară în zadar să-l trezească. Oboseala anilor de război se strînsese toată în acest somn...

Străbătură în grabă satul pustiu.

Dincolo de el, întîlniră o pădure la marginea căreia le ieși în cale, speriindu-i la început, un cal deșelat înhămat la o cotigă.

Era singura urmă de viață pe care cei trei aveau s-o descopere în drumul lor.

Calul nu părea deloc sălbăticit. Sergentul îi netezi botul bălos cu podul palmei.

— Să-l punem la treabă, propuse el, sărind sprinten pe podeaua de lemn a cotigii.

Făcu și caporalul același lucru. Băiatul se încăpățînă să meargă alături, pe jos. După o vreme, biruit de oboseală, se cățără și el pe scîndurile negeluite, lipindu-și, fără să-i pese, spinarea de ele.

Habar n-avea că intraseră de mult în pădure. Asemui frunzișul de deasupra cu o apă verde în care el se scufundase pe nești uite, legănîndu-se acum odată cu ea. Pesemne din cauza asta îi era frig.

Sergentul îl văzu că tremură și-i întinse o țigară aprinsă. N-avea chef de fumat. La gîndul că altfel are să adoarmă, o luă, totuși. N-apucă să tragă decît un fum. Nemaireușind să se împotrivească somnului, ochii i se închiseră brusc, în vreme ce o umbră grea i se așeză pentru un timp peste simțăminte și gînduri.

Abia cînd se trezi observă că deasupra sînt coroanele înverzite ale copacilor.

Își dădu seama că e primăvară. Sau, nu cumva, continua să doarmă și visa ?

Nu, se trezise de-a binelea. Era cu adevărat primăvară.

Timpul își reluase, așadar, mișcarea. Poate chiar în vreme ce el dormea începuseră să existe din nou anotimpurile.

Nu-i mai păsa încotro îl ducea cotiga aceea măruntă. Înainte ori înapoi, nu putea fi decît primăvară.

La ieșirea din pădure, podeaua de scînduri se hîțină de cîteva ori, după care își înfipse capătul din față în pămînt. Băiatul se răsturnă peste caporal și sergent care, neînțelegînd ce se întîmplă, înjurară înfundat. Cînd se dezmeticiră văzură calul cu picioarele adunate sub burtă. Capul i se lăsase într-o parte ca și cum ar fi vrut să suduie partea dindărăt a trupului pentru refuzul de a merge înainte.

Constatară că sărmana vietate era pe punctul de a-și pierde și ultima fărîmă de vlagă. În minutele următoare își dădu, într-adevăr, sufletul.

Rămase în vecinătatea pădurii, împreună cu cotiga lăsată într-o rînă, aidoma unui maldăr de oase peste care cineva aruncase la întîmplare o piele ce fusese cîndva a unui cal.

Băiatul privi întristat în urmă. Simțea, pentru prima oară de cînd venise pe front, nevoia să plîngă. N-o făcu însă. Sergentul sau poate caporalul ar fi ris probabil de el.

Își viri casca pe ochi, ținîndu-se aproape de cei doi. Aceștia își măriseră pasul, trăgînd cu rîndul din aceeași țigară.

Dacă tot s-a terminat războiul, se pomeni băiatul întrebîndu-se, de ce mai cărăm puștile și muniția cu noi ? Ar fi vrut să-și mărturisească această nedumerire cu glas tare, dar nu îndrăzni. Sergentul și caporalul nu păreau să aibă chef de vorbă.

E bine să ne grăbim, zise totuși primul. O să murim de foame.

Și dacă ne grăbim, n-o să murim ? se întrebă din nou pe sine băiatul, îngăduindu-și în felul acesta cîteva clipe de veselie amară.

Ca și cum i-ar fi citit gîndurile, sergentul adăugă :

— În două-trei ceasuri vom ajunge în oraș. Acolo trebuie să fie ceva de mîncare.

Care oraș ? continuă băiatul dialogul cu el însuși, de unde știe sergentul că este un oraș pe aici ?

Poate că e, își răspunse tot el, luminîndu-se dintr-odată la față.

Orașul exista, într-adevăr. Ajunseră la porțile lui nu în două-trei ore, ci abia a doua zi.

Era, așa cum bănuise, pustiu. Îl mirară însă străzile lui neașteptat de curate, de parcă cineva le măturase special pentru ei chiar în dimineața aceea.

Nu știau încotro să se îndrepte. Mai bine de un ceas colindară aiurea.

— Să intrăm aici, izbucni sergentul, descoperind deasupra unei uși masive de sticlă firma unui hotel.

Caporalul se repezi primul, constatînd c-o bucurie nereținută că ușa nu e încuiată.

Intrară toți trei, urcînd pe cîteva trepte lucioase spre un hol în care se înșirau, de-a lungul peretelui din spate, mai multe fotolii.

De aici, sergentul dispăru pe o ușă laterală în stînga. Caporalul dădu fuga în urma lui.

Băiatul îi găsi în dosul salonului de alături. Ședeau rezemați cu spatele de o cutie frigorifică înfulecînd ceva.

Băiete, bolborosi cu gura plină sergentul, avem mîncare pentru toată viața. Satură-te. Ia cît poftești...

În zilele ce veniră, sergentul și caporalul scotociră hotelul palmă cu palmă. Străbătură muți de uimire fiecare din camerele de la etajele superioare.

Mai mult decît orice se arătară fascinați de oglinzile care drapau pereții acestora. Se uitară îndelung la ele ca la niște ape în care, dacă n-ar fi existat teama de a se ciocni de mușchiile lucrurilor observate în adîncul lor, s-ar fi aruncat voioși, cu neînfrînată plăcere.

Pe băiat îl lăsară în pace. Acesta, constatară ei după un timp, hălăduia senin prin oraș. Nu era foarte întins orașul, așa că băiatul reuși să-i bată toate străzile în mai puțin de-o săptămînă, vreme în care zăbovi și în cele cîteva parcuri ale lui. Reveni la hotel abătut. Văzuse, din punctul lui de vedere, totul. Casele nu-l interesau. Nu se gîndise nici măcar o clipă să le treacă pragul, nu fiindcă i-ar fi fost frică să pășească în interiorul lor, socotise că nu are dreptul s-o facă. Poate că, spera el, într-o bună zi oamenii se vor întoarce. Nu puteau să întîrzie mult. Altfel, ar fi zăvorît ușile la plecare.

Sergentul și caporalul se săturară în cele din urmă de hotel. E o prostie, își spuseră ei, să ne petrecem toată viața aici.

Ieșiră deci și ei în oraș. Pustietatea străzilor le făcu bine la început. Dar se plictisiră repede. În afară de fîntînile risipite la tot pasul pe trotuare, nimic nu le mai atrase atenția.

— Hai să mergem într-o vizită, propuse caporalul, arătînd la întîmplare cu mîna spre ușa unei locuințe.

Sergentul încuviință bucuros. Ba chiar o luă înainte.

— Ia te uite, zise el surprins, cînd ajunseră înăuntru, sîntem așteptați cu cafele.

Într-adevăr, în mijlocul încăperii ce părea să fie sufrageria erau așteza te pe o masă pliantă două cești cu cafea.

— Nu s-a trezit deloc, chicoti caporalul, sorbind lacom dintr-una.

— E rece, dar bună, se bucură sergentul, golind-o pe cealaltă.

Nu prea aveau cu ce să-și omoare timpul aici. După ce se uitară în grabă la fotografiile de pe pereți, sergentul dădu de înțeles că ar fi cazul să plece.

— Știi ce, se gîndi caporalul înainte de a ieși pe ușă, să-i ducem și băiatului cîteva. Să vadă și el cît sînt de caraghioși.

Fără să mai aștepte aprobarea sergentului, caporalul culese mai multe fotografii, înghesuindu-le mulțumit în buzunar.

Făcură după asta și alte vizite. Caporalul își burdușise buzunarele cu poze. Seara i le aruncă vesel băiatului în față.

Bucuria acestuia se dovedi mai mare decît bănuiseră. Ceasuri în șir băiatul răsfoi teancul de fotografii, pipăind fericit fiecare imagine-n parte. La fel și în zilele următoare. Își umplu astfel pînă la sfîrșitul verii serile. În primul rînd, pe ele nu le putea el suporta. I se păreau ingrozitor de lungi, cu mult mai lungi decît restul zilei.

Cei doi coborau în salonul de la parter unde, alături de lăzile frigorifice, descoperiseră nenumărate sticle cu băuturi tari. Goleau seară de seară cîteva, apoi, cercheliți, fredonau în voie cîntece neînțelese. Se culcau spre miezul nopții în ce cameră nimereau.

Venise toamna și băiatul era mai fericit decît oricînd. Nu fusese niciodată îndrăgostit.

Acum, ei bine, acum, se simțea năpădit de o stare necunoscută.

Pe neașteptate, se pomenise că-i este dor de fata aceea care se uita în depărtare în una din fotografii. Aștepta ca din moment în moment să-și întoarcă privirea spre el. Nu se putea să n-o facă. Era sigur de asta. Numai să nu-și dea cei doi seama de ce se întîmplă.

Cum să se ferească de ei ? Unde să se ascundă ? De fapt, găsi el fericit ideea salvatoare, ea trebuia ferită.

Într-o după amiază în care sergentul și caporalul coboriseră, așa cum obișnuiau, în salon,

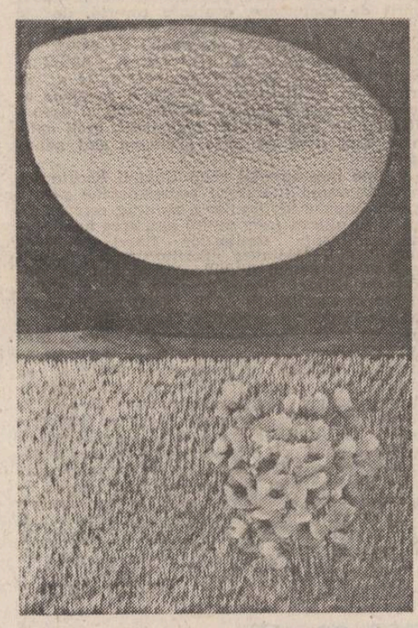

Tablouri de Nicolae Drăgușin

băiatul ascunse fotografia într-o încăpere de la ultimul cat al hotelului.

Abia aștepta să dispară cei doi, pentru a veni aici. Serile nu-l mai înspăimîntau acum. Erau, deși foarte scurte, nesperat de frumoase. Ar fi vrut ca timpul să-și oprească din nou mișcarea.

Așa cum pe front se schimbau cu rîndul, o singură zi și o singură noapte, aceleași mereu și mereu, i-ar fi plăcut ca de data aceasta timpul să se compună numai din seri sau dintr-o unică seară, fără început și sfîrșit. Se încăpățînau însă să existe și diminețile, și amiezile, acestea înmănunchiindu-se, la un loc cu nopțile și nedrept de scurtele seri, în anotimpuri.

Nu-l mai interesau anotimpurile pe băiat. Nici măcar la primăvară nu mai avea chef să se gîndească.

Din pricina dimineților și a amiezilor, băiatul găsi potrivit să-și întrerupă drumurile spre camera de la ultimul cat al hotelului. Dacă ei nimereau într-o doară acolo ?

Mai bine, decise el, încuie pentru totdeauna ușa. Ea o să fie în siguranță, chiar dacă n-am s-o mai văd, va continua să existe. E, fără îndoială, cel mai bine așa.

După ce încuie ușa, băiatul ieși în oraș, aruncînd întristat cheia pe una din străzile lui dosnice. Se întoarse mulțumit la hotel. N-avea de ce să se mai teamă acum.

Sergentul și caporalul îi ieșiră ca niciodată în cale.

— Băiete, de ce te ascunzi tu de noi ? îl luară aceștia la rost.

Ar fi trebuit să spună ceva, dar nu-i veni nimic în minte.

— Avem, începu sergentul, mîncare și băutură pe săturate. O să murim însă de plictiseală. Sînt cîțiva ani buni de cînd ne aflăm aici. E timpul să facem ceva. Ce zici ?

Habar n-avea ce trebuie să zică.

— Aș vrea, încercă el să iasă din impas, să beau și eu alături de voi în seara aceasta.

Merseră toți trei în salon. Băiatul sorbi cu poticneli din pahar. Așa cum își închipuise, băutura îi pirjoli beregata. Nu se dădu însă bătut. Sorbi mai departe mirîndu-se de iuțeala cu care cei doi reușeau să ducă paharul la gură.

— Ast' noapte, se porni din senin caporalul, am avut un vis ciudat. Se făcea că e război și eu abia sosisem pe front. Culmea e însă că nu vroia nimeni să-mi dea o pușcă. Abia într-un tîrziu am primit una. Dar n-am apucat să trag decît o dată cu ea. Între timp, s-a terminat războiul. Ce era să fac, am plecat înapoi, spre casă. Cum mergeam eu așa singur pe drum, cu ranița în spate, aud dintr-odată un șuierat. Imediat simt o junghietură în piept și mă prăvălesc la pămînt. De jur împrejur, cît vedeai cu ochii : pustiu. Cine trăsese atunci în mine ? Ce mai, începusem să mor, cînd aud o voce puternică : e glonțul pe care l-ai tras în război, te-a ajuns din urmă. A vrut să se întoarcă și el odată cu tine acasă.

— I-auzi ! tună sergentul, izbucnind într-un ris aspru, bolovănos.

Băiatul se pomeni și el rizînd.

Rise și caporalul, fără icnituri însă, mai mult înfundat.

— Glonțul tras de tine, zici ! adăugă sergentul printre hohote. Tot el, liniștindu-se brusc, spuse: Războiul, asta e.

— Ce e ? își arătă băiatul nelămurirea.

— Să ne jucăm, pentru a nu muri de plictiseală, de-a războiul.

— Cum de-a războiul ? întrebă iarăși băiatul.

— Foarte simplu, răspunse blînd sergentul. Ne ascundem unii de alții și tragem. Mai ales că n-am aruncat armele și muniția. Vă asigur că o să fie foarte distractiv. Să ne tot urmărim în orașul acesta.

Băiatului îi păru totul o glumă proastă. Sergentul era însă cît se poate de grav. Dacă sînteți de acord, zise el mai departe, voi doi o să fiți împreună. Eu rămîn singur. Un război în trei ar fi anormal. Ordon să începem mîine dimineață. Haideți la culcare acum, închise discuția sergentul, retrăgîndu-se cu pași greoi spre cameră.

Băiatul continua să creadă că e vorba de-o farsă. Altfel, își spuse el, n-ar fi fost atît de liniștit caporalul.

Nu ne-am jucat destul de-a războiul ? se frămîntă el însoțindu-l pe caporal spre etaj. Spuse și acestuia gîndurile sale. Caporalul continua să tacă. Nu era nici vesel, nici supărat. Părea să nu-i pese de hotărîrea sergentului. Chiar nu-i păsa.

Băiatul se convinse de asta un pic mai tîrziu cînd caporalul abia ținîndu-se pe picioare veni la el și-i spuse : pregătește-ți pușca și încearcă să dormi bine. Cine știe, poate ai șansa să te întorci acasă. Nu era deci vorba de-o glumă. Timpul se pregătea să încremenească iarăși luînd deocamdată forma nopții abia începute.

Dacă am să mor, se întreba tînărul soldat, ce-are să se facă ea fără mine ? Cel puțin, se consolă el, s-o înștiințez printr-o scrisoare.

Termină scrisoarea în zori. O viri frumos împăturită pe sub ușă.

Se lumina de ziuă cînd se întoarse de la ultimul nivel al hotelului. Nu mai avea timp să doarmă. Oricum, nu-i era somn.

Cei doi coboriseră deja. Îi găsi trăgînd din țigară în holul de jos.

— Am să plec eu primul, mormăi sergentul și plecă. Îl văzură îndepărtîndu-se pe strada principală, apoi dispărind după colțul unei clădiri.

Caporalul porni și el, făcîndu-i semn să-l urmeze. Unde ? întrebă băiatul pentru sine, călcînd moale pe marginea drumului. Merseră mai multe minute unul lîngă altul, fără să scoată o vorbă.

— Tu ai să rămîi aici, auzi băiatul vocea răstită a celuilalt.

Îi convenea de minune. Erau alături de gardul mărunt al unui parc. Trecu dincolo, lungindu-se cu pușca la piept într-o tufă. Timpul, constată el, continuă să curgă.

Se simți învăluit de mirosul greu al ierburilor de sub el.

Poate, gîndi, în partea aceasta e depărtarea spre care se uita ea. Auzi, în clipa următoare, o împușcătură tremurată în largul orașului. Eu, se adînci băiatul vesel în gînduri, mă joc puțin de-a războiul, apoi vin să te iau. O să fugim, departe, cît mai departe de aici.

Glasul dogit al sergentului îl readuse la realitate.

— Ești un mizerabil, strigă acesta. Un mizerabil și un fricos. Nu asta ne-a fost înțelegerea. Refuzi să tragi ca să nu văd unde te-ai ascuns.

Băiatul nu-și dădu seama cînd apăsase pe trăgaci.

Vruse numai să mîngîie crestetul aspru al ierbii.

În aceeași secundă se năpusti cu mîinile goale în stradă, holbîndu-se înfricoșat la trupul înțepenit al sergentului.

— Heii, țipă el mirat, căutînd aiurea cu privirea.

Spre capătul străzii observă o mogîldeață ghemuită pe caldarîm.

Fugi într-acolo. Era caporalul. Nu-l recunoscu, însă.

Văzu îngrozit că, asemenea celui în care trăsese el un pic mai devreme, și de la șoldul acestuia lipsește bidonul cu apă.

Se îndreptă atunci spre una din fîntînile de pe trotuar și — sprijinindu-și coatele de ghizdurile ei — începu să plîngă.

— Doamne, năvăli în ecouri prelungi vocea lui spre adîncul pămîntului, nu se mai găsește apă nicăieri... O să murim cu toții de sete !

30 MAI 1987

teatru

t

„Coriolan"

1. Întîlnirea dintre Dinu Săraru și Dinu Cernescu — personalități de ambiții înalte ale vieții cultural-artistice românești — s-a soldat cu un spectacol de senzații puternice, demonstrînd bucuria comună (a tuturor realizatorilor), în sensul descoperirii și animării unui Shakespeare pe cît de neuitat, pe atît de actual, de viu și de dens.

— Pe fondul conflictului dintre nobilime și plebei, se consumă drama conducătorului trufaș. Vanitos, disprețuind poporul, Coriolan optează pentru soluția trădării propriei patrii (după ce este exilat), îndemnat de dorința satisfacerii orgoliului său nemăsurat (prin răzbunare).

Dinu Cernescu — acum, regizor al Teatrului Mic — restringe tragedia lui Shakespeare cu intenția de a contura cît mai precis relația dintre Marcius și popor, dintre el și mamă, dintre el și Aufidius, accentuînd stările conflictuale din interiorul personajului, dintre sine și ceilalți, dintre neamul său și al celor care-l „adoptă". Viziunea regizorală se sprijină pe aparența episoadelor romane, urmărind mecanismul luptei pentru putere într-o cetate supusă permanent amenințărilor din afară. **Coriolan** este un **summum** al senzațiilor vizual-auditive. Ochiul este forțat să întîrzie pe grafia gesturilor bine studiate, auzul este biciuit să rămînă treaz de larma mulțimilor, de asurzitoarele zgomote ale stării de război. Nervii spectatorilor sînt solicitați la maximum, tensionați, cravașați. Sugestiile regiei, marginale spectacolului, fac parte din pregătirea psihologică a spectatorului, sînt avertismentul și, apoi, concluzia. Nefiind invitat la un spectacol comod, chiar și cel mai îndărătnic spectator nu poate rămîne impasibil.

„Decorul moral al piesei va fi un cîmp de bătălie", se spune în caietul de regie. Un cadru, deci, al expunerii directe. Scenografia Mariei Miu inlesnește o reducție la esență a sugestiilor, imprimînd atmosferei o copleșitoare măreție, o teamă a incertitudinii, prin fundalul unuj cer tumultuos deasupra unor ziduri vești ne tulburate. Acțiunea se va desfășura mai mult sub cerul liber, la granițe de cetate, însoțind lipsa de adăpost moral, interior, al personajelor. Starea lor o trădează culorile sumbre sau insingerate ale cerului. Semnul înfringerii sau al victoriei e sugerat de orizontalitatea sau verticalitatea plasticii corporale a actorilor sau a obiectelor de recuzită (drapele, săbii etc.). Costumele au o linie îndrăzneață, neurmărind definirea unei epoci sau a unui spațiu exact, ci încercînd, cu discreție, o acomodare, o implantare a personajelor și gîndurilor lor în contemporaneitate. Salopetele negre, fulgarinele negre și lungi (purtînd amprenta liniei celei mai moderne) ale celor doi eroi, Marcius — Dan Condurache, Aufidius — Gheorghe Visu, ca și ale Volumniei — Leopoldina Bălănuță), sînt identice, de parcă ar fi ale unuia și aceluiași personaj (în mai multele sale întruchipări).

Viziunii regizorale a distanțării i se îngemănează stilul interpretării actoricești în registrul supralicitării. Dan Condurache, în primul rînd, apoi Gheorghe Visu, Leopoldina Bălănuță, Nicolae Pomoje (Agrippa) forțează vocea, lungind silabele pînă la o scandare enervantă chiar, pînă la o cantabilitate a artificiului ostentativ, declarat (ajutînd înțelegerea dublei convenții, pe care o delimitează și tehnica iluminării). Înfruntarea personajelor se întemeiază nu doar pe jocul și expresia forțată a vocii actorilor, cît și pe încărcătura gestului prelungit, însoțite de accentele senzoriale ale respirației amplificate, aduse în prim-plan. Prin urmare, luptă psihică, nu fizică, exprimare eliptică, nu concretă. Întîlnirile dintre Marcius — Coriolan și Aufidius sînt cele mai sugestive momente ale reprezentației. Respirațiile lor se înfruntă, se măsoară, se apropie, se domină sau se torturează reciproc. Vizierele lor se ridică pentru ca fiecare să rostească (între admirație și ură) numele celuilalt. Cei mai aprigi dușmani ajung să-și dea mîna, se îmbrățișează și se iau la trîntă, pentru că se iubesc tot atît de mult pe cît se urăsc. Ură și dragoste, imagini ale deplinei regăsiri de sine în celălalt. Trufie și umilință, ca fațete ale aceluiași chip.

Nicoleta Gherghel

film

f

„O zi în București"

Cu fiecare film artistic **Ion Popescu Gopo** surprinde prin capacitatea sa de fantazare, de îmbogățire a unei idei susținute cu întreaga panoplie dragă cineastului : improvizație comică, detașare lucidă, lirism discret, concepție mozaicată, irepresibila aplecare spre utilizarea animației și nu, în ultimul rînd, nota de umor personal, inconfundabil.

Tema orașului iubit a mai fost atacată de **Gopo**, alături de alți cineaști cu aproape două decenii în urmă. Atunci fusese ecranizată, deși parțial, dar la un nivel antologic schița **Căldură mare**, cu **Toma Caragiu** și **Jorj Voicu**, atunci fuseseră surprinse nostalgiile autorului după coșarii cîntăreți sau fotografii din Cișmigiu. Recenta peliculă despre București a bucureșteanului **Gopo** poartă cu prioritate amprenta actualității, deși tema aleasă de autor este privită și prin prisma străzii Timpului — incursiune în același timp omagiu și citat, în decorurile folosite pentru **Domnișoara Aurica**.

Noile artere ale Capitalei, arhitectonica armonioasă a cartierelor moderne, construcțiile de referință ale prezentului se ridică drept un necesar fundal pentru o călătorie lirică, nu lipsită de surprize (deși, destul de ușor detectabile), dans, poezie, muzică.

Amuzamentul grațios practicat de cineast transpare în fiecare secvență, fie că este vorba de un șlagăr cîntat la un telefon public, de un moment coregrafic ce transformă un vagon de tren în ring de dans, de gimnastica aerobică practicată la un complex de sănătate sau de apariția cineastului

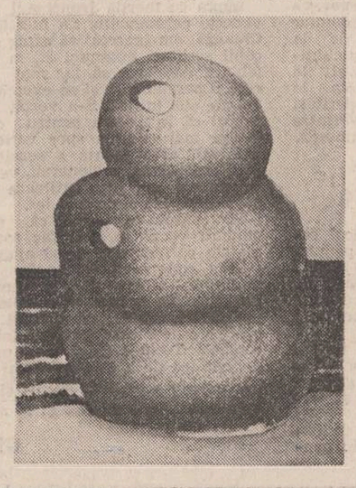

însuși în postura scenaristului știe-tot. Autoparodierea unei secvențe din **Maria Mirabela**, prezențele actoricești laitmotiv — **Jorj Voicu, Dem Rădulescu, Iurie Darie, Dumitru Capoianu,** compozitor și interpret, mixajul inteligent al romanței cu ritmul folk sînt tot atîtea idei exploatate filmic pentru a cinsti munca neostenită a constructorilor Capitalei. Chiar dacă firul epic rămîne declarat un pretext sau doar un preludiu al imaginii fotogenice a orașului urmărit cu profesionalism și cu evidente unghiuri inedite de statornicul colaborator al regizorului — operatorul **Alexandru Popescu,** filmul rămîne un sincer prinos de suflet exprimat cinematografic, dedicat constructorilor unui oraș modern, cu frumusețî încă insuficient cunoscute.

Ion Popescu Gopo a știut să evite locurile comune existente pînă acum în destule pelicule convenționale. Desigur, departe de a epuiza posibilitățile oferite de coordonatele Capitalei în paleta infinită de nuanțe și accente, cu un univers uman mereu capabil să corespondeze nu numai metaforic cu realitățile concrete, **O zi în București** se înscrie într-o filmografie sui-generis, dedicată marelui oraș, poate mult mai bogată decît cele care au imortalizat alte capitale ale lumii.

Aceasta nu înseamnă că subiectul este epuizat, că am definit o dată pentru totdeauna imaginea unui univers viu, aflat într-o permanentă prefacere. De altfel, de multe ori documentariștii ne-au oferit imagini pline de miez și semnificație, percutante în atributele lor poetice, înregistrînd în memoria peliculei aspecte mai incisive sau mai tandre despre marele oraș, despre ritmurile străzilor sau gesturile cîtadinilor.

Călin Stănculescu

Dunărea

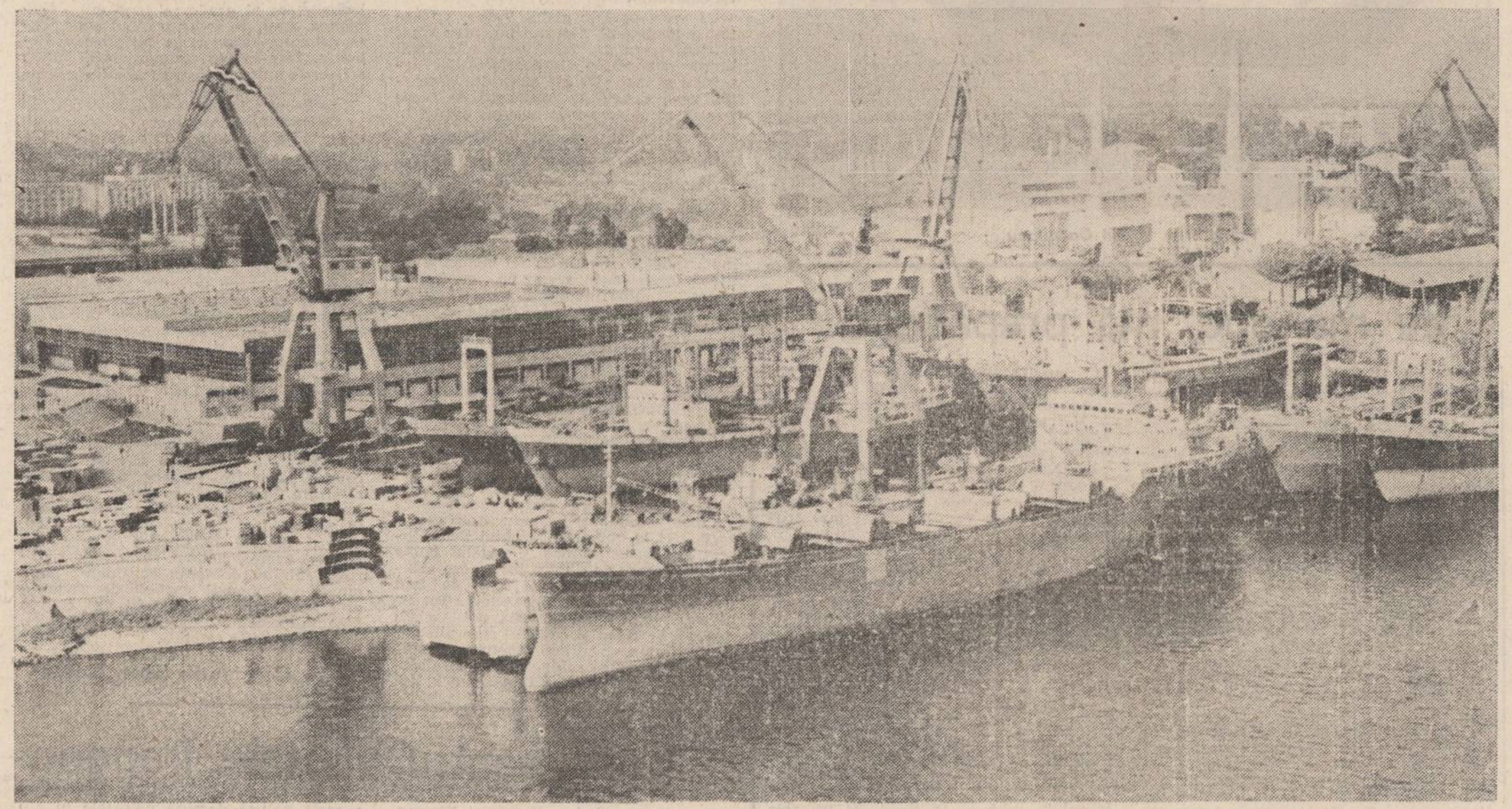

Șantierul naval Brăila

La noi, așteptîndu-vă...

La noi, în iunie, cerul nu mai are margini, iar Dunărea se așază blîndă la maluri obosite de zbateri plumburii, desferecind cărțile tainice ale nuferilor. E luna de soroc a miracolelor galbene și triumful griului care schimbă culoarea orizontului din Brăila pînă aproape de Vrancea. E luna salciei, prințesă invălurată a Dunării, care așază gherghefuri de veghe la geana Brăilei.

E luna pelinului, din ce in ce mai puțin, pe motiv că ar fi dispărut sămința, dar pentru cei ce ne știu lăcașul s-o mai găsi (chiar și pentru vin alb și rozaliu).

E și luna carasului, — ne amintește de sub doi roșcovi sălbatici de la „Doina" Fănuș Neagu, — anul ăsta tot mai mult, zice-se, căci, asta nu știu dacă a aflat-o Fănuș, afurisitul de caras a schimbat de cițiva ani rostul și vorbele vechi, după care peștele mare l-ar înghiți pe cel mic ! S-o mai găsi și ceva scrumbie dacă n-o 'cădea toată in năvoadele gălățenilor. Apropo de vecinii noștri dragi de peste Siret, in anul ăsta, se aude, prin construcția șoselei de pe malul Dunării — pe care, să se știe, tot noi o facem — vor veni mai aproape de Brăila cu cițiva kilometri. În ceea ce ne privește, faptul ne bucură, om fi mai la adevăr și mult mai aproape in sentimentul fluviului, căci, după cite se cunoaște, la Brăila Dunărea este numai a noastră !

La noi, spre sfirșit de mai și inceput de iunie, e clipa cind il sărbătorim pe Mihu Dragomir printr-un festival al poeziei implinit de citeva ediții bune, cu sprijinul revistei „Luceafărul", care, iubindu-l, prin Mihu-al-nostru le-a descoperit și altora Brăila și aceștia au inceput să iubească Brăila !

Și tot in sfirșit de mai, inceput de iunie, ne pregătim să-l omagiem pe Eminescu, Luceafărul fiind mult mai aproape de noi, primăvara !

E anotimpul cind ne este tare dor de prieteni, ținuți de-o iarnă lungă departe de casele noastre.

Veniți, așadar, vă așteptăm pe toate cărările cu liliac !

Vasile Rusescu

IUBIREA MEA DE TAINĂ

Fănuș Neagu are vina (sau cine știe, cu timpul, meritul) de a fi făcut publică iubirea mea de taină pentru Brăila, căreia ii sint ceva mai demult un fiu cel puțin adoptiv. El a declarat in a sa **A doua carte cu prieteni** cum că aș fi „omul cel mai legat in taină de pelinul Brăilei ; de malurile ei ca niște uriași lupi de lut, pindind, trintiți pe labe vrafurile de arome suind din Levant. Mihu Dragomir l-a dedulcit la patima pieirii prin dor inecat in cimbru, tăvălitură in gind pirguit de chemarea depărtărilor și-n toamne cu lumină abătută".

Fănuș Neagu a făcut unele din fabuloasele și revelatoarele sale metafore. El nu știe că intr-o asemenea toamnă, cu lumină abătută, am vrut să mă arunc in fluviu, pindit de chemarea depărtărilor, și că numai Mihu Dragomir cu inginerul Turcu de la șantierul naval, soțul poetei de mari promisiuni literare (pe atunci, Georgeta Chiriacescu-Turcu), m-au convins să-mi amin acest gest crucial al meu. Era, cred, prin 1956. Sosisem la Brăila cu Mihu Dragomir, cu Tiberiu Utan, cu Aurel Martin, cu Nicolae Tăutu și Victor Tulbure. Peste ani, Mihu Dragomir avea să mă fascineze cu „Doarme și Brăila mea sub o lacrimă de stea" sau cu „În gura oborului, E vremea soborului, fumegă grătarul uns, vinul parcă nu-i de-ajuns". Oricum, in mintea mea totdeauna realul s-a logodit cu imaginarul.

Se intimplaseră toate acestea cu prilejul unei șezători literare neuitate, la care publicul brăilean ne așteptase in sală, mai bine de două ore, căci pierduserăm la București trenul cu care trebuia să ajungem la timp. Sala nu era alta decit cea a Teatrului „Maria Filotti" de azi.

Dorul meu de Dunăre din acel miez de noapte pesemne era și o intrupare a euforiei in care se incheiase acea șezătoare literară, a caldei amiciții cu care ne inconjuraseră prietenii lui Mihu Dragomir, unii din adolescență.

Intimplări brăilene ar mai fi destule de spus, unele cu mult regretații Ștefan Tropcea, **Lupul singuratec** de odinioară, Nicuță Tănase, Grigore Hagiu, sau mai recent cu acest plin de culoare rapsod al Brăilei Nicolae Grigore Mărășanu, cu poeții brăileni de astăzi Gh. Lupașcu, Ion Mustață, Aurel M. Buricea.

Cu anii iubirea mea de taină pentru Brăila s-a exteriorizat, intre altele intruchipindu-se și in Festivalul de poezie patriotică „Odă pămintului meu", din aprilie, luna cind ultimului mare scriitor brăilean, Mihu Dragomir, i se celebrează deopotrivă ziua nașterii (24) și a morții (8).

Inainte de toate să invoc argumentele istoriei științei care aici și-a aflat, de peste un secol, unul din cele mai distinse panteoane, de la Gh. M. Murgoci, frații Minovici, ca să-i citez numai pe cei mai cunoscuți mie.

Pe frontispiciul faptelor de cultură și artă figurează inainte de toate apariția pentru prima dată in România a **Luceafărului** eminescian, in Dunărea, nr. 12, pag. 3, din 25 iulie 1883, ceea ce este perfect adevărat, după cum s-a demonstrat și in suplimentul cu acest titlu pe care il găzduiește **„Luceafărul"**. Marele animator care facilitase această publi-

Niculae Stoian

Continuare in pag. a 6-a

Bucurie

privire blîndă
și pas șovăitor spre viață
mînă intinsă către soare
și zbor inalt de porumbei
aripi de fluture
în adierea caldă a verii
și flori de lămîiță
prinse-n pletele primului
meu copil

Cristina Zainea

IEȘIREA DIN PROVINCIE

A trăi in provincie și a fi provincial sint două lucruri pe cit de diferite in esență pe atit de asemănătoare in aparență. Ca loc geografic, provincia e tot ceea ce nu este capitală. Brăila față de București, de pildă ; dar — experiența stradală ne-o spune — pentru mulți brăileni un cetățean din, bunăoară, Făurei, aflat in vizită la ei este din „provincie", tot astfel cum cei din Făurei n-ar ezita să ia de provincial pe un oarecine din Ianca iar acesta, la rindu-i... Dar să nu exagerăm... Cert este că în înțelesul din geografia administrativă, provincia și adjectivul derivat din ea nu au nici un fel de conotație, nici apreciativă nici depreciativă, așa cum, ca să reiau același exemplu, a fi brăilean nu inseamnă, geograficește vorbind, altceva decit a locui (trăi) in Brăila sau in județul cu același nume. Tot omu', deci și bucureșteanul, odată mutat cu casă, familie, serviciu la Brăila devine stricto-sensu brăilean. Chestiunea mai are insă o fațetă oarecum laterală geografiei, deși nu independent de ea : să presupunem că Brăila are, in ce privește mentalitatea locuitorilor ei, determinată aceasta de diverși factori intre care și cel geografic, și atestată istoric, o anumită amprentă diferențiatoare, un specific al ei (zis al locului), să spunem apetitul pentru fabulație, reverie orientală și pitoresc comportamental ; posesorul acestor inclinații se poate socoti brăilean chiar dacă locul in care el trăiește nu e orașul de la Dunăre, după cum nu toți locuitorii urbei sint „brăileni" structural. Acest specific al locului dă un înțeles fericit noțiunii de „provincial" prin aceea că, intre altele, conferă lucrărilor spirituale marcate de el originalitate și, totodată, universalitate ; ecuația de maximă generalitate a unei atari înțelegeri a „provinciei" o găsim intr-o idee a lui Tudor Arghezi à propos de Eminescu: universal pentru că/intrucit național. De acest soi de „provincialism" nu are a se feri nici un scriitor, ba din contra.

Există, in schimb, o mentalitate „provincială" din care ieșirea este absolut necesară pentru dreapta valorizare a potențialului creativ. E vorba, pe scurt, de o gindire cantonată in poncife, prejudecăți, suficiență, prin excelență conservatoare, asincronă și rigidă, de un comportament complexat și mimetic, de un sentiment de „a șaptea roată la căruță" asociat deseori unui „veleitarism pe cit de agresiv pe atit de fără orizont, cind nu e chiar și fără bază. Aceste manifestări ale spiritului provincial nu se delimitează geografic, ele pot fi sesizate deopotrivă in capitală și in provincie sau pot să lipsească fie din una fie din cealaltă fie din amîndouă. Pentru un scriitor, indiferent de locul in care trăiește, a nu fi „provincial" este o problemă de conștiință profesională, de conștiință morală și, poate in primul rind, de conștiință de sine. Nimeni, nici o instanță ajutătoare, nu poate face nimic pentru abolirea eventualului „provincialism" de mentalitate in afara conștiinței celui in cauză și, se subînțelege, a înzestrării lui literare, deși, in legătură cu aceasta din urmă, lucrurile nu sint tocmai limpezi, in sensul că numai talentul nativ, oricit de mare, nu e suficient pentru a scuti de căderea in plasa de refulări, inhibiții și complexe a mentalității „provinciale". Ieșirea din provincie, in înțelesul acesta al noțiunii, presupune o mare libertate interioară a scriitorului in numele căreia actul de de creație este gindit dincolo de circumstanțele locale (spațiu și vreme) ca un proiect (propunere) imaginar de variantă inedită a lumii, comparabil **ab initio** cu oricare alt proiect de aceeași factură, de aici sau de oriunde, și diferind, evident, de celelalte prin anvergură (dată de puterea creatoare individuală) și prin coloratură (dată de însumarea particularităților, deci de originalitate). E o ieșire, cum spuneam absolut obligatorie, dar avind mereu un statut de posibilitate, căci, vorba poetului, „nu poate asta cine vrea" ; talentul e, firește, o condiție necesară iar puterea de innoire, de situare in același plan cu mișcarea de idei și forme artistice din „capitalele" spirituale ale lumii și de înțelegere a literaturii ca destin, face condiția suficientă a realizării acestei ieșiri.

Numai că uneori, chiar in cazul îndeplinirii ambelor condiții, ieșirea din provincie intimpină obstacole ce se pot dovedi, unele, de netrecut. Trecem cu asta din planul discuției teoretice in cel al experienței literare, al accesului scriitorului din provincie (de data asta in sens strict geografic) pe masa cititorului de literatura. Problema are in aparență caracter administrativ-birocratic și s-ar explica, reductiv, prin distanța geografică dintre scriitorul din provincie și edituri sau reviste. Avem insă reviste și edituri și in provincie și ar fi de crezut că un minim orgoliu asociat fraternității așa-zicînd provinciale să anihileze obstacolele și să permită, in consecință, accesul normal al manuscriselor autorilor din provincie la tipar. Nimeni nu poate nega că așa se și intimplă, dovadă faptul că editurile din Craiova, Timișoara, Cluj și Iași scot mai ales cărți ale scriitorilor din respectivele zone geografice. Ar urma că ieșirea din provincie, in acest înțeles practic editorial, e o falsă problemă. Și totuși, nu e. Și nu e, inainte de toate pentru scriitorul tinăr, pentru debutant. Și nu doar pentru cel din provincie dar și pentru cel din capitală sau din orașele cu edituri. O spune cu prisosință statistica: in 1965—1970 virsta medie a debutului editorial era de 23 de ani, in 1973—1978, 26 de ani, din 1983 incoace a ajuns la 30 de ani și, in condițiile păstrării formulei actuale de debut colectiv care e, de fapt, un fals debut, ea va continua să crească. Se pare că problema depășește competența editurilor, nu mai ține de receptivitatea la valoare a editorilor (pentru că, să ne înțelegem, valorile n-au incetat să se ivească in peisajul nostru literar și nici virsta la care ele incep să dea semne de prezență n-a crescut așa, peste noapte), după cum nu mai ține de răbdarea in insistență a unuia sau altuia dintre cei ce vor, cu argumentul talentului, să-și vadă numele pe-o carte. Personal, nu știu de cine ține chestiunea și mă tem că cei, desigur foarte puțini, care știu, nu știu cum s-o rezolve, cel puțin deocamdată. Scriitorului debutant, scriitorului tinăr, scriitorului din provincie, scriitorului in genere, ii rămîne (in cazul că, realizind adevărata „ieșire din provincie", nu poate proba practic ceea ce a realizat) să creadă cu speranță in vorba veche și-nțeleaptă care spune că pină la urmă valoarea răzbește. Deși, ca să fiu drept, formula „clasa se vede in handicap" s-o fi potrivind pe hipodrom dar nu e deloc nimerită in literatură.

Laurențiu Ulici

Țara în primăvară

Inmugurite ramuri sărută timpla țării
Ca pe o stea eternă a unui timp deplin ;
Luceferii coboară pe aripile zării
Să binecuvînteze un românesc destin.

Cîmpia-și poartă iarăși comorile la brîu,
Arome se preumblă prin tinere livezi ;
Speranțele se-ncheagă în sevele de grîu
Ce urcă spre lumină sub proaspete amiezi.

Pădurile de cetini doinesc în graiul lor,
Iar soarele se cerne prin tulnice de brazi ;
Ni-i țara-n primăvară un crez înălțător
Prin care viitorul se contureză azi.

Ion Smeu

Pe decindea Dunării...

● Lumea ne-a făcut pentru a-și menține proaspătă ființa ; lumii ii e dragă ideea de-a fi in viață mereu și muncește ca să-și limpezească in fiecare zi lumina.

● Cred in oamenii care-și trosnesc oasele, dimineața, și cască prelung — ăștia se duc la muncă și vor s-o facă bine.

● În zori, ca un pui de capră neagră, dînd ocol stincilor din Făgăraș, mă bate jertfa unei intrebări : ciți, din aprilie, sinteți ai lui aprilie ?

● Inconștiența e mărgăritarul triumfului.

● Mi-ar fi plăcut să fiu negustor de fructe : imprăștiam pe gratis miresme.

● Vintu-mi sună la fereastră cu o floare : eu, cu o carte in mină, beau scufundări in lumi de mărgean.

● Sint fericit : mi se luminează de-un prieten venind.

● Scăderile se fac numai din adunări : asta o știu bine doar cei zgirciți cu timpul.

● Literatura nu-i o meserie, ci un sens al duratei ; linia unui blestem și-a unei nașteri irepetabile.

● Fuga e o cădere in capcanele destinului.

● Literatura — ce piersică frumoasă ! Și mina mea atit de scurtă !

● Cuvintele sint legi ale pieirii dacă sint prea limpezi ; taina lor e o vișină misterioasă, lunecind prin sticla inchipuirii și clădind biserici in nori : iar norii, mereu bolnavi de urși, peșterile bolnave de trandafiri și sufletul meu bolnav de umilința iubirii. Norii se duc să fie virf de otravă in săgeata unei clipe trecind peste Virful cu Dor. O salcie s-a logodit c-un mesteacăn : aș vrea să scriu : luminosul aprilie ; dar atit de minunat sună „intunecatul april" incit mai degrabă rămin cu timpla rezemată de el. E acolo o destăinuire a vieții neincercată de toți pămintenii. Îi plîng pe toți cei care n-au putut să fie atit de triști ca Emil Botta.

Fănuș Neagu

MIHU DRAGOMIR *inedit*

Iubita pierdută

Din pămînt, din bruma pleoapelor
sună primăvara neguroasă,
în clopote gravat un cuvînt : Tristețe.
Sub leșia cerului, joasă.

Ești tu în salcîmul subțire,
înmugurind gingaș și plin ?
Iubită pierdută, îți simt răsuflarea
și ochii tăi umezi, de vin.

Zăpezi călătoresc și, pe fluvii,
vin nourii ușor, de april, —
și tot anotimpul e-o smirnă
mormîntului tău de copil.

1939—1943

Semnele caută drum înapoi

Semnele caută drum înapoi,
Degetul trandafirului negru, blestemat,
ne-a văzut, hohotind, pe amîndoi
și Nemuririi ne-a arătat.

E fiecare pas, iubito, știut,
ca flacăra stuhului, pe apă.
S-a plecat lumina, să-și șteargă din pleoapă,
luciul pavezei, pătat de roșu sărut.

Sub arborii mari, te pierzi, fluturare,
și-otrava rozei negre se turbură-n vid.
E ziua sfîrșită și ceasul limpid
lîngă porțile de stejar cu ape amare.

În cîmpie...

Se pierde cîmpia în zare, nesfîrșită și tăcută. Pămîntul reavăn respiră din toată ființa lui prospețime și putere. Nopțile sint infiorate de vislitul proaspăt al păsărilor care se intorc purtind pe aripi liliac inflorit și pe inzăpeziri de salcim, se aud chemări tainice, iar peste Dunăre, departe in bălți, a izbucnit cu miresme amare sufletul verde al sălciilor intrind in vară.

Miroase tulburător pelinul iar griul pirguit, haina de mătase a cimpiei, imi limpezește ochii cu liniște și rouă.

Pașii mă poartă ca in vis și visul se cheamă copilărie. Mă apropii de fintina veche, sprijinită in cumpănă și in cer, și din adincul ei scot doi pumni de răcoare să-mi potolesc setea.

Bunicul meu a săpat cinci fintini pe drumurile Nazirului, să fie pomenire pentru cei ai noștri plecați de mult in lumea umbrelor. A săpat fintinile cu dragoste și indirjire, neliniștit, zi și noapte, căutind in adincuri inima izvorului cu apă dulce și limpede. Avea bunicul palmele mari, bătătorite de muncă și un fel al lui de a privi cimpul. Rămînea tăcut, inchidea ochii simțindu-și parcă tot trupul infiorat de chemarea tainică a pămintului și zimbea pentru ginduri numai de el știute.

A venit vara in cimpie, cămașa mea cea de toate zilele ! Pe marginea drumului ard păpădii ca niște lacrimi galbene picurate din soare.

Se aud sunete dulci de căruță, iar trapul mărunt al cailor se pierde undeva pe drumuri bătătorite de trudă, ca un cintec nesfirșit al pămintului.

Ion Mustață

Neliniști

Chiar atunci, imediat după festivitatea de decernare a premiilor, dincolo de bucuria de moment — obținuse doar locul I intr-o companie selectă — o undă de neliniște il cuprinsese. Cel ce-i inminase premiul, un renumit specialist in domeniu, profesor universitar cunoscut, il reținuse o clipă numai, bătindu-l pe umăr : „Și zici că merge ?". „Merge". „Pe văzute ?". „Pe". „La cit e un tren spre Brăila". Răspunse incurcat : „Peste vreo două ceasuri". „Ne vedem la tren. Mă aștepți in capătul peronului...".

L-a așteptat, infrigurat, trenul se puse in mișcare, gindi că profesorului numai de asta nu-i ardea acum, să bată drumul pină la Brăila, să vadă un dispozitiv cum se invirte și să se intoarcă inapoi la catedră. S-a trezit cu el in compartiment, cu paltonul pe mînă, cu cravata desfăcută, gifiind, semn că alergase, nu glumă. „L-am prins din zbor, am avut noroc, cine știe cind te-aș mai fi intilnit. Voiam să mă conving". Scoase din geantă un dosar ingălbenit de vreme, la vederea căruia tinărul tresări. Pe copertă, cu litere mari, aceeași temă cu care se prezentase și el in concurs : un dispozitiv special, o noutate in materie de așchiere. „N-am reușit să duc proiectul pină la capăt. Mă impotmolisem aici — punindu-i in față niște scheme ingălbenite de timp. L-am pus la «index», credeam că nu mai e loc de vreun pas inainte". A scos și el schițele proiectului. S-au tot consultat pină la destinație. L-a condus pe profesor la hotel. Ajuns acasă, n-a dormit o clipă. Și-a impinzit din nou dormitorul cu hirtii, scheme și desene ca pe vremea studenției. Zorile l-au prins imbrăcat pe tinărul inginer Dorin Eftimie de la Fabrica de Utilaj Industrial a Intreprinderii de Utilaj Greu „Progresul" Brăila. Îmbrăcat l-au prins zorile și pe profesor. Pentru o noapte, intr-o cameră de hotel, lumina nu s-a stins. Pe covor, pe fotoliu, pe scaune, aceleași scheme, aceleași schițe ingălbenite doar de vreme, aceleași calcule.

Tinărul inginer fu luat in primire de la poartă. Colegii aflaseră despre ispravа lui, era doar primul mare premiu la o fază națională ciștigat de un reprezentant al cetății excavatorului românesc, dar numai de gratulările acestora avea el nevoie acum. În atelierul de proiectare intră doar să-și ia salopeta de lucru. Avea sentimentul că este privit altcumva, nici el nu știa cum, i s-a părut numai, colegii văzindu-și liniștiți fiecare de treburile lor.

Se intilni cu profesorul in secție, printre vuietul sacadat al podurilor rulante. În salopeta-i incheiată cu grijă, acesta părea a fi un muncitor gata de a incepe lucrul. Tinărul ii cunoștea biografia : fusese cel mai bun frezor in-

Virgil Matei

Continuare in pag. a 6-a

Gala de teatru Brăila

— Între proiect și realitate —

Cetatea de la Dunăre — cadrul ideal al întîlnirilor literar-artistice — a fost centrul atenției între 1—8 martie 1987, cînd s-a desfășurat prima ediție a Galei naționale de teatru, dedicate femeii.

Teatrul **Maria Filotti** — lăcaș de cultură, favorizînd schimbul de idei, creînd starea emulațiilor estetice — și-a pus la dispoziție eleganța sălilor și a foaierurilor, calitatea dotărilor tehnice, rafinamentul decorațiunilor interioare. Un obiectiv arhitectural de excepție, pentru care orașul care l-a ocrotit și restaurat cu atîta bun gust, este și poate fi, oricînd, invidiat de multe centre urbanistice ale țării, ale Europei, ale lumii.

Un bun renume creat prin înaintașii condeiului și ai Thaliei, care, depășind limitele țării, au purtat pînă departe taina rădăcinilor lor : Haricléea Darclée, Maria Filotti, Panait Istrati, Mihu Dragomir, Perpessicius... Printre noi, alături de noi, creînd și muncind : Irina Răchițeanu, Fănuș Neagu, Theodor Vârgolici, Cătălina Buzoianu, Ileana Cernat și mulți, mulți alții...

Un Comitet Județean de Cultură prompt, cu largi deschideri către înțelegerea, asimilarea și cinstirea fenomenului artistic românesc, meritînd toată stima pentru inițiativa, organizarea și asigurarea celor mai bune condiții de funcționare ale primului festival național de teatru (devenind, pe jumătate, prin cîțiva participanți externi, internaționali), pe care și l-au dorit la înălțimea tradiției și a pretențiilor brăilene. Numai cuvinte de laudă pentru solicitudinea întreprinderilor care au înțeles să-și deschidă sufletele și să sprijine (moral și material) rulajul curent, diurn, atît de necesar liniștii din „spatele frontului" unei acțiuni care are nevoie, pentru prestigiul său, să-și ocrotească oaspeții. Trebuie menționat că fără ajutorul acestor întreprinderi locale nu ar fi putut ființa nici prezentul Supliment **Dunărea**, în care creatorii brăileni pot aduce, la lumina tiparului, gînduri și sentimente înălțătoare.

Gazde unice — nu doar ca organizatori ci și ca spectatori — brăilenii și-au întîmpinat oaspeții cu căldură, cu entuziasm, uneori cu o răbdare îngerească, din dorința cea mai curată de a se bucura de **evenimentul** cu care oficialitățile orașului i-au făcut contemporani.

Iată teatrele înscrise, efectiv, în concurs (în afara teatrului-gazdă) : 1. Teatrul **Bacovia**, Bacău, cu **Matca** de Marin Sorescu, 2. **I.A.T.C.** cu aceeași **Matca**, 3. Teatrul **Giulești**, București, cu **Iarna cînd au murit cangurii** de Sorin Holban, 4. Teatrul Dramatic Galați, cu **Hanul de la răscruce** de Horia Lovinescu, 5. Teatrul **Nottara**, București, cu **Pensiunea Doamnei Olimpia** de I.D. Șerban. Se constată, cu părere de rău, participarea a 2 teatre de provincie (Bacău și Galați, cînd erau atît de aproape Iași, Piatra Neamț, Botoșani, Ploiești, Pitești...) și 3 de la București (2 teatre profesioniste cu spectacole vechi și studenții Institutului bucureștean). Cu **Familia** trupei locale s-au totalizat 6 spectacole de concurs (din care 2 după același poem dramatic). Organizatorii, generoși, au prevăzut în palmares (ab initio, neștiind cîte trupe vor fi în final) 7 premii și 4 diplome.

Pentru puritatea începuturilor a fost binevenită acordarea premiului de debut feminin celor trei studente care au contribuit la crearea spectacolului **Matca** — I.A.T.C. : Mona Chirilă (regie), Irina Dimiu (scenografie), Oana Ștefănescu (interpretare) rămîn obligate prin această timpurie recunoaștere. Fie ca timpul să le fie**ască de succesul** vremelnic și de capcanele infatuării.

Nedreptățitul Galei rămîne Teatrul Dramatic Galați cu **Hanul de la răscruce.** După o piesă scrisă de Lovinescu cu trei decenii în urmă, care a devenit astăzi, prin idee, nu prin tratare, de actualitate, spectacolul obsesivei explozii atomice (cu personaje deprimate și deprimante, în situație-limită) nu a fost atît de slab încît să fie total neglijat. Tinerei regizoare Carmen Veștemeanu i se poate reproșa lipsa rigorii în restructurarea textului (cu lungimi melodramatice), pentru a reține miezul trăirilor acestor personaje bintuite de amintiri, de speranța de a se salva. Dacă actorii Mihai Mihail, Liliana Lupan, Marcel Hârjoghe, Gheorghe V. Gheorghe, Ioana Citta Baciu au șarjat, au făcut-o din aceleași motive ca și actorii Teatrului Giulești : din dorința de a-și evidenția numărul propriu, de a sublinia contribuția fiecăruia, din dorința de a se face remarcați și de a determina aplauze : Gălățenii aveau un motiv în plus față de giulești : rarele confruntări cu oamenii de presă, cu un alt public decît cel al sălii lor, i-au determinat să acționeze cu prea mult exces de zel. Dacă giulești au fost avantajați în șarjare, obținînd risul sălii, în cazul gălățenilor, dramele personajelor (și așa încărcate de autor) au devenit, prin jocul actorilor, tragedii antice. Dacă s-ar fi analizat cu mai multă obiectivitate, s-ar fi recunoscut cel puțin valențele interpretative ale unei actrițe ca Ioana Citta Baciu. Între ea și Agatha Nicolau (la fel de șarjate), prima ar fi fost mai îndreptățită să ia premiul interpretării unui rol secundar.

Dacă nici un spectacol nu a excelat în realizarea unui decor deosebit, juriul ar fi trebuit să nu acorde nici acest premiu, așa cum nu s-au acordat **premiul de regie** și **premiul special al juriului.** Acordarea acestui premiu lui Dan Jitianu, pentru ceea ce a făcut în **Matca** de la Bacău, nu-l onorează pe autor. Un decor simplist, minim, nu poate fi măsura aplaudării nici unui creator.

Prin recitalul său, Carmen Ciorcilă a dovedit a fi o actriță de mare forță și expresivitate. Ar fi fost interesant să o vedem cum evoluează în cadrul unei reprezentații complexe. E paradoxal că Iașiul nu a fost prezent cu nici un spectacol, deși directorul teatrului, Mircea Radu Iacoban, a fost de față pe tot parcursul Galei, alături de criticul Ștefan Oprea (li s-au lansat volumele **Noaptea** și, respectiv, **Din fotoliul 13).**

Cum concurența a fost redusă, greutatea **Marelui Premiu** acordat **Familiei** din Brăila, se diminuează. Ne-am fi așteptat ca Alexa Visarion să aducă noutăți variantei brăilene față de aceea realizată la Ploiești. Se pare că timpul a fost scurt și „tensiunea" pregătirii galei nu a fost tocmai prielnică. Trupa brăileană și-a schimbat mult structura, s-a îmbogățit cu multe talente tinere, și-a împrospătat suflul, dar, totuși, ceva îi lipsește : siguranța de sine a jocului dezinvolt al marelui actor care aspiră să iasă din propria individualitate, pentru a da formă individualității străine lui (revelîndu-i plăcerea eliberării în direcția unui sentiment sau a unui cuprins intelectual). Actorii brăileni au fost buni, dar au fost prea mult ei înșiși și prea puțin ceilalți. Ei au capacitatea să anuleze reacțiile, reflexele lor corporale obișnuite, pentru a le înlocui cu altele potrivite individualităților pe care vor să le reprezinte.

În acest proiect al retrospectivei, aș atrage atenția asupra felului nefiresc în care sînt îmbrăcate personajele feminine : Dorina Sătmaru (Marilena Negru) ; dacă primul costum este admisibil, rochia de casă cu pantofii trotteur nu se pot tolera într-un spectacol modern (1987). Tot așa cum nu pot fi acceptate toaletele, coafurile și machiajul Ilenei Cristache (Rodica Mușețeanu). Actrița nu are nici o vină, cineva trebuie să fie atent la toate aceste detalii. Actorul de pe stradă și actorul de pe scenă trebuie să fie două personaje total diferite.

Dacă Gh. Moldovan ar fi mai puțin afectat, iar Marilena Negru mai puțin patetică, spectacolul ar cîștiga în dimensiunea acestei profunzimi a trăirii pe scenă. Bujor Macrin — un talent autentic al teatrului brăilean (căruia i se alătură colegii mai tineri, George Toropoc, Sorin Dinculescu, Anamaria Păslaru), nu trebuie să fie lacrimogen în ipostaza Alexandru Sătmaru. Pentru capacitatea lui de exprimare, ar fi fost de-ajuns doar să mimeze suferința, la modul interiorizării specifice.

Aș dori ca aceste considerații critice să nu supere pe nimeni. Ele sînt enunțate pentru ca ediția viitoare ale Galei brăilene să poată avea mai multă consistență artistică, mai mult spirit competitiv, o mai înaltă ținută profesională, care să pună în dilemă aprecierile oricărui juriu. Numai prin autoexigență, Gala brăileană va cîștiga în prestigiu.

Deocamdată, Marele Premiu îl merită organele locale, competente, întreprinderile care au susținut moral și financiar o mare idee : Ideea nevoii de competiție pe tărîmul artei teatrale, la Brăila.

Nicoleta Gherghel

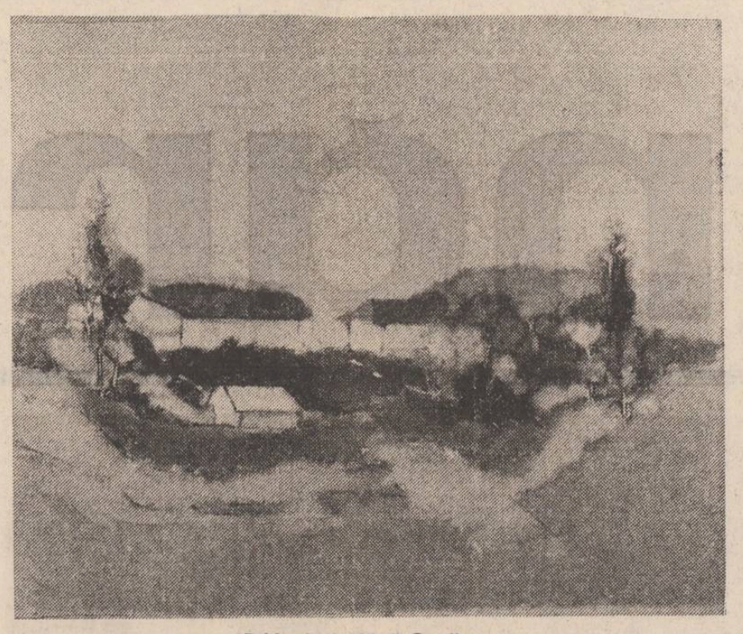

Tablouri de Mihail Gavrilescu

„Eu mă duc, mă prăpădesc..."

Sînt cunoscute versurile unui cîntec al celebrului rapsod popular, Barbu Lăutaru :

„Eu mă duc, mă prăpădesc
Ca un cîntec românesc"...

Interpretînd superficial, aici se poate citi tînguirea elegiacă a bătrînului și legendarului Barbu Lăutaru, ce simte apropiindu-și sfîrșitul. Sînt așadar cuvinte de testament, dar nu ale oricărui testament și în descifrarea acestor sensuri posibile dorim a zăbovi.

Anunțarea propriei prăpădiri o face Barbu Lăutaru printr-o referință la realitatea sa de-o viață, cîntecul popular românesc cu care s-a identificat în totalitate. Se află aici ceva din sensul expresiei noastre populare : a se prăpădi după cineva, de dorul cuiva, adică a-l iubi nespus de mult... pînă la moarte . **A se prăpădi** înseamnă încă „a muri".

Dacă această comuniune semnifică la adevărații creatori umanizarea artei sau sensibilizarea artistică a umanului, rămîne o întrebare fără răspuns. Seducția exercitată de artă asupra omului este totdeauna tulburătoare prin sensurile ei. Nu știi niciodată ce-a fost mai întîi, **Omul** sau **Creația.** Oricum, această simbiotică contextualitate este doar o primă sugestie estetică decurgînd din versurile citate.

Să mai notăm, de aceea, că un cîntec bătrînesc nu dispare total, nu poate să moară cu adevărat, înfirmînd încă o dată echivalența sinonimică : prăpădire — moarte. El doar se poate pierde, risipi, irosi pînă la o nouă reînviere. Un asemenea lucru „prăpădit" poate fi deci aflat, iar aflarea lui este deseori mai importantă decît prima sa existență concretă. Farmecul muzeelor mizează oare pe altceva ?

Astfel „a se prăpădi" este doar un mod eufemistic de a numi de fapt **nemurirea.** Cum ar fi zis Eschil : „pămîntul învins își îngroapă învingătorii". Și prin aceasta ajungem la un alt sens : **cel al nemuririi prin moarte.** Încă din Antichitate ea numea unul din motivele de invidie a zeilor asupra oamenilor. Este și acesta un paradox, ori un mare adevăr al existenței : trebuie să mori pentru a deveni nemuritor.

Dar a rămîne nemuritor prin moarte reprezintă și ideal etern **al morții frumoase** și nu numai al tînărului și viteazului Ahile, ci și al bătrînului și înțeleptului țăran român ce-și pregătește uneori cu atentă grijă trecerea în neființă. Aici își află originea atîtea mituri ce-au văzut în moarte o filosofică reuniune a elementelor și poate și de aceea dacii făceau din înmormîntare, precum astăzi, o nuntă.

Ce mai înseamnă această prăpădire în cîntec ? Aici mă simt obligat să reamintesc o veche parabolă. Se spune că un spirit întreprinzător și obiectiv observator al realității, greul Antiphon, a vrut să demonstreze experimental că natura adevărată a „patului" este „lemnul". De aceea el a îngropat în pămînt un pat, care putrezind a înmugurit, mugur din care a răsărit un lăstar, deci lemn. Dar gîndirea experimentală este doar o formă a cunoașterii : la fel de adevărată, uneori în concurență prin adevăruri ce par de necrezut, este și cea speculativă. Dacă însă, spunea C. Noica, „îngrop patul într-o amintire, sau într-o nevoie umană, dacă îl îngropi în conștiința unui ucenic dulgher sau a unui ucenic pictor, atunci din pat nu se mai naște lemn, ci tot un pat. Patul naște paturi".

Tot așa se petrec lucrurile și cu cuvintele. Dacă le îngropi într-un mediu străin, din ele cresc doar înțelesuri simple, echivalențe semantice. Îngropate însă în pămîntul lor, în mediul lor specific, din ele cresc atunci o Rostire sau o Metaforă, ca sens derivat și nu echivalent. Esența artisticului este deci **răsădirea** într-alt loc, dar tot în „pămîntul" de-o seamă. Nu întîmplător Metafora provine, etimologic vorbind, de la „a transporta, a transfera" (gr. **meta-fero).**

Așadar prăpădirea în cîntec, adică tot în el însuși, naște un alt cîntec, dar îmbogățit cu noi valori de frumusețe. Este exact ceea ce-i spune și propune flăcăul fetei, „floare din grădină", ori „floare din fereastră", și invers, în oracția de nuntă : s-o răsădească în altă grădină unde va deveni și mai frumoasă :

„Măi bădiță, floare dulce,
Unde te-aș găsi, te-aș smulge
Și-acasă la noi te-aș duce.
Și te-aș răsădi-n grădină...".

și celelalte

A răsădi nu înseamnă doar a prelua și a muta dintr-un loc în altul, a repeta deci. „Cultura majoră, spunea și Lucian Blaga, nu repetă cultura minoră, ci **o sublimează,** nu o mărește în chip mecanic și virtos, ci **o monumentalizează** potrivit unor vii forme, accente, atitudini și orizonturi lăuntrice". Tot astfel, prăpădindu-se un cîntec, el nu reînvie pur și simplu, ci se sublimează neîncetat pînă la perfecțiunea capodoperei. Tot de aceea ciobanul pizmuit pentru bogăția hărniciei lui, de va fi să moară, vrea să fie îngropat tot în pămîntul indeletnicirii lui dintotdeauna, perimetrul stînei. Undeva, Nichita Stănescu observa că poetul popular ne spune cum cînta :

„fluieraș de fag
mult zice cu drag,
fluieraș de os
mult zice duios,
fluieraș de soc
mult zice cu foc",

dar nu zice nimic **despre ce cînta** acesta. Interpretînd în felul nostru lucrurile, sîntem siguri că el cînta **Miorița,** sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în preajma mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsădea balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în **Meșterul Manole.** Dacă ar fi rămas acolo sus, pe acoperiș, cum voia voievodul cel rău și orgolios (dar și estet prin această hotărîre), desigur că idealul artistic al meșterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, aruncîndu-se de pe acoperiș în curtea mînăstirii, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fîntînă lină", metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicerii artistului :

„Află că noi știm
Oricînd să zidim
Altă mînăstire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă".

Îngropîndu-se deci în cîntecul popular (**fatumul** creației este conștient ales, expresia unei vocații artistice de excepție), din acesta nu putea izvori decît tot un cîntec, **un alt cîntec,** de unde și valoarea artistică a motivului păsării Phoenix, motiv ce numește **arderea de sine** (moartea, deci) necesară marii creații, ca în **Oda (în metru antic)** eminesciană :

„De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...
Pot să mai revin luminos din el ca
Pasărea Phoënix ?"

Începînd deci ca o simplă, discretă și frumoasă tînguire, ori numai ca o consemnare înțeleaptă, lucidă, rațională a unei realități, zicerea rapsodică a lui Barbu Lăutaru, geniu al cîntecului românesc, se transformă treptat într-unul dintre cele mai autentice definiri ale unui important capitol de nescrisă încă **ars poetica folcloricae.**

Dumitru Tiutiuca

CURIER BRĂILEAN

● În ultima ședință de lucru a Cenaclului „Panait Istrati" din Brăila al Uniunii Scriitorilor, desfășurată la 21 aprilie a.c. au citit din versurile lor poeții Alfred Tibereanu și Victoria Tănase, iar din creația epică, prozatoarea Andra Șerban Căpităneanu. La discuțiile conduse de Fănuș Neagu, președintele de onoare al cenaclului brăilean, au luat parte Corneliu Ifrim, Vasile Datcu, Ion Bălan, Vasile Rusescu, Lucian Chișu, Ion Stoinescu, V. Coman.

● În cursul lunii aprilie Galeriile de artă din Brăila au găzduit Expoziția **Bărăganul brăilean oglindit în arta plastică** (pictură și grafică), organizată de Muzeul Brăilei în colaborare cu Cenaclul U.A.P. din localitate. Expun tablouri și gravuri pictori contemporani cum sînt : Constantin Piliuță, Wanda Sachelarie, Emilia Dumitrescu, Vespasian Lungu, Nicolae Mitrofan, Constantin-Boer-Dondoș, Mihail Gavrilescu, Ion Gâță.

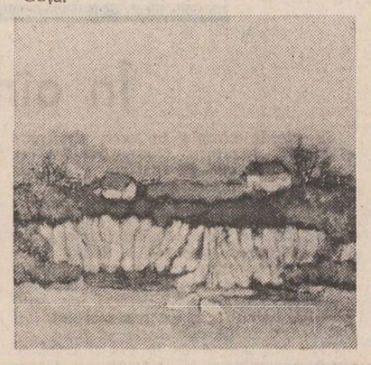

STAND

Aventurile unchiului Ted

Actor și dramaturg de aleasă ținută într-o tinerețe dedicată în întregime Thaliei, Valentin Gustav publică în anul 1974 romanul pentru copii și tineret „Insula robilor", pentru ca ulterior, ceea ce păruse o simplă digresiune a unui talent dotat multilateral, să se materializeze într-o manifestare narativă de reală forță. Apariția în 1976 a romanului „Căpitanul fețelor negre" subintitulat „Alte aventuri ale unchiului Ted", iar în 1978 a părții a treia a acestei veritabile trilogii „Vraciul alb" („Încă o peripeție a unchiului Ted"), constituie dovada elocvență.

Că acest periplu al lui Valentin Gustav în domeniul literaturii pentru copii și tineret era previzibil pentru istoricul literar cunoscător al manifestărilor actorului și mai ales ale autorului dramatic, ne-o dovedește mulțimea de piese pentru copii scrise de autorul nostru în perioada interbelică, toate jucate la teatrul „Muncă și voie bună" : „Dănilă Prepeleac", „Tușcă-Pușcă", „Hănsel și Gretel", „Sacul lui Moș Gerilă".

În trilogia românească dedicată unchiului Ted, Valentin Gustav respectă cu sfințenie legile care au făcut ani de-a rîndul succesul romanului de aventuri, lupta binelui cu răul creînd momente de intens dramatism, scene pe „muche de cuțit", și, după îndelungi peripeții, sfîrșind prin a consemna victoria binelui. Autorul nu este și nici nu se vrea un inovator în domeniul literaturii de aventuri. Iată de ce el respectă cu fidelitate rețeta succesului verificată și validată de toate generațiile tinere de cititori.

Eroul-povestitor este chemat la Brăila, locul de naștere al său și al unchiului său Anastasie, zis Ted. Ajuns la Brăila, i se înmînează testamentul bătrînului lup de mare, care conține de fapt povestirea unor peripeții extraordinare.

Corabia grecească „Dafne" naufragiază în apele Oceanului Indian ; supraviețuitorii, trei la număr — unchiul Ted, ipocritul și lașul Ahmed și cățelul Kuky — se salvează pe o mică insulă din arhipelagul Agalega. Insula este de fapt cuibul unor negustori de sclavi. Tot pe această insulă se mai află doi sclavi evadați — Maho și Dulu — care ulterior se împrietenesc cu supraviețuitorii naufragiului. Cum se soldează această alianță, ca și lupta dintre tabăra unchiului Ted și cea a lui Joe Rinocerul, comandantul traficanților de sclavi, ce se va întîmpla cu populația de sclavi îmbarcată pe sclavierul „Clemența", cum se termină o nouă și inevitabilă confruntare cu Joe, ca și întîlnirea cu un alt lider al traficanților, El Bahir, precum și cea din urmă confruntare cu Joe Rinocerul, cum va reuși unchiul Ted să se împrietenească cu triburile Tharaka și Keno — iată tot atîtea elemente nodale ale unei intrigi deosebit de spumoase și captivante.

Pe parcursul lecturii impresionează ușurința cu care autorul utilizează dialogurile, ca și gradarea tensiunii dramatice, anumite scene trădînd experiența de autor dramatic a lui Gustav Valentin. Într-adevăr, numeroasele piese scrise de autorul nostru : „Zgîtia", jucată la teatrul „Muncă și voie bună", „Knock-out", la Național, „Trei crai de la Odobești", la Alhambra, „Casa de pe deal", jucată la Sibiu, Timișoara etc., ca și piesa „Ghimpele", scrisă în colaborare cu Constantin Beiu (avînd un comentariu regizoral semnat de Traian Nițescu), nu puteau să nu-și lase puternica amprentă asupra scriiturii lui Gustav Valentin.

Chiar dacă psihologia unor personaje este schematică și convențională, chiar dacă unele scene tari sînt previzibile și drept urmare pot declanșa un efect contrariu celui scontat, romanele din ciclul dedicat unchiului Ted, scrise într-un stil fastuos — naiv și alert, tipic romanelor de acțiune, ocupă un loc de frunte în cadrul literaturii pentru copii și tineret, literatură care-și găsește în Gustav Valentin un slujitor devotat și plin de har.

N-aș vrea să închei aceste scurte notații fără să spun două cuvinte despre coperta celor trei romane, concepută și realizată de pictorul brăilean Vespasian Lungu. Această copertă, respectînd întocmai spiritul trilogiei unchiului Ted, este o dovadă în plus a ceea ce se cheamă profesionalism, seriozitate și dăruire într-un domeniu considerat marginal — domeniul graficii de carte — care însă, cînd este slujit așa cum o face Vespasian Lungu, poate deveni o sursă de emoție estetică.

Constantin Gherghinoiu

Poeme pentru vîrstele fragede

Pe prima pagină a *României literare*, deseori numele lui Nicolae Arieșescu poate fi citit sub poeme de trei-patru strofe, caligrafiate îngrijit și care trădează în semnatarul lor un poet inzestrat, cu o sensibilitate autentică, capabil de viziuni lirice adesea memorabile. Prezență discretă în viața literară a Brăilei, Nicolae Arieșescu pare a fi tipul de scriitor preocupat mai mult de singurătatea pe care ți-o oferă laboratorul de creație decît de comunicarea culturală cu colegii de scris. Din acest motiv, debutul său editorial cu volumul *Dintr-un cîntec ca un zvon* (Editura „Ion Creangă", 1982) s-a bucurat din plin de efectul elementului surpriză.

Cartea nu este nici mai bună nici mai slabă decît cele mai multe apariții de același gen girate de sus-pomenita editură. Conține, din punct de vedere al destinatarului, cel puțin două categorii de poezii : pentru vîrsta de cinci-șase ani (*Desen, Un fel de maimuțoi, Vis de nea, Veverița înșelată*) în care găsim versuri simple, mizînd pe efectul rimelor și al poantelor („Am un fel de maimuțoi / rătăcit prin jucării / și-i ceva așa, de soi / face numai ghidușii...) și poezii pentru vîrste ceva mai avansate (nouă-zece ani), în care scopurile (desigur, nemărturisite) ale autorului par mult mai ambițioase. Printre ele, la loc de frunte stau : educația patriotică (*Partidului, De țară, Ce ești țară. Acestui pămînt, Țara noastră* etc.), precum și educația estetică, prin poeme în care metaforele sînt de cele mai multe ori clare, rotunde, cu referențial ușor deductibil, încît pot fi utilizate de orice educator care dorește să-i familiarizeze pe copii cu arta poetică încă de la vîrstele cele mai fragede. În poemele de această natură domină peisajele în alb (fluturi, fulgi de ninsoare, flori albe, păsări albe etc. etc.) sugerînd puritatea și candoarea vîrstelor cărora li se adresează, precum și atmosfera de feerie (mai puțin inspirată mi se pare, în acest context, utilizarea repetată a comparației „fluturi — fulgi de nea", trădînd poate o fantezie oarecum obosită), după cum tot dominante mi se par a fi trimiterile la decorul naturist. Iată un exemplu : „Se colorează ziua cu fulgi albi de ninsoare / și ochiul se deschide sub pleoape tot mai mare / și-i ca un vis năluca copilăriei, vie / ce s-a întors azi noapte purpurie..." (*Acestui pămînt*).

Universul tematic al volumului circumscrie motive din repertoriul clasic al poeziilor pentru copii, precum : Patria, partidul, anotimpurile, pădurea cu vietățile ei îndrăgite (veverița, cerbul), visul, jocul, cartea, mama, bunicul cu basmele etc.

Din păcate, multe din texte culegerii nu sînt scutite de rezolvări lesnicioase, stînd în vecinătatea kitschului poetic : „De ziua ta, măicuța mea iubită / cu ochii-atît de calzi și de duioși / eu îți aduc cu mîna mea grăbită / un mic buchet de ghiocei frumoși".

În poemele inspirate din lumea mirifică a naturii poetul își dezvăluie adevărata măsură a talentului. „Numai luna, albă / doamnă-n nesfîrșire, / peste cîmpuri trece — / pasăre-n rotire". (*Peisaj cu păsări*).

În ansamblu, *Dintr-un cîntec ca un zvon* rămîne un volum inegal, care nu reușește decît parțial să împace rigorile accesibilității cu cele ale valorii.

Valentin Popa

Reculegere

Mihail Gavrilescu face parte din categoria pictorilor care știu că frumosul există pretutindeni și că, spre a ajunge la el (explicația îi aparține lui Fernand Leger), trebuie să te lași în voia sensibilității proprii, să-ți creezi astfel singura stare de spirit posibilă pentru a-l înregistra. Pentru pictorul Mihail Gavrilescu, instituirea unor astfel de raporturi a însemnat crearea unei atitudini deschise și eficiente față de realitatea închisă în forme, culori și ritmuri. Altfel spus, el ne propune în noua expoziție personală (martie, Galeriile de artă, organizatori : Cenaclul U.A.P. Brăila și Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila), fragmente ale realității, asumate și organizate plastic. Asumarea realității nu este însă, pentru pictorul Mihail Gavrilescu o simplă culegere de motive, eventual ierarhizate pe genuri : este în primul rînd exprimarea unei experiențe personale, definirea precisă a raporturilor sale cu lumea.

Desigur spectatorul poate începe prin a recunoaște și inventaria componentele concrete ale imaginii ce se oferă privirii ; cred că pictorul păstrează în mod intenționat asemenea repere — purtătoarele unor certitudini liniștitoare, și în parte, concesive acordate publicului dar privirea atent-cercetătoare va descoperi curînd că rămînînd aici s-ar simplifica nepermis de mult efortul creator al pictorului. Este, în aceste imagini, o reculegere serioasă în fața ritmurilor naturii și ordinii naturalului; este, de asemenea, dorința superioară de a pune în acord cu ele propriile ritmuri creatoare ; și mai este o afirmare clară, optimistă a unor forțe vitale conținute, care tensionează pictura lui Mihail Gavrilescu chiar și atunci cînd (rar) pare mai aproape de decorativ decît de pictural. De fapt, în ambele situații, pictorul aspiră să încorporeze în imagine un anumit element permanent care să-i scoată opera (= lucrarea) de sub stricta determinare temporală ; ajunge astfel să refuze particularul, indicația excesiv concretă, localizarea exactă, în favoarea unei autonomii tot mai accentuate față de motiv.

Continuînd procesul de adecvare a expresiei la modul său de a înțelege lumea și a se raporta la ea, pictorul Mihail Gavrilescu adoptă echilibrul compozițional și rafinamentul cromatic.

Fără a fi ostentativ impusă, este păstrată și afirmată logica constructivă, dominată în general de proporție și echilibru, menținută întotdeauna în limitele verosimilului. Gîndește și compune plastic astfel încît să amplifice suprafețele, dilatînd cadrul obiectiv limitat al suportului. Efectul acesta este sesizabil mai ales în peisaje, și este consolidat de încărcarea tuturor elementelor imaginii vizuale cu un conținut egal de expresivitate.

Culoarea se subordonează, fără contradicții și izbucniri violente, ordinei generale a structurii plastice. Se așterne uneori pe suprafețe mari, incorporînd o lumină calmă și egală, radiind reflexe ce refuză delimitările stricte. Domină griurile colorate, trecerile tonale gradate — adevărate spații de odihnă optică.

Ana-Maria Vicol

IUBIREA MEA DE TAINĂ

Urmare din pag. a 5-a

care era un fost prieten al marelui nostru poet național, Al. Djuvara. „Convorbiri literare", după cum ne atestau tot un brăilean, Perpessicius, și colecția revistei, îl publica abia în luna august.

Tot din liceele Brăilei a pornit spre pictură George Petrașcu, altfel moldovean de origine, din Tecuci. Profesorul de științele naturii, intuindu-i înzestrarea artistică, l-a îndemnat să deseneze și, fără să se lase de învățătură, să se gîndească la posibilitatea de a deveni artist. Terminînd liceul, Petrașcu, amîntindu-și sfatul dascălului său, a început să studieze concomitent științele naturii și pictura. Marea măiestrie a lui Petrașcu au remarcat-o nu numai exegeții români, ci și un experimentat și perspicace cercetător al artei ca Lionello Venturi. Fiindcă a venit vorba de liceele brăilene, trebuie să spun că în holul actualului așezămînt liceal Nicolae Bălcescu se află, pe peretele din față, o placă de marmură pe care sînt gravate nume de mare rezonanță ale culturii românești, foști elevi sau bacalaureați ai săi. După cum, de data asta dintr-o galerie de efigii, poate fi văzut la Universitatea din Cluj-Napoca, Florian Ștefănescu-Goangă, rector al acesteia între 1932—1940. Clujul universitar, după cum se poate deduce dintr-o amplă lucrare cu această temă a beneficiat de-a lungul anilor de serioziile intelectuale, uneori de pionierat ale unor mari profesori ca N. Minovici, Ștefan Secăreanu, iar în prezent de cele ale profesorului doctor docent de la I.M.F., Ion Gheorghe Simiti.

Puțină lume știe că marele FI. Ștefănescu Goangă intelectual patriot și democrat, țintа gloanțelor legionare în 1938 a avut bărbăția de a le înfrunta, implicit operația extragerii lor de sub clavicula stîngă, pentru ca la asasinarea de către aceiași legionari a primului ministru Armand Călinescu să adopte o moțiune de protest.

Dar de l-am uita pe fratele său, marele cîntăreț de operă, Petre Ștefănescu-Goangă care într-un Cuvînt înainte la albumul tipărit la 100 de ani de la înființarea corului „Armonia" (24 septembrie 1871) scria într-o memorabilă prefață, nu emfatic, ci constatativ : „Dacă de viața literară a Brăilei, se leagă numele unui Istrati, Cerna, Perpessicius, Sebastian sau Mihu Dragomir, dacă în lumea științei s-au impus acelea ale unui Sandu Aldea, C. Hepites, Murgoci, George Vîlsan, Victor Vîlcovici, Edmond Nicolau sau Ștefan Bălan, nume de tot atîta rezonanță sînt și acelea ale unor Darclée, Alina Cluck, Gitana D'Olmar (Olimpia Mărculescu), George Niculescu-Basu, Ionel Perlea, Magda Nicolau, Alexandru Enăceanu, Nicu Apostolescu, Brailovski, Iani Xenachis, George Boulanger, Petrea Crețu Solcanu, oameni care au dat strălucire orașului acesta de la „intersecția lumii orientale, cu vastele șesuri natale" — cum se exprima Cezar Petrescu — făcînd să-i răsune numele în lumea întreagă". Pesemne că alți oameni de știință și cultură ar revendica alte șiruri de celebrități. De pildă, pe juristul de faimă internațională Tudor R. Popescu.

Vocația pentru democratism și cultură a Brăilei s-a manifestat în anii revoluției noastre, între altele, după cum ne atestă un martor ocular, poetul Victor Tulbure, prin alegerea ca deputat al său în Marea Adunare Națională de la 28 martie 1948 a marelui nostru scriitor și om de carte, George Călinescu.

Deși pe însuși citatul mai înainte Petre Ștefănescu-Goangă, cu puțin timp înainte de moarte, l-am cunoscut la C.C. al U.T.C. discutînd despre înființarea unui Universal-Club al tineretului, în îndrumarea căruia se angaja să lucreze, alături de compozitorul Kirculescu, să ne fie permis să-l evocăm pe Mihu Dragomir, pe „dom' Mihu", cum îi spuneam eu, poetul, traducătorul magistral al lui Egdar Allan Poe (căruia în tinerețe îi dedicase și un poem), editorul lui Macedonschi sau Ranetti, eminescologul cu largi orizonturi și aplicații la text, fondatorul „Luceafărului" în care scriem, pe care îl deschidea cu un Prolog, cum poate numai „Dacia literară" mai beneficiase.

În mîinile mele și-a sfîrșit viața, la miezul nopții dinspre 8 spre 9 aprilie 1964, în spitalul din Giurgiu, pe cînd nu împlinise încă 45 de ani (e născut la 24 aprilie 1919), încît mai tîrziu m-am simțit dator, recăpătînd puterile necesare, să-l evoc într-un sonet, „Balada Mihului", (vezi volumul „Pietre de rîu", 1968) și-ntr-o poezie rămasă nepublicată, pe care o transcriu, întrucît am citit-o odată la festivitățile „Mihu Dragomir" de la Brăila.

Sînt niște gînduri regăsite, dintr-un microbuz cu care m-am întors de la Giurgiu, împreună cu Mihu Dragomir, neînsuflețit, de pe malurile Dunării natale spre Bucureștiul unde cenușa sa își doarme somnul de veci în cimitirul Bellu. Nu și sufletul său mereu pulsînd singe viu în ființa noastră.

Dacă-mi aduc aminte — și îmi aduc prea bine —
Ne întoarcem din Țară, ciudat, doar amîndoi,
„Ai milă, Niculae, parcă-mi șoptea, de mine
Și lasă-mă o clipă istovul să-mi ogoi".
Și ochi n-avea să vadă nici Dunărea-i bătrînă,
Zbătîndu-se la țărmuri de-atîta nenoroc,
Nici Bărăganu-n hohot gîlgîitor de grînă
Și nici chiar primăvara, laleaua lui de foc

Tăceam. Tăcea. Doar ploaia de-aprilie mănoasă
Pe microbuzul nostru bătea ca pe un grind
„Mai lung îmi pare drumul acum la-ntors acasă,
Vin tocmai de la Giurgiu !" parafraza glumind.

Era de-a dreptul straniu că eu, ținînd consemnul,
O vorbă nu scosesem tot drumul. Lacrimi doar
Căzînd încandescente pirogravară lemnul
Sicriului din blană masivă de stejar.

★

Iertat să-mi fie gîndul : nu jalnice litanii,
Și nici înduioșare să smulgă lacrimi nu-i
Cinzecișidoi îmi fură de buna veste anii
Sînt mult mai mulți cu șapte, ca anii morții lui.

8 aprilie 1987

Spuneam însă mai înainte că sufletul lui Mihu Dragomir cel deschis spre poezie, spre cîntec, spre știință și cosmos, spre noi geneze, e viu în ființa noastră.

Neliniști

Urmare din pag. a 5-a

tr-o binecunoscută uzină brașoveană, studiase pe rupte și acum ajunsese șef de catedră la universitate. Trebuiau argumente solide să-l contrazică cineva, trebuia ca acela să devină mai întîi as în meseria în care se afirmase profesorul. Ca acum, de exemplu : cu gesturi firești, porni mașina, după ce verifică sistemele de ungere ; o opri, cerînd tînărului dispozitivul. Îl instală pe mașină. Își alese unghiul și viteza de înaintare în metal și reporni utilajul. Schimbă apoi materialul și repetă operațiile. Nici un mușchi nu i se mișca pe față. Nici un semn care să trădeze ceea ce gîndea despre noul dispozitiv. Opri mașina, cerînd o lavetă. Își șterse mîinile într-un anume fel care pe tînărul frezor — stăpînul mașinii — îl făcu să exclame în gînd : „numai după cum plimbă laveta printre degetele mîinilor și poți spune că e de-al nostru".

Studie apoi piesa prelucrată, mîngîind rugozitatea suprafeței. Scoase din geantă dosarul cu pricina și-l înmînă tînărului inginer : „Bravo băiatule. Să ți-o spun pe-a dreaptă : m-am «bătut» cu colegii din juriu pentru premiul tău. Eram neliniștit doar într-o singură problemă : după calculele mele totul merge strună pînă într-un anume punct, știi tu care. Voiam să mă conving de soluția adoptată de tine. Practic, ai reușit. Mă bucur...".

Îi adresă toate acestea cu o sinceritate nedisimulată. Tînărul primi lauda, dar voia să mai spună ceva : „Ați spus practic. Și teoretic se poate verifica. Priviți : azi noapte am reluat calculele, mă gîndeam că am greșit totuși pe undeva...". „Da' de unde, totul e perfect"... Voia să continue ideea, să-i spună că noaptea trecută...

30 MAI 1987
L6

Răscumpărarea

CORNELIU IFRIM

...Caii trăgeau în lung, parcă încercînd să întindă, odată cu hamurile, tălpile săniei. Întunericul se încăpățîna să rămînă între umerii bălții, peste care se repezise o chiciură ascuțită. Tinca era cufundată în fin pînă la briul cojocului sub care o cuibărise pe Rada. Rămăsese cu gîndurile agățate de vorbele maică-sii : „Dacă-ți vine omu' în zori, apoi trebuie să ajungi la casa ta, să-i aprinzi focul și să-i pui pe masă mîncare s-o cană cu vin". Desigur, așa trebuia să facă, știa, iar vorbele care urmară, venind după ea în timp ce sania se rupsese din încleștarea zăpezii, i se păruseră că sună a dojană.

Gîndea drept bătrîna, nimic de zis. Nici n-ar fi venit la Salcia, dar singurătatea o împinsese, încă din ziua plecării lui Pavel la Isaccea, unde fusese chemat pentru niște scule pescărești arvunite încă din toamnă. Acum, Tinca se întorcea acasă, la Capu Grindului, unde omul ei avea să vină, să-și întindă năvoadele și setcile, așa cum îi era obiceiul, pe cuiele din peretele chilerului, să le mingîie împletitura și să-ncerce tăria sforii în dinții săi ca solzii de știucă tînără.

Ieșise din Salcia la cîntatul din zori al cocoșilor, dar întunericul nu se grăbea să plece, de parcă gerul și chiciura sleiseră lumina, sau o înțepeniseră departe, undeva peste Dunăre. Pe Rada o simțea caldă, aproape fierbinte, mișcîndu-se sub cojoc. Caii scăpară copitele în lături, semn că ajunseseră pe cocoasa grindului. Sania dîrdîi un timp, apoi își reluă lunecarea de dinainte. Umbrele sălciilor îi arătau drumul care acum cobora spre burta Privalului cu Scoici, unde știa că totdeauna zăpada e mai mare.

Trebuia să se grăbească, să ajungă cît mai repede. Avea de aprins focul, de încălzit bucatele, de scos vin roșu pe care îl va fierbe la foc domol, cu scorțișoară, așa cum îi plăcea lui să bea cînd venea înfrigurat, din baltă.

Încă puțin și drumul avea s-o cotească spre baltă, acolo pe unde crivățul se repezea gîituit de muchea privalului. Atunci s-or dovedi caii de-s tari ori nu — își zise sfichiuind aburul ce-l bănuia pe deasupra crupelor. O creangă desprinsă din creștetul unei sălcii se repezi ca o pasăre spre sanie. Tresări și smuci fără să vrea de hățuri, iar caii strînseră zăbalele în dinți icnind scurt. Pavel n-avea să-i știe niciodată tresărirea. „Eeei... c-o femeie ca Tinca am curaj să merg pînă la capătul lumii, poate și mai departe" — așa spusese el odată, la un botez, spre ziuă, după ce luase mai multe pahare. Îl repezise pe Liță Oncescu care îl întepase cu vorbe batjocoritoare, cum că de-o fi să plece spre casă, s-o prăvăli din căruță și l-o pierde Tinca pe drum. Se întinsese deodată tăcerea peste veselia chefului, și asta o ajutase pe ea să se-nfoiască în mîndrie. Ce-ar fi spus omul său acum, de-ar fi știut că i s-a chircit inima de-o creangă ?...

Probabil că vîntul își schimbase direcția ori sania începuse să-l înfrunte în față, că simți deodată în nări nădușeala iute a cailor. Asta îi făcu bine, gîndindu-se că nu-i singură, ci cu doi cai înalți cît streașina casei, și cu Rada sub cojoc, caldă ca un miel abia născut. Sania se opri moale, apoi caii se traseră înapoi cîtiva pași. Din două mișcări Tinca coborî cu Rada în brațe. Zări în față un troian vălătucit de-a curmezișul drumului. „Hai, fata mamei !" o îndemnă ea blînd pe Murga, trăgînd-o în lături. Ocoli obstacolul și se urcă din nou în coșul saniei, unde cuibul făcut de trupul său începuse deja să se răcească. Trecură de Privalul cu Scoici, ieșiră și din pădurea cu sălcii și atunci, pentru prima dată, întunericul parcă se scutură puțin, devenind, spre Zăton, mai subțire. Cînd ajunseră la Fîntîna lui Suvac zorii deja se lățiseră, desenînd în depărtare satul ca o insulă de întuneric. Fluviul îl bănuiai într-o parte și în cealaltă, sub linia care despărțea cerul de albul întins al zăpezii. Caii se dădură la trap mărunt pe drumul acoperit cu o piele de gheață brobonată. Dacă mergeau tot așa, în jumătate de oră puteau fi acasă.

Murga sforăi înfundat, nechezind apoi prelung. Așa se întîmpla cînd simțea prin preajmă alți cai, dau nu domoli ca Pagu, care nu-i stîrnea înfiorări decît cînd își băgau amîndoi botul în aceeași găleată cu apă. Iapa aceasta — prăsită în herghelia lui Stavris-armatorul, hărăzită să fie dusă într-un manej din Salonic, dar vîndută apoi în oborul Brăilei pentru că din naștere i se rătăcise pe git o pată albă, ca un cap de drac, devenea neastîmpărată, gata să rupă și hulubele și hamurile, tot, cînd simțea în aer un miros iute de harmăsar gata de-mperechere. Acum însă, în toată pustietatea nu se arăta nici un cal. „Ușor, copiii mamei, că doar n-a dat strechea-n voi !". Deodată, șuieratul vîntului se auzi, altfel, de parcă pe ascuțișul lui s-ar fi tăiat un animal. Tîncăi i se păru că vede cum aburul de deasupra cailor îngheață, transformîndu-se în aschii străvezii. Auzi din nou crivățul și, cocoțat peste el, un urlet încolăcit. Lupii, deci ! O scoase pe Rada de la piept adîncind-o în finul încălzit de trupul său, apoi sfichiui crupele înfierbîntate. Trase tare hățul dinspre Murga, părăsiră drumul, și o luară direct spre sat, prin balta înghețată. „Hai, copiii mamei, curaj, nu ne-om spăimînta noi din asta !". Un timp copitele zgîriară gheața ca niște gheare pe un fund de tingire, înaintînd fără prea mult spor, dar după cîteva lungimi de sanie se adunară în trap întins. Urletele i se lipiră din nou de timpane. Veneau continuu, se apropiau dispre cotul Dunării, înnodîndu-se unul de coada celuilalt. Tinca aflase ce înseamnă să te prindă lupii pe o vreme ca asta. Cînd era copil, doi vînători din satul său fuseseră încoltiți de o haită pe Grindu Rațel ; abia în primăvară, după dezghet, oamenii mai aflaseră de ei, cînd le găsiseră doar pușlile. „Din mine ce-ar mai rămîne ? o repezise gîndul pe Tinca. Nici de la cai n-ar mai aduna decît potcoavele...".

O umbră, ca un fulger negru, le tăie calea. Caii se ridicară pe picioarele dinapoi, gîlgîind nechezaturi scurte. Atunci Tinca simți cum o durere îi sfîșie pîntecele de-a latul. Cum de uitase de copilul ursit să vină pe lume peste cîteva luni ? Se gîndise doar la Rada și la ea, dar copilul, iată, îi dădea semne de spaimă. Încă din ziua în care aflase că va veni și al doilea prunc își spusese că-i băiat, și-i alesese și nume, Sandu, de la Alexandru, deși știa că nu era creștinește să-l boteze nici în gînd înaintea nașterii ; dar se supusese gîndului lui Pavel, focului său de-a avea un flăcău. Cînd Sandu o lovise prima dată cu piciorușele îi spusese lui Pavel : el își lipise urechea de pîntecele fierbinți, ascultînd și bucurîndu-se la fiecare zvicnit, și rostind duios, de mai multe ori la rînd : „Băiatul tatei !".

O trezi din gînduri un mîrîit ca de dulău întărîtat, venit din stînga saniei, unde se iviră două sclipiri albăstrii. Tinca trase din fîn coada furcii, se ridică în genunchi, rotind-o deasupra capului și îndemnînd caii se aruncară înainte într-o goană bezmetică printre sălciile răzlețe. „Doamne, își zise Tinca, dacă ne izbim de vreun trunchi, se răstoarnă sania și sîntem pierduți !" Lupii rămaseseră undeva în urmă și-i veni în minte speranța că s-or fi speriat. Apărură însă brusc de-o parte și alta a cailor, încercînd să-i rupă de burți. Erau patru, îi vedea bine acum. Spre cel mai apropiat repezi furca, dar coada lucioasă îi fugi din palmă. Caii se ridicară pe picioarele din spate și răsucîră sania în loc. O auzi pe Rada plîngînd, iar pîntecele începuse să-i fie tăiat de dureri scurte. „Ne vor sfîșia pe toți !" strigă cu disperare. Și Sandu va fi mîncat de lupi odată cu noi... Pavele! Pavele, ce să fac ?!" Parcă devenise și ea fiară, mai fiară decît lupii. Era gata să se repeadă în mijlocul lor, să-ncerce să-i sugrume. „Dacă le-aș arunca cojocul ? Întăritați de mirosul de oaie s-ar putea potoli !" Se dezbrăcă și aruncă cojocul între două jivine care-o încolțeau pe Murga. Toată haita începu s-o hărțuiască, dar după puțin timp, probabil că nu dăduseră de gustul așteptat al singelui, lupii începură să se sfîșie între ei. Scăpați din încolțire, caii reîncepură goana spre sat, lăsînd în spate larma încăierării. „Poate vom reuși !" își ridică Tinca gîndul în vorbe. „Iată, în cîteva minute vom fi în coasta cimitirului. Dar dacă ne vor lua din nou urma ?!". Acest ultim gînd parcă îl auzise și Rada și ființa aceea din pîntecele ei pe care o dorea băiat, după focul ce-l bîntuia pe bărbatu-său. Rada începu iarăși să scîncească în fîn, iar ghiarele din pîntece s-o încingă asemenea unor furci trecute prin mustățile focului. Își înfipse mîna stîngă în finul de sub spatele Radei, încercînd s-o legene, și atunci simți în vîrful degetelor ceva rece și ascuțit. „Toporișca !" Cum de uitase de ea ? Doar știa că întotdeauna Pavel o ținea în coșul saniei sau al cărutei.

Încă zece pași galopați și aveau să intre în cimitir. „Blestemații, poate s-or speria măcar de brațele crucilor". Nu-și sfîrșise cu totul gîndul și urletele o ajunseră din urmă. Haita înconjură iarăși sania. Unul se repezi la Murga s-o rupă de git, dar iapa se feri în lături, lunecă și se răsturnă trăgînd după ea și pe Pagu. Caii erau acum la pămînt, zvîrcolindu-se, încercînd cu disperare să se ridice. „Acum va începe sfîrșitul" Nu mai avea de ales. Tinca fulgeră securea de două ori în dreapta oiștii, apoi de alte două ori în stînga. Cînd simțiră eliberarea de oiște, caii zvîcniră în picioare, scuturară capetele scăpînd și de prinderea din cîrligul din față. Liberi, începură să-și arunce copitele cu furie înspre locurile în care ar fi vrut să dea de dihăniile încinse de pofta cărnii lor. Nechezară și rupseră aerul cu dinții, apoi se avîntară spre sat, trăgînd după ei o pulbere de zăpadă învolburată. Ceea ce sperase Tinca nu se împlini : lupii urmară caii doar pînă la prima salcie, parcă pentru a se convinge că pericolul s-a îndepărtat, apoi strînseră din nou cerc în jurul sapiei. Tinca se întorcea după rotirea lor, privindu-i pe rînd în ochi, iar privirile ei le stîrneau rînjete și întărîtări. Începuseră să rupă din tălpile săniei și să se arunce spre coșul în care simțeau mirosul ademenitor al cărnii. În timp ce reteza aerul din jur cu lama toporiștei se gîndi cam cum ar fi prima mușcătură ; de asta îi era teamă, pe celelalte n-avea să le mai simtă pentru că va mușca și ea, iar prin dinții ei se vor scurge toate durerile ce vor veni. Doamne — Dumnezeule, dar acum nu mai avea rost și nici timp să gîndească, trebuia să se apere ! Femeia lui Pavel Pruteanu era o femeie strașnică, iute și curajoasă, asta știa satul lor și toate satele bălții ! În două rînduri alți hulpavi încercaseră să se înfrupte din trupul ei. Odată, unul al lui Pripas, cînd ea încă nu se măritase, îi aținuse calea într-o noapte ; se apărase cu disperare zvîrcolindu-se sub trupul lui mătăhălos pînă ce simțise în palmă coada secerii, pe care o scăpase din mînă în prima clipă a încăierării, și-atunci îl fulgerase cu gînd să-i prindă beregata, dar îi reteză doar sfîrcul nasului. Scăpase. Satul aflase chiar a doua zi întîmplarea și-i dăduse lui Pripas, un nume de ocară, pe care-l purta de zece ani încoace : Prinas. Altă dată, necazul se abătuse pe ea la bostană. Pavel plecase chemat de lipoveni să-i ajute să tragă un năvod greu din baltă, că se abătuse o toană groasă de știucă și n-o puteau dovedi singuri. Frații Scurtu, care-aveau bostana vecină cu-a lor, aflaseră că-i singură și năvăliseră peste ea în colibă. Îi zgîriase și-i mușcase, iar apoi, reușind să se smulgă din încleștare, fugise spre malul Dunării, gîndind că poate va vedea vreo lotcă și va chema ajutor. Dar fluviul era pustiu și-atunci se aruncase în apă ; după ea, Stroe Scurtu, cel mai mare din frați. Cînd o ajunsese și întinsese mîna s-o apuce de păr, Tinca se dăduse la fund, iar cînd apăruse din nou la suprafață îl prinse cu amîndouă mîinile de gît. Se scufundară, și-n timpul ăsta strîngea tare, tare, simțind carnea ca pe-un aluat dospit care i se bulboacă printre degete. După un timp, mișcările lui Stroe se topiră în înțepenire și Tinca zvîcnise de cîteva ori din picioare pînă ce dăduse cu gura de aer, apoi înotă spre celălalt mal. Pe Stroe îl scosese Dunărea după trei zile la Cotu Pisicii, umflat ca o bute și cu ochii sunți de pești. O adusese și pe ea, să-l recunoască. La tribunal, judecătorul o privise cu uimire și-i spusese : „Măi femeie, ești bărbat !" De-atunci nimeni nu se mai încumetase să-i taie calea. Doar acum, lupii...

Pîntecele începu din nou să-i zvîcnească fierbinte. Sandu era acolo, desigur că aflase de primejdie de se-nspăimîntase așa. Rada plîngea cu sughițuri întrerupte de sufocări în lațele cojocului. Gîndurile i le tăie brusc o durere scurtă deasupra cotului sting : colții se înfipseseră adînc și-i rupseseră carnea. Da, știa prea bine că dacă lupii hămesiți dau de gustul singelui, nimic nu-i mai poate opri să-și isprăvească ospățul. „Dacă aș fi avut cojocul, n-ar fi ajuns la carne, la sînge !" îi țîșni gîndul cu cuvinte țipate, care chemară alte cuvinte : „Cojocul ! Cojocul l-am aruncat ! Ce-aș mai avea de aruncat ?... Poate dacă m-aș arunca eu, s-ar sătura și ar putea scăpa măcar Rada. Așa voi face!" spuse cu hotărîre, strîngînd toporișca și tăind aerul din jur ca o datorie ce trebuia împlinită înainte de a sări din sanie. „Dar eu însemn și Sandu ! Dumnezeule, Doamne-ferește, Sandu este băiatul care va veni, băiatul pe care Pavel îl așteaptă de cînd părintele Mirea ne-a pus cununiile ! Nu, nu, așa ceva nu trebuie să se-ntîmple !". Pavel nu-i va ierta niciodată, nici măcar după moarte, această slăbiciune de care ar fi fost iertată orice femeie, numai ea, Tinca lui Pruteanu, nu ! Sandu avea să poarte mai departe numele omului său, se va numi Alexandru Pruteanu, și-i va alinta Sandu, așa se cuvenea să fie ! Vietatea din pîntece se zvîrcolea cu îndîrjire, chinuind-o cu tăișul unor dureri ascuțite. La două palme de capul Radei se ivi un bot rînjit, gata să se repeadă și să apuce. „Rada ! Doar ea ne poate salva, doar ea mai poate amîna sau scuti sfîrșitul lui Sandu !" I se părea că dacă ar fi întins mîna ar fi atins crucile din marginea cimitirului unde se-nțepenise sania după slobozirea cailor.

...O larmă se-apropia din depărtare, ca trecută printr-o sită deasă ; și parcă și sunete de zurgălăi și parcă și-un pocnet de pușcă... Dar asta nu putea fi decît închipuire, un vis de nădejde, așa cum le vin oamenilor înainte de a fi cuprinși de înghet. Alți doi lupi năpădiră coșul saniei și atunci Tinca o smulse pe Rada din fîn, aruncînd-o peste marginea scîndurii. Închise ochii și se pierdu în neștire.

...După ce fuseseră ridicați de năvala cailor ajunși în sat, oamenii se repeziseră în marginea cimitirului tocmai cînd sălbăticiunile se pregăteau să-și continuie isprava începută lîngă tălpile săniei. Din Rada mai rămăseseră doar resturi flocăite de cojoc. Pe Tinca o aduseseră pînă la o casă pe brațe. Pavel era acolo, aprinsese focul și-și pusese mămăliga la fiert. Din ziua aceea Tinca nu mai rostise nici un cuvînt, de parcă lupii i-ar fi luat cu ei glasul. În aprilie, cînd dăduse coltul susaiului, venise pe lume Sandu. Era dolofan, cu pielea albă, semăna cu taică-său. Crestea ca din apă, iar la prima zi a Crăciunului se ridicase în picioare copăcel. Trecuse și Anul Nou și abia în seara de Bobotează o auzise Pavel vorbind pentru întîia dată de la ospățul înnegurat al lupilor. Se așezase pe lavită și, în timp ce-și legăna pe picioare pruncul, îi povesti omului său gîndurile de care se simțea ostenită.

A doua zi dimineață, cînd lumina încă nu se ridicase peste sat, Tinca se strecură din așternut, își sărută pruncul și ieși tiptil din casă. La începutul slujbei, în fața bisericii oprise o sanie și doi oameni năvăliră în pronaos. Unul din ei strigă peste vorbele părintelui Mirea : „De lipsește vreun om din sat, să știți că în marginea cimitirului e-o pată de singe țîrîită spre baltă !"...

...Tinca își plătise păcatul.

CĂLĂTORIA ȘI CĂLĂTORIILE

Ce forțe-l îndeamnă oare pe om la acțiuni atît de incomode, care presupun riscuri de toată mîna, o nesiguranță perpetuă și o risipă de energie însemnată, cum sînt călătoriile ? Grea întrebare !

Cuprins de mirare în fața spectacolului grabei, revărsat aproape zilnic pe buza unei modeste nave de pasageri fluviale, m-a vizitat ideea dacă nu cumva s-ar putea construi o metaforă din nevoia de a călători a omului, metaforă capabilă să aducă un anume dram de ordine în vălmășagul nevoilor noastre mișcătoare, ce ne împing, cu voia sau fără voia noastră, la tot felul de călătorii, de-ai crede, pînă la urmă, că nevoia asta de a nu sta locului, vine din alte rațiuni, și nu din ale noastre proprii. Amăgit de noutatea gîndului și cuprins de graba unor revelații străvezii, am pornit în excavarea filonului ce părea consistent, dar am înțeles repede că vadul era sterp. Călătoria ca stare nu poate ajuta la construirea unei cărări pe firul căreia să rînduiești faptele, alese pe sprinceană, ale unei civilizații, și să descoperi astfel un adevăr, la urma urmei aflat chiar în premise. Ea nu se poate împlini în metaforă călăuzitoare pentru simplul motiv că civilizațiile înseși sînt o curgere continuă.

După o neguroasă epocă nomadă, omenirea își va fi găsit prilej de taifas pentru cine știe ce oblojeli ale ființei obosite, și atunci ar fi găsit niscai delicii, cu totul noi, în sentimentul de stabilitate al așezatului. Astfel ia naștere sentimentul copaculii bine fixat în țărînă, capabil să înfrunte vitregii de tot soiul.

Primele civilizații, cea egipteană și cea greacă, sînt atît de captivate de alura noului sentiment, încît, pînă și cele mai reprezentative gesturi ale lor, piramidele și templele, cu care-și propun să oprească entropia veacurilor, sînt niște monștri de stabilitate.

În tot cuprinsul acestora, în afara intereselor imediate, călătorii inițiatice nu se vor face. O singură fericită excepție, o ispravă greacă, ce poate fi circumscrisă ideii de călătorie pentru sine, transformă actul respectiv, cel al lui Ulise, într-o Odisee, deși astăzi, o atare ispravă a ajuns de competența unui luntraș de frunte. Interesant în această călătorie nu mi se pare norocul voiajorului de a se iniția în sine pe banii statului, ci chiar mobilul ei lăuntric, intim, care-i unul inițiatic ; Ulise efectuează călătoria ca regăsire.

În afara expedițiilor puse să rezolve problemele curente ale lumii de atunci, adică războaiele și comerțul, omul nu se mișcă din casă, el are încă pe buze dulceața așternutului cald și în mîini simte căldura trupului femeii sale. Nu vrea să le părăsească pentru himerele ce-i joacă uneori dansuri șugubețe undeva, la răspîntia dintre noapte și zi, și nu le va părăsi încă multă vreme, pînă în preajma Renașterii, cînd sufletul omului, saturat de nostalgie, răbufnește. Semnele unei anume neliniști se puteau percepe încă cu două-trei secole în urmă, cînd, prins între cer și pămînt, omul are bănuiala că a venit vremea să recupereze pentru sine inclusiv zborul. Într-un ceas de luminare se apucă de catedrala gotică, unde-și dezvăluia parte din focul nostalgiilor infinite. Arcele se înalță, capătă consistențe de aer cețos, vechea stabilitate e contestată, sulițele prelungesc materia grea mult dincolo de materialitatea propriei naturi.

Deocamdată e doar un semn, un semn al nevoii de a nu sta locului, un gest doar, chiar dacă sublim. Prea multele secole de stagnare, obedienta unui timp impietrit, gem sub o amenințare nouă ; nostalgia unei stări pierdute, nimeni nu știe unde, nimeni nu știe cînd. Semnalul de prea-plin al tensiunii noului sentiment nu putea veni de la alt popor decît cel spaniol, oameni mai orgolioși și mai singuri decît oricare alții pe lume. Pornesc atunci cutreierările, motivate în fața curioșilor și-a celor dornici de comentarii mărginașe, ca acte supuse economicului, dar avînd în subsidiar mobiluri mult mai grave. Astfel, nu-i lipsit de interes că tocmai italianul Cristofor Columb, devenit apoi spaniol, cel care n-a știut toată viața nici măcar anul nașterii și locul venirii lui pe lume, e prezut că deschide lunga stagiune a călătoriilor de fond, și o face cu atîta îndîrjire, evident, cu mult dincolo de ce-ar fi putut naște o simplă nevoie materială, încît, chiar de la bun început, actul său devine suspect. Regret nespus de mult, acum, la atîția ani de la consumarea actului, faptul că în acea noapte a anului 1492 probabil, n-am fost de față la ce vor fi discutat Columb cu învățatul călugăr Juan Perez de Marchena, în tainițele mascate de noapte a vreunei chilii din mînăstirea La Rabida, unde faimosul navigator intrase, minat de foame, sete și deziluzii, în drumul lui spre Franța. Regret, căci aș fi căpătat, poate, vreo confirmare a ceea ce presupun eu aici.

Columb pleacă astfel să cutreiere lumea inițiind călătoria ca refuz al istoriei, integrînd și lățind ipostaza călătoriei lui Ulise, adică a călătoriei ca regăsire.

Îl pun pe Columb în capul seriei de singuratici, nu pentru că am uitat de Marco Polo, și el curios pînă dincolo de omenesc, ci pentru faptul că ultimul, venețian fiind, dedat mai înspre fastul bizantin exteriorizat, a plecat spre răsăritul Asiei împins de nevoia cunoașterii celorlalți și nu a lui însuși. La urma urmei, Marco Polo a pornit să găsească acolo exact ce știa că va găsi și nimic mai mult, pe cînd solitarii Columb, Bartolomeo Diaz, Vasco da Gama, de-abia dacă puteau crede că vor găsi ceva.

Cum-necum, starea asta de nestăpînită mișcare va marca profund civilizația, și timp de vreo două-trei secole, nimeni nu pare a se mai înțelege ca lumea cu lumea. Pornesc călătorii în toate direcțiile și pe toate lungimile de undă, scotocindu-se pămîntul, cerul, sufletul omului, chiar și mădularele lui Dumnezeu. Omul renaște, se reformează, ba chiar se contrareformează pînă ajunge la o nouă oboseală și, într-un al doilea moment de taifas, lui Pascal chiar îi vine pe limbă ideea că nenorocirea semenilor are doar o singură cauză, și anume că nu-s în stare să stea cuminți într-o odăiță.

Și uite-așa, clasicismul găsește terenul bine îngrășat ; omenirea are nevoie de stabilitate.

Numai că zguduirea produsă de vîrtejul călătoriilor Renașterii a lăsat fisuri ce nu peste multă vreme se vor deschide ca niște falii. În așa fel încît, pe la sfîrșitul secolului al XVII-lea lumea e cuprinsă iar de febră. Dar călătoriile de acum vor fi marcate de o anatemă grea, intuită probabil mai demult, dar acum definitiv fixată în conștiințe ; relativismul primitiv. Se inițiază ceea ce am putea numi călătoria ca fugă de sine, iluzorie desigur, dar nu lipsită de învățăminte adînci. Nu ne mai surprinde faptul că tocmai acum europeanul descoperă pe american, pe egiptean, pe arabul mahomedan, pe cel din Persia, pe chinez, prototipuri umane ce de-abia dacă stîrneau curiozități de-o zi cu un secol în urmă. Se descoperă particularul, individualul, ireductibilul. Pînă într-atît, că însuși iezuitul Le Compte, în cartea sa despre China, ajunge să afirme : „Ne înșelăm și noi, și ei, (chinezii), deoarece ideile noastre preconcepute ne împiedică să vedem că majoritatea acțiunilor omenești nu au o semnificație în sine, ci au valoarea pe care popoarele le-au acordat-o în momentul cînd le-au instituit". Ei, da ! De aici și pînă la Einstein distanța se reduce simțitor. Nu va mai fi nevoie decît de o singură treaptă, cea romantică, și marea călătorie e ca și făcută.

Călătoriile romantice se vor face sub semnul unui Candide, dar a unuia cu mai puțină candoare, inițiindu-se un gen nou de călătorii, călătoria ca semn al îndoielii. Întrebarea lui Nerval pare cît se poate de firească, în tot acest nefiresc aparent ; „Nu m-ai întrebat încă unde mă duc ; dar o știu eu însumi ?". Nici Alecsandri nu-i lipsit de ispitele unui astfel de program lipsit de program : „...am obiceiul a călători fără mars-rută hotărîtă dinainte, ci numai după îndemnul fantasiei mele". Indiscutabil, în spatele acestor lipsuri de premeditare se ascunde un fapt dureros ; o bănuială că ceva nu e în regulă, și acel ceva pare a fi tocmai atotputernicia lucrurilor văzute în plină lumină. Se contestă planul, prestabilirea, schema clarificatoare, drumul indicat. Îndoiala macină, roade, sapă, șubrezește, dar efectul distructiv al stării acesteia se vrea benefic îndreptat numai asupra structurilor anchilozate deja, ființînd pe marginea gropii.

Se descoperă noi spaime și lumea pare a se îmbrăca definitiv într-un costum pe măsură. Prin romantism omul, sfîșiat între nostalgii iremediabile și tari, se dislocă definitiv din sfîrșeala plăcută a odihnei goale, înscriindu-se într-o perspectivă mișcătoare din care nu va mai scăpa niciodată. Se pregătesc astfel timpurile moderne.

Vasile Datcu

AUREL M. BURICEA

Oglinzi

ne-am cules din oglinda iernii
chipurile noastre lichide unduitoare
să legănăm spre izvoare
și nu călătoreau prin aer,
nici prin foc, nici prin apă,
cu atît mai puțin în plasmă,
erau toate acestea la un loc
și tinerețea noastră urca
spre piatra albă a nopților
acolo unde iubirea sprijină
cu privirea grădina în floare
eu pe malul drept am rămas
tu pe cel sting fără glas
împreună priveam
cum întinerim în oglinda
de aer, apă, foc și plasmă
și parcă dincolo de zmoala nopții
amintirile se întorceau spre casă
la petreceri și sărbători

doar zborul lebedei incremenit
în aisbergul unui vis îndepărtat...
cu vara liniilor dintr-un cerc uitat
cînd copilăria era furtuna tuturor
cercurilor

imaginile noastre alunecînd
prin desfrunzirea timpului,
pe aleea visului innoptînd,
visînd alături de zeii Olimpului...

chipurile noastre trăite rămîn
un munte de soare al tăcerii
acoperit de ninsoarea galbenă a
toamnei

ca amintire a unei dimineți
în fața unui combinat chimic
care fabrică fructe artificiale,
sentimente din fibre sintetice
văzduh din celofan albastru,
iluzii din acid sulfuric,
ca amintirea unei dimineți
la marginea unui oraș așezat

unde este timpul cînd atingeai
cu sufletul ivirea nînsorii

iarna se-așterne peste tăcerea pietrei
drumuri oarbe par înzăpezite de trecut.

MIH. LUPAȘCU

Crezînd

Orice lucru ține o idee,
Cum în bobul apei, curcubeie.

Oul ciocîrliei ține cîntul,
Precum mutul tăinuie cuvîntul.

Foraminiferul doarme-n cretă,
Vine un ecou și mă repetă.

În dureri sînt viscole și brume,
Neființa, dincolo de lume.

Trupu-n aer caută tiparul,
Cum arama-și caută zlătarul.

* * *

Grinzile genezii își așează,
Rezistența-n piinea de pe masă,
Minzul amintirii îmi nechează,
Cînd melancolia mă apasă.

* * *

Am văzut un singer cum punea,
Trupul lui sub bardă și rindea.

S-a oprit un brad și mi-l indemn,
Să se-așeze-n ușa mea solemn.

Intră carpenul într-un război,
Ca să țească pînză pentru noi.

Teiul trece-n furcă de sucit,
Cinepa și inul înălbit.

Lingură în care a-ncrustat
Meșterul comorilor din sat.

Scînduri geluite de molid,
Vin încet spre mine și mă-nchid.

* * *

Oceanele cu-mpărății tăcute,
Adîncurile-n mine vor să-și mute.

ADRIANA SITARU

Morți imperfecte

Norii au înflorit în cuvinte
Ca niște căprioare în singe de lup.
Plutesc la întrecere cu ielele
Care ți se-aprind fantastic în trup.

Te-am rugat de attiea ori să-mi sculptezi
Frisoanele și imnele nopților sfinte
Cînd pletele mele sînt triste și goale,
Cînd muntelui îi mai cade-un părinte.

Vuietul lui îl aud și-mi rănește
Partiturile lui Ludwig van Beethoven
Pe care le port încuiate în suflet
De-abia aștept să murim, să cîntăm.

Îmi spuneai că morțile sînt imperfecte
Dacă nu le dau ritmul grecesc !
Ai uitat că dansul semizeilor vii
Consumă numai trohei și iambi ? Te
iubesc...

GHEORGHE LUPAȘCU

Rouă

Numai măiastra cu suflet de rouă
Trezea din somnul milenar fiarele
Și-mi aștepta sosirea
La cea de-a doua mea ființă
Păminteană —
Fintina.

A lăcrimat în cugetul meu luna,
Lumea cîmpiei pe cai mă purta
Să-mi apăr chipul din ochiul adîncului
Hipnotizată să cadă himera-n
Descintul pămîntului.

Inscripție pe țărm

Rămîi tu fiule,
Eu plec în legea călătorului,
Rămîi pe țărm și amintește-mă,
Viața mea se numise marea
Trecerea mea se numise marea ;
Rămîi tu și cîntă-mă
Apropie-ți cochiliile și ascultă-mă
Și dacă poți să fii călătorul
Îți las oceanele și caută-mă.

IUDITA PARTIN

Noapte polară

Răsuflarea ta e rece, mi-e frig
ochii tăi de smarald șlefuit
au unghiuri tăioase
de care mi s-a lovit sufletul
și s-a rănit.

Și s-a lăsat o noapte polară
și mina ta tresare, indiferentă, în somn.
Piepturile ni se ridică ritmic și coboară —
mișcare de iceberg, legănat uniform.

Îmi încolțește în piept o dureroasă
mirare
și crește, ca un copac, pînă la cer
și cere răspunsuri cu frunze foșnitoare
dar cerul, nemișcat, se-nchide-n mister.

O ușă s-a trîntit undeva și scîncește
pesemne o doare și pe ea clanța.
M-am trezit.
Cu dire de lumini izvorîndu-i din răni,
umilă revenise speranța.

NICOLAE ARIEȘESCU

Lied

Frunzele de toamnă ruginite scrisori
ce le primesc odată cu somnul
înalt foșnitor
răscolindu-mi buzele aprig

mai lasă-mi neștiința din lucruri
arborii aceia grei de tăcere
riul acela fierbinte sentimental
iubito cu fiecare adevăr.

CONSTANTIN MENAGACHE

Argheziană

Ca o tînără jivină
dansa zeul pe ruină,
viperă pe viperă
se trecea în literă

și din literă în clonț
ca în pîntec dusul glonț

Nu, nu, nuuuu
nici eu nici tu

n-avem cum a ne mai plînge
că semnăm direct cu singe.

VANESSA ZIGMUND

Nemuritorii

Oamenii nu mor
Ei nu mor niciodată
dovadă pădurile care se nasc încă în ei
și aripile care le cresc noaptea, pe furiș,
dovadă visul lor
cea mai sigură dovadă e visul
care pulsează adînc în ochii lor larg
deschiși înlăuntru
dovadă certă e visul lor
— aripa lipsă a morții din pietre.

PETRUȚA GAGU

Suspin

mai naște-mă o dată, mamă,
spre seară ;
nu mai sînt blîndă, nu mai sînt bună,
carnea pe mine devine amară.

lumea zice că-s tînără, c-aș
fi frumoasă ;
durerea s-a dus pe înserat,
carnea pe mine este sfioasă.

nu-ți recunoști copila iubită,
semeață ?
e seară și-ți pling peste umăr și strig :
mă naște, măicuță, dă-mi viață !

GITA MARIA EDU

Amprente ruginite

e-atîta iarnă în mine
de parcă sudul îmi plătea chirie
cînd visele se loveau de lucruri
și iubirile, toate,
besmetice, orbeau în ninsoare...
alunecă cerul din cuvinte
și apa țipă de ger albastru

amprentele amintirilor tale
ruginesc ușa dinspre noapte...

aripa unei lebede rănite...

lasă-mă,
întru trecut, să luminez camera
cu surisul tău acoperit de zăpadă...

ION MUSTAȚĂ

Ne-ntoarcem tineri...

Ne-ntoarcem tineri pe aripi de fluturi,
spre anotimpul, minz zvicnind în timple,
iar crește haină verde peste luturi
urmînd miracol dulce să se-ntimple.

Sprinceana serii din neștire cade,
în cîmpuri încă adunînd căldura,
trec ros de patimi pe sub lungi arcade,
în singe pești rotunzi se dau de-a dura

în jocuri calme luminîndu-mi drumul,
de margini albe pipa să mi-o scutur
și din nimic fumînd, să lasă fumul.
Ne-ntoarcem tineri pe aripi de fluturi.

Clipa

Cînta copilul, ruga lui spre seară :
a răsvrăti ființa vegetală,
ardea tristețea-n fum de primăvară
și liniștea cădea ca o petală.

VICTORIA TĂNASE

Pierderea mea

Printre ochiuri de somn
Pribegește plaiul
În singele meu.
Rumenite, frunze de rug,
Îmi aprind pierderea,
Osînda plecării
În nelumite lumini.
E-o pajiște blîndă
Și oarbă-n iubire
Ca moartea păstorului
În har de doinire.
Voi, albii mesteceni,
Dintre voi am plecat.
N-am găsit,
N-am învins
Nici iubire, nici ură, nici stingere.
Cade clopotul
În tot om-rătăcire,
În tot om-căutare !

D. C. MUNTEANU

Ecou

Eu te visez în veșnicie
Ca să-mpărțim singurătatea
Așa cum doar iubirea știe
Să-mbrace-n lauri libertatea

Se-aude larmă-n depărtare
Și-aștept să vii ca orice zină
Să te sărut măcar pe mînă
Nebun de-atîta așteptare

Vreau să topesc în al tău chip
Atîtea seri chinuitoare
Și lira mea mistuitoare
Atîtor vise să dea chip

Eu te visez în veșnicie
Ca să-mpărțim singurătatea
Așa cum doar iubirea știe
Să-mbrace-n lauri libertatea.

UN SCRIITOR BRĂILEAN

ILARIE VORONCA

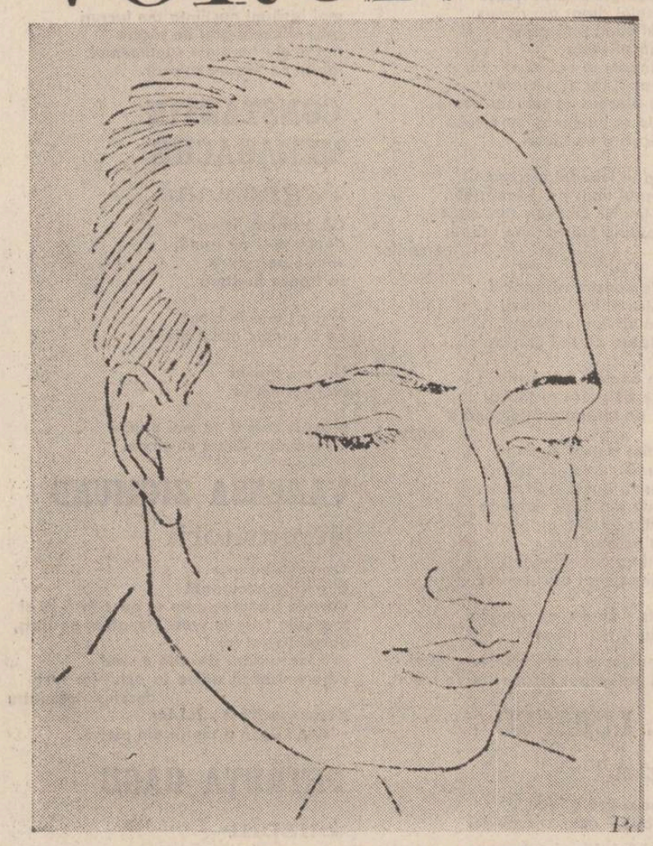

O VOCE EUROPEANĂ

Spre un manual de fericire perfectă

Poetul născut în 1903 la Brăila a avut o evoluție întrutotul surprinzătoare. Debutantul de la *Sburătorul*, autor de versuri impregnate cu triseți autumnale și decor provincial, avea să producă o adevărată explozie de imaginație cucerind, la puțini ani de la debut, cercurile literare cele mai pretențioase. Înainte de a fi cunoscut și apreciat în Franța, Ilarie Voronca a avut în țară o activitate literară bogată și, într-o accepțiune lipsită de particular, zgomotoasă. După un scurt stagiu în presa vremii, pe care, asemenea celor mai mulți dintre aspiranții la poezie, o atacă înconjurînd-o (colaborează la *Năzuința, Flacăra, Vremea, România literară, Adam, Viața românească, Adevărul literar și artistic*) poetul devine creator și inițiator de direcție literară, prin *Integral* și *75 HP*. „Miliardarul de imagini", cum fericit l-a numit Eugen Lovinescu, aduce, în poezie, o concepție avangardistă despre artă propunînd ca literatura să adopte limbajul artelor plastice, să devină picto-poezie : „Poezia nouă poate relua temele vechi: lacul, pădurea, marea, dragostea, toamna, etc., dar cu condiția ca toate acestea să-și păstreze întreaga prospețime, duritatea primitivă. În locul fotografiei sau a povestirii reproducere, elementele considerate în spațiu urmează a căpăta o existență acută" *(Poezia nouă* în *A doua lumină*, 1930). Omul devine, și el, amplu, numai elan și iubire, iar dedicațiile oferite cu generozitate pe cărți denotă aceeași voluptoasă receptivitate senzorială, un simț al plasticei excelent și o aptitudine de a ridica la rang poetic orice percepție / emoție / raport de amiciție / cum semnala G. Călinescu pentru lirica sa.

Primele încercări avangardiste ale lui Ilarie Voronca pot fi asemuite unui exercițiu de înviorare a imaginației, valorificat cu tenacitate între 1924 și 1925, pentru că odată cu volumul de poezii *Colomba* (1927) poetul să-și găsească propria formulă lirică de exprimare. Ea coincide cu perioada studiilor în Franța, unde se întîmplă cu el ceea ce se întîmplase și cu Minulescu sau Ion Barbu. În locul titlului de doctor în drept și al pregătirii unei cariere în magistratură, Voronca îi uimește pe parizieni cu versurile sale, apărute în cărți ilustrate de Constantin Brâncuși, Marc Chagall, Vander Cammer. De la stabilirea sa definitivă în Franța (1932) scoate peste douăzeci de cărți devenind una dintre vocile distincte din lirica europeană, de vreme ce Parisul a fost mereu considerat capitala neoficială a poeziei, iar poetul român unul dintre preferații ei.

În aceeași perioadă, cînd Voronca tipărea cu febrilitate volum după volum, se ocupă cu maximă competență de propagarea culturii române în Franța. O vreme a fost printre colaboratorii apropiați ai celebrului romanist Mario Roques, la catedra căruia a ținut prelegeri despre cultura română, despre fenomenul literar românesc, prezentîndu-i, de asemenea și la emisiunile radiofonice, pe poeți cum sînt G. Bacovia, Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Al. Philippide. Împreună cu Jacques Lassaigue a editat o culegere de folclor românesc intitulată *Les Chants du mort*, cuprinzînd bocete. Pînă în 1946, cînd sinuciderea sa avea să-i cutremure pe toți prietenii săi români și francezi, luptase în rezistența comunistă împotriva trupelor hitleriste care ocupaseră cea mai mare parte a teritoriului francez, iar după război a fost șeful emisiunilor de limba română al postului de radio Paris, la care susținuse numeroase emisiuni culturale menite cunoașterii culturii și valorilor artistice românești în Franța.

Ultimul său volum, *Mic manual de fericire perfectă*, tipărit postum în 1972 la Editura *Eminescu*, scris în anii războiului, se încheie cu aspirația către pace și echilibru a poetului, termeni care converg către principiul artistic al armoniei : „Acum în pacea și dreptatea domnind între lucruri și oameni, orice lucru odată creat continuă prin el însuși silința de a se înfrumuseța. Și lumea cunoaște în sfîrșit armonii fără asemănare". Poetul, despre a cărui creație Leon Gabriel Gros spunea : „pentru a treia oară în 30 de ani, lirismul românesc a înfuzat un singe nou poeziei franceze", s-a dorit a fi considerat un contemporan al viitorimii : „Către voi, oameni ai viitorului / se-ndreaptă gîndul meu / și vreau să exclamați / «Era dintre ai noștri», / cînd veți citi poemele mele". Credem că a reușit.

Lucian Chișu

„Pasărea tristă a poemului"

În cei zece ani de activitate literară desfășurată în România între anii 1923—1933, Ilarie Voronca a publicat 10 cărți de poezie. Valoarea acestora ne dă dreptul să-l considerăm ca pe un foarte important poet al perioadei interbelice, autorul uneia din cele mai interesante aventuri a limbajului poetic din literatura română. În comparație cu poeții vremii, cu Al. Philippide, Ion Vinea, Ion Barbu, Ilarie Voronca publică mult, structura lui literară fiind de o cu totul altă facturâ...

Poetul debutează la 20 ani, în 1923, cu volumul de poezii „Restriști". Cartea e „cuminte", e menită mai mult să-l protejeze. Poetul care avea să dovedească un curaj estetic extraordinar abordeaza în cartea de debut un spațiu poetic sigur, complet asimilat de poezia vremii. De fapt, în „Restriști" mai nimic nu-i aparține lui Ilarie Voronca. Totul e deja spus, dar asta nu-l incomodează cu nimic, nu-i dă complexe. Cu „materiale" din „atelierele" altora Voronca scrie un volum de poezii în care, dacă totuși ceva trebuie admirat, atunci trebuie admirat talentul cu care se mulează pe tiparele unor poeți ca George Bacovia, Adrian Maniu. Poetul își poartă tristețea prin orașul provincial „ca pe un copil bolnav". El merge pe urmele trecutului cum ar merge „după un om cunoscut". Sufletul lui este „ca o coajă de copac". Atmosfera e cenușie. De departe „vine prevestirea unui sfîrșit apăsător". E toamnă și „funinginea tristeții a căzut brună" deasupra balconului. Casele au „suris bolnăvicios" iar oamenii au „o veselie întristată". În fiecare poezie este sugerat gustul fericirii pierdute. Iubita este chemată : „vino (...) să-mi citești durerile închise — cuiburi de păsări triste". Este rugată să-și amintească „flautul ulițelor mărginașe" sau „cheiul trist". Sentimentul fundamental este deznădejdea peste care „scama cîntecului" de la clavir „a căzut subțire". Ochii iubitei sînt pentru el „odihnitor hamac". Sînt sugerate spații ale claustrării : casele, „odăițele", balcoanele, chioșcul... Fiecare aducere aminte este „o sîrmă ghimpată". „Sufletul țipă sub tristețe ca lemnul sub fierăstrău". Dar poetul vrea „să rătăcească dincolo de mihniri". Evadarea din orașul provincial este o salvare : „Vino ! Să mergem la Soveja în munți". Viața aproape de natură este văzută ca o purificare : „o bucurie are să ne cuprindă fără să știi", „viața să treacă simplu ca un riu peste bolovani".

Nu există nici o ruptură în poezia lui Ilarie Voronca mai mare decît cea dintre primul volum și ceea ce a urmat...

După 4 ani Ilarie Voronca publică poemul amplu „Colomba", poem de dragoste scris într-un alt registru decît poezia din „Restriști". Poetul se pare că și-a găsit un stil al său pentru că ceea ce avea să însemne „stilul" Voronca în poezia noastră interbelică este aici un bun cîștigat. Volumul următor „Ulise" este unul din cele mai bune ale autorului și una din cărțile bune de poezie din perioada interbelică. Poemul este „un imn ție, veac al mediocrității", „veac al asigurărilor și al reclamei luminoase". Deși este ora cînd „scrîșnesc din dinți marile cotidiene", deși e ora cînd „agenții companiilor de afișaj / primenesc rufăria zidurilor", totuși, ca în picturile lui Marc Chagall, „în aer sufletele ni se sărută". Ilarie Voronca oferă o imagine dramatică a umanului degradat prin depersonalizare : „iți dai tîrcoale ca unei case străine căreia i-ai uitat numărul / suni strigi chemi proprietarul întreabă dacă tu locuiești în tine / panică panică". Viața este „navigație prin noapte" : „încet te tragi pe tine din tine însuți / ca dintr-o fîntînă nămolul zilelor (...) / te recunoști iți stringi mîna după această navigație prin noapte". Poetul ar putea spune cu Rimbaud „je est un autre". Ulise rătăcește pe străzi. El este „o scrisoare" cu adresa scrisă „pe meninge" iar strada este „o cutie de poștă". Piața este unul din locurile cele mai expresiv descrise. Aici poetul vede „fața de hristos chinuit a cartofului". Cu mulți ani înainte ca Tudor Arghezi să scrie binecunoscuta odă „Har" (în „Cărticica de seară", 1935), Ilarie Voronca scrie un superb imn adus cartofului. Poetul nu celebrează misterul cosmic al incoltirii ca Tudor Arghezi („Auzi ? / Cartofii sînt lehuzi".) ci utilitatea. Cartoful este „un pahar cu vitalitate". Fiind „fruct al țărinii" el știe „subterane abecedare". Dar nu numai cartofului dedică un imn ci și ceaiului, „acestei băuturi de culoarea frunzelor". Ora ceaiului este ora cînd „trosnesc amintirile" (imagine vag pillatiană). Ceaiul este „destoinic de idealizare" (Kakuzo, „Cartea ceaiului", p. 93). El „desfată limba și mărunțaiele" : „tu ai profețit revoluții din pîntecul samovarului / tu ai trecut ca o mină prin gîtlej și prin mîini / în Siberia în jurul tău ca în jurul altarului / s-au rumenit glasuri și piini". Dacă orașul este miraculos, „tentacular" și realitatea lui e halucinantă, cîmpia, munții, apele au puteri de regenerare miraculoase : „o mireasmă te cuprinde, intră în tine ca o inhalație / e bucuria pămîntului aburit al buruienilor / firele trupului se umplu de nesațul umed al ierbii / vrei să întîrzii în fericirea aceasta nerostită".

Un vers din „Ulise" se potrivește admirabil volumului următor : „Plante și animale" (1929) : „simțurile se tăvălesc cu brotăceii în ierburi". Poemele dezvoltă frenezie și vitalitate. Culorile lumii sînt „păuni" care „năvălesc în priviri". Poezia devine o bucurie a comunicării : „sufletul s-a umplut de văzduh ca o orgă". Poemele lui Voronca sînt adevărate mașini de imagini : „și botul vacilor adulmecă munții ca alte ugere / ce steag laptele pentru descrierea nopții / cum trece ca o mingiiere prin osul gîndului / cum sărută buzele și dăruie o catifea gîtlejului / laptele clatină o cădelniță de arome".

Un demon al comparației bîntuie versurile. O imaginație extraordinară brăzdează limbajul în lung și în lat. Poetul scrie totul pe nerăsuflate, nimic nu schimbă, nimic nu disciplinează. El aduce poezia într-un triunghi al Bermudelor în care cuvintele își pierd nordul sensului, se imperechează într-o frenezie extraordinară unică în literatura română. Cu adevărat Ilarie Voronca și nu V. Voiculescu ar fi trebuit să scrie celebrul vers : „M-am băgat surugiu la cuvinte" ! Un ochi năzdrăvan („altcineva îți întoarce arcul pupilelor") vede realitatea halucinant : „și plugurile fac dragoste cu țărina o sărută o mușcă / iepurii se pitesc la marginea zilei ca dovlecii / soarele dă mălai vrăbiilor...". Imaginii diurne a orașului din „Ulise" îi corespunde imaginea nocturnă a orașului din volumul „Brățara nopților" (1929). Un poem antologic este poemul XI în care descrierea tipografiei este de mare efect literar : „noaptea a pus lacătul ei nevăzut peste roțile care au vînturat glasul veacului / noaptea a neclintit aceste batoze ale gîndului / (...) Și toată sala mașinilor e un muzeu cu monștri marini". Deodată într-un poem autorul formulează o tulburătoare întrebare : „Unde sînteți corăbii cuvinte unde sînteți / Să încarc în voi tot amarul toată bucuria din mine".

Viitoarele volume, „Zodiac" (1930), „Invitație la bal" (1931), „Incantații" (1931), stau sub semnul manierei. Descoperit, codul de producere a poemului funcționează ca un mecanism implacabil fără preocupări de disciplină prozodică sau semantică.

În 1932 Ilarie Voronca scrie un alt foarte interesant volum de poezii „Peter Schlemihl". Ca și în „Ulise" autorul rescrie în variantă modernă un mit literar. Poezia lui Voronca intră acum într-o nouă zodie. Se menține indiferența prozodică, poemele sînt tot încărcate cu mirodenii stilistice, dar poetul are acum voce gravă. El meditează la uneltele sale, la condiția sa de om între oameni. Poetul se simte un însingurat : „Nu, niciodată, oameni, n-am stat de voi alături" nici măcar acum cînd simte că „singurătatea îmi bate în inimă ca o ciocănitoare". Aventura este o necesitate pentru poet iar cei legați de prozaismul

vieții nu înțeleg aceasta : „ați știut : poemul se rupsese de mine, umbră, și călătorea departe, / În vreme ce voi erați legați, cu lanțuri, la ușa unei umbre, / Și ochii voștri, ca niște găini în cosurile vînzătorilor, / Se zvîrcoleau, fără să poată atinge bobul de porumb luminos al aventurii". („Am privit amurgul în ochi"). În poemul „Hemoragie, ascensiune" poetul oferă aceeași viziune. El este neînțeles și neiubit : „Dar vă spun : chiar dacă m-ați răscoli pînă în cele mai adînci mărunțaie, / cum ai sparge o vioară ca să găsești în ea cîntecul, / Sau o oglindă în dosul căreia ai vrea să deslușești imaginile. / Nu veți putea atinge viziunea din mine". Oamenii, în lupta pentru existență, sînt „neinduplecați". Ei și-au dresat vulturii „să sfîșie plămînii oricărui aducător de flăcări". Iar poetul, pășind printre oameni „călăi sau frați", nu știe ce i se înfige în omoplat : „un pumnal sau o aripă". Mulțimea se mulțumește cu un orizont burghez. Dar, „cînd privirea voastră nu bate mai departe decît o pușcă ruginită / cînd în creierul vostru anotimpul adoarme într-un fotoliu convenabil", poetul are viziuni : „în ochiul meu circulă un fluviu de vedenii / ca miile de insecte circulînd în scoarța copacului" („O tulpină bate la ușă"). Inima poetului e „o colivie / în care pasărea tristă a poemului cîntă singură". Poemele sale sînt „ciubotele de șapte poști / care mă duc din cercul polar la caldul tropic („Cîntecele de șapte poști"). Poetul știe că „versul e chivăra fermecată / care va face să trec nevăzut printre oameni".

Viorel Coman

A doua lumină

Motto

„Cuvîntul lampă e comun poetului și lampagiului"
LEON-PAUL FARGUE

Există, se pare, o preponderență structural-artistică, ce definește orice personalitate creatoare, oricît de diferite ar fi genurile ilustrate. G. Călinescu, exemplul cel mai concludent poate, a fost deopotrivă prozator, poet, critic, istoric literar, estetician etc., dar **fundamental** rămîne în toate acestea prin arta monumentală a povestirii. Cîte pagini de roman, cum s-a remarcat, nu pot fi izolate din **Istoria literaturii...** și mă surprinde că această demonstrație nu a fost încă făcută în felul în care ea a devenit un loc comun pentru opera lui Lucian Blaga, pe ideea că filosofia e plină de poezie, iar poezia de filosofie. Dar nu acesta este și motivul principal pentru care istoria literară și l-a încetățenit pe Ilarie Voronca aproape exclusiv ca poet. Aici a precumpănit, probabil, în primul rînd, faptul că el este autorul a zece volume de versuri tipărite în românește și a altor cîteva în limba franceză și numai a două plachete de eseu, „proze", **A doua lumină** (unu, 1930) și **Act de prezență** (Cartea cu semne, 1932*). Din cauza luminii prea puternice a feței văzute, s-a neglijat deseori „a doua lumină" a operei sale, partea nevăzută a lunii... Chiar și acestea au fost receptate tot ca „poeme" (P. Constantinescu), iar atunci cînd s-a încercat și o descriere critică a lor, s-a făcut cu o evidentă expediere.

Și totuși cele 14 micro-eseuri ce alcătuiesc volumul **A doua lumină** cuprind în ele, la o lectură atentă, o adevărată **estetică**, dincolo de **o artă poetică**, cum îndeobște se consideră. Desigur, interpretarea poate fi de multe ori derutată de „babilonicul metaforic", dar niciodată împiedicată în reconstituirea unui „sistem estetic" **sui-generis.** Nu o anexă așadar, cum vom încerca să segerăm, a Poetului și Poeziei, ci materia de structurare originală a acestei sensibilități și conștiințe lirice unice în literatura română (și nu numai), care s-a numit Ilarie Voronca.

Contextul mai larg al conturării noii sensibilități estetice este recunoscut **in acuta criză socială** generată de realitatea primului război mondial, cînd „un Dumnezeu al hazardului își înălțase pinzele peste un an incendiat". **Criza artelor**, sincronică celei sociale, a generat **o artă a crizei, academismul,** de exemplu. Referirile la el sînt deosebit de frecvente și iritante, încît scriitura pînă atunci atît de caldă și bogat metaforică, se colorează brusc sarcastic. Textul eseului scrie și se înscrie într-o expresivitate proprie poetului însuși, ce, așa cum mărturisesc prietenii lui, trecea extrem de repede de la o stare afectivă la alta.

Inerțiile trecutului fiind puternice, se impunea cu necesitate o nouă și viguroasă expresie artistică, care să depășească acest impas. **Arta nouă** (și nu neapărat „avangardismul") a fost una dintre acestea, pentru că și clasicele curente se redimensionează. Diferența dintre această estetică și cea tradițională stă în „ideea de plecare" : „considerarea obiectului ca **obiect în spațiu,** posedînd toate elementele de echilibru ale volumului : dimensiuni, centrul de gravitate, pondere", pentru că altfel **materialul** artei moderne este același dintotdeauna. Poezia încetează de a mai fi subiect, fotografie sau povestire-reproducere, devenind „obiect în spațiu", adică obiect „integrat simplu, între fenomenele naturale", precum ploaia, ninsoarea, zborul păsărilor, „tren spărgînd pupila în dilatare, munte cu schelet de lumină" etc. „Noua" expresie „de abstractizare a elementelor înconjurătoare", se obîrșește, cum spunea Voronca, din „seva pură eminesciană". Despre acest apel al inovației la tradiție vom mai vorbi. De fapt, întreaga estetică afirmată de Voronca propune **o întoarcere** către trecut, către origini. Iată o altă parte nevăzută a „avangardismului" său.

Resorturile intime ale senzațiilor generatoare de expresivitate poetică se află **în durerea** și suferința hipersensibilizate. „Ascultă : mișc numai de la dreapta spre stînga, cu oarecare regularitate, genunchiul, și un clopot dintr-un lemn subteran se trezește ; urmează o vînătoare cu rațe fantastice (încheietura acompaniază : poc, pac, poc, pac) și o durere înceată, unsuroasă, circulă prin os, se întinde ca un șarpe cu limbă de venin din femur pînă în coapsă. Acum, un iatagan cade brusc și sună în omoplat" **(De vorbă cu un condamnat la boală).**

Figura de stil, tropul cu care ne obișnuise poezia de pînă acum, trebuia să cedeze efectului mult mai **autentic (autenticitatea** era în epocă un concept fundamental) **al asociațiilor** întîmplătoare, alchimie a alăturării fulminante a cuvintelor. Exemplul îl află Voronca (un alt „paradox" al modernismului său !) în poezia populară. „Lună, luniță / Glas de porumbiță" sînt „două rare versuri de esență pur modernistă ca viteză a asociației de idei, ca surpriză și abstractizare a imaginei". Aceeași metamorfozare și pentru celelalte elemente ale clasicei prozodii. „Poezia nouă cuprinde ritmul cel mai variat fără să fie ritm, rima cea mai surprinzătoare mai presus de rimă" etc., fiecare vers fiind „o sumă de noi posibilități, **o altă soluție a ecuației primare"** (s.n.). Chiar neprevăzutul, **hazardul** creativității trebuie să fie tocmai ca lădița cea mică și umilă, „netrădătoare a pietrelor prețioase", luată în basm de fata moșului.

Cuvîntul însuși, **materialul** esențial al literaturii, este pus și el în criză. „Hotărît lucru, între ceea ce se petrece în noi și ecoul fragmentar al cuvintelor, e o diferență de voltaj, e o insuficiență aortică". Meșteșugul artistului trebuie să stea în „devierea gîndului prin cuvînt, alunecarea într-o cale lactee de imagini", „mai presus de înțelesul gramatical sau logic" **(Gramatică).** O nouă gramatică se cere de aceea inventată, gest artistic modern inaugurat de Mallarmé. De aici sugestiva imagine a poetului cu „felinarul cuvîntului în mînă". Altfel **elogiul limbii românești** se face în aceeași manieră de resensibilizare estetică încetățenită de Hasdeu, Pușcariu ori C. Noica. „Din toate limbile europene limba românească ne pare cea mai adînc înzestrată cu un material sensibil sufletului actual. Esențialmente poetică...

A scrie mai înseamnă a cunoaște și în primul rînd **cunoașterea de sine ;** „între mine și mine", cum spunea Voronca amintindu-ne de o zicere a lui Keyserling : „drumul cel mai scurt către mine însumi, este în jurul pămîntului". Acest sens al iluminării celei „de a doua lumini" este încărcat de **ethos** în mai multe feluri. „Îmi dau seama, mărturisește mai întîi poetul, de neputința de a mă îmbrăca în hainele răului". Opțiunea ori purificarea generată de cunoașterea de sine nu se face fără efort. Gîndurile mîrșave, paharele cu cucută i-au dat adesea tîrcoale „pătrunzînd sub țimplă ca rîmele sub rădăcină". DAR „o clipă numai, și bohotele de bogăție ale dragostei nimiceau scîncetul țîrîtor al blestemului". Sensuri profund etice ale cunoașterii artistice se verifică și în cîteva trăiri sentimentale fundamentale. Una se numește **iubirea** („Între cetățenia iubirii și aceea a urei, m-am înveșmîntat în odăjdiile celei dintîi") în toate accepțiile posibile, inclusiv **dragostea pentru prieteni.** Așa se face că volumul discutat se ordonează și ca un cald elogiu adus acestora : I. Călugăru, F. Brunea, Perpessicius, M. H. Maxy, V. Brauner, Saşa Pană, Stephan Roll, Paul Sterian ș.a. Dăruindu-se tuturor pe sine prin sine, gestul poetului capătă dimensiuni de sublimitate tragică, iar expresia stil mesianic : „Luați, mîncați, acesta este trupul și sîngele nostru : poemul".

Prin acest TOT și TOTUL cărora li se subordonează, poetul își înfățișarea unui **copac-centaur** prin trupul căruia curge sînge de artist și vuiet de uragane, iar din frunzele „pline de sevă" — poeme. Substanța hrănitoare o dă seva nesecătuită a apelor Pămîntului. „Poezia actuală umflă coaja solului, circulă sevă prin nervura frunzelor, tîșnește apă minerală" etc. O nouă mitologie, așadar, de originală simbioză a creatorului-Om cu Natura-i de-o mamă. De aceea m-am mirat cînd un spirit modern, pictorul M. Chagall, i-a făcut lui Ilarie Voronca un desen „văzîndu-l" Turn Eiffel și nu Copac-centaur ? !

Coborînd către naturalitatea primară, către nivelele profunde ale **eului originar,** cum ar fi spus Liviu Rusu, arta devine universală prin general-umanul încorporat în ea. De aici refuzul oricărei temporalități și spațialități artei, pentru că altfel poetul declară prin titlu de volum **Act de prezență.** „Firește, spun : ceasul arată 10 și jumătate, dar din ce secol, din ce mileniu, din ce cînt ? Totul e un poem sau nu e nimic" **(Despre miracol).** Și astfel, cu ajutorul artei transcederea în realitatea celei de „a doua lumini" devine iminentă. Trecutul, prezentul și viitorul se contrag într-o singură eternitate. „Da, mi-aduc aminte : amîndoi vorbeam **ca și cum am fi murit de acum".** Motivul este frecvent reluat. „În moarte însă este imensa și universala contopire. E trecerea tuturor în poezie" **(Radiografie).** Așa a fost înmormîntat în **Mioriță,** spunem noi, ciobanul, devenind nemuritoare capodoperă, pentru că ne grăbim să adăugăm, odată cu Ilarie Voronca, „nu e vorba aici de așa-numita «viață viitoare». Problema aceasta nici nu mă interesează acum". E un punct de vedere care ne amintește de o altă constiință originală estetică și lirică în epocă — Lucian Blaga. La ambii, de exemplu, găsim aceleași motive-metaforă ale transcenderii : **fereastra, oglinda, copacul** etc.

Un adevărat **jurnal de creație** așadar acest volumaș de eseuri. **A doua lumină,** martor unor frămîntări și meditații de încă reală actualitate și **ghid de lectură,** în același timp, al propriei poezii.

Dumitru Tiutiuca

*) **Toate citatele sînt după excelenta ediție a lui Ion Pop :** „Ilarie Voronca, Act de prezență", **Ed. „Dacia", 1972, col. „Restituiri".**

Ilarie Voronca
de Mihu Dragomir

„Zeul anilor noștri tineri, cînd învățam alfabetul imensității, uraganul care a curățat pădurile rimelor și a insuflețit stincile, incendiul care a mingiiat durerile și a definitivat o viziune, nu mai este.

Ilarie Voronca a murit. A suferit și el de efemeritate, deși l-am crezut curcubeu perpetuu.

Omul Ilarie Voronca, luptător din mișcarea de rezistență franceză, stegarul înalt al luptei de nimicire a întunericului hitlerist a trebuit să dispară.

Ne aplecăm asupra abisului, și inima deraiază.

Dacă poezia românească are, astăzi, o atmosferă ozonificată, îi datorește lui Ilarie Voronca mult. Dacă au fost înlăturate cadavrele poetice și o limbă nouă circulă, monumentul recunoștinței trebuie ridicat lui.

Ne-am adăpat din vasta prospețime, cu toată ființa. Poetul de astăzi este renăscut din Ilarie Voronca.

Niciodată, nimeni n-a îndrăznit să n-a putut să înlocuiască bibliotecile oficiale, devenite pompe funebre, cu singura lui prezență revoluționară.

Nimeni, în afară de Voronca.

Nu-l plîngem. Nu credem în moarte. Credem în Ilarie Voronca, fiul Brăilei, dezlănțuitor al poeziei noi, luptătorul antifascist.

Și hotărîrea noastră de luptă, pentru noua poezie a poporului, este mai dîrză ca oricînd".

(Ziarul „Înainte", Brăila, 14 aprilie 1946)

Fișe de dicționar literar

„ANALELE BRĂILEI"

În numărul impresionant de mare al publicațiilor brăilene apărute de-a lungul timpului, **Analele Brăilei,** 1929—1940, 1968 —, ocupă un loc aparte conferit de importanța culturală a revistei și de lunga ei activitate. Între seria veche, interbelică, și cea nouă, realizată sub forma unui supliment literar artistic al ziarului **Înainte,** există o linie de continuitate, prin păstrarea spiritului și tradiției vechilor **Anale,** preluată în bună măsură de suplimentul literar **Dunărea.**

Principalul inițiator și „sufletul" revistei a fost inginerul G. T. Marinescu care, în calitatea avută de președinte al „Cercului studențesc brăilean, a unit în jurul său forțele intelectuale locale și a realizat totodată o fructuoasă colaborare cu mari personalități ale vieții științifice și culturale din țara noastră. Nu e mai puțin adevărat că apariția **Analelor Brăilei,** pregătită încă din 1922, a fost înrîurită de activitatea altor reviste regionale de cultură, în special de **Analele Olteniei.** Acestea, împreună cu **Milcovia, Țara Birsei, Analele Banatului, Analele Dobrogei** au ilustrat, în epocă, un autentic moment de istorie culturală regională statuind în același timp noul termen. „Cultură regională" devine un concept a cărui funcțiune este explicată de G. T. Marinescu în următorii termeni : „studiile și cercetările locale, lucrate de localnici direct pe viața socială din jur, vin să adauge nuanțe, detalii, uneori chiar elemente de bază în constiința operelor de sinteză intelectuală privitoare la viața poporului și pămîntului românesc".

Poate că mai mult decît în alte părți, la Brăila a fost resimțită necesitatea relevării faptului de istorie, atît de trebuitor explicării datelor esențiale ale trecutului acestui pămînt românesc aflat la răscrucea drumurilor comerciale și a intereselor politice. Nu întîmplător revista apare în anul 1929, anul centenarului eliberării Brăilei, și este însoțită de două remarcabile lucrări monografice **(Documente privitoare la Brăila,** cu o prefață de N. Iorga și **Brăila veche** — stampe, planuri, hărți), rod al activității grupului entuziast condus de G. T. Marinescu.

Revistă a cărei bibliografie a fost alcătuită de cercetătorul D. Bădără **(Analele Brăilei, revistă de cultură regională. Bibliografie,** „Istros", II-III ; 1981 — 1983) și care a constituit subiectul unor cercetări atente din partea Emiliei Lica, **Aspecte din viața culturală a Brăilei în secolul al XIX-lea, în Analele Brăilei.** Anuarul institutului de arheologie „A. D. Xenopol", Iași, 1981 și a lui Nic. Lica, **Preocupări istorice la Analele Brăilei,** idem, 1982, s-a bucurat de colaborarea constantă a marelui istoric Nicolae Iorga, semnatar a numeroase articole în paginile ei, care, de altfel, într-una din ședințele Academiei române (23 aprilie 1938) făcea aprecieri elogioase asupra activității ei. Alături de semnătura lui Nicolae Iorga, articole de istorie publică autori mai puțin notabili, nu lipsiți însă de importanță, ca Emil Virtosu, I. C. Filitti, S. Similian, C. C. Giurescu, autor al unei monografii **(Istoricul orașului Brăila,** 1966), spunea : „Se poate afirma că această revistă constituie astăzi un instrument de lucru esențial, indispensabil pentru oricine vrea să cerceteze istoria acestei părți de țară".

La fel de importantă ni se pare contribuția culturală și literară a **Analelor Brăilei** la conturarea specificului cultural al zonei. Trebuie amintit în primul rînd osîrdiosul N. C. Istrati, autor al unei bogate bibliografii a cărții vechi brăilene, „însemnările sale bibliografice", desfășurate într-o serie de zece articole, semnalînd existența unui număr mare de tipografii și ziare locale pînă la 1900. Un alt colaborator fervent al revistei este S. Semilian care a publicat în cei 11 ani de activitate interbelică a publicației o parte din studiile sale materializate în două volume, unul dedicat presei brăilene, celălalt, personalităților culturale, și ele numeroase, ale locului.

Nu lipsesc din paginile **Analelor Brăilei** semnăturile lui Panait Istrati, Mihail Sebastian, Perpessicius, brăilenii cei mai cunoscuți pe atunci, ca și astăzi, și pot, de asemenea, fi întîlnite colaborările prestigioase ale lui Nicolae Iorga, cu articole de istorie literară, Em. Bucuță, Gala Galaction, George Călinescu sau ale unor cercetători literari sau scriitori legați de Brăila prin studiile liceale sau prin cariere didactice : Gh. Bancă, Ilie I. Mirea, I. M. Gane, Vasilescu Valjean, Cezar Papacostea și alții.

În septembrie 1940 apare ultimul volum al publicației (numerele 1—2 pe anul în curs). Greutățile materiale cu care se confruntă nu mai permit redacției tipărirea nici unui număr cu toate că mapele cu manuscrise erau gata pregătite pentru continuarea acestei frumoase inițiative.

În seria nouă a **Analelor Brăilei,** care, după cum afirmam mai înainte, continuă în linii generale, tematica și spiritul perioadei de început, pot fi întîlnite toate numele importante de brăileni care activează azi în domeniul cultural.

L. C.

L 30 MAI 1987

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT
CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEȚEAN
DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar
al Uniunii scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila
Președinte : Fănuș Neagu
Secretar : Lucian Chișu

corneliu antim

PĂMÎNTUL ASCUNS

Calist se hotărîse să urce la Mara oarba, să-i facă fotografia promisă. Avea cîteva clisee libere la coada filmului și, înainte de a le developa, își aminti de rugămințile neputincioasei, care auzise, nu știa cum, că el ar putea să-i tragă fața-n poză, cum îi ceruse „gardistu", să-și aibă și ea rostul ei ca toată lumea. Identitatea nu-i putea fi dovedită cu nimic. Nu avusese niciodată vreun act anume, viața ei petrecîndu-se într-un prelung anonimat încă de cînd se născuse. Singurul loc de pe pămînt pe care apucase a-l vedea era Delani. Se născuse în bătătura aceea de bordei, nu ținea minte cînd și nici nu se clintise pe nicăieri. Stătuse toată viața ca o cloșcă pe cuibarul ei din virful muntelui. Înălțase numai drumul apei și al cimitirului, atît cît ochii o mai ajutară. O orbise, ziceau delănarii, supărarea ce i-o aduse moartea timpurie, de o boală ciudată, a omului ei : Pătru Mateuș. Se ducea femeia zi de zi la mormîntul lui și zăcea pe grămada de pămînt maroniu, umflată de bocete, ce se auzeau urcînd dintre brazii cimitirului

pînă la apusul soarelui, în toată scufundătura aceea de loc, prăbușit ca o covată între culmi.

Cei care își mai făceau drum prin preajmă, o zăreau nemișcată acolo lîngă stîlpul de căpătîi al mormîntului, cioplit frumos de un baci străin, de prin părțile Zarandului, ce-și ținuse turmele o vreme prin văile Delanilor. În văzduh rătăceau pînă tîrziu seara miresmele jalei și ale milei scăpate din cătușele de pămînt ars umplute cu rășină aprinsă. Torsese și fir de lînă gros trecut prin bulgăre de seu, ce-l ardea întru veșnica pomenire a lui Pătru Mateuș, cel mai priceput crescător de capre din Delani.

Acesta fusese omul ei.

Apoi orbise. Nu avea pe nimeni, cînd se prăpădise copilul ăla beteag pe lîngă ea. Era al unor oameni hăini, ce fugiseră, nu se știa încotro, lăsîndu-l singur pe cînd îi dădeau primele tuleie-n mustață. Copilul se numea Traian și boala îi schilodise chipul, mersul și graiul într-un fel care pe ceilalți îi umplea de scîrbă și de groază. De atunci, i s-a zis Traian Nebunul. Nimeni nu mai știa care îi fusese numele adevărat, cel după tată.

Casa lui era cea dintîi care apărea în cale pe drumul ocolitor spre Zam, pe care îl urcase Calist ori de cîte ori avusese poveri mari de cărat cu calul. Era nu departe de gospodăria Marei, dar zăcea mai mult părăsită, nebunul refugiindu-se uneori în ea cu caprele dadei Mara. De atunci, una cîte una, caprele se duseră damblagite și ele, pe apa simbetei. Din mîndra turmă a lui Pătru Mateuș mai rămaseră acum numai vreo trei capre **bătrîne** și tot peatîtea iede.

Calist urca trăgînd adînc aerul în piept, să-l pătrundă în toate fibrele mireasma crudă și înțepătoare a primăverii, ce începuse a-și bate peceți fragede pe ramurile copacilor. Culese cîțiva ghiocei de printre lăstărișurile pădurii, ce-o avea de-a stînga tot timpul urcușului, și gîndul îi fugi sub fereastra Ioanei, unde clopoței albi ai firavelor flori ar fi adunat ecoul îndepărtat al unui anotimp plin de făgăduințe.

În urma lui călca Alexa, purtînd aparatul cu nesfîrșita religiozitate a ucenicului căruia i s-a îngăduit pentru prima dată să umble singur cu uneltele meșterului.

★

Dinspre culmea Malului, vîntul făcea să plutească în aerul amiezei păsările de catifea născute din tînguirea unui caval.

— Au venit turmele de dincolo de munți ?, îl întrebă Calist pe Alexa cu o undă de mirare în glas.

— Nu încă. După ce or trece berzele spre răsărit, or să apară și oierii, îi răspunse cu bună știință Alexa.

Nimeni altcineva nu știa să cînte din fluier ori din caval prin părțile Delanilor, decît Ierusalim. Era constructor iscusit al lor, căutînd și preparînd lemnul de prun după o socoteală secretă și veche. Și atunci, gîndi Calist, lunga dispariție a cosașului sfîrșise prin mărturia trădătoare a cîntului. De n-ar fi fost briza aceea primăvăratică, Ierusalim ar fi rămas pe mai departe un duh fără liniște în sufletul acelui cătun.

Pe nesimțite, se apropiară de bordeiul învelit cu șiță veche al dadei Mara. Nici o mișcare nu dădea de bănuit că ar fi vreo suflare prin ogradă. Ostrețele împrejmuirii putreziseră de mult și atîrnau în chip straniu, de parcă o mînă nestăpînită păștea acolo o turmă de sperietori.

„Ce-o mai fi siciind-o polițaiul atîta pe amărîta de babă ?" — se înciudă în sinea lui Calist. Ea nu mai știe nici cîți ani are, nici măcar în ce an se găsește, nici cine mai e împărat, nici altceva ! Trecuseră două războaie peste omenire, fără ca ea să fi auzit măcar de grozăvia înțelesului acestui cuvînt. Nici de unirea cea mare nu avea știre, deși un loc de faimă al acesteia se afla la o zi de mers călare de locul nașterii sale ! Ca și Simion ori Onisia, odraslele cele mai crude ale cătunului, nu știa, și nici nu știuse vreodată, cît e țara de mare, dar nici nu voia să afle. O durea numai ruina turmelor ei, a vieții ei ; o durea ugerul sterp al caprelor, pe care le pipăia seara pe sub burtă în căutarea hranei și nu afla decît behăitul ciudat și istovit al animalelor, însoțit de risul timp al lui Traian. O subțiase de tot foamea și își blestema zilele ce le mai avea de trăit atît de pustie și de neajutorată. Ieșea bîjbiind cu mîinile la drum și unii își mai făceau pomană. Ierusalim îi duse într-o vreme mălai și fasole albă de fiertură, dar acum ?...

Femeii acesteia îi trebuie „act în regulă cu poză", acum, cînd își pregătea trecerea în lumea umbrelor !, exclamă în sinea lui Calist. Niciodată nu își putuse vedea altfel înfățișarea decît în oglinda de apă a doniței. Și i se păruse, fără îndoială, că-i frumoasă ! Iar acum ? Ironie a soartei !...

Două capre pășteau liniștite prin fața bordeiului. Cînd simțiră oameni străini, ridicară capetele mirate și apoi se grăbiră behăind spre alt colț al ogrăzii.

Alexa strigă de cîteva ori numele babei, apoi pe cel al nebunului.

Nici un ecou nu mai aveau acele chemări ! Doar caprele priveau speriate, cu smocuri de iarbă în boturi, la oamenii aceia neștiuți.

Calist bătu în ușă, tot mai cu putere. Unde ar fi putut să iasă bătrîna, nedusă de nimeni ? Spre sat nu o întîlniseră. Mai ciocăni o dată și în ferestre, deși de auzit, dada Mara auzea încă bine și ar fi putut răspunde pînă acum.

Calist îl privi întrebător pe Alexa. O rece bănuială se strecura în simțirile amîndurora.

Calist trase încuietoarea ușii și deschise făcînd un pas pe lutul bătătorit al odăii. Nu-și putu crede ochilor ! Oarba părea că doarme cu broboada dată pe frunte, așezată pe un scăunel lîngă plită, cu ciotul făcălețului într-o mînă, cu o zdreanță în alta, cu capul și umărul rezemate de horn privind parcă asupra ceaunului în care strălucea ochiul auriu și închegat al unei mămăliți neîncheiate, sub care focul murise de mult.

De cît timp zăcea acolo ?... Cine ar fi putut să știe ? Poate numai Traian, ale cărei urme acum nu se simțeau nicăieri prin apropiere.

Calist atinse trupul bătrînei. Era rigid ca de ghiață. Se gîndi să o întindă pe laiță, dar nu avu putere.

— Alexa, — mai apucă să-l strige pe băiat — femeia asta-i moartă de mult aici. Trebuie să chemăm oamenii. S-o îngropăm cel puțin omenește, n-o putem lăsa așa ! Cineva s-o pricepe și la treaba asta. Eu mai mult de atît, nu știu ce să fac...

Și spunînd aceste vorbe, se aplecă și în locul zdrenței din mîna moartei strecură, ca în gura unui căuc, semnele neîntinate ale acelei primăveri timpurii, pe care le culesese la urcare.

Din ușă, proptite între ușorii mîncați de vreme, cele două capre începură a behăi prelung. Veghea lor trecu, astfel, în bocet. Cel puțin, așa își închipui Calist.

Traian se pierdu de atunci cu desăvîrșire prin munți. Și nimeni nu mai pomeni de el, de parcă nici n-ar fi fost vreodată vreun locuitor al cătunului cu acel chip și cu acel nume !

★

De la moartea dadei Mara, zilele se făcură mai lungi. Imașurile creșteau ca laptele dat în fiert, umflate de rîvna mustoasă a ierbii celei noi. Iarna trecuse fără zăpadă. Doar cîteva nopți mai geroase, venite după istovul mărunt și rece al unor ploi absurde, îmbrăcară scheletele copacilor în armuri sticloase, prin care soarele anina ghinturi de diamant. Pînă și aerul părea că trosnește spintecat de joagărul frigului, așa cum se auzea și acum pocnind în timpanele pădurii năvălitoarea sevă a retrezirii.

Calist stătea în prîdvor cu brațele proptite în pălimar și cu ochii mijiți în sus, urmărind zborul unor lăstuni guralivi îmbătați de soare. Fusese o zi caldă și frumoasă și de va mai ține timpul tot așa, gîndi el, spera să-și poată acoperi și casa ce-o ridicase la poalele pădurii de lîngă cimitir. Cerul se acoperea de purpură la apus, semn bun pentru ziua care vine și o adiere mai răcoroasă de vînt îi aduse în nări mirosul pătrunzător de iarbă mare.

„Bătrînul Grigore Caba trebuie să fie la cules, pe undeva" — își spuse încercînd să prindă unda vreunui pas tainic, rătăcită prin aerul înserării.

★

Două mîini puternice îi prinseră umerii și îl săltară de la pămînt, grăbite. Se simți tirit și sprijinit de scoarța unui copac, apoi descheiat la cămașă...

Nu murise, deci. Viața i se retrăsese numai înfricoșată în ungherul cel mai ascuns al trupului. Acum revenea cu sfială pe drumul pe care fugise și Calist simți iar nevăstuica singelui umblîndu-i prin vene.

Deschise ochii. Gura îi era uscată și amorțită de spaimă ca un zăgaz prăbușit al cuvintelor. Cineva îi căuta rănile cu înfrigurare. Și degetele îi alergau pe față și pe frunte cu o netezime liniștitoare.

Chipul acelui om, care stătea aplecat asupra lui, nu îl putea distinge bine. Noaptea lăsase giulgiu greu peste pădure. Dar prin țesătura ei ghici flacăra din ochii pătrunzători ai unei făpturi, ce n-o mai văzuse de mult. Și se crezu mai în siguranță ca oricînd la ceasul acela de primejdie.

— Ai să poți merge ?, auzi, în sfîrșit vibrația altui glas.

Închise iarăși ochii, adîncit în apa acelui sunet domol venit parcă de atît de departe. Și nici o reîntoarcere nu i se păru mai de necrezut, ca aceea a propriei lui ființe purtată acum de brațul ferm și viu al unei umbre.

Alături și aevea pășea Ierusalim.

★

Cine îl mai văzuse altfel decît dormind pe Apostol pietrarul ? Dar în ziua aceea, nu mult după ce zvonul blîdelor se mai stinse și fiecare, sătul după cît dumicase, își făcea de lucru alene prin curte — pe la păsări ori pe la vite, care ce mai avea, de mai și avea — sau se întindea somnoros la soare, tocmai în acea zi Apostol își făcu apariția pe neașteptate în ograda lui Grigore Caba.

— Ce e cu dumneata, omule, de-ai ieșit la ceasul ăsta din pietrărie ?, îl întîmpină Grigore Caba din bătătura casei.

Chipul pietrarului se schimonosise abătut. Călca greu de osteneală sau de rosătura bocancilor ce-i fierbînteau picioarele pînă i le umpleau de bășici. Umbla mult și acolo la pietrărie treceau zile în șir fără ca să mai apuce să-și primească încălțările.

Cînd se mai încălzea afară, adormea cum se afla, cu pufoaica pe el și cu basca peste urechi, băgat în vreo căpiță cu fîn sau, de era umezeală mare, se înghesuia în vagonul de lemn, „dormitorul mobil" ce-l aveau la dispoziție cei zece ortaci care scoteau piatră din găvanul Ponorului.

De cu seară, ce-i veni lui, se cățărase pe coasta Orzei, unde pustnicea un român zăpăcit într-o căsoaie de bușteni clădită otova pe malul unui izvor mai vinos. Avea rumânul acela două vaci cu lapte, dintr-acelea rămase de pripas prin munți de pe la casele sparte sau necăjite ale cătunelor din jur, vreo cinci oi și o scroafă, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici grajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice ! Neorînduiala din bătătura pustnicului o întrecea pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil" ! Apostol urcă la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că los i se aplecase de atîtea buruieni fierte și conserve chioare cîte băgase în el.

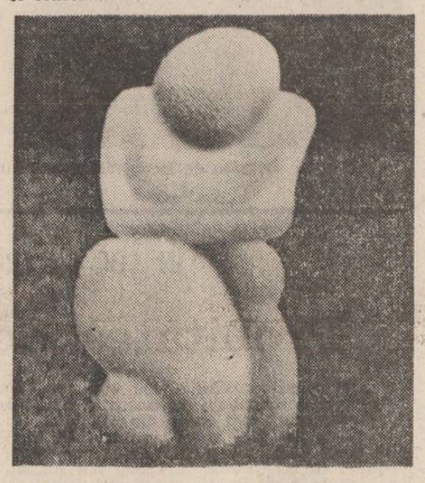

Tablouri de Nicolae Drăguşin

Omul îi dase și de data asta ce voise, îl ospătă în legea lui și, după aceea, îl tot ițea nestiind cum să înceapă. Avea ceva pe suflet și își zise chiar bogdaproste în sinea lui, că avea cui să se descarce.

Așa află Apostol de cele întîmplate.

Apoi, cu omul acela și cu cîinele, ce îl ținea totdeauna cu dînsul, coborîră în prăpastia de sub culmea Oasele, cam pe unde ducea drumul spre Vața, și i se adeveri povestea pustnicului. Poveste ce nu-i venise a o crede de la bun început. Și nici că bănuiau peste cîne aveau să dea acolo, jos, în fundul văgăunii, printre pietrele verzi, brune, albăstrii ce se desprindeau mai tot timpul din peretele de munte din preajmă.

Surpriza ce-o avu îl puse degrabă pe drumul Delanilor, să ducă vestea alor săi și să facă cu toții cele ce sînt de făcut la asemenea grozăvii. Pantelimon și Simion Almașu zăceau fărîmați în cea mai primejdioasă capcană ce se știe prin munții aceia !

Părea acolo de mult și cînd vestea ajunse la urechile lui Calist și ale lui Ierusalim, se socoti că moartea îi se trăsese din fuga nebunească de cu mai bine de o săptămînă în urmă. Adică, din chiar noaptea de după prăbușirea schelei din pădurea Malului.

Numai că, în acea noapte pedepsitoare pădurarul tîrîse după el și nevinovata făptură a lui fiu-său, Simion. Copilul întrase în lumea umbrelor, tot așa cum în amintirea lui Calist pătrunsese odată purtat de imaginea mincinoasă a unui tren „mare cît gardu" !"

(Fragmente de roman)

elisabeta costin

Taina

Știți măcar, doar pe din două
Cum se spală-n zori de praf
Crinii ? Moaie-n bobi de rouă
Trei stamine – și-un perdaf
Trag pe fiece petală
Pin le scot pe rînd, din boală.

Ce păcat c-apoi polenul
Iarăși le pistruie tenul !

În oceanul cel rotund

În oceanul cel rotund
Toată lumea stă la fund.

Chiți, heringi și alți paralei
Tremură ca vai de ei.

C-au aflat de la un mus
De pe vasul ce s-a dus

Că pescarii vin la noapte
În barcaze mari cît șapte

Cu năvoade și harpoane
Să-i încarce-n geamantane.

Nunta

Degețel și Degețica
M-au poftit de ieri, la nuntă.
Toată lumea cea măruntă
Lucră toată ziulica.

Trei gîndaci
Coc cozonaci.

Șapte muște
Fierb găluște.

Și vreo zece mițe mari
Încălțate cu pislari

Dăscălesc cinci mițe mici
Încălțate cu cipici

Cum să fure din cotețe
Nouă găște nătăflețe.

Fiindcă primul fel la masă
O să fie ciorba grasă.

Săptămîna

Luni, ca-n fiecare Luni
Sufli-n jarul din tăciuni.

Marți, ca-n fiecare Marți
Grijile-n felii le-mparți.

Miercuri, ca-n oricare Miercuri
Legi cinci doage cu trei cercuri.

Joi, ca-n fiecare Joi
Pui opt verze în butoi.

Chiar de ninge, chiar de plouă
Vineri, cumperi zece ouă
Zahăr, drojdie, făină
Și te-ntorci cu traista plină.

Simbătă, frămînți colaci
Și vreo șapte cozonaci.

Și m-aștepți pe mine ca
Să-i mîncăm Dumineca.

bogdana boeru

Povestea fără sfîrșit

Sub geam pisicile sfărîmă
Oglinzi de somn între mustăți –
Eu, fiule, te iau de mînă
Să rătăcim prin vechi cetăți !

Pe căi de vînt, văi de argint
Așează vremea să se știe,
Arborii ne cer, ne simt,
Ne cîntă-n ramuri de-o vecie.

Îți răsfoiesc și vale-deal,
Deal și vale-ți povestesc
De-un corn de aur și-un caval
Cu glas ceresc în care cresc

Povestea fără de sfîrșit
Din tată-n fiu, precum izvorul
Ce limpezește-un asfințit, –
Povestea care-și spune dorul
Pe lume neavînd sfîrșit ;

Din ea se-mbracă-n grai, poporul !

Fructiera fermecată

Un măr și o pară
De mină se plimbă pe-afară ;
Doar o prună și-o nucă
Cu dor de tîrg și de ducă
Pe ulița mare apucă.
Spălate-s pe față
Cu roua de dimineață.

Întîrziată, cireașa amară,
Roșie, arde pe scară.

Cînd se-adună
Somn de lună,
Un măr și o pară
În fereastră-mi bat, pe seară.

Seara din fluturi

Cum sporește seara-n fluturi,
Cînd aripa de polen
Cu o respirație scuturi ? !

Din mătăsuri și saten
Curge amurgul, umple ciuturi.

Cresc și murmură prin apă
Umbrele subțiri de seară –
Fluturii pe cîmp se-adapă
Și rămîn zvon viu afară ;

Adîncimea lumii sapă !

Ochii din litere

Doi cai albi la litieră
Înșeuați de sacra rază,
Mă poartă prin cer de-o eră –
Nuci pe margini cresc de pază.

A e semn din Valea Mare
Și un unghi de neastimpăr ;
Aurit din întîmplare
De lumină, să-l mai stimpăr...

De la A începe zborul,
Noi prin litere zburăm ;
Și din A pleacă izvorul
Cărții-n care adăstăm.

petre dinu marcel

În numele unei flori

Noaptea se face femeie
Mai multe nopți
decît zile.
Îmi spui ;
Sufletul este legat de dragoste
Ca o fregată de odgoane –
Contra brizei –
vîntul.
Împotriva iubitei –
sufletul
În avalanșă
acoperind noaptea
Ea locuiește în mine
ca un gînd
Și dacă totuși
noaptea se face femeie
și femeia floare,

În numele unei flori
mă las devastat
ca un țărm peste care
trec uragane.

Schimbare

Cum mai vuiește pădurea !
Și nu mi-am închipuit că aș putea fi
copac adulmecînd atîtea vijelii
Și cît de înaltă mi se părea ziua
Călătorim pe corăbii diafane
adulmecînd soarele cioplit
din vîrful catargelor
Rămîne mută și lividă figura de stil
a statuii de lemn bolnav
ce colorează văzduhul
bun de pus într-o ramă, precum în
„Schimbarea la față"
a lui Rafael.

plastică

p

Eul peregrin

Conceptul despre pictură al lui **Zamfir Dumitrescu** pare a fi de derivație renascentistă. Într-un moment cînd atenția multor confrați, mai tineri sau mai puțin tineri, se îndreaptă către căutarea unor soluții prin care, pulverizîndu-se tridimensionalitatea tradițională a reprezentării, să fie aduse în prim plan elemente de sugestie relaționabile cu o filosofie diferită (citește : modernă) a vieții, pictorul nostru se încăpățînează să demonstreze că acele caracteristici majore ale imaginii picturale, definind o abordare unitară a lumii vizibilului, nu și-au pierdut actualitatea și, ca atare, pot fi reactualizate. Problema lui Zamfir Dumitrescu ar fi deci aceea de a transforma aspectul retro al abordării într-un suflu cu aparență de modernitate. După o asemenea afirmație, ar trebui să lungim ușor discursul și să justificăm de ce scăparea din chingile tradiției este o erezie artistică, la fel de mare ca și cea a revenirii la obîrșii în scopul regăsirii unei identități a actului creației cărora iconoclaștilor le poate suna a desuetudine. Dar, într-o epocă în care toate valorile culturii sînt supuse unei critici severe, din toate părțile și de pe toate platformele posibile, nu-i așa că, pentru a ne limita la cazul picturii, Piero della Francesco, Raffaello, Dürer rămîn actuali, ca și emulii ? A te întoarce în lumea lor înseamnă, uneori, nu doar să faci o simplă baie în trecut ci să reparcurgi o umanitate cu detașarea pe care ți-o dă conștiința apartenenței (obosite) la secolul vitezei. Pusă sub semnul recitirii ordinei artistice a sensibilului, această reîntoarcere poate avea, în cazul cînd este cultivată fără ostentație demonstrativă, aspectul unei romantice redescoperiri a eului peregrin în alt spațiu și alt timp. Nu este cazul a cita exemple ilustre, la îndemînă chiar în arta noastră : mă limitez a indica drept posibil caz paradigmatic pe acela al maestrului Baba, în opera căruia, la o altă dimensiune istorico-artistică, retrăiesc deopotrivă Velasquez și Goya. Cu Zamfir Dumitrescu se întîmplă un fenomen asemănător. Pictura sa pare saturată tocmai de acea cultură vizuală negată cu ardoare de la cubism și futurism încoace. E saturată de acele proiecții mentale prin care definim arta picturii cu termenii lui Leonardo, sau Alberti, termeni care lasă indiferenți pe un Hartung sau un Rauschenberg, sau la noi pe Sorin Dumitrescu și Pavel Codiță. Este un merit sau o lipsă ? Are dreptate Tudor Octavian în „fluturașul" expoziției cînd afirmă că sînt „oameni care văd cubist, minimalizat sau hiperrealist". E și o problemă de profesie : aviatorii văd aerul și ce trece prin el, scafandrii văd apa etc. Dar în aer, ca și în apă, se întîmplă, sau se află, foarte multe lucruri. De ce nu ar vedea și pictorii tot astfel mediul profesiei ?

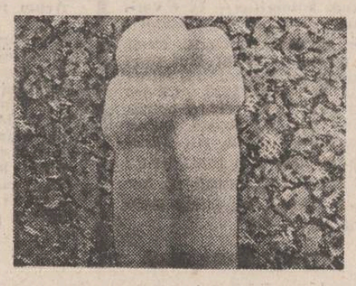

E densă pictura lui Zamfir Dumitrescu, este plină de o răceală suavă, de acea detașare de obiect mărturisind o reflecție calmă, tăioasă, refuzînd pitorescul. Meditată, raționalizată, dar fără amputarea coordonatei lirice, pictura sa este construită, meșteșugită. Nu mimează intelectualitatea, o conține. Este de o rafinată inteligență și ascunde tensiuni pentru a căror percepție nu este suficient darul observației ci trebuie să te situezi pe o lungime de undă corespunzătoare. Fastuozități, pretiozități, fisii de brocart, chipuri proiectate în peisaj, palide sau în haine de gală, recuzită de alte timpuri. Va putea picta așa Zamfir Dumitrescu la infinit ? Va fi luat prizonier de amicii săi manieriști ? Oricum, problema nu este a noastră !

Grigore Arbore

muzică

m

Aspecte contemporane

În recitalul de vioară al lui Ioan Marius Lăcraru, cuprins sub ciclul de manifestări pe care le organizează Filarmonica „G. Enescu" sub titlul „Panoramic XX", recent desfășurat în sala Studio a Ateneului, alăturarea unor lucrări ale repertoriului muzicii contemporane poate fi folosită în vederea unor succinte considerații pe marginea lucrărilor prezentate, mai mult chiar, a unor probleme generale ale muzicii. Trecînd peste **„Sequenza VIII" pentru vioară solo** de Luciano Berio, excelentă lucrare contemporană asupra căreia am insistat cu alte prilejuri, să ne oprim asupra unor lucrări care, în plus, au avantajul de a „acoperi" teritorii de gîndire relativ distincte.

Asupra mult controversatei creații recente a lui Octavian Nemescu — am ascultat în concert **„Metabizantinirikon" pentru vioară și bandă magnetică** — putem zăbovi, cred, cel mai bine reproducînd, din programul de sală, concepțiile compozitorului : „Lucrarea de față este doar o variantă a unui proiect componistic mai vast, care începe în sala de concert și se transformă treptat într-un ritual ce ar trebui să dureze opt luni de zile, și în care sunetele sînt prelungite în viața intimă a fiecărui doritor de a participa la acest ritual, ele fiind concepute ca mijloace de purificare individuală. Discursul muzical desfășoară mai multe straturi de timpuri și spații sonore simultane". În primul rînd, autorul renunță la convențiile sălii de concert, ale concertului în general, timpul de desfășurare și, frecvent, locul acordat muzicii în raport cu preocupările noastre fiind sensibil deplasat ; muzica sa primește astfel multe virtuți ale muzicii de tip ambiental (termen folosit aici fără conotații peiorative). Muzica nu „loveste", ea se insinuează, nu își asumă pretenții de convingere ci are statut existențial autonom, peste care nu se poate trece, ea „trăind" alături de ascultător, punctul ei primar nu este cultura ci natura. De aici autorul face (necesarul) pas spre cultură, abordînd dimensiunea mitică, ritualică a existenței. La ritual se participă, se trăiește intens, dimensiunea afectivă avînd altă culoare, deosebită de acea dimensiune a muzicii secolului XIX romantic, să zicem, consecutivă unei gîndiri muzicale bazate pe fundamente discursive ; muzica nu se mai „vorbește", ea se „dansează", am fi înclinați să spunem. Calea propice spre instituirea acestui tip de muzică ține de „manipularea" timpului muzical și de acest aspect se leagă dificultățile de înțelegere ale acestor partituri ; fără o „comutare" a înțelegerii în trăire fără o temporară renunțare la anumite convenții, creația lui Octavian Nemescu „plictisește", fiind vorba însă de acea limpezime care trădează adîncimi pline de substanță. **Suita pentru vioară solo „Poarta nemărginirii"** de Paul Rogojină (primă audiție) îmbrățișează atitudinea „clasică" : autorul construiește aici evoluții, transformări și planuri nemiscoate, a căror largă cuprindere este subsumabilă unei estetici de tip clasic, la care trimite chiar și reverențarea din final, de tip reexpozitiv. Lucrarea are virtutile necesare pentru a se impune : o scriitură „atentă", luxuriantă uneori, expresivă, denotînd o bună exploatare a datelor (evasitematice) afirmate la începutul piesei. **„Patru nocturne" pentru vioară și pian** de George Crumb, la pian Cristian Vais, a fost lucrarea cea mai reușită din program. Aici, atitudinea creatoare merge nu spre instituirea unui nou univers, ci spre „destructurarea" celui cunoscut, ale cărui detalii și „rămășite" sînt studiate cu lupa. Scriitura este de tip muzică concretă", nescăutîndu-se efecte sonore în sine, ci lărgirea marginilor sonorului, ale unui domeniu însă eliptic de sonoritățile cu care sîntem obișnuiți.

Viorel Creţu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI (XXXIII)

EURITMII SUB CONSTELAȚIA PRIMĂVERII

Și totuși despre acești doi poeți îmi e foarte greu să scriu în mod separat, atît de mult sînt ca doi brazi într-o tulpină ardelenească, desigur) : unul, **Al. Andrițoiu,** născut la 8 octombrie 1929 în Pașcani, județul Bihor, și **Ion Horea,** tot în 1929, la 10 mai, în Petea de Cîmpie, jud. Mureș, au încă din formație multe elemente comune, care țin de specificul ardelenesc, cărturăresc. Amîndoi debutează în 1949, în „Lupta Ardealului" și colaborează după aceea la Almanahul literar din Cluj, amîndoi urmează Școala de literatură „Mihai Eminescu" pentru ca apoi să fie repartizați ca redactori în presa literar-culturală, unul, Al. Andrițoiu, la „Contemporanul" și celălalt, Ion Horea, la „Viața Românească".

★

Comentatorii lui Al. Andrițoiu, implicit prefațatorul ediției din „Biblioteca pentru toți", **Constelația lirei** (Editura Minerva, 1985), respectiv criticul Eugen Simion, observă în poezia acestuia două filiații, „una ardelenească (prin Beniuc), alta mai îndepărtată, parnasiană și simbolistă (de la Macedonski la Radu Stanca)". Adevărul e că primul impuls poetic, prima înrîurire, tot de la anticii latini decurg, mai ales de la Horațiu, al cărui „Eheu ! fugaces... labuntur anni" poate fi socotit o vreme motto-ul poeziei lui Al. Andrițoiu.

Poeții Al. Andrițoiu și Ion Horea în vatra oraculară Delfi (Grecia, 1971)

Trebuie să observăm, că Al. Andrițoiu, ca orice cărturar descins din Școala Ardeleană, a gustat farmecul acestor versuri direct în latină. Universul poeziei lui Al. Andrițoiu e, de altfel, în principal unul cărturăresc, cu deschideri centrifuge, ca să folosim o expresie din fizică. „Arta lui poetică" e una a jocului secund, după cum lesne se poate deduce chiar din poezia cu acest titlu, cu care se și deschide selecția din Biblioteca pentru toți : „Cea mai frumoasă lună e în lac. / Cel mai frumos luceafăr e pe mare, / și cîntă cel mai sincer pițpalac / nu-n pomi, ci-n amintiri și în uitare. / Cea mai frumoasă lună e în lac".

Reveriile și euforiile lui Al. Andrițoiu au ca puncte de referință metafore, simboluri și citate literare trăite, încetățenite. Astfel, chiar poezia „Euforie" se încheie prin versuri relevante pentru sugestia privind „jocul secund" al poetului : „Și toate-n preajmă cer o alintare / de braț întins greșit. Secund e jocul / luminii ce se culcă-n sînge cu candoare. / Prin clara clipelor euritmie / e ca un dans și-un murmur al culorii / Pămîntul cald respiră prin toți porii, / suflet în liniști și aurărie".

Chiar din acest citat, se degajă două prezențe „euritmice" care dau și titlul unei poezii : „Iată, azi, prin mine cum luna trece / Ca pe-un cer fluid ce, plecind, revine. / Singe am de aur și-n el petrece, / Setea de tine".

Multe poezii întrunesc această condiție de euritmii sau quasiparnasiene, elogii aduse artei clasice : „Să i se cioplească după / forma sinului Elenii, / Paris porunci o cupă / Ce va turmeta milenii".

Reperele livrești merg în universul poetic al lui Al. Andrițoiu de la comparații memorabile, neașteptate, precum „fîntîna oarbă ca Homer" sau „toamna mai galbenă ca Palia de la Orăștie" pînă la veritabile parafraze, esențe sublimate ale unor opere, cum se întîmplă în „Le rouge et le noire", unde ni se face o inițiere lirică în bovarism. Acum, cînd se simte „albit de timp", ca Horațiu invocindu-l pe Torquatus, poetul simte îmbierea ogoarelor.

„Albit de timp, ca de zăpezi, mă-mbie / Și mă ademenește cîte-un gînd, / să mă semnez cu plugul în pămînt, / să-mi crească numele, păios, din glie / și să mi-l secer insumi, la soroc, / cu secera lunatică a serii, / să mă căpătuiesc, în miezul verii / la fructul copt al singelui de foc".

Se mai produce încă o mutație sentimentală, în sensul că horațianul „Eheu ! fugaces... labuntur anni" devine acum villonianul „Mais ou sont les neiges d'antan", fapt pus în relief chiar de poezia dedicată marelui magistru de odinioară, „Villon". „Plecat în lut dintr-o nesocotință / găsit de Parce-n Zodiac proscris, / doar vîntul cu șoptita-i elocință / l-a însoțit spre-un fel de paradis. / Scăpat din iad ca prin norocul mare / el a plecat din cîrciumi de nădejdi, / bogate-n vinuri și în demîncare / și în femei. Și-n cîntece lumești".

Poetul civic care a fost întotdeauna Al. Andrițoiu va cînta necontenit, „carpe diem", care pentru el înseamnă a trăi cu Țara, a-i nemuri în cîntec clipa acesteia.

Chiar din abundentele noastre citate s-ar părea că un poet cu cultura și puterea de sunet ale lui Andrițoiu scrie foarte ușor, improvizează, așa cum o face citeodată la un pahar. Ei bine, afirmația e numai în parte adevărată, fiindcă așa cum știe să scrie de repede, tot așa de repede și sacrifică orice însăilare efemeră, banală, tăind în carne vie. Întîmplarea face să dețin asupra mea un manuscris intitulat „Colocviu diurn" din care poetul n-a încredințat tiparului chiar de la prima lectură decît citeva strofe sub titlul „Portretul" din volumul „Virfuri cu dor", „Colocviul diurn", în ipostaza gnomică, predilectă poeților ardeleni, e cît se poate de plin de luare aminte : „Aceeași este luna, un levantin / care străbate cerul dar peste-o altă țară / Apleacă-te spre tine ! «Colocviul diurn», / tu fă-l cu tine însuți în fiecare seară."

Furat de muzica versurilor lui Andrițoiu, de comparațiile și simbolurile neașteptate, de asociațiile livrești, aproape că nu am băgat de seamă că poetul excelează și în cîntecul erotic. Poate tocmai de aceea mă voi opri asupra acestui sonet (din multele) consacrat reîntoarcerii la formele primare ale dragostei : „Te mai iubesc în stilul popular / însă pe-ascuns, că-ntr-o cimilitură — / femeie rece, brumăriu pahar / adus ca un sărut spre calda-mi gură, / / Noi, saturații de literatură, / ar trebui să ne iubim barbar, / spărgînd în țăndări liricul cenar / și convertiți de legea cea mai dură. / / Reîntoarcerea la formele primare e dragostea ovală, țipătoare, / și e sărutul rănii de însemn. / E raza care taie în cristale / ca ochiul meu prin frunza ranei tale / sau cui de aur prin sfințitu-ți lemn."

Oare formele, motivele din terținele sonetului nu ne trimit la sculpturile lui Brâncuși ca temă erotică ?!

Și cum s-ar putea încheia aceste euritmii verbale sub constelația lirei decît cu această destăinuire, plină de împăcare, iarăși horațiană : „Disprețuind momelile din plasă / sosește ceasuntoarcerii acasă, / la prag, la gardul vag de rosmarin / reînnoit cu alfa,-n alb destin. / Vei bate, deci, la poarta de intrare / cu deget îndoit a întrebare / și de o dată se risipă ceața-n / fișicuri clare, / Bună dimineața !"

Bună dimineața, maestre cîntăreț !

★

Pe Ion Horea l-am asociat lui Al. Andrițoiu, poate și la îndemnul acestuia dintr-o superbă dedicație ce se încheie cu aceste stihiri de implorare (cu aluzie la luna de naștere a poetului) :

„Dă-mi deci, Maiul florii, cireșarul dulce, / simburi din carnea fructului oprit, / Ceasul care vine-n singe să se culce, / gardul tont și pragul ce m-au mărginit. / Dă-mi folclorul nostru cel adevărat, / bun ca o zăpadă, ca un hidromel, / fă-mi din cer cornișa și din floare patul, / ca să simt că timpul nostru el e el".

Spre deosebire de Al. Andrițoiu, la care mișcarea versului e centrifugă, la Ion Horea, dimpotrivă, e centripetă, concavul schimbîndu-se în convex ; explicitarea metaforică e deosebit de clară în poezia „De-aceea" **(Un cîntec de dragoste pentru Transilvania,** pag. 35, Editura Dacia, 1983) : „Ajuns lunatic printre crinii-mi / tot îmi închipui două inimi, / ca două cupe de otravă / esențială și suavă / / Blestemul lumii se repetă / sub joaca mută, centripetă, / prin univers, între planete, / în stare însă să îmbete. / / De-aceea tot mai caut rana / din învrăjbirea cu satana, / ca sfîntul din icoana slavă, / cu fața palidă și gravă".

Dacă aceasta este cheia cîntecului său, e interesant de observat că tematic, ca predispoziții lirice, s-a configurat încă din volumul „Poezii", apărut în 1956, în același an cu „Primele iubiri" ale lui Nicolae Labiș. Este, de altfel, singurul poet din generația sa care în antologiile editate a mai cutezat să includă poezii din volumul de debut.

Pe deplin întemeiat de aceea, cu scrupulozitatea-i cunoscută, poetul Romulus Vulpescu, într-un „Cuvînt de confrate" la antologia intitulată simplu **Versuri** (Editura Eminescu, 1973), aprecia :

„Într-un peisaj liric variat, cum este cel al poeziei noastre moderne — uneori, la fel de variat ca o grădină botanică, în care s-au aclimatizat și răsaduri bizare sau monstruoase, în care au răsărit corole strălucit colorate dar fără mireasmă, în care s-au altoit plante carnivore sau arbuști exotici — într-un asemenea peisaj, delicatele sale flori de acăț (ce parfum trimit pînă la noi acaciile Romei antice ?) și ofranda ciorchinilor lui darnici, la fel de generoși ca pămîntul românesc ale cărui splendori le elogiază și roadele căruia le celebrează-n vers, tot acest prinos încîntă și justifică, răsplătind-o, osteneala de drumeț printre poeme a cititorului".

Dar dacă Romulus Vulpescu ar putea fi suspectat de un gest de confratern, iată și un exeget extrem de exigent al poeziei, George Călinescu, cel care într-o „Cronică a optimistului" din „Contemporanul" (12 decembrie 1958) scria : **„Tînărul poet promite mult, are o frază lirică, în general fluentă și moale ca lîna, un limbaj simplu, pe ici-pe colo pătat cu cîte un mac, și o preferință vădită pentru muncile și bucuriile vieții agreste, făcînd de fapt o poezie a roadelor pămîntului sub regim socialist, în fond, horațianizează, atenuînd sentimentul prea acut al zădărniciei și păstrînd numai poezia tihneirurale și a mulțumirii cu bucatele strînse după o muncă cinstită în gospodăria de formă nouă".**

Exceptînd adecvările de actualitate, care ni-l amintesc pe George Călinescu, oratorul entuziast de la Congresul încheierii cooperativizării agriculturii din aprilie 1962, de la Pavilionul expozițional din Piața Scînteii, în linii mari, esențiale, portretul poetului liric Ion Horea este conturat. „Formarea personalității poetului este o chestiune de viitor". Viitorul profețit de genialul nostru om de cultură este de pe acum o chestiune de trecut, întrucît personalitatea sa e un proces de ansamblu, desăvîrșit.

Definindu-și opțiunile lirice fundamentale încă din primul volum, poetul din Petea de Cîmpie (Mureș), crescut la Vaideni, ca și congenerul său, omul de litere și poetul I.D. Bălan, se prezenta într-adevăr în antologia din 1973, realizată cu iubire și exigență de Romulus Vulpescu, ca o personalitate poetică pregnantă. Poeții pe care-i simte aproape de sufletul său sînt, pe lîngă Eminescu, Ion Pillat (cel din „Pe Argeș în sus") și chiar Bacovia, în surdina pe care o pune cîntecului său vălurit ca o apă a morților în cîmpie.

„Pe Ulița Mare", povestea în versuri pe care i-o spune nepotului său Alexandru Augustin, evocă universul copilăriei intipărit în cartea-genă de debut (vezi volumul **Bătaia cu aur,** Ed. Dacia, 1979). **Noaptea Nopților** (Ed. Dacia, 1985) și **Podul de vamă** (Editura Eminescu, 1986) consemnează meditativ dar lucid pe un „Papirus" perioada prin care trece acum poetul : „mătur cuvinte-n risipă / în foile albe firesc, / căutînd să-nțeleg într-o clipă / vămuiri peste timp, uriașe. / / Ce morminte cu tainele loru-s / în vechile ritmuri și rime, / sub legile zeului Horus, / necitite încă de mine, / / faraonic destin, în umilul / trup, de felah, prin pustie ! / își întinde noroaiele Nilul / peste petecul meu de hîrtie !".

Scurta meditație de mai sus e concludentă pentru măiestria de bijutier liric a lui Ion Horea. „Podul de vamă" e o replică peste exact trei decenii la volumul de debut, ce ni-l înfățișează pe Ion Horea ca om al pămîntului, preocupat de vecie și de durată, de vatră, de loc, ca toți poeții ardeleni : „Cimpia Transilvană s-o vezi pînă la munți, / și continitu-și lasă pe umerii lui goi, / către amiază, ciurda, mai jos de Burtoi, / la trocile umplute cu apa din fîntîni, / e-un loc de care sigur mai spui și mai îngîni".

Ondulările blagiene, continirile, cum le-ar zice pesemne Ion Horea, sînt urmărite nu numai în spațiu, pînă la munți, ci și în timp, ba chiar în umbletul prin lume. „Era către asfințit pe drumul țării în Pojorîta / șirul de plopi mai clătina cîte-o foaie de aur / păsări în unghiuri pe sus le arăta vărul cu bîta / și cîte-o rătăcită chemare de graur" — invocă poetul peisajul de-acasă în „Scrisoarea a doua" **(Bătaia cu aur,** Ed. Dacia, 1979).

La „Sentimentul" primăverii, al verii, al toamnei, al iernii, devenite programatice, trebuie să adăugăm ca o permanență pe acela al istoriei, tutelat de zeița Clio, fie că se află pe Criș sau pe Argeș, euforic și cald. Fără îndoială că din cîntarea cărora s-a ilustrat ca un adevărat maestru, sînt precedate de poema „Octombrie pe Argeș", în care rapsodul lui Horea și al lui Avram Iancu invocă amintirea fraților Golești. Mi-a fost dat să-l aud pe poet recitînd-o chiar pe Argeș, euforic și cald. Fără îndoială că din acest punct de vedere cartea sa de căpătîi rămîne **Un cîntec de dragoste pentru Transilvania** (Ed. Dacia, 1983). „Țara dintre țări" e memorabila frescă a unității și integrității naționale. După cum o meditație de numai opt versuri relevă întreaga măreție a Augustului triumfal. Poezia, apărută în mod semnificativ în „Scînteia" din 17 august 1968, o vom cita în întregime : „Știu de-un timp ce nu-i în ornic / Numa-n singele din rodii / Căruia-i rămîn datornic — / August, la hotar de zodii. / / Lună-leu, lună-fecioară, / Timp al ploilor de stele, / Te adun, a cita oară, / August, fagur gurii mele".

Nici o chemare, ci, dimpotrivă, o invocare ca lună a unui anotimp al rodniciei, imaginată prin ploile de stele și prin fagurii cuvîntului.

Confesiunea șoptită, în spiritul etic al tradiției, unește patriotismul gliei cu adînca intimitate, cum extrem de pătrunzător observă cel mai temeinic comentator al său în prefața „poetul Ion Horea" la selecția din colecția „Cele mai frumoase poezii" (Editura Albatros, 1984).

Salcimul din cîmpie, atît de drag și lui Moromete și părintelui său literar, Marin Preda, este simbolul la care se întoarnă cu nostalgie și iubire poetul : „Și mă-ntorc la ce sînt, / La lumina de țară, / Să mă rog la pămînt / De din zori pînă-n seară. / / Al iubirilor sînt / Și-al durerii cînd vine / Să așternă-n pămînt / Un culcuș pentru mine. / / Un salcîm de-o mai fi, / Într-o zi să-nflorească, / Ori sub stelele-mii / O cîntare cerească".

Salcimul acesta, cu mireasma lui puternică și tăria de oțel a fibrei, este și va rămîne peste timp Poetul Ion Horea.

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

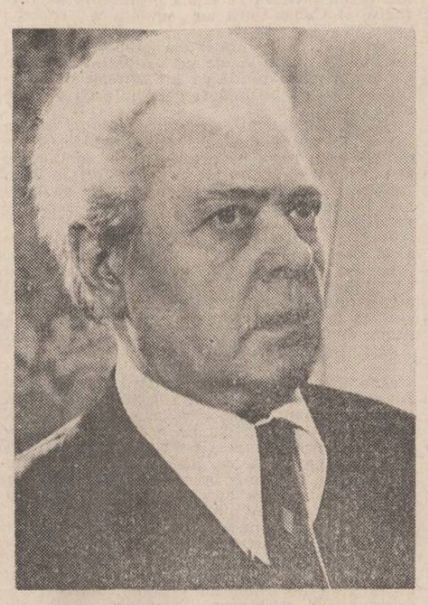

Virgil Teodorescu, un nume pentru poezia română contemporană

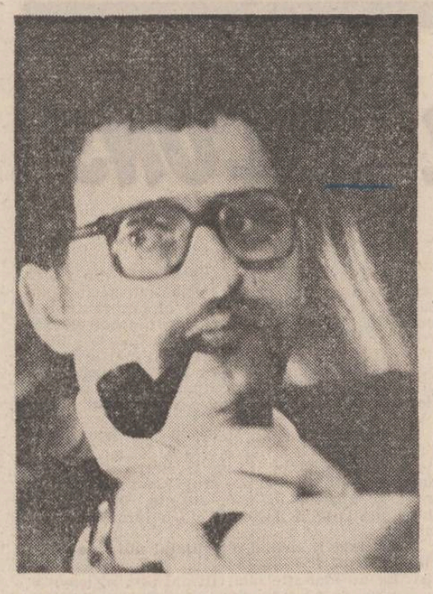

Prozatorul arădean Gheorghe Schwartz, la apariția romanului „Om și lege"

Imagine de la acordarea premiilor anuale ale revistei „Luceafărul"

ÎN LOC DE CRONICA EDIȚIILOR

Probitatea documentelor (I)

Dispunem astăzi, după cîte știu, de șase contribuții privitoare la tatăl lui Istrati ; mai exact, de o ipoteză, cea a lui Al. Oprea, susținută în ultimile două ediții ale cărții sale, și de patru încercări de a o răsturna : două ale lui Al. Talex și două ale lui M. Iorgulescu. Iată cum stau lucrurile :

1. Ipoteza Al. Oprea pornește de la date certe (acte autentice și legalizate) publicate de Memache Valsamos Tănăsescu în **Manscriptum,** nr. 4/1975. Acesta probează că tatăl său (pe care-l consideră și tatăl lui Panait Istrati), pe nume Gherasim Valsamos, s-a născut în Kefalonia — Grecia, la 1862, și a murit în București la 1929. După despărțirea de Joița Istrate s-a stabilit la Buzău unde s-a căsătorit și a mai avut un fiu, pe autorul documentației. Așadar, tatăl lui Istrati n-a murit în drum spre Kefalonia lui, după nașterea scriitorului, cum știa acesta însuși și cum consemnează primii săi biografi. A trăit alături de gloria fiului, ascunzîndu-se de ea sau ignorînd-o. Al. Oprea dezvoltă ipoteza cu toată marja cuvenită de probabilitate în ediția a doua a cărții sale (1976), remarcînd între altele : **„Lucrurile par cu atît mai stranii cu cît, în certificatul de naștere al lui Panait, este trecut drept martor și un „Gheorghe Valsamis, de ani 39, profesia precupeț, domiciliat într-o casă cu mama copilului". Neconcordanțele între nume indică o altă persoană, sau o simplă greșeală de copist? (Se pare că e vorba de o altă persoană, deoarece Valsamos, conform actelor, avea pe atunci 22 de ani.").**

Neconcordanțele sînt : **Gheorghe Valsamis,** 39 ani — în actul de naștere al lui Panait Istrati — și **Gherasim Valsamos,** 22 de ani (în 1884) — în documentația lui Memache Valsamos Tănăsescu. Primul era martor, dar Panait nu-i preia numele ci este numit în actul de naștere **Gherasim.** Concluzia lui Al. Oprea : „Se pare că e vorba de o altă persoană" — o înțeleg astfel : un Gherasim Valsamos, de 22 de ani, tatăl lui Panait Istrati (și al lui Memache Valsamos Tănăsescu) — și un Gheorghe Valsamis, 39 de ani, domiciliat (tot) în casa Joiței, probabil rudă cu primul, responsabil într-un fel de aventurile amoroase ale lui (de aceea semnează actul de naștere ca martor). Diferența de sufix nu este semnificativă în onomastica elenă.

2. Al. Talex, în **Cum am devenit scriitor,** ed. I, p. 62, nota 2, la tatăl lui Istrati notează : **Gherasim Valsamis. Bazaconia publicată în revista MANUSCRIPTUM (nr. 4/1975) și însușită de Al. Oprea cum că tatăl scriitorului ar fi fost un oarecare Valsamos (...) nu corespunde realității. Prin adresa nr. 4 567/10 septembrie 1966, secretarul comunei Faraclata din Kefalonia atestă că „urmașii în viață ai lui Gherasim Valsamis sînt : Themistocle Valsamis și Epaminonda Valsamis" (...) Deci, Gherasim Valsamis, existent în actul de naștere al lui Istrati, nu e o persoană inventată de scriitor.**

În actul de naștere al lui Panait Istrati este Gheorghe Valsamis ! Al. Talex nu probează decît că Gherasim Valsamis (dacă este corect sufixul sub care-i redă numele) a existat și că are descendenți. Sînt frații vitregi ai lui Panait Istrati și Memache Valsamos Tănăsescu? Ce virstă au ? Cînd s-au născut (înainte de venirea lui Valsamis în România — 1876—1877 — ori după plecarea lui) ? Al. Talex numește „bazaconie" o probă cu acte — dar îi opune un simplu înscris pe care-l comentează sibilinic !

3. În ediția a treia a cărții sale (1984 : apărută post mortem) Al. Oprea își păstrează intactă ipoteza, ca dovadă că aceste vorbe sibilinice ale lui Al. Talex nu l-au convins ; și nici nu aveau cum să-l convingă.

4. În ediția a doua a cărții sale, însă, Al. Talex revine : **Tatăl : Ghiorghios (Gherasim) Valsamis, născut în anul 1848, comuna Faraclata, insula Kefalonia (Grecia), conform registrului comunal de nașteri, pag. 7, poz. 35.** Categoric, dar între timp a apărut și altă carte care vom vedea că susține altceva. Două întrebări, totuși : a) de unde **Gherasim** în paranteză ? b) acest Ghiorghios (Gherasim) Valsamis ar fi avut, în 1884, 36 sau 37 de ani (depinde de luna în care s-a născut ; n-a văzut-o Al. Talex în „registrul comunal de nașteri pag. 7, poz. 35" ? De ce nu ne-o dă ?) — deci, nu 39 de ani, virsta martorului din certificatul de naștere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raționament : **Confruntîndu-și noile documente (...) cu actul de naștere al copilului Istrati — și dînd, cum era și firesc, peste Valsamis semnat ca martor, Al. Oprea se întreabă insinuant : „simplă eroare de copist ?" Hotărît, nu! Avem de-a face cu o gravă eroare de istoric literar.** Nu comentăm stilul. (După „bazaconie", acum „gravă eroare de istoric literar" !) Amintim numai că Al. Oprea se întreba — deloc insinuant : „O altă persoană, sau o simplă greșeală de copist ?" Este o întrebare dublă și vom vedea că are importanța ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmație publică a lui Al. Talex, din același loc : **A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat" de scriitor ca să-și dea o origine paternă cu iz romantic ? Răspunsul ni-l dă Adresa 4 567/10 septembrie 1966** (urmează adresa din prima ediție).

5. Mircea Iorgulescu în **Spre alt Istrati,** p. 32, afirmă : **Tatăl, Ghiorghios Valsamis, era originar din insula Kefalonia, localitatea Faraclata. După unele documente existente în arhivele din Kefalonia s-ar fi născut în 1848 ; dar în 1884, cînd la Brăila se înregistrează nașterea copilului Gherasim Istrati, „martorul" Ghiorghios Valsamis declarase că ar fi fost în virstă de 39 de ani, ceea ce înseamnă că era născut în 1845 ; nu este totuși exclus ca 1848 să fie anul cînd a fost botezat, fiindcă data aceasta a fost găsită în scriptele bisericești.**

Rămîne, așadar, stabilit : Gheorghe/Ghiorghios este cel înscris în actul de naștere al lui Istrati, nu Gherasim cum ne spune Al. Talex. Din acest Gheorghe/Ghiorghios (chestiune de sufix !) M.I. il face pe tatăl lui Istrati — ceea ce înseamnă, deci, că Gherasim rămîne, împotriva voinței lui Al. Talex, **„un nume inventat de scriitor ca să-și dea o origine paternă cu iz romantic".** M.I. desființează, implicit, și adresa cu cifre ciudate (4 567/10 septembrie 1966) pe care se baza Al. Talex, mentorul său mărturisit, în „demolarea" ipotezei Al. Oprea. Mai mult, actul de naștere al acestui Gheorghe/Ghiorghios nu este consemnat **„în registrul comunal de nașteri, pag. 7, poz. 35"** — cum ne-a spus categoric Al. Talex — ci în **„scriptele bisericești",** cum ne spune M.I. Acesta ne spune, însă, lucruri și mai interesante : **„După unele documente existente în arhivele din Kefalonia s-ar fi născut în 1848..."** Cum, adică, după unele documente ? Cite documente probează nașterea unui om ? Le deține M.I. pe toate — sau numai „unele" dintre ele ? Unde sînt ? De ce nu le dă publicității ? Știe M.I. luna nașterii lui Ghiorghios Valsamis pentru a afirma că s-a născut în 1845 scăzînd virsta lui, 39 de ani, din anul 1884 ? Acestea sînt adevărate erezii genealogistice ! Proba cu acte oferită de Memache Valsamos Tănăsescu nu se combate cu asemenea afirmații gratuite !

6. În **România literară** nr. 43/1986 M.I. revine foarte supărat. N-a discutat ipoteza lui Al. Oprea pentru că **„n-am vrut să fac din cartea mea o colecție de aberații"** ; această ipoteză „a fost, în 1981, dovedită drept bazaconie de către Al. Talex" și — atenție, vă rog : **„Al. Oprea însuși a renunțat la ea, în ediția monografiei sale din 1984"** cînd, într-o notă de subsol, o consemna doar **„ca o bizarerie : se pare — scrie acolo Al. Oprea oarecum autocritic — că e vorba de o altă persoană."** Scurt și cuprinzător !

Cite afirmații, atîtea falsuri. Al. Oprea nu-și face autocritica post-mortem, cum ar dori probabil M.I., ci în ediția din 1984 renumitul istratolog menține nota sa din 1976. Ce i-o fi trebuit lui M.I. să inducă în eroare opinia publică — atunci cînd știe că există cartea și oricine o poate consulta ? Apoi, Al. Talex nu „dovedește" nimic în 1981, nici mai tîrziu ; susține doar că tatăl lui Panait Istrati se numea **Gherasim** — ceea ce M.I. nu crede mergînd înainte cu **Ghiorghios.**

Nicolae Georgescu

SERTAR

DOUĂ POEZII INEDITE ALE LUI EUSEBIU CAMILAR ȘI SORANA GURIAN

De curînd am găsit într-o bibliotecă particulară din București un mic volum de versuri aparținînd lui Jean Pascal, **Cîntece fără nădejdi... Poeme** [Iași, Tipografia „Gutenberg", 1939], 64 pagini. Pe foaia de titlu a cărții, uitatul publicist ieșean face următoarea însemnare : **Soranei Gurian cu stranie plăcere și durere totodată de a fi găsit într-un pui de femeie ceea ce în zadar căutam de mult : suflet și gînd, împreunate laolaltă cu vibrațiile trupului. Jean Pascal,** 1939. Această dedicație e semnificativă deoarece **Sorana Gurian** (1913—1956) s-a remarcat prin gesturi și atitudini care au șocat o anume mentalitate. Debutase la numai douăzeci și cinci de ani în **Revista Fundațiilor Regale** cu două nuvele, **Medalionul și Narcoza,** îi vizitase pe Tudor Arghezi și pe E. Lovinescu, se apropiase de Camil Petrescu, scriindu-i cu deferență în două rînduri. Cărțile care au impus-o sînt **Zilele nu se întorc niciodată** (1945) și **Întîmplări dintre amurg și noapte** (1946).

La Iași, unde se născuse și își făcuse studiile, îl cunoaște pe Eusebiu Camilar (1910—1965), scriitor notabil și bun camarad. În ziua de **22 august 1939,** acasă la Sorana Gurian, cei doi scriitori comit, în urma lecturii cărții lui Jean Pascal, două poezii ce se află scrise pe verso paginii 64 și pe recto copertei posterioare a cărțuliei amintite. Cele două poezii, interesante prin viziunea asupra iubirii și prin limbajul frust, sînt totuși **de circumstanță.** Eusebiu Camilar publicase în 1937 un volum de poezii, **Chemarea cumpenelor,** ce fusese primit cu oarecare simpatie și încredere. Sorana Gurian nu tipărise încă poezii. Pentru Eusebiu Camilar gestul se constituie într-un simplu exercițiu, iar pentru Sorana Gurian e... un plăcut incident. Poeziile sînt concepute astfel : în primul text poetic, **După miezul nopții,** versul întîi aparține Soranei Gurian, iar versul al doilea lui Eusebiu Camilar; în al doilea text poetic, **Ritm regăsit,** primul vers aparține lui Eusebiu Camilar, iar cel de-al doilea Soranei Gurian.

Pentru farmecul pe care și-l mai păstrează încă la aproape șase decenii de cînd au fost scrise, le transcriu în continuare : **După miezul nopții** — Noaptea sfărîmată în strigăt de cocoș / Cineva cosește umbrele turnurilor / Și întinde peste dealuri arcu-i roș / Cine cîntă departe, la Răsărit ? / Două suflete încleiate în tăcere / Pindeau duhul vinat culcat în ierburi / Pe cărarea care duce spre moară / El îi spunea : **as** vrea să sar peste zidul lutului tău / Prin macii morți, urmele vîntului / Să le căutăm ca urmele căprioarelor albe / Noaptea șterge căutările-n cioburi / În care vei singera, escaladator al zidurilor calde ; / **Sorana Gurian — Eusebiu Camilar.** La sfîrșitul acestui text se află precizarea : **Poemul n-are decît trei strofe ; Ritm regăsit** — Mirodenii de struguri și pere / Ulciorul plin de apa dimineții / Cine oare, cine le va cere / Cu buzele flămînde a tinereții / Eu vin la tine ca însetatul păstor / Cu fluier de trestii și dulău de seamă / Și caut urmele pașilor tăi la izvor / Cu bucurie aprigă și teamă / Te salut auroră singerie / Cu floarea-soarelui în piept și-n briu / Cine știe oare, cine știe... / Durerea nouă e un cîntec viu / S [orana] G [urian] — E [usebiu] C [amilar], Iași, 22.VIII.1939. Aici se încheie acest dialog poetic nu lipsit de un anumit interes pentru biografii celor doi scriitori. Deși ne aflam în plin război, poezia nu încetase să emoționeze, să existe. O astfel de colaborare, sub semnul lui Eros, cred că e unică în istoria poeziei române.

Despre vreo altă colaborare, după această dată, dintre Eusebiu Camilar și Sorana Gurian, nu amintește nici Dorina Mercheș, în lucrarea sa **Eusebiu Camilar. Bibliografie.** Iași, [Multigrafiat], 1976, 154 p. **(Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" — Iași. Serviciul bibliografic).**

Nicolae Scurtu

CONFABULE

* * *

Simt cum simte un copac
atunci cînd se usucă
la început arde virful unei frunze
o creangă
pe urmă o închipuire leneșă abia coboară
sub trunchi
se mai aude de acolo de dedesubt
o șoaptă de neliniște
un murmur de neînțelegere
și deodată se desprind rădăcinile
ca o pasăre
în urma ei nu mai rămîne decît
o lumină.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Pian pe malul riului

La malul girlii doar un moș stă tolănit
pe un dimb
și-și numără fără-ncetare
cele paișpe oi pe care le păzește. Nimeni
nu mai trece girla. Se înoată acum prin alte
ape,
prin paturi ondulate sau pe drumurile mai
adînci.
Pe malul de dincolo — perdeaua de plopi.

În dreptul satului mai încet curge girla
cînd vede casele albite de miinile doamnelor.
Se agață de mal să mai rămînă puțin,
face virtejuri și auie către malul de dincolo,

Timp e destul, dar mai e? Moșul stă tolănit
pe un dimb
și parcă mă știe cînd îi dau „bună ziua",
numără apa, numără plopii, numără oile
numai pînă la paișpe și mișcă încet din buze,
timp e destul, dar mai e? Un cîntec ascultă
ceva
la mijlocul girlii
și la cîțiva metri de mal
sare deasupra apei un crap,
încearcă să se izbească de frunzele plopilor —
este ce-a mai rămas dintr-un tunet
care răsturnase cîteva bărci.
Topăie o broască la picioarele moșului —
este ce-a mai rămas din țipătul înecatului ;
nepoții lui se joacă cibernetic în săli depărtate.

Dacă mă arunc în apă, mai ajung pînă dincolo ?
Pete de motorină înfloresc pe riu, continente
minuscule
în derivă mi se lipesc de barbă și eu scuip.
Bate pînă la ele privirea mosneagului ?

M-am uitat împrejur și am văzut ziua aceea
era altfel, era alta decît aceasta
după zece ani
într-un fotoliu, într-o bucătărie, într-un
apartament,
într-un oraș depărtat cu multe săli cibernetice.

Acum riul parcă ar sta acolo, oile
au încremenit
deasupra ierbii în stane de piatră,
poate că moșul e mort așa cum stă tolănit
dar buzele lui numără mai departe,
numără clapele unui pian uitat
pe malul riului,
clape de fildeș
cu elefanții dedesubt, putreziți în pămînt
numai cu fildeșii rămași afară —
dinții lor îndreptați spre cer
ca și cînd ar fi vrut să-l mănînce,
elefanți iertați
pentru că din fildeșii lor noi vrem să scoatem
o muzică.

George Alboiu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

GÎNDURI ALBE

Vasile Voiculescu

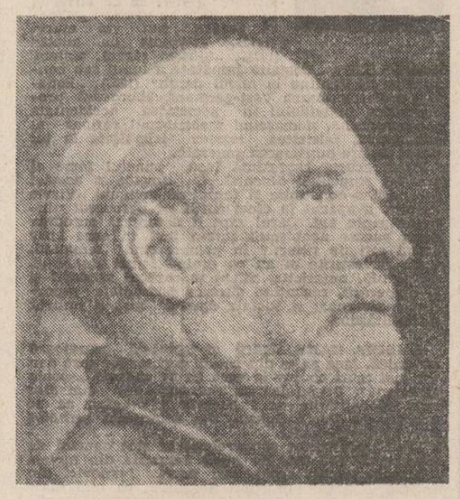

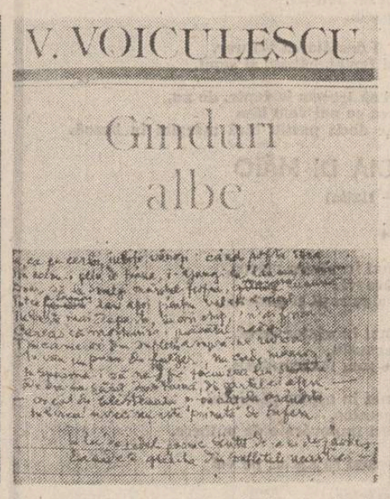

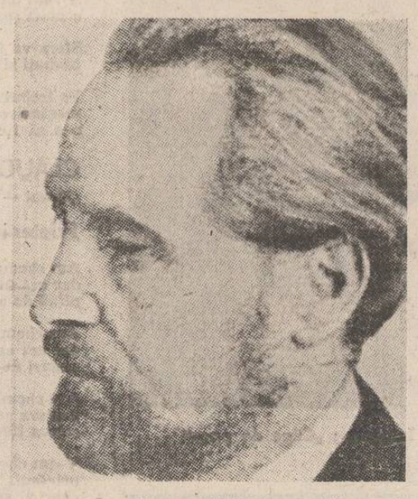

RUG DE LUMINĂ

Cel mai important merit al acestei cărți care se cheamă Ginduri albe **este acela de a ordona însăși bio-bibliografia lui Vasile Voiculescu. Și de a grăbi poate așezarea operei sale pe coordonatele unei moșteniri pe cit de necesare, pe atita de semnificative în raport cu ideea de valoare și conținutul acesteia, cu tradiția și specificul artei românești, ca să nu mai vorbim de deschiderea spre modern și universalitate pe care creația marelui scriitor ne-o propune, făcindu-ne părtași la un adevărat eveniment editorial. Întocmită de Victor Crăciun și Radu Voiculescu și apărută la Cartea Românească, avindu-l ca lector pe scriitorul Mircea Ciobanu, ediția purtind titlul de față ne dă lămuririle priviri asupra concepției despre artă a celui ce a scris** Iubire magică, Zahei Orbul, Pescarul Amin **și atitea alte capodopere în proză ca și neuitatele, impresionante** Ultimele sonete imaginare ale lui Shakespeare. **Sînt adunate aici conferințe, articole, proze și poezii ce unifică etape și fac mai distinct chipul aceluia ce o bună perioadă a scris fără să publice dar care s-a integrat atit de organic spiritului creator românesc.** „E o străveche și adinc înrădăcinată credință a poporului nostru că, la zile mari, **scrie Voiculescu**, comorile pămîntului joacă. Adică tot ce e mai de preț și mai scump îngropat în lut se arată în chip de flăcări pilpiind pe fața pămîntului. Dacă este astfel, atunci pămîntul românesc se preface astăzi într-un imens rug de lumină. Oasele eroilor, cu duhul eroic ce stăruie în ele, își vor fi înălțînd la tot pasul lumina lor, mai limpede decît a oricăror alte comori, căci pămîntul românesc, din coclaurile munților pînă-n pustia mării, e pretutindeni însămînțat cu oase eroice. Nu se găsește petrecut sterp". **Se află aici elogiul ca și speranța și viziunea comorilor spirituli. Universul creației voiculesciene ne propune de aceea o altă interpretare, o altă înțelegere, iar aceste** Gînduri albe **din cartea apărută formează, dacă vreți, și optica posibilă și necesară prin care îl putem privi de acum înainte.**

Poetul

Am în față încă scrisul ferm, nu cu dese ștersături, dar se vede relucrarea din ultimii ani ai poetului : parte din sonete și ultimele poeme așternute într-un calendar cu proverbe zilnice în limba germană.

Scria zilnic, poezia ținea de respirația sufletului său, era stundenbuche, cartea orelor, ceaslov pe românește, cum o avea și Rilke, bătaie a inimii.

Alături de Blaga și alți încă doi de rangul lor după război, Voiculescu este cel ce continuă lirismul de totdeauna al sufletului românesc fără compromis, încheindu-și viața acolo unde gîndul devine alb, se contopește în lumina necreată.

A cunoscut omul în suferință, a cunoscut din aproape ca medic omul durerii în pragul singurătății și al părăsirii, în pronaosul trecerii, cînd sufletul își arată fața nedisimulată, cea mărturisitoare. Și l-a iubit pe acest om al suferinței și din iubire a vrut să-l ajute iar unde n-a putut-o face ca doctor cu slaba vlagă vindecătoare a plantelor a căutat cu celălalt leac —, invincibilul — al logosului întrupat în istorie cu tăria cuvîntului căruia dătu-i-sa toată puterea. Pe acest cuvînt, logosul resurecțional, l-a slujit cu toată ființa lui pînă la ultima suflare a cărei viață adevărată trece și prin filele cărții sale în ce are mai bun din generație în generație.

Ioan Alexandru

Singurătate blajină

Îi privesc fotografiile din diferite etape și cred că nu greșesc cînd afirm că ele ne pot indica un posibil traiect bibliografic. În 1946, cum știm, părăsește orice activitate care nu are legătură cu creația. Se dedică total acesteia și încă programatic, vital, conștient de ceea ce avea să exprime. Sentimentul valorii se leagă organic cu acela al duratei. Este perioada Povestirilor și a Sonetelor. O fotografie datată cu puțin timp mai înainte de aceasta ni-l înfățișează din profil, frunte înaltă, simetric boltită, curbată ușor către unghiurile crestetului, păr bogat, tras cu grijă spre ceafă și începînd a albi ; barba **încă nu, ea este neagră ;** sprîncene stufoase, arcuite adînc, streașină la privirea care face o diagonală, poate, către pămînt. Căci nu se uită drept, pleoapele par a-i ascuți raza ochilor, și nici în sus, ci undeva către destinul și anii săi, parcă, undeva către lumea lucrurilor și a ființelor de pe pămînt. Este meditativ, calm, dar și hotărît. Liniile feței o spun cu desăvîrșire. **Parcă măsoară timpul trecut, dar, mai ales, pe cel cit i-a mai rămas.** Trecuse de șaizeci de ani și de acum începe uluitorul drum, unic în toată literatura română prin densitatea, dispunerea și varietatea creației. Unitatea de timp este sinonimă cu aceea a spiritului creator. Cine-i urmărește în date scrierile pe care ni le-a lăsat și încearcă explicația contextului în care acestea s-au produs, are surpriza revelației unei bune părți dintr-un deceniu care, pe plan moral și literar, rămîne numai sau aproape numai al lui Voiculescu. Obsedantul deceniu, așa cum a fost numit, mai tîrziu, de un alt mare prozator, are în răspîntiile și frămîntările sale figura ca turnată în bronz a lui Voiculescu. O fotografie de mai tîrziu ni-l arată de tot alb, nu îmbătrînise, își limpezise mai bine forța și căutările creației, certitudinea că se redescoperise la orizontul unui edificiu monumental. Povestirile mergeau, ca să spunem așa, bine. Lucra fără să publice, dar lucra mereu. Postumitatea, în cazul lui, avea alte dimensiuni iar gloria postumității era acea „Grăbește, iubito, de-mi îmbrățișează / Frumoasa tristețe a maturității" — **o poezie pe care o data septembrie 1949.** Nu îmbătrînise, deci, iar biologic creația îl incorpora. Scrie povestirile **Iubire magică, Taina gorunului, Behaviorism. În mijlocul lupilor** și altele, în medie cite opt-zece povestiri pe an.

Cam trei etape formează prozele sale și toate trei sînt alcătuite din cite trei ani : '47—'49, '52—54, '55—'58. Pentru istoricul literar călăuzit de semnificații și plin de acribie asta poate spune ceva. În intervale de timp istorice și simbolice s-au produs capodoperele voiculesciene. Dar între timp — sîntem în decembrie 1954 — începe lucrarea genială la **Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară.** Printr-o simetrie cu marele model, acestea împlinesc tot un număr simbolic. Tot în trei ani le încheie și pe acestea. Sîntem în 1958, către sfîrșitul lui iulie, dar cu puțină **vreme mai înainte își datase și pamfletul Un caracter.** Este singurul pamflet din toată creația lui Voiculescu, moment de rău augur, poate, o clipă grea, de revărsare peste margini, căci acest pamflet conține, cred, și cheia a ceea ce a urmat. Degeaba îi va fi pus el, marele scriitor, o cortină parabolică. Vitriolant și decis, cuvîntul său își va fi atins neîndoielnic ținta căci, la scurt timp după ce l-a scris — două luni și ceva — urmează, după cum notează sec îngrijitorii ediției, patru ani de recluziune nedreaptă. A fost singura dată cînd n-a mai respectat intervalul simbolic de trei ani. Noroc că își încheiase lucrul și la **Ultimele sonete.** Într-o fotografie de atunci îl vedem cu părul alb, vîlvoi, răvășit ca și barba ; tot un profil, dar de data aceasta privind aproape în sus, raza privirii face o diagonală cu cerul de-acum și o simțim nesfîrșit de întinsă și de fierbinte. E o singurătate blajină în care s-a fixat și se uită știind probabil că iubita aceea pe care o chemase de data aceasta nu va mai ezita și se va grăbi. După un an se stinge din viață.

A.I. Zăinescu

SONETUL CEL DINTÎI

În memoriam V. Voiculescu

Am fost loial ca prinții ce n-au primit
regatul
Din pricini de femeie bogată-n sini și nuri
Și între noi nu-i teama și nu-i nici
renegatul
Cu aura-i de lauri asmulsă prin dubluri.

Iubire cită-n suflet mi-a dogorit zeloasă
Am răspindit ca floarea — mirozna —
pentru toți,
Iubindu-l pe modestul și taina lui
miloasă,
Iubindu-mi, deopotrivă, și moși
și strănepoți.

Și orișice ați zice după-aceea — și ați
zice ! —
Nu simt vină nici cît subt unghie
negreala,
Ci cred că mi-am slujit cu dragoste
cerneala,
Schimbindu-mi lutul trupului în lemnul
dulce.

Iar mai cu dinadins mi-am răspicat
nesocotința
În țelul într-o care neamul meu frumos
se duce !

Gheorghe Suciu

Iubire magică

Fără a-și fi construit un program estetic riguros și original, opiniile despre artă ale lui V. Voiculescu devin interesante datorită operei sale propriu-zise, ca un reflex în oglindă al acesteia, un autoportret care, chiar dacă nu exprimă cu fidelitate modelul, îi pune într-o lumină mai vie anumite trăsături specifice, particulare, estompind (sau anulind !) altele, chiar dacă timpul își va face datoria și ne va da, cu fiecare lectură, o nouă variantă a poetului **Ultimelor sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară** și, mai ales, a extraordinarului prozator revelat tot postum, în volumele de povestiri **Capul de zimbru** și **Ultimul Berevoi,** sau în romanul **Zahei orbul.** Și mai frapant mi se pare fenomenul acesta la un autor clasat într-o direcție poporanistă, tradiționalistă etc., deci integrat ca eu individual în eul colectiv al neamului, cu cît explozia uimitoare a puterii de creație voiculesciene se petrece tocmai în „obsedantul deceniu", în atitea privințe nefast pentru cultura (și nu numai...) noastră, contrastul izbitor dintre destinul particular al unei opere excepționale scrise într-o epocă de-o precaritate și o ostilitate fără precedent în istoria românilor, a căror omenie iată cum o descria poetul în 1926 : „Cuviința femeilor, cinstea bărbaților, înțelepciunea bătrînilor, sufletul nostru bun și iertător, ospeția, îngăduința, răbdarea, evlavia, cintecele și jocurile noastre, basmele și baladele, datinile sacre, portul ales, petrecerile naive, podoabele caselor, tesăturile, migala asta a unor mîini de zînă ce prefac mițele în fire de păianjen cu fețe de curcubeu, șezătorile, aceste cămine de cultură autohtonă, toată această zestre culturală, moștenită din moși strămoși, păstrată și crescută zi cu zi..." etc., rînduri atît de adevărate și atît de neverosimile, vai, la un deceniu de la intrarea țării în războiul de reîntregire și la unul și jumătate înaintea tiriirii ei în cea de-a doua conflagrație mondială... O tempora ! O mores... Nimic nu ne mai apare absurd și ridicol într-un veac oximoronic, cu atît mai puțin deci literatura absurdului... Dar V. Voiculescu, de pe poziția sănătoasă a cărturarului luminat, de apostol al neamului care-și vede gîndul însoțit de faptă, de acțiune socială concretă, imediată, credincios idealului de progres al poporului din sînul căruia s-a înălțat și la care s-a întors, ca atîția alți intelectuali conștienți de misiunea lor istorică, observînd nemulțumit că „arta plastică modernă este în dezacord cu viața", că „trebuie o educație specială și mai ales o bunăvoință deosebită spre a gusta și înțelege manifestările noi ale artei de azi, atît plastică, cît și literară", recurge la soluția conținută în preceptul „de la lume adunate și iarăsi la lume date", valabil în cultura populară, dar vag și inoperant în arta cultă, de performanță, care trebuie să răspundă și altor exigențe decît celor ale bunului simț, cum s-ar crede la prima vedere : „Inspirat din realitate, după ce o va trece prin filtrul personalității sale, artistul o va reda mulțimii într-o formă necesară și adeseori tinzînd către perfect. Deci influența se va răspîndi din nou acelei colectivități de la care a venit, după ce a făcut în prealabil un ocol prin complexitatea cerebrală a artistului". Ai zice că o opinie mai simplistă și mai școlărească despre actul creației, mai ales cînd vine de la un adevărat artist și nu de la institutor care se adresează copiilor, nu e de atins și, totuși, V. Voiculescu merge mai departe cu teoria (dar, atenție ! aceste îndemnuri la „realism" datează din 1941—1942) : „Ea, colectivitatea, influențează prin spiritul și problemele sale pe artist, care, după ce a prins unduirea generală a acestor teme și le reflectează în el, redă același lucru într-o formă epurată și dezvoltată maselor care ascultă, la rîndul lor, glasul artistului. Iată un circuit închis, cu diferite forme și variațiuni de intensitate. „Din păcate, ironia destinului a făcut ca acestei concepții care ar fi putut fi subscrisă cu entuziasm de orice dogmatic la modă în „obsedantul deceniu" i-a căzut victimă însuși autorul ei (și nu numai el, desigur !). Ba, mai mult, cercul s-a „închis" cu adevărat în jurul său, și anume cu cea mai mare intensitate. De unde și vorba că și iadul e pavat cu bune intenții și că sinceritatea este o condiție necesară, dar nu și suficientă în ambele momente ale operei : în cel al creației, ca și în cel al receptării ei... Căci mai tare se dovedește, cum o demonstrează însuși Voiculescu în eseuri ca **Lirica populară, Realitatea basmelor** sau **Chestionarul folcloristic,** dar mai ales în propria sa operă, efortul de transfigurare și, chiar dacă nu de „dereglare gîndită a tuturor simțurilor" cum o cerea imperios încă din secolul trecut Rimbaud, oricum, de modificare a proporțiilor lucrurilor într-o direcție sau alta, cu intenția mai mult sau mai puțin vădită (cu cît aceasta se observă mai puțin, deci mai rău, cu atît va fi mai bine pentru operă și artist) de a scoate în evidență o semnificație". Fără transfigurarea coerentă, semnificantă, ci urmînd doar reteta „realistă" prescrisă de Voiculescu și de atîția alții, de dinainte și de după el, nu am fi avut mai intîi și intîi de toate literatura folclorică, atît de bogată și seducătoare în multiplele ei înfățișări, cu cele două balade de o frumusețe inegalabilă și care spun atît de mult despre constantele spiritului românesc cu implicații de un dramatism unic ale specificului nostru național. **Miorița** și **Meșterul Manole;** și autorul **Ultimelor sonete,** care avea un cult pentru folclor, știa prea bine că nu e nici realist și nici de bun simț să pui oaia să vorbească (românește, nu ?) și nici să-ți îngropi de vie soția iubită la temelia unui zid, fie el și de mănăstire ! Dar în cultul lui Voiculescu pentru folclor și nu numai pentru cel literar — formalizat în basmele, baladele și poezia populară — ci și pentru cel muzical și plastic, este exprimată o trăsătură dominantă a acestuia, comună propriei sale poetici : **oralitatea,** cu tot ceea ce implică ea în originea și desfășurarea magică a discursului artistic : „Etnicește trăim în folclor. Sufletul trecutului, de la geneza noastră ca popor, e în folclorul arhaic al țării. Toată puterea de închipuire și de creație e pietrificată în acest material folcloristic. În el deslușim, ne zugrăvim, ne arătăm așa cum sîntem, mici sau mari, leneși sau creatori. **Muzeul sufletului nostru e în folclor** (s.n.)" În sensul în care lirica populară este și expresia unui eu colectiv, deci impersonal ca un adevărat (și modern, proustian) eu orfic, și mai ales în faptul că genul ei de emisie și de receptare se petrece, se realizează direct în sfera logosului, a rostirii, deci în sfera imediată a auditivului și nu prin semne scripturale, printr-un cod ce trebuie descifrat și tradus în semnificația sa inițială, în înțelesul de mai sus, deci, folclorul are o origine sacră, ca voce auctorială capabilă să depășească accidentalul, particularul și să se ridice la puterea de valorizare a generalului, a universalului. Deși nu o numește ca atare, Voiculescu sugerează originile orfice ale lirismului popular : „Lirismul se confundă la origine cu cîntecul și dansul, de care nu se poate despărți, dar mai ales cu cîntecul și melodia (...) Cîntecul probabil că a fost întîia meditație a omului (...) cîntecul, modularea a fost principalul motiv liric". Acest „cîntec" ținînd de natura auditivului nu se confundă oare cu originalul, cu mesajul genetic al operei tradusă (trădată ?) apoi în semnele și simbolurile scrise, medieri între emițător și receptor, convenționale deci și oricînd supuse metamorfozelor arbitrare ale unei voințe personale ? Sferă a vizibilului convențional, o cheie profană pentru ceea ce este considerat ca origine sacră a discursului ? Și care a înlocuit, s-a substituit contactului direct cu acest discurs ? Iată drama oricărei semiotici care în mod fatal nu mai antrenează lucrurile într-un discurs ontologic, ci semnele lor într-un efort de coagulare într-un spațiu liric autonom în stare să opereze o tăietură în structura imaginară a acestor lucruri ca și cum ar opera-o în structura lor reală. Astfel că, ceea ce lui Voiculescu i-a reușit mai puțin în volumele de poezie publicate pînă la **Ultimele sonete...** și **Clepsidra,** în mod cu totul paradoxal a realizat în prozele sale în lupta lui solitară cu îngerul „obsedantului deceniu" cînd puterile creatoare au irupt cu furie și strălucire deschizînd o perspectivă magică asupra lumii. O notă specifică a scrisului datînd din această epocă extraordinar de fertilă pentru Voiculescu în contrast total cu ambianța dogmatică din jurul său este marea, sărbătorească eliberare a fortelor, trecerea spectaculoasă și parcă fără efort a granițelor dintre regnuri, dintre mineral, vegetal și animal — toate scăldîndu-se în baia de lumină a unei substanțe universale fluide și evanescente, inefabile dar ubicui și atotputernice, fără a se confunda cu spiritul autoritar, dictatorial al lui Iehova (despre care autorul, într-un interviu, mărturisește că a fost o vreme divinitatea sa preferată) : o lumină, o iubire magică, un animism (sau hilozoism) sortit parcă să aducă armonia și împăcarea, ordinea și supraviețuirea sărbătorească a unei lumi profund alterate de convulsii dramatice, de ocultarea a ceea ce e unic, permanent și legic de către multiplul discordant și efemer ; revenirea la nota inițială a cîntecului, la dominanta sacră a spiritului ca la încercarea irezistibilă de a-i potoli setea de absolut împotriva mutilării criminale a ființei umane proiectate în parabola modernă a totalitarismului din povestirea **Lobocoagularea prefrontală.** Prin opera sa în versuri și proză, V. Voiculescu, de-a lungul acestui deceniu în atitea privințe miraculos, se poate confunda cu **Magul** din poezia sa cu același titlu: „Sub ris și insulte / Clădi în pustie / Cu zbuciume multe / Din versuri oculte / Înalta-i magie / Mari comori rebele / S-ascund în obscur / Magul, peste ele / Tainic a tras grele / Zăvoare de-azur".

Dan Laurențiu

Invulnerabilul Voiculescu

Urmare din pag. I

mîndu-ne să ne gîndim la izvoarele parabolelor pe care le-a edificat mai apoi în fascinantele lui proze. În același timp însă, Voiculescu a vorbit cu înțelegere despre Urmuz, dovedindu-ne astfel că nu a fost un închistat și că a acceptat înnoirile, cu o singură și de neocolit condiție : să fie reale, să nu calchieze, mecanic, ceea ce s-a săvîrșit în alte părți. **„Nu trebuie să împrumutăm aur străin plătind dobînzi sleitoare pentru vanitatea de a imita".** — spune Voiculescu în „Arta și naționalitatea". **„Dar dacă, totuși, cu propriile noastre puteri,** spune marele scriitor în același loc, **adunăm aur mult din toată lumea, pe care l-am făcut al nostru acum, să nu ne sfiim să batem monedă proprie, cu efigia noastră".** Asta pentru că **„Aurul artei și veșnicul suflet uman, cu dorul de frumos : efigia unei națiuni, imprimată adînc pe el, nu-l poate stingheri întru nimic de la circulația mondială la care e chemat prin însăși esența lui".** („Ginduri albe", pag. 10).

Un cuvînt aparte merită patriotismul lui Voiculescu, mai ales că patriotismul acesta cunoaște patetismul cel mai înalt, fără a friza însă stridența. Voiculescu e același în tot ce spune, păstrîndu-și neștirbită luminozitatea stilului, scoțînd în lumină fără nici o silință, cum nu putea să o facă decît un om pătruns de iubire pînă în adîncuri, frumusețile fără de seamăn ale patriei, fizice dar și morale. **„Priveliștea românească,** spune el cînd vorbește de munții României, **este dominată de munte așa cum un cap mîndru se înalță și împlinește frumusețea unei ființe. Pe statura armonioasă a peisajului țării, muntele ridică vastele-i timple de piatră, severa-i frunte de granit. Munții noștri, încărcați de toate semnificațiile lor, stau la orizontul tuturor priveliștilor românești, cu întreita lor frumusețe : fizică, istorică și morală"** („Ginduri albe", pag. 170). Cînd vorbește însă de Transilvania și de luptele ei, parcă e animat de un plus de patetism, neputînd să fie acuzat de supralicitare, nici de „patriotism local". Voiculescu nefiind, se știe, ardelean. Dar patriot a fost, cum o dovedește poemul în proză pe care îl închină Transilvaniei, egalabil întru totul cu poemul devenit clasic al Bălcescului, cum o dovedesc și alte „texte" din cartea de care ne ocupăm, cum o dovedește, din plin, întreaga lui operă. **„...Maică a vieții românești,** spune marele scriitor cînd evocă Transilvania, **maică îndurerată și îndoliată, ne-a zimbit pururi printre lacrimi și ne-a întins brațele, chiar atunci cînd trebuia să trecem prin potecile codrilor păzite de finanți ca să ajungem să-i sărutăm, noaptea, mîinile ; să fugim ca să nu ne prindă zorile ungurești acolo. Transilvania a stat în cugetele și sufletele noastre nu ca un vis făurit stînd departe și în neguri, care trebuie să-l ajungem, ci ca o aspră și strigentă realitate, ca un aer care ne-a fost luat și fără care ne înăbușim, pierim. Ea se proiecta în prezent și în viitor cu toată impetuozitatea unui trecut de care nu puteam fi rețezați. Transilvania a fost, este și va fi rădăcina României — nesecătuită de seceta urilor străine. Nepătrunsă de securea cruzimilor maghiare crăiești, tare ca o cremene vie, Transilvania a rodit și rodește oameni tari, caractere neînfricate, martiri pentru dreptate, ostași pentru adevăr. Cea mai măreață luptă pentru viața noastră — ea a dat-o și pentru ea s-a purtat. Cînd Bălcescu, cel care a întrupat geniul profetic și istoric românesc, cînd Bălcescu „a deschis cartea sfîntă în care e înscrisă gloria neamului", la ce pagină a deschis-o ? La pagina cea mare a Transilvaniei, acolo unde la început a fost cuvîntul, și cuvîntul a fost Unirea".** („Ginduri albe", pag. 197—198).

Voiculescu vorbește de bunătate într-o vreme cînd rapacitățile și violențele cîștigau teren, el pledează în chip convingător pentru solidaritatea dintre generații, cerînd exemplaritate din partea celor ce i-au precedat pe tineri, fiind același, cum spuneam, în tot ce a săvîrșit — în sfaturile pe care le dă omului din popor, învățîndu-l cum să se hrănească și cum să se îngrijească ; în mărturisirile din interviuri și în scăpărătoarele și luminoasele lui reflexii.

Vasile Voiculescu a fost, fără doar și poate, un scriitor autentic, născut iar nu făcut, a fost și este, situarea lui mult mai hotărîtă în pleiada marilor creatori dintre cele două războaie mondiale fiind mai mult decît necesară, cu toate că această pleiadă a fost extrem de bogată. Dar aceasta nu e o dificultate, fiindcă numai nonvaloarea cunoaște senzația grohăitoare a înghesuielii. Cei mari, cei autentici, se măsoară cu universalitatea, nu cu urcușul, pe brinci, pe poteca îngustă și strîmbă a glorioilor de o zi sau de un deceniu. Cine mai știe, astăzi, de luceferii din carton presat ai perioadei cînd Vasile Voiculescu era ținut cu anasîna în penumbră (ba chiar și la umbră) ? Mai nimeni ! Dar iată că de domnia-sa se știe, se știe și se va ști, aș mai spune eu cu o bucurie firească și cu o mîndrie tot atît de îndreptățită.

Expresia sufletului

O veritabilă surpriză sînt **Gîndurile albe** ale lui Vasile Voiculescu, date la iveală de Victor Crăciun și Radu Voiculescu (la Ed. Cartea Românească, 1986) cu un **Cuvînt înainte** de Șerban Cioculescu. Deși inegale ca valoare, textele consonează cu ansamblul operei, sporindu-i, totodată, înțelesurile. Între multe alte aspecte, ne-au atras atenția reflecțiile scriitorului despre **cultură,** pătrunzătoare, de actualitate. V. Voiculescu n-a fost numai artistul mare pe care-l cunoaștem, ci și un **înțelept,** un om deplin, în sensul antic al cuvîntului. A fost, în felul său, un Socrate al medicinii, fie numai pentru faptul că dădea consultații fără onorarii, detestînd, astfel, ideea sofiștilor de a realiza cîștiguri. Desigur, a trebuit să pară, din atare pricină un demodat, după cum în poezie a fost clasat printre **tradiționaliști.** Ceea ce e important e că V. Voiculescu n-a avut niciodată un „complex al tradiționalismului", ba și-a ales drumul cu orgoliul oricărei „avangarde", conștient fiind că se opunea nu **modernității,** ci **modelor moderniste** din epocă. Altminteri, astăzi nu ne mai pot înșela etichetările facile ale criticii și sîntem convinși că poeți precum L. Blaga, Adrian Maniu, Ion Pillat, V. Voiculescu etc. au fost **moderni** mai mult decît unii dintre avangardiștii și modernistii vremii. Voiculescu însuși a detestat compartimentarea pe școli literare și declară undeva că nu face parte din nici una. Modernitatea, sugerează poetul, nu e conferită de o anume „firmă" : „Poezia este aceeași pretutindeni și totdeauna... Criticii și istoricii literari au botezat-o arbitrar și uneori absurd cu felurite nume, așa cum exploratorii și geografii au denumit riurile, mările și oceanele, pe măsură ce le străbăteau..." Și : „Clasicism, romantism, simbolism, tradiționalism se varsă unul în altul, se îmbucă, se amestecă și se prelungesc, eterne reintoarceri ale aceluiași spirit în alte maluri și sub diferite latitudini". (p. 92). Refuză modele, fiindcă știe că **universalitatea** vine din noi înșine : „Numai prin personalitatea noastră autentică, prin individualitatea noastră, putem trăi în universal" (p. 96). Tocmai de aceea îl laudă pe Urmuz, care a fost „avangardist" fără avangardă, fără a fi imitat pe nimeni și regretă că acest geniu n-a avut șanse să se realizeze plenar.

Sînt probe de **obiectivitate a spiritului critic** — care îi continuă pe marii clasici —, și care fundamentează însuși conceptul culturii în gîndirea voiculesciană, schițat în secțiunea a doua a volumului — **Permanența culturii —,** dar și în alte texte. Scriitorul disociază, întîi de toate, între **civilizație** și **cultură,** regretînd confuzia ce se face adesea între ele. Evident, nu e vorba de a pune un zid despărțitor între civilizație și cultură, veritabilul progres constînd tocmai în armonizarea lor, însă e tot atît de adevărat că între ele există primejdia acelui **eșec al antitezelor** despre care vorbea M. Eminescu, avînd consecințe dezastruoase asupra existenței civilizațiilor. Cultura — precizează autorul — „este de esență sufletească, de domeniul moral și intelectual. / Pe cînd civilizația este materială, mecanică". Și : „Cultura e vie, pe cînd civilizația fără cultură duce la moarte" .(p. 130). (Voiculescu dă convingătoare exemple, precum acela cu vasul **Titanic.)** Mai multă cultură nu ține de cantitatea cunoștințelor, de latura strict pragmatică a acestora. Ea vizează ceva mai subtil, mai profund, care se referă la esența însăși a ființei. De aceea, instrucția școlară în sine nu înseamnă, propriu-zis, **cultură.** Medicii naziști erau, desigur, foarte instruiți, dar le lipsea esențialul — cultura. În consecință, instrucția ține mai mult de civilizație : „Va să zică, pe lîngă instrucție, care e o simplă adunare de cunoștințe, se mai cere ceva pentru ca **omul** să fie cult. Aceste cunoștințe trebuie **rumegate,** frămîntate, sublimate și puse în slujba sufletului. Instrucția face erudiți și savanți ; nu caractere și oameni mari" (p. 132). Civilizația este schelăria, exteriorul. Dar, cum spusese cîndva Lao-Tse, folosul ulciorului nu stă în pereții lui, ci **în golul** dinăuntru. Cum se vede, pariul gîndirii lui Voiculescu este înalt ontologic. Altminteri, cunoștințele lui în domeniul filosofiei erau serioase și superior asimilate. Concepția lui despre cultură, dincolo de rădăcinile arhaice, ne-a reamintit nu numai de **misterul** blagian, ci și de **biostructura** regretatului academician Eugen Macovschi. Moleculerismul biochimic dominant al secolului nostru explică multe fenomene legate de viață, dar nu și viața însăși. Există ceva mai adînc decît „tridimensionalitatea" anatomistă a concepției moleculariste și aceea este **biostructura,** pusă în evidență, după mulți ani de așteptare, de către doi savanți americani. Și tot Macovschi a elaborat ipoteza altor nivele de structurare a materiei, în care nivelul **noesic** este urmat de un altul **enisic,** care — deocamdată — scapă oricărei investigații raționale. Intuițiile omului de știință V. Voiculescu (bănuim că printr-o solidarizare subconștientă de viziune românească asupra ființei), coroborate cu-ale artistului, merg spre o atare țintă în tulburătoarea proză **Lobocoagularea prefrontală,** în care o societate „instruită" perfect este incapabilă — spre binele omului — să extirpe din individ **sufletul,** acesta rămînînd enigma enigmelor. Cultura, în sens voiculescian, înlesnește veritabilul acces spre centrul ființei, care-i **sufletul.** Toate civilizațiile vechi au pierit, spune Voiculescu, dar sufletul popoarelor a rămas prin **cultură.** Iar dacă noi, românii, vrem a nu pieri sub tăvălugul istoriei nu ne rămîne decît șansa marii culturi capabilă să țină vie flacăra sufletului românesc : „Poporul nostru are nevoie de o cultură a lui care să-l apere de năvala civilizației internaționale și în care cultura să se regăsească pe sine însăși". (p. 133). Să nu ne grăbim a-i răstălmăci gîndurile sub bănuiala că s-ar ascunde aici o limitativă concepție „autohtonistă". Voiculescu nu este nicicum ostil „influențelor", atrăgînd însă atenția că acestea trebuie bine „rumegate" și „sublimate" din **interior,** încît „să nu ne sfiim să batem monedă proprie, cu efigia noastră" **din** „aurul" adunat „din toată lumea".

Impresionantă este insistența cu care Voiculescu aduce în discuție latura **etică** a culturii. Cum am mai spus, într-un fel, este chiar **fundamentul** concepției sale, ca la Platon sau Kant. Vechea cultură românească avea ceva care merită să fie păstrat : „Vechea noastră cultură țărănească se chema omenie, și ne sta așa de bine". (p. 137). Scriitorul deplîngea, în primele decenii ale veacului nostru, că „ținerea cuvîntului dat, respectul către bătrîni, bunătatea și ospeția noastră caracteristică, simplitatea și cuviința românului sînt însușiri din ce în ce mai rare". (pp. 132—133). El anticipă, astfel, drama „dispariției" țăranului, care va fi coloana vertebrală a capodoperei lui Marin Preda — **Moromeții.** Desigur, sîntem liberi să trecem indiferenți pe lîngă astfel de probleme. Dar Voiculescu n-a trecut și el spera la o **culturalizare** de esență a maselor, cu acest argument greu de ignorat : „Omul cult trebuie să fie întruparea culturii". Deoarece : „Cultura nu este parvenită, ca bogăția ; nu poți ajunge, printr-o speculă de cîteva luni, cult, cum ai ajunge îmbogățit de război" .(p. 151). Să ne gîndim că măreția vechilor greci a ființat cîtă vreme **eticul** a fost temeiul. Cînd grecii n-au mai avut puterea să fie ei înșiși, cînd desfriul a pătruns adînc în ființa lor, rămînînd doar „civilizație", această civilizație s-a năruit. Lecția de **cultură** a lui V. Voiculescu era un semnal de alarmă care, oricînd, își păstrează acuta actualitate.

Theodor Codreanu

Ceramică de Nicolae Gadonschi

Copiii lumii și pacea

LIU QIANQIAN
(9 ani — China)

Să nu mă-ntrebați de ce

Mama mi-a dat două prăjituri,
eu am pus îndată una deoparte.
Să nu mă-ntrebați de ce.

Tata mi-a spus să mă-mbrac cu hainele de iarnă,
voi avea grijă să nu le rup.
Să nu mă-ntrebați de ce.

Fratele meu mi-a trimis cintece,
l-am ales pe cel mai frumos.
Să nu mă-ntrebați de ce.

Seara, le-am pus pe toate în pat
și-am dat drumul visului meu să zboare
de sub plapumă.
Să nu mă-ntrebați de ce.

Prăjitura, i-o voi da ei s-o mănince,
și hainele de iarnă să se apere
de vînt și de zăpadă,
și cel mai frumos cintec
o să-l cîntăm împreună.

Dacă vreți să știți cine-i ea,
întrebați-l pe bunicul Andersen...
Este fetița cu chibrituri.

MARC BERTOLI
(11 ani — Belgia)

Muzică, vino

Muzică, vino
alungă războiul,
acoperă-i vuietul,
poezie, vino,
alungă războiul,
înăbușă-i țipetele,
muzică, poezie
voi sînteți mai puternice
decît lacrimile
decît armele,
cîntați.

NOURA BAHI
(13 ani — Algeria)

Cîți copii au murit

Cîți copii au murit
— căzînd jertfă sărăciei și nenorocului —
au murit sfîrtecați
în războaie nimicitoare.
Au murit fără judecată,
singura lor vină :
nu erau puternici —
singura lor vină :
erau copiii celor nevoiași —
Copiii iubesc pacea
așa cum albinele iubesc florile.
Iar cel ce-a născocit războiul
era bintuit de gîndul pustiului.
El a uitat omul,
a uitat copiii.

Florina Tutuianu : „Clipe de pace"

Noi trebuie s-o umplem din nou
nu cu beton și ciment,
ci cu iubire și cu sentiment.

Îi vom da un nou țel,
o nouă soartă.

Sfera va fi desfătarea tuturor,
bărbați și femei, bătrîni și copii.

Va trebui să trecem la fapte, de nu,
moștenirea ce noi vom lăsa
n-o să fie decît pustiu fără margini în beznă.

CLAUDIA DI MAIO
(13 ani — Italia)

Prieteni

Am chemat în ajutor marea,
dar era neagră,
plină de alge roșii și gunoaie.

Am chemat în ajutor cerul,
dar era cenușiu,
neguri de fum îl ascundeau.

Am chemat în ajutor pămîntul,
dar era secetos,
cîteva flori împovărate de pulbere.

V-am chemat în ajutor pe voi,
prieteni,
copii ai satelor
și copii ai orașelor
și toți mi-ați suris.

KATIA IVANOVA
(11 ani — U.R.S.S.)

Pămîntul

Scrutez planeta,
văd oceanele,
văd paralelele
și meridianele.
Văd drumul
străbătut de Columb
văd Antarctica.
Niciodată nu voi îngădui
să se facă vreun rău
pămîntului nostru.

PAULO CESAR DANTAS DE OLIVEIRA
(13 ani — Brazilia)

Moștenirea copilului

Să vedem ce ne lasă omul : o sferă
dar o sferă bătrînă, prihănită,
chircită, pe moarte.

A potopit-o cu beton și ciment,
fără iubire, fără sentiment.

Sfera s-a pierdut în infinit
fără țel, fără soartă.

Noi trebuie s-o curățăm,
s-o naștem din nou,
să-i dăm o nouă viață.

MICHELINE CORR
(12 ani — Irlanda)

Topiți-vă glasul în cîntecul nostru

Vino cu noi, vino cu noi,
oriunde te-ai afla.
Vino cu noi, topește-ți glasul
în cîntecul nostru, vino cu noi.
Nu-ți fie frică, nu pregeta.
Vino cu noi și vei vedea.

Sîntem copiii,
meniți fericirii
Sîntem copiii, da, tu și cu mine.
Sîntem copiii, frate și soră,
Puterea noastră e însăși viața noastră.

Aici ucid, dincolo e război.
La ce bun să trăiești pradă urii ?
Aici foamete, dincolo nenoroc.
Și munca silnică există încă.

Adesea tremurăm de spaimă,
cînd hotărîrile sînt amenințătoare :
ci noi vrem un lăcaș mai sigur
al oamenilor ce surîd.

Într-o zi vom fi mari și puternici,
pămîntul fi-va în puterea noastră.
Viața nu va conteni să existe,
topiți-vă glasul în cîntecul nostru.

În românește de Geo Vasile

Timpul regăsit în memorie

La 19 februarie 1977, savantul român Mircea Eliade a fost primit în Academia regală belgiană de limba și literatura franceză. Cutuma ordona lucrurile în spiritul unui distins respect pentru noul ales. Ceremonia a depășit însă orice rigoare protocolară sau organizatorică. Primirea lui Mircea Eliade în Academia belgiană a fost un adevărat eveniment în viața elitei intelectuale din țara lui Charles de Coster, Verhaeren, Maeterlinck, Ghelderode, Crommelynck. Sala Palatului Academiei a fost neîncăpătoare. Potrivit aceleiași cutume, noul primit urma să facă elogiul predecesorului care nu era alta decît Martha Bibescu. Așadar, un român lua locul unui alt român într-o instituție culturală străină. Elogiul, după cum vom vedea, va fi astfel condus încît, (așa cum însuși Eliade avea să-mi confirme în cele cîteva minute pe care mi le-a acordat), se va transforma într-un elogiu al culturii și poporului român.

După protocolarele mulțumiri, Eliade afirmă : **„Am început să scriu în franceză după ce publicasem o duzină de volume în română și numeroase studii în engleză și italiană. Desigur că pentru toți românii din generația mea, franceza era o a doua limbă ; dar era, mai degrabă, o limbă de cultură și de comunicație cum a fost koïne în epoca elenistică sau latina în evul mediu".** Urmează apoi o destăinuire de care ar trebui să țină seama orice exeget al operei lui Mircea Eliade : **„Am ajuns prea tîrziu în Franța pentru a putea visa și imagina în franceză, altfel spus, pentru a-mi permite să devin un scriitor de limbă franceză".** Această mărturisire confirmă atitea declarații pe care le-a făcut marele savant în legătură cu faptul că toată, întreaga sa operă beletristică a fost scrisă în limba română. Țara natală trăia în inima lui Eliade prin suprema stare de grație pe care o presupune creația literară.

Onorat cu laurii de membru al Academiei Belgiei, marele savant, chiar în timpul primirii în prestigioasa instituție își dezvăluie cu mîndrie obîrșia etnică și spirituală :

„Ați evocat efortul meu de a mă ocupa simultan cu munca grea de orientalist, de istoric al religiilor și de scriitor. Într-adevăr, aparțin unei tradiții culturale care nu acceptă incompatibilitatea dintre investigația științifică și activitatea literară. Mai mulți mari savanți români — Cantemir, Hașdeu, Iorga, Pârvan — au fost și scriitori realizați ; cel mai ilustru poet român — Mihai Eminescu — a fost, de asemenea, un filozof original și unul dintre cei mai eruditi dintre contemporanii lui. În ceea ce mă privește, consider că există o analogie structurală între munca științifică și imaginația literară".

Urmează, apoi, în discursul rostit, elogiul datorat Marthei Bibescu, al cărui loc îl lua printre ilustrii reprezentanți ai literelor belgiene. Descendența prințesei Bibescu este fixată de orator dintr-un unghi etnic și politico-cultural evocînd personalitățile politice, șefii de imperii și de state cu care prințesa a întreținut relații de prietenie. Sînt amintiți marii scriitori cu care Martha Bibescu frecventa saloanele — nu numai literare — Marcel Proust, Paul Claudel, Anna de Noailles, precum și abatele englez Mugnier datorită căruia, pe cale epistolară, se naște unul dintre volumele de confesiuni ale Marthei Bibescu de o mare valoare documentară după cum vom vedea (La vie d'une Amitié). **„Ea frecventa nu numai saloanele și pe scriitorii francezi** — precizează Eliade — **dar și oameni politici, mari șefi militari, artiști, savanți, cardinali, episcopi din Europa, din Anglia, din Statele Unite. Martha Bibescu a fost mai mult decît „ultimul martor al Europei de dinainte". Ea a fost, mai degrabă, o oglindă a istoriei și nu numai a istoriei contemporane. În venele ei curgea sînge român, francez, grec, italian și, printr-un lung efort de anamneză, ea a rememorat istoria tuturor familiilor, principatelor și popoarelor Europei care au participat la oblrșia ei".** Ar fi fost aici, trebuie să recunoaștem, un punct extrem de profitabil pentru Eliade de a dezvolta, în fața asistenței căreia i se adresa, ideea apartenenței prințesei Bibescu la cultura franceză sau chiar europeană. În ultimii treizeci de ani Martha Bibescu a atacat proiectul unei opere în mai multe volume („La Nymphe Europe") în care trebuia să fixeze drumul strămoșilor ei dintr-o **„Europă dezbinată, divizată împotriva ei însăși"**, spre lumina secolului douăzeci. Își cîștigase deja notorietatea literară cu volumele „Isvor, le pays des saules", „Le perroquet vert", „Les huits Paradis", „Catherine Paris", „Portrait d'Epinal". Eliade preferă însă să dea o altă cale discursului său, transformînd elogiul Marthei Bibescu într-un elogiu adus culturii ancestrale a poporului nostru. O întreprindere cu atît mai lăudabilă cu cît, prin sinteză și analogie, Eliade fixează simultan, pornind de la textele prințesei Bibescu, vechimea, valoarea și locul acestei culturi în plan european proiectînd apoi, în fața distinsului auditoriu belgian, dreptul istoric al poporului român la un viitor luminos. În continuare, să-l lăsăm pe Eliade să ne vorbească astăzi, ca și atunci, în februarie 1977. Au trecut zece ani. Dar timpul se regăsește ușor în memorie. Iată unele fragmente din acest discurs :

„...Mi-am propus să insist asupra unui aspect mai puțin cunoscut dar la fel de important, al operei sale : spiritualitatea europeană în interpretarea sa. Cum vom vedea, prințesa Bibescu a anticipat cîteva descoperiri ale istoriografiei contemporane, în special valoarea inestimabilă a culturilor populare și, ca să folosesc un barbarism, funcția izbăvitoare a istoriografiei europene în sensul că orice adevărată cercetare istorică duce la conștiința unității culturale și spirituale a Europei.

În cartea „Isvor, le pays des saules" (Isvor, țara sălciilor) publicată în 1923, Martha Bibescu relevă bogăția și profunda spiritualizare a civilizației arhaice a țăranilor români...".

Evocînd mai tîrziu pregătirea și redactarea cărții sale asupra culturii populare românești, Martha Bibescu scria : **„Isvor" mi-a fost inspirată de viața zilnică a satelor, de ritualurile tradiționale observate în existența lor milenară de țăranii din ținuturile împădurite de la munte unde mă întorceam — cum îmi imaginam atunci, imediat după căsătorie — să trăiesc pentru totdeauna. Cartea a fost scrisă din însemnările mele zilnice; în ea nu am reținut nici o întîmplare care să nu fi fost adevărată, nici un episod inventat. Tot ceea ce se găsește aici ca experiență mi s-a întîmplat cu adevărat ; mă legasem atît de strîns de acești oameni, de această natură în care ei trăiau atît de izolați în timp precum eu trăiam izolată în spațiu. Și iubeam acest ținut și acest popor pe care îl descopeream".** („La vie d'une Amitié", II pag. 72). **„Într-adevăr** — spune în continuare Mircea Eliade — **Martha Bibescu descoperise o foarte veche civilizație rurală care își avea rădăcinile în neolitic dar îmbogățită prin aportul culturilor ulterioare : influențele greacă, celtă, romană, slavă. „Isvor" poate fi comparată cu cărțile unor antropologi americani devenite best-seller în ultimii zece ani. Cartea prezintă viața unei societăți țărănești în întreaga sa complexitate și profunzime. Cu precizie, delicatețe și inteligență, în pagini care nu și-au pierdut nimic din prospețime. Martha Bibescu evocă ciclul ritual al unui sat românesc, obiceiurile, legendele și muncile specifice fiecărui anotimp. În nenumărate rînduri ea a fost frapată de vechimea acestora. Cînd vorbește de coliva făcută din grîu fiert și din nuci pisate, trecute prin miere, Martha Bibescu adaugă această precizare : „este chiar rețeta pe care o dă Fustel de Coulanges în cartea „Cité antique" atunci cînd vorbește despre festinul funebru la romani" („Isvor", I. pag. 85). „De fapt,** precizează Eliade, **este vorba de un ritual și mai vechi încă, atestat deja în protoistoria egeeană".**

„Cu ajutorul bătrînei țărănci Uța, călăuza și confidenta ei, prințesa descoperă urmele unui cult imemorial și secret, rar descris de etnologi și de folcloriști. Am să citez un singur exemplu: cel în legătură cu împăratul furnicilor căruia femeile i se adresează pentru a-i obține protecția pentru vacile lor. Țărăncile umblă pe la toate furnicarele din partea locului ducînd pîine și sare ; îngenunchind, ele spun : mare împărate al furnicilor, fie-ți ziua cu noroc. Am venit să-ți aduc pîine și sare, și te rog ascultă-mă și ajută-mă. Tu, care ai o împărăție peste șapte țări, tu, care mergi unde poftești, fără să-ți pese al cui este pămîntul, nimeni nu este atît de puternic să te poată opri să mergi unde-ți dorește inima — ascultă-mi ruga și-mplinește-o : dă-i văcuței mele Florica, iarba care crește în împărăția ta; fă să-i treacă dulceața și mireasma ierbii de pe limbă în pîntec, din pîntec în uger și din uger în strachina mea". („Isvor", pag. 225—6).

Descoperind această moștenire din preistorie, descifrînd în fiecare zi viața profundă și tainică a țăranilor români, Martha Bibescu nu se îndoiește de posibilitățile lor creatoare : **„Va veni ziua, scrie ea, cînd i se va acorda atenție acestui popor la care nu s-a luat aminte. Din această țară, trecută sub tăcere vom auzi cînturi și muzică. Acest popor va ieși la iveală după o mie de ani de existență și lumea se va minuna ca de un miracol cînd va descoperi cîtă știință are despre conștiința universală. Bucuriile acestui popor rămîn încă ascunse ; nenorocirile lui la fel. Nimeni nu a scris o carte despre mitologia lui. Nu se cunoaște istoria lui. Și totuși, acest popor a avut, poate mai mult decît altele, geniul mitului...** (ibid. I. 200).

„Cum să nu iubești România după (ce ai citit n.n) **„Isvor", scria Rainer Maria Rilke traducătorului lui român, Ion Pillat. Poetul era cu siguranță fascinat de destinul acestui popor care păstra încă, în plin secol XX, moștenirea lui imemorială și mitologia lui cu toate că a trăit timp de o mie de ani sub teroarea istoriei; căci istoria, în această parte a Europei, se limita, în mod esențial, la invazii, la războaie și la distrugeri. Totuși, Martha Bibescu a ghicit neputința acestei terori, în van exersată împotriva unui popor... Această țară, scrie autoarea cărții „Isvor", „este în toată întinderea ei un mare drum, o cale de acces, un ținut imens prin care a venit umanitatea. Iubesc acest pămînt pentru memoria lui străbună și pentru rezistența lui răbdătoare... Albie prin care au trecut valurile noroadelor, zid de apărare, pavăză a lumii !".**

Este un pasaj esențial al cărții sale, spune Eliade. **Este, în același timp, miezul secret al operei sale".**

George Apostoiu

REVISTA STRĂINĂ

● **ANGELICA MECHTEL** a debutat la vîrsta de numai 16 ani cu un volum de versuri în care abordează problematica tinerei generații în lumea capitalistă. Poziția angajată și critică din acest volum va fi prezentă în viitor în toate lucrările sale, indiferent dacă este vorba despre romane, povestiri, eseuri, reportaje sau poezii.

În primul său roman „Jocuri stricate" (1970), ca de altfel și în cele care au urmat : „Zboară, pasăre, sau vei muri" (1972), „Paradis de sticlă" (1974), „Sîntem săraci, sîntem bogați" (1977), „Cealaltă jumătate a lumii sau convorbiri cu Pauline la micul dejun" (1983), „Eșuata" (1985), autoarea vest-germană abordează problematica individului în societatea occidentală contemporană, demascînd mecanismul rafinat al exploatării, falsitatea tezelor trîmbițate la tot pasul despre bunăstarea generală.

Proza scurtă reprezintă însă punctul forte al creației Angelikăi Mechtel. O dovadă a acestei afirmații o constituie și faptul că volumul „Visele vulpii", a apărut în cinci ediții pe parcursul ultimilor șapte ani. Cărui fapt îi datorează autoarea acest succes neobișnuit într-o țară în care apar anual mii de titluri ? În primul rînd tematicii, toate povestirile ei au ca eroine femei tinere și, de regulă, nefericite, aflate la capătul răbdării și al disperării, resimțind dureros nedreptele raporturi individuale și sociale dintr-o țară a tuturor posibilităților.

● **IRINA RAKȘ,** tînără și talentată prozatoare sovietică, face parte din rîndul scriitorilor care dau tot mai mult contur la ceea ce se cheamă „școala siberiană". Prin tematica abordată, dar mai ales prin modalitățile de înfățișare a omului, ea se apropie pe Vasili Șukșin, dar atmosfera prozelor sale este irepetabilă.

Eroii povestirilor și nuvelelor ei sînt oameni de fiecare zi. Așa este de pildă Sergunia din nuvela „Întreaga lume largă", sau Boris Ivanovici din nuvela „Gazda". Bătrînul Sergunia, ca mai toate personajele lui Șukșin, își are propria filozofie de viață născută în condițiile naturii aspre a Siberiei, pe care o cunoaște perfect. Natura este totdeauna pură, spre deosebire de oameni, în asprimea ei este totuși îndurătoare cu cei care o înțeleg și o protejează.

Diametral opus lui Sergunia este Borin Ivanovici din „Gazda". El ar putea fi catalogat drept un om de prisos, care nu-și găsește locul nici în familie nici în societate. Este dominat de dificultăți, născute toate din egoism și din dragostea față de propria persoană. Sergunia și Boris Ivanovici sînt oameni aflați la doi poli diferiți. Unul reprezintă generozitatea, dragostea față de aproape, față de tot ce-l înconjoară, celălalt iubirea de sine, egoismul împins pînă la limită. Oamenii de tipul celui din urmă se manifestă totdeauna prin tendința de frînare a dezvoltării și progresului omului și societății.

Meditația profundă, cunoașterea în detaliu a oamenilor Siberiei, dragostea și admirația față de natura siberiană, sînt semnele distincte ale prozelor Irinei Rakș, care o așează pe aceasta în rîndul scriitorilor cărora li s-ar putea spune „șukșiniști".

● **MANUEL FERREIRA,** cunoscut prozator din Insulele Capului Verde, autor a două romane și al cîtorva volume de povestiri care își trag seva din realitățile acestor insule, foste colonii portugheze între anii 1587—1975, acum libere și independente, afirmă despre unele probleme ale literaturii din țara sa :

„Din punct de vedere sociologic și antropologic, lumea Insulelor Capului Verde este cu totul aparte, nu numai în cadrul Africii, dar și al lumii întregi. Literatura modernă din Insulele Capului Verde este, se înțelege, rezultatul acestor elemente. Acest lucru îl știu în primul rînd scriitorii și creatorii înșiși, care încă cu cîteva decenii în urmă s-au eliberat de ideologia colonială și, încă în timpul acestui regim, au început să se inspire pentru operele lor din situația concretă a insulelor lor. Din viața insularului aflat în voia soartei într-o lume năpădită de neajunsuri și de griji, cu climă neprielnică, cu secete repetate, departe de multe țări ale lumii, care și-a pierdut toate speranțele puse în Țară-Mamă incapabilă să-și hrănească fiii. În această literatură — în poezie și în proză — au început să se manifeste elemente ale caracterului regional, cultura națională, modul aparte de a trăi...

Istoria omului din Insulele Capului Verde pe parcursul a cinci sute de ani a fost un șuvoi neîntrerupt de suferință. Această suferință i-a dat însă și o experiență profundă pe care o folosește ca pe un instrument al capacității de a crea și construi. Și tocmai din această complexitate a vieții în mijlocul foametei, al emigrărilor, al luptei aspre pentru existență își trage el astăzi speranța și bucuria de viață.

Din toate acestea, literatura Insulelor Capului Verde își trage seva și își înalță glasul."

● **SUSAN HILL,** face parte din generația de mijloc a scriitorilor britanici, fiind autoarea unui număr impresionant de romane, culegeri de povestiri și scenarii pentru radio. Dintre romanele ei, cele mai cunoscute sînt : „Domni și doamne", „Eu sînt stăpînul acestui castel", pentru care a fost distinsă cu Premiul „S. Maugham", „Schimbarea în bine" și „Pasărea de noapte", distins cu Premiul „Whitbread". Dintre volumele de povestiri, cel care s-a bucurat de cel mai mare succes la cititor a fost „Albatrosul și alte povestiri", încununat cu Premiul „John L. Rhys".

Observatoare atentă și fină a vieții, Susan Hill surprinde în principal lumea oamenilor însingurați, bîntuiți de prejudecăți sau dominați de complexe împotriva cărora luptă, ieșind uneori victorioși, dar de cele mai multe ori învinși. Stilul autoarei — simplu și impresionant — dezvăluie lumea lor interioară deosebit de complexă. Așa, de pildă, în romanul „Pasăre de noapte", cel mai bun dintre romanele ei, Susan Hill abordează o temă mai puțin frecventă la alți scriitori, dar tipică pentru ea. Este povestea unui pictor talentat, dar instabil psihic, și a prietenului său care, fără înclinații spre artă, dar din dragoste față de frumos și creatorii lui, își sacrifică douăzeci de ani de viață pentru a-l îngriji și sprijini material pînă la moarte.

Susan Hill, pe care unii critici englezi o consideră foarte „tolstoiană", descrie cu profundă înțelegere pe de o parte stările pictorului bolnav și relațiile acestuia cu prietenul sănătos, pe de altă parte devotamentul prietenului, lupta sa zadarnică pentru salvarea talentatului pictor.

Mimmo Morina, un poet fericit

„Sicilian de origine, european de vocație" (Georges-Emmanuel Clancier), Mimmo Morina, proteicul poet luxemburghez pe care îl descopeream cu ani în urmă într-o primă versiune românească incitantă și surprinzătoare **(Cavalcada Inocenților,** Ed. Univers, București, 1974), este prezentat azi publicului nostru de aceeași editură într-o excepțională traducere semnată de rafinatul poet Geo Vasile. **Insula regăsită** reunește poeme din **A canne mozze** și **Hiera** cărora li se adaugă un număr de inedite scrise în jurul anilor '80 și reușește să acrediteze în spațiul literar românesc o operă poetică profundă, de o extraordinară diversitate (de la pamflet la lirismul ermetizant-evocator), intenționînd să transcrie cu fidelitate aventura unei conștiințe agresate de realitatea imediată („— sanctuarul mansardat / va fi în curînd dărîmat — / / este ora nouăsprezece / radioul anunță / ciclism : domnul giobert / a luat concursul interregional / fotbal : cupa cupelor / a fost luată de ajax / ultimele știri : / toamna s-a instalat definitiv / în alsacia și lorena / turnul din beiair anunță vremea / iar pe ticălosul acela de intrigant / îl anunț eu : / nu te mai băga în treburile mele... / mai bine un tată bătrîn / decît un fiu bătrîn / cu tată tînăr inconștient / falică e flacăra ce arde-n ochii mei / iar tatăl bunicului meu / — dacă-ți face plăcere să știi — / avea nouăzeci de ani cînd și-a conceput fiul / știri : politice / sportive / meteorologice / mondene / — sanctuarul mansardat / va fi în curînd dărîmat — / iar eu o să-mi iau zborul / la nunta țărănească") și dramatica ei încercare de recuperare a „originilor" : Hiera, insula regăsită, ținutul real și mitic deopotrivă în care poetul își descoperă adevărata identitate („în alte rădăcini / se-afundă glasul meu / nu grec din sicilia / ci sican"), rezumă atît o inițiere existențială în trăirea totalității, cît și una culturală în reluarea unor experiențe poetice exemplare. Inspirat de „madreterra" („oh frumusețea ta / mamă / în lumina auroră / a copilăriei mele / insulă / mare / ametitoare-nflorire / de cosmică nemărginire / dulce mîngîiere a valului / pe creștetul tărmului / privirea ta oh mamă / mîngîiere fără seamăn"), de miraculoasa insulă edenică, Mimmo Morina rescrie cu o rară ingenuitate, în bună tradiție mediteraneană, cronica fragilă și eternă a dăinuirii făpturii extaziate de frumusețea creației : „mărul e-n floare / piersicul, cireșul e-n floare / și cîntecul mierlei / și potîrnichea / și tînăra mea mireasă."

Poet de o debordantă vitalitate, posedînd o scriitură „vie", senzuală, provocatoare, transmițînd palpitul concret al existenței, Mimmo Morina ne apare astăzi ca un artist singular, fericit, căci „și-a descoperit (și implinit) și vocația și femeia iubită", încrezător într-o istorie care „are măsuri omenești" : „aștept primăvara / așezat în acest fotoliu / cu privirea țintă / la călătoria blîndă a norilor / iarba nouă înverzește văzduhul / — soarele săgetează gardul viu — / aici nu mă-ntristează nimic / Istoria / are măsuri omenești / — se-ndulcește — / pribeagul / e liber pe pămîntul străin / primăvara mea / blîndă / ca mielul pascal / pe umerii mîntuitorului / în acest calvar de libertate".

Cezar Ivănescu

SPORT

Se-arată vara...

...Ca un clopot venind din iarbă. Ca un clopot venind prin timp. O mierlă ascunsă-n frunzele stejarilor mă vestește că, de luni, se vor deschide-n șuvoaie de miere, teii. Cei dintîi maci, ca mici pridvoare roșii pentru odihna fluturilor albi, ocoliți de grîne cu coama unduind sub vînt, îi vreau prinși în coroana de pe fruntea Danielei Silivaș, fata noastră de iasomie și de gînduri de ied, care a devenit campioana absolută a Europei, la gimnastică. Au fost seri de mătase fluidă, în care-am auzit cum pocnesc venele pelinului din cîmpia mea nesfîrșită și cum donița lunii se umple cu vin nocturn mai ager chiar decît cel ascuns în butucii de purpură și de gîlceavă scumpă ai Moldovei și Tîrnavelor. Fie-le toată roua dezmierdată fetelor ce ne-au încîntat serile de mai.

Să trecem creasta șanțului și să intrăm în ograda rotundă a fotbalului. Aici, ca totdeauna, la apropierea verii lucrează din gros Toporaș, fiul Securii. Dovadă că în etapa trecută, Universitatea Craiova a învins Chimia cu 5–0, Corvinul pe Gloria cu 7–0 și Steaua pe F.C. Olt cu 8–0. De ani mulți nu s-au mai înregistrat asemenea scoruri într-o singură etapă. Buzăul și Rîmnicu-Vîlcea vor avea o vară cu dinți de cal și labe de lup năpîrlit. Dar ce se întîmplă cu F.C. Olt ? ! Pe la începutul primăverii, un prieten al meu, trecînd prin Slatina, a descoperit în fereastra unui mic magazin (de marochinerie, cred) următoarea reclamă : poșetuța PVC, s-asortează la orice. Să urmeze F.C. Olt linia neinspiratului, ca să nu zic neisprăvitului autor al reclamei cu pricina ? Ar fi păcat, întîi pentru antrenorul Constantin, apoi pentru cei vreo patru-cinci jucători de real talent care știu să lupte pentru onoarea echipei. Problema care se ridică pentru toată lumea e una pe care n-o mai putem escamota : dezastruoasa diferență de valoare dintre fruntașele clasamentului și restul plutonului. Cine, în afară de trei, maximum patru formații, le poate hărțui și întinde pe Steaua și Dinamo ? Iar acestea, neavînd cu cine se bate, săptămînă de săptămînă, cum și cît se vor mai putea menține la nivelul marilor echipe europene ?

Rapidul a mai scăzut o dată și în fața Flacărei Moreni. Un dumicat pierdut, care-ar putea să echivaleze cu o locomotivă deraiată. Dar, miercuri, (vorba cîntecului amar : țara-i plină de tătari, Stana bea cu lăutari), Rapidul a învins Jiul și a pătruns în sferturile de finală ale Cupei României. În situația în care ne aflăm, aveam nevoie de această izbîndă ca de-un pumn de zgură în salata de lăptuci ! Însă Rapidu-i Rapid. Echipa asta — singura pe lume ! — joacă numai derbiuri, niciodată meciuri obișnuite. Iar miile și miile ei de susținători, la capătul fiecărei partide, se pomenesc cu nervii și oasele mai zdrobite decît nervii și oasele tuturor recruților mușchiuliți de cei mai sălbatici majuri din istoria tuturor armatelor.

Oricum, e bine că vine vara și că pămîntul miroase a grîu scăldat în rouă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
23
(1 308)
sîmbătă
6 iunie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Este evident că evenimentul central al acestui an îl reprezintă Conferința Națională a partidului. Dintr-un asemenea unghi și într-o asemenea direcție se simt ample concentrări de efort care fac din spațiul muncii un orizont al depășirii și autodepășirii creatoare. Specificul decurge din importanța etapei pe pe care o traversăm și are temeiuri adînci de sprijin în tot ceea ce avem de înfăptuit, pentru a consolida și dezvolta neîntrerupt toate realizările de pînă acum, dînd un contur vast, și mai dens, epocii al cărei consens îl formează însăși ideea de unitate, spiritul mereu viu și călăuzitor cu care ne abordăm propria realitate. Programele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului ne situează, pe plan economic și social, pe o nouă treaptă, într-o nouă perspectivă și, desigur, sub impulsul unor cerințe calitative noi după cum, în contextul și după experiența de pînă acum, și posibilitățile sînt altele iar valorile spre care tindem au o fundamentare materială și spirituală în toate sferele existenței și la nivelul întregii țări. La noua hartă economică a patriei se adaugă harta unei noi spiritualități și în aceasta constă linia de trăsătură prin care exercițiul și îndatorirea muncii se exprimă azi în limbajul creației multilaterale, al gîndirii tehnico-științifice înaintate, sub incidența noului, a promovării acestuia, știind că el reprezintă și domeniul de vîrf al cunoașterii, al luptei pentru afirmarea neîntreruptă a progresului și civilizației.

Asupra a ceea ce insistă secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este tocmai această luptă între nou și vechi, această dialectică a mersului înainte în a cărui natură se înscriu și datele unei conștiințe comuniste noi, despovărate de inerție și prejudecăți, de automulțumire și suficiență care fring cunoașterea și o plasează pe terenul unor obișnuințe și preocupări de interes restrîns. Optica generală este aceea a scopurilor, a deziderateloor înalte pe care le servim și de pe această platformă, în acest cadru acționează simțurile întregii societăți. Spirit revoluționar în muncă, spirit revoluționar în gîndire și creație ne cere secretarul general al partidului și în această lumină vedem căile ca și criteriile unei permanente și revelatoare îndatoriri patriotice, chipul ca și semnificația unei angajări pe măsură.

Viziunea asupra lumii de azi și de mîine este în mod organic legată de realitatea înfăptuirilor economice, a marilor ctitorii ce poartă emblema unei epoci al cărei termeni de comparație, cei mai exacți, se află în însăși istoria sa ; viziunea asupra lumii de azi și de mîine este în chip inconfundabil legată de programele aflate în front de lucru acum și prin a căror amplă desfășurare deținem deja o imagine asupra prefacerilor ce se produc în universul propriilor noastre profesii și biografii, a orașelor și satelor țării, asupra spiritului revoluționar care animă și trebuie să anime neîncetat această uriașă construcție care este țara prin conștiința oamenilor și a destinului său. Dar această viziune este și a creației, a literaturii și artei, este substanțială și necesara ei perspectivă la care lucrează și de la care se ridică înglobînd destine, explicînd și prefigurînd idei, gînduri, frămîntări, nuanțe, stări și căutări specifice, întrebări și răspunsuri care, deloc abstracte, își au locul și rolul lor în ansamblul conștiinței generale, sînt un reflex ca și o condiție a acesteia. Viziunea asupra lumii de azi și de mîine este de aceea și o contribuție a culturii, a literaturii și artei, o dimensiune a spiritului revoluționar, creator. O realitate de ordinul ideilor și sentimentelor care, în construcția sa, reflectă izvoarele vii de la care emană și în limpezimea cărora se oglindesc propriile ei cerințe și posibilități. Tot astfel cum, în ideea marilor programe pe care le împlinim și asupra cărora Conferința Națională a partidului se va pronunța și va aduce, neîndoielnic, noi confirmări, se răsfrîng toate datele unei experiențe vaste și întemeietoare, prodigioase în sensul cel mai înalt.

Luceafărul

Ligia Macovei : „Recolte bogate"

TÎNĂR ÎN AGORA

Măreața simplitate

Prima amintire : se stringea finul : zi toropitoare într-o margine de sat transilvan ; femeile cîntau doine prelungi, cu glas ascuțit, șfichiuitor parcă. Își strigau una alteia cîte ceva de pe-un deal pe altul. Efectul acustic era uluitor.

Am învățat respectul cuvenit față de munca pămîntului văzînd de copil cît de frumoasă, de miraculoasă și cît de grea poate fi. Am stat ceasuri întregi privind cum se ară ori cum se treieră ; am stat ceasuri întregi privind ciurdele pașnice întorcîndu-se de la păsunat și caii adăpați la un cot de Someș, am stat cu nasul lipit de geam numărind oile care coborau de la munte, am învățat să țin în mînă o sapă și-o greblă și-o furcă și mai cred cu putere că românul are undeva înscris în datele sale genetice, naturale, fundamentale un riguros calendar al muncilor cîmpului pentru că uite, nu e orășean care să nu se gîndească foarte serios și foarte des la grîu și la cum se coace el, la poame și la cum se coc ele, pentru că asta ține la urma urmei nespus de firesc de însăși ființa noastră națională.

Amintirile mele idilice, deci copilăria răsfirată pe-un mal de Someș, lecția întîia a vieții la țară, bunicile și unchii și mătușile și tot ce mi se povestea și tot ce era neamul meu țărănesc, atîta cît ne puteau spune hîrtiile, de la întîiul Laurențe care cumpăra la 1 785 două moine pe lîngă Maieru și poate înainte de ele, spre cei neștiuți și cu numele nepăstrat nici măcar pe-o cruce din lemn de brad, amintirile mele zic, aveau să dobîndească un fel de concretețe nouă, aveau să se ajusteze ulterior. Documentările și lungile drumuri prin fel de fel de sate aveau să-mi compună în minte tabloul noii realități agrare : o agricultură nouă, organizată, riguroasă și eficientă, CUASC-uri și complexe agro-industriale de mare forță și eficiență, o muncă intensă și febrilă tot timpul anului, după grafic, după carte, după tot ce e nou și optim.

Cleopatra Lorințiu

Continuare în pag. a 6-a

Miezul ființei

Să scrii despre pămîntul acesta al nostru presupune, fără îndoială, să înțelegi sufletul țăranului român, așa cum vine el din veac. Înseamnă să înțelegi țăranul cu toate ale lui, să-i pătrunzi miezul ființei, să-l iubești după cum i-a fost dat lui să fie. Și numai astfel, în dragostea aceasta adîncă, de fiu, luminează încă și mai vie dragostea pentru pămîntul care ne hrănește pe toți.

Născut fiind în Argeș, sub umărul de țarină al dealului Urluienilor, adică su' coastă, mergeam de mic la cimp cu tata. Tatii îi zicea lumea nea Ilie ; nea Ilie al lui Gheorghe al lui Mărin al lui Niculaie Baros, care și el era al lui Gheorghe al lui Mărin (Și de mă înapoiam cu ai mei prin timp trebuia să trec prin oastea Domnului Tudor, prin războiul cu turcii, dar și prin focul primului și-al celui de-al doilea război mondial ; iar de mă duceam mai departe pe funia neamului după crucile din deal, unde, din timpul Brâncoveanului, se odihnesc și azi ai noștri, ajungeam pe vremea cînd se înălțau rame prin cîoplire cu barda chiar din lemnul pe care erau pictate icoanele).

„Cu pămîntul, îmi spunea tata, ai legămînt de cînd te naști. Să îngrijești de el, ca de lumina ochilor !"

Și odată întorși acasă, îmi făcea loc să intru sub aplecătoarea aproape dărîmată în care ținea unelte de muncă adunate de ani și ani, din moș în moș, unele tocite și stricate, altele greoaie și butucănoase ; erau acolo cozi rupte de hîrleț, de mai, de tîrnăcop, cioace sparte, mînere de seceră, bîte crăpate, fiare de plug și sape mîncate de rugină, pari lustruiți de pus porumb, cocirjați de-acum, jumătăți de cîrlige de paie, topoare știrbe, fălcii din grape de mărăcini, furci fără dinți, ghine, codiriști cu inelele de aramă plesnite...

Aurel Maria Baros

Continuare în pag. a 6-a

Pîinea pămîntului

Ne apropiem de solstițiul de vară și, într-un anume fel, ne apropiem de solstițiul propriei noastre priviri ridicate în cumpănă la orizontul atitor prefaceri cîte se petrec în lumea din noi și de dincolo de noi, sub stelele calde și coapte care anunță culesul. Am traversat zilele trecute o bună parte din cîmpia Brăilei și a Buzăului și, într-un amurg cu plopi tremurînd verzi peste verdele și mai întins al lanurilor de grîu, soarele roșu, rotund, cădea pe vîrfuri de spice. Și treceau parcă prin el și pe dungile lui șiruri lungi de căruțe minate de nori în chip de om. Pornise o briză rece, tăioasă, și pămîntul se încumeta totuși să respire cald. Începuse fosnetul acela crud al grîului care ațintește în sus și umple aerul cu miros de sevă aproape transparentă. Va veni în curînd și fosnetul viu, auriu. Nu este chiar lesne, nu e prea ușor. Nu este nici devreme, ba, poate, uneori, e chiar prea tîrziu. Și totuși viața aceasta a cîmpului pare o semnificație care decurge din noi. Salcîmi cu atîta floare cum nu s-a mai văzut bîntuie acum prin sate și par niște imense ciorchini de albine albe ce freamătă și se amestecă neîntrerupt. Cîrșele au dat în pîrg, galbene pe o parte și roșii pe alta, răsărit și apus de soare în același timp, un miracol ca și o justificare ce se întîmplă în fruct. În auz persistă însă foșnetul grîului. Și în privire, care de multe ori rămîne memoria noastră cea mai exactă, tălăzuiește soarele acela roșu, gata să cadă sau să urce spre drumuri și semne necunoscute. Cîmpul are și suferințe, colo și colo s-a strîmtorat de secetă. Parcă-i e foame, ar rupe o pîine și ar duce-o la gură, parcă-i e sete și întinde mîini către cumpenele care zidesc zbor de cocori. Dar mîroase și-a apă vie, limpede, purificatoare, întîlnim curînd și curcubelele întretăiate pe care le stîrnesc aspersoarele, trecem printre canale care despică și geometrizează cîmpia, după dalele de beton se cunoaște că vîrsta lor e destul de tîmpurie, dar vîrsta ca și binefacerile lor rămîn să se cunoască mai ales după bogăția și sănătatea aceasta a grîului, căci el ne spune totdeauna ceva despre pîinea pămîntului. Cum despre această pîine mărturisesc acum și toate muncile oamenilor și solstițiul care se apropie și de care ne apropiem traversînd atîtea cîmpii care sălășluiesc și dau în pîrg sub lumina de ginduri din noi. E o pace pe cîmp din care izvorăsc și noaptea curcubelele unei sfinte și calme sudori.

A. I. Zăinescu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Structuri originare

Cu un volum — **Muntele mioritic** (1976) — ce trimite spre spațiul matrice, a debutat **Eugen Evu.** El scrie o poezie în care versul este disciplinat melodic, cu ritm și rimă, mod de verificare și de exteriorizare a talentului echilibrat și a unei vădite discipline în creația poetică. Poetul se rostește oracular, în poezii de rezonanțe melodice : „Ca un melc la rădăcina / unui ram de curcubeu / am fost sărutat lumina / ochiului ploios de zeu. / Lăcrimînd în Fapt de Seară, / ivorie clipă udă / mi-a picat pe buze ceară / Maica Norilor, Zăludă. / Și în muzici din răcoare / beau culorile să cînt / Buzele-mi lingă izvoare / Setea cioburilor sînt. / Dar din scoica ruginie / care astăzi e povară, / va să fie pară vie / luminînd în Fapt de Seară..." **(Lăcrimînd în Fapt de Seară).**

Acest drum poetic este urmat și în celelalte volume — **Cu fața spre stea** (1978), **Soarele de andezit** (1981), **La lumina miinilor** (1982), **Țara poemului meu** (1983). Eugen Evu este un cîntăreț, poezia sa se înfiorează de zvîcnetul iubirii : „În el sînt tînguire de naștere augurii : / se luminează poarte de parcă o aud ! / Alungă-mă, iubito : sînt zvîcnetul pădurii, / cînd de-o înstrăinare te cer, atît de crud... / / Să nu îți sting din umeri înzăpeziri celeste / cu-această sete / albă ca un impuls de spini / sălbăticit de lanțuri în flori — mai mult o veste / a zărilor din gresii îmi tremură lumini. / / Adu-mi zăpezi pe umeri să nu m-aprind de tine / și cere îndurare cu brize, plîngi măcar / de-această nebunie ce din păduri revine / ca un vesmînt de mire pe trupul meu amar." **(Bărbatul pădurii).** Peisajul preferat este cel montan și silvestru, iar mediul al satului arhaic unde, pe urmele lui Blaga, se întîlnește arhetipul : „Un sat. Miniatura unei lumi / Scăldat în cosmosul muntelui, oricare. / Rotîndu-se în jurul axei proprii / Pe care-o duc țăranii-n răsuflare. / Un sat, oriunde, un constrîns / În trupul său de vieți și de morminte / Alcătuit din cronici mari de plins / și ctitorit pe-un miez de oseminte. / Un sat ca o planetă bunăoară / Înscris în veci pe-orbita mătcii lui / Iar vatra-i din milenii ne-nfioară / Cu-obîrșia solară-a singelui..." **(Miniaturi).**

Poeziile surprind existența într-un spațiu al statorniciei și străvechimii — **Prelucă — pădure sacră dacică, Lupul de Hațeg, Țara pădurenilor, Dulcea umbră a doinelor, Vatră dacică, Triptic pentru Avram Iancu, Schițe pentru portretul lui Burebista, Mormîntul principelui dac, Sarmizegetusa Regia, Sanctuar dacic I—II, Lacrimarium.** Legătura cu ființa Patriei, pornind din arhaic, este statornică : „Iată-ne, luminați de metafora floralului / În expansiune. Ne ard în priviri / Curcubeie-armindeni / Copii ai basmului cu seminte adînci / Limpezite sub frunte. Din miezul / Cel mare al neamului. / Ne regăsim mereu la izvornița-i sacră / La nuntirea luminii cu lutul. / Așa săvîrșindu-ne-n logos izvoarele / Ne leagă prin curgere / Cu începutul" **(Izvorița).**

Eufoniile poetice indică o facilitate a versificației, un dat structural retopit în compoziția poeziei, uneori mergînd spre dexteritate lingvistică : „Cutremură roua neliniști în mine / Ca în aceste pilcuri roșii de maci / Dimineața prin galbene grîne / Sub infloriții copaci. / Parcă visate ploi peste țară / Calcă în faguri adînci de coline / Și o tăcere ciudată amară. / Își suie miresme arhaice-n mine. / Tremurătoare maree de în / Murmură cerul căzut pe pămînt / Ujuie-n orgă floralul divin / Suindu-mi curat în cuvînt... /.../ Umblu prin basmul cu miez luminos / Acasă, în doinele mele de piatră / Fluier de fag, fluier de os / Tresare sub frunte arhaica vatră. / Galben amurgul prin care-nțîrziu / Cu piatra stînd de povești pînă-n stele / Zaristea sîngelui meu purpuriu / Se sparge cîntînd în cuvintele mele..." **(Umblînd prin griul galben).** O parte din poeziile lui Eugen Evu sînt ușor declamative și discursive, ceea ce nu complică imaginea integrală a liricii lui, care e remarcabilă.

Alexandru Ruja

Inedit

Tudor Arghezi

* * *

Mi-e foame de tine, mi-e foame
și sete
Ascunsă în dantele și plete.
Ți-aș rupe dantele să te ajung mai
iute
Pierdută-n falduri și cute.
Te vreau desfăcută și goală
Cu șoldurile scrise-n spirală.
Firește că dragostea e-a inimii-ntîi
Dar nu poți fără trup să rămîi.

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Un reflex de conștiință

Am fost întrebat în cîteva rînduri, cu insistență, poate chiar și cu nedumerire, de ce scriu roman istoric și am răspuns întotdeauna că, de fapt, ceea ce scriu eu nu este un asemenea roman, e altceva, e o confesiune a personajului în fața istoriei. N-am avut ambiția de a zugrăvi o frescă socială a unui timp. Horațiu Apolzan, personajul meu din „Duminica mare", „Vinerea neagră" și „Miercurea înălțării" (manuscris predat editurii), nu este un om care „trece" prin istorie înmagazinînd evenimente, ci istoria „trece" prin el, îl traversează, întipărindu-i în memoria afectivă doar anumite lucruri și evenimente, trăiri și senzații, care își pun amprenta pe devenirea sa umană. Este un om obișnuit care-și caută drumul, cu ezitările și poticnirile firești, într-o epocă frămîntată și foarte activă a istoriei noastre. Așa cum declară singur, sau cum o spun alții despre el, este un „soldat necunoscut" al vieții. Apariția sa, dispariția lui nu schimbă nimic în social, dar existența lui este implicată total în „ceea ce se petrece". Are în viață o singură șansă, mare și unică : de a se întîlni cu evenimentul și conștiința lui absoarbe lacomă inconjurul.

Ca intelectual ardelean, este dominat de ideea unității naționale, iar efortul lui e raportat la acest ideal. Înfruntimit al adevărului, el îl caută mereu, cu predilecție în istorie, acest inventar de viață autentică a unui popor, acest veritabil act de identitate al unei nații în lume. Departe de jocul partidelor istorice, dar fără a fi apolitic, are o singură ideologie pe care o slujește cu devotament „ține cu poporul ca să nu rătăcești !"

Încercînd să răspund la întrebarea care mi s-a pus, mă gîndesc că nici nu există în literatură decît roman istoric, pentru că tot ceea ce se petrece în viață este sau va deveni istorie. Desigur, există modalități de a realiza un asemenea roman, dar am încercat să „fug" de „rețetele consacrate". Am ales un alt ton, ceva mai intim, mai personal pentru personaj — confesiunea, spovedania, un fel de jurnal, chiar dacă memorialistica are un statut literar destul de incert. Singura calitate a jurnalului și singura cerință e sinceritatea. E prea puțin sau prea mult pentru adevăr ? Poate și una și alta, pentru că mărturisirea comportă neapărat și un punct de vedere, al celui ce se destăinuie. Nimeni nu poate să declare nimic fără să se implice cît de cît, dar asta nu știrbește autenticul, credibilitatea. Spovedania sub patrafir se face sub imperiul fricii, al dogmei, mărturisirea jurnalului nu e obligatorie, e liber consimțită. Din ce rațiune se naște jurnalul ? Poate, uneori, din orgoliu, dar cu siguranță din nevoia de a nu se uita. El e răbojul unei vieți consemnate zilnic, fără pretenții, dar de cele mai multe ori, atît de lămuritor pentru anii cînd uitarea își întinde pînza de păianjen peste oameni, locuri și fapte care nu mai sînt. Poate că între istorie și literatură, în zona incertă și slab delimitată de interferențe, memorialistica e stăpînul absolut al conștiinței.

Întotdeauna m-a atras acest gen de scriitură. Răsfoind paginile unui jurnal, aveam sentimentul că sînt martorul unic al confesiunii, că am privilegiul de a pătrunde în viața unui om fără bisturiu. Citind un jurnal, întorc foile cu infinită precauție pentru a nu destrăma aerul de intimitate al mărturisirii și am senzația că hîrtia e fragilă și s-ar putea pulveriza. Cuvintele ca semne grafice nici nu le mai observ, aud doar rostirea confesorului ca o depoziție în favoarea sincerității și a adevărului. Asemenea texte nu au nevoie de reveniri, de reluări, ele exprimă impresia momentului nealterată, frustă, goală pînă la indecență. Desigur, timpul le va valida sau nu oportunitatea și justețea, dar atunci cînd ele au fost așternute pe hîrtie n-au ținut seamă decît de conștiința autorului, de crezul său intim.

Folosind acest fals jurnal ca scriitură am relatat totul la persoana întîi căutînd să obiectivez cît mai mult cu putință, încercînd să povestesc evenimentul „dinăuntrul" lui, sau din felul în care a fost receptat de personaj, din trăirea lui.

Romanul istoric se naște din fascinația în fața trecutului, din curiozitatea de a dezlega taina acoperită de colbul vremii și mai ales din vocația istorică, din datoria de a rememora, de a recompune un timp trecut, cu bunele și relele lui, cu izbînzile și căderile lui, pentru a nu se uita, pentru a învăța.

Am scris și am abordat asemenea subiecte pentru a fixa în conștiința cititorului, în memoria lui, cîteva momente cruciale din istoria acestui popor : 1 Decembrie 1918, acea „duminică mare" națională a unirii, 30 august 1940 — „vinerea neagră" a sfîrtecării trupului țării prin odiosul Dictat de la Viena — și 23 August 1944 — „miercurea înălțării" sublime a acestui neam. Și cred că merită s-i învățăm pe copiii noștri că asemenea „zile ale istoriei" nu trebuie uitate pentru că fac parte din ființa și viața noastră.

Doru Munteanu

JURNAL DE POET

Copii din Maramureș

I-am avut înaintea ochilor îmbrăcați în portul părinților lor unic, pe vreo patruzeci de copii din Botiza Maramureșului, adusi de profesoara lor, cunoscută tesătoare de covoare tradiționale, Victoria Berbecaru, să prezinte un spectacol de cîntece vechi maramureșene legate de nuntă și ojerit, la Muzeul Satului.

Cîțiva dintre ei, copii de școală gimnazială, minuiau vioara pe urmele fraților Petreus, toți știau învirti **horea** cea lungă al cărei ritm ancestral cuprinde în insuflețirea ei și inima cea mai împietrită.

Firescul mișcărilor în procesiunea bunăoară a aducerii steagului de nuntă la casa miresei, desfășurat în fața unei case de la Berbești aflată în muzeu, mărturisea un adevăr tulburător, aceste gesturi sacre după Eliade, exersate de milenii, din generație în generație, duc mai departe horea cea lungă, sorocul primordial ce ține de adîncurile spirituale ale ființei omenești viețuindu-și vremelnicia în perspectiva Nunții din eschaton în spiritul Logosului devenit istorie.

Vedeam zecile de străini cu aparatele lor încremeniți de frumusețea cîntărilor, portului și, nu în cele din urmă, de farmecul acestor copii ai Maramureșului.

Bine ar fi ca Muzeul Satului să-și prefacă aceste sporadice inițiative de-a invita pe cei ce au un mare cuvînt de spus în păstrarea tradițiilor de port și suflet românesc într-o permanență. De asemenea, să le facă o mai generoasă publicitate. Bunăoară, pe șapte iunie, Muzeul Satului va avea oaspete de onoare Maramureșul de pe mai multe sate și văi cu portul, jocurile și cîntările sale.

Ioan Alexandru

ATITUDINI

Postmodernismul — o nouă modă?

A început să se vorbească, în ultimii ani, tot mai des în presa noastră despre *postmodernism*. Aceste „tatonări" se văd astăzi amplificate de inițiativa „Caietelor critice" (nr. 1—2/1986) editate de *Viața românească* de a extinde discuția pînă la ambiția de a consacra oarecum conceptul în cultura noastră printr-un număr apreciabil de intervenții, cărora li se adaugă traduceri ale unor texte din autori străini care sînt „pionieri" în materie. Reperele teoretice oferite, deși inegale ca valoare, unele fiind de-a dreptul juvenile în toate sensurile, au meritul de a ne face oarecum o imagine destul de grăitoare despre ceea ce ar ambiționa, cel puțin, să fie postmodernismul. Cuvîntul a prins rădăcini în critica nord-americană cu cîteva decenii în urmă, literatura din această parte a Terrei (ca și alte sfere ale culturii și artei) pretinzînd a avea deja o tradiție în acest sens. Americanii s-au aventurat serios în *viitorologie* și e suficient să-l amintim pe popularul Alvin Toffler, autor, între altele, al cărților de răsunet *Socul viitorului* și *Al treilea val*. Bănuim că postmodernismul ar bate spre creasta acestui de pe urmă *val*, prin sentimentul că s-ar fi încheiat o epocă de cultură — recte modernismul — și că ar începe *alta*, continuînd-o pe cea *veche*, dar depășind „terorismele" acesteia, caracterul eminamente închis și deschizîndu-se printr-o amplă recuperare a trecutului, prin toleranță, prin pluralism cultural, ironie tinzînd spre parodic, în sensul simulării diverselor formule ar-

Theodor Codreanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

«Izvoare narative»

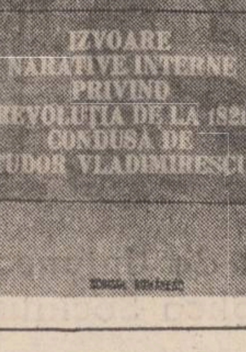

Cînd G. Călinescu trecea pe Tudor Vladimirescu în istoria literaturii române, considerîndu-l pentru proclamaţiile sale primul mesianic al literaturii române, înaintaşul lui Heliade Rădulescu, se deschidea un capitol de istorie literară neînchis încă. Există o literatură a anului 1821 judecată de istoricii literari după canoanele literaturii moderne şi prea puţin cunoscută. Primul înfrîngător de prejudecăţi a fost Emil Vîrtosu care, adunînd laolaltă o seamă de scrisori şi proclamaţii ale lui Tudor Vladimirescu, îl prezintă într-un volum intitulat **Pagini de revoltă** drept „unul care a dat, pentru timpul său, cea mai înaltă expresie literară potenţei patosului românesc". Într-adevăr textele vladimiresciene date la lumină sînt memorabile prin darul formulărilor viguroase demne, concentrate, care traduc într-un limbaj popular de o plasticitate energică idei şi noţiuni revoluţionare. Scrisorile şi proclamaţiile din **Paginile de revoltă** infirmă ideea după care limba română n-ar fi avut resursele necesare exprimării celor mai avansate idei sociale ale timpului. Fără a ocoli neologismele, cînd ele sînt cerute imperativ, fraza lui Tudor Vladimirescu îşi croieşte chipul mai ales din material lexical autohton, dar foarte sugestiv. Locul său într-o istorie a literaturii române era justificat, iar G. Călinescu a înţeles acest lucru.

Dar Tudor Vladimirescu nu a fost singurul scriitor care a venit către noi din afara cadrelor literare pe care le-a stabilit istoria literară modernă pentru epoca lui. Numărul scrierilor de valoare din această epocă este mult mai mare, ele rămînînd încă doar la îndemîna specialiştilor, care se delectează răsfoindu-le şi dînd din cînd în cînd citate fie pline de parfum arhaic, fie strălucind de bogăţia policromă a limbajului. Această literatură merită fără îndoială să fie scoasă din condiţia ei de curiozitate. O considerăm perfect adecvată timpului în care a fost scrisă, grăitoare pentru societatea din mijlocul căreia s-a întruchipat şi la fel de elocventă pentru limba română pe care o îmbogăţeşte şi o mlădiază, indiferent că se încadrează sau nu complet în formula luminilor sau a preromantismului. Este de altfel vremea să ne întrebăm dacă Dionisie Eclesiarhul era într-atît de „naiv" pe cît l-a crezut G. Călinescu şi dacă nu cumva limbajul cronicii sale, luat în litera lui, este creatorul acestei iluzii. Transcris în formule europeneşti, neologistice, călugărul rîmnicean nu mai arată deloc naiv, ceea ce este un indiciu că pasta vocabularului poate împiedica sau întîrzia accesul la ideea oricărui text. Literatura din jurul anului 1821, foarte bogată, mai ales în versuri, a fost văzută ca o colecţie inegală de curiozităţi caleidoscopice, de aspecte pitoreşti, deşi interesul ei depăşeşte indiscutabil pitorescul. Un corpus al acestor texte, inexistent încă, ne-ar da o imagine a societăţii româneşti, a literaturii române făcute atunci, a posibilităţilor de expresie a limbii române. Ea este, indiferent de superioritatea, mai mult sau mai puţin fundată, cu care o privim adesea, **literatură** şi trebuie tratată ca atare. Prejudecata înfrîntă de Emil Vîrtosu n-a fost însă învinsă şi de alţi editori, de unde şi mica circulaţie a unor texte aproape inaccesibile.

Un exemplu edificator ni-l dă şi culegerea **de Izvoare narative privind revoluţia de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu**, coordonată de G.D. Iscru, carte care, după titlul ei, se vede a fi un instrument ştiinţific al istoriografiei şi nu o lucrare de filologi împătimiţi de literatură. Îngrijitorii ediţiei : Natalia Trandafirescu, Marcel Ciucă, Ilie Cristian au transcris şi adnotat, alături de coordonator, scrieri de Naum Rîmniceanu, **Zilot Românul** (dat aici sub numele adevărat : Ştefan Fănuţă), Iordache Golescu, Andronic Badenschi şi Popa Ilie de la mînăstirea Butoiu. **Desigur**, unghiul din care priveşte ediţia aceste texte este cel istoric, ceea ce nu ne împiedică să le privim şi din unghiul istoriei literare, primii trei dintre autorii citaţi constituind tot atîtea capitole de istorie literară.

Zilot Românul este mai mult decît o curiozitate. Dacă G. Călinescu îl va trata încă astfel, exegeţii de mai tîrziu nu mai subscriu integral la epitetul de „tombateră" aplicat anterior. Desigur se pot reţine şi efectele involuntare, „deliciile neghioabe" (G. Călinescu), dar dincolo de acestea scrierile lui Zilot au o linie şi exprimă o tendinţă străină de condiţia desenatorului naiv, care nu ştie ce vede şi nici nu ştie să reproducă. Zilot Românul este un boier cu exerciţiu intelectual şi literar, comunicînd cu duhul veacului, integrat unei mişcări înnoitoare. A-l considera „întîrziat" ar însemna să intrăm în contradicţie cu chiar textele pe care le-a transmis posterităţii. Mult mai aproape de ideologia lui Dinicu Golescu decît s-a subliniat, Zilot Românul este unul din boierii veacului trecut care au năzuit, în limitele fireşti, la înnoiri. Versurile şi proza lui, deşi inegale, vădesc înzestrări literare, care-i dau dreptul la o atenţie literară în plus. Evocarea lui are cursivitate şi forţă atunci cînd vorbeşte de jafurile zaverei : „Iar cei care s-au mai încurcat prin ticăloasa patrie, nădăjduind că doar nu vor cădea în mîinile tîlharilor (căci hrăniia mulţi în duhurile lor venire de putere împărătească şi contenire durerilor dăspre tîlharii aceştiia), mai toţi s-au jăfuit şi s-au batjocorit de dînşii, că sosiră pînă pe la Ploieşti şi înaintaşii tîlharilor lui Ipsilant şi după dînşii şi el însuşi, căpetenia lor. Şi apoi, unde să mai fie scăpare de dînşii, căci cuprinseseră toate drumurile, toate potecile şi găurile, toţi munţii şi dealurile, toate mănăstirile şi alte locuri pe unde să băjănisera lumea, şi nu era alta decît chiu şi vai în toate părţile. Oh, cerule, cum mai puteai răbda ? Credeţi-mă cititorilor, că se înpiolase văzduhul, cît nici soarele parcă nu-şi da razele sale. O spaimă, o groază, un ţipăt, un ramăt în toate părţile, încît ziceai : crapă, pămîntule şi ne înghite !" Nimic înapoiat în aceste rînduri expresive despre efectele revoluţiei de la 1821. Scriitorul este lucid, autentic, obiectiv. Faptul că pentru a numi ridicarea lui Tudor nu foloseşte termenul nostru „revoluţie" şi zice „rebelie" nu e semn de înapoiere, ci de limbaj istoriografic nefixat. (Posteritatea lui 1821 a cunoscut, chiar în epoci mai apropiate de noi, oscilaţii terminologice, ezitări verificabile şi în cazul altor insurecţii.) Nici cuvîntul tîlhar nu poate surprinde pe cei ce cunosc desfăşurarea mişcării ipsilanteşti.

Atitudinea lui Zilot Românul faţă de revoluţia lui Tudor nu e a unui înapoiat. Zilot nu este ostil revoluţiei, ci un speriat ca orice boier de efectele ei cutremurătoare, de turbion social. Dimpotrivă Zilot rămîne unul din puţinii boieri autocritici în chip declarat, pentru că ţine să lase posterităţii gîndurile sale. Revoluţia lui Tudor este pentru el justificată datorită practicilor „tiranice" pe care aceasta a vrut să le înlăture. Zilot o afirmă nu numai clar, dar şi într-o limbă fără nici un fel de „delicii neghioabe", căutate excesiv în aceste scrieri de tranziţie ale veacului trecut : „O, ce ticăloşie ! O, ce împietrire la noi ! Să nu ne poată fi spre învăţătură aşa groaznică palmă ce luarăm alaltăieri, din nişte fapte tiraniceşti, ca acestea, pentru care striga Tudor în vileagu cu atîta rătăcit norod după dînsul, strigare cu temeiu de aşa adevăr, cît fieşcare dregător, ori mare ori mic, ne cercetam atunci ştiinţa faptelor şi hotăram în sine-ne că sîntem vinovaţi ? Şi pentru aceia cei mai mulţi înnecaţi (că curaţi crez să fi fost puţini) în hrăpire, nu punea altă mîntuire înainte decît fuga". Un reprezentant al tagmei boiereşti, al dregătoriilor ţării, recunoaşte culpabilitatea boierimii şi mai ales îndreptăţirea ridicării lui Tudor şi a strigărilor sale.

Zilot a văzut de altfel, pe Tudor de aproape şi în ciuda condiţiei şi intereselor boiereşti, opuse celor ale revoluţionarului pandur, ne-a lăsat unul din puţinele portrete comprehensive, obiective, unde vădeşte pătrundere psihologică şi intelectuală : „Căci s-au întîmplat de l-am cunoscut, şi cu adevărat avea omul şi duh firesc şi vorba lui puţină şi totdeauna pă gînduri; şi cînd îl frigea cărbunele ce-l avea ascuns în inimă, scăpa cîte o vorbă desperată asupra tiraniei, dar de unde să-mi plesnească în capu-m, că el hrăneşte în duhul lui aceasta ce văzum." Zilot se arată a fi unul din martorii care ştie ce vede şi ştie să spună ceea ce a văzut. Formulările lui în cazul asasinării lui Tudor sînt prudente, avansate într-un fel care arată că Zilot vroia să se detaşeze de rumoarea sau confuzia zilei : „Atîta ştim că pă Tudor l-au omorît Ipsilanti cu ficleşug, din care poate pricepe fieşcine că n-au fost amîndoi într-un cuget". Asemenea concluzii nu sînt ale unui ingenuu, ci ale unui bărbat învăţat cu dubitaţia şi analiza.

Cazul lui Zilot rămîne, deci, mai complicat decît s-a zis punîndu-se cap la cap spaima lui de 1821 şi respingerea revoluţiei de la 1848. Revoluţia de la 1821 este pentru Zilot Românul, şi nu numai pentru el, un prilej de radicală reflexie. Evenimentele insurecţionale aruncă în criză boierimea fugară. Paginile lui Zilot constituie unul din documentele acestei crize. Căinţele şi acţiunea lui Dinicu Golescu de la 1826 ne sînt bine ştiute. Acesta este ruşinat de condiţia românilor în ochii străinilor care au vizitat pămînturile româneşti şi tipăresc însemnările lor de călătorie. Imagologia rezultată din aceste însemnări îl sperie şi-l determină programul reformist de luminare şi ridicare a poporului. El este unul din cei ce deschid calea structurilor mentale ale revoluţiei de la 1848 pe linia Heliade. Nu ştim cum ar fi comentat Dinicu Golescu această revoluţie. Poate ca Zilot Românul, pentru că **Jalnica cîntare a lui Zilot** mărturiseşte aceeaşi căinţă boierească întoarsă cu faţa către nevoile patriei pe care o găsim şi în **Însemnare a călătoriei mele**. Refugiată la Braşov, mai ales, boierimea lovită de şocul revoluţiei trece printr-o criză de conştiinţă. Au loc consfătuiri, se fac programe şi făgăduieli de mai bine. „Se ţine făgăduielile din Transilvania ?" întreabă Zilot. Zilot e nemulţumit de memoria scurtă a băjenarilor, care s-au întors în ţară : „O, acest fel de palmă, precum zic, a căriia semnele încă sta scrise pe obrazele noastre, nu numai nu ne aduse la cunoştinţă, nici gîndirăm la toate cîte ne făgăduiam cînd ne aflam băjănăriţi întru streinătate, ci pre toate nebăgîndu-le în seamă, apucarăm drumurile răutăcirii cei desăvîrşite". Jurămintele de mai bine făcute sub presiunea revoluţiei sînt uitate. Zilot însă nu vrea să le uite. El descrie cu oroare revenirea la toate relele deprinderi ale epocii de dinaintea lui Tudor. Critica adusă clasei boiereşti din care face parte şi Zilot este înrudită cu aceea a lui Dinicu Golescu şi, prin Dinicu, Zilot Românul poate fi înţeles mai bine. Cîntarea lui Zilot este de fapt un poem despre patrie, ea fiind muma şi despre copiii ei, fiii patriei, o încercare de a-i aduce pe calea cea bună a ridicării ţării, prin schimbarea celor rele şi prin unire. „Cetiţi însă de mai multe ori şi cu băgare de seamă, ne avertizează autorul, că nu aşa fitecum să mă osîndiţi pentru prostimea cuvintelor, că nu m-am ostenit a alcătui frumos, ci cu adevăr". Aici e programul literar al lui Zilot şi indiferent dacă aceste idei i-au venit prin lectură directă sau, cum se spune, pentru că pluteau în aer, ele i se potrivesc. Zilot cîntăreşte bine cuvintele, judecă atent situaţiile şi se poate avea încredere în el. Este conştient de „prostimea cuvintelor", semn de simţ artistic şi autocritic pe care alţii nu-l au. Şi tocmai de aceea a ne împiedica în ele ar fi o greşeală. Zilot Românul nu e un întîrziat, o simplă tombateră, ci un scriitor mai interesant decît s-a spus din punct de vedere intelectual. El e unul din cei ce întemeiază şi explică atît ideile cît şi evoluţia literaturii următoare. Patruzecişioptul nu s-a născut din nimic. Aceasta este literatura din care a crescut organic ceea ce a dat mai bun scriitorimea patruzecişioptului. Pagini cum sînt cele ale lui Zilot înlătură şi ideea unui hiatus. Literatura română s-a elaborat fără încetare, iar începutul secolului al XIX-lea constituie mai mult decît o salbă colorată de pagini sclipitoare. Cine-l citeşte pe Naum Rîmniceanu, prezent şi el în **Izvoare narative** cu **Corespondenţa moldoveanului cu munteanul** şi cu **Izbucnirea şi urmările zaverei din Vlahia**, înţelege cu mult mai bine din ce sol şi-a scos ideile politice Eminescu. Dacă i-am citit pe înaintaşii lui Eminescu prin acesta, este momentul să-l citim şi pe Eminescu prin înaintaşii lui. Unii se află între aceşti aparent modeşti scriitori de început de secol XIX.

M. Ungheanu

PIU ŞERBAN COCULESCU: «Introducere la un mod de a fi»

„Introducere la un mod de a fi" (Ed. Scrisul românesc, 1987, ediţie, cu prefaţă şi note, de Grigore Traian Pop) este, după „Estetica" (tradusă acum cîţiva ani) a doua dintre creaţiile lui Pius Servien reeditate în vremea din urmă, ceea ce, chiar dacă e cu totul insuficient, poate să fie un semn că se va face ceea ce trebuia făcut de multă vreme. Opera lui, impunătoare cantitativ şi de o însemnătate pe care deocamdată nu o înţelegem la dimensiunile adevărate, rămîne încă obiect de muzeu pentru cultura occidentală (unde creatorul s-a exprimat, uneori cu o virtuozitate care i-a adus laude) şi e, în cea mai mare parte a ei, ignorată de români, a căror specificitate e totuşi ilustrată într-un chip admirabil de acest, încă, „uitat". Ca şi Matila C. Ghyca, Pius Servien (pe numele adevărat Piu Şerban Coculescu) şi-a cîştigat notorietate prin creaţia scrisă în franţuzeşte şi, ca şi cel dintîi, a venit cu soluţii pe care mediile de adopţiune nu le înţelegeau întotdeauna pînă în cutele cele mai adînci. Este, în creaţia lor, o năzuinţă către proporţie, către ritm şi muzicalitate, un cult al armoniei şi o revigorare a unui fond hotărît străvechi, pe care nu le putem considera altfel decît în felul unui **spirit getic**, resuscitat în epoci moderne de aceşti danubieni care aduc, încă o dată, Europei o formulă de gîndire care aparţine unei Europe a originilor. Ceea ce este, la Matila C. Ghyca, „secţiune de aur", proporţie numerică şi armonie interioară a lumii este, la Pius Servien, simţ al ritmurilor, muzicalitate şi corespundere între arte, o estetică sincretică, proprie civilizaţiilor care afirmă cosmosul. E, în acestea, o lege imanentă de esenţă tracă, şi orfismul resuscitat, pe care aceste creaţii îl arată, trebuie considerat o formă de raţionalitate în temei tradiţional, o experienţă depusă în celula cultă a unei colectivităţi şi care, abia acum, cu alt instrument pricepător, se dovedeşte a fi „ştiinţă".

Aşadar, „Introducere la un mod de a fi" redeschide, însă pe terenul românesc, ceea ce Paul Valéry numise, la 1930, „cazul Servien" ; un „caz" aparţinînd, zice el, unei personalităţi de Renaştere, cu participări în muzică şi pictură, în poezie şi proză, în estetică şi în „ştiinţele exacte". E, totdeodată, şi „cazul" unei creaţii aparţinînd unui scriitor român, a cărui operă e, cel puţin într-o parte a ei, scrisă în româneşte şi care trebuie integrată acestei literaturi. „Introducere la un mod de a fi" e una din aceste creaţii, care trebuie alăturată poeziilor din „Curgînd clepsidra" (din 1920) şi celor care, prin anii '30, apăruseră în „Convorbiri literare". Adăugind la acestea un „jurnal", de aproximativ 350—400 de pagini, scris în româneşte (şi păstrat fragmentar) avem imaginea unui scriitor în toată puterea cuvîntului, apt de examinări serioase, în ciuda operei propriu-zis româneşti, care s-ar zice că e puţină ; în definitiv, Alexandru Sahia ori Al. Davila nu au o creaţie mai întinsă cantitativ.

„Cazul Servien" ilustrează paradoxul unui precursor care e poet, la 1920, în gustul „jocului secund" al lui Ion Barbu, şi care, în „Introducere la un mod de a fi" presimte o nelinişte a năzuinţelor către integral, ilustrată, între alţii, şi de Mircea Eliade în „Oceanografie", în „Insula lui Euthanasius". Acest existenţialism înainte de existenţialişti ar merita o analiză de amănunt pe care nu o voi face aici. Sigur este că astfel de creaţii indică o curioasă precocitate fără evoluţie în cuprinsul literaturii române ; „Curgînd clepsidra" conţine poezii ale unui june de nici 18 ani, „Introducere la un mod de a fi" apare la Craiova în 1927 (Pius Servien se născuse cu probabilitate în 1902). Opera lui îşi exprimă trăsăturile fundamentale la această vîrstă juvenilă şi chiar dacă „Jurnalul" se continuă pînă înainte de moarte, în 1959 (fiind scris, repet, **în româneşte)** stratul lui fundamental, care rămîne de natură etică, nu e altul decît cel ilustrat de „Introducere la un mod de a fi". Acest opuscul, de dimensiuni aparent nesemnificative, are însemnătatea unei chei sufleteşti şi nu e întîmplare că Pius Servien îl traduce, în 1932, în franţuzeşte, cu modificări neglijabile ; „L'Artiste", „Lettre d'un scribe accroupi" dezvoltă în mediul parizian doctrina sapienţială din „Introducerea"... românească. Proza lui, de factura confesiunii morale, e hotărît nouă prin formulă şi excepţională prin stil. Această introspecţie, a unui sceptic care se închipuie a deţine imaginea unei drame universale, e modernă şi de aici s-ar putea trage un fir al „autenticismului" care tulbură, cel puţin pentru un deceniu, proza românească a vremii şi poate şi pe aceea a unei epoci mai recente. Însă esenţa ei nu stă în acea tulburare a eului fără soluţii şi dacă e să deducem originile româneşti ale acestui „mod de a fi", ele trebuie căutate în „cărţile de înţelepciune" din Evul Mediu şi de mai încoace, în meditaţia eminesciană din „Sărmanul Dionis", în „Memorialele" lui Vasile Pârvan, (a cărui operă propriu-zis literară ar merita, în sfîrşit, o examinare pe măsură). De altfel, Grigore Traian Pop face aluzie la această componentă pârvaniană a „Introducerii"... şi cred că nu greşeşte, chiar dacă sînt necesare, spre a păstra proporţiile, şi alte precizări. Totuşi, „Introducerea..." aparţine, ca şi „Memorialele", unui gînditor „păgîn", cu instinct eroic şi deopotrivă solar, sceptic prin cunoaşterea unei lumi înţelese, în gust baroc, ca „teatru" şi, cu toate acestea, hotărît să i se opună prin răspunsul etic. Omul e, totdeodată, un sceptic şi un stoic. Stilul însuşi comunică această năzuinţă către armonie dincolo de dezastre (unde trebuie să înţelegem eminesciana „ataraxie") şi în exprimarea lui eliptică, păstrînd cîte ceva din acea limbă genuină a lui Mallarmé, din „Divagations". Pius Servien a pus o emoţie adîncă şi atît de veche încît pare fără vîrstă, slobozind un idiom arhaic, care vorbeşte stratului anamnetic al spiritului, conducînd sufletul fără intermediar discursiv.

Două cuvinte despre ediţie, care e, nici vorbă, necesară şi a cărei însemnătate e, mai întîi, aceea că există ; probabil că, de aci, restituirea unei opere de întîie mînă se va urma mai organizat decît înainte. De altfel, un studiu foarte inteligent şi punînd accentele acolo unde sînt necesare (aparţinînd lui Grigore Traian Pop) arată că înţelegerea acestei creaţii e posibilă şi că lipsesc, deocamdată, numai iniţiativele sistematice. Sînt cîteva obiecţii de făcut, nu esenţiale, şi care nu privesc sforţarea, considerabilă, a editorului de a scoate la iveală această creaţie demnă de admirat. Mai întîi, cineva a insistat să păstreze pe copertă numele folosit de autor la apariţia „Introducerii"..., în 1927, adică Piu Şerban Coculescu, ceea ce poate să creeze confuzii. Însă, dacă vom edita poeziile, semnate, în 1920, Piu Şerban, vom utiliza acest nume ? A pune autorului numele care l-a făcut celebru, adică **Pius Servien** era la îndemînă, şi nu cred că lui Grigore Traian Pop îi aparţine această idee, cum să zic ?, bizară. Apoi, o întîmpinare pe care o fac, căci mă priveşte pe mine (ca editor, al unor fragmente din „Jurnal"..., în „Manuscriptum" nr. 3/85, 4/85, 1/86 şi 2/86). Jurnalul, nu e „tradus" (cum susţine Grigore Traian Pop) căci e scris în româneşte şi nu e adus de la Paris făcîndu-se o selecţie din ceea ce am găsit acolo : Leon Negruzzi, care deţine un exemplar din această creaţie inedită, mi-a pus la dispoziţie tot ceea ce exista în arhiva lui, gest pentru care îi mulţumesc încă o dată. Împrejurarea că Ion Deaconescu posedă (din arhiva V. G. Paleolog) cîteva zeci de pagini ale acestor „inedite" (din anii de dinainte de 1950, cu începere din 1933) şi în posesia mea se află alte 300 de pagini din „Jurnal" (dintre 1952—1958) indică, fără dubii, că manuscrisul originar avea proporţii considerabile şi din el s-au păstrat numai bucăţi. De altfel, nu se cunosc, deocamdată, alte manuscrise ale lui Pius Servien (aflate în România ori pe aiurea) ceea ce e partea dramatică a biografiei unui român, odinioară celebru la Paris.

Artur Silvestri

„Valori ale limbii şi literaturii române"

● Sub genericul „Valori ale limbii şi literaturii române" judeţul Arad a găzduit în zilele de 22—23 mai a.c. un simpozion la care şi-au dat concursul membri ai cenaclului literar din localitate al Uniunii Scriitorilor şi ai redacţiei revistei „Luceafărul".

În oraşul Chişineu-Criş a avut loc o sesiune — în plenară şi pe secţiuni — prilej cu care cadre didactice de la universitatea din Timişoara — prof. univ dr. **Gheorghe I. Tohăneanu**, conf. univ. dr. **Alexandru Belu**, conf. univ dr. **Ion Neaţă** — precum şi alţi invitaţi — **Olimpia Berca**, cercetător ştiinţific, **Ion Arieşanu**, redactor şef al revistei „Orizont", **Eugen Dorcescu**, redactor şef al editurii „Facla", **Nicolae Oprean**, director al Bibliotecii judeţene Timiş, **Artur Silvestri**, redactor la revista „Luceafărul", **Stelian Vasilescu**, redactor la revista „Familia" — au prezentat comunicări privind aspecte ale limbii şi literaturii contemporane. Membri ai cenaclului din Arad al Uniunii Scriitorilor şi colaboratori ai revistei „Luceafărul" — **Alexandru Ruja, Adrian Dinu Rachieru** — au vorbit despre participarea scriitorilor din Transilvania la realizarea unităţii culturii. Au susţinut, de asemenea, comunicări studenţi de la universitatea timişoreană aflaţi în practică la şcoli din oraşul Chişineu-Criş.

Sesiunea a fost condusă de **Liviu Berzovan**, preşedinte al Comitetului de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Arad. A fost susţinut un recital literar la care şi-au dat concursul **Nicolae Dan Fruntelată, Ion Marin Almăjan, Tatiana Flondor-Arieşanu, Ilie Măduţa, Gheorghe Schwartz, Lucian Valea, Iulian Neacşu, Mircea Micu, A.I. Zăinescu.**

La Arad a avut loc o şedinţă a cenaclului Uniunii Scriitorilor, în cadrul căreia a fost prezentat un recital de poezie. Au citit din creaţiile proprii : Petre Bortoş, Lucia Dinescu, Monica Rodica Iacob, V. Mangherea, Gh. Mocuţa, Gh. Moţiu, Antim I. Mureşan, Desanca Stoca, Nicolae. Ozana Oltea, Lidia Tomşa, Olga Zsigmunt, Iulian Neacşu, Mircea Micu, A. I. Zăinescu, Nicolae Dan Fruntelată. Din partea revistei „Luceafărul" a vorbit Mihai Ungheanu. Lucrările cenaclului au fost conduse de Florin Bănescu.

Redactorii şi colaboratorii revistei „Luceafărul" s-au întîlnit cu tovarăşa Salvina Marchiş, secretar al Comitetului judeţean Arad al P.C.R. iar la Chişineu-Criş cu tovarăşul Constantin Ciurel, primarul oraşului.

„Odă pămîntului meu"

● În zilele de 30—31 mai, a.c., la Brăila a avut loc gala concursului de poezie patriotică „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu" organizat de Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă Brăila, cenaclul literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor şi revista „Luceafărul". Au participat ca invitaţi : Fănuş Neagu, A. I. Zăinescu, Iulian Neacşu, Nicolae Grigore Mărăşanu, Nicolae Georgescu, Sterian Vicol, Ştefan Mihăilescu, N. Drăguşin precum şi membri ai cenaclului din localitate : Lucian Chişu, C. Ifrim, V. Rusescu, Valentin Popa, Cezar Nirjescu, Ion Mustaţă. La Liceul industrial Progresul a avut loc o întîlnire literară în cadrul căreia a fost evocată personalitatea lui Mihu Dragomir. Oaspeţii au citit din creaţiile lor. Au recitat Claudia Moldovan, Mihaela Talaşpan din Brăila şi Maria Nistor din Sighişoara. În sala **Studio** a Teatrului dramatic „Maria Filotti" s-a desfăşurat şedinţa cenaclului condusă de Fănuş Neagu. Au citit din versurile lor : Victoria Tănase, Adriana Sitaru, Adelina Pop, Ion Mustaţă, D. C. Munteanu. Despre activitatea cenaclului şi poeziile citite au vorbit : A. I. Zăinescu, N. Georgescu, M. Ungureanu, C. Ifrim, Viorel Coman, Valentin Popa, Mircea Adronic Romian. A fost lansată, totodată cartea „Maria de zăpadă" de Iulian Neacşu. În foaierul aceluiaşi teatru s-a desfăşurat gala laureaţilor concursului „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu". Juriul alcătuit din : Fănuş Neagu — preşedinte, A. I. Zăinescu, N. Gr. Mărăşanu, N. Georgescu, V. Rusescu, Iulian Neacşu, Lucian Chişu — membri — a acordat următoarele premii : premiul C.J.C.E.S. Brăila, Dan Iorga, Braşov ; premiul revistei **Luceafărul**, Vanessa Zigmund, elevă, Brăila ; premiul revistei **Săptămîna**, Petruţa Gagu, inginer, Brăila ; premiul revistei **Flacăra**, Melania Cuc, Bucureşti ; premiul ziarului **Înainte**, Daniela Coman, elevă, Brăila ; premiul comitetului judeţean al U.T.C. Brăila, Doina Bolcu, Bucureşti ; premiul consiliului judeţean al sindicatelor Brăila, Ion Smeu, Brăila ; premiul cenaclului literar „Panait Istrati", Mihai Nicolae, impiegat de mişcare, Bacău ; premiul cenaclului literar „Mihu Dragomir", Marilena Iacob, Slatina.

De asemenea, juriul a acordat următoarele menţiuni : Gabriela Nedelcu, elevă, Brăila ; Stan Dragu, electromecanic, Însurăţei, judeţul Brăila ; Wanessa Radu, elevă, Brăila ; Ion Iacob, electromecanic, Buzău.

Dialog

● Marţi, 2 iunie, un grup de redactori şi colaboratori ai revistei **Luceafărul** au fost oaspeţii Întreprinderii pentru elemente de automatizare (FEA) din Bucureşti. Manifestarea, organizată de Comitetul municipal pentru cultură şi educaţie socialistă, a inclus o vizită de documentare şi un amplu dialog, pe teme ale literaturii contemporane, cu muncitori şi specialişti din marea întreprindere bucureşteană. Au participat : Ion Lăncrănjan, Mircea Micu, Ion Iuga, Pavel Pereş, Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu.

● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE

Un act de restauraţie

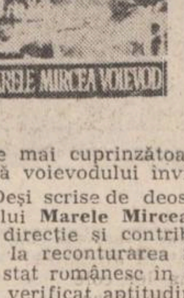

În seria de volume omagiale pe care Editura Academiei le-a dedicat conducătorilor români de stat, serie din care cititorul a avut pînă acum culegerile **Mihai Viteazul, Petru Rareş, Vlad Ţepeş**, a apărut o nouă culegere de studii despre Mircea cel Mare. Însumînd peste 500 de pagini şi 24 de colaboratori, volumul apărut sub coordonarea lui Ion Pătroiu este cel mai important din serie şi totodată una din cărţile cele mai cuprinzătoare ce i s-au dedicat vreodată voievodului învingător la Rovine.

Deşi scrise de deosebiţi autori, studiile volumului **Marele Mircea Voievod** sînt convergente ca direcţie şi contribuie cele mai multe dintre ele la reconturarea figurii marelui conducător de stat românesc în contextul internaţional care i-a verificat aptitudinile şi i-a consacrat dimensiunile. Aflat la fruntariile europene care se confruntau atunci cu cea mai mare putere militară mondială care ameninţa continentul, Mircea devenit mai tîrziu Cel Mare, şi-a asumat cu luciditate şi pe lungă durată impactul divers pe care-l presupunea conflictul cu imperiul otoman, ca şi cu alte forţe puternice şi vecine, dovedind în egală măsură ştiinţa politicii interne şi externe, arta războiului şi a păcii. Prin Mircea cel Mare se consuma una din primele experienţe diplomatice cu imperiul care ameninţa Europa şi se statutează una din formulele diplomatice pe care noul imperiu le va accepta în raporturile sale cu neislamicii. Aria raporturilor sale diplomatice foarte întinsă şi caracterul lor ne dezvăluie nu numai o personalitate politică aptă să facă faţă marilor dificultăţi politice ale timpului său de răscruce, dar şi un stat a cărui dezvoltare susţine anvergura politică şi militară a voievodului. Dimensiunile Ţării Româneşti a Munteniei, întinse şi expresive prin mobilitatea lor, exprimă ca şi titlul de factură imperială bizantină pe care-l afişează Mircea Cel Mare, treapta de evoluţie şi proporţiile acestui stat. Victoria de la Rovine, singura în care armata otomană este înfrîntă în prezenţa chiar a conducătorului ei suprem, Sultanul, vorbeşte de la sine despre forţa de şoc a oştirii muntene conduse de Mircea. Studiile semnate de Alexandru V. Diţă, Dan Zamfirescu, Virgil Joiţa, Tahsin Gemin, Mihai Maxim, Valeriu Veliman au trăsătura comună a revizuirii vechii optici asupra voievodului Mircea Cel Mare, pe care-l scot din proiecţia provincială în care a fost coborît printr-un exerciţiu istoriografic inerţial, restituindu-i adevărata fizionomie politică şi militară. În acelaşi sens înnoitor ca viziune sau informaţii sînt scrise şi studiile lui Florin Constantiniu, Nicolae Edroiu, Constantin Cihodaru, Anca Ghiaţă, Adina Berciu-Drăghicescu, Dinică Ciobotea, Andrei Busuioceanu, Constanţa Ştirbu, Paraschiva Stancu, Sergiu Iosipescu. Au mai colaborat Ştefan Pascu, Ştefan Ştefănescu, I. Pătroiu, Mircea Muşat, Răzvan Teodorescu, Mihai Ungheanu.

Volumul **Marele Mircea Voievod** înseamnă prin informaţiile şi analizele sale, prin sintezele prezentate, un act de restauraţie, un fel de a scoate istoria românilor din poncifele moştenite.

„Orgolii stupide" ?

■ O însemnare deconcertantă ca logică şi poziţie literară tipăreşte dramaturgul şi eseistul Leonida Teodorescu în revista **Teatru**, ultimul număr, sub titlul **Obiectul şi subiectul**. Desigur sub acest titlu se poate scrie orice, dar o anume consecuţie a ideilor se impune. Însemnarea pleacă de la contestarea capacităţii de a influenţa publicul a lucrării literare, pentru a susţine apoi că de vreme ce marii autori dramatici au scris despre marile pasiuni sau lipsuri omeneşti este inutil a mai încerca să scriem astăzi despre ele, terminînd prin a afirma că fără valoare nu există posibilitatea de a influenţa publicul. Dacă această concluzie era tema însemnării, atunci nu vedem de ce se porneşte de la premiza că influenţa oricărei lucrări literare asupra individului ar fi nulă. De vreme ce lucrarea de valoare tulbură, cum zice autorul undeva, ea sigur influenţează. Să cităm însă : **„Există o opinie oarecum ciudată a unor artişti, opinie care-şi face din cînd în cînd loc şi în scrieri teoretice, şi anume că o operă, mai exact o „lucrare", poate modela ea singură conştiinţa unui cititor, spectator, ascultător etc.".** După Leonida Teodorescu acest „orgoliu" este „oarecum naiv". De prisos să amintim aici că există nenumărate declaraţii, venite chiar de la artişti cunoscuţi, că o anume operă le-a modificat optica, că le-a produs o cotitură în viaţă. Autorul însemnării nu poate fi atît de străin de ele. Suficient argument pentru a ocoli asemenea aserţiuni. Că orice influenţă se aplică pe straturi succesive de cristalizări ale experienţei sufleteşti şi culturale ale individului este un loc comun, la care nu văd de ce trebuie să ne întoarcem pentru a scoate din el ideea că opera de artă nu poate influenţa.

„Orgoliile stupide trebuie să fie înlăturate. Nimeni nu va fi influenţat, copleşit, zdrobit de o piesă scrisă împotriva avariţiei, faptul apariţiei piesei în sine e lipsit de importanţă, întrucît, printre alţii, au scris piese despre avariţie şi Shakespeare şi Molière". Cu alte cuvinte nimeni nu poate fi influenţat de o piesă contemporană despre avariţie pentru că tema a mai fost tratată. De aici şi pînă la a afirma că nu trebuie scris despre marile pasiuni şi lipsuri omeneşti mai e un pas. Ciudată logică dovedeşte însemnarea lui Leonida Teodorescu. Care vine mai apoi şi ne spune că totul e **valoarea**. Că fără valoare influenţa e nulă. Dar zicînd aşa se acceptă ideea influenţei operei literare, care fusese contestată la început. Este cazul să ne întrebăm ce a vrut să susţină autorul însemnării, iar dacă ne întrebăm, vina trebuie căutată în curioasa logică a textului său. Ori literatura are influenţă ori nu are. Ori trebuie să scriem despre marile scăderi omeneşti ori nu trebuie.

Una din marile meniri ale oricărei literaturi este, pe lîngă cultivarea limbii în care se scrie aceea a exprimării limpezi şi fără echivoc. Literatura mare n-a fost niciodată terenul confuziei. A se vedea autorii citaţi: Shakespeare şi Molière. Altfel zis şi asemenea însemnări pot avea influenţă, dacă sînt valoroase. În acest caz valoarea depinde de claritatea premizei, a demonstraţiei, a concluziei derivată logic din demonstraţie. Ceea ce lipseşte complet din însemnarea despre **Obiect şi subiect**. Chiar nu mai trebuie scris despre dragoste, moarte, avariţie, ipocrizie, felonie şi atîtea altele pentru că au scris alţii înaintea noastră mai bine?

Cum citim presa ?

■ După o antologie a presei literare româneşti în două volume, apărută cu peste zece ani în urmă, Ion Hangiu revine cu un **Dicţionar al presei literare româneşti**, extrem de incitant după cum ne arată chiar titlul său. Cartea are peste cinci sute de pagini şi oferă trecerea în revistă a unui impresionant număr de periodice literare, unele cu o viaţă foarte scurtă, altele apărute în localităţile cele mai neaşteptate. Un **Indice de reviste** după localităţile de apariţie oferă o sugestivă perspectivă geografică şi istorică. Desigur că numărul cel mai mare de reviste literare revine Bucureştilor urmaţi de Iaşi şi Craiova, apoi de Cluj, Timişoara, Sibiu, Turnu Severin. Cum aceasta este prima încercare de acest fel, verificarea informaţiei dicţionarului cade de acum în sarcina cititorilor şi a presei, unde se pot semnala omisiunile sau carenţele de prezentare. Fiecare fişă a dicţionarului înfăţişează un istoric al revistelor, oarecari informaţii asupra cuprinsului ei, a celor mai importante texte tipărite, ca şi o bibliografie finală de consult. Dacă sondăm fişa revistei **Luceafărul** de după război, oferim indicii şi pentru acribia altor fişe de reviste postbelice. Din cei peste douăzeci şi cinci de ani ai revistei, sînt pe larg înfăţişaţi — aproape 2/3 din fişă — primii zece ani ai **Luceafărului**, adică acea parte care a mai constituit obiectul unor fişe de dicţionar. Acest lucru îndreptăţeşte presupunerea că nu întotdeauna colecţiile au fost consultate direct. Pentru cei peste cincisprezece ani rămaşi, prezentarea este mult prea scurtă faţă de bogăţia şi diversitatea materiei, cu informaţii selectate întîmplător, de unde rezultă o fizionomie ad-hoc a revistei. Trăsături de seamă ale activităţii **Luceafărului** rămîn pe dinafara fişei. Dacă adăugăm că bibliografia orientativă se opreşte la anul 1973 şi nu oferă nici pînă atunci titlurile cele mai indicate, completăm imaginea lacunarităţii şi metodei mecanice a dicţionarului. De altfel, şi alte prezentări ale unor reviste literare postbelice suferă de aceleaşi metehne : informaţie sumară, absenţa definirii, profilul literar şi ideologic al revistelor, anacronismul trimiterilor bibliografice.

„Revista Română" nr. 3 / 1987

■ Prezentarea, pentru uzul cititorului străin, a unor aspecte ale vieţii culturale româneşti, înfăptuită de „Revista Română" (prin apariţia în franceză, engleză, germană şi rusă) dă ocazia, în nr. 3/1987, la o interesantă suită de „studii şi comentarii", de recenzii şi cronici literare care configurează într-o măsură adecvată vitalitatea unui fenomen de creaţie continuu şi omogen. Astfel, studiul Sultanei Craia, dedicat raportului dintre „Lumea rurală şi proza românească" (semnat de o exegetă a cărei contribuţie la clarificarea acestei teme este cunoscută) subliniază o trăsătură fundamentală a literaturii române, aceea de afirmare a unei civilizaţii puternice, de structură specifică şi cu origini vechi, perpetuate în cadrul unei istorii a cărei continuitate esenţială e asigurată în principal pe canalul vieţii rurale. Însă o civilizaţie, aşa cum observa şi Sultana Craia, aptă de evoluţie în cadre specifice, creatoare a unei culturi puternice şi inconfundabile. Pe ideea specificului naţional, de data aceasta în muzică, evoluează şi răspunsurile pe care Anton Dumitriu şi Edgar Papu (filosofi ai culturii de însemnătate europeană) le dau la o anchetă iniţiată de Despina Petecel. Începuturile muzicii şi desfăşurarea ei ulterioară arată, după admirabila caracterizare a lui Anton Dumitriu, această omogenitate a omului cu universul : „Dar ideea greacă după care muzica poate să realizeze acelaşi lucru (ridicarea omului la un nivel superior) s-a perpetuat, chiar dacă uneori acest ideal a încetat de a fi explicit. Această realizare împinsă pînă la extrem, era reprezentată de personajul mitologic Orfeu, aed-filosof care prin melosul său magnific, a pătruns în imperiul esenţelor". Interesant este că un comentariu al lui V.F. Mihăescu la volumul „Opheus" al lui Ioanid Romanescu (publicat tot în nr. 3/'87 al „Revistei române" pune accent pe aceeaşi doctrină a întregirii spirituale. Alte comentarii, aparţinînd lui Paul Caravia, Valeriu Râpeanu şi Vladimir Udrescu completează sumarul acestui număr, unde figurează şi un fragment dintr-un roman al lui Ion Brad, „Roman de familie".

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

CARAGIALE după „Năpasta"

Știm prea puține lucruri despre Mihai Eminescu după 1883. De la premiera **Năpastei** viața lui Caragiale se tulbură, iar imaginea pe care o avem despre el este încă aproximativă. Caragiale este departe de a fi din punct de vedere biografic un subiect epuizat. Prețioasa **Viață a lui I. L. Caragiale** de Șerban Cioculescu este în realitate o suită de erudite fișe și glose. **Caragiale** de Ion Roman ar fi meritat mai curînd titlul de „viață" a scriitorului. Dar dincolo de aceste disocieri nu înseamnă prea puțin doar două biografii — singurele veritabile — despre Ion Luca Caragiale ?

★

Indiscutabil, **Năpasta** reprezintă unul din cele mai mari evenimente ale biografiei literare a lui Caragiale. Piesa se joacă la 1890, într-o distribuție de prima mînă și rezistă doar patru spectacole. Autoritarii cronicari dramatici ai vremii au găsit că autorul e vinovat de căderea dramei, datorită nefirescului ei. **Năpasta** era o piesă cu țărani, iar eroii ei nu erau țărani, iată leit-motivul comentariilor. În plus, construcția dramatică suferă de comprimare. Excludem cea de a doua acuză. Ne interesează prima. Emil susține că tipul Ancăi „nu e românesc și nici măcar omenesc". Pentru Grigore I. Alexandrescu piesa e o confecție care prezintă tipuri „luate din tîrg, din mahala, și așezate la țară, în pătura poporului". Grigore Ventura este sigur că Anca „nu e țărancă română, ferească Dumnezeu", ci ceva fals, „un fel de Hamlet rural în fuste". Un Ges. de la **Timpul**, — acum după moartea lui Eminescu — în conflict cu Caragiale, cultivă ideea transplantului după unii autori ruși, scoși de curînd. Gros-René era sigur de „repulsia femeii române față de sînge". / la modă". Acești cronicari dramatici sînt atît de siguri pe priceperea lor țărănească, încît întrebarea inevitabilă este de unde le vine această pricepere ?

★

Sînt : Emil, Grigore I. Alexandrescu, Grigore Ventura, Ges. de la **Timpul**, Gros-René, campionii ruralității în literatură ? Și-a dovedit vreunul dintre ei vreo competență în deslușirea universului rural ? Ce are un Gros-René cu lumea de la țară și cum îi pipăia autenticitatea ? Înjghebările narative, cu preoți și călugări în criză, nu-i conferă lui Gr. I. Alexandrescu nici o autoritate literară. Iar vecinătatea sumară cu Creangă pe care l-a vizitat la bojdeucă și i-a scos în 1890 o ediție de scrieri nu-i sporește greutatea intervenției. Indignarea în numele unei autenticități țărănești ultragiate nu se justifică. Scoatem din discuție însăilările dramatice ale lui Grigore Ventura. Dar este ciudat cum acest boier scăpătat, ajuns deputat încă din 1871, ziarist care polemiza în **Timpul** cu propriile sale articole din **Naționalul**, să fi avut timpul să cunoască pe țăranii pe care nu-i recunoaște în **Năpasta** lui Caragiale. Căci aceasta este ciudățenia criticilor **Năpastei** : ei resping piesa în numele unei autenticități rurale pe care n-o cunosc. Este aici una din cheile evenimentului literar **Năpasta.**

★

Odată cu **Năpasta** nu se discută numai drama, nu este controversat doar autorul ei, Caragiale, ci pusă în discuție o clasă socială, fenomenul românesc. Cine va voi să facă istoria ideii de specific național la români nu va putea evita polemica din jurul **Năpastei.** Ea subliniază clar două lucruri : că Ion Luca Caragiale avea despre țărani și poporul român o imagine bine cristalizată, după cum și faptul că există și o „altera pars" care are și ea o opinie bine înrădăcinată : țăranii noștri sînt așa și nu altfel. Piesa n-a căzut numai pentru că dramaturgul își agonisise mulți dușmani între purtătorii de condei din presă. **Năpasta** a căzut pentru că intra în dezacord cu reprezentările unui anumit public despre lumea țărănească. Grigore Ventura nu putea să facă, de pildă, legătura între „curcanii" de la 77 pe care-i glorificase exterior într-o piesă proprie și acești eroi deloc festivi ai lui Caragiale. Impactul provocat de **Năpasta** privește nu numai istoria literară ci și istoria ideilor noastre culturale.

★

Năpasta a fost hîrtia de turnesol a momentului. Reacția față de piesă rămîne definitorie pentru autorii ei. Sofia Nădejde reține în cronica ei la **Năpasta** starea de sensibilitate a publicului : „Spre marea mea mirare, am văzut persoane simandicoase, rizînd cînd Ion era în acele contorsiuni epileptice, cînd boala grozavă era în paroxism ! Nu-i lucru nou, nici de mirare că toți acei ce nu cunosc țăranii să-și închipuie că ei nu pot avea simțiri și patimi omenești ; nu-i iarăși de mirare că ofițerimea noastră să stea rece privind la Ion, deoarece ea a împuscat și schingiuit ! E jalnic". De la critica piesei se ajunge la critica publicului. De la critica de artă la sociologie. Cu atît mai bine cu cît e vorba de teatru, care înseamnă public. Sofia Nădejde vorbește despre incompatibilitatea dintre personajele dramei și publicul premierei.

★

Gherea fixează direcția din care vin criticile la **Năpasta,** inaderența acestora la obiect : „În privința **Năpastei,** iată ce zice talentatul nuvelist Gr. Alexandrescu, în critica tipărită în **Arhiva științifică...** și unde sînt redate, în cîteva cuvinte, vederile clasei superpuse asupra simțimintelor țărănești : «La țară, țăranul are un singur răspuns la toate întîmplările : așa i-a fost scris, așa i-a fost dat, cu această credință nestrămutată se naște, cu această filozofie se expune la toate pericolele vieții și moare liniștit fără a căuta nici răzbunare, nici motive de ordine mai înaltă, mai impersonală, care să-l conducă la așa ceva.» Așadar țăranului, drept orice simțimînt și complex de simțiminte, îi slujește fraza : «Așa i-a fost scris» și țărancei fraza : «Ce pot face eu, cap de femeie.» Iată dar toată țărănimea, cu toate simțimintele ei reduse la două fraze ; iată un popor prefăcut în manechin, care moare liniștit, n-are motive de ordine impersonală, nu se gîndește la răzbunare. Și dacă aceste cuvinte sînt spuse de un om generos și cu idei înaintate, așa în treacăt și fără a le da însemnătatea ce le dăm noi, ele exprimă perfect de bine părerile surtucarilor noștri asupra țărănimii".

La un an de la moartea lui Eminescu găsim în textul lui Gherea expresia „clasă superpusă" atît de frecventă și de caracteristică poetului. Optica pe care o violentează **Năpasta** este optica unei clase suprapuse. Cînd încercăm să ne dăm seama ce și cine l-a scos pe Caragiale afară din România este bine să ne reamintim aceste rînduri.

★

Dacă **Năpasta** marchează decisiv biografia literară a lui Caragiale, trebuie adăugat că ea înseamnă o mare dată și pentru literatura română. Deprinși a căuta toate reperele noastre moderne în literatura interbelică eliminăm cu prea multă ușurință de pe tabla valorilor mari porțiuni de istorie culturală. Afirmarea dreptului imprescriptibil al țăranului de a fi un personaj literar la fel de complex ca oricare altul se face cu prilejul apariției **Năpastei,** ea fiind practic atunci cînd este formulată, după primul război mondial, o reluare. Simplității presupuse a țăranului, prezentată de Grigore I. Alexandrescu, îi este opusă complexitatea sa sufletească și morală, de către Gherea. Intervenția acestuia este clară și programatică : țăranul are aceleași drepturi ca orișicare alt reprezentant al societății românești de a figura în ficțiunile literaturii române.

„Acei care critică pe Caragiale că a înzestrat pe țărani și pe țărance cu niște simțiminte pe care ei nu le au nu spun însă care sînt acele simțiminte speciale pe care le au țăranii, care sînt simțimintele omenești care le lipsesc... Nu e întîiași dată cînd criticii noștri neagă țăranimei simțimintele omenești. În privința frumoasei nuvele din viața țărănească **Sultănica** a lui Delavrancea, realiștii noștri critici au spus de asemenea că Sultănica e o fată sentimentală de la oraș, dar nu o fată de la țară care, în locul Sultănichei, ar da cu barda în capul înșelătorului ei, dar nu s-ar istovi de remușcări de conștiință". Înainte de pledoaria pentru sufletul și inteligența țărănească făcute de Ibrăileanu și de Călinescu, Gherea este cel care, întemeiat pe **Năpasta,** deschide tirul împotriva uneia dintre cele mai grevante prejudecăți ale literaturii române : prejudecata inferiorității omenești a țărănimii.

★

Publicul **Năpastei** a fost alcătuit din „persoane simandicoase". Această protipendadă a ris, cînd ar fi trebuit să plîngă, de boala lui Ion. În rîndurile ei, ofițerimea a rămas de gheață la calvarul aceluiași Ion. În primul caz este vorba despre limitarea orizontului uman la propriul cerc social : țăranul nu intră între

ființele ce se pot judeca conform unui cod sufletesc și moral curent. În al doilea, răceala ofițerilor vine de la vina lor colectivă : ei au împușcat și schingiuit. Reprezentația teatrală nu presupune o comunicare strict estetică : elementele extraestetice sînt proprii scenei, fără ele nu se poate atinge succesul. Cea de a doua reprezentație a **Nopții furtunoase** se știe că a fost sabotată de reprezentanții gărzii civice prezenți în sală în număr mare, care s-au simțit vexați de sensul satirei caragialiene. Atunci cîțiva ofițeri l-au salvat pe Caragiale de la ambuscada pe care i-o pregăteau la ieșirea din teatru virtuoșii membri ai gărzii civice. La acest spectacol, **Năpasta,** ofițerii sînt reci. Cu doi ani înainte, la 1888, armata reprimase răscoalele țărănești, iar drama lui Caragiale îi confrunta cu tipologia vindicativă a țărănimii.

★

„Pe un surtucar, obicinuita scurtime a frazei, brutalitatea faptului poate să-l însele asupra multiplicității motivelor, asupra adîncimii sentimentelor ce prezidă la săvîrșirea faptului ori la pronunțarea frazei. Pe un artist însă nu". Gherea arată cît de inoperantă dramatic ar fi femeia imaginată de Gr. I. Alexandrescu : „Ce dramă ar fi aceea în care țăranca, eroină, în loc să-și expuie toate simțimintele ei, ar repeta : «Sînt cap de femeie». Sub cuvînt că acestea sînt fraze tipice țăranilor. Se înțelege că țăranii nu se explică cu monoloage, dar în general oamenii nu se explică prin monoloage". Gherea imaginează un surtucar cronicar de teatru care ar vorbi în acest fel exclusivist : „noi negăm că țăranii ar putea să aibă acele simțiminte cu care i-a dotat Caragiale. Altceva sîntem noi cei de la oraș, noi avem, în adevăr, simțiminte rafinate prin viața de oraș, prin cultură, prin civilizație, simțimintele noastre sînt complexe, motivele acțiunilor foarte variate, pasiunile noastre sînt multiple ; dar la țărani, de unde toate aceste sentimente complexe ?" Gherea răspunde acestui adversar imaginat după realitate cu monologul lui Shylock. Anticitadinismul replicii lui Gherea este afară de orice discuție. Criticul descoperise una din marile frîne ale literaturii române.

★

Premiera **Năpastei** a evidențiat, după cum ne transmite presa timpului, insensibilitatea la drama țărănească, a sălii. Cei care merg la teatre fac succesele repertoriului. **Năpasta** n-a mișcat persoanele simandicoase din sală, ba mai mult decît atît, a contrariat. Critica dramatică n-a făcut decît să exprime inaderența și dezacordul publicului teatral al vremii față de **Năpasta.** Semnatari de extracție țărănească, cronica teatrală (care era în fond o variantă a cronicii mondene), presa timpului nu cunoștea. Nu întîmplător, apărarea **Năpastei** vine din spațiul criticii literare celei mai puțin mondene, cea care se adresa cititorilor socializanți, din paginile **Contemporanului**.

„Orășenii, surtucarii așanumiți culți și civilizați, se deosebesc de țărani prin port, prin felul vieții, mai cu seamă prin interesele de clasă, prin cultură, încît aceste deosebiri de clasă, în capul omului așa-numit civilizat, cîte puțin fac să se înrădăcineze ideea că el e o ființă cu desăvîrșire superioară, că el și țăranul sînt două specii zoologice deosebite". Criticul devine ofensiv, după cum și criticii teatrali au fost față de **Năpasta.**

★

Fără evenimentul **Năpasta** rîndurile atît de decise ale lui Gherea despre profunzimea sufletească a țăranilor, despre dreptul lor legitim de a fi eroi complexi ai literaturii, n-ar fi fost posibile. „Răsuciri de mustață înaintea unei domnișoare la un bal, trimiterea unor bilete parfumate care încep cu cuvintele «angel adorat» dau surtucarului o opinie așa de mare despre simțirile lui, încît e surprins cînd un artist, ce s-a uitat adînc în inima țăranului, arată că simțirile țăranului sînt de multe ori mai bogate și mai adînci decît ale lui. Țăranul nu vorbește mult ; viața lui, plină de suferinți și dureri, îl face tăcut, îl face foarte puțin expansiv, așa încît un singur cuvînt, cu un semn de multe ori indiferent, arată furtuna care-i bîntuie sufletul. Iar surtucarul înstrăinat de țărani prin haina nemțească, prin declinații grecești și mai cu seamă prin interese de clasă, în această avariție de cuvinte, în aceste gesturi indiferente vede nesimțibilitatea țăranului". Datorită **Năpastei** nu s-a afirmat doar egalitatea țăranului cu a oricărui alt erou literar dar și superficialitatea și vacuita-tea sufletească a procurorilor **Năpastei.** Judecarea **Năpastei** mai avea însă un act.

★

Ges. de la **Timpul** a fost cel mai veninos. El a scris că „personajele din **Năpasta** sînt leite cu acelea ce ni le înfățișează unii autori ruși". Mai departe : „d. Carageali a fost cel puțin sub influența lor". Al. G. Florescu a vorbit despre tolstoism, dar și despre asemănarea cu **Fedora** de Victorien Sardou. Gross-René, neidentificatul cronicar al **Năpastei,** introduce în discuție și o piesă germană. **Păcatul originar,** cu chip că nu e cazul a face astfel de trimiteri. Dar cel care împinge lucrurile foarte departe este tot Ges. care profită de lansarea **Fedorei** în discuție. „Așa e ori ba ? Dacă e așa, subiectul e acela al **Fedorei** lui Sardou, dar dezbrăcat de toate împrejurările care-l făceau verosimil și admisibil, transplantat într-o clasă socială în care asemenea idei nu pot naște, în care asemenea lucruri nu se pot pricepe". Acuzația de plagiat este străvezie și ea a deschis drumul acțiunii de mai tîrziu a lui Caion și a tovarășilor săi de drum. Dacă Gherea a zis în 1891 că e o eroare a zice că autorul **Năpastei** „n-a făcut altceva decît a copia pe Dostoievski", dacă același mai zice : „Diferența dintre copiator și artist va fi următoarea : pe cînd un copiator...", etc., Caion va scrie articolul **Domnul Caragiale n-a plagiat, a copiat.** Nu s-ar zice că gazetarii de la sfîrșitul secolului trecut nu se citeau între ei.

★

Afacerea Caion a fost de mai multe ori prezentată. Un tînăr cu studii universitare dubioase, dar publicist scotînd o revistă proprie, îl acuză pe Caragiale de plagiat în cazul **Năpastei** după un ungur, Kemeny, și prezintă subiectul în paralel. Somat să ofere dovada, Caion fabrică cîteva pagini vechi, îngălbenindu-le artificial, drept dovadă de tipăritura după care s-a condus. Urmează un proces în care Caragiale este apărat de Delavrancea.

Deoarece sinistra farsă cu Kemeny necunoscutul nu putea să dureze, se argumentează că de fapt Kemeny este numele sub care s-a tipărit în ungară drama tolstoiană **Puterea întunericului.** Aria calomniei de la premiera **Năpastei** a servit : ceva a rămas și din acest ceva s-a înălțat o nouă arie a calomniei. Procesul în care pentru Caragiale pledează Delavrancea spulberă pizmașa construcție a adversarului lui Ion Luca Caragiale, pe falsul Kemeny, imposibilitatea plagiatului după Tolstoi, dezvăluind și mania lui Caion de a scorni lucrări pe care nu le scrisese niciodată. Caion pierde, e pus să plătească despăgubiri, dar procesul este redeschis de pirit și de această dată Caion va fi achitat. După achitare, în același mod sfruntat tipărește o broșură intitulată **Originalitatea d-lui Caragiale — Două plagiate.** Scriitorul e învins. Pe seama acestui scandal literar și social, s-a pus și hotărîrea lui Caragiale de a părăsi țara.

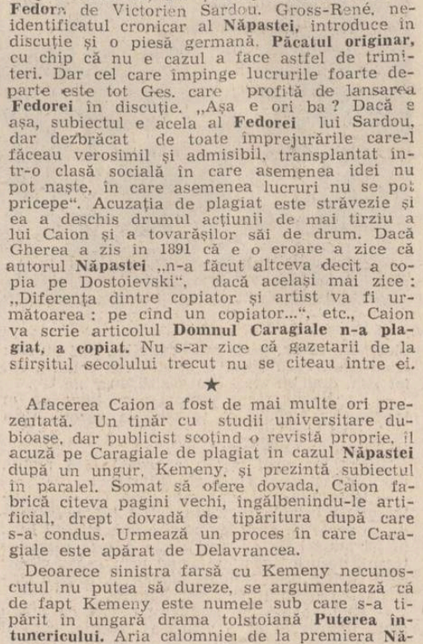

A. Jiquide : „Lache și Mache"

★

Spectaculosul acestei false afaceri de plagiat a atras întotdeauna pe istoricii literari. Dar nicăieri nu este căutată cauza profundă a declanșării acestei urîte afaceri. Majoritatea reconstituirilor se opresc la faptul că I. L. Caragiale ofensase prin scrisul său sarcastic pe tînărul publicist și că acesta a ținut să-și ia revanșa. Dar nu este o revanșă cu un front și o durată care exclude spontaneitatea ? Operațiunea Caion nu arată ea ca o ispravă lucrată la mai multe mîini și gîndită de mai multe capete ? Este incontestabil. Pentru a lărgi sfera cauzelor a fost introdus aici și Macedonski. Poetul era și el ulcerat din pricina lui Caragiale. Fusese și el victima unor ticăloase parodii antisimboliste scrise de Caragiale. În plus, Caragiale venea din cercul Junimii și erau la mijloc multe polițe de plătit între autorul **Nopților** și oamenii Junimii. Dar nici această explicație nu este suficientă. Cea mai ieftină explicație a unor conflicte literare adînci este aceea de a pune ciocnirile pe seama subiectivității artiștilor, pe seama firii lor certărețe, a inimicițiilor de grup. Curentă, explicația se pare că a convenit majorității biografilor și cercetătorilor pentru că investigația lor rămîne mereu la suprafață : iritabilitatea lui Caion, răfuiala lui Macedonski și cam atît. De-ar fi fost numai atît, Caragiale n-ar fi plecat niciodată din țară.

★

Interesant de reținut, mai ales pentru cei în stare de a zice că factorii inerțiali ai literaturii române l-au scos pe Caragiale din România, iar pentru mulți factori inerțiali înseamnă tot ce ține de tradiție, este că lovitura contra Caragiale a venit din partea literaturii noi, moderne, de „avangardă". Că cei care l-au combătut vizibil pe Caragiale în cazul **Năpastei,** acuzîndu-l de plagiat, erau fie simboliști, fie instrumentaliști, în tot cazul citadiniști convinși. Așa era Caion, așa era și maestrul său Macedonski. Așa cum cronicarii de teatru, moderni și ei și citadiniști, n-au înțeles piesa țărănească a lui Caragiale, alți moderni și citadiniști vin după peste un deceniu să lichideze atît drama cît și pe autorul ei. Socialmente, nivelul atacului era acum mai coborît, de la mondenitatea cronicarilor teatrali s-a ajuns la trivialitatea publicisticii fără viitor, dar direcția din care vine e aceeași.

★

Caion a fost privit tot timpul ca un personaj literar. **Dicționarul scriitorilor de pînă la 1900** susține că era cutreierat de febrele unui delir de grandoare. Tot ce se poate, dar asta nu explică totul. Nu explică nici faptul de care se miră foarte dicționarul, că au avut încredere în el oameni ca A. D. Xenopol. (În chestiunea Caragiale ?). A fost mai ales gazetar și a lucrat la multe publicații, pe unele scotîndu-le chiar el. Spune însă ceva că a lucrat la **Liberalul** și la **Românul literar,** destinat, se vede, să completeze **Românul** lui C. A. Rosetti. C. A. Ion era unul din scribii liberalismului. Iar liberalismul și „garda sa civică", de diverse înfățișări și manifestări, nu l-au iertat pe Caragiale de la **Noaptea furtunoasă** încoace. De altfel preocupările și proiectele literare ale lui Caion spun și ele ceva : a susținut că folclorul n-a avut și nu are nici o influență benefică asupra literaturii române. I-a displăcut poezia lui Goga, considerînd-o diformă și obosită, insuficientă stilistic. A tipărit o carte despre Galia și înriuririle ei. L-a contestat vehement pe Caragiale. Caion face parte dintr-o familie de spirite, chiar dacă e numai caricatura acestora. O caricatură fericită pentru că ne dezvăluie esența acelui spirit.

★

Tot în martie 1902, după achitarea lui Caion în procesul **Năpastei,** Academia română respinge **Momentele** de la premiul la care candidau. Lui Caragiale nu i se face nici aici dreptate.

★

Caragiale a fost un scriitor cu o adresă socială foarte precisă. De aici teoria adversarilor lui literari că odată cu moartea societății vizate va muri și literatura lui. Timpul a infirmat acest pronostic veninos, piesele rezistă, dar unele sintagme ale textelor comediilor nu mai sînt pricepute de spectatorul de astăzi. Erau micile scrisori deschise, cu adresă precisă, pe care spectatorul de atunci le pricepea imediat. Critica estetică, cum i-ar fi zis Ibrăileanu, s-a rusinat de aceste adrese. A ținut mereu să facă analiza teatrului lui Caragiale în context general omenesc. Operația este perfect posibilă și îndreptățită. Ea certifică de altfel valoarea absolută a pieselor lui Caragiale. Dar adresele există și nu putem face abstracție de ele. Ibrăileanu le-a evidențiat în **Spiritul critic** și a scris negru pe alb, că obiectivul principal și unic al scriitorului a fost liberalismul. Că în Cațavencu el l-a văzut pe C. A. Rosetti și ca el toți spectatorii. Caragiale a ținut să umple de ridicol frazeologia liberală și a reușit. Atît publicistica lui conservatoristă, cît și teatrul și proza sa, au fost necruțătoare cu ridicarea liberalismului român și a realizărilor acestuia. Ca întotdeauna cei în imposibilitate de a se realiza în cîmpul imediat se realizează refugiindu-se în cel imaginar. A fost revanșa și răzbunarea scriitorului. În 1904, avînd șansa unei mosteniri, pleca într-un exil voluntar la Berlin. Eminescu murise de cinsprezece ani.

★

Iorga : „Caragiale a rămas deci ca dușman în memoria celui mai puternic partid din România și a fost îndepărtat de la tot ceea ce ar fi avut dreptul să ceară". A fost și cazul lui Eminescu.

★

Expresivă ar fi reconstituirea acelor mecanisme care au dus la scandalurile provocate de premierele pieselor lui Caragiale, care au promovat acuzația de plagiat. Adică o investigație dincolo de cortina teoriilor, care absolutizează neînțelegerile dintre scriitori, existența partidelor și grupurilor literare. Pentru că și aceste grupuri, dacă există, sînt un efect nu o cauză. Este ceea ce rămîne să fie făcut de viitoarele biografii Caragiale.

★

Perioada berlineză a scriitorului este și ea privită cu o curiozitate atrasă de suprafețe. Faptul că se întîlnea cu prietenii în berăria gărilor, că era ahtiat după concerte, că se complăcea în compania lui Zarifopol au făcut carieră. Fotografia lui Caragiale în costum balcanic a făcut și ea înconjurul cărților de istorie literară. Dar ce era dincolo de toate acestea ?

★

Teoria că I. L. Caragiale a întors spatele țării nu se poate susține. A întors desigur spatele, dar adversarilor lui. României nu i-a întors spatele. Numeroasele sale călătorii în țară ni-l arată mai prezent în viața publică decît fusese înainte. Ca și Eminescu, Caragiale voia să ajungă deputat. Și pentru că **Junimea** nu-l ajutase, a apelat la grupul lui Take Ionescu. Nu va fi scurît nici aici de dezamăgiri. Dar tentativa lui este extrem de expresivă. Ca și amestecul lui în problemele politice ale românilor transilvăneni. Scoasă de sub învelișul anecdotei, viața lui Caragiale are o structură uimitor de fermă.

★

Pentru a se spulbera o legendă (numai una ?) tot ce a scris Caragiale după plecarea din țară ar trebui tipărit separat. Edițiile Caragiale, cîte avem, nu strălucesc prin criteriul cronologic. El este însă indispensabil aici, ca și în alte cazuri. Caragiale n-a încetat să scrie românește după ce a plecat la Berlin. A scris și a scris românește. Caragiale n-a pregetat să se intereseze de România după ce a plecat în exilul său voluntar. O vizitează des, după cum îi vizitează și pe românii transilvăneni. Caragiale n-a încetat să scrie despre români și România, după ce a plecat la Berlin. Acum, după Berlin, Caragiale nu numai că scrie despre problemele românești, dar lupa lui încetează de cele mai multe ori să fie a satiricului. Ca literat, Caragiale exilatul, dovedește o altă angajare și mai mult sentiment. Nu în această perioadă se scandalizează el că e făcut de un comesean scriitor satiric ? El vrea să fie un sentimental. Faptul s-a petrecut în Transilvania.

★

Își amintește Goga : „La Seghedin, în închisoarea unde ispășeam o pedeapsă ungurească, acolo l-am văzut ultima oară. I s-a părut că între zidurile reci ale unei singurătăți nedorite, trebuie să-mi trimită cît mai multe semne din dragostea cu care m-a învrednicit. Cînd o carte poștală cu slova lui minunată, cînd o telegramă, cînd un pachet cu cărți nemțești venea zi de zi să-mi aducă mîngîiere și să-mi alunge uritul. Într-o seară s-a socotit că pacea de după zăbrele cere mai mult, și-a plecat din Berlin la Seghedin... Nu voi uita niciodată dimineața aceea de martie. Sergentul ungur mi-a intrat în casă cu fața radioasă : — Aveți o vizită ! — Cine ? — Nu știu. Un străin, o cam rupe pe ungurește, vine de departe. Trebuie să fie însă un mare boier că ne-a miluit pe toți. E un om tare cumsecade, mi-a mîngîiat pe frunte amîndoi nepoțeii cînd i-am descuiat poarta... I-a întrebat cum îi cheamă și le-a dat cîte o coroană.

Nu-mi puteam da seama cine e nobilul senior rătăcit la Seghedin. M-am ridicat în pripă și-am plecat spre odaia posomorită din fundul coridorului unde primeam oaspeții. Cînd deschid ușa mă ia în brațe și mă sărută pe amîndoi obrajii nenea Iancu Caragiale...

— Am venit, băiete, am venit să văd cum o duci aici la pension... Nu ți-am spus eu să te astîmperi... Ai ? Și privindu-mă pe sub ochelari mă cerceta de sus pînă jos. — Ian ridică mîinile să văd urmele lanțurilor... Săracu de tine... Uite, ți-am adus niște merinde și două sticle de șampanie să le bem noi laolaltă aici în Kecskemet, la magyar kiraly allamfogaz, mă rog frumos... Nenea Iancu era mai tînăr ca oricînd..."

★

Este aici un alt Caragiale decît acela pe care-l transmit nenumărate anecdote și știri întîmplătoare. Un nenea Iancu plin de vervă, ca totdeauna, inteligent și lucid, dar plin de sentiment și de căldură. Omul radiază și în final pleacă „întovărășit de privirea respectuoasă a sergenților, de dragostea copiilor și de nețărmurita mea admirație". După Berlin, Caragiale e același și totuși altul.

Caragiale prețuiește și iubește pe Goga. Caion, oribilă invocare, nu. Chestiune de gust ! Dar numai de gust ?

★

Caragiale la Berlin pare cu totul cufundat în relația amicală, intelectuală și epistolară cu Paul Zarifopol. Este o legătură despre care s-a scris mult : o descriere a raporturilor. Sclavi ai izvorului scris, istoricii literari, ca orice alți istorici, au dat acestei frumoase corespondențe sufletești locul cezarului în existența berlineză a lui Caragiale. Dar explică ea oare totul ? Explică și costumarea lui Caragiale în arvanit ? Explică și raitele românești ale lui Caragiale la amicii politici din Transilvania, la cei din București și din Iași ? Autoritatea și magia cuvîntului scris și-au spus cuvîntul. Dar existența exilatului voluntar Caragiale nu se reduce doar la comunicarea intelectuală și epistolară cu Paul Zarifopol.

★

În scrisorile schimbate cu Zarifopol, Caragiale cere cărți și informații bibliografice. Este de pildă vorba de **Belphegor,** povestire a cărei canava o recunoaștem în **Kir Ianulea.** Prudent, după spectacolul agresiv dat de Caion, Caragiale ține să precizeze sursele povestirilor sale. Ele ar fi deci livrești. Livrești dacă ne conducem după corespondența cu Zarifopol. Dar despre literatura de adieri și atmosferă orientală a lui Caragiale, caracteristică epocii berlineze, sînt și alte știri. Nu le găsim în niciuna din cele două „vieți" de referință ale lui Caragiale.

★

În cartea lui Ion Roman despre Caragiale, apare trecător numele lui Weigand, cu care în Germania a avut raporturi strînse Caragiale. Autorul l-a pomenit, și atît. Dar conciliabulele lui Caragiale cu lingvistul german care studiase limba română erau frecvente și numeroase. Și nu numai cu el, ci și cu studenții acestuia. Iată ce ne spune o mărturie. Deși prietenul cel mai bun de la Lipsca al scriitorului era Paul Zarifopol, „uneori trăgea de-a dreptul la Weigand, pentru cele două, trei zile, pe care le petrecea acolo. Fie în casa filologului, fie la cafenea, unde lua cu el pe băieți, studenți români pentru doctorat, ca să le dea o bere și să se ție de taclale, îi punea să povestească". Știrea, care nu știm de ce a scăpat cercetătorilor, este importantă. Vom vedea că el nu realiza doar un simplu contact în lipsă de altceva, ci descoperea sau redescoperea un univers. „Descoperise la macedoneni anecdota orientală, plimbîndu-se ca un pendul de ceasornic între **O mie și una de nopți** și **Isprăvile lui Nastratin Hogea.** Îi plăcea minunea din ele, dar îi plăcea și cuvîntul pipărat. Nu se sătura să-i descoasă și să mai ceară. Venise să asculte pe Beethoven și asculta glasul și pățaniile fără pereche de acasă, din locurile depărtate și de poveste de unde într-alt secol îi pornise neamul. Macedonenii aceștia lipscani sînt de vină că marele Caragiale a făcut, aproape de al saizecilea an al vieții lui, cale întoarsă și a început să scrie bucăți neașteptate și ca subiect și ca spirit". Deci, izvorul nu e livresc. Martorul nostru, un martor indirect, încearcă, să ne asigure că trimiterile bibliografice sînt o șotie de autor mehnegiu.

★

Martorul este Emanoil Bucuța. El însuși aromân, a cunoscut bine pe aromânii ajunși la carte. În **Pietre de vad** istorisește cum, întîlnindu-l pe Pericle Papahagi, acesta i-a evocat întîlnirile cu Caragiale. Bucata **Pastrămă trunfandă,** pe care după o metodă literară veche Caragiale a pus-o în gura unui Kir Ștefan de la Ploiești, staroste de bărbieri, „bulgar de viță, om umblat și deștept", i-a fost descoperită extraordinarului scriitor de Pericle Papahagi. Nu este singura povestire pe care autorul **Năpastei** a auzit-o de la mai tinerii săi companioni aromâni, veniți să învețe limba română cu Weigand la Lipsca. Între ei, cel mai pipărat și plin de vervă ar fi fost Pericle Papahagi. Caragiale regăsea într-un plan de autenticitate mai adînc, la Lipsca, prin mijlocirea aromânilor, climatul spiritual al „glumelor" de la Junimea, dominate de Creangă. Lîngă seminarul de lingvistică al lui Weigand urmează să așezăm și acest laborator lipscan de literatură caragialescă.

★

Fotografiile în care Caragiale apare îmbrăcat arnăuțește își găsesc și ele un context. Vizitele la Leipzig, la Weigand, la studenți încep din 1906. Costumația lui Caragiale nu mai este după aceste știri un travesti, ci o întoarcere la origini. Simpatia și admirația lui pentru Anton Pann ne sînt de mult cunoscute. Berlinul i-o accentuează nu pentru a-l îndepărta de origini și de patrie, cum s-ar putea crede din „poza" afișată în documentul fotografic, ci pentru a-l apropia de ele. Nu este lipsit de importanță că I. L. Caragiale și-a declinat cel puțin de două ori o altă origină decît cea pe care o popularizează deobicei biografiile lui. Acestea se opresc asupra originii albaneze a scriitorului, conform unei declarații a lui. Dar tot el a declarat o origină aromână (consemnată de Stere Diamandi), după cum la una din seanțele cu inteligența din Ardeal a făcut aceeași confesiune. Această mărturisire a fost prea puțin luată în considerare de cercetători, deși ea are aceeași valoare probatorie ca și origina albaneză. „Cara" este o particulă caracteristică, pînă la singularizare a aromânilor, a onomasticii aromânești, dar numele lui Caragiale n-a fost discutat deloc din acest unghi. Scriitorul sarcastic și farseur a făcut caz de origina lui umilă, subalternă, mai ales în fața fiului său Mateiu Caragiale, cu care avea un program de educație particular. De aici, formula capului tește de tăvile cu alviță a făcut carieră.

★

Ipoteza originii aromânești a lui Caragiale, origină susținută chiar de autorul **Năpastei,** este ispititoare din multe puncte de vedere. În jurul ei se poate glosa interesant și fertil. Ne mărginim aici să spunem doar că nu ne sînt cunoscute genii cu simțul comediei și al dramei în dramaturgia neoelenă și că alături de Caragiale, al doilea mare comediograf al universului sud-est european este Branislav Nușici, cu o origină necontroversată. O paralelă a dramaturgiei, prozei și publicisticii celor doi ar evidenția nu numai o serie de realități comune care-i preocupă, dar și o direcție a satirei și o identitate de mijloace și de soluții literare și artistice. Din păcate, Caragiale, conform unui obicei literar bovaric, este confruntat în paralele insuficient de edificatoare cu comediografii occidentali.

★

În 1936, N. Davidescu acuză pe Caragiale, cu argumente moștenite, de a nu fi găsit nici un român pozitiv și de a fi prin această alergie a privirii un ultim ocupant fanariot. Grăitor este că acestui articol i s-a ripostat cu vehemență. Răspunsul criticii românești tinere a fost că I. L. Caragiale exprimă un spirit foarte autohton și că nu are în el nimic de ocupant. Caragiale a rămas viu în posteritate. Iar răspunsul din 1936 este și un răspuns pentru acuzațiile din 1890 și din 1902 privitoare la **Năpasta.** Polemica din 1936 constituie un epilog.

M. Ardeleanu

eugen dorcescu

O fereastră deschisă

Te scriu iată
minus-cuvintele.
Te rostește substanța
ermetică, grea,
dindărătul tăcerii...
E fascinantă, desigur,
și treapta aceasta. E fascinant
peisajul ce se dezvăluie-n jur :
în locul fervorii — un rictus.
În locul privirii — un ornic
zdrobit. În locul glasului —
glasul...
(Dar al celui ce sînt. Doar
al celui ce sînt.)

Ploaie de vară

O ploaie prelungă de vară
amestecă, încețoșează distanța.
Pătrunde
între nume și chip (între nume
și calda, palpabila lui
referință)
reanimîndu-le...
E doar o părere (o ascunsă dorință ?)
În zare, în frunziș, pe faleze,
în piețe,
teii desfac, solitari, acolada
miresmelor. O transformă în
nesfîrșite volute,
tîrîndu-ne rătăcirea (și somnul)
spre-abis. O clipă,
luna iese din nori,
trasează în vid perimetrul cetății...
Apoi, ploaia sonorizează din nou,
întunericul aromat, întunericul umed,
peste negrele prunduri.
Adormi.
O insesizabilă, o lichidă mireasmă
(de amintire, de vis, de uitare)
îți-e sufletul.

În adîncul pădurii

Soarele, luna — balansîndu-se lin —
macină numele,
izbindu-l, pe rînd,
ca pe-un șarpe. Nu limfă
se scurge din rănile lui,
ci un abur, o ceață difuză
ce se pierd în amurg...
Așa îl poartă și-l duc
frunzele, apele. Așa îl absorb
sufletul, gîndul. În labirint se
prelinge, pierind,
sub imensele lespezi.
Numai în vis
strivitele celule se-nfioară prelung
tresărind,
cum tresar, cînd și cînd, într-o
noapte de mai, licurici,
în adîncul pădurii...

vasile preda

Vasile I

Numele meu, haină
veche și pereche
de pantaloni rupți, pară
coclită în buzunarele
înecaților, numele meu, inel
negru pe degetul
ars al țigăncii, parolă
între buza de sus și buza
de jos, vorbă
în care stau ca pe scaun
și vă ascult : Va-si-le !
șoptești tu sub sărut,
mingiindu-mă cu
o mînă, cu cealaltă
vînzîndu-mă. Va-siii-le ! parcă
strigă și mama de pe
marginea morții
chemîndu-mă.

Vasile al II-lea

Ce disperare să te cheme
Vasile, să-ntorci capul
cînd ești strigat, cînd
ești ferecat într-un
catalog, cînd ești confundat
cu un inorog. Ce
disperare, vinătă disperare,
ca un salt fără
parașută între litera v
mare și litera e, ca
între fălcile ciinelui, ca
între pereții unei celule
în care visezi mereu că faci
dragoste, în care
îți scrijelești sufletul
pe ziduri cu unghia, îți faci
omenești treburi și
mănînci cu dinții plictisului ziuă
cu noapte cum
ai mînca piine cu apă,
cum ai mînca
viață cu moarte.

Sufletul și furnica

Mi
se urcă o furnică pe deget, o
cămilă tîrîndu-se
peste sahara mîinii mele, un
columb care m-a
descoperit, care
îmi dă numele lui,
care mă-nvață închinăciunea lui. Pe
cine cauți, omulețule, zic,
cu luminarea ta neagră ? Treci
pe hîrtie, îmi umbli
prin versuri, le pui
nestatornice virgule cu
trupul tău și parcă
ai ride de mine dacă
ai ride, și parcă
mi-ai căra sub pămînt
fărîmitura de suflet.

persida rugu

Anotimp

Lumina arde-n zare sub foi de mătrăgună
în cale să te aflu aprins-am primăveri
miracolul iubirii prin toamne se-ncununară
cu-aromele tăcerii și-orfevrele dureri

Aș fringe-n mine dorul ce trudnic
mă-mpresoară
și chipul ți l-aș smulge dintr-un cristal de os
cînd pasărea zăpezii printre ienuperi zboară
și-n scorbura de abur se iscă nou-i viers

Zădărnicii și rune plămada își despică
sub verdele amiezii din vremea ce s-a scurs
iar peste țărmi de liniști a vorbelor risipă
mai zgîndărește rana solarului apus

Descîntec

O lume-ntreagă zace în scoica unui gînd
lumina-i înfrățită cu umbra unui mal

un dor zădarnic piere în spinii din cuvînt
și-o mare înflorește în spuma unui val

Singurătatea moare în șoapta unui glas
speranța se hrănește cu jocul unui nor

Iubirea noastră adoarme în spaima unui ceas
și veșnic va renaște ca-n zboru-i un cocor

Însemnele unui final

de piere-n noi iubirea
uscat e-n zori platanul
pleșuve piscuri urcă spre-un cer deșert
și frînt

de piere-n noi iubirea
tornada lunii-ncheagă în negura sălcie
un putred legămînt

de piere-n noi iubirea
desferecat e linxul singurătății vaste
și-un crater plin cu umbre e mucedul pămînt

Nu se poate trăi

vasile rebreanu

În momentele lui de solitudine, Fred Rinen obișnuia să-i scrie prietenului său necunoscut. Prietenii necunoscuți sînt cei mai buni, își spunea, cu ei nu riști să ai dezamăgiri. Îi scria cu modestie și fără orgoliu, mereu în speranța că odată va primi un răspuns, sau măcar un semn că el există și a primit mesajul scrisorii lui. *„Cunoașteți numele stelelor ? Știți ce pasăre vă zboară deasupra capului ? sau cum se numesc florile care vă înfloresc în preajmă ? Neliniștea de a nu ști nu-i dă răgaz artistului. Dar, îndată ce începeți să știți, este bine să vă întoarceți la inocența de la început“.* Îi scria mai ales atunci cînd îl cuprindea dorul de acesta. Și îi era mai ales dor atunci cînd se afla singur. Singur, în camera unui hotel din Genva, ori din orice parte a Pămîntului, pe unde se afla. Căci Fred Rinen străbătuse toate continentele lumii, cu toate hotelurile lor.

În ultimul timp îi scria mai ales de pe terasa hotelului *Lido*, cînd privea spre *Aleea Profetului*, spre acele coline aflate mereu într-o negură albastră și melancolică ; una dintre ele chiar se chema *Norul Melancoliei*, iar cealaltă *Valea Mihnirilor*, îi scria privind spre locul acela necunoscut și misterios, ca și cum prietenul lui ar fi fost acolo, nebănuind că odată avea el însuși să sosească în acel loc ce avea să-i devină fatal.

Întotdeauna cînd venea la Genva, unde stătea cîteva zile, Fred Rinen își spunea că tocmai despre orașul acesta de o cordialitate pariziană, mult mai idilic însă, s-ar putea scrie cel mai fulminant roman de spionaj. Aceeași impresie o avea și despre orașul său natal, Bano, unde își avea sediul ziarul guvernamental pe care-l conducea. Era un gazetar celebru, scriitor în plină ascensiune, despre care se spunea că e născut pentru a vedea, format pentru a zări. Condamnat să scrie.

O femeie e ca o călătorie în Hawaii — își spunea Fred, căci el fusese în Hawaii —, ori ca un drum în junglă. Însorită, exotică, neprevăzută, primejdioasă.

Fred locuia singur, într-o vilă situată în cartierul rezidențial, care, în zorii acelei zile, se cutremură de sunetele înalte ale trompetei, de zdrăngănitul de chitară, care suna parcă mai puternic în liniștea desăvîrșită a luxosului cartier. Cîntau dezlînat și femeile și ei. Ba, Fred dădu chiar drumul urletului său de lup, Gioly îl acompanie, fetele deveniră și ele două frumoase lupoaice, urlînd subțire, dar fioros. Se deschiseră geamuri, fețe speriate și somnoroase apărură de după ele, fantomatice în ochii caselor, în luminile care se aprinseră și ele brusc. Dar lor nu le păsa de nimic.

— Iubiți-i pe clasici ! rosti Fred sentențios o altă poruncă a zilei, ca Ge să replice imediat, parodiindu-l :

— Iubiți-l pe Toby ! Glasul ei subțiratic abia de se auzi printre sunetele chitarei, ale trompetei, printre urletele de lup ale lui Rinen și Imbruk, Insbruck, cum îl numea Ge pe fostul Pelle al Elindorei.

O dusese deci acasă la el. Stătea singur, într-o vilă cochetă, care îți da sentimentul unei curățenii a duhului, a unui ciudat sentiment de cucernicie. Așezată pe o colină, construcția părea că se avîntă spre înalt, dîndu-ți senzația că vrea să zboare. Părea ușoară, avea ceva din irealitatea unui templu sfînt, a unei biserici orientale. Părea atît de ușoară încît puteai s-o ții în palma unei singure mîini, așa cum în preasfintele icoane ale răsăritului doar cucernicii sfinți ori slăviții domnitori țin bisericile ori ctitoriile în palma stîngă, aproape de locul unde-i inima.

Rămăseseră ei amîndoi, singuri în casa răvășită, privind urmele dezmățului babilonic — tăvi de argint încărcate cu mîncare, aruncate ori răsturnate pe covoare de Buhara, fețele de masă pătate, un scaun stil Ludovic al XIV-lea și el răsturnat, un tablou înclinat, gata să cadă, asemenea unui bețiv, paharele risipite prin imensa sufragerie, îți vorbeau despre cele întîmplate pe acest cîmp de bătălie ; bătălia se terminase, rămăseseră însă urmele ei deșănțate și atît de elocvente pentru ceea ce se petrecuse acolo. Se priviră și apoi izbucniră în ris, ris care îi copleși deodată — totul li se părea amuzant, da, fusese amuzant... Rezistaseră doar ei, ceilalți plecaseră tîrziu, pe la mijlocul zilei, nici nu mai știau cînd. Fred dormise și el, ca și ceilalți, cît, nu știa, cînd se trezise o găsise doar pe Ge.

— Eu le-am făcut vînt. Le-am spus că ai treabă. Că trebuie să te duci la gazetă. Ce-i mult nu-i bun !

— Ce-i bun nu-i mult.

Riseră iar, acel ris în aparență fără motiv, dar care își avea izvoarele lui secrete.

— I-am vîn-vînt-vînturat ! țipă Ge și îi înlănțui cu brațele ei subțiri gîtul lui, prăbușindu-se peste el, abandonîndu-se îmbrățișării lui... Și își aminti de cîntecul acela despre șatra de țigani, despre țiganii rătăcind prin lume, cîntec care vorbea despre iubiri nefericite, despre singurătatea omului pe acest Pămînt.

— Astă noapte am străbătut orașul cu iubita mea, improviză el o viitoare poezie, care îl nînd-o, spre baia strălucitoare, unde ea, văzînd cum arăta cada, rămase fără glas. Acum îi savura bucuria, căci lui Fred îi plăcea să facă altora bucurii. Bucuria altora îl bucura și pe el, uneori chiar mai mult decît bucuria lui însingurată și neimpărtășită, nici chiar de către Roca, care nu reușea să intre... în raza privirii lui, nu reușea să intre în cercul lui magic. Și, în fond, și acest *altfel*, de care mai mult făcea paradă, și care ar fi părut, sau poate chiar părea, în ochii altora, o paradă, sau o dorință adolescentină de originalitate cu orice preț, nu era, în fond, atît regretul sau ambiția de a nu fi ca alții, cît dorința și apoi satisfacția de a fi el însuși. În fond, fiecare șintem o identitate inconfundabilă, cu toate acestea urmăm tiparele, stereotipiile altora din jurul nostru, sau ale altora care au fost și noi le-am moștenit. Ne e obseda încă din noapte ; era frumos patrulat de ritmuri și cuvinte, de imaginea acelei seri glorioase și sfidătoare.

Legănînd-o ușor, așa cum o ținea în brațe, reluă, vrînd parcă să-și fixeze bine și definitiv versul în memorie : *„Astă noapte am străbătut orașul cu iubita mea...“* Apoi, ezitînd, continuă totuși, improvizînd, amintindu-și trompeta, glasul chitaristului, vorbele acelea despre șatra rătăcitoare și tristă : *Cîntece de lună, cîntece de stea...* Continuă s-o stringă în brațele lui, gingaș s-o legene. Așa făcea și cu Roca. Avea ceremonialul lui. Acum urma s-o ducă în baie, după care urma surpriza, șocul ! Cada era umplută cu șampanie și era plină cu flori. Avea s-o scalde, să se scalde amîndoi în șampanie și flori. Așa făcuse și cu Roca, de mult, la începutul iubirii lor. Poate ea și uitase... Cît trecuse de atunci ?... Nu știa nici el. Era atît de prins, de închingat, că nu avea timp să-și numere nici anii. Și nici banii, se amuză el, în același gen de a se autodezumfla, de a minimaliza lucrurile mari și importante. Se temea și față de el de a nu deveni patetic, grandilocvent. Așa că o duse încet, cu spatele, legă-

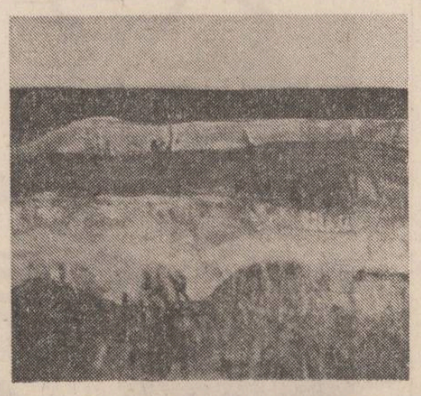

Tablouri de Monica Ioana Minulescu
Din expoziția deschisă la galeria Hanul cu tei

teamă să ieșim din ele, e mai comod așa și mai puțin sfidător, deși mai sufocant. Dar te obișnuiești și cu lipsa de oxigen...

Acum era în baie, el ținînd-o în îmbrățișarea lui, legănînd-o încă ; nu avea decît s-o întoarcă, s-o lase din brațe și s-o întoarcă cu fața spre cada care-i aștepta, plină cu flori de cimp, cu flori de pădure sălbatice, flori dulce de Barbara. Vedea trupul ei gol, pe al lui lîngă al ei, jucîndu-se de-a dragostea, strivind florile, bînd șampanie din cadă...

Și o întoarse cu fața spre cada care-i aștepta, cu șampania încă înspumată, în care se legănau abia perceptibile florile. Aștepta strigătul ei de bucurie...

— Of, Toby ! strigă ea. Dar strigătul era nu de bucurie, ci mai degrabă de deznădejde, de revoltă. Ce prostie !... Ce-ai făcut, Toby ?... Ce mi-ai făcut ?... Și văzîndu-i fața deznădăjduită, stupefiată, își dădu seama că a făcut o gafă și, ca s-o dreagă, își înmuie glasul și continuă, venind lîngă el, culcîndu-și capul pe pieptul lui. Of, dragul meu drag... Toby, știu că tu ai avut o intenție frumoasă, romantică... De cavaler... Of, iartă-mă !... Sînt atît de proastă...

— Dar ce nu-ți convine ? întrebă el cu glas jos, răgușit din cauza stupidei ei atitudini, care îl deconcertase și îl revoltase.

— Of, Toby, suspină ea din nou, bătînd cu piciorul în faianța albastră, înflorată : Dar ai stricat tot gustul petalelor... În șampanie își pierd gustul, Toby, dragul meu Toby...

— Dar pentru tine am făcut-o !... Și mai scutește-mă cu... *Toby !* Cine dracu' o mai fi și ăsta ?!... Gata de-acum, scutește-mă cu *Toby* ăsta al tău !... Ascultă, fetițo ! și o prinse cu putere de braț, răsucindu-o cu fața spre el. *Cine este Toby ?!* Întrebarea urmase scurt, după un moment de tăcere apăsătoare, astfel că ea o auzi răspicată, categorică, ca ascuțișul unei săbii care dintr-o lovitură sigură, decisivă, sfîșie cortina grea care-l ascundea pe Toby.

Cu cealaltă mînă, încet, categoric, cu o putere care nu i-o bănuise, ea îi desfăcu rînd pe rînd degetele care îi stringeau ca într-o menghină brațul subțire. Apoi, în timp ce începuse să ia cîte o petală și pe măsură ce vorbea, asprimea din ochi i se topea, precum a glasului :

— Să știi, dragul meu Toby, și să nu uiți, bujorii au petalele cele mai dulci... Iubita ta Barbara nu știa asta și de aceea nu ne-a pus și bujori în buchet... Rîse scurt, ca un scîncet.

Auzindu-i scîncetul, revolta lui dispăru.

— Și ce mai putem mînca în materie de flori? întrebă el ușor ironic, trist încă, învăluit deodată în ceața deocamdată subțire și transparentă a singurătății.

— Urmează trandafirii, făcu ea.

— Apoi ?...

— Apoi, dragul meu Toby, vin lăcrămioarele.

— Nu sînt sărate ?

— O, seamănă doar cu niște lacrimi, dar au un gust nemaipomenit și o aromă aparte.

Continua să ia cîte o petală și s-o rontăie, după ce o mușca ușor, între dinți, încercîndu-i gustul.

— O, am greșit ! spuse ea cu glas tresărit. Am greșit. Iartă-mă, Toby... Da, înaintea trandafirilor vin florile de salcîm. Acestea trec repede și imediat trebuie să te reprofilezi. Sper că ai mîncat flori de salcîm !?...

Mîncase. Da, mîncase și el, în copilărie, flori de salcîm.

— Da, am mîncat flori de salcîm...

— Nu-i așa că sînt nemaipomenite ?

— Da, îmi amintesc, sînt dulci și parfumate. Au mireasmă.

— Toate au mireasmă. Pînă și oamenii... Uite, Toby, tu ai mireasmă... Știai ?...

Nu, nu știa. Tăcuse, surprins, cu un vag surîs pe față.

— Da, ai mireasmă... Și să nu te lași...

Ce avea mireasma cu bătălia lui, cu războiul pe care îl ducea de unul singur ?! Unul împotriva tuturor. Dar nu era unul, el nu era singur împotriva tuturor și mai erau și alții, mulți, care gîndeau ca el. Ca dovadă că ziarul se vîndea, tirajul se triplase urcînd în continuare, urmînd o linie ascendentă și sigură. Și de unde știa această femeie că el duce un război și îl îndemna să nu se lase, auzi, fiindcă are mireasmă.

— Scuză-mă, Toby.

— Te rog... făcu el îngroșîndu-și glasul, un glas de bariton. Și Ge dispăru, lăsîndu-l singur în baia imensă, cît o cameră.

Unde plecase ? Femeile au intimitățile și pudorile lor. Unde plecase ? N-avea importanță. Își simți cămașa albă murdară, încleiată de sudorile acelei nopți. Și-o scoase și o aruncă într-un lighean, așa că rămăsese cu bustul gol, privind nostalgic spre cada care avea să rămînă pustie de trupul ei. Filosofînd pe marginea capriciilor ei imprevizibile și... pe marginea cadei, încerca să tragă concluzii referitoare la ființele din seria B...

— Am uitat să-ți spun, Toby, după lăcrămioare urmează...

Dar, văzînd mirarea din ochii lui, se opri din expunerea despre gustul florilor comestibile. Fred văzu acum stînd în fața lui o ființă mică,

teatru

În turneu

În turneu la București, Teatrul Național din Cluj-Napoca ne-a oferit un moment de comedie **Shakespeare** prin montarea acestei piese explozive, care a făcut succesul nebun al filmului în care se ciocneau două „furii“ actoricești : Liz Taylor și Richard Burton. Un text pipărat și vivace într-un stil amalgamat, în care se încearcă „a dresa“ commedia dell'arte cu muzică disco, în care se încearcă a împăca sălbăticia cu excentricitățile, costumul de epocă cu găselnițele modernismului. Tablourile disparate se încheagă greu, nelăsînd impresia că regia și-ar fi rezolvat cu dibăcie înlănțuirile. Neavînd nerv, coerență și ritm, spectacolul lui Mihai Măriuțiu nu reușește să treacă rampa decît prin cîteva momentele vesele, printre care gagul vorbăriei italienești și gagul muzical al apariției în derivă a năzdrăvanului Petrucchio sînt abuziv folosite. Ritmul se animă spre final cînd spectatorii, răbdători să se întîmple ceva, se amuză (luați prin surprindere) de sosirea pe cablu a mult ironizatelor coarne. Amalgamul regizoral se răsfrînge asupra concepției costumelor (aparținînd tuturor epocilor și națiilor), cît și asupra alcătuirii coloanei sonore. Mizînd pe efectul imediat al muzicii ritmate, regizor și actori uită să strunească lungimile, scăderile, să-și pondereze „numerele“. Coborîrea în sală a actorilor, aprinderea luminii, du-te-vino-ul permanent printre spectatori nu măresc impactul cu publicul, lenevesc doar ritmul. Micile efecte se pierd în vacarmul general și comicul mai mult nu e. Actorii rolurilor de mică întindere trudesc în fel și chip să provoace rîsul, care abia se înfiripă în ușoare zîmbete. Cei trei interpreți ai personajelor-cheie duc, datorită farmecului lor, spectacolul din aproape în aproape, compensîndu-i moleșeala. Miriam Cuibuș întruchipează o Catarina dură, ca un fel de șef de clan al mișcării feministe. Scorpia ei e vizibilă mai mult prin accesorii vestimentare (ținută de cowsexy-girl cu cartușiera și arma unei războinice de tip Che Guevara) decît prin comportament. Altminteri, Catarina are mersul grațios, iar mișcările de felină o fac agreabilă. Agresivitatea senzualismului ei e îndreptată (ciudat) asupra nurilor surioarei mai mult decît asupra bărbatului ce-o curtează. Apropierea celor două femei devine un joc erotic al tigroaicelor încolțite-încolțind. Bianca cea „blîndă“ e în trepidație continuă. Excitația sonoră cu care Maria Munteanu își însoțește personajul, cu fiecare trecere prin scenă, îi conferă Biancăi atuul temperamentului vulcanic, abia stăpînit.

Petrucchio este bădăranul grosolan care intră în posesia averii Catarinei, făcînd-o să danseze după cum cîntă el. Voința lui devine certitudine și echilibru, tact și cumpătare ; îndărătnicia imposibilității maxime se alătură simțului dominării absolute prin modul în care actorul Anton Tauf, plin de umor, a înțeles să-și alcătuiască personajul. Catarina și Petrucchio sînt doi sălbatici care se apropie unul de celălalt, făcîndu-și sicane, pe măsura spiritului și a temperamentului lor. Sub masca indiferenței, amîndoi își ascund interesul, dar și clocotul de viață (pe care Bianca îl face public). În jocul ironiei și al încăpățînării, cei doi se atrag și se resping, iscînd un concurs al îndărătniciei conjugale. Lecția de îmblînzire a „scorpiei“ începe cu sechestrarea într-un butoi și sfîrșește cu capriciul sărutului „pe ziduri“. Scheciul cu mielul ars, amăgirile cu sticsuri și cu nuci, contrazicerea „e lună — e soare“ fac parte din arsenalul de dresaj al soțului sigur de sine care, puțin cîte puțin, își domesticește consoarta, inversînd, curînd, rolurile. Că „scorpia“ e doar un mieluțel sau că mieluțelul mușcă pe la spate, în complicitate cu publicul, sînt mici glume, înțelepciuni din popor, pe care umorul marelui Will le-a investit cu sens metaforic. Scena pariurilor, ca și farsa coarnelor de cerb țin loc de concluzie : bărbații își hrănesc cum pot orgoliul de stăpîni suverani ai femeilor, în timp ce ele (chiar și în travesti), odată mărîtate, devin mai îndărătnice. Morala răsturnării prejudecăților face din cea mai rea, cea mai bună nevastă. Un spectacol vesel, mai mult prin definiție și tradiție, decît prin realizare, care datorează mult forței și expresivității bogate, jocului constant, la înălțime, captivant, al lui Anton Tauf.

Nicoleta Gherghel

film

Punct și de la capăt

Deși se află la al treilea film al său și face eforturi evidente să-și gîndească cinematografic producțiile, Alexa Visarion rămîne totuși regizor de teatru ; și asta încă nu ar fi atît de rău, dacă nu ar interveni în film și prin calitatea sa de autor, sau coautor la scenarii ; Alexa Visarion se vrea un autor „complet“ împrumutînd din literatura clasică sau — cum e cazul în filmul **Punct și de la capăt —**, din scenariul lui Radu F. Alexandru, doar atît cît să-i servească în scopul unei demonstrații teatrale în care interesează mai mult fraza concis morală a concluziei, decît mijloacele cu care o obține. E adevărat că, prin comparație cu **Înainte de tăcere** și **Înghițitorul de săbii**, filmul **Punct și de la capăt** face cîtiva pași în plus pe calea unui anume realism cinematografic, dar în fond tonul rămîne același : patetic și grandilocvent ; fiind un film despre „oameni ai zilelor noastre“, contingența cu o anume realitate nu putea fi evitată, dar secvențele respective sînt tratate cu o oarecare nepăsare și grabă pentru a se reveni mereu și mereu la ceea ce de fapt îl interesează pe regizor : drama ; Alexa Visarion nu se simte în largul său decît acolo unde funcționează mecanismele teatralității — simetriile, locurile geometrice pe care evoluează sentimentele, finalitatea precisă a fiecărui cuvînt și fiecărui gest, situațiile simbolice și parabolice. Convertirea lui Alexa Visarion în regizor de film nu s-a produs încă și este greu de crezut că se va produce vreodată ; vocația sa, se pare, este aceea de a da lecții, așa că îi rămîne foarte puțin timp ca să învețe el însuși cîte ceva...

Punct și de la capăt este filmul unei boli și al unei vindecări, al unei suferințe și al dragostei care este în cele din urmă remediul singurătății spre care te împinge suferința ; un inginer, căruia i-a murit soția după o suferință care a durat mai multe luni, se pare că a jurat să-și trăiască

restul zilelor în asceză și suferință ; muncește pentru a uita, exilîndu-se voluntar ; viața însă nu-i dă pace și sfîrșește prin a-l readuce în sînul ei. Povestea, care ar fi putut să fie simplă, care ar fi putut să fie umană, cu condiția ca suferința să nu fie expusă cu atîta ostentație, îți trezește mai curînd nedumerire decît compasiune ; bănuiala că am avea de-a face cu un caz patologic ne îndepărtează de cauza personajului. Masca rigidă pe care o poartă Ovidiu Iuliu Moldovan în rolul inginerului servește, poate, intențiilor regiei, dar nu dă posibilitatea unui actor de asemenea forță și capacitate de creație să-și nuanțeze personajul ; marcat de la început de stigmatul suferinței, actorul e obligat să și-l arate, patetic, să și-l confirme cu fiecare apariție ; în rolul fetei pline de viață care dă buzna în intimitatea ascetică pe care și-o apără cu atîta violență inginerul, Camelia Maxim are cîteva frumoase momente de gingășie și exuberanță, estompate însă de înțelepciunea pe care regizorul o obligă să o afișeze ; toate personajele lui Alexa Visarion trebuie să știe ce vor, chiar atunci cînd viața pe care o trăiesc contrazice evident scopurile propuse — precum pictorul ratat jucat de George Constantin, sau pilotul de încercare timid și bombastic jucat de Mircea Diaconu. Actori de primă mărime acceptă în filmul lui Alexa Visarion roluri care nu depășesc cu mult niște simple apariții de figurant — și asta pentru că au încredere în steaua regizorului, lăsîndu-se fascinați de bănuitele profunzimi ale dramei ; se aruncă încrezători în dramă, ca într-o apă adîncă, dar se trezesc ridicoli într-o baltă pînă la glezne. Dacă cumva se trezesc !

Nicolae Mateescu

Fără iubire

îmbrăcată în pijama, o pijama mare, în care trupul ei mărunt se pierdea, cu toate că suflecase mînecile și manșeta pantalonilor. Cum era desculță, părea și mai mică. Fața ei avea trăsăturile unei fețe de copil care tocmai făcuse o ghidușie. Rise scurt.

— Nu te supăra că ți-am luat pijamaua...

— Nu... De ce să mă supăr ? Simte-te cît mai comod. Mi-ar fi părut însă mai bine dacă veneai goală.

Ea rise.

— O, Toby !...

Era interesant misterul acestei voluptăți cu care femeile străine doresc să se îmbrace în pijamaua bărbatului în a cărui casă necunoscută intră. Era probabil o pregătire avînd ceva din pregătirea tainică a nunții, era o *prenupțialitate*, încercă el un termen care nu știa dacă există și dacă e chiar potrivit momentului.

— Acolo e dușul... Dacă nu vrei să te scalzi și vrei să faci totuși un duș...

— Să-ți termin cu florile zise, și, venind lîngă el, îl sărută scurt pe obraz, înălțîndu-se pe virful picioarelor. Dar, după lăcrămioare urmează niște flori de toamnă care nu știu cum se numesc *științific*, dar eu le numesc *ruji de toamnă*... Sînt foarte frumoase !... Seamănă cu margaretele colorate. Sînt foarte frumoase și foarte gustoase, conchise ea cu convingere, după care înghiți în sec, parcă ar fi și simțit gustul acelor flori.

— Și nu există flori otrăvitoare ?

— Ce prostie, Toby !... Nici o floare nu-i otrăvitoare !

— Și astea ? întrebă el arătînd vag spre vana plină de flori.

— Cred că unele sînt bune. Dar le-ai stricat gustul cu porcăria asta de șampanie. Ce prostie, Toby, ce prostie !... făcu ea cu regret. Trebuie să mă interesez cum se numesc. Cînd plec o să iau din fiecare cîte un exemplar. Mă duc la florărie și iau altele, nealterate, întreb cum se numesc și le probez. Cred că sînt scumpe.

dar tare frumoase. Cred că sînt și gustoase. Astea trebuie că au mireasmă. Cred că miros a fragute...

— Ești teribilă ! exclamă el deodată și rise.

— Să știi, Toby, apropo de florile otrăvitoare... Florile nu sînt otrăvitoare. Sînt numai amare. Altele au gustul președinților de sindicat...

— Auzi la ea !... și hohotul lui se rostogoli prin casa tăcută. Rise și ea de propria-i comparație.

— Și președinții de sindicat ce gust au ?

— Au gustul președinților de sindicat, explică ea foarte serioasă.

— Adică ?

— Păi nu e clar ? Gust fără gust.

— Sălciu ?

— Nu se poate defini.

— Atunci un gust nedefinit.

— Exact. Un gust inexistent. Pricepi ?

— Încerc.

— Crizantemele și tuberozele sînt amare, să știi. Să nu te atingi de ele. Poți să te atingi, nu-s otrăvitoare, dar sînt amare.

— Am înțeles, spuse el căscînd.

— Nu te supăra, dar așa cum tu ai mireasmă, o mireasmă aparte. O *altfel* de mireasmă, cum zici tu, așa e și cu președinții de sindicat.

— Scuză-mă o clipă, spuse el, imitînd-o intenționat pe ea, atunci cînd plecase ca să revină în pijamaua lui. Ea se „prinse" de tonul lui și îi răspunse îngroșîndu-și glasul.

— *Te rog* — cu glas baritonal, un bariton feminin.

Riseră amîndoi foarte amuzați.

O lumină de toamnă tîrzie invadase încăperile, învăluind în blîndețea ei toată dezordinea obosită, amară. Și înainte de-a pleca el murmură cu glas stins :

Amăruie, amăruie... Noaptea vine și trece...

Amăruie, amăruie... Noaptea vine și trece...

murmură el, pășind singur printre farfuriile răsturnate, răzlețite, peste resturile de mîncăruri uscate, împrăștiate pe covoarele scumpe. Trebuia să dea totul la spălat, inclusiv pe el. Trebuia să-și revină. Și încă foarte repede. Avea atîtea de făcut... Și nu știa ce-l așteaptă. Și, cum era obosit, epuizat, îl cuprinse acea tristețe amară, apăsătoare și fără nume, *neliniștea de a doua zi* și ca să și-o alunge, aruncă într-un pahar cuburi de gheață peste care turnă whisky.

Cînd se întoarse în baie purta o cămașă albă, descheiată la gît și o haină impecabilă. Părea mai zvelt. Îl aștepta o surpriză — Ge, aplecată deasupra ligheanului, pe care îl așezase pe un scaun de bucătărie, spăla ceva.

— Ce faci acolo, fetițo ? Te-ai apucat de spălat ?

— Îți spăl cămașa, spuse ea și glasul îi era înmuiat.

— Iubit-o, dar are cine să mi-o spele. Și am atîtea cămăși curate...

— Toby *avea* numai două... Și i le spălam eu. Trebuia să aibă mereu una curată, de rezervă.

— M-ai înnebunit cu Toby al tău !... Cine-i ? Dacă e iubitul tău spune-mi, că nu mă supăr.

— Ei, lasă... suspină ea. Ce-a fost a fost. Da, a fost. A murit în război.

— Am observat că vorbești la trecut.

— A murit în Legiunea Străină.

— Cum ?

— În brațele lui Ticki... A fost împușcat pe la spate... de unul de-al lor. Nu de dușmani. Înțelegi ?

— Poate de Ticki... N-ai văzut cum mitralia ?

— Nu. Ticki l-a ținut pe brațe pînă s-a stins.

— Așa zice el...

— Așa a fost. Ce zice Ticki e adevărat. Ticki nu minte. O fi el golan, dar nu minte !

Plîngea. Se oprise din spălat și umerii ei se scuturau de plîns.

— De unde știi că Ticki nu minte ?

— Știu că Ticki nu minte. De acolo știu...

Acum glasul ei era ca un mic vuiet, înecat în lacrimi.

Și, deodată, obosit, auzind vuietul mic al plînsului ei, auzi parcă un alt vuiet, necunoscut și cutremurător.

Îl învăluia, vuiet surd, îndepărtat... Privi pe fereastră și un snop de frunze ruginii fură smulse din pomi și zburară prin aerul toamnei, unele se izbiră de geam, voind parcă să-i trezească din izolarea lor. Poate presimțiseră, ori simțiseră marele vuiet surd.

Fred își scutură capul, vrînd să se trezească din această cutremurare, din această vuitură îndepărtată, dar care îți dădea un sentiment ciudat de greață și frică animalică.

Încă se mai auzea vuietul acela ciudat care cuprinsese Pămîntul, se mai auzea plînsul ei.

— Și unde a murit ?

— La Ispahan.

— A, de aceea mi-ai spus să-ți amintesc de Ispahan.

— Da-da-da... Să-l ia dracu' de Ispahan...

— Dar Ispahanul este în Persia, în Iran !...

— N-are importanță, Ispahanul e de vină...

— În Iran n-a fost nici o Legiune Străină. Șahinșahul a plecat și a venit aiatolahul.

— Da, de un șahinșah era vorba.

Stătea încă aplecată și începuse să spele iar cămașa, se oprea din spălat doar cînd vorbea el, ca să-l poată auzi. Ea vorbea în timp ce spăla. Devenind vehementă acum, vocea i se mai limpezi. Lacrimile începeau să se zvînte.

— Cum de Șahinșah, cînd acolo n-a fost nici un fel de Legiune Străină ?! Vorbești prostii, Ge...

— Cum vorbesc prostii ? se miră ea și, întoarsă doar pe jumătate spre el, îl privi ținînd în mîini cămașa udă, iar de sub pijamaua largă i se vedeau sînii mici și obraznici. Tata i-a spus așa. Fiule rămîi aici. Rămîi chiar dacă ești condamnat la moarte. Dacă ești condamnat tot nu scapi. Apoi i-a spus povestea aia cu Ispahanul...

— Și care-i povestea cu Ispahanul ? întrebă Fred după ce tăcură amîndoi.

— Moartea te găsește oriunde ai fugi, i-a spus tata. Ea sosește fix la întîlnire. Nu te duce în Africa ! Așa i-a spus. Înseamnă că ea ți-a dat acolo întîlnire, dacă tu te duci în Africa.

— Și mai departe ?

— I-a spus așa : fiule, uite, vine într-o zi Moartea, vine la Ibrahim și-i spune : mîine o să te iau. La ora opt fix. Seara. Ibrahim fusese servitor la curtea Șahinșahului și se duce la acesta — Preamărite, îi spune Șahinșahului, eu te-am crescut de copil, te-am învățat arta călăriei, te-am învățat să încrucișezi sabia ca nimeni altul. Acum sînt la mare necaz... A venit Moartea și mi-a spus că mîine seară mă ia. Ajută-mă ! Vreau să trăiesc ! și glasul ei voia să-l imite probabil pe al tatălui ei, era ca glasul unui copil care vrea să imite un bătrîn. — Ia cel mai strașnic buestru din herghelie și fugi la Ispahan. Ibrahim i-a mulțumit. Fuge repede la herghelie. Își ia cel mai strașnic buestraș. Se aruncă în șpinarea lui și ca fulgerul pornește spre Ispahan. Sosise la ora opt. Moartea surizătoare îi spune : — M-am mirat, Ibrahim, cînd te-am văzut ieri la Teheran. Eu îți dădusem întîlnire aici, la Ispahan... Ai sosit la timp, Ibrahime !

O liniște mare se așternu. Și în această desăvîrșită liniște auziră timpul curgînd : era ca susurul stins, abia perceptibil al unui pîriu. Curgea printre ei, prin ei, susurînd ca riul îndepărtat al morții, în liniștea de vid care se instalase în încăperi... Alte glasuri, alte încăperi, reflectă el.

— Înseamnă că Toby... îngăimă el.

— Da. Toby era singurul meu frățior...

Izbind cămașa udă și grea de dalele faianței cu flori albastre, se repezi în sufragerie și asemenea unui alungat care a nimerit într-un loc necunoscut privi o clipă, ca hăituită, răsuflînd precipitat, încăperea necunoscută : era dezorientată. Privind cu ochii dilatați, luă camera în primire. Era pradă unei mari agitații interioare. Privi spre farfuriile de pe masă, parcă ar fi vrut să le ia una cîte una și să le izbească de pereți, apoi, așa, desculță, cu un aer de Gavroche, cum era în pijamaua aceea uriașă își începu micul ei război. Ca o mică puma începu să răstoarne cu piciorul tablourile, rînd pe rînd, tablourile care cădeau pe covor, se auzea sticla spărgîndu-se, bufniturile grele și surde, unele stridente, cînd se nimerea să cadă direct pe parchet și nu pe covor. În cîteva clipe *războiul fulger* se consumase cu victoria acestui mic, temerar și singuratic combatant... Privi o clipă cu ochi tulburi dezastrul care dădea acum imensei sufragerii aerul desăvîrșit al unei viziuni apocaliptice. Se repezi în baie. Fred o urmărise cu un soi de bucurie și cu o imensă satisfacție. Acest mod de a se comporta al femeilor era într-adevăr eliberator, te descătușa de toate jugurile, înlătura cu un singur jet de oxigen

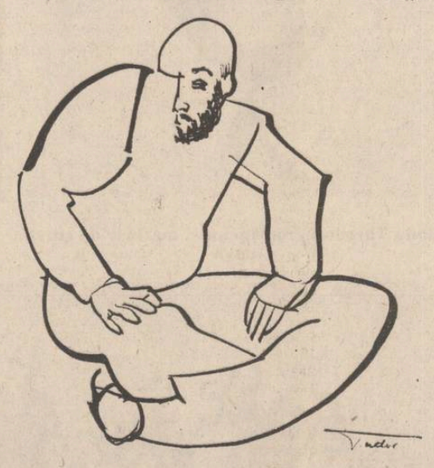

Desene de Luminița Tudor

toate miasmele. Era într-adevăr ca o călătorie în junglă ori ca una în Hawaii. Era luxuriantă și nepreveăzută. Periculoasă. Un spectacol magnific. Ea ridicase micul ei picior descult cu repeziciune, îndeminare și, rînd pe rînd, tablourile fuseseră răpuse. O urmă apoi cu pas sigur, cu ținuta dreaptă, cu pasul lui de ghepard, în baie.

Îi vedea mișcările grăbite, apoi agățînd haina pijamalei, apoi pantalonii. Se auzi apa curgîndu-i cu presiune peste trupul gol, biciuindu-l.

Auzea iar vuietul cum se apropie și se sperie. Strigă :

— Am să scriu un articol !

— Un ce ?

— Un ar-ti-col !

— Vorbește mai tare, că nu te aud, țipă ea de sub duș.

— Un articol !

— Foarte bine !

— Un articol de să se cutremure Pămîntul !

— Despre ce ?

— Despre această țară ! Despre Europa ! Despre lume ! Despre ce vrei !

Apa se oprise. O zărea cum se spală cu săpunul. Și glasul lui scăzu din intensitate. Nu mai era nevoie să țipe, deși îi venea să urle ca lupii.

— *Despre orice, dar nu despre Toby !*

— Ba și despre Toby !

— Te implor ! Despre Toby, *nu !*

— Bine, făcu el, cedînd, cu voce scăzută.

— Scrie despre altceva. Despre ce ai spus mai înainte.

— Uite, țara asta bucolică, curată, spală toate murdăriile lumii. E spălătoreasă, spală tunicile mînjite de sînge ale mafioților și ale marilor killeri. Spală hainele de camuflaj ale celor din Legiunea Străină, spală bluza fără mîneci a spionilor, cămașa cu o gaură cît pieptul a mafiotului, pantalonii fără un crac ai cutărui hoț de drumul mare ajuns milionar. Adăpostim rahatul lumii. Ține secrete fecalele mondiale. Depozit mondial de fecale ! Fecale sub formă de aur, de devize. Fecale aurifice ! Fecale-devize ! Fecale-dolari ! Ascultă, Ge ! Mă auzi ?

— Da, te aud.

Dăduse iar drumul apei al cărei sunet fosnitor îi acoperea glasul. O vedea iar prin perdeaua plină de stropi care se scurgeau prelung, ca niște lacrimi.

— Fiecare dintre noi e în stare să zguduie Pămîntul ! Eu, tu, el, ea... Trebuie început cu tine însuți. Să încerci tu ! Isus spunea că dacă doi, doar doi, auzi, Ge ?, doi oameni e de ajuns să fie uniți ca să schimbe lumea. Să zguduie Pămîntul ! Erasmus, un învățat din Roterdam, a scris *Elogiul nebuniei*. Despre curajul de a fi nebun ! Așa ceva nu îndrăznise nimeni să spună pînă atunci. Să spunem ceea ce trebuie spus. Ceea ce cred că nu se poate spune. Să spunem că țara asta curată e de fapt o hazna ! Să cerem schimbarea a ceea ce pare de neschimbat ! Fiecare din noi să fie nebun ! Să ne constituim într-o mare, uriașă comunitate europeană, mondială, pannebunească. E o lume dușmănoasă, ostilă. Avem nevoie de iubire. NON SE PUEDE VIVIR SIN AMAR !

Vuietul crește.

— Da, nu se poate trăi fără iubire !

Cu un gest decis, furios, dădu perdeaua la o parte și intră peste ea.

Apa curgea peste ei, peste costumul lui impecabil și peste nuditatea duios magnifică a fetei.

(fragment din romanul cu același titlu)

sterian vicol

Mîinile mamei

Despre plins numai bine
Fiindcă și mîinile mamei plîng
Cu unduirile lor peste care
Mai zboară un fel de păsări
Cu aripi mirosind a gaz.
Mîinile ei alegînd bob cu bob
Bob de năut, bob de grîu
Bob de durere, bob de așteptare
Căzînd peste negrii bolovani
Îngropați în ninsoare
Pămînt — lacrimă, pămînt de-acasă,
Ca o ofrandă lunecînd prin mîinile care-au plîns.

Odată cu bobul cel ales
Și aruncat din cîmpie afară
Încet, atît de încet, se-ngroapă și lumina
Mîinilor mamei!

Paznic la tunel

Stelele cosesc pădurea.
Cerul o-ncarcă în trenuri albastre,
Pe așteptarea mea tîrzie cad
Ultimii lăstuni însingerați.

Sub mîinile celui plecat
Sfidînd chiar sfidarea clipei din urmă
Cineva adună boabe reci de țărînă
Ierbii nevinovate, pe creștet, adăugindu-i-le

O altă vînătoare

În vaste, fierbinți după-amiezi
Unde și pe cine să vînezi ?

Chiar aerul din funii de nisip
Îmi sparge-oglinzile cînd țip

Și-n timp ce mă întreb, pe unde,
Și pe cine, floarea setei îmi răspunde

Ci el vînează, pe sine se vînează
Cîmpia-i o duminică, la amiază.

Și fiindcă rana-i o biblie și nu-i.
Uitarea e scrisă, cu inima cui ?

Cineva trebuia să te strige
Prin ierburi să te prindem în cîrlige.

Ninsoarea cea dintîi

Eu, cel ce te-a iubit
Înjur ninsoarea cea dintîi
Și pun mîna pe cuțit
Fiindcă ești și nu rămîi

Tot nimic nu-i pe cărare
Iarba doarme într-o carte
Semn de pus la luminare
Cînd și ești, și ești departe

Pe ninsoare cine-a pus
Glas pe-o creangă de mirare.
Vînătoarea-mi trage-n sus
Rănile spre vindecare ?...

Și-njur ninsoarea cea dintîi
Fiindcă ți-a furat și-ți fură
Sunetul ce îl rămîi
Dintr-o piatră, de pe-o gură.

Peisaj II

Pe floarea-soarelui,
ban de aur visînd dintele lunii,
puzderii de albine
ară polenul, îl vîntură
rotunjind însăși colina !

Sub floarea-soarelui,
de-a dreptul pe mușuroiul de polen,
cade-n genunchi femeia gravidă
cu degetele toate înfigîndu-le-n țărînă
printre rădăcinile răcoroase...

Și, iată, deodată, izvorăște plînsul
și cercul de aur pe rana dintîi
e însăși floarea-soarelui
ca o lumină desprinzîndu-se ușor
din trunchiul roditor al Patriei !

Fluturi, bărbații...

Bărbații, fluturi de toate culorile,
Ocolind cu grație
Corolele carnivore ale flăcărilor
Pînă în punctul în care acestea
Reverberează în infinit.

Vreau să mă odihnesc

Stinge toate luminile
Așa ... Mulțumesc.
Stinge, te rog, și luna,
Și-a aprins lanterna
La mine-n odaie
Și nu mă lasă să dorm.

Comoară în cîmp

Comoară de aur în cîmp,
Porumbul ieșit din cămașă,
Sfidînd orizontul prea strîmb
Sub vraja țării, trufașă.

Oceanul cel verde din jur
Rănește ciorile-n piept,
Călcînd legămîntul sperjur
În aerul tare și drept.

ioana lipovanu

Caii și noi

Lăsați caii să zburde
Fără hățuri și fără călăreți,
Goana lor pe cîmp e
Mai adîncă decît pașii primilor profeți.

Disciplină a energiei,
Gimnastică a mușchilor perfecți,
Să-nvățăm de la ei
Să revenim la vatră întremați și zvelți.

Iar cînd vreun călăreț se-ncumetă
Să ne stringă în pinteni
Să-l azvîrlim în iazul cu mentă
Aici, la noi, și pretutindeni.

pașcu balaci

Eu, cu sfială de țăran...

Eu, cu sfială de țăran,
Cu dreptul — petec pentru sac —
Trudit-am ca student sărac
În burg de piatră transilvan.

Sub cerul spart de uragan
Pe la sfîrșitul ăstui veac
Fugeam din școală, pe Feleac,
Prin pîntec de Leviathan.

Mă exilam ca un plebeu
Pe-un Munte Sacru, plin de fân.
Ceream Cetății dreptul meu

Cu mine însumi să rămân
Și-n dreapta cu un caduceu
Mă reîntorceam, în zori, Stăpân.

SONETE

Timpul, furtună de nisip...

Timpul, furtună de nisip
Care acoperă ferestre,
La nunta Ființei e o zestre
Ce se depune peste chip.

Din stropi de rouă înfirip
În podul palmelor măiestre,
Apa cea vie, ca-n poveste
Și fața eu mi-o spăl, naiv.

Sunt roci de amintiri în sînge :
Cu zece unghii sap adînc
Și lîngă mine, mut, se strînge

Pămîntul feței cînd l-arunc ;
În groapa vie care plînge
Rîd ochii mei curați de Prunc.

Eu moștenesc vechea moșie

Eu moștenesc vechea moșie
Prin testament sculptat cu artă.
Mi-am îngropat părinții-n vatră
Ca-n Țara asta să învie.

Popor uitat în sihăstrie.
Păstrată-n castru dac de piatră
(Chiar dacă de-asta unii latră !)
Latinitatea e MISIE.

Un sînge-n flăcări nu se face
O baltă, să înghețe-n iarnă,
De glie nu ne mai desface

Nici Moartea care face larmă.
Veșnicia-n prunci ne tace
De ea și trăsnetul se sfarmă.

plastică

Renașterea modernă (II)

Renașterea modernă trebuie să modeleze creația omului spre valorile spirituale, valori ce sînt dăruite, în același fel, în care vechii maeștri și-au oferit darul în marile muzee, pentru a ne arăta cum a fost lumea în vremea lor. Este tot mai mare îngrijorarea că nu se va mai putea ajunge în artă la modul de exprimare și la valoarea bătrînilor maeștri. Închipuindu-ne Primăvara lui Botticelli, suferim regretul că frumusețea neasemuită a capodoperei nu se mai află, în zilele noastre, în centrul preocupărilor curente ale artiștilor. Lumea s-a schimbat și a devenit uneori neîncăpătoare pentru artă. Sînt mulți creatori, se realizează cantitativ mult dar, iată, cantitatea nu poate înlocui nevoia acută de calitate, cea care oferă satisfacții spirituale depline și care poate trezi interes nemărginit pentru artă.

Renașterea modernă deschide perspective noi pentru dezvoltarea artei, pentru revitalizarea ei, realizînd o punte de legătură cu ultima renaștere, printr-un fenomen asemănător celui prin care arta romană a păstrat prin înțelegere și cunoaștere valorile impuse de timp ale vechii arte grecești. Istoria artei se impune prin valori perene care nu pot fi înlocuite cu producții necorespunzătoare, incapabile să-și justifice valoarea și prezența. Istoria artei nu acceptă minimalizarea valorilor ei perene, nu este de acord să fie înlocuită creația adevărată cu una superficială, care nu-și justifică prezența și valoarea de-a lungul timpului. Cifrele statistice ne aduc la cunoștință că majoritatea oamenilor iubesc arta veche (aproximativ 80%), făcînd și efortul să accepte arta secolului în care trăiesc, în timp ce o altă categorie (aproximativ 20%) sînt pasionați după experiențe moderne, negînd fără reținere arta veche. Renașterea modernă trebuie să cuprindă diversitatea lumii, să păstreze relații constructive cu aceasta, dar nu trebuie să uite să-și apere cu grijă propria originalitate. Diversitatea oferă artei culoare și calitate, ne referim la formele de exprimare, la nuanțele existențiale ale eurilor și la calitatea lucrului săvîrșit de artiști. Arta, ca o copie a modelului unui mare maestru, reflectă valori străine eului și pune în evidență lipsa de personalitate a artistului. Limitarea influențelor în artă, sosite dintr-un spațiu geografic alăturat, determină dezvoltarea normală, firească, a unei arte originale. Spiritul de ploconire în fața valorilor culturale sosite din alte spații geografice, reprezentînd eul altor grupuri etnice, produce divagații lipsite de interes pentru arta adevărată cu un pronunțat specific național. Originea adevărată a actului de creație determină substanțial originalitatea și personalitatea artistului. Lumea sfîrșitului de secol și cea viitoare cu siguranță va îmbrățișa Renașterea modernă, căci arta depozitează cunoaștere și memorie colectivă.

Resursele artei de a se așeza în slujba fericirii omului sînt inepuizabile. Să oferim artei rolul de purtătoare-parole al adevărului, al binelui, al liniștii și al fericirii în societate. Cunoașterea mai largă a lumii în zilele noastre așează arta într-o perspectivă interesantă.

Renașterea modernă a artei este inevitabilă. Ea trebuie să intervină împotriva nivelării provocate de mass media, să înlăture ceea ce nu este adevărat și original, ne referim la împrumutul luat gratuit din munca de creație a altor euri, trebuie să se pronunțe mai ferm împotriva creațiilor comune și nesemnificative prezentate ca opere de artă importante. Mass media are grijă să informeze despre manifestări artistice, dintre cele mai bizare, situîndu-se pe o poziție constructivă, reușind să ne creeze complexul, că nu sîntem suficient de instruiți pentru a înțelege formele de exprimare, mai totdeauna superficiale, ale artiștilor supranumiți avangardiști. Renașterea modernă va trebui să accepte ca singure elemente de avangardă, adevărul și utilitatea artei.

După două războaie mondiale, experiențe regretabile ale lumii și ale artei, oamenii iubesc azi ideea nobilă ca războaiele să fie înlocuite pentru totdeauna cu preocupări de ordin spiritual.

Renașterea modernă va face efortul să așeze în locul războaielor arta. Ne place să credem că va reuși să facă din planeta albastră o operă de artă, așa cum ea ne-a fost dăruită nouă ca una dintre capodoperele naturii.

Sabin Ștefănuță

muzică

Concerte la Tg. Mureș

În frumoasa sală a Filarmonicii din Tg. Mureș, am avut prilejul să asist, recent, la o nouă „Gală a tinerilor soliști" gîndită „în doi timpi", ca să spunem astfel : în prima seară am ascultat lucrări camerale, în a doua seară, în interpretarea acelorași tineri interpreți (cu mici excepții), lucrări concertante, inițiativă interesantă, oferind o ocazie de a-și demonstra complexitatea științei muzicale unor elevi și studenți de real talent, al căror nume se va impune, fără îndoială, în majoritatea cazurilor. Astfel, violonista Silvia Simionescu, elevă în clasa a XII-a, interpretînd **Preludiu** și **Loure** din **Partita a III-a** de Bach, a demonstrat o frumoasă știință a conducerii vocilor, o anume maturitate expresivă, un temperament artistic care nu poate fi pus la îndoială, manifestările excesive însă ale acestui mod de a fi și de a gîndi, „debordînd" în **Concertul pentru vioară și orchestră** de Mendelssohn—Bartholdy, conducînd la anumite forțări ale instrumentului, la atacuri prea bruscate uneori, dezavantajînd expresia unor cantilene care, în redare violonistică, trebuie să primească întreaga încărcătură de claritate și căldură pe care o poate da acest instrument de intensă noblețe sonoră. Cam aceleași aprecieri se pot face și cu privire la evoluția clarinetistului Ion Mihalca, student în anul I al Conservatorului clujean ; lucrarea **„Carnyx"** de Șerban Nichifor s-a bucurat de o redare impetuoasă, la fel și **Concertul nr. 1 pentru clarinet și orchestră** de Weber, anumite forțări ale instrumentului conducîndu-l la emiterea unor sonorități discutabile (de asemenea, trebuie avută multă grijă față de o anumită atitudine în fața publicului, uneori fiind de preferat continuarea execuției chiar și cu un instrument neacordat corect de la început unor intervenții zgomotoase, inestetice pe parcursul interpretării pentru rectificarea acordajului). Pe organistul Theo Halmen din Sighișoara l-am putea defini drept un interpret de factură (relativ) romantică ; versiunile lucrărilor de Bach **(Preludiu și Fugă în Sol major)**, Scheidt **(Coral)**, Buxtehude **(Preludiu și Chaconna în Do Major)** și Franck **(Coral în la minor)** ne îndreptățesc această afirmație, trebuind însă să adăugăm că un plus de simț ritmic și mai multă grijă față de detalii sînt aici imperios necesare. O bună impresie a lăsat violoncelistul Bozsodi Zoltan, elev în clasa a IX-a, în fragmentele din **Suita în Sol Major** de Bach ; o interpretare corectă, bine dezvoltată tehnic și expresiv, ne face să așteptăm cu încredere o evoluție interesantă. În capitolul interpretărilor de excepție îl putem încadra pe violonistul Liviu Prunaru, elev în clasa a XII-a, interpret al **Concertului nr. 3 pentru vioară și orchestră** de Saint-Saens. Versiunea oferită s-a distins printr-o deosebită maturitate a gîndirii, prin grija față de calitatea sunetului, prin autenticitatea trăirilor de sorginte romantică, bine filtrate însă astfel încît să nu depășească marginile bunului gust. Ca și în cazul lui Liviu Prunaru, interpretarea pianistului Octavian Arion, student în anul al II-lea la Conservatorul din Cluj-Napoca, se poate caracteriza succint prin sublinierea unei deosebite naturaleți. După părerea mea, evoluția acestui pianist a constituit punctul culminant al Galei, publicul aflîndu-se în fața unui tînăr cu deosebite, complexe calități. Am avut, cu evidență, acea senzație atît de rar întîlnită că interpretarea lui Octavian Arion este la fel cu interpretarea unui orator care își însoțește conținutul de idei al discursului cu o întreagă gamă de gesturi și procedee expresive spre întărirea efectului de convingere, descărcînd aici această comparație de orice nuanță de artificialitate. În **„Sonanze"** de Dan Voiculescu, în **Concertul pentru pian și orchestră** de Ceaicovski, logica partiturii a fost respectată cu acea naturalete în măsură să se lase observată numai atunci cînd piesele nu mai au taine pentru interpret, muzica fiind aici „vorbită" și nu redată, gîndită și nu reprodusă. Fără a trece peste concursul orchestrei simfonice, al tînărului dirijor Gheorghe Costin, personalitate de real talent, putem aprecia concertele de la Tg. Mureș ca fiind momente importante ale stagiunii noastre.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEŢII CÎND ERAU TINERI (XXXIV)

RITMUL SECRET AL COSMOSULUI

Cercetînd opera poetică a cîtorva zeci de poeţi, implicit comentariile critice suscitate, am desprins o regulă de aur : fiecare poet adevărat (fenomenul nu are nimic comun cu încifrarea) are undeva în opera sa o metaforă, un vers care ne dă cheia înţelegerii întregului. S-ar putea crede că poetul cu cît e mai evoluat, cu cît dispune de mijloace de expresie mai complexe, mai moderne (să le zicem aşa), cu atît se revelează mai uşor. Ceea ce pot spune, fără dubii, este că pentru citirea partiturilor poetice nu există o notă „la" ca în muzică.

Fără îndoială cititorii de profesie — i-am numit pe critici — oferă de multe ori o asemenea cheie. Din acest punct de vedere cel mai apropiat comentator al scrierilor poetice ale lui Grigore Arbore mi s-a părut a fi Dan Alexandru Condeescu în a sa „Sensibilitate şi cultură" („Luceafărul" din 17 martie 1979). Sensibilitatea şi cultura sînt într-adevăr polii acestui nucleu înscris pe orbita poeziei contemporane.

„Argonautica", metafora — linie de forţă pe care ne-o propune pentru înţelegerea poeziei lui Grigore Arbore tînărul critic Paul Dugneanu, e, într-adevăr, „un fir al Ariadnei", ca să apelăm şi noi tot la o idee clasică, la o metaforă încetăţenită, nu îndeajuns de lung şi de sigur, ca să pătrundem în toate construcţiile lirice ale poetului. Lucrul cel mai simplu pe care îl avem de făcut este să-l citim atent pe poet, ceea ce, după părerea noastră, am şi făcut. O „argonautică" există, ce-i drept, în poezia lui Grigore Arbore, dacă vom corobora diferite motive poetice. O argonautică aparte care, în fapt, ca să-l citäm pe eseist, este un „drum prin memorie".

Pînă la urmă, revelatoare pentru cuprinderea personalităţii poetice a lui Grigore Arbore mi s-au părut cîteva versuri dintr-un poem al volumului cu acest titlu **(Poeme**, Editura „Eminescu", 1974) : „Ocol am dat cetăţii căutînd / în unghiurile sale **ritmul secret al cosmosului.** Fiecare (subl. ns.). / am măsurat distanţele plăpînde / dintre copaci şi pietre, dintre / plante şi tîritoare, vidul / rămas în pietre atîrnînd / de gîtul călătorului."

Poetul Grigore Arbore descifrînd o „Autumnalie"

Există şi o „Ethica magna" a căutării (vezi volumul **Stolul de argint**, Editura „Cartea Românească", 1979) : „Plantele şi riurile se autocontemplă, / seminţele retrag tulpinile spre interior / orbecăie cetatea în propriile-i ferestre / precum în vizuina strimtă un dihor."

Autocontemplarea aceasta a riurilor şi animalelor, căutarea, măsurarea distanţei dintre plante şi tîritoare, prioritare în cartea de debut **Exodul** (Editura pentru literatură, 1967), mai ales în poemele „Către Ceres", „Piriul", „Imperiul ploilor", „Baladă" sînt polarizate tot mai mult în ultimele volume de „cetate", tot ca produs al naturii, al elementului ei esenţial — Omul.

„Argonautica" lui Grigore Arbore, călătoria prin memorie, îl duce către strămoşi, invocaţi într-un fel de pomelnic arhaic : „Printre salcimii îngropaţi în neguri coboară / cortegiul mierlelor în vatra satului psalmodiind / imnurile închinate zăpezii. Nemişcat, / într-o albă poiană zilnic ascult / în glia fremătînd un zvon de eliberare ; / nemişcat urmăresc / omătul trimiţînd semnele / către fiinţele şi plantele de dedesubt, nemişcat / ascult cum cîntătoarele se aşează / pe o tînără floare. / Moise, îi spun, şi adaug Maria ; / Grigore, îi spun, şi adaug Maria ; / Niculae, îi spun, şi adaug Maria ; / Grigore, Vasile, Ioan şi copiii lor, spun, / şi adaug Maria — numele blînd al mamei mele / de veacuri străbătînd aceeaşi casă / ca o fantomă tandră, alegînd durerea de bine şi răul de înţelepciune."

Continuitatea genealogică, în linie maternă, din acelaşi volum citat şi mai înainte **(Poeme**, 1974) are o simetrie în poemul „Fîntîna" din cartea de debut, evocînd linia paternă : „Încă un Grigore ce priveşte-n gol / în oglinda cu reflex de moarte, / fluturînd enorm deasupra sa o stea domol / priveghindu-l cu orbite fragede pînă departe. / / Tot mai pierdute, stinse, privirile-mi reped / spre spaţiul din adînc lucind eteric / şi-l văd tăcut şi sumbru alunecînd mereu / prin galerii surpate de-ntuneric."

Dacă în ceea ce priveşte afinităţile sîntem de acord cu anumite rezonanţe ale panismului blagian, predispoziţia spre obscuritate pe care i-o impută unii critici ni se pare peremptorie, atîta timp cît „Balada" din primul volum debutează cu această lumină intensă înainte de a intra în crepuscul, de a decade spre asfinţituri : „Regele Lys plecind la vînătoare / Un fluviu îl oprea mereu pe cînd / Rotea lumina suliţi arzătoare / Spre asfinţituri decăzînd".

O seamă de poezii din ultima carte, **Din toate părţile** (Editura „Cartea Românească", 1984), concentrează asupra călătorului o lumină apoteotică întocmai ca aceea din finalul lui Gordon Pym al lui Edgar Poe, ca în aceste „Artere" : „Au mai rămas cîteva minute pînă cînd / Soarele va începe să înoate / lîngă părul tău ce s-a-necat plîngînd / printre resturile unei mări carbonizate".

Întoarcerea în trecut este evocată cu graiul de sibile din celebrul sonet eminescian al Veneţiei, versurile poetului fiind parcă o altă expresie a copleşitorului „Nu-nvie morţii — e-n zadar, copile !" : „Nimeni nu poate să-ţi restituie trecutul, / rămîn decapitate pe un eşafod / iubirea, moartea, spaimele, sărutul / şi amintirile plecate-n lung exod."

Înainte de a relata două întîmplări semnificative din relaţiile mele cu Grigore Arbore, nu mă pot abţine să nu remarc, dacă vreţi şi autocritic, că încercarea noastră de a-l explica mai ales prin mijloace textualiste e eronată — în genere la un poet — şi cu atît mai mult la cel în discuţie, cu preocupările sale pentru plastică (se cunosc scrierile sale despre Piero della Francesca şi Michelangelo).

Citindu-l pe Grigore Arbore, am avut fiorul pe care-l trezesc pînzele lui Giorgio de Chirico (am în vedere din pictura lui metafizică „Muzele neliniştitoare", pînză aflată la Milano, în colecţia Gianni Mattioli).

Dar promiteam şi relatarea a două întîmplări, una legată chiar de debutul său în „Luceafărul" din august 1963, alta de o întîlnire a noastră la Florenţa şi Pisa, pe la începutul anului 1974. Pe prima am să-l las chiar pe poetul însuşi să o rememoreze, după cum a făcut-o în „Luceafărul" din 27 iunie 1981, în consemnarea „Vînătorii de poezie" (rog pe cititor să mă ierte dacă rîndurile pe care le voi cita sînt prea multe, dar nostime şi adevărate, ca să nu mai spun dragi mie ca şi celui ce le-a scris) :

„În vara anului 1963, într-o unitate militară din Dobrogea, unde studenţii anului III de la facultatea de istorie se instruiau sub o căldură infernală, sînt chemat pe neaşteptate la comandant şi întrebat pe scurt şi discret dacă ştiu motivul pentru care sînt chemat la comandantul marii unităţi. Habar n-aveam, evident. Nu-i eram rudă, nu-l cunoşteam. Privit de ofiţeri cu oarecare milă şi oarecare compasiune de colegii care tocmai băteau cu îndîrjire pasul de front al inspecţiei de dimineaţă, am fost urcat într-o maşină ceva mai specială, alături de un stat major care pleca în aplicaţie şi care altminteri s-a arătat destul de cordial pînă am fost descărcat în faţa comandamentului diviziei unde am fost preluat urgent şi introdus la locţiitorul politic al comandamentului, un colonel în vîrstă, cu aspect jovial, pe vîrful buzelor cu o întrebare care m-a ţintuit în scaun : pe cine cunosc la eşalonul cel mare şi ce s-a întîmplat de mă caută cu atîta urgenţă. Să fiu pregătit pentru orice eventualitate, îmi spuse blînd şi poate compătimitor colonelul ordonînd ofiţerului de serviciu să-i facă legătura la centru, cu tovarăşul căruia îi raportă că „elevul" se află în biroul său. După care îmi puse în mînă receptorul pe care l-am strîns cu un uşor tremurat. De cîteva ore dealtfel gîndurile mele erau destul de învălmăşite. «Bună ziua ! Sper că decurge normal convocarea dumneavoastră — îmi tăie scurt vocea de la capătul celălalt al firului încercarea de a mă prezenta conform regulamentului. Nu eu, ci tovarăşul Stoian are nevoie de dumneavoastră.» Trecut dintr-o stupoare în alta, l-am ascultat apoi pe Niculae Stoian. Mă căutase în toate unităţile unde se aflau studenţi în convocare pentru a-mi da personal vestea că împreună cu Mihu Dragomir selecţionează un ciclu de poeme pentru debutul meu în „Luceafărul", dar că ciclul trebuia completat tematic pentru a putea fi publicat în numărul festiv din august. Ceea ce s-a şi întîmplat. Semnatarul prezentării a fost acel înegalabil Mihu Dragomir căruia mulţi îi datorăm o lacrimă şi o recunoştinţă pentru tot restul vieţii. Am impresia că am fost printre ultimii din cei care au debutat cu concursul său, dacă nu chiar ultimul." (O precizare : în numărul care anunţa moartea prematură a marelui „căutător de comori" apărea o scrisoare deschisă care însoţea primele versuri ale gălăţeanului Ion Panait, azi focşenean, autor a cîtorva volume, şi brăileanului, de baştină bucovinean, Constantin Ştirbu).

Nu sînt lipsite de interes nici cîteva detalii nostime relatate oral de elevul-ostaş, viitor debutant ca poet. I s-a pus la dispoziţie un birou spaţios şi-un calup de hîrtie, din care a folosit doar cîteva coli pentru a ne mai adăuga versurile solicitate, scrise deja sau compuse ad-hoc ; versurile ne-au parvenit urgent prin curierul militar. Însă mai mult interes cred că prezintă aprecierile lui Mihu Dragomir, în parte, valabile şi astăzi : „Este prematur să încercăm cea mai uşoară creionare a profilului poetic de mîine. Dar nutrim certitudinea că ne aflăm în faţa unui talent avînd toate atributele începutului : naturaleţe, alături de stîngăcii, exagerare imaginistică alături de tendinţe către meditaţie, ecouri din poeţi preferaţi alături de încercări de inovări formale.

Timbrul este uşor nostalgic dar scăldat în lumina unor peisaje pline de viaţă ; printre cele mai familiare sînt pădurea şi marea.

Asemeni multor confraţi de generaţie, tînărul poet revine uneori la imaginile copilăriei, în mod firesc astfel, deoarece sînt singurele imagini pe care sensibilitatea lui le-a prelucrat timp mai îndelungat".

Cea de a doua întîmplare, de data asta, în compensaţie fericită, pentru mine, a fost întîlnirea cu Grigore Arbore, mai întîi, la Florenţa şi apoi la Pisa, unde era bursier la Scuola Normale Superiore, la care învăţase în secolul trecut Petrache Poenaru. Un simplu telefon la respectiva instituţie de învăţămînt din Pisa şi mi s-a dat legătura la bibliotecă, deschisă tot timpul, ziua şi noaptea, cu accesul liber la raft al celor ce studiau. În nici două ore mă şi întîlneam cu Grigore Arbore pe peronul gării din Florenţa, pentru ca în alte două ore să facem cale întoarsă în oraşul înaltelor sale studii. Nu mă aflam pentru prima oară la Pisa, aşa că interesul meu era să mă întîlnesc cît mai repede cu nişte reprezentanţi ai studenţilor, potrivit misiunii ce o aveam din ţară. Întîlnirea mi-a fost grabnic mijlocită de poetul-bursier la specializare, între altele discipol şi al cunoscutului filosof şi profesor comunist Badaloni.

Mi-a făcut mare plăcere să întîlnesc în volumul **Averse** (Editura „Eminescu", 1976), o poezie care aminteşte locuri şi întîmplări din Pisa — „Piazza dei Cavaleri 7", poezie în care se spune, succint, alegoric : „Locuiesc de un timp într-o casă / peste drum de un turn de granit, / unde înnebunit de foame şi teroare / şi-ar fi devorat copiii un nobil om ajuns / spre milenara ruşine a cetăţii închisoare. / / E foarte straniu că-n aceeaşi piaţă / nu prea demult purtară-nchis în cuşcă / un blînd poet ce-nţelegînd mai multe limbi / sfîrşi prin a înnebuni tot învîrtind / cuvintele precum cutii cu praf de puşcă."

Dincolo de alegorii, poetul îmi prezintă în amănunt istoria cu cei doi încarceraţi din turn care nu era vestitul Turn din Pisa, ci unul chiar al Şcolii Normale Superioare. Nici nu m-a surprins atîta erudiţie la un tînăr căruia Scuola Normale Superiore din Pisa i-a acordat în 1975 un Doctorat Degree în History of Art.

Niculae Stoian

Miezul fiinţei

Urmare din pag. 1

Toate acestea păreau că sînt, cum stăteau aruncate în neorînduială, nişte oseminte şi nişte arme de-ale bătrînilor de care el, tata, nu se putea despărţi nicicînd.

„Păi, cum se frînseră ele, tată ?" întrebam eu, ţinînd în mînă vreo coadă de secure, ori vreo codelie. Şi-ncet, încet, mă lămurea : codelia e din lemn de corn, coada securii din ulm, fiindcă salcîmul nu este bun, sare ; coada sapei e din salcie sau din plop, să fie uşoară ; maiul se face dintr-o trupină de salcîm ; coarnele plugului din lemn de stejar, minerul secerei la fel ; ţăruşii din tufă, parii de porumb din frasin... „Păi, frasinul e ţapăn, cum de se rupe ?" îl întrebam din nou. „Ei, ei, — zîmbea — coada, d-aia e făcută coadă, să se rupă !... Piere omu', cît e el, da' un lemn !" Şi-mi povestea apoi cum trăise şi cum pierise al lui cutare şi al lui cutărică ; dar şi ce făcea unul, ce dregea altul, şi ăla care îndruga moşi pe groşi şi frate-său care-şi rupea cămaşa-n spinare muncind (adică se deosebeau şi ei, ca şi lemnele de esenţe diferite).

Am aflat apoi cum se construiesc casele şi căruţele, cum se dă cu coasa, cum se îngrijesc caii, cum se peţesc fetele mari, cum se ţine cuvîntul dat, cum se petrece. Şi-am trăit acolo, în sat, împreună cu oamenii care ştiau toate lucrurile astea şi altele, multe, încă, şi care, diferiţi fiind unii de alţii în fibra lor, îşi găseau, în cele din urmă, locul potrivit între ceilalţi, după cum le era felul. Mi-am dat seama însă că, indiferent prin ce încercări ar trece, oricare dintre ei rămîne, în adîncul fiinţei lui, ca şi tatăl meu, ţăran.

Şi, din cît am înţeles eu, mult, puţin, despre sufletul acestui uriaş de ţărînă — părintele mai din vechime, ori mai de-aproape al fiecăruia dintre noi — s-a născut romanul **Pămîntul ne rabdă pe toţi.**

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Radu Theodoru, romancier şi marinar de cursă lungă

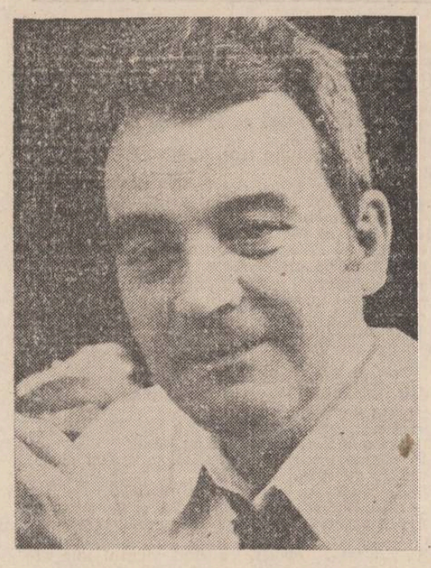

Un poet ardelean, Teofil Bălaj

Un grup de scriitori în călătorie de documentare : Traian Iancu, Ion Horea, Ion Băieşu, Vasile Băran, Ion Hobana, Valeriu Bucuroiu, Constantin Nisipeanu şi Radu Cârneci

DRAMA BACOVIANĂ (II)

Remarcantă în poezia lui Bacovia, Clotho, prima dintre Parce, naşterea, la Bacovia tentaţia realcătuirii, în trecut, în imemorial, sau în viitorul aşteptat, sub temerea : „Tot mai mult am rămas cu ce este", liber de timp, ca şi liber de „trista" însoţire. „Plouă, şi numai ploaia dă cuvînt". Legea firii regeneratoare. Clotho. Şi mai aflăm la Bacovia, nesperată, dintre atributele Parcelor, veghea lor asupra mişcării sferelor cereşti — „Luna pare, în oftat, un continent cunoscut", nu, nu e nicidecum *mortul* bacovian o hircă de dans macabru într-un univers al lugubrului sau într-un monolog dantesc sau hamletian, atîta doar că e un *mort* activ, o prezenţă, un mort în acţiune. „Cei vii se mişcă şi ei descompuşi". Dar sînt vii ! Atropos e neutralizată prin desabuzare, morţii nu sunt morţi. Dacă în *Marş funebru* clavirul pare catafalc, pare şi catafalcul clavir. E *comert*, nu mai e neînduplecare. Cît e de adevărat că *mortul*, încetăţenit, apanaj al lui Anteros, fiind ataşat viului, oricît l-ar vitriola, răscumpăra, neutralizînd pe Atropos, vedem asistînd la moartea mortului (în *Comedii in fond :* ar fi timpul să reţinem şi *titlul* acestei plachete) : Atropos exultă, eroul liric se va da prins, „mi se pare că sunt viu". „Poate părea că am murit", „Cînd mă gîndesc că am să mor", concepte, „Trişteţi pe vînt, trişteţi de mort" acesta vers de notaţie, de re-notaţie ; bulversat eroul liric se redefineşte, se resituează, „trista îngăduire", însoţirea cu mortul Amor (resuscitabil prin însoţirea cu viul) nu mai este, a sucombat, s-a pus capăt ciclului iluzie-deziluzie, moartea *mortului*, în *Niciodată (Renunţare)* o vom conspecta acum numai ca mărturie a ponderei termenilor bacovieni. *Niciodată*, poezie de context, e ilizibilă fără considerarea poemelor într-un cuvînt, adevărat cod al bacovianismului. „Plumb — corpul meu căzu / Pe banca de piatră". *Plumb* e amorul de plumb, cu aripile-i atîrninde. (...) Doza de ascundere la Bacovia e bună conducătoare de poezie ; una din virtuţile poeziei lui e coexistenţa nativă a unor sensuri multiple rezidînd în chiar nuditatea expresiei. Ambiguităţile însă şi eliptismul în *Niciodată* vin din încărcarea poeziei cu termeni inveteraţi din universul bacovian : *Plumb*. Dar şi *corpul*. Dar şi *banca*. (Cît pentru *căzu* : „Şi dacă am să cad pe covoare", sensul de aici l-ar acoperi, ascunzîndu-l, pe cel din *Marş funebru* ; puerilă ascundere ar fi, la departajarea netă de acolo : „un corp am auzit căzînd". Vă *eu* cad. Ascundere, dacă e, e fortuită. E o stare de confuzie reală, şi ea salutară. Bacovia nu instituie un cuplu, ci îl trăieşte, cînd ca prezenţă distinctă, prezenţă de mort şi e atroce, cînd confundîndu-se cu eroul liric, „suflet închis". Inconsecvenţele arată o stare necurmată de opresiune, de apăsare, inconstanţă, nepace. În plan social i-au smuls poetului expresia : „Au făcut din mine ce-au voit". Sau e un vers ? Nici nu mai ştim.) Corpul care cade în *Niciodată* pare a fi eroul liric însuşi şi atunci poezia e ilizibilă. Dar avem termenul de alăturare : Plumb — corpul meu căzu. *Corpul* meu e corpul de însoţire. Amorul de plumb, amorul defunct, *al meu* ca aflător asupra mea, a viului, cum *a mea* e mina, gura. Sau nu ni se pare că e aşa, indiscutabil ? Ne-ar putea convinge întîiul vers : „În grădina moartă / A sosit un mort". Dacă avem relaţia.

Şi ajungem la mărturia şi a nepăcii şi a grijii poetului de a spune tot ce trebuia să spună... ucigător pentru preceptul evanghelic „Să nu-ţi faci grijî"...

Termenul de relaţie ar fi *banca*. „Pe banca de piatră" ne duce la Poema în oglindă. Atîta doar că acolo — „Şi pe masa părăsită, albă / marmură sculptată. / Mă întind ca şi un mort". e *masa*, nu e *banca*. Tot una ? Avem, iată, mărturia că Bacovia însuşi învedera şi acordarea termenilor : *Poema în oglindă*, după ce apăruse în volum, reapare în „Viaţa literară", Bucureşti, la 25 mai 1929, cu titlul *Plumb de toamnă* şi cu indicaţia : Variantă. Şi reapare, să reţinem, în acel mai 1929 ca variantă, după ce reapăruse tot atunci, cu puţin înainte, în martie 1929, în „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români", în versiunea cunoscută, din *Scintei galbene* şi din toate ediţiile care au urmat. În „Viaţa literară", mai 1929, citim : „Şi pe banca..." *Pe banca*. Relaţia *Poema în oglindă — Niciodată* a ţinut Bacovia cu dinadinsul, programatic sau temperamental, s-o relev. Acum putem citi *Niciodată*, avem cheia sigură a poeziei. *Grădina cangrenată, grădina devastata*, din *Poema în oglindă* a devenit *grădină moartă*. Iar *mortul*, „a sosit un mort", *a sosit* fiindcă va rămîne, a ajuns la destinaţie, în grădina-definitiv-moartă. S-a pus capăt tentaţiilor resurecţiei.

Şi putem să ne întoarcem şi să rămînem la *Marş funebru*.

„Ningea bogat şi trist ningea, era tîrziu, / Cînd m-a oprit în drum la geam clavirul", aşa debutînd, şi universal şi personal — şi elaborat şi liber, dansant (titlul e convenţional, poema s-a numit întîi *Interior trist*), ştim, Bacovia a scris, a rescris, a şters, a şters cu guma şi iar a scris şi atins de aripa geniului îl aflăm ca scriind şi rescriind pentru a atinge, din stadiu în stadiu, valoarea poetică absolută. Perpessicius : „Fuziunea dintre vibraţia sufletească şi expresie e absolută", s-a văzut asta, cum nu se mai poate, în *Decembre*. Să nu-ţi vină să crezi ! *E de admis* că Bacovia a scris întîi — în „Românul literar", noiembrie 1906 — „Mai strigă s-aducă jăratec" ? „Mai strigă s-aprindă şi lampa", în loc de „Mai spune" ? În intimitatea căminului, în căldura care apropie, „mai strigă" e scandalos de inadecuat, rămas, se pare, dintr-o versiune anterioară, un rudiment... Sau era spaima înaintea nepreväzutului. Greu a îndueplecat poetul starea, greu şi poezia ; „jalea de a nu mai putea scrie un vers" e a poetului care ne ridică la incintare trecînd prin această jale. Bacovia şi-a scris, şi-a rescris nevrozele, n-a căzut sub nevroze : chiar şi numai cu acest prim distih din *Marş funebru* Bacovia exclude asemănarea cu Rollinat. Nu se mai cere acum, din partea noastră, decît o simplă transcripţie :

M-a oprit în drum la geam clavirul. Cînta, gemînd între făclii. Şi-n geam suna funebre melodie. Şi lung gemea arcusul. Murea clavirul lung gemînd. Şi-aud gemînd amorul meu defunct. Eu zgudui fereastra, nervos. La geamul tău, în spaima nopţii. Şi gem şi plîng şi rid. La uşa părăsită. Închide uşa, e frig, iarnă. Şi-am plîns la geam şi m-a cuprins delirul.

Şi-am început să-l strig. Mortul strigat, ca într-un bocet. Amorul de plumb. Ştim. Şi ştim : e, în *Marş funebru*, corpul care cade. Cade cu propriu efect, greu, aşa afirmîndu-şi prezenţa şi afectînd viul. Finalul poemei, somptuoasa, străbătută, mai mult prin frazare, de înfiorarea marei poezii, e flasnetat. „Vai, de atunci îmi pare lumea", „Viaţa-i melodie funerară", vădindu-se intenţia de eludare a particularului : finalul e de cintec de lume. Dar, corp-delict bacovian, corpul care cade, „în urmă", nu în tabloul înscenat, nu natura feminină cade, genul feminin, „bruna", „blonda", apariţie „ca-n vis", cum e în versiunea iniţială a poeziei, angajată, prinsă, cu existenţa, fiind fiinţa eroului liric cu corpul de însoţire, corpul care *cade*, în „noaptea de vecie" ce se aşterne, după tentaţia vană ; nu cumva cade — un corp — şi în Amanta macabră ? „J'entendis un bruit mat suivi d'un hoquet mou", *bruit* e zgomotul capacului căzînd peste sicriu, e macabrul ca poncif. Nici măcar bulgării de pămînt căzînd pe capacul sicriului, totdeauna cu înfiorare. Bacovia pe cît nu e rollinatian — „Şi scîrţîiau coroanele de plumb", percepţia e întens cerebrală, e creerul arzînd „ca flacăra de soare", nu zgomotul căderii capacului... — pe atît a vrut să dea impresia că este. Şi pesemne îşi imagina că este — cîte şanse pentru a rata !! Nu l-a pus pe Rollinat şi într-un vers ? ca să rămînă sincer cu sine. Norocul poetului e că sinceritatea ultimă a avut-o faţă de arta lui.

Corpul care *cade* nu e rollinatian, e tot ce poate fi mai specific, mai propriu bacovian. (Al. Piru : „simbol corespunzător" cu Rollinat. I. Rotaru : — apropiere textuală — „dintre cele mai izbitoare").

E cunoscută, din reproduceri, o filă de carnet a lui Bacovia, o foaie de aritmetică, din care sare afară din pagină un vers proectat : „Pe geam, pe creer, pe oase". Obsesia *geam* a urcat în creer, a pătruns în oase !

...Cu *geam* şi *fereastră* şi *uşă* — şi *gem* şi *frig* (şi plumb — corp — bancă) măsurăm şi distanţa, astronomică totuşi de la Bacovia îndărăt pînă la Sofocle.

Bacovia e unic şi ca modern şi ca... neo-antic.

Marcel Marcian

(1984)

IN LOC DE CRONICA EDIŢIILOR

Probitatea documentelor (II)

După cum observăm, M.I. este în contradicţie flagrantă, nemărturisită, cu mentorul său (oare acesta ştie ?). Simţindu-se oarecum încurcat, M.I. aduce, totuşi, — tot în **România literară** — şi un aşazicînd argument al bunului simţ : **Acel Valsamos descoperit de Al. Oprea era născut în 1862, la naşterea lui Istrati, în 1884, ar fi avut, deci, 22 de ani ; ceea ce înseamnă că legătura lui cu Joiţa Istrate începuse de pe cînd avea... 14 ani, fiindcă într-o mărturisire autobiografică Panait Istrati spune foarte clar: Mama mea, după opt ani de viaţă comună cu tatăl meu, vorbea foarte bine greceşte.**

Fără să-şi dea seama, M.I. întăreşte cele afirmate de noi pe marginea ipotezei Al. Oprea. Să-i amintim, mai întîi, de Irimia din nuvela **Cosma** de Panait Istrati : **Ai unsprezece ani astăzi, Irimio ! îmi zise el la masă. Ai să-mi arăţi astăzi dacă eşti în stare să te ţii pe cal. La anul am să-ţi dau luleaua, iar de-aici în doi ani, flinta !** Oamenii se dezvoltă mai repede în aer liber — iar „argumentele" lui M.I. rămîn simple copilării ori, cum se teme însuşi să nu-i fie cartea, „o colecţie de aberaţii". De ce nu se putea împrieteni un grec kefalonit de 14 ani cu o româncă mai mare decît el, şi după 8 ani, să aibă împreună un copil ? **Dimpotrivă, mi se pare firesc ca un asemenea grec să aibă lîngă el un tutore, o rudă mai în vîrstă, şi aceasta să-şi pună numele, în calitate de martor, pe certificatul de naştere al copilului rezultat.**

Acestea sînt faptele. Ele arată starea în care se găseşte istratologia după moartea lui Alexandru Oprea. Singurul nostru istratolog autentic ne-a lăsat cu voce testamentară o ipoteză bine articulată în verigile argumentaţiei, excelent susţinută documentar. Ce să mai înţeleagă lumea din deruta continuă în care învăluiesc această ipoteză Al. Talex şi Mircea Iorgulescu, cei doi editori şi biografi actuali ai lui Panait Istrati care nu scapă nici un prilej de a se lăuda reciproc, a-şi mulţumi unul altuia — şi de a-l denigra pe Alexandru Oprea ? Cine a fost tatăl lui Panait Istrati în versiunea acestora ? Citi de-alde Valsamis/Valsamos s-au născut în Faraclata între 1862—1884 ? Nu cumva este un nume comun acolo ? În loc să discute cu argumente, onest, documentaţia prezentată de Memache Valsamos Tănăsescu şi ipoteza lui Al. Oprea, dînşii preferă pamfletul, etichetele discreditate („bazaconie", „gravă eroare de istoric literar", „bizarerie" — vezi mai sus) — şi inventează cu frenezie rude în viaţă ale lui Panait Istrati în... Grecia. **Pe ce** bază documentară ?

Cel puţin să se pună de acord între ei : unul ia jumătate din întrebarea lui Al. Oprea **(„greşeală de copist"** — Al. Talex, vezi mai sus), celălalt, cealaltă jumătate **(„altă persoană"** — M.I., vezi mai sus) şi trag, fiecare în direcţia lui, de pînză sperînd că se rupe.

Este trist, totuşi, cînd afli că, deşi problema tatălui lui Panait Istrati n-a fost rezolvată pe teritoriul istoriei literare româneşti, Al. Talex şi M. Iorgulescu îşi permit s-o prezinte drept certissimă peste hotare. Citäm din ediţia a doua a cărţii **Cum am devenit scriitor** de Al. Talex. De altfel — spune autorul după ce prezintă caricatural stadiul cercetărilor pe tărîm românesc — discuţia nu-şi mai are rost. Iată, scris negru pe alb de către Al. Talex, într-o carte apărută la o editură din România, că autorul **Chirei Chiralina** se numeşte Valsamis, că a fost considerat **fiu al lui Valsamis kefalonitul şi una din gloriile literaturii universale.** Mijloacele mass-media reiau amplificînd „documentaţia" lui Al. Talex şi nici nu mai ţin cont de faptul că emulul său, M.I., (prezent la festivităţi) a descoperit şi el un alt kefalonit candidat la rolul de tată al lui Istrati. Ce contează — tot „Valsamis" se numeşte, tot din Kefalonia este — „din grădina noastră", cum s-ar zice !

Foarte bine a făcut Grecia că l-a sărbătorit pe Istrati, şi ne bucurăm pentru aceasta ; foarte bine va face oricine oricînd vorbindu-l de bine pe marele nostru scriitor — dar să nu se uite niciodată că, înainte de a fi bănuit ca fiul unui Ghiorghios/Gheorghe/Gherasim/**Valsamis**/Valsamos, înainte de a fi **una din gloriile literaturii universale, Panait Istrati** — acesta-i este numele şi nu acceptă nici un fel de ghilimele anexioniste — a fost român, este una din gloriile literaturii româneşti. Chestiunea este ştiinţifică, nu publicitară ori de altă natură, şi a sosit timpul ca autorul **Chirei Chiralina** să fie luat în primire de specialişti adevăraţi care să îndepărteze minarismul, dilentantismul în general, din domeniul operei şi biografiei sale.

Nicolae Georgescu

Măreaţa simplitate

Urmare din pag. 1

Amintirile mele cu tentă poeticească, desigur, şi apoi toate lecturile fiindcă, să recunoaştem, de-atîtea ori pricepem viaţa prin literatură !) de la Slăvici şi Rebreanu, la Lăncrănjan şi Marin Preda întrau în faze de contrast încă din facultate cînd învăţam felurite discipline suficient de sofisticate cum planificarea şi organizarea unităţilor agricole şi statistica agrară. În mintea mea coexistau atunci cîteva întruchipări ale realităţii : ţăranii idilici ai copilăriei „la polog" sau culegînd mălaiul, ţăranii din literatură confruntaţi cu momente istorice hotărîtoare, ţăranii ipotetici care aplicau în munca lor de la ţară (sintagmă consacrată, nu ?) vrafuri de noţiuni şi pachetele de programe cibernetice din cărţile mele studenţeşti. După aceea lucrurile s-au limpezit şi s-au orînduit în mintea mea într-o simplitate binefăcătoare — pentru că şi-acum cred că unul din apanajele satului este un fel de **măreaţă simplitate** (aş vrea să fiu bine înţeleasă, nu spun simplism, mă gîndesc doar la acordul fin dintre esenţă şi aparenţă). Noua realitate agrară care face din agricultură ramură de bază a economiei noastre socialiste înseamnă un summum de concepte moderne despre agricultură aplicate într-o matrice care-şi păstrează tradiţia, dar e capabilă să filtreze şi să recepteze noul. Există azi o sociologie a ruralului şi pandantul ei în lumea artei — o literatură complexă, profundă, căutătoare mereu a satului românesc contemporan. A lumii sale transformate, a oamenilor săi, cei aflaţi într-o relaţie miraculoasă cu pămîntul, cu luncile, cu bărăganele, cu moinele şi pomăturile, chiar cu peticele acelea de la munte pe care ai mei pun mălai şi fasole. Prima amintire pare că e şi ultima amintire. Iunie la Anieş, deci la mine acasă, pot spune, pe-un mal de Someş, e vremea primei coase, oamenii sînt la polog, finul miroase aiuritor, cosaşii tresar în iarba pestriţă, norii albi desenează pe cer presimţirea serii, iar femeile cîntă aceleaşi doine tărăgănate cu glas ascuţit, ştichiuitor parcă.

POST RESTANT

Ploaia este un accesoriu mai important decît umbrela în povestirile în care se desparte Ea de El sau El de Ea. Dacă nu plouă în text, parcă şi despărţirea nu e atît de tristă cît s-ar cuveni. Nu întîmplător, un timp, în filmele în care cei doi se despărţeau ploua dintr-o stropitoare ţinută deasupra capetelor lor. Deci, ploua şi se despărţeau, ca să zicem aşa, mulţumiţi de a fi suferit şi unul şi celălalt într-un decor adecvat. Ştiind toate acestea (şi mai ales toate cîte se **adaugă** la **o** ploaie bine întocmită : streşinile care ţiriie, fulgerele care brăzdează cerul şi-i luminează faţa Ei, tunetele care nu pot acoperi vocea Lui, aerul tare al iubirii şi al copacilor stropiţi din belşug) ne cuprinde de fiecare dată o sfîşietoare melancolie şi ne întrebăm straniu : oare ce au simţit toţi aceia care nu au avut grijă să se despartă pe ploaie ? Oare cum au putut ei să mai sufere într-o zi luminoasă, cu un soare vesel, decupat pe un cer senin, albastru ? Oare la ce s-au gîndit, auzind muzica veselă de pe un stadion în timpul pauzei ? Oare ?

★

PAUL DORU CHINEZU, Lugoj. Nu este nici SF nici NSF, este, cum de altfel aţi bănuit, o trăsnaie, căreia i-aţi ales un titlu foarte potrivit stării noastre după ce am citit : „Nedumerirea". Deci, „Era ora doisprezece noaptea, ochii începeau să-l doară(,) povestirea devenise plictisitoare şi Craus hotărî să se culce...". Încercaţi să scrieţi ziua.

EMIL BĂLŢIANU, Craiova. Aveţi umor („Tovarăşul brigadier Piroi Vasile a înşelat moartea") şi ştiţi, se pare, cum se falsifică ţuica de prune : „Era ţuică de prună, frunte, roasă bine în butoiul din lemn de dud. Păru să plece cu tuga, dar se răzgîndi şi vărsă ţuica înapoi, în butoi, pe jumătate. Luă o batistă cu cenuşă pe care o ţinea atîrnată într-un cui din perete, băgă batista cu cenuşă în tugă şi clătină binebine. Cînd crezu că e de-ajuns, scoase batista şi o puse la loc, ieşi în girliciul pivniţii şi, dintr-o găleată cu apă pusă la-ndemînă, umplu tuga. Lîngă găleată, era o cutie de conserve cu sodă topită. Baba puse cîteva picături de sodă în tugă, amestecă şi gustă. Se-nfioră. Băutura îi arse gîtul. Acum da, ţuica era tare foc, aşa cum le place bărbaţilor". Se vede că nu sînteţi începător, aveţi scrisul sigur. Poate însă ar trebui să fiţi mai atent la „poante", unele sînt prea groase, totuşi. Oricum, adresaţi-vă şi „Urzicii", cu „Sic transit" şi „Întreprinderea merge la circ". Aşteptăm ceva în sensul „Crizei".

CONSTANTIN GAVRILĂ, Deva. Sînteţi decorator şi publicaţi caricaturi şi aforisme pe care le semnaţi Gavco. E bine că pentru proză nu vă menţineţi pseudonimul, deoarece aceasta nu e rea, „Petre", şi „Vizita" sînt chiar aproape de publicabil. „Seară altfel" conţine prea multe coincidenţe răutăcioase : un soţ pleacă de acasă sub pretextul unei delegaţii, cea cu care trebuia să plece undeva, la munte, pleacă însă pe ascuns cu un fotbalist şi, odată ratată aventura, la întoarcerea inopinată, noaptea, la domiciliu surprinde adulterul soţiei (ca o pedeapsă, nu ?). În „Strigăt frînt" eroul îi anunţă destul de stîngaci iubitei moartea într-un accident de maşină a fratelui ei. Aveţi înclinaţie spre un anume subiect de tip intim, cu accente melodramatice (gelozii, dispariţii dramatice ş.a.) Ceva însă ne îndreptăţeşte să sperăm şi să vă aşteptăm în continuare cu alte texte.

MÎNDREŞ VERONA CASTAR, Mangalia. „Stimate tovarăş, vă trimit o bucată de proză cu dorinţa de a afla dacă într-adevăr merită să-mi storc creierul şi pentru volumul doi. Spun asta deoarece am trimis spre publicare volumul întîi (cu titlul „Cele trei Lumi ale Terrei) editurii Eminescu şi s-au împlinit deja trei ani fără să am o veste despre soarta lui. Ce părere aveţi Dumneavoastră despre o asemenea editură care se eschivează pînă dincolo de omenesc ? Ştiu. N-aveţi nici o părere, căci nici nu vreţi să aveţi. Asta-i. De, ştiu eu, poate că mă înşel. Mă înşel oare ?" — Vă înşelaţi, părerea noastră este categorică : nu. De ce ? Iată o mostră (sau un „monstru") : „Lasă-l dragă să-şi savureze în linişte omleta de ouă de coropişniţă de pe Marte, zise tînăra bunicii oprind astfel avîntul nepotului...".

MIRCEA PROCA, Luduş : „Vă declar încă din primele rînduri de manuscris (între noi fie zis că a trebuit să răstorn un turn de fildeş, să-l înmoi în Marea Neagră şi abia apoi să scriu cu el pe ceva muritor şi trecător) vă declar deci, că nu-mi plac deloc cei ce conspiră împotriva oamenilor de litere (talente sau netalente) prin critici literare sau... fie ce vor fi ele, simple răspunsuri la urma urmei. Uite că vorbim ca între doi prieteni, fără a ne cunoaşte măcar !" Deşi atît de „buni prieteni", nu aveţi, cel puţin, pînă acum, nici o şansă. Preferăm să uităm că am citit : „Noroc căci boala scrisului este o boală mare, ca boala unui fotbalist de a trage mingea de la centrul terenului, undeva, direct la vinclu". Ocupaţi-vă de fotbal, e mai bine pentru toată lumea.

A. ORAVIA, Oraviţa. Evident, e un pseudonim. Pe care însă n-aveţi de ce îl păstra, pentru că sînteţi încă departe de a intra în literatură. Scrieţi-ne deci liniştit, pe numele d-voastră adevărat. Nu va afla nimeni.

Iulian Neacşu

REMEMORĂRI

Craiul Munţilor (IX)

1.

Nu ştim cît de bun orator era Avram Iancu. Se pare că nu folosea vorbe mari şi se rostea pe înţelesul poporului. Influenţa de care se bucura în rîndul moţilor, prestigiul său, aura de conducător şi tribun sînt însă recunoscute.

Un corespondent al ziarului „Ellenör" descrie sosirea lui Avram Iancu la Cîmpeni pentru a convinge pe locuitorii localităţii să se înarmeze şi să-l urmeze la Blaj.

„Astfel a venit ziua de 22 ! Dimineaţa, la orele 9, fără cea mai mică rezistenţă soseşte Iancu cu 900 de oameni şi ridicîndu-se (urcîndu-se pe ceva) ţine o vorbire şi după o jumătate de oră netulburat între sunete de bucium de munte şi împuşcături de pistoale porneşte spre Roşia. Iar pretorul adjunct Mester Károly privea cu răsuflarea tăiată din poarta locuinţei sale cum era condus bietul popor înşelat, destinat sacrificiului".

Bineînţeles că pretorul privea cu **răsuflarea tăiată** poporul **înşelat** care se înarmase şi-l urma pe Craiul Munţilor în nădejdea că-şi va dobîndi drepturile milenare.

2.

Într-un articol intitulat „Regele Munţilor", Rethi Lajos comunică, din surse orale probabil, amănunte pitoreşti legate de personalitatea marelui tribun.

„Cînd pe armăsarul său negru ca pana corbului, cu arme bogat strălucitoare, în îmbrăcăminte albă, apărea sau trecea prin faţa taberei, îl însoţea o fanfară cu sunetul imnului lui Iancu, compus în cinstea sa. Poporul s-a prosternat în faţa lui, era fericit cel care putea să-i sărute marginea hainei, îi sărutau şi urmele picioarelor".

În ciuda evidentelor exagerări şi a elementelor de hiperbolizare, rîndurile sînt semnificative. Există un cult al lui Avram Iancu, o iubire şi un devotament din care, mai tîrziu, s-a născut legenda.

„Cînd intra Iancu la Împărat, această legendă circula despre el în tabără, trei luminări erau în mîna sa şi înaintea Împăratului ardeau trei luminări. Luminările dinaintea Împăratului s-au stins dintr-odată, luminările din mîna lui Iancu s-au aprins de la sine.

Iancu a mers înainte, a aprins luminările Împăratului şi pe ale sale le-a stins. Îndată după ce s-a retras mai înapoi însă, luminările Împăratului iar s-au stins, iar ale sale s-au aprins. „Fiule Iancu", a zis bătrînul Împărat — nu mă împotrivesc mai departe lui Dumnezeu, i-am înţeles voinţa şi mă învoiesc ca de-acum înainte tu să fii Împăratul Ardealului".

Legenda, cu elemente de basm, este superbă şi plină de sensuri.

Spre finalul articolului său, autorul conchide : „Şi «regele munţilor» nu numai prin pompa barbară, (de ce **barbară ?**) nu numai prin credinţa fabuloasă a chemării sale a stat deasupra celorlalţi tribuni ; între ei a fost de fapt rege, fiindcă singur el reprezenta mila şi îndurarea. Amănatei maghiare trimisă împotriva lui i-a rezistat din toate puterile dar omorul celor fără de apărare şi pustiirile vandale nu-i murdăresc numele".

Mircea Micu

Izvoarele poeziei

Poetul Ilie Măduţa se bucură de un autentic respect în spaţiul cultural dintre Mureş şi Criş, constituindu-se ca un personaj lucid al propriei sale creaţii lirice şi epice, un personaj care nu tinde să devină (sau să apară) altceva decît ceea ce este, „un poet egal mereu cu sine". În cărţile sale (nu puţine la număr) — „Corabia autohtonă" (1969), „Măşti de zăpadă (1973), „Vacanţă perpetuă" (1975), „Tărîmul de flăcără" (1976), „Palonul strămoşesc" (1977), „Privighetoarea albă" (1979), „Nălucile de aur" (1980), „Orarul păstrăvului şi al mierlei" (1982), „Albastra putere a lirei" (1984) şi recenta antologie scoasă de Editura „Facla". „Aur şi scrum" — Ilie Măduţa parcurge o linie ascendentă într-o relevarea plenarităţii eului, iar pe de altă parte — cum observa unul din exegeţii săi, viziunea despre lume şi viaţă, ca şi sunetul de ansamblu al versurilor sale, rămîn neschimbate, ori numai uşor schimbate.

Citind poezia lui Ilie Măduţa ai senzaţia că ajungi la „un izvor domesticit", că să ne exprimăm într-un termen blagian. De fapt, pentru că am amintit de Lucian Blaga, nu putem să nu subliniem influenţa benefică a marelui poet asupra fostului său student de la Facultatea de filozofie din Cluj-Napoca, de la care poetul a deprins, între altele, grija deosebită faţă de expresia formală. Citîm poezia „Soarele" care deschide volumul „Albastra putere a lirei" : „Aud soarele cum trece pe mare / de la răsărit la apus / cu fosnet uriaş, auriu, / cum vietuitoarele, frunzişul, valurile / se clatină bîntuite de-un fantastic magnet. / Aud soarele cum trece pe mare / cu o mască de aur. / cum îşi mută-n păduri / aura lui tragică, / cum sufletul mi-l umple / şi mi-l cutremură / de sonorităţi / şi nînsoarea luminii". Iată cum meditaţia poetului devine în acelaşi timp plăcere intelectuală şi sentimentală, dar şi o stare integrativă într-un sistem de semnificaţii cosmice. Poetul atestă o evidentă fundamentală a lumii într-o ceremonie emoţională, printr-un exerciţiu spiritual, generînd o conflictualitate interioară în a prinde sensul lumii.

O altă ipostază lirică, care reţine atenţia, este poezia de tonalitate baladescă. Evidenţiem şi noi poezia „Corabia autohtonă", în care poetul, în tonalitatea lui Radu Stanca, suprapune extazului baladesc o metaforă ce devine simbol.

În finalul acestui scurt medalion, să ne întoarcem o clipă, împreună cu poetul care a împlinit frumoasa vîrstă de 60 de ani, „printre verdele pădurii şi aurul dimineţii", ca să vedem, uimiţi, cum de „caleasca amintirii" se prind „vrăbii şi mierle", „nucii din livadă îşi clatină umbrele uriaşe, domoale", „caleaşca zboară doldora de flori şi de păsări", iar „Soarele îşi deschide uriaşa lui poartă" spre „tărîmul luminii şi bucuriei". — tărîm pe care Ilie Măduţa ni l-a descris cu atîta puritate şi căldură în remarcabila carte „Orarul păstrăvului şi al mierlei", carte pentru care autorul ei a fost încununat cu premiul Uniunii Scriitorilor în anul 1984.

La 60 de ani, prin ceea ce a scris pînă astăzi, Ilie Măduţa ocupă un loc preţuit în spaţiul poeziei române contemporane.

Emil Şimăndan

Încercări asupra lui Dănilă Prepeleac (IV)

10. CREANGA DE AUR

„Eu, unul,
codrului verde i-aş lua
melodia, răsunul"

Basmul „Dănilă Prepeleac" a fost făurit în zodia lemnului, „totemul" nostru : ne tragem din lemn ca Făt-frumos din tei sau Păcală din tufan şi ne învelim cu el cînd ne cheamă Jupiniţa „care ne adună după ce ne desparte". Povestariul a ales copacul ca simbol al ciclurilor vieţii, al menţinerii ei.

Povestea e urnită din loc din lipsa unui „lemn", a carului ; a doua plecare de acasă e la pădure, după lemne ; marea suferinţă a eroului, pricina căderii şi ridicării lui la demnitate, deci la existenţă, se datoreşte doboririi unui copac ; al treilea ciclu, cel salvator, debutează cu o **orientatio**, prin plantarea simbolică a unui Arbore Cosmic şi prin „însemnarea" copacilor.

Toate acestea ar fi suficiente pentru ca traducerea cetitoriului să nu fie bănuită de părelnică. Dar mai rămîn două nume, de o rezonanţă extraordinară : al eroului şi al Povestariului, ele însele un basm frumos despre Pădurea cea veşnic verde. Aceste nume trebuie descintate, căci conţin în sine o sonoritate evasimagică pe care o au mai toate numele proprii de persoane şi locuri. Un erudit a spus odată că ar fi nutrit un respect mai mare pentru Aristotel dacă s-ar fi numit Diophante sau Alcibiade. Această observaţie absurdă este totuşi la locul ei căci s-a dovedit puterea de sugerare a cuvintelor şi numelor. O mărturiseşte şi un poet : „acum văd că tăinuieşte un nume, cuvînt fluid, sănătos, nesupus, muzical şi suficient pentru sine".

A venit timpul ultimei încercări : să descîntăm vraja acestor nume.

„Prepeleac" este un cuvînt simbol deci, înainte de toate, un rezumat, o chintesenţă : este reducerea Vieţii la Pădure, al acesteia la Copac şi, în sfîrşit, la schema lui. Ciotul de lemn, obiectul modest strălucind de frumuseţea indicibilă a simplităţii şi intimităţii.

Ar fi apoi o transfigurare sau, mai curînd, o transmutaţie grea de semnificaţii de la amorful rocii la viaţa lemnului : numele de Nică a lui Ştefan a **Petrei** devine Ion **Creangă**. Nu putem şti cît şi ce înviăluie această „schimbare la faţă" a Povestariului ; cunoaştem însă — şi noi şi el — dragostea neschimbată faţă de lemn şi valoarea lui nepreţuită.

Deşi nu face parte din cele patru elemente empedocliene (apa, aerul, focul, pămîntul) lemnul a fost pentru noi, cei de pe aici, prima cale de acces şi legătură între ele :

Săgeata-suliţa (Aerul) ; arderea (Focul) ; pluta (Apa) ; săpăliga-plugul de lemn (Pămîntul).

Lemnul reprezintă deci al cincilea element, „chintesenţa". Tot din el, instrumentul primordial al armoniei muzicale, s-au prelins vrăjile sonore care au mlădiat aceste plaiuri prefăcîndu-le în dealurile şi văile pe care le cîntă poeţii mioritici şi pe care le urcă cu blîndeţe şi cumpănire Dănilă cel bine-cuvîntat de Povestariu cu numele Prepeleac. Se cuvine să rupi această vrajă a poveştii, să o strici sau să o uiţi ? Cine poate, cine face, cine trebuie şi cine îngăduie ? Şi cine eşti Tu ? Căci lumea e un cîntec.

„O poveste spune-ţi-oi
Şi în pilde o s-o-mbrac
şi frumos am s-o desfac
s-o pricepi numai cînd tac"

Liviu Mitrănescu

SUBLINIERI

Fraţii Botta

Nicolae Iorga avea despre geniu o concepţie personală. El socotea că, atunci cînd este vorba de un artist, geniul e o **pubertate repetată**. Prin această definiţie el încerca să-l absolve de orice cabotinaj.

De fapt, marele artist nu e niciodată cabotin. Poate un răsfăţat şi totodată un izolat, dornic de singurătate şi, totuşi, în căutarea oamenilor de care are nevoie permanent, subiect şi obiect al genialităţii sale.

Incapabil de a ieşi din lumea imaginară, în care ancorase, încă din copilărie, contactul cu realitatea îl intimidează şi îl oboseşte. E handicapat de lumea lui interioară, care pentru el a devenit, pur şi simplu, **Lumea**, văzută de el.

Sensibilitatea excesivă ce-l caracterizează a sesizat mai cu seamă nuanţele. El a măsurat dimensiunea răului şi dimensiunea binelui, a măsurat şi dimensiunea frumosului. E adevărat că se vrea mai mare decît este, nicidecum din ambiţie şi nici din cabotinaj — de care poate fi suspectat —, ci din estetism.

Setea lui de perfecţiune l-a consacrat artist şi, prin marea lui putere de asimilare a tuturor detaliilor semnificative, vrea să recreeze lumea încercînd s-o povestească fie în culori, forme, armonii ori cuvînt.

Cabotinul e categoric lipsit de talent şi, mimînd fără har, devine deseori ridicol, de cumva uită să fie anost pînă la dezgust.

Cabotinajul este cea mai penibilă formă a imposturii, deoarece — cu impertinenţă — impune o vulgară copie a performanţei artistice.

Pe cei înzestraţi cred că avem datoria să-i acceptăm aşa cum sînt, cu noianul lor de slăbiciuni, manii şi mai cu seamă copilăriile lor.

Nicolae Iorga avea dreptate. Fiinţe stingace în faţa vieţii, aservite unei pasiuni unice, **faptul artistic** fiind pentru ele forma superioară a iubirii de oameni.

Mărturisesc că pentru aceste generalităţi mi-a servit drept model Emil Botta.

El s-a jucat în viaţă pe sine, în timp ce majoritatea oamenilor, dintr-un instinct de apărare, îşi ascund adevărata fire ; dar Emil Botta şi-a ingroşat personalitatea şi s-a dat pradă tuturor.

Vina o poartă, cred, marile sale succese dobîndite de timpuriu, fără efort, fără îndoieli, fără lupte, fără deziluzii, fără lunga aşteptare a consacrării, care vine uneori atît de tîrziu şi chiar, tragic, după moarte.

La începutul carierei sale, cînd era încă tînăr şi juca rolul principal din „Curierul din Lyon", piesă care făcea săli pline la Teatrul Naţional, a apărut şi primul său volum de poezii, „Întunecatul April", apreciat de toată presa. Admiratorii şi, îndeosebi, admiratoarele, se îngrămădeau la intrarea artiştilor, în speranţa că Emil Botta le va da un autograf pe volumul său de versuri şi pe programul spectacolului, unde fotografia lui figura pe prima pagină.

De-a lungul carierei sale nu-mi amintesc să fi greşit vreun rol.

Othello, una din marile lui reuşite, era de fapt un rol opus însuşirilor sale actoriceşti, şi chiar celor fizice. Totuşi spectacolul a avut un imens succes.

Eroul lui Shakespeare era un comandant de oşti curajos, simplu, cinstit şi violent. Nimic nu era mai departe de Emil Botta. El nu era nici simplu, nici violent. Era făcut pentru Hamlet, torturat de îndoieli — rol pe care, din păcate, nu l-a jucat niciodată.

Emil Botta aducea pe scenă, prin simpla lui prezenţă, un climat de poezie şi de ireal, al cărui secret îl cunoştea doar el. Transfigura astfel nu numai personajul pe care îl juca, dar şi tot spectacolul. În ciuda unei dicţiuni defectuoase, glasul lui cald şi frazarea tărăgănată aveau darul de a cuceri publicul, după cum poezia lui ideală cucerea cititorii.

Apariţia celui de al doilea volum de poezie, „Pe o gură de rai", l-a consacrat definitiv poet.

Atît timp cît era încă tînăr, l-a preocupat mai cu seamă teatrul. Toate gîndurile, toate eforturile erau îndreptate spre teatru. Scena a exercitat asupra lui Emil Botta o extraordinară fascinaţie. Toţi cei care au trăit în preajma scenei îl vor înţelege. Nimic mai viu decît o sală de spectacol şi nici un succes mai direct, mai copleşitor.

Îmbătrînit, bolnav, trudit şi ros de insomnii, a scris volum după volum. Mesajul sincerităţii sale poetice este impresionant.

Rămîne ca posteritatea, de la distanţa pe care i-o conferă timpul, să-i măsoare valoarea.

★

Fraţii Botta se trăgeau dintr-o veche familie din Ardeal, tatăl lor fiind un cunoscut medic din Cluj, pe cită vreme doamna Botta era născută Franceschi şi cobora dintr-o familie corsicană, stabilită în Transilvania pe la mijlocul secolului trecut.

Emil Botta semăna cu mama lui. Văzîndu-i odată împreună, am avut penibila impresie că aveam în faţa mea aceeaşi persoană în două ipostaze.

Dan Botta nu aducea cu fratele său, nici fizic şi nici în felul său de a fi. S-ar putea chiar spune că erau diamentral opuşi — afară doar cît priveşte dragostea de frumos şi sensibilitatea artistică.

S-a afirmat că Dan ar fi fost apollinic, iar Emil dionysiac.

Aceste concepte, născocite de Nietzsche, împărţeau umanitatea în două formule : Apollon, zeul frumoaselor aparenţe, zeul luminii, patronul artelor plastice şi al poeziei epice ; el mai însemna şi seninătatea în faţa vieţii, gîndul echilibrat, sufletul liniştit, conştient de misiunea sa.

Pe cită vreme Dionysos reprezenta inamicul echilibrului, răscolitorul instinctelor, dăruit fiind principiului demoniac.

Cu puţină imaginaţie, aceste concepte ne-ar fi putut ajuta să-i cunoaştem pe cei doi Botta ; dar natura umană e plină de contradicţii şi de nuanţe. Dan a fost deseori torturat şi el de ambiguitatea personalităţii sale, iar Emil, Neliniştitul, avea mai multă înţelegere a realităţii înconjurătoare decît s-a crezut.

E adevărat că Dan aparţinea tipului solar, pe cînd apariţia lui Emil trezea imaginea misterioasă a nopţii, pe care a îndrăgit-o de-a lungul vieţii.

Paleta artistică a lui Dan Botta a fost mai variată decît cea a lui Emil — poet prin definiţie —, fratele lui reuşind în piese originale, în traduceri **(Regele Oedip**, de pildă, tradus foarte frumos, din greaca veche) şi, mai cu seamă, în eseistica în care puţini au reuşit la noi.

Păcat că cele trei piese ale lui Dan n-au văzut lumina rampei. Ar fi meritat să fie jucate, cîştigînd — sînt sigură — sufragiile publicului.

Dan Botta mai lasă în urma lui un impresionant dicţionar, menit să stabilească raporturile civilizaţiei greco-latine cu civilizaţia spirituală tracă.

Din păcate a murit încă tînăr, la cincizeci şi unu de ani, atunci cînd ar **mai fi putut scrie** şi lăsa imaginea definitivă a puterii sale de creaţie.

Îmi amintesc un vers care îl caracteriza şi pe care uneori îl repeta :

„Dorice, prudente forme".

Sanda Diamantescu

debut

flavius iancu obeadă

Ţipăt

În ochiul tău sting
crescuse o ramură verde
de dor
în fiecare primăvară îi cădeau
albastrele frunze
zidindu-te într-un castel
aproape transparent..

Pînă şi îmbrăţişările delfinilor
alunecau
de pe obrajii tăi sfărîmîndu-se
de pămînt
ca nişte cireşe amare
legănătoare şi blonde căderi
de apă peste poemele cedrilor...

Privirea din umbră

Mă întorc părăsit în trupul
acesta
pe care-l vedeţi fumegînd
de prea multe cuvinte
mă string ca un melc
alergînd
pe marginea drumului
pipăi zidurile umede —
cu dragoste aş fi putut fi
dar trupul aproape
că mi s-a rostogolit —
cînd toţi eram prea obosiţi
să mai vedem lucrurile normal —
peste mîinile acestea
străine mie...

Ar trebui să ne întoarcem
să pictăm mai departe trandafiri violeţi.

Lentila de contact

Ar trebuit să fiu mai atent
la felul mesteacănului de a vedea
lucrurile.

Şi totuşi, n-ai voie să te opreşti
în mijlocul drumului şi să priveşti
răspunsul stelelor necăzătoare,
să sperii cu el leoparzii blînzi
din livada cu meri...

Paradoxurile fiinţei mele

Privindu-mi mai atent mîinile
văd că ele nu au nici o vîrstă
le compar — iată — cu coaja unui brad
şi tot nu-mi spun
a cîta oară din zi este deşi
seamănă mult cu două clopote
iar uneori parcă le şi aud dangătul metalic
încît mi-e frică să nu se sperie
pietrele şi alte vietăţi.

Acesta este un gînd mai vechi al meu
să-mi privesc mîinile zile întregi
şi mai ales noaptea
undeva pe o plajă.
De mult timp mi-am dat seama că umbrele
palmelor aşezate pe nisip
nu pot fi atinse
şi că nu au nici o legătură
cu tot ce se întîmplă în aer.

POEŢI ŞI CENACLURI

dan ioan pantoiu

Anotimpuri

Dacă aş putea închide
în mine anotimpurile,
aş da iernii gustul ierbii
arse de soare,
şi verii i-aş da
parfumul bradului de Anul Nou.
Cu primăvara ţi-aş
împodobi ochii şi părul
şi te-aş numi Toamnă.

Frunze de toamnă

El vine din dreapta
strivind frunze
de toamnă.

Ea vine din stînga
peste frunze
de toamnă.

...Ea trece spre dreapta,
strivind sub picioare
frunze de toamnă.

El, frunză de toamnă.

Solitar

Ce poate fi mai singur
decît un trandafir
în noiembrie?
Cu el în mînă
te-am aşteptat,
ştiind că n-ai să vii
niciodată.

Postmodernismul — o nouă modă?

Urmare din pag. 1

tistice considerate depăşite, redimensionarea epicului în poezie, revitalizarea ficţiunii şi multe altele. Idealul acesta, prezent la unii teoreticieni, este însă departe de a se fi cristalizat convingător şi trezeşte suspiciuni relativ chiar la teză — care ni se prezintă fundamentală — a *pluralismului cultural* şi care a fost, în definitiv, un ţel statornic al veacului nostru. Pluralismul culturilor contrazice *uniformizarea* sub eticheta unui anume concept care, fatalmente, este menit din start să limiteze şi să invite la mimetism. Aşa se şi explică de ce atitudinea faţă de conceptul de *postmodernism* este dintre cele mai contradictorii. Numele este — cum n-o ascund nici partizanii „postmodernismului" — surprinzător de puţin adecvat pentru măsura ambiţiilor, sărac mai degrabă decît ambiguu. Probabil că tocmai de aceea şi fascinează pe mulţi, care speră în achiziţia unui *sesam*, fiecare sfîrşind a înţelege prin postmodernism ceea ce-i convine. Încît, preconizata „toleranţă", lipsită, deocamdată, de suportul unei ontologii pe măsură, cade repede în reversul ei, care nu-i decît un simptom banal al narcisismului de grup. Să reconsiderăm atitudinea faţă de „avangardă", spre exemplu.

Noua orientare afirmă că vremea avangardelor a trecut. Acuza e că avangardele păcătuiesc prin *extremism*. Chiar şi semiotica a fost învinovăţită, poate nu pe nedrept, de teroarea teoreticului. Şi se deschidă în faţa noastră o frumoasă grădină a promisiunilor ? Aţi crede că începe o eră a *obiectivităţii*. (În istoria spiritului critic românesc există puternice rădăcini în acest sens, capabile să nutrească un nou concept cultural.) Dar n-are cum fi aşa, fiindcă *obiectivitatea* (nu e vorba de „obiectivismul" Noului Roman) e cel mai greu suportabil concept din cîte cunoaştem. În vremea asta, postmodernismul doar trăieşte euforia detaşării de exclusivismele avangardei, fiindcă — vrînd-nevrînd — sfîrşeşte în tot atîtea forme de partizanat cultural. Numele însuşi trădează pornirea, pretindu-se la psihanalizare din partea oricui. *Post* — e adevărat — e antiteza lui *avan(t)*, dar tocmai prin aceasta începe ca o *limitare*. O vedem repede, chiar în literatura noastră, la aşa-numita generaţie '80, cea mai ferventă îndrăgostită de „postmodernism". În asemenea cazuri, pluralismul cultural rămîne o himeră, căci e decretat nevaloros tot ce nu ţine de moda *experimentalismului*. Or, experimentalismul, variantă anacronică de logocentrism, nu mai poate fi numit astăzi nici măcar o veritabilă *avangardă*. Nu degeaba „postmoderniştii" mai lucizi de aiurea vin cu imperativul depăşirii experimentalismului. Paradoxal, aşadar, tocmai postmoderniştii nu sînt... *postmoderniştii*! „Paranoia" avangardistă (cum o numea unul dintre teoreticienii postmodernismului) alungată pe uşă se întoarce pe fereastră, încît postmodernismul, cel puţin în variantele lui necoapte, devine o modă menită să mascheze inevitabila superficialitate agresivă a tinerilor, în sensul ionescian al criticii avangardei mimetice. Evident, juvenilitatea mimetică nu este legată numaidecît de vîrsta biologică, dovadă că joaca de-a cuvintele atrage şi pe cei care nu vor să se creadă despre dînşii că sînt „anacronici", învăţînd să treacă repede de la proletcultism — să zicem — la modernism şi apoi la postmodernism. Firesc, rea e şi intoleranţa faţă de „postmoderniştii". Apoi, dacă tot s-a sfîrşit cu o eră *modernistă*, înseamnă că toţi sîntem postmoderniştii. Şi, în cazul acesta, o atitudine contestatară faţă de „postmodernism" devine un nonsens. Iarăşi, zicem, lucrurile ar putea fi minunate ! Lucrurile însă nu sînt atît de roze. Spiritul partizan continuă să vicieze autenticul democratism al culturii. Breon Mitchell, ca să prelungim discuţia mai pe terenul postmodernismului, în comunicarea sa din 1985 de la Paris, tradusă în *Caietele critice*, atrăgea atenţia că a numi pe unii *postmoderniştii* (Barth, Barthelme, Pynchon), iar pe alţii *moderniştii* (Updike, Styron) înseamnă deja o discriminare pe criterii stilistice : „Nu cumva introducem, pe uşa din dos, o judecată de valoare bazată pe criterii stilistice, insinuînd că sînt anumite chestiuni prioritare pe care ar trebui să le trateze scriitorii din ziua de azi, că sînt şi formule preferate de a scrie, că, în sfîrşit, cei ce nu ţin seama de asta n-au dreptul la o porţie prea mare din bunăvoinţa noastră ? Oare nu tindem să ungem „postmoderniste" exact acele texte care ne merg nouă la inimă, potrivindu-se cu prejudecăţile noastre despre piruetele ludice, autoreflexive, ş.c.l. pe care autorul e dator să le execute ca să ne delecteze pe noi ?" Şi concluzia, de bun simţ : „În realitate, unii dintre scriitorii dintre cei mai interesanţi de azi etalează prea puţine trăsături stilistice care ne-ar autoriza să-i numim Postmoderni. Pe cînd opera celor mai mulţi Postmoderni „atestaţi" nu oferă decît găteli formale, care ne permit să le aplicăm eticheta fără nici o bătaie de cap". (p. 25). Observaţiile se potrivesc bine şi situaţiei de la noi. O singură obiecţie i-am face lui Breon Mitchell — criteriul discriminatoriu nu este de ordin *stilistic*, cît de *manieră*. Acoperim cu noimele unui cuvînt la modă ambiţiile *manieriste*, anacronice prin însăşi natura lor, care nu ţin de creaţia majoră, ci de mimetism. Eugen Ionescu spunea în *Jurnal* : „Există un singur descoperitor al electricităţii, roata *unui singur* a inventat-o. Ceilalţi trebuie să caute altceva". Învăţătură simplă pe care literaţii o uită, în genere. A scrie ca Joyce sau ca John Barth poate fi „postmodernism", dar nu şi artă mare. Trebuie să-i cunoşti pe alţii nu pentru a-i imita, ci pentru a-i „depăşi". Firesc, asta depinde numai de forţa talentului. Şi a „depăşi" nu înseamnă atît a-l întrece (să zicem pe Shakespeare, deşi un geniu va îndrăzni şi asta — vezi orgoliul lui B. Shaw), cît a nu te lăsa sedus de *manieră*. Căci trebuie să facem o hotărîtă distincţie între *stil* şi *manieră*. În vreme ce stilul e unic (inimitabil, deci), maniera ţine de artefact, putînd fi simulată şi computaţională. Firesc, îşi află şi maniera locul într-o cultură, dînd socoteală de mentalitatea vremii, de ceea ce numim stiluri colective (şcoli, curente literare etc.). Însă prestigiul unei literaturi începe cu ceea ce nu *seamănă* în spaţiile altor culturi şi măsura aceasta o dau scriitorii de geniu care „obiectivează" fiinţa unui popor. De aceea, numai scriitorii mari sînt *obiectivi*, prin forţa atotcuprinzătoare a „subiectivităţii" lor, care îi înalţă deasupra tuturor *-ismelor* atît de dragi *manierei*. În „joaca" lor, postmoderniştii n-au cum face altceva. Desigur, le trebuie înţeleasă juvenilitatea care începe, de regulă, sub semnul *imitaţiei*. Cu siguranţă, creatorii adevăraţi vor sfîrşi, maturizîndu-se, prin a-şi lua zborul pe cont propriu, deasupra tuturor „şcolilor". Tocmai de aceea e necesar să se spună că „postmodernismul", ca orice manieră, ţine de *copilăria stilului*. E de mirare, din atare pricină, că unii critici experimentaţi în ale scrisului cad ei înşişi în euforii facile. Grăitor ni s-a părut faptul că un poet ajuns la deplina maturitate precum Marin Sorescu a dat următorul răspuns în interviul acordat Monicăi Spiridon : „Talentul e Fata Morgana a tuturor posibilităţilor. Să pari, fără ca aceasta să te angajeze. A trece ca gîsca prin apă prin curente şi virste mi se pare ideal. Suport fără anestezie orice formulă. N-am preferinţă pentru nici una."

Înţelegînd teribilismele vîrstei, mai trebuie spus că manierismele (precizăm că nu e vorba de *manierism* în sensul lui Hocke), în ciuda credinţei lor, n-au reuşit niciodată să reprezinte *modernitatea*, în accepţia complexă a cuvîntului. Altminteri, termenii înşişi de modernism şi postmodernism grăiesc de la sine, sugerînd partea mimetică, formală a modernităţii, nefiind *modernitatea* însăşi, după cum *scientism* nu înseamnă *ştiinţa*, ci — mai degrabă — subminarea ei. În opera unui mare scriitor, ceea ce se-nvecheşte e *manierism*, ceea ce rezistă e *modern*. Pentru moderniştii, bunăoară, Eminescu şi Creangă nu sînt *moderni*, ba chiar nici Marin Preda care, firesc, n-a „experimentat", mulţumindu-se a fi el însuşi, atît cît i-au îngăduit puterile şi imprejurările. Însă e mai probabil că Platon, Shakespeare, Eminescu, Rebreanu, Marin Preda, Eugen Barbu şi C. Noica sînt *moderni*, iar majoritatea moderniştilor şi postmoderniştilor „învechiţi" din faşă. A fi vrednic de cei mari nu înseamnă imitarea lor, ci a şti să asculţi de veşnicul plin de învăţăminte îndemn al lui Zarathustra adresat discipolilor, în finalul cărţii lui Nietzsche : „Şi acum, dacă vreţi să mă urmaţi, părăsiţi-mă !"

SPRE MAI-MARELE MELEAG DINSPRE SOARE-RĂSARE (II)

a doua zi, m-am sculat cu noaptea-n cap să văd Orașul, dis-de-dimineață, nu din vreun capriciu meschin, ori din vreun interes particular, ci dintr-o veche obișnuință de copil de țăran. Am văzut cu ochii mei, însă, un alt Soare-Răsare al Mai-Marelui-Meleag ! Sub cerul viu, albastru, care se purpuriza treptat, mii și mii de ființe omenești, de toate virstele, executau izolat ori in grupuri cu un maestru în față ori, unde se găsea un locșor sub soare, în parc, pe trotuar, lingă un arbore ori stilp, în grădinița lui pe balustradă ori la fereastra larg deschisă tot felul de mișcări. Am reținut în particular un fel de gimnastică diferită de toate celelalte pe care le cunoșteam. Era qigong-ul, o trimilenară metodă tradițională chineză de mișcări în scopul activării sănătății trupești și spirituale. Știam, conform teoriei medicinii tradiționale a acupuncturii, că organismul este guvernat de qi, vigoare, energie interioară, adevărată energie. După medicina noastră ar fi vorba de o forță care permite corpului uman să reziste la boli, de puterea de a se adapta la mediul înconjurător. Fără această energie nu se poate trăi, spun chinezii. În consecință, medicina lor acordă o importanță deosebită antrenamentului acestei vigori a organismului. Qigong-ul ar fi un mijloc eficace de a dezvolta și restabili forța vitală. Această gimnastică se prezintă sub două aspecte : qigong „încordat" și qigong „relaxat". Qigongul încordat, cunoscut și sub numele de qigong-wushu, ca să devină o artă de luptă, cere ființei umane o mare putere de stăpînire de sine. În ceea ce privește qigong-ul destins, el cuprinde qigong-ul preventiv, de fortificare a sănătății și qigong-ul curativ, de vindecare a bolilor. Am văzut oameni care se uitau fix în palme și după ce-și concentrau „vigoarea" în podul palmei, maestrul de qigong le-o orienta către punctul de acupunctură ales de el, degajîndu-i vigoarea sa, după care bolnavul va simți îndată o impresie de căldură, ceea ce probează eficacitatea tratamentului !... Ar fi vorba, după un raport publicat într-o revistă de specialitate chineză, de o radiație infraroșie modulată prin fluctuație de joasă frecvență ! Se merge și mai departe în acest domeniu necunoscut occidentalilor. Sînt numeroase tipuri de qigong : neiyanggong (hrănirea interioară), yangqi-gong (hrănirea de vigoare), zhanzhuang-gong (statul în picioare în maniera celui pios), hexiangzhuang (ca și poziția anterioară apoi imitînd sborul cocorului) ș.a.

...Sînt invitat să vizitez operele Chinei tradiționale. Cită măreție și armonie, echilibru și liniște, demnitate și magnific degajă palatele, pagodele, natura prelucrată de om aici în China !

O înfiorare poetică, de numai cum le auzi numele ! Primul exemplu : Orașul Interzis, un Complex vast muzeistic. Poarta Păcii Cerești, Tienan-Men (construită în 1417 de dinastia Ming ; de aici s-a anunțat întregii lumi de către Mao Zedong înființarea Republicii Populare a Chinei) ; Pavilionul Supremei Armonii, Taihe-Dian ori Sala Tronului (unde fiul cerului, într-o atmosferă de mister și majestate sărbătorea marile evenimente ale imperiului, ca noul an, solstițiul de iarnă, nașterea împăratului, precum și lista cu cei care au reușit la examenul imperial, numirea generalilor în războaie etc.) ; Pavilioanele Completei Armonii, Zhonghe-Dian (unde împăratul se odihnea puțin înaintea ceremoniilor, primea omagiul miniștrilor, etc) ; Pavilionul Prezervatei Armonii, Baohe Dian (unde, printre altele, împăratul vroia să examineze personal, înconjurat de înțelepți, la compoziție și caligrafie, pe cei mai buni candidați și unde le distribuia titlurile după care urmau să intre în serviciul său și al țării) ; Palatul Purității Cerești, Qianqing, unde erau primiți delegații străini și oficialii cu ranguri mari) ; Palatul Fertilității Puternice, Jiaotai Dian (unde se conferea titlul de împărăteasă, locul unde ziua de naștere a acesteia era sărbătorită cu tot fastul și unde o clepsidră ingenioasă, o invenție străveche a acestui popor de acum 5000 ani, îi arată mereu timpul care-i roade din tinerețe neîncetat...) ; Palatul Liniștii Pămîntești, Kunning Gong (dedicată treburilor minore precum prepararea mesei, locul de petrecere a primelor două zile după căsătorie) ; Pavilionul Culturii Spirituale (unde noul împărat se retrăgea după decesul tatălui, începea să se ocupe de afacerile curente, primea funcționari, semna decrete, palatul unde

Liu Haisu : „Flori de azalee"

JURNAL DE CĂLĂTORIE ÎN CHINA

celebra împărăteasă Dowagen Cixi și-a dirijat copilul-împărat aproape un semisecol (1821—1907), și unde s-a semnat actul de abdicare al ultimului împărat în 1911)... Și, toate acestea numai în Cetatea Interzisă. Zijincheng, un complex de palate cu acoperiș de ceramică galbenă (în culoare rezervată numai împăratului) la care se adaugă, în afară de cele amintite, încă vreo 12 (șase de o parte, șase de alta), printre care Palatul Gloriei Literare, Wenhua-Dian (unde de două ori pe an, primăvara și toamna, erau citite și date spre tipărire operele scriitorilor) ; Palatul Cunoștințelor Adînci, Wenyan-Ge (unde se aprofundau enciclopedic toate cunoștințele umane) ; Palatul Excelării Militare, Wu Ying-Diun (unde se discutau probleme în legătură cu arta militară) ; Poarta Purității Cerești, Qianqing-Men (unde împăratul primea rapoartele de la miniștrii săi) ; Palatul Purității Cerești, Quianqing-Gong (unde împăratul își desfășura munca de rutină) ; Zidul celor Nouă Dragoni, Jiulong-Bi ; Palatul Absolutului Imperial, Huangji-Dian (celebru prin banchetul anual oferit de împăratul Qianlong la o mie de virstnici înțelepți) ; Palatul Cultivării Caracterului, Yangxian-Dian, cu Pavilionul Fericirii și Longevității ; Leshou-Tang și Pavilionul Fericirii și Armoniei, Yihe-Xuan (construită de celebrul Qianlong ca să poată trăi în liniște, după retragerea sa ca împărat). Pavilionul Eternei Primăveri, Changchun-Gong, Pavilionul Originii Manifeste, Tiyan-Dian, Palatul Aducătorului de Noroc Mamei Pămîntului, Yikun-Gong, Pavilionul Armoniei Manifeste, Tihe-Dian, Palatul Excelenței Alese, Chuixiu-Gong (unde împărătesei Cixi, numai la o masă, i se puneau în față, culmea culmilor — peste 120 feluri de mincare, 50—60 varietăți de orez, piine, tăiței etc. și peste 30 feluri de desert, 180 oameni așteptînd s-o servească) ; Palatul Bunăvoinței și Păcii, Cining-Gong, Poarta Valorii Spirituale, Shenwu, Poarta Meridianului Wumen etc...

Alt tip de faimoase clădiri, Templul Cerului, Palatul Tiantan, complex de construcții dedicate ritualului de rugăciune îndreptată către cer de împărații chinezi din dinastia Ming și Quing, denumiți Tianzi, adică Fiii Cerului, se află într-un parc splendid. Se intră pe o alee magnifică, zisă Podul cu Trepte Roșii, Danbiqiao ori Marea Cale Nemărginită, Haiman Dadao, care leagă două grupe de monumente : Templul Rugăciunilor pentru Bunele Recolte, Qinian (renumit prin originalitatea picturală și arhitectonică, construcție fără grinzi și cuie) cu Templul Universului August și Imens, Huangqiong (interesant : Zidul cu Ecou și Piatra cu Trei Sunete), Altarul Cerului, Huanqiu cu Bolta Imperială a Cerului, Huangqiongyu (interesante prin simbolistica geometriei de pietre rînduite pe multiplu de nouă) și cu alte superbe palate, precum Pavilionul Abstinenței, Pavilionul Divinei Bucătării etc.

Palatul de vară, Yiheyuan, situat într-un parc enorm din afara Beijingului între Muntele Longevității, Wanshou și Lacul Kunming, e o piesă arhitecturală magnifică. Acesta, construit cu 800 de ani în urmă și reconstruit de cîteva ori pe parcursul istoriei sale zbuciumate, este împărțit în trei secțiuni : una pentru activitățile curții, alta rezidențială imperială, alta pentru privelști. Pavilionul Bunăvoinței și al Longevității, Pavilionul Fericirii și Longevității, Pavilionul Primăverii Care Vine, Pavilionul de Jad în Valuri Clare, Pavilionul Norului Împrăștiat, Templul Virtuții Budiste, Grădina Intereselor Armonioase, Lungul Coridor (pe parcursul a 728 m figurează 8 000 picturi pe tavan), care începe de la Poarta Lunii Invitate pînă la Pavilionul Fericirii, Corabia de Marmură, Podul cu 17 arcade (imitație a Podului Marco Polo din suburbia sudvestică a Beijingului), Templul Dragonului Rege, constituie piese dintre cele mai atractive...

Iată-mă și la Mausoleul lui Sun Yat Sen, un Confucius modern al dreptății sociale ! Prototipul medicului, care nu s-a mulțumit numai cu alinarea suferințelor fizice umane, individuale, cu banale consultații medicale particulare, ci s-a aruncat în vîltoarea vremurilor, pentru îndepărtarea unor necazuri și mai mari ale întregii societăți chineze ! Născut în anul abdicării lui Cuza, după ce își consolidă bine cunoștințele medicale, se pune în fruntea gloatelor însetate de libertate și fericire și răstoarnă în 1911 regimul bimilenar imperial (pe atunci dinastia Qing), fiind ales Președinte al Chinei în 1921. După 4 ani se stinse din viață. Neștearsă amintire păstrată de poporul chinez unui simplu medic cetățean ! Mausoleul este o îmbinare armonioasă, de artă tradițională chineză cu stilul arhitectural modern occidental și reclamă sentimente de supunere pioasă și admirație fără limite ! 392 trepte mă ridică, trecînd prin porți aeriene și pămînteși în același timp (poate numai poarta sărutului a lui Brâncuși să le egaleze). Sun Yat Sen, alias Sun-Zhong-Shan, ori Yi-Xian, precursorul Marii Revoluții Chineze (despre care André Malraux și Pearl S. Buck, în romanele lor, „Speranța", și respectiv „Mama", ne introduc în atmosfera acelei perioade de incertitudine și de apăsătoare adulație magnifică) odihnește la poalele Munților de Purpură ai Nanjingului... Monumentul, simplu și auster, cu Templul Norului de Azur, și sicriul realizat de Bi Yun Si emană, o atmosferă de covîrșitoare solemnitate și măreție... O profesie nobilă, medicina, pentru o cauză și mai mare, revoluția !...

...Plecînd spre patrie străpungem iarăși zidul chinezesc. Ginduri de fulger mă cutremură. Oare o fi fost de ajuns acestui Mare-Meleag-de-Răsărit-de-Soare zidul acesta, a 8-a minune a lumii, pentru pacea a toată lumea, pentru liniștea autohtonilor, simbol al claustrării, dar nu și al xenofobiei ? Poate al idiosincraziei față de năvălitori ! Vocația pentru o viață demnă, dragostea pentru frumos, hărnicia și iscusința omului de rînd transpiră actualmente peste tot... Și apoi patriotismul fundamental : ce sentimente dacă nu de apărare il degajă cea de a opta minune a lumii ? Spătarul Milescu de acum trei secole o atestă, iar Marco Polo, înaintea lui, nota că locuitorilor din Peking „nu le plăcea să vadă militari". Aveau silă pentru vărsare de sînge și mare stimă pentru medici, literați, și... astrologi ! O idee de bază degajată din învățăturile lui Confucius își croia drum de la omul simplu pînă la cel mai de sus : „Cine arată bunăvoință în guvernarea poporului va avea o viață lungă". De aceea și unul din pavilioanele imperiale de la Palatul de Vară se numea al „Bunăvoinței și longevității". Și totuși, pentru apărarea liniștii lor, Zidul și Bunăvoința nu erau suficiente ! Istoria o dovedește ! Din pămînt, din piatră seacă trebuia să se scoată și o armată, așa cum o dovedesc minunățiile de Xian, cîndva capitala Imperiului Chinez : o armată de 8 000 soldați — cavaleri și infanterie — cu demnitari în dispoziție de luptă, statui în mărime naturală din ceramică turnată ori sculptată, așteaptă parcă, simbolic, de aproape 2000 de ani împreună cu împăratul lor, Qin Shi Huang, în galerii subterane pentru a arăta că și cerul cel de sus cu palatele sale de pe suprafața terrei ca și strămoșii de sub pămînt sînt gata oricînd la datoria prezentului !

George Marinescu Dinizvor

Călăuzele veacului

traducerea operei de atitudine literar-filozofică, antropologic-politică a lui Léopold Sédar Senghor cuprinsă în volumele 1 și 3 din „Liberté", tipărite la Éditions du Seuil, este un eveniment cultural*). Adîncimea scrierilor lui Senghor vine din revelația universalului, din capacitatea sa de a dinamiza și organiza vocea creatorului, din simbioza iluminată a marilor elemente constituante ale răspîntiilor și nehotarelor veacului nostru. Ce înseamnă Universalul acolo unde au existat secole de exploatare colonială, dependențe înfricoșătoare, se întreabă la fiecare pas, implicit, autorul „Jertfelor negre". Răspunsurile sale au implicațiile unui profund umanism, se produc în arenă, cum s-ar putea foarte bine numi, se revarsă ca valul amar spre o uriașă oglindă, adesea contradictorie. O umbră nimicitoare, asupra unei răspîntii care trebuie să se numească om adevărat, altfel umbra își instaurează cumplitele ei ierarhii. Apar astfel un fundal umanist de excepție, o surprinzătoare culturalizare și identificare a factorului politic, în esența sa spectaculoasă. A gîndi, etapă perpetuă a certitudinilor, a simplității organicului...

Senghor aduce în atit de discutata problemă a negrilor un punct de vedere realist, înțelegînd împărțirea lumii doar în zone culturale, iar dintre acestea marea sa aplecare se configurează spre cea a Latinității. Preocupat de cultura neolatină, de civilizația universalului, de sancțiunea morală într-o lume dispusă la tot felul de „profunzimi", de independența statală ca punct esențial al înfloririi spirituale și materiale, această proeminentă personalitate a Senegalului ne propune în fapt neliniștea unui mare spirit contemporan, un mare gînditor susținut de un poet de referință al veacului nostru.

Scrisul său este o susținută și aplicată dezbatere, lecție de simbioză, fapt de cultură. Gînd peste care nu se poate trece. Experiența politică pare a fi folosit enorm scriitorului și invers, fiind un permanent apel la determinanții factori ai culturii.

Scriind despre condiția negrilor, el scrie despre una din marile dureri ale lumii. În aceste scrieri, realitățile sînt privite în unghiul lucidității și al acțiunii. Spiritul său este o chemare, o cercetare în amănunt a mecanismelor subjugării, o realitate a Omului. Un om în afara conjuncturilor variate ale vieții nu poate fi conceput, dar aceste conjuncturi trebuie să aibă comandamente umane, echilibrate. Actul său de fraternitate nu este, deci, un simplu strigăt, un patetism gratuit, are o adîncime revelatoare, propune un înaintat punct progresist. O lecție de **sinceritate** politică și culturală. Despre sufletul omului negru spune : „pădure misterioasă sub aripi de avion", sau „A explica pe negru prin utilitarismul lui, cînd el e practic ; prin materialismul lui, cînd el e omul simțurilor, este, desigur, un confuzionism cu totul raționalist", apoi această dramatică reliefare : „impresia că Negrul e asimilabil cu ușurință, pe cînd, în realitate, el este cel care asimilează". Sînt adevăruri, tulburătoare adeziuni față de semenii săi, față de singurătatea reprobabilă, față de sine însuși.

Pentru Senghor, faptul de cultură înseamnă autentică totalitate, posibilitatea omului moral de a privi în el însuși, vibrind adînc la problemele celorlalți. Studiul în amănunt (un fel de model al Spiritului) dovedește un teoretician întotdeauna inspirat. Punctele decisive ale gîndirii sale sînt conceptele de „Negritudine" și „Civilizația Universalului". Prin acești poli se relevă viziuni ale „întregii Naturi însuflețite de o prezență umană".

Format temeinic la școala etnologică franceză, în atmosfera dinamizată de mari valori ale spiritului, de la Malraux la Picon, în atmosfera didactică a Sorbonei, de superbă orientare umanistă, ca și în cazul lui Camus, se simte acea extraordinar de clară lumină aruncată salvator asupra voinței blocate, asupra inconștientului paralizînd.

Însetat de cunoașterea adevărată a poetului, de adevăr și frumusețe la scara secolului XX, de valorile democrației, de Europa, de comunism, de universal, Senghor vorbește despre idei, idealuri, cu o exemplară forță și stabilitate. Nu pertinența, nu teoretizarea, care pot apărea ușor obositoare într-o întreprindere precum cea de față, ci înalta orientare intelectuală, umanistă, marxistă. Opera sa din „Liberté" este un jurnal de iubire și libertate, un jurnal inițiatic asupra responsabilității umane în fața Răului, o dovadă despre ce înseamnă atît de chinuitul „suflet negru".

Cîntecul său de suferință se numește poezie, solidaritate, umanism, dezvoltare.

Ioan Vieru

***) L. S. Senghor : „De la Negritudine la Civilizația Universalului", Editura Univers, 1986, selecție și prezentare de Radu Cârneci și M. T. Biju.**

UN POET - O LUME

Oljas Sulemenov (II)

Smet i-a furat bătrînului akin Azerbai pe Baian, cea mai tînără și mai frumoasă dintre neveste. Se povestea că dragostea între cei doi s-a înfiripat cu mult înainte de furt. Îndrăgostiții au fost prinși, iar Azerbai trebuia să le hotărască ursita. Legat fedeleș, Smet a fost aruncat la ușa iurtei. Zîmbind satisfăcut. Alibek, fiul lui Azerbai, a tăiat funia în două locuri și legătura a căzut colac la pămînt. Smet a privit-o, apoi a dat-o la o parte cu piciorul. Caii asudați păsteau fornăind iarba din jurul iurtei. Mai întîi, Smet și-a dezmorțit mîinile, apoi a început să cînte privind spre ușa neagră a iurtei.

Ultimul cîntec al akînului Smet

(VEACUL AL XIX-LEA)

„Că m-am privit în lac învolburat,
înfiorat de vînturile aspre,
ursita mea, nu-mi pare rău,
Că am muncit căzînd pe brînci,
culcîndu-mă fără de cină,
ursita mea, nu-mi pare rău.
C-am împărțit cu omul bun merindea,
iar celui rău i-am dat mereu mincare,
ursita mea, nu-mi pare rău.
Că mă spălam în zori doar cu cenușă,
iar noaptea cu zăpadă înghețată,
ursita mea, nu-mi pare rău.
Că nu mi-a pus nevasta de mîncare,
cînd am purces la drum îndelungat,
ursita mea nu-mi pare rău.
Că m-au trădat în visuri prietenii de-o viață,
făcîndu-mi nopțile coșmaruri crunte
ursita mea, nu-mi pare rău,
Că nu mi-am legănat fecioral pe genunchi
și nu i-am pus în creștet pod de palmă,
ursita mea, nu-mi pare rău.
Că fericirea a fugit de mine,
cu salturi de gazelă speriată,
ursita mea, nu-mi pare rău.
Că după stînci adesea m-a pîndit,
doar moartea cu stiletul singer,
ursita mea, nu-mi pare rău.
Ci, doar îmi pare rău și sufăr aprig,
că nu pot să le iau pe toate de la capăt,
Ci, doar îmi pare rău și sufăr aprig,
că viața mi se trece, ca vîntul pe obraz,
că n-am să mai cunosc ce-nseamnă suferința.
că dor n-o să-mi mai fie niciodată...
Ci, doar îmi pare rău și sufăr aprig
de ultimul meu vis pierdut prin ierburi,
Că n-am văzut nimica mai frumos,
decît femeia sfîntă și curată,
nevastă de poet vestit,
a celuia ce-și zice Azerbai".

Akînul și-a cîntat versurile fără să tremure și fără să se grăbească. Umerii și capul lui Smet îl făceau semet de parcă ar fi fost lipit de cerul înfunecat. Ziua el era urît și urîțenia îi contrasta cu glasul. Toți îi știau chipul, dar nimeni nu-i auzise încă versul. Ușa s-a deschis repede și în prag a apărut micuțul și căruntul Azerbai.

— Alibek ! și-a chemat el fiul.

— Sînt aici, tată.

— Dă-le doi cai și lasă-i să plece.

— Tată !

— Lasă-i să plece, am zis !

De după spinarea lui Azerbai a lunecat frumoasa Baian acoperîndu-și fața cu șalul. Smet a apucat-o de subțiori și a pus-o în șa. Apoi s-a săltat și el pe spinarea calului și au dispărut într-o clipită în stepa neagră.

— Tată ! a strigat Alibek plîngînd ce ciudă.

— Ascultă, fiule, i-a răspuns bătrînul. Ascultați și voi ceilalți. Bărbatul Smet m-a făcut de rușine, dar poetul Smet continuă gloria akinului Azerbai. Carnea e gata ?

— Berbecul s-a fript ! i-a răspuns o femeie în alb.

— Cine-i flămînd să intre ! Și marele bătrîn a păsit primul.

Prezentare și traducere de de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

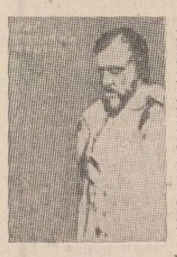

● **„ACTORIA ESTE ÎNDELETNICIREA CEA MAI FRUMOASĂ** din lume. Ea reușește să atingă esența omului. Alături de doctori și dascăli, actorii sînt învățătorii sufletului. **Mă gîndesc la arta adevărată** nu la vreo clowniadă, care își propune să-i facă pe oameni doar să rîdă. Aceștia nu sînt artiști ci niște bieți zilieri. Munca actorului urmărește scopuri măreț la fel ca munca doctorului sau a dascălului. Prin munca lor actorii lecuiesc trupul și sufletul...

Am în spate peste o sută de roluri, dar nu sînt mulțumit decît de cîteva dintre ele. Cu fiecare rol o încep cu începutul, de la zero... Actorul simte cea mai mare bucurie atunci cînd spectatorii încep să trăiască cu eroul, cînd merg cu el... În epoca contemporană, arta deci și filmul și teatrul ar trebui să ajute la întărirea dragostei față de om. În caz contrar, aceasta ar însemna moartea planetei noastre, tehnica neputînd suplini dispariția legăturilor dintre oameni..."

Această profesiune de credință aparține unuia dintre cei mai mari actori de teatru și film, Innokenții Smoktunovski, pe care spectatorii noștri îl știu din magistrala interpretare a rolului lui Hamlet din piesa lui Shakespeare, în regia lui Kozințev, și din cel al lui Mișkin din „Idiotul" lui Dostoievski. Rîndurile de mai sus au fost extrase din volumul de amintiri „Vremea bunelor nădejdi". Este o carte despre rolurile lui Smoktunovski din teatru și film, dar nu numai despre ele. Drumul vieții și creației acestui mare actor a fost plin de evenimente și întîmplări dramatice iar experiența sa de viață are o importanță general umană. În același timp, cartea lui Smoktunovski ne prilejuiește un contact direct cu viața teatrală și cinematografică din Uniunea Sovietică din prezent și din ultimele decenii.

● **UNUL DINTRE EVENIMENTELE DE MARCĂ** ale vieții teatrale pariziene îl constituie, fără discuție, montarea de către Peter Brook, pe scena teatrului „Les Bouffes du Nord" a „Mahabharatei". După cum se știe, „Mahabharata", cea mai veche carte din lume, are o lungime neobișnuită, peste 12 000 pagini. Este pentru prima dată în întreaga istorie a culturii universale cînd această lucrare este pusă în scenă.

Spectacolul începe la ora 13 și se termină tîrziu după miezul nopții. Are o singură pauză de o oră și jumătate, timp în care actorii aproape epuizați, se duc să mănînce și să bea băuturi reconfortante la unul din bistrourile din apropiere. Pentru a da viață eroilor „Mahabharatei", regizorul englez Peter Brook a ales actori de diferite naționalități, alegere care nu s-a făcut însă la întîmplare. De pildă, pentru a simboliza înțelepciunea, a fost ales un actor japonez...

În acest spectacol neobișnuit din toate punctele de vedere, actorii nu sînt doar interpreți, ei contribuie efectiv la aranjarea scenei — aduc și duc scaune, întind covoare și înalță ziduri de bambus — întrucît se joacă fără decoruri iar pe scenă nu se află decît nisip și apă...

● **SCRIITOAREA FRANCEZĂ CHRISTIANE de RIVOYRE,** născută în anul 1923, a fost mai întîi ziaristă. În prezent ea se dedică numai literaturii. După romanele „Privighetoarea în oglindă" și best-sellerul „Mandarina", au urmat alte titluri, dintre care „Dimineața" a fost distins cu Premiul „Interalié" pe anul 1968. Ultimul roman publicat de Christiane de Rivoyre se numește „Belle Alliance" și a văzut lumina tiparului la editura pariziană „Grasset". „Este prima carte pe care am scris-o în întregime la Lande, cu ferestrele larg deschise, cu toate simțurile în stare de alertă", mărturisea scriitoarea.

S-ar putea spune că eroul principal al romanului este însuși Lande, un ținut nisipos despărțit de mare printr-o zonă de dune, ținut al pădurilor de brazi, care l-a fascinat și pe Mauriac și care nu cu mult timp în urmă și-a deschis larg porțile civilizației moderne și turismului. În orice caz, este ținutul copilăriei și tinereții eroinei principale a romanului, Margot. Personalitate puternică, femeie liberă și voluntară, Margot, în vîrstă de 40 de ani trăiește o poveste de dragoste cu Manuel, tatăl iubitor a două fetițe. Relațiile lor ajung însă într-o situație de criză și singura soluție este despărțirea. Margot se retrage la „Belle Aliance", casa părintească din Lande, unde încearcă să-și găsească echilibrul.

Terapia aleasă de Margot se dovedește a fi bună, vindecarea de dragostea pentru Marcel fiind o problemă de timp în lumea amintirilor despre copilărie și tinerețe, despre mama ei. „Belle Aliance" poate fi considerat ca un rezumat al înțelepciunii de viață a autoarei, o pledoarie în favoarea ideii că tristețea și grijile, toate problemele pot fi depășite cu ajutorul rațiunii sănătoase și al simțului pentru umor.

Fără putință de tăgadă, volumul are caracter autobiografic, identificarea autoarei cu Margot fiind aproape perfectă.

● **ROBERT GURIK,** născut în anul 1932, copilul teribil al teatrului canadian, este de părere că „teatrul nu poate fi decît politic", după cum scria nu demult într-un articol publicat în revista „Jeune Théatre", care apare la Quebec. Toate piesele sale se înscriu pe linia acestei profesiuni de credință. Așa este cazul pieselor „Ludovicii de aur", „Hamlet, prinț de Quebec", „Proces cu Jean Baptiste". În această din urmă piesă, autorul pornește de la un caz real : lucrătorul unei mari ferme este concediat fără nici un motiv, fapt pentru care el se răzbună și îl ucide pe proprietarul acesteia. Eroul nu are nume, este pur și simplu „M", unul dintre sutele de mii de oameni aruncați în stradă în țările capitaliste. Întreaga piesă este un proces în care actorii nu joacă roluri precise, fiecare fiind pe rînd membru al juriului, martor al apărării și al acuzării. Mozaicul depozițiilor creează treptat imaginea eroului principal și motivează fapta lui, care, la început părea de nemotivat. În „Campionul", eroul este boxerul Cassius Clay, alias Muhammad Ali. Acesta întruchipează nu numai lupta negrilor împotriva asupririi rasiale, dar și lupta împotriva asupririi de toate felurile. Actualitatea piesei este dată și de introducerea în replici a unor citate din presa cotidiană, regizorii avînd posibilitatea să aducă pe scenă extrase din articolele publicate în presă în chiar ziua cînd se prezintă spectacolul respectiv.

● **AUTORUL ROMANULUI DE MARE SUCCES** „Nannarella" este Giancarlo Governi. S-a născut în anul 1940 la Roma unde trăiește și în prezent. De meserie ziarist, Governi a lucrat timp de două decenii la televiziunea italiană ca scenarist, regizor și producător. Este autorul unui număr impresionant de articole și anchete publicate în reviste de mare prestigiu cum sînt : „Il Tempo", „Domenica del Corriere", „Il Mondo" etc.

În același timp este însă și autorul unor volume de incontestabil succes : „Alberto Sordi, un italiano come noi" (Alberto Sordi, un italian ca noi), „Laurel a Hardy, due teste senza cervello" (Stan și Bran, două capete fără creier) și „Vita di Totò, principe napolitano e grande attore" (Viața lui Totò, principe napolitan și mare actor).

În romanul biografic „Nannarella" Governi reconstituie viața celei care a fost Anna Magnani, inegalabilă actriță italiană. Cu ajutorul prietenilor artistei, între care Luchino Visconti, Alberto Sordi, Federico Fellini, Franco Zefirelli etc., Governi reușește să ne înfățișeze cel mai izbutit tablou din cîte i s-au făcut Annei Magnani (1908 — 1973), considerată a fi una dintre cele mai mari actrițe ale acestui secol atît de bogat în mari actrițe, dar categoric cea mai mare din Italia și cea mai iubită de public. Ea a devenit simbolul demnității și curajului italianului de rînd, exemplu de feminitate și de poziție feminină în relațiile cu bărbații. A fost ultima reprezentantă de geniu a Commediei del arte, distinsă mască comică, dureroasă mască tragică...

● **SCRIITORUL CROAT** Pavao Pavlicici s-a născut în anul 1946. A debutat în anul 1972 cu volumul de povestiri fantastice „Barca pe apă". A urmat apoi, romanul „Pompierii vrăjiți", de aceeași factură și, în 1981, romanul „Act de seară", distins cu premiul revistei belgrădene „Nin" pentru cel mai bun roman al anului.

Ulterior, Pavlicici a abandonat literatura științifico-fantastică de dragul celei polițiste. Primul roman din această categorie se intitulează „Spiritul cel bun al Zagrebului". El a fost urmat apoi la fiecare an de cîte un nou volum : „Trandafirul albastru" (1977), „Mașina de ceață" (1978), „Vulturul artificial" (1979), „Press" (1980), „Cădere liberă" (1982), „Eter" (1983), „Piața libertății" (1986). I se mai spune și „Simenon din Zagreb", nume prin care critica din orașul său natal vrea să definească nu numai fecunditatea lui, dar și atmosfera specifică, a la Simenon a creațiilor sale. Pavao Pavlicici scrie romane și povestiri polițiste în care acțiunea polițistă slujește și pentru abordarea unor probleme referitoare la morala individului, a unui grup de indivizi și a societății în ansamblu. În „Vulturul artificial" este problema răspunderii și a vinei colective față de destinul aproapelui, în „Cădere liberă" — o excelentă îmbinare de literatură polițistă și literatură științifico-fantastică — el dezbate printre altele și problematica funcționării mecanismului politic în țara sa natală.

SPORT

Insula cu sînziene

Ultimele două etape (29, 30) le-am urmărit la radio, de la Brăila. Lîngă Dunăre, la începutul verii, luna urcă scările pridvorului de ape, șchiopătînd, întîrzie pe fiecare treaptă a scării ca s-o poleiască, albastru, c-un basm, o tăcere, o șoaptă, o dîră de mister. Dimineața, călciiul fetelor se cufundă într-o neliniște tulbure, fremătînd de presimțiri, viața se întîmplă fecundă și plină de bucurii.

Acum, Dunărea-i revărsată pînă la cota de inundații și de pe insula cît două poduri de căruță puse unul lîngă altul, unde-mi place să mă adun, cînd și cînd, în melancolie, fotbalul, în dulce (uneori și agramată) rostire e un fel de zbor de înger printr-o ploaie de diamante. Steaua, sintem anunțați, învinge pe Universitatea Cluj-Napoca la o diferență de șapte puncte și lipoveanul care fierbe ciorba de pește („aruncă mult avat și multă știucă, strigă spre un băiețandru, noi ăștia, care-am trecut de cincizeci de ani, avem nevoie de avat !"), pregătind sarmuzacul (usturoi pisat, frecat c-o linguriță de ulei, dres cu apă clocotită, suc roșii și puțin cimbru, mărar sau cîteva frunze de leuștean tocate) îmi zice bucuros : — „măi, omule, ți-o spun pe șleau, ești dat naibii, iar flăcăii ăia, recruți sau ofițeri, sînt și ei dați naibii". Ascult și parcă o amintire veche, lină și ușor disprețuitoare face să-mi tresalte sufletul. Un nor, soarele-n amurg și luna, cît o jumătate de potcoavă, umplu cărările Dunării cu noroc. S-apropie ca o binecuvîntare o minunată noapte de vară, fermecată de salcimi, cufundari, nagîți, mierle, privighetori de apă ; damful nămolului, mireasma sălciilor, năduful pelinului răbufnind dinspre Bărăgan, zbaterea largă și atotcuprinzătoare a Dunării, bărcile clipocind în apele galbene, sînzienele mișcate, mă ametesc. În clipa asta, Corvinul conduce cu 5—0 pe F.C. Olt și lipoveanul meu care, nu știu de ce, nu ține cu Hunedoara, dă drumul unei povești năucitoare : — „măi, omule, eram tînăr cînd tatăl meu a prins un somn pe care l-am tras la mal cu două perechi de boi. La mal, cînd l-am izbit cu maiul în căpățînă, am văzut, al dracului, că înăuntrul lui se zbătea grozav o dihanie. L-am despicat cu toporul, și ce să vezi ? Înăuntru un neamț pe motocicletă. Camarade, ești prizonier, zice tata, dar neamțul apasă pe accelerator și dus a fost !"

Surîd și mă gîndesc, sînt ăsta care sînt aici, dar parcă mai am încă un chip care urmărește. Departe, sînt rău ; aici, mă caută un snop de iarbă ca să ne îmbrățișăm.

Rapidul realizează 1—1 la Jiul și lipoveanul urlă la băiețandru „dă fuga și adă sticla de vodcă ascunsă după icoane ! (Mie) Ți-o spun pe șleau, măi omule, am scăpat de beleaua diviziei B..." Și arată destins și fericit, asemeni cerșetorilor care visează lumi orientale.

Și-n tot acest timp, inima mea e o picătură de cuvînt frumos plutind pe Dunăre.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
24
(1 309)
simbătă
13 iunie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UNITATE DE GÎND ȘI FAPTĂ

Patria trăiește un timp al construcției multilaterale, un timp hotăritor pentru înfăptuirea obiectivelor Congresului al XIII-lea al partidului, acum, cînd cel de al doilea an al cincinalului se află în plină desfășurare. În industrie, în agricultură, în domeniul investițiilor, activitatea poartă însemnele unor exigențe sporite, ale unei exemplare mobilizări umane și materiale.

Ceea ce este însă extrem de important, acest efort constructiv se desfășoară în strînsă interdependență cu procesul de făurire al unei conștiințe profund responsabile, în spațiul căreia se afirmă permanent spiritul revoluționar, pasiunea pentru nou, ridicarea nivelului de pregătire politică și profesională a fiecărui cetățean al țării. Unitate de gînd și faptă — iată coordonata definitorie a epocii contemporane, epocă de strălucite realizări în consens cu marile aspirații ale poporului român, timp pe care îl numim cu încredere și mîndrie **Epoca Nicolae Ceaușescu.** De activitatea secretarului general al partidului, de spiritul său vizionar, dublat de o neobosită muncă pentru binele țării se leagă fiecare dintre ideile-forță ale devenirii noastre, fiecare din ctitoriile care jalonează drumul nostru spre viitor.

Sub acest semn al unității întregului nostru popor în jurul partidului, al secretarului său general, s-au desfășurat și recentele vizite de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, în Capitală și în țară, în locuri unde prezentul înseamnă angajare unanimă a fiilor patriei în frontul muncii pentru țară.

Vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în județul Bihor, cuvîntarea secretarului general al partidului la marea adunare populară din municipiul Oradea au pus încă o dată în lumină, cu pregnanță, marele adevăr ce face parte din fondul de aur al istoriei României contemporane : dezvoltarea echilibrată, armonioasă a tuturor județelor țării a devenit realitate deplină, cu argumente covîrșitoare, imposibil de contestat. Întreprinderi industriale de primă mărime, dotate la cel mai înalt nivel al tehnicii mondiale, unități agricole care atestă prin rezultatele lor înțelegerea exigențelor noii revoluții agrare, semnificative repere ale dezvoltării urbanistice, ale dotărilor social culturale constituie de acum elementele de greutate ce compun imaginea oricărei zone din țară. O realitate în care se înscrie și străvechiul pămînt românesc al Bihorului, ai cărui fii au transformat primirea înalților oaspeți într-o sărbătoare de suflet, dînd expresie dragostei și recunoștinței, față de secretarul general al partidului, adeziunii nestrămutate la politica partidului și statului nostru.

„Toți trebuie să înțelegem că făurim socialismul și comunismul cu poporul, pentru popor — dar aceasta înseamnă că trebuie să ne angajăm să ridicăm nivelul general de cunoștințe la cerințele noii societăți, care presupune un spirit revoluționar în muncă, în gîndire, înlăturarea a tot ce este vechi și perimat și aplicarea cu curaj a tot ce este nou, în toate domeniile de activitate."

NICOLAE CEAUȘESCU

În cuvîntarea la marea adunare populară din municipiul Oradea, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : **„Dezvoltarea armonioasă, echilibrată, a tuturor județelor patriei noastre a asigurat condiții egale de muncă și de viață pentru toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. În aceasta se realizează, de fapt, adevărata egalitate, se aplică principiile socialismului științific, care lichidează pentru totdeauna inegalitatea și nedreptatea — și economică, și socială, și națională — asigurînd deplina egalitate între toți oamenii muncii, stăpîni pe destinele lor, proprietari a tot ce se realizează, făuritori conștienți ai comunismului, ai bunăstării lor materiale și spirituale".** Semnifică aceasta și un spațiu larg de afirmare pentru toți fii României socialiste, fapt care face cu atît mai evidentă angajarea fiecăruia cu maximum de competență profesională și spirit de responsabilitate, într-o etapă decisivă pentru îndeplinirea obiectivului strategic de trecere a României la stadiul de țară socialistă mediu dezvoltată. În acest context, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat și cu prilejul recentei vizite în Bihor importanța factorului uman, necesitatea ridicării continue a nivelului profesional, tehnic, al cunoștințelor generale, al gradului de cultură al tuturor oamenilor muncii.

Se deschide astfel și o nouă perspectivă a activității din domeniile propagandei și culturii, a implicării creatorilor în procesul de înțelegere și transfigurare artistică a realității prin raportarea nemijlocită la făurirea și afirmarea conștiinței noi, revoluționare, a constructorilor socialismului.

Luceafărul

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Despre întîmplări și necesități

Cărțile intră în conștiința publică așa cum un fluviu se varsă în mare ; îndeobște se spune că „viața" e altceva decît „literatura", dar cum ar putea să fie fluviul mai sărat, sau marea dulce ? După ce marea își înghite fluviul, curenții de suprafață, sau mai adînci încep să-și facă lucrarea și, la puțină vreme, nu mai rămîne nimic din gustul de apă dulce. E aproape imposibil de știut ce importanță a avut o carte sau alta pentru conștiința publică și poți doar să-ți închipui că, fără fluviul care se varsă în ea, marea ar avea cu totul alt gust și altă culoare. Care ar fi imaginea noastră, astăzi, despre țărani, fără cărțile lui Rebreanu, Sadoveanu sau Marin Preda ? E greu de spus. Sigur e însă că, fără ele, această imagine ar fi fost cu totul alta. În timp, cărțile pierd sau cîștigă importanță, după cît de necesare se dovedesc; sînt asemenea cărți fundamentale pe care zecile sau sutele de ani care au trecut peste ele nu le împiedică să ne limpezească încă — deși, poate, mai nimerit ar fi fost să spun că ne tulbură încă; lucrarea lor poate uneori să fie mai importantă astăzi, decît la timpul la care au apărut, dar nici asta nu se poate dovedi.

Mai sînt poate, astăzi, oameni care nu citesc literatură, dar asta nu înseamnă că, într-un fel sau altul, literatura nu ajunge pînă la ei ; direct, sau pe căi ocolite, cuvîntul scris ajunge în conștiințe ; chiar dacă părăsește pagina pe care a fost tipărit și trece în altă pagină și de acolo în alta, chiar dacă cineva îl spune apoi și îl auzi și îl spui și tu mai departe, chiar dacă s-a pierdut de mult de cel care l-a scris prima dată, i-a dat pentru prima dată un anume înțeles, sau doar l-a folosit alăturindu-l altora. Odată intrată în conștiința publică, mișcarea literaturii nu mai poate fi urmărită, ci doar bănuită.

Marin Preda declara cîndva că s-ar lăsa de scris dacă într-o bună zi s-ar convinge că literatura lui nu are nici o putere să schimbe ceva în lumea în care trăim ; faptul că a scris pînă în ultimele zile ale vieții dovedește că nu și-a pierdut pînă la sfîrșit încrederea care l-a susținut și l-a ajutat să devină unul din marii noștri scriitori. Poate că nu e obligatoriu să ai o asemenea convingere pentru ca ceea ce scrii să devină necesar, dar cărțile îți transmit și ceva din încrederea autorului în adevărurile sale.

Nu sînt puține cărțile fără de care literatura ar fi de neconceput. Dacă ele n-ar exista, ar trebui, fără îndoială, inventate. Și totuși, istoria fiecărei cărți în parte depinde uneori de lucruri atît de mărunte, încît uneori îți spui că la fel de bine ar fi putut să nu fie scrise niciodată sau să se piardă fără urmă înainte de-a fi ajuns la noi. Odată apărute însă, îți dai seama cît erau de necesare — unele atît de necesare încît, ai impresia, aproape că s-ar fi putut scrie singure. E, bineînțeles, doar o impresie; și este spre lauda autorului ei faptul că o carte are viața ei proprie, desprinsă de clipa trecătoare în care a apărut, de toate întîmplările care ar fi putut să o împiedice să mai apară vreodată. Fiecare carte se confruntă totuși, mai întîi, cu timpul său și puține cărți pe care timpul lor le-a respins au mai avut o șansă după aceea ; sigur că există creșteri și descreșteri de luminozitate, într-o revoluție greu controlabilă a constelațiilor literare, există și dispariții și apariții spectaculoase, dar asta nu influențează prea mult întregul, așa cum o stea sau alta nu poate schimba cu mult înfățișarea cerului.

Privită de aproape, istoria fiecărei cărți poate să pară întîmplătoare și, bănuiesc, nu toți cei care scriu au sentimentul clar al necesității. Considerentele pentru care sînt scrise cărțile, sînt uneori foarte îndepărtate de efectul pe care ele îl au. Conștiința de sine a scriitorului, conștiința deplină a importanței operei sale, nu sînt nici ele, întotdeauna, prea limpezi, nu sînt întotdeauna necesare ba, uneori, te încarcă cu o povară care cu greu poate fi dusă.

Dacă îmi aduc aminte bine, prima carte pe care am scris-o a apărut fără să-mi dau prea bine seama cum — așa cum o pasăre nu prea știe de ce zboară și un pește de ce înoată —, măcar că mi-am bătut destul capul cu ea și, în orice caz, nu am făcut-o peste noapte, ci mai curînd dimpotrivă. După ce-a apărut însă, s-a întîmplat un lucru ciudat : scrisul a devenit un chin ; și nici de vorbit parcă, nu mai eram în stare să vorbesc. Ceea ce pînă atunci venea de la sine, așa cum e normal să respiri și să clipești, ajunsese o povară. Mă simțeam deodată privit deși probabil că nu erau mulți care să facă așa ceva ; de fapt, pentru prima dată cred că mă priveam cu atenție și, cu cît mă scrutam cu mai mult interes, cu atît mai puțin eram în stare să mă mișc în voie. Cum spun, pînă și cînd vorbeam mă bîlbîiam, deși aș zice că n-am fost niciodată tăcut de felul meu și nici dintre aceia care tac din nimica.

Nu știu unde ar fi dus această confruntare cu mine însumi, ca un ecou care nu vrea să se stingă, dacă nu aș fi ieșit dintre cei patru pereți ai conștiinței de sine. Din întîmplare, am zis atunci, cu necesitate, zic acum, a apărut reportajul — posibilitatea de a scrie reportaj. Cred că m-am simțit ca unul care învață să deseneze de la alții și deodată e obligat să facă primul lui desen după natură. Măcar că trăiești în ea, cred că poți să treci prin lume fără s-o vezi, s-o iei de-a gata fără să te mai

Nicolae Mateescu

Continuare în pag. a 2-a

Identitatea ființei

Tipărirea și în anul 1986 a marilor gînditori români — de la C. Noica de pildă **(Scrisori despre logica lui Hermes)** la Anton Dumitriu **(Eseuri)** și, de curînd, la Mircea Eliade (cu volumul al doilea al **Istoriei credințelor și ideilor religioase)** etc. — arată o dată mai mult că un sistem național de filosofie (cf. Vasile Gogea) începe de-acum a fi cu putință și demonstrează totdeodată audiența de care se bucură astăzi la noi filosofia. Și nu numai, desigur, aceasta : dar creația filosofică însăși, și anume (cum ar observa Achim Mihu) una remetafizicizată, îndemnată a sluji preocuparea de național, adică a desluși teoreticește formele ființei românești.

O cale spre această ființă (tocmai cu material furnizat și din importantele restituiri menționate) ar fi, o dată, de a invedera că **loc** și **locuire** au, în românește, vocație filosofică, ele constituind poate chiar nucleul lucrării „transcendentale" românești (folosesc termenul ca indicînd, de la Kant încoace, nu o ordine, gata făcută, dar una instituibilă). Ar exista, deci, o lucrare filosofică românească de o adîncime în timp protofilosofică (etnofilosofică) aidoma, să zicem, celei grecești ? Că există, nu e îndoială. Și sărind (cum spuneam cu alt prilej) și peste îndoiala celor care nici despre ce-i de făcut parcă nu vor să știe, să afirmăm că pentru omul românesc de făcut e — cu vorba aceea a lui Noica — scufundarea pe urmele limbii lui, pentru că doar astfel din toate părțile stau gata să se ivească înțelesurile neașteptate. În „lexicul etnic" se locuiește filosofic, uneori. De la limbă, însă, spre filosofie intîlnim pe drum mitul, legenda. Despre mit știm ce a afirmat, fundamental, Mircea Eliade : e un model exemplar pentru un fel anume de a fi în lume, istorie sacră, „așadar o istorie adevărată" etc. Într-un mit e o filosofie (protofilosofie) preexistentă, sau acolo va fi fiind ea în „cum e cu putință". Tot astfel — s-a mai putut spune, o aritmetică, o geometrie, medicina, astronomia trebuie să fi fost undeva înainte de a fi, mai tîrziu, în constituirea lor ca atare. Riguroșul Aristotel afirma că și „iubitorul de mituri e oarecum un filosof". Savantul de azi (un Levi-Strauss) nu afirmă altceva : gîndirea mitică e generalizatoare, deci științifică.

O gravă carență a mitului, ce l-ar scoate din lotul filosofiei, e narativitatea lui, mitul e poveste iar nu interpretare. Conține peripeții și pățanii, are nu concepte ci situații și personaje. Dar filosofia însăși, se poate obiecta, nu e tocmai o pățanie a spiritului ? Hegel, cu **Fenomenologia** sa, a observat bine Kirkegaard, se poate povesti, și cineva chiar a făcut-o, într-o admirabilă operă. Narînd, vom zice încă, nu interpretezi, iarăși ? „Gramatologia" ca principiu unificator (ca să împrumut de la Adrian Marino) este ea însăși o „epică", litera e acum textuată, a devenit țesătură, pînză în care s-au bătut, urzit fire „povestind" o lume. Orice text interpretează : povestea povestește o alta. În oricare va fi fiind vasăzică o hermeneutică latentă, implicită ; procesul hermeneutic, care e explicit și sistematizat, se bizuie pe o hermeneutică implicită și neorganizată, empirică, una structurală și, astfel, ontologică. Hermeneutica, în acest fel, ce ar fi altceva decît **processio,** calea spre ființă ? **Metoda,** dacă vrem : ceea ce, dacă traducem din grecește, nu e decît o mergere cu însuși drumul cu tot. Elocvent aci e, iată, cazul lui Mircea Eliade. În **Proba labirintului** ni se arată, de pildă, cum hermeneutul miturilor și ideilor religioase s-a produs pe sine prin mijlocirea unei metode care, epuizîndu-și lucrarea în sinea ei, în de ea (cum ar spune limba română), se exercită deodată în lumea din afară. Descifrînd adică mitul, format el însuși în chip hermeneutic (hermeneutica e și constitutivă), al lui Ulise de exemplu, Eliade și-l apropriază : va efectua așa o hermeneutică. Traiectul (auto)biografiei ca autointerpretare de sine („jurnalele" cunoscute, „șantierele" etc.) e răspunzător, poate, de formația de hermeneut a lui Mircea Eliade. „Mă recunosc — spune el — și eu în Ulise. Mitul său e un model exemplar pentru un mod anume de a fi în lume".

Obiecțiile la mit ca filosofie ori protofilosofie sunt numai șicanatoare (observă Gh. Vlăduțescu). Iubirea de mituri, chiar în epoca aristote-

A.I. Brumaru

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Iubirea de Eminescu

M-am întrebat deseori de ce poezia lui Eminescu nu a stîrnit nici o replică, nici un protest în generațiile posteminesciene, cunoscut fiind faptul că poeții nu suportă monopolizarea, pe o durată prea mare, a sensibilității generale de către un singur spirit. Reacția lor este cu atît mai violentă cu cît natura acelui spirit este mai puternică, mai acaparatoare. Reacție normală, gîndindu-ne că o tutelă prelungită duce în mod fatal la stagnare spirituală, nocivă pentru instaurarea unei noi sensibilități pe măsura unei epoci noi. Marile curente europene, cu înscăunările și detronările lor succesive sînt exemple clasice în acest sens și nu s-ar spune că noi, europeni fiind, n-am fost cu luare aminte la asemenea lecții corective. Atunci de ce n-au încercat (de ce nu încearcă) poeții români o eliberare de Eminescu ?

Mulți dintre cei care au scris despre Eminescu l-au numit fără rezerve cel mai mare poet al românilor, l-au așezat în absolut ca o țintă de neatins, superlative greu de combătut ca oricare alt superlativ aplicat acestei „enigme neesplicate", fraze transformate repede în șabloane de către spiritul comod, urechist, prezent întotdeauna, ca o notă falsă într-un concert, în umbra oricărei mari lucrări. Dar se știe că șabloanele, fie supralicitînd, fie minimalizînd, convin cel mai bine naturilor moarte. Or, departe de Eminescu așa ceva. Ele au pretenția sentinței definitive, să explice inexplicabilul, pentru ele totul e limpede, trecînd cu ușurință peste nuanțe, golind în cele din urmă opera însăși de sufletul viu și adevărat.

Marii poeți ai secolului nostru l-au așezat într-adevăr deasupra, nesimțindu-se jigniți în vanitatea lor creatoare, deci ei au văzut în Emi-

Dan Verona

Continuare în pag. a 6-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Sub semnul „Luceafărului"

În fiecare primăvară, la începutul lunii aprilie, cei mai destoinici și pasionați „învățăcei", urmînd o tradiție de mult statornicită în liceele patriei noastre, își îndreaptă, fascinați, gîndurile și întreaga ființă spre cel mai mare creator de poezie în grai românesc, *Mihai Eminescu.*

Vraja geniului său nemuritor îi adună ca un uriaș și invizibil magnet de prin toate așezările patriei, indiferent de distanțele la care se află și de dimensiunile lor.

Marele nostru poet național, care dă și numele acestui prestigios Concurs de limba și literatura română, redevine un simbol : al poeziei pure, ca „floarea albă de cireș", al înaltului și neclintitului respect față de limba pe care o vorbim, dar și al prețuirii tuturor valorilor spirituale, create aici de milenii și, nu în ultimul rînd, al nețărmuritei iubiri față de patrie și popor, sentiment căruia el i-a dat grai, ca nimeni altul, încă din primele sale scrieri poetice, devenind, cum bine s-a spus, „un învățător pentru orice epocă".

Noua ediție a Concursului din anul acesta, încheiată recent, a luat amploarea unui adevărat pelerinaj pe meleagurile natale ale poetului: Botoșanii, loc esențial în viața familiei foarte numeroase a căminarului Gheorghe Eminovici, apoi Ipoteștii, în care aveau să se strămute mai tîrziu, cu împrejurimile lui mirifice, din care viitorul poet și-a luat multe motive ale nemuritoarelor sale creații, precum dealul pe care „sara", „buciumul sună cu jale", mereu liniștitul lac al „codrilor, albastru", pădurea de argint care îl împrejmuie, cu crengile ei sure și elastice, amintind parcă de brațele primei fete pe care a iubit-o și care s-a stins din viață la fragedа vîrstă de numai 19 ani, dar și multe alte localități la fel de dragi și familiare poetului, ca Dorohoiul, onomastic imortalizat într-una dintre cele mai frumoase poezii ale sale.

Ființa poetului, concepută abstract din texte și fotografii existente în manualele de școală și în istoriile literare, devenea acum, aproape subit, concretă, palpabilă, vie.

Și e bine că din cînd în cînd se întîmplă astfel ! Că bronzul statuii nemuritorului poet român se însuflețește, capătă viață și pășește, sfios și melancolic, alături de cititorii și admiratorii săi.

Luceafărul, însetat de haos și de spații nemărginite, se reîntoarce, odată cu acești tineri entuziaști, pentru cîteva zile, în orașul în care Raluca, pe numele adevărat Rareșa Jurașcu, l-a adus pe lume.

Aproape fiecare casă din multele rămase încă intacte de pe vremea adolescenței și maturității poetului, fiecare copac mai bătrîn, fiecare stradă, ca să nu mai amintim de statuile și plăcile memoriale instalate spre a-i cinsti memoria, vorbesc despre el, îi spun în șoaptă numele, atît de drag și de cunoscut tuturor românilor de pretutindeni.

Căci, beneficind de trecerea timpului, tinerii aceștia au acum, mai mult decît generațiile anterioare, avantajul de a cunoaște la dimensiunile sale reale forța geniului eminescian.

Eminescu nu mai este o legendă care vine din veacul trecut, Eminescu s-a născut aici și a copilărit aici, într-un sat înconjurat de dealuri de pe care au dispărut „codrii de aramă" și „pădurea de argint" și pe care acum spuzește grîul mîngîiat de soarele prietenos de primăvară...

Fiecare generație de elevi îl recepteazǎ în felul ei pe Eminescu, îl simte altfel, îl iubește altfel, îl citește altfel, sporindu-i în felul acesta personalitatea și geniul.

Eminescu le dă tinerilor de azi, mai mult ca

Anghel Gâdea

Continuare în pag. a 6-a

Catedra de filosofie

Întors de la Viena, în 1872, după aproape trei ani de studenție — timp în care a urmat cursuri ale Facultății de filosofie și a citit mult (o dovedesc manuscrisele rămase) —, tînărului Eminescu i se ivește ocazia de a-și continua studiile la Berlin. Este vorba de un fel de bursă, mai degrabă un ajutor bănesc oferit de Titu Maiorescu prin intermediul „Junimii". Pentru a-și completa veniturile se angajează ca secretar particular la Agenția Diplomatică a României din Berlin. Și astfel reușește să rămînă în Germania mai mult de doi ani.

Aici citește în continuare și frecventează cursuri de logică, filosofie, istorie, drept, economie, geografie și fiziologie. Ca și la Viena, studiază tot ce-i pare interesant, fără să urmărească un plan anumit. „Mă ocupam, îi scrie lui Maiorescu în 26 februarie 1874, iarăși cu ceea ce-mi trecea tocmai prin minte... căci, nesperînd ceva sigur, nu eram deloc dornic de a intra în înalta societate a filistenilor din Botoșani... cu cît mai tîrziu, cu atît mai bine". Eminescu, trăgea deci, în felul său, de timp. Este tocmai perioada în care sosește propunerea neașteptată din partea lui Maiorescu. „I-am propus, notează acesta, în casul de ar fi numit vre-unul din noi ministru de culte (prevăzusem că voi fi eu) să fie numit profesor de filosofie, după ce își va fi făcut doctoratul în filosofie în Germania. Am și fost numit Ministru la 7 aprilie 1874".

Eminescu este de-a dreptul șocat : „Ca un fulger din cer senin îmi veni prima și prețioasa Dumneavoastră scrisoare și-mi arătă altă cale". Se știe că Eminescu n-a urmat această cale, dar, din corespondența cu Maiorescu, ne dăm seama că a fost foarte aproape, la un pas de aceasta. „Formalitatea unui titlu academic [doctoratul] ar fi, pentru moment, zice Emi-

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ALEX. ȘTEFĂNESCU: «Introducere în opera lui Nichita Stănescu»

„Serie de mare accesibilitate, «Introducere în opera lui...» publică studii de inițiere în opera scriitorilor români fundamentali. Ele au un pronunțat caracter eseistic, uzind de modalități variate de explorare critică". Am reprodus acest fragment de pe coperta a IV-a a volumelor ce apar în cunoscuta colecție a Editurii Minerva pentru că lectura noii cărți publicate aici de Alex. Ștefănescu mă îndreptățește să cred că autorul ei, înainte de a produce contribuția sa la înțelegerea operei marelui poet, l-a citit cu maximă atenție și s-a lăsat pătruns de îndreptările cuprinse.

Este Nichita Stănescu un scriitor român fundamental ? Este. Este critica practicată de Alex. Ștefănescu una de mare accesibilitate ? Este. Și este pînă într-atît încît granița dinspre frivolitate a fost aproape ștearsă prin rîvna neobosită a criticului. Uzează Alex. Ștefănescu de modalități variate de explorare critică ? Nu tocmai. Ba, chiar, s-ar putea vorbi de o relativă sărăcie atît din punct de vedere metodologic, cît și din acela al limbajului critic. Alex. Ștefănescu practică un impresionism aleatoriu, mereu decis, după metoda celuilalt Alexandru, în fața nodului gordian. Deciziunea sa (a criticului) poate impresiona, dar, sigur, cel puțin în cazul comentariului de poezie, sărăcește și deformează. Cînd nu este plat și didactic, stilul este jovial, abundînd în comparații la îndemînă, de tipul **ca o..., ca un..., ca niște..., ca în..., ca într-o..., ca într-un...**, folosite pentru a ține locul necesarelor definiții critice.

În fond, ceea ce lipsește acestui posibil discurs critic este rigoarea demonstrației și „dictiunea ideilor". Oricum, însă, încercarea de a iniția în opera atît de complexă a unui poet de talia lui Nichita Stănescu este meritorie și trebuie văzut, totuși, ce faptă reușește criticul.

Deși introducătorului în opera lui Nichita Stănescu totul i se pare simplu, extrem de simplu, într-atît de simplu încît, de cele mai multe ori, socotește că poate înlocui demonstrația cu **citeva fraze bine ticluite**, el își intitulează primul capitol al cărții **Citeva dificultăți.** Prima dintre acestea ar fi că „în legătură cu Nichita Stănescu nu a rămas nimic nespus". Dar, va adăuga foarte repede criticul, „nu există un comentariu relevant", cel care își propune să scrie o carte utilă pe această temă (știm noi cine) rămînînd descurajat și „de lipsa de convergență a exegezei existente (o adevărată babilonie critică) și de dezordinea (filologică) în care se află opera propriu-zisă". Criticul este de două ori incorect și o dată ilogic. Este, întîi, incorect față de exegeza dedicată operei lui Nichita Stănescu, deoarece așa-zisa adevărată babilonie critică înseamnă, de fapt, abordarea din diverse unghiuri de vedere și cu diverse metode a unei opere a cărei complexitate reclama și permitea multitudinea interpretărilor. Este inadecvat, apoi, cînd acuză dezordinea filologică în care s-ar afla opera propriu-zisă. Înțeleg că este vorba de absența unei ediții critice. Dar, era oare ea posibilă în timpul vieții scriitorului ? Iar ediția **Ordinea cuvintelor** (neîncheiată încă) îngrijită de Alexandru Condeescu și pomenită de noul exeget nichitastănescian, să nu fie, totuși, un început în această direcție ? În fine, dacă Alex. Ștefănescu nu crede că este așa, n-ar fi fost mai firesc să purceadă el însuși la așezarea ordinei filologice, în loc să acuze absența acesteia ?

Criticul este ilogic, căci, dacă „în legătură cu Nichita Stănescu nu a rămas nimic nespus", atunci măcar ceva relevant tot a fost spus !

În fond, lucrurile sînt, din acest punct de vedere, mult mai simple : criticul face, fără să clipească, „tabula rasa" din tot ce l-a precedat, pentru a-și pune propria întreprindere în cea mai favorabilă lumină. Fie și așa, deși, nu pot să n-o spun, nu este cel mai frumos lucru din lume !

Așa stînd lucrurile (în viziunea lui A. Ș.), ce-i de făcut ? Nimic mai simplu : «Un comentariu relevant ar fi, deci, unul alcătuit cu sentimentul utilității. Și ar semăna, probabil, cu un manual, de genul „Învățați limba poeziei lui Nichita Stănescu fără profesor"». Cui se adresează acest „manual", alcătuit cu sentimentul utilității ? Iată o nouă dificultate asupra căreia zăbovește criticul, înainte de a trece la fapte. Din argumentația sa, îndeajuns de confuză, rezultă totuși că este vorba de cei ce nu înțeleg (și criticul presupune că ar fi mulți) poezia lui Nichita Stănescu. Nu o înțeleg, continuă criticul, pentru că o citesc „după un algoritm tradițional", căutînd o organizare logică acolo unde ea nu este, încercînd să se instruiască atunci cînd ar trebui să se lase cuprinși de frumusețe. Nu am nimic de obiectat în legătură cu acest mod de a vedea lucrurile, dar Alex. Ștefănescu se înșeală dacă bănuie că astfel poate rezolva problema **„înțelegerii" poeziei lui Nichita Stănescu.** Am subliniat ceea ce am subliniat, fiindcă enunțurile criticului sînt general valabile pentru situația receptării **întregii** poezii moderne. Or, el însuși ne atrage atenția, de mai multe ori pe parcursul volumului, că Nichita Stănescu este „altceva", că logica poeziei sale este una cu totul specială, personală. Deci, ar fi nevoie — nu-i așa — de o „introducere" în materie tot atît de — cum să-i spun — specială. În acest punct criticul se simte dator să indice „iarba fiarelor", cu care putem deschide nu numai lacătul celei mai inaccesibile poezii, ci și pe al propriului comentariu : „Înainte de a deschide o carte de Nichita Stănescu (inclusiv o carte despre Nichita Stănescu, cum este aceasta), trebuie, deci, să renunțăm la prejudecăți, să fim de o maximă disponibilitate. Nu este simplu (nu este simplu să fii simplu !). Dar merită făcut efortul, pentru că această poezie conține mari resurse de frumusețe !" Nu garantez că atunci cînd voi deschide o carte de Nichita Stănescu am să fiu, pur și simplu, simplu, dar îi promit lui Alex. Ștefănescu să fiu disponibil (cît este cuviincios) față de cartea sa.

Următorul capitol, **Repere în spațiu și timp**, conține cîteva date bio-bibliografice, dimpreună cu observația, dezvoltată, că poetul „și-a trăit viața la scenă deschisă", fiind actor și regizor al propriei existențe. Felul acestui mod de a fi este — după opinia criticului — acela de a se afla mereu și cu orice preț în centrul atenției tuturor. Și, cum a constatat că la români poetul se bucură de o prețuire aparte, a hotărît „că merită să devină poet. Și nu numai că merită, ci și că nu există nimic mai potrivit pentru el în condițiile date". Ar fi putut, ce-i drept, înainte de a lua această hotărîre, să devină „și muzician, și pictor, și actor, și orice altceva în funcție de modelul cultural sau de mitul care i s-ar fi impus cel mai repede". Dar, „la București, studiind sistematic literatura română, luînd contact cu viața literară și completîndu-și și reconsiderîndu-și astfel cultura încît Ploieștiul a rămas pînă la urmă doar o amintire duioasă, la periferia orizontului intelectual, Nichita Stănescu a descoperit superioritatea poziției poetului în conștiința colectivității românești" și s-a făcut poet. Văzînd el, însă, că nu poate fi Labiș, s-a făcut Nichita Stănescu. Asta este, dragi nepoți, povestea — în versiunea lui Alex. Ștefănescu, prescurtată de mine — despre cum s-a făcut Nichita poet. Soiul acesta de determinisme, în care crede criticul, este cu totul puerii, dacă nu hilar de-a dreptul. Sau poate că el constituie, în concepția criticului, calea de acces către înțelegerea poeziei, indicată cititorului tradițional, eliberat acum de prejudecăți și disponibil la maximum.

Rezolvînd în această manieră problema vieții și, mai ales, a faptului că „Nichita Stănescu a existat", derutantul autor trece la explicarea operei. Și descoperă aici, în ordine, **componenta realistă** («poetul ne face să simțim și noi atingerea „umbrelor melodioase" ale ploilor ca și atingerea apelor somnului»), **componenta sentimentală** („Iubitul și iubita **se amestecă** pur și simplu, ca două substanțe într-o soluție"), **componenta parodică** («Secretul reconstituirii constă, în principal, în repetarea mecanică la începutul fiecărei strofe, a interogației „de ce"») **componenta abstractă** („Abstracțiile generează o anumită atmosferă poetică"), **componenta epică** („Se observă că interlocutorului care nu răspunde îi vine greu să nu răspundă și că pînă la urmă ceva din el îndeplinește totuși obligația de a răspunde"), **componenta „poezească"** („Starea nefirească a limbii i se înfățișează ca mai firească decît cea firească [probabil așa simte un cosmonaut imponderabilitatea]"), **componenta vizionară** („Hai să ne emoționăm împreună, ca și cum am trăi mari revelații, acesta este îndemnul subtextual pe care ni-l adresează poetul și căruia merită să-i dăm curs"). În afara profunzimilor de gînd, de genul celor citate în paranteze, și de faptul că, în sfîrșit, cititorul neinițiat înțelege cum că poezia lui Nichita Stănescu este complexă (are, adică, mai multe componente și un limbaj inimitabil, „poezesc"), cea mai spectaculoasă afirmație cuprinsă în cartea lui Alex. Ștefănescu privește volumul **11 elegii** : «Recitind însă fără prejudecăți (cum altfel ? — **nota mea**) acest ciclu de poeme, constatăm că nu este nici pe departe opera cea mai valoroasă a lui Nichita Stănescu. Schema ideologică „se vede" și creează impresia de afectare filosofardă sau, în cel mai bun caz, de alint copilăresc». O atît de severă judecată, aplicată unui volum celebru, tradus în mai multe limbi străine și beneficiar al unor interpretări critice dintre cele mai profunde, ar fi trebuit să fie rezultatul unei analize minuțioase și al unei argumentații strînse. În absența lor desăvîrșită, rămîne doar gestul iconoclast, definitoriu pentru critica de suprafață și pentru spiritele mereu juvenile.

Aceeași absență deconcertantă se constată și în capitolele promițător intitulate **Poezia lui Nichita Stănescu ca sinteză, Nichita Stănescu și Mihai Eminescu, Nichita Stănescu și generația sa.** Din păcate, nu vom afla de aici mai nimic în plus decît spun titlurile respective. Totuși, aflăm, spus în fel și chip, adevărul că Nichita Stănescu **a vrut să fie altceva** decît ceilalți poeți și că **este altceva.** Atît de altceva, încît trebuie așezat, ca importanță, alături de Mihai Eminescu. Și eu, ca și alții, bănuiesc, cred același lucru. Dar, **de ce ? Cum ?** La aceste întrebări, ca, de altfel și la acelea puse mai înainte și, din nefericire, la încă o sumedenie la fel de legitime, critica frivolă practicată de Alex. Ștefănescu nu poate să răspundă.

În aceste condiții, se înțelege că ultimul capitol al cărții, intitulat **Recapitulare**, este și el perfect inutil.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

STUDII

ACURATEȚEA EVOCĂRII

Evocarea pe care venerabilul colonel Gh. Eminescu o face epocii lui Napoleon, avînd în centrul ei pe marele strateg și împărat al Franței de la începutul secolului trecut, este cu totul remarcabilă prin documentare riguroasă și mai ales prin talentul și resursele literare ale reconstituirii vieții, activității și marilor fapte ale unui personaj de excepție, căruia i s-au consacrat sute de studii, monografii și evocări de tot felul. Unii istorici vorbesc — ne spune autorul recentei monografii — despre „o bibliotecă napoleoniană [care] pentru a fi aproape completă ar trebui să cuprindă cam zece mii de volume, iar pentru a avea numai esențialul ar trebui pe puțin cinci sute". (J. Bainville). Evident, selecția celor mai grăitoare evocări a scurtei, dar atît de densei istorii, în centrul căreia a stat împăratul Franței de la 1800, cere spirit critic avizat, o judecată obiectivă, cît mai eficace — ceea ce s-a străduit să realizeze autorul român de acum, Gh. Eminescu, care, fiind militar prin formație și scriitor autentic prin talentul desfășurat în compunerea acestei ample monografii, s-a aflat mai aproape de problematica strategiilor unui comandant de talia lui Napoleon, dar și de lumea atît de concepte, planuri și inițiative administrative care au situat atunci Franța pe primul loc al modernizării vieții publice, tocmai într-o epocă de mari confruntări militare. Scopul autorului a fost tocmai de a ne da despre erou o imagine veridică, completă, temeinic lămurită documentar, într-o prezentare logică, strînsă, sugestivă prin construcții literare frapante adesea, prin reflecții substanțiale, ceea ce face atrăgătoare această evocare ; pe deplin credibilă este și reconstituirea istorică a epocii și a vieții lui Bonaparte. Un fond afectiv vizibil asigură acestei evocări un puls literar care însuflețește paginile și dă lumină meditației elevate a autorului cărții recente : „Vom socoti atins scopul încercării noastre dacă, la capătul lecturii, cititorul va fi în măsură — scrie autorul — să-și facă singur o imagine a omului extraordinar care, după ce a fulgerat ca un meteor epoca sa, a căzut și s-a stins pe stîncile de la Sfînta Elena".

★

Fiecare capitol al cărții dovedește caracterul excepțional al unei personalități care a dominat epoca și a stîrnit cele mai mari admirații și cele mai cumplite adversități, tocmai pentru că Napoleon a fost o minte, o voință, un caracter și mai ales o ambiție fără măsură. El însuși a putut exclama despre sine : „Ce roman a mai fost viața mea !" (p. 13) și despre acest roman s-au putut scrie sute de cărți. Aceasta a lui Gh. Eminescu este gîndită și scrisă de un român, de un militar, de un literat care dispune de toate datele, adunate o viață de om, de toate însușirile spiritului critic și ale naratorului stăpîn pe arta compunerii și a evocării sugestive, pentru a-l face parcă prezent, în epocă, pe erou.

Povestea vieții lui Napoleon se desfășoară cronologic, iar capitolele sînt marcate prin sintagmele evoluției militare a acestei vieți de excepție a celui mai mare strateg modern : Campania din Italia, Lovitura de la 18 Brumar, apoi seria de campanii militare dintre 1805 și 1814, precedate însă de două capitole care evocă ascensiunea supremă a lui Napoleon : Consulatul și Imperiul (p. 97—165). Ceea ce e specific acestei monografii, fapt greu de găsit aiurea, și în orice caz nu așa cum o putem citi aci, e descrierea dramatică, de specialist militar, a detaliilor strategice, a planurilor și desfășurărilor militare, din care reies geniul și bravura protagonistului principal care a fost Napoleon. Excepțional ni se pare capitolul despre Consulatul acestui mare comandant, perioada cea mai fertilă, mai dinamică, mai creatoare pe plan cultural, politic, social.

Și de aici înainte acest erou al istoriei Franței a parcurs ani de și mai mari victorii, dominînd cu voința și puterea armatei sale fanatizate continentul, pînă după dezastrul expediției din Rusia, cu repetatele încercări de a stăvili puterea coaliției ostile a atîtor state, încheind dramatic o carieră unică prin înfrîngerea definitivă de la Waterloo în 1814. Autorul cărții povestește totul documentat și atrăgător, cu acele inflexiuni ale stilului care dau densitate și culoare narațiunii sale, de excelent nivel literar, încît cartea se citește ca un roman, — cum însuși Napoleon spusese că a fost viața și tumultuoasa lui aventură. Se insistă în această ediție asupra influenței politicii napoleoniene în Principatele Române, problemă destul de dificilă și despre care odinioară scrisese de mai multe ori și Iorga.

Cartea despre Napoleon, retipărită acum de col. Gh. Eminescu, este o lectură instructivă și plăcută pentru că reflectă erudiția și arta autorului, o lungă experiență de cercetător și o excelentă calitate de stil.

Gh. Bulgăr

FOLCLOR

BASMUL „DE AUTOR"

Sim. Fl. Marian

BASME POPULARE ROMÂNEȘTI

Editura Minerva

Considerat de B.P. Hașdeu „cel dintîi etnograf român în adevăratul înțeles al cuvîntului", Sim. Fl. Marian*) s-a bucurat, atît în timpul vieții, cît și în posteritate, de un prestigiu neobișnuit. Și-a cîștigat acest nume bun printr-o muncă de o perseverență și cu o eficacitate de excepție. În cei numai 50 de ani ai vieții sale, Marian, simplu profesor la Suceava, dar și membru al Academiei Române, a dat culturii naționale lucrări monumentale ce nu au fost egalate sau depășite nici pînă acum. Între ele, monografiile despre naștere, nuntă, înmormîntare și sărbători, despre insecte, păsări și botanica populară și multe altele. Iată de ce aprecierea lui Nicolae Iorga rămîne nu numai valabilă pînă în zilele noastre, dar și de o prezentă actualitate : „Astăzi nu se poate încerca pătrunderea științifică în sufletul acestui neam fără întrebuințarea integrală a trebuincioaselor cărți pe care le-a pregătit, poate fără a-și da seamă pe deplin de toată însemnătatea lor, harnicul și modestul cleric".

Așa stînd lucrurile, gîndindu-ne că, în cei 80 de ani care au trecut de la moartea acestui merituos cărturar, nu s-au tipărit decît 4—5 titluri, unele dintre ele reeditări nesemnificative, publicarea unei antologii din basmele culese de Marian, aflate în manuscris, nu se poate constitui decît într-un eveniment științific și cultural ce trebuie primit și consemnat ca atare. Cu atît mai mult cu cît, ne informează Paul Leu, cel mai autorizat cunoscător al situației în momentul de față, manuscrisele inedite ale lui Marian însumează „peste douăzeci și cinci de mii de pagini". Sim. Fl. Marian nu a fost, cum se afirmă în **Prefața** volumului, „printre cei dintîi culegători de basme românești", pentru că, pînă la anul 1865, anul în care viitorul folclorist începea să noteze și să prelucreze basme, deja fuseseră publicate numeroase culegeri de proză populară românească, în volume sau în ziare și reviste, sub numele fraților Schott, a celorlalți culegători folcloriști sași, al lui Mircea Vasile Stănescu Arădeanul, Nicolae Filimon, Petre Ispirescu, Pantazi Ghica, Gr. H. Grandea etc. Ioan G. Sbiera și-a efectuat culegerea între 1855—1856, iar în 1858 lansa un apel pentru a i se trimite basme. Interesul destul de timpuriu al lui Marian pentru proza populară trebuie pus sub semnul acestui curent, după cum publicarea și, mai ales, modul și măsura în care înțelege să prelucreze basmele auzite sau primite de la colegii săi trebuie integrate curentului promovat de „Columna lui Traian" și „Convorbiri literare", publicații care, de prin anul 1870, încep să promoveze cu insistență și cu neîndoielnic succes prelucrarea artistică a basmului popular, așa numitul basm cult.

Antologia întocmită de Paul Leu ne oferă argumente convingătoare în acest sens, deși editorul nu a urmărit nici un moment acest scop, dimpotrivă, în mai multe rînduri face o delimitare netă între ceea ce el denumește „proză epică folclorică", „narațiune epică folclorică" sau „narațiune epică populară" pentru a caracteriza basmele lui Marian și a le deosebi de „basmul cult", „basmul lui Creangă". Așadar, toate datele pe care ni le oferă Paul Leu în cuprinzătoarea sa prefață și în notele de la sfîrșitul volumului, însăși lectura textelor, ne conving fără nici un dubiu că avem în față un volum de basme de autor, luminînd astfel o latură inedită a activității atît de bogate și folositoare a lui Sim. Fl. Marian.

Alexandru Dobre

*) **Sim. Fl. Marian: „Basme populare românești". Ediție îngrijită și prefață de Paul Leu, București, Editura Minerva, 1986.**

POEZIE

GONGUL ȘI MASCA

Iată cartea de poezie, semnată de Mircea Belu*), un excepțional actor al Naționalului timișorean, carte scrisă într-un limbaj direct, adesea frust și foarte aproape de simplicitate. Fiecare vers este cizelat, fiecare stare și gînd primesc un veșmînt prozodic adecvat, prin ritm și rimă, aproape de perfecțiunea clasică.

Nu este primul actor de ținută care traversează prin plusul cortinei în scena poeziei. După marele Emil Botta, prin har și destin un fascinant poet, încă prea școlărește analizat de critică, au „venit" Ioana Crăciunescu, Cristina Tacoi, Arcadie Donos, Ștefan Radof, Mircea Albulescu... Mircea Belu este școlit la marea poezie — actorul este o bibliotecă vie de poezie — și dacă unele semne sau discrete tonalități livrești scot pal'd în evidență iubirile poetului pentru marmora eminesciană ori filigranul barbian, „azi aripa mai zboară și mai doare / Răspunsul de cînță și de fum" (7), în esență, cartea lui de debut tardiv îl exprimă cu sinceritate din plin.

Descinzînd din zona septentrională a țării (născut la Sighetul Marmației), el poartă cu sine și în grai pecetea locurilor „poarta cu ochii negri", (26) „cînd se-aprind în naeri lămpase mute" (27), statornic „Cu mîinile postind printre cuvinte", sfios în fața verbului, dar mîndru ca om în plan social. Pentru poet cuvintele sînt „Sărbători de flori și îngeri / Apa vie a uitării". (19), motivele lirice „Decupează răsăritul / Ca o piersică sub roză / Și cărări de mult visate / Lîngă gleznele-amîndouă". „Amurgul se strecoară-n pagini" (39) și-i aprinde gîndul, luceafăru-i „beat de floarea unui tei", ursitoarea „bate cuie-n pieptul săptămînii", serile „urzesc tăisuri", cupa vieții zace pe podea printre expresiile nefericite ale măștii, iar în natură „fără vină / crinii pling stingheri la cină" (77) căutîndu-i tainic verbul celui ce se rivnește un Don Quijote care nu-și lasă „să ruginească lancea / Domn al boemei fără căpătîi" (83).

Poetul caută mereu transfigurarea cuvîntului, puterea de sugestie a spațiilor albe ce leagă vorbele în arhitectura poemului, simte o teamă lăuntrică și în același timp „efigia zăpezilor" care-i spală-n suflet „rana amăruie". (85). Pentru Mircea Belu „Gondola vieții leagănă oceanul / Sau chiar oceanul leagănă ideea" (73), în clipa cînd „către cer se-nchide ușa" (75) și „catargele se-njunghie în cărare" (65). **Marele învins,** mereu vămuit și hăituit de propria lui nestatornicie în casa iubirii, e fulger alb în catedrala goală" (63) unde „miresele dansează pe petală / și luna prin bărbați uitați se spală". El poartă „un inel cu mucegai divin" (52), iar regina de catifea „suferă într-un altar de fluturi" (44) cu „minciunile spălate în altare / cînd iubirile-s mai vinete de frig" (57). Învins în arta erosului își re-încarcă bateriile afective în lumina Bucovinei ori în spațiul nordului de ceață unde „mistreții rod covoare de păduri" cînd „bufnița durerii vad își taie" prin carnea poetului „os de stîncă răbdătoare" și „marmură de Maramureș" cum singur se autodefinește propunînd mereu un tîrg bizar „cu pași rătăciți să facem schimburi / cînd spulberă arsura din nămeți". Atunci poetul se spală în lumina de icoană a Maramureșului, iar pe chipul lui simte „vifornițele insomniilor amare" (65) cînd „fluturele muscă îndepărtatul vis" și ploile îl coboară rădăcinii pentru o mereu tulburătoare renaștere.

Este în poezia lui Mircea Belu multă viață și un sporit dor de iluminare prin încercările la care se supune sub blazonul măștii care-i luminează și-i ascund, deopotrivă, limpedele chip.

Ion Iuga

*) **Mircea Belu : „Gongul și masca", Editura „Litera", 1986.**

IN MEMORIAM

Gheorghe Ivănescu

A încetat din viață zilele trecute, cu cîteva luni înainte de a împlini 75 de ani, savantul Gh. Ivănescu, profesor universitar doctor docent al Universității „Al. I. Cuza" din Iași, membru corespondent al Acamediei R.S.R., figură marcantă a lingviștilor românești, fondatorul școlii lingvistice timișorene, cel mai de seamă reprezentant al școlii lingvistice ieșene contemporane.

A fost unul dintre spiritele enciclopedice ale lumii științelor moderne cuprinzînd în sfera gîndirii și informării sale domenii cum sînt : filozofia, istoria, sociologia, antropologia, psihologia pe care le stăpînea în toată dezvoltarea și atomizarea dimensiunilor lor interioare.

S-a născut la 2 nov. 1912 în comuna Vulcani. Pasiunea sa pentru limbă și literatură s-a manifestat de timpuriu. Încă din vremea liceului, absolvit la Bîrlad, a cules și publicat folclor în revistele conduse de Nicolae Iorga, **Neamul românesc** și **Cuget clar.** Ca student al Universității din Iași (1929—1933), viitorul om de știință i-a avut profesori pe G. Ibrăileanu, A. Philippide, I. Iordan, care au contribuit în mod hotărîtor la formarea concepției sale științifice despre limbaj și științele sociale, izvorită din tradiția lingvistică românească, anume din cea creată de A. Philippide, a cărui operă începuse s-o reediteze, împreună cu cercetătoarea Carmen Pamfil în anii din urmă la Editura Academiei.

După stagii de specializare efectuate la Paris (1934—1935) unde a audiat cursurile unor lingviști ca Antoine Meillet, Benveniste, J. Vendryes și la Roma (1935—1937, ca bursier al Școlii române înființate acolo de Vasile Pârvan), Gh. Ivănescu a devenit cadru didactic universitar al Facultății de filologie din Iași (pînă în 1952), ilustrîndu-se printr-o laborioasă activitate științifică, materializată în studii și articole, precum și recenzii, publicate în Buletinul Institutului de Filologie română „A. Philippide" pe care, după plecarea profesorului Iorgu Iordan la București, l-a condus efectiv.

Cercetările sale în domeniul foneticii și fonologiei **(Din fonetica evolutivă a limbii române,** 1935, **Constituirea unei fonetici care să nu fie fiziologie și acustică,** 1938), a istoriei limbii române **(Noțiunea de română primitivă,** 1940—1941) dovedeau încă din primii ani o pregătire de excepție, o gîndire originală și o poziție curajoasă față de problemele studiate.

Teza sa de doctorat, cu titlul **„Problemele capitale ale vechii române literare"**, publicată în 1948, este lucrarea care l-a consacrat definitiv în lingvistica noastră, prin contribuțiile privitoare la originea și evoluția limbii literare vechi. Ideile și teoriile profesorului Ivănescu, enunțate cu patru decenii în urmă, sînt confirmate în linii generale de cele mai recente lucrări referitoare la baza dialectică a românei literare, care beneficiază de aportul informativ substanțial al cercetărilor din urmă.

Cursul de **Sintaxa limbii române** (1948), aflat din nefericire doar sub formă litografiată și într-un număr restrîns de exemplare, evidențiază o concepție structuralistă a profesorului ieșean, de factură deosebită, care, chiar dacă este foarte deosebită de structuralismul școlii din Praga, de cel al școlii din Copenhaga și cel al școlilor din S.U.A., conține observații și idei originale ce duc, în unele privințe, la orizonturi noi în analiza structurală.

Vicisitudinile sorții l-au îndepărtat de cariera didactică în perioada de tristă faimă a epurărilor universitare.

După ce a funcționat cîtiva ani în comisia pentru cultivarea limbii din cadrul Academiei, timp în care a publicat importante studii, (dintre ele amintim doar „Formarea terminologiei filozofice românești moderne" și „Limba poetică românească", ambele în 1956), a fost reintegrat profesor la Universitatea din Timișoara (1962—1969), unde activitatea neobosită a rodit prin fondarea unei școli lingvistice acolo, una dintre cele mai active azi, și a publicației științifice Analele Universității din Timișoara. Munca sa devotată științei românești a fost încununată cu titlul de membru corespondent al Academiei R.S.R. conferit profesorului Ivănescu în 1964.

Între 1969—1971, perioadă după care va funcționa la Iași pînă la pensionare, în calitate de profesor al Universității din Craiova și director al Institutului de istorie-filologie, a înființat revista „Philologica" menită să publice rezultatele cercetărilor specialiștilor craioveni din domeniul filologic.

În tot acest timp a depus o uriașă muncă de documentare ale cărei limite au fost mult extinse dincolo de perimetrul lingvisticii, cercetînd și fișînd un imens material informativ pentru lucrarea sa cea mai importantă **„Istoria limbii române"** (1980). Această istorie monumentală, elaborată după cîteva decenii de meditație și studiu, a treia în cultura română, ca ordine de apariție, după „istoriile" scrise de Ov. Densusianu și Al. Rosetti, este cea dintîi istorie a limbii și a poporului român, care se referă la tot teritoriul locuit de români și este singura istorie care supune unei analize ample, cu cele mai noi cîștiguri, teritoriul de formare și dialectele limbii române, limba poetică românească, formarea și evoluția stilurilor limbii literare artistice, așezînd într-o lumină puternică originalitatea ideilor profesorului Ivănescu, vastele sale cunoștințe științifice, pregătirea excepțională a acestui savant care făcea parte din categoria atît de rară a oamenilor devotați pînă la sacrificiu unei științe, unei idei. Pe drept cuvînt, acad. Iorgu Iordan întîmpina în primele rînduri ale unei recenzii această istorie cu expresia „habemus Papam".

Profesorul Ivănescu s-a pasionat de toate problemele științei limbajului scriind sute de studii și articole, care însumează mii de pagini, referitoare la principalele domenii ale științei limbii, cum sînt, de pildă, lingvistica generală, lingvistica indo-europeană (în 1981 a publicat o valoroasă **„Gramatică comparată a limbilor indo-europene"** în colaborare cu Theofil Simenschi, iar în 1983, foștii săi elevi de la Timișoara, V. Șerban și V.D. Țâra, au îngrijit un prim volum de **Lingvistică generală și românească).** Nu a existat practic domeniu al limbajului care să nu-l fi interesat la modul pasional. Avea cunoștințe atît de profunde și informații așa de vaste, servite de o memorie fenomenală, încît în orice domeniu al culturii își spunea cuvîntul, aducea, cel mai adesea, observații de însemnătate. Astfel se explică faptul că ideile și teoriile sale lingvistice, concepția sa despre limbaj și științele sociale au fost îmbrățișate de numeroșii săi elevi și doctoranzi pe care i-a îndrumat nu numai cu o aleasă competență, dar și cu o prietenie copleșitoare ce atenua mult din sentimentul de inferioritate intelectuală pe care interlocutorul îl încerca într-o discuție profesională cu omul de știință ieșean.

Ultimii ani de viață au fost pentru profesorul Ivănescu un adevărat martiraj. Torturat de o boală pe care o învinsese ani la rînd — cu o încredere în sine atît de robustă încît îi mobiliza și pe devotații săi elevi care îi vedeau organismul epuizat — numai și numai pentru că avea atîtea proiecte de realizat, profesorul își cerea sieși încă două decenii pentru a definitiva totul.

Acum, cînd vorbim despre savant, trebuie să folosim timpul trecut, regretul pentru dispariția celui care a lăsat o moștenire culturală dintre cele mai valoroase studiului limbii române este sporit de pierderea ireparabilă a ceea ce a rămas închis pentru totdeauna într-una din mințile cele mai ascutite pe care le-a avut lingvistica românească. Au fost pierdute, odată cu dispariția Domniei sale, cîteva cărți fundamentale pe care intenționa să le ofere. Simpla lor înșiruire este mai grăitoare decît oricare alt argument : **„Tratat de lingvistică generală"** (450 pag.), **„Natura și cauza schimbărilor fonetice"** (400 pag.), **„Adevăr și eroare în fonologia contemporană"** (200 pag.), **„Originea românilor"** (500 pag.), **„Sintaxa limbii române moderne"** (400 pag.), **„Istoria doctrinelor sintactice"** (350 pag.), **„Istoria lingvisticii românești de la 1880 și pînă azi"** (600 pag.), **„Istoria lingvisticii generale"** (600 pag.), **„Istoria limbilor romanice"** (800 pag.).

La Iași, în casa plină de cărți și fișe, de documente, se aflau pe masa de lucru manuscrisele numeroaselor proiecte rămase astăzi fără finalizare. Le părăsise pentru un scurt tratament la spital, cu gîndul de a se reîntoarce cît mai repede la ele.

Împotriva dorinței noastre, a tuturor celor care l-au iubit și stimat cu veneranția și bucuria șansei de a-l fi cunoscut, figura unică a savantului se întoarce doar ca efigie în panteonul cultural românesc, alături de numele ilustrilor săi înaintași în știința limbajului Bogdan Petriceicu Hașdeu, Al. Philippide, Ov. Densusianu, Sextil Pușcariu.

Lucian Chișu

Despre întîmplări și necesități

Urmare din pag. 1

întrebi asupra ei, s-o trăiești pur și simplu. Conștiința de sine, odată dobîndită, nu te mai părăsește ; atîta doar că trebuie folosită la ceva.

Din aceeași întîmplare, care acum poate să pară necesitate, am scris o carte de reportaj despre un sat ; aproape tot ce am scris după aceea — proză sau reportaj —, cu vagi excepții, a fost despre sat și țărani, dar nu pentru că m-aș fi convins că aceasta este singura lume posibilă și nu neapărat din considerente sentimentale ; am descoperit însă, din proprie experiență, cît adevăr cuprinde observația lui Camus care spune că este de-ajuns să trăiești o zi, pentru a avea apoi la ce să te gîndești toată viața. Totul e să trăiești ziua aceea. Ce urmează este doar muncă, uneori înverșunată. Și mai este nevoie și de acele întîmplări, pe care mai tîrziu le numești necesitate, care te conving să scrii o carte anume și nu alta. Odată pornit pe un drum în descoperirea lumii, e greu să-l părăsești, pentru că de la un timp te duce singur mai departe și trebuie doar să-l urmezi ; încotro te duce e mai greu de bănuit ; și dacă ai bănui, probabil că ar fi din cale afară de plicticos, oricită bucurie ai spera că te așteaptă din loc în loc.

În ceea ce mă privește, descoperiri am făcut și mai fac încă — unele atît de neașteptate, încît mă întreb dacă nu cumva e vorba de-o greșeală ; teatru de pildă, am scris doar întîmplător și fără prea multă convingere — ca să ajung în ultima vreme, să-mi dau seama că, structural, sînt mai curînd dramaturg decît prozator. Sigur că asta rămîne și de dovedit. În orice caz, literatura este o cale de a cunoaște și de a înțelege lumea, de a te cunoaște și înțelege întrucîtva pe tine însuți. Și este de-a dreptul extraordinar să poți să o faci și pentru alții.

L2 13 IUNIE 1987

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

PRIETENII LUI EMINESCU

„Zace uitată statuia lui căci alte griji au patrioții".
M. EMINESCU

STATUA LUI ELIADE

O istorie a ridicării statuilor în București și în alte orașe și colțuri din țară la sfîrșitul secolului trecut nu interesează numai istoria artelor. Asemenea inițiative ies din sfera simplelor acte edilitare și ilustrează circulația ideilor în epocă, momentele cînd acestea se cristalizează și pot fi raportate la o persoană și la un nume. Statuile sînt de obicei consacrări postume iar preliminariile ridicării lor ca și ființarea lor au adesea o notă polemică. Nu de puține ori în gestul consacrator al ridicării statuilor sînt amestecați scriitorii. Invocarea lui Tudor Vladimirescu la 1871, cincizeci de ani de la revoluție, are drept promotor pe B. P. Hașdeu. Între membrii societății care a organizat această celebrare a apărut și ideea unei statui a lui Tudor Vladimirescu. Sărbătorirea lui Tudor era prin ea însăși o sfidare multiplă, vizînd între altele pe monarhul străin instalat la cîrma țării. Nu e de mirare că statuia lui Tudor Vladimirescu a trebuit să mai aștepte. Statuia lui Heliade este și ea datorată unei nevoi de ripostă. Era revoluționarul de la 1848 revendicat după revoluție în pofida altora, Eminescu este unul dintre cei ce susțin cauza statuii lui Eliade. Aceștia vor lipsi de la festivitatea dezvelirii statuii. S-a dezvelit, și tot într-un context polemic, și o statuie a lui Bolintineanu de către Macedonski. Mai tîrziu vor apare și altele. Statuile cer însă o idee, o asociere de forțe sociale eficiente, cer bani. Unele inițiative trebuie să aștepte: simpla idee nu ajunge, dacă stipendiul lipsește. Numele lui Eminescu este și el prezent într-o istorie a ridicării statuilor bucureștene. A participat la organizarea festivităților pentru dezvelirea statuii lui Heliade. Nu a mai apucat să intervină pentru monumentul lui Tudor Vladimirescu.

★

totuși, numele lui M. Eminescu apare, cel puțin o dată, în contextul ziaristic al anului 1881. Citim în volumul I din „Bucureștii de altădată", de C. Bacalbașa, la p. 277 : „Pentru inaugurarea statuii lui I. Heliade-Rădulescu reprezentanții ziarelor din București se întrunesc. O delegație de 5 este aleasă pentru a redacta discursul din partea presei. Acești 5 delegați sunt: G. Dem. Teodorescu din partea **Binelui public**, D. A. Laurian din partea **României libere**, Constantin Stoicescu din partea ziarului **L'Indépendance roumaine**, Frederic Damé de la **Românul** și M. Eminescu de la **Timpul**".

1. C. Bacalbașa este recunoscut pentru exactitatea informațiilor sale. Nu ne rămîne decît să desprindem, din presa timpului, o asemenea știre pentru a afla amănunte. Sîntem, așadar, în noiembrie 1881 ; încă din iunie Eminescu scria în „Timpul" : **„Statua lui Eliade zace, dată uitării, în umbra zidurilor universității..."**

Exista un comitet al ei, în frunte cu prințul D. Ghica — dar, după ce au fost strînși banii, după ce s-a ridicat statuia, comitetul nu și-a mai făcut datoria s-o și inaugureze. Presa preia inițiativa ; nu se constituise încă Asociația presei (abia în februarie 1883 se va alege comitetul cunoscut, cu B. P. Hașdeu președinte propus și susținut ardent de către M. Eminescu — el însuși, secretar — împotriva candidaturii lui C. A. Rosetti). Exista, însă, un așa-zis „Comitet al presei" care lua inițiative de acest fel.

2. „Comitetul presei" organizează, așadar, sărbătoarea din noiembrie 1881 pentru dezvelirea statuii lui Eliade. Întregul istoric al problemei se găsește în „Binele public". Figura lui Ion Heliade-Rădulescu devine, pentru un moment, emblema ziaristicii românești : „...făptuitorul și cel mai folositor publicist în epoca de regenerare a națiunii române.

La 15 noiembrie „Binele public" revine cu o notă critică la adresa comitetului statuii : „Încă din luna octombrie s-a hotărît ziua de 20 noiembrie pentru inaugurarea statuei lui Heliade. D-atunci și pînă azi nu s-a văzut nici o mișcare din partea comitetului acelei statui. Lumea se întreabă : făcut-a vreo programă a serbării, sau invitațiuni pe la corpurile sau societățile constituite ? Se știe că principele Dim. Ghica a demisionat din președinția acelui comitet, îndată ce s-a decis în anul trecut a se așeza statuia lui Heliade în fața Teatrului. Acum însă, că principele Ghica și-a retras acea demisie, ținînd se vede ca onoarea de-a presida acea solemnitate să o aibă domnia sa, mai ales că Heliade a fost cel dintîi al său profesor care l-a învățat carte românească și el a scris cîteva laude asupra Ghiculeștilor ; recunoștința este o virtute și credem că acum prințul Ghica va desfășura o mare activitate pentru ca comitetul să încoroneze opera ce a întreprins, fiind onoarea sa angajată în această întreprindere".

Prințul este „legat" să participe prin acest comunicat patetic, cam lung. În ultimul moment (19 noiembrie) el va binevoi să-și rupă piciorul coborînd din trăsură în curte (era iarnă, ghețuș) — și-l va delega la rîndu-i pe **B. P. Hasdeu**, viitor președinte al Asociației presei române, să prezideze festivitatea.

„Binele public" revine, însă, la 19 noiembrie : „Din partea comitetului pentru statuă (afară de d-l Sava Șoimescu, care singur dă probă de oarecare solicitudine) și din partea ministerului instrucțiunii vedem un fel de neînțeleasă indiferență. Pe locul liber din fața statuei nu vedem ridicîndu-se nici o estradă pentru public ; în apropiere de statue nu s-a înălțat nici o tribună ; unde se vor depune frumoasele și numeroasele coroane nu se știe încă ; în fine, chiar terenul din jurul monumentului e lăsat în starea-i primitivă. Cu toate acestea, pînă simbătă abia mai sînt 2—3 zile".

3. Se va face și tribună, și loc pentru coroane (vor fi 36 de coroane : a regelui, care nu participă însă, cea mai frumoasă : „din violete de Parma presărată cu trandafiri și panglice albe" ; a presei „numai de lauri parte naturali, parte dauriți, pe al cărei tricolor era înscrisă în litere mari argintate : **Lui I. Rădulescu, presa recunoscătoare**" — iar „Binele public" va face și programa amănunțită a serbării).

Era ceva măreț și solemn, nu o replică **la** marile serbări de la 10 mai, cînd se proclamase regatul, nici la aducerea stindardului lui T. Vladimirescu în București, dar o replică — fără îndoială — la stilul de viață anonimă al redactorilor presei noastre de pînă atunci : toți se string în jurul statuii, indiferent de coloratura politică a ziarului la care lucra fiecare în parte, se văd, se lasă văzuți, ascultați, urmăriți de către numerosul public ce a luat cu **asalt** piața Universității...

București învață, în acești ani, să petreacă... Vor urma serbările din 1882 de la Cișmigiu, banchetele pantagruelice din casele marilor oameni politici — și să nu uităm marele banchet dat de C. A. Rosetti la aniversarea (chiar în septembrie 1881) a 25 de ani de la apariția „Românului"...

Eminescu învață să treacă tot mai nepăsător printre aceste „focuri bengalice", „panglicuțe", „violete de Parma", „lauri pe jumătate dauriți, pe jumătate naturali"... Poporul, „țara de jos", stă sărac ; deasupra, „tren de plăceri".

O nouă epocă începe după proclamarea regatului, lumea simte, în sfîrșit, „independența" țării, spiritele se destind, liberalii au ocazia să lucreze, mai liniștiți, sub vălul petrecerilor din afară, la consolidarea partidului. Apelurile la luciditate ale lui Eminescu sînt, însă, la fel de active...

4. Dar și despre poet va fi vorba în cadrul acestei sărbători ; să revenim la firul întîmplărilor. S-au strîns la „Binele public" reprezentanții a 12 ziare din capitală „duminică, 15 curinte", și : „În privința participării la serbare delegații presei au luat deciziunile următoare : să asiste **in corpore** la solemnitate, să se decearnă o coroană de lauri, să se elaboreze și să se pronunțe un discurs, în fine să mijlocească pe lîngă autoritățile competinte spre a se libera bilete de liber parcurs pe căile ferate acelor ziariști din județe care ar dori să asiste la serbare". În privința discursului presei : „s-a ales un comitet al presei, compus din delegații a 5 ziare, și anume : d-nii C. Stoicescu (L'Indépendance roumaine), D. T. Laurian (România liberă), Fr. Damé (Românul), G. Dem. Teodorescu (Binele public) și Eminescu (Timpul) care să elaboreze un proiect de discurs". Sînt persoanele numite și de C. Bacalbașa, ordinea este alta dar poziția redactorului de la „Timpul" aceeași, la urmă : „și Eminescu" ; numele poetului nu este dat întreg — parcă ar fi un pseudonim ori, poate, este vorba de o ezitare ? Este prima dată cînd i se dă numele ca ziarist.

Tot „Binele public" are omeneasca idee de a da și numele celor care au participat cu bani la coroana presei : 20 de redactori cu ziarele pe care le reprezintă. Cităm, cu mult interes, în ordine, cele 5 repere care ne interesează : „Ziarele reprezentate care s-au asociat și au contribuit au fost următoarele : (...) **Românul** (Fr. Damé)... **România liberă** (D. A. Laurian)... **Timpul** (Rocco)... **L'Indépendance roumaine** (C. Stoicescu), **Binele public** (G. Dem. Teodorescu)". Sînt aceiași patru redactori de mai sus — dar, surpriză, în locul lui M. Eminescu „Timpul" este reprezentat de alt nume. Cine este Rocco? Avem, oare, de-a face cu un pseudonim al poetului ?

5. Nu știm. Refacem în grabă cuvinte cu fonetism apropiat. F. de Laroc este pseudonimul reginei (Carmen Silva), sub care apare cartea „Vîrful cu dor", traducere din limba germană de „E...scu" (traducerea fusese aspru criticată de „Familia" în nr. 9/1879 : D-l „E...scu" se abate prea mult de la originalul german, recompune, de fapt, legenda în românește !) Față de „Rocco", „F. de Laroc" pare o variantă... Să-și fi luat traducătorul un pseudonim care amintește de autorul pe care-l traduce? Totuși, de la regină la redactor e cam mult... În ziarul „Timpul" publică, însă, frecvent un oarecare „Demroc", mai ales traduceri din limba franceză... De la „Rocco" la „Demroc" distanța se păstrează între redactori, totuși. Presupunem că avem în față pseudonime ale lui Eminescu — dar traducerile lui „Demroc" nu sună deloc eminescian.

Rămînem cu insatisfacția că nu știm cine este Rocco, cel care face... rocadă cu Eminescu în listele de subscripție pentru coroana lui Eliade. Dicționare, enciclopedii, tratate de istoria literaturii — nimic nu ne ajută în totul trebii (ca instrumente de consultare, adică).

O știre din „Românul", 1 februarie 1883, însă, ne aduce iarăși aminte de acest „pseudonim" al poetului. Este vorba chiar de constituirea Asociației presei : știrea anunță o întrunire la sediul „României libere" pentru discutarea statutelor. Se va dezbate mai ales termenul de „ziarist" ! Vor participa : N. Xenopol, D. A. Laurian, Barbu Constantinescu, Mina Minovici **„și D. Rocco (Timpul)"**. Că nu poate apare în compania lui N. Xenopol, cel care l-a provocat în presă să-și dezvăluie identitatea, este de înțeles pentru Eminescu.

Cine este, însă, Rocco?

MISTERIOSUL ROCCO

6. Cît de necesar ar fi fost, în epocă, un „Anuar al presei române" de felul celui al presei franceze pe care „Românul" îl prezintă publicului atît de entuziast! Sau — măcar — un dicționar de felul celui anunțat în „Timpul" prin 1883 — dar care n-a apărut. Iată fișa : „S-a pus sub presă și va apare în curînd **Dicționarul biografic al autorilor Români vechi și moderni.** Această carte promite a fi foarte interesantă, căci, după cîte sîntem informați, autorul ei, d. D. N. Marinescu, și-a pus (t)oate silințele pentru a stringe notițe privitoare la viața autorilor, cum și pentru studiul critic ce face asupra fiecăruia în parte. Acest din urmă lucru lipsea cu desăvîrșire în conspectul asupra literaturii române de Gr. V. Popp. O recomandăm încă o dată atenției publicului nostru iubitor de literatură"... Desigur, am recomanda-o și noi, la rîndul nostru, cu multă bucurie : iată că și românii s-au gîndit să-și scoată numele în dicționar ; numai că în Biblioteca Academiei nu există un asemenea autor și o asemenea carte. Urma să completeze, așadar, conspectul lui Gr. V. Popp, acea splendidă privire asupra literaturii române în care M. Eminescu era prins la dimensiuni incredibil de exacte. (Autorului notei din „Timpul" nu-i place compendiul lui Popp ? Autorul notei să fie, deci, ostil lui Eminescu ? Ori este Eminescu însuși nemulțumit că-l laudă (și-l numesc !) contemporanii ?)

Nota se repetă obsedant, cu aceeași insipidă greșeală de tipar pe care am corectat-o, toată primăvara lui 1883. Dar la ce ne folosește ? Un autor necunoscut scrie o carte necunoscută (va fi fiind pe undeva, prin vreo bibliotecă din țară ori din străinătate ?).

7. Am plecat de la Rocco și am ajuns la D. N. Marinescu ! Cine o mai fi și „D. N. Marinescu ?"

Acesta ne va dezlega „enigma". Enciclopedia lui Lucian Predescu, la care apelăm mai întîi, ne oferă, sub nume, o duzină de persoane și personalități ; la nume compuse, unul singur pare a fi fost contemporan cu Eminescu. Lăsăm să alunece privirea peste rînduri și se face dintr-odată lumină : „Marinescu-Marion, Dumitru, ziarist, scriitor, n. 27 mar. 1860 în București, m. 1 mai 1909 în București. A debutat în ziaristică de la vîrsta de 19 ani, pe cînd era student (Universitatea n-a terminat-o), ca redactor al ziarului „Universul" unde a lucrat 30 de ani. În 1884 a fondat revista „Zorile". **Mai tîrziu, cu Rocco, a scos revista „Foarfeca".** (s.n.). A colaborat apoi la **„Fîntîna Blanduziei"** a lui Eminescu, seria 2-a. În același timp era redactor la **„Binele public"**, apoi la „România..."

Nu mai luăm în seamă neglijențele lui Lucian Predescu (nu putea fi vorba de „Universul" la 1879, de „Binele public" contemporan cu „Fîntîna Blanduziei", etc.). Avînd „teren de aterizare", cum spun bibliografii (adică, cuvînt-bază trecut în indici), apelăm la **„Dicționarul literaturii române pînă la 1900"**, cel de la Iași,

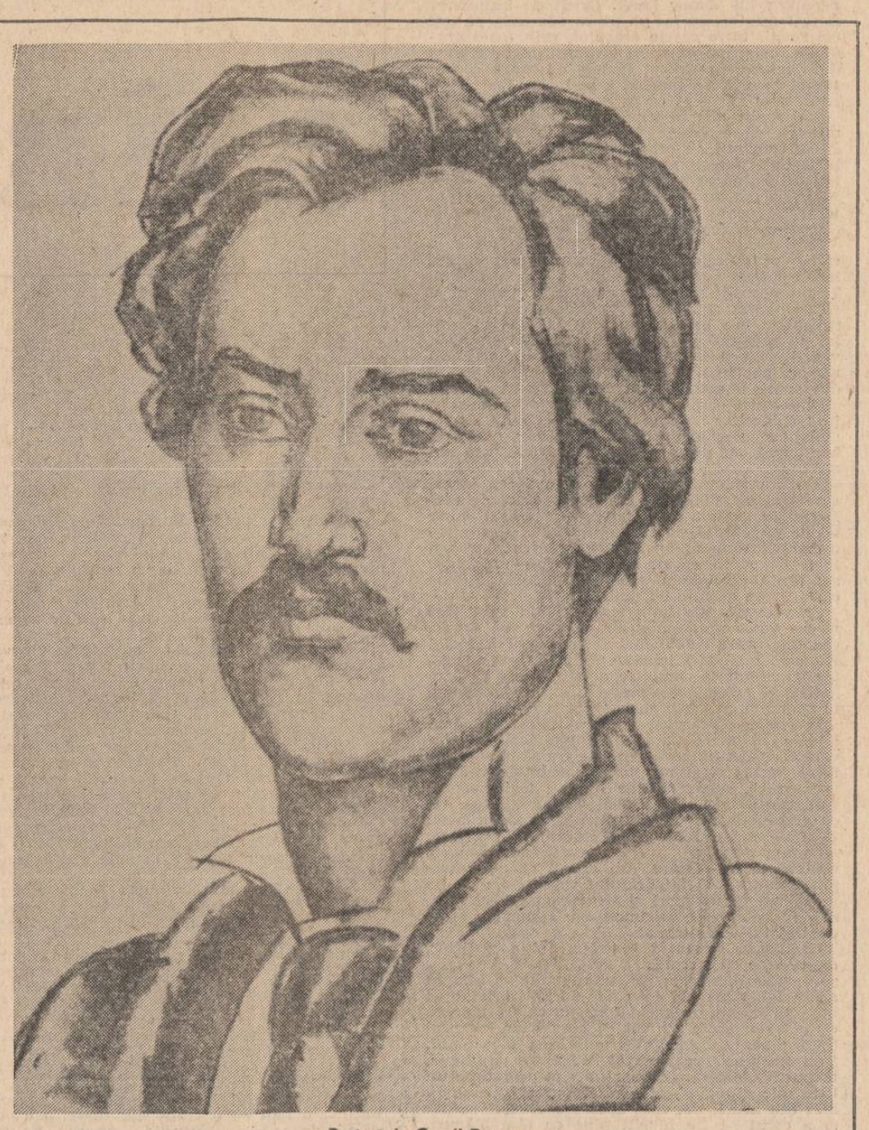

Portret de Camil Ressu

unde Marion își are locul (dar Rocco, nu !). Lucrurile se limpezesc, oricum : D. Marinescu din nota „Timpului" nu poate fi altul decît D. Marinescu-Marion, iar obsedantul D. Rocco nu este pseudonimul lui Eminescu, cum am crezut, ci un redactor cu acest nume.

8. Revista umoristică „Foarfeca" ne va edifica. A apărut în două serii, în 1886 (cîteva numere) și în 1888—1889. Nr. 2/1886 se deschide cu un motto din „Epigonii" : „În noi totul e spoială, tot e lustru fără bază" — și cu o poezie de felul acesta : „Cum se-ntoarce roata lumii ! parcă dracul o-nvîrtește / Ce-a fost jos, sus se ridică, crezi că lumea se-nnoiește..."

Revista are materiale violent anti-liberale, iar în timpul alegerilor îl încolțește pe I. C. Brătianu din toate părțile : pamflete, caricaturi, satire. Versurile sînt, de fapt, toate, parodii după M. Eminescu : „Ca un Cezar Brătianu se culcase și-adormise / Legănat în somnu-i dulce de plăcute și dragi vise / Se visa că este rege, adulat de servitori / Toți colectiviști de frunte, decorați ca-n sărbători / Este fericit sărmanul. E în vis. E împărat..." Somnul continuă, pînă cînd : „Se cutremură vizirul, se deșteaptă..." Nu frumoasa Malcatun îi apare în față, ci opinia publică, care-l ia și-l judecă. Am citit din nr. 4/1888. Tot acolo, ca de altfel mai în fiecare număr, alte și alte parodii după Eminescu.

9. Director proprietar al revistei : Comred (anagramă de la „Demroc" din „Timpul", ambele, pseudonime ale lui Rocco) ; secretar de redacție : Marion. Iată : prietenii lui Eminescu. Munca de scormonire prin presa vremii ne este răsplătită. „Elevii" săi de la „Timpul", apoi colegii de la „Fîntîna Blanduziei". D. Rocco, de pildă, acceptă să-i apară numele în ziar în locul lui Eminescu ; să nu ne închipuim că poetul n-avea cei cîțiva lei ca să contribuie — în numele „Timpului" — la coroana ieftină a presei, mai ales cînd suma se împărțea la 20 de indivizi ! Mi se pare, într-adevăr, fascinant : În aceasta constă puterea numelui ascuns al poetului ? Să fi avut o școală de gazetari sub mînă pe care-i forma, îi învăța să scrie și să gîndească ca el, să se bată pentru aceleași idei ?

Guvernul liberal al lui I. C. Brătianu cade în acordurile publicistice ale școlii lui Eminescu; parodia guvernamentală este neutralizată, în 1888, de parodia poemelor eminesciene. Duhul poetului a hrănit, și el, într-un anonimat care, conform noului spirit al timpului, trebuia să dispară...

CINE VINE ȘI CINE NU VINE LA SERBARE

Și totuși, să revenim la serbările din noiembrie 1881: acolo, în fața statuiei lui I. Heliade-Rădulescu, „părintele presei române", vom găsi un alt prieten al lui Eminescu, pe B. P. Hașdeu, care ne va spune mai multe. Comitetul celor 5 hotărăște că cel mai bun este discursul prezentat de G. Dem. Teodorescu (fiecare în parte venise cu discursul său, cum se obișnuia) — și acesta se va citi la solemnitate. Eminescu publică în „Timpul" propriul său discurs (diferența este ca de la cer la pămînt : G. Dem. Teodorescu ritmează terestru niște ditirambi la adresa lui Eliade și a presei române — M. Eminescu aleargă pînă la steaua înaintașului său și-i pipăie văpaia în palme). Poetul nu-l revendică pe I. Heliade-Rădulescu părinte al presei române ; nici nu amintește acest aspect din activitatea sa. „El scria cum se vorbește ; viul grai a fost dascălul lui de stil. Prin el limba s-a dezbrăcat de formele convenționale de scriere ale evului mediu și ale cărților ecleziastice, a devenit o unealtă sigură pentru minuirea oricărei idei moderne. Din acest punct de vedere, Eliad a fost cel întîi scriitor modern al românilor, și părintele acelei limbi literare pe care o întrebuințăm astăzi". („Timpul", 21 nov. 1881 ; O. XII, p. 414). „Timpul" mai publică, semnificativ, panegiricul lui C. Bolliac la moartea lui Eliade (după „Trompeta Carpaților", 20 aprilie 1872) : pe acesta îl considerase Eminescu figura reprezentativă a ziaristicii românești (vezi numeroasele trimiteri din ediție).

11. À propos : regele nu vine la serbare (dar și-a trimes coroana). Academia a fost, însă, prezentă — pentru că un reprezentant de seamă al ei conducea festivitatea. B. P. Hașdeu deschide seria discursurilor prezentînd pe larg comitetul statuii, comițiile și comitetele care sînt de față, coroanele — apoi își începe propriul discurs : „Domnii mei, Această marmură reprezintă pe el. Nu-l voi numi : el n-are nume. Poeticul grai al sintei scripturi zicea creatorului : Iehova, adică „cel care există", fiindcă în natura-ntreagă Creatorul e pretutindeni și nu se află nică-iuri în afară din natură. Ei bine, orice mare om al unei nații, creator într-o sferă mai restrînsă, este și el Iehova, este „cel ce există", e sintesa unei epoce, e fără individualitate, fără nume..."

Citim și recitim acest discurs, și întrebarea se naște de la sine : cine este „cel ce există" ? Numai Heliade ? Eminescu se afla de față, cu toată presa, „în corpore" — cum s-a anunțat. În acest greu an 1881, somat la fiecare pas să-și dezvăluie numele, înjurat, batjocorit, făcut tătar, bulgar — doar doar va spune cine este, Hașdeu se ridică în fața contemporanilor săi și le aduce aminte că Creatorul nu are nume, este „cel ce există". În februarie 1883 M. Eminescu îl va impune ca președinte al Asociației presei...

12. Momentul are și reversul lui parodic ; îl descriem cu interes strict științific : ne sugerează că B. P. Hașdeu s-a adresat „creatorului" de lîngă statuia de marmură. Sîntem la 14/26 februarie 1882 la două luni și jumătate de la această sărbătoare. Eminescu își urmează, la „Timpul", polemicile lui incendiare fiindu-i milă de biata țară.

Dar să ascultăm replica „Românului" — alături de subiect, dar cu totul involuntar... alături de Hașdeu : **„Caine, ce-ai făcut cu Abel ?** Cine a făcut lui Cain această întrebare? Dumnezeu, zice Biblia. Cine, la noi, luă locul lui Dumnezeu ? **Timpul**, în ziua de 14/26 februarie. Și cine este Cain după cei de la **Timpul** ? Partita naționale-liberală. Și cine este Abel, cel ucis de noi ? Poporul ! A spune, cei de la **Timpul**, că sunt urmașii direcți ai vechilor și adevăraților boieri, este o glumă. A spune că ei reprezintă pe Dumnezeu în ocrotirea poporului, este a se da în risului. Cei de la **Timpul**, vorbind acum în numele lui Dumnezeu, ne zic : „Ce-ați făcut cu acest popor... Să vă spunem noi." (...) Părăsiți de națiune pentru faptele lor, cei de la **Timpul** se-ncearcă acum să reînvie la noi dreptul divin și să facă pe popor să creadă că ei sunt pe pămînt direcții reprezentanți ai lui Dumnezeu..." („Românul", 16 februarie 1883).

„Cei de la Timpul" sînt el, „cel ce există", „creatorul", doar asta o zisese și Hașdeu la 21 noiembrie 1881. Este curios, cum în parodie „Românul" participă la mitul eminescian, unul dintre miturile cele mai vii, pe care generație de generație îl redescoperim cu toții, pe care Lucian Blaga l-a teoretizat în „Spațiul mioritic". Eminescu este ca un zeu, un „tînăr voievod" al țării ; el se comportă astfel — și are chiar sentimentul adînc că este astfel. Ne întrebăm : începînd cu Hașdeu și continuînd cu ziarul lui C. A. Rosetti, el a fost simțit astfel în vremea lui, de către contemporanii lui ?

La 28 februarie 1882 (zece zile de la articolul din „Românul"), Veronica Micle îi scrie de la Iași ; este una dintre puținele scrisori în care ea amintește munca de ziarist a lui Eminescu. S-o ascultăm : „Micuțule drag, vei fi citit, desigur, posomorita mea scrisoare de la din 26 ; nu mi-o lua în nume de rău. Tu nu ai decît grija ta și a **Timpului**, eu am grijă de multe lucruri și de multe ființe, și iubirea mea unde o pui și cît o nesocotești ! (...) **Ce faci tu cu vremea ta știe bunul Dumnezeu, poate că chiar numai el are dreptul a-ți cere seamă**, de aceea mă abțin de la orice comentariu..."

Iată că și Veronica Micle citea „Românul" — cam cu întîrziere, e drept — și se oprea a „cere socoteală" creatorului de la **Timpul**...

13. Nu putem încheia această convocare a documentelor fără a ne readuce aminte de prefața lui Gr. Păucescu la prima culegere din articolele politice ale poetului : „Eminescu, în momentul de față, domnește peste literatura noastră (...) Niciodată un suveran n-a stăpînit atît de bine poporul lui, niciodată un căpitan n-a fost atît de ascultat de trupele lui precum stăpînește Eminescu literatura română, precum este el ascultat de scriitorii care se ridică (...) Naționalitatea românească a găsit într-însul, nu un apărător, ci un apostol. Ideea conservării, a dezvoltării neamului românesc, ajunsese la el o religie, al cărei se dedase, puțin cîte puțin, a se considera ca ministru." Citățm din Eminescu : „Tot românul plînsu-mi-s-a". Revenim la Gr. Păucescu : „N-ar zice cineva că e vorba de un ministru căruia se adresează plîngerile întregului neam românesc ?"

Prefața este scrisă în 1892, cînd Eminescu veghea, de trei ani, din absolut, cu aproape 10 ani înainte de apariția primului său mare apostol, N. Iorga. Este scrisă de un fost om al „Timpului", prieten cu Eminescu. A fost gîndită, desigur, la 21 noiembrie 1881, la văpaia ideilor lui Hașdeu ; a fost regîndită și resimțită cu indignare față de articolul sus-citat din „Românul"...

RĂSPLATA PATRIOTICĂ

14. ... Sîntem în ianuarie, 1884. M. Eminescu se află încă în sanatoriu, chetele publice l-au adus la Viena — dar în curînd (27 martie) se va întoarce în patrie sănătos. În București ia foc casa lui C. A. Rosetti — din neglijența femeii de serviciu. Arde o parte din arhivă, o parte din tipografie. Reportajele la fața locului descriu un dezastru : temelii afumate din care bolborosește cenușa. Bătrînul revoluționar a rămas sărac, după unele ziare.

În Parlament, P. Grădișteanu propune (26 ianuarie 1984) să i se acorde o recompensă de 150 000 lei pentru a-și construi o casă nouă. Urmează discuții. V. Iepureanu propune să se inițieze subscripții ca să nu creadă conservatorii (demisionați) că sumele bugetului se aranjează la discreția guvernului. I. C. Brătianu se opune : deputații sînt, doar, aleșii nației — voința lor este voința nației și nu poate fi pusă în discuție. T. Boldur-Lățescu insistă : să se organizeze chete publice pentru ca tot poporul să simtă că a contribuit la noul edificiu al lui C. A. Rosetti. N. Ionescu se ridică și cere, tăios, să nu se mai facă atîtea discuții și să se acorde suma din buget. Li se sugerează deputaților că ar fi bine să iasă unanimitate de voturi. Proiectul de lege se votează, totuși, cu 62 de bile albe și 11 bile negre !

C. A. Rosetti, care n-a fost prezent, vine în ședința următoare a Parlamentului și refuză creditul acordat. Desigur, o unanimitate l-ar fi convins — 11 bile negre îl indispun. Biografii săi cred că într-adevăr bătrînul revoluționar a refuzat această sumă. Legea este, însă, votată și în Senat, și se aprobă.

15. Interesant este, însă, dialogul dintre primul ministru, I. C. Brătianu, și prietenul lui de pînă acum, C. A. Rosetti. Primul ministru îl convinge să accepte suma spunînd asemenea cuvinte : „Domnilor, dacă lumea greco-latină s-a ridicat așa de sus încît nu știu dacă omenirea va mai trăi atîtea secole ca să se ridice vreodată la acea înălțime, este că grecii și romanii înălțau pe acei pe care-i serveau pînă a-i diviniza, făceau dintr-înșii semizei și le ridicau temple și statui. (Aplauze prelungite). Cînd voim și noi să mergem pe urmele acelor popoare, nu veni D-ta să scobori votul nostru de la înălțimea unde noi am voit să-l punem. Nu ți-am dat nimic, nici adăpost nici recompensă; ți-am ridicat numai un templu unde vei locui, dacă vei voi, pentru gloria D-tale și a țării care ți l-a ridicat. (Aplauze prelungite)".

Urmează C. A. Rosetti, întrerupt de I. C. Brătianu. Transcriem din **Monitorul oficial.**

„C. A. Rosetti : Numai cîteva cuvinte voi zice : D. prim-ministru acum ca totdeauna...

I. C. Brătianu : Te-am biruit (Aplauze prelungite).

C. A. Rosetti : Acum ca totdeauna m-a biruit. Dar acum ca totdeauna sunt oarecare globule în mintea și inima unui om, pe care nimenea nu le biruie. Acele globule sunt singurele care în mici lucruri ne despart și care în acest moment însăși ne despart. D-lor, veți face chiar un templu, dar fiți siguri că nici eu și nici unul din fiii mei nu va intra în acel templu, pe cît timp nu va fi zidit de ei înșiși în unire cu națiunea.

I. C. Brătianu : Fiii d-tale își vor face o glorie ca să-ți facă leagăn de mătase și să te legende în acel templu. (Aplauze).

C.A. Rosetti : Națiunea de-a dreptul poate să-l facă, dar nu reprezentanții camerei de revizuire !"

Iată-l pe bătrînul revoluționar schimbînd emblema de „semizeu" pe care i-o oferă I. C. Brătianu pe simple acuzații că acel parlament nu reprezintă națiunea !

16. Nu știm dacă C. A. Rosetti a primit sau nu cei 150 000 lei ; atmosfera de parlament ne interesează. B. P. Hașdeu I-a zeificat pe I. Heliade Rădulescu fiind de față M. Eminescu ; **Românul** îl „zeifică" în batjocură pe M. Eminescu; în Parlament, C. A. Rosetti este „candidat" la aceeași treaptă de onoare. Hotărît lucru, lumea aceea avea zeii ei, ori îi trebuiau — și dorea să și-i inventeze.

Acest episod însuși are, însă, reversul lui.

UMBRA LUI VLADIMIRESCU

Sîntem la 8/20 februarie, la nici două săptămîni de la noua zeificare a lui C. A. Rosetti. Eminescu încă n-a venit în țară. În Parlament deputatul D. Schileru cere repartizarea unei sume de bani pentru ridicarea statuii lui Tudor Vladimirescu, din Craiova. (Steagul lui fusese adus la București în 1881 cu promisiunea că în Craiova, de unde a fost luat, se va ridica o statuie). Urmează discuții. D. Schileru anunță : „În anul trecut am avut onoarea să ridic chestiunea ce o ridic și acum. Am rugat pe d. ministru de interne ca să prevadă în buget o sumă pentru ridicarea acestei statui". Vice-președintele Camerei: „D-le Schileru, nu e locul aici pentru asemenea divagațiune".

17. În discuție erau 6 000 de franci, și N. Ionescu, același care ceruse creditul pentru C. A. Rosetti, se ridică acum, cam glumeț și spune : „D-lor, subscripțiunea națională, patronată de națiunea întreagă, ar fi mai demnă de memoria acestui fiu al opincei decît subvențiunile bugetare. D-voastră strigați că sfîntul buget este acela care prevede la toate trebuințele. (Ilaritate). Feriți-l cel puțin pe Tudor Vladimirescu de a trăi din buget. (Ilaritate). Mai ales că nici nu se știe la ce minister putem să ne adresăm. La cel de culte ? Dar poate numai din punct de vedere istoric. La cel de finanțe ? Poate din punct de vedere financiar (...) Ca să nu mai lungesc vorba, aș ruga pe D. președinte să țină mînă fermă asupra chestiunilor de buget..."

★

De data aceasta „sfînt" este bugetul, iar Tudor Vladimirescu, „fiul opincii", trebuie să-și ridice statuie din chete publice ! Ciudat cum aceeași adunare pe de o parte are nevoie de zei — pe de alta și-i refuză ! „Românul" revendicase pe Tudor Vladimirescu drept înaintaș al lui C. A. Rosetti. Eminescu, care nu înțelegea acest fel de a se scrie istorie, s-a opus. Dar „Românul" a persistat. N-a făcut-o însă cu acest prilej. Pentru C. A. Rosetti — 150 000 lei s-au votat „dintr-un foc", cum se spune — pentru Tudor Vladimirescu s-au refuzat 6 000 ! Primul este făcut semizeu în Parlament — iar casa lui, templu național, etc. — cel de-al doilea, fiul opincii...

Eminescu, desigur, împreună cu Tudor, își va ridica statuile prin chetă publică, în toată țara. Adevăratele figuri tutelare ale unui popor trăiesc prin popor — este o alegere spontană și semnificativă.

Nicolae Georgescu

dumitru m.ion

Un oaspete al nopții

Din stupuri celeste cînd stelele ies
S-adune polenuri de floare de mac,
Cînd prinde zăvorul mișcare de rac,

Cînd ace de gheață la geamuri îmi țes
A soarelui pînză din neguri de sac,
Cînd cred că și viața e doar un eres,

Un oaspete-al nopții îmi bate în gînd —
Mi-aduce pe brațe-un piriu dezghețat,
Prin el un copil zăresc lunecînd,
De mine se prinde și-mi sare în pat.

Mă strigă pe nume c-un zîmbet nătîng,
Mă mușcă și-l doare și-n țipătu-i țip.
El rîde cu lacrimi și-mi vine să plîng :
Se joacă pe chipu-i cu fostul meu chip.

Floare de șanț

(VARIANTĂ)

O stea se dezleagă din vîntu-i lanț ;
Sîngele razei se-aprinde-n trufie —
Suflete, fi-vei și tu păpădie,
Pe margini de drumuri o floare de șanț ?

Născuto pe buze cu zîmbetul sfînt,
Clipită ce vii din veșnica pripă,
Desfașă-mă-ntreg din marea risipă
Și uită că trupul mi-e umbră de vînt.

Dă-mi cheia ce-ncuie pe veșnicul lanț
Suflare și suflet și ochi și cuvînt,
Născuto pe buze cu zîmbetul sfînt,

Desfașă-mă-n taină din orbul mormînt,
Ia-mi aripa albă cu iz de pămînt
Și uită că-n mine e-o floare de șanț.

Nopți cu Supililuma

Nopți, nopți iodate, nopți înnădite,
Nopți înnoite, nopți însorite, nopți înrăite,
Nopți dulci, nopți otrăvite,
Nopți cu Supililuma.

Îți dau soarele, îmi iau luna,
Îți dau mușuroaie de stele,
Îmi iau sobolii din ele,
Îți dau praful de stele și spuma,
Îmi iau zilele mele
Din nopțile cu Supililuma.

Primejdie

O primejdie mai mare decît fericirea,
Un nod mai trainic decît al lațului,
Un bot mai lacom decît al oarbei cămile
Sugrumă focul lalelei.

Nici o ființă nu poate salva
Aceste dovezi ale neființei.
Pui pe buze cuvîntul otravă ; prietenii
Folosesc pentru el cuvîntul leac.

Nu, nu, șoptești, trecîndu-mi mîna pe frunte,
Gazelul nu-i soțul gazelei,
Cu toate că la fel de iute aleargă
Să te calce-n picioare.

Logodnă

Pe piept și tu vei ține stele
În iarba unei nopți de vară
Și te vei teme de polenul
Pe care numai Firea-l cară

Și ni-l așează viu în trupuri
Ca într-o taină primară
În care-i logodit cu-o rază
De laser care ne-nfioară.

Cum doar la foc un vas de sticlă
Reține-un suflet în cămară,
La fel și tu, plăpîndă scoică,
Vei duce-n casa-ți o povară.

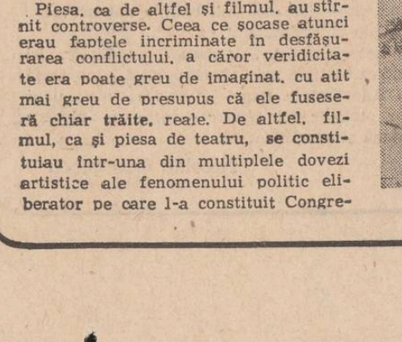

octavian simu

SFÎRȘITUL

Spre terminarea lunii decembrie Timur Lenk a dat porunca de plecare din Samarkand. Ca un făcut, chiar din prima zi, iarna s-a întețit. Frigul care s-a lăsat era cumplit. Din nările oamenilor ieșeau aburi care înghețau pe loc și se făceau țurțuri aspri în jurul mustăților și al bărbilor. Drumul presărat cu un strat subțire de zăpadă, amestecat cu pulbere cenușie, răsuna înghețat sub copitele cailor de parcă am fi călărit printr-o peșteră. Cerul plumburiu, coborît cu desime de nori seci peste noi, mă făcea să mă închipui într-o moschee rău luminată. În zadar m-am învelit în blănuri, îngreuind spinarea calului pe care încălecasem, frigul mă cuprindea cu fiecare pas făcut mai departe.

După numeroase popasuri, în care am fost nevoiți să facem foc pentru a ne dezmorți, folosind bălegar înghețat și vreascuri adunate de pe drum, cu greutăți anevoie de biruit, am ajuns la Tașkend. Citeva zile i-a trebuit pedestrimii să se adune în cetatea Tașkend, venind în șir din urmă ca un șarpe bătrîn, acolo unde și călărețiî stăteau în așteptare sub comanda nepoților lui Timur Lenk. Oricît de întinsă ar fi fost cetatea, ea nu ne putea cuprinde pe toți cei sosiți. Între casele orașului, prin toate grădinile, chiar pe anumite drumuri, și în cîmpia din jur, ne-am ridicat iurtele deasupra cărora fumul focurilor a început a se înălța agale spre cer.

Mai multe zile în șir Timur Lenk a ținut să meargă, să cerceteze fiecare grup de oameni, să se convingă cu ochii săi slăbiți că au tot ce le trebuie pentru luptă, ca și pentru străbaterea drumului, hrană, schimburi, încălțări. Desigur, se gîndea că pe unde vom trece vom jefui tot ce ne va fi de folos, dar numai cu asemenea nădejde nu s-ar fi simțit el liniștit.

Cînd cercetarea oștirii, a cailor de luptă, a cămilelor și asinilor de povară a luat sfîrșit, încotoșmănat cum nu l-am văzut niciodată, Timur a rostit în puține cuvinte porunca de a se porni din nou la drum. Ordinea în care ne înșiruiam era bine cumpănită. Garda sultanului, în preajma căreia ne aflam și noi sfetnicii, vizirii, ofițerii cei mari, urma să aibă locul din mijloc, pentru a fi apărat atît din față cît și din spate împotriva oricărui atac neașteptat.

Erau atîția oameni și animale ce porneau spre țara chinezilor încît atunci cînd cei din frunte au ajuns la malurile rîului Sîr-Daria, din Tașkend încă nu plecase nici măcar jumătate din armată.

Singura înlesnire pe care ne-o făcea iarna, cu frigul ei năpraznic, era aceea că apele Sîr-Dariei le găseam înghețate. Am trecut peste podul de gheață cu mare ușurință. M-am întrebat cît timp ne-ar fi luat trecerea dacă am fi fost nevoiți să ne scurgem într-un singur șir peste cele două sau trei poduri șubrede care urmau drumul obișnuit.

Primele zile ale lunii ianuarie din anul 1405 ne-au găsit apropiindu-ne cu greu de Otrar, cea din urmă cetate mai de seamă din fostul Horezm. Întrucît vijelia se arăta tot mai aprigă, iar frigul nu se domolise deloc, Timur Lenk a hotărît să facem acolo popas măcar o săptămînă, în speranța că cerul se va îndura de noi.

În cîmpia Otrarului ne-am ridicat deîndată iurtele. În nici două zile s-a ivit acolo o adevărată cetate. Singura grijă ne era să întreținem focul aprins zi și noapte în locuințele noastre vremelnice, numai că ne lipseau lemnele. Au fost trimiși pe rînd războinici să culeagă tot ce găseau de pus pe foc pînă la depărtarea de o zi de mers. Abia ne orînduisem în tabără, cînd s-a anunțat o solie venită de departe dinspre miază-noapte. Am crezut că ne întîmpinau emisari ai împăratului chinez, așa că ne înviriteam nerăbdători și schimbam păreri între noi, în așteptarea poruncii lui Timur ca sfetnicii să intre în iurta sa.

Chemarea solului cel străin și a vizirilor, dimpreună cu sfetnicii, a venit destul de tîrziu, spre amiază, pentru că sultanul nu se afla în apele lui. Cînd am intrat în iurtă, privindu-l bine pe stăpîn, mi-am dat seama că era bolnav. Chipul său arăta galben ca ceara, iar în jurul ochilor se rotunjea o vinețeală a pleoapelor. Deși era bine încotoșmănat în blănuri de samur, trupul îi tremura. O vreme a stat așezat pe un tron mic din aur, pe care îl purta cu sine în anii din urmă, dar mai apoi s-a cocoțat în pat și a cerut să fie învelit bine cu alte blănuri.

Slujitorii s-au grăbit să aducă mereu vreascuri de lemne cu care ațițau focul din mijlocul iurtei. De față se aflau prinții din neamul lui Timur, toți vizirii, imamul oștirii, cîțiva ulemași, sfetnicii, adică întreaga curte care îl însoțea pe sultan în drumul său spre Kithai.

— Să se apropie mai bine de mine solul venit astăzi, șopti Timur.

Un bărbat înalt, nu tocmai tînăr, mai mult spîn, a pășit pînă lîngă sultan. A făcut o plecăciune adîncă, a scos de pe cap cușma sa uriașă și a sărutat covorul aflat la picioarele tronului.

— Ridică-te și spune de unde vii !

— Mărite sultan ! Am cinstea să vin cu umilință adîncă de la fiul tău nevrednic, cel care a fost han al Hoardei Albe, vechiul tău tovarăș de arme, Toktamiș.

— Mai trăiește pe pămînt acest trădător ?

— Stăpîne ! Iertată să-mi fie ruga. Privește acum fără mînie faptele trecutului. Toktamiș a îndurat înfrîngerea din partea ta încă de acum zece ani. Și-a pierdut țara, oștirea, bogățiile, femeile haremului, dar mai însemnat decît orice este că a pierdut prietenia și ocrotirea ta. L-a orbit îngîmfarea și a crezut că dacă i-a supus pe cei din Hoarda de Aur va putea să răpească și împărăției tale cîteva cetăți.

— Ba a voit mai mult ! Îmi amintesc de epistolele sale neobrăzate. Credea că este urmașul de drept al lui Genghis Han, cînd știa prea bine că eu sînt acela !

— Așa este, stăpîne ! Astăzi se căiește mai mult ca niciodată. De fapt, căința l-a cuprins încă de atunci cînd, înfrînt de tine, a trebuit să ia drumul spre ținuturile Kazanului. L-am însoțit în rătăcirile sale, așa că știu bine ce a avut de îndurat. În deznădejdea noastră nu ne mai rămăsese altceva decît să fim o ceată de tîlhari care să prindem la drumul mare călătorii răzleți, sau mai cu seamă caravanele ce străbăteau stepa în căutarea pieților din cetățile rusești. Numeroase umilințe am îndurat trăind din furtișag și crimă. Pentru tot ce am înfăptuit, vin acum din partea lui Toktamiș cu rugămintea să ierți faptele nevrednice și să dai semne de blîndețe și îngăduință pentru cel pe care l-ai avut lîngă tine ca pe un fiu.

— Cum de a știut Toktamiș unde să mă găsească ?

— Stăpîne ! Hanul Toktamiș s-ar fi înfățișat singur înaintea ta și nu ar fi trimis solie prin mine dacă ar fi știut că îl vei primi cu bunăvoință. S-a temut însă că-i vei lua viața, așa cum merită, dar viața este singura bogăție ce o mai are, altminteri este lipit pămîntului. L-au părăsit toți, în afară de mine, iar singurul cal ce îl mai aveam l-am gonit eu pînă aici ca să te ajung din urmă. Atît l-am istovit în galop încît, ajuns în tabără, animalul a căzut lat, fără nici o suflare. Nici pe acesta nu-l mai avem, deci, iar drumul meu de întoarcere îl voi face pe jos, numai să grăiești cu iertare pentru Toktamiș.

— Tot nu mi-ai răspuns de unde ai știut că mă aflu la Otrar.

— Mărite sultan ! Întreaga lume cunoaște gîndul tău de a lichida necredința din țara chinezilor. Toți știu că ai pornit cu oaste numeroasă și trag nădejde ca biruința ta să fie cît mai grabnică. Pe lumea aceasta nimeni nu ți se mai poate împotrivi. Iată de unde știu. Nu e o taină. Poate că singurii care nu au aflat încă sînt doar chinezii.

— Asta e bine. Alah îi pedepsește pe vinovați, așa cum a făcut-o și cu stăpînul tău. Toktamiș mi-a fost într-adevăr drag. M-am gîndit întotdeauna cu plăcere la el și i-am hărăzit demnități însemnate. Ar fi trebuit să mă slujească mereu cu credință, iar astăzi s-ar fi aflat stăpîn pe ținuturile Hoardei de Aur și poate și peste altele, ca vasal al meu. Poate că m-ar fi însoțit acum în războiul ce l-am pornit, ca oștean puternic și cutezător ce este. Dacă te-a trimis ca să ceri iertarea mea înseamnă că judecă precum un bărbat adevărat. Îi dăruiesc iertare și îi făgăduiesc ca la întoarcerea mea din Kithai să-l reașez pe scaunul de domnie din ținutul kipceak.

— Alah să te binecuvînteze cu zile multe, mărite Timur ! Sîntem slugile tale plecate, de acum și pînă vom închide ochii. Sărut covorul pe care calci.

Emisarul lui Toktamiș s-a prăbușit din nou la picioarele lui Timur. În cort, căldura plăcută de la început a devenit de neîndurat pentru că slugile au tot pus pe foc. Aerul devenise înăbușitor, mai ales că era amestecat cu fum. Ochii mă usturau, iar iurta părea cufundată pe jumătate în întuneric.

Ceea ce au avut de grăit Timur cu trimisul lui Toktamiș se isprăvise cînd, deodată, a izbucnit în vîrful iurtei o flacără puternică. Focul s-a lățit cu o grabă uimitoare, a cuprins stîlpii de sprijin, leațurile arcuite pe care fuseseră întinse pîsla și pielea de cămilă, covoarele, totul. S-a stîrnit o hărmălaie cumplită. Dregătorii au dat buzna cu spaimă să iasă la aer curat. Se auzeau țipete. M-am apropiat de patul unde ședea Timur Lenk. Reușise să se ridice și se sprijinea într-o parte de umărul unui oștean. De cealaltă mînă l-am apucat eu și l-am tîrît prin îmbulzeală spre crăpătura spintecată de cineva în pielea iurtei, prin locul unde încă nu ajunseseră flăcările.

Am răsuflat ușurat cînd m-am văzut afară cu stăpînul salvat de primejdia focului. Iurta s-a topit în minutele următoare și s-a prăbușit cu zgomot înfundat peste lucrurile și poate chiar peste oamenii ce mai rămăseseră înăuntru. Timur Lenk zăcea în stratul moale de zăpadă. Mă uimeau nepăsarea celorlalți față de soarta stăpînului și graba lor de a-și scăpa doar propria piele. Oricum, izbucnirea focului în iurta imperială nu părea să fie un semn prea bun.

Între timp, mai mulți oșteni, care s-au apropiat de noi, l-au ridicat din zăpadă pe stăpîn și l-au dus în altă iurtă pentru a fi dat pe mîna slujitorilor care să-l îngrijească.

Noaptea de 18 spre 19 ianuarie, care a urmat, s-a dovedit ciudată. După ce am ajuns în cortul unde îmi aveam culcușul, cu gînd să-mi schimb straiele murdărite de funingine, a venit să mă cheme un oștean în iurta lui Timur. Abia a prididit ucenicul meu Sirdab să mă ajute să fiu gata, căci oșteanul trimis după mine era nu numai grăbit, ci și înspăimîntat.

În jurul sultanului se aflau prinții, vreo doi viziri și niște tămăduitori folosiți la curtea din Samarkand, de cînd eu fusesem dat deoparte de la îngrijirea stăpînului. Cînd am intrat, s-a făcut tăcere. Citeva sfeșnice pilpîiau neliniștite, iar lumina nesigură alungea umbrele oamenilor pe pereții albi ai iurtei.

Deși în încăperea cortului era cald, Timur clănțănea din dinți, cu ochii înfundați în cap aproape închiși. M-am apropiat și i-am pus mîna pe frunte. Ardea. Buzele stăpînului erau uscate, iar barba albă i se încîlcise în neorînduială și părea murdară de negreală. Privirea lui, odinioară pătrunzătoare și vie, mă căuta încărcată de mîhnire și de teamă.

— Sofur, șopti Timur. Sofur, să-mi spui dacă mai am vreme să las în bună rînduială împărăția. Numai tu poți să știi, ești singurul vraci adevărat...

Am încercat să mă împotrivesc acestui fel de a vorbi.

— Lasă, nu te strădui să mă amăgești. A venit vremea să plec în împărăția lui Alah, am citit asta pe chipul tău de cum ai intrat. Vreau doar să știu dacă aici pe pămînt mai am vreme să rostuiesc totul cum se cuvine, sau o să mor înainte de...

— Stăpîne ! Am să-ți fac deîndată un leac de tămăduire și într-o zi sau două vei fi pe picioarele tale.

— Nu, Sofur. Totul e o minciună ! Nu mai slujește la nimic să fii viclean cu mine. Adu-mi fiertura ta, poate mă va mai ține în viață un timp, pînă ce le spun fiilor mei cum doresc să-mi urmeze planurile stăpînirii.

Într-un ceas am fost înapoi, ajutat de Sirdab, trecînd cu greu prin viforniță de afară. Timur Lenk a băut un clondir întreg din licoarea adusă. Îi era sete, dar numai din ce i-am dat eu să bea nu și-a stîns nici setea, nici fierbințeala. Cît am lipsit, cu cazană mare, Timur a lăsat fiilor și nepoților poruncile la care se gîndise. Nu mi-am dat seama dacă în mijlocul prinților și urmașilor lui domnea mulțumirea pentru felul cum lăsa Timur împărăția.

— Îmi pare rău că mor înainte de a împlini cucerirea țării chinezești. Trag nădejde că cel pe care îl voi numi acum urmaș al meu direct să desăvîrșească ce am început. Cel ales va trebui să fie ascultat orbește, ca un adevărat stăpîn, de voi toți, căci va fi marele sultan al vostru, în locul meu.

Khalil, fiul lui Miranșah, a înaintat un pas spre patul lui Timur, dar bolnavul a făcut cu mîna semn să se îndepărteze.

— Nu la tine m-am gîndit, a șoptit el. Îl las sultan peste voi pe Pir Mohammed, fiul lui Djihangir, ca pe nepotul meu cel mai mare. La cei 29 de ani ai săi știe ce înseamnă să ții în mînă o oștire. Să-l cinstiți ca și pe mine, fiecare de la locul unde v-am trimis să domniți. Pir Mohammed să pornească, deîndată ce se va putea, din nou spre Kithai. Acum vă poruncesc să plecați la iurtele voastre. Să rămînă cu mine doar omul sfînt al credinței, Hibetollah. Am să mă sfătui cu el cum trebuie să mă înfățișez slăvitului Alah. Cerul să vă aibă în paza lui pe toți !

Am ieșit din cort printre primii. Știam, după înfățișarea lui, că nu-l voi mai vedea în viață niciodată pe sultan. Îi căutasem privirea, o ultimă privire, dar nu a mai îndreptat ochii spre mine. Aș fi crezut că mă va cuprinde o mare mîhnire, dar nu m-a încercat nimic trist. Dintr-odată, trupul acela slăbit, uscat, abia zărit între blănurile de samur, îmi devenise străin, asemeni unui lucru neînsuflețit. În noaptea aceea nu am mai dormit deși ucenicul meu Sirdab mi-a dat tîrcoale și m-a îndemnat în fel și chip să mă întind în pat. Cînd s-a dat de veste, înainte de amiaz, că Timur Lenk a închis ochii pentru totdeauna, nici măcar nu am tresărit. Aici la Otrar, drumul lung al mărețului biruitor de popoare fusese întrerupt de prima iarnă mai aspră ce s-a abătut peste noi.

Trupul lui Timur a fost deîndată așezat într-un sicriu cioplit cu măiestrie în lemn de abanos. Cineva avusese prevederea ca printre lucrurile luate cu noi la război să se afle și un sicriu pentru marele stăpîn. Poate chiar Timur să se fi gîndit...

Ca prin farmec, în tot cursul zilei, furtuna de zăpadă, vijelia și gerul au încetat să scadă din puteri. Nu acesta era, însă, singurul lucru ciudat ce se petrecea. Am mai aflat că Pir Mohammed, lăsat urmaș de Timur, a părăsit în grabă tabăra oștirii chiar în timpul nopții. Cu o mînă de oameni credincioși a pornit în galop întins spre Kandahar, acolo unde își avea ținutul încredințat mai de mult pentru cîrmuire. Puteam să fac presupunerea că plecarea lui semăna a fugă, pornită din teama ca celălalt nepot, Khalil, să nu-i facă de petrecanie, deoarece la Otrar se aflau mai mulți războinici legați de acesta din urmă. Mai ciudat mi s-a părut însă că nici Khalil nu se mai afla printre noi, ci plecat pe drum opus, gonind către Tașkend, de unde abia venisem. Cu alte cuvinte, nu mai aveam cu noi nici un stăpîn în afară de cel mort, dar și acesta urma să plece în sicriul său, într-un car măreț, înapoi la Samarkand. Înaintea convoiului de întoarcere, care mai avea nevoie de cîteva zile pentru a se întocmi cum trebuie, fuseseră trimiși emisari pentru a da de veste nenorocirea petrecută.

M-am gîndit că nu am de ce să-mi fac griji pentru felul cum vor orîndui mărimile lor soarta noastră. Asta era treaba vizirilor și a altor dregători. Eu aveam de înfăptuit un plan mai vechi, la care țineam, drept pentru care m-am îndreptat către țarcurile de adăpostire a animalelor oștirii. Îl cunoașteam bine pe îngrijitorul cailor lui Timur, căci îl tămăduisem cu un timp în urmă. M-am oprit în fața iscusitului oștean pe mîna căruia se afla întreaga herghelie de armăsari vopsiți în verde.

— Ai aflat, pesemne, nenorocirea, i-am spus.

— Da... da, a șoptit Fazak, îngrijitorul.

— Am porunca de la sultanul Timur, o poruncă ce mi-a spus-o în taină înainte de moarte, să vin la tine.

— La mine ? !, s-a mirat el.

— La tine, Fazak. La tine să vin și să-ți aduc un dar din partea lui.

— Alah să-l primească în raiul său cel luminos !

— Ascultă ce-ți spun. Îți repet, e o taină. Nimeni nu trebuie să afle că stăpînul m-a trimis la tine cu punga aceasta doldora de argint. E răsplata ce ți-o lasă pentru grija ce ai avut-o de armăsarii lui verzi, mai ales de cînd s-a prăpădit cel care îi vopsea din cînd în cînd. A fost mulțumit de tine sultanul Timur. Din clipa morții sale te poți socoti iertat de orice îndatovezi, culoarea lor verde s-a cam șters după ploi unde voiești. Ai și acești bani...

— Dar caii, ce facem cu caii ?

— Tocmai ! Asta voiam să-ți spun. Precum vezi, culoarea lor verde s-a cam șters după ploi și după ninsoare.

— Da, așa este, nu mai au înfățișarea lor măreață dinainte.

— Ei bine, Timur mi-a poruncit să-i dezlegi degrabă, să-i slobozi în cîmpie, să plece ei unde or vedea cu ochii. Nimeni nu mai trebuie să se slujească de ei, deoarece au aparținut stăpînului.

— Ai multă dreptate în ce spui.

— Atunci, ia punga aceasta, pune-o la adăpost, oprește-ți un cal ca să ai cu ce pleca și dezleagă-i pe ceilalți. Eu aștept aici pînă ce împlinești tu treaba. Vreau ca la rugăciunea de seară să-i trimit stăpînului gîndul cel bun și încredințarea că dorința lui a fost îndeplinită.

Fazak a înșfăcat săculețul zornăitor în care erau adunați, în ani de zile, toți banii de argint care îi căpătasem uneori pentru slujba mea de vraci pe lîngă Timur, puțini, desigur. Am așteptat răbdător ca îngrijitorul să dezlege caii. De pe delușorul unde mă aflam se putea ghici în zare, ca o dungă aproape ștearsă, umbra înghețată a apei Sîr-Daria. Pînă la ea cîmpia era albă, curată, limpede ca o țesătură de mătase desfăcută larg. Deodată, cu nechezat fierbinte, cu tropăituri și vuiet, herghelia lui Timur a pornit să se deșire la vale peste cîmpie. Toată albeața pură a zăpezii a fost răscolită, călcată în picioare, dar culoarea care se desfăcea ca un evantai era verdele luminat de soare de pe spinările cailor. Valul acela verde nu a durat decît puține clipe, pînă ce animalele, înnebunite, simțind în copite libertatea după care, poate,

teatru

„Puterea și adevărul"

LA NAȚIONALUL CRAIOVEAN

Dacă o carte își croiește propriul ei destin nu-i mai puțin adevărat faptul că și autorul ei poate croi propriul lui destin ; ceea ce însă devine de invidiat este modul cum destinul unei cărți repercutează uneori ca un bumerang asupra propriului autor într-un chip ciudat și imprevizibil. Afirmația ar părea nepotrivită în cazul lui Titus Popovici, personalitate literară cunoscută, înscrisă ferm într-un anume destin literar de mai toate opiniile literare postbelice de autoritate. Să facem un scurt proces de memorie : în urmă cu un deceniu și jumătate, mai precis prin anii '70, scriitorul anunța un roman (roman la care, după propria-i mărturisire, mai lucrează și acum !). Promisiunea s-a desfășurat într-un film (de altfel, remarcabil !) iar romanul a văzut lumina rampei ca... piesă de teatru !

Piesa, ca de altfel și filmul, au stîrnit controverse. Ceea ce socase atunci erau faptele incriminate în desfășurarea conflictului, a căror veridicitate era poate greu de imaginat, cu atît mai greu de presupus că ele fuseseră chiar trăite, reale. De altfel, filmul, ca și piesa de teatru, se constituiau într-una din multiplele dovezi artistice ale fenomenului politic eliberator pe care l-a constituit Congresul al IX-lea al P.C.R. în viața României moderne.

Reluarea acestei partituri dramatice, care stă încă sub semnul unui posibil roman, a constituit pentru colectivul Teatrului Național din Craiova un act de cultură ; modul însă cum a fost citit acest text, gîndit și realizat artistic, reia afirmația făcută la începutul acestor rînduri, cînd spuneam că destinul unei cărți se repercutează uneori ca un bumerang asupra propriului autor.

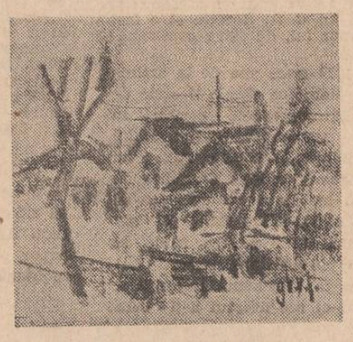

La o lectură craioveană, regizorul Mircea Cornișteanu a plecat de la premiza lucidă că nu atît evidențele, care socaseră la un moment dat, sînt pîrghiile pe care trebuie să apese, ci, mai degrabă, latențele acestui text, sugerării acestora prin tăceri și rostiri, prin plastica mișcării și a așezării în decor (este un adevărat poem de umbre și lumini acea Poartă dacică, în concepția lui Viorel Penișoară Stegaru), prin căutarea acelor nuanțe infinitezimale care fac ca tot ansamblul să vibreze și să divulge actul creator de excepție. La mai bine de 15 ani de la premiera absolută, „Puterea și Adevărul" se naște cu adevărat pe scena Naționalului craiovean transmițînd spectatorilor acel „fluid de căldură umană ce dă adevărata semnificație ciocnirilor de idei, mentalității, modalității de a înțelege ideea fundamentală a acestui veac frămîntat — raportul dintre **putere** și **adevăr**", cum dramaturgul însuși o spune undeva.

Să notăm că sub ochiul lucid al regizorului Mircea Cornișteanu, grupul de actori — **Ilie Gheorghe, Ion Colan, Valer Dellakeza, Nae Gh. Mazilu, Valentin Mihali, Valeriu Dogaru, Smaragda Olteanu, Remus Mărgineanu** — dă viață, cu o intensitate dramatică remarcabilă, unor destine umane unice, inconfundabile.

Irimia Gotu

P.S. Să încheiem printr-o remarcă senină aparținînd lui Marx : „Numai prietenul adevărat își poate pricinui cele mai mari dureri de cap !". Este cazul lui Mircea Cornișteanu, declarat public de Titus Popovici prieten intim al autorului, care, prin spectacolul craiovean, forțează apariția romanului.

muzică

Despre Dinu Lipatti

La Editura Muzicală, un tînăr condei muzicologic, Carmen Păsculescu-Florian, a publicat recent cartea „Vocație și destin — Dinu Lipatti", lucrare interesantă întrucît cercetează, din diverse perspective, ascensiunea și atît de scurta strălucire a acestui „meteor" al muzicii naționale, cercetare accesibilă unui larg public de cititori, scriitura distingîndu-se prin vioiciune, printr-o exprimare limpede, plastică, expresivă.

Bineînțeles, personalitatea lui Dinu Lipatti constituie un punct de referință major în cultura noastră, personalitate excelent surprinsă de cuvintele lui Romeo Alexandrescu („Predilecția pentru Bach, Beethoven, Mozart, Enescu, alegerile pe care le-a făcut din Chopin, Scarlatti, Schumann au putut caracteriza, din primii ani ai carierei timpurii a dotatului tînăr artist, o conformație spirituală și o suprafață de susținere tehnică puțin comune și cărora seducțiile succeselor înșelătoare ale virtuozității acrobatice nu le-au putut întinde nici o cursă. Seriozitatea și orientarea definitiv stabilite ale muzicianului au învins, se poate spune, chiar fără luptă, aceste primejdii și l-au îndreptat într-o ascensiune excepțional de accentuată către bucuriile superioare ale interpretării, ale căutării adevăratului fundament al operelor care constituie în special temeliile muzicii", p. 130 — citat desprins din carte) și ale Nadiei Boulanger („Conștiința lui era în așa fel că, departe de a se mulțumi cu ceea ce învățase deja, nu era preocupat decît de ceea ce credea că încă nu știe. Îi cunoșteai sufletul întreg după înfățișare. Fața lui palidă și senină, privirea lui catifelată, așa de vie, blîndă și serioasă, frumoasele lui mîini albe, toate acestea arătau delicatețea și forța sufletului său. Din ființa lui se degaja o extraordinară puritate, căci el păstrase intacte voioșia și seriozitatea copilăriei", p. 46).

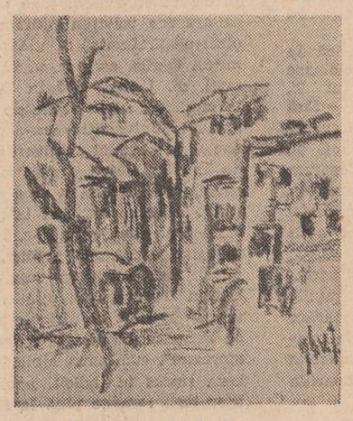

Desene de Gh. V. Ionescu

Am reprodus aceste ample citate întrucît amploarea ponderii scrisorilor, memorialisticii, confesiunilor, în privința metodei muzicologice, caracterizează această interesantă carte (căreia, în final, îi sînt anexate ample fișe discografice, un complet catalog al compozițiilor lui Dinu Lipatti, o bibliografie extinsă, rezumate în limbi străine și un număr de interesante reproduceri după fotografii comportînd interes pentru reconstituirea traseului acestei „nestemate" a muzicii naționale).

Munca lui Carmen Păsculescu-Florian își capătă astfel repere exacte : folosind documente de epocă dintre cele mai diverse, autoarea își structurează parcursul cărții după criterii cronologice, alternînd reproducerile de texte cu scurte prezentări-analize ale lucrărilor lui Dinu Lipatti și cu momente de sintetică retrospectivă. Valoarea cărții se sprijină așadar pe maniera în care interesul informației de specialitate se îmbină cu o scriitură accesibilă, lipsită de acea ariditate degajîndu-se din multe pagini de strictă specialitate, din îmbinarea descrierii vieții cu scurte analize de partituri, unde accentul este deplasat spre încercarea de a surprinde sensuri, încărcături de idei.

Viorel Crețu

tinjeau, s-au mistuit în zare ca și cînd nici nu ar fi existat vreodată.

Dacă verdele era culoarea credinței islamice, atunci plecarea armăsarilor vopsiți de Timur în verde putea să însemne că s-au răspîndit în lumea largă, așa cum dorea stăpînul să știe că se va întîmpla cu credința musulmană, dar mai degrabă, nădăjduiam eu, dispariția cailor verzi era o despărțire de fapta războiului, a luptelor călări, a uciderii, a distrugerii. Veniseră, în sfîrșit, tihna, pacea. Nu știam dacă și pentru ceilalți, dar pentru mine, da. Îmi dobîndisem prin acest fapt eliberarea la care jinduiam de o viață.

M-am întors în tabără și i-am cerut lui Sirdab să caute doi catîri zdraveni pe care să încărcăm avutul nostru, merinde, leacuri și îmbrăcăminte. Pentru că nu ne mai aflam în slujba cuiva, nu mai eram îndatorați să rămînem printre oșteni. Un lucru era limpede. Spre Kithai nu mai pleca nimeni. Cheful de războaie duse la mari depărtări de casă le pierise la toți. Sirdab și cu mine aveam să alegem calea cea mai ocolită pentru întoarcere la Samarkand, din dorința de a nu da ochii cu nimeni cunoscut. În capitala țării urma să ne rînduim viața fiecare în felul său, deși, întrebîndu-l pe ucenicul Sirdab dacă voiește să se despartă de mine, a dat din cap că nu.

Timp de două luni am rătăcit prin locuri parcă tot mai pustii. Arareori am întîlnit cătune de unde oamenii ne priveau neîncrezători. Cu greu, cîte unii ne mai adăposteau din milă. Arătam tot mai mult ca niște derviș](sărmani, cu chipuri murdare de tină, pulbere, nespălare, la fel ca cerșetorii. Din pricina însingurării noastre de lume nu am aflat ce s-a mai întîmplat cu prinții și cu emirii îndreptățiți să-și împartă împărăția lăsată de Timur.

La Samarkand am ajuns în luna martie, atunci cînd grădinile erau înflorite. Casa mea mă aștepta ferecată, așa cum a stat adeseori ani în șir,

în timp ce eu însoțeam fără rost oștirile lui Timur Lenk în cele patru vînturi. Aduceam cu noi mai nimic. Numai niște zdrențe, doi asini răpănoși, costelivi și blînzi, Coranul legat în piele și însemnările făcute în taină de mine despre tot ce s-a petrecut în slujba lui Timur. De aceste însemnări nu m-am despărțit nici o clipită.

În cîteva zile am dat necurățenia jos de pe noi. Am vîndut apoi asinii în bazar, unde am și aflat că liniștea pe pămîntul acesta nu este și nici nu avea să fie. Îndată după moartea lui Timur, după plecarea lui Pir Mohammed la Kandahar și a lui Khalil spre Taşkend, faptele s-au grăbit spre neînțelegere. Pir Mohammed a pornit cu oaste de la Kandahar spre Transoxiana. Khalil se afla la Samarkand, gata să-l întîmpine pe vărul său. S-a dat o luptă, după care Pir Mohammed, înfrînt, a fugit înapoi în ținuturile sale. Stăpîn la Samarkand era acum, deci, Khalil și urma ca peste numai două zile să se înscăuneze pe tronul imperial. Așa se explica de ce orașul era cuprins de atîta vinzoleală, de ce bazarele vuiau. Lumea se pregătea de sărbătoare, de mare veselire și de nesfîrșite ospețe făgăduite de viitorul sultan Khalil.

Am mai aflat că trupul lui Timur Lenk se găsea adăpostit într-un mormînt arătos, deasupra căruia se ridicase o mică moschee vremelnică, pînă ce urma să fie construită alta mai trainică. M-am gîndit să merg la mormîntul fostului meu stăpîn tocmai în ziua cînd Khalil avea să urce pe tron și să-i închine petreceri frumoasei lui favorite, Sad el-molk, pentru care, de pe acum, se spunea că risipise averi însemnate.

În ziua de 18 martie, în straie sărăcăcioase, dar curate, m-am îndreptat șontic, agale, spre mormînt. În drum am întîlnit tot mai numeroși oameni care păşeau grăbiți spre altă parte a cetății, atrași de inscăunarea lui Khalil. Fiecare cu drumul său, m-am gîndit. Nu puteam să-l las pe fostul meu stăpîn singur chiar într-o asemenea zi.

O grădină împrejmuia locul unde, sub acoperiș boltit, se afla cripta cu sicriul lui Timur. Pe o latură a grădinii fușneau cîțiva copaci înalți, dar în celelalte părți se vedeau, abia sădiți, copaci mărunți, tineri. Un paznic somnoros, jumătate oștean, jumătate cleric, după îmbrăcăminte, mi-a dat unele deslușiri.

— Aici se va ridica, a spus el, un monument cu opt laturi deasupra căruia cupola, asemănătoare unui minaret, va fi acoperită cu faianță verde și albastră. Înăuntru, unde acum nu e decît un gărduleț din lemn, se va lucra o balustradă din alabastru. Pereții vor arăta minunat, cu franjuri de zidărie sculptată, colorată bogat. Singurul lucru care s-a așezat pentru totdeauna, precum o să vezi, este postamentul din granit roșu. De-asupra lui, desigur, peste sicriul care nu se mai vede, stă piatra făcută dintr-un singur bloc mare de jasp verde. Verde întunecat. Mergi și vezi, și roagă-te lui Alah pentru odihna mărețului Timur.

Nu era nimic strălucitor înăuntru. Prin ferestrele desfăcute în pereții împrejmuitori pătrundea destulă lumină ca să pot vedea piatra lunguiață din jasp, aflată chiar în mijloc. De jur împrejurul postamentului din granit pămîntul arăta proaspăt, ușor afînat, ca o rană deschisă de curînd. Printre bulgării de pămînt cafeniu mișunau numeroase furnici. Alergau bezmetice care încotro, fără nici o noimă. Așa mi s-a părut la început, dar tot privind, cînd la piatra de mormînt, cînd la mersul furnicilor, am deslușit un rost al lor.

Gîndurile năvăleau asupra mea de parcă de dincolo de piatră Timur Lenk mi-ar fi șoptit taine ale viitorului. Cîndva fusesem și eu un biet ghicitor, nu numai vraci. Mi-am amintit că existau înțelepți care ghiceau viitorul în mersul furnicilor. Dascălul meu Abdul al Bahri mă învățase pe vremuri cîte ceva despre asta. Toate întoarcerile în trecut ale gîndului îmi dădeau impresia că Alah a coborît asupra mea lumina tălmăcirii viitorului. Furnicile erau ca și oamenii, într-o necontenită frămîntare. Dintotdeauna fusese așa. În goana lor, își căutau hrana sau belșugul adeseori fără să țină seama de binele sau de răul altuia. Se vedeau limpede furnicile care se urcau pe spinarea semenelor lor. Oamenii nu făceau altminteri. Nădejdea oamenilor fusese mereu războiul, lupta, cotropirea altora. Oare să fie sădită în firea lui pornirea spre război ? Timur Lenk, în odihnă veșnică acum sub piatra lui verde, rămînea cea mai grăitoare pildă a omului pornit să-și ucidă semenii. Întrezăream în viitor alți cîrmuitori ca și el setoși de sînge, bucuroși să dea foc, să prade, să se zbată pentru stăpînirea lumii, devenită tot mai neîncăpătoare pentru lăcomia lor. Aceștia aveau la rîndul lor deasupra capului amenințarea altora mai tari decît ei. Lumea nu poate aparține în întregime și pentru totdeauna unei făpturi omenești, căci și cel mai voinic se poate dovedi dintr-odată firav, iar sănătatea cea mai trainică doar o boare de aer împrăștiată la prima suflare. Nimic nu pare veșnic în alcătuirea noastră, a împărăților în care ne învîrtim. Totul poate fi spulberat repede de o molimă, de străşnicia vremii, de revărsarea apelor, de mișcările pămîntului sau de focul nimicitor.

O pală de vînt a pătruns prin ferestre și m-a înfiorat. Vîntul s-a întețit și a pornit să năvălească prin crăpăturile scîndurilor din pereți, răscolind pulberea în care se ascundeau furnicile. Pesemne că în aceste făpturi mărunte s-a cuibărît deîndată o teamă ciudată pentru că vîntul ridica fuioare de praf în virtejuri tot mai răsucite, mai înalte.

O rază de soare a pătruns strălucitoare, încendiind parcă pămîntul răscolit de vînt. În mijlocul vălătucilor de pulbere lumina sclipea ca un glob de foc. Deasupra, cenușiul colbului urca încetișor, luînd forma unei ciuperci. Ciuperca de pulbere creștea la nesfîrșit pînă în înălțimi, posomorînd cerul. Sub ea, făpturile mărunte, bietele furnici, încremeneau în loc ca lovite de trăznet. Semănau cu oamenii neputincioși, aflați în cumpăna unui timp supus puterilor descătușate, dovedite mai mari decît și le-au închipuit vreodată.

Am ieșit din criptă pentru a regăsi soarele cel adevărat, limpezimea albastră a cerului și primăvara din mugurii copacilor.

(Fragment din romanul „Herghelia verde")

Tablouri de Mircea Ionel

marilena moldovan

Vitralii

Trecînd hai hui
prin mine
m-am lovit
de un vitraliu necunoscut

Mă întreb
unde sînt ?

Ce pași poate ascunde
un vitraliu ?

Rugă pierdută

lasă focul să ardă
adu merinde oglinzii
apoi salvează-te

e tot ce îți cer
îngenunchind la căpătîiul ploii
și nici nu mi se limpezesc
urmele.

Floare de colț

mamă
cînd pornești la drum
clipind
dă-mi de știre

voi cuprinde în brațe
podul de rouă
pe o creangă fierbinte
voi atîrna veșmintele Venerei

un zvon alb
va trepida
în bradul odihnei mele

o trăsură febrilă
va porni
printre constelații
purtîndu-și lacrima

Ceasul de rouă

trădarea ta
este anotimpul casei mele
ceas de rouă
la poarta cuvintelor

trădarea ta
este eșafodul frumuseții
pe care mă urc
scuturînd clipele de guler

am născut
a opta zi a săptămînii
cu mugurii sîngelui
sodomic

Lied

Puteam să fiu meduză, algă sau o lacrimă
în țeastă de argint. Mă număram
printre însemnele apei
și m-aș fi copt în simburii unei cascade.
Trimiteam scrisori despre liniștea urletului,
lăcomia aștrilor și pudoarea nisipului.
De atîtea mări irumpeam iubirea.

mircea florin șandru

Pași pe acoperișul fierbinte

O cupolă de sticlă, o cupolă de piatră
Un geam verde sau albăstriu, ca muzica
Un vitraliu. Un gol, o treaptă, un gol,
o treaptă
Un salt în abis, în spectrul îndepărtat
Unde totul e fără densitate și sens
Și fără durere. Nemărginire și umbră
Uitare de sine, liniște, somn
Ca un scufundător într-o mare ireală,
Ca un paraşutist orbitor
Pe meningele unei sfere
Pași pe acoperișul fierbinte,
Pași pe cupole de sticlă, de piatră
Aripi în închipuire vislind
Și jos, departe, în risipire, orașul
O amiază a vieții mele,
O amiază subțire ca pielița de argint
a ochiului meu,
Ca degetele organistului, tremurătoare
pe clape.

Poate că totul se va sfîrși

Poate că totul se va sfîrși,
Poate o stea neagră va sta în locul inimii
mele
Și va bate înfricoșată
Poate un nor greu se va ridica din pămînt
Și nici păsări nu vor mai fi în rătăcire
pe mare
Poate nici amintirea mării
Poate nici urma vîntului pe zăpadă alergînd
Poate nici pustiul. Amintește-ți de mine
Acum în clipa aceasta cînd totul e viu
Și la depărtare stau hotarele morții
O dungă de abur : fruntea mea
Și ochii tăi de o adîncime nemaivăzută,
Ca țipătul. Respir încet
Toracele se ridică, coboară, oxigen și azot
Alveole, bioxid de carbon, spumă
Aer și spumă. Respir. Ziua trece prin mine
Noaptea trece prin mine, ca un val
împins de maree
Poate că totul se va sfîrși
Poate o stea neagră va sta în locul
inimii mele
Și va bate înfricoșată.

Trenuri, gări

Trenuri, gări, șine, linii electrice
Semnale roșii și verzi, un păienjeniș rece
Venind de departe și plecînd mai departe
Iarbă printre traverse
Urme de fum pe zidul murdar, printre
magazii
Pe acoperișuri, rampe, dîre de praf, gunoaie,
semințe
Și apoi depărtarea. Trenuri curgînd unele
după altele
Tăcute, verzi, roșii, ca niște convoaie
de front
Cu locomotive diesel-electrice, cu vagoane —
Restaurant care fumegă, cu bărbați blegi
În fața unor sticle de bere
Gări, trenuri, lumini galbene, orașe alergînd
Prin fața ferestrei, păduri
Cîmpuri întunecate, rîuri, viaducte, străzi,
cimitire.
Trenuri în noapte alunecînd obsedant,
Pierzîndu-se în eter și doar
Dîra luminilor rămînînd în urmă o clipă
Gări, trenuri, orașe mici de provincie,
adormite
Sorbite de giganticul întuneric
Trupuri nemișcate, ghemuite pe bancheta
de pluș
Alunecînd în somn, împrăștiind în jur
Miros de sudoare. Sala de așteptare
În care stai tu ca o flacără singuratică
Pe suprafața continentală a nopții.

Sala de așteptare

Să bați covoare, să plătești telefonul
Să asculți muzică, să-i spui portarului
să trăiți !
Să cumperi lapte, să cumperi ziare
Să cumperi bilete pentru cinema „Scala"
Să privești ploaia pe geam
Să-l întîlnești pe Mircea Nedelciu
Să stai agățat de scara tramvaiului
Să stai agățat de scara trenului și trenul
să nu ajungă nicăieri niciodată
Să stai între două maxilare puternice și ele
să se închidă încet
Să-l aștepți pe Godot
Să aștepți un număr cîștigător
Să aștepți poemul și el să nu vină
Să vorbești singur
Cuvintele să se spargă de zid, ca grindina
Ca mătasea, ca glicerina pisată
Să aștepți, să aștepți ca o plantă agățătoare
în întunericul alb
Să aștepți poemul.

Cu balamale mici de argint

Un fierăstrău taie un os
Liniștit, lunecînd, încălzind
Bruma cărnii ucise
Un fierăstrău taie un os
Rumeguș alb cade încet
Desprinzînd fișii de cuvinte :
În loc de măduvă o vergea de cobalt
În loc de rotule, balamale mici de argint

În loc de vene, țevi delicate de nichel
În loc de inimă, o inimă congelată
În loc de tîmplă oțel, oțel inoxidabil
Un peisaj fantastic, un peisaj cu oameni de
seră.

Roți negre

Roțile sînt negre, negre, grele și negre
Pe un drum vechi și îndepărtat
E negru cerul și neagră inima mea
Acum cînd ziua dispare. Un aer negru
Și păsări negre venind peste mare
Și nori negri pe munte înfășurați
O tăcere fără de margini
Și plînsetul acela necunoscut
Al nimănui și al tuturor, venit
Dintr-o altă eră, din adîncuri reci
Din spaime și din tăcere
Orbite negre : ochii mei înconjurați
De o piele neagră și dureroasă
Urmele nopții. Urme de nopți
La pîndă, în așteptarea poemului
În așteptarea acelui corb blînd
Ce zboară cîteodată spre mine
Roți negre. O trăsură întunecată
Cu care plec pe un drum vechi și îndepărtat
Urma cuvintelor se stinge încet, dîre negre,
ochi negri.

O plantă de seră

Prins de univers cu conducte, cu sîrme
Cu unde magnetice, nevăzute, ce sînt eu ?
O mașinărie. Un embrion prins de cordonul
ombilical
Prin care primesc oxigenul, fosforul, apa
Depind de toate acestea, depind de inima
mea
Care sună încet în încăperea ei de calciu
și carne
Sînt o mașinărie în carapacea trupului meu
Umilă și friguroasă
Sînt o plantă de seră ; cînd o atingi se face
mică
Se face albă în liniștea sa
Sînt animalul ciudat din minuscula colivie
Pe care cade pata de soare
Sînt clorofila care se agață de stîncă
și urlă : trăiesc !

Cineva a venit aseară la mine

O mică bestie a venit aseară la mine
Stătea obosită și mă privea
Cu fața plină de bunătate
Cu fața plină de fericire
Cine ești tu ? am întrebat
Dar ea tăcea în continuare
Se ghemuia la picioarele mele
Cine ești ? am întrebat tot mai blînd
Tot mai rugător, să n-o tulbur
Și un plîns vechi urca din amintire în mine
Așteaptă, mi-a spus, așteaptă, mi-a spus
Și a deschis geamul spre grădina întunecată
Cu mîinile ei mici ca două pete de catifea
Ca două mici pete fosforescente
Și-a luat zborul
Noaptea ca un val orb lovea zidul de piatră
Pe apele ei pluteau orașele, norii trupuri
în somn
Amețite de muzică. Se vedea cerul
cu milioane de ochi
Cu milioane de stele, ca milioane
De mici bestii fosforescente.

Să mă întorc acasă

Să mă întorc într-un tîrziu acasă
Ca dintr-o bătălie pierdută,
Ca dintr-un oraș imens și luxuriant,
Ca dintr-un pustiu care doarme
Să urc încet scările
Să păşesc ușor pe ciment
Ca și cum numai umbra mea ar fi
Imaterială acolo. Să trag podul,
Să tai orice punte și în urma mea
doar noaptea
Să pîlpîie ca un gol, ca un ocean rece
și negru
Să mă întorc acasă
În micul paralelipiped de beton
Ca într-un refugiu, ca între coastele
Unui animal mare și cald, ca într-un rest
De memorie. Să-mi pierd urmele
Să-mi pierd auzul să-mi pierd văzul
Și numai un simț necunoscut să lucreze,
uriaș, în tăcere, în mine
Să fiu singur. Un scrib într-un sarcofag
Într-un labirint de granit, într-o noapte
de piatră.

plastică

O EXPOZIȚIE VĂZUTĂ DE DOI CRONICARI

Imaginativul metaforic

Expozițiile de grup sînt adeseori riscante pentru artiști. În aceleași săli se oferă publicului lucrări care nu totdeauna pot fi judecate cu un set stabil de criterii. Opțiunile criticii și ale spectatorului pot deveni frustrante pentru unii dintre expozanți, mai ales cînd conștiința valorii face casă bună cu plăcerea succesului.

Din fericire o asemenea situație nu este valabilă pentru grupul **Sorin Ilfoveanu — Marian Zidaru — Vladimir Zamfirescu — Ștefan Câlția** (Galeria Orizont). Viziunile lor artistice nu sînt omogenizate și, ca atare, dar nu numai pentru aceasta, stilisticile auctoriale sînt complet diferite. **Sorin Ilfoveanu** traversează o fază artistică aflată direct în prelungirea celei ilustrate de expoziția anterioară la Muzeul de artă al R.S.R. Atras de pitoresc și de sugestivitatea atemporalizatoare a fondurilor neutre el narează povești ale vieții de toate zilele, unele de sorginte orientală. De arta orientului se leagă de altfel ductul sigur, cu sinuozități neașteptate al liniei ca și o inefabilă modalitate de a atribui personajelor apartenență la o fabuloasă lume a înțelepciunii rătăcitoare.

Vladimir Zamfirescu, în cele patru pînze ce dezvăluie tot atîtea ipostaze ale corpului uman, tratează cu dezinvolt rafinament o temă dragă manieriștilor din Cinquecento. Nu lipsesc accentele de meditată dramaticitate în această degajare suverană a corpului omenesc, emblemă a vieții într-un timp fără curgere, sugerat prin pîcloase uniformizări ale suportului pictural. Dacă dramatismul pînzelor lui Zamfirescu este în mare măsură și o derivație a efectelor optice în construcția figurilor, uneori derutante dar fără ca prin aceasta să își anuleze grația, forța expresivă a picturilor lui **Ștefan Câlția** își are sorgintea într-un imaginativ care acceptă hibrisul, metamorfoza cu date constitutive ale realității inspiratoare. Pun pe gînduri aceste fantazioase bizarerii picturale : ființa umană apare aici în situații vizuale de o extremă diversitate. Splendidă **Cartea de autor** cu gravuri. Referirea îndepărtată ar fi Goya din **Capricii,** dar trimiterea respectivă trebuie acceptată cu precauție întrucît nu este vorba de o filiație ci de o rezonanță spirituală efectivă. Câlția de altfel nu improvizează ci visează cu ochii deschiși, într-o lume tensionată de probleme diferite, unde ființa este obiect al propriei transformări, unde identitatea între regnuri dispare într-o confuzie dirijată.

Despre sculptura lui **Marian Zidaru** trebuie spuse oricum mai multe lucruri decît putem enunța pe scurt aici. Lucrările sale provoacă un șoc vizual îndemnînd la meditație ; ele nu oferă simpla încîntare a jocului cu care ne-au obișnuit multe opere de o căutată modernitate. Zidaru a recuperat pentru sculptură sensul emblematic al elementelor disparate sau al seriilor de module. Apartenența fragmentului la cosmos, la o natură integratoare — iată problema conceptuală a sculpturilor sale. Sînt prezențe neliniștitoare, hieratice și fragmentare, mărturii ale unei vremi ce aspiră la imemorialitate. Ele introduc o contrapunctică dilemă în ansamblul unei expoziții întocmită de artiști maturi, pentru care creația este, în sensul cel mai ales al termenului, o construcție mentală înnobilată și tulburată de problematica ființei.

Grigore Arbore

Recital la patru voci

Sălile galeriei „Orizont" sînt gazda unei expoziții ce grupează patru remarcabile personalități ale plasticii românești actuale : trei pictori — **Vladimir Zamfirescu, Ștefan Câlția, Sorin Ilfoveanu** și un mai tînăr confrate sculptor — **Marian Zidaru.** Temeiul acestei reuniuni artistice pare să fie ilustrarea unor afinități estetice și filosofice comune (sînt sondate, în mod experimental, și unele zone ale orizontului moral și chiar politic).

Sîntem introduși într-un univers de forme ce trădează intimitatea solemnă a actului creator, a dialogului solitar și ardent al artistului cu semnele fundamentale ale existenței.

Este o expoziție de desen și gravură (la care se adaugă, evident, compozițiile și aranjamentele sculpturale ale lui Marian Zidaru), în care abundă citatele din lecțiile marilor școli pe care artiștii le-au asimilat de-a lungul unor ani de tenace strădanii și căutări de atelier. Din această matrice comună, explorată în datele ei esențiale, fiecare artist și-a modelat propriul contur stilistic. **Vladimir Zamfirescu** glosează, cu un rafinament indicibil al portretizării, pe marginea marii lecții davinciene. Dar ceea ce reține în desenul său nu-i neapărat precizia și acuratețea liniei și a detaliului grafic ilustrînd anatomii, cît sugestia duratei și a harului spiritual ce transcende dincolo de aparența materială a ființei. Un efeb murind, de exemplu, ocupă, într-o construcție de o rigoare figurativă exemplară, tot prim-planul suprafeței desenate (pe o pînză tratată à pictura), dar artistul umple întreaga perspectivă a compoziției cu gestul însinuat al unei mîini care se înalță. Năzuința, suflul vitalist ce-și refuză căderea tutelează, în figurări diafane desenate cu o mînă de virtuoz renascentist, această lucrare din reprezentativa și rafinata sa selecție din expoziție.

Pentru **Ștefan Câlția** desenul, gravura mai exact, este teritoriul în care răspunsurile sale plastice se densifică, se încarcă de mesaj. Artistul se lansează cu frenezie, adesea sarcastică, în reconstituirea unei lumi pe care conștiința sa artistică, dar mai presus cea morală și filosofică, o rafinează în simboluri cu o puternică încărcătură semnificativă și într-o viziune plastică evocînd imageriile fantast-grotești ale goticului tîrziu. Ciclul de ilustrații după „Golem"-ul lui Gustav Meyrink îi oferă artistului prilejul să-și disciplineze fantezia creatoare într-o suită de gravuri dominate de propensiune caracterologică și de atmosfera tipică narațiunii folosită ca pretext. Dar opera de virtuozitate tehnică și de concepție artistică rămîne, după părerea noastră, „Cartea pentru Livia". Un opus de o frumusețe și o căldură a comunicării de rară extracție, în care artistul a reunit fantezia cu temeinicul meșteșug al gravurii, subtila interpretare a heraldicii cu știința mobilării spațiilor albe, la care trebuie adăugate nobilele structuri ale hîrtiei manuale și ale legăturii prețioase în piele — delicii ce amintesc de rafinații gravori și poligrafi medievali.

Sorin Ilfoveanu se menține cu consecvență în conduita estetică a reprezentărilor sale (tuș cu pensula pe hîrtie patinată) după mari pretexte literare — Procopius, Marquez, Akutagawa, Llosa... Experiență artistică binecunoscută din apariții expoziționale anterioare. O austeritate canonică a mijloacelor, emanată dintr-o limpede deslușire a înțelesurilor, l-a condus pe artist la rezolvări plastice de o expresivitate extremă, aș spune, la un simbolism grafic ce-și refuză narativismul în favoarea tipizării, a reținerii gestului unic, caracteristic, cel mai adesea dramatic, puternic marcat plastic, al „lumii în petrecere". Despre hieratismul figurilor și compozițiilor sale s-a mai spus, dar să nu uităm că dincolo de hirsutismul pronunțat al personajelor lui, Ilfoveanu oficiază pe-o strună bizantă în favoarea iubirii, frumuseții și generozității umane.

Sculptura lui **Marian Zidaru,** cu simboluri limpezi, subtil barochizate, extrase dintr-o matrice arhetipală primordială, agrementată și cu unele aluzii la figurația ritualică bizantină (în reminiscență balcanică) se distinge în ambianța generală a expoziției printr-o spiritualitate elevată.

În totul, expoziția de la „Orizont", perfect articulată în resorturile ei stilistice și semnificante, se constituie drept un eveniment artistic de aleasă ținută.

Corneliu Antim

REMEMBER

POEȚII CÎND ERAU TINERI (XXXV)

UN OM AL MĂRIEI SALE

Omul Măriei sale, al lui Sadoveanu, dar în același timp și un fruct al primelor iubiri literare ale lui Nicolae Labiș, este Corneliu Sturzu, născut în același an cu marele poet, în miezul iernii însă, nu la începutul ei, respectiv la 26 ianuarie 1935, în Pașcani, județul Iași. Universul copilăriei și adolescenței este dominat de priveliștile și figurile sadoveniene ce-l impresionaseră și pe prietenul său Nicolae Labiș. Ne-o confirmă singur atunci cînd „Un provizoriu Adio" ! de la selecția „Zigurat" (1979) consemnează că, în conștiința sa, ședințele organizației de tineret se amestecau cu eroii lui Sadoveanu...

Altfel, cu Corneliu Sturzu aveam să mă cunosc sub auspiciile triste ale morții premature a lui Nicolae Labiș, de care nici unul nu știam încă, pe cînd ne aflam în vestita aulă de la Universitatea din Iași, eu însoțind un grup de scriitori cunoscuți, printre care Mihu Dragomir, Haralamb Zincă, Victor Tulbure, Cezar Drăgoi, iar el, Corneliu Sturzu, audient în sală alături de Marin Sorescu care avea să mă și gratuleze în stilul său specific cu o epigramă la poezia mea, **Odă vacii**, pe care o citisem cu mult elan în fața studențimii. Era aceasta prin decembrie 1956, pentru a stabili reperele în timp. Debutantul prin anii '50, Corneliu Sturzu, după unele surse chiar 1954, avea să fie premiat în 1960 la un concurs literar al „Scînteii tineretului" din al cărui juriu făceam și eu parte, pentru un ciclu de poezii despre constructori. Nu cunosc studii ample despre acest poet dar e evidentă în poezia sa asocierea inefabilului intim, familial chiar, au adînca observație de cărturar fin. Cine parcurge sumarul selecției „Zigurat" nu se poate să nu remarce aceste virtuți.

Iată două exemple : primul, poezia „Familială" din volumul **Autoportret pe nisip** : „Mi-au spus : menirea să-ți fie de casă. / Scîndura-n poartă s-a uscat de atunci / Fotoliile au ațipit pe terasă / Lîngă geamul deschis către lunci / Mi se plimbă iubirile goale-n odaie, / Ca niște fecioare în zorii de zi, / Și mi se pare că-n streșini de ploaie / Păsările luminii la noapte vor odrăsli. // Mîngîie-mi pridvorul crestat cu aduceri aminte / Tu ești prea înalt și va trebui să te-apleci. / Pîinea te-așteaptă supusă, cuminte / Și poți să rămîi. Și poți, dacă vrei, să și pleci."

Iată și cel de-al doilea exemplu, **Livrescă II**, avînd ca motto două cunoscute versuri din Vasile Alecsandri : (Juna Rodică voioasă trece / Pe lîngă junii secerători) „Te-am fost pierdut în pilde și-n proverbe / Te-am fost pierdut pe-un colț de caldarîm / Te-am rătăcit în vorbe și în verbe / Te-am rătăcit pe nu știu ce tărîm". Spre a concluda : „Ori cizelat în albul de ivoriu / Cînd mă îngrop în umbrele din lunci / Avîndu-te aproape iluzoriu / Ard gîriurile noastre de atunci."

Alternanța aceasta între poezia izvorîtă din viață și cea cu pretext livresc survine aproape pagină cu pagină, fără a fi în detrimentul autenticității, al vigorii telurice.

Preocupările sale cărturărești, livrești sînt în fapt excelent definite în Avertismentul volumului de eseuri „Artă și sensibilitate" care ne confirmă faptul că poetul Corneliu Sturzu, în calitate de universitar, a lucrat și la catedra de estetică, domeniu în care vădește o complexă specializare, îndeosebi în arta contemporană.

„Paginile care urmează — mărturisește el în Avertismentul invocat mai înainte — sînt doar rezultatul convingerilor unui om ce se ocupă cu arta contemporană și care știe că numai o societate formată din indivizi sensibili la frumos poate produce frumosul".

Generoasă profesiune de credință pe care poetul și omul de cultură Corneliu Sturzu a slujit-o întotdeauna strălucit, indiferent care i-au fost sarcinile la Radio, la conducerea teatrului sau, mai recent, a revistei „Convorbiri literare".

În momentul de față important e să spunem împreună cu poetul, redactor șef al „Convorbirilor literare", această inflexiune populară eminesciană : „Legănat-am valurile / Marea și cu malurile / Și-am găsit în drum / Mai suiș de-acum / Cum trecui, trecurăm / Și ne petrecurăm / Inima și glasul / Pînă la popasul / Omului cu dor / Fiindcă-i călător / Blînd, prin noaptea-i lină, / Fără el de vină / Că i-i noaptea grea / Lîngă-un stîlp de stea."

Omul Măriei sale se dovedește și la acest capitol la înălțime.

Niculae Stoian

Elegie la cel furat de farmec

„In lumea literară nu există moarte, iar morții noștri, intervin în treburile noastre, acționînd cu noi, ca și cei vii."

Gogol

Cel căruia într-o după-amiază la Capșa Ion Barbu i-a dedicat catrenul : „Scorțos ca Pașadia, molatic ca Pantazi, / Ai zice, l-a scos gata sultana Validé. / Descins din care secol, velit, cînd totul azi-i / Perpetum mobile : perpetum nobil e", era un domn mai degrabă în vîrstă dar purtîndu-și anii cu acea distincție și seninătate ce ți-o dă o alcătuire fizică fericită.

De statură mijlocie spre înalt, nici gras nici slab, vesnic ras proaspăt, la singe, cu părul de culoarea gușei de porumbel dat spre ceafa vinjoasă ce ieșa din gulerul scrobit. Fruntea înaltă, tenul măslină crudă, sprîncenele stufoase și nasul spre acvilin, lăsau ochilor mari ce se deschideau după pleoape opulente o privire aparte, de om din sud, mistuit de necruțătoare ravaji interioare. Mersul cu umerii ridicați și capul lăsat ușor spre spate era cel al boierului de viță veche familiarizat cu lumea marilor localuri.

Dobîndise încă din adolescența-i petrecută la Constanța patima nopții, organizatorii de permanente funeralii literare ziceau că atît de mult a intrat în pielea unuia din personajele lui Matei încît nu-și mai poate avea propria-i existență, în paranteză trebuie spus era printre cei care la vremea aceea știau pe deasupra Craii, oricum peste zi nu îl zăreai decît extrem de rar și atunci buimac, ciufut, cu o privire de deochi, zorit de îmbrățișarea pentru el din ce în ce mai copleșitoare a luptei cu existența.

În schimb iarnă, vară, primăvară, cînd cobora înserarea și alții, ceilalți, toată lumea lua cina, pentru el ora chema micul dejun pe care aproape invariabil îl servea într-un birt sordid de pe Academiei ce-și lepădase clienții de peste zi și la orele acelea era gol, cu scaunele pe mese. Convenția generală era încă o dată sfîșiată, distanța de banal cucerită.

Cînd l-am cunoscut, la începutul anilor șaizeci, Ion Barbu tocmai murise iar el nu mai frecventa Capșa deoarece unul din șefii de pe atunci ai lui și ai „Vieții Românești", Paul Georgescu, dăduse dispoziții personalului să nu îl mai primească deoarece i-a răspuns necuviincios și insolent într-o controversă pe teme literare. Papacostea, obărul, îl întîmpinase într-o seară cu același suris de serviciu, dar dînd elegant vina pe vremuri, vremuri grele firește, îi comunicase decizia șefului : Tașcu Gheorghiu nu mai are ce căuta în Capșa, să zică mersi că nu l-am dat afară și de la revistă. Așa că a trebuit să plece desigur trîntind ușa și strepezindu-și dinții cu o Pirguiască trimetere în Paști. Și-a mutat reședința la Turn, „Turnul Abolit", cum îi plăcea să-i spună restaurantului Union unde îl puteai întîlni seară de seară pînă în jurul orei zece și ceva cînd, tîrînd după sine cîte un cunoscut, mai mereu tînăr, sau un prieten scriitor, urca scările din piața palatului de lîngă biserica Crețulescu, traversa Calea Victoriei, puțin circulată la orele acelea și, prin dreptul bibliotecii, cotea pe Boteanu mergînd alene, cu dese opriri, spre Lido, de era iarnă, vara către Monj.

Pe atunci locuia în apropiere, pe o străduță, General Broșteanu, în aceeași cameră în care în urmă cu mai bine de treizeci de ani își găsise gazdă ca proaspăt student al facultății de litere și filozofie. O cameră sub confortul modest, încălzită cu lemne și cărbuni, cu closetul turcesc în curte. Abia în 1970, grație unui activist de partid care a făcut mult bine artiștilor, a căpătat și el altă locuință pe strada Rozelor în curtea casei lui Ion Pas, într-o garsonieră de deasupra garajului fostului scriitor pe care a mobilat-o cu cărți, mii de cărți și cîteva tablouri primite în dar de la amici pictori.

Păstrez și astăzi, nealterat de trecerea anilor, timbrul unic al vocii lui baritonale ce rostea cuvintele cu opintiri pașoptiste grăseind imperceptibil atunci cînd vocea i se poleia de trufie. În lungile ceasuri de taifas petrecute sub augusta sclavie a frumosului, am trăit lîngă el clipe neuitate în care regăseam odihnitorul climat al unei înalte intelectualități ce supraviețuise miracolos, în Bucureștii acelor ani, meandrelor imprevizibile ale istoriei.

Clipele de reverie crepusculară mi-l înfățișau cînd peste măsură de clamoros, mistuit de jarul tinerei sale arderi romantice, cînd resemnat în a suporta cu dignitate miraculoase tristeți metafizice și, nu de puține ori, mi-a fost dat să mi se pară că alături întrezăresc epoca de aur a literelor române fie și numai prin mijlocirea unui te miri ce neînsemnat fapt de viață literară din trecut pe care numai dînsul putea să mi-l destăinuie. Căci vertical aspirant de absolut, cu pupilele dilatate de azurul poemelor, Tașcu Gheorghiu își pleca temperamentul insular spre adorația gravă a trecutului mereu elogiat.

Dar îndelungata visare cu ochii larg deschiși ca și farmecul insuportabil al perfecțiunii ce de timpuriu îl sorbise pînă la o totală abandonare de sine, i-au frînt aripile, l-au împiedicat pe acest dăruit cu cele mai categorice însemne ale artistului să devină un poet adevărat. Produs în tinerețe al surrealismului de cele mai veritabile carate, avînd simțul medieval al onoarei și responsabilității gestului poetic, el a schimbat mediocritatea călduță a poetului de mijloc de pluton pe modesta misie de traducător, cu acea cochetărie nostalgică a renunțării de care numai un bărbat de calibru este în stare. Iar ca traducător a fost fără pereche căci a înțeles să ridice această muncă aparent minoră la adevărata ei dimensiune și a privit-o mereu ca pe o jertfă pe altarul unei severe divinități : Limba Română. În viziunea lui, limba noastră era singurul cod pragmatic de rezistență în fața istoriei și din slujirea ei și-a făcut o religie.

Cine scria prost românește îi devenea dușman personal și arțagul și socreala lui nu mai conteneau luînd forme tot mai abrase, nu de puține ori scoborînd la injurătura verde.

Ca unul ce gătise limba noastră ca pe-o mireasă, ca unul ce o apărase din toate puterile atunci cînd însăși ființa ei era în pericol, era și în drept să o facă cu vehemență, cu patos, cu gelozie de îndrăgostit.

Cu ani în urmă, într-o noapte în timpul sărbătorilor de iarnă, l-am întîlnit în singurătatea cosmică a unui local totdeauna pustiu în asemenea ocazii. Singur, sorbind tacticos din cafea, cu țigara aprinsă între degetele adînc vitriolate de nicotină. Privea undeva, în zare. Ocupă loc, mi-a spus, nu stau, să vină numai domnul Nicu să plătesc și merg. După un timp am ieșit pornind ca deobicei spre Rozelor. Vorbeam de una și alta, în dreptul străzii Povernei s-a oprit : uite, pe aici a pus Eminescu covoare atunci cînd a așteptat-o pe Veronica să vină de la Iași ca să se mărite cu el, chiar prin locurile astea și îmi arătă cu mîna o porțiune a bulevardului Ana Ipătescu, o știu de la unul din „splendida generație", Alexandru Teodor Maria Stamatiad, și-l cred. Apropo de ăștia, tu ai citit Bromzesul lui Macedonschi ?

Apoi l-am văzut din ce în ce mai rar. Muncind fără răgaz, cu vremea, s-a singularizat total din mijlocul forfotei.

Posteritatea îi uită pe traducători oricît de mari ar fi ei însă despre Tașcu Gheorghiu ne mai pot povesti cite ceva domnul Isidore Ducasse, dit le comte de Lautréamont, domnul Louis de Rouvroy, duc de Saint-Simon, domnul Giuseppe Tomasi, principe di Lampedusa, ca și al nostru Matheiu Jean Caragiale, de vom avea curiozitatea să-i întrebăm.

Ștefan Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

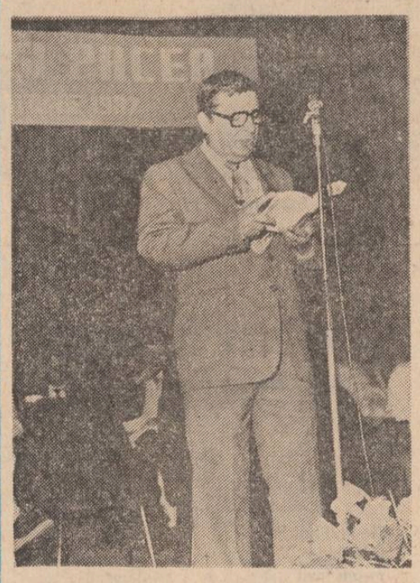

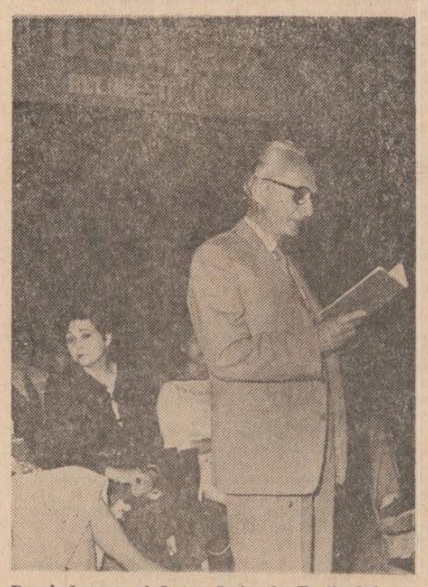

Poeții Al. Andrițoiu, Nicolae Dragoș, Anghel Dumbrăveanu și Letay Lajos la Festivalul și colocviul internațional „Poezia și pacea"

NUMELE POETULUI

Elena Cruceru

Elena Cruceru (absolventă a Facultății de istorie și filologie din Craiova, secția română-franceză) a publicat poezie în revistele „Orizont", „Amfiteatru", „Ramuri", „S.L.A.S.T." și are definitivate în manuscris mai multe cărți. **Bună ziua, domnule Brant !**, poeme ample, discursive și uneori dramatice, **Homeriada în fiecare zi**, poeme scurte, de notație, evanescente și abstracte și **Amanți de duminică**, „proză simbolică și de introspecție pe linia lui Hugo von Hofmannsthal avînd de cele mai multe ori ca temă drama comunicării".

Bună ziua, domnule Brant ! ni se pare a fi cartea cea mai bine scrisă, cele opt poeme care o compun **Orașul de sticlă, Fidelitatea în crisalidă, Poem tentacular, Sub semnul oglinzii, Orbul, Poeme discordante, Peisaj exilat, Bună ziua, domnule Brant !** încercînd să articuleze un discurs poetic unitar, suprarealist în bună măsură prin aglomerarea sufocantă de elemente eterogene ale realității imediate și prin continua lor subminare prin imaginarul oniric sau livresc. Discontinuă și „impură", poezia Elenei Cruceru din **Bună ziua, domnule Brant !** accede uneori la o rostire hieratică, oraculară, străbătută de un autentic fior tragic : „Te las aici, Haricleea / Să nu plîngi. / Îți las sabia — cuvîntul — cauza și să mă aștepți, soră a mea. / Frumusețea și răbdarea ta / îmi vor apăra îndrăzneala / Să mă aștepți, soră a mea, pînă cînd / cuvîntul va sparge cupola orașului de sticlă. / Atunci vei fi liberă. / liberă să crezi. / Oamenii aceștia prin care vezi / te vor iubi ca și cînd / nu te-au urît niciodată. / Vei fi liberă, Haricleea, / căci tu de ei aveai nevoie. / Cutremură-te de ceea ce ești / și cîntă sub semnul ce ți l-am dat. / În curînd vei cunoaște pe deplin / asa cum ai fost și tu cunoscută pe deplin. // Ultima furtună și-n dreptul inimii asemeni unei ore înclinate / stă să fie scris poemul delebil. / Ah, marginile lui de nisip, impulsul memoriei mele / stau gata să cadă. / Dar nu voi ști fructul ascuns al devenirii, trandafirul din carne și ilicitele lui semne. / Sînt soția nocturnă a acestui înalt răsărit din palida substanță / a clipei ce nu-i naștere fără de frică".

Cenzurate încă de o anume „decență" („Există o decență ce împiedică rostirea") versurile Elenei Cruceru reușesc să transmită totuși convulsiile unui eu torturat de propriile-i viziuni, înveșnunat să transfigureze absurdul existențial într-o feerie poetică salutară.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

La confluența poeziei cu pictura

La multele și interesantele manifestări cu caracter cultural din Capitală s-a adăugat, nu demult (luni, 1 iunie a.c.), încă unul care, din multe puncte de vedere, mi se pare simbolic : un vernisaj de expoziție de artă plastică, fericit completat de un recital de poezie. Este vorba de reintîlnirea publicului iubitor al plasticii și poeziei cu lucrările unui foarte interesant și promițător pictor (Mircea Ionel) și cu lirica unui grup de poeți alcătuit din : Nicolae Dragoș, Coman Șova, Mihai Negulescu, Nicolae Dan Fruntelată, Florentin Popescu, Iuliu Rațiu și Doina Sterescu. Pînă aci n-ar fi nimic deosebit poate daca n-am mai adăuga și cîteva precizări absolut necesare.

Mircea Ionel, ziarist de profesie, în viața de zi cu zi se ocupă cu popularizarea frumoaselor rezultate ale profesorilor și elevilor (pe care le publică în Revista învățămîntului liceal, *unde este redactor), iar în timpul care-i mai rămîne se îndeletnicește cu pictura. Cu pictura inspirată lui de către versurile unor confrați, ta rîndul lor ziariști și poeți. Astfel, o metafora, o imagine, o sugestie, o idee poetică devin sub penelul său peisaje, culori, linii și imagini cu totul originale. Unele sînt calme și odihnitoare, altele, dimpotrivă, agitate și nervoase ; unele trimit cu gîndul la verdele pur și proaspăt al primăverii, pe cînd unele fac numaidecît legătura cu ruginiul toamnelor sau cu austeritatea iernii — întocmai universului și sugestiilor poetice care le-au inspirat, le-au provocat și în cele din urmă le-au făcut să se contureze în aceste chipuri.*

Organizată sub egida Sindicatului presă-edituri și găzduită de către primitorul foaier al Teatrului Foarte Mic (sala care, în treacăt fie zis, ne-a obișnuit cu atîtea expoziții valoroase și interesante prin insolitul lor), expoziția lui Mircea Ionel (a doua lui „personală") se constituie, cum însuși o mărturisea, o „invitație la un spectacol al naturii", prefațat, dacă se poate spune așa, la fiecare lucrare de cîteva versuri ale unor poeți contemporani prezenți în presa literară a ultimilor ani prin poeme apte să sugereze idei și imagini plastice.

Acuarelist înzestrat și colorist de mare sensibilitate și finețe, Mircea Ionel se distinge printr-o atmosferă și printr-un „ton" care-i sînt propriI, individualizîndu-l cu pregnanță în contextul mai larg al picturii amatorilor.

Tușele sincere, culorile de o uimitoare prospețime, predilecția către surprinderea peisajului prin tot ceea ce are el mai frumos în succesiunea anotimpurilor, în fine o anume tehnică pe care am numi-o „a simbolicului", conferă lucrărilor lui Mircea Ionel nu numai blîndețe și farmec, ci și o valoare certă care, nu ne îndoim, va fi confirmată de evoluția viitoare a artistului.

Fie-ne, de aceea, îngăduit să alăturăm acestor gînduri de prețuire și o călduroasă urare de succes artistului care ne îndeamnă să nu uităm (ori să ne întoarcem mereu la) frumusețile și armonia naturii — deopotrivă cu privirea, cu gîndul și inima.

Florentin Popescu

Identitatea ființei

Urmare din pag. 1

lică, e filo-sofie, întrucît a dat seamă atunci de ceva ; a fost explicație, a fost o atitudine (pozitivă/negativă). Precum într-o filosofemă, într-un mit simțim o mișcare dublă : de interiorizare a realului și de exteriorizare a omului în transcendența sa. Mincinos numai (cum îl etimologizează detractorii), mitul iar nu poate fi. Aidoma, nici filosofia nu a putut să fie la început altfel, cu toate că apa, focul, aerul, pămîntul, ca principii n-au fost niciodată confirmate. Narațiunea e și ea explicație, într-un fel, servește la înțelegerea lumii, în chipul în care elementele fizicale (apă, pămînt, foc, aer, forme adică determinate, principii) foloseau întîilor filosofi (Thales, Anaximandru, Anaximene ș.a.) pentru a fi săvîrșit ceea ce se cheamă astăzi — după un W. Jaeger — deschiderea metafizică. Mitul apare așadar ca o filosofie a epocii în formă protofilosofică ; trecerea lui în filosofie a fost un proces ca și natural.

Mai mult încă. **Mit** și **logos** vor fi fost cîndva, în auroral, împreună (vezi Anton Dumitriu). A le cerceta astfel e important întrucît **logos** încă în forma lui, ca să zic, mitică e caracteristic tocmai drumului spiritualității (etnofilosofiei) românești, iar acest **logos** e central în constituirea respectivei spiritualități (așa cum s-a întîmplat și la aceea helenică la care, dealtminteri, cum crede V. Pârvan, vom fi participat și noi) și chiar în felul acela în care la omul arhaic din epoca miceniană **logos** n-ar fi însemnat încă, filosoficește, vorbire ; ci altceva : încercare în jurul locului, adunare a acestuia, creare cumva a lui ca o locuire — și stabilire acolo — de către spirit... Spiritul ce se adună și el (la) într-un loc, tocmai astfel ivindu-se...

În greaca veche **logos** provine din a **vorbi** (= **légein**). Însă **légein** (s-a interpretat) mai are și alte sensuri : a adormi și a culege. Aceasta înseamnă (ca să ne oprim deocamdată aici că **logosul** n-a fost totdeauna **vorbit** ? Gîndirea (filosofia) a fost — s-a spus — o modalitate de **a fi** și a putut, în timp, să devină un mod de **a spune** (Anton Dumitriu). Oricum, întorcîndu-te prin modul de a spune, ai putea ajunge la modul cel dintîi, al ființei ; căci, se pare, încă din primul ceas **logosul** vorbește. Chiar și atunci cînd, singur fiind, își va fi vorbind sieși. Cuvintele unei limbi vorbesc despre ființa cu care deodată s-au născut. Pățaniile limbii sunt și pățaniile acelei ființe și acestea nu trebuie nesocotite și nici numai cercetate în afara filo-sofiei. Sau, mai bine, a unei etnofilosofii de vreme ce numai așa, cu pătimile unei limbi, se dă seama, în lumea desfăcută, de identitatea ființei.

Iubirea de Eminescu

Urmare din pag. 1

nescu mai mult decît un poet, fie el chiar cel mai mare. Ei au căutat să absoarbă experiența eminesciană, să și-l integreze sufletește și spiritual pentru a continua ceea ce numea un duios reprezentant al dimineții poeților „creșterea limbii românești". În acest fapt văd un posibil răspuns, explicîndu-mi tulburătoarea, umana religie a secolului nostru, bazată pe iubirea de Eminescu. Limba, întîiul mare poem al unui neam, spunea Blaga. Or, primul gînd al poeților români a fost să cultive acest mare poem al neamului nostru, să nu se sălbăticească. Și aceasta a fost prima mare lecție pe care au învățat-o de la Eminescu, cel care știa românește mai mult decît noi toți laolaltă, după expresia unui alt mare poet contemporan.

El este deasupra noastră, a tuturor, prin norocul nașterii sale întru limba română, atunci cînd limba română avea nevoie de gura de oxigen pentru a supraviețui. Limba română însăși a hotărît nașterea acestui bărbat atît de iubit postum care, printr-un noroc, s-a numit Eminescu. El a fost cel ales pentru a porni războiul de independență al limbii române în același timp în care independența de stat a României se cucerea pe cîmpul de luptă. Nu știu cine a spus-o. Dar n-are importanță. Este cel mai frumos loc comun despre Eminescu pe care inima mea îl primește ca și cum ea însăși l-ar fi gîndit.

El este deasupra noastră, a tuturor, prin spiritul de sacrificiu întru creșterea limbii românești, de neegalat prin urmări. Pentru că a avut norocul unei limbi ce s-a lăsat modelată (și cerea să fie modelată) de un spirit capabil s-o vindece de toate maladiile posibile. Receptiv la tot ce se întîmpla în epoca sa, Eminescu nu a fost străin de lucrarea marilor bărbați de acțiune, contemporani lui. Este uluitor cîte fapte s-au întîmplat într-un timp extrem de scurt, uluitoare este profunzimea acestor fapte. Politic, în cîțiva ani România devenise un stat cu conștiință de sine, consumînd toate actele majore posibile la acea dată.

În aceste momente fierbinți, s-a născut Eminescu întru limba română. Și aici bătălia s-a dat uluitor de repede. Doar cu cîțiva ani înaintea nașterii sale, se producea acel strigăt demn de un personaj dostoievskian : **Scrieți, băieți, numai scrieți !** Oare Heliade a spus aceasta ? Oare nu limba română însăși ? Și peste alți cîțiva ani (nu secole, cum ar fi fost normal, așa cum s-a întîmplat în marile culturi) vine un Maiorescu și zice : **În lături !** Tocmai la timp pentru a nu lăsa spiritului mediocru un cîmp prea larg de acțiune. Oare a fost numai strigătul maiorescian ? Oare nu a strigat limba română însăși ?

Deci în cîțiva ani îndemnul lui Heliade s-a consumat ca act necesar, în cîțiva ani limba română și-a demonstrat capacitatea de trăire profundă a sentimentelor fundamentale ale ființei omenești.

Eminescu este deasupra noastră, a tuturor, pentru că a oferit poeților români un instrument de lucru desăvîrșit, suferind pentru ei, salvîndu-i de o risipă de energie inutilă. De aceea poeții români îi sînt recunoscători și îi așează deasupra lor. El a acționat ca o lentilă uriașă care a concentrat energia creatoare a unui neam întreg, proiectînd-o apoi în viitor, înlesnind apariția unor poeți egali lui. Toată lucrarea sa ar fi fost zadarnică dacă nu s-ar fi întîmplat așa. Dacă Eminescu nu ar fi dezlănțuit, cu o forță extraordinară, un seism care să sece mări și să ridice munți egali lui, ori dacă osînda lui întru limba română ar fi dat la iveală doar vulcani stinși, Eminescu nu ar mai fi cel pe care îl recepționează astăzi toată ființa românească.

El este deasupra noastră, a tuturor, tocmai prin această urmare a acțiunii sale asupra limbii române. Pentru că a dat munți egali lui și pentru că întreține mai departe, în adîncul limbii române, speranța unor vulcani potențiali. Profunzimea geniului său se măsoară și prin existența unor poeți ca Arghezi, Blaga, Bacovia, Bărbu, Nichita Stănescu, poeți care au lucrat în galeriile limbii române, toate începute de el și avînd exemplul osîndei sale. Se măsoară și prin existența potențială a altor poeți care vor continua munca subterană, răscumpărînd prin noi pătimiri întru creșterea limbii românești pătimirea părintelui lor.

Fără poezia lui Eminescu nu putem recepta la adevărata valoare poezia urmașilor săi, după cum fără poezia acestora universul eminescian ar avea de suferit, multe dintre înțelesurile sale pierzîndu-se pentru totdeauna în noaptea sălbăticiei. Mergînd mai departe, putem spune că înțelesuri inexistente la Eminescu, dar posibile, au apărut la poeții din secolul nostru, înțelesuri de natură eminesciană. Astfel dimensiunile reale ale geniului eminescian ne rămîn în continuare necunoscute, ele fiind condiționate de însăși existența limbii române în forma în care ni se dăruie ea astăzi, de capacitatea ei de a naște în continuare poeți.

Prin adăugarea unor noi experiențe, geniul eminescian capătă noi valențe, sufletul operei sale reîntinerește perpetuu, departe de pietrificare. Pentru mine, a vorbi despre Eminescu, numindu-l cel mai mare poet al românilor, înseamnă a mă gîndi în același timp la Arghezi, la Blaga, la Bacovia, la alți poeți născuți sau nenăscuți. Astfel îmi explic lipsa de replică a generațiilor postumelor și desemnarea marelui bărbat al limbii române ca zeu tutelar.

Astfel îmi explic iubirea de Eminescu.

Sub semnul „Luceafărului"

Urmare din pag. 1

oricînd, libertate de gîndire, de imaginație ; de aceea el nu mai este numai un mare și prestigios poet clasic, sau capitol major de istorie literară, el înseamnă pentru toți cei care au ca limbă maternă limba română un destin fericit, o nețărmurită mîndrie de a ieși în lume, în universalitate, un mod superior de a vedea și concepe existența.

Sub semnul nobleții lui spirituale, tinerii promovați în această fază finală a concursului, și nu numai ei, indiferent de profesiile pe care le vor îmbrățișa cînd vor fi maturi, în clipele lor de răgaz și reculegere vor deprinde mai ușor muzica inefabilă a sferelor, vor învăța dragostea curată, înălțătoare, dar și suferința care înnobilează, tristețea care purifică ; vor repudia orgoliul și aroganța, prostia și închistarea, vor învăța, într-un cuvînt, să devină oameni deplini, așa cum el însuși a fost.

Eminescu este darul suprem care ni s-a făcut în celălalt veac, este minunea de care trebuie să ne bucurăm și pe care sîntem datori să o venerăm.

Spectacolul de sunet și lumină „La steaua", prezentat de actorii Teatrului „Mihai Eminescu" în curtea casei memoriale din Ipotești în ultima seară petrecută de concurenți și însoțitorii lor pe meleagurile copilăriei poetului a constituit nu numai punctul culminant al festivităților de aproape o săptămînă, ci și un mod, cu totul frapant, de a te reîntîlni cu glasul tainic și inconfundabil al genialului nostru poet.

Cu mijloace moderne, dar simple, spectatorii au fost nu numai fascinați de versul eminescian, dar și convinși că el nu se putea zămisli decît din pămîntul atît de dăruit al Ipoteștilor și împrejurimilor lui, că ograda casei căminarului Gheorghe Eminovici și a blîndei lui soții a fost hărăzită să devină vatra poeziei românești celei mai autentice și nepieritoare.

Cînd în difuzoarele așezate discret prin boscheții din preajma casei, sau la rădăcina copacilor bătrîni au răsunat acordurile muzicale ce însoțeau dramatica descriere a bătăliei de la Rovine, pe dealurile Ipoteștilor au izbucnit flăcările unor focuri mari.

Am vrea să credem că acele flăcări sînt ale poeziei eterne pe care tinerii și mai puțin tinerii cititori ai poeziei lui Eminescu, profesorii de limba și literatura română prezenți acolo și nu numai ei, nu le vor lăsa să se stingă niciodată...

● Literatura de tip factual este mai mult decît o modă a societății de azi, însetată de o realitate care-și ajunge sieși. Plecînd de la eveniment, ea tinde spre o înțelegere adîncă a lumii, spre descifrarea unor „patternuri", cum ar spune sociologii, care să ridice întîmplarea la un grad de semnificație revelatoriu pentru natura umană. Imaginația își reduce aici din avînturi, redevenind o trăsătură obișnuită a omului, pentru a face loc rigorii și expresivității genuine a vieții. Apărută sub incidența mijloacelor de comunicare în masă și a tehnicilor de investigație sociologică, această literatură este fiica vitregă a reportajului modern, căruia i s-a substituit pe de-a-ntregul, cu un plus de forță artistică și de durabilitate. De la In Cold Blood **a lui Truman Capote, scriitura de tip documentar constituie un gen aparte, cu legitimitate literară indiscutabilă.**

Caracterul specific al preocupărilor de acest tip este dat la noi de finalitatea educativă, în sensul superior al cuvîntului. De la Mihai Stoian pînă la cel mai tînăr reprezentant al genului, se cuvine evidențiată angajarea în slujba binelui general. Finalitățile de tip educativ sînt prezente și în scrisul lui Victor Beda, unul din cei mai acuți observatori ai comportamentului la volan. Este o temă importantă a lumii actuale, de care depinde uneori liniștea și chiar viața oamenilor. Omul care propulsează cu mai multe zeci de cai putere un bolid de o tonă, trebuie să posede un reflex aparte al responsabilității. Formarea lui constituie preocuparea de căpetenie și în textul pe care-l propunem cititorilor, o reconstituire de întîmplări reale, cu personaje recognoscibile în realitatea cea mai apropiată.

A.D.M.

victor beda

LALELE

Trecuseră două zile și investigațiile făcute nu aduseseră nici un element nou. Ba, ghemul se încîlcise și mai mult. Femeia nu putea explica prezența soțului ei la 20 de kilometri de casă, pe un drum spre o comună unde ei nu aveau rude, cunoscuți, prieteni, pe care, nici ea și nici bărbatul ei, nu o vizitaseră vreodată. „Celelalte localități din apropierea satului nostru le cunoaștem ca pe propriul buzunar. Decebal, bărbatul meu, spunea femeia, căruia îi plăcea să știe, să citească cît mai mult, era în stare să te ducă cu ochii închiși în cele mai tainice locuri din codri, necunoscute nici măcar de pădurar. Știa exact de unde izvorăște fiecare rîu sau pîrîu din împrejurimi, cui aparține fiecare ogor, gospodărie, livadă. Vestea că soțul meu a fost găsit mort pe drumul spre Lunca cu Flori, în creierul nopții, m-a lovit ca un trăznet. Ce căuta el acolo? Dacă nu cumva avea vreo femeie? Exclus! Îmi cunosc prea bine soțul". La nici 40 de ani, Raveea arăta de 50. Se putea vedea bine cît de mult o îmbătrînea pierderea soțului ei. Ridurile dese de pe frunte, colțurile gurii puțin lăsate în jos, ochii triști în care sălășluia o expresie de resemnare. Acum stătea pe taburetul din biroul cooperativei, îndoită de spate, cu privirea în pămînt. Din cînd în cînd își ștergea pe furiș, cu o batistă mică, brodată, cîte o lacrimă. „Ce pot să fac s-o ajut? Cum să-i alung gîndurile negre? Să abat discuția pe alt făgaș, pentru a mai face-o să uite? La ce-ar ajuta?", reflecta căpitanul. Întrebarea care o chinuia pe ea este cine i-a omorît soțul, dar mai ales de ce l-a lăsat acolo, în drum, și a fugit". „Ar fi putut să scape, sînt convinsă, dacă îl duceau repede la spital", repeta ea pentru a nu știu cita oară. Căpitanul Ambrozie discutase cu medicul de la urgență. „Moartea a fost fulgerătoare", spunea el. „Splina, ficatul distruse, coaste rupte și înfipte în plămîni. Un picior i l-au găsit la vreo 40 de metri de locul unde a fost lovit? Are vreun rost să insist s-o conving că nu putea fi salvat? își spunea ofițerul cu ochii roșii de nesomn și cearcăne mari. Cui i-ar ajuta?". Trecea în revistă din nou măsurile luate pentru aflarea autorului. Totul fusese făcut, cum se zice, ca la carte. Cu maximum de rapiditate, dar cu migală și atenție. După toate aparențele, autorul trebuia să fie de prin părțile locului. Șoseaua se înfundă undeva în pădure, transformîndu-se într-un drum forestier, după ce traversează comuna. „Cîte mașini am verificat pînă acum, Petrina?", îl întreabă pe locotenent. Tînărul ofițer, abia venit din școală, este la prima misiune de acest gen. Se uită în blocnotes și răspunse prompt: „127, tovarășe căpitan. Și mai avem încă pe atît. Le-am examinat împreună cu criminalistul, centimetru cu centimetru. Tare aș dori să-l aflăm. Ar însemna că prima mea misiune a fost încununată de succes. Nu-s superstițios, dar n-aș vrea să-mi încep cariera cu un eșec". „Și eu, dragă colega, doresc din suflet acest lucru, mai mult ca niciodată". „Poate că și circumstanțele deosebite în care s-a produs acest act odios contează. Sînt optimist, deși niciodată nu mi s-a întîmplat să nu găsesc chiar nimic la locul faptei. Se vede că l-a lovit puternic cu bara. Vom găsi pe ea, probabil, o înfundătură".

Spre cooperativa din comună, unde biroul contabilului a fost transformat într-un fel de stat major al acțiunii de descoperire a făptașului, se îndreaptă doi bărbați. Unul înalt și voinic, chiar grăsuț putem spune, cu obrazul ca o lună plină, cu o mustăcioară mică semănînd de la distanță cu o pată neagră pe fondul roz-deschis al feței. Ochii săi neastîmpărați se rotesc neliniștiți în toate direcțiile. Caută să afle parcă răspuns la întrebările ce și le tot pune de cînd a fost angrenat în acest caz. Colegul său de la județul vecin e un tip mai mic de statură, slăbuț, cu o față prelungă. Părul de un blond spălăcit, tuns scurt, îi sta ridicat în sus. Din cînd în cînd, cu mîna stîngă, se freacă ușor pe creștet, iar privirea îi devine mirată. Discută cu colegul său. Își spune opiniile timid, precum un copil care mărturisește o poznă făcută. Așteaptă temător verdictul celuilalt. Acesta îl ascultă cu o mină indiferentă, chiar ușor disprețuitoare. Apoi începe să-l contrazică iritat, gesticulînd cu mîna dreaptă. Amîndoi seamănă leit cu Stan și Bran. Scena lor de-acum amintește veșnica postură de poznaș a lui Stan, certat mereu de celălalt partener al neuitatelor comedii ale anilor '30. „Dacă îmi tot califici opiniile drept proaste și nefondate, atunci de ce m-ai chemat să mă consulți?", ripostează cu supărare cel ce seamănă cu Stan. „Uite, așa, pentru că-mi ești simpatic", îi răspunde grăsanul. „Să lăsăm gluma la o parte. Avem să vă prezentăm, tovarășe căpitan, o comunicare importantă. Examinarea leziunilor victimei conduce la concluzia că lovitura a fost dată de un autoturism Dacia. Am măsurat distanța de la asfalt pînă la bara de protecție a unei mașini de această marcă". „Și de ce vă contraziceați cu colegul dv., doctore Hrițcu?", întrebă căpitanul. „El îmi spunea că și alte mărci de mașini au barele instalate aproximativ la aceeași înălțime, iar eu îi dădeam dreptate, subliniind însă că în zona pe care o cercetăm nu prea sînt șanse să găsim Toyote, Datsun-uri ori Suzuki", remarcă surîzînd medicul legist. „Bineînțeles că vom verifica și mașinile de alte mărci, în cazul cînd distanța de la pămînt la bară va corespunde cu datele pe care ni le-ați furnizat și pentru care vă mulțumim, interveni căpitanul. Din păcate, sîntem nevoiți, precum înecatul, să ne agățăm chiar și de un pai. Pînă la urmă, sînt convins că îl vom găsi. Lucrez în județ de mulți ani. Am venit aici ca tînăr locotenent. Ăsta e al doisprezecelea caz de acest gen. Nu cred să avem ghinion tocmai acum". În acel moment se apropie de grup o femeie cam de 35 de ani. Micuță de statură, grăsuță, cu o privire care arăta siguranță de sine și inteligență.

Se adresează căpitanului. „Se pare că dumneavoastră conduceți cercetările, sau investigațiile, după cum le mai numiți, în acest caz. Iertați-mă, se scuză, ea, zîmbind, nu prea sînt familiarizată cu asemenea termeni. Am auzit de această faptă odioasă și am cerut permisiunea redactorului nostru șef să mă ocup puțin de el. Îmi cer din nou iertare că nu am făcut o precizare deloc lipsită de importanță. Sînt redactor la radio. Se vede și după asta". Și femeia arată magnetofonul a cărui curea i se sprijină pe umăr. Am și legitimație. Cu o mișcare rapidă, scoate carnețelul din buzunar și îl prezintă ofițerului. „Vă mulțumesc totul e în regulă. Numai că nu prea avem ce să vă spunem. Pe dumneavoastră vă interesează niște cazuri rezolvate. Or, noi batem pasul pe loc. Și s-ar putea să-l mai batem. Stadiul în care ne găsim, deocamdată, cred că e cu totul neinteresant pentru dumneavoastră. Ce să faceți aici? Să-l asistați pe Petrina cum va mai verifica cîteva zeci ori chiar cîteva sute de mașini?".

Femeia nu se dă bătută. „Pentru mine e interesant orice se întreprinde pentru descifrarea acestui caz. Lupta pentru aflarea adevărului („Hai că m-a luat cu lozinci" își zice în sine căpitanul) e interesantă în orice fază a ei. Vă rog să mă înțelegeți că am cerut eu, chiar eu să vin aici". Obrazul i se îmbujorează și scoate la iveală două gropițe. Abia atunci observă ofițerul că femeia are un chip care i se înfrumusețează tot mai mult, pe măsură ce ea vorbește cu însuflețire crescîndă. „Noi plecăm. Mîine dimineață, veți avea raportul nostru detaliat, spuse medicul legist. Mai sînt în el și alte elemente care, probabil, vă interesează". „Anticipez, dar ce credeți că m-ar putea interesa?". „Știu eu? De pildă, faptul că victima are pe spate niște zgîrieturi care ar putea să fie urme de tîrîre. De altfel, mi-ați spus că ați menționat acest amănunt, deloc lipsit de însemnătate, în procesul verbal, referindu-vă la haina victimei pe care ați găsit cîteva rupturi în lungul îmbrăcămintei". „Așa este, aveți dreptate. De unde presupunem că după ce a fost trîntit la pămînt, omul a fost tîrît. Dacă l-a agățat mașina ori a fost tîrît de cineva de la locul unde a fost lovit, asta încă nu o știm, din păcate", remarcă ofițerul. „Nu putem preciza nici locul exact unde a avut loc coliziunea între om și mașină, reluă el. Deci, tovarășă, se adresă reporterei, vedeți cîte necunoscute mai avem încă de dezlegat". „Nu vă faceți probleme. De felul meu sînt o fire perseverentă, răzbătătoare, destul de rezistentă la frigul pe care ni-l face cadou această noapte", adaugă ea, rîzînd și strîngînd ușor din dinți, oarecum ostentativ. „Eu n-am avut nicidecum intenția să vă sperii, ci să vă prezint realitatea. Nu totul e chiar așa de interesant ca în romanele polițiste. S-ar putea în acest nefericit caz să nu fie nici un fel de suspans"... Femeia se simți luată ușor peste picior. „Nu mai sînt chiar așa de tînără. Să știți că nu e primul caz de acest gen, nu vreau să spun neapărat cazul unui om care părăsește locul accidentului. Eu am mai participat la acțiunile dumneavoastră. Și nu v-am încurcat. Am scris, am făcut emisiuni, zic eu, contribuind cu ceva la educația oamenilor...". „N-am vrut nicidecum să vă supăr ori să vă subapreciez munca. Îmi cer scuze dacă am greșit. N-am vrut să vă faceți cine știe ce iluzii. Că mîine, de exemplu, îl veți putea intervieva pe autor". Femeia face un semn cu capul, care vrea să însemne: „Fiți fără nici o grijă. Nu-mi fac nici un fel de iluzii".

„Tovarășe căpitan, omul ăsta, care locuiește aici, la doi pași, adică la 15—20 de metri de locul unde presupunem că mașina l-a lovit pe Decebal, dorește să ne spună ceva. E însă tare timid și mi-a tot repetat că nu vrea să fie tîrît, cum zice el, prin judecăți. Vă rog să-l încurajați". Și subofițerul, care îl însoțește pe bătrînul mic de statură și slăbut, de vreo 70 de ani, îi face semn cu mîna spre ofițer. „Uite, dînsul e șeful meu. Vorbiți-i cu toată încrederea". „Apropiați-vă", îl invită cu blîndețe ofițerul. „Orice lucru care aparent n-are importanță, pentru noi poate avea valoare". „Adunam din iarba cosită dimineață. Am o vacă. Vroiam să-i pregătesc să aibă ceva mîncare pentru noapte. Țin la ea foarte mult și seara o răsfăț, așa cum îi dai unui copil o prăjitură". Deși moșul deviază de la subiect, omul în uniformă nu-l întrerupe. Ascultă cu indulgență, surîzînd. Știe că omul, pînă la urmă, îi va spune ce are pe suflet. Vocea i se stinge parcă. „Nu cred că mi s-a părut, dar o voce de femeie a rostit cîteva vorbe aici aproape, pe drum. Și nu cuvinte obișnuite. Cu un glas sfîrșit, cu durere, ea spunea: „Măcar de n-aș pierde copilul". A repetat apoi din nou aceste vorbe. Parcă ar mai fi vrut să spună ceva, dar cineva a întrerupt-o. Ori s-o fi oprit ea din vorbă? Mai știu eu? N-aș vrea să greșesc". „Vă mulțumesc mult de tot. Mi-am notat ce ați spus. Nu sînteți tatăl directorului școlii? Moș Bănică, așa vă zic oamenii pe aici. E adevărat?". „Da, tovarășe căpitan, așa e. Și-s mîndru de el". „Și noi îl stimăm foarte mult. Iertați-ne că v-am făcut să vă pierdeți timpul cu noi. Și, încă o dată, mulțumesc din suflet". „Ce să-mi mulțumiți? Măcar de v-ar ajuta cu ceva să-l prindeți pe ticălos. Auzi, să-l lovească, să-l lase acolo și să fugă. Nici cu un cîine nu procedezi așa". Necăjit, tot bombănind ceva de neînțeles, moș Bănică se retrase spre gospodăria lui. S-a înnoptat. „Noi o să continuăm verificările. Dacă apare ceva interesant, vă anunțăm la primărie. Am înțeles că înnoptați la camera de oaspeți a sfatului", se adresă căpitanul reporterei. „Vă rog să mă iertați. Mai înainte am fost poate cam dură. Mi-am dat seama. Doar eu mai lipseam să vin pe capul dumneavoastră". „Asta-i bună! Tovarășii de la presa scrisă și vorbită, cum se zice, sînt amicii noștri. Lucrăm deseori împreună. Nu vă faceți probleme. În ce mă privește, pornesc pe o nouă pistă care, sper, să ne conducă la aflarea adevărului. Din cele spuse adineauri de moș Bănică, se pare că cel care a comis accidentul a fost însoțit de o femeie. Probabil una gravidă. Iată ce doresc să clarific cît mai repede". „Și cum intenționați să procedați, dacă nu sînt indiscretă?", se arătă curioasă reportera. „Să discut cu femeile gravide din comună", răspunse simplu căpitanul. Și încă deîndată. În cazurile acestea, cum este și cel de care ne ocupăm acum, timpul acționează în favoarea infractorului și în defavoarea noastră. Orice întîrziere îl avantajează pe el și constituie, pentru noi, un handicap", încheie ofițerul. „Aveți ceva împotrivă dacă aș asista și eu la discuțiile pe care le veți purta cu femeile?" întrebă, nesigură pe răspuns, reportera. „N-am nimic împotrivă. Cu toate că nu văd că v-ar putea interesa. Dar, dacă țineți, fie".

Toate cele opt femei cu care s-a discutat, pare că erau înțelese, susțineau invariabil că nu au făcut în ultimele zile nici o deplasare. Fiecare ținea să dea asigurări că nu s-a mișcat din localitate. Unele se simțeau aproape jignite, deși nu aveau de ce, pentru faptul că se presupunea despre ele că ar fi umblat în alte părți. „Cum puteți crede, tovarășe căpitan, despre mine, gravidă în luna a șaptea, că puteam pleca undeva?" întreba una. „De drum îmi arde mie acum?", se lamenta alta.

Cea de a noua femeie, vînzătoare la magazinul sătesc, o tînără de 25 ani, se arătă sfioasă, chiar emoționată. Se înroșea toată cînd i se punea o întrebare și abia de scotea cîte o vorbă. Căpitanul puse purtarea Lenuței, că așa o chema, pe seama emoției implicate stării în care se găsea. Nega și ea că ar fi fost plecată din sat. Ofițerul nu insistă, ca nu cumva, sub influența emoției, să-i vină rău. Consimți să plece acasă.

Reportera o însoți pînă afară. Porniră împreună pe uliță. Fără să-și vorbească. Lenuța mergea cu privirea ațintită spre pămînt. Avea mersul nesigur și se simțea că este stînjenită. „Parcă ai ceva pe suflet, i se adresă duioasă reportera. Am și eu o fetiță. Stă mai mult cu mama mea, pentru că, precum vezi, eu mai mult pe teren. Așa-i viața. Îmi aduc aminte de perioada dinainte de a fi adus-o pe lume. Mi-a fost tare greu. Am avut o sarcină toxică. Plus serviciul. Plus casa. Dar am trecut totul cu bine, pentru că eram fericită. Tînără, sănătoasă, optimistă. Nimic nu-mi încărca sufletul...".

Lenuța izbucni în plîns. „Ce ai, dragă? se miră reportera. Te-au mișcat așa de mult vorbele mele? Scuză-mă, te rog. N-am vrut să te tulbur. Doar să-ți împărtășesc simțămintele pe care le-am trăit cînd purtam în mine o nouă viață. Este un sentiment unic, de care numai nouă, mamelor, ne este dat să avem parte. Mă bucură că și tu vei fi în curînd o mamă fericită, cu un copil voinic, sănătos, frumos".

„N-am să fiu, n-am să fiu niciodată o mamă fericită", răspunse înciudată Lenuța, oprindu-se în loc. „De ce, draga mea? Ce motive ai?" „Am un motiv, dar nu pot să-l spun". „De ce? E legat de copil? De familia ta?" „Nu! Nici vorbă! Am fost o fată cinstită, l-am iubit numai pe bărbatul meu". „Atunci?"

Lenuța oftă. „Nu știu cum să vă spun. Nu știu cum să încep". „Cu curaj...".

Căpitanul și un subofițer de la post priveau pe geam. La un moment dat, ofițerul se întrebă mirat. „Ce-o fi pățit Lenuța de a apucat-o plînsul?" „Mai știți, tovarășe căpitan, se întrebă ofițerul. Cu femeile astea, gravide, nu-i de șagă. Trebuie să te porți cu ele foarte atent", „Uite-le că vin înapoi. Interesant...".

„Tovarășe căpitan, i se adresă reportera, intrînd singură în cameră. Lenuța are să vă spună ceva foarte important. Discutați cu ea, dar, vă rog, cu multă atenție. E agitată".

„Nici o grijă. Să vină înăuntru. Poftiți. Luați loc. Doriți un pahar cu apă? Nu? Bine. Calmați-vă și pe urmă discutăm".

„Știți, tovarășe căpitan, eu, în seara aceea, vreau să spun, cînd cu accidentul, de fapt, mai devreme, după-masă, am fost pînă la tîrgu'. Așa-i spunem orașului de lîngă noi. Nu m-am simțit bine și am zis să merg la spital, pentru consult. Că doctorul nostru era în concediu. Cît am stat la spital, vărul meu nu știu ce a făcut, pe unde a fost, dar cînd ne-am revăzut, era băut. Nu cine știe ce, dar destul. Eu n-am vrut să mai merg cu el, dar el a insistat. Pînă la urmă, am consimțit. Mai ales că se făcuse seara. Și începuse să și plouă. Pe drum, am ațipit puțin. Nu știu cum l-a lovit pe omul ăla, am văzut doar că a oprit și m-am trezit cînd a frînat brusc. M-a rugat mult să nu spun la nimeni, nimic. Că nu ne-a văzut nimeni, iar el e tînăr și nu vrea să se nenorocească. Mi-a fost milă de el, tovarășe căpitan, că am copilărit împreună și ne simțim apropiați, de aceea nu l-am spus! Mai ales că, îndată ce a aflat că mi-e rău, s-a oferit să mă ducă la oraș..."

...„Sărmanul Decebal, se tînguia văduva. Am aflat de la un cunoscut că plecase în localitatea aceea să vadă la un horticultor un nou soi de lalea, că era tare pasionat după flori...".

REMEMORĂRI

Craiul Munților (X)

1.

Spuneam și cu alt prilej că despre perioada celor 20 de ani de așa-zisă „pribegie" prin Apuseni a lui Avram Iancu nu există prea multe documente. Denigratorii lui (și n-au fost puțini), susțineau că el se retrăsese într-un fel de tăcere „suspicioasă", cantonîndu-se într-o ciudată singurătate, rupt de viață și realitate. Adevărul este că Iancu a fost pînă la sfîrșitul zilelor sale personalitatea cea mai proeminentă a munților, **erou** viu, adulat de moți, mutat în cîntece și legendă.

George Barițiu, una din mințile cele mai strălucite ale ardelenilor, spirit exigent și clarvăzător, avea să scrie următoarele: „De la 1852 (anul în care comportamentul demn al lui Iancu față de împărat este atribuit **nebuniei !**) eu nu am văzut pe Avram Iancu pînă în august 1865, la adunarea noastră de la Abrud". Deci, treisprezece ani! În acest răstimp, ziarele maghiare și austriece au dus o campanie metodică de denigrare și demitizare a Craiului Munților acuzîndu-l în mod direct de nebunie. Afirmații infame pe care poporul din munți nu le-a luat în serios niciodată.

De altfel, iată ce spune Barițiu: „Atunci (la întîlnirea de la Abrud) iarăși îmi ziseră oamenii noștri să încerc /.../ doar l-am putea îndupleca să se apuce de advocatură".

Deci, Barițiu, în urma conversațiilor avute, îl considera apt să practice această meserie. Iancu refuză replicînd: „Hm, că doară n-ai vrea și dumneata să mă aresteze nemții austrieci".

Episodul arestării și maltratării sale îl marcaseră desigur făcîndu-l să devină prudent și prevenitor.

2.

În încheierea articolului său despre Avram Iancu, Barițiu îi sintetizează personalitatea într-o frază memorabilă: „Avram Iancu a fost sacrificiu al simțului său de libertate și onoare, al înflăcăratei sale amoare cătră națiune și al devotamentului său sublim pentru patrie..." Și în continuare subliniază: „Iar noi acei români contemporani care am trecut prin aceleași probe de foc prin care a trecut și Avram Iancu, care am luptat alăturea cu el în un mod sau altul pentru emanciparea noastră națională, să învățăm din cazul cel funest al lui cîteva lucruri. Să ne încredem întotdeauna neasămănat mai mult în puterile proprii decît în ajutorul altora".

3.

Despre dragostea neclintită a lui Avram Iancu față de popor, un coleg de școală și de arme, Ștefan Moldovan, va nota în amintirile sale: „Eu, care am petrecut cu Iancu doi ani de zile de studiu la Clușiu, (Cluj) și mai puțin timp în 1848—49, am să menționez una din trăsăturile sale caracteristice nu mai puțin însemnate, adică popularitatea.

Da, Avram Iancu era un om foarte popular și iubea foarte mult poporul.

Cînd era student la facultatea de drept de la Clușiu, el conversa de preferință cu studenții români cei mai fără mijloace, pe care adesea îi ajuta cu cărți, cu haine, uneori cu bani ca să poată și ei participa la cîte o petrecere..."

Și mai departe, subliniind modestia eroului: „La adunarea cea mare de la 1848, ținută la Blașiu, deși fusese invitat la masa cea verde, el preferi a sta în fruntea poporului, unde cu un steag mare în mînă dădea semne de aprobarea sau dezaprobarea poporului, un fel de plebiscit, la vorbirile oratorilor și decisiunile inteligenților de la centru".

4.

În răstimpul celor nouă luni cînd a controlat și administrat, în sensul bun al cuvîntului, teritoriul Munților Apuseni, parafînd fiecare ordin, chitanță sau dispoziție cu adnotarea: **Vidit — Avram Iancu,** el este preocupat de buna întreținere și hrana luptătorilor săi. În unul din ordinele adresate lui Nicolae Corcheș, tribun din Cîmpeni, va scrie memorabila frază: „Această poruncă așa să ți-o pui la inimă, cît ziua și noaptea să nu dormi și oamenii să capete pîine de unde este coaptă, iar la Cîmpeni cu cea mai mare grabă să se macine cucuruz și să se coacă."

Așadar, să nu dormi nici ziua, nici noaptea, pentru a asigura pîinea poporului...

5.

Iubindu-și poporul, pe moții săi setoși de dreptate și libertate, a refuzat toate onorurile propuse, decorații, bani, slujbe, rămînînd să trăiască timp de douăzeci de ani în mijlocul celora pe care, într-un moment de înălțare națională, i-a călăuzit și luminat cu speranța sacră a eliberării naționale și sociale.

Publicistul maghiar Rethi Lajos va recunoaște loial: „Nu s-a îndepărtat de regiune, de pe scena gloriei sale. Cu toate că acolo se înălțau înaintea lui ruinile caselor nobilare, pe care le-a distrus poporul său /.../ tot așa zăcea poporul său sub jugul greu al vieții, ca și cum niciodată n-ar fi trăit regele Iancu și speranța trezită".

Zidit de viu în durerile poporului, a rămas neclintit să trăiască în munți alături de moții săi, dezamăgit, neliniștit, dar niciodată singur!

Mircea Micu

P.S.

Zilele trecute am avut privilegiul și plăcerea plină de o neasemuită emoție să vizionez un film documentar intitulat „Craiul Munților" realizat în 1972, cu prilejul centenarului morții eroului, de regizorul **Pompiliu Gîlmeanu.** Filmul, de-o deosebită acuratețe artistică, bazat pe documente mai puțin cunoscute, ar merita reconsiderat și pus în circuitul public.

CUMPĂNĂ

Pe marginea Dunării

Pe marginea Dunării
c-un pogon de ciocîrlii,
un pogon de ciocîrlii.
Nu mai unge noaptea poarta
să auzi cînd vine soarta,
pe marginea Dunării.
pasul ei de păpădie
printre îndrăgiți adie,
pe marginea Dunării;
că-n vecina mînăstire
cu un zid pitic, subțire,
de un greier înnădit,
o călugăriță-aruncă
cu destinu-n patrafire,
pe marginea Dunării.
Vine cioara, ia bostana
și prin ceruri o tot plimbă,
o ciupește și-o trîntește
pe marginea Dunării.
Boul bălții, boul bălții
prinde seara-n coarne mici
și în liniște-o răstoarnă
peste buze de urzici,
pe marginea Dunării.
Și cînd crapul se mai zbate
are solzi cîte carate,
printre icre aruncate
pe marginea Dunării.
Într-o seară un pian,
pe marginea Dunării,
avea clape cîte ape
cu copite limpezite,
la un an înnămolite,
pe marginea Dunării;
cu copite tulburate
în galopurile toate,
ieri cîntate, azi uitate
pe marginea Dunării.
Cînd o fi și cînd o fi
doar poem ca să mai fii
umblă alb, întreabă fii
și aprinde ciocîrlii,
pe marginea Dunării.
Vine seara, scoate gheara,
pe marginea Dunării,
Taci, tăciune să te faci,
pe marginea Dunării —
și cînd arzi sub pirostrii
să înalți trei ciocîrlii,
pe marginea Dunării.

George Alboiu

Catedra de filosofie

Urmare din pag. 1

nescu foarte degajat, piedica cea mai mică și cea mai ușor de trecut...". În scrisoarea din 5 februarie 1874, făcînd abstracție de această „piedică", pe care n-o va trece însă niciodată, Eminescu își expune propriile sale exigențe în legătură cu ceea ce înțelege el prin a fi profesor. Elevanța acestor exigențe ne-ar face să regretăm faptul că Eminescu n-a trecut de „piedica" amintită, pentru a deveni realmente un excelent profesor de filosofie, dacă firește n-ar fi fost să fie cel mai mare poet al românilor. Aceasta fiind însă situația, ca și cu alte ocazii, nu ne rămîne decît să-i ascultăm lecțiunea.

„Am eu dreptul, zice învățatul Eminescu, fără un program precis de învățămînt, pe care să-l fi parcurs în întregime, să risc la anii mei o astfel de performanță?" Ce va fi zis Maiorescu, citind aceste rînduri? El, care ar fi ocupat postul de profesor chiar înainte de terminarea liceului! Se și apucase în ultima clasă (1858) să scrie un manual de logică pentru gimnaziile Imperiului Austriac! Manual care va corespunde exigențelor pedagogice abia după trei decenii, cînd va fi parțial publicat. Întîi postul!, va fi exclamat Maiorescu, iar pentru post, doctoratul! Restul se rezolvă în timp. Și, într-adevăr Maiorescu a fost considerat, în cele din urmă, profesorul nostru cel mai bun de filosofie.

Eminescu gîndea însă altfel. Un Kant și un Schopenhauer, îi erau deja familiari, dar, zice poetul, „Renașterea intuitivă a gîndirii lor în mintea mea, cu mirosul specific de pămînt proaspăt al propriului meu suflet nu s-a desăvîrșit încă". Editînd **Prelegerile de filosofie** ale lui Titu Maiorescu, care l-au făcut, de altfel, celebru ca profesor, și, comparîndu-le cu toate cursurile noastre ulterioare de istoria filosofiei, am constatat mereu aceeași lipsă a „mirosului specific de pămînt proaspăt", care a și determinat calificarea acestei discipline drept un simplu divertisment al erudiției sterile. Singurul care a reușit să facă din istoria moartă a filosofiei un instrument viu al gîndirii, reanimîndu-i fiecare moment, a fost Hegel. Or, profesorii noștri au fost orice, numai hegelieni nu. Nici Eminescu n-a fost hegelian, dar a surprins ceva în istoria filosofiei care l-a obligat totuși să se confrunte cu Hegel. „Cred, zice poetul, că am găsit soluția problemelor respective grupînd intuițiile și sistemele demonstrative care însoțesc fiecare fază a evoluției [filosofiei] în antinomii referitoare la eternul (atemporalul) din istorie, drept și politică, dar nu în sensul evoluției hegeliene a ideii. Căci „la Hegel gîndirea și ființa sînt identice — aici nu." Deci Eminescu admite o evoluție antinomică (contradictorie) a ceva etern uman în cadrul sistemelor filosofice, a ceva care rămîne veșnic proaspăt și ne este la fel de apropiat nouă ca și filosofilor antici. Ceva legat de propriul nostru suflet și nu de o Idee străină care și-ar urma cursul prestabilit, parcă în ciuda noastră.

Pentru a ajunge însă la această performanță, prezentator al unei istorii vii a filosofiei, Eminescu consideră că este necesară o perioadă serioasă de pregătire. Că el însuși ar mai avea nevoie de timp, pentru a-și însuși cunoștințe de științele naturii și, în special, de antropologie. Deci cunoștințe despre natură și despre om. **Nota bene,** căci numai pe baza acestora poate fi apreciat acel ceva care este propriu lumii și ființei umane, de la începuturile lor și pînă astăzi.

O fază intermediară, între aceea de învățăcel și cea de profesor elocvent de filosofie, îi pare poetului nostru a fi „o docență liberă, deci privată, referitoare la prelegeri despre un domeniu strict determinat al filosofiei, cu referință de exemplu la filosofia lui Kant sau a lui Schopenhauer, așa cum se găsește în scrierile corespunzătoare...". Este o îndeletnicire căreia Eminescu se simțea în stare să-i facă față. Lui Eminescu nu i-a fost dat, din păcate, nici să ajungă privat-docent. Dar faptul că ar fi făcut și în acest caz o treabă excepțională poate fi dovedit de data aceasta cu prisosință. Este vorba de celebrele **Lecturi kantiene** care cuprind traducerea celor mai importante părți din **Critica rațiunii pure** a lui Kant. Traducerea este impecabilă și trezește și astăzi admirația specialiștilor, cu atît mai mult cu cît această a fost prima traducere în limba română modernă a filosofiei lui Kant și a rămas, din 1874 pînă în 1930, și singura.

Pentru expunerea filosofiei lui Kant, Eminescu s-a simțit dator să-i traducă opera fundamentală, să și-o însușească în felul acesta și s-o facă accesibilă unui eventual auditoriu. După îndeplinirea acestei îndatoriri, Kant îi devine poetului nostru atît de familiar încît, deși dispunem doar de o notă răzleață din manuscrisul 2 287, ne dăm seama cu ușurință de „renașterea intuitivă a gîndirii lui Kant în mintea lui Eminescu". Este de ajuns să reproducem acest fragment, pentru a simți mai puternic decît în cursul oricărui profesor de istoria filosofiei „mirosul specific de pămînt proaspăt" al marelui suflet, al inimii celui care ar fi putut deveni un profesor eminent de filosofie. „Orice cugetare generoasă, orice descoperire mare purcede de la inimă. Este ciudat, cînd cineva a pătruns odată pe Kant, cînd e pus pe același punct de vedere atît de înstreinat acestei lumi și vointelor ei efemere, mintea nu mai e decît o fereastră prin care pătrunde soarele unei lumi nouă, și pătrunde în inimă... Timpul a dispărut și eternitatea cu fața ei cea serioasă privește din fiece lucru. Se pare că te-ai trezit într-o lume încremenită în toate frumusețile ei și cum că trecere și naștere, cum că ivirea și pieirea ta însile sînt numai o părere...". Dar aceasta înseamnă, tocmai în conformitate cu exigențele lui Eminescu, că cel puțin în privința filosofiei lui Kant, el ajunsese la surprinderea acelui etern atemporal, de factură universal-umană, diferit de Ideea lui Hegel, conceptibil pe baza cunoștințelor de științele naturii și antropologice. Că ajunsese la un fel de consonanță cu ceea ce este viu în gîndirea lui Kant, cu ceea ce poate, în ciuda scurgerii timpului, să-l impresioneze profund. „Și inima, numai, e în stare a te transpune în această stare. Ea se cutremură încet din sus în jos, asemenea unei harfe eoliene...". Dovada că lucrurile stau întocmai o constituie faptul că tot în scrisoarea amintită, deci încă în plină perioadă de însușire a filosofiei lui Kant, Eminescu, respinge lucrul în sine: „întrucît nu poate fi cunoscut nici prin observație interioară nici exterioară, trebuie abandonat". Dar aceasta înseamnă, în termeni moderni, o valorificare **critică** a filosofiei lui Kant. Deci Eminescu devenise apt pentru a-l preda, ca profesor elocvent, pe Immanuel Kant.

Pe baza acestui exemplu ne putem face o imagine și despre restul unui curs de istoria filosofiei în viziunea lui Eminescu: traduceri masive din operele filosofilor, însușirea gîndirii lor, încercarea de a o expune în forma unor prelegeri libere, surprinderea eternului atemporal al gîndirii acestora, consonanța cu acest uman universal-valabil pînă la putința reproducerii lui din cele mai intime resorturi sentimentale. Să ne fie cu iertare, dar exigențele lui Eminescu sînt atît de elevate, încît n-au fost, cel puțin pînă în prezent, onorate de nici un profesor de filosofie, inclusiv Hegel.

Dar nu trebuie să ne mire acest lucru, căci și în alte domenii Eminescu a avut planuri magnifice. În multe privințe, bărbatul acesta s-a ridicat deasupra măsurii obișnuite a omului. Or, oamenii mari, chiar dacă nu reușesc întotdeauna să le ducă la bun sfîrșit, aspiră la lucruri mari.

ion băducu

Pîlpîiri

curgea durerea din om
în urma lui

părea o cometă
în amintirea mea

și ce vedeam
la lumina ei

vedeam o aripă
o singură aripă

și-n lipsa păsării
chiar oul

și-n ou de ce
nu puteam intra

se poate privi
se poate atinge cu mîna

o întrebare mirată
e încă omul

„...ori poate de vină
să fie amurgul

pe zăpadă semn
al trecerii lupului"

curgea durerea prin privirea-mi
în urma nimănui

Priveam fără frunze

din întîmplare ieri seară
priveam fără frunze castanul
cînd dincolo de rîu
despre răni cu tristețe
curcubee și flori și-nalte ierburi
întrețesute de păsări prea grele
„...cine mă vrea
de plătește atît"
ca o cupolă pe care amurgul
visează făpturi cu ochi violeți
și pustiul vălurind lipsa mării

Recapitulare

vorbele nu pot adormi
umbrele nu pot visa
urmele nu pot pieri

. . . . .

fiecare sămînță
ca fiecare vorbă rămasă
în urma veghează de lună

fiecare pupilă
ca fiecare fereastră deschisă
în pereții labirintului

. . . . .

vorbele umbrele urmele
lumi circulare vasale
spiralei din punct

Diamantul

...dar trebuie spus odată
adevărul: o singură elegie
a stors acea lacrimă
din ochiul drept al sfinxului
și tot ea de neclintit
pînă azi a rămas
acolo-n pustiu așteptînd
imposibila întoarcere a vorbelor
pînă azi doar

Dincoace

înotul și zborul
sînt mîinile pe lîngă trup

limbile orologiului
picioare călcînd pe valuri

numai ochiul din ou
vede gîndul acesta

de ce nu-mi mai pot aminti
gestul care ridică pleoapele
vorbelor

CONFABULE

Un țăran trece strada

Vară. O căldură ce topea totul și înmuia pînă și zgomotele din jur. Lumina și ea aluneca tăvălită prin miere, pe cuțitele oamenilor. Dunărea părea, ea însăși, un fluviu de smoală, tulbure și grea, înaintînd alene spre mare, între sălcii și buturugi. Într-un mal, jumătate în apă, jumătate afară, o căruță veche, cîrpită cu lemn negeluit, acolo unde se destrămase în hîrtoapele drumurilor nenumărate pe care i se învîrtiseră roțile. O căruță pe un drum de apă, cu alte cuvinte o fantasmagorie, ceva de necrezut pe care îi venea să-l pipăie pentru a se convinge că există. Între osie și roți, o floare de apă, galbenă, își încerca tulpinile și frunzele, plutind miraculos în stînga malului.

— Ia' uite, ce zici de asta, de căruța asta, se mira întruna un copac blond și rămuros, un trunchi burtos și crengi împletite de un vînt subțire suflat din gurile crapilor uriași ce dormeau pe fundul fluviului.

Nu zicea nimic, numai că se mira și el de căruța asta veche, roasă de apă și de nuferi care mergea pe Dunăre cum ar fi mers altădată de la Brăila la Râmnic, prin praful drumului, duminica, în zi de tîrg. Simți deodată cum îi îneacă o lacrimă ochiul și înghiți în sec, dînd din mînă.

— Ei, ce să fie, o căruță, ce să fie.

Și toată copilăria i se răsturnă în inimă, murind.

Iulian Neacșu

m a p a m o n d

COŞMARUL RĂZBOIULUI DIN VIETNAM

În fața cinematografelor din New York, cozile de așteptare pentru un bilet sînt lungi și tăcute. Alcătuite din bărbați și femei, în jur de 40 de ani. Cîțiva tineri. Cînd la Cinematograful Loewf, str. 34, filmul începe, spectatorii se abandonează în scaune, scufundîndu-se într-o liniște apăsătoare. Ceea ce se vede pe scran este greu de suportat pentru că arată chipul real al războiului murdar și rușinos. Execuțiile, rafalele de mitralieră trase în piciorul unui vietnamez pentru a-l face să danseze, brațe, picioare rupte de șuierul exploziilor atîrnă pretutindeni, copile vietnameze maltratate de soldații americani, jungla care pare să înghită oameni, melcii fără casă, care se lipesc de pielea soldaților cînd trec în tranșee, L.s.d.-ul, heroina care circulă în toate taberele, rasismul împotriva negrilor, împotriva portoricanilor, împotriva celor slabi. Ura cea mai pură. Frica cea mai pură. Dorința de a ucide pentru a ucide, pentru că acești oameni nu știu de ce se află acolo. Necruțați, spectatorii se adîncesc în scaune, pînă cînd lupta finală îi prăbușește definitiv. Buchete de cadavre sînt proiectate pe cer, corpuri însîngerate zvîcnesc peste tot.

Platoon este filmul cel mai crud cu putință asupra ororilor petrecute în timpul războiului din Vietnam. Este filmul care reînvie, astăzi, cu brutalitate, în memoria Americii, amintirea aspră a celor mai dureroase mărturii istorice. Uimită, America retrălește, prin acest film, cel mai mare coșmar al istoriei sale (la 12 ani după căderea Saigonului).

Vechi voluntar, angajat din îndemnuri romantice, la 21 de ani, în infanterie, pentru a pleca în războiul din Vietnam, Oliver Stone a reușit să reconstituie, datorită îngrozitoarelor amintiri ale faptelor trăite de el timp de 15 luni (1967—1968), adevărul implacabil asupra terenurilor de luptă, relatînd, cu un realism necruțător, itinerarul său de soldat pe traseul istoric ce a răsturnat încrederea și credința unei întregi generații.

Războiul din Vietnam a mai inspirat și alte producții americane. *Călătorie la capătul infernului*, *Apocalypse now* au fost opere baroce ale violenței care își propuneau să estompeze coșmarul orezăriilor, al bombelor cu napalm, al drogurilor. *Rambo* te făcea să speri imposibila revanșă (în favoarea americanilor). Cu *Plutonul*, Stone prezintă pentru prima oară, fără artificii și fără menajamente, dimensiunile reale ale suferinței și disperării. Critica americană consideră filmul „un document scris cu sînge, care după 20 de ani, refuză să se zvînte".

Plutonul, candidat preferat al Oscarurilor din 1987, este o lecție de eficacitate cinematografică. Realizat cu un buget de numai 6 milioane dolari (cînd un film mediu se realizează, la nivel american, cu 16 milioane dolari), *Platoon* a provocat un șoc mai violent decît toate superproducțiile create pe același subiect. După 22 de ani, el amintește de filmul francezului Pierre Schoendorfer „317-e section" (*Divizia a 317-a*), care evoca, pe atunci, cu același realism, calvarul soldaților, în vremea în care Vietnamul se mai numea Indochina.

Vechi student al Universității *Yale* (avîndu-l ca maestru pe Martin Scorsese), profesor la Saigon, Oliver Stone a devenit curînd celebru, scriind scenarii pentru filmul *Midnight express* (pentru care a primit un Oscar în 1976) pentru *Scarface*, în regia lui Brian de Palma, pentru *Anul dragonului*, în regia lui Michael Cimino. Devenind realizator, el trece de la succesul filmelor de pură ficțiune, *Conan, the barbarian* și *The Hand*, la evocarea dură a amintirilor obsedante ale realității trăite de el însuși. Rezultatul a fost un mare triumf : premiat la 8 dintre secțiunile de bază ale consacrării hollywoodiene, *Platoon* și *Oliver Stone* sînt deținătorii a opt *Golden Globe Awards* : Oscar pentru cel mai bun film, Oscar pentru cea mai bună coloană sonoră, Oscar pentru cel mai bun regizor, Oscar pentru cel mai bun montaj lui Claire Simpson ș.a.m.d.

Timp de cîțiva ani subiectul lui Stone a făcut turul tuturor studiourilor, fiind respins de sute de ori. Negăsindu-l absolut deloc comercial, producătorii ridicau din umeri. După atîția ani de așteptare, filmul a fost realizat în numai 10 săptămîni, supunînd echipa și actorii unor condiții epuizante de adevărat stagiu *commando*. Ieșit la 19 decembrie 1986, difuzat doar în cîteva săli, *Plutonul* a reușit marea performanță de a bate toate recordurile (cele mai mari succese ale anului se considerau *Mission* — Oscar 1987 pentru imagine și *Aliens II* (*Alienații*) — Oscar pentru efecte vizuale și Oscar pentru efecte sonore), ajungînd în fruntea rețetelor comerciale și aducînd, pînă în prezent (și datorită renumelui adus de cele 8 premii Oscar), un beneficiu de peste 30 milioane de dolari.

„Este un succes incredibil, dar un succes de azi, pentru că oamenii sînt, în sfîrșit, pregătiți să privească Vietnamul în față. Acum zece ani ei nu l-ar fi putut privi", susține Tom Cherak, Președintele difuzării de la *20-th Century Fox*. „Același lucru s-ar fi întîmplat dacă s-ar fi făcut un film despre Gandhi la 7—8 ani imediat după moartea lui".

Statistica editorială confirmă aceleași concluzii : din 1983 cărțile despre Vietnam se vînd bine, pînă la această dată nu le-ar fi publicat nimeni din certitudinea eșecului. După părerea lui Robert Smith, vicepreședintele Companiei de tipărituri *Time-Life*, ceea ce a schimbat situația a fost ridicarea la Washington, în 1982, a unui monument închinat celor 58 000 de morți din Vietnam. Un impunător zid negru de granit le-a redat veteranilor demnitatea și poporului american, memoria. „Acest *memorial* a pus capăt celor 10 ani de tăcere rușinoasă, în timpul cărora nimeni nu vroia să vorbească despre război, nici să admită că noi l-am fi provocat. Apoi, a devenit un subiect pe care-l putem aborda", a explicat Robert Smith.

Și, conform regulii americane, subiectul despre care se vorbește cel mai mult devine mașină de fabricat dolari. Au fost, mai întîi, cărțile. Berkeley Publishing Group a vîndut 3 milioane de opere asupra Vietnamului, care au deschis drumul accesibilității pentru *Platoon*. *Platoon* a fost exact ceea ce mai lipsea : un film fără concesii, un film trăit, aproape de realitate. „Filmul merge în toată America. În cel mai mic sat, ca și în cele mai mari orașe și așa ceva se întîmplă rar. Merge pentru milionari, ca și pentru fermierii din Ohio. E ca un bulgăre de zăpadă care se tot rostogolește", constată președintele Fox-ului.

Prin forța evocării, filmul a provocat în sălile de cinema cele mai ciudate reacții : „Am fost acolo și sînt mîndru" sau „Și eu am fost, dar îmi vine să vomit cînd văd ce-i pe ecran. Dezgustător !". Polemica *pro* sau *contra* imaginii războiului, așa cum o relevează Stone, a devenit publică prin chiar personalitatea protagoniștilor : *Chuck Norris* și *Jane Fonda*. Jane a plîns văzînd filmul : „M-am alăturat grupului de veterani din holul cinematografului, ne-am așezat în sală și am plîns împreună. Filme reacționare ca *Rambo* deformează adevărul, în timp ce *Platoon* îndrăznește să-i înfrunte". „Fals, rostește roșind, Chuck Norris. Dacă aș fi fost un veteran al Vietnamului, care și-a riscat viața acolo și aș fi văzut scenele din *Platoon* și trupele de commando torturînd sate întregi, violînd copile, aș fi fost furios. Am pierdut un frate în acest război și-mi amintesc scrisorile lui. Erau pline de camaraderie, de dragoste. El nu s-ar fi comportat niciodată ca în *Platoon*. Găsesc acest film deprimant, negativ. Sînt destule lucruri oribile pe lume, pe care nu ar trebui să le abordeze cinematograful".

Un ziarist al ultra-conservatorului „Times-Insight" descrie *Platoon* ca fiind filmul „cel mai respingător care s-a putut realiza vreodată în S.U.A.".

Aceste poziții opuse reflectă exact reacțiile contradictorii pe care le suscită filmul. În fața atrocităților descrise se află cei care strîmbă din nas, făcînd cel mai mare scandal și cei care recunosc că, din nefericire, acesta e chipul războiului.

Senatorul democrat al statului Colorado, Gary Hart, i-a încurajat pe toți adolescenții să vadă filmul, pentru a afla ce este, cu adevărat, războiul.

Pe str. 75, 166 West, se află sediul Organizațiilor veteranilor din Vietnam, care rezistă datorită portoricanului Angel Almedina și negrului Downey. Au acum vîrsta de 40 de ani și au plecat în Vietnam la 19 ani, ca și eroul filmului. Amîndoi iubesc nespus filmul *Platoon*. „E un film mare, afirmă Angel. Este primul film adevărat asupra acestui război. *Rambo* e o joacă de copii. Puteți vedea diferența după reacțiile publicului. La *Rambo*, oamenii protestează, strigînd și bătînd din picioare. *Platoon* îi mobilizează, îi pietrifică de groază, pînă-ntr-atît este de adevărat. *Apocalypse now* m-a făcut să ies după 5 minute. Tot acest simbolism romantic... Războiul nu e romantic. E real și murdar". „Acum 15 ani, cînd m-am întors din război, continuă Downey, nu eram bine văzut pentru că pierdusem și America nu pierde niciodată. Fie orice-ar fi, numai să nu pierzi ! Astăzi, America vede altfel lucrurile". Cei doi au dreptate : America este pregătită să i se vorbească despre Vietnam. Mai multe filme cu același subiect vor ieși în lunile viitoare, printre care un Coppola și un Kubrick. „Am trăit personal tot ce vedeți pe ecran, răspunde Stone în interviuri. Toate aceste evenimente au avut loc cu adevărat. Dar nimeni nu vorbea de ele. Toate au fost înmormîntate. Uitate. Ele făceau parte din istoria Americii și erau ascunse. Pentru mine a devenit un imperativ istoric să le readuc la lumină". Hrănit de filmele lui John Wayne, Stone s-a înrolat în război cu o viziune romantică, sperînd că va veni de acolo mult mai bun. Presimțise că Vietnamul avea să fie „războiul generației lui" și Oliver nu a vrut să piardă ocazia. Venise dintr-o familie bună, făcuse studii universitare de film și se simțea vinovat față de straturile sociale mai puțin favorizate. Plecînd la vîrsta teribilismului, a vrut, înainte de orice, să demonstreze părinților că-și poate făuri singur un loc sub soare. Pe vremea cînd Stone pleca pe front, fără să știe ce este patriotismul, Jane Fonda milita pentru pace. „Fusesem educat în spiritul *războiului rece*. Eram convins că trebuie să vînez comuniștii din Vietnam. Eram impregnat de filmele lui John Wayne și credeam, într-adevăr, la vremea aceea, că noi eram cei buni, iar ei, cei răi". Întors din război derutat, debusolat, a trecut brutal de partea cealaltă a barierei, devenind total *de stînga*. James Wood cu care Stone a realizat „Salvador", îl descrie ca pe „un artist cu o viziune consolidată pe politică".

Senatoru Gary Hart a recomandat tuturor tinerilor și mamelor din întreaga Americă să cunoască filmul, pentru a înțelege efectul dezrădăcinării pe care-l produce războiul. „Un film, deci, conchide Stone, pe care cei de *dreapta* nu-l vor iubi".

Platoon — un film care i-a revelat Americii un moment de istorie, de care nu vroia sau se prefăcea că nu vrea să știe sau să vorbească.

Nicoleta Gherghel

REVISTA STRĂINĂ

● **O PREZENȚĂ SEMNIFICATIVĂ** în literatura americană o reprezintă Joyce Carol Oates, născută în anul 1938 la Lockporte, statul New York. „Dintre toate, spunea ea, cel mai mult mă interesează problemele morale și sociale ale contemporanilor mei". Confirmarea acestui crez literar o constituie întreaga sa creație, neobișnuit de amplă. Scrie proză, poezie, teatru, eseu. Pînă în prezent a publicat zece romane, dintre care cele mai cunoscute sînt : „Oameni dragi", „Ochii", „Ei", „Așasinii", patru culegeri de poezie, două culegeri de eseuri critice și patru piese de teatru, toate montate pe scenele unor teatre din New York, și șapte volume de proză scurtă.

Aproape toate volumele sale au fost distinse cu importante premii literare americane. Autoarea deține Premiul național al cărții pentru romanul „Ei" și Premiul O'Henry pentru cea mai bună carte a anului, premiu pe care l-a primit de mai multe ori.

În lucrările sale, Joyce Carol Oates sondează și analizează viața oamenilor simpli, dramele lor sufletești, eforturile disperate de a evada din lumea sărăciei și înjosirilor, spre o nouă demnitate umană. Capacitatea de analiză profundă, în detaliu, a trăirilor eroilor săi, arta remarcabilă de narare a întîmplărilor, fac ca fiecare volum al autoarei să se constituie într-un eveniment editorial.

● **NADINE GORDIMER**, născută în anul 1923, face parte din rîndul scriitorilor din Republica Sud-Africană foarte cunoscuți peste hotare. Ea se situează, alături de alți scriitori sud-africani albi, care trăiesc în R.S.A. — A. Brink, J. M. Goetzee, J. Miles, A. Szrachan, între artiștii care iau poziție fățișă împotriva apartheidului. Este supusă permanent persecuțiilor politice și cenzurii. Călătorește mult în străinătate, unde are ocazia să facă apel la opinia publică mondială, pentru a-și intensifica acțiunile îndreptate spre eradicarea sistemului inuman al discriminării rasiale din țara sa.

Recent, a luat parte la Zürich la „Săptămîna culturii sud-africane independente", cu care ocazie a acordat un interviu din care reproducem :

„Scrisul reprezintă pentru mine posibilitatea de a merge pe urmele enigmelor vieții. Am început să scriu pe cînd eram foarte tînără (prima proză a publicat-o la 15 ani — n.n.) cu sentimentul de uimire asupra vieții, al complexității relațiilor dintre oameni, al misterelor naturii... În romanele mele nu mă ocup de politică de dragul politicii, ca scriitoare mă interesează modul în care politica influențează viața oamenilor".

Sperați că Nelson Mandela va fi pus pînă la urmă în libertate ? a întrebat reporterul. „Nu mă îndoiesc de acest lucru ! Lumea trebuie să fie convinsă că negrii vor prelua puterea în Africa de Sud. Aceasta este absolut sigur. Uneori am îndoieli, dar de fiecare dată cînd mă întîlnesc cu oameni — albi și negri — care caută soluții pașnice, oameni minunați și curajoși, inima mi se umple din nou de speranță..."

● **„ONOAREA FAMILIEI PRIZZI"** este titlul ultimului film al celebrului regizor american John Huston. Pe scurt, este un film despre mafie, dar în care regizorul nu face o analiză a relațiilor intermafiote — cum se întîmplă bunăoară în „Nașul" lui Copolla — ci aduce în prim plan unele practici tipic mafiote. Este abordată, neconvențional, o poveste de dragoste între căpetenia mafiotă, Portanna, interpretat magistral de Jack Nicholson, și fermecătoarea Irena, căreia îi dă viață pe ecran Kathleen Thurner.

Povestea lor de dragoste, pe care este brodată întreaga acțiune, captivează în primul rînd prin balansul permanent între ce (ne) așteptăm să se întîmple și între ceea ce se întîmplă în realitate. În ciuda faptului că tratează o asemenea temă, fiind, totuși, o comedie, filmul devine pe parcurs mai lent și se pierde în expoziții lungi.

● **UN REDACTOR** al revistei vest-germane „Der Spiegel" a purtat recent o discuție cu Astrid Lindgren, celebră scriitoare suedeză de literatură pentru copii. Este cunoscută în întreaga lume în special datorită volumelor „Pipi — Ciorapi lungi", „Copiii din Bullerbyn" și „Scufițul Roșu", traduse aproape în toate limbile pămîntului și transpuse și pe ecran.

La întrebarea : „Copiii și nepoții dv. vă inspiră atunci cînd scrieți ?", Astrid Lindgren a răspuns : „Îmi plac copiii dar nu-i neapărat nevoie de ei pentru a scrie pentru copii. Altfel spus, nu trebuie să ai neapărat copii pentru a putea scrie pentru copii. Este suficient să reușești să te întorci în copilărie și să ți le amintești pe toate cîte au fost".

La remarca reporterului, că a văzut mulți copii ieșind dezamăgiți de la filmele realizate după cărțile ei, scriitoarea a comentat : „Acest lucru este lesne de înțeles. Scenariile filmelor le-am scris chiar eu. Bine înțeles, se poate întîmpla ca puștii cu mai multă fantezie să-și facă propria lor imagine despre cele citite și văzute. Lucrul cel mai important este ca acești copii să citească, să învețe ceva dintr-o carte. În ceea ce privește filmul, televiziunea și video, acestea oferă doar o distracție de suprafață".

În fine, la întrebarea : „Ce ar trebui să citească copiii ?", Astrid Lindgren a răspuns : „Dacă cineva m-ar întreba ce condiții ar trebui să îndeplinească o carte pentru copii, aș răspunde fără să ezit : să fie bună. Dar de ce oamenii nu se întreabă cum trebuie să fie un roman bun, cum trebuie să fie o poezie bună ? Eu știu un singur lucru : că am scris din inimă tot ce am scris, cu o poftă nebună. Am făcut-o pentru că sînt sigură că acesta este lucrul pe care copiii îl doresc cel mai mult".

● **LA ȘASE ANI** după ce a realizat filmul „Oameni obișnuiți", încununat cu patru premii Oscar, cunoscutul actor și regizor american Robert Redford revine la munca de regizor. El realizează acum filmul „The Milagro Beanfield War" (Războiul pentru cîmpul de fasole Milagro). La baza noului său film se află romanul omonim al lui John Nickhols, apărut în 1974, care înfățișează lupta unui grup de mici fermieri spanioli din New Mexico împotriva unor capitaliști americani care vor să le ia pămînturile pentru a construi acolo un teren de golf. Romanul lui John Nickhols se bazează pe fapte reale petrecute cu un secol în urmă.

„Nu-mi amintesc exact cînd am început să doresc să fac regie — a declarat Redford unui corespondent al revistei italiene «Panorama», care apare la Milano — dar într-o anumită etapă aceasta a reieșit din însăși munca mea de actor. Este ceva cam neobișnuit pentru că prima mea meserie a fost cea de pictor, și numai după aceea am devenit actor pentru ca, în sfîrșit, să ajung la regie care, după părerea mea, este foarte aproape de pictură. În felul acesta cercul s-a închis. Regizînd, am sentimentul că controlez fiecare mișcare a pensulei, dar munca regizorului este mult mai aproape de cea a sculptorului. Uneori am sentimentul că țin în mînă o bucată de lut pe care o modelez după propria-mi inspirație.

În timp ce regizez îmi dau seama că îmi lipsește foarte puțin pentru a avea sentimentul că joc, că sînt actor. Cînd joc o fac cu plăcere, mă identific cu personajul, cu sentimentele lui cele mai intime."

Lucrări lexicografice în premieră

● Unul din instrumentele de bază în procesul de apropiere și de cunoaștere reciprocă dintre două popoare îl constituie dicționarele bilingve. În contextul actual de dezvoltare multilaterală a relațiilor româno-iugoslave, apariția în coeditare, a celor două dicționare, româno-macedonean și macedonean-român, are menirea de a răspunde unei cerințe obiective reale. Atît prin dimensiunile lor, fiecare conținînd peste 50 000 de cuvinte, cît și prin faptul că este vorba de o premieră lingvistică, ele fiind prima încercare de tălmăcire a cuvintelor macedonene în limba română, apariția celor două dicționare în discuție constituie, indiscutabil, un act de cultură datorat tînărului cercetător în ligvistică, **Mile Tomici**. Marea majoritate a cuvintelor din dicționar sînt forme ale limbii macedonene literare, autorul considerînd, însă, utilă și introducerea unor neologisme și cuvinte vechi, mai ales cele care au corespondente directe în limba română. Încercînd să ofere o cît mai fidelă și nuanțată interpretare a semnificațiilor cuvintelor, autorul a folosit, ori de cîte ori s-a simțit nevoia, „scurte contexte ilustrative, unități frazeologice, proverbe și expresii idiomatice macedonene", cărora li s-au indicat corespondențele românești. După cum autorul ne spune în **Cuvînt înainte**, la baza **Dicționarului** se află în primul rînd **Recinis na macedonscom literaturen iazic co epnscoxpbatscii tolcuena** editat de Institutul de limbă macedoneană din Skopje, precum și dicționarele bilingve publicate pînă în prezent și în care cuvintele limbii macedonene își au corespondentele în albaneză, engleză, franceză, germană, rusă și turcă.

Cele două lucrări lexicografice, inexistente pînă în prezent, vor fi de o mare utilitate nu numai pentru cercetătorii științifici, lingviști, filologi și studenți, dar și pentru toți specialiștii români și iugoslavi, angajați în cercetarea relațiilor româno-iugoslave. **(D.F.)**,

Poeme de LIVIU DAMIAN

R. S. S. MOLDOVENEASCĂ

Despre poetul născut la Strîmba, Leadovenii de azi (R.S.S. Moldovenească), am avut tristul prilej să scriu la sfîrșitul anului trecut, atunci cînd îi anunțam pe cititorii revistei că Liviu Damian s-a întors pentru totdeauna în satul natal, acolo unde se pare că s-a ivit veșnicia. Acum, în mijloc de iunie, ne amintim ca de fiecare dată trecerea în eternitate a marelui ctitor al limbii române literare. Mihai Eminescu. Patima lui Liviu Damian s-a numit poezia, limba strămoșilor pe care a cîntat-o ca nimeni altul Eminescu. Legătura lor prin timp este cu atît mai durabilă, cu cît versul va dăinui prin veacuri. Prin Liviu Damian să-i recitim pe Eminescu și să vărsăm o lacrimă pentru iubirea lor comună : limba ce-o vorbim !

Pornit de la Pămîntul care i-a dat suflare
spre aștrii reci ce, poate, ne-așteaptă și pe noi
el are chipul stelei prin veacuri călătoare
plecată de acasă — să vină înapoi !

Să-l recitim pe Eminescu

Să-l recităm, să-l recităm pe Eminescu
pînă în roua de pe manuscrise
pînă în inimile care se iubescu
trăind cu ale lui dureri și vise.

Floarea recunoștinței răsărită
dintre zăpezi o rimă, una are —
e viața lui cea mare, ne-mplinită
lăsată nouă spre cutremurare...

Eminescu, foc gînditor

Pornit de la Pămîntul care i-a dat suflare
spre-acolo unde aștrii se trec în palid roi
în zbor de ani-lumină pe căi nepieritoare —
se duce gîndul Lui sau vine înapoi ?

În care ghem de flăcări, în care nod de cremeni
a poposit lumina ce din genune crește ?
Astronaut, poetul — cu ce să-l mai asemeni
pe cel care din haos se-ncheagă omenește ?

În steaua ce veghează la marginile lumii
stă dorul de-a se-ntoarce spre marele-nceput
cum stau în nimbul Lui și lacrimile mumei
și firele din iarba cu care a crescut.

Ziua lui Eminescu

Să nu dormim la sărbători, copile
că prea de-ajuns noi am dormit și zile
și luminoase, ginditoare nopți
cînd ne strigau colindători la porți.

Să nu dormim cînd vine plugușorul
nu cu harapnicul minat — cu dorul.
Și trezi să fim cînd sună semănatul
de parcă stup de cintece e satul.

Pe urma lor se-arată Eminescu
cu steaua de-unde zorii se ivescu.
În raza ei clătindu-mi iarăși fața
tînăr m-aș vrea să fiu — ca dimineața.

Eminescu între noi

Tînăr, Eminescu trecu printre noi.
Același, de cîndva — pribeag prin țară,
Era să-l pierdem și să nu-l vedem
cei adunați ca să ciocnim pahară.

Poftit la masa noastră cu bucate
el se opri și ne-ascultă cîntarea.
Tăcută sta în fața lui și piinea
neatinsă și alături — sarea.

Flămînd de grai părea și nu de piine
scîrbit de larmă, dar și-nveselit
de vălmășagu-acesta de cuvinte
cu care între noi l-am întîlnit.

I-am arătat în țarini grîul verde
i-am arătat și pruncii — ca să vadă
că noi sîntem în zilele de astăzi
urmașii celor ce-au rămas baladă.

Tînăr, Eminescu trecu printre noi.
Apoi s-a luminat un colț de cer
și s-au pornit copii să ureze
la porțile încremenite-n ger.

Selecție și prezentare de
Cornel Galben

Rolando Certa

A încetat din viață poetul-editor al unei reviste de literatură, sufletul bienalelor de poezie din Sicilia, un mare și sincer prieten al României, vai, tînăr, încă în puterea vîrsteei, iubitul nostru frate într-ale poeziei, Rolando Certa.

Am pe masă încă fișe cuprinzînd strofe, poezii întregi, din cărțile lui : mi se ceruse cu două-trei luni în urmă o prefață la o ediție românească din poezia sa răspîndită pe mai multe cărți, tradus în nenumărate limbi pînă acum.

L-am avut cîteva ceasuri în casa mea cu vreo trei ani în urmă și am purtat o convorbire de neuitat împreună. Am stat în liniștea amurgului lîngă un pahar cu vin și, iată, a fost pentru ultima oară. Nu vom uita niciodată, cei ce am fost în Sicilia cu patru ani în urmă, zilele închinate poeziei și sufletului românesc pregătite de acest minunat om. Cum puțini au fost, după spusa lui Nicolae Iorga, prietenii adevărați ai poporului nostru.

Fie-ți ușoară țărîna Siciliei pe care ai iubit-o cu toată ființa și viața, sufletul căreia bate în cărțile tale de acum cu și mai luminată putere.

Ioan Alexandru

SPORT

Amestecate

● România — pentru a șasea oară consecutiv campioană mondială la handbal. Este un lucru la fel de frumos ca după-amiaza zilei de luni pe care am petrecut-o într-o pajiște mărginită de brazi de pe buza unui lac de cîmpie. Tufe de măceș înflorite, clăi de fîn din prima coasă, veverițe, mușchiul apei albastru (numai oasele de umbră ale salcîmilor erau tulburi) și pe malul ălălalt, lanuri de orz pîrguit în care scăpărau mii și mii de maci roșii. O victorie de răsunet obținută de niște băieți minunați, care vor intra în legendă. Nu știu care a fost cel mai bun dintre ei pe întreaga desfășurare a campionatului, poate Berbece, poate Dumitru sau Maricel Voinea, știu sigur însă că, duminică, în finala cu Uniunea Sovietică, portarul Buligan a demonstrat că nu are rival în lume.

● Poate cineva să-mi spună de ce mai purtăm prin lume echipa de rugby ? Asemenea bătăi dezastruoase, cum a încasat în Cupa mondială și care țin de coșmar, n-a cunoscut în istoria ei. Pe antrenorii care o conduc, care de multă vreme clămpănesc din deșete ca berzele din plisc, i-aș obliga să umble cu jumătate de mustață rasă, iar între Crăciun și Anul Nou cu bocancii încălțați pe piciorul gol. În orice caz, trebuie excluși imediat din posturile pe care le ocupă cu anasîna de foarte mulți ani.

● Ion Vasile Marcu, din părțile Transilvaniei, îmi trimite o poezie în care-mi aprinde o lampă, scăpărînd în șoaptă chibritul ca să-mi lumineze o cărare cunoscută : „...Mi-a spus un amic într-o seară, / Că-n portul Brăila, ascuns, / Ar fi un vapor cu pileală / Ce-așteaptă să fie distrus / Se zice că mergeți în taină / La dropii, c-o pușcă de soc / Și-aveți pregătită o haină / Pe care e scris : faceți loc..."

Cînd primesc asemenea versuri mi-aduc aminte de seara cînd m-am potrivit trecînd pe sub zidurile unei case din Giulești în odăile căreia o bătrînă jelea un mort. N-o să uit niciodată vorbele ei : „Vrednicuțul mamei, vrednicuțu, că tu deschideai bufetul și tot tu-l închideai..."

● Scriu aceste rînduri joi dimineața. Cu vreo oră în urmă m-a sunat o bună prietenă ca să-mi spună că, peste noapte, doi pești exotici din acvariul de care întreaga lor familie e atît de mîndră s-au aruncat pe parchet, cu un salt aproape imposibil de imaginat și s-au lăsat să moară acolo. Misterioasa sinucidere a peștilor roșii ! Cam ăsta ar fi, mă gîndesc eu, și titlul unei eventuale cronici pe marginea evoluției olimpicilor noștri în meciul cu Danemarca, pe care l-au pierdut cu 0—8 ! Un rezultat rușinos, de nesuportat și pe care, oricît m-aș frămînta, nu pot să mi-l explic. Și au jucat acolo Liliac, Belodedici, Bălan, Kramer... Dacă aș fi în locul lor, aș plăti pilotului să oprească avionul într-o margine de sat și aș lua-o prin mărăcini, și numai la adăpostul nopții, spre București, cîntînd în barbă imnul birjarilor brăileni cînd își beau banii pînă la ultimul sfanț și se trezeau, la ziuă, că li s-a furat și-un cal :

Bate-m-aș cu mîna mea,
Iapă mov îmi trebuia ! ?
Aia neagră nu trăgea ?

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Nicolae Dan Fruntelată
Redactor șef
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.L. Zănescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
25
(1 310)
simbătă
20 iunie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DRUM EROIC

Istoria construcției socialiste din țara noastră consacră, din timp în timp, momente aniversare ale căror semnificații — multiple și deosebite — converg spre spații de existență cu mult mai vaste, în atingere cu biografia, cu munca și viața tuturor generațiilor și formînd în acest fel un orizont cît se poate de limpede și explicit al însuși destinului național. Reprezintă aceasta și puterea, forța de a ne asuma pe planul conștiinței o realitate în mijlocul căreia trăim și gîndim, după cum reprezintă și modul de a ne continua în perspectiva unei experiențe exemplificatoare. Împlinirea unui sfert de veac de la încheierea cooperativizării agriculturii este un astfel de moment care se constituie ei singur într-un capitol de **istorie. Ni-l relevă cu deosebită claritate și sub raportul tuturor consecințelor sale de ordin politic, economic și social, cuvîntarea secretarului general al partidului rostită în cadrul recentei plenare lărgite a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor.**

Privit de pe înaltele trepte ale muncii și înfăptuirilor de azi, actul revoluționar de acum douăzeci și cinci de ani apare cu o și mai puternică evidență ca necesitate și rațiune de care se leagă însuși mersul înainte al societății noastre. El spune mult despre ceea ce numim azi ideea de unitate a poporului, despre capacitatea revoluționară a țărănimii de a lucra asupra propriei sale condiții, transformîndu-se într-una dintre forțele principale ale acestei unități, urmînd și înfăptuind politica partidului și aducîndu-și o hotărîtoare și prodigioasă contribuție la cauza dezvoltării, a progresului și civilizației socialiste, la înflorirea economică și socială a întregii țări. A consfințit și consfințește justețea acestei cauze, realitatea în esența căreia s-au produs și se produc mari transformări chemînd și sprijinind acte de conștiință revelatoare. Este altul modul de a gîndi în lumea satului, astăzi, după cum alta este înfățișarea pămîntului asupra căruia această lume se apleacă și îl lucrează cu știință, cu tehnică, înnoindu-i și sporindu-i neîncetat potențialul productiv. Uriașe dotări tehnice, materiale și umane, uriașe investiții economice dar și de ordin moral, politic și social — în sensul democrației participării, al răspunderii, al ridicării permanente a orizontului de cunoștințe — au transformat și transformă activitatea din agricultură într-o magistrală a progresului neîntrerupt. Sentimentul proprietății muncii acționează azi ca factor esențial și prin el sentimentul unității se explică și dezvoltă capacități infinite pentru înfăptuirea marilor programe ale noii revoluții agrare, etapă nouă ce decurge din hotărîrile și obiectivele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, precum și spirit nou, edificator, pe care îl propune și îl consacră în toate domeniile cerința unei noi calități a muncii și vieții.

Prin instituirea Medaliei jubiliare „25 de ani de la încheierea cooperativizării agriculturii în Republica Socialistă România", momentul aniversar trăit rămîne să consacre un drum eroic și glorios care-și dezvăluie în mod programatic perspectiva ca și virtuțile, trăsăturile în plan economic și social pe care politica partidului nostru le promovează și le susține permanent. În semn de omagiu și recunoștință pentru înfăptuirea neabătută a acestei politici, tovarășului Nicolae Ceaușescu i-a fost conferită Medalia Jubiliară. Se cinstește astfel o epocă, un destin eroic, exemplar. Și dobîndește putere de simbol un act jubiliar care se constituie în memorie vie a întregii națiuni. **Ne aflăm într-o etapă nouă, în care revoluția nu numai că nu s-a încheiat** — sublinia secretarul general al partidului — **dar pune noi cerințe, cere abnegație, o răspundere și mai mare, pentru că sporesc exigențele, cresc uriașele cuceriri ale științei care trebuie cunoscute, însușite și aplicate. Trebuie să facem ca și în agricultură — așa cum se impune în toate celelalte sectoare — să păstrăm și să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar în întreaga noastră activitate.**

Bogăția experienței naționale, întinderea ei pe spații vaste ale existenței, inclusiv ale celei culturale, ca și bogăția de ordin calitativ nou, superior, pe care ne-o relevă programele prezentului și viitorului, în acel consens larg și edificator al unității de voință și acțiune, au, în cuvintele, în gîndirea și activitatea secretarului general al partidului un permanent și trainic suport de sprijin.

Regăsim acest sentiment în tot ceea ce întreprindem, în tot ceea ce năzuim. Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, cuvîntarea pe care secretarul general al partidului a rostit-o în cadrul acestui reprezentativ forum evidențiază pregnant hotărîrea de a face totul pentru îndeplinirea sarcinilor și obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, pentru edificarea unei noi calități a muncii și vieții. Într-o asemenea perspectivă se înscrie și hotărîrea plenarei privind organizarea alegerilor pentru consiliile populare municipale, orășenești și comunale, act democratic de amplă semnificație politică și socială.

Sîntem în anul Conferinței Naționale a partidului, evenimentul politic central pe care-l întîmpinăm și din perspectiva căruia eforturile muncii și creației cunosc altitudini noi, pe măsură.

Luceafărul

DEALUL TEILOR

Nici acum, cînd scriu cu inima despre un vechi sat românesc, din unica și inegalabila Vale a Almăjului, eu însumi fiind fiul unui sat din Banat, n-aș putea spune ce anume mă atrage și mă fascinează mai mult la Prilipeț. Să fie numele lui, care mă face să simt în nări, de pe-acum, mirosul florii de tei ? Căci, în limbajul locului, **prilip** înseamnă tei, iar în toponimie găsim denumirile Cracul cu Tei sau Dealul Teilor. Să fie „de vină" puternica personalitate a lui Ilie Șuveți, încă tînărul președinte al cooperativei agricole de producție din Prilipeț ?

Un răspuns la minut, în doi peri, ar fi incomplet și superficial. Pe măsură ce cunoști acest sat, care poate fi chiar **Satul**, vei vedea și vei simți că e tot mai greu de dat un răspuns complet, convingător, atotcuprinzător. Pentru că el este — parafrazîndu-l pe Blaga — mai mult decît un sat care poartă în nume mireasma florii de tei. El este chiar **satul românesc**, în fertila epocă pe care o trăim. Acel univers care s-a redescoperit și s-a reclădit pe sine, cu fiecare nouă recoltă, care înseamnă de fapt însăși **fertilitatea** privită într-o nouă lumină, științifică și umană în același timp, într-o perspectivă clară, optimistă, promițătoare de noi rodnicii.

Scrisesem odată despre Ilie Șuveți ca despre un țăran privind lucid și încrezător în viitor. Pe urmă a trebuit să-mi corectez și să-mi completez această afirmație. De fapt, întregul sat muncea, gîndea și privea în perspectiva unui viitor conturat cu clarviziune prin însuși conceptul de **nouă revoluție agrară**, elaborat și promovat de secretarul general al partidului nostru.

Deci, Ilie Șuveți, — președintele — Pavel și Gheorghe Șuveți, tată și fiu, amîndoi mecanizatori la una din cele mai bune secții de la S.M.A. Bozovici, după cum susține directorul Gheorghe Nacev. Teofil, Pavel și Cornel Șuveți, tată și fii, de asemenea mecanizatori agricoli, dintre cei care depun o concretă mărturie despre cum au devenit înfloritoare dealurile și luncile. Așa am început să mă gîndesc la Șuveții din Prilipeț ca la Moromeții lui Marin Preda. Ca la o dinastie de țărani cu o identitate aparte, puternică, inconfundabilă, cu valoare de simbol pentru însuși țăranul român, în noile condiții istorice, cu noi idealuri și orizonturi umane. O dinastie simbolizînd un nou destin al țăranului român.

Anul 1985 a fost declarat un an al recoltelor record. Adevăr rămas valabil doar pînă la noua recoltă, căci și 1986 a fost un an record, cu roade nemaiîntîlnite pe aceste locuri, greu previzibile cu numai cîțiva ani în urmă. Iar dacă îi asculți acum, cînd încă vine o boare răcoroasă dinspre Munții Almăjului sau dinspre Munții Semenicului, dacă îi asculți pe îndelete pe cooperatorii din Prilipeț, îți dai seama că știi și mai puține despre oamenii acestui sat. Ei pot obține mai mult. Ei vor și trebuie să facă mai mult pentru belșugul lor și al țării. „Nici nu îndrăzneam, acum douăzeci și cinci de ani, să

Nicolae Sârbu

Continuare în pag. a 7-a

Realitatea suverană

Citim adeseori, și firește, documentele de partid sînt acelea în care citim, că literatura este datoare să educe, să militeze, să fie pătrunsă de înalte idealuri umaniste. Sînt îndemnați, astfel, artiștii, scriitorii să reflecte tendințele vremii pe care o trăiesc și chiar, mai mult decît atît, să le exprime, pe cît posibil, plenar. Mi se cere, cu alte cuvinte, și mie ca, într-o carte sau alta, să **afirm** ceva, să nu mă opresc, adică, la respingerea, la repudierea unor stări de lucruri repudiate de viața însăși, ci să și pro-mo-vez ceva ; să contribui, mai simplu și mai limpede spus, la **victoria noului.** Este cumva vreo cerință, vreo pre-ten-ți-e deplasată asta, ceva ce n-ar fi compatibil cu statutul unui scriitor a-de-vă-rat ?

Atunci cînd intru într-o pădure, ca să apelez la o metaforă frecvent utilizată, nu mă opresc, pierdut în extaz, înaintea scorburilor și uscăturilor, nici nu admir, în exclusivitate, copacii falnici, cu coroane stufos desfășurate, ci caut, cu sau fără de voia mea, și **copacii tineri,** cei care vor însemna cîndva viitoarea pădure. Atunci cînd îmi povățuiesc copilul, cu buna credință de a-i deschide ochii spre mai tîrziu, nu mă rezum întruna la acel **nu** despotic, interdicție comodă și fără drept de apel, ci mă străduiesc, atît cît îmi stă în putință, să-i și explic **de ce,** ba chiar am datoria să-i mai arăt și **cum.** Pentru simplul motiv că cu porunci de tipul „Nu-rupeți-florile-Nu-călcați-iarba" nu se săvîrșește și desăvîrșește educația unei generații. Or, a vedea pretutindeni, întotdeauna, **și** copacii tineri, înseamnă a descifra noul ; iar a adăuga lui **nu** și pe **cum** înseamnă a afirma. În cazul ăsta, mai este vorba de vreo cerință, de vreo pre-ten-ți-e deplasată, sau pur și simplu se află la mijloc o condiție pe care ar trebui să mi-o impun eu însumi, mereu ?

Dacă cineva din afară mi-o impune cu adevărat, acel cineva este viața însăși ; realitatea care mi-a dat naștere mie și care, tocmai din pricina asta, va trebui să dea naștere și cărților mele. În viața cea de toate zilele se dă neîntrerupt o luptă, aceea dintre nou și vechi, aceea dintre bine și rău, este o lege, o înfruntare mereu deschisă fără de care n-ar exista natură, societate, progres. Nu fac, așadar, decît să mă inspir din viață, să-i dau, de bună seamă, și respectul cuvenit, atunci cînd, în paginile unei cărți, îi fac loc noului ; cînd îi dau cărții, în întregul ei, un sens anume, pe care viața însăși îl are și îl reclamă. Or, dacă-ți cere viața, realitatea suverană, ceva, de cele mai multe ori nu-ți mai rămîne decît să te supui ; condus însă, întotdeauna, fără întrerupere, de convingerea că nu vei avea decît de cîștigat din asta.

Spuse de-a dreptul, așa, lucrurile par atît de simple, încît uneori te poți, pe bună dreptate, întreba : și atunci cine mă împiedică s-o și fac ? de ce mai e nevoie de atîtea îndemnuri, și apeluri, și insistențe ? Din păcate, mai există și piedici, mai există și temeri, în primul

Dumitru Matală

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Anotimpurile prieteniei

În **Cumpenele** (Editura Eminescu, 1985) Stelian Tăbăraș este preocupat de experiențele umane transmise genetic, de-a lungul veacurilor prin acele reguli nescrise ale căror coduri rămîn descifrabile doar instinctelor, intuiției. Ne aflăm în fața unei reconstituiri făcută la nivelul individului exponențial, Zamfir Amărășteanu, care, structural, se confundă cu însuși drumul unei anume experiențe umane. Anticipat printr-un motto („Din cauza ochiului compus albina vede tot universul împărțit în hexagoane. Un singur lucru îl vede așa cum este, fagurele", subiectul se întregește cu migală din imagini fragmentate, întîmplări și semnificații, aparent fără legătură, cititorului revenindu-i sarcina să „dea cep" între ele (expresie cu valoare magică pentru autor de vreme ce efortul intelectual este concentrat în descifrarea conexiunilor).

Pretextul romanesc îl constituie o dimineață de octomorie a anului 1950, în care se presupune ca pușcașul impușcat din greșeală de Iancu Matei într-o acțiune militară din munții Leaota împotriva unor bande înarmate, ostile noului regim, ar fi fost Zamfir Amărășteanu. Naratorul selectează din multimea amintirilor evenimentele care au premers acestei date și pe cele ulterioare, întocmai ca într-o lecție de maieutică al cărei scop final nu este cunoașterea prin virtute, ci descifrarea cît este într-un om procentul animalic și cît cel spiritual (ecuație definită de doctorul Mavrogheni, „complexul centaurului", cu aplicație la cazul Iancu Matei : „Centaurul este chiar omul cu o latură animalică și cea spirituală"). Romancierul procedază, așadar, socratic preferind adevărului descoperit prin experiență pe cel dobîndit prin meditație. Stelian Tăbăraș evocă un spațiu temporal marcat de evenimente-jalon în conștiința căruia ele devin date imuabile. Supoziția se conturează tot din primele pagini prin rememorarea unei întîmplări legate de anii războiului. Din rămășițele unui bombardier german prăbușit în apropierea satului, localnicii iau aluminiul și fac din el „ulcică de muls vaca", „lighean pentru mălai", „oală pentru pomeni". Tiparul este mai vechi și îi relevă naratorului, cînd vasul-tipar va fi fost de mult pierdut, că trupul de femeie stilizat, imprimat pe o latură a lor în basorelief, semănînd cu „un bulb de brînduș cu brațele în formă de cruce", este aidoma cu un model, „Dansatoarea din Tăut", aflat la Muzeul din Arad. Iată cum istoria revine mereu la tiparele ei, lasă a se înțelege autorul. De la considerarea comunității umane din Pietricica și Virfuri, ca expresie directă a unui spațiu modelat după tiparele, atitudinea, organizarea socială și economică care-și multiplică formal o experiență a cărei semnificație s-a pierdut și pînă la învățăturile lui Zamfir Amărășteanu care vin „după haosul războiului și a celor ce le-a generat el, anume ca să readucă puțină ordine pămîntească peste situațiile care s-au ivit", autorul nu compune un sistem silogistic, ci încearcă să sugereze necesitatea unei meditări profunde asupra semnificațiilor experienței umanității, posibilitate unică a unor mutații spre echilibrul spiritului. Transmisiile lui Amărășteanu din subsolul prefecturii (unde fuse zidit de bună voie pentru a comunica informații exacte despre inamic), sfaturile lui, însemnările din jurnal sînt în fond un avertisment pentru omenirea care s-a abătut de la ordinea perfectă a naturii. Observațiile lui, în maniera lui Hesiod — **Munci și zile** — sînt „Unele previziuni ale ruperii acestui lanț, dar și unele chei de refacere măcar a unor simbioze". Ele se concentrează în descifrarea tainelor naturii, dar și naturii spirituluI uman : „Mai cu seamă acum, iarna, alege-ți prietenii. Vara sufletele oricum sînt deschise, primăvara cu atît mai mult și s-ar putea să te înșeli asupra aproapelui, precum și acesta în privința ta". Claustrarea sa voită este reeditarea, la dimensiune singulară și în cu totul alt scop, a unei experiențe similare făcută mai înainte de Alexandru Niculescu, urmare a neîncrederii generate, în rîndul specialiștilor la o sesiune de comunicări a Societății de științe medicale, de afirmația că omul poate trăi într-o pădure numai din ceea ce-i oferă aceasta. A doua claustrare împrumută similitudinile anabiozei într-o vreme de cumpănă, fenomen pe care, în

Lucian Chișu

Continuare în pag. a 6-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Fascinația lui Caragiale

În bună măsură, fascinația pe care și astăzi, după aproape un secol, o exercită asupra cititorului opera lui Caragiale, este datorată **unui fenomen de inversie.** Într-adevăr, esența comicului caragialian pare a sta, în fond, într-o fantastică inversare de roluri : în ficțiunile sale, excepția este ipostaziată drept regulă, prostia devine majoritară **(O scrisoare pierdută),** situațiile neobișnuite devin cotidiene **(Telegrame...).** Este, în fond, o problemă de nuanțe : o trăsătură cu totul secundară a realității este ipostaziată, în chip fantastic, drept ax al unei lumi fictive **care,** astfel degradată, devine comică. Să subliniem, în treacăt, schematismul simplist al atît de uzatelor formule „Caragiale condamnă, infierează, biciuiește viciile societății vremii sale etc. etc." : în fața publicului originar, efectul comic lua naștere tocmai datorită distanței care despărțea eroii cretinoizi dar hitri ai farsei electorale și publicul din sală, căci încă nu s-a văzut sărac cu duhul care să rîdă de propria-i limitare spirituală (ca să reluăm, oarecum invers, o faimoasă formulă socratică). Într-adevăr, realitatea românească de la sfîrșitul veacului al XIX-lea nu poate fi confundată, fără o oarecare doză de rea-voință, cu „realitatea" scenică a pieselor lui Caragiale : un popor alcătuit din de-alde Farfuridi și Brînzovenescu nu ar fi putut ctitori România de astăzi, căci o asemenea lume este de-a dreptul non-funcțională, ireală...

Într-un cuvînt, comicul caragialian nu este, în sensul propriu al termenului, **realist.** Avem de-a face, deci, cu o lume a **Fantasticului comic...** dar ceva-ceva realitate tot se întrevede dincolo de savant calculatul joc comic. Nu este întîmplător faptul că în urmă cu un secol premiera **Scrisorii pierdute** a fost huiduită : socio-cultural vorbind, aceasta constituie o mărturie indiscutabilă că, pe undeva prin sală, se aflau și cîțiva ciraci de-ai lui Caţavencu... Ce-i drept, așa cum a dovedit istoria literară, acestia alcătuiau o gălăgioasă, dar în fond neglijabilă minoritate. Totuși, existența unei asemenea minorități agresive arată neîndoielnic că, dincolo de **fantasticul comic,** în opera lui Caragiale se întrezărește fundalul unui solid **realism etic.**

Ne apropiem, pas cu pas, de esența categorială a ficțiunii caragialiene : este vorba, deci, de o manifestare prin inversie a **realismului fantastic de factură comică.** Lucrul este mai evident în proza marelui nostru clasic.

Tudor Păcuraru

Continuare în pag. a 6-a

SUBLINIERI

Dulce România

Un adevăr indiscutabil este acela conform căruia fondul principal al culturii române a intrat în posesia datelor sale fundamentale, cuprinzîndu-se de adînci rădăcini de spirit și putere nouă, revelatoare, pentru ca generații și generații să se poată instrui și crește la lumina unei înalte conștiințe patriotice și a unei identități pe măsură, capabilă să explice nu numai trecutul și prezentul ci și viitorul în toată complexitatea și dinamica sa. Congresul al IX-lea al partidului a marcat, evident, și întreg acest traiect al reconsiderării felului de a ne moșteni și continua propriile rădăcini, într-un scop al permanentei integrări și deschideri de spații culturale și artistice care dau și esență și specific și profunzime sensibilității și gîndirii contemporane. S-au deschis căi și orizonturi pînă atunci inerte și depărtate față de tezaurul de valori care adună veacuri de gîndire și frămîntări de spirit, morale și sociale în cel mai înalt grad. O coordonată firească s-a dat de atunci înțelegerii și însușirii patrimoniului creației, moștenirii permanente care caracterizează înaintarea și dezvoltarea noastră în timp. O coordonată care este aceea a ideii de epopee și a epopeii înseși în care se constituie lupta, munca și creația poporului pentru afirmarea idealurilor de libertate socială și națională, ale independenței și suveranității. Crez adînc și omniprezent, formînd și articulînd în permanență ideea și sentimentul unității, edificiul acesteia la care a lucrat și lucrează, cu devotiunea propriilor sale mijloace, și cultura. Ea, dimpreună cu istoria în care se cuprinde și pe care o relevă, ea, dimpreună cu lupta și

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

Investigarea poeziei

În așteptarea volumelor următoare, am recitit prima parte a lucrării lui Eugen Negrici, „Introducere în poezia contemporană", apărută în Editura Cartea Românească, la sfîrșitul anului 1985. Autorul are în vedere o „definire a proceselor declanșate în ultimii ani înlăuntrul fenomenului poetic *românesc*" (s.n.). Dacă titlul nu include această ultimă specificare, provocînd ezitări în clasificarea tematică a cărții, omisiunea poate fi totuși justificată prin nivelul de generalizare la care se situează tipologia propusă. Raportat la acest nivel, chiar atributul „contemporană" putea lipsi din titlu, dat fiind și faptul că demersul criticului „ambiționează să excludă determinările social-istorice". Acceptăm cu rezervă calitatea de „introducere" (inițiere) a lucrării. Fără să abuzeze de termeni tehnici, criticul se adresează totuși unui cititor avizat, capabil să înțeleagă, de pildă, că „la nivelul complex al hipersememelor se execută o substituire a semelor antonime", că „poetul propune o corelație de funcții-semn, adică un cod global, oricare ar fi statutul particular al funcțiilor-semn din alcătuire" sau că, în cazul metonimiei, „o marcă inlocuiește sememul sau sememul înlocuiește una din mărcile sale". (Ultima aserțiune, preluată de la Eco, definește de fapt sinecdoca, adică o jumătate de metaforă. Aici am putea nota și faptul că funcția metonimică sau metaforică a unei sintagme este uneori decisă de context ; vezi Șklovski, exemplul „Mai cizmă !".)

„Încercarea de sistematizare" — cum se subintitulează volumul la care ne referim și cum se intitulează primul capitol al acestuia — debutează cu o confesiune : „Nu simțim nici o plăcere recurgînd la operația de clasificare de mai jos". Fie-ne îngăduit să ne îndoim de sinceritatea autorului, pentru că nu ne este îngăduit să-l bănuim de insensibilitate. Cînd îți propui să dezvolți o teorie în cîteva tomuri, aplicînd-o celor mai valoroși reprezentanți ai poeziei noastre contemporane, pătrunzînd așadar în intimitatea unor texte seducătoare, poți s-o faci fără nici o plăcere ? „Mărturisirea" trădează în fond dorința criticului de a se situa deasupra oricărei clasificări, ambiția de a depăși „vanitatea clasificării". Orice raționament implică operații taxinomice. Cu aproape un secol în urmă, un cunoscut critic literar francez considera că „scopul final al oricărei științe din lume este de a clasifica" și că „fiecare progres al științei este un progres sau o schimbare în clasificare". Lingvistul danez Otto Jespersen a definit omul drept „ființa care clasifică". Tudor Vianu spunea că „artele" sînt „rezultatul unei operații de clasificare aplicată asupra operelor concrete". Putem regreta imperfecțiunea clasificărilor, putem acuza rigiditatea sau chiar inutilitatea unora dintre ele, dar nu putem — ca ființe raționale — să renunțăm la clasificări, decît renunțînd la orice intenție de comunicare și de înțelegere a lumii. Este surprinzător că tocmai E. Negrici, autor al unor interesante propuneri de clasificare a cronicilor românești (în „Imanența literaturii"), își începe „Introducerea" cu o remarcă ingrată la adresa unei operații care a putut fi numită nu numai „o întreagă știință", ci chiar „știința însăși". Desigur, nimeni nu este obligat să formuleze clasificări *explicite.* Cînd acestea apar în prim-planul discursului critic, ele definesc — după opinia argumentată a lui Max Andréoli — tipul de critică literară *subiectivă.* Se poate întîmpla ca metoda, modelul, teoria, cultivate prea insistent, să stînjenească aventura cognitivă în spațiul literar, criticul subiectiv riscînd alunecarea spre unele soluții procustiene. Din fericire, cînd abordează direct operele celor zece poeți discutați în acest prim volum, E. Negrici nu pare obsedat de propria-i teorie. Din același motiv însă, nu-i putem accepta „scuza rigorii". Factorul-cheie al clasificării propuse, „prezența modelatoare a eului producător întrevăzută în relația discursului cu lumea", ne-ar putea sugera unele apropieri de teoria formativității sau, la un nivel mai general, de pragmatica lingvistică, dar „Introdu-

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ALEXANDRU GEORGE: «Dimineața devreme»

Istoric literar fiind, Alexandru George este deprins cu misterul. Adevăratul sens și farmec al istoriei literare îl dă detectivismul ei obligatoriu. Nu e de mirare că Alexandru George a tradus **Povestirile crude și insolite** ale lui Villiers de l'Isle-Adam sau a scris **Simple întîmplări cu sensul la urmă**.

Dimineața devreme este titlul ultimei cărți a lui Alexandru George, urmat imediat de precizarea „roman", deși putea fi și „eseu". E vorba în ea de o vacanță în care sînt părăsiți București pentru o stațiune vilegiaturistică și balneară în același timp, unde schimbarea de mediu, de peisaj, de climat dă proporții noi senzațiilor și emoțiilor cotidiene. Dacă adăugăm că „eroul" romanului e un copil abia trecut de zece ani și că el comunică de preferință cu personaje de aceeași virstă, întărim aspectul de roman de atmosferă al **Dimineții devreme.** Stratul cel mai interesant de observații inserat de carte este cel privind contactul direct cu realitățile. Orice copil descoperă lumea, cu atît mai mult un copil venit din București într-o localitate invadată de natură, trăind sub presiunea ei.

Eroul se întîlnește cu Spiridon, mai mic și dornic de companie deși băștinaș, cu Coty, corijentul mai mare, cu insurgentul tîrgului, Mielu Tralala, cu colegul evreu terorizat de ceva ce nu se vede, dar plutește în aer, cu copiii refugiaților polonezi. Între acești copii se stabilește o legătură imediată și complexă. Principalul interes al **Dimineții devreme** vine din surprinderea atentă, precisă, a reacțiilor infantile, a comunicărilor sufletești. Romanul are deci un fond și un adevăr psihologic, iar această substanță permite autorului un sfîrșit eseistic credibil și demn de atenție. Alexandru George înțelege că un copil nu e o curiozitate, ceva care trebuie să devină „mare" pentru a fi luat în considerație, ci o ființă la fel de socială ca și maturii, capabilă de a trăi într-o lume de raporturi etajate și subtile. Universul celor maturi, acceptat cu o distanțare fie pasivă, fie curioasă, fie marcată de semne de întrebare, dacă nu chiar de ironie, este însoțit în permanență de un alt univers la fel de consistent și de puternic. Asta spune în primul rînd **Dimineața devreme** proiectînd psihologicește ca niște giganți în paginile romanului pe fragilii, imaturii și imprevizibilii copiii ai cărții. E o lume secretă, care are pasiunea necunoscutului, o inocentă conjurație continuă, care se desfășoară după regulile ei, în a cărei descriere economicoasă, dar cu miez, se complace prozatorul. În **Dimineața devreme,** ecourile „evenimentelor" majore răzbat prin așteptarea la chioșcul de ziare a știrilor despre război, prin apariția copiilor polonezi în localitate, prin problema Raul, care nu circulă decît noaptea de frica bătăușilor. Copiii sînt desenați cu precizie și acuratețe, ca individualități bine precizate, distincte, cu o lipsă de insistență care susține cursul „narațiunii".

Mai consistent decît părea se desenează micul Spiridon, exponent al altei lumi : nebucureștene, după cum și Mișu Tralala, alt provincial, în liniile portretului căruia descoperim liniile clasice ale inconformistului, sau insurgentului. Captivantă este și grila întregii cărți : „eroul" principal, copilul bucureștean care descoperă Pucioasa, este un intelectual, ceea ce vrea să însemne în cazul de față că are viciul lecturii. El citește romane de acțiune cu sportsmeni americani angajați în întreprinderi detective și cărți cu eroi indieni și cow-boy. În plus, vede și filme pe aceleași teme și pe multe altele. Viața lui se compune din lecturi întrerupte de obligații sociale mărunte, care-l pun în contact cu realitatea. Aceasta este confruntată mereu cu universul lecturilor și al filmelor, care devin criteriul major al aprecierii acțiunii. Pe scurt, aflat la o virstă în care minunile nu s-au terminat și în care ele sînt amplificate de lecturi exotizante și palpitante, începe să intre treptat în realitatea majoră, cea a oamenilor maturi : începe războiul și cartea s-ar putea numi, cu o expresie scoasă din ea : „ultimele zile de vacanță și primele zile de război". Acest război nu are încă o înfățișare atroce. Autorul nici nu-și propune să ni-l prezinte ca atare. El este constituit din zvonurile despre declanșarea lui, din știrile din gazete, din comentariile strategicienilor improvizați, din comentariile îngrijorate ale tematorului Raul care știe ce înseamnă căderea Varsoviei, dintr-un exercițiu civil de adăpostire cu o mască de gaze, etc. Totul este adevărat, are parfum de epocă, cartea fiind memorialistică, o „amintire din copilărie", dar problematizată în stilul micului erou care examinează mereu cele ce vede în funcție de cele citite, surprins mereu de contradicția dintre realitate și imaginea prin care crede că trebuie să și-o asume. Subtema părții românești a cărții, care devine tema vizibilă în comentariile finale ale cărții lui Alexandru George : dificultatea cunoașterii este dizolvată peste tot. „Eroul" **Dimineții devreme** intră în contact direct cu viața, dar vine cu toată încărcătura sa de idei însușite din cărți. El suprapune mereu unei realități pe cealaltă, lăsîndu-se fatalmente solicitat de amîndouă, dar abandonîndu-se mai ales imaginarului. Nu este numai o chestiune a copilului setos de lecturi mai mult sau mai puțin clandestine. Cartea divulgă nostalgia unei realități însușite fără grile. Motto-urile capitolelor, mici uverturi pregătitoare, semnalează constant cititorului că dincolo de tema concretă, „epică", se mai află una. Unul din motto-uri (scos din Stendhal, **Mănăstirea din Parma**), înfățișează războiul cu lipsa lui de logică și eroism șablon, înscriindu-se tot în direcția semnalării unei alte fețe a realității, decît ne-o lasă paginile care au industrializat epica de război. La rîndul său, și cu o inspirație detectabilă, Alexandru George ne pune problemele pe care le-a mai pus altădată și Camil Petrescu, în legătură cu prima asupra realității. Pentru eroul lui Alexandru George, ca și pentru autor, războiul rămîne ceea ce a trăit el, adică Pucioasa și întîmplările de acolo. Optica asupra fenomenelor ar fi deci relativă. Dar, față de Camil Petrescu, nu este limpede dacă relativizarea depinde numai de diferența dintre subiecți și poziția lor față de obiect sau și de numărul de grile interioare pe care aceștia le au. Ne referim în primul rînd la lecturi, dar și la prejudecăți, la absolutizarea propriului unghi de receptare adesea mostenit. Pentru că băiatul din **Dimineața devreme** este de două ori handicapat în încercarea de a-și asuma realitățile; o dată cu bagajul lecturilor, dar dincolo de ele și mai mult decît atît de o optică care-l ține la distanță de Spiridon și de mediul lui. De altfel, din acest punct de vedere provincialul Spiridon, neinsemnatul, este cheia romanului lui Alexandru George, iar autorul are această intuiție cînd insistă pe detașarea personajului care-i conferă și o superioritate pe care mai virstnicul bucureștean o înțelege mai tîrziu sau în orice caz își dă seama de existența ei. Dar, din păcate pentru dilema cărții — lucru lesne de explicat — nu Spiridonică a fost eroul ei central.

Capabil de a scrie în registrul literaturii pe care o parodiază, romanul polițist **Excentric Club,** de a susține registrul sobru al unei proze de sigură observație socială și psihologică, Alexandru George a scris o proză incitantă sub raport intelectual, dar mai ales seducătoare pentru că în ea copiii sînt maturi fără a renunța deloc la trăsăturile virstei. Cu toate pretențiile ei de dubitație înaltă cartea rezistă prin caracterul ei de „amintire din copilărie".

M. Ungheanu

ION MIHAIL POPESCU: «Personalități ale culturii românești»

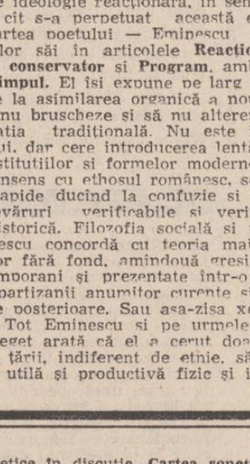

În prefața cărții **(Personalități ale culturii românești,** Editura Eminescu, 1987), Ion Mihail Popescu își definește riguros mobilul studiilor sale și poziția de pe care abordează subiectul. Așa incit nu le voi mai „prezenta" — ar fi pură redundanță — ci am să citez un scurt paragraf edificator : „Studiile cuprinse în volumul de față au ca obiect analiza, experiența, critica și reevaluarea unor probleme și unor personalități exemplare din istoria culturii românești. Istoria culturii românești are aici două înțelesuri principale, unul este cel de facere a faptelor culturale cu conținut specific românesc sau a unor fapte legate de istoria altor popoare, altul este de refacere mentală a lor. Primul privește curgerea ireversibilă și nerepetabilă a faptelor culturale petrecute pe teritoriul românesc, în spațiul carpatic-danubiano-pontic, în legătură cu firea românească ori cu alte neamuri și semințli ale omenirii, iar celălalt este reconstituirea lor sintetică prin documente istoriografice. Cel dintîi este țesătura dinamică a faptelor culturale, cel din urmă este descifrarea firii și semnificațiilor lor". Este cert că autorul s-a oprit asupra contribuțiilor cu „conținut specific românesc", lucru învederat atît prin selecția personalităților „exemplare", Eminescu, Blaga și Petre Andrei, cît și de aspectele analizate. Alte studii se ocupă de probleme și teorii de asemenea caracteristice într-un grad înalt societății și culturii românești.

Schița unui sistem al civilizației adevărate în scrierile social-politice ale lui Mihai Eminescu este un text — cum să-i spunem, pozitiv, aplicat despre ideea de civilizație și, mai ales, civilizație românească în gîndirea marelui poet. „Poet" e un fel de a spune, deoarece Eminescu, spirit enciclopedic, era în materie de economie politică, istorie și sociologie (deși disciplina se afla la acea dată într-un stadiu incipient) cît se poate de informat, exact și metodic. Revenind la obiect, ceea ce reliefează și analizează de fapt autorul este modul în care Eminescu raportează ideea de civilizație și implicațiile ei, la societatea românească a timpului său. Ca și soluțiile propuse de „economist și sociolog", în **Timpul,** pentru remedierea cauzelor ce grevau dezvoltarea organică a societății românești din secolul XIX. Eminescu nu era numai un critic și un analist necruțător, de o precizie și „cruzime" chirurgicală, a răului social, economic și istoric dar și un spirit constructiv care concepea rezolvări pînă în cele mai mici detalii și aproape totdeauna adecvate situației respective. Cu toate că era angajat în polemici de o rară violență cu liberalii, cu „roșii" lui I. Brătianu și C.A. Rosetti, cum li se mai spunea în epocă, în majoritatea cazurilor textele sale au rămas un model de dialectică a demonstrației și de minuțioasă analiză a problemelor anvizajate. Fulminațiile limbajului nu îi alterau logica impecabilă și implacabilă a discursului analitic. Cine a citit și articole precum **Soluția problemei sociale, Reacționarismul partidului conservator,** ciclul **Icoane vechi și Icoane nouă** sau **Echilibrul** (în care Eminescu înfățișează situația politică a românilor din Transilvania de după dualismul austro-ungar și supune unei critici distrugătoare pretențiile de dominație ale castei magnaților maghiari) poate lesne constata aceste adevăruri. Atent la critica „conținuturilor", Ion Mihail Popescu a trecut cu vederea aceste aspecte. Însă din unghiul său, el a evidențiat coerența gîndirii eminesciene, a reconstituit, fie și sumar, programul ei subiacent și i-a relevat consecvența în jurul unor idei directoare, cum ar fi importanța capitală acordată clasei țărănești, lupta permanentă pentru ameliorarea stărilor sociale și politice și impunerea ideologiei conservatoare în varianta sa personală și mai puțin a partidului. Importantă și binevenită este și discuția unor idei și atitudini eminesciene, mai bine zis a înțelegerii greșite, ca și a unor prejudecăți ce au circulat și circulă în jurul lor. De altfel, Eminescu însuși le-a explicat și s-a explicat nu o dată, dar o parte dintre contemporani și comentatorii ulteriori au preferat să vadă ceea ce doreau ei să vadă, nu adevărul și realitatea. Acuzat, nu o dată, de ideologie reacționară, în sens peiorativ — și cît s-a perpetuat această etichetare după moartea poetului — Eminescu răspunde detractorilor săi în articolele **Reacționarismul partidului conservator** și **Program**, ambele apărute în **Timpul.** El își expune pe larg concepția cu privire la asimilarea organică a noului, care astfel să nu bruscheze și să nu altereze fondul și civilizația tradițională. Nu este împotriva progresului, dar cere introducerea lentă și trenată a instituțiilor și formelor moderne, și care sînt în consens cu ethosul românesc, schimbările prea rapide ducînd la confuzie și destabilizare, adevăruri verificabile și verificate de practica istorică. Filozofia socială și politică a lui Eminescu concordă cu teoria majorescianâ a formelor fără fond, amîndouă greșit înțelese de contemporani și prezentate într-o lumină falsă de partizanii anumitor curente și tendințe ideologice posterioare. Sau așa-zisa xenofobie a poetului. Tot Eminescu și pe urmele sale actualul exeget arată că el a cerut doar, ca toți locuitorii țării, indiferent de etnie, să presteze o muncă utilă și productivă fizic și intelectual și să nu mai exploateze (și să paraziteze) munca țăranului român. Mai sînt și alte chestiuni incitante pe care Ion Mihail Popescu le aduce în discuție, cum ar fi ideile lui Eminescu despre rolul și funcția educației și religiei în stat sau critica „claselor superpuse", dar nu mai insist din lipsă de spațiu. Destul să spun că studiul său asupra citorva probleme cardinale din scrierile social-politice eminesciene contribuie cu altele de acest gen, apărute în ultimii ani la analiza, la cunoașterea, reevaluarea și așezarea în adevărata lui lumină a tezaurului de gîndire lăsat de marele nostru spirit tutelar. Dar exegeza sa oferă sugestii și din alt punct de vedere. Cine este interesat de sociologia literaturii poate culege date și informații utile, direct sau indirect prin analiza textelor eminesciene, despre mediul și societatea românească la mijlocul și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Este chiar o temă de meditație felul în care se reflectă, mai bine zis nu se reflectă frămîntările, dilemele, aspirațiile, dezamăgirile etc., într-un cuvînt, acel spirit al veacului (saeculum) în proza epocii. Mai tot timpul nuveliștii și romancierii debordează în trecutul istoric, în fantastic, în senzațional, în pitorescul rural ș.a.m.d. Chiar și Eminescu cel atît de implicat în prezent prin gazetărie scrie alt tip de proză. Socialul și politicul sînt marginalizate în roman și nuvelă poate tocmai fiindcă sînt atît de vii și active în publicistică. Dar acesta este alt subiect de dezbătut.

Textul **(Lucian Blaga — personalitate poematică a culturii românești)** referitor la Blaga este un fel de schiță biografică cu accent pe formarea personalității complexe, proteice a scriitorului și filosofului care a fost. Încercările de biografie a vieții lui Blaga sînt prea puține. Probabil datorită acelui extraordinar document autobiografic care este **Hronicul și cîntecul virstelor,** pînă la o anumită virstă, iar pe de alta, perioadei mai controversate și mai dificil de formulat a anilor 1946—1961. Studiul, mai degrabă vastul articol al lui Mihail Popescu nu este atît o tentativă de interpretare, cît o descriere de etape și punctare a unor evenimente și situații. Autorul realizează, prin eșantioane, un expozeu al existenței și activității scriitorului, a atitudinilor sale civice și morale, dar se ocupă și de receptarea lucrărilor filosofice, în special a reacțiilor negative ce le-a trezit, din varii motive — de la divergența de opinii la reaua credință și răstălmăcire — sectorul cel mai vitregit al operei sale. Din acest punct de vedere, textul lui Mihail Popescu l-as fi dorit mai acut și mai precis. Oricum, studiul lui Mihail Popescu are meritul de a fi pus punctul pe rană, cu toate că nu a apăsat prea tare.

Exegezele înnoitoare sînt și capitolele **Petre Andrei — model exemplar în teoria valorilor în istoria culturii românești,** prima serioasă analiză a originalității ginditorului român în cîmpul axiologiei, unde realizările importante sînt rare pretutindeni, și **Teoria sancțiunilor premiale.** În aceasta din urmă, autorul scoate în evidență încă o „contribuție românească nouă și originală în planul culturii europene", adică o formă a teoriei generale a succesului (aplicabilă deci și la literatură), datorată în principal lui Mihai Ralea și completată de Traian Herseni. Am să menționez și studiul **Observații privind istoria social-politică a românilor în secolul al XIX-lea,** un text de sociologie pură ce iese din cadrul preocupărilor unei cronici literare, dar valorificabil, din nou, din perspectiva cercetării literare interdisciplinare. Chestiunea „sincronismul european și evoluția societății române moderne" sau „burghezia română și liberalismul din România" nu pot lăsa indiferent pe un sociolog al romanului românesc din secolul al XIX-lea.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

DULCEA PASĂRE A COPILĂRIEI

Este aproape un loc comun a spune că literatura pentru copii se scrie foarte greu. El trebuie, totuși, repetat dată fiind puțina atenție pe care critica o acordă acestei chestiuni deosebit de serioase. Evident că și slaba calitate a unei mari părți dintre cărțile destinate acestei virste constituie un argument puternic al atitudinii amintite. Dar nu e mai puțin adevărată nici observația că există o anumită inapetență a criticii actuale — reflex, probabil, al ierarhizărilor inadecvate — față de acest spațiu literar, cu un relief deloc monoton.

Asumîndu-și riscurile unei atare întreprinderi, Florin Pietreanu, autor, pînă acum, al unui volum de versuri, **Apărarea lui Socrate,** conținînd poeme fin caligrafiate, meditații asupra condiției umane, ne oferă **Pasărea de argint** (Editura Ion Creangă, 1987), un mic roman dedicat școlarilor. Acțiunea cărții se petrece, în cea mai mare parte, în Constanța și are ca eroi pe cîțiva elevi — fete și băieți — „prinși" într-o palpitantă aventură, din care vor ieși cu o experiență ce le va marca, desigur, viitoarea personalitate.

Prima calitate a cărții rezidă în ingeniozitatea tramei. Autorul știe că, pentru a capta atenția micilor cititori, trebuie să imagineze o acțiune palpitantă, cu momente de suspans atent dozate, astfel încît lectorul, aflat la virsta tuturor posibilităților, să se confunde cu eroii cărții, inchipuindu-se reacționînd în situații similare. Autorul reușește această performanță, conducînd cu mînă sigură, pe mai multe planuri, o narațiune spectaculoasă, cu dese răsturnări de situație, care îi solicită pe tinerii detectivi să-și probeze inventivitatea, discernămîntul, calitatea cunoștințelor dobîndite în școală și prin lecturi. George, Mihai, Ionică, Dora, Nicoleta, Anca și ceilalți membri ai grupului „Pasărea de argint" se comportă la înălțimea situațiilor în care îi pune autorul, sînt inteligenți și cultivați, ingenioși și dezinvolți, maturi în gîndire și în faptă, într-un cuvînt, adevărate modele de urmat. Pericolul didacticismului, gata să se insinueze datorită caracterului exemplar al personajelor este însă evitat de către autor. El însuși profesor, asemeni unuia dintre personajele cărții, Florin Pietreanu cunoaște din experiență psihologia virstei și dă copilăriei ce este al copilăriei, fie ea și la granița dinspre adolescență. Eroii săi rămîn, totuși, copii, cu naivitățile și candorile firești, cu plăcerea jocului și a jocii. Verosimilitatea psihologiilor și a comportamentelor constituie, deci, o altă calitate a cărții lui Florin Pietreanu.

În afara didacticismului prea apăsat, un alt pericol potențial planează asupra cărților dedicate virstei infantile. Este vorba de limbajul personajelor, de lexicul folosit, de calitatea dialogurilor. Nu de puține ori, autorii de literatură pentru copii cad fie în păcatul **copilăririi** (asemenea părinților care trunchiază cuvintele cînd vorbesc cu propria odraslă, crezînd că astfel se fac mai bine înțeleși) fie în acela al **prețiozității,** punîndu-și personajele să vorbească după dicționarul de neologisme. Florin Pietreanu reușește să respecte firescul, cunoaste, la sursă, fermecătorul jargon al elevilor și îl folosește, fără a aluneca în exces, cu măsură și bun gust.

Absența didacticismului nu înseamnă însă și eludarea caracterului instructiv-educativ. Pușii, unori, în situații limită, elevii lui Florin Pietreanu știu să aleagă între bine și rău, între frumos și urît, între potrivit și nepotrivit. Apoi, cunoștințele lor teoretice sînt mereu validate în practică, mod de a spune, subtextual, că școala este, într-adevăr, o școală pentru viață.

La sfîrșitul romanului, unul dintre personaje, ziaristul-narator lasă să se înțeleagă că întîmplările echipajului „Pasărea albastră" ar putea fi continuate într-un nou volum. Este și părerea noastră la sfîrșitul lecturii frumosului roman al lui Florin Pietreanu.

Valentin F. Mihăescu

NUMELE CONȘTIINȚEI

EDUARD HUIDAN

Numele jocului

Editura Cartea Românească

Intr-**Numele jocului** (Editura Cartea Românească 1986) *) e a treia carte a brașoveanului Eduard Huidan și, cu **Linia** (1984), al doilea roman al scriitorului — specie pe care, se vede bine acum, el a urmărit-o. Nici măcar proza aceea scurtă a începutului, dezinvoltă, citeodată destul de gazetărească în expresie, necăutată, incisivă ades, cu dintele satirei implintat bine acolo, încheiată, cînd se putea, într-un aer de sănătos humor : căci și aici, e aproape sigur, nu epicul lipsea, nici încordările, energia care să-l poarte oricît de departe ; constanța numai, a acelora, e, ce-i drept, bruscată, desfăcută din te miri ce, construcția (ei îi place mereu să se mențină întreagă) se clatină și ea își va scurta deodată urcarea la vreo chemare seducătoare a poantei, a hazului (fie el, cum s-a observat, și de necaz).

Nu aceasta e, însă, situația în **Numele jocului**: roman (deși încă iute ca narațiune și amintind de fuga la concizie a **schiței** și **momentului**), hotărît, totuși între liniile definiției sale, iubindu-și, aș zice, canonul. Subiectul romanului va fi așadar simplu : inginerul Mircea Gereanu dintr-o mare unitate industrială e ridicat de miliție în urma unor denunțuri îndoielnice, omul, un profesionist temeinic, fiind se pare curat, unele obscurități biografice fiind de toată mina, ale însului din normă. Deși ipotezele referitoare la caz sînt, în colectiv, împărțite, personalul nu reacționează, mașinațiunea pornită își va apăra așadar în continuare, sever, culisele. Încearcă însă să descurce sforile tinărul inginer Aron. Dar ancheta sa, oricum bizuită pe premise afective, dezordonată din start, e împiedicată de indecizii, de reacțiile spontane specifice virstei eroului, de capriciile întîmplării. Se va căuta chiar stăvilirea ei prin duritate, inginerul e astfel bătut strașnic de necunoscuți, silit așa a nu mărturisi în instanță etc. Dar limpezirea afacerii a început și cititorul e lăsat să nădăjduiască într-o încheiere fericită. Pînă aici așadar tema romanului e tema lucrării conștiinței insulare, a individului singur, în mișcarea mai largă — difuză și, uneori, contradictorie, măcinată de jocul diversității — a conștiinței colective : aceea, neintegrindu-i-se deplin (din pricina, se înțelege, a unor diferențe de structurare) nici n-o poate refuza pe de-a-ntregul, menirea conștiinței individuale e a-și găsi identitatea, numele potrivit (sugerează autorul) în sinteza colectivă. Romancierul dozează foarte nimerit, în acest proces, între elementul emoțional și cel al moralei obștești, e ajutat aici de un simț al globalului și nu cedează, de dragul efectului senzațional, exceselor (cu toate că satiricul se simte încă în pagini). Și îl mai ajută, în această ordine, ceva: gustul (dobîndit încă din vremea practicării prozei scurte) pentru concretețea vieții, pentru palpitul și vibrația imediatului, a faptului cel de toate zilele, cald, apropiat.

A. I. Brumaru

*) **Eduard Huidan : „Numele jocului", Editura „Cartea Românească", 1986.**

Dulce Românie

Urmare din pag. 1

munca pe care se întemeiază și de la care se inspiră este spațiul și matricea acestei epopei, unda ei vie de rezonanță, chipul în care luăm act de noi, de toate înfăptuirile și proiectele noastre ca și de tot ce ne frămîntă în lumea unor nădejdi și hotăriri mai noi, în lumea acestei mereu mai dinamice și mai prodigioase construcții care este patria căreia îi aparținem și poporul pe care îl slujim. Acel strigăt de tinerețe, entuziast și clocotitor al poetului — **dulce Românie** — adună istorie și ființă de veacuri în el, este testamentul pe care îl simțea și căruia i se consacra, prefațînd într-un fel însăși devenirea literaturii și artei românești, nobila profesiune de credință a creației, devotiunea ei plină de har și energie vitală, mereu proaspătă și înaltătoare pentru pămîntul și cerul de care se sprijină și pentru care patria și poporul sînt de nedespărțit. Numim aceasta angajare, azi, o idee și un sentiment ce ne invocă marile altitudini și ne explică sub semnul marilor îndatoriri și răspunderi cu care se legiferează creația. Eminescu, cînd scria **Ce-ți doresc eu tie, dulce Românie,** săvîrșea un act de consacrare a misiunii nobile, epopeice a culturii și artei.

Îl sărbătorim în fiecare an, și iarna și vara, pe cel care, printr-o sintagmă a propriei creații, s-a numit și se va numi cît veacurile Luceafărul poeziei românești. Dar nu numai al poeziei, ci și al stării de spirit pe care cultura și arta o edifică în timp și prin generații, căci el ține arcul de curcubeu ce adună și leagă întreaga rostire a limbii și sufletului românesc. Îl sărbătorim moștenindu-l, citindu-l și recitindu-l, învățîndu-l neîntrerupt. Pe cît de mult urcă în timp, pe atît se dezvăluie mai tare și ne-a fost dat, nouă, ca în anii ce alcătuiesc o epocă să ne apropiem de integrala editiei operei sale și să beneficiem de atît de vasta întindere a creației și activității cărora li s-a dedicat.

Îl moștenim de aceea cu mult mai complexe și mai lămuritor decît în toate timpurile de pînă acum și aceasta este poate una dintre cele mai fericite și mai relevante coincidente : faptul că acel **dulce Românie** scris și rostit de geniu a devenit și capătul de unghi din care fondul principal al culturii române s-a deschis spre esența izvoarelor și adevărurilor sale, într-un consens pe care în epoca noastră un eveniment politic esențial cum a fost Congresul al IX-lea al partidului l-a realizat ca pe o deplină și vastă operă istorică. Ideea și sentimentul de epopee cu care secretarul general al partidului definea lupta și munca poporului și prin care angaja de fapt întreg trecutul înaintat, prezentul și viitorul, destinul întregii națiuni, consună cu mereu neuitata și mereu proaspăta profesiune de credință artistică — și nu numai atît — prin care a trecut și trece sufletul creației : **Ce-ți doresc eu tie, dulce Românie.**

Un Luceafăr viu luminează mereu litera și spiritul dulcei Românii și de la razele ei se aprind, se văd și se rostesc pe mai departe toate cuvintele și toate faptele, toate ctitoriile limbii române.

COMPENDIUM

■ O reeditare importantă : A apărut la Editura Cartea românească, ediția a IV-a romanului lui Ion Lăncrănjan, **Cordovanii,** trilogie de inspirație rurală postbelică, carte controversată la apariție. Este interesant pentru istoricul literar să observe că toate controversele importante ale literaturii române le-au provocat operele de inspirație rurală. Cazul ilustru e **Năpasta.** Interesant este că cei care apărau lumea rurală de **Năpasta** erau departe de această lume. Controversa asupra **Cordovanilor** a devenit și ea istorie.

■ Este greu de găsit repede o etichetă potrivită cărții pe care Tudor George o intitulează **Cartea sonetului.** E o carte tumultoasă și foarte supravegheată ca și marile lui poeme. Simplu zis, **Cartea sonetului** e o încercare de istorie și teorie literară. Un îndrăgostit de formele fixe ale poeziei își alege una dintre ele pe care ne-o prezintă de-a lungul întregii sale istorii, făcînd analize tehnice, comentînd acolo unde îi pornește afinitatea, traducînd cu plăcerea marelui virtuoz piesele poetice în discuție. **Cartea sonetului** e desigur o carte de poezie, o încercare de erudiție estetică, un fel de manual al versificației în felul în care își concepea mai de mult excursurile sale în cîmpul poeziei Ion Heliade Rădulescu. Carte singulară cu aspect de capriciu constructiv și superior, **Cartea sonetului** exprimă un cult avertizat al poeziei și al rafinamentelor versului de aspect singular în bibliografia de referință a literaturii române.

■ **Apă vie, apă moartă** este titlul unui nou volum de poezii de Marin Sorescu. Iubitorii poeziei lui Marin Sorescu își vor găsi, desigur, în **Apă vie, apă moartă** poetul preferat, dar cartea pune în vibrare și coarde noi, de tristețe și gravitate : „O lungă pregătire pentru moarte / E viața-ntreagă. Pentru marea clipă, / Cînd sufletul, un fulg dintr-o aripă, / Lin se desprinde și te la deoparte. // Unde ? Nu știi. Precis, **în altă parte** / Și toată pămînteana ta risipă / Se șterge ca o vorbă dintr-o carte / Și altă vorbă-n loc se înfiripă". Marin Sorescu, adică un autor la care poezia n-a obosit.

■ **Hermeneutica ideii de literatură** este titlul ultimei cărți pe care Editura Dacia a tipărit-o reputatului teoretician al literaturii, Adrian Marino. Prezenta **Hermeneutică a ideii de literatură** continuă linia din **Introducere în critica literară, Dicționar de idei literare** și **Critica ideilor literare.** Extragem din prefață o definiție a cărții formulată de autor: „Ea reprezintă o analiză, ce se vrea în esență completă, a sensurilor și semnificațiilor principale și secundare, explicite și implicite, ale ideii de literatură". Pentru înscrierea cărții într-o bibliografie pe aceeași temă, folosim aceeași prefață : „Singurele încercări analoge, de mici proporții, de aspect predominant lexicografico-istoric, aparțin lui R. Escarpit și Rene Wellek și mai ales lui Gerhard Goebel, menționate cu atenție la locul lor. Lucrarea de tip pur istoric, rezervată doar domeniului germanic, **Der Literaturbegriff** de Helmut Arntzen (Munster, Achendorff, 1984) ne-a parvenit, din nefericire, după încheierea lucrării". Adrian Marino își urmărește cu tenacitate cursa de teoretician solitar și neînțeles, tradus în limbi de circulație europeană, dar mai puțin știut la el acasă. **Hermeneutica ideii de literatură** se distinge prin caracterul singular al proiectului, prin inteligența disocierilor, prin insistența și monstruoasa erudiție bibliografică, pe care Adrian Marino a exhibat-o întotdeauna cu plăcere. Va avea **Hermeneutica ideii de literatură** același ecou sumar și incomplet pe care le-au avut cele mai bune tentative și cărți ale sale ? Răspunsul va veni. Sigur este că noua carte a lui Adrian Marino este un eveniment probînd o capacitate de construcție intelectuală neobișnuită.

■ Ion Bulei semnează o carte grăitoare prin titlul său : **Sistemul politic al României moderne, Partidul conservator,** la Editura politică, carte care în cele aproape 600 de pagini ale ei rescrie, dintr-un unghi de vedere, istoria unuia dintre cele mai puțin cunoscute și apreciate partide politice din istoria țării noastre. Autorul încearcă să umple una din marile lacune ale istoriografiei noastre, monografiile tematice izbutind să ne propună din capul locului o „lectură" proaspătă a istoriei secolului XIX prin acțiunea conservatoare. Înrudit ca manieră și stil cu regretatul Aurel Simion, Ion Bulei ne-a oferit o carte care interesează și pe literat.

■ Un nou roman de Florin Bănescu este **Drumul gugulanilor** (Ed. Dacia, 1987). Prezenta carte face parte dintr-un ciclu care poartă chiar acest nume și este inspirată ca și alte cărți ale lui Florin Bănescu din agitata viață socială și politică a colțului de Românie din care și-a croit propriul univers romanesc : Aradul și Banatul. Nasc și în Banat romancieri !

■ **Au fost odată ca niciodată** e titlul unui roman de Mircea Constantinescu. Calitățile de observație și de scriitură ale prozei lui Mircea Constantinescu se regăsesc și în această carte de atmosferă, în linia romanelor sale anterioare. Încă un prozator care-și constituie lent nu numai o bibliografie bogată, dar și o fizionomie scriitoricească bine definită.

■ Editura Cartea românească a tipărit partea a doua și ultima a **Vieții lui Titu Maiorescu** de Z. Ornea, mai scurtă decît ar fi fost de așteptat după proporțiile primului volum. Abia acum cînd circuitul vieții lui Titu Maiorescu a fost încheiat, cartea poate fi judecată în adevărata lumină.

■ Gheorghe Schwarz propune cititorilor încă un roman, **Om și lege,** în maniera romanelor sale anterioare; cartea completează și definește profilul unuia dintre cei mai interesanți prozatori ai generației sale și al prozei de astăzi.

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

Altitudinea privirii

Doina Uricariu își definește raporturile cu lumea conform unei gramatici a elementelor relaționale. Cu modestia concentrată a neobositului iscoditor de sensuri, fără ostentație, sfios și viu în același timp, ea afirmă valențele acelui spațiu de reculegere ce se găsește la egală distanță între concretul agresiv și seninătatea funciară și care poartă numele tămăduitor al poeziei. Volumele **Vindecările** (1976), **Jugastru, sfiala** (1978) și **Vietăți fericite** (1980) ilustrează o etapă de creație pusă sub semnul prepoziției **dinspre**, cu funcție de marcă indicînd un punct de plecare, începutul, obîrșia. Poeta veghează somnul „rădăcinilor", **origo** al iluzionărilor terapeutice sau al suferinței ontologice : „eu una mă clatin dinspre rădăcină". Alte figuri simbolice (măduva, oglinda, semințele, mierea) circumscriu un Univers în care formele ciudate ale tensiunilor între real și imaginar apar ca urmare a excesului raționalist, a dislocărilor sintactice, a seducției unei poetici a abstracțiunii. Astfel, alături de proiecția clară a timpului edenic într-o poezie („Vindecarea cetății") în care legile perspectivei sînt riguros respectate : „rănile își uită numele / și țara s-a odihnit / de jur împrejur sînt hotare de fii / se-ntoarce la cuiburi o singură limbă / apele își umplu cu faguri albia / și iarba în lapte se schimbă", întîlnim și procedeul de tulburare a emisiei lirice prin deformări anamorfotice, ajungîndu-se, de la imagini pertinente („Un inorog îmi unge ochiul, rugatul de var / aerul poartă ramă, unde petale de carne țipă / oglinda aruncă în lume faguri de har, / țintuită în casa trupului uns / măduva doarme"), la acest obscur conglomerat descifrabil numai dintr-un punct vizionar secret : „Ochiul rugatul de var / sub nufăr orbește cîndva / inorog de petale împunge / lacrima" („Vindecarea de lacrimă").

Natură moartă cu suflet (1982) inaugurează o altă etapă, definită prin angajarea temporară a poeziei pe linia picturalității și a propensiunii spre aventura spiritului. Preferința pentru subtile metamorfoze, simțul critic și nostalgia integralității par guvernate acum de o unealtă gramaticală vidă din punctul de vedere al sensului lexical, dar fecundă în felul determinării completive. Este vorba de prepoziția **despre**. Poeta accede la mici momente de libertate în care cu venerație și prudență, cu pricepere și comprehensiune, duce „tratative cu îngerul", demers de o cutezanță benefică. Pentru că în urma lui apar „roadele" re-facerii universului ca totalitate : „Bucurie barbară, / nimic nu ți se ia din felia amară / Citește lucruri nesigure și atît de frumoase / precum paginile netăiate dintr-un album de mătase. // Reazăm în jur / pielea copilului plină de șoapte / și acest sîn ce crește mereu / sub izvorul de lapte". („Madona și fierul de plug").

Întîlnirea omului cu destinul în ipostază erotică transformă momentul într-un ceremonial cu inflexiuni polemice vizînd bacovianismul : „Iubirea răzbate ciudat, / un marș de duminică / alămuri sprințare și flăcăruia aprinsă / pustiul lovește încet în toba lui necuprinsă". Ritmurile poemelor comunică siguranța transgresării contingentului, în timp ce uń „opait vechi" dezvăluie încarcerarea sufletului în obiecte.

Considerînd că „lectura este un centru saturat de analogii", Doina Uricariu reușește în excelentul studiu critic **Apocrife despre Emil Botta** (1983) nu numai să susțină o lecție **despre** anatomia unei „sfere", ci și să-l situeze pe autorul **Întunecatului april** „la locul lui binemeritat, în seria providențială a marilor B din literatura română : Blaga, Bacovia, Barbu". Cele patru secțiuni ale cărții („Fals tratat de ipocrizie", „Antidogmatica Marelui Păianjen", „Corabia rataților" și „Cartea de nisip") se constituie într-o incitantă călătorie prin **selva oscura** a creației lui Emil Botta, revelînd un mod cu totul particular de rostire lirică.

Cu **Mina pe față** (1984) intrăm în spațiul unui **dacă** al îndoielii. Conjuncție a ezitării, aceasta nu ambiționează să pună în evidență o structură dramatică, un suflet bîntuit de nesiguranță, de spaime. Ea exprimă mai mult o prezumție în limitele intimismului metafizic. „Mîna pe față", gest securizant, de alinare a durerii, generează **textul îmblînzit** avînd ca autor un eu tridimensional : soldatul, preotul, poetul, ceea ce vrea să însemne că orice ocrotire este și oficiere. Iată o frumoasă transcriere a stării de cumpănă (mai puțin eșuarea finală în spectacolul de „bowling") : „O îmblînzire a acestei infamii, / o punte peste care treci, / între două maluri, / între două ziduri / o îmblînzire, o îndulcire a spaimei, / caută-ți un sprijin, / o îndulșoșare, o exaltare, / o încrîncenată popicărie la mare".

În poezia Doinei Uricariu se face simțită prezența unui zeu misterios care amplifică senzația neantului : „Atît de aproape joacă vicleanul, / golul din noi își clădește un mic sanctuar, / își face loc, dărîmă, / o trompetă în mîini ține sufletul / pe buza prăpastiei, / haosul scoate pe gură vorbe stridente, / fără de margini privește nesfîrșitul în noi...".

Volumul **Ochiul atroce** (1985) apare ca o carte a surpărilor, traversată de imagini spectrale ale neființei. Poeta cultivă contrastele nete : albcenușiu, adevăr-minciună, avînd constiința unei lumi uzurpate („Îngerul și șobolanul").

Suspendată în spațiul atroce al unei scări fără trepte, cunoaște „prima măsură a somnului de mai tîrziu" și se lasă impresionată de nostalgii însațiabile : „Prea mult cer ne rămîne sub pleoape / după ce s-au umplut de pămînt". Spaime neînțelese invadează corpul poemului-plută a Meduzei ce se hrănește chiar cu victimele furtunii lirice. Teribila încordare a gîndirii este resimțită dureros : „Îndură-te gîndire, chiar de tine, / să-ți fie milă chiar de locul / unde-ți ascuți uneltele, / de ceea ce întrezărești / în pilitura fără trebuință / a fierului lovit de tine". „Dacă" a fost înlocuit de „chiar", adverb uimit, dar atît de exact.

Uneori, prin arhitectura lapidară a edificiului poetic, se atinge rafinamentul metaforelor-prețioase („Marea // Și iată cum se zbat în valuri / pești arginții cît virful unghiei iubite"), oferindu-ni-se cu generozitate o fărîmă de pîine. Predominantă rămîne însă tonalitatea gravă. Pentru că în poezia Doinei Uricariu umbra e umbră și tristețea e chiar tristețe.

Constantin M. Popa

Imperiul candorii

Mai multă atenție, decît i se acordă de obicei, merită poezia lui **Dan Damaschin**, poet de marcă inconfundabilă din tînăra generație. Practicînd o formulă ce-i singularizează propriu-i demers liric (o solemnă exorcizare de idealitate umană), Dan Damaschin are, în poezia de azi, șansa unei serii cu nume puține (Daniel Turcea, Grigore Georgiu...).

Încă de la debut **(Intermundii, 1976)**, el deschidea acolada unei problematici spirituale, ce fixa în prim-plan relația idealului cu lumea fenomenală. Viziunea era una aluzivă la filosofii epicurieni, deși profilul poeziei era destul de încert, ezitant, inform. Abia cu al doilea ciclu din **Reculegeri** (1981) poetul își va găsi o structură lirică originală, un timbru ineluctabil și un arsenal tematic care-l vor consacra mai apoi.

Reculegeri schițează, așadar, în linii mari, toposul spiritual de mai tîrziu, punînd în decantare o traumă spirituală, o suferință morală, în spectrul unei aduceri-aminte încețoșate. Încă de acum se naște acea **dramă a lucidității amare** („invoalte clarviziuni, de nefolos" — **Elogiul zădărniciei**), generînd dureroase scrutări de sine, imbicsiri lucide, supliciul introvertirilor. „De atîta moarte fecundat cuvîntul capătă clarvedere", zice poetul undeva, în deplină cunoștință de cauză. El se simte copleșit de „avalanșele unui coșmar" („spăimos coșmar"), ce n-ar fi decît „Amurgul clarvăzătorului" **(Predicate)**. Citeva etape ale acestei aventuri ontologice sînt evocate în paradigma rememorării (imperfectul, mai mult ca perfectul). Acestea sînt timpurile „povestirii", căci ce poate fi altceva această poezie decît o „repovestire" a Ființei, o monografie metafizică a **reamintirii... (Însemnele unei copilării)**. Iată vîrsta inocenței și fosnetul verde al întrebărilor ce-o iau în primire : „Ca o înfrunzire fosnetul întrebărilor / Însoțindu-și mirarea / Verdele ei răscumpără Răspunsul / Și necuprinsul unui tîlc îmbie o zariște / Unde reculegerea firii poate să aibă loc" **(Cel care deprinde rostirea)**.

Două sînt figurile spirituale ale celui de-al doilea volum : **armonia** ca ideal de translucidități cathartice (v. ciclul **Voința de armonie)** și starea de **reculegere** ca reflexivitate itinerant-salvatoare („Tie însuți redat dintr-un spăimos coșmar" — **Reculegeri, 2**). O impresie de disparitate imagistică, de conglomerat incoerent domină în primul ciclu, de o expresivitate obscură ori de hașurări expresioniste. În celelalte două **(Reculegeri, Predicate)** apar semne de conceptualizare, — una care, marcată de cîteva ori prin majusculă (Divinul Păgubos, Firea, Țăria, Seninul, Nevăditul, Nespusul, Scăpătații...) e pîndită încă de acum de un facil estetism. Unele vocabule (sintagme chiar) sînt de efect rebarbativ, artificioase în manierismul lor livresc. Prozodia este în „Voința de armonie" solemn-sirguincioasă, iar imagistica, peste tot, de o corporalitate densă pînă la stufozitate, voit obscură...

În **Trandafirul și clepsidra** (1985) coerența imaginarului întreține pretutindeni un sentiment de confesivitate despovărătoare, cathartică. Frazarea poetică, opulentă și solemnă, generează o structură lirică originală, frizînd și aici o stufozitate superfluă. Impresia mai generală este de idiom poetic abstractizant. Efortul de a turna în concepte o romanticitate spectrală, de rafinament vizionar pare mai programatic aici. Însă ceea ce ar părea că ține de concepte nu e în definitiv decît o căutare febrilă de metafore, marcate prin majusculă și obscurizate de o topică exersată. Oricum, impresia de redundanță conceptuală naște pe cea de convențională lirică, adică un fel de expresivitate diminuată. Nu la acest nivel, însă, poezia lui Dan Damaschin interesează, de vreme ce procedeul este subordonat unui program liric de idealitate pură, de o inflexiune nostalgică, anemnezică în sens platonician, postulînd o poetică a rememorării de prelung ecou ontologic, ființialist. Viziunea de acum e prezidată (și nu numai în mottouri) de spiritul nefericitului Hölderlin, reverberînd un ideal filosofico-estetic și umanitar, chiar o idealitate presocratică, de esențialitate apoftegmatică. Temacadru configurează mitul vîrstei de aur, jonctionînd cu o secretă aspirație hyperionică, în sens hölderlinian (v. **Hyperion oder der Eremit in Griechenland**). Poetul pare un Hyperion decepționat (ca și Empedocle din drama neterminată) că spiritul veacului a pierdut armonia, inocența primară, idealul purității morale. De aici un febril fragmentarism apoftegmatic.

Dan Damaschin face parte din nobila stirpe a vizionarilor și esteților, iar solemnitatea expresivă (specifică și **Reculegeri**-lor) e mai mult emotiv-ideatică decît dezinvolt-prozaică. Derivă de aici un silogism mai mult ontologic decît poetic.

Fruntariile inocenței dezvoltă o viziune de eden ființialist, cînd „Firea" stăruia invulnerabilă în roua sufletului, iar cugetul părea „un strat afînat dinaintea însămînțării Binelui, Răului". Căderea din virsta inocenței e o cădere din veșnicie și orfismul împovărat de aici vizează în principal această **ontologică monografie a Ființei.** Dar zăpezile inocenței s-au topit — „un duh al virstei de aur se prefira printre degete". „Vina" se înfiripa tăinuită — „se alipea frunții tale o iederă întunecată". Trandafirul scăpa „amirosirii", stejarul se preda „viscului cotropitor". Urmau „ispășirile carbonului", „roiul de instincte" și odată cu ațipirea verbului „Firea" se întorna în uitare! Poetul își contemplă „propria surpare" : „Dintr-un istovit teasc înnumărai stropii de pe urmă / Ai untdelemnului zeiesc". Această viziune de regresivitate existențială, sugerînd mitul decăzut al virstei de aur, întreține în surdină un sentiment de angoasă heideggeriană, de grijă, de facticitate, dar și un presentiment de alienare, deși tonul e calm, confesivitatea e pașnică. Poetul vorbește de „amărăciunea revelației" și pune alături de un simbol clasic **(clepsidra** — „preoteasă a lui Cronos") metafora încărcată de sensuri moderne a **trandafirului** : „îndărătul pîlcului de trandafiri spectrul unei clepsidre". Simbolul vizează o inefabilitate în definitiv romantică, drapată în nostalgice confesiuni cathartice (apropiindu-se de Hölderlin, precum de Rilke altădată, pe linia unui misticism romantic umanitar) : „Frumusețea sa nu se destăinuia decît morții pe de-a-ntregul. / Cum mai iscodea inocența pînă în ungherele neputinței sperînd să ivească / Un fabulos magnet în stare a realcătui Forma, splendoarea-i irosită. / O, purpura sa prădată, surparea edificiului de petale / Nu ezitai să le pui în cumpăna căderii unui imperiu." E o lirică izvorîtă dintr-o memorie metafizică, căreia poetul îi încredințează „Ceva ce nu poate fi silit să treacă prin strîmtoarea niciunei clepsidre. / Țăria unei miresme sfidînd culorile zădărniciei." **(Trandafirul și clepsidra).**

Dincolo de „fruntarile imperiului / candorii", poetul se instruiește în **Lecția de limbă moartă,** identificînd în cosmosul alb al logosului „zădărnicie", „mîhnire", ba chiar o „barbară sintaxă". „Firea", agresată de insecurități, angoase își trăiește drama în regim ontologic. În celălalt ciclu, **Cartea expierilor,** drama se consumă între „ether" și „abis", entități poetice iremediabil antinomice. Tonul se întunecă, pretutindeni apasă o crepuscularitate înfiorată de spectrul extincției : „O, floarea ce își uită numele dimpreună cu mireasma. Ce nesăbuință preschimbă harul în vinovăție ?".

Harfa smintită, prozo-poemă dedicată lui Hölderlin, vizează un crez poetic de excepție: sublimul care alienează, ucide („cu trandafirul răstignește-te pe crucea propriei miresme"), amintind totodată de angoasa și alienarea heideggeriană. Aceeași confesivitate nostalgic-elegiacă în **Inițialele vinovăției.** Poezia se umple acum de „suplicii", „expieri", „stigmate", „cicatrici", „rune", „sfîșieri". Ideea de vină, de **ispășire** în „noaptea justițiară" e urgentă și ea pune un sens acut acestei opțiuni poeticești. Nostalgia stării paradisiace, a virstei de aur se leagă, peste aventura ființialist-ontologică de aici, cu speranța în „reintronarea armoniei", în „contemplare" și „reculegere" **(Ispășitorul, Vina de nespus, Între două praguri, Poemul răspîntiei, Viziune),** chiar dacă uneori o întunecare excesiv-malefică îa în primire peisajul moral și spiritual, ca în **Spovedania lui Dracula.**

Temperament reflexiv-romantic și contemplativ cu program, Dan Damaschin este o conștiință artistică bine individualizată în peisajul noii geografii literare. Excursul său poetic, impovărat-orfeic și de o acută luciditate vizionară, e, în definitiv, o dramă a spiritului ce-și contemplă limitele.

Z. Cârlugea

Doru Rotaru : „Vară"

Masca ironiei

Întrebări legate de virtuțile exprimării artistice și posibilitatea întinderii registrului liric în context monotematic ridică poezia lui Gheorghe Azap, poet sensibil, înclinat spre confesiunea directă. A semnat volumele de versuri **Maria — o caterincă zbuciumată** (1975), **Bocceluța cu plăpînde** (1977), **Etetera** (1979), **Roxana, Roxana, Roxana** (1978), **Cîntece strengărești** (1981), **Cuibușorul nostru de nicicînd** (1982).

Poetul pare un sentimental-ironic, fără a realiza întotdeauna un echilibru între cele două atitudini, el surprinde erosul prin nuanțe sensibile, în latura dramatică — distanța, lipsa de comuniune, dorința cuplului. Poezia de dragoste domină creația lui Gheorghe Azap, prefigurîndu-se, difuz, în **Bocceluța cu plăpînde** și una a mediului închis și spațiului limitat, acolo unde „luna-și localiza reciful / Pe prundul damigenei zvintate-ntre ortaci". Un motto pus volumului („Cine iubește, aiurează — Byron") ar indica folosirea zborului avintat al fanteziei. Dar poezia erotică „serioasă" în expresia de suprafață, în sensurile imediate, este minată în subtext de ironie, străpunsă de accentele parodiei. Gestul acesta sensibilizează lirica, scăpînd-o de căderea în recuzita vetustă și evitînd clamoarea neîncetată, ca a vechilor romantici, despre dragostea neînțeleasă. Poziția este, însă, cam „pe muche de cuțit". În **Bocceluța cu plăpînde** se degajează mai clar ideea dragostei ca temă literară, ipostaza livrescă și multiplicarea modalităților literare de realizare : „Eu v-am iubit pe toate : Maria, Stanca, Ana, / Sculptîndu-vă destinul în ochiul meu beteag, / Cînd noaptea primăverii-și desfășura Nirvana / Și frunza tinereții îmi clocotea în prag. // Voi mă doreați aparte, eu vă iubeam pe toate ; / Duioasa Minodora ; bălaia mea Gertrud. / Și iată că-n cea mare, demult singurătate, / Cald clipătul din gene, abia vi-l mai aud. // Îți minte, Cătălina, ce mici eram odată ? / Cuminte Ilenuță, azi dulce doamnă ești ; / Cu voi adolescența-mi fusese încărcată / Ca delta fosnitoare de păsări și de pești." **(Eu v-am iubit pe toate).**

Tenta ironică vine dintr-o maculare a idealității, o diferențiere între poza prezumtiv gravă și cea reală : „Dar tot mai fac pe prostul și string parșiv în brațe / Iscîndu-mi din iubire fantastul meterez / Doar sufletul meu virstnic, flămînd și fără sat e. / De șoldul dragei mele pe care o stimez. / Și tot mai fac pe prostul, știind atît de bine / Că iureșul vieții se surpă-n lung și-n lat / Ci în obrazul lunii, cînd am să plec, în fine, / Cresta-voi cu satîrul : Mă-ntorc imediat." La Azap, iubirea este o stare perpetuă, deopotrivă nostalgie și împlinire, facere și desfacere, supliciu și bucurie. **Jalobele** sale sentimentale sînt ipostazieri ale stării de iubire : „Iubim. Acest supliciu se naște și se stinge. / Incendiem pămîntul cu seva noastră vie ! / Ne sinucidem carnea cînd deznădejdea ninge / Sau torpilăm destinul în ceas de bucurie ! // Iubim, purtînd în suflet mirozne ancestrale ; / Ne-nșurubăm voința prin cromozomi de stele : / Acolo unde zeii rămîn odăjdii goale / Cînd patimile noastre nu sînt străducesc în ele. // Iubim trîntind colerici pitici de iarbă fină / Cu spaima violentă că osul ni se strică / Și Cronos ne pîndește cu bulgări de stricnină / Dintr-o turelă neagră de armă inamică. // Iubim, surprinși pe drumuri, cu hanțele murdare ; / Iubim printre mesteceni și Parce mohorîte ; / Iubim de dragul nostru ; iubim cu disperare ; / Iubim întotdeauna, din cîte și mai cîte !".

Tonul minulescian al romanțelor lui Gheorghe Azap nu stringe poezia spre model în privința atitudinii. Nostalgia plecărilor, a deschiderilor spre larg rămîne în proiecție ideală, mai apropiată practic fiind plăcerea existenței lente, în ritmurile melancolice ale erosului. O dulce moleșeală în universul domestic pare să fie antidotul „crizei", care l-ar putea duce pe aripile debusolate ale fanteziei : „Oprește-mă la tine cînd o să-mi vină criza / De a pleca departe făr' aparat de bord ; / Ascunde-mi pijamaua, cravata sau valiza ; / Cu lacrimile tale adu-mă de acord. // Ia-mi penele din aripi cînd numai lîngă tine / Regenerez, sorbindu-ți mirozna de pafta ; / Șoptește-mi îndulgențe hristo-elefantine / Și leagă-mă de scaun cu omenia ta. // Aprinde-ncălțămintea ce drumului mă cere / Cu gînduri înnodate și pumnul pe toiag ; / Din tulpinița albă a boiului de miere / Fă-mi piedici iscusite, să mor la tine-n prag // Ajută-mă o clipă cînd zările mă strigă. / Sărută-mă domestic sau crîncen ca un drog ; / Mai fierbe-mi niște lapte ; mai fă-mi o mămăligă ; / Oprește-mă la tine ; oprește-mă TE ROG."

Predilecția pentru cuvîntul rar arată că Gheorghe Azap este un poet capabil de surprize în privința exploatării resurselor vocabularului. Vocabule nu des uzitate (nu puține regionalisme și chiar cuvinte de argou) sînt prinse în sintagme poetice, sau alese pentru sonoritatea rimei (năsărîmbă, corvină, hîrzob, ciorditi, vîlve exacerbe, ortaci, ghibaci, cănesc, blidul, chit, hirug, hăidac, glanțul, berechet, hapuri de mișmaș, bortă, un chepeng de glod, zăbavnic, să divănim o țîră, meremetisit). Și nu este la îndemînă pentru oricine vehicularea cuvintelor așa cum o face Gheorghe Azap prin construcția metaforică aparte și suplețea exprimării. Facilitatea cu care folosește verbul poetic duce la expresii sugestive, prin unirea unor cuvinte de mai mare rezonanță chiar în rime : „Mă-ntorc la tine, draga mea, mă-ntorc / Ca un brigand cu ochii de siliciu ; / Cu dinții rupți, lîngă cercei să-ți torc / Bătaia mea cea de la Machu-Pichu. // Mă-ntorc la tine trist și hărtănit, / Plîngînd urît, cu lacrima cît casa, / Înspăimîntat că nu ți-am mulțumit / Fiindcă-mi citeai, cîndva, din Calidassa". Exemplele întăresc marca poeziei, izvorîtă dintr-un sentiment trăit cu intensitate.

Alexandru Ruja

Cultul luminii

Poet al ființei însetate de lumină și vegetal, dar și al iluminărilor orfice de extracție rilkeană, Vasile Dan și-a consolidat, carte după carte, propriul său destin literar după ce s-a desprins de arieregarda echinoxiștilor cu care a consumat o experiență oarecum comună. Spațiul său ideal — ca și al unui Ion Mircea, Adrian Popescu sau Dinu Flămînd — poate descinde din Eutopia blagiană. Aflat sub semnul apariției „uimite", al epifaniei și adorației, lirismul său suav cultivă pe rînd fascinația sau inocența, revelația sau reveria, însinuind o viziune calmă (apropiată de fantazia simboliștilor) ce propune o resurecție a verbului apolinic dar și o reintoarcere la fragilitatea paradisiacă. În cea mai recentă carte a sa **Întîmplări crepusculare și alte poeme** (Ed. Eminescu, 1985), fără să se îndepărteze nici o clipă de esența lirismului, înscenînd uneori mici abateri, poemele sînt de fapt stări crepusculare, cosmice, imponderabile. Reveriile nu sînt însă refugiile vreunui rousseau-ist voluntar și nici pledoarii pentru salvarea generală, ci delicate poeme de notație acută a stărilor. Zborul lor e planat și rareori el este întrerupt de unghiul drept al unui spasm sau mișcări crispate ; retorica acestei poezii este profund antiretorică. Cunoașterea crepusculară este în poezia lui V. Dan un mod de investigație sigur care precede o „iluminație", ea devine pentru ființa crepusculară („bătrînul acesta solitar ca verbul a fi"), pentru poetul însuși, o pîndă crepusculară „de după perdea", un echivalent al pudorii romantice de a scrie. În aceste condiții, lumina solară pură ajunge de puține ori în textele sale extatice ; ea se propagă cel mult sub forma tonului elegiac și sapiențial pe care îl dilată la maximum și este colportoarea unei confesiuni cu accente saphice. Chiar poemul, cameleonic în accepția dată de poet, se ascunde în preajma luminii filtrate de un vitraliu, ceea ce face ca spațiul mental și făptura fără corp să devină și ele reflexe ale „norilor luminați". De unde și preferința de a trata pictural realul, pentru care „trompe-oeil"-ul devine o punte, un salt spre imaginar și spre sugestie. Organul fundamental al acestui lirism este ochiul, un ochi platonic și rău care subminează discursul, împingîndu-l spre un spațiu mai primitiv, frigid, de unde și prospețimea „matinală", de cristal ce învăluie poemele. Asemeni unui scrib care și-a alterat simțurile, poetul urmărește încordat semnalele luminoase, contururile, umbrele, boarea, irizarea sau fierberea formelor, aburul, luminișul, ruina, norii. El devine astfel un posedat al lucrului său : „Eu însumi sînt unul din lucrurile/cele mai greu explicabile, știu."

Există un cult al luminii, obsesiv, în poezia lui Vasile Dan. Lumina intră în conjuncție în primul rînd cu Melancholia, ca într-o cunoscută gravură de Dürer, apoi ea mai înseamnă ardere (dar nu strălucire : „Cu spatele la Splendoare, cu spatele la ispită") — o ardere interioară : „lumina se aprinde ascunsă în mîna pictorului". Ea devine un învelis protector, dar și fondul principal al unui limbaj (poetic) : „Lumina își întinde cearșaful ei lipicios". Mediind refracția, această lumină poate dobîndi consistență și forma cristalului („luminile interioare"). Se observă că lumina crepusculară ascunde/tăinuiește lucrurile pentru a le poseda ; atingerea înseamnă evanescență, risipire, aprindere **(Ars poetica).** Se conturează astfel un ermetism al luminii care se golește de sens pentru a se umple de corporalitate : „lumina se aprinde ea singură / ca un corp plutitor, foarte sus, în văzhuh". Sensibilitate modernă, dublată de luciditate, poetul posedă știința de a ține în frîu emoțiile iar arderea sa interioară are ceva din amplitudinea și oscilația unei nove care, după ce își mărește brusc forma și strălucirea, revine treptat la starea inițială. Fundamentînd o artă poetică bazată în egală măsură pe sensibilitate și pe artificiu, el reține în muzeul său imaginar cîteva piese de care s-au apropiat pînă acum doar romanticii, de la abolirea alegoriei medievale încoace : Splendoarea, Roza, Covorul zburător, Posesiunea, Roua, Întîmplarea etc.

În cele din urmă, „răpus de melancolie", poemul însuși s-a întors înapoi în sălbăticie, la pîndă : „Cum / strălucește / pentru / o / clipă / chipul / fiarei". Întoarcerea spre „misterii", spre fața luciferică, ușor demonică, ușor obscură a poeziei schimbă tonul luminii (care devine „feroce" sau „bătrînă, antică, de împrumut"). În totalitatea lor **întîmplările crepusculare și misteriile** ne avertizează asupra unor limite în poezie : orice inițiere poate sfîrși în oracol, orice revoltă poate deveni pînă la urmă exorcism. Vasile Dan pare conștient de acest lucru și e hotărît să aleagă calea de mijloc.

Gheorghe Mocuța

Unici zei pe-albastrul meu pămînt

Iar mi-e dor de toate cîte sînt
Și împodobesc al patriei pămînt
De-oamenii cu vise și cu dor
De un cer mereu fără de nori

Și îmi place să fiu nins pe frunte
De-aripa petalelor mărunte
Dor îmi e de-un duh iscoditor
Ce cunoașterii aduce spor

Ard total umanizînd un loc
Ca dovadă-a marelui meu foc
Și a dușilor din lume-ai mei părinți
Două chipuri blînde ca de sfinți

Întru pomenirea tuturor ce sînt
Purtători, dreptății, de cuvînt
Celor ce-au visat să fim pentru vecie
În această dulce Românie

Tuturor, o, tuturor vă spun
Și pe toți în suflet vă adun
Dragi îmi sînteți vă iubesc și cînt
Unici zei pe-albastrul meu pămînt

Vasile Andronache

Oltul

Mai soldățesc și-acum printre redute
Cu apele-ncărcate de cuvinte...
Îi pun ureche timpului s-asculte
Și inimii îi spun să ia aminte !

Din rod solar mi-am înălțat lumina,
Cusut-am iia cu-al apelor arnici...
Iar țara, Miorița și Columna —
Grăiesc în limba pietrelor de-aici !

Am scos pe brațe aurul din munte,
Strămoșii i-am scăldat în apă vie...
Ne-au învățat și sufletul să cînte
Și cum să fie-această Românie !...

Nicolae Sinești

Iubire de țară

Nu dau un colț de cer din țara mea
Pe cerul cît de-nalt al orișicui ;
De cînd o știu, cu limpezimi de stea,
Doar ea e-n lume — țara dorului.

De fiecare loc mă simt iubit,
Apele-mi așternu sub pași răcoare,
Pădurile-mi înginā gîndul nerostit,
De pe Carpați, cu mina dau de soare.

Asemeni ei voi trece demn prin vreme
Și-o voi cinta cu inima-mi fierbinte
Înfiripat într-o ninsoare de poeme,
De țară să v-aduc necontenit aminte.

Geo Călugăru

Goruni

Se pot vedea la Țebea-n cimitir
Patru goruni cu frunțile în zare
Știind mărturii că secole în șir
Visa poporul libertăți sub soare.

Gorunul cel mai încărcat de ani
L-a cunoscut în vifore pe Horea ;
S-au strîns la umbra lui mii de țărani
Veniți să-și hotărască ei, istoria.

Al doilea gorun sta majestuos
Atunci cînd lancu oaste adunat-a.
Istoriei o filă i s-a-ntors
Ce-avea să dea și grofilor răsplata.

Un alt gorun, de-asemenea, măreț,
Ne amintește de pălmașii care
Unindu-se aveau să pună preț
Pe frontul lor de vremi înnoitoare.

Al patrulea gorun a fost plantat
De făurarul noilor destine
Ce viața pentru Pace și-a-nchinat
Nouă și patriei ca să ne fie bine.

Gorunu-n brazda Țării e simbol,
Tulpină-nfiptă-n rădăcină bună
Ce-și trece frunza-n zborul de cocor
Purtînd spre culmi o glorie străbună.

Constanța Bădicel

Flacără vie

Picură clipele vremii însemne —
Patria-și găsește măsura în noi ;
Lespede de granit îi sîntem — pe care
Trec pașii timpului prin soare și ploi.

Și dacă din vatra dacică ne tragem ființa
Dacă prin brazi ne înălțăm înspre vis,
Dacă Dunărea albastră trece prin noi
în istorie
Ca un fluviu spre lume deschis,

Măsura iubirii acestuia sîntem, chiar noi —
Graiul nostru și cîntec și bucurie,
Flacără nestinsă iubirea de Patrie,
Flacără vie.

Ioan N. Dumitrescu

Dorul florilor de tei

Apa vie din izvoare
Graiului nostru temei
De din veac o troienește
Dorul florilor de tei.

Peste undele curate
Stelele înalte scapăr
Respirînd eternitate
Sub lumină de Luceafăr.

Sabina Măduța

cornel brahaș

Poet de București

vin furtuni de poezie. Aerul
înțepenește ca la o scurgere de energie
dar el
mititel cît o misiune eșuată
dă un telefon dacă zărește cumva
zeu rătăcit printre tractoare
sau, năting, incurcind circulația de noapte

zice muntelui : te arăți în afara ta

cîmpiei : te arăți în afara ta și regula-i
permite
să repete o perioadă cele de mai sus
fără să supere pe cineva

vin furtuni de poezie. Cei mari
cheamă la ei copiii
dar — pană de curent. Satelitul se blochează
roboții din generația a cincea se blochează
au loc scurgeri masive de poezie deghizată

însă el formează cite-un număr de telefon
acasă
în clipa în care este sigur
că vreun zeu năting dimpreună cu toți
fluturii săi
blochează principalele gări ale orașului

De toamnă tîrzie

cîmpia —
o urc ca pe-un perete vertical
timpul se duce mărunt

de sus picură ultima sabie albă
zmeii înaintează compact
umbra mea se ascute-ntre ei
susură întunericul : momeală a lumii
fără noroc

trandafirii scriu singuri
poeziile care-i cuprind

fluturii seamănă leit
cu dispariția lor

eu ce să mai spun omenește vorbind ?

Salcîm bătrîn, II

mă întorc la tine salcim bătrîn

chemarea ta s-a subțiat după mine
pînă departe în lume
pe stîlpi de telegraf

toate dealurile care nu te-aveau
pipăiau la lumină nimicul

mă întorc la tine haos din pieptul zeului
în cazul ăsta am multe de uitat
păpădia
își susține cu încăpățînare vechimea

și cum însămînțez eu ochii
și cum țin ei de cald singurătăților
și cum e bine

Televiziune

orașul se măsoară în strofe

iată și poezia care pleacă : păduri uriașe
se crapă-n cărări pentru ea

buletinul meteo anunță vreme de ploaie
în Țara de jos
așadar mama va fi bolnavă
peste numai cîteva ore

Paznic de noapte

nu ți-e frică de tăcere
treci prin baza lucrurilor
de parcă
n-ai fi cuvînt al lumii

aduni nepoezia
în coșuri mari de nuiele
se crapă de ziuă
nedumerirea trebuie evitată

să te-arăți ?
se luminează
n-ai ce-ți pune în loc

resturi de lună picură peste tufe de măceș
după care se dezvoltă în sine fericite

drept pentru care dealurile zilei se arată
la răscruci se împotmolesc vircolacii
tu le urci de unul singur
doar roua — ca tine

Pentru toate acestea

pavel peres

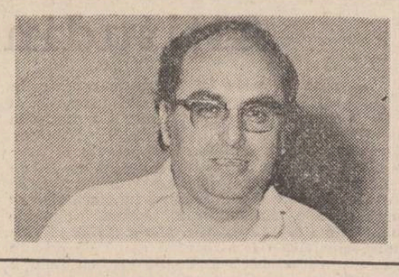

Soarele cobora ca un stol compact de lăstuni purpurii, răsfringerile roșietice ale zborului declanșau o ușoară clătinare a aerului cu iz de fum. Pădurea părea un tărîm ireal, cu arbori rubinii, cu păsări vineții transformîndu-se în făclii planînd spre crestele munților. Pămîntul aducea cu un fluviu de sînge. Pe Andrei îl năpădi o senzație de frică. I se părea că întreaga întindere dispărea încet, încet, și el rămînea între șiruri nesfîrșite de baionete. Se vedea trecînd către un punct incandescent și apropierea de acel loc îl înspăimînta. Încercă să-și refacă energia, să redevină acel luptător curajos și încrezător în forțele sale și ale camarazilor săi. Un pas, doi, trei... nu izbutea să înainteze, orizontul parcă se transformase într-un uriaș zid ; un nor de pucioasă îl învăluia. Abia mai respira. Ochii i se împăienjenfră. Se apuca de vîrful baionetelor, dar palmele nu-l dureau, nu curgea sînge... nu vroia să cedeze, cu nici un preț nu trebuia să cedeze. De cine depindea aceasta, dacă nu de el ? Se avîntă și dintr-odată văzu înaintea sa cărarea dreaptă a urcușului. Ar fi strigat, dar cine l-ar fi auzit. Strigă totuși...

— Aici sînt, domn' sublocotenent, ordonați !

Andrei deschise ochii, clipi, simțind congestionarea teribilă. Lîngă el Tase Damian rîdea fără motiv.

— Aici sînt domn' sublocotenent, eu sergentul Tase Damian.

— Aici ești ?

— Aici, să trăiți.

— Bine, Tase, bine că ești aici.

— Dar unde să fiu, păcatele mele, că n-am unde merge, nimeni n-are unde merge.

— Om descurca-o noi, la urma urmei tot o să mergem pe la casele noastre ; care-o mai apuca.

— Întocmai mă gîndesc și eu, ce-o da Dumnezeu, acum cine mai știe de unde ne paște moartea. Da' eu nu mă tem, că de-o fi să scap, scap, de nu, nu.

— Așa să fie ?

— Altminteri cum ? Eu zic că, acum, pentru dumneavoastră e mai greu, pînă vă deprindeți numai cu truda și cu nevoia de pe-aici, pe-urmă e floare la ureche.

Tase Damian se prindea iute la vorbă, îi plăcea să tăifăsuiască, nu i-ar fi stat gura de-ar fi avut cu cine povesti, cu Andrei însă nu-și găsise omul. Pricepuse însă că sublocotenentul nu era în apele sale, că-l năpădiseră gîndurile și-l apăsau greu, poate chiar mai greu grija sa de comandant de pluton.

Domn' sublocotenent, am eu un leac bun la orice, minune curată, nu alta, stați. Se-ntoarse numaidecît cu un bidon.

— Ce-i aia ?

— Doctoria. Luați.

— Buuun, îi întinse bidonul după ce bău, doctorie zici ?

— Așa zic, să trăiți, chiar mai ceva, apă sfințită, de-aia de dă putere și curaj. Răchia scornește minunăție de vorbă și voie bună.

Și Tase Damian, după ce luă și el un git zdravăn, se porni să turuie despre cîte i se întîmplaseră de cînd trecuse Putna și se înrolase din nou în armata română. Avea o plăcere nebună de a trăncăni cîte-n lună și-n stele. Acum că tăria îi susținea pornirea, nu se mai oprea.

— S-au dat lupte, nu șagă. Ce credeți, că nu ? Oho ! Păi cu nemții ăștia e de furcă. Ne-am tot bătut. Mai ședeam ce mai ședeam și iar ne băteam, Piereau dintr-ai noștri, dar și dintr-ai lor. Am auzit c-au prăpădit pe unde-au trecut, ca lăcustele. Nu scapă nimic de mîna lor. Mănîncă și beau ca niște sparți. Ce le-o fi ? Nici dracu n-a pomenit așa mîncăi. Că eu, cu mintea mea, socotesc, că ei n-au mai avut ce mînca și-au dat buzna peste alții să le ia pita de pe masă. Bătu-i-ar Dumnezeu ! Cînd s-o isprăvi cu pita de pe toate mesele ce-om face ? Stau și mă gîndesc. Acum cine mai poate semăna, cine mai poate treiera ? Nu-i așa ? Baremi de s-ar îngădui ăia mari și-or zice : gata, ne-am bătut destul, e, fiecare la casa lui.

— Bine, măi, Tase, ripostă Horovie, păi de-aia am pornit noi război, să ne păzim pîinea ?

Tase îl privi descumpănit.

— Am pornit din ordin, ce, nu-i așa, domn' sublocotenent ?

— Nu-i, grăi Horovie, nu-i și nu-i, apoi, văzînd că Andrei nu se grăbea să intervină, continuă, noi am pornit război pentru întregirea neamului.

— Da, nu se lăsă Tase, am zis eu altfel ? n-am zis. Pentru țară ne batem, pentru frații noștri ; ei pentru ce se bat, dacă ești așa de deștept ? Aud ?

— Domn' sublocotenent, se adresă Horovie lui Andrei, considerînd că nu avea ce discuta cu Tase în acea problemă, spuneți dumneavoastră. Tase al nostru știe de toate, numai ce trebuie nu.

— Vasăzică așa, se-nfurie Tase, cîte necazuri erau pe capul nostru nu ne ajungeau, mai aveam nevoie și de ăsta, păi nu ne puteam înțelege de la-nceput : oameni buni, ce-i al vostru ? Hă ? Asta. Bun. Ia să socotim. Și socoteau. Gata. Ei, acum tragem cu degetul pe hartă. Pe-aici, pe-aici. Mai mureau atîția ?

— Păi tu, Tase, n-ai minte nici cît o găină. I-auziți, domn' sublocotenent, mintosul.

★

După nici două săptămîni de la luarea în primire a comandei plutonului, Andrei Poenaru se deprinse într-atît de bine cu noua sa situație, încît chiar și el credea că se afla acolo de cînd se-ncepuse războiul, cu toate că impresiile lui nu se decantaseră încă, nu prinseseră forme concrete și nu obținuse pe deplin acel filon pe care-l știa din cărți, acel filon separator de lumi și de idealuri.

Andrei căută în cîteva rînduri să stea de vorbă cu căpitanul Soare. Se legase între ei o prietenie tacită, o comunicare bazată pe caractere apropiate. Îl găsi într-o seară în adăpostul său, cercetînd cu de-amănuntul harta operațiilor militare. Desi era tînăr, mustața căpitanului, mare și stufoasă, albise aproape în întregime contrastînd evident cu părul negru fără un fir argintiu. Cînd îl zări, acesta se ridică și-i întinse mîna în semn de bun venit.

— Domnule căpitan, începu Andrei, sînt conștient că în scurt timp vom intra în focul necruțător al luptelor, oamenii noștri ar trebui mai bine pregătiți.

— Așa ar trebui, aprobă căpitanul, nu mai e vreme însă de așa ceva, mizăm pe o singură carte.

— Libertatea.

— Nu numai atît. Pămîntul. Soldaților li s-a promis pămînt. Pentru ei asta-i extraordinar, îi susține, și-i întărește mai abitir decît dacă ar avea de-adevăratelea pămînt.

— Dar oamenii cred în asemenea promisiuni ?

— Cred. Cum se poate crede în orice.

— La ultima inspecție a generalului, cîțiva soldați l-au întrebat tocmai despre asta : capătă toți pămînt ?

— Și ?

— Le-a răspuns că da ; să ne vedem întîi acasă și pe-urmă... n-a mai continuat. Ce vrea să-nsemne asta ?

— Chestiunea cu pămîntul nu depinde de el, îți dai seama.

— Dar viețile lor ?

— Aici e aici, de viețile lor, de ale noastre, depinde însăși viața patriei, înțelegi Andrei ?

— Eh, prietene, ce să-ți răspund, mă tem că răspunsul... O să luptăm și după război, dar nu cu arme de foc, e necesar să luptăm, viața nu-i o simplă înșiruire de clipe.

Andrei îl asculta fascinat, vorbele căpitanului îl tulburaseră. Atîta încredere și atîta forță răzbăteau, încît sublocotenentul părea că-și schimbă identitatea, că devine alt om, mai stăpîn pe ființa sa, luminos, eliberat de vicleniile lumii. Acum împreună cu Soare îi pierise orice urmă de îndoială, dar mai apoi, mai apoi cum avea să fie... deocamdată aceleași treburi, luîndu-le zilnic, de la capăt. Atmosfera nu se schimba, dar cine se mai sinchisea.

Căpitanul aprinse un capăt de luminare :

— În noaptea asta o să fie liniște. Vii cu mine ?

— Unde, se miră Andrei, cum, se poate și ieși din amorțeala asta ?

— Nu le lua pe toate în tragic, așa nu mai ajungem la liman. Mergem la locotenentul Cornea, o să-ți facă plăcere. Noaptea se-nlumina în scripeții lunii și cerul se-nconjura moale ca un inveliș de ceară portocalie. Întunericul parcă nici nu mai era întuneric, izvorau dire sidefii prelungîndu-se peste aparente.

La locotenentul Cornea se adunaseră cîțiva ofițeri care sub gălbejeala lămpii încinseseră un joc de cărți.

— Hai, căpitane Soare, credeam că te-ai răzgîndit, ce te lași atîta așteptat, domnule, ni s-a făcut o sete...

— De-acum sînt la dispoziția voastră.

— Avem oaspeți noi.

— Vi-l prezint pe sublocotenentul Andrei Poenaru, comandantul plutonului...

— Aaa, ce bucurie, sigur, domnule sublocotenent, v-am mai văzut, am auzit niște lucruri formidabile despre dumneavoastră.

— Ce fel de lucruri ? tresări Andrei, eu de...

— Lasă, lasă, îl invită Cornea să se așeze pe un scaun cu trei picioare, nu-i un secret pentru nimeni.

— Nici eu nu știu la ce te referi, dragă Cornea, spuse surprins căpitanul Soare, privindu-l iscoditor pe Andrei.

— Vă jur că nu știu la ce se referă domnul locotenent, se apără Andrei, pînă acum n-am luat parte nici măcar la o luptă sau... e o glumă... o confuzie.

— Ce confuzie, domnule, ești Andrei Poenaru ?

— Deocamdată, rise Andrei, viu și întreg.

— Atunci n-am greșit că...

— Fă-mă să-nțeleg, fă-ne să înțelegem, îl întrerupse căpitanul Soare, ce-i ?

— Eu... spuse misterios Cornea, aplecîndu-se sub masă și ridicînd de acolo o sticlă cu tuică, întîi să bem pentru noroc și sănătate. Vă zic. De la domnul general Văitoianu am aflat, nu de la altcineva. Andrei Poenaru, învățător la Măgura Bujorului, ehei, ce isprăvi făcea pe-acolo. Trecea prizonierii încoace, încercase și-o rezistență... așa-i domnule sublocotenent ?

— Ooo, exclamă Andrei, era ceva firesc, nimic ieșit din comun, vă înșelați dacă socotiți faptele mele formidabile. Gesturi ca ale mele sînt convins că s-au petrecut mai în tot locul.

— Sper să ne povestești, îl prinse de braț Soare, nu te zgîrci la vorbe, că la fapte văd că...

— Noroc, fraților, îi îmbie Cornea, unde-o fi sergentul meu ?

— Aici, domn' locotenent, ordonați.

— Adu de-ale gurii că plînge masa.

Doi iepuri într-o tavă neagră și-o găină rumenită tronau în mijlocul mesei.

— Cum vi se pare ?

— Așa mai zic și eu, începe să fie bine și pe-aici.

— Acu și darul meu, spuse mucalit sergentul, un vin bun de la mine de-acasă eu mi-s deaproape, de la Nicorești, pentru domn' locotenent l-am adus.

— Bravo, sergent, zîmbi Soare, bun vin ai.

— Am, să trăiți.

— Vezi Cornea, că nu-i pentru cine se pregătește ?

— Asta-i drept, da, da, pentru cin' se nimerește, regulă, nu glumă.

După miezul nopții vorbele ofițerilor căpătară sprinteneală, discuțiile lunecaseră în feluri direcții, dar tot la problema războiului ajungeau.

★

Se aflau foarte aproape de punctul sanitar ; după ce efectuaseră o amănunțită cercetare a noilor poziții ale companiilor trei și patru, căpitanul Soare și sublocotenentul Poenaru adăstară la umbra unui stejar. Nu de prea mare căldură sau de osteneli din cale-afară, dar nu se hotăriseră încă încotro s-o ia, direct spre comandamentul unității sau la punctul sanitar.

— Treaba am isprăvit-o, așa că nu văd ce ne-ar împiedica să ne abatem o clipă pe la doctorul Mușat.

— Te-am contrazis eu, Vlade ?

— Nu, dar nici nu m-ai aprobat.

— Eu nu-l cunosc pe doctor, dar dacă zici că ți-e prieten, merg pe mîna ta, sînt convins de flerul tău în a-ți alege....

— Ia mai sfîrșește cu filozofia asta ieftină, toată ziua te-ai ținut numai de șotii, e ceva cu tine, dar imi pare bine, auzi, imi pare bine că te mai veselești și tu, pînă acum prea ai fost posac.

— Da, cum nu, frontul e locul cel mai nimerit pentru glume. Îmi fac și eu curaj. Știi, Vlade, eu cred că și-acum acasă sînt căutat de nemți, habar n-au unde mă aflu. Era în satul meu un maior neamț care-și pusese-n gînd să mă curețe, îmi vine să rîd...

— Bun și-așa.

— E grozav să poți lua viața de la capăt, în sensul dorit. Cine e capabil de așta înseamnă că are forță și intensitatea sublimă, exact ce-i trebuie.

— Vorbe, vorbe frumoase.

— Nu-s vorbe, e adevărul cel mai adevărat. Cu o mișcare din cap, căpitanul decise :

— Haidem la punctul sanitar.

O apucaseră în susul drumeagului. Punctul de prim ajutor era instalat în clădirea școlii din sat, chiar în coasta dealului. Nu se zărea nici o mișcare. Intrară. O infirmieră îi întîmpină :

— Domnii, cu ce necazuri pe la noi ?

— Fără necazuri. Deocamdată. N-o să vă vină să credeți, spuse Andrei, dar acum n-avem necazuri. Însă n-ar fi exclus să ajungem și pe-aici.

— Să vă ferească cel de sus, dădu din mînă infirmiera, ca și cînd ar fi vrut să alunge necazurile.

— Pînă una alta, ne ferim noi, cei de-aici, de pe pămînt, replică jovial căpitanul. Am dori cu domnul doctor Mușat, e de găsit ?

— Fără nici o greutate, urmați-mă dacă vreți.

— Aici îl găsiți pe domnul doctor, le spuse. Acum vă las.

— Ați fost deosebit de amabilă. Vă mulțumim.

Doctorul Mușat fuma cufundat în imperiul gîndurilor sale. Cînd dădu cu ochii de căpitanul Soare se miră și se bucură.

— Asta da, surpriză !

Se îmbrățișară cu afecțiune.

— Să-ți prezint pe prietenul meu, sublocotenentul Andrei Poenaru, nu doar sublocotenent ci și autor de...

— Te rog, te rog, sînt fericit, domnule Poenaru, să vă cunosc.

— Nu mai puțin, spuse Andrei.

— Dacă ești prieten cu Vlad, ești și cu mine, de acord ?

— Sigur că da, mai încape vorbă.

— Da' unde-ați pornit-o ? se interesă doctorul.

— Unde crezi ? făcu semnificativ din ochi Soare, la tine, pe timp liniștit, în tranșee stăm destul și-așa.

— Nu prea mirosiți a praf de pușcă.

— Nu-ți face griji, nu va fi mult pînă atunci, să ne vezi pe urmă.

— Asta înseamnă că sînteți în formă. Să faceți dovada, neapărat.

După discuții aprinse și pline de umor, cu semne de încredere în izbîndă, Soare și Andrei fură conduși pînă la ieșirea din punctul sanitar de doctorul Mușat. În ușă întîlniră o infirmieră.

— Sofia, exclamă uimit Andrei, tu aici ?

Femeia, brunetă, cu ochii verzi, mari și umezi, nu-l recunoscu, tresări puțin intrigată. Apoi brusc se dezmetici.

— Andrei !

— Dar văd că sînteți cunoștințe vechi, se miră doctorul Mușat.

— Foarte, îl lămuri Andrei. Am fost colegi de normală.

— Acum toată lumea, care poate, e la război, completă Soare.

— Te-ai recăsătorit, Andrei ? îl privi Sofia cu glasul pierit.

— Nu, răspunse Andrei, o să mă-nsor după sfîrșitul războiului cu principesa Abisiniei.

Un hohot de rîs, o avalanșă de cuvinte. Își luară bun rămas și plecară fiecare cu ale lui.

★

În zorii zilei de duminică, Andrei Poenaru fu chemat la statul major al Diviziei. Colonelul care îi vorbea și despre care auzise multe, dar de văzut, nu-l văzuse îl impresionă prin hotărîrea exprimării și prin cunoștințele sale strategice. Era atît de înflăcărat și de convingător :

— Trebuie să avem certitudini și nu presupuneri, ca atunci cînd vom interveni să știm unde să lovim și mai cu seamă să contracarăm eventualitatea unei superiorități materiale a inamicului.

— Dar eu...

— Tocmai, dumneata, sublocotenente, nu prea înțelegi de ce mă adresez în mod expres dumitale, desigur îți zici că asta privește întreaga armată.

— Și nu e normal ?

— E-o întreagă teorie cu privire la **normal**, reluă colonelul, dar așa ceva solicită din partea

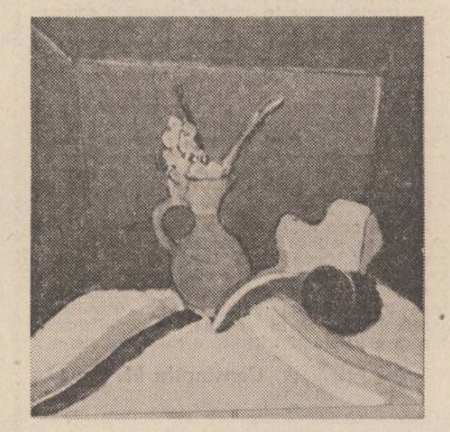

Tablouri de Ion Pacea

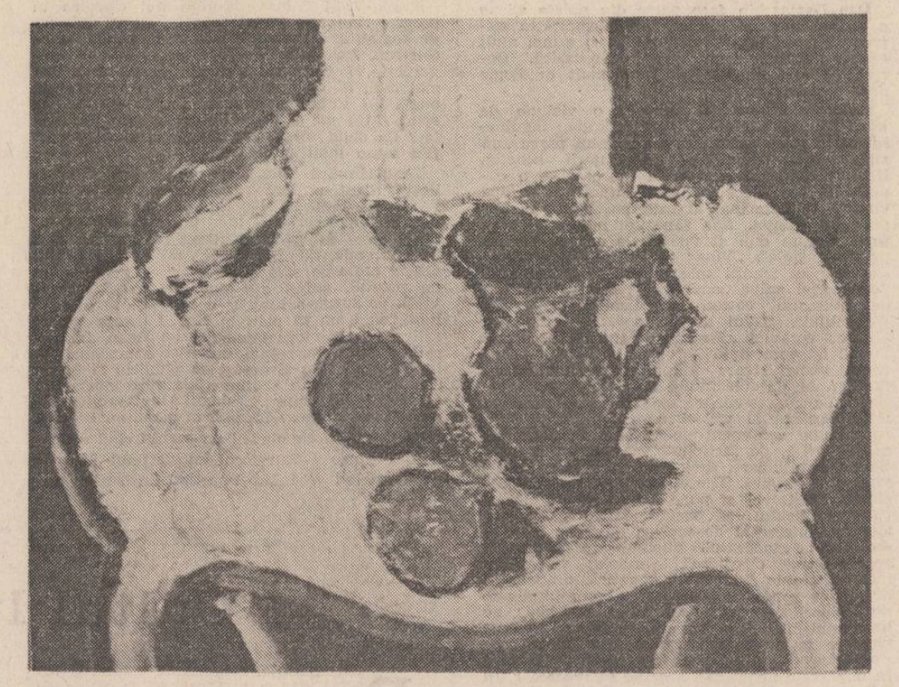

teatru

Din nou Coriolan

În spațiul scenic creat anume pentru a face vizibilă și audibilă „disecarea" pe viu a instabilității umane, în careul magic marcat de miniproiectoarele montate deasupra scenei, Dinu Cernescu și-a propus în **Coriolan** să privească sub lupă personajele lui Shakespeare și apropiindu-și urechea de gîndul lor, le-a făcut să vibreze, stabilind între ele relații pasionale, senzoriale. Cu ajutorul unor actori de talia Leopoldinei Bălănuță, a lui Dan Condurache, a lui Gheorghe Visu, spectacolul Teatrului Mic demonstrează că de la ură la dragoste, de la demnitate și orgoliu la umilință nu e decît un pas, pasul respirației sau al morții. Ce e desfătare pentru plebei e dezgust pentru patricieni. Vorba și gestul lingușirii merg mînă-n mînă cu tandrețea. Ura și dragostea îi duc pe toți la pieire. Plebeii îl urăsc cu patimă pe Marcius, dar îl și regretă sau îl aclamă cu patimă. Îl acuză cu patimă și-l exilează, în pripă, tot cu patimă. Coriolan disprețuiește mulțimea și recunoaște, scîrbit, că are nevoie de ea. Se distanțează de ea cu patimă și se umilește, se ridiculizează în ochii ei tot cu patimă. Momentele de umilire ale lui Coriolan (în fața plebeilor, pentru voturi, în fața lui Aufidius, cîștigîndu-i bunăvoința) sînt o continuă pendulare a actorului între tragic și comic, între gestul grav și gestul burlesc, iar scena devine o arenă a dezumanizării. Coriolan — Dan Condurache și Aufidius — Gheorghe Visu se-atrag unul către altul într-un duel al respirațiilor (ca forțe egale), se înfruntă, se umilesc sau se îmbrățișează într-o comuniune a respirațiilor care se completează ; fiul își apropie obrazul de obrazul mamei într-un magnetism secret al respirației dătătoare de viață, soția vrea să-și înduplece soțul printr-un sărut mai lung ca exilul, mimînd respirația artificială, bouche à bouche, sperînd să-l readucă la viață. Cînd respirațiile nu se mai aud, Coriolan-războinicul, omul de onoare și vanitate, care și-a uitat patria și care e ros de dorința răzbunării, plînge. În momentul acela, își vede moartea. Implantat scenic de partea lui Aufidius, care respiră tare (trădînd emoție, curiozitate, incitare, la sosirea Volumniei și a Virgiliei), Coriolan rămîne mut, stins, simțindu-și sfîrșitul.

Cel care domina, cîndva, mulțimea, calcînd-o în picioare (la început), se va tîri pe masa de „disecție", arcuindu-se și zvîcnind agonic, pentru a-i mai juca o ultimă festă adversarului. De astă dată este vorba de Coriolan-actorul, bufonul, care (ca și în tabloul umilirii pentru voturi), nu vrea să iasă din scenă rușinînd. Corpul lui Dan Condurache devine o sinusoidă pe orizontală, se ridică pe verticală, făcînd o piruetă în aer, se-aruncă de gîtul lui Aufidius și, unul în brațele celuilalt, se rostogolesc. Rămîn cîteva clipe îmbrățișați, lăsînd impresia că vor să moară împreună, că se sting odată, că unul nu mai poate supraviețui dispariției celeilalte jumătăți. Aparență înșelătoare, ca a tuturor stărilor de pînă aici. Aufidius respiră, se mișcă, vrînd să se desprindă din strînsoarea mîinilor lui Coriolan și, regăsindu-și forma, continuă să fie ce-a fost celălalt. Ochiul închis o vreme (spre mărirea lui Coriolan) se redeschide. Gloria îi revine întreagă lui Aufidius. Un ochi rîde, unul plînge. La Shakespeare ca și la Cehov, ca și la Picasso. Un gînd cere onoruri înalte pentru cel plecat, un gînd îl continuă pe bufon. Dar spectacolul s-a terminat de mult. Proiectoarele din scena convențională coboară și, odată cu ele, cortina de lumină a careului magic, închizînd între pereții săi de iluzie și semne, un rege mort, un rege viu, unul și același bufon. Ca o pasăre a morții. Aufidius va însoți sfîrșitul lui Coriolan cu un strigăt lugubru, așa cum altădată, la vremea victoriei aceluiași, croncănise a pagubă, a rea prevestire, bătînd amenințător (trist și grotesc) din simulacrul aripilor (cu drapelul înfringerii pe umeri).

Coriolan este un spectacol de virtuozitate regizorală împlinit prin contribuția semnificațiilor vizuale ale scenografiei și costumelor.

Și dacă însuși Shakespeare — ca unul dintre cei mai actuali autori — nu ne-ar fi lăsat moștenirea literară a conviețuirii dintre profan și sacru, dintre lumină și întuneric, dintre ură și dragoste, dintre onoare și trădare, nu am fi trăit, astăzi, bucuria corelației dintre un text clasic și lectura lui modernă.

Nicoleta Gherghel

film

«Cuibul de viespi»

Gaițele, ultima piesă din „trilogia burgheză" semnată de **Alexandru Kiritescu** a fost recent ecranizată de regizorul **Horea Popescu** sub titlul primei variante — „Cuibul de viespi". Textul, considerat de **Eugen Lovinescu** drept un „studiu adînc, aspru, al unei familii de bogătași olteni, amestec de meschin, de austeritate de moravuri, de calicie aurită și neomenie, cu aplicarea spre comic lugubru" capătă valențe cinematografice într-o viziune regizorală ce aprofundează psihologiile fără a le ataca ireversibil prin caricatură, o viziune atentă la nuanțe, la conservarea firescului personajelor.

Umanitatea surprinsă pe ecran, universul familiei răposatului Tasse Duduleanu, cele trei gaițe, Aneta, Lena și Zoica, cupide, senile, rele, cu nepoate și nurori ce pendulează nonșalant între snobism și imoralitate, cu sentimente sincere, dar amendate de manii acaparatoare, cu întîmplări cu haz, dar și cu tragedii, generate de intrigi abil țesute, capătă coerență, credibilitate și forță tocmai prin refuzul sarjei nimicitoare, prin accentul pus pe adevărul personajelor, interpretate de o minunată echipă de interpreți.

Ambiguă ca gen, piesa lui **Kiritescu**, ca și filmul realizat de **Horea Popescu**, nu este decît aparent cantonată în convențiile comediei de moravuri. Stilul abordării caracterelor vizate se apropie, așa cum s-a mai sesizat, de esența „pieselor neplăcute" semnate de **G. B. Shaw**. Cruzimea prezentă în afirmarea adevărurilor socante depășește automatismele burgheze, iar atmosfera farsei macabre întîlnită simetric la începutul și sfîrșitul filmului se întretaie nu o dată cu tonul cehovian al inadaptării inspirat sugerat pe parcursul filmului pentru perechea Mircea-Margareta, iremediabil antrenată într-o dizolutie afectivă și existențială, în vecinătatea și în anturajul celor ce profesează absența valorilor morale. Desenul acid al personajelor, culorile tari, tușa precisă a atributelor psihologice însoțesc atît automatismele sociale, cît și umorul degajat involuntar de unii dintre membrii clanului Dudulenilor.

Chiar dacă nu a jucat încă pe ecran rolul Chiriței, desi ar fi fost cea mai potrivită în rolul visat, **Tamara Buciuceanu** realizează în **Cuibul de viespi** un rol de referință, dens în exprimare, adînc prin dăruire, precis și nuanțat totodată, fără tentația îngroșării personajului, tentație greu de ocolit într-o asemenea partitură. Aneta jucată de **Tamara Buciuceanu** capătă contururi emblematice pentru o lume în care ipocrizia este monedă curentă, combinînd farmaceutic truculența limbajului, caligrafia gestului, știința replicii, vibrația trăirii — atît cît este — fără o notă falsă, fără o mișcare distonantă cu adevărul personajului interpretat.

Gheorghe Dinică realizează aici cu umorul său fantastic, cu știința portretului, împreună cu **Marin Moraru**, maestru al expresiei deconcertante prin simplitatea și, în acelasi timp, prin complexitatea efectelor, două roluri memorabile construite cu inteligență și vibratie, generos dăruite cinefililor. Alături de acești autentici monștri sacri ai ecranului românesc, ocoliți pe nedrept în ultima vreme de cineasti, se remarcă **Ileana Stana Ionescu**, **Coca Andronescu**, **Tora Vasilescu**. Un aport deosebit la reusita ambiantei plastice și sonore a filmului lui **Horea Popescu** a fost materializat în conceptia decorurilor (arh. **Traian Nitescu**), a excelentelor costume semnate de arh. **Andreea Hasnas**, în muzica lui **Paul Urmuzescu** și în contributia inspiratului arhitect al ambiantei sonore — **Horea Murgu**.

Secondat de o greu egalabilă echipă de interpreți, **Horea Popescu** oferă prin **Cuibul de viespi** nu numai un posibil model de adaptare cinematografică, dar și o lectie de inspirație colegilor săi cineasti.

Călin Stănculescu

noastră, cum ți-am mai spus, o descifrare cît de cît a necunoscutului.

— Simplu pare, dar eu ce pot face ?

— Mult, adică ceea ce ne trebuie.

— Vasăzică, se dumiri Andrei, eu, ce ?

— Da, sublocotenente, chiar dacă ești de puțin timp în armată, știm multe lucruri frumoase, avem încredere în dumneata, cunoști bine locurile și în plus ai deja formată o idee despre ce se petrece „dincolo", ai, aș zice, știri de ultimă oră. O să iei cîțiva oameni și împreună, în cel mai desăvîrșit secret, treci linia frontului și... dar despre misiunea pe care o ai de îndeplinit vei afla totul în cele mai mici amănunte cît de curînd. Ce părere ai ?

— Cred că o să izbutim, răspunse Andrei după o scurtă pauză, speranța nu m-a părăsit niciodată.

— Știam eu, îl bătu amical pe umăr colonelul. Pînă atunci pregătește-te de un drum pînă la Iași. Pleci chiar în seara asta.

★

Andrei era conștient de marea importanță a misiunii ce-i fusese încredințată. Îi părea bine că fusese ales el, dar se și temea, nu era o treabă simplă și-apoi riscurile...

★

Gara era cufundată în întuneric cînd trenul se puse în mișcare. Tot drumul Andrei stărui cu întreaga sa făptură într-un gînd impresionant și, chinuit de mulțimea întrebărilor și răspunsurilor, cobori în dulcele tîrg al Ieșilor. Vălmășagul de lume se tălăzuia ca apa învolburată a oceanului la țărmul stîncos. Se amestecau civili și militari, se auzeau vorbe de ocară, plînsete, bufnituri de bagaje trîntite pe caldarîmul peronului.

Andrei se reculese repede. Avea adresa Marelui Cartier General. Traversă mulțimea agitată și ajunse în stradă.

Nu trebui să meargă prea mult pînă la punctul terminus al călătoriei sale. Se prezentă la ofițerul care, după cum se vedea, era pus să asigure ordinea și paza la intrarea în Cartierul General. Sublocotenentul Andrei Poenaru fu nevoit să mai aștepte.

— N-ai fost ales la întîmplare pentru misiunea pe care, am certitudinea, o vei duce la îndeplinire, spuse generalul, n-ai fost ales întîmplător, cred că pricepi, ai fost recomandat de domnul general Văitoianu. Și pînă ce Andrei să deschidă gura ca să-i răspundă, generalul îl pofti în fața unei hărți și începu să-i explice cu de-amănuntul rostul acțiunii.

— Am înțeles, domnule general, spuse Andrei.

— Foarte bine, îl privi atent generalul, azi și mîine mai stai la Iași pentru ultimele precizări. Mîine la prînz, privi pendula din stînga sa, mîine la paisprezece și treizeci, te prezinți aici. Pe seară îți iei zborul înapoi.

★

Sublocotenentul Poenaru străbătu agale curtea Cartierului General. Nu se mai gîndea la ceea ce-i spusese generalul. Știa ce avea de făcut. Ca învățător, își dorea să treacă pe la locurile magice pe unde altădată colindaseră Eminescu și Creangă. Nu foarte departe de gară se afla ulița bojdeucii lui Creangă, așa că o luă într-acolo. Atenția îi fu atrasă însă de un zgomot peste măsură de puternic. Se petrecuse un fapt pe care Andrei îl înregistră ca pe propria aprindere a sufletului său. Soseau voluntari ardeleni și bucovineni de la Darnița, de lîngă Kiev. Aceștia, căzuți prizonieri la rusi, se constituiseră într-un batalion exprimîndu-și dorința de a lupta pentru patrie, pentru întregirea neamului. Cererea lor fusese acceptată și acum se găseau în situația de a intra neîntîrziat în focul luptelor.

De pretutindeni oamenii se adunau, participînd la entuziasmul general. Prin mulțime circulau foi volante. Andrei prinse și el una. Citi : „Noi... ofițeri, subofițeri și soldați de naționalitate română de pe teritoriul monarhiei austro-ungare, foști prizonieri în Rusia... cu jertfa vieții noastre sîntem gata să intrăm în lupta pentru împlinirea idealului nostru, de a uni poporul, tot teritoriul românesc din monarhia austro-ungară în una și indivizibilă Românie liberă și independentă... și noi românii ca și celelalte state subjugate ne-am convins definitiv că nouă, ca români, nu ne mai e posibilă existența în cadrul statului austro-ungar... Cerem cu neabătută hotărîre unirea noastră cu România liberă pentru a forma împreună un singur stat național român care trebuie să aibă la bază cele mai largi principii democratice. Pentru acest ideal ne punem în cumpănă tot ce avem... și nu ne vom opri pînă ce nu vom învinge... Cerem dar încorporarea noastră la România în numele dreptului fiecărei națiuni capabile de viață și capabile de a-și hotărî singură statul și forma prin care voiește să se guverneze...

Noi, ofițerii, aproape în totalitate aici, precum și zecile de mii de soldați — acasă țărani și lucrători, fără prea multă carte, dar conștienți de datoria lor națională — noi ne oferim brațul și sîngele nostru tînăr și generos pentru întruparea idealului nostru. Sîngele nostru nu se va vărsa în zadar. Credem ferm că între viitoarele state fericite naționale și democratice va fi și România tuturor românilor".

Batalionul voluntarilor, cu muzica în frunte, ajunse la cazarma Regimentului 7 roșiori. Intrarea pe platoul cazarmei declanșă o avalanșă de urale. Soldații se-mbrățișau. Voluntarii purtară pe umeri pe generalul Petala care le adresase cuvinte calde de bun venit.

Muzica atacă acordurile „Horei Unirii". Fluturau steagurile tricolore. În Piața Unirii din Iași avu loc o impresionantă adunare, era exprimată voința întregii națiuni. Cuvintele ardente uneau sufletele și dorurile. Voința suia pînă la cer.

Andrei Poenaru îl zări pe poetul Octavian Goga. Îl mai văzuse la întrunirile din București din vara trecută. Același chip luminos, aceeași impetuozitate. Poetul urcase pe soclul statuii domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Gesticula : ceru liniște, apoi începu : „Nici nu știu, fratilor, cum să-mi aleg cuvintele astăzi cînd vreau să vorbesc vouă, care acum pentru întîia oară călcați pe pămîntul țării românești. Nu știu cum să-mi aleg cuvintele fiindcă vă vorbesc de la picioarele statuii lui Vodă Cuza, care a înfăptuit aici întîia unire a jumătății neamului, și fiindcă simt cum umbre mari plutesc peste capetele noastre în acele clipe cînd se săvîrșește a doua unire, unirea Ardealului cu România, la al cărei botez ați venit voi ca să-i aduceți cel mai scump dar : sîngele vostru..."

(Fragmente din romanul „Pentru toate acestea")

george dumitru

Zbor

Dinspre păduri, din guri de lup,
spre marginile de livadă,
ninsoarea florii n-are trup
și nici putere să mai cadă.

Un ghem de fulgere rotesc
peste pămînturi focul sacru,
se-aud vuind, semn că pornesc
săgețile lui Odoacru.

Și cum izbesc, cornișa crapă
și zborul păsării se frînge
și peste liniștea de apă
mai cad rubine mari, de sînge.

Să mai sădești un pom

Să mai sădești un pom
Și să ridici o casă,
În cîmp, puterea ploii
S-adune rod bogat,
Să te ajungă dorul
De Dunărea albastră
De primăvara vieții,
Cînd nu erai bărbat.

Înspre amiezi, o tufă
De liliac și nalbă,
Femeia, să le-așeze
În cănile de lut,
Să-ți lumineze masa
Cămașa ei, mai albă
Decît ștergarul nunții,
Cu dragoste țesut.

Să te ridici din locul
Ce drept ți se cuvine
Și după legea mesei,
Să-nchini și pentru morți,
Să frîngi mijlocul piinii
Și să mai faci un bine
În lumea ostenită,
De plînsul pe la porți.

În port

Îi văd și-acum, sub foi de cort
purtînd cămăși de pînză groasă,
hamalii mai coboară-n port
sub lampioane de pucioasă.

Și sînt mai toți din mahala,
dinspre canton, din Valea Seacă,
de rudă au doar Dunărea
și miezul nopții să-i petreacă.

Cum le cunosc regatul lor,
cobor și eu pe chei, în cală,
de fierbințeala unui dor
și-adună palmele în poală.

Niște statui, un arc spre cer,
iradiind din răni lumină,
hamalii mei, cu pumni de fier
străpung hipnotica rugină.

Sonet

Deschisă banderilă spre zonele abstracte,
absidă orbitală de lunecuș banal,
amorfa existență, embrionalul val
o rumegă bucolic în prînz de cataracte.

Și-n friza fascinată de pîntecul astral,
senzoriala urmă de panglici înnodate
dispare, ireală idilă-a căii lacte
ca marginea întoarsă a coamelor de cal.

În pliul scoarței, urcă tăișul spadei albă
rug arctic de ispită, în fălci devoră spire
incandescente roiuri ca fluturii din salbă.

Ascetul timp impune din zodia fecioară
mișcarea absolută, felina mistuire,
impactul matematic ce trebuie să doară.

Dimineți

Ce dimineți veni-vor oare,
Ce dimineți voi aștepta,
Un drum prea lung, fără umbrare
Va fi de-acum povara mea.

Și cum să-nving nesocotința
Acelui timp, nespus de drag,
De nu cunosc nicicum știința
Uitării chipului din prag.

Ci chem mereu același nume,
Din toate cîte-și au ființa,
Netemător de nopțile postume,
Cînd nu mai ești îndemnul meu,
credința.

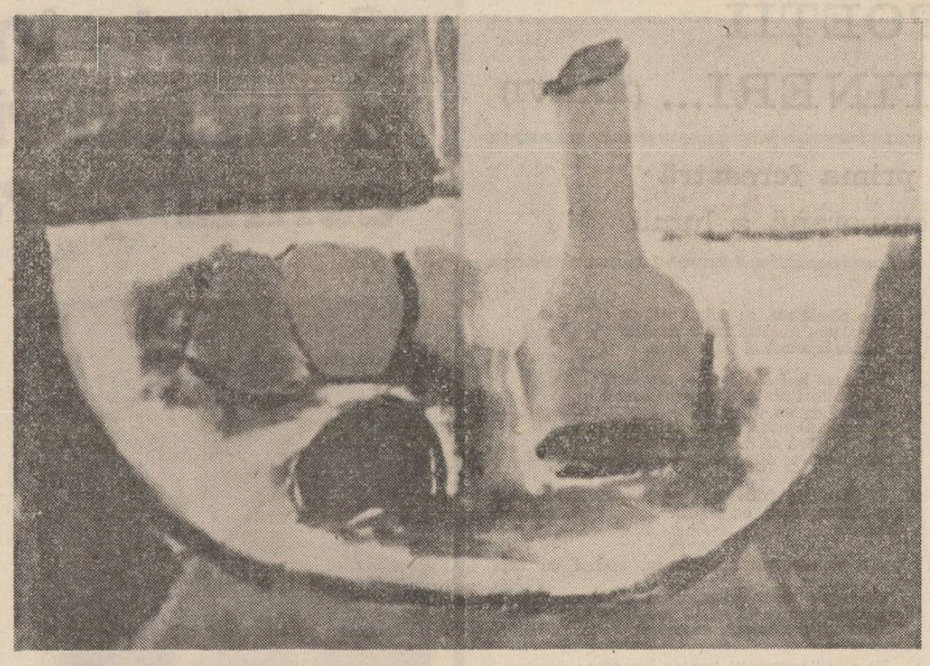

dan iorga

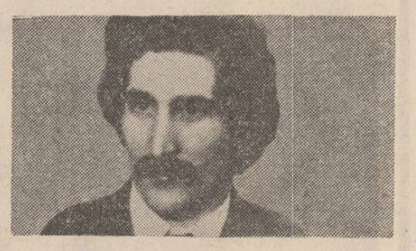

Sonata lunii

Pași ușori
selenari,
iubita în travesti
de lebădă,
degetele mamei
balsam
peste o boală
eternă.

Ploi

Peste pleoapele noastre
transparente
și mute,
vine un nou anotimp
șchiopătînd
în proteze de ploi
singuratec
sfîrîie crud peste rana
din noi
ca un fluture beat
azvîrlit
pe jăratec !

Memento

Valuri deștelenesc cuvinte
cu spuma verde-a crincenului plug,
pe plajă moare vara sub cuțite
și pescărușii cad pradă în amurg.

O agonie cerne în uitare
clepsidre crapă, timpul crud se stinge
pe groapa comună din abis de mare
acum și ieri
dintotdeauna
ninge !

Beția toamnei

Gutuile s-au copt
de-o tainică înțelepciune,
iarba își leagănă
o lacrimă pe timplă,
la asfințit,
în munți un uruit de car cu boi
doboară frunza.

Într-un hambar,
rizînd nebună de beția ei,
o fată-și scaldă
trupul gol
în fin.

Anotimp

E anotimpul crud.

Grădinile sar gardul
iar neuronii gem sub promoroacă,
pe masca ierbii se cojește fardul
și lacrima
cu lacrimă
se-neacă.

Lucește sabia.

Timplele se apleacă,
privirile încărunțesc livide
prin gerul nopții viscolind corabia
de fluturi
răstigniți
în crisalide !

cornelia mureșan

Geneza întoarsă

Seara la culcare
închin un pahar cu apă
și-un somnifer eficace
bătrînului Freud.
De n-ar fi fost el
să facă lumea-n șase zile
și psihanaliza-n a șaptea
de n-ar fi fost el
aș fi fost lipsită acum
de singura posibilitate elegantă
de-a complica simplul.
Lipsită zic
de unica șansă de a-l explica
pe-ndelete trupului meu
somnolent ;
ce se petrece cu dumnealui,
ce lanț de motivații totale
îi justifică fiecare tresărire imperceptibilă,
un lanț care va sfîrși
prin a mă strînge de git.
De gîtul prin care, sufletul
– dragă domnule doctor Freud –
sufletul despre care
n-ai scris un cuvînt
este gata, gata
să iasă, în fine
eliberat !

Perspective

Privesc eclipsa totală de speranță
printr-un ciob roz-bombon.
Ca să nu-mi spargă timpanul
cobor zilnica serenadă a realității
cel puțin cu un ton.
Privesc toamna galbenă
(care se cuibărește în frunze)
în suflet, în carne
printr-un ochean verde intens.
Sens interzis la stînga, la dreapta
spre cer urcă o stradă subțire
cu unic sens.
Ce mai,
adaug culori, modific sunete
schimb perspective.
Îmi fac, cum se spune,
viața ușoară.
Această viață irepetabilă
pe care doar poezic mai are șansa
să o trăiască a doua oară.

melania cuc

Lumina de rezonanță

Am zis
Să se facă lumină...
Și s-a desfăcut
Din lăuntricu-mi imn
Bobul de grîu
Pe care stă mereu
Chipul tău,
Tată.
Nu știu cum ai încăput
Într-o casă fără pereți
Am zis,
Să se facă lumină ;
Și toate chematele
Și nechematele-mi vise
Au început prin singe
Să-mi joace
Iar eu... fără nici o poruncă
Am devenit numele tău,
Spicul mult mai înalt,
Spicul gestant cu lumină
Cu lumină de rezonanță.

Sînziene

La noapte,
Am să-mi fac somnul
În ochiul unui Luceafăr...
Rizi, rizi
De nemaipomenita mea
Îndrăzneală,
Dar mă lași totuși
Să-i scutur cînd mi-e dor
Focul clipelor
În pîntecele luntrii
Ce stă deschis ca o inimă
În așteptarea secerării mele
Aș vrea să pot umbla desculță
Prin mirîștea asta de vise
Aș vrea să trag în tuș
Toate inserările de vară
Să fiu cea dintîi care
Să binecuvîntez
Minunea că existăm
În ierburi,
În vise,
În... noi

Jertfa

Pămîntul tresare
Ca un plop de argint
Atins de fulger...
Porumbelul
Pe care-l știam
Dintotdeauna alb
Își cuibărește glonțul
Din aripă
Sub streașina lui ;
Iau pasărea-n palmă
O alint
Ca pe pruncul
Ce mi l-am dorit
Și... nu l-am avut...
Palma mă arde
Parcă a crescut în ea
Un crin de tăciune
Pasărea-i sus... sus
Dincolo de lume.

Sub semnul focului

Am înnoptat
Într-o fîntînă
Plină cu luceferi
Așteptînd
Cu sufletul la gură
Din adîncuri
Să țîșnească torentul ;
Ca o pecete domnească
Îmi sfîrîia pe pleoape
Feriga de apă
Și somnul
Cel ce trebuia
Să mă omoare
Cel ce trebuia
Să mă nască ;
Trăgînd o linie
Între mine și cearcănul
De foc al fîntînii...

Cîmpia din suflet

Toată vara
M-am simțit că aș fi...
Cîmpie ;
Îmi era sete
Dar aerul mult mai însetat
Mă bea clipă cu clipă
Din pumni.
M-am răzvrătit adesea
Și-n urmele luptei
Țărîna-mi sărută supusă
Sandalele.
Dincolo de această
Umilă cucerire
Rămîne în piedestale
De rouă,
Cîmpia din ierburile căreia
De pot
Îmi ridic calul
Pînă la Ursa Mare ;
Cal și călăreț
Aceeași tremurîndă picătură
De ne așezăm
În umbra plopului fără umbră
Ce ca un deget de ceasornic
Arată pe cer
Ora cea mai copleșită de lumină
Și sufletul.

plastică

Sinteza cromatică

Drumul creației lui **Ion Pacea** pare aproape lipsit de surprize. Optînd de la bun început pentru un tip de exprimare în stare a echilibra fireasca tendință de pliere la regula receptării realiste cu tendința formalizării elementelor reprezentate, artistul a punctat pe vitalitatea expresivă a cromaticii. A văzut în aceasta din urmă nu un factor disolvant al impresiei directe, ci un mijloc de potențare al ei. Perceperea materialității obiectelor a considerat-o, deci, legată nu atît de precizia cu care se contextualizează în spațiu volumele, cît de reflexul lor cromatic. Lucrurile trăiesc pentru Ion Pacea într-un ținut al luminii unde masa lor poate deveni imponderabilă, ceea ce obligă la o reconsiderare a prezenței volumului ca fapt pictural, la o dematerializare a lui, fără ca prin aceasta să i se înlăture fizicitatea prezenței. O filosofie a creației cît se poate de simplă, dar extrem de eficientă : rezultanta ei sînt lucrări cu o remarcabilă încărcătură senzorială și cu accente simbolice necăutate, derivate dintr-un firesc al gestului creator, subordonat unui ochi care procedează selectiv. Imaginile, nu rareori percutante, denotă sesizarea rapidă a acelor calități intrinseci ale materiei care se pot propune ca dominante, fără a se altera astfel posibilitatea reconstituirii mentale a întregului. Supralicitarea calităților respective își are,la Ion Pacea, în destule situații, reflexul într-un expresionism abstract : imaginea, deși controlată ca semnificație globală, devine mai puțin controlată sub raportul funcțiilor interne ale componentelor care, în loc a se exalta reciproc, în funcție de o idee ordonatoare, se exaltă toate deodată. Furia culorii de a se revărsa în spațiu alterează în atari situații forma ; masa distruge volumul ca și cum energia lăuntrică a materiei s-ar împotrivi organizării și, ca atare, conceptualizării.

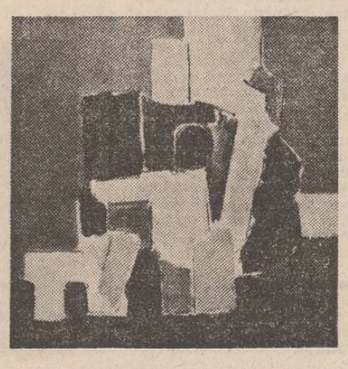

Trebuie să vedem în acest fenomen (cu precădere în ciclurile „Însemne verticale" și „Structuri vegetale") o paradoxală negare a echilibrului între carnal și ideal, între frust și conceptual, ilustrat pînă acum de operă ? Sînt înclinat a crede mai degrabă că avem de-a face cu o sintaxă, generată de un impuls de adecvare la formele naturale, adecvare resimțită, chiar în cadrul unei arte cu tendință abstractizantă, ca o tiranie. În momentul deplinătății sale, arta lui Pacea se îndreaptă de la un vitalism al sintezei formă-culoare spre un panteism al expresiei. Se revalorifică, în fond, experiența și vocația simbolică a picturii proprii într-o variantă nouă, aceea a sintezelor cromatice stimulatoare, prin care nu se reelaborează vizual materialitatea obiectului, ci se repropune un cadru mental și emoțional al existenței sale prin intermediul energiei culorii. Expoziția amplă de la Muzeul Național de Artă ne pare a fi, și prin aceasta, clipa de apogeu a creației artistului.

Grigore Arbore

televiziune

tv

Nevoia de reportaj

Unii îl acceptă pur și simplu, îl „suportă" de voie de nevoie, alții îl simt, cumva, necesar sau chiar cred în reportaj.

Mărturia realității vii, pe granița aceea subțire real-închipuit, mai aproape de gazetărie sau mai aproape de literatură, ori uneori dominat cu autoritate de puterile imaginii.

Reportajul e piinea muncii de televiziune. Reportajul e acolada unificatoare a gusturilor. El trebuie să incite, să suscite atenția prin ceva anume dacă nu prin tot — imagine, cuvînt, metaforă, informație. Nimic mai trist ca plictisul instalat sub un generic generos sau neutru doar. Nimic mai regretabil ca dispariția misterioasă a acelor atît de oportune reportaje tv gîndite, făcute de scriitori.

Un reporter se clădește în timp, capătă experiență prin exercițiu susținut. Har nu capătă, ăsta este adevărul, îl are sau nu-l are și e evident faptul că un reporter tv nu poate fi un personaj lipsit de personalitate. Sau poate fi, dar asta nu-i deloc bine.

Printre reportajele mai mult sau mai puțin reușite din ultima perioadă am simțit o voce distinctă, calmă, echilibrată (amintind lecția asimilată a Rodicăi Rarău), eficientă (în genul Corneliei Rădulescu) și totuși personală — **Dona Tudor.**

M-am oprit la ea pentru problematica reportajelor ei, abordată cu deplină responsabilitate și pentru felul profund serios în care își gîndește intervențiile. Iată un subiect de zile mari : Pasajul Victoria, un obiectiv construit în opt luni și jumătate (în locul celor 36 planificate !). Dona Tudor și ochiul aparatului de filmat mînuit de un operator de marcă (Tiberiu Mocanu) filmează așadar lupta cu betonul, cu pămîntul și cu timpul în trei etape — decembrie '86, februarie și mai '87. Extraordinarul se impune, ni se impune, nu cu ostentație ci cu naturalețe. Totul este să știi prezenta faptele, oamenii, cifrele chiar și mai ales s-o faci cu plăcere. Am văzut reporteri sastisiți chiar în clipa în care luau un interviu. Se vedea cît de colo că nu-i interesează deloc realitatea faptelor pe care le comentează. La Dona Tudor cucerește faptul că ea crede cu pasiune în lucrurile despre care ne vorbește, că e în clipa aceasta îndrăgostită cu tot sufletul de acei minunați constructori. În alt reportaj, intitulat „Generații", reporterița filmează în două locuri — la Craiova (Electroputere), unde se fac trenurile electrice, și la regionala de căi ferate Cluj-Napoca unde sînt experimentate. Voiam să spun că uite-așa, cu bunăvoință și un strop de inventivitate, reportajul poate ieși din zona emisiunilor neatracționse. Ca și în literatură, în televiziune e nevoie de reportaj. Drumul de la **nevoie** la **calitate** uneori poate fi lung, alteori se poate împotmoli în banalitate sau patetisme neatracționse. Diversitatea, inventivitatea și mai ales adaptarea mijloacelor sînt șanse de care, iată, o tînără reporteriță ca Dona Tudor e conștientă. Oricum e bine cînd timpul dedicat reportajului încape pe mîini bune. La urma urmelor e și timpul nostru.

Cleopatra Lorințiu

REMEMBER

POEŢII CÎND ERAU TINERI... (XXXVI)

Atlasul liric — prima fereastră spre poezia contemporană a lumii

Luceafărul apărind din 15 iulie 1958, — e vorba de seria actuală — are avantajul de a fi fost clarvăzător în ce privește deschiderea orizonturilor către poezia contemporană de pe alte meridiane ale lumii. Atlasul liric, rubrica sa de traducer., s-a cristalizat din mers încă din primii ani ai apariției, colaboratorii ce o realizau fiind unii dintre cei mai valoroși tălmăcitori ai noștri, printre ei numărîndu-se Al. Philippide, Ioanichie Olteanu, Romulus Vulpescu, Tașcu Gheorghiu, Demostene Botez, Geo Dumitrescu, Victor Tulbure. Rubrica era destinată poeziei unei națiuni, dar în același timp și unei teme. Astfel în preajma unui 1 Mai am publicat cîntece revoluționare ale popoarelor, printre care „Bandera rosa", în traducerea lui Romulus Vulpescu, precum și „Marșul partizanilor francezi". Eu m-am încumetat și am făcut o versiune românească a celebrului cîntec revoluționar spaniol „Los cuatros generales". Ioanichie Olteanu a perfectat astfel încît să calce pe melodie vestitul cîntec din perioada războiului civil, al lui Sciors. Iată ultimele două simple, dar admirabile strofe ale acestui cîntec scurt ca o rafală de mitralieră : „Foamea, frigul, caznele, / Toate le-a-ndurat, / Dar în luptă singele / nu-n zadar l-a dat / Noi făcurăm pulbere — / Dușmanul puhoi, — / Inimi dirze, tinere / Gloria-i cu noi // Cade-n roua stepelor / Soarele-n amurg, / Țărmu-i plin de liniște / Valurile curg / Saltă călăreții-n șea / Bat copite, bat / Steagul roșu flutură-n / Vînturi ne-ncetat". Versurile aparțin poetului sovietic Mihail Golodnii, contemporan cu Esenin și Bagrițki din care Ioanichie Olteanu ne-a mai dat admirabile tălmăciri ca volumul **Ceaslovul satelor** și **Cîntec despre Opanas.**

O altă pagină a cuprins poezii despre țara noastră, între poeții care ne-au răspuns la scrisori fiind bulgarul Lamar, ungurul Gereblyes Laszlo, director pe atunci în 1959 al revistei de literatură mondială **Nagyvilág.** „Petrecerea mea în România în 1956 a lăsat în mine amintiri nesterse — îi scrie poetul, înainte citat, lui Mihu Dragomir, animatorul revistei — la 22 mai 1959, așa încît îmi voi reaminti întotdeauna cu duioșie de tot ceea ce am văzut în admirabila dv. țară, considerînd ca o datorie a mea să promovez prietenia și înțelegerea între țările noastre".

Ideea aceasta a apropierii între popoare pe calea poeziei despre țara noastră avea să-l călăuzească și pe poetul sovietic Nikolai Gribaceov cu a sa poezie evocatoare a primilor ani ai revoluției noastre și a-unei comune din Mehedinți, **Vinătorii.**

Printre poeții care au răspuns apelului nostru se mai pot cita slovacul Milan Ferko, Peter Huchel din R.D. Germană și Li En Ak din R.P.D. Coreeană.

Tot din această perioadă datează, după cum probează manuscrisele pe care le dețin, inițiativa lui Victor Tulbure de a realiza o antologie intitulată „Privighetori din alte țări" care a îmbogățit multe pagini de reviste, inclusiv ale **Luceafărului,** necum însă o carte. Ștefan Stoian l-a evocat chiar în numărul anterior pe Tașcu Gheorghiu, astfel că eu mă voi opri asupra marelui maestru al tălmăcirii în limba noastră, Al. Philippide. Sînt memorabile traducerile sale nu numai din marii poeți contemporani ca Go-Mo-Jo sau mozambicanul semnînd cu pseudonim Liliniu Micaiea, Jannis Ritsos, Aragon, gruzinul Galaction Tabidze sau japonezul Josano Kan.

Interesant e de remarcat seriozitatea cu care marele poet lucra asupra textului unor nume aparent anonime, de parcă ar fi tradus pe Baudelaire. Să exemplificăm cu traducerea poeziei, „Ploile de primăvară" de Josano Kan care sună astfel în prima și ultima sa strofă :

„Cînd mii și mii de ace, mii și mii
De cuie lungi, subțiri și străvezii
Necontenit cu-aceeași răpăială
E-o ploaie rea, cu duhul otrăvit
Ce-n țara noastră de la Răsărit
Aduce molimă și putrezeală.

★

Iar dacă ieși din casă și pornești
Cu botfori pîn'la șold, vînătorești
Haihui ca un călugăr din tagma călătoare,
În capitala noastră nu vei face
Un pas fără să intri în băltoace,
Stropindu-te din cap pînă-n picioare".

Și iată-l în întregime pe poetul Jiri Volker din Cehoslovacia cu poezia „Ca-ntr-un spital e lumea" :

„Ca-ntr-un spital e lumea, zăcînd cu fața
suptă,
Cu trupul frînt, cu ochii de-ndurerare grei.
Se duc pentru dreptate tovarășii la luptă ;
Niciunul nu lipsește dintre ei.

Pe patul suferinții lumina lin adie
Și moartea din unghere pindește-adulmecînd.
De ce nu pot, tovarăși, să merg la bătălie ?
De ce să mor nevolnic, și să nu cad luptînd ?"

Uneori manuscrisele traducerilor pe care n-a ezitat să le aducă și personal la redacție erau însoțite de cîte o notiță precum ar fi următoarea : „Cu rugămintea de a se tipări versurile așa cum sînt așezate în manuscris și de a mi se trimite o corectură".

Un asemenea scurt mesaj mă ispitește să-l transcriu, aparținînd lui George Lesnea, datat Iași, 19 septembrie 1958 :

„Tovarășe Stoian — îmi scrie mult regretatul poet ieșean, născut ca și mine la 25 martie, 1902 însă și decedat în 1979 — trimit tălmăcirea din Esenin. Cu o altă ocazie vă voi trimite unele poezii din război pe care ți le-am citit și cred că și altele zămislite din actualitate. Te rog transmite salutări prietenilor din redacție și urări de spor la muncă. Vă prezentați admirabil. Caldă strîngere de mînă matale".

Cum revista apărea pe atunci bilunar, aprecierea marelui poet pentru **Luceafărul** din care se tipăriseră doar cîteva numere spune mult.

Dacă marele Al. Philippide cînd îi dădeam o traducere dintr-un poet mai puțin cunoscut mă asigura că are s-o înnobileze dumnealui, Geo Dumitrescu îmi spunea în glumă la traducerea cîte unui poet liric al cărui mesaj nu era prea clar : „Lasă, dragă Nae, că o tragem noi pe Academiei".

Al. Philippide, George Lesnea, Tașcu Gheorghiu, Demostene Botez, Geo Dumitrescu, Romulus Vulpescu, Victor Tulbure, Dan Grigorescu, iată doar cîteva nume care demonstrează că **Luceafărul** a fost o școală mare de poezie și prin traducere. O școală care a avut destui discipoli. În Dumitru M. Ion sau chiar Constanța Buzea care ne-a dat recent o impresionantă versiune românească dintr-un mare poet bulgar, Dimcio Debelianov.

Din „Închinarea" care prefațează culegerea de poezii a lui Dimcio Debelianov vom aminti cîteva rînduri : „Un petec de hîrtie, păstrînd tot mai ars accentul umbrei, căldura mîinii care a scris. În asemenea momente se fac auzite voci care nu mai sînt. Și se învălmășesc printre gîndurile noastre, ginduri cărora încă nu le-a venit timpul să fie gîndite. În asemenea momente, pămîntul e cuprins de-o pace pe care o merită din plin. În asemenea momente se aprind stele și se zămislesc poeți. În asemenea momente sînt rostite jurăminte și se fac promisiuni care se respectă cu sfințenie..."

Minunat memento și luciferică viziune care încheie frumos evocarea Atlasului liric din **Luceafărul** în care a debutat poeta, de pe acum și traducătoarea Constanța Buzea.

Niculae Stoian

Realitatea suverană

Urmare din pag. 1

rînd acelea pe care noi înșine ni le ridicăm înainte. Nu viața deci ni le așează de-a curmezișul, obstacole greu de surmontat, și nici comandamentele cărora tot ea le dă naștere, ci propria noastră rezervă sau comoditate față de ele. O limitată cunoaștere a realității sau chiar o suficientă împresie că o cunoaștem prea bine ne împiedică, de multe ori, să ne apropiem cu mai mare cutezanță. Și rămînem atunci, din timiditate, din prudență, din orgoliu, acolo unde ne aflăm, undeva mai la margine, mulțumindu-ne cu ecourile care mai ajung, oricum, și pînă la noi. Și nu ne mai dăm seama cum, din timiditate, din prudență, din orgoliu, nici n-am trăit cu adevărat, ci am fost spectatori la propria noastră viață. O vigilență alteori, dacă nu-i cumva o prejudecată, ne ține la o altfel de distanță. Din îngrijorarea, altminteri salutară, de a nu cădea în convențional, în idilic, în superficial, cădem adeseori exact în partea opusă. Pentru că tot atît de des uităm un adevăr elementar : a surprinde în cărțile noastre și părțile luminoase ale realității nu înseamnă nicidecum idilism ori schematism, în schimb a-i zugrăvi cu tot dinadinsul părțile întunecate înseamnă cu siguranță negativism. Cu atît mai mult, cu cît nu ne cere nimeni, și nici nu cred că s-ar putea pretinde așa ceva, să mutăm accentul pe conflictul dintre bine și mai bine, dintre nou și mai nou. În schimb, atîta vreme cît există, în jurul nostru, și binele, și noul, avem o datorie firească să le înfățișăm pe amîndouă. Este o datorie morală, de onestitate față de noi înșine, care răspunde totodată și unor cerințe izvorîte din aceeași realitate suverană.

E-adevărat, am mai spus-o o dată, dar niciodată să nu ne fie teamă că repetăm prea des : o veșnică înfruntare între nou și vechi, o neîntreruptă ciocnire și unitate a contrariilor se află la baza vieții, a evoluției însăși. Numai că nouă nu învinge întotdeauna și pretutindeni singur, ori învinge, pînă la urmă, însă cu oarecare întîrziere. Ne poate fi cu adevărat indiferent dacă-l lăsăm să biruie de la sine sau dacă-l ajutăm, îl sti-mu-lăm cu propriile noastre puteri ? Tocmai răspunsul la o asemenea întrebare dezvăluie două moduri fundamental deosebite de a privi și interpreta viața, lumea, propria noastră existență. În ceea ce privește poziția partidului nostru, politica sa, lucrurile sînt limpezi, iar documentele ne-o confirmă cu tot atîta limpezime și consecvență. După cum bine știm, vorbim adeseori și scriem despre o nouă revoluție științifică și tehnică, despre o nouă revoluție agrară, despre o nouă calitate a muncii și a vieții, despre procesul de modelare a unui om nou și chiar despre o nouă organizare și conducere a muncii. Sînt expresii în care, e lesne de văzut, cuvîntul **nou** revine constant, insistent și nu e vorba de o simplă insistență de formulare, ci de o consecvență de atitudine ; de o con-cep-ți-e care așează la temelia activității de transformare a societății militantismul, spiritul constructiv. Legitățile, ne învață politica partidului nostru, sînt într-adevăr obiective, dar asta nu înseamnă că sînt intangibile și că trebuie lăsate, cu resemnare, să acționeze de la sine ; dimpotrivă, prin intervenții conștiente, în deplină cunoștință de cauză, un om, un partid, o societate le poate influența acțiunea, stimulîndu-le procesul evolutiv.

Exact același principiu stă și la temelia îndemnurilor, apelurilor ce sînt consecvent adresate scriitorului, operei de artă. De pe platforma aceleiași poziții militante, active, literatura este chemată să se alăture luptei dintre nou și vechi, încorporîndu-se singură, deliberat, unui proces de mai largă respirație, de mai lungă durată. Cartea devine astfel un instrument, o modalitate specifică pusă nemijlocit în slujba unor direcții și unor interese cărora li se subsumează strădaniile întregii societăți. Că o poate face o dovedește propria-i tradiție, marile cărți ale omenirii, care s-au născut și au supraviețuit tocmai pentru motivul că n-au rămas în afara sau în urma timpului lor, a coordonatelor lui de dezvoltare. Că este datoare s-o facă prin însăși condiția sa de existență o dovedește mai înainte de orice eternul ei izvor de inspirație, același în toate epocile și orînduirile : realitatea suverană. O poate face, însă, și este datoare s-o facă cu condiția ca ea însăși să descopere neîncetat, în realitatea cea de toate zilele, noul și să-l transfere din existența înconjurătoare în existența paginii sale.

Anotimpurile prieteniei

Urmare din pag. 1

jurnalul său, Amărăștеanu îl extrapolează la condiția umană atunci cînd meditează asupra unei flori de Campanula ce-și ține închise semințele în teacă așteptînd momentul prielnic încolțirii: „Închisă în sine, dar tot lărgind-o, lumea dinlăuntru o cuprinde pe cea dinafară. Ca și tine poate o să răsar, adică o să mai fiu acela care a intrat aici nici tînăr, nici bătrîn, nici altul". După cum în mitologie sau în basme izolarea unor indivizi se făcea în scop inițiatic, la fel sfaturile lui Zamfir Amărăștеanu, de întoarcere la preceptele naturii, vin dintr-o lume aflată „dincolo de un geam cu flori de gheață". Priviți prin el, oamenii par arhetipuri ale străbunilor de la care au luat doar obiceiurile, „tiparul" ce păstrează din inerție o matrice a cărei viață e mult mai lungă decît conținutul ei („Deasupra noastră ori în subteranele noastre ceva ne precede și ne supraviețuiește"). Din truda lor, a „tiparelor", se nasc „structuri știute în ciuda dezordinei ce o provoacă înnoirile", prelungind și chiar renăscînd lumi trecute. Imaginea Almei, soția naratorului, așezată pe malul mării „ca un bulb de brîndușă" este și ea tiparul unui „idol vechi de Cucuteni". De altfel multe dintre personajele cărții sînt conturate din această perspectivă, fără a fi vorba aici de o obsesie cît de o necesitate a construcției. Iancu Matei e din satul Virfuri și cunoaște toate tainele muntelui de copil, la fel ca Petre Barbu, cel care îl va iniția în ce nu știa : „rostul muntelui, cum se comportă el vara sau iarna, care sînt semnele lui de vremuire".

La nivelul scriiturii, Stelian Tăbăraș se arată, de asemenea, captivat de exercițiul lingvistic, avînd pasiunea notațiilor fruste, a dialogurilor surprinse în mijloacele de transport, a prozei involuntare, dar cuvîntul este folosit pentru a căpăta valoare prin semnificație și nu prin comunicare. Observația este mereu translată într-o expresie care caută să cuprindă esențele și nu efemerul, acțiunea fiind absorbită de solemnitatea gîndirii. Acesta este de altfel înțelesul titlului cărții, prin **Cumpenele** autorul dorind să ofere o desfășurare literară a acelor serii compacte ale spiritului și materiei care vin de „departe" în lumea civilizației și păstrează contacte secrete cu lumile organice.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Un mare cărturar : Constantin Daniel

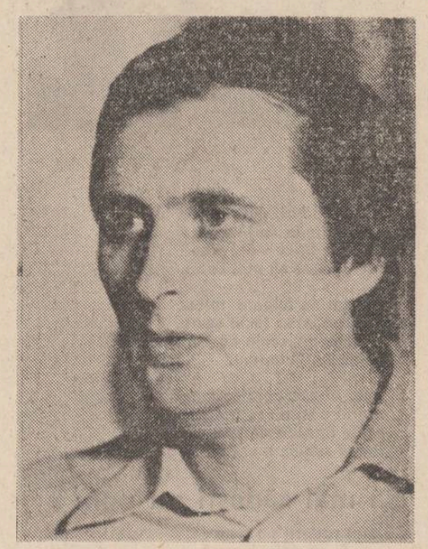

Prozatorul Eugen Uricaru, autorul recentului roman „Gloria"

O imagine pentru amintire : Haralamb Zincă, Nicolae Tăutu și Dragoș Vicol

Constantin Daniel

Într-una din cărțile de veche și adîncă spiritualitate ale lumii se spune că omul trebuie să îndeplinească două condiții pentru a juca un rol proeminent între semenii săi. Cea dintîi este să moștenească un nume bun, pe care să-l sporească prin merite proprii. Constantin Daniel venea dintr-un neam cu rezonanțe de istorie românească, cucerindu-și blazonul prin faptă ziditoare, iar cărțile lui i-au desăvîrșit puritatea și noblețea. Vastitatea preocupărilor sale intelectuale era de-a dreptul uimitoare. Știa egipteană, coptă, ebraică, aramaică, greacă și latină, iar majoritatea limbilor europene moderne au fost mediul intelectual în care s-a format, citind și vorbind franceza, germana, engleza și rusa, cu egală ușurință. Studiile despre esenieni, apărute în cele mai prestigioase reviste de orientalistică din lume, au revelat o personalitate de prim rang, impunînd o hermeneutică proprie, iar concluziile sale au atras și pe cercetătorii mai tineri. De curînd sosise vestea unui doctorat susținut la o mare universitate europeană și bazat pe ipotezele lui Constantin Daniel. A tradus și a adnotat texte din mai toate culturile antice ale Orientului de mijloc, iar ultimii ani i-au fost animați de cercetări referitoare la Zalmoxis și spiritualitatea tracă, precum și la primele atestări de scriere românească.

A doua condiție pentru a fi un om mare era de a fi capabil să te dărui celorlalți. Stîndu-i aproape, în anii mulți în care l-am urmat, fiindu-mi maestru și învățător, pot spune că dr. Constantin Daniel era un om deplin în toate. Smerit și blînd, își iubea aproapele mai mult decît pe sine. Fapta bună era la el tăcută și roditoare. Dar cît de nedreaptă este puținătatea cuvintelor noastre ! Cei care l-au cunoscut și l-au citit vor simți întotdeauna patosul ce l-a animat, un spirit primenitor, ca o sămînță bună aruncată pentru toți.

Aurel-Dragoș Munteanu

Fascinația lui Caragiale

Urmare din pag. 1

★

Pirghiile dramatice care fac posibilă, în spațiul scenic o lume în acest fel fantastic și profund etic... „comicizată" sînt evidente, aparținînd eternei tradiții a teatrului : convenția socială funcționînd ca un automatism la nivel grupal, automatismul de limbaj oglindind acest cadru evenimențial, și automatismul de destin, coincidența. În fapt, personajele care constituie „punctele de inversie comică" ale universului dramatic caragialian — un Dandanache, un Cetățean turmentat — există doar prin automatism, căci, din fericire, o lume al cărei liant ar fi tembelismul grotesc nu poate exista decît în spațiul scenic al ficțiunii. **Personajele nodale ale spațiului dramatic caragialian, trăind doar „din automatism", sînt, de fapt, total străine de destinul lor, pe care nemărginita lor prostie li-l ascunde.** Dar convențiile prozei lipsesc scriitorul tocmai de aceste recursuri tipic dramatice la automatism...

De aceea, înstrăinarea „naivului", a personajului declanșator de situații comice este, în nuvelele de maturitate ale scriitorului, fie de natură pseudo-metafizică, fie de natură exotică. În nuvela **Kir Ianulea,** spre exemplu, rolul de păcălit, înșelat, terorizat e jucat, spre marele haz al cititorului, de însuși... Aghiuță — situație mai puțin conformă misticii creștine, dar întru totul compatibilă cu viziunea folclorică proprie poporului nostru.

Și aici regăsim tehnica atît de caracteristică a **inversării,** funcționînd ca revelator al comicului. Aghiuță, deși „un drac și jumătate", se dovedește a fi complet străin de realitățile lumii pămîntești : „Cînd a auzit că o să aibă afaceri cu o femeie, a virit coada'ntre picioare ; încă n-o putea uita pe baba la care intrase să slugărească trei ani... Îi dedese baba de lucru — să-i îndrepte un fir de păr creț : l-a tot muiat cu limba Aghiuță și l-a tras pe degete, zi și noapte fără răpaos ; de ce-l muia și trăgea de-aia firul se'ncirlionța și mai tare ; și așa și iar așa, pînă i-a ieșit dracului părul p'in căciulă...".

În nuvela **Abu-Hasan,** tehnica „înstrăinării" personajului declanșator, de tip exotic, este și mai spectaculoasă, provocînd un **efect în dublu sens.** Abu-Hasan care, prin ordinul lui Harun-al-Rașid, se trezește calif pentru o zi, manifestă o comică inadecvare la realitate, odată revenit, ca prin minune, la vechea sa condiție umilă :

„— Cine este Abu-Hasan acela despre care vorbiți ? (...) Eu sînt stăpînul credincioșilor, bre ! Afară toți ! Lipsiți !

Vecinii au înțeles că omul înnebunise, și, ca să-l oprească de a face vreo boroboață, l-au legat de mîini și de picioare (...) și l-au dus la balamuc.

Acolo, după ce i-au tras, după regula casei, vreo cincizeci de vine de bou, l-au închis într-o colivie zăbrelită..."

Lecuit, cu mijloace „forte", de trecătoarea sa nebunie („...și pe urmă trei săptămîni d'a-rîndul acelaș tain în fiecare zi, după care regulat îl întreba îngrijitorul : — Ei ! Spune : tot mai crezi că ești stăpînitorul credincioșilor ?") Abu-Hasan, pus din nou în situația de calif, va manifesta din nou — reflex condiționat ! — o comică inadecvare la situație :

„— Iar m'a apucat ! Acum ține-te iar la balamuc, iar vine de bou..."

Evident, această inadecvare la destin provoacă un puternic efect comic — **„...du mécanique plaqué sur du vivant".** Dar, dincolo de aspectul hazliu al pățaniei, întrezărim **aspectul realist al fantasticului caragialian :** pilda lui Abu-Hasan ne pune, pe bună dreptate, pe ginduri.

★

În același mod comic, dar în fond profund serios, funcționează realismul fantastic al Noului Roman Hispanoamerican. Iată, spre exemplu, un fragment din **Toamna Patriarhului** de Gabriel Garcia Márquez, în care comicul, prin inadecvare la realitate, funcționează în chip realist („caragialian", am fi chiar tentați să spunem) revelînd o dimensiune morală a realității : „...astfel răsculații din cazarma Conde au văzut cu uimire apărînd, la aceeași oră a dimineții, căruța trasă de catîri și aducîndu-le cele șase tone de lapte de la grajdurile prezidențiale, cu birjarul dintotdeauna pe capră și un mesaj vorbit chiar dacă o să continuați să scuipați mîna care vă dă să mîncați, domnul general o să vă trimită laptele, spus cu atîta inocență că generalul Bonivento Barboza a spus că-l primește cu singura condiție ca mai nainte să fie gustat chiar de birjar pentru a se vedea dacă nu cumva era otrăvit, și s-au deschis porțile de fier și toți cei o mie cinci sute de răsculați au ieșit în balcoane ca să vadă cum intră căruța și se oprește în mijlocul curții pietruite, au văzut cum se urcă pe capră ordonanța de serviciu cu o cratiță și un polonic în mînă ca să-i dea birjarului să bea cel dintîi, l-au văzut cum dădea la o parte capacul de pe primul butoi, l-au văzut plutind în aer ca o pasăre fără pene și-apoi n-au mai văzut nimic în vecii vecilor, lugubrul edificiu cu tencuială galbenă unde nu crescuse niciodată o floare sărind în aer și făcîndu-se pulbere măruntă topită de căldura vulcanică a celor șase butoaie pline cu dinamită."

În pofida efectelor comice cărora le dă naștere, în lumea ficțiunii fantasticul cu adevărat valoros din punct de vedere estetic este, întotdeauna, o tainică dar eficientă strategie de valorificare etică a realității.

EVOCĂRI

Fără prejudecăți

Există o oră anume a literaturii, un ceremonial discret și abia furișat pe sub bătaia orologiilor geroase, un timp presupus cînd ne este îngăduit să ne întîlnim, fără prejudecăți, pe teritoriul nehașurat al amintirii cu efigiile celor pe care i-am iubit. Astfel ne vine în memorie, incredibil de devreme scufundat în tăcere, la numai 53 de ani, poetul Nicolae Tăutu — om cu un inconfundabil farmec personal.

Deși ființa lui răsărise în aria buzoiană, el aparținea cu putere rădăcinilor Țării de Sus, și cine are o asemnea ascendență niciodată nu și-o poate trăda. Era un moldovean nordic și uriaș, cu gesturi-copile și mingîietoare, umplea paharul vorbei cu suflet și sufletul în dioptriile vinului cu știință ales, avea luciditatea unică și bizară a bahicului măreț, asemenea eroilor povestitori de la Hanul-Ancuței. Nicolae Tăutu stăpînea geniul farsei colosale — astfel înțelegînd el să scuture rugina de pe sufletele noastre anchilozate în deprinderi egoiste și mărunte. El știa să dea dimensiune umorului, dimensiuni moralizatoare, fiindcă era un pedagog desăvîrșit al risului de sorginte populară. Știa să gîndească și să pregătească îndelung spontaneul — clipa rece și proaspătă a risului care vindecă și nu coboară niciodată în vulgar. Nicolae Tăutu știa să așeze rostul povestirii în aură sadoveniană dar și să floreteze scurt, în rime ascuțite, asemenea lui Păstorel și Teodoreanu. Adeseori ridica din epigramă doi ochi albaștri și curați peste spinarea lumii înghețate, pe cînd în templele umorului părea a fi o cariatidă.

Moartea, însă, în urmă cu 15 ani, i-a fost tot o farsă tragic-răzbunătoare. Cohortele lui de prieteni gălăgioși îl privegheaseră, fără de vină, încă din viață, fiindcă el mai „murise" odată, într-o binecunoscută farsă, cu accente grotești, ticluită la Pelișor. Astfel dăruia el clipei timp, dîndu-ne iluzia că viața este nelimitată în energia ei nepăsătoare.

Își începuse cariera literară odată cu cea cazonă — fiindcă el a rămas mereu un ostaș în tranșeele poeziei. Statutul de militar i-a fost adevărata „cazarmă" prin care a curs, cu statornicie și dăruire, îngemănata lui existență de poet și ostaș. Dintre multele lui volume de lirică patriotică și cetățenească (patriotismul i-a fost tema de credință și meditație) cîteva mi se par vrednice dăinuirii : **Prefață la inima mea, Cîntarea cîntărilor mele,** și **Itinerar liric (George Enescu).**

Ni-l vom aminti pe Nicolae Tăutu mereu însoțindu-l pe drumurile atîtor călătorii literare, soptind încovoiat sub lacrima emoției autentice stanțele unei poezii celebre în epocă, închinată copilăriei lui George Enescu : „La un han din Darabani, / Hai, dirida, / E taraful cu țigani, / Hai, dirida...". Cineva observase corect : umorul (liric) al poetului avea o nuanță afectivă, care ținea de esența surisului...

Gheorghe Istrate

Expozițiile Filo

În dulcele stil clasic

În peisajul artistic al Clujului, expozițiile **Filo** au devenit un punct de prestigioasă referință. Cu ani în urmă profesorul Octavian Schiau a avut fericit inspirata inițiativă de a le iniția și, prin ani, printr-o consecvență și de rafinat gust artistic, a făcut din aceste expoziții nu doar un prilej de inițiere a tinerilor filologi în arta plastică, dar și un punct de atracție pentru marele public. Aici au expus nume de autoritate din întreaga țară. A avea o expoziție la **Filo** echivalează cu un premiu al acestui Heidelberg transilvan.

Dorina Bugariu, ultima care expune în această primăvară întîrziată, vine să ne bucure sufletul cu un anotimp nou : iar acest anotimp se numește **Tandrețe.** Fie că e vorba de portrete, de anotimpuri ori flori, de peisaje, toate tablourile ei ne aduc, chiar prin repetiție, ori numerotare, nuanțe, viziuni, sugerînd neliniștite bucurii, întrezăriri de suflet, uimiri, întrebări.

Portretele, puritatea chipurilor de fetițe, amintind de cele atît de inconfundabile ale Luciei Piso, poartă și ele numere, **Portret 1, 2, 4** etc., dar și **Meditație** care e tot un chip ingenuu. Deci sunt și ele stări. Dar toamnele ? **Toamnă prin fereastră** e un peisaj citadin, printr-o fereastră de suflet, aburindă, **Toamnă în ploaie, Toamnă la marginea pădurii, Peisaj de toamnă, Încă o dată toamna, Și niciodată toamna nu fu mai frumoasă,** murmurăm.

Sunt, dacă vreți, niște haiku-uri în culori aburoase, discret lirice, de o tristețe înseninată.

Pădure de aramă
Fluture galben
Veveriță roșcată

Da, Dorina Bugariu ne prezintă **stări,** nu desene, nu acuarele. Ea nu **descrie, ne sugerează** o poveste, povestea unui gînd care se naște și care... Copaci albaștri și copaci de flacără care se stinge, psihologii ingenue, Dorina Bugariu privește lumea învăluind-o în albăstrimea ochilor ei ori, descifrindu-i înțelesuri, ne face atenți că iată, copacul și frunza și drumul și dealul, cerul și valea nu sunt numai cer și vale ci sunt **o stare.** Chiar și florile, veșnicele și efemerele flori, nu aduc doar bucurie și exuberanță, ele ne pun **pe ginduri.** Florile sunt și ele stări ale **sinelui,** cum zicea poetul. Pot fi și **Flori în violet,** ca un amurg bacovian, dar sunt cel mai adesea **Flori,** 1, 2, 3, 4, 5, pînă la infinit, cum registrul sufletului nostru este nepreväzut și infinit. La fel anotimpurile. Și ele sunt, în esență, anotimpuri ale sufletului, chiar și atunci cînd se cheamă iarnă. **Iarna,** și ea, pare o stare infinită, variată, duios imprevizibilă. Iarna va fi și ea modest numerotată, purtînd o cifră, nu cu ostentație avangardistă ci în **dulcele stil clasic,** iernile Dorinei Bugariu au o nobilă melancolie, mister, reflexie și o tandră modernitate.

Copaci de fum, un drum care se pierde și se bifurcă ca un destin. În toate însă e o artă discretă, o știință a armoniei culorii și iar sugestia haiku-ului.

Libelule ? De fel !
Flori de cireș
În vîntul de april.

Portrete, peisaj, florile și pădurile Dorinei Bugariu, iernile și toamnele ei reprezintă de fapt un singur anotimp. Al cincilea anotimp. Anotimpul numit **Tandrețe.**

Vasile Rebreanu

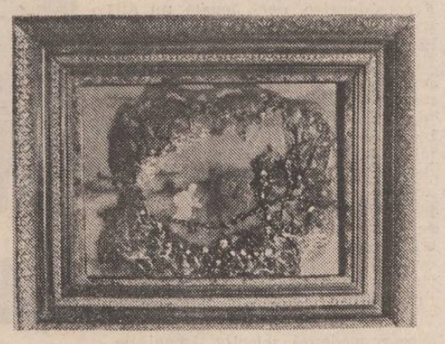

POST RESTANT

este atît de cald, încît pînă și cerneala, odată întinsă pe hîrtie ca literatură, se evaporă brusc, lăsînd în urmă doar o pată ininteligibilă, altfel spus „o pată în calea uitării". Din acest motiv și numai din acest motiv așteptăm să plouă, ca într-o proză a unui corespondent care-și rezolva cu dezinvoltură situațiile ceva mai complicate dintre personaje prin dezlănțuiri ale naturii. Dar, plouă sau nu plouă, ce ne pasă nouă, nu contează, Jean boxează... Puțini se lasă dezarmați de întîrzierea (nevoită) a răspunsurilor și revin cu stăruință în linia întîi, înarmați cu glume, cu plîngeri, dacă nu chiar cu reproșuri. Noi le primim pe toate, deocamdată nu avem a face, ne descurcăm cum putem, nu sîntem mulți, sîntem puțini, nu sîntem nici măcar „noi", ci numai unul singur, care nici el nu e „redactor de specialitate" (cum ni se cerea de către un corespondent să avem). În proză însă, mai mult decît în poezie și teatru, răbdarea, consecvența, stăruința au mai multă importanță. Ceea ce însă nu înseamnă că vă cerem, cu ipocrizie, să aveți o „răbdare eternă", ci doar că vă solicităm mai multă îngăduință pentru o rubrică ceva mai întinsă ca volum de lectură, cauză pentru care ea nici nu a mai fost pînă acum. Mai solicităm unor corespondenți mai multă măsură în corespondență, doar nu sîntem editură să primim volume, ci numai o revistă în care proza are spațiul ei mai mare sau mai mic. S-ar impune, deci, înainte de selecția noastră, propria d-voastră selecție, cît se poate de severă, dacă nu chiar dureroasă. Pentru că și din dureri (sau „cu dureri") se poate naște o mare bucurie.

★

LUCREȚIA VIRGINIA TERCHILĂ, Timișoara și ADELA VIȘAN, București : „Post restant" este o poștă dedicată în exclusivitate prozei. Dacă ați fi urmărit rubrica măcar o dată, ați fi știut acest lucru și atunci nu ați mai fi trimis poezie. Deci, poezia am transmis-o secției de poezie în așteptarea poștașului de pe strada d-voastră.

PETRU BARBU, Galați : „Eu scriu proză și sînt student. Probabil că primul meu plic s-a pierdut. Nu-i nici o crimă. Eu sînt tînăr, am răbdare să aștept răspunsul d-voastră la rubrica post restant și timp berechet de maturizare. Un lucru mi se pare important — eu scriu proză". Foarte bine, ne place stilul d-voastră ! Și acum despre proză : „Cum se renunță la o boală de dinți" este scrisă, probabil, la durere, altfel nu se explică fantasmagoria asta : „La ghișeu, o soră încărunțită scria de zor, numărînd cu voce tare de la unu la trei și înapoi, pînă cînd, simțind o prezență străină, își ridică privirea, cu un ochi la el și cu altul la ibricul de cafea gata să dea în foc". În „Bunica a uitat să joace ping-pong" sînt semne bune, dar nu destule, teribilismul vă păcălește de cîteva ori, dar, în mare, ne-a plăcut. O povestire nu a putut fi citită din cauză că ne-ați trimis ultima copie a ultimei copii. Deci, părerea noastră este să căutați cenaclul Uniunii scriitorilor din Galați, condus de prozatorul Apostol Gurău, și, împreună cu membrii săi, să faceți o selecție pe care s-o trimiteți din nou, la revistă. Da ?

C. POP, Ploiești : Ambiția d-voastră este de a scrie o carte care să cuprindă 11 (unsprezece) povestiri sentimentale ale unor fotbaliști din divizia C, de la portar la extremă : „E de la sine înțeles că nu-i vorba despre fotbal, ci de cîte un «șoc» sentimental trăit de jucători, așa cum veți putea observa din lectura povestirii alăturate : «9»". Deci, un centru înaintaș își aduce aminte cum, la scurt timp de la despărțirea în gară de prietena lui, se îndrăgostește brusc, pe culoarul trenului, de altă fată „cu sînii tari, feciorelnici, în forma cupei" Nu.

PETRU ISTRATE, Tîrnăveni : „Corabia fericirii" : „— Mă mai iubești, Alina ? Glasul lui Marius dobîndi o gravitate cu care ea începuse tot mai mult să se obișnuiască în ultimul timp. Se simți stăbătută de un fior adînc. Știa că trebuia să-i răspundă pentru că glasul lui îi poruncea, ochii umbroși ascunzînd atît de mult mister întrînșii o căutau, iar ea era prea lipsită de apărare în fața unei asemenea priviri care o răpusese întotdeauna.

— Te iubesc mult Marius, șopti ea și sălciile care străjuiau terasa aproape pustie începură să fosnească mai tare." (n.n. știți d-voastră ceva, de vreme ce sînteți student la facultatea de științele naturii, e drept numai în anul I). Pe urmă, aflați de la noi că, la hotel, camerele nu au sonerie la ușă. „Colecționarul și fotografia" este ceva mai reușită, deși la fel de sentimentală. Cînd veți reveni din „sălcii" trimiteți-ne altceva.

IULIA NEACȘU, București : Ei bine, chiar așa vă cheamă ? Sau... Oricum, trimiteți piesa la revista **Teatru**, iar dacă vreți să vă recomand un cenaclu literar „în care să învăț (dacă așa ceva se poate învăța) cum se minuiesc ideile și slovele", vă recomand cenaclul organizat de secția de dramaturgie a Uniunii scriitorilor, sub conducerea lui Paul Everac.

T. LASCĂR, București : Ne amintim că v-am răspuns. D-voastră nu vă amintiți ?

ALEX. ROMAN, Ploiești : „Pentru că în mintea mea sînt mai multe Eu-ri, stăm de vorbă între noi, ocazie cu care fiecare spune ceea ce socotește că merită să fie spus, ca de pildă acum : EA. Știm cîte drame a prilejuit iubirea, dar fără ea viața ar fi searbădă, fără culoare, fără căldură, fără...". Și așa mai departe, conform ideii : „Hai să vorbim vorbe", sărind de la una la alta, ajungînd și pe la extratereștri : „Veniți extratereștri !... S-au spus povești / Că voi n-ați fi, / Că farfuriile cerești / Sînt fenomene pămîntești / Azi însă am dori / Să știm că existați / Pe oameni ca să-i ajutați / Război a-l opri". Trimiteți-le lor, extratereștrilor, cine știe...

Iulian Neacșu

P.S. Rugăm pe toți cei care ne scriu să menționeze pe plic titlul rubricii POST RESTANT, Manuscrisele trebuie dactilografiate și nu se restituie.

REMEMORĂRI

Craiul Munților (XI)

1.

Unul din episoadele cele mai controversate de martorii oculari, foștii tribuni, prieteni, biografi, gazetari, etc., este cel referitor la refuzul lui Avram Iancu de-a se prezenta în fața împăratului. Unii au speculat această ciudată atitudine în defavoarea lui Iancu, alții au socotit refuzul drept un comportament **bizar** (ca să nu zicem altfel), cîțiva au imprimat acestui incident o aură de **enigmă.**

După părerea noastră, explicația e destul de simplă dacă ținem seama de atitudinea curții imperiale față de Craiul Munților și de doleanțele moților săi.

Iancu aflase desigur despre faptul că însuși suveranul cu augusta lui mînă l-a tăiat fără să tresară de pe lista celor propuși pentru inalte decorații. Îi era încă proaspătă în amintire **expulzarea** brutală din Viena.

Nu putea accepta nici gîndul unui refuz în chestiunea pădurilor și a altor drepturi, refuz pe care el îl anticipa și-l presimțea desigur.

Mîndria și demnitatea sa de om care a luptat pentru interesele poporului său l-au îndemnat să stea în rezervă, asigurînd altfel tot ce ținea de protocolul unei primiri cît mai călduroase.

Scriitorul maghiar Domokos-Haraga Balasz, care a scris și publicat în 1930 un „roman istoric adaptat pentru film", altfel spus, un scenariu de film de peste 400 de pagini, avînd acces la anumite documente în limba maghiară, aduce un element nou legat de episodul călătoriei împăratului în Apuseni.

Contele Schwarzenberg, guvernatorul Transilvaniei, în înțelegere cu baronul Saloen cad de comun acord să acționeze în așa fel încît Avram Iancu să fie **manevrat** în așa fel încît să nu apară în fața suveranului.

I se transmite astfel (susține autorul) lui Avram Iancu un bilet de liberă trecere spre cvartirul suveranului, un fel de **autorizație** prin care să poată fi primit în audiență. Pe de altă parte, în înțelegere cu șeful poliției vieneze, venit special spre a asigura securitatea împăratului în munți, dau ordine secrete dar precise ofițerilor din garda personală a lui Franz Iosef spre a nu permite lui Iancu accesul la împărat.

Seara, susține sus amintitul autor, Iancu s-ar fi prezentat la bivuacul împărătesc însoțit de Balint, Teodor Teoc și de încă alți cîțiva tineri tribuni. Arată hîrtia ofițerilor de pază precizînd că a fost invitat de chiar domnul guvernator. Hîrtia nu e luată în seamă și un oarecare conte Grüne îi promite lui Iancu că va putea veni în audiență mîine dimineață.

Această **dimineață** nu va exista niciodată și Avram Iancu va refuza în continuare orice tentativă de-a lua legătura cu împăratul.

A doua zi, tînărul suveran, iritat și intrigat de neprezentarea Craiului Munților, va întreba : „Dar, unde e Iancu ?", adăugînd imediat „Sîntem oare în siguranță aici ?"

Craiul Munților s-a comportat cu demnitate și mîndrie, ca un adevărat fost prefect al legiunii „Auraria gemina" și ca un adevărat conducător al poporului său.

2.

Iată cum descrie Alexandru Șterca Șuluțiu popasul monarhului pe muntele Găina și **inexplicabila** atitudine a lui Avram Iancu :

„Iancu cît se ivi la vedere cu atîta dor și iubire așteptatul monarh, peri numaidecît din acest loc și din vederea și mijlocul compatrioților săi, cu cari pînă acum așteptase pe împăratul ; și în zgomotoasa mișcare ce se făcu la apropierea monarhului între cei adunați ce-l aștepta Iancu se făcu nevăzut. Se poate înțelege ce confuzie, durere și rușine cuprinsă pe toți așteptătorii naționaliști și munteni, cînd la sosirea și apropierea împăratului de toate părțile se striga Iancu ! Iancu ! și poftitul înaintea împăratului, Iancu, nu era nicăirea !"

3.

Și George Barițiu este de părere că numai intrigile celor din jurul împăratului au dus la neprezentarea lui Avram Iancu în fața tînărului suveran.

„Mulți iarăși voiesc a ști că monarhul, cu această ocaziune, fusese determinat a înălța pe A. Iancu la rangul de baron, a-i face și oarecare donație în proprietate de pămînt din averile fiscale, a decreta ușurări esențiale pentru locuitorii de naționalitate românească din Munții Apuseni. Noi încă am fost și sîntem foarte aplecați a crede în acele generoase ale Lui Francisc Iosif I, însă nu ne putem abține ca să nu observăm că, dacă scopurile împărătești au fost acelea, apoi organele administrativ-politice au lucrat în dosul monarhului în direcțiune, cu totul opusă, ca și cum ar fi vrut să extermine orice încredere din inimile românilor...".

Refuzînd orice onoruri, orice decorații, orice recompense materiale, Avram Iancu a rămas același exponent demn și neînfricat al moților, flacără vie zidită și izvorînd din chiar inima poporului. Demn, mîndru și incoruptibil. Incoruptibil ca aurul !

Mircea Micu

P.S. Semnalăm cu plăcere placheta de proză **„Iancu soare trudit"**, apărut la Editura „Ion Creangă" sub semnătura poetului **Ion Mărgineanu.**

Tablouri de Simion Cosma

UN PICTOR POET

Simion Cosma sau despre stup

Cînd moare o albină în stup sau cînd intră o furnică în stup, ce este omorîtă, sau orice fel de altă ginganie care intră în stup și este omorîtă, albinele lucrătoare, de îndată ce albinele războinice și-au făcut treaba, deci albinele lucrătoare cum zic, o acoperă cu un fel de ceară aparte ca să ferească interiorul stupului de putregai și mierea de alterare.

Lucrările pe care nu le pot numi nici pictură, nici sculptură și nici basorelief, lucrările lui Simion Cosma din această perioadă par scoase din interiorul unui stup.

Mă întreb roșul lui violent ce sînge acoperă, albul lui de nord tomnatic ce fulg topit închide, griurile lui ce vechi tristeți le acoperă cu ceară?

Și totuși, dacă ne refuzăm o mai profundă contemplare a obiectelor sale, primul sentiment este acela de bucurie, de jubilație de moment mozartian. În spatele lui se ascunde o durere învinsă, o rană cicatrizată și o istorie prelungă.

Văzîndu-i o garoafă de ceară am tresărit dindu-mi seama că acest artist unic, care este Simion Cosma se uită prin propriile sale răni ca prin niște pleoape roșii : spre lumea pe care el încă o mai vede ca Lume.

Să-ți faci dintr-o rană un ochi, dragă Polifeme, înseamnă că Ulise urmează să te mai cerceteze încă.

Nichita Stănescu

noiembrie 1979

(Dintr-un catalog de expoziție)

simion cosma

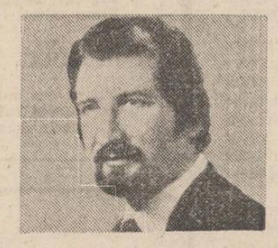

Stare

Pescăruș istovit
s-a rătăcit în inimile noastre.
Valul frămîntă
gînd după gînd.
Întinderile
ne-ncolăcesc aripile.
Mă-ntind în tot
și simt
cum nu mai sînt.

Întîlnire

Ai mingiiat cu ochii
Gîndu-mi tremurat.
Copacii-mi dormeau
la margini de suflet.
Prezența ta i-a învolburat.
Ce candelabre aprinzi
în priviri
De ce sting luminile-mi
toate ?

Însetat de lumină

Durerea-i în stare să fure
și clipa și albul hoinar.
Durerea-i în stare să-ndure
zăpada, iubirea și focul.
Durerea ne leagă mistreții
de cer,
ne atrofiază bărbăția
și jocul,
taie rădăcinile de aer,
sufocîndu-ne lumina
norocul.

Mister

Bat clopote de sentimente
și crini de simbătă seara
Cad rînd pe rînd privirile
ca-ntr-un bal de lumină.
Vibrăm de sete și de cer.
Nu știm cînd și cine
ne anină
de același mister.

Timp

Pasărea plutește-n zidurile
casei.
Ciugulește timpul
tablourile-mi ;
Și mama mai coase zăpada.

debut

diana bolcu

Cerc

Ca o pădure închisă de flăcări în cerc
îmi mai arunc în afară
cîte un cuvînt, prelungire frumoasă
a gîndului
— niciodată n-ai să mă știi
uneori încerci să-mi citești cîntecul straniu
al privirii
ca și cum ai vrea să-ți vezi destinul
în palma viscolului.

Așteptare

Te aștept în partea-n care doarme
plînsul în orbita unui zeu
pașii înserarea ți-i mai soarbe
și deodată-n lume este greu
cînd se taie strania lumină
într-un dans de otrăvite ierbi
eu aștept făptura ta să vină

să-ți ascunzi frunzișul într-un cerb
însă ninge iarăși peste lume
cu lumina florii de granit
și tu nu mai vii și nu ai nume
doar conturul abia auzit.

Antiportret

Ei bine află
că în ochiul meu sting crește ploaia
iar în celălalt, răsăritul de soare
că am frunze amare
și degetele-mi cresc adesea în somn
pînă la cer
și trupul meu poartă amprenta delirantă
a unui zeu
că mă poți ști
numai dacă mă vezi zburînd
cum citești soarta copacului
după inele.

Soldatul

Nu, iubito, iarba nu conspiră sub noi
iarna nu ne scrie pe trup
pedeapsa capitală
părul tău risipit pe pămînt crește
ca o vegetație ciudată
sîntem atît de singuri cu noi
încît nici nu vedem pe cer
avionul de vînătoare
încît nici nu știm
că cineva ne privește
prin luneta unei arme.

i. sarafie

Mama

Ce copilărie, mamă
Să te ascunzi în inimă
Ca un copac în iarnă,
Cînd fiecare știe acel loc
Fiecare copil îl știe...

Puteai aluneca în apă de mare,
Sau să te ascunzi
După nevăzuta față a lunii,
Dar tu cu o nemărginită resemnare
Te-ai așezat într-o inimă
Cu miinile împreunate ca pentru rugăciune.

Doar știi, mamă
Că inima nu are judecată
Împreună : apa cu focul
Și vrea să mai zidească
Mînăstirile deja zidite.

Iată ! Din ochi îți cad bănuți de argint
Ca niște flori de salcîm
Risipite în primăvară
Acoperindu-ți inima ca pe o comoară.

Ce copilărie, mamă, să te ascunzi în inimă !

Tînăr soldat

Alege-ți o zi cu soare, soldatule,
Cînd mori
Alunecînd în trupul pămîntului
Printre ierbi fosnitoare,
Din catarame scînteind nisipul.

Poate vei întîlni și alți soldați
Os cu os stratificați.
Nu te opri, mergi mai departe
Pînă vei da de-o fostă cetate
Unde sînt așezați
Tinerii morți.

Scînteie, foc și nenoroc
Soldatule căzut ca o ninsoare
Pe gura ta în legănare :
O ultimă secundă a-ncremenit —
Soldatule cernit !
Soldatule ninsoare ;
Pămînt, pămînt deștelenit.

Fluturi și trandafiri

Prima stare după dispariția petalelor
A fost o mare tristețe pentru fluturi.
— Să facem ceva,
Au spus fluturii
Să facem ceva !
Zburînd din floare-n floare
Aripile noastre sînt binemirositoare
Să le folosim în loc de petale !
Cîțiva dintre noi să renunțe la aripi.
— Cum ? Nimeni nu vrea să renunțe la aripi ?
Nimeni nu vrea să fie iarăși omidă ?
Am putea salva trandafirii
Am putea iubi încă florile !
Și ele ne-ar iubi pentru acest sacrificiu.
Nimeni nu vrea să renunțe la aripi !
Nimeni nu vrea ?

Viața e prea scurtă
Ca să renunțăm la aripi !
E prea scurtă ;
Și fluturii și-au luat zborul
Spre existența lor efemeră.

Investigarea poeziei

Urmare din pag. 1

cerea" nu atinge nici subtilitățile pareysoniene ale „formei formante", nici tema relației dintre spirit și lume în perspectivă ilocuționară. Mai apropiat pare a fi vechiul model mimetic al lui Sidney, după care poetul reprezintă (prelucrează), contrafăce (deformează, transfigurează) sau închipuie (substituie) realul ; am notat în paranteze termenii folosiți în „Introducere". Nu știm dacă autorul englez a avut în vedere și o „componentă futurologică" (E. Negrici ne-o promite), dar nu e de neglijat o clasificare din sec. al VI-lea aplicabilă, cu mici ajustări, poeziei noastre contemporane. „Ambivalența tendință sidneyană către expresionism" (Krieger) ar justifica și discutarea procesului de „implicare a subiectului în obiect", urmărit de E. Negrici, în cadrul unei teorii mimetice. Există deci poeți care prelucrează, poeți care transfigurează (deformează) și poeți care substituie existentul. Ne putem întreba dacă textul „ca semn macroscopic" nu este el însuși un substitut, ca orice semn. În acest caz, poetul ar substitui o realitate, o stare a eului sau un „real posibil". Mai greu de înțeles rămîne cum reușește acest „real posibil" să aibă „un conținut imposibil".

Chiar dacă a fost concepută fără nici o plăcere, teoria propusă ne prilejuiește o lectură agreabilă, cu multe sugestii interesante, dar și cu unele considerații discutabile. Aproape paradoxal — dat fiind că în domeniul poeziei, așa cum remarca Valéry, nimic nu e mai firesc decît dezacordul dintre comentatori — vom nota că paginile rezervate de E. Negrici criticii propriu-zise ne par mult mai rezistente, în autonomia lor relativă. Cam tot ce „scirțîie" în această „Introducere" ține de teorie, fie direct, fie prin raportarea teoriei la mult mai convingătoarele analize critice. Iată, de pildă, un poet „prelucrător". Marin Sorescu, „evită orice prelucrare". E drept că „La Lilieci" ilustrează modul de „prelucrare fără atribuire de sens", dar chiar o prelucrare fără prelucrare... e mult prea metafizică. Derutat poate fi și cititorul care, după ce a aflat că poezia de prelucrare „te obligă să privești lumea ca pe un lăcaș de semne ale binelui absolut", descoperă la Mircea Dinescu (tot un prelucrător) aceste semne : „decesul naturii, al satului, al clasei țărănești tradiționale, expansiunea apocaliptică a industriei, proliferarea cazărmilor, a delațiunii și suspiciunii, debilitarea simțului eroic al revoluției, căpătuirea sub acoperămîntul lozincilor" etc. Toate acestea, respectînd legile elementare ale clasificării, ne-ar obliga „să privim lumea cu speranță reînnoită" ! Unele particularizări nu prea... particularizează. Astfel, „pe producătorii din a treia mare clasă existentul nu-i satisface deplin". Producători sau consumatori, puțini ar fi, în această partiție, membrii clasei complementare. Renunțînd la „dezinteresul intenționat față de intenționalitatea artistică" (v. „Imanența literaturii"), E. Negrici constată că poeții prelucrători „vor să ne facă să vedem realul altfel decît îl vedem", dar în textele unora dintre ei „sînt corelați funcțiv vechi, iar continuul și expresia sînt cunoscute dinainte de destinatar și de subiect".

Aflăm cu uimire că Bacovia, ca precursor al poeziei metonimice, „se bilbiie cu încîntență". Trecînd peste sensul scandalos pe care l-ar atribui sintagmei citate un cititor modest (cu o competență lexicală limitată la conținutul celor 680 de pagini ale „Dicționarului limbii române contemporane", București, 1980), mărturisim că aprecierea ni se pare nepotrivită. Din cîte cunoaștem, singurul poet care a reușit să se bilbîie cu oarecare virtuozitate a fost Paolo Abriani, al cărui bizar sonet inclus de Croce în antologia „Lirici marinisti" începe cu următorul catren : „Mio co-co-cor, mio ben, mia pu-pupilla, / s'io mi-mi-miro il tuo be-bel vi-viso, / se-se-sentomi il sen co-co-conquiso / pe-per l'ardor che da te-te sfavilla". Parcă Bacovia sună altfel...

În ciuda nedumeririlor exprimate mai sus, așteptăm cu interes volumele următoare ale „Introducerii", pentru că autorul dovedește o receptivitate neîndoielnic modernă. În cadrul criticii subiective de nuanță scientistă, prezența lui Eugen Negrici nu poate fi ignorată.

DEALUL TEILOR

Urmare din pag. 1

ne gîndim la toate astea, la așa de multă bogăție. Se vede treaba că nu ne cunoșteam bine nici pămîntul, nici pe noi înșine, de ce sîntem în stare", — se confesează azi bătrînul Pavel Sîrbu, primul președinte al cooperativei agricole, înființată cu exact un sfert de secol în urmă. Am zis bătrîn ? Trebuie să-mi retrag singur cuvîntul, nu-i deloc potrivit pentru un om care poate fi găsit și azi la lucru pe cîmp, care gîndește, de la înălțimea experienței, dar tinerește, ce și cum trebuie făcut pentru ca hărnicia tuturor să devină mai mult, prosperitate, bunăstare, bogat izvor de grîu și de lapte.

După cum poate să-ți confirme învățătorul pensionar Constantin Sporea, satul acesta almăjan este atestat documentar încă din 1434. Locuitori de-ai lui au luptat peste munți în Țara Românească, la înscăunarea lui Matei Basarab. O monedă din secolul XIII, anumite fragmente ceramice vorbesc despre o mult mai timpurie epocă medievală. Iar în locurile numite „La Miocu", „La comoară", „La spînzurători", au fost descoperite certe urme ale perioadei romane. Și să mai descifrăm împreună, cu emoție și mîndrie, o placă memorială, așezată pe una din case, placă ce ne amintește că aici s-a născut generalul Traian Doda, erou al luptei pentru independența națională a românilor. Și totuși, între atîtea însemne de preț ale vechimei unei nobile stîrpe de țărani români, satul de azi degajă o năvalnică impresie de mișcare și devenire. „Aici e căminul cultural ?" — l-am întrebat într-o zi pe un bătrîn, care m-a privit cu mirare din mijlocul uliței asfaltate. „Nu, e casa unuia de-ai noștri, chiar dacă, după cum înțeleg cu mintea mea, dumneatale ți se pare prea mare".

Dar nu m-am învățat minte cu miratul. Priveam perdelele de la secția de mecanizare, curate, apretate, săpunul și prosopul personal al fiecărui mecanizator, în grupul social cu dușuri, amenajat prin forțe proprii. Atelierele de reparații, ca niște mici bijuterii mecanice, curtea ca în palmă, cu gard de sîrmă împletit artistic, cu zgură și flori, totul mi se părea parcă anume pregătit pentru a arăta cum ar trebui să fie. Emilian Soames, șeful secției de mecanizare, înțelege mirarea mea, zîmbește satisfăcut și mă scoate din „impas" : „Păi nu aici e uzina noastră, adică ogorul și tot ce slujește roadelor lui ? Nu trebuie să facem și noi totul pentru om, pentru binele lui, pentru ca el să poată da societății adevărata măsură a capacității sale ?".

Ce poți răspunde la asemenea întrebări, vădind o concepție matură, partinică, profund angajată și ancorată în realitățile și obiectivele agriculturii noastre socialiste ? Pentru recoltele record, pentru cele 125 de hectare redate pînă acum agriculturii, se fac desigur „vinovați" (o vină, ca o surizătoare grădină !) și mecanizatorii secției, între care numai aici parcă am amintit vreo cinci Șuveți. Și nu e de joacă, pentru că și în această primăvară inginerul-șef Victor Marin vine și măsoară în urma ta adîncimea brazdei, descifrînd astfel înălțimea succeselor. Iar fiindcă veni vorba de grădină, desigur de legume, cu mii de tone la hectar adăugate an de an, să spunem că Ion Andrei e nemulțumit de felul cum se face udarea plantelor. „Ne trebuie cîțiva metri de țeavă și un bazin și vom putea asigura o umiditate optimă prin cădere liberă, adică fără nici un consum de energie. Vă asigur că așa vom face de acum înainte, că nu vom aștepta din afară ideile pe care noi înșine le avem". Cît despre tînăra Silvia Dancea, brigadieră la vegetal, absolventă a liceului agroindustrial din Bozovici, ea are două lucruri de preț, la care ține foarte mult : participarea unanimă la lucru, legată de creșterea valorii zilei-muncă, și întoarcerea tinerilor bine pregătiți în satul natal, unde se arată dornici de afirmare, de a face ceva durabil, demn de acest timp avîntat, eroic.

Dar să ne întoarcem la... Suveții noștri. Mai precis la unul dintre ei, Ilie, zis Lică, președintele Cooperativei Agricole de producție din Prilipeț. El te va duce întîi pe un deal, o fostă sărătură stearpă, acolo unde azi se obțin niște producții în stare să-i pună în încurcătură și pe specialiști. Apoi discuția va continua firesc în sectorul zootehnic, adevărat motiv de mîndrie :

— Vedeți dumneavoastră, lucrurile nu au stat totdeauna așa la Prilipeț. Era o vreme cînd lupul mînca oile și indolența dijmuia recoltele. Dar tot noi, prin muncă și gîndire colectivă, prin sprijinul statului, le-am schimbat în bine, dovedind că se poate. Sectorul zootehnic nu arăta ca acum : grajduri moderne, finare noi, încintă betonată, adăpători cu nivel constant. Acum am înființat și o maternitate-creșă-profilatoriu. Iar grăjdarii noștri, după program, pot urmări, la punctul de documentare politico-ideologică din incintă, emisiuni de televiziune în culori.

Atunci ne propunem să „tulburăm" puțin apele cu o întrebare, nu știu cum să-i spun, cam nevralgică.

— Cum a rămas cu gîndul dumneavoastră la titlul de Erou al Noii Revoluții Agrare ?

Nu, nu l-am găsit nepregătit pe Ilie Șuveți. Avea răspunsul pregătit. Îl gîndise de multe ori, temeinic, în amănunt :

— Vedeți, noi sîntem în zona a treia de fertilitate. Dar avem planuri mari și concrete privind potențialul productiv al pămîntului. Îl vom face, sigur, mai fertil, vom obține recolte mai mari. Cooperatorii vor și pot asta. Chiar acum pregătim răspunsul la chemarea cooperatorilor din Topolovățu Mare, deținători ai mult rîvnitului titlu, despre care tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea că stă în puterea noastră să-l obținem. Știu că la acest lucru se gîndesc și cei de la Lăpușnicul Mare, sau din Răcăsdia, atîția alți țărani cooperatori din întreaga țară.

Satul poartă mireasma de tei înflorit, iar în destin pecetea unui timp istoric propice satului românesc. „Niște țărani" — ar zice scriitorul Dinu Săraru. Dar ce țărani, acești Șuveți din Prilipeț, ca o dinastie amintind de „Moromeții" marelui scriitor.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Codul arcului este săgeata.

II. Dacă Orfeu rezistă cîntecului său este pentru că în același timp cîntă. Dacă el ar tăcea, cîntecul care se mai aude încă, l-ar ucide.

III. Nu este totalmente exclus ca energii superioare ale ființei umane să fie surse de existență pentru alte forme de ființe în univers (așa cum oxigenul plantelor pentru noi) și noi să nu avem habar că pe lîngă scopul evident al practicii noastre umane, mai există altul, străin nouă, pe care îl servim „în necunoștință de cauză".

IV. Din păcate nu facem nimic unii pentru alții fără să cerem o răsplată ; ba chiar cînd facem ceva pentru noi, cerem o răsplată de la noi înșine.

V. GHEARA

A plouat toată noaptea și a șters toate urmele.
Miine seară tăvălugul întunericului
netezește ce mai rămîne.
Minutarul se mișcă pe același cadran
ca să șteargă orele care au trecut.
(Bate vîntul, bate vîntul și încurcă detectivii)
Cîți solzi are riul
văzut de la mare-nălțime ?
Se repede vulturul asupra lui
să-l ia în gheare :
ce mult crește șarpele,
cît jumătate de continent
și cît de mică rămîne gheara !

George Alboiu

O premieră teatrală

● În municipiul Alba-Iulia funcționează de mai mulți ani de zile un Teatru popular a cărui prezență remarcabilă se face tot mai des simțită în oraș și împrejurimi. Recent, talentatul și tînărul colectiv al acestui teatru de amatori a prezentat premiera piesei „Avram Iancu" de **Mircea Micu.** Spectacolul, regizat de un actor cu vechi state de serviciu, **Ion Dan,** în inspirata scenografie a lui **Gheorghe Matei,** a prilejuit spectatorilor prezenți în sală scene de veritabilă emoție artistică.

Avînd un ritm alert, însoțit de o coloană sonoră de excepțională calitate, grație aportului indirect al taragotistului Dumitru Fărcaș, spectacolul s-a ridicat mult peste cotele amatorismului, dovedind din partea tuturor realizatorilor maturitate artistică și emoționantă dăruire.

Ne simțim obligați să amintim pe toți interpreții care au izbutit să reînvie pentru ochii și inimile spectatorilor un episod din viața și lupta celui care a fost Craiul Munților. Îi vom pomeni în ordinea intrării în scenă : Stelian Zdrenghițiu, Ionel Iovu, Ion Stelian, Laurențiu Hișu, Eugenia Barbu, Nicolae Chiș, Dorel Barna, Victor Burde, Ștefan Iancuș, Gavril Trif, Simona Kleemann, Ioan Burde, Gheorghe Sava, Florin Suciu, Marin Buta, Constantin Talpaș, Vasile Dura, Marius Boliea, Dorel Maieran și Tiberius Muntean.

După spectacol, interpreții s-au întîlnit cu autorul, susținînd o fructuoasă și interesantă discuție. Piesa va fi prezentată în faza finală a Festivalului Național „Cîntarea României".

m a p a m o n d

TEME ROMÂNEȘTI ÎN „ENCICLOPEDIA ARMEANĂ"

Apariția primei „Enciclopedii Armene", editată de Academia de Științe a R.S.S. Armene, constituie un eveniment fără precedent în viața spirituală a acestui străvechi popor.

Literatura armeană de informare științifică a luat naștere din secolul al V-lea, socotit „secolul de aur" al culturii armene. Mesrop Maștoț a creat atunci alfabetul armean (anul 405). În vremea aceeea cit și în secolele următoare, oamenii de știință armeni au conceput un număr important de lucrări, contribuind la răspîndirea cuceririlor științifice din diferite epoci. Avînd un caracter enciclopedic, operele lui Movses Khorenați (sec. V), Anania Șiracați (sec. VII), Grigor Maghistros (sec. XI), Mekhitar Herați (sec. XII), Stepanos Orbelian (sec. XIII), Grigor Tatevați (sec. XIV) și ale altor figuri de seamă, care oglindeau înaltul nivel cultural al epocii, prezintă și astăzi date cu o mare valoare, bogate din punct de vedere științific și istorico-geografic.

Actuala „Enciclopedie Armeană" a fost precedată, numai în ultimele două secole și jumătate, de circa 400 de dicționare în limba armeană, apărute în diferite colțuri ale lumii. Primul dicționar cu caracter enciclopedic a fost publicat în 1749 la Constantinopole. Este interesant de semnalat că în 1938 a apărut și la București un asemenea dicționar enciclopedic sub redacția orientalistului Mcrtici Bodurian.

În Armenia Sovietică unele încercări de realizare a unei enciclopedii s-au făcut în anii 1932—1936, dar fără succes. Pînă acum au rămas notabile doar dicționarele propuse de Hracia Agearian, Manuc Abeghian, Stepan Malkhasian, folosite pretutindeni pe scară largă.

Cu un tiraj total de 1 200 000 de exemplare, „Enciclopedia Armeană" are douăsprezece volume. Această monumentală lucrare, a cărei editare a început în 1974, conține 38 766 titluri (8 688 pagini), avînd 15 263 fotografii în albnegru și în culori, cît și 858 hărți. La redactarea ei au participat 7 400 autori.

★

După cum se știe, istoria relațiilor româno-armene se întinde pe o perioadă ce acoperă aproape ultimul mileniu, o parte din armenii porniți în pribegie după căderea regatului armean de la Ani (sec. XI) au ajuns în principatele române, instalîndu-se mai întîi în Moldova, apoi în Țara Românească și în Transilvania, o altă serie instalîndu-se în România ospitalieră de după primul război mondial.

În ultimele trei decenii, istoria relațiilor româno-armene a fost studiată cu o atenție particulară de istoricul Suren Kolangian de la Erevan, activitatea sa fiind concretizată în numeroase studii și articole publicate în reviste de specialitate din Armenia sau România. Suren Kolangian semnează majoritatea temelor românești publicate de „Enciclopedia Armeană", lui alăturîndu-i-se și alți autori.

Un articol special este consacrat personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, secretar general al Partidului Comunist Român.

Fără a respecta ordinea alfabetică, care de altfel diferă în limba armeană, ca și transliterarea numelor, ne vom opri pentru început la cel mai ampiu articol, cel consacrat țării noastre. În cele 15 pagini de enciclopedie sînt prezentate date generale, rînduirea de stat a României, condițiile naturale, populația, istoria, partidul comunist, sindicatele și celelalte organizații obștești, viața economică, forțele armate, situația medico-demografică, învățămîntul de masă, știința și instituțiile științifice, presa, radioul și televiziunea, literatura, teatrul, cinematografia, muzica, baletul, arhitectura și artele plastice, precum și comunitatea armeană. Acest articol este ilustrat cu harta în culori și stema țării, imagini din industrie, agricultură, construcții social-edilitare, reproduceri de artă.

Alte articole se referă la poporul român, la limba română și la Partidul Comunist Român.

Din trecutul istoric al țării se remarcă articolele consacrate Daciei și dacilor, apoi cele care se referă la o serie de ilustri domnitori români, dintre care amintim pe Alexandru cel Bun, Ioan Vodă Viteazul, Ștefan cel Mare, Dimitrie Cantemir. Este interesant de semnalat că „Istoria Imperiului Otoman" — capodopera lui Dimitrie Cantemir — a fost tradusă și în limba armeană, fără să fie însă, din păcate, tipărită vreodată. De asemenea, autorul articolului menționează că unele din melodiile compuse de Dimitrie Cantemir au fost prelucrate ulterior și puse pe note de compozitorul armean Baba Hamparțum de la Istanbul și salvate astfel de la dispariție.

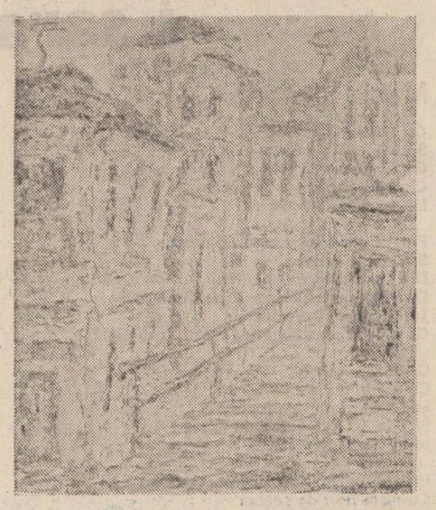

Tablouri de Cristina Bușoi
Din expoziția de la Teatrul Foarte Mic

Un amplu articol este consacrat lui Manuc Bey (Mirzaian) și rolului pe care l-a jucat acesta în istoria Moldovei.

Trecînd la epoca modernă, vom aminti că „Enciclopedia Armeană" acordă locul cuvenit unui număr însemnat de cărturari români, precum Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Spiru Haret, Vasile Conta, Gheorghe Asachi, Nicolae Iorga, Constantin Giurescu. Pentru unii dintre aceștia sînt evidențiate legăturile avute cu armenii. Așa de pildă, Gheorghe Asachi a fost cel care în tipografia sa „Albina" a editat primele abecedare în limba armeană din țara noastră, iar savantul Nicolae Iorga, printre multiplele sale preocupări, a acordat o deosebită atenție și cercetărilor în domeniul arheologiei, publicînd totodată traduceri din lirica armeană, medievală și modernă. Un discipol al renumitului savant român a fost și orientalistul armean H. Dj. Siruni (1890—1973), care de-a lungul activității sale s-a ocupat îndeaproape de istoria comunității armene din România, la sfîrșitul vieții sale publicînd un volum consacrat lui Nicolae Iorga, el fiind și primul traducător în limba armeană al versurilor lui Mihai Eminescu (1939).

De altfel, lui Mihai Eminescu îi este consacrat un amplu articol în „Enciclopedia Armeană", în care, afară de amintita traducere a lui H. Dj. Siruni, se semnalează și traduceri ulterioare publicate în Armenia Sovietică de către poetul Gurghen Borian în 1964 și 1974.

Vasile Alecsandri, Ion Luca Caragiale, George Coșbuc, B.P. Hașdeu, Costache Negruzzi, Garabet Ibrăileanu, Gala Galaction, George Stephănescu, George Enescu, Anatol Vieru (indirect, ca student al lui Aram Hațiaturian), cărora li se alătură pictorii Theodor Aman, Ion Andreescu, Abgar Baltazar, Corneliu Baba ș.a. întregesc galeria marilor creatori români.

În ceea ce privește toponimicele, „Enciclopedia Armeană" se ocupă de marile provincii istorice românești, precum și de București și alte peste 20 de localități, unele dintre ele fiind strîns legate de colonia armeană. Toate acestea sînt bogat ilustrate cu fotografiile unor monumente istorice și de arhitectură.

Enciclopedia prezintă, de asemenea, circa 10 periodice în limba armeană, apărute la București în secolul acesta.

Amintim că cel de al 13-lea și ultim volum al acestei remarcabile enciclopedii va vedea lumina tiparului în 1988, fiind consacrat în exclusivitate Armeniei Sovietice.

Madeleine Karacașian

REVISTA STRĂINĂ

● **O APARIȚIE REMARCABILĂ** în literatura contemporană a R.D. Germane o reprezintă Christine Wolter. Născută în anul 1939, este absolventă a facultății de romanistică și traducătoare din literatura română și italiană. La volumul ei de debut intitulat „Drumurile mele în Italia", critica literară a remarcat munca plină de sensibilitate asupra materialului lingvistic, capacitatea de a realiza un text pe care cititorul să-l guste în cel mai înalt grad.

De un larg interes s-a bucurat culegerea de povestiri „Cum mi-am pierdut nevinovăția", expresie a ambițiilor literare ale autoarei, a capacității ei de a privi profund, în detaliu, realitatea. Un succes asemănător a avut și romanul, primul și unicul ei roman pînă acum, „Însemnări despre iubire", apărut într-un timp foarte scurt în trei ediții.

Proza Christinei Wolter este tipic feminină, eroinele ei sînt, cu mici excepții, femei singure sau părăsite. Sînt femei ale zilelor noastre, care nu se resemnează ci luptă pentru a fi fericite, care se orientează către creșterea și educarea copiilor, spre muncă, fapt care le oferă un sentiment de libertate, de independență și siguranță. Întîmplările lor sînt narate fără sentimentalisme, optimist.

Prin lucrările sale apreciate deopotrivă de critică și de cititori, Christine Wolter se înscrie alături de Angela Stachow, Günter Preuss, Gisela Simon, Hanelore Lauerwald și Monika Helmeck în rîndul scriitorilor de frunte ai generației mijlocii de scriitori est-germani.

● **„SOMETHING LIKE AN AUTOBIOGRAPHY"** (Ceva ca o autobiografie) este titlul volumului de memorii ale marelui regizor japonez Akira Kurosawa, pe care mulți critici îl consideră drept cel mai mare regizor în viață. Începînd din anul 1942, el a realizat peste douăzeci de filme care, fără excepție, își găsesc locul meritat în istoria cinematografiei japoneze și universale. De altfel, afirmația de mai sus este susținută și de faptul că filmele lui Kurosawa au fost distinse cu premii importante la toate festivalurile internaționale ale filmului la care au fost prezentate.

„Pentru ca cineva să poată scrie scenarii bune, trebuie să studieze temeinic marile romane ale literaturii universale", spune el în volumul amintit. „Trebuie să se convingă în ce constă măreția lor. Trebuie să le citească chiar dacă nu-i sînt toate pe plac. De asemenea, el trebuie să vadă toate filmele remarcabile. Și mai trebuie să citească scenariile acestor filme și să studieze manuscrisele marilor regizori. Iar dacă cineva are de gînd să se facă regizor de filme, el trebuie să învețe, în primul rînd, să scrie scenarii bune... Calitatea cea mai mare pe care trebuie să o aibă un regizor este obiectivitatea. Nu au nici o importanță greutățile cu care el s-a luptat în timpul turnării filmului sau a unor scene pentru că spectatorii tot nu vor afla de ele. Dacă în film există ceva plictisitor, rămîne plictisitor chiar dacă s-au depus eforturi mari pentru a-l realiza...

Filmul se leagă de multe alte genuri de artă. El are calitățile literaturii, are și calitatea teatrului, conține aspecte filozofice, are atributele picturii și sculpturii, are culorile muzicii. Dar, ținînd seama de toate acestea, filmul trebuie să rămînă film..."

● **ÎN PERSOANA LUI ANTON BUTTIGIEG** și-au dat întîlnire în chip fericit, poetul și omul politic. S-a născut în anul 1912 în Malta unde a studiat dreptul. A fost prim-ministru al Maltei apoi, între anii 1976—1980, președinte al Maltei.

Anton Buttigieg face parte din rîndul acelora care susțin că limba malteză este atît de bogată încît poate fi și limbă literară. Luptînd pentru independența și libertatea țării sale el a militat implicit și pentru recunoașterea deplină a limbii malteze ca limbă oficială și literară a poporului său, care își leagă începuturile de fenicieni. Este un miracol că limba malteză a rezistat tuturor încercărilor de a fi suprimată, în ciuda puternicelor influențe exercitate de latină, arabă, spaniolă, italiană sau engleză, adică limbile vorbite de vremelnicii stăpîni ai Maltei, insulă care are acum în jur de 300 000 locuitori. Malteza a ajuns limbă oficială în Malta numai după retragerea coloniștilor britanici.

Cel mai cunoscut dintre volumele lui Buttigieg se numește „Lampa" și este o culegere de versuri. Întreaga lui creație poetică este străbătută de dragostea față de insula pe care a văzut lumina soarelui. Apariția acestui volum este cea mai bună dovadă că limba malteză este o limbă vie și bogată. Întreaga creație poetică a lui Buttigieg reprezintă o preamărire a frumuseții, bucuriei și fericirii.

Traducerea în limba engleză a unei culegeri importante din creația poetică a lui Buttigieg, și apariția acesteia în Colecția de opere reprezentative a UNESCO, a însemnat și primul mare pas pe care poezia malteză, literatura acestei insule mici, l-a făcut spre universalitate.

● **SHIRENDU MUKHOPADHJAJ** face parte din rîndul scriitorilor bengalezi din generația de mijloc. S-a născut în Bengalul de Vest și este autorul mai multor romane și culegeri de povestiri și nuvele, în care face dovada bogatei experiențe de viață în special din anii copilăriei și ai studenției. Toate lucrările lui au ca erou principal fluviul Brahmaputra, pe malul căruia s-a născut și a copilărit. Se regăsesc în lucrările lui și amintirile despre desele mutări ale familiei sale din oraș în oraș, din așezare în așezare, care l-au ajutat să cunoască oameni, locuri și medii sociale. Această realitate ca și anii petrecuți prin internate l-au făcut un însingurat, un om bîntuit de depresiuni sufletești, de melancolie, tare de care suferă mulți dintre eroii lucrărilor sale.

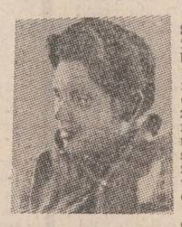

Din aceeași generație cu el, **SUNIL GANGOPADHJAJ** a început să scrie încă de pe băncile facultății. Este autorul a peste douăzeci de romane și al mai multor culegeri de povestiri, nuvele și de poezie în care, după propria-i mărturisire, scrie despre oamenii simpli, despre dorințele și slăbiciunile lor, despre năzuința lor de a duce o existență demnă, într-o lume a oamenilor egali în drepturi.

Greu de tradus în alte limbi, dar mai ales greu de înțeles din cauza realităților specifice pe care le abordează, lucrările celor doi scriitori bengalezi, cele mai bune dintre ele, se înscriu în contextul mai larg al literaturii indiene contemporane așa cum unele filme indiene se distanțează din rîndul celor peste 900 pelicule pe care cinematografia din această țară le realizează în fiecare an.

UN POET - O LUME

Eduardas Mejelaitis (I)

● Eduardas Mejelaitis (n. 1919) este cel mai important poet contemporan din Lituania sovietică. Poetul de la Vilnius, tradus în majoritatea limbilor popoarelor din U.R.S.S. și în alte numeroase limbi ale lumii, cultivă o lirică interiorizată, care reia dintr-o perspectivă originală problematica eternă a omului într-o suprapunere tragică cu misterul existenței. Originalitatea de viziune a poetului lituanian se sprijină de obicei pe sisteme de metafore „baltice", a căror geometrie riguroasă dau poeziei sale un farmec aparte. A primit numeroase premii literare. Este poet al poporului din R.S.S. Lituania.

Noapte. Sirenă. Pigmeu.

1.

Pălește luna ostenită,
Căci norii iarăși o sugrumă.
Spre unde vă grăbiți, talazuri,
Cînd totul e pustiu și spumă ?

Sclipesc a groază rifurile toate,
În jur tristețe rece și cumplită,
Iar marea pare țintirim de țară,
Cu un catarg de cruce prăvălită.

Eu de la Alfa merg înspre Omega,
Acolo voi găsi rivnitul loc,
Unde grăiește Dumnezeu întruna,
Cu valurile calme prins în joc.

Și rifurile nu mă înspăimîntă
Și nici tristețea negrelor priviri.
Plutesc spre vocea fără seamăn
Și nu pot fi pe cale rătăciri.

2.

Și iată luna rumenă și plină
Preafericește dedesubtul iară,
Căci totul este liniște și pace,
Ca într-un miez de caldă primăvară.

Și vocea o aud tot mai aproape,
Curată cum e cerul azuriu,
Mai dulce decît rodia zemoasă,
Pe arșiță găsită, în pustiu.

Nu știu al cui e viersul unduios,
Și totul e învăluit în ceață,
Iar malul e aproape, mai aproape,
Rivnitul loc îl deslușesc în față.

În jurul lui numai grămezi de lemn,
Din tot ce-au fost corăbii în derivă
Și rifurile îmi cuprind încet,
Bărcuța mea modestă și naivă.

3.

Cînd am ajuns pe insula rivnită,
Învăluit în cînt și reverie,
Mi s-a proptit în față dintr-odată,
Un gnom minuscul cît o jucărie.

Era urît precum a fost Socrate
Și tot ca el caraghios cuminte,
Toiagul de la Moise moștenit,
Îl ținea strîns minuța lui fierbinte.

— Pin-la Sirenă nu mai poți ajunge,
Și-a isprăvit cu astăzi audiența,
S-a dus săraca undeva să moară,
Știindu-ți insolită insistența...

La spusă a urmat un hohot lung
Și tot rizînd acolo este,
Împielițatul cît un degetar,
Cu mutra lui din veșnica poveste.

Poveste de pe stradă

Eram tînăr cînd am ieșit pe strada veche,
Pe strada bogată și vicleană ca o vulpe polară.
Ce tot porți, mi-a zis strada, acolo la piept ?
Port asta, i-am răspuns, dîndu-i inima mea.
Pfu ! Ce mizerie ! Mi-a strigat cu dispreț.
Lovindu-mă crunt peste mînă. Și inima a căzut.

Pe trotuare se plimbau curcani și păuni
Și bineînțeles că au văzut inima roșie, vie.
Păunii au ocolit-o cu mare prudență,
În timp ce curcanii au strivit-o cu ghearele.

Apoi a ieșit pe stradă mica măturătoare.
Ea a văzut inima și chiar s-a bucurat.
Fetița a luat-o drept frunză de arțar,
Bună de pus în cartea cu povești.

Ce frunză frumoasă, și-a zis ea în gînd,
Aduce a inimă bună de om. Apoi
Măturătoarea mică a mai adăugat : E bine
Cînd mai trece cîte-un netot pe stradă.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

POEZIE DIN SOMALIA

ISMAIL MAHMUD HARREH

Apărînd de vînturi

I

vînt rece din nord zăpadă
zile tulburi în ochii sufletului meu
țin minte alte zile
zile de primăvară în Cornul Africii împărțit
de-o haită lacomă de mîini străine
ce dau fiori reci ca tentaculele caracatiței

am cunoscut
inimi de piatră
lovituri de palme fără degete
țin minte
risul lipsit de griji al mamei
risipit
de aripile vulturilor-stîrvari pătrunși în casă
înnebunită de durere
ea a murit fără să mai

aștepte venirea șamanului
și el se temea să iasă din casă
țin minte
vîntul din nord

știu respirația de gheață a unei păpuși de carton
ce-a fost să sufoce Europa
un vrăjitor negru ne-a apărat de vînt
mamă strigam eu
moartea se-ntoarce ca bumerangul
în palmele calde-ale vieții

II

eu sînt oceanele
eu sînt munții
eu sînt nisipul și frunzele
în mine-i tot universul
izvorul dintîi al vieții ce-nvinge totul
zeii oamenii arborii
i-am spus micimii ce sta cu pușca întinsă spre mine
micimii cu ochii goi și mîini de napalm
ce-ntindea gîtul spre soare
să mă sufoce cu umbra sa
i-am spus
eu sînt omul
moartea nu-mi poate aduce moarte

Iertare

Iertare, tată, de nu ți-am îndreptățit așteptările,
iertare,
dacă nu-i pot ucide pe cei de un sînge cu mine,
dacă dimineața nu înalț rugăciuni,
iar uneori n-ascult de sfatul tău,

Tată,
chiar dacă sîngele-ți îmi curge-n vine,
chiar dacă-am fost și eu cîndva nomad,
chiar dacă am dormit sub cer mîncînd cu ochii luna,
și mîinile le-am înălțat spre zeu
și i-am invidiat puterea,
timpul, trecînd prin filele trecutului,
zid nevăzut a ridicat între noi,
timpul m-a smuls cu rădăcini cu tot
și m-a răsădit în alt sol
unde rugăciunile n-au rost.
Iertare, mamă, că n-am venit la mormîntul tău,
iertare, dacă-am uitat
că ești înmormîntată aici.

Abidjan

De-acuma, Abidjan, e timpul, —
iar ploile de vară
îți făuresc cu ciocănel sonor
cerceii amintirii
pe ei cu chipul Africii uitate.

Merită oare să-l re-nviem pe Diop
și ritmurile lui Rabéarivélou ? Să batem în tamtamuri ?
De-acuma, Abidjan, e timpul
averselor de-april.

Cochiliile-acestea, Abidjan,
ce-mi toarnă clinchete-n cuvinte
sînt ale unui biet sticlar cărunt
țărîna căruia o vînd cu amănuntul duhuri
robi ai visării zorilor de mîine, —
el suflă-n pastă străvezie chipul
Africii libere, iar timpul
se-adună în cercei strălucitori
de amintiri și înfioară gîndul.

În românește de Ilie Bădicuț

Balcanice

SANDE STOICEVSKI

Înăbușită

— doctorului Mihailo Gheorghievski —

Cîndva la țărm ajunsesem
Față în față cu largurile.
Copiii se încăierau pentru măr —
Noi, deocamdată, priveam.

Dar exista credința
Că imaginea
Va putea fi pusă-n lumină
Într-un oarecare
Timp viitor.

Nedorită

Nu m-am dat înapoi să plutesc
Pe marele bulgăre al văzduhului,
Să rămîn locuitor permanent
Al veselelor păduri de stejar.
Uneori să mă legăn
Deasupra lumii
Ca un an neroditor,
Vînt să fiu
Dincolo de ticălosul hotar

Care vă mototolește indigoul.

Pe prea mulți însă mi i-am ales
De dușmani nedoriți.

KATIȚA KIULAVKOVA

În mine

Soarele-n mine își caută raza.
Obosit este visul, povestea e veche.

Ochiul e lină furtună, ca un țipăt de iarbă.
De moarte a plîns surîsul în tine.

Fiindcă noaptea mă minte,
Nasc în zori.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

În grădina de argint...

Plouă cu aur roib. Adică se scutură teii pe străzi și iarba naltă bea, uneori, ploi sălbatice. Bune, altfel ne-ar lua benga. Sîmbătă, Rapidul a învins Universitatea Craiova și tot Giulești a respirat nări de cal fulgerat pe colinele speranței. Marți (ziua bufniței, după cum se știe) Rapidul a cărat vreo șaptezeci de mii de spectatori pe stadionul 23 August și a pierdut (0—1) în fața militarilor bucureșteni, fără drept de apel. A fost o zi pe care-aș fi pîrlit-o cu lampa de benzină. Adevărul cel drept (pentru că există și mult adevăr strîmb) e că noi nu prea aveam ce căuta în Cupă. Luînd-o pe cotul lung, ca s-ajungem pe linia dreaptă, noi încă sîntem sub rînjetul unei stele cu tîmplele deprimant de înguste. Noi încă ne batem pentru supraviețuire. Vin cu întrebarea (mîrșavă ?) : de ce ? Pentru că în campionatul diviziei A (cel puțin aici mă pricep cîtuși de cîtuși, fie și numai pentru faptul că scriu cronici sportive de vreo douăzeci și cinci de ani), anul acesta, ca niciodată, nu mai cred nici în învingători, nici în învinși ; mai mult, nu cred nici în arbitri — le cer mii de scuze celor cinstiți, pentru că mai sînt și din ăștia.

E timpul, oricît de cald ar fi afară,, și oricît de bine pe rogojină (iubesc numai rogojinile din trestie subțire), să vorbim despre cuiele din pantofii noștri. Care dintre dumneavoastră nu-și dă seama că eșecul lamentabil al echipei olimpice nu ține de întîmplările mult mai lamentabile din campionatul nostru ? Avem o singură echipă de talie internațională : Steaua. Înainte vreme aveam cel puțin șase, dacă nu opt. Cum am ajuns în deplorabila poziție de tablă goală ?

Joi, Rapidul a învins pe brașoveni, sîngerînd mai rău ca în tranșee. Cel mai bun om de pe teren a fost Ștefănescu, cel mai slab, Pistol. Un băiat suit într-un roșcov, ca să-l scalde ploaia, i-a strigat deznădăjduit : mă, Pistoale, pune-ți numele-n tîmplă și trage ! Declar sincer că i-aș fi dăruit două boabe de mărgăritar. Băiatului din salcîm, nu lui Pistol.

Pe stadionul din Regie, Sportul studențesc a întrecut pe Dinamo cu 5—4. Dac-ar aduna cineva cartonașele galbene și roșii împărțite de arbitri în acest campionat ar pingeli cismele a patru regimente de infanterie.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
26
(1 311)
simbătă
27 iunie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN ANUL CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Ilustrativ pentru ceea ce va fi Conferința Națională a partidului în viața noastră politică, economică și socială, este însuși acest moment cînd reprezentative forumuri ale democrației muncitorești revoluționare s-au întrunit pentru a dezbate și hotărî măsuri care să conducă la îndeplinirea întocmai a programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului și a lansa, în acest scop, o perspectivă și mai accentuată asupra calității muncii și vieții, asupra eforturilor și eficienței cu care trebuie să ne angajăm, în vederea rezolvării tuturor problemelor pe care le ridică în actuala etapă — construcția socialistă. Desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, plenara comună a Consiliului Național al Oamenilor Muncii și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale conferă acestei perspective o substanțială răsfrîngere în plan material și spiritual fiind, prin bogata sa ordine de zi, ca și prin discuțiile purtate, un elocvent mod de a privi realitatea și de a identifica neîncetat posibilități noi de acțiune, căi și mijloace noi de realizare a scopurilor asumate. Gradul sporit de eficiență, competența, răspunderea care trebuie să caracterizeze activitatea din oricare domeniu al existenței noastre economice și sociale, permanenta ridicare a nivelului de cunoștințe, pregătirea neîntreruptă în consens cu cerințele și exigențele actualei etape, ale revoluției tehnico-științifice și pe măsura vastei experiențe pe care o deținem, pe măsura condițiilor de care dispunem sînt linii directoare ale unor preocupări de întîiul politic major și alcătuiesc însuși orizontul de azi și de mîine al muncii și creației.

Analizînd stadiul realizării planului pe anul în curs, în actuala perioadă, precum și proiectul Planului Național Unic de dezvoltare economico-socială a României pe anul 1988, plenara a realizat o vie linie de legătură între preocupările de azi și cele de mîine, între eforturile care, încă de pe acum, se cuprind în realitățile și împlinirile celui de al treilea an al cincinalului și, în consecință, în dinamica și sub impulsul unei întregi epoci. Cuvîntarea secretarului general al partidului este evidentă în acest sens : **Sîntem o societate a muncii și trebuie să avem permanent în vedere că baza dezvoltării societății noastre o reprezintă activitatea productivă, munca complexă în toate domeniile. Cînd vorbim de muncă avem în vedere și munca materială umană și munca intelectuală, cu atît mai mult cu cît știința devine astăzi un factor hotărîtor al producției, fără de care nu se poate concepe progresul".**

Dezvoltînd teze și concepte proprii experienței istorice cu care partidul nostru se legitimizează ca centru vital al întregii națiuni, tovarășul Nicolae Ceaușescu reamintește corelația de fond dintre factorii materiali și cei de conștiință, în acel sens larg al unității de gînd și acțiune care caracterizează societatea noastră, mersul ei neîntrerupt și la altitudini de randament sporit în toate domeniile și sectoarele de activitate. Programarea viitorului în datele sale economice și sociale ține și de știința conducerii, și de starea democrației, de nivelul tot mai înalt al gîndirii, al cunoașterii, al acțiunii practice, concrete. Timpul e-al faptelor și în această accepție cuvîntarea secretarului general al partidului conține lămuritoare direcții și orientări care fac din actul muncii și al creației o dovadă a rațiunii însăși de a exista.

Viața acestui an se desfășoară sub semnul Conferinței Naționale a partidului. Va avea loc în curînd Congresul educației politice și al culturii socialiste care, așa cum s-a subliniat, este menit să constituie o nouă și puternică manifestare a democrației noastre muncitorești revoluționare, un amplu for de dezbatere a căilor și direcțiilor de acțiune pentru înfăptuirea consecventă a politicii partidului în domeniul ideologic, al educației, culturii și artei, al formării conștiinței socialiste înaintate, a omului nou, constructor al societății socialiste și comuniste în patria noastră. Urmează sărbătoarea națională a României, urmează cea de a patruzecea aniversare a Republicii. Se petrec toate acestea sub egida evenimentului central pe care îl constituie Conferința Națională a partidului a cărei ordine de zi și ale cărei date de desfășurare au fost hotărîte recent de Plenara C.C. al P.C.R. În climatul efervescenței creatoare, al muncii pentru înfăptuirea marilor deziderate ale dezvoltării, ale înaintării noastre neîntrerupte pe calea progresului și civilizației, cultura și arta își au locul lor bine definit și își împlinesc o nobilă menire de conștiință.

Luceafărul

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL TREILEA CONGRES AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Învățătorii

Învățătorul meu, Ion Manea, dintr-un sat din Cîmpia Dunării, pierdut în plasa de lumină a soarelui, ne învăța scrisul, cititul, socotitul, cîntul, istoria, lucrul manual, îndeletnicirile agricole și buna purtare, cu o însuflețire și o credință despre care noi, copiii, chiar dacă nu ne dădeam seama atunci, aveam să **dăm sama,** cu bucurie și recunoștință, tot restul vieții.

Scrisul trebuia să fie clar și rotund, caligrafic, ușor aplecat într-o parte, ca firele într-un lan de grîu, îndoite la pămînt de prea marea povară a rodului și înțelesurilor lor, izvorîte din sudoarea cinstită a brațelor și a frunții de țăran, obișnuit cu adevărul fundamental al vieții, că acela care nu-și cîștigă pîinea prin muncă adevărată și fără preget nu merită să trăiască.

Cititul, mai ales acela executat **cu voce tare,** dar și acela făcut **în gînd,** cerea limpezime, urcușuri și coborîșuri line, poticniri voite, la punct, și sforțări dătătoare de nuanțe și culori neașteptate, la virgule ; cerea deslușirea sensurilor din fraze și propoziții, în așa fel încît fiecare nouă pagină din sfînta noastră **carte de citire,** făcută ferfeniță de mîinile mici și curioase ale copilăriei, era o adevărată desțelenire, în pămîntul bun și curat, generos și atît de bogat în frumusești și tezaure nepieritoare al Limbii Române.

Socotitul avea nevoie de forța și claritatea minții, de strălucire !

Cîntul — de participarea întregii ființe. Numai așa vestitele cînturi : „Deșteaptă-te române", „Pui de lei", „Pe-al nostru steag", ori „Imnul eroilor", cu solemnul vers „Presărați pe-a lor morminte..." puteau căpăta forța, curățenia și vibrația deplină cu care fuseseră înzestrate de făuritorii lor, dar pe care glasurile noastre prea copilărești nu le-o puteau acoperi.

Citeodată, astfel de cînturi făceam și la orele de istorie. „domnul nostru" vrînd să ne spună parcă, în acest fel, că istoria nu-i altceva decît participare și implicare deplină în marea epopee a poporului său.

Astfel disciplinele începeau să se amestece, plămădind în trupurile noastre mici o ființă unică și inconfundabilă, fiindcă, nu o dată, noi copiii, adăugam orei de istorie, învățămintele noastre de la ora de desen, punîndu-le, de pildă, căpitanilor lui Mihai Viteazul, ce se luptau vitejește cu oștile otomane, în ilustrațiile **cărții noastre de citire,** cîte două săbii în fiecare mînă ! Vezi bine, că, în acest fel, vestiții căpitani, ajutați și de noi, după puterile noastre, nu puteau ieși decît mereu învingători !

La lucrul manual „domnul nostru" era tot atît de pretențios ca și la celelalte materii „teoretice". „Teoria ca teoria, dar practica te omoară !" — zicea el zîmbind cu înțeles, învățîndu-ne cum să alegem din snop paiele de grîu doepte și luminoase, de aceeași lungime și grosime, cum să le punem în apă cîldută de cu seară, și cum să împletim a doua zi cunună „în patru", „în șase", ori „în opt", din care să ne facem pălării ușoare și răcoroase, care să ne apere de soarele ce se rostogolea, în copilăria noastră, ca o roată de foc nemilos pe cerul, cît cuprinsul lumii, al Cîmpiei Bărnaului.

Cît despre „îndeletnicirile agricole", aici nici nu mai încăpea vorbă : altoitul, săditul pomilor, grădinăritul și altele de acest fel, constituiau un fel de „probe eliminatorii", fără de care nu se putea merge mai departe. Cum să trăiești la sat și să nu știi să ari, să semeni, să sapi, să plivești, să sădești și să îngrijești pomii, să mergi cu vitele la păscut, să faci focul și să le

Petre Ghelmez

Continuare în pag. a 7-a

Varietatea formelor

Reluarea, periodică, a ideii de **generație literară** sau de **nouă promoție** cred că este — la noi cel puțin — reflexul teoretic al axiomei că literatura noastră s-a dezvoltat cu întermitențe, adică în. salturi recuperatoare. Începutul deceniilor '60, '70 și '80 reiterează discuția despre noutatea cutărei grupări, justificată de vîrstă și validată în cenaclu sau revistă. Se exemplifică deobicei cu nume de ultimă oră și în termeni de fertilă opoziție cu cele consacrate în poezie și, mai precaut, în proză și critică. Există un etalon (generația Labiș) dar și corectivul, mereu subliniat, al **valorii individuale** ce elasticizează și, uneori, contestă chiar conceptul de **generație.** El rămîne totuși operant mai ales din perspectiva istoriei literare, preocupată să claseze și să ordoneze manifestări divergente. Faptul, pe de altă parte, că timpul le infirmă sau le confirmă ulterior pune sub semnul întrebării funcționalitatea unui criteriu, acela al **vîrstei tinere** ce prezidează explozia publicistică sau editorială. Programul estetic coagulează vremelnic valorile într-un grup sau „școală" și asta dincolo de întîlnirea lor accidentală în paginile unei reviste sau antologii : **Echinoxul** clujean a fost un asemenea exemplu memorabil tocmai pentru că el depășise perimetrul, vag și restrîns în același timp, de generație. Vreau să spun că înțelegerea adecvată a acesteia depinde în mod organic de presiunea unui complex de evenimente social-istorice, ale căror reflexe le întîlnim în operele scriitorilor de vîrste diferite. Accept, prin urmare, interbelica „generație pierdută" recognoscibilă în pagina scrisă de Hemingway sau Cezar Petrescu ; accept, de asemenea, la meridianul și în timpul nostru, „generația Labiș" al cărui spirit marchează încă majoritatea grupusculelor. Termenul devine astfel valabil, cu adevărat operant, numai întrucît certifică și plasticizează elementele unui **cod cultural colorat,** pasager, cu pigmentul atitudinii ostentative sau cu experimentul adeseori gratuit. Or, perspectiva aceasta, anume definirea orientării literare în funcție de anumiți stimuli (nu numai sociali), mi se pare utilă din cel puțin două puncte de vedere. Înțelească în modul de mai sus generația literară înlesnește, în primul rînd, **studiul tipologic,** al izomorfismelor ce precizează, cu un plus de coerență, o dimensiune sau alta. Continuitatea și nu ruptura dintre generațiile propriu-zise e ilustrată astfel la toate nivelele imaginarului, cu excepția probabil a teatrului. În acest sens, rîndurile scrise de Radu Petrescu (în **O singură vîrstă** sau **Ce se vede)** se întîlnesc cu acelea ale lui Mircea Ciobanu, cu experimentul epic al lui Paul Georgescu **(Solstițiu tulburat)** dar și cu proza mai tinerilor Marcel Runcanu **(Febră vesperală),** Mircea Ghițulescu **(Omul de nisip)** în așa numitul **roman teoretic** sau **autoreflexiv.** La celălalt pol față de epica alcătuită parcă la sugestiile poeticii actuale se află narațiunea fluentă, transmițînd senzația de experiență trăită din recentul roman al Alexandrei Stănescu, **Regula paralelogramului,** precum și dintr-o bună parte a prozei scurte, a cărei ecloziune nu poate fi desprinsă de clasicizații deja Marin Preda, Fănuș Neagu, D.R. Popescu etc. Plusurile prozei din ultimii ani merg, după cum ne-am dat seama, fie în direcția complicării, a tehnicizării formelor pînă la cota unui alexandrinism **suigeneris,** fie în aceea — mai fertilă — a notației anticalofile ce reeditează, uneori cu accentul „furiosilor" de acum două decenii, apelul la camilpetresciana autenticitate. Structurile eseului cedează treptat în favoarea parabolei în **Vladia** lui Uricaru sau în romanul ce continuă să prelucreze o temă tradițională, precum **Sărbătorile** lui Paul Eugen Banciu. Rezistența povestirii, a epos-ului prin excelență e probată de Tudor Dumitru Savu. Epica actuală începe să trateze oarecum aluziv „obsedantul deceniu" fiind sensibilă la problemele contemporane sau, în revers, la un spațiu fabulos alcătuit din **topoi**

Mircea Muthu

Continuare în pag. a 7-a

Limba română

Am fost plecat în Bucovina, în acel nord al răsinii și al cetății de scaun, al trenurilor, al ceramicii de Marginea, în acea zare unde Voronețul e una cu cerul și cu istoria, una cu seninătatea tuturor zărilor vieții și pămîntului. Ținta precisă a drumului meu a fost aceea de a-l cunoaște pe Toader Hrib, scriitorul țăran din Arbore—Suceava. Dar pînă acolo la Arbore, pînă la teribila vecinătate, unde Voronețul s-a răsfrînt, (de cîte ori în clipa clipei ?), în gestul cotidian, am primit, am gîndit regîndind pasul gramatical și armonios, naiv și pătrunzător, impunător, perfect al unei lecții de limba română.

În nordul acela, acesta, în nordul visatului adolescent Nicolae Labiș, în nordul cu păduri, cu păsări, cu turme și oieri, cu ceremonii vindecătoare, cu fabrici de cherestea, cu vorba molcomă, calmă și gravă, în nordul cu așezări noi, temeinice altoiuri ale singularului românesc. În nordul multor dovezi ale noastre, ale mătcii noastre. În nordul cu prietenii noștri poeții, scriitorii. În nordul unde strălucește o stea în apele limpezi ale tradiției, steaua Sofiei Vicoveanca.

Totul, oameni și lucruri, marea contemporaneitate își are plecarea absolută, cosmică, din faptul apropie material al unei simfonice lecții de limba română încorporată privirii, privitorului, admirației care deschide atîtea porți lucidității, înțelegerii. Chemarea eminesciană spre acest ținut carpatin, acea nostalgie a omenescului și nu neapărat a virstelor, e timbrul prin care limba română s-a arătat a fi ea însăși, adică noi însine și nu oricum. Bucovina sau Țara de sus, cum i se mai spune atît de frumos, are un blazon universal : Voronețul. Iar fără a mă expune unei gratuități s-ar putea spune că blazon Voronețului este Bucovina. E clipa de echilibru și fuziune a geniului românesc prefigurat continuu, e arta pătrunsă obiectiv de viață printr-o necesitate, e ceasul nordic, cumpătat, de frumusețe și taină al artei celei mari, foarte mari. Artă oficiind, dovedindu-ne simbolurile perene. Dovedindu-ne mîna și talentul, acea corabie a munților. Albastrul idee, singurul, un fel de axă a universului.

A contempla Bucovina e puțin, e imposibil ! Identificîndu-te n-o mai contempli, devii tu la rîndul tău contemplat pentru moment. Mă-nchid în această carte a brazilor și a colinelor, nelinistea întrebării putînd spune totul despre firea noastră. Bucovina este o oglindă de pămînt în care se văd multe drumuri. Oameni mîndri fac un gest al caracterului și sufletului lor, iți sînt gazde ca un fel de făgăduială a unor veritabile itinerare. Am întîlnit în Bucovina spiritul ca frumusețe morală intensă, ca soare al pămîntului românesc. Cuvîntul transfigurează proporțional sau deloc în notele mele, iar la Arbore bătrînul Hrib, nonagenar, m-a introdus în aceeași fascinantă refracție a limbii române a ființei noastre cărturărești, inepuizabilă, venită dintr-un mîine și dintr-un prag al veacurilor. Al tradițiilor românești străvechi, al vechimii care aduce învățătura, al întregului lumii.

Acel țăran din Arbore s-a exersat în felul său ca scriitor de valoare. Nu degeaba îmi explic gestul meu din zilele trecute, cînd i-am trimis o epistolă am notat pe plic adresa : maestrului scriitor...

Nu m-aș fi putut adresa altfel, ar fi fost imposibil eminesciana Bucovină !

Ioan Vieru

Un mod de existență

Mai rezistă tradiția culturală veche, rurală, schimbărilor socio-economice profunde prin care trece țara noastră de cîteva decenii ? Reluarea unui asemenea subiect nu este întîmplătoare și nici nu are pretenția originalității, fiindcă folcloristul și cercetătorul Ovid Densușianu punea în urmă cu zeci de ani o întrebare asemănătoare, căreia îi și răspundea printr-o amplă și susținută demonstrație în articolul polemic „Folclorul, cum trebuie înțeles". Concluzia era pertinentă și categorică : folclorul se schimbă dar nu dispare. De fapt deschiderea unei discuții noi cu același subiect la interval de peste o jumătate de secol cere o reevaluare supla și nuanțată a fenomenului folcloric, deoarece problema nu trebuie pusă grav și tranșant : dispare sau nu folclorul — ci cu mult discernămînt și fără prejudecăți.

Indiscutabil, s-a declanșat în ultimii zeci de ani un atac asupra culturii tradiționale din partea civilizației contemporane de esență industrială și citadină. Dar aceasta nu presupune o totală anihilare a realităților folclorice, dimpotrivă, asistăm în prezent la coexistența a trei fenomene. Se poate vorbi în primul rînd despre un folclor ca mod de existență al unor medii rurale. Apoi este folclorul propagat prin mass-media și mișcarea artistică de amatori și în sfîrșit, folclorul rămîne o sursă majoră de inspirație pentru creatorii culți. Operele acestora, indiferent dacă aparțin artelor plastice, muzicii sau literaturii, conțin o serie de elemente de sorginte populară. Este vorba de o îmbucurătoare emulație în legătură cu valorificarea folclorului din perspectiva unor concepte, a unui cod fundamental de valori etice și estetice. Pentru acești creatori contemporani (ca de altfel și pentru marii lor înaintași care s-au numit Eminescu, Enescu, Brâncuși, etc.) este vital să-și găsească resursele, identitatea, și să se fundamenteze într-o tradiție culturală puternică și prestigioasă.

A doua expresie reală de manifestare a fenomenului folcloric, mișcarea artistică de amatori și propagarea culturii populare cu ajutorul mass-mediei se încadrează în limitele unui produs menit să ocupe timpul liber al

Aura Matei Săvulescu

Continuare în pag. a 6-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Datoria față de locul natal

Am scris **Cartea Șimleului,** marcat de încrederea profundă pe care o am în așa-zisul destin mare al orașelor mici. Șimleul, orașul din nord-vestul României, mi se pare cel mai elocvent exemplu. Ca să dovedesc că este așa, am pornit de la epuizarea surselor de viață istorică și spirituală a unui loc. A unui loc, căci noi, românii, nu trăim într-un spațiu oarecare, ci-n **locuri** anume. Nu oriunde ne e bine, nu în orice spațiu, ci numai în locurile noastre. De aceea, cum spune poetul, „noi locului ne ținem". Dar dincolo de înstăpînirea ce o săvîrșește în noi locul, există sursele de viață istorică și spirituală care întemeiază și întăresc existența acelui loc. În acest sens, scriind **Cartea Șimleului** am apelat, mai întîi, la tradiția orală, la florilegiul de gînduri și mărturii păstrate în rosturile de viață, în datinile și obiceiurile locului șimlevan. Apoi au venit sursele scrise în documente istorice ori rămase în manuscris, lexicoanele, dicționarele și enciclopediile care punctau, fie și numai informativ, rădăcina acestui loc : „Șim"-leul. Informația a devenit copleșitoare. Ea trebuia sistematizată, organizată tematic, apoi sintetizată, pentru a dovedi că nu există un loc, oricît ar fi el de modest, fără o istorie, care poate fi mare. La Șimleu au fost consemnate cetatea Dacidava și ceaca de lut dacică. Aici s-a descoperit, în două rînduri, marele tezaur de aur și de argint, din secolul al IV-lea e.n., iar recent al treilea tezaur de origine dacă. Aici a venit din satul său, la școală, tribunul pașoptist Simion Bărnuțiu, de aici s-a pornit „duhul" revoluției de la 1848, cînd la „varmeghia" din Șimleu au venit iobagii din Giurtelec, strigînd „că-s mîntuiți de iobăgie" și tot la Șimleu s-au redactat cele două memorandumuri, în 1861, de dr. Ioan Maniu, și în 1892, de Iuliu Coroianu, către Curtea din Viena, și altele. După ani de căutări și de trudă am adunat astfel de mărturii despre Șimleu, care întărese ideea că cei de aici trăiesc în locuri anume, cu rezonanță isto-

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 6-a

Tradiție cărturărească

Acum șapte ani, cînd eruditul ieșan Paul Mihail și fiica sa Zamfira Mihail au dat la lumină **Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca,** cei doi editori ai „noului Neculce" au aruncat o primă rază asupra unui aproape necunoscut om de cultură al veacului XVIII. „Unul dintre copiștii cei mai harnici ai operei lui Neculce este nepotul său, Ioasaf (după numele călugăresc) Luca, fiu al vistierului Ștefan Luca care era căsătorit cu Maria, sora cronicarului și cu care acesta a fost totdeauna în cele mai bune raporturi. Ioasaf ajunge pînă la treapta de ieromonah (după cum relese dintr-o însemnare a sa din 1775), **„dar alte date biografice despre el nu se cunosc"** — menționează editorii **manuscrisului Mihail** (din 1781), în prețiosul studiu introductiv al volumului editat în 1980 (p. X) ; activitatea lui Ioasaf Luca părea să se fi circumscris „răspîndirii literaturii istorice și cronicii lui Neculce", al cărei text l-a copiat de cel puțin șase ori **(ibidem)** ; rezultatul acestei munci a fost apariția unui text care nu mai este o reproducere absolut identică a scrierii lui Neculce — ceea ce a și determinat pe Alexandru Duțu să scrie despre apariția unui „nou Neculce" (v. și însemnările pe care le-am dat în **Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol",** XVIII, 1981, p. 705—708).

Întîmplarea mi-a scos înainte cîteva documente care luminează mai mult viața și activitatea acestui cărturar al veacului XVIII, neînregistrat de monumentalul **Dicționar al literaturii române de la origini pînă la 1900,** apărut în 1979. Totul a pornit de la rezumatul unui document din 1748, în care se menționează că moștenirea părintească din satul Cristești (ținutul Lăpușna) fusese împărțită de Toma Luca medelnicer cu fratele său, **„Enachi Luca** (adică cu **Ioasaf Luca ermonah** de sus amintit)" — rezumatul se află inclus într-o hotarnică a acelui sat, datînd din 1794, în cuprinsul căreia Ioasaf Luca fusese menționat anterior cu numele și cinul călugăresc. Știrea acestui document din 1748 a constituit, de fapt, o adevărată **cheie** pentru stabilirea identității personajului, regăsit apoi și într-un document din noiembrie 1743, sub forma **Ianachi, fiul Lucăi vist** [ierul], între mulții stăpîni ai satului Colunești din același ținut ; trei decenii mai tîrziu, în iulie 1774, **ieromonahul Ioasaf Luca** dăruia partea sa din acel sat unei nepoate de soră. Ma-

Ștefan S. Gorovei

Continuare în pag a 3-a

CRONICA LITERARĂ

ION BRAD: «Romanul de familie»

Interesul **Romanului de familie** de Ion Brad vine din incercarea de a face dintr-o carte veche o „carte nouă", din rescrierea a patru cărți anterioare cu scopul mărturisit de a lepăda din ele „ingustimile" și prisosurile, actualizîndu-le. Cum prima dintre aceste cărți, **Descoperirea familiei,** aparține unei epoci literare mai vechi, 1964, iar ultima, **Leagănul mării,** a fost scrisă după aproape douăzeci de ani, operația e cu atît mai interesantă. Ion Brad a schimbat mai întîi titlul acestor cărți. **Descoperirii familiei** îi zice acum **Zăpadia, Ultimului drum** îi corespunde **Soare cu dinți,** pentru **Raiul răspopiților** găsindu-se titlul : **În umbra castelului, Leagănul mării** devenind **Thalassa. Descoperirea familiei** era un titlu declarativ, față de **Zăpadia,** care numește un loc, promite o „monografie" de sat. Ar fi o trecere de la o stare subiectivă la una obiectivă. Intervențiile nu ne oferă însă o „carte nouă", deoarece concepția și viziunea de acum douăzeci de ani au rămas întregi. **Descoperirea familiei** avea două serii de fapte, care curgeau paralel fără a reuși să se împletească romanesc cu adevărat. Una privește pe preotul Liviu Ardeleanu, cealaltă viața satului prin prizma gospodăriei colective. Liviu Ardeleanu ascultă spovedaniile enoriașelor, mod de a pătrunde în intimitatea satului. Dincolo e vorba de rezolvarea unei tensiuni care presupune o intervenție „centrală" : unii țărani nu merg la lucru și vine Napoleon Hordiș să facă ordine bănuind complicități și sabotaje. Un element de frînă al satului este și Nicodim Mulă, sectant care face prozeliți, devenit prin arierarea sa un adversar activ al noilor realități sociale și economice ale satului. Preotul ascultă mărturisirile, dar așteaptă mai ales pe una din ele, gata de o mare hotărire : părăsirea propriei familii, întemeiată pe minciună, și părăsirea preoției prin fuga cu Saveta, dragoste tîrzie, de maturitate. Ceea ce se va întîmpla. Napoleon Hordiș descinde în sat pentru a demonta autoritar, ceea ce crede el că este o mașinație locală pe care vigilența lui are rostul de a o înlătura. Hordiș intră în hățișul unor realități specifice, unde nu se mai poate descurca și cade în ridicul.

Notabilitățile locale își cunosc mai bine satul și au soluțiile lor. Un instrument de lucru va fi și brigada de agitație a satului, care cu vervă folclorică, prin inspiratul și sardonicul Ricu, ia în răspăr situațiile criticabile și delicate ale sătenilor. În acest calendar satiric își are locul său și fuga preotului Liviu Ardeleanu cu Saveta : „Dom' părinte ca un crai / Șade cu Saveta-n rai", etc. Mai mult decît atît, Ricu folosește metodele sale sardonice și impotriva pocăiților : îi atrage „botezindu-se" într-o situație limită, pe un vîrf de deal, unde în loc de mare eveniment mistic aceștia trebuie să facă față unei ploi torențiale, care coboară totul în prozaic. Ricu a avut desigur grijă să se retragă la timp. Metoda lui și a romanului este de „a se despărți de trecut rizînd". Ridicul este și Napoleon Hordiș, numele voind să sugereze contrastul, pentru că intră cu rigiditate și măreția principială acolo unde ar trebui aplicație și bun simț. Autorul mizează pe anecdotic și pe pitoresc și în **Zăpadia** ca și în **Descoperirea familiei.** În genere, dificultățile romanului se înlătură mult mai simplu decît promit la prima vedere, dramatismele sociale dînd impresia de fals. Ricu cade, pînă la urmă, victimă negrei răzbunări a lui Nicodim Mulă, care-l aruncă într-un scoc de moară, unde se îneacă conform unei logici sămănătoriste înlănțuiți în moarte. Acest deznodămînt rămîne accidental și decorativ și nu e cerut cu strictețe de atmosfera cărții, altfel voioasă. O undă de idilism străbate cartea, **Zăpadia** conservînd ticurile și viziunea **Descoperirii familiei.** Președintele Cireș e la fel de optimist și în 1964 și în 1987 : „— Eu tovarăși, zic că timpul este dascălul cel mai bun. Sînt convins că Octavian Borcea n-o să facă de rîs familia noastră, a colectiviștilor, va ieși la lucru, că doar cu el a crescut". (p. 160).

Zăpadia, întocmai ca **Descoperirea familiei,** începe ca un roman care vrea să se ocupe de marile caractere : la o virstă la care asemenea gesturi nu se mai concep, preotul Liviu Ardeleanu ia marea decizie de a se „răspopi", ascultînd de glasul inimii și nu de glasul instituției. E în fond tema din **Roșu și Negru,** care în **Zăpadia** nu devine un roman al marilor caractere, ci o simplă întîmplare. Reminiscență de lectură, poate din Agîrbiceanu sau Galaction, prezența lui Liviu Ardeleanu copiază o situație din marile romane. **Zăpadia** colectează fapte și întîmplări fără a le sonda adîncimea. Nouă în **Zăpadia** față de **Descoperirea familiei** este ezitarea tînărului preot de a lepăda „uniația", dar consemnarea împrejurării istorice nu adaugă nimic personajului, îngreuind cartea cu un element informativ în plus, pe linie orizontală. Ceea ce n-a reușit această versiune nouă a cărților mai vechi este tocmai despărțirea de detaliile și aspectele inutile, deși intenția este de a scurta, de a comprima, deci o intuiție a insuficienței de structură a cărții a existat.

Partea a doua a **Romanului de familie,** care se numește **Soare cu dinți** (și s-a numit mai sugestiv **Ultimul drum)** precizează tema cărții lui Ion Brad. Este vorba de familia și neamul Borceștilor, de apologia tiparului uman numit Borcea, de elogiul familiei patriarhale. Mai precis de conflictul dintre „părinți și copii" în contextul unei dinamici sociale noi, care duce la destrămarea familiei patriarhale. Nu e nici conflictul din **Moromeții,** nici acela din **Setea.** Familia Borceștilor, alcătuită din descendenți tari, cu o mare capacitate conflictuală, are caracteristica de a se strînge ca o armonică în ceasurile de cumpănă în jurul trunchiului vechi al neamului. Este în fond omagiul unei rezistențe la eroziunea vechiului tipar familial, al încercării de a salva ideea de familie în pofida împrejurărilor. Ce e mai bun în aceste pagini ale **Soarelui cu dinți (Ultimul drum)** e legat de bătrînii familiei, de moș Artimon, de datina sufletească care-i cere să facă, presimțind moartea, un „ultim drum" pe la toți urmașii săi, după care într-un final apoteotic moare în mijlocul fiilor și nepoților. De cite ori surprinde conduita rituală, fondul moral adînc imprimat al personajelor sale, **Ultimul drum** se situează la cel mai bun nivel al acestei alcătuiri de patru cărți dedicate stirpei Borceștilor. Dar și aici modul consemnativ, reportericesc, alunecarea în digresiune, plăcerea povestirii în sine, fie că e, fie că nu e în legătură cu firul central, diluează substanța cărții în întregul ei. Întîmplările familiei Borcea sînt urmărite în toate ramificațiile ei, în nepoți și strănepoți, ca și cînd toate ar fi extrem de prețioase și nimic n-ar putea lipsi. Episoade de istorie politică cum este cel privind teroarea trăită de tinărul Petre Borcea la Blaj, luat în anchetă de un Pordea și de un Szabo, interesante în sine, ocupă multe pagini. O epurare s-a făcut chiar aici de la **Ultimul drum** la **Soare cu dinți,** dar insuficientă.

Fostul **Rai al răspopiților,** acum **În umbra castelului** rămîne o tipică carte de digresiuni și dezvăluie carența modului de a gîndi romanul în cazul lui Ion Brad. În curgerea pe care o are acum, romanul **În umbra castelului** constituie un sertar cu povestiri, de care construcția epică nu are deloc nevoie. În acest volum de totală relaxare a construcției epice, autorul își regăsește un personaj pierdut pe drum încă de la primul volum : pe „răspopitul" Liviu Ardeleanu, lucrător, cu Saveta lui, la o fermă izolată de lume. E o lume de „răspopiți", de refugiați, de „dureri înăbușite", fiecare desigur cu povestea lui, pe care autorul conștiincios ne-o spune. Personaje atît de promițătoare în prima parte a cărții, adică „răspopitul" Ardeleanu și iubita lui Saveta, în fond doi insurgenți, sînt niște ființe adaptate și șterse, construite deci fără consecvență.

Alte povestiri, ca digresive, nu ne interesează aici, unde centrală și convergentă se cuvenea să fie familia Borcea, axul epic al **Romanului de familie.** Către acest ax sîntem duși de istoria de dragoste al celui mai mic Borcea, Veanu, care reușește într-un timp foarte scurt să contracteze și să epuizeze două iubiri tragice. Prima iubită, castă, arde ca o luminare în fabrică, accident stupid. A doua, ajunsă soție și însărcinată, moare călcată de vite din propria imprudență, în staulul acestora, unde a intrat fără precauții. Istoria e melodramatică și ocupă prea multe pagini, fără a aduce un spor de cunoaștere umană. Ea dovedește că nu concentrarea ci stăruința constituie nota caracteristică a autorului. Povestea de dragoste a lui Veanu vădește inclinația cea mai puțin profitabilă pentru proza lui Ion Brad, adică sentimentalismul și vorbele afectate, romanțiozitățile, care apar adesea în carte : o logodnică este o „căprioară năucă", îndrăgostiții sînt amețiți de „duhurile mării", etc. O predilecție pentru vorbele rotunjite, pentru efecte retorice o mai oferă și pasajele predicilor care străbat romanul cu și fără motiv, divulgînd o tendință calofilă descendentă.

Centrul de greutate din **În umbra castelului** îl constituie „mama-tină", figură autentică, bine surprinsă în conduită, mentalitate, limbaj, care planează asupra întregii familii ca spiritul bun al casei. Ea concentrează acum, în lipsa lui Artimon bătrînul, atențiile familiei, ea este autoritatea morală supremă. Interesantă este și situația fiului ei Octavian Borcea-senior, care și-a luat a doua soție, cu copii ei cu tot, deși el are băieți mari și insurați, episod cu multe momente de mare autenticitate, dar fără a avea locul meritat într-o carte sufocată de suferințele în dragoste ale lui Veanu și alte anecdote.

În sfîrșit, consistența și sufletul ultimei cărți îl dă tot trunchiul familiei Borcea, adică bătrînii din sat, și mai ales mama Măria, care străbate cu autoritate umană și literară și paginile **Thalassei.** Aproape tot ce nu ține de mama Măria devine inutil în această ultimă parte a ciclului. Mama Măria vrea să îngrijească de Veanu, de nepotul cel mic și protejatul ei, să-l aducă acasă, pe el și pe fratele din Dobrogea, drept care se începe o expediție către Dobrogea cu multe opriri pe la alți frați în drum, ediție nouă a itinerariului ultim al bunicului Artimon, al cărui capăt de drum este însă litoralul. Cititorul înțelege înaintea lui Veanu că și acesta este un „ultim drum", o datină a celui ce se desparte de lume, și că bătrîna își va da sfîrșitul. „Mama-tină" moare într-adevăr pe malul mării, fără zvircoliri, ca intrînd în somn.

Cum se desparte de filonul principal al cărții sale, bătrînii familiei Borcea, autorul cărții face pași nesiguri. (La un moment dat personajele vorbesc de „sicofanți", de ispita la care a fost supus Ulyse, iar romanul este numit prețios „Thalassa".) Întregul seriei face și mai vizibil faptul că rezistente rămîn figurile țărănești ale cărții, observarea prin ele a unei umanități care apune. Altfel, **Romanul de familie** suferă de diluție și de ispite care îl subminează.

Iluzia că o rescriere poate modifica o scriere gata finită vine și ea din epoca în care a apărut **Descoperirea familiei,** constituind o prejudecată specifică. **Romanul de familie** nu e o carte nouă, de vreme ce n-o neagă pe cea veche. Titlul vechi, **Descoperirea familiei,** avea meritul că fixa coordonata spirituală a cărții : cultul luminos al familiei.

M. Ungheanu

MARIN MINCU: «Eseu despre textul poetic»

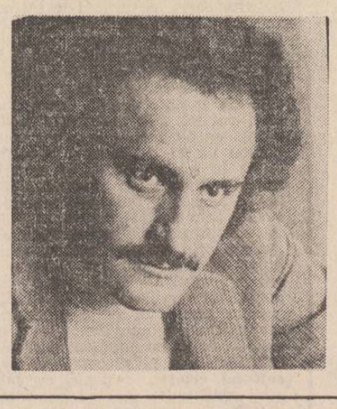

Dacă în primele sale cărți de critică Marin Mincu folosea metodele hermeneutice prin care sonda straturile arhetipale ale literaturii (vezi remarcabilul studiu despre universul sadovenian) în ultima perioadă autorul s-a specializat exclusiv pe linia criticii semiotice investigînd fenomenul textualizării în lirica modernă. Între cele două metode nu este decît în aparență o disjuncție, de fapt critica arhetipală cît și cea semiotică se bazează — așa cum declară Marin Mincu însuși într-un interviu — pe autonomia literarității. Recentul studiu al autorului „Eseu despre textul poetic" aduce o serie de argumente în favoarea unei demonstrații care vizează saltul de la poezia simbolică tradițională la „scriitura" textualistă (nu trebuie pierdut din vedere faptul că Marin Mincu a făcut muncă de pionierat la noi în acest domeniu, el a introdus în critica noastră o serie de termeni operaționali care circulă astăzi în mod frecvent). De la bun început autorul face disocierea necesară dintre avangardă și experimentalism scoțînd în relief tendința demolatoare a avangardei în opoziție cu caracterul constructiv, integrator al experimentalismului actual, criticul este de părere că astăzi „în nici un caz nu mai poate fi repetat nihilismul violent ci se constată o atitudine recuperatorie prin care se experimentează, se caută noi posibilități expresive". Marin Mincu plasează în acest cadru experimental — specific postmodernismului — fenomenul textualizării poetice în care autorul vede geneza unor noi forme ale lirismului. După ce trece în revistă citeva etape ale poeziei postbelice amintind de „efectul Labiș", de radicalizarea acută a conștiinței verbale la Nichita Stănescu, studiul analizează „ofensiva textului" în creațiile poetice ale reprezentanților ultimei generații. Aici criticul vehiculează o serie de termeni : „autoreferențialitate", „scriitură", „practică semnificantă", „pararetorică" etc. care alcătuiesc împreună un sistem metodologic de o remarcabilă eficacitate în analizele de text, autorul demontează noul mecanism poetic și arată felul în care „autenticitatea nudă a exprimării" se convertește în existență textuală. Abandonînd confesiunea directă „poezia este astăzi — spune autorul — un sistem de semne care se autosemnifică pe sine într-un proces continuu". Dincolo de un oarecare ezoterism al limbajului critic e de văzut acuratețea cu care Marin Mincu analizează progresia textualizării în cîmpul liricii actuale, fenomen care declanșează opinii pro și contra în rîndul comentatorilor de poezie. Disputa dintre semn și real (căci despre ea este vorba) reeditează parcă celebrul conflict dintre realism și nominalism care a traversat întregul ev mediu punînd în discuție valoarea ontologică a semnificantului. Nu este oare textualismul o formă modernă de validare a principiului „universalia sunt realia" în sfera esteticului ? Dar să ne întoarcem la cartea lui Marin Mincu, analizele meticuloase și pertinente ale autorului conduc la concluzia că poeții ultimei generații folosesc în mod programatic discursul textualizant în opoziție cu cel simbolizant, ei urmăresc nu proiecția stărilor ci simularea lor prin limbaj, fenomen care modifică metabolismul poeziei. În demonstrația criticului se strecoară însă și o contradicție. La un moment dat Marin Mincu afirmă că „pe poetul tînăr actual nu-l mai interesează să creeze cu orice chip poezia, ci s-o scrie (...) ceea ce-l interesează în primul rînd fiind o acută prizâ la real". În alt loc însă criticul definește textualismul ca pe o „îndepărtare de real" prin întreruperea pulsațiilor vitale „sub maldărul de texte îngălbenite". Fără îndoială că cea de-a doua afirmație este cea adevărată exprimînd autoreflexivitatea limbajului. Recunoscută ca valoare atîta timp cît generează stări expresive noi, practica semnificantă e văzută de autor și din perspectiva manierizării. Marin Mincu subliniază faptul că un asemenea tip de poezie „trebuie să-și reimprospăteze des sevele, altfel sucombă în propria-i uscăciune". Bazîndu-se pe numeroase citate studiul oferă imaginea la zi a metamorfozelor care se petrec în cîmpul liricii actuale, analizele autorului relevă de-materializarea existențialului prin intermedierea semnului scris și configurarea noului cod liric în regim textual. Interesantă este studierea noului raport dintre poetică și „poietică" prin care se evidențiază tehnica modernă a „scriiturii", deplasarea atenției creatorului dinspre autenticitatea trăirii spre materialitatea limbajului. Dacă ipotezele criticului sînt usor de demonstrat în cazul poeziei „optzeciste" dificultatea analizei crește atunci cînd e pusă în discuție retorica textualizantă în poezia generațiilor anterioare. Marin Mincu reușește însă să decodifice spectaculos universuri lirice extrem de variate. Analizînd creațiile unor poeți ca Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu, Daniel Turcea, Marius Robescu, Grete Tartler, Ion Mircea ș.a. criticul depistează la acești autori ceremonia „scriiturii" nu lipsită însă de un patetism imanent. Marin Mincu vede în lirica stănesciană de exemplu „tragedia semnificantului", poezia sa ar fi „un discurs despre cuvinte împotriva cuvintelor" ceea ce relevă o atitudine postmodernă de acută originalitate. Rămîne de văzut dacă putem însă defini universul lui Nichita Stănescu doar „o poetică a rupturii" cum afirmă criticul, sintagma vine oarecum în contradicție cu sensibilitatea armonizantă a autorului celor 11 elegii care în volumul „Respirări" declară „cunoașterea nu poate fi decît sferică" aderind fără rezerve la principiul continuității. În cazul unei creații singulare dominate de sentiment metafizic, precum cea a lui Cezar Ivănescu, autorul evită să aplice exclusiv principiul textualizării, preferind o analiză mai degrabă de tip hermeneutic prin care este dezvăluită tensiunea hamletiană a liricii ivănesciene. Criticul depistează aici — paralel cu mesajul simbolic — o viață autonomă a textului, mai precis spus un efort de vitalizare intensă a limbajului „pentru a reuși o mărturie profundă, din interior despre ființă, despre propria-i ființă". Pe terenul poeziei lui Virgil Mazilescu metoda exegetului are o eficiență sporită dat fiind programul textualist adoptat de autorul însuși. Criticul constată aici o „treptată autosuprimare a subiectului, o alunecare lentă și încăpățînată spre existența textuală". O atitudine intermediară între discursul simbolic tradițional și discursul textualizant e vizibil în schimb în lirica lui George Alboiu unde metafora continuă să focalizeze energia poetică. Una din principalele calități ale cărții lui Marin Mincu este modul în care autorul îmbină limbajul specific analizei semiotice cu expresivitatea plastică a demonstrației oferind un discurs critic persuasiv. Vorbind de exemplu despre stilistica poeziei lui Ion Mircea criticul face o comparație sugestivă : „poetul este un alchimist medieval strecurînd sîngele îngroșat al poemului în atitea eprubete pînă cînd acesta devine o transparență neutră". Trebuie să recunoaștem că aceste „oaze" metaforice înviorează plăcut sfera teoreticului demonstrînd în fond sensibilitatea călinesciană a unui critic doar în speță anticălinescian. Atunci cînd Marin Mincu spune „este anacronic să mai fii călinescian astăzi" afirmația trebuie înțeleasă nu ca o trădare a metodei tradiționale ci ca o asumare și o îmbogățire a ei cu procedeele criticii moderne. Capitolul final al studiului pune în discuție specificul avangardei românești și ecoul ei în universalitate. Autorul afirmă că la noi „primul scriitor care posedă o «conștiință critică» a transformărilor necesare în interiorul discursului literar este Urmuz". Dincolo de contribuțiile avangardiste criticul vede în creația urmuziană germenii discursului textualizant, adică acea autonomie a limbajului caracteristică perioadei experimentaliste actuale, ceea ce echivalează cu un dublu protocronism românesc (formulat aluziv de comentator).

Contribuția critică a lui Marin Mincu se dovedește a fi și de această dată plină de sugestii fertile și incitante, analizele sale relevînd natura mutațiilor care au loc în poezia actuală.

Alexandru Horia

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

REALITATEA FAPTELOR

CICERONE SBANȚU

AUTOSTRADA

Editura Junimea

Autostrada lui Cicerone Sbanțu*), excluzînd povestirile de natură S.F., poate fi considerat un autentic jurnal care se naște nu din imaginația scriitorului, ci dintr-o experiență de viață cu un pronunțat caracter de anchetă morală și socială, cu personaje avînd o identitate precisă, cu o mentalitate aparte, de obicei în contradictie cu legile, cu o morală în care duplicitatea constituie axa ei de bază. Ancheta angajează „vama" ca izvor nesecat de... literatură realistă, ca spațiu al confruntării dintre lege și conștiință, dintre vocea adevărului și vocea minciunii, dintre toleranță și intoleranță, dintre interogație și fluxul neliniștii.

Experiența pe care o suportă vameșul în zile și nopți de febrilă descoperire a vinovaților care nu respectă legile este transcrisă în jurnal. „Filtrele" vameșilor produc în serie realități ale evenimentelor ce se succed într-un ritm amețitor. Vama devine o scenă deschisă a faptelor concrete. Pinocchio (Don) este un mare diagnostician, intransigent, superlucid și intuiește fără greș „boala" morală de care suferă unii turiști, să definească dintr-o ochire complicatele „situații" care se nasc la vamă, să facă „verificări" de mare răsunet și reputație profesională. Sub indiferența jucată a unor călători el descoperă cele mai neașteptate cazuri. Desconspirările merg mînă în mînă cu povestirea lor, cu o triumfătoare satisfacție de a răspunde întrebărilor : cine sînt vinovații, sînt sau nu cu noi, care din ei au trecut frontiera fără să fie descoperit, cît de bine sînt mascați falsificatorii de adevăr ? „Verificările" au o deosebită „strategie" și recomandă un spirit detectivistic treaz, lucid, admirabil prin ingeniozitate și „replică" dată „imperturbabililor" care nu-și recunosc vina, celor care „vociferează" cînd sînt prinși cu mîța în sac. Excelent funcționează regia : turiștii în neregulă sînt repede vizați și dedublarea este dată pe față. Procesul se desfășoară sub privirea vameșilor care-și cunosc bine meseria. Spiritul lor de observație nu obosește să demaște fățărnicia, „conspirațiile", să scoată în evidență natura unui suris, violența unei replici, graba excesivă de a ajunde la destinație, etc. Toate cazurile ascund o morală vulnerabilă, principii ce definesc indivizi în dezacord cu legile. Victimele vămii sînt „personaje" care vor să înșele, să treacă granița cu valorile achiziționate. Sînt cazuri dintre cele mai... imprevizibile, dar **pline** de învățătură pentru amatori... „Duelul" are implicații sociale. Cicerone Sbanțu urmărește nu atît dezvăluirea unor fapte care vor fi sancționate de justiție, senzaționalul lor, cît fluxul și refluxul conștiinței personajelor reale **(Subiect pentru un roman),** duplicitatea ființei depersonalizate de o sete neobișnuită de a poseda bunuri materiale prin orice mijloace și cu orice risc. Cicerone Sbanțu reușește să ne prezinte, uneori „fotografic", alteori gazetărește, dar mai întotdeauna realist, cu o bună tehnică a decupajului cinematografic, ființa asediată de demonul anxietății. Sînt scene memorabile de film, care ar merita să fie valorificate de regizorii noștri. Sînt povestiri cu „actori" care își joacă nu o dată, impecabil, rolul de eroi puși în situații dificile, absurde, care îi solicită să-și decline identitatea. Ceea ce i-am reproșa autorului, în unele texte, e excesul de oralitate, de facilitate, de sfătoșenie și de abuz de... pepsi și cafele cu care se intoxică vameșii în nopțile de veghe și... control. Uneori și cruzimea limbajului nu-i justificată estetic.

Autostrada este un veritabil documentar și o radiografie a dedublării. Cicerone Sbanțu ne-a restituit cu talent viața ei, fără să-i ascundă realitatea faptelor, chipul lor de umbră și lumină, de adevăr și mistificare. Un jurnal care așteaptă să i se valorifice temele și ideile în vederea scrierii unor noi romane. Și tot Cicerone Sbanțu este cel mai în măsură să o facă.

Zaharia Sângeorzan

*) **Cicerone Sbanțu : „Autostrada", Editura „Junimea", Iași.**

STIRPEA LUI CARAGIALE

este cît se poate de ciudat că aromânii, deși ironici, sarcastici, caustici prin fire, n-au dat totuși scriitori de această natură în literatura lor cultă — în timp ce cea populară le este copios ilustrată în sensul amintit. N-au dat destui, cum ar fi fost de așteptat, dar nici nu le lipsesc cu desăvîrșire, chiar de-ar fi să-l amintim fie și numai pe Nicolae Batzaria, autorul unor încîntătoare „părăvulii", anecdote, snoave, „pilde" în versuri, ce te fac să te cutremuri de rîs. Pe neuitatul Moș Nae, care a încîntat generații de copii, cu literatura lui umoristică în versuri și în proză spumoasă, inventivă, acaparantă.

Iată-l acum, la o apreciabilă distanță în timp, pe Cola Fudulea, congener al lui Batzaria în latura umorului, în prozele lui scurte din **Vîră noauă, vîră veaclé,** apărute la Editura Litera, în regia autorului : în transpunere liberă : „Ce mai nou, ce mai vechi ?", ori „Ce mai veste — poveste ?" Un fel de alte „părăvulii" de astă dată, nu în versuri, ci în proză, și **neanecdotice,** ca să zic așa, fiindcă nu se organizează în jurul sau în vederea unei „poante", chiar dacă nici poantele nu lipsesc în schițele de față. Universul lor, al acestor schițe fiind o ambiție mai mare a scriitorului, și anume aceea de a zugrăvi „lumea" caracterologic, ceea ce duce cu gîndul la strălucitele „monumente", din **Momente și schițe,** ale lui Caragiale, din a cărui stirpe ne place să-l tragem pe Cola Fudulea. De fapt ne place să-l descoperim ca atare, întrucît, conștient sau nu, prin urmare cu sau fără intenție, schițele lui par deseori cîpii măiestre după natură, vreau să spun : după **monumentele** maestrului, ceea ce nu e deloc puțin, ba dimpotrivă ! Să citim, bunăoară „Cereare di dispirțire" (observați diftongarea caracteristic aromână a celui de al doilea **e** din „cerere", devenit neologism aci...) : „Dzic eoa, ași : Tovarășe Președinte. / Io, Biruti..." Adică : „Zic aci, așa... Eu, Chirața Prafdepușcă, care șed în bucătăria din Co(n)stanța, Calea Fericirei, nr. 13 — fir-ar să fie de număr făr' de noroc ! —, măritată, cu un fecior de 14 ani, dau în judecată pe bărbatul meu, Prafdepușcă Spartacus (așa i-a pus numele mă-sa, cică după ta-su mare, Tacu !) de la aceeași adresă, — dar el, arză-l-ar focu', se lăfăie singur prin toate odăile —, ca să mă despărțiți de el, pentru toate cîte le-nșir mai jos. / L-am cunoscut, blestematul, prin 1974 (copilașul il aveam din altă cununie, cu alt bărbat, — și ăla, oftica să-l mănince !), cînd eram bucătăreasă la Ferma Agighiol. L-am hrănit bine (minca, nemîncatul, ca lupii ori alte fiare), mă iubea și el, așea zicea, alege-s-ar praful !..." Și „tonul" și „motivul" sar în ochi, nu-i așa ? Oricine va recunoaște aci o „variantă" a schiței „Justiție", ca și pitorescul lexico-temperamental, de sorginte pur caragialească, al noului prozator aromân, care — în paranteză fie zis, a debutat editorial ca poet, în 1985 abia, în plină maturitate.

Revelația lui Cola Fudulea o constituie însă aceste proze ale lui, recent apărute din care aș cita la tot pasul. Beneficiind de o excelentă cunoaștere a graiului aromân, Cola Fudulea scrie o proză densă, sănătoasă, plină de haz, menită a-l dispune pînă și pe cel mai morocănos cititor... El, autorul, izbutind să creeze de fiecare dată, în schițele lui, pe spații oricît de mici, situații de un comic savuros, de-a dreptul fermecător. Este vorba — cum s-a și văzut din detaliile avansate de noi — de un comic de situații în principal, dar și de unul de limbaj, derivînd foarte des din procesul de acomodare a aromânilor în masa poporului nostru de aici din țară, unde s-au așezat și o parte din ei, în succesive emigrări, de una sau mai multe generații. De pildă, fiind ei, aromânii, o comunitate cu un grai tot românesc, dar într-o expresie oarecum diferită, (ceea ce e firesc, după secole de despărțire, impusă lor de împrejurări vitrege) li se pare că noi, cei de aici, „stricăm" cumva limba ; în timp ce nouă ni se pare că **ei** fac asta !... Risul țîșnind alteori și din diferențe de comportament, obiceiuri, fel de a fi în general, distinct nu o dată la aromâni, vizavi de masa integratoare, dacoromână.

Cola Fudulea este incontestabil un poet și un prozator de talent, de la care așteptăm, cu îndreptățire, mult.

Hristu Cândroveanu

FOLCLOR

«TOMA ALIMOȘ»

TOMA ALIMOȘ

(Texte poetice alese)

Editura Minerva

În urmă cu mai bine de un secol și jumătate, mai exact în anul 1831, „în 28 de zile a lunii lui februarie, la 5 ceasuri după ameazăzi, adecă simbătă", Dimitrie Ardelean, „preparand in cursul al II-lea" la Arad, își incheia, „spre aducere aminte de acum înainte", caietul de 79 file căruia îi dădea un titlu în tonul vremii, titlu pe care-l vom mai întîlni și în alte ocazii ! **Această pagină cu cîntări lumești și veselitoare...**

Valoarea de excepție a acestui caiet manuscris, cu 7 ani mai vechi decît a celui cu conținut apropiat, **Cîntări și strigături românești de cari cîntă fetele și feciorii jucînd,** întocmit de Nicolae Pauleti, constă, între altele, și în faptul că acum, la 1831, pentru prima dată, este atestat și consemnat în scris cîntecul bătrînesc despre **Toma Alimoș.**

De la această dată, tulburătoarea baladă, povestind întîmplări ce se pierd în negura istoriei, a cunoscut un interes crescînd, s-a bucurat de atenția unora dintre personalitățile de primă mărime ale culturii noastre naționale. Au făcut aprecieri asupra acestui motiv fundamental al eposului nostru eroic, relevîndu-i vechimea, frumusețea, grandoarea, B. P. Hasdeu, Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, George Călinescu. La rîndul lor, folcloriștii — și aceștia dintre cei mai însemnați : Petru Caraman, Octavian Buhociu, Adrian Fochi, Gheorghe Vrabie, Ovidiu Birlea, Al. I. Amzulescu — au acordat atenția cuvenită cîntecului, cercetîndu-l îndeaproape, încercînd să-i stabilească schema de bază, „rezumatul", originea, vechimea, circulația, apartenența la o categorie epică sau alta, straturile culturale ce se suprapun în interiorul textului, valoarea și rotunjirea artistică etc.

În antologia pe care ne-o pune la dispoziție*), Iordan Datcu a selectat numai 50 de texte, dar a avut grijă să rețină variantele cele mai semnificative respectînd criteriul vechimii atestării, al apartenenței la toate zonele folclorice românești, al caracterului reprezentativ al fondului propriu-zis al baladei și al rotunjirii artistice. Cîntecul conține, în una și aceeași variantă, elemente ale tuturor straturilor culturale pe care le-a cunoscut, străbătînd prin timpuri, în îndelunga sa evoluție, toate fazele : de la cele mai vechi, care, cu certitudine, aparțin unei perioade de un arhaism evident, pînă la unele mai recente, databile istoric în epoca haiduciei de factură voinicească. **Motiv specific românesc,** cu o vechime remarcabilă, cu un număr de variante impresionant și o circulație vie pînă în zilele noastre pe întreg teritoriul românesc, cîntecul lui **Toma Alimoș** a străbătut pînă la noi cu o vigoare rar întîlnită, păstrîndu-și într-o mare măsură fondul primar.

Iordan Datcu își însoțește antologia nu de un simplu cuvînt înainte, ci de un amplu studiu monografic, cel mai întins cunoscut pînă acum în literatura de specialitate a motivului, pe care de altfel îl și intitulează semnificativ : **O capodoperă a eposului eroic tradițional** (p. 5—49). Deși ține să ne atenționeze că „paginile noastre nu au o structură eseistică", Iordan Datcu, după ce realizează o trecere în revistă a tuturor opiniilor în legătură cu motivul cercetat, după ce reconstituie, beneficiind de întreg materialul, „rama rezumatului" baladei, face o analiză temeinică a cîntecului despre Toma Alimoș prezentîndu-l în toată complexitatea sa, în toată măreția și la dimensiunile de excepție ale locului pe care-l ocupă, pe bună dreptate, în folclorul și în spiritualitatea românească.

Alexandru Dobre

*) **„Toma Alimoș" (Texte poetice alese). Antologie, prefață și bibliografie de Iordan Datcu, București, Editura „Minerva", 1986.**

Virgil Teodorescu

...Împlinise, la 15 iunie, 78 de ani ; zodiile îi hărăziseră naștere într-o zi însemnată cu tristețe a scrisului românesc. I-au mai hărăzit și un drum larg spre poezie. Iar chipului de lut i-a fost dat să se destrame în apropierea aceluiași semn calendaristic, ca pentru a nu tulbura cu bucuria nașterii sale tristețea din această vale a inelului timpului...

Virgil Teodorescu trece în etern. Poezia sa ne rămîne pentru totdeauna ca lucru ce nu se poate destrăma, ieșit din minte limpede și inimă caldă. Fapta sa este zidită în temelia lumii pe care o trăim. Numai omul ne părăsește — toate celelalte ale lui rămîn statornice în jurul nostru și se vor statornici, odată cu noi înșine, în generațiile următoare. Un om blînd, torcînd discret fuioare de amintiri — și, în același timp, ridicînd bolovănos în cuvînt întrebările vieții. Poet angajat, implicat în timpul lui, dîndu-și măsura cugetului și a faptei pentru tot ce-l înconjoară, Virgil Teodorescu ne lasă amintirea unui chip jovial și dinamic totodată, precum un cer senin care se înnourează brusc împingîndu-și negurile de undeva din adîncuri — nu adunîndu-le din jur.

S-a născut la Cobadin, lîngă Constanța, la 15 iunie 1909, după studiile liceale s-a înscris la facultate și și-a luat licența în filologie modernă (1935). De tînăr a intrat în mișcarea revoluționară antifascistă publicînd în periodicele progresiste interbelice, precum **Era nouă, Azi, Tînăra generație, Reporter, Fapta, Meridian.** În 1928 debuta la **Bilete de papagal** (sub pseudonimul Virgil Rareș). Debutează editorial cu **Poem în leopardă** (care apare, însă, într-un singur exemplar ; va fi cunoscut publicului larg abia în 1970, prin antologia lui Sașa Pană ; în ultimul său volum apărut, **Un ocean devorat de licheni** (1984), și-l retipărește). După 23 August 1944, publică **Blănurile oceanelor** (1945), **Butelia de Leyda** (1945), **Au lobe du sel** (1947), **La provocation** (1947) — pentru ca din 1955, odată cu **Scriu negru pe alb,** să înceapă marele drum al poeziei angajate : **Drepturi și datorii** (1958), **Semicerc** (1964), **Rocadă** (1967), **Corp comun, Blănurile oceanelor și alte poeme** (1968), **Repaosul vocalei** (1970), **Vîrsta cretei** (1970), **Poemul întîlnirilor** (1971), **Sentinela cerului** (1972), **Ucenicul nicăieri zărit** (1973), **Heraldica mișcării** (1973), **Poezie neîntreruptă** (1976), **Ancore lucii** (1977), **Culminația umbrei** (1980), **Cît vezi cu ochii** (1983), **Un ocean devorat de licheni** (1984). Mai adăugăm **Pisica de mare** (piesă de teatru ; 1953) și **Armonia contrariilor** (volum de eseuri ; 1977). A tradus mult din lirica universală (Paul Eluard, M. Lermontov, Nazim Hikmet, Romain Rolland, Vladimir Holan, P. Mérimée, Byron, Mickiewics).

Activitatea de scriitor a lui Virgil Teodorescu s-a împletit cu cea obștească, el îndeplinind după eliberarea țării importante funcții pe linie de partid și de stat. A fost redactor șef al secției de poezie a editurii de stat și a condus revista **Luceafărul.** A fost ales de mai multe ori deputat în Marea Adunare Națională, investit cu responsabilitatea de vicepreședinte al ei. A fost vicepreședinte și apoi președinte al Uniunii Scriitorilor. În 1974 a devenit membru corespondent al Academiei R.S. România.

A fost distins cu mai multe premii ale Uniunii Scriitorilor și Academiei R.S. România, iar în 1983 a primit Marele premiu al Uniunii Scriitorilor ca o încununare a ansamblului creației sale.

Om de aleasă omenie, unul dintre cei mai importanți scriitori ai literaturii române contemporane, neobosit militant pe tărîm obștesc, Virgil Teodorescu lasă în urma lui o operă vastă, o amintire caldă, de nesters.

Un proiect romantic

Lirica de mișcări sufletești ample, fundamentale, a lui Virgil Teodorescu, documentînd o modernitate de esență și nu o slobozire de instinct pur și șovăielnic, rămîne în literatura română ca o formulă cu valabilitate și durabilă, arătînd un spirit adînc și cult, inițiat în profunzimile poeziei și în ceea ce are aceasta ireductibil. Alții au început cu o negație absolută și au considerat că a crea înseamnă, înainte de toate, a netezi ceea ce e, în cultură, fundamental, adică memoria ; astfel de insurgențe ajută poate forma să se definească mai apoi și, cu toate acestea, nu ajung esteticește la ideea de valoare. Însă o literatură fără evoluție în cadre verificate de capodopere nu e o literatură a mișcărilor sigure și a desfășura, în procesul de coagulare al unei opere, aceeași disoluție de formulă monotonă nu e, în realitate, a crea.

Opera lui Virgil Teodorescu se sustrage unor astfel de înaintări fără proiect, și ceea ce impresionează, înainte de toate, la examinarea creației lui e acest simț al modernității cu direcție constructivă, apelul la o memorie a literaturii, aflată adeseori mai la o parte de ceea ce înseamnă fenomen vizibil. De aici și pînă la un lirism cu identitate e numai un pas și poetul l-a făcut, repede, întruchipînd acel strat tainic, care sălășluiește în om din vremuri cu neputință de identificat și pe cînd sufletul a întîlnit, întîia oară, melancolia și visul. În aspectul ei definitiv, poezia lui Virgil Teodorescu e a unui romantic vizionar care a lăsat asupra lumii o privire scrutătoare și cu vedere pînă departe, trecînd de ceea ce înseamnă aparență și materialitate întruchipată în făpturi. Poetul gîndea, ca romanticii germani, ca și Von Chamisso, Tieck și Eichendorff, în mari simboluri ale visului, eliberînd un suflet nocturn, o înțelegere **în sine** clară și exprimată sistematic chiar dacă de înfățișare fluctuantă și indicînd o percepție definită prin amestecuri. Pe dedesubtul acestei plasme originare, scoasă la suprafață ca din insondabile adîncuri de materie sufletească, poetul configura o viziune mai exactă decît ceea ce ar fi rezultat din simpla catagrafie realistă. Era, totuși, un realist, însă un realist vizionar, așa cum sînt îndeobște romanticii și această comunicare integrală a lumii, întocmită din nălucire, presentiment și observație, face poezia să treacă dincolo de marginile clipei, așezîndu-se în prelungi desfășurări unde autorul e definit de un spirit sempitern.

Ca și „Sărmanul Dionis" pe lună, Virgil Teodorescu privea, printr-un ochean măritor, acest univers definit de miscibilitate și ceea ce pare a fi la el suprarealist e, în ultimă analiză, o ilustrare a unui spirit de romantism tîrziu, explicabil prin alchimie, cult al misterului, nocturnitate, gînd visător. Un astfel de lirism caleidoscopic și multicolor e, în felul lui, o revenire la genuin și la originar, la stările primordiale de unde poezia iese ca dintr-un ocean șiroind de elemente necunoscute. „Butelia de Leyda", „Blănurile oceanelor" sînt documente ale unui romantism vizionar, reîntîlnit acum și presimțit și înainte de romanticii propriu-ziși, adică un „romantism permanent". Poetul desfășura uriașe pînze tremurătoare și înfiorate de vînturi, văzînd uriași și simțind colosal, structura lui de om al Sudului (căci era originar din Dobrogea și avea adînc întipărită în memorie tălăzuirea marină) îi dădea o componentă oceanică, adică masivă și vastă, legînd prin materia lichidă, care era poezia, pămînturi îndepărtate, continente fără măsuri. A pune, așadar, la un loc aceste semne ale spațiilor necunoscute, întrunind în lirism imagini ale lumilor, recompuse prin puterea creației este o biruință a spiritului împotriva neliniștitoarelor forțe întunecate.

Poetul năzuia la îmbrățișarea esențialului și cînd a redescoperit, în vremi mai recente, acea armonie a clasicismului, lăsîndu-se condus de muzicalitate și de ritmuri, el ilustra acea înțelegere fundamentală care predispune mai degrabă la afirmarea universului decît la întîmpinarea lui cu îndoieli. Avea ceea ce e fără discuție un atribut rar al poeților adevărați și de formulă reprezentativă adică „proiect", spiritul lui punea în mișcare mari viziuni și, cu toate acestea, pășea pe o lume, aceea a poeziei, unde ceea ce părea a fi disonant se alătura în uimitoare întregiri, privite cu încîntare. Această imagine fundamentală, comunicînd unitatea subiacentă a lumii, rămîne și poezia care o vehiculează rămîne și ea.

Din această umbră de eminescianitate, dezvoltată în obscur și adăugată unei ademeniri macedonskiene de zări depărtate, amestecată pînă la gradul ultim modern, a ieșit o lirică de romantic tîrziu și poate copleșit de nocturnitate, ilustrînd, pentru epoci contemporane, ceea ce e reminiscență romantică și alăturîndu-se spiritului vaticinar și unanimist al lui Mihai Beniuc, stilizărilor populare și arhaice ale lui Zaharia Stancu și simțului muzical, ritmic, al lui Dragoș Vrânceanu ; atîta doar că adîncindu-se, prin vis, dincolo de apele clare ale unei oglinzi.

Artur Silvestri

Resursele poeziei

Contribuția lui Virgil Teodorescu la modernizarea și înnoirea lirismului este substantială, poetul oferind prin cîteva ample retrospective — **Blănurile oceanelor și alte poeme, Ucenicul nicăieri zărit, Poemul întîlnirilor, Poezia continuă** — o imagine de ansamblu asupra creației sale. Scriam și altădată că se poate constata în lirica lui Virgil Teodorescu coexistența unei poezii angajate cu una ce urmează direcția suprarealistă, într-o atitudine mai temperată decît a altor poeți integrați în mișcarea înnoitoare a veacului. Altfel, lirismul politic, de atitudine revoluționară se află în relație cu un alt tip de lirism, al revoltei cuvintelor împotriva inerțiilor poetice, ce întreținea o viziune perimată asupra condiției poeziei. Virgil Teodorescu este un avangardist moderat, fapt dovedit nu numai de perioada „clasicizării" curentului, dar și de viitoarea creație poetică. Este o constatare valabilă și pentru poezia din volumul **Un ocean devorat de licheni,** care are, în final, **Poem în leopardă,** „poemul regăsit" cum își numește autorul această vastă compunere în versuri. Într-o poezie a ultimei perioade, poetul este metaforic numit „un fluture travestit în vioară", imaginîndu-se poezia, în același timp, cîntec și zbor. În poezie diafanul poate coexista cu realismul dur : „Dați-mi voie să mă recomand : / sînt un fluture travestit în vioară, / nu beau altceva decît apă chioară, / pe care mi-o procur cu mari sacrificii / de la magazinul special / gîfîi cînd urc la deal / și seara am mîinile reci. / mi-am pregătit și locul de veci, / dar nu știe nimeni, / nici nu vreau să știe, / deși mă apropii cu pași mari / de acest dreptunghi brosat lăsat în paraginâ. / cred că mai am de scris o pagină, / aștept să treacă criza / și fug în lume cu Aziza".

Poezia lui Virgil Teodorescu urmează linia liricii militante, civice, angajată politic și social, sub imperiul necesităților cetății și ale ideii de libertate, condamnînd ororile veacului, masacrele și practicile inumane. Pornind dintr-un moment al avangardei, poezia se dezvoltă pe dimensiunea structurilor libere, a unei prozodii noi, într-un stil adeseori surprinzător pentru o viziune tradițională, ori într-o fluiditate verbală uluitoare, creînd o imagistică șocantă. Avangarda este observată ca o luptă împotriva rutinei, a utilitarismului îngust și conformismului, constituindu-se ca o forță a progresului. Se evidențiază în poezia lui Virgil Teodorescu naturaletea, gestul sincer, posibil de aflat chiar într-un flux poetic extins, asociat unei dureri a condamnării. Poetul rămîne un martor ce înregistrînd minutios, condamnă mașina morții, substituindu-se unui personaj oletoric „care a traversat epoca noastră cu părul în flăcări". Poeziile din ciclul **Constructorii ruinei** nu au titlu, sînt doar numerotate (cu anexe la fel) demascînd ferocitatea „constructorilor ruinei". „Dovezile n-au fost făcute scrum", totul este o amintire mereu vie : „Dar oricît de-nghețată ar fi turma amintirii, / în centrul memoriei noastre mai fumegă, / zi și noapte, / cuptoarele executate cu precizia și sîrguința cu care, / în clipa de față, / creierul omenesc execută calculele interplanetare, / cuptoarele ca niște flori monstruoase / unde bastarzii omenirii / au aruncat munți mari de carne caldă. / În subteranele constiinței / membrele negre fumegă încă". **Blănurile oceanelor** și **Butelia de Leyda** constituie primele volume cu texte accentuat suprarealiste, dar nu într-o postură a transpunerii mișcării în poezia românească, cît mai ales a folosirii inovațiilor pe care orientarea le oferea. Cunoscător profund de poezie, Virgil Teodorescu observa poemul nu atît prin impulsul dicteului, într-o lipsă de cenzură a delirului verbal, ci mult pe coordonatele libertății creatoare. Unui suflet romantic, zvîcnind crispat, dar des, îi este necesară libertatea zborului înalt fără limite și constrîngeri, **Blănurile oceanelor** (cu motto-uri din Rimbaud, Lautreamont, Eluard, Novalis, Bachelard, Paulhan, Engels) debutează cu o poezie de violentă negare. Domină împotrivirea la sentimentalismul desuet, nu într-o respingere a poeziei erotice, dar a cliseelor ei depășite. Apar imaginile nude de sevă crudă și ironie groasă : „Viermii palizi care îți umblă prin carne / întrunind în ei opalul și frigul / Sînt urmele sărutului pe limba ta / Pe farfurie / Copacul crește în siguranță ca din piatră portocalie / Cînd îți scuturi părul frunzișul lui se clatină pînă în sexul tău muribund" (**Cămășile în flăcări**) ori... „Nimeni nu va putea șterge spațiul veneric al gurii tale / În care limba e un tunel / Și vorbele spasmuri orgasme și cîrpe". Prospețimea imaginilor este neîndoielnică și a contribuit la schimbarea viziunii tradiționale asupra poeziei. Elemente de univers perfect, ideal, ca simboluri ale claritătii si rotunjimii (opal, dantele, marmură, lampioane, filigran, liliac — oricum altceva decît recuzita suprarealistă) apar alături de elemente ale dezagregării (spasm, cadavre, mortuar, carnagii). Descompuse, imaginile poeziei lui Virgil Teodorescu descoperă un fond poetic dual, care ar motiva postura de avangardist moderat și ar întări ideea cunoașterii mai largi a poeziei moderne. Se recunoaște sentimentul solidarității : „Desăvîrșita formă-a geometriei, / a spus un învățat elin, / e sfera. / Omul — / cel mai frumos și nobil dintre toate / ființele acestei vaste lumi / — e demn să locuiască cea mai pură, / cea mai înaltă formă-a geometriei". (**Rotund**).

Jocul cuvintelor poate fi gratios-ironic, o simplă grimasă, mecanic, sarcastic, în spații de interferență fără limite de legătură semantică. Poezia se poate constitui într-o viziune ludică, într-un flux imagistic arborescent. După mai mult de patru decenii, Virgil Teodorescu publică **Poem în leopardă — Poemul regăsit** dînd posibilitatea cunoașterii unei creații poetice ce devenise de negăsit și care a fost ocolită de poet în amplele antologii de pînă la **Un ocean devorat de licheni.** Poetul notează că „se publică pentru prima oară în întregime, în / transpunere nudă, fără a fi întovărășită de sosiul / său în leopardă, nici de hartă, nici de stila-/manciile, unghiile colorate și compunerea me-/diumnică Elentara, care rămîn între cartoanele exemplarului original, fie din lipsă de dorință de a le înfățișa, fie pentru că acest limbaj inventat / în condiții cu totul speciale / 1940, / avînd o arie / determinată și un anumit obiectiv, considerăm că / n-ar avea nici o utilitate a fi prezentat azi ci/titorilor, nici măcar ca o curiozitate pe plan / experimental". Interesante sînt argumentele invocate care au determinat elaborarea acestui ciudat limbaj, explicarea bazei teoretice a inventării „limbii leoparde". Și acest poem arată că poezia lui Virgil Teodorescu are o structură lipsită de rigiditate, liberă și spontană, într-o metaforică amplă, supunînd cuvintele spre o combinare insolită în sintagme deloc comode spiritului inert. Poetul stăpînește forțele ascunse ale limbajului, folosindu-le în structuri verbale noi, cuceriri ale lirismului modern.

Alexandru Ruja

ANTOLOGIA „LUCEAFĂRUL"

Prin simplitate

Prin simplitate totul ajunge la omagiu,
și murmurul și gîndul și răzvrătirea firii,
învesmîntînd sublima figură a iubirii ;
striviți ca pe o muscă petitul din adagiu.

Prin simplitate totul se schimbă-n
proaspăt fruct
cu neteda-i pojghiță mustind de
transparență,
cu simburele nobil : sărut și chintesență
tăind în carnea poamei ovalu-i apeduct.

În fructu-acesta colții sălbateci de șacal
se vor crăpa în două, dar nu de bătrînețe,
căci simplitatea duce la culmile mărețe
care întrec grosimea domoală-a unui deal.

Ce simplă e lumina venită de la munte,
ce simplu e ciocanul cînd cade pe ilău,
ce simpli funigeii opriți în părul tău,
și zîmbetele tale ca niște scoici mărunte !

O, de-aș putea la țința aceasta să ajung,
păstrînd oricărei fapte adînca strălucire,
o, de-aș putea în cîntec să aflu dăruire
și să aud cum sună ecoul lor prelung.

Lamento pentru Nichita

Scoală, drag Nichita,
scoală,
și cu ochii tăi privește,
cu mîna ta primenește,
că noi am venit, că am
auzit
că ești călător,
cu rana-n picioare,
cu ceața-n spinare,
pe cea cale lungă,
lungă fără umbră,
și noi ne rugăm
cu rugare mare,
cu strigare mare,
seama ta să-ți iei
seama drumului,
și să nu apuci
pe drum cu năluci,
să nu cazi în tingă
pe cale nătîngă
de bivol arată,
cu spini semănată,
că-s tot mese strînse,
cu faclele stinse,
dragul meu s-apuci
calea minunată
dreaptă și curată,
de boi albi arată,
cu griu semănată,
unde-s mese-ntinse
și facle aprinse.

★

Seara va-nsera,
gazdă ne-i avea,
și-ți va mai ieși
vidra înainte
ca să te spăimînte,
să nu te spăimînți,
de soră s-o prinzi,
că vidra mai știe
seama apelor
și-a vadurilor
și ea mi te-ntrece
ca să nu te-nece,
și mi te-o purta
la izvoare reci
să te răcorești
pe mîini pînă-n coate
de fiori de moarte.

★

Și-ți va mai ieși
lupul înainte
ca să te spăimînte,
să nu te-nspăimînți,
frate bun să-l prinzi,
că lupul mai știe
seama codrilor
și-a potecilor
și el te va scoate
la un drum de plai,
la un fecior de crai,
să te ducă-n rai
c-acolo-i de trai :
în dealul cu jocul
c-acolo ți-e focul,
cîmpul cu bujorul,
c-acolo ți-e dorul.

★

Rogu-mi-te roagă
de șapte zidari,
șapte meșteri mari
să se ostenească
zidul să-l zidească,
și ție să-ți lase
șapte fierăstrui,
șapte zăbrelui
pe una să-ți vină
colac de lumină
pe alta să-ți vină
izvorul de apă
dorul de la tată,
pe alta să-ți vină
miroase de flori
de pe la surori,
pe una să-ți vină
spicul grîului
cu tot rodul lui,
pe alta să-ți vină
buciumel de vie,
rod de razachie
pe una să-ți vină
raza soarelui
cu dulceața lui,
pe una să-ți vină,
p-aia cea mai mare
vîntul de răcoare,
să te răcorești,
să nu putrezești.

Să-mi spui drept

Hai vino de-mi ajută
să înfășor biblioteca în cearceafuri
și după ce sfîrșim ajută-mă să fac
socoteala
cam cîte zile mai am de trăit, —
știi atîta matematică,
să facem socoteala și chiar dacă-au rămas
puține
să-mi spui drept să nu dai de la tine —
știi atîta matematică.

De minune

Mai strănutăm și noi cîte puțin,
adăpostiți de-o valvă sau un crin,
microbii îi oprim cu o lopată,
se mai întîmplă poate cîteodată
să dai de oameni care-și ies din fire,
avizi să caște gura, pesemne să inspire,
să tragă-n piept tot ce găsesc în jur,
însă văzduhul nostru foarte pur
respinge-ntotdeauna de minune
această subalternă acțiune.

Ferocea umbră

Avînd în spate acest brîu de piatră
asemeni unui vechi motiv arab,
și marea-n fața mea, ca o mulatră,
ca un enorm și paralitic crab,
îmi pare lumea pusă, de la un timp,
pe ceartă
o hîrbuită toartă
a chiupului gigant găsit pe chei
în care fastuosul și anticul ulei,
amestecat cu-alese mirodenii,
stă ferecat de veacuri și milenii,
și n-a fost chip un strop de a se pierde
deși mereu pîndit de lațul verde
al vîntului și ofensiva sumbră
a mării întăritată, ca o feroce umbră.

VIRGIL TEODORESCU

Tradiție cărturărească

Urmare din pag. I

ria Hurmuzaki (căsătorită cu Toma Hristodor), aceeași căreia în 1766 îi dăruise și părțile din satul Cristești. Identitatea personajului mai este dovedită și de un alt act, din intervalul septembrie 1756 — august 1757 (7265), în care pitarul Neculai Kogălniceanu arată că o parte din Colunești fusese a lui **„Ianachi Luca** și mi-au dat-o mie, pentru căci i-am datu eu parte me din Cîrstești, adecă de i-am dat schimbu moșie pentru moșie" (ulterior, ieromonahul va contesta schimbul invocat de Neculai Kogălniceanu și va face acte de danie pentru nepoata sa, cum am arătat în rîndurile precedente).

Odată stabilită această identitate, se poate reconstitui cu precizie familia (părinți, strămoși, colaterali) căreia i-a aparținut acest „boier sau măcar boiernaș [...], om, desigur, instruit, cum rezultă, între altele, și din scrisul lui extrem de îngrijit" (Iorgu Iordan).

În linie paternă, cel mai îndepărtat strămoș este **popa Istrate,** menționat într-un document din ianuarie 1634 ca fiind căsătorit cu o urmașă a postelnicului Maxim Hrăbor din vremea lui Petru Rareș ; fiul lor **Luca,** pîrcălab de Lăpușna (1655), a fost căsătorit cu Gherghina Cărăbăț, descendentă din vornicul Petre Cărăbăț din vremea lui Ștefan vodă cel Tînăr (1517—1527). La 1679, fiul lui Luca și al Gherghinei, **căpitanul Gavril Luca,** avea case în Iași ; căsătorit cu Safta, fiica șetrarului Gorie Leoa (din care avea să descindă și cărturarul **Paul Gore,** istoric și genealogist), Gavril Luca a avut patru copii : doi băieți și două fete. Descendența lor este deosebit de interesantă ; una din fete, **Tofana Arbure,** este strămoașa lui **Mihail Kogălniceanu,** iar unul din băieți, sulgerul **Adam Luca,** este strămoșul lui **Alexandru Ioan Cuza** (v. tabla de ascendenți ai lui Ioan Cuza, pe care am dat-o în **Almanahul „Convorbiri literare",** 1984, p. 116) ; celălalt fiu, vel vistierul **Ștefan Luca,** este tatăl cărturarului de care ne ocupăm.

Pe la 1704, Ștefan Luca s-a căsătorit cu una din surorile lui Ion Neculce, anume **Maria,** soră **numai după mamă :** Catrina Cantacuzino (fiica marelui spătar Iordache Cantacuzino și a Alexandrei, fiica lui Gavrilaș Mateiaș, mare logofăt al lui Vasile vodă Lupu și nepoată — colaterală — a lui Miron vodă Barnovschi) fusese căsătorită întîi cu Neculce vistierul, tatăl cronicarului și apoi cu un anume **Enache grămăticul** (mort în 1686), cu care a avut două fete, **Sanda Done** (străbuna poeților Văcărești) și **Maria Luca.** Despre bunicul matern al lui Ioasaf Luca — al cărui prenume l-a și purtat : **Enache** — s-a păstrat un amănunt din care se poate deduce că nu a fost un simplu știutor de carte (era **grămătic,** scriitor de acte, probabil și tălmaci și poate el însuși copist de manuscrise), ci **un om cult și iubitor de lumina cărții ;** în 1728, Sanda Done, fiica sa, arăta că rămășeseră „cîteva cărți grecești ale tatălui mieu, fiind tatăl mieu spudeos, precum îl știu toți" — deci **un cărturar ale cărui preocupări erau de cunoștință publică.**

Se poate observa că inclinația literară a lui Ioasaf Luca a fost o moștenire din partea mamei : grămăticul omonim, marele logofăt al lui Vasile Lupu, Cantacuzinii — toți au contribuit la zestrea spirituală a nepotului lui Ion Neculce. Să mai adăugăm că singura lui soră, **Ilinca,** a fost căsătorită cu logofătul Hurmuzăki (nepot colateral al lui Gheorghe vodă Duca) ; de singura fiică a acestei perechi, Maria Hristodor, Ioasaf pare să se fi atașat în mod deosebit, ei dăruindu-i, în 1766 și 1774 (cum am arătat mai sus) ceea ce pare să fi fost singurele sale proprietăți, moștenite de la înaintași : părțile din Colunești și Cristești. Pentru doi dintre nepoții săi de soră — **Alexandru** și **Matei Hurmuzaki** — Ioasaf Luca a rescris cronica lui Neculce (manuscrisele 53 și, respectiv, 252 de la Biblioteca Academiei Române). Un alt nepot, care îi purta numele, **Enache Hurmuzaki,** a avut o existență dramatică : furat de țigani la vîrsta de 15 ani, s-a întors între ai săi abia după o pribegie de 43 de ani ! În fine, un alt nepot de soră al lui Ioasaf Luca, anume **Constantin Hurmuzaki,** avea să fie bunicul marelui patriot și istoric **Eudoxiu Hurmuzaki** (1812—1874), inițiatorul monumentalei colecții de documente externe relative la istoria românilor, care îi poartă și azi numele. (Alte detalii și întreaga documentare — în notele publicate sub titlul **Miscellanea genealogica (II),** în **Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol",** XXIII/1, 1986, p. 447—449 ; textul de față este anterior acelor note).

De la Ioasaf Luca se cunosc, azi, șase manuscrise de cronici (cinci la Biblioteca Academiei și unul în posesia lui Paul Mihail), precum și — după identificarea lui Gabriel Strempel — un exemplar din **Floarea darurilor** (tot la Biblioteca Academiei) ; dintre acestea, sînt datate numai patru manuscrise de cronici : două din 1766, unul din 1775 și unul (manuscrisul Mihail) din 1781 (?) — acesta fiind și ultimul an din care îmi este cunoscută o știre documentară despre Ioasaf Luca, aflat atunci în judecată cu Ecaterina Razu.

Nesigură rămîne data cînd **Enache Luca** a devenit **Ioasaf Luca :** un document din 5 august 1757 menționează mărturia lui **Iosaf monahul, răzeș ot Colunești,** a cărui identitate cu cărturarul este posibilă, dar încă nu probată documentar. Necunoscut rămîne, în stadiul actual al cercetării, și locul unde caftanul boieresc a fost schimbat cu rantia călugărească.

Din fericire, cîteva amănunte se mai pot adăuga la cele ce se știu despre activitatea sa : Ioasaf Luca nu s-a îndeletnicit numai cu copierea de manuscrise, ci el a tradus și documente slave și a alcătuit opise de acte vechi. Astfel, activitatea sa cărturărească nu mai poate fi restrînsă doar la perioada 1766—1781 și doar la transcrierea (multiplicarea) — fie și în variante foarte personale — a cronicii unchiului său : **un adevărat cărturar al veacului XVIII rămîne de descoperit** și opera sa de identificat, sub un nume sau sub celălalt. S-a putut vedea că el aparținea unei familii de veche obîrșie, chiar dacă nu de întîia mărime, dar care atingea acum treptele înalte ale ierarhiei boierești prin chiar tatăl cărturarului, Ștefan Luca, marele vistier, sfetnic de încredere al lui Dimitrie vodă Cantemir, sol al acestuia la Petru cel Mare și unul din însoțitorii săi în exilul de după 1711 (va fi fost și Enache, copil încă, în această pribegie ? !) ; dificultatea stă în faptul că vor trebui urmărite nu numai manuscrisele, ci și documentele traduse ori copiate de Enache Luca sau de Ioasaf Luca ! Dar păstrez credința că o asemenea cercetare va restitui **imaginea unui cărturar român al veacului XVIII.**

gabriela creţan

Nevinovate sînt...

O noapte lungă vocea lui a inspicat deşertul
clamind, o noapte lungă
am împărăţit
sub sistola şi diastola lunară, gazdă fiind
a ghildei celor răi,
cu ei am rătăcit prin vitregie,
am sodomit, am dumicat pasajele obscure,
lege de aur ne-au fost doar păcatul, bunul
plac
şi dulcea ignoranţă

le-am spus fraţilor mei, guvernatori ai orei,
Mandiel, Samael şi lui Gabriel, tizul :
luaţi şi săturaţi-vă, pentru voi
este lamura jertfitului ţap
care a ispăşit, dacă-i vom smulge
masca pocăinţei
vom vedea durerea, umilinţa şi revolta

le-am spus fraţilor mei :
carnea aceasta aburindă, învelită
în cirpe umede
este spre desfătare,
împărtăşiţi-vă din vasul care închide
sfinta taină
per ipsum et cum ipso et in ipso

căci cea care vă ispiteşte-i sora voastră,
oaia neagră
de turmă despărţită,
trupu-i fragil ca o lăută de Cremona
e mîndru de frumoasa lui împieliţare

(o, umbra mea care mă rezemi
de alte umbre sprijinită
strînsoare-a unei negre cingătoare)

le-am spus fraţilor mei : nevinovate
sînt uneltele
doar gîndul ce le minuieşte
e impur.

Himeneu

Întinde masa, dragostea mea,
cast himeneu vom sărbători
cearşafuri imaculate îţi voi aşterne

numele tău interzis
nu-l voi atinge
nici mîna ta dreaptă
între noi ca o sabie
pe care cad lacrimi

ne vom privi
în lumina drăcească
obraze austere şi crude
asemenea iluminatului magister
Ignatiu de Loyola

împreună vom arde, excelenţă,
văd rugul
ca un pat de nuntă făgăduit preafericiţilor.

Poem abstract

(Umbra rîsului)

Trezie rece
în sala hexagonală cu oglinzile
sparte
linia vieţii
o curbă mai palidă
secvenţă dintr-o infinită spirală.

Legea morală şi cerul înstelat –
idola mentis :
intersecţii, ecliptice, parabole
ecranări, concepte ordonatoare

– ignotum per ignotius –
mai strălucitoare
decît aurul monedelor false

cecitate, excerpte
dintr-o scriere obscură
indescifrabilă.
întregul îţi scapă
însuţi fiind o literă oarbă
dintr-un nerăzuit palimpsest.

desprinde-te. rupe placenta.
ou cufundat în ape de hidrargir
într-un tandru caliciu
care definitiv se închide.

peste ruine, peste himere
flutură încă o umbră
îndoliată
(a dumnezeului tău
umbră a rîsului
reflectată
pe suprafeţe metalice
circulare

pînă la ţipăt, pînă la rupere
rezonanţe anamorfoze
vise dezintegrante
transparentă corolă în care
pătrunzi
mai adînc
asfixie albă
uşoare amprente pe faţă)

se-ngroaşă ca piatra aerul
norii
ziduri înalte pînă la cer
închegînd...

negîlgîiit
neiubit
(o umbră a rîsului – dumnezeului tău –
sfidînd legea morală
recuzînd cerul înstelat).

Ori dacă despletita lună
Din neaua mieilor sadea
Pe cel mai fraged o să-l pună
Să-ţi ningă-n suflet, l-ai lăsa ?

Ce facem noi că totul pare-a
Veni la ţărm după tipic
Şi nesfîrşită depărtarea
Şi cerbii ei cu pasul mic ?...

Sonet

Ciinii amintirii latră-n os
Amăgiţi de pasul tău femeie
Risipit în linişti de moschee
Ori zidit în marmuri maiestuos

Noaptea însetată de trofee
Scripeţii stelari îi trage-n jos
Răsucind în ochiul lor sticlos
Lucitor miracol ca o cheie

Dintr-un ţărm ca strigătul vibrînd
(în adîncuri lespezi stau să cadă)
Ciinii nopţii au ieşit în vînt

Ascuţindu-şi poftele să vadă
Cine cu talazuri în cuvînt
Îţi răsfaţă somnul de naiadă

Prea firav ţărm?

Prea firav ţărm aţi socotit femeia,
Corăbieri de abur şi de vînt :
Sub steaua ei vă peticeaţi scînteia
Şi-i păraseaţi hotarul, luminînd

Aţi inventat clepsidrele domoale,
Noian de şerpi adăpostiţi la sin
Şi-n loc de pisc îi dăruiaţi o vale,
Cu aerul că v-ar fi vrut stăpîni

Prea firav ţărm ? Dar templele iubirii,
Cu turle-n cer şi cheaguri în pămînt ? !
O, cum se sfarmă-n zodiace mirii
Şi-n temple cîte locuri goale sînt

Corăbieri ai asprelor meduze,
Consoanele să cînte n-ar putea ;
Dorm nuferii vocalelor pe buze –
Treziţi-i şi pluti-vor înspre EA...

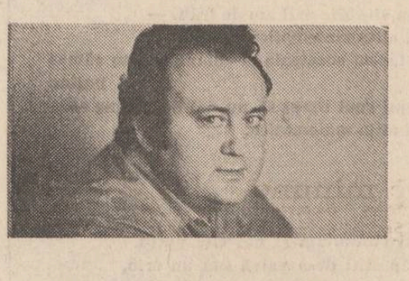

dragomir magdin

Zodiac

(POVESTE DIN ALT VEAC)

Eu sînt în Taur, tu eşti în Balanţă.
Mai aprig eu, mai blîndă tu, ai zice.
Cum nu e zi să nu-ţi gîndesc făptura
Nu-i clipă cînd să nu-mi apari ferice.

De unde plec, mă-ntorc asemeni mie,
Pe unde treci, nu-i chip să te cunoască
Cei care-mpart cu tine-o veşnicie ;
Te-mpurpurezi la focul cel de iască !

Pot fi herald, tu numai principesă,
Monedei – cap, tu – pajură, de-a pururi.
Nadir captiv, întreaga-mi grijă e să
Rămîi zenit aceloraşi contururi...

Iar, primăvara...

Te-ntreb şi-n astă primăvară
Iubita mea ce facem noi
De vor începe să ne doară
Aprinşii muguri dintre foi

Ce facem dacă rotocoale
De aer tînăr din păduri
Binevoiesc să-ţi dea tîrcoale
Şi n-ai să poţi să li te furi

O dimineaţă

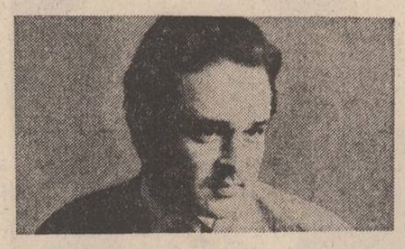

ioan lăcustă

De cîte ori aud sunînd o sirenă în noapte, tresar. Parcă m-ar chema să ies din odaia mea, de la etajul şase al acestui bloc în care m-am mutat în urmă cu mulţi ani, şi să cobor iar pe malul gîrlei ce se scurge dincolo de cele cîteva căsuţe rămase nedemolate, amintire a satului care odinioară se întindea departe de forfota oraşului.

Cînd m-am mutat, aici erau doar două blocuri. Cel în care primisem repartiţie, bloc ridicat chiar pe malul gîrlei, şi un altul asemănător, înălţat şi el între maghernite, lîngă strada transformată astăzi în bulevard. Din vechile case ţărăneşti, îngrămădite între petice de grădini, ascunse după garduri de nuiele, n-au mai rămas decît vreo cîteva, prea aproape de buza de pămînt a ripei, în fundul căreia curge o apă mocirloasă, nu prea adîncă, dar bună de înecat, după cum au adeverit-o doi copilandri beţi care au încercat, într-o seară, să o treacă înot şi nu s-au mai desprins din mîlul ei.

Nu aveam prea multe lucruri pentru noua casă. Cîţiva saci cu cărţi, un pat pliant şi cuierul-pom. Era prea mică odaia pentru o garnitură de mobilă. După-amiezile, după ce ieşeam de la serviciu, colindam cu un metru de croitorie în buzunar prin magazine şi depozite, căutînd un pat, o masă, un dulap şi toate celelalte care să încapă cît de cît în spaţiul meu locuibil. Spaţiu care, la început, prin micimea lui, mă făcuse să-l dispreţuiesc ; apoi, spunîndu-mi-se că era, totuşi, punctea necesară pentru obţinerea buletinului de oraş, l-am acceptat, încercînd să-l fac, într-adevăr, locuibil. Credeam, atunci, că doar pentru cîţiva ani. Acum au trecut ani mulţi şi mă simt atît de solidar cu odaia mea, încît mi-e greu gîndul că aş putea-o schimba pe altceva.

Despachetam cărţile. Le scoteam din sacii de hîrtie şi încercam să le stivuiesc într-o ordine oarecare, în colţul în care chibzuiam că urma să aranjez cîteva rafturi pentru bibliotecă. Cumpărasem cîteva caise. Le lăsasem într-un castron, în chiuveta din baie, să curgă apa peste ele, să le facă, oricum, mai răcoroase decît arşiţa nopţii de vară. Apa susura lin, ca într-o poezie de Coşbuc sau Eminescu, nu-mi aminteam atunci, şi nici acum nu ştiu ce amintire literară îmi trezea scurgerea apei peste caise. Ştiu doar că mă simţeam bine despachetîndu-mi cărţile şi ascultînd cum, dincolo de uşa închisă a băii, se-auzea susurul acela liniştitor. Eram în casa mea.

Nu terminasem de golit toţi sacii, cînd am auzit sirena, răguşită, departe în noapte. Un sunet prelung, venind de foarte departe. M-am dus la fereastră şi am privit în noapte. Căsuţele erau luminate. Răzbătea o voce de femeie ţipînd o romanţă, ale cărei cuvinte, uneori, la petreceri, îmi place şi mie să le îngîn. Din cînd în cînd, icnetele femeii erau întrerupte de risetele citorva bărbaţi, de chiuiturile altor femei, apoi vocea aceea chinuită, tînguită, îşi relua melodia, înălţîndu-se peste toate celelalte zgomote ale nopţii.

Am ascultat-o o vreme, privind spre apa pe care mai mult o ghiceam curgînd pe fundul văii cu maluri abrupte, năpădite de lăstărişuri de soc şi bozii. Luminile unui avion sclipeau în orizont, doi ochi, unul roşu şi altul galben, depărtîndu-se încet.

Am lăsat fereastra deschisă şi m-am întors între cărţi. Am împins sacii, rămaşi nedespachetaţi, lîngă stivele pe care le ridicasem de-a lungul peretelui şi mi-am spus că e cazul să atac caisele, cinstind, astfel, încercarea de a face ordine la mine în casă.

Trecînd prin bucătărie, am observat că mai rămăseseră cîteva pete de var. Am luat o perie şi am început să le răzui. M-am ridicat apoi şi am simţit cum capul mi se sparge în mii de ţăndări. Aş fi vrut să am atunci mai multe mîini şi picioare, să mă sprijin pe toate, să nu las pămîntul să se deschidă sub mine şi să mă înghită, odată cu cimentul bucătăriei, odată cu etajul, odată cu întreg blocul.

M-am răsucit să văd cine-mi dăduse năpraznica lovitură : chiuveta, mare, grea, din fontă. M-am gîndit atunci că nu mai am multe clipe. Decît doar cele pentru a deschide, împleticit, uşa băii spre a lua castronul cu caise, spre a scurge apa din el şi, sprijinîndu-mă de pereţii proaspăt văruiţi, să mai pot rezista pînă la patul pliant.

Am lăsat castronul la picioarele patului. Am luat o caisă şi-am desfăcut-o. Simburele a alunecat, rostogolindu-se pe linoleum. M-am aplecat să-l ridic şi ameţeala de dinainte a revenit, ţintuindu-mă aplecat după un punct de sprijin în universul învălmăşit al camerei mele. Cum nu-l aflam, m-am întins în pat toropit, părîndu-mi doar rău că nu mai am puterea să ajung pînă la uşa de la intrare, s-o descui. „Se vor chinui s-o spargă...“ mă gîndeam, cu vinovăţie, la cei care... în timp ce durerea din cap se pierdea uşor, mistuită într-un fel de somn care mă cotropea fără să mă adoarmă. Stăteam cu ochii larg deschişi, vedeam tavanul cărămiziu al odăii şi, totuşi, simţeam că cel care-l vede nu mai sînt eu, ci un altul se uită prin ochii mei şi mă vedea şi pe mine, întins în patul pliant, şi tavanul, şi cărţile stivuite, şi ziarele întinse pe linoleumul albastru, şi castronul cu caise la capătul patului, şi fereastra, şi stelele clipocind în noaptea liniştită.

Sirena a sunat, din nou, de data aceasta chiar în preajma mea. Am sărit buimac din pat şi m-am repezit iar la fereastră.

Nu puteam s-o confund. Era o sirenă de şalupă sau de remorcher. Un ţipăt pe care-l auzisem de nenumărate ori în baltă, la noi în sat, sau în desele treceri de pe un mal pe altul al Dunării cînd veneam sau plecam de-acasă. Ţipătul răguşit al sirenei dintr-o dimineaţă de demult cînd, încercînd să se strecoare printre sloiurile unei Dunări cufundate în ceaţă, remorcherul, care cutezase să ne ducă pe celălalt mal, o lăsase să urle întruna, în timp ce încheieturile lui trozneau aproape învinse. Ţipase o femeie atunci, una tînără, cu un copil în braţe, şi altcineva îi strigase : „Taci, femeie, că întăriţi Dunărea“ şi femeia tăcuse, strîngîndu-şi doar copilul la piept şi noi o priveam înciudaţi, ca şi cum, dacă remorcherul ar fi fost strivit de sloiuri, toată nenorocirea numai din ţipătul acelei femei ar fi venit.

Jos, unde ghiceam scurgerea neagră a gîrlei, nu zăream nimic. Apoi, iarăşi ţipătul sirenei. Venea chiar din dreptul ferestrei mele.

— Hei, dumneata de la etajul şase, vrei să mă ajuţi ?

Mi se adresa mie, probabil, vocea aceea de bărbat, răguşită.

— Eu ?

— Dumneata ! Poţi să mă ajuţi ?

Am încercat să zăresc ceva în partea aceea de întuneric.

— Poţi să cobori pînă la noi ? a strigat iar vocea.

I-am făcut semn cu mîna să aştepte şi m-am retras din fereastră. M-am aşezat pe marginea patului pliant şi am încercat să mă gîndesc ce-ar putea fi. M-am uitat la ceas. Era aproape două noaptea.

— „Cred că nu visez“ mi-am spus, culegînd de jos două jumătăţi de caisă. Apropiindu-mă iar de fereastră, le-am azvîrlit în noapte.

— Aveţi nevoie de ceva ? am întrebat.

— De ajutor. Vino mai repede !

Nimic neobişnuit. Cineva mă chemase, deci. I-am făcut din nou semn să aştepte şi m-am repezit la uşă. Liftul era blocat la ultimul etaj.

De sus, de pe malul apei, am desluşit conturul unei şalupe. Mi se părea că zăresc două siluete întunecate.

— Sîntem aici. Ne vezi ? a strigat bărbatul acela.

— Oarecum.

— Poţi cobori ?

— Încerc.

Nu ştiam cît de abrupt e malul. Mi-am dat drumul să alunec, împleticindu-mă printre ierburi şi tufe.

— Se poate păşi ? m-a întrebat el.

— E mîl, dar ţine.

Am înaintat pînă în dreptul şalupei. Părea imensă, conturată în întuneric.

— Ne-am împotmolit chiar lîngă mal, a spus el. Acum ne vezi ?

— Parcă da, i-am răspuns, începînd să desluşesc mai bine şi şalupta şi pe cel care-mi vorbea.

— O pană de curent sau de motor. Nu ştiu ce-am păţit. Ai cumva o lanternă ?

— N-am.

— Ar fi fost mai bine.

De sus, fereastra mea, rămasă deschisă, lumina, dar raza ei, firavă, nu răzbătea pînă la noi.

— Arunc odgonul. Încearcă să-l prinzi şi să ne tragi.

Fişiitul odgonului în preajma mea. M-am aplecat şi am început să trag. Simţeam cum şalupta se clătina, greoaie, parcă urmîndu-mă. Cînd a atins malul, bărbatul acela a strigat bucuros :

— E bine. Ai reuşit !

L-am auzit cum sare pe mal şi înaintează spre mine. S-a oprit în dreptul meu. A întins mîna, atingîndu-mi umărul.

— Prima mutare-i gata. Să legăm odgonul de ceva.

Am intrat într-un tufiş şi, bîjbîind după un ram mai gros, am priponit şalupa. Bărbatul acela continua să tragă de odgon, pînă am reuşit să fac un nod zdravăn.

Între timp, sărise şi ea pe mal. A venit lîngă noi şi, apucîndu-l pe bărbatul acela de braţ, rezemîndu-se de el, a spus un fel de bună seara sau mulţumesc, cîteva cuvinte stinse pe care mai mult le-am bănuit că veniseră de la ea.

— Cred că-i în siguranţă acum, am spus.

— E slab firul apei, n-are cum s-o ia, mi-a răspuns el. Apoi, către ea :

— Îmi pare rău că s-a întîmplat boroboaţa asta.

— Poţi s-o repari ? (ea)

— Nu ştiu... mi-ar trebui lumină.

— Am nişte luminări (eu). Dacă sînt bune...

— De ce să nu fie ? (ea)

— Mergeţi să le luăm ?

Nu mi-au răspuns.

— Vă invit la mine. Dar... Abia m-am mutat. Sînteţi invitaţii mei.

— În casă nouă ? (ea)

Ne-am tîrît pe malul ripei, orbecăind, pînă am ajuns sus. Abia în holul blocului ne-am privit. Eram murdari de pămînt, cu pete verzui, de iarbă strivită, pe haine. El, mult mai scund decît îmi păruse. Un bărbat rotofei, barbă sură, privire obosită. Părul alb, dat pe spate, îi atingea umerii, într-o coamă bogată. Ea, o fetişcană subţire, în pantaloni de doc şi cu o bluză marinărească, strînsă pe corp, la gît un lănţişor de aur, de care atîrna o bilă albă, cît un bob de năut.

M-am scuzat pentru camera nemobilată.

— E simpatică (el, apropiindu-se de fereastră şi privind spre gîrlă).

— Foarte practică (ea, aşezîndu-se pe patul pliant).

L-am condus în baie să se spele. Apoi s-a dus şi ea. Cînd a revenit, am făcut prezentările, strîngîndu-ne mîinile şi zîmbind, ei stînjeniţi, eu degajat, încercînd să-i încurajez să se simtă cît mai bine.

Am ridicat castronul cu caise. L-am întins spre ea.

— Altceva n-am ce să vă ofer.

Ea a luat o caisă, a dus-o în dreptul buzelor şi, ca şi cum ar fi închinat un pahar, înainte de a-şi înfige dinţii în fructul umed, a zîmbit :

— Pentru casa dumneavoastră nouă !

— Pentru dumneavoastră, i-am răspuns şi eu zîmbind.

A luat şi el o caisă, repetînd gestul fetei.

— Pentru dumneavoastră, am spus din nou, aşezînd castronul la picioarele fetei.

Ea s-a aplecat, a mai luat o caisă. A observat simburele de pe linoleum, l-a culeş şi l-a aruncat pe fereastră, cum îi aruncase şi pe cei-lalţi.

— Spuneaţi de luminări, a zîmbit el.

— Trebuie să fie pe aici, pe undeva. Am luat un kilogram să le trimit acasă, mamei.

M-am prefăcut că scotocesc după luminări, deşi abia după-amiază le cumpărasem. În cele din urmă le-am găsit. I-am dat pachetul.

— Crezi că poţi s-o faci să meargă ? l-a întrebat ea.

— Încerc, dragă. Trebuie să-i dau de capăt.

— Pot să vă ajut ? (eu).

— Vă pricepeţi la motoare ? (ea).

— Cîtuşi de puţin.

— Atunci... (el) nu te supăra, nu-i nevoie,

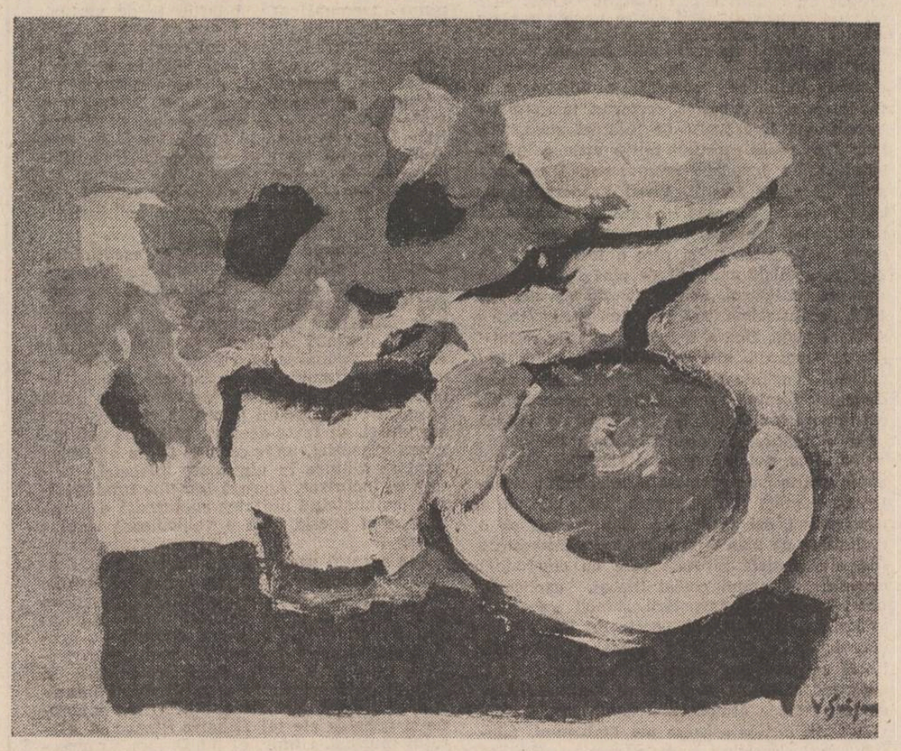

plastică

Într-un jet de lumină

Aşezat ca la teatru pe o canapea comodă într-o clădire din inima capitalei, la o înălţime de la care se văd acoperişuri ţuguiate şi frontoane peste care nu a trecut încă tăvălugul verticalelor şi orizontalelor modernităţii, privesc uneori defilarea unor reprezentări care mă bucură şi nu arar mă contrariază. Ieri, de pildă, a trecut prin faţa mea domnul **Arlechin**, în multiple ipostaze. În prima mi s-a părut uşor beat ; era în fapt doar de o bucurie timpă şi obosită ; ieşise şi el ca tot omul în primăvară. Apoi era vesel, în felul în care este cineva cînd îi face pe copii să rîdă după ce le dă un măr care de fapt este o pisică. Apoi a redevenit trist, de o paloare mortală, deşi veştmintele sale fluturau multicolore, îndemnînd la fericire, şi asupra lui se proiecta cel mai puternic jet de lumini din ultimul deceniu. Pe fratele mai mic al acestui coleg al nostru între ale spiritului l-am luat acum cîţiva ani sub braţ şi l-am dus acasă să discute puţin cu confraţii închişi în paginile cărţilor din biblioteca mea. Se înţelege cu ei foarte bine şi zilnic trecînd prin faţa lui îmi face cu ochiul conspirativ, semn că i-a lămurit cum stau lucrurile. Nu vreau să vă dezvălui toţi autorii cu care conversează ; e oricum foarte prieten cu Principele lui Barbu. Cînd citesc pasajul cu serbările de la Mogoşoaia, arlechinului meu parcă îi sticlesc ochii. Nu de invidie.

Tot ieri, în alte sublime ipostaze, am revăzut un roi de distinse doamne. Care la plaje, care în atelier, care privind ginditoare într-un spaţiu al nimănui. Mărturisesc aici, fără scrupul, că sînt un admirator al frumuseţii feminine şi că pictura lui Giorgione, Tiziano, Goya, Manet, Matisse, Pallady mă încălzeşte tocmai pentru cultul subtil, carnal al frumuseţii, dincolo de care nu mai există decît reversul ei. **Nudurile** lui **Grigore Vasile**, căci în atelierul său m-am aflat, sînt pictate într-un moment de sublimă inspiraţie, cînd lumina devine trup cald şi voluptuos, diafan şi ginditor, niciodată linced, obscen. Ele nu sînt reprezentări ca atare, ci simboluri liricoplastice ale unei virste care, vai !, nu durează o eternitate, deşi din dulceaţa ei ar trebui să ne înfruptăm o veşnicie. Toate sînt însă relative ; o ştie foarte bine şi acest regizor al personajelor solare, care, iată, îmi trimite în scenă, tocmai el, ginditoare perechi într-o halucinaţie de seară, marcate de nu se ştie ce destin. Poate unul asemănător cu acela al multicolorelor flori aflate în momentul străucirii, aparent **eternizate. Flori** care trec prin faţa mea în suite splendide, alternate cu **peisaje** peste care nu-ţi vine să treci nici măcar în vîrful picioarelor şi le-ai parcurge de sus, din aer, respirînd sălbăticia parfumurilor exaltate de o frenezie aproape delirantă, dar organizată conceptual, a cromaticii.

Ce pot să vă spun mai mult din acest colţ de atelier unde încă mă aflu cu gîndul ? Am sentimentul simplităţii şi adevărului care mă încearcă în faţa artei mari şi adevărate, în faţa incomparabilelor revărsări de parfumuri şi culori din pînzele unor Luchian, Pallady, Ciucurencu, lîngă opera cărora pictura lui Grigore Vasile se înscrie cu acel gest firesc ce uneşte peste timp generaţii şi demersuri. Firescul emoţiei şi al gîndului proiectează aceste imagini într-o zonă de umanitate în care se regăsesc inima şi cugetul, jubilînd sau întristîndu-se. Şi cu aceasta mă întorc la prietenul meu **Arlechinul**, care îmi suride complicitar şi primăvăratic.

Grigore Arbore

muzică

Concurs de vioară la Craiova

Concursul interjudeţean de interpretare muzicală de la Craiova, ediţia I, avînd pentru acest an ca specialitate vioara (în 1988, el va fi dedicat pianului), se anunţă a fi unul dintre momentele de maxim interes pentru tinerii noştri instrumentişti. Organizat în cadrul generos al Festivalului naţional „Cîntarea României“, de către Comitetul judeţean Dolj al U.T.C., în colaborare cu Filarmonica de stat „Oltenia“ şi Colegiul criticilor muzicali de pe lîngă A.T.M., acest concurs este de maximă dificultate, fapt ieşind imediat în evidenţă dacă privim regulamentul şi repertoriul participanţilor.

Repertoriul fiecărui concurent este gîndit astfel încît să acopere toate zonele stilistice — de la preclasici la muzica zilelor noastre, nimic nu este ignorat, muzicii româneşti acordîndu-i-se, bineînţeles, un loc de frunte. Se adoptă, mai mult, un sistem „semiliber“ de orientare repertorială : pentru fiecare concurent o anumită libertate de alegere a lucrărilor este admisă, această libertate fiind însă temperată fie în cadrul unor liste de piese, fie prin „reguli“ stilistice şi norme de durată maxim admise (se introduc însă şi lucrări „obligatorii“, modul de organizare al concursului inspirîndu-se după regulamentele unor competiţii internaţionale de greutate). Concursul este structurat în trei etape, primele două fiind eliminatorii, ultima etapă comportînd apariţia ca solist în faţa orchestrei Filarmonicii din Craiova. De asemenea, participările sînt diferenţiate după criterii de vîrstă : prima categorie cuprinde concurenţi în vîrstă de 16 pînă la 20 de ani, a doua între 21 şi 35 de ani, juriul, alcătuit din personalităţi de frunte ale vieţii noastre muzicale (Stefan Gheorghiu, Modest Cichiordan, Daniel Podlovschi, Cornelia Bronzetti, Valeriu Maior, Alfred Hoffman, Dumitru Avakian), decernînd premii distincte pentru fiecare categorie de vîrstă.

Am insistat în prezentarea unor elemente de regulament pentru a face cunoscute dimensiunile acestei competiţii, gradul ei de dificultate, pentru a da o idee despre importanţa valorică a premiilor acordate şi, nu în ultimul rînd, pentru a informa asupra acestui eveniment muzical, căruia nu i s-a făcut, din păcate, suficientă „publicitate“. Nu vom relua aici lista premiilor şi menţiunilor şi nu vom face aprecieri asupra tuturor concurenţilor pentru a nu suprapune aprecierile noastre de valoare cu cele ale unui prestigios juriu. Vom face numai referire la cîştigătorii locurilor întîi de la ambele categorii, aceştia fiind deja tineri de cert renume, despre care presa noastră a scris frecvent. La categoria „mică“, elevul braşovean Florin Ionescu-Galaţi, într-un program alcătuit din Bach — două părţi din **Sonata I**, Mozart — o parte din **Concertul nr. 3**, Paganini — **Capriciul nr. 16**, Enescu — **Impromptu concertant**, apoi Beethoven — **Sonata nr. 5**, P. Constantinescu — **Sonatina**, Saint-Saens — **Rondo capriccioso**, în final Wieniawski — **Concert nr. 2** (lista pieselor prezentate se constituie în alt argument în privinţa dificultăţii concursului), s-a impus printr-o tehnică fără cusur, printr-o bună ştiinţă a frazării la acest instrument trăind prin excelenţă datorită liniilor melodice şi frumuseţii timbrale, vădind o maturitate deosebită în confruntarea cu pagini de dificultate ale literaturii violonistice. La categoria „mare“, studenta bucureşteană Luminiţa Rogacev a prezentat Bach — **Partita a II-a (Chaconna)**, Mozart — partea I din **Concertul nr. 5**, Paganini — **Capriciul nr. 24**, Enescu — **„Impresii din copilărie“**, apoi Enescu — **Sonata a III-a „în caracter popular românesc“**, D. Popovici — **Sonata pentru vioară şi plan**, Ysaye — **Sonata a III-a**, în final Brahms — **Concertul în Re major**. Talentul Luminiţei Rogacev este incontestabil, unei tehnici bine puse la punct adăugîndu-i-se o ardere interioară care răzbate plenar în sală. Interpreta trăieşte fiecare frază muzicală, diferenţierile stilistice evidenţiind o bună cultură muzicală, o bună cunoaştere a partiturilor.

Viorel Creţu

pentru fiecare

Dacă nu-i aflu acum chichirezu, mîine chem un mecanic.

— Vin și eu ? (ea).

— Dacă domnul... (el, către mine), dacă nu vă deranjează... Poate e mai bine să așteptați aici.

— Cu plăcere, i-am răspuns, în timp ce ea mă privea absentă.

— Cînd termin, te chem eu (el îndreptîndu-se spre ușă).

L-am condus pînă la scară. Am ascultat cum coboară treptele. Cînd am auzit ușa de la intrarea blocului închizîndu-se, m-am întors în cameră.

Ea luase o cărțulie și citea ceva din ea.

— Mă iertați. Am văzut cărțile și...

M-am rezemat de fereastră, privind-o întrebător.

— Frumoase versuri. Ascultați.

— E o traducere (eu):

— Dar e frumoasă. Cuvinte adevărate... Ați fost vreodată îndrăgostit ?

Am ridicat din umeri, zîmbind.

— De ce mă întrebați ?

— Nu știu... Totul în noaptea asta e atît de neobișnuit... încît despre ce să vorbim, dacă nu despre dragoste. Nu credeți ?

Am dat iar din umeri.

— Totul... Cum să spun... a continuat ea. Parcă sînt deasupra unei prăpastii și mi-e teamă să nu cad, dar, în același timp, aș vrea să mă prăbușesc, pînă la fund, în tot necuprinsul. Nu știu, e ceva fascinant.

„Ca-n Cehov, i-am răspuns în gînd, privind-o nedumerit. Ce vezi fascinant în noaptea asta ? Orăcăitul broaștelor ? Mîlul ? Stelele ? Odaia mea ? Sau geme în tine un licăr de viață pe care încă nu știi cum să-l faci să cînte ? Ei ? Ai tu așa ceva în tine, costelivo ?“ (am zîmbit, prefăcîndu-mă înfiorat de banala ei romanță).

Se îmbujorase în timp ce vorbea. Cînd sfîrși, se uită la mine tulburată, nedumerită parcă de tot ce spusese, mirată că din tot gîndul ei nu se închegaseră decît acele cuvinte. Mă privea încordată, ca și cum aștepta să-i spun că înțelesesem ceva.

— Îl iubiți ? am întrebat, arătînd cu capul în golul ferestrei.

A închis cartea. A lăsat-o să cadă lîngă patul pliant.

— De ce mă întrebați ?

— Pentru că m-ați întrebat și dumneavoastră ceva.

— Dar nu mi-ați răspuns.

— Ce pot să răspund ?

— Și eu ce să spun ? Am plecat cu el.

— Cu șalupa...

— Era visul lui... Să plece de aici cu barca și să meargă în jos, spre mare.

— Nu cred că se poate, i-am răspuns, întorcînd capul, privind luminița sclipind într-un ochi de geam.

Ea s-a ridicat. A venit lîngă mine. S-a aplecat pe fereastră.

— De ce să nu se poată ?

— Undeva apele astea se-nfundă. Nu duc nicăieri.

— El mi-a spus că ajung la mare...

— Poate...

S-a așezat iar pe patul pliant. A dat să ia cartea, apoi s-a răzgîndit și a luat două caise. Mi-a întins una.

M-am apropiat. Mi-a făcut semn să mă așez lîngă ea. S-a întors spre mine.

— E prea neobișnuită noaptea asta pentru a-mi mai păsa de vorbe, a zîmbit ea stins, strîngînd caisa între degete, urmărind cum simburele negricios aluneca în palma ei, neobișnuită, repetă, ducîndu-și mîna la buze și, ca într-un sărut, lipindu-și degetele de buze, sorbea picurii gălbui prelinși.

— Dar tu, surise, după ce sfîrși gestul acela pisicesc, de fetiță răzgîiată, tu ce crezi despre noi ?

— Ce să cred ?

— Despre mine, ce crezi ?

— Nu cred nimic. Nici nu știu de fapt cine sînteți.

— Ți-am spus doar.

— Că ați plecat spre mare ?

— Nu, că am plecat cu el.

Rostise răspicat ultimele cuvinte, ca și cum ar fi vrut să înțeleg că nu era vorba numai de o plimbare cu barca, în miez de vară.

Nu i-am răspuns. Continua să-și sugă degetele, privindu-mă veselă. Apoi a izbucnit în ris, mușcînd din caisa despicată.

— Ce-am ajuns să te întreb. Pardon, să vă întreb.

— Ne putem tutui în continuare. Nici eu nu sînt prea bătrîn.

A zvicnit spre mine nervoasă.

— El nu-i bătrîn.

— Nu la el m-am gîndit.

— Credeam, mormăi ea, că ai vrut să rizi de mine. Dar eu vreau ca el să înțeleagă că nu-i bătrîn !

— Nici nu pare bătrîn.

— El se crede tare bătrîn. Cel care ajunge pe pragul morții e bătrîn, fără scăpare, spune el. Și el a ajuns acolo.

— Unde a ajuns ?

— A vrut să moară. A luat niște pilule și...

S-a ridicat din patul pliant și s-a dus la fereastră. A privit cîtva timp, apoi, întorcîndu-se s-a îndreptat spre teancul de cărți. A răsturnat un sac și s-a așezat pe el.

— Discut cu tine astfel pentru că pari înțelegător. Poate ai mai aflat cîte ceva și din cărțile astea. Și mi-a plăcut pe urmă cum ai venit spre noi, în inima nopții. Cine știe de ce-ai făcut-o... Dar dacă s-a întîmplat așa, să ajung și aici, de ce nu ți-aș vorbi ?

A luat o altă carte, a frunzărit-o, apoi a aruncat-o peste celelalte.

— E o prostie să nu mai vrei să trăiești, aproape că a țipat ea, furioasă, agitată. Oricît de încolțit ai fi. Oricît de înfundată ți-ar părea viața ta.

— Sinucigașii își au și ei scuzele lor, am zîmbit.

— Scuze, mă înghină ea cu dispreț. Ce scuze

Tablouri de Vasile Grigore

pentru scriitorul ăsta ? În culmea gloriei, l-au găsit mort, ca pe ultimul nenorocit. Singur. Îndopat cu alcool și pilule. Pentru ce-i mai trebuia atunci să scrie, dacă n-a înțeles că... Trebuia să trăiască, cu orice preț ! Dar să trăiască !

— A fost un accident.

— Eu cred că s-a sinucis, spuse ea furioasă. Inconștient poate, dar simțea unde-l duc și băutura și pilulele și toate celelalte.

— Nu despre el vorbeam.

— Ba și despre el. Îi știu pagini întregi pe dinafară. Mi se părea puternic. O stîncă, mai presus de toate valurile care bat și tot bat mereu în noi, parcă ar fi valurile apei astea în care s-a împotmolit barca noastră. Cînd am aflat cum a murit, mi s-a făcut silă. Am început să-i urăsc pînă și paginile pe care nu le mai pot desprinde din mine.

Vorbea pătimașă. Luase iar cartea aceea în mînă și o întindea spre mine, agitînd-o, ca și cum ar fi vrut să lovească în cineva.

— De ce mai avea nevoie de toate astea, cînd n-a înțeles ce-i viața ? De ce s-o mai amețească pe una ca mine cu înțelesuri care lui îi scăpau ? Poți să-mi spui de ce ?

— Poate și-a dat seama că viața lui era altceva, un cu totul altceva, iremediabil pierdut, pierdut odată cu toate cărțile pe care le-a scris.

Mă privea nedumerită, furia parcă i se mai ostoise, încercă chiar să zîmbească, dar zîmbetul și-l preschimbă imediat într-o grimasă disprețuitoare.

— Nu am suflet să-nțeleg treburile astea, oftă ea. Nu știu, omul e făcut să trăiască, orice s-ar întîmpla cu el... Eu, una, asta știu.

— Orice, am înghițat-o eu, dar dacă, orice-ul ăsta se află tocmai în cărțile acelea de care tu acum te dezici ?

— Atunci de ce le-a mai scris ? De ce le-a mai azvîrlit spre mine, lăsîndu-mă să cred că, uite, se poate birui, că, dîncolo de tot zidul vieții, există omul care rămîne învingător, care intră învingător în ziua care vine ? Că există o dimineață pentru fiecare ?

Undeva, jos, pe gîrlă, se auzi zvicnetul motorului. Ca o inimă care încerca să bată năvalnic, după ce tăcuse multă vreme.

— Îl auzi ? surise ea. Eu l-am făcut să creadă că poate ajunge la mare cu șalupa asta nenorocită. Crezi că ar fi avut vreodată curajul să plece singur, să-și ducă singur visul pînă la capăt ? A luat și el niște pilule, cînd a crezut că altceva nu mai merita să facă pentru viața lui. Atîta tot.

S-a ridicat de pe sacul cu cărți. A venit lîngă mine. S-a oprit în dreptul meu și m-a apucat de umeri, trăgîndu-mă spre ea. M-am ridicat. Mi-a luat obrajii în palmele ei osoase.

— Știi ce gîndesc eu ?

Am ridicat din umeri, încercînd să mă desprind din strînsoarea ei.

— Că eu fac acum o mare... Că mă duc cu el împotriva mea. Și aș da orice din viața mea să-l las, să plece el, în voia lui. Și nu pot.

Mi-am smucit capul, fără să mă desprind de strînsoarea palmelor ei încinse.

— Nu pot, repetă ea. Poate și din lașitatea ălluia.

Arată, zvîcnit, cu capul, spre stiva de cărți.

— Și el, dacă ar fi fost cineva, o femeie, un prieten, să se țină cu dinții de viața lui, să nu i-o lase să se ducă pe nimic, n-ar mai fi murit așa

Ultimele cuvinte le rostise răspicat, fără pic de patimă, fără intonație, silabisind parcă un text străin, pe care, vrînd să-l învețe, nu-i pricepea încă înțelesul.

— Și-apoi el, șopti ea stins, omul acesta nici măcar o carte n-a scris. Nimic nu lăsa în urmă. Poate doar barca asta de care-și agățase cîndva visele.

M-a lăsat. S-a dus iar spre fereastră. S-a aplecat mult, privind în jos, Bluza de marinar, ridicată, îi dezgolea spatele costeliv, de adolescent. Cînd s-a întors și s-a așezat lîngă mine, pe patul pliant, terminasem toate caisele.

— Eu așa cred, a oftat ea. El are nevoie de mine. De asta am plecat cu el.

Tăceam, urmărind în chenarul ferestrei cum cerul începea să se înroșească. Ea continua să vorbească, deși nu pentru mine erau cuvintele ei. O ascultam, privind doar cum se face dimineață.

— Mă știe de cînd eram... poate de cînd m-am născut. Stăm în aceeași curte. Nu pot să-l las, chiar dacă nu mai are, cum spui, nici o șansă în drumul ăsta spre mare. De ce să moară pustiit ? Părăsit de toți...

Am întins mîna spre ea. Am mîngîiat-o pe obraji. S-a întors spre mine. Mi-a luat mîna, strîngînd-o la pieptul ei.

— Ce înseamnă toți ? am întrebat-o.

Mi-a apăsat și mai mult mîna pe pieptul ei, făcîndu-mă să-i simt zvîcnetul inimii sub sînul mic, neîmplinit.

— Ce înseamnă ? Dar bătăile astea ce înseamnă ? a zîmbit ea.

M-a mai lăsat să-i ascult inima prin palma lipită de pieptul ei, apoi mi-a îndepărtat-o.

— E doar viață, a răspuns tot ea, aplecîndu-se și ridicînd cărțulia din care-mi citise.

A deschis-o iar, răsfoind-o, apoi mi-a întins-o.

— Nu există cuvinte pentru dragoste. M-ai întrebat dacă-l iubesc. N-am ce să-ți răspund. Știu doar că vreau să trăiască.

— Și pilulele acelea ?

— Să-l fac să uite de ele.

— E-atît de ușor, crezi ?

— De ce n-ar fi ? Să ajungem la mare, și apoi...

Motorul începu iar să schiaune. Ne-am repezit la fereastră. Prin aburul lăptos al dimineții l-am văzut pe bărbatul acela cum ne făcea semn cu mîna.

— Aproape gata, a strigat el.

— Ești mare, i-a răspuns, fluturîndu-și mîinile, bucuroasă. Apoi, a continuat ea, întorcîndu-se și privindu-mă absentă, am să-i spun că mă mărit cu el. Și așa, la anul, termin facultatea.

— Dar îl iubești ? i-am șoptit.

— Iar întrebi ?

— Iar... Ce vrei să faci ?

— Să trăiască vreau. Nimic mai mult.

Bărbatul de jos a făcut iar semn cu mîna.

— Poți să vii, a strigat el. E gata de plecare.

— Vezi, mi-a șoptit ea. Putem pleca.

— Drum bun !

— Vom ajunge, să știi.

Am stins lumina. Ea a venit lîngă mine.

— Urează-ne noroc.

— Noroc !

— Și mie, a oftat ea.

— Și ție noroc !

— A fost o noapte fantastică, a izbucnit ea

Continuare în pag. a 7-a

laurențiu cărstean

îndepărtîndu-te...

aproape că timpul
nu mai există :
un colb auriu o
trompetă a secolului
o caleașcă a imenselor
galaxii.

aproape că timpul nu
mai există
îndepărtîndu-te
îndepărtîndu-te
tot mai mult
îndepărtîndu-te...

printr-un colb auriu.

alb : între da și nu

istoria unei lumi
a unei vieți :
între da și nu
într-o singură noapte.

într-o pleoapă
de aprilie...

peisaj

întunericul dinspre seară :
mireasmă de aprilie
drumul foarte lung
spre o iubită
arborii renăscuți
blinda povară a
frunzelor :

din oglindă
chipul tău
răvășit

alb

nimic nu mi-a fost mai
aproape ca dimineața
măsură a științei de a exista

nimic nu mi-a fost mai
aproape ca această imposibilă idee
de a ști...

căutînd ceea ce demult a fost
inventat :
o umbră de soare
ca dimineața
ca propria-mi moarte.

peisaj cu noapte

imaginează-ți
într-o singură clipă
viesparul unei nopți.

imaginează-ți
felul lui de a fi :

leontina nedelcu

Marină

Stăm pe marginea verii
Cu o floare sugrumată
Vorbim cu copacul auriu
Ireal hohot în fereastră
Îți văd ochii
Și marea ca vietate cenușie
Furișîndu-se încet în privire

Epistolă

În fiecare zi îmi propun
să scriu despre cuvîntul
destrămat al lebedei
iar tu, în fiecare zi
îți propui să scrii
despre floarea fastuoasă
Și de ce nu sîntem atît de prieteni
Să păstrăm gîndurile împreună
în aceeași cutie de mărgean
Să vedem toate riurile verii
ascunzîndu-se-n ochiul de geam
O, toată dreptatea lumii
atîrnă într-un pom
de neatins

Metamorfoză

Omul acela era un țurțur
zise rîsul tău bolnav

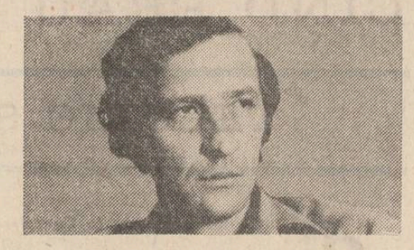

parcă se desprinde
luna din nori
alunecînd într-un ochi.

parcă o liniște
nesfîrșită
ispitește

martorul

într-o mai veche lectură
a locului
numele meu îl găsesc.
într-o mai veche imagine.

într-o mai veche lectură
am fost.

mă întorc.

memorie

către seară plutind
către inima ei :
ce timpuri fericite am
trăit
cîte imagini îmi adulmecă
ochiul...

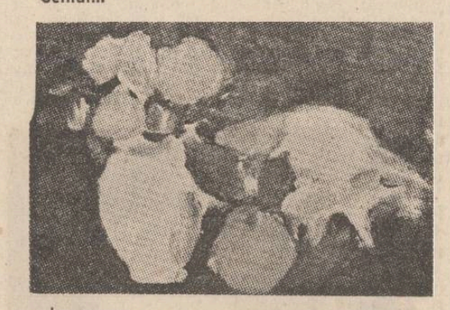

vine mereu
pasărea ce a învățat
rostul și timpul vorbirii.

viața ei — aripa ei.

sub un frunziș greu
am îngropat-o.
sub un frunziș greu
mă așteaptă.

---

de atîta noiembrie
Tu vei zbura spre primăvară
legendara mea trestie
Omul acela era un zîmbet
zise chiar zîmbetul
nicicînd vinovat de atîta aprilie

Somnul

Somnul vecin cu moartea,
Se desfac umbrele copacilor
Cad nori peste capul meu
Eu despărțită de albastru
de conturul ochilor tăi
Somnul se întoarce spre viață
Cu șirul de păsări
atingîndu-mi covoarele
cu somnul ierbii
iscodindu-mi urma

Jurnal

Vineri
Frezиile au niște dorințe albe
nesocotindu-mi mersul, luni
ploaia zbătîndu-se sub pleoape,
Doamne, cum am uitat ce-a fost ieri,
Vălvătaia de miere pe buze, mîine
e zi de speranță, de aceea merg
cu picioarele goale prin casă
Uneori ochilor mei le place
să se facă mai albaștri
Dar celelalte zile ?
întreabă-te sau vezi muntele
care nu știi cît e de adevărat
sau cît poți să-l strecori
într-o casă

Marină II

Acolo e capătul lumii
Privește! Pe valul culcat
prinzesc căprioare.
Pe plajă trupuri albe,
trupuri roșii, trupuri albastre
Sîntem stăpîni absoluți
pe timp și pe caii de spume
Privește! Pe valul culcat
S-au topit întîmplări
Sîntem triumfători și veseli

teatru

t

Propilee și orhidee

Cîntec și flori, dragoste de viață printre iluzii destrămate. Candori care învîng puterea otrăvitoare a banului. Idealiști naivi și potențați financiari într-o sarabandă a înfruntărilor inegale. Amărăciunea unui eșec se transformă în aripa de speranță a unui nou început.

Scriitorul Dimos Rendis-Ravanis — cunoscut și implicat cercurilor literare românești — dezvoltă, pe fondul contrastelor sociale, o bogată galerie de personaje ale vieții contemporane grecești, ironizînd, fără să dramatizeze, ridicola spaimă a celor bogați și puternici în fața unei posibile concurențe a celor lipsiți de apărare.

Regizorul Mircea Marin a aderat cu plăcere la unghiul de vedere sentimental al autorului, găsind fiecărui personaj, datorită distribuției pentru care a optat, cît și prin aportul fiecărui actor în parte, corespondentul ideal de visare, de stare interioară, putînd să contureze, cu precizie și cu un acut spirit al observației, trăsături distinctive și numai din datele exterioare ale fiecăruia.

În spumosul spectacol al Teatrului Nottara, actorii se întrec în exprimarea nuanțelor celor mai discrete ale acestei farse ușoare, neîngroșate, jucînd (vizibil), din tot sufletul, cu toată dragostea (și nu doar pentru că în sală se afla însuși autorul).

Emil Hossu este un Lukas visător prin excelență, pe cît de romantic, de naiv, pe atît de dîrz în apărarea credințelor lui nerodnice. Este împătimit în dorința de a reuși să-i convingă pe țărani să-și apere pămînturile și devine trist, dar robust pe dinăuntru, cînd își vede toată truda prăbușindu-i-se. Anda Caropol este îndrăgostita incurabilă care crede, cîteva clipe, că visele se pot cumpăra. Andonis este, prin Ion Punea, mucalit, simpatic, neliniștit, dornic de mai bine. Sonia — femeia care dorește cu orice chip să cînte — este minunat realizată prin starea de exaltare melancolico-optimistă a actriței-poete Cristina Tacoi. Camelia Zorlescu este o apariție neașteptată în ipostaza Coralis (în travesti), redevenind ea însăși în emploi-ul femeii fatale. Farras, magnatul-femeie este autoritar și distant, pînă cînd, dîndu-și pe față farmecele personale, devine irezistibil. Cînd îl reprezintă pe Coralis, Camelia Zorlescu își studiază ținuta, pentru ca gesturile și întreaga plastică corporală să fie cît mai apropiate de firescul mișcărilor și evoluției unui bărbat. Este gangster, este coureur. Încîntă și zăpăcește ușor (ca bărbat) femeile, așa cum va încînta și va zăpăci ușor bărbații (ca femeie). Vocea o ajută să fie și aspră și severă, dar și calin-insidioasă.

Milionarul Marras are mai mult o reprezentare exterioară (fiind mai puțin susținut de text), căreia actorul George Păunescu îi imprimă un aer straniu, aroganță și rigiditate, printr-un joc economicos, bine cîntărit. Ori de cîte ori apare pe scenă, Ion Popa face aureolă oricărui personaj al său. În **Propilee și orhidee**, Ion Popa se remarcă tot într-un rol secundar (ca și în alte spectacole), făcînd din pasagera intervenție a țăranului său un personaj cu adevărat exponențial. Țăranul lui este de un calm imperturbabil, de o înțelepciune răscolitoare (născută din experiența grea a încercărilor), are umor, are, mai cu seamă, tristețe.

Viorel Comănici — acest actor încă neîntrebuințat, cu posibilități nebănuite pentru comedie — iese, și de astă dată, din comun. Detectivul lui este ridiculizat cu pregnanță încă din momentul intrării în scenă, mai întîi prin desenul exterior (costum, gestică, mimică), apoi prin expresia vocii. Nici o mișcare gratuită, nici un cuvînt fals.

Baletul „militarizat“ al celor două gorile ale lui Marras rostuiesc, sub bagheta coregrafului Victor Vlase, trăsăturile caracteristice ale unui personaj colectiv. Devotamentul și supunerea oarbă în fața celui mai puternic sînt traduse de tinerii slujitori ai scenei, George Alexandru și Stelian Nistor, care aduc spectacolului un aer de prospețime. Umilirea sau siguranța lor, direcția de intrare sau de ieșire le definesc adeziunea în sensul bătăii vîntului.

Un spectacol rotund, vesel și trist, optimist, încurajator ca înseși acordurile tulburătoare ale muzicii grecești.

Nicoleta Gherghel

film

f

Cucoana Chirița

Draga Olteanu-Matei este o mare actriță — între cei cîțiva mari actori pe care îi numără teatrul nostru astăzi. Plină de vitalitate, de umor și de spirit, Draga Olteanu-Matei depășește altitudinea la care spiritul critic poate avea acces, pentru că totul trebuie spus la superlativ. Ea nu mai poate fi decît iubită pentru generozitatea și pentru căldura cu care se dăruiește fiecărui rol. În film ca și în teatru, galeria de personaje create, în decursul timpului, de Draga Olteanu-Matei, culminează, astăzi, cu rolul Chiriței — personajul atît de cunoscut al lui Alecsandri. Este întîlnirea firească a unei actrițe atît de populare, cu un personaj nemuritor. Sînt atît de rare asemenea întîlniri fericite încît, atunci cînd ele se petrec totuși, ne întăresc convingerea că aceasta este singura cale prin care arta se apropie de viață.

Unul din motivele pentru care întîlnirea a fost posibilă este și acela că Draga Olteanu-Matei este și o foarte bună scenaristă, un animator cultural în adevăratul și nobilul înțeles al cuvîntului — o personalitate de care orice cultură are nevoie pentru a se exprima. Îi datorăm așadar nu numai personajul creat pe ecran, ci și cauza apariției lui — un scenariu temeinic, bine articulat, cu atît mai greu de realizat cu cît a fost făcut după o operă care a intrat de mult în conștiința publică, a fost asimilată și s-a instalat în obișnuințele noastre culturale. Inerent, filmul nu poate fi piesa de teatru și e uneori mai greu să renunți decît să construiești de la început. Scenariul scris însă după Alecsandri nu-l trădează totuși pe dramaturg, reușind să nu trădeze nici filmul.

Colorat, pitoresc, muzical — nu numai în fapt, ci și în proporții —, filmul, realizat de regizorul Mircea Drăgan cu actrița Draga Olteanu-Matei și cu scenariul ei, se apropie mult de operetă, îndepărtîndu-se întrucîtva de sensul satiric al piesei lui Alecsandri. Caricatura acidă, grotescă uneori, se transformă în zîmbet bonom — asta și cu ajutorul muzicii lui George Grigoriu după partituri originale de Flechtenmacher, care instaurează o atmosferă lirică, sentimentală. Puternic impregnat liric, filmul emană mai curînd un nostalgic parfum de epocă. Corect, curat, **Cucoana Chirița** nu este, așa cum ne-am putea aștepta, filmul unui singur personaj, încercînd să aducă în prim-plan, imparțial, întreaga galerie a eroilor lui Alecsandri. Îi recarcăm pe Dem Rădulescu, pe Jean Constantin, Ileana-Stana Ionescu, Rodica Popescu-Bitănescu și alții, cei mai mulți dintre ei din garnitura Naționalului din București (în mod îndreptățit, pentru că Coana Chirița a fost întotdeauna o piesă de Național !).

În interpretarea Dragăi Olteanu-Matei, coana Chirița este un personaj monumental, explozie de vitalitate, de farmec, de voie bună și candoare — un copil mare scăpat de sub supraveghere, ale cărui șotii benigne mai curînd miră și surprind decît trezesc indignare. Ar fi fost de dorit, poate, un portret mai detaliat — filmul ar fi avut posibilitatea să-l realizeze —, dar reconstituirea de epocă a primat cel mai adesea în preocupările regiei.

Actriței și animatoarei culturale Draga Olteanu-Matei i se cuvine, și de data aceasta, toată dragostea noastră.

Nicolae Mateescu

REMEMBER

POEŢII CÎND ERAU TINERI... (XXXVII)

TELURIC ŞI DIONISIAC

Dacă un autor a debutat în **Luceafărul** încă în anul apariţiei acesteia, dacă el a continuat să publice în paginile acestei reviste, versuri mai ales, dar în egală măsură şi publicistică, dacă azi lucrează chiar aici ca secretar responsabil de redacţie, oare nu poate fi numit un luceferist în toată puterea cuvîntului ? Destinul său literar s-a împletit cînd şi cînd, pînă la deplina statornicire, cu al acestei reviste. Debutul său a fost vegheat de acel unic căutător de comori care era Mihu Dragomir, poetul şi pedagogul literar care găsea timp să discute şi cu tînărul poet Aurel I. Zăinescu, student la Filologie, în Bucureşti, născut la Dara-Pietroasele, judeţul Buzău, la 22 octombrie 1939. Una din primele sale izbînzi poetice e poezia „Un măr căzînd". Nu e vorba de întîmplarea care i-a sugerat lui Newton legea gravitaţiei universale. Evenimentul îi apare fastuos lui A. I. Zăinescu, aparent poezia pare un pastel încărcat de atmosferă şi de semnificaţii captivante : „Un măr căzînd — stea rumenind frumoasă / Pe-acoperiş ce roşii, subţiate foi / De tablă parcă, smulse de pe-o casă / Cu-albastre grinzi, cu negre grinzile apoi, / Şi rug purtat dumnezeiesc la vale / De cine nu ştiu, tulbure, un măr / Pe scurte-aici tărîmurile sale, / La marginile lumii ca un adevăr".

Poezia remarcată la timpul cuvenit şi de Ştefan Augustin Doinaş e una din piesele de rezistenţă ale volumului de debut **Zeii neatenţi** (1967, Editura pentru literatură, redactor Elis Busneag, adică excelentul redactor de poezie care a girat primele cărţi ale multor poeţi de marcă). Fiind vorba de volumul de debut, la care lucrase îndelung, dacă i se edita abia în 1967 deşi publica în paginile revistelor şi îndeosebi în **Luceafărul** încă din 1958, nu mă pot abţine să nu citez dedicaţia cu care m-a onorat : „Prietenului meu de mai demult şi de astăzi, Niculae Stoian, această întoarcere de

Şase-şase — pe scris şi atît !

gînd, promisă, cartea aceasta a mea, în semn de preţuire şi mulţumire totodată pentru încercata rîvnă cu care n-a ostenit să mă publice şi pentru care oricînd îi pot spune : «Dragă Niculae, îţi sînt dator». Îl îmbrăţişez cu gîndurile şi toţi troheii de-aici şi îl sărut cu dragoste de prieten, A. I. Zăinescu".

Ay, Zăinescu, îmi vine mie să exclam cu o interjecţie spaniolă la explicitările sale complicate, cu o sintaxă nu o dată sui-generis.

Altfel, autorul a 8 cărţi de versuri, apărute din 1967 pînă în 1985 şi a unei cărţi de publicistică premiată de C.C. al U.T.C. **(Tinerii,** Editura politică, 1971) a fost colaboratorul mai tuturor ediţiilor importante din Capitală. Polivalenţa aceasta literar-publicistică e încă un semn că e într-adevăr luceferist. Nu are prejudecăţi în ce priveşte genul sau specia în care scrie. Complexitatea aceasta caracterizează şi personalitatea sa poetică. **Teluric şi dionisiac !** am intitulat eu comentariul la prima sa carte.

În orice caz A. I. Zăinescu e mai curînd un dionisiac decît un apolinic, cum i se pare a fi într-o bună parte a cărţii de **Poeme** (Editura Cartea Românească, 1985), ultimului său comentator, Al. Horia, **Luceafărul,** 1986. Dionisiac, nu numai pentru faptul că o carte a sa de versuri se cheamă **Legea vieţi** (Ed. Cartea Românească, 1976) şi strugurele este des invocat în reflecţiile sale lirice, ci şi pentru că poetul este, mai ales în primele cărţi, un pasionat, un zbuciumat, un extaziat cu picioarele pe pămînt.

Dar îndeosebi în cartea **Grădinile ascunse** (Ed. Albatros, 1974) ni se relevă şi ca un elegiac într-o suită întreagă de poezii: „Elegie de ţară", „Elegia ploii", „Elegie la gutuiul care s-a uscat", „Elegie de zestre", „Elegia lacrimei", „Elegie cu o floare", „Elegia focului", „Elegie cu lupi", „Elegie la un ceas cu cuc", „Elegia umbrelor" etc.

Apoi, tot ca natură, ca psihologie artistică, trebuie să spunem că A. I. Zăinescu este mai puţin un solar ci un hibernal, un familiar al iernii şi al atmosferei acesteia, fără a zburda „ca o sanie uşoară care trece peste văi", ca marele rapsod al iernii care este Vasile Alecsandri. Chiar în ultimul volum „Poeme" sînt o seamă de poezii dintre care cităm : **Vom mai vorbi :** „Dar despre mărirea şi decăderea zăpezii. / Despre acest imperiu cu lanţuri de foc, / Vom mai vorbi, azi uimirea e-a tuturor, miine / E-a mea şi vom spune c-avem poate noroc". În aceeaşi serie se înscriu poezii ca „O scîndură pe gheaţă" „Acele zăpezii".

Tematic, nu o dată poetul e şi un cîntăreţ inspirat al patriei, îndeosebi în placheta **E un copac frumos pămîntul ţării** (Editura Ion Creangă, 1977). Poezia care dă titlul plachetei porneşte de la elogiul celor trei forme principale de relief, dintre care reliefuI poetic cel mai pregnant îl are cîmpia :

„E-a treia creangă-a cîmpului şi parcă / Grăbiţii nori cu fulgere-o încarcă, / Prin trunchiul ei trec ploile şi-n ropot / Albastre sună ca-n pereţi de clopot, / Pe cînd în jur aud cum ape-ape / Apleacă cerul spicelor, aproape / Şi izvorăsc ogoarele în larg / Şi lanurile cresc în dunga zării / Sub luna ca o pînză de catarg... / E un copac frumos pămîntul ţării".

A se observa tonul discursiv dar şi atmosfera care o creează în acelaşi timp cu imaginile sugerate. În genere în această carte citată mai înainte dominanta e una solară, se elogiază cultul ancestralităţii, al străbunilor, bunicilor, mamei, doinelor ca depozitare de dăruire. Sub aspect tematic, ideatic, A. I. Zăinescu este un poet complex, în egală măsură solicitat de evocarea valorilor perene ale satului şi ale ţăranului, ca şi patosul construcţiei socialiste la care participă aceiaşi ţărani navetişti. Aici, a se remarca, învecinarea cu observaţia reporterului, ca şi cu a prozatorului pe care îl ştim din scrierile interferente cu fantasticul lui V. Voiculescu.

Una din problemele centrale care se pune în cazul poeziei lui A. I. Zăinescu e aceea a limbajului, a expresiei. Mihai Ungheanu o defineşte undeva exact : „Poezia lui pare de multe ori că încearcă să încremenească într-o formulă frigidă o materie vibrînd de căldură. Efortul acesta artistic, atît de contradictoriu în condiţia lui de bază, constituie poate aspectul cel mai notabil al meşteşugului lui A. I. Zăinescu, pecetea de singularitate". Bine zis „meşteşug", fiindcă nu-i vorba încă de măiestrie.

Ca unul care cunosc evoluţia liricii lui A. I. Zăinescu dintru începuturi, care am avut prilejul să ascult contaminat de elanul poetului un poem ca „Şase-şase" din cartea „Recviem într-un cimitir de maşini" (Editura pentru literatură, 1969) pe care mi l-a recitat într-un miez de noapte în redacţia „Scînteii tineretului", din a cărei conducere a făcut parte după un stagiu de activist la C.C. al U.T.C. unde se ocupa cu probleme de presă şi ale tinerilor intelectuali, îndeosebi literaţi, pe care-i purta prin ţară în şezători literare şi documentări după o metodă încetăţenită tot de revista **Luceafărul,** cum am mai evocat într-un rememberr.

A propos de limbaj, de expresie, n-am putut să nu remarc dezinvoltura dintr-o poezie ca „Doina" din **Abatoarele de greieri** (Editura Eminescu, 1984): „Izbăveşte mamă, / Luminează, tată, / Parc-am fi de-o seamă, / Toţi, şi dintr-o dată / Parc-aceeaşi luntrea / Şi nisipul, gura / Ne-ar fi-mpins pe puntea / Somnului, făptura / Parc-acelaşi, cercul / Şi izvorul, poarta / Unde-şi duce melcul / Ca pe-un ţipăt, soarta. / Şi aceeaşi — casa / Stîlpii-nalţi, fereastra, / De unde-şi suge raza, / Singele, colastra. / Nişte miei sub leagăn / Şi măciesi sub grinzi, / Sora noastră-ntreagă / Luna prin oglinzi".

Dincolo de asonanţele ingenioase, fantezia sa e vecină suprarealismului, uneori. Ceea ce nu înseamnă că în poeziile cu versuri lungi şansele de reuşită sînt anemice. Iată un minunat pastel din seria de hibernale „Ce linişte cînd ninge": „Ce linişte cînd ninge, suavă-nzăpezirea / Şi la ferestre parcă se plimbă pelicani / Ştiu ei ce ştiu : iluzia sau poate însăşi firea / Tangajuatitor nori sau raza ce-o-ncălzim prin ani / / Stiu ei ce ştiu : o tablă-a împărţirii, iată, / La care scazi mai mult şi înmulţeşti cu-aripi, / Stiu ei ce ştiu şi lumea şi făgăduinţa toată / Şi ştiu şi scoicile cînd nasc şi huruie-n nisip / / Stiu ei ce ştiu : un ţipăt care se prelinge / Ori împietreşte-n ochi cum marea sub vulcani. / Si-liniştea —, ce linişte cînd ninge / Şi la ferestre parcă se plimbă pelicani".

Fiindcă am recurs la acest stop-cadru, aş vrea să mai subliniez faptul că A. I. Zăinescu este autorul multor versuri memorabile, antologice, şi dacă aş face un comentariu critic la text, de genul celor ale lui Eugen Barbu, ar trebui să citez sute şi sute de versuri cu adevărat remarcabile.

Fac această observaţie pornind şi de la o anumită întîmplare pe care o relatează scriitorul sovietic Lev Niculin în legătură cu o comparaţie pe care Vladimir Maiakovski o făcea între scrisul său şi cel al lui Alexandr Blok. „ — La mine — considera Maiakovski — din zece versuri cinci sînt bune, trei mediocre şi două proaste. La Blok din zece versuri opt sînt proaste şi două bune dar atît de bune încît eu nu le-aş putea scrie."

Dar pentru că m-am referit la unele versuri memorabile, să-mi permită cititorul să transcriu un întreg pasaj din poezia „Felix", apărută în cartea de debut **Zeii neatenţi :**

„Şi noi toţi deluroşi, plini de iarbă în coaste,
Clopot albastru în fugă de cer pe sub rai,
Tropot uscat de copite, mari tălpile noastre,
Sfinţii-n biserici murind şi noi vara pe cai.
Sar perechi luminînd de pe spice prigorii,
Curg şuvoi năduşind bolovanii pe zid,
Inima totuşi, cazan în podgorii,
De patima vinului fierbe cumplit".

Pasajul citat e şi un argument pentru calitatea de dionisiac a poetului pe care i-o remarcam scriind despre cartea sa de debut în „Viaţa studenţească". Şi iată şi alte versuri după părerea mea revelatoare : „Suferă iarba de la călciie, cosaşii / Pe rouă-n amurg s-au retras ; / Plînea, felii, aşezată pe masă / Focul în vatră ca într-o piuă — / Bate un abur de flăcără-n lemne / Şi e cald cu toţi arborii-acasă, e ziuă" ; „Ca o clopotniţă oh, cum nu sînt ! / M-aş dărîma de atîta amintire pe cer". (Din „În zale albe"). „Tăcerea ucide cuvîntul, cuvîntul ucide harpele ; În fiecare toamnă cînd arborii-şi lasă / Frunza pe jos ca un dor de acasă" ; „Cu o îndoială pururi se aseamănă şarpele". (Din „Grădinile ascunse"). „Lumină ce se-ntunecă frumos, / Rug de-ntuneric greu topit în unde, / Iubire, smulgere-a cărnii parcă de pe os, / O-ndurerare-n mine ce nu-i pot răspunde". Versuri, simple versuri va spune cineva, dar să nu uităm că vers cu vers, cînd sînt frumoase, se face poezia.

Cum altfel am putea conchide evocarea şi comentariul nostru decît cu un paragraf din poemul augural amintit mai înainte „Şase-şase" :

„Şase-şase, aşa să se-ntîmple, din palme
Zaruri arunc pe seminţe, şi pe fintîni, zaruri cît
O mulţime de ochi, cîtă-i iarba sau cîte arme,
Table de legi, timpuri cîte, jocul în toate,
şi-atît".

Niculae Stoian

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Se vorbeşte de tehnici artistice. Adesea, cu cît un limbaj poetic conţine mai mulţi termeni tehnici, se constată, în mod greşit, şi un avînt al tehnicii artistice... Singura tehnică impropriu literaturii este aceea care, perfect însuşită, poate masca oricînd absenţa talentului.

II. Noi nu cunoaştem efortul timpului de a exista. Aleargă sportivul o sută de metri sau urcă sensul Maratonului iar forţa şi-o măsoară cu secunda lîngă el. Putem pierde un ceas, dar cu cîtă caznă a naturii întregi se alcătuieşte el ! Sudoarea acestei munci universale neplătită de nimeni şi de nimic, ce formă o fi avînd, cum o fi arătînd ea ? Sau cel mai mare efort detestă sudoarea ? Poezia intuieşte, din cînd în cînd, această muncă şi o sărbătoreşte, ori îşi sărbătoreşte măcar intuiţia.

III. Vîntul ar vrea să adie prin pădurea de plumb.

IV. Poeţi importanţi hibernează, îşi hrănesc vocaţia din grăsimea unor anotimpuri benefice. Numai atîta pot ei ?

V. Cine ştie să numere praful şi pulberea obţine cunoaştere fără rest.

VI. Ahile, întunericul cel iute de picior
şi cu călciiul
în ţinta răsăritului.

VII. În critică, arta interpretării este montura, iar citatul este piatra preţioasă — sau numai piatra.

VIII. Pe malul lacului, în locul vîntului — calul
şi nechezatul lui atotputernic
leagănă barca.

IX. Unii poeţi suferă de umanism, alţii de satanism. Nu mai este vorba de satanismul cosmic al romanticilor, ci avem de-a face cu un „satanism de cameră".

X. Pentru că sculptura trebuie văzută din toate părţile, privitorul devine epic în timp ce se mişcă.

George Alboiu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

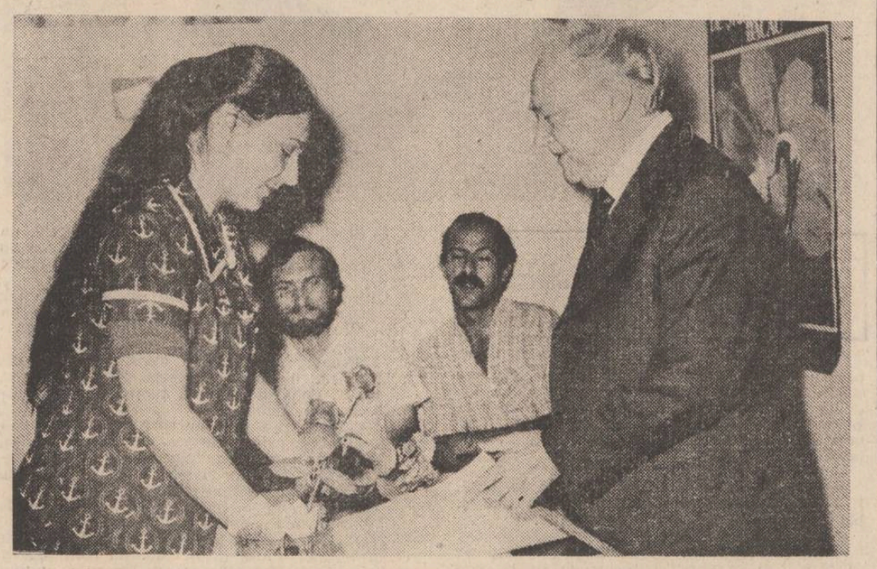

Poetul Virgil Teodorescu în trei ipostaze culturale

REMEMORĂRI

„Un crin pentru eternitate"

Titlul, evident compilat, mă poartă pe firul amăgitor al memoriei aproximative. Dar ce memorie nu e aproximativă mai ales cînd e şi afectivă? Deci, era să fi fost pe la orele zece din noaptea unui iunie din urmă cu aproape nouă ani. Zic aproape fiindcă se împlinesc în acest iunie nouă ani. La un an după cutremur, mama venise la noi, în Bucureşti, să înlocuiască o bunică pierdută şi, subsemnatul, noctambul de profesie, de-abia picasem la domiciliul ce sugera prin nepăsarea luminilor stinse şi a mesei din bucătărie avînd deasupra **ceva** de mîncare, poziţia **restului lumii.**

Sună telefonul mirîi ca un motan de Angora sufocat de o perină plină cu rumeguş şi răspund un „alo" de nimic bun prevestitor : — „Alo, zice vocea din partea cealaltă a firului, tu eşti Mircea. Io, zic cunoscînd inflexiunile ardeleneşti ale interlocutorului. Dormi ? se miră serafic cel de dincolo. Cum să dorm zic, dacă vorbesc ? N-o bine că nu dormi ! Ştii cine-i la telefon ? Ştiu. No, de unde ştii ? No, zic parodiind, uite că ştiu. Ce vrei ? Mă, poate că tu nu ştii cu cine vorbeşti... Io sînt Gheorghe ! Ştii care Gheorghe ? Ştiu, repet şi-l asigur declinîndu-i numele : cu Gheorghe Pituţ ! No, că aşa-i. Mă, zice, şi tace lung şi prevestitor a rele. Nu te superi dacă ţi-oi spune oare ceva. Nu mă supăr, mă, zi, că tăt o ţingălit telefonul. (A **ţingăli** este egal cu a suna). Mă **pretene,** vreau să-ţi spun că o murit Todor. Care Todor, întreb întîi siderat gîndindu-mă la o rudă apropiată din familie. Apăi, dragă, o murit **Teodor Pică,** poetul şi dragul nostru de prieten. Rămîn o secundă **interzis,** cum se zice în limbaj dîmbovîţean, amintindu-mi că numai cu două zile înainte avusesem cu hîrsutul poet o întîlnire mai mult decît fructuoasă. Cum o murit ? întreb şi eu ca să am timp să mă dumiresc. Apoi o murit că l-o lăsat inima săracu. Uite, m-o sunat doamna lui acum cîteva minute. Io nu poci veni din Balta Albă că n-am nici stare şi nici alte cele. (Metroul nu exista pe vremea aceea). M-am gîndit că tu eşti mai aproape de el. Staţi amîndoi în Drumul Taberei şi fă tu ce ştii, şi du-te la priveghi să nu rămînă **singur** în noaptea asta".

Mă conformez. Aleg din ochi un crin mirositor cu alură de sinucigaş nepătat ce-şi leagăna tija robustă într-o vază aflată pe un mic holişor şi cu o instinctivă solidaritate colegială scot din frigiderul tip Fram (dăruit mai tîrziu lui Nichita) o sticlă de răchie din cele cu mărgele multe şi îndelung rezistente. În buimăceala clipei uit să las un bilet **explicatoriu** familiei ce nu avea să mă vadă pînă a doua zi dimineaţă. Mă căţăr într-un autobuz liber şi cu direcţia Drumul Taberei Micro Raion nu ştiu cît, găsesc blocul, urc, sun, şi mă prezint în faţa uşii cu acel crin alb proptit în faţa reverului negru. Reverul negru al unui costum cu care m-am însurat şi am condus pe ultimul drum pămîntesc pe mulţi (vai, ce mulţi !) dintre confraţii de condei şi spirit. Îmi deschide doamne Mariana, soţia poetului, şi intru în camera în care încă două fiinţe feminine, o tînără nepoată şi o mai vîrstnică vecină tuciurie şi plînsă, mă primesc ca pe un duhovnic.

Se fac prezentările de rigoare. Ezit între locul unde să aşez crinul şi cel în care să depun sticla cu licoarea mărgelată.

Teodor Pică stătea culcat pe o masă, pe o simplă masă de bucătărie, care avea la capăt încă un adaos de aceeaşi înălţime. Stătea şi, de pe la genunchi în jos, picioarele lui solide de infanterist umblat pe toate fronturile lumii, atîrnau libere. Era îmbrăcat elegant, cu cravată tăind vesel albul cămăşii şi avea braţele pe lîngă corp, cu palmele mari şi relaxate. Nu-l văzusem niciodată atît de frumos pieptănat şi barba lui de Sfînt Petru, şef peste Casa pensionarilor din sectorul şase, strălucea ca o cuşmă de zăpadă aşezată invers şi mirosea a levănţică şi tutun de Mărăşeşti fără filtru. Era incredibil de viu şi faţa liniştită, tăiată de riduri amăgitoare, purta în subfruntea ochilor cu pleoapele plumbuite o linişte şi un mister care mă umplea de uimire. Nu părea mort. Mai degrabă trecut într-un somn adînc, un somn liniştitor de ţăran ostenit şi vlăguit de puteri.

M-a apropiat mai spre capătul acelei mese pe care capul său se sprijinea masiv şi posesiv şi l-am privit încă o dată. Părea că zîmbeşte dintr-un colţ al ochiului sting şi mă aşteptam ca, din clipă în clipă, să-l aud aposstrofîndu-mă cu glasul de Călugăr exclus din cinul monahal pentru comportări prealumeşti : „Ce faci, bă, găinarule ?"

Dar n-a fost aşa. Tăcea sfidîndu-mă în liniştea împăcată şi absolută şi mă umilea cu tăcerea sa, stinjenindu-mă. Am scos sticla butucănoasă din buzunarul hainei, am destupat dopul de cocean şi am tras un gît disperat, zicînd cele de cuviinţă. El suridea liniştit şi pentru prima oară nepoliticios. Am vrut să vărs un strop între barba şi mustaţa ascunzînd o gură cu buzele pecetluite de un suris tainic. Apoi am tras încă o duşcă şi, pare-mi-se, i-am potrivit capul ceva mai sus, mai înălţat, spre cerul pe care nu-l putea vedea din pricina tavanului. Apoi, bătrîna tuciurie, vecina de dedesubt, mi-a povestit cum, în chiar după-amiaza acelei zile, îl auzise pe domnul Teo plimbîndu-se **ca un leu în cuşcă,** trop, trop, de ici pînă colo, în spaţiul pe care-l ştim şi pînă odată... buf ! Şi nimic ! S-a dus ea, vecina, şi a sunat la uşă, dar nimeni nu i-a răspuns căci cum avea să-i răspundă cineva dacă domnul Teo **este** unde **este** acum ? Dacă l-a lăsat inima ?...

Ne-am aşezat în jurul locului unde trona ca un apostol ostenit de predici inutile. Am sunat la multă lume şi la mulţi prieteni în noaptea aceea lungă, şi din motive omeneşti şi de inteles, nu i-am putut capacita să vină la o primă veghe de adio. I-am cîntat cîntece din Ardeal şi altele, mai puţin lumeşti, cu veleităţi de tîrcovnic cu rude similare în familie.

Mi-am amintit zilele şi nopţile şi clipele şi orele şi anii din vremea cînd el mi-a fost prieten şi gălăgios conviv, serafic şi diabolic, cabotin şi trist, dedublat şi adevărat, mereu revoltat şi mereu nepotolit, imprevizibil ca marea dar resemnat ca o lebădă.

Era unul din ultimii boemi ai unui Bucureşti pe care eu abia îl cunoscusem ; poet pînă-n măduva oaselor, născut şi nu făcut, artizan şi şlefuitor de vers ca un Spinoza aplecat pe lentila clară a melopeei şi a ritmului, parcimonios şi risipitor doar în vorbe.

În răstimpul acelei nopţi prelinse pe lîngă noi ca o barcă încărcată de pescari fără noroc, aş fi vrut să-l văd ridicîndu-se o singură clipă de pe locul unde stătea precum un oaspete de onoare într-o sufragerie de bloc, şi cu vocea lui parodiind inflexiuni baritonale să-mi **zică** acea stranie şi atît de umană premoniţie pe care am ascultat-o nu o dată:

„Vă las în valea acestei stinse plîngeri, / Orice sfîrşit vesteşte-un început, / Mă duc eu primul — sînt mai priceput, / Să pun din vreme şeile pe îngeri, / Zvîntaţi cu zîmbet aripile plînse / V-aştept la grăjdurile de smarald, / Nu vă grăbiţi, de-abia-i amiaz şi cald / Şi eu v-aştept şi chingile sînt strînse."

Îşi strînsese chingile şi aştepta ! N-a venit nimeni în noaptea aceea...

Am golit sticla. Crinul mirosea năpraznic. **Pică** zîmbea ca-n viaţă.

Bătrîna de dedesubt repeta la nesfîrşit cum a făcut deodată : „buf" ! şi apoi nimic... „L-a lăsat inima"... „Buf !"

Spre foarte ziuă, după ce i-am zis o ultimă cîntare de adio, m-am întors îndreptîndu-mă spre casă, lăsîndu-l să doarmă şi să surîdă liniştit.

Cred, totuşi, că i-am pus alături, într-un păhăruţ, un strop din licoarea din Ardeal. Prea era viu şi candid şi prea mă privea ironic din umbra feţei vătuite cu zăpadă...

Ajuns la domiciliu, răpus şi trist, dar cu un ultim instinct de conservare, m-am ferit de ghilotina tigăii ce mă aştepta vibrînd în mîna vigilentă a consoartei mele, bîntuită de alte supoziţii. Am virit capul în deschizătura îngustă fiind întîmpinat cu următoarele cuvinte : „Unde ai dus crinul ? Cui l-ai dus, destrăbălatule ?"

Atunci n-am avut cum să-i răspund. Deşi aş fi vrut să-i recit dintr-o răsuflare : **„Am dus un crin pentru eternitate".**

Asta a fost tot...

Mircea Micu

Un mod de existenţă

Urmare din pag. 1

oamenilor, cu alte cuvinte să-i distreze. Evident, această difuzare suferă de un viciu : s-a pornit de la un standard valoric de mare forţă şi prestanţă, tradiţia culturală veche de tip rural şi s-a coborît apoi ştacheta printr-o concesie făcută şablonului şi confuziei estetico-funcţionale dintre autenticitatea faptelor folclorice trăite într-o comunitate rurală şi transpunerea lor scenică. Adesea instructorii şi îndrumătorii culturali nu au înţeles pînă unde poate merge convenţia actului scenic fără a caricaturiza esenţa fenomenului folcloric. Amploarea deosebită pe care a căpătat-o Festivalul naţional „Cîntarea României" în valorificarea scenică a uriaşului potenţial de artişti amatori, numeroasele festivaluri folclorice judeţene, reprezintă vîrfuri şi demonstraţii de autentică vigoare artistică : aducerea pe scenă a rapsozilor care se acompaniază singuri, reuşitele de excepţie ale unora din marile ansambluri folclorice studenţeşti cum sînt cele din Timişoara, Cluj-Napoca, Iaşi, sînt doar cîteva exemple din multitudinea celor care se pot cita ca fiind de bun augur pentru mişcarea artistică de amatori şi exigenţele care se impun acestui domeniu.

Şi, în sfîrşit, dar bineînţeles că nu în ultimul rînd, rămîne folclorul atestat de prezent ca mod existenţial al unor zone încă bune păstrătoare cum sînt Maramureşul, nordul Moldovei, unele regiuni din Oltenia. În aceste locuri oamenii ţin mult la tradiţia locală şi o imprimă şi în educaţia tinerilor, păstrînd obiceiurile laice şi odată cu ele şi un anumit sistem de valori comportamentale. Locuitorii acestor zone folclorice sînt mîndri de sistemul lor educaţional şi îl consideră pe bună dreptate marcă a identităţii neamului din care se trag. Pentru ei cultura tradiţională nu reprezintă doar un patrimoniu spiritual ce trebuie prezervat (cum apare ea la creatorii culţi), ci existenţa matricială proprie. Faptul că acest acut sentiment al identităţii este păstrat în zonele amintite se probează prin transmiterea experienţei de viaţă a bătrînilor către generaţiile tinere. Fiindcă indiferent dacă acestea s-au stabilit la oraş, legătura cu „matca" rămîne puternică : oamenii se reîntorc în sat în concedii, îşi trimit copiii în vacanţe la bunici ori alte neamuri. Aşadar nu se poate susţine că trăim o rupere tranşantă şi severă între oraş şi sat, cele două medii intersectîndu-se permanent. De aceea familiile tradiţionale (şi le acordăm accepţiunea de neam, care include pe lîngă părinţi şi copii şi bunicii, fraţii, unchii, verii, nepoţii, etc.) vor păstra şi practica multă vreme unele obiceiuri, făcînd apel la sistemul de conduită însuşit de la străbuni. Dispare folclorul în aceste condiţii ? Da, a dispărut hora satului în forma ei clasică, dar teatrul popular în Moldova, alaiurile cu măşti, colindatul, sărbătorile legate de obţinerea recoltelor şi multe altele au suferit ceea ce specialiştii numesc „mutaţii funcţionale" deci, au îmbrăcat haine noi. Dar lumea satului tradiţional nu poate şi nici nu trebuie să fie privită şi receptată numai din perspectivă estetică. Rolul cercetării etnologice va trebui centrat pe cîteva coordonate importante : desprinderea sistemului de valori culturale tradiţionale, bogate în concepte, avînd o logică aparte, cu valenţele unei strategii şi tactici originale faţă de problematica fundamentală a vieţii şi descifrarea acestor semnificaţii ontologice care ar permite transpunerea lor în cultura socialistă contemporană, ceea ce i-ar conferi identitate şi originalitate printre toate celelalte etnii ale globului. Cu alte cuvinte, ne-ar ajuta să fim noi înşine în toate împrejurările vieţii. Logica aceasta arhaică nu merită să fie minimalizată şi clasificată periferic deoarece ea se va pierde cu timpul şi abia atunci vom spune cu adevărat că sîntem săraci din punct de vedere spiritual. Angajarea în polemici ori în discursuri nesfîrşite privind găsirea substratului unei balade sau demonstrarea originalităţii unor variante muzicale şi literare regionale în comparaţie cu altele nu merită în fond atîta risipă de energie şi consum de hîrtie şi nici nu ajută într-un fel descifrarea structurii logice a culturii noastre populare. Remediul transpare clar : singurul drum capabil să declanşeze acel răspuns satisfăcător pe care îl căuta şi Gauguin atunci cînd îşi intitula un celebru tablou „Cine sîntem, de unde venim, încotro ne îndreptăm" ar fi îndreptarea cercetării interdisciplinare (la care să participe ca în echipele lui Dimitrie Gusti de acum cîncizeci de ani, etnologi, psihologici, sociologi, economişti, filozofi şi studenţi) către desficrarea sensurilor codului logic al culturii noastre populare încă viabilă şi extraordinar de bogată în spaţiul geografic contemporan.

Datoria faţă de locul natal

Urmare din pag. 1

rică şi spirituală aparte, în istoria şi spiritualitatea naţională.

A existat la noi, mai ales după primul război mondial, o bună tradiţie, aceea a întoarcerii „puterilor" intelectualului către locul său natal, pentru a-l sprijini şi a-l ajuta, după puteri, căci nimeni nu poate cuprinde mai bine şi nici nu poate cunoaşte mai bine acest loc. Iată de ce a scrie o carte despre locurile de obîrşie poate fi şi o datorie a fiecărui tînăr intelectual, mai ales în zilele noastre cînd informaţia orală scade, cînd „localismul viu" se cere cunoscut în specificitatea lui, cînd mărturiile directe mai aşteaptă. Sînt doar cîţiva din acei factori obiectivi care pot impulsiona cercetarea, care ne pot asigura temeiurile unor căutări ce pot înfringe prejudecăţile „intelectualiste", în căutare de aşa-zise „subiecte mari", şi la distanţă de preocupările pentru cunoaşterea locului natal. Am fost întotdeauna de părerea că marile adevăruri ale lumii şi ale vieţii cresc din rădăcinile adînci ale unui loc originar, purtînd însemnul pămîntului şi puterea obîrşiilor. Acest lucru îl consemnez în cartea mea, deoarece îmi întăreşte un crez în ceea ce avem şi ne aparţine. Genialul Brâncuşi avea o butadă, spunînd că „mămăliga nu-i bine s-o mănînci la o distanţă mai mare de 10 km de locul în care te-ai născut". Generic, creaţia lui nu s-a distanţat nici un metru de locul în care s-a născut. Intelectualii de azi, adevăraţii intelectuali, simt nevoia întoarcerii, prin preocupările lor, spre locurile lor natale, nu doar sub semnul festiv al „Fiilor satului" sau a „Fiilor judeţului", ci ca oameni de nădejde, de sprijin, de întărire, fie şi a unor crezuri, în locurile în care s-au născut. Simleul este pentru mine locul în care am crescut ca intelectual, venind la liceul de aici, din satul meu, Mălădia, aflat la o distanţă de 10 km de acest oraş.

Momentul de referinţă, cu caracter educativ şi patriotic, privit ca o permanenţă în cuprinsul cărţii, este acela al evaluării şi relevării aportului celor mulţi şi necunoscuţi la ridicarea şi întărirea unui loc ca Şimleul. E suficient să amintesc de iobagii satelor din jurul Şimleului care au ridicat aici cetatea grofilor trecători. Apoi au venit toţi ei, anonimii şi necunoscuţii, şi au apărat ţarinile şi marginile de hotar, ameninţate de duşman, sub Mihai Viteazul, la Guruslău, lîngă Şimleu, apoi în 1848, în 1918, în 1940. Movilele de eroi vorbesc aici singure despre cei mulţi, despre acel popor modest, gata oricînd de luptă şi de muncă pentru ţară. Cum era să-i uit pe aceşti anonimi, cînd un fiu al acestor locuri, neuitatul Bărnuţiu, spunea testamentar veacurilor : „Ţineţi cu poporul ca să nu rătăciţi" ! În cartea mea i-am trecut pe cei mulţi, mai puţin consemnaţi în cărţi, care şi azi ţin pe umerii sufletului lor dragostea de locuri, de Măgura Şimleului, de casa lor, de tradiţiile omeniei, de tot ce se numeşte viaţă a acestui pămînt. Sînt şi aceştia eroi, în felul lor, de aceea îi citez cu numele şi cu casa lor în carte. Un profesor de română, „boicota", în rătăcirile lui profesionale, ideea numirii celor mulţi într-o carte, fie şi despre Şimleu, acordînd acest privilegiu doar celor titraţi. Modalităţi şi mentalităţi diferite de a înţelege. O carte, însă, biruie singură, şi biruie prin cei mulţi şi buni pe care nu-i uită şi pe care îi face cunoscuţi lumii. **Cartea Şimleului** vine din lumea celor mulţi şi buni, şi se întoarce la ei. Acesta e rostul oricărei cărţi.

LITERATURA PENTRU COPII — O „JOACĂ" SERIOASĂ

● Continuăm dezbaterea inițiată de revista „Luceafărul" pe marginea literaturii noastre contemporane pentru copii. Precizăm faptul că ea pornește de la evidența problemelor majore pe care această literatură le pune în clipa de față, probleme legate de acordul fin dintre artistic și pedagogic, de diversitatea formelor narative, de varietatea și modernitatea mijloacelor de expresie artistică, de atenția pe care i-o acordă critica literară.

Că literatura pentru copii există, că e teritoriu literar distinct cu „legități" artistice generale și în același timp cu multiple aspecte specifice, că e necesară, că are o istorie proprie și o devenire proprie, credem că sînt acestea lucruri de la sine înțelese de multă vreme ! Nu problema „existenței" literaturii pentru copii o supunem atenției cititorilor noștri. Semnul de întrebare tendențios, artificios sau voit minimalizator (de genul „chiar există literatură pentru copii ?") înseamnă o deviere voită de la problemele reale. (Și de altfel nimic nu-i mai zadarnic și mai deșart ca falsele probleme...)

Dezbaterea noastră continuă sub semnul responsabilității asumate. Nu de ideea preconcepută că acest teritoriu artistic ar fi o „lume a treia" a literaturii. Ci de la conștiința faptului că printr-o fericită dreptate a timpului, în urma efortului creator, rămîn cărți care bucură, educă, formează, modelează, influențează generații după generații.

Anchetă realizată de Cleopatra Lorințiu

1. De ce scrieți literatură pentru copii ?

2. Sînteți de părere că varietatea ei tematică și-a mijloacelor de expresie artistică răspunde necesităților acestui moment literar ?

3. Care sînt factorii care pot sprijini această literatură ?

CITITORUL DECIDE ÎN ULTIMĂ INSTANȚĂ

1. De fapt, eu cred că nici nu scriu literatură „pentru copii". Sau cel puțin nu aș dori să scriu numai astfel de literatură. Niciodată nu mi-a plăcut acest „bun pentru" care, trebuie să recunoaștem, cuprinde în sine o „închidere", și nu o „deschidere". Pentru copii sau, **mai ales** pentru copii, este nevoie de un singur fel de literatură : literatura bună. Exemplele clasicilor sînt edificatoare în acest sens. Ne putem întreba, de pildă : Creangă, cel atît de mult gustat de cititorul copil, a scris pentru copii, sau pentru oamenii mari ? Cine ar putea răspunde ? Sadoveanu, Arghezi au scris oare numai „pentru copii", chiar cînd au avut în vedere cititorul copil ? Literatura pe care ei au adresat-o cititorului copil îl încîntă la fel de bine și pe cititorul matur. Desigur, sînt cărți ale marilor autori care nu pot fi înțelese de copii. Este normal să fie așa. Aria de cunoștințe a copilului, sensibilitatea, universul aperceptiv sînt cu totul altele decît în cazul omului matur. Pe măsură ce acestea se vor dezvolta, cărțile pe care, la o anumită vîrstă, copilul n-a putut să le înțeleagă vor fi descifrate, gustate, înțelese. Sînt cărți care vin în întîmpinarea virstelor omului, cu înțelepciunea, răbdarea și rosturile lor bine definite. Sînt, în același timp, și altfel de cărți : cărțile înțelese și gustate de copii, la vîrsta lor fragedă, și care ne vor însoți toată viața, punîndu-ne în situația de a le descoperi și redescoperi mereu înțelesurile. Sînt cărțile scrise pentru toate vîrstele. Amintirile și poveștile lui Creangă sînt dintre acestea. Multe dintre poeziile lui Eminescu și Arghezi — la fel, „Micul prinț" al lui Antoine de Saint Exupèry și poveștile lui Mark Twain fac parte tot din această categorie.

Am încercat așadar, scriindu-mi cărțile „pentru copii" să scriu, cum îmi place să glumesc cu mine însumi, pentru toți copiii de la 9 la 99 de ani. Am încercat... Nu știu dacă am reușit. Prin seria „Mînzul de vînt" (1979), „Măgășul" (1984) și „Băiatul și Pădurea" (1986) cel puțin acest lucru mi l-am dorit. Cît am reușit, asta este o altă poveste... Am vrut, totodată, scriindu-mi cărțile „pentru copii", să mă descopăr pe mine însumi.

2. Temele, mijloacele de expresie s-au dovedit întotdeauna generoase cu scriitorii. Cu atît mai mult, la acest sfîrșit de secol și de mileniu, ele îi oferă scriitorului șanse dintre cele mai frumoase. Aria cunoașterii s-a lărgit, și nu în ultimul rînd pentru cititorul copil, căruia scriitorul i se adresează. Mijloacele de expresie au fost îmbogățite, de asemenea. Au fost experimentate și ele, au fost receptate unele, s-a renunțat la altele... Doar talentul a rămas același : nici mai mult, nici mai puțin decît atîta cu cît vine omul pe lume. Și fără talent nu cred că se poate scrie o carte bună. Dar, cine oare ne poate spune ce este talentul și, mai ales, dacă **avem** sau **nu avem** talent ? În acest caz nu ne rămîne decît să ne reamintim vorba marelui meșter al cuvintelor potrivite, Tudor Arghezi : „riscul este pe viață !". Gravitatea, seriozitatea (neposomorîte) cu care trebuie să ne adresăm copiilor, sînt aceleași ca și pentru oamenii mari. Nu momentul literar cheamă cărțile mari, ci, dimpotrivă, cărțile mari, cărțile bune fac momentul literar.

3. În fața foii albe de hîrtie, pe scriitor nu-l poate sprijini nimeni. Este singur în fața propriei sale imposibilități. „Ah, atuncea ți se pare / Că pe cap îți cade cerul / Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul ?" — zicea Eminescu. Sprijinul poate veni însă după ce „imposibilitatea" a fost învinsă și cartea a fost scrisă. S-a născut ! Un editor inteligent, curios, dornic să afle ce a intervenit pe masa de lucru a scriitorului, pasionat și, nu în ultimul rînd, în stare de sacrificiu de sine, poate fi un sprijin adevărat pentru scriitor. În acest caz, cartea scrisă cu prețul nopților sale albe, are șansa reală să apară. Am avut această șansă în persoana unor editori pasionați, de aleasă pricepere și sensibilitate, de la Editura „Ion Creangă" : poetul Tiberiu Utan, prozatorul Viniciu Gafița, poetul G.D. Vasile, redactorii Delia Damirescu și Ioana Ricus. Și am mai avut o șansă : cărțile mele pentru copii au fost ilustrate de Constantin Baciu, graficianul care, prin penelul său inimitabil, le-a îmbogățit și le-a înfrumusețat sufletul. Sprijinul cel mare al scriitorului, chiar și atunci cînd scrie o carte „pentru copii", este însă cititorul. El este acela care decide în ultimă instanță. Este cartea bună — o epuizează din librării și o caută în biblioteci. Simte că nu este ceea ce-i trebuie — o lasă să zacă în ratt. Lui, cititorului — copil, tînăr, ori matur — îi vom rămîne întotdeauna datori.

Petre Ghelmez

TIRAJE, REEDITĂRI, PREMII LITERARE

1. Pentru că n-am uitat că am fost și eu copil, pentru că am un copil care a avut cîndva și el 3 sau 7, sau 10 ani, pentru că pe lume sînt mereu copii minunați care au nevoie și cărora le place să citească și pentru că eu sînt structurat sufletește să-i iubesc pe copii cel puțin la fel de intens ca și pe oamenii deveniți „mari" ca vîrstă. Deși, din punct de vedere literar, creația pentru copii e o comunicare artistică mult mai greu de realizat decît cea destinată publicului cititor adult, am auzit de curînd, pe rorată cu emfază, în cadrul unui colocviu, părerea unui critic literar că sintagma „literatură pentru copii" ar fi un nonsens, iar scriitorii care practică acest gen de literatură fac o muncă absolut inutilă, care nu le va aduce niciodată laurii criticii literare. Și totuși, literatura română pentru copii, cu veche tradiție, este foarte bogată în scrieri literare de valoare, semnate de autori prestigioși, care au avut în vedere nevoile de lectură ale tinerelor generații, slujindu-și poporul și patria, fără a aștepta coronița de floricele a criticii literare. Cînd eforturile creatorilor de literatură pentru copii se vor conjuga într-o măsură mai mare cu strădaniile criticii literare, cantonată prea îndelung în sterile încercări de autoierarhizare, sînt sigur că această parte a literaturii noastre, denumită „pentru copii", va avea doar de cîștigat, iar anchetele tradiționale, cu prilejul zilei de 1 Iunie, vor avea cu totul alt aspect.

2. Varietatea tematică corespunde avalanșei de impresii, de o infinită bogăție, cu care universul în mijlocul căruia trăiește și se dezvoltă, îl asaltează pe copil. Lipsa granițelor între vis și realitate, ambiguitatea noțiunilor, puținătatea punctelor de sprijin (mama, tata, casa etc.) împărțirea lumii în două părți antagonice (bunrău, frumos-urît, folositor-dăunător etc.) trezesc, de la an la an, dar și de la o zi la alta, avalanșa „de ce"-urilor în explicarea cărora literatura se implică, sau poate se complică, cu toate posibilitățile pe care limbajul și cuvîntul scris le-au născocit de-a lungul timpului. Ba,chiar, ei noi expresii artistice. Dar pentru scriitorul pentru copii, universul apropiat, sau mai îndepărtat, nu se prezintă haotic, și el are posibilitatea să aleagă expresia literară cea mai potrivită pentru comunicarea pe care o dorește. Totul este ca scriitorul să stăpînească și să mînuiască bine aceste posibilități artistice. Astăzi, cînd granițele lumii vizibile și invizibile se extind vertiginos pentru întreaga omenire, cînd socialul interesează deopotrivă pe copil și pe matur, cînd omenirea se află în fața unui salt uriaș spre pace și civilizație — dar și cu temeri de a nu fi un avînt frînt către prăpastia războiului — arta, în general, este un mijloc puternic de unire a societății umane, în care copiii formează partea cea mai importantă afectiv.

3. În primul rînd scriitorii, fiecare în parte dar și prin obștea scriitorească : asociațiile de scriitori și Uniunea Scriitorilor ; editurile, desigur că am în vedere mai întîi Editura „Ion Creangă", specializată în tipărirea cărții pentru copii ; diferitele publicații adresate copiilor, printre care nu putem enumera, din păcate, și o revistă de literatură pentru copii, ca să nu mai pomenesc de una de critică și dezbateri în domeniu ; bibliotecile, prin secțiile lor de specialitate și prin cele de documentare. Apoi toate organele de stat și sociale care au atingere cu educarea noilor generații, printre care școala și organizația pionierilor. Cred că literatura pentru copii este foarte sensibilă la schimbările din domeniul social, științific și tehnic, la gradul de civilizație al poporului, de aceea și în țara noastră construirea societății socialiste se oglindește cu putere în scrierile destinate copiilor. În același timp, scriitorul pentru copii trebuie să țină seama de impactul cu toate mijloacele de difuzare în masă a artei, cu toate formele de artă, inovația și tradiția stînd aici în raporturi specifice. Mai concret, mă gîndesc și la tiraje, posibilități de tipar adecvate, reeditări, premii literare și tot ce ar mai putea stimula pe creatorii de literatură pentru copii — și nu numai pe aceștia — deoarece principalul factor în dezvoltarea oricărei literaturi — cititorul — există și foamea lui de carte, de literatură „frumoasă" este mereu în creștere.

Viniciu Gafița

DE DRAGUL COPIILOR

1. De dragul copiilor. De dragul bucuriei lor de neasemuit atunci cînd află o poezie nouă, o poveste nouă. Eu cred cu putere în setea lor nesfîrșită de a cunoaște, de a ști. M-a emoționat întotdeauna dorul lor de a fi în poveste, în joc.

Copiii sînt copii. Adică au lumea lor mică în care trăiesc aievea și **au nevoie** de basm, de vers, de cîntec. Mirifica lume inventată de ei se cere „completată" de noi, scriitorii. Eu cred că a scrie pentru copii este un lucru extrem de dificil. Asta fiindcă noi nu-i putem imita pe ei, așa cum lumea lor reproduce, în miniatură, lumea noastră, a „oamenilor mari". Trebuie multă, multă seriozitate în actul creației literaturii pentru copii și, în nici un caz, nu e de confundat simpla versificație cu actul scrisului pentru copii.

Sigur că nu sînt nici primul, nici ultimul scriitor care s-a pomenit inventînd o poveste pe loc, cerută de fiul său. Și uite așa se poate alcătui o carte.

2. Nu, nicidecum.

3. În primul rînd Editura „Ion Creangă". Ea are căderea și șansa, ca, și prin mijloace grafice adăugate manuscriselor bune ce se aduc în editură, să ridice la cel mai înalt nivel artistic ținuta editurii. Desigur, ea a scos de sub tipar multe cărți de o rară frumusețe, privind conținutul cît și aspectul grafic. Mă refer la cărțile lui Gellu Naum, Ștefan Augustin Doinaș, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Daniela Crăsnaru, Grete Tartler, Nicolae Neagu, Silvia Kerim, Silvia Chițimia ș.a.

Dar, în mod inexplicabil, aceeași edftură a publicat volume sub orice nivel artistic ca scriitură și cu desene, unele menite parcă să sperie copiii, altele ce reprezintă animale ce nu pot fi identificate.

Desigur, o mare contribuție trebuie s-o aibă revistele pentru copii cît și almanahurile destinate celor mici.

Nu cred că faptul de a scrie literatură pentru copii este, pentru scriitor, un simplu divertisment.

Ioana Diaconescu

ÎNTÎLNIRE DE GRADUL TREI

1. Un străvechi dicton zen spune că cel mai potrivit maestru pentru cel ce caută desăvîrșirea este un copil. Bătrînii alchimiști căutînd secretul esențelor cosmice ajung la misterul copilăriei. Tratatele lor pomenesc mereu despre acel vestit **ludus puerorum**, jocul de copii care duce la descoperirea pietrei filozofale.

Din păcate despre toate acestea afli mult prea tîrziu, atunci cînd deja ai crescut mare și privești cu nostalgie la **Melancolia** lui Dürer, în mijlocul căreia un copil se joacă cu însăși perfecțiunea, dodecaedrul atît de drag simbolicii pitagoreice.

Singurii care te pot lămuri acum să înțelegi sînt numai copiii. A scrie pentru copii este o formă de regăsire. Refaci mereu, încerci să găsești drumul miraculos către seninătate, prospețime și joc. Uneori nu este nevoie decît de o simplă adiere de vînt. Un ecou, un ris cristalin ca o rotiță muzicală într-o mare de iarbă. Și iată că scrii călătorind pe o salamandră de azur. Copiii îți aduc cerneală de violete, te-nvață cum să descui porțile primăverii, cum poți sări coarda de curcubee. N-ai fi crezut cît e de simplu ! Dintre nori îți zîmbește complice pisica de Cheshire. Iepurele de martie te invită să probezi o pălărie din raze de lună. Pentru nu știu ce sărbători boreale. Nimeni nu observă bufnița cu poșetă (rațiunea prea suficientă) cum traversează încruntată grădina. Te lași furată o clipă și dintr-o dată ești din nou singură la masa de scris. Cu senzația că ai pierdut ceva important. Nu știi precis ce anume. Chemi din nou copiii alături. Cu cerneala de violete. Așteaptă curioși, iar tu te apuci iar de scris. Scrii și rescrii mereu, cu gîndul la acel ceva important pe care l-ai pierdut și pe care trebuie să-l regăsești.

Poate un șirag de cireșe uitate în grabă pe prispa amiezii ?

Poate un simplu șuris ?

2. Cred că este nevoie în primul rînd atragerea în rîndul autorilor de cărți pentru copii a cît mai multor scriitori tineri și, dacă se poate, poeți, căci copilăria înseamnă tinerețe și poezie. Mai apoi, esențială mi se pare legătura vie cu cititorii. Poate că, mai mult decît în orice alt gen literar, în domeniul literaturii pentru copii este important contactul direct dintre autor și cei cărora li se adresează. Să nu uităm că, în realitate, copilăria este o planetă miraculoasă despre care nu poți scrie de la distanță, survolînd cu elicopterul sau și mai rău, urmărind-o printr-un ochean complicat cît un observator astronomic. Trebuie să poți descinde pe această planetă și mai apoi să fii acceptat de locuitorii ei, cele mai critice și în același timp cele mai candide ființe din cîte cunosc. Comunicarea adevărată, joaca, chiar traiul cot la cot cu ei (mulți autori au la rîndul lor copii) mi se par experiențe esențiale. Aș putea spune miraculoase. Ca o adevărată întîlnire de gradul trei.

3. Care sînt factorii care **nu** ar sprijini această literatură, sau oricare alta de valoare ? Toți avem nevoie de copilărie.

Silvia Chițimia

DISCRIMINĂRILE CRITICII

1. Din credință și dragoste. Prelungesc astfel cîteva vieți care pot încăpea într-una : aceea a învățătoarei și a profesoarei de limba română care sînt, fără a mai avea catedră și elevi, a mamei al cărui copil între timp a devenit bărbat, a manuscriselor dedicate copilăriei, vîrstă incomparabilă și irepetabilă.

„Cu cît o națiune e mai civilizată și mai cultă — scria G. Călinescu în **Cronicile optimistului** — cu atît comunicarea între generații e mai frecventă, și numai oamenii cei mai complecși, din culturile complexe, caută și știu a se juca cu copiii."

A scrie pentru copii înseamnă, parafrazînd citatul călinescian, a căuta și a ști să te joci literar cu copiii, la modul cel mai serios și angajat. Căci înainte de toate arta înseamnă misiune. Cauzele superficialității și ale monotoniei în toată această întreprindere ludică sînt în noi. Profunditatea și finețea tot nouă ne aparțin.

Scriitorul pentru copii beneficiază de acea candoare a începutului, facultate rară a actului creator pe care, se pare, unii scriitori ori o sfidează, ori se rușinează de ea, ori n-o posedă.

A privi înapoi **fără mînie**, la vîrsta naivelor **de ce**-uri, devine adesea imposibil dacă sufletul și trupul ți s-au osificat atît de crunt, încît să nu mai poți întoarce capul.

A te copilări — acest coboris drăgăstos de dragul suișului — e o performanță pe care n-o poate realiza oricine, adesea în ciuda eforturilor. Căci cel mai greu se trage linia dreaptă, linia purității și a candorii.

În sfîrșit, a scrie pentru copii și despre copii, mi se pare o probă de foc necesară și dificilă, pentru a socoti rotundă planeta de poet sau de prozator, sub care arzi.

2. Momentul literar contemporan poate fi socotit pe bună dreptate **fast** și **complex**. În cadrul lui, literatura pentru copii apare în cea mai mare măsură bine reprezentată, grație Editurii „Ion Creangă", ale cărei serii și colecții răspund timpului și spațiului în care trăim, nevoilor de joc, instrucție, cultură, educație ale copilului contemporan, neuitînd „creșterea limbii românești și-a patriei cinstire", marile realizări ale epocii Nicolae Ceaușescu, la care copiii sînt părtași cu viața și învățătura lor, cu faptele lor pionierești.

De la cărțile în imagini pentru cei mai mici pînă la romanul dedicat vîrstei preadolescente, scriitori tineri și talentați ca Grete Tartler, Silvia Chițimia, Valentina Teclici, Dumitru Toma, George Șovu, Ion Lilă, completează fericit lista niciodată completă a consacraților genului : Alexandru Mitru, Mircea Sântimbreanu, Constantin Chiriță, Ion Hobana, Gica Iuteș, Călin Gruia, Ana Blandiana, Iuliu Rațiu, Elena Dragoș, Emilia Căldăraru, Marta Cozmin ș.a.

Autorii de literatură română contemporană pentru copii sînt sensibili, originali, manifestînd inapetență la violență și urît, tăminînd consecvență armoniei, umanismului, bunătății și cinstei, trăsături atît de specifice sufletului românesc.

Ca niciodată, ținînd în mînă cărțile lor, copiii au demonstrat că pot învăța lecția de literatură și patriotism, dînd la iveală în calitate de creatori admirabile volume de poezie ca „Mîndria de a fi pionier", „Țară de pace", „Pionierie, floare de lumină".

Personal, cred că în peisajul contemporan al literaturii pentru copii au fost și sînt abordate, fără excepție, toate genurile : de la basm la reportaj, de la poezie eroico-patriotică la epigramă, de la roman la teatru, de la memorialistică la literatura de anticipație precum și toate modalitățile cerute de sufletul și mintea cititorului copil : duioșia, ludicul, miraculosul, eroicul, comicul.

Și totuși, consider că unele genuri sînt insuficient exploatate : mă refer la poezia și proza scurtă dedicate vîrstei preșcolare, la romanul istoric și la cel de anticipație, la literatura de popularizare, la publicistica pentru copii, la critica literară dedicată literaturii pentru copii.

O durere veche, cronicizată aș spune, exprimată mai pe ocolite sau fățiș cu prilejul diverselor întruniri literare, colocvii, ședințe de secție, se referă la atitudinea criticii literare față de tot ce se numește literatură pentru copii.

S-ar părea că exegeții s-au născut gata maturi, serioși și severi, neștiind gustul jocului și al candorii și poate de aceea nepăsători. (M-aș bucura să cred în această nepărase decît să-i suspectez de rea-voință sau mai grav, de rea-credință vizavi de literatura pentru copii.)

3. Ca să pornească în lume, această literatură trebuie sprijinită înainte de toate de însiși **autorii** ei. Cartea pentru copii trebuie scrisă sub semnul artei, nu al făcăturii, să reflecte viața, să aibă respect pentru copilărie, să respire ușurința și sinceritatea comunicării. Cu toate aceste atribute și încă altele pe care spațiul nu-mi îngăduie să le amintesc, literatura pentru copii poate fi sprijinită de **editori**. Cărțile — aceste daruri de suflet pe care le oferim copiilor — ne sînt date, de fapt, de ei. De dragul acestei reacții reversibile, cu profit pentru ambele părți, cine dacă nu scriitorii pentru copii și editorii trebuie să cunoască personalitatea micilor „tovarăși de drum", să facă să triumfe adevărata artă ? Ca să trăiască și să rămînă în conștiința lumii, această literatură trebuie sprijinită de **critica literară**, de **revistele** noastre literare, de **Uniunea Scriitorilor**. Nu cronichete minimalizatoare la cîte-o rubrică destinată special vînatului mărunt, nici aplauze conjuncturale sau interviuri o dată pe an, de ziua copilului... ci cronici, articole cu miez, despre calitate și cantitate, despre temele, limbajul, sensurile, modalitățile, reușitele și nereușitele literaturii pentru copii, raportul dintre lectură și școlaritate, posibilitățile de receptare ale vîrstei copilăriei în funcție de opera literară, dirijarea înțelegerii fenomenului literar în școală pe făgașe noi, mai puțin adîncite decît acelea ale obișnuitului chestionar : ce învățăminte extragem, care sînt eroii pozitivi sau negativi, dar ideile principale etc.

Așa cum este recenzată literatura pentru adulți, cu meritele și scăderile ei, oare nu este posibil să se procedeze la fel și cu literatura pentru copii, într-o rubrică stabilă, destinată special acestui fapt ?

Poate că într-un viitor nu prea îndepărtat, Uniunea Scriitorilor va privi cu mai mult interes spre autorii de literatură pentru copii, încercînd să elimine aceste discriminări existente în critica literară, promovînd în Editura „Cartea Românească", editură a întregii Uniuni, și literatura contemporană pentru copii.

Passionaria Stoicescu

CONFABULE

UN ȚĂRAN TRECE STRADA

Doamnei Ecaterina Micu

● Își dăduse jos haina, apoi cravata și cămașa. Mama îi ținea găleata, ușor aplecată pe ghizdul fîntînii, atît cît să se verse în palmele lui adunate căuș, dedesubt. Fornăia ca un minz cînd își stropea ceafa și pieptul, simțindu-se sănătos și zburdalnic, ca într-o copilărie.

— Mircea-l meu drag, ajunge mamă, că răcești, e rece apa...

— Mai toarnă-mi, draga mea, se ruga fiul ei, împingîndu-și capul, mai toarnă și nu mă uita, glumi el.

Venise de departe, dintr-un oraș mai mare decît cel la marginea căruia ședea mama lui, în două cămăruțe sprijinite de un vișin, două odăițe ca două băbuțe blînde și cuminți, Sfînta Miercuri și Sfînta Duminică, două coji de ouă în care se simțea mirosul unui suflet bun și curat de femeie care își crescuse singură băiatul.

— Of, Mircea-l meu drag, grea e bătrînețea asta, să cari după tine atîția ani și să-ți fie frică mereu să nu te împiedici nici de o foaie de hîrtie, of...

Fiul se ștergea cu prosopul, se simțea bine aici, numai aici parcă și cerul era mai aproape, numai aici păsările ți se așezau pe umăr, numai aici viața părea că merită să fie luată de la capăt. Începu de aceea să cînte, nu avea o voce cine știe ce, mai degrabă era spartă, metalică, așa cum o au dascălii de țară, cu auzul însă stătea foarte bine, îi plăceau cîntecele vechi. Numai că el cînta rar, n-avea răbdare el sau alții de cîntat, și uitase de cînd nu mai cîntase.

— Of, Mircea-l meu drag, tare te iubesc și acum, ca atunci cînd erai mic și mă necăjeai, pune-ți, mamă, cămașa și haina, nu mai sta așa, că răcești și se uită lumea peste gard, că te cunoaște, toți mă întreabă cînd vii, dar tu ...dar vii și tu cînd poți...

Fiul n-o asculta, se îndreptase și-și bombase pieptul costeliv, răcnind cu patimă și cu bucurie cîntecul, pînă cînd, auzind vocea mamei, însoțindu-l frumoasă și caldă, o scăzu pe a lui, chiar se opri din cîntat, privind-o cu o nesfîrșită duioșie. Își dorea această clipă și pentru ea venise.

Iulian Neacșu

Satul lui Coșbuc

Cu o parte din poezia lui George Coșbuc ne întîlnirăm, copiii de odinioară, chiar din clasele primare și apoi în așa-zisul **ciclu doi.** Îl știam și de-acasă, din sat, căci unele poezii ale sale erau trecute pe muzică **(Numai una, La oglindă** ș.a.) și se cîntau în șezători și la serbările școlare. Citiserăm cîteva poezii și din Eminescu și mai știam, dar numai pe cale orală, cîteva poezii din Goga. Erau, zic astăzi, trei voci pe care mintea noastră de atunci le înțelegea într-un chip foarte curios. Era îndată după război. „Înțelegeam" jalea lui Goga, **farmecul dureros** al lui Eminescu și ne uimea optimismul lui Coșbuc. Și, fiind voinici și naivi, împăcam aceste trei melodii în sufletele noastre fragede, de o rezonanță micșorată dar vioare. Oricum, badea Gheorghe ne îmbia un reazim frumos și nu numai nouă, ci și părinților lor sleiți de atîtea încercări potrivnice. (Constat încă o dată și după trecerea atîtor ani : ce forță alintătoare se află în cuvîntul scris cu har și gingășie !).

Apoi, în clasele liceale, ne-a deschis ochii asupra sensurilor mai profunde ale poeziei profesorul Ștefan Munteanu. Coșbuc era trecut în programa școlară (tocmai în acei ani apăruse un mamut de monografie dogmatică...), Eminescu era și el dat cu **Împărat și proletar** (prima parte !) și cu postuma **Viața**, iar Goga — Goga nu era de loc. Profesorul nostru, pe spezele dînsului, cum ar zice ardeleanul, ne-a citit, la **lecturi particulare**, pagini din Arghezi, Goga, Ionel Teodoreanu și alți scriitori români ocoliți de programă. Era să-l uit pe Bacovia. Atunci, ca secerați de un fior turbure, am început a pricepe că mirării noastre trebuie să-i căutăm unele argumente. Le-am găsit, parte, cu timpul, prin lecturi necontenite.

Am început să facem ierarhii. Adolescenți — sută la sută ! Unii îl susțineam pe Eminescu, alții pe Coșbuc, alții pe Goga. Melosul arghezian încă nu ne captase. Îmi aduc aminte că într-un rînd, careva dintre noi a pus o întrebare naivă pînă la capăt : Cine-i mai mare prozator, Sadoveanu sau Rebreanu ? iar profesorul nostru ne-a răspuns indirect : dar cine-i mai mare — un general sau un mitropolit ? Nu eram de loc puși la punct cu știința logicii, totuși ne-a roșit obrazul și probabil că de-atunci a început maturizarea noastră cu adevărat.

Am început să-l citesc și pe Coșbuc cu alți ochi. Cu timpul, mi-am dat seama că este unul din marii noștri scriitori, ivit în zariștea lirismului românesc la ceasul cel mai **potrivit. Mi** se pare totodată, că tălmăcitorul George Coșbuc cît și gazetarul sînt la aceeași înălțime. În atît de multele lui traduceri **(Divina comedie** în primul rînd, dar și monumente ale culturii indiene, alți poeți ai lumii), cum și în publicistica sa, în care, între altele, explica zicătorile și proverbele noastre, el se dovedește un intelectual de aleasă condiție, care și-a pus condeiul în slujba înălțării neamului. Pentru el și pentru Goga, Titu Maiorescu și-a abandonat o teorie rece, aceea că patriotismul n-are ce căuta în artă, susținîndu-i cu ardoare în forul Academiei.

La badea Gheorghe ne întîmpină o limpezime frumoasă, o melodie subtil ritmată, un dor al omului de pe acest pămînt. În multe din poeziile sale ne regăsim oarecum copiii care-am fost, însetați de tărîmurile basmului, dar totdeodată și bărbății în stare să înfrunte orice vrăjmășii.

Poate a fost o vreme de sumețire cînd, alături de alții, credeam și eu că poezia lui Coșbuc nu mai rezonează cu ritmul nostru modern. Numai că angoasele citadinismului, nevrozele virstei ne-au dat o palmă și ne-au întors din nou cu fața către izvoare. Coșbuc ne redă o putere funciară. În poezia lui e o primăvară dulce, e un salt de horă venit din bătrîni, e ceva ca defolierea unui trandafir în zori de ziuă, cînd bate roua. Și mai este o înțelepciune care vine din demult, decantată de șirul generațiilor care ne-am premers, și în care, cu toate complexitățile noastre, ne recunoaștem. „Cît de frumoasă te-ai gătit, / Naturo, tu ! Ca o virgină / Cu umblet drag, cu chip iubit ! / Aș vrea să pling de fericit, / Că simt suflarea ta divină, / Că pot să văd ce-ai plăsmuit ! // Mi-e inima de lacrimi plină, / Că-n ea s-au îngropat mereu / Ai mei, și-o să mă-ngrop și eu ! / O mare e, dar mare lină —/ Natură, în mormîntul meu, / E totul cald, că e lumină !"

Ridicat dintr-un sat românesc, precum atîția alți cîntăreți din trecut și de astăzi, George Coșbuc este un poet al tuturor. S-a spus că poezia lui este „obiectivă" și aforistică. Într-adevăr, dar în stratul ei cel mai profund zărim filonul lirismului. Poezia lui George Coșbuc ne întinde o mînă întremătoare și nu putem decît să-i primim oferta benefică.

Gheorghe Suciu

O dimineață pentru fiecare

Urmare din pag. a 5-a

în ris.

— Ce-a fost fantastic ?

— Totul... Ți-am mai spus. Habar n-am cine ești și uite pînă unde am ajuns.

— Unde am ajuns ?

A ridicat din umeri, pornind spre baie. Deschizînd ușa, a mai ridicat o dată din umeri.

A zăbovit mult în baie. A ieșit cînd a început să cheme iar sirena. S-a dus la fereastră și i-a făcut semn celui de jos.

— Unde am ajuns ? am întrebat-o, în timp ce venea cu mîna întinsă spre mine.

— Aici am ajuns. În această dimineață. Ce vrei să știi mai mult ? Ai atîtea cărți doar, a arătat spre stivele grămădite la perete.

S-a apropiat de mine. I-am strîns mîna. M-a tras după ea, a făcut o piruetă, ținîndu-mi mîna, strecurîndu-se pe sub brațul meu întins, apoi, dîndu-mi drumul, a făcut o plecăciune, așa cum fac balerinele cînd sala izbucnește în aplauze, s-a mai aplecat încă o dată, zîmbind.

— Nu-i așa că merită să trăiești, a zîmbit ea iarăși, îndreptîndu-se spre ușă. Știu doar că trebuie să mă duc cu el, a oftat, deschizînd ușa. Chiar crezi că nu ajungem la mare ?

— Ce importanță mai are ce cred eu ?

— Știu eu... Probabil că n-are. Nimic n-are importanță cît timp trăim.

— Cît timp mai vine o dimineață, nu ?

— Cam așa ceva.

A ieșit. Am mers după ea cîțiva pași. Sirena a prins din nou să sune. Mi-a făcut semn să mă întorc în cameră.

M-am aplecat pe fereastră. Am văzut-o cum pășește pe puntea șalupei, sprijinită de brațul bărbatului. Cum el se întoarce și-mi face semn. Cum apoi urcă și el și cum, cu o toporișcă, retează odgonul. El a intrat în cabină. Ea a rămas să-mi mai facă semn.

Șalupa s-a desprins ușor, pornind pe firul apei. Sirena a sunat încontinuu, chiar și după ce șalupa a trecut de cotul pe care gîrla îl face în dreptul ultimei case de pe mal.

Am ascultat sirena mult timp, în toți acești ani care s-au scurs.

(Din ciclul „Povestiri din viața mea")

Varietatea formelor

Urmare din pag. 1

de fapt tradiționali. Constantele tematice, sedimentate lent și deplin începînd cu primele romane postbelice, explică continuitatea de **esență** între generațiile de prozatori a căror departajare, mai mult sau mai puțin polemică, se produce mai puțin spectaculos decît în cazul poeților. Aceeași ni se pare și situația criticilor dintre care se detașează „criticii de întîmpinare". Ei figurează, aproape întotdeauna, în enumerări bilanțiere și mult mai puțin sau deloc aceia care, de aceeași vîrstă cu cronicarul devenit aproape instituție prin frecvență, nu publică decît o carte la un deceniu. Evident că el nu va mai figura nicăieri, nici la generația 70 să zicem (unde e locul său de drept, dacă luăm criteriul vîrstei), dar nici în aceea de la 1980 (unde ar fi locul său de fapt). Ritmul de afirmare nu e același, el este determinat și de profesiunea dar și de locul unde activează tînărul scriitor. Înclin să cred, tocmai de aceea, că putem delimita mai cu folos o generație de alta după **gradul de asimilare al culturii,** lucru valabil pentru creator și critic deopotrivă. Este cea de-a doua chestiune ce luminează altfel de astă dată, pornind dinspre scriitor, exemplele date mai sus, de proză autoreflexivă. Numai cu entuziasmul, opoziția față în față, spiritul de grup și cu girul unui mentor de prestigiu e greu să se închege o generație, mai ales cînd o plasăm — pentru că e normal, nu-i așa — pe palierul duratei lungi. Ar fi interesant, de pildă, să se examineze — la modul comparativ — frecvența și funcționalitatea topos-ului **cărții** în poezia și proza „generației" de la 1970, respectiv 1980, modul anume în care livrescul devine o condiție superioară a scriiturii față de aceea a anilor '60, să zicem. Studiul e, la fel, tipologic dar el oferă poate o imagine mai dreaptă a **generației** echivalată, dacă concluziile o permit, ca **parte** distinctă în **șirul** culturii noastre literare.

Învățătorii

Urmare din pag. 1

adăpostești de ploaie, să deosebești spicul de orz de cel de grîu și de secară ? Cum ? !

Și-apoi, pentru o impiedecătură, fără voie, la citit, ori pentru o adunare greșită, sau pentru o înmulțire făcută pripit, „domnul nostru" nu te-ar fi mustrat nici cît o adiere de vînt ! O lua cu înțelegere și răbdare de la capăt să-ți arate cît, cum și unde ai greșit.

Dar, fereească sfîntul să nu fi dat cuviincios „bună ziua !" oamenilor din sat ; să nu te fi ridicat în picioare, în fața bătrînilor ; să nu-i fi mulțumit mamei și tatei pentru străduința lor de a te fi crescut ; să nu fi respectat munca și cinstea altuia ; să fi mințit, ori să fi furat vreo gumă, vreun creion colorat, ori mai știu eu ce mărunt lucru școlăresc, că foc se făcea ! Buna purtare însemna pentru învățătorul meu cît toate celelalte materii la un loc !

Abia mai tîrziu aveam să înțeleg cîtă dreptate era în această aparent răsturnată proporție a însemnătății lucrurilor.

Bine, bine, veți spune : dar acesta nu este doar **învățătorul tău.** Acesta este și **învățătorul nostru !** Adevărat este. Acesta a fost și învățătorul lui Ion Creangă, și al lui Mihail Sadoveanu, a fost și este învățătorul nostru al tuturora. Doar numele diferă. În rest totul este la fel : și bunătatea, și priceperea, și cinstea, și omenia, și devotiunea, modestia și sacrificiul, totul ! Pentru că, mai ales despre învățători, vorbind despre unul singur, putem vorbi cu dreptate și adevăr despre toți laolaltă. Ei sînt primii oameni ce ne dau lespedea neagră și grea a neștiinței deoparte și, cu vocea lor caldă, pe care n-o vom uita niciodată, ne spun : iată, dincolo e lumină ! Tocmai de aceea, lor, Țara le și încredințează cel mai ales tezaur al său : inteligența și simțirea umană.

Acestui corp de oaste adevărată, care a stat și stă cu nădejde la talpa culturii și civilizației românești, inima mea i se închină adînc, rămînînd pururi datoare.

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

O nouă carte românească în Argentina

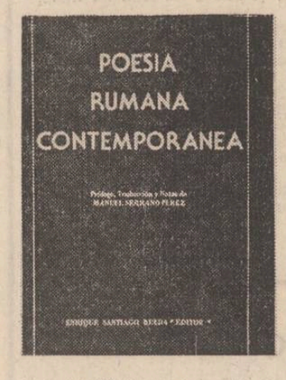

„Poesia rumana contemporanea" este titlul unei antologii lirice românești apărută la Editura „Rueda" din Buenos Aires. Traducătorul și îngrijitorul acesteia este profesorul Manuel Serrano Perez, el însuși poet și autor a numeroase volume de publicistică dar și al unor traduceri în limba spaniolă din beletristica sau cartea științifică românească printre care „Surîsul Hiroșimei" de E. Jebeleanu, „Problemele metaforei" de T. Vianu (din volumul „Problemele metaforei și alte studii de stilistică"), „Logica și științele" de At. Joja (din volumul „Studii de logică") precum și o antologie din poezia lui Marin Sorescu publicată sub titlul spaniol „La muerte del Reloj".

Manuel Serrano Perez a fost profesor de limba spaniolă la Universitatea București în trei rînduri, ultima oară în anii 60. Contactul lui cu poezia și, în general, cu arta și cultura românească este nemijlocit și nu livresc. Apropierea de fenomenul cultural românesc nu este, deci, o preferință întîmplătoare sau cărturărească. Traducerea s-a făcut direct din original și trebuie să fi beneficiat și de calitatea de poet a autorului care, într-o „agendă poetică" ține să precizeze : „Prezenta selecție cronologică include datele principale ale lucrărilor, publicațiilor și evenimentelor poetice petrecute în România între 1900 și 1983".

Antologii complete nu există. S-a mai demonstrat acest lucru. Amintind spiritul unei butade, ar trebui să constatăm, mai degrabă, efortul făcut în direcția aceasta. În cazul de față, fie și pentru faptul că în antologia lui M. S. Perez se află T. Arghezi, G. Bacovia, Ion Barbu, L. Blaga, G. Coșbuc, O. Goga, Al. Macedonski, M. R. Paraschivescu, Al. Philippide, Z. Stancu, N. Stănescu, G. Topîrceanu, V. Voiculescu (ne-am folosit de ordinea alfabetică preferată de autor) putem spune că volumul face frumoase servicii literaturii române peste hotare. Să adăugăm însă că în antologie sînt cca. 100 de nume, printre care aproape toți reprezentanții de forță ai poeziei noastre de azi. Mă feresc să fac eu însumi vreo selecție din motive de înțeles.

Ar mai trebui adăugată precizarea că nu avem de-a face cu o simplă antologie și cred că formula pe care o folosește Manuel Serrano Perez trebuie salutată. Volumul se deschide cu un studiu introductiv pertinent despre poezia românească în care sînt reținute marile valori și direcții date și asigurate de corifeii liricii românești, drumul ei original, parcurs de la poezia populară prin înnobilarea pe care o dă Mihai Eminescu „cel mai mare poet român al epocii și unul dintre cei mai mari romantici ai lumii", pînă la lirica de astăzi. Autorul adaugă, la sfîrșit, un fel de fișe cronologice — cu un pronunțat caracter didactic și informațional — care completează tabloul producției literare românești. Scurte note bibliografice ale poeților antologați preced poeziile traduse.

Iată cîteva date care sugerează o imagine mai exactă a efortului științific ce l-a condus pe Manuel Serrano Perez la o reușită editorială. În orice caz, dacă pe spațiul de limbă franceză masiva „Antologie a poeziei românești" publicată la Paris, la editura „Nagel", în 1982 este o carte de referință, volumul antologic apărut în Argentina sub ingrijirea unui cunoscător și prieten apropiat al României poate fi socotit, deocamdată, cel mai reprezentativ, în genul respectiv, pe spațiul de limbă spaniolă. El ar putea fi, însă, și un punct de plecare pentru o antologie cit mai cuprinzătoare ca selecție — atît a autorilor cît și a producției acestora — care să dea cititorilor străini o măsură mai exactă a liricii românești. Ideea aceasta este susținută de o apreciere făcută de M. S. Perez în studiul introductiv potrivit căreia „România oferă o paletă inepuizabilă de poeți de primă mărime cu care ar putea să se mîndrească orice națiune cultă de pe pămînt".

George Apostoiu

RAFAEL ALBERTI

● Poemul **Renato Guttuso, azi și totdeauna** a fost scris în anul 1975 de Rafael Alberti, figură de seamă a liricii spaniole contemporane. Pe atunci, pictorul italian era în deplină putere creatoare. După cum se știe, marele pictor era membru devotat al Partidului Comunist Italian, și cînd a murit, Rafael Alberti și-a exprimat regretele în felul următor :

„Renato Guttuso era mare, minunat de neegal. Pentru el pictura, în cei mai buni ani ai săi, însemna gest figurativ, reprezentativ, tragic, dramatic, avînd, cred eu, ca punct de referință tabloul lui Goya - **Execuțiile de la Moncloa.** Guttuso era un pictor de puternică forță creatoare, la prima vedere picturile lui nu se dezvăluiau privirii cu ușurință, mai tîrziu ele determinau obligatoriu reacții de apreciere deosebită. În gîndirea lui politică a fost constant și de nezdruncinat. Poseda un farmec enorm și era foarte iubit pentru irezistibila sa drăgălășenie și tinerețe. Moartea lui m-a surprins și m-a mișcat profund. Știu că îl plînge pînă și aerul din Sicilia, acest aer voalat de fumul veșnic-treazului său vulcan."

„Renato Guttuso, azi și totdeauna"

Tu care ai crescut văzînd curgînd sîngele pe străzi,
și ai avut curajul de a-l înfățișa viu
așa cum el din vine țîșnește.

Tu care ai văzut moartea,
pusă cu de-a sila în fața noastră,
mîhnirea și ura,
mînia și războiul,
dezastrele,
toate acestea care încă mai au viață,
care ne întăresc voința,
care ard în noi,
ne zguduie, ne îndeamnă,
nelăsîndu-ne să vedem posibila frumusețe a lumii.

Tu care cu durere ai scos, între spadă și garoafă,
foc din inimă și din tenebroase umbre,
și de la dragoste ai pornit la bătălie,
de la rîs la plîns,
de la durerea și foamea pentru pămînt ai celor sărmani,
la bucuria îmnelor drapelelor
cîștigată mușcînd din dinți năpraznici lupi și tigri.

Tu care în timpurile aspre cînd unghiile se transformară în ghiare,
cînd victorii ale dușmanului erau zgomotos lăudate,
nu ți-a fost teamă să suporți riscul,
să te aventurezi periculos și să înalți stindardele tale,
niște pînze, care proclamau adevărul cel mare în care credeai,
al tău și al milioanelor de oameni.

Tu care ești vesel,
fruct viguros al vulcanului și al spumei valurilor,
Polifem îndrăgostit de plăji și de cîmpii nesfîrșite.

Aici te afli,
azi și totdeauna,
fără vîrstă,
măslin și soare,
furtună și nenorocire,
nebunie și primăvară,
revoluție, denunț,
pictor de pămînt pîrjolit,
și de pietre și recolte calcinate,
lumină latentă și continuă ce semnalizează drumul omului.

Prezentare și traducere de
Esdra Alhasid

Balcanice

ȘAIP BEQIRI

Baladă despre oraș

Aici a fost un cîmp fără nume
La poala pădurii unde ne pierdeam zi de zi

Pe-acolo doar riul își frînge gîtul
Zbătîndu-se prin prăpastiile munților

În afara vreunei păsări răzlețe
Pe pămînt nici o umbră

În zadar aici venea toamna
În zadar se așternea iarna
Cu albul ei văl netopit pretutindeni

Acolo
Orașul creștea pe colină
În apa-nspumată adînc
Își împletea plasa visărilor

Ploua zi de zi
Sub roata ce mergea înainte
Dincolo de muntele care pe sine se căuta

Într-o vară am clădit podul
În circa unei leoaice
Dar riul nicicum să-l podim

Noaptea intrarăm pe-ascuns în oraș
Prin visele noastre

Astfel băturăm drumul mai întîi
Pînă la acea minunată mogîldață
A acelei făpturi care țipa sub pod
Cu lapte negru o alăpta un val

Aici a fost cîrpit acel cîmp nesfîrșit
Dintre credința acelei femei
Și riul care o luase la deal.

PETKO VOINICI PURCEAR

Șarpele

Șarpele dansează în fața fachirului
De tată și de șarpe
Copilul are nevoie
Ca de mama-nnegrită de soare
Bărbătoasă femeie
Șoldurile ei unduioase
Miresme
Mai apoi diamantul și lenea
Cu ele e frate poetul

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **FĂRĂ ÎNDOIALĂ, CINGHIZ AITMATOV** este alături de Valentin Rasputin cel mai mare prozator sovietic în viață. Lucrările sale, între care nuvelele de amplă respirație „Djamila", „Un vapor alb" și romanul „O zi mai lungă decît veacul" au fost traduse în toate limbile pămînturilor și naționalităților din Uniunea Sovietică și în aproape toate limbile pămîntului.

„După părerea mea, așa cum gîndeau și Pușkin și Tolstoi, literatura este chemată să-i unească pe oameni, să cultive iubirea față de aproapele său, respectul reciproc, toleranța, a declarat recent marele scriitor sovietic reporterului unei publicații sovietice. Toate acestea au o importanță deosebită în prezent cînd deasupra lumii planează primejdia distrugerii nucleare.

Chiar dacă literatura nu poate face viața s-o ia într-o parte sau în alta, ea exercită o influență enormă asupra cugetului și stării de spirit ale oamenilor. De aceea, eu cred că datoria mea supremă de scriitor este să afirm în cărțile mele credința în Viață și în Om".

● **ALAIN GERBER,** reprezentant de frunte al prozei franceze contemporane, s-a născut în anul 1943 în orășelul Belforte din estul Franței. A studiat filozofia și psihologia. Publică începînd din anul 1975. A debutat cu romanul „Culoarea portocalie" după care au urmat romanele : „Bufetul gării", „Periferia Coups-de-Trique", „Iepurele lunatec". Acesta din urmă a fost distins cu Prix populiste.

În urma apariției acestor volume, critica literară l-a caracterizat pe Alain Gerber drept „un scriitor remarcabil, surprinzător de talentat, capabil să pună excelent în evidență mediile pe care le zugrăvește. El vede toate acestea cu ochii nevinovați ai unui copil ceea ce îi oferă posibilitatea să descopere mereu culori noi, o nouă muzică".

În anul 1984 i-a apărut, la Editura Robert Laffont, culegerea de nuvele „Zilele vinului și ale trandafirului", încununat cu Premiul Uniunii Scriitorilor francezi și cu o bursă a Academiei Goncourt. Povestirile și nuvelele lui Alain Gerber sînt adevărate aventuri în căutarea dragostei. Eroii săi caută cu înfrigurare dragostea, care să-i ajute să scape de sentimentul apăsător al singurătății. Dar căutările lor sînt zadarnice în cea mai mare parte, ele constituie un adevărat carusel în lumea unor realități în care egoismul se înscrie la loc de cinste.

Un loc important în creația lui Alain Gerber îl ocupă relațiile, de cele mai multe ori neprietenești, între părinți și copii, care nasc relații lipsite de încredere între oamenii de aceeași vîrstă, între băieți și fete, căci aceste relații — susține autorul — trebuie să aibă un model demn de urmat în relațiile de familie.

● **FERNANDO PESSOA** (1888 — 1935) este cel mai tradus dintre toți poeții portughezi moderni. Puțini știu însă că în afară de poezie, Pessoa este autorul unui număr important de proze. Abia în anul 1984, la 49 ani de la moartea sa, au apărut în Portugalia două volume din postumele în proză ale marelui poet. Este vorba în primul rînd de însemnări de jurnal, aforisme, poezii în proză, etc., care constituie substanța celor două volume, însumînd peste 600 pagini, intitulate „Livro do Desassossego" (Cartea neliniștii) de Bernardo Soares.

Acest Bernardo Soares este încă una dintre personalitățile scriitoricești inventate de scriitor, așa numitii heteronimi — autori fictivi, de regulă poeți — cu diferite concepții estetice și filozofice, cărora Fernando Pessoa le-a împrumutat propriul destin. În afară de aceasta, Pessoa a scris și sub propriul nume.

Fragmentele din „Cartea neliniștii" au fost scrise între anii 1913 — 1934, iar autorul lor fictiv a trăit și a lucrat în același mediu și în același timp ca însuși Fernando Pessoa. După părerea editorului volumelor, Jacinto do Prado Coelho, în scrierile înmănunchiate în „Cartea neliniștii" Pessoa ne lasă să privim în atelierul lui literar, în care s-a născut jocul acela de măști — heteronimii — fenomen unic în literatura universală.

Prado Coelho este de părere că, în personalitatea literară a lui Bernardo Soares, poetul Fernando Pessoa ne apare așa cum a fost el în realitate.

● **SCRIITORULUI BELGIAN JACQUES STERNBERG** nu-i este pe plac atunci cînd cărțile sale sînt catalogate într-un fel sau altul, considerînd aceasta drept terorism intelectual. Cu toate acestea, el nu la poziție — ba chiar îi face plăcere — atunci cînd cititorii de literatură S.F. îl consideră drept scriitorul lor. Subiectele clasice — întîlniri cu civilizații extraterestre, zboruri în cosmos, enigme spațiale — toate acestea îi oferă prilejul de a-și etala temperamentul ironic, adesea burlesc. El își urmărește eroii în viitor, cînd civilizația le complică mult viața, cum este cazul romanului „Angajatul", și care aduce omului o serie de surprize, cum se întîlnesc în romanul „Atențiune planetă locuită !"

Prognoza lui Sternberg asupra lumii, asupra omenirii nu este dintre cele mai optimiste. În povestirea „Strygșii" îi urmărim pe pămînteni care și-au ales planeta Stryx drept loc de odihnă. Aici ei duc o viață calmă, somnolentă, se dedică muzicii etc., pînă în momentul în care din adîncurile planetei iese la iveală o nouă civilizație, mult mai avansată, care îi distruge fără milă pe „naivii" recreanți de pe planeta Pămînt.

Eroii cei mai puternici ai lui Sternberg sînt femeile. De multe ori ele acționează neconvingător, dar autorul a creat și eroine de neuitat, cum este cazul celor din filmul „Je t'aime, je t'aime", realizat de Alain Resnais sau din volumul „Sophia, marea și noaptea", acesta din urmă considerat de critică drept un remarcabil roman „neofantastic", în care o singură femeie este în stare să înfrunte o lume în care rațiunea nu mai are nici un sens, nici o valoare.

● **BARBARA FRISCHMUTH** (născută în anul 1941) este una dintre scriitoarele de marcă ale literaturii austriece. A scris romane, povestiri, piese de teatru, eseuri și cărți pentru copii. A debutat în anul 1968 cu proza „Școala de la mînăstire", care s-a bucurat de un mare succes în toate țările de limbă germană, în R.D. Germană fiind elogios prezentată de Franz Fühmann.

În lucrările sale, Barbara Frischmuth este preocupată de găsirea identității omului modern. Romanele „Dispariția umbrei în soare" și Trilogia „Mistificarea Sofiei Silber", „Amy sau Metamorfoza" și „Kai și dragostea față de modele" au adus o notă personală în literatura austriacă : modalitatea de a vedea realitatea prin prisma femeii. Dar nu este vorba despre așa-zisa literatură feministă, despre militantismul feminin, ci despre o poziție activă față de lume, tipică femeilor contemporane. În același timp, Barbara Frischmuth este preocupată de cercetarea rolului fanteziei în viața de toate zilele, de rolul miturilor în îmbogățirea realității.

„Da — spunea Barbara Frischmuth — am încercat să unesc fantezia cu lumea contemporană, reală. Să arăt cum prin faptul că lumea își pierde fantezia, inventivitatea, disponibilitatea pentru joacă, este amenințat nu numai individul, ci și întreaga omenire. Este nevoie să repunem în drepturi — atîta vreme cît încă nu a dispărut complet de la oameni — nevoia de schimbare, de ris, de dorință... Și cred că pentru aceasta femeile sînt mai disponibile, ele sînt cele care își iau asupra lor această problemă, care găsesc în ele posibilități noi, nebănuite, care depășesc limite considerate pînă acum ca definitive..."

● **SE ÎMPLINESC ANUL ACESTA** 150 de ani de la moartea lui Georg Büchner, remarcabil dramaturg și revoluționar german. S-a născut în anul 1913 și a trăit numai 24 de ani, dintre care ultimii în exil, în Elveția și Franța, ca urmare a participării lui active la mișcarea revoluționară a vremii.

În anul 1834, la 21 de ani, scrie manifestul „Solul țărănimii din Hessen", în care lansează lozinca „Pace colibelor — război palatelor !", considerat drept cea mai importantă operă agitatorică germană dinaintea apariției „Manifestului Partidului Comunist" al lui Marx și Engels. În anul 1835 îi apare drama revoluționară „Moartea lui Danton", în care dezbate probleme legate de înfrîngerea revoluției și de felul cum individul poate influența mersul istoriei și ce rol poate juca el în istorie. „Revoluția — spunea Büchner prin gura eroului său — este valabilă numai atunci cînd rezolvă problemele de existență ale oamenilor. Cei care nu vor sau nu pot să rezolve problemele maselor devin trădători".

Pentru a-și putea asigura existența, în anul 1836 participă la un concurs pentru cea mai bună comedie, organizat de editura „Catton", cu piesa „Leonce și Lena", o imagine satirico-ironică a societății germane a cărei trăsătură fundamentală o reprezenta plictiseala. Piesa s-a jucat cu succes și pe scena Teatrului Lucia Sturdza Bulandra în urmă cu peste două decenii.

După moartea-i prematură, Büchner a căzut în uitare, opera lui fiind repusă în valoare spre sfîrșitul secolului trecut. După aceea, decenii la rînd s-a pus accentul pe modernismul lui, care a făcut prozeliți.

DOVEINGHIIN OTGONSUREN

MONGOLIA

● Poetul **D. Otgonsuren,** oaspete al țării noastre, s-a născut în 1946 și este unul din reprezentanții importanți ai literaturii mongole. Debutează în 1963 cu poezii și articole de critică literară. Autor a mai multor volume de versuri și lucrări de specialitate, fiind și doctorand în științe filologice, a publicat de asemenea un volum de eseuri intitulat : „Critice și meditații despre literatură".

Dintre volumele de versuri amintim cîteva titluri : „Susurul unui riuleț de munte", „Grădina mea", „Drumul duce spre viitor".

Vă prezentăm o selecție din versurile sale.

Sentimente

Șaptezeci de culmi am urcat,
Șaptezeci de dealuri am înfruntat.
N-am potolit dragostea mea,
Cîntecul nu l-am putut înfrîna.
Mîinile tale par o vioară cu două strune
În ochii tăi taina niciînd nu apune.
Noaptea, două luni se aprind pentru mine ;
Una în albăstrimi înalte se ține,
Cealaltă nu scoate nici un murmur duios
Înșurubată în munții de piatră și os.
Lumina perlată pe codîțele tale rebele
Încrustate în seara de primăvară cu stele.
Două răchite și-au împletit ramuri line
Și munții din depărtare se închină la tine.
Șaptezeci de culmi am urcat,
Șaptezeci de dealuri am înfruntat.
De nepotolit e dragostea mea,
Cîntecul nu l-am putut înfrîna.

Vlaga

Poaia a pornit
Ca o explozie fără sfîrșit
Ca o șarjă binefăcătoare
Peste pămîntul încărcat de dogoare.
Floarea și-a îndreptat lujerul fin,
Miroase a culoare și aeru-i deplin.
Ploaia binecuvîntată a intrat
Ca iubirea în sufletul însingurat.
Și-un fluture ca o perlă de foc
A pornit spre cerul lui plin de noroc
Ca o zbatere imaculată
Baletînd pentru ploaia îndelung așteptată.

Soarele stepei

Deasupra stepei, peste munți gălbui
Răsare fața roșie a soarelui.
Peste pămînt și pînă pe-nălțimi și-a lăsat
Aurul său binecuvîntat.
Aur transparent și mingiietor
Purificînd sufletul ca un izvor.
E tot mai sus gălbenușul său strălucitor
Lumină uitată, lumină de dor.
Și iarba de anul trecut îl așteaptă
Neclintită, transparentă și dreaptă.
Scaietele, pietricica, vizuina din stepa solară.
Tremură înviind în lumina de vară.
Și fiecare fir de nisip se vede atît de clar
Strălucind ca un bob de cleștar.
Și fiecare suflet se-nfioară
Uitînd tristețea orelor de seară.

Traducere de Mircea Micu

Nici stăpîn, nici serv

Casimiro de Brito, unul dintre cei mai cunoscuți poeți portughezi contemporani, autor a numeroase volume de versuri, proză, eseuri, traducător de poezie orientală, „experimentalist" care a făcut parte din grupul **Poesia 61,** a fost prezentat publicului român de către Marin Sorescu, în **Tratat de inspirație :** un dialog despre poemul „care e un corp viu" (un animal rar, glumește Sorescu), despre principalele linii de forță în poezie (logopoia, lofenopoia, și melopoia), despre volumul **Labirint,** în care Casimiro de Brito încercase „în același timp o artă poetică, o producție poetică și un fel de istorie a poeziei", despre literatura portugheză și chiar despre biografia pe care și-o mărturisește însuși poetul : „M-am născut la Algarve, în sudul Portugaliei, în 1938. Provin dintr-o familie de țărani care aspirau să devină mici comercianți. Tata era analfabet, iar mama a învățat carte mult mai tîrziu, ca să-mi poată citi cărțile. Numai pentru asta. Tata a murit. Mama locuiește acum la mine".

L-am cunoscut pe Casimiro de Brito la Leuven, la un festival de poezie. Vorbea ca un înțelept oriental (cum vrea să și pară, și-a compus o mască „sculptură de sare" — sau poate el trăiește într-adevăr o lentă purificare și numai noi, cei din jur, credem că vrea să poarte o mască). Am acum în față cel mai recent volum al său, **Nem senhor, nem servo** — „nici stăpîn, nici serv" — care e de fapt o antologie bilingvă, tradusă în franceză de Robert Massart și apărută în colecția **Melusina,** Euroeditor, Luxemburg, prin grija lui Nelleke și Mimmo Morina, la sfîrșitul anului 1986 ; fără să vreau, gîndul mă duce la Bacovia (de altfel, Casimiro de Brito îmi mărturisise cît de fascinat e de acest poet pe care îl cunoaște prin traducerile lui Peter Jay). Conturul unei voci subtile care sfîrșește prin a se șterge ca un arabesc fugitiv într-un halou sonor. Poezia este un astfel de murmur pulverizat peste suferințe, o „febră de transparențe flăminde", o „marmură nebuloasă", „iarba esențială a experienței tale". Cu Bacovia are comună esențializarea maximă și lenta „fărîmare" în cuvinte (deși într-un alt tip de discurs).

CASIMIRO de BRITO

Doar un zgomot

Alege un zgomot un mic
coral de sunete dintre toate cîte pe lume
se mișcă un zgomot un fruct mărunt ce nu face
prea mare zgomot și ascultă pune-ți urechea
pe această maternă fantă la tandra gură a vidului incoronat
de grîie în floare ce se modelează
pe fildeșul osului ascultă și spune-mi
ce auzi în această oglindă ce muzică
fugitivă se detașează
din marea aceasta atît de intimă nisip și origine
a vocii tale. Un motor vegetal ? Tigrul lui Blake ? O
celulă fotoelectrică ? Ce chip e acesta sau ce nume, ce loc
în ciuda fructelor ce le vezi în tăcere căzînd
din țărîna văzduhului ? Ce obraz e cel care
se apropie felin și îți revelează
muzica obscură a vechilor tragedii
unde zeii deja putrezeau ? Obscură
ai zis ? Privește mult mai adînc la desenul
cu transparențe de mică subteranul cuvînt
unde începi să citești
o lumină. Așa. Abia de respiri
în extrema atenție a privirilor tale
în umbra vegetală a insectelor în zgomotul
atît de discret pe cît cel al urechii
în ghiocul matern. Oare urmele tale
le-auzi oare ele se pierd
dincolo de lucruri
sau e numai un zgomot ușor
în ierburi ascuns ?

Disciplina blandula

Bombardează-ți falsele temple unul singur
ți-ajunge : metafora dispersată a corpului templu
fără de zei : îți aparține doar
focul răbdător ce coboară-n țărînă
spre a o fecunda, nodul de singe-n gîtlej
lungul vagabondaj al purificării

nimic nu există să nu fi avut existență
înainte și după : moartea pe-atît e de efemeră
pe cît de eterne-i sînt ceremoniile.

Prezentare și traducere de
Grete Tartler

SPORT

Respirînd curat

S-a încheiat campionatul. Și fotbalul, ca orice activitate umană, se cuvine să aibă simțul măsurii. S-a încheiat în ziua care-a urmat nopții de sinziene, pe care eu, în nici un an n-am petrecut-o dormind — anul acesta am stat și-am privit stelele, visînd la munții Buzăului, și am mîncat piersici pe care, după ce le luam din coșul de nuiele căptușit cu frunze, le împerecheam pe bucăți de catifea albastră și roșie, iar toate culorile la un loc și aroma unică de fruct exotic deveneau liber cugetătoare.

Campionatul s-a încheiat cu victoria **Stelei** și a lui Cămătaru, o echipă și un om care, pe distanță de două solstiții și două echinoxuri, s-au jucat cel mai frumos cu demonul din iarbă.

În ultima etapă, **Rapidul,** care e bijuteria Gării de Nord, a învins pe **Dinamo** cu 4—3 urcînd, viclean, un loc în clasament. Cred c-au salvat-o, de la dezastru, frica, naivitatea și dragostea noastră. Dar să se gîndească cei din conducerea clubului că zeii nu împart daruri în fiecare an.

Toate cele trei echipe cuprinse în lacrima plecării spre divizia B, în ultima etapă, au luat bătaie fără drept de apel. S-a adeverit, dacă mai era nevoie, că destinul lor nu e revolta, nici steaua magilor ; toate trei au vocația tristeții — a ploilor torențiale **(Jiul),** a oalelor sparte în tîrgul Drăgăicii **(Buzăul),** a ofenselor amare **(Chimia** Rîmnicu-Vîlcea).

Pentru că fotbalul e o sublimă tiranie, mă bucur mult de clipele descătușării. Acum ne vom cuprinde pe de-a-ntregul numai în răsăritul zorilor de vară și-n asfințiturile copleșind stepa și Marea. La încheierea campionatului îmi dau seama c-am respirat și am trăit furios întreaga lună iunie. Miracolul coacerii grîului și-al cireșelor s-a desfășurat în afara patimilor mele. E păcat. De aceea să ne îndreptăm spre subtila gravitate a lunii iulie cu inima plină de dor și veselie. În iulie și august îmi place să fiu măgulit și chiar lingușit numai de arbori, iarbă, flori, lună, mare și drumuri.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII